JC·11·P.l·3.

Digitized by Google

37
47 G
11

Digitized by Google

COMMENTARIORVM DE VERBI DEI CORRVPTELIS,

Tomi duo.

PRIOR DE VENERANDO CHRISTI DOMINI PRAECVRSORE IOANNE BAPTISTA,

POSTERIOR DE SACROSANCTA VIRGINE MARIA DEIPARA DISSERIT, ET VTRIVSque perſonæ hiſtoriam omnem aduerſus Centuriatores Magdeburgicos alióſque Catholicæ Eccleſiæ hoſtes diſertè vindicat.

POSTREMA ET PLENIOR VTRIVSQVE OPERIS, IN VNVM VOLVMEN NVNC PRIMVM REDACTI EDITIO,

D. PETRO CANISIO Societatis IESV Theologo, tùm Authore, tùm Recognitore.

ACCESSIT INDEX COPIOSVS, PARTIM LOCORVM ſcripturę ſacræ, quæ paſsim tractantur, partim rerum præcipuarum, quæ in vtroque Tomo continentur.

PARISIIS,

Apud Nicolaum Niuellium via Iacobæa, ad inſigne Columnarum.

M. D. LXXXIIII.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO.

SVMMA PRIVILEGII.

ODDO PIGENATIVS Prouincialis Collegiorum ſocietatis Ieſu in Prouincia Franciæ, iuxta Priuilegium eidem ſocietati à Rege Chriſtianiſſimo HENRICO III. 10 die Menſis Maij, anni 1583. conceſſum (quo Bibliopolis omnibus vetatur ne libros ab eiuſdem Soc. hominibus compoſitos, abſque illorum permiſſione imprimant) permittit Nicolao Niuellio Bibliopolæ Pariſienſi, vt *Petri Caniſij* opus, cui titulus eſt, *Commentariorum de Verbi Dei Corruptelis aduerſus Centuriatores Magdeburgicos*: ad octo proximos annos imprimere, ac libere diuendere poſſit. Datum Pariſijs. 2. Auguſti. 1584.

ODDO PIGENATIVS.

AD CHRISTIANVM BENEVOLVMQVE LECTOREM.

QVVM Typographo viſum eſſet operæprecium, opus anteà bipartitum in vnum conflari, & quę nos de ſanctiſſimis hominibus IOANNE & MARIA conſcripſeramus, eodem volumine copulari, non illi valde repugnandum cenſui. Atque hac occaſione dum priora ſcripta relego, quædam in illis mutaui, correxi & auxi, non modò meum, ſed aliorum etiam iudicium ſequens. Hoc enim conſilium vel doctiſſimis placere, multúmque familiare eſſe ſcio, vt qui ſuos fœtus, vt ita loquar, non ſimul edunt & lambunt, ſed paulatim educãt ac prouehunt. Quare bonam in ſpem venio fore, vt candidi rerum æſtimatores nouam hanc & pleniorem editionem boni conſulant, noſtrúmque conatum cum publica vtilitate coniunctum ſibi habeant commendatum. In CHRISTO IESV vale Lector Friburgi Neutoniæ 1583.

SERENISSIMO ET ILLVSTRIS. Principi ac Domino D. Ferdinando

AVSTRIÆ ARCHIDVCI, SVÆVIÆ PRNCIPI, BVRGAVIÆ MARCHIONI, TYROLIS ET HABSPVRGI Comiti, &c. Patrono ampliſſ. benigniſſimóque

PETRVS CANISIVS Theologus S.P.D.

QVemadmodum in rebus humanis nihil eſt, FERDINANDE Princeps Illuſtriſſime, verbo Dei ſecundùm Catholicę fidei regulã atque interpretationem intellecto, & ad veræ pietatis ſtudium accõmodato præſtantius, bonorúmque animis iucundius, & magis eccleſiæ ſalutare: ex hoc enim diuino ſemine in hominum animis inſperſo lætiſſima virtutum omnium ſeges exoritur, & fructus vberrimi ſanè proferũtur: ita viciſſim nihil ferè cõperias, quod eodem verbo Dei perperã accepto, & ad impuros animi motus explendos detorto pernicioſius, ad ſanctiſſimæque religionis diſciplinam labefactandam ac diſſoluendam opportunius, ad tetras denique impiarum opinionum peſtes in Remp. chriſtianam importandas vehementius eſſe poſſit. Ego verò cùm ipſe mecum diligentiùs cogitarem, quanta eſſet his præſertim temporibus multorum in ſacris literis peruersè tractandis atque corrumpendis vel licentia, vel inſania, & quanti hinc malorum fluctus ac tempeſtates Chriſtianum orbem obruerent, totãque Chriſti Eccleſiam ex omni parte concuſſam exagitarent, operæ precium me facturum putaui, ſi omne meum ſtudium eò potiſſimùm conferrem, vt multiplices verbi Dei corruptelas, quæ hac ætate noſtra quàm latiſſimè patent, inueſtigarem, & quantum quidem per occupationes liceret, literis conſignatas in lucem aſpectúmque proferrem.

Quam ad rem in primis me permouerunt vt noui, ſic petulantes, planè ſcriptores ij, qui ab hiſtoria illa ſua Eccleſiaſtica per centurias edita id nominis, vt Centuriatores dicerentur, vulgò ſunt conſecuti. Etenim in horum voluminibus, quæ illi ſanè multa & ingentia conſcripſerunt, non pauca videre licet, quæ ob inſignes locorum noui Teſtamenti & hiſtoriæ Euangelicæ deprauationes, partim iuſtam indignationem, partim verò commiſerationem piis omnibus non mediocrem meritò adferant. Quis enim de chriſtiana Repub. benè ſentiens, æquo animo ferre poſſit, audaciſſimos homines Dei verbum ſic interpretari, vt omni antiquitate contemta, & communi doctorum iudicio ſæpè repudiato, veritatem Euangelicam, qua nihil nobis antiquius eſſe debebat, ad Sectas nouas contra veteris Eccleſiæ doctrinam corroborandas, & ad praua dogmatum inſtituta confirmanda, omni abiecto pudore rapiant, malitioſeque conuertant? Quem autem non miſereat, tàm multos, præſertim rudiores, ex iſtorum authorũ impuris lacunis aquas minimè ſalutares haurire, & pro antidoto exitiale venenum bibere: neque ſolum horas bonas in huiuſmodi Centuriis malis euoluendis perdere, verum etiam Chriſtianæ pietatis & fidei magnum facere detrimentum?

Iam verò, quoniam Centuriarum libri ſyluam & materiam confutandi ampliſſimam

Digitized by Google

continent, & ex iis infinitæ propemodum corruptelæ poſſunt proferri, ſatis nobis in præſentia videbatur fore, ſi ad maxime honoratas Euangelij perſonas nos conuerteremus, eáſque diuina ope conſiſi vindicandas nobis proponeremus. Inter has vero primum Ioanni Baptiſtæ locum tribuimus, de quo tàm multa & admiranda nobis Euangelij ſcriptores tradiderunt, quémque Chriſtus ipſe cæteris mortalibus illuſtri prædicatione longè antepoſuit. Eius autem non ſolum eximiam vitæ innocentiam & ſanctitatem ab iſtis maleuolè oppugnatam defendimus, ſed & cætera quæ de illo in ſacris literis perſcripta, ab iſtis vero inſigniter deprauata ſunt, ex Patrum magis quàm noſtra ſententia, voluimus interpretari. Neque enim nos fugit, quàm præclarè dixerit, ſuóque exemplo Chriſtianos omnes admonuerit Baſilius vere Magnus, cum ad Antiochenam Eccleſiam ita ſcripſit: Πίστιν δὲ ἡμεῖς οὔτε παρ' ἄλλων γραφομένην ἡμῖν νεωτέραν παραδεχόμεθα, οὔτε αὐτοὶ τὰ τῆς ἡμετέρας διανοίας γεννήματα παραδιδόναι τολμῶμεν, ἵνα μὴ ἀνθρώπινα λογίζωνται τὰ τῆς εὐσεβείας ῥήματα, ἀλλ' ἅπερ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων δεδιδάγμεθα, ταῦτα τοῖς ἐρωτῶσιν ἡμᾶς διαγγέλλομεν. Hoc eſt: Nos vero fidem neque ab aliis ſcriptã, nobis nouitiã admittimus, neque ipſi mentis noſtræ germina ſiue cogitationes tradere audemus, vt verba religionis humana commenta eſſe non exiſtimentur: verũ quæ à ſanctis Patribus edocti ſumus, ea interrogantibus nos annunciamus.

Etſi verò cum primum huic operi manus admouerem, plane conſtitutum habebam, grauiores duntaxat Centuriatorum errores indicare: tamen in progreſſu non potui non mutare conſilium, propterea quod eos re ipſa comperirem, pleraque adferre, quæ ipſis cum multis æque cæcutientibus eſſent communia, quæque ab aliis Sectarum magiſtris male accepta ipſi peius imitarentur. Quare huc etiam deducti ſumus, vt ad ſcriptores alios nouos, qui Catholicam doctrinam multis modis oppugnant, & perinde ac Centuriatores, ſpreto Eccleſiæ iudicio, verbi Diuini & Euangelij nomine ſibi tãtoperè blandiuntur, ſubinde digrederemur. Horum ego ſententias inter ſe comparatas, ſæpenumero diuerſas, nonnunquam plane contrarias, de Ioanne autem noſtro mira quædam & inaudita, ſed & ridicula prorſus commenta & ſenſa effutientes, nec minùs hiſtoriam Euangelicam tot modis deprauantes inueni, vt eas quidem ſtultitias non potuerim non breuiter annotare, & adhibita quadam cenſura commonere Lectorem, ne malis iſtorum artibus & corruptelis Euangelicis ſibi patiatur illudi. Quamobrem factus eſt hic liber aliquanto maior, quàm fore initio putabamus, proptereà quod præter excerptas variis è ſcriptoribus nouis corruptelas, quæ prætereundæ non videbantur, argumenti propoſiti occaſio huc nos inuitaret, quaſique pertraheret, vt identidem loca è ſacris literis cognata interſereremus, & his graues Nouatorum errores ac fœdas deprauationes aliqua ex parte coargueremus. Fateor equidem in hoc tàm lato argumenti genere, quod neſcio an quiſquam anteà ſcribendo ſit perſequutus, nonnulla contractiùs, alia copioſius à nobis explicata videri poſſe: ſed quoniam de corruptelis verbi Dei, & non de Ioanne tantum nobis propoſitum erat ſcribere, haudquaquàm ab inſtituto noſtro alienum putauimus, ſi rem variis è Scripturarum teſtimoniis auctiorem redderemus, & prout ſeſe daret occaſio, de corruptelis incidentibus iam breuius, iam fuſius diſſereremus.

Tanto autẽ minus operæ huius nos pœnitet, quanto magis confidimus vſum inde & fructum aliquem conſecuturũ, partim ad purum putum Dei verbum rectius accipiendũ & meliore fide tractandũ in eccleſia, partim ad Satanicas iſtorũ technas accuratius deuitandas & fortius debellãdas, qui pro diuinis eloquiis ſuas ipſorũ cogitationes meraque ſomnia paſſim venditant imperitis. Si enim antehac vnquã, nunc vel maximè videmus effectũ, quod Apoſtolus Paulus in hæc ipſa proculdubio tẽpora proſpiciens, haud ſine Prophetico ſpiritu, futurum ita prædixit: ERIT tempus, cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt: & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Nam vero fabuloſum commentitium, ac friuolum

ac friuolum habendum eſt, quidquid vaſri homines veteriſque pietatis hoſtes ad corrumpendam Diuinæ veritatis ſyncerıtatem admiſcent, quicquid pro ſuo priuato ſenſu ad communem Eccleſiæ ſenſum & conſenſum eludendum excogitant, quidquid nouorum falſorúmque dogmatum verbi Diuini prætextu & tegmine commendatum, iudici populo dictitant, ſcriptitant & inculcāt. Vt hinc meritò illis Orthodoxus opponat, quod olim Propheta dixit Regius: Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non vt lex tua. Et illud: Tempus faciendi Domine: diſſipauerūt legem tuam, quódque in eodem Pſalmo idem ille canit: Reſpondebo exprobrantibus mihi verbum. Verùm quouſque iſtorum progreſſa ſit impietas, qui ex Dei verbo non ſuum modò, ſed &, ſi liberè dicendum eſt, Satanæ verbum efficere non reformidant, ſequens mox ad Lectorem præmonitio demonſtrabit.

Ego verò has operis noſtri primitias, qualeſcunque demùm illæ iudicabuntur, nulli ſanè libentiùs, quàm tibi, Sereniſſime Princeps, offerendas dedicandáſque putaui: téque etiam atque etiam rogo, vt me Catholicis, hoc eſt, legitimis armis cum coniuratis Catholicorum hoſtibus depugnante, non modò ſpectator intentus, ſed fidus etiam patronus adeſſe non graueris. Tantum enim eſt nomen tuum, tantáque authoritas, vt quod patrocinio tuo commendatum eſt, aduersùs æmulorum latratus & inſultus ſeſe facilè tueatur. Nam ingenij tui vim ac præſtantiam ſingularem, in adminiſtratione Reip. non obſcurè cunctis oſtendis, & animi heroica fortitudinē res labentes erigis, & arduas pace bellóque moderaris, eo generis etiam & natalium ſplendore cohoneſtatus, vt præter te fratreſque tuos, nobiliores & illuſtriores in Germania Principes nullos habeamus. Noti ſunt aui, noti proaui tui ex Auſtriaca ſtirpe progeniti, quos partim Catholica religio, partim probata vitæ morúmque integritas, partim bellica virtus & ſingularis in imperando dexteritas in tantum culmen euexit, vt permagnam Europæ partem ſibi ſubiecerint, & aliquot iam ſeculis ſacrum Rom. Imperium ſumma cum laude gubernarint. His heroibus adiungi meretur, quem honoris gratia nomino, æquiſſimus laudatiſſimúſque Rex & Imperator D. FERDINANDVS, parens tuus, cuius mortē velut communi parente orbata Germania luxit, ac meritò deplorauit. Ac fuit ille quidem felix, ſi hoc nomen mortalibus vere poteſt contingere, felix inquam, non à ſubiugatis hoſtibus, quos etiam tyranni ferociſſimi ſæpenumerò ſibi ſubegerunt: non à reportatis amplis ſpoliis, quæ cupidiſſimos & rapaciſſimos homines delectare quidem poſſunt, explere autem & ſatiare nullo modo: ſed à vera & Orthodoxa religione, quæ ad benè beatéquè viuendum in primis pertinet, ſemper integrè conſeruata, & ab ea prudētia, qua difficillimum ruentis Imperij ſtatum mirificè ſuſtentauit, & ob vitę ſinceritatem, quam & optimus Rex, & clariſſimus Imperator ita perpetuò prę́ſtitit, vt non ſolùm apud vicinos, quibus maximę fuit venerationi, ſed etiam apud exteros & immanes Turcas laudem & gloriam ſibi maximam conciliarit.

Huius tu nomen auſpicatiſſimè nobis referſ, & virtutes partim æmularis ſtrenuè, partim ad viuum quodammodò exprimis, ſi pręſertim quotidianam in te ſobrietatem, ſi clementiam ſingularem, & incenſum auitę religionis ſtudium conſideremus. Quibus ſanè rebus id conſequeris, vt magni paruique te ſuſpiciant, tantúmque tibi authoritatis deferant, quātum boni omnes in ſummo Principe venerantur atque colunt. His accedit iudicij ſolertia, quam cùm in te ſæpè aliâs tùm verò maximè, quo tempore ſereniſſimo Patri tuo tibique à ſacris concionibus eſſem, facilē animaduerti. Adeò dexterè ac peritè inter caſta & impura, inter Orthodoxa & adulterina dogmata potes diſcernere atque diiudicare. Nam & ſpiritualis vnctio, quę Catholicum pectus de omnibus creditu neceſſariis haud difficulter docet, abundè ſuppetit tibi, qui veteris religionis es tenaciſſimus cuſtos. Vnde nihil habes antiquius, quàm matri venerandę Eccleſię non ſolùm de Scripturis diuinis teſtanti, ſed etiam genuinum earum ſenſum interpretanti fidem habere, eiúſque decretis & authoritati ob-

temperare. Siquidem ex Rege ſapientiſſimo Salomone pręclarè didiciſti, ad filiorum Dei officium vel maximè pertinere, vt non modò Patris ęterni diſciplinam obſeruent, verum etiam Eccleſię matris legem non deſerant, & idcircò à muliere aliena improbáque pellice, quæ typum hæreſeos gerit, fucóque meretricio multis imponit, magnopere ſibi caueant proſpiciántque. Proinde nulla in parte Catholici dogmatis claudicas, ſed quod optimi Principis proprium eſſe debet, integram veræ fidei & Eccleſiaſticæ traditionis regulam inuiolatè cuſtodis, maiorum ſacra inſtituta ſedulò defendis, à religionis nouandæ ſtudio & conſuetudine ſemper abhorres. Jampridem enim intelligis, quantum inter veterem & nouam fidem interſit, & quàm diſpares fructus ab vtraque vt ita dicam, arbore colligantur. Tùm præclarè iudicas, tuis prouinciis, quæ Catholicum nomen profitentur hactenus, vt indecorum, ita & perniciosum fore, ſi cum ſuo Principe in Orthodoxa doctrina diſcrepent, & in varias de fide opiniones ſententiáſque diſtractæ, id quod libet, in ſacris quoque ſibi licere arbitrentur. Prætereo inſignem grauitatem, & raram ſapientiam, parémque in religione Catholica propugnanda conſtantiam illorum, quos multis tu populis gubernatores, conſiliarios ac præſides lectiſſimos præfeciſti. Taceo, quàm crebrò diligentérque cures, vt in viam redeant, mentémque ſaniorem ſuſcipiant, quos nouandæ religionis inſana libido velut ex curriculo recto detorſit, ac fermentum iſtud deprauatæ doctrinæ in morbum lethalem coniecit, vt niſi illi vi quadam in officio contineantur, neque ſuæ ſaluti, nec Reip. tranquillitati conſulere, ſed velut morbidæ oues vicinum etiam pecus contagione ſua inficere, ſaniſque adhuc membris præſentem luem affricare poſſe videantur. Ac pluribus quidem ego virtutes tuas, ornatiſſime Princeps, poſſem commemorare, cùm plerique vnâ mecum vitæ tuæ rationes non ſolùm Oeniponti, quod oppidum Tyrolenſis ditionis tuæ caput eſt, verùm etiam in vrbe Pragenſi, vbi cùm totius regni Boëmici poteſtate multis annis laudabiliter præfuiſti, probè cognitas habeant & exploratas. Verùm ego, vt ipſe noſti, ab adulandi vitio ſum alienus, & præſens locus non permittit in tuis me laudibus prolixiorem eſſe, quæ alium profectò & eloquentiorem, & vacuum magis encomiaſten requirunt. Quod ſupereſt, hanc exiguam nominis IESV Societatem, quam beneuolè fuiſti ſemper complexus, in tuam fidem reuerenter committo, ſimúlque à Deo Opt. Max. ex animo precor, tanti vt patroni ſtudia pro religione & Reip. vtilitate ſuſcepta, ad ſui ſancti nominis gloriam benè fortunet, eúmque nobis & Eccleſiæ Catholicæ ſoſpitem diu conſeruet, Oeniponti.

DE NOVIS VERBI DEI COR-
RVPTELIS ET SECTIS HOC SECVLO graſſantibus, ad Lectorem fida præmonitio.

SVMMAS & ampliſſimas Deo Opt. Max. gratias ab omnibus vbique mortalibus agi par eſt, Chriſtiane Lector, cùm ob alia multa, tùm ob inſigne & ineffabile illud beneficium, quo verbum ſuum nobis patefecit, animæque pabulum ſaluberrimum dedit. Quo vno ſi deſtitueremur, non poſſemus profectò in huius mundi deſerto peregrinantes, vitam non viuere miſerrimam, & velut abſque paſtore oues, rapacibus lupis obuiæ circumerrare, & tanquàm pane orbati paruuli, fame dira confici & abſumi. Ea eſt enim humanæ mentis conditio, vt cùm in aliis permultis, tùm in diuinis & ſpiritualibus rebus, quibus æterna ſalus continetur, probè certóque nequeat iudicare, ſed aut prorſus erret, aut ſaltem hallucinetur, & ea quæ ad benè beatéque viuendum conferunt, adeóque homini ſunt neceſſaria, etiam magno labore longóque tempore adhibito, perſpicere & conſtituere nunquàm poſſit. Eſt igitur verbum Dei, ſicut ſacris literis traditur, ſalutis ſcientia, lucerna ſplẽdens & lampas in loco caliginoſo: eſt myſterium abſconditum, cæleſte manna, purum & probatum aurum: eſt ſcientia Sanctorum, doctrina ſpiritus & veritatis, illuſtre ſpeculum, fons viuus libérque ſignatus, quo qui conuenienter vtuntur, hi θεοδίδακτοι, hi ſpirituales, ſapientes & iuſti, amicíque & hæredes Dei fieri ſolent. Sed fit, neſcio quo modo, vt quæ à diuina largitate beneficia ſumma tribuuntur, eadem extremam ſæpenumerò perniciem hominibus adferant, quæque ad ſalutem æternam proficere poterant & debebant, his illi ad ſuam & aliorum offenſionem atque animorum quandam internecionem miſerabiliter ac turpiter abutantur. Tanta eſt, prô dolor, hominum ingratitudo, ea mutabilitas, ſtultitia, peruerſitas, vt intra æqui honeſtique metas admodùm ægrè conſiſtant, imò vt diſruptis ſapientiæ pietatíſque repagulis, ad ſuum ipſi exitium vltro & præcipites ſeſe deuoluant. Quãobrem etſi præſtantia Dei munera velut ob oculos poſita perſpicuè vident, & euidenter agnoſcunt, tamen deteriora omnes ferè ſequuntur, & quemadmodùm Chriſtus ipſe cõqueſtus eſt, tenebras magis quàm lucem conſectantur.

Verbum Dei donum excellens, & homini neceſſarium eſt.

Verbum Dei, variis nominib. cohoneſtatur.

Hominum vitio in peſſimũ vſum optima ſæpe tranſire.

Ioan. 3.

HOC ita eſſe, ſi vſquàm alibi, certè in ipſo Dei verbo facilè quiuis non planè ſtupidus deprehendat, ac nobiſcum fateatur neceſſe eſt. An pulcherrimum donum verbum Dei non eſt? quod ſumma illa æternáque Dei bonitas, ad cõmunem omniũ inſtitutionem, conſolationem ad ſalutem per certiſſimos diuinæ veritatis teſtes Prophetas & Apoſtolos orbi terrarum liberaliſſimè communicauit, quódque porrò per Eccleſiæ ſuæ paſtores & doctores perpetuò iubet curátque fideliſsimè diſpenſari, vt omnes hoc cæleſti manna veſcantur, & de his vitæ fontibus bibant. Iam verò quid eſt vſquàm, quod præter hoc ipſum verbum, ad frequentiores rixas, ad acerbiores contentiones, magíſque peſtiferas animorum diſtractiones hodie rapiatur? Quid eſt, quod in ſenſus adeò varios, peregrinos ſibique repugnantes, & ab omni veritate remotos magis inflectatur? Quid eſt, quod à turbulentis rerúmque in religione nouandarum cupidis auidius arripiatur, iactetur faſtuoſius, torqueatur violentius, deprauetur ſceleratius, ac demùm maiore cum Reip. Chriſtianæ diſsipatione atque pernicie quaſi in partes laceret? Etenim vnde tot peſtilentes errores, vnde tam variæ Sectariorum familiæ, vnde tam crebra nefariáque ſchiſmata in Eccleſiam ſæpiùs hodie, quàm vnquàm anteà turmatim irrumpunt, ac velut cataclyſmus quidam in totam Europam redundant? Quando ſacrilegi rerum diuinarum & Eccleſiaſticarum oppugnatores, profaníque prorſus illuſores, tanta ſe vi, & multitudine, & virulentia, & crudelitate aduerſùs Dei domum & aream, extra quam nulli ſalus obtingit, armauerunt? An vnquàm tanta, tam ſubita, æquè præceps & furioſa paucis annis illius, quæ paulò antè florebat, Eccleſiaſticæ pacis & diſciplinæ facta eſt perturbatio, quantam hac noſtra ætate ſumus experti? cùm in ædibus, ſcholis, tẽplis, ciuitatibus, prouinciis atque regnis, quiſque ſibi penè licere putat quodlibet de religione ſentire atque pronunciare, omnémque ſtatum ac ordinem religionis, qui ſuam apud maiores dignitatem pulcherrimè retinebat, contemnere, irridere, ac tantùm non pedibus conculcare?

Quomodò verbum Dei per ſe bonum & ſanctũ [illegible] maximè hoc ſeculo.

AT enim dicet aliquis: Vnde hæc tanta licentia, tam improba ſtultitia, tam procelloſę ac diræ perſecutionum tempeſtates exiſtunt? Nimirum in verbũ Dei omnis culpa confertur ab his, qui eo vel maximè abutuntur, dum eius authoritate non ſe ſolùm excuſari, ſed etiam vrgeri & cogi vociferantur, vt in fide & religione tot nobis tetra & prodigioſa nouarum opinionum monſtra parturiant, gignant, educent atque tueantur. Nullum eſt profectò de venerandis myſteriis, quæ Sacramenta vocamus, quod prætextu verbi aut pudentis non polluatur erroribus, aut impiè prorſus non reiiciatur, ac è templis exterminetur. Nullum Eccleſię dogma tàm firmum, quod ſub hac larua quibuſdam artibus vel machinis non aliqua ex parte labefactetur: nullus diuinæ Scripturæ liber tàm integer, nulla hiſtoria tàm probata, vt à deprauatorum iniuriis tutam ſe conſeruare poſſit: nullum denique tàm impurum, peſtilens & execrandum dogma, quod fanatici homines eiuſdem verbi ſpecie & vmbra nitentes, vel palàm non affirment ac diſſeminent, vel tacitè ſaltem non recipiant atque defendant. Tantum poteſtatis iſti ſubdoli audacéſque magiſtri, non ſolùm in ſcripta hominum, quantumuis ingenio, doctrina, ſanctitate præſtantium, ſed etiam in ſacratiſsimum Dei verbum, quo nihil purius, veracius, auguſtius eſſe poteſt, ſibi arrogãt: & eo velut ſpecioſo pallio ſuos quantumuis impios, ſacrilegos, ſeditioſóſque conatus clam palàm obtegunt & excuſant.

Prætextu verbi Dei ſacra ferè omnia oppugnari atque euerti.

SED enim veram tantæ licentiæ perfidiæque graſſantis cauſam, ad illum, qui malorum omnium & author & incentor nequiſsimus eſt Satanas, referre ſanè oportebat. Is quippè, cùm ſit tùm diuinæ veritatis, tùm humanæ ſalutis infeſtiſsimus ſemper hoſtis, ferre non poteſt tantam bonarum frugum copiam ex verbi diuini ſemente colligi, & in Chriſti horrea reportari. Pergit igitur veterator pro veteri more ſuo, infelix lolium ſalutari tritico inſpergere, nec deſiſtit bono ſemini, quod Chriſtus agro ſuo mandari iuſſerat, modis omnibus inſidiari. Ad hoc autem corrumpendum non ſolùm ipſe angeli lucis perſonam induit, vt Paulus clare teſtatur, ſed miniſtros etiam familiares & commodos ſibi adſciſcit, qui, nimirùm vt quò tectius, eò pernicioſius ſpargant zizania, herbáſque plane noxias & fructus exitiales in pulcherrimum Chriſti agrum inducant, ſe in Chriſti miniſtros ipſi transformant, verbique miniſterium ſibi impudenter aſſumunt. Quare Tertullianus hæc velut propria tribuit Satanæ, quod verbi adminiſtratores habeat, qui de Scripturis agant, & de Scripturis ſuadeant, qui veritatem interuertant, qui non modò Dei verba, ſed res etiam Sacramentorum æmulentur, ac planè ſimias agant veræ Eccleſiæ. Nec periclitor, inquit, dicere, ipſas quoque Scripturas ſic eſſe ex Dei voluntate diſpoſitas, vt Hæreticis materias ſubminiſtrarent, cum legam oportere Hæreſes eſſe, quæ ſine Scripturis eſſe non poſſent. Cui diſsimile non eſt, quod à Cyrillo ſcribitur: Omnes Hæretici de Scriptura diuinitùs inſpirata ſui colligunt erroris occaſiones, ea quæ à Spiritu ſancto recte dicta ſunt, ſua malitia corrumpẽtes, & ſuper ſua capita flammam inextinguibilem haurientes.

Satan author malorum, quę prætextu verbi Dei Eccleſia ſuſtinet.

Matth. 13.

2. Cor. 11.

De præſcript. Hæreticorũ.

E verbo Dei Hæretici omnes hauriũt, duce Satana.

2 Cor. 11. Epiſt. 28.

VBI nos operæ precium facturi videmur, ſi quoniam conſilium eſt de corruptelis verbi Dei aliquid edere, ſcriptorum huius ætatis, qui nobis illas maxime nunc inuehunt, ingenium & mores detexerimus. Quos ego Neroni haud prorſus diſſimiles eſſe dixerim. Sicut enim ille peſtis vrbis & orbis, ſuæ libidini, aut potiùs crudelitati ſatisfacturus, Romam incendit, & ardentem patriam lætis eſt oculis contemplatus: ita iſti ne parum inhumani & infenſi eſſe hoſtes Eccleſiæ videantur, ad euertendam eam omnibus neruis incumbunt, ſuum aduerſus matrem odium plusquàm Vatinianum tunc expleturi maxime, ſi extremam Eccleſiæ πανωλεθρίαν quam perpetuo meditantur, illatã aliquandò ſpectarent. Vident interim ac videndo ſimul diſcruciantur, ſe velut in diſſono choro ſuam quemque canere cãtionẽ, & canendo tàm parũ proficere, vt diſcordibus inter ſe animis ac vocibus magis magiſq; tumultuentur, vtpote ab omni Spiritus & dogmatum conſenſione remoti: contrà verò Catholicis in Eccleſiæ domo verſantibus accidere, quibus vnus & ſuauis in vna fidei doctrina conſenſus, atque diuina quædam harmonia perpetuò conſtet, per quam tot linguæ, tot nationes, tot hominum tàm variæ formæ in vnum Eccleſiæ corpus compinguntur, Chriſtóque capiti ſemper cohærent. Quam fidei vnionem, ac doctrinæ conſenſionem nõ poſſunt Eccleſiæ noſtræ non inuidere, quotquot ab illa parente non ſine ſacrilegio ſeſe diuulſerũt, quidquid tandem velut coniurati ad ſuam turrim Babel extruendam adferãt. Nihil autem ſpecioſius, nihil confidentius adferunt, quàm quod verbum Dei pro ſe ſuáque parte ſtare contendant. Quaſi verò iſthuc noui ſit aliquid, & non vetus illorum aſilum vſque fuerit, qui ab errore ad hæreticam obſtinationem prolapſi, externo diuinæ Scripturæ lęnocinio ſuum

De Nouatorũ aduerſus Eccleſiam odio vehementi.

Fidei vnitas Catholicos à Sectariis ſeparat.

Vetus & fallax ars ac fraus eſt, ad Scripturas prouocare.

Geneſ. 11.

ſuum inſtitutum ſemper adumbrant,& quod malè dicicerunt, peius defendere ſatagunt. *Matt.7.* Ita Lupus ſuam tegit rabiem,& oues fallit incautas, ouilla nimirùm veſte contectus, dum *Actor.20.* verba diuina profundit, quemadmodùm & pater Hæreticorum Satanas vt Chriſto Do- *Matt.4.* mino imponeret, Dei verbum in medium attulit diſputaturus. Sed & Pſeudoprophetis ante Chriſtum natum fuit familiare, verbum Domini præ ſe ferre, populóque venditare,& ex eo auditores blandè conſolari, ſicut Sedeciæ impoſtoris probat exemplum. Tùm poſt Euágelium promulgatum nullum fuit ſeculum, quo Hæretici ad verbum Dei non audaciſſi- *3.Reg.22.* mè prouocarent, à quo tamen iure illos excludi, & Apoſtoli iudicio itidem arceri ſatis conuincit Tertullianus. Demùm quotquot Sectarum Principes extiterunt, huius verbi poſſeſ- *Tit.3.* *De præſcrip. Hæreticorum* ſionem certatim ad ſe rapere atque pertrahere ſunt conati, vt in eo cæteris acuti & periti ab omnibus exiſtimarentur. Quis ergò cordatus credat, adeóque in ſuum animum inducere poſſit, eos qui plenis etiam buccis verbum Dei crepant, Germanos illius eſſe præcones & aſſertores à vero miſſos Oſtiario, qui non aliundè niſi per oſtium ingreſſos, legitiméque or- *Ioan.10.* dinatos, vocatos & miſſos agnoſcit, alios verò velut verbi miniſterio & tractatione indignos & alienos reiicit, quos Hæreticorum mater ἀλαζονεία eiúſque filia errorũ atque vitiorum omnium nutrix φιλαυτία vti præcoces & arrogantes fœtus extrudit educátque. In hos *a 2.Cor.4.* profectò competit quod Apoſtolus miniſtris quibuſdam obiicit: [a] An à vobis verbum Dei *b Eſaiæ 2.* proceſſit, aut in vos ſolos peruenit? Atqui Eſaias vaticinatur: [b] De Sion exibit lex, & verbum *c 1.Tim.3.* Domini de Hieruſalem. Hoc poſteà per [c] Apoſtolos prædicatum Gentibus,& Eccleſiis tra- *d Pſal.18.* *e Rom.10.* ditum, [d] ad [e] fines orbis terræ peruenit, multóſque fructus Euangelio dignos attulit, quos *f Matt.13.* tùm apud maiores noſtros, tùm etiamnum in Eccleſiis benè conſtitutis adſpicere licet. Eſt *g 1.Pet.1.* enim hoc [f] granum ſinapis, primo quidem adſpectu minimum, ſed poſtquàm creuerit, omnium olerum maximum fœcundiſſimúmque. Eſt hoc [g] verbum Domini quod manet in æternum, quódque iam olim credentibus, ſicut Petrus Apoſtolus loquitur, euangelizatum fuit.

Expendamvs autem parumper, obſecro te Lector, quantum iſtiuſmodi Doctores & Magiſtri noui in adamato verbo profecerint,& quo inſuper iure, quantum aliis detrahunt, tantum in eo ipſo verbo ſibi arrogent authoritatis. Neque iam de omnibus verbi Chriſtianæque doctrinæ partibus, aut illis litem mouere, aut alioqui tractationem inſtituere laborabimus. De fide ſolùm agamus, ac de primo quidem fidei articulo, qui totius religionis & ſalutis humanæ caput & baſim comprehendit. Quod caput, ſicut pueri nôrunt, de Deo diuiniſque perſonis fidem & confeſſionem integram, nulláque ex parte corruptam aut mutilam exigit, nullus vt ſaluus vnquàm eſſe poſſit, ab hac ſi fide vel Apoſtolici ſymboli cõfeſſione aliqua ex parte deſciſcat. Conferamus igitur Nouatorum ſententias, quæ neque cum verbo Dei, neque cum Eccleſiæ doctrina congruunt, imò quæ nobiliſsimam & ampliſsimam diuini verbi portionem, doctrinam Eccleſiæ ſcitu vel maximè neceſſariam, grauiſsimámque ſemper habitam fœdis & impiis erroribus atque corruptelis tantum non opprimunt & extinguunt. En tibi [h] Caluinum, qui Auguſtino apertè notam inurit (nam & *h Inſtit. lib. 2. cap. 4.* muſca inſultat elephanto) quòd ſcripſerit, [i] induratìonem & excœcationem impiorum non *i lib. de grat. & praedeſt.* ad operationem Dei, ſed ad præſcientiam pertinere. Docet igitur ipſe, Adam primum pa- *K Inſtit. lib. 2. cap. 8.* rentem Dei ordinatione & æterno decreto in peccatum neceſſariò eſſe prolapſum, ac [k] ſæpenumerò repetit, non modò impiorum opera vti Deum, ſed etiam conſilia & affectus gu- *l In lib. 2. Samuelis ca. 2* bernare, ſcelerúmque omnium authorem & cauſam eſſe. Nec alia Petri Martyris eſt ferè ſententia, vt hæc eius verba teſtantur: [l] *Conſtituendum eſt, Deum non tantùm permittere, ſed etiam certo quodam modo velle peccatum.* Qua in re ſuam vt confirmet ſententiam, ad Philippi Melanch. veterem doctrinam prouocat: vti verbis eiuſdem authoris explicare nobis difficile non eſt. *Ex annot. in epiſt. ad Roman. cap. 8. iuxta editionẽ VVittenb. anni 24.* *Nos vero dicimus,* inquit Philippus, *non ſolùm permittere Deum creaturis vt operentur, ſed ipſum propriè agere, vt ſicut fatemur proprium Dei opus fuiſſe Pauli vocationem, ita fateamur opera Dei propria eſſe, ſiue quæ media vocantur, vt comedere, bibere, commercia cum brutis, ſiue quæ mala ſunt, vt Dauidis adulterium, Manlij ſeueritatem animaduertentis in filium.* Quibus hoc etiam adiungit, quod citra horrorem piæ aures ferre nõ ſuſtinent: *Conſtat,* inquit, *Deum omnia facere non permiſſiue, ſed potenter, vt Auguſtini verbo vtamur, id eſt, vt ſit eius proprium opus Iudæ proditio, ſicut Pauli vocatio.* Vbi falsò & nequiter Auguſtinum citat, cui nihil tale vnquàm venit in mentem, & qui contrariam planè ſententiam, vt etiam paulò ante monſtrauit Caluinus, conſtanter adſtruit. Neque tamen ignoro, Philippum ſuos correxiſſe locos, & priorem mutaſſe ſententiam, longéque aliter poſteà docuiſſe. Ita verò idem libros corrigendo profecit, totiéſque mutauit ſententias, quod ne diſcipuli quidem eius inficiantur, vt tandem ex

Right margin notes:

Nouatores in primos & precipuos fidei articulos impingere.

Quomodo Caluinus, Martyr. Philippus & Lutherus Deũ malorũ authorem faciant.

Vt Dei opus eſt Pauli vocatio, ſic & Dauidis adulteriũ, & Iudæ proditio iuxta Philippum.

Philippus crebrò & mutauit ſua ſcripta corrigendo.

Confeſsioniſta, quemadmodum vocant, etiam Caluiniſta ſit factus ac mortuus. Nos hoc loco de illis Philippi commentariis agimus, quos tantopere probauit Lutherus, vt illos aliorum Scriptorum omnium, qui in Paulum extant, interpretationibus anteponat, ac Philippum ipſum Paulo proximum eſſe dicat. Æmulatur autem Philippus in his, quę diximus, abſurdam Lutheri Magiſtri doctrinam, qui peſtiferum VVicleſi dogma, de neceſsitate abſoluta euenire omnia, illúdque Poëtæ dictum: Certa ſtant omnia lege, obſtinate defendit: qui prætereà de Deo prædicat impudenter, quòd non ſolùm permiſsiue, ſed etiam effectiue ſit idem cauſa peccati. Tùm alibi in hanc vocem plane blaſphemam erumpit Lutherus: *Si praſciuit Deus Iudam fore proditorem, neceſſario Iudas fiebat proditor, nec erat in manu Iuda, aut illius creaturæ aliter facere, aut voluntatem mutare, licet id fecerit volendo, non coactus, ſed velle illud erat opus Dei.* Quid? quod longius etiam progreditur Illyricus, cuius verba Heshuſius in hunc modum explicat. *Vnde ſequitur*, inquit ille, *reuera diabolum eſſe creatorem, qui in genere humano nouas quaſdam animas regnantes ſupra totum hominem creauerit, eaſque etiam in infinitum propaget.* Tàm preclare de Deo ſentit Illyricus, vt proprium eius opus atque officium, animarum ſcilicet creationem atque propagationem, ad diabolum transferat, atque ſic demùm Manichæorum deliria, tot ætatibus ſepulta, in orbem reuocet atque confirmet. His verò ducibus, quos hucuſque commemoraui, comitem impietatis Robertus Stephanus ſe præbuit, ac [a] proptereà Deum quoque bonorum pariter & malorum authorem profeſſus eſt. Magiſtros eoſdem ſequuntur [b] Celius ſecundus, [c] Velcurius & alij, quos nihil pudet, iam olim toties fortiſsiméque diſiectam de fato impiam opinionem, quam præter alios [d] Iuſtinus, [e] Euſebius, & Auguſtinus iugularunt, ſcriptis publicis conſtabilire. Demùm ex his impuris fontibus aquæ illæ fœtentes promanarunt, quas apud Gallos male hauſerunt & peius ſparſerunt Libertini. Nam hi palam affirmant, [f] Deum omninò cauſam eſſe peccati, nec prohiberi oportere, quin pro ſuo quiſque viuat arbitrio. Negant prætereà quicquam eſſe, cuius nos ipſi accuſemus, cùm omnia fiant à Deo. Peccata igitur omnia excuſanda, nec reprehendenda eſſe, cùm ſint opera Dei, audèt dicere. Hinc egregia ſcilicet illorum vox eſt: *Si quiſpiam homicidium commiſerit, non ille fecit, Deus fecit.* Si quis verò ita cum ipſis non ſentiat, imperfectū cum eſſe dicunt, nec poſse probare omnia opera Dei. Quid autem Carolſtadium nominē, de quo Lutherus grauiter aſseuerat, adeò illum atheū fuiſse, vt non crediderit, vel in cælis, vel in terra Deum eſse?

Illyrico non Deus, ſed dæmon creat animas.

Heshuſius in epiſt. ad Illyricū de peccato originis. An ſit ſubſtantia.

In Præfat. lib. eiuſdem.

In reſolut. art. 36.

Lib. de ſeruo arbitrio.

a In reſp. ad catal. quorū ſuorū errorū

b In annot. ſuper dialo. Perionii.

c In compendio Phyſic.

d In Apol. 2. pro Chriſt.

e Lib. 6. de prep. euā. ca. 5

f Caluin. in inſtr. aduerſ. Libertinos. c. 16. & 17.

Et Petrus Mart. in 2. l. Samuelis. cap. 16.

De Libertinis mala omnia ſoli Deo imputantibus.

Deum non eſſe credit Carolſtadius.

Intolerabilis eſſe Nouatorū temeritatē de Deo tā impie ſentiendi atque docendi.

Horret ſane animus, hæc tàm prophana, tàm nefanda, tàm pernicioſa, quæ ſimpliciter narro, & exaggerare nolo, pluribus perſequi. An Iudæi perfidi, an immanes Turcæ, barbaræque Gentes de Deo ac Dei erga nos voluntate beneuolentiáque non rectius ſæpe philoſophantur? Quis non videat, queſo, ab his nouis veluti magiſtris Iſraël, prima fidei elementa vel craſse neſciri, vel inſane contemni, vel ſuperbe violari? Nimirum vt verbum Dei illuſtrent ac vindicent, ſic eos de primo rerum autore atque gubernatore docere, ſic fatum vnà cum Stoicis aſtruere, ſic ex vno creatore duos, bonum & malum confingere, ſic Deum denique Tyrannis omnibus crudeliorem inducere oportebat. Nam per Deum immortalem, quę Tyrannis grauior, quę fœdior crudelitas poteſt excogitari, quàm ſi miſeros mortales idcircò quod iniuſti ſunt, tàm ſeuere tùm viuos, tùm mortuos puniat Deus, quos tamen iniuſtos eſſe cogat? Sed enim qui de ſumma illa æternáque bonitate ſic ſentiunt, qui tàm impia & blaſphema de rerum omnium opifice ſapientiſsimo docent & ſpargunt, an illi debitam ſummo numini reuerentiam obedientiámque præſtabunt, rectéque preſtandi aliis erunt authores? Ad illos iam porrò accedamus, qui cū impiis ter ſacroſanctæ Trinitatis abnegatoribus in eadem naui, vt aiunt, nauigant, & ex Chriſtianis Artiani, Eunomiani, Fotiniani, Sabelliani, Neſtoriani, Eutychiani facti, & neſcio quibus non execrandis Sectis additi, non tantùm ab Eccleſia Dei, ſed à Deo etiam ipſo diuiniſque perſonis ſe prorſus nefarie precioſos eſſe declarant.

Libet Michaeli Serueto (ô vaniſsimum ſimul & in Deum contumelioſiſsimum hominem) ſcriptis tradere: [g] nullam aliquando in Deo realem generationem vel ſpirationem fuiſſe, nec [h] realem in eſſentia Dei diſtinctionem eſſe Patris & Filij & Spiritus ſancti, vt rerum inuiſibilium, ſed eſſe ſolam perſonalem diſtinctionem inuiſibilis Patris & viſibilis Filij. [i] Tres enim illas res incorporeas in Dei vnitate diſtinctas conſiſtere non poſſe, ſed eſſe triadem imaginariam. [k] Omnes demum qui Trinitatem ſtatuunt in eſſentia Dei, hos Triteitas & veros ἀθέους vocat, qui nec Deum quidem, niſi tripartitum & aggregatiuum habeant. Quid? quod Trinitatem illam Dei coæternam, quam ſublimes in cælo Spiritus Seraphin ter adorandam eſſe noctes ac dies profitentur, hic impuriſsimus homo, & blaſphemiæ

Serueti impietas.

g Lib. 5. de Trinitate

h In reſtaur. ibid. a Caluino collectis.

i Lib. 1. de Trinitate.

k Ibidem. Eſaia 6.

Vide Tigur. Paſtorum.

Eſaiæ 6. Vide Tigur. Paſtorum ad Geneuenſem Senatum epiſt. anno. 53 Epiſt. ſexta ad Caluinum.

Vide huius Protheſes & Benedictum Aretium de hiſtoria huius Valentini.

blaſphemiæ ſpiritu plenus, triceps monſtrum ac Cerberum quendam tripartitum, ſed & diabolicum phantaſma, & illuſionem Satanæ, & Deos imaginarios, & tres dæmoniorum Spiritus, & Getyonis monſtrum audet appellitare. Iam verò quid omninò de DEO reuerenter idē aut ſentiret, aut diceret, cui Deus in ligno lignum, & in lapide lapis, & in arbore arbor eſt, formam & ſubſtantiam ſcilicet ligni, lapidis & arboris veram in ſe habens. Libet Valentino Gentili, qui non minùs impietatis quàm nominis Gentilium hæres extitit, vt Seruetianam impietatem confirmet ac augeat, Triperſonatum Deum, Sophiſticum Deum, perſonam phantaſticam, fictitiam, diabolicam facere ex optima, maxima ſanctiſſimáque Trinitate: hâc nefarius ille nouum idolum, turrim Babel, & humanum commentum, quod cum veritate Euangelica ex diametro pugnet: tres verò diuinas perſonas, magicas perſonas & proprietates, treſque magicas præſtigias, & vnum Deum quartum idolum ignotum, in ſuis libris dicere non erubeſcit. Libet eidem Valentino, ſeparatis eſſentiis Spiritus tres æternos confingere: Filio deinde concedit Dei nomen quidem, ſed quaſi precarium, qui ſcilicet à patre ſit eſſentiatus: Patris perſonam nō aliud eſſe affirmat quàm eſſentiam, filij verò perſonam deificationem eſſe blaterat: vbi ad Spiritum ſanctum venitur, omnia permiſcet: dignus profectò, qui Bernæ, ſicut eius præceptor Seruetus Geneuæ, ſupplicio extremo affectus, finem viuendi faceret ſimul & blaſphemandi.

Horrenda impietas Valentini Gentilis.

De Hungaricorum impietate vide Bezæ præfatio nem in valét. Gentilem ſeir ptam.

LIBET nouis in Tranſyluania miniſtris Gregorio Paulo & Petro Statorio, qui & ipſi probe Seruetianum Spiritum imbiberant, tria probatiſſima fidei noſtræ ſymbola, vtpote Apoſtolicum, Nicænū, & Athanaſianum non agnoſcere, niſi cum hac exceptione, quatenus verbo DEI conſentiunt. Præclari ſcilicet de Symbolis iudices, qui Chriſtianæ doctrinæ firmiſſima primáque elementa nobis in dubium teuocant, velut in his quædam verbo Dei non conſentanea proponantur, ipſique ſoli vel præcipui cenſores in cauſæ Religionis exiſtāt.

NEGANT iſti tres eſſe perſonas diuinitatis, & filium quidem ac Spiritum ſanctum non perſonas, ſed altiſſimi Patris fingunt eſſe virtutes, quibus ille iam olim, & nunc quoque in noui mundi creatione per Ieſum Chriſtum vtatur. Tum ne illis obſtet authoritas Patrum, vtque ſuas putidas feces extollant, Auguſtinum & alios veteres, quantumuis in Eccleſia receptos atque laudatos, ac omnes demum Orthodoxos, qui tres in diuinitate perſonas tot ſeculis, tantóque conſenſu profitētur, hos illi probroſe Trinitarios & Sophiſtas nuncupant. Prætermitto reliquas id genus execrandas blaſphemias, & doctrinas dæmoniorum, de quibus partim [a]Georgius Maior, partim [b]Petrus Carolinus haud pauca ſcripto cōſignauit.

a In confut. error. Georgij Blandratæ. &c.
b in explicatione fidei contra eoſdem.

In colloquio Albæ Iuliæ habito.
Et confeſſ. Debrecinenſi Petri Meli.

LIBET Paulo Iuliano eiúſque in Tranſſyluania ſociis, hanc vocem ex ore teterrimo euomere: *Dicimus vnum & ſolum DEVM non Trinitatem, ſed tantùm Patrem eſſe.* Æque ſunt deteſtandi, qui ſuum Tordani Conciliabulum paucis abhinc annis celebrarunt, in quo realem Triadem Chriſtique & Spiritus ſancti realem, ſubſiſtentem, æternam, & ſicut vocant, Iehoualem deitatem & hypoſtaſes, perfidi abnegarunt. Vbi præterea λόγον & Spiritum ſanctum virtutes eſſe quaſdam Dei ſtatuerunt, nec λόγον æternum Dei filium à patre ab æterno genitum, niſi carnis reſpectu, agnoſcere voluerunt. Libet nouis in Polonia miniſtris dicere tres Deos, tres omnipotentes, tres æternos, tres eſſentias: qui nec differunt à Paganis, niſi quod hi plures quàm tres Deos inducant. Beza de his ita ſcripſit: Thritheitæ Arianorum ſoboles, tres οὐσίας pro tribus in vna οὐσίᾳ hypoſtaſibus ſubſtituentes, Chriſtum aperte ſecundarium Deum faciunt, quorum etiam nonnulli iam Macedoniani facti, ex Thritheitis Ditheitæ euaſerunt. Sed nec idem Bezæ impio vacat errore, cùm affirmat filium Dei non eſſe genitum de eſſentia patris: & cùm rurſus fatetur aduerſus Schmidelinum diſputans, ſemper ſe duas vniones hypoſtaticas in Chriſto ponere, vnam animæ cum carne, alteram diuinitatis cum humanitate. Quid enim hoc eſt aliud, quàm primum fidei noſtræ articulum ignorare, adeóque hæreſin damnatam Neſtorij renouare? Nec cedit aliis impietate Caluinus, qui negauit in Synodo Lauſanenſi, per hypoſtaſin perſonam ſignificari, dixitque de ſymbolo Athanaſij nec credere, nec diſcredere, donec ad Scripturarum gnomonem illud examinâſſet. O præclarum examinatorem: qui præterea Deitatis reſpectu filium ex ſe ipſo eſſe pronunciat: improprias autem locutiones & battologias facit, quando cum Eccleſia dicimus, Chriſtus eſt genitus ex ſubſtantia Patris, Deus de Deo, lumen de lumine. Et locutionem eſſe barbaram ait, qua dicitur, Deus eſt Trinitas. Æque ridiculum & abſurdum [e] Heshuſij dictum videri debet: Trinitas eſt vnitas. Quid [d] Bullingerus? qui non ſine magna inſcitiæ nota prædicat, ſe confiteri tres in diuinitate perſonas, non ſtatu ſed gradu, nec ſubſtantia ſed forma, nec poteſtate, ſed ſpecie differētes. Sic iſti Catholicum dogma, ſummam ſcilicet trium perſonarum in diuinis æqualitatem eſſe, contemnunt & lacerant: nec intelligunt, vbi ea exiſtit æqualitas, ibi nō eſſe gradum:

Li. de omnipræſentia carnis Chriſti contra Brentium.
Lib. in Heſhuſium.
Li. de hypoſtatica duarum in Chriſto naturarum vnione.

De Caluini doctrina impia.

Inſtit lib. 1 cap. 13.
c Lib. de præſentia corpor. Chriſti in cœna ubi ecl. 5
d Deſcript. de Eccleſiæ authorit. aduerſ. Cochlæū.
e In propoſit. Ihenenſib. prop 34.

& vbi eſſentiæ ſubſtantiæque indiuidua ſemper manet vnitas, illic tres perſonas forma vel ſpecie diſtinctas eſſe non poſſe. Et impiæ fraudis non caret ſuſpicione, quod [a] Eberus perſonæ appellationẽ tùm vetuſtiſſimam, tùm commodiſſimã eſſe inficiatur, magis probans quod Græci vocant hypoſtaſin, velut vox ea ſit illuſtrior, quam tamen [b] Hieronymus in hoc genere aliquando dicere formidauit. Neque fert [c] Lutherus, ſed ex Germanorum litaniis ſubmouet hanc in veteri Eccleſia receptam, probatam & vſitatam precandi formulam, S. Trinitas vnus Deus miſerere nobis. Quin & [d] irridet, próque portento habet Papiſtico, id quod vniuerſa profitetur Eccleſia, eſſentiam Dei nec generare, nec generari. Libet denique [e] Gazanouio Spiritus ſancti à Patre & Filio negare proceſſionem, ſicut fortaſſis à [f] Petro Mar. didicit, qui auſus eſt dicere, inter Latinos & Græcos de proceſſione Spiritus ſancti verborum eſſe contentionem: Quaſi verò de lana, vt dicunt, caprina lis habenda ſit, ſi quis contra ſanctam probatiſſimi ſymboli profeſſionem, Spiritus ſancti ab vtroque, Patre ſcilicet ac Filio, proceſſionẽ in dubium vocet. Refugit & [g] Beza nobiſcum in Ioãne legere, Cùm venerit Paracletus, quem ego mittã vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, & adiecto ſcholio Lectorẽ admonet, hîc non agi de ipſa Spiritus eſſentia, ſed de ipſius virtute & efficacia in nobis: quin & Theologos reprehendit, qui huiuſmodi teſtimoniis ad eſſentiam Spiritus ſancti probandam contra Græcos vtuntur. Ac Hungarici quidem miniſtri apertè præ ſe ferũt, probari non poſſe quod Spiritus ſanctus verus Deus in Scriptura dicatur. Negant enim Filiũ & Spiritum ſanctum eſſe perſonas: Patris autẽ altiſſimi virtutes faciunt, & Spiritũ fingunt eſſe motũ in ſanctis creatum, vel energiam Dei, aut donum Patris effuſum, vt ſic illum ſpolient vera & adorãda diuinitate. Ita nobis noui nõ deſunt πνευματομάχοι qui è Dei verbo peruersè accepto Deum ipſum, adeóque tres perſonas diuinas oppugnent, multóque turpius ferè quàm Iudæi ac Turcæ, palàm inſectentur. Nam & Ochinus perſonam Spiritus ſancti à Patre & Filio non eſſe diſtinctam auſus eſt ſcribere, & illam illuſtrem Symboli partem, Credo in Spiritum ſanctum omninò reiecit, niſi hoc loco Spiritus pro Dei virtute ac donis accipiatur, ac veram æternámque Spiritus ſancti deitatem homo effrictæ frontis palàm oppugnauit.

a Epiſt. ad Damaſum. b in Ember. peccat. edita anno 43. c In aſſert. art. 27. côtra Leonem. d In eius ad Caluinũ epi. e In cap. 4. epiſt. ad Ro. f In 15. cap. Ioannis.

In colloq. Albæ Iuliæ habito. Georg. Maior contra Blandratam. In dialogis de Trinit.

Quomodo ſtultos & impios prodat ſe nouatores.

Et nondum intelligit Lector, quò Nouatores iſti demùm euadant? qui dicentes in verbo Dei ſe ſapientes, vtinam ſtulti tantùm, & non impij quoque iuſto Dei iudicio efficerentur. Stulti quidem, quòd cùm velint plus quàm oportet ſapere, & diuinæ maieſtatis arcana curioſiùs perſcrutentur, tantæ gloriæ velut ſplendore impediti ac repercuſſi, infeliciter opprimantur atque ſuccumbant, non intelligentes, vt Paulus inquit, neque quæ loquantur, neque de quibus affirment. Impij verò, quod qui præcellentes fidei magiſtri videri geſtiunt, in primos & præcipuos fidei articulos, quibus æternæ ſalutis noſtræ ſumma continetur, impingãt, & quoniam Eccleſiæ ſpiritum in re venerationis pleniſſima faſtidiunt, è Satanæ ſpiritu eadem nobis depromant dogmata, quæ blaſphemi olim hæreſiarchæ orbis iudicio ſæpè multúmque damnati, nimirùm Ebiones, Cerinthij, Sabellij, Arij, Eunomij, Photini, Macedonij, & plures id genus Antichriſti, totius Reipub. Chriſtianæ peſtes, ad prima religionis firmamenta, atque omnis piæ doctrinæ principia euertenda ſacrilegè fabricarunt. Cæterùm quò illi pugnant acriùs, & maiora producunt ſophiſmata, quoque mirabiliùs loca Scripturæ torquent atque deprauant, eò diligentiùs Orthodoxis omnibus eſt aduigilandum, vt in ſancta & pura illa confeſſione perſiſtant, quam Catholici iam olim ab Arianis duriſſime per totam Aphricam afflicti atque vexati, in hunc modum ediderunt. Chriſtiani ſumus, Catholici ſumus: Trinitatẽ vnum Deum inuiolabilem confitemur: in nomine Trinitatis à matre Catholica baptizati ſumus.

Rom. 12. Prouerb 25. 1. Tim. 1. Vide Victor. Vticen. li. 2. de perſec. Vandalica. g. Libr. 10. in Lucam c. 2.

Quæ impia dogmata contra Dei filium hodie diſſeminentur.

Pergamvs autem de ſolo Chriſto dicere, aduerſùs quem nequiſſimus ille Satanas, qui ſecundùm [h] Ambroſium Antichriſti quoque nomẽ accepit, iam olim è Dei verbo diſceptauit, & nunc finem diſceptandi bellandíque nullum facit, ſuis nempe miniſtris in hoc verſute ſubornatis, qui egregie ſimulent, vulgóque iactent, ſe Chriſti gloriam inprimis aſſerere & illuſtrare, cùm eam reuera obſcurent ac labefactent maxime. Obſcurat plane Seruetus electũ illud Satanæ organum, dum impudẽter affirmat, [i] Chriſtum eſſe filium Dei quatenus genitus eſt à Deo in vtero Virginis Mariæ, idque non ſolùm virtute Spiritus ſancti, ſed quia Deus ex ſua ſubſtantia illum genuit. Verbum Dei de cœlo deſcendens, dicit nunc eſſe carnẽ Chriſti ita vt caro Chriſti de cœlo ſit, ac duas demùm Chriſto perſonas aſſignat. Qui certe non verum ſed imaginarium corpus Chriſto tribuit, quùm illud negat ex ſemine Abrahæ ſimpliciter fuiſſe genitum, ſed partim etiam ex tribus illis elementis conflatum, & partim è ſubſtantiali quadam Dei facie, quæ ab initio ſanctis patribus viſa fuerit. Obſcurant Franciſcus Dauidis,

Matt. 4. h. Libr. 1. de Trinit. c. 17. & 18. & epi. 1. & 2. ad Caluinum. i Ibid. lib. 4.

Georgius

orgius Blandrata, & qui illis adhærent reliqui Satanæ miniſtri, Arianis quidem & Photinianis haud quaquam inferiores, quod Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum non agnoſcant neque recipiant, vt ſit filius Dei naturalis, & in myſterio à Patre ante tempora ſecularia genitus, ac Verbum illud æternum, cui duplex natiuitas, diuina nimirum & humana, competat. Chriſtum enim hominem purum faciunt, licet ſingulari prærogatiua donatum qui ante carnem nil fuerit, nec neceſſario Redemptor & Saluator, Deus idem & homo, in mundum venerit, ſed quem ſatis fuerit hominem eſſe: nec alium quidem Dei filium præter illum, quem virgo Maria edidit, in ſacris literis Reperiri contendunt. Obſcurat [a] Mennon, fingens Chriſtum ex Patris ſubſtantia cęlitus attuliſſe corpus, ſicut & [b] Schuuenckfeldius. Nec diſſentiunt Anabaptiſtæ, quibus hoc etiam tribuit [c] Sarcerius, quod ſentiant Chriſtum è cælo ſpirituale & cæleſte corpus ſecum attuliſſe, & nihil à Maria ſumpſiſſe, ſed per illam tanquam per riuum aut fiſtulam tranſiiſſe, carnem verò ſuam ex elementis mundi traxiſſe, eamque mundo reddidiſſe, cùm ſine carne in cælum reſurgeret. Pro nefas, quid hoc demũ eſt aliud, quam ad verbi Dei Chriſtianæque fidei veritatem prorſus abolendam impiorum doctorum Valentini & Apellis extinctos ſtabilire furores, & horrenda deliria innouare? Et paucis tamen ab hinc annis accidit, quod pudet fateri, vt Anabaptiſtis diſputandi publica facta fuerit poteſtas, cũ de aliis grauiſſimis fidei rebus, tum de hac ipſa quæſtione? An ſubſtantiam carnis ſuæ Chriſtus ex ſubſtantia carnis Mariæ Virginis, aut aliunde ſumpſerit? Somniat Adamus paſtoris, Chriſtum vt vnius perſonæ, ita & vnius eſſe naturæ. Verbi enim hypoſtaſin ſiue perſonam in Chriſto, non magis quam blaſphemi Magiſtri Photinus & Samoſatenus, agnoſcit Quanta verò ter impij apoſtatæ Ochini eſt inſania, qui argumenta pro Chriſti Deitate producta conuellit, & execrandum in modum aſſerit, ſe libenter dare, Chriſtum eſſe Deum participatione Deitatis, ſed negare natura eſſe Deum. Tum de Chriſti miraculis audet ſcribere, quod etſi maxima & ſupernaturalia ſint opera, non inde tamẽ ſequi, Chriſtum ipſum non eſſe puram creaturam, ſed Deum. Quin & alia Scripturæ loca, in quibus ille Dei Filius appellatur, ad puram creaturam, non ad verum æternumque Deũ transferre conatur. O ſpiritum Ochinianum, planéque diabolicum, ab aliis ita detectum & reiectum, vt confutatione noua nihil opus eſſe videatur. Prætermittam alios Tritheitas Matthæum Gribaldum, Lælium Sozinum, Paulum Alciatum, qui Machumetanus demũ eſt factus, impuriſſimos apoſtatas, & ſine vlla religione fortaſſe homines, qui vt diuina confundant omnia, iam pridem recepta naturæ, eſſentiæ, hypoſtaſeos, homouſij cæteráque id genus veteris Eccleſiæ vocabula vt ſophiſtica repudiant, quia in ſacris illæ voces non inueniantur. Sed puditam horum obiectionem, Beza (quod miror) quoque confutauit.

a In colloq. Vuiſmarienſi. *b Beza in 1. cap. ad Rom.* *c In Poſtilla de feſto Natiui. Mariæ.*

Menſe Iunio Anno 1571. prope Heidelbergam. *Vide Caſſandrum de duabus in Chriſto naturis.*

Vide Petrũ Carolinum in explicat. fidei contra Georgium Blandratam.

D. Bernardini Ochini impietate videlicet dialogos & Zanchium.

Ex Italia Tritheitæ noui.

In præfatione côtra Val. Gentilem.

IAM verò an non palam Arianiſmum inſtaurant Sarnicius, Liſmaninus, Georgius Niger aliique plures, qui, vt Stancarus conteſtatur, Chriſtum Dei filium minorem Patre ſtatuunt, quique ſymbolum Nicænum reiiciunt prorſus, quos nec pudet quod Athanaſij eſt, Satanaſij ſymbolum haud ſine graui & execranda contumelia nuncupare? Certè Valentinus Gentilis eundem Athanaſium tot modis prædicatum & celebrem doctorem & antiſtitem, quaſi corruptorem ſymboli Nicæni, eiuſque ſymbolum nugas auſus eſt appellare. Caluinus autem, vt ſæpè malignus eſt cenſor, eiuſdem Concilij grauiſsimos ſanctiſsimoſque Patres incuſat, quod Chriſtum eſſe Patri ὁμοούσιον probent ex præclara illa ſententia, Ego & Pater vnum ſumus: Qui præterea dicto Concilio calumniã improprietatis καὶ καταχρήσεως intendit, & eiuſdem Synodi verba Deum eſſe de Deo, duram locutionẽ appellat, eam verò precationem: Sancta Trinitas vnus Deus miſerere nobis, ſibi non placere clarè pronunciat. Lutherus huic ſummo & laudatiſsimo ſemper Concilio non eſt æquior, dũ ægrè ſuſtinet, quod in eo Patres Chriſtum ὁμοούσιον dici haberique poſtulant. *Anima mea*, inquit, *odit hoc verbum ὁμοούσιον*. Quid verò aliud obſecro vel ſentiret vel diceret, ſi ab inferis rediuiuus adeſſet impius ille Arius & vna cum toto conciliabulo ſuo ad diſputandum prodiret? Nauſeabant & illi ad hanc ὁμοούσιν vocem, quæ in verbo Dei non eſſet expreſſa, & catholicos hoc nomine Homoouſianos & Athanaſianos probroſe vocitabant. Tam iſti egrè concedunt, quod aperté tamen negare non audent, vnam Filij cum Patre eſſentiam eſſe. Neque diſsimulandum eſt, quoniam magni criminis non vacat ſuſpicione, Caluinum ſubinde, præſertim cum in Geneſin & Ioannem ſcribit, alio detorquere teſtimonia, quæ fidem ſanctiſsimæ Trinitatis & diuinitatis Chriſti non parum illuſtrant & aſtruunt, ſicut ea doctiſſimi Patres interpretantur. Suuenckfeldius, vt de illo iterum planius dicã de Chriſto tradit impiè, quod etiam iuxta humanitatem ſuam verus Deus & non creatura ſit: imò verò haud ſine ſumma ignominia iniuriaque fieri poſſe putat, vt humana Chriſti natura pro

Lib. contra Trinitarios. *In Ioan. c. 10. & in ſcriptis contra Valen. Gen.* *Contra Iacobũ Latomũ.* *Lib. de diuina maieſt. humanitatis Chriſti.*

Athanaſium eiuſque ſymbolum qui hodie inſectentur.

Vocem homouſij Caluinus & Lutherus improbant.

creatura exiſtimetur. Docet igitur, carnem atque ſanguinem Chriſti, non creaturalem, ſed ſupercreaturalem, vt ipſe vocat, hoc eſt, ſpiritualem ac planè diuinam eſſe. Auget Schuuenkfeldianam impietatem Seruetus, cùm ſcribere non veretur: Corpus ipſum Chriſti, eſſe corpus Deitatis, carnem eius diuinā, carnem Dei cæleſtē, de ſubſtantia Dei genitā. Sic iſti, neſcio quibus acti furiis infernalibus, hæreſin renouāt Eutychianā, quæ docet non manſiſſe humanā in Chriſto naturā, ſed in diuinitatem tranſiiſſe: duplicē enim naturam in vna perſona intelligere aut non poſſunt, aut noluntiuſto Dei iudicio tùm inſani, tùm impij.

Li. 2. de Trin. pag. 71

V BI Centuriatores noſtros prætetire non poſſum quibus Ariani hoc nomine gratias meritò dixerint quod negent iſti λόγον ſeu verbum à Ioanne dictum reſpectu Patris, quia ſit cogitatione genitus: hoc enim ad humanas cogitationes pertinere contendunt, & veteres, præſertim Baſilium & Auguſtinum, qui ſic λόγον interpretantur, erraſſe videri volunt. Quę autem iſthæc impudentia, quod ſe ipſi probatiſſimis Patribus in re tanta præferunt, quodque Ioanni & veritati hunc ſenſum per ſe pulcherrimum, & rei præſenti accommodatiſſimum, ne dicam neceſſarium adimunt, vt impiis interim Hæreticis Filij Dei contemporibus magis gratificentur? Non dicam, quod à VVittenbergenſibus annotatum, & à Schuuenckfeldio repetitum eſt, Illyricum Centuriatorum caput, in ea verſari ſententia, vt putet, Scripturæ teſtimoniis conuinci non poſſe, quod Filius Dei, Verbum æternum & figura ſubſtantiæ Patris nuncupetur. Hic ego rem Sacramentariam ſeu Euchariſticam poſſem ſed vereor attingere, quæ in tot hodie familias Impiorum ſciſſa eſt, tamque varios & repugnantes in eadem Secta ſenſus nobis exhibet, vt de illis non ineptè dicamus: Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic, ſicut Euangelicum vaticinium fore prædixit. Nihil quidem planius aut expreſſius æterna veritas Chriſtus dicere poterat, quàm quod conſentienter à multis Euangeliſtis traditur, cùm is verum corpus ſuū, velut incomparabile μνημοσύνον, in extrema cœna inſtituturus, & ad perpetuam Eccleſiæ relicturus conſolationē, pane in manus ſumto diuina illa verba pronunciauit: *Hoc eſt corpus meum*, quod pro vobis tradetur. Quam perſpicuā totque ſeculis indubitatam verborum lucem videre non poſſunt, ſed obſcurare imò extinguere cupiunt noui tùm Capharnaitæ, tùm Berengariani. Igitur vt ex corpore Chriſti non corpus faciant, ſummóque theſauro defraudent Eccleſiam ad vana & tetra confugiunt gloſſemata, quibus Chriſti verba, ſenſum & mentem apertè deprauant. Non eſt, inquiunt, hoc verum & viuum, quod in cruce pro nobis offerebatur corpus, non realis & ſubſtantialis præſentia corporis & ſanguinis Domini: ſed hoc eſt ſymbolum corporis mei pro vobis occiſi, vt [a] Zuinglius: hoc eſt figura vel myſterium corporis mei, vt [b] Oecolampadius, Sic vel talis res eſt corpus meum, nimirùm vt cibus, quemadmodum [c] Scuuenkfeldius: hic panis ſignificat corpus meum, vt [d] Ochinus: hoc eſt Sacramentum corporis mei, vt [e] Martyr, hoc eſt, id eſt, ſignificat corpus meum, vt [f] Beza: hic panis eſt corpus meum, vt [g] Lutherus: hic panis eſt ſubſtantiale corpus meum, vt [h] Bremenſes: Cum pane, in pane, & ſub pane eſt corpus meum, vt [i] Schmidelinus aliique plures interpretantur. In tot demū partes Chriſti verba, quibus nihil luculentius, Chriſtique corpus, quo nihil amplectendū religioſius, Nouatores iſti ſecant atque diſcindunt, nihil vt reliquū ferè nobis faciant, quod in tanta opinionum confuſione de Chriſti corpore & Euchariſtiæ Sacramento maximo cōſtituamus. Reprehendit Philippus Heshuſium, qui panem verum eſſe corpus Chriſti dixerit, & ex Paulo probare conatur, hoc loco κοινωνίας corporis Chriſti ſignificari. Martyr deteſtandam idololatriam vocat, quod in pane & vino, vel ſub accidētibus panis & vini Chriſti corpus realiter & corporaliter eſſe creditur. Hinc Laſcus etiam Lutheranis tribuit ἀρτολατρείας, eaſque particulas ſub, in, cū, negat ferendas in Eccleſia. Idem verò Laſcus tot modis verba Domini in cœna diſcindit ac lacerat, vt Eraſmus Alberus reciter duodecim eius interpretationes. Statuit & Schmidelinus ſynecdochen in illis ineſſe verbis? Hoc eſt corpus meum. Contra verò docet Hemmingius, nullum hîc tropum eſſe, non in pane, nō in vino, nec in corpore, nec in ſanguine, nec in verbo, eſt. Denique Caluinus [k] panem ait ſymbolicè vocari corpus, totā figurā in pane conſtituens, nō in corpore: alibi vero [l] mauult toti orationi metonymiā immiſcere. Beza verò cōtēdit, [m] corpus accipi μετωνυμικῶς pro pane, corporis Sacramēto vel ſigno. Ex confeſſione Lutheri, [n] quā ante mortē edidit, ſatis liquet, vel tūocto diuerſas & inter ſe pugnantes horū Chriſti verborū interpretationes extitiſſe, quarū authores ipſe facit Carolſtadiū, Zuingliū, Oecolāpadium, Suuenckfeldium, Campanū, alioſque cōplures. Quidquod VVeſtphalus ex vno etiam Zuinglio, quintuplices hac tāta de re ſententias variantes colligit. Verum in eo nunc omnes propemodum, qui Sacramētariam Sectam profitentur, conſpirare videntur, quod Chriſti Domini noſtri corpus & ſanguinem,

Cent. 1. lib. 1. cap. 4. pa. 56

Contra Illyricum.

contra Illyricum.

De Sacramentariorum impietate circa Chriſti corpus in Euchariſtia

Mat. 24. Mat. 26. Marc. 14. Luca 22. Mat. 26. Marc. 14. Luce 22. 1. Cor. 11.

a Li. de vera & falſa religione.

b In expoſit. de cœna Domini.

c. Epi. de diſſenſione Lutheri & Zuinglii.

d De cœna Domini contra VVeſtphalum.

e Dialog. de vtraque in Chriſto natura.

f Cōtra Heſhuſium.

g De verbis Domini, hoc eſt corpus meum.

h Teſte Philippo epiſt. ad Comit. Palat.

i In diſput. Tubing. cap. 65. & 66.

K In vlt. admonit. ad VVeſtphalum.

l In harmonia Euang. in Contr.

[illegible] dum de Sancles.

Epiſt. ad Comitem Palat.
In Epiſt. ad Ro. cap. 14.
Lib. contra VVeſtphalū.
In lib. contra Sectarios.
In diſput. Tubing. cap. 71.

n Vide Lutherum de verbis Chriſti, Hoc eſt corpus meum.
In apologia confeſſ. de cœna Domini.

in cœna verè & ſubſtantialiter, ſicut in cælo adeſſe pernegant. Hinc illud à Caluino dictum eſt: *Ego quamuis ſubſtantia carnis animas noſtras verè paſci fatear, ſubſtantialem præſentiam repudio.* Beza confeſſionem ſuam explicat: *Haſtenus præſentiam corporis & ſanguinis ponimus, non quod nunc ſit in terra Chriſti caro, ſed quod manens in cælis, nobis tamen per fidem in cælum vſque euectis vere per Spiritus ſancti omnipotentiam communicetur.* Addamus & Martyris teſtimonium, qui dicit corpus chriſti non eſſe verè ac ſubſtantialiter alibi, quàm in cælo: *Non tamen inficior, ait, Chriſti corpus & ſanguinem illius verum, quæ pro ſalute humana tradita ſunt in cruce, fide ac ſpiritualiter percipi a fidelibus in ſacra cœna.* Ac per nos quidem liceet, vt quod iſti ſectæ Principes volunt, habeant, ſignum nempè duntaxat & figuram ſymbolúmque corporis & ſanguinis Domini, & quod cum ſua fide nihil ſubſtantiale manducent & bibant. Nam res ipſa docet, iſtiuſmodi omnes tàm remotos eſſe à vero & naturali chriſti corpore ac eius effectu, quàm ſunt à myſtico & ſpirituali Eccleſiæ corpore alieni. Fatetur certè Zanchius, aliíque Sacramentarij comprobant, corpus chriſti, in cœna impiis & infidelibus nullo modo præſens eſſe: tantum abeſt vt ab eis vel corporeo ſenſu, vel mẽte, ſpiritu aut fide percipi poſſit. Quid multis? vt nihil eſt in tertis chriſti corpore, quod ſacroſancta nobis exlubet Euchariſtia præſtantius, nihil diuinius, venerabilius, efficacius: ita nihil habent hodie Sectarij, in quo Chriſtum Dei filium ac gloriæ regem magis illudant, iterúmque crucifigant, immaniſſimis etiam illis carnificib. crudeliores, qui mortem Domino acerbiſſimam cruentis manibus attulerũt. Nihil habent, inquã, quod horribilius inſectẽtur, quod in grauiores contẽtiones rapiant, in quo indies magis ac magis ſacrilegas & abominandas prophanationes perpetrent, vnde turbulentiores in pupulo diſtractiones & motus excitent, & quod illis demùm exitus præbeat infeliciores. At verò tantorum errorum fontes & initia nemo veriùs, nemo ſuccinctiùs, præterquàm Cardinalis Hoſius indicauit, vt eius verba ſubſcribere ſit operæ precium: Sicut altercatio, inquit, de Sanctorum inuocatione produxit nobis Seruetianos, hoc eſt, nouos Arianos, qui chriſto Deo Deìque Filio negant eundem quem Patri honorem habendum, dum ſolùm Deum Patrem adorandum & inuocandum eſſe cenſent: ita contentio de vtraque ſpecie genuit nobis Zuinglianos qui vocantur Sacramentarij.

In 2. defenſ. contra VVeſtphalum.
Lib. de re Sacramentaria.
In conuentu Poſſiacenſi.
Sacramentarij cõcedi poteſt quod poſtulãt, ſe cœna ipſorũ nec eſſe nec percipi verum Chriſti corpus.
Lib. 2. de natura Dei c. 5.
Circa Euchariſtiã in Chriſtum peccant maximè Sectarij.
In dialogo de vtriuſque ſpecie cõmunione.
Fontes errorum ſuperiorum.

An Stancarianos veniam, qui ſolam humanam chriſti naturam volunt eſſe mediatricem: & rogati, cur ſint copulatæ duæ in chriſto naturæ, tantũ hoc reſpondent, τὸν λόγον adeſſe humanæ naturæ ideò, vt poſſit humana natura perferre paſſionem, ſicut Heltus quoque confirmat. At valeat cum authore ſuo vt nouum, ſic impium quoque dogma. Rurſus Oſiandro viſum eſt, chriſtum noſtram eſſe iuſtitiam, ſi diuina duntaxat natura ſpectetur, ac totam diuinitatem ſic in nobis corporaliter habitare docet, ſicut in ipſo homine Ieſu habitat. Nec omittam inſanum Brentij commentum, quo tradit humanam chriſti naturam iam inde ab initio incarnationis in cælo & in regno patris fuiſſe, & nunc vbique locorum præſentem eſſe. Quod myſterium portò ſic explicat Schmidelinus: *Cum diuinitas in vnitatem perſonæ aſſumpſerit hominem, cuius ratio & definitio eſt plenitudinis Dei communicatio, in quo omnis diuinitas corporaliter habitat, ſequitur ipſam quoque humanitatem chriſti vbique præſentem eſſe.* Fingunt igitur Brentiani, corpus chriſti, quod idem ex beata Virgine aſſumpſit, quod è ſepulchro itidem & à mortuis reſurrexit, per Dei omnipotentiam ſic deificatum eſſe, vt ſit non in vno, ſed multis in locis, ſed vbique, ſed vndique in cælo & in terris. Rectè autem vidit ac iudicauit Beza, hoc deforme Brentij monſtrum, ex duab. furiis Neſtorio & Eutychete in mutuam perniciem eſſe conflatum: ſicut & Melanchthon hanc πανταχουσίαν ſiue vbiquitatem, quæ Sectæ nomen tribuit, haud perperam vocat portentoſum dogma, ignotum eruditæ vetuſtati, quod cùm docti alij paſſim explodunt, tùm damnauit etiam ſemel ſchola VVittembergenſis. Nec omninò temerè dixit quidam, nihil ineptius, nihil abſurdius, nihil magis ridiculum eſſe, quàm ſi quis velit ex verbis cœnæ aridiſſimam exprimere vbiquitatem.

Lib. de Trinit. & mediat. Chriſto.
In confeſſione contra Stãcarum.
Vide ſupplicem libel.
In enarrat. Euang. in die Aſcenſionis.
In diſput. Tubingen. cap. 34.
Naumburgi Principibus oblatum, & Illyricũ aduerſus Oſiandrũ.
Lib. de omnipræſentia carnis Chriſti contra Brentiũ.

PROFERAMVS verò alium catalogum, qui rurſus breuiter indicet deteſtandos iſtorum errores ad IESVM Chriſtum Dei & MARIÆ filium non ornandum, ſed blaſphemandum excogitatos. A quibus verò? non à Iudæis quidem vel Ethnicis quod erat tolerabilius, ſed ab hominibus Chriſtianis, ſed à verbi diuini miniſtris, ſed à purioris doctrinæ iactatoribus, vt hinc dolere quidem boni omnes debeant, ſed dolere tamen ſatis non poſſe videantur. Lutheri & diſcipulorũ eius cõmunis eſt error, Chriſtũ ab initio conceptus & ortus ſui plenum gratia nõ fuiſſe, ſed more aliorum hominum vt ætatis profecit acceſſu,

Alius index errorũ ad iniuriam Chriſti pertinentium hodiéque vigentium.

& paulatim corpore factus eſt robuſtior, ſic etiam dotium incrementa ſumſiſſe: quemadmodum & Zuinglius docet, Chriſtum ſapientia profeciſſe, quia ſecundùm humanam naturam finitus ſit atque menſus. Nec diſſentit Hemmingius, cuius dictum eſt: *Quemadmodum puer Ieſus corpore adoleuit paulatim, ita ſecundum animam indies magis magiſque dotes animi creuerunt.* Habet igitur & Bucerus pro mero vanóque hominum commento, quod non modò recentiores, ſed & veteres tùm Græci, tùm Latini Theologi de conſummatione Domini noſtri in inſtanti, vt loquuntur, conceptionis perfecta diſſeruerunt. Nec veretur Caluinus ignorantiam in Chriſto puero ſtatuere, illis nempè Lucæ verbis abutens, quibus puer dicitur ſapientia profeciſſe. Iam verò ſi [a] Brentio creditur, fieri non poteſt, quin diuina natura paſſionis & mortis Chriſti particeps facta ſit: adeóque naturam diuinam in carne Chriſti paſſam eſſe [b] Iſlebius & Andreas Muſculus palàm aſſeuerant. Imò Libertini Chriſtum non verè, ſed ſolùm opinatione mortuum eſſe contendunt, ſicut & Anabaptiſtæ, Chriſtum hominem nō fuiſſe fingunt, & ex eius corpore phantaſma quoddam extruunt, vt notat quoque Caluinus. [c] Hæccine dictu horrenda ſunt, ad quorum narrationem piæ aures meritò cohorreſcant? Eiſdem Anabaptiſtis tribuit [d] Philippus, quod qui ex illis Chriſtum paſſum eſſe concedunt, id factum videri velint non vt aboleret ipſe peccatum, ſed vt aboleret mortem corporalem. Caluinus impudenter audet negare, quòd ſibi Chriſtus meruerit & acquiſierit quicquàm, cùm in terris vitam mortalem ageret. Inſectatur igitur eos, qui volunt Chriſtum meritis aſſecutum eſſe, vt ſit Iudex mundi & caput angelorum, atque vt ſummo Dei imperio potiatur. Idem rurſus confeſſionem ſuam aduerſus Chriſtum, qui nobis meruerit, his verbis luculentiorem reddidit: *Equidem fateor*, inquit, *ſi quis ſimpliciter & per ſe Chriſtum opponere vellet iudicio Dei, non fore merito locum, quia non reperietur in homine* (Chriſto) *dignitas, quæ poſſit Deum promereri.* An hoc etiam non eſt in Chriſtum eſſe contumelioſum, & Chriſtianam fiduciam omnem labefactare, vt peccatoris animus Chriſti meritis & efficaciæ mortis eius non poſſit inniti, neque ex eius dignitate pendere in iudicio Dei? Caluinum ſequitur Bernardinus Ochinus, cùm in hunc modum, ſcribit: *Falſum eſt Chriſtum, vt hominem, meruiſſe, quia pluſquàm debuerit in gloriam Dei fecerit, hoc eſt, fecerit ſupererogationis opera, vt vocant, atque merita illa ſua nobis communicaſſe per verbum Dei & Sacramenta.* Quā verò inſulsè ac irreuerenter iſti de his, quæ Chriſtus in horto geſſit, ac noſtra cauſa vltrò ſubire voluit, philoſophantur? Chytræus Chriſtum in agone verſantem ita depingit, vt acceſſerit ei tentatio, quod ſuſtineret cruciatus, qui nemini vel paucis profuturi eſſent. [e] Petrus Palladius Chriſtum in horto ſic orantem inducit: Mi cæleſtis Pater, fac ne ſuccumbam in hoc agone. Fingit enim Chriſtum iram Dei ſine Patris auxilio ſuſtinere nō potuiſſe, & ideò auxilium & liberationem petiuiſſe. Marloratum non pudet dicere, quod vel cogitare pius horret animus. *Non fuit hæc meditata Chriſti oratio, ſed vis & impetus doloris ſubitam ei vocem extorſit, cui ſtatim addita fuit correctio.* Sed hæc ipſa verba Caluinum habent authorē, cui demùm ſi fides habenda eſt, ſine ratione, ſine ſpiritu Chriſtus illud orauit: Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte: quod votum ſubitò elapſum, eodem Caluino cenſore, caſtigauit Dominus atque reuocauit. Ita demùm Chriſtus iſtis labitur, ſuúmque corrigit errorem ſumma & æterna Sapientia, in quam nulla vel minimi vitij ſuſpicio, nulláque pœnitētia vel correctio cadere poteſt. Præterea quod Loſsius cum aliis hoc loco ſcribit, Chriſtum ſenſu æternæ damnationis & intolerabilium cruciatuum inferni affectum fuiſſe, cùm pauorem illum in horto experiretur. Fingunt enim duplicem Chriſti paſsionem, internam & externam ſpiritualem & corporalem: ſpiritualem verò collocant in mœſtitia cordis, in ſenſu iræ Dei, & horrore mortis & inferni, quemadmodùm idem [f] Loſsius interpretatur. Quarè ſic etiam à [g] Brentio dictum eſt: *Noluit Deus placari, niſi ſuſciperet Chriſtus ſupplicia peccati, hoc eſt*, inquit, *afflictiones ac dolores mortis & inferni.* Tùm [h] Schmidelino teſte Chriſtus in anima & corpore non modò terrenas, ſed infernales etiam afflictiones, terrores atque pœnas pertulit. Quis verò ſi ſapiat, non deteſtetur id, quod rurſus effutit [i] Brentius de illa Chriſti precatione: Deus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me? *Hic ſe Chriſtus obiecit*, ſicut ipſe loquitur, *flammis inferni, vt non aliter affectus ſit, quàm ſi ſempiterna ſibi internecione pereundum eſſet.* Nec multò pòſt: *Sol retrahit lumen ſuum, & aer craſſiſſimis tenebris obſcuratur, quæ ſignificare videntur, Deum ita alienatum eſſe* (nota quæſo Lector) *vt inuideat ipſi etiam vulgarem lucem.* Et [k] Roberto Stephano libuit hanc tueri ſententiam: *Chriſtus afflictus putat ſe derelictum à Patre.* [l] Caluinus in vocem omninò blaſphemam erumpit, quando dicta Chriſti verba interpretatur: *Cùm*, inquit, *ſpecies tentationis Chriſto obiecta eſt, quaſi Deo aduerſo iam eſſet exitio deuotus, horrore correptus eſt.* Ac rurſus: *Deſperationis vocem emiſit.* A Pomerano [m] in eandem ferè ſententiam ſic dicitur: *Chriſtus ſe derelictum clamat in cruce. Hic circumdederunt eum dolores mortis & pericula inferni inuenerunt eum.* Et rurſus: *Quid*

poteſt

Quę aſſingantur Chriſto in horto peccata.

Chriſtū errorum arguit Caluinus, illique tribuit correctionem vel pœnitentiam.

Chriſto tribuit dolores inferni, & ſenſum damnationis.

Fingunt Chriſtum in cruce deſperaſſe, vel deſperabundum oraſſe.

In Euan. Dominic. I. poſt Epiphan.

In Confeſ. ad Carolum quintum ar. 2.

In Dominic. 8 infra octaua natiuit.

In 2. ca. Luc. In harmon. euang.

a Contra Bulling.

b. Vide Frictum li. 3 de mediatore.

c In inſtructione cont. Anabap. & Libert.

d In locis communibus.

Inſt. l. 2. c. 17.

Lib. de cœna Domini contra VVeſtphalum.

In 26 c. Ma.

e In orat. Chriſti Ioan. 17.

In 26. Mat. In harmonia Euang.

In 14 cap. Mar.

f In cap. 26. Mat.

g In Ioannem hom. 34.

h Concio. de paſsione Chriſti Oetinga, & de cœna Domi. Auguſt.

i de 7 planetis conc. 4.

i In Lucam par. 2. ho. 65.

k Reſpo. ad cenſ. quartū error. art. 47.

l In harmonia Euangel.

m Commen. in Pſal. 22.

poteſt eſſe grauius ea tentatione, quando non ſolùm deſperatio vitæ eſt, ſed etiam impugnat deſperatio ſalutis, & nihil niſi ſeparatio a Deo verſatur ob oculos, id eſt, æterna damnatio. Non fabulam, ſed rem ſeriam hic agit Chriſtus. Igitur & Brentius, quem paulò antè citauimus, hunc Chriſti clamorem in cruce ſic interpretatur, vt ſignificet Chriſtum doloribus inferni obrutum, & flammis inferni accenſum fuiſſe. Nec intelligunt ſapientes iſti, quod Chriſtus hac oratione non diffidentiam, ſed doloris vehementiam, in qua verſabatur explanet, vt humanæ naturæ ſtatum & conditionem exprimat, quódque non ſe ac res ſuas à Deo negligi, ſed auxilium paternum differri ſignificet. Hieronymus locum eundem exponens. Hîc, inquit, humanitas loquitur, quomodò derelicta fuit in Adam, quando is præceptum tranſgreſſus eſt. Vel in paſſione derelictus Chriſtus, pro parte carnis.] Eadem Auguſtini eſt ſententia, hæc verba nempè dici partim ex perſona Chriſti, quod ad formam ſerui attinet, partim ex perſona ſui corporis, quod eſt Eccleſia, vt ſit vox Eccleſiæ in Chriſto patientis, vel in quo patitur noſtra infirmitas. Antonius Coruinus, alicubi (neque enim locus nunc occurrit) his verbis non minore inſcitia, quàm in Chriſtum contumelia plenis ſcripſit: *Chriſtus conqueſtus eſt, ſe derelictum a Deo, hoc eſt, quod ipſe de vita & beatitudine & ab omnibus bonis fuit derelictus.* Ac iterum. *Poſt mortem Chriſti oportebat animam ſuam pati in inferno, & martyrio affici a dæmonibus.* Quin & Æpinus hanc tuetur ſententiam, Chriſtum poſt mortem crucis exantlatam, gehennæ guſtâſſe flammas, & pœnas inferni pertuliſſe, vt pro animabus exutis corpore ſatisfaceret. Et rurſus caluini dictum eſt: *Oportuit Chriſtum cum inferorum copiis, æternæque mortis horrore, quaſi conſertis manibus luctari.* Tùm alio in loco dicere non veretur, chriſtum Dominum adeò terribili mortis terrore concuſſum, vt quaſi in deſperationem incideret, anxius & ſollicitus, ne à morte abſorberetur.

In Catechiſ. anno 31. / *in pſal. 21* / *De gratia noui Teſtament. ca. 6* / *Comment. in pſalm. 16* / *Lib. 2. inſtitu. ca. 16.* / *In cap. 5. ad Hebræ.*

Cur Chriſtus dicat ſe derelictum.

Chriſtum etiã poſt mortem guſtaſſe flammas & pœnas inferni.

Qvis verò chriſtiana mente præditus execrandas iſtorum blaſphemias non demiretur, non exhorreat, cùm audit chriſtum Dominum & Redemptorem noſtrum in cruce deſperaſſe, vel deſperantis vocem edidiſſe, aut ad deſperationem vſque terrores mortis & dolores inferni flammáſque tartareas, quin & illatum ab ipſis dæmonibus martyrium, & infernale ſupplicium poſt mortem etiam ſuſtinuiſſe? An maiorem & turpiorem in chriſtum blaſphemiam Ebion, Arius, Mahometus, quamlibet impij, vnquàm profuderunt? Næ iſti ſunt in precioſam filij Dei mortem petulanter contumelioſi, meritúmque & virtutem Dominici ſanguinis, quo ſalus noſtra nititur, tantùm non euacuare contendunt. Quis omninò chriſtianus ambigat, conſummatum eſſe in cruce myſterium redemptionis humanæ, quo ſanctificantur Adæ filij, omniáque in cælis & terris pacificantur? Hoc myſterium iſti certè vel vt prophani neſciunt, vel ingrati deprimunt, vel ceu rabioſi malo acti ſpiritu palàm inſectantur. Quàm multa, quàm grauia, bone Ieſu, noſtra cauſa vltrò ſuſcepiſti, perfeciſti, toleraſti, tuum vt nobis incredibilem declarares amorem? & tamen hæc ipſa (prô nefas) à nouis hoſtibus tuis vel ignorantur vel contemnuntur, vel in diſputationes & contentiones nefarias rapiuntur. Talis ac tanta tibi rependitur gratia benigniſſimo liberatori, qui redimendis mortalibus te totum impendiſti, & cui ſalutem omnem acceptam ferre debent electi, & de cuius plenitudine nos omnes accepimus. Ac Loſſius quidem rectè ſentit, chriſtum poſt mortem vero & eſſentiali, vt ipſe vocat, deſcenſu ad inferos tanquàm ad certum locum deſcendiſſe, ac nihil pœnæ illic ſuſtinuiſſe, cùm peccatum per mortem eius in cruce fuerit expiatum. Verùm vt noui etiam fermenti aliquid admiſceat, chriſtum fingit non anima tantum, quod Orthodoxi omnes prædicant, ſed verè & anima & corpore ad inferos deſcendiſſe, quod nec Scriptura probat, nec recipit Eccleſia. Sed & centuriatores de chriſti ad inferos deſcenſu rectè ſentire non poſſunt, qui non modò Anſelmum, Haymonem, Rabanum, Remigium, verùm & Patres vetuſtiores & in Eccleſia celebriores, Gregorium Magnum, Auguſtinum, Hieronymum & chryſoſtomum hoc nomine audent perſtringere, quòd catholicum de hoc ipſo fidei articulo ſenſum aſtruant atque confirment. Melanchthon vt eſt amans ſyncretiſmi, fatetur in ſuis Eccleſiis ſtudioſè caueri, ne in articulo de deſcenſu ad inferos, cùm proponitur enarratio ſymboli, aliquid attingatur de cruciatibus ſeparatæ animæ chriſti apud inferos, cuius rei inquiſitionem nec Lutherus neceſſariã eſſe iudicarit. O vafrum hominem, qui hac ἀμνηςία ſummam ſuorum diſſentionem ſopire conatur, ſed quæ poſteà in nouas etiam flammas erupit. Quid verò Bucerus? quod chriſtus ad inferos deſcẽderit, vt chriſtianus orbis in ſymbolo prædicat, id illi ταυτολογία eſt, & inferorum nomen pro ſepulchro accipit. *Deſcendere ad inferos*, inquit Brentius, *eſt prorſus interire, quod Germanice dicimus*, zu grund gehn. Caluino hic deſcenſus accipitur pro lucta cum æternæ mortis horrore. Idem verò lymbum Patrũ, ad quos liberãdos chriſtus deſcendiſſe creditur, pro

in cap. 2 Coloſ. / *Cent. 9. ca. 4. & Cent. 11. cap. 4. & 12. Cent. 4. 5. & 6. cap. 4* / *Epiſt. ad Senatum Hamburgenſem. Anno 1559* / *in Catechiſ. anno 31. Lib. 2. inſtit. cap. 16*

fabula ducit:ſicut & Bucerus dicere non dubitauit, inuenta hominum eſſe,quæ de lymbo Patrum & reali deſcenſu Chriſti ad inferos ſeu loca quædam obſcura proferuntur. Sic iſti nouæ fidei doctores, præclarum iſtum fidei articulum de Chriſti ad inferos deſcenſu pro nihilo habent, & totam interim venerandam rident antiquitatem. Fuit & Schafhouſæ quidem è nouis miniſtris, vt fide dignus Epiſcopus Ioannes Faber indicat, qui mortuum quidem Chriſtum agnouit, ſed eum corporaliter rurſum à mortuis non reſurrexiſſe tradidit,quoniam corpus eius perindè atque aliorum hominum cadaueribus accidere ſolet,cõputruerit, fueritque prorſus abſumtũ. Quæ verò maior aduerſus reſurgentis DOMINI maieſtatem, quæ intolerabilior contumelia, quod nugacius figmentum pereſt opponi? Bezæ chriſtus per monumentum clauſum non reſurrexit, vt eius cato illud peruaſerit,ſed monumentum ceſſit corpori reſurgenti. Ac in eo quidem conſpirant Sacramentarii, vt contra Scripturam expreſſam negent Chriſtum ſuo corpore clauſam ianuam tranſiiſſe,& ſepulchralem lapidem penetraſſe. Ad hæc putat Suuenckfeldius, poſt reſurrectionem in chriſto humanã nõ eſſe naturã, ſed eam à Diuina abſorptam manere, ſicut chytræus admonet. Docet autem ita Suuenckfeldius: *Chriſtus nunc iuxta naturam ſuam humanam clarificatus, deificatus, Deo incorporatus, ac omnino totus glorioſus, ſpiritualis & diuinus factus eſt.* Et rurſus: *Etiam iuxta corpus perfectus Deus, imo etiam corporalis Deus eſt.* Vides igitur hæreſin Eutychianã hic renouari, dum humanam in chriſto naturam non manſiſſe, ſed in diuinitatem tranſiiſſe ſomniat Suuenckfeldius. Neque diſſentit Bullingerus, cùm ita ſcribit, ſeu potius cauillatur: *Si aſſumtus ille homo, euectus eſt ſuper omnes creaturas, deſiit vtique eſſe creatura:* ſicut hunc locum Beza quoque citauit. Ne reliquum nobis faciunt articulum, quo chriſtum in cælos credimus aſcendiſſe. Negat enim Illyricus hanc aſcenſionem in ſublimes cælos factam eſſe, cùm fingant localem quandam chriſti eleuationem, quæ in cælum, id eſt, in aërem duntaxat contigerit ad reſtandam eius glorificationem, vt [a] Tiletanus rectè obſeruauit. Negat & [b] Brentius, chriſtum eiuſque naturam humanam poſt reſurrectionem die quadrageſimo primùm in cęlos aſcendiſſe,& affirmat eum ante aſcenſionem illam, imò iam inde ab initio incarnationis in cælo fuiſſe. Statuit enim corpus chriſti, quod nemo ſatis dignè miretur, in cælo & in terra, imò ſuprà, infrà, intra & extrà omnia huius ſeculi loca. Vnde Brentii ſectator Loſſius hæc quoque ſcripſit: *Corpus Chriſti poſt reſurrectionem glorificatum eſt in omnibus locis, imo ſuprà, infrà, intrà & extra cælum & terram.* Breuiter, Schmidblinus & Brentiani in hoc laborant maximè, vt chriſti ad cælos aſcenſum eludant, & ſeſſionem eius ad dexteram ita definiant, nihil vt ea ferè ſit aliud, quàm omnipotente, maieſtate plenitudine poteſtatis, omni præſentia & cæteris diuinæ naturæ attributis chriſti corpus præditum eſſe. His annumerari poteſt Ioachimus VVeſtphalus, qui negat particulam ſurſum, localiter exponendam eſſe, & contra ſenſum Grammaticum, contra iudicium Patrum, contra totius Eccleſiæ conſenſum, aſcendiſſe chriſtum in cælum, nihil aliud eſſe docet, quàm diſpatuiſſe: eum verò in cælo eſſe, pro eo quod eſt, vbique eſſe, interpretatur. Cui Laſcus non malè reſpondit: *Vita, ſpiritu & gloria ſua Chriſti corpus ſpoliant, qui illud vbique eſſe volunt.* Nouum ſanè ac tetrum dogma, quod communes hominum animos mire perturbat, dum plerique vbi vel cælum ſit vel infernus, ſurſúmne an deorſum, nullo modo conſtituere poſſunt. Fœdus & ille caluini lapſus eſt, cùm ſcribit, chriſtum traditurum Deo & Patri regnum, illíque ſubiiciendum eſſe, vt Paulus affirmat, ſecundum vtramque chriſti naturam intelligi oportere, quemadmodum à [c] Stancaro etiam eſt annotatum. Eadem impietatis nota ſe caluinus polluit, cùm verba Pauli tractans, quod ſemetipſum chriſtus exinaniuerit, locum illum ad vtramque chriſti naturam refert, vt ita chriſtus vtrinque dicatur exinanitus, quod plane ſapit Arrianiſmum. Ac eò demùm iſtorũ peruaſit audacia, quam ſcelerum omnium nutrix impunitas atque ſecuritas confirmauit, adcóque immedicabilem prope reddidit, vt ſanctæ fidei de chriſto, redemptore & Saluatore noſtro partem propemodum nullam ſatis integram inconuulſámque ſeruemus.

in 27. cap. Matth.
Li. aduerſus Suuenckfeldium.
Lib. de omni præſentia corporis Chriſti.
Ioan 20.
in 1. c. Matt.
Li. de collatione ſtatuum Chriſti, col. vltima.
Lib. de omni præſentia corporis Chriſti.
a De Sacramentis contra Kemnicium
b in Lucam part. 2. home. 50. & contra Bullingerum in 26. cap. Matth.
in diſputat. Tubingenſi. cap 27
Libel contra Ioannem à Laſco.
Li. contra VVeſtphalũ.
Li. inſtit. c. 7. Parag. 17.
1. Cor. 15.
c in admonit. de libris Caluini.
Philip. 2

POSTREMO de Dauide Georgio, impiorum huius ætatis omnium, qui chriſto aduerſantur, quodam velut primipilo, non poſſum non meminiſſe. Is poſt hominum memoriam (cohorreſco referens) veri Meſsiæ perſonam, doctrinam, ſpiritum & officium in Germania ſibi ſumſit, is Filium ſe illum à Patre dilectum, ſe Regem Iſrael, hominum Saluatorem & totius orbis extremum iudicem eſſe iactauit: Is Ioanni Baptiſtæ & ſanctis Prophetis omnibus, adeóque Chriſto Domino & Redemptori noſtro ſuo velut miniſtro & præcurſori ſe longe anteponere, & mortalium ſalutem omnium ad ſe vnum reuocare veritus non eſt. Tantundem verò dementiæ, plúſque barbaricæ tyrannidis & flagitioſæ obſcœnitatis fuit

Summa impietas Dauidis Georgij, de quo ſcriptum extat Baſilienſium.

in

In Epiſtola Iude.

in Ioãne Leidenſi, qui ex Hollandico ſartore coryphæus Anabaptiſtarum, & faſtuoſus Rex Monaſterij factus, nónne, ſicut Apoſtolus quidam fore prædixit, dominationem ſpreuit, & maieſtatem blaſphemauit, ac ſe quoque chriſtum eſſe arrogantiſſimè ſimulauit? Poteſt de illo etiam verè dici, quod Mahometo alij tribuunt: οὐκ ἦλθε διὰ θαυμάτων ἀλλὰ διὰ ξίφους δοῦναι νόμον. Hoc eſt: Nõ veni per miracula, ſed per gladiũ legem dare. Inuenit tamẽ vterque phanaticus homo, quem dixi, ſui ſimiles, qui peſſimis magiſtris crederent, illóſque duces ſequi vellent, ac pro ipſo Meſſia colerent, quos conſtat ex omni propemodùm impietate fuiſſe conflatos. Neque his diſſimilis fuit Auguſtinus VVeber Auguſtanus pellio, qui vt prætextu Euangelij ad regnum ſibi muniret aditum, coronam regiam, ſceptrum, gladium & quod ad regias veſtes attinebat, egregiè apparauit, ſuíſque neſcio quam reuelationem attulit, qua confirmaret ſe Regem terræ diuinitùs conſtitutum, & mille annos regnaturum eſſe. Parem dominandi libidinem Ioannes Fette præ ſe tulit, in quem Senatus Brunſuicenſis animaduertit: de vtroque narrat Vrbanus Rhegius. Eiuſdem claſſis & farinæ fuit Ioannes VVihelmi, arte ſartor ac religione Anabaptiſta, qui non ita pridem ab impiis ſociis in Principem delectus fuit, vt quod Rex ille Monaſterienſis ante annos 40. in VVeſphalia cœperat, idem iſte Veſaliæ, quæ ciuitas eſt Cliuenſium, in arripiendo & adminiſtrando regno aggrederetur. Accepit igitur conditionem tàm ſuperbus atque nepharius, vt velut alter Dauid ac Dauidis filius ſe Regem iactarit, nec modò ius gladij, verùm etiam totius mundi gubernationem ad ſe voluerit pertinere, multáſque leges, ſed execrandas, ſuis præſcripſerit, cyclopicus planè contemptor veteris Eccleſiæ, quã inde à morte Apoſtolorum interiiſſe fingebat, ac Sacramentorum ſimul omnium abrogator, taliſque Tyrannus, qui ſuis ad ſacrilegia, furta, rapinas, latrocinia fœdáſque libidines fræna omninò laxaret, & quaſi claſſicum caneret. Habuit is ſuum quoque Prophetam Caſparum Sutorem, & ſuas itidem, ne dicam diabolicas reuelationes, quibus non parum gloriaretur. Quoniam vero perditorum hominum ſeditioſi ſacrilegique conatus diu latere non potuerant Cliuenſium Princeps vt ſceleratam impiámque factionem ſupprimeret, in Regem hunc nothum eiúſque miniſtros ſeuerè animaduertit, nec ſolùm affectati regni, ſed & grauiſſimorum criminum reos omnes extinxit.

De impio Rege Monaſterienſium Ioãne Leidenſi.

De vanitate Aug. VVeber & Ioãnis Fette plebæorũ, ad regnum aſpirantium.

Iuſt. de reſtitu. regni Iſraelitici.

De Ioanne VVilh. ſartore imperium ambiente, & arripiente.

AN non igitur intelligis tandem, non admiraris bone Lector, humanam, ne dicam dementiam, an Satanicum furorem in his qui ſacra fidei iura perfidè violarunt, & ab Eccleſia catholica nefariè ſe præſciderunt, vt nouum, neſcio cuius doctrinæ genus pro ſua libidine profiterentur? Qui profeſſores quid noſtra non tentarunt ætate, vt ſurſum & deorſum ſacra miſcerent omnia? à quibus rapinis & prophanationibus ſeſe abſtinuerunt? quos motus exitiales paſſim non excitarunt? quam procacitatem, rebellionem & peruicaciam aduersùs Magiſtratus & Principes non exercuerunt? quò demùm proiectæ impudẽtiæ ſimul & veſaniæ non proruperunt? O infeſtum & infenſum chriſtianæ gentis hoſtem Satanam, qui cùm ſit mundi princeps, his tantis ludibriis Deum immortalem afficit, omnémque ſubſannat Eccleſiam, dum ſuam crudeliſſimã tyrannidem per iſtiuſmodi ſatellites & miniſtros quos diximus, in chriſti Domini odium diuiníque verbi deprauationem explicat, & oſtentat. Quis non credat, vinculis illum eſſe ſolutum omnibus, qui aduersùs Dominũ & chriſtum eius tàm aperto Marte, tantóque rerum ſucceſſu graſſatur, & vbicunque poteſt, Orthodoxam religionem funditùs euertere non deſiſtit. Etenim quò minus temporis in ſuo regno ſibi votereſſe cernit, eò ardentiùs ac furioſiùs in hoc vnum totus incumbit, vt quod Paulus vocat, myſterium iniquitatis, in ſuis filiis verique Antichriſti præcurſoribus ſtrenuè operetur. Quid enim hæreſis & ſchiſma tàm longè latéque in orbe Chriſtiano ſæuiens, quid, inquam, eſt aliud, niſi aduentantis Antichriſti præambulũ, & perituri orbis compendium? Viam huc omnem ſtrenuè parantibus Iconomachis, Theomachis, Miſologurgis, ſiue è Lutheriſtis Germanis, ſiue ex Hugoniſtis Gallicis, ſiue ex caluinianis Subaudicis, ſiue ex Zuinglianis Heluetiis, ſiue ex Genſitis Belgicis originem & ſtirpem funeſtiſſimam ducant.

Infelix progreſſus & exitus Schiſmaticorum huius temporis.

Satan per ſectarios Deum & homines oppugnat.

Apoc. 20

Apoc. 12

2. Theſſ. 2.

SED enim modus & finis tandem aliquis eſto in hiſce congerendis ſiue erroribus, ſiue furoribus, quos prophanum ſtudium & impia temeritas Nouatorum in Europam non ita pridem inuexit. Quis autem Chriſtiano ſpiritu imbutus, hanc triſtem afflictæ Chriſti ſponſæ Eccleſiæ faciem intueri, hanc fœdam ſacroſanctæ religionis diſſipationem ob oculos ponere, hãc miſerabilem tot de fide opinionum atque diſſenſionum confuſionem ſecum animo reputare poteſt, vt ſimul ex animo non ingemiſcat, non ob ſummum ſummi Dei contemp-

ſic nomen & verbum eius blaſphematur, horreat, neque cum Magdalena plo rantes iuſtas iungat lachrymas, & ad ſe quoque pertinere non putet illam Magdalenæ lamentarionem, Tulerunt Dominum meum, & neſcio vbi poſuerunt eum? Pius, qui enim animus Deum timet, & eſt Chriſtianæ Reipublicæ ſtudioſus, execrari poteſt, ferre non poteſt tàm atroces, quas oſtendimus, in Diuinam maieſtatem contumelias euomi, & damnatæ in aliis perfidiæ cineres, qui iam olim extincti iacebant, denuò excitari, nouásque inde flammas ſumma cum hominum pernicie toto ferè orbe graſſari, ac demùm iam apertã in Deum Diuóſque omnes theomachiam impunè paſſim exercitari. Quid verò, ſi nunc rediuiuus apud nos adeſſet vir ſanctus & Epiſcopus verè Apoſtolicus ille Polycarpus? quàm inuitus ac dolens hos prodigioſos audiret errores? quanta vi blaſphemis doctoribus reclamaret? An non ſuas obturaret aures, ac pro conſuetudine gemens iterum diceret: ὦ καλὲ θεὲ εἰς οἵυς μὲ καιρὺς τετήρηκες ἵνα τέτων ἀνέχωμαι. O bone Deus, inquit, in quæ tempora me reſeruaſti, vt hæc ſuſtinerem? Parum ſit ſcilicet, per iſtiuſmodi verbi Dei corruptores, quorum vberior ſeges in aquilonari orbe nunquàm fuit, toti ordini confuſionem, pacatiſſimæ patriæ bellum, florentiſſimis prouinciis clades & ſtrages, ampliſſimiſque regnis exitium inuehi. Parum ſit inquam, his authoribus magiſtratus proſcindi, Patres irrideri, Synodos explodi, ſanctis hominibus inſultari, veneranda Sacramenta prophanari, & quæcunque demum ad Eccleſiæ cæremonias, ordinem ac diſciplinam pertinẽt, abiici atque aboleri. Verum enimuerò ipſa prima principia & quaſi fundamenta fidei Chriſtianæ funditus concuti, & adoranda magis quàm diſcutienda religionis noſtræ myſteria per homines, neſcio quos, in dubium prorſus reuocari, & ad vulgi iudicium referri, præterea vtramque Chriſti Domini & Saluatoris noſtri naturam, ipſámque Spiritus ſancti diuinitatem, ac totius indiuiduæ ſempiternæque Trinitatis inexplicabilem maieſtatem iam inde à temporibus Apoſtolorum vno omnium fidelium conſenſu receptam, iuſtis & longis decertationibus contra Hæreticos defenſam, in celeberrimis Synodis approbatam, ac multis denique Scripturarum teſtimoniis, conſtabilitam, petulanter iterum impeti, & rabioſè conuelli, denique nihil fere ſanctum, nihil inuiolatum, nihil ratum, firmum ac ſolidum in religione & doctrina Chriſtiana relinqui, id verò nefandum, id inexpiabile, nec vllis omnino lachrymis dignè ſatis deplorandum ſcelus eſt, maiorum noſtrorũ ætate nulli haudquaquam impunè permiſſum, ſed quemadmodum par erat, à magiſtratibus ſemper acerrimè vindicatum. Equidem non video, cur hoc loco & tempore dicere non poſſit Orthodoxus, quod laudatiſſimus idem & vetuſtiſſimus Martyr Irenæus, cum nouorum quorundam dogmatum improbitate fuiſſet offenſus, ad Florinum ſcribens aliquando reſpondit: Hæc dogmata, inquit, vt cum fiducia dicam, ſuam ſententiam non habẽt. Hæc dogmata diſſentiunt ab Eccleſia, & in maximam impietatem eos coniiciunt, qui ipſis obtemperant. Hæc dogmata ne Hæretici quidem, qui extra ſunt Eccleſiam, vnquam fuiſſent auſi pronunciare. Hæc dogmata tibi, qui ante nos fuerunt Presbyteri, qui & Apoſtolorum diſcipuli extiterunt, non tradiderunt.] Aut ſi forte cuiquã placet magis Hieronymi confeſſio, fas eſt cum illo Hæreticorum expugnatore fortiſſimo aduerſus noua iſtorum commenta & portenta ſic quoque liberè dicere: Quiſquis es aſſertor nouorum dogmatum, quæſo te vt parcas Romanis auribus, parcas fidei, quæ Apoſtoli voce laudata eſt. Cur poſt quadragentos annos (nunc etiam poſt mille quingentos annos iure dixeris) docere nos niteris, quod ante neſciuimus: Cur profers in medium quod Petrus & Paulus edere noluerunt? Vſque ad hunc diem ſine iſta doctrina mundus Chriſtianus fuit. Illam ſenex tenebo fidem, in qua puer natus ſum.]

Ioan. 20.

Officium verè piorum in hoc afflicto Eccleſiæ ſtatu.

Polycarpus noua dogmata impatienter tulit.

Euſeb. hiſto. Eccleſ. lib. 5. cap. 19.

Quid maximè deplorandum in Sectariis noſtri temporis.

Irenæi & Hieronymi ſententiæ cõtra nouarum dogmatũ diſſeminatores.

Vide apud Euſeb. lib. 5. Eccleſ. hiſt. cap. 19.

Hieron. in Epiſtola ad Pammachium & Oceanum.

Mirabitvr hoc loco fortitan aliquis, cur ego tantoperè laborem in tot monſtris hæreſeon proponendis: cur præterea in enumerandis illorum erroribus verſer, quos damnatæ memoriæ homines ab omnibus eſſe cenſendos Eccleſia iudicauit. Igitur vt conſilij mei rationem habeas Lector, equidem ſcripturus de corruptelis verbi Dei principio grauiores huiuſmodi prætermittendas non putaui, quæ bonis omnibus non ſolum admirationem, ſed & horrorem, ni fallor, adferunt: & quas indicaſſe propemodum confutaſſe ſit, præſertim quando illa cum ipſis totius religionis & doctrinæ Chriſtianæ principiis velut ex diametro pugnant. Deinde monet Chriſtus Dominus in Euãgelio, vt qui ſuæ ſaluti bene proſpectum volunt, inprimis à Pſeudoprophetis caueant, eos autem tanquàm putres arbores à noxiis ſeu peſtiferis fructibus iubet internoſci. Non igitur erat abs re, ſi nos cum recentibus Pſeudoprophetis congreſſuri, in huius operis limine cum de aliis grauiſſimis verbi Diuini corruptelis, tùm de peſtilentiſſimis nouæ doctrinæ fructibus Lectorem commonefaceremus. Nec enim aliter fieri poteſt, quin malorum ſeminum mala ſit ſeges, & malus coruus malum

Quibus de cauſis multorum Sectariorum errores hic repetantur.

Matth. 7.

Geneſ. 6. & 22. Cantic. 2. Matth. 7. Actor. 20. Matth. 23. Iob. 3.

uius malum ouum pariat, vti vulgo dici ſolet. Præterea in verbo DEI de gigantibus & Babylonicæ turris ædificatoribus, déque vulpibus, lupis & viperis frequens fit mentio: nec dubium, quin hiſce nominibus illi deſignentur, quos antiquitas Paulum ſecuta Hæreticos dixit, & longè nocentiſſimos Eccleſiæ hoſtes ſemper eſſe cenſuit. Etenim crudelitatem pluſquam Neronianam in animas hominum immortales exercent, & quicquid ſanctum eſt ac inuiolabile, id ſibi labefactandum ac abrogandum ferè proponunt. Quales verò illi hoc ſint tempore, vt nemo in re ſummi momenti vel erret vel ambigat, ex his, quæ diximus, non erit difficile iudicatu: atque vt nos maxime taceremus, ſeipſos illi clariſſime produnt. Adſcribam tamen Pauli Eberi teſtimonium, qui poſt Lutherum & Melanchthonem primas tenuit in ſchola VVittembergenſi, vt vel inde conſtet certius, quales fructus nouæ iſtæ arbores, nouíque Doctores in ſuis Eccleſiis ferant. *Tot, inquit, & tantis confuſionibus & ſcandalis deformatur totus cœtus* (Euangelicorum) *vt nihil videatur minus eſſe quam quod profitetur. Nam ſi ad docentes reſpicias, videas quoſdam vel ambitione, vel æmulatione, vel curioſitate, doctrinam corrumpere, & falſam doctrinam audacter ſpargere, aut pertinaciter inter ſe aliquos non neceſſaria certamina ſerere & fouere implacabilibus odiis, aliquos religionem inflectere, fingere ac refingere ad nutum & cupiditates vel dominorum vel cœtuum, quorum gratiam pluris faciunt, quam gloriam Dei & veritatis propagationem, aliquos vero vniuerſum id, quod vera docendo extruxerunt, morum licentia, & turpitudine vitæ rurſus deſtruere. Hi nam conſpecti in ordine profitentium doctrinam cæleſtem, non poſſunt non contriſtare pios, & multos ab Euangelij ſtudio reddere alienores. Rurſus ſi ad auditores oculos conuertas, videbis religionis & libertatis Chriſtianæ fœdiſſimum abuſum, contemptum & neglectionem ſancti miniſterij, diſputationum profanitatem, direptionem bonorum Eccleſiæ, ingratitudinem erga fideles miniſtros verbi, diſciplinæ laxationem, effrenem contumaciam iuuentutis, & aliorum vitiorum ſegetem indies vberrimam ſuccreſcentem, quæ mala intuens, non poteſt non vehementer animo percelli, & interdum quaſſari fluctibus dubitationum, ambigens, an hic cœtus poſſit eſſe Eccleſia, in quo tantum ſit diſtractionum, confuſionum & enormium vitiorum.* Hæc vera nec minus ingenua Eberi eſt confeſſio tùm de doctoribus, tùm de audiroribus Eccleſiæ nouæ, quæ interim de poſſeſſione verbi Dei, & incorruptæ doctrinæ tantoperè gloriatur. Potiſſimum autem propter mores nouorum doctorum, quos luculētet depinxit Eberus, hoc illius teſtimonium reperiuimus: ne quis fortaſſe ſuſpicetur, nos in talium hominum inuidiam aliquid fingere, qui miſerabilem hanc ſpeciem & ſummam deformitatem Eccleſiæ ſuæ tot tetris opinionibus, & horrendis confuſionibus reddunt indies deteriorem, vt hinc etiam diſcipulorū & ſeductorum animi mirabiliter excrucientur, ac multi de ſuæ Sectæ progreſſu haud obſcurè deſperent.

Præfat. in commentar. Philip. ſuper epiſt. ad Cor.

Eberi teſtimonium de doctrina & moribus magiſtrorū & miniſtrorum apud Euangelicos.

Quales verbi Dei auditores apud Euangelicos reperiūtur.

VT autem eò redeam vnde ſum digreſſus, fuit & illa nobis cauſa præſentem tantorum errorum indicem proponendi, quod inde probatum & perſuaſum omnibus cuperemus, nouis quidem verbi Dei miniſtris & magiſtris fidem & auctoritatem non competere, ſed eos à Diuini verbi poſſeſſione merito reiici & arceri, qui tàm turpiter in primam & ſummam maximéque neceſſariam verbi Diuini partem impingunt. Etenim cum Chriſtianæ doctrinæ fontes, vt ita dicam, in vera doctrina de Deo, de Trinitate, de Chriſto & vtraque eius natura conſiſtant, dici non poteſt, quantoperè hic iſti hallucinentur, & aut veteres confirment, aut nouos eóſque valdè pernicioſos ferant errores. Atque vtinam ſolùm errarent, veróſque gigantes non agerent, vt qui blaſphemas linguas in cælum mittere, ac immortalem Deum diuináſque perſonas immani bello laceſſere, & Chriſtum Dominum palàm inceſſere, haud ſine furioſa & Cyclopica quadam audacia moliuntur. Quid autem in re tota Chriſtiana minus ferendum, quid grauius incuſandum ac ſeuerius caſtigandum eſt, quàm cum aduerſus æternam Dei Maieſtatem infidelitatis blaſphemiæque crimen aperte perpetratur, & ſincera de Deo fides tàm pernicioſe opprimitur aut labefactatur, doctrina verò Satanica publicè confirmatur, & ſpargitur?

Ad diſputationē ex verbo Dei non admittendi, qui primos fidei articulos male tenēt vel negant.

Nihilminus ferēdum magiſque detāſtādum Chriſtiano, quàm error in fide.

QVÆ cum ita ſint, parum aut nihil, vt ſpero, Lector mirabere, nos pro ea, quam ad ædificationem Eccleſiæ accepimus poteſtate, in aduerſariorum aliquādo libris verſari, indéque magis craſſos, tetros, impuros & peſtilentes errores ad confutādum deſumere, vt hac etiam in parte aliis prodeſſe poſſimus. Etenim ſic aliorum animos, qui adhuc mundi & ſinceri ſunt, vt in officio maneant, conſtabilimus, omnéſque pro noſtra virili cautiores reddimus, vt aduerſus nouæ & prauæ doctrinæ fermentum, quod recentes Theologi clàm, palàm inducunt & propagant, ſeſe præmuniant atque tueantur. Quare non ſolum in hoc ipſo veſtibulo, ſed progreſſu etiam operis iſtiuſmodi corruptores ſæpenumero à nobis adducuntur, illorúmque ſententiæ conſiderantur, & vitia deteguntur, vt verum à falſo, pium ab impio, rectum ab iniquo rectius diſcernatur, verbúmque θεόπνευστον, cui poſthabenda ſunt omnia, aduerſus deprauatorum iniuriam vindicetur. Vt omittam interim, ſæpenumero vſu venire, quod ſicut ex malis moribus bonæ leges natæ ſunt, ſic etiam ex libris non bonis falſaque doctrina Hæreticorum, Catholica veritas, quæ opprimi non poteſt, tùm illuſtrior,

Qua ratione, & in quorum gratiam hic ſæpe citentur Sectarii.

tùm ſolidor efficiatur. Cùm verò aliis veritatis Euangelicæ ſtudioſis, tùm illis maxime noſtram hanc operam cupimus eſſe ſalutarem, qui velut inter ſcorpiones verſantur, atque vt velint maximè, tamen venenatos ſerpentum afflatus effugere, & omnem cum Hæreticis conſuetudinem euitare difficillime poſſunt. Hos velut mediis fluctibus intercluſos & tanquam flammis aut carbonibus ardentibus expoſitos, vtinam ptopitio Chriſto iuuare poſſemus, ſicut grauis ipſorum poſtulat neceſſitas, ac præceptum nobis Apoſtolicum iniungit, quo dicitur: Hos quidem arguite iudicatos, illos verò ſaluate de igne rapientes. *In epiſt. Iudæ.*

De vero vſu verbi Dei & communi etiam abuſu admonitio.

QVONIAM vero de corruptoribus verbi dictum eſt ſatis, nunc qua poſſum contentione maxima, Lectorem obteſtor, vt quo præſtantius donum eſt verbum Dei, ſicut initio meminimus, eo auidius illud amplectatur, & ſtudioſius colat, & religioſius obſeruet, ac in eo ipſo tum ornando, tùm moribus exprimendo, per omnem vitam accuratius elaboret. Hoc *Roman. 2.* enim eſt quod Paulus & Iacobus Apoſtoli inculcant vel maximè, Chriſtianos non audito- *Iacob. 1.* res tantum, ſed & factores verbi eſſe oportere: ſicut & Chriſtus beatos pronunciat, qui ver- *Luc. 11.* bum Dei audiunt atque cuſtodiunt. Retineamus interim, & magno cum animi dolore nobiſcum ſæpè verſemus, nos in ætatem mundi ſeneſcentis vere ferream, & omnis impietatis refertam incidiſſe, qua cæleſtis ille theſaurus verbum Dei, viliſſimi precij merces euaſit, virtutis norma turpitudinis operculum eſſe cœpit, arx autem veritatis in mendacij præſidium conuerſa eſt, & pietatis demum ac æquitatis omnis tegula, decus atque lumen, in impietatis, apoſtaſiæ, impudentiæ, contumaciæ, ſeditionis ac rebellionis commune quoddam tegumentum eſt tranſmutatum. Quocirca negari non poteſt, quod olim de Chriſto Domino dictum ſimul & factum eſt, idem de ſacro Dei verbo rectiſſimè vſurpari, poſitum illud vi- *Luc. 2.* delicet eſſe in ſignum contradictionis, in petram ſcandali, in lapidem offenſionis, ac bea- *1. Pet. 2.* tum videri hominem, quem verbi Diuini litera tanquam ſagitta meridiana volans, non *2. Cor. 3.* vulnerat & occidit, beatum inquam, qui Scripturam diuinam ita legit ac tractat, vt parte ſaltem ex aliqua non offendatur.

Verbū Dei, ſicut ipſe Chriſtus, petra ſcandali & ſignum contradictionis hoc tempore.

Quos hodie verbum Dei præcipue ſcādalizet.

OFFENDVNTVR ſanè Schuuenckfeldiani, qui Chriſtianos tantùm non Scripturis diuinis excludunt, earúmque vſum & lectionem turpiter eleuant, cùm voces neſcio quas, cæleſtes & viſa ſomniáque libris Biblicis anteponere, cùm itidem verbum Dei mortuam tantùm inanémque literam eſſe fabulantur, cùm præterea indignè ſentiunt de verbi Diuini miniſterio, quud grauiſſimas ob cauſas in Eccleſia neceſſario retinetur. Nec pudet Seba- *In præfat. de paradoxis.* ſtianum Frankcium palàm effutire, Scripturæ literam eſſe gladium Antichriſti, quo Sancti vincantur ac interficiantur, eſſe ſedem in qua ſoleat inſidere, & certam eiuſdem Antichriſti notam & inſigne, vetúmque Silenum Alcibiadis. Offenduntur Iulianus apoſtata, Porphyrius aliíque prophani prorſus ac impij, dicam & inſani diuinæ Scripturæ calumniatores, quibus Ottonem Brunfelſium è Carthuſiano apoſtatam licet annumerare. Hunc quip- *Problemat.* pe nihil pudet ætate noſtra voces tàm blaſphemas literis tradere: *Quod Euangelium ſcriptum mera ſit relatio Cabaliſtica, quæ inuicem alius tradit alium: Euangelium inter Scripturas Biblicas non eſſe cenſendum: Apoſtolos homines fuiſſe, & labi potuiſſe, imo etiam ſcripſiſſe pugnantia, quæ componi nunquam poſſint.* En quo tandem audaciæ prorupit Satan, quantúmque in ſuis profecit miniſtris, vt ad omnem religionem, diuiníque verbi authoritatē abrogandam, ſacroſancto Chriſti Euangelio & ſcriptis Apoſtolicis indubitatā fidem & reuerentiam omnē labefactare contendat. Eôdem ſpectat non modo falſa, ſed & execranda Henrici Cornelij Agrippæ cenſura, cum ſcribit de ſancto & primo Euangeliſta: *Defecit Matthaus, quando ſcripſit Chriſtum nondum mortuum, dum lancea latus eius aperuit.* *De vanit. ſcient. c. 99.*

Horrenda Brūfelſij blaſphemia.

Matthæus Euangel. lapſus iuxta Cornelium Agrippam.

Offenduntur, qui tàm anguſtos limites verbo Dei circumſcribunt, vt in ſolis literis & ſcriptis Biblicis quæ circumferuntur, illud hærere contendant: nec intelligunt multo eſſe antiquius, latiúsque Dei verbum patere, quod ante Moyſen etiam priſci Patres tenebāt, verbum inquam veritatis, verbum inſitum, quod poteſt ſaluare animas, ſicut Iacobus appellat, verbúmque credētibus euangelizatum, vt à Petro dictum eſt, quod Apoſtolorum viua voce traditum & Eccleſiæ commendatum, nō minus quàm ſcriptum illud manet in æter- *Iacob. 1.* *1. Pet. 1.* num. Offenduntur, qui verbum Dei ad nouum librorum indicem, ſiue vt vocant, Scriptu- *Eſai. 40.* ræ canonem reuocant, ſuáſque priuatas opiniones in re tāti momenti, communi Eccleſiæ iudicio anteponunt, vt pro libidine ſua de libris ſacris non ſacros faciant, & quos ipſi demum velint, tùm veteres tùm noui inſtrumenti libros è ſuo dimoueant loco, ſicut nonnullos hodie ſacri canonis circumciſores iſti leues ob coniecturas dimouerūt. Offenduntur, qui verbum Dei mala fide vertunt variáſque in linguas transfundunt, vt ita liberius non ſolùm à probata Eccleſiæ verſione Latina diſcedāt, ſed etiam ad ſuum & Sectæ inſtitutum torqueant omnia, rudes interim ac imperitos egregiè faſcinantes. Hinc plures & liberiores

Circumciſores ſacri canonis mulcti.

Bibliorum

Bibliorum interpretationes nulla vidit ætas,& illas ipſas publici Eccleſiæ hoſtes,nulla quidem authoritate commendati,audent orbi obtrudere,nimirum Lutherus, Zuinglius ſiue Tigurini, Pellicanus, Bucerus, Caluinus, Caſtalion, Beza, Robertus Stephanus. Et hi mirum,quantoperè inter ſe diſſentiant, vbi de rebus etiam maximis agitur,quotque prophanas vocum nouitates inducant, formam ſanorum verborum, vt Paulus præcipit, minimè obſeruantes. Offenduntur, qui germanum diuini verbi ſenſum & iudicium ſibi & aliis, adeóque communi vulgo permittunt, & ne parum extra viam currant,ſine duce,ſine norma & amuſſi,probatis Eccleſiæ iudiciis, Patrúmque ſuffragiis vel contemptis, vel prætermiſſis, in Dei verbo libere vagantur potius quàm vllum rectè philoſophandi ordinem tenent: Qui denique vt ſemel abſoluam,licet verbum Dei legant, tamen ea quæ dicta ſunt benè,priuato ſpiritu freti,& ſenſu ſuæ carnis inflati intelligunt malè,& ſicut Petrus de quibuſdam dixit,ea quæ in Scripturis difficilia reperiuntur,ad ſuam ipſorum, ſæpè & aliorum perditionem ſceleratè deprauant.

Non ſidendum nouis Bibliorum verſionibus.

1. Tim. 6. 2. Tim. 1.

Non eſt omnium verbum Dei intelligere vel interpretari.

2. Pet. 3.

VSQVE adeò verum eſt quod diximus, non modo Chriſtum Dominum, ſed & ipſum Dei verbum Chriſtíque Euangelium ſi antehac vnquàm, & nunc imprimis rectè dici petram ſcandali & lapidem offenſionis,in quem Europæi potiſſimum impingant,vt quos velut ægris oculis affectos diuinum huius verbi lumen offendit, eóque infelicitatis deducit, vt quemadmodum perfidæ Iudæorum genti accidit, videntes non videant, & audientes legentéſue nõ intelligant,vtque menſa eorũ fiat in laqueũ,& in captionem & in ſcandalũ, ſicut ex Propheticis literis reperit Apoſtolus Paulus. Atque in hanc grauem Dei maledictionem frequenter incurrunt,quos Chriſtus mundi [a] ſapientes, [b] Eſaias coram ſe prudentes, & Salomon [c] prudentiæ ſuæ innitentes appellat, qui tunc vel maximè falluntur & fallunt,quùm in ſacris ſe plurimum ſapere arbitrantur. In hos enim verè competit Apoſtolicum illud: Euanuerunt in cogitationibus ſuis,& obſcuratũ eſt inſipiens cor eorum:dicentes enim ſe eſſe ſapiẽtes, ſtulti facti ſunt. Etenim qui ſuis præfidunt ingeniis,& in verbo Dei tùm intelligendo,tùm interpretando permultum ſibi ſumunt,quod ego vt ſummum,ita & peſſimum arrogantiæ genus eſſe dixerim,hos iuſtus Deus ſingulari quadam ſtultitiæ pœna plectere conſueuit, vt in craſſos etiam ac fœdos prolabantur errores, vtque ipſorum inſipientia magis magíſque manifeſtetur. Nam à Deo deſerti, & in ſenſum reprobum traditi, cæleſtis doctrinæ lucem eam non poſſunt aſpicere, quam luminum pater ſuis paruulis & humilibus Eccleſiæ filiis reuelare dignatur. Rectè igitur Salomon: Vbi fuerit ſuperbia, inquit, ibi erit & contumelia: vbi autem eſt humilitas, ibi & ſapientia. Tùm ſicut Irenæus Martyr affirmat: Vbi eſt Eccleſia,ibi eſt Spiritus:& vbi eſt Spiritus Dei illic Eccleſia & omnis gratia: Spiritus autem veritas.] Proinde quod in Prouerbiis [d] legimus, Ne declines ad dextram nec ad ſiniſtram, ad Eccleſiã pulchrè transfert [e] Epiphanius, indéque ſententiam notatu dignam colligit: Non declinabimus hinc aut illinc, ſed via regia ibimus. Hæc via regia,inquit,ſancta Dei Eccleſia,& iter veritatis.] Quam regiam viam,vnde ad ſapientiam ſcientiámque diuinam recta perducimur, Baſilius Magnus & Gregorius Nazianzenus ſedulo tenuerunt, ſummam doctrinæ Theologicæ laudem hinc conſequuti, quòd poſt abſoluta bonarum artium ſtudia diuinis literis operam ita dederint, vt ingenio atque iudicio proprio diffiſi,Scripturæ ſacræ ſenſum non niſi ex Eccleſiæ ſenſu,& è Patrum veterum ſententiis ſibi accipiendum eſſe putarent,ſicut Sozomenus memoriæ prodidit.

In verbum Dei impingere quam ſit periculoſum & pernicioſum.

Eſai. 6. Matth. 13. Pſalm. 68. Rom. 16.

a Matth. 11. b Eſai. 5. c Prouerb. 3. Roman. 1.

Peſſimum arrogãtiæ genus in ſacris ſibi fidere.

Matth. 11. Prouerb. 11. Lib. 3. contra Valent. c. 40. d Prouerb. 4. e Contra Catharos. hæreſ. 59.

Exemplum diſcendæ Theologiæ à Baſilio & Nazianz. ſumendum.

ETSI vero perperam & miſerè cum illis agitur,qui in Dei verbo, vt diximus, offenduntur:graui quippè & inexcuſabili laborant ignorantia veritatis, dum loquentem & docentem in Eccleſia Spiritum recuſant audire:attamen longè deterior eorum eſt conditio, qui alios in eodem verbo clàm vel palàm offendunt, ita vt ſimplices illaqueent, & corda ſeducant innocẽtium. Hoc eſt,non ſolùm de via diſcedere,ſed in lege complures etiam, vt Malachias habet,ſcandalizare, ſicut Paulus de multis eſt vaticinatus: Mali homines & ſeductores proficient in peius,errantes & in errorem mittentes. Hos igitur cæcorum duces,inſipientium eruditores,infantium ſeu imperitorum magiſtros, lupóſque rapaces gregi Dominico non parcentes appellat, qui cùm ſint miniſtri Satanæ, tamen in miniſtros iuſtitiæ norunt ſeſe transfigurare. Ac genus hoc quidem errantium & diuino verbo abutentium eſt longè peſtilentiſſimum, quod Chriſtus Dominus ac Apoſtoli eius omnino vitare iuſſerunt, ne diuini verbi ſemen ab his impoſtoribus adulteretur, néue oues incautæ pro fidis paſtoribus meros Lupos admittant. Vbi rationes aliquot explicandæ ſunt, cur nouis doctoribus fidem habere nõ deceat,quantumuis verbi Dei ſpecioſo prætextu non ſecus ac ouil-

In verbo Dei offendi graue,ſed grauius illic alios offendere.

Malach. 2. 2. Tim. 3. Roman. 2. Actor. 20. 2. Corin. 11.

Matth. 7. Rom. 16. 1. Tim. 4. Iude 1.

Verum Dei verbum fruſtra ſibi falſoque arrogãt Nouatores.

la veſte ſe ſuúmque miniſterium tegere & ornare contendant, quùm ipſorum quidem verbum Dei verbum nullo modo eſſe poſſit.

Contra Luciferian.

PRIMVM enim ſi Scripturæ ſacræ non in legendo, ſed in intelligendo conſiſtunt, vt boni omnes cum Hieronymo apertè fatentur, temere ſibi verbum Dei arrogant, falſóque iactant, qui à germano verbi ſenſu ſe alienos eſſe declarant. Fruſtra enim in verbo Dei philoſophantur, & genuinum ſenſum eius aſſequi nequeunt, qui parũ aut nihil illi, quæ optima Scripturæ magiſtra, cuſtos & interpres eſt, Eccleſiæ largiuntur. Huius authoritate ſemota, ne dicam planè contempta, quid, iſti aliud niſi lucem ad Scripturas intelligendas diuinitus oblatam repudiant, ſéque matris Eccleſię, cui reuerentiã obedientiáque debebant, deſertores ſpurios & nothos reipſa commonſtrant? An hoc eſt Eccleſię vocẽ audire, aduerſus eius traditiones, Synodos, Canones & conſuetudines excipere, conſentientes autem in fide & doctrina veteres Patres pro ſua libidine inſectari, noua vt ſua ſenſa in verbo Dei mordicus tueantur, priuatóque ſpiritu diuina oracula metiantur? Verbum Dei ſcriptum ita vrgent, vt quod viua voce inde ab Apoſtolis traditum & in Eccleſia conſeruatum ad nos vſque peruenit, nullo ferè in precio habeant. Quale autẽ verbũ nobis obtrudunt quod nempè maiores noſtri tot ſeculis ignorarunt, quod eadem fide, ne dicã fraude Eunomiani, Æriani, Vigilantiani, Iouinianiſtæ, Donatiſtæ, Iconoclaſtæ id eſt, damnati olim Hæretici, prędicarunt, quod licet demùm in multis, recens atque cõmentitium, & cum Luthero ipſo natum ſit, nullis tamen miraculis, aut ſpectatæ vitæ moribus fide dignis corroboratur. Hoc iſtorum verbum literam ſimul & ſpiritum, vti par erat, non complectitur, ſed litera conſtat, quæ per eos, pro dolor, tam multos occidit, ſpiritu autem caret, qui extra Eccleſiam neminem viuificat, vt rectè admonet Auguſtinus. Quis obſecro ſpiritus bonus, rectus, ſanctus & principalis in illis, illorúmque verbo ineſſet, qui tot Sectis inter ſe diſſecti, tàm diuerſis & aduerſis opinionibus diſtracti, perpetuo diuiſionis ſpiritu agitantur, nullámque in fidei doctrinæ vnitatem oſtendunt, atque ita pulcherrimam & neceſſariam illam veræ Eccleſiæ notam amittunt, de qua ſcriptum eſt: Multitudinis credentiũ erat cor vnum & anima vna? Illo autem ſpiritu, quem neque promiſit Chriſtus, neque accepit Eccleſia ſunt afflati, ſpiritu inquam, qui & veterem impietatem & nouam perfidiam, Dei verbo licenter excuſat, quique ſacrilegam plurimorum ſeparationem ex eodem verbo fruſtra defendere nititur, quum ſeſe ab Eccleſiæ capite, corpore, vnitate, magiſtratibus, doctoribus ſegregant, & quiduis potius quàm Catholici in ſua religione eſſe contendunt. Veteris & puri Euangelij quum olim tractaretur, & adhuc ſincerè tractatur, fructus pulcherrimos & ampliſſimos nouimus. Noui autem & deprauati Eũãgelij ſiue verbi Dei, quod à Pſeudoeuangelicis hodie traditur, initia turbulentiſſima, progreſſus triſtiſſimos, & fructus acerbiſſimos experimur. Hinc è nouis Euangelicis tot illuſores, blaſphemi, animales ſecundum ſua deſideria ambulantes in impietatibus, ſicut propriis notis eos Apoſtolus quidem vaticinando depinxit. Quapropter ſicut falſa & adulterina moneta, bonæ & probatæ pecuniæ nomen ac virtutem amittit: ita verbum vel Euangelion hæretico ſenſu corruptum, vel aduerſus communem Eccleſiæ ſenſum & cõſenſum prauè detortum, Dei verbum eſſe deſinit, & hominum adeóque dæmonum verbum dici haberique meretur, quod ſemel quidem in vulgi animos transfuſum, quouis eſt toxico pernicioſius. Vana interim & Hæreticorum propria eſt verbi diuini iactatio, ad quod prouocantibus, & in quo ſolo certamen victoriámque conſtituentibus iam olim ſatis ſupérque reſpondit Tertullianus. Cæterum quoniam plus æquo excreuit oratio, & hanc præmonitionem prolixiorem fuiſſe ſentio, abrumpam tandem cætera, quæ de verbo Dei & corruptelis eius, déque Centuriatoribus ac toto illorum inſtituto ſubiicere cogitaram, ac iam ferè mihi conſcripſeram. Erit alius, vt ſpero, de his aliquãdo tractandi locus, cum Chriſti bonitas fauerit, & occaſio ſe obtulerit oportuna. Precamur interim à Deo Opt. Max. vt Eccleſiam ſuam, qua nihil in terris habet aut charius aut illuſtrius, ſacri verbi ſui pabulo ſincere paſcendam curet, eámque à verbi corruptelis atque corruptoribus vindicet, & beatum hoc ſemen nobis in agro ſuo incorruptum, frugiferum & ſalutare ſemper eſſe concedat.

Margin notes:
Habent nouatores literã ſine ſpiritu.
Epiſt. 50.
Hæretici inter ſe diuiſi, quo ſpiritu ducantur oſtẽdunt.
Actor. 4.
Longè diuerſi fructus veteris & noui Euangelij prædicati.
Iudæ 1.
Lib. de præſcript. Hæreticorum.

IN LIBRVM

QVONIAM viſum eſt nobis, de perſonis Euangelicis ſecundum Ieſum Chriſtum Dei Filium longè præſtantiſſimis diſſerere, vt potè quas Chriſtianus orbis præcipuo quodam ſtudio, magnoque conſenſu iam inde à primis naſcentis Eccleſiæ temporibus ſemper eſt veneratus, à Ioanne Baptiſta admirabili ſanè & incomparabili viro libenter ordimur. Nam & [a] Marcus & Lucas hiſtoriam Euangelicam aggreſſuri, primum Ioanni tribuunt locum, & nullus eſt alius Chriſti Domini [b] teſtimonio commendatior qui ſit inter natos mulierum hoc vno maior in lucem editus. Eum [c] Tertullianus antecurſorem & præparatorem viarum Domini, vociferatorem in ſolitudinem, nec non limitem quendam inter vetera & noua conſtitutum appellauit. Dixit etiam [d] Gregorius Nazianzenus Ioannem veterum & nouorum eſſe medium, ſiue vti vertit interpres, mediatorem. Eundem [e] Paulinus Euangelij ſacram ianuam, & legis metam: [f] Cyrillus verò Hieroſolymitanus inter Prophetas maximum, & noui Teſtamenti archiducem, qui ambo Teſtamenta in ſe quodammodo conglutinarit: [g] Chryſologus demum legis & gratiæ fibulam, quæ diploidem ſummi Sacerdotis ſancto patri iungebat in pectore, non inuenuſtè vocauit. Priuſquam vero de hoc altiſſimi Propheta (ſic enim & à patre Zacharia [h] nuncupatur) qui omnibus modis, vt prædixit Gabriel, magnus coram Domino fuit, dicere aggrediamur, non erit equidem præter inſtitutum, vt opinor, lectorem ſubmonere, quam tractandi rationem in hoc primo libro, qui ad Ioannem Baptiſtam pertinet, Chriſto adſpirante, ſimus obſeruaturi.

a Marci & Luce 1.
b Matth. 11.
c Lib. 4 aduerſus Marcionem.
d Orat. funebri in Athanaſium.
e Natali 9. de Felice.
f Catecheſi 3. illuminat.
g Serm 91.
h Luca 1.

PRIMVM quoties nouum inchoamus caput, nouam in Euangelio ſententiam, quæ de Ioanne ſcripta ſit, velut ſequentis diſputationis argumẽtum & ſcopum, nobis proponimus. Indicato autem huiuſmodi loco Euangelico, ad Magdeburgicos hiſtoriarum conſarcinatores, qui à tot tantiſque Centuriis à ſe coagmentatis Centuriatorum appellationem adepti ſunt, ſtatim nos conuertimus, eorumque ſententiam, imò & verba propria ſubiicimus: his noſtra deinde cenſura ſuccedit. Ea ſimul excutit & expendit errores alios, qui propoſito argumento ſunt affines, & à nouitatis ſtudioſis hodie in Eccleſiam inuectantur. Neque tamen vel ſtrictim attingimus, vel copioſè pertractamus omnia. Quis enim in confutandis tàm multis tot aduerſariorum corruptelis & maledictis, quibus infinita illorum ſcatent volumina, aut modus, aut finis eſſe poſſet? Illud nobis ſat eſſe viſum eſt, velut ex ampliſſimo Euangelicæ Scripturæ campo, flores carpere, eoſque iis perſonis, de quibus præcipuè agere inſtituimus, accommodare, ac ſimul oſtendere, qua fide ac reuerentia nunc Sectarij perſonas Euãgelij præcipuas, eaſdẽque ſanctiſſimas tractẽt. Hinc porro iudicare licebit, quãtum iſtiuſmodi ſcriptores, potiſſimũ vero Magdeburgici, in aliis tùm perſonis tum hiſtoriis deſcribendis audeant, ſibique permittant, qui de optimis quidẽ & in verbo Dei probatiſſimis hominibus tàm male merentur. Igitur varios & graues errores, & nõ ſatis antea cognitas, vt quidem exiſtimamus, in verbo Dei hiſtoriaque Euangelica corruptelas, pro ingenij quidem noſtri mediocritate eruimus, excutimus, planéque reiicimus, vt non ſolum deprauata Scripturæ loca cognoſcantur, verum etiam germano ſenſui multa illorum reſtitui poſſint. Nihil autem ardentius exoptamus, ac opere hoc toto ſpectamus magis, quàm vt Chriſtianæ veritatis ſalutariſque doctrinæ fons Euangelica hiſtoria conſtet integre, & verbum Dei (manna illud verè cæleſte incorruptum) maneat, neque ad omnem tùm ſerendam, tum fouendam impietatem deprauatorum libidini audaciæque inſeruiat. Nec enim nefarias nequiſſimi ac verſutiſſimi Satanę machinationes, peſtiferaque conſilia ignoramus, qui ſuos paſſim ſatellites (Paulus falſos fratres, iniquitatis operarios, Satanæque miniſtros vocat) ad verbum Dei adulterandum excitat ac impellit: atque hinc tot Sectarum alit propagatque in Europa familias, vt earum neque inſtituta percenſeri, neque numerus iniri facilè poſſit. Quod ad me attinet, quoniam nullius hominis lædendi, ſed ſinceræ tantum fidei & doctrinæ Orthodoxæ vindicandæ cauſa hoc mihi onus impoſui, à Domino IESV veritatis authore ac vindice ſupplex precor, vt his qualibuſcũque tandem cœptis propitius adeſſe, noſtroſque conatus in ſui ſancti nominis gloriam, & ad lectorum commodum bene fortunare dignetur.

Tractãdi modus in hoc opere obſeruãdus & ordo.

Præcipuè hic agi de verbo Dei vindicãdo.

Tit. 3.
2. Corint. 2.
2. Corint. 11.

IN CHRISTI OPT. MAX. PRAE-

CVRSOREM S. IOANNEM BAPTISTAM, CARMEN PHILIPPI MENZELII, MEDICI D. ET APVD INGOLSTADIENSES PROFESSORIS, AC. P. L. &c.

VIRTVTI ne priſcus honos, neu gratia conſtet
Vllis pro hominum capiti, operumque labori:
Anxius id toto iamdudum pectore captat
Hortator ſcelerum, Rex lamentabilis Orci.
Ergo Dei ciues Superos quos aurea cælo
Admonit pietas, & caſta ſobria vita
Temperies, ſanctuſque rigor, Chriſto auſpice, Chriſti
Omnia vulneribus ſeſe debere fatentes,
Aeternis ſequiturque odiis, rancoreque diro
Ex animis abolere hominum fruſtrà improbus ardet.
Primus in hoc numero, clarum iubar ætheris alti,
Zacharia ſatus ingreditur cui contigit vni,
Ex omni vatum ſerie, digito indice coram
Præſentem monſtrare Deum. Non ſanctior illo
Mortales partu muliebri venit in auras:
AGNVS vt ipſe, hominum commiſſa piacula delens
Morte ſua, ſacro populis Deus edidit ore.
Qualis ab Eois emergens roſidus vndis
Lucifer ante diem: diuino à Numine miſſus
Non equidem lux ipſe fuit: ſed luminis orti
Monſtrator, teſtiſque: & inenarrabilis illa
Vox Verbi, fremitu deſerta per auia magno,
Vſque ſonans, vſque ingeminans placitaſque Tonanti
Rite parare vias, & rectum ſternere callem
Edocens. Nondum maturi tempora partus
Explerat grauida tener infans matris in aluo:
Quum plenus veniente Deo (quis crederet?) idem
Virginis ad vocem conſanguinitate propinquæ,
Geſtantis iam vtero Diuûmque hominumque ſatorem,
Exultauit ouans: maternaque viſcera motu
Perculit inſolito: Dominumque miniſter adorans,
Aduentus ea ſigna dedit Præcurſor herilis.
An vero auſpicia hæc aliquid vulgare ſequatur?
Miros nempe ortus, atque incunabula mira,
Lætitiæ multis ingens quæ cauſſa fuere:
Terminus & Vatum, & Moſaa clauſula Legis,
Excepit ſancta genus admirabile vitæ.
Namque puer, curâ pluſquàm verſare viriles
Ingreſſus, patriæ ſe protinus abſtulit vrbi,
Sola colens nemorum loca, deſertoſque receſſus
Propter aquas, & littoreis ſub rupibus alti
Iordanis: donec, Superis voluentibus, olli
Tempus erat toto celebrarier Iſraele.
Hic breuibus ſomnis inſtrato dura cubili
Inter ſaxa iacens, animo ſed in æthera raptus,
Luce Deo, noctuque vacans, pro murice & auro,
Circùm humeros, circùm pelliceos horrida lumbos
Villoſi tunicam geſtabat terga Cameli.
Victus ei conſtans epulis mirandus inemptis,
Quem nemora ipſa dabant vltro, virideſque locuſtæ,
Sylueſtriſque caua mellis fauus ilice lectus.
Non dulcem vitis laticem, nec cætera norat,
Quæ mulcent hominum genialia pocula mentes.
O fortunata tamo nimis hoſpite ſylua:
Et ſilua, & ſcopuli, & ripæ Iordanidis vndæ:
Quas habitans ſancto toties pede circuit Heros:
Quas late impleuit ſanctis clamoribus idem,
Omnia permulcens minimèque humana locutus.
Iure igitur Solymæque omnis, Iudæaque tellus,
Et quæ cedriferis Libanide montibus ortum
Accola Iordanem potat gens, agmine denſo
Certatim campis huc ſe effundebat apertis.
Sed quid ad hac adeò vastis deſerta frequentes?
Ecquid arundineam, venti ludibria, cannam
Exiſtis viſum, populi? num molle relucens
Purpureo petitur vobis homo comptus amictu?
Queis ſunt deliciæ cordi, pretioſaque veſtis,
Mollibus hos aulis, intraque palatia regum
Quærite. Sin vatis vos autem cura videndi
Fors tenet: En vates, & vate inſignior hic eſt,
Viuida cui virtus, cui ſpiritus acer Heliæ
Mentem agitat, cæli cumulans præcordia blandis
Ignibus: En ardens illuſtri luce lucerna.
Pœniteat ſcelerum (geminatis vocibus ille
Exclamat) nunc in melius ſe quiſque referte
Conuerſis animis, nunc imo ex corde piandum
Crimina tetra. Salus cælo demiſſa propinquat.
Hæc vates, multa increpitans, multumque minatus,
Qui facinit contra: Simul & de flumine viuo
Accurrens ripa, ac ſubmiſſo poplite ſidens,
Hauribat purum laticem, dextraque rigabat
Rite caua longo venientes agmine turbas,
Quid loquar, vt vaſti ſeruator, & arbiter orbis,
Alma DEI ſoboles, almus DEVS ipſe, caduco
Seſe corpore agens, huc ſit dignatus ad amnem
Ferre gradum: vatiſque ſui nihil indigus vltro
Excipere infuſas humeris è gurgite lymphas?
Quamquàm ille abnueret tanto ſe munere dignum
Incuſans: humiliſque altum fugitaret honorem,
Qui nec ad ima pedum tegumenta, & vincula eidem
Diſcingenda, locum ſibi iam ipſe reliquerat ante.
Ecce autem patuit cæli detecta repente
Immenſa domus interior pleniſſima luce:
Tum rutilans late, & roſea circumdatus æthra
SPIRITVS ille DEI, niuea quem forma columbæ
Claudebat, liquido ſublimis in aere pendens,
Inſedit tacitum, tacito ſub Numine, Numen:
Et tonuit grandis vox ſparſa fragore per auras:
Filius hic mihi dilectus, mea magna voluptas.
Talibus at viſis, hæcque argumenta ſecutus
ZACHARIDES, ſecum ambigua quod mente putârat,
Nil dubius verbis iam proclamare diſertis,
Hunc populis, hunc eſſe DEVM teſtatur, & AGNVM,
Impia luſtrantem ſcelerati crimina mundi.
Atque pererrato veluti qui littora Ponto,
Poſt longas mille ambages, variumque laborem,
Iam propiora videt, remis iter omnibus vrget,
Quod ſupereſt, portuque aſpirat anhelus amico:
Sic ille, vt licuit præſentia Numinis ora
Aſpicere exoptata diu, coramque tuendo
Mirari, ſibimet ſtimulis magis acribus inſtans,
Inuaſit reliquum, qui ducit ad æthera, callem.
Nec ceſſauit enim præcepta ſalubria vitæ,
Exemplo, dictiſque potens, in vulgus apertum
Spargere: quid facerent, qui vectigalia captant
Publica: laudati quæ partes militis eſſent:
Quod munus populi: patrum quos curia mores
Poſceret: aſſiduus pacis, veniaque petendæ
A Superis monitor: ſcelerumque immanibus auſis
Aſper, inextincta minitans incendia flammæ:

Donec

Donec ſacrilegi reprehenſa libido Tyranni
Inceſta illi, & perfidia, hic ſceleratior omni
Promiſsis ſeruata fides, nil tale merenti,
Attulit exitium, poſt vincula dura, cruentum.
Hic vitæ curſus fuit, atque hęc meta laborum
Fatidico Heroi: ſanctum ſic detulit ille
Ad ſanctos animam truncato funere manes.
At pater ignipotens, tenebrarum, & noctis opacę
Lucifugus princeps, rigidi capitalis honeſti
Idem hoſtis, ſemper cui magnoperè obſtitit ingens
Gloria cælicolum præſtantibus inclyta factis,
(Nam turpi luxu & per dedecus omne nefaſque
Imperium tantùm ille ſuum ſtabiliuit, & auget
Nunc etiam) tantos an ſummi vatis honores
Aequo animo tulerit? neque eum conuellere tentet?
Nec rebus metuatque ſuis, regnoque labanti?
Si mortale genus tali duce, talia ſectans
Auſpicia, anguſtæ penetrarit limina portæ,
Ad cælum quæ pandit iter? ſi libera colla,
Et mollem genium felicia ſub iuga Chriſti
Miſerit? atque ideo tam viua exempla ſequendo
Non ſola credat ſe credulitate beari?
Hactenus ille quidem nil non fraudumque dolique
Pectore fœcundo promſit: nihil artis inauſum,
Verſutus fingendi opifex veterator omiſit:
Vt minus aquiferi clareret gloria Diui.
Exuuiis etenim crudis, hirtoque Cameli
Tergore detracto, ſimulans tibi, maxime Vatum,
Affingit mollem tunicam, quæ ſtamine leui,
Et picturatis texta interluceat vndis.
Syluestres etiam, tua fercula mira, locuſtas
Inuidet: allatum facit hoc ſub nomine menſis,
Neſcio quem ſapidum, vicino à flumine, cancrum.
Nec credi deſerta velit, quibus abditus olim
Vitaſti humanæ metuens contagia culpæ:
Sed potius nemus vmbriferum, ſaltusque virentes,
Et collem patrij propè dulcia limina tecti.
O bene compoſitos aſtus! ô ſcita Satanæ
Commenta hęc, quibus antiquas accidere laudes
Herois, vitæque exempla per aſpera ducta,
Vna eademque opera, ſummo conamine tendit?
Haud tamen effectum dabit hoc labor improbus illi:
Nec pia fata ſinent, & qui promiſſus ab alto eſt
Spiritus vt mundo pro veris ſomnia rebus
Imponant: & vis inuicti Adamantina veri,
Seclorum longo conſeruata ordine, demùm
Fracta dolis, variaque hodie nouitate fatiſcat.
Tuque ideo (nam te digna eſt ea cura: poteſque)
Sancte Senex, Diuûm ſemper cui gloria cordi,
Et defenſus honos, & auitæ Numinis aræ.
Huc ades: hæc Lemurum portenta, hæc diſiice ſpectra
Ore ſacro: infernæ noctem caliginis atram
Diſſer, & æthereo priſcorum lumine Patrum
Vince potens. Miſeras artes, dirique Satanæ
Os mendax, quo non ſuperûm ſolet inuidus vlli
Parcere, cognoſcant te iam nunc iudice tandem
Mortales, monitique dehinc meliora ſequantur.

EPIGRAMMA AD LECTOREM.

QVo maior nullus, quo non præſtantior alter.
Cui neque priſca parem ſæcla tulêre virum:
Et quem veridico laudauit chriſtus ab ore,
Suppoſuit ſacrum cui Deus ipſe caput,
Hunc violare tamen linguis petulantibus audent;
Qui ſolam toties occinuere fidem.
Verùm his egregia pietate Caniſius obſtat,
Bellipotente gerens prælia ſancta manu.
Ergo vt præſtigias, fraudes, mendacia nôris,
Vtque hamum fugias, quem tegit eſca nocens.
Hæc veneranda pio meditator ſcripta labore,
Atque ſalutarem volue, reuolue librum.

LIBRI PRIMI

DE VENERANDO CHRISTI Præcurſore Ioanne Baptiſta.

CAPVT PRIMVM.

Exultauit infans in vtero eius: & repleta eſt Spiritu ſancto Elizabeth. Lucæ 1.
Puer autem creſcebat, & confortabatur ſpiritu. Ibidem.

MAGDEBVRGENSES.

QVIBVS *verbis velut punctis, Euangeliſta indicat, Ioannem in primis annis fideliter in ſacra doctrina imbutum, & feliciter in ea progreſſum eſſe, ita vt egregium pietatis ſpecimen de ſe præberet.* Et poſtea: *Veriſimile eſt, Ioannem in bonorum virorum ſcholis literarum ſemina percepiſſe.* Cent. 1. lib. 1. cap. 10. col. 357. Tum alibi: *Baptiſta in ſchola domeſtica ſanctiſſimorum parentum, nempe Zachariæ & Elizabethæ, magna ſedulitate inſtitutus eſt. Deinde haud dubiè alios quoque pios ac doctos viros audiuit.*

CENSVRA.

Solus Lucas in Ioãnis & Chriſti pueritia deſcribẽda verſatur cap. 1. & 2.

PAVCIS perſtringit Lucas, alij vero Euangeliſtæ ne attingunt quidem, Ioannis pueritiam, quemadmodũ & Chriſti Saluatoris infantia non adeò copioſe deſcripta eſt. Ac propoſita quidem Lucæ ſententia ſatis indicat, in Ioanne puero ſapientiam, virtutem, omnémque gratiam ſpirituale, quam inde ab vtero matris acceperat, paulatim creuiſſe, neque ſolũ corporis robore, verũ etiam animi ornamentis ac dotibus paulatim illum auctiorem ac illuſtriorẽ euaſiſſe, vt in dies magis ac magis in eo eluceſcerent diuini ſpiritus dona, quæ Chriſti præcurſorẽ tantopere ab Angelo iam antè laudatũ decebant. Quo minus admirari conuenit, quòd Ioannes in illa etiam molli, ac alioqui lubrica ætate, ſuos haud dubie ſuperârit æquales, neque cum aliis pariã fecerit, non puer modo, verũ etiam adoleſcẽs. Hæc nos obiter annotamus ad Lucæ ſententiam explanandam, vtque totus locus de Ioannis pueri ſtudiis & educatione rectiùs intelligi queat. Cæterùm quid hîc aduerſarij ſentiant, ſuperiora illorum verba non obſcurè declarant, in quibus hoc potiſſimum reprehendere cogimur, quod nimiũ ſecundũ carnem & iudicent & loquantur, dum vulgarem duntaxat educationẽ Ioanni attribuũt, nec aliam eius rationẽ haberi volunt, atque aliorum ferè ſtudioſorum, quos quotidiè à ſuis parentibus & pædagogis ad literarum ſtudia morũque diſciplinam ſenſim prouehi & informari cernimus.

Quæ Ioannis pueritiam cõmendent.

D Nec enim deſunt præclara ſcripturæ teſtimonia, quæ tenetam illam Ioannis ætatem apprimè commendent, eíque ſingularem indicent prærogatiuam, & occaſionem nobis omnino præbeãt hac de re ſublimius aliquid cogitandi. Etenim nõ à parentibus ſolũ & vicinis, ſed multò magis etiã ab aliis longiùs diſſitis, vox illa celebrata eſt: Quis putas, vel ſicut nonnulli codices legunt: Quid putas iſte puer erit? vtpote qui necdum natus, tãtam ſui admirationem vulgo concitarat, vt ſtupor omniũ occuparet animos, certámque iniiceret ſpem & expectationem commoueret rerum maximarum, quas per illũ Deus aliquando euidenter operaretur. Neque vero illos illa fefellit opinio, vel diuinatio potius, quoniam Lucas adiungit, Manus Domini erat cum illo, in imbecilla etiã æta-

Lucæ 1.

Lucæ 1.

B te præſens & efficax, & totius quidem vitæ curriculo Deum ſibi valde fauẽtem atque munificum ſenſit, nec ſolùm poſtquàm in hanc lucem eſt editus, ſed etiam cùm in matris vtero geſtaretur, ſe admirabilem præbuit mortalibus.

Ioannis & Eliæ collatio in pueritia.

TRIBVVNTVR & Eliæ Theſbitæ puero miracula, ſed quæ Ioãnes alter Elias, quãtũuis puer, facilè ſuperat. Eliæ pater Sobacha vidit filium ab angelis albicãtibus ſalutari, & igne tanquã faſciis inuolui, flammáque ignis, velut cibo, ſuſtentari. Quod portẽtum cùm patrem animo dubium & admirabũdum teneret, profectus eſt ſtatim Hieroſolymam, & ad ſacerdotes viſa retulit. Cui reſpondit oraculũ, fore vt puer in luce habitaret, & quæ diceret, põdus atque autoritatem haberent, quódque in gladio & igne Iſraëlem eſſet iudicaturus, C quemadmodũ [a] Epiphanius & [b] Dorotheus literis prodiderunt. Confert hunc puerũ quoque [c] Bernardus cum alio etiã verè admirando puero Hieremia, ſed Ioannẽ meritò anteponit. Ille quidem in vtero matris ſanctificatus, inquit: hic Spiritu ſancto repletus fuiſſe cognoſcitur. Id quod verbis etiam [d] Athanaſij, quæ in ſynodo Chalcedonenſi recitantur, poteſt comprobari. Ioannem longè glorioſior virtus impleuit (ſic enim pergit dicere Bernardus) qui & ſanctificatus eſt à peccato, & ita dominante Spiritu ſuperfuſus, vt & purgatus exeat & repletus. Verè magnus coram Domino, quẽ Angelus nuntiat, ſanctificat DEVS, Spiritus replet, vita cõmendat. Fuit & Hieremias puer conſecratus in Prophetam, ſed hic in pluſquàm Prophetã, & licet ille populo futura prædiceret, non tamen conuerſationis humanæ declinauit aſpectus. Ioannes autẽ ætatis ſupergreſſus infantiam, & nobilioris generis generoſitatẽ oblitus, ſoli vacat diuinitati.] Ex quibus illud demum eſt conſequens, ob admirabilem & nunquã ſatis prædicatam Ioannis infantiã, haud ſine graui ratione factum eſſe, vt quod ſanctis aliis tribui non ſolet, dies eius natalitius ſolenni ritu, magnáque religione tot ab hinc ſeculis ab Eccleſia quotannis celebretur. Qua de re non ſolùm Bernardus, ſed etiam Chryſoſtomus, Auguſtinus, Maximus, & Beda diſertè concionantur.

a In vitis prophetarum.
b In ſynopſi.
c Sermo. de excell. Ioan. Baptiſtæ.
d Ex orat. contra Arrianos.

Lucæ 1.

De feſtis Ioannis natalitiis.

In homiliis et ſerm. de nat. Ioãnis Baptiſtæ.

Inſignia dona Ioãnis Baptiſtæ puero.

CERTE niſi præpotentis gratiæ prærogatiuis illum ornaſſet, aliiſque prætuliſſet Deus, non angelico promiſſus & commendatus oraculo, non ſingulari miraculo conceptus, non ex effœtis pa-

rentibus procreatus, non ad ſanctiſsimũ ampliſsimúmque munus deſignatus, neque inde à parẽtis aluo ſanctificatus, imo etiam Spiritu ſancto repletus, in ſacro Euangelio prædicaretur. Adeo puer nullus poſt hominũ memoriam (vnum ſi Chriſtũ excipiamus) pluribus acvberioribus diuinę gratię præſidus inſtructus & cumulatus fuit, qui Ioannẽ vnquam aut ſuperare potuerit, aut æquare. Pleno cornu (vt dicitur) hauſit Dei Spiritũ nondũ natus, hoc præceptore, hoc duce didicit, agnouit, monſtrauit Meſsiæ illius aduentum, à quo præ cæteris inde ab initio præcurſor electus, amatus & honoratus fuit maximè. Quod Hieremiæ Prophetæ à ſummo Deo dicitur, in Ioãnem quoque noſtrum rectè competit, ſicut graues docent [a] authores, & res ipſa cõprobat: Priuſquam te formarem in vtero, noui te, inquit, & antequã exires de vulua, ſanctificaui te, & Prophetã in gentibus dedi te. Tam charum hũc puerum habuit Deus, vt adhuc intra vteri materni viſcera hærentem, per filium ſuũ Opt. Max. cum primum Verbum caro factum eſſet, eiúsque matrem, ſacroſanctã inuiſerit, & à fœdo crimine, quod inde à ſuis parentibus contrahunt omnes, ſine Sacramento purgatũ mirabiliter ſanctificârit, eũque velut electum iam & purum organum, pluribus etiam ac illuſtrioribus muneribus cumularit atque amplificarit, quàm quiſquam cogitãdo aſſequi facile poſſit. Sic enim tyronem hunc præclarè inſtructum, & ad munus ampliſſimum rite præparatum militem accedere oportebat, qui lucernam ardẽtem & lucentem, vt eum Chriſtus appellat, tum Iudæis, tum gentibus erat exhibiturus. Vnde illud etiam Propheticum, Paraui lucernã Chriſto meo; de illo [b] Tertullianus & [c] Cyrillus dictum eſſe interpretantur. Et agnouit ſtatim Ioannes quamuis infans, acceptum hoc ingens Dei beneficiũ, qui primum ſuæ confeſſionis & ſpecimẽ, grati animi ſignificationẽ editurus priuſquam ſeipſum quidem ſentiret, in vtero materno exilit geſtitque lætitia, vt nouus Propheta, quod voce nondum poterat, gaudiis profiteatur, nouique redemptoris aduentum hoc qualicũque ſalutationis officio cohoneſtet. An verò ille Spiritus, qui ſanctum priuſquam natum infantẽ imbuit, & illa cæleſti ac diuina luce colluſtrauit, puerum porrò deſtituit? Minimè verò: quin miraculum addens miraculo, id illi quamuis nobili & delicato ſuggeſſit & perſuaſit, quod nullus magiſter ſuum diſcipulũ facilè docuiſſet vnquam, vt puer nempè domum paternã cum abdituſſima ſolitudine, amicorum colloquia cum ſummo ſilentio, veſtitum etiã victúmque commodum cum auſteritate vitæ maxima commutaret. Quid igitur piis & doctis magiſtris egeret, qui ſolo ſpiritu contentus, tam multa & diuina infantulus cognouit, puer verò præſtitit, vt ne partem quidem eorum adoleſcẽtes alij, quantumuis bene & præclare inſtituti, vel ſumma cõtentione longiſſimóque ſtudio aſſequi potuiſſe videãtur? Ad hunc ſenſum rectiſſime Lucas, Puer, inquit, creſcebat & cõfortabatur ſpiritu: quo ſine profectò nec vitã in tenella ætate tam admirabili modo inſtitueret, neque ad tam ſingularẽ & diuinam illam ſapiẽtiam primus Euangelij regniq; cęleſtis præco perueniret. Magnus ille coram Domino inde ab ætate prima eſſe

Luca 1.
Hierem. 1.
a Ambroſ. ſerm. 63. de S. Ioanne. Hieron. in 1. c. Hierem.
Ioãnes in materno vtero purgatus à labe originali.
Ioan. 5.
Pſal. 131.
b Contra Iudæos.
c In Euang. Ioan. lib. 1. cap. 7.
Luc. 1.
Ioannes puer duce Spiritu quãta geſſerit.
Luca 1.

A debuit, quẽadmodũ Angelus patri eius vaticinabatur: magnus videlicet fide, cõfeſſione, doctrina, ſapiẽtia, iuſtitia, continẽtia, abſtinentia, fortitudine, cõſtantia, qui non tantũ vt [d] Eliſæus in ſpiritu, verũ etiã in virtute [e] Eliæ ſummi & admirãdi Prophetæ ante Chriſtũ præceſſit, vt [f] Orig. annotauit.

Q V I S igitur, ſi è ſcripturis iudicet, rémq; ipſam accuratè perpẽdat, huic lectiſſimo puero nõ plus largiatur, quàm à nouatoribus cõceſſum eſt? Quis autem Bernardi ſententiam non laudet atque cõprobet, qua ille diſertè [g] pronunciat: Ioannem nõ prædicatio, ſed inſpiratio docuit, quem repleuit ſpiritus in vtero matris ſuæ, vt iã Chriſti ſentiret aduentũ, qui nec dũ ſentire poterat vel ſeipſum?] Atque iterum: Ioannes, inquit, in ſpiritu tãquam Angelus eruditur.] Hoc eſt nimirum, quod etiam B ante Bernardum [h] Chryſoſtomus & ſenſit, & ſcripſit, Ioannes cũ omnibus, quæ ſub ſenſum cadunt ſeſe exuiſſet, aliis magiſtris non indiguit, ſed cælitus eruditus eſt.] Sed & idem [i] Chryſoſtomus docet, Ioãnem dum in matris adhuc vtero exiſteret, diuini introitus ſciẽtiam matri donaſſe, & maternũ os in confeſſionis verbo aperuiſſe, vt cuius non videbat perſonã, cognoſceret illa dignitatẽ. Tum affirmat [k] Ambroſius, Ioannẽ, qui primum gratiã ſenſerit, cum repletus eſſet Spiritu ſancto, matrẽ deinde ſuam repleſſe, & cum octo dies natus eſſet patrem alloquentem intellexiſſe, ſicut & Mariæ ſalutationem necdum natus audiuerit. Habebat intelligendi ſenſum, inquit, qui occultandi habebat affectum.] Quin & [l] Origene teſte, Ioannes participem fecit matrem illius gratiæ Propheticæ C quam prior acceperat. Sancta erat B. Ioannis anima, adhuc in matris vtero clauſa, vt idẽ affirmat, venturaque in mundũ quaſi per experientiæ ſenſum ſciebat, quę Iſrael ignorabat. Ex Luca nouimus de Zachariæ ſilentio, quod, velut mulctã incredulo illi Angelus impoſuit, ſed hoc patris ſilẽtium eiuſq; vinctam linguam Ioannes in lucẽ editus ſoluit, vt author eſt [m] Nazianzenus. Quod miraculũ in Ioanne quoque commẽdat Ambroſius. Videte, inquit, S. Ioannis Baptiſtæ meritum, vocẽ patri reddidit, ſacerdoti eloquentiam reparauit. Videte, inquam, meritum, os quod Angelus alligauerat, Ioãnes abſoluit, quod Gabriel obſtruxerat, paruul[us] reſerauit.] Quocirca nõ temerè canit Eccleſia, quidã autorem eſſe Hilariũ ſuſpicantur:

Ille promiſsi dubius ſuperni
D *Perdidit promptæ modulos loquelæ:*
Sed reformaſti genitus peremptæ
Organa vocis.

Q V I D? quod Antonius magnus prædicatur, ſcripturas diuinas abſque vlla literarũ ſcientia nõ memoriter tantũ tenuiſſe, ſed & ſapienter intellexiſſe? Qua de re præter [n] Athanaſium meminit etiam [o] Auguſtinus. Et fatetur [p] Bernardus, quicquid in ſacris literis perceperat, id ſe potiſſimum in ſyluis & agris meditando orandóque conſequutũ eſſe, & in hoc nullos aliquando magiſtros niſi quercus & fagos, ſibi contigiſſe. Quod igitur his multiſque aliis præſtãtibus viris (de Apoſtolis interim taceo, quibus die ſacro Pẽtecoſtes linguarũ donum diuinitus fuit infuſum) ſæpe conceſſum eſt, vt poſt diuini Spiritus afflatum ſubitò θεοδίδακτοι efficerentur, nõ eſt ſanè, cur id vni

Ioanni

Ioannes magnus coram Domino.
d 4. Reg. 2.
e 3. Reg. 17. Eccleſ. 48.
f Tract. 3. in 17. Matth.
Patrum teſtimonia de pueritia Ioannis.
Ioannem non prædicatio, ſed inſpiratio docuit.
g Serm. in natiui. Ioan. Baptiſtæ.
h In Ioannem homil. 12.
i Opere imper. in Matthe. hom. 3.
k De fide lib. 4. cap. 4. & in Lucam lib. 2. cap. 1.
l Hom. 7. in Lucam.
Luca 1.
m De reconcilia. monach. et orat. 1. de pace.
Serm. 64.
Ioannis Prophetica gratia in parẽtes redundauit.
Exempla quorundam, qui Deum tantum habuere doctorem.
n In vita D. Antonij.
o Lib. 1. de doctrina Chriſtiana.
p Alanus in vita Bernardi.
Actor. 2.

Ioanni, omnium quidē ſanctiſsimo probatiſsimóq; Chriſti amico adimamus; qui non humanitus, ſed vt par erat, diuinitus didicit, quæ ſummum Prophetam & pluſquàm Prophetam, de Meſsia, de Deo diuiníſque rebus, nō ſcire modò, ſed etiam admirabili ratione palá proferre, ac plurimis enūtiare oportebat.

Lib. 1. Dialog. c. 1.

Rectè igitur & præclarè magnus tradidit Gregorius, nōnullos eſſe, qui ita per magiſteriū Spiritus intrinſecus doceātur, vt etſi eis exterius humani magiſterij diſciplina deſit, tamē magiſtri intimi cēſura nō deſit. Sic quippe inquit, etiam Ioannes Baptiſta magiſtrū habuiſſe non legitur: neq; ipſa veritas, quæ corporali pręſentia Apoſtolos docuit, eum corporaliter inter diſcipulos aggregauit: ſed quem intrinſecus docebat, extrinſecus quaſi in ſua libertate reliquerat. Sic Moyſes in eremo edoctus, mādatum ab Angelo didicit quod per hominē nō cognouit. Sed hæc, vt prædiximus, infirmis veneranda ſunt, non imitanda.]

Eulogiæ veterū Ioāni puero tributæ.
Sermo. 1. de Ioanne Baptiſta.

ATQVE huc pertinent, quæ Ioanni puero laudes verè ac euangelicè à Patribus tribuuntur. Ab Euſebio Emiſſeno ita ſcribitur: Felix qui venturus in huiūs mundi labores, prius gratiam ſuſcipere quàm vitam, prius gratiam meruit habere quàm lucem. Quid mirum, ſi in eo culpa aditum non inuenit, cuius animam ſibi Deus in ipſis exordiis occupauit? Magnum eſt Spiritu ſancto illuſtrari; ſed multò eſt maius impleri.

Ingens Ioannis etiam paruuli ſanctitas.

Et ideò ſicut vas plenum balſamo, admixtionem liquoris expuit & penitus excludit: ita in eū nil ſecularis maculæ introire poterat, in quo ſanctificationis plenitudo regnabat.]

Sermo. 1. in natiuitate Ioannis Bapt.
Quomodo Ioannes puer alios æquales ſuperet.

Maximus verò ſic illum prædicat; vt omnibus pueris qui vel nati ſunt vel naſcentur, facilè anteponat. Verè hic omnium beatiſsimus paruulorum, qui intra viſcera adhuc materna concluſus, adeſſe Saluatorem mundi, quia necdum ſermone poterat, Prophetico gaudio reuelauit. Nullus ignorat, omnem paruulum materno ab vtero prodeuntē, inter ipſa lucis exordia mœſtis concrepare vagitibus. Solus Baptiſta Domini vltra legem naſcentium, natiuitatem ſuam lætitiæ exultatione præuenit.] Celebrat hunc quoque, puerum Chryſologus, & copioſè quidem ac eleganter in hunc modū:

Sermo. 88.
Ioannis pueri prærogatiuæ.

Beatus Ioannes, qui antè Dei ſpiritū intonaret, quàm hominis vagiret in fletu: beatus, qui antè diuina poſsidere meruit, quàm ſortiretur humana: beatus, qui antè meruit cælum ſcire quàm terram: beatus, qui antequàm videret præſentia, futura meruit nuntiare: beatus, qui antè Deum capere potuit, quàm ſuo ipſe caperetur à corpore: beatus & ſingulariter eſt beatus, qui antequàm ſaperet quærere, meritum conquiſiuit: beatus, qui non peruenit ad gratiam per laborem, ſed ad labores ipſius gratiæ dignatione deſcendit.]

Sermo. 91.

Ac rurſus alibi, Videris, quēadmodum Ioannes antè peruenit ad cælū quàm tangeret terrā, ante accepit diuinū ſpiritum, quàm haberet humanum, antè ſuſcepit diuina munera, quàm corporis membra, antè cœpit viuere Deo, quàm ſibi.

Ioannes puer feruens nuntius & impatiens dux.

Sexto menſe, ſuæ matris exultat in vtero, & in vterum Virginis veniſſe nuntiat Chriſtum. Feruens nuntius, qui antè A geſtiuit nuntiare, quàm viuere, impatiens dux, qui antequàm perueniret ad corpus, peruenit ad regem, antè rapuit arma, quàm membra, antè aciem petiit, quàm lucem, & vt vinceret mundum, vicit antè naturam.] Sed & Origenes ad huius pueri commēdationem multa notauit, quæ inſtar miraculi poſſunt æſtimari, vt quòd admirandum in modum & conceptus, & natus ſit, quòd in vtero matris concluſus, Chriſtum præſentem agnoſcat, quòd ſciens ac prudens exultet in gaudio, quod genitus quamuis infans, patrem ſibi loquentem & vaticinantem intelligat, quòd ſtatim vt natus eſt, ad eremum tranſeat, & vitam illic inſtituat aſperrimam.

In Lucam hom. 10.
Ioannis pueritia multis miraculis diuinitus commendata.

Inter cætera verò ſic loquitur: Si adhuc B in ventre matris concluſus audit Ieſum, & audiens exilijt atq; lætatus eſt, quare non credas, eum iam genitū, prophetiā patris audire atque intelligere potuiſſe, cū ei diceret, Et tu puer Propheta altiſsimi vocaberis, antecedes enim corā Domino parare vias eius? Ideò reor Zachariam feſtinaſſe, vt loqueretur ad paruulū, quia ſciebat eū poſt paululū in eremo moraturū, nec ſe eius poſſe præſentiam habere. Puer enim erat in deſertis vſque in diem oſtēſionis ſuæ ad Iſraël.]

Luc. 1.

QVAE Patrum teſtimonia vt vero ſunt cōſentanea, ſic Euangelicis etiā literis probè reſpondent, planéque conuincunt, conſiſtere non poſſe ſententiam Magdeburgicorum, qui de Ioannis pueritia nouum, inſolens ac indignum etiam narrationis inſtituunt genus, ſuæ vt potius libidini inſeruiant, quàm rationē habeant C ſinceræ veritatis. Nemo vnquam doctrinæ exiſtimatione floruit, qui de Ioannis Baptiſtæ ſchola, educatione, literis, ſtudiis atque præceptoribus eadem cum illis aut ſenſerit, aut ſcripſerit.

De Ioannis educatione Cēturiatores inepta ſcribere.
Centur. 1. lib. 2. col. 356.

Quinetiam illi abſurdiora proferunt, cum indicant à vero alienum non videri, Ioannem in defuncti parentis, quem ſacerdotem fuiſſe conſtat, ſucceſiſſe locum, & in illa eius functione, ſumma cum laude vixiſſe. Quid autem eſt hoc aliud quæſo, quàm Ioannem tantum nō hypodidaſcalum, pædagogum, ſacerdotē & doctorem Moſaicum facere, eúmque vel inuitū tandem, quē in deſerto ſuam & pueritiam & adoleſcentiam conſumpſiſſe mox docebimus, in ciuitatem, templum & ſcholas Iudæorū inducere, ac prorſus pertrahere velle? Quis porrò nō D videt, quàm fallacibus coniecturis, inanibúſque cōmentis ad hæc excogitanda ducantur, quámque ea nec ſcripturæ quadrent, nec Patrū ſuffragiis, neque rationum pondere nitantur, aut fulciri poſsint? Audax fingendi genus, & quod nec bonis Theologis, neque fidis hiſtoriographis conuenit, & iis magiſtris indignum, qui ſinceritatis Euangelicæ fidos tum doctores, tum interpretes ſe publicè audent profiteri. Multò illi rectius de Ioanne mererentur, ſi Euangelicis contenti ſententiis, cum alioquin ſoli verbo Dei videri velint inniti, ab his aſcititiis coloribus, & indecoris viri probatiſsimi cōmendationibus in vniuerſum abſtinerent.

In explicat. Euang. circa diem S. Ioan. Baptiſtæ.
Georgij Aemilij ſentētia de pueritia & adoleſcentia Ioannis Baptiſtæ.

AC EODEM planè modo reſponſum volumus Georgio Æmilio, qui ſuas etiam de Ioannis pueritia coniecturas prodidit, verum nihilo

prudentius atque ſolidius, quàm noſtri faciunt Centuriatores. *Non dubium eſt*, inquit, *patrem Zachariam filio doctrinam legis & religionem patriam ac promiſsiones de venturo Meſsia ſedulo tradidiſſe, vt eum inſtrueret ad officium, cui deſtinatus erat. Fuit etiam Ioannes in pueritia & adoleſcẽtia ſubditus imperio parentum, & officia domeſtica diligenter executus eſt, honore & obedientia vera parentes proſequens: & hæc omnia non tam naturæ bonitate, quàm inſtinctu Spiritus ſancti fecit, qui à teneris annis illum, vt vas Dei ſingulare & electum organum, virtute ſua repleuit & gubernauit. Tandem vbi tempus inchoandi officij, ad quod à DEO deſtinatus erat, appropinquaret, vocationi diuinæ, & Spiritu ſancto duci obſequens, parentes & vrbem reliquit, ac in deſertum prope Iordanem conceſsit: vbi veſtitu & cibo ſimplici, qualem ſuppeditabat locus ipſe, contentus aliquandiu vitam egit, & ſe pia meditatione præparauit ad inchoandam prædicationem.* Vbi non inuiti largimur Æmilio, quod ſcribit, Ioannem, vt vas DEI ſingulare & electum organum, iam inde à primis annis non modo virtute Spiritus ſancti repletum, ſed etiam illo duce gubernatum eſſe, ac propterea vt vocationi diuinæ faceret ſatis, parentes & vrbem reliquiſſe, ac in deſertum etiam conceſsiſſe. Illud verò minimè concedimus, quod ſine ſcripturæ, ſine Patrum teſtimonio idem affirmat, Ioannem à parente Zacharia doctrinam legis, religionem patriam & alia didiciſſe, ſuamque pueritiam & adoleſcentiam ſub parentum imperio traduxiſſe, & in domeſticis neſcio quibus officiis diligenter eſſe verſatum, ac demum ſic annos penè triginta, hoc eſt, ad tẽpus vſque publicæ prædicationis, vitam vnà cum parentibus cõmunem atque familiarem peregiſſe. Credant qui velint, hiſce fictis narrationibus, & alia plura id genus Ioanni, ſi libet, affingant, quæ nihil aut parum præclari, de tanti viri pueritia & adoleſcentia, eiúſque domeſtica educatione cõtineant. Sapientes autem, iuxta fidem Euãgelij Patrúmque traditionem longè aliter, multóque ſublimius, vt monuimus, de re tota ſentiendũ eſſe proculdubio fatebuntur.

VERVM hoc loco mihi non eſt prætereundus error, quẽ Ioannis infantia pleriſque aliis
„ nouatoribus parit, cum non ſatis aſſequuntur,
„ quid ſit illud, quòd ſancta eius mater gratioſo

Lucæ 1. Deiparæ aduentu exhilarata, de hoc ſuo infante ita dixit, Ecce vt facta eſt vox ſalutationis tuę in auribus meis, exultauit infans in gaudio in vtero meo. Vbi operæpretiũ ſit animaduertere, inter alia quæ multa & mirifica de hoc infante celebrantur, duo in Euangelio præclara commemorari, alterum, quòd præter communem legem in matris vtero, non ſine ſingulari quadam & affluenti Dei gratia, fuerit ſanctificatus, nimirum vt non ſolum ab originis vitio, quod à primis parentibus nobiſcum communicatur, purus & immunis eſſet, verum etiam eximiæ ſanctitatis & confirmatæ gratiæ dono gauderet, alterum, quòd in huius rariſsimæ ſanctificationis teſtimoniũ, vbi primum Mariæ vox inſonuit, in materno vtero ille ſalierit, & lætus exultârit. Quod vtrumque opus non profectò

Duo præcipua in Ioãne puero admiranda dona.

naturæ, ſed DEO diuinæque virtuti aſcribendũ eſt, & iuſtam nobis præbet admirationẽ duplicis miraculi, quod propterea multis etiam laudibus vehunt Patres, quódque non ſolum præſtantẽ Ioannis pueri dignitatem, ſed etiam veri Meſsiæ ſalutarem & efficacem aduentũ comprobat & illuſtrat. Cum enim originale peccatum quod à primis parentibus in totam generis huius ſucceſsionem defluxit, omni tẽpore aliquibus remediis oportuerit expiari, ſicuti Cyprianus affirmat. Cumque omnes in iniquitatibus concepti ſint, neminẽ vnquam mortalium, vt rectè dixit Bernardus, intra materna viſcera ſanctificatũ legimus, præter Hieremiã & Ioannem Baptiſtã. Idémque probat, Hieremiæ ſanctificationẽ, qui tantum à peccato fuerit emundatus, minorem quàm in Ioanne propterea extitiſſe, quod hic non ſolum purgatus, ſed & Spiritu ſancto repletus fuiſſe ſcribatur. Deinde à ſeculo non auditum eſſe teſtatur, quòd quis exultauerit in vtero matris, cum hic in gaudio exultaſſe legatur, Felix, inquit, Elizabeth, ad quam
properat mater Saluatoris, quã ſalutaribus ob- “
ſequiis cælorũ imperatrix impertitur. Sed puer “
multò felicior, qui ſalutãtis maieſtatem agnoſ- “
cens, intra viſcerum tenebroſa volumina, gau- “
dio gaudet, quia vim tam beatæ ſalutationis at- “
tendit.] Et paulò pòſt, Quid mirum, ſi miratur “
puer & exultat à tactu tam proximæ diuinitatis “
& afflatu?] “

Sermo. de ratione circũciſ.

Serm. de excellent. & ſanct. Ioan. Baptiſtæ.

NVNC AD nouatores redeo, qui ex hoc Ioannis exultantis exẽplo colligunt & probant, idem reliquis infantibus vſu venire, vt neſcio quos, cæleſtes fidei motus & actus, ſicut Ioãnes, & ipſi ſentiant, & necdum nati, vel quo tempore baptizantur in Eccleſia, vſu rationis vtantur atque credant. Quarè Bullingerus in hũc Euangelij locum ita ſcribit, *Diſcimus ex his, optime ſperare de infantibus, in ſinibus maternis vteri ſepeis, quod videlicet Deo curæ ſint, adeóque Dei ſint. Diſcimus, infantulos ſuos habere motus Spiritus ſancti nobis incognitos.* Atque huc pertinet planè, quod plærique * Caluiniani ſuum dogma, de infantium in matris vtero ſanctificatione, Ioannis exemplo confirmant, quandoquidẽ in peccato ille conceptus & natus, in matris autem vtero purificatus, adeóque ingenti diuini ſpiritus vi & gratia cumulatus fuerit. Verum vt rectè iſti ac legitimè cenſent, Ioannem ex conceptu impurum, & communi mortalium maledicto ſubiectũ eſſe, ſic inſcite prorſus & falsò in peccato natũ eundem affirmãt, qui antequàm naſceretur, in matris vtero nõ modò peccati remiſsionem, ſed & ſanctificationẽ ſecũdum Angeli promiſsionem fuit aſſecutus. Quod autem hunc nouum ac penè inauditũ dogma extruunt & muniunt, quàm ſit ea firma ſolidaque ſtructura, paulò pòſt diſpiciemus. Neque ſolum quos dixi, a Bullingerus & miniſtri plerique Caluiniani, verum etiam b Zuinglius & c Bucerus cõtendunt, Chriſtianorum liberos in matrũ vteris eſſe ſanctos, vtpote promiſsionis & gratiæ filios, qui propterea etiã ſine baptiſmo ſola Dei promiſsione Abrahæ facta, vel eiuſdẽ prædeſtinatione nõ modò ſanctificationem, ſed & ſalutẽ æternam conſequantur.

An infantes reliqui Ioannis pueri in matris vtero exæquentur nouatorũ ſententia.

In 1. cap. Lucæ.

** Metenſes miniſtri in ſuo centone Gallice ſcripto. Et Beza dial. 2. de ve Sacrament.*

Lucæ 1.

a In 10. cap. Act.

b Cõtra Balthaſarem, & in Elencho cõtra Anabap. & one. 7. epiſt. 1. ad Cor.

a In comment. 1. Reg. 4. & 2. Reg. 15.

quantur. Negat igitur * Petrus Martyr, perire infantulos Chriſtianorum, ſi abſque Baptiſmo ex hac vita decedant, & quoniam in Dei ſunt fœdere, ſanctos eſſe, & ad Chriſtũ eiúſque Eccleſiam eos pertinere contẽdit. Qua in re ſuum ſequitur præceptorem [a] Caluinum ille Pſeudomartyr, ſimúlque huius erroris principi Zuinglio patrocinatur, imò & Vincẽtio cuidam ab [b] Auguſtino confutato, adeóque Pelagio hæreſiarchæ iam olim damnato ſuffragatur, cum & illi Baptiſmum infantibus non eſſe neceſſarium exiſtimauerint. Quid autẽ hi laborant, aut quid moliuntur aliud, niſi quod infanti Ioanni nondum edito, & tamen ſanctificato, alios infantes omnes exæquare conantur?

a In appendice cõtra Iuretrim, & in antidoto contra acta Cõc. Trid.
b Lib. 3. de anima & eius origine ca. 9.
Rom. 5. & 6. Epheſ. 2.

Falſum dogma eſt, Iudæorũ & Chriſtianorum infantes ſine Sacramẽto ſanctificari.

Breviter autem his reſpõdemus, & verbo Dei, & Patrũ teſtimoniis luculenter aſtrui, ex mortalibus omnibus neminem in hac vita ſanctificari, niſi peccatum originis, quod ex primo parente contractum, & in omnes poſteros deriuatum, eoſdem iræ filios ab ipſo conceptu facit, primum remittatur, non remitti autẽ ſiue adulto, ſiue paruulo, niſi fidei Sacramento, ſine hoc enim nullum in Abrahæ fœdere contineri, nec in Dei gratiam recipi, vel Chriſti Eccleſiæque membrum effici poſſe. Stat enim firma Dei lex & ſententia, Maſculus cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit. Cur verò Abrahæ præceptum eſt, inquit Auguſtinus, vt omnem deinceps infantem maſculum octauo die circumcideret, qui nondum poterat corde credere, vt ei deputaretur ad iuſtitiã, niſi quia & Ipsum per ſeipſum Sacramẽtum multum valebat?] Iam verò quamuis legẽ veterem abrogârit Chriſtus, tamen vt originali peccato certum & efficax ſuppeteret remedium in Eccleſia, duræ circumciſioni, molle ſanctúmque lauacrum ſubrogauit, ac nouam baptizandi legem, à qua nullus exciperetur, ſeuerè tradidit, Niſi quis, inquit, renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei, id eſt, nõ erit ſanctus, vti Tertullianus interpretatur. Vt ergo Iudæi, licet ex piis procreati parentibus, niſi circumciderentur, in Abrahæ fœdere non cenſebantur, nec in eius ſemine tanquam promiſsionis filij benedicebãtur, imò verò virtute gratiæ deſtituti, à vera etiam Eccleſia excludebantur, & rei erãt mortis æternæ, quod Auguſtinus perſæpe comprobat, ſic & Chriſtianorũ liberi à Chriſti regno arcẽtur, diuinæque gratiæ & omnis ſanctimoniæ ſimúlque ſalutis manent expertes, quamdiu illo fidei Sacramento, quod veræ ſalutis eſt oſtium, non expiantur. In quẽ ſenſum Ambroſius perſpicue dixit, Neq; credi fas eſt infantes, qui generationis non ſunt adepti Sacramentũm, ad vllũ beatorũ pertinere conſortium.] Et Auguſtini euidens dictũ extat: De ouibus Chriſti, quibus dat vitam æternam, eſſe non incipiunt paruuli, niſi per Baptiſmum: profectò ſi hoc non accipiunt, peribunt: vitam enim æternam, quam ſuis dat ouibus, non habebunt.] Sed & Concilium Carthaginẽſe illos ferit anathemate, quicumq; paruulos per Baptiſmum Chriſti à perditione liberari, & ſalutem

Geneſ. 17.
Lib. 4. de baptiſ. cap. 24.
Ioan 3.
Lib. de anima.

Par eſt ratio in paruulis Iudæorũ & Chriſtianorũ ſanctificandis & damnandis.

De ciuitate Dei lib. 16. cap. 27. contra Iulian. lib. 3. cap. 18.
De peccat. merit. & remiſſ. lib. 1. cap. 27.
Tom. 2. oper. Augu. epiſt. fol. 90.

A percipere ſempiternam inficiantur. Tum alibi rurſus idem Auguſtinus: Sicut, inquit, in Iſaac qui octauo ſuæ natiuitatis die circumciſus eſt, præceſſit ſignaculum iuſtitiæ fidei (circumciſionis videlicet Sacramentum) & quoniam fidem patris imitatus eſt, ſecuta eſt in Iſaac creſcente, ipſa iuſtitia, cuius ſignaculũ in infante præceſſerat: ita & in baptizatis infantibus præcedit regenerationis ſacramentum, & ſi Chriſtianam tenuerint pietatem, ſequitur etiã in corde conuerſio, cuius myſterium præceſſit in corpore.] Quocirca ſi ſecundum ſcripturæ normam iudicamus, in poſteris Abrahæ nulla fuit olim vel iuſtitia, vel ſanctificatio, quæ præcederet circũciſionem: ac Iudæorum liberi quantumuis præ aliis Abrahæ fœdere contineri viderentur, tamen in matrum vteris iuſti & ſancti eſſe nunquam potuerunt. B Idem verò plane ſentiendum eſt de liberis Chriſtianorum, quorum vllum ante ſacramentũ regenerationis acceptum originis labe expurgari, atque ex Adæ filio, Dei filium effici, vel in Chriſto iuſtificari & ſanctificari, nemo ex veteribus Theologis vnquam iudicauit. Imò verò Patres, vt [c] Clemens, [d] Cyprianus, [e] Baſilius, & æqualis eius [f] Gregorius, [g] Ambroſius [h] Chryſoſtomus cum ſingularẽ gratiæ per Baptiſmum accipiendæ neceſſitatem intelligerent, ſedulò admonuerunt, baptiſmum nemini differendum, ſed & paruulis feſtinanter ac properè adhibendũ eſſe. Quid multa? Quiſquis dixerit, quòd in Chriſto viuificabuntur etiam paruuli, qui ſine ſacramenti perceptione C è vita exeunt, hic profectò & contra Apoſtolicam prædicationem venit, & totam condemnat Eccleſiam,] ſicut [i] Auguſtinus grauiſſimè pronuntiauit.

Lib. 4. de baptiſmo contra Donat. cap. 4.
c Epiſt. 3. & ad Iul.
d Lib. 3. ad Fidum.
e In ſanct. lauacrum, & in exhort. ad ſanct. baptiſ.
f In ſanct. lauacrum.
g Serm. 41. & de Helia cap. 27.
h In cap. 1. Act. & in Pſal. 14.
i Epiſt. 28. ad Hieronymum.

Cvi sententiæ non aduerſatur, quod aduerſarij nobis obiectant è Paulo, qui infantulos filióſque fidelium ſanctos appellârit. Vt enim concedamus, Paulum de non renatis hîc agere (nam variè ſentiunt interpretes) tamen fatendum eſt prorſus, à ſeipſo Paulum minimè diſſentire. Diſſentiret autem planè, ſi verè ſanctos, & ſalutis æternæ participes eos faceret, quos alibi non ſolùm Adæ, ſed & iræ filios, naſci, & peccato moríque obnoxios eſſe teſtatur, quamdiu ſcilicet per baptiſmum Chriſto non inſeruntur, & regenerationis lauacro, ſicut ipſe loquitur, abluuntur, ſanctificantur atque iu- D ſtificantur. Quare non huc ſpectat Pauli ſententia, vt ille Chriſtianorum filios, quamdiu fidei myſterio non initiantur, in fœdere Abrahæ collocet, vel Dei populo annumeret, aliíſque baptizatis & iuſtis exæquet, &, quod multò ſit abſurdius, vt eoſdem in matrum vteris vel propter naſcendi conditionem, vel etiam propter æternam Dei prædeſtinationem nobis prorſus ignotam, ſanctos & ſaluos eſſe commonſtret. Hæc pro ſua libidine fingunt nouatores, ſed quæ à Pauli ſenſu omníque veritate prorſus aliena ſunt. Sanctos autem ille facit fidelium pueros etiam ante baptiſmum, non alio quidem nomine, quàm quod illi ex piorum parentum conſilio ac voluntate huc deſtinentur, vt ſtatim baptiſmo & Chriſtianiſmo ini-

1. Cor. 7.

Qua ratione fidelium filij etiam nõ baptizati à Paulo ſancti eſſe dicantur.

Epheſ. 2.
1. Cor. 6.

* In commẽt. 1. Reg. 4. & 2. Reg. 15.

a In appendice cõtra Interim, & in antidoto contra acta Cõc. Trid.

b Lib. 3. de anima & eius origine ca. 9.

Rom. 5. & 6. Epheſ. 2.

quantur. Negat igitur * Petrus Martyr, perire infantulos Chriſtianorum, ſi abſque Baptiſmo ex hac vita decedant, & quoniam in Dei ſunt fœdere, ſanctos eſſe, & ad Chriſtũ eiúſque Eccleſiam eos pertinere contẽdit. Qua in re ſuum ſequitur præceptorem [a] Caluinum ille Pſeudomartyr, ſimúlque huius erroris principi Zuinglio patrocinatur, imò & Vincẽtio cuidam ab [b] Auguſtino confutato, adeóque Pelagio hæreſiarchæ iam olim damnato ſuffragatur, cum & illi Baptiſmum infantibus non eſſe neceſſarium exiſtimauerint. Quid autẽ hi laborant, aut quid moliuntur aliud, niſi quod infanti Ioanni nondum edito, & tamen ſanctificato, alios infantes omnes exæquare conantur?

Falſum dogma eſt, Iudæorũ & Chriſtianorum infantes ſine Sacramẽto ſanctificari.

B BREVITER autem his reſpõdemus, & verbo Dei, & Patrũ teſtimoniis luculenter aſtrui, ex mortalibus omnibus neminem in hac vita ſanctificari, niſi peccatum originis, quod ex primo parente contractum, & in omnes poſteros deriuatum, eoſdem iræ filios ab ipſo conceptu facit, primum remittatur, non remitti autẽ ſiue adulto, ſiue paruulo, niſi fidei Sacramento, ſine hoc enim nullum in Abrahæ fœdere contineri, nec in Dei gratiam recipi, vel Chriſti Eccleſiæque membrum effici poſſe. Stat enim firma Dei lex & ſententia, Maſculus cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit.

Geneſ. 17.

Lib. 4. de baptiſ. cap. 24.

Cur verò Abrahæ præceptum eſt, inquit Auguſtinus, vt omnem deinceps infantem maſculum octauo die circumcideret, qui nondum poterat corde credere, vt ei deputaretur ad iuſtitiã, niſi C quia & IPSVM per ſeipſum Sacramẽtum multum valebat?] Iam verò quamuis legẽ veterem abrogârit Chriſtus, tamen vt originali peccato certum & efficax ſuppeteret remedium in Eccleſia, duræ circumciſioni, molle ſanctúmque lauacrum ſubrogauit, ac nouam baptizandi legem, à qua nullus exciperetur, ſeuerè tradidit, Niſi quis, inquit, renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei, id eſt, nõ erit ſanctus, vti Tertullianus interpretatur.

Ioan 3.

Lib. de anima.

Par eſt ratio in paruulis Iudæorũ & Chriſtianorũ ſanctificandis & damnandis.

Vt ergo Iudæi, licet ex piis procreati parentibus, niſi circumciderentur, in Abrahæ fœdere non cenſebantur, nec in eius ſemine tanquam promiſsionis filij benedicebãtur, imò verò virtute gratiæ deſtituti, à vera etiam Eccleſia excludebantur, & rei erãt mortis æternæ, quod D Auguſtinus perſæpe comprobat, ſic & Chriſtianorũ liberi à Chriſti regno arcẽtur, diuinæque gratiæ & omnis ſanctimoniæ ſimúlque ſalutis manent expertes, quamdiu illo fidei Sacramento, quod veræ ſalutis eſt oſtium, non expiantur. In quẽ ſenſum Ambroſius perſpicue dixit, Neq; eredi fas eſt infantes, qui generationis non ſunt adepti Sacramentũm, ad vllũ beatorũ pertinere conſortium.] Et Auguſtini euidens dictũ extat: De ouibus Chriſti, quibus dat vitam æternam, eſſe non incipiunt paruuli, niſi per Baptiſmum: profectò ſi hoc non accipiunt, peribunt: vitam enim æternam, quam ſuis dat ouibus, non habebunt.] Sed & Concilium Carthaginẽſe illos ferit anathemate, quicumq; paruulos per Baptiſmum Chriſti à perditione liberari, & ſalutem

De ciuitate Dei lib. 16. cap. 27. contra Iulian. li. 3. cap. 18.

De peccat. merit. & remiſſ. lib. 1. cap. 27.

Tom. 2. oper. Augu. epiſtol. 90.

A percipere ſempiternam inficiantur. Tum alibi rurſus idem Auguſtinus: Sicut, inquit, in Iſaac qui octauo ſuæ natiuitatis die circumciſus eſt, præceſſit ſignaculum iuſtitiæ fidei (circumciſionis videlicet Sacramentum) & quoniam fidem patris imitatus eſt, ſecuta eſt in Iſaac creſcente, ipſa iuſtitia, cuius ſignaculũ in infante præceſſerat: ita & in baptizatis infantibus præcedit regenerationis ſacramentum, & ſi Chriſtianam tenuerint pietatem, ſequitur etiã in corde conuerſio, cuius myſterium præceſſit in corpore.]

Lib. 4. de baptiſmo contra Donat. cap. 4.

Quocirca ſi ſecundum ſcripturæ normam iudicamus, in poſteris Abrahæ nulla fuit olim vel iuſtitia, vel ſanctificatio, quæ præcederet circũciſionem: ac Iudæorum liberi quantumuis præ aliis Abrahæ fœdere contineri viderentur, tamen in matrum vteris iuſti & ſancti eſſe nunquam potuerunt. B Idem verò plane ſentiendum eſt de liberis Chriſtianorum, quorum vllum ante ſacramentũ regenerationis acceptum originis labe expurgari, atque ex Adæ filio, Dei filium effici, vel in Chriſto iuſtificari & ſanctificari, nemo ex veteribus Theologis vnquam iudicauit. Imò verò Patres, vt [c] Clemens, [d] Cyprianus, [e] Baſilius, & æqualis eius [f] Gregorius, [g] Ambroſius [h] Chryſoſtomus cùm ſingularẽ gratiæ per Baptiſmum accipiendæ neceſſitatem intelligerent, ſedulò admonuerunt, baptiſmum nemini differendum, ſed & paruulis feſtinanter ac properè adhibendũ eſſe. Quid multa? Quiſquis dixerit, quòd in Chriſto viuificabuntur etiam paruuli, qui ſine ſacramenti perceptione C è vita exeunt, hic profectò & contra Apoſtolicam prædicationem venit, & totam condemnat Eccleſiam,] ſicut [i] Auguſtinus grauiſſimè pronuntiauit.

c Epiſt. 3. & ad Iul.
d Lib. 3. ad Fidum.
e In ſanct. lauacrum, & in exhort. ad ſanct. baptiſ.
f In ſanct. lauacrum.
g Serm. 41. & de Helia cap 27.
h In cap. 1. Act. & in Pſal. 14.
i Epiſt. 28. ad Hieronymum.

1. Cor. 7.

Qua ratione fidelium filij etiam nõ baptizati à Paulo ſancti eſſe dicuntur.

CVI SENTENTIÆ non aduerſatur, quod aduerſarij nobis obiectant è Paulo, qui infantulos filióſque fidelium ſanctos appellârit. Vt enim concedamus, Paulum de non renatis hîc agere (nam variè ſentiunt interpretes) tamen fatendum eſt prorſus, à ſeipſo Paulum minimè diſſentire. Diſſentiret autem planè, ſi verè ſanctos, & ſalutis æternæ participes eos faceret, quos alibi non ſolùm Adæ, ſed & iræ filios, naſci, & peccato mortíque obnoxios eſſe teſtatur, quamdiu ſcilicet per baptiſmum Chriſto non inſeruntur, & regenerationis lauacro, ſicut ipſe loquitur, abluuntur, ſanctificantur atque iuſtificantur. D Quare non huc ſpectat Pauli ſententia, vt ille Chriſtianorum filios, quamdiu fidei myſterio non initiantur, in fœdere Abrahæ collocet, vel Dei populo annumeret, aliíſque baptizatis & iuſtis exæquet, &, quod multò ſit abſurdius, vt eoſdem in matrum vteris vel propter naſcendi conditionem, vel etiam propter æternam Dei prædeſtinationem nobis prorſus ignotam, ſanctos & ſaluos eſſe commonſtret. Hæc pro ſua libidine fingunt nouatores, ſed quæ à Pauli ſenſu omníque veritate prorſus aliena ſunt. Sanctos autem ille facit fidelium pueros etiam ante baptiſmum, non alio quidem nomine, quàm quod illi ex piorum parentum conſilio ac voluntate huc deſtinentur, vt ſtatim baptiſmo & Chriſtianiſmo ini-

Epheſ. 2.

1. Cor. 6.

In actis Synodi Vuittenberg. anno 36 23. Maij habitis.

In examine canonum Concil. Tridentin. de Bapt.

Quid Lutherani ſentiant de fide paruulorum.

CVM VERO ante aliquot annos Vuittenbergæ nouatorum cœtus celebraretur, ac multarum ſectarum duces conueniſſent, ſic illic inter cætera definierunt: *Et ſi nos non intelligimus, qualis ſit Dei actio in infantibus, tamen certum eſt in iis nouos & ſanctos motus effici, ſicut & in Ioanne in vtero noui motus fiebant.* Quibus infantibus poſtea motus & inclinationes ad credendum Chriſtum, & diligendum Deum tribuunt, ac ab omnibus tribui oportere contendunt. Atque inter alios, qui confirmant hoc decretum conciliabuli Vuittenbergẽſis, non eſt modò poſtremus Chemnitius, vt Concilio Tridentino hac etiam in parte obſtrepat impudenter. Is igitur paruulis dum baptizantur, aſſignat Spiritum ſanctum non modò regenerantem & iuſtificãtem, de quo nulla nunc eſt quæſtio, ſed in illis etiam intrinſecus & occulte operantem, ſuo quodam modo, vt ait, nobis nec ſatis cognito, nec explicabili, hancque ſpiritualem & occultam actionem fidem appellari pronuntiat, & per eam dicit paruulos credere. Qui certe aliquid adferre videretur, ſi quod fingit de noua iſta & inaudita paruulorum fide, fideíque appellatione, id vel diuinis, vel patrum teſtimoniis comprobaret, aut vrgentibus etiam colligeret argumentis, talem ſpiritus operationem in paruulos cadere. Fingit & [a] Brentius, Deum intueri & agnoſcere fidem infantium, qua eos pro ſua clementia, & ſuo quodam ſingulari modo ornat. Eadem eſt opinio [b] Vrbani Regij, [c] Georgij Maioris, [d] Ioannis Oepini, [e] Hieronymi Vvelleri, [f] Antonij Coruini, & [g] Iacobi Schmidelini, qui omnes fidem paruulis propriam tribuunt: & hac in parte illos Ioanni noſtro æquare magno ſupercilio pergunt. Quid enim aliud ſibi vult Maior, quum perſpicue cõcionatur, *Habent infantes propriam fidem, nec baptizandi ſunt ſuper fide Eccleſiæ, aut compatrum, ſiue teſtium baptiſmi, & niſi propriam fidem haberent, non ſaluarentur.* Chytræus verò aduerſus Anabaptiſtas diſputans, inter alia de infantibus, qui pro ipſorum modo aliqua ſint fide præditi, in hunc modum docet, *In quibus quoque teſtimonia Spiritus ſancti illuſtria ſæpe compárent, vt Ioannes Baptiſta in aluo matris geſtatus, edit teſtimonium fidei agnoſcentis præſentiam Chriſti.* Quod Ioannis exemplum Oepinus ad fidem paruulorum propriam confirmandam pluribus eſt perſecutus, vt hæc eius verba declarant, *Huius latentis fidei & occultæ diuinæ virtutis operantis in paruulorum mentibus ac cordibus, præclarum ſpecimen oſtenſum eſt in D. Ioanne Baptiſta, qui cum Maria IESV Chriſto grauida matrem ipſius Elizabeth ſalutaret, in materno vtero præ gaudio exultauit. Quæ exultatio & quod gaudium manifeſta fuerunt indicia ſpiritualis operationis, notitiæ ac motus. Cur Spiritus ſanctus id, quod in Ioanne adhuc in materno vtero quieſcente operatus eſt, etiam non operaretur in aliis infantibus, & maxime in illis, qui in lucem editi iuxta Chriſti mandatum baptizantur & abluuntur regenerationis lauacro? Infantes aliena fide & precibus oblati Deo & Eccleſiæ, baptiſmo regenerationis lauacro abluti, adnumerantur Eccleſiæ Dei, admittuntur ad communionem regni cælorum, omniumque bonorum Eccleſiæ, fiunt promiſſionum*

a In apolog. confeſ. Vuitenberg. de baptiſmo.
b In loc. com. ca. de grat.
c In Poſtila de die Inno.
d In Pſal. 21.
e In Euang. Dom. 3. poſt Epipha.
f In eandem Dominicam.
g In refut. 5. li. D. Hoſii.
In Pſal. 21.

De Sacramento Baptiſmi.

A *Dei participes. Certum itaque eſt, eos ſpiritum Dei accipere, qui affulgeat eorum mentibus ſpirituali luce, qui eos regeneret & excitet in eis propriam fidem, qua iuſtificentur.* Vbi non video, quàm probè ſibi conſtet Oepinus, qui iam propriam, iam alienã fidem paruulis, præſertim cum baptizantur, concedit. De Ioannis autem exemplo quod idem & Chytræus ad propriam infantium fidem comprobandam haud ſine fraude detorquet, poſteà reſpondebimus.

VVELLERVS cauſam eandem copioſe quidem, ſed parum feliciter tractat, & hanc etiam πρόληψιν ſeu occupationem adiũgit. *Sed dicat aliquis, Infantes carent ratione: ergo nõ poſſunt credere. Reſpondeo,* inquit, *imo quo minus habent rationis, hoc ad credendum ſunt aptiores, & hoc facilius à Spiritu* B *ſancto regi poſſunt.* O firmã, ô præclaram & eruditam huius Theologi reſpõſionem, quæ rationibus, quæ beſtijs, imò verò ſtipitibus & truncis ad credẽdum viã egregie parat, vt quò hæc omnia minus rationis habent, eò ad fidei & ſpiritus donum accipiendũ aptiora debeant exiſtimari. Quid autẽ ineptius poteſt excogitari? cùm apud Theologos omnes in cõfeſſo ſit, naturam hominis generoſam acceſſu gratiæ diuinæ perfici, & rationem dono Spiritus ac fidei magis magiſque colluſtrari. Vtitur idem Vvellerus hac quoque ratiocinatione, *Scriptum eſt, Pſal. 105. Effuderunt ſanguinem innocentium. Loquitur Propheta,* inquit, *de his infantibus, qui inſerti fuerant Eccleſiæ Dei per Sacramenta. Si igitur fuerunt innocentes, ſequitur eos* C *fidem habuiſſe: quia ſola fides hominem reddit innocentem & mundum. Omnes quos ſcriptura innocentes vocat, credunt. Scriptura infantes Eccleſiæ inſertos vocat innocentes. Ergo huiuſmodi infantes credunt. Hũc allegãdum eſt exemplum iſtorum infantium, quos Herodes necauit. Nam & hos ſcriptura ſanctos & innocentes prædicat.* Omitto cæteras eiuſdem farinæ ratiunculas, quibus ad veritatem obſcurandam argutatur Vvellerus, nihil autem veri ratiocinatione ſua concludit. Quod autem ad propoſitum Prophetæ locum attinet, manifeſtam illius deprauationem facilè quiuis animaduertat. Primùm enim hic legendum eſt, Effuderunt ſanguinem innocentem, ſicut præter Hieronymum antiqui codices & interpretes omnes conſtanter oſtendunt, non autem, vt Vvellerus citat, ſanguinem innocentium. Deinde licet vtroque modo legi concedamus, tamẽ vitioſa eſt argumentatio, vt in Scholis pueri nôrunt, cùm incognitum per aliud æquè vel magis incognitum quis probandum aſſumit. E ſcriptura certe non conſtat, infantes, de quibus hîc Propheta loquitur, Eccleſiæ per ſacramenta inſertos fuiſſe, ſicut Vvellerus confidenter affirmat. Quid verò mirum, eoſdem abſque vno circumciſionis ſacramento vitam amiſiſſe, ob ſummam ſcilicet parentum impietatem, & plus quàm belluinam immanitatem, qui ſuos filios mactare, & mactatos dæmonibus nefarie immolare minimè perhorreſcerent. Sic enim de illis Propheta teſtatur, Effuderunt ſanguinem innocentem, ſanguinem filiorum ſuorum & filiarum ſuarum, quas ſacrificauerunt ſculptilib. Chanaan. Etſi verò circũciſi non fuiſſent

Confutatur Vvelleri ſententia de fide paruulorum propria.

Deprauatio loci Pſal. 105

Effuderũt ſanguinem innocentem.

In cap. 17. Marci.
a Serm. 66. ſuper Cãtica.
Bernardus & Petrus Cluniacenſis fidẽ paruulis propriã adimunt, & alienam adſtruunt.

quæ illis in baptiſmo remittuntur peccata, traxerunt.] Bernardus[a] verò rem eandem fuſius explicat, & inter alia ſic loquitur: Nemo mihi dicat, quia paruulus non habet fidem, cui mater impertit ſuam, inuoluens illi in ſacramento, quouſque idoneus fiat proprio, non tantum ſenſu, ſed aſſenſu euolutam puramque percipere. Nunquid breue pallium, vt non poſſit ambos cooperire? Magna eſt Eccleſiæ fides.

Eſa. 28.
Matt. 15.

Nunquid minor fide Cananeæ mulieris, quam conſtat & filiæ ſufficere potuiſſe, & ſibi? Ideo audiuit: O mulier, magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut petiſti.] Tum Petrus Cluniacenſis [b] Bernardi æqualis, vt Petrobruſianos Anabaptiſtarum huius temporis parentes ac duces refellat,

b Lib. de baptiſmo paruulorum.

" paruulorumque baptiſmum aſtruat, hoc etiam
B
" vtitur argumento, Diſcite, paruulis noſtris nul-
" latenus fidem qua ſaluantur, deeſſe, quia non
" poſſunt dici filij infideles, pro quib' interuenit
" matris Eccleſiæ fides.] Et rurſus, Si martyres
" fide propria abſque baptiſmo ſaluãtur, cur paruuli baptiſmo abſque propria, vt dixi, fide non ſaluabuntur?] Ac poſtea, Circumcidebantur

Geneſ. 17.
Exod. 12.

præcepto diuino octauo die Hebræorum paruuli, & purgabantur peccato originali. Quæ ibi fides puerorum? Quis erga ſuſcepta ſacramenta intellectus eorum? quæ diuina cognitio? quæ oris profeſſio? Vbi eſtis, qui paruulos Chriſtianos damnatis? Saluantur paruuli Iudæorum ſacramento circumciſionis, & non ſaluabuntur paruuli Chriſtianorũ ſacramento baptiſmatis? Credit Iudæus, & à peccato mundatur filius eius: credit Chriſtianus, & à ſimili reatu nõ ſoluetur filius eius? Nulla eſt fides paruulis Chriſtianorum, ſed nec eſt aliqua fides paruulis Iudæorum. Saluantur tantum aliena fide cum ſuſcepta circumciſione, ſaluantur & iſti aliena fide cum ſuſcepto baptiſmate.] Quare non habẽt aduerſarij, cur Iuſtinum Philoſophum verẽ Chriſtianum mordeant, cuius videlicet ſententiam poſteriores Theologi non modo libẽter ſequuntur, ſed & ſacris literis conſentaneã eſſe conuincunt.

Auguſtinus perperam reprehenſus à Centuriatoribus, & quid ille ſenſerit.

EADEM PORRO iſtorũ & Brentij eſt temeritas in Auguſtino inſectando, qui tamen ſuum de eiſdem paruulis teſtimonium totius Eccleſiæ autoritate, velut fortiſſimo muro, ſæpe munit, & cum Eccleſia vniuerſa conſtanter docet, paruulos quemadmodum alieno peccato pollui, ſic etiam aliena fide ſiue parentum,

De peccat. mer. et remiſſ. li. 1. ca. 19. & 33.
De liber. arbit. lib. 3. ca. 23.
Lib. 4. cont. Donat. c. 23.
Matth. 19.
Mar. 10.

ſiue Eccleſiæ ſcilicet, in ſacro baptiſmo, mundari, & licet nullo credendi ſenſu ſint præditi, tamen eos inter credentes reputari per ſacramenti, vt ipſe inquit, virtutem & offerentium reſponſionem. Hinc illa eiuſdem non ignota ſententia, Pie rectéque creditur prodeſſe paruulo eorum fidem, à quibus conſecrandus offertur, & hoc Eccleſiæ commendat ſaluberrima autoritas.] Ac alibi rurſus, Paruuli baptizantur, qui certe non poſſunt corde credere ad iuſtitiam, & ore confiteri ad ſalutem, & nemo Chriſtianorum dixerit, eos inaniter baptizari. Nam id vniuerſa tenet Eccleſia.] Nihil autem momenti adferunt, qui Auguſtino Chriſti dictum opponunt. Talium eſt regnum Dei. Quis

A

De loco Euãgelico, Taliũ eſt regnũ Dei.

enim ſapiens hinc rectè colligat propriam ineſſe fidem paruulis oportere, vel eoſdem per offerentes alios non poſſe credere, & in Dei filios adoptari? Quo loco Centuriatores Melãchtonem ſequuntur, qui dictam Chriſti ſentẽtiam ad baptizatos infantes retulit, & ex eo infantium baptiſmum, repugnantibus etiam aduerſariis, ſtabilire conatur. Quod etſi probabile piis videatur, tamen ſi rite omnia conſideremus, non robuſtum ſatis ac ſolidum eſt argumentum, vt inde efficiatur id, quod Apoſtolica euincit ac exigit traditio, infantes Eccleſiæ per Baptiſmum neceſſario inſerendos eſſe, vt niſi hoc fiat, cæleſtem gloriam prorſus amittãt. Nam Chriſtus illic non de Chriſtianorum infantibus neceſſario baptizandis diſſerit, ſed circa Iudæorum infantes verſatur, qui ſecundum legem octauo die circumciſi, diuino fœdere cõtinebantur, & per circumciſionem iam erant iuſtificati: ac propterea regno Dei dignos illos eſſe cenſet, præſertim quàm diu puerilem illam innocentiam nullis grauioris peccati ſordibus contaminarent.

Exod. 12.
Luc. 18.

Quin apud Lucam ſuam ipſe ſententiam explicat Dominus, vt de iis qui non ætate, ſed ſimplicitate & innocẽtia ſunt paruuli malitiæ nimirum expertes, omnino loqui videatur, quemadmodum [c] Chryſoſtomus, [d] Auguſtinus & [e] Theophilactus, poſt [f] Origenem eundem locum interpretantur. Statim enim atque dixiſſet, Talium eſt regnum Dei, hæc verba ſubiecit, Amen dico vobis, quicunque non receperit regnum Dei, ſicut puer, non intrabit in

c Hom. 32. in Matth.
d 50. homil. hom. 20.
e In 19. cap. Matth.
f Homil. 7. in Matth.
Mar. 10.

C

illud, vel, ſicut Marcus iterum narrat, Amen dico vobis, quiſquis non receperit regnum Dei velut paruulus, non intrabit in illud. Quocirca ſcriptum eſt ab Hieronymo, Signanter dixit talium, non iſtorum, vt oſtenderet, non ætatẽ regnare, ſed mores, & his qui ſimilem haberent innocẽtiam & ſimplicitatem, præmium repromitti, Apoſtolo quoque in eandem ſententiam congruente, Fratres nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia paruuli eſtote, ſenſu autem vt perfecti ſitis] Quid? quod præſens Euangelij hiſtoria euertit potius quàm confirmat ſententiam aduerſariam, cum proponat paruulos, ſiue, vt Lucas vocat βρέφη ſicut & Petrus vocat infantes, quibus tunc dominus impoſuit manus, & quos amãter complexus, ſuaque benedictione

In 19. cap. Matth.
1. Cor. 14.
Luc. 18.
1. Pet. 2.

D

dignatus eſt. Illi vero non fidem propriam, ſed alienam attulerunt, ſicut hodie faciunt, qui patrini vocãtur, & ex vetuſtiſſimo Eccleſiæ more offerunt baptizandos. Sic enim ſcribit Matthæus, Tunc oblati ſunt ei paruuli, vt manus eis imponeret, & oraret, vel vt Lucas inquit, Adferebant ad illum infantes, vt eos tangeret. Vnde Chryſoſtomus hunc locũ refert ad parentes inſtruendos, vt & ipſi ſuos filios, ſi Chriſto acceptos eos eſſe cupiant, ſacerdotibus offerant ſanctificandos. Non enim, inquit, ſacerdos imponit manus, ſed Chriſtus, cuius nomine manus imponuntur.]

Matth. 19.
Oper. imperfec. in Matth. hom. 32.

Quomodo iuſtus ex fide viuat.
Rom. 1.
Hebr. 10.
Abac.

PRÆTEREA huc imperite torquent, quod Paulus ex Propheta bis repetiuit, quódque de adultis intelligit, Iuſtum ex fide viuere. Siquidem extra omnem eſt controuerſiam, iuſtum

ſiue iuſtificatum in Chriſto, ad ſpiritualem æternámque vitam vel retinendam, vel promouendam fide in primis egere, nec otioſa quidem illa, ſed quæ iuxta eundem Apoſtolum per charitatem operatur, ſicut Abraham credidit: cuius fides, Iacobo teſte, operibus cooperabatur. Vnde quod apud Prophetam legimus, Iuſtus ex fide mea viuet, ſic Theodoretus explicat: iuſtum his quæ à Deo dicuntur, fidem habendo, & fi„dei congruam vitam ducendo, vitæ fructum percipere. Sicut & Haymon dixit: Ex fide quæ côcipitur corde, & profertur ore, & bonis operibus exornatur, viuit iuſtus vita æterna. Etſi igitur fidei virtus & habitus non deſit paruulis, eiſque dum baptizantur, diuinitus infundatur, vnde in Chriſto viuunt, & inter fideles meritò B numerantur, id quod ſæpe repetit Auguſtinus: tamen non eſt illis fides, quam vocant, actualis, quòd illa, vt Paulus teſtatur, ex auditu diuini verbi prædicati concipiatur, & humanæ rationis vſum, liberæque mentis aſſenſum omninò requirat. In quem ſenſum negant Patres, ſummóque ſemper iure pernegandum eſt, paruulos credere. Docet igitur Nazianzenus, eos neque quid gratia, quídue ſit pœna, cognoſcere, & nôdum rationis compotes ſanctificari, idque ſine ſenſu ſanctitatis. Oſtendit Chryſoſtomus, infantulum etiam regium, vſquequò quidem in vtero materno eſt, nihil ſentire, ſeu intelligere. Teſtatur Auguſtinus, eos credendi ſenſu nondum eſſe præditos, & corde proprio ad iuſtitiá non poſſe credere, qui etiam flendo & vagien- C do ipſis myſticis vocibus obſtrepát, quíque regenerati Deum nec dum queant cognoſcere. Scribit Proſper, eoſdem paruulos ante vllum intelligentiæ vſum, & ante liberum voluntatis arbitrium, ad æternam beatitudinem regenerari. Affirmat Bernardus, illis fidem propriam per ætatem denegari, ſicut & Concilium Toletanú admonet, illam ætatem ad diſcernendi vel expetendi ſenſum non eſſe habilem, baptiſma verò illis tradi neſcientibus, in fide tantum proximorum, cùm nullo alioquin ſenſu, nulla diſcretionis induſtria hoc ſacramétum appetere poſſint. Notat & Rabanus, paruulis qui per ætatem abrenuntiare diabolo & credere non poſſunt, per corda & ora geſtantium ſalutem adimpleri. Atque huc refert Euangelicum exemplum D de iis, quorum IESVS videns fidem, dixit paralytico, Remittuntur tibi peccata tua. Rectè igitur cum Bernardo concludimus: Sane infantes, quia prohibentur ætate, habere non poſſunt fidem, hoc eſt, cordis ad Deum conuerſionem, conſequenter nec ſalutem, ſi abſque baptiſmi perceptione moriuntur. Non quòd vel ipſi quando baptizantur, fide omninò careant, ſine
„ qua impoſſibile eſt, vel ipſos placere Deo, ſed
„ ſaluantur & ipſi per fidem, non tamen ſuam,
„ ſed alienam. Dignum nempe eſt, & ad Dei ſpe-
„ ctat benignitatem, vt quibus fidem ætas dene-
„ gat propriam, gratia prodeſſe concedat aliená.]

VT AVTEM proprie de Ioanne noſtro dicamus, haud temere quidem à doctis in dubiú vocatur, habuerítne vſum liberi arbitrij, veróſque motus & actus fidei & charitatis, de quibus A nihil adeo euidens côſtitui poſſe videtur, quod à contentioſo aduerſario non poſſit impugnari. Nam ſi verba Euangelica diligentius conſideremus, non dictum eſt, Credidit infans, vel exultauit in fide, ſicut iſti volunt, ſed, Exultauit „ in matris vtero in gaudio, quemadmodum & ab Auguſtino haud eſt temere annotatum. Deinde vt illi motus, quos dixi, Ioanni maxime tribuantur, eumque tunc credidiſſe concedatur, ſicut multi iam ante citati à nobis Patres intelligunt, tamen exemplum eſt ſingulare, & Ioanni hoc proprium manet priuilegium, quod in tota ſcriptura diuina nulli vnquam videas communicari. Ergóne quod de vno ſcribitur, vt diximus, & non ſatis explicate traditur, ad omnes paruulos, qui actu credant, poteſt & debet extendi? Præterea quis ferat ac probet, vt qui ſcripturam expreſſam ad docenda & credenda omnia poſtulant, nunc ſine ſcriptura nouam credédi legem de paruulis actum fidei habentibus nobis imponant, & hoc prioribus ſeculis inauditum dogma inuehant, quod non ſolùm ſcriptura prætermiſit, ſed & ignorauit Eccleſia, & ratio refutat, quódque cum ipſa pugnat experientia? Etenim rerum vſus abunde teſtatur, iſtiuſmodi paruulos res diuinas & humanas, bonas & malas non intelligere, oblatam baptiſmi gratiam ſæpe grauatim admittere, dum quibus poſſunt vocibus & motibus reluctantur, iámque baptizatos in prima illa ætate & ſeipſos, & inhabitantem ſpiritum ignorare, multis vero annis rerum ſacrarum nihil prorſus meminiſſe, quin ad fidem virtutémque omnem diſcendam amplectendamque tarde & difficulter admodum promoueri. Optimè quidem ſperamus de ſalute infantium, quibus DEVS velit eſſe propitius, quemadmodum poſtular Bullingerus: non autem ex falſa proprij capitis & ſenſus imaginatione, quam ſequuntur nouatores, ſed ex legis diuinæ præſcripto, qua definitum eſt citra diſcrimen ad regnum Dei aptos non eſſe, niſi qui primùm ex aqua & Spiritu ſancto renaſcuntur, de illorum ſalute & ſperamus, & ſperandum eſſe cenſemus. Nec legem Deo imponimus, qua infantes debeat ſanctificare, quemadmodum aduerſarij calumniantur: impoſitam verò hanc à Deo legem tuemur, vt ad conſequendam ſanctificationem illi neceſſariò baptizentur: neque quid poſſit, ſed quid velit, & promittat, & iubeat hac in parte fieri Deus, id etiam atque etiam conſiderare debemus. Præſentem fidem ab adultis, cùm baptizantur, exigi legimus, propriam à paruulis vel exigi, vel adhiberi fidem, cùm ex Apoſtolica traditione baptizantur, non legimus in ſacris literis, nec eſt quidem conſentaneum.

TOTAM verò hanc litem, quam Ioannis mouit exemplum, nobis facilè dirimet optimus arbiter, & fide digniſſimus doctor Auguſtinus, ſi modò æquis animis illum nouatores audire & humanitet auſcultare dignentur. Sic autem ille docet: Quanquam etiamſi vſ-
„ que adeò eſt in illo puero (Ioanne) accelera-
„ tus vſus rationis & voluntatis, vt intra viſcera

Galat. 5. — Iacob. 2. — In 2. cap. Abacuc. — In 1. c. epiſt. ad Rom. — Epiſt. 27. ad Bonifacium, & de pecca. mer. & remiſſ. lib. 1. cap. 20. — Patres negant fidem & intellectum ineſſe paruulis. — Rom. 10. — Orat. in ſanctum baptiſ. — Hô. 6. in epi. ad Hebr. — Epiſt. 57. ad Dardanum quæſt. 2. — Et cont. Donat. lib. 4. cap. 24. — De vocat. gét. lib. 1. cap. 16. — Conc. Tol. 12. circa principium. — De inſtitut. cleric. lib. 1. cap. 26. — Math. 9. — Epiſt. 77. ad Hugoné Victorinum & homil. 66. in Cantica. & epiſt. 240. — An cum fide Ioannes in matris vtero exultarit. — Epiſt. 59. ad Dardanum. — Paruulis non ineſſe fidem & motus ſpirituales. — Scriptura & Eccleſia nihil docent de fide propria paruulorum. — Ioan. 3. — Matth. 28. — Marc. 16. — Act. 2. — Auguſtini ſequendam eſſe ſententiam. — Epiſt. 59. ad Dardanum.

materna

„ materna iam poſſet agnoſcere, credere, conſen-
„ tire quod in alijs paruulis ætas expectatur vt
„ poſſint, etiam hoc in miraculis habendum diui-
„ næ potentiæ, non ad humanæ trahendum eſt
Num. 22.
exemplum naturæ. Nam quando Deus voluit,
„ etiam iumentum mutum rationabiliter eſt lo-
„ cutum. Nec ideo ſunt admoniti homines in de-
liberationibus ſuis, etiam aſinina expectare cō-
ſilia. Quocirca nec quod factum eſt in Ioanne
contemno, nec inde regulam quid ſentiendum
ſit de paruulis figo. Imò id in illo propterea mi-
rabiliter prædico quia in alijs non inuenio.]

Auguſtinus de fide paruulorum nouatoribus aduerſatur.

En grauiſſimum Auguſtini iudicium, quo velut
clara luce nubes, id eſt, tenebricoſus iſtorū ſen-
ſus & apertus error diſsipatur, qui Ioannis abu-
tuntur exemplo, ad nouos & ſanctos motus
ſtultè in paruulis fabricandos, quíque diuinam
actionem illi ad credēdum tribuunt ætati, quæ
boni malique capax non eſt, quæque ſepultas
habens animi vires, non ita multum differt à
brutorum animantium ſtupiditate. Agnoſcit
Auguſtinus, quod Ioannes expertus eſt in vte-
ro matris, id in miraculis diuinæ potentiæ col-
locandum eſſe: & vetat illud ad aliorum exem-

Ad Dardanum.

plum & fidei regulā detorquere. Quin de alijs
infantibus idem perſpicuè docet, illos diuina
neſcire, qui nec humana nouerunt: & abſur-
dum eſſe prorſus, vt in ipſo adhuc vteri ſilentio
paruulos fuiſſe ſapientes, poſtea verò quàm no-
biſcum cœperunt loqui, ad hanc ignorantiam
quam ridemus, creſcendo veniſſe credamus: ſed
& eoſdem baptiſmi tempore in tantum neſcire
quid faciant, vt nec facere iudicentur, nec eis
imputetur, cùm vocibus quibus poſſunt & mo-
tibus reluctantur ſanctificationi. Ac demum
„ ita concludit, Dicimus ergo in baptizatis par-
„ uulis, quamuis id neſciant, habitare Spiritum
ſanctum.]

Quàm ineptiat nouatores in fabricādis motibus paruulorum.

Cvr ergo pergunt adhuc iſti garrire de
paruulorum motibus, quos neſciunt, & ſcire
non poſſunt, nec ſunt vnquam experti? Cur fi-
dei proponunt regulam, omnibusque paruu-
lis quod credant indiſcriminatim, affingunt?
Siccine his nouis licet legiſlatoribus, vt non
dicam paucorum, ſed vnius in ſcripto Euan-
gelio priuilegium legem communem faciant? [a]

a Catechiſ. ad illuminatos.
b De Eccleſiaſt. ſcriptoribus.

Cyrillus Hieroſolymitanus, cuius meminit
etiam [b] Hieronymus, perſpicuè dixit; Solus
Ioannes vt in vtero exiſtens exultauit in gau-
dio, & corporis oculis nihil vidēs, ſpiritu Do-
„ minum cognouit.] An iſti non vident, multa &
admiranda in Ioanne quamuis infante ſuper-
eſſe, quibus ille paruulos omnes excedat, lon-
góque poſt ſe interuallo relinquat? Vnum ab
illo ſolum mutuantur, quod in paruulos trans-

Alios paruulos Ioāni omnino diſsimiles eſſe.

ferant, cur reliqua illi ſoli permittunt, nec alijs
etiam largiuntur? Ioannes abſque verbo, do-
ctore, ſacramento ſanctificatus, & perfectè
Chriſtianus euaſit, ſanctus prinſquàm natus,
redemptoris ſui cognouit aduentum, interio-
ris ſanctificationis ſpecimen haud obſcurum
edidit, matri gratiā ſuppeditauit, per eam diui-
num ſe vatem oſtendit, & vix octo dies natus,
patrem in cantico loquentem probè intellexit
quemadmodum præter Origenem & Ambro-
A ſium aliósque iam ante citatos autores Theo-

In 1. c. Luc.
Luc. 1.

phylactus euidēter affirmat. Hæc omnia Ioan-
ni proprie concedūt, & meritò ſane, ob Euan-
gelicum teſtimoniū, illud verò nō minus alio-
rum commune, quàm Ioannis proprium eſſe
volunt, quòd motus habeant ſpirituales. At
quales tandē motus? an in matris vtero tantùm?
an circa baptiſmum? qui gradus? quæ differētia,
æqualitas, duratio in his motibus, & in hac Dei
actione? Non expedient nodos, (ſat ſcio) aduer-
ſarij, ſuam ipſi fatentur ignorantiam; & tamen
ſine certo Dei verbo, certam à nobis hìc fidem
exigunt homines importuni. Tantam demum
vim habet in ſacris libido nouandi, quæ dū ſe-
mel pectus male ſanū occupat, dici non poteſt,
quàm præceps & cæcum iudicium gignat.

Cauſa nouitij erroris de fide propria paruulorum ac totius Anabaptiſmi.

B Non iſti profectò tam incommode
ſentirent, neque in has tantas anguſtias ſeſe vl-
tro conijcerent, niſi quod male cœperunt, peius
fouere & mordicus retinere plane conſtitutum
haberent. Cur ergo de illis, neſcio quibus, par-
uulorum motibus, tàm inſolenter, quàm mira-
biliter philoſophantur? nimirum vt ſalua ipſis
conſtent magiſtri Lutheri dogmata, non ſacra-

Serm. Dominic. 2. poſt Epiphan. & in cōmēt. ad Galat. c. 4.

mētis, ſed ſoli fidei iuſtificationē attribui opor-
tere: baptiſmū nulli prodeſſe, neque conferen-
dum eſſe, niſi propria fide credenti: infantes qui
baptizantur, propriam habere fidem, quam in
eis Deus operetur, eos demū ſine propria fide,
ſola Eccleſiæ fide gratiam conſequi errorē eſſe
peſtilentiſſimum. Verentur agnoſcere, in ſacris
literis non eſſe traditū de baptiſmo infantium.
C Pudet tantum authoritati Eccleſiæ & Apoſto-
lorum traditioni deferre, quantum huic vene-
randa detulit antiquitas. Nolunt fateri, infan-
tes abſque fide propria, per opus operatū ipſius
baptiſmi, aliena interim fide opitulante, iuſtifi-
cari atque ſaluari, quemadmodū in ſcholis lo-
quuntur, ac viri doctiſsimi ſæpe multúmque

In Catechiſ. & viſita. Sax. & contra Anabap.

comprobauerunt. Non placet illis quod Luthe-
rus docuit, paruulos etiam ſi nō credant, bapti-
zandos eſſe. Illud verò placet, cùm in hunc mo-
dum ſcribit Vualdenſibus, *Præſtat prorſus omitte-
re baptiſmum in paruulis, quàm baptizare ſine fide,
quia ſacramenta neque debent, neque poſſunt ſine fide
accipi.* Quo minus admirandum eſt, ſtatim poſt
ſparſam Lutheri ſementem inter alia zizania,
quæ longe latéque in Germania ſuccreuerunt,
D Anabaptiſmum etiam inualuiſſe. Adeò vanum
non eſt, quod Anabaptiſtarum parēs Balthaſar
Pacimontanus affirmat, Lutherum ſecum pror-
ſus conſentire, quódque alij confirmant, ouum
à Luthero infeliciter poſitum, à fanaticis Ana-
baptiſtis infelicius excluſum eſſe. Cū enim au-
dirent imperiti homines, ſacrum baptiſmū non
prodeſſe niſi propriam fidem vel actū creden-
di adferentibus, baptiſmū paruulorum, quos tū
fide, tū intellectu vacuos facile cernerent, plane
contempſerunt, & iterandum ſibi baptiſmū pu-
tauerunt, nec ſat eſſe voluerunt, infantes actu
proprio nō credētes, in ſola fide Eccleſiæ bapti-
zari. Qua de re Muſculus etiā, vt indicauimus,
ſuam ſententiā & querelam non diſſimulauit.

Vervm his de rebus, quæ ad baptiſmi ſa-
cramentum proprie ſpectant, & à ſcriptoribus

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Catholicis copioſe tractantur, non eſt nobis vel animus, vel locus nunc pluribus diſſerendi. Tantum præter ea, quæ commemorauimus ex Patribus, aliquot adhuc teſtimonia proferemus, vt Ioãnis infantis gratia dignitasque ſingularis, quæ hoc capite abſoluẽda eſt, fiat porrò commendatior. Non enim poſtquã fuit natus, & ad virilem peruenit ætatem, gratiam accepit Ioãnes, inquit [a] Chryſoſtomus, ſed ex ipſo materno vtero amictus veſte ſanctificationis, præter opinionem procedit tanquam miles admirabiliter.] Tum [b] Beda ſequens Ambroſium teſtatur, quòd Mariæ vocem prior Elizabeth audiuerit, ſed Ioannes prior gratiam ſenſerit.]

Sententiæ Patrum de Ioannis pueri prærogatiuis.
a In encomio natalis eiuſdem.
b Homil. de viſitat. B. Virginis.

Et hoc addit: Illa naturæ ordine audiuit, iſte « exultauit ratione myſterij: Illa Mariæ, iſte Do- « mini ſenſit aduentum: iſtæ gratiam loquuntur, « illi (Chriſtus & Ioannes) intus operantur, pieta- « tisque myſterium in maternis adoriũtur viſceribus, duplicique miraculo prophetant matres ſpiritu paruulorum.] Sed & Theodorus Studitus Metaphraſte antiquior, magnis Ioãnem effert laudibus, ac felicẽ illum, imò etiã prudentiſſimũ infantem vocat, quoniã res diuinas cõtẽplaretur, cũ in matris vtero ſic exiliret. Multis præterea explicat, quos tunc motus & affectus Ioannes perſenſerit, verum his breuitatis ſtudio prætermiſsis, nos ad alia progrediamur.

Orat. de natali S. Ioãnis.

CAPVT SECVNDVM.

Erat in deſertis vſque in diem oſtenſionis ſuæ ad Iſraël. Luc. 1.
Factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem Zachariæ filium, in deſerto. Lucæ 3.

MAGDEBVRGENSES.

ID quod nequaquam de aliquo antro omnino ab hominum conuerſatione remoto accipiendum eſt; quaſi ibi velut vrſus & miſanthropos delituiſſet, ab omni humanitate alienus, ſicut poſterioribus temporibus eremitæ, & id genus homines ſuperſtitioſos ſibi finxerunt cultus: ſed in œconomia ſacrorum parentum eſt educatus, qui habitarunt in loco ad regionem montoſam ſito, qui vulgò deſertum vocabatur, ſicut etiam nunc vulgo loquimur, ad ſyluam Hercyniam habitare, hoc eſt, in oppidis prope montes habitationem ſuam habere. Ita poſtea in deſerto baptizat, hoc eſt, in locis prope Iordanem, vbi non procul montes aberant, ac paßim tamen oppida ac pagi erant. Cent. 1. lib. 1. cap. 10. col. 357. Ac rurſus col. 195. *Fuit Ioannes in deſerto, hoc eſt, in regionibus circa Iordanem, vt pote quæ ob vicinos montes deſerta vocabantur, cùm tamen in eo tractu circa Iordanem, vtpote piſcoſo loco pratis irriguo & paſcuoſo, plurimi homines habitarent.* Et lib. 1. cap. 6. col. 148. *Eſt ſynecdochicõs dictum; Ioannes prædicabat in deſerto Iudææ: hoc eſt, in oppidis ad deſertum adiacentibus.*

CENSVRA.

CVM DE IOANNE dixiſſet Lucas: Puer autem creſcebat, & cõfortabatur ſpiritu, è veſtigio præſentem locum adiunxit, Ioannem in deſertis collocans. Vbi non modò pueritiam, verum etiam adoleſcentiam & iuuentutem eius vno veluti verbo comprehẽdit, ſimúlque indicat, eundem ad annum vſque plus minus triceſimum in deſertis perſeueraſſe. Tũc enim diuino ſpiritu excitatus primum ille in publicũ prodiit, ac vniuerſo Iſraëli cœpit cõcionari, ſuúmque munus ad parandam Chriſto viam palam obire. Hinc iam exiſtit quæſtio de Ioannis deſerto, quod noui quidem interpretes aut impudenter audẽt inficiari, aut indignis modis obſcurant, ac pro nihilo fere habent, haberique ab omnibus vellent. Et hactenus quidem omnes iſti in eo conſentire mihi videntur, vt veris Ioannis laudibus detrahant, quas illi non modò Patres maiorésque noſtri, ſed & ſancti Euangeliſtæ clariſſime tribuerunt. Diſcedũt igitur ab expreſſo ſcripturæ teſtimonio, quod in omnibus propemodum Euangeliſtis legitur: & ſtolide impudentérque ſubſtituunt, quæ neque ſcripturæ ſunt conſentanea, neque Patrum teſtimoniis, aut rationis vllius authoritate communiũtur. Scriptura diſerte teſtatur: Vox clamantis in deſerto, vt indicet Propheta, ſicut [a] Cyrillus interpretatur, Ioannem aduentus Domini præcurſorem diuinum, in deſerto Iudææ clamaturũ eſſe, ſicut & Ioannes hunc locum de ſeipſo explicat. An hoc eſt, [b] Vox clamãtis in oppido vel pago, ſeu loco « alio ab hominibus habitato? Scriptura loquitur, « Ioannem in deſertis fuiſſe in diem vſque oſtenſionis ſuæ ad Iſraël, an hoc eſt, vt iſti volunt, in paternis ædibus? Scriptura dicit, Fuit Ioannes in deſerto, hoc eſt, vt inquiunt iſti, in regionibus circa Iordanem, ídque ex Grammatica. Sed quali Grammatica? quæ citra neceſſitatẽ ſynecdochas & figuras ſcilicet faciat, vbi nullæ ſunt; quæque germanum ſcripturæ ſenſum aſſutis tropis doceat adulterare. Quid his verbis quæſo clarius, deſertum, eremus, ſolitudo? quemadmodum Græci Latinique codices, & grauiſsimi Patres, Euangeliſtarum interpretes, magno conſenſu teſtantur, ſed & veteres de Ioanne loquentes conſentienter exponunt. Certe ſi ad hunc modum, vt iſti faciunt, in ſcriptura ludimus, & deſerti verbo abutimur tam temere ac inſolenter, falſo illud Apoſtoli ad Chriſtum dixerint, Deſertus eſt locus hic. Ac iterum, Hic in deſerto loco ſumus, Imò ſi hos nouos audimus interpretes, etiam Chriſti deſertũ licebit eludere, quaſi Dominus neque in ſolitudine, neque inter beſtias, vt Marcus addit, ſed

Quid nouatores de Ioãnis deſerto ſentiant.
Matth. 3. & 11.
Marc. 1.
Luc. 3. & 7.
Ioan. 1.
Eſai. 40.
Scripturam pro ſe loqui de Ioãnis deſerto.
a In eundem Eſaiæ locum.
b Ioan. 1. Lucæ 3.
Marc. 1.
Matth. 14.
Marc. 6.
Lucæ 9.
Matth. 4.
Marc. 1.

dit, ſed in regionibus, aut locis ad deſertum A adiacentibus, ieiunans vixerit. Quo demum quid vanius & indignius, quæſo, excogitari ac dici poteſt?

Cur Chriſtus à baptiſmo petierit deſertum, & in eo vitam aſperam duxerit.

Marc. 1.
Luca 15. & 19.

NAM ET graues cauſæ poſſunt adduci, ob quas Dominus recens baptizatus deſertum petere, ſibique ſoli remotus ab omnibus viuere deliberârit. Fecit hoc recens baptizatus, nõ humano, ſed diuino ſpiritu impellente (ſtatim enim Spiritus expulit eum in deſertũ, vt Marcus oſtẽdit) nimirum paſtorem ſe vere bonum declarans, qui venerat ad ouem in paradiſi quidem delitiis perditam, ſed in mundi deſerto requirendam. Fecit, baptizatos omnes admonens, ne acceptæ gratiæ nimium fidãt, otio torpentes ac inertia, ſed vt confeſtim ad bellum

Epheſ. 6.

contra ſpirituales poteſtates cõtinenter gerendum B ſe totos accingant. Fecit, ſuos docens tyrones ac milites, quantopere Chriſtianã profeſsionem deceat, à mundi luxu, pompa, ſtrepitu ſecedere, malorum vitare contubernia, carnis illecebris delitiíſque omnibus nuntium remittere. Fecit, cõmendans nobis locum aptum certamini ſpirituali, præſertim ad vires Sathanæ fortius elidẽdas, ad carnem ſtudioſius edomandam, ad ſpirituales denique exercitationes, vt ſunt vigiliæ, ieiunatiõnes, preces, chameuniæ aliæque corporis caſtigationes expeditius ſubeũdas. Fecit veluti docens militẽ Chriſtianum, ad bene beatéque viuendum magna ſpiritus virtute, continentia, vigilantia & patientia ſingulari ſeſe armare atque munire. Fe- C

Matth. 7.
Luc. 13.

cit, vt ſciamus portam anguſtam & viam virtutis arctam & aſperam eſſe, neque ſine labore nobis in hoc deſerto manna cæleſte cõtingere. Fecit poſtremò, vt intelligeremus, illa excellentia diuini Spiritus dona, quibus ad alios informandos, atque ad Eccleſiaſtica officia ſuſtinenda eum primis egemus, ſine accurata quadam præparatione atque contentione noſtra non facile comparari. Quæ omnia Scripturæ Patrumque teſtimoniis confirmari ſuperſedemus, quum boni omnes agnoſcãt, ob eiuſmodi cauſas Chriſtum adiiſſe deſertum, ac multos

Deſerti nomẽ quomodo in ſcripturis accipiatur.

prꝛterea iuxta Chriſti & Ioannis exemplum vulgi ſæpe fugiſſe conſpectũ, & ad ſecreta horridáque loca pietatis ergô ſeceſsiſſe. Pergamus autem alias Euangelij ſententias, an deſerti nomen ad tropum pertineat, conſiderare. D

a Luca 5.
b Luc. 4.

[a] IPSE AVTEM ſecedebat in deſertum & orabat, inquit Lucas. Et rurſum:[b] Facta autem die egreſſus ibat in deſertum locum. Nihil profectò hic figuratum eſt, ſed ſicut in deſerto, ſic &[c] in monte Chriſtus libenter orauit,[d] orandoque pernoctauit Cuius rei rationem vt reddat[e] Nazianzenus, Pulchræ ſunt, inquit, ſolitudo & quies, quod me Heliæ docet[f] Carmelus, eremus Ioannis & mons IESV, in quem ſæpius illum ſeceſsiſſe, & per quietem cum ſeipſo conuerſatũ eſſe apparet.] Nec temere à[g] Chryſoſtomo annotatum eſt, Dominum quando orare inſtituit, ſolùm in montem receſsiſſe, " & ibi tota nocte oraſſe. Erat in die, inquit, " cum diſcipulis, in nocte orationem ſuam pro " nobis Patri dedicabat: & quando volebat orare

c Marc. 6.
Matth. 17.
d Matth. 14.
Luca 6.
Ioan. 18.
e Orat. de fouenda aliorum paupertate.
f 3. Reg. 18.
g Hom. 3. in Marcum.

A intentius, ſolus ſecedebat.] Ad hæc quem tropum iſti quæſo aliis Euangelij locis affingent, vbi legunt & audiunt, Chriſtum in[h] deſerto confertæ hominum turbæ panes abunde ſuppeditaſſe, & veteres patres in deſerto panem cælitus datum manducaſſe? Nouit certe Ioannes Euangeliſta, inter deſertum & loca deſerto adiacentia, multum intereſſe, ac propterea luculenter dixit: IESVS non in palam ambulabat " apud Iudæos, ſed abiit in regionem iuxta " deſertum, in ciuitatem, quæ dicitur Ephrem, " & ibi morabatur cũ diſcipulis ſuis. Ad eoſdem autem alibi Dominus; Venite, inquit, ſeorſum in deſertum locum. Hoc ſi perinde eſſe putes, ac ſi dicatur; Venite ad pagos vicinos, vel ad loca piſcoſa, pratis irrigua & paſcuoſa, vel ad B oppida deſerto finitima, ridicule prorſus interpretabere, & in clariſsima luce cæcuties, ipſaque perſpicua Euangeliſtarũ verba peruertes.

h Matth. 15.
Marc. 8.
Ioan. 6.
Exod. 16.
Pſal. 135.
Sapien. 11.
Ioan. 11.
Marc 6.

NON POTEST igitur conſiſtere, quod aſſumunt iſti noui Grammatici, montoſan regionem, vbi parentes Ioannis habitabant, deſertum appellari, vnde ad Iordanem Ioannes venerit: ſed fatendum eſt, Ioannem è domo parentum mature quidem egreſſum, non alibi quàm in deſerto vel eremo interiore vixiſſe, & ex vaſtu loco intimáque ſolitudine tandem in " regionem prope Iordanem proceſsiſſe, quando " iuſſu diuino commotus, ad populum verba facere cœpit. Propterea Lucas inquit, Factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto, & venit (ex ipſo deſerto ſcilicet) C in regionem, quæ circa Iordanem erat. Quemadmodum hoc Euthymius obſeruauit, & Iuuencus poëta vetus diligenter his expreſſit verſibus;

Ioannem in deſerto, hoc eſt eremo interiore vixiſſe.

Luc 1.

In cap. 3. Matth. Lib. 1. hiſt. de Euang.

Exhinc ſecretis in vallibus abdita ſemper "
Vita fuit puero, donec poſcentibus annis "
Vatis ad officium pleno pubeſceret æuo. "

QVOD VT aliquanto dilucidius fiat, " Origenis verba repetemus, qui de prima Ioannis educatione non vere minus quàm grauiter diſſerit in hunc modum: Ioannes non expectauit, vt à patre nutriretur vſque ad diem oſtenſionis ſuæ ad Iſraël, ſed receſsit, fugiens tumultum vrbium, populi frequentiam, viciniam ciuitatum; & abiit in deſerta vbi purior aër, & cælum " apertius, & familiarior Deus, vt quia necdum " D ſacramentum baptiſmi, nec prædicationis tem- " pus aduenerat, vacaret orationibus, & cũ Angelis verſaretur.] His Origenes aperte probat, Ioannem non in oppidis aut pagis circa deſertum, aut in loco ad regionem montoſam ſito, quem iſti deſertum appellant, vixiſſe, neque in ſuorum parentum œconomia educatũ eſſe, ſed inde à puero ab hominum cõuerſatione remotum, ſingulari ſtudio in vaſtã eremum ſeſe abdidiſſe. Ne verò putemus, hoc Origeni leuiter excidiſſe, ſuam ipſe ſententiam alibi quoque confirmat: Erat, inquit, Ioannes vitæ mirabilis, & multum ab aliorum hominum conuerſatione diuerſus. Non habebat ſacculum, non famulum, non ſaltem vile tugurium. Morabatur in deſerto non ſolùm vſque ad diem oſtenſionis ſuæ ad Iſraël: verum eo tempore, quo pœniten-

Hom. 11. in Lucam.

De prima Ioãnis in deſerto educatione Patrum teſtimonia.

In Lucam hom. 25.

tiam populo prædicabat, erat in ſolitudine Iudææ, & aqua ſimplici irrigabatur, vt & in potu eſſet diuerſus à cæteris.] Tū rurſus ab eo ſcriptū legimus, Erat in deſerto Ioānes, & nutriebatur nouo & extra humanam naturam modo]

Hom. 11. in Lucam.

QVOD SI cogitemus reliqua, quæ circa Ioannis infantiam & pueritiam acciderunt, dubium certé nullum eſt, inuſitata prorſus illa & admirabilia fuiſſe, vt multi propterea dixerint: Quis putas puer iſte erit? etenim manus Domini erat cū illo. Quò minus admirari nunc conuenit, Ioannem aliter, quàm reliquos pueros, educatum, nec in domo parentum, vel in communi hominū ſocietate diu commoratum; ſed potius inde à puero in ſolitudine intima verſatum fuiſſe. Vnde Chryſoſtomus Ioanné depingens, inter alia ſic loquitur: Statim vt natus eſt, in eremo viuit, in eremo nutritur, Chriſtum expectat in ſolitudine.] Hoc ſi ſatis non eſt, audi plura ex eodem ore aureo: Ioannes quia maiorem accepit gratiam, propterea in eremo philoſophatur, & reſeruat ſe in aduentum Chriſti, quia nuntiaturus erat Chriſtū. Statim in eremo nutritur, ſtatim vbi creſcit, nō vult cum hominibus conuerſari; in eremo cum Angelis philoſophatur.] Idémque rurſus alibi: Conſidera, inquit, quale tunc fuerit, videre hominem poſt triginta annorum ſpatia ab eremi vaſtitate venientem] Iterum verò in quartum illud Euangelium ſcribens; Ioannes vita & aſperitate & omnium hominum contemptu inſignis. Siquidem veſte, menſa, domo & ipſo victu contēpto eremum ab ineūte ætate incoluit.] Quid quæſo dilucidius, & in rem præſentem aptius poſſet adferri? Hieronymus verò ad Ruſticum hæc ſcripta reliquit: Ioannes baptiſta ſanctam matrem habuit, Pontificiſque filius erat: & tamen nec patris affectu, nec matris opibus vincebatur, vt in domo parentum cum periculo viueret caſtitatis. Viuebat in eremo: & oculis deſiderātibus Chriſtum nihil aliud dignabatur aſpicere. Veſtis aſpera, zona pellicea, cibus locuſtæ, mélque ſilueſtre: omnia virtuti & continentiæ præparata.] Tū alibi de Ioāne notat, quod poſt materni ventris hoſpitiū eremi ſit deſerti ſectatus, quódq; vrbes fugiés, in ſolitudine præparetur.

Non mirandam eſſe Ioānis in deſerto educationé.

Luc 1.

Quando Ioānes venerit in deſertum.

Hom. 10. in Matth.

Hom. 15. in Euang. Ioan.

Epiſt. 4.

Aduerſus Luciferianos, & ad Lætam de filiæ inſtitutione.

VERVM inter alios veteres & eruditos Patres, qui Ioannis deſertum adſtruunt, luculéter admodū loquitur Euſebius Cæſarienſis, qui vel ſolus ad verberādos aduerſarios ſufficiat, & arma ad eos expugnandos firmiſsima præbeat. Tractatis de induſtria quæſtioné, qua de cauſa Ioānes nō in vrbibus, nec in ipſa Hieruſalé, ſed in deſerto ſuggeſtum ſibi ad prædicādum elegerit. Eius rei duplicem rationem adfert: alteram, vt Eſaiæ vaticinium de voce clamātis in deſerto compleretur: alteram, vt eo veluti typo futura tum vrbis Hieruſalem, tū vniuerſæ legis abolitio præluderetur, ſimúlque colligenda ex gentibus Eccleſia præmonſtraretur, quæ inſtar ſolitudinis à bonis omnibus tū deſerta iacebat. Adiungit & ſecundam quæſtionem, quid tādem in Ioanne fuerit, quod tātam ſui admirationem in turbis hominum cōcitaret, vt ei prædicanti baptiſma pœnitentiæ fidem haberent, & relictis

Euſebius deſertum Ioannis praclare confirmat ac defendit.

De demōſtrat. Euang. lib. 9. cap. 5. Eſaia 40.

A

propriis rebus ad illum in deſertum vndique confluerent, præſertim cum nullum interim ab eo miraculum ederetur Reſpondet igitur, nouum hoc vitæ genus, quod Ioannes à communi hominū vita abhorrens inſtituebat, ad hanc admirationem populum impuliſſe. Procedebat enim, inquit, ex deſerto inuſitatum indutus habitum, omnémque cōmunem hominū conſuetudinem declinās: nam neque in vicum vllum, neque in vrbem, neque in cōmunem aliquem virorum cœtum commeabat. Sed ne victu quidem communi veſcebatur: ſiquidem ſcriptum eſt, quòd à puerili ætate in ſolitudine verſaretur, ad illum vſque diem, quo ipſi Iſraël oſtenderetur. Quinetiam eius veſtimentum ex pilis camelorum confectum erat, & cibus erant locuſtæ & mel ſilueſtre. Numquid igitur cum capillo quidem Naziræum Dei viderēt, qui diuinam quodammodo faciem præ ſe ferret, veſtimenti autem inuſitatum genus indutum, repente neſcio vnde è latebris ſolitudinis prodeuntē, & poſt prædicationem rurſus in ſolitudinem & latebras recedentem, ſine potu, ſine cibo, abhorrentem à multitudine meritò obſtupebant, & ne hominem quidem illum eſſe arbitrabantur? quid ni illū, qui nullo cibo indigeret? Quocirca eundem angelum eſſe credebant, illum ipſum de quo Propheta loquitur, cū dicit: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem meam, qui parabit viam tuā ante te. Eundem ſcripturæ locū Marcus quoque Euangeliſta citauit. Quin etiam ipſe ſaluator huic rei teſtimonium exhibet, dicens: Venit Ioannes ad vos neque comedens, neque bibés: & dicitis, dæmonium habet. Incredulos enim & aduerſus veritatem difficiles & peruicaces, credibile eſt, propter illud, quo Ioannes vtebatur vitæ genus, talia in illum probra iactaſſe, ſicut è contrario qui virtutis illius ſenſu afficiebantur, angelum eū exiſtimaſſe. Hæc igitur arbitror ipſum Ioannem intuentibus admirationem ac ſtuporem erga homines attuliſſe: quapropter ad eam animæ purgationem, quæ ab illo denuntiabatur, vndique concurrebant. Meminit autem huiuſce quæ de illo fertur hiſtoriæ, etiam Ioſephus in decimo octauo Iudaicæ antiquitatis libro.]

Ioan. 7.

Luc. 1.

B

Malach 3. Matth. 11.

C

Marci 1. Luca 7.

EQVIOREM non video, quid ad rem propoſitam accommodatius, & ad nouatores confutandos fortius in medium poſſit adferri, quàm quod Euſebius præſenti loco diſſerens, & ex ipſis ſcripturæ fontibus confirmans adduxit, vt hic etiam Euangelicam planè demōſtrationem præſtare videatur. An non Ioanni deſertū propriè dictum, & verā ſolitudiné ob grauiſſimas cauſas tribuit, illumque non ad breue tēpus, ſed inde à puerili ætate in latebris ſolitudinis delituiſſe, & ad eaſdē ſubinde poſt prædicationem rediſſe, tum ſicut in habitatione, ſic etiam in victu & veſtitu à communis vitæ ratione alienum fuiſſe, prorſusq; abhorruiſſe teſtatur? qua ſumma vitæ auſteritate hoc tandem effecerit, vt ad illum, velut ad Angelū quendam, plurimi concurrerent, peſſimi verò eūdem probris inſectarentur. Cum his autē omnibus planè conſentit Metaphraſtes, qui cū Lucæ locum repetiuiſſet,

D

Euſebius Metaphraſtes & Bernardus Ioannis deſertum comprobant.

In commentar. Ioan. Baptiſtæ.

quo tem

quo tempore ſcilicet, ac ſub quibus principibus Ioannes in deſerto vixerit, diſertè docet, illum, cum vix adhuc ſolutus eſſet à faſciis, ſolitudiné habitaſſe, & vitam angelicam exercuiſſe quæ, ab omnibus impedimentis, omníque ſupellectile eſſet immunis.] Addit præterea, Nõ lecto, non menſa, neque aliquo alio ex his, quæ ſunt huiuſmodi, indigebat: non terrá arauit, non ſulcum proſcidit, non ſudore vultus pané comedit.] Et rurſus: Triginta annos habitârat in ſolitudine, & ſe veluti perpetuo dánauerat exilio, & cum nullo omnino homine verſari ſtatuerat, & ab ineunte ætate vitá elegerat monaſticam.]

Sermon. de excell. Ioan. Baptiſt.

Quàm verè igitur ac præclarè hoc de Ioanne Bernardus prædicat: Intra teneritudinem annorú beatus iſte puer ad eremú ſpiritu ducente deductus eſt: nec obſtitit ætatis infirmitas, quá maieſtas Domini fœcundabat.] Et iterum: Relinquit Ioannes mundum, homines fugit, patriam neſcit, parentes aſpernatur, & in ſolius diuinitatis apicem defigit obtutus. Mira rerum conuerſio: hominem vix mundum ingreſſum, mundi fugere gloriam & ſeculi cupiditates non ſolum obliuiſci, ſed neſcire, perpetuumque cú diuinitate habere conſortium. Receſſus montium, ſyluarum anfractus, & vallium ſubteriacens vaſtitas, puero Patriarchæ, quando nox coëgerat, domicilia præbuerunt.]

Mirus amor ſolitudinis in Ioanne.

Patrum plura teſtimonia, Ioanné in vero deſerto vitam auſteram egiſſe.

Vnde iam perſpicit ſtudioſus lector, qua fide Centuriatores agant, dum vrbani & delicati homines, circa Ioannis deſertum tá blandè nugantur, illumque malunt in oppidis & pagis, quàm in horrida eremo collocare, quantumuis Origenes, Chryſoſtomus, Hieronymus & Euſebius, hoc eſt, probatiſſimi teſtes, qui Euágelicæ hiſtoriæ conſonant, palá aduerſentur. Omiſeram propemodum Epiphanium, qui contra Origenianos diſputans, Ioanné inter eos Prophetas recenſet, qui vrbes fugerunt, nihilque cum fœminis commercij habuerunt, vt pote degentes in ſolitudinibus, vbi ſeipſos propter Dei regnum caſtrarent, ac puræ vitæ imitatione beatos Angelos imitarentur. Adhæc ſcribit Pantaleon diaconus, Ioannem à puero in deſerto his rebus eſſe nutritum, apium videlicet laboribus & herbarum radicibus ac locuſtis. Narrat Nicephorus, eundem à primis annis, vitæ ſolitariæ in eremo aſſueuiſſe, eumque Angelo duce in remotiores ſyluarum receſſus abceſſiſſe. Apud Euthymium hæc verba legimus: Quis ab infantia ita ſolitariam & eremiticam duxit vitam, taléque elegit exercitium? Certè nullus omnium.] Tum idé apertè docet, Ioannem in eremo à puero aëris inæqualitati aſſuefactum eſſe. Sequitur enim, vt opinor, Chryſoſtomú, qui luculenter affirmat, Ioanné ab ipſis incunabulis in eremo ſemper inhabitaſſe, tum in ſolitudine hyemes pluuiáſque ſuſtinuiſſe, & hoc tenero adhuc corpore atque ætate puerili, inſuper & inæqualitatem aëris, ciborumque tenuitatem toleraſſe.] Adiungit & illud, quod Ioannis in deſerto vitam minime otioſam illuſtrat: Semper in hymnis, inquit, ſemper in orationibus fuit. Nulli hominum, antequàm ad baptizandum accederet, Deo autem ſoli ſua ſemper offerebat colloquia: neminem vidit vnquá conſeruorú nec ab aliquo horum viſus fuit: nõ lacte nutritus, nõ lecto ſuſceptus, nõ tecto, non foco, non alia re humana vſus erat: tamen mitis ſimul & acer: quorum alterum ex conuerſatione ſua cú diſcipulis, alterum ex reſponſione ad Iudæos atque ad regem libera facile perdiſces.]

Hæreſi 63.

De luminibus ſanctis.

Lib. 1. ca. 14. Eccleſ. hiſt.

In cap. 11. Matth.

Hom. 17. in Matth.

Hom. 38. in Matth.

Hæc Chryſoſtomus non minus verè, quàm eleganter, qui rationem alibi quoque reddidit, vt ſuperius oſtendimus, cur Ioannes in eremo vixerit adoleſcens. Qua de re ſic docet etiá Chryſoſtomi ſedulus imitator Theophylactus: Quare, inquit, Ioannes erat in deſertis? Vt ne multitudinis malitiæ particeps fieret, & vt neminé reueritus, liberè reprehenderet. Nam ſi fuiſſet in mundo, fortaſſis conſuetudine amicorum & ſocietate coinquinatus fuiſſet: ſed vt fide dignus haberetur qui prædicaret Chriſtum, vt potè eremita, vitáque excellens alios.] An non idem ſenſit quoque Cyrillus? Vrbes inquit, contempſit, & eremum habitare voluit diuinus ille Baptiſta, tantóque virtutem excelluit numero, vt cum ad ſumma iam humanæ iuſtitiæ perueniſſet, maximam de ſe admirationem hominibus concitauerit.] Alibi verò teſtatur, Ioánnem ſemper eremum coluiſſe, qui robore animi carné rationi ſubegerit, cuius habitatio fuerit eremus, & amictus humilimus, & cibus abiectiſſimus, quémque propter aſperrimam vitam omnes admirarentur. Idem confitetur Beda, vt hæc eius verba commonſtrant: Prætulit longam ſolitudinis ſitim & eſuriem continuis hoſtiarum ſolemniis: pilis camelorum & cinctui zonæ pelliceæ, auro textas Pontificum poſtpoſuit ſtolas, vt is qui merito iuſtitiæ perfectiores authoritatem ſibi prædicandi aſciuerat, ipſe etiam neglecto ordine paterni pontificatus oſtenderet, quia non dubiè melioris Pontificatus præco & præcurſor exiſteret.] Atque huc pertinet Eccleſiæ canticum, quod nobiſcum Centuriatores vſurpare non poſſunt, etſi verbis Euangelij, Patrúmque teſtimoniis clariſſimè conſonet:

Quare Ioannes vitam elegerit eremiticam.

In cap. 3. & 11. Matth.

In Ioannem hom. 15.

Theſaur. lib. 2. ca. 4.

Hom. in vigilia Ioannis Baptiſtæ.

Antra deſerti teneris ſub annis
Ciuium turmas fugiens petiſti,
Ne leui ſaltem maculare vitam
Famine poſſes.

Qvisqvis autem huius auctor fuerit carminis, Hilarium quidam nominant, vetuſtú inprimis & Chriſtianum poëtam Prudentium ſequutus videtur, vt qui de Ioanne in hunc modum iam ante cecinerat.

Lib. cathemer hymno 7. ieiunantium.

In ca. 1. Ioan.

Poſt in patentes ille ſolitudines,
Amictus hirtis beſtiarum pellibus
Setiſue tectus, hiſpida & lanugine
Seceſſit, horrens inquinari & pollui
Contaminatis oppidorum moribus.
Illic dicata parcus abſtinentia
Potum, cibúmque vir ſeuera induſtria
In vſque ſerum reſpuebat veſperum.
Paruum locuſtis & fauorum agreſtium
Liquore paſtum corpori ſuetus dare.

Nec ignobilis eſt Poëta Nonnus, qui & ipſe Ioannem eremitam his verſibus declarauit.

Melliferis autem Iudaeæ in ſaltibus oræ
Montiuagus quidam, deſertaque incola rupis
Errabat, primus præco baptiſmatis, illi
Nomen Ioannes.

Ioannes Baptiſta monachorum dux & princeps.

A c n e miretur aliquis, Ioannem ab Euthymio, Theophylacto, Metaphraſte, multíſque aliis monachũ ac eremitã dici, ecce tibi Chryſoſtomum & Hieronymum, qui Ioannem Baptiſtam monachorum ducẽ ac principem apertè prædicant. Chryſoſtomi verba ſic habent: [a] Sicut Sacerdotum principes ſunt Apoſtoli, ſic monachorum princeps Ioannes Baptiſta eſt.] Tum alio in loco: [b] Conſiderate Monachi dignitatem veſtram. Ioannes princeps veſtri eſt dogmatis: ipſe monachus. Statim vt natus eſt, in eremo viuit, in eremo nutritur.] Hieronymus verò in hunc modum: [c] Huius vitæ autor Paulus, illuſtrator Antonius: & vt ad ſuperiora cõſcendam, princeps Ioãnes Baptiſta.] Tum [d] Iſidorus diſertè confirmat, eremitas deſerta loca & vaſtas habitare ſolitudines ad Ioãnis & Eliæ, qui eremi ſeceſſus penetrârunt, imitationem. Ad hæc [e] Bernardus monachorum propoſitum, & anachoretarum principium Ioannem palam appellat. Sed & [f] Caſſianus de Ioanne ſcribit, quod in eremo tota ætate permanſerit quem imitati ſint anachoretæ, non timentes vaſtos etiam eremi receſſus penetrare, & ſolitudinis ſecreta ſectari, nimirum ſublimioris profectus contemplationíſque diuinæ deſiderio. Aſtipulantur his demum [g] Sozomenus & [h] Nicephorus, qui multorum ſententia præclarũ vitæ monaſticæ inſtitutum vel à Ioanne Baptiſta, vel ab Elia Propheta inſtitutum fuiſſe teſtantur.

a Hom. 1. in Marcum.
b Homil. de Ioanne Baptiſta.
c Ad Euſtochium de cuſtod. virg.
d Lib. 2. de diuin. offic. cap. 15.
e Ser. de excell. Ioann. Baptiſtæ.
f Collat. 18. cap. 6.
g Eccleſiaſt. lib. 1. ca. 12.
h Lib. 8. c. 39.

Chryſoſtomus ab iniuria Centuriatorum defenſus.

Cent 5. cap 6. pag 711.

N e c p v d e t tamen Centuriatores cum Ioanne Chryſoſtomo expoſtulare, adeóque illi temeritatis & mendacij crimen affingere, quãdoquidem Ioannem Baptiſtam ſtatuat principem monachorum. At verò an multò magis temeritas iſtorum calumniatorum ſimul incuſanda & execranda eſt, qui hanc notam tam grauem & fœdã, viro & grauiſſimo & ſanctiſſimo & doctiſsimo, cui nec matulam porrigere digni ſunt, per iniuriam ſummam inurunt? Cur ipſi communẽ tot præſtantiũ Theologorum, quos diximus, ſententiam in hoc vno tam probroſè ſugillant? Cur vel nequiter ſubticent, vel obliuione & negligentia impediti prætermittũt ea, quæ idẽ Chryſoſtomus ad ſuæ ſententiæ confirmationem explicatè tradidit? Etenim vt minus miraremur, Ioannem monachorum principem ab eo dici, de horum inſtitutis permulta narrat, quæ cũ ſanctiſsimi viri Ioannis & moribus & exemplis egregiè congruunt, quæque maiorem propterea fidem merentur, quòd nõ ab aliis accepta, ſed explorata certóque comperta recenſeat. Etenim ipſe in monaſterio, adeóque ſolitudine viuens, ſicut narrat præter alios Metaphraſtes, hoc vitæ genus & inſtitutũ reipſa fuerat expertus. Igitur amictum monachorum fuiſſe ſcribit, qualis non ſolùm Eliæ & Heliſæi, ſed & Ioannis extiterit. Aliis namque è camelorum pilis, aliis caprarum pelles, multis ſolùm coria, & quidem vetuſtate conſumpta, veſtes fuiſſe commemorat. Monaſteria dicit verè domus eſſe luctus, vbi ſit cinis & cilicium, vbi ſolitudo, vbi nullus negotiorum ſecularium ſtrepitus, vbi terrenorum duritia lectulorum. [a] Præterea teſtatur monachos ieiunaſſe, vigilaſſe, non indulſiſſe otio diutino: noctes quidem ſacris hymnis ac vigiliis, diebus verò orationes manuúmque opera exercuiſſe. Si quis, inquit, nunc ad Ægypti ſolitudines veniat, Paradiſo prorſus omnem illam videbit eremum digniorem, & innumerabiles Angelorum cœtus in corporibus fulgere mortalibus.] Notauit de his etiam [b] Auguſtinus, quòd maximè per Orientem & Ægyptum diffuſi, & ab omni hominũ conſpectu remoti, panéque ſolo & aqua contenti, deſertiſsimas terras incolant, perfruentes colloquio Dei, cui puris mentibus inhæſerunt.] Tum [i] Palladius, [k] Theodorus, [l] Caſsianus, [m] Sozomenus, [n] Euagrius permulta ſcribunt de huiuſmodi eremi cultoribus, qui in vaſtiſsimis ſolitudinibus verſarentur; & ſinguli ſuas tenerent cellulas, ſummóque cum ſilentio ſacræ contemplationi vacarent, & cõtinuis penè ieiuniis & vigiliis vitam traducerent, non ſanctimonia modò variáque doctrina, ſed & miraculis ſæpe præſtantes. Quid verò iſthuc vniuerſum eſt aliud, quàm Ioãnis Baptiſtæ, veluti principis, mores & inſtituta ſectari, talíque duci numquam ſatis laudato adhæreſcere? Quò magis ego miror Brentij ſententiam, qui etſi fateatur vitam Ioannis duriſsimam & eremiticam planè fuiſſe, vt nulli alteri ſanctorum tam durum vitæ genus contigerit, tamen conferri cum illo non vult monachos ac eremitas, quòd ipſe ſuſceperit hoc genus vitæ non proprio arbitrio, ſed diuina vocatione. Quis verò niſi malignus, vel ſtupidus inficietur, nõ humana, ſed diuina vocatione neque carnis inſtinctu, ſed cæleſtis ſpiritus ductu & impulſu tot ſanctorum monachorum myriadas ad vitam eremiticam ſeſe contuliſſe? Quanquàm ne hîc quidem ſatis conſtat ſibi Brentius, ſicut paulò pòſt planum faciemus.

Hom. 69. in Matth.
In vita Chryſoſtomi.
a Hom. 14. in epiſt. 1. ad Timoth.
Monachorũ veterum mores cum Ioannis vita multum congruebant.
b De moribus Eccleſ. Cath. cap. 31.
i In Lauſiaca hiſtoria.
k Lib de vitis ſanctorũ Patrum.
l De inſtit. cœnobiorum & Patrum collatio.
m Lib 1. Eccleſ. hiſt. ca. 11. 13. 14. & lib. 5. cap. 13. & lib. 6 ca. 28. & ſeq.
n Lib. 1. hiſt. Eccleſ. ca. 21. & lib 4. cap. 7. & alibi
In cap. 3. Matth.

F v i s s e monachos & numeroſos eorum cœtus quinto, quarto tertióq; in Eccleſia ſeculo certum eſt, quamuis hoc inuiti planè Magdeburgici fateantur, & monachi nomẽ Hieronymi ætate nátum eſſe inſulſè fabulentur. Probat Caſsianus monachorũ diſciplinam inde à tempore prædicationis Apoſtolicæ inchoatá, vſque ad Abbatis Pauli & Antonij ętatem perduraſſe. Nec poteſt negare quiſquã, Patres maximi nominis, & ſummæ in Eccleſia autoritatis, in monachorum ordine multũ fuiſſe verſatos, indéq; velut ex optima virtutũ, ac pietatis omnis officina, fructus vberrimos & ſibi cõparaſſe, & toti Eccleſiæ cõmunicaſſe. Cuius rei locupletiſsimi teſtes ſunt Baſilius, Effrẽ, Hieronym[9], Paulinus, vterque Gregorius, vt recẽtiores omnes ſilentio prætercam, qui hoc vitæ inſtitutum, eiúſque dignitatẽ & ſanctitatẽ non factis minus, quàm verbis ampliſsimè cohoneſtarunt. Oſtendãt autem aduerſarij, ſi quẽ è Chriſtianis omnibus habeant, vel vllo reperire ſeculo poſsint, quem hoc nomine dignum cenſeãt, vt monachorum princeps, præter Ioannem Baptiſtam, rectius

Monachorũ inſtitutum vetus & probatum in Eccleſia.
Collat. 18. cap. 5.
Monachorũ princeps nullus rectius quam Ioãnes poteſt aſſẽdi.

nuncupetur

Hilarion & Antonius habiti etiã principes monachorum.

nuncupetur. Etſi enim Hilarion in Syria, & Antonius in Ægypto primus monachorum anteſignanus, aut monaſteriorum potius fundator eſſe dicatur, tamen vt multi demonſtrârunt, longè antiquius hoc eſt inſtitutum, & citra cõtrouerſiam monachos omnes quantumuis vetuſtos vnus Ioannes, cuius pleniſsima laus eſt in Euangelio, præcelluit, his tanquam lumen in omni virtutum genere prætulit, eiſdem in colenda ſolitudine, vndè monachi nomen deriuatum eſt, atque in perfectiore illa viuendi norma ſeruanda, quam ſeculis ſequẽtibus monachi amplexi ſunt, dux idem & princeps diuino quodam beneficio contigit. Neque hoc nouum eſt, quod monachi alij cœnobitæ, qui in cœtu ſimul degunt, & vnius ſenioris præceptis obtemperant, iudicióque gubernantur, quibus & ſeipſum [a] Auguſtinus annumerauit: alij vero Anachoretæ cenſeantur, id eſt, ſeceſſores, quod prius in cœnobiis inſtituti, in ſecreta ſolitudinum loca ſecedant, ac iidem eremitæ ſoleant appellari. Vtrumque genus non ſolum à [a] Nicephoro, ſed etiam ab [b] Hieronymo, [c] Auguſtino & [d] Caſsiano deſcriptum habemus. Ioannes igitur ſi vllis aliis, tum Anachoretis, inter quos Paulus, Antonius, Ammon, Machobius, Arſenius, Macarij in Ægypto præſtantes extitere, ducem & antiſtitem ſe maxime præbuit. De quibus Anachoretis meminit [e] Caſsianus, quod nequaquam contenti hac victoria, qua inter homines occultas inſidias diaboli calcauerunt, aperto certamine ac manifeſto conflictu dæmonibus congredi cupientes, vaſtos eremi receſſus penetrare non timeant, idque ad Ioannis Baptiſtæ imitationem.

Vetus & receptũ diſcrimen eſt inter monachos cœnobitas & anachoretas.

a Tracta. 2. de communi vita & morib. cleric.

a Lib. 9. c. 14 Eccle. hiſtor.
b Ad Euſtochium de cuſtodia virgin.
c De moribus Eccle. Catho. cap. 31.
d Collat. 18. cap. 4.
e Collat. 21 cap. 1.

Sectarij Ioãnis & piorum ſolitudini perperam aduerſantur.

Qvid igitur habent iſti, vt ad inſtitutum redeam, quidue poſſunt obtendere, quo ſuam tegant ſtultitiam, vel inſignem impudentiam excuſent, dum ſoli contra communem veterum ſententiam negare audent, Ioannem ab omni hominum congreſſu & familiaritate remotum, atque à ciuilioris vitæ cultu alienum, ſibi quondam vixiſſe, & in abditis vaſti deſerti locis delituiſſe? An non magiſtros Phariſæos calumniando ſectantur, quibus nec Ioannis eremus ac ieiunium, nec Domini Saluatoris turbæ, cibi potúſque placuere? ſicut [f] Hieronymus annotauit. Fingant tropos, detorqueant verba, noua ſenſa producant, & quibuſuis ſeſe præſidiis muniant, ad ſimplicem rudémque populum faſcinandum: nunquam efficient tamen vt orbis miraculum Ioannem Baptiſtam in ordinem redigant, cúmque ſolitudinis tot annis amatæ & tanto ſtudio cultę gloria ſpolient. Eſt itaquidem, vt antiquus Poeta dixit: Homo locum ornat, non ornat hominem locus. Nobilitauit autem deſertum Ioannes, & poſt illum quoque Chriſtus magis cohoneſtauit pręſentia ſua, plus vt voluptatis quàm horroris in illo pij reperiant, & ad eremum quidem poſt Ioannem plurimi confluxerint, vitámque illic in ſummo ſilentio beatam & iucundam duxerint, quum illis & mundus carcer, & ſolitudo paradiſus eſſet. His omnifariæ virtutis gloriam, quam ſuſpicit in illis Eccleſia, Ioannes & magnificè præ-

f In vita Hilar.

Apud Chariſ. lib. 4.

A ripuit, & clariſſime præmonſtrauit, ac fortiſſime confirmauit, ita in ſuo deſerto ſecurus, vt æmulorum iſtorum & vitæ huius abditæ hoſtium omnium latratus ac morſus minime reformidet. Næ iſti non intelligunt, quas laudes, quas commoditates, quas delicias habeat, hominibúſque vere piis adferat ſancta, & à curarum ſtrepitu quieta ſolitudo, quæ cum à doctiſsimis Patribus, tum à [a] Baſilio, [b] Hieronymo, [c] Chryſoſtomo toties decantatur. Vbi de Gregorio Nazianzeno, qui poſt Ioannem Euangeliſtam Theologi nomen ſuo merito eſt conſecutus, hoc ſolum dicam, quod vt ipſe teſtatur, [d] ſolitudine ſemper delectatus, Eliæ Carmelum Ioanniſque deſertum animo agitauerit. Vnde ſic etiam loquitur: [e] Illud in primis optabam
B mihi, vt liceret toto vitæ curriculo huic mundo emori, vitámque in Chriſto abſconditam ducere.] Alibi rurſus fatetur [f] ſe adamaſſe tranquillam vitam, atque ab hominum frequentia ſemotam, eámque Deo vouiſſe. Quod vitæ genus perſæpe commendat, & ab eo [g] Baſilium quoque magnum celebrat, monachos veteres, eorúmque mores ac vitam libenter prædicans. [h] Solitudinem ait, ex omnibus rebus ſe maximè complexum velut ſociam & adminiſtram diuinæ ſubuectionis parentem, atque adeò diuinitatem adferentem. Nec poteſt ſanè negari, cùm idem Gregorius & alij Patres de philoſophando ſcribunt ac monent (faciunt autem id ſæpenumerò) nihil eos ferè aliud intelligere, quàm huic mundo nuntium remittere, ac mo-
C naſticã vitam, ſiue vt vocare ſolent, ἀσκητικὴν profiteri. An non clara [i] Chryſoſtomi vox eſt, vbi de Ioannis deſerto concionatur: Felix iſta conuerſatio, deſpicere homines, Angelos quærere, vrbes deſerere, & in ſolitudine inuenire Chriſtum.] Et alibi dicere non dubitat, [k] Solitudo iuſto in hac vita bonis multis cum repleuerit, à vitæ exitu hilares ac ludibundos ad Dei & Seruatoris tribunal ducit.]

Monaſticũ inſtitutum a veteribus apprimè laudari.

a Epiſt. 1. ad Gregorium Theologum. & lib. de regulis monach.
b Epiſt. 1. ad Heliodorum & 4. ad Ruſticum.
c Lib. 3. aduerſus monaſt. vitæ obtrectatores & hom. 69. & 70. in Matth.

Quid ſit apud veteres philoſophari.

d In Apologia poſtquam ex fuga rediiſſet.
e In orat. ad Iulianum.
f Apolo. 1.
g Orat. funebri in laudem Baſilij.
h Apolog. 2.

i Hom. 1. in Marcum.

k De comparat. regis & monachi.

In Harmonia ſuper illud, Vnum eſt neceſſarium.

Qvare nihil moramur Caluini cenſuram à quo illud ſcriptum eſſe nouimus: *Vetus quidem error eſt, angelicam vitam agere, qui procul à negotiis toti in contemplationem incumbunt*: Tum ſuggillat lepidus homo, neſcio quos ambitione, vt dicit, impulſos, *vt ſe à communi vitæ vſu ſubducerent, vel vt moroſi homines in ſolitudinem & otium ſe dederent.*
D *Secuta eſt inde hæc ſuperbia, vt ſe Angelis ſimiles eſſe fingerẽt nihil agendo.* At ſanè præſtabat Caluinum prorſus nihil agere, quàm hoc loco improbè calumniari, & propter quorundam vitia, totum illum piorum ordinem procaciter inſectari, qui cum Ioanne deſertum adeunt, & in ſancto otio rerum diuinarum ſtudiis & contemplationibus toti vacant, quíque nunquam profectò minus ſunt otioſi, quàm cum rerum humanarum obliti, in terris vitam verè cæleſtem attentiſſime meditantur, qui denique tanto ſuauius Dei colloquiis reuelationibúſque fruuntur, quanto longius à conſuetudine mortalium ſeipſi remouerunt. Cùm autem adeò craſſi & carnales hodie ſint Sectarij, quorum nec pauci monaſticen, cui ſe ſanctè conſecrauerant, ſimúlque fidem Catholicam perfide abnegârunt,

Caluinus cum nouatoribus monachiſmo libenter obtrectant.

Malè negari differentiam vitæ actiuæ & contéplatiuæ.

quemadmodum odio & inuidia monachorum perpetuò flagrant, ita etiam receptum de actiua & contemplatiua vita diſcrimen repudiant, velut ab otioſis ac ſtolidis monachis id fuerit excogitatum. Neque tamen negare poſſunt, probatiſſimos Patres; præſertim Ambroſium, Auguſtinum, Gregorium de hoc ipſo diſcrimine tradidiſſe, & ex ſacris literis conuiciſſe, vitam contemplatiuam actiuæ anteponi oportere, ſicut nos alibi copioſius diſſeremus.

Quomodo circa Ioannis deſertum fabulentur nouatores.

Hæc pluribus perſequi viſum eſt, vt Ioannis deſerto patrocinaremur, neque ſolùm contra Centuriatores, verùm etiam aduerſus alios horum ſiue magiſtros ſiue ſocios, aut ſi mauis, petulantis Iouiniani filios, Euangelicam veritatem vindicaremus. Quis obſecro non rideat Hegendorphinum, qui ſcribens in Marcum, prædicare Ioannem in deſerto, ſic interpretatur vt ſit idem, quòd in Iordane, vel in ſynagoga Iudæorum prædicare? Nugatur planè Zuinglius, deſertum hîc appellans tribum Iuda, quæ illius iudicio in mõtanis tunc habitabat. [a]Beza ex hoc deſerto regionem ſaltuoſam fabricat, ſimúlque negat, quòd Ioannes hominum conſpectum fugerit, vt faciunt eremitæ. [b]Caluinus ad tropos more ſuo transfugit, & deſerti nomen, cum dicitur: Vox clamantis in deſerto, pro vaſtitate vel deformi populi ruina poſitum eſſe fabulatur, negat verò deſerti nomine ſolitudinem ſignificari. Æquè vanus eſt [c]Sarcerius, qui vt has augeat ineptias, Ioannem in deſerto vixiſſe ſic accipi poſſe cenſet, ac ſi dicas, Ioannem priuatum vixiſſe & educatum fuiſſe. Vt hinc omnes planè cognoſcant, quàm miſerè iſti ſe torqueant, & quàm impudenter nihil non tentent, tantum vt Ioannis deſertum, quacunque ratione poſſint, nobis eludant, adeóque ſi poſſint, auferant. [d]Georgius autem Æmilius, etſi ſuum Ioanni deſertum relinquat, tamen cur eo conceſſerit, haud bona fide proponit. Fatetur illum inſtinctu & ductu Spiritus ſancti deſertum petiiſſe, atque ſic fieri oportuiſſe vult, vt vaticinium Propheticum de Ioannis deſerto ab Eſaia prædictum impleretur. Vt autem hæc ab eo verè dicuntur, ſic falſo adiungitur illud, quod à Moſaica lege & miniſterio ſacerdotum, & à templo diſceſſerit, ac propterea nouæ prædicationi nouum locum elegerit. Qua de re poſtea locus erit proprius diſputandi.

In 1. cap. Marci. In annotat. in cap. 3. Matth.

a In 3. cap. Matthei.

b In Harmonia Euangelica.

c In primum cap. Lucæ.

d In Euang. diei S. Ioannis.

Hom. 10. in Lucam.

Senior Brentij quam aliorum ſententia de Ioanis deſerto.

Rectivs vero ſapit Brentius, qui reiectis tam frigidis nouatorum commentis honeſtius quæſiuit effugium, & hoc modo philoſophatur: Concedit Ioannem ad duriſsimum quidem genus vitæ ſeceſsiſſe, & derelictis vrbibus in eremo habitaſſe: verum hoc factum eſſe putat iuxta leges Nazaræorum, & Ioannem hoc vitæ genus ſuſcepiſſe dicit, quando ſic exegerit Dei vocatio perſonalis, cui erat obediendum. *Fuit*, inquit Brentius, *Ioannes iam inde ab vtero matris diuinitus ad hoc vocatus, vt vinum & ſiceram non biberet, hoc eſt, vt vitam a ciuili conſuetudine alienam iuxta leges Nazaræorum duceret.* Fuerit autem ille Nazaræus, ſiue vt ab Epiphanio dicitur, Naziræus: an propterea ſit conſequens, illi prorſus incubuiſſe, vt eremum peteret, & ſummam illã vitæ ſubiret duritiem, qua non modò Nazaræus, verum etiam auſterioris vitæ homines Eſſæos, qui à [a] Plinio & [b] Ioſepho valde laudantur, longè ſuperauit? Quod ſi Ioannem Nazaræum fuiſſe concedit Brentius, illud etiam fateatur oportet, quod ſe voti religione obſtrinxerit, & totum Deo conſecrauerit: hic enim Nazaræorum erat mos, vt ſextum Numerorum caput docet, [c] Origenes aliíque interpretes ſatis oſtendunt. At nunquam probabit nobis Brentius, ad peculiarem Nazaræorum vocationem illa pertinuiſſe, quæ de Ioannis vita referunt Euangeliſtæ, ſed is pleraque iſtiuſmodi ſponte, non iuſſu, vel ex peculiari Nazaræorum inſtituto ſuſcepit, ſicut poſtea conuincemus. Quod verò de perſonali vocatione proponit aduerſarius, idcirco minus placet, quandoquidem ille non ſatis explicat ſeſe, an æque ad interiorem, ſicut ad exteriorem Ioannis vocationem ſit referendum. Illud vero libenter accipimus, quod vltro largitur nobis, non modo Ioannem ab vrbibus remotum in eremo habitaſſe, verum etiam aliis exemplum præbuiſſe, vt ſi quando ſic exegerit Deus, vocationi eius itidem obediant, & vitam ciuilem deſerant. Quæ confeſsio non arridebit (ſat ſcio) Centuriatoribus iſtis, aliíſque pluribus, qui omnino excipiunt, & caueri volunt, ne Ioannis exemplum ad alios vllo modo pertineat. Hinc monet aſtute Bucerus, *Deſertum illud non fuit omnino vaſtum, in quo nemo, ſed in quo ſparſim & rari habitabant, ſicut in Hercinia ſylua. Non eſt cogitandum Ioannem ſeceſsiſſe ab omni hominum conſpectu, more eorum, qui hodie eremitæ videri volunt, omnino ſolitarie in ſyluis obſcurioribus habitantes: ſed cùm in montanis Iudææ paterna domus eſſet, forte paululum progreſſus in deſertum, id eſt, ſaltuoſa loca verſus Iordanem & mare mortuum, egit in obſcuriore loco aliquo. Vt ſi quis hinc a regione Rheni cultiore ad montana & ſaltus Vegeſi, vel alta Lotharingiæ incultiora loca ſecederet.* En quàm hic miſere ſudat Bucerus, vt ſuum Ioanni deſertum adimat, quemadmodum & Bulingerus, & Zuinglius: quos authores, vt opinor, hîc maxime noſtri ſequuntur Centuriatores. His omnibus demum ſatis non eſt, intra fines Paleſtinæ verſari, ad Germaniæ ſaltus & ſyluas vſque tranſcurrunt, Herciniam ſyluam, & neſcio quæ ſaltuoſa, inculta, obſcura loca mirabiliter arripiunt, ſuam ſcilicet vt peragant fabulam, & riſum lectori moueant hac noua & prius inaudita commentatione. Sed vt maxime id genus conglomerent plurima, quibus apud imperitos ſuam vafriciem & fraudem tegant, tamen cordatis fidem facere non poterũt, Ioannem alibi quàm in deſerto proprie dicto, ſeu in vaſta eremo vixiſſe. Et quem demum è ſcripturis locum adducent, vnde probent tropum in hoc eſſe nomine, & Euangeliſtas cum Ioannem in deſerto ſtatuunt, ſecundum ipſorum ſomnia improprie loqui? Aliud vero eſt, cum apud Euangeliſtas legimus, Ioannem [d]prædicare vel [e] baptizare in deſerto Iudeæ, hoc eſt, in regionibus circa Iordanem: aliud, Ioannem [f]puerum in deſertis vſque in diem oſtenſionis ſuæ ad Iſrael permanſiſſe, & [g] verbum Domini ſuper

Brentij verba excuſſa, & ex parte reiecta.

a Natur. hiſt. lib. 5. cap. 17.

b De bello Iudaico lib. 2 cap. 7.

c In 20. cap. Leuit. homil. 11.

In cap. 3. Matth.

Buceri de Ioãnis deſerto figmentum reijcitur.

Lib. 2. in Matth.

In 3. cap. Matth.

Sectarios plane nugari cũ Ioannis deſertum explodere nituntur.

d Matth. 3.

e Marc 11.

f Luc 1.

g Luc 3.

ſuper eum in deſerto factum eſſe. Bene igitur A

Euangeliũ loqui de duplici deſerto ſeu eremo.
In 3. cap. Matth.

diſtinguit Euthymius inter duas eremos, interiorem vnam, à qua miſſus ille prodierit tandẽ: & alteram, quę prope Iordanem erat, ad quam ex interiore illa eremo intimáque ſolitudine in publicum venerit. Quod ita eſſe ſatis etiam

Luc. 3.

indicat Lucas, vt antea demonſtrauimus, cum hoc modo loquitur: Factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto, & venit in regionem, quæ circa Iordanem erat. Fuit igitur iam inde à puero in deſerto interiore, & poſtmodum triginta ferè annos natus, venit in regionem circa Iordanem, quam Iudææ

a Matth. 3.
b Ioan. 1.

deſertum [a] Matthæus, alius autem [b] Euangeliſta, Bethaboram, vel ſicut conſtanter Latini B habent codices, Bethaniam appellauit, vbi Ioãnes, inquit, erat baptizans. Quid hoc autem ad iſtorum figmentum, qui etiam contra ſuorum hominum ſententiam, verum propriúmque Ioannis deſertum tollunt, & ex eo paternas, neſcio quas, ædes & ſaltus pagóſque conſtruũt?

c In 3. cap. Matth.
d Homil. 10. in Luc.

Aliter ſanè ſenſit præter [c] Pellicanum [d] Brentius, qui non modò ſuam Ioanni eremum vitæque duritiem, vt auditum eſt, tribuit, verùm etiã A hanc eius rei cauſam adſcribit: *Vocauit*, inquit, *Dominus Ioannem ad duriſſimum genus vitæ, vt ſanctitate eius teſtimonium de Chriſto commendaretur, atque vt hoc vitæ genere aptior ad ſeruiendum vocationi ſuæ in deſerto redderetur.* Et rurſus: *Ioannes à pueritia ſanctiſsime & duriſsime vixit.* Item, *Ioannes egit vitam non in vrbibus & hominum frequentia, ſed in deſerto.* Ac iterum: *Iuſsit Spiritus ſanctus Ioannẽ ducere vitam eremiticam, & abſtinere à vino & communi hominum cibo.*

Vera Brentij confeſsio de Ioãnis eremo
In 3. cap. Matth.

Quæ idcirco repetimus, vt Brentij, licet aduerſarij, confeſſio, quæ adductis prius Patrum teſtimoniis conſonat, veritatis cauſam reddat illuſtriorem, & nonnullis, qui fortaſſe Brentio magis quàm nobis fidem habituri ſunt, omnem de Ioannis deſerto ſcrupulum B eximat. Et quoniam apud quoſdam Eraſmi, vt in Latinis Græcíſque literis eruditi viri, valet autoritas, huius etiam ſententia prætereunda non eſt. *Ioannes*, inquit, *homine maior, vtpote Angelus Domini vocatus, vbi quæſo cæleſtem ac puriſsimam vitam exegit? vbi diuina arcana edoctus eſt, vt diſsimulatum homine Deum digito monſtrare non dubitauerit? profectò non in paternis ædibus, ſed in eremo.*

CAPVT TERTIVM.

Ipſe autem Joannes habebat veſtimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos ſuos. Matth. 3.

Et erat Joannes veſtitus pilis camelorum, & zona pellicea circa lumbos eius. Marc. 1.

MAGDEBVRGENSES.

C*VM Angelus Gabriel in templo Zachariæ loqueretur, vitæ genus Ioannis fore dixit, non ad delicias comparatum ſed ſobrium, & ad tale miniſterium aptum.* Lib. 1. ca. 10. pag. 356. *Veſtis in hoc Ioanne è pilis cameli fuit contexta. Neque eſt conſentaneum, crudas tantum pelles fit fuiſſe connexas, vt quidam opinantur: ſed vſitato genere veſtitus, quali illi, qui ad montoſa loca habitabant, induebantur.* Et poſtea: *Horridior quidem paulò fuit veſtitus è pilis camelorum, ſed tamen firmus & durabilis.* Ibidem col. 364.

CENSVRA.

AD SANCTI viri Ioannis Baptiſtæ, ac venerabilis Miniſterij eius commendationem pertinent, quæ non ſolùm de illius ortu admirabili, de pueritia & habitatione, ſed etiam de victu eius atque veſtitu peculiari narrãt Euangeliſtæ. Et laudatus eſt ille quidem ſemper à ſeuera vitæ diſciplina, quam & omnis piorum poſteritas in eo meritò celebret, quámque præter nouatores haud ſcio an vlli alij magis obſcurare & extenuare, ſi non prorſus illi adimere, vnquam ſtuduerunt. Marloratus Matthæum explanans, hæc verba profert: *Non dubium eſt, quin hîc montanum hominem de-*

Caluini & Marlorati falſa interpretatio.
In cap. 3. Matth.

ſcribat Euangeliſta, ab omni vrbano nitore & lautitiis remotum. Vbi ſequitur Marloratus præceptorem ſuum Caluinum, multorũ errorum principẽ, qui docet Ioannem ruſticano victu & veſtitu fuiſſe contẽtum, & mediocrem vſitatámque munditiem fugiſſe. Nos verò etſi fatemur, præcipuas Ioannis virtutes in eo non elucere, quòd vitam adeo ſeueram & auſteram ſibi delegerit & excoluerit, tamen ſcimus, Euangeliſtas & Patres, quemadmodum oſtendemus, non tàm

De Ioannis veſtitu nouatores indignè ſentire & ſcribere.

abiectè atque contemptim, ſed multò quidem præclariùs quàm iſti faciunt, de Ioannis victu & veſtitu iudicare & ſcribere. Deinde contra Caluinum apertè pronuntiamus, eximiam Ioannis continentiam, abſtinentiam, omnémque vitæ auſteritatem ad ſanctitatis eius D cumulum & decus pertinere: & citra vitium affirmari poſſe dicimus, Ioannem in vita ſolitaria, quamdiu in deſerto latebat, à communi viuendi more abhorruiſſe: nec reprehendendos, ſed laudandos itidem eſſe alios, qui cum Ioanne ab hominum turba ſecedunt, & duriter viuunt, vt Deo maiore cura inſeruiant, & pietatem commodiùs perfectiúſque colant. Victorinus verò Strigelius, vt & ipſe ſuffundat

In Marcum cap. 1.
Strigelij ſententia meritò repudianda.

frigidam, *In Oriente*, inquit, *tenuiores homines veſtiebantur panno contexto ex pilis camelorum. Non igitur imaginandum eſt, Ioannem monſtroſa veſte, videlicet pelle camelorum, indutum fuiſſe.* Et hîc nouam artem adhibet Strigelius, vt ſua Ioannem veſte ſpoliet, ac aliena induat. Euangeliſtarum interim verba interuertens. Tum

Ioannem tantum de egenorum numero facit, quos fingit quidem, ſed probare non poteſt, in oriente pannum ex camelorum pilis contextum pro more geſtaſſe. Quòd vt verum ſit, etſi non concedimus, cauiſſet tamen prudens Euágeliſta, ne de vulgari tantùm more ſcriberet, néue hinc ſingularem Ioanni laudem aſſignaret quòd is nouum, inſuetum, peculiarem, & admirandum victum & veſtitum ſibi vſurpâſſet. Piaculum fore putat fortaſſe Strigelius, ſi præter morem aliorum Ioannem veſtitum, & in amictu ipſo ſeuerum fuiſſe concedat. Quaſi verò non plura, quæ velut monſtroſa & admiratione digna ſunt, de eodẽ ſcripta fateri neceſſe ſit.

Chitræi figmẽtum de Ioannis veſte Camelinæ refutatur.

In 3. cap. Matth.

Q v i d verò Chytræus? qui vt omnem peregrinitatis tollat & ipſe ſuſpicionem, Ioanni ſanè ciuilem, quo nunc etiam nobiles frequen- B ter vtuntur, his verbis veſtitum concedit, cupidéque lagitur: *Veſtis Ioannis erat contexta ex pilis cameli, ſimilis ei quã hodie vulgo a camelis vocamus,* Kamlot, *vel* Schamlot, *latine vndulatam. Non fuit ſordida veſtis, neque etiam valde pretioſa, ſed mediocris, & κόσμιος & in iis locis εὐπόριστος.* O præclarum ſcholiaſten, ac inſignem grammaticum, qui talem vocabulis ſenſum affingit, qualis ne per ſomnium quidem doctiſſimis artis grammaticæ autoribus in mentem vnquàm venit. Veſtem hiſpidam è pilis camelorum contextã, & ad corpus affligendum ſtudioſe comparatam hic nouus grammaticus cum veſte vndulata cõponit. Et vnde probabit quæſo, hũc tunc fuiſſe morẽ in Paleſtina, vt ex pilis camelorum veſtes mediocres & decoræ conficerentur? præſertim C quæ cum vndulatis non ita pridem inuentis, ſicut nunc illis vtimur, quicquam haberent cómmune? Teſtatur Plinius, vndulatam veſtem primò è lautiſſimis fuiſſe, inde ſoriculatam, hoc eſt, variis coloribus diſtinctam, defluxiſſe. Et ſi Varroni credimus, reges olim vndulatas non minus quàm prætextatas togas habere ſolebãt. Quis verò niſi inſanus, aut linguæ Latinæ prorſus ignarus, huiuſmodi veſtimenti genere tàm delicato quàm pretioſo Ioannem præſertim in vaſta eremo, vſum eſſe affirmet? Fiebat certè vndulata veſtis non ex camelorum, ſed hircorũ & caprarum pilis, vt veteres annotarunt. Valeat igitur cum ſuo Kamlot & Schamlot Chytræus, qui hoc inauditum figmentum, vt Ioannis veſtitum obſcuraret ac imperitis ſimul imponeret D adhibuiſſe videtur. Non poſſunt ſibi perſuadere ſectarij, quod huius deprauationis eſt caput ad exercendam animi modeſtiam, ad colendam virtutem, ad augendam gratiam, ad ſanctimoniam vitæ confirmandam, aliquid habere momenti, quòd præcurſor Domini vitam à cõmuni hominum conſuetudine alienam exegerit: quòd homo nobilis habitum inſuetum & peregrinum ſibi ſumpſerit: quòd adoleſcens elegans & ornatus in publicum prodire contempſerit: quòd ſordidam magis quàm politicam, ruſticanam & eremiticam potius quàm vrbanam & ciuilem viuendi diſciplinam fuerit conſectatus. Hæc autem Epicuræorum cenſura carniſque iudicio probari nullo modo poſſunt: imo vero, qui ſunt mundi ſapientes, hos Sanctorum mo-

Natur. hiſt. lib. 8. ca. 48.

De vita popul. Rom. li. 1

Sectarij veſtitum Ioannis iudicio carnis vndique prudentia metiuntur.

A res, hanc ſpontaneam veſtitus aſperitatem, velut ſtultitiam quandam deſpicere, ac riſu pluſquàm Sardonico proſequi conſueuerunt. Sed relicto Chytræo, fidum habemus ducem quem ſequamur, Chryſoſtomum, qui Ioannem ſcribit pilis cameli, non lana fuiſſe veſtitum, ne quis delicatam illi veſtem tribueret: ídque Chriſti confirmat teſtimonio qui Ioannem à veſtium aſperitate laudarit. Ac idem alibi docet, Ioannis veſtimentum ſetis contextum fuiſſe, vt ipſo etiam habitu ab humanis nos rebus doceret abductionem: ac ſuaderet nihil nos cum terra prorſus habere commune. Verùm de Patrum ſententiis, quæ cum iſtorum & ſpiritu & ſenſu ex diametro pugnant, viderimus poſtea.

Homil. 1. in Marcum.

Luc. 7.

Breui enarr. in 3. cap. Matth.

N v n c ſatis eſt indicaſſe, inter Chytræum & Centuriatores hactenus conuenire, quod imitandam ſibi Bucerum proponant, qui multo antè ſcripſerat in hunc modum: *Agebat Ioannes in deſerto: vilioribus ergo, hoc eſt, deſerti incolis aſſuetis cibis & veſtibus fuit vſus, locuſtis ſcilicet & melle ſilueſtri paſtus, & panno ex pilis camelorum confecto veſtitus: ne quis exiſtimet in morem noſtrorum monachorum peculiare ſibi aliquod cibi & veſtimenti genus delegiſſe.* Sed bene habet, quod nobis tandem indicet Bucerus, qua de cauſa nouatores victum ac veſtitum Ioanni proprium tàm ægre permittant: ne videlicet hac ratione de monachorum inſtitutis honorifice quicquam loqui, certúmque cibi & veſtimenti genus in piis vllis totáque Eccleſia probare videantur. Etenim ſi tale quicquam de Ioanne faterentur, animaduertunt homines minime ſtupidi, id ſtatim ad alios etiam Ioannis imitatores, vitæque monaſticæ ſectatores referri poſſe. Quid vero his facias, qui monaſticæ vitæ odio inuidiáque flagrant, & Profeſſores eius, quantumuis doctrina & pietate præſtantes, & à tota Eccleſia celebratos, ſæpe faciunt ſuperſtitioſos, adeóque ſui homicidas fuiſſe, per ſummam impudentiam affirmare non dubitant? Vnde Ioannis victum & veſtitum, quibus poſſunt modis deprimunt, tantam verbis Euangelicis vim inferentes, vt Euangeliſtas aliter quidem ſenſiſſe, aliter autem ſcripſiſſe velint exiſtimari. Verùm iam ante monſtrauimus, hoc illuſtre Ioannis exemplum, ſicut Chryſoſtomus & Hieronymus probant, inſtituto monaſtico egregie patrocinari. Vidit & deſcripſit Apoſtoli Petri familiaris, & homo valde diſertus Iudæus tamen, [a] Philo, qui fuerint ætate ſua mores Chriſtianorum, quæque tùm inter eos viguerit vitæ monaſticæ diſciplina. Vani ſunt autem, ne dicam impudentes noſtri [b] Centuriatores, qui negare ſtudent ad Chriſtianos illud Philonis teſtimonium pertinere: eum aperte teſtetur [c] Epiphanius, non de aliis, quàm de Chriſtianis, qui antea Ieſſei dicti fuère, Philonem ſcribere, ſcribendíque occaſionem ſimul exponit. Quod & plane confirmat [d] Hieronymus, & adducto Philonis teſtimonio de primis monaſteriis, ita concludit: Ex quo apparet, inquit, talem primum Chriſto credentium fuiſſe Eccleſiam, quales nunc monachi eſſe nituntur & cupiunt, vt nihil cuiuſquam proprium ſit, nullus

Docuit in primis Bucerus de veſtibus & cibis Ioannis fabulari, & cur.

In 3. cap. Matth.

Monaſtica vitæ odium quo ſectarios impellat.

Monachorũ inſtitutum à temporibus Apoſtolorum fuiſſe, contra Centuriatores defenditur.

a De inſtituto Eſſeorum.

b Centur. 1. lib. 2. pag. 515

c Contra hæreſ. lib. 1. Tom. 20.

d In Catal. ſcriptorum Eccleſiaſticorum.

Act.2. & 4.

Lib.3. Contra monaſtica vitæ vituperatores, & de comparatione regis & monachi.lib.1.

ſit, nullus inter eos diues, nullus pauper: patrimonia egentibus diuiduntur, orationi vacatur & Pſalmis, doctrinę quoque & continentię, quales & Lucas refert, primum Hieroſolymæ fuiſſe credentes.] Igitur quòd ad monaſticum itiſtitutum pertinet, antiquius eſt illud & probatius, quàm vt iſtos Momos reformidet, eóſque iam ante ſatis repulit & protriuit Chryſoſtomus, cùm aduerſus monaſticæ vitæ vituperatores complures libros edidit. Neque ſolùm quos dixi Epiphanius & Hieronymus, verùm etiam [a] Euſebius, & eius imitator [b] Nicephorus, ſimúlque [c] Caſſianus apertè confirmant, quod à Philone ſcriptum eſt, ad noſtros, hoc eſt, non Iudæos, ſed Chriſtianos monachos referri oportere. Quod ſi monachorum nomen huic delicato ſeculo, aut ſectariis potiùs & Io- B uinianiſtis vſque adeò ingratum ac odioſum eſt ac rem ipſam quæ cum Philoſophia Chriſtiana præclarè conſentit, probare ac retinere magnoperè conuenit, illiúſque meminiſſe, quod ab Euſebio Cæſarienſi egregiè dictum accepimus: Chriſtianæ vitæ perfectum modum in ſolitudine, in paupertate, atque virginitate conſiſtere. Monachorum autem nomen, ſi Caſſiano credimus, principio illis inditum fuit, qui cùm primus naſcentis Eccleſiæ feruor refrigeſceret, vt prioris illius diſciplinæ & perfectionis veſtigia retinerent, ſeſe à Chriſtianorum vulgo ſegregârunt, & ſingularis ſolitariæque vitæ diſtrictionem adierunt, à coniugiis abſtinentes, quin etiam à parentum ſe conſortio mundique conuerſatione omnino ſeparantes.

a Lib.2. Eccleſ.hiſt.ca. 15.16. & 17.
b Lib. 2. cap. 17.
c De inſtitutis cœnobiorũ li. 3.cap.2. & collat.18. cap.5.
De demõſtrat. Euang. lib.1. ca.8.
Collat.8. cap.5.

Qui ex nouatoribus vitæ & veſtitus auſteritatem in Ioanne cõfitent.

C QVANQVAM ne hac quidem in parte ſibi conſtant, ſed vt aliis in rebus plurimis, inter ſe diſſentiunt aduerſatij. quorum nonnulli, vt veritatem confirment, de Ioanne longè commodius docent. Etenim [e] Brentius & [d] Sarcerius præter eremum, etiam duriſſimum & rigidiſſimum vitæ genus Baptiſtam noſtrum inſtituiſſe concedunt. Et [e] Pellicanus his verbis veritatem agnoſcit: *Vtebatur Ioannes pœnitentiæ ſpeculum & præco futurus, omnino incultioribus, & vilioribus aſperioribúſque veſtibus, quæ iuxta regionum varietates æſtimantur: ſicut & pius Franciſcus ad damnandum facto inſolentiam & pretium zonarum de auro & pretioſiſſimis rebus, funem rudem elegit.* Quin & Lutherus ipſe teſtis eſt: quòd D Ioannes veſtiebatur pilis camelorum, & cingulo vtebatur pelliceo, id vitam aſtrictiorem carniſque macerationem ac vitæ puritatem, quæ prædicatores decet Euangelij, ſignificare. Accedit & Georgius Æmilius, vt cauſę à ſociis oppugnatę in Ioannis, aut potius veritatis gratiam opem ferat. *Seueritas & continentia vitæ Ioannis in eo apparent*, inquit, *quod non ſectatus eſt aulæ delitias, nec ſe mollitie vitę corrumpi paſſus eſt, ſed in mediis deſerti ſyluis aſperam & rigidam vitam coluit, hirſuta cameli pelle tectus, & in cibo cum locuſtis melle ſylueſtri contentus: atque ita ſine omnibus delitiis & commoditatibus in deſerto loco vixit, maiorem officij ſui quàm vitæ rationem habens, planéque ſeueritatem doctrinæ ſuæ viuendi ratione referens.* Ex quibus colliget

f Hom.10. in Lucam. e in cap.1. Luca. f In 3.cap. Matthæi.

In Poſtilla. Dominica 3. Aduentus.

In Euang. Dominica 3. Aduentus.

A Lector, tantam vim eſſe veritatis, vt etiam per aduerſariorum ora nonnunquam erumpat: ſicut iſtis factum eſt, qui verè Ioannem à vitę duritia probant, aliiſque probandum oſtẽdunt.

SED enim bona ſectariorum pars hoc pręſe fert, aliiſque imperitis perſuadere conatur, nullum Ioanni victus veſtitúſque delectum proprium ferè fuiſſe, ſed eadem eſitaſſe, iiſdem fuiſſe modis veſtitum, quibus ætate illa vicini & montani homines moderatè ſobriéque viuentes ex more vtebantur. Quid verò dicerent aliud Epicuræi & Iouiniani, ſiue qui carnis voluptates delitiáſque ſupra modum amant, & his rebus, quę ad corpus pertinent, maximè delectantur? Sed enim ad huiuſmodi præſtigias & B tergiuerſationes miſeri confugiunt, qui tùm veritatis, tum Eccleſiæ ſpiritu deſtituti, ſecundùm carnem ſapiunt, & molliter viuentibus non inuiti adblandiuntur. Nos verò qui lucem amamus Euangelicam, & offuſam à nouis tenebrionibus caliginem depulſam cupimus, ea quæ Angelus, quæ Chriſtus, aliique plures fide digni teſtes in Ioannis commendationem memoriæ prodiderunt, malis iſtorum artibus palam opponamus. Primùm ab Angelo Gabriele, cùm de hoc puero vaticinatur, temerè dictum non eſt: Erit magnus coram Domino; vinum & ſiceram non bibet. Hæccine tantùm ad ſobrium aut aliis aſſuetum vitæ genus pertinent? imò ad ſummam Ioannis continentiam & illis temporibus inuſitatam, veréque mirandam abſtinen- C tiam, non poſſunt certè non referri. Quare hæc Angeli verba ſic explicat Emiſſenus: Abſtinentiæ merita ac virtutum, & iter arduum militiæ ſpiritualis humano generi inſinuare curauit.] Vanus eſt autem Caluini metus, ne hoc prætextu fingatur Dei cultus in vini abſtinentia, *Solùm*, inquit, *omnes temperantiam colant. Qui noxam ſentiunt ex vini potu, ſponte abſtineant: qui carent, defectum æquo animo ferant.* O inſignem hunc præconem abſtinentiæ, qui nullum inter temperantiam & abſtinentiam poteſt ferre diſcrimen, qui prorſus reiicit omnem ab Eccleſia indictæ, vel ſpontè ſuſceptæ in cibo potúque abſtinentiæ conſuetudinem & exercitationem, qui demùm laudandam piorum virtutem damnandæ tribuit ſuperſtitioni. Ita D demùm Caluino & Sectariis libet non ſequi, ſed, conuellere imò & abrogare, morem veterum orthodoxorum, qui ſolenniter ieiunantes, olim à carnibus ſimul & vino abſtinuerunt. Hinc illud Cyrilli antiſtitis Hieroſolymitani dictum extat: Ieiunamus à vino & carnibus abſtinentes: non quòd hæc tanquam abominationes oderimus: ſed quòd præmium expectamus, vt ſenſibilia deſpicientes, ſpirituali deinceps, & intellectuali menſa fruamur: & nunc ſeminantes in lachrymis, in futuro ſeculo in exultatione metamus.]

Luc.1.

Probatio ex Euangelicis teſtimoniis, inuſitatam & ſeueram vitæ rationẽ Ioãni tribuendam eſſe.

Serm.1. de S. Ioanne Baptiſta.

In Harmonia Euang.

Certam vini abſtinentiam temere Caluinus improbat.

Ieiunantes olim à vino & carnibus abſtinebant.

Catecheſ.4.

CHRISTVS verò ſic pronuntiat: Venit Ioannes Baptiſta neque manducans panem, neque bibens vinum: nempè vt incredibilem vitæ auſteritatem, victúmque Ioannis

Chriſtus Ioãnem à victu & veſtitu proprio commendat.

Luc.7.
Matth.11.

parciſſimum Iudæis luxu diffluentibus exprobret. Quæ Chriſti verba ſic explanat Epiphanius, vt Ioannes non omnino nihil ediſſe aut bibiſſe, ſed ab omni edacitatis ac potationis ſuſpicione remotus eſſe dicatur, quoniam & carnibus abſtinuerit, nec vinum guſtarit, locuſtis, melle ſyluestri & aqua contentus. Aliud Chriſti dictum eſt: Quid exiſtis in deſertum videre? hominem mollibus veſtimentis indutum? Ecce qui in veſte pretioſa ſunt & delitiis, in domibus regum ſunt. Significat igitur veſtitum Ioannis vt proprium, ita & inſolitum, atque ab omni nobilium & aulicorum conſuetudine mollitiéque remotum, ac Deo tamen gratum & laude dignum fuiſſe, quantumuis ille vilis, durus, aſper, & horridus mundi quidem filiis videretur. Facit & Dominus pulchram hic comparationem, vt Ioannem oſtendat alienum à moribus diuitum & aulicorum, qui niſi ſuauiter, molliter ac delicatè vixerint, omnémque tùm in victu, tum in veſtitu luxuriem oſtentarint, præter decorum, & contra dignitatem ſuam ſe agere arbitrantur. At contra Chriſtus vrget hoc pacto: Non cæleſti, ſed terreno regno militant hi, qui contra Ioannis exemplum pro Deo perpeti aſpera fugiunt, ſed ſolis exterioribus dediti, præſentis vitæ mollitiem & delectationem quærunt,] ſicut Beda locum interpretatur. Qui Gregorium ſequutus, hoc etiam non minus grauiter quàm ſapienter adiungit: Nemo exiſtimet, in luxu atque ſtudio veſtium peccatum deeſſe: quia ſi hoc culpa non eſſet, nullo modo Ioannem Dominus de veſtimenti ſui aſperitate laudaſſet. Aut ſi Hieronymum ſequimur, aſſerit Ioãnem Dominus camelorum veſtitum pilis, vt ſciamus eum nulli poſſe adulationi ſuccumbere, eumque qui locuſtis veſcitur ac melle ſylueſtri, nec opes, neque alias terrenas delitias quærere, rigidáque & auſtera vita, auras vitare palatij.] Ambroſius verò ita ſcribit: Quæ maior cauſa humilitatis in Propheta, quàm cõtemptis mollibus veſtimentis, pilorum aſperitate veſtiri? Quæ præclarior abſtinentia, quàm ſpretis vitæ huius delitiis, ſtridulis veſci locuſtis, & melle ſylueſtri?] Tum apud Gregorium Magnũ hanc memorabilem lego ſententiam: Ioannes qui aliis durus erat, ſibi remiſſus non erat. Nam vt pœnitentiæ duritiem, quam prædicabat Euangeliſta, eum tenere oſtenderet, ait: Habebat veſtimentum de pilis camelorum: & zona pellicea circa lumbos eius.] Rectè igitur Iuuencus, qui Euangelicam hiſtoriam fideli reddidit carmine, Ioannis victum & amictum, vt minime delicatum & mollem, ſic celebrat:

Texta camelorum fuerant velamina ſetis,
Et zonæ pellis medium cinxere Prophetam,
Arms qui ſolitus ruralibus eſſe locuſtas,
Et tenuem villum, præbent ſylueſtria mella.

HAEC ſatis oſtendunt, ni plane fallor, ſententiis Euangelicis refelli aduerſarios, eóſque prorſus pugnare cum ſanctiſſimis Patribus, qui longe alium diuinæ ſcripturæ ſenſum & ſpiritum quàm noui iſti Theologi, prodant ac exprimant. Nec deſunt exempla, quibus fiat, probabilius, quòd Patres de Ioanne, eiúsque vitæ duritia & aſperitate ſingulari tum ſcriptum, tùm factum eſſe interpretantur. Deſcribitur Elias ille Theſbites, quòd vir piloſus & zona pellicea accinctus renibus fuerit, quod in deſerto vixerit, quòd cibo tenuiſſimo victitarit, quod pane duntaxat ſubcinericio & ſimplici aqua contentus, ingens confecerit iter, ac diuturno ieiunio ſeſe afflixerit. An non is vetus Elias eſt? quod nomen Ioanni Chriſtus ipſe largitur: ſed & Angelus prædicit, eum in ſpiritu & virtute Heliæ ſuum munus, vt ſit Meſſiæ nimirum prodromus ſiue præcurſor, fideliter obiturum eſſe. Quamobrem ita Hieronymus: Ioannes, inquit, ſecundum myſterium, quod in Malachia ſcriptum eſt, ipſe eſt Elias, qui venturus eſt: non quòd eadem anima, vt heretici ſuſpicantur, & in Elia, & in Ioanne fuerit, ſed quòd eandem habuerit ſancti Spiritus gratiam, zona cinctus vt Elias, viuens in eremo vt Elias, perſecutionem paſſus ab Herodiade, vt ille ſuſtinuit ab Iezabel.] Daniel vir deſideriorum & eximius idem Propheta, in victu ſibi adeò nihil indulſit, vt oblatas menſæ regalis epulas ex animo recuſarit, ac ſeipſum aliquot hebdomadarum ieiunio macerarit. Panem ſuauem non comedit, vt ſcriptura loquitur, caro & vinum non intrauit in os eius, nec vnctus oleo: ſolis leguminibus corpus delicatum ſuſtentare voluit, & abſtinentiam vna cum piis ſociis mirabilem atque continuam exercitauit. Cuius exemplo docemur, quemadmodum rectè monet Theodoretus, quantum nobis voluntaria proſit afflictio. Etenim beatus Daniel cùm voluntario ſeipſum ieiunio afflixiſſet, & Dominum quæſiſſet, ſtatim exorauit, & voti ſui cõpos factus eſt: quod is quoque, qui ſe ei in viſione obtulerat, declarat.] Non dicam porrò de Eliſæo & filiis Prophetarum, quos veteris Teſtamenti monachos, appellat [a] Hieronymus: nam & hi agreſtem durámque tranſegere vitam, ab vrbanis quidem delitiis prorſus alieni, quemadmodum Eliſæi diſcipuli teſtes eſſe poſſunt. Ex Paulina etiam epiſtola diſcimus, quantus vitæ rigor in antiquis fuerit Patribus ante Ioannis ortum, quos ait in melotis & pellibus caprinis egentes circumiiſſe, in ſolitudinibus erraſſe, nec ſolum in montibus, ſed in ſpeluncis etiam terræque cauernis vitam exegiſſe, quam non ſane iucundam, ſed aſperam & luctuoſam fuiſſe neceſſe ſit. Apud Perſas Magi, qui omnium erant peritiſſimi, excepta farina & olere, nihil amplius in cibo ſumebant, vt ſcribit [b] Hieronymus. Eſſæi ab vxoribus, vino & carnibus ſemper abſtinuerunt, & quotidianum ieiunium verterunt in naturam, ſi Ioſepho fidem habemus. Quis verò ambigere poſſit, quin Ioannes his omnibus vitæ auſteritate non ceſſerit, aut eoſdem potius ſuperarit? Fuit enim nouus nouæ cuiuſdam perfectæque pœnitentiæ, & perpetuæ continentię non præco ſolum, ſed etiam apud poſteros

Luca 7.
Contra Ebionæos hæreſ. 30
Gregor. homil. 6. in Euangelia.
Lib. 2. in Lucam ca. 7.
Ad Aglaſiã quæſt. 1.
Cur Ioannes à Chriſto laudetur ob veſtium aſperitatem.
Serm. 66.
Lib. 4. expoſit in 1. Reg. 9.
In Euang. hiſtoria.
B
C
D
Exempla veterum ſeuerè & duriter viuentium.
3. Reg. 17. & 19. 4. Reg. 1.
Matth. 11. Luc. 11.
In multis Eliam & Ioannem cõuenire.
Dan. 1. et 10.
Secundũ exemplum à Daniele deſumptũ.
Orat. 10. in Dan.
Voluntaria afflictio prodeſt.
a Epiſtola 4. ad Ruſticum.
4. Reg. 2. et 4. 4. Reg. 6.
Hebr. 11.
Tertium exemplum à veteris Teſtamẽti Patribus petitũ.
Quartũ exemplum à Magis Perſicis, & Eſſæis Iudaicis.
Ioannes aliis nullis vitæ auſteritate ceſſit
b Aduerſus Iouinianum lib. 2.
c De bello Iudaico lib. 2. cap. 7.

poſteros omnes abſolutum exemplar, & ſicut [a] Ambroſius vocat, magiſter abſtinentiæ. Tum [b] Chryſoſtomus docet, Ioannis habitum compunctioni ac pœnitentiæ congruiſſe, quoniam pœnitẽtiæ præco ille miſſus eſſet. Petrum Apoſtolum laudant, qui modico cibo fouerit corpuſculum, quemadmodum apud Clementẽ & ipſe teſtatur. Panis, inquit, mihi ſolus cum oliuis, & rarò etiam cum oleribus in vſu eſt. Indumentum autem hoc eſt mihi quod vides, tunica cum pallio. Hoc mihi ſufficit: quia mens mea non ad hæc præſentia, ſed ad illa, quæ æterna ſunt aſpicit, & ideò nihil me rerum præſentium viſibiliúmque delectat.] Neque tacet Paulus crebrò ſe ieiunaſſe, & corpus velut iumentum laſciuiens, haud ſine vi ſubegiſſe, & ieiuniis maceràſſe. Sed ego ſat habeo dicere de Iacobo fratre Domini, & primo Epiſcopo Hieroſolymitano, viro ſanè celeberrimo iuxta & ſanctiſſimo, cuius & Ioſephus meminit. Is auſterioris diſciplinæ ſtudio incenſus, vitam admirabilem ac penè incredibilem duxit, eòque à probatis authoribus, præſertim [c] Egeſippo, [d] Epiphanio, [e] Chryſoſtomo & [f] Hieronymo, magnoperè commendatur. Non ferrum in eius caput aſcẽdit, non ſe in balneo lauit, non laneam veſtem, non calceamentum induit, imam tunicam non mutauit, carnes & quicquid ex animãtibus edi poterat, nunquam attigit, expers idem coniugij, & fidus cuſtos perpetuæ virginitatis. Quam inuſitatam & valde ſeueram, ac plærique inimitabilem vitæ rationem ille tùm Apoſtolus, tum Epiſcopus, publicisque muniis impeditus non ſolum indixit ſibi, ſed nunquam mutandã eſſe cenſuit.

a Lib. 10. epiſt. 82. b Homil. 10. in Matth. — Quintum exẽplũ ab Apoſt. acceptum. Victus & veſtitus Petri Apoſtoli. *Lib. 7. Recognitionum.* — *2. Cor. 11.* — *Iudaic. antiq. lib. 10. cap. 16 c l. 5. commẽt. lib. citatur ab Euſeb. Eccleſiaſt. hiſt. lib. 2. cap. 23. d Contra hereſ. lib. 3. Tom. 3. e In Matth. hom. 2. f Catal. ſcriptorũ Eccleſiaſt.* — Iacobi Apoſtoli mira in victu & amictu auſteritas. Ioannes ad vitæ rigorem quodammodo natus.

QVID verò minus Ioannem feciſſe credamus? qui ad ſummum vitæ rigorem diuinitus electus, & quodammodo natus planéque deſtinatus videtur, ſicut cum ex aliis locis, tum ex Angeli verbis in templo parenti dictis manifeſte colligi poteſt. Quid Chriſtum, quæſo, in deſertum, & ad nouum illud horridúmque in deſerto viuẽdi genus adduxit, vel, vt eum Marco loquar, expulit? vtique Spiritus ſanctus, qui quemadmodum hominũ mollicie & voluptate non neceſſaria plerunque offenditur: ſic aſperis vitæ bonæ ſtudiis, & arduis piorum laboribus delectatur; nec facilè inuenitur in terra (vt ille dixit) ſuauiter viuentiũ: qui præterea hoc Domini exemplo docuit, nobis ieiunandum eſſe, vt Auguſtinus admonet, quando fortè acriore luctamine cum tentatore confligitur. Idem verò ſpiritus Paulos, Antonios, Hilariones & infinitos piorum greges ab vrbibus, amicis, deliciis abſtractos, in vaſtas eduxit ſolitudines, & ſocios ferarum, omníſque continentiæ cultores perfectos effecit: vt omnibus mundi curis vacui, & diuinæ Philoſophiæ tantum dediti, cæleſtium in terris vitam imitarentur. Quare à Chryſoſtomo non temere dictum eſt, Spiritu ſancto expelli multos de domo parentum, & in ſolitudinem duci: Spiritum ſanctum non libenter habitare, vbi turbæ & frequentiæ, diſſenſiones & rixæ ſunt: Spiritum ſanctum proprie ſedem habere ſolitudinem.] Qua de re multa nobis & præclara ſuggerunt exempla præter Hieronymum, Theodoreti θεοφιλὴς, Palladij Lauſiaca, & Caſſiani collationes. Et miramur adhuc, Ioannem in victu & veſtitu huiuſmodi ſibi durum & aſperum, vulgaris tum conſuetudinis, tum voluptatis expertem, caſtigandę carni ex profeſſo vacantem, mundi blandimenta ridentem, pœnitentię ſimul & continentiæ exactè perpetuóque ſtudioſum, id pręſtitiſſe; quod eius vocationi & acceptæ gratiæ congruebat; quod viuẽs in eo ſpiritus ſuggerebat; quódque præſtantiſſimum Eccleſiæ magiſtrũ decebat: nimirum vt in carne præter carnẽ, non ſibi, ſed Deo viueret, non Angelus fortaſſe minus, quàm homo, & terreſtris quidem Angelus, ſicut eum Chryſoſtomus vocat, meritò exiſtimandus.

Matth. 4. Marci 1. — Spiritus ſancti proprium eſt, ad duriorẽ vitæ rationem mouere & ducere homines. — *Io. 28. Ser. 157. de Tempore.* — *Hom. 5. in Marcum.* — *In vitis Pauli, Hilarionis Malchi, &c.* — *Hom. 10. in Luc.*

QVAE omnia clauſis velut oculis prætereunt aduerſarij, vt ne cum rigido Ioannis inſtituto quicquam cómmune habeant, néve palàm fateantur Baptiſtam noſtrum plus quàm alios ruſticanos vicinos, ſeu montanos homines, parcè rigideque vixiſſe, & in horrida incultáque vita reliquis tùm temporis omnibus præluxiſſe. Certè cum Euangeliſtis Patres Ioãnis virtutem & ſanctitatem ab externo cultu habituque corporis mirificè & vno quaſi ore cõmendant. Hieronymi ea vox eſt: Præcurſor Domini & præco Ioannes locuſtis alitur & melle ſylueſtri, non carnibus: habitatióque deſerti & incunabula monachorum talibus inchnãtur alimentis. Sed & ipſe Dominus baptiſma ſuum quadraginta dierum ieiunio dedicauit: & acriora dæmonia docuit non niſi oratione & ieiuniis poſſe ſuperari.] Et paulò pòſt: A diebus Ioannis baptiſtæ ieiũnatoris & virginis, regnum cælorum vim patitur, & violenti diripiunt illud.] Apud Baſilium hoc extat teſtimonium: Ioannis vita vnicum ieiunium erat, qui non tectum habebat, non menſam, non terram arandam, non bouem aratorem, non frumentum, non piſtorem, non aliud quicquam rerũ temporalium. Quapropter inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta.] Sed & æqualis Baſilij Gregorius Nazianzenus, [g] Ioannem eremi cultorem, ſeu eremitam (nam vtroque modo vertit interpres) crebrò celebrat, cibum illius locuſtam & fauum agreſtem, veſtem ex pilis celſicomorum camelorum, ac domum eius cælum latum, ſolitariáque humi ſtramenta inter ſua cantica prædicat. Huic cum laude [h] confert Baſilium, qui & ipſe in deſerto habitarit, & nocte veſtem aſperam ſumpſerit, parémque cum Ioanne dilexerit cibum. [i] Chryſoſtomus verò in hunc modum habet: Quoniam vniuerſum penè genus humanũ maximè ieiunantes ſolet admirari, & duritiam viuendi approbare: idcirco ſtatim à teneris vnguiculis diſpenſatione diuina duritęr vixit Ioãnes, ad hoc vt credendo populi ducerentur.] Et turſus: [k] Ioannes neque tecto indiguit, neque lecto: non menſam vel aliqua huiuſmodi

Patrum teſtimonia Ioãnis in vita & veſtitu ſeueritatem cõmendantia. — *Lib. 2. contra Iouinianum.* — *Matth. 4. Matth. 17.* — *Matth. 11.* — *Serm. de ieiunio.* — *Matth. 11.* — *g In carminib. de documentis virginum.* — *h Orat. in laudem Baſilij.* — *i Homil. 38. in Matth.* — *k Hom. 10. in Matth.*

requiſiuit:ſed Angelica quadam vita mortali in carne reſplenduit. Proptetea etiam veſtimentum de pilis camelorum Ioannes habuit, vt habitu ipſo doceret mundi contemptum, & omnem ſuperbiæ rationem conculcandam: homines quoque ad omnem laboré ipſo habitu præpararet.] Quos Patres ac veluti duces ſequutus [a] Anſelmus, de Ioanne ita pronuntiat: Quod verbo prædicabat, exemplo oſtendebat: gerebat enim habitum pœnitentiæ, dum cilicio camelino indutus eſſet, & cibos ſylueſtres comederet, & zona pellicea circa lumbos eius. Fecerat auté perizomata de pellibus ſiccis animalium circa lumbos, ad libidinem refrenandam.]

a In cap. 3. Matth.

Cilicium camelinum Ioãnis fuiſſe.

De duriore Ioannis veſtitu plura teſtimonia.

VT hinc ſatis conſtet, metum eſſe figmentũ Centuriatorum, cum de crudis tantum Ioannis pellibus connexis obganniunt. Non temere contra iſtos poſt [b] Chryſoſtomum notauit [c] Beda, Ioannem pilis, non lana veſtiri, quod illud quidem auſteræ veſtis, hoc verò mollioris luxuriæ præbeat indicium. Probent interim nobis aduerſarij, ſi quid habent de lana vel panno firmo atque durabili, vnde Ioanné veſtitum fuiſſe credamus. Aliter ſane Patres iudicarunt, ex quibus [d] Chryſologus in hunc docuit modum: Ioánes veſtitu, victu, loco, totus pœnitentia formatus incedit.] Et iterum: Accepit tortuoſiſſimi pilos animantis, nihil habentis recti, nihilque gratiæ, nihil decoris, quem natura dedit labori duro, addixit magno ponderi, extremæ tradidit ſeruituti. Tali pœnitentiæ magiſter indui debet veſtimento.] Ab Hieronymo ſic dicitur: [e] Hic fugit vrbes, zona pellicea cingitur, locuſtis alitur ac melle ſylueſtri: & in typum pœnitentiæ prædicádæ tortuoſiſſimi animalis veſtitur exuuiis.] Tum apud [f] Paulinum legimus de pallijs, quæ ex camelorum pilis texta, aſperitate ſetarũ compungebant homines, & in mentem reuocabant Ioannem, quem pili camelorum hirto tegmine veſtiebant. Demum pulchre [g] Bernardus, ſi vllus alius, Ioannis veſtitum ita deſcripſit: Rigida veſtis, inquit, & duriſſimis hiſpiditatibus côtexta, rigore ſquallifero corpus affligit Patriarchæ, carnemque tenerrimam immanius a diſtrictio diſciplinæ feritate coarctat: teneros artus, & ſacratiore ſpiritu ſuperfuſos, continui quaſſat longitudo martyrij] Et poſtea, Cæli rore paſcitur, & animalis viliſſimi ſatiatur eduſio, nihilque coctum accepit ieiunantis auſteritas.

b Opere imperfect. in Matth. hom. 3.

c In Marcum lib. 1. ca. 1.

d Serm 148.

e Ad Laetam de inſtit. filiæ.

f Epiſt. 10. ad Seuerum.

g Serm. de prim. eg S. Ioan. Baptiſtæ.

IAMVERO quod ad zonam Ioannis attinet, ex [h] Chryſoſtomo diſcimus, in more Iudæis fuiſſe, vt zonis laneis vterentur: at Ioanné quaſi aliquid durius facere volentem, zona pellicea fuiſſe cinctũ: veſtem verò habuiſſe de ſetis aſperioribus, eamque cilicinam, grauem, aſperam & corpus conterentem potius, quàm fouétem. Ac [i] rurſus de geſtatione zonæ loquens, Ioanné & ſanctos alios prędicat, qui hoc virtutis inſigne circumiulerint, quòd ſcilicet in iugi opere
» verſarentur, ſiue iter agerent, ſiue aliud quid ne-
» ceſſarij ac properandi laboris arriperét: qui prętetea hoc argumento docuerint, omnem ſuperbiendi rationem conculcare, ſeque ad omnem laborem ipſo quoque habitu pręparare. Sicut

h Hom 3. oper. imperf. in Matth.

De zona Ioannis notanda.

i Ibidem.

A etiam à [k] Theophylacto dictũ eſt: Omnes ſancti introducũtur a ſcriptura cincti, veluti ſemper in opere exiſtentes: vel quod affectiones concupiſcẽtiæ mortificarunt. Pellis enim mortui animalis pars eſt] [l] Euſebius Emiſſenus dicere non veretur ille pilis camelorum, id eſt, cilicio veſtitus inceſſit,] [m] Hieronymi dictum extat: Zona pellicea Ioannis, qua accinctus fuit & Elias, mortificationis ſymbolum eſt.] Ac [n] idem alibi. Ioannes Baptiſta, inquit, zona pellicea mortificauit lumbos ſuos, ante diem iudicij iudicis voce laudatus.] Habet igitur Ioannes hoc ſibi commune cum Helia Theſbite, vt ſit vir piloſus, & zona pellicea, quæ de animalis mortui petitur exuuiis, ſuos ſibi renes præcingat. Quid verò hic incomptus habitus premens
B ilia, quid hæc hirſuti incultíque corporis noua ſpecies oſtendit aliud, quàm carnalis concupiſcentiæ & libidinis petulantiam, quæ in lumbis dominari ſolet, in Ioanne ſtudioſè compreſſam & extinctam fuiſſe: vt in carne ille ſine carne viueret, ſuóque ſimul exemplo præfiguraret, non ſine vi quadam & aſſidua contentione fieri poſſe, vt Euangelici ſpadones virginitatis, continétiæ caſtimonięque laudem colant, eiusque ſolidum fructum conſequantur. Origenes verò in hunc modum: Quòd Hieremias zonam, Ioannes pelliceam zonam circa lumbos habuiſſe dicitur, indicatur pars illa corporis apud huiuſmodi viros ita emortua, vt neque leuis motus, neque alius quiſquam in lumbis eorum fuiſſe crederetur, ſed ſola caſtitas & pura pudicitia.] At-
C que inter cæteros hunc locum Bernardus diligenter expendit, ſimulque Ioannis exemplum hacteous propoſitũ verbis animaduerſione dignis illuſtrat: Conſidera hominé angelico promiſſum oraculo, conceptum miraculo, ſanctificatum in vtero, & nouum in nouo homine pœnitentiæ mirare feruorem. Victum & veſtitum, ait Apoſtolus, habentes, his contenti ſimus. Apoſtolica perfectio iſta eſt: ſed Ioannes etiam hæc contempſit. Denique audi Dominum in Euangelio: Venit, inquit, Ioannes non manducans, nec bibens plane nec veſtiens. Sicut enim non eſt locuſta cibus, niſi aliquorum forte irrarionabilium animantium: ſic nec pilus cameli humanum eſt indumentũ.] Et paulò pòſt:
D Hic ergo Ioánes, quo nullus maior in natis mulierum, innocentiſſimum illud corpus ſic caſtigat, ſic extenuat, ſic affligit: vos indui feſtinatis byſſo & purpura, & ſplendide epulari.] Non eſt igitur abs re, quod Epiphanius in ſeptima ſynodo refert ſua & maiorum ætate imaginem Ioannis in Ecclesia ſic depingi ſolere, vt delicatis & mollibus veſtimentis induto, veluti ſpeculum quoddam exhibeatur. illo nempe propoſito, qui pilis camelorum opertus, & in cibo mel habere ſylueſtre, & Chriſtum ipſum digito mõſtrare videatur.

k In 3. cap. Matth.

l Hom. 2. de S. Ioanne baptiſt.

m In 3. cap. Matth.

n Ad Demetriadem.

4. Reg. 1.

Ioannes typus continentiũ ac virginũ in lege noua.

Iob. 40.

Matth. 19.

Hom 9. in Leuiticum.

Serm. in natiuit. Ioannis baptiſtæ.

1. Timoth. 6.

Matth. 3.

VERVM ſit modus in recitandis Patrum ſententiis, quibus & nouatores aperte coarguuntur, & Ioannis in victu veſtituque aſpero inuſitata ratio firmiter comprobatur. Atque vt reliqua deeſſent omnia, certe apud pios non poteſt non valere plurimum, quòd

æterna

Summa eorũ, quæ in vita Ioannis conſiderãda ſunt. Matth. 11. Luc. 7.

æterna Dei ſapientia Chriſtus coram omnibus à veſtimenti & vitæ auſteritate ſuum præcurſorem publicè commendauit, ſicuti demonſtrauimus. Eò autem ipſo ſatis oſtendit, hunc pietatis cultum nequaquam inutilẽ, quin Deo etiam acceptum fuiſſe quòd Baptiſta vitam in media ſolitudine minimè delicatam, iam inde à puero degeret: quod admirandum potiùs, quàm imitandum diſciplinæ rigorem, plus quàm Nazareus vel Rechabita, ſibi vltrò indiceret: quod in paupertate, ieiunio, fame, continentia, ſilentio, precatione, nulli monachorum cederet: quod humanæ conuerſationis oblitus, nocte autem ac die diuinis duntaxat rebus intentus, omnibus Deo ac ſapientiæ vacantibus clarum velut ſpeculum exhiberet, ac illuſtrem nullóque vnquam tempore extinguendam ſanctitatis lucem præferret: quod denique ad ſacrum euangelizandi ſtudiũ tanto ſe ſtudio & zelo præpararet, vtpotè non progreſſus in publicum ante annos ætatis ſuæ plus minus triginta. Tunc enim, vt plærique putant, vox clamantis in deſerto eſſe cœpit, & propellente ſpi- A ritu, ſe primùm conſpiciendum & audiendum populo præbuit. Videãt ergo Centuriatores, & quotquot eorum falſa opinionum commenta ſequuntur, quàm decenter his prætermiſſis, quæ ad vitam Ioannis illuſtrandam maximè pertinebant, inanes quaſdam nugas meráque ſomnia nobis venditent atque obtrudant, turpiter interim & velut in meridiana luce hallucinantes, fortaſſe vt qui non ſapientiæ lumine colluſtrati videri volunt, iuſto Dei iudicio ſuam inſipientiam orbi clariſſimè prodant. Demùm lectores omnes æquè iudicent, præſtétne antiquos & illuſtres illos heroas audire, quã nouis & obſcuris, malæque fidei ſcriptoribus credere, qui ſacræ hiſtoriæ ſuum & alienum ſenſum licenter affingunt, nec ſolùm receptæ hactenus & probatæ veritati contradicunt, ſed & aperta Euan- B geliſtarũ verba deprauant, dum tantoperè ſtudent, ab vſitato ruſtici veſtitus genere virum illum celebertimum, vulgaribus eius temporis & loci hominibus exæquare.

Nouatorum licentia in Ioannis hiſtoria tractanda intolerabilis.

CAPVT QVARTVM.

Eſca autem eius erat locuſtæ & mel ſylueſtre. *Matth. 3.*

Locuſtas & mel ſylueſtre edebat. *Marci 1.*

MAGDEBVRGENSES.

IOANNIS *Baptiſtæ eſca erat locuſta & mel ſylueſtre. Fuerunt autem illæ locuſtæ ſpecies cancrorum, terreſtrium locuſtarum aliquam ſpeciem repræſentantes: ſiquidem chelis carent: habent tamen quaſi ſpinas quaſdam in cruſta, & cornua longiora, quam cæteri cancri. His forte vſus eſt Ioannes, quia piſcatores Iudaici eos abiecerunt tanquam prohibitos piſces. Ioannes vero pro libertate Euangelica eos comedit.* Libro primo cap. 6. col. 250. Et rurſus cap. 4. col. 195. *Veſcitur locuſtis contra legem.* Et pagina 364. *Cibus Ioannis erat mel ſylueſtre, quod vicina ſylua copioſe gignebant, & locuſtæ. Sed quale hoc animal fuerit, inter Doctores ambigitur. Alii ſentiunt cancri genus fuiſſe, nonnihil forma locuſtis ſimile, quod piſcatores Iudaici ad Iordanem in ripam conieceri̇nt, tanquam cibum a Deo interdictum, Leuitici vndecimo. Tales ſunt etiam quidam cancri, qui mari generantur mediocri magnitudine, habentes cruſtam plurimis acutis ſpiculis munitam, & carentes chelis, pedibus aliquanto longioribus. Id ſi ita ſe habet, Ioannes etiam exemplũ libertatis Euangelicæ exercuit eo cibo, qui prohibitus piſcibus vſus eſt, vt omnibus conſtaret, eum quoque Moſaicam legem nunc abrogare. Alii de terreſtri animali intelligunt, cuius vſus Leuitici vndecimo expreſſe eſt permiſſus.*

CENSVRA.

Ioannis in victu auſteritas maxima.

VICTVM Ioannis proprium & Matthæus & Marcus expreſsit, nihilque de eiuſcemodi ciborum abſtinentia vel in veteri, vel in nouo Teſtamento ſcriptum de quoquam legimus. Veſcebatur ſanctiſsimus homo non aliis eſcis, quã locuſtis & melle ſylueſtri: eámque cibi conſuetudinem tùm æſtate, tùm hyeme, atque adeò per totã fermè vitam, vt eſt veriſimile, retinebat. Equidem haud ſcio, an vita illius auſterior eſſe potuerit, quãdo remotus ab omnibus, nullam propemodum ſui curã habuerit, vitàmque tùm obſcuriſsimam, tùm pauperrimam traduxerit, eo quidem cibo contentus, quem ex locuſtis & melle ſylueſtri frugaliſsimè capiebat. Sed inſurgunt ſectarij, & de hoc cibi genere diſceptant plurimùm, qui ne ſua laus Ioanni integra conſtet, victum illi planè vulgarem, & cum Iudæis reliquis communem aſsignant, ne cibus eius aliqua ex parte crudus, inſipidus & auſteriori vitæ congruus fuiſſe videatur. Sic enim Bucerus habet: *Volunt Ioannes iis vti, quibus & reliqui deſerti incolæ vti ſolebant, ſed vt ſancti conſueuerunt, citra aliquam inſolentem peregrinitatem.* Et rurſus: *Domini præ-*

In 3. cap. Matth.

curſor vilibus quidem & aſperis, ſed aſſuetis iis, cum quibus agebat, vſus fuit, idque ad humiliorem modum. Iam locuſtis vſos illius deſerti inhabitatores, haud quaquam incredibile eſt, quum Plinius ſcribat, Parthis hasin cibo gratas. Et alibi meminit, partem quandam Aethiopum locuſtis tantum viuere, fumo & ſale duratis in annua alimenta.

Cibus Ioannis vulgaris fuerit & vſitatus.

Ibidem.

D En quantoperè timet Bucerus, ne alius quàm communis Ioannis cibus, aut aliqua in vita eius, vt dicit, peregrinitas & inſolentia fuiſſe credatur. At verè inſolentem peregrinitatem Ioanni tribuunt Euangeliſtæ, ſicut Patres interpretantur, & res ipſa confirmat, præſertim ſi nobiſcum ſeriò perpendimus, quòd talis tantíque ſacerdotis filius à communi aliorum ſocietate & conſuetudine vltrò ſeſe ſubducat, ac eam vitæ ſeueritatem amplectatur aſsiduéque colat, quam ruſticani & infimæ ſortis homunciones procul dubiò faſtidirent, quiduis opinor factori atque paſſuri priùs quàm inde à primis annis hanc triſtem & auſteram viuendi formã deligerent, in qua nihil coctum, nihil conditum, vel calidum, ſed vnum idémque natiuum, ſimplex, vile & agreſte cibi genus perpetuò eſitaret. At bene habet quòd nec Bucerus ipſe ſuam artem & fraudem diſsimulet, dum apertè cauet, ne hinc trahatur exemplum iuxta doctrinas & præcepta hominum

Contra Bucerum Ioanni peregrinitas tribuenda eſt in vita.

abſtinendi: haud dubiè vt monaſticam vitam, eúmque ciborum delectum, qui in Eccleſia ieiunantibus tot ſeculis eſt vſitatus, hoc loco perſtringat & excludat. *Poſſumus certe*, inquit, *ſi in deſerto agimus, cum Ioannes: & ſi in cultiore regione, cum Chriſto conſuetis vti: & nihilominus veram ſolidamque & modeſtiam & abſtinentiam præſtare.* Ita verò ſe prodit Bucerus, quã ſit germanus diſcipulus Iouiniani hæreſiarchæ qui vt Euangelicam libertatem in carnalem viuendi edendíque licentiã conuerteret, ne fruſtra Chriſtianorũ Epicurus apellaretur, aperte docuit, inter abſtinentiam ciborum & cum gratiarũ actione perceptionem eorum, nullam eſſe differentiam. Quanquam nouum hoc Theologorum genus in noua & Euangelica, vt vocant, libertate prædicanda, Iouinianiſtas omnes excellit, & ſub eo prætextu maiorem, vulgò perniciem creat: tùm Eccleſiaſticę diſciplinæ neruos elidit, & authoritaté abrogat. Quorſum verò ſpectant obſeero, hæc tàm frigida Buceri commenta, niſi vt illo authore Ioannem & ſanctæ vitæ eius rigorem non ſuſpiciamus, non in pretio habeamus, non parte ſaltem aliqua æmulari ſtudeamus: ſed potiùs ad Chriſti ſimul & Ioannis imitationem ſat nobis eſſe putemus ſi Chriſtiani modeſte viuamus atque temperate? Adeo verum eſt, quod contra Iouinianum diſputans Hieronymus dixit, Semper Pſeudoprophetæ dulcia pollicentur: quódque Caſſianus de nonnullis quæritur, eos cõſiliorum atque exhortationum Chriſti magnificentiam negligentes, præſumptiuæ libertatis ſecuritate ſolui, legéque non ſuperædificare, ſed deſtruere.

Iouiniani doctrina hodie confirmata.
Hieron. aduerſus Iouinianũ lib. 2.
Qui nũc peiores ſunt Iouinianiſtis.
Collat. 21. cap. 4.

QVIS vero prudens ignorat, aliud eſſe ieiunij & ſingularis abſtinentiæ, aliud ſobrietatis vel temperantiæ cuiuſdam in victu rationem habere? Nam quod ad moralem, vt vocant, ſobrietatem attinet, vt cibo & potu moderatè & ſecundum rationem ipſam vtamur, exigunt illam quoque Philoſophi, & præſtandam eſſe fatentur mundi ſapientes: adeóque præſtant etiam Ethnici: imò ſuum in edendo modum haud rarò tenent beſtiæ. At longe ſecus habet, vbi ſcriptura commendat ieiunium, vel exẽpla piorum proponit, qui ſeuere duritérque vixerunt, ſiue, vt legimus ſuas humiliârunt & afflixerunt animas. Hæc enim non ad cõmunem victus frugalitaté, ſed ad perfectionem abſtinentiæ continentiæque virtutem, laudẽ & ſtudium pertinent. ᵃ Monet igitur Auguſtinus, aliud eſſe grauare corda in crapula & ebrietate, quod quidem ſemper malum videri & caueri debeat: aliud modeſtia & temperantia cuſtodita relaxare ieiunium: id quod à piis dominico die fiat citra reprehenſioné, cùm alioquin temperate viuere, & tamen non ieiunare poſſimus. Semper quidem Chriſtus & Apoſtoli in victu vixère frugaliter, & eos cibi fuiſſe parciſſimi pauci panes hordacei ſatis oſtendunt. Quis verò neget, eos præterea ieiunaſſe, ac maiorem ſolito cibi abſtinentiam vitæque rigorem aliquando adhibuiſſe, & precationem cum ieiunio tùm maxime coniunxiſſe, cùm grauiùs aliquid aggredi cogitarent, aut infeſtiora quædam dæmonia vellent profligare? Quare cũ ex Domino quæreretur, cur eius diſcipuli quàm Ioannis rariùs ieiunarent? hoc fore prædixit, quod poſtea conſecutũ eſſe res ipſa docuit, & Apoſtolorum acta teſtantur. Venient, inquit, dies cum auferetur ab eis ſpõſus, & tunc ieiunabunt. Ac de ſanctis quidẽ omnibus hoc pręclare, dixit Cyprianus, quod

Abſtinentia & ſobrietas ieiunium & temperantia differunt.
Ieiuniũ quomodo in ſcriptura dicatur.
3. Reg. 21
Ioel. 3.
Ionæ 3.
Luc. 2.
Pſal. 24.
Num. 29. & 30.
Leu. 16. et 23
Eſaiæ 58.
ᵃ Epiſt. 86. ad Caſulanum.
Chriſtus & Apoſtoli ſemper ſoberij, ſæpè quoque ieiunant.
Ioan. 6.
Matth. 17.
Marc. 9.
Matth. 9

A alij quoque comprobauerũt: Quotquot viros virtutum vidimus, ſine ieiunio non legimus aſcendiſſe nec aliquid magnum moliti ſunt, niſi prius abſtinentia præceſſiſſet. Quoties aliquid à Deo obtinere conati ſunt, ieiuniis incubuère & lachrymis, & pernoctantes in orationibus, ciliciis carni hærentibus, ſupplices beneficia poſtularunt.

Act. 13. & 14.
1. Cor. 6.
De ieiunio et tentatione Chriſti.

VAI de Melanchthone obiter dicam, quem ducẽ nouatores cupide ſequũtur, quíque multis & craſſis, vt mihi ſane videtur, erroribus ſacrum ieiunium contaminauit, ac tantum non e medio ſuſtulit. Primus quidem error eſt, quòd populus Iudaicus non habuerit certos & in lege diuina præfinitos ieiunij dies præter vnum diem ſeptimi menſis, qui dicebatur expiationis. Nam qui tum ſcripturæ diuinæ, tũ B rerum Hæbraicarum ſunt periti, plurès ieiuniorum dies Iudæis fuiſſe aſſerunt: ſicut etiam ex Zacharia conuinci facile poteſt. Is de ieiunio quarti, quinti, ſeptimi & decimi menſis, hoc eſt, vti nunc ſupputamus, Iulij, Auguſti, Octobris & Ianuarij meminit, eorumque ieiuniorum cauſas, ex fontibus Hebræorum deductas Hieronymus in medium profert. Et Epiphanius inter magnum & paruum Iudæorum diſtinguit ieiunium, quod Rabini veteres vel quadruplex fuiſſe commonſtrãt. Alter, eſt, quòd aduerſus ea quę diximus temperantiã, cum ieiunio aperte confundat, & idem vtriuſq; præceptum ac opus quocunque tẽpore omnibus hominibus neceſſariũ eſſe contendat: velut ieiunare nihil ſit aliud, ſcilicet quam in cibo & potu ſeruare modũ naturæ corporum conueniẽté. De hoc Euangelium loqui vult, C vbi ſuo de ieiunio inſtituit Chriſtus: id quòd nõ ſolum à conſtanti Patrũ interpretatione, ſed ab ipſo etiam verborum germano ſenſu prorſus eſt alienũ. Quòd ſi perpetuũ eſſe ieiuniũ debet, cur illud quęſo ſuis, velut imbecillioribus, Dominus ad tempus relaxauit? Cur minus eos quam Ioannis diſcipulos, voluit ieiunia colere, & in iis tũ verſari maxime, cũ ſponſus eſſet ablatus atque in cælum profectus? Cur etiam fida ſcripturæ interpres Eccleſia illud iã olim inſtituit, pręcepit, obſeruauit, vt diebus dominicis & quinquageſimæ tẽpore, quod inter Paſcha & Pentecoſten interfluit, ſoluatur ieiunium, ſicut ᵃ Tertullianus, ᵇ Epiphanius, ᶜ Auguſtinus, ᵈ Hieronymus, ᵉ Caſſianus, aliique plures crebrò meminerũt? Tertius portò error, Euangelij propriũ eſſe ieiuniũ quod in corde pleno doloribus, animíq; mœſtitia & curis occupato verſatur, cũ ventriculus labefacta-D tus, nec cibum admittit, nec potu allato frui poteſt. quod ieiunij genus cum ſit triſte, tetricum & violentũ, nihílque Spiritus adiunctũ habeat, certe dici & cenſeri Euangelicũ neutiquàm meretur, multũque ab eo prorſus differt, quod cũ animi hilaritate atque candore coniunctũ. & ab omni fuco ac ſimulatione remotũ, exigit Dominus, nimirũ, vt Chriſtianũ à Iudaico, Phariſaico ieiunio clare diſtinguat Quando ieiunamus, inquit Hieron. vngi caput & lauari faciẽ præcipit Chriſtus, vt non gloriæ hominum, ſed Domino ieiunemus. Incurrunt quidẽ in iuſtorum & pœnitentiũ animos acres & acerbi ſæpe dolores (de mirificis & horrendis iſtorũ quos fingunt, terroribus nihil dico) ſed fictitiũ eſt, in huiuſmodi mœſtitia & curis atq; angoribus verã ieiunij rationẽ ponere, & neſcio quã ventriculi labefactationem, vt ipſe vocat, cibiq; & potus faſtidium ac horrorem adeſſe oportere, vbi ieiunium Euangelicum eſt

De ieiunio Melanchthonis errores iudicantur.
In cap. 3. Matth.
Zach. 7. & 8
In cap. 8. Zachar.
Contra Ebionæos hæreſi 30.
Pet. Galat. Lib. 5. de arcan. Cathol. verit. ca 5.
Matth. 6.
Matth. 6
ᵃ De corona militis.
ᵇ In Compendiaria ſumma fidei Catholicæ.
ᶜ Epiſt. 86. ad Caſulanũ & 99. ad Ianuarium cap. 15.
ᵈ Hieron. ad Marcellam contra Montanum.
ᵉ De inſtit. cœnob. li. 3. c. 11. & collat. 21. ca. 19. & 20.
Lib. 2. contra Iouinianum.
Quale ieiuniũ Chriſtus requirat.

cum eſt celebrandum. Nullus profectò aut Patrũ, aut ſapientum, qui è verbo Dei rectè iudicarunt, ſic de ieiunio Euangelico eſt vnquam philoſophatus.

Exempla Philippi de ieiunantibus Euangelicè perperam adduci.

QVARTVS error, dũ ad confirmandam priorem ſententiã huiuſmodi nobis exempla proponit: *Tale fuit*, inquit, *ieiunium Dauidis obiurgati à Propheta Nathan. Sic in Niniue ieiunarunt aliqui ſancti homines audita concione Ionæ. Item Matth. 9. inquit ipſe Dominus fore, vt diſcipuli ſui ieiunent, tunc cùm ſponſus ab eis auferetur. Hoc modo ieiunauit & Paulus poſt conuerſionem. Item ſic pauperes familiæ propter inopiam coguntur ieiunare, ac propemodum contabeſcunt fame, quia deſunt eis neceſſaria ad victum, ſeu res naturæ conuenientes. Sic & Agar cũ filio penè ſiti periit in ſolitudine, non habẽs aquã.* Quid autẽ hoc eſt aliud quæſo, quàm lucem lectoribus eripere? quàm tenebras offundere? quàm ſcripturæ vel teſtimoniis, vel exemplis licenter abuti, B vt omnis demũ verè ieiunandi ratio, virtus & vſus aboleatur? Multùm ſanè abeſt, vt his exemplis colligat Melanchthon, Euangelij proprium dici ieiunium, quod triſtitia, neceſſitas vel paupertas im-

2. Reg. 12.

ponit, vt etiamſi edere velis ac bibere, propter has tamen cauſas minimè poſſis. Non enim coacta, ſed voluntaria ieiunia probat Chriſtus, & docet Euan-

De ieiunio Dauidis.

gelium, piique omnes intelligunt, & ſanctè obſeruate conantur. Dauid à Nathan obiurgatus, & periclitãte filio poſt adulterium, ἐξομολόγησιν in cine-

Pſal. 101.
Pſal. 34.

re & ieiunio facit, dicens, Quia cinerem tanquã panem manducabam, & potum meum cum fletu miſcebam. Et, Infirmata ſunt in ieiunio genua mea,]

Lib. 2. aduerſ. Iouin.

quemadmodum Hieronymus annotauit. An hoc verò eſt animi tantum mœroribus & angoribus cõ- C

Ionæ 3.

fici, vel ex ventriculo laborare? De Niniuitis legimus, quòd ſeueram ieiunandi, hoc eſt, ab omni ci-

De Niniuitarum ieiunio.

bo abſtinendi legem non ſibi modò, ſed & iumẽtis indixerint, indictámque obſeruarint; qui præſcriptum euerſionis ſuæ diem, vt Auguſtinus inquit,

Lib. de vet. & nou. Teſtamenti. quæſt. quæſtio. 112.

ieiunio indicto euadere meruerunt. Fingat interim quæ velit Melanchthon de ſanctis, quibus apud Niniuitas languerit ventriculus, & eibi defuerit appetentia. Certè ſi ſcripturam ſequimur, poſt Regis edictum commune ac voluntarium fuit non paucorum, ſed omnium ieiunium, quò veram & ſeriã, Deóque gratam pœnitentiam publicè declararunt, non quidem tantoperè ſolis animi doloribus occupati, quin ex longa etiam inedia proculdubio grauiter affligerentur. Multò verò eſt abſurdius dice-

2. Cor. 11. & 6.
1. Cor. 9.

D te, Paulum, qui de ſuis crebris ieiuniis, & non ſolũ de fame & ſiti gloriatur, alióſq; Apoſtolos, qui carnem ſuam ieiunij crebritate crucifixerunt, Euange-

De ieiunio Pauli & Apoſtolorum.

lico ieiunio tum ſatisfeciſſe, cùm in maximis angoribus verſarentur, vel neceſſitate quadam compulſi, cibo ſe abſtinerẽt. Quis verò dubitare poſſit, Apoſtolos non minus, imò etiam ampliùs ieiuniorum

Matth. 17.

arma, quibus ad acriora dæmonia ſuperanda indigebant, per ſe arripuiſſe, quàm ad ieiunandũ alios

1. Cor. 7.

prouocaſſe? Paulus certè monet cõiuges, vt relicto carnali commercio, nõnunquam orationi ſimul & ieiunio vacent, quemadmodum Græci codices eui-

2. Cor. 6.

denter affirmant. Tùm Corinthios vt ſe imitarentur adhortans: Exhibeamus, inquit, noſmetipſos in vigiliis, in ieiuniis, in caſtitate. Quid? quod Melanchthon, Centuriatores, aliique ſectarij aduerſus cõmunem Patrum ſententiam dictum Chriſti in hãc partem inſidioſè detorquent, velut ſuis prædixerit

A Dominus, ieiunia non niſi ex neceſſitate ſubeunda, cùm dixit: Venient dies, in quibus auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. Longè quidem aliter Patres, vt [a] Hieronymus, [b] Auguſtinus, vna & [c] Origenes, hoc dictum interpretantur: nec ſolùm illud ad Apoſtolos, ſed ad reliquos etiã Chriſti diſcipulos, omnéſque Chriſtianos, quorum nunc ieiunandi tempus ſit, volunt pertinere. Scilicet niſi aut perſecutionis procella ſæuiret, aut victus inopia vrgeret atque cogeret, à ſpontaneis ieiuniis Apoſtoli, vt ſe Euangelicos probarent, omnino abſtinuerunt. Quàm demùm egregij ſunt iſti ſcripturæ interpretes, qui Euangelicum ieiunium tantùm non relegant ad mendicos, & docent ex præſcripto Euangelij ieiunare omnes fame & ſtomachi inanitate laborantes, ac etiã deſperabundos,

Matth. 9.
a Lib. 2. contra Iouin.
b Ser. 167. de tempore.
c Hom. 10. in Leuiticum.

B qui ſummis animi angoribus moleſtiíſque diſcruciantur? Quis verò laudandam cẽſuit vnquã Agar, ab Euangelico ieiunio? Agar inquam, immorigerã, procacem, fugitiuam & in ſolitudine vagantem Saræ famulam? Eodem iure quotquot hodie fame contabeſcunt, ſiti enecantur, frigore palpitant, imò etiam quibus pro ſuis ſceleribus aqua & igni interdicitur, ſi Philippo credimus, cum Euangelicè ieiunantibus coronabuntur. Ergóne horum ieiunio reddet Pater ea, quæ Chriſtus caſtè & ſyncerè ieiunãtibus promiſit decreuítque præmia? Illóſne Paulo & Apoſtolis ſanctiſſimè frequentiſſiméque ieiunantibus æquare licebit? Non agnoſcunt iſti, aut certè non recipiunt quod Auguſtinus eruditè tradidit, diſcrimen inter ieiunium exultationis ſiue lętitiæ, & tribulationis ſiue triſtitię: vtroque autẽ mo- C do Chriſti vaticinium in Apoſtolorum ieiunio impletum fuiſſe teſtatur.

Geneſ. 16.
De Agar ieiunante.
Matth. 5.
Quæſt. Euan. lib. 2. quæſt. 18.

ADMITTIT tandem Philippus aliquod pædagogicum, ac ſponte ſeu vltro electum ieiunium ac exercitium, ſed quòd nihil ſtatuit eſſe aliud, quàm opus voluntarium temperantiæ moderantis cibum & potum, ideóque cuique liberum, prout ætati viribúſque ſuis conuenire iudicat. Vbi cum Aerianis, qui ſtata Eccleſiæ ieiunia reiiciunt, & libera duntaxat cuique permitti volunt, Melanchthoni perpulchrè conuenit. Ex qua nimis libera & diſſoluta ieiunandi ratione, ſi tamen in illam ieiunij nomen competere poteſt, illud iam effectum eſſe videmus, vt veteris Eccleſiæ ſtata & probata ieiunia nuſquam magis quàm apud ſectarios contempta, D atque adeò de medio ſublata ſint, vix vt vnus aut alter velit vel audeat vllam ieiunantis ſpeciem præ ſe ferre. Quanquàm Aëriani, vt arbitror, non tàm rudes fuere, vt ieiunij nomen, quemadmodum in ſcripturis illud vſitatum eſt, ſola cibi potúſque moderatione, vel victu tantum ſobrio contineri putarent. Poſtremò ſic habet Melanchthon: *Vſitatum fuit in Eccleſia omnibus temporibus, ſanctos conuenire ieiunos ad precandum.* O quàm frigidè, ſimul & quam ſubdolè. Longè quidem alio ſpectabant veterum ieiunationes, quàm vt homines ieiuni, ſiue vt Germani loquuntur, non ſumpto manè ientaculo, publicam orationem adirent, & in Eccleſia pietatis cauſa cõgregarentur. Fiebant ſine dubio huiuſmodi cœtus piorum frequentiſſimi, & non ſolùm ad nonam vſque horam, præſertim feria quarta & pro ſabbato, ſicut probat Epiphanius, ſed & ante ſolis occaſum, vt in Quadrageſima, non ſoluebatur ieiu-

Aërianorum error hodie renouatus.
In compendiaria ſumma fidei catholicæ.

niũ: quin & nocturnæ vigiliæ, ſtationes, chameunię haud rarò ieiuniis adiungebantur. Illud omnibus temporibus fuit citra controuerſiam in Eccleſia vſitatum, ieiuni vt accederent Chriſtiani ad ſacroſanctam Euchariſtiam ſumendam, eiusq; rei velut ab Apoſtolis traditæ, & ſemper in Eccleſia conſeruatæ ſatis meminit Auguſtinus. Cæterùm vt ieiuni ſemper iidem ſiue ad priuatam, ſiue ad publicam precationem conuenirent (de antelucanis veterum cœtibus, quos Plinius etiam agnouit, nihil hic dicimus) id verò Melanchthoo doctis nunquàm perſuadebit. Nũc audi demùm perorantem apud ſuos diſcipulos Melanchthonem: *Tantùm vos ad ieiunium primi generis adhortabor, id eſt, ad temperantiam ſeuerisſime mandatam à Deo omnibus hominibus, ne in comeſſationibus, belluationibus certaminibúſque poculorum vitam degamus.* Atque hoc eſt ſcilicet, ad ieiunium Euangelicum adhortari, belluones & bibones ad temperátiam reuocare, ebrioſis immoderatũ bibendi vſum diſſuadere, Danis, Saxonibus Vveſtphalis & Aquilonaribus, ne tantoperè poculis inter ſe concertẽt, corpúſque & animam potando perdant, concionari. Hoc eſt, inquam, Annam illam viduam imitandam proponere, quæ non diſcedebat è templo, ieiuniis & obſecrationibus die ac nocte ſeruiens. Itáne Chriſtus docuit temperantiam duntaxat adhibendam cùm præter orationem exegit ieiunium ad acriora dæmonia ſuperanda? Bone Deus, quantopere iſti à Prophetarum exemplo diſtant, qui diuino ſpiritu afflati, plenis (vt aiunt) buccis clamitarunt, vt homines nõ ſolùm à viis malis recederent, ſed fructus etiam pœnitentiæ dignos agerent, ac in primis ad offenſum Dominum in ieiunio, fletu & planctu conuerterentur. Credo equidem Iudæos ac Ethnicos rectiùs de eo, quod ſæpè diximus, iudicaturos; inter temperantiam nimirum & ieiuniũ permultùm intereſſe, & hoc illi antecellere. Verũ poſteà de veterum ieiuniis & vitæ diſciplina tùm vberiùs, tùm opportunius diſſeretur. Vnde illud quoque conſtabit, Philippum falsò fingere, quòd Eccleſia in genere tantùm pręcipiat temperantiam, nullas verò ferat leges, ſed vnum modum ieiuniorũ præſcribat. Qui rurſus in eo miſerè fallitur, quod ad ſolã temperantiã referat Chriſti dictũ: Hoc genus dæmoniorũ non eiicitur niſi in oratione & ieiunio.

Epiſt. 118 ad Ianuarium.
Epiſto. ad Traian.
In cap. 6. Matth.
Quam frigide ad ieiuniũ nos Doctores hortentur.
Luc 2.
Matth. 17.
Prophetę vrgent pœnitentiam, non ſecuritatem.
Ezech. 18. Hierem. 18. Matth. 3. Apocal. 2. Ioel. 2.
In locis com. ſ. de mort. carnis.

Vt autem præclarum Chriſti dictum ab iſtorũ iniuria vindicemus, repetenda nobis eſt hiſtoria Euangelica, & ex Patrum iudicio ſimul illuſtrãda. Parẽs afflictus, cuius filiũ ſæuiſſimus dæmõ penitus occuparat, grauiterque torquebat, ad Apoſtolos cõfugerat, illorũque opẽ præſentẽ implorauerat pręſertim cũ ignorare nõ poſſet, quòd idẽ aliis in dæmone ſuperãdo atque profligãdo ſæpè profuiſſent. Cũ ergo Apoſtoli quòd rogati erant, beneficiũ pręſtare filio, ſimulq; patri tàm anxio gratificari vellẽt, id præter opinionẽ ſolitũmq; morẽ illis euenit, nihil vt poſſent efficere, ſed omni ſua ſpe depellendi dæmonem fruſtrarentur. Vnde ad Chriſtũ veniunt percunctantes: Quare nos non potuimus eiicere dæmonium? Reſpondet illis inter alia Dominus: Hoc genus non eiicitur niſi per orationem & ieiunium. Quo dicto ſubindicat ſumma ſapientia, dæmones alios aliis ad nocendum homini vehementiores, ac ipſis exorciſtis ad expellendum aliquãdo difficiliores eſſe. Commonſtrat etiam, variis quidẽ modis artes & vires ſathanicas diſiici atque propulſari, nec ſolam fidem ac fidelem orationẽ ad quoſlibet dæmones eiiciendos valere, ſanctisque ſufficere poſſe. Commendat præterea ieiunium, quod cum oratione coniunctum, certam & expeditam præbeat armaturam ad infeſtiſſimos & nequiſſimos dæmones, ex homine depellendos abigendóſque. Qua de re Patrum ſententiæ, quicquid Philippus obganniat, ſunt haudquaquam obſcuræ. Oportet, inquit Theophylactus, & illos ipſos dæmoniacos maximè ieiunare, & eos qui illos ſanare volunt.] Videte chariſſimi (ſic enim in hæc verba ſcribit Auguſtinus) quanta ſit ieiuniorum virtus, vt id facere ieiunia valeant, quod Apoſtoli nequiuerant.] Et alibi monet, ob hanc Chriſti ſententiam arma, orationem & ieiunium, aduerſus dæmonum nequitiã aſſumẽda eſſe. Ambroſius inde colligit, energumenum non niſi ieiuniis à Diabolo poſſe purgari. Tũ Hieronymo teſte docuit hic Dominus, acriora dæmonia non niſi oratione & ieiuniis poſſe ſuperari. Recte igitur Leo magnus concionatur: Inter maxima ſancti Spiritus dona numerãdum eſt, quod nobis aduerſus illecebras carnis & inſidias diaboli ieiuniorum ſunt collata præſidia, quibus omnes tentationes Deo adiuuãte vincamus.] Philippus igitur dum hoc loco temperantiam ieiuniumque confundit, non vno neque ſimplici tenetur errore. Primum enim in Apoſtolos peccat, quos de intemperantia ſuſpectos reddere omnibus mauult, quàm ſuam ieiunio laudem Chriſti oratione firmatam tribuere. At in confeſſo eſt, Apoſtolorum in omni vita frugalitatem, continentiã atque paupertatem ſub tali magiſtro non vulgarem fuiſſe. Deinde Philippus propriam ieiunij virtutem ac efficiẽtiam, quòd nempe contra dæmones valeat, vel malignè ſubiicit, vel inſcitè negligit hac ſua nimium ieiuna interpretatione, quę nõ ſolùm ieiunio Chriſtiano detrahit, ſed & ſuis armis, atque, vt Ambroſius vocat, inexpugnabili muro Eccleſiam priuat, ac duntaxat Sathanæ regnum viréſque confirmat. Pulchrè autem à Bernardo dictum eſt, Sicut oratio ſanctificat ieiunium, ſic viciſſim ieiunio roborari orationem, cui præterea ieiunium deuotionem & fiduciam ſubminiſtret.

Vindicatur locus Matth. 17. Hoc genus non eiicitur niſi in oratione & ieiunio.
Luc 10. Matth. 10.
Patrũ de pręſenti loco ſententiæ.
In 17. Matt.
Serm. 65. de temp.
Serm. 230.
Serm. 25.
Lib. 2. contra Iouinianum.
Serm. 2. de penttecoſt.
Quot modis peccet Melanchthõ circa locum adductum.
Serm. 25.
Serm. 4. de Quadrageſ.

Nvnc vt eò redeat, vnde defluxit oratio, aduerſus Bucerũ demonſtratum eſt, Ioãnis victum ad ſolam temperãtiam vel ſobrietatem nõ poſſe referri, ſed ſuam illi laudem à ieiuniis vitæque ſeueritate egregiè conſtare, nullũmque eſſe dubiũ, quin idem pœnitentiæ præco ſeueriſſimè ſuum caſtigarit corpus, & diuturnam crebrámque inediam ſua ſponte & ipſe ſuſceperit, & à Diſcipulis poſtularit. Erant enim diſcipuli Ioannis ieiunãtes, vt Marcus expreſſit. Nil verò mirum, Ioannis pias exercitationes & religioſæ vitæ ſeueritatem omnem à Bucero negligi atque laxari, cùm iuxta vetus prouerbium, quiuis apoſtata ſui ſit ordinis perſecutor, illeque à ſancto patre Dominico, & piis fratribus, qui per crebra ieiunia Deo placuerunt, perfidè deſciuerit. Ac fruſtra interim ſperat his artibus oculos cornicum, vt aiunt, configere, & Ioannis eleuare virtutẽ, Euãgeliũmque deprauare. Quicquid enim contendat, negari nullo modo poteſt, peregrinum, inſolẽtem, & nulli propemodum imitabilem Ioannis vitã nobis ob oculos proponi, eámque non modò trium Euãgeliſtarum, ſed & Angeli & Chriſti, vt ſæpè diximus, teſtimoniis valde commendari.

Ioannem cum ſuis pluſquam ſobriè vixiſſe, contra Bucerũ conuincitur.
Luc. 2.
Marci 2.

HABVE-

De locuſtis Ioannis quid ſentiant nouatores.

HABVERINT verò in delitiis Parthi locuſtas: quid? ergóne ſuſpectam iſti Ioannis continentiam reddét, velut qui cutem curauerit magis, quàm delitiis in cibo & potu ſponte ſua caruerit? Vtantur, fruantur ſuis etiam locuſtis Æthiopes: inde colligi non ſtatim fas eſt, eandem eſſe locuſtarum rationé in Palæſtina. Certè nihil negotij habet Baptiſta cú re culinaria, curáque domeſtica, vt ſuas locuſtas fumo & ſale duratas in annua ſeruet alimenta. Beza vt & ipſe noui fingat aliquid, ſibi non diſpliciturú oſtendit, ſi pyra ſyluestria pro locuſtis accipiantur, atq; ita ἀχράδες pro ἀκρίδες legatur. Strigelius in hunc modum loquitur: *Locuſtæ vſitatè cancros ſignificant, quibus non licebat veſci populo legis. Conſentaneũ eſt autem, Ioãnem vſum eſſe rebus obuiis ad Iordanem, vbi piſcatores ei cancros dabant, quos alioquin non vendebant.* Vides hic non malè Strigelio cum Centuriatoribus conuenire: etſi ab Illyrico in plerisq; diſſentiat maximè. Tùm citat ac probat illorum ſententiam Loſſius, qui locuſtas maximas, hoc eſt, cancros oblongos, quarum magnam copiam dicit eſſe in Iordane & vicinis locis, intelligunt. *Eſt & valde veriſimile*, inquit, *Ioannem vſum eſſe cancris, qui noſtris non diſsimiles, & quibus non licebat Iudæis veſci.* Adfert etiam hanc ipſam interpretationem Chytræus, vt per locuſtas cancri intelligantur, quos in lege vetitos, ideóque à piſcatoribus in ripa Iordanis abiectos comederit Ioannes, vt hoc ipſo eſu cibi in lege prohibiti teſtaretur, cęremonias Moſaicas omittendas eſſe. Demũ noſtri Magdeburgici vix modicè quidem attingũt locuſtas, quatenus hoc eſt terreſtre animal: multis autem modis contendunt, vt locuſtas in cancros tranſmutent, & cibum hunc Ioanni contra legem obtrudant, familiarémque faciant.

In 3. Matth.
In 1. Marci.
In 3. cap. Matth.
In cap. 3. Matth.

De melle ſylueſtri Ioannis quid ſentiant aduerſarij.

ITA & mel ſylueſtre Ioanni non relinquunt integrum nouatores, dum fingunt in arido ſteriliq́ue deſerto ingenté delicati mellis Ioanni copiam ſuppetiuiſſe, nihílque volunt hoc commune habere cũ agreſti melle, quod tamen ab agreſtibus apibus tali in loco confici, ac propriè quidem ſylueſtre dici à Patribus iudicatur. Non habuit domeſticum mel, & humana diligentia percolatum, ſed ſylueſtre, vt diſertè meminit Origenes. Iſidorus, quem paulò pòſt citabimus, mel hoc à ſylueſtribus apibus confectum, & amarum eſſe teſtatur. Ex Chryſoſtomo etiam diſcimus, id ipſum mel non aliunde colligi, quàm ex ſylueſtribus apibus, quæ floribus inſident, ac rorem maturantes aluearibus immittunt. Tùm alibi monet, hoc mel non domeſticũ, ſed ſylueſtre inter feras & beſtias, non in domo à Ioanne ſumptum eſſe. Euthymio teſte mel idem in petrarum ſciſſuris ab agreſtibus apibus conficitur, quod & amarum, & inſuaue nuncupat. Quid? quod fatetur Pellicanus, hoc mel agreſte videri, quod ericæum vocat Plinius, vile quidem illud & inter genera mellis minime probatũ: quod pòſt primos autumni imbres cõuehitur, cùm erica frutex ſola floret in ſyluis, ob hoc arenoſo ſimile. Sed aliter Caluino & Marlorato viſum eſt, à quibus magiſtris tam ſuauibus, nihil durum vel aſperum expectes licet, quod ad corporis vexationem afflictionémque faciat. Mirum & illud ſane, quod multis etiam incredibile videatur, mel ſylueſtre hoc loco, ſi Loſſio credimus, dici quod in Pharmacopoliis vocant manna, & in medicinis conficiendis vſum habet. *Eſt autem, ros cæleſtis*, inquit, *qui decidit in arbores in illis locis à* A *ripa Iordanis, & coagulatus, velleribus excipitur, & in pellibus colligitur.* Audio equidé quid hic dicat Loſſius, quid verò in rem præſentem probet, nõ video: neque nunc in medico, ſed in Theologico campo verſamur. Apud Patres tale nihil extat, nec videri quidem poteſt veriſimile, mel ſylueſtre Ioannis genus aliquod medicamenti fuiſſe, quale nunc in pharmacopoliis reperiatur. Quis credat eum, qui ne pane quidem veſcebatur, hoc dulce & delicatú pharmacum in vſu quotidiano habuiſſe? Verum vt hoc maxime concedatur, quod fingitur: tamen ſua Ioanni laus integra cõſtat: nec aboleri poteſt, quàm ſummo conſenſu ſcriptores omnes illi deferunt, à victus auſteritate, vitæque continentia, prædicatio ſingularis. Ita quod Strigelius è Suida probare conatur, hoc ipſum ſylueſtre mel ex arboribus colli- B gi & manna dici, lõge quidem petitum & illud eſt, & coactam magis, quàm commodam habet interpretationé. Æque frigidum & friuolum eſt Chytræi commentum, qui hoc loco mel ſylueſtre dici cenſet mel roſcidum, non factum ex apibus, ſed copioſo rore diſtillante de cælo circa Libanum. Ad quam rem probandam nobis teſtem Diodorú Siculum citat. Verũ ex hoc ſcriptore nihil omnino, quod ad mel ſylueſtre Ioannis faciat, petere licet: neque tutum eſt nouatoribus magis, quàm veterib. Theologis fidere, è quibus rectiſſimè dixit Theophylactus, mel agreſte hic accipi, quod à feris apibus conficitur, & in arboribus ac petris inuenitur.

In Luc. hom. 11.
Hom. 16. ad populum Antioch.
Homil. 2. Matth.
In 3. cap. Marc.
In 3. Matth.
Natur. hiſt. li. 12. c. 16.
In harmonia Euangel.
In 3. cap. Matth.
In 2. Marci.
In eſdem locum.
In Matth. 3. cap.
In caput 30. Matth.

RELINQVAMVS igitur iſtorum coniecturas, aut nugas potius, vanáſque & ridiculas commentationes, quæ ad Ioannem deformandum, non or- C nandum ſpectant. Exiſtimemus hos nouæ doctrinæ profeſſores nõ procul diſtare ab antiquis illis Ebionæis, qui vt Matthæi Euangelium adulterarent, cibũ Ioannis tale mel ſylueſtre finxerunt, cuius ſapor cum ipſo manna conueniret, ſicut & ἐγκρίδες pro ἀκρίδες mala fide ſuppoſuerunt: quam illorũ fraudẽ Epiphanius indicauit. Neque turpiter à tam ſanctis quàm eruditis & probatis Theologis diſcedamus, qui ſingularem ſanctámque vitæ Ioannis auſteritatem ab iſtorum calumnia vindicarunt, eiúſque non modò veſtitum, ſed victum quoq; horridum comprobarunt. Quã temerè autem aſſumunt ad pertexendam ſuam de Ioanne fabulam, locuſtas (eſcam Ioannis) ſpecié eſſe cancrorum, genúſque marinorum piſcium? Quaſi verò Ioannes in tã dura incultáq; vita, qui neq; pane veſcebatur, & ſem- D per erat abſtemius, piſces etiam habuerit in victu quotidiano. Sed quibus hiſtoriis, quibus Patrum ſententiis, qua ſcripturarũ authoritate id aſtruunt, quod per ſe quidem nullam habet probabilitatem? Coniectura tantùm, vel potiùs vaniſſimo figmento nituntur Centuriatores. Ioannem ſcilicet in colligendis huiuſcemodi piſcibus vel cancris, quos Iudaici piſcatores abiiciebant, occupatum ac diſtentum fuiſſe. Cur autem vt collectorem & comedonem cancrorum ſeu piſcium, ſic & piſcatorem illũ non faciunt? quod munus haud certè minus honeſtũ, & præcipuorum quidem Apoſtolorum exẽplo ſimilius poterat exiſtimari. Addit verò Strigelius, ne & ipſe parum acutus videatur eſſe cõiector, piſcatores Ioanni donaſſe cancros, quos alioquin nulli vendebant. Sed relinquamus hæc friuola cõmenta nugatoribus, tantóque viro digniora, ſimul & veritati congruentiora quæramus.

Contra Ebionæorum hæreſ. 30.
Ioannis locuſtas cancros non fuiſſe.
Cent. 1. li. 2. pag. 364.
Matth. 4.

PERTINET ad illum certè, ſi ad vllum alium eremi amatorem, prophetica ſententia, ſedebit ſolitarius, & tacebit, quia leuauit ſe ſuper ſe. Vnde turturem illum facit Theodoretus, de quo intelligit illud, Vox turturis audita eſt in terra noſtra, quoniam Ioannes velut turtur ſolitarius, ab omnibusque remotus, vel ſicut alibi legimus, tanquã paſſer ſolitarius in tecto, vixerit. Vbi dubitandum nõ eſt, quin Ioannis ſtudium & negotium in otio ſummo & ſanctiſſimo tale fuerit, quale Ioannes Abbas, etſi longè quidem hoc inferior, in eremo ſibi familiare fuiſſe ſuis ipſe verbis oſtendit. Si quis, inquit, ſecretis eremi delectatus, obliuioni tradere potuit humana conſortia, ac ſecundùm Hieremiã dicere: Et diem hominis non deſideraui, tu ſcis: ego quoq; id, Domino ſuam gratiã largiente, vel aſſecutum, vel certè aſſequi annisum fuiſſe me fateor. Itaque pio Domini noſtri munere, memini me in huiuſmodi raptum frequẽter exceſſum, vt obliuiſcerer me ſarcina corporeæ fragilitatis indutum, mentémq; meã ita omnes exteriores ſenſus ſubitò reſpuiſſe, & à cunctis materialibus rebus omnimodis exulaſſe, vt neq; oculi, neque aures meæ proprio fungerentur officio: & ita diuinis meditationibus, & ſpiritualibus theoriis animus replebatur, vt ſæpè ad veſperam cibum me percepiſſe neſcirẽ.] Hæc ille Ioannes, vir probatus & ſenex, anachoreta, non minus verè quã liberè de ſe ipſe, ſed ſine arrogantia, loquitur apud Caſſianum. Quicquid autem de ſe ille prædicat aut prædicare poteſt, nihil eſt dubiũ, quin idem in Baptiſtam noſtrum rectiſſimè competat, niſi quòd hic illum, veluti præceptor diſcipulum, miles tyronem, vir puerum in omni diuinæ cõtemplationis, & virtutis genere longè ſuperauit. Fuit & alius anachoreta Moyſes, quem hactenùs Ioanni conferre licet, quòd adeò victus curam omnem abiecerit, vt frequenter cibi etiam appetitũ reſpuerit prorſus, dilata in duos vel tres dies refectione, ac interea ne memoria quidem vllius edulij mentem eius interpellauit. Quin & grauiùs ſe ſomni cibique faſtidio quã ſoporis & gaſtrimargiæ colluctatione periclitatum fuiſſe teſtatur.

Ioannis cum aliis eremitis collatio.
Thren. 3.
Cant 2. & ibid. Theodoret.
pſal. 101.
Caſſianus coll. lat. 19. ca. 1.
Hiere. 17.
Exemplũ Ioãnis Abbatis memorabile.
Idem Caſſianus collat. 2. Abbat. Moiſi, cap. 17.

QVO minus ferendum eſt iſtorum figmentum, qui volunt hominem ſanctiſſimum ex vaſto planè deſerto, ex contemplatione ſuauiſſima, ex otio maximo ad littus maris toties procurriſſe, & ad colligendos parandóſque piſces deſcendiſſe. Nec alios quidem piſces vel expetiuit ſcilicet, vel admiſit bonus Ioannes, quàm quos lege diuina vetitos aliis eſſe ſciret: eos duntaxat à Iudaicis piſcatoribus vel abiectos, vel donatos edebat. Atque hoc demũ eſt, iſtis cenſoribus, Euangelium illuſtrare, & ſicuti pollicentur, hiſtoriam ſumma fide contexere: cùm interim pro luce fumos, pro auro carbones, & pro veritate meras nugas vẽditent imperitis. Quis autem doctus ac ſapiens, cùm Ioannis recenſuit, aut ſecũ expendit hiſtoriam, de cancris vnquã vel per ſomnium cogitauit? Sed enim iſti, quem ſobriũ magis, quàm ſtudioſè auſterum & abſtemiũ videri volunt, hunc & cancris & piſcibus victitaſſe concludunt, & neſcio, elixóſne magis an aſſos intelligant. Falluntur craſſi homines, falluntur, ſi ex ſe palatóque ſuo, ſeu pro more Saxonico, victum Ioannis tenuiſſimũ metiuntur. Quid? quod eadem addunt prudentia, Ioannem vel in hoc Euangelicum fuiſſe, & libertatem ſuam Euangelicam demonſtraſſe, quòd contra A legis præſcriptum locuſtas edere minimè dubitaret. Præclarum ſanè inuentum Euangelicorum, & dignum, vt aiunt, patella operculũ. Non ſolùm Euangelici, ſed & Ioannis imitatores fortaſſe cupiunt agnoſci, cùm pro ſua libertate, quam vocant, Euangelica nullum ciborum delectum agnoſcunt, cùm nullam Eccleſiæ legem de cibis, nullum de ieiunatione præceptum admittunt, cùm receptã de Quadrageſima ſancta conſuetudinem & Apoſtolicam traditionem abrogant, cùm denique in victu quicquid libet, id etiam ſibi ſuiſque licere arbitrantur. Faciebant idem ſanè iam olim Aëriani, & non diſſimili arte ſuam tegebant & excuſabant intemperãtiam, cui vt ſpecioſum Chriſtianæ libertatis nomen vulgò imponerent, ſic ratiocinabantur: Iuſto lex nõ eſt poſita: ſi omnino volumus ieiunare, qualemcunque B eligemus diem, & propter libertatem ieiunabimus. Quos verò ieiunationum dies præſcribit Eccleſia, eos ad Iudaiſmum & iugum ſeruitutis referebant, Epiphanio teſte.

An Ioãnes in victu ſit vſus Euangelica libertate.
Cent. 1. lib. 2. col. 503.
Ibid. col. 577.
Epiphan. contra hæreſes lib. 3.
Tom. 1. hæreſ. 75.
Aëriani ſtatos ab Eccleſia ieiuniorum dies oppugnant.

QVIS verò aduerſariorum in ſacris literis ita ludentium, & Ioannis exemplo ad carnis laſciuiam, Eccleſiæque contemptum abutentium ſtoliditatem non miretur, non rideat, planéque contemnat? An quiſquam eſt in ſacra hiſtoria, qui iſtorum luxuriem, intemperantiam, ingluuiem voracitatémque aut iuſtiùs incuſet, aut fortiùs vehementiúſque retundat, quàm hic idem Ioannes? Certè ſi [a] Baſilio credimus, Ioannis vita vnicum & perpetuum ieiunium fuit, qui & ſecundum [b] Athanaſij ſententiam pane ſibi interdixit. Imò quem Gregorius Nazianzenus [c] non modò alumnum ſolitudinis, ſed & C nullius cibi hominem vocat. De quo itidem apud [d] Clementem Alexandrinum ita legimus: Matthæus Apoſtolus ſeminibus, baccis & oleribus abſque carnibus vtebatur. Ioannes autem continentiam vlteriùs extendens, locuſtas & mel ſylueſtre comedebat.] Et Auguſtinus contra Fauſtum diſſerens, [e] cùm propoſuiſſet illud Euangelicum: Venit Ioannes neque manducans, neque bibens: apertè concludit, eum neque panem, nec olera, neque quicquam aliud quàm locuſtas, & mel in eſu, & aquam in potu habuiſſe. Tùm præceptor huius Ambroſius cùm alibi hæc verba citaſſet, Eſca eius locuſta & mel ſylueſtre, hoc ſtatim adiecit: Et ideo quia vitæ humanæ poſſibilitatem continentia ſupergreſſus fuerat, non homo, ſed angelus exiſtimatus eſt.] Quàm verò inclementer & atrociter D iſti tractant Ioannem, cuius adoleſcentiam nunquam ſatis laudatam, & ætatem omnem innocentiſſimè ſanctiſſiméque iuxta legis diuinæ præſcriptum tranſactam, hoc fœdo crimine audent commaculare, quòd volens ille ac ſciens vetitis à Deo damnatiſque in lege cibis fuerit per quandam intemperantiam vſus? Quis pius, quæſo, hanc vel criminis ſuſpicionem ferat in illo, qui ab omni etiã conceſſo tunc edulij potúſque genere, locuſtis & melle ſylueſtri duntaxat exceptis, tàm ſedulò & rigide ſeſe abſtinebat?

Quàm rigide Ioannes ieiunarit.
a Concione 1. de ieiunio.
b In Scholiis in nouum Teſtamentum.
c Orat. in ſancta Lumina.
d Lib. 3. pædag. cap. 1.
e Lib. 16. contra Fauſtum cap. 31.
De Elia & ieiunio c. 3.

SED comedit locuſtas, inquiunt, pro Euangelica libertate. Ne ſic quidem aſperſam ſemel inobedientiæ labem abſtergere, & Ioanni obiectum vitiũ ſatis excuſare poſſunt. Primùm enim Euangelicæ libertatis vſus nec Ioanni, nec cuiquam alij competebat, cùm vigeret adhuc lex Moſaica, non per Ioãnẽ, ſed per Chriſtũ abolenda, cúmque Euangelium

Redarguitur vana in cibo libertas, quã Euangelicis Ioãni falsò aſſingunt.
Cent. 1. li. 1. col. 19. & alibi.

nondum

nondum eſſet publicè palámque enúciatum. Quare maximus Apoſtolorum Petrus, etſi ſanctum in Pentecoſte ſpiritum vbertim accepiſſet, tamen auſus non eſt ſtatim cibus quibuſlibet veſci, ſed vetitis in lege ſibi diu interdixit, idque tantiſper fecit,

Act. 10.

donec in Ioppe diuinitus admonitus diſceret. Iá adeſſe tempus, quo ipſe cum Chriſtianis reliquis, neglecto legis præſcripto de mundis & immundis eſcis, nouæ in edendo libertate legitimè vteretur. Deinde probari non poteſt, Ioannem virtutis omnis viuum exemplar in his, quæ ad legis etiam cæremonialis honéſtæque diſciplinæ obſeruationem

Lib. 1. aduerſus Iouinianum.

ſpectant, vel ſibi, vel ſuis aliquid indulſiſſe. Multis Hieronymus probat, & rectè quidem, Apoſtolus ad CHRISTI mortem vſque iuxta legis ritum vixiſſe, ac tunc primùm Euangelium dedicatum fuiſſe. Quantò magis igitur de Ioanne ſtatuédum

Oper. imperf. in Matth. hom. 3. Marci 2. Luc. 5. Luca 1.

eſt, quòd legis ritus & ipſe ſeruarit? ſicut Chryſoſtomus etiam apertè confirmat. Quin potius quòd lex non exigebat diſcipulis fuit author ad frequêtes & ieiunationes & preces inſtituendas, vt poſtea docebimus. Adeòque nullus vitam ſuam (vt credere fas eſt) ad normam diuinæ legis accuratiùs conformauit, quàm ſanctorum parentum ſanctior hic filius, qui cùm non minus ac illi iuſtus eſſet ante Deum, in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini, ſine querela incedebat.

AD HAEC non parum in eo multi hallucinantur, quòd aſſerunt, & cæteris etiá perſuadere volunt, locuſtarum vſum in diuina lege Iudæis omnibus vetitum fuiſſe. Aliter enim nos docet caput

Locuſtas eſſe animalia múda, & ad eſum in lege permiſſa.

vndecimum Leuitici, vbi plura locuſtarum genera enumerantur, & earum vſus populo Dei conceſſus, non interdictus legitur. Sic autem inter cætera lex præcepit. „ Quicquid ambulat quidem „ ſuper quatuor pedes, ſed habet longiora retrò crura, per quæ ſalit ſuper terram, comedere debetis: vt eſt bruchus, locuſta, & quæ ſequuntur. Vbi animaduerſione dignum puto, locuſtam (Hebraicè arbeh nominant) de piſce marino non poſſe accipi, quicquid iſti demùm ſomnient, ſed inter animalia terreſtria, quadrupedia & ſalientia locuſtam diſertè numerari, ac pro cibo mundo ad victum populi communem admitti. Id quod Procopius etiam an-

In Leuiticũ. In cap. 3. Matth.

notauit. Euthymius verò, etſi varias de his locuſtis refert ſententias, tamen hoc etiam adiungit: Dicunt locuſtas inſecti genus, vſque ad hodier- „ num diem in illis (Iudææ) partibus pleroſque il- „ lud edere fumo ſiccatum, & ipſum inter animalia „ munda legiſlatorem annumeráſſe: habere autem „ grauem odorem malúmque guſtum.] Omnem verò de locuſtis dubitationem tollit nobis Chryſo-

Opere imperf. in Matt. hom. 3.

ſtomus, quando ita docet: Locuſtæ ſunt volatilia quidem munda, tamen parua, & non ſatis in altum volantia, quæ manducabat Ioannes conſtitutis in

Locuſtas Ioãnis à patribus accipi pro terreſtri volucri. In Marc. hom. 2.

deſerto.] Et rurſus alibi: Locuſta animal paruum eſt, & inter volatile & reptile mediú. Neque enim à terra ſatis tollitur, quia ſi paululùm eleuatur, non tàm volat quàm ſalit: & cùm ſe à terra paululùm

Hom. 11. in Lucam. c. 10.

eleuauerit, iterum pennis deficiétibus cadit in terram] Sed & Origenes hoc animal paruulú & múdum appellat, atque ita deſcribit, vt ſit volucre non grande, non in ſublime ſe eleuans, verùm volucre

Lib. 2. in Lucam cap. 20.

paruum, & vix à terra conſurgens, & ſaliens potiùs, quàm volans.] Quid quæſo de locuſtis dici apertiùs queat? Tùm Ambroſius hoc inſecti genus ve-

A nuſtè deſignat, locuſtas nominás ad fructum inutiles, ad vſum laboris inertes, ad tactú fugaces, vagas ſaltu, oréque ſtridulas eſſe.] Alibi de illis reſtatur,

Lib. 5. Examer.

quòd cum agmine cóferto regionis occupauerint latitudinem, innoxio primùm ferátur habitaculo, nec fructus inhoſpitali decurſione depaſcantur, niſi diuinę ſignum præceptionis acceperint, ſicut in

Exod. 10.

Exodo legimus, quòd cæleſtis offenſionis vltioné exequerentur. Errant igitur nouatores, qui de neſcio quibus cancris, ac non potiùs de volucri, quòd

Hieronymi de his locuſtis ſententia.

in deſerto ſaliebat, & adhuc in Palæſtina notum eſt, hoc locuſtarum nomen in Euangelio interpretantur. Hieronymus certè, quo vix quiſquã alius,

Lib. 2. aduerſus Iouinianum.

Palæſtinam rectiùs noſſe queat, ſic de locuſtis Ioãnis diſſerit, vt earum nubes per deſertum, & calidam eremi vaſtitatem ſcribat reperiri, & iis Orien-

B tales Lybiæ populos veſci. En tibi locuſtas & earum nubes volantes, quæ cancri eſſe non poſſunt, niſi volantes etiam cancros iſti velint fingere. Tùm

In cap. 4. Ionæ.

idem Hieronymus in Ionam ſcribens, & de Ioannis locuſtis faciens mentionem, ita ſuam profert ſententiam, vt vix quicquam dici poſſit luculentiùs: Locuſta, inquit, animal paruum, infirmas habens alas, & de terra quidem conſurgens, ſed altiùs non valens auolare, vt plus ſit quam reptile, & tamen auibus nó exæquetur.] Et rurſus ad Marcellã: [a] Cibi diſplicent viliores? nihil vilius eſt locuſtis.]

a De ægrotat. Bleſillæ.

ATQVE vt maximè concedamus, locuſtas pro piſcibus marinis dici aliquando, eſt enim eiuſdem nominis piſcis, qui cum polypo & Murena inimicitias graues gerit, vt ſcribit Ælianus: tamen hanc

Locuſta Ioãnis pro piſcibus & cancris perperam accipiuntur.

ſignificationem minus vſitatam, ac in Palæſtina C fortaſſe prorſus incognitam, neque ſcripturis accommodatam eſſe dicimus; vt verò ex nomine ἀκρίδας marinos piſces, aut cancros faciãt, doctis comprobari poſſe pernegamus. Vtebatur Ioannes locuſtis, vt cibo viliſsimo, & qui ne pane quidem veſci ſolitus erat, & victus auſteritate gaudebat, cancros fluuiatiles, vt potè cibum potentiorum, adeò ſibi ad victum quotidianũ non indulgebat, vt probabile ſit illum tota vita nec attigiſſe eos, neque conſpexiſſe. Quamobrem iſta noua minúſque recepta opinione plus valere debet communis & ſcripturæ locutio, & Patrum interpretatio, vt de volucri ſeu animali terreſtri, ſicut & [b] Ariſtoteles & cum [c] Solino Plinius hoc nomen vſurpant, intelligatur. Neque temerè notauit [d] Auguſtinus, vt in ſcripturis diſcutiendis eſt diligentiſsimus, Ioan-

b Lib. 5. de natur. animal. c In polyhiſtor. li. 6. ca. 30. & lib. 11. cap. 29. d De tempore ſerm. 65.

D nem apud Euãgeliſtas à victu ita probari, vt quiuis eſus piſcium excludatur, qui ad delitias comparari poſsit. Ioannes, inquit, præcurſor Domini locuſtis

Ioannes & à carnibus, & à piſcibus abſtinet.

in eremo & agreſti melle nutritur, non animalium carnibus, non volucrum ſuauitatibus paſcitur. Poterat vtique iuxta Iordanem poſitus piſcium ſibi „ exhibere delitias: ſed pœnitentiam prædicaturus „ rigorem ieiunij exemplo ſuo magis debuit & factis „ oſtendere, quàm voce.] Indicat igitur alibi, Ioannem non modò à carnibus & piſcibus, verum etiã ab oleribus & pane abſtinuiſſe: ne ſi ſecus faceret, voce potius, quàm opere & exemplo rigidi ieiunij perfectæque pœnitentiæ doctor eſſe videretur. Ad quam rem comprobandam pulchrè Danielis con-

Dan. 9. & 10.

iungit exemplum, qui vir deſideriorum appellatus, „ inquit, quia panem deſiderij non comêdit, & po- „ tum concupiſcentiæ non bibit, quia magis Chriſtum, quàm epulas deſiderabat.]

Locuſtæ pro herbis dictæ nonnullis.

PRAETEREÀ ne locuſtas Ioánis in cancros cõuertamus, Patrum illorum ſed paucorum minus recepta prohibet ſententia, qui neque terreſtre, neque aquatile animal hic ſignificari, ſed herbas tantum, aut fruticum extremitates hoc nomine contineri arbitrantur. Athanaſius enim Alexandrinus, Locuſtæ, inquit, non animatæ, ſed herba ſic dicta. Et poſt citatos aliquot ſcripturæ locos hæc ſubiicit: Sicut Amigdalus non eſt caro, & cappatis herba eſt, ſic locuſta quæ creſcit in campo & prato. Ioannes enim ſi panem non comedêbat, multò minus carnem.] Tum extat Iſidori Peli, qui non vulgariter eſt eruditus, epiſtola, vbi de locuſtis diſſerit, eáſque ἀκρέμονες hoc eſt, germina herbarum, aut ſtirpium vocat. Mel verò ſyluestre confectum ait ab apibus agreſtibus idque amarum. Quibus rebus inquit, oſtendebat Ioannes magnam corporis χείρωσιν hoc eſt, altercationem, ſeu mutationem: fame & aſperitate omnem corporis appetitum πικραίνων, hoc eſt, vt ita loquar, amaricans.] Habes iam Athanaſij & Iſidori ſententiam, ſi eam ſequi lubet: vt quas habuit locuſtas Ioannes, natiuum haud dubiè tenuemque cibum, nulla arte conditum, eas pro herbæ genere, vel quibuſdam radicibus, ſicut Pantáleon diaconus intelligit, poſsis interpretari. Nec aliter quidem ſentit Euthymius. E quibus omnibus abundè conſtat, à genuino Euágelij ſenſu eos procul diſcedere, qui Ioanni victum & veſtitum communem, vſitatum & moderatum potius quàm peculiarem, peregrinum, incultum, rigidum & auſterum adſcribunt: qui prætereà locuſtas eius pro cancris mariniſue piſcibus duntaxat exponunt, & qui demum qualemcunque cibum Ioannis ad legis contemptum Euangelicæque libertatis prætextum ſtudioſè aut potius malicioſe detorquent.

In Scholiis noui Teſtamenti.

In epiſt. ad Timotheum.

De luminibus ſanctis.

In 3. Matth.

Loſsius de locuſtis Ioannis quomodo philoſophetur.

In quæſt. ſuper Euang. de natiuit. Ioannis Baptiſtæ.

QVA DE re locum adhuc vnum ex nouatoribus repetam, planius vt fiat, qua fide iſti nobis Euangelium tractent. Proponit hanc ſibi quæſtionem Loſsius, quare Ioannes locuſtas ſeu cancros edit, quibus lex Iudæis veſci prohibeat? Reſpondet in hunc modum: *Primùm vt libertatem Chriſtianam oſtenderet, de qua inquit Apoſtolus: Nemo vos iudicet in cibo aut potu. Deinde vero, vt teſtaretur, iam eſſe finem politiæ Iudaicæ: & cæremoniarum veteris Teſtamenti, quæ typus Chriſti non exhibiti fuerunt.* En quàm ſeriò triũphat glorioſus hic miles de locuſtis Ioannis, & iacto vaniſsimo fundamento, libertatem, quam vocat, Chriſtianam, vanius inde conſtruit atque firmat. Iubet Paulus delectum ciborum Iudaicũ negligi, ne Chriſtiani ex legis Moſaycæ præſcripto victus rationem obſeruẽt, ſicut Auguſtinus, Chryſoſtomus, aliíque Patres interpretantur. Quid hoc quæſo facit ad vitæ licentiam excuſandam, qua noſtri ſectarij omnia ferè legum vincula de ſanctæ continentiæ abſtinentiæque virtute perrumpunt, ac Ioannem demum eò redigunt, vt non Euangelicæ, ſed carnali, ne dicam hæreticæ libertati vel inuitus debeat patrocinari? Errat in eo etiam, quod politiæ Moſaycæ & legis cæremonialis finem hunc fuiſſe monſtret, cum ſuum Chriſtus officium nondum abſoluiſſet, quemadmodum ſequens caput pluribus declarabit.

Excutitur Loſsij ſententia.

Tit. 1. Coloſſ. 2. Contra Fauſtum lib. 32. cap. 4. Hom. 7 in Epiſt. ad Coloſſ.

Erroris autor de locuſtis Ioannis fictitiis.

AT MINVS miror hic falli Loſsium: ſequitur enim cum pleriſque aliis cõmunem præceptorem ſuũ Philippũ, quem nouæ opinionis de locuſtis authorem eſſe non putaueram, nuncque primum deprehendi. Nam vbi de Ioanne concionatur, ita ſcribit: *Quia erat in deſerto, res ita ferebat, vt victus eſſet ſordidior.* Quid audio? Nõ igitur ſobrius tantùm ac moderatus hic erat victus, vt alios fingere diximus: ſed errat tamen in eo Philippus, quod ſordidiorem hunc victum, quem ciuilis homo ſatis ſordidè, & parum Euangelicè Ioanni tribuit, ad fortunam ac neceſſitatem, neſcio quam potius, atque ad liberam eius electionem, referre conatur, nimirum vt ſingularem virtutis rationem & laudem viro ſancto debitam tacitè adimat. Res ita ferebat, inquit, vt victus eius eſſet ſordidior. Id enim eſt perinde ac ſi dicas, Iſraëlitas aliquando, cum ita ferret res, ac poſtularet neceſſitas, ſordidiore victu fuiſſe contentos, vt potè aſinina carne, & ſtercore columbaceo. Quis autem illis laudi vertat, aut ex virtute profectum cenſeat, quòd illi victus penuria, & famis neceſsitate, hoſtiùmque Syrorum obſidione compulſi, ac prorſus inuiti fecerunt? Sed addit Philippus: *De locuſtis ego arbitror, vt contra legem fecit Ioannes, quod diſceſſit à templo, ita contra legem de cibo feciſſe.* Non adeò magni refert, quid ſentias & fingas Philippe: at qui nouam opinionem probes, id verò etiam atque etiam prudentes expendent. Nunc tu falſum ex falſo colligis dum ex eo contendis Ioannem contra legem de cibo feciſſe, quia & contra legem à templo diſceſſerit. Atqui non diſceſſit à templo, vt ſequenti conuincemus capite, quicquid vos etiam haud ſine fraude confingatis: nulla igitur cauſa eſt, quamobrem homo diuinæ legis obſeruantiſſimus, in victu etiam contra legẽ veniſſe credatur. Sed iam cauſas adfert aliquas, vt probet nobis Ioannem contra legẽ de cibo feciſſe, nimirum vt oſtenderet finem eſſe politiæ Iudaicæ, & Euangelium ad gentes quoque pertinere, & tolli diſcrimina ciborũ. Infirma ſunt hæc præſidia Philippica, & à nobis alibi diſiiciũtur, nullumque prorſus momentum habent ad perſuadendum id, quod caput eſt diſputationis, diuinam ſcilicet legem à Ioáne vel in cibo, vel aliis in rebus violatam aut abrogatam eſſe. Falſum & illud, quod aſtruere conatur, Ioannem finem eſſe politiæ Iudaicæ, & Euágelium iam tum ad gentes pertinere, & receptis ex lege ciborũ diſcriminibus nullũ amplius locũ tribui oportere. Quibus de rebus poſteà diſſeremus, etſi difficilè non ſit iudicare, quàm ſint hæc quæ Philippus affirmat, tum à ſcripturis, tum à veritate aliena. Tandem de locuſtis ita pronuntiat: *Locuſtæ vſitatæ cancros ſignificant, quibus non licebat veſci populo legis: conſentaneum eſt autem, Ioannem vſum eſſe rebus obuiis ad Iordanem, vbi piſcatores eì cancros dabant, quos alioqui non vendebant.* En fontem totius erroris, quẽ ex ſuo præceptore Loſsius, Strigelius, Chytræus & Centuriatores hauſerunt, cum cæco duce de locuſtis ſine iudicio iudicantes, quos interim tanti nouatorum greges, quia minus fortaſſe vident, vltrò ſequuntur. Verum has nouas & inſulſas gloſſas noui Theologi habeant ſibi, ſuiſque locuſtis & piſcatoribus per nos quidem ſeſe, ſi ita libet, oblectent. Ocioſorum eſt planè hominum, his nugis & commentationibus operam dare: peruerſorum autem, repudiatis veris, falſa obſtinatè tueri. Numquam ſanè probabunt eruditis, Euangeliſtam hîc de piſcibus propriè loqui, & locuſtas vſitatius cancros, quam inſectum ſignificare. De inſecto, certè

Concione de Ioanne Baptiſta, parte 3.

Refutatio ſententiæ Philippi de locuſtis Ioannis.

4. Reg. 6.

Vbi ſuprà.

ſto, certè hoc nomen ſcriptura proponit, eiúſque interpretes accipiunt, Exod. 10. Leui. 11. Deut. 8. Iud. 6. 3. Reg. 8. Ioël 1. & 2. Iud. 2. Eraſmus Philippo quidem tùm in Græcis, tùm in Latinis literis non inferior, haud perperam annotauit, locuſtas quæ ſunt Græcis ἀκρίδες inde dictas eſſe, quòd id animal ſummas ariſtas aduolans depaſcatur, quemadmodum legimus Exod. 10. & hoc loco Hilarius, Rabanus & Lyra intelligunt. Addit etiam eos, qui hoc animal immundum appellant, quod Iudæis veſci nefas erat, hoc ipſo declarare, quàm non diligenter verſati ſint in ſacris voluminibus, cùm Leuit. 11. inter volucres excipiantur bruchus, attacus, ophimachus & locuſta, quæ inter ſe finitimi generis ſunt & inter munda cenſentur, eò quòd licet habeát quaternos pedes, tamen poſterioribus longioribus ſaliant ſuper terram. Laudat præterea Ioanem, quòd

Eraſmus de locuſtis Philippo repugnat.

Paraphraſi in 3. cap. Matth.

A eùm iuuenis eſſet magni ſacerdotis filius, magna tum apud populum, tùm apud regem authoritate, in deſerto ferarum ritu, vili parabilique cibo victitârit. Demum à Brentio confirmatú eſt, non rectè pro locuſtis cancros hic accipi, cum illi non ἀκρίδες ſed καρκῖνοι dicantur: qui cum veteribus planè conſpirans, hoc apertè fatetur: *Dubium non eſt, quin Ioannes fuerit legis etiam cæremonialis obſeruantiſſimus, nec ederit cibum immundum aut lege prohibitum, ne cuiquam violatione daret occaſionem detrectandi, aut calumniandi teſtimonij ſui de Ieſu Chriſto. Sentiamus igitur Ioannem vſum eſſe cibo, iuxta legem quidem mundo, ſed viliſſimo, & pauperibus tantum ac vitam in deſerto agentibus vſitato.* Ac ſatis quidem, vti ſpero, huc vſque aduerſariorum reſecimus nugamenta, in quibus lectorem diutiùs non remorabimur, vt modum teneamus.

In 3. cap. Matth.

CAPVT QVINTVM.

De vſu & fructu ſuperiorum, præſertim vt cognoſcatur, quantum ſit diſcriminis inter Ioannis Baptiſtæ piorumque maiorum abſtinentiam, & præſentis ſeculi intemperantiam ingluuiémque.

VERVM enimuero antequã hunc locum de Pœnitentia vel abſtinentia Ioannis abſoluam, facere non poſſum, quin multorum etiam veterum exemplis mente perluſtratis, mores noſtrorum cũ antiquo Eccleſiæ ſtatu aliqua ex parte componam. Ita certè futurum ſpero, vt vſus & fructus Euangelicæ hiſtoriæ, in qua huc vſque verſamur, magis appareat, & quod abſtinentiæ magiſter Ioannes, vt eum vocat Ambroſius, nõ tàm ſermone quàm opere docuit, à Lectore vtiliùs percipiatur. Principiò, vt ab ipſo Baptiſmi Sacramento rem ordiamur vicinus Apoſtolorum temporum [a] Tertullianus, qui Chriſtianorum ætatis ſuæ inſtituta ſæpè depingit, de baptiſmi quidem candidatis ita ſcribit: Ingreſſuros in baptiſmum, " orationibus crebris, ieiuniis & geniculationibus & " peruigiliis orare oportet, & cum confeſſione omnium retro delictorum.] Quiò & vetuſtior eo Clemens teſtatur, Apoſtolum Petrum baptiſmi candidatis hoc iniunxiſſe, vt priuſquàm ſacris initiarentur myſteriis, triduum ieiunarent. Tùm ex canone Concilij quarti Carthaginéſis videre eſt baptizandos diuturno ieiunio à carnibus & vino abſtinuiſſe. Quid verò de initiatis? ſeueram quidẽ ab his obedientiam & diſciplinã non ſolùm exactam, ſed & ſtudioſè obſeruatam eſſe legimus. Vt enim Tertullianus oſtendit, frequenter habebant conuentus, in quibus fidem ſanctis ſpargebant vocibus, & Pſalmis hymniſque mutuò ſe prouocabant. Illic ieiuniis preces alere, ingemiſcere, lachrymari & mugire dies noctéſque ad Dominum. Illic presbyteris aduolui, & aris Dei adgeniculari, omnibúſque fratribus legationes deprecationis iniungere, & ſtationes plerunque in veſperam producere, & nocturnas vigilias adhibere. Precabimur autem ſuſpicientes, & manibus expanſis, & nudo capite. Præterea in his piis cœtibus erant exhortationes, caſtigationes, & cenſura diuina. Nam & iudicatur, inquit, magno cum pondere, & apud certos de Dei conſpectu ſummúmque futuri iudicij præiudiciú

Digreſſio ad locum cõmunem de veterum & noſtratum abſtinentia.

Lib. 10. epiſtola 82.

a Lib. de baptiſmo

Baptizandi olim ieiunabant.

7. Recognit.

Cap. 8.

Baptizati olim quam vitæ diſciplinã obſeruarint.

In Apologetico 9. & lib. de ieiunio, & lib. de pœnitentia.

In Apolog.

B eſt, ſi quis ita deliquerit, vt à communicatione orationis & conuentus, & omnis ſancti commercij relegetur. Præſident probati quique ſeniores.]

AT VERÒ quid de victu Chriſtianorum? Ne animalium quidem ſanguinem, ait, in epulis, eſculentis habemus, qui propterea quoque ſuffocatis & morticiniis abſtinemus.] Et alibi rem fuſiùs explicans, [a] Multi, inquit, ſe ſpadonatui aſſignant propter regnũ cælorum, tàm fortè & vtique permiſſam voluptaté ſponte ponentes. Quidam ipſam Dei creaturam ſibi interdicunt, abſtinentes vino, & animalibus exulátes, quorũ fructus nulli periculo aut ſolitudini adiacent, ſed humilitatem animæ in victus quoque caſtigatione Deo immolant.] Ieiunia verò Chriſtianis quondam tàm crebra, & prolixa fuêre, vt hæc illis per probrum obiecerit infamis ille Apoſtata Iulianus, ſicut [b] Nazianzenus oſtendit. Epiſcopi vniuerſæ plebi mandare ieiu-
C nia aſſolent, inquit [c] Tertullianus, idémque confirmari ex [d] Ambroſio & [e] Baſilio poteſt. Sed quis tunc ieiuniorum rigor? cùm alij à vino, liquamine, piſcibus, melle & ouis abſtinerent, cum etiam languentes aqua frigida vterentur, cum & coctum aliquid accépiſſe luxuria eſſet, vt [f] Hieronymus narrat. Alij in ſiccorum eſu perſeuerabát, pane, ſale, atque aqua contenti, vt meminit [g] Epiphanius. Omnes autem ieiunantes à carne & vino ſibi temperare, & ſeminibus tantum è terra pro cibo, & aqua pro potu vti erant ſoliti, quemadmodum ex [h] Gregorio Nyſſeno & [i] Theophilo Alexandrino intelligi poteſt. Teſtatur & [k] Auguſtinus, è Chriſtianis Catholicis quoſdam non ſolum à carnibus, ſed etiã
D à nonnullis terræ fructibus abſtinuiſſe. NON quòd illa immunda eſſe crederent, ſed edomandi corporis cauſa, inquit, propter animam ab irrationabilibus motibus amplius humiliandam.] Recenſentur apud [l] Clemétem [m] & Epiphaniũ dies ieiuniorum, quos hebdomadatim bis Chriſtianis obſeruandos eſſe tradiderint Apoſtoli, & de quibus ita [n] Origenes: Habemus quartã & ſextã ſeptimanæ dies, quibus ſolenniter ieiunamus.] Eiuſque ieiunij rationẽ Aeriani contemnebant, vt meminit [o] Damaſcenus: ſed eam poſt [p] Epiphanium, [q] Auguſtinus, &

Quis fuerit victus veterũ Chriſtianorũ.
Ibidem.

a De cultu fœminarum

Crebra & prolixa olim erant ieiunia.

b Orat. inſectatrice in Iulianum.

c Lib. de ieiunio.

d Serm. 25. & 40.

e Orat. 2. de ieiunio.

f In Epitaphio paulæ et ad Euſto. de cuſt. vir.

g Contra hæreſ. lib. 3. Tom. 2. circa finem.

h In orat. de amandis pauperib.

i Lib. 3. paſchali.

k Contra Fauſtum lib. 3. cap. 5.

l lib. 7. ſtromaton.

m In fine ho. 10. in Leuit.

n Lib. de hære. Arrianor.

o In compendiaria fidei Catholica.

p Epiſt. 86. ad Caſul.

q Lib. 3. de canõ. diuer. orat. cap 10.

[a] Caſsianus luculenter confirmant. Tum perpetuuſtus mos in Eccleſia Romana & Occidentali obtinuit diu, vt Sabbati ieiunium, cuius rationem reddit etiam Auguſtinus paſsim celebraretur.

> a Hom. 6 & 11. in Gen.

Q*VID* verò de Quadrageſima? quam non modò ſanctam ſed remedium etiam animarum vocat [b] Chryſoſtomus, [c] Baſilius pretioſum tempus, [d] Auguſtinus dies corporibus ſalubres & animæ medicinales, [e] Caſſianus decimationem quandam, [f] Bernardus militiæ Chriſtianæ tempus appellât? Quòd ieiunium traditionem Apoſtolorum eſſe cõfirmat ante [g] Leonem Magnum [h] Hieronymus: & ante hunc [i] Clemens, [k] Ignatius ipſique [l] Canones Apoſtolorum indicant ſatis: idem à Chriſto conſecratum dicit [m] Auguſtinus, qui quadrageſimæ authoritatem Propheticis & Euãgelicis litteris docet corroborari: contemtores autem eius etiam Dei contemtores [a] Ambroſius facit. Nec obſcurum eſt ex [b] Baſilio omnis ſexus & ætatis & cõditionis homines, Quadrageſimæ ieiuniũ, quod Epiſcopi palàm indicebant, tàm diligenter coluiſſe & obſeruâſſe olim, vt ad veſperam vſque nullum cibum caperẽt: quæ conſuetudo [c] Bernardi etiam ætate durauit, vt neque carnem, neque vinum guſtarẽt, quemadmodum & [d] Ambroſius & [e] Chryſoſtomus docẽt. Atque idem Chryſoſtom. ſuæ Eccleſiæ hominibus teſtatur, eos inter ſe ciborum abſtinentia inuicem æmulari, ſanctéque contendere conſueuiſſe, vt hi quidem duos integros dies ieiuni tranſigerent, illi verò non vini tantùm & olei, ſed & omnis ferculi vſum à ſua menſa reiicerent, vt pane & aqua duntaxat vtentes, Quadrageſimam omnẽ traducerent: C Ideo verò, qui Quadrageſimalis ieiunij inſtitutũ probarent, at edendo violarent ſic [f] Maximus inuehitur: Quid prodeſt obſeruatione quadraginta dierum ieiunandi nos tempora cuſtodire, & legem non tenere ieiunij?] Nec inficiantur [g] Centuriatores, ante Calixtum Pontificem, qui ſecundo poſt Chriſti mortem ſeculo [h] Martyr fuit, ieiunia per annum ſolennia fuiſſe tria: ſed ſub illo ipſo Pontifice ieiunium quartum acceſſit, ac durat in Eccleſia ſupra mille trecentos annos. Tum decreto concilij Eliberitini iubentur Chriſtiani per ſingulos mẽſes, Iulio & Auguſto dũtaxat exceptis ieiunia celebrare. Inuehitur [i] Theophilus Alexandrinus palàm in eos, qui ieiuniorum tempore, clauſis oſtiis occultè carnibus veſcebãtur, & à vino ſibi non tẽperabant. Extat præclara vox [k] Blandinæ martyris, quę inter D tormenta ſic dixerit impiis: Multum erratis, ô viri, quòd putatis infantum viſceribus veſci eos, qui ne mutorum quidem animaliũ carnibus vtuntur: Siue vt alij vertunt, quibus nec irrationalium pecudum ſanguine veſci licẽt. Ac multis quidem aliis probari poſſet, imò iampridẽ à noſtris probatũ eſt, delectum ciborum in veteri Eccleſia receptum probatúmque fuiſſe. Sunt præterea & aliæ præeminentes vitæ conuerſationes, vt Epiphanij verbis vtamur, quæ in eadem ſancta Catholica Eccleſia ſeruantur, eorum, inquam, qui ab omnibus carnibus abſtinẽt, quadrupedibúſque, volatilibus ac piſcibus; ouo itẽ & caſeo. & alia vitæ diuerſa inſtituta inueniuntũr. Nam vnuſquiſque ſecundum propriũ laborem accipiet mercedem.] Meminit & Auguſtinus de priuatis quorumdam ieiuniis, quorum alij per totam vitã quinquies in hebdomadè ieiunarent, nonnulli triduum & ampliùs ſine cibo & potu peragerent

> b Orat. in 40. Martyres.
> c Serm. 55. de tempore.
> d Collat. 21. cap. 28.
> e Serm. 3. de quadrageſ.
> f Serm. 7. in quadrageſ.
> g Epiſto. ad Marcella.
> h Conſtit. Apoſt. lib. 5. cap. 13.
> i Epiſt. 2. ad Philippen.
> K Can. 68.
> l De conſenſu Euangeliſt. li. 2. c. 4. & epiſt. 119. ad Ianuar.
> m Serm. 36.
> a Concion. 2. de ieiunio.
> b Serm. 3. de quadrageſ.
> c Serm. 34. & ſeq.
> d Serm. 1. ad populũ Antioch.
> e Ad finem homil. 4.
> f Hom. 3. de ieiunio.
> g Centur. 3. fol. 147. Epiſt. 1. Calix. Papæ. Canon 23.
> h Li. 1. de Paſchate.
> i Euſeb. lib. 5. cap. 1. Eccleſiaſt. hiſt.
> K Lib. 3. contra hæreſ. tõ. 2. circa finem.
> De morib. Eccle. Cathol. lib. 1. cap. 31.

A carnibus verò & vino in vniuerſum abſtinerent. Ac fatentur demùm vel inuiti Centuriatores, cum de tertio Eccleſiæ ſeculo tractant, Chriſtianos olim quàm frequentiſſimè ieiunaſſe, id quod è Cypriano confirmant.

> De ieiun. & ternas. Chriſti.

Q*VID* igitur? nónne in his tàm ſanctis laudatiſſque exercitationibus, quas, præter Aërianos & Lãperianos noſtróſque ſectarios, nullus orthodoxus aliquando improbauit, & Ioannis & Chriſti diſcipulos agnoſcamus? Ioannis quidem, vt cuius vitam minimè dedicatam, ſed duram & aſperam ioceníis illi animis ſectarentur: Chriſti verò, cuius vaticiniũ reipſa probarent, nimirum poſt ſponſum ablatum tàm ſedulò ieiunantes. Nihil verò intereſt, quid de his veterum inſtitutis, & ſeuera Eccleſiæ diſciplina B iudicent ac ſcribant Centuriatores; quid enim piũ & religioſum illi non carpunt ac mordent? Traditiones has otioſas, & ieiunia ſuperſtitioſa, quæ contra Dei verbum irrepſerint, nominant, vt ea, quæ ſummo iure nõ ſolùm admirari, ſed & æmulari debebant, more ſuo impiè calumnientur. Repetã autem ex Tertulliano, quanti faciendum ſit hoc ſeuerioris vitæ genus, quod piè ſanctéque olim apud Chriſtianos ſuſceptum, ac diu retentum fuit. Commendat ille, quod baptizati negotiationem patiẽtiæ in corpore (ſic enim vocat) & carnis afflictationem ſolebant adhibere. Hanc afflictationem hoſtiam Domino placatoriam dicit per humiliationis ſacrificiũ, cùm ſordes, cùm anguſtia victus Domino libat, cõtenta ſimplici pabulo, puróque aquæ potu, cùm ieiunia coniungit, cùm cineri & ſacco C inoleſcit. Hæc patientia, inquit, corporis precationes commendat, deprecationes affirmat: hæc aures Chriſti Dei aperit, ſeueritatem diſpergit, clementiam elicit.] Ac paulò pòſt, ad hanc ipſam corporis patientiam refert carnis continentiam, à qua viduæ, virgines & voluntarii ſpadones in Eccleſia cohoneſtentur. Sic Africanus ille ſcriptor, quemadmodum & ſtyli durities ſatis arguit, nec tamen monachus, ſed maritus, neque ſcriptor vulgaris, vt quem ſuum etiam magiſtrũ ſolitus eſt dicere Cyprianus. Atque haud ſcio, an quiſquam è Patribus præter hunc ipſum Cyprianũ, ſtudioſius in eo verſetur, vt ſeueram prioris Eccleſiæ diſciplinam vrgeat, & à lapſis, qui Deo & Eccleſiæ ſunt reconciliandi grauiorem mulctam exigat. An verò cum his duobus non conſentit alius quoque ſcriptor Africanus, idèmque Eccleſiæ doctor clariſſimus Augu- D ſtinus, qui omnis abſtinentiæ ſeueriorísque diſciplinæ laudatorem ſe frequenter oſtẽdit? Abſtinentiæ inquit, vigiliæ, orationes atque ieiunia per breuiſſimas anguſtias perducunt ad paradiſi delicias, quia non mentitur veritas, quæ in Euangelio dicit: Arcta & anguſta via eſt, quæ ducit ad vitam; & pauci ſunt, qui inueniunt eam.]

> Cur laudãda veterũ abſtinentia.
> Matth. 9.
> Cent. 4. ca. 6 pag. 440. Et Cent. 5. pag. 688.
> Tertulliani ſententia de rigore veteris Eccleſiæ.
> Lib. de patiẽtia.
> Hieron. in catal. ſcriptor. Eccleſiaſticor.
> Lib. de lapſis & epiſt. 10. ad clerum & ſequent.
> Serm. 55. de tempore.
> Matth. 7.

E*X QVIBVS* abundè conſtare arbitror, noſtri quidem tẽporis Eccleſiaſticam diſciplinam, ſi cum illa veteri conferatur, planè laxam ac mollem eſſe, vt de illa nemo, niſi admodũ delicatus, iuſtã queat mouere litem, aut querelam vllam inſtituere. Tantóque ſunt petulantiores & iniquiores iudicandi aduerſarij, qui neque antiquam illam ſeueritatem móribus ſuis attingunt, neque ad vſum reuocari ſuſtinent, ſed nec poſteriorem hanc in externa diſciplina moderationem, imò verò indulgentiam graues ob cauſas ab Eccleſiæ præpoſitis

introductam,

introductam, aut certè permiſſam, recipiunt aut probant, vllóque modo perferũt. Huc enim potius illorum cõſilia & conatus omnes diriguntur, vt totum præſentis Eccleſiæ ſtatum, leges ordinéſque diſturbẽt, & multis alioquin calamitatibus agitatam Chriſti ſponſam omnibus illis ornamentis exuant, quæ eandem Deo hominibúſque gratam, & ordinatam caſtrorum aciem efficere videantur. Quàm verè in hos competit, quod per Prophetam haud iniuria queritur Deus: Nónne ſatis vobis erat paſcua bona depaſci? Inſuper & reliquias paſcuarum veſtrarum conculcaſtis pedibus veſtris: & cum puriſſimam aquam biberetis, reliquam pedibus veſtris turbabatis.

Cantic. 6

Ezech. 34

S E D ad communem noſtri ſeculi moré, & præſentem vitæ corruptelam venio. Quantò illa veterum maiorúmque noſtrorum in omni vita conſtantior diſciplina, & ſeuerior continentia iã olim vigebat, tantò nunc quidem magis omni luxu diffluunt ac viuunt diſſolutius Chriſtiani, vt diuina humanáque lege ſancitos temperantiæ limites nullo tempore vel minus agnouiſſe, vel audacius exceſſiſſe videantur. Tanta eſt parentum in educandis liberis indulgentia, vt eos iam inde à primis annis non ad ſpiritum, ſed ad carnem: non ad temperantiam, ſed ad omnem ventris ingluuiem: non denique ad pietatem & ſanctimoniam, ſed ad improbos effœminatos perditóſque mores inſtitutos fuiſſe cernamus. Qui deinde propter hanc molliſſimam educationem, cum adoleuerint, ad omne voluptatis genus profuſiſſimè dilabũtur, ſéque totis animis aſſuefaciunt. Hinc tot abdomina, & quemadmodum Apoſtolus ex Epimenide dixit, ventres pigri: hinc tot morbi noſtræ gulæ teſtes ac vindices, quot quidem à medicis non dicam ſanari, ſed vix etiam cognoſci poſſunt, aut enumerari. Nec aliter fieri ſanè queat, quin crapulę deditis langueſcat corporis robur, & nerui elidantur, quin præterea ingenii ſolertia hebetetur, virtutíſque ſtudium frigeat, & omne denique animi lumen extinguatur. Ex quo fonte illud etiam commune malum profluit, quod pleríque nobilibus alioqui ingeniis præditi, & præſtantibus naturæ donis exculti, ad res præclaras functionéſque publicas obeundas aut nunquam emergant, aut inepti accedant ſæpè & ante tempus intereant, aut miſerè quidẽ in ſordibus & tenebris vitam exigant, quando temperatè ac ſobriè viuere non didicerunt: Nec enim temerè dictum eſt illud: In multis eſcis erit infirmitas. Et rurſus, Propter crapulam multi obierunt: qui autem abſtinens eſt, adiciet vitam. Hinc tàm rara etiam, tàm vilis hodie pulcherrima virtus caſtitatis, quam in delitiis periclitari atque corrumpi neceſſe eſt, quando ſicut ſine Cerere & Libero, vt inquit Comicus, friget Venus, ſic venter ſuffarcinatus, meróque diſtentus facilè deſpumat & incitate in libidinem erumpit, Hieronymo teſte. Horrendum eſt interim meminiſſe, ſacrum olim & maximi in Eccleſia ſemper habitum cœlibatum, tàm neglectum hodie iacêre, támque in his, quibus potiſſimum florere debuit, impure coontaminatum eſſe: tot præterea nefandas flagitioſorum hominum libidines magis magíſque graſſari, & ne ſuum quidem Chriſtiano coniugio honorem ac reuerentiam poſſe conſeruari. Tam fœdum, tàm peſtilens, támque contagioſum eſt edacitatis crimen, vt omnẽ boneſtatis & pudicitię pulchritudinẽ vitiet

Vita Christianorum hodie luxus, intemperantiæ & voluptatis plena est.

De causa vulgaris licentiæ ac intemperantiæ hoc seculo vigentis.

Tit. 1.

Quæ incommoda luxum quotidianum sequantur.

Eccli. 73.

Terent. in Eunucho.

Lib. 2. aduers. Iouinian.

A omnes Reip. ordines dedécoret, omnia demũ humana diuinaq; iura nobis peruertat atq; conculcet.

Q V I D multis? bæc ſunt tempora, hi mores, vt plures hodie Iouiniani, proh pudor, imò & Epicuri, quam Chriſti vel Ioannis germani diſcipuli paſſim volitent. Lurcones, bibones, helluones, ventres in aulis, oppidis, pagis tàm multi cernuntur, vt eorũ numerus iniri non poſſit, deplorari autem maxime debeat. Qui verò ieiunent, quique ab eſcis & voluptate abſtineant ſeſe, quorum tamen priora ſecula magnam tulere copiam, tot ſunt hodię, quot vt ille inquit, Thebarum portæ, aut diuitis oſtia Nili. Indulgent paſſim genio, & bacchanalia viuũt. Quòd vtinam ego de Germanis tàm vere negare poſſem, quàm ſcio illud ab exteris per probrum noſtris obiici, crebróque iactari. Fatendum eſt (cur enim nos pudeat veritatis, ſi turpiſſimæ crapulæ non pudet?) B vix vſquam alibi vt apud noſtrates, inſanis voluptatibus operam dari, & nullum gulæ ventrique modum imponi, præſertim poſtquam diſrupta ſunt legum vincula, quibus antea vulgus in officio Chriſtianæ virtutis, publicæque honeſtatis vtcunque continebatur. Iacet ergo Patrum ille theſaurus, vt Baſilius dixit, ieiunium, cuius in Propheticis & Apoſtolicis literis toties & tàm ſeriò admonemur, quódque tot præclaris Dei vocibus & promiſſionibus cohoneſtatur. Iacent conſecrati ſolennibus ieiuniis dies, quos maiorum pietas non minore quidem religione celebrauit, quam prudentia inſtituit. Horum dierum nomen apud nos quidem remanſit res ipſa vſque adeò exulauit, vt pauci admodum tota vita vix aliquando id faciant, quod erat olim C Chriſtianis omnibus, præſertim ſacro Quadrageſimæ tempore, perquàm vſitatum & familiare. Non enim ieiunia tantùm, ſed & precationes, vigiliæ, & humi dormitiones, quarum rerum gratia Cyprianum prædicat Nazianzenus, Martinum Seuerus, Baſilium Amphilochius, & Chryſoſtomum Metaphraſtes, ſæpè multúmque ſeruabantur, atque omnes animarum ſalutes, vt Epiphanius loquitur, per ſanctas afflictiones exquirebantur. At huiuſcemodi rerũ ne vmbra quidem apud nos hodiè retinetur: tàm longe de via plærique omnes deflex imus, & anguſtam illam, per quam pauci ingrediuntur, cum lato cõmuníque multorum perditorum via commutauimus, adeóque non ſolùm ſemitas illas antiquas, quas nobis per Prophetam commẽdat Deus, deſeruimus, verùm etiam illuſtria optimorum maiorum veſtigia, qui omni virtutis temperantiæ & D pietatis laude florebant, penitùs ignoramus. Itaque verendum eſt maxime, ne quod olim in Gallos dixit Seuerus, ad nos quoque pertineat: Edacitas in Græcis gula eſt, in Gallis natura, vt qui etiam vſque ad vomitum ſatientur. Apitij gulam, Gallonij ſumptus, Antonij & Neronis ebrietatem veteres inceſſunt, nunquam laudaturi profectò Germanos, ſi apud eos Siculas menſas & Syracuſanas delicias, taléſque Chriſtianos, quales Boëotios, id eſt, plane voraces & luxurioſos, aſpicerẽt, quid autẽ de Boëotiis Athenienſes? Cum eos à cõuiuiis crudos diſcedere, & vino diſtentos ſe rurſus ingurgitare cernerent, eoſdẽ fatuos, rudes & pingues appellarunt. Alij fortaſſe gurgites magis quã homines dicerent velut illi, non vt viuant, ſed vt bibant, nati eſſent.

C Æ T E R V M quod ad Sectarios noſtros attinet, dici profectò non poteſt, quantopere illi, velut

Plures Epicuri, quàm Ioannis modò discipuli.

Serm. 2. de ieiunio.

Ieiunium hodie negligitur que contemnitur.

Orat. in Cyprianum. In vitis eorundẽ. Hæres. 75. contra Aerianos.

Matth. 7

Hiere. 6.

Lib. 3. de vita Martini.

De Germanorum crapula & ebrietate.

Luxum hodie grassante urget nouatores

mali medici, hos intemperantium & voluptariorũ morbos non dico ſanârint, ſed ad ſanandum difficiliores, ac propè incurabiles reddiderint, multíſque modis auxerint. Effrenis quippe populus, cui nihil moderatũ placet, & qui ſponte carnis gaudet voluptatibus, nouæ doctrinæ duci eſca pellectus, & Chriſtianæ libertatis, quæ adeò multis imponit, illecebris delinitus, & prætereà ſolius fidei iuſtificantis blandimentis irretitus, quid faceret aliud quæſo, quàm quod conſecutum eſſe iam cernimus? En quomodò qui ſe his nouis ſectis addixere, in omnem vitæ licentiam ſeſe intemperanter effundunt, ac in omne flagitiorum genus proruũt, & hac arbitraria viuendi ratione quam illis nouatores oſtendunt ac perſuadent, ad luxum omnem turpiter abutuntur. Tantùm profecit illa ſectariorum blandiloquentia, ſiue, vt Paulus vocat, χρηστολογία & εὐλογία qua illi dum loquuntur placentia, & inſectantur abuſus, Eccleſiæque labefactant authoritatem, vulgi auribus mirificè inſeruiunt, & effœminatos infirmorum animos à vera & ſeueriore, Eccleſiæ diſciplina non difficulter abducunt, ſuæque ſectæ, in qua liberrimè viuitur, promptiores aſſeclas reddũt, pręſertim cùm in plæriſque diſcipulis haud minorem aurium, quàm in magiſtris linguarũ pruritum ineſſe videamus. Accedit alterum quoque malum, quod velut caligine quadam multorum mentes occupat, vt etiamſi cutem non valdè curét, tamen in ea nunc opinione verſentur, honeſtam illam ſeueriorémque viuendi diſciplinam aut nullum, aut non adeò magnum Chriſtianis hominibus emolumentum adferre: ab Eccleſia nullam hic legem poſſe præſcribi, qua quiſquam teneatur obſtrictus: quicquid autem in hoc genere vel ex maiorum præſcripto quis faciat, aut ſua ſponte ipſe ſuſcipiat, id nullius apud Deum meriti eſſe, nec homini quicquam commodare. Iam verò poſtquàm homines blandis iſtorum, velut Sirenum vocibus, mirum in modum delectati, & velut è medio curſu abrepti, matris Eccleſiæ iugum excuſſerunt, & ſeruitutem nouam magiſtris placentiloquis & molligradis (ſic enim & Centuriatores appellant) ſeruire cœperunt, facilè vileſcunt apud eos traditiones humanæ, quo nomine diſciplinam externam, & ritus Eccleſiæ, quantumuis lege, conſuetudine, antiquitate commendatos, audaciſſimè appellitant, ſimúlque admodum ſuperbè contemnunt. Nec vident miſeri, quale quantúmque hoc ſit compendiũ, vt ab Eccleſiæ, maiorúmque contemptione ad ſacrarum legum & diuinorum præceptorum neglectum, labefactationem & deſpiciétiam ſenſim perueniatur. Nam qui Eccleſiam de ciborum delectu, de ſtatis ieiuniis piiſque ritibus admonentem non audiunt, eadem quoque temeritate & amentia Chriſtum Eccleſiæ ſponſum præcipientem ſi non reiiciunt prorſus, ac certè quidem ſurdis velut auribus prætereunt, ac nihili ſæpè pendunt. An non grauiſſimè à Chriſto ipſo dictum & præceptum eſt illud? Attendite vobis, ne fortè grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate.] Quid autem hodie minus, quàm hoc diuinum expreſſumque Dei mandatum à ſectariis vel exigitur, vel obſeruatur? Sic enim vitam inſtituunt ſuam Euangelici, ſi liberè dicendum eſt, magna vt diligentia id cauere videátur, ne habeantur vel Ioãnis diſcipuli, quos crebrò ieiunaſſe conſtat, vel Chriſti ſectatores, qui & ipſe

Rom. 16.

Nouę opiniones reddunt populum diſſolutiorem.

A contemptu Eccleſiæ ad verbi Dei contemptum fit progreſſio.

Luc. 21.

Quomodo verbum Dei apud ſectarios iaceat maleque obſeruetur.

Matth. 4. & 9.

A ieiunans ſuos ieiunaturos eſſe prædixit, ac præmia illis ieiunantibus æterna promiſit. Adeò verò cum ſanctis Patribus in ieiunationibus, vigiliis & corporis afflictionibus iſti nihil habent commune, vt eos etiam pudeat ac pigeat omnis abſtinentiæ & diſciplinæ rigidioris, quã velut hypocriſim ſtudioſè deuitant, nec ſecus quàm peſtem fugiunt, eámque vel ad Papiſtas, vel ad monachos, vel ad neſcio quos Phariſæos, tanquam in exilium, ſolent relegare. Bacchanalia, Martinalia, Regalia, Cineralia, & quæ id genus ad curandam cutem & ventrem explendum pertinent, adeò cupidè arripiunt & mordicus retinent, vt nullus aliis cedere, ſed præcipuam comeſſandi & helluandi curam & aſſiduitatem ſibi vendicare velle videantur. Sua enim quam iactant fide contenti, quid ſibi non permittunt: quas effreni B carni nõ laxant habenas: quem Dei timorem, quod rectè pieque operandi ſtudium, ſibi ſuiſque iam amplius neceſſarium eſſe arbitrantur? Vbi ne quid ego in odium ac inuidiam aduerſariorum videar comminiſci, Schmidelini teſtimonium adferam, quod ille ſummus videlicet Doctor, Cancellarius & Præpoſitus, de ſuorum moribus in concione publicè propoſuit, ac nequis ignorare poſſet typis Germanicè etiam euulgauit.

Matth. 6

Quibus anni temporibus carni magis indulgeant nouatores.

QVÆ verba vt etiam ab his intelligantur, qui Germanicè neſciunt, conuertam ea in Latinum fideliter, & omnibus iudicanda proponam, *Altera, inquit, pars & turba Germanorum ſuum quidem locum verbo Dei, vt prædicetur, tribuit: nulla vero interim ſentitur in illis morum emendatio, ſed horrenda, Epicuræa, &* C *animalis ſeu ferina eorum vita cernitur in comeſſationibus, compotationibus, cupiditatibus, pompis & diuini nominis prophanationibus, ſiue blaſphemiis. Qua in parte volũt ęque libere, & impune peccare, ſicut Papiſtę in ſua idololatria. Mandat ſerio DEVS in verbo ſuo, & a ſuis Chriſtianis requirit ſeriam & Chriſtianam diſciplinam. Hęc ipſa vero apud iſtos nouus Papatus, nouuſque monachiſmus exiſtimatur. Sic enim inquiunt: Didicimus modo per ſolam fidem in Chriſtum ſaluari, qui ſua morte pro peccatis noſtris omnibus ſatisfecit: nos vero ſatisfacere non poſſumus noſtris ieiuniis, eleemoſynis, precationibus ac aliis operibus. Quamobrem ſine & permitte, vt huiuſmodi opera miſſa faciamus, cum per Chriſtum alioquin ſaluari poſſimus, & ſolum gratia Dei Chriſtique meritis nitamur. Atque vt totus mundus agnoſcat, eos non eſſe Papiſtas, nec bonis operibus quicquam fidere, illorum etiam operum nullum exercent penitus Ieiunii loco, comeſſationibus & perpotationibus nocte* D *dieque vacant. Vbi pauperibus benigne facere oportebat, eos deglubunt & excoriant. Precationes vertunt in iuramenta, blaſphemias, & diuini nominis execrationes, idque tam perdite, vt Chriſtus ne ab ipſis quidem Turcis hodie tantopere blaſphemetur. Demum pro humilitate regnat paßim apud illos ſuperbia, faſtus, elatio, luxuria veſtium, quæ aut ſumptuoſiſsime, aut etiam ſtultiſsime ſint elaboratæ. Atque hoc vniuerſum vitę genus ab illis Euangelicum dicitur inſtitutum. Interim ſibi perſuadent homines miſerrimi, ſe rectam veramque in Deum fidem in animis ſuis retinere, & ſibi propitium eſſe Deum: imo etiam ſe probiores impiis & pſeudoapoſtolicis Papiſtis iudicant.*

Schmidelini teſtimonium de luxu & corruptelis Euangelicorum.

Concio quarta in Chriſti verba Luc. 21

Euangelici quanto ſint deteriores Catholicis teſtimonio Schmidelini.

En tibi duplicem Schmidelini confeſſionem: alteram de Catholicis primo loco poſitam, ſed hîc prætermiſſam, vt quam non agnoſcimus, ac pro mera calumnia repudiamus: alteram de Lutheranis & Proteſtantibus proxime citatam, vt quam non grauatim admittimus, & ob Schmidelini in rebus Germanicis

Schmidelinus de Catholicis falſo iudicat.

Germanicis experientiam, grauiſſimámque apud ſuos autoritatem, non poſſumus non confirmare. Quòd verò Catholicos pro impiis ac idololatris cẽſet, eò minus eget confutatione, quòd vulgaris illa & falſa piorum iſtorum ſcilicet, ſit cantilena, Catholicorum auribus benè trita, quæ neque magis in huius temporis, quàm veteris Eccleſiæ Catholicos homines competat, & ſanctiſſimos Patres æquè perſtringat, quibuſcum fidei doctrinam & religionem planè communem retinemus. Sed qui vetus iſtorum mos eſt, ex veritate mendacium ſtruitur, ex religione ſuperſtitio compingitur, quemadmodum dixit Tertullianus. Certè quod pro Catholicis aduerſus Donatiſtas reſpondit iam olim Auguſtinus, id cõtra iſtos etiam nobis modò dicere fas eſt: Si veſtra vera, & noſtra falſa ſunt, falli potuimus cum orbe terrarum de hominum iniquitate, nõ de fidei veritate.] Viderit interim Schmidelinus, ne quod idololatriæ crimen in alios deriuare conatur in eo ipſe cũ ſuis hæreat. Etenim criminis idololatriæ, quod in primis deteſtandum eſt, diuina ſcriptura etiam illos accuſat, qui etſi vero Dei cultu gloriẽtur, vt Core, Dathan, Abiron, ac licet externam & craſſam illam oderint idolomaniam, quemadmodũ Saul, tamen ſenſu carnis inflati, legitimis magiſtratibus non auſcultant, & his nolunt acquieſcere, quibus in Eccleſia ius eſt Dei loco cæteris præcipiendi, Deíque verbum interpretandi.

L. de idolol. — *Lib. 3. contra petilian. c. 59* — Idololatria crimen magis in ſectarios, quam Catholicos competit. — *1. Reg. 15* — *Numer. 16* — *1. Reg. 28.* — *Luce 10.* — *1. Corint. 5.*

Cæterùm vt ad Schmidelini teſtimonium redeã quod is ipſe de ſuis Euangelicis protulit, eſt hoc quidem tantò maioris faciendum, quòd ab aliis Germanicarum rerum peritis, iiſdémque variarũ ſectarum hominibus publicè confirmetur, ac res ipſa commonſtret, Germanos ſimul atque nouum & quintum hoc Euangelium amplecti cœperunt vt à veteri illa pietate procul diſceſſiſſe, ſic in vita etiam voluptaria & Epicurea permultùm profeciſſe quando iam omnis vitæ turpitudo ac petulantia commentitio iſto fidei & libertatis Chriſtianæ titulo, quem ſectarum magiſtri iactitant, vel à leuiſſimis & flagitioſiſſimis hominibus paſſim tegitur & excuſatur. Quo nomine infœlicem afflictæ patriæ conditionem omnes boni cum acerbo animi ſenſu intuentur atque deplorant, cùm iſtiuſmodi homines ſurſum ac deorſum miſceant omnia, qui cùm purioris cuiuſdam doctrinæ profeſſores & vindices videri cupiant, ſic tamen ſecundum carnem viuere, ſic tractare ſcripturas, ſic omni ſeruire luxui geſtiunt, vt à ſuis etiam collegis atque magiſtris acerbiſſimè ſimúlque iuſtiſſimè reprehendantur, atque adeò ab ipſis magiſtratibus in qualicunque tandem officio contineri haud facilè poſſint. Nam qui proprius iſtorum Propheta & tertius Elias exiſtit, quo duce & anteſignano vel maximè gloriantur, is palàm in ſuos inuehitur, eorúmque mores queritur longè corruptiores eſſe factos, quã antea ſub regno, vt ipſe vocat, Romani Pontificis fuiſſent: quin eos demùm Sodomitis peiores vel decies euaſiſſe luculenter affirmat. Alibi fatetur, ſuos non minus, quàm Papiſtas inſulſos eſſe. *Adeò rem neceſſariam,* inquit, *putant libertatem à traditionibus Papæ, vt niſi eas omnes ſtatim violent atque aboleant, timeant ſe peccare.* Poſt Lutherum verò primas apud iſtos tulit Melanchthon, cuius iſthæc clara & aperta eſt oratio: *Loquitur,* inquit, *res ipſa, in his regionibus omne ferè ſtudium conuiuiorum apparatibus & ebrietati, atque immanibus illis poculis impendi. Quare manifeſtum eſt nunc à Deo variis modis puniri, vt incendiis, bellis & conuulſionibus, atque confuſionibus regiminum ſeu politiarum, pluſquam beluinam iſtam ventris ingluuiem, & helluandi perpotandíque conſuetudinem. Præterea quoties videtis, temulentos homines vltro ruere in ſuas clades, & ſæpe cruento ferro inter ſeipſos concurrere, imò & cædibus mutuis graſſari? Quomodo poteſt laxior annona ſperari in tantis profuſionibus, helluationibus, pomparum conuiuiorumque apparatibus?* Addit deinceps, homines eſſe Homerico Gryllo ſimiles qui à Circe in porcum mutatus, recipere hominis figuram noluit. *Adeo delectantur,* ait, *immunditia ſordibus & illuuie, vt in morem ſuis lutulenti, qualibet res, panem, carnes, ceruiſiam, & id genus alia corrumpere & contaminare ſoleant.* Ac rurſus: *Ea barbaries eſt in populo, vt pleriſque perſuaſum ſit, ſe, ſi vnum diem ieiunent, noctem continuo ſequentem non poſſe viuere.* Prætermitto id genus reliqua, quibus Melanchthon ſuæ ſectæ homines alibi egregiè depingit atque ornat. Cum quibus perbellè conſentit, quòd ab Eraſmo dictum, & ab aliis repetitum eſt, adeò per hoc nouum Euangelium non corrigi homines, vt paſſim deteriores fieri videantur, qui non peccare deſinant, ſed peccent impunitius.

Fide dignum eſt Schmidelini de ſuis teſtimonium. — Miſera conditio Germaniæ propter ſectarios. — Lutheri & Melanchthonis teſtimonium de corruptis moribus Euangelicorum. In Dominicã 1. Aduentus. — *In cap. 6. ad Galat.* — *In cap. 6. Matth.* — *Hyperaſp. 2 & in epiſt. contra Pſeudeuangel.*

Prætermitto illa quæ ad fœdas libidines vel exercendas, vel excuſandas pertinẽt, vt quòd leuibus de cauſis coniugia, quorum firmiſſimum vinculum eſſe decebat, dirimunt: quòd quorundam Polygamiam publicè defendunt: quòd inceſtas nuptias in ſacerdotibus, monachis ac nonnis probant & ornant, quia nomen ac ſanctimoniam matrimonii ſacrilegis complexibus palàm largiuntur.

Quòd ſi alia vlla in parte, tùm in hac maximè iſti morem gerunt Dei verbo, quòd Chriſtus docuit de venturis ſub mundi finem Pſeudochriſtianis. Hos ait idem eſſe facturos, quòd in diebus Noe factum eſſe legimus, quódque ab iſtis modò tàm ſtrenuè factitatur: Edebant & bibebant, vxores ducebant, & ducebantur ab ipſis, emebant & vendebant, plantabant & ædificabant, adeò mundi carníſque ſtudiis addicti, & diuini timoris planè obliti, vt omnis etiam honeſtioris diſciplinæ, adeóque ſalutis æternæ rationem nullam habere viderentur. Hinc diuina eos vltio & ira percuſſit, & qui obſtinatis animis non timuerunt minitantem: Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt: tàm atroces demùm intemperantiæ luxuriæque ſuæ pœnas perſoluerunt, vt voluptatis omnis ſenſum cum cataclyſmi acerbiſſimo luctu commutarint, totíque mundo cladem funeſtiſſimã induxerint, cui octo tantùm homines ſuperfuerũt. Primi parentes noſtri, cùm primùm à lege temperantiæ deflexerunt, an non ſibi, adeóque toti poſteritati exitium peperêre? Quantas verò intemperantiæ ſuæ pœnas dederunt Iſraelitæ, quando mannæ pertæſi, & ollarum Ægypti memores, carnes in deſerto flagitare cœperunt? Certè voracitas Eſau honore natiuo priuauit, & Noë ſimul & Loth iuſtis ebrietas quãdam turpitudinis notam inuſſit. Quis verò non dicam oratione, ſed vel mente conſequi poſſit, quàm graues & horrendæ dolorum acerbitates in futuro ſeculo eos conſequantur, qui lautis nunc epulis tantoperè delectantur, & epotandis calicibus vacant, atque abundante cibo & potu mentem corpúſque obruunt, adeóque templa illa Deo viuo conſecrata, velut pingues Epicuri de grege

Matth. 24 — *Geneſ. 7* — Qua in parte nouatores obſeruent ſedulo verbũ Dei. — *Geneſ. 6* — Grauiter puniĩtus mundi luxus tempore Noe. — *Geneſ. 3.* — *Num. 11* — *Gen. 9. & 19* — Intemperantiæ pœnas & in hac & in futura vita exigit Deus. — *Luc 19*

porci, nefariè violant atque profanant? Magno certè malo ſuo didicit diues epulo, quanti ſit piaculi ventris eſſe mancipium, eumque tanquam Deum colere & omni prorſus luxu diffluere. A breuiſſimis quippe & ſpẽdidiſſimis epulis, à purpura & byſſo, rebus fluxis, & inanibus, ad flammas tartareas nunquam finem habituras deuolutus eſt. Atque hîc vtinam verbum Domini, quod manet in æternum, iſti cogitarent, aliíſque paſſim inculcarent: Væ, inquit, qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem. Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini. Quantum glorificauit ſe & in delitiis fuit, tantùm date illi tormentum & luctum. Qui ſeminat in carne, de carne & metet corruptionem. Sed omitto hæc pluribus perſequi, nec addam exempla terrifica, quibus adinonet nos Deus de iudicio ſuo, quod in homines luxurioſos & intemperantes, cùm in hac, tùm in altera vita iam exercuit, & porrò exercebit ſeueriſſimè.

Verbum Dei luxum & intemperantiã vetans hodie non auditur.

Eſaia 5. Rom. 8. Apoc. 18. Galat. 6

Pſalm. 105. Luxu etiam Catholicos defœdaurt.

Peccant hîc quoque Catholici, nec leuiter ſanè peccant, qui commixti inter gentes, malè ſobrios ſcilicet & impuros hæreticos, eorum etiam opera didicerunt, & contra Dei verbum, contra Eccleſiæ ſanctiones, contra honeſtatem publicam, contra conſcientiam propriam haud rarò ventri magis quàm Domino ſeruiunt, & non ſolùm à Ioannis, ſed etiam à piorum omnium frugali victu, abſtinentia temperantiáque longiſſime diſcedunt, nihil vt minus quàm Catholicæ profeſſioni atque diſciplinæ Chriſtianorum propriæ reſpondere videantur. Adeò ſurdis & illi auribus tranſeunt Apoſtolicas illas voces? Non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis. Carnis curam ne feceritis in deſideriis. Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram. Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis. Exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros in multa patientia, in vigiliis, in ieiuniis, in caſtitate. Corpus quidem ſancti Apoſtoli Mathiæ apud Treueros conſeruant: at ſpiritum eius & doctrinam vere Apoſtolicam amiſiſſe videntur. Vt enim Nicephorus narrat, præclare ille tradidit, expugnandam eſſe carnem, neque ei quicquam ad voluptatem indulgendum. Et digna quidem Magno Baſilio vox eſt, oportere nos totum corpus caſtigare, & quaſi cuiuſdam beſtiæ impetus coercere, ne alioquin totis laxatis habenis voluptati, mens negligatur, & hæc tanquam auriga quidam ab efferatis equis ſumma cum violentia agitatis, diſtracta feratur.

Rom. 13. Coloſſ. 3. Galat. 5. 2. Corint. 6.

Apoſtoli Mathiæ præceptũ

Li. 3. hiſt. c. 15 Orat. 8. de temperantia & incontinentia.

Vbi cum piis dolemus omnibus, hanc communem, & luctuoſam Eccleſiæ conditionem eſſe, adeóque perpetuò fuiſſe, vt multos vocatos & paucos electos, pluréſque carnales quàm ſpirituales filios ferre cogatur: vt verè de communi turba dicas: Multiplicaſti gentem, non magnificaſti lætitiam. An verò quod à noſtris fit turpiter, aduerſariorum licentiæ patrocinatur, & impuram illorum vitam excuſat? Vtrinque molliter & intemperate viuitur, ſi verum fatebimur, & ſicut ille dixit. Iliacos intra muros peccatur & extra. Veruntamen ſi rem ex æquo iudicemus, meliore hîc loco Catholicorum, quàm aduerſariorum cauſa eſt.

Matth. 20 Eſai. 9.

Primum enim etſi noſtri in edomando corpore & coercendis cupiditatibus officium deſerunt, turpitérque & luxurioſe aliquando viuunt, tamen Eccleſiam eiúſque Præpoſitos non contemnunt, neque vllo afficiunt dedecore, nec idcircò ſe ab eius vnitate & autoritate diſiungunt. Deinde quantumuis à Ioannis abſtinentis, & laudabilibus Patrum exemplis imitandis procul abſint, & non modò contra veteris, ſed præſentis etiam Eccleſiæ diſciplinam viuendo reclament, tamen de re ipſa non ſecus ſentiunt ac ſentiendum putant, quàm ſentire iubet Eccleſia. Imò etiam ſuſpiciunt & mirantur eos, qui pietatem & ſanctimoniam colunt, quíque ſecundum Eccleſiæ inſtitutum, vere ſobrij, caſti & abſtinentes eſſe conantur. At longe aliter, fit à nouatoribus hodie, quibus non eſt ſatis indulgere libidini, quin etiam ab Eccleſia nefarie deſciſcunt, matrem ludibrio habent, eiúſque ſacroſancta inſtituta ſpernunt: tum præcipiendi autoritatem tollunt, publicéque inſectantur: nec ſibi leges vllas imponi patiuntur, ſed pro ſuo arbitratu contra leges diuinas & humanas vitam degunt, & liberrime carni laxant habenas: quin ſæpe etiam, quòd genus hominum eſt omnium maxime ſceleratum & perditum, in ſua malitia gloriantur. Accedit, quòd præter ſuum ipſorum ſcelus & licentiam, aliorum honeſta piáque ſtudia maligne peruertunt, & charitatis omnis obliti, quæ illi ad corporis caſtigationem duriorémque vitam pertinentia, more maiorum, vel etiam ſua ſponte faciunt, ea cum falſa religione, & animali ſuperſtitione, vel mera hypocriſi coniuncta eſſe interpretantur, ſed & cunctis inuiſa reddere & abolere contendunt.

Grauius in luxu & diſſoluta vita nouatores quam Catholici peccãt

Poſtremò non ſolum in Patres probatiſſimos, adeóque in totam Eccleſiam iſti peruerſiſsime iudicando peccant, ſed & nefarie prorſus verbũ Dei corrumpunt atque adulterant, dum quæ illic de vera & ſpirituali libertate per Chriſtum nobis parta ſcribuntur, ipſi ad falſam & carnalem quandam liberrimæ vitæ rationem, quam vulgus auidiſſime arripit, ſcelerate detorquent. Vt de illis vere dixerit Petrus: Libertatem promittentes, cum ipſi ſint ſerui corruptionis: ac prætereà Iudas, quod Chriſti domini gloriam in luxuriam transferant. Eam verò Chriſtianorum libertatem diuina Scriptura prædicat, qua nos Chriſtus à iugo peccati, & à ſeruitute veteris legis aſſeruit, ſimulque prohibet, ne libertatem demus, vt Paulus loquitur, in occaſionem carnis, hoc eſt, ne Chriſtianam libertatem in carnalem conuertamus licentiam, vt eius prætextu hoc quod libet, etiam contra legem, morem & diſciplinam Eccleſiæ, & cum detrimento ſpiritus, vel offenſione fraternæ charitatis licere nobis vnquam arbitremur. Hinc disertè ſcriptura ſerióque monet, cum Chriſtiana vocatione & libertate illa coniungere officia, quæ ſunt reliquis ferè omnibus anteponenda, vt nimirum * iuſtitiæ ſerui, & obedientiæ filij, patientiæ cuſtodes, ac demùm pœnitentiæ & crucis ſtudioſi ex animo eſſe conemur. Neque ſolùm iſti de Chriſtiana libertate Scripturis abutuntur, ſed & Phariſaicas δευτερώσεις Dei verbo repugnantes, ſiue vt * Marcus inquit, illud reſcindentes, quas Chriſtus & Paulus iuſtiſſimè damnant, cum Eccleſiaſticis, imò & * Apoſtolicis traditionibus, quæ verbo Dei clariſſimè

Quot modis hic ſcripturã deprauent ſectarij & primũ de libertate Chriſtiana.

1. Pet. 2. Iud. 1. Ioan. 9. Rom. 6. & 8. Gal. 5.

** Rom. 6. 1. Pet. 1. & 2. Philip. 2. Luca 21. Matt. 5. & 6. * Marc. 7. Matth. 15. Coloſſ. 2. * Actor. 15. & 16.*

clariſſimè ſtabiliuntur, fœdè commiſcent, atque imperite confundunt. Hallucinantur in eo etiam, quod aduerſus ea quæ [a] Hieronymus, [b] Auguſtinus, [c] Leo Magnus & [d] Theodoretus diſertè admonent, inter Iudaicam, quæ abrogata eſt, & Chriſtianam ſedulò retinendam abſtinentiam diſcrimen nullum ponant, quódque ſuperſtitioſam hæreticorum tùm continentiam, tùm abſtinentiam, quam ad doctrinas dæmoniorũ retulit Paulus, & exploſit in [e] Synodis Eccleſia, cum illa ſincera continentiæ abſtinentiæque virtute componant, quæ apud ſuperiorum ætatum Catholicos homines magno in vſu ac pretio habita ſemper fuit. Ad hæc Pauli ſententiam de ciborum delectu, quem ille in Coloſſenſibus & Galatis iudaizantibus ſapientiſſimè reprehendit, inſcitè deprauant: cùm idem ieiunia Chriſtiana vel Eccleſiaſtica nulla ex parte accuſet, ſed ſuo potiùs exemplo ſcriptóque confirmet: dum & ordinem in Eccleſia ſeruandum exigit, & obedientiam erga vtrunque magiſtratum commendat, nec ſolùm in cibis vitari quodcunque ſcandalum iubet, verùm ad communem quoque populi ædificationem referri docet omnia. Illud verò Pauli dictum: Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, etiam ad ieiunium & exercitia corporalia piorum pertinet, vt fatetur Melanchthon, eáque dicit neceſſaria, & in piis veros Dei cultus eſſe. *Et hæc, inquit, exercitia qui abiiciunt, in hoc ocio & luxu, in multa peccata ruunt, præterea contriſtant & arcent Spiritum ſanctum: ideo multipliciter & grauiter peccant, & ſibi ipſi exitium accerſunt.* Sed & Caſſianus hoc Pauli dictum refert ad continentiæ dolores & corporale ieiunium carniſque afflictionem: per quam ſe pugilem quendam aduerſus carnem ſtrenuum Paulus deſcribit, nec in vanum aduerſus eam ictus continentiæ exercuiſſe deſignat: ſed triumphum pugnę mortificatione ſui corporis acquiſiſſe, quo verberibus continentiæ caſtigato, & ieiuniorum cæſtibus eliſo, victori ſpiritui immortalitatis coronam, & incorruptionis contulit palmam.]

2. Theſſ. 2. 1. Corin. 11. a Lib. 2. aduerſ. Iouin. & in epiſt. ad Galat. cap. 4. b Lib. 30. contra Fauſtum. c Serm. 4. de ieiunio ſeptimi menſis. d In Epitome diuin. decret. cap. de abſtinent. 1. Tim. 4. e Gangrenſi, Toletano 1. & Braccarẽſi 1. Coloſſ. 2. Galat. 2. 1. Cor. 9. 8. & 14. Hebr. 13. Rom. 13. 14. 15. Epheſ. 4. 1. Corint. 9. Lib. 5. de gaſtrimargia cap. 18.

In diſputat. de exercitiis corpor. piorum.

C

C O R R V M P V N T & illa Pauli verba, Corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt: pietas autem ad omnia valet. Vbi non eleuatur ieiunij virtus & dignitas, vt iſti improbè clamitant, ſed indicatur, diſcrimen inter corporalem vulgaris athletæ & ſpiritualem Chriſtiani hominis exercitationem conſtitui oportere. Quarum illa quidem ad bonam corporis habitudinem curandam ſpectat, corpúſque vegetum ac robuſtum efficit: hæc verò corpus adeò non promouet atque nutrit, vt maceret etiam ac extenuet: neque ſicut illa, breuem in hac vita ac exiguam præſtat vtilitatem, ſed veris & æternis bonis totum hominem locupletat. Proinde ieiunium Paulo non eſt corporalis, ſed ſicut Chryſoſtomus & Theophilactus admonent, ſpiritualis exercitatio, & ad pietatem pertinet, præſertim ſi ab homine Chriſtiano ritè, vt par eſt, & cum fructu ieiunetur. Etſi enim ieiunium per ſe virtus perfecta non ſit, eſt tamen cæterarum virtutum fundamentum atque ſanctificatio quædam, & gradus præbet ad ſumma ſcandentibus, vt Hieronymus docet. Nec temerè dixit Euſebius Emiſſenus: Ieiunia & vigiliæ & ſanctæ afflictiones humilia corpora macerant, ſed maculata corda pu-

De loco Pauli 1. Tim. 4.

Corporalis exercitatio ad modicũ vtilis.

D

Hom. 12. in 1. epiſt. ad Timoth.

Ad Demetriadem de virgin. ſeruanda.

A

rificant: membris ſubtrahunt fortitudinem, ſed conſcientiis addunt nitorem.] Neque vnquam Eccleſia, vt à cibis magis quàm à vitiis abſtinerent homines, vel docuit, vel indulſit: ſed quoties ieiunationes indicit, ſpirituale illud, quo à peccatis ieiunatur, quod ieiunium magnum & generale Auguſtinus appellat, cum corporali coniunctum iubet obſeruari. Vt enim Ioël, ſic etiam Eccleſia ieiunium vult bonis operibus, præſertim autem oratione ac eleemoſyna, ſanctificari, & ſanctificatum curationi proficit peccatorum, [f] Hieronymo teſte. De qua ieiunij ſanctificatione [g] Gregorius, [h] Maximus & [i] Bernardus minimè tacuerũt. Elegantet verò dixit [k] Ambroſius: Abſtinentiam indicamus corpori, vt à vitiis magis animam abſtinere poſſimus. Frenum enim quoddam eſt luxuriantis animæ corpus exhauſtum.]

Hom. 10. ad monachos.

Eccleſia nõ requirit ieiuniũ à cibis tãtum.

Tract. 17. in Ioannem. Ioel. 2.

f In 2. Ioelis. & lib. 2. contra Iouin. g Homil. 16. in Euangel. h Hom. 1. & 2. de ieiunio quadr. i Serm. 4. de quadrageſ. k Serm. 33.

B

P R A E T E R E A quod nobis obiectant, Chriſtũ ſuis dediſſe poteſtatem quęuis ſine vllo delectu comedendi, quis hoc quæſo negat? quis etiam omninò non probat, imò verò illis temporibus maximè neceſſarium fuiſſe non iudicat, vt Apoſtoli præſertim orbem totum peregrantes, cibis quibuſlibet veſcerentur? Peruersè autem inde colligunt, Apoſtolis vel Eccleſiæ rectoribus nullam manere poteſtatem, vt aut de cibo ſuffocati animalis vitando, aut de Quadrageſimæ ieiunio inſtituendo, ac ſimilibus externis de rebus ad ſalutarem Eccleſiæ gubernationem, honeſtámque populi diſciplinam & concordiam ſpectantibus aut legem præſcribant, aut quicquam exigant. Nec obſcura ſunt exempla multorum, qui dignitate quadam tùm in Synagoga, tùm in Eccleſia illuſtres, vt Samuel, Ioël, Ioſaphat, vterque [l] Ioannes, Apoſtoli, ieiunia quædam indixerunt, & ab omnibus obſeruanda [m] conſtituerunt. Fatetur ergo [n] Melanchthõ, Ioſaphat & regem Niniues rectè ieiunium imperaſſe, quódque mandata illa populus debuerit obſeruare, ac præterea paſtoribus Eccleſiarum deberi obedientiam, cum tale aliquid conſtituunt, quod Euangelio non aduerſatur. Certè [o] Auguſtinus pro aliorum Epiſcoporum more, qui eſt peruetuſtus, ad ſuos ita loquitur: Publicè ieiunium indicimus, & vidente toto populo pariter cum ipſo ieiunamus.] Vnde Catholici hanc confeſſionem, qua & Origenes eſt vſus, eripi ſibi nunquam patientur: Etſi Chriſtiano libertas eſt per omne tempus non obſeruantiæ ſuperſtitione, ſed virtute continentiæ ieiunandi, tamen dies ieiuniis conſecratos habemus, quibus ſolenniter ieiunamus. Tùm Petrus Damianus velut aduerſarios noſtros peteret, ac Eccleſiæ patrocinaretur, in hæc verba ſcripſit: Iſta dicentes nec cum illis nos ſentire quis iudicet, qui prohibent à cibis, quos Deus creauit, nec Apoſtolicæ contraire ſententiæ, qua nos mandare præcipit quæcunque apponuntur. Aliud eſt enim quod creaturas Dei bonas indifferenter aſſerimus, aliud quod pudicitiæ ſobrietatíque ſeruandæ caſtigatione corporum prouidemus.

Luc. 10. Act. 15. et 27.

An Chriſtus delectũ ciborum ſuſtulerit.

Penes Eccleſiæ rectores poteſtas eſt cõſtituẽdi de certis ieiuniis.

C

1. Reg. 7. Ioel. 2. 2. Paral. 20. l Matth. 9. Hieronym. in prooemio comment. ſuper Matth. m Canon. 68. n In diſput. de traditionibus humanis. o De temp. ſerm. 60. Hom. 10. in Leuit. 1. Timot. 4. 1. Cor. 10.

D

Bugenhagius falsò dicit ieiunia primum à Montano præcepta & inſtituta eſſe.

R I D I C V L V M verò eſt, quod nobis obiicit Bugenhagius Apollonium, ſcriptorem non minus ſanè diſertum quàm vetuſtum, Euſebio teſte narrare, Montanum inſignem hæreticum eſſe, qui primus impoſuerit ieiuniorum leges. Vnde porrò

In enarrat. Ionæ Prophetæ. Lib. 5. Eccleſ. hiſtor. cap. 18.

ratiocinatur, nos qui nomen Catholicum profitemur, Montaniſtas videri, noſtráque & Eccleſiæ ieiunia ex doctrinis hæreticorum, imò & dæmoniorum profluxiſſe. Vbi primùm Euſebij verba peruertit, qui de Montano ſcribentem Apollonium ita citat, nihil prorſus meminerit, quis primus tulerit aut induxerit leges ieiuniorum. Habet enim in hũc modum: ὗτός ἐστιν ὁ διδάξας λύσεις γάμων ὁ νηστείας νομοθετήσας quod rectè vertit Muſculus. Hic eſt qui coniugia diſſoluere docuit, qui ieiuniorũ leges præſcripſit. Sit autem ita, vt Apollonius refert, aliique plures comprobant, ieiuniorum leges à Montano præſcriptas & impoſitas eſſe. An fortè neſcit, aut negare audet Bugenhagius, ſolennia Eccleſiæ ieiunia longè ante Montani ſeculum, vt ante probauimus, & inſtituta, & obſeruata fuiſſe? De Montano autem ſuis ieiunia præſcribente, ſic habendum eſt, ſicut Theodoretus luculenter oſtendit: quòd noua ieiunia præter Eccleſiæ conſuetudinem introduxerit, ſiue, vt Nicephori verbis vtar, quòd nouorum ieiuniorum præter Eccleſiæ conſuetudinem autor fuerit. Igitur contra Montani ſectatores Hieronymus & ſuo & noſtro, id eſt, Catholicorum omnium nomine, hoc pronunciauit: Nos vnam quadrageſimam ſecundum traditionem Apoſtolorum toto anno, tẽpore nobis congruo ieiunamus. Illi tres in anno faciunt quadrageſimas, quaſi tres paſſi ſint ſaluatores. Non quòd & per totum annum, excepta Pentecoſte, ieiunare non liceat: ſed quòd aliud ſit neceſſitate, aliud voluntate munus offerre.] Confutat eundem quoque Montanum Epiphanius, ſimúlque declarat, doctrinam dæmoniorum, de qua ſcripſit Paulus Timotheo, ad Montanum eiúſque ſimiles pertinere, nihil autem cum Eccleſiæ Catholicæ vel doctrina, vel vſu habere commune.

Hær. fabul. lib. 3. de Montaniſtis.
Lib. 4. Eccl. hiſt. cap. 22.
Epiſtola ad Marcellam.
Tres quadrageſimæ Montaniſtarum.
Hæreſ. 48. contra Montaniſtas.
1. Timot. 4.

Sed & Chryſoſtomus, Ambroſius, Auguſtinus Theophylactus & Oecumenius oſtendunt, Paulinum locum, de quo agitur, ad damnandos Eccleſiæ hoſtes, vt Martioniſtas, Encratitas & Manichæos, quorum ſuperſtitioſa fuit abſtinentia, potiſſimùm pertinere. Verùm alterius eſt loci, id genus argumenta, quæ caro pulchrè ſuggerit, & vetus Adam cupide ſequitur, excutere preſſius atque confutare.

Aug. contra Fauſt. Manich. lib. 30. cap. 4. & 6. Cæteri in c. 4. prioris ad Timoth.

Postremò non leue quidem peccatum eſt, quod piis eam laudem, & virtutis gloriam, & mercedis amplitudinem detrahant, quam verbum Dei proponit, & Patrum chorus ſummo conſenſu tribuit Chriſtianè ieiunantibus, hoc eſt, qui cum [a] Dauide, [b] Daniele, [c] Ioanne, [d] Iudith, [e] Anna, [f] Niniuitis, ex vera in Deum fide, & ad ſibi conciliandam Dei gratiam, vel ob præſtandam maioribus obedientiam, & ad fructus pœnitentiæ faciendos à cibo abſtinent, auſteriúſque viuunt, caſtigántve corpus, & interiorem ſiue humilitatem, ſiue pietatem victus parcitate carníſque maceratione teſtantur. An non ieiunium [a] Baſilio dicitur mater ſanitatis, angelorum imago, iuſtorum contubernalis? [b] Athanaſius angelorum cibum; [c] Chryſoſtomus matrem omnium bonorum & magiſtram virtutum appellat: per quod [d] Iſidoro teſte, proſternuntur vitia, humiliatur caro, diaboli tentamenta vincuntur, & in quo demùm ampliſſimè commendando præ cæteris quidem

Ieiunij virtutem & fructũ negligunt nouatores.
a Pſalm. 34. 68. 108.
b Daniel 9.
c Luc 7.
d Iudith. 4.
e Luc. 2.
f Ione. 3.
a Hom. 1. & 2. de ieiun.
b Li. de virginitate.
c Hom. 1. in Geneſin.
d Lib. 1. de Eccleſ. offic. cap. 42.
e De ieiunio & tentationibus Chriſti.

[e] Cyprianus, [f] Athanaſius, [g] Baſilius, [h] Hieronymus & [i] Leo accuratè verſantur. Qui ſunt autem hi præceptores noui, (libet enim verbis vti Ambroſianis) qui meritum excludunt ieiunij? Nónne gentilium illa vox eſt, Manducemus & bibamus? Inſipientem Paulum, qui gloriatur ieiuniis, ſi ieiunia nihil proſunt. Sed quomodo non proſunt, quibus vitia purgantur?] Theophilus Alexandrinus id apertè fatetur: Hi qui ieiunia, id eſt, angelicam conuerſationem in terris imitantur, per continentiam breui & paruo labore magna ſibi & æterna conciliant præmia.]

f Li. de virginitate.
g In concionib. de ieiun.
h Li. 2. cont. Iouinianum.
i Serm. de ieiunio 7 & 10. menſis, & quadra.
Epiſt. 82.
Lib. 3. Paſchali.

Næ iſti parum animaduertunt, quanti noſtra omnium referat, Apoſtolorum Pauli & Petri vocibus auſcultare, quando prudentiſſimè monent, ne Sathanæ locum relinquamus: quin potiùs ſobrietatis, vigilantiæ & fidei armis inſtructi fortiter illi reſiſtamus. Is verò coniuratus hoſtis in perniciem mortalium, inde ab orbe condito vix quicquam accuratiùs elaborauit, quàm vt à ſancto ieiunio ad inſanum ventris ſtudium, & à laudabili ſobrietate ad execrandum luxum & malorum eſcas voluptates non modò commune vulgus, ſed innocentes etiam ac perfectos homines, quemadmodum Adæ, Euæ, Chriſtíque nobis exempla commonſtrant, reuocet atque deducat. Cur verò ieiunationem omnem credentibus non diſſuaderet, qui ſuas robuſtiſſimas vires ab orantibus & ieiunantibus frangi prorſus & diſſipari certò intelligit, quíque cæteras hominis virtutes, ſi temperantia & abſtinentia tanquam neceſſario auriga & cuſtode fortaſſe deſtituantur, velut imbecilles & caducas, facilè negligit atque contemnit? Vt enim veteres omnes cum Caſſiano ſentiunt, prima nobis calcanda eſt gulæ concupiſcentia, & partim crebra cordis compunctione, partim ieiuniis, vigiliis ſacríſque ſtudiis extenuanda.] Impoſſibile eſt alioquin, ſaturum ventrem, vt idem affirmat, pugnas interioris hominis experiri. Nunquam poterit ardentis concupiſcentiæ ſtimulos inhibere, quiſquis deſideria gulæ refrenare nequiuerit. Hæc nobis prima contentio, hæc noſtra prima probatio, gulæ ventríſque concupiſcentiam perfectionis deſiderio extinguere.] Rectè igitur [k] Athanaſius monet, vt eos qui frequenter ieiunare diſſuadent, velut ſubornatos diaboli nuncios fugiamus. Quotquot enim ſancti vnquam fuere, hos omnes per ieiunium & vitam Deo dignam inſtitutos fuiſſe poſt [l] Cyprianum [m] Baſilius docet. Cæterùm vt hunc locum ſemel abſoluam, id breuiter dixerim, qui ieiunandi legem delectúmque ciborum ac omnem vitæ auſteritatem vel abrogant, vel impugnant, ab illis iiſdem verbum Dei non intelligi, ſed ad alendam vulgi licentiam nefariè detorqueri: neque ſolùm Eccleſiam non audiri, verùm etiam contra Chriſti domini mandatum contemni: eos præterea non obtemperare maioribus. quòd Apoſtoli tàm ſeriò præceperunt, ſed in eoſdem quodammodo inſultare: nec retinere traditiones à Paulo commendatas, & Eccleſiæ neceſſarias, vt [n] Baſilius ac [o] Epiphanius docent ſed eas, quantum quidem in ipſis eſt, antiquare: ac denique terminos à patribus præſtitutos prohibente [p] Salomone trãſgredi, imò ne terminos quidem eſſe, vllo modo ſuſtinere.

Epheſ. 4.
1. Pet. 5.
Geneſ. 3.
Matth. 4.
Matth. 17.
Collat. 21. cap. 35.
Satanas ieiunij hoſtis ac diſſuaſor.
Abſtinentia homini ſpirituali neceſſaria.
k De ieiunio & tentationib. Chriſti.
l Li. de virginitate.
m Homil. 1. de ieiunio.
Abſtinentiæ & continentiæ Chriſtianæ aduerſarij quam grauiter peccent.
Matth. 18.
Rom. 13.
1. Pet. 2.
Act. 16.
2. Theſſ. 2.
n Li. de Spiritu ſancto cap. 27.
o Hæreſi 61. contra Apoſtolicos.
p Prouer. 22.

Mint

Mihi verò Lector ignoſcet, ſpero, quòd hanc ſiue digreſſionem, ſiue appendicem opinione longiorem, & tamen ab inſtituto non prorſus alienam fecerim. Huc enim nos deduxit ſtudium & amor, quo tenemur tùm ad noſtri Ioannis, tùm ad veteris Eccleſiæ cauſam aduerſus iſtorum impudentes calumnias improbáſque molitiones defendendam atque vindicandam. Eſt ita certè, quemadmodum ex Hieronymo diximus: A diebus Ioannis Baptiſtæ ieiunatoris & virginis regnum cælorum vim patitur: & violenti diripiunt illud. Quomodo autem Ioánis honor non offenderetur, & ipſe in ſuperſtitioſis & hipocritis non eſſet, ſi vera ſunt iſtorum dogmata & probra, quæ à piis præ pudore vix audiri quidem poſſunt: & tamen ab iſtis in Catholicos tam intemperanter ac identidem effunduntur? Cū ſuo magiſtro [a] Luthero ſentiunt cœlibatum, virginitatem & aureolas, nugas eſſe, & mera Sathanæ mendacia. [b] Summam artem & ſapientiam Chriſtianorum nominant neſcire legem, ignorare opera & totam iuſtitiam actiuam, vt idem ſectæ arbitectus appellat. Ad doctrinas dæmoniorum referunt cum [c] Vrbano Rhegio, parentes deſerere, & coniugio ſibi idcircò interdicere, quòd illo Dei cultus impediatur: delectum ciborum adhibere, cultus in victu & veſtitu peculiares admittere, & crucē amplecti electitiam. Vocant cum [d] Brentio ſuperuacaneos vanóſque cultus ac telas aranearum, quæcunque iuxta ſuam ipſorum prudentiam, & bonam intentionem ab hominibus inſtituuntur. Monaſticam vitam in ſolitudine adeò cum [e] Melanchthone non probant, vt & vitam Antonij magni eremitæ dicant non antecellere, neque laboribus, officiis, & exercitiis vitæ politicæ & œconomicæ anteferendam eſſe. [f] Eraſmo non grauatim annuunt, qui ſiue ſimulatè, ſiue ex animo ſcripſit, parricidam videri ſui generis, qui turpi cœlibatu illud patitur interire, cum hoc honeſto coniugio poſſit propagare. Demùm appellant paſſim Pharisæum, iuſtitiarium, hypocritam, ſi quis fortè ſtrictioris vitæ ſeueritatem amplexus, propoſito conſtāter inſiſtit, & aliqua ſaltem ex parte Ioannem ſtudet imitari. Et ne multis, tàm clementer & modeſtè de diſciplina & inſtitutis piorum diſſerunt, vt innocentes olim Martyres vix maiore quidem contumelia ab impiis crucis Chriſti hoſtibus affecti, ac petulantiùs religionis cauſa vexari eſſe videantur. Interim verò perinde ac ſi homines ipſi ſint valde ſpirituales, ſic alios docent in ſpiritu viuere, & in ſpiritu Deum adorare iubent, vt omne corporis obſequium & Deo & Eccleſiæ propemodum auferant: ſibi autē & ſuis oratione ſpiritus, & prætextu libertatis egregiè blandiantur, quantumuis luxui vacent, carnémque laſciuientem nec ieiuniis, nec vllis prætereà piis exercitiis coërceant atque doment. Neque ſunt tamen adeò impudentes, vt Ioannem in his eius moribus, quos tacitè damnant magis quàm probant, manifeſtè perſtringant, eo metu videlicet impediti, ne ſibi apud omnes inuidiam atque odium conflent magis quàm illi detrimentum vllum adferāt, ſi in probatiſſimum virum, qui maior eſt omni exceptione, dentes Theoninos infigant. Verùm vt ſibi à Ioanne carpendo aſtutè temperant, quem Petrus Aretinus, ſcriptor valdè blaſphemus, primùm vt opinor, & infeliciſſimè quidem auſus eſt publicè inſectari, ſic in alios Ioannis vel diſcipulos vel imitatores nihil non ſibi permittunt, eóſque conuitiis petulantiſſimè inſectantur. Cur verò ad Ioánem quoque non pertineat, quod Centuriatores de aliis in eremo piè verſantibus dicere veriti non ſunt, eos immodicis ieiuniis & vigiliis ſeſe affligere, vt propriorum etiam corporum homicidæ & parricidæ facti eſſe videantur? Sed erit proprius his reſpondendi locus poſtea, vt immanem iſtorum in iudicando audaciam, & cæcam in damnando ſtultitiam coarguamus. Quàm pulchre in hos conuenit, quod ſcripſit Ambroſius: Quæ iſtos Epicuræos ſchola miſit? Diabolico ſtudio inuident aliorum operibus bonis, quorum ipſi fructu exciderunt.]

Conclusio de ſuperiore digreſſione.

Lib. 2. aduerſus Iouinianum.

Matth. 11. Noua ſectarum dogmata Ioānem rectè perſtringunt.

a Lib. de votis monaſticis.
b In argumento epiſt. ad Galat.
c Lib. in vulgariā monaſticam.
d In 15. cap. Matth.
e In Euangel. Matth. c. 15.
f In declamat. de laude matrimonij.

Mos nouatorū eſt, piorum vitam & exēpla deſpicere, & præpoſterè homines facere ſpirituales.

Cur Ioāni palam nō obſtrepant nouatores.

Primus Ioānis inſectator. Vide orat. Perionij in Petrū Aretinum.

Cent. 5. pag. 716.

Lib. 10. epiſt. 82. ad Vercellenſem Eccleſiam.

PROCVL igitur, procul abſunt à more Patrum frequentiſſimo, qui homines molles, luxuíque deditos oratione grauiſſima feriebant, omnéſque ad ardentioris pietatis & corporalis afflictionis ſtudiū ſeriò admodum inhortabantur, & ſæpe illis ieiunia commendabant. Vnam & perpetuam cantilenam iſti ſuccinunt de bonitate Dei, de Chriſti meritis, de promiſſionibus gratiæ, & fidei iuſtitia, de Euangelica libertate, de pace & ſecuritate conſcientiæ. Quibus de rebus & magiſtri plenis buccis ſuauiſſiméque dictitant, & populus audit cupidiſſime: tantùm vt carnalis falſæque tùm libertatis, tum ſecuritatis poſſeſſione tranquilliſſime diutiſſiméque perfruantur. Rurſus verò vel nunquam, vel oppidò quam ieiune ac frigide iſti docent, quòd Apoſtolos docuiſſe conſtat, de veteris videlicet * Adæ mortificatione, de opprimendis vitiatæ naturæ affectibus, de carne in ſeruitutem ſpiritus redigenda, de caſtigando & ſubiiciendo corpore, de præſtandis pœnitentiæ fructibus, déque neceſſario illorum operum exercitio, quæ ad * ſpiritualem & aſſiduam circumciſionem renatorum pertinet, quæque omnem animi & corporis ſanctam diſciplinam continentiámque in verè piis commendant & ornant, ac nobis vno ieiunij nomine in Scriptura perſæpe commendantur. Quare hanc demùm gloriam comparant ſibi, quam ego tamen ſummam eſſe ignominiā duco, vt Simonis Magi, primi & peſſimi hæreſiarchæ, doctrinam confirment, ſcholámque vel inſtaurent, vel augeant. Iubebat enim ille diſcipulos, quos iam ſibi conciliatos habebat, bono eſſe animo, nec legis minas pertimeſcere, ſed tanquam liberos, ea quæ vellent factitare. Non enim per bonas actiones, ſed per gratiam eos ſalutem conſecuturos eſſe pollicebatur. Quocirca qui eius doctrinam ſequebantur, ſe audacter omni libidini & intēperantię dedebāt.] vt ſcribit Theodoretus. Verùm quoniam locus hîc latiſſime patet, nóſque de vſu & fructu Euangelicæ hiſtoriæ, quam hucuſque tractauimus, ſatis dixiſſe videmur, preſſiùs ad Ioannem ſermo reflectendus eſt.

Patres graue ac ſeuerū, nouatores blandum & carni ſuaue genus doctrinæ ſequuntur.

* Rom. 6. et 8. Coloſſ. 3. Epheſ. 4. 1. Corint. 9. Matth. 3.
* Rom. 2. Philip. 3. Coloſſ. 2.

Habet Simon Magus ſuos hodie diſcipulos.

Theodoret. hæretic. fabul. lib. 1.

CAPVT SEXTVM.

Omnes Prophetæ & lex vſque ad Ioannem prophetârunt. Matthæi 11.
Joannes prohibebat eum dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Matth. 3.
Et ego neſciebam eum. Ioan. 1.

MAGDEBVRGENSES.

CHriſtus pronunciat Matth. 11. omnes Prophetas & legem vſque ad Ioannem prophetaſſe. Terminabat igitur Teſtamentum vetus, & ordiebatur nouum, doctrina, cæremoniis & ipſa ſeparatione: propter hoc officium, inſuper encomio ab ipſo Chriſto ornatur. Libro primo cap. 10. pagina 363. Et cap. 4. pagin. 195. *Ioannes Baptiſta de facto & de iure abrogat cæremonias Moſaycas. Nam reiectis & neglectis illis, ipſe nouam, nempe baptiſmi ad Iordanem orditur: veſcitur locuſtis: contra legem, & à ſacrificiis deducit homines ad exhibitum Meſſiam.* Et rurſus cap. 10, pag. 356. *Ioannes Baptiſta præcurſor fuit Meſſiæ, deſtructor religionis Moſaycæ, quo ad eam partem, quæ ritibus & vmbris rerum futurarum conſtabat, & inchoator noui Teſtamenti.* Sed & capite 3. pagina 15. *Poſtquam Ioannes functionem ſuam ex mandato diuino aggreditur, immutat totius religionis Moſaycæ formam, taxat corruptelas & impios cultus, pronunciat abolitionem ſtatus Moſayci.*

CENSVRA

Vſus dicti, Lex & Prophetæ vſque ad Ioannem. NON eſt obſcurum, & Chri- B
ſtianis quidem animis haud
mediocrem adfert voluptatẽ
hoc Chriſti verbum, Lex &
Prophetæ vſque ad Ioannem
prophetârunt. Oſtendit enim
ſtatum legis Moſaycę caducũ,
infirmum & abolendum eſſe,
vt qui ſe non longiùs, quàm ad Ioannis vſque tem-
Matth. 11. pora porrigat. Et quoniam ibidem addit Dominus.
A diebus Ioannis vſque nunc regnum cælorũ vim
patitur, & violenti rapiũt illud, annexa eſt his quo-
que Ioannis commendatio. Is quippe non ſolùm
Propheta fuit, qui ſolet ventura prædicere, ſed plus
Ioan. 1. quàm Propheta: quia quem vates legis venturum
Ad Algaſiã queſt. 1. eſſe dixerant, hic veniſſe monſtrabat, dicens: Ecce C
agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: quemad-
modũ notat Hieronymus. Nouus igitur & primus
Euangelij prædicator Ioannes orbi prodiit, qui vt
De excellẽtia B. Ioan. bapt. Bernardus inquit, oſtenderet medicamentum vul-
neri, peccato pœnitentiam, iniquitati veniam: ex
illo verbum pœnitentiæ dulce & glorioſum, verbũ
regni cælorum lætum & adorãdum auditur. Quòd
cælauerat Deus, tacuerat angelus, latuerat Patriar-
Marc. 1. chas, Prophetæ neſcierunt, huic concreditum eſt,
& per eum omnibus commendatum, Pœnitentiam
agite: appropinquabit enim regnum cælorum.] A
quo felici Ioannis tempore, veluti claro iam poſt
obſcuram noctem die, non modò regnum cælorũ,
vt antea nunquam, ſuos habet illuſtres præcones fi-
dóſque miniſtros, verùm etiã homines audito Euã- D
gelio, paſſim velut impetu facto, in hoc ipſum re-
gnum irrumpunt. Etenim ex Euangelij prædicatio-
ne multi tum ex Iudæis, tum è gentibus veram iu-
ſtitiã ardentibus animorum ſtudiis complectuntur,
vim ſibi ſanctam inferũt, veterem hominẽ exuunt,
terrena contemnunt, amant cæleſtia, & præ ſalute
æterna res mundi quaſlibet pro nihilo ducunt. In-
terim verò lex cum ſuis typis, prophetis, & Sacra-
mentis ad Ioãnem vſque curſum tenet ſuũ, munúſ-
que neceſſarium præſtat, nimirũ in veri Meſſiæ ad-
Ioan. 1. uentu tùm prædicendo, tũ præludendo. Acceſſit au-
tem Ioannes vt poſtremus, ſic & illuſtriſſimus Pro-
phetarũ, homo verè miſſus à Deo, qui ſublata vo-
ce, & intento velut digito, palàm indicat, omnibúſ-
que commendat præſentis Meſſiæ perſonam, & ad
illum ampleƈtẽdum nos præclarè veluti manu du-
cit. Quòd ſi lex & Prophetę ad Ioannem vſque du-
rãt, & Ioannes promiſſum exhibitúmq; Meſſiã pa-
tefacit, magnóque cũ ſucceſſu viam Domino parat,
non eſt ſanè, quod ad benè beatéque viuendũ quiſ-
quam vel expectet, vel deſideret amplius, cùm corã
adſit ſponſus, qui veterẽ perficiat, & in locum illius *Lucæ 1.*
Euangelium veræ & [a] æternæ ſalutis ſcientiã intro- *Ioan. 3.*
ducat, & [b] noua faciat omnia, de cuius plenitudi- *Matth. 3.* *a Lucæ 1.*
ne, [c] velut perenni bonorum omnium fonte, nos *b Apoc. 21.*
omnes, quæcunque ad benè beatéque viuendũ ſpe- *c Ioan. 1.*
ctant, vt hauriamus neceſſe eſt.

ACCEDVNT autem Centuriatores, qui vt noui
aliquid adſerant (nouis enim inuentis admodum
delectantur) hoc ipſo fundamento, Lex & Pro-
C phetæ vſque ad Ioannẽ prophetauerũt, mirabiliter Quomodo Centuriatores Chriſti dicto abutantur.
abutuntur. Sic etenim ratiocinãtur: Lex & Prophe-
tæ vſque ad Ioãnem prophetauerunt: igitur Ioãnes
terminauit vetus, & orſus eſt nouum teſtamentum.
Non id vult ſanè Chriſtus inferre, ſed indicat ſolũ
Propheticæ doctrinæ vſum, qui cum veteri lege
coniungebatur, Ioannis tẽpore deſiturum eſſe, cùm
iam ſol ipſe fulgeret Chriſtus, qui legis tenebras &
vmbras aduẽtus ſui claritate diſpelleret atque ter-
minaret. Quare nihil hic de Ioanne ſtatuitur, quod
ſit vel terminus veteris legis ad eam abrogandã, vel
principium noui teſtamenti ad hoc ipſum inſtituẽ-
dum, quemadmodũ nouatores iſti hanc ſuam ſen-
tentiam poſtea declarant, & nos loco ſuo admone-
bimus. Æquè ineptum & inſuetũ eſt etiam illud ar-
D gumentandi genus: Ioannes nouã docendi rationẽ
eſt ſequutus, cùm ſeparatim in regionibus propè
Iordanẽ ſitis docuit, & nouã baptiſmi ſeruauit cære
moniã: Igitur de facto & iure abrogat cæremonias
Moſaycas & mutat totũ ſtatum religionis: nec ſolũ
eſt deſtructor veteris, ſed & inchoator noui Teſta-
menti. Ex eodem fonte cõmentum aliud putidum
adferunt, Ioannem, quia totius religionis Moſaycæ
formã immutarit, à principibus Synagogæ habitum
& damnatum fuiſſe tanquam hæreticum, & totius
patriæ atque auitæ religionis à Deo præſcriptæ at-
que confirmatæ turbatorem. Hæc aliaque id genus
ab iſtis repetũtur & exaggerantur ſæpe: ſed quę ne-
que enim Ioãnis miniſterio conſentiunt, neque ſoli-
dis certíſque fundamẽtis nituntur, & ſacro Euange-
lio nimis licenter & falſò affinguntur.

Expenditur Georgij Maioris & Chytræi ſententia de Ioannis miniſterio.

Vnde pari ratione cõtemnimus & repudiamus, quod audacter quidem, ſed nimium inſulſè ſcribit Georgius Maior: *Baptiſtæ miniſterium*, inquit, *his magnis rebus deſtinatum fuit, primum abrogationi legis Moſaycæ, ſecundo inchoationi noui teſtamenti & regni Meſsiæ, tertio manifeſtæ receptioni gentium ad ſocietatem Eccleſiæ, quarto repurgationi vniuerſæ doctrinæ.* Eodem modo Chytræum ineptire, hæc eius verba comprobant: *Ioannes, inchoauit miniſterium noui Teſtamenti, inſtaurauit veram de Deo naturam, inſtituit Baptiſmũ, aboleuit circumciſionem, & legem Moſaycam, &c.* Tùm alibi: *Ioannes abrogat legem & cultus Leuiticos, inchoat vniuerſalem vocationẽ gentium.* Quis verò non videt, plura & maiora hîc Ioãnis miniſterio tribui, quàm ex verbo Dei, vel Patribus demõſtrari poſſit? Non agnoſceret profectò, ſed reſpueret has commentitias falſaſque laudes, ſi coràm ipſe qui laudatur, Ioannes adeſſet, eáſque omnes ad Chriſtum vltrò libentérque transfunderet. Satis ipſe docet de ſuo miniſterio, qui venit præco & præcurſor Domini, & velut aurora ante ſolẽ orientẽ atque lucentem cõſurgens, ſed minimè ſibi ſumẽs, aut vt Maior loquitur deſtinatum habens miniſterium ad legem abrogandam, ad regnum Meſſiæ inchoandum, ad gentes Iudæorum Synagogæ conſociandas, multóque minus ad totum ſanctæ doctrinæ corpus repurgandum, & ad Baptiſmum inſtituendum: vti iſtis libet fingere. Eiuſdem eſt farinæ quod affirmat Maior Ioannem à Moſayca politia diſceſſiſſe, legéſque cæremoniales deſeruiſſe & abrogaſſe. Sed quouſque tandem iſti Ioannem velut alterum legiſlatorem & Synagogæ principem nobis extollent? An beneficium Chriſti non obſcurant inſigniter, qui alium quærunt & ſtatuunt, veteris legis abrogatorẽ, & noui teſtameoti, regníque Meſſiæ incboatorem, ex gentibus Eccleſiæ collectorem, Baptiſmi Chriſtiani inſtitutorem, omniſque ſalutaris doctrinæ vindicẽ & repurgatorem, quàm CHRISTVM IESVM Dominum noſtrum? De hoc ſciunt Catholici omnes vnicè dictum, ac cælitùs mandatum eſſe, Hunc audite, quem & Paulus finem eſſe legis diſertè pronuntiat, & de quo vox illa ſonat dulciſsima, Lex per Moyſen data eſt: gratia & veritas per IESVM CHRISTVM facta eſt. Nec dubitamus interim, hæc & alia id genus teſtimonia nota & perſuaſa eſſe Centuriatoribus, qui palàm ipſi fatentur, leges Moſaycas omnes impletas, finémque ſuum conſecutas fuiſſe operibus Meſsiæ: totam verò politiam Moyſis tùm corruere & aboleri debuiſſe, cùm CHRISTVS Dominus omnia peregiſſet, quæ ad ſuũ officium pertinebant. Hoc interim non poſſumus non reprehendere, quod nunc immodicè prorſus & pernicioſe Ioannis orneot & efferant miniſterium, quódque imperitum lectorem his inſolentibus, ac parum decóris amplificationibus facilè in errorem inducant, quòd ſuas etiam priuatas opiniones & nouas cõmentationes hiſtoriis Euangelicis tàm licenter, quàm frequenter ſoleant admiſcere. Ao omninò quicquam maiore nobis ſtudio præcauendum eſt, quam ne occaſione vlla filio Dei ſua vel detrahatur vel obſcuretur gloria, quam tantis ille comparauit laboribus in veteri lege perficienda & noua inchoanda inſtituendáque? Gloriam meam, inquit, alteri non dabo. Ad hanc verò pertinet, veterem quamuis diuinam, legem tollere, nouúmque condere teſtamentum, & eum exhibere doctorem, quem Ioël Propheta voluit expectari, & cuius nomine gratulans Eccleſiæ dixit: Filij Sion exultate, & lætamini in Domino Deo veſtro, quia dedit vobis doctorem iuſtitiæ, & deſcendere faciet ad vos imbrem matutinum & ſerotinum. Quarè ſic accipiendum eſt, Lex & Prophetæ vſque ad Ioannem, quemadmodum doctè [a] Hieronymus interpretatur, non quòd Ioannes Prophetarum ſit finis vel Legis, ſed Chriſtus ipſe, qui Ioannis teſtimonio prædicatus eſt. [b] Et alibi monet idem, Chriſti tempus hac oſtendi ſententia. Auguſtinus autem perſpicuè docet Ioannem hoc loco ita depingi, vt totius Prophetiæ, quæ ab exordin generis humani vſque ad Chriſti aduentũ de Chriſto ipſo facta eſt, imaginem geſſet: ſicut autem Legem & Prophetiam in Ioanne; ſic Euangelium in Chriſto conſtitui.

Hom. in Epiſt. de feſto. Ioan. Bapt. In cap. 3. & 11. Matth.

Vbi ſuprà. Ioannem veteris legis abrogatorem, & nouæ inchoatorem nõ eſſe cenſendum.

Matth. 17. Luca 9. Rom. 10. Ioan. 1. Cent. 1. lib. 1. col. 78.

Centuriatores incommode & pericoloſe laudant Ioannis miniſterium.

Eſa. 42.

Ioel. 2.

a Ad Algaſiam quæſt. 1. b In cap. 11. Matth. Lib 83. quæſt. quæſtione 58.

Quomodo Patres de Ioannis miniſterio loquentes, intelligi debeant.

In Cantic. Canticorum.

Neque tamen inficiamur dici poſſe, & à Patribus aliquando ſcribi, Ioannem antiquæ legis finem, & nouæ principium eſſe, ſicut in huius libri præfatione monſtrauimus: ſed ad eum ſenſum, vt Ioannes confinium fuerit Moſaicæ legis & Euangelicæ gratiæ iam aduentantis. Vnde prudenter ita ſcripſit Theodoretus: Magnus ille Ioannes, qui legis finem & gratiæ principium oſtendit, quíque inter pædagogum & ſapientẽ magiſter medius fuit, quateous vmbræ corpus accedit.] Eàdem moderatione vtitur Tertullianus, Ioannẽ agnoſcens limitem quendam, inter vetera & noua conſtitutum. Verum hæc longè diſſident à verbis & ſenſu Centuriatorum, qui dicere non verentur, Ioannem finiiſſe vmbras omnes in lege propoſitas, ſuſtuliſſe Moſaicum ſtatum, & aliũ præſente Chriſtu, eiúſque futuro regno, iuſſu Dei erexiſſe atque ſtabiliuiſſe, quem poſtea Chriſtus ampliarit atque confirmarit. Sic enim docent pagina 363. An hoc quæſo non eſt, Ioanoem Chriſto æquare, imò & anteponere, & ſeruum Domino reddere illuſtriorem? Si etenim Ioannes legem cæremonialem finiit; ſi Moſaicum ſtatum ſuſtulit; & alium nouæ legis ſtatum erexit ac ſtabiliuit; an non potiores tenet partes, quàm alter ſolùm amplians atque confirmans iam prius erecta atque ſtabilita? Immanè, quàm iſta Euangelicæ hiſtoriæ nihil quadrant; quàm verò cum Chriſti maieſtate pugnant, & Ioannis miniſterium planè ſuſpectum reddũt, ſi plus quàm præcurſorem, & ſicut Tertullianus loquitur, præparatorem viarum Domini præſtitit? Nouam ille baptizandi rationem inducere potuit; ſed hoc perficere nec debuit, nec potuit, vt veteris & Moſaicæ religionis formam, cultúſque Leuiticos vel mutaret, vel auferret. Cuiuſmodi mutationis & abolitionis nulla vſquam extant veſtigia, quæ ab iſtis proferantur, aut veterum ſententiis vlla ex parte reſpondeant. Nec probabunt vnquàm, poteſtatem Ioanni aliquando eſſe datam, vt illud, quod non inſtituerat, abrogaret, præſertim cùm tempus prohiberet, quo minus typi legis ante agnum Chriſtũ verè oblatum, abolerentur. Quapropter Chryſoſtomus de Ioanne ſcribens: Sub lege, inquit, natus eſt, non vt eos qui ſub lege erant educeret, ſed vt eſſent ſub lege, vt ſecundùm legem & viueret, & doceret. Propterea extra legem nihil aut fecit, aut docuit: ſed tantùm pœnitentiã prædicauit.] Ita Chryſoſtomus apertè

Lib. 4. aduerſus Marcionem.

Centuriatores Ioannem Chriſto videntur anteponere.

Cent. 1. li. 2. cap. 10.

Lib. 4. cont. Marcion.

Legẽ à Ioãne neutiquam abrogatam fuiſſe.

Hom. 3. in opere imperfect. in Matth.

Ioannes ſub lege natus, extra legem nihil aut fecit aut docuit.

tradir, Ioannem ſuo loco contentum, adeò nec legem veterem terminaſſe, neque nouam inchoaſſe, vt præter Moſaicam legē, niſi fortè quod ad baptiſmum & claram regni cælorum prædicationem pertinet, nihil aut fecerit, aut docuerit. Et Hilarius, Ioannes, inquit, formam prætulit legis, quia lex Chriſtum prædicauit: & Ioannes profectus ex lege eſt, Chriſtum lege prænuntians.] Verùm enimverò ſi deſtruebat Ioannes legem, quod ad ritus & cæremonias attinet, vt iſti volunt, mirum ſanè, cur Phariſæi ad calumniādum alioquin procliues, hoc crimen illi non exprobrent, quod in Chriſto tantoperè exaggerabant? Cur enim hoc vnum diſsimularent, qui baptiſmum Ioannis ferre tàm ægrè poterant, ſolennem vt legationem mitterent, ſedulò percunctantes, tacitéque accuſantes, vt quid ipſe nouam baptizandi rationem ordiretur? Atqui longè tolerabiliùs apud eos erat baptizare, quàm vſitatas mutare vel antiquare cæremonias: cùm lex alioqui tot baptiſmata & lotiones contineret, vt Ioannis etiam baptiſmum permittere poſſe magis, quàm prohibere viderentur. Errat igitur Chytræus, qui præſens Chriſti dictum: Lex & Prophetæ vſque ad Ioannem, transfert ad abrogationem legis Moſaicæ poſitiuæ, vt vocat, & ad Prophetarum vaticinia, quod ea durēt vſque ad Ioannem; & in eo compleri incipiant: imò etiam (qui lapſus eſt enormior) hoc ipſum dictum ad abrogationem legis moralis accommodari poſſe confingit. Qui certè ſi ducem & doctorem Auguſtinum aueſatur, ſaltem ex Brentio ſuo diſcere poterat, legem & Prophetas duraſſe vſque ad Ioannem, non quòd abrogata ſit lex naturalis aut moralis, quæ eſt decalogus: ſed quod aduenīēte Ioanne aduenerit etiam Chriſtus, in quo ea, quæ Lex & Prophetæ prædixērunt, impleta ſunt. Auguſtinus verò diſertè tradit, Chriſtum hic non de tota, ſed cæremoniali quam vocant, lege diſſerere, quæ ipſo adueniente ceſſarit, & ad Ioannem vſque durauerit: moralia verò legis præcepta eſſe perpetua, quæ non minus à Chriſtianis modò, quàm olim à Iudæis debeant obſeruari. Errat & Melanchthon in hoc ſcholio ſuo: *Loquitur hic de lege, in quantum eſt politica, ſcilicet de cæremoniis & forenſibus, etiam de lege morali, in quantum eſt externa diſciplina coërcens ciuiliter.* Vbi præterquàm quod tres legis partes à Philippo ineptè confundantur, ad Ioannem certè nihil ſpectabat legis politicæ vel mutatio, vel abrogatio, aut ſicut idem loquitur, finis politiæ, ſicut demonſtrauimus. Nunc verò ſatis eſt monuiſſe lectorem, peccare bis Centuriatores in immodica Ioannis commendatione, quem alibi nimium depreſſerunt. Primum enim illius baptiſmum ſic efferunt, vt Chriſti baptiſmo, ſicut ſequenti capite demonſtrabimus, iniuriam ſane grauem & vim manifeſtam inferant. Deinde in Chriſti irrumpunt officium, & quod illi ſoli debetur, in Ioannem inique transferunt, vt filij Dei gloriam obſcurent, qui ſolus abrogator veteris legis, & author ſeu inchoator noui Teſtamenti eſt, dicique meretur.

Can. 13. in Mat.

De lege per Ioannē abrogata non meminit ſcriptura, nec diſſimulaſſent hoc Phariſæi.

Ioan. 1.

In cap. 11. Matth.

In 11. cap. Matth.

In queſt. noui Teſtamenti queſt. 69. Et rurſus alio lib. vnſ. 83 queſt. cap. 15. In Mat. cap. 11.

Duplex error Centuriatorū circa Ioannē Baptiſtam.

COMMENDAT hunc Ioannem & Ioannes Brentius, ſed præter veterum morem, nec ſine Rhetorica quadam amplificatione, non autem ſecundum Euangelij veritatem. Vocat enim illum non modò primum Euangeliſtam & concionatorem, ſed etiam inſtauratorem Chriſtianiſmi, qui nec aliud docuerit, quàm quod Chriſtus & Apoſtoli poſteà docuerunt. Hæc doctis non probabuntur, imò & à mediocriter eruditis refelli facilè poſſunt, præſertim ſi Chriſti Domini cum Ioannis ſerui doctrina comparetur. Narrat Lucas à Ioanne baptizatos, de Spiritu ſancto, neque crediſſe nec audiuiſſe. Tum aliter Ioannes de oratione & ieiunio, aliter Chriſtus ſuos diſcipulos inſtituit. Apoſtolicæ porrò doctrinæ ſublimitas atque perfectio non modò concionibus & ſcriptis, ſed & miraculis orbi comprobata eſt, & Propheticas voces longo poſt ſe interuallo relinquit. Atque vtinam Ioannem Brentius commendaret tantum, & alibi non inſigniter vituperaret: ita vt ſimul & amicum illi præbere oſculum, & hoſtilem alapam impingere videatur. Tractans enim locum de Chriſti baptiſmo, Ioannem atrociter inſectatur, nec alia quidem de cauſa præterquàm quòd ille pro ſua ſumma modeſtia recuſarit miniſterium Domino, qui baptiſmum ab eo expetebat. Nam ſicut à Matthæo ſcribitur, Ioannes prohibebat eum dicens, Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Nunc audi verba Brentianæ interpretationis: *Piè quidem, quod agnoſcat ſe IESV minorē, ſed imprudenter & ſtultè agit, quod detrectet Ieſum baptizare, & malit carnali ſuæ prudentiæ, quàm ſpirituali mandato Chriſti baptiſmū poſtulantis obſequi. Vide enim mihi maximā Ioannis imprudentiam in maxima eius prudētia. Videtur ſua detrectatione Chriſtū honore afficere: ſed ſi rem diligenter perpendas, magna eum contumelia afficit. Nam cum Chriſtus petat ab ipſo baptizari, ipſe vero non ſolum id facere recuſet, verum etiam iniecta manu eum à baptiſmo retrahat, quid his factis aliud ſignificaret, quàm ſi diſertis verbis ad Chriſtum diceret: Ego qui nolo te baptizare, melius & conſultius hac de re cōſtitui, quàm tu, qui petis baptiſmum. Ego igitur ſapiens, tu ſtultus: ego prudens, tu ineptus.*

Hom. 21 in Lucam.

Act. 19.

Matth. 9.

Brētio inique tractatus & cōtumelioſe accuſatus circa Chriſti baptiſmum.

Hom. 32. in Lucam.

Matth. 3.

EN Ariſtarchi noui cenſuram, eámque fellis & amarulentiæ plenam, in ſanctiſsimum virum, qui ſicut verbis ſæpè antea confirmauerat, ſic nunc reipſa declarat, ſe non modò ſecundum perſonam, ſed & ratione officij ac miniſterij, Chriſto longè inferiorem eſſe. Miratur igitur & velut attonitus cogitat, venire ad ſe talem tantúmque Dominum, ſicut ad Mariæ primum occurſum, eius quoque mater admirabunda expauerat: contēplatur Chriſti præſentis maieſtatem, eóque magis, quòd ille humilitate cū ſeruo pugnare velle videretur: multisque de cauſis venerabūdus illum ſuſpicit, quem ſurſum & ſuper omnes eſſe, & ab Angelis adorari certo intelligebat. Dixerat de illo antea coram legatis Iudæorum: Non ſum dignus, vt ſoluam eius corrigiam calciamenti. Quid ergo mirum, ſi Verbum illud carnem factum, & incomparabilem Dominum hominum & Angelorum non auſit cōtingere, & aqua perfundere vereatur, detrectans baptiſtæ munus tantiſper, donec reſciſcat, quid à ſe fieri velit diuina voluntas atque authoritas. Indignum eſſe putat, ſibi tantum ab illo deferri, ſéque ſeruum ab excelſo Domino hoc nouo & inaudito humilitatis genere ſuperari. Vbi non peccauit magis Ioannes, quàm [a] Petrus qui tamen rectè laudatur, quod ex vnius miraculi conſpectu ad eam ſit Chriſti cognitionem adductus, vt ſupplex ad eius ſe pedes abiiceret, ſuæque indignitatis ſibi conſcius diceret: Exi à me Domine, quia homo

peccator

Ioannis dictū & factum aduerſus Brentij calumnias defenditur.

Luc. 1.

Ioan. 3. Pſal. 96. Hebr. 1. Ioan. 1.

a Luc. 5.

a Luc. 7. Matth. 8.

Taxat in Ioanne Brentius quod laudandum eſt.

peccator ſum. Notum eſt Euangelici Centurionis [a] exemplũ, qui ſummam ſui ſubmiſſionẽ tum verbo, tũ facto declarauit: & hinc laudẽ eſt maximam aſſequutus, quod ſe Chriſti hoſpitis aduentu indignum eſſe arbitraretur, & coram aliis pronuntiaret. Solus poſt hominum memoriam inuentus eſt Brentius, qui quod ex vera fide & ingenti modeſtia, ſanctóque timore Ioannes deſignauit, quod Patres non modo non excuſandum, verum etiam ſummis laudibus efferendum ſemper cenſuerunt, quod pij omnes commendare pro dignitate ſatis non poſſunt, id Ioanni vitio vertat, id eius imprudentiæ, ſtultitiæ, temeritati, ſuperbiæ & carnali prudentiæ tribuat, id ad factum contumelioſum referat, id non humilitati, ſed arrogantiæ, ſed inobedientiæ adſcribat, & tantùm non ex animi quodam faſtu intolerabili, ex contentionis ſtudio deteſtando ad Chriſti Opt. Max. contemptum, id inquam, illum feciſſe ab omnibus iudicari velit.

Patres Ioãnẽ defendunt Brentium calumniatorem.

Sed qua de cauſa Brenti? Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? inquit Baptiſta. An hoc eſt obſecro, perinde ac ſi diceret: Ego ſapiens, tu ſtultus: ego prudens, tu ineptus? Eſt hoc carnali prudentiæ obſequi? eſt hoc magna Chriſtum afficere contumelia? Quid magis contortum adferri, quid fœdiùs contra iuſtiſſimum & ſapientiſſimum virum à calumniatore impio excogitari vnquam potuiſſet? Ioannes hoc ſolum velle, hoc agere videtur, quemadmodum [b] Ambroſius, [c] Auguſtinus & [d] Chromatius interpretantur; Ego ſum peccator: & tu venis ad me peccatorem, vt tua quaſi peccata deponas, qui peccata non feceris. Ego creatura ſum: tu creator. Ego ſeruus: tu Dominus.

b Lib. 2. in Lucam.
c De temp. ſerm. 29.
d In cap. 6. Matth.

,, Ego figura, tu veritas. Ego homo ſum, tu Deus: ego
,, peccator, quia homo: tu ſine peccato, quia Deus.
,, Quid vis à me baptizari? Non recuſo obſequium,
,, ſed ignoro myſterium. Ego peccatores baptizo in
,, pœnitentiam. Tu quid vis baptizari, qui non ha-
,, bes cauſam peccati? imò potius, quid vis bapti-
,, zari vt peccator, qui veniſti peccata ſoluere?] Nec
,, eſt interim pertinaciter contentioſus, quod &

e Hom. 52. in Matth.

[e] Chryſoſtomus monuit, ſed dilectionem ſuam atque obedientiam ſimul oſtendit, Chriſto præcipienti ſtatim obſequens, cùm audit illud, Sine modò. Quod verò tremebundus poſtulanti miniſterium, negat aſſenſum ([f] Cypriani verbis vtar) non idcircò factum eſt, quòd obedientiam detrabat imperanti, ſed quòd iudicio ſuo ſeruo ſubdi non competat maieſtati.] Quo loco præclarum nobis exemplum ſtatuit idem Cyprianus, vt doctrinam præcedat humilitas, & honore ſe inuicem præueniant, qui maiorem, & qui minorem in Eccleſia locum tenent: ſic enim iuſtitiam omnem à nobis impleri. Ita verò ſuam de hoc Ioannis facto concludit ſententiam, ſimúlque Brentianam hanc calumniam præclarè retundit: Ioannis humilitas non arguitur, nec vituperabile viſum eſt Chriſto ſimplicitatis diffugium, quod reuerentia, non importunitas ſuggerebat.] Adſcribam & verba Pantaleônis Diaconi Græci, vt qui ex profeſſo præſentem locum excuſſit, & inter cætera mirandam Ioannis humilitatem ita comprobauit: Stupore videbatur dignum, qui enim Phariſæos baptizabat, ab hoc (Chriſto ſcilicet) rogat baptizari: qui Sadducæis erat formidabilis, ad illius nunc aſpectum aſſurgit flectens genua: ieiunio clarus, ab eo,

f Serm. de baptiſmo Chriſti.

De luminibus ſanctis.

A qui non ieiunauit, benedictionem quærit: qui veſte ex pilis contexta erat amictus, ab eo qui huiuſmodi nihil ſecum adfert, purgationem ſupplex petit: quia priú in deſerto laboribus & herbarum radicibus ac locuſtis à puero nutritus, huius nunc tãquam ſanctiorẽ conſtitutionem formidat.] Chromatius verè ſic Ioannem prædicat: Is Deum ſuum, inquit, per Spiritum ſanctum recognoſcens, cuius ne calciamenta quidem dignum ſe fuiſſe portare profeſſus, implere quod iubebatur excuſat: quia non credebat ei baptiſmum neceſſarium eſſe, quem ſciret ad hoc veniſſe, vt baptiſmo ſuo mundi peccata deleret, & idcircò baptizari ſe ab eo potiùs oportere teſtatur] Chryſoſtomus verò in hunc modum: Cur Ioannes, inquit, primò Chriſtũ prohibuit, ne à ſe baptizaretur, poſtmodùm verò aſ-

In cap. 6. Matth.

Fuerrat breui in 3. cap. Matth.

B ſenſus eſt? Quoniam non erat admodum contentioſus ac pertinax: quin & indignitatem ipſe ſuam & obedientiam detegit.] Quid quod miratur Bernardus, tantam in Ioanne fuiſſe audaciam, vt ratione vlla infunderet aquam capiti creatoris, ſuáque dextera Dei verticem contrectaret? Pauet cælum, inquit, ſtupet terra, Iordanis arridet, mirantur Angeli Dominum Sabaoth inter manus baptizantis concludi. Quid eſt Ioannes? quem Cherubin & Seraphin vix audent aſpicere: tu nudum tenêre præſumis? Hic eſt, in quem Angeli deſiderant proſpicere: & tu non metuis?] Tum alibi: Quid mirum, ſi tremit homo, nec audet attingere ſanctum Dei verticem, caput adorandum Angelis, reuerendum poteſtatibus? Acquieuit Ioannes, &

Serm. de excellent. & ſanct. Ioan.

Serm. 5. de Epiphan.

C obediuit (mandati Chriſto ſcilicet): baptizauit agnum Dei, & aquis lauit.] Hæc verè, ſanctè & propriè docent de Ioanne Patres, quẽ tamen Brentius tàm acerbè tractat, & abſque omni ratione flagellat, nunque primum traducit publicè, ſuæ tantum vt ſeruiat libidini, & viro omnium ore celebratiſſimo dentem Theoninũ infigat. Atqui hoc eſt profectò non Scripturas Euangelicas illuſtrare, ſed more aranearum bonis ex herbis venena colligere, quæ in ſanctiſſimum Chriſti præcurſorem ore impuro & virulento euomat.

Hom. 17. in Ioan.
Ioan. 1.

An Ioannes dubiam habuerit de Chriſto cognitionem.

S E D E T alibi traducit Ioannem noſtrum Brentius, cùm huius illum criminis accuſat, quòd vera certáque fide & cognitione Chriſti vir tantus aliquando fuerit deſtitutus. Vnde dictum ab illo fuiſſe putat illud, Ego neſciebam eum, velut tunc animo nondum fuerit benè confirmato in hac opi-

D nione, Ieſum eſſe verum Meſſiam, propter perſonæ Chriſti ſcilicet abiectionem, vel quòd nondum cognouerat hoc, vt publicus teſtis. Verùm vt de priore ſenſu nunc tantum agamus, non leue profectò vitium videri poteſt, ſi Ioannes veræ firmæque fidei & de Chriſto cognitionis expers, incertam & quaſi coniecturalem habuit cognitionem, quam ex priuata parentum indicatione, & multis ex aliis coniectutis, ſi Brentio credimus, hauſerat. Accedit autem Loſsius, & egregium hoc de Ioanne commentum Brentianum confirmans, diſtinguit duplicem Ioannis de Chriſto cognitionem. *Vnam,* dicit, *infirmam fuiſſe ſeu opinionem, quam Ioannes ex narratione parentum de miraculis editis in ipſius Ioannis & Chriſti conceptione & natiuitate, ex quibus cognatum ſuum Ieſum filium Mariæ eſſe Meßiam & filium Dei, vtcunque ſuſpicatus eſt. Sed quia Ieſus abiectus fuit & contemptus coram mundo, & opificium contemptum & vile*

In annotat. in Ioannem cap. 1.

A *vna cũ patre exercuerat, hæc notitia non ſatis in Baptiſta cõfirmata fuit. Altera fuit notitia certa & cõfirmata, quã ex diuina reuelatione concepit in baptiſmo Chriſti, in quo etiam vocatus eſt à Deo, vt publicus teſtis Meßiæ eſſet.* Vnde colligi ſatis poteſt, Brentium & Loſſium hactenus conuenire, quòd putent Ioanni certam & confirmatam de Chriſto cognitionem primùm acceſſiſſe, cùm in Chriſti baptiſmo ex cæleſti reuelatione didicit, hunc Ieſum, ſuper quem Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ deſcenderat, verè Meſsiam Deique filium eſſe. Nam dubium non eſt, quin certò & perfectè ſciuerit Ioannes poſt Domini baptiſmum, quòd talem tantúmque teſtem & perfectè ſcire, & cõſtanter docere de Chriſto maximè oportebat. Illud verò manet in controuerſia, an Ioanni præter certam & firmam hanc quam diximus, infirmam alteram de Chriſto cognitionem, quam ante baptiſmum eius tenuerit, imputare liceat conueniatque. Id affirmant nouatores, & nos propterea negandum dicimus, ne tantus vir in ſuſpicionem veniat; velut annis plus minùs triginta in magnis hæſerit tenebris, mundíque lucẽ & redemptorem ſuum aut penitùs ignorauerit, aut ſolùm per coniecturas agnouerit, vel ſicut ait Loſſius, de illo velut Meſſia & filio Dei tantùm vtcumque ſit ſuſpicatus. Fluctuabat igitur ſancti viri animus, & Simeone infelicior, expectabat tantùm ſuſpirabundus, & animo non videbat, nõ complectebatur ſalutare Dei, vt iſti confingunt, adeóque tantũ non offendiculũ patiebatur, dum videret Ieſum pauperẽ & abiectũ, & in arte contempta & vili cũ patre fabro degere, vitámque obſcurã vulgari tantum more inſtituere.

Ioan. 1.

Status quæſtionis de Ioannis cognitione.

Luc. 2.

C *V*ERVM enimuerò frigidæ & friuolæ ſunt iſtæ coniecturæ, falſoque fundamento nituntur, nimirũ Ioannẽ non in eremo ſibi ſoli vixiſſe, ſed apud parentes hæſiſſe diu, & Chriſto fuiſſe familiarem, & multa de illo ſubinde ab aliis accepiſſe. Quæ omnia quàm nullius planè ſint ponderis, ex his quæ de Ioannis deſerto vitáque in ſolitudine acta, diximus, facilè intelligi poteſt. Vt autem de cauſa præſenti rectius iudicetur, pauca ſunt nobis repetenda, quæ lucem huic negotio maiorem adferant. Primum, fuit certè Ioãnes Chriſti teſtis ac præco omnĩ exceptione maior, qui de Chriſto præſente fidẽ & cognitionem non ſolum alios docuit, ſed in animo ſuo inconcuſſam certámque ſeruauit. Deinde non ab hominibus, ſed à Spiritu ſancto veræ fidei, diuinæque de Chriſto cognitionis lumen accepit. D Ad hæc magiſtrum proprium, à quo veritatem omnem edoceretur, Spiritũ ſanctum maturius, quàm reliqui à Deo illuminati, habuit: adeò vt in matris etiam vtero adhuc incluſus, ſicut primo capite indicauimus, fidem & cognitionẽ de Chriſto certam fuerit aſſecutus, & hinc nondum natus Dominum adeſſe ſenſerit, eodémque tẽpore Prophetæ officiũ inchoârit. Poſtremò à fide & cognitione Chriſti ſemel accepta deſciuit nunquã, ne arundo vento agitata videretur, ſed in eadem gratia cõfirmatus perſeuerauit, licet progreſſus in ea fecerit, ac per ætatũ incrementa, & ex nouis etiã, quas illi ſubinde patefaciebat Deus, reuelationibus, tùm ſapiẽtior, tùm perfectior in omni virtute redderetur. Quæ cùm ita ſeſe habeant, quemadmodũ partim Euangelicæ literæ, partim Patrũ teſtimonia liquidò conteſtantur, nullam ſanè iſtis authoribus cauſam eſſe video, cur Ioannem tot Dei donis ornatum ac repletum,

Quæ circa Ioãnis cognitionem & de Chriſto fidem ſint in primis cõſideranda.

Matth. 11. Luc. 7.

A nunc fide priuent, ac illi præſtãtiſſimo Doctori tot annis, vſque ad Chriſti baptiſmum, infirmã tantùm cognitionem & meram opinionem de Chriſto tribui poſtulent. Philippus autem, vt & ipſe Baptiſtæ fidem obſcuret, etſi paulò commodius, quàm ſuperiores duo, loquatur, tamen fatetur & ipſe Ioãnem aliquando non cognouiſſe, quòd Ieſus eſſet Meſſias, & filius Dei, habens diuinam naturã & humanam, quíque non mundanus Rex futurus, ſed ſua morte redempturus eſſet Eccleſiam, & regnaturus in vita æterna.

In ca. 1. Ioannis.

Philippi de Ioannis cognitione ſententia.

B QVIS verò vnquam Ioannẽ ita depinxit? Quis fidem huius generis informem ac dimidiatam, vt Melanchthon, illi tribuit? Quis hominem diuinorum myſteriorũ vel maximè cõſcium, plena Chriſti cognitione orbandum putauit? Quis bonorũ ex Chriſti teſtimonio non credidit ac iudicauit, Ioannem & Prophetam, & plus quàm Prophetam eſſe? At Prophetæ non humanitus edocentur, ſed diuinitus illuſtrantur: non coniecturis vtuntur, ſed infallibili diuinæ ſapiẽtiæ lumine certi reddũtur de his, quæ reuelant aliis, ne alioquin quod diuini ſpiritus claritate perfuſi cognoſcũt & docẽt, id è creaturis vllis emendicare videantur. Iam verò ad hanc propheticam gratiam & inſignẽ diuini ſpiritus reuelationem, qua Chriſtum Ioannes Prophetarum illuſtriſsimus didicit, multò ante baptiſmũ, & inde à primis annis accitus peruenit. Nec mirũ quando fuit idẽ homo miſſus à Deo præ cæteris omnibus, miſſus inquam, cum ſingulari & firmo fidei lumine, vt omnibus qui ſedebant in tenebris & vmbra mortis, ſcientiã ſalutis adferret, & certiſsimæ fidei C de luce vera Chriſto teſtimonium tale præberet, quale nullus vnquã præbuit antea. Hilarius igitur hoc palàm affirmat: Ioannes iam ab vtero prophetans non eguit hac voce: Hunc audite: hoc Ioannes non ignarus audiuit: ad doctrinam noſtram (non autem Ioannis videlicet) paternæ vocis teſtimoniũ mittitur.] Origenes in hũc modum: Sicut Moyſes loquebatur, & Deus reſpondebat ei, ſic puto, quòd Ioannes locutus fuerit in deſerto, & Dominus reſponderit ei. Hoc arbitror certa de Scripturis ratione conuictus.] Nec alienum eſt quod Chryſoſtomus his verbis affirmat: Nouerat Chriſtũ Ioannes ſemper eſſe venturum, & nõ ſolum nouerat ab infantia, ſed in vtero matris nouerat, & eũ ſalutauerat.] Gregorius verò Magnus Ioannem in illis numerat, qui non humanitus, ſed per magiſteriũ ſpi- D ritus intrinſecus docẽtur, vt etſi eis exterius humani magiſterij diſciplina deſit, magiſtri tamen intimi cenſura non deſit.] Eſt igitur longe alia Ioannis, quàm reliquorũ credentiũ, ratio habenda, qui per auditum fidem ſibi parant, multiſque adiumentis egent, & vtuntur humanis, vt in fide excitentur, cõfirmentur & augeantur. Ioanni vel triplex erat de Chriſto cognitio, ſicut Euthymius annotauit, vt potè quem cognouit partim per viſum, partim per auditũ, partim prophetico more. Illi ſoli dictũ eſt, ſuper quem videris ſpiritum deſcendẽtem & manentem ſuper eũ, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Et ego vidi, inquit, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei. Neq; ſolum hoc ſpiritus teſtimoniũ ſuis conſpexit oculis, ſed & auribus vocẽ Patris de nube ſonantẽ iſtam audiuit: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Quid? quòd Bernardus hoc priuilegium Ioanni tributum, ac

Confutatio Philippicæ ſententiæ de cognitione Ioannis.

Matth. 11.

Ioan. 1.

Patrum teſtimonia de cognitione Ioannis.

Luca. 1.

De Trinit. lib. 6.

Matth. 3.

Hom. 11. in Lucam.

In 11. cap. Matth.

Lib. 1. Dialog. cap. 1.

In 1. cap. Ioan.

Ioan. 1.

Triplex Chriſti cognitio in Ioanne.

præthereà nulli collatum eſſe dicit, vt ſe primùm illi ſanctiſſima Trinitas reuelarit? Pater ab illo auditur in voce, Filius baptizatur in flumine, Spiritus ſanctus demonſtratur in colúbæ ſpecie. Adeſt Ioannes totius medius Trinitatis]Quis verò ambigat, quin Ioannes prætereà per prophetiam de Chriſto va- » ria & ſublimia cognouerit, frequenteſque de illo » habuerit reuelationes, præſertim in deſerto ſuo delitreſcens, & ſe leuans ſuper ſe, vbicunque demùm eſſet, priuſquam Chriſtum baptizaret?

Ser. de excel. & ſanc. Ioã. Baptiſta.

Neque huic repugnat ſententiæ, quòd ab eodem Ioanne dicitur, Ego neſciebam eum. Nam hoc dicto fatetur, Chriſtum de facie ſibi cognitum non fuiſſe, ſicut hunc locum [a] Chryſoſtomus, [b] Cyrillus, Theophylactus aliique plures rectè interpretãtur. Neſciebat Chriſtum, inquit Rupertus, ſecundum hominem, id eſt cuius figuræ vel habitus eſſet, aut vbi, vel quibus cũ hominibus habitaret.] Nec multò aliter Beda ſentit, quód Ioannes nimirum Chri- » ſtum antea ſciuerit, ſed audita voce de cælo illum » perfectius cognouerit. Quin & Bucerus ingenuè » fatetur, ignotum Ioanni Dominum de facie vſque » ad tempus baptiſmi manſiſſe: idque factum ideo dicit, ne ex pacto illum tanto honeſtare eloquio videretur. *Neſciebat Chriſtum*, Buceri ſententia, *donec ſuper illum vidit Spiritum ſanctum deſcendentem, quod ipſi ſignum agnoſcendi Chriſti dederat Spiritus ſanctus, vt Ioannes ipſe teſtatur.* Et ruſus: *Verſimile eſt*, inquit, *cũ Ioannes in deſerto Iudææ Chriſtus in Galilææ vſque egiſſet, vt de facie alter alterum humanitus non nouerit.* Iſti verò ſibi confingunt, quòd Ieſum verè Meſſiã, aut Dei filium, & mundi redemptorem tot annos iam natum Ioannes ignorauerit, atque ita de ſummo & pręcipuo Chriſtianæ fidei articulo nihil habuerit certi, ſed minus quàm paſtores Bethlehemitici, vel Magi Orientales, ſecũ ſtatuere potuerit de præſenti Emanuele. O te infelicem & ſiniſtro, vt aiunt ſydere natum Baptiſta, cui fruſtra tot laudes decãtauit Gabriel, cui Chriſti & matris primus occurſus tàm parum profuit, in quo Zachariæ patris vaticinium, & commune totius populi augurium fallax vanumque deprehenditur. Infelicem te dico, ſi, quemadmodum æmuli tui contendunt, tàm cito mutaſti aut remiſiſti aliquãdo fidem, quam in aluo materna profitebaris: ſi prætereà tàm tardè ſponſi amicus factus es, vt maiorem ætatis partem in cõmuni errore vulgi traduceres, ſponſumque & redemptorem tuum, quamuis præſentem, nec oculis fidei cerneres, neque brachiis cordis amplectereris. Sed res ipſa loquitur ſatis, & ſi nihil addamus amplius, de Ioanne iſtos nimium abiectè indignéque ſentire, & prorſus improbè pronuntiare, qui cognitionem de Chriſto imperfectam & incertã illi, qui pluſquàm Propheta fuit, tribuũt & aſſignant. Hoc verò quid eſt aliud obſecro, quàm de matura Ioãnis ſanctificatione ambigere, fidem in illo ſinceram deſiderare, tantique Prophetæ miniſterium vulgò ſuſpectum reddere atque labefactare?

Quo ſenſu Ioannes de Chriſto dicat, Ego neſciebã eum.

a Hom. 10. in Matth. b In cap. 1. Ioan.

In 3. cap. Ioannis.

Ioannis etiam Buceri teſti monio chriſtũ necdũ baptizatũ de facie non nouerat.

Luca 2. Matth. 2. Luca 1

Quam infelix Ioãnes fuerit ex nouatorum ſententia.

CAPVT SEPTIMVM.

Fuit Ioannes in deſerto, prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. Marci 1.

Et venit in omnem regionem Iordanis, prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. Luc. 3.

Ipſe vos baptizabit in Spirituſancto & igni. Matth. 3. Luc. 3.

MAGDEBVRGENSES.

AD doctrinam nouam ordiebatur ceremoniam, nempè baptiſmum, non ex priuato arbitrio, ſed voluntate Dei, & quidem in remiſſionem peccatorum. Nec multo poſt, *Ideo autem vocatur baptiſmus in remiſſionem peccatorũ, quia promiſſio de remiſſione peccatorum, iſti actioni annectebatur, perque ea media, nimirum verba Euangelij de Chriſto, & ablutionem per aquam, remiſſionem peccatorum certo conferebat Deus. Inſcite igitur faciunt, qui effectu baptiſmum Ioannis ſeu Apoſtolorum diſcrepare contendunt, cum clare ſcriptum extet, Ioannem prædicaſſe & adminiſtraſſe baptiſmum pœnitentię in remiſſionem peccatorum.* Lib. 1. cap. 10. col. 361. Ibidem cap. 4. col. 156. *Quod ad baptiſmum Ioannis Baptiſtæ & Apoſtolorum attinet, miniſterio & efficacia prorſus conueniunt.* Et cap. 4. col. 155. *Teſtatur Ioannes, non tantum baptiſmo ſuo teſtimonium Chriſto exhibito ferri, ſed etiam beneficia ipſius conferri & applicari.*

CENSVRA.

HABET hoc Ioannes propriũ ſibi, vt vnus inter Prophetas omnes verbi & aquæ ſacrum exerceat miniſterium, vnde Baptiſtæ nomẽ obtinet peculiare: idcircò autem maximè, quod inter alios plurimos Chriſtum Dominum in Iordane flumine baptizarit. Quocirca hoc priuilegiũ Ioanni proprium eſſe Bernardus aſſerit, vt illũ baptizaret, qui omnes in Spiritu ſancto & igni baptizat, vtque virginem ac Virginis filiũ virgineis manibus irrigaret. Hinc idem non ſolum Propheta, ſed pluſquàm Propheta nuncupatur, quoniã ei ad faſtigium prophetale Baptiſtæ acceſſit priuilegium, vt Hieronymus annotauit. Neque vero leuiter aut malè inſtructus ad hoc baptizandi munus acceſſit, ſed cũ in vaſta ſolitudine omnibus pene incognitus inde à primis annis vixiſſet, & in omni virtute diu ac multum ſeſe exercuiſſet, tum docendo, tum baptizando non prius ſe prodidit, quàm aliud diuina vocatio demum efflagitaſſet, vt aduentãti Chriſto publice teſtimonium ferret, atque Chriſtianum baptiſmum veluti præluderet ac adũbraret. Proinde cum Lucas expoſuiſſet, quo tempore, & ſub quibus principibus ille hoc nouum & celebrè docendi baptizandique munus fuiſſet orſus, mox iſta ſubiecit: Factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto, & venit in omnem regionẽ Iordanis, prædicans baptiſmũ pœnitentiæ in remiſſionẽ peccatorũ. Vnde cum Ioannes non niſi diuino afflatu iuſſuque permotus, docendi baptizãdique cauſa in publicum proceſſerit, ſatis hoc ipſo teſtatum reliquit, ſe nõ temere, neque citra legitimam vocationẽ, quod etiam indicat Theophylactus, ad teſtificãdam Chriſto proſiliiſſe. Neque

De baptiſta nomine & miniſterio. Ser. de excell. & ſanc. Ioannis Bap.

Ad Algaſiã queſt. 1.

Quomodo Ioãnes ad baptizandum inſtructus venerit.

Luca 3.

vero paucis hoc Ioannis baptiſma, cuius ſit apud Ioſephum quoque mentio, & contigit, & profuit, ſed quemadmodùm narrat Matthęus, exibat ad eũ Hieroſolyma & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem: & baptizabantur in eo in Iordane confitẽtes peccata ſua. Colligit inde Gregorius Magnus, vtrunque de Ioanne ſtatuendũ eſſe, quòd baptiſmũ pœnitẽtię ſimul & prædicarit & adminiſtrarit. Quòd baptizandi munus tanti facit Auguſtinus, vt illum hoc nomine Prophetis aliis anteponat, ſicut hæc eius verba declarant: Nulli Prophetarum, nulli prorſus hominum in Scripturis diuinis legimus conceſſum eſſe baptizare in aqua pœnitentiæ in remiſsionem peccatorũ, quòd Ioanni conceſſum eſt: qua mirabili gratia ſuſpendens in ſe corda populorum viam præpararet in eis illi, quem ſe tantò prædicaret eſſe maiorem.]

Io cap. 3. Luc. Lib. 18 de antiquit. Iudaicis, cap. 10 Matth. 3 Hom. 20. in Euangelia. De baptiſ. cõtra Donat. lib. 5. cap. 9.

B

H I C iam vetus, nec omninò leuis incidit quæſtio de Ioannis baptiſmo, quàm vtilis ille ac efficax fuerit, & num à noſtro ſeu Chriſtiano baptiſmo diſcreparit? Ac de hoc quidem ſatis conuenit, actionem illam Ioannis, rectè & ex Dei voluntate inſtitutam, illique tempori congruam fuiſſe, cùm Ioannes ipſe teſtetur, ſe ad baptizandum diuinitùs eſſe miſſum, & eo quidem fine, vt Chriſtus, qui paucis adhuc innotuerat, in Iſrael manifeſtaretur. Vnde fatendum eſt, Ioannis baptiſmum non ab hominibus, ſed ex Deo, ſeu vt Chriſtus loquitur, è cælo fuiſſe, & ex diuina authoritate, neque humana tantùm ordinatione actionem illam produſſe. Probabilis eſt Hieronymi ſententia, Iudæorum proceres à Ioannis baptiſmo ſe abſtinuiſſe, quod putarint illum humana deceptione eſſe compoſitum, ac nihil habere diuinum. Rogati autem à Chriſto, Baptiſmus Ioannis vnde erat, à cælo an ex hominibus? ob populi & ſeditionis metum, fateri non ſunt auſi quod ſentiebant.

De Ioannis baptiſmo quatenus conueniat & controuertatur. Ioan 1. Matth. 21. Lib. 3. in Matth.

C

G R A V I S autem & præcipua eſt quæſtio, an illi Ioannis actioni, ſicut Apoſtolorum & noſtro baptiſmo, vis & efficacia remittendi peccata tunc annexa fuerit? Vbi non abs re facturi videmur, ſi ad rẽ illuſtrandam principió repetamus, in ſacris literis varia eſſe baptiſmatum genera, quæ cum laude numerari poſsint. Eſt enim baptiſma, quo à Paulo dicuntur Iudæi in Moyſe baptizati in nube & mari, & quod Moyſes indixit Iudæis ſecundum legẽ immundis, vt aqua purificationis abluerentur. Eſt & Ioannis baptiſma proprium, qui non Iudaicè baptizauit, quoniam non in aqua ſolum, ſed & in pœnitentiam, non tamen penitùs ſpiritualiter, vt inquit * Nazianzenus, neque vt nouæ ſacramentum legis adminiſtrauit, Qui Ioannis baptiſmus parùm erat durabilis, vt qui baptizato Chriſto, ſicut & Auguſtino viſum eſt, finem accepit. Eſt & Chriſto proprium baptiſma, qui vt Chriſtiani baptiſmi petendi ſimul & accipiendi formam exemplúmque præberet omnibus, à Ioanne voluit baptizari, & nouum deinde baptiſmum inſtituit, qui omnium priorum baptiſmatum quædam exiſtit conſummatio, & vniuerſorum Sacramẽtorum nunc ianua dicitur. Hic baptiſmus verè vnicéque perfectus eſt, quoniam animam ſimul & corpus, hoc eſt, totum hominem abluit purificátque, vt hinc etiam lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti abundè in nos effuſi ab Apoſtolo Paulo dicatur. Vnde ſicut à Damaſceno ſcribitur, baptizamur per-

*Baptiſmus multiplex in ſacris literis. 1. Cor. 10 Leuit. 24. 15 Matth. 3 * In ſanctis luminа Epiphan. De Chriſtiano baptiſmo. Li. 5. de baptiſ. contra Donatiſ. c. 9 Matth. 3. Matth. 28. Ad Tit. 3. Lib. 4. de fide orthod. cap. 5.*

A

fecto Domini baptiſmo, per aquã videlicet ac Spiritum: qui baptiſmus fit homini & mors criminum, & vita virtutum, prout Cyprianus affirmat.

Li. 2. epiſt. 2.

I A M verò vt de Ioannis baptiſmo propriè diſſeramus, nullus de illo rectiùs quàm Ioannes ipſe docuerit & iudicarit. Is finẽ ſuæ legationis & prædicationis & baptizationis in eo ſtatuit, vt Iſraeli Chriſtus nondum agnitus manifeſtetur, eiúſque gratiæ Iudæorum corda præparentur, & paſsim homines ad Chriſti baptiſmum capeſſendum rectiùs aſſueſiant. Præterea docet Ioannes & apertè declarat, inter ſuum & Chriſti baptiſmum non exiguum eſſe diſcrimen, quòd hic in ſuo lauacro ſpiritum impertiat accedentibus, ſe verò tantum in aqua & circa aquam verſari, ſine ſpiritu ſcilicet, remiſsionem peccatorum & iuſtificantem gratiam operante & impertiente: ac proinde Chriſti baptiſmum longè potiorem & præſtantiorem facit. Verè igitur profitetur illud: Ego quidem baptizo vos aqua in pœnitentiam: qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt: ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igne. Quibus verbis indicat, ſuum baptiſmum ex aqua totum conſtare, & ſi cum Chriſti baptiſmo conferatur, languidum & infirmum, omníque virtute & gratia ſpiritus ad ſanctificandas animas vacuum eſſe. Nec enim ignorabat vir ſapiens, nondũ appetiiſſe tempus, quo daretur ſpiritus nouo certóque modo, per aquam Chriſti ſcilicet baptiſmate communicandus. Atque huc pertinet, quod appoſitè docet Richardus Victorinus: Ioannes baptizat in aqua ſolum, ſicut homo: Ieſus in aqua & Spiritu ſancto, ſicut homo & Deus Baptizare in aqua & ſpiritu, eſt omni ſorde peccati mundare, inſuper gratias infundere.] Præterea hoc loco declarat Ioannes, ſe baptizare in pœnitentiam, non autem ſicut Chriſti baptiſmo vnicè conuenit, in vitæ nouitatem, vt homo ex aqua & ſpiritu integrè ac perfectè renaſcatur. Alius quippe baptiſmus eſt in aqua tantùm, alius in ſpiritu tantùm, alius in aqua & ſpiritu per aquam operante, quemadmodum poſt Ioannem Damaſcenum Theologi ritè diſtinguunt, & è Scripturis demonſtrant. Ac de poſtremo quidem illo baptiſmo, qui ad Chriſtianum lauacrũ propriè ſpectat, dictum præclarum extat Sebaſtiani Martyris: Ego, inquit, mola Catholicæ matris commólitus, & cribro examinationis vt ſimila mũda purgatus, rigatus ſum aqua baptiſmatis, & igne Spiritusſancti coctus.] Quin Chriſtus etiam ipſe, vt ſuum & Ioannis baptiſmum diſcernat, non obſcurè ſignificat, duas partes, aquam & ſpiritum ad verum baptiſmum requiri, quo perfectè homo ad vitam ęternam regeneretur. Niſi enim quis renatus fuerit ex aqua & Spirituſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Præterea cum Dominus iam iam ab Apoſtolis diſceſſurus eſſet, Ioannes quidem, inquit, baptizauit aqua: vos autem baptizabimini Spiritu ſancto: nimirum vt ſic etiam declararet, quemadmodum indicat Chryſoſtomus, Apoſtolos maiores & præſtantiores Ioanne in eo factos eſſe, quòd in Spiritu ſancto eſſent baptizaturi. Cum verò Ioãnes palàm affirmet, moneátque omnes de futuro tempore, Veniet poſt me fortior: ipſe vos baptizabit in ſpiritu, an non luculenter oſtendit, in ſuo præſente baptiſmo, quem adminiſtrabat, illum defuiſſe Spiritum, quem in alio perfectiore baptiſmo Chriſtus poſtea largiri vellet ac poſſet, per quoſcunque

*Quid Ioannes de ſuo baptiſmo credi velit. Ioan. 1 Matth. 3 Baptiſmus Chriſti à baptiſmo Ioannis in quo differat. Tractat. de baptiſmo Chriſti. Lib. 4. de fide orthodoxa cap. 10. * Victor Africanus lib. 1. de perſecutio. Vvandalica. Ioan. 3. Etiam Chriſtus ſuum & Ioannis baptiſmum diſcernit. Act. 1. et ibidem Chryſoſt.*

B C D

quoſcunqne demùm miniſtros baptizaret? Prætereo quòd in venruri nomine duntaxat Ioãnes baptizet, ſicut [a] Hieronymus; [b] Ambroſius aliique multi propter Lucæ verba ſentiunt, eáque baptizãdi formã vt rudiorem, ſic & gratiæ ſpiritualis expertẽ & inferiorẽ volunt haberi, quá quę à Chriſto ipſo in nomine ſanctæ Trinitatis tradita, & ab Apoſtolis obſeruata eſt. Hoc verò certò conſtat, in baptizatis à Ioãne nuſquã apparere, neque commõſtrari poſſe vim & operationẽ diuini Spiritus, qui tot modis in alıis ab Apoſtolis poſtea baptizatis, vt omnes iure mirarentur, potẽter exeruit ſeſe, quemadmodũ in Actis Lucas ſæpè teſtatur. Loquor autẽ non tantũ de manifeſta illa vereque mirãda donatione Spiritus ſancti, quæ in ſpecie ignis die Pentecoſtes facta eſt, ſed & de ſingulari efficacia Spiritus mundantis, & ſanctificantis, & imbuẽtis primam Eccleſiã. Hîc enim impleri cernimus dictũ Propheticũ, Effundam ſuper vos aquam mundã, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, & dabo vobis cor nouũ, & Spiritum nouũ ponã in medio veſtri. Ad hæc Ioãnis baptiſmus vt ab authore ſuo, cuius & nomẽ præ ſe fert, incipit, ita in eodẽ deſinit, & velut vmbra corpori, victuſq; victori, ſic Chriſti baptiſmo cedit penitus. Nã ſimul atque Ioãnes ab Herode in vincula cõiectus fuit, baptiſmus eius ſimul & ligatus & fractus quodammodò concidit: nec miniſtros alios inuenit: ſed cũ authore ſuo ſtetit & cecidit, imò verò planè interiit. Quã verò ſunt hæc procul a Chriſti baptiſmo ſemper durabili, & poſt Domini mortẽ non minus quàm antea, ſalutari & efficaci, & cui nũquam deſũnt miniſtri non ſolum ad porrigendã aquã verumetiam ad purgandam cuiuſque accedentis animam, eamque charactere diuino conſignandam.

Ioannes baptizauit in nomine Chriſti venturi.

a Aduer. Luciferianos. & in 2. Ioel.
b Lib. 3. in Luc.

Cur Ioannis baptiſmus chriſti baptiſmo non poſſit æquari.

Act. 2. 10. & 11.
Act. 2.
Ezech. 36.

Ioannis baptiſmus cum ſuo authore ſtetit & cecidit.

Aug. trac. 4. in Euang. Ioannis.

Præter hæc omnia qui potuit fieri quæſo, vt Ioãnis baptiſmus perinde ac Chriſti, ſalutaris eſſet, eo præſertim tẽpore, quo Chriſtus nondũ fuit in Iordane baptizatus? Etenim tunc primũ ſuo baptiſmo perfecit, vt aquæ ſanctificarentur, & vim illis regenerãdi contulit, vt vno velut ore Theologi omnes aſſeuerãt: nominatim quidẽ [c] Origenes, [d] Nazianzenus, [e] Chryſoſtomus, è latinis verò Patribus [f] Hilarius, [g] Ambroſius, [h] Hieronymus. Demùm ſi Ioãnis baptiſmus imbecillis & imperfectus nõ eſſet, ab illo baptizati haud ſine ſacrilegio iterũ baptizarentur. Et quanquã ſemel id factũ eſſe duntaxat in ſacra Scriptura legamus, tamẽ probabile videtur, quod Paulo accidit, id alıis etiã Apoſtolis crebrius vſuveniſſe. Auguſtinus, qui in Scripturis interpretandis eſt diligentiſſimus, hoc in illis deprehendit & ſcripſit, [i] Apoſtolos Chriſti accepiſſe baptiſmũ, etſi vbi & quando acceperint, Scriptura nõ exprimat. De alıis verò, quos baptizauit Ioãnes iudicat, [k] hoc baptiſmi genus illis nõ ſuffeciſſe, ſed fuiſſe opus, vt Chriſti baptiſmo, quia diſcipulis eius adminiſtrabatur, denuò baptizaretur. Cui rei magnum & euidens argumentum præbet Paulus, qui Luca teſte, haudquaquam dubitauit duodecim Epheſios denuò baptizare, & Chriſti baptiſmũ illis impertiri, licet Ioãnis baptiſmo eſſentiam antè donati. Nec vlla id faciẽdi cauſa fuit, niſi quemadmodum Patres declarãt, vt Chriſti baptiſmo ſuppleretur, quod illis ad gratiã ſpiritualem ex Ioannis baptiſmo deerat. Sic enim ſcribit vetus Eccleſiæ doctor Origenes: Qui in actis baptizati erant Ioannis baptiſmo, & neque an Spiritus ſanctus eſſet audierant, denuò ab Apoſtolo baptizabantur: quia regeneratio non apud Ioannem, ſed apud Ieſum per Apoſtolos ſuos fieret cum renouatione ſpiritus.] Auguſtinus habet in hunc modum: Baptizatos à Paulo eos, qui iam baptiſmo Ioannis baptizati fuiſſent, legimus in actibus Apoſtolorum, non ob aliud, niſi quia Ioannis baptiſmus non fuerit Chriſti baptiſmus, ſed Ioanni à Chriſto conceſſus, qui Ioannis propriè diceretur. Accepit autem hoc Ioannes certæ diſpenſationis gratia, non diu manſurum, ſed quantum ſatis eſſet ad parandam viam Domino, cuius eum præcurſorem eſſe oportebat.] Nec diſſentit Hieronymus, Qui Ioannis baptiſmum, inquit, acceperant, quia Spiritum ſanctum neſciebant, iterum baptizabantur, ne quis putaret gentibus ac Iudæis aquam ſine Spiritu ſancto ad ſalutem poſſe ſufficere.]

Aqua baptiſmo chriſto baptizato vim habent ſanctificandi.

c Hom. 7. in Luc.
d Homil. in Epiphan.
e Homil. 13. in Matth.
f In 2. cap. Matth.
g In Epiph. Sermo. 4.
h In 3. cap. Matth.
i Epiſt. 108. ad Seleucianum.
k Tract. 5. in Euang. Ioannis.
Act. 19.
In Ioannem tom. 8.

A Ioanne baptizati quare ab Apoſtolis rebaptizẽtur, ex Patrũ ſententia.

De baptiſ. contra Donatiſt. lib. 5. cap. 9.

In 2. cap. Ioelis.

Quæ trium Patrum teſtimonia idcircò coniunxi, minus vt dubitari poſſit, Ioannis & Chriſti eundem non eſſe, nec dici poſſe baptiſmum, & vnum quidem alteri longè præſtare, Paulum verò ad baptizandos duodecim Epheſios idcircò acceſſiſſe, vt adhibito illis Chriſti baptiſmo, ſpiritum gratiæ in aqua vitæ impertiret, cùm Ioannis duntaxat imbuti baptiſmo, non potuerint aut remiſſionem peccatorum aſſequi, aut Deo reconciliari. Præterea his aliiſque pluribus patrum ſententiis, vt Baſilij, Chryſoſtomi, Ambroſij, Theophylacti, quas longum eſſet recenſere, ſatis admonemur, quãtoperè nouatores errẽt, cùm in alııs, tum in hac ipſa luce hiſtoria interpretanda. Vbi certè mirum quantoperè iſti ſe torqueant, & ad quæ confugiant diuerticula, non ſolum à Patribus, ſed etiam à ſe mutuò plurimum diſſidentes, Quod vt paucis oſtendam, [a] Caluinus de hoc loco ita pronuntiat; *Concedo fuiſſe illud verum Ioannis baptiſma, & vnum idemque cum Chriſti baptiſmate: ſed rebaptizatos nego.* Brẽtius [b] ad hunc modum. *Non intelligendum eſt; quod iterum baptizati ſint baptiſmo aquæ, quo antea per Ioannem baptizati fuerant, ſed quod baptizati ſint baptiſmo ignis, qui in die Pentecoſtes in nomine Ieſu Chriſti effuſus eſt.* [c] Centuriatores verò Epheſios illos, qui à Paulo iterum baptizantur, fingunt non verè Ioannis baptiſmo, ſed eius corrupta & deprauata forma citra nomen Spiritus ſancti, & duntaxat in nomine Domini Ieſu, baptizatos fuiſſe. [d] Bullingerus negat eos à Ioanne baptizatos aqua, nec vult eos, niſi ſemel & primũ à Paulo baptizari. Contrà verò videtur [e] Loſsio, non hos à Paulo aquæ, ſed ſpiritus baptiſmate baptizatos eſſe. Accedit [f] Muſculus & contendit, verè hos ipſos Ioãnis & Chriſti baptiſmũ accepiſſe, & quidẽ bis, priuſquàm ad eos Paulus veniret. Quid verò [g] Bucerus? *Nũquam*, inquit, *rebaptizaſſet illos Epheſios Paulus, ſi Ioannis baptiſmo, id eſt, quo ſolebat ipſe baptizare in pœnitentiam & fidem Chriſti, fuiſſent baptizati.* Ruſus verò Chytręus putat, quod Paulus illic tantum impoſuerit manus non duodecim Epheſiis, ſed auditoribus Ioannis, qui à Ioanne baptizati ſint in nomen Domini Ieſu: Paulum igitur idem hic facere, quod de Petro & Ioanne Act. 8. legitur, vt credentes nimirum per manuum Apoſtolicarum impoſitionem viſibili ſpecie accipiant Spiritum ſanctum. Hæc aliaque magis diſſona conſarcinant aduerſarij, & nihil certi nobis conſtituere poſſunt, vt commodè quidem elabantur, ſed ſuis nouis figmentis hoc ſolum efficiunt, vt Lucæ verba in ſenſus omnino peregrinos & falſos transforment, vtque ſuam de Ioannis baptiſmo ſtultitiam magis & magis orbi prodant, ac demùm vt feneſtram aperiant viámque muniant anabaptiſmo. Etenim ſi baptiſmus Ioannis (quod iſti cõtendũt) mi-

Act. 19.

Sectariorum diſſecta opiniones in locum Act. 19.
a Inſtit. li. 4. cap. 15.
b In c. 3. Luc.
c Cent. 1. li. 2. col. 554.
d In cap. 19. Act. Apoſt.
e In annot. in eundem locum.
f In locis communibus de baptiſmo.
g In 3. cap. Matth.
In Matth. cap. 3.

e

niſterio & efficacia eſt idem planè, qui Chriſti baptiſ- A mus, cur non liceat Anabaptiſtis rebaptizare fratres, & ſequi Paulinum exemplum, cum tantus Apoſtolus Ioannis baptiſmo Chriſti quoque baptiſmum in Epheſiis adiungendum putarit?

Interpretationem nouatorum fauere Anabaptiſtis.

I A M verò noſtri Cẽturiatores, vt propiùs ad rẽ accedamus cõſtãter affirmãt, baptiſmũ Ioãnis & Apoſtolorũ nõ diſcrepare, ſed miniſterio & efficacia prorſus conuenire: Ioannẽ adminiſtraſſe baptiſmũ in remiſſionẽ peccatorũ, illoq; teſtari, quòd baptiſmo ſuo beneficia Chriſti cõferat & applicet. Verum iſti nihil hîc noui adferũt, ſed in eadẽ ſunt cum illis naui reliqui nouatores, vt [h] Caluinus, [i] Bullingerus, [k] Bucerus, & qui ſunt adhuc Lutheri ſtudioſiores [l] Brẽtius, [m] Crucifer, [n] Loſſius, [o] Culmãnus, [p] Chytræus, [q] Bidembachius. Quoniã verò longũ ſit ſingulorũ citare verba, vnũ atq; alterũ, Philippũ videlicet ac Brentiũ, B velut anteſignanos, pro omnibus loquentes introducemus, Philippi [r] verba ſunt: *Hic quæri ſolet, quid inter ſit inter Baptiſmũ Ioannis & Apoſtolorũ & ſequentiũ miniſtrorũ Euãgelij. Nõ eſt difficilis reſponſio nobis intelligentibus officiũ Ioãnis. Verũ eſt, diſcernẽdam eſſe perſonã Meſſiæ à miniſtris: tamen miniſterium Ioannis & ſequentiũ doctorũ noui Teſtamenti, ſignificatione & effectum eundẽ habet: Ioannes enim eſt inchoator prædicationis Euangelij. Sub initiũ noui Teſtamenti audita voce Ioannis ſenſerunt electi iram Dei aduerſus peccatũ, ac expauerũt: & rurſus credentes voci monſtrantis acceperunt remiſſionem peccatorum, & inchoata eſt in eis noua & perpetua iuſtitia. Eadẽ ſiũt in concione Apoſtolorum, & ſequentium vſque ad finem mundi: Ideo in Luca dicitur: Prædicans baptiſmũ pœnitentiæ ad remiſſionem peccatorũ. Quaſi dicat, Ioannis concio non erat inanis ſonitus, ſed Deus voluit eſſe efficax per vocem Ioannis, quem voluit eſſe teſtem* C *de Meſſia nato & inchoatorem Euãgelij.* En præcipuũ Philippi argumẽtũ, ob quod Ioãnis & Chriſti baptiſmũ velit exæquari, nimirum quandoquidẽ Lucas dixerit, Prædicans baptiſmum pœnitẽtiæ in remiſſionẽ peccatorum: de cuius loci vera & ſolida interpretatione nos poſtea reſpondebimus. Nũc Brẽtium audiamus: *Breuiter*, inquit, *reſpondemus baptiſmũ Ioannis & Apoſtolorum, ac totius Eccleſiæ Chriſtianæ, nõ ſolũ planè eundem eſſe, verùm etiam Ioannem primum eſſe inſtauratorem eius baptiſmi, quo adhuc hodie vtitur Eccleſia, & quo vtetur vſque ad conſummationem ſeculi.* Ac iterum: *Demonſtrauimus, doctrinam & verbũ Ioannis nullum habere diſcrimen à doctrina & verbo Apoſtolorum.* Et alibi vocat Ioãnem primũ Chriſtiani baptiſmi miniſtrũ, ac vrget idem cũ Philippo argumentum, à Ioanne prædicatũ eſſe ſcilicet, baptiſmũ pœnitẽtiæ in remiſſionem peccatorum. Prętereà D quoniã Ioannes dixit de Chriſto, baptizaturũ illum in Spiritu ſancto & igne, hũc ignis baptiſmũ ad eam diuini ſpiritus effuſionem refert, quæ tùm Apoſtolis in die Pẽtecoſtes, tũ aliis quibuſdã diſcipulis nõ ſine aperto miraculo cõtigit: & hac quidẽ ratione vult Chriſti baptiſmum præcellere: alioquin in Ioãnis nõ minùs quã in Chriſti & Apoſtolorũ baptiſmo, cõmunia dona ſpiritus ad ſalutẽ neceſſaria collata fuiſſe.

h In 1. c. Ioan. & inſtit. lib 4. ca 15.
i In 3. cap. Math.
k In eundem locum.
l Hom. 48. in Act. Apoſtolorum.
m In 3. cap. Math.
n Annot. in 1 ca. Ioan.
o In examine Theologico.
p In 3. cap. Math.
q Lib. contra Hieronymum Torrenſ.
r In 1. cap. Ioannis
Luca 3.
In Lucam hom. 22.
Philippi & Brentii de Ioannis baptiſmo teſtimonia.
Hom. 29. in Lucam.
Act. 2.

Q V I S autem vel mediocriter doctus ex his nõ deprehendat in quot quantoſq; iſti prolabãtur errores, dũ contra dilucidã Scripturæ veritatẽ, & cõſtantẽ veterum ſententiã, Ioãnis & Chriſti baptiſmum ferè cõmiſcent, neq; aliũ atq; aliũ faciũt? Error autẽ omnis ex eo fonte manat, quòd Zachariæ verba nõ ſatis expẽdant, quibus ille diuino ſpiritu afflatus, de Ioãnis filij ſui officio ac miniſterio ſic eſt clariſsimè vaticinatus: Et tu puer Propheta altiſsimi vocaberis: præibis A enim ante faciẽ Domini parare vias eius, ad dandam ſcientiã ſalutis plebi eius in remiſsionẽ peccatorũ eorũ. Fecit autẽ Ioannes quod prædixit pater, & pro ratione vocationis ſuæ partim docẽdo, partim baptizãdo fidus Meſſiæ præcurſor abſolutè fuit. Proinde rudẽ prorſus & legis operibus iãdiu aſſuefactũ populũ veluti pædagogus huc inſtituit & adduxit, vt ad Chriſti doctrinã & baptiſmum plurimi facti fuerint paratiores. Et adhuc iſti audent fingere, nõ ſolũ in baptiſmo, ſed & in omni doctrina Ioãnis & Apoſtolorum nullũ fuiſſe diſcrimẽ. Atqui Ioãnes cum Iudæis, atq; vt ſic dicã, cũ Catechumenis duntaxat verſari debuit, vt velut paruulos ac tyrones, ad capeſſendã Euãgelij gratiam præpararet & aduẽtanti Meſsiæ, iactis primũ pœnitẽtiæ velut fundamẽtis, viã cõmuniret. Apoſtoli verò Iudæis ſimul & gẽtibus, imbecillioribus & B prouectioribus, iuſtificãdis & iuſtificatis inſeruiẽrũt, neque ita ſicut Ioãnes circa elementa exordij ſermonũ Dei, vt Paulus appellat, laborarũt, ſed viã etiã excellẽtiorẽ demõſtrarunt, multoq; plura & ſublimiora legis nouæ myſteria palã enuntiarũt, vtpotè orbis magiſtri, & primi architecti, ipſaque vt Ioãnes dixit, fundamẽta Eccleſiæ, qui & ſapientiã cibũq; ſolidũ perfectis tradiderũt. Deinde nõ minimã erradi cauſam iſtis præbet, quòd de Chriſtiano baptiſmate malè ac irreuerẽter ſentiãt, cũ vim eius diuinã ac ſingularẽ efficaciã ad gratiã iuſtitiãq; homini cõferendã nõ agnoſcãt, & ex eo ſignũ quoddã ac ſymbolũ dũtaxat externum ad fidẽ excitandã atque cõfirmãdã faciãt effectũ interim regenerationis & renouationis cõtra doctrinam Apoſtolicã illi adimẽtes. Docẽt igitur eũdẽ eſſe vſum aut fructũ baptiſmi Ioannis, & eius qui ex Chriſti in- C ſtitutione in nomine Trinitatis confertur: adeoque veteris & nouæ legis Sacramẽtis vim eãdẽ adſcribũt. Quare nihil mirũ, ſi Chriſti baptiſmũ, quẽ adeò infirmum & imperfectũ relinquũt, cũ Ioãnis baptiſmo, imò & cũ veteri illa Iudæorũ purificatione, cõponãt. At enim neq; Scriptura concedit, neq; Patres docẽt, vt quemadmodũ de Ioannis baptiſmo rectè dicitur, quòd baptizarit in pœnitentiã, ſic etiã de Chriſti baptiſmo ſaluos homines faciente dicatur. Hunc ipſum pœnitẽtia in remiſsionem peccatorũ præcedat neceſſe eſt, ſicut & Petrus in prima concione declarat, & Ambroſius cõprobat, cùm inter baptiſma pœnitẽtiæ, quod penes Ioannem fuit, & baptiſma gratiæ, quod ſibi vendicat Chriſtus, apertè diſtinguat.

Lu. 1.
Inter Ioãnis & Apoſtolorũ doctrinam diſcrimen agnoſcendum eſt.
Heb. 5.
Luc. 24.
1. Cor. 12.
Apoc. 21.
1. Cor. 2.
Heb. 5.
Nouatores indigne ſentiunt de Sacramẽto baptiſmi.
Tit. [illegible]
Leuit. 11
1. Pet. 3
Act. 2.
Li. 2. in Luc.

Praeter varios non deſtitit [illegible] tũ inter Ioannis & Chriſti baptiſmum.

A C C E D I T alius etiã iſtorũ error ex verbis Matthæi & Lucæ collectus, cũ Ioãnes dicit, ipſe vos bapti- D zabit in ſpiritu ſancto & igne. Ioãnes igitur, vt iſti putãt, haud negat in ſuo etiã baptiſmo Spiritũ dari, ſed hãc ſolũ excellentiã Chriſti baptiſmo tribuit, quòd in illo Spiritus & ignis, hoc eſt, igneus quidã baptiſmus, & externũ admirandũque donũ diſtribuatur: atque ita Chriſtũ in die Pẽtecoſtes baptizaſſe cõtendũt, cũ in ſuos viſibili & admirãdo quodã modo Spiritũ ſanctũ effudit. At ſi Ioãnis verba penitiùs inſpiciamus, nõ erit obſcurum, hoc illi propoſitũ fuiſſe, vt ſuũ & Chriſti baptiſmum ratione vtriuſque perſonæ, Domini & ſerui, tũ ab ipſo effectu interiore, & non propter externũ ſymbolũ ignearum linguarũ, præcipuè diſcerneret ac ſepararet. Qua de re Origenes, & variis quidẽ in locis monuit diligenter, vt vtriuſque baptiſmi differentiam certius conſtitueremus. Ioannis baptiſma in lege eſſe dicit, Chriſti verò ad Euangelium pertinere vult, de quo Paulus diſertè loquatur: Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu.

Matth. 3.
Luc. 3.
De baptiſmo ignis quomodo ſentiant nouatores.
Act. 2.
In Luc. homil 14.
In Ioan. tom 8.
Ad Rõ. ca 6
Galat. 3
[illegible] modo diſtinguat Origenes inter Ioannis & Chriſti baptiſma.

Rurſus

Matth. 3.

Rurſus Ioãnis baptiſmũ facit expletionẽ veterum nõ autem ſicut Chriſti baptiſmus eſt, inchoationẽ nouorũ. Et idcirco à Chriſto dictũ eſſe illud: Sine modò, ſic enim decet nos adimplere omnẽ iuſtitiã: vt ſciamus videlicet, quòd baptiſma Ioãnis expletio erat veterum, non inchoatio nouorũ. Nec aliter ſanè quàm Origenes, & ſenſit & docuit Cyprianus: Licet plenam, inquit, non habeat virtutẽ, ſuſcipit tamen Chriſtus baptiſma Ioannis. Præparabit viam Domino Ioannes lauando exteriùs corpora, vt præcederet exteriùs lauacrũ ſecuturũ baptiſma, in quo conferretur animarum ablutio & peccatorũ remiſsio. Præceſsit quòd erat ex parte, vt conſummatio ſequeretur.] Ad hæc Ioannes in aqua baptizat inuitans ad pœnitentiam, & ad præparandũ locum pœnitentię per baptiſmum, qui à Meſsia erat adminiſtrandus: Chriſti verò baptiſmus nõ eſt corporalis tantùm, ſed & ſpiritualis, qui pœnitentem replet Spiritu ſancto, vt in anima demoliatur etiam atque conſumat, quicquid illic immundũ ac ſordidum repererit. Poſtremò Ioannes hominẽ in hac duntaxat vita: Chriſtus verò nõ ſolùm aqua ſimul & ſpiritu in hac vita, ſed & igne poſt huius vitæ exitum baptizat, vt è viuis diſcedens, qui ad paradiſum trãſire deſiderat, lauacro igneo, vt idẽ Origenes vocat, ſeu igne purgationis baptizatus, ſiue mundatus, ſalutem conſequatur æternam. Quoniã verò hunc ignis baptiſmũ iſti tantoperè vrgent, & ſolum ad primos diſcipulos contrahunt, nos Patrũ ſententiam deſerere nec poſſumus, nec debemus, qui locũ hunc multò aliter, atque ſine dubio propriè magis intellexerũt, & intellectum ſcriptis explicàrunt.[a] Cyprianus hunc ignẽ refert ad tribulationẽ atque tentationẽ. Ambroſius[b] paſsionis baptiſmum appellat, quo etiam baptizati, velut aurũ in fornace, purgantur atque probantur. Hilarius[c] intelligit ignẽ iudicij, quo baptizatos etiã conſummari neceſſe ſit. Baſilius[d] verbũ Apoſtolicæ doctrinæ accipit, quod varias ignis pprietates cõprehẽdit. Chryſoſtomus ignem interpretatur feruorem & rectitudinẽ gratiæ, vel vt alij dicunt, abundantiã gratiæ, & copiã beneficiorũ, quę cũ ipſo baptiſmo, & baptizatis itidẽ, in Chriſto liberaliter cõferũtur. Nũnulli ſic volunt ignẽ eſſe dictũ, vt charitatis ardor deſignetur, quem Chriſtus in terras venit mittere, & in renatorũ cordibus cupit accenſum flagrare. Verũ nouatores his interpretationibus relictis, quæ cum hoc quidẽ loco maximè congruunt, vnam illã cupidiſſimè arripiũt, quæ ad ſolos Apoſtolos, primoſq; diſcipulos, nec illos quidẽ omnes, pertinet. Etſi verò hanc de Apoſtolis expoſitionẽ non reijciamus, cum Chriſtus ipſe quemadmodũ promiſerat, ſuos per Spiritũ ſanctum noua quadã ratione, & non ſine ignis ſpecie baptizarit, tamen multò põderoſior ac probabilior ille ſenſus videri poteſt, ſi nõ ita cũtractè, ſed magis generatim Ioãnem de Chriſti baptiſmo ac eius effectũ loqui ſtatuamus. Reuera enim ſuum & Chriſti baptiſmũ ita confert, vt vnum tantũ in aqua, alterũ verò in ſpiritu & igni, quod vtrunque pro eodem plurimi accipiunt, collocet. Deinde ſe cũ Apoſtolis & miniſtris alijs noui Teſtamẽti cõfert, in quibus baptizat Chriſtus efficaciter, hoc eſt, in Spiritu ſancto, eoq; maiores illos facit, ſibique præponit. Ornat etiã his verbis Eccleſiam, in qua Chriſtiani præ Iudæis hãc inſignem obtinent prærogatiuã, vt in ſpirituſancto & igne baptizentur, nimirũ ob viuã illã & eximiã diuini ſpiritus energiã, qui tanquã ignis omnẽ peccati maculam in baptizatis exurit, & nouum ſapiẽtiæ ſplendorem illis infundit, ac diuinæ charitatis flãmam ſimul in illorũ animis mirabiliter incendit atque nutrit, quemadmodum natu grandiores baptizati reipſa ſæpiùs didicerunt.

Serm. de baptiſmo Chriſti.

In igne baptizari quomodo intelligãt Patres.

a In Luc. lib. 1.
b In Matth. cap. 3.
c Lib. 1. de Baptiſ.
d Hom. 11. in Matth.

Luc. 12.

De vero ſenſu, quomodo Chriſtus baptiſmũ igneũ conferat.

Act. 1. & 2.

A

B

POSTREMÒ fallit iſtos locus in Actis, vbi refert Lucas veniſſe quoſdã ad Apoſtolos, & accepiſſe Spiritum ſanctũ, cum illis manus imponerentur, externo ſcilicet ſigno & præclaro miraculo accedẽte ad confirmationem rudis fidei, & ad Eccleſiæ primordia dilatanda, vt Auguſtini verbis vtamur. Hîc verò Caluinus, quem cõplures alij ſequuntur, exiſtimat, gratias ſpiritus viſibiles per manuũ impoſitionẽ datas baptiſmi nomine ſignificari. At is nũquam probabit, de more ſcripturæ ſic baptiſmũ accipi, & Lucas apertè commõſtrat, præceſſiſſe baptiſmũ in his, quibus Apoſtoli manus poſtea impoſuêre, cùm externũ illud Spiritus donũ acceſſit. Sic enim apud Lucã legimus, Petrũ & Ioannẽ veniſſe in Samariã, vbi receperãt verbũ Dei, & baptizati tãtum erant in nomine Domini Ieſu, per Philippũ ſcilicet diaconũ, vt Oecumenius poſt Chryſoſtomum annotauit: baptizati, inquã, abſque viſibili ſigno. Pro his igitur orauerunt, vt Spiritũ ſanctum, hoc eſt, donum linguarum atque prophetiæ, acciperent. Tunc imponebant manus ſuper illos, inquit, & accipiebant Spiritum ſanctũ. Diuerſa igitur dona ſunt ſpiritus, quæ in baptiſmo in remiſſionem peccatorum vitæq; nouitatẽ ordinariè cõferuntur, & quæ per impoſitionẽ manuũ Apoſtolicarum haud ſine aperto miraculo à primis fidelibus accipiebantur. Merũque Caluini figmentũ eſt, Lucam tot verbis non duo diuerſa narrare, ſed vnũ idẽque repetere, & primùm rei ſummã proponere, deinde fuſius explicare. Quinetiã quẽ tũc Apoſtoli morẽ obſeruarunt, is etiamnũ in Eccleſia perſeuerat, vt primum baptizentur homines, & baptizatis manus ab Epiſcopis poſtea imponãtur. Agnoſcit hũc morẽ[a] Dionyſius, repetit &[b] Hieronymus quin & Cyprianus fatetur, Samaritanos à Petro & Ioãne baptiſmũ nõ accepiſſe, ſed quod illis deerat, hoc Apoſtolorum oratione & manuũ impoſitione fuiſſe ſuppletum, vt pleniore gratia donarẽtur. Quod nũc quoque apud nos, inquit, geritur, vt qui in Eccleſia baptizãtur, præpoſitis Eccleſiæ offerãtur & per noſtrã orationẽ ac manus impoſitionẽ Spiritum ſanctum cõſequãtur, & ſignaculo dominico conſummentur.] Ac diſertè Auguſtinus monet: Nõ pertinet ad omnes credentes, ſed ad Epiſcopos tãtùm, vt baptizatis per manus impoſitionẽ dẽt SS. Cõcidit igitur friuolum Caluini cõmentũ, Samaritanos non à Philippo, ſed ab Apoſtolis tũc baptizatos primũ fuiſſe, cũ illi manus ſuas iiſdẽ impoſuiſſent, & baptiſmi nomine contineri qualecunq; donum vel ſignum externum, quod ex huiuſmodi manuum impoſitione baptizatis conferebatur.

Act. 8.

Baptizari in ſpiritu nõ dicuntur à Luca qui donũ Spiritus externũ acceperunt.

De baptiſ. contra Donat. lib. 3. c. 16. Inſtit. li. 4. ca. 15.

In 8. ca. Act.

C

Perpetuus Eccleſię mos docet, baptizatos per impoſitionem manuum accipere Spiritum ſanctum.

a Eccle. hierar. ca. 2.
b Aduerſus Luciferianos.
c In Epiſt. ad Iubaianum.
In quæſt. noui Teſt. q. 42.

D

NEC vidẽt interim iſti, quã multa & grauia hinc incõmoda conſequantur, ſi ſemel falſum hoc dogma recipiamus, Ioannis & Chriſti baptiſmum nõ ſeparari, ſed parem vtriuſque vim & efficaciã conſtituere oportere. Primũ enim Scripturæ loca, quæ contra hunc antiquum errorẽ grauiſsimè pugnãt, alienis planeq; contortis interpretationibus impiè deprauãtur. Deinde nõ vacat periculo, vbi Ioãnis baptiſmus diuina virtute & gratia deſtitutus, miſcetur cũ ea diuini Spiritus efficacia, quę in ſacro &

Quę cõſequãtur incõmoda, ſi Ioannis baptiſmus, idem quod Chriſtianus baptiſmus valere dicatur.

A Euãgelico baptiſmo ex certa Dei promiſſione cõfertur, vt non ſolũ peccata remittantur, ſed & anima ſanctificetur, & homo planè Deo recõcilietur. Præterea non exigua præbetur occaſio, vt aduerſus Pauli ſententiam, credant homines ex miniſtrorũ dignitate Sacramenta pendere oportere. Hinc conſequi facilè poſſet, vt ſicut iſti Ioannis efferunt, ſic alii Petri & Pauli aliorumque ſanctorũ baptiſmũ & Sacramentum immodicè iactarent, Chriſtoque Domino propter nutiſtros iniuriam irrogarent, quemadmodum Corinthij Paulo ſuperſtite & cõtradicente faciebant. Ad hæc munitur via non ſolùm in Apoſtolis, ſed etiam in aliis noui Teſtamẽti miniſtris ſacrum miniſterium extenuandi, velut illi ſpiritum & ſpiritualem gratiam non conferant ſed in Sacramentis nihil præſtent aut præſtare poſſint ampliùs, quàm Ioannes, qui circa ſolam aquã

1. Cor. 1. & 3.

B ſe verſari publicè profitetur. Tùm Sacramẽta nouæ legis hac ratione viliora redduntur, ſi vllũ aliũ quàm Chriſtum eius inſtitutorem & authorem agnoſcimus: ſicuti hîc quidem Ioannes à ſectariis primi & maximè neceſſarij Sacramenti inſtitutor cæpit appellari. Accedit quòd hinc ſuum furorem fanaticum augeant Anabaptiſtæ, præſertim cùm audiunt à Paulo tinctos eſſe, qui vero & perfecto Ioannis Baptiſmo, vt ipſi putant, tincti tã antè fuerunt, Poſtremò res periculi plena eſt, à cõmuni Patrum, omniumque tùm veterum, tùm recentiorum Theologorum ſenſu atque conſenſu diſcedere, & quod peritiſſimi & ſanctiſſimi homines iudicarunt, conuellere & aſpernari, id quod nihil ſit aliud, quam totam irridere antiquitatem.

Ioan. 1.

Act. 19.

C Certè [d] Cyrillus & [e] Auguſtinus hoc peſtiferum dogma reiecere, quòd veteres & noui Donatiſtæ deffendunt: tum poſtrema [a] ſynodus Tridentina, re diligenter excuſſa, perpetuò eos ferit anathemate, qui Ioannis & Chriſti baptiſmũ pergunt exæquare. Quid multis? nunquam nõ docuit Eccleſia, quã ſequi magiſtram par eſt, Ioãnem ſola corpora ſuo baptiſmo abluiſſe, à peccatis verò non mundaſſe, inque pœnitentiam, & non in remiſſionem peccatorum ſuum in baptizãdo munus expleuiſſe: Apoſtolos verò ſecundũ expreſſam Chriſti inſtitutionem non ſolum baptizaſſe homines, ſed & quod Ioannes non potuit, baptizando mũdaſſe animas, & peccata remiſiſſe: atque ita quod ab Apoſtolis & aliis baptiſmi noſtri miniſtris agitur, ad perfectũ pertinere baptiſmum: Ioannis igitur vtilem quidẽ ſed imperfectum baptiſmũ, ſiue, vt [b] Auguſtinus

d In Ioannẽ lib. 1. c. 27. & lib. 2. c. 57.
e Contra donatiſt. multis in locis.
a Seſſ. 7. de Baptiſmo, can. 1.

Doctrina Eccleſiæ compẽdiaria de collatione vtriuſque baptiſmi Chriſti & Ioannis.

D loquitur, præcurſorium miniſteriũ extitiſſe. Quocirca venuſtè à [c] Iuſtino dictũ eſt: Ioannis baptiſmum Euangelicæ gratiæ quoddam fuiſſe præludiũ, ſiue vt [d] alii non ineptè vocant, catechiſmum, quo Ioãnes primus veluti catechiſta, Chriſtiani baptiſmi candidatis debuit inſeruire. Vt enim clariſſimè dixit [e] Auguſtinus: Non renaſcebãtur, qui baptiſmate Ioannis baptizabantur, à quo & Chriſtus baptizatus eſt, ſed quodã præcurſorio illius miniſterio, qui dicebat, Parate viã Domino, huic vni in quo renaſci poterãt, parabãtur. Huius enim baptiſmus eſt nõ in aqua tantũ, ſicut fuit Ioãnis, verùm etiam in Spiritu ſãcto. vt de illo ſpiritu regeneretur, quiſquis in Chriſtũ credit.] Tertul. quoque cõfirmat, Ioãnis baptiſmũ diuinũ quidẽ fuiſſe mandato, nõ & poteſtate, quod & Ioannẽ, inquit, à Domino miſſũ legimus in hoc munus, cæterũ humanũ cõditione. nihil enim cœleſte præſtabat, ſed cœleſtibus præminiſtrabat.]

b In enchiridi. c. 19.
c Quæſt. 37. ad orthodoxos.
d Hiero. in 1. cap. Marc. Raba. de inſtit. cler. li. 1. cap. 26.
e In Enchirid. cap. 19.
Matth. 3.
Ioan 1.
lib. de baptiſmo.

A Cæterũ aduerſus hanc luculentam & communẽ Patrum ac totius Eccleſiæ ſententiã nouatores nobis opponunt, quòd Ioannes prædicarit baptiſmũ pœnitentiæ in remiſſionẽ peccatorũ, ſicut Marcus & Lucas aſſeuerant: et rectè quidẽ hoc obiiceretur, ſi à Ioãne fuiſſet additũ, ſuum illum eſſe baptiſmũ qui remiſſionem peccatorum & ſalutem adferret. Prædicat verò baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorũ, vt ſciant homines, externã ablutionẽ, quæ tunc eius conſilio & miniſterio adhibeatur ſymbolum & profeſſionẽ eſſe agnitionis peccatorũ veræque pœnitẽtiæ, qua omnes ad peccatorum veniã à Deo impetrandã egerent. Eam vero gratiam ad ſuũ baptiſmum non retulit, ſed à Chriſto & eius baptiſmo voluit expectari, præparans interim animos tũ prædicationis, tũ baptiſmi ſui miniſterio, vt idonei eſſent ad peccatorũ veniã & ſalutẽ per Chri-

Quomodo ſit intelligendũ, quod Ioannes prædicat Baptiſmum in remiſſionẽ peccatorum.

Marci 1.
Luc. 3.

B ſtum & eius lauacrum ſuo tẽpore accipiendã. Igitur ad ſubſecuturũ Chriſti baptiſmum, & non ad ſuum miniſterium refert beneficiũ hoc remittendi peccata: & propterea inter ſuũ Chriſtique baptiſmum tã disertè diſcreuit, ſibi aquã, & illi ſpiritũ ſeu ſanctificantis ſpiritus efficaciam tribuens: vt nemo nõ intelligeret, hunc Chriſti baptiſmũ eſſe ſolum, qui in aqua ſimul & ſpiritu perficeretur. Sic enim hũc locum Patres interpretãtur. Hieronymi verba ſunt planè perſpicua: Ioãnis baptiſma nõ tam peccata dimiſit, quã baptiſma fuit in remiſſionẽ peccatorum, id eſt, in futuram remiſſionem, quæ eſſet poſtea per ſanctificationẽ Chriſti ſubſecutura. Vt enim antea præcurſor Domini ipſe, ſic & baptiſma eius præuiũ Dominici baptiſmatis fuit.] Nec minus luculenter

Confirmatio è Patrum teſtimoniis, Aduerſ. Luciferianos.

Homil. 10. in Matth.

C Chryſoſt. Certè remiſſionem peccatorũ baptiſma Ioannis non habebat: hoc enim munus illius baptiſmatis erat, quod poſtea Chriſtus inſtituit.] Et paulò poſt: Vide igitur, quã hæc diligenter expreſſerit. Cũ enim dixiſſet, quia venerit prædicare baptiſma pœnitentiæ, intulit, in remiſſionem peccatorum, quaſi diceret: Ego illis cõfiteri peccata ſua, & pœnitentiã agere perſuaſi, nõ vt caſtigarẽtur omnino, ſed vt digniùs poſtea, remiſſionis dona ſuſciperẽt: ita iſtud baptiſma alterius, id eſt, Chriſti baptiſmatis præparatio eſt.] Chryſoſt. vt in pleriſque, ita etiam hoc in loco conſonat Theophylactus: Baptiſma Ioãnis, inquit, cooperabatur baptizatis in remiſſionẽ peccatorũ, quæ per baptiſmũ Chriſti datur. Neque enim baptiſma Ioannis remiſſionem peccatorũ habebat, ſed ad remiſſionẽ conferebat, hoc eſt, præparabat homines, vt acciperẽt baptiſma, quod habet remiſ-

In c. 3. Luc.

Homil. 28. in Euangel.
Baptiſmum Ioannis remiſſionem peccatorũ non habebat, ſed ad eã cõferebat.

D ſionem peccatorũ.] Sed & Gregorius Magnus in hunc locũ ita ſcribit: Notandũ quod dicitur, prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum, quoniam baptiſmum, quòd peccata ſolueret, quia dare non poterat, prædicabat: vt ſicut incarnatum Verbum patris præcurrebat verbo prædicationis, ita baptiſmo pœnitentiæ, quo peccata ſoluuntur, præcurreret ſuo baptiſmate, quo peccata ſolui non poſſunt: vt quia eius ſermo precurrebat præſentiã redẽptoris, ipſũ quoque eius baptiſma præcedendo fieret vmbra veritatis.] Et rurſum: Ioannes baptiſmum ſuum in remiſſionẽ peccatorum dare non potuit, remiſſio etenim peccatorũ in ſolo nobis baptiſmo Chriſti tribuitur.] Vt hinc etiam Anſelmus rectè dixerit: Baptiſmus Ioannis, nõ conferebat remiſſionem peccatorum quia nondum effuſus erat ſanguis Chriſti. Sicut Ioãnes præcurſor fuit prædicationis, ita & baptiſmatis Chriſti.]

Ibidem.
In 3. c. Matt.

In eandem ſententiam totus Beda concedit. Confirmant hi Patres Tertulliani interpretationē, qui de Ioannis baptiſmo verba faciēs, longè ante ipſos in hunc modum planiſſimè ſcripſerat: Agebatur baptiſmus pœnitētiæ, quaſi Candidatus remiſſionis & ſanctificationis in Chriſto ſubſecuturæ. Nā quòd prædicabat baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem delictorum, in futuram remiſſionem enunciatum eſt. Siquidem pœnitentia antecedit, remiſsio ſubſequitur, & hoc eſt viam præparare, qui antè præparat, non idem ipſe perficit, ſed alii perficiendum procurat. Ipſe profitetur ſua non eſſe cæleſtia, ſed Chriſti, dicendo: Qui de terra eſt, de terra loquitur: qui de ſupernis venit, ſuper omnes eſt. Item ſola ſe pœnitentia tingere, venturum mox qui tingeret in ſpiritu & igni]

In 3. cap. Luc. li. de baptiſmo

Ioan. 3.

Illuſtres hi ſunt, quos produximus, ecclesiæ patres, & germani interpretes eius loci, quo dicitur Ioannes baptiſmum pœnitentiæ in remiſsionem peccatorum prædicare. His planè conſonat Auguſtinus, qui eundem in modum verba Euangelica intellexit, quicquid iſti tandem more ſuo nugētur. Credo, inquit, baptizaſſe Ioannem in aqua pœnitentiæ in remiſsionem peccatorum, vt ab eo baptizatis in ſpe remitterentur peccata, re ipſa verò in Domini baptiſmo id fieret. Sic reſurrectio, quæ expectatur in finē, ſpe in nobis facta eſt. Nam & ipſe Ioannes cū dicat: Ego equidē baptizo in aqua pœnitentiæ in remiſsionem peccatorum. Dominū videns ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.] Quapropter ſiue Scripturæ teſtimonia, ſiue Patrum interpretationes, ſiue ſolida rationum momenta perpendamus, temerarios & irreligioſos homines eos cum Cyrillo poſſumus appellare, qui nullum faciunt inter baptiſmum Ioannis & Chriſti diſcrimen, ſed pari laude vtrunque afficiunt, & Ioannis baptiſmum ſic efferunt, vt in eo nō minus quā in Chriſtiano baptiſmo, renaſci velint homines ex aqua & Spiritu ſancto. Nam ita qui ſentiūt ac docent, vt ſacro baptiſmo vehementer detrahūt, ſic Euangelium non leuiter deprauant, & Ioannem ſibi prorſus repugnantem faciunt, & Donatiſtarum quoque veterem confirmant errorem.

De baptiſ. cōtra Donat. li. 5. c. 10.

Ioan. 1.

Temerarios aduerſarios vocat Cyrillus. lib. 2. in Ioan. ca. 57.

Cæterùm de hoc Ioannis baptiſmo multa ineptè profudit Kemnitius, homò tàm ſuperbus & arrogans, vt vnus, velut alter Goliath, aduerſus totū Conciliū Tridentinū, quod multis nominibus venerandū eſt, inſurgere, & virgulam in illud cenſoriā ſibi primus vſurpare minimè dubitarit. Repreſſit autem & fregit hoſtiles eius impetus generoſus Chriſti miles, & inuictus Eccleſiæ pugil D. Tiletanus, qui duplicē in illum apologiæ aciē explicauit, tantúque cauillatoris argutias refellendo profecit, vt glorioſam de communi totius Eccleſiæ hoſte victoriā doctorū iudicio reportarit. Sed neque Caluinū pudet, quæ illius eſt maledicentia, Chriſoſtomum & Auguſtinum nominatim inſectari: illū quidem, quòd neget in Ioannis baptiſmo cōprehenſam fuiſſe peccatorum remiſsionē: hunc verò, quod affirmet in ſpe dimiſſa fuiſſe peccata baptiſmo Ioānis, Chriſti baptiſmo re ipſa dimitti. Pari demū petulātia in alios inuehitur patres, qui Ioānis & Chriſti baptiſmum ſepararunt, & vnū ab altero diſcernendū eſſe iudicarunt. Quibus hoc adiungit mendaciū ſatis quidem impudēter, vtriuſque baptiſmi aliam in Dei verbo differentiā non poſſe inueniri, quā quòd Ioannes in eum qui venturus erat, bapti-

In examine contra Conc. Tridentin. Kēnitius Ioānis baptiſmum defendens a D. Tiletano refutatur.

Inſti. li. 4. c. 15. Caluinus Patres audet inſectari quod Ioannis & Chriſti baptiſmū diſtinguāt

A zarit: Apoſtoli verò in eum, qui iam ſe exhibuerat. Vbi Caluinum porrò ſequitur Bidenbachius, vt illius etiā verba propè tranſcribat: adeò enim pleriſque nunc placet Caluini lectio, vt illū, proh pudor! ſanctiſsimis etiam Patribus anteponant. Nos verò iā antè ſatis commonſtrauimus, ex Euangelicis teſtimoniis clariſsimè confutari, quæ Caluinus tàm proteruè, quàm imperitè Patribus obiicit, & res ipſa declarat, Scripturę teſtimoniis Patres inniti, qui prætereà ſuam ſententiam firmiſsimis rationibus, quas iſti nunquam euertent, optimè cōmunierunt. Sed inter alios, qui de Ioānis baptiſmo inſulsè ſcribunt, non poſſum non admirari Zvvinglium, qui Marci verba, Baptizabat Ioannes, in hunc modum interpretatur: *Capit baptiſma pro Euangelio, quēadmodum & Petrus in Epiſtola, vbi dicit, Baptiſma nos ſaluos*
B *fecit.* Et iterum. *Babptizabantur omnes, hoc eſt*, inquit, *erudiebantur, docebantur in Euangelio.* Itaque baptizari pro doceri poſitū eſſe vult, & baptiſma pro prædicationis officio interpretatur. Verū enimuerò quid eſt, per Deum immortalē, corrumpere verbū Dei, & Euangelium adulterare, ſi hoc nō eſt? Itane baptiſmi nomen, vim & proprietatem contra verū & genuinū Euangeliſtæ ſenſum obſcurabit & obruet nobis hic impius & delirus interpres? Et tamen ad hāc nouam, coactam & prorſus alienam interpretationem accedit Loſsius, cùm illa Pauli verba declarat, quibus duodecim Epheſij rogabātur, In quo ergo baptizati eſtis? *Hoc eſt, inquit, in vel ad quod genus doctrinæ amplectendum vel profitendum? Non enim quærit de aquę baptiſmate, ſed de doctrina, quæ ſæpe baptiſmatis appellatione ſignificatur.* Quod vt probet, citat
C illud, Baptizat Ioannes in deſerto, prædicās baptiſmum pœnitentiæ in remiſsionem peccatorum: & quod Lucæ 12. Chriſtus cū Iudæis diſputans dixit: Baptiſmus Ioannis è cælo erat, an ex hominibus? neque ſolū Loſſius, ſed & Zvvinglij diſcipulus Bullingerus baptiſma Ioannis pro doctrina eius interpretatur. Equidē haud video, quid in ſacris literis integrum & ſyncerū relinquatur, ſi hoc modo cuique pro ſuo cerebro liceat, quando lubet, Scripturæ verbis abuti, & ſenſus aſſuere peregrinos. Hic ſanè baptiſmi nomen ab iſtis planè peruertitur, & in doctrinā transmutatur, idque contra propriam Scripturæ phraſin, contra receptam loquendi conſuetudinem, contra conſtantem Patrū ſententiam, & contra communem piorum iuxtà & doctorum omnium intellectū. Quis verò non videat, ad abo-
D lendum ſacrum baptiſma magnum hoc eſſe compēdium, & vix quicquam hac fraude aptiùs ab impiis Eccleſiæ hoſtibus excogitari poſſe, quā ſi verbi & ſacramenti, doctrinæ & baptiſmi nomina confundantur? Chriſtus inter doctrinā & baptiſmum apertè diſcreuit, cùm iuſſit omnes gentes & doceri, & baptizari. Diſcreuit & Paulus, qui ſe non ab baptizandum, ſed ad Euangelizandum miſſum eſſe teſtatur. Quid? quod Caluinus homini ſalutem abſque baptiſmo pollicetur, & qui locus in Euangelio baptiſmum eſſe neceſſarium probat vel maximè, eum apertè deprauat, & ad inauditam metaphoram, vt ex aqua non aquam faciat, ſcelerate detorquet. Clariſſimis nimirū verbis à Chriſto dicitur, & addito iureiurādo confirmatur: Amē amē dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, nō poterit introire in regnū Dei. Quæ verba, ſicut patres & Synodi cōcorditer interpretātur,

Adue. Hyp Torrenſ.

In 1. c. Mar. Ibidem. Zvvinglius baptiſmū ac pro doctrina.

Loſſius ex baptiſmo doctrinā facit. in 19. Act. Apo. Act. 19.

In 19. c. Act Apoſtolorum.

Haud quaquā confundenda ſunt doctrinę & ſacramenti nomina.

Mat. 28. 1. Cor. 1. In antidoto cōtra Cōc. Trid. Inſt. lib. 4. ca. 16. Ioan. 3.

legem diuinam de aquæ baptiſmo nomini nō neceſſario, firmam ac immutabilem ſanciunt. Verùm hic ſenſus atque conſenſus Eccleſiæ, quem luculēta Chriſti verba præbent, adeò non placet Caluino, vt neget etiam hic baptiſmi fieri mentionem. Vt autem aquæ nomen eludat, Chriſtique verba prorſus interuertat, pro eodem habet, haberique vult aquam & ſpiritum. *Vnde renaſci aqua & ſpiritu nihil aliud eſt*, inquit, *quàm vim illam ſpiritus recipere, quę in anima id facit, quod aqua in corpore.* Tùm alibi eadem verba tractans, aquæ nomen refert ad mortificationem, & epitheti vice aquam ſpiritui additam eſſe cenſet.

In antidoto contra Conc. Trid.
Deprauatur nomen Spiritus Ioan. 3.
In 3.c. Ioan.

Sed neque ſpiritus nomen hîc purum & incontaminatum relinquit Bullingerus, vtpotè quod pro aere ſiue flatu aut vento interpretatur. Quin vt vocem vtranque & aquæ & ſpiritus à Sacramē-

B

to baptiſmi disiungat, ſic accipiendam putat, vt effectus & operatio quædam ſpiritualis, in his qui diuinitus illuminantur, à Chriſto ſignificetur. Suffragatur huic quoque Caluinus, & apertè pronūtiat, quòd Chriſtus aquam & ſpiritum dixit, id pro ſpiritu tantùm qui ſit aqua, ſimpliciter accipi. *Scio*, inquit, *alios aliter interpretari*, (vt reuera orthodoxi omnes tot iam ſeculis interpretantur) *ſed hunc eſſe germanum ſenſum non dubito.* Neque verò Bullingerus & Caluinus hanc deprauationem primùm excogitarunt, ſed ſequuntur ambo egregium ſcilicet ducem, & Anabaptiſtarum coryphæum Balthaſarem Pacimontanum, qui hanc feneſtram impius aperuit, vt Chriſti verba, quę Nicodemo dicuntur, ad aquæ baptiſmum & regenerationem hominis

Inſti. ca. 17. de baptiſmo.
In disput. Ioannis Fabri cum Baltha. de baptiſ. paruulorū.
Tit. 3.

C

pertinere, cum ipſo inficientur, & aquæ nomen allegoricum faciant, atque ita totum locum à baptiſmo, ſiue vt Paulus appellat, lauacro regenerationis auertant, nihil vt cum illo commune habere videatur. Quid? quod Brentius aliam quoque viam ad euadendum demōſtrat, vt videlicet quod baptiſmo debetur, id ad pœnitētiam contorqueatur: quando ſic eundem locum interpretatur: *Niſi quis renatus fuerit ex ſpiritu & aqua, hoc eſt, niſi pœnitētiam egerit, non poteſt introire in regnum Dei. Magna igitur eſt neceſſitas, magna vtilitas pœnitentię.* Et quoniá Caluinizat hac in parte Schmidelinus, vide obſecro, annon ſubdolè animo virus incluſum ſatis prodat, quando ex conceſsione ita loquitur: *Si maxime ſententia Ioan. 3. de baptiſmo intelligatur* (quaſi verò aliter intelligi rectè poſſit aut debeat) *dummodo contemtus abſit, in caſu ineuitabilis neceſsitatis, in Eccleſia natum ſine baptiſmo ſaluari non dubitamus.* Sed & Petrus Martyr ſomniat nouam regenerationé, de qua Chriſtus cum Nicodemo diſſerit, Spiritu tātùm fieri, ipſam verò Dei gratiam gemina voce, aquæ nimirum & ſpiritus, denotari. Deprauat etiam illum Petri locum, qui baptiſmum facit antitypum arcæ Noe, in qua octo animæ per aquam ſeruabantur: quod & vos, inquit, nunc ſimilis formæ ſaluos facit baptiſma. Negat enim per aquam externum elementum hîc accipi: eam verò ablutionem interpretatur, quæ ſanguine Chriſti fiat. Deprauat clariſſimum Pauli locum, quo Chriſtus dicitur ſeipſum pro Eccleſia tradidiſſe, vt eá aquæ lauacro ſanctificaret per verbum ſeu in verbo vitæ. Nihil enim aquæ vel baptiſmo externo vult tribui, quod vel ad remiſsionem peccatorum, vel ad ſalutem hominis pertineat. Si verò Scriptura

Brentius & Schmidelinus iniqui Scripturæ atque baptiſmi interpretes.
In 3. cap. Mat.
In refutat. li. 4. D. Hoſ.

D

Petrus Martyr quot modis deprauet Scripturam circa baptiſmum
In 3. Reg. c. 1.
1. Pet. 3.
Epheſ. 5.

A

ſymbolis tale quicquam adſcribat, id per Metonymiam intelligi docet, qua ſignis ea dantur, quæ ſunt rerum ſignificatarum, & ſignificata nomine ſymbolorum efferuntur. Deprauat quod ab eodē Paulo ſcribitur: Quotquot baptizati eſtis, Chriſtū induiſtis. Si accipias, inquit, induere Chriſtum pro eo, quod eſt illius membrum fieri, baptiſmum id antecedit. Deprauat demùm & illam eiuſdem Apoſtoli ſententiam, In vno ſpiritu omnes nos in vnum corpus baptizati ſumus, diſertéque negat, quod à piis omnibus receptum & confirmatum eſt hactenus, Chriſtianos per externum baptiſmū in corpus Chriſti primùm tranſire: cōtendit interim nos ante baptiſmum de corpore Chriſti fuiſſe ſed & paruulos omnes ex fidelibus natos, ante baptiſmum habere non ſolùm electionem, ſeu

Gal. 3.
1. Cor. 12.

B

prædeſtinationem & promiſsionem Dei, verùm etiam in fœdere à Deo adoptatos & adiudicatos eſſe. Quàm verò ſunt iſthæc impura? quàm abſurda? quàm impia? quàm cum omni veterum Patrū ſenſu atque conſenſu pugnantia, & execratione prorſus, non longiore confutatione digna? Itáne patiemur tandem, tropis neſcio quibus inuolui, & in ſenſus omninò peregrinos diſtrahi, penituſque peruerti ea, quę Spiritus ſanctus in Scripturis Canonicis tàm luculenter tradidit, & ad communem ſalutem omnium voluit pertinere, quæque ſine tropo vllo tot ſeculis tùm latina tum græca Eccleſia ſimpliciter intellexit? Quàm eſt nefarium hoc Scripturas lacerandi corrumpendique ſtudiū, vbi de tanti momenti rebus, id eſt, ſacroſanctis Chriſti myſteriis & venerandis Eccleſiæ Sacramē-

C

tis agitur, quorum apud iſtos quidem nulla eſt, vel minor certè quàm apud Iudæos vnquam fuit, religio?

Sic igitur iſti poſt hominum memoriam audaciſsimi, nouam hanc & excogitarunt, & tradiderūt artem, qua ſententias Euangelicas & Apoſtolicas contra omnes omnium ætatum interpretationes turpiſsimè deprauarent. Quid quæſo ineptius, quàm quod aquæ nomen à ſanctiſsimo baptiſmi ſacramento partim ad gratiam ſpiritualem, partim ad pœnitentiæ virtutem violenter detorquent, neque contenti veterem & damnatam Seleucianorum & Hermianorum errorèm inſtaurare, ſuum ſimul dogma, vel paradoxon potiùs inde confirmānt, credant vt ſcilicet imperiti, aquæ baptiſmū ad ſalutem homini adeò neceſſarium non eſſe, vt

Quanta ſit nouatorum in Scripturis deprauandis impudētia circa baptiſmum.

D

etiam ſine illo paruuli, quemadmodum ſuprà diximus, Abrahæ fœdere contineri, & ſalui perpetuò eſſe poſsint? quam tamen inſignem nimirum Caluini ſententiam, veluti piam & eruditā, mirificus ille conciliator Schmidelinus ex inſtituto defendit. Prô nefas, quo demum prolabuntur, & in quem ſtatum nobis religionem Chriſtianam adducent noui iſtiuſmodi, modo ita dicere fas eſt, animicidæ & infanticidæ? Cœperunt primùm Eccleſiæ Sacramenta tantummodò ſigna, ſymbola, teſſeras & obſignationes quaſdam facere & appellare: poſtea è Sacramentis omnibus vix duo ſigna, & nec illa quidem integra, conſeruarunt. Neque hic etiam ſtetit impietas, ſed eo contendit, imo huc ferè peruenit, vt ſolum verbi miniſterium, ſiue Scripturam, cuius iudicium interim nulli non permittunt ac deferunt, ſine Sacramentis & cæremoniis, ſine ſacerdotio & ſacrificio, ſine Epiſcopis

In refutat. li. 3. & 4. D. Hoſ.
E medio tolli Sacramēta & ſacra omnia prætextu verbi Dei à nouatoribus.

& tra-

De ſpiritu ſancto, c. 27.

Quæ ſequantur incómoda ex licentia nouorū Scripturæ interpretū. In præfat. ad. pſal de maieſt. hominis Christi. Thema de prædeſtin. Auguſt. Confeſſ. In epiſt. de exorciſmo.

& traditionibus, in illorum Eccleſiis paſsim ſupereſſe cernamus. Vnde conſequi neceſſe eſt, vt quémadmodum Baſilius dixit: Euangelium ad nudum & inane prædicationis nomen tandem contrahatur, totque paſſim circa religionem ſenſus oriantur & dogmata, quot propemodū capita poſſunt numerari. Hinc illa Schmidelini vox: *Non ampliùs, aut certe parum de verbis cœnæ litigatur, ſed de his ipſis fidei articulis, qui ſunt de incarnatione verbi & ſeſſione Christi hominis ad dexteram Dei.* Hinc & illa Nicolai Galli confeſſio: *Perit iuſto Dei iudicio non armis hoſtiū non inuictis hæreticorum armis vera à nobis religio & Eccleſia, ſed noſtrorum inter noſmetipſos perfidia, infidelitate, incuria.* Hinc Chytræi quoque dictum: *Euangelici doctores inhumaniùs fere ac truculentiùs, quàm barbari milites, inter ſe belligerantur.* Hinc demùm & Hesbuſij lamentatio: *Quoquo*, inquit, *vertimus oculos, intuendo Christi cœtum (apud Euangelicos videlicet) nihil propemodum occurrit, quam noua docentium diſſidia, incrementa errorum, inſignium doctorum defectiones a veritate, miniſtrorum piorum oppreſſiones, ſcholarum vel euerſiones, vel corruptiones, & Eccleſiarum, quæ laudabiliter erant conſtitutæ, in quibus ſana Christi doctrina fulgebat, quæ domicilium erant veritatis, & ſancta Spiritusſancti officina, triſtiſſimæ vaſtationes. Merito igitur lugemus hæc triſtia Eccleſiæ vulnera, merito obſtupeſcimus.* En tibi, quantum noua iſtorum doctrina profecit, quò demum in Scripturis interpretandis euaſit audacia, ſi eorum & verbis & factis credimus, qui de ſummis verbi Dei & doctrinæ Christianæ capitibus, inter ſe mutuò tot modis támque diu acerbè digladiantur. Sed ad Ioannem noſtrum redeat oratio.

CAPVT OCTAVVM.

Baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata ſua. Matth. 3. Marc. 1.

MAGDEBVRGENSES.

NON admittebat Ioannes quenquam ad baptiſmum, niſi priùs fuiſſet confeſſus, hoc eſt, pœnitentiam egiſſet, agnoſcendo peccata, & credendo in Meſſiam, & damnando priores errores & peccata, in quibus fuiſſet perditus: denique etiam promittendo in fide & operibus bonis perſeuerentiam. Lib. 1. cap. 10. col. 361. Et cap. 6. col. 253. *Neminem admiſit Ioannes ad baptiſmum, niſi peccata ſua prius fuiſſet confeſſus, & explorasſet, an valedicto Iudaiſmo Meſſiam præſentem fide apprehenderet.* Tùm cap. 4. col. 147. *Monebat Ioannes de peccatorum cognitione, fide in Chriſtum, & de noua obedientia.* Et lib. 1. cap. 4. col. 161. *Apparet accedentes ad baptiſmum prius ibi teſtificatos eſſe, ſe peccatores eſſe, & veniam expetere propter Meſſiam, quem Ioannes præſto eſſe dicebat.*

CENSVRA

Ioannis miniſterū multis fuiſſe ſalutare.

Luc. 1.

NON fruſtra Ioannes è deſerto in publicum prodit. Summa enim cum fide, nec minore ſucceſſu partim doctoris, partim baptiſtæ apud populum munere fungitur. Qui vocem clamantis audiuerunt, conuertūtur ad Dominū, ſicut Angelus prædixerat fore. Inuitati ad nouum baptiſmū; lubentibus accedunt animis, non veluti hypocritæ, ſed qui ex animo peccata ſua, vt apud ſe ipſi agnoſcunt, ſic etiam coram Ioanne confiteri non erubeſcant, Vnde confregit ille ſuo malleo petras, hoc eſt, dura & ferrea Iudæorum corda tùm vitæ ſuæ ſanctitate, tùm ſingularis doctrinæ virtute ita concuſſit, vt quos exigebat dignos pœnitentiæ fructus, quibus peccatorum agnitio & externa confeſſio annumerantur, eos ab accedentibus haud grauatim impetraret, atque ita, quòd fore nuntiauerat Angelus, plebem Domino perfectam pararet. Cæterùm de hac populi confeſſione, quæ tùm apud Ioannem fiebat, non erit abs re, nos hoc loco breuiter diſſerere. Non fuit illa certè, qualem requirebat lex vetus à peccantibus, vt illi perpetrata quædam delictorum genera, oblatione per Sacerdotē in templo facta, & ſimul addita qualicunque confeſſione (ſiue ſecreta illa, ſiue verbis quibuſdam expreſſa fuerit, non diſputo) expiarentur. Notarunt Hebræi, ſacrificia legis non profuiſſe, niſi pœnitentia & confeſſio peccatorum acceſſiſſent, iuxta illud quod alibi ſcriptum eſt: Confitebuntur peccatum ſuum quod fecerunt. Numer. 5. Et quamuis putent confeſſionem eam fuiſſe vocalem, tamen multum ab ea differebat, qualem nunc retinet, & tot ſeculis probatam in vſu ſemper habuit Eccleſia, quam ſecretam, & auricularem, & Sacramentalem confeſſionem appellant. Quare miror [a] Caluini, [b] Bullingeri & aliorum nouatorum impudentiam, qui Catholicos hoc nomine palam incuſant, quod ſuā confeſſionem, ſeu receptum confitendi ritum, ex hoc loco confirment atque defendant. Etenim nullus Catholicorum ex præſenti loco confitendi legem præſcribit: nullus in hoc Iudæorum exemplo Sacramentalem, vt vocant, confeſſionem intelligit: nullus etiam vel mediocriter doctus dubitat, aliam eſſe confeſſionem ante baptiſmum cathecumenorum, qualis & illa fuiſſe videtur, & aliā poſt baptiſmum relapſorum, de qua Lucas in actis hoc prodidit: Multi credentium veniebant confitentes & annunciantes actus ſuos, ſicut hunc locum etiā Baſilius Magnus interpretatur. Sed audi vocē hoſtilem, qua tuam prudentiam, imò inſcitiam Bullingerus declarat. *Satis*, inquit, *fuerit, ſi ipſi Deo vel ore, vel factis confiteamur peccata noſtra, dummodo id fiat ex animo, & corde contrito & fideli.* An verò tantundem perfidus Iudæus non poſſet dicere? Quando fuit quæſo, hæc quæ in ſoli Deo fit confeſſio, nō vſitata, non vtilis & neceſſaria peccantibus, modo hi cū offenſo Deo in gratiam redire vellent? Prætereà hic confitendi modus, non particularis, ſed cōmunis, quem cum ſuis vrget vnicè Bullingerus, quid habet omninò commune cum exemplo eius confeſſionis, quam omnium ætatum Eccleſiæ ſcriptores confirmant, quam Lucas deſcribit, quā

Matt. 21. Matth. 3.

Quomodo populus apud Ioannem ſit peccata confeſſus.

Luc. 1.

Leuit. 4. & 5.

a In harmonia. Euang. b In 3. cap. Matth.

Catholici à ſectariis immerito reprehēſi.

Alia confeſſio catecumenorum, quam à baptiſmo relapſorum.

Actor. 19.

In queſt. compendio explicatis, quaſt. 288.

In 3. cap. Matth.

Act. 19. Luc. 5.

[c] Orig. hom. 2. in Pſal. 37. Aug. ho. 49. Hier. in 16 Matt. Cypr lib. de lapſis. leo me. ep. 91. & 42 D. Thomas par. 3. quæ. 6. & ſeq. Magiſ. ſent. li. 4. diſt. 17.

Populus apud Ioanné peccata confitetur.

Iacobus à fidelibus poſtulat,quàm demùm [c]Patres & Theologi ex Chriſti verbis diuini eſſe iuris oſtendunt?

Sed nolumus in præſentia de hac Euangelica & externa confeſsione, quæ cum pœnitentiæ Sacramento coniuncta eſt, intempeſtiuè tractare. Duo tantũ de confeſsione populi, quæ apud Ioanné agebatur, ſubmonebimus. Primũ Ioannis auditores, vt congruos pœnitentię fructus præſtent, non ſolum baptiſmo ipſo, quem à Ioanne ſubmiſſè capiebant, ſe peccatores eſſe profitentur, ſed quod maiùs & difficiliùs erat, peccata etiam ſua cõfiteri & humili voce prodere non dedignantur: peccata inquã, quæ fortaſsis anteà ſine pudore & timore perpetrarant, ac vix etiam pro peccatis habenda eſſe arbitrabantur. Alioquin haud dubiè perſuaſum habebant omnes, ſe peccatores eſſe, & Dei egere gratia. Nec B ſunt vlli ferè tàm ſcelerati & flagirioſi homines, quos peccatorum conſcientia etiam velut ſurdo verbere non percutiat aliquando, quique non ſentiant ſimul & agnoſcant, ſe in peccatorum numero verſari. Proinde hoc diſcrimen, quod aut negant, aut diſsimulant ſectarii, ſedulò retinendum eſt, aliud nimirùm eſſe peccatorem ſe agnoſcere, aliud peccata ſua confiteri. Illud ab omnibus quouis loco & tempore faciendum exigit Deus: qui & humili peccatorum confeſsione, grato vtique ſacrificio, maximè delectatur: hoc ad Euangelicam legẽ propriè ſpectat, nec eſt perinde piis ac iniuſtis neceſſarium, maioremque illis pudorẽ adfert, qui occultũ ſui pectoris vulnus & virus medico ſpirituali aperiũt quẽ ſibi loco Chriſti deligunt ad conſolationẽ & abſolutionem Euangelicam accipiendam. C

Aliud eſt peccatorem ſe facere. Aliud peccata ſua confiteri.

Leu. 16. 3. Reg. 8. Pro. 28. Eccle. 4. et 17

Populi apud Ioanné confeſſio quid doceat.

Deinde, vt ad alterum caput accedam, & ſi confeſsio peccatorum apud Ioãnem facta, neque præceptum Dei, neque gratiæ promiſsionẽ habuerit, ornabat tamen Ioannis miniſterium, & ſingularem prædicationis illius fructũ declarabat. Sed & auditores eius, velut pulchrum agnitionis peccatorum, & interioris pœnitentiæ ſymbolum cõmendabat. Erat præterea typus confeſsionis in Eccleſia non multò poſt conſecuturæ: ſicut & Ioãnis baptiſmus, vt diximus, Chriſtiani baptiſmi velut præludiũ, ſingulari Dei prouidẽtia præcurrit. Vnde Baſilius magnus, vbi de confeſsione tractat, exemplũ ab his accipit, qui Ioanni peccata ſunt ſua cõfeſsi, ſimulque docet, neceſſarium eſſe, Chriſtianos confiteri peccata iis, quibus adminiſtratio myſteriorum Dei cõcredita eſt. Sic enim & qui olim pœnitentiam egerunt, coram ſanctis, inquit, feciſſe comperiuntur.] D

In queſtion. compendio explicatis, quæſ. 288.

Quam multa centuriatores cõfeſſionis nomine comprehendant.

Matt. 3.

Sed ad Centuriatores noſtros redeundũ eſt, qui multos hîc errores congerunt, ſi paulò preſsius eorum verba excutiantur. Primùm præter Scripturæ morem, & contra vſitatam loquendi conſuetudinẽ faciunt, cùm vno confeſsionis nomine tam multa, tam grandia & grauia, quæ ipſi commiſcent, volunt contineri. Sic enim interpretantur illud: Confitentes peccata ſua, vt hîc ſimul includãtur integra pœnitentia, Euangelica fides, expreſſa peccatorum agnitio & deteſtatio, renunciatio Iudaiſmi, ac ſingulorum promiſsio in Chriſtiana fide & bonis operibus perſeuerandi. Atqui non artis, ſed audaciæ, ſed temeritatis, ſed imperitiæ ſingularis argumentum eſt, in confeſsionis nomine ſic ludere, vt prorſus diſparia ſine diſcrimine conſocientur, & qui peccata ſua confeſsi eſſe dicuntur, ſuperio-

Ioanni à centuriatoribus pleraque citra Scripturam affingi.

A res partes omnes abſoluiſſe credantur. Deinde magnæ cuiuſdam eſt imprudentiæ, quod contra omne decorum Ioannem tàm ſeuerum & auſterum hoc loco videri volunt, qui à ſuis auditoribus ante baptiſmum tàm multa exegerit. Illud quidem de Ioanne teſtatur Lucas, quòd publicanos & milites ad ſe ſuumque baptiſmum venientes benignè tractarit, & pauca quædam illis in mandatis dederit. Quis verò credat, quòd vir ſapiens eo tempore tàm multa & ardua, ſicut hîc recenſetur, baptizandis omnibus & ſingulis voluerit iniungere, vel ab eis seriò poſtulare? Agebat nempe cum craſsiſsimo populo, qui parùm aut nihil ſacris in rebus verſatus, diuerſorum vitiorum & ſcelerum generibus coopertus, & rebus cupiditatibuſque terrenis affixus, verè in tenebris & vmbra mortis ambula-B bat. Nec dubium, quin animaduerteret prouidus magiſter, quàm minimè tutum foret animis eiuſcemodi Tyronum, vereque paruulorum quibus lacte opus eſſet, plus oneris & præceptorum imponere, quã imbecilles ferre & vellent & poſſent: meritoque cauere debuit, ne ſi vinum nouũ, vt Chriſtus loquitur, in vtres veteres mitteret, plus inde detrimenti, quàm commodi acciperet, maleque talibus conſuleret auditoribus. Igitur vt profanos homines paulatim ad capeſſenda maiora & ſublimiora poſſet prouehere, tàm prudẽter à timore diuino, qui principium eſt ſapientiæ, ſuas conciones orditur: & quæ partim de pœnitentia, partim de fide docet, eò planè refert, vt hac quãlicunque pædagogia duros & malè feriatos homines ad Chriſtũ eiuſque baptiſmum, & Euãgelii gratiam informet, C prępareet adſuefaciatque. Hoc nimirũ erat, præire ante faciem Domini: hoc erat præcurſorẽ Chriſti agere: hoc erat denique viã Domino præparare, & vocem clamantis in deſerto exhibere, quemadmodum eius officium vel maximè poſtulabat.

Luc. 3.

Eſaia 9. Luc. 1 1. Co. 3.

Ioãnes doctrinã ſuam rudi populo accõmodauit.

Mat. 9.

Eccl. 1.

Mar. 1. & 3. Luca 3. Eſa. 40 Ioan. 1.

An exegerit à baptizandis Ioãnes, vt valedicerent Iudaiſmo.

Illud verò non poteſt nõ ridiculum videri, quod affirmant, inter alia exegiſſe Ioannem, vt baptizandi valedicerent Iudaiſmo. Diceret fortaſſe aliquid, ſi Ioannes ille tum abrogaſſet legem, & religionis Moſaycæ ſtatũ immutaſſet, ac nouam prorſus religionem fuiſſet exorſus. Sed hoc falſum eſſe iã antè conuicimus, rurſumque teſtamur, rationẽ temporis non tuliſſe, vt ante immolatum agnũ, qui tollit peccata mundi, & templi velum planè ſubmouet, lex abrogaretur, & politia Iudaica mutaretur, & noua prorſus religio introduceretur: Nõdũ erat lex mor-D tua, quandiu vetus Teſtamentũ profuſo in cruce ſanguine Domini nõ fuit conſummatũ & euacuatum: nondũ lex mortifera, cùm Euangeliũ ab Apoſtolis iuſſu Chriſti non eſſet publicè diſſeminatũ. Quomodo igitur aut licuit, aut decuit, aut expediuit, à baptizandis exigere Ioannẽ, quod haud ſine peccato poſſent illi præſtare, qui de abrogatione legis vix quicquã cogitabant, adeoque poſt Chriſtũ in cælos aſſumptũ, & poſt publicatum Euangelium adhuc dubitabant, ſuaque dubitatione cauſam præbebant Apoſtolis, vt Lucas author eſt, ad primum Conciliũ Hieroſolymis celebrandum? Sed & illic in legis gratiam nonnihil conceſſum cernimus, vt nimirum à ſuffocato tùm gentes, tùm Iudæi omnes abſtinerent. Tantæ curæ Apoſtolis fuit, vt vetus illa Synagoga, quæ fide poſt mortem & reſurrectionem Domini reuelata, tanquam officij ſui vitam amiſerat, ſicut defunctum corpus, neceſſariorum

Ioann. 1. Mat. 27. Gal. 3. Heb. 9 Rom. 5.

Act. 15. & 21

officiis

officiis quodammodo ad ſepulturam religioſè deduceretur, quemadmodum eleganter loquitur Auguſtinus. Perſimilis autẽ fuit in Iuanne charitas ac moderatio, qui voluit cum iis qui adhuc erant ſub lege Iudæis, Iudæum agere, & præſentem Iudaiſmi veteriſque politiæ ſtatum ſalua doctrinæ veritate confirmare potiùs, quàm vlla ex parte labefactare. Hinc à Chryſoſtomo dictum eſt, vt ſuprà meminimus, Ioannem extra legem nihil vel docuiſſe, vel feciſſe.

Ep. 6. ad Hi.
Ioann. ho. 3

Fidẽ ſpecialẽ qua Meſſiam præſentem apprehenderent nec à Ioanne exactam, nec à Iudæis adhibitam fuiſſe baptiſmo.

Vix autem vlla eget confutatione, quod porrò contendunt Ioannem de fide ſpeciali, qua Meſſiã omnes apprehenderent, & ſalutem vnicè cõſequerentur, non docuiſſe ſolùm, ſed ante baptiſmum etiam ſingulos examinaſſe: Quid verò aut doceret Ioannes aut in examen adduceret, quod antea nec didicit, nec probauit vnquam, de fide ſcilicet nõ Euangelica, ſed fictitia, ſed charitate deſtituta, ſed Lutherana iſtisque familiari, qua licet nobis ſcilicet, quamlibet iniuſtis, ſola iuſtitiæ Chriſti apprehenſione & imputatione iuſtos & ſanctos & beatos eſſe? Hac ipſa fide gloriantur, ſibique plurimùm blandiuntur Anabaptiſtæ, Sacramentarii, Trinitarij, & quotquot hodie ſectis & opinionibus ab Eccleſiæ fide alienis adhærent, quamtũuis ſe mutuò vti hæreticos dãnent. Fidẽ enim, aut potius vanam fiduciam iactant omnes, qua promiſſionẽ Euangelii & miſericordiã Dei propter Chriſtũ mediatorẽ ſibi applicent, certóque citra dubitationem omnem ſtatuant, ſe à peccatis abſolui, ſeque propter Chriſtum iuſtos, & ad vitam æternã electos ac prædeſtinatos eſſe. Quis autem non intelligit quã fallax & inanis ab omnique pietate remota iſtorũ ſit apprehenſio fiduciaque, dũ veræ iuſtificationis & ſalutis omnis baſi, quæ Catholica fides eſt, planè deſtituuntur, ac in multis etiam rebus Dei verbo, ſanè quidẽ & orthodoxè intellecto, minimè aſſentiuntur? quomodo igitur iſti, quicquid ſibi demùm perſuadeant, pro Dei filiis haberi, aut Eccleſiæ mẽbra eſſe, aut etiam fideles rectè dici vnquam poſſunt? Cunfundunt planè, imo etiam excludunt tũ fidem dogmaticam, vt eam Cyrillus Hieroſolymitanus appellat, quæ per omnia veritati orthodoxæ aſſentitur, tùm ipſam, quæ per charitatem operans hominem iuſtificat, & ſine charitate ſufficere ad ſalutem homini nequaquam poteſt, vt [a] Paulus & [b] Auguſtinus oſtendunt. Igitur quòd ad Ioãnem attinet, is nouam hanc fidem cum iuſtitia iſtorum imputatiua prorſus ignorauit, ſicut eandem vetus Eccleſia vſque damnauit. Monuit ille quidem de vera Deoque grata, & credentibus neceſſaria obedientia, nec minus abſolutam illam & ipſe præſtitit, quam ab auditoribus poſtulauit, magiſter procul dubio in fide & veritate perfectus, omniſque iuſtitiæ & obedientiæ laude cumulatus. Verùm in ſcholis nouatorum poſtquàm rebus & vocabulis in religione nouãdis opera dari cœpta eſt, hæc verborum portenta non ſine fraude & nata, & vſu trita ſunt, nimirum de noua obedientia, de fide ſola, de iuſtitia imputatiua, de ſeruo arbitrio, de cultibus, ritibus, adiaphoris, & quæ ſunt plures id genus prophanæ vocũ nouitates in Eccleſia prorſus inuſitatæ, quas Paulus ſeriò iuſſit deuitari, formã ſanorum verborum exigens. Niſi forte quis putet, nouã obedientiam ab illis rectè dici atque defendi, qui cũ veteri Eccleſia eiuſque obedientia, quæ ante Lutherum in Rebup. Chriſtiana vigebat, nihil ſibi volunt habere cõmune: qui præterea quicquid nouorum dogmatum ſpargunt, in his ingentem ſibi arrogant authoritatem, & nouam ab orbe toto exigunt obedientiam. Sed & nouam appellare licet, quæ ab iſtis conſtituitur in iuſtificatis, quòd eã contra veterum omnium ſenſum atque conſensũ tàm imbecillam, exilem, impuram, deformem, & imperfectam faciant, vt plus propemodum inobedientiæ, quã veræ obedientiæ viris quamlibet ſanctis & perfectis relinquat. Tàm languidas quippe vires in renatis fingunt, ſic omnem iuſtitiæ laudem & virtutis perfectionẽ illorum benefactis adimũt, vt etiam Chriſti beneficium baptizatis ampliſſime communicatum indigne obſcurent extenuentque. Largiamur autem hoc Melancbthoni, in latrone cùm ſe ad Chriſtum in cruce conuerteret, nouam vel inchoatam obedientiam fuiſſe. Negamus autem hoc nomen illis deberi, de quibus tàm præclare Scriptura teſtatur: Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos ſe, tanquam aurum in fornace probauit eos, & quaſi hoſtiam holocauſti accepit eos. Cur enim probatæ fidei & exploratæ virtutis viris, qui cum Apoſtolis & Martyribus vere ſanctis per ignem & aquam tranſierunt, obedientia ſolùm noua & inchoata, contra omnem Scripturæ Patrumque conſuetudinem, tribuatur? Scimus renatis in Chriſto nunquam non eniſendum eſſe, vt ſpiritu mentis renouentur, vt in accepta iuſtitia progreſſus faciant, ſiue vt Ioãnes loquitur, vt iuſtus quiſque adhuc iuſtificetur, & ſanctus adhuc ſanctificetur. Nam, vt dici ſolet, in via Domini non progredi eſt regredi, non proficere eſt quodammodo deficere. Neque tamen idcirco conuenit, vt in omnibus iuſtis inchoata & noua, neſcio quæ obedientia conſtituatur, ſed quemadmodum ex Auguſtini ſententia ſuos habet gradus iuſtitia & charitas, vt alia ſit quidem inchoata, alia prouecta, alia magna atque perfecta, ſic etiam de obedientia dicere ſit conſentaneum. Et quemadmodum eodem teſte, quantò amplius diligimus in hac vita Deum, tantò ſumus iuſtiores: ad eundem ſane modum rectè dixeris, Quantò amplius diligimus in hac vita Deum, tantò magis eius præcepta ſeruamus, atque in diuinæ legis obedientia euadimus perfectiores. Ac multa in Scripturis exempla cernimus eorum, qui eximie iuſti, perfecti, obediẽtes commendãtur, vt poſtea ducebimus: inter quos Ioannes & huius parentes meritò annumerantur. Cur verò illis velut in Chriſto paruulis, quibus adhuc lacte magis; quàm ſolido cibo eſt opus, nouam & inchoatam, & non potius tanquã viris perfectis veram & eximiam tùm iuſtitiam, tùm obedientiam aſſcribamus? Neque animaduertunt iſti præclaram Chriſti ſententiam, quam certe Ioannes non modò ſibi dictam putauit, ſed & aliis haud dubie tradidit, & ſuis ipſe moribus cõfirmauit: Sic enim, inquit, decet nos implere omnem iuſtitiam. Quo iuſtitiæ nomine complexus eſt Dominus non vanam ſane virtutem, ſed præceptorum Dei perfectam ac exactã, quæ huius quidem vitæ ſtatui quadret, & à renatis in Chriſto, in quibus peccatũ nõ regnat, præſtari poteſt, obedientiã, vt hunc etiã locum [a] Chryſoſtomus, [b] Chromaſius & [c] Theophylactus interpretantur. Eſt enim duplex forma perfectionis, vt ex Paulo colligit at-

Nouatores verã fidem dogmaticam & iuſtificantem amittunt, dum ſuam vrgent fidẽ ſpecialem

Catecheſi. ad illuminatos.
a Gal. 5
1. Cor. 13.
b De Tri. li. 13. ca. 18.
de fide & operibus, ca. 14

1. Tim. 6
2. Tim. 1

Quatenus obedientia noua à nouatoribus verè doceatur

Luca 23.
in diſputat. 2. de bonis operibus.
Sapient. 3.
Pſa. 65.
Apo. 22.

Obedientiam ſolũ inchoatã iuſtis omnibus non cõpetere

De natur. & gra. ca. 70
Contra 2. epi. Pela. li. 3. ca. 7
Luca 1.

1. Cor. 3.
Hebr. 5.
Mat. 3

a Homi. 12 in Mat.
b. in cap. 6 Matt.
De ſententia chriſti ſic decet nos implere omnem iuſtitiam.

que probat[d] Ambroſius: alia medios, alia plenos numeros habens. Alia hîc, alia ibi: alia ſecundum hominis poſsibilitatem, alia ſecundum perfectionem futuram. Deus autem iuſtus per omnia, ſapiens ſuper omnia, perfectus in omnibus.]

c In 3. cap. eiuſdem.
d Lib. 3. Offi ciorũ ca. 2.

Duplex hominis perfectio. An Ioannes baptizandos omnes & ſingulos demultis examinarit.

Quòd verò conſtanter affirmant Magdeburgici, non niſi primùm examinatos ad Ioannis baptiſmum admiſſos fuiſſe, nõ eſt difficilè quidem de illo iudicare. Primũ enim quid Ioãnes hac in parte tunc egerit, Scriptura non exprimit. Deinde vt maximè concedamus, id quod audacter magis quàm prudenter iſti pronuntiant, verum eſſe, tamen non eſt exiſtimandum, Ioannem neſcio quem catechiſten & examinatorem fuiſſe, qui cum baptizandis tam egerit ſcrupuloſè, velut ſecundum præſcriptas in catechiſmo vel examine quæſtiunculas & regulas, eunctos & ſingulos pro iſtorum voluntate cẽſuerit interrogandos. Libet enim iſtis pleraque Ioãni affingere, quæ ipſi aut in ſuis Eccleſiis factitant, aut ab aliis fieri vellent, vt hoc ſcilicet modo nouandæ religionis ſtudia Ioannis exemplo, veluti pulchro quodam pallio, obtegant atque cõmendẽt Quod verò examen à Ioanne ſeruatum eſſe volũt? *Non admittebat quenquam ad baptiſmum*, inquiunt, *niſi prius pœnitentiam egiſſet, agnoſcendo peccata, & credendo in Meſſiam, & damnando priores errores & peccata, in quibus fuiſſet perditus, denique etiam in promittendo in fide & operibus bonis perſeuerantiam.* Ac de prioribus quidem huius examinis partibus iam ante ſatis dictum eſt. Quòd verò in Scripturis extat, aut commonſtrari poteſt, indicium huius nouæ, quam cõſtituũt, perſeuerantiæ, quiſue vnquam ex Patribus docuit, Ioannem à baptizandis exegiſſe, vel nunc etiã exigendũ eſſe, vt explicatè illi promittant, certoque credant & ſtatuant, ſe poſt baptiſmum ſuſceptum in fide & operibus ad finem vitæ vſque cõſtanter eſſe perſeueraturos? Quis præterea credat, ſapientem virum ſua conſilia ſic inſtituiſſe, vt rudẽ, craſſum & in ſacris adhuc malè inſtitutum populũ, totque hominum ad baptiſmum vndique concurrentiũ milia, tàm noua, tàm dura & ardua lege grauaret, eáque obtruderet omnibus & ſingulis baptiſmi candidatis. Non eſt ſentẽtia, iſthæc pluribus perſequi, quæ cum falſo eoque duplici fundamẽto innitantur, propemodum ſe ipſa euertunt. Vnum eſt, quod fingant Ioanni perfectum fuiſſe baptiſmum, ad quem capeſſendum, tã accurata opus fuerit accedentium præparatione Alterum, quòd hic etiam tacitè ſuum dogma confirment, nullum videlicet verè iuſtificari, niſi certiſſimè credat, ſecũque citra hæſitationem omnem ſtatuat, ſe in numero prædeſtinatorum eſſe, ſeque à magnò illo perſeuerantiæ dono, de quo dixit Veritas: Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit, non poſſe reiici & excludi. Quam verò miſerè fallant ſeſe, qui etſi contra Ioannis doctrinam [e] fructus pœnitentiæ nullos faciant, nec ſint verbi factores, vt Iacobus [f] vocat. licèt præterea ſecundum Chriſti exemplum, [g] vt Ioannes exigit, non ambulent, neque cum Paulo [h] caſtigẽt corpus, vt illud ſpiritui ſubiiciant, tamen ſe reprobos fieri nõ poſſe confidũt, & ſine iuſtitia propria, ſine reuelatione diuina, ſine difficili pugna, triũphum ſibi & ſuis ante victoriã, vt eſt in prouerbio, lætiſſimè pollicẽtur? Vbi nõ multum iſti à graui & iamdudum confutato Iouiniani errore abſunt, qui iuſtificationis gratiam ſemel acceptam, à Chriſtiano amitti non poſſe confinxit: & Ioãnem præterea nefarii dogmatis teſtem ac patronum aſciſcunt, velut is ipſe à baptizandis exigat, vt ſine dubitatione vlla ſtatuant, & cum certitudine abſoluta polliceantur, ſe in fide & operibus bonis perſeueraturos. Nos verò in his ac aliis id genus cõmentis & excutiendis & confutandis non immorabimur, præſertim quòd optimè ſperemus, ſtudioſos & doctos facilè intellecturos, haud ſine fraude Centuriatores, cùm Ioanni tàm multa licẽter aſſuunt, non ad veritatem comprobandã, ſed ad ſuas opiniones firmandas obuia quæque arripere atque contorquere. Solùm vnam atque alteram Patrum ſententiam aſſcribemus, Vnde veram de perſeuerantia doctrinam, quę traditur in Eccleſia, certius cõfirmemus. Bernardus quidem ita loquitur. Quis poteſt dicere, ego de electis ſum, ego de prædeſtinatis ad vitam, ego de numero filiorum? Quis hæc dicere poteſt, reclamante nimirum Scriptura: Neſcit homo, ſi ſit dignus amore, an odio. Certitudinem vtique nõ habemus, ſed ſpei fiducia conſolatur nos, ne dubitationis huius anxietate penitus cruciemur. Propter hoc data ſunt ſigna quędam & indicia manifeſtę ſalutis, vt quibus certitudinem negat cauſa ſolicitudinis, vel fiduciam præſtet gratia conſolationis. Nam quales ſimus, noſſe poſſumus vel ex parte: quales autem futuri ſimus, id noſſe penitus nobis impoſſibile eſt. Itaque qui ſtat videat ne cadat.] Neque aliter de perſeuerantia docet Auguſtinus: Iuſti, inquit, licet de ſuæ perſeuerantiæ præmio certi ſint, de ipſa tamen perſeuerantia ſua reperiuntur incerti. Quis enim hominũ ſe in actione profectuque iuſtitiæ perſeueraturum vſque in finem ſciat, niſi aliqua reuelatione ab illo fiat certus, qui de hac re iuſto latentique iudicio nõ omnes inſtruit, ſed neminem fallit.] Et rurſus. Nõ dicant homines perſeuerantiam cuiquam datam vſque in finem, niſi cùm ipſe venerit finis: & perſeueraſſe, cui data eſt, repertus fuerit vſque in finẽ.] Peſtilens ergo & deteſtanda eſt Hieronymi Zanchii ſententia, mandato Dei vnumquemque teneri certò credere certitudine fidei, ſe in fide perſeueraturum, ſeque in Chriſto ad ſalutem ęternam electum ac prædeſtinatum eſſe. Cõſtans autem & ſincera Eccleſiæ doctrina eſt, quam Synodus Tridentina confirmauit, de arcano diuinæ prædeſtinationis myſterio nulli mortalium ita præſumendũ eſſe, vt certò ſtatuat, ſe omnino eſſe in numero prædeſtinatorum, vtque ſibi munus perſeuerantiæ polliceatur, & ſi in Dei auxilio ſpem ſuam quiſque firmam collocare debeat.

Cent. 1. li. 1. col. 361.

Quibus fundamentis nitantur dicta Centuriatorum. An ſibi quiſque polliceri debeat perſeuerantiam in fide & operibus bonis.

Mat. 24.

e Mat. 3.
f Iaco. 1
g 1. Ioan. 2.
h 1. Cor. 9

Quomodo Patres de perſeuerantia doceant.

Sermo 2. in octaua Pet. & 1. in ſepte. Eccle. 9
1. Cor. 12.
De ciuitate Dei li. 18. ca 12.

De bono perſeuerant. ca. 6
Lib. 5. de creatura dei ca. 2
Seſſ 6. ca. 12. & 13.

Peſtilẽs error Zanchii.

CAPVT NONVM:

Et hoc eſt teſtimonium Ioannis, quando miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis Sacerdotes & Leuitas, vt interrogarent eum, Tu quis es? &c. Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus? Ioan. 1.

Videns

Videns autem multos Phariſæorum & Sadducæorum, venientes ad baptiſmum ſuum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonſtrauit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. Et ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quoniam potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Matthæi 3.

MAGDEBVRGENSES.

MIſſi à Pontificibus cum Baptiſta diſputant, quare à templo ordinario diſcederet, & nouam cæremoniam extra verbum Dei traderet. Lib.1.col.255. *Vna cum ſacerdotibus Leuitæ ad Ioannem mittuntur, vt ex eo quærant, cur audeat incõſultis Pontificibus & Sacerdotali ordine, nouos cœtus facere, nouam doctrinam ſpargere, nouas cæremonias ordiri, repudiato etiam templo, ac denique vt eum de manifeſta hæreſi accuſent ac conuincant:* Ibid. Et col. 361. *Offendebantur magnopere omnes, decorem atque ſplendorem veteris ſtatus ac tranquillitatem amantes, quod omnia videretur demoliri, idque ſine expreſſa, vt putabant, vocatione. Hoc igitur ariete eum adoriuntur, Ioan.1. Tu non es Meſsias, neque Elias, neque Propheta: idcircò non debes baptizare, hoc eſt, res nouas moliri: & conuinceris eſſe hæreticus, & peſtis religionis à Deo ſancitæ, & ingratus tuis parentibus, qui in ea religione vixerunt, teque educarunt.* Et rurſus col. 256. *Re deliberata decernunt, legationem honeſtam ad Ioannem mittendam eſſe, qui eum ab hoc inſtituto abducerẽt, aut errores exploratos & cognitos ab ipſo authore, ad Synodũ referrent, vt legitime diiudicari ac damnari poſſet. Hæc ex hiſtoria, quæ Ioan.1. primo extat, perſpicua ſunt.* Tum iterum lib.1.cap 10.col 361. *Ioannes peccata ipſorũ ligauit, nec ipſorum indignationem, aut bruta fulmina, quæ rurſus in ipſum conijciebant, curauit quicquam.* Ibidem col. 363.

CENSVRA.

Cur Ioannis teſtimonium Iudæis proponatur. Ioann.1.5.

De legatione Iudæorum ad Ioãnem deſtinata.

IOANNIS TESTIMONIUM, quod eſt de Chriſto & Euãgelica veritate longè grauiſſimum, ſi apud vllos alios, certè apud Iudæos in primis, qui eius vitam & doctrinam magnopere ſuſpiciebant, ſuũ habere pondus debebat. Vt verò Euangeliſta illis exprobret incredulitaté, Ioãnis teſtimonium repetit ſæpè, & inter alia celebré & boneſtam legationé proponit, eamque à circunſtantia temporis, locorũ & perſonarũ egregiè munit & ornat: nimirùm vt commendatius fiat hoc teſtimonium, quod coram Iudæis de Chriſto palã editur, & quo vix aliud vllum illuſtrius reperitur. Hic auté præcipua incidit quæſtio de ſcopo huius legationis, quo nimirùm animo Iudæi ad Ioanné ſuos miſerint legatos. De his nemo dubitat, primarios fuiſſe viros, quales tum quidem erant Leuitæ, Sacerdotes & Phariſæi, qui ſplendore nominis & doctrinæ authoritate, rerumque ſacrarum adminiſtratione reliquos ſui ordinis facilè ſuperauerint. Ex his igitur miſſi legati venerunt ad Ioanné interrogãdum, quemadmodum illorum quoque verba declarant: nõ vt de Ioannis perſona iam antè ſatis vulgo perſpecta, ſed vt de illius officio, miniſterio atque doctrina cognoſcant, alioſque faciãt certiores. Et habebãt illi vtiq;, quod in Ioanne ſic ex eremo in publicũ prodeunte, ſic docente & baptizãte, ob rei nouitaté populique cõcurſum admirarétur ſimul & venerarentur. Tanta enim & tàm celebris de hoc viro apud populum erat exiſtimatio, vt Lucas dicat, omnes animo ſecum cogitaſſe, Ioannem ſummè deſideratum illum forte eſſe Meſſiam, quem diutiùs abeſſe non poſſe, Propheticis ex literis intelligebant, multiſque indicijs haud dubiè colligebant. Quarè poſt conuentum Hieroſolymis celebratum, ne in re momenti maximi ceſſando peccarent, ad Ioannem decernitur legatio, non ſolùm vt de ratione ſui officij ille rogetur, verùm etiam vt optati Meſſiæ honos ei deferatur ab his, qui Concilij Hieroſolymitani, vel procerum Iudaicorum nomine deſtinabantur.

Quo animo Leuitæ & Sacerdotes ab Hieroſolymis miſſi ad Ioannẽ acceſſerint.

Lucæ 3.

Ioannes apud Iudæos celebrior gratiorque Chriſto.

NEC refert admodum hoc loco diſquirere, fecerintne hoc Iudæi in Chriſti odium, qui minus apud eos & celebris & gratioſus tunc habebatur: an verò nulla habita Chriſti ratione, ad ſummæ dignitatis amplitudinem Ioannem voluerint adſciſcere, quem apud omnes maximo eſſe in pretio animaduertebant. Illud verò ex Euangelicis literis nec probari, neque colligi poteſt, quòd hanc ſuam legationem inſidiosè prauóque animo adornarint, aut quòd legati cum dolo & fraude in ipſa tractatione aliquid deſignarint. Probabilis eſt certè, ac meritò amplectenda Chryſoſtomi ſententia, Iudæos huius legationis authores & adminiſtros, voluntatem ſinceram attuliſſe: & Ioanni velut fido & probato viro, permultum tribuiſſe. Sic autem loquitur Chryſoſtomus: Tantæ authoritatis Ioannem & tàm verum arbitrabantur, vt non ſolùm de aliis teſtimonium, verùm ipſi de ſe ipſo omnia crederent. Neque enim niſi ea eſſet ſententia, ipſum interrogatum miſiſſent, quid de ſe diceret. Noſtis enim, quòd de ſe dicentibus, his duntaxat maximè fidem adhibemus, quos veriſſimos arbitramur.] Et paulò pòſt: Promptiſſimo animo ad eum venerunt, licet poſtmodum mutati ſint. Quæ ambo Chriſtus his verbis ſignificauit. Ille erat lucerna ardens & lucens: vos autem voluiſtis exũltare ad horam in eius luce.] Qua oratione Chryſoſtomus perſpicuè docet, Iudæos, præſertim authoritate præſtantiores, etſi non eadem animi beneuolentia Ioannem ſint continuè proſecuti, tamen cùm legatos ad illum mitterent, præclarè de illo ſenſiſſe,

Bono potius quam prauo animo Iudęorum legatos ad Ioannem mitti.

Homil. 15. in Ioannem.

Ioann. 5.

& cum eſſent illi obtemperare parati, rem omnem per legatos ſincerè agere voluiſſe. Hoc interim habebant in votis, vt idem Chryſoſtomus monet, Chriſtique verbis comprobat, vt ſi poſſent, in Ioannis luce gauderent, & eius opera nouum ſibi ſuiſque rebus decorem & ſplendorem compararent. Sint autem facti poſteà Ioanni multo iniquiores, præſertim cùm omni ſpe & expectatione ſua ſe dolerent eſſe fruſtratos: nihil hoc quidem ad cauſam præſentem facit. Quid, obſecro, nunc omnino mali contra illum machinarentur, aut cur ſanctum virum oppugnaturi accederent, qui vt oſtendimus, gratiam illius ambiebant, & honorem illi maximum offerebant, nihilque cupiebant impenſius, quàm vt ille Meſſiæ munus amplecteretur, quòd hinc demum præſentem Reipublicæ ſuæ ſtatum plus ſatis afflictum erigi, atque ad priſtinum decus aliquando reuocari poſſe ſperarent. Notauit & Cyrillus, Ioannem an ſit Chriſtus, idcircò ab illis interrogatum, quod maximam de ſe ſuæque vitæ ſanctitate admirationem hominibus concitaſſet, vt ipſe Chriſtus eſſe putaretur. Sed & Beda tuetur hanc ſententiam, Sacerdotes & Leuitas, quòd Ioannes Meſſias eſſet, ſponte credidiſſe.

In Ioan. hom. 15.

In 1. cap. Ioannis.

Nouatores quam inuidioſam faciant cauſam legatorum, qui ad Ioannem deſtinantur.

Qvæ propterea nobis hoc loco pluribus explicantur, vt Euangelica veritas perſpici planiùs queat: deinde vt minore negotio iudicetur, quàm ſit opus caducum ac fragile, quod hic extruunt Centuriatores. Nam ſuperioris legationis cauſam tantum ad odium & inuidiam referunt Iudæorum: quod etſi à nonnullis Theologis affirmetur, tamen ab iſtis nimium exaggeratur, quaſi nullam bonam ob cauſam, ſed diſputandi, ſed exprobrandi, ſed ſtomachandi & calumniandi gratia dicti legati mittantur. Vnde alia non minus amarulenta connectunt, Ioannem Iudæis viſum fuiſſe hominem ſeditioſum, Reipublicæ perturbatorem, peſtilentem, hæreticum, qui & templum diſeruerit atque repudiarit. Mitti ergo ad illum legatos, veluti hæreticæ prauitatis inquiſitores, vt nunc loquimur, qui hominem de fide & doctrina ſuſpectum, & nouandæ religioni deditum examinent & explorent. Itaque Ioannem ordinariæ poteſtatis & Eccleſiaſticæ gubernationis planè contemptorem faciunt, qui & ſeniores eius temporis in Eccleſia excommunicarit, & peccata ipſorum ligarit: nec vlla ex parte curauerit, quicquid illi contra vel dicerent, vel ſtatuerent, vel facerent in ſua ſynagoga. Pari modeſtia, aut vt rectius dicam, ſcurrilitate tractat hanc legationem Philippus, & cauſam eius fuiſſe vult nouitatem & ſpeciem ſchiſmatis, quia Ioannes mutaret genus doctrinæ, reciperet gentes, ſecederet à templo, inſtitueretque nouam cæremoniam baptiſmi, qua fiebat ſchiſma & populi diſtractio. Nec minus futilis & petulans eſt Georgius Maior, qui legationis dictæ cauſam vocat ſeceſſionem ab ordinaria poteſtate, cui tùm Eccleſiaſtica gubernatio fuit commendata. Ioannem enim multa noua contra legem & ordinationes maiorum docuiſſe, inſtituiſſe, feciſſe: circumciſionem contempſiſſe, nouos ritus & cultus, nouam ſynagogam & Eccleſiam inſtituiſſe, receptas fuiſſe ab eo gentes incircunciſas. Proin-

Cent. 1. lib. 1. col. 255. & 361.

In 1. cap. Ioannis.

In Dominicam quartam Aduentus.

A de mitti ad illum legatos à Hieroſolymis cauſa interrogandi, qua authoritate, cuius iuſſu & mandato hæc noua doceret & inſtitueret, quæ contra populum, legem, templum & ſacerdotium diuinitus inſtitutum eſſe viderentur. Supra verò indicauimus, Philippum iſtorum præceptorem in hac doctrina videri principem, Ioannem nimirum à templo diſceſsiſſe, & in hoc feciſſe contra legem. Tùm idem alibi docet, Ioannem recepiſſe gentes, & ſacrificia neglexiſſe, & ex noua cæremonia baptiſmi, quam inſtituerat, ſchiſma & diſtractionem populi conſecutam eſſe. *Denique cùm diſcederet ab ordinaria poteſtate*, inquit, *& multa contra eam diceret & faceret, magna ac grauis cauſa fuit Pontifici & ſacerdotibus interrogandi, qua authoritate Ioannes tantam mutationem in Eccleſia faceret. Fuit igitur nouitas il-* B *la & species ſchiſmatis, cauſa legationis.*

In cap. 1. Ioannis.

Vervm hic diligenter monendus eſt lector, vt ne facilè fidat his nouis interpretibus, qui nihil minus faciunt, quàm vt veritatem & hiſtoriam illuſtrent Euangelicam, præſertim cùm Euangelio quæ ipſi volunt, affingant, veriſque falſa permiſceant ſæpiſsimè. Ac primum hic grauiter peccant, quod veram & propriam Iudaicæ huius legationis cauſam, quam explanauimus, omnino prætermittant, & pro illa ſuas imaginarias cauſas imperitis obtrudant, velut Iudæi & eorum legati, Ioannem non niſi verſuta quadam adulatione, minis & neſcio quibus malis artibus, voluerint aggredi & circumuenire. Quaſi verò ſit operæ pretium, hic anxiè laborare, multumque ſcrutari, quæ tum cauſæ fuerint Iudaicæ malitiæ in oppu- C gnando illo, quem fauore & honore non mediocri omnes, vt diximus, proſequebantur.

Non fine dolo tractant & grauant nouatores cauſam legationis ad Ioanné deſtinatæ.

Non hoc ſanè in præſentia quæritur, quid inuidi homines in Ioanne deſiderare, quidue improbi calumniatores in eius dictis, factis, moribus reprehendere vel potuerint, vel voluerint. Nulla enim tam ſpectata virtus, & tam excellens cuiuſquam innocentia fuit, quæ non pateret inuidiæ, malorumque iniuria & inſectatione non vexaretur & exagitaretur. Sed hoc in quæſtionem venit maximè, bono ne animo à Iudæis hæc legatio fuerit inſtituta? Nam ſi ita eſt, vt Chryſoſtomus aliique citati modò Patres comprobant, mox concidunt, quæcunque in contrarium ex fallacibus coniecturis, meriſque ſuſpicionibus ab aduerſariis conſtruuntur. D Si verò aliter ſe res habet, & verſutè cum Ioanne actum eſt, ne tum quidem horum commenta poſſunt conſiſtere, quæ ſi quiſquam propter Poëticam & Rhetoricam amplificationem fortaſſè volet excuſare, tamen id concedat neceſſe eſt, parum illa verè & minus Theologicè affirmari atque defendi. Quorſum enim attinet inter alia fingere, Ioannem propterea Iudæis ingratum inuiſumque fuiſſe, quandoquidem receperit ethnicos, contempſerit circumciſionem, nouam Synagogam & Eccleſiam inſtituerit, ſeceſſionem à templo & ordinaria poteſtate fecerit, principum Synagogæ contempſerit authoritatem, docuerit & fecerit contra populum, legem, templum & ſacerdotium, nihilque curarit prorſus, quid tũ Eccleſiæ adminiſtratores iuberent aut vellent: Hæc & quæ ſunt id genus alia cõplura, ſcribi

Quæ Ioanni falſò hic affingantur.

Cent. 1. lib. 1. col. 255.

A ſcribi dicique poſſunt illa quidẽ, verum rectè probari cõfirmaríque numquã poterunt: tantùm abeſt, vt pro Euangelica hiſtoria iactari & vẽdicari vulgò debeãt. Nec eſt ſi aduertas animũ, veriſimile, Iudęos & magiſtratus Iudaicos de innocẽtiſsimo viro hæc tàm improba & ſcelerata vel ſenſiſſe vnquàm, vel in ſuum iudicium adduxiſſe. Quòd ſi horũ aliqua Ioannes deſignaſſet, aut de his etiam ſe ſuſpectum illis reddidiſſet, quis prudens credat hanc iniuriã diſſimulaturos fuiſſe, Sacerdotes præſertim & Phariſæos, qui veteris legis vindicandæ ſtudio erant mirabiliter incenſi, & pro ea ſtrenuè intrepidéque propugnabant? Percurre totum Euangelium: nuſquam cum illo expoſtulat quiſquam, quod aliqua ex parte vel egerit, vel docuerit aduerſus legis reuerentiam, aduerſus tẽpli cæremonias, receptum Dei cultum, Eccleſiaſtici magiſtratus & reipublicæ trã- B quillitatem. Imò tàm omnibus probata Ioãnis virtus & perſpecta integritas, tàm celebris eius ſanctitas atque iuſtitia fuit, vt in eum quem pro Meſſia nemo non reputabat & eſſe optabat, ſuſpicio illorum, quæ primum ab iſtis authoribus effinguntur, ne cadere quidem potuiſſe videatur. Qua de re plura dicemus poſteà, cum Ioannis vocationem & miniſterium explanabimus.

In annot. ſuper Euang. dominicæ 3. Aduentus. Iſa. 65. Hier. 16. Oſe. 2. Pſalm. 2.

Ioannes vniuerſalẽ vocationem gentium non inchoauit.

Q v o d verò gentes æquè ac Iudæos Ioãnes recepiſſe dicitur, id certè nuſquam prodit vllus Euãgeliſta, neque ratio vt credamus, aliqua cogit, quicquid iſti demum fingant. Atque vt hoc maximè concedamus, probare tamen & admittere non poſſumus, quòd iſtorum præceptor Melancthon docere auſus eſt, vniuerſalem vocationem gentium à Ioanne inchoatam eſſe. Loquũtur de illa Prophe- C tæ, & ſæpè quidem, vt oſtendant, generalem vocationem gentium ad Meſſiam pertinere, ſicut [a] Iuſtinus, [b] Tertullianus, & [c] Euſebius apertè demonſtrant. Sed quoniam Chriſtus ipſe docet, ſe nõ niſi domus Iſraël miſſum & donatũ eſſe (hic enim honos Iudæis primum deferendus fuit) ſuíſque diſcipulis vetat, ne ad vicinas gentes diuertant, neque ad Samaritanos ſe conferant: temerè prorſus & falſò id Ioanni tribuitur, quod neque per ſe quidem Chriſtus effecit, ſed Apoſtolis exequendum reliquit atque demandauit, cùm iamiam cælum petiturus iuberet, vt ad gentes, adeóque in vniuerſum orbem Euangelij diſſeminandi gratia proficiſcerẽtur, & diuerſas oues in vnum velut ouile congregarent. Illi autem profecti, vt Marcus exponit, prædicauerunt vbique Domino cooperante, & ſermonẽ D confirmante ſequentibus ſignis. Ac tum ſane primum vniuerſalis vocatio gentiũ inchoata eſt: quia ſecundum Eſaiæ vaticiniũ, populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnã, & ſedentibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis: Chriſtus ipſe ſcilicet, ſalus & expectatio gentium appellatus.

a In colloq. cum Tryphone. b Lib. aduerſ. Iudæos. c Lib. 2. de demonſtrat. Euangelica. Matth. 15. Actor. 13. Matth. 10. Matth. 28. Ioann. 10. Marc. 16. Eſaiæ 9. Eſaiæ 52. Geneſ. 49.

Ioannes non reſtitit poteſtati & officio principum Synagogę.

I a m verò quod ad phariſæos & Sadducæos attinet, illis inter cæteros accedentibus interminatur Ioannes, duríſque verbis eos increpat, progeniémque viperarum appellat. Etenim oblatam præſentémque Dei gratiam, & prædicatam pœnitẽtiæ doctrinam, præfracti homines contẽnere, ac velut hypocritæ ad Ioannem venientes, nõ ſinceros adferre animos voluerunt. Hinc verò, ſicut ex aliis etiam Euangelij locis, colligi rectéque ſtatui non poteſt, Ioãnem gubernatoribus eius tẽporis Eccleſiaſticis palàm repugnaſſe, illorúmque authoritati, perſonis A & honori quicquam detraxiſſe, aut poteſtatẽ, quæ tunc ſtabat integra penes Synagogæ rectores, à Ioãne vlla ex parte conuulſam & labefactatã eſſe. Etenim eius doctrina, ſicut & vita, cum ſponſi fidus amicus eſſet, à Chriſti & Apoſtolorũ ſententia nũquam diſcrepauit, ſed eandem confirmauit potius, præſertim quod ad obedientiam & reuerentiã indignis etiam magiſtratibus deferendam attinebat. Nouerat plane vir Dei ſpiritu & ſapientia plenus, ad conſeruandam Eccleſiæ neceſſariã tranquillitatẽ pertinere, vt ſedẽtes in cathedra Moyſi, hoc eſt, docendi authoritate præditi, vt Cyrillus Hieroſolymitanus declarat, non propter vitæ probitatem, ſed ob docendi & præcipiendi officium quod gerebãt, ſecundum legis diuinæ præſcriptum ab omnibus & auditentur & honorarentur. Nec deſiit ille tamen B Herodem regẽ inceſtus ſpurciſsimi redarguere, & fortaſſe magiſtratuum eius tẽporis vitia, præſertim publica, pro ſuo ſancto zelo, qui alterũ Eliã decebat, nonnũquam publice reprehendit. Sed Synagogæ gubernatores & Sacerdotes proculdubio apud vulgus hac moderatione tractauit atque perſtrinxit, vt honor cathedræ Moyſi ſeruaretur illæſus, & nullĩ inde offendiculum, multò minùs autẽ ſchiſma, in populo conſequeretur, alienus vtique ab effreni doctorum & concionatorum iſtorum petulantia, qui in abſentes etiam Eccleſiæ antiſtites non ſeditioſè minùs, quàm rabidè apud plebeculã deſtomachantur, totúmque Sacerdotum ordinẽ fictis ſæpè criminibus infamare contendunt. At Paulus Epiſcopo mandat: Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem. Illud verò inſulſum & ridiculũ C prorſus eſſe ducimus, quòd Ioannem videri volũt, à Phariſæis & aliis Eccleſiaſticis eo tempore magiſtratibus pro hæretico habitum, adeóque exoſum fuiſſe, vt ab iis ferè damnaretur, & quaſi quodam anathemate percelleretur. In quibus cõmentis tàm vanis quàm inauditis confutandis verſari non attinet, tùm quòd Ioannes, communi omnium ſententia, Propheta fuerit omni exceptione maior, tùm quòd ſuprà de his abundè diſſeruerimus.

Ioan. 3. Matth. 23. Rom. 13. 1. Pet. 2. Matth. 23. Catecheſi 12. ad illuminatos. Matth. 14. Marc. 6. Luc. 3. 3. Reg. 18.

Qua moderatione ſit Ioannes viſus in arguendis magiſtratibus.

1. Timoth. 5. Cent. 1. li. 2. col. 363.

Falſo tribuitur Ioanni, quod pro hæretico habitus fuerit, & à Iudæis excõmunicatus.

S e d e n i m quandoquidem iſti quæ ad Ioãnis vocationem propriè ſpectãt, ſimul & male intelligunt, & fœde corrũpunt, operæ quidẽ precium facturi videmur, ſi de vocatione miniſtrorũ Eccleſiæ, potiſſimũ verò Ioãnis, præſenti loco quędã adiiciamus. Vbi ſtatuo inprimis, & mihi conceſſa volo axiomata quædã eáque ſacris literis & veterũ ſcri- D ptis ita conſentanea, vt probatione quidẽ non egere, ſed rem tamen propoſitam illuſtrare poſſe videantur. Eſt vocatio quædam generalis, qua per ſingularem gratiam diuinæ bonitatis, quæ humanæ ſalutis eſt cupientiſſima, vocantur omnes à peccato ad pœnitentiam; à tenebris ad lucem; à morte ad vitam, ab impietate ad pietatem, ſicut Euangelica parabola de vinea luculenter oſtendit. Eſt alia vocatio ſpecialis, qua nonnulli ad hoc vel illud vitæ genus à Deo vocantur & deſtinantur, vt Noë ad mundi inſtaurationem, Aaron ad ſacerdotium, Dauid ad regnum, Tobias ad familiæ procurationem. Illuſtrior autem eorũ eſt vocatio, qui ad munus publicum ſiue in Eccleſiaſtico, ſicut [d] Moyſes & [e] Samuel, ſiue in politico ſtatu, vt [f] Ioſeph & [g] Saul, diuinitus aſſumuntur. Nũc vt de miniſterio Eccleſiaſtico duntaxat agamus, in quo Deus vocationis ſuæ gratiam præcipuè cohoneſtat, populé-

Vocatio generalis & ſpecialis.

Matth. 20. Geneſ. 7. Exod. 23. 1. Reg. 19. Tobiæ. 1. d Exod. 3. e 1. Reg. 7. f. Geneſ. 41. g 1. Reg. 10.

que ſuo tum ad religionis conſeruationem, tum ad animorum ſalutem reddit maxime ſalutarem: habent miniſtri Eccleſiæ partim mediatam, partim immediatam, vt in ſcholis aiunt, aut ſicut ab aliis dicitur, extra ordinariam & ordinariam vocationem.

Precipua vocatio eſt Eccleſiaſtica.

Immediata vocatio miniſtrorum.

Immediatam oſtendunt Prophetæ à Deo, & Apoſtoli à Chriſto vocati atque miſsi, de quibus dictum eſt illud: Quomodo prædicabunt, niſi mittantur? Sic Paulus licet non ab hominibus, neque per hominem miſſus, ſe tamen κλητὸν ſiue vocatum ad Apoſtolici nempe muneris functionem, affirmat.

Matth. 22. Ioann 20. Rom. 10. Galat. 1. Rom. 1

Iam verò legitimi Prophetæ à Pſeudoprophetis, & veri Apoſtoli à Pſeudoapoſtolis his rebus & ſymbolis internoſcuntur, atque à Deo cómendantur Eccleſiæ, vel quòd vocationem ſuam aliquo miraculo comprobét, ſicut Moyſes apud Hebræos in Ægypto fecit, quomodo & Apoſtoli vocationi doctrinæque ſuæ fidem vbique gentium aſtruxerunt: vel quòd ſigna quædam illuſtria vocationem eorum teſtentur, vt quando in teſtimonium Eliæ ignis de cælo delapſus, in populi hoſtiúmque conſpectu ſacrificium abſumpſit: vel denique quòd reuelatio quædam à Deo facta cæteros doceat, tutò illis credendum & fidendum eſſe, quéadmodùm cũ Damaſci Ananiæ reuelat Deus, vt faciat Paulum, qualis qualis antea fuiſſet, vas electionis & doctoré Euangelicũ eſſe.

Signa immediatam vocationem teſtantia. Exod. 7. 8. 9 & 10. Marci 16. Actor. 5. 3. Reg. 18. Actor. 9

Mediata vocatio miniſtrorũ & eius teſtimonium.

Quod verò ad mediatam vocationem attinet, etſi ſit ea medio quodam humano, tamen etiam diuina eſt, & veros Dei Eccleſiæque miniſtros declarat & ornat, eſtque neceſſaria Eccleſiæ, nec ſulùm iam inde à primis Eccleſiæ temporibus ad noſtram vſque ætaté tranſmiſſa durauit, verùm etiam ad mundi finem vſque permanebit. Sic Apoſtoli cum à Chriſto immediate miſſi eſſent, ſuos porrò vocárunt & miſerũt diſcipulos, vt Petrus Clementem, Paulus Titum, aliíque deinde alios, qui ſunt Epiſcopi appellati, penes quos demum in his, quæ ad Dei cultum, & Scripturæ interpretationem Eccleſiæque gubernationem pertinent, nõ minor ſtetit & ſtare debet autoritas, quàm penes Synagogæ próceres & ſeniores olim vnquam fuit.

Matth. 28. Ioann 20 Marci 16. Hierony. in Catal. ſcripe. Eccleſiaſt.

Vt autem certò conſtet, qui à Deo per homines mediate mittantur, in veteri Teſtamento, id quidem ex hæreditaria ſucceſsione in Aaronis ſtirpe cognoſcebatur: in noua verò lege dicitur ab Hierarchis Eccleſiaſticis, qui per myſticam manuum impoſitionem & orationem conſecratoriam (Dionyſius ἐπίκλησιν ἱεροποιὸν vocat) presbyteros veróſque miniſtros ordinant, & eos legitime vocari ac mitti declarant.

Exod. 28. De Eccleſ. hierar. cap. 5

Exemplo ſit Timotheus à Paulo hierarchice ordinatus presbyter per manuum impoſitionem, & Titus itidem, quem idem Apoſtolus à ſe ordinatum per ciuitates presbyteros conſtituere iuſſit. Atque ab his Eccleſiæ præpoſitis, qui Apoſtolis vicaria ordinatione ſuccedunt, vt loquitur [a] Cyprianus, agnoſcuntur operarij, quos Dominus [b] meſsis in meſſem ſuam extrudit. Reprehéditur autem ab Epiphanio Zachæus, qui cum laicus eſſet, Sacerdotem ſimulare, & ſacris ſe miniſteriis immiſcere, ac impudenter tractare ſacrificia veritus non ſit.

1 Timot. 4. 2. Timot. 1. Tit. 1.

a Lib. 4. epiſt. 9. ad Florent. b Matth. 9. In comp. doct. Athan. apolo. 2. in epiſt. ad Flauium

Nec impunè tulit Coluthus, quòd imaginarium Epiſcopum ageret, ab Arrianis nimirum intruſus atque ſubornatus. Hunc ex Epiſcoporum ordine Synodus Nicæna ſubmouit, & quoniá veræ ordinationis teſtimonio deſtituebatur, iuſſus eſt in ſuo priore, hoc eſt, Sacerdotum ordine permanere, reſciſſis etiam illorũ ordinationibus, quos ipſe tanquam Epiſcopus illegitimè prius ordinarat. A quo Colutho Iſcharis Epiſcopus inſtitutus repulſam itidé tulit, vt illum Hoſius in Synodo Nicæna pro Epiſcopo paſſus nõ ſit, & Athanaſius eundem ne permiſerit quidem Alexandriæ ſacrificare. Tanta veteris Eccleſiæ fuit ſeueritas, ne quis, niſi legitimæ ordinationis ſymbolo commendatus, in ſacrum ordinem cooptaretur, aut in eo retineretur.

Seueritas veteris Eccleſiæ in illegitime ordinatos.

VERVM vt ad Ioannis vocationem propius accedamus, fuit is citra controuerſiam humo miſſus à Deo, & diuinam habuit vocationem, non ſane minus quam quiuis Prophetarum, quos à Deo immediate miſſos, atque vt Petrus appellat, Spiritu ſancto inſpiratos fuiſſe conſtat. Ac ſuam quidé ad baptizandum vocationé Ioannes oſtendit, cùm ita publice teſtatus eſt: Qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super qué videris Spiritũ deſcendenté, & manenté ſuper eũ, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Vnde Lucas etiam, commemorat Ioãnem ad docendi baptizandíque miniſteriũ non acceſsiſſe, niſi verbum ſiue mandatum Domini ſuper eum in deſerto factum eſſet.

Ioannis vocatio immediata. Ioann. 1. 2. Pet. 1. Ioann. 1 Luc. 3

Quod cùm ita ſit, nõ erit difficile, vt opinor, de quæſtione, quæ huius eſt loci maxime propria, iudicare: Vtrum ſcilicet, potuerit Ioannes ac debuerit palàm baptizare ac docere, neglecta etiam Principũ Synagogæ authoritate. Potuit enim id ſane ac etiam facere debuit, vrgente vocatione, ne alioquin mandato diuino, quod alij Prophetæ de baptiſmo nulli contigit, nefarie aduerſaretur.

Quæſtio præcipua huius loci.

Vt autem huic vocationi parêret promtius, tot illũ dotibus ornauerat Deus, atque ita populo commendauerat, vt vocationé eius, velut optimi maximique doctoris, rex Herodes, viríque multi principes, & agmina populorũ ad illum vndique concurrentium, proculdubio agnouerint atque comprobarint. In quo miniſterio progredi tantò magis poterat ac debebat, quo ſanctioris vitæ aderat teſtimonium, & doctrina ipſa ſincerior ac probatior cũctis habebatur, præſertim cùm nulla in parte legem à Deo traditam violaret, aut receptos Synagogæ ritus damnaret ac labefactaret.

Mar. 6. Matth. 3. 21 Luc. 3.

Præcipuus autem nodus qui diſſoluendus eſt à nobis iam in eo poſitus videtur: Vtrum quod Ioannes docendo & baptizando fecit, neglecta illorum authoritate fecerit, qui tunc præerant Synagogæ, vt videri quidem volunt aduerſarij. Vbi ſuccincte reſpondemus, quòd etſi Ioannes nõ indiguerit Iudaici magiſtratus authoritate, tamen illam non contempſerit neque neglexerit, ſed potius bona illorũ venia fuerit in docendo & baptizando verſatus.

An Ioannes in ſuo miniſterio neglexerit authoritaté Synagogæ.

Non indiguit, inquam, cum vocationem haberet à Deo, vt dictum eſt, immediatam, cui omnibus etiam repugnantibus erat obtemperandum, & cuius rationem honeſtiſsimam poterat ille auditoribus facile comprobare. Etenim vt maximè nullum omnino præſidium aliud viro ſancto ſuppetiuiſſet, an non abundè ſat erat teſtimonium, quod Propheticis literis comprehenſum non poterat refutari, & ab omnibus in Eſaia legebatur? præmonente nimirum Eccleſiam Deo de voce clamantis in deſerto futura, quæ ad parandam præſenti Meſsiæ viam cunctorum animos incitaret atque impelleret. Quid igitur humana egeret approbatione, qué Deus ipſe multò antè tàm luculenter per vnum atque

Cur Ioannes approbatione Iudæorum nõ eguerit in ſuo miniſterio.

Eſaia. 40. Vſus & fructu miraculorũ quæ cum Ioãnis pueritia cohærent.

A

Malach. 3.

que alterum Prophetam, Eſaiam nimirum & Malachiam, Eccleſiæ ſuæ commendarat? Quo etiam pertinent ingentia miracula, quæ circa Ioannis cōceptionem & natiuitatem oſtendit Deus, agnouit populus, & paſſim fama publica celebrauit. Cur verò iſthuc? niſi vt eum puerum à Prophetis prædictum, ab Angelo promiſſum, à talibus parentibus editum, tàm mirabiliter natum atque educatum ſuſpicerent omnes, eūdémque poſteà in ſuo miniſterio præ cæteris Eccleſiæ miniſtris, velut à Deo peculiariter miſſum atque donatum doctorem, diligenter audirent, & præcipue obſeruarent? Deinde patrocinabatur Ioanni generis nobilitas, quam in eo cuncti meritò venerarentur, cum ſcirent eū de Sacerdotū illuſtri ſtirpe natum, & de vice Abiæ primogenitum eſſe clariſſimi viri Zachariæ. Is vnus erat ex viginti quatuor præcipuis Sacerdotibus, &

Ex paterna ſucceſſione Ioannes miniſter Eccleſię.

B

Sacerdotij dignitatem, quæ ſumma erat, ad Ioannem filium legitimè tranſmittebat. Igitur ex hæreditaria ſucceſsione ius illi competebat in Eccleſiaſtico miniſterio verſandi, Deique verbū & cultum publice profitendi promouendique, nihil vt mirum videri debeat, quòd qui ſecūdum Hæbręorum traditionē Sacerdos erat, vt confirmat[a] Chryſoſtomus, idem præ cæteris in ſuo miniſterio excellenti pollêret authoritate. Quocirca Lucas narrat ea ſedulò, quæ ad Ioannis genus & in Sacerdotali ordine ſucceſſionem pertinent, facile nimirū prouidens fore, vt hinc Ioannis miniſterio maior authoritas conciliaretur, aut potius vt conciliata, magis magíſque apud omnes confirmaretur.

Lucæ 1.

a Homel. 1. in Marc.

Ioannis miniſterium à Iudęorum principibus confirmatum potius quàm oppugnatum fuit.

C

I A M verò etſi non indiguerit Ioannes Synagogica, vel humana quauis in ſuo miniſterio authoritate, tamen vir modeſtiſſimus ſimul & ſapientiſſimus, qui ad ædificationem Eccleſiæ cuncta referebat, receptis & probatis Synagogæ legibus (præſertim quæ functionem Eccleſiaſticam penes certos, & ſe bene ac decore gerentes miniſtros eſſe poſtulabant) proculdubio nihil vnquam detogauit. Eam interim apud omnes, ſiue minores, ſiue maiores in Synagoga principes, fidem atque exiſtimationem ſibi comparauit, vt nullus illius conatibus facile opponeret ſeſe, nullus miniſteriū eius aliquà ex parte oppugnandum aut impediendum putaret. Quin ita potius habendum eſt, quòd illi Ioannem in toto ſuo miniſterio quietū & imperturbatum reliquerint, & eo diuinam eius vocationem tacite confirmarint. Id quod non obſcure cō-

Luc. 1.

D

Legati Iudęorum confirmant potius quàm infirmant Ioannis miniſterium.

ſtabit, ſi legatos nomine principum Synagogæ ad illum ſolenniter deſtinatos, exacte conſideremus, eorúmque verba & quæſtiones in animum reuocemus. Primum enim & præcipue percontantur de eo, quod legationis erat caput, quis tandem ſit Ioānes, quidque de ſe vel ipſe ſentiat, vel alios ſentire vellet. Eò autem ſpectabant, eò intentos habebant animos, vt ſibi Ioānes Meſſiæ partes officiúmque vendicaret, ac collatam hanc tantæ dignitatis excellentiam admitteret, cùm ea quidem opinio, Ioannem ipſum eſſe Meſſiam, omnium animos penitus occupaſſet. Sed iuſtiſsimus & conſtantiſſimus ille Propheta ſic reſpondit legatis, vt non ſolum abnueret ſæpe, ſed ſpem quoque nullam illis reliquam faceret, quòd vel Meſsiæ perſonam in ſe recepturus eſſet, vel proprium Chriſti munus aſſumere vellet, ſibique deferri pateretur. Poſtremò igitur ſciſcitantur de inſolito baptiſmi eius mini-

Ioan. 1.

A

ſterio, quod ob rei & cæremoniæ nouitatem, ſi non offenſionem, at certe quidem admirationem illis aliquam pārere potuiſſet. Verùm illi audito Ioannis reſponſo, quod ex Propheticis literis erat deſumtum, nullum cum illo verbū de baptiſmo amplius commutant, vt in eius ſentētia, ſicut par erat, prorſus acquieſcere viderentur. Declarauit illis Ioannes, ſe à Deo miſſum, ſibíque diuinitus iniunctum eſſe, quòd obibat miniſterium, quemadmodum Eſaias multò ante fuerat vaticinatus: cū quo miniſterio baptizandi quoque ius & officiū plane cohærebat. Hoc igitur velut illuſtriſsimo ſigno & clariſsimo teſtimonio cōfirmat Ioannes, & multis haud dubie perſuadet, vocationem ſuam immediatam, ac verè diuinam & legitimam eſſe.

Eſai. 40.

B

Q V O D autem Iudæorum proceres ſuam Ioanni eiusque miniſterio permiſerint authoritatem, & neque de docendi, neque de baptizādi functione cum illo poſteà contenderint, ex alio Euangelij loco, ſi rem diligenter inſpiciamus, facile quoque colligetur. Cum enim Sacerdotū principes à Chriſto interrogarentur, quid de Ioannis baptiſmo ſentirent, ne verbulo quidem vllo auſi ſunt indicare, baptiſmum illum ſibi diſplicere, vel quod multò maius eſt, illū non eſſe cæleſtē. Itaque tacere prorſus maluerunt, quàm in baptiſmi eius reprehenſionem aut iniuriam quicquam reſpondere. Qui tametſi per omnia Ioanni non crederent, neque parerent, tamen ex eorum legatione ad Ioannē miſſa, Patrúmque interpretatione conſequitur plane, quòd initio ſaltē illi & fauerint, & detulerint plurimum.

Quomodo Sacerdotū principes de Ioannis baptiſmo ſenſerint.

Matth. 21.

C

Sicut autem ad euitandam populi offenſionem dicere auſi non ſunt, Ioannis baptiſmū ex hominibus eſſe, hoc eſt, humana potius quàm diuina niti authoritate, ita proculdubio poſteà etiamſi Ioanni parum eſſent amici, aliquid in illū grauius ſtatuere, vel eius in docendo & baptizando inſtitutum palàm conuellere, præſertim quòd ſcirent, præclaram & conſtantem de tanto viro exiſtimationem à toto populo eſſe conceptam, quam ſi vellent maximè, non opprimere tamen poſſent atque labefactare. Quapropter veritati eſt cōſentaneum, illius tēporis Eccleſiā ſic ſibi perſuaſum habuiſſe ac palam agnouiſſe, Ioannis miniſterium cū Propheticis literis congruere, & diuinam habere authoritatem, ac idcirco circa ſummam iniuriam oppugnari atque dānari minime poſſe. Cui rei hoc etiā argumento eſſe poteſt, quod Iudæorum principes, qui contra Chriſtum ſe fortiſsime opponebant, ne hiſcere quidem tum auderent contra Ioannē, cùm illum damnare vel inſectari maximè potuiſſent. Quid enim inſenſis Chriſti hoſtibus ſtomachum æquè moneret, ac Ioannem oditioſorem redderet, quàm quod ipſe publice cohoneſtaret, omnibúſque commendaret, eum quem illi Synagoga ſua pulſum, planéque perditum & extinctum cupiebant? Ac niſi multum apud Iudæos hoc Ioannis teſtimonium valuiſſet, non idē Dominus iteraret, ac ſuis æmulis obiiceret, neque hoc, velut fortiſsimo telo, ſeſe tueretur. Quis verò eſt Euāgelij locus, qui vel leuiter ſubindicet, Ioannē idcircò à Iudæis reprehenſum vel accuſatū eſſe, quod tam accuratè ac publice Chriſtum laudibus ornaret, ac eū Dei eſſe agnum, qui mūdi peccata tolleret, ipſumque Meſſiam in lege promiſſum, qui omnes excelleret, palàm proclamaret? Quòd ſi hāc Ioānis libertatem

D

Iudęorū principes vel inuiti pepercerunt Ioanni Chriſtum magnopere cōmendanti.

Ioann. 9.

Ioann. 5.

Ioann. 1 & 3.

Matthæi 3.

impunè eſſe paſſi ſunt, cur nō eius quoque doctrinam atque baptiſmum diſſimularent, præſertim cùm timidi homines, ſi ſecus quidem facerent non ſolum veritatem, quæ ipſorum verberabat cōſcientias, & Ioannis inſtitutum defendebat, ſed communis etiam populi fauorem ac erga Ioannē ſtudium ſibi prorſus obſtare neutiquā ignorarent.

Cur Ioannis baptiſmum adeant principes Iudæorum.

Ac tantū abeſt, vt illi alieno prorſus animo à Ioannis baptiſmo eſſent, vt illum etiam ſibi petendum & accipiendum putarint, non ſincero quidem animo præditi, ſed qui tamen videri vellent Ioannis amici, & fortaſſe ſicut Herodes faciebat, illum libenter audirent atque ſuſpicerent, tametſi neque Dei legi, neque Ioannis præceptionibus magis quàm Chriſti Euangelio obtemperarēt. Quo quidem facto an non teſtatum ſatis reliquerunt, quòd miniſterium Ioannis minimè damnarēt, ſed potiùs ratum ac firmum haberent, populique erga Ioannē propenſos animos magis magiſque confirmarent?

Marci 6.

Ioannem baptiſmo ſuo nō irritaſſe Iudæos.

AN HAEC non video ſane, cur Ioannes in eo quod baptiſmum ſuum adminiſtrauit, vel ſchiſmatis ſuſpicione, vel nouitatis inuidia apud Iudæos laboraſſe iure dicatur. Multa enim & varia tum erant Iudæis baptiſmatum genera, támque ſolennis & vſitatus illis baptiſmus habebatur, vt venientes è foro niſi prius baptiſmum adhibuiſſent, non manducarent, quemadmodum & Marcus annotauit. Vt ergo credebant ea peccata ſibi dimitti, quæ in hircum Sacerdos imprecabatur, videbanturque illis ſua peccata in hircum reiecta: ita ſibi perſuadebant fortaſſe, ſi lauarentur, cum è foro redibant, peccata iam in foro contracta in aquā deiici, non ſecus quàm ſi inter animi & corporis maculas eluendas nullum diſcrimen intereſſet. Eóque minus inuſitatum & peregrinum, minus ingratū etiam ac odioſum Iudæis videri poterat, ſi ad ſuum baptiſmum eos Ioannes inuitaret, præſertim cum tot baptiſmis eſſent aſſuefacti. Poſtremò quid habet incommodi, vt quod in aliis Prophetis factum cernimus, id etiam Ioanni vſu veniſſe credamus? Dedit Hieremiæ hoc inſigne Deus, catenam ligneam, & Eſaiæ ſignum proprium adiunxit, nudus vt ille & diſcalceatus in publico ambularet. Ergóne moleſte ferrent Iudæi proprium Ioanni eſſe baptiſmum, vt hac velut teſſera ſuum ornaret miniſterium, & communem moneret populum, & maiorem doctrinæ ſuæ pararet authoritatem? Quæ omnia fient probabiliora, quicquid iſti obganniāt, ſi Ioſephum conſulamus, eiúſque teſtimonium hîc repetamus. Fuit enim Scriptor ille grauis, & cum primis apud Romanos celebris habitus, ſed & Iudæorum Sacerdos minimè vulgaris. Fatetur autem palàm, [a] Ioannem facile primas apud ſuam gentem obtinuiſſe inter illos, qui iuſtitiæ & probitatis cauſa ſummum fuiſſent honorem conſecuti: vocat eum præterea virum bonum, qui ſit Iudæos hortatus, vt virtutem excolerent, & ad baptiſmum accipiendum accederent, ea vitæ officia obeuntes ſedulò, quæ iuſtitiæ & pietati erga Deū eſſent cōſentanea. Eſt & alius non infimi nominis Iudæus Ioſippus, vetus ſanè ſcriptor, & non ita pridē Latinè verſus, (meminit eiuſdem Theophilus Antiochenus) qui magnificam & ipſe facit de Ioanne mentionem. Quidquod Chryſoſtomus admonet, Ioannem ad ſuam ætatem vſque ſummo in precio apud Iudæos habitum, atque adeò inter Pontifices numeratum eſſe? Tanta, & tàm diuturna huius viri cùm apud alios, tum apud Iudæorū antiſtites permāſit authoritas. Id quod eò minus admirandū putarim, quod etiamnū apud Turcas, quantūuis barbaros & impios, Ioannes optime audiat, magnámque nominis obtineat celebritatem. Atque hæc ſatis eſſe puto, vnde lector veritatis amans tandem colligat certóque ſtatuat, Ioannem non eguiſſe quidem authoritate Synagogæ, vt ſuum, quod ſatis erat omnibus perſpectum ac probatum, obiret miniſterium.

Marc. 7. Leuit. 9. & 16.

Habent Prophetæ ſua quædam ſymbola diuina.

Hiere. 28. Eſai. 20.

Ex Iudaicorū Scriptorum & Chryſoſtomi teſtimonio, quantus fuerit Ioannes apud Iudæos.

a Lib. 18. de antiquit. Iudaicis, cap. 10.

In hiſtoria Iudaica. Ad Autolycū lib. 3. Hom. 1. in Marc.

Ioannes etiā Turcis eſt venerationi.

AT NVNC vide mihi, bone Lector, obſecro, quàm ſit omninò diſpar atque diſſimilis Ioannis & nouorum miniſtrorum vocatio, qui tantò fere interuallo, quanto cælum à terra diſtat, à ſe mutuò differre videntur. Primum enim iſti ſicut Ioannes, immediatā habent nō vocationē, nec ſignum eius, aut teſtimonium vllum euidens proferre poſſunt. Nouam fidem atque doctrinā ab illis publicari vtique cernimus, ſed quā nouo miraculo, vt ſane fieri oportebat nulla ex parte cōmendāt. Sic enim Philippus quoq; teſtatur, *quādo magnæ ſunt tenebræ, vocari nouos doctores, & ſemper addi à Deo miracula, vt certo ſciamus a Deo eſſe miſſos. Ideo Ioānes*, inquit, *magno miraculo naſcitur ex matre ſterili & anu.* Præterea nō Scripturā ex Patrum iudicio intellectā, non reuelationem diuinam, quæ ad nos quidē peruenerit, non ſignum aliquod illuſtre, quod obſeruatione dignum ſit, ad vocationem ſuam confirmādam oſtendunt. Quod ſi vitam & mores, ſi doctrinæ formam, ſi externæ pietatis ſpeciem conſideremus, diſtant ab illis δὶς διὰ πασῶν Elias, Ioannes, omnéſque à Deo miſſi, & Eccleſiæ citra medium humanū donati aliquando miniſtri, quomodocunque eos libeat nuncupare. Quin plurimi etiam veterum hæreticorum, vt honeſtum aliquod vocationi ſuæ nomen cōpararent, teſtimonia Scripturæ plauſibiliora, vt Ariani, & res minus infames, vt Cathari, contra Eccleſiam defenderunt, multóque probiores, vt Euchitæ & Apoſtolici, vulgò apparuerunt. Accedit quòd non ſolum immediata, ſed mediata etiā vocatione iſti deſtituantur, nulla vt ratione ſuum cōprobare miniſterium poſſint, quando ab Eccleſia & eius Hierarchis nullum habent teſtimonium, quo ſe verbi & Sacramētorum miniſtros legitime vocatos & ad paſtorale officium, velut per oſtium, introductos eſſe confirment. Recenſent Hieronymus & Auguſtinus Apoſtolorum ſiue miniſtrorū varia genera, de quibus in Scriptura legimus: alios enim neque ab hominibus, neque per hominē, ſed à Deo mitti, vt Prophetas & Paulum: alios à Deo per hominem mitti, vt Ioſuæ filium Naue, à Deo quidem, ſed per Moyſen ducem populi conſtitutum: alios ab homine, non à Deo, vt qui hominum fauore ac ſtudio ordinantur: alios demum neque à Deo, neque per hominem, ſed a ſemetipſis mitti, quod propriū ſit pſeudoprophetarum & pſeudoapoſtolorum, de quibus Paulū dixiſſe monet Hieronymus: iſtiuſmodi pſeudoapoſtoli, operarij iniquitatis, trāſfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti, qui dicunt: Hæc dicit Dominus: & Dominus non miſit eos. Quis autem dubitet, ex his ipſis noſtros eſſe Sectarios, qui aut nō miſſi ac ordinati ſeipſos obtrudunt miniſtros & paſtores, aut ſic ordinātur, vt de illis cum Tertulliano iure dicamus: Ordinationes eorum temerariæ, leues, inconſtantes: nunc neophytos

Nouos miniſtros à Ioanne valde differre.

In cap. 3. Matth. Luca. 1.

Nec mediatam vocationem probare non poſſunt noui miniſtri.

Apoſtolorum varia ſunt genera.

In 1. cap. ad Gal.

In Dialogo cum Oroſio queſt. 64.

2. Cor. 11. Hierem. 14.

Lib. de præſcript. hæreticorum.

neophytos collocant, nunc ſeculo obſtrictos, nunc, apoſtatas noſtros, vt gloria eos obligent, quia veritate non poſſunt. Nuſquàm faciliùs proficitur quàm in caſtris rebellium, vbi ipſum eſſe illic, promereri eſt.] Quomodo enim ordinationes illorum ratæ ac firmæ eſſe poſſunt, qui legitimas, Eccleſiaſticas & Apoſtolicæ traditioni, quam [a] Dionyſius, [b] Clemens, [c] aliique Patres agnoſcunt, conſentaneas ordinationes repudiant: qui Sacerdotium ex baptiſmo, cum Sacerdotio ex hierarchica ordinatione confundunt, vt ſimul hierarchicum Sacerdotium, & iuge ſacrificium ex Eccleſia tollant, qui denique ſat habent, pro arbitrio populi & de magiſtratuum politicorum ſententia ſe miniſtros paſſim inſtitui atque proclamari, nullo etiã chariſmate ſpiritualis poteſtatis donati.

a Eccl. hier. cap. 5.
b Conſtitut. Apoſt. lib. 8. cap. 24.
c Cypr. lib. 1. epiſt. 6. ad Magnum.

Lutheri ſentẽtia de vocatione nouorum miniſtrorum.

In 1. cap. ad Galatas.

Sed quando Patres & Epiſcopos iſti præ ſe ſuperbè contemnunt, & nullam Sacerdotali poteſtati & Eccleſiaſticæ ordinationi tribuunt authoritatem, age vel ipſis Lutheri verbis eos coarguamus, qui de vocatione iſtiuſmodi miniſtrorum hæc nimium verè ſcripſit: *Non ſatis eſt*, inquit, *habere verbum & puram doctrinam: oportet etiam vt vocatio certa ſit, ſine qua qui ingreditur, ad mactandum & perdendum venit. Nunquam enim fortunat Deus laborem eorum, qui non ſunt vocati: & quanquam quædam ſalutaris adferant, tamen nihil ædificant. Sic hodie phanatici ſpiritus noſtri habent verba de fide in ore: tamẽ nullum fructum faciunt, ſed hoc præcipue agunt, vt hominibus perſuadeant ſuas erroneas opiniones.* Et rurſus: *Non eſt irruendum in alienam meſſem, vt Diabolus incitare ſolet ſuos miniſtros, vt non vocati currant, & prætexant zelum hunc ardentiſſimum, dolere ſibi quod homines tam miſere ſeducantur, ſi veritatem velle docere, & ſeductos e Diaboli laqueis eripere.* Tum ad ſenatum Mulhuſium ſcribit, rectè facturos eos, ſi rogent ex Thoma Munceto, quis docendi munus ipſi commiſerit, ſicut à Schleidano narratur. Quin alio etiam in loco hoc apertè profitetur: *Solis Sacerdotibus ad hoc ordinatis Sacramenta miniſtrare, & verbum Dei prædicare permittitur. Et nulli Deus remittit culpam, ſi non ille ſe ſubiecerit & humiliauerit ſuo Sacerdoti vicario.* Qua Lutheri cõfeſſione (quid enim alibi ſcripſerit homo inconſtantiſſimus, nihil moror, qui frequenter ſeipſum iugulat) perſpicuè quidem totum hoc genus miniſtrorum perſtringitur atque damnatur, qui hodie nec Deo, nec Eccleſia mittente ſine certa vocatione currunt, ac licet profani ſint ac maneant, tamen Eccleſiaſtica munia ſumunt arrogántque ſibi: interim verò, quẽadmodũ olim Pſeudoprophetæ factitabant, Verbũ domini, Vrbũ domini plenis buccis crẽpant, & prò Dei verbo ſua venditant ſomnia, vel vti Lutherus dixit, ſuas erroneas opiniones hominibus perſuadere conantur, verique miniſtri ſunt Sathanæ, qui iuxta dictum Propheticum, Dei verba furantur. Tum quantumuis ardentem zelum veritatis aſſerendæ, & Eccleſiæ reformandæ præ ſe ferant, tamẽ eos arbores eſſe non bonas, fructus oſtendunt peſſimi, quos & Lutherus agnoſcit, & Europa tot annis vt anteà numqoam, ſuo certè malo maximo paſſim experitur. An eſt igitur quiſquã tàm cæcus qui non videat, quàm iſti commune nihil habeant, cum noſtro Ioanne, qui tametſi omnibus præclaris donis ornatus, vocationem à Deo immediatam haberet, at idcireò humana confirmatione ad ſuũ

In reſolutionibus.

Hierem. 14. 23. 28.
Ezech. 13.
Hiere. 23.

Epilogus collationis miniſterii inter Ioannem & nouatores.

A miniſterium obeundum haud quaquam indigeret, ſic tamen in eo continenter verſatus eſt, vt aduerſus magiſtratum Eccleſiaſticum nihil per ſeditionẽ moliretur, vt ab ordinaria poteſtate non diſcederet, vt receptos Synagogæ ritus ac publicam diſciplinam non contemneret, imò verò vt præſentis Eccleſiæ ſtatum ſtabiliret potius, quàm immutaret aut labefactaret, vt denique tum populi tum Sacerdotum ſuffragiis ſuum ornaret miniſterium, at ne illud à quoquam reprehenderetur, in omni vita & doctrina ſe ſemper miniſtrum inculpatiſſimum integerrimúmque præbuit?

Quomodo iniœrit Petrus Martyr excuſet ſectarios, qui ſine manuum impoſitione fiũt miniſtri Eccleſię.

Atqve hîc mihi ſe commodè offert Petrus ille Martyr, hoc ſanè cognomento indigniſſimus, inter Sectarios autem minimè gregarius miles, qui B ſuos collegas purgare conatur, quòd ab Epiſcopis noſtris nec petant, nec accipiant manuum impoſitionem, cum hoc quidẽ legitimæ vocationis ſymbolum, quod iuſtis Eccleſiæ miniſtris & gubernatoribus eſt fuitque ſemper neceſſarium, reiiciant, ac etiã ridiculè tractent. Nunc vide obſecro, quàm prudenter ille cauſam nouorum miniſtrorum defendat, & ſimul Ioannis noſtri exemplo abutatur: *Ioannes Baptiſta*, inquit, *nouum ritum baptiſmatis induxit & Hebræis præbuit, cum tamen illi manus impoſitæ non fuerint, & baptiſmum adminiſtrabat, cum ipſe à nemine tinctus fuerit.* Vbi nos quidem vltrò fatemur, ſicut & antea docuimus, nouum illum baptiſmatis ritum perſanctè ac ſapienter à Ioãne inductum, & Iudæis adminiſtratum eſſe: fecit autem hoc vir ille nõ ab hominibus miſſus, ſed à Deo immediatè vocatus atque iuſſus, quod non minus eſt ſane, quàm ab C Epiſcopo per impoſitionem manuũ ordinari. Necꝫguit ille quidẽ vel tinctione, vel ordinatione cuiuſquàm: tinxit enim, aut vt magis propriè dicam, ſanctificauit eum in matris vtero Spiritus ſanctus. Quippe non ad ſolum Hieremiam, ſed ad Ioãnnẽ quoque vox illa diuina pertinet: Priuſquam te formarem in vtero, noui te: & antequam exires de vulua, ſanctificaui te. An verò Zvvinglius hunc ſuum diſcipulum non corripit, cum docet, Ioannem ad tantum munus inaugurari Eccleſię Dei circunciſione & nominis impoſitione, licet ſanctus alioquin & Spiritu ſancto plenus eſſet? *Vbi diſcimus*, inquit, *Eccleſiæ Sacramenta & communionem non negligere, aut contemnere.* Quorſum igitur iſta Martyris ratiocinatio? ea certe nouum hoc miniſtrorum genus adeo non excuſat atque defendit, vt etiam D reprehendere & incuſare videatur. Si enim Ioannes miniſterio ſuo legitime fungi non potuit nec debuit, niſi diuino mandato ad hoc electus, vocatus, & è ſuo deſerto velut extruſus eſſet, vt demõſtrauimus: qua demum venia digni eſſe poſſunt, qui abſque vocatione tum immediata, tum mediata, ac ſine præparatione & probatione vlla ſponte ad ſacra procurrunt, & in Eccleſiaſticas functiones, meſſemque alienam irrumpunt? Itáne Ioannem probe ſequuntur, dum ſunt voces tantum clamantes, & neque à Deo, neq; ab hominibus, quibus hoc ius cõpetit, rite mittũtur, ſed ſeipſos mittũt, atque in medium proſiliunt? Hoc docet Ioannes ſcilicet, Apoſtolicam de manuum impoſitione regulam contẽnere, Epiſcoporum poteſtatẽ in ordinandis miniſtris & gubernãdis Eccleſiis nihili pendere, ac demum perpetuã Chriſtiani orbis traditionem, quæ ſuos clericis ordines maiores & minores aſ-

In 4 Reg. cap 2.

Ioannes nõ eguit humana tinctione vel ordinatione.

Hierem. 1.

In 1. cap. Lucæ.

Ioannis exemplo miniſtri noui reprehenduntur.

Actor. 13.
1. Timot. 4. b
Ad Tit. 1.

ſignat, conuellere atque abolere? Valeat autem apoſtata Vvermelius, qui nos adeò ſtupidos putat, vt quod Ioannes non fecit, nullis etiam aliis faciendũ eſſe credamus, vtque Apoſtolos in his, quæ ipſi docuerunt atque conſtituerunt, idcircò minoris faciamus, quia Ioannes eadem ad vnguem non obſeruarit, imò etiam citra culpam ignorarit, quæ illi diuino Spiritu afflati conſtituerunt, & pro ratione temporis Eccleſiæ Chriſtianæ obſeruanda legitimè tradiderunt.

An Ioãnes à Synagoga, eiuſque rectoribus fecerit ſeceſſionem.

Ex quibus omnibus haud difficilè ſit æſtimare, quàm ſit inſulſa iſtorum ratiocinatio, dum ita colligere ſtudent: Ioannes nouam baptiſmi cæremoniam inſtituit, & nouam docendi rationem tenuit, in deſerto, non in templo Hieroſolymitano prædicans. Igitur Ioannes à templo, & Sacerdotibus, & ordinaria eorũ, qui Synagogã regebant, poteſtate fecit ſeceſſionem. Quaſi verò vtrunque ab illo fieri non potuerit, quod & factum eſſe viri prudentes fatebuntur, nimirum, vt ille ſuum in baptizando & docendo munus fideliter obiret, ac vitaret internecinam intempeſtiuam, Eccleſiæque noxiam ſeceſſionem. Nec enim congruebat tempori, imò ad excitandas turbas animóſque populi diſtrahendos plurimum ſeceſſio valuiſſet, ſi quam Ioannes moliri tum voluiſſet à Synagogæ magiſtratu diuinitùs inſtituto, & Reipublicæ Iudaicæ neceſſario, quem deinde Chriſtus, qui Ioannem ſecutus eſt, ſuo tum verbo, tum exemplo & docuit, & voluit honorari. Tantum vero abeſt, vt quod Ioãnes faciebat, chiſma & diſtractionem populi gigneret, quicquid cũ ſuis Philippus obganniat, vt maior etiam hinc animorum concordia, & ſtatus Reipublicæ tranquillior haud dubiè fuerit conſecutus. Nam quemadmodum talem tantúmque doctorem decebat, pro ſui muneris ratione omnẽ nauauit operã ad motus & conatus hominum ſeditioſorũ comprimendos: pacis & diſciplinæ publicæ ſtudiũ ſuis auditoribus cõmendauit, & præſertim ad reuerẽtiam obedientiámque tũ legi diuinæ, tũ legitimis magiſtratibus deferendam, illorũ ſicut & militum, animos reddidit propenſiores. Confirmat hoc Chryſologus, cum Ioannis doctrinam Reipublicæ benè conſtituendæ neceſſariã tractat: Neminem, inquit Ioannes concutiatis, neque calũniemini, contenti eſtote ſtipendiis veſtris. Vbi hoc addit Chryſologus: Beatus Ioannes ſic diuina docuit, vt non turbaret humana. Inſtituit (hoc eſt, erudiuit) Rempub. non dimouit: probauit à Deo ordinata eſſe quæ docuit, poſſe facere, & facere iuſtitiam.] Nugæ ſunt igitur, quas nobis ingerunt de Ioanne faciente ſeceſſionem, & diſtrahente populum ab ordinaria poteſtate, à templo, à Sacerdotio cultúque diuino: cum nihil Ioanni magis cordi fuerit, ac eſſe debuerit, quàm ſaluũ manere legi diuinæ & Moyſi cathedræ ſuum honorem, quo ad viſum eſſet Deo, legem legíſque Sacerdotium per Chriſtum penitùs aboleri. Hæc nobis eò dicuntur omnia, vt liquido intelligatur, quàm temerè iſti Iudæis affingant, quod illis ne in mentem quidem venire fortaſſè potuit, de accepto nimirũ offendiculo propter nouũ, inſolens & ſeditioſum Ioãnis inſtitutũ.

Matth. 8. & 23.
Luc 17.
Luc 3.
Serm. 137

Quibus de cauſis fingatur Ioannes apud Iudæos malè audiiſſe.

QVONIAM verò in hac opinione prorſus hærent nouatores, vt credant Iudæos acerbis animis in Ioannem eiúſque inſtitutum fuiſſe, non abs re fuerit, quas illi odij cauſas præter iam ante adductas proferant, hoc etiam loco conſiderare. Teſtatur Lutherus, Ioannem in tota Iſraële multa nouaſſe, & palam liberrimas voces apud proceres tunc ordinariæ Eccleſiæ, nimirum Scribas & Phariſæos, edidiſſe. Verum hæc pro ſua libertate ne dicam dicacitate, tantum affirmat, non autẽ probat, nec probare poterit Lutherus: nos contrariam ſententiam, ſatis, vt opinor, ſuprà confirmauimus. Petrus Martyr de Pontificibus, Phariſæis & Scribis eius temporis refert, illis intolerabile viſum eſſe, quòd Ioannes in ſua doctrina, quam baptiſmo adhibebat, Patris & Filij & Spiritus ſancti fecerit mentionem. Sed vt frigidum hoc eſt ſanè commentum, ſic ad odium Ioanni conflandum parum efficax, ac veritati etiam malè congruens. Etenim, ſi ex Scriptura iudicandum eſt, Chriſtus hanc baptizandi formam, quæ ſanctiſsimæ Trinitatis nomen exprimit, non niſi poſt ſuam mortem Apoſtolis tradidit, & Ioannes in nomine venturi eum baptiſmum celebrauit, qui Chriſti & Apoſtolorum baptiſmo, quod ad formam & efficientiam attinet, multis modis, vt oſtendimus, inferior atque imperfectior exiſtimandus eſt. Zvinglius aliam huius odij cauſam aſsignat, cum explicat verba illa legatorum ex Ioanne percunctantium. Quare ergo baptizas? *Ecce*, inquit, *qui Ioannem prius baptizantem & docentem exceperant, nunc ingrati non ſolum Chriſtum, ſed & Ioannem, quem ſummè amabant, calumniantur, ſugillant & contemnunt: tantùm ob id, quod non voluit dicere quæ eis placebant.* Verum enimuerò haud video, quomodo ex pauculis legatorum verbis, quæ deſcribit Ioannes, hic ſenſus rectè colligatur, imò ſicut demonſtrauimus, cum legati Ioannem audiſſent, in reſponſo eius acquieuiſſe videntur: nec anſam ſanè vllam habuerunt, qua permoti virum optimum calumniarentur, cúmque ex hoc ipſo colloquio contemnerent atque ſugillare[nt]. Quid verò Brentius? magnam odij Iudaici aduerſus Ioãnem concepti cauſam in eo ſtatuit, quòd is palàm Chriſtum velut digito monſtrans teſtaretur, Ecce Agnus Dei. *Non eſt dubium*, inquit, *quin Ioannes hac vna voce, quaſi belli cum non inter Pontifices & Phariſæulos tantum, ſed etiam inter ſapientes quoſque Iudæos, adeoque in vulgo ipſo cecinerit.* Et rurſus: *Sapientibus viſa eſt hæc concio non ſolum abrogatio ciuilis honeſtatis, ſed etiam deuaſtatio totius religionis ſuæ. Quod cum ita fuerit, quis non intelligat, quòd hac concio conſtiterit Ioanni maximo vitæ ſuæ periculo? Iam conſidera etiam mihi, quantam aliarum rerum ſuarum iacturam fecerit hac vna concione.* En Rhetoricam, imò verò ridiculam Brentij Amplificationem, qui, poſt omnes interpretes id nobis perſuadere conatur, quòd ex veteribus quidem nullus, vt arbitror, vel per ſomnium cogitauit. Concedamus autẽ illi, hoc Ioannis dictum à multis palam auditum & intellectum fuiſſe, de quo alij non temerè dubitabunt: cur interim hinc Iudæi tantoperè offenderentur? cur ciuilis honeſtatis abrogationem, ac totius Moſaycæ religionis deuaſtationem, ſicut ait Brentius, à viro manſuetiſsimo, quem Ioannes agnum appellat, extimeſcerent? Cur demum & magni & parui tàm eximium Prophetam tàm iniquè tractarent, & in odium raperent, illíque extremum vitæ diſcrimen ob hoc vnum verbum intentarent? Igitur peregrinum, contortum & ineptũ eſt prorſus, quod huic Euangelico

Li. de Iudæis & eorũ mendacius.
In cap. 3. ad Rom.
Ioannes an baptizarit in nomine Trinitatis.
Act. 19.
In 1. c. Ioan.
Ioan. 1.
In c. 1. Ioan. Verbũ, Ecce agnus Dei, magnam Ioanni inuidiam & odium cõflaſſe docet Brẽtius.
Improbabilẽ eſſe Brentii ſententiam.

gelico loco affingit Brentius, dum rem immodicè ſtudet amplificare: neque tamen verbo Dei, ſed fallaci tantum nititur coniectura. Talibus fabellis, quales iſti ad nauſeam vſque lectoris admiſcent, Euangelica quidem hiſtoria contaminari poteſt, illuſtrari certè non poteſt. Nullæ ſunt igitur, aut leues admodum rationes, quas nobis exponunt aduerſarij, cur proceres Iudæorum Ioanni ſuccenſuerint, & illius miniſteriũ odijs fuerint inſectati.

In 1. cap. Ioannis. Daniel 12. & 12. Matth. 26. Luc. 22. 1. Cor. 11.

Quomodo accipiendum ſit illud, Ecce agnus Dei cõtra ſectarios.

VBI præterire non poſſum, quantum ſibi nouatores permittant in hoc ipſo præclaro Ioannis dicto, ECCE AGNVS DEI, qui tollit peccata mundi, mirabiliter deprauando. Docet Zvvinglius, hîc reiici Miſſam & omne genus ſacrificiorum: nec diſtinguit inter externa & ea, quæ Chriſtianis maximè congruunt, ſpiritualia ſacrificia. Quaſi verò incruentum illud & iuge ſacrificium Eccleſiæ, quod omnes Antichriſti præcurſores abolere conantur, non maximè nobis repræſentet agnum, qui ad mundi peccata tollenda in cruce ſeipſum obtulit ſemel, & eius cruentę oblationis memoriam, voluit incruento modo, vt Cyrillus [a] loquitur, omni die in Eccleſia renouari: ſicut [b] Malachias futurum eſt vaticinatus, & cum [c] Irenæo Patres clariſſimè probent. Nec dubitat quidem Euſebius Cæſarienſis, [d] cùm hanc Ioannis prædicationẽ de agno Dei tractat, ad Euchariſtiæ quoque ſacrificium illam accommodare. Caluinus cũ ſuo Matlorato dicit, hîc euerti omnes humanas ſatisfactiones, & redemptiones, & piacula. *Ipſe ſolus*, inquit, *eſt agnus Dei, ſolus quoque oblatio eſt pro peccatis, ſolus expiatio, ſolus ſatisfactio.* Eſt ſanè Chriſtus qui dicitur, agnus Dei tollens peccata mundi, eſt oblatio, expiatio, ſatisfactio pro peccatis omnium, qui ſolus iuſto dato precio, ſeu lytro perſoluto, iram diuinã placat, & amiſſam Dei gratiã nobis recuperat, nóſque propria virtute ſua, quod alius facere nemo potuit, reconciliat patri. An verò propterea negandum eſt, eundem Chriſtum hanc ſuis fidelibus & meruiſſe, & impetraſſe gratiam, vt in ipſis etiam viuere, operari, mereri ac ſatisfacere poſſit? Viuebat certè in Paulo Chriſtus, & loquebatur, & coronam iuſtitiæ operabatur, & ea quæ ſuis paſſionibus deerant, in Pauli carne pro Eccleſia mirabiliter adimplebat. Sufficit Chriſti precioſa mors & ſanguis verè ſacroſanctus ad omnia omnium expianda, vel ſicut Paulus ait, exhaurienda peccata: ſed illis tãtùm ſalutaris eſt, qui volentes, credentes & pœnitentes illam applicant ſibi, Chriſtíque gratiæ cooperãtur. Adeò verè & diſtinctè Apoſtolus dixit: Chriſtus factus eſt obtemperãtibus ſibi cauſa ſalutis æternæ. Obſcurãt igitur hoc ſummum Chriſti beneficium, qui contra doctrinam Apoſtolicam vel negant, vel ſubricent ea media atque remedia, præcipuè verò Sacramenta, per quæ Chriſto viſum eſt, ſuum ſanguinem nobis efficaciter communicare, & nõ aliis, quàm in Eccleſia vera credentibus & pœnitẽtibus, reddere ſalutarem. Iam verò Lutherus ex hoc ipſo loco venenum ſugit, cùm inde dogma ſuum de ſola fide confirmat, & Ioannem fingit ſic dicere voluiſſe: *Agnoſce hunc vt agnum, cui peccata tua impoſita ſunt, vt ſaluus ſis, & ſalutem certò conſecutus es.* Tùm poſtea: *Si poteris credere hanc Ioannis vocem veram, & oculis cordis digitum eius ſequi, atque agnum DEI tua peccata tollentem agnoſcere, planè viceris, ſalutem nactus verus es Chriſtianus, dominus peccati, mortis, inferni & omnium.* Quis verò non videat, hîc fidem à Luthero nimis immodicè prędicari, eúmque prorſus abuti nomine fidei, vt vanam illam confirmet fiduciã, qua ſectarij omnes veræ charitatis expertes, & à fide obedientiáque Eccleſiæ alieni, certò ſtatuũt, hoc eſt, falso putant, modo Chriſtum fide apprehenderint, ſe iuſtos eſſe & ſanctos imputatiue. Iudicet quæſo lector, an hoc Baptiſta voluerit, cum diceret, Ecce agnus Dei. Deinde non poteſt Luthero cum Ioanne conuenire, quando ille nunquam non vrget hanc vnam de agno DEI prædicationẽ, quã totius Euangelij epitomen Brentius vocat: hic verò non ſolum fidem in Chriſtum, ſed & pœnitentiam, eiúſque dignos fructus accuratè commendat. Præterea Ioannes haud obſcurè Lutherum ac nouatores verberat, quòd non contentus Chriſtum agnum & Meſſiam pronunciare, & in illum cæterorum quoque fidem excitare, de illo etiam iudice, qui habet in manu ſua ventilabrum, ſeuere concionatur, & arbori non bonæ atque frugiferæ tùm exciſionem, tùm ignis æterni ſupplicium apertè interminatur. Placet iſtis magiſtris, placet & eorum auditoribus blanda de agno DEI ac fide doctrina: Ioannis autem vita, & oratio de pœnitentia & iudicio DEI, vt per ſe quidem aliquantum horrida, ſic delicatulis ſemper ingrata, nullum apud iſtos pondus obtinet, & vix quidem attingitur. Amant nimirum hoc dulce compendium, quod illis, quomodocunque demum viuant, audax in Chriſtum fiducia, & imputatiua iuſtitia ſubminiſtrat, vt ita, velint nolint ſuperi, ſine luctu conſolationem: ſine pœnitentia veniam; ſine obedientia ſecuritatem & ſalutem ſibi ac alijs certiſſimè polliceantur. An hoc verò eſt cum Ioanne vel viuere, vel docere, eiſdémque lineis inſiſtere?

a Epiſt. 10. ad Neſtor. b Malach. 1. c Li. 4. c. 24 contra hæreſes. d De Demonſtrat. Euãg. lib. 1. ca. 10. In harmon. & in Annot. contra cõcil. Trident.

Gal. 2. 2. Cor. 13. 2. Tim. 4. Coloſ. 1. Heb. 9. Luc. 24. Ioan. 1. Act. 2. 1. Cor. 3. & 15. Hebr. 5.

Fructus mortis Chriſti ad quos pertineat.

In poſtill. Domin. 4. Aduent.

Lutheri ſenſus de verbo, Ecce agnus Dei.

In 1. c. Ioan. Matth. 3. Luc. 3.

Placet hodie Ioannes de fide prędicans, non de pœnitentia.

POSTREMÒ ob hoc ipſum Ioannis dictũ Patres ac alios, velut indoctos, incuſat Melanchthon, qui in appellatione agni Metaphoram innocentiæ & patientiæ putant ſignificari: vrget autem eam interpretationem, quæ hoc tempore in primis placet nouatoribus, Chriſtum videlicet eſſe ſimilem agno, qui eſt victima in cruce pro nobis oblata. Cui explicationi adiungit, quomodo Sacrificium Chriſti nobis applicetur, ídque fieri docet duntaxat per fidem, quam definit eſſe fiduciam, qua ſtatuimus, Deum nobis placatum eſſe propter Chriſtum. Sed facilè defendi poſſunt Patres aliíque Scriptores, qui haud ſine Scripturarum authoritate nomẽ agni tùm ad innocentiam, tùm ad patientiam atque mãſuetudinem appoſitè retulerunt, aut referũt etiamnum. Et Ioannes quidem hoc noluiſſe videtur vt Chriſtum ab alijs, qui ad ſuum baptiſmum multis cooperti ſceleribus accedebant diſcerneret, eúmq; ſolum nulla prorſus ablutione indigentem, ſed ab omni labe peccati purum & integrum ſignificaret: quare Apoſtolus Petrus etiam agnum immaculatũ euidenter appellat. Deinde Baptiſta hoc nomine conſolatur Eccleſiam, docens Chriſtum in primo illo aduentu non terribilem, ſed verè manſuetum ac patientem eſſe. Probarunt id hoſtes eius ſanguinarij, cùm ſicut ouis ad occiſionem duceretur, & quaſi agnus corãm ſe tondente obmuteſceret. Sed & ſicut agno inter pecudes, ſic illo inter principes nihil manſuetiùs, ſimúlque fructuoſiùs reperitur. Eſt enim hoc agno proprium, vt aliis potiùs quam ſibi ſeruiat, ac ideircò poſſeſſori ſuo lanam ad ve-

In 1. cap. Ioannis.

Cur Ioannes agnum Dei dixerit.

1. Pet. 1. Eſaia 53. Act 8.

III.

ſtitum, & carnes ad victum præbeat: quemadmo-
IIII. dum reuera Chriſtus etiam liberaliſſimè veſtit &
Exod.12. ornat & paſcit populum ſuum, adeóque vniuerſam
Heb.11. Eccleſiam. Nec dubium, quin hoc dicto itidé Ioá-
1.Cor.5. nes ad illum alludat agnum, qui ex præſcripto le-
gis, vt omnes nouerant, pro peccatis populi quot-
annis offerebatur, & Chriſtũ, qui noſtrum eſt paſ-
Apoc.19. cha, pro mundi peccatis offerendum propriè adũ-
brabat. Vt verò maximè Chriſtus dicatur agnus ob
ſacrificium, quod in ara crucis ſemel oblatum, ſa-
crificiis omnibus Moſaycis finem impoſuit, & de
quo teſtatur Apocalypſis, agnum à mundi origine
occiſum eſſe, tamen reiiciendæ non ſunt aliæ Patrũ
interpretationes, cùm & ipſæ Scripturis apte con
Ioannes non confirmat doctriuã de fide ſpeciali. ueniant, & inſigne Chriſti officium pulchre com-
probent. Adde quod Ioannes longe alio ſpectat, cũ
hæc loquitur, quàm vt velit, ſolam homini fidem
ad iuſtitiam ac ſalutem conſequendam ſufficere, ac
diuinum illud maximúmque Chriſti beneficiũ il-
lis efficaciter applicari, qui certò ſtatuunt, Deum ſi-
bi propter Chriſtum eſſe placatum. Sciebat vtique
vir ſapiétiſſimus inanem eſſe fidem atque fiduciam
in his, qui Chriſtum apprehenderent propitiato-
rem, ac eidem vt legis latori non obtemperarent,
neque vt viuorum ac mortuorum iudicem, om-
Rom.1. niúmque malorum vindicé reuererétur. Nec igno-
rabat vtique in Euangelio non ſolùm annunciari
gratiam, ſed iram etiam de cælo reuelari, & pœni-
tentibus quidem remiſſionem peccarorum, inobe-
dientibus autem & voluntariè peccantibus, quan-
tumlibet credant & fidant, ſeueritatem iudicij præ-
dicandam eſſe: Agnoſcebat præterea, eos fide in
Chriſtum fruſtra gloriari, qui illum cognitum non
amarent, qui verbum eius factis non exprimerent,
in quibus etiam ipſe Chriſti ſpiritus non impleret
legis iuſtificationes. Intelligebat denique ad veram
fidei rationem pertinere, vt qui ſe ſaluos cupiunt,
nõ ſolùm in Deum, & quem miſit ille Ieſum Chri-
ſtum credant, verbúmque promiſſionis amplectá-
tur, verùm etiam vt Dei minis, Chriſti præceptis
ac verbo indignationis, imò & diuini anathematis
ſuam tribuant authoritatem, ſuámque reuerentiam
& obedientiam præſtent. Nolo hæc pluribus, vt
poſſem, aſtruere, Patrúmque cõfirmare ſententiis:
ſatis eſt obiter indicaſſe, quomodo ſuauiſſimũ hoc
Ioannis dictum, ſi ritè intelligatur, deprauetur ab
iſtis, qui ex Ioanne fidei magis quàm pœnitentiæ
Cur Ioannes non fidé ſicut alia quædam vrgeat. landatorem ac prædicatorem facere moliũtur. Sed
enim Ioannes in fide commendanda breuis, pro-
lixior autem & accuratior in pœnitentiæ & iudicij,
& timoris & operum prædicatione cernitur: non
quòd fidem omnis iuſtitiæ & ſalutis humanæ baſin
negligat, ſed quòd opera fidei, quæ ſunt fructus ſpi-
ritus, ac pœnitentes in primis decent, magis vrgeat,
ita ſubindicans videlicet, fidem iuſtificanté in adul-
tis ſine dignis pœnitentiæ fructibus eſſe non poſſe.
Quòd ſi Baptiſta non de ſola fide, ſed de operibus
fidei, dignisque pœnitentiæ fructibus eſt ſedulò cõ-
cionatus, vt pro ſui muneris ratione viam Domino
præſtrueret, ac plebem Iudaicá, valdéque craſſam,
ad Chriſti præpararet aduentum, quid illum quæſo
facturum fuiſſe putemus, ſi diſcipulos & auditores
habuiſſet ex his, qui Chriſtianæ diſciplinæ initiati,
Matth.5. & in Euangelica lege inde à primis annis inſtituti
Galat.5. fuiſſent? An non excellentem, ſeu vt Chriſtus lo-
Rom.8. quitur, abundantem iuſtitiam, omnémque ſancti-
A moniam ab illis poſtulaſſet, ſimúlque cum Paulo
eos qui carnis faciunt opera, vel ſecundum carnem
ambulant, à Dei regno excluſiſſet atque dam-
naſſet?

Sed ad Philippum redeo, qui nouá nobis inii- In c.3.Matt.
cit diſputationem: *Hic quæritur*, inquit, *an liceat fa-
cere contra poteſtatem ordinariam, ſicut Ioannes diſceßit à* Act.5.
*templo. Reſpondeo: ſemper neceſſe eſt anteferri mandatum
Dei poteſtati ordinariæ, ſicut Apoſtoli dixerunt: Oportet
Deo magis obedire quam hominibus.* Quàm verè autem
aſſumat Melanchthon, Ioannem à templo diſceſ-
ſiſſe, ſatis quidem demonſtratum arbitror: de po-
teſtate ordinaria, poſsitne deſeri, an nõ poſſit, pau-
lò pòſt diſpiciemus. Nunc de Apoſtolico tantùm
dicto reſpondebimus: quòd nouatores quidem ma-
gna vi ad ſe rapiunt, ſimúlque interpretando cor-
B rumpunt, abutentes nimirum ſentétia, quam ſum-
mus Apoſtolus Petrus & ſuo & omnium Apoſto- Qua ratione dictũ ſit à Petro, Oportet obedire Deo magis quam hominibus.
lorum nomine, vt ſapientiſſimè, ſic etiam neceſſa-
riò protulit. Agebat enim cum Synagogæ primo-
ribus poſt publicatum Hieroſolymis Euàngelium,
cum lex & religio Iudaica, velut vmbra luceri cor-
pori cedere, nullámque habere authoritatem de-
buit. Etenim domino crucifixo Pontifices illi ſa-
crilegi, impij & cruenti eſſe cœperant, nec iá quic-
quam de ſacerdotali honore & authoritate retine-
bant, ſicut Cyprianus luculenter affirmat. Agebat, Li. 1.epiſt. 3
inquam, Petrus aduerſus eos, qui ſuo impio edicto
id efficere conabantur, vt Apoſtoli contra ſuá con-
ſcientiam, contra veritatem agnitam, contra diui-
num expreſsúmque Dei mandatum, nihil in Ieſu
Chriſti nomine aut docerent, aut facerent. Qua in
C re ſi Apoſtoli paruiſſent nefariis illis magiſtratibus, Marc.16.
an non prodidiſſent religionem? an non ſuam vo- Matth.10.
cationem deſeruiſſent? an non Eccleſiæ vix dum Luc.24.
ſurgenti offendiculum & periculum maximum ac-
cerſiuiſſent? an non demum lupos, vel certè mer-
cenarios potiùs, quàm ouium Chriſti paſtores ſe Ioan.21.
turpiſſimè præſtitiſſent? Non potuit igitur Petrus,
quem ouilis ſui paſtorem Chriſtus declarauerat,
communem Eccleſię cauſam negligere, ſed in tanto
diſcrimine poſitus, zelum ſanctũ exercere, & Chri-
ſtianam veritatem, prout fecit, palàm debuit & in-
trepidè confiteri, Si iuſtum eſt, ait, in conſpectu Act.4.& 5.
Dei, vos potius audire quàm Deum, iudicate. Non
enim poſſumus quæ vidimus & audiuimus, non lo-
qui. Tùm rurſus ad eoſdem Synagogæ principes: Non eadé Apoſtolorum & nouatorum cauſa eſt in obedientia magiſtratibus deneganda.
Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Nõ
D habet igitur Philippus, quòd hoc Petri dicto &
exemplo ſuos, hoc eſt, nouos miniſtros excuſet, cũ
nullum diuinum mandatum eos, ſicut Apoſtolos,
vrgeat, vt aduerſus poteſtatem ordinariam, non di-
cam mortuæ Synagogæ, ſed nunc vigentis Eccleſię, Vbi & quãdo ſit repugnãdum magiſtratibus.
ſeſe palam opponant, imò & principes concitent,
& populos inflamment, & cum ſeditioſis ſceleratè
conſpirent. Illud verò fatemur & conſtanti Eccle-
ſiæ doctrinæ conſentaneum eſſe dicimus, quòd etſi
magiſtratui, ſeu ordinariæ poteſtati ſit obtemperã-
dum, tamen ſi quid impiè contra Deũ præcipiat,
Deo magis diuiniſque mandatis quàm quibuſuis
hominibus & eorum decretis nos oporteat auſcul-
tare. Igitur vt Deo parérent Hilarius & Baſilius
Epiſcopi, Imperatoribus Conſtantio & Valéti pa-
làm contradixerunt, ſicut & Athanaſius Arrianis
omnibus fortiſſime reſtitit. Cum enim vrget Dei
honos, aut veritatis confeſſio & ſalus animæ ſic
poſtulat,

poſtulat, obedientiã neceſſariam exigit iſthæc ſententia: O B E D I R E oportet Deo magis quàm hominibus. Verùm hinc inſulsè iſti, nec minus petulanter colligunt, ſe nõ modò cum venia, ſed etiam cum laude facere, quòd magiſtratum Eccleſiaſticũ deſerant atque contemnant, quòd Synodorum canones pro nihilo ducant, quòd Pontificum & Epiſcoporum authoritatem oppugnẽt, adeóque in Eccleſiæ Catholicæ ignominiã pleraque tùm doceant, tùm faciãt palàm. Quid verò vel à Petri, vel ab omnium Apoſtolorum ſententia remotius ac alienius poteſt excogitari? Quantò nos rectiùs hoc dictum contra iſtos hunc in modum interpretamur: Oportet Deo magis obedire quàm hominibus, nouis nimirum magiſtris & politicis eorum magiſtratibus, quando aduerſus Dei ordinationem Eccleſiaſticæ & ordinariæ poteſtati reſiſtunt citra neceſſitatem? Item, Oportet obedire Deo, non ſolum in verbo ſuo, ſed etiam in Eccleſia per Spiritum ſanctum loquenti, & veritatem nos omnem ex Chriſti promiſſione docenti. Rurſus, Oportet obedire Deo, qui ſemper adeſt & præeſt in Eccleſia & Synodis Oecumenicis, qui vnam etiam eandémque fidei regulam orthodoxis perpetuò tradit atque cuſtodit, vt Eccleſia ſit, quod dicitur, columna & firmamentum veritatis? Non igitur obedire vel oportet, vel decet, vel expedit, vel licet ſpiritui mendacij atque vertiginis in falſis Prophetis loquenti, ac in miniſtris nouis operanti, quorum eſt diſpar, inconſtans, leuis, tumultuoſa, malè ſana, & plerumque damnata doctrina. Ac breuiter, oportet Deo obedire, qui nuſquam profectò certius ac firmius, quã per ordinariam poteſtatem ſuum verbum nobis oſtendit, cuſtodit, interpretatur, piæque doctrinæ conſenſum tuetur, ac denique multitudinis credẽtium, in his quæ ad religionem pertinẽt, cor vnum & animam vnam efficit atque conſeruat. Proinde qui hac in parte Deo diuinæque ordinationi ac prouidentiæ non obediunt, ſed ſua potiùs, vel quorũuis hominum priuata ſenſa ſequuntur & ſomnia, licet ad verbum Dei prouocent, Deique miniſtros ſe iactitent, non alio tamen quàm ethnicorum loco numerari, ac velut Eccleſiæ hoſtes & peſtes, vt Chriſtus ipſe commonſtrat, deuitari merentur. Quàm igitur impudenter ac vanè iſti, quod certa cum ratione à Petro aliiſque Apoſtolis & dictum & factum eſt, id ſumunt ſibi, idque nobis opponunt, vt hoc modo ſuam ab Eccleſia defectionem, imò & publicam aduerſus Eccleſiaſticos, ſæpè & politicos magiſtratus rebellionem excuſent.

Quomodo in Sectarios retorquendũ ſit Petri verbum.

1. Timoth. 3.

Actor. 4.

Mat. 18. & 7. Ioan. 10. 2. Ioan. 1.

N E C veretur tamen Loſſius dicere: *Rectè & neceſſario Apoſtoli violàuerunt mandatum ordinariæ poteſtatis: & nũc omnes veri & ſinceri Doctores Euangelij rectè violant Pontificis Romani & Epiſcoporum edicta, de nõ prædicando Euangelio, exemplo Apoſtolorum.* Vbi multa quidem ſatis ineptè, & parùm verè coaceruantur. Primùm non probabit vnquam Loſſius, Pont. Max. cui primæ honoris & dignitatis partes in Eccleſia ſemper delatæ ſunt, vt alibi docebimus, & Epiſcopos Apoſtolorum haud dubiè ſucceſſores, hoc ſuis edictis vel vrgere, vel efficere, quod impij prorſus & ſacrilegi Sacerdores Hieroſolymis non modo verbis & mandatis, ſed re ipſa etiam declarauerunt, vt Euangelij prædicatio impediretur, atque adeò ſacroſanctum Ieſu Chriſti nomen, ſi modò id fieri potuiſſet, prorſus oblitteraretur. Hoc verò præſcribunt & exigunt Catholici Pontifices & Epiſcopi vigilantes, vt noui Doctores, qui ſectas & opiniones tam varias impiáſque fouent, nouandæ religionis & ſcindendæ Eccleſiæ conatus ſeditioſos intermittant, vt Dei verbum ſanè intellectúm atque incorruptum bona fide proponant, vt non tam ſuo priuato, quàm communi Patrum ſenſui diuinis in rebus fidem adhibeant, vt damnatas olim & ſepultas in Eccleſia opiniones & hæreſes in lucem non reuocent atque defendant, vt ſibi nõ arrogent, quæ ſummis Eccleſiæ paſtoribus de religione cognoſcẽda debetur, poteſtatem: vt denique cùm rei ſint, ſimul actores & iudices in cauſa religionis ſe ipſi nõ faciant, humano ſcilicet, diuinóque iuri aduerſantes. Cur verò id non poſtulent atque mandent, cũ ſit munus proprium Epiſcoporum de doctrina cognoſcere, & doctrinam ab Euangelio diſſentientẽ reiicere, ſicut Auguſtana confeſſio euidenter affirmat, ac veteres omnes prædicant. Deinde non probabit nobis Loſſius id quod aſſumit, & aliquoties repetit, ordinariam poteſtatem eo tempore, quo iuſſi ſunt Apoſtoli ab Euangelij prædicatione deſiſtere, penes Synagogæ rectores Hieroſolymis extitiſſe. Etenim duplici ratione mortua tunc erat cũ ſuo Sacerdotio Synagoga, tum quòd ſummus ipſe Sacerdos nouíque teſtamenti author Chriſtus legis vmbras in cruce ſuo ſanctiſſimo ſacrificio ſuſtuliſſet; vnde velum illud ſolenne templi diſruptũ voluit, vt certius de legis abrogatione conſtaret: tùm quòd facta iam fuiſſet Euãgelij promulgatio apud Hieroſolymitanos, eámque illuſtris prorſus & irrefragabilis miraculorum gloria comprobaſſet. Sicut igitur è Synagoga Iudaica facta eſt Eccleſia Chriſtiana, vt multò ante Deus de regno ſuo transferendo promiſerat, ſic & Aaronici Sacerdotij vel Moſayci magiſtratus poteſtas, quæ florebat Hieroſolymis, in illos erat deriuata, qui nouæ Hieruſalem primi architecti, & ſicut Ioannes vocat, duodecim fundamenta fuêre. Etſi enim Apoſtoli pro ſua ſumma prudentia modeſtiáque non ſolùm Iudæis permiſerint, ſed ipſi quoque multo tempore obſeruarint ritus legis: quare Paulus etiam purgatione quadam apud Pontificem Ananiam voluit vti, tamen, ſi de iure ipſo agitur, hoc Apoſtolis velut legitimis & ordinariis Eccleſiæ paſtoribus, quos cum authoritate perfecta inſtituerat Chriſtus, procuIdubio debebatur. Poſtremò in eo etiã Loſſius fallitur, quod contendit, Apoſtolorum factum & exemplum nouis congruere, & accommodandum eſſe miniſtris, quos ipſe interim veros & ſynceros Euangelij doctores tàm audacter appellat. Sed intelligunt ſapientes, quàm rectè Apoſtolis exæquentur non veri, ſed deprauati Euangelij profeſſores, in quibus non Euangelij prædicatio, ſed prædicationis abuſus multis nominib. reprehendi poteſt, ideóque ab Epiſcopis etiam debet prohiberi. Quomodo enim prædicabunt, & ſpecioſi erunt pedes Euãgelizantium, niſi cum Aarone rite fuerint vocati, miſſi atque ordinati? ſicut religionis noſtræ principes Apoſtoli conſtituerũt, & in Eccleſia ſemper obſeruatum eſt?

Iacs. 5. Acto. Loſſius nouos miniſtros in prædicatione æquat Apoſtolis nec vult eos impedire.

Quid Epiſcopi à nouis miniſtris circa prædicationem exigant, & in illis improbent.

Artic. de poteſtate Eccleſiaſt.

Ordinaria poteſtas à Pontificib. Iudæorum.

In Apoſtolos deriuata atque tranſlata.

Ioan. 19. Heb. 9. & 10. Matth. 27. Act. 2. 3. 5. Daniel. 12. Malach. 1. Matth. 21. Apocal. 21.

Apoſtoli legem ad tẽpus obſeruarunt, non ſtatim abrogarunt.

Actor. 23.

Epiſco. prohibent modũ illegitimum prædicandi in nouis magiſtris.

Rom. 10. Eſa. 52. Nahum. 1. Heb. 5.

Ac res ipſa quidem oſtendit, quàm ſit vanus iſtorum prætextus, qui veri & ſinceri doctores Euangelij haberi volunt, cuicunque demùm ſectæ ſeruiant, aut qualecunque tandem docendi genus ſibi proponant, ſemper interim purum putum Euan-

Quomodo miniſtri noui abutãtur Euangelij nomine ad damnatas etiam hæreſes profitendas.

gelium ſibi vendicantes. An verò parum in Euangelij nomine hallucinantur, cùm per hoc Scripturam Euangelicam nouis ipſorum tùm verſionibus, tùm interpretationibus cõtaminatam atque deprauatam intelligunt, ſimúlque hoc nomine ſuam nuper excogitatam doctrinam cohoneſtant, vulgóq; imperito cõmendant? Eſt illis Euangelium, quod tradunt de ſeruo hominis arbitrio, [a] Manichæi ſcilicet, nõ Chriſti Euangelium profitẽtes. Placet pleriſque abſolutam in his quæ fiunt, ſtatuere neceſſitatem: quod idem & antiquum eſt [b] Simonis Magi Euangelium. Contendunt, ſolam fidem homini ad ſalutem ſatis eſſe, quomodo Euangelium [c] Eunomius etiam prædicauit. Faciunt omnes æqualiter Sacerdotes, ne diſſentiant ab Euangelio [d] Quintilianorum. Docent aquæ baptiſmum nõ adeò neceſſarium ac efficacem eſſe, quin ſine illo etiam ſalutẽ nõnulli cõſequi poſſint: quod item haud malè quadrat Euangelio [e] Seleucianorum. Cõfirmant in ſacro baptiſmo nõ tolli, ſed abradi peccata: cõfirmarunt hoc quõdam in Euangelio ſuo vnà cum [f] Proclo [g] Meſſaliani. Reiiciunt ſacrum chriſma, vt [h] Nouatianorum Euangeliũ hac in parte ſequãtur. Verba dominicæ cœnæ ad tropũ ſymbolúmque referri volunt, & vrgent duntaxat manducationem carnis Chriſti ſpiritualem, ſicut hoc Euangelium à [i] Berẽgarianis & [k] Vuicleſiſtis traditur. Negant & execrãtur Miſſæ ſacrificium: ſed hoc Euangelium à [l] Petrobruſianis veluti per manus traditum acceperũt. Religio eſt, Sanctorum cultum, reliquias & imagines in Eccleſia tolerare: ſic edocti ſunt ex Euangelio [m] Vigilantij & [n] Iconoclaſtarum. Orandi & ſacrificandi pro defunctis fidelibus morem receptum in Eccleſia inſectantur: viſum eſt [o] Aerianis & Armenis, idipſum Euangelij loco recipere atque probare. Nullum meriti locum cõcedunt piorum ieiunio & virginitati, vt ſic etiam cõfirment Euangeliũ [p] Iouiniani. Oppugnant ſtatos ieiuniorum dies delectúmque ciborum, quem præſcribit Eccleſia, ne iſlis malè conueniat cum Euangelio [q] Aetianorum. Piorum vota liberè diſſolui & reſcindi poſſe clamitant: idem pro Euangelio habent [r] Lampetiani. Veterem Eccleſiam velut in fide ac doctrina errãtem deſerunt & oppugnant: nec aliud placuit Euangelium [ſ] Donatiſtis. Denique ſolam Scripturam iudicem poſtulant, per quam conuincantur erroris: nituntur & eodem euangelio [t] Arriani & [u] Eunomiani. Hæc aliáque id genus complura, quæ longum ſit enumerare, non ſolùm iſti cum ſuis malè ſanctis & iam pridem damnatis Patribus audaciſſimè docẽt, verùm etiam ſacro Euangelij nomine complectũtur, próque Euangelio paſſim venditant, & ab omnibus recipi volunt, propoſitis etiam pœnis, vt ſi quis aliter fortaſſe ſentiat, homo parùm Euangelicus exiſtimetur, ſæpè ludibrio habeatur, nonnunquam etiam cum rerum ſuarum vitæque periculo inter nouos euangelicos viuat, neque rarò exulare cogatur. Sic autem reuera ſunt euangelici, ſic euangelium tractant atque profitentur, vt ne vnum quidem ex vetuſtis probatiſque Patribus dare poſſint, quem probent per omnia, quémque verum & ſincerum euangelij doctorem agnoſcant. Si enim ex ipſorũ cõfeſſione, doctrina, Synagoga indicabimus nouum hoc euangelium, quod ex tenebris erutum in lucem ſe protuliſſe gloriantur, ab aliquo veterũ ſic intellectum, ſic explicatum fuiſſe, nunquã oſtẽ-

a Aug. lib. de hæreſib. hær. 46.
b Clemen lib. 3. recognit.
c Auguſt. hæreſ. 54.
d Epiphan. hæreſ. 49
e Auguſt. hæreſ. 56.
f Epiphan. hæreſ. 64.
g Euthym. in panoplia tit. 22.
h Theodoret. lib. hær. fab. de Nouatianis.
i De conſec. diſt. 2.
k In articulis Romæ, Pariſiis & Oxoniæ damnatis art. 3.
l Petrus Cluniac. lib. de ſacrificio Miſſæ.
m Hieron. contra Vigilantium.
n Nicena ſynodus 2.
o Aug. hæreſi. 53. Damaſ. li. de hæreſib.
p Hiero. contra Iouinianum.
q Epiphan. hær. 75.
r Damaſcẽ. lib. de hæreſibus.
ſ Aug. de vnitate Eccleſiæ contra Donat. & paſſim.
t Theodoret. lib. 1. cap. 8. Eccl. hiſtor.
u Baſilius lib. de Spiritu ſancto.

A dent. Hanc lucem quam iſti præferunt, maiorum nullus aſpexit, ſcriptiſque confirmauit, qui perſuaſum ſibi prorſus habuerunt, Chriſtianum nomen ſine Sacerdotio, ſine ſacrificio, ſine epiſcopo non poſſe vindicari. Quid puras? nullum hodie tàm impurum, tàm abſurdum, tàm impiũ, tàm execrãdum dogma defenditur, quod à nouis doctoribus honeſto Euangelij nomine non ſtudioſè tegatur atque excuſetur. Et moleſtè fert adhuc Loſſius, quòd ſummi eccleſiæ paſtores rationem habeãt muneris ſui, ac idcircò à grauiſſimo prædicandi euangelij officio arceant, non dicam neophytos & bigamos, ſicut Paulus fieri iuſſit, ſed in fide malè ſanos atque corruptos, quos profectò vti Reipub. peſtes plecti, vel ſicuti leproſos ab hominum cõuictu remoueri, B aut ſaltem vt veritatis ignaros diſcere oportebat, priuſquàm cum tanto ſui ac aliorum periculo, ad prædicationem euangelicam admitterentur.

1 Tim. 3.

Caeterum his omiſſis ad Melanchthonem redeo, qui cum ſuo Loſſio cauſam nobis præbuit huius digreſſionis, vt Apoſtolorum & Ioannis exẽplum aduerſus iſtos vindicaremus, qui ſuum in Eccleſia miniſterium ex illo ipſo ineptè confirmant. Mouet autem nobis litem Melanchthon, vt dicere cœperamus, liceátne aliquando diſcedere ab ordinaria poteſtate, & mutare doctrinam ac ritus in eccleſia. Producit exempla Ioãnis, Zachariæ, Simeonis, qui haud dubiè arguerunt, vt ille putat, errores Synagogæ ſui temporis, nec paruerunt: ſed aduerſati ſunt ordinariæ poteſtati. Colligit igitur, nõ poſſe tantùm, ſed & debere doctores ordinariam C deſerere poteſtatem, quandocunque gubernatores eccleſiæ tradunt impiam doctrinam, & diſſentiunt à veritate. Etſi verò non pauca dixerimus, quæ huc maximè pertinent, tamen aliquid nunc etiam addendum eſt in cauſa vſque adeò graui, vt ſi prorſus negligatur, totam Chriſtianam religionem in præſens periculum ac diſcrimen adducat. Ac Melanchthon quidem hoc loco plus arrogat ſibi, quàm cõcedi à nobis poſſit ac debeat. Nec enim ille diuina Scriptura, ſed mera cõiectura nititur in eo, quod affirmat, Ioannem, Zachariam & Simeonem, quorum laus eſt in euangelio, ſe illius temporis eccleſiæ oppoſuiſſe, & ordinariam deſeruiſſe poteſtatẽ, impiaſque reprehendiſſe doctrinas procerum, qui tunc Moyſi cathedram occupabant. Atqui Auguſtinus perſpicuè docet, vbi Caiphas & cæteri tales D fuere, ibi, hoc eſt, in eadem eccleſia, Zachariam, Simeonem, quos nominatim citat, & cæteros bonos extitiſſe. Et huiuſmodi exemplis ſæpè cõfirmat, in eccleſia bonos & malos, tanquam grana & paleas in eadem area, permixtim reperiri. Præterea vbi aduerſus Donatiſtas diſputarũt Catholici, inter quos Auguſtinus vel præcipuus fuit, palàm iſti teſtantur, in veteri Teſtamento vnum fuiſſe templum, quo vterentur omnes, nec quenquam Prophetarum, inter quos Ioannes nulli omnino cedit, aliud templũ, alia ſacrificia, vel Sacerdotes alios ſibi conſtituiſſe, licet boni malos interea tolerarent paſſim, & ſuo loco reprehenderent ac emendarent.

In 1. cap. Ioan.

An diſcedere liceat ab ordinaria poteſtate & mutare doctrinam & ritus in Eccleſia.

Confutatio ſententiæ Melanchthonis.

Matth. 11. Luc. 1. & 2.

An prophetæ duces eſſent ab ordinaria poteſtate.

Contra epiſt. Parmenian. lib. 2. cap. 7.

Contra Donatiſt. poſt collationem cap. 20.

Libet autem hic Loſſium rurſus producere, vt quoniam in cõmuni cum Philippo errore verſatur erroris eius nebula ſimili reſponſionis luce diſpellatur: *Duplex*, inquit, *eſt vocatio, ordinaria ſeu mediata, quæ fit ab Eccleſia, quales fuerunt Pontifices Sacerdotum Hieroſolymis: & extraordinaria ſeu immediata, quando*

Loſſii doctrina expenſa & repudiata de poteſtate ordinaria.

In cap. 4. Actor.

Deus

Deus extra ordinem & vocationem ordinariæ poteſtatis excitat & vocat certos repurgatores doctrinæ, & doctores Eccleſiæ, cum ſcilicet ordinaria poteſtas impia & neglegens eſt in docendo, quales fuerunt Elias, Eliſæus, Ioannes Baptiſta, Paulus & alij omnes Apoſtoli, qui peculiare mandatum habuerunt non ſolùm docendi Eccleſiam, ſed etiam reprehendendi errores & vitia ordinariæ poteſtatis. Quoniam verò de ordinaria ſeu mediata poteſtate iam diximus, hoc de altera & extraordinaria Prophetarum & Apoſtolorum vocatione teſtamur, Philippicum ac ficulneum prorſus eſſe fundamentum, quo ſe fulcit Loſſius. Etenim ſibi falsò perſuadet, dictos Prophetas ſic vocatione ſua vti voluiſſe, vt eam aduerſus poteſtatem ordinariam opponerent, & Synagogæ principes in his, quæ ad fidem pertinent, aliquando taxarent. Nihil tale Scriptura docet: non Elias, non Eliſæus, non Ioannes poteſtati ordinariæ vnquam reſtitit, nō Leuitici generis magiſtratus de impiis erroribus inſimulauit. Quin potiùs, ſi ritè omnia perpendimus, ſic illi ſub ordinaria poteſtate illorum, qui cathedræ Moyſi præfuerunt, in vna fide, & inter eadem Sacramenta ſunt quietè verſati, vt ſuum honoré cathedræ ac ſerioribus ſemper integrum reliquerint, ac relinquendū eſſe docendo confirmarint. Quare non eſt abs re, quod Lucas de Paulo ſcribit, ac repetit etiam Cyprianus, illum non ſine reuerentia quadam & honoris ſignificatione dixiſſe, cùm Ananiæ Pontifici coram adeſſet. Neſciebam, inquit, fratres, quia Pontifex eſt: Scriptum eſt enim, Principem populi tui non maledices. Si enim perſonam illius honorauit Paulus, qui duntaxat inane nomen & vmbrā quandam Pontificis Moſayci præ ſe ferebat, ſatis nimirum oſtendit: Sacerdotalem authoritatem & poteſtatem non ſolum in optimis, ſed in peſſimis etiam hominibus venerandam eſſe.

Non legun tur prophetę poteſtatem ordinaria in fide taxaſſe, ſed honoraſſe.

Actor. 23. Lib 1. epi. 3. Actor. 23.

Paulus Pontificem etiam impium veneratur.

QVAM ob rem nihil ſolidi adfert Philippus, nihil etiam Loſſius, vt fidem faciant, aut olim ex Prophetis vllum ab ordinaria poteſtate propter cortuptelas diſceſſiſſe, aut nunc etiam alicui fas eſſe diſcedere, doctrinámque & ritus Eccleſiæ immutare. Nam vt maximè vitam ſceleratam agant, qui ad Eccleſiæ clauum ſedent, non eſt tamen, vt omnes conſentiunt, propterea communis Eccleſiæ vel infamanda, vel deſerenda, vel oppugnanda doctrina. Secundum illorum quidem praua opera, quæ in Iuda etiam Apoſtolo deprehenſa fuerunt, viuere prohibemur à Christo: doctrinam verò, quam cum Eccleſia conſentientem profitentur, conſeruare, ſimúlque profeſſores ipſos, vtcunque demū viuāt, honorare iubemur. Cur verò Philippus non modò præpoſitorum, ſed & totius Eccleſiæ fidem ac doctrinam ſuſpectam reddit, adeóque de grauiſſimo impietatis crimine illam Christi ſpōſam proſcindit, quæ non minùs eſt, quàm dicitur, [a] domus Dei viui? columna itidē & firmamentum veritatis, cōtra quam ne portæ [b] quidē inferorum poſſunt vnquam præualere? Eſt Eccleſia, quæ ſicut Euſebius dixit, luce ac fulgore orthodoxæ fidei ſplendet, neque hoſtibus terga dat, neque ipſis ianuis mortis cedit.] Quòd Christi quoque verbis confirmat: Eſt, quæ, vt Cyprianus loquitur, in Christū credit, & ſemel id quod cognouerit tenet, & ab eo nunquàm omninò diſcedit: Adulterari non poteſt ſpōſa Christi, incorrupta eſt, & pudica: vnam domum nouit, vnius cubiculi ſanctitatem caſto pudore cuA ſtodit.] Eccleſia eſt, inquam, quæ ſinceræ ſemper doctrinæ cuſtos & interpres perſeuerat, quæ nec profitetur ac proponit alia, niſi ſalutaria Deóque grata dogmata: quæ demùm licet ab improbis etiā præpoſitis adminiſtretur, tamen in fide fideique doctrina nunquam errat, docente nimirū & regēte illam Spiritu ſancto, quem æterna veritas Christus illi vt promiſit, ita præſentem ſemper exhibet, pro ſuo in illam amore nunquàm intermorituro. Vt hinc præclarè ſcriptum ſit à vetuſtiſſimo Irenæo: Non oportet quærere apud alios veritatem, quam facilè eſt ab Eccleſia ſumere, cùm Apoſtoli quaſi in depoſitorium diues, pleruſſimè in eam contulerint omnia, quæ ſunt veritatis, vt omnis qui velit ſumat ex ea potum vitæ.] Origenes verò fidē & doctriB nam eccleſiæ ita commendat: Cùm multi ſint qui ſe putent ſentire quæ Christi ſunt, & nonnulli eorum diuerſa à prioribus ſentiant, ſeruetur eccleſiaſtica prædicatio per ſucceſſionis ordinem ab Apoſtolis tradita, & vſque ad præſens in Eccleſiis permanens. Illa ſola credenda eſt veritas, quæ in nullo ab Eccleſiaſtica diſcordat traditione.] Ab Auguſtino dicitur Eccleſia totum poſſidere, quod à viro ſuo accepit in dote, & quod omnem ſui ſponſi & domini teneat poteſtatem Tùm variis libris editis Donatiſtas refellit, ac damnat, quòd ab ordinaria diſcederent poteſtate, ac nouum ſibi cœtum inſtituerent: veram enim periiſſe doctrinam, quá ipſi excitarent, & velut cœcam errare Eccleſiam, non minus quàm hodie nouatores faciunt, improbè calumniabantur. Diſſoluit autem hanc obiectionem, C & opponit Prophetica dicta, probátque ſic à Deo fundatam, inſtructam ac munitam eſſe Eccleſiam, vt velut fortiſſimum firmamentum, in fide nō poſſit euerti atque cadere: de illa ſcriptum eſſe, Deus fundauit eam in æternum, columnatu eandem & firmamentum veritatis omnibus ſeculis permanere.

In malis etiam præpoſitis quid ſpectandum & honorandum.

Eccleſię fides & doctrina infallibilis ne errare poteſt, ideoque illi adhęrendum firmiter.

Matth. 23. Ioan. 6. Matth. 26. a 1 Tim. 3. b Matth. 16. De præptr. Euāg. lib. 1. cap. 3. Lib. 1. epiſt. 3. ad Cor nel. & lib. de vnitate Eccleſia.

Ioann. 14. & 15.

Irenei, Origenis & Auguſt. de Eccleſiæ doctrina & robore ſententię.

Lib. 3. cap. 4. aduer. hæreſ. In proœmio lib. 1 periarchon.

De ſymbolo lib. 4. ca. 10.

Li. de vnit. Eccleſia. Contra Parmen. Gaudens. Petil. In Pſal. 101 & 47. Pſalm. 47. 1. Timoth. 3.

QVIN & vetus Iudæorum Eccleſia nō tàm erat infelix, vt pro piis impias doctrinas amplecteretur atque profiteretur, ſed in Moyſi cathedra & legitima Pontificum ſucceſſione illos magiſtros habebat ac iudices, qui cùm de fidei decretis ageretur, ſancti Spiritus lumine nunquam deſtituerētur, quíque ſacra ex profeſſo cognoſcerent, ac de illis ritè pronunciarent. Aderat enim diuinus ille ſpiritus non ſolùm Eccleſiæ, ſed eius etiam gubernatoribus orD dinariis, quantumuis prauè viuentibus, quemadmodum Caiphæ vaticinantis docet exemplum, verámque per illos doctrinam in eccleſia & propagabat, & conſeruabat. Qua de re vt certior eſſet omnium fides, néue de ordinaria illa poteſtate dubium maneret vllum, tàm diſertè diuinum teſtatur oraculum, de Synagogæ præpoſitis & Leuitici generis Sacerdotibus loquens: Quæres ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem: & facies quodcunque dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & obſeruabis diligenter omnia, quæ te docuerint, ſequeriſque ſententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad ſiniſtram. Tùm apud Hieremiam ita promittit Deus: Non peribit lex à Sacerdote, neque conſilium à ſapiente, nec ſermo à Propheta. Monēt igitur Aggæus & Malachias Prophetæ, vt à Sacerdotibus de lege interrogetur, vtq; ex illorum ore populus diſcat. Sed & Salomon in Spiritu ſancto conſtitutus, vt Cypriani verbis vtar,

Eccleſia Iudæorum ſuam habuit prerogatiuā à Deo, ve non erraret in fide poteſtas ordinaria.

Ioan. 11.

Deuter. 17.

Hierem. 18.

Agg. 2. Malach. 2. Lib. 3. epiſt. 9. ad Rogatianum.

A testatur & docet, quæ ſit (in veteri lege ſcilicet) Sacerdotalis authoritas atque poteſtas, dicens: Ex tota anima tua time Deum, & honorifica Sacerdotes eius. Et iterum: Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica Sacerdotes eius. Vnde prudenter idē Cyprianus notat, ac notari vult Chriſti Saluatoris exemplum, qui cùm eſſet rex & iudex & Deus noſter, vſque ad paſſionis ſuæ diem Pontificibus & Sacerdotibus ſeruauit honorem, quamuis illi nec timorem Dei, nec agnitionem Chriſti ſeruauiſſent. Atque huc demùm referri poſſunt, quæ Ioſephus de Moſayco Sacerdotio præclarè ſcribit, & ex illo repetit Euſebius Cæſarienſis. Ioſephi verba ſic habent: Et quæ iuſtior aut melior lex eſſe queat, quā quę facit Deum principem præeſſe rebus omnibus, Sacerdotibus verò rerum maximarum in repub. B tribuit adminiſtrationem: ſummo autem Sacerdoti concredidit principatum omnium aliorum Sacerdotum, quos non cenſu aut diuitiarum copiis, ſed virtutis præſtantia, diuino cultui præfecit, & legis aliarumque rerum curam illis commiſit: vt ipſi & dubia decidant, & fontes puniant? quis ergo principatus iſto melior? quis verò honor Deo magis congruit? Tota multitudo pientiſſimè Deum colit, maximarum verò rerum cura Sacerdotibus cōmittitur.] Ac idem Euſebius alio in loco, vbi de eiſdē loquitur Sacerdotibus, diſertè teſtatur, quòd Moyſes eos tùm diuinis legibus, tùm communi politiæ præfecerit principes atque cuſtodes.

Eccle. 7. — *Ingēs in veteri Teſtamēto dignitas Sacerdotum.* — *Ioſephi teſtimonium.* — *Li. 2. antiq.* — *Lib. 8. ca. 2. de præpar. Euang.* — *Lib. 12. ca. 22.*

QVOD ſi cum Eccleſia Chriſtiana rectius agitur, vt ſapientes omnes intelligunt, quàm cum illa C veteri & vmbratili Synagoga, cui tamen optimè proſpexit Deus, vt ſubortæ de lege quæſtiones & controuerſiæ per magiſtratum Eccleſiaſticum ritè diſſoluerentur, certóque de veritate conſtaret, quis non agnoſcat, ſuos & legitimos etiam Eccleſiæ iudices diuinitùs dari, quorum iudicio & authoritate ſacris de rebus & Scripturæ controuerſiis legitimè cognoſcatur, & à quibus immenſa hominum multitudo, quanta in Synagoga nunquàm fuit, in vnitate fidei & doctrina veritatis vſquequaque contineatur? Et tamē ſtatuit cum ſuis Philippus, atque, vt in ſcholis dicunt, præſupponit, pernicioſas doctrinas, impióſque cultus in Eccleſia vigere, & ætate maiorum ſic viguiſſe, præfectis interim omnibus eccleſię altum ſtertentibus, vt iuſta cauſa eſſe poſſit D ab ordinaria poteſtate diſcedendi, genúſque doctrinæ, vel receptos ritus in Eccleſia veluti collapſa immutādi ac innouādi. Quid verò de ſumma ſummi DEI erga dilectam Eccleſiam charitate, quídue de ſingulari Chriſti Domini erga eandem ſponſam in exhibendis tot tantíſque promiſſis fidelitate indignius excogitari ac fœdiùs pronunciari poteſt, quàm vt eam neceſſariis & iudicibus & paſtoribus multis etiam ſeculis orbatam, in tantas errorum & ignorantiæ tenebras incidiſſe credamus? Quid prętereà tùm ad Chriſtianæ Eccleſiæ vnitatem diſcindendam, tùm ad authoritatem eius abolēdam pernicioſius eſſe queat, quàm ſi vel paucis, vel multis copiam faciamus à poteſtate ordinaria diſcedendi, & Synagogas, neſcio quas nouas, pro ipſorum libidine conſtituendi? Eſto, licet impios & doctrinā impiam defendentes oppugnare, veritatíſque & fidei cauſam vindicare, vt ſaluti hominum cōſulatur. Quid verò, ſi quod impiū vocat fanaticus aliquis, aut rerum nouandarum ſtudioſus, id doctrinæ pie-

Non minus adeſt deus rectoribus Eccleſię, quam olim Synagogæ, à quibus diſcedendum non eſt. — *In 1. cap. Ioan.* — *Peſtilenter traditur, quod liceat a poteſtate ordinaria facere ſeceſſionem.*

A tatis benè conſonet, ac quod ipſe falſum & pernicioſum ducit, id cum veræ fidei regula conueniat, & ſaniore iudicio approbetur? Itáne quod in republica nō licet, in Eccleſia licebit, vt quod magiſtratus iudicat, id pro priuato cuiuſque arbitrio improbetur, retractetur atque damnetur? Nulli fuêre vnquam, vel nunc etiam ſunt hęretici, qui nouam falſamque doctrinam ſuam hoc fuco non tegant & excuſent, quòd propter verbum Dei Eccleſiam malignantium deſerant, nouum inſtituant vel ſequantur cœtum, genus doctrinæ ritúſque mutent, & contra receptam falſitatem pro noua oppreſſæ veritatis luce aut dimicent, aut patiantur. Omnibus profectò qui rebus in religione nouandis dāt operam, in procliui eſt ita tergiuerſari, & ad omnē vel B erroris vel ſchiſmatis tollendam ſuſpicionem verbum Dei velut prætextum quendam obtendere, & veram Scripturæ intelligentiam ſibi vendicare. Ac neceſſario ſanè id faciunt, cùm ſatis intelligant, ſe illo in loco verſari, vbi haud ſine periculo pugnandum ſit partim cum ſanctiſſimis Patribus, qui iam olim diuinitus illuſtrati, multíſque ſæpè miraculis commendati, Deo hominibúſque approbantibus ſacras literas elucidarunt, partim cum illius Eccleſiæ authoritate, quę doctrinam euangelicam hactenus agnouit, tradidit, confirmauit: quæ inſuper authore Spiritu ſancto per tot ætates, quot à Chriſto nato interceſſerunt, in eum conſenſum coaluit, quē vbique gentium hucúſque omnes retinent orthodoxi. Nos igitur, quos à Chriſti corpore, ab Eccle- C ſiæ columnis, à pietate maiorum, à conſenſu deniq; orbis Chriſtiani vis nulla, Chriſto benè propitio, ſeparabit, nos inquam, reipub. Chriſtianæ perturbatoribus, nouiſque doctoribus fidem adiūgemus? & chariſſimam matrem eccleſiam, quæ nos Deo ſeruat, & quos filios generauit, regno cæleſti aſſignat, turpiſſimè deſeremus? Nihilne apud nos valeat Pōt. Max. dignitas? quem in ordinem redigere atque contemnere, ſi [a] Cypriano credimus, eſt omnium hæreſum & ſchiſmatum ſeminariū excitare: cuius cathedram deſerere, ſicut [b] Irenæus & [c] Auguſtinus oſtendunt, eſt veram ac propriam Eccleſię notam ignorare. Pro nihilóne ducamus Concilia Oecumenica? quorum ſententiam totius Eccleſiæ cōſenſionem [d] Auguſtinus appellat, & quibus [e] au- D thoritatem in Eccleſia ſaluberrimam tribuit. Nóſne diuellamur à venerandis Patribus? qui ſublimes aquilæ, ciuitatis Dei lumina, paſtores & nutritores muri ac turres Eccleſiæ fuerunt: in illis Chriſtum nobis loquentem ac docentem negligamus? Non obſeruemus Epiſcopos fidei iudices, Eccleſiæ oculos, principes populorum, & ſicut [f] Cyprianus ſæpè vocat, Apoſtolorum vicarios atq; ſucceſſores? Relinquamus perpetuam Eccleſiæ traditionem? quæ optima Scripturæ ſemper fuit interpres: neque ſpectemus legitimam Epiſcoporum & Sacerdotum ſucceſſionem? quam velut inexpugnabilem quandam machinam hæreticis obiiciunt, & obiiciendā docent [g] Irenæus, [h] Epiphanius, [i] Optatus, [k] Auguſtinus, vt reliquos prætermittamus? Atque his firmiſſimis ad veritatem tùm inueniendam, tùm confirmandam præſidiis ſemel & ſimul repudiatis, demùm iſtis credamus, auſcultemus, innitamur? qui tametſi verbum Dei iactent, eiúſque iudices vltrò ſe faciant, tamen in eius interpretatione diſſident plurimùm, & circa inanes, ſæpè & pernicioſas, nec minus

Communem prætextū eſſe ſectariorum, quod exeat Eccleſia. — *Cur non credendum & adhęrendum nouatoribus, qui ab Eccleſia defectionē tuentur.* — *a Lib. 1. epi. 3. ad Corn.* — *b Lib. 4. ca. 43. & 63. ad verſ. hær.* — *c In Pſalm. contra part. Donati, & contra epiſto. Manich. ca. 4.* — *d Lib. 1. cap. 18. de bapt. contra Donat.* — *e Epiſt. 118. ca. 1. ad Ianuarium. Matth. 18.* — *f Epi. 69. ad Florentium 42. & 65.* — *g Lib. 3. ca. 3. aduerſ. hæreſ.* — *Cur nouatorum doctrinę & authoritati minimè ſit adherendum.* — *h Hæreſ. 27. contra Carpocratianos.* — *i Lib. 2. contra donat.* — *k Epiſt. 165. & contra epiſtol. Manic. cap. 4.*

minùs damnatas opiniones verſantur: qui præterea in varias diſſecti familias, contraria ſerunt dogmata, mutant in diem ſententias, ſeque inuicem tanquàm hæreticos proſcindunt, lacerant atque damnant. Qui præterquàm quòd in vita ac moribus nihil ad authoritatem magnum atque præclarum præ ſe ferunt, hoc etiam nomine ſuam declarant impudentiam, quòd ſingularem authoritatem Patribus Synodíſque detractam ipſi arrogant, ſibi, quòd nouas Eccleſiis leges & ordinationes præſcribunt, quòd veteres ritus abolent, & inſtituunt nouos, quod religionem tot ſeculis confirmatam inuertunt, quod Eccleſiaſticis magiſtratibus reluctantur, quod nouam Theologiæ formam omnibus ſeculis inauditam, & cum veterum ſcriptis planè pugnantem inducunt, quod denique totam antiquitatem tùm ſuperſtitionis, tùm impietatis haud obſcurè condemnant, non ſecus atque ſi Chriſtianus orbis nec veram fidei doctrinam huc vſque cognouiſſet, nec legitimum Sacramentorum vſum tenuiſſet, & omnem Dei cultũ prorſus ignoraſſet. Quid autem huc eſt aliud quæſo, quàm ſacra omnia confundere, quàm Chriſtianam vnitatem ſcindere, quàm Chriſtum ipſum mẽdacem facere, modeſtiæ verò, charitatis, obedientiæ, honeſtatiſque vincula diſſoluere, religionem porrò tot ſeculis, tantíſque miraculis & feliciſſimis rerum in vtroq; ſtatu ſucceſſibus corroboratam funditus euertere, omnéſque mortales, qui fuerunt & ſunt in vera Eccleſia, præ ſe faſtu quodam & arrogantia intolerabili contemnere, vt ipſi demùm cum ſuo duce Luthero, Caluino, vel alio neſcio quo, ſoli ſapiẽtes, ſoli pij, ſoli irrefragabiles paſtores & doctores in Eccleſia videantur? O nos veſanos, & in diuinis humaníſque rebus fœdiſſimè cæcutientes, imò & ſtupidos planè, ſi noſtram, hoc eſt, æternæ veritatis publicíque commodi cauſam iſtiuſmodi hominum arbitrio permittamus, qui tàm infauſtum nouæ doctrinæ ac religionis ſuæ ſpecimen orbi præbuerunt, quique, vt ſemel dicam, in verbi diuini explicatione, & in præcipuis quibúſque Chriſtianæ doctrinæ partibus neque cum veteri, neque cũ præſenti Eccleſia, ſed ne ſecum quidem ipſi, cõſentire vnquam poſſunt. Quapropter non video ſanè, quid hac ſua diſputatione proficiat Philippus, niſi quod apud prudentes ſuſpicionẽ notámque ſchiſmatis ſuis augeat, & ingens aperiat, aut potius apertum teneat oſtium Sectariis omnibus, vt quẽadmodum licẽter plerique factitant, ab ordinaria poteſtate, quam in Eccleſia firmiſſimam retineri oportebat, ſeceſſionẽ teterrimam faciant, vt præterea Eccleſiæ ſanctę doctrinam receptóſque ritus pro ſuo inſano cerebro toties mutent, quoties illis fortè adlubeſcit. Nec intelligunt iſti, aut certè intelligere nolunt, quale quantúmque ſit ſchiſmatis crimẽ, quod idololatria eſſe grauius rectiſſimè cenſet Auguſtinus, quódque à iuſto Deo tùm in veteri, tùm in noua lege pœnis ſeueriſſimis ſemper eſt vindicatum. Nec poteſt Eccleſiæ pernicioſius quicquam eſſe, quàm vbi grex à ſuo paſtore diſcedit, & altare contra altare erigit, nouámque ſibi cathedram & doctrinam conſtituit. Verè illos Cyprianus notat, & ex verbo Dei conuincit, Dei aduerſarios & Antichriſtos eſſe, qui à charitate atque vnitate Eccleſiæ Catholicæ ſeipſos præſcindunt, falſaque altaria, & illicita Sacerdotia, & ſacrificia ſacrilega, & nomina adulterata confin-

Philippi doctrina quam ſit periculoſa, cum loquitur cõtra poteſtatem ordinariam.

De baptiſ. contra Don. lib. 2. cap. 6. *Exod. 32.* *Num. 16.* *Hier. 36.* *Lib. 1. epiſt. 6 ad Magnum.*

A gunt, dum Euangelica & Apoſtolica traditione cõtempta, nemini ſuccedentes, a ſeipſis oriuntur, & in Eccleſia nõ ordinantur.] Certè quod Nicephorus de antiquis hæreticis Acephalis prodidit, ad iſtos maximè pertinet: Epiſcopis nolunt eſſe ſubiecti, ſolennem & receptum Eccleſiæ morem in Sacramentis & Miſſæ ſacrificio prætermittunt, in Euchariſtiæ ſumptione & fidei doctrina ſuam quiſque vt vult, ſequitur ſententiam, Hinc tot apud illos hæreticorum turbæ, vt alij ſint Tritheitæ, alij Agnoëtæ, alij Theopaſchitæ, quidam Iacobitæ, hi Armenij, illi Seueritæ, ſub Zenone videlicet Imperatore.

Lib. 18. cap. 45.

Noui Acephali paſſim ſeſe produnt.

ACCENIT porrò Georgius Maior, huic præclaro operi, quod Philippus ædificare orſus eſt, faſtigium quoddam impoſiturus, & fœtum quem informem ille reliquit, in lucem editurus. Profert B igitur & ipſe Ioannis exemplum, eóque, velut inexpugnabili propugnaculo, non modò ſuum communire Lutheraniſmum, ſed & vniuerſam Eccleſiã demoliri ſatagit atque confidit. Docet enim Ioannem rectè feciſſe, quòd ab ordinaria poteſtate, à templo, à Sacerdotio & cultu diuino mandato ac inſtituto, quin & à populo diſceſſerit, nouáſque inſtituerit cæremonias. Vnde porrò colligere ſtudet, Lutheri ab Eccleſia diſceſſionem excuſabilem & legitimè factam videri, quòd is Ioannis à Synagoga diſcedentis exemplo ſeſe conformarit, & velut cũ illo paria fecerit. Quanto autem rectius hic homo, ſi ſaperet, in hunc modum ratiocinaretur: Ioannes quantumuis authoritate & donis Dei illuſtribus alios anteiret, tamen ab ordinaria poteſtate rectorũ Synagogæ, & ab illius Eccleſiæ fide, doctrina, obe- C dientia & diſciplina nullam aut fecit, aut probauit ſeceſſionem. Multò minus igitur Lutherus à præpoſitis Eccleſiæ Catholicæ, eiúſque fide, doctrina, obedientia & diſciplina ſe debuit ſeparare, & aliis huiuſmodi ſacrilegam ſeparationem munire viã, & claſſicum canere. Probat tamen Maior, quam ſeceſſionem Lutherus fecit, eam videri iuſtam, quia mandatum habeat diuinum: Cauete vobis à Pſeudoprophetis. Et ſimile mandatum Dei affingit Ioanni, vt non ſolùm potuerit, ſed & neceſſe habuerit à Synagoga ſecedere, idque non maiore fide confirmat, quàm illud quod adiungit, Ioanni ſpeciale & expreſſum mandatum cõtigiſſe diuinum ad legem, Sacerdotium & cultum Moſaycum abolendum. Sunt hæ tàm craſſæ & impudentes, & iam ante confutatæ calumniæ, vt nec libeat, nec deceat D in illis euertendis denuò tempus conſumere, ac properantem fortè lectorem remorari. Illud verò miramur, qua fronte Maior Luthero tantùm tribuat, vt illum diuino mandato permotum & coactum eſſe velit ad ordiendam hanc tantam à tota Eccleſia ſeceſſionem ſeu apoſtaſiam, quam nunc longè latéque in tota Europa ſerpere, & in dies augeri, omnes pij non ſine ſummo dolore intuentur atque deplorant. Aliquid fortaſſe diceret Maior, cũ Chriſti mandatum obiicit, ſi planè cõſtaret, è Pſeudoprophetis à Chriſto notatis eſſe non ſolum Pontificios, quos vocat, verum etiam Græcos & Latinos Patres, qui contrà, quam Lutherus docere cœpit, cum Romana eccleſia ſe ſentire, ſcriptis moribúſque iam antea multum & ſæpe teſtati ſunt. Etenim ab orthodoxis illis patribus, quos Oriens & Occidens tot ſeculis in fidei doctrina & in celeberrimis Synodis conſentientes habuit, non minus

In ſcripto de morte Luth.

Quomodo Georgius Maior Lutheri factum & ſchiſma defendat Ioannis exemplo.

Ioannis exẽplum damnat magis quam defendit Lutherum.

Matth. 7.

An Ioannem coegerit mandatum Dei facere ſeceſſionem à Synagoga, ac Lutherum iidẽ ab Eccleſia.

quàm à Romana Latináque Eccleſia Lutherus ſe- A
Matthæi 7. ipſum ſegregauit. Deinde quoniã ex mandato Dei
cauendi ſunt Pſeudoprophetæ, haudquaquã con-
gruebat Luthero, iudicatos olim rectè ac damnatos
moltorum hæreticorũm errores in orbem reuoca-
te, eóſque publicè propoſitos, pro Chriſti Euange-
lio adſtruere: quin potiùs ab huiuſmodi pſeudo-
prophetis, quos tales ſemper habuit Eccleſia, &
eorum doctrinis velut impiis idolis, Lutherũ pro-
pter Dei verbum & mandatũ ſecedere oportebat.
Atqui ſit ita, quemadmodum ſtatuit ſibique con-
cedi poſtulat Maior, ad ſeceſſionem ab Eccleſia re-
ctè faciendam neceſſariò requiri, vt iuxta Chriſti
decretum à falſis Prophetis caueatur. An hoc ipſo
ſe telo non defendunt, & contra Lutherum pugnãt
Carolſtadius, Zvvinglius, Suencfeldius, Caluinus,
Laſcus, Seruetus, Anabaptiſtæ, Pickardi, aliíque cõ- B
plures, qui licet Catholici non ſint, tamen à Luthe-
ro & eius eccleſia ſibi diſcedendum, & ad Synago-
gas alias confugiendum arbitrantur? Quod enim
præceptum Dei pro ſe cõtra Romanam Eccleſiam
ſumit Lutherus, hoc & contra Lutherum ſumunt
alij, qui ab eo velut pſeudopropheta & fallaci ma-
giſtro deſciſcunt, & alicubi eſſe cauendum hortan-
tur. An verò iſti nobis in dubium vertent, quod cõ-
ſtanter tota prædicat antiquitas, ſanctam & felicem
Romanam Eccleſiam eam eſſe, quæ & maxima, &
antiquiſſima, & omnibus notiſſima celeberrimá-
que ſit exiſtimanda? ad quam [a] propter potentiorẽ
principalitatem, vt Irenæi verbis vtamur, neceſſe ſit
omnem conuenire Eccleſiam, & omnes qui ſunt
vndique fideles, quámque veluti [b] radicem & ma-
tricem Eccleſiæ Catholicæ, adeóque omnium [c] Ec- C
cleſiarum & matrem & magiſtram vt doctiſſimi,
ita ſanctiſſimi quique Patres tot ſeculis agnouerũt.
Ab hac Petra, quam non vincunt portæ inferorũ,
ab hac Petri cathedra, quæ Moyſi cathedram mul-
tis modis excellit, ab hac Eccleſia, ad quam habere
non poteſt aditum perfidia, illi demum ſeparant
ſeſe, qui ſchiſmatici & hœdi eſſe poſſunt, vnitatis
verò cuſtodes & Chriſti oues eſſe nõ poſſunt, quẽ-
admodũ à [d] Cypriano & [e] Auguſtino eſt traditum,
& nos pluribus, Deo quidem propitio, tertio libro
ex inſtituto dicemus. Vbi ſe nobis offert occaſio
Lutherum cum Ioanne Baptiſta comparandi, quẽ-
admodum facere multi cœperunt, Pomeranus, Io-
nas, Melanchthon, Maior, Spangebergius. His
enim tàm charus pater, tàm reuerendus præceptor
Lutherus fuit, vt eum (quod admiratione dignum
cenſeo) alterum Ioannem & Eliam tertium fece-
rint, & ab omnibus etiam velint exiſtimari. Qui-
bus reſponſum eſt ab aliis copioſè, & declaratum
ſatis, non magis ambos illos quàm cygnum & cor-
uum, agnum & lupum inter ſe conuenire: hacte-
nus autem eoſdem poſſe conferri, quòd ſicut ille
Chriſti venientis præcurſor ſiue prodromus ac tu-
bicen fuit: ita hic venturo proximè Antichriſto
viam ſtrenuè præparârit. Nos verò de his plura diſ-
ſerere indignum arbitramur, quando vtramque ar-
borem ſuis è fructibus dignoſcere difficile non eſt,
ac res ipſa docet, quantum alter ad ædificandam
DEI Eccleſiam contulit, tantum in illa ipſa labe-
factanda alterum profeciſſe, cùm eis opera ſit illud
effectum, vt præſens hic Sathaniſmus, quẽ ex om-
nium ferè hæreſeum colluuiẽ concretum eſſe cer-
nimus, his annis quinquaginta fuerit introductus,

Mandatum Dei de cauẽdis Pſeudoprophetis, Lutherũ non excuſat ſed damnat.

Sectarij cũ Luthero pugnantes.

Tertull. de præſcript. hæret.
a Lib. 3. contra hæreſ. cap. 3.
b Cypr. lib. 4. epiſt. 8. ad Cornelium.
c Athanaſ. & Epiſcopi Aegypti ad Liberium & Marcum. Et Augu. epiſto. 90.
d Hier. epiſto. ad Damaſum, & lib. 3. contra Rufinum. Lib. 1 epiſt. 3. ad Cornel.
e In Pſalm. contra Donatiſt. In ſcript. de morte Lutheri.

Sit ne Lutherus Ioanni & Eliæ conferẽdus.

A & in tota ferè Europa vires ad ſcindendam eccle-
ſiam, & ad imperia diſturbanda diſſidiáque conci-
tanda maximas comparârit.

QVONIAM verò abundè ſatis dictum eſt de
calumniis ſiue ſuſpicionibus, quibus Iudæi cauſam
Ioannis grauaſſe, & prorſus odioſam reddidiſſe fin-
guntur, ſupereſt porrò, vt rationem aperiamus,
qua permoti aduerſarij, vt apparet, in ſupradictis
querelis Iudaicis contexendis ſuum declarare arti-
ficium voluerunt. Iudæorum exemplum Ioanni
obtrectantium idcircò iſtis placet, quoniam illud
ſibi commodum eſſe vident ad odium inuidiámq;
conflandam, & augendam Catholicis & iis, qui Ca-
tholicæ Eccleſiæ gubernacula tractãt, eámque mo-
derantur. Itaque verſuti homines Phariſæos, Sad-
ducæos, Sacerdotes, Leuitas, alióſque Synagogæ
B rectores introducunt, & cum his noſtros, vt voca-
mus, Prælatos conferunt, à quibus intelligunt ſe
iam pridem eſſe damnatos. Sed nihil in eo faciunt
noui: ſequuntur enim magiſtros Donatiſtas, qui cũ
veritate vincere non poſſent, hanc quoque notam
Catholicis Præpoſitis quõdam inurere conati ſunt:
eóſque non ſolùm Phariſæorum, ſed & magis infa-
mi traditorum nomine perſtinxerunt. Eodem li-
uore ducti quidam, Catholicos Ioannitas, Arriani
Homoouſianos & Athanaſianos: Armenij verò La-
tinos Azimitas, alij & pſychicos malignè appella-
runt. Sed valeant calumniatores improbi & male-
dici, quibus diuina lex interminatur, & omnem
ad cæleſte regnum aditum intercludit. Admiſcent
etiam inquiſitores, quos vocamus hæreticæ praui-
tatis, qui Catholicis in vſu eſſe ſolent, eóſque per
C legatos ad Ioannem miſſos intelligunt. Ioannis ve-
rò perſonam ſibi imponunt, & aliis, qui nimirum
ob nouam falſámque doctrinam, quam velut virus
incluſum circumferunt, aut palàm effundunt, non-
nunquàm à Catholicis examinantur & monentur,
tùm ſi pertinaces manſerint, optimo iure damnan-
tur etiam atque caſtigantur. Quòd autem ad hos
Inquiſitores, ſeu potiùs violatæ religionis iudices
in Eccleſia conſtitutos attinet, non poteſt munus
illorum verbo Dei non conſentaneum, & his
temporibus non neceſſarium videri. Horum enim
eſt, Pſeudoprophetas occultos notare ac prodere,
lupos rapaces à Chriſti ouili arcere, vulpeculas,
imò & feras vineam Domini Sabaoth demolien-
tes capere, triticum ab inſperſis per hoſtem nocte
zizaniis purum conſeruare, inter lepram & le-
D pram ritè diſcernere, morbidâ pecude profligata
ſanum tueri gregem, ne quid veneni & contagio-
nis hauriant ab his qui ſunt in fide malè ſani at-
que corrupti, ac demùm ſupplere incuriam, vel
augere diligentiam aliorum, qui cum eſſe debeant
ſpeculatores & paſtores domus Iſrael, aut minus
vigilant, aut malè curant oues ſibi à Chriſto com-
miſſas. Horum igitur Inquiſitorum ſalutaris medi-
cina non poteſt non eſſe horrori iis, qui impiarum
opinionum peſtibus ſunt affecti: ſed eorum ſeue-
ritas, vt malos coercet ac plectit, ſic bonos re-
creat, neque paucos in officio continet atque
conſeruat. Habet enim nunc quoque locum in
coercenda hæreticorum audacia, quod Leo Ma-
gnus de Priſcillianiſtarum hæreſi ab vtroque ma-
giſtratu rectè iam olim compreſſa & extincta
ſcribit: Profuit, inquit, diu iſta diſtrictio Ec-
cleſiaſticæ lenitati, quæ etſi Sacerdotali con-
renta

Quo cõſilio ſectarij cauſã Ioannis apud Iudæos grauare conentur.

Vetus eſt mos Sectariorum Catholicis obtrectare & noua illis affingere nomina.

Matth. 5. Luc. 6. 1. Cor. 6.

De officio Inquiſitorum apud Catholicos.

Matth. 7. Actor. 20. Deut. 13. 17. & 18. Cantic. 2. Matth. 13. Leuit. 13. & 14.

Cur Inquiſitores exoſi Sectarijs.

Epiſt. 93. ad Turribium, in principio.

tenta iudicio cruentas refugit vltiones, ſeueris tamen Chriſtianorum Principum conſtitutionibus adiuuatur, dum ad ſpirituale nonnunquam recurrunt remedium, qui timent corporale ſupplicium.]

Querela nouatorum contra Inquiſitores etiam Donatiſtis fuit vſitata.

QVID verò aliud nunc ſibi volunt, aut faciunt aduerſarij, niſi quod olim à Donatiſtis factum legimus? Diſiungebant ſe illi à tota Eccleſia, cuius nomen & puritatem ſibi ſolis in parte quadã Africæ vendicabant: Catholicos autem antiſtites, & Auguſtinum in primis hoc nomine palàm traducebant, quòd illi ſuo inſtituto non tantùm concionibus, diſputationibus & ſcriptis obſiſterent, verum etiam Africanos magiſtratus & præfectos Cæſarianos ad ſeueritatem in ſe exercendam concitarẽt atque impellerent, velut hoc munus Apoſtolicæ B manſuetudini parum conueniret. Neque deſtitit tamen Auguſtinus cum aliis, vt præclarè cœperat, præfectos illos vrgere atque permouere, vt aduerſariorum conatus vi quadam coërcerent. Quin is ipſe multis etiam ſcriptis publicè teſtatus eſt, ex re id eſſe Eccleſiæ, vt qui noua falſaque ſerunt dogmata, ſeriis magiſtratuum & principum edictis, imò & ſeueris pœnis propoſitis & inflictis, ad officium reuocentur, nec impunè ſinantur, quæ ipſis lubet, contra Eccleſiam docere & facere. [a] Videte, inquit, qualia faciunt, & qualia patiuntur. Occidunt animas, affliguntur in corpore: ſempiternas mortes faciunt, & temporales ſe perpeti conqueruntur.] Et alibi: [b] Cur non cogeret Eccleſia perditos filios vt redirent, ſi perditi filij coegerũt alios vt perirent? An non pertinet ad diligentiam paſtoralem etiam illas oues, quæ non violenter ereptæ, ſed blãdè leniterque ſeductæ à grege aberrauerint, & ab alienis cœperint poſſideri, inuentas ad ouile Dominicum, ſi reſiſtere voluerint, flagellorum terroribus, vel etiam doloribus reuocare?] Quid? quod Caluinus docet, ac ex verbo Dei defendit, ius gladij magiſtratibus in hæreticos competere, ſicut exemplo etiam in Seruetum edito palàm confirmauit. [c] Sarcerius inter hæreſes locat, ſi quis affirmet magiſtratum contra hæreticos non implorandum, aut eos per magiſtratũ arcendos non eſſe. Et à Manlio ſcribitur: [d] *Eſt vnum ex præcipuis officiis magiſtratus, facere executionem corporalibus pœnis contra deprauatores primæ & ſecundæ tabulæ decalogi. Quando aliquis colit idola, & diabolica venena in homines infundit, tunc magiſtratus iuſtè facit, ſi illum tollit, quia mandatum Dei eſt, & textus ſeuerè præcipit: Ne parcas ei. Debet eſſe Nemeſis, & ſeria diligentia. Oportet enim puniri delicta, quod & diuina voluntas præcipit* Eandem ſententiam tuetur Loſſius, ciuili nempe magiſtratui conuenire, vt hæreticos puniat atque tollat. Nunc ſatis erit, Ioachimi VVeſtphali verba ſubiicere, quibus Laſcum ille oppugnat, & oſtendit, tàm neceſſariam quàm vtilem eſſe diſciplinã, qua ſeditioſi nouatorum in Eccleſia conatus coercentur, planéque impediuntur ab vtroque magiſtratu, licet is proptereà tyrannidis accuſetur. *Non eſt*, inquit, *tyrannis obſiſtere ne pſychotyranni ſeducant populum, ne animas infectas peſte falſæ doctrinæ interimant. Paſtor non agit tyrannum, qui repellit lupos, ne oues dilacerent: Magiſtratus non exercet tyrãnidem, qui ſecundũ leges moderate coercet maleficos, & de ſontibus ſumit pœnas.* Ac vide obſecro, an Catholici cùm in hæreticos animaduertunt, nõ totidẽ ſe verbis poſſint defendere, quot idẽ VVeſt-

Vtrique magiſtratui conuenit hæreticis ardenter obſiſtere.

Epiſt. 48. 24. In Euãg. Ioan. tract. 6. In Pſal. 57. In libros contra Donat. a Tract. 11. in Ioannem. b Epiſt. 50. ad Bonifaciũ Comitem.

Etiam nouatores fatentur & re ipſa probant, ius gladij cõpetere magiſtratibus in hæreticos.

c De cõſenſu vera Eccleſiæ.

d In loc. com. ca. de Eccleſia.

In Dominic. 5 poſt. Epiph.

In altera defenſ. contra Ioannem à Laſco.

A phalus Lutheranus ad ſuæ cauſæ defenſionem adhibet in Caluinianos? *Deſinant*, inquit, *Sacramentarij quæri, ſe pati perſecutiones, deſinant nos* (Lutheranos) *inſimulare de tyrannide, quia tyrannidem in animas non permittimus: deſinant ab erroribus ſuis, vt patiantur, non tanquam Sathanæ, ſed vt martyres Chriſti.* Atque hæc de Inquiſitoribus ſatis.

Nouatores ſe Ioanni cõparare ſtudet.

NEQVE verò ſatis habent iſti præclari artifices, magiſtratus Eccleſiaſticos inſectari, & cauſam illorum vulgò magis ac magis exoſam reddere: ſed ſeipſos quoque non obſcurè commendant & efferũt, dum ſibi ſuiſque ſimilibus eadem aſcribunt, quæ de Ioanne fingunt, & Phariſæos de illo iudicaſſe contendunt. Ac nos quidem vltrò fatemur atque concedimus, in ipſis ea reperiri, quæ Ioanni falsò tri- B buerunt. Audent quippe, vt res ipſa docet, nouos cœtus facere, nouos ritus inſtituere, ordinariam Eccleſiæ poteſtatem repudiare. Audent non ſolùm nouas, ſed multò antè damnatas etiam doctrinas, & opiniones iampridem exploſas, quas monſtrauimus, tueri ac ſpargere, vt idcircò de manifeſto ſchiſmate & hæreſeos nota meritò accuſentur atque cõuincantur. Audent ſe ingratos erga ſuos parentes atque maiores declarare, quos conſtat in vna eadémque fidei doctrina pulchrè conſenſiſſe, & debitam ſacroſanctæ Eccleſiæ venerationem obedientiámque tot ſeculis perſoluiſſe. Quòd igitur Phariſæos de Ioanne iudicium tuliſſe aſſeuerãt, id in hos conuenit maximè, taléſque ſe orbi produnt & oſtẽdunt, quòd ſint videlicet peſtes orthodoxæ religionis à Deo ſancitæ atque confirmatæ. Hactenus ergo C concedimus aduerſariis, vt aliquid cum Ioanne cõmune habeant, ſi modò fictæ ſeceſſionis cauſæ admittendæ videantur. At ſi vitam Ioannis & officiũ contemplemur, optamus & precamur ex animo, vt illi quemadmodum videri volunt, ſic & reipſa probent, ſe Ioanni minimè diſſimiles eſſe. Probabunt autem, ſi ſine contemptu Eccleſiaſtici magiſtratus, ſine deprauatione veræ doctrinæ, ſine Eccleſiæ perturbatione & ſchiſmate, lucernæ ſint ardentes & ſimul foris lucentes, hoc eſt, ſi Dei proximíque charitate flagrent, & vitæ innocentis lumen omnibus præferant, ſi prætereà Chriſti ſponſi fideles amicos ſe præbeant, nihil vt illius gloria ducant antiquius, & in ſponſa illius honoranda omnem operam ſtudiúmque conſumant. Verùm hæc miſſa nunc facimus, vt ea videlicet, quæ ob notam iſtorum perti- D naciam & morbum inſanabilem optare potius, quàm ſperare poſſe videmur. Bonos profectò viros non decebat, tanta fingendi calumniandíque ferri libidine, præſertim in re prorſus nec vtili nec neceſſaria: ſed ita his viſum eſt, vt ſi non apertè, at obliquè ſaltem exemplò fictitio ſe ſuáſque nouas in religione molitiones excuſarent, & apud rudem ſimplicémque populum tuerentur.

Vbi Ioanni conferri poſſint nouatores.

Quid aduerſarij cũ Ioanne commune, quid ab illo diuerſum habeant.

Ioan. 5.

ADIVNGVNT & illud, quod ferè prætericramus, Ioannem Sacerdotum ligaſſe peccata, excommunicationẽ proculdubiò intelligentes. Hanc verò ligandi poteſtatem ſcimus à Chriſto inſtitutam, & poſt eius mortem non à Ioanne, ſed ab Apoſtolis, ad comprimendam improborum contumaciam, in vſu haberi cœpiſſe. An verò vana & friuola, prorſuſque ridicula iſthæc non eſt inuentio, vt quem Ioannem pro arbitrio ſuo ſtatuunt, à Iudæis pro hæretico habitum & excommunicatum fuiſſe, vt diximus, eum nunc etiam

An Ioannes Iudæos præcipuos excommunicarit.

Matth. 18. 1. Cor. 5. 1. Tim. 1.

fingant velut ardenti vindictæ cupiditate permo-
tum, ſuorum iudicum peccata ligaſſe, nec ipſorũ in-
dignationem aut bruta, vt vocant, fulmina tantillũ
Quomodo Ioãnes dixerit, Progenies viperarum, &c. *Hom. 11. in Matth.*
curaſſe? Quid enim, ſi Ioannes Phariſæos & Sad-
ducæos percutit hac oratione: Progenies viperarũ,
quis demonſtrauit vobis fugere à ventura ira? ideó-
ne ſtatim quæ iſti talibus affingunt, & de Ioanne
ipſo iudicant, vero ſunt conſentanea? Aliter quidé
Chryſoſtomo viſum eſt, cùm hæc ipſa Ioannis ver-
ba interpretaretur: Si ſermonem, inquit, Ioannis
diligenter intendas, increpationi temperamentum
laudis admiſcet. Hæc quippe dixit admirans, quòd
ea, quæ illis penè impoſſibilia videbantur, vel ſerò
implere potuerunt.] Sed enim relinquamus hoſce
floſculos talibus hiſtoricis, quibus cùm libet, etiam
licere ſibi putant, narrationibus Euangelicis nihil
non aſſuere, & quiduis de Ioanne fingere, quod illis
animus impurus, & ad maledicendum propenſus
ſuggeſſerit.

Ioannis doctrina percutit etiã nouatores de ſola fide docentes. *Matth. 3.*
QVID verò, ſi quod Ioannes cum Phariſæis &
Sadducæis agit, id ad communem nouatorum er-
rorem conuellendum prorſuſque reiiciendum, in
primis pertinere probemus? Ioannes illis hunc in
modum concionatur: Progenies viperarum, quis
demonſtrauit vobis fugere à ventura ira? Facite
ergo fructum dignum pœnitentiæ: & ne velitis di-
cere intra vos, patrem habemus Abraham: Dico
enim vobis, quoniam Deus eſt potens de lapidibus
iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Vbi præclarè docet Ba-
ptiſta, partem ſuorum & Euangelij auditorum falli
vehementer, qui ſibi magnoperè placent atque tũ,
ob Dei cognitionem, tùm ob fidei profeſſionem,
tùm ob promiſſiones diuinas Patribus factas vanè
gloriantur. Hi ſat habẽt, ſe numero filiorum Abra-
hæ contineri, ac fidei titulum oſtentare, & cũ præ-
cipuis fidei profeſſoribus religionem habere com-
munem: quódque cum illis egit pepigítque Deus,
hoc ad ſe indiſcriminatim, atque vt ita loquar, in-
fallibiliter volunt pertinere. Iactabant tunc Iudæi
ſuum patrem Abrahamum, quo cum fœdus inijſſet
Deus, cuius & ſemini maxima quæque promitte-
rentur, & quẽ fortaſſis adhuc apud Deum ſuæ gẽti
fauere & patrocinari certò ſtatuebant. Iactant &
Iudæis non diſſimiles nouatores in vana fiducia iactanda.
hodie Chriſtum Sectarij, licet de multis magniſq;
fidei rebus impiè ſentiant, Chriſtique corpus miſe-
rè dilacerent, & haud rarò ſecundum carnem viuãt:
qui tamen Chriſti promiſſionibus gloriãtur, Chri-
ſtúmque ſe mediatorem & apud Patrem aduocatũ
habere toties támque confidenter clamitant, ac de
illo ſalua ſibi & ſuis omnia citra hæſitationem vllã
Ioannes vanam credentium fiduciã reijcit.
certiſſimè pollicentur. Retundit autem Ioãnes in-
anem iſtiuſmodi iactationem, falſámque perſua-
ſionem ex animis conatur eximere, nec ſuſtinet ho-
mines tàm malè ſecuros, qui diuinis promiſſioni-
bus, & ſpecioſo fidei libertatiſque nomine libenter
abutantur, ita vt certò ſtatuant, ſine timore, ſine
pœnitẽtia, ſine benefactis, ſe veram iuſtitiam ac ſa-
lutem æternam conſecuturos eſſe. Etſi enim ſua
Dei promiſſa in quibus efficacia.
promiſſa Deus ſemper faciat, nec mentiri vnquam
velit aut poſſit veritas, tamen ab indignis & obſti-
natè peccantibus, vel ab Eccleſiæ ſuæ fide obedien-
tiaque alienis ſuam ille gratiam auertit, adeò vt etiã
certas illis pœnas interminetur. Is quippe ſuas pro-
miſſiones in hominibus tantum morigeris & gratis,
Eccleſiæ ſuæ domum & ſocietatẽ nõ deſerentibus
complere decreuit, neque inuitos beat, ſed eos, qui

A oblatæ gratiæ ſe lubentes ac totos applicant, neque
fide tantùm, ſed & operibus germani Abrahæ filij,
ſuíque diſcipuli & ſectatores eſſe contendunt. Si *Ioan. 13. & 15.*
hæc ſcitis, inquit Chriſtus, beati eritis, ſi feceritis ea. *In eundem locum Ioannes.*
Et rurſus: Omnem palmitem in me non ferentem
fructum, tollet eum pater. Hoc eſt, vt Theophyla-
ctus explicat: Omnem hominem qui per fidem fa-
ctus eſt pars radicis, & Domino vnitus, & incor-
poratus ei, oportet & fructum afferre: nimirum
vitam habere virtutibus præditam. Etenim ſi quis
ſolam ac nudam fidei confeſſionem habeat, & non
per obſeruationem mandatorum fructum ferat,
palmes ſit mortuus. Fides enim abſque operibus res *Iacob. 2.*
mortua eſt.] Huc ergo tendit Ioãnis oratio, vt qui *Ioann. 1*
ſe ſaluos eſſe volunt, miſſam faciant vanam omnẽ
B iactationem, nec ſolùm in Chriſtum DEI agnum,
qui tollit peccata mundi, credant ſeque coniiciant,
ſed & pœnitentiam ſeriò meditentur, veríſque vir-
tutum ſtudiis commendati, frugiferas ſe arbores in
agro Eccleſiæ eſſe teſtentur. Hoc ni faciant, horren- *Matth. 3.*
dum illis iudicium Dei, qui alios Abrahæ filios ex *Luc. 3.*
lapidibus ſiue gentibus ſit excitaturus denunciat, &
omnibus fructum bonum non facientibus ſempi-
ternos cruciatus ſeuerè admodum interminatur.

QVAE maiorẽ adhuc lucem accipient, ſi Chry- Quo fuerint affectu prædi-
ſoſtomum teſtem adhibeamus, qui docet, Phariſæos ti, quos Ioannes arguit ac-
& Sadducæos malè intellecta Ioannis doctrina ſibi cedentes.
perſuaſiſſe, factu eſſe facile, quod ille videretur po-
ſtulare, vt ſemel nimirum erubeſcerent, & peccata
confiterentur, atque baptizarentur: hoc demùm
C ſatis fore ad iuſtitiam coram Deo conſequendam.
Adiungit poſtea, multos eſſe pſeudochriſtianos il-
lorum imitatores, qui ſatis habeant baptizari, etiãſi Plerique Chriſtiani Iudæos imitan-
benè operandi voluntas & propoſitum deſit. Vti- tur, & Ioannis merentur ob-
tur & ſequenti comparatione: Sicut Iudæi putabãt, iurgationem.
ſe propter hoc ſolùm ſaluandos, quia erant filij
Abrahæ: ſic & multi inſipientes Chriſtiani per hoc
ſolum putant ſe eſſe ſaluandos, quia ſunt Chriſtia-
ni. Ad quos conuenienter dicit Ioannes: Nolite
dicere quia ſumus Chriſtiani, ſed facite dignos pœ-
nitentiæ fructus.] Tùm idem Chryſoſtomus gra-
phicè nobis depingit non ſolùm ſui, verùm etiam
noſtri temporis hominum opiniones. Vt enim
Ioannis de pœnitentia doctrinam & philoſophiam
quaſi auſteriorem eludant, in omnem ſe partem
D miſere torquent, ac improbe tergiuerſantur.

QVAM vanus eſt interim Sarcerius, qui aduer- Error Sarcerii de torquẽ-
ſus hanc Ioannis claram veriſſimámque doctrinam tis verba Ioã-
audet hoc loco dicere, ſolam eſſe fidem, quæ faciat nis & Abrahæ
veros Abrahæ filios, cum de fide quidem nulla fiat opera ad ſolã
hic mentio, & opera præcipiantur his, qui Deum fidem.
fide cognoſcebant, neque minus Dei, quàm Abra-
hæ ſe filios eſſe gloriabantur. Addit etiam, quod
Chriſtus apud Ioannem dixit: Si filij Abrahæ eſtis,
opera Abrahæ facite, ad fidem ſolam pertinere.
Hoc verò eſt verba Domini penitus inuertere &
deprauare, Euangelicámque ſententiam ad Luthe-
ri vel placita, vel paradoxa confirmanda conatu Lutheri paradoxa de ſo-
plane ſacrilego detorquere. Quid enim aliud, quàm la fide.
paradoxum dici meretur, quod à Luthero tàm in-
ſolenter dictum eſt? *Sola fides Christi neceſſaria, quod* *Ioan. 8.*
iuſti ſimus: cætera omnia liberrima, neque præcepta am- In comment.
plius, neque prohibita. Cui illud affine eſt: *Deus pa-* ad Galat.
ter in fide omnia poſuit, vt ſi quis hanc habuerit, omnia cap. 2.
habeat. Chriſtianus liber ab omnibus eſt, & ſuper om- Et de libertate Chriſtia-
nia, vt ita nullis operibus ad hoc indigeat, vt iuſtus ac na.

ſaluus

Lib. decapt. Babylonica.

ſalmus ſit: ſed ſola fides hæc omnia largitur abunde. Ex eadem eius officina prodit & illud: *Nulla peccata poſſunt hominem damnare, niſi ſola incredulitas.* Deum immortalem, an quicquam ad ſedulam bonorum in virtute & pietate exercitationem peſtilentiùs, ad omne verò pœnitentiæ ſtudium in plurimis labefactandum commodius, & Ioannis doctrinæ ſcriptiſque Apoſtolorum magis contrarium potuit excogitari? Fruſtra illi ſcilicet tot ſeculis docuerunt, qui cum Apoſtolis præter fidem opera tot modis inculcarunt, & in commendandis iuſtitiæ ac pœnitentiæ operibus operam maximam collocarunt, fidémque ſine illis mortuam eſſe pronunciarunt.

Iacob. 2. Ephes. 2. 2. Pet. 1.

Quid ſit Sarcerio patrem habere Abraham.

Eiuſdem eſt farinæ prorſus, quòd Sarcerius aſſeruit, habere patrem Abrahamum, aut in Abrahamo gloriari, eſt ex fiducia operum quærere prærogatiuam in carne, vt iuſtificeris aut iuſtitiam aſſequaris. Sed ne hæc quidem friuola falſáque interpretatio Ioannis noſtri explanat ſententiam, & è ſequentibus probari poteſt, pugnare Ioánem aduerſus eos, qui fiducia ſolius promiſſionis factæ diuinitùs, poſt habitis interim operum meritis, ſe alióſque conſolabantur.

De craſſis erroribus Sadducæorum.

TVM quod ad Sadducæos attinet, quos Ioannes eo tempore compellabat, haud video, quibus illi fiderent operibus, vt qui animas hominũ eſſe mortales credebant, ac tales erant prorſus, quales inter ethnicos Epicuræi, vt Brentius quoque teſtatur. Certè nec mortuorum reſurrectionem, neque Angelum, neque ſpiritum eſſe, ſicut Lucas aſſerit, ſentiebant: qui in tantis etiam tenebris verſabantur, vt Christus illos hac graui reſponſione feriat. Erratis neſcientes Scripturas (Moyſen autem ſolùm recipiebant) neque virtutem Dei. Quare non malè de illis dixerimus, quòd ingenuè prorſus de ſuis Euágelicis fatetur Brentius, nec voluntatem illis, neque facultatem fuiſſe bonis operibus confidendi. *Tanta eſt*, inquit, *morum corruptio his temporibus, & tantum ſtudium in iuſtitiæ, vt nullum videamur occaſionem habere confidendi bonis operibus. Quid enim confidas his, quibus cares?* Et audent tamen iſti è Sadducæis tàm impiis tùm monachos, tùm neſcio quos iuſtitiarios facere, nimirum vt ſic etiam inuidiam Catholicis conflent, & conflatam augeant. Ioannis autem huc tẽdit oratio, vt quæ ad baptiſmum pertinent, vrgeat maximè, & accedentibus ſalutarem incutiat timorem, falſámque perſuaſionem adimat Phariſæis ſimul & Sadducæis, qui licet obſtinatè peccarent, tamen patre Abrahamo, Deíque promiſſionibus, & qualicunque fidei ſeu legis profeſſione tantoperè gloriabantur, & propter carnalem propagationem ſe Dei populum & Eccleſiæ membra eſſe iactabant, adeóque hinc præ ſe publicanos & gẽtes omnes ſuperbè deſpiciebant: cùm interim ſiue fidem, ſiue opera ſpectemus, nihil minus illi quàm ſecundum Spiritum Dei cultores, & Abrahæ imitatores, germaníque filij eſſe laborarent. Ioannes igitur illos percutit ſeria oratione, & præfractos ſibíque nimiũ placentes à peccatis reuocat ad pœnitentiam, illíſque benè ac beatè viuendi ſtudium accuratè commendat. Nec enim omnes qui ex Iſraël ſunt, cenſore Paulo, Iſraëlitæ: neque qui ſemen ſunt Abrahæ, omnes eius filij: ſed qui fidem Abrahæ imitantur, eiúſque opera faciunt, germani ſunt Abrahæ filij, qui & cum eo in Dei regno recumbent. Nec ſolùm Ioannes, ſed & Chriſtus ipſe contra hoc peruicax hominum genus diſſerit eò, quòd conſilium Dei ſpernerent, ac Ioannis baptiſmum detractarẽt, cuius gratia Publicani totúſque populus, vt Lucas inquit, Deum iuſtificauerunt. Quare Chriſtus tàm ſeuerè illos arguit: Amen dico vobis, quia publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei. Venit enim ad vos Ioannes in via iuſtitiæ, & non credidiſtis ei. Publicani autem & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes, nec pœnitentiam habuiſtis poſteà, vt crederetis ei. Sed nos loco ſuo dicemus, quales tandem veræ ſalutariſque pœnitentiæ fructus, optimus pœnitentiæ doctor Ioánes intelligat, & à lapſis requirat.

In 3. c. Matt. Actor. 23.

Matth. 22.

Eccl. 3. Matt.

Nouatores etiam ſi velint de bonis operibus confidere non poſſunt.

ſecundum Brentium.

Scopus doctrinę Ioánis de pœnitẽtia. Cur Sadducęi à Ioanne maxime reprehenſi.

Luc. 18.

Veri Abrahæ filij. Rom. 9. Matth. 8.

Luc. 7. Matth. 21.

CAPVT DECIMVM.

Amen dico vobis, non ſurrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptiſta. Matth. 11.

Cuius ego non ſum dignus, vt ſoluam eius corrigiam calceamenti. Ioan. 1. Matth. 3. Luc. 3.

MAGDEBVRGENSES.

I*Vramento aſſeuerat Chriſtus, inter natos mulierum non ſurrexiſſe maiorem Ioanne Baptiſta. Id verò totum propter officium dicitur, quod præco erat præſentis Meſſiæ, atque regno ipſius viam pararet: ſe tamen eis præfert, licet ſe minorem vocet propter ſummam humilitatem, quam erga Patrem ſuum cæleſtem præſtat.* Cent. 1. lib. 1. col. 365. Et col. 134. *Ioannes Baptiſta inquit Ioan. 1. Cuius ego non ſum dignus vt ſoluam corrigiam calceamenti, & in hiſtoria Euangelica ſæpe imbecillitates Apoſtolorum annotantur, vt nos moneant de eorum imperfectione in hac vita.*

CENSVRA.

Matth. 3. Luc. 3. Ioan. 1. & 3.

MIRVS eſt Ioannes baptiſta in ſeipſo deprimendo, ſuíſque rebus extenuandis, vt omnes Euangeliſtę teſtantur. Mirus contrà Chriſtus in illo tùm apud ſuos, tùm apud populum vniuerſum prædicando. Inter cæteras verò laudes, quas præcurſori & Baptiſtę ſuo ampliſſimas defert, hęc omniũ maxima & luculẽtiſſima videtur, cũ inter natos mulierũ neminem illo maiorẽ in lucẽ editũ vnquá eſſe diſertis verbis pronunciat, quin etiam iureiurando cõfirmat. Quá quidem laudem nouatores ſuo more ſic exponunt, perinde ac ſi

Quomodo ſentiant noua tores, inter natos mulierum Ioanne nullū eſſe maiorē.

a In 11. cap. Matth.

Chriſtus nihil aliud in Ioanne, quàm Prophetici muneris excellentiam indicauiſſet. Quare ſic à Bullingero [a] ſcriptum eſt: *Vnum Ioannem omnibus Prophetis ſanctis committit, & illos omnes longe excellere pronunciat, nimirum in miniſterio Euangelico, ſiue prophetandi euidentia. De hoc enim in præſentia agitur. Cæterùm vnicum hic excipit e mortalibus dominus, nempe ſemetipſum.* Monet & Bucerus [b] hîc agi de Prophetiæ potiſſimum dignitate. Caluinus in hunc modum habet: [c] *Chriſtus dum præſtantiſſimum inter filios mulierum Ioannem eſſe affirmat, non tam ad ſanctimoniam vitæ, quàm ad miniſterium reſpicit.* Craſſiùs autem explicat ſuam ſententiam Sarcerius: [d] *Aetiologia eſt*, inquit, *commēdans Ioannem, à ſingulari gratia & prærogatiua, quam Ioannes habuit in carne præ reliquis hominibus. Vnde & inquit Chriſtus: Inter natos mulierum, non coram Deo. Similem locum habes de Maria prærogatiua, quam ipſa habuit in carne. Vnde & Angelus dixit, Benedicta tu in mulieribus, non coram Deo.* Quòd ergo dicitur Ioannes reliquis maior, id fieri monet Sarcerius, reſpectu gratiæ ſingularis & prærogatiuæ in carne. Nam coram Deo neque perſonarum reſpectus eſt, neque prærogatiua vlla, vt idem loquitur. Quæ omnia fient adhuc clariora, ſi Loſſius accedat, qui hac propoſita quæſtione, Cur vocet Chriſtus Ioannem excellentiorem Prophetam? in hunc modum reſpondet: *Primùm, quia Chriſtum præſentem digito monſtrauit: deinde quia Ioannes inchoauit nouam Eccleſiam, quæ vſque ad finem mundi duratura eſt, inſtituit nouam cæremoniam baptiſmi, & recepit gentes ad ſocietatem Eccleſiæ Dei ſine circumciſione & ceremoniis Leuiticis, quod alij Prophetæ non fecerunt.* Quibus verbis vana & falſa illa comminiſcet Loſſius: quæ iam antè confutauimus: Ioannem nimirum inchoaſſe nouam Eccleſiam Chriſtianam, inſtituiſſe baptiſmi Sacramentum, recepiſſe gentes incircumciſas ad eccleſiæ ſocietatem, & neglexiſſe Sacramentum circumciſionis ſimúlque cæremonias Leuiticas. Quæ omnia quoniam abſque Scripturæ fundamento aſſeruntur, Chriſtique obſcurant beneficium, & magnam præ ſe ferunt in legis & Euangelij tempore diſcernendo imperitiam, longiore confutatione nobis indigna eſſe videntur. Cæterùm vt ad caput præcipuum redeamus, communis eſt ſententia nouatorum, Chriſtum hoc loco de officiali & publica Ioānis dignitate, ſicut Lutherus appellat, non autem de perſonali ſanctitate ſermonem habere. Nos cōtrà probabimus, Ex Chriſti iudicio & ſententia hoc loco ita prædicari Ioannem, vt reliquis non minus ob vitæ ſanctitatem, quàm propter Propheticis muneris excellentiam præferatur. Quis enim dubitauit vnquam, hanc excellentiam Ioanni merito tribui, vt maior Propheta dicatur, qui, vt Ambroſius docet, [e] viam Domini non ſolùm naſcendi ſecundum carnem ordine, fideique nuncio, ſed etiam præcurſu quodam glorioſæ parauerit paſſionis? Maior ſanè Propheta, in quo finis eſt Prophetarum: maior propheta, quia multi cupierunt videre, quem iſte propheta conſpexit, quem iſte baptizauit.] Deinde cùm Chriſtum prophetam, imò Dominum prophetarum Ioanni prætuliſſet, hoc etiam adiunxit: Hunc Ioannem omnibus dico eſſe maiorem, ſed inter mulieres, non virginis natos. Maior enim fuit iis, quibus æqualis eſſe poterat, ſorte naſcendi.]

b In 3. cap. Matth.

c In harmonia Euangelica.

d In ſcholiis ſuper cap. 7. Lucæ.

Schol. in dominicam 3. Aduentus.

Loſſij ſententia, cur Ioānes alios Prophetas excellat.

Annot. breuiſſ. in c. 11. Matth.

Ioannes maior Propheta dictus.

e In Lucam circa finem 5. lib.

Nō minus ob

Eſt hoc præſens Chriſti dictum, ſi antecedentia & conſequentia ſedulò conſideremus, quoddam epiphonema, vel ſi malis, epilogus, ſuperiora concludens, quibus Ioannes apprimè commendabatur. Eum verò laudarat Dominus ob fidei & confeſſionis veræ conſtantiam, ob vitæ auſteritatem, ob docendi & prædicandi munus, vt hinc eū prophetam & pluſquam prophetam, imò & Angelum à Malachia prædictum appellauerit. Inde ſtatim ad hæc verba deſcendit: Amen dico vobis, non ſurrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptiſta. Iam verò quàm ſit ineptum, frigidum & abſurdum obſecro, ita ſentire, Chriſtum tot verbis vnum idemque ſibi voluiſſe, cùm Ioannem prophetam, & pluſquàm prophetam, & Angelum, & inter alios maximum atque præſtantiſſimum fecit? In quibus diuerſa & dixit certè, & intelligi voluit ſumma illa ſapientia, & velut gradatione quadam ſenſim aptéque ad maiora peruenit, vt illum quem tot modis celebrauerat, velut in faſtigio ſeu perfectione virtutis & ſanctitatis tādem collocaret. Nec enim ſat habuit, Ioannem ratione officij prophetam, & pluſquàm prophetam dicere, ſed vt eminentem & incomparabilem illius magnitudinem perfectionémque comprobaret, iuſiurandum aſſumpſit, & grauiter aſſeruit, eum reliquis poſt hominū memoriam mortalibus omnibus non eſſe inferiorem, ſed & maiorem ex mulierum filiis nullum hactenus produxiſſe. Quocirca non tantùm Chriſti verba peruersè accipiunt, ſed etiā de Ioannis virtute & gloria palàm detrahunt, qui hanc ſupremam laudem ad ſolum prophetiæ munus reuocant, nec extendi volunt ad vitæ Ioannis perpetuā, & aliis non cōmunicatam innocentiam, tantæque virtutis & ſanctitatis prærogatiuam, quantā omnibus in hunc vſque diē admirari facilius ſit, quā imitari. Confirmat porrò hanc noſtram ſententiā Angelus, qui Ioannis laudes patri Zachariæ cōmemorans, ſimpliciter illum vocat magnū coram Domino, neque ſolum in eo commendat officium ſeu miniſterium, per quod multos filiorum Iſrael ad Deū conuerteret, ſed & de ſingulari vitæ eius ſanctimonia, déque gratia Spiritus ſancti copioſè & maturè illi adfutura prædicit. quòd autem dicitur: En erit magnus coram Domino, non ad corporis, ſed ad animæ, ſimúlque virtutis magnitudinem etiā Ambroſius refert. Et rectè notauit Procopius Gazæus, de Scripturæ more magnum prædicari eū, qui virtutem in omnibus ſedulò conſectetur ac ſeruet: itaque malū hominem nullum rectè magnum dici poſſe, cū Scripturæ conſuetudo vetet, hanc magnitudinē ſeu excellentiam malis attribuere: Moyſen verò & Ioannem hoc titulo celebrari, quòd verè magni & ſingulari virtute præditi eſſent. Nec fit quidem temerè, quòd cum Chriſtus Ioannem eximiè laudaſſet, & reliquis inter natos mulierum maiorem pronunciaſſet, hoc ſtatim adiecerit, qui autem minor eſt in regno cælorum, maior eſt illo. Vbi ſeipſum cū Ioanne confert, vt poſteà dicemus, & minor videri vult, ſicut erat, ętate videlicet, multorúmque opinione, quēadmodum Chryſoſtomus etiam interpretatur. Oſtendit igitur, ſi diligenter animaduertas, reliquis omnibus præſtare Ioannem, quod ad vitæ ſanctitatem & gratiæ dignitatem attinet, Dei filio duntaxat excepto, quem Angelus Gabriel iure ſanctum ſanctorum appellat, & de quo ipſe Ioannes: qui de cælo venit, ſuper

omnes

Vitæ ſanctitate quam ratione muneris Prophetici Ioannem reliquis anteponi.

Matthæi 11. Malach. 3.

Quomodo vel quo verborum contextu Chriſtus eminentem Ioānis ſanctitatem adſtruat in Euangelio.

Ioannis virtuti & gloriæ detrahunt nouatores.

Luc 1. Magnus coram Domino, cur Ioannes dictus ab Angelo.

In c. 1. Luc. In 26. c. Gen.

Quis Magnus in Scriptura dicatur.

Chriſtus ſe ſolum cum Ioanne confert, ſeque illo maiorem facit.

In breui enarr. c. 11. ſuper Matth.

Daniel. 9. Ioann. 3.

omnes eſt. Nec obſtat, quòd alij hoc loco mino- A rem in regno cælorũ angelum, aut quẽuis cælorũ ciuem velint ſignificari. Nã cum his quoque collatus Ioánes, licet ſecundum ſtatũ gloriæ ab illis ſuperetur, dũ in carne peregrinatur, quod nemo negat, tamen adhuc Ioanni manet ſua prærogatiua, vt inter mortales quidem nulli cedat, ſed maior ſit omnibus ſplendore virtutis, nullus vt virorum, ſicut ex Patribus oſtendemus, Christo ſimilior eſſe videatur.

Apoſtolorũ miniſterium Ioannis miniſterio præferendum.

PRAETEREÀ ſi Ioannes officij ratione tãtùm aliis antecelluit, quemadmodum aduerſarij putant, hoc conſequi neceſſe eſt, vt in miniſterio etiam Apoſtolis præponatur. At horum primum & præcipuũ eſt munus, quod in Eccleſia dedit, & in primis prædicari vult Deus, quemadmodũ & Paulus ᵃ comprobat. B Illis primitiæ Spiritus abundanter collatæ, illi magiſtri orbis, illi Eccleſiæ fundamenta & principes populorum, illi ſal terræ & lux mũdi, illi cæli gloriam Dei enarrãtes, illi ſummis quibúſque diuini ſpiritus donis inſtructi ac repleti, vt Prophetas omnes, inter quos & Ioannes, veluti ſoles quidam minora ſydera, ſua quidem luce, ſi non prorſus obſcurent, at ſaltem non poſſint non aliquantum ſuperare: Tùm res ipſa loquitur, Apoſtolos multò pleniùs, efficacius atque felicius orbe toto ea præſtitiſſe, quæ Ioannes pro ſui quidem muneris ratione apud Iudæos, & ſub lege duntaxat inchoarat, & imperfecta reliquerat. Nec enim fuit idoneus æquè miniſter noui teſtamenti, ſicut illi quos ſibi Chriſtus delegit ac dotibus admirandis inſtruxit, vt eſſent probatiſſimi teſtes ſummis prodigiis commendati, & ampliſſimi præcones Euangelij toto orbe terrarum. C Non igitur ad magnitudinem officij præcipuè reſpicit Chriſtus, cum Ioánem celebrat, ſciens vtique Apoſtolos eo eſſe maiores, ſed loquitur potius de perfectione virtutum atque chariſmatum, quæ nec antea in Prophetis nec in Apoſtolis eo quidem tempore cumulatoria, quàm in Ioanne, reperiebantur. Atque vt breuiter dicam, maior Ioannes Apoſtolis eſſe potuit vitæ merito perſonali, vt vocant, maior autem poteſtate & officio Apoſtolatus eſſe non potuit. Anſelmus ita dixit: Ioannes non fuit inferior meritis Apoſtolis, ſed tãtum officio miniſterij. Maius enim miniſterium non fuit, quàm Apoſtolatus: tamen in cælo non fuit Ioannes minoris dignitatis quàm Apoſtoli.] Neq; nobis obſtat, quod Bucerus obijcit, Chriſtum apud Lucam dicere. D Maior inter natos mulierum Propheta Ioanne Baptiſta non eſt: ac idcircò Ioannem, non omnibus, ſed Prophetis conferri & anteponi. Nã Prophetæ nomine cõtinetur nõ modò qui Prophetico Spiritu donatus futura prædicit, vel diuina tradit myſteria, ſed & qui ſanctitatis ac pietatis laude præſtat. Nec habebant Iudæi aliud ferè gratioſius & venerabilius nomen, quod de homine eximiè probo atque præſtante vſurparent. Proinde qui Chriſtum verum eſſe Meſſiam, & Prophetam illum à Moyſe promiſſum nondum intelligebant, Prophetæ tamen nomine illũ cohoneſtabant. Matth. 14. & 21. Marci 6. & 11. Luc. 7. 9. & 24 Ioan. 7. Nota eſt Phariſæorum interrogatio, cùm ex cæco illo nato percontatentur: Tu quid dicis de eo, qui aperuit oculos tuos? At ille dixit: Propheta eſt. Prophetas enim vocabant diuinos viros, ſicut & Euthymius

ᵃ Ephes 4. 1. Cor. 12. Rom. 8. Apoc. 21. Pſalm. 47. Math. 5. Pſalm. 18.

2. Cor. 3. Luc. 22. Luc. 24. Marc. 16.

Quomodo Ioannes maior & minor Apoſtolis fuerit.

In 3. cap. Matth.

Luc. 7.

Nomen Prophetæ quam late pateat.

Deut. 18.

Ioan. 9.

A annotauit. Qui verò Ioannem aſſerit maiorem eſſe Propheta verè propriéque dicto, an obſcurè monſtrat præſtare illum cæteris, qui ad Propheticam virtutem atque excellentiam nondum peruenerunt? Deinde vt maximè nomen Prophetæ ſtrictius accipiamus, & à Luca ſic dici fateamur: Matthæus hanc nobis lucem præbet, vt ſciamus, Chriſtum de omnibus etiam abſolutè dixiſſe, atque idcircò ſub nomine filiorum, qui ex mulieribus nati ſunt, Prophetas etiam comprehendiſſe, qui demum omnes Ioannis præſtantia & magnitudine ſuperentur.

Math. 11.

CAETERVM ne vel primi, vel ſoli habeamur huius honoris aſſertores, quem Ioanni à Chriſto delatum dicimus, teſtes & ſuffragatores noſtræ ſententiæ Patres, quos hîc ſequimur, in medium B adferemus. Primum Chryſoſtomus hæc Chriſti verba tractans, obſeruari vult Malachiæ locum ſine interuallo præcedentem: Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam. Sed quoniam hoc Prophetæ teſtimonium ad oſtendendam Ioannis excellentiam non ſuffecit, ſententiam quoque ſuam Dominus aperuit: Amen dico vobis, non ſurrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptiſta, id eſt, non peperit mulier Ioanne vnquam maiorem. Quæ ſententia, quamuis per ſe ipſa ſufficiat (ſic enim pergit dicere Chryſoſtomus) tamen ſi velis rebus ipſis veritatem inſpicere, veniat tibi in mentem menſa illius, educatio, mentíſque altitudo: ita enim in terris, quaſi in cælo verſabatur. Naturæ enim omni neceſſitate ſuperata mirabile quoddam peregit iter.] C Nec diſcedit à Chryſoſtomo Ambroſius, cũ ita pronuntiat: Magnus Ioannes, cuius magnitudini etiã Saluator teſtimoniũ perhibet, dicens: Inter natos mulierum maior non eſt Ioanne Baptiſta. Præcellit cunctos, eminet vniuerſis, antecedit Prophetas, ſupergreditur Patriarchas, & quiſquis de muliere, inferior eſt Ioanne.] Quid verò Nazianzenus? qui non contentus, Ioannem Eliam nouum, Prophetam maiorem, & veterum nouorúmque mediatorem facere, illum etiã ſponſi amicum eſſe dicit, qui ſuper omnes inter natos mulierum exiſtat. Cyrillus Hieroſolymitanus Ioánem confert cum Elia Thesbite in cælum aſſumpto, cum Enoch tranſlato, cum Moyſe legiſlatore maximo, cum Hieremia ſanctificato, & cum Prophetis demum omnibus. Probat autem ex hoc D ipſo loco, Ioanne maiores eos non fuiſſe, qui finis extiterit Prophetarum, & rerum Euangelicarum principium, quem & maximum Prophetarum, & noui Teſtamenti archiducem appellat. A Chryſologo ſic dicitur: Meritò in natis mulierum cunctis maior eſt hic Ioannes, qui non ſolum adulteros arguit, ſed & licita mulierum conſortia virginitatis amore calcauit.] Suffragatur planè Maximus, cum clariſsimè ſcribat: Hic eſt qui iudicio cæleſtis ſententiæ cunctis mortalibus antefertur, dicente Domino: Non ſurrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptiſta.] Quibus Chriſti verbis hoc etiam ſcholion Theophylactus adſcribit: præfert aliis omnibus præcurſorem.] Auguſtinus verò cum alicubi Patriarchas, Prophetas, Apoſtolos & Martyres nominâſſet, hoc addere non veretur: Nihil maius extitit in genere humano, quàm Ioannes Baptiſta, nec in natis mulierũ exurrexit. Si quæris excellentiam hominis, Ioannes Baptiſta eſt.] Et

Patrũ de Ioãnis ſanctitate, qua cæteris maior prædicatur, teſtimonia.

Hom. 38. in Math.

Math. 11.

Serm. 64.

Orat. funebris in Athanaſium.

Catecheſ. 3. ad illuminatos.

Serm. 174.

Hom. de S. Ioanne Baptiſta.

In cap. 7. Luca.

In Pſal. 29.

Cōtra aduerſ. legis & prophet. li. 2. c. 5. Serm. 4. de natiuit. Ioan.

Pſalmum 141. explanans, hanc ipſam confirmat ſententiam: cuius hæc quoque vox eſt: Potuerunt eſſe Ioanni aliqui æquales, aliqui eo minores: nullus autem maior, propter ſententiam domini: omnes tamen ſancti & iuſti & boni.] Iterum verò alibi Ioannem hominem perfectum appellat, cuius tanta ſit gratia cōmendata, vt ipſe de illo Dominus diceret: In natis mulierum nemo exurrexit maior Ioanne Baptiſta. Hinc porrò ita colligit: Si in natis mulierum, hoc eſt, in hominibus nemo exurrexit maior Ioanne Baptiſta, quiſquis Ioanne plus eſt, non tantùm homo, ſed & Deus eſt.]

Hom. 27. oper. imperf. in Matth.

Atque vt repetamus Chryſoſtomum, velut probatiſsimum teſtem: Puto, inquit, quòd omnes ſancti, quantum ad ſublimitatem diuini iudicij, inuicem ſibi aut inferiores ſunt, aut priores. Ex quo intelli- B gimus, quoniam qui ſe maiorem non habet, omnibus maior eſt. Vide ergo quia omnibus ſanctis eſt maior, cui ſolus Chriſtus eſt prior.]

In Ioannem Hom. 15.

Ioannes ad ſummam humanæ iuſtitiæ & virtutis apicē peruenit.

Eodē ſpectat, quod autore Cyrillo diuinus Baptiſta prædicatur, qui tanto virtutum excelluerit numero, vt ad ſummam humanæ iuſtitiæ & virtutis perfectionē perueniſſe aſſeratur, vnde maximam de ſe admirationem omnibus concitauerit, adeóque Chriſtus fuerit exiſtimatus. Ac idem rurſus Ioannem idcircò maiorem vocari docet, quòd ad virtutis apicem peruenerit, nulli pietate ſecundus. Vel ſicut alibi loquitur: Ioannes Baptiſta maior inter natos mulierum virtutis ſublimitate dicitur, qua ad eos peruenit terminos, quò humana natura peruenire poteſt.]

Lib. 2. in Ioan. cap. 24. Theſaur. lib. 3. cap. 4.

Hom. 1. de Ioan.

Euſebius verò Emiſſenus tanti facit Ioānem, vt eum pro dignitate laudari non poſſe dicat hu- C manæ vocis officio, qui prædicetur hoc præſenti dominicæ atteſtationis oraculo. Et ideo agnoſce, inquit, magnificentiam laudis ex dignitate laudantis: ac ſic dum nemo illo eſſe maior aſſeritur inter natos mulierum, datur intelligi, quòd Ioannes humanorum fugit menſuram meritorum.]

Hom. 15. ex varijs locis in Matth. In c. 3. Matt.

Sed & Baſilius Magnus ita locum intellexiſſe videtur, vt eū ad vitę ſanctitatem & auſteritatem referat, propter quam Ioanne inter natos mulierum maior ſurrexerit nullus, Neque contemnendus eſt ſanè autor Alfonſus Abulenſis, qui multis modis Ioannem alijs dici maiorem oſtendit: Primum quidem, ſi officium eius publicum in baptizando & prædicādo ſpectemus: deinde propter ſtatum integerrimæ virginitatis: ac hæc ratione authoritatis & famæ, quam ſibi apud omnes cōciliauerat: præterea D propter ſingularem & continuam vitæ auſteritatem: poſtremò quòd inter alios veteris teſtamenti homines, & ex peccatoribus actualiter, vt loquitur, non ſurrexerit quiſquam eo maior atque præſtantior, Demum vt Honorius hæc omnia nobis concludat: Quanta, inquit, veneratione ſanctus Ioannes ſit dignus, declarat nobis in Euangelio Dominus: Inter natos, inquit, mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Omnibus ſanctus maior affirmatur, ſolis angelis æquiparatur, vnde & angelus non immeritò appellatur.]

Serm. de natiuit. Ioā. Bap. Matth. 11.

Quibus epithetis & elogijs Ioannem ornent Patres vt eū reliquis maiorē fuiſſe commonſtrēt.

ATQVE hinc fit, vt præclara illi Ioannis competant epitheta, quibus non tàm per amplificationem, quàm vere & ad Chriſti ſententiam accommodatè paſſim à veteribus celebratur. Nimirum à Petro Chryſologo nuncupatur ſchola virtutum, magiſter vitæ, ſanctitatis forma, norma iuſtitiæ, virginitatis ſpeculum, pudicitiæ titulus, caſtitatis exemplum, pœnitentiæ via, fidei diſciplina. Vocatur ab eodem maior homine, par angelis, legis ſumma, Euangelij ſatio, Apoſtolorum vox, ſilentium Prophetarum, lucerna mundi, præcurſor iudicis, Chriſti metator, Domini teſtis, totius medius Trinitatis.

Serm. 127.

Similia ſunt apud Auguſtinum & Bernardum encomia, quibus idem Ioannes non ſolum ab his duobus, ſed à piis etiam omnibus ad finem vſque mundi, meritò commendetur: nimirum quòd ſit maior homine, par angelis, tuba cæli, præco Chriſti, arcanum patris, filij nuncius, ſignifer ſuperni regis, peccatorum venia, correctio Iudæorum, parentum gaudium, nobilitas generis, orbis exemplum, mortis expulſio, ianua vitæ, decus hominum, conuerſationis ſplendor, omnis iuſtitiæ principatus, lætitia angelorum, excellentiſsimus homo, conſanguineus Chriſti, amicus ſponſi, ſponſæ præparator.

Auguſt. de ſanct. ſerm. 22.

Bernar. ſer. de excellent. Ioan. Bapt. Vbi ſupra.

Ac rurſus ab eodem Bernardo appellatur Patriarcha, imò Patriarcharum finis & caput: Propheta, imò pluſquàm Propheta: Angelus, ſed & inter angelos electus: Virgo imò virginitatis inſigne ſpeculū, pudicitiæ titul9, caſtitatis exemplū: Martyr, ſed & Martyrum lumen, inter natiuitatem mortémque Chriſti, conſtantiſsimi forma martyrij: qui demum nouem ordinibus angelorum ſic inſertus ſit, vt etiam ad Seraphin apicem transferatur. Andreas verò Hieroſolymitanus hæc Ioanni attribuit epitheta, vt dicatur ciuis deſerti, aliptes orbis terrarum, ſponſi pronubus, Regis præco, præcurſor veritatis, legis ſilentium, gratiæ interceſſor, corona prophetiæ, Prophetarum concluſio, por- C ta pœnitentiæ, virginitatis ornator, ſalutis præparator, temperantiæ legiſlator.

Orat. de amputat. capit. Ioan. bapt.

Apud Theodorum Studitum ſunt hæc eiuſdē præclara nomina: Chriſti Eccleſiæ pronubus, lilium caſtitatis, roſa ſpiritualis flagrantiæ, pratum frugiferæ continentiæ, fax aduentus Chriſti, lucifer, paranymphus. Vocat eundem Prophetarum maximum, martyrum excellentiſsimum, & ſolitudinis à Deo ordinatum patronum.

Orat. de natali S. Ioan.

Vnum addam Iſidorum, à quo idem Ioannes, eximiè commendatur, quod angelo nunciante ſit conceptus, prænuncius Chriſti, præco iudicis, Propheta altiſsimi, vox verbi, amicus ſponſi, teſtis Domini, lucerna luminis, terminus Prophetarum, baptiſmatis initium: qui prænunciatus parentis vocem abſtulit, genitus officium linguæ reſoluit, qui nec dum editus Chriſtum prophetauit, D ſalutauit, ex vtero, in columba agnouit, in deſerto monſtrauit. Cuius veſtimentum, inquit, lanugo fuit camelorum, habitatio eremus, victus mellis & locuſtarum cibus.]

Lib. de vita & morte ſanctorum noui teſtamenti.

An hæc non ſatis indicant verè magnum, imò maximum Ioannem non ſolum ab angelo & Euangeliſtis, ſed à Chriſto etiam ipſo prædicari? Quæ omnia fient adhuc illuſtriora, ſi varia & præclara Ioannis nomina partim à Scriptura diuina, partim ab Eccleſiaſtica cōſuetudine confirmata diligenter animaduertamus, eáque decem ab Honorio collecta, ſic enumerantur: Ioannes dicitur vox verbi, Elias, pluſquàm Propheta, Angelus, Baptiſta, præcurſor redemptoris, præco iudicis, amicus ſponſi, paranymphus, lucerna lucens & ardens. Intelligunt verò ſapientes, non temerè, ſed graui prorſus de cauſa hæc nomina de Ioanne celebrari, & ad comprobandam illius excellentiam momenti adferre plurimum, ſi ritè ſingula ponderentur.

Decem excellentia Ioannis nomina.

Ser. de natiuit. Ioan. bapt.

VERVM

Qualẽ Brentius depingat Ioannem in carcere poſitum.
Matth. 14.
Marc. 6.
Luc. 9.
Io c. 4. Matt.

A VERÙM has tantas Ioannis laudes, neſcio ſi quiſquam magis obſcuret atque corrumpat, quàm Brentius, vbi de Ioanne in carcerem coniecto ſuam ſententiam dicit. *In afflictionibus Ioannis*, inquit, *oſtenditur etiam ſeria ira Dei aduerſus peccata. Et ſi enim Ioannes donatus eſt Spiritu ſancto in vtero matris, & accepit remiſsionem peccatorum per Chriſtum, ac duxit vitam obedientiſsimam, tamen geſtat adhuc peccatum, in quo conceptus & natus eſt in carne ſua. Quare neceſſe habet crucem ſuſtollere & affligi, vt admoneatur de reliquiis peccati ſui, & cogites illud Pſalmi: Si iniquitates obſeruaueris Domine, Domine quis ſuſtinebit? Et: Non intres in iudicium cum ſeruo tuo, quia non iuſtificatur in conſpectu tuo omnis homo viuens. Itaque cum Ioannes in vinculis fuit, non dubiũ eſt, quin in animo ſuo tale quid cogitauerit: Et ſi Herodes iniuſte me affligit, nec meritus ſum talem pœnam in humano iudicio, tamen ô Domine Deus meus, ſi tu velles de me ſecundum iuſtitiam legis tuæ iudicare, non ſufficeret hic carcer & ſqualor eius, ſed neceſſe haberem conijci in perpetuum carcerem inferni.* B

Pſal. 129.
Pſal. 142.
Ioãnem ſuſpicione peccati & malæ conſcientiæ perperam à Brentio grauari.
2. Reg. 11.

Quis verò pius nõ miretur, adeóque non ſtomachetur, cùm tàm imputam prorſuſque contumelioſam in Ioannem cenſuram audit, ſecúmque ritè perpendit? Quòd ſi vir ille ſanctiſſimus enorme crimen aliquod, ſicut Dauid adulterij & homicidij reus, perpetraſſet, an nõ durè ſatis & inclementer exceptus, & ab iſto ſeueriſſimo iudice caſtigatus meritò videretur? Coniectus eſt in carcerẽ vir ab omni purus crimine, & innocentia ſumma cõſpicuus, ſibique ſemper optimè conſcius, quem non ſolum populus vniuerſus, ſed Herodes etiam tyrannus, virum iuſtum & ſanctum eſſe ducebat, vt idcireò illum etiam reuereretur, ſicut Marcus oſtendit. C Sed enim quis homo doctus vnquam vel ſcripſit, vel exiſtimauit, hanc vincti Ioannis afflictionem, cui cauſam inceſta, & innocui ſanguinis ſitibunda pellex Herodias dederat, ex ira Dei proficiſci, vel propter ipſius Ioannis peccatum vllum infligi, eámue cum metu vel angore trepidantis conſcientiæ eſſe coniunctam? Nihil ſanè mirum, ſi piæ multorũ aures & mentes ad hanc atrocem Brentij criminationem exhorreſcant, & de hac atroci quæ Ioanni irrogatur, iniuria doleant vehementer. Verùm age vt ſanctiſsimo viro tàm indignè tractato & dirè vexato patrocinemur, hác noui Ariſtarchi cenſuram paulò preſſiùs hic excutiamus.

Marc. 6.
Luc. 1.
Brentius in Ioãne inſectãdo non ſibi conſtat.
Ioãnes nõ natus in peccatis, vt fingit Brentius.
Luc. 1.

PROBAMVS Brentij confeſſionem in eo quod dicat, Ioannem in matris vtero donatum eſſe Spiritu ſancto, & accepiſſe remiſſionem peccatorum D per Chriſtum, & poſtquam natus eſſet, obedientiſſimam, vel vt paulò antè dixerat, ſanctiſſimam vitam duxiſſe. Cum his verò pugnant ſequentia, in quibus ſui velut oblitus, contraria commiſcuit. Si enim Ioannes donatus eſt Spiritu ſancto in vtero matris, & accepit per Chriſtum remiſſionem peccatorum, quomodo idem in peccato natus eſſe dicetur? quod Euangelicis etiam verbis penitùs aduerſatur, quibus illum antequam naſceretur, ſanctum fore Angelus promittebat. Item, qua ratione peccatum in carne geſtat, & iram Dei ſentit, & neceſſe habet propter idem peccatum crucem ſuſtollere & affligi, & iuſtitiã legis extimeſcere, & neſcio quos, inferni cruciatus, perpetuúmque carcerem deprecari, ſi quidem à peccatis illum Chriſtus abſoluit, ac Spiritu ſancto inde ab initio tàm copioſe donauit, illúmque in vita ſemper obedientiſſima A & ſanctiſſima conſeruauit? An fuit, aut eſſe poteſt quiſquam, qui Spiritum ſanctum & remiſſionem peccatorum obtinens, neceſſe habeat ſeueram Dei iram aduerſus peccata experiri, & legis timere iuſtitiam, & non ſolùm in hac vita puniri, verùm etiam in perpetuum inferni carcerem detrudi? Quæ ſunt igitur hæc Brentij noua paradoxa? quæ inſulſa figmenta, non ſolùm ad Ioannis ſanctimoniam labefactandam, ſed etiam ad vitam & conſcientiã eius, neſcio cuius peccati mole atque ſuſpicione onerandã iniquiſsime excogitata?

Ioãnes quomodo affectus fuerit in carcere.
Galat. 6.
Matth. 10.
Rom. 8.
2. Cor. 3.
Rom. 8.

Cur vir ille ſanctus metueret aut angeretur animo in ſuo felici carcere, qui proculdubio didicerat in cruce gloriari, & ſibi pro lucro deputabat, ab iniquiſsimis ob cauſam iuſtiſsimam tàm nequiter affligi, & in ſupremum vitæ diſcrimen adduci. Mallebat vtique vir fortis iniuſta ferre, præſertim à tali Tyranno eiúſque nefaria pellice, quàm non iuſta dicere. B Sciebat non timendos eſſe, qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere. Quomodo illum legis timor inuaderet ac premeret, qui gratiæ ſpiritu imbutus, optimè cognoſcebat, his qui ſunt in Chriſto Ieſu, nihil eſſe damnationis, & vbi Chriſti regnaret ſpiritus, illic quoque libertatem & ſecuritatẽ ſummam adeſſe, mortémque Dei amátibus non formidabilem, ſed optabilem prorſus videri? Quod alius Chriſti amore flagrans diſcipulus poſteà dixit, ad ſe quoque ille pertinere iam ante putauit: Certus ſum, quia neque mors neque vita, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto IESV Domino noſtro.

Lætus non triſtis vel afflictus Ioãnis animus fuit in carcere.
Matth. 5.

C Quàm vero iram Dei aduerſus peccata ſua perſentiſceret aut reformidaret is, quem paulò pòſt nihil in vita peccaſſe docebimus, & cui non ſolùm famæ publicæ, ſed & conſcientiæ propriæ teſtimonium optimum atque firmiſsimum ſuppetebat? Iam cur iudicium Dei & carcerem inferni proponeret ſibi, qui regnum cælorum etiam ſceleſtiſsimis hominibus, modò pœnitentiam agerent, certiſsime pollicebatur? An de iuſtitia Dei & meritis peccatorum pœnis cogitationes in animo triſtes volueret, qui præterquàm quòd nullius omnino peccati, ſi Patribus creditur, ſibi conſcius, & in omni virtutum genere conſtanter exercitatus eſſet, multas graueſque in Domino gaudendi & exultãdi cauſas habebat? maximè verò quòd fidus ipſe ſponſi amicus audiret, quæ de Euangelij meſſe ſuccreſcente, déque deſiderato ſucceſſu operum Chriſti lætè nunciarentur. D Hinc meritò ille gratulabũdus in hanc vocem prorumpit: Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi, qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Hoc ergo gaudium meum impletum eſt. Quàm verò pulchrè concludit? Illum oportet creſcere, me autem minui.

Ioan. 3.
Matth. 11.
Luca 7.
Ioan. 3.

OB QVAM ſui diminutionem, vt ſic loquar, vir tantus haud dubiè tum ſibi, tum Chriſto, tum Eccleſiæ gratulabatur. Sibi, quòd cum perfectè humilis foret, minore in precio haberi & contemni ab omnibus deſideraret: Chriſto autem quòd nihil in terris haberet antiquius, quàm illius Euangeliũ, regnum & gloriam longè latéque propagari. Demum Eccleſiæ, cuius incrementum & ſucceſſum ex nulla re, magis quàm è Chriſti capitis ſponſique ſui exaltatione pendère ſapienter intelligebat. Poſtremò qui ambulabat in via Domini immacula-

tus, qui ingrediebatur ſine macula, & operabatur ſemper iuſtitiã, qui noo ſolũ ab omni peccato, ſed etiam ab omni ſpecie mali abſtinens & immunis, bona coram Deo & hominibus prouidebat, cur quicquam metueret ſibi, vt vel tẽporario, vel perpetuo carcere dignus iudicaretur? Quem ego quidem crediderim lætum illum optaſſe & excepiſſe diem, quo de conſpectu flagitioſorum hominum ablatus, & rebus humanis exemptus, puram animam dilecto reddidit creatori. Laudatur Ambroſius, quòd cùm moriturus ab amicis admoneretur, vt longiora viuendi ſpacia ſibi à Deo precibus obtineret, hanc præclaram ediderit vocem: Non ita inter vos vixi, vt pudeat me viuere: nec timeo mori, quia Dominum bonum habemus.] Ac tantò quidem rectiùs hoc ipſum diceret Ioannes in ſuo carcere, quantò longiùs ſanctitate præibat Ambroſium, quantóque ſciebat certius, bonorum laborũ glorioſum eſſe fructum, & quantò demum ſincerius deſiderabat immarceſſibilem illam iuſtitiæ coronam, quæ ſanctiſſimis eius laboribus à iuſto iudice parabatur.

Probabile eſt Ioannem optaſſe magis quam timuiſſe mortem.
Paulinus in vita Ambroſii.
Ambroſii morituri ſententia.
Sapient. 3.
2. Tim. 4.

NON eſt interim obſcurum, ex quibus fontibus aut potius lacunis hanc ſuam commeodationem hauriat Brentius, dum inhumanus hoſpes Ioãnem in carcere tàm immaniter tractat. Primùm fingit in illo, ſicut in renatis etiam omnibus, poſt acceptam gratiam peccatum originis remanere: propter hoc operibus illius, quantumuis piè ſanctéque cõfectis, coram Deo quidem ſuam manere impuritatem atque corruptionem ſtatuit. Præterea Ioannis imbecillitatem tantam eſſe ſomniat, vt duce ſpiritu legem implere, & Dei mandata ſeruare non poſſit: hinc illum legis terrore concuſſum fuiſſe, ac velut malè ſibi conſcium, Dei iudicium & pœnas peccatorum timuiſſe, haud ſecus profectò, quàm ſi atrociſſima quædam ſcelera deſignaſſet, ob quæ nõ ſolum præſentis, ſed etiam futuræ vitæ ſupplicia mereretur, adeóque inferni perpetuò carceri iuſtè manciparetur. Vult eundem, opinor, in omni opere bono peccaſſe, & quamlibet ſanctè quidpiam inſtituiſſet, tamen ſecundum miſericordiam Dei veniale, ſecundum iuſtitiam verò damnabile peccatum eo ipſo perpetraſſe, quemadmodum de iuſtis omnibus præceptor eius Lutherus auſus eſt aſſeuerare. Sed valeant tàm craſſi, támque peſtilentes errores, quos iſti de originis peccato turpiter philoſophantes inuexerunt, multíque Theologi argumentis ſolidiſsimis refutarunt. Concedamus autem iſthoc Brentio, vitam Ioannis haud omni peccato caruiſſe, & cum ſanctis aliis hoc habuiſſe ſibi commune, vt verè dicere potuerit: Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce ſeruo tuo. Petierit à Deo gratiam, qui præ ſumma humilitate ita ſeſe deiecit, vt quamuis eximia ſanctitate præcelleret reliquos, ſe tamen Chriſti miniſtrum indignum, & ad minimum ſeruitium ei exhibendum ineptum putarit. Quid nã ſuum hinc promouebit commentum Brentius, Ioannem ſcilicet præſentis iniuriæ, quam Herodes intulit, ſuis peccatis præbuiſſe cauſam, & charitate perfecta, quæ foras mittit timorem caruiſſe, mentémque illi non fuiſſe ſecuram, quæ iuge cõuiuium meritò appellatur? Non defuit illi profectò virtus Nathanaelis, qui verè Iſraëlita, in quo dolus non eſſet, à Chriſtu appellatus fuit, non cordis munditia, quæ ad DEVM pure videndum prouehit: non libertas ſpiritus, quæ legibus non coërcetur. Cur autem & quonam modo de peccato ſolicitus eſſet, in quo, velut electiſsimo organo, regnabat præpotens ille Spiritus, ſuóſque præcipuos fructus, charitatem gaudium & pacem, vberrimè producebat?

Ob quã cauſam Brentius Ioannem tam inique fingat meticuloſum & anxium.
Lutheri paradoxa.
In aſſertionib. artic. 32.
Pſal. 18.
Matth. 3. Ioan. 1.
1. Ioan. 4. Prouer. 15. Ioan. 1. Matth. 5.
1. Timot. 1.
Galat. 5.

FALLIT autem hoc maximè Brentium, quòd carnis iudicio ſanctos metiatur, & cæteris Ioannẽ exæquet, quem à lege peccati longè remotiorem, & Spiritu ſancto inde à matris vtero pleniorem fuiſſe conſtat, vt neque neceſſe ſit, nec deceat, ex communi regula hunc æſtimare, quem etiam infantem tàm multis, támque claris dotibus & prærogatiuis, vt docuimus, diuina bonitas liberaliſsime cumulauit. Errat itidem in eo Brentius, quòd ſibi perſuadet, quas ærumnas & afflictiones ab Herode Ioannes patitur, eas pro peccatis veluti pœnas tàm innocenti viro diuinitus impoſi. Etenim piorum, vt Ioannis & Iob, afflictiones & cruces, non ſunt ſigna iræ DEI, non pœnæ peccatorum, ſed variarum potius virtutum, vt potè fidei, humilitatis, patientiæ, charitatis, fortitudinis exercitia, nonnumquã & doctrinæ teſtimonia, nec vulgaria, vt imagini filij Dei ſeſe cõforment, incitamẽta, & ſalutares quædã ad perfectam homini ſanctitatẽ, maiorémque tùm gratiam, tũ gloriam apud Deum conſequendam medicinæ. Agnouit hoc etiam Melanchthon, cuius verba ſubſcribam, vt Brentianum figmentum ex illis etiã, quàm vanum ſit, appareat. *Peculiares, inquit, afflictiones, interdum ſanctis imponuntur, vt Eſaias eſt diſſectus, Hieremias lapidatus, Ioannes Baptiſta decollatus. Hæ afflictiones non ſunt pœna pro certis peccatis, ſed ſingularia opera, in quibus Deus vult oſtendere ſuam gloriam, Sicut & Propheta inquit: Etiam innocentes bibent calicem. Et huc pertinet diſputatio Iob, qui negat ſe propter peccata affligi. Docet enim pios vtrumque quod propter afflictiones non ſint reiecti: item quod afflictiones imponantur etiam alio conſilio Dei, nec ſemper ſint pœna certorum peccatorum.* Ac rurſus Melanchthon alibi de Ioanne docet, eum non propter aliqua certa delicta, ſed ſicut prophetas, apoſtolos, multóſque alios in confeſsione interfici, vt illa mors ſit teſtimonium doctrinæ, vt conſtet non fuiſſe ſimulationem, quia confeſsionem anteferat vitæ ſuæ. Quam ſententiã ſequitur quoque Maior. Veras autem ac proprias cauſas, ob quas iuſti ſanctíque viri huius vitæ calamitatibus & plurimis & grauiſsimis obiiciuntur (multæ enim ſunt tribulationes iuſtorũ) Chryſoſtomus diligenter excuſsit, eáſque decem in medium adduxit.

Cur erret hoc loco Brentius.
Luc. 1.
Quæ ſancti patiuntur, ſæpe non ſunt pœnæ peccatorum nec ſignaire Dei.
In 8. cap. ad Rom.
In cap. 14. Matth.
Pſal. 33.
Hom. 1. ad popul. Antiochen.

NVNC in medium prodeant Patres, qui Ioannem aduerſus Brentianam inſectationem defendant, eúmque doceant in ſuo carcere lætum, ad mortem anhelaſſe, & ſine peccato eiúſque pœna, ſine ira Dei, ſine metu legis vel iudicij, vt ſanctiſsime ſemper vixerat, ita viuendi quoque finem perfectiſsimum accepiſſe. Chryſoſtomus de illo in hunc modum eſt concionatus: Ioannes ſpecie homo, gratia angelus: quia nihil carnis erat in eo niſi viſio ſola: corpore tenebatur in carcere, anima autem in cælo. Et quod Herodes illi faciebat pro pœna, ille ſuſcipiebat pro beneficio, & ira illius, quaſi Dei miſericordia fruebatur, quia verum gaudium eſt ſanctorum exire de mundo.] Tùm paulò pòſt: Sicut ſeruus poſtquàm commiſsi operis impleuerit penſum, gaudet ante faciem Domini ſui apparere:

Patrum teſtimonia, quomodo Ioãnes in carcere fuerit aliter affectus, quã docet Brẽtius.
Op. imperf. in Matth. Hom. 27.
Læti de mundo ſancti exeunt.

apparere:ſic & Ioánes commiſſæ prædicationis miniſterio conſummato, lætabatur ad eum tranſire:& non ſolum de morte ſua non contriſtabatur, ſed ipſam quoque dilationem vitæ ſuæ pœnam putabar.] Gregorius Magnus de Ioannis quoque morte diſſerit, ſimúlque clariſsime docet omnis peccati ſuſpicionem ab eo eſſe tollendam, & veras cauſas indicat, cur ille huic indignæ neci ſubiectus fuerit.

Li. 3. moral. cap. 5.

Admiranda Dei permiſſio Ioannem ſubdi afflicti in carcere Herodiano.

Ecce inquit, dum beati Iob vulnera cruciatúſque conſidero, repente mentis oculos ad Ioannem reduco, & non ſine grauiſſima admiratione perpendo, quòd ille Prophetiæ ſpiritu intra matris vterũ impletus, atq; vt ita dixerim, priuſquàm naſceretur, renatus: ille amicus ſpõſi: ille quo internatos mulierum maior nemo ſurrexit: ille ſic Propheta, vt plus etiã quàm Propheta ab iniquis in carcerẽ mittitur, & pro puellę ſaltaru capite truncatur, & vir tãtæ ſeueritatis, pro riſu turpiũ moritur. Numquid nã credimus aliquid fuiſſe, quod in eius vita illa ſic deſpecta mors tergeret? Sed quando ille vel in cibo peccauit, qui locuſtas ſolũmodo & mel ſylueſtre edit? Quid DEO vel de qualitate ſui tegminis deliquit, qui camelorum pilis corpus operuit? Quid de conuerſatione ſua offendere potuit, qui de eremo non receſsit? Quid illum loquacitatis reatus polluit, qui diſiunctus longè ab hominibus fuit? Quando illum vel ſilentij culpa attigit, qui ad ſe venientes tàm vehementer increpauit, dicens: Genimina viperarum, &c. Quid eſt ergo, quòd Iob DEI teſtimonio præfertur, & tamen plagis vſque ad ſterquilinium ſternitur? Quid eſt, quòd Ioannes DEI voce laudatur, & tamen pro temulenti verbis in ſaltatricis præmium moritur? Quid eſt, quòd Deus omnipotens ſic vehementer in hoc ſedulo deſpicit, quos ſic ſublimiter ante ſecula elegit? niſi hoc quod pietati fidelium patet, quoniam idcircò ſic eos premit in infimis, quia videt, quomodo remuneret in ſummis: & foris vſque ad deſpecta deiicit, quia intùs vſque ad incomprehenſibilia perducit. Hinc ergo vnuſquiſque colligat, quid illic ſint paſſuri quos reprobat, ſi hîc ſic cruciat quos amat: aut quomodo ferientur, qui in iudicio arguẽdi ſunt: ſi ſic eorũ vita premitur, qui ipſo iudice teſte laudantur.]

De perpetua Ioannis innocentia.

Quid nos doceat Ioannis carcer & martyrium.

HAEC piè & præclarè admodum Gregorius, cum quibus Beda pulchrè conſentit, niſi quod hoc etiam planiùs reddit, Ioannem licet peccato nulli obnoxium, & omni virtute cohoneſtatum, innocentem planè mortem oppetiuiſſe. Oramus autem lectorem, vt ne moleſtè ferat, ſi in recitandis Patrũ verbis, quæ ſanctitatem & perfectionem Ioannis oppugnatam illuſtrant atque defendunt, aliquanto longiores videamur. Et ſi, inquit Beda, principali ſententia conſtat, quia in multis offendimus omnes, quis tamen noſtrum dicere audeat, beatum Ioannem actu, vel dicto, vel habitu, vel motu peccaſſe? cuius auſteritatem indumenti Euangelica laudat hiſtoria: cuius omne quod loquitur, aut veritati teſtimonium reddit, aut eos qui contradicunt redarguit: cuius opera iuſtitiæ qui non amabant, venerationi habebãt. Quis in eius præcordiis peccato poterat eſſe locus, quem & ante natiuitatem Spiritus ſancti conſecrauit aduentus? Quando ſaltem humanæ conuerſationis intuitu, valuit à virtutis via vel ad modicum deflecti, qui totam à pueritia vitam ſolitariam peregit? Et tamen talis ac tantus vir præſentis vitæ terminum poſt lon-

Hom. de decoll. Ioan. Bapt.

Iacob. 3.

Beda Ioannẽ omni peccati ſuſpicione liberat.

A gam vinculorum afflictionem ſanguinis effuſione ſuſcepit. Ille qui libertatem ſupernæ pacis euangelizabat, ab impiis in vincula coniicitur: clauditur obſcuritate carceris, qui venit teſtimonium perhibere de lumine, quique ab ipſa luce, quæ Chriſtus eſt, lucerna ardens & lucens appellari meruit, quo in natis mulierum maior nemo eſt, ad petitionem mulierum turpiſsimarum capite plectitur, & ipſo proprio cruore baptizatur, cui vocem Patris ſuper illum audire, cui Spiritus ſancti gratiam in eum deſcendentis videre donatum eſt. Sed non erat graue, imò leue ac deſiderabile erat talibus, tormenta pro veritate temporalia perpeti, quæ perpetuis nouerant remuneranda gaudiis.] Quin & Auguſtinus Ioannem ſic prædicat, vt hominem ſanctum, iu-B ſtum & perfectum appellet, qui per omnia Dei voluntatem fecerit, atque hoc meruerit, ne communi morte cum cæteris de ſeculo diſcederet, ſed corpus quod Deo donante ſuſceperat, Deo conſecrando deponeret, ac propter opus Dei damnaretur atque occideretur. Athanaſius verò aduerſus Arrianos diſputans, apertè pronunciat, Ioannem ab omni peccato integrum ac purum fuiſſe, idémque confirmat ſatis Beda paulò antè citatus, cùm teſtatur Ioannem ab omnibus vitiis & mundi illecebris, quæ ſtatum mentis ſolent euertere, immúnem vixiſſe. Quid enim, inquit, viuenti & conuerſanti inter homines poterat deeſſe virtutis, qui etſi vt homo in iniquitatibus conceptus eſt, contra morem tamen humanæ conditionis, non in delictis cum præuaricationis, ſed in gratia remiſsionis mater ſua C peperit? Neque enim dubitandum eſt, quin Spiritus ſanctus, qui eum repleuit, etiam à peccatis omnibus abſoluit.] Vnde fit perſpicuum, à vero procul aberrare Brentium, qui Ioannem in peccato natum, & peccatum in carne geſtaſſe ſcribit, talémque depingit, velut is ob ſua peccata timuerit, atque vel in carcere, vel in morte trepidarit. Quid autem hoc eſt aliud, quàm de ſummo ſapientiſsimóque viro abiectiſsime indigniſsiméque cogitare, & neſcire quidem id quod rectè admonet Metaphraſtes, ſi vllius alterius hominis, certe Ioannis vitam in terris cæleſtem ac diuinam potius quàm humanam fuiſſe: cuius rei gratia nobis Euangeliſtæ proponant admirandam eius menſam, ſingularem vitæ rationem, & mentem Prophetæ valde ſublimem. Tanquàm enim qui è cælo veniſſet, ſic terram obibat, corporis tanquàm ſuperuacanei fere D nullam curam gerens, hymnis & precibus aſsidue dedinis, ad Deum mente ſublatus, & Deum ſolum pure contingens.] Quamobrem ab Euſebio etiam Emiſſeno dictum eſt: Sicut vas plenum balſamo, admixtionem liquoris alterius reſpuit, & penitus excludit: ita in eũ nihil ſecularis maculę introire poterat, in quo ſanctificationis plenitudo regnabat.]

Ioan. 5.

Matth. 11. & 14.

Matth. 3.

Ioanni graue non fuit pati ac mori in carcere.

Donatuit. Ioan ſermo 4.

Lib. 4. contra Arrianos.

Serm. in vigilia Ioan. Bapt.

Patres Brentio reclamant & Ioannis innocẽtiam perpetuam tuent.

In encomio Ioan. Bapt.

Serm. 1. de Ioan. bap.

IAM VERO de Centuriatorum ſententia diſpiciamus, qui Baptiſtæ noſtri præſtantem integritatem & admirabilem ſanctitatem adeò nõ probant, vt illi etiam vitio vertant, quod ſumma cũ laude ab eo fuit pronunciatum. Vt enim Chriſti præſtantiam, & maieſtatem incomparabilẽ declaret, Ioannes in ſeipſo, qui tũc ſummus ab omnibus habebatur, exemplum ſtatuit, atque in hunc modum de Chriſto publice diſſeruit: Qui poſt me vẽturus eſt, fortior me eſt, cuius non ſum dignus calceamenta portare, vel quod Lucas refert: cuius non ſum di-

Quomodo Cẽturiatores Ioannẽ ab imperfectione notent.

Matth. 3.

Luc. 3.

gnus ſoluere corrigiam calceamentorum eius, aut A
Ioan.1. quod perinde valet ſecundum Ioannem: Nun ſum
dignus, vt ſoluá eius corrigiam calceamenti. Quod
Ioannis dictum ſic interpretantur Centuriatores,
vt inde probent, in Ioanne peccatum, & neſcio quá
imperſectionem hærere. De Apoſtolis alibi reſpó-
debimus, quorú iſti peccata & imbecillitates ea-
dé arte & curioſitate in Scripturis vndique perue-
ſtigant, vt ſic etiam ſanctiſſimum Apoſtolorú col-
legium obſcurare, & quaſi ſordibus quibuſdá de-
De Ioannis dicto: Nó ſum dignus &c. turpare poſſint. Verùm de Ioanne hoc reſponſum
volumus, ſingularem eius virtutem ex propoſita
Luc.1. ſententia non magis extenuari, quàm Deiparæ vir-
1.Tim.1. *1.Cor.15.* ginis & Pauli Apoſtoli laus inde labefactetur, quòd
In Ioannem lib.1.ca.26. illa in Dei matrem electa, ſe ancillá Domini nun-
cuparit: hic ſe primum & præcipuum peccatorem,
ac Apoſtolorum quidem nomine indignum ali- B
quando pronunciarit. Putat Cyrillus à Ioanne hæc
aſſeri, vt exemplo ſuo Phariſæos corrigat, & ab
a In Ioanné tom.8. arrogantia ad humilitatem traducat. [a] Origenes,
b Homil.18. in Ioannem. [b] Chryſoſtomus & [c] Euthymius locum ſic inter-
pretantur, vt Ioannes neque inter vltimos mini-
c In 3. cap. Math. ſtrorum Chriſti annumerari, nec infimum quoddá
miniſterium ſe Chriſto exhibere dignum profitea-
tur, præſertim cum corrigiam calceamentorum cu-
iuſquam ſoluere, vel alterius calceamenta portare
tale ſit munus, quale viliſſimis etiam ſeruis con-
Eſaie.40. uenit. Sic verò ille tàm ſanctus, quàm modeſtus
tùm prædicat, tùm reueretur naturæ in Chriſto di-
uinæ ſublimitatem, in cuius collatione gentes om-
nes quaſi ſtilla ſitulæ, & quaſi momentum ſtateræ,
vt à Propheta dictum eſt, reputantur. Tanta Ioanni
cura tàm ſincerum ſtudium fuit, vt cum maxima C
ſui ipſius extenuatione gloriam Chriſti celebraret,
In Math. can 2. ac publice promoueret. Hilarius & Ambroſius
In Lucam. lib.2. Ioanné in hoc ſermone ſic intelligunt, vt ad Apo-
ſtolos reſpexerit, ſeque illis etiam, & non Chriſto
In 3.cap. Math. tantum, fecerit inferiorem. Vnde illud etiam à
Ruperto ſcriptum eſt: Ipſe ita iudicando, ita non
quæ ſua ſunt, ſed quæ aliorum erant conſiderando,
& ſuperiores ſibi futuros Apoſtolos arbitrando, re-
gulam cuſtodiebat ſanctæ & veræ humilitatis, ſe-
metipſum deprimens, tanquam minor eſſet omni-
bus illis. Sed numquid ita iudicabat Dominus iu-
Math.11. dicij? Nequaquam, ſed, Amen dico vobis, ait, non
In Ioannem Homil.15. ſurrexit inter natos mulierum maior Ioanne Ba-
ptiſta.] Chryſoſtomus præſens Ioannis exemplum
proponit omnibus, vt à ſuperbia homines deducat,
ad ſubmiſſionem adducat. Si Ioannes indignus, ait, D
qui corrigiam ſolueret, Ioánes inquam, quo maior
inter natos mulierum non ſurrexit, quo nos loco
ponemus? Si is qui terrarum orbi æquiparatur, imò
Hebr.11. qui maior eſt (non enim, inquit, erat his dignus mú-
dus) ne inter vltimos quidem miniſtros connume-
rari ſe dignum dicit, quid nos innumerorum ſcele-
tum pleni dicemus, qui tantò Ioanne ſumus infe-
In Ioannem tract.4. riores, quantò terra minor eſt cælo?] Eodem ferè
modo Auguſtinus hunc locum explicat, ſimúlque
miniſtrorum elationem retundit, qui ſe ſuúmque
miniſterium efferunt, & neſcio quid præ cæteris vi-
deri volunt. Illud certò conſtat, quo Ioannes de ſe-
ipſo & ſenſit & dixit modeſtius, eò magis illú exal-
tatum, & à Chriſto prędicatum fuiſſe, vt verum hic
quoq; cernatur illud: Qui ſe humiliat, exaltabitur.
Luca.18. Nec tamen erraſſet Ioannes, ſed Auguſtino teſte,
multum ſeſe humiliaſſet, ſi rem minus extenuaſſet,

A ſeque digniorem feciſſet, ſermoné hoc modo tem-
perans: Ille venit poſt me, qui ante me factus eſt,
cuius tantúmodò corrigiá calceamenti dignus ſum
ſoluere. Quando autem nec ad hoc dignum ſe di-
cit, verè, inquit ille, plenus Spiritu ſancto erat, qui
ſic ſeruus Dominum agnouit, & ex ſeruo amicus
fieri meruit.] Inſignis igitur hic locus eſt ad Ioannis
virtutem non extenuandam, vt inſcitè ſimul & im-
probè docent Céturiatores, ſed ad cómendandam
potiùs, omnibúsque ſeculis venerandá. Nihil enim *Vbi ſupra.*
humilius ipſo præcone, vt itidem Auguſtinus affir-
mat: nullum tantum meritú Ioannes habuit, quàm
de iſta ipſa humilitate, præſertim cùm poſſet falle-
re homines & putari Chriſtus, & haberi pro Chri- *In prologo ſuper Lucam.*
ſto.] Nec temerè notauit Ambroſius Ioannem tri- Tres primariæ virtutes Ioannis.
B bus veluti gradibus, nimirum humilitate, abſtinen-
tia & fide, ad ſummam illam ſanctimoniam perue-
niſſe, omnéſque alios docuiſſe, vt iiſdem gradibus
ad immortalitatem aſcendant.

Atqve hæc ſatis eſſe putamus ad iniquá pror- Ioanné ſecundum Scripturæ phraſin virum fuiſſe perfectum.
ſus & petulantem tùm Brentij, tùm Centuriatorú
ſententiam coarguédam, qua illi ſingularé Ioannis
innocentiá ac ſanctimoniá excellétem, neſcio qui-
bus notis & ſordibus peccatorum aſpergunt, dum
fateri nolunt, ac tacitè inficiari ſtudent, virú in hac
vita perfectum eum olim extitiſſe. Etſi enim fate-
mur, non eam virtutis ac ſanctitatis perfectioné in
illo fuiſſe, quæ quidem Chriſto, quæ Angelis, quæ *Math.11.*
Beatis omnibus competit, (nam qui minor, adeóq;
minimus eſt in regno cælorú, maior etiam Ioanne In Ioannem non competere figmenta nouatorú de corrupta natura hominis etiam iuſtificati.
ac perfectior dici poteſt) tamé conſtáter aſſerimus,
inter ſpirituales, ſapiétes atque perfectos alios qué-
C admodum Paulus eximiè iuſtos hic viuétes appel-
lat, Ioánem vel maximè numerari: & nullum inter
natos mulierú ad maioré mortalis vitę perfectioné *Galat.6.*
vnquam perueniſſe teſtamur. Garriant nouatores *1.Cor.2.*
more ſuo de natura hominis planè corrupta, quæ *Philip.2.*
nihil niſi peccatú poſſit producere: extenuét Chri- *Heb.5.*
ſti gratiam renatis in Baptiſmo ampliſſimè cómu-
nicatam: fingant diuinæ legis impoſſibilitaté: ſit illis
vita iuſtitiáque ſanctorum ſemper ſordida & con-
taminata: tribuant illis quálibet repugnátibus vim
effectúmque peccati, ac demum homines quamuis
impuros & iniquos, veſtiant, tegát, neſcio quo mo-
do Chriſti iuſtitia duntaxat externa & merè impu-
tatiua. Has & alias iſtorú inanes chimæras, quas nú-
quàm agnouit, numquàm probauit Eccleſia, vnus Admiranda & excellens perpetuaque Ioannis iuſtitia.
ferè Ioannes diſſipat, qui Chriſti ſpiritu non minùs
D mirabiliter quàm abúdanter imbutus, natiuitatem
ipſam vera ſanctitate præuenit, in quo concupiſcé-
tia peccatum conſummatum & generans mortem *Iacob.1.*
núquàm peperit: in cuius mortali corpore peccatú *Rom.8.*
tépore nullo regnauit: qui dilatante cor ipſius Spi- *Pſal 118.*
ritu ſancto, viam mandatorum Dei velut inoffenſo Non cedit Ioannes iuſtis alijs in Scriptura laudatis perfectione.
pede percurrit: qui peccato planè mortuus, nun-
quàm nó iuſtitiæ vixit, vitámque ſuam cú Chriſto *1.Pet.2.*
in Deo abſconditam habuit: qui omnibus diebus *Coloſſ.3.*
vitæ ſuæ in ſanctitate & iuſtitia Deo inſeruiuit, in *Luca 1.*
omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini có-
tinenter incedens: qui demum ſicut ante mundi
conſtitutionem in hoc à Deo prædeſtinatus, & à
Chriſto electus erat, in conſpectu Dei ſanctus & *Ephes.1.*
immaculatus plenúſque Spiritu ſancto & operibus
bonis, & pro huius quidem vitæ ratione in chari-
tate perfectus ſic extitit, vt vetus elogium ſi in vllú
ſanctum alium, certè in Ioannem noſtrum vel ma-
ximè

ximè competat: Non eſt inuentus ſimilis illi, qui conſeruaret legem excelſi. An verò quiſquam erit tam impudens, qui dicat, Ioannem fuiſſe vnqnam rege Ezechia inferiorem? Is bona conſcientia Deo teſtatus eſt, ſe coram eo ambulaſſe in veritate cordeque perfecto, & opera illi grata feciſſe. Si diuinæ Scripturæ credimus, erat cor Aſa regis cū Domino Deo ſuo perfectum cunctis diebus eius: & Ioſaphat quæſiuit Dominum in toto corde ſuo. & ſimilis illi rex non fuit, qui reuerteretur ad Dominum in omni corde ſuo, & in tota anima ſua, & in vniuerſa virtute ſua iuxta omnem legem Moyſi, neque poſt eum ſurrexit ſimilis illi. Quis ergo dubitare poſſit, inter iuſtos & perſectos alios, qui legem obſeruaſſe, ac Deum perfectè coluiſſe in Scriptura dicuntur, Ioannem multò iuſtiorem, & in præſtanda lege Deoqne colendo perfectiorem, atque adeò inter natos omnes mulierum vera ſanctitate omnique virtute maiorem claruiſſe?

Eccleſ. 44. *4. Reg. 20* *3. Reg. 15.* *2. Paral. 15.* *2. Paral. 22.* *4. Reg. 23.*

Patres de Ioannis præſtāti & ſingulari dignitate palam teſtantur.

PROINDE nec poſſumus, nec debemus ab illis Eccleſiæ columnis auelli, quæ nobis veritatem Euangelicam de præcellenti dignitate Ioannis fulciunt atque confirmant. Quis, vt Bernardi verbis vtamur, ſic glorioſe annūciatus eſt? quis ita ſpecialiter in vtero matris Spiritu ſancto legitur fuiſſe repletus? Quem legiſtis intra matris vterum exultaſſe? Cuius natiuitatem vidiſtis celebrari in Eccleſia Dei? quis ſic eremum concupiuit? quis ita ſublimiter legitur conuerſatus? quis pœnitentiam & regnū cælorum primus oſtendit? quis baptizauit regem gloriæ? cui teſtimonium tale perhibuit veritas? quē ſic hnnorauit Eccleſia? Vide, ſi non omnia hæc ita ſingulariter ſint ſingularia, vt nullus mortalium prædictis audeat inhiare.] Non repetemus iam antè citatas Patrum ſententias, qui ſunt omni exceptione maiores, ſed ex illis pauca quędam ſummatim excerpemns. Ambroſius clarè pronunciat: Baptiſtam eſſe, qui cunctos præcellat: & omnes ex muliere natos illo ſtatuit inferiores. Idem à Nazianzeno ſuper omnes mulierum natos extollitur. Cyrillo nulli eſt pietate ſecundus, qui ad virtutis peruenerit apicem. Euſebius illum humanis meritis ſuperiorem facit. Maximus dicit, à Chriſto cunctis mortalibus anteferri. Auguſtinus fatetur, nihil eo maius in genere humano exiſtere, in Ioanne hominis excellentiam vel maximam reperiri: ſolum Deum eo eſſe maiorem. Chryſoſtomi demum ſententia, ſolus Chriſtus Ioanne prior eſt, omnibus autem ſanctis maior Ioannes. Neque tamen ignoro, alicubi ſic loqui Patres, ſicut & citata modo teſtimonia quædam indicant, velut Ioannes ſanctis omnibus non abſolutè præferatur, ſed quòd nullus eo fuerit maior; quaſi quoſdam de Prophetis & Patriarchis æquales habere potuerit, ſanctiſque nonnullis non tam præferatur, quàm exæquetur. Quem ſenſum nos minimè quidē aſpernamur, etſi plures reperiamus authores, qui, vt probauimus, Chriſti verba generatim accipiant, & inde Ioannem ſanctis omnibus anteponāt. Verū aduerſus nouatores hoc improbamus maximè, quod illi obtinere conanmr, præſens Chriſti de Ioanne præconiū, non ad vitæ ſanctimoniā & perſonæ dignitatem, ſed ad officij ſeu miniſterij Prophetici prærogatiuā ſolummodo referri oportere. Atque hac ſolū ratione maiorē eum faciunt Moyſe, Prophetis, regibus, Sacerdotibus, tēplo, loco &

De excellēt. Ioan. bapt.

Reiectio tamen obiectionis.

Etiamſi Ioānes non eſſet reliquis omnibus ſanctior, tamē nouatores hic malè docerent.

A omnibus, qui Ioanni debeant plenè credere, & eū audire, vel perire, vt rigidus interpres Lutherus audet velut ex tripode pronūciare. At verò meliore fide docent Patres, Chriſtum hic non ad nudū Ioannis teſtimonium & præcurſoris officium reſpexiſſe, ſed & gratiæ iuſtitiæq; & ſanctitatis magnitudinem illi tribuiſſe, & idcirco ſanctis præcedētibus Ioannē rectè conferri poſſe atq; præponi.

Scol. breuiſ. in cap. Matth. 11.

Ioānem non præferri aliis ob prærogatiuam in carne contra Sarcerium.

QVARE contemnendus eſt potius, quàm confutandus error Sarcerij, qui ne paruin deliret, Ioānem negat maiorem dici coram Deo, & ſolùm ob prærogatiuā in carne, vt ille loqnitur, reliquis eū præſtare cōcedit. Quid verò hic homo per carnalem vel in carne prærogatiuam ſibi velit, non explicat, & vix nobis liceat diuinare. An generis vel B parentum nobilitatem intelligit? Sed multi certè hoc modo Ioanne clariores & illuſtriores fuêre, præſertim è ſtirpe progenitiregia. An Propheticum in eo munus vel officium præcurſori aſſignatum accipit? Quis verò tale aliquid prærogatiuam in carne vel dixit cū Sarcerio, vel intellexit? Quicquid ex bonis fortunæ vel corporis fingi, & homini tribui poteſt, id ad aliquam in carne prærogatiuam fortaſſe quis referre contendet. Sed nihil minus Chriſto venit in mentem, aut in vſu eſſe ſolet, quàm vt ab his vanis, fluxis, momentaneis & ad carnem, ſæpè etiam ad impios pertinentibus rebus quas adeò ille non laudat, vt eas contemnere magis quàm deſiderare doceat, Ioannem ornet ac celebret. Laudat quidem [a] Petrum, [b] Nathanaëlem [c] Cēturionem, [d] Magdalenā, [e] Cananæā & pauperē [f] viduam: laudandi verò argumētum à virtutibus & C rectè factis petit An verò eam demū intelligi vult prærogatiuā Sarcerius, quòd Ioānes corā hominibus celebris haberetur, & partim ob vitæ ſeueritatem, partim ob doctrinæ præſtantiā, præclarū ſibi nomen vulgo cōparaſſet? At ne ſic quidē vel dici, vel exiſtimari rectè poteſt, quòd ille ſingularē in carne gratiā obtinuerit, cùm varias ob virtutes alij clariſſimi viri nō ſolū apud Iudæos, ſed etiā apud ethnicos nominis exiſtimationē, & authoritatē, & gloriā immortalē ſibi pepererint: qui fortaſſe Ioāne nec obſcuriores, nec inferiores plurimis viſi fuerint. Quare niſi me fallit prorſus opinio, ne ſeipſū quidē intelligit Sarcerius, cùm Ioannē non aliter quā propter gratiā & prærogatiuā cum carne coniunctā, cenſet à Chriſto commendari. Cæterū qua D procacitate, & inſulſa prorſus interpretatione Ioānis laudem hic homo impurus obſcurat ac ſupprimit, eadē quoq; Chriſti matrē & virginē illā ſanctiſſimam, de qua ſequenti libro tractabimus, audet commaculare. Sed mali corui, vt dici ſolet, malum ouum. Confirmat nimirū Sarcerius, quod à Luthero impiè prorſus eſt traditum: *Sumus pares matri Dei, & æque ſancti ſicut illa, niſi quod non poſſumus eſſe Dei matres, ſicut illa fuit.*

a Matth. 16. *b Ioan. 1.* *c Matth. 7. & 26.* *d Luca 7.* *e Matt. 15.* *f Luca 21.*

Lutherus in Deiparam impius. *Serm. de natiu. B. Virginis.*

Duas ob cauſas Ioannem a nouatoribus laudari ratione miniſterij tantum.

COGITANTI verò mihi, cur iſti tantoperè vrgeant, vt Ioannes propter officiū duntaxat à Chriſto laudari videatur, duæ potiſſimū cauſæ offerunt ſeſe. Primum arrogātes homines hinc ſibi placere poſſunt, & fortaſſe volunt velut æquè communem cum Ioanne laudem habeant, quemadmodum in Euangelio prædicando munus cum Ioāne ſibi commune eſſe arbitrantur. Habēt igitur ex hac interpretatione vnde placeāt, & blādiantur ſibi omnes noui Euāgelij doctores & concionatores,

In Dominicam 22. poſt Trinit. *In cap. 3. Matth.*

qui ratione miniſterij cum Ioanne,& in Ioanne ſe aliis videntur antepooere, adeoque à Chriſto ipſo omnibus ſe præferri,poſſunt gloriari. Nam & Lutherus prædicat, ſummum & præſtātiſſimum fidei opus eſſe, vt alter alterum in verbo erudiat: & Bucerus teſtatur,veros Prophetas præſtare omnibus, quòd omnium diuiniſſimo beneficio homines afficiant. Et quod longè abſurdius,atq; Ioanne prorſus indignum eſt, illo ipſo maiores, illique præferendos eſſe dicit iſtos, qui gratiam Dei ſeu Euangelium ſincere annunciant in Eeclesia, imò ex his neminem tam abiectum eſſe, qui non ſit maior Ioanne,quia plenius & potentius atque perfectius quàm Ioannes Chriſtum doceat. En quàm inſolenter iſti ſeſe alioſque purioris, vt vocant, doctrinæ miniſtros efferunt, penes quos tantùm veram Euangelij prædicandi & illuſtrandi gloriam eſſe falliſſimè putant. Rurſus verò quàm viliter & abiectè de Ioanne ſentiunt, qui cùm ſit ſacro veritatis ore, & ab Euangeliſtis omnibus vel maximè commendatus, omnibuſque Prophetis antepoſitus, tamen à Bucero viliſſimis & abiectiſſimis quibuſque Euangelij tractatoribus, ne dicam blateronibus, poſthabetur. Quid autem boc ipſo contra talem tantumque virum, & omnium ſummorum conciooatorum & doctotum facilè principem aut inſipieotius, aut petulantius poteſt adferri? Eſt ne hoc ſanctiſſimo & omnium gentium linguis celebtatiſsimo viro debitam laudem tribuere,& Chriſti verbis conſonate? Sed prndens omitto diſputatiooem, quæ hoc loco noo adeò videtur neceſſaria, quomodo Eccleſiæ Catholicæ miniſter eum Ioãne comparari, ac ei aliqua ex parte præponi rectè poſsit, ſi rem totá religioſius expendamus.

Subdolè cauent aduerſarij, ne aliquid concedant iuſtitię inhęrenti.

NVNC alteram cauſam aperiamus, quæ iſtos petmouiſſe potuit, vt nullam Ioanni præſtantiam niſi ratione officij cōccdant, neque Chriſti vetbis conceſſam eſſe interpretantur. Saluum enim ſibi conſtare cupiũt dogina, quo nihil babent charius, magiſque tritum, de iuſtitia videlicet imputatiua, & cum ea coniungi nolũt iuſtitiam, quam in ſcholis vocant, inhærentem ac infuſam, quæ io piis habet non modò gradus & progreſſus quoſdam, verum etiam exeulta perſectionem atque exeellentiam adfert ſingularem, præſertim cùm plenitudo legis, & finis præcepti, & vinculum perfectionis charitas, in illorum cordibus eximiè flagrat & regnat. Iuſtitiam verò imputatiuam, quam iſti charitate deſtituti nunquam non fabricant, æqualem faciũt in credentibus omnibus, quibus Chriſti iuſtitia & meritum gratis per fidem applicetur, vt hinc non magis Ioanoes, quàm ſanctorum quilibet iuſtus, ſanctus ac perfectus poſsit exiſtimari. Proinde cùm iuſtitiam renatis omnibus inhærentem adimant, quicquid tandem doceat Paulus de ehatitate in cordibus noſtris pet Spiritum ſanctũ diffuſa nibil pro ſua quidem eauſa cõmodius fingere potuere, quàm vt Chriſti de Ioanne præconium ad externum eius munus ac officium ſolummodo derorquerent, ſanctitati autem perſonæ nec tantillum relinquerent. Quid autem hoc eſt aliud quàm quod aſtutè tacitéque negant, Ioannem verè magnum, in iuſtitia & ſanctitate coram Deo apparuiſſe, aliiſque piis piorum ætatum omniũ præluxiſſe? quemadmodum è verbo Dei & Patribus demonſtratum eſt. Reuera iſti vel inuidẽt, vel eripiunt ſnam Ioanni gloriam, quam Chriſti ealeulo meruit: tùm quicquid in illius vita præcellens extitit, ſtudio quodam obſcurant & opprimunt, vt agnoſci nolint gratiæ & ſanctitatis eius excellentiam, quam diuinitus acceptam, inde à matris vtero illæſam integramque ſeruauit, quam & nouis virtutum profectibus eumulatiorem indies illuſtrioremque reddidit, quam demùm & incredibili diuinæ charitatis ardore tùm in vita, tum in morte ſancta eò vſque perduxit, vt ne cogitatione quidem poſſimus aſſequi, ad quanta virtutis & perfectionis omnis faſtigia vir ille ſemper innocens, & in via Domini immaculatus, diuinoque ſpiritu inde ab infantia pleous, tandem peruenerit.

Rom. 3. *1. Tim. 1.* *Coloſſ. 3.*

Iuſtitia imputatiua ęqualis omnibus credentibus affingitur a Sectariis.

Rom. 5.

Luc. 1.

Ioannis gloriam & excellentem ſanctitatem a nouatoribus obſcurari.

Ioannes in virtute & ſanctitate profecit.

Non explicant quidem Euangeliſtæ, ſed prudentibus illud neceſſario eogitandum relinquunt, nihil de Ioanne vulgare, ſed ſi de vllo mortali alio, ſumma quæque ſentiri & iudicari oportere. Sctibit Nilus de Ioanne, vito quodam eximiæ ſanctitatis, qui Parui cogoomen inuenit, eum in ſumma quiete mentis, in otandi ſtudio, in diuinis colloquiis immotum perſtitiſſe, neque ab hac tanta contentione quicquam remiſiſſe, tametſi dæmon io ſpecie circumplicati dracoois coram aſtaret, ac in illius faciem vomeret, corpuſque manderet. Narrat de alio etiam Ioanne, quem dæmones afflixerint grauiter & oppugnariot, ſed qui efficere oon potuerint, vt illum ab oratioois diuinæque contẽplationis feruore maximo reuocarent. Quid igitur de Ioanne noſtro æſtimare par eſt, quem ſuperioribus illis, ac anachoretis omnibus longè præſtitiſſe nemo ſapiens vnquam negabit? Quos ille diuioos non ſenſit ardores? quæ ſubiode non ſpectauit lumina? quas infeſtantium dæmooum copias non ſuperauit? quis vel crebriora, vel ſuauiora cum Dco vnquam miſcuit colloquia? O quã illius oratio pura, quàm tranquilla, ſublimis, ſeria, ardẽs atque continua, Deoq; & Angelis eius ſemper aeceptà? Ita ſit propitius mihi Deus, ita me Ioãnes amet mihique faueat, vt ex immenſo virtutum & donotum aceruo, quibus ille ſuum animum ornatiſſimum habuit, partem vel mioimam ad buius animulæ meæ qualemcunque tum illuſtratiooem, tum ſanctificatiooem aſſequi poſſim. Verè profectò dixit Bernardus: Lætantut Angeli, & vtriuſque naturæ vniuerſitas admiratur, hominem ſic iogreſſum abyſſum luminis, & intra interna diuinitatis abſorptum, vt ipſam reuerberet aciem Angelicæ puritatis.] Fatetur & Chryſoſtomus, Angelicá viuendi perfectionem in Ioannis corpore fuiſſe ſeruatam, qui glorioſior fuerit, quia homo, & propter virtutis meritum Angelus vocatus ſit, quàm ſi nomine Angelus & natura fuiſſet, propterea quòd bumana natura Angelicam ſuperauerit ſanctitaté, & quòd non habet natuta, id per Dei gratiam obtiouetit. Adiungit & illud: Quantum præ cæteris Propbetis Ioannes io tempore iuxta Chriſtũ, tanto iuſtitia præ illis proximior erat Chriſto.]

Ex aliorum ſanctorum exemplis colligi quãta ſanctitas Ioannis.

Comparatio duorũ ſanctorum cum Ioãne, docet eximia eius ſanctitatem.

Lib. de ora.

Ioannes excelluit exercitatiſſimos in vita contemplatiua.

Ioannis magnitudo & ſanctitas a Bernardo & Chryſoſtomo agnita.

Serm. de excel. Ioan. bap.

Homil. 17 oper. imperfe.. in Matth.

QVIO verò iſti de Ioanoe præclarè ſeotirẽt, qui in hoc craſſo verſentur errore, quem olim, vt par erat, in Iouiniano damnauit, ac etiam nuoc dãnat Eccleſia? Negabat ille ſanctos tùm in gratia, tum in gloria inæquales eſſe, alioſque aliis illuſtriores & perfectiores reperiri. Quod falſum & peſtilens dogma minore nunc negotio poteſt euerti, cum ſit olim ab Hieronymo fortiſſimè diſiectum atque diſsipatum.

Nouatores cum Iouiniano tollũt meritorũ & præmiorum differentiam.

Aug. hæreſ. 82. de Iouinianiſtis.

Lib. 2. aduerſus Iouinianum.

diſſipatum. Is inter multa, quæ citat è Scripturis exempla huc propriè ſpectantia, ſic etiam de Ioanne ratiocinatur: Ipſe quoque Ioannes, quo maior non fuit inter natos mulierũ, parentibus ſuis, melior. Non enim ſolum hominibus, ſed & Angelis teſtimonio Domini comparatur. Et tamen qui cũctis hominibus erat maior in terra, nimirum in regno cælorum minor fuiſſe perhibetur. Quid mirum, in collatione ſanctorum alios eſſe meliores, & alios inferiores, cùm è contrario in collatione peccatorum hoc intelligi poſſit?] Probat hoc etiã Auguſtinus ex verbis Euangelicis: Omni habenti dabitur & abundabit: ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Probat & poſt alios Theophylactus ex eo, quod Chriſtus de ſemine in terram iacto per parabolam diſſerit: facit enim hoc fructum, aliud quidem centeſimũ, aliud autem ſexageſimum, aliud verò triceſimum. Variæ, inquit, virtutis ſpecies ſunt, varij & qui proficiunt.] Probat rurſus ex Lucæ parabola, quæ ſeruo pro ſuis meritis plures & pauciores ciuitates aſſignat. Atque huc pertinet, quod [a] Cyprianus, [b] Hieronymus, [c] Auguſtinus, [d] Theodoretus Chriſti dictum de multis in patris regno manſionibus, & Pauli locum illuſtrem de differenti ſtellarum in cælo claritate ſic explicant, vt diuerſa credentium & merita, & præmia illic intelligantur, alios vtique aliis non ſolum in Eccleſia militãte iuſtiores, ſed in triumphante itidem beatiores eſſe cognoſcamus. Etſi verò libere agat Deus, nullique gratiam debeat, & omnia quæ vult, cum omnibus & ſingulis pro nutu ſuo faciat, cui etiam reſiſtere nemo poſſit, qui nec reſpiciat quenquam in his, quæ ad prædeſtinationem & iuſtificationem hominis pertinent, vt ſolum cui vult miſereatur: tamen ſic viſum eſt ſummæ illius prouidentiæ, vt aliter atque aliter agat cum mortalibus, & non ſolum fidei, ſed & operum meritorumque humanorum rationem habeat ſingularem. Non eſt ille quidem perſonarum acceptor ex Iudæorum æſtimatione, qui Deum ſoræ tantum genti propitium eſſe fingebant, neque iuxta communem hominũ conſuetudinem, imò & prauitatem, qui ſæpe malos bonis, & res deteriores potioribus iudicando præponunt. Sed in omni gente, vt Petrus dixit, qui timet Deum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi. Reſpexit igitur non ad impium Caio, ſed ad iuſtum Abel eiuſque munera. Atque hoc eſt quod Ambroſius dixit: Apud Deum nulla diſcretio perſonarum eſt, niſi morum & vitæ, vt homines vnius fidei meritis diſtinguantur, non perſonis.] Tum alibi: Acceptor perſonarum Deus non eſt, ſed meritorum, atque virtutum.] Quin & Æpinus vt Lutheri fidus Achates, ita infenſus hoſtis Eccleſiæ, hoc nobis largitur: *Deus tum perſonam, tum opera piorum reſpicit, probat & acceptat ideo perſonę Euangelicam promiſſionem & operibus ſine iuſtitiis legis remunerationem pollicetur, & propter promiſſionem ſuam præmiis ornat tum perſonam, tum opera bona vniuſcuiuſque hominis pij.* Nec obſcure quidem Scriptura commonſtrat, alium alio gratiorem Deo, & iuſtiorem atque ſanctiorem eſſe putandum, vt quædam in illis dignitas inæqualis neceſſario conſtituatur. Hinc Noë vir iuſtus atque perfectus, qui cum Deo ambulauit, præ cæteris omnibus coram Domino gratiam inuenit, eiuſque filij propter parentem iuſtiorem,

Sãctos alios aliis digniores & beatiores eſſe.

Tract. 74 in Ioannem.
Matth. 3.
Cyprian. de diſciplina & hab. virg.
Hieron. li. 2. contra Iouinianum.
In 13 cap. Matth.
Lucæ 19.
a b Vbi ſuprà.
c In Euang. Ioan. tract. 67 & de ſancta virgin. cap. 26.
d In 15. cap. prioris ad Corinth.
Ioan 14.
1. Cor 15.

Deum non eſſe acceptorem perſonarum, vt homines eſſe ſolẽt.

Actor. 10.
Geneſ. 4.
Matth. 23
In cap. 3. ad Galat.
Lib. 4. de virginibus.
Comment. in Pſal. 19.

Iuſtos in hac vita inæquales eſſe docent exempla Scripturę.

Geneſ. 6. & 7.

A inundante omneſque obruente diluuio, liberantur, & à Deo benedicuntur. Loth iuſtus propter Abraham Deo chariorem & familiariorem, à cõmuni nefandarum vrbium ſubuerſione immunis ac liber euadit. Iſaac propter ſingularem patris, Abrahæ nimirum, obedientiam, quæ ſummè laudata eſt, diuinam accipit benedictionem. Moyſes Deum iratum ſæpe aliis reconciliauit, meritas pœnas auertit, & immenſo populo, qui ſummo ſe crimine obligauerat, peccanti gratiam amiſſam recuperauit. Demum Paulo ducentas & ſeptuaginta ſex animas ita donauit Deus, vt ob illius gratiam præſenti naufragio eriperentur, & incolumes portum tenerent. Nunquid verò is cui donãtur, & qui donantur, vnius meriti ſunt, vt verbis Hieronymianis vtamur? Rectè igitur ac præclarè Synodus
B Thelenſis, Ambroſio etiam ſuffragante, inæqualia iuſtorum merita ſimul & præmia confirmauit, & in hũc modum definiuit: Agreſtis vlulatus eſt, nullam virginitatis gratiam, nullum caſtitatis ordinẽ cõſeruare, promiſcue omnia velle confundere, diuerſorum gradus abrogare meritorum, & paupertatem quãdam cæleſtium remunerationum inducere, quaſi Chriſto vna ſit palma, ac non plurimi abundent tituli præmiorum.]

QVAPROPTER aut certè non intelligit Sarcerius, aut aperte corrumpit Euangelium, vbi docet in hunc modum: *De inæqualitate pœnarum apertũ Dei verbum habemus: de inæqualitate præmiorum nullum verbum* Tum alibi reiicit omnes gradus præmiorũ, negatque inter ſanctos eſſe prærogatiuam in regno cælorum: & pro vana perſuaſione ducit, ſi pute-
C mus eos propter hoc vel illud Deo acceptiores ac proximiores eſſe. Eundem tuetur errorem, ſed tamen vt loquatur paulò cautius, Georgius Maior ad hunc nempe modũ: *Quod ad principale, & ſummũ, ſeu vltimum bonum & præmiũ attinet, nihilo plus accipit Moyſes, Eſaias, Paulus, Baptiſta, & cæteri præſtantiſſimi generis humani viri, quã accipit Zachæus, mulier peccatrix Lazarus & alii. Nihilo plus accipit Petrus & alii Apoſtoli deſerẽtes ſuas facultates, quam alii eas retinẽtes & ſequentes Chriſtũ* Et nõ multo ſuperius: *Paulus & Petrus tulerũt pondus & æſtũ diei in vinea Domini colenda & propaganda annos circiter 35. aut 36 Baptiſta biennium Iacobus frater Ioannis annos 12. & tamen eundem denariũ accipiunt.* Quoniam verò hic locus nõ fert, vt contra iſtorum errores iuſta diſputatio inſtituatur, capita quædam huc præcipue ſpectantia ſolum at-
D tingemus. Nituntur iſti Euãgelicæ de vinea parabolæ fundamento, quæ docet, vnum denariũ omnibus operariis qui & maturius & tardius in vineã conducti venerant tandẽ redditum eſſe. Nos autẽ, vt omittamus, in eiuſmodi parabolis multa ineſſe, quæ ad ſolidum fidei dogma conſtituendum, & ad iuſtam probationem vrgendam ſint inefficacia, id quidem vltro fatemur, denarium vnum omnibus pendi, qui in vinea Chriſti ad finem vſq; non ſolum pie credendo, ſed etiam recte operando perſiſtunt: eumque denarium aut Deum ipſum eſſe mercedẽ iuſtorum omnium, aut vitã æternam, quæ cunctis beandis ſine fine continget, vt hic vnus denarius omnibus & ſingulis attribui videatur, nimirum ſi obiecti vnitas & æternitati duratio, vt in ſcholis vocant, conſideretur. Neque tamen idcirco negandum eſt, quod Scriptura diſerte reſtatur, & Auguſtinus frequenter inculcat, vt in hac quidem

Geneſ. 19.
Geneſ. 22.
Geneſ. 26.
Exod. 32. & ſeq.
Numero 12. & 14.
Actor. 27.

Diſparia iuſtorum merita & prçmia, conſtitui neceſſe eſt.

Ambr. li. 10. epiſto. 82. ad Syricium Papam.

Error Sarcerii & Maioris, æqualia eſſe ſanctorum prçmia.

In 12. cap. Lucæ.
In Poſtilla Dominica Septuageſ.
Hom. in dominicam Septuageſ.

Parabola vineę Matth. 20. nouatores abutuntur.

Etſi vna & eadem ſanctorum beatitudo eſt, tamen ſicut hic meritis, ita & prçmiis in cęlo illi ſunt differentes.

De verbis Domini ſer. 46. In Ioannem tract. 67

De ſanct. virgi. cap. 26. & 27.

vita diuerſa ſunt hominum merita, ſicut & Maior concedit, ſic poſt hanc vitam præmia quoque non æqualia omnibus tribui, ſed propriam meritorum cuiuſque rationem haberi, vt nimirùm in eadẽ vita electi alii aliis magis minuſque fulgeant, & differentes prorſus in regno patris habeant claritates, præmiaque diuerſa conſequantur. Alio modo inquit Auguſtinus, ibi erit caſtitas coniugalis, alio modo integritas virginalis: alio modo ibi erit fructꝰ boni operis, alio modo corona paſſionis.] Quo ſenſu etiam à Paulo dictum eſt: beatiorẽ fore viduã, ſi ſic permanſerit, in ſancto ſcilicet cœlibatu. Tùm in Apocalypſi & Eſaia virginibus ac eunuchis Euangelicis propria & excellentia quædã præmia decernuntur, quemadmodum [a] Baſilius, [b] Ambroſius, [c] Hieronymus, [d] Auguſtinus & [e] Iunilius intellexerunt. His qui regni cælorum hæreditatem conſequi merebantur, pro vniuſcuiuſq; vitæ & animi dignitate, & gloria corporis & dignitas datur, vt [f] Origenes perſpicuè dixit. Si verò non æquè iuſtorum rectè factis præmia, ſicut iniquorum criminibus ſupplicia definita eſſent, quomodo iuſtus ille Deus, qui neque bonum irremuneratum, neque malum impunitum vllum eſſe ſinit, hãc iudicij ſui legem ſtatuiſſet, vt in futura vita, ſi [g] Paulo credimus, vnuſquiſque recipiat, prout geſſit in corpore ſuo ſiue bonum, ſiue malũ? Non eſt iniuſtus Deus, inquit [h] Hieronymꝰ, vt diſpar meritũ æquali mercede compenſet. Proinde non video, qui poſſit vel ſingularis imperitiæ, vel horrendæ impietatis nota vacare, quod ſentit Sarcerius, Deum, cuius ſumma & æterna eſt bonitas, ad improbos plectendos, quã ad iuſtos coronandos paratiorem eſſe. Nec modò cum ratione, ſed cum Scriptura ipſa pugnat, quod à Maiore prorſus inſulſè dicitur, in cæleſti vita nõ melius habiturum eſſe Paulum, quàm reliquos infimi ordinis Chriſtianos & electos: quando ille doctor gentium in fide & veritate perfectus, ſummaque ſemper charitate flagrans, plus omnibus etiam Apoſtolis in vinea Domini laborauit, ſuæque vocationis curſum feliciſſimè cõſummauit, ac de omnibus illud affirmauit fore, vt vnuſquiſque mercedem ſecundum ſuum laborem propriam conſequatur.

Aliter coniugalis aliter vidualis & virginalis caſtitas coronatur.
De verbis Domini. Serm. 59.
1. Cor. 7.
Apocal. 14.
Eſaia. 56.
a Lib. de virg.
b In exortat. ad virg.
c In cap. 56. Eſaia. & de laude virginitatis.
d De ſancta virgin. cap. 24. & 27.
e In commentar. ſuper Geneſin.
f Lib. 2. periarch.
g 2. Cor. 5.
h Lib. contra Iouinianum.
1. Tim. 2.
Craſſus & grauis error Sarcerii & Maioris de iuſtorum præmiis
1. Corint. 15.
2. Tim. 4.
1. Corint. 3.

Sed & ille craſſus profectò, alibique nobis confutandus Maioris error eſt, quem tamen cum Centuriatoribus communem habet, quum tradit, non meliorem eſſe, aut in cælo fore pauperum quàm diuitum conditionem. Etenim arbitrantur iſti, ad ſanctam Euangelicamque paupertatem illud ſufficere, ſi quis animo & voluntate mundi bonis ſe abdicet, aut moderatè illis vtatur. Si autem hoc eſt Apoſtolorum, qui cum Petro reliquerunt omnia propter Chriſtum, & Eccleſiæ primitiuæ, in qua credentes in commune omnia poſſidebant, inſtituto ſatisfacere, quorſum tot piorum milia ſponteaneam paupertatem amplecti, Chriſtique gratia non modò ſpiritu, ſed & re ipſa virtutem illam profiteri & colere ſummo ſtudio curauerunt? Sed libet iſtis non ſolùm Euangelicam promiſſionem veræ paupertati factam eludere, verùm etiã Chriſti orationem ſeriam, & conſtantem Patrum interpretationem nequiter deprauare. Itaque nullam apud iſtos impetrant gratiam, quin & crebrò reprehenduntur, quos Chriſtus peculiari laude ſua ac æterna, propriaque mercede dignos iudicauit.

Maior nihil intereſſe vult inter diuit & pauperes Chriſtianè viuentes.
Matth. 19.
Act. 2. & 4.
Chriſtus meliorem facit cauſam pauperum quam diuitum.

A Defenduntur interim ac excuſantur diuites, & licet ſuis bonis ſuauiter incubent, tamen ſi Superis placet, Euangelicis verè pauperibus exæquantur. At longè aliter docet Chriſtus, qui non modò pauperes tantoperè commendauit, ſed eodem etiam in loco diuites perquàm durè tractauit, iiſdem eſt ſeuerè admodum interminatus, ac ſalutem eorum ob annexa opibus vitia ſimulque pericula non parùm dubiam fecit. Demum offenduntur piorum aures & mentes, cùm legunt vel audiunt tam iniquam comparationem, vt Ioannes Baptiſta lõgè ſanctiſſimus cum publicanorum principe Zachæo; vt Paulus Apoſtolus vas illud electionis incomparabile cum Lazaro mendico; vt Moyſes & Elias præſtantiſſimi Deoque chariſſimi Prophetæ, cum illa, quæ in ciuitate nota fuit vulgo peccatrix, quòd ad cæleſtem remunerationem attinet, tam inſcitè craſſeque conferantur. Cæterùm huius loci non eſt, præſentem errorem pluribus refellere, quem nouatores à magiſtro ſuo Luthero traditum acceperunt, quemque ex impuro fonte iuſtitiæ imputatiuæ depromtum, ad meritum iuſtorum omne tollendum retinent mordicus: illudque defendi non poſſe dicimus, quod paſſim iſti ſine Dei verbo effutiunt, inter præmia beatorum nullum eſſe diſcrimen, atque vt ipſorum antiquus quoque magiſter Iouinianus [a] docuit, in futuro ſeculo nullam prorſus meritorum fore differentiam. Certè quod ad parabolam dictam, ex qua iſti ratiocinantur, attinet, fatetur quoque Caluinus, hoc loco Chriſtum non diſſerere vel de cæleſtis gloriæ æqualitate, vel de futuro piorum ſtatu, ſed hoc tantum pronunciare, cur credentes glorientur, vel aliis inſultent, qui tempore ſunt priores: inepta verò illius eſt curioſitas, qui exactè ſingulas huius parabolæ partes diſcutere velit: Sed & Melanchthon docet, præſentem de vinea ſimilitudinem, qua iſti prorſus abutuntur, non poſſe ſic intelligi, vt denarius ſignificet vitam æternam. Viderit autem ille, quàm prudenter hoc dicat, cùm veterum quidem, vt [a] Origenis [b] Auguſtini, [c] Proſperi, [d] Gregorij ſit ſententia, per denarium vitam æternam eſſe accipiendam. Poſtremò pugnat cum iſtis dictus Æpinus, & licet alios iſtorum errores ſternuè tueatur, tamen palã confirmat, præmia quæ promittit & aſſignat Deus electis, partim eſſentialia partim accidentalia eſſe, & ſanctos quidẽ ſecundũ eſſentialia præmia omnes in cælo æquè beatos, ſecundum accidentalia verò beatitudinis præmia, ex partè tum corporis, tum animæ inæquales eſſe. Inter cætera verò ita ſcribit: *Accidentale præmium eſt, peculiaris & inæqualis retributio, quam vnuſquiſque piorum accipit iuxta ſuum laborem, ſua opera & certamina.* Ac demùm poſtquam Scripturæ loca citauit: *His*, inquit, *& multis aliis Scripturæ teſtimoniis euidenter probatur, Deum compenſare omnia benefacta, & punire omnia malefacta, nihilque manere aut irremuneratum, aut impunitum.*

Iniquè comparantur Ioãnes & Apoſtoli cum ſanctis inferioris ordinis.
Luca. 19.
Actor. 9.
Luca. 16.
Luca. 7.
a Hiero. lib. 2. contra Iouin. Augu. har. 82.
Matth. 20.
In harmonia Euang.
Parabolam Euangelicam non fauere nouatorũ errori.
a Tract. 19. in Matth.
b De ſancta vir. ca. 26.
c De vocatione gent. lib. 1. cap. 5.
d Homil. in dominicam ſeptuageſ.
In explana. Pſal. 19.
Præmia beatorũ eſſentialia & accidentalia confirmat Æpinus.

QVID igitur? an iſti ſuam Ioanni gloriam non ſolum in terris, ſed in cælis etiam excellentem inuident, & quaſi moleſtè ferunt, qui cæteris maior mortalibus ore veritatis prædicatur, illi locum etiam in cælites ampliſsimum & ſingulare virtutis præmium à DEO deferri? Scilicet in terris duntaxat ille magnus coram Domino, & Propheta, & pluſquam Propheta dici merebatur: inanes verò

Ioannem etiã inter cælites gloriam & beatitudinẽ ſingularem obtinere.

verò erant tituli, & ſolum apud homines valebant, quibus ille præ cæteris tot Sanctorum myriadibus, iure ſuo inſignitur, vt nimirum dicatur, ſimúlque reuera ſit idem Propheta, virgo, anachoreta, doctor, martyr, & ſi quam aliam prærogatiuam vel Elias, vel Propheta, vel angelus terreſtris vnquam potuit obtinere. Cum idem in huius vitæ ergaſtulo verſaretur, vel Chriſti teſtimonio lucerna erat ardens & lucens, qui ſuæ tum vitæ, tum doctrinæ ſplendorem in omnes etiam ſecuturas mundi ætates longè latéque diffudit. Quantopere verò nunc eum ipſum, ſi rectè cogitemus, inter cæli lumina ſplendere neceſſe eſt, qui primarium inter illos tenuit locum, de quib. tàm luculenter ſcriptum eſt, Qui docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Præcipuam ſane coronam in Scripturis habet virginitas & caſtitas, cuius gratia lucebis vt angelus, quemadmodum diſerte teſtatur [a] Cyrillus Hieroſolymitanus. Ac Ioánem noſtrum manſiſſe virginé vt eſt indubitatum, ita veteres conſtanter affirmant, ſicut [b] Ignatius, [c] Epiphanius, [d] Ambroſius, [e] Cyrillus quem diximus, [f] Chryſologus, [g] Caſſianus. Cur igitur vir ille caſtiſſimus, in omni vitæ ratione mundiſſimus, cæloque ipſo clarior (ſic enim Chryſoſtomus [h] loquitur) ſeſe vna cum ſacris puriſque virginibus comitem non præbeat [i] Agno immaculato? An non & ipſe ſpōſo dulciter canat, qui ſpōſi tàm fidus quàm [k] charus & ſingularis ſemper amicus extitit? Iàm verò inter Chriſti Confeſſores, vt vocamus, Eccleſiæque Doctores quis Ioanni palmá præripuit? quádo is primum & cōſtanter apud Iudæos horúmque principes veri Meſſiæ nomen, aduentum, dignitatem & gloriam profeſſus eſt, ac Euangelio Chriſti teſtimonium luculentiſſimum edidit. Quid autem de Chriſto dicemus, qui ſe viciſſim Ioanni gratum oſtendit, multóque magis coram Deo & angelis eius, adeóque coram tota Eccleſia euidenter oſtendet? Beatos ego dixerim oculos, quibus continget beatum illum Ioannem ineffabili gloria, & pluſquàm triumphali honore coronatū coràm intueri. O quantus fulgor, quæ maieſtas, quàm illuſtre decus illius rediuiui corporis olim apparebit, quod ſpontaneus abſtinentiæ continentiæque ſanctæ rigor afflixit, quod nulla carnis voluptas, vel mundi vanitas vnquam contaminauit, quod virtutis & ſanctitatis omnis ſeuera diſciplina ſemper exercuit, quod æternæ veritati Chriſto & communi hominum vtilitati totum ſe addixit ac tradidit, quod denique pro iuſtitia ad mortem illam cruentam, ſed ſimul innocentem ac pretioſam vſque certauit. Hinc illæ Bernardi voces, quas ego non ſolum admittendas, ſed etiam valdè probandas cenſeo: Conſidera, inquit, manſiones regni, & vniuerſum ordinem humanæ generationis circumuola, ſolumque Ioannem tam veteris, quàm noui teſtaméti patribus videbis eſſe prępoſitum vel æquatum.] Et rurſus: Leuentur omnes viri meritorum, & prærogatiuis ante conſiſtorium maieſtatis exultent, non erit tamen, qui ad beati Ioannis Baptiſtæ priuilegium audeat aſpirare.] Atque huc ſupradictam Domini ſententiam refert, in qua ſubinferri dicit, quod terram excedat, tranſeat cælum, & ipſum verticem angelicæ dignitatis attingat. Inter natos mulierum, dicit Dominus, non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Quid vis amplius? de nullo dici potuit, dicit Auguſtinus, quod dictum eſt de Ioanne.] Ac deinde cùm eúdem ſanctiſſimis apoſtolis non contuliſſet modò, ſed & prætuliſſet. Ioannes, inquit, vbique maior, in omnibus ſingularis, mirabilis ſuper omnes, qui ſic nouem ordinibus angelorum inſertus eſt, vt etiam ad Seraphin apicem transferatur.] Eſt in ea opinione Honorius, triplicem perfectionem in hac vita, ac prætereà triplicem in cælo coronam Ioanni rectè tribui. Seruauit enim virginitatem integrè, mundum planè contemſit, & pro veritate ſanguinem vitamque profudit. His perfectionibus, inquit, quia inſignitur ſanctus Ioannes, ideo tribus coronis à Deo redimitur. Pro virginitate ſerto, liliis ac roſis æternum odorem ſpirantibus decoratur, quia hic ſicut lilium germinans caſtitate ornabatur. Pro mundi contemptu, purpureo diademate coronatur, quia hic virtutibus vernans mundo & vicus moriebatur. Pro martyrio, corona, auro gemmiſque radiante laureatur, quia regem gloriæ ſequens, regis inceſti gratiam aſpernabatur.] At ignoſcat mihi quæſo lector, quòd in hac tanti viri gloria celebranda ſim diutius fortè verſatus, cum aduerſarij quidem illam Ioannis magnitudinem atque præſtantiam, quam nullus queat ſatis commendare, adeò non agnoſcant, vt illum etiam neſcio quibus hominibus, non ſolum in terris, ſed in cælis etiam exæquare, debitiſque illum præmiis prorſus defraudare conentur.

Ioan. 5.

Daniel. 12.

Ingēs dignitas virginum & doctorum

a In Catech. 15.
b Epiſt. ad Philad.
c Hæreſ. 63.
d Serm. 65.
e Catech. 17.
f Serm. 174.
g De ſpiritu formi. ca. 4.
h Hom. 18. in Matth.
i Apocal. 14.
k Ioan. 3.

Ioannis gloria præcellens erit in corpore poſt reſurrectionem.

Ser. de excell. & ſanc. Ioā. bapt. Ioan. 14.

Matth. 11.

Serm. de natiuit. Ioan. Bapt.

Ioannis triplex in hac vita perfectio, & triplex in cælo corona

A T Q V E hactenus quidem demonſtratum eſt, duo cumprimis in Ioanne conſideranda eſſe, vitā ſcilicet eiuſque ſanctitatem & doctrinam, cum toto eiuſdem miniſterio: vtrobique autem Ioanni laudem illam eximiam competere, vt inter omnes mulierum filios nullus eo maior dici poſſit & exiſtimari, demum ad Chriſti mentem Ioanniſque iuſtam venerationem eos propius accedere, qui magnitudinem præſtantiamque viri, non tam officij quam ſanctitatis ratione metiuntur, vt magnitudo illa ſcilicet, neque ſolùm, neque maximè ad docēdi munus referatur. Quicquid autem prærogatiuæ vel ſanctitatis diuinitus Ioannes accepit, id longè maius & ſublimius perfectiuſque eſſe dicimus, quàm vt humano poſsit ingenio comprehendi. Quicquid autem accepit, totum ſine vlla dubitatione huc ille contulit, vt optimi præcurſoris, maximique Prophetæ officio, maiore tum fide, tum dignitate ad ſummi Dei gloriam Chriſtique domini confeſsionem perfungeretur.

Epilogus tractationis præcedentis de magnitudine Ioannis.

CAPVT VNDECIMVM.

Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Matth. 3.

Facite fructus dignos pœnitentiæ. Luc. 3. Matth. 3.

MAGDEBVRGENSES.

IOannes de neceſſitate bonorum operum docuit, quòd omnis arbor non faciens fructum, debeat exſcindi, & in ignem conijci: opera autem tantùm moralia propoſuit. Lib. 1. cap. 10. col. 360. Et cap. 4. col. 125. *Baptiſta ſuos auditores de operibus interrogantes, Luc. 3. de decalogi operibus admonet: nempe vt ſint erga alios benefici, quiſque ſuæ vocationis opera expediat, nemini iniuria inferatur, quilibet ſuo ſtipendio ſit contentus.* Tùm iterum, lib. 1. cap. 4. col. 84. *Ioannes quærentibus, quid debeant facere, reſpondet, vt ſint benefici erga egenos, vt quiſque in ſua vocatione honeſtatem & ſtatuta ſequatur. Quæ opera certè ex decalogo eis præſcribuntur.*

CENSVRA.

PRÆCVRSOR DOMINI Ioannes, electum planè organum Dei, vt muneri ſuo reſponderet, ac apud Iudæos viam Chriſto pararet, tùm in baptizando, tùm in docẽdo, paucis quidem annis (biẽnium quippe fuiſſe putant) ſed ſumma cum fide verſatus eſt. Et rectè quidem hoc deprehendit Bernardus, nouum & inſigne aliquid in Ioannis prædicatione contineri, qui verbũ pœnitentiæ dulce & glorioſum cum verbo regni cælorum læto & adorando primùm coniunxerit. Hoc namque ille magnus Elias fecit ſuæ prædicationis initium. Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnum cælorum. Ioannis igitur prædicationem ait eſſe vocem exultationis, vocem lætitiæ, verbum miſericordiæ, ſermonem gloriæ, largitatem gratiæ. Verbum, quod celauerat Deus, tacuerat angelus, latuerat Patriarchis, Prophetæ neſciebant. Ioannes enim natus oſtendit medicamentum vulneri, peccato pœnitentiam, iniquitati veniam.] Qui ſuum docendi munus, ſi diligenter aduertas, ita inſtituit, vt illud ad tria præcipuè capita, fidem, pœnitentiam & opera bona retuliſſe videatur. Nimirum quò fidem doceat, ſtudioſè abducit à ſe homines omnes, & proponit illis, in quẽ credant, quem amplectantur & obſeruent vnicè, Chriſtum videlicet agnum Dei, qui tollit peccata mundi, & ſponſum qui deſurſum veniens, ſuper omnes eſt, eundemque iudicem, qui habet ventilabrum, ac permundabit aream ſuam. Ad pœnitentiæ porrò doctrinam pertinet, quòd iram Dei & ignem gehennæ peccatoribus denunciat, quòd animorum ad Deum integram conuerſionem (ipſe pœnitentiam vocat) ab omnibus poſtulat indiſcriminatim, quòd non ſolùm ad odium ſui, ſed etiam ad confeſſionem peccatorum pœnitentes adducit, quòd prætereà fructus dignos cum pœnitẽtia coniungendos eſſe docet. De operibus verò tùm in genere monet credẽtes, tùm in ſpecie tractat, vbi publicanos & milites inſtruit. Nec dubium, quin eâdem ratione fidelitateque cum pluribus egerit, vt pro ratione fidi doctoris omnia fieret omnibus, & quemlibet hominũ ordinem de operibus ſuæ vocationi congruentibus informaret, & ad Chriſti gratiam conſequendam magno ardentique ſtudio præpararet.

Ser. de excell. Ioannis Baptiſtæ.

Ioannis prædicatio ſingularis & magni ponderis.

Matth. 3.

Ioannis doctrina tribus ferè capitibus comprehenſa.

Ioan. 1. & 3. Matth. & Luc. 3.

HIc iam nobis offert ſe locus tractandi de operibus, quæ in ſuo miniſterio vel præcepit Ioannes, vel commendauit, poſtea doctrinam eius de pœnitentia excutiemus. Et rectè fatentur Centuriatores, de bonorum operum neceſſitate docuiſſe Ioãnem: nec de illo quiſquam dubitare poteſt, qui vel

Cent. 1. li. 1. col. 360.

B ſolam expendit hanc eius grauiſſimam, vereque metuendam ſententiam, quam & Chriſtus poſteà ſibi repetendam putauit: OMNIS arbor quæ non facit fructum bonũ, excidetur & in ignẽ mittetur. An quicquam exciſione illa formidabilius, quæ hominem ocioſum & inertem eò redigit, vt à Dei gratia excidat? Sanctorum chorum & ſocietatem amittat? atque à cæleſtis regni gloria in perpetuum ſeparetur? Quid autem illo gehennę igne acerbius, quid intolerabilius, qui ſemper ardens, conſumitur nunquam, ac omnia ſuppliciorum genera, quæ vnquam pertulere mortales, in immẽſum excedit? O infelicem arborem, ſecuri acutiſſima iamiam excidendam, & in ignem illum inextinguibilem conijciendam. Hinc eos timere monet [a] Chryſoſtomus, qui mores ſuos non maturè ac diligenter inſtituunt. Auguſtinus [b] verò habet in hunc modum: Ideo quantum poſſumus, fructus iuſtitiæ ſtudeamus adferre, timentes illud quod Dominus dixit: Omnis arbor &c. Hæc enim ſententia euidenter oſtendit, quia non ſolum malum feciſſe, ſed etiam bonum non egiſſe damnabile erit.] Et idem alibi: Non dixit, quæ facit fructum malum, ſed quæ non facit fructum bonum. Hinc ergo poſſumus euidenter agnoſcere, quas pœnas arbor ſpinoſa in die iudicij patietur, quando illa quæ fructũ non dederit, excidetur & in ignem mittetur.] Tùm rurſus ad hoc ipſum dictum alludens: Sicut, inquit, magnam arborem virere, & fructum non reddere, nihil prodeſt: ſic nihil prodeſt Chriſtianum dici, & Chriſtiani opera nõ habere.] In quem ſenſum ſcripſit etiam Victorinus: Non eſt ſatis arborem vigere, & fructum non habere: ſic nec ſatis eſt Chriſtianum dici, & Chriſtum confiteri, & ipſum in opere non habere, id eſt, eius præcepta non ſeruare. Nec abludit Euſebius Emiſſenus: Horrendum eſt, ait incidere in manus Dei viuentis. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Vides, quomodo non ſolùm malum feciſſe, ſed etiam bonum non peregiſſe damnabile eſt.] Vt enim idem alibi præclarè admonet: Secundum veritatem cæleſtium promiſſorum dat quidẽ Deus in hac vitæ ſine dubio remiſſionem peccatorum per Baptiſmum & fidem Catholicæ Eccleſiæ, ſed opus eſt, vt quod tribuit gratia, cuſtodiat diligentia: & quod ſine labore acquiritur, cum labore ſeruetur.]

Operum bonorum neceſſitas à Ioanne prædicatur.

Matt. 3. & 7

Quanta ſit vis ſententiæ. Omnis arbor &c.

a Homel. 24. in Matth.

b Homel. 16 li. 50. homel.

Serm. 38. de Sanctis.

Non ſatis eſt à malo declinare, niſi bonũ quoque facias, vt beeris.

In Apocal. hom. 2.

In Apocalypſin.

Homil. 3. de Epiphan.

Hom. in initio Quadrageſima.

SEO enim plenior doctiſque gratior foret præſens iſtorum confeſſio, ſi nõ ſolum operum neceſſitatem ex Ioannis concionibus confirmarent, ſed eam quoque neceſſitatem ad ſalutem credentium pertinere, ſicut orthodoxi prædicant, faterentur. Id verò alibi prorſus negant, hoc metu ſcilicet impediti, ne ſi tale quid cum Eccleſia profiteantur,

Opera bona neceſſaria, ſed non ad ſalutem dicunt nouatores.

legem

legem & Euangelium confundant, & doctrinam corrumpant Euangelij propriam, quæ eſt eiuſmodi, inquiunt, vt gratis homines ſola fide iuſtificentur.

Conc. 2. lib. 1. c. 4. fol. 81. 85. 94. & 124. In 1. parte corp. doctrinæ.

Igitur ad hoc ædificádum & retinendum idolum, quæcunque opera bona dicuntur, ea facienda quidem, ſed ad ſalutem tamen hominis non neceſſaria, eſſe decernunt. Quid? quod Vvigandus docet, ſi bona opera doceantur ad ſalutem neceſſaria, Euangelij doctrinam corrumpi atque vitiari. Quámquam Lubecenſes miniſtri adhuc audacius vociferantur: *Qui docent ſeruanda mãdata, Chriſtum negant, & fidem abolent.*

Luc. 6. & 12. Rom. 2. Iacob. 2. 1. Cor. 3. Heb. 5. Ad Illyricũ & Gallum.

Quod ſi verum eſt, cur non Chriſto Domino eiuſque Apoſtolis litem intendunt? quando illi præter fidem, obedientiam etiam credentibus omnibus neceſſariam prędicant, ac fidem ſine charitate, ſine operibus, ſine mandatorum obſeruatione mortuam & inanem eſſe declarant. Quantum verò ſibi ſumunt miniſtri Luneburgenſes? tantum ſanè, vt pronuncient, ſi admittatur hæc propoſitio: Bona opera ſunt neceſſaria ad ſalutem, non fore Chriſtum ſolum mediatorẽ, ſed & opera ſimul.

In diſputat. de cauſis nouæ obedientiæ, & in diſputat. anno 1559. de quibuſdam propoſit.

Quis autem ſiue Philoſophus, ſiue Theologus ita vnquam ante Lutherum eſt ratiocinatus? Hæret in illorum animis axioma Melanchthonis, qui ſuos diſcipulos docuit, opera bona tametſi homini ſint vtilia, quæ multa etiam præmia ſpiritualia & corporalia in hac & ſequenti vita mereantur, tamen ad ſalutem non eſſe neceſſaria. Quàm ſunt iſti timidi & præpoſterè ſcrupuloſi, qui tam multa de fide falſa & pernicioſa fidentiſſimè docent: de bonis autem credentium operibus vera & neceſſaria minimè docent, quòd metuant, ne piorum benefactis, in quibus Chriſti beneficium & Spiritus ſancti virtus vel maximè cernitur, nimium tribuere videantur. Nos enim opera verè bona, Deoque grata, & homini ſalutaria, ſiue, vt in ſcholis dicũt, meritoria nulla eſſe cenſemus, niſi quæ Chriſtus in credentium cordibus habitans facit, quæque Spiritus ipſe ſanctus ex radice charitatis producit, vt quæ pij rectè operantur, non modò fructus bonæ arboris, ſicut Ioannes appellat, ſed fructus etiam diuini ſpiritus ex Pauli doctrina meritò cenſeantur.

Galat. 5. Heb. 9. Ioan. 15.

Igitur ex quo ſpiritu Chriſtus eſt operatus, cũ per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit Deo hoſtiam immaculatam, ex eodem membra eius viua ſanctas actiones ſuſcipiunt, ſuſceptaſque perficiunt, vt quæ in Chriſto & per Chriſtum faciunt benè (ſine illo enim nihil faciũt meritoriè) ſic Deo placeant, vt ille vitam eis laborantibus rependat æternam, & vnicuique ſecundum ſuum laborem mercedem iuſtam perſoluat in retributione iuſtorum.

Matth. 5. 1. Cor. 3. 2. Cor. 5. Luc. 14.

Sed enim cur iſti adeò in cæteris audaces, hîc tantoperè trepidant, vt ea opera neceſſaria dicere vereantur, ſine quibus ad ſalutis æternæ portũ non pertingunt, quibus & tempus & locus ſuppetit in Chriſti vinea operandi, præſertim cùm idcircò noua in Chriſto creatura fiant, vt abnegantes impietatem & ſecularia deſideria, ſobriè, iuſte pieque viuant, & in bonis operibus non deficientes ambulent.

Matth. 20. Epheſ. 2. Tit. 2. Epheſ. 2. Galat. 6.

An neceſſarium opus non eſt Baptiſmi, ſine quo [a] credens in regnum Dei non introibit? opus timoris, ſine quo [b] nemo poteſt iuſtificari: opus pœnitentiæ, ſine quo [c] etiam baptizatis & relapſis eſt pereundum: opus miſericordiæ, ſine quo [d] miſericordiam nemo conſequetur: opus patientiæ, ſine quo [e] reportare non datur promiſſionem: opus

a Ioan. 3. b Eccle. 1. c Luc. 13. d Matth. 5. e Heb. 10.

A pacis & ſanctimoniæ, ſine quo [f] nemo videbit Deũ: opus obedientiæ, ſine quo [g] ad vitam æternam non patet ingreſſus: opus charitatis, quo deſtitutus [h] manet in morte, neque [i] Chriſti diſcipulus poteſt agnoſci: opus iuſtitiæ, ſine quo [k] iuſtus ille iudex coronam iuſtitiæ nulli reddet: opus demum perſeuerantiæ, ſine quo [l] ſalui eſſe non poſſunt electi.

f Heb. 12. g Matt. 19. h 1. Ioan. 3. i Ioan. 13. k 2. Tim. 4. l Matth. 24. 1. Cor. 13. Iacob 2.

Ac nihilo ſecius vt iſti ſeſe Paulo & Iacobo eximiis Apoſtolis prudentiores faciant, tàm ęgrè concedunt, quin & apertè inficiantur, fidem à charitate & operibus poſſe diſiungi, & ſine illis ineſſe quidem, ſed non prodeſſe his, qui cum Eccleſia Deum & alia creditu neceſſaria integrè confitentur. Atqui vel ſola Ioannis Apocalypſis illos docere poterat, quum cætera omnia nobis morte tollantur ac pereant, B bona quidem opera credentes etiam à morte comitari, ad æterni iudicis penetrare tribunal, ſingula benefacta exactè diſcuti atque ponderari, quæ autem plena inueniuntur ac pura, ea immẽſis æterniſque præmiis affici.

Quomodo Apocal. doceat de operib. bonis. Apocal. 2. 3. 7. 14. & 21.

CAETERVM errant in eo plurimum nouatores, quòd præter omnium veterum morem de vocabulis Euangelij & Legis ita imperitè philoſophentur: deinde quòd ex Euangelio faciant nudam gratiæ ac æternæ vitæ promiſſionem, ac Chriſtum etiam negent eſſe, ſicut dicitur, legis latorem: præterea quòd tradita in nouo teſtamento præcepta ad legem veterem tantum pertinere contendant, ac demùm quòd diffiteantur, renatos cùm agũtur Spiritu, legi obtemperare, eique per Chriſti Spiritum ſatisfacere poſſe.

Cur nouatores circa doctrinam bonorum operum errent maxime. Pſal. 9. & 82. Eſa. 33. Iac. 4.

C Hæc alij ſacris è literis ſolidè confutarunt: pleraque poſt Auguſtinum damnauit etiam Synodus Tridentina, nos ea commodius alibi proſequemur. Nunc ſatis erit contra iſtos coryphæum illum Theologorum Auguſtinum citaſſe, qui luculenter docet, inter vetus & nouum teſtamentum ita diſcernẽdum eſſe, vt diuerſa Sacramenta & promiſſa quidem ſtatuantur, ſed eadem pleraque præcepta vtrobique retineantur: & morũ quidem præcepta Chriſtianis magis, quã Iudæis & data & obſeruanda eſſe, eaque per adiuuantẽ Chriſti gratiam à credentibus impleri ac perfici.

Seſſ. 6. In Euangel. Ioan. trac. 3. & contra Fauſtum li. 15. ca. 4.

Quod ſi quiſquam alius, certè idem Auguſtinus, verũ legis & Euangelij diſcrimen agnouit, & de illo peritiſsimè ſcripſit. Quare paucas ex illo ſentẽtias huc D imprimis pertinentes, & legem ab Euangelio, ſeu Euangelij gratia diſcernentes aſſcribam.

Legis & Euangelij differentia ſecundum Auguſtinum.

Dicimus, inquit, lege fieri, vt Deus, quid fieri velit audiatur: gratia verò fieri, vt legi obediatur. Non enim auditores legis, ait Apoſtolus, iuſti ſunt apud Deum: ſed factores legis iuſtificabuntur. Lex ergo auditores iuſtitiæ facit, gratia factores.] Ac iterum alibi. Lex adducit ad fidem, fides impetrat Spiritum largiorẽ, diffundit Spiritus charitatem, implet charitas legem.] Sed & alio in loco: Ipſe qui legem venit implere, dilectionem donauit per Spiritum ſanctum, vt quod anteà timor implere non poterat, charitas poſteà impleret. Inde eſt & illud eiuſdem Apoſtoli: Plenitudo autem legis charitas. Et illud: Finis autem præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide nõ ficta.] Atque huc pertinet totus Auguſtini liber, qui de fide & operibus ita ſcriptus videtur, capite præſertim 14. & 15. vt contra Sectarios huius temporis, quibus nimium & Paulus de fide placet, & Iacobus de operibus diſplicet, vix quicquã fortius aptiuſq; poſsit opponi.

Contra duas epiſt. Pelag. lib. 3. ca. 2. Rom. 2. Epiſt. 144. ad Anaſtaſiũ. In expoſit. quarundam propoſ. ex epiſt. ad Rom. prop. 75. Rom. 13. 1. Tim. 1.

Quid gratia vel Euangelium ſupra legem habeat.
Lex & Euangeliũ in mandatis differũt, & maior exãgelij eſt perfectio.
In 8. c. ad Rom.
In 7. c. ad Rõ.
Matth. 5.

A QVA in re Auguſtino plane conſonat Theodoretus, cùm inter alia ſic loquitur: Gratia hoc habet ſupra legem, quòd hæc quidem docuit id, quod fieri aut non fieri oportet: illa autem habet etiam Spiritus adiuuantem grãtiã.] Nec diſſentit Theodulus, in hunc modum docens: Non eadem in nouo teſtamento mandata, quæ veteribus legis tempore iniungebantur: verùm communia noua præcepta ſapientiamque maiorem complexa Chriſtus nobis dedit. Perinde ac dicat, vt inſeruiamus à Spiritu profectis mandatis. Nam veteribus iniúctum erat non occidere, nobis ne iraſci quidem: illis porrò non mœchari, nobis autem ne viſu quidem curioſos eſſe præceptum. Non enim lex porrò, ſed Spiritus nobis imperat.] Eandem ſententiam vt

Li. 4. aduer. hæreſ. ca. 27.

B vetus, ita inſignis Chriſti Martyr Irenæus confirmat, qui inter Iudæos & Chriſtianos ita diſcernit: Naturalia, inquit, omnia præcepta (quemadmodũ decalogi, legiſque moralis) communia ſunt nobis & illis. In illis quidem initium & ortum habuerũt, in nobis autem augmentum & adimpletioné perceperunt. Conſentit cum his Euſebius Cæſarienſis.

Li. 1. Euang. demonſtrat.

Quas Patrum ſententias idcircò recitamus, vt perſpicuè intelligatur, Euangelium à lege differre non ſolùm gratuita promiſſione, ſed etiam præceptorũ ſublimitate, & donorum ſpiritualium abundãtia, quibus donati Chriſtiani maiorem quàm olim Iudæi, tum obedientiam, tum iuſtitiam præſtare poſſint ac debeant. Hîc enim locum habent præclaræ & veteres illæ promiſſiones, quæ ad Euangelium propriè ſpectant: Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam: & ero eis

Promiſſiones diuinæ olim de Euangelio factæ.
Hier. 31.
Ezec. 36.

C in Deum, & ipſi erunt mihi in populum. Tùm alibi: Dabo vobis cor nouum, & Spiritũ nouum ponam in medio veſtri; & faciã vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea cuſtodiatis & operemini. Quocirca illi Euangelium non intelligunt, & vehementer etiam obſcurant, qui Euangelium, legẽ, & Chriſtum legiſlatorem dici non ſuſtinent, qui præterea operum legis, vt Paulus de iis loquitur, rationem in Chriſtianis eandem, quàm in Iudæis, ſtatuunt, nec diſtinguunt inter opera, quæ præcedunt, & quæ ſequuntur iuſtificationem, ac demùm qui legem renatis impoſſibilem fingunt, vt in illis iuſtificatio legis non poſſit impleri.

Rom. 3.
Gala. 2. & 3.
Rom. 8.

Ioannes moralia exegit opera diligenter, ſed non ſolum illa.

EST aliud etiam à Centuriatoribus obſeruatũ in Ioãne, qui opera moralia propoſuerit, cuius generis exẽpla quædam ſemel & iterum ex eius concionibus repetere voluerunt.

D Atque hoc quidem vt eſt extra controuerſiam omnem, ſic illud in huius tanti Prophetæ laudem dici meretur, quod præcipuam diuinæ legis partem, quæ moralis dicitur, & præceptis decalogi continetur, non minus diligenter quàm reliqui Prophetæ omnes, expoſuerit vrſerit, confirmarit. Ex qua lege porrò pendent opera, quæ moralia dici ſolent, & quibus Chriſtus nõ minus Chriſtianos, quàm Iudæos exerceri vult, non ſecus quàm ſi cuique credentium diceret: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Verùm illud Ioanni affingunt Centuriatores, cum opera duntaxat moralia propoſuiſſe: quod is, ſi coràm adeſſet, credo non agnoſceret, quodque nullum veterũ de illo ſcripſiſſe, ſed nouum prorſus eſſe commẽtum apparet. Cuius commenti hæc adferri cauſa poteſt quod iſti tacitè conẽtur, tãti viri authoritate nouũ dogma ſuum ſtabilire, alia nimirum non eſſe opera

Matth. 19.

A bona vel cenſenda, vel facienda, niſi quæ certò & expreſſo Dei verbo & præcepto mandantur, vel decalogo cõtinentur. Si quid enim ſecus fiat, quãlibet pietatis ſpeciem præ ſe ferat, id volunt tantũ non peruerſum, ſuperſtitioſum atque impium videri, non autẽ Deo placere, hominiue prodeſſe. Ac de operibus omnibus, quæ ſine iuſſu & mandato Dei vel ſuſcipiuntur, vel peraguntur, verè dici cõtendunt, ſemperque in ore habent illud: Fruſtra me colunt doctrinis & mandatis hominum.

An opera ſolum in lege præcepta, bona cenſeri debeant.
Matth. 15.

De dicto Chriſti: Fruſtra me colunt doctrinis & mandatis hominum.

HIS reſpondemus, poſtremum Chriſti dictum ad Phariſæos inuiſos illos Iudæorum hypocritas propriè pertinere, & nihil ex eo præſidij rectè peti ad Apoſtolicas & Eccleſiaſticas leges, ac traditiones humanas, quas vocant, conuellendas atque labefactandas: ſed nec opera quidem à piis piè inſti-

B tuta, licet à Deo mandata non ſint, hac ipſa ſententia eleuari atque perſtringi. Deinde affirmamus, quod iſti nobis toties occinunt, & apud ſuos velut Euangelicum axioma defendunt, opus omne bonum certo Dei verbo & mandato conſtare debere, tam imbecillem & caducum eſſe, vt ſi paulũ obſiſtas, etiam per ſe ipſum corruat. Nam cum demonſtrare non poſſint, hoc quod aſſumunt, certo Dei verbo & præcepto niti, non habent, quod ex antecedente falſo extruant, ſed quicquid ex eo deducunt, ſuum pondus, & veritatis robur apud ſapientes amittat neceſſe eſt.

Opera bona eſſe poſſe ſine certo Dei mandato.

Multos in Scriptura laudari ob opera ſine mandato Dei facta.
Gen. 4. 8. 22.
Iob. 1.
Hierem. 35.
Num. 6.
2. Reg. 6.
3. Reg. 7. & 8.
Luc. 2.
Matt. 26.
Ioan. 12.

Ad hęc Scriptura multis in locis probat, vel à Deo ipſo probata eſſe teſtatũr piorum opera, quæ ex mandato diuino non perficiebantur. Laudatur certè Abel, Noë, Abrahã & Iob ad altare ſacrificantes: honorantur Recha-

C bitæ & Nazarei prorſus abſtemii: commendantur Dauid & Salomon in cultu diuino ſingulari cum pompa religioſè & ſumptuoſè verſantes. Extollitur Anna Phanuelis filia ſuo ſancto cœlibatu; & defenditur à Chriſto Magdalena in illa prodiga ſui precioſi vnguenti profuſione. Vtraque matrona rerũ diuinarum longè magis quàm humanarum curis intenta, ac velut mundo mortua, vel ſanè à communi hominum conſuetudine remota, vera ſanctitate ac iuſtitia pios alios excellebat. De Baptiſta noſtro & vitæ illius ſancto rigore ſæpè iã diximus, & poſtea repetemus. Tũ [a] Auguſtinus & [b] Chryſoſtomus apertè patrocinantur anachoretis, eremitis & monachis, qui Baptiſtæ ſequentes exemplum, vitam ab aliis procul ſemotam & valdè ſeueram in ſancto ocio tranſigebant.

a De moribus Eccleſiæ Catholi. ca. 31.
b Aduerſus vituperatores vitæ monaſticæ li. 3.
Matth. 19.
1. Cor. 7.
c Lib. 3. Hypog. ſupra medium.

Inter conſilia & præcepta diſcrimen retinendũ eſt.
d Lib. 1. contra Iouinianum.
e In 1. Co. 7.
f De ſancta virginit. c. 14. & 15.
Cypr. lib. 1. epiſt. 11.
g lib. 1. de Adulter. cõiug. ca. 14.
In enarr. Ione, de Tertulliano tractans.
Epiſt. 118. cap. 2.
Lib. de corona militis

D Sed vt Scripturis tãtùm inhæreamus, laudat Chriſtus Eunuchos, qui ſine vllo Dei mandato ſeipſos propter Dei regnum caſtrauerunt: ſemperque laudati ſunt in Eccleſia, qui volentes legem cœlibatus amplecterentur. Sed & Paulus abſque mandato cœlibes magis quàm coniuges probat, qui omnes etiam in cœlibatu ſibi cupiebat eſſe conformes, quique vt ab [c] Auguſtino ſcriptum eſt, ſupra legem & Euangeliũ erogabat. Huc demum pertinet diſcrimen, quod, velint nolint aduerſarij, [d] Hieronymus, [e] Ambroſius, [f] Auguſtinus, ac totus ferè Patrum chorus, inter conſilia & præcepta ſcilicet, in Scripturis tradita conſtituit, multique clariſſimè probarunt, hoc diſcrimen tum Euãgelicis, tum Apoſtolicis literis conſentaneum eſſe. Præclara eſt certe [g] Auguſtini ſententia, quam exemplis ipſe variis declarat atq; confirmat: Multa ſunt, inquit, facienda non iubẽte lege, ſed libera charitate: & ea ſunt in noſtris offi-

ciis

ciis gratiora, quæ cùm liceret nobis etiam non impendere, tamen cauſa dilectionis impendimus.]

Bugenhagij confeſſio de conſuetudinibus Eccleſiæ.

Quid? quod Bugenhagius atrox licet Catholicorũ hoſtis, veritate tamen ipſa coactus palàm fatetur, Eccleſiæ conſuetudines, quibus multa certè ac præclara inſtituta, ſanctæque vitæ ſtudia nobis commendantur, omnino eſſe ſeruandas. Hûc autem refert dictum Ambroſij, quod Auguſtinus ad Ianuarium ſcribens vſurpauit: Ad quamcunque Eccleſiã veneris, eius mores ſerua. Citat & Tertullianum, qui multa de veteris Eccleſiæ tùm traditione, tùm conſuetudine exempla producit atque confirmat, ac tandem ita concludit: Harum & aliarum huiuſmodi diſciplinarum ſi legem expoſtulas Scripturarum, nullam inuenies. Traditio tibi prætendetur auctrix, conſuetudo confirmatrix, & fides obſeruatrix: rationem traditioni, conſuetudini, fidei patrocinaturam aut ipſe perſpicies, aut ab aliquo qui perſpexerit, diſces.] Ex eodẽ repetit illud: Cõſuetudo etiã in ciuilibus rebus pro lege ſuſcipitur, cũ deficit lex: nec differt, Scriptura an ratione cõſiſtat, quãdo & legẽ ratio cõmendat.] Adducit prætereà in mediũ ſententiã Hieronymianã: Multa alia, quæ per traditionẽ in Eccleſiis obſeruantur, authoritatem ſibi ſcriptæ legis vſurpauerunt.] Nec multò poſt ſequitur: Multa alia quæ ſcripta non ſunt, rationabilis ſibi obſeruatio vindicauit.] Annectit autem idem Bugenhagius alia, quibus ne quid veteris Eccleſiæ authoritati concedat, ſuæque Sectæ adimat, manifeſtam veritatem impugnat: ſed contra ſtimulum fruſtra calcitrat, & ſicut ille inquit, mentita eſt iniquitas ſibi. Neque tamen diffitemur, quin libenter etiam concedimus, quicquid à nobis rectè pieque geritur, id Dei verbo contineri, vt ſi generatim de operibus bonis loquendum ſit, hæc ipſa communibus quidem Scripturæ ſententiis, quæ ſonant de pietate, charitate, iuſtitia, ſanctimonia, obedientia & perfectione præſtanda, includi videantur. At longè aliò ſpectãt nouatores, qui nunquam non expreſſum Dei verbum de hoc illoue cultu, vt ipſi vocant, in ſpecie poſtulant, & plerunque ſic opera bona contrahunt, quemadmodum poſtea monſtrabimus, vt in ſola proximi charitate illa ponant. Impellit pleroſque Spiritus ſanctus, vt nullo etiam vrgente præcepto, ad multas præclaras actiones progrediantur, vt carni & mundo renuncient, diuiniſque rebus cum Ioanne noſtro dies ac noctes incumbant. Quis autem Spiritus bonus iſtos impellat equidem neſcio, qui illorum & ſanctiſsimorum hominum inſtituta, nullo Dei præcepto tradita, vel damnant omnino, vel certè ſuſpecta reddunt, quique illa etiam piorum opera, quæ Dei mandato expreſsè continentur, fœdè contaminant, quando de illorum virtute, vtilitate, dignitate, meritis ac præmiis indignè ſentiunt, ac prorſus contra Eccleſiæ ſententiam impurè loquuntur. Qua de re alibi copioſius.

Dial. aduerſus Luciferianos.

1. Cor. 9.
Pſal. 26.

Quomodo Catholicè dici poſſit, quod benè facta noſtra omnia verbo Dei contineantur.

Ioãnem alia non moralia etiã docuiſſe.
Lucæ 3.
In Lucam homilia 27.

NVNC de Ioãnne propoſitum eſt dicere, quòd opera quæ docuit, moralia tantum fuiſſe, ſicut iſti contendunt, non poſſit demonſtrari. Primum enim hoc nobis concedant neceſſe eſt, multo plura quàm quæ ſcripta extant, Ioannem docuiſſe, & populo euangelizaſſe. Id quod etiam Lucas ingenuè profitetur: & confirmat Origenes, non ſolum alia, quæ ſcripta non ſunt, ſed maiora etiam, quàm

A quæ literis credi debuerint, Ioannem prædicaſſe. Si verò ſcripta extarent omnia, quę Ioannes vel apud ſuos domi, vel coram aliis de fugiendis & agendis omnibus publicè docuit, non ſolum de præſenti quæſtione certò conſtaret, verùm etiam alia plura, quæ nunc ſpargunt aduerſarij, præſertim de iuſtificatione diſputantes, fortaſſe luce illa fulgente, non ſecus quàm vmbræ quædam euaneſcerent, ſtatimque profligarentur. Si verò petendum eſt iudicium ex his, quæ ſcribunt Euangeliſtæ, non video ſanè, qua ratione cenſenda ſint omnia moralia opera, de quibus Ioannes vnquam concionando tractauit. Venerunt ad illum accepturi baptiſmum, quæ nuda erat, vt diximus, cæremonia, & ante baptiſmum, vt eſt probabile, & Tertullianus aſſerit, ſunt peccata confeſſi. Quæro B igitur, iuſſi ne illi vtrunque fecerint, an iniuſſi? Si iuſſi, quod verbum vel præceptum certum Dei illos vrgebat? Si iniuſſi, quale hoc illorum opus demum cenſeri debet? bonúmne eſſe poteſt, ſi ſine mandato Dei, vt iſti dicunt, expreſſo ita feciſſent? Si non bonum, malum igitur, quod tamen nemo prudens exiſtimabit: vel ſaltem adiaphoron, quod vix dignum videatur, vt ab Euangeliſta tàm diſertè commemoraretur. Crediderim ſanè vtrumque fieri potuiſſe, vt ad hoc bonum opus, Baptiſmi nimirum & Confeſsionis, excitaret eos Ioannes, illique excitati non grauatim admonenti parérent licet nec ille mandatum diuinum obtenderet, nec hi diuino iure ſeu mandato, ſe ad hoc opus faciendum aſtringi putarent. Verùm enimuerò qualecunque demùm hoc illorum opus fuerit, ex Ioan- C nis doctrina vtique profectum eſt, quod ad opera moralia vel decalogum nemo peritus retulerit, ſed ne aduerſarij quidem ipſi fortaſſe referendum eſſe indicabunt. Docuit etiam ſuos Ioannes diſcipulos, vt Euangeliſta teſtatur, frequenter orare atque ieiunare. Ac alios fortaſſe plures vir Dei zelo plenus ad has aliaſque pietatis exercitationes adduxit atque aſſuefecit: quibus etiam in rebus potuit opera nonnulla præſcribere, quę moralia non rectè dicantur. Et hinc nata videtur, Chriſtoque obiecta illa querimonia, Quare diſcipuli Ioannis ieiunant frequenter & obſecrationes faciunt: tui autem edunt & bibunt? Cui rei non exiguum præbet indicium Tertullianus, vndecunque tandem hoc acceperit, cùm ſcribit, nouum aliquem orationis ordinem à Ioanne inductum fuiſſe.

Plura docuit Ioãnes, quàm quæ ſcripta extant.

An populus apud Ioãnem confitens peccata & petens baptiſmum Dei mandatũ habuerit.

Lib. de baptiſmo.

Docuit Ioannes ſuos orare & ieiunare, & certum orationis ordinẽ tradidit.
Matth. 9.
Lucæ 5.

Lib. 4. aduerſ. Marcionem.

D QVONIAM verò in hunc locum incidimus, qui magni eſt ſane momenti ad ſinceram de bonis operibus doctrinam hodie cognoſcendam ſimul & conſeruandam, non abs re facturi videmur, ſi exortas nuper eiuſdem varias corruptelas, quæ ab omni ferè pietatis exercitatione mortales plurimos auocarunt, & in hanc ipſam, quam latè patentem in Europa cernimus, falſam ſecuritatem, ac nouum quendam Epicureiſmum induxerũt, paulìſper conſideremus. Ac primum quidem ſatis explicari non poſſe cenſeo, quantum hac in parte ſibi aſſumſerint nouatores. Etenim quæcunque illis in buccam ferè venirent, ad ſuæ fidei confirmationem & bonorum operum oppugnationem immani quodam ſtudio paſsim effutiuerunt, vt non modò contra Scripturæ diuinæ authoritatem facere, quæ quidem à malis ad bona iuſtaque opera omnes reuocat maximè, verum etiam cum ratione

Nouatores doctrinam de operibus malè tractarunt.

ipſa, quæ tacitis quibuſdam ſtimulis ad honeſtatem homines impellit, ex inſtituto propemodum pugnare viderentur. Exemplo ſit hæreſeum noſtri temporis architectus Lutherus, qui non modo ſermone, ſed ſcriptis etiam pleraque publicè prodidit ac diſſeminauit, quæ vel ſola Chriſtianos ad omnem pietatem ſegniores, ad peccandum verò propenſiores efficere queant. Hinc illa præclara ſcilicet, & ab omni Euangelico ſpiritu, imò etiam à communi ferè ſenſu prorſus aliena Lutheri dogmata: *Omnia ex abſoluta neceſſitate eueniunt, adeo quod etiam Deus non ſolum eſt cauſa peccati permiſſiue, ſed effectiue. Liberum arbitrium poſt peccatum res eſt de ſolo titulo. Nulli eſt in manu ſua quidpiam cogitare boni aut mali. Quomodo poteſt homo ſe ad bonum præparare, cùm nec in poteſtate ſua ſit ſuas vias malas facere? Nam etiam mala opera in impiis Deus operatur.* Quod ſi hæc ſatis non ſunt ad omnem bene operandi tum voluntatem, tùm facultatem homini eripiendam, plura eiuſdem axiomata vel ſi mauis, κυρίας δόξας ſubiungemus. [a] *Ex textu clare habemus*, inquit, *quod etiam decem præcepta ad nos non pertinent. Non enim nos, ſed ſolos Iudæos eduxit Dominus.* [b] *Non eſt aliquod in Euangelio præceptum à Deo.* [c] *Erga Deum nullis operibus, ſed nuda indigemus fide: Debemus enim cum ſolo Iſaac venire, hoc eſt, cum fide: ſeruos & aſinos, hoc eſt, opera deorſum dimittere oportet.* [d] *Opera Deus nihil curat, nec eis indiget.* [e] *Conſtanter dicimus orando etiam peccare iuſtum, iuxta illud Pſalmi CVIII. Et oratio eius fiat in peccatum.* [f] *Omnia opera bona etiam optime facta, ſunt peccata, & quidem mortalia ſecundum DEI iuſtitiam, venialia vero ſecundum miſericordiam.* [g] *Quanto ſceleratior es, tanto citius Deus gratiam infundit. Si autem adornes te bonis operibus, vt te Deus acceptet, nihil efficies. Alia via non poteſt homo coram Deo aut conuenire aut agere quàm per fidem, opera ille nihil curat.* Atque vt tandem modum faciam in his tam impiis atque blaſphemis Lutheri placitis recenſendis, quibus nihil ad bonorum operum labefactationem peſtilentius poteſt excogitari, populoque proponi, vnum ſaltem adiiciemus. *Vide*, inquit, *quam diues ſit homo Chriſtianus, ſiue baptizatus, qui etiam volens non poteſt perdere ſalutem ſuam, quantiſcunque peccatis, niſi nolit credere. Nulla enim peccata eum poſſunt damnare, niſi ſola incredulitas: cætera omnia, ſi credat, vel ſtet fides in promiſſionem diuinam baptizato factam, in momento abſorbentur per eandem fidem.* Sunt interim, quos iam pudeat & pigeat ſui magiſtri Lutheri, qui tam furioſas & barbaricas ediderit voces: quin & Lutherus ipſe, vt in aliis pleriſque ita hic etiam ſuas ſæpè mutauit ſententias, multoque moderatius de abſoluta neceſſitate, de libero arbitrio, de ſola fide, de bonis operibus poſtmodum docuit. Exemplum porrò Lutheri ſecutus eſt Melanchthon, qui contra liberum hominis arbitrium ineptiſſimè ſcripſit, ſed cecinit palinodiam. Fuit enim in ſcriptis etiam aliis Proteo, quod dicunt, mutabilior. Hærent tamen in multis reliquiæ priorum errorum, quos iſti Sectæ principes in vulgus antea diſſeminarant: & audiuntur adhuc prophanæ impiæque voces huiuſmodi: *Deus non curat opera. Vt peccata non damnant, ſic nec ſaluant opera. Quid nobis cum operibus ſi ſola fide iuſtificamur atque ſaluamur? Noua obedientia eſt arbitraria, bona opera non ſunt neceſſaria, homo habet ſe pure paſſiue in malis & bonis operibus*, quas voces portentoſas & diabolicas vocat quoq; Melanchthon.

Lutherus quam malè docuerit de operibus.

In reſolut. art. 36. & in aſſertio. art. 36. & de ſeruo arbitrio.

a In ſer. de Moyſe
b In præfat. noui Teſta.
c In ſermone de piſcatura Petri.
d De capt. Babilon.
e Sermo. de aſcenſione Domini.
f In aſſert. artic. 32.
g Ser. de piſcat. Petri.

De cap. Babylon.

Lutherus & Melanchthō ſuas ſubinde mutant opiniones.

Inde poſtea diſſidia in Eccleſia.

A QVIS verò non horreat, blaſphemum audire Caluinum, qui Deum ſummum æternumque bonum eſſe vel negat, vel impugnat, cùm humanæ malitiæ cauſam in DEVM ipſum confert, & velut iniecta manu homines à bene operando retrahit, imò tùm bene, tum male operandi facultatem liberam illis prorſus adimit. Etenim ſceleratiſſimè docet ea, quæ Bernenſes etiam, ne à concionatoribus publicè traderentur, edicto ſuo ſeuere prohibuerunt: ne hæc videlicet tanta cōtumelia & multiplex impietas non ſolum offenſionem maximā, ſed & perniciem vulgo extremam conciliaret. Sic enim habent Caluinianæ doctrinæ capita. [a] *Peccata quæ admittuntur, fiunt non ſolo Dei permiſſu, ſed eiuſdem voluntate: cum vanum ſit atque ineptum, aliquod diſcrimen* B *ſtatuere inter Dei permiſſionem & voluntatem. Quæcunque crimina à quocunque patrata, ſunt bona & iuſta Dei opera.* [b] *Si quis adulterium, homicidium, latrocinium fecerit, non agit ſola Dei permiſſione, ſed voluntate. Quantacunque ſit iniquitas, non peragitur ab hominibus ex voluntate & arbitrio aut propriis viribus, niſi per Spiritum ſanctum ita dictantem.* [c] *Voluntas Dei eſt ſuprema cauſa indurationis hominis.* [d] *Deus dat voluntatem male agendi impiis, & ſuggerit peruerſas & inhoneſtas affectiones, non ſolum ſua permiſſione, ſed efficaci ordinatione, operatione & voluntate, idque propter ſuam gloriam. Impii & reprobi magis operantur in ſuis iniquitatibus opus Dei, quàm propriū.* [e] *Si peccamus ex intentione aut fortuito, peccamus neceſſario ex intentione Dei.* Ego verò ſic mihi perſuadeo, admiraturam eſſe poſteritatem, tantum blaſphemiarum (reliquas autem prætereo) ab vno hæreſiarcha profundi, & mortalibus vllis cōprobari C potuiſſe. O exulcerata vereque deploranda tēpora, quibus paſſim extruſi à Satana miniſtri & magiſtri hoc inſanum, fœdum, prophanum ac impium de benefactis genus doctrinæ ſparſerunt, & plurimorum animis in Europa penitus infixerunt.

SED prætermiſſis aliis, qui poſt Lutherū & Caluinum de bonis operibus tum inſulſiſſime, tum peſtilentiſſime docuerunt, ſicut multorum quoque ſcripta publice comprobant, ego ſat habebo de Saxonicis Theologis modo dicere, qui colloquium Altenburgenſe annis proximis inſtitutū, poſt longiſſimas diſputationes & acerbiſſimas aliquot mēſium cōtētiones, tam infeliciter ad extremū abruperunt, vt inteſtina illorum diſsidia, qui ſub vno patre Luthero in vna velut domo fratres vnanimes eſſe debebant, in maiores flammas, vt arbitror D nunquam exarſerint. Qua de cauſa mirum profectò, quantoperè illius Sectæ apud plurimos labefactata ſit authoritas, quantamque inuidiam noui doctores iſti ſubierint, præſertim qui tot iam annis tam irreconciliabiles inter ſe pugnas, tanta virulentia exercuerunt. Ac de præcipuis quidem doctrinæ ſuę capitibus conuenire nunquam poſſunt, quicquid etiam ipſi diſputando, ſcribendo, cōſultandoque tentent, quicquid ipſorum magiſtratus flagitent, quicquid populus harum digladiationū pridem pertæſus expectet, quicquid demū de noua religione dubij ſecum anxiè cogitent. An verò de lana, quòd aiunt, caprina? imò de ipſis doctrinæ ſuæ fundamentis, vt antea ſæpè, ita in illo etiā poſtremo quod dixi colloquio, contentione maxima concertarunt. Actum eſt enim de Lutheri & Philippi libris atque ſententiis, de Confeſsione Auguſtana, deque nouis corruptelis, in negotio iuſtifi-

cationis

Caluinus quantum hominis arbitrio & operibus detrahat.

a Lib. 1. inſtitut. ca 18. 16. & 17.
b Ibidem, & lib. 2. cap. 4. & li. 3 cap. 23. & 24.
c Ibidem & lib. de prædeſtinat. & prouidens
d Lib 1. cap. 18. & lib. 2. ca. 4. & lib. 3. cap. 23. & 24.
e Lib 1. cap. 16 & lib. 3. cap. 23.

De colloquio Altenburgenſi & diſſenſione Lutheranorū.

De doctrinæ ſuæ fundamentis Lutherani diſceptant.

cationis apud ipſos modo natis atq; graſſantibus. Nos ex multis pauca duntaxat excerpemus, vt rectius conſtet, quid illic alij aliis de bonis operibus obiecerint & exprobrarint. Siue autem illi Melanchthoniani, ſiue Flacciani, ſiue Amſdorfiani, ſiue Antinomi, ſiue molles demum, ſiue rigidi ſint Lutherani, nihil ſanè moramur: mutuis ſe ipſi conuiciis lacerant, vulneribuſque ita conficiunt, vt dubitari non poſſit, eos Eccleſiæ nomen fruſtra ſibi arrogare, inter quos de neceſſaria fidei doctrina nulla eſt cōſenſio. Satis eſt quod orbi teſtatum faciant, quæ apud ipſos de bonis operibus vel dogmata, vel paradoxa in hunc vſque diem reperiantur, à quibus piæ quidem mentes non poſſunt non abhorrere. *Chriſtiani concionatores*, inquiunt, *prædicare debent mera Euangelium, & non legem. Opera bona legis & noua obedientia non ad regnum Chriſti, ſed ad mundum pertinent. Lex non docet bona opera, nec idcircò prædicanda lex eſt, vt bona opera peragantur. Nihil ad nos Chriſtianos pertinet primum, nonum & decimum præceptum decalogi. Qui credit Chriſtianus, ſupra omnem eſt obedientiam, & ſupra omnem legem. Ad Satanam ſpectant Chriſtiani cum omnibus operibus bonis. Sola fides ſine omni opere bono efficit omnia, non ſolū quod ad meritū ſed etiam quod ad præſentiam bonorum operum attinet. Precari Deū oportet, vt in fide ſine bonis operibus omnibus ad finem vſque conſtantes perſeueremus. Ab Apoſtolo Paulo non ſolū bonorum operum meritum, ſed opera etiam noſtra bona excluduntur. Paulus in ſeipſo adeo ſeparat opera & iuſtitias à ſalute, vt ea pro reiectis mentis, atque adeo damnis ſalutis deputet. Falſa eſt propoſitio: Opera bona ſunt neceſſaria. Adeo neceſſaria illa non ſunt, vt etiam ad ſalutem incommodent, ſintque pernicioſa.* Omittimus reliqua id genus, quæ ſi verū fatendum eſt, Lutheri quidē ſcriptis rigidioribus non malè conſonant, ſed religioſas imò & populares profectò mentes vehementer offendunt, tantoq; maius periculum in repub. creant, quo carnis iudicio plauſibiliora videntur. Hinc demum velut oſtium quoddam commodiſſimum aperitur, vt Chriſtiana profeſſio non ex diuino verbo & timore pendeat, ſed pro cuiuſq; arbitrio ad ſummam vitæ licentiam, bonorumque operum neglectionem extremam reducatur. Nam quæ laus, quæ dignitas bonis operibus conſtare poteſt, dum ea non adeò magni momenti, nō homini neceſſaria, non ſalutifera, non meritoria eſſe ſtatuuntur, imò propter quæ pij paſſim vt Pharisæi, ſuperſtitioſi & hypocritæ non ſine vulgi ludibrio ſalutantur?

In actis colloquij Altenburgenſis.

Horrenda exiſtimata de bonis operibus propoſita in colloquio Altēburgēſi.

QVID verò, ſi longum inducam catalogū eorum locorum, quos Lutherus in nouo Teſtamento Germanica verſione ſua corrupit, vt operibus bonis detraheret, ac ſuam de ſola fide doctrinam redderet populo gratiorem? Sed noſtro quidē inſtituto ſuffecerit, ex multis pauca huius rei exēpla proferre, vt veritas liquido demonſtretur. Nō placet Luthero, quod à Petro dictum eſt: Fratres magis ſatagite, vt per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis. Expungit igitur illud per bona opera: quinetiā in eiuſdem Epiſtolæ præfatione diſertè monet, per fidem certam nobis reddi vocationem, quamuis Petrus apertè reclamet. Non placet doctrina Iacobi, qui ſolus ad iſtos intemperantes fidei buccinatores reprimendos ſatis eſſe poſſit, eoque Iacobi Epiſtolam, quæ tot ſeculis verè Canonica fuit habita, velut Apo-

In Bibliorū verſione corrupit Lutherus loca multa operibus bonis tra[illegible]

1. Pet. 1.

Lutherus [illegible] Iacobi reſpuit

A ſtolo indignam, & Pauli doctrinæ contrariā, adeoque ſtramineam (ſic enim vocat) reiicit atque contemnit. Ab hoc Iacobo ſcriptum erat: Oſtende mihi fidem tuam ſine operibus: at contrario modo, cum operibus, vertit hic nouus interpres. Nō placet Iudæ Apoſtoli dictum: Qui poteſt vos conſeruare ſine peccato: tranſtulit igitur vt ſibi commodum viſum eſt, & tamen contra mentem Apoſtoli, hoc eſt, abſque offendiculo. Non placet quod legatur: vnicuique reddi ſecundum eius opera, quod etiamſi non auſit ſcriptis Apoſtolicis prorſus eximere, tamen fraudem illo in loco facit, vbi Paulus ita ſcribit: Quorum finis erit ſecundum opera ipſorum: hæc enim verba ille penitus iugulauit, & ex ſuo libro remouit. Nō placet à Chriſto prædicari, B annuū Domini acceptum & diem retributionis, vt de ſe ipſo Dominus apud Nazarenos in Synagoga teſtatur. Adhibet hic artificium quoque ſuū Lutherus, & verba illa præclara, diem retributionis præſcindit, vt eò commodius perſuadeat vnicuique non ſecundum opera, ſed ſecundum fidem ſuam præmium vel ſupplicium reddi. Quin eò etiā impudentiæ progreſſus eſt Brentius, vt palam negarit, quod Scriptura conſtanter affirmat: Chriſtū videlicet, in extremo iudicio ſuo ſecundum præcepta decalogi pronunciaturum, & vnicuique ſecundum opera eius redditurum eſſe. Iterum verò non placet Luthero, quod à Paulo circumſpectè dictū eſt: Arbitramur iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis. Hic rurſum ſuam adhibet ſacrilegā artem, & ſicut alibi verbo Dei detrahit, ſic hoc C loco, omnibus exemplaribus tum Græcis tum Latinis repugnantibus, vocem adiicit excluſiuam: iuſtificari nempè hominem per ſolam fidem, quemadmodum Germanicè his verbis expreſſit: Omitto, quam malè verterit Lutherus pœnitentiæ nomen, & quomodo deprauarit locum illum inſignē: Diſſimulans peccata hominum propter pœnitentiam: & quod apud Ioëlem ſignificāter dictum eſt: Quis ſcit, ſi conuertatur & ignoſcat Deus, & relinquat poſt ſe benedictionem? Nō dicam de illa eiuſdem Prophetæ deprauatione in illis verbis: Dedit vobis doctorem iuſtitiæ: & eius, quod apud Eſaiam legitur: Erit opus iuſtitiæ pax, & cultus iuſtitiæ ſilentium. Prætermitto id genus alia plurima, quæ à viris doctis, imò etiam à Sectariis reprehenduntur, D in quibus Lutherus contra boni fidem interpretis, non dicam chirographum principis, vel monetam auream adulterauit, ſed ſummi æternique Dei verbū planè corrupit, & præſertim vbi aliqua operum ſit commendatio. Marcionicam ſibi licentiam ſacrilegè vſurpauit. Proinde Bucerus non minus verè quàm apertè ſcripſit, Lutheri lapſus in vertendis explanandiſque Scripturis manifeſtos eſſe, nec paucos: ſicut & Manſfeldenſis confeſſio teſtatur Hoſiandrinos dicere, Lutherum haud ſine ingenti falſitate ac dolo Scripturarum loca interpretari.

Iacobi 2.

In epiſtola Iudæ.

Roman. 2.

Matth. 16.

2. Cor. 11.

Luca 4.

Negat Brentius ſecūdum opera nos eſſe iudicandos.

In explicat. Symboli

Matt. 19. & 25.

2. Cor. 5.

Rom. 2.

Rom. 3.

Lutherus verbis Pauli nis de ſola fide quid aſſuat.

Matth. 3.

Marc. 1.

Sap. 11.

Ioel. 2.

Ibidem.

Eſaia. 32.

Buceri & Hoſiandrinorum de Lutheri Biblijs iudicium.

In dial. cum Melancht.

ET adhuc iſti clamitant, ſæpeque conqueruntur, manifeſtam eorum eſſe calumniam & impudens mendacium, qui affirmant, doctrinam de bonis operibus in Lutheri ſchola, & apud miniſtros nouos eſſe neglectam. Quomodo enim illa non negliguntur, quę tam frigidè docentur, ſæpè hypocriſi ac ſuperſtitioni aſſcribuntur, in vanis cultibus numerantur, palam etiam oppugnantur, velut ho-

Sitne falſam doctrinam de bonis operibus apud nouatores neglig[illegible]

mini parùm aut nihil conferant, atque adeò nec A per ſe ad ſalutem neceſſaria, nec Deo grata, ſed ſacieoti pernicioſa eſſe videantur, & quæ demũ audacia pluſquam Gigantea & perfidia intollerabili in tot mille codicibus ſacris, inque ipſo Dei verbo oequiſſimè deprauantur? Quid habent quæſo iſti cum Apoſtolica tum doctrina, tum conſuetudine ſibi commune, qui plenis buccis ſolam fidem

Fides ab operib. ſeparari poteſt.

crepant ac exigunt, illudque falſo prorſus, fidẽ nimirum & opera inſeparabiliter eſſe connexa, fingunt? Id quod cum Pauli & aliorum Apoſtolorum doctrina, qui de illis diſtinctè loquuntur, ac diuerſa præcepta condunt, & fidem miraculorum etiam operatricem à charitate ſeparant, ex diametro pugnat. Sed ô blandum & carni amicum, animi verò inimicum docẽdi genus, quod iſti Solarij, ſic enim B Lutherus quoque vocat, ſibi propoſuerũt. Ex quo fonte tam iogens ac peſtilens licentiæ impuritatiſque omnis ſcaturigo dimanauit, vt ſi antehac vnquã, nunc maximè homines à ſanctæ vitæ & Chriſtianæ pœnitentiæ diſciplina prorſus deflexerint, & peſſimis operibus aſſuefacti, & ad omne opus bonũ, reprobi, maledictioniſque filij & corruptionis ſerui, vt loquuntur Apoſtoli, totam ferè Europam compleant. Nolo autem iſthæc vel odioſius, vel prolixius hoc loco tractare, ſed redeo ad Centuriatores, qui cùm ſæpè alias, tum in Scripturæ teſtimoniis, quæ ad operum confirmationem maximè faciunt, parum fidos agunt interpretes, ac Euãgelium nobis malitioſe deprauant. Quod vt nonnullis declaremus exemplis: Chriſti nempè verbũ eſt: Si manſeritis in me & verba mea manſerint in C vobis, quodcunque volueritis, petetis, & fiet vobis. Hic illi ſolitam adhibent fraudem, & manere in Chriſto ſic explicant, vt ſit idem quòd in Chriſtum credere: Verba verò Chriſti in credente manere tantundem valeat, quòd promiſſionibus gratiæ potiſſimum inniti. Atqui Chriſtus paulò poſt ſeipſum luculenter explicat, quod de charitate & obedientia vera loquatur, cũ ita ſubiungit: Manere in dilectione mea, ſicut & ego patris mei præcepta ſeruaui, & maneo in eius dilectione. Proinde cum Cyrillus illa Chriſti verba tractat: Manere in me, & ego in vobis, perſpicuè docet, non eſſe ſatis ad perfectam hominis Chriſtiani ſanctificationem eum veluti palmitem viti Chriſto inſeri fierique fidelem, ſed maiorem quoque curam adhibendam vt idem per charitatem & mandatorum obſeruationem D Chriſto ſemper inhæreat, Chriſtumq; immaculate ſequatur. Qua in re, inquit, maximè ſpiritualis coniunctionis virtus ſeruatur.]

Rom. 3. & 12.
1. Timot. 6.
2. Timot. 2.
1. Corint. 13.
Epheſ. 6.
Apoc. 2.
Tit. 1.
2. Pet. 2.

Quomodo Centuriatores deprauẽt Scripturæ loca de operibus & charitate.

Locus Ioan. 15. deprauatus.
Cent. 1. pag. 123. & Cent. 2. pag. 570.
Ioan. 15.
Lib. 10. in Euan. Ioan. cap. 16.

Manere in Chriſto & charitate, plus eſt quam credere.

Peruertunt & illud Chriſti dictum, qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumẽ vitæ. Et aliud, Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum. Sic enim de his verbis pronunciant: *Aequipollentes ſunt cum fide aut credere, ſequi Chriſtum, aut ſermonem Chriſti ſeruare.* Quis verò prudens fucum iſtorum non intelligat, Chriſti ſermonem alium atque alium eſſe, vbi ad fidem atque ad imitationem ſui, ſermonemque ſuum ſeruandum credentes hortatur? Ad fidem propriè ſpectat illud: Creditis in DEVM, & in me credite. Non creditis quia ego in Patre & Pater in me eſt? alioquin propter opera ipſa credite. Eodẽ pertinet: Qui credit in me, non credit in me, ſed

Alia deprauatio loci Ioannis 8.
Ibidem.

Aliud eſt credere quam Chriſtũ ſequi, vel eius ſeruare ſermonem.

Ioan. 14.
Ioan. 12.

A in eum qui miſit me: & qui videt me, videt eum qui miſit me. Ego lux in mundum veni, vt omnis qui credit in me, in tenebris non maneat. Cùm verò ad imitationem ſui diſcipulos prouocat, in hũc modum docet: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Item: Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: & vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit. Quis autem ſic ineptiuit vnquam, vt in his aliiſque Scripturæ locis pro eodem duceret, Chriſtũ vel Chriſto credere, & eum ſequi, vel ſermonem eius ſeruare? Quàm ſunt iſthæc inter ſe planè diuerſa? & quàm rarò in Chriſti moribus imitandis, eiuſque ſermonibus ſeruandis exercitati reperiuntur, qui fide vel maxime apud Sectarios gloriantur, aut B etiam qui veræ ſunt fidei clariſſimi profeſſores? Teſtatur idem Ioannes, multos ex principibus in Dominum credidiſſe, ſed propter Phariſæos non eſſe confeſſos: tantum abeſt, vt Chriſtum ſequerẽtur, eiuſue ſermonem ſeruarent. Credentis autem ſimul & obedientis illa vox eſt propria: Cuſtodiuit anima mea teſtimonia tua, & dilexit ea vehementer, Seruaui mandata tua & teſtimonia tua. Nec diſsimilis illa eſt: Domine, tu omnia noſti, tu ſcis, quia amo te. Tùm apud eundem Ioannem ſic ait Dominus: Amen amen dico vobis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum. Eſſe igitur longè aliud, verbum Dei cuſtodire, vel Chriſti ſeruare ſermonem, quàm credere, cæcus ſit profecto, qui ex Euangelij locis clariſsimis non perſpiciat & agnoſcat. Rogabat ex C Chriſto diues adoleſcens: Magiſter bone, quid faciam, vt habeam vitam æternam? Cui mox reſpondit Dominus: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Cùm ille ſubieciſſet: Omnia hæc cuſtodiui à iuuẽtute mea, Ieſus intuitus eum, vt Marcus commemorat, dilexit eum, & dixit: Vnum tibi deeſt: Vade, quæcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo. En quo pacto Chriſtus hîc vrget non fidem, ſed ſicut Paulus vocat, obſeruationem mandatorum Dei, & præter eam aliquid amplius exigit, ſatiſque commõſtrat, quòd præcepta decalogi velit in primis à credentibus ad vitam conſequendam æternam obſeruari. Hinc & poſtremum ferè Chriſti præceptum eſt, quo iubet baptizatos doceri non de fide tantùm, ſed de ſeruandis omnibus iis, quæ Apoſtolis ſuis ipſe mandauiſſet. Tùm ad legis peritum, vt præclarum cle- D mentiſsimi Samaritani exemplum illi cõmendet: Hoc fac, inquit, & viues: Abſit igitur, nos in media velut luce tam turpiter cæcutire, quemadmodum iſti poſtulant, vt verbum Dei ſeruare & credere idem eſſe omnino putemus. Illud verò conſtat, in Scripturis pro eodem ſæpè accipi, ſeruare & facere, quemadmodum vbi de ſedentibus in cathedra Muyſi præcipit Chriſtus: Quęcunque dixerint vobis, ſeruate & facite. Tùm de ſeipſo prædicat Dominus: Sicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio. Ad diſcipulos verò: Qui habet mãdata mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. Ac iterum: Qui nõ diligit me, ſermones meos nõ ſeruat. Hic ſeruare Patris mandatũ & Chriſti ſermonẽ, vim eandẽ habet cum eo quod alibi dicitur, [a] cuſtodire verbũ Dei, [b] facere voluntatẽ Patris, [c] factorẽ eſſe legis, [d] Chriſtũ & eius [e] veſtigia ſequi, ac [f] in viis Domini ambulare.

Matth. 16.
Ioann. 12.
Ibidem.
Pſal. 118.
Ioan. 21.
Ioann. 8.

Differt ſeruare & facere à credere in Scriptura.

Matth. 19.
Marci. 10.
1. Cor. 7.
Matth. 28.
Luca 10.

Seruare & facere idẽ in Scriptura eſt.

Matth. 23.
Ioann. 14.
a Luca 11.
b Matth. 7.
c Rom. 2.
d Ioan. 12.
e 1. Pet. 5.
f Pſal. 127.

Quid ſit Chriſtũ ſequi iuxta Loſſium & Brentium.

bulare. Loſſius verò cum hoc Chriſti dictum interpretatur: Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam & ſequatur me, locũ refert ad profitentes Chriſti doctrinam, ſed qui non intelligit, quid vel ipſe dicat, vel Chriſtus hîc iubeat faciendum. Germanum loci ſenſum de Chriſto ſequendo vel imitando ſic Proſper expreſſit. Quid eſt, inquit, Chriſtum ſequi, niſi præſtare beneficia etiam ingratis, non retribuere ſecundum merita ſua maleuolis, & orare pro inimicis, amare bonos, miſereri peruerſis, inuitare auerſos, ſuſcipere in charitate conuerſos, & æquanimiter pati ſubdolos ac ſuperbos?] Nec pudet tamen Brentium ita docere, *Sequi Chriſtum non eſt imitari virtutes eius, ſed eſt credere, quod ipſe ſit verus Chriſtus, expiator peccatorum noſtrorum, & Saluator noſter.* Ergone qui hoc certò de Chriſto ſentiunt, Chriſtum ſecuti eſſe putandi ſunt, nihílque præterea de Chriſto imitando curabunt? velut nihil ad eos pertineat Apoſtolica prædicatio: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, nobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius.

Lib. 2. de vita contemp. cap. 20. *Homil. 66. in Ioan.* *1. Pet. 2.*

SVNT ET alia Scripturæ Apoſtolicæ teſtimonia, quæ Centuriatores maligne tractant, vt ne quicquam operibus bonis deferant, ſed contra luculentam verborum ſententiam ad fidem reuocent omnia. Quid enim habet obſcuritatis, quod à Ioanne ſcribitur: Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare? Hoc eſt, inquit Cyprianus, velle cum Chriſto inueniri, id quod Chriſtus & docuit & fecit, imitari. Tunc reſpondet ad fidem nominis ſectatio veritatis, & credenti præmium datur, ſi quod creditur, & geratur.] Quid eſt ambulare ſicut Chriſtus ambulauit, vt & Proſperi verbis vtamur, niſi contemnere omnia proſpera, quæ contempſit, non timere aduerſa, quæ pertulit, libenter facere quæ fecit, fieri docere quæ mandauit, ſperare quæ promiſit, & ſequi quò ipſe præceſſit?] Accedunt porrò Centuriatores, & his Apoſtolicis verbis de quibus nemo pius dubitauit vnquam, affingunt, in Chriſto eſſe, in eóque manere, idem Ioanni valere, quod credere. Quaſi verò ſeipſum Ioannes non explicet ſatis, qui totus in dilectione & operatione ſancta credentibus commendanda verſatur, & hoc clare pronunciat: Qui ſeruat mandata eius, in illo manet, & ipſe in eo. Et rurſus: In hoc ſcimus quoniam cognouimus eum, ſi mandata eius obſeruamus. Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt, & in hoc veritas non eſt. Qui autem ſeruat verbum eius, vere in hoc charitas Dei perfecta eſt. In hoc ſcimus, quoniam in ipſo ſumus. Tum poſteà: Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Ac rurſus: Hæc eſt charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus, & mandata eius grauia non ſunt. Nũc audi vanitatem, ne dicam caſtigandam malignitatem iſtorum interpretum: *Manere in charitate* inquiunt, *eſt fide amplecti Dei beneficium per Chriſtum nobis oblatum.* En quo pacto fidei & charitatis confundunt officia, neque inter tres virtutes illas, Fidẽ, Spem & Charitatem cum Paulo diſtinguunt, ſuam verò charitati prærogatiuam adimunt, ne illa reliquis duabus maior & excellentior videatur. Nihil illis propemodum ſapit, niſi fides Chriſti beneficiũ

Deprauatio ſententiæ Ioannis. *1. Ioan. 2.* *Lib. 4. epiſt. 6 & lib. de habitu virgi.* *Lib. 2 de vita contemp. cap. 20.*

Centuriatores contendũt in Chriſto eſſe & manere, accipi pro credere.

1. Ioan. 3. *1. Ioan. 2.* *1. Ioan. 4.* *1. Cor. 13.*

apprehendens, quam tamen veteres longè aliter explicarunt, & ſuum interim locum charitati, ſuum obedientiæ integrũ reliquerunt. Eiuſdẽ farinæ eſt, quod adulterant Petri locũ: Perfectè ſperate in eã, quæ offertur vobis gratiam: vbi ſperare pro credere accipi volunt. Pari malitia corrumpunt nobis illã Chriſti ſententiã: Mater mea & fratres mei hi ſunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt. Et illam: Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. Et aliam vehementer illuſtrem: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, id eſt, credet, inquiunt: Ita [a] venire ad nuptias, habere veſtem nuptialem: [b] guſtare cœnam, in hunc ſenſum transformant, vt ſint æquipollentes formulæ, & pro eodem cum fide ac credere accipiantur. Quis verò non miretur, ſimúlque deteſtetur horrendam iſtorum impudentiam, qui tantum ſibi ſumunt in ſacroſanctis Euangelij verbis, quò libet, detorquendis, atque adeò in ſenſus à Chriſti mente prorſus alienos conuertendis? Vt enim nouum hoc & impurum dogma ſuum de ſola fide iuſtificante ſtabiliant ac fulciant, pergunt audacter, quæcunque illis obſiſtunt in Scripturis loca, vel quouis prætextu eludere, vel nouis interpretationibus denigrare, tantùm vt errorem aſcititio quodam colore obduxiſſe, & imperitis dixiſſe aliquid videantur. De quibus corruptelis nunc tàtùm obiter admonemus, ac idcircò Patrum ſententias ad veritatem comprobandam miſſas facimus, vt tantæ rei tractatio, quæ huius inſtituti propria non eſt, commodiori loco ſeruetur.

1. Pet. 1. Aliorum locorum deprauationes ad operum bonorum extenuationem. *Luc. 8.* *Luc. 11.* *Ioan 14.* *a Matth. 22.* *b Luc. 14.*

VBI NEC illa nobis diſſimulanda fraus eſt Cẽturiatorum, quòd contexant longum catalogum bonorũ operum, de quibus Apoſtoli docuerint iuſtificatos, & quæ omnia voluerint in decalogo eſſe comprehenſa. Egregiam verò & robuſtam machinam, talibus architectis dignam, atq; in hoc fabricatam, vt ſemel & ſimul omnes non ſolum Eccleſiaſticas, ſed & Apoſtolicas traditiones euertant, quæ tot ſeculis receptæ, & per ſacra Concilia probatæ, magnum ſanè pódus habuere, ac etiam nunc habere debét tùm in ſacris ordinibus, tùm in Chriſtianis ritibus, tum in tota Eccleſiæ gubernatione. Ac his quidem Apoſtolicis traditionibus, quæ non ſcriptæ, ſed veluti per manus ad nos tranſmiſſæ, & in Eccleſia ſemper cõſeruatæ ſunt, cum alij Patres, tùm illi vetuſtiſſimi Eccleſiæ ſcriptores [c] Clemens, [d] Ignatius, [e] Dionyſius, [f] Iuſtinus, [g] Irænęus teſtimonium locupletiſſimũ præbent. Quis verò iſtorum non videat fallaciam, qui ad Apoſtolos authores & prædicatores ea tantùm referunt opera, quæ ipſi volunt: cætera verò omnia, quæ ab iiſdem Apoſtolis vel facta, vel commendata fuiſſe leguntur, electitia, & ab hominibus excogitata vocant, ſiue cultus accedat opinio, vt ipſi loquuntur, ſiue ſine tali opinione fiant? De his enim Paulum dixiſſe cõtendunt, [h] Prophanas & aniles fabulas reiice. Bona igitur opera definiunt illa tantũ eſſe, quæ certo & expreſſo Dei verbo mandantur, quòd quàm verum, imò quàm à Dei verbo alienum ſit, non multò antè monſtratum eſt. Non probabunt autem iſti vnquã, ad præcepta Decalogi neceſſariò referri, quæcunque de operibus tùm faciendis, tùm prætermittendis Apoſtoli vel voce viua docuerũt, vel ſcripto conſignarunt. Iubet Paulus quidem, quæ facienda ſint Epiſcopis, Presbyteris, Diaconis:

De catalogo bonorum operum à centuriatoribus edito. *Centur. 1. cap. 4. col. 125.*

Apoſtolicæ traditiones reiici non poſſunt quæ opera nobis commendant. *c Libris 8. conſtit. Apol.* *d Li. de tradit. teſte Euſebio Eccleſ. hiſt. lib. 3* *e In cæleſti & Eccleſ. hier. ar.* *f Ad orthodox quæſt. 14. & 56. 115 118. & 137.* *g Aduerſ. hæreſ. lib. 3. ca. 3. & 4.* *h 1. Tim. 4.* *Cent. 1. li. 2, cap. 4. pag. 124.* *1. Tim. 3. 4, & 5.* *Tit. 1.* An Apoſtoli præcepta omnia retulerint ad Decalogũ.

1.Cor.7. *1.Tim.5.* *1.Cor.11.*

Epiſto.118. ca.6. ad Ianuarium.

De ſubdolo & vafro conſilio centuriatorum.

tradit leges neophytis, virginibus, viduis: monet in A ſpecie de nõnullis diſcipulos Timotheum, Titum, Philémonem: promittit Corinthiis, ſe in reditu multa diſpoſiturum, ſicut iam antè diſponere cœperat, de cultu diuino, de adminiſtratione Sacramentorum, de ordine ac diſciplina Eccleſiæ Corinthiacæ, ſicut etiã Auguſtinus interpretatur. Quid verò attinet, aut quomodo conſentaneum videri poteſt, huiuſmodi ſingula, & id genus infinita, quæ pro ratione locorum & temporum Paulus ac Apoſtoli conſtituerunt, ad certum Decalogi reuocare præceptum? At enim ſubdoli homines huc ſpectãt, vt verbo ſcripto nos alligatos eſſe colligant, adeóque vix etiam Apoſtolis licuiſſe volunt, vt præter legem à Chriſto acceptam, ipſaque præcepta decalogi quicquam vel docerent, vel traderent. Atqui B Paulus pro Domini mandatis agnoſci & obſeruari poſtulat, quæ tùm ipſe, tũ reliqui Apoſtoli, tũ Eccleſiarũ præpoſiti ad ædificationẽ Eccleſiæ conſtituiſſent: nec minorem Eccleſiaſtico quàm politico magiſtratui obedientiam per omnia iubet exhibere. Iam verò quàm ineptè, quàm abſurdè digerunt catalogum? vt quæcunque ab Apoſtolis docentur opera bona, ſuum in illo locum habeant, & in aliqua decalogi parte conſtituãtur. Scilicet propoſitum Apoſtolis fuit, tertio præcepto hæc opera, quæ ſequuntur, & ab iſtis adferuntur, includere: attendere lectioni, incumbere ſacris literis, linguis loqui, vigilare cõtra lupos, adminiſtrare Sacramenta, enormiter peccãtes excommunicare, excõmunicationem adiuuare & approbare, ab impiis & excommunicatis abſtinere, lapſos pœnitentiam agentes C recipere & conſolari, orare pro tota Eccleſia, nihil facere ſecundùm propenſionem animi, non præcipitare iudicium, nec ad gratiam hominum aliquid facere, tolerare malos, diſcere Catechiſmum, probare ſpiritus, tenere inſtitutiones Apoſtolorum, infirmos viſitare & conſolari. Poſſunt iſti alia id genus vel ſexcẽta cumulare, quæ vt huius loci propria non ſint, ſic eadẽ vel arte vel audacia in quoduis præceptum reiiciantur. Equidem ſic habẽdum eſt, in mentem nunquam Apoſtolis veniſſe, vt vel propter Decalogum omnia ſcriberent, vel ad certum Decalogi præceptum ſuam doctrinam ſcrupuloſe vellẽt accommodari. Nec tamen improbamus illorum ſtudium, qui præcipuas bonorũ operum partes, & Chriſtianæ obedientiæ quaſi normam in Decalogo ſtatuunt, & omnia tùm agenda D tùm fugienda referunt ad finem præcepti, legiſque plenitudinem charitatem. Ac eſt vtile ſane, vt ſecundum regulã geminæ charitatis Dei & proximi primæ & ſecundæ tabulæ præcepta digerantur, & ſeipſum in his quiſque moneat per omnem vitam a malo declinare & bonum facere. Sed alia mens eſt Centuriatorum, qui ſtatim reiiciunt ac floccipendunt quæuis opera ipſorum iudicio in decalogo non comprehenſa, vel ex quibus nullum commodum ad proximum redit, ſempérque Dei verbum & decalogum in omni opere bono exigunt. Igitur vt ſuam inſignem malitiam re ipſa teſtentur, inter alia opera, quæ cum decalogo pugnare, & ab Apoſtolis damnari fingunt, illorum quoque conatus annumerarunt, qui ſubſcribunt Concilio Tridentino, aut deditii ſunt Pont. Max. quem iſti toties appellare audent Antichriſtum, & Babylonicam meretricem. O præclaros Decalogi

1.Cor.14. *Rom 13.* *Hebr.13.*

Quę & quam multa opera referant centuriatores ad tertium pręceptũ Decalogi.

Quomodo ad decalogum reuocari poſſint opera bona. *1.Timot.1.* *Roman.13.*

Quam impure loquantur centuriatores de vtroque magiſtratu.

A interpretes, imò nefarios deprauatores, qui ſic nobis quartum Decalogi præceptum explicant & obſeruant. Quid hoc eſt aliud, quàm ſicut Iudas prædixit quoſdam eſſe facturos, dominationem ſpernere, maieſtatem blaſphemare, ac illius iniqui, qui ſupra magiſtratum omnem efferet ſeſe, & nunc in iſtis iniquitatis ſuæ myſterium operatur, ſatellites & præcurſores ſtrenuos agere? Adeò nec ſerium Dei præceptum nec egregium Apoſtoli Pauli exemplum, nec pœna maledicis propoſita, nec ciuilis honeſtatis ratio, nec debita magiſtratibus reuerentia vlla iſtos immanes Eccleſiæ hoſtes permouere poteſt, quo minùs principi populi Dei maledicant, ac toti Eccleſię, qua nihil eſt charius Chriſto, petulanter inſultent.

In epiſtola can. *2.Theſſal.2.*

Exod. 22. *Actor.23.* *1.Cor.6.* *Roman.13.* *1.Pet.2.*

B AT NIHIL ego miror, hos momos Pont. Max. ſummoque Sacerdoti adeò iniquos & infẽſos eſſe, qui etiam temperare non poſſunt ſibi, quin aduerſus ſanctiſſimos ac diuino ſpiritu plenos Chriſti Apoſtolos impetum faciant, ſuámque in illos virulentiam euomant. Reperiunt in illis opera, quæ ſine Dei verbo atque mandato, ſi antiquis rerum Eccleſiaſticarum ſcriptoribus fides habenda eſt, & ipſi fecerunt, & à credentibus aliis exegerunt. Arguunt igitur Andream Apoſtolum, qui dies ieiuniis aſſignaſſe, & quibuſdam hominibus propoſuiſſe ſcribatur. Arguunt Thomam, quòd Diacono caput totonderit, item ſeptem dierum ieiunia indixerit, & ad omnia crucis ſignum expreſſerit: quæ ſi ab eo facta ſunt, res videri volunt ſuperſtitioſas. Arguunt Ioannem, quòd voluntariam pauC pertatem doceat, & cuidam inculcet, quódque ſpacium aliquot dierum ad pœnitentiam proponat. Arguunt Matthæum, qui prædicet, Mariam ſeruandæ virginitatis votum Deo primum vouiſſe: quódque de meritis credentium doceat, & ieiunium Quadrageſimæ commendet: quòd itidem affirmet, virginem Deo conſecratam nefas eſſe nubere, quòd amplius ducentas virgines conſecrarit in cœlibatu, & velamen eis ſacrum impoſuerit: quòd Miſſam denique ab eo populus acceperit. Arguunt Iacobum minorem, velut is non mediocre peccatum admiſerit, quando ſuaſit Paulo, vt propter Iudæos offenſos in templo ſe purificaret, quaſi legitimam rationem non habuerit Moſaycæ legis iam abrogatæ. Multò autem eſt intolerabilius, eiuſdem Iacobi epiſtolæ Canonicæ, vt alibi probabimus, hanc fœdam ab ipſis notam D inuri, quòd illa nimirum ab analogia doctrinæ Apoſtolicæ haud mediocriter aberret, dum iuſtificationem non fidei ſoli, ſed operibus aſſcribit. Arguunt eundem Iacobum, quòd ſcribat, bonis operibus deſtitutum fide ſola non poſſe ſaluari: fidem bonis operibus perfici, ac inſuper Abraham & Rahab meretricem ex operibus iuſtificatos eſſe. Vnde non ſolum hanc Epiſtolam, ſed & alteram ad Hebræos, & tertiam à Iuda conſcriptam planè Apocrypham faciunt: ac in duabus quidem prioribus nonnulla pro ſtipulis iurè cenſeri pronunciant. Sed nolo iſthæc tàm aperte non modò falſa, ſed etiam piis animis horrenda perſequi, quæ alibi commodius, prout iſti tàm impij quàm inſani Apoſtolomaſtiges merentur, poterunt refutari. Quid? quod vniuerſum & maximè venerandum illud Apoſtolorum collegium, quo nullum aliud ſanctius atque probatius,

Apoſtoli Chriſti à centuriatoribus impudenter taxãtur ob opera, quæ ſine mandato Dei fecerint.

Cent.1.li.2. cap.10.

Cent.2.pag. 58. *Actor.21.*

De epiſtola Iacobi, Iudæ, & ad Hebr. quam indignè ſentiant.

Cent.2.pag. 54. *Iacob.2.*

Cent.2.pag. 68.& 71.

Apoſtolos omnes à centuriatoribus erroris redargui.

eſſe poteſt,

De fide & operib. cap. 14. & lib. 83. quæſtionum, q. 76.
a 2. Pet. 3.

eſſe poteſt, eius hæreſis peſtiferę audent inſimulare, A qua non ſolùm noſtri nouatores, ſed etiam, ſi Auguſtino credimus, Pſeudoapoſtoli iam olim, dum Paulus viueret, ſe doctrinámque Chriſtianam turpiſsime contaminarunt. Etenim cum indocti quidam & inſtabiles in Pauli Epiſtolas eáſque difficiles intellectu, [a] ſicut Petrus oſtendit, incidiſſent, hinc erroris noui ſuxere venenũ, vt ſola fide Chriſtianam iuſtitiam metientes inſoleſcerent, & quæ à Paulo bene ſcripta fuerant, intelligerent male, Scripturáſque ſacras ad ſuam ipſorum, ac multorum etiam fortaſſe perditionem, impie deprauarent. Vnde factum putat idem Auguſtinus, vt Petrus, Ioannes, Iacobus & Iudas poſt Paulum, non tam de fide tractarint, quàm bonorum operum ſtudium ſuis ſcriptis commendarint, & credentes iam fide iuſtos ad maiorem vitæ iuſtitiam excitare B atque promouere curarint.

Cur Apoſtoli poſt Paulũ ſcripſerint de operibus diligenter.

Quid vero noſtri Centuriatores? etſi hæc ſatis intelligant, & ex varia lectione vera eſſe proculdubio deprehendant, tamen aſſerere non verentur, Apoſtolos in Hieroſolymitana Synodo definiiſſe ac etiam publicè docuiſſe, ſola gratia ſoláque fide homines abſque operibus iuſtificari, atque ex æquo ſaluari. At profecto nihil minus ex illius Concilij decreto, quod Iudaizantes & Ebionitas damnat, colligi: nihil magis etiam ſcriptis Apoſtolicis contrarium adferri poteſt: nec quiſquam veterum ad hũc modum ſententiam illam in prima Synodo pronuntiatam intellexit, intelligendámue putauit. An non præter fidem illic docetur & exigitur obedientia, nec communis illa tantum, ſed etiam quę in delectu ciborum verſatur, C eáque nullo Chriſti Mandato vel Decalogo comprehenſa?

Actor. 15. Cen. 2. pag. 516.
De ſententia primi Concilij Hieroſolymitani.

Eiuſdem farinæ eſt de Luca Euangelico ſcriptore iſtorum narratio, qui cũ primis illuſtrauerit doctrinam propriiſsime Euãgelicam de iuſtificatione ſeu remiſsione peccatorum coram Deo gratuita, quòd nimirum, vt inquiunt, iuſtificatio coram Deo ſit gratuita imputatio obedientiæ ac meriti Chriſti per ſolam fidem accipienda ſine lege & operibus. Hæc aliáque non minus inſulſa, ſed ad ipſorum placita confirmanda vafre contorta, mirum quàm iſti confidenter effutiant, ſuiſque ornent coloribus, vt quod ipſi docent, Lucas etiam docuiſſe putetur: cùm longè quidem aliter res habeat, & ipſorum præceptor Lutherus vel inuitus fateatur, ſic textum in Luca vndique ſonare, quaſi iuſtitia ex operibus mânet. D

Quam malè Lucas tractetur a Centuriatoribus.

Ser. de Phariſæo & Publicano.

En igitvr tibi, quantum iſti bonis operibus deferunt, qui Apoſtolos ſolius fidei iuſtificantis faciunt prædicatores, cum tamen illorum ſcripta, vt Auguſtinus demonſtrat, contrarium plane conuincant, quíque in eorũ vita, ſimul & doctrina ferre alia non poſſunt opera, quàm quæ ipſis videntur Decalogo ſeu verbo Dei expreſſo reſpondere. Tùm, quandoquidem quicquid ipſis libet, Apoſtolicũ eſſe dogma iactant, hæc etiam ab Apoſtolis tradita impudenter affirmãt, quòd opera nec ad ſalutem ſint neceſſaria, nec ad rationem iuſtificationis pertineant, nec in illa debeant admiſceri, ſed ab ea prorſus excludi: Ebionitas ab Apoſtolis idcircò fuiſſe damnatos, quòd Catholicorum more bonorum operum neceſsitatem vrgerent atque defenderent: Paulum de iuſtificatione ſic docere, vt nullam operum præſentiam illic ferre poſsit: vt reliqua id genus mendacia, quæ de Apoſtolis do- A cent, ſilentio prætereamus.

Summam eſſe Centuriatorum impudentiam in Apoſtolis iudicandis.
Lib. de fide & operibus cap. 14.

Quis verò miretur, hos momos poſterioribus Patribus non parcere, ſed in illos etiam Theoninum dentem infigere, quando Apoſtolorũ & dicta & facta illis, vt diximus, adeò vileſcunt atque ſordeſcũt, vt audacia pluſquam gigantæa in ordinem illum primarium debacchẽtur, illóſque tàm turpiter inſectẽtur, qui totius fidei & doctrinæ Chriſtianæ ſanctiſsimi principes, & veræ Eccleſiæ fundatores præſtantiſsimi extiterunt? Age verò ſi libet, Apoſtolorum temporibus ætates proximas decurramus, in quibus certè nec Apoſtolicus quidam vigor defuit primis Eccleſiæ Patribus atq; ſcriptoribus, vt Clementi, Iuſtino, Irenæo, Cypriano, Baſilio, Nazianzeno, Epiphanio, vt recentiores alios, qui Ambroſium, Hieronymum, Chryſoſtomum, Auguſtinum ſecuti ſunt, ac his etiã vetuſtio- B res, Tertullianũ & Origenem, prætermittam.

Quomodo Patres qui ſtatum Apoſtolorum ætatem ſecuti ſunt, à Centuriatoribus accuſentur circa doctrinam de libero arbitrio, de fide & operibus.

Horum ſi ſententias ad veritatem tum inueniendam, tùm confirmandam accõmodamus, propterea nobis illi gratiores eſſe debebunt, quòd reprehendantur à Centuriatoribus, vt qui de libera hominis voluntate, ac virium humanarum poteſtate, déque fide & operibus ad Chriſtianam iuſtitiam adiungẽdis confeſsionem vere Catholicam ediderunt.

Catalogus Patrũ in Centuriis reprehenſorum.

Accuſant Clementem, qui dixerit: Gratia ſeruamur, ſed nõ abſque bonis operibus.] Et poſteà: Quando audierimus: Fides tua te ſaluũ fecit, non accipimus eũ dicere abſolute eos ſaluos futuros, qui quomodocúque crediderint, niſi facta quoque fuerint cõſecuta.] Accuſant Iuſtinum, cuius vox eſt: Quid eſt tota legis iuſtitia? diligere Deũ pluſquàm ſeipſum, & proximum vt ſeipſum, quod quidem nõ eſt im- C poſsibile hominibus volentibus.] Accuſant Irenæũ ita docentem: Inter cætera Prophetæ & Apoſtoli hortabãtur homines iuſtitiam agere, bonum quoque operari, quia in nobis ſit hoc. Et rurſus: Non tantum in operibus, ſed etiam in fide liberũ & ſuæ poteſtatis arbitrium homini ſeruauit Dominus.] Accuſant Cyprianum, qui monet credẽtes, per omnia ſeruitutis obſequia redemptoris imperio parere, daréque operam, nequid immũdum & prophanum templo Dei inferatur: eleemoſynã verò viam eſſe tuendæ ſalutis, eáque ſordes quaſcunque poſt Baptiſmum contractas deleri. Accuſant præter hos etiam Ignatium, quòd impẽſius amet ac veneretur ſtatum virginitatis, & virgines Deo conſecratas cõmendet, quódque de feſtis diebus & Quadrageſi- D ma, de Epiſcopis item & Presbyteris teſtimonium ferat.] Accuſant Tertullianum, qui teſtetur regnũ Dei intra nos eſſe, id eſt, in manu ac poteſtate noſtra, ſi audiamus & faciamus Dei præceptum. Non enim poneretur lex ei, qui non haberet obſequium debitũ legi in ſua poteſtate.] Accuſant Origenem, qui affirmat baptizatos per omnia poſſe legẽ implere: non eſſe inordinatũ ſermonẽ diuinũ, nec impoſsibilia præcipere. Accuſant Hilariũ, qui pronunciat: De noſtro eſt beata illa æternitas promerẽda, præſtandúmque eſt aliquid ex proprio.] Et rurſus: Pręſtat Dominus ſapientiã his, qui per meritũ operũ gratiã intelligentiæ cõſequuntur.] Accuſant Baſiliũ liberè profitentẽ: Creatura ita cõparata eſt, vt virtutis & diuinæ dilectionis præmiũ ſanctificationẽ habeat: quoniã natura vtitur libera, vt ad vtrũlibet poſsit inclinari, ad electionem ſcilicet boni & peioris.] Accuſant Ephrem qui moneat: Quid prodeſt, ſi habeamus omnia, ſola autem nos

Cent. 2. pag. 60. Lib. 5. ſtromat.
Ibidem lib. 6.
Quæſt 103. ad orthod.
Lib. 4. aduerſ. hæreſ. cap. 72.
Ibidem
Cent. 3. cap. 10. pag. 246
Lib. de habitu virginum.
Serm. de eleemoſyna.
Cent 2. cap. 4 64. Epiſt. ad Antiochenos
Cent. 3. cap. 240.
Lib. 4. aduerſ. Marcionem.
Cent 3. cap. 10. 265. hom. 8. in Exod.
Homil. 2. in Cantica.
Cent. 4. ca. 4. pag. 293. in ca. 7. Matt.
Cent. 4. ca. 4. pag. 291. contra Eunom.
Cent. 4. ca. 4. pag. 292. 293.

De vera pœnit. cap. 1. Cent 4. c. 10. pag. 927. Orat. in dictum Euang. Exorat. dicta in præſentia Baſilii. Cent 4. ca. 4. pag. 291. Li. 1. Tom. 1. Hæreſ. 64. Cent. 4. ca. 4. pag. 292. In Eſaiam, lib. 8. cap. 21. In Danielem cap. 4.

ſaluante charitate careamus?] Et alibi: Nihil nobis prodeſſe poterit in illa iudicij die, niſi conuerſatio ſancta & bona opera, quæ hinc detulerimus nobiſcum.] Accuſant Nazianzenum dicentem: Quòd ſaluamur, partim à nobis, partim à Deo eſſe oportet.] Tùm alibi: Nos quoque coronæ fiamus participes, & eiuſdem gloriæ hæredes, cùm hæc in noſtra ſit poteſtate. Præctereà de remiſſione peccatorum: Eam quam gratis conſecutus es, etiá per diligentiam conſerua, vt remiſſio tibi à Deo ſit, à te verò fiat conſeruatio.] Accuſant Epiphanium ita ſcribentem: Manifeſtum eſt clarúmque ac minime ambiguum, quòd liberum arbitrium exhibuit nobis DEVS per ſeipſum locutus: Si volueritis & nolueritis. Quare circa hominem eſt bona operari, aut malas res appetere.] Huic non abſimile eſt quod idem alibi ſcripſit: Spontaneá ad vtrámque volútatem DEVS hominibus perinde vt Angelis conſtituit, aut vt obediétes verbo eſſent, cum ipſo & acciperent beatitudinem, eáque fruerentur, aut non obedientes iudicarentur.] Accuſant Hieronymum, qui aſſerat: Non ſufficit murum habere fidei, niſi ipſa fides bonis operibus confirmetur.]

Cent. 4. cap. 10. pag. 1261. De Iacob. cap. 1.

Et quòd rurſus velut præſens iſtorum hulcus pungens affirmat: Cùm Daniel præſcius futurorum, de ſententia DEI dubitat, dicens: Forſitan ignoſcet DEVS delictis tuis: rem temerariam faciunt, qui audacter peccatoribus indulgentiam pollicentur.] Accuſant Ambroſium, qui doceat: Non ſeruili ad obediendum conſtringimur neceſſitate, ſed voluntate arbitra ſiue ad virtutem propendemus, ſiue ad culpam inclinamur. Et ideo nos aut liber affectus ad errorem trahit, aut voluntas reuocat rationem ſecuta.] Et rurſum: Habemus plura ſubſidia, quibus peccata noſtra redimamus. Non venalis eſt Dominus, ſed tu ipſe venalis es: peccatis tuis venundatus es, redime te operibus tuis, redime te pecunia tua: vilis pecunia, ſed precioſa eſt miſericordia.] Accuſant Chryſoſtomum, quòd ſit & ipſe immodicus operum humanorum encomiaſtes, dú ita ſcribit: Vnuſquiſque noſtrum nulla in re alia ſpem ſuam niſi poſt Dei miſericordiam in morum ſanctitate conſtituat.] Et rurſum: Non dicimus ſatis eſſe ſolam fidem ad ſalutem, quod quæ de vita ſæpe in Euangeliis dicuntur, oſtendunt. Cur enim non dixit: Ipſa eſt vita æterna ſola? Neque qui credit in Filium ſolum, habet vitam æternam, ſed in vtroque vitam eſſe ſignificatur. Nam niſi mores ſequantur, ſequetur ſupplicium.]

Lib. de Elia, & ieiunio. Cent. 5. cap. 4. col. 506. & 504. Homil. 5. in Matth. Hom. 48. in Ioan.

Cent. 5. cap. 4. pag. 507. De peccat. mer. & remiſſ. cap. 15. Serm. 5. de collectis. Serm. 2. de aſcen. Domini.

Accuſant demum Auguſtinum è Scripturæ ſententiis probantē, quòd mala opera condemnent, & bona vitam mereátur æternam. 1. Cor. 6. Galat. 5. Matth. 19. Matth. 25. Tùm alibi docentem, ad regnum Dei recta fide & bonis operibus perueniri. Item quod ita loquatur: Oportet vnumquémque Chriſtianum conſcientiæ ſuæ habere iudicium, nec conuerti ad Deum de die in diem differat, nec ſatisfactionis ſibi tempus in fine vitæ ſuæ cōſtituat.] Æque ſunt candidi cenſores Heſychij, Cyrilli, Theodoreti, Paulini, Proſperi, Caſſiani, Leonis, Eucherij, Sedulij, Thalaſſij, Fauſti, Saluiani, Primaſij, Marci eremitæ, vt recentiores alios, qui ab iſtis ſæpe multúmque flagellantur, vltro prætermittamus. Cur enim ego plures, eóſque non modo vitæ ſanctimonia, ſed & doctrinæ præſtantia, ſæpe miraculorum etiam gloria percelebres hoc loco Patres commemorem? quibus noſtri Centuriatores, vt illis obtrectent maxime, tamen ne corrigiam quidem ſoluere digni poſſunt exiſtimari. Itáne gigantes nouos hæc infelix alit ætas? qui ſimul vt cælo & terræ ſe reddant inuiſos, aduerſus ipſos etiam cæli principes, Eccleſiæ lumina, fideíque vindices bellum mouent, & quibuſcúque poſſunt machinis & copiis vndique comparatis, cælum terrámque miſcere conantur. Quid autem in optimis, grauiſsimis doctiſsimíſque Patribus reprehendunt? quid? ſinceram fidei doctrinam, perpetuam Eccleſiæ confeſsionem, ac omnium denium orthodoxorum vbique gentium in verbo Dei conſenſionem. Hi certè inde ab Apoſtolorum ætate ita ſenſerunt, ita docuerunt, iuſtificationem hominis à fide initium ſumere, bonorum auté operum ſtudio conſeruari ac promoueri, tú charitate, quæ vinculum eſt perfectionis, abſolui, non ſeruú ſed liberum hominis eſſe arbitrium, qui nec iuſtus, nec ſaluus eſſe vnquam poſsit (infantes excipio) niſi volens húc ſe applicet, & oblatæ Dei gratiæ ſedulò cooperetur, vt qui fide iuſtus eſſe coepit, magis magíſque operibus per Chriſti gratiam factis iuſtificetur, donec tandem iuſtitiæ agone confecto, iuſtitiæ coronam, quæ iuſtis operibus rependitur, à iuſto iudice conſequatur. Præclare dictum in Concilio Arauſicano: Debetur merces bonis operibus ſi fiant: ſed gratia, quæ non debetur, præcedit vt fiant.]

Qui ex poſterioris Eccleſia ſcriptoribus a Centuriatoribus flagellentur, & qua de cauſa.

Coloſſ. 3. Apocal. 1. 2. Timot. 4. Can. 12.

VERVM hic aliud nobis negotium exhibet Bucerus, cum in hunc modum ſcribit: *Bona opera ſunt, quæ ex bono corde in rem proximi ſecundum verbum Domini, ſtudio ipſi gratificandi fiūt. Nam bona opera in Scripturis non vocantur, niſi quibus proximis bene fit, quæque illis commodum aliquod adferunt.* Et poſteà: *Si corpus caſtiges, ſi DEVM ores aut benedicas, vel quicquid aliud facis, ſi non in rem inſtituatur proximi, non eſt bonum opus.* Atque hoc ſatis quidem craſſe Bucerus, qui ne parum Scripturam ſacram & mutilet & laceret, proximi charitatem ſic extollit, nihil vt penſi habeat, quid præter hanc exigat Deus, & credétes debeant obſeruare. Exigit autem apud Michæam iſtiuſmodi: Indicabo tibi ô homo, quid ſit bonum, & quid Dominus requirat à te: vtique facere iudicium, & facere miſericordiam, & ſolicite ambulare cú Deo tuo. Vides igitur tria quædam nobis præſcribi nec ſolam ſufficere charitatem, quæ proximo exhibeatur. Quin Chriſtus ipſe, vbi de bonis operibus in monte docet, triplex illorum genus oſtendit, videlicet ieiunium, eleemoſynam & orationem, ac de ſingulis illis ordine diſſerit, vt quæ ad veram Chriſtianámque iuſtitiam ſpectant, rectius intelligátur. Ieiunium auté hoc loco pro vniuerſa corporis caſtigatione accipit: eleemoſynis omnem beneuolentiam ac beneficentiam proximo debitam: oratione demum omnes ſancti deſiderij regulas comprehendit. Sic enim [a] Auguſtinus præclaram illam Chriſti concionem interpretatur, ac [b] prætereà docet, iuſtitiam hominis in hac vita ieiunium, eleemoſyná & orationé rectè cenſeri. [c] Per hæc tria ſtat fides, conſtat deuotio, manet virtus, ſi Chryſologo credimus: [d] horum trium obſeruatio, ſicut Leo ſcribit, omnium virtutum comprehendit effectus: per hæc etiam efficitur id quod Paulus admonet, vt ſobriè, iuſtè & piè viuamus, & quæ nobis ipſis, quæ proximo, quæ Deo debemus, vt etiam [e] Bernardo viſum eſt, officia Chriſtiana præſtemus.

Bucerus nullum opus bonum agnoſcit niſi charitatis impenſam proximo. In cap. 5. Matt. et contra Pighium de iuſtifica.

Refutatio doctrina Buceri. Michæ 6.

Matth. 6.

Triplex genus bonorum operum à Chriſto & Patribus traditur.

a De perfec. iuſtitia reſp. 17. b In Pſal. 42. c Serm. 43. d Serm. 1. de ieiun. decimi menſis. Tit. 2. e In ſententiis ſect. 12.

Quàm

Quàm igitur vanum ac prorſus ridiculum debet exiſtimari, quod Bucerus nobis perſuadere conatur, in bonis operibus nihil eſſe, niſi quod in ré proximi cedit, illique commodum adfert? Alia certe ſunt opera, quæ priori tabula præſcribuntur, quàm quæ poſteriore docentur, longéque perfectiora ſunt, quæ ad latriam propriúmque Dei cultum, quàm quæ ad ſolum proximi beneficium ſpectant. Hinc Chriſtus Magdalenæ otium, quod cum veræ pietatis otio coniunctum erat, velut optimã partem commendat, multóque minus Marthę tribuit, licet hæc in beneficentia egenis exhibenda penitus verſaretur, & plena eſſet hoſpitalitatis. Diligendus eſt vtique proximus, ſicut lex non modò diuina, ſed etiam naturalis dictat, barbariſque perſuadet. Multò magis autem diligendus eſt Deus, & omniũ hominũ potius abiiciẽda cura, quàm vt vel ille offendatur, vel vera pietas cũ ſalute animę deſeratur. Quid enim prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Vnicuiq; Deus mãdauit de proximo ſuo, ſed haud minus etiam de ſeipſo, vt nimirum ſicut Scriptura diſertè flagitat, [a] miſereatur quiſq; animæ ſuæ placens Deo, [b] vt homo cor ſuũ omni cura cuſtodiat, vt [c] ſeipſum iudicet, humiliet, [d] abnegétque, vt [e] [f] ad Dominum conuertatur in toto corde, in ieiunio, fletu & planctu, vt [g] crucifigat carnem ſuam, & [h] mortificet membra ſua cum vitiis & concupiſcentiis, vt [i] ſuam ipſius ſalutem cum timore & tremore operetur, vt denique [k] mundet ſeipſum quiſque ab omni inquinamẽto carnis & Spiritus, ſanctificationem in timore Dei perficiens. Quis verò non intelligat hæc aliáque id genus iuſtitiæ officia, quæ verbum Dei à nobis requirit, opera quidem bona ſanctiſque familiaria eſſe, ſed ad charitatem proximi non pertinere? Quid? an authore Bucero vetus error, qui iam pridem ſepultus erat, in lucem reuocabitur, vt credant homines, quomodocunque demum viuant, miſericordiam in egenos collatam ſibi eſſe ſatis ad vitam conſequendam æternam? Confutauit hunc errorem Auguſtinus, & ita quidem, vt ſimul Buceri doctrinam diſſipaſſe videatur.

Exod. 20. Opera ſecundum primam tabulã facta, præſtant aliis quæ reſpondent ſecundę tabulæ. *Luc. 10.* *Matt. 22.* *Luc. 10.* *Matth. 16.* *Eccleſ. 17.* *a Eccle. 30.* *b Prouerb. 4.* *c 1. Cor. 11.* *d Luc. 18.* *e Matth. 16.* *f Ioel 2.* *g Galat. 5.* *h Coloſ. 3.* *i Phil. 2.* *k 2. Cor. 7.* *De ciuita. Dei lib. 21. cap. 27.* *In Enchiridio cap. 70.* *Hom. 19.*

Ioannis vita & doctrina Bucerum conuincit erroris.

ATQVE vt ad noſtrũ Ioãnem redeamus, qui vel ſolus Buccerum coarguat, quàm multa is, & quàm præclara in ſuo deſerto fecit? quibus tamen proximi vtilitatibus non inſeruiuit, cùm nempe corpus ſuum abſtinentia macerauit, cùm in precationibus & vigiliis perſtitit, cùm ab omni hominum conſpectu remotus, ſibi ſoli Deoque vacauit. Quid autem omninò Ioannis tum vita, tum doctrina magis oſtendit & inculcat ſæpius quàm illud: FACITE fructus dignos pœnitentiæ? Ac latè quidem hi fructus patent, pluraque continent opera, quam quæ moralia dicantur, vel quæ ad ſolam proximi charitatem referri queant. Vt enim de his propriè dicere pergamus, quid ſunt digni pœnitẽtię fructus aliud, niſi quemadmodum [l] Baſilius docet, ac [m] Heſychius confirmat, oppoſita peccato opera iuſtitiæ, quę pœnitentiam agens etiam non iuſſus debet exercitare, aut ſicut [n] Chryſoſtomus dicit, peccatis aduerſa facere? Cùm verò alia ſit pœnitentiæ ratio, quæ ante Baptiſmum catechumenis, & quæ à Baptiſmo relapſis conuenit, ſicut confirmat etiam [o] Auguſtinus, durior eſt illa quidem, quàm à baptizatis tum diuina iuſtitia, tum Eccleſiaſtica diſciplina exigere

l Quæſt. 287. lib. 4. *m In Leuit.* *n Homil. 10. in Matth.* *o Lib. 50. homiliarum, hom. vlt. In Epiroma diuin. decre. li. 5 c. de pœnitent.*

A ſolet. Quare ſic à Theodoreto ſcriptum eſt. Sunt medicabilia etiam quæ poſt Baptiſmum fiunt vulnera: medicabilia autem, non vt olim per ſolam fidem, data (in Baptiſmo ſcilicet) remiſſione, ſed per multas lachrymas, & fletus, & luctus, & ieiunium, & orationem, & laborem commiſſi peccati quantitati contemperatum. Qui enim non ſic affecti ſunt, eos nec admittere quidem didicimus, nec diuina ſunt eis manu impartiẽda. Nolite, inquit, dare ſanctum canibus, nec margaritas porcis. Has habet Eccleſia leges de pœnitentia.] Vt hinc rectè quidam inter aquę & lachrymarum Baptiſmum diſtinguãt, & quam nos pœnitentiam vſitatè dicimus, laborioſum Baptiſmum appellent, ſicut poſt [a] Gregorium Theologum docuit [b] Damaſcenus. Quo minus admirari B conuenit, quòd [c] Cyprianus in Eccleſia pœnitentes ſæpè multumque commonefacit, vt operationibus iuſtis Deo ſatisfaciant, & delicta rediniant, & vulnera lachrymis abluant, & miſericordiæ meritis peccata purgent, idque multis è verbo Dei repetitis ſententiis confirmat & illuſtrat. Nec aliter è Scripturis docent [d] Gregorius Nazianzenus, [e] Ambroſius & [f] Euſebius Emiſſenus. Vrget rem eandem [g] Auguſtinus, & rectè fieri teſtatur, vt conſtituantur ab his, qui Eccleſiæ præſunt, tempora pœnitentiæ, vt fiat etiam ſatis Eccleſiæ, in qua remittũtur ipſa peccata.] Neque aliud voluit Paulus, cum iſtiuſmodi pœnitentiæ genus commendaret, quòd cum ſollicito timore, cum ira & indignatione contra peccatum, neque ſolum cum ſpe veniæ, ſed etiam cum æmulatione & vindicta coniunctum eſſet. C Quare ſi vim propoſitæ ſententiæ, quæ ſemper ſonare debet in Eccleſia, rite conſideremus, huc nempe Baptiſta ſpectat, hoc docet ac præcipit, vt homines non modò ſe peccatores, & ira Dei bene dignos agnoſcant, verum etiam nihil intentatum relinquant, quod ad conciliandam ſibi Dei gratiam facere videatur. Atque huc pertinet, vt fidem in Deum cum primis exerceat, cúmque & ſummè bonum, nec minus iuſtum, ac æque fidelem intueantur. Cum porrò ſit adeò benignus, de illius miſericordia non eſt cur deſperent, cùm iuſtus, maieſtatem tantam quæ ſontes meritò plectit, reuerentur ac timent: cum fideles, quendam iuſtitiæ zelum concipiunt, hoc ipſo ad ſe puniendos animati, quòd ſicut ille promiſit, peccata hominum ſit propter poenitentiam diſſimulaturus, ac ſeriò poenitentibus mala omnia cõdonaturus, ſimúlque D bona maxima elargiturus. Nam vere dictum eſt illud: Altiſſimus odio habet peccatores, & miſertus eſt poenitentibus. Proinde Ioannes, vt apud ſuos auditores perfectum poenitentiæ doctorem agat, non eſt contentus, Chriſtum agnum Dei & veram pro peccatis hoſtiam illis commendare, ſed iubet etiam quémque ſua crimina ſecum ipſo reputare, & illotum pudore ſuffundi, triſtique dolore affici, nullam vt ex re alia moleſtiam & ſolicitudinem tantam capiat, quantam ex hac triſtiſſima recordatione, quod in diuinæ maieſtatis iniuriam toties & tam multa cogitarit, dixerit, fecerit, eiúſque ſanctiſſimas leges tàm nefarie violarit. Cæterum vt de his omnibus moneat, veróſque dolores lapſis exprimat, & ferreos animos ad perfectam conuerſionem inflectat, quid quæſo breuius & aptius dicere poterat, quàm illud Poenitentiã agite? & quod adhuc eſt abſolutius: Facite

Durior pœnitentia poſt Baptiſmum quàm ante neceſſaria. *Matth. 7.* Pœnitentia Baptiſmus laborioſus. *a Orat. in ſancta lumina.* *b Lib. 4. orthodox. fidei. cap. 9.* *c De opere & eleemoſina.* *d In orat. de ſeruandis pauperib.* *e Li. ad virginem lapſam cap. 8. & de Elia & ieiunio cap. 10.* *f Hom. 5. ad monachos.* *g In enchir. cap. 65.* *2. Cor. 7.* Quomodo paulatim ad pœnitentiam homo perducatur ex doctrina Ioannis. Quanta vis pœnitentiæ apud Deum. *Sapient. 11.* *Eccleſ. 12.* *Ioan. 1.* Vt Ioannes oſtendat ſe perfectum pœnitentię doctorem. *Matth. 3.* *Mar. c. 1.*

Non qualiſcũque pœnitentia poſtulatur à Ioanne.

fructus dignos pœnitentiæ? Vbi non qualemcunque animi mutationem, nec ſolam reſipiſcentiam intelligis, quæ ſine graui quidem cruciatu, ac ſtudij tantum correctione peragi poteſt, vt qui errauit, ſaniorem ſententiam amplectatur, & qui lapſus eſt, ad meliorem frugem ſeſe conferat. Quam verò Scriptura μετάνοιαν appellat, hæc nõ ſolam conſilij mentiſque mutationem includit, ſed etiam dolorem, ſiue, vt Paulus dixit, triſtitiam, quæ ſecundũ Deum eſt, velut indiuiduum comitem poſtulat, vt homo ſeipſum abneget, totúſque mutetur, ſicut Ambroſius docet. Nec obſcurè loquitur Auguſtinus: Pœnitentia eſt quædam dolentis vindicta, puniens in ſe quod dolet commiſiſſe.] Et iterum: Pœnitere eſt pœnam tenere, vt ſemper in ſe puniat vlciſcendo, quod cummiſit quis peccando.] Rectè igitur Baſilius Magnus Ioannis verba ſic interpretatur, vt inde concludat, pœnitentibus ad ſalutem non eſſe ſatis, ſi à peccatis tantummodo receſſerint, ſed eis opus eſſe, fructus vt pœnitentia dignos ferant.

Quomodo μετάνοια in Scripturis accipiatur. *2. Cor. 7.* *Li. 2. de pœnitentia.* *Hom. 50. in li. 50. homel.* *In Moralib. cap. 4.* *Quid pœnitentia ſit propriè.*

Pœnitent. plus eſſe quã reſipiſcẽtiam nouamque vitam.

QVOD quum ita ſit, falsò & peſtilenter docent noui Theologaſtri, commiſſorum criminum pœnitentiam, vel vt veteres vocant, ſatisfactionem non eſſe lapſis neceſſariam: imo & confidenter affirmant, vulgíque ſermone tritum eſſe fecerunt, reſipiſcentiam nouámque vitam, optimam pœnitentiam eſſe. Atqui cum Ioannes & Prophetæ de pœnitentia concionantur, integram hominis conuerſionem requirunt, vt is hypocriſi & ſecuritate falſa depoſita, ſe coram Deo reum ſtatuat, nec ſolum ab omni errore & via mala diſcedat, viam autem bonam ingrediatur, ſed etiam videat, quàm amarum ſit, ſummum illud æternúmque bonum reliquiſſe: prætereà vt in amaritudine animæ recogitet dies & actus ſuos: ad hæc vt ſeueri iudicis, adeóque tortoris perſonã induat, ac pœnas de ſeipſo ſumat. Cuiuſcemodi pœnitentiæ fructus, oppidò quàm luculenter ſi quiſquam alius, certe rex Dauid oſtendit, cum poſt peccatum admiſſum à diuinis iudiciis timet, cum gemens manducat panem, & cum fletu miſcet poculum ſuum, cùm lectum ſuum lachrymis rigat, cum humiliat in ieiunio & cilicio animã ſuam, cùm in iuſtitiam ſuá aduerſus ſe Domino confitetur, cùm pro peccato ſuo ſollicitè cogitat & illud aduerſus ſe ſemper ſtatuit, cum paratus eſt in flagella, & dolor eius ob oculos perpetuò verſatur, cum denique imbres aquarum profundit ex illis oculis, qui legem Dei non cuſtodierunt. Vnde nihil mirum, quòd Patres hoc Dauidis exemplum ſæpè commendent, & pœnitentiæ illius opera iubeant obſeruari, præſertim [a] Ambroſius, [b] Hieronymus, & [c] Angelomus. Satis nũc erit, ex [d] Chryſoſtomo & Saluiano pauca quædam repetiuiſſe. Sic igitur ille: Dauid poſtquàm duplex vulnus accepit, mox ad medicum conuolauit, & diuerſa medicamenta feſtinus appoſuit, ieiunia, lachrymas, luctus, preces & indefeſſam peccatorum confeſſionem: ac ſic per iſta, placato Deo, veniam meruit, & ad priorem dignitatem rediit.] Saluianus autem ita de Dauide docet: Agnoſcit reus culpam, humiliatur, compungitur, confitetur, luget, pœnitet, gemmas regias abdicat, crepantia, auro textili indumenta deponit, purpura exuitur, diademate exoneratur, cultu & corde mutatur, totum regem cum ornatibus ſuis abiicit, prouidum pœnitentem cum patrocinio ambitioſi ſqualoris aſſumit, ieiunio extenuatur, ariditate ſiccatur, fletu effunditur, ſolitudine carceratur. Et tamen rex tanti nominis ſanctitate maior quàm poteſtate, prærogatiuis meritorum antecedentium ſupereminens, cùm tanto habitu ſupplicet, non euadit: & hic tantus, tàm grandis fructus pœnitentiæ eſt, quòd æternis quidem piaculis non adiicitur, ſed in præſenti tamen veniam non meretur.] Nam vt idem ſubiungit: Secuta eſt ærumnarum longa ſeries, atque à domo Dauidis iugis admodum malorum continnatio nõ receſſit.] Nec fieri ſane poteſt, quin vbi Ioannis concio diligenter auditur, & Euangelica pœnitentia vim ſuam in corde, ſicut in Dauide Propheta, explicat, illic homo poſt peccatũ admiſſum onus illius grauiſsimum ſentiat, & iratum iudicem Deũ ſpectet anxius & luctum quendam, ſicut mater ſuper mortem vnigeniti ſui, aſſumendum ſibi putet, ſibíque prorſus iraſcẽs, cum filio prodigo & publicano ſe mirum in modum demittat, velut indignus qui cælum aſpiciat, & inter Dei filios recenſeatur. Igitur ad quærendum Dominum totus, id eſt, toto corde, & tota tribulatione animæ ſuæ, ſimúlque in ieiunio, fletu & planctu, conuertitur, quemadmodum de pœnitentia Moyſes & Ioël concionantur.

Matth. 3. *Hierem. 18.* *Ezech. 18.* *Hierem. 2.* *Eſaiæ. 38.* *2. Cor. 11.* *Dauid dignos edit fructus pœnitentiæ.* *Pſal. 118.* *Pſal. 102.* *Pſal. 6.* *Pſal. 34.* *Pſal. 31.* *Pſal. 37. & 5.* *Pſal. 118.* *a In apologia Dauidis ca 4. & 6.* *b In epitaphio Fabiolæ.* *c In 2. Re. 12.* *d Ad Theodorum monach. epi. 6.* *Li. 2. de prouidentia Dei.* *De Dauidis miranda pœnitentia.* *Quomodo ex concione Ioannis affectus verus pœnitentiæ conſequatur.* *Hier 6.* *Luc. 15. & 18.* *Deut 4.* *Ioel. 2.*

QVAE propterea viſum eſt pluribus explicare, partim vt vſum & effectum veræ pœnitentiæ cognoſcamus, qui hodie, proh dolor, parum intelligitur, minus exigitur, miniméque præſtatur: partim vt Ioannis concio rectius accipiatur, qui tàm multa breui oratione cõcluſit. Cùm enim fructus dignos pœnitentiæ poſtulat, monet ebrioſos, non ſolum à temuleotia ſe continere, ſed etiam abſtinentia & ieiunio ſuperioris vitæ delitias caſtigare: monet auaros, anteactam tenacitatem ſingulari quadam in pauperes liberalitate cõpenſare: monet impudicos, domandæ & macerandæ carni tantò plùs operæ ſtudiíque tribuere, quo grauius ac diutiùs fœdis libidinibus ſeſe conſpurcarunt: monet demum flagitioſos omnes, eò ſtudioſius exhibere membra ſua iuſtitiæ ac ſanctificationi, quò flagitioſius eadem membra ſeruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem exhibuerunt. Rectè igitur Ioannem & audiuit, & intellexit illa Paula nobilis vidua, ſed in Romanis nutrita delitiis, quæ vt dignos pœnitentiæ fructus à ſeipſa exigeret atque præſtaret, has ſibi leges præſcripſit: Turpanda eſt facies, quam contra Dei præceptum purpuriſſo, & ceruſſa ſtybio ſæpe depinxi: longus riſus perpeti compenſandus eſt fletu: mollia linteamina & ſerica pretioſiſſima aſperitate cilicij commutanda.] Nec aliter de pœnitentiæ fructibus docet Ambroſius, [a] cùm fœminam haud ſatis honeſtam ad pœnitentiam reuocat, eámque de vita corrigenda ſic commonefacit: Lugubris tibi accipienda eſt veſtis, & mens ac membra ſingula digna caſtigatione punienda. Amputentur crines, qui per vanam gloriam occaſionem luxuriæ præſtiterunt. Defluant oculi lacbrymas, qui maſculum ſimpliciter non aſpexerunt. Palleſcat facies, quæ quondam viruit impudicè. Denique totum corpus incuria maceretur: cinere aſperſum & opertum cilicio perhorreſcat, quia male ſibi de pulchritudine placuit. Cor verò ſit liqueſcens, ſicut cera, ieiuniis inquietans ſeipſum, & cogitationibus ventilans,

Quos cõprehendat ſentẽtia generalis: Facite fructus dignos pœnitentię. *Rom. 6.* *Paula Romana fructus pœnitentiæ dignos fecit.* *Hieron. in epitaphio Paulæ.* *Quomodo Ambroſius à fœmina lapſa pœnitentiæ fructus exigat.* *a Ad virginem lapſam cap. 8.*

quare

quare ſit ab inimico ſubuerſum. Senſus etiam crucietur, quia in membra corporis cum baberet dominationẽ, malo ceſſit imperio.] Atque huc eiuſdem Ambroſij ſpectat exemplum, qui quotieſcunque illi aliquis ob percipiendam pœnitentiá lapſus ſuos confeſſus eſſet, ita flebat, vt & illum flere cõpelleret. Quibus verbis Paulinus in Ambroſij vita hoc ſubiicit: Pœnitenti non ſufficit ſola confeſſio, niſi ſubſequatur & emendatio facti, vt pœnitens non faciat pœnitenda. Humiliet animam ſuam, ſicut Dauid ſanctus, vt cætera prætermittam. En tibi quo pacto veteris Eccleſiæ probatus antiſtes veram pœnitẽtiam, eiúſque dignos fructus doceat, neque de contritione aut fide reſipiſcentiáque ſola moneat, ſed cum Ioanne & Paulo potiùs illud inculcet, vt pœnitentiam agens meminerit, vnde exciderit, & digna pœnitentiæ opera faciat, ſeſeque mundet ab omni carnis & ſpiritus inquinamento, vt ſit vas in honorem ſanctificatum & vtile Domino, ad omne opus bonum paratum. Hoc eſt quod Cyprianus clariſſimè dixit: Quàm magna deliquimus, tàm granditer defleamus. Alto vulneri diligens & longa medicina non deſit: pœnitentia crimine minor non ſit.]

Ambroſius confitentem ſuo exemplo adfletum permouit.

Apoc. 2. 2. Cor. 7. 2. Timot. 2. Serm. 5. de lapſis.

NVNC ad nouatores nobis reflectendus eſt ſermo, qui præterquam quod more ſuo ludunt in pœnitentiæ nomine, de fructibus eius haud pauca etiá inſulsè commiſcent. Zvvinglius ità docet: *Communis hæc regula eſt, Facite fructus dignos pœnitentiæ, quæ regula omnibus piis præfigitur. Nam ſic probatur fides an vera ſit, ſi fructus proferat.* Caluinus hos fructus ad opera ſeu officia charitatis & ſecũdæ tabulæ refert: Sarcerius verò ad impietatis animi, fiduciæ in opera & ſanctimoniæ depoſitionem. Brentius ita pronunciat: *Quot ſunt fructus Spiritus, tot etiam ſunt fructus pœnitentiæ.* Bucerus pœnitentiæ fructus facit rerum præſentium contemptum, ſui abnegationem, ſummam modeſtiam, ardens pietatis ſtudiũ. Loſſius ad hunc modum: *Agnoſcite morbum originis, & emendate errores contra vtramque tabulam admiſſos, inchoantes nouam vitam.* Atque hi ſunt fructus qui deceant pœnitentiam, & à Ioanne doceantur ſecundum Loſſium. Quis verò prudens vnquam de originis morbo hîc dici quicquam putauit, aut illum pœnitentiæ noſtræ ſubiecit? Hæc etenim de peccatis, quæ à nobis perpetrantur, agitur: ſic monente Scriptura: Pœnitentiam age ab hac nequitia tua. Et rurſus: Nullus eſt qui agat pœnitentiam ſuper peccato ſuo, dicens: Quid feci? Quòd ſi Chytræo credimus, fructus pœnitẽtiæ ſunt vera inuocatio Dei, gratiarum actio, confeſſio doctrinæ, diligentia in propaganda & defendenda vera Euangelij doctrina, humilitas, patientia, & omnia officia dilectionis erga proximum, ſeu omnia opera bona. Quod ſi ita eſt, equidẽ non video, quid diſcriminis Chytræus inter Baptiſmi & pœnitentiæ fructus ponat ac ſtatuat, parúmque abeſt, quin ille omnes benè beatéque viuendi partes tàm generali ſententia cõprehendat. Eódem ferè contendunt Cẽturiatores, qui nouam hic intelligunt obedientiam. Melanchthoni creſcere in fide & opera ſecũdæ tabulæ ſunt fructus duo, quos Ioannes exigat.

Quam variè ſentiant nouatores de fructibus pœnitentię quos Ioánes prædicauit.

In 3. ca. Luc. In harmonia Euang. In 3. c. Luca Homil. 24. in Lucam. In 3. c. Matt.

Ibidem.

Pœnitentia non referri debet ad peccatum originis.

Act. 8. Hiere. 8. in 3. c. Matt.

[illegible] commiſcentes fructus pœnitentię & [illegible] à [illegible]

[illegible] 1. lib. 1. [illegible] 4. col. 123. In 3. c. Matt.

EN quæ quantáque varietas & confuſio iſtorum interpretum, qui tamen in eo conſpirant hactenus, quòd præſentem Euangelij locum non illuſtrare, ſed ſtudio quodam obſcurare velle videátur. Alius pœnitentiæ nomen ad fidem, alius ad charitatem, alius ad humilitatem, alius ad ſpiritum, alius ad obedientiam, alius ad virtutes omnes & quæuis officia pietatis trahit, & quod multò eſt ſtultius, ad fiduciæ vel operum vel ſanctitatis depoſitionem hanc ipſam vocem detorquet Sarcerius. Breuiter, ne quod res eſt, fateri cogantur, & cum Eccleſia idẽ faciant, de fructibus pœnitentiæ nihil non vani & abſurdi cõmiſcuntur. Quid autem hoc eſt aliud obſecro, quàm ſimplicis & apertæ veritatis defugere lucem, & amare tenebras, meráſque in DEI verbo nugas agere? Quàm verè iſtiuſmodi pœnitentiæ doctoribus conuenit, quòd inſignis pœnitẽtiæ concionator Cyprianus iam olim queſtus eſt: Contra Deum ſacrilegi, contra Sacerdotes Dei impio furore temerarij, de Eccleſia recedentes, & contra Eccleſiam parricidialia arma tollentes elaborant, vt opus ſuum conſumment, ne vulneratos diuina clementia in Eccleſia ſua curet: miſerorum pœnitentiam mendaciorum ſuorum fraude corrũpunt, ne Deo indignanti ſatisfiat.] Et rurſum: velut digitum in iſtos protendens, qui lapſos blandiloquentia ſua perpetuò ferè conſolantur, & terrẽt nunquam: Datur opera, inquit, ne ſatisfactionibus & lamentationibus iuſtis delicta redimantur, ne vulnera lachrymis abluantur. Pax vera falſæ pacis mendacio tollitur: ſalutaris ſinus matris, nouerca intercedente, præcluditur, ne de pectore atque ore lapſorũ fletus & gemitus audiatur.] Aequè iuſta, & noſtris quoque temporibus accommodata eiuſdem querela eſt: Qui pœnitentiam criminis tollũt, ſatisfactioni viam præcludunt: ità fit, vt dùm temeritate quorundam promittitur ſalus falſa, vel creditur, ſpes veræ ſalutis adimatur.] Ego verò ſic cenſeo, aut cœcos eſſe prorſus, aut certè cœcutire, qui in media Scripturæ luce non vident, aliud pœnitentiam, aliud fidem, charitatem, obedientiam & reliquas virtutes, earúmque officia propriè dici & accipi oportere. Confundendæ non ſunt profectò virtutes, quarum fines & effectus plurimùm inter ſe differunt: non earum opera ſic permiſcenda, ſicut iſti turpiter faciunt, idcircò nimirùm vt veras & receptas pœnitẽtiæ partes, ſeu actiones commodius effugere, quas & [a] Chryſoſtomus, & [b] Auguſtinus & [c] Gregorius Magnus diſertè tradiderunt, ſuáſque nouas pœnitentiæ partes, contritionem & fidem, inducere poſſint. Certè ſi ſecundum Euangelium iudicamus, fides pœnitentiæ non ſubiicitur, ſed ab ea neceſſariò ſeparatur, Chriſto ipſo ita docente: pœnitemini & credite Euangelio. Ac rurſus: publicani, inquit, & meretrices crediderunt Ioãni: vos autem videntes nec pœnitentiam habuiſtis poſteà, vt crederetis ei. Exigit & pœnitentiá à Iudæis Petrus, ſed ab his qui primæ concioni eius crediderant, adeóque compuncti iam corde dixerant, quid faciemus viri fratres? Quin & Caluinus iſtos, qui fidem ſub pœnitentia complectuntur verberat, idque pugnare docet cum eo, quod Paulus in Actis dicit, ſe Iudæis ac gentibus teſtificari in Deum pœnitentiam ac fidem in Ieſum Chriſtum. Nunquam ita delirarunt Patres, vt ex fide facerent pœnitentiá, cùm è Scripturis optime perſpectum haberent, fidẽ initium eſſe ſubſtantiæ, vt Paulum [d] Chryſoſtomus, [e] Oecumenius, Theophylactus & Anſelmus interpretantur: nec ignorarẽt, ſine fide ad Deum Deiq; timorem, vel ad pœnitentiam neminem poſſe per-

Quid ſentiendum de ad[illegible] tam [illegible] & abſur[illegible] contentiens.

Lib. 1. epi. 2. ad Cornel.

Serm. 5. de lapſis.

Agnoſcere nolunt nouatores alios eſſe fructus pœnitentię quã aliarum virtutum proprios.

a Hom. 1. de pœnitentia. b Lib. 50. homil. hom. vltima. c In 1. Reg. lib. ca. 1. Marc. 1. Matth. 21. Actor. 2. Lib. 3. Inſtitut. cap. 3.

Quas Pœnitentię partes faciant nouatores.

Cur Patres non agnoſcãt fidem partem pœnitentiæ.

Heb. 3. d Firm. epi. ad Heb. e In 3. cap. eiuſdẽ epiſt. Heb. 11.

Epitheta fidei.
a Hom. 2. de ſymbolo.
b Ser. de fide, ſpe & charitate.
Homil. 30. in Matt.

uenire. quare ab [a]Euſebio Emiſſeno fides dicitur lumen animæ, oſtium vitæ, fundamentum ſalutis æternæ: ſicut & [b] Chryſoſtomus fidem vocat originem iuſtitiæ, ſanctitatis caput, deuotionis principium, religionis fundamentum. Quòd autem Ioãnes de poenitentia concionatur, Patres cum Chryſoſtomo non ſolùm ad catechumenos, ſed ad relapſos etiam à Baptiſmo referunt, à quibus non modò fidem & contritionem, ſed plura etiam, ſicuti docuimus, exigunt. Aliter enim Catechumeni, quales ad Baptiſmi Sacramentum adſpirant, aliter poſt Baptiſmum relapſi, qui Chriſtum quodammodo iterum crucifixerunt, in doctrina poenitentiæ ſunt inſtituendi. Nimirùm ad baptizandos pertinet, quòd Petrus de poenitentia primum Hieroſolymis eſt concionatus, Baptizatis autem, qui veſtem candidam acceptam crimine conſpurcarunt, B vox diuina competit, quę terribiliter ex Apocalypſi intonat. Memor eſto vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac: ſin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo, niſi poenitentiam egeris.

Aliter docẽdi Cathecumeni quam relapſi de poenitentia.
Actor. 2.
Apocal. 2.

Vai nec fraude caret, quòd aduerſarij vt fallant incautos & ſimplices, tum fidei, tum contritionis nomine libenter abutuntur. Fidem etenim ſic orthodoxa fide homines, pro mera fiducia illa ſumũt, qua Sectarij omnes, vt ſæpè dictum eſt, certò ſtatuunt, propter Chriſtum apprehenſum culpam & poenam omnem ſibi remitti, etiam ſi nullum interioris poenitentiæ ſymbolum edant, nullam faciãt Sacerdoti exomologeſin, fructus poenitentiæ dignos nullos proferant, nullúmque abſolutionis beneficium in vera Eccleſia vel petant vnquam, C vel impetrent. Contritionem verò neſcio ad quos pauores & terrores intolerabiles cõſcientiis incuſſos referunt, timorem verò ſeruilem intelligunt, eóſque terrores tàm piis optimè ſibi cõſcijs, quàm impiis immani peccatorum mole grauatis tribuũt, & æqualem propemodum poenitẽtiæ rationem ab vtriſque poſtulant, nec Euangelicam poenitentiã ab ea, quæ fuit olim in veteri Synagoga, diſtinguũt.

Fidei & contritionis nomina in poenitentia hodie perperam accipi.

De ritu externæ poenitentiæ apud Sectarios.

Alicubi retinent vmbram veteris quidem exomologeſis, aut potius cuiuſdam catecheſis imaginem repræſentant, & ſimulant poenitentiam, cùm noui miniſtri per quæſtiunculas aliquot explorant accedentes, eóſque duntaxat ſimpliciores, quibus manus imponunt, & neſcio quibus verbis abſolutionem, ſiue vt vocant, euangelij annunciationem impertiunt. Mirum verò, quantoperè hoc abſolutionis genus iſti iactent, quantúmque pacis & trãquillitatis exactione illa promittant conſcientijs, cùm credunt ſcilicet homines, vocem Euangelij & gratię promiſſionem ad ſe pertinere, certóque ſtatuũt ſe à peccatis omnibus coram Deo abſolutos eſſe. At humana hæc eſt cogitatio ſine verbo Dei, vt rectè iudicauit Bucerus: nec fieri poteſt, vt poteſtas clauium Eccleſiæ, quàm in hunc modum nunquã adhibuit antiquitas, illis opituletur, qui nec agnoſcũt quidem vel ordinis, vel poenitentię Sacramentum.

Fallax eſt cõſolatio, quam nouatores ex abſolutione ſibi & ſuis pollicentur.
In 3. c. Matt.

Grauiter ſanè monet Cyprianus, & obſeruat etiam Eccleſia, vt pax illis detur vel abſolutio, qui de Eccleſia Domini non receſſerunt, ac poenitentiã non ſolùm interiorem, ſed etiam exteriorem agere non detrectant. Tùm idem alibi docet, ad communionem admittendos nõ eſſe niſi poenitentes, qui fecerint exomologeſin, illiſque manus à Sacerdoti- A bus impoſita fuerit: id quod etiam circa morientes iubet obſeruari: eos verò dicit fruſtra ſibi blandiri, qui pacem cum Sacerdotibus non habentes, ad ſacram communionem irrumpunt. Verùm de his plura dicere vt longum ſanè foret, ita hoc loco minus eſſe neceſſarium arbitramur.

Ad veram abſolutionẽ obtinendam neceſſaria.
Lib. 1. ep. 2. ad Cornel.
Lib. 3. ep. 16. & 17.
Lib. 4. ep. 9.

Iam verò ſicut arbor differt à fructibus, ſic poenitentiam à fructibus eius bonis & dignis differre neceſſe eſt. Ioannes quia non contentus eſt arbore ſola, certóque intelligit, in horto Eccleſiæ arbores pleraſque ſteriles inueniri, idcircò fructus arbore dignos & cæleſti agricolæ gratos exigit, exteriorémque poenitentiam cum interiore, hoc eſt, fructus bonos & integros cum arbore non mala, coniunctim reddi iubet ab his, qui Deum grauiter offenderunt. Quare nõ ſat habet monuiſſe, vt omnis B arbor bona, ſi ab igne gehennæ ſe velit liberam cõſeruare, fructum bonum faciat: quod ſatis quidem videri poterat, ſi fructus Spiritus, & virtutum quarundam officia, ſeu præcepta duntaxat moralia iniungere voluiſſet. Hoc verò prudenter adiunxit, & neceſſariò quidem: Poenitentiam agite, & quod maioris adhuc eſt ponderis, Facite fructus dignos poenitentiæ. Vt enim nõdum regeneratis ad remiſſionem peccatorum Deique gratiam cõſequendam Baptiſmus eſt neceſſarius, ſic poſt Baptiſmum lapſi egent prorſus poenitentia, fruſtráque virtutibus alijs vacant, niſi primùm per poenitentiam, veluti ſecundam poſt naufragium deperditæ gratiæ tabulam, vt [a] Tertullianus, [b] Pacianus, & [c] Hieronymus vocant, Deo & Eccleſiæ reconcilientur. Sunt fructus quidam Spiritus, quos Paulus recenſet, ſed hi C nihil ad fructus poenitentiæ, quos idem Paulus à Corinthiis, & Petrus à Simone Mago poſtulabant. Fructus Spiritus, qui Galatis traduntur, mirabiliter in illis apparent, qui poſt Chriſtũ ad cælos aſſumptum primitias Spiritus acceperant, & naſcentem primùm Eccleſiam ſuæ virtutis & inculpatæ conuerſationis odore ſuauiſſimo reficiebant. His opus non erat concione Ioãnis: Facite fructus dignos poenitentiæ, cùm ex illorum iuſtorum eſſent numero, de quibus dixit Manaſſes, quòd illis non poſuerit poenitentiam Deus, & quos Chriſtus ipſe nominat iuſtos poenitentia non indigentes. His neceſſarium non eſt corda ſcindere, ad poenitentiã contriſtari, & opera poenitentiæ digna facere, ſicut Ioel & Paulus poſtulant: ſufficit autem illis hæc adhortatio generalis: Eſtote imitatores Dei, ſicut filij D chariſſimi, & ambulate in dilectione. Tùm illa: Bonum facientes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus. Et quod ab eodem Paulo alibi dictũ eſt: Veritatem facientes in charitate creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus. Falluntur ergo & fallunt iſti, quòd loquentes de poenitentiæ fructibus, contra Scripturæ morem patrúmque ſententiam, miſceant cum illis fructus iuſtitiæ ac operum, quæ tàm iuſtis quàm iniquis ſunt neceſſaria, quódque inter poenitentes fructus, & vitæ nouitatem, quæ virtutes omnes continet, ſiue nouam, vt illi vocant, obedientiam, nihil omninò diſcriminis ponant.

Ioãnes non ſolum bonos fructus arboris: ſed & dignos poenitentiæ fructus exigit.
Matth. 3.
Vtrũque Sacramentum Baptiſmi & poenitentiæ neceſſarium.
Poenitentia eſt altera poſt Baptiſmum tabula.
Alij fructus poenitentię, Quã Spiritus.
a Lib. de poenitent.
b Epiſt. 3 ad Sympronianum.
c In cap. 3. Eſaiæ.
Galat. 5.
2. Cor. 7.
Actor. 8.
Rom. 8.
In oratione.
Luc. 15.
Ioel. 2.
2. Cor. 7.
Actor. 26.
Epheſ. 5.
Galat. 8.
Epheſ. 4.
Iuſti non indigent poenitentia.

Nimirum ſi reuocamus in mentẽ, quod ſemper tradidit Eccleſia, hoc ſibi proprium habent poenitentię fructus, vt initium ſumant ex grauioris peccati iam antè commiſſi odio ac deteſtatione, quoniam ſummum illud ac ſempiternum bonum

Quid propriè ad poenitentiam eiuſque fructus pertineat.

Deus

Deus fuit offenſus, quem offendiſſe ſumma hominis iactura, ſummum periculum, ipſaque damnatio eſt: quamobrem ſummus dolor in peccantis animo iure concipitur & retinetur. In eum verò reſpiciunt finem hi fructus, vt qui peccauit, ad conciliádam ſibi Dei offenſi gratiam ſeipſum iudicet, & pœnas de ſeipſo ſumat, tantò ſeipſum caſtigans ſeueriùs, quo maiore & ſæpiùs repetito crimine maieſtatem illam diuinam offendit, ſeque damnatione digniorem reddidit. Meminit enim Paulinæ ſententiæ: Si nos ipſos diiudicaremus, non vtique diiudicaremur. Tùm Auguſtini dictum ſequitur: Maiorem quiſque in ſe ſeueritatem debet exercere, vt à ſe ipſo iudicatus non iudicetur à Deo] A quo non eſt alienum, quod Chryſologus dixit: Pro modo vulneris, modus eſt adhibendus medicinæ.] Quódque ante illum docuit Tertullianus: In quátum nō peperceris tibi, in tantum tibi Deus, crede, parcet.] Aut ſi quis mauult audire Ambroſium: Grandi plagę alta & prolixa opus eſt medicina: gráde ſcelus grandem habet neceſſariam ſatisfactioné. Peccatori ſi ſibi non pepercit, à Deo illi parcitur.] Cæterùm aliæ virtutes, vt fides, charitas, obedientia, neque hoc initium, neque ſimilem exitum ſortiuntur: non ſicut pœnitentia, circa peccati deteſtationem ac exciſionem abolitionémque verſantur, non tàm acerbos dolores exprimunt, nec eiuſmodi carnis caſtigationes requirunt, & fines longè alios habent ſibi præfixos atque circumſcriptos. Quis ergo non videat, huc proprie non poſſe referri nouam obedientiam, quam Centuriatores per dignos pœnitentiæ fructus explicant, vt accepta nimirum libertate (ſic enim loquuntur) poſteà opera Deo grata facere incipiamus. Fortaſſe quod Ioannes peccatoribus dixit, etiam ad ſanctos angelos referri volunt, vt qui opera ſemper Deo grata faciunt, etiá pœnitentiam agere, & fructus pœnitentiæ dignos producere ſimul videantur. An verò Ioannes ipſe, quantumuis innocens, & Spiritu ſancto inde à matris vtero plenus, idémque in gratia confirmatus, vt Theologi docent, an inquam, cùm nulla eſſet peccati labe contaminatus, vt anteà probauimus, ad agendam pœnitentiam aſtringebatur? Quid porrò de Apoſtolis dicam? ridiculum erit planè, ſi illos, poſtquàm in ſpiritu ſancto baptizati, vocationi ſuę pro dignitate reſpondere cœperunt, & ſuaue Domini iugum alacritate magna portandum ſuſceperunt, ad pœnitentiæ laborem reuocandos fuiſſe putemus. Quis demùm peritus vnquá in Scripturis legit, vel à Patribus accepit, vel rationi ac veritati conſentaneum eſſe duxit, iuſtis & ſanctis qui ambulant in via Domini immaculati, ſúntque bonus Dei odor in omni loco, coram Deo & hominibus bona prouidentes, pœnitentiæ legem imponédam, & eius opera à talibus exigenda eſſe? Piorum quidé hoc omnium eſt, & ſemper eſſe debet proprium, vt ſpiritu mentis magis magíſque renouentur, vt in vitæ nouitate ambulent, vt de virtute in virtutem progrediantur, vt in anteriora ſeipſos extendant, vt excellentiora chariſmata petant, quærant, æmulentur. Hic illorum quotidianus eſt curſus, hic aſſiduus perpetuúſque labor, hæc ſumma contentio: nec poſſunt huic modum vel finem facere, ſed ſine modo, ſine fine amant, petunt, quærunt, pulſant, quo ad Chriſtum ſponſum, qui ipſis eſt omnia in omnibus, integrè tandem cōprehendant. Quis verò

1. Cor. 11.
Hom. 50.
Quomodo Patres de ſatisfactione loquantur.
Li. de poenit.
Ad vir. lapſum ca. 8.
Serm. 176.
Pœnitentiæ fructus nouæ obedientię fructibus non recte explicátur.
Cent. 1. lib. 1. pag. 12.
Non confundenda officia iuſtorū & pœnitentium.
Apoſtoli & verè iuſti ad opera pœnitentię non adſtringuntur.
Matt. 11.
Pſal. 118.
2. Cor. 2.
Spiritualis profectus à piis requiritur non pœnitentia.
Ephe. 4.
Rom. 6.
Pſal. 83.
Philip. 3.
1. Cor. 12.
Matth. 7.
Luc. 11.

A ſic deſipiat, vt hæc piorum & ſanctorum ſtudia, deſideriáque cum illis cōferat laboribus & doloribus, quos meritò ferre debent flagitioſi, ſuperbi, inobedientes, & quos Paulus [a] voluntariè peccátes nominat, quorum ſortem miſerabilem & ipſe [b] deplorat, & quibus alius Apoſtolus dixit: [c] Miſeri eſtote, & lugete, & plorate: riſus veſter in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem. Vt enim Deo & Eccleſiæ reconcilientur, qui Deum & Eccleſiam enormiter publicéque offenderunt, certa quædam pœnitentiæ diſciplina ſanctáque ſeueritas neceſſariò cōſtituenda eſt. Igitur longè aliud eſt pœnitentia, quæ pro admiſſis criminibus non ſolum à Ioáne ſed ab Eccleſia quoque docetur & exigitur, vt fructibus dignis comprobetur: aliud autem noua vita
B & obedientia, quam iuſti etiam ſine crimine & ſine querela viuentes, quotidie meditantur, & præſtare vltrò ſtudent, vt ſuæ nimirū vocationi ſatisfaciant, & acceptam gratiam augeant, ac demùm ex iuſtis iuſtiores Deóque gratiores fiant.

Durior cauſa eſt relapſorum pœnitentiū quam iuſtorum proficientium.
a Hebr. 10.
b Philip. 3.
c Iacob. 4.

NEQVE aliter ſanè patres hoc Ioannis dictum intellexerunt, vt verbis illorum adductis planum facere non eſt operoſum. Gregorius Magnus, [d] qué ſequitur [e] Beda, Ioannis dictum ſic explicat: Notandum eſt, inquit, quod amicus ſponſi non ſolum fructus pœnitentiæ faciédos admonet. Aliud namque eſt fructum facere pœnitentiæ, aliud dignum pœnitentiæ fructum facere. Vt enim de pœnitentię dignis fructibus loquamur, ſciendum eſt, quod quiſquis illicita non commiſit, huic iure cōceditur, vt licitis vtatur, ſicque opera pietatis faciat, vt ta-
C men ſi voluerit, ea quæ mundi ſunt, non relinquat. At ſi quis in fornicationis culpā, vel fortaſſis quod grauius eſt, in adulterium lapſus eſt, tantò à ſe licita debet abſcindere, quantò ſe meminit & illicita perpetraſſe. Neque enim par fructus boni operis eſſe debet eius qui minus, & eius qui amplius deliquit: aut eius qui in nullis, & eius qui in quibuſdam facinoribus cecidit, & eius qui in multis eſt lapſus. Per hoc ergo quod dicitur: Facite fructus dignos pœnitentiæ, vniuſcuiuſque conſcientia conuenitur, vt tantò maiora quærat bonorum operum lucra per pœnitentiam, quantò grauiora ſibi intulit damna per culpam.] Ac idem Gregorius alibi docet, tria eſſe in homine pœnitente conſideranda, mentis cōuerſionem, oris cōfeſſionem & peccati vindictā. Hanc verò tertiam pœnitentiæ partem, quaſi medicinam neceſſariam eſſe dicit, vt apoſtema reatus,
D quod conuerſione compungitur, & cōfitendo purgatur, afflictionis medicina ſanetur: ſignúmque veræ conuerſionis non eſſe in ore confeſſionis ſolum, ſed etiam in afflictione pœnitentiæ. Tunc namque inquit, benè conuerſum peccatorem cernimus, cū digna afflictionis auſteritate delere nititur, quod loquendo confitetur.] Atque huc applicat ſuperiorem Ioannis ſententiam, eámque pluribus explicat docens nimirum cōfeſſionem peccatorum ſine dignis pœnitétiæ fructibus homini pœnitéti ad ſalutem haud ſatis eſſe poſſe. Nec aliter ſanè Ioannis verba intelligit Auguſtinus, cum in hunc modum ſcribit: Sunt digni fructus virtutum, qui non ſufficiunt pœnitentibus: pœnitentia enim grauiores poſtulat.] Vbi affirmat, pœnitentem à multis licitis abſtinere oportere, qui per arbitrij libertatem pleraque commiſit illicita. In quam ſententiam dixit etiam Angelomus: Cogitandum ſummopere eſt,

d Ho. 20. in Euangelia.
e In Lucam li. 1. ca. 2.
Patrũ interpretatio de dicto: Facite fructus dignos pœnit.
Aliud eſt facere fructum aliud dignum pœnitentiæ fructum facere.
Pœnitentię modus antéactis peccatis debet reſpondere.
In 1. Reg. lib. 6.
In homine pœnitéte tria conſideranda iuxta Gregorium.
Satiſfactio quale habeat officium in pœniten.
De vera & falſa pœnitent. ca. 15.
Pœnitentiæ fructus grauiores quàm aliarum virtutum.
In 1. Reg. ca. 23.

A vt qui ſe illicita meminit commiſiſſe, à quibuſdam etiam licitis ſtudeat abſtinere, quatenus per hoc conditori ſuo ſatisfaciat: vt qui commiſit prohibita, ſibimetipſi abſcindere debeat et iam commiſſa: & ſe reprehendat in minimis, qui ſe meminit in maximis deliquiſſe.] Tractat & Ambroſius, quale ſit medicamentum pœnitentiæ, & qualiter conficiatur: peccatum videlicet exculpando, vt ille loquitur, per confeſſionem, ac deinde multa humilitate plangendo peccata, fructúſque dignos faciendo pœnitentiæ. Tùm alibi pronunciat: Qui pœnitentiam agit, offerte ſe debet ad pœnam, vt hic puniatur à Domino, nō ad ſupplicia futura ſeruetur: nec expectare tempus, ſed occurrere diuinæ indignationi.] Suffragatur Chriſtianus Druthmarus, non ita recens autor, præſentem locum ſic explicās: B Fructum dignum pœnitentiæ facere, eſt præterita mala fletibus punire, & bona è contrario agere, & malè commiſſa eleemoſynis redimere.] Eodem ſpectat quod Cyprianus affirmat, pœnitentiam nō peragi, ſi ſuis fructibus ſpolietur. Eiuſmodi fructus eſſe dicit impenſius rogare, diem luctu tranſigere, vigiliis noctes ac fletibus ducere, tempus omne lachrymoſis lamentationibus occupare, ſtratos ſolo adhærere cineri, in cilicio & ſordibus volutari, iuſtis operibus incumbere, quibus peccata purgantur. His [a] Pacianus & [b] Heſychius planè conſonant.

Prvdens interim omitto, quæ huc ſpectant exempla publicè pœnitentium, vt [c] Theodoſij apud Ambroſium, [d] Fabiolæ apud Hieronymum, & eorum qui veram fidei confeſſionē deſeruerant apud [e] Cyprianum & [f] Pacianum. De modo huius pœni- C tentiæ, quam vetus Eccleſia ſeuere poſtulabat, & magno multorum commodo in vſu frequenti habebat, paſſim meminerunt Canones Conciliorum: admonent etiam præter alios [g] Petrus Alexandrinus, [h] Gregorius Neocæſarienſis & [i] Sozomenus. Eodémque pertinet exomologeſis illa Eccleſiæ per quàm vſitata, cui luculentum teſtimonium præbent cùm alij veteres, tùm [k] Tertullianus, [l] Origenes & [m] Leo: apertèque docent, vt pœnitentes ingenuè ſeipſos accuſent, & peccati virus conſitendo euomant, ſuóſque morbos Sacerdoti medico fideliter exponant, ſi ſatisfactionem & peccatorum remiſſionem ſibi cupiant eſſe ſalutarem. Vnde illud etiā intelligi poteſt, nouatores à vero Euangelij ſenſu, veráque & ſalutari poenitentiæ doctrina plurimū aberrare, qui non ſolùm publicæ, ſed & priuatæ, vt D ſic dicam, poenitentiæ vſum & fructum è medio tollunt. Nec ſunt iſti diſſimiles quidem, quinimò deteriores Audianis, qui confeſſionem peccatorū exigebant à pœnitentibus, & confeſſis remiſſionē peccatorū donabant, ſed ſinebant tamen in cōfeſſione præcipua peccata celari, & minora tantùm recitari, nec leges Eccleſiaſticas in ſatisfactione obſeruabant, quæ confitentibus ſolent iniungi, ſicut indicat Theodotetus.

Vai ne cuiquam tergiuerſandi vel calumniadi pateat locus, ita nos de ſatisfactione cum Patribus loquimur, ità intelligi volumus, certum vt ſemper firmúmque maneat, commiſſam culpam, & ſicuti vocāt, æternæ damnatioois reatum, operibus noſtris, vel qualicunque hominū etiam ſanctiſſimorum ſatisfactione neutiquam aboleri. Tantū enim gratiæ non niſi Dei miſericordiæ, qui [a] propter ſe

In cap 6. Epiſt. ad Hebræos.
In Pſal. 37. circa initium.
In 3. cap. Matth.
Lib. 4. epiſt. 2. ad Antonianum, & de lapſis.
a Epiſt. 3. ad Sympronianū.
b Lib in Leuit. c. 5. & li. 2. ca. 16.
c Lib. de obitu Theodoſij Imperat.
d In Epitaphio Fabiolæ.
e Lib. de lapſis.
f Li. de pœnitentia & confeſſ.
g In canonibus.
h in Epiſt. canonica.
i Hiſt trip. li. 9. c. 35.
k Li. de pœnitentia.
l In Pſal 38. hom. 2. & in Leui. homil. 3.
m Epiſt 57. ad Epiſcopos Campaniæ. & 8 . ad Theodorum.
Theodoret. li. de fabulis hæret. cap. de Audianis.

Nouatores deteriores Audianis in oppugnando pœnitentiæ Sacramento.

Doctrina de ſatisfactione illuſtrat, non obſcurat Chriſti beneficium, ſi recte accipiatur.
a Eſa. 43.

A humanas delet iniquitates, & Chriſti meritis, qui [b] eſt pro peccatis noſtris ac totius mundi propitiatio, ſemper & vnicè fert acceptum Eccleſia, nec ſuſtinet vllis operum noſtrorum meritis remiſſionē peccatorum adſcribi, aut vt culpa & mors æterna his redimi cenſeatur. Igitur quod Ioannes dixit: Sanguis Ieſu filij eius mundat nos ab omni peccato, tàm in confeſſione Baptiſmatis, quàm in clementia pœnitudinis, id eſt, in pœnitentiæ Sacramento, accipiendum eſſe, quotquot gratia Dei ſumus Catholici, cum Hieronymo conſtanter aſſeueramus. Verùm Dei gratiam, qui iuſtificat, & Chriſti ſanguinem, qui mundi eſt precium, ſic illuſtrari dicimus, cùm grauioris peccati ſibi cōſcius homo, Chriſti amore & peccati odio adductus, illatam Deo iniuriam in ſeipſo vindicat, cùm Chri- B ſti ieiunantis, & multiplicem crucem vltrò ſubeūtis ſectatur exemplum, cùm Sacramentorum miniſtris ſecundum diſciplinam Eccleſiaſticam ſe iudicandum ſubiicit, cùm priorem ſuperbiam interiore ſimul & exteriore humilitate caſtigat, cùm intermiſſum Dei cultum zelo quodam iuſtitiæ ſibi velut iratus inſtaurat, cum neglectum pietatis officium contrario ſerióque ſtudio penſat, cum amiſſas animi dotes noua ſedulitate recuperare contēdit, cum inflicta cōſcientiæ vulnera medico etiam acrioribus quibuſdam pharmacis curanda permittit, cum meritas peccatorum poenas (de temporariis loquimur) ſeipſum iudicando & puniendo deuitat ac amolitur, cum denique diuino ſpiritu & duce & impulſore ſibi, & carni, & mundo, & cupiditatibus omnibus acre bellum indicit, corpúſ- C que & animum ſimul ad omnem patientiam & humilitatem componit atque aſſuefacit. Vtique ſatisfecit pro nobis Chriſtus, cuius ſanguine ſacroſancto conſcientię labes omnes ablui & expiari neceſſe ſit: eſtque ſolus ille agnus immaculatus, qui mundū Deo reconciliat. Cæterùm vt huius tum ſatisfactionis, tum reconciliationis fructum neceſſarium aſſequamur, non modò fidem, ſed & poenitentiam ille noſtram & Sacramentorū vſum debitum exigit, nec citra ordinem in Eccleſia inſtitutum ſuam gratiam ſolet elargiri. De qua poenitentia ſiue ſatisfactione, (nam pro eodem ſæpè accipiuntur) tàm diſertè loquitur Ioannes, quum eos proponit, qui neque de operibus manuū ſuarum, neque ab homicidiis, neque veneficiis, neque furtis ſuis, neque de fornicatione commiſſa poenitentiā D egerunt, nimirum vt ſua crimina expiarent. Vanus igitur iſtorum timor, falſáque querela eſt, doctrinam de ſatisfactione ſic vrgeri in Eccleſia, vt inde Chriſti beneficium immortali memoria celebrandum obſcuretur ac extenuetur. Vt enim non obſcuratur, ſed ornatur potius atque commendatur Chriſti crux, cū membra Chriſti ſuam carnem crucifigunt; & paſſio, cum Chriſtiani capiti ſuo compatiuntur, & mors, cum homines peccatis mortui iuſtitiæ viuunt: ſic de Chriſti quoque ſatisfactione ſtatuendum eſt per illam non obſcurari, ſed illuſtrari potius hanc qualemcunque fidelium ſatisfactionem, vindicatoriam ſcilicet atque emendatoriam, qua poenitentes, Chriſti merito, virtute ac ſpiritu ſemper præeunte, ad fructus poenitentiæ dignos exhibendos vtuntur, ſempérque vſi leguntur in Eccleſia Dei. Id verò illi faciunt partim gratitudinis ergò, vt ſublata cruce, ſe Chriſti Domini

tum

b 1. Ioan. 2.
1. Ioan. 1.
Solius chriſti eſt mereri remiſſionem culpę & pœnę perpetuę.
Li. 1. aduer. Pelagianos.
Rom. 8.
1. Cor. 6. & 7.
Rom. 5.
Tit. 2.
Galat. 1.
Apocal. 1.
1. Pet. 1.
2. Cor. 5.
Apoc. 9.
Quibus modis chriſti ſatiſfactio nobis ad ſalutē applicetur.
Galat. 5.
Rom. 8.
2. Cor. 1.
2. Tim. 2.
1. Pet. 2.

tùm verbo, tùm exemplo conforment: partim iu-
a Ezech. 18. Hier. 22. Mich. 6.
ſtitiæ cauſa, vt quas merentur pœnas, de ſeipſis ali-
qua ex parte ſumant, quod eſt facere iudicium [a] &
iuſtitiam: partim ad morem gerendum Eccleſiæ,
quæ de peccati lepra ſibi ſuiſque miniſtris iudiciũ
Gregorius & Baſilius docent, pœnitentiæ crucem ſolis poſt chriſtum eſſe ferendam.
meritò ſeruat: partim ob virtutis & pietatis exerci-
tationem, vel ad maiorem demùm Chriſti gratiam
promerendam. Quamobrem è Scripturis Grego-
rius Magnus ſcitè docet: Chriſtus per crucem qui-
In ca. 9. primi Regum. 2. Tim. 2.
dem ſuam omnes redemit, ſed remanſit, vt qui re-
dimi & regnare cum eo nititur, crucifigatur. Hoc
profectò reſiduum viderat, qui dicebat: Si compa-
timur, & conregnabimus: quaſi dicat, quod exple-
uit Chriſtus, non valet niſi ei, qui id quod reman-
1. Pet. 2. Coloſſ. 1.
ſit, adimplet. Hinc beatus Petrus Apoſtolus dicit:
Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens
exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Hinc Paulus
ait: Adimpleo ea quæ deſunt paſſioni Chriſti in
corpore meo.] Et Baſilius ante Gregorium Magnũ
Queſt. 12. in regulas breuior. Pſal. 100.
grauiter ita ſcripſit: Deus pro remiſſione peccatorũ
noſtrorum demiſſo vnigenito filio ſuo, quantum
in ipſo eſt, ea antè iam omnibus condonauit. Quo-
niam autem miſericordiam & iudicium ſanctus vir
canit, & teſtatur Deum miſericordem eſſe & iuſtũ,
neceſſe eſt, vt quæ & à Prophetis, & ab Apoſtolis
ſuis locis de pœnitentia dicta ſunt, ea à nobis præ-
ſtentur, vt appareant indicia iuſtitiæ Dei, & miſeri-
cordia eius conſummetur ad condonationem pec-
catorum.] Quibus de rebus plura nunc dicere,
præſertim cùm tàm multa ſint ab aliis in eandem
ſententiam diſputata, præſenti non conuenit in-
ſtituto.

Philippum de pœnitentia ſentire cõmodius quam cæteros nouatores.
In apologia confeſſ. Aug. Matt. 3. Rom. 6. Rom. 12.
CAETERVM vt ad nouatores redeam, tolera-
bilior inter hos videri poteſt Melãchthon, quoniã
aliquantò propiùs ad veritatem accedit, & in hunc
modum ſcribit: *Nulla eſt interior pœnitentia, niſi foris
etiam pariat caſtigationes carnis. Et hanc dicimus eſſe
ſententiam Ioannis, cùm ait: Facite fructus dignos pœni-
tentiæ. Item Pauli: Exhibete membra veſtra ſeruire iuſti-
tiæ: ſicut alibi dixit, Exhibete corpora veſtra hoſtiam viuã,
ſanctam.* Tùm in locis communibus: *Sciendum eſt*,
inquit, *pœnas mitigari noſtra pœnitentia, aut prorſus re-
mitti, vt teſtatur hiſtoria Ionæ*: idque multis aliis exẽ-
Ion. 3.
plis è Scriptura productis aſtruit. Viderint autem
diſcipuli Melanchthoniani, an has præceptoris ſui
ſententias probent, præſertim cùm Flacciani tàm
multa improbent, eaque palam cum authore ipſo
inſectentur ac damnent. Fallitur tamen Philippus,
& neque paucos, neque leues vnà cum ſociis de
doctrina pœnitentiæ defendit errores. Error eſt,
Communes Philippi & aliorum errores de pœnitentia.
quod Patres de ſatisfactione loquentes, tantùm de
ritibus pœnitentiæ publicæ, & externæ diſciplinæ,
vel ſatisfactionis canonicæ, quæ illis temporibus
erat vſitata, velit intelligi. Nam qui Patrum loca
iam antè citata diſcuſſerit, planè cognoſcet, veteres
de illa etiam ſatisfactione docuiſſe, quæ ad pœnitẽ-
tiæ Sacramentum ſpectat, & non ſolùm Eccleſiaſti-
ci, ſed diuini quoque iuris eſſe cenſetur, & ab ipſa
exomologeſi non eſt diſiungenda. Quid verò mi-
rum, cùm alios nouatores omnes, tùm Philippum
Nomen ſatisfactionis inuiſum ſectariis.
& rem & nomen ſatisfactionis odiſſe, quod præ-
ceptor iſtorum Lutherus adeò inuiſum habuit, vt
ſoblatum etiam prorſus optaret? Totius Eccleſiæ
vſus hoc triuit vocabulum, agnouit antiquitas, re-
tinuerunt ſcholæ, res nomini cõuenit, ſoli Eccleſię
hoſtes obſtrepunt. Ergóne de iure noſtro & huius

A vocabuli tùm veteri, tum legitima poſſeſſione de-
trudi nos patiemur? Error eſt, quòd doctrinam de
ſatisfactione rem eſſe comméritiam, & ſine autho-
ritate Scripturæ, veterúmque Scriptorum Eccleſia-
Inſtitut. li. 3. cap. 4.
ſticorum recens omninò confictam affirmat. Secus
verò ſenſit Caluinus, qui veteres de ſatisfactione,
hanc autem Euangelicam intelligit, ſcripſiſſe fate-
tur quidem, ſed cẽſuram omnium impudentiſſimã
aſſuit, veteres eos vniuerſos, quorum libri extant,
aut hac in parte lapſos eſſe, aut nimis aſperè ac durè
locutos. Error eſt certo præcepto pios ad omne
opus bonum, quod orando, ieiunando ac eleemo-
ſynas erogando faciunt, alligatos eſſe oportere:
vera porrò ieiunia, veras eleemoſynas hic nõ poſſe
tribui, qui vel ſponte, vel ex maiorũ præſcripto ea
ſubeunt opera: quæ ſi faciant, non ſolùm traditio-
B nes eas humanas, ſed & ſatisfactiones hypocriticas,
homo lepidus audet appellare.

IAM verò vt intelligas, Philippum etiã à ſeipſo
diſſidere, vide quid inter alia ſcribat: *Cruciatus*, in-
quit, *vltro accerſiri pertinent ad regulam: Fruſtra me co-
lunt mandatis hominum. Item pugnant cum his preceptis:
Non occides: Item: Habeto honorem corpori.* Addit &
illud: *Sufficit diei malitia ſua: id eſt, non accerſite vobis
maiores calamitates.* Et hæc illa ſuauis minimèque
Improbat male Philippus, quod pœnitentes vltro ſibi cruciatus accerſunt.
dura Philippi doctrina eſt, quam nõ in Chriſti vel
Ioannis, ſed in Epicuri ſchola eſſe natam meritò
dixeris. Ea nos à cruce carníſque moleſtia vltrò
ſubeunda prorſus liberat: ea continentiæ, abſtinen-
tiæ & vitæ aſperioris diſciplinam certamque legem
quibuſuis non ſolum arbitrariam, ſed etiam per ſe
illicitam eſſe contingit: ea demum nullum non
C poenitentiæ ſtudiũ cultúmque bonis & malis red-
dit exoſum. Quo docendi genere quid aliud quęſo
facit Philippus, quàm quòd pro ſuo ſcilicet cãdore,
tanquam hypocritas damnat vniuerſos, quos à
cruciatibus vltrò ſibi accerſitis & inflictis cum Ec-
cleſiaſtica hiſtoria, tum diuina quoq; Scriptura per-
ſæpè commendat? Non enim ignorabant ſapien-
tiſſimi viri, quantum præſidij & vtilitatis caperent
ad purioris vitę profectum, ad maiorem ſui ipſorũ
deſpicientiam, ad ſanctiorem diuini numinis vene-
rationem, atque ad virtutum commodiorem exer-
citationem, ſi ieiunia, vigilias, chameunias peregri-
nationes alióſq; id genus corporis cruciatus vltro
accerſerent, duràmque & aſperam potius, quàm
ſuauem ac mollem vitam piè amplecterẽtur. Qui-
Lib. de pœn. & confeſſ.
bus de rebus multa & ſæpè ſcribit Tertullianus,
Lib. 1. in Leuit. cap. 9.
D eúmque ſequitur planè Pacianus, qui huiuſmodi
confitentium actus & poenitentium remedia com-
memorat: flere nimirum in conſpectu Eccleſiæ,
Qui olim fructus & quæ opera fuerint pœnitentium.
perditam vitam ſordida veſte lugere, tenere paupe-
rum manus, viduas obſecrare, presbyteris aduolui,
cineri incubare, deiicere mœroribus animũ, ſacco
corpus inuoluere, & ieiunio macerari. Heſychius
Ioel. 2. & 3.
breuiter dixit: poenitentia ſaccum, & ieiunium, &
lachrymas, & orationem continuam, & vigilias
exigit, aliáque ſimilia.] Nec dubitari ſanè poteſt,
Iudith. 4. 3. Reg. 21. 1. Eſdræ. 8.
quin hæc poenitentium officia, & piorum inſtituta
vt teſtimonium habent in Scriptura diuina, quæ
toties ad ieiunia, cineres, fletum & planctum hor-
tatur, in eiſque rebus homines valde religioſos li-
benter eſſe verſatos tradit, ſic multis etiam ſe-
culis viguerint in Eccleſia Chriſtiana, quemad-
modum ex Patrum lectione liquidò conſtat, &
aduerſarij niſi prorſus amentes & impudentes non

poſſunt diffiteri. [Quinetiam in eo ſecum pugnat Philippus, quod cùm cruciatus à pœnitentibus vltro accerſitos improbet, laudat tamen pœnitentiá Niniuitarum,& inde confirmat pœnas peccatis debitas noſtra pœnitentia mitigari. An enim ſpootanei non erant cruciatus, qnos Niniuitæ triduanum celebrantes ieiunium, & ſibi, & pueris infantibus, adeóque beſtiis indicebant? idcirco etiam à Chriſto laudati, quòd veram egerint pœnitentiam ex Ionæ prædicatione. De his ita Chryſoſtomus: Vbique ſaccus, vbique cinis, vbique lachrymæ, vbique gemitus. Nam & ipſe qui tenebat imperij poteſtatem, excelſa ſede derelicta, regali pompa renunciata, indutus cilicio & ſacco cinerem capiti impoſuit, & ſic valuit ciuitas liberari.] Tùm alio in loco: Quod prætexta oon valebat, hoc poterat ſaccus: quod diadema nõ eſt aſſecutũ, hoc cinis obtinuit.] Verùm nos de Niniuitis alibi quoque diſſeruimus.

De ſeris pœnitentia Niniuitarum.

Matt.12. Luc.12. Ad popul. Antioch. hom.80.

Super Ioan.

Qvam verò ineptè Philippus huc Chriſti verbum applicat: Fruſtra me colunt mandatis hominum: quod cum iſti toties repetunt, oihil aliud mihi facere videntur, quàm ex vna fidelia multos parietes dealbare, ac vno collyrio multorum oculis mederi velle, ſicut vulgò dictitant. Quò etenim hoc Chriſti dictum non abripiunt ac detorquent? quod [a] Victorino ſeruit ad legem cœlibatus damnandam in Eccleſia, [b] Chytræo ſatis eſt ad traditionem de ieiunio delectúque ciborum euertendam: [c] Vrbano Regio valet ad totum vitæ monaſticæ ſtatum abrogandum: [d] Illyrico ſufficit ad Purgatorium, Miſſæ ſacrificium, Euchariſtiæ adorationem cultúmque ſanctorum ſimul exterminandum: gratum eſt & [e] Brentio ad confeſſionem ſecretam in Eccleſia diſſipandam: commodum etiam videtur [f] Kemnicio ad poteſtatem omnem præpoſitis Eccleſiæ, quo minus leges ferre poſſint, eripiendam: placet demum [g] Philippo & Centuriatoribus ad quælibet opera in verbo Dei non præcepta reiiciẽda atque conuellenda. Ex hoe ipſo velut communi Sectariorum armamentario, quæ illi arma non capiunt? ex hoc propugnaculo quæ noo bella mouẽt ad Eccleſiaſticas conſtitutiones, ad ſacras cæremonias, ad receptas conſuetudines, imò ad Apoſtolicas etiam traditiones oppugnandas, funditúſque ſi modò poſſint, ſubruendas? Adeò ſibi blandiuntur iſti præſenti Chriſti ſententia, quæ vt breuiter dicã, paratum illis velut telum eſt, quod in omnem partem & aduerſus omnes hoſtes pro ſuo arbitrio eiaculentur. Quid verò coactius & violentius, quàm dictum hoc propheticum in ſeoſus tàm remotos & alienos conuertere, quod Chriſtus illis hypocritis rectè propriéque obiicit, qui clariſſimum Dei præceptum, quo ſuis parentibus honos aſſeritur, per ſuas tùm impias, tùm perniecioſas traditiones reſcindebant, irritúmque prorſus faciebant? quid malitioſius, quàm ad magiſtratum Chriſtianũ proſcindendum, eiúſque decreta ſimul eludenda his diuinis verbis abuti? Quid petulantius, quàm hac vna ſententia totius Eccleſiæ ſenſum atque conſenſum in aliquo doctrinæ vel inſtitutionis capite tàm leuiter inſectari, adeóque atrociter vanitatis atque impietatis damnare? Quid pernicioſius, quàm hoc prætextu cuiuis arbitrarium facere, vt Eccleſiæ rectores pro Phariſæis iudicet, eorũ verò ſanctiones, ſi quicquam præter Dei verbũ præſcribant vel exigant, ſuſpectas habeat atque floccipendat, imò bine

Quomodo deprauent noua tores chriſti dictũ: Fruſtra me colunt mãdatis hominũ.

Matth.15. a In 15. cap. Matth. b Ibidem. c Li. contra votarũ monaſticen. d In apolog. confeſſ. Antuerp. e In 15. cap. Matth. f In examine concil. Trid. de Baptiſ. g In 15. Mat h Cent. 1. ca. 4. pag. 124. & 208.

Eſaia 29.

Nouatorum interpretationem de traditionibus humanis prohibitis à chriſto, non poſſe conſiſtere.

A etiam ſuæ rebellionis & contumaciæ, quoddam operculum & patrocinium per ſummam licentiam petat? quid denique tum imperitius, tum impudẽtius cõtra Chriſti mentem hoc loco poteſt adferri, quàm quod is velit, opus bonum ex viua fide profectum, & in Scripturis tamen non expreſſè mandatum, pro vano impióque cultu exiſtimari, vel traditionem aut ſuperſtitionem Phariſaicam appellari? quis obſecro hos ferat Criticos, & non cum Chriſto cootra illos exclamet? Hypocritæ primum de veſtris oculis eiicite trabem, & tum perſpicietis, quæ ad matris morbos curandos, atque ad feſtucas è fratrum oculis eximendas faciunt. Sed quas ego feſtucas dico? [a] De nocte ſurgat quiſpiam ad precationes, & ſiue doloris, ſiue amoris ſancti lachrymis
B ſuum riget lectulum: [b] gratis in verbo miniſtret Eccleſiæ, [c] quotidianis ieiuniis vacet, [d] veſte cilicina corpus caſtiget atque domet, [e] dimidiam ſuorum bonorũ partem, imò [f] facultates omnes ſimul pauperibus eroget, [g] vitam denique pauperem, cœlibẽ & ſeueram exigat. Hæ ſunt ſcilicet, quæ iſtos offendunt feſtucæ, hi vani cultus, hæc opera electitia, hę quas vocant, humanæ traditiunculæ, propter quas iraſcitur homini Chriſtus, & Dei verbum irritum redditur, & Chriſtiana libertas violatur, & pij ſermento Phariſaico vitiantur. Sed enim ſi hæc opera, quoniam in Dei verbo præcepta non ſunt, improbamus, eos etiam qui olim ita fecerunt, nimirum Dauidem, Paulũ, Zachæum, Annam, Iudith, Ioannem, Apoſtolos ac innumerabiles alios coarguere oportebit. Quòd ſi rectè ab illis hæc ipſa geſta ſunt,
C vt impium ſit dubitare, cur eadem nobis facere non liceat, deceat, expediat? Nemo ſanæ mentis voquã exiſtimabit, quod illis laudẽ immortalem peperit, id vlli Chriſtiano probro vnquam eſſe vertendũm. Quàm fortiter iſtos retundit, ac vno velut fulmine proſternit doctor illegentium Paulus, qui [h] tàm multa non iuſſus & fecit, & ſcripſit, & ſuaſit: qui [i] traditiones non ſcriptas ab omnibus teoeri poſtulauit: qui [k] Apoſtolorum & ſeniorum præcepta docuit cuſtodiri: qui prætetea [l] iuſſit omnem animam poteſtatibus ſublimioribus, tãquam Dei miniſtris, non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam obtemperare, illorúmque iuſſis parere: qui demum inter [m] Dei mandata nominauit ea, quę rectores Eccleſiæ obſeruanda decernunt, nec in his ſuſtinuit vllam contentioſi hominis tergiuerſationem. Vides igitur, quiſquis non omninò cæcutis,
D quàm reuerenter Scripturas tractent iſti doctores, quàm legitimè illas interpretentur: imò vero quàm accuratè Ariano contra oos more argumententur. Fuit enim ex Arianis non ignobilis pugil Maximinus, idémque Catholicis vehementer infeſtus, qui eum Auguſtino congreſſurus, hanc ei diſputandi legem præſcripſit: *Si quid*, inquit, *de diuinis Scripturis protuleris, quod commune eſt cum omnibus, neceſſe eſt vt audiamus. Hæ vero voces, quæ extra Scripturam ſunt, nullo caſu à nobis ſuſcipiuntur, cum ipſe Dominus moneat nos & dicat: Sine cauſa colunt me, docentes mandata & præcepta hominum.* Ita pulchrè iſtis conuenit cum Maximino, cum Paſcentio, Ario denique ipſo, & impietatis eius aſſeclis omnibus: vna eſt vtrinque religio, præter Scripturas expreſſas nihil admittere: cætera verò quantumuis præclara & probata inſtituta, quæ ſcripto Dei verbo expreſſa oon ſunt, ad traditiones & doctrinas hominũ relegare, omníque

ratione

Luca 6.

a Pſal. 118. & 6. b 1. Cor. 9. c Luc. 1. d Iudit. 8. e Luc. 19. f Matth. 19. Luc. 21. g Luc. 3. 1 Cor. 7. Heb. 11.

Non poſſe damnari opera, quæ ſine Dei mandato a piis inſtituuntur.

A Paulo commendari traditiones.

h 1. Cor. 9. 11. & 14. i 2 Theſſ. 2. 1. Cor. 11. k Actor. 15 & 16. l Rom. 13. Heb. 13 m 1. Cor. 14.

Nouatores, Arianicum argumentandi genus ſequuntur.

Aug. lib. 1. contra Maximinũ Ariã. Epiſt.

De traditionibus peius nouatores quam Ariani ſentiunt.

De quibus traditionibus loquatur Christus quæ item [illegible]ndæ, quæ reiicienda ſint.

ratione aduerſari, id quidem proprium iſtorum, ac pluſquàm Arianicum dogma eſt.

Quid multa? reiicit hoc loco Christus traditiones non quaslibet, ſed merè humanas, hoc eſt, ſine Dei ſpiritu inſtitutas, & cum Dei lege pugnantes, neque per ſe tantùm inutiles, ſed etiam Eccleſiæ pernicioſas, quemadmodum [a] Irenæus, [b] Tertullianus, & [c] Cyprianus locum hunc Euangelicum interpretantur. Perſpicua Cypriani vox eſt: Qui mandatum Dei reiiciunt, & traditionem ſuam ſtatuere conantur, fortiter à nobis & firmiter reſpuãtur.] Non reiicit autem Dominus quaſuis doctrinas, per quem & legum conditures iuſta decernũt neque traditiones hominum quaſlibet damnat, qui iubet in Moyſi cathedra ſedentes audire, & illorũ obſeruare præcepta ſiue conſtitutiones. Multóque minus hic improbat Christus: imò verò per Paulũ approbat atque confirmat genus hoc traditionum, quod autore Spiritu ſancto per Apoſtolicos viros & Eccleſiæ præpoſitos inducendum ſimul & retinẽdum eſſe haud dubiè proſpiciebat. Has enim ſiue traditiones, ſiue conſtitutiones, ſiue doctrinas qui contemnit, non hominem, ſed Eccleſiam vniuerſam, ſed Christum ipſum in ſuis Vicariis loquentem contemnit, ſibíque damnationem acquirit, & hoſtis publicus Eccleſiæ, adeóque pro Ethnico & impio haberi meretur, vt Christus ſimul & Paulus pronunciarunt Hic verò iſti ad ſuum vetus aſylum confugiunt, atque vt in Satanico perſiſtant artificio, Catholicis opinionem cultus obiectant. Sed quæ ſermonis prophani nouitas, quæ iudicij temerarij peruerſitas in iſtis hæret Euangelicis, qui propter ſuas perſuaſiones de aliis malè conceptas, nullum locum traditionibus & operibus à Deo non mandatis reliquum eſſe ſinunt? Nimirum Eccleſiæ deſertores, vt defectionis ſuæ prætextum aliquem habeant, de ſanctiſſimæ matris inſtitutis benè loqui non poſſunt, ſed quæ ſancti patres Eccleſiæ Catholicæ principes ne per ſomnium quidem cogitarunt, ei ipſi frequenter affingunt. Tùm peruertunt piorum animos, & inſtitutos denigrant, iniqui iudices conſcientiarum: qui ad ſuam doctrinam inſolentem tegendam & ornandam, cùm aliis artibus tùm Chriſtianis libertatis titulo nequiter abutuntur. Quantò minus autem obedientiæ magiſtratibus & decretis Eccleſiaſticis debitæ largiuntur, tãtò magis vulgari licentiæ laxant habenas, & ad omnẽ viuidæ fidei & pietatis exercitationem ſegniores reddunt plurimos. Quàm verò præpoſterè metuũt, ne labores immodicos ſuſcipiamus, néue cultus inutiles exhibeamus, ſi hoc illudue factũ neceſſarium eſſe tùm religionis, tùm voti, tùm obediẽtiæ, tùm pœnitentiæ cauſa nobis perſuaſerimus. Quid autem vel immodicum, vel inutile poteſt exiſtimari, quod pius animus ad æternam illam maieſtatem, quæ nunquam ſatis honorari ac diligi poteſt, colendam, vel ad ſalutem animæ, qua nihil eſt in mũdo præſtantius, comparandam inſtituit atque molitur: Habent ſuum quoque cultum & ſacrificium Deo gratum, quæcunque fiunt ex fide & charitate opera bona, quoniam ſacrificium iuſti acceptum eſt, & memoriam eius non obliuiſcetur Dominus, vt ſapiens dixit: Certè ſcriptor Euangelij Lucas, vt Annam viduam prædicaret, hoc prætermittendum non putauit, quod illa ieiuniis & obſecrationibus nocte ac die ſeruiret, hoc eſt, quod cultum & latriam opere ipſo præſtaret. Sic enim Græce loquitur, νηςείαις ϰ̀ δεήσεσι λατρέυουσα: Paulus verò vt hoſpitalitatis & beneficentiæ opera nobis gratiora redderet, hoſtias illas eſſe dixit, quibus promereatur, vel vt alij vertunt, placetur, propitietur ac oblectetur Deus: τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός. Alibi Paulus ita ſcribit: Obſecro vos per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra Deo hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum, ſiue vt eſt in Græco ſignificátius, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. Quod plerique cultum rationalem veſtrum, interpretantur. Nam & Sedulius monet, obſequium hic pro cultu accipi, qui in corpore rationalis hominis Deo debeat offerri, ſicut etiã Origenes annotauit. Vult planè Paulus, vt præſtent Christiani corpora ſua viuẽtem hoſtiam, quod fieri docet Chryſoſtomus, ſi veterem hominem ſuſtulerimus, ſi membra noſtra quæ ſunt ſuper terrã mortificauerimus, ſi mundum nobis ipſis crucifixerimus. Hoſtia viuens, vt Gregorius Magnus explanat, eſt corpus Domino afflictum, & mundo à prauis actibus mortuum, quod cuncta quæ præualet, bona operatur. Tertullianus inſuper ſacrificia Deo grata eſſe dicit conflictationes animę, ieiunia, ſeras, aridáſque eſcas, tùm virginitatem & viduitatem: quæ ſacrificia de bonis carnis, vt ille ſapienter inquit, Deo adolentur. Hieronymus [a] holocauſta vera nominat ieiunare, dare eleemoſynas & pudicitiam: [b] Eunuchos autem, qui toros ſe conſecrant Deo, offerre holocauſta teſtatur. Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ, inquit Propheta: Id verò per pœnitẽtiam fieri monet Auguſtinus. Quid enim iuſtius, inquit, quàm vt ſuis vnuſquiſque peccatis, quàm alienis potiùs iraſcatur, ſeque ipſum puniens mactet Deo?] Et ne multis: verum ſacrificiũ eſt omne opus quod agitur, vt ſancta ſocietate inhæreamus Deo, relatum ſcilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati eſſe poſſimus.] Vt præclarè ac eruditè admodum ſcripſit idem Auguſtinus. Quare nihil abſurdi eſt, imò Apoſtolorum patrúmque ſententiis congruit, quod dicimus, opus bonum, qualecunque facit fidelis, ad Dei cultum & ſpirituale ſacrificium pertinere, & cum opinione cultus poſſe conſiſtere, dum is qui vel corporale, vel ſpirituale opus agit, ad Deum ipſum refert quod agit, & propter illum agit omnia. Prohibet autem inſtituti noſtri ratio, quo minus de corruptelis aliis plura dicamus, quas illi quidem eo conſilio adhibere ſolent, vt quacũque ratione partim bonorum operum, quæ in verbo Dei non exprimuntur, exercitationem, & pœnitentiæ fructus, partim obedientiam traditionibus & legibus Eccleſiaſticis tribuendam, labefactent atque tollant. Perpetuò autem retinendum eſt illud: Pietas ad omnia vtilis eſt: vel ſicut Auguſtinus dixit: Verus veri Dei cultus ad omnia prodeſt.] Hæc porrò pietas, hícque cultus Dei amore omnium maximè continetur, ac tàm latè patet, vt omnia piorum omnium benefacta comprehendat, quę illi vnquam ad maiorem Dei gratiam promerẽdam exercent, vel ad dignos pœnitentię fructus edendos aſſumunt. Hoc demum qui negant aut improbant, næ illi primum & præcipuum religionis noſtræ caput petere & conquaſſare videntur, vt nempe non credant homines, Deum exiſtere, & inquirentibus ſe remuneratorem eſſe velle. Sed pluri-

Margin notes (left column): a Aduerſ. hæreſ. li. 4. cap. 26. — b Li. contra Iudæos. — Li. 1 epiſt. 8. ad plebem. — Prouerb. 8 — Matth. 23. — Locis ſupra citatis — 1. Theſſ. 4. — Matth. 18. — Rom 13. — De opinione cultus, quam Catholicis affingunt. — Fruſtra time[ri] [la]borẽ im[mo]dicum, & [cult]um inu[tile]m Catho[lic]orum. — [Ecclesiastici] 35. — [Luc.] 2.

Margin notes (right column): Cultus in Scriptura tribuitur etiam operibus bonis. — Heb. 13. — Roman. 12. — In 12. cap. epiſt. ad Romano. — Ibidem. — Quomodo corpus hoſtia viua Deo perficitur. — Lib. 2. ſuper Ezechielem hom. 22. — De reſurrect. carnis. — a In Amos cap. 5. — b In cap. 56. Eſaiæ — Pſalm. 4. — Et ibidem Auguſt. — De ciuitate Dei lib. 10. cap. 6. — Sacrificium vel cultus eſt omne opus bonum ad Deum rectè relatum. — 1. Timot. 4. — Epiſt. 52. ad Macedoniũ.

bus hæc ego fortaſſe, quàm ſit opus, perſequor, ac vnum idémque iterum repeto, quando me aduerſariorum improbitas ita cogit, vt vbi vanæ victoriæ fiduciam illi maximam ſibi defixerunt, illic à nobis maiora veritatis præſidia conſtituantur atque ſtabiliantur.

QVANTAM ergo Philippi petulantiam eſſe dicemus? ad hunc enim redit oratio, qui totum veteris Eccleſiæ rigorem oratione tàm vana diſſoluit, ac hypocriſis nota dedecorat, quíque præ ſe contémnit, & ſuggillat ſanctiſſimos viros, quantalibet illi tùm vitæ ſeueritate, tùm abſtinentiæ & pœnitentiæ vltrò ſusceptæ gloria inclaruerint. Nunquam ille ſanè probabit, Sanctorum exempla, & probata pœnitentium inſtituta non alio numero & loco, quàm Phariſæorum δευτερώσεις & impias traditiones, haberi oportere. Quæ porrò vel inſcitia eſt, vel inſania, quod legis præceptum: Non occides, ad hanc ſuam detorquet opinionem, qua voluntarios pœnitentium cruciatus reiicit ac prohibet? Interdicitur non minus naturali, quàm diuina lege cædes: nihil eo quidem apertius: ergóne prohibitum eſſe dicemus, ne animam quis oderit ſuam, néue corpus vi quadam ſubigat, & impoſitis ei laboribus ac illatis cruciatibus domet? Quaſi verò Paulus contra hoc præceptum agat, & ſeipſum occidat, qui legem cœlibatus obſeruat, quíque caſtigat, ſiue vt Paulinus crebrò legit, liuidum reddit corpus ſuum, & in ſeruitutem per vim redigit, ſéque multis tùm vigiliis, tùm ieiuniis macerat & affligit, ne fortè ſi ſecus faciat, reprobus inueniatur. Nec eſt iſthoc occidere, vel animam perdere, ſed vt Chriſtus loquitur, eam ſeruare, propter Chriſtum ſcilicet, Chriſtíque regnum, & propriam ſui abnegationem vim ſibi facere, veterem mactare hominem, hoſtiam de carne viuam offerre Deo, quæuis corporis vitæque ferre incommoda, labores & dolores omnes contemnere, anguſtam calcare viam, ſiue vt Propheta loquitur, vias duras cuſtodire, & mundo ſibíque crucifigi, ac mori penitus: ſed ita tamen, vt ſecundum Paulinam regulam, rationabile non deſit obſequium, & finis, imò & plenitudo legis perfectioniſque vinculum charitas, exercitationibus omnibus corporeis anteponatur, ſicut & Caſſianus præclarè docet. Illud planè ridiculum, quod Philippus idem aduerſus hypocriticas, quas vocat, ſatisfactiones diſputans, præceptum Dei nouum & inauditum nobis condit: Habete honorem corpori. Epicuræum ſanè præceptum, quod non Chriſti Ioanniſque diſcipulis, ſed omnibus carnis libertatem & voluptatem amantibus nō poteſt non iucundiſſimum videri. Et libet tamē Centuriatoribus, ex hoc Philippico etiam diuinū præceptum facere, quo monaſticæ vitæ rigorem, & quorundam ſanctorum in vita ſeueritatem impudenter oppugnant.

Matth. 15.
Exod. 20
Præceptum: Non occides à nouatoribus deprauatum.
1. Cor. 7. & 11
Exēplo Pauli & Sanctorū licet ac expedit corpus affligere.
1. Cor. 9.
Luca. 9.
Ioan. 12.
Rom. 12.
Matt. 7.
Pſal. 16.
Gal. 5. & 6.
Roman. 12.
Collat. 2. de diſcretione.
Nouum Dei præceptum à Philippo cōditum.

SCIMVS quidem à Paulo ſcriptum eſſe Coloſſenſibus: Non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad ſaturitatem carnis. Verùm ſi reliquam Paulinæ orationis ſeriem inſpiciamus, Apoſtolus his verbis Iudæos ac pleroſque alios ſuo ſeculo Iudaizantes percutit, qui legem cum Euangelio ſtudioſè miſcebant, & varios gentis Iudaicæ ritus ac Phariſaicas δευτερώσεις ſuperſtitionis plenas, & ad oſtentationem comparatas, nulla verò ex parte vel corpori vel animo vtiles non ſolū retinebant mordicus, ſed à Chriſtianis etiam aliis veluti magnoperè conducibiles exigebant. Ac inter cætera quidem tùm præcepta, tùm inſtituta, quæ Chriſtus etiam in Phariſæis reprehendit, hoc erat inductum, multíſque perſuaſum, vt miſerè corpus multi affligerent, inedia miſcerent, luctum atque triſtitiam præ ſe ferrent, facies exterminarent, & ſingulari quadā vitæ auſteritate alij alios præire contenderent. Paulus igitur vt Chriſtianam vindicet libertatem, huiuſmodi fictam & ſimul Eccleſiæ illius tēporis pernicioſam religionem improbat, iſtorúmque humilitatem ſiue demiſſionem cum hypocriſi planè coniunctam, & Chriſti ſpiritu deſtitutam meritò improbat. Etenim præterquàm quod offendebant infirmos, oleum & operam in hac vitæ ratione perdebant, vt Paulus oſtendit, quoniam ſuſceptus ab illis auſterioris vitæ rigor non modò nihil ad animi profectum adferebat, ſed etiam corpus offendebat, quod dum neceſſaria ſuſtentatione fraudabatur, ſuas functiones honeſtas & debitas explere nō poterat. Cæterùm honoris nomen, quod noſter interpres poſuit, cùm alias ſæpè, tùm hoc etiam loco ex Hebræorum more dictum eſt, pro rerum ſcilicet neceſſariarum ſubminiſtratione. Baſilius hinc Manichæorum & aliorum, qui in ſua ſæuirēt corpora, ſuperſtitioſam immanitatem coarguit. Quis vero, niſi veſanus, hinc colligat, Apoſtolicum eſſe præceptum: Habeto honorem corpori, ac tale quidem præceptum, quo laxior viuendi ratio confirmetur, ſtatæ autem ieiunationes Eccleſiæ, ciborúmque delectus, vel abſtinētia Chriſtiana, & omnis vitæ auſteritas, à piis religioſè ſuſcepta labefactetur atque improbetur? Niſi fortè Paulus tàm fuit ineptus improuidúſque magiſter, qui aliter ſcriberet Coloſſenſibus, quàm ipſe faceret, alióſque doceret. Sic nimirum honorauit ſuū ille corpus, vt vigiliis, ieiuniis, laboribus idem ſeuere domuerit atque caſtigarit, vtque ſe ipſe aliis in hoc exemplum ſtatuerit, quò carnem & ipſi ſuam caſtigarent atque crucifigerent. Hoc enim illorum, qui Chriſtianum nomen gerunt, proprium inſtitutum eſſe teſtatur, vt carnem ſuam cum vitiis & concupiſcentiis vltrò crucifigant. An Pauli non eſt ſententia, & Apoſtolicus verè Canon: Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram? Atqui mēbra ſua quæ ſunt ſuper terram, mortificant, ſicut Proſper interpretatur, qui corpus inſolens ieiuniorum continuatione caſtigant, qui nec ſolum ſe à delicatioribus cibis moderata diſtrictione ſuſpendunt, ſed etiam in ipſis communibus nihil carni ſuæ pro deſiderio, ſed pro ſuſtentandæ vitæ neceſſitate permittunt. Si enim ea quæ prohibita non ſunt, deſideranti carni vſquequáque præſtamus, periculum eſt, ne cum liberiùs illi licita concedere cœperimus, illa etiam poſcat illicita, & ſibi obſequentes in minimis, in flagitia punienda compellat, vt eiuſdem Proſperi verbis vtamur. Paulus haud dubiè Chriſtum ſequi voluit præceptorem, qui ieiunium ſpiritu deſtitutum & hypocriſi plenum publice reprehendit, ſed interea verum etiam & ſalutarem homini Deóque gratum ieiunandi modum verbo & exemplo tradidit, nobíſque commendauit. Faceſſat autem rigidioris vitæ diſciplina, quam Phariſaicum fermentum hypocriſis vitiat, quámue ambitio ſtulta introducit atque confirmat. Nos iu pus veram abſti-

De loco Pauli Coloſſ. 2. quem Sectarij ad præceptum Apoſtolicum trahunt.
Matth. 15.
In reg. breuior. interrog. 260.
1. Cor. 9.
Galat. 5.
Paulus piorum abſtinentiam & Eccleſiæ ieiunia cōfirmauit, non improbauit.
Hebr. 11.
Coloſſ. 3.
Lib. 2. de vita cōtemplat. cap. 22.
Matth. 6.

nentiæ virtutem carniſque macerationem cum ſpiritu coniunctam moderatéque ſuſceptam defendimus, illam nimirùm, quam fides commendat charitáſque conſummat, vt caro velut ſtimulis quibuſdam & frenis adacta, ſpiritui & virtuti promptiùs ancilletur, ac internus homo ad verum cultũ Deo præſtandum vegetior fiat.

In loc. communib. cap. de mortificat. carnis. In Catechiſmo.

Errores Philippi, Brentij & Centuriatorum detecti.

E R R A T ergo Philippus grauiter, qui carnis mortificationem in Apoſtolicis literis commendatam nihil aliud ſignificare docet, quàm patientiam in cruce ſiue temperantiam, & hanc vtramque à Deo mandatam. Fallit etiam ac fallitur Brentius cum in hunc modum ſcribit: *Alij cùm liceret ipſis agere vitam politicam, eligunt ſibi vitam eremiticam, in qua ſectantur χαμευνίας ἀγρυπνίας triduana & quatriduana ieiunia & multa alia, quibus ſe carnem ſuam crucifigere affirmant. Quid ergo dicemus? Num hæ ſunt cruces, quas accipere debemus, & quibus caro vere crucifigitur, & quæ Deo vere placent? Nihil minus. Hæ enim cruces, quas nobis ipſis noſtro arbitrio ſine verbo, ſiue mandato Dei imponimus, non placent Deo, nec vere crucifigunt carnem noſtram.* Ita demùm Brentio libet, totum eremitarum ſeu monachorum inſtitutum oratione vana conuellere, & venerandus eius authores atque profeſſores tot modis in Eccleſia celebratos, tantùm non deſpicabiles reddere, ac vaniſſimæ cuiuſdam ſuperſtitionis incuſare. Non intelligebant illi ſcilicet, varias eſſe vocationes credentium, multóſque ad meliorem & perfectiorem vitam quàm ſit politica, cum Ioanne à Deo deſtinari. Tam erãt hebetes fortaſſe, vt non diſcernerent inter cruces, quas extrinſecus pij ſubire coguntur, & alias ab ipſis ad Chriſti & Apoſtolorum imitationem ſponte ſuſceptas, præſertim ad conſeruandam diſciplinam, ad teſtandam obedientiam, ad coercendum libidinem, ad corpus edomandum, ad abſtinentiam & pœnitentiam exercitandam, & ad alios multiplicis pietatis fructus colligendos. At iſtuc non Chriſtianum, ſed Brentianum, ſed Epicuræum verè præceptum eſt: Nullus vt propter Chriſtum ac virtutis ſalutíſque gratia crucem ſibi vllam imponat ac eligat, ſed quocunque modo carnem quis ſuam crucifigat, maceret ac ſubigat volens ac prudens, id verbo & mandato Dei contrariũ, id Chriſto ingratum, ac planè fruſtraneum eſſe cenſeatur.

Corpus non tam honorandum quã contemnendum. *Orat. 8. de temperant.*

Sed nos Baſilium grauiſſimè diſſerẽtem audiamus. In ſumma, inquit, totum corpus contemnendum eſt ei, qui nolit in voluptatibus ipſius, ac in ſterquilinio quodam volutari: aut vſque eò duntaxat ei ſeruiendum, quatenus, vt inquit Plato, miniſtrum ſe nobis ad Philoſophiam præbet, haud diſſimile dicens Paulo, qui monet nos, ne aliquam curam corporis habeamus ad concupiſcentiarum occaſionem.] Ac alibi ruſſus docet, corpori non eſſe ſeruiendum, niſi quatenus ſumma nos cogat neceſſitas.

Roman. 13. Orat. 22. de anima.

C O R C V T I V N T ergo & Centuriatores, qui præpoſterè iudicant & moroſè contemnunt ſanctiſſimos homines, vt oſtendimus, offenſi nimirũ inuſitato vitæ veterum illorum Patrum rigore & ſeueriſſimo inſtituto. Damnent igitur & Eliã Prophetam & Ioannem Baptiſtam, huiúmque Sectatores alios, quorum incredibilis penè in cibis fuit abſtinentia, & in vita cæleſtis potiùs, quàm terreſtris conuerſatio. Non decet profectò, nec licet diuinos illos homines humanis legibus aſtringere,

Non iudicare conuenit de ſanctis ſicut de communi ordine credentium, in hi que admiranda ſunt.

A carníſque iudicio facta illorum ſtupenda metiri, ne ſi ſublimiora illa, quæ noſtrum captum excedũt, arroganter reprehendimus, habitantem & operantem in ſuis templis Spiritum ſanctum ſimul reprehendere, ac Deum ipſum in ſuis ſanctis mirabilem accuſare velle videamur. Firmũ igitur manet, quod ſemper docuit antiquitas, multa in ſanctis proponi non imitanda quidem poſteris, ſed admiranda venerandáque, vt ſanctus ille ſanctorum, cuius ſapientiæ non eſt numerus, & cuius potentia nullis poteſt finibus circumſcribi, ſuper omnia, & in electis ſuis maximè glorificetur.

Petrus Martyr quos Baalitis conferat. *In cap. 16. tertij libri Regum.*

Q V A M verò petulans eſt Vermilius, qui ſe Petrum Martyrem vocat, dum è Catholicis Sacerdotes Baalitas in eo facit, quòd minimè curent corpus, nec eius rationem habeant, ſed χαμευνίαις
B & ξηροφαγίαις vtantur. Accuſat & Baſilium Magnum, & Gregoriũ Nazianzenum, nunquam ſatis laudata Eccleſiæ lumina, quòd corpora ſua duriè tractarint, & fortaſſe valetudinem offenderint. Eſt ita quidem, virtutem omnem in medio conſiſtere, illud in primis obſeruari oportere, quod iam tritũ eſt vulgi ſermone prouerbium: Ne quid nimis. Verùm in eam partem magnoperè peccant nouatores, quòd ſibi aliiſque viam & diſciplinam laxiorẽ ſemper eligant atque commendent, quòd nemini ad ſeueritatem, ad edomandam carnem, & ad maiorem pietatem duces, vel hortatores ſeſe præbeãt, quòd demum veterum abſtinentiam & vitæ auſteritatem adeò non æmulentur, vt etiam ſuſpectam, imò & noſtro huic ſeculo, quod omni luxu diffluit, atque in omnem intemperantiã præceps ruit,
C inuiſam prorſuſque contemptibilẽ reddant. Optãdum erat ſane, multos ita peccare, ſicut Timotheus Pauli diſcipulus, qui ſe longa abſtinentię diſtrictione iam fregerat, & ſtomachum ſuum aquæ perceptione corruperat, vti Proſper annotauit. Optandum inquam erat, multos ita peccare, quemadmodum Baſilius, Gregorius, Hieronymus, Antonius iſtorum opinione peccauerunt: & longe rectius, quàm in hac ſumma vitæ diſſolutione, haberet Eccleſia, ſi veterum hominum tum pietatem, tũ ſeueritatem, de qua tàm multa & præclara ſcripſit Epiphanius, & nos antea meminimus, multi hodie aliqua ex parte imitarentur.

1. Timot. 5. Lib. de vita contemp. cap. 22.

Quid verò piis commune eſt cum impiis illis Baalitis, vt Pſeudomartyr hoc loco calumniatur? qui cum putarent ſuos Deos cultrorum paſci vulneribus, & huma-
D no cruore delectari, lacerabant corpora, & ſicut Sacerdotes Cybeles in ſacris ſuis, ita cultris & lanceolis ſe vulnerabant, carnéſque incidebant, vt ſanguine vndique perfunderentur, velut hac ratione ſui Baalis miſericordiam elicere poſſent. Belle autem huic Martyri cum Philippo conuenit hactenus. quod vterque moneat, pro ſua ſcilicet Euangelica libertate, corpus in honore habendum eſſe, hoc eſt, ne quis carnem ſuam aut crucifigat, aut paulo ſeuerius tractet, aut iuxta veterum exemplum affligat, vt iſti quidem & volunt, & ſcribunt, & faciunt. Profectũ ſi verum fatendum eſt, vetus Adam nec iſtis ſuauiores Euangeliſtas, nec gratiores Sirenum cantus, nec magis blandiloquos concionatores vnquam audiuit.

Qui vltro corpus affligunt pietatis ergò nihil habent cõmune cum Baalitis. Inter Philippum & Petrum Martyrẽ quatenus conueniat.

P A R I vero licentia Philippus Chriſti corrũpit ſententiam: Sufficit diei malitia ſua: quæ tamen

clarior eſt, quàm vt Philippico artificio deprauari obſcurarique poſſit, cùm Chriſtus ſeipſum his verbis explicet: Nolite ergo ſolliciti eſſe in craſtinum, de victu ſcilicet: craſtinus enim dies ſollicitus erit ſibiipſi. Sufficit diei malitia ſua, hoc eſt, qui de craſtino ſollicitè & anxiè cogitatis, vt corporis ſuſtentationi nihil deſit, ne veſtris angores vano ſtudio conduplicetis. Habet ſibi quiſque dies deſtinatas propriaſque curas & afflictiones, ſine quibus vita mortalis non degitur. Atque ita ferè Hieronymus: Vtinam verò rectius obſeruaſſet Philippus, quod ſapientiſſimè monuit Auguſtinus, Satanæ auſcultandum non eſſe, cùm hæc ſua conſilia homini ſuggerit: Quid facis quia ieiunas? defraudas animam tuam, non ei das quod delectat: tibi ipſe ingeris pœnam, tuus ipſe tortor & cruciator exiſtis. Deo ergo placet, quia te crucias? ergo crudelis eſt, qui delectatur pœnis tuis.] Nunc audi porrò, quid his conſiliis Satanicis reſpondeat, ac reſponderi velit idem Auguſtinus. Excrucio me planè, vt ille parcat: do de me pœnas, vt ille ſubueniat, vt placeam oculis eius, vt delectem ſuauitatem eius. Nam & victima excruciatur, vt in aram imponatur: minus premet mentem meam caro mea.] Et iterum: Si iumento fortè inſideres, ſi equo vtereris, qui te geſtiendo poſſit præcipitare, nónne vt ſecurus iter ageres, cibaria ferocienti ſubtraheres, & fame domares, quem freno non poſſes? Caro mea iumentum eſt: iter ago in Hieruſalem, quæ plerunque me rapit, & de via conatur excludere: via autem mea Chriſtus eſt.] Proinde non modò falſa, ſed & peſtilens Deique verbo repugnans hæc Philippi doctrina eſt, qua præterquàm quod Scripturas deprauat, credentes etiam à ieiuniis retrahit, & in omnibus pœnitentiæ operibus ſponte ſuſcipiendis tardiores reddit, cùm illos quidé cultus vanos & mere hypocriticos faciat. Prætermus alias Philippi hallucinationes, quas ſicut ille de pœnitentia ſuis ſcriptis paſſim immiſcuit, ita eas inter alios probe ſatiſque confutauit, felicis memoriæ vir D. Ruardus Enchuſianus, inter primarios quidé ſui æui Theologos meritò numerãdus, cui & gratiam debet hoc nomine poſteritas, quod aduerſus communes eáſque peſtilentes nouatorum cauillationes, veterem & orthodoxam doctrinam diſputando fortiſſime vindicarit. Ex quibus omnibus illud etiam facile ſit iudicare, vanam ac falſam Philippi eſſe iactationem, cum ita de ſua Secta glorietur: *In Eccleſiis noſtris Dei beneficio præcipue extat illuſtris explicatio doctrinæ de pœnitentia.*

Alius Euangelij locus à Philippo vitiatus.
Matth. 6.
In cap. 6. Matth. Tract. de vtilit. ieiunij.
Non relinquendú ieiunium ob mundi, carnis aut Satanæ tentationem.
D. Ruardus Tapperus.
Libello de pœnitentia.

ÆQVE inſulſus Sarcerius, ne à præceptore Philippo diſcedat, hoc nobis paradoxon effutit: *Damnatur hic crux imp. ſitiua & electitia.* Quis verò ſic vnquam eſt in ſchola Chriſtiana locutus? quis talia verborum monſtra peperit? Crucem nominat crucis inimicus, qui certè verbum crucis non intelligit, aut ne vult quidem intelligere, & veteri Adã, qui à cruce ſemper abhorret, tàm blandè patrocinatur. Si damnanda crux eſt atque moleſtia, quam ſibi quis vltrò vel imponit, vel eligit, vt carnales iſti doctores fieri poſtulant, & Epicuræi omnes facile aſſentiuntur, etiam Euangelica promiſſio his facta damnetur, qui contemptis & relictis omnibus, paupertatem (onus pleriſque Æthna grauius) vltrò amplectuntur: quiue, vt ſpadones ſeu Eunuchi Euangelici efficiantur, quæ res perpetuum inter carnem ſpiritúmque certamen excitat, propter Dei regnum ſe ipſi caſtrant: & qui præterea religioſum aſperúmque illud vitę genus deligunt, in quo Ioannes, Antonius aliíque complures duriter & auſtere viuentes, laudem apud Deum & Eccleſiam ſibi maximam pepererunt. Auguſtinus hoc perſpicue dixit: Caſtiget quiſque corpus ſuum pœnitentia & ieiuniis, vt ipſum ſic ſuſpendens, ſeruituti animi ſubiiciat.] Vtri ergo aſſentiendum, Auguſtino ne cunctos ad electitiam crucem hortanti, an Sarcerio ab illa nos reuocanti? Iubet Chriſtus ipſe, vt ſeipſum quiſque abneget, ſuámque crucem tollat. Tollitur autem crux, vt Gregorius docet, cùm aut per abſtinentiam afficitur corpus, aut per compaſſionem proximi affligitur animus. Ad quam rem Pauli adducit exemplum, qui in afflictione corporis tulerit crucem carnis, eóque dixerit: Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo. Quòd ſi Theophylactum ſequimur, ſeipſum abnegat, qui nullam cum corpore communionem habet ac amicitiam, ſicut Paulus quum diceret: Viuo autem iam non ego, viuit autem in me Chriſtus. Tollit autem crucem, qui mortificauit & crucifixit ſeipſum mũdo.] Næ igitur iſti verbum crucis, & virtutem eius non intelligunt, quam illi potiſſimùm experiũtur, quibus eſt mũdus per Chriſtum crucifixus, quique in corpore ſuo Chriſti portant ſtigmata, dum carnem ſuam cum viciis & concupiſcentiis crucifigũt, & mortificationem Chriſti circumferunt in corpore ſuo. Sic enim Paulus crucem non modò prædicauit, ſed etiam in ea gloriatus, Chriſtóque confixus fuit, quòd ſedulus eſſet crucis amator, Chriſtique crucifixi veſtigiis cum perfectò ſui carniſque contemptu fortiter inhæreret. Vbi de Antonio tantùm obiter meminero, cuius vitam ab Athanaſio conſcriptam, etiam ſi hoc inficientur Centuriatores, [a] Gregorius Nazianzenus, [b] Hieronymus, [c] Chryſoſtomus & [d] Auguſtinus nobis commendant, quíque apud Chriſtianos ſumma ſemper exiſtimatione floruit, & Magni cognomine tot iam ſeculis eſt condecoratus. An húc quoque damnabit Sarcerius, quòd vitam ille ſuam ſic inſtituerit, vt crucem ſibi nec vnam, nec leuem imponeret, adeoque ad decrepitam vſque ſuſtineret ætatem? Annum enim centeſimum fere quintum exegit, non monachus tantùm, ſed & monachorum ſui temporis princeps. Is verò inediæ & vigiliarum in tantum patiens erat, vt credulitatem viribus ſuperaret: pernoctabat in oratione ſæpiſſime: edebat ſemel in die poſt ſolis occaſum, nonnunquam biduo triduóque ſic permanens, quarto demùm die reficiebatur: Sumebat verò panem & ſal, potúmque aquæ perparuum: quieti autem membra concedens, iunco contexto atque cilicio vtebatur: nonnunquam etiam ſuper nudam humum iacebat, ieiuniis vigiliiſque haud rarò acrioribus ſeſe conficiebat, veſtimento etiam cilino intrinſecus, deſuper autem pelliceo vtebatur.] An vero Antonij doctrina cum eius vita non egregie conſentiebat? pulchre prorſus, vt hinc diceret, oportere aſperos carni labores imperare, ſecundum Apoſtoli præceptum dicentis: Quando infirmor, tunc fortior ſum. Aſſerebat etiam, ſenſum ſic animi poſſe reuiuiſcere, ſi corporis fuiſſet impetus fatigatus ſiue repreſſus. Magna, inquit, dilectiſſimi aduerſum dæmones arma ſunt, vita ſincera

&

In cap. 4. Lucæ.
Sarcerius inimicus crucis quam à nullo vult eligi & vltro aſſumi.
Lucæ 13.
Matth. 19
Crucem ſibi commendatã habere debet Chriſtianus.
Serm. 2. ad Catech.
Matth. 16.
Hom. 32. in Euangelia.
1. Cor. 9.
In cap. 16. Matth.
Quid ſit ſeipſum abnegare, & crucem tollere.
Galat. 2.
Gal. 5. & 6.
2. Cor. 4.
1. Petri. 2.
Antonius Magnus qualem ſibi crucem elegerit.
Cent. 4. c. 10. pag. 1306.
a Orat. de laudibus Athanaſij.
b In catalogo ſcriptor. Eccleſ.
c Hom. 8. in Matth.
d Lib. 8. confeſſ. cap. 6.
Athanaſius in vita Antonij Magni.
Quid Antonius docuerit de cruce electitia.
2. Cor. 12.

1. Cor. 12.

& intemerata ad Deum fides. Credite mihi experto: pertimeſcit Satanas rectè viuentium vigilias, orationes, ieiunia, manſuetudinem, voluntariam paupertatem, vanæ gloriæ contemptum, humilitatem, miſericordiam, iræ dominatum, & præcipuè purum cor erga Chriſti amorem.] Hæc Antonij ſimul & Athanaſij verba, vt cætera ſtudio breuitatis omittam, an non Chriſtianum verè ſpiritum redolent, ac iſtorum ſimul retundunt ſtultitiam, qui libertatis amantes, crucem, vt vocant, electitiam, tanta cum nauſea faſtidióque & ipſi auerſantur, & ab eadem cæteros abducere ac deterrere ſummis conatibus laborant? Sed parum eſſet ſanctiſſimorũ hominum exempla ab illis negligi, niſi Euangelica quoque verba deprauarent, quibus Chriſtus ipſe ſuos de ferenda cruce, de anima odio habenda, de ſui abnegatione, & vt ſeruus Dominum ſuum crucifixum ſequatur, tàm ſeriò commonefacit. Hæc aliáque id genus Scripturæ loca vel in iocum iſti vertunt, vel ad crucem ab aliis duntaxat illatam, non autem ſponte ſuſceptam tàm peruerſè, quàm inſcitè detorquent. Nec animaduertunt interim, ſpontanea etiam ſeruitia Deo gratiora eſſe, quam quæ aut vi obtruduntur, aut neceſſitate imponuntur: & maioris eſſe gratiæ offerre quod non debeas, quàm reddere, quod exigaris, Hieronymo teſte.

Matt. 16. Luca 9. & 14. Ioan. 12.

Spontanea ſeruitia cum primis Deo placent.

Defenſio Patrum in eremo, quos accuſant Centuriatores diuinæ legis violatores.

QVANTA igitur eſt petulantia & in iudicando temeritas Centuriatorum, qui candoris & æquitatis omnis obliti, ſanctiſſimos homines ab antiquis rerum ſcriptoribus apprimè laudatos, & in monaſtica, dicam & Euangelica vita perfectos, partim fœdæ, in ſacris literis ignorantiæ, partim nefariæ ſuperſtitionis & damnandę impietatis reos peragere ſtudent? Errat illis Malchus à Hieronymo tantoperè commendatus, quòd ſecedens à parentibus, in vita monaſtica coluerit Deum, & cum fœmina contrahere matrimonium recuſarit. Iſtorum enim iudicio obedientiam ille parentibus contra Dei præceptum non detulit, quia ſummo parenti colendo ſe totum vnicè tradidit: & quoniam oblatas nuptias refutauit, dęmoniorum ſcilicet doctrinam, vt Paulus vocat, amplexus eſt. Quis verò tàm eſt hebes, vt non videat, ab iſtis cenſoribus hoc in homine ſancto damnari, quod in Ioanne noſtro, & in vtroque Zebedei filio pij omnes prædicant, quandoquidem relictis & illi parentibus, caſtè ſemper & ſupra vulgi morem religioſè vixerunt? Omitto viros penè innumerabiles & conſpicua ſanctitate præditos, qui vel ad tempus, vel in multos annos ab hominum conſpectu atque cõſortio ſeſe diſiunxerunt, & in optata ſolitudine ſuas poſuere ſedes, diuinis vt rebus perfectam operam darent. Errat illis Acepſemas à Theodoreto laudatus, qui monaſticen in ſolitudine Cyri vrbis exercuit, atque annos penè ſexaginta in conclaui abditus latuit, cum nemine colloquens, neque alicui ſe conſpiciendum offerens. Hoc pugnare dicunt cum Paulino præcepto: Adiuuemus nos mutuò ad prouocandam charitatem & bona opera, non deſerentes collectionem noſtri, ſicut conſuetudo eſt quibuſdam. Atqui hoc non eſt citare, ſed deprauare Pauli ſententiam, qua Hebræi ad præſtandum Chriſtianæ vnitatis atque charitatis officium reuocãtur, propterea quòd eſſent illi plus æquo cæremoniis & legibus patriis addicti, & cum aliis ex ethniciſmo conuerſis tàm ægrè coaleſcerẽt,

Lib. 1. contra Iouinianum.

Malchus aduerſus Centuriatores defenſus.

Centur. 4. cap. 10. pag. 1297.

1. Tim. 4.

Lib. 4. cap. 28.

Acepſemas excuſatus.

Hebr. 10.

quàm nunc cum Catholicis Sectarij, quibus difficillimum videri ſolet, vno eodémque ſocietatis Eccleſiaſticæ vinculo colligari. Quomodo enim illi olim, ſic etiamnum nouatores in vno cum Eccleſia corpore, ſpiritu & dogmate manere nõ poſſunt, & hinc cœtus nouos inſtituunt, nouam doctrinam diſſeminant, nouóſque ritus paſſim inducunt. Tales Eccleſiæ perturbatores atque diſſectores hic Paulus verberat, quales & alibi cupit abſcindi: nihil verò contra veteris & noui Teſtamenti monachos, aut pios ſolitudinis habitatores diſſerit. Errat illis Hallas Syrus monachus, tantæ quidem abſtinentiæ vir, ſicut Sozomenus & Nicephorus docẽt, vt per annos totos ſeptuaginta panem nõ attigerit. Eum igitur fuiſſe dicunt ignarum verbi Apoſtolici: Omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione accipiatur. Cur autem eandem ignorantię notam Baptiſtæ noſtro, qui à pane prorſus abſtinuit, vt diximus, non eodem iure tentant inurere? Quod ad Pauli ſententiam attinet, iam ſæpè reſponſum eſt, impiam Simonis Magi familiam, vt Encratitas, Manichæos alióſque veræ pietatis hoſtes, ab illo confutari, quod perniciosè docerent, carnes ipſas natura immundas, & propterea fugiendas eſſe, ſicut & Origenes annotauit. Præclarè autem à Proſpero dictum eſt, quod veraciter abſtinentes eſcarum non naturas, ſed cõcupiſcentias damnent.

Galat. 5.

Hallæ monachi abſtinentia propugnata.

Sozom. lib. 6. cap. 34. Niceph. li. 11. cap. 40.

1. Tim. 4.

Li. 2. de vita cont. cap. 22.

ERRAT illis Pior in eremo Schetica Ægypti monachus, quòd adoleſcens paternas ædes deſeruerit, atque ad profeſſionem monaſtices ſeſe contulerit, adeóque vouerit ſe ad ſuos nunquam rediturum. Qui poſt annos quinquaginta cùm à ſorore ſua videndi eius cupida ſollicitaretur, atque à monachorum præfecto in patriam reuerti iuberetur, venit eò quidem, ſed aſtans clauſis oculis ad fores, & cùm ſe paululùm ſorori contemplandum obtuliſſet, & oratiunculam recitaſſet, rurſus in ſolitudinem properauit, ſicut Sozomenus affirmat. Oblatrant autem hìc Centuriatores, & hanc cenſuram attexunt: *Examinanda & iudicanda eſt hæc monſtroſitas iuxta præceptum: Honora patrem tuum & matrem tuã. Et 1. Tim. 5. Si quis ſuorum, & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior.* O acutos examinatores, qui ſi Euangelicæ doctrinæ normam ſequerentur, ad veram perfectámque pietatem referrent, quòd aliquando filij parentes negligant, imò & odio proſequantur, & patri mortuo extremum etiam ſepulturæ officium negent. Euangelicum eſt, inſalutatis amicis, & relictis retibus, rebúſque chariſſimis repudiatis, eueſtigio diuinam ſequi vocationem. Igitur magnus patriarcha ille Abraham, quamuis opulentus eſſet, tamen domum, patriam, cognatos & facultates omnes deſeruit, ac regionem prorſus incognitam adiit, vt diuinis iuſſis obtemperaret. Quàm multi verò & eximiæ pietatis viri, præclaris Euangelij promiſſis illecti, non ſolùm affectu, ſed reipſa etiam cum Petro reliquerunt omnia, vt Chriſtum pauperem, cœlibẽ ſimul & obedientem rectius imitarentur? Accuſent factum Sectarij, ſuis nimirũ opibus, ſæpè & abreptis Eccleſiæ facultatib⁹ ſuauiter incubãtes: ſed ideóne illorum incredulitas & iuncta ſimul cupiditas fidem Dei & promiſſionem Euangelij euacuabit? Eſt igitur diſtinguendum inter officia pietatis, quæ à filiis Deo parentibúſque debentur:

Pior non peccauit in parẽtes, quos propter monaſticem deſeruit.

Lib. 6. cap. 29.

Matt. 10. Luca 14. Matth. 8. Luc. 9. Matth. 4. 9. Geneſ. 12.

Matth. 19.

Monaſticem adire filius licet inuitis etiam parentibus.

nec dubium, quin ſine parentum iniuria, ſine illorum voluntate atque conſenſu filij ſummo parenti Deo diuinóque ſeruitio rectè ſe mancipent. Probat hoc multis [a] Auguſtinus, confirmat [b] Baſilius, defendit quoque [c] Bernardus: nos vnam tantùm Auguſtini ſententiam, ſecundùm quam iudicauit ſemper Eccleſia, proferemus. Manifeſtum eſt, [d] inquit, & honorem parentum in gradu ſuo eſſe ſeruandū, & eos tamen in diuini amoris comparatione, præſertim ſi impedimento ſint, abſque vlla dubitatione oportere contemni.] Fugit in deſertum quoque Ioannes noſter, & ſe puer patriæ amicíſque ſubduxit, vt multis probauimus: ideóne fidem negauit, ac infideli deterior haberi meretur? Paulus de cura ſuorum habenda viduas monet, eas videlicet, quæ viuentes in delicijs, nullam vel ſuorum, vel pauperum curam gerebant, charitatis nimirum & hoſpitalitatis omnis expertes. Quare ſic præſentem locū alij vertunt. Si qua ſuorum, & maximè domeſticorum, &c. quemadmodum & Ambroſius, & Theophylactus interpretantur. Atque vt maximè ſit generalis hæc Pauli ſententia, de communi hominum genere, qui rem familiarem adminiſtrant, loquitur, nec adſtringit æquè ſingulos, vt Apoſtolos, Ioannem, Antonium, ad propinquos & domeſticos nutriendos, neque auocat quemquam à ſua vocatione. Errat illis Hilarion magnum ſui ſeculi decus & lumen monachorum, qui ſenex cùm videret ſe corpore defatigatum, & propinquam putaret imminere mortem, à ſexageſimo quarto anno vſque ad ſeptuageſimum pane abſtinuit, incredibili feruore mentis, vt eo tempore quaſi nouus accederet ad ſeruitutem Domini, quo cæteri ſolent remiſſius viuere. Hanc ſeruitutem, vt Hieronymus vocat, rident iſti delicatuli, ac ſtultam ſuperſtitioſámque videri volunt. Repetunt igitur Pauli ſententiam: Honorem corpori non habentes, velut ſancti viri auſteritas præceptum Apoſtolicum violarit: imò totam Hieronymi & Sozomeni de dicto Hilarione narrationem ſuſpectam nobis & fabuloſam reddere moliuntur. Ac de Pauli quidem dicto iā antè reſpondimus: reliquam verò cenſuram, illorum impudentiæ tribuimus, qui ſummis etiam certiſſimíſque rebus & probatiſſimis hiſtoriis fidem adimunt, quoties adlubeſcit, pro ſua videlicet incredibili arrogantia impudentiáque. Errat illis Paulus in Ægypto monachus, qui nihil operis præter preces faceret, nihil ab aliquo niſi quod ad victum diurnum ſatis eſſet, acciperet, & quaſi pro dimenſo ſuo exercitio per dies ſingulos trecētas precationes recitaret, teſte Sozomeno. *Hæc iudicanda ſunt*, inquiunt, *ſecundum Chriſti mandatum, Matthæi 6. Orantes nolite multum loqui ſicut Ethnici faciunt: putant enim quod in multiloquio ſuo exaudiantur.* Sic Euangelici homines contra Euangelium iudicant fratrem, & virum religioſiſſimum, tantùm non ethnicum facere velle videntur, quod Chriſti fortaſſe ſecutus exemplum, oret prolixius, quódque non diſſimilis Euāgelicæ viduæ, multum ac diu precationibus vacet. Valeant autem cum ſua βαττολογία Ethnici, & ſi qui ſunt illis comparandi, propterea quòd ſine fide, ſine ſpiritu ſacras demurmurent preces, fructúmque orationis non cordis affectu, ſed diuturnitate temporis metiantur. A quo vitio Paulus quem diximus, aliíque pij procul abſunt, cùm in ſpiritu & veritate Deum adorant, multúmque temporis ardenti precatione conſumunt, ſiue in oratione cum Chriſto ipſo pernoctent, ſiue cum Dauide ſepties, multóque ſæpius in die preces ordinarias continuando perſoluant. Errat illis Alexius Romanus tot ſeculis in Eccleſia celebratus, qui relictis domi parentibus nobilibus ac opulentis, vitam obſcuram ac pauperem peregrinus elegit, ac tota ferè vita miſer mundo videri, quàm beatus domi florere maluit. Cui ſanctiſſimo viro multiplicem iſti & atrocem accuſationem intendunt, velut offenderit ſcilicet in primum, quartum, ſextum & ſeptimum Decalogi præceptum. O ſeueros actionum iudices, qui tantum ſui ſimiles mirantur & probant: & quia ſpirituales non ſunt, animales non audeo dicere, de ſpiritualibus æquum ferre iudicium neutiquam poſſunt. Quæ autem iſta in iudicando æquitas, vt quę ipſi non intelligunt, aut ſuæ ſectæ placitis repugnare cernunt, cuiuſmodi in Hilarione, Malcho, Alexio, Euphraſia plurima ſunt, mox atro quod aiunt, carbone notent atque contaminent, hiſtoriáſque Sanctorum monſtroſitatis & impietatis plenas, imò & fabulas eſſe pronuncient? quidnam veteris Eccleſiæ odio obcæcati, & nouæ doctrinæ præſtigiis faſcinati homines, quid inquam, nobis integrum tandem relinquant? quid in hiſtoria tum Græca, tum Latina in dubium non reuocant? ſoli vt ipſi poſt omnes hiſtoricos ſapere, & vera iamprimum orbi commemorare videantur. Errant illis demum, vt cæteros omnes prætereaم, ſuperiorum præceptores, ac totius vel monaſticæ, vel eremiticæ vitæ inſtitutores primariíque cuſtodes, adeóque præſtantes illi doctores quarti ſeculi, de quibus hoc palàm affirmare non verentur, quòd eiuſmodi genera vitæ, quę à Deo non ſunt inſtituta, non modo approbarint, ſed etiam ipſi inſtituerint. Quę ipſorum confeſſio multum præ ſe fert impudentiæ & improbitatis, quòd Antonium, Macharium, Baſilium, Hieronymum & eiuſdem ordinis alios probatiſſimos viros tàm petulanter impetant, publicéque proſcindant. Superſtitioſi ſcilicet hi, & de Eccleſia malè meriti fuerunt, quòd non modò ſcriptis, ſed & factis ſeſe ad benè beatéque viuendum duces optimos plurimis præbuerunt, quod præclaras piarum inſtitutionum & actionum formulas è diuinis Scripturis ſibi & aliis collegerunt, quòd multos religioſorum hominum cœtus ad perfectiorem vitam Euangelicis literis & exemplis conſentaneam traduxerunt, quòd deniquè verbo ſimul & opere, prophetarum & Apoſtolorum, potiſſimum verò Chriſti & Ioannis imitatores eſſe voluerunt. Qui pro ſua nimirum in Deum charitate & in Eccleſiam ſtudio ſingulari rectè approbarunt, adeóque inſtituerunt varia huiuſmodi vitæ inſtituta, quæ licet in exteriore diſciplina & ritibus quibuſdam religioſos alios ab aliis diſcrepantes oſtendant, tamen hactenus inter ſe pulchrè congruunt, quod eandem fidei regulam, & conſentientem doctrinæ confeſſionem ab omnibus exigant, neque ſolum in vna Eccleſiæ Catholicæ domo cunctos includant, ſed etiam eiuſdem Chriſti Domini vitam & doctrinam ſibi maximè propoſitam habeant, & ad eundem ſacræ Scripturæ ſcopum & præceptorum omnium finem charitatē nihil non referant, dirigántque. Fuit enim hoc illis omnino curæ, qui varias religioſæ vitæ formulas præſcripſerunt,

a Epiſto. 83. ad Lætam.
b In regulis diſput. c. 15.
c Epiſt. 107. 108. 109.
d Contra Adimant cap. 6.

Hilarion liberatur calumnia Centuriatorum.

Paulus monachus ob precandi ſtudiū reprehenſus defenditur.

Lucæ 22. & 2.

Lucæ 6. Pſal. 118.

S. Alexius atrociter accuſatus à Centuriatoribus.

Centur. 5. pag. 1452.

1. Cor. 2.

Centu. 4. cap. 6. pag. 464.

Inſtitutores & approbantes monaſtices a Centuriatoribus improbantur.

Cur laudandi fundatores & authores primi monaſteriorum.

præſcripſerunt, non vt quenquam à præceptore Chriſto abſtraherent, ſed vt multos & diligentes illi diſcipulos adiungerent, velut magno Apoſtolo ſe cōformarent, ſuiſque diſcipulis dicerent: Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Laborarunt illi ſane, non vt à Dei verbo, quod ſummus chariſſimúſque theſaurus illis perpetuo fuit, vel vnguem latum diſcederent, ſed vt multos eius obſeruatores & Euangelicæ Philoſophiæ cultores perfectos redderent. Non ſua ipſi inuenta faſtuoſè iactarunt, quod ſolent hæretici, ſed quæ diuinitus in Scripturis extant tradita, ſapienter illi ac pie ad certam commodámque methodum reuocarunt, ac hominum profectui accommodarunt. Neque laqueos conſcientiis inicere voluerunt, ſed infirmis multorum animis parandę ſalutaris rationem vt expeditiorem, ita ſecuriorem vtiliter demōſtrarunt: & qui verę pietatis eſſent amantes, hos conuenientibus militiæ ſpiritualis armis inſtruere ſtuduerunt. Quis igitur illis vitio vertat, ac non laudi pótius tribuendum putet, quòd diuino haud dubie ſpiritu afflati, & longo rerum ſpiritualium vſu edocti, quaſdam religioſæ ſanctæque diſciplinæ formulas præſcripſerint, aut præſcriptas cōfirmarint? Vnde factū eſſe cernimus, quod paſſim hiſtoriæ produnt, vt ex omnibus ferè hominū ordinibus nō pauci chriſtiani, ad diuinæ ſcripturę Chriſtianæq; perfectionis normā propius acceſſerint, & ex bonis meliores atq; ſicut ſæpenumerò res ipſa docuit, optimi ſimul & religioſiſſimi doctiſſimiq; viri euaſerint: vt præterea multos habuerit Eccleſia Ioānis in deſerto ſimiles, hoc eſt, ſedulos perfectionis Euāgelicæ ſectatores. At prope infinitū eſſet ſingula perſequi, quibus noſtri Centuriatores, neſcio qua immanitate efferati, ſanctiſſimos & innocētiſſimos viros dirè flagellant & conſpuunt, partim vt ſuam ni fallor, in carpendo libidinem expleant, partim vt vetus aduerſum monaſticen conceptum odium exátorent. Habēt autem hi quos diximus, præclari nominis & admirandæ virtutis monachi cum Ioanne noſtro multa ſibi communia, vt illius profectò ſectatores & diſcipuli poſſint meritò exiſtimari: Qui ſi adhuc in mortali vita manerent, equidem dubitare non poſſum, eos hoc nomine ſibi gratulaturos eſſe, quòd digni forent tàm procacium aduerſariorum ſannis excipi, quódque viderent ſuum vitæ inſtitutum illorum patere calūniis, quorum in maledicendo petulantem audaciam nullus fere Patrum, quantalibet is doctrina, virtute & authoritate vnquam floruerit, ſubterfugere queat. Verùm enimuerò erit aliquando tempus, & breui fortaſſe, quo iſti Hagiomaſtiges ſuo magno incommodo ſentiant, quale quantumque ſit crimen, Spiritum ſanctum in ſuis electis organis cōtriſtâſſe, & inuictis Eccleſiæ athletis, qui Chriſto duce mundum, carnem, Satanam fortiſſimè ſubegerunt, procaciter inſultâſſe, illorumque magnitudinem & præſtantiam canino velut more allatraſſe. Quàm vereor, ne ſerò ſapiant Phryges, quādo conſpecta demum incredibili ſanctorum gloria, inuidi hoſtes iſti timore terribili turbabuntur, & præ anguſtia Spiritus gementes, in triſtes voces erumpent, vt mutatis rerum vicibus non ſolum à maledicendo ſuperſedeant, ſed admirabundi etiam ac attoniti clamitent, publice confeſſuri: Hi ſunt, quos habuimus aliquando in deriſum: nos inſenſati vitam illorū æſtimabamus inſaniam: Ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt? Hæc ſatis fuerit de operibus bonorum, vt vocant, electitiis attigiſſe, quæ hoſtes Eccleſiæ nunc maxime inſectantur, & quod multo eſt indignius, diuinæ Scripturæ teſtimoniis ſine iudicio & fraudulenter adductis, ſic eleuant & obſcurant, vt rude vulgus è ſanctis non ſanctos faciat, ac probatas illorum hiſtorias partim in dubium, partim in ludibrium vertat. Summum Deū ego precor, vt rectè ſecum reputent aduerſarij, quàm non temerè ſcriptum ſit illud: Noli prohibere bene facere eum, qui poteſt: ſi vales, & ipſe benefac. Abominatio Domini eſt omnis illuſor, & cum ſimplicibus ſermocinatio eius.

1. Cor. 11. — Cur Centuriatorum in iudicandis veterum monachorum moribus ſupercilioſitas ſpernenda. — Sanctorum vituperatores ſeuero Dei iudicio reſeruari. — *Sap. 5.* — *Prouer. 3.*

ET HACTENVS quidem probatum ſit, Ioannem de operibus bonis docuiſſe, neque tantum propoſuiſſe moralia, ſicut viſum eſt Centuriatoribus affirmare. Fuit ille proculdubio, quemadmodum Chriſtus ipſe teſtatur, lucerna vere ardens & lucens non ſolū quidē ſermone, verum etiam vita & in omni actione, quam in illo electo & præſtanti Dei organo maiorem in modum fulgere decebat, vbi communes hominum animi, denſis velut tenebris & infinitis fere corruptelis occupabantur. Docet itaque Chryſologus, Dei prouidentia factū eſſe, vt Ioannes genitoribus, & ipſi naturæ, & vniuerſitati, & ſeculis populiſque delegaretur atque donaretur, qui eſſet vox Chriſti, & præco iudicis. Nec alij ſane longa & ſeria oratione ſuadere poſſent efficacius, quàm ſuo Ioannes exemplo commendabat, & pleriſque citra controuerſiā ea perſuadebat, quæ ad bene beatéque viuendum pertinerent. Quem verò niſi ſalutis ſuæ prorſus negligentem, illius tam diuine philoſophantis non moueret exemplum? qui etiam ſi nihil concionaretur, tamen reipſa tam excitabat homines ad ſpontaneā corporis afflictationem, ad ſingularem vitæ auſteritatem, ad ſimplicitatis, & paupertatis amorem atque cultum, ad voluptatis demum omnis præciſionem. Cernebat homines illo tam nobili viro hæc aliáque id genus ſiue corporalia, ſiue ſpiritualia exercitia, & intelligebant etiam, quòd Ioannes non ſine diuini ſpiritus impulſu, vt eſt iam ante probatum, hoc vitæ genus vltrò ſuſcepiſſet, ac tota fere vita excoluiſſet, ſibique valde familiare, nec minus quoque, vt opinor, iucundū reddidiſſet. Quæ ſic à nobis dicuntur, nihil vt ſummo numini & eius honori detrahamus: quin Chriſti gratiam, de cuius plenitudine ſancti omnes acceperunt, hoc pacto in Ioanne laudamus, tantámque fuiſſe dicimus, vt quicquid ille ageret, quaſcunque virtutes exerceret, quodlibet pietatis & ſanctitatis exhiberet ſpecimen, id ſpectantibus & audientibus mirifice prodeſſet, & ad comprobādum eius de Chriſto teſtimonium ingens pondus adferret. Sic enim viſum eſt munificentiæ Spiritus, qui in illo velut ſancto templo, ample & tranquille quieſcebat, talem tantúmque Meſsiæ præconem, poſtremúmque Prophetam illuſtrare, & per vnum multis opitulari, nec ſolum illius ore, ſed & opere, totóque habitu exteriore cùm in admirationē, tùm ad imitationem viri rapere intuentes. Fulgentiſsima lux Chriſtus oriebatur, ſed mundus ita ſuis immerſus tenebris iacebat, vt lucerna longè latéque ſplendēte, quæ tanti regis ortum præcederet, haud parum indiguerit. Talis autem Ioannes præ omnibus Prophetis & Meſsiæ prænunciis fuit, de quo Patris

Ioānem non ſolum voce ſed & opere multa docuiſſe. — *Ioan. 5.* — *Serm. 88* — *Ioan. 1.* — Ioānes Eccleſiæ datus ad ædificationem & virtutis exemplar.

Pſal. 131. *Serm. de excell. Ioan. Baptiſtæ.*

æterni decretum hac voce multò ante dicta confirmabatur: Paraui lucernam Chriſto meo. Breuiter ſicut Bernardus de illo teſtatur, ſic ab ortu vitæ ſuæ vſque ad occaſum conuerſatus eſt cum hominibus, vt forma vitæ, informatio morum habeatur.] Vocat eum igitur virginitatis inſigne ſpetulum, martyrum lumen, anachoretatum principium, orbis exemplum, iuſtitiæ principatum. Hinc Cyrillus Hieroſolymitanus rectè dixit, Ioannem exercitationis typum in ſeipſo monſtraſſe. Hinc Baſilij Magni frater Gregorius Niſſenus prodidit: Nulla in re Ioannes diuina minus præſtitit, quàm cæteri, qui in exercitio virtutis ante illum extitere.] Quid quod Chriſtus ipſe cum Iudæis diſſerens, Ioannis in deſerto domicilium horridum, eiúſque veſtitũ minimè delicatum illis conſiderandum propoꝺit? B vt nimirum hinc homines molles à luxu & voluptatum ſtudio ad ſeueriorem vitæ diſciplinam reuocarentur. Cur ergo iſtis credamus, qui fingunt, Ioánem nihil aliud quàm opera moralia docuiſſe?

Catech. 3. ad illuminatos *Orat. in laudem Baſilij fratris.* *Matth. 11.* *Luca. 7.*

Ex qvibvs non ſit difficile iudicare, quantopere ſuos fallat Lutherus, priorum Sectariorum, quos indicauimus, anteſignanus, dum affirmat, Ioannem tanquam doctorem conſiderare, vitam verò eius & mores minus curare oportere. Deum ait, non adeò magni facere, quomodo viuant homines, ſed potius eorum ſpectare doctrinam: vitam quippe omnium mortalium, & opera ipſo peccato vitiari, æternæque mortis ac gehennæ ſupplicio digna eſſe. Ita verò declarat orbi Lutherus, quàm ſit non ſolum io Ioannem, ſed in vniuerſam ſimul Eccleſiam, imò etiam in Deum ac Dei verbũ contumelioſus. C Errant Luthero ſcilicet, ſacri Euangeliſtæ, qui Ioannis vitam & opera non minus quàm doctrinam eius ſedulò perſcripſerunt, & à nobis non ſolum ad fidem ab eo diſcendam, ſed ad vitam quoque corrigendam conſiderari maxime voluerunt. Errat Luthero itidem Paulus, qui omnes memores eſſe vult præpoſitorũ & fidorum interpretum verbi Dei, vt non ſolum illorum fidem imitentur, ſed & conuerſationis exitum intueantur. Qualem verò doctoré nobis ex Ioanne conflabit Lutherus? An magnũ, & Euangelicũ, & perfectũ fuiſſe inficiabitur? Huiuſmodi vero iubet Chriſtus ea nota internoſci, ſi faciat & doceat, hoc eſt, ſi vitam cum doctrioa conſentientem oſtendat, vt certe Ioannes oſtẽdit, non minus opere quàm ſermone perfectæ iuſtitiæ viam clariſsimè docés. D Vnde hoc à Chriſto teſtimonium tulit: Venit ad vos Ioannes in via iuſtitiæ. Et illud: Ille erat lucerna ardens & lucens. Cur igitur, quem Chriſtus tantopere laudat, & Iudæis alibi etiam à vitæ auſteritate atque ſanctitate commendat, vt iam diximus, nobis etiam perinde ac viuum quoddam virtutis ſpeculum & exemplar, ob oculos poſitum eſſe non exiſtimemus? Eſt ita quidem, vt ſincera fidei doctrina, tanquàm baſis & fundameotum humanæ ſalutis, ædificari & conſtrui primum in animis hominum debeat: ſed fides ac doctrina non iuſtificat, imò grauius etiam damnat eum, qui quòd recte credit & docet, vita & moribus non exprimit, aut ſalutari doctrinæ factis contradicit, eorum oempè ſocius, qui vt Paulus aſſerit, confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Ac ſane qui rectè docet, maléque viuit, inter eos habendus eſt meritò, de quibus à Petro dicitur, melius illis eſſe viam iu-

Ser. de natiuit. Ioan. Baptiſtæ.
Falſo iudicat Lutherus, doctrinam Ioannis tantum, & non vitam obſeruandam eſſe.
Matth. 3. *Marc. 1.* *Luc. 3.*
Hebr. 13.
Matth. 5.
Matth. 21.
Ioan. 5.
Matt. 11. *Luc. 7.*
Ad Titum. 1. *2. Pet. 2.*

A ſtitiæ non cognouiſſe. Præterea hic Scripturæ mos eſt familiaris, vt ſanctos à vita innocenter ſanctéque geſta cnmmendet, eorúmque opera nobis cõſideranda imitandáque proponat. Sic Iacobus tolerantiam Iob, Petrus iuſtitiam Loth, & Paulus Moyſi zelum, Patrúmque veterum exempla, qui per fidem operati ſunt iuſtitiam, in medium protulerunt. Cur igitur quod aliis concedimus, Ioanni ſanctiſſimo adimamus? præſertim qui non ſolum Ioannis & Pauli, ſed & quod longè eſt difficilius atque ſublimius, Chriſti & Dei Patris imitatores eſſe iubemur. Hinc Apoſtolicus ille Canon: Eſtote imitatores Dei, ſicut filij chariſsimi: & ambulate in dilectiooe, ſicut & Chriſtus dilexit nos. An non ſerium Chriſti præceptum eſt: Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt? B Nõ igitur otioſa, paruíque momenti eſt narratio, quã de Ioannis vita & operibus repetunt Euangeliſtæ, ſed ad nos etiam totámque poſteritatem pertinet: etſi multa illic admiranda potius, quàm pro dignitate imitanda nobis eſſe videãtur. Verum enimuero annquum Lutherus obtinet, qui quo magis vulgi aures animóſque ad ſe conuertat, blandiſſimum hoc ſequitur doctrinæ genus, vt credant homines, quòd ille cupit videri quàm veriſsimũ, Deum non magnoperè de Chriſtiani hominis vita & operibus bonis curare, vt qui fidé fideíque doctrinã vel ſolum, vel maximè exigat & requirat. Qui demũ eò etiam dementiæ prolabitur, vt quæ à Ioanne aliiſque ſanctis præclarè ſanctéque peracta, atque à piis omnibus perpetuò & prædicanda & imitanda ſunt, C ea in peccatis numeret, támque impura & ſordida faciat, & pœna potius, quàm præmio digna velit haberi. Verum de his tetris erroribus alibi diximus, & ante nos etiam viri ſapientes & docti monuerunt.

Iacob. 5. *2. Pet. 2.* *Hebr. 12.*
Philip. 3. *Matth. 5.*

Postremo non erit abs re, vt mihi ſane perſuadeo, paucis commonſtrare, quam vtilitatem Ioannis vita nobis adferat, ſi præclaram tanti viri hiſtoriã ad nos noſtráq; tempora ſincere accõmodemus. Habẽt imprimis monachi & religioſæ vitæ profeſſores cur de Ioanne duce ſuo glorientur, qué & iure prædicent, ſuúmque principé vocent. Duxit enim ille vitã eremiticam, imò & anachoreticam, quod & Rupertus Tuitienſis admonet: adeóque ſicut Sacerdotum principes Apoſtoli extitere, ſic Monachorum Principem ſe Ioannes oſtendit, vt Chryſoſtomus luculenter affirmat, & nos antea D confirmauimus. Habent præterea monachi, quod in Ioanne non modò ſuſpiciant, ſed & imitentur, vtpote ſeceſſum ab hominum turba, à mundi negotiis vacationem cultum ſilentij, curam edomandæ carnis, & exercitandæ die ac nocte pœnitentiæ, ſtudium ſacra meditandi & contemplandi, piè precandi contentionem, demùm flagrantem in Deum Deique regnum pietatis affectum. Habent qnoque in Ioanne paſtores, doctores & miniſtri omnes Eccleſiæ, quod velut in clariſsimo ſpeculo intueantur & ſequantur exemplum, nimirum vt bene præparati & legitime miſsi, ſua munia ſincere obeaot, ac in his accuratè verſentot: vtque non ſolùm clamãtes Dei voces in deſerto eſſe laborent, ſed etiam cœlibatum integre caſtéque colant, & moribus ſint inculpatis, vt ſuo tùm verbo, tùm exemplo & zelo ſingulari plebem Domino perfectam parent, neque bonis tãtùm amabiles, quin improbis quoque

Quomodo Ioannis vita inſeruiat monaſticæ vitæ Sectatoribus.
Hom. 56. ad popul. Antioch.
Ioannes in exemplum Eccleſiæ paſtoribus & miniſtris proponitur.

acres

acres ac formidabiles ſe præbeant, ac demum illorum quiſque pro ſuo gradn & ordine, quem tenet in Eccleſia, coram Deo & hominibus fidelem ac idoneum ſe miniſtrum eſſe declaret, ſuúmque ornet miniſterium.

Chriſtianis omnibus Ioãnes prodeſt exemplum.

Nec ſolum Eccleſiaſtici, ſed & Chriſtiani omnes cuiuſcunque ſint ordinis, habent in Ioãne quod probent ac ſequantur ſedulò, modò velint, ſicut velle omnes debent, verè & Chriſtiane philoſophari. Igitur Origenes & Chryſoſtomus cum ſui temporis hominibus concionantur, Ioannis vrgẽt exemplum, & propoſito vitæ eius rigore, vulgi delicias vanáſque hominum cupiditates reprehenduot atque caſtigant. Nec dubium, quin Ioannes hoc quod Paulus faciebat, meritò ſibi ſumere poſſit, vt nunc etiam oſcitantibus, & ſecundum carnẽ viuentibus Chriſtianis occinat illud: Imitatores mei eſtote. Item: Quę didiciſtis & accepiſtis, & vidiſtis in me, hæc agite: & Deus pacis erit vobiſcũ. Vidiſtis autem Chriſtiani, dicat ſuo iure Ioannes, & ex Euangelio ſæpè didiciſtis opera in lege præcepta, itemque non præcepta, quibus me Deus voluit mundo prælucere, & Euangelium cohoneſtare Tenetis ciborum abſtinentiam, pœnitentiæ ſtudium, lautioris vitæ contemptum, animi ſubmiſſionem, fidei & doctrinæ conſtantiam, iuſtitiæ zelum, charitatis ardorem, omnisque virtutis ſedulã exercitationẽ. Audiſtis prætereà meam de Chriſto & vera Chriſti fide confeſſionem: accepiſtis & doctrinam à me publicanis, militibus, populo traditam quæ pœnitentiæ, charitatis & iuſtitiæ opera continerer. Hæc opera, vt alia prætermittam, vobis commẽdo, quos ad opera bona creauit Deus, vt in illis ambuletis: quæ quidem ego non probanda ſolùm, ſed & imitanda vobis relinquo, ſi Euangelio Chriſti dignè viuere, & viam Domino parare, fructusque pœnitentiæ dignos facere, vti ſanè par eſt, decretum & conſtitutum habetis. Alioquin fruſtrà, mihi credite, fruſtrà fidem & fidei confeſſionem iactatis: fruſtrà vos Abrahę filios facitis, fruſtrà Dei promiſſis & miſericordiæ fiditis, quamdiu dignis pœnitentiæ fructibus vacui, & operibus bonis eſtis deſtituti. Iuſtum & horrendũ Dei iudicium, quod peccantibus & ingratis omnibus impendet, eſt ſanè cunctis extimeſcendum. Quod ſi cæleſtis agricola, qui ſuam ſecurim & falcem ad manum habet, & citò experiri ſtatuit, vos velut ſteriles & infrugiferas arbores, aut tanquàm noxias herbas in agro ſuo inuenerit, manus iudiciúmque eius ſeueriſſimum non poteritis vllo modo declinare. Aut igitur triticum in area Domini eſtote, vt in cæleſte horreum colligamini: aut ſi manetis velut inutiles paleæ, eundem veſtrum exitum fore ne dubitate, quin eſt omnium fructus bonos in hac vita nõ proferentium, ignem videlicet inextinguibilẽ ac ſempiternum. Hæc præcipua doctrina & philoſophia eſt, vt mihi videtur, quam de viuendi ratione Ioãnes omnibus in huius mundi deſerto viuentibus tradit: hæc ſalutis illa ſcientia, de qua illum cõcionaturum Zacharias pater eſt vaticinatus: hæc Chriſtiana ſolidáque ſapientia, Iudæis, gentibus, omnibúsque in Chriſtum credentibus & credituris inprimis neceſſaria, nec ſolum ore, ſed & omni vita Ioannis maxime confirmata. Fuit enim ille non ſolum redemptoris præcurſor, ſed & alter Elias, ac præco iudicis, qui (velit nolit Herodes ac Herodias cum nefario impióque ſodalitio) munus ſuum ad mundi vſque finem obire perget, vt præcedat ante faciem Domini parare vias eius, vtque & praua in directa, & aſpera io vias planas conuertat.

Hom. 25. in Lucam. Hom. 10. in Matth. 1. Cor. 11. Philip. 4. Ioannis doctrina cõpẽdio explicatur. Matth. 3. & 11. Luc. 3. Marc. 1. Ioan. 1. & 5. Luc. 3. Ephes. 2. Matth. 3. Luc. 1. Matt. 11. Marc. 6. Luc. 1. & 3. Ioan. 1.

Qui veri & felices Baptiſtæ diſcipuli.

O ter felices, qui ſuum Ioanni munus integrum relinquũt, eiúſque doctrina & exemplo conuenienter viuntur, vt ſe dignos tanto magiſtro diſcipulos præbeant. Quàm libenter quámque ſuauiter illos Chriſtus inuiſit, quanta illos proſequitur liberalitate, quanta gratia locupletat, qui ſe in Ioãnis diſciplinam ex animo tradiderunt, vt poſitis ſub illo timoris diuini fundamẽtis, & arreptis pœnitentiæ armis, viã Domino parent, amicique ſpõſi fideles efficiantur. Nullus verò ex his, qui mũdum amant, in Ioannis ſchola rite verſabitur: nullus per illum Chriſto poterit commendari, niſi ſeipſum plane cognouerit atque deſpexerit. Quam ad rem haud parum iuuabit eius admonitionis ſedulò meminiſſe, quam Chryſoſtomus, velut alter Ioannes, grauiſsime ſcriptam reliquit in hunc modum: Si Ioannes in omni vitæ ratione mundiſsimus, cæló que ipſo clarior, & Prophetis celſior, quo nullus hominũ maior fuit, quique tanta apud Deum familiaritate gaudebat, ad omnem tamen patientiã durabat laborum, ſatis alte deliciarum fluxa deſpiciens, atque ad omnem ſe vitæ rigorem coarctans: quam nos ſatisfactionem adferre poterimus, quibus poſt tot Chriſti beneficia, póſtque mille noſtrorum onera peccatorum, ne minimam quidem partem illius caſtigationis imitamur: ſed comeſſationibus & potationibus dediti, ac peregrino odore fragrãtes, vel potius fœtẽtes, nihilque à theatralibus fœminis diſcrepãtes, ac noſmetipſos eneruãtes vndique, ac vndique relaxãtes, in prædã diaboli præparamur?] Tum paulo poſt: Abſiſtamus, inquit, ab hac fluida diſſolutáque vita. Nequeunt enim omninò, nequeunt aliquando in vnum, & confeſſionis lachrymæ & corporis conuenire voluptates. Et hæc vos doceat beatus Ioãnes & cibo ſuo, & habitu, & habitaculo. Quid igitur? inquies: ad huius tu vitæ aſperitatem nos impetas coarctari? Nõ impero plane, ſed ſuadeo: quod ſi facitis, etiam laudo. Sin verò iſtud vobis impoſſibile iudicatis, ſaltem in vrbibus conſtituti, pœnitentiæ opera monſtremus. Etenim iam iudicium aſsiſtit in ianuis: quod ſi adhuc eſſet procul, nec ſic quidẽ oportebat agere ſecuriús: ſiquidem generalem illum mundi finem vniuſcuiuſque noſtrum vitæ finis imitatur.] Sed quoniam ſatis non eſt aduerſariis, Ioannem conuitiis ſuis inſectari, niſi religioſiſsimos eius parentes male quoque accipiant, non grauabimur illatam iniuriam ab illis propulſare, & ſanctis coniugibus ſuam reſtituere dignitatem conabimur.

Chryſoſtomi adhortatio ad Ioannem rectè imitandum. Hom. 10. in Matth. Iacob. 5.

CAPVT DVODECIMVM.

Erant autem iuſti ambo (Zacharias & Elizabeth) anteDeum , incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela. Luc. 1.

Qui credit in filium, habet vitam æternam. Ioan. 3.

MAGDEBVRGENSES.

PArentes Ioannis iuſti ante Deum, hoc eſt, vera notitia DEI ac luce fidei in Meßiam præditi fuerunt, nec aluerunt falſas perſuaſiones de operum iuſtitia, quales tum in Phariſæis, & in reliquo vulgo graſſata ſunt. Cent. 1. li. 1. c. 10. col. 355. Et li. eodem ca. 4. col. 95. *Erant ambo iuſti ante DEVM, hoc eſt, ab accuſatione legis pronunciati liberi, imputata iuſtitia propter Meßiam habebant propitium Deum. Deinde & effectum exprimit Lucas, quod Deo in cultibus ordinatis obſequium præſtiterunt.*

CENSVRA.

Ioannes inſignium parentum iuſtus dignuſque filius.

PRIMA EST Ioannis laus & commendatio, à qua ſuũ Euangelium orditur Lucas, quod parentes habuerit non ſolùm generis nobilitate claros, & ex tribu ſacerdotali, ſed & virtute, & pietate coram DEO & hominibus in primis illuſtres. Iuſtis quippe parentibus erat genitus, vt eò confidentius iuſtitiæ præcepta populis daret, qui hæc ipſe non nouitia didiciſſet, ſed velut hæreditario iure à progenitoribus accepta ſeruaret.] vt rectè monuit Beda. Excuſſit hunc locum egregie Paulinus, vt verba eius ſubiicere, non ſit præter inſtitutum, quæ parentum Ioannis nobilitatem maiorem in modum illuſtrant: Doctiſsimus Lucas, inquit, Baptiſtæ beati meritum ab originis claritate detexuit: & ne iãtum hiſtoriæ gratiam eum commemoraſſe exiſtimes, nobilem Dominici præcurſoris parentem, veneranda priſcæ nobilitatis inſignia, & ſuum cuique ſtemma connectit, dicens ſacerdotem Zachariam de vice Abia. Credo, vt eo ipſo dignitatem meriti eius oſtenderet, adiiciens nomen ex inſibulis, quod procul dubio in Hebræis eſſet inſigne, de cuius vice honoratum ſortitus ſacerdotium fungeretur. Denique addidit: Et vxor eius de filiabus Aaron. Vides Euangeliſtam de commemoratione natalium Sancti, dictionem feciſſe meritorum, vt iis quos erat de propriis meritis prædicaturus, nomina auita præferret? Et vxor, inquit, illi erat de filiabus Aaron: auxit meritũ Sacerdotis cõmemorata nobilitate coniugij: & laudaturus vitã, genus ante laudauit, vt venerabilior exiſteret, qui ſanctis parentibus reſponderet ſanctitate ingenita, quaſi quadam iuſtitiæ hæreditate, qui illud principale in Sacerdotibus nomen Aaron & honoris in munere, & generis in vxore ſucceſſor referret, atque illa quæ concors in itinere iugum veritatis cum marito trahebat, ad pariendum eligenda angelum, de quo ſcriptum eſt: Ecce mittam angelum ante faciem tuã, dignior & viro Sacerdote & filio Prophetis præferendo exiſteret, quàm diuinis idoneã dotibus, non ſolum vitæ iuſtitia, ſed & familiæ prærogatiua feciſſet.] Sed vt propoſitus Euangeliſtæ verbis, quæ parentes Ioannis à iuſtitia ſummè prædicant, inhæreamus: rectè notauit Origenes, perfectam hic eorum laudem deſcribi, & proptereà Lucam non ſine certa cauſa tàm multa coniungere, vt ſciamus, non ſolum illos fuiſſe laudabiles, ſed vt nos etiam horum exemplo laude vera dignos efficiamus. Primùm enim fieri poteſt, ſæpèque ſolet, vt aliquis reuera totus coram Deo iniquus atque peruerſus, in conſpectu tamen hominum iuſtus habeatur. Deinde vt quis maximè diuinis mandatis pareat, & in illĩs inoffenſo curſu progrediatur, tamen fit ſæpenumerò, vt in aliorum factis iudicandis aberret. Aut ſi probum de aliis iudicium homini vere pio contingat, vix tamen publicam reprehenſionem euitabit, aut certe quorundam querelas & accuſationes audire cogetur. Eóque magis Zachariæ & Elizabetæ virtus elucet, in quibus ne ad ſanctimoniæ laudẽ deeſſet quicquã, tàm induſtrie & exactè Lucas, ſicut Origenes, Ambroſius & Beda annotarunt, ordine quodã hæc cõmemorauit: Erant iuſti ambo ante Deum, vel in conſpectu Dei, incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela.

In 1. c. Luc.

Epiſt. 10. ad Seuer.

Ioannis parentes quomodo a Luca commendentur.

A generis nobilitate & bonis fieri cõmendatiores.

Parentes Ioannis præcipuè à iuſtitia commendari.

In Lucam hom. 3.

Emphaſis habent, quæ narrat Lucas de Baptiſtæ parentibus.

ILLVD autem potiſſimum ac præcipuum eſt, quod ante Deum iuſti fuiſſe dicuntur. Difficilis res eſt, inquit Origenes, in conſpectu Dei iuſtum eſſe, vt non ad aliam cauſam quid boni facias, niſi propter ipſum bonum, & Deum tantum quæras boni operis retributorem. Tale quid & Apoſtolus loquitur: Cuius laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt: beatus qui in conſpectu Dei iuſtus eſt atque laudabilis.] Origenem ſequitur Ambroſius, parique ſtudio cum illo refellit eorum errorem, qui docent, Chriſtianum abſque peccato, mortali ſcalicet, non poſſe viuere, vt ſit, ſicut Scriptura loquitur, immaculatus, vel ſine crimine, quẽadmodum Paulus requirit. Cuius rei luculentum exemplum Zacharias & vxor eius præbent, qui ſunt irreprehenſibiles, obedientes, iuſti & ſancti, atque ſicut Paulus loquitur, coram Deo & hominibus bona prouidentes. Ambroſius hîc ita loquitur: Perfecta laus eſt, ante Deum iuſtum eſſe. Beatus planè ille, qui in conſpectu Dei iuſtus eſt. Beatus ille, de quo Dominus dignatur dicere: Ecce vere Iſraëlita, in quo dolus nõ eſt. Solus perfectior, qui ab eo probatur, qui non poteſt falli] Auguſtinus de his ipſis (Zacharia & Elizabeth) ſcribens, beatos illos appellat, velut quos in ſeculo iſto aliqua culpa non percuſſerit, nullúmque vulnerauerit crimen, nec querela vlla tetigerit, quoniã in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela inceſſerunt.] Tùm de conſilio & ſcopo Lucæ iſtos egregie commendantis hoc admonet: Euangeliſta virtutes patris matríſque deſcribit, vt generantium meritis dignitas geminis noſceretur.] Cum verò ſit duplex iuſtitia, ſpecialis & generalis, à qua iuſtus homo rectè dicitur, obſeruauit Chryſoſtomus, hoc quidem loco iuſtos generatim accipi, & ſecũdum eam Scripturæ phraſin, quæ iuſtitiæ nomine

Grande quiddam eſt coram deo iuſtũ eſſe.

Hom. 2. in Luc.

Rom. 2.

In Luc. li. 1. cap. 1.

Pſal. 17. 36. 118.

Tit. 1 & 1. Cor. 1.

Rom. 12.

Sine graui peccato iuſtũ poſſe viuere.

In 1 c. Luce.

Ioan. 1.

De ſanctis ſer. 12.

Iuſtitiæ nomen bifariam accipi.

Hom. 4. in Matt.

Matth. 1.

virtutes

Iuſtitia generalis eſt virtus quæ iuſtis in Scriptura tribuitur.

virtutes omnes complectitur. Sic igitur Zacharias & Elizabeth, ſicut Ioſeph Mariæ ſponſus, in Euangelio iuſti celebrantur, quandoquidem in omni virtute perfecti, & excellenti quadam iuſtitia, eodẽ Chryſoſtomo teſte, præditi extitere. Hinc idem alibi quoque docet: Iuſtitia eſt omnium mandatorum plena cuſtodia.] Cui conſonat [a] Ambroſius: Vbi iuſtitia, inquit, ibi concordia virtutum eſt cæterarum. Non enim pars eſt iuſtitia, ſed quaſi mater eſt omniũ.] Et luculentius adhuc Gregorius Niſſenus, cum Chriſti ſententiam: Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, explicat, omnem virtutis ſpeciem hic nomine iuſtitiæ deſignari teſtatur. Demum ſicut Auguſtinus præclare notat vniuerſa iuſtitiæ ratio vnico innocentiæ vocabulo continetur. An vero in Scripturis eſt inuſitatum, ab operibus ipſis iuſtum definiri atque deſcribi? Ioannes Apoſtolus diſerte pronunciat: Omnis qui facit iuſtitiam, iuſtus eſt. Et apud Ezechielem extat operum deſcriptio, à quibus iuſtum oporteat æſtimare, nimirum, ſi in præceptis Dei ambulauerit, & iudicia eius cuſtodierit, veritatémque fecerit: & additur demum in epilogo: Hic iuſtus eſt, vita viuet, ait Dominus Deus. Tum alibi legimus: Qui ſequitur iuſtitiam, diligitur à Domino. Et rurſum: Ante iudicium para iuſtitiam tibi. Paulus verò in hunc modum: Factores legis iuſtificabuntur. Demum iuſtos Chriſtus pronunciat eos, qui habebunt opera in iudicio celebranda, & æternis præmiis afficienda.

Hom. 12. in Matth.
a Li. de Paradiſo. c. 3.
Lib. de bea titudin.
Matth. 5.
In Pſa. 100.

Iuſti ab operibus in Scriptura dicuntur.

1. Ioã. 2. & 3.
Ezec. 18.
Prouer. 15.
Eccl. 18.
Rom. 2.
Matt. 25.

QVAE omnia præfari, & vtcunque ſtabilire voluimus, non ſolum vt iuſtitiæ nomen rectius pro vero & germano Scripturæ ſenſu accipiatur, verum etiam ob nouos iſtos Euangelij non tam interpretes, quàm deprauatores, quibus viſum non eſt, vel in Ioannis gratiam, vel propter veritatis confeſſionem tantum Zachariæ & vxori eius tribuere, quantum perſpicua Lucæ verba illis tribui poſtulant, & Patres tribuendum eſſe cenſuerunt. Ioanni certe detrahunt, qui ſingulari parentũ eius virtuti detrahunt, cùm etiam, Hieronymo teſte, conſtet, hunc filium ſuis parentibus iuſtiorem ac meliorem extitiſſe. Quàm vero exiguam partem tùm iuſtitiæ, tùm ſanctitatis illius parentibus relinquunt, qui iuſtos duntaxat eatenus agnoſcunt, quatenus illis à patre æterno Chriſti iuſtitia imputetur, & quatenus veram Dei notitiam & fidei lucem habeant, ſicut ſuis verbis, quæ propoſuimus, Magdeburgici Scriptores exponunt. Eòdem concedunt reliqui nouæ religionis aſſertores, inter quos Loſsius: *Erant*, inquit, *iuſti ambo coram Deo, id eſt, placentes Deo per fidem, quia crediderunt in promiſſum & venturum ſemen Abrahæ, ſtatuentes ſe propter ipſum, id eſt, Ieſum Chriſtum habere remiſsionem peccatorum, & reputari iuſtos coram Deo, etiamſi legem non perfecte impleant, propter reliquias peccati hærentis in natura corrupta.* Strigelius rem vno verbo expedit: *Erant iuſti fide*, inquit, *non operibus.* Ità verò Sarcerius: *Hic loquitur de iuſtitia fidei per imputationem: nam hac iuſtitia ſola ante Deum ſumus vere ac proprie iuſti.* De hac diſputat & Brentius, ſolámque iuſtitiam eam eſſe dicit, qua iuſti reputati ſunt Patriarchæ, Prophetæ, Apoſtoli, Martyres, adeóque quotquot vnquam pij fuerunt. *Proinde cum Scriptura teſtetur, Zachariam & vxorem eius iuſtos fuiſſe coram Deo, manifeſte ſignificat credidiſſe eos, quod habebant benedictionem per ſemen*

Li. 1 Aduerſ. Pelag.

Qualem iuſtitiã parentibus Ioannis tribuant nouatores.

Annotat. in 1. cap. Lucæ.
In 1. c. Lucæ.
Strol. in Lucam.
Hom. 3. in Lucam.

A *Abrahæ promiſſum: hoc eſt quod habeãt remiſſionẽ peccatorũ per Ieſum Chriſtum, & quod propter hunc reputentur coram Deo iuſti.* Nullus verò ex nouis iſtis Theologis, quod quidẽ ſciã, vno Beza vel eſt procacior, vel arrogantior, qui ne parum ſapere videatur, indoctos & blaſphemos omnes eſſe pronunciat, qui ex hoc loco & ſimilibus conantur iuſtitiã operum ſtabilire, quorum meritis ſalus noſtra vel in ſolidum, vel ex aliqua parte nitatur.

EN QVANTVM iſtorum eſt ſupercilium, vt non ſolùm Zachariæ & Elizabethæ laudem obſcurant, ſed etiam in Lucæ verba impetum quendam faciant, ac vel inuitum eum cogant, non aliter quàm de imputatiua, vt ipſi vocant, iuſtitia loqui. Secus verò qui ſentiunt, vt adducti modò Patres ſentiunt, & iuſtitiam operum hinc aſtruunt, B partim indoctos partim blaſphemos eos habet Beza, cùm in eo ipſo, in quo alios tanto conuitio inſectatur, ſe indoctũ eſſe atq; blaſphemũ oſtendit, & magiſtrum ſuum Caluinum eâdem cenſura verberat. Sic enim Caluinus loquitur: *Qui ſimpliciter exponunt, Zachariam & Elizabeth fide iuſtos fuiſſe, quia gratis Deo propter mediatorem placuerunt, in alienum ſenſum torquent Lucæ verba.* Deinde ſubiicit, Dominum quia illis peccata non imputauit, ſanctam illorum vitam licet imperfectam iuſtitiæ titulo dignatum eſſe. Quare ſi Caluinum ſequimur nõ modo Beza, ſed & alij quos produximus, aduerſarij coarguendi ſunt, velut qui ſenſum alienum inducant, cùm locum præſentem ad ſolam fidei iuſtitiã audent detorquere. Prætereà licet ac decet per Caluinum ſic Lucam interpretari, vt iuſtitiæ titulus C ob vitam pie & ſancte geſtam his duobus coniugibus donetur præ cæteris, qui tametſi communem de Meſſia fidem in Synagoga retinerent, tamen minus Dei præceptis obedientes, minusque iuſti coram Deo extitere. Quod verò Caluinus admiſcet de imputatione & imperfectione, quam in vita & iuſtitia illorum coniugum contemplatur, de illo poſteà viderimus. Neque ſolùm Caluinus, verum & Zvvinglius iſtos, qui ſolam fidei iuſtitiam hic agnoſcunt & ſtatuunt, palam oppugnat. Adducit enim Hebraicæ locutionis formulam, *qua Liphne Adonai, id eſt, coram Domino, eos iuſtos dicit, qui metu Dei & amore iuſtitiæ, innocentiæ & ſanctitati ſtudent, qui bona conſcientia & ſincera quaſi in conſpectu Dei omnia videntis verſantur. Sic Deus Abrahæ dicit: Ambula coram me & eſto perfectus ſeu integer: Sic Enoch di-* D *citur ambulaſſe, & Noë iuſtus fuiſſe coram Domino: hoc eſt metuentes & reuerentes Dei fuerunt. Coram Deo ergo iuſtum eſſe, eſt timorem Dei habere. Erant ambo iuſti coram Domino, id eſt, omnibus quæ Deus in lege ſua præceperat, diligenter & magnopere ſtudebant, horrebant quicquid Deus vetuerat, componebant vitam & mores ad normam diuinæ voluntatis, idque à teneris iam annis.* Hæc proptereà repero, nõ vt teſtimoniũ veritatis à Caluino & Zvvinglio vel petendum, vel accipiendum exiſtimem: ſed vt doceam, nouatores non ſolum cum Eccleſia, ſed inter ſe quoque ipſos haud leuiter diſſidere, ſibique repugnantes tueri ſententias, vt neque cum Patribus, neque cum Catholicis, neque cũ ſuis in doctrina ſociis & ſatellitibus conuenire poſſint, ſed noua ſemper bella meditari videantur. Mirum verò, quàm turpiter idem Zvvinglius eòdem loco iuſtitiam humanam & Chriſtianam miſceat atque confundat, poſteà nihil non ſi-

Confutatur Bezæ calũnia.

In Harmonia Euangel.

Caluinus & Zvvinglius ab aliis diſſerepant nouatoribus in nomine iuſt:

Zvvinglij ſententia de iuſtitia parentum Ioannis

In 1. c. Lucæ

Gen. 17. 5. 6. & 7.

dei tribuens, adeò vt fidere Deo per Chriſtum, quod ſe in primis facere Sectarij omnes videri volunt, religionis noſtræ ſummam eſſe teſtetur.

Qui nominẽtur & habeantur verè iuſti in Scriptura.
Matth. 23. Gen. 6. & 7. In orat. Manaſſ. Iob. 13. 2. Pet. 2. Heb. 11. Matth. 21. Luc. 1. a Matth. 1. b Luc. 2. c Luc. 23.

Caeterum quàm vane iſti tum de Ioannis parentibus, tum de iuſtis omnibus ſentiant, facile apparebit, ſi paulò diligentius, qui vere iuſti in verbo Dei nominentur atque deſcribantur, cõſideremus. Iuſti prædicantur Abel, Noë, Abraham, Iſaac, Iacob, Iob, Loth, quibus annumerare licet Prophetas, vtpotè ſanctos Dei homines, vt eos Petrus vocat, multóſque alios à Paulo enumeratos, qui vt ipſe inquit, per fidem vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam & adepti repromiſſiones. Ad horum prætereà numerum pertinent, quos in nouo teſtamento iuſtos legimus appellari, vt ſunt cum Ioanne Baptiſta eius parentes,[a] Mariæ ſponſus Ioſeph,[b] Simeon,[c] Ioſeph ab Arimathia, & præſertim Apoſtoli omnes, de quorum eximia quidẽ iuſtitia & ſanctitate, poſtquàm Spiritu ſancto repleti fuerunt, nefas ſit ſubdubitare. De his omnibus ita

Ezech. 20. Gen. 6. Eccleſ. 44. 2. Pet. 2.

ſentiendũ eſt, nõ modò iuſtos eos rectè propriéq; dici, ſed etiam ſe hoc nomine dignos præſtitiſſe, quandoquidem propoſitas à Deo iuſtitiæ leges obſeruarint, Deúmque ſuæ iuſtitiæ & teſtem habuerint ſimul & remuneratorem. Sũt enim de quibus ipſe Deus per Prophetam dixit: Dedi eis præcepta mea, & iudicia mea oſtendi eis, quæ faciens homo viuet in eis. Fecit ea citra controuerſiam Noë, qui proptereà quòd voluntati diuinæ per omnia conformis eſſet, cum Deo ambulaſſe dicitur, virique iuſti & perfecti ac præconis iuſtitiæ nomen eſt cõſecutus. Fecit magnus credentium pater Abraham, quem idcircò Deus ipſe commendat, quòd præcepta & mandata ſua cuſtodiuit. Fecit Iob vir ille ſimplex, & rectus ac timens Deum, & recedens à malo, diuina & ipſe voce laudatus. Fecit Propheta regius, qui cuſtodiuit mandata Dei, & ſecutus eſt eum in toto corde ſuo, faciens quod placitum eſſet in conſpectu eius. Et de quo rurſum hoc affirmauit Deus: Inueni Dauid filium Ieſſe, virum ſecundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. Fecit Ezechias, qui coram Deo ſe in veritate & perfecto corde ambulaſſe non falſò teſtatur: imò etiam cui hanc Scriptura laudẽ tribuit, quòd fecerit bonum coram Domino, quódque placitum erat in conſpectu Domini iuxta omnia quæ Dauid pater eius fecerat. Fecit Ioſias, qui hoc præclarum retulit elogium: Similis non fuit ante eum rex, qui reuerteretur ad Dominum in omni corde ſuo, & in tota anima ſua, & in vniuerſa virtute ſua iuxta omnem legem Moyſi, neque poſt eum, ſurrexit ſimilis illi. Et ne multis agam, diuina etiam præcepta cũ Ioãne noſtro eiuſque parentibus religioſe ſeruarunt, quoſcunque Spiritus ſanctus ſiue iuſtos, ſiue ſanctos, perfectos, vel immaculatos, aut rectos corde in Scripturis voluit appellari. Neque nunc de illo

Gen. 26. Iob. 1. 4. Reg. 14. Act. 13. Eſai. 38. 4. Reg. 18. 2. Paral. 19. 4. Reg. 23.

Iuſti cenſentur, licet peccato non careant.
Iacob. 3. Prouer. 24. Can. 6. 7. & 8. Ad Ruſticũ. De octo Dulcitij quæſtionib. q. 5.

agitur, an iuſti abſque vllo peccato ſuam iuſtitiam retineant ſemper, quod nemo prudens affirmauerit, præſertim cùm ſcriptum habeamus, In multis offendimus omnes. Et, Septies in die cadet iuſtus & reſurget, quemadmodum pluribus etiam teſtimoniis hoc ipſum Synodus Mileuitana cõfirmat. At ſcite dixit Hieronymus, Iuſti vocabulum non amittit, qui per pœnitentiam ſemper reſurgit.] Vnde Auguſtinus de rege Dauide hoc præclarè ſcripſit: Cum præſciret Deus illũ peccaturum, & peccata ſua pia humilitate & pœnitentia deleturum, cur non diceret: Inueni Dauid ſecundum cor meũ? cui non erat imputaturus peccatum tàm multa bona facienti, & cum tanta pietate viuenti, & ipſa pietate pro peccatis ſuis ſacrificium contriti ſpiritus offerenti. Propter hæc omnia veriſſime dictum eſt: Inueni Dauid ſecundum cor meum, quia licet ſecundum cor Dei non eſſet quod ille peccauit: tamen ſecundum cor Dei fuit, quòd pro peccatis ſuis congrua pœnitentia ſatisfecit.] Sic & Hieronymus cùm de peccato Ezechiæ tractaſſet: Non, inquit, ex eo quòd praué peccauit, iuſtitiæ nomen amiſit, ſed ex eo quòd multa bona fecit, iuſti vocabulum poſſidet.] Vbi hoc etiam ſubiungit, Scripturarum ſanctarum teſtimoniis comprobari, non eo peccatores eſſe iuſtos, quòd aliquando peccauerunt, ſed ex eo iuſtos permanere, quòd multis virtutibus floreant, quemadmodum exemplo regis Ioſiæ cõmonſtrat. Proinde nihil impedit, ſicut & Auguſtinus ſæpe docet, eximiè iuſtos in Scripturis prædicari eos, qui abſque peccato nõ vixerunt, vtpotè quo neque Prophetas, neque Apoſtolos caruiſſe Hieronymus docet. Quare hoc eleganter ab eodem dictum eſt: Abſque vitio quod græce κακία dicitur, hominem poſſe eſſe aio: ἀναμάρτητον id eſt, ſine peccato eſſe nego.] Quid multis? Eſt iuſtitia quædam perfecta, quæ virtute ſua omne peccatum excludit, & ad vitam hanc minime pertinet. Eſt iuſtitia huic vitæ competens, quæ lethale peccatum non admittit, & ſine qua nemo ſeruatur.

De Dauidis iuſtitia licet non fuerit ſine peccato.
Li. 2. aduerſ. Pelagian. De natur. & grat. c. 26. & Li. 2. de pec. mer. & remiſſ. c. 13. Epiſt. ad Ruſtic. Li. 2. aduerſ. Pelag.

Divinis ergo Scripturis eſt conſentaneum, & in illis perſpicuè legitur, iuſtitiæ titulum hiſce hominibus competere, qui quod iuſtorum eſt proprium, pro ſua virili præſtare curant, hoc eſt, qui iuſtitiam & iudicium faciunt, & in via regia iuſtitiæ, vt neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram declinent, recta progrediuntur. Nam & ratio ipſa conuincit & poſtulat, vt de homine, qui iuſtus legitur, idem intelligamus, quod de ſapiente, forti, manſueto ac zeloſo, Scriptura ipſa duce, intelligi par eſt. An non Salomonem ſapientem dicimus à ſapientia, Samſonẽ fortem a fortitudine, Moyſen manſuetum à manſuetudine, zeloſum Eliam à zelo ſuo peculiari, quemadmodum è diuina Scriptura dicimus? Vnde fatentur omnes, qui iudicio pollent, veram & excellentem in his, quos diximus, virtutem inhæſiſſe, illiſque tùm laudem, tùm rem ipſam ſapientiæ, fortitudinis, manſuetudinis atque zeli ſancti merito tributam eſſe. Cur igitur eodem modo non cenſeamus de his, qui vel ſimpliciter iuſti, vel quod eſt expreſsius, apud Deum, vel in Dei conſpectu iuſti in Scriptura dicuntur? Vtique non illi fide tantum, quæ omnis iuſtitiæ fundamentum eſt, claruerunt, ſed cum vera fide multas & præclaras in ſua vocatione virtutes coniunxerunt, ac diuinæ gratiæ cooperatores effecti, veræ ſanctimoniæ fructus ampliſsimos, ſuæque iuſtitiæ præmia maxima ſunt conſecuti. Non illis iuſtitiæ nomen ac profeſsio ſatis fuit, rem ipſam factis & moribus expreſſerunt, digni etiam à Deo habiti, quorum fidis laboribus promiſſa & decreta iuſtitię corona redderetur. Hinc illæ ſententiæ & dulciſsimæ conſolationes, quibus pij omnes in ſummis etiam laboribus & periculis meritò ſe recreant atque cõſolantur. Dicite iuſto, quoniam bene, quoniam fructum adinuentionem ſuarum comedet.

Rectè iuſtus à iuſtitia dici.
Teſtimonia Scripturæ de iuſtorum præmiis.

Iuſtitia

Iuſticia iuſti ſuper eum erit, & impietas impij ſuper eum erit. Iuſti in perpetuũ viuent,& apud Dominum eſt merces eorum. Seminanti iuſtitiã merces fidelis. Reddet Deus iuſtis mercedem laborum ſuorum. Dominus retribuet vnicuique ſecundum iuſtitiam ſuam & fidem. Ita verò ſæpius legas, ne dubium eſſe poſſit, inter fidem & iuſtitiam rectè diſtingui,& plures quidem fideles quam iuſtos eſſe, eos verò qui ſunt fide præditi, ſemper egere cõmonitione Scripturę. Vt ſacrificent ſacrificium iuſtitiæ, vt iudicium & iuſtitiam faciant, vt ſeminent in iuſtitia, vt ingrediantur ſine macula & iuſtitiam operentur, vt in iuſtitia & ſanctitate omnibus vitæ ſuæ diebus Deo ſeruiant, demum vt peccatis mortui, iuſtitiæ viuant, magiſque indies iuſtificentur.

Eſa. 1
Eze. 18
Scriptura inter fidem & iuſtitiam aperte diſtinguit.
Sapient. 5.
Pro. 11
Sap. 10.
1. Reg. 26.
Pſa. 4. & 17
Eze. 18
Pro. 11
Oſea 10
Pſ. 14.
Luc. 1
Rom. 6
1. Pet. 3
Apoc. 22
Ioel 2

QVID porro de Chriſto dicam, qui ſe iuſtitiæ doctorem, ſicut à Ioële dicitur, in monte præbuit, & credẽtes omnes de Chriſtiana iuſtitia, à qua iuſti rectè dicerentur & eſſent, inſtruxit? Eam verò à ſuo populo, quam à Iudaico perfectiorem, & in obſeruandis decalogi præceptis exactiorem poſtulauit, eandemque coram hominibus ad oſtẽtationem fieri vetuit,& demum tria illa bonorũ operũ genera, de quibus ex inſtituto tractat, eleemoſynam, ieiunium & orationem ad illam ipſam reuocauit. Promittit iuſti quoque mercedem iis, qui iuſtum, hoc eſt, bonum, probatum, religioſum Dei cultorem, nomine iuſti accepiſſent. Præterea cum futuri iudicij velut imaginem depingit, ab operibus miſericordiæ præſtitis iuſtos vocat, eoſque coram omnibus in iudicio ſuo prædicat, & ſecũdum enumerata illorum opera mercedem illis iam antè promiſſam reddit æternam. Rurſus beatos pronunciat eos, qui paupertatis, manſuetudinis, luctus, miſericordiæ & patiẽtiæ operibus incumbũt, & illorum gratia beatitudinem æternam pollicetur, ſi in bonis illis operibus perſeuerent. An non iuſtos eoſdem agnoſcit, quos pro beatis prædicat? cum ſine iuſtitia beatus eſſe nullus poſſit. Proinde ſi Chriſti verba ſententiaſque accuratè perpendimus, fatendum eſt prorſus, iuſtitiæ nomen ab eo non ad fidem ac imputationem, ſed ad bonorum operum exercitationem, probatoſque credentium mores, ac vitam verè iuſtam ſolere transferri. Hæc ego è Scripturis tantum repeto (Patrum enim ſententias, quæ ſunt infinitæ, ſtudio breuitatis omitto) vt nouatorum fallaciam hoc loco refutem ac diſſipem, quando ſic illi Chriſtianam iuſtitiam tractant, vt cum fidei omnia largiantur, ei iuſtitiæ, quam à iuſtitiæ & virtutum exercitatione Scriptura commendat, nullum ferè, aut exiguum ſanè locum relinquere videantur. Huc enim confugere ſolent, vt iuſtos, quamlibet in Scriptura celebratos, vera & vnicuique propria, ſeu vt vocant, inhærente iuſtitia exuant, eoſq; aliena & externa Chriſti iuſtitia ſic induant, vt eoſdem tamẽ coram Deo ſemper iniuſtos, immundos ac ſordidos apparere ac remanere confingant.

Mat. 5. 6. 7
Quomodo Chriſtus doceat de iuſtitia Chriſtian.
Chriſtianam iuſtitiam refert Chriſtus ad tria capita.
Quæ præmia iuſtis à Chriſto proponantur.
Mat. 10
Mat. 25
Mat. 5
Quomodo Chriſtus iuſtitiæ nomen ſoleat accipere.

HINC iam perſpici & iudicari poteſt, quam ſit vanum & coactum planè commentũ Centuriatorum, qui Zachariam & Elizabeth iuſtos ante Deũ ſic faciũt, quoniam ab accuſatione legis liberi fuerint pronunciati,& quòd imputata iuſtitia propter Meſſiam propitium habuerint Deũ. Eodẽ reliqui ferè cõcedunt, quos ſupra commemorauimus, hoc vnum ſuis contortis interpretationibus aſſequentes, A vt Lucæ verba non obſcurè peruertant. Is verã iuſtitiæ rationem non ignorabat, quam ne ſoli fidei, vel imputatæ iuſtitiæ tribueret, non ſine diuini ſpiritus afflatu hanc ſanctorum coniugum iuſtitiam tam multis verbis eſt proſecutus. Cùm enim dicere tantum potuiſſet, iuſtos eos fuiſſe, hoc etiã prudenter adiunxit, quòd iuſti fuerint ante Deũ, & inceſſerint in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini, & præterea quòd corã hominibus inculpati, ſiue ſine querela vixerint, ne quicquam omitteret, quod ad perfectam iuſtitiæ cummẽdationem pertineret. An fortaſſe iſti ſentiũt, duriuſculum in ſcribendo Lucam videri, quod ſubinde ſic loquatur, quaſi iuſtitia ex operibus veniat, ſicut Lutherus [a] alicubi ſed nimium impudenter ſanè, B ſignificauit? Quocirca nugantur Cẽturiatores, qui vt manifeſtam Scripturæ vim inferant, nouam audent fallaciam comminiſci, iuſtum nimirum hoc loco & alibi frequenter paſſiue accipi, pro eo, cui legis impletio per Chriſtum facta imputatur, qui abſolutus eſt coram Deo gratis,& acceptus in gratiam. Hoc vt probent, exempla proferunt, ex Euãgelio petita quidem, ſed perperam ab illis intellecta: Qui recipit iuſtum, inquit Chriſtus, in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet. Fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris eorum. Ornatis monumẽta iuſtorum. Iuſti ibũt in vitam æternam. Et homo ille iuſtus, ſicut de Simeone dictum eſt. Quibus omnibus iuſtos Baptiſtę parentes adiungunt, ſed quibus paſſiue eam ſolum quam proxime diximus, iuſtitiam & legis obedientiam tribui volunt. Quis verò C niſi ſit obeſæ naris, vt vulgo inquiunt, fraudem iſtorum non ſentiat, qui vt Euangelica verba corrumpant, ad tropum confugiunt, & Auguſtini regulam obſeruatu neceſſariam negligunt, Scripturã ſcilicet per tropum nunquã eſſe intelligendã, niſi ſermonis proprietas ſenſum abſurdũ inducat? Nihil verò hic abſurdi eſt, nihil incõmodi metui poteſt, imò Scripturis Patrumq; ſentẽtiis quas adduximus, pulchrè congruit, ſi verè iuſtum ſtatuamus eũ, qui iuſtitiæ titulum in Scripturis cõſecutus eſt. Illud verò abſurdum atq; ridiculũ merito videatur, ea quæ de iuſtitiæ nomine vel Chriſtus, vel Scriptura dixit, ad iuſtitiã ſolũ imputatam, & propter Meſſiam credentibus applicatam velle accõmodare. Vt enim abunde probauimus, & Chriſtus integris cõcionibus teſtatum fecit, in Scripturis nõ D de paſſiua, vt iſti loquuntur, ſed de vera inhærenteque iuſtitia ſermo eſt ſemper, vt obtineat illud Apoſtolicum dictum, quod vnicũ ad opinionẽ iſtorum confutandã ſufficeret. QVI FACIT iuſtitiam iuſtus eſt. An non ſeipſum Chriſtus explicat ſatis, de quibus agat iuſtis in eo dicto, Iuſti ibunt in vitã æternã, cum apud Ioannẽ diſertè teſtatur: Et procedent qui bona fecerunt, in reſurrectionẽ vitæ, cùm præterea ſuos electos & eorum opera nõ ſolũ iuſtitiæ nomine, ſed etiã æterna mercede dignatur. Gaudete inquit,& exultate, in perſecutionibus ſcilicet, quoniã merces veſtra copioſa eſt in cælis. Nõ enim eſt iniuſtus, vt obliuiſcatur operis, quodcũq; ſui faciũt, ſed ita iuſtus: vt reddat vnicuiq; ſecũdũ opera eius. Sic illũ quoq; locũ, Fulgebũt iuſti ſicut ſol, apertè corrũpunt: vbi iuſti non dicũtur à Chriſto alij, quam qui bona fecerunt, ſuorũque operum retributionem habebunt in reſurrectione iuſtorũ, ſicut Chriſtus de ſuis electis alibi loquitur.

Quomodo Cẽturiatores male tractent Baptiſtæ parentes & eorum iuſtitiam.
Lucas diligẽs in laudanda iuſtitia.
a Serm. de Phariſæo & publicano.
Nouatores volunt iuſtitiam paſſiuè accipi.
Mat. 10.
Matth. 13
Matth. 23.
Mat. 25.
Luc. 2
De doctrina Chriſtia. li. 3 c. 10. & 16.
Mat. 5. 6
1. Ioan. 3
Matt. 25.
Ioan. 5.
Qui iuſti ſaluabuntur.
Mat. 5
Heb. 10
Matt. 16
Serm. 58. de ſanctis, & de verbis Apoſtoli ſerm. 35
Matt. 13.
Luc. 14.

ABVTVNTVR etiam illa ſententia: Qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedẽ iuſti accipiet. Non enim hîc iuſtum accipit Dominus pro credẽte tantum, vt Loſſius contra propriam Scripturæ phraſim interpretatur, neq; pro illo cui à Deo iuſtitia imputatur. Id enim Scripturæ cõſentaneum non eſt, quæ diſtinguit inter fidem & iuſtitiã: nec eum pro iuſto habet, qui verè non ſit. Is enim qui iuſtitias diligit & vindex iniquitatum eſt, non putatæ ſeu putatiuæ, ſed veræ & ſinceræ iuſtitiæ mercedem, eáque vberrimam reddit. Ego ſum inquit, ſcrutans renes & corda: & dabo vnicuique veſtrũ ſecundũ opera ſua. Non eſt iniuſtus Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri & dilectionis: imò verò gloria & honor & pax omni operãti bonum, Apoſtolo teſte. Habet igitur mercedem ſibi propriam iuſtus, vt ſuorum operũ fructus comedat. Quæ enim ſeminauerit, hæc & metet. Tum quiſquis iuſtũ eo nomine quòd ſit iuſtus, tractat humaniter, ſuáque in illum beneficentiam confert, parem cum iuſto mercedem recipit, à Deo remunerante, fitque iuſtus ex honore iuſtitiæ, quando in recipiendo iuſto ipſe reuerentiæ affectus, iuſti honorem accipiat, vt Hilarius dixit. Eiuſcemodi hoſpitalitatem & in egenos liberalitatem Paulus ſæpè cõmendat, adeoque ad iuſtitiam transferi, huc citans Propheticum dictum: Diſperſit dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Sed & Eſaias cum de operibus miſericordiæ præſtandis mandata dediſſet, has mox adiecit & ad iuſtitiam retulit inſignes promiſſiones. Tunc erũpet quaſi mane lumen tuũ, & ſanitas tua citius orietur, & anteibit faciem tuã iuſtitia tua, & gloria Domini colliget te. Paulus verò in hunc modum: Augebit incrementa frugũ iuſtitiæ veſtræ, vt in omnibus locupletati, abundetis in omnem ſimplicitatem. Atque ita ſæpè Scriptura ſuam iuſtitiæ mercedẽ aſſignat, planeque docet, iuſtitiam noſtram dici, ſicut & Chriſtus appellat, quia nobis nimirum inhæret, ac à nobis exercetur, cùm ſit tamen & Dei iuſtitia, quod eius nobis largitate donetur, vt ei inhærendo iuſtè viuamus, & tanto magis iuſti ſimus, quanto magis illi cohæremus, quemadmodũ [a] Auguſtinus & [b] Gregorius tradunt. Quæ quidem iuſtitia non ſolum noſtra in Scripturis dicitur, ſed etiam ab operibus ita commendatur, vt cum illa fiunt à iuſtificato, maiora etiam bona ſibi habeant à Deo promiſſa, & homini cõferant, ſicut [c] Cyprianus, [d] Naziãzenus, [e] Ambroſius & [f] Auguſtinus luculentiſsime declararũt.

Ne alio loco deprauato.
Matth. 10.
In eundem locum Matt.
Pſalm. 74.
1. Theſſ. 4.
Apoc. 2.
Hebr. 6.
Rom. 2.
Eſai. 3.
Galat. 6.
Can. 10. in Matth.
2. Cor. 9.
Pſal. 111.
Eſai. 58.
2. Cor. 9.
Matt. 5. & 6.
a De ſpiritu & litter. c. 9.
b Lib. 24. moralium c. 5.
c Li. de opere & eleemoſ.
d Orat. de pauperum amore.
e Serm. 30. & 50. homili. ar. hom. 18.

IAM verò de Simeone quid attinet dicere? quẽ Lucas tot ornauit encomiis, vt illum hominem iuſtum & timoratum, & à Spiritu ſancto gubernatũ, vtilitatis publicæ ſtudioſum, Chriſtique præconẽ & amatorem ardentiſsimum fuiſſe declaret. Merito is quoque cenſetur inter illos, qui legis factores à Paulo dicuntur, & quorum operibus ex fide manantibus idem Apoſtolus iuſtificationem aſcribit. Non enim auditores legis, inquit, iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. Ita iuſti Noë, Daniel & Iob, vt potè quorum iuſtitiã Scripturarum vocibus prædicari confirmat Hieronymus, ac Deus ipſe tã diſertè teſtatur: Si fuerint tres viri iſti in medio eius Noë, Daniel & Iob: ipſi iuſtitia ſua liberabũt animas ſuas, ait Dominus exercituum. At vaniſsimus eſt Oecolampadius, qui ſpectatam illorum iuſtitiam in ſolam fidem transfor-

Luca 2.
Rom. 2.
In cap. 14. Ezechiel.
Ezech. 14.
Qualis iuſtus Simeon.
De iuſtitia Noe Danielis & Iob.
De iuſtitia Ecclyæ.

A mare conatur. Et iuſtus haud dubiè fuit Ezechias, qui legẽ factis expreſſerat, ſicut & Scripturæ verba declarant: Fecit Ezechias vniuerſa, quæ diximus, in omni Iuda, operatuſque eſt bonũ & rectũ & verum coram Domino Deo ſuo in vniuerſa cultura miniſterij domus Domini iuxta legem & cæremonias, volẽs requirere Deũ ſuum in toto corde ſuo. Vt hinc nemo non videat, in veteri quoque lege iuſtos fuiſſe, qui veræ fidei ſpiritu præditi, obediẽtiam legi debitam perſoluerent, ac ſeſe iuſtos Deo cultores exhiberẽt, ſicut ex loco etiam ſequẽti poteſt animaduerti. Proximi pauperis pignus (ſic enim lex diuina præcipit) nõ pernoctabit apud te, ſed ſtatim reddes ei ante ſolis occaſum, vt dormiẽs in veſtimento ſuo benedicat tibi, & habeas iuſtitiã coram Domino Deo tuo. Hic iuſti officiũ ſimul & B præmium eſt traditũ: officiũ quidẽ in eo, vt cuius pauperi pignus aut veſtimentum bona fide ac mature reſtituatur: præmium verò, Deum hoc officiũ, vel opus charitatis tam gratũ habiturũ, vt facienti augeat iuſtitiam, nec ſua illũ mercede defraudet.

2. Paral. 31.
Iuſti fuere in veteri etiam teſtamento, qui legem cuſtodirent.
Deut. 24.
Habere corã Deo iuſtitiam.

NEQVE diſsimilem iuſtitiã ab ea, quæ in Ezechia fuit, rex Ioſias præſtitit, cui Scriptura ſummã, vt antè diximus, tribuit commendationem, quòd nempe ad Dominum reuerſus fuerit in omni corde ſuo, & in tota anima, & in vniuerſa virtute ſua iuxta omnẽ legẽ Moyſi. Quid ad hæc porro Brentius? ferre non poteſt tam illuſtre teſtimoniũ de iuſtitia regis. *Hoc, inquit, intelligendum eſt, qualis Ioſias fuerit coram humano iudicio in adminiſtratione regni ſui, non qualis fuerit coram diuino iudicio.* O calumniatorẽ C qui non ſolum laudatiſsimo regi debitam laudem adimit, verum etiam diuinam Scripturã hoc ſcholio lacerat atque corrumpit. Qua fronte ad humanum iudiciũ audet hic homo ea referre, quæ ſecũdũ legem Dei Ioſias ex animo feciſſe, & tam ſedulo perfeciſſe ſcribitur, vt cæteros etiam reges vera iuſtitia & obediẽtia ſuperaret? Reuerſus eſt ad Dominũ in omni corde ſuo, & in tota anima ſua, & in vniuerſa virtute ſua, iuxta omnẽ legẽ Moyſi. Quid hoc eſt aliud quæſo, quã ſicut Paulus loquitur, legis eſſe factorẽ, Spiritu interim gratiæ cooperãte? Quis igitur niſi ſtolidus, affirmet cum Brẽtio, tam præclaris Scripturæ verbis hoc ſolum aſtrui, Ioſiã corã humano iudicio in regni ſui adminiſtratione duntaxat probũ & integrum, ſiue vt ita dicã, ciuiliter iuſtum fuiſſe? Adeò non verentur iſti, cum ſuæ D cauſæ id cõmodum putãt, Scripturæ verba inuertere, & quod in ſuo verbo approbat Deus, id humano iudicio metiendũ eſſe cõtendunt. Sed enim cur Ioſiæ parceret Brentius, quẽ eodẽ ferè in loco adeò nihil pudet in Chriſtũ ipſum Dominũ palã eſſe blaſphemum? cùm de illo ita loquitur: *Videmus Chriſtum ſic reſpondiſſe* (cùm Legiſperito ſcilicet diceret: Hoc fac & viues,) *vt potius indicauerit ei viam ad æternã damnationem.* Quis obſecro Chriſtianus non horreat, cum hoc tãtum de ſummo redẽptore ſuo probrũ audire cogitur? quis credat, eundẽ clemẽtiſſimũ Dominũ, qui venit peccatores omnes ſaluos facere, viã ad æternã damnationẽ vlli hominũ indicauiſſe? Quis demũ non ſuccenſeat Brẽtio, Chriſti verba tã nefarie peruertẽti, vt quod ille ad ſalutẽ legiſperiti reſpõdit, viã eſſe dicat ad dãnationẽ? Quid obſecro vel rectius, vel compendioſius, vel abſolutius, quã de præcepto charitatis obſeruando ei adferre potuiſſet, qui hoc pacto rogabat: Magi-

De iuſtitia regis Ioſiæ.
4. Reg. 23.
In Euãg. Dominica 13. poſt Trinit.
Brentius & Ioſiæ, & Scripturæ iniurioſus.
Rom. 2.
Brentius in Chriſtum blaſphemus.
Luc. 10.
1. Tim. 1.
Luca 19.

ſter, quid

ſter, quid faciendo vitam æternam poſsidebo? Igitur cùm idem ipſe qui rogauerat, primum & præcipuum legis mandatum protuliſſet, ita ſubintulit Chriſtus: Hoc fac & viues. Vbi cenſet Brentius, id quod Chriſtus exigit, à nullo hominum fieri poſſe, vt fingat ſcilicet in præcepto non dicam laborem, ſed etiam impoſsibilitatem, & Ioanni penitus aduerſetur, ita pronuncianti: Hæc eſt charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus: & mandata eius grauia non ſunt. Plurimùm verò fallitur Brentius, qui charitatis opera non alia conſtituit, quàm quæ legis opera Paulo dicũtur, ſimulque à ratione iuſtificandi hominis remouentur. Pugnat enim Apoſtolus aduerſus præpoſteros legis aſſertores, qui Chriſtum Chriſtique gratiam ignorantes, imò etiam apertè repudiantes, ex legis operibus, quæ ſolis naturæ vel arbitrij noſtri viribus peraguntur, coram Deo iuſtificari poſſe hominẽ exiſtimabant. Hęc igitur legis opera, & quę ex illis accipi poteſt, iuſtitiam improbat Paulus, planeque ſubmouet, vt par eſt, ab hominis iuſtificatione. Nuſquam verò vel fidei vel charitatis opera cum lege commiſcet, quinimo perſpicuè docet, iuſtificationem legis in illis impleri, qui non ſecundum carnem, ſed ſecundum ſpiritũ ambulant, ita vt iuſtificati per dilectionem & gratiam rectè operentur. Quare neque nos vrgemus iuſtitiam operum, quæ abſq; ſpiritu gratiæ vel fidei à quibuſlibet fiunt, ſed palam aſſerimus, ex illis neminẽ iuſtificari. Illa verò prædicamus opera, quæ iubente Deo, & Chriſti adiuuante ſpiritu fideles renatique faciũt, cum dilatãte illorum corda ſpiritu, viam mandatorum cum Dauide percurrunt, eaq; in toto corde cuſtodiũt, & acceptam primam in Chriſto iuſtitiam benè factis promouent atque confirmãt, vt ita legem pro huius quidem vitæ ratione impleant. Id verò vel maximè charitas facit, quæ legis eſt plenitudo ſiue perfectio, atque conſummatio præceptorum, Ambroſio teſte. Docet igitur Auguſtinus legis iuſtitiam ſic opere factorum impleri, ſi dilectio & gratia coniungantur.

Luc. 10. — Pſal. 93. — 1. Ioan. 4.

Quæ legis opera dicantur à Paulo.

Rom. 8. — Pſal. 118. — In 1. ca prioris ad Tim. — Li. 19 contra Fauſtũ c. 33.

Nihil igitur Paulus nobis obſiſtit, vbi vel de legis imperfectione, vel de fidei iuſtitia diſſerit; imò ſi rectè idem accipiatur, iſtorum etiam opinionem retundit, qui hominem iuſtificari docent vel ſola imputatione iuſtitiæ Chriſti, vel ſola peccatorum remiſsione. Cęterùm vt eximia, nec ſatis vnquam æſtimanda Chriſti beneficia, quæ per iuſtificationem homini contingunt, rectius cognoſcamus, ac ſæpius in mentem reuocemus, pulchrè Paulus hæc diſtinguit, nec pro eodem accipi vult, peccatorum remiſsionem, renouationem, & vitæ æternæ hæreditatem. Quippe res ipſa poſtulat diſcrimen admitti in his, quæ diuerſam habent ſignificationẽ, ſicut & in ſtatibus illis eſt diſtinguendũ, qui circa iuſtificationem à doctis vtiliter, adeoque neceſſario conſiderantur. Alius enim ſtatus eſt iuſtitiæ inchoatæ, paruulis in Chriſto congruẽs, quãdo impius vt iuſtus fiat, offenſo Deo reconciliatur, & primùm veniam accipit omnium peccatorum. Alius proficientis iuſtitiæ ſtatus, grandeſcentibus illis conueniens, qui poſt acceptam peccatorũ veniam, in Dei gratia creſcere & augere ſibi iuſtitiam ex animo ſtudent. Obſeruant enim præceptum illud: qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc: & qui ſanctus eſt, ſanctificetur adhuc. Item: Non verearis iuſtificari vſque ad mortem, quoniam merces Domini manet in æternũ. Eſt & tertius idemque ſupremus iuſtitiæ gradus, vel ſtatus perfectorũ, & ſpiritualiũ proprius, qui ſenſus habẽt exercitatos ad boni maliq; diſcretionem, vt de his loquitur Paulus. In his patiẽtia & perſeuerãtia boni operis diuturna quæritur, ſuntq; illi homines Dei perfecti in omni iuſtitia, & ad omne opus bonum inſtructi & aſſuefacti. Vnde ſapienter & ſecundum Scripturas Maximus in Cẽturiis docet, de triplici ſtatu Chriſtianorum: quorũ infimos φοβȣμένȣς, hoc eſt, timentes: medios verò προκόπτοντας, hoc eſt, proficiẽtes: ſupremos autẽ τελείȣς, hoc eſt, perfectos appellat. Hæc obiter inſerere viſum eſt, vt ad Chriſtianæ iuſtitiæ gradus & profectus, qui magni ſũt certè momenti, tum in diuina Scriptura, tũ in omni vita ſedulo animos aduertamus. Et cauendũ eſt in primis commune vitium aduerſariorũ, qui loca Scripturæ, iam de prima, iam de ſecunda & perfectiore iuſtitia nos cõmonefacientia fœde cõmiſcent. Quaſi verò non multum interſit, ſiue agas cum homine impio, veluti Saulo & Cornelio, qui nondũ iuſtus & amicus Dei factus eſt, aut vixdum eſſe cœpit, & cũ alio Dei amico fideli, vt Anania & Paulo iã cõuerſo, qui acceptã iuſtitiam Deique gratiã integrã ſeruat, nec eget grauiorum peccatorũ remiſſione, ſed ſpiritus tãtum renouatione, & ſancta perſeuerantia. Huc enim Pauli vox illa pertinet: Quę quidẽ retro ſunt obliuiſcẽs, ad ea verò quæ ſunt priora extendens meipſum, ad deſtinatum perſequor, ad brauiũ ſupernæ vocationis Dei in Chriſto Ieſu. Quicunq; ergo perfecti ſumus, hoc ſentiamus. Cęterũ idem Paulus iuſtus & perfectus erat, cùm hãc demum vocem, velut cygneam cantionem, edidit: Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex: non ſolum autem mihi, ſed & his qui diligunt aduentum eius.

Iuſtificatio non conſtat ſola imputatione iuſtitiæ Chriſti, vel remiſſione peccatorum.

Rom. 5. & 6. — 2. Cor. 6. — Tit. 3.

Triplex iuſtitiæ ſtatus in homine conſiderandus.

1. Cor. 3. — Epheſ. 4. — Apoc. 22. — Eccli. 18. — Hebr. 5. — 2. Tim. 3. — Cent. 1. cap. Theolog.

Iuſtitiæ gradus à nouatoribus confunduntur.

Act. 8. & 10. — Act. 9. — Philip. 3. — Ibidem. — 2. Tim. 4.

Pergamus autem id planius reddere, quod dixeramus, iuſtificationẽ nõ tantũ remiſſione peccatorum, ſed etiã interioris hominis renouatione cõſtare. Apoſtolus Paulus poſt longã enumerationem peccatorum, quæ antè Baptiſmum ab impiis perpetrantur, ſic eoſdẽ baptizatos cõpellat: Et hæc aliquando quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſed & in ſpiritu Dei noſtri. En quantũ his renatis tribuit Paulus, multo ſanè amplius, quã condonationẽ, agnoſcens in illis ac prædicans admirãdam vereque ſalutarem mutationẽ, per quam nõ ſolum ſint peccatorũ ſordibus abluti & expurgati, ſed ex impiis etiã & immundis facti puri, ſancti & iuſti, ſic Chriſto nimirũ Chriſtique Spiritu in illis per Baptiſmum operante. Tũ alibi baptizatos dicit renouatos, ac nouas omnino creaturas, quoniã per Baptiſmum non modò veterem hominem crucifixerint & exuerint, verum etiã induerint nouũ. Hinc Chriſtus Dominus, & poſt illum Ioãnes & Iacobus de iuſtificatione, quæ in Baptiſmo confertur, ita diſſerunt, vt generationẽ illã, ſicut & Paulus, regenerationem appellent. Nõ poteſt autem abeſſe renouatio vitæque ſanctitas & iuſtitia vera, vbi diuina illa peragitur regeneratio, per quam homines diuinæ naturæ conſortes, vt Petrus inquit, efficiũtur. Quare Paulus hoc rurſus

Iuſtificationem non tantum remiſſione peccatorũ, ſed etiam interioris hominis renouatione conſtare.

1. Cor. 6. — Hebr. 6. — Rom. 8. — 2. Cor. 5. — Epheſ. 4. — Ioan. 3. — 1. Ioan. 5. — Iacob. 1. — Tit. 3. — 2. Pet. 1. — Rom. 6.

docet, quotquot lauacro illo regenerationis & renouationis donantur, non ſolum à peccato liberari, ſed & fructum habere in ſanctificationem, finem verò vitam æternam. Ac iterum: Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, inquit, Chriſtum induiſtis. Quis verò neſciat, Chriſtum induere, Chriſtum inhabitare, Chriſtum in ſuis viuere, vt Paulus de renatis loquitur, multò eſſe maius, multóque præſtantius, quàm à peccatis & eorum pœnis abſolui: Nempe per Baptiſmum Chriſto commorimur & conſepelimur, imò & illi capiti tanquam membra copulamur atque cõnectimur. Quemadmodum igitur à capite vis manat, qua ſingulæ corporis partes ac proprias functiones aptè exequendas mouentur, & in officio continentur: ita etiam ex Chriſti Domini plenitudine in omnes, qui iuſtificantur, diuina virtus & gratia diffunditur, quæ nos ad omnia Chriſtianæ pietatis officia habiles reddit & ac commodatos. Eoque maior & illuſtrior erga nos Chriſti apparet beneficentia, qui non ſolum in aqua vitæ nos mundat ab omni inquinamẽto, ſed & cordis tribuit nouitatem, adeoque Spiritum ſanctum impertit, quem in nobis habitantem quoque relinquit, ſicut loqui diuina Scriptura conſueuit. Atque hoc confirmans Apoſtolus dixit. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti, quẽ effudit in nos abunde per Ieſum Chriſtum ſaluatorẽ noſtrum. Effudit autem tum ad remiſſionem peccatorum, tum ad copiam virtutum, vt cùm baptizamur, eximiis gratiæ muneribus aucti, non ſolum iuſti & filij Dei nominemur & ſimus, verùm etiam æternæ ſalutis hæredes inſtituamur: Atq; huc pertinet, quod ex Apoſtolo Paulo Patres omnes repetunt atque confirmant, charitatem in cordibus noſtris ſiue renatorum eſſe diffuſam, quæ verè iuſtos faciat, eamque non ſolum per legis præſcriptum doceri, ſed & per donum Spiritus dari atque conferri. Qua de re Auguſtinus ita teſtatur: Deus illuminationem iuſtificationemque noſtram intrinſecus operatur.] Et rurſus: Dat ſui ſpiritus occultiſſimam fidelibus gratiam, quam latenter infundit & paruulis.] Tum ſequenti capite: Legimus iuſtificari in Chriſto qui credunt in eum, propter occultam communicationem & inſpirationẽ gratiæ ſpiritualis, qua quiſquis hæret Domino, vnus ſpiritus eſt.]

Galat. 1. 2. Cor. 13. Galat. 2. 1 Tim. 2. Rom. 12. Coloſſ. 2. Ioan. 1. 1. Cor. 7. Ezech. 36. Tit. 3. Rom. 5. Li. 1. de peccat. mer. & remiſſ. ca. 9. Cap. 10.

Nouatores errant in formali cauſa iuſtificationis.

Errant igitur Scripturas non intelligẽtes, & ſuas opiniones nimium amantes, qui cum Centuriatoribus putant, formalem iuſtificationis cauſam eſſe iuſtitiam imputatiuam & gratuitam, quæ ſola fide credentibus in Chriſtũ donetur, ſeu peccatorum remiſſionem ſolam, quæ credẽtibus propter Chriſtum applicetur. Rectè autem & orthodoxè ſentiunt, qui tum Scripturarum, tum Patrum authoritate commoti, formalẽ iuſtificationis cauſam faciunt iuſtitiam Dei, non qua ipſe iuſtus eſt, ſed qua nos iuſtos facit, qua videlicet ab eo donati, renouamur ſpiritu mẽtis noſtræ, & nõ modò reputamur, ſed verè iuſti nominamur & ſumus, iuſtitiã in nobis recipientes, vnuſquiſq; ſuam ſecundum menſuram, quã Spiritus ſanctus partitur ſingulis, prout vult, & ſecundum propriam cuiuſque diſpoſitionẽ & cooperationem. Neque ſolum ita docet Concilium Tridentinũ, ſed & iuſtũ Anathema in eos omnes pronunciat, qui docẽt homines iuſtificari vel ſola imputatione iuſtitiæ Chriſti, vel ſola peccatorũ remiſſione, excluſa gratia & charitate, quę in cordibus eorũ per Spiritum ſanctũ diffunditur, atq; illis inhæret. Cur enim non damnẽtur cum ſuo peſtilenti dogmate, qui in ſacrum Baptiſmum, eiuſq; vim admirabilẽ ſunt palã iniurioſi, dum Chriſtianũ pectus illo Spiritus ſancti maximo pignore ſpoliant, quo renati diuine ſignãtur, vt vera ſint tẽpla Dei inhabitantis, qui quoniã ſanctus & iuſtus eſt, ſanctos etiam ac iuſtos eos facit. Qui prætereà cum hunc ſuum tuentur errorẽ, doctrinam deprauãt Apoſtolicam, in qua diſertè traditur, per Chriſti obedientiã iuſtos conſtitui multos, & vbi abundauit delictum, etiam gratiã ſuperabundaſſe: primumq; & terreſtrem Adam nõ plus nobis incommodaſſe & ademiſſe, quã ſecundus & cæleſtis Adam ille Chriſtus profuerit atque reſtituerit. Demum hęc iſtorum ſententia, vt alia incõmoda plurima grauiſſimaq; prætermittã, ampliſſimum Chriſti beneficiũ, & ſacroſanctæ paſſionis mortiſque illius virtutem obſcurat & extenuat vehementer. Negatur enim apertè, per Chriſtũ eiuſque gratiam nos verè iuſtificari, verè ſanctificari, verè ablui, & filios Dei effici: affirmatur verò, peccatũ in renatis manere, ſed credentibus tantum nõ imputari: tollitur etiã inhærẽs iuſtitia, & duntaxat imputatiua ſubſtituitur & retinetur. Vbi verò Scriptura proponit? quis docuit orthodoxus? quando probauit vnquam Eccleſia, Chriſti iuſtitiam ad iuſtitiã nobis reputari, ac ſi noſtra foret propria, nec vllam aliam inhærẽtem nobis reliquam eſſe? Quæ docendi loquendique forma de iuſtitia imputatiua, vel incboata, cui haud leues alij errores connectuntur, noſtris quidem maioribus inaudita fuit, & ab ætatis noſtræ Sectariis primũ eſt introducta, planeque ad prophanas illas vocum nouitates pertinet, quas Paulus iubet deuitari, quaſque ſinceritas orthodoxa reſpuit, dãnat, execratur. Illud verò quod Scriptura docet, libenter agnoſcunt Catholici omnes, reuerenterque accipiunt, beatũ eſſe cui non imputauit Dominus peccatum, & propter Chriſtũ nobis Deum noſtra delicta non reputare.

Aug. de ſpiri. & lit. ca. 9. 11. & 27. Et contra. 2. epiſt. Pelag. cap. 7. Greg. lib. 14. moral. c. 5. Seſſ. 7. cap. 7. & can. 11.

Rectè damnari illorum errorem qui iuſtificari hominem volũt imputatiue tantum, vel ſola peccatorũ remiſſione.

2. Cor. 1. 1. Cor. 3. & 6. Rom. 5.

Virtutẽ paſſionis Chriſti a nouatoribus obſcurari.

Nouum commentum eſt de iuſtitia imputatiua.

2 Tim. 2. Pſal. 31. Rom. 4. 2. Cor. 5.

Atque hæc omnia nobis eò dicuntur, vt iſtorũ & detegatur error, & vanitas profligetur, qui imputatiua iuſtitia confiſi, nec in ſe, nec in aliis, quos etiam Scriptura iuſtos & ſanctos celebrat, verũ & proprium iuſtitiæ donum agnoſcunt: qui præterea ſe alioſque omnes iuſtos eo vno ſtatuunt, certoque credi volunt, quod Chriſti iuſtitiam fide apprehẽdant, etſi nihil interim iuſtitiæ & ſanctitatis interioris habeant, vel adipiſci conentur.

Vbi nobis prætereunda non eſt ſentẽtia: Qvi credit in filiũ Dei, habet vitam æternam. Et ſimile dictũ apud eũdem extat Euangeliſtã: Vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternã. Vtrumque verbũ, vt putant, ad Ioãnis noſtri conciones pertinet, & ſingularem fidei virtutẽ oſtendit, dum credẽti ſalutẽ promittit æternã. Mirũ autem, quantoperè hic ſibi placeant nouatores, qui magno ſupercilio nobis vtrũq; dictũ obiicere, & ad ſua impura dogmata cõfirmãda torquere cõſueuerũt. *Imprudenter igitur agũt*, inquit Pellicanus, *qui filiũ negligentes vel relinquentes, alios ſibi ſaluatores perquirũt, proſtituũt tutelares, in tenebris ambulãt: Chriſti præconia relinquẽtes ſanctorũ laudibus occupãtur, & interceſſionibus falſo ſe iuuari credũt, cõtra verbũ Dei & rationem*

Ioan. 3.

De verbis, Qui credit in filium habet vitam æternã, ſententia nouatorum.

In 3. c. Ioan.

A *nem rectam. Quiſquis fiduciam ſuam ponit in filio, iam habet filium: quiſquis habet filium, habet vitam æternam.*

Confutatio Pellicanę interpretationis.

Imò verò impudenter agit Pellicanus, qui genuinũ huius loci ſenſum relinquens vel negligens, ad calumniãdum excurrit, & alienam prorſus tractationẽ admiſcet. Nullus profectò Catholicus adeò deſipit, vt ſaluatorẽ vllum aut perquirat, aut agnoſcat, præter Ieſum Chriſtum Dominum noſtrũ, in quo ſaluos fieri omnes oportet, & qui ſolus eſt Ieſus, hoc eſt, ſaluator, quoniam vt angelus dixit: Ipſe ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.

Act.4.
Matth.1.

Sãctorum verò cultus, & quæ illis tribuitur inuocatio, ſi ritè & Catholicè fiat, haudquaquam prohibet, ſed adiuuat potius, vt vtriuſque militãtis ac triũphantis Eccleſiæ caput Chriſtus à nobis legitimè honoretur, quum in diuino illo cultu lectiſſi-

Sanctorum cultu Chriſti cultum probe hi magis quã minui.

B mos eius amicos nobis adiungimus, horumque fida interceſſione & amica ſocietate noſtras preces cõmunimus, Chriſto gratiores reddere conamur. Quod quum facimus, noſtram in Chriſtum fidem teſtamur, qui per ſe largiri poſſit, quod per Sanctos ipſius nobiliora membra precamur, noſque acceptos eſſe ſperamus, ipſius quidem Chriſti meritis & gratiæ in primis innitentes. Quanquam in eo fallitur etiam ac fallit Pellicanus, quod, vti ſolent noui Doctores, fidem hoc loco ac fiduciã inſcite miſceat.

In 11. cap. ad Romano.
In diſputat. de excluſiua ſola, art. 9. & 20.

Petrus verò Martyr ex præſenti loco colligit, à fide tantum pendere iuſtificationem: ſicut & alibi monet Philippus, ſimpliciter idem ſignificare: Fide iuſtificamur, & ſola fide iuſtificamur quia neceſſe ſit doceri, quòd ſola fide iuſti pronũ-

C ciemur. Tam audacter, tam temere iſti quod Scriptura nuſquam expreſſit, imò verò cõtra Scripturam contrarium apertè teſtantem, de ſola fide iuſtificante audent pronunciare.

Non ſola fide iuſtificamur, ſi iuxta Scripturã iudicandum eſt.

Nam Iacobi Apoſtolica epiſtola ex profeſſo id conuincit atq; concludit: Videtis igitur quòd ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantum: Tum rurſus: Vis autem ſcire ô homo inanis, quòd fides ſine operibus mortua eſt?

Iacob.2.

Eunomiſmus error.

Quàm ſunt igitur inanes iſti, qui ſurſum deorſum voluunt omnia, tantum vt non modo ſuum, ſed etiam Eunomianum dogma tueantur: ſola nimirum fide apprehendi, comparari atq; conſeruari iuſtitiam, ſola fide impium iuſtificari, & ſalutem à Chriſto promeritam ac promiſſam obtineri.

Aug. hæreſi. 54. ad Quod vult Deum.
a Hom. 33. in Ioan.

D Quòd ſi Brentio [a] credimus: *Omnia merita politicorum & moralium operum hoc dicto abrogantur, & omnes hic exæquantur homines in vita æterna conſequẽda.* Quid autem hoc eſt aliud, quàm peregrina prorſus inducere, & Euangelica verba ſtudio quodam obſcurare atque peruertere?

Interpretationes alienę hoc prędicti.

præſertim cùm neque fides bonorũ operum merita tollat, ſed quatenus Dei promiſsionibus nititur, confirmet potius atq; ſtabiliat: nec vlla hîc fiat mentio de beatorum in æternis cæleſtibuſque præmiis æqualitate, quã nos alibi ſatis refutauimus.

In 3. c. Ioan.

Denique Marloratus ne omnino nihil dicat, hoc modo nugatur: *Qui nec quibuſuis Patribus credit, nec Romano Pontifici, ſententię iſti non eſt obnoxius, modo credat filio Dei.* Quaſi verò vtrumque credenti non competat, vt & filio Dei fidem habeat, & eundem non ſolùm in Apoſtolis, ſed etiam in ſuis Vicariis & Patribus electis organis loquẽtem audiat, illorumque authoritati propter Dei præceptum legitime pareat. Fruſtráne Paulus præcepit: Obedite præpoſitis veſtris? Fruſtráne ſuo, & illorum nomine teſtatur: Pro Chri-

2. Cor. 13.
Matt. 10.
Rom. 13.
Heb. 13
2. Cor. 5.
2. Cor. 2.
Luc. 10.

A ſto legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos? Ac rurſus apertè pronunciat, ſe in perſona Chriſti donare peccata. Quin Chriſtus ipſe de præpoſitis Eccleſiæ dixit: Qui vos audit, me audit, qui vos ſpernit, me ſpernit.

Chryſoſtomus negat ſolam fidem ad ſalutem eſſe ſatis.

SED Miſſas facio has aliaſque ſimiles nouatorum interpretationes, quas riſu potius quàm recitatione dignas intelligunt ſapientes. Ego verò non video, quid aduerſus iſtos fortius, & pro Catholicis commodius dici poſsit, quàm quod Chryſoſtomus hunc locum tractans pronunciauit. Aſſeribam eius verba, quibus ille nos quodammodo reſpondendi labore leuauit. Nunquid ergo ſatis eſt ad vitam ęternam (ſic enim loquitur) in filium credere? minimè. Non enim omnis, qui dicit mihi,

Hom. 30. in Ioan.

B Domine Domine, intrabit in regnum cælorum. Et peccatum in Spiritum vel ſolum eſt ſatis, quod in gehennam detrudat. Et quid de Patre loquor? nam ſi in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum rectè credideris, non autem rectè vixeris, nulla tibi ad ſalutem vtilitas. Cùm ergo dicit: Ipſa eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum: nolimus hoc nobis ad ſalutem ſatis arbitrari. Opus namque nobis eſt & vitæ & morum puritate pollere.] Et paulò poſt: Dicimus ſatis non eſſe ſolam fidem ad ſalutem, quod quæ de vita ſæpè in Euangeliis dicuntur oſtendunt.] Chryſoſtomum ſequitur Theophylactus, qui negat in filium credere vitam immundam agẽtes. Nam vt Euthymius quoque docet: In filium credunt, qui non ſolum eius

Matt. 7.
Ioan. 17.
In 3. c. Ioan.
Ibidem

Credere in Filium quid Theophi. & Auguſtinus. Quę fides exigatur & ſaluet

C doctrinam amplectuntur atque profitentur, ſed etiam illius voluntati obtemperant, eiuſque præcepta ſeruant. Igitur in Dei filium ait, eos nõ credere, qui, vt Paulus inquit, confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Tùm Auguſtinus perſpicuè dixit: Hoc eſt credere in Chriſtum, diligere Chriſtum. Qui ſic credunt, tanquam lapides ſunt viui, de quibus templum Dei ædificatum eſt, & tanquam ligna imputribilia, quibus arca illa compacta eſt, quæ in diluuio mergi non potuit.] Sed & alibi: Quid eſt credere in eum? credendo amare, credendo diligere, & credendo in eum ire, & eius membris incorporari. Ipſa eſt fides, quam de nobis exigit Deus, non qualiſcunque fides, ſed fides quæ per dilectionem operatur.]

Tit. 1.
In Pſ. 130.
1. Pet. 2.
Geneſ. 8

Ioannis corrumpi ſententiam, velut ſolam fidem is exigat.

Tract. 29. in Ioannem.
Galat. 5.

D ERRANT igitur vehementer nouatores, qui propoſitam Ioannis noſtri ſententiam ſic explicant, velut nihil ille aliud præter fidem exigat, & eam quidem fidem intelligat, de qua ipſi contra veterum doctrinam abſurdè philoſophantur. Errorum verò quos hîc plurimos maximoſq; commiſcent, fons & principium illud eſt, quod fidei nomine, ſicut mox oſtendemus, abutantur, neque propriam Scripturæ phraſin obſeruent, qua fieri ſæpè ſolet, vt quod multarum virtutum commune eſt, vni tribuatur, ſed ſine alterius excluſione.

Scriptura vni virtuti tribuit quod etiam pluribus debetur.

Scripturæ vox eſt, exempli gratia. Quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit. Et illa: Spe ſalui facti ſumus. Et alia: Qui perſeuerauerit vſque in finẽ, hic ſaluus erit. Sed & illa: Si confitearis in ore tuo Dominũ Ieſum, & in corde tuo credideris, quòd Deus illũ ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris. En tibi humanæ ſalutis effectũ variis modis accipi, & nõ ſolũ ex fide, ſed etiã è ſpe & inuocatione perſeuerantiaq; noſtra pẽdere, licet aliquãdo Scriptura de vna duntaxat virtute faciat mentionem,

quæ more ſuo, quod vno in loco prætermittit, alibi pluribus explicat, apertiuſque tradit. Neque tamen inficiamur ſic aliquando Patres docere, ſola fide hominem iuſtificari, quos interim ſecundum ſanam & conſtantem Eccleſiæ doctrinam intelligi par eſt, quando illi ſe & ſua ſcripta omnia nullius magis quàm Eccleſiæ iudicio ſubiecerunt. Verè ſola fides iuſtificat & ſaluat, id eſt, non alia quàm Chriſtiana atque Catholica, non autem illa, quam ab Eccleſia ſeparati ſeiunctique homines profitentur. Nihil enim fidei aut Euangelij titulus illis patrocinatur, qui vt Iudæ verbis vtar, ſegregant ſemetipſos, animales, ſpiritum non habentes. Sola item fides Euangelica iuſtificat, id eſt, ſine operibus, quæ fiunt vel à Iudæis per legem Moſaycam, vel à Philoſophis per naturam ſine gratia. Rurſum iuſtificat ſola fides ſine bonis operibus, id eſt, ſine meritis operum, quæ nulla ſunt impiis ante iuſtificationem. Adhæc ſola fides iuſtificat, id eſt, abſque Sacramenti ſuſceptione, quando tempus & neceſſitas ad Sacramentum accedere prohibet. Auguſtinus vt Paulum de fide iuſtificante docentem nobis interpretetur, perquàm eruditè dixit: Ex fide ideo dicit iuſtificari hominem, non ex operibus, quia ipſa prima datur, ex qua impetrantur cætera, quæ propriè opera nuncupantur, in quibus iuſtè viuitur.] Verùm ea mens Patrum nunquam fuit, vt cùm fidem ſolam iuſtificare ſcriberent, intelligerent impium iuſtificari, Chriſtianam conſeruari iuſtitiam, & vitam comparari, æternam huiuſmodi fide tantum, qua Deo promittenti credimus, vel Chriſti meritis fidimus. Statuebant illi aliam fidem cõmunem Catholicam, fidem ſpecialẽ mediatoris & propiciatoris: ſed ex vtraque, fide nimitum Catholica & vniuerſali, & ſimul ex ſpe veniæ, quam fides propitiationis generat, opera ipſa prodeuntia exigebant. Quod ſi aliquando fidem ſolã prædicant, nunquam hoc illis venit in mentem, vt aliqua ex parte vel reiicerent, vel excluderent, aut etiam non neceſſaria putarent opera, quæ credentibus à Deo vel ab Eccleſia præcipiuntur. Sciebãt enim vtiq; quàm ſanctè, quàm vtiliter, quàm neceſſario Apoſtoli tradidiſſent, regeneratos ad opera bona in Chriſto creari, vt in illis ambulent, ſuámque vocationem & electionem per illa certam faciant, & iiſdem fidem ſuam conſumment, ſanctificationemque in timore Dei perficiant. Legerant etiam haud dubie Chriſtum de cælu venientẽ apparuiſſe mortalibus, vt hi omnem impietatem & ſecularia deſideria abnegantes, ſimul ſobriè, iuſtè ac piè in hoc ſeculo viuerent, vtque ab omni iniquitate redemti, bona opera indefeſſo ſtudio conſectarentur. Tribuit interim Paulus fidei iuſtificationem, tribuimus & nos: negat ille quenquã operibus legis iuſtificari, negamus & nos: ſed ſecundũ Pauli ſpiritum & Eccleſiæ interpretationem. Etenim homo per fidem iuſtificatur gratis, id eſt, nullis ſuorum operũ præcedentibus meritis, alioquin gratia iam non eſſet gratia, quandoquidem ideo datur, non quia opera fecimus, ſed vt ea facere valeamus, id eſt, non quia legẽ impleuimus, ſed vt legẽ implere poſſimus,] quemadmodum fidiſſimus ille Pauli interpres Auguſtinus [a] explicat. Præclarè igitur dixit Ignatius: [b] Principium vitæ eſt fides, finis verò eius dilectio: ambo verù ſimul iunctæ, & in vnitate factæ, hominem Dei perficiunt.] Ignatio pulchrè conſonat Origenes: Puto, inquit, quod prima ſalutis initia & ipſa fundamenta fides eſt, profectus verò & augmenta ædificij ſpes: perfectio autem & culmen totius operis charitas.] Quã Origenis doctrinam ſecutus planè videtur Maximus, cùm in hunc modum ſcribit: ἡ πίστις γὰρ βάσις ἐστὶ τῶν μετ' αὐτὴν, ἐλπίδος λέγω καὶ ἀγάπης, βεβαίως τὸ ἀληθὲς ὑφιστῶσα. ἡ δὲ ἐλπὶς τῶν ἄκρων ἐστὶν ἰσχὺς, ἀγάπης λέγω καὶ πίστεως, ἡ δὲ ἀγάπη τούτων ἐστὶ συμπλήρωσις. Hoc eſt: Fides fundamentum eſt eorum, quæ ipſam conſequuntur, ſpei dico & charitatis, ſolide ſuſtentans veritatem. Spes verò vtriuſque extremi, charitatis ſcilicet & fidei robur eſt: charitas verò harum eſt conſummatio.]

Quo ſenſu Patres aliquãdo ſola fide hominem dixerint iuſtificari.

Iude. 6.

Roman. 3. De prædeſtinat. ſanctor. cap. 7.

Sola fides Patribus incognita, quemadmodum ea intelligunt nouatores.

Rom. 6. 8. & 12. Epheſ. 2. 1. Pet 2. Iacob. 2. 2. Corint. 7. Ad Tit. 2.

Quomodo Catholici in docenda fide cum Paulo conueniant.

Quid ſit Paulo gratis iuſtificari.

Rom. 3.

a De ſpiritu. & lit. ca. 10.
b Epiſt. ad Philippenſes.

Iuſtificationem hominis tribus rebus abſolui.

In ca. 4. epiſt. ad Roman.

Cent. 1. cap. Theolog.

B Cæterum aduerſarij noſtri ſæpè multumque in eo peccant, quòd Scripturæ de fide loca cõfundant, & quæ de iuſtificandis dicta ſunt, ad iuſtificatos indiſcrete transferant, idemque iudiciũ de operibus legis & fidei ſiue charitatis interponant. Diligenter quidem illi Paulum de fide concionantem obſeruant, ſed intelligunt male, perpetua fiduciæ, neſcio qua, vana & ſuperba præſumtione impediti. Parum verò eundem Paulum obſeruant, vbi de charitate, quæ legis perfectio eſt, deque operibus cum fide coniungendis docet, & mandatorũ Dei obſeruationem, quæ valeat apud Deum, inculcat: nec ſincere fidem illam victricem ac triumphatricẽ inculcant, per quam Sancti operati ſunt iuſtitiam, & adepti repromiſſiones, Apoſtolo teſte. Ad hæc quantumuis multa & ſpecioſa de fide iactent, ne in ipſo quidem fidei nomine ſibi conſtant, ſed adeò ſunt lubrici, verſatiles ac varij, nihil vt certi tradere videantur. Etenim aliquãdo fidem rem adeò facilem omnibus & parabilem obuiamque faciunt, vt quiſquis Chriſtum profitetur, ſecundum eos fidem habeat. *Fides enim*, vt inquit Lutherus, *nihil aliud eſt, quàm quod Deus dicit aut promittit, credere.* Contra verò ſic fidem nonnunquã attollunt, & quaſi remotiſſime poſitam adituque difficillimam fingunt, vt ſi Brentio credimus, credentes pauciſſimi reperiantur. Hinc Marloratus: *Soli electi credunt Euangelio, & ſoli apprehendunt vitam æternam.* In qua opinione verſatur & VVolfgãgus Muſculus, qui fidem duntaxat electis aſſignat. Caluinus verò fidem illam irridet, quæ etiamſi ſecundum præſentem iuſtitiæ ſtatum de gratia Dei iudicium ſumere præſumat, manere tamen vult in ſuſpenſo finalis perſeuerantiæ notitiam. *Egregia vero*, inquit, *ſalutis fiducia nobis relinquitur, ſi ad præſens momentum nos eſſe in gratia coniectura morali æſtimamus, quid in craſtinum ſit futurum neſcimus.* Plerique porro negant in peccatoribus fidem ineſſe: quaſi verò quoties per mortale peccatum amittitur gratia, toties fidem amitti neceſſe ſit, quod nouum & inauditum iſtorum dogma eſt. Vnde cum fide ſpẽ, charitatem & opera bona ſæpè coniungunt, eamque coniunctionem etſi in ſe nunquam reperiant, tamen inſeparabilem eſſe ſomniant. Alibi verò fidem à Charitate disiungunt, nihil ad iuſtitiam & ſalutem amplius exigentes, quàm vt verbo Dei credant homines, & confidant ſe gratiam Dei & iuſtitiam eſſe adeptos, certoque ſtatuant, ſe porro Dei gloriam conſecuturos.

De ſingulari nouatorum impoſtura in tradenda fidei doctrina.

Hebr. 11.

In Ioan. homil. 53. & 57.

In 3. cap. Ioann.

In Locis commun ca. de fide. li. 3. inſtitut. c. 2.

Qvin iſtorum fide promtius quid expeditius eſſe queat, ſi rectè Culmannus Lutherum ſecutus affirmat;

affirmat: *Nihil ſaluat niſi fides in Chriſtum, nihil cõdemnat niſi infidelitas?* Lutherus autem libenter ſuos ita docet: *Vnum neceſſarium eſt, nimirum fides & verbum. Nihil enim coram Deo operibus ſubſiſtere poteſt, Chriſtianæ vitę ratio in nullo opere conſiſtit.* Et rurſus: *Ego nullum opus quamlibet magnificum agnoſcam, quam illud Mariæ* (Magdalenæ) *opus hoc eſt, fidem, vt verbo credatur.* Et paulo poſt: *Diligentiſſime igitur hoc notate, ad vitam æternam conſequendam vnam tantum rem neceſſariam eſſe, videlicet verbum Dei & fidem.* Vnum, inquit, ſuper terram eſt neceſſarium, mere nuda ſeu ſola fides. A qua Lutheri ſententia nouatores, alij fere non diſcedunt, qui vnum illud neceſſarium pro auditu fideque ſermonis Chriſti ſolent interpretari. Loſſius in hunc modum docet: *Vnum eſt neceſſarium ad conſequendam veram ſalutem, videlicet audire verbum Dei, & diſcere doctrinam religionis.* O viã minime anguſtam, ô viam latam, ſpacioſam & placidam, quam errones iſti nobis demonſtrant. Bullingerus eandem tuetur opinionem, ſic explicans illud ἑνός ἐστι χρεία id eſt, vno eſt opus, auſcultationem nimirum verbi & fidem requiri. Nec aliter quidem Brentius vnum hoc neceſſarium, quã ad auditum verbi Dei retulit. His conſonant miniſtri Lubecenſes, qui tam craſſe pronunciant: *Vnũ eſt neceſſarium ad ſalutem, Luc. 10. ſola fides in Chriſto, audire & credere Euangelio Chriſti, hoc illud vnum eſt neceſſarium, de quo loquitur Chriſtus. Vnum opponit multis, ac quidem omnibus operibus.* Sic iſti nouæ falſæque fidei doctores hoc loco conſpirant, vt ſolius fidei iuſtificantis idolum, quocunque tandem poſſunt modo cõfirment, præclara Euãgelij hiſtoria prorſus abutentes. Magdalenam Martha ſoror accuſauerat, ac Chriſtum ſibi velut patronum delegerat: ita ſperans fore, vt ſoror ad rei familiaris curam ex otio ſummo reuocaretur. Vbi Chriſtus in ſuo reſponſo ſe fidum Magdalenæ defenſorem declarauit, ſatiſque monſtrauit, quod ſancto illius otio delectaretur, minuſque probaret ſullicitum nimis & anxium hoſpitæ Marthæ animum, quæ tractandis hoſpitibus & curanda re domeſtica immodicè diſtineretur. Docet interim varias eſſe vocationes nec omnia virtutum officia omnibus conuenire, & bono quidem operi melius aliud pręferendum: illa verò quæ meliora ſtabiliora, magiſque perpetua ſunt, rectius eligi, quàm quæ minus ad ſalutem conferunt, & ad huius vitæ functiones temporarias propriè ſpectant, aſſumi atque geri. Vnum inquit eſſe neceſſarium, vt primum omnium ſcilicet, ſi veram vitam & ſalutem quærimus, non corpori & corporalibus rebus etiam cum virtute vacemus, ſed vt animum ſanctæque vitæ officia ritè & trãquille curemus, iiſque ad vitam proficiamus æternam. Opponit igitur variis honeſtæ vitę operibus quibus Martha ſe totam dediderat, vnius Magdalenæ otium ſanctiſſimum, quæ humanarũ rerum adeò fuit oblita, vt ne ſorori quidem expoſtulanti reſponderet, ſeque excuſaret, diuinæ autẽ contemplationis ſtudio & incenſo Chriſti amori penitus incũberet. Hæc igitur vna omnium maximè neceſſaria optimaque pars eſt, quæ nec homini verè pio poteſt auferri, nec modo iniriũ, ſed & guſtũ quendã habet æternæ felicitatis. Iſtã omnibus optabilem vnitatẽ, aut potius intimã cũ Chriſto vnionem præcedit fides, & conciliat charitas, quæ Magdalenæ pectus diuino amore incenſum

In Locis communibus.

Sermo. de aſſump. B. virginis.

Vnum eſt neceſſariũ, quomodo interpretentur nouatores.

In 10. cap. Luc. Matth. 7.

In Luc. homil. 96. & in ho. Domini 17. poſt Trinit.

In ſcripto ad Illyricum & Gallum.

Verus ſenſus hiſtorię de Martha & Magdalena. *Luc. 10.*

Quomodo vnum ſit homini neceſſarium.

Vna charitas homini vel maximè neceſſaria.

A mirabiliter occuparat, charitas inquam corrumpi neſcia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia, finis cæleſtium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, palma victorum, quam fides concipit, ad quã ſpes currit, & cui profectus omnis ſeruit, & ex qua quicquid eſt boni operis viuit.] Vt Proſper appoſitiſſime dixit. Qui verò fidem hic ſolam ſtatuunt, vtique ſorori Magdalenæ & Marthæ iniuriam videntur inferre, ac ambas de fide ſuſpectas perperam reddere, cùm illæ non ſolum iam crederent, ſed & Dominum impenſe diligerent, ac Euangelium ſuis facultatibus aliiſque fortaſſe officiis fideliter promouerent. Verùm liquido perſpicit lector, quò iſti demum tendant, qui ſola nos fide iubent eſſe contentos, quantumque vulgi augeant licentiam. Aëtianorum nempè dogma con-

B firmant, de quibus hoc ſcripſit Epiphanius, quòd peccata credentium excuſarent, hancque rationẽ adferrent, Deum præter fidem ab ipſis prædicatam nihil requirere. Quod ſi plura quæ ad ſuperiorem de Magdalena & Martha locũ ſpectant fortè deſiderentur, ea nos libro ſequenti, quum eadem hiſtoria vindicanda erit, in medium adducemus.

Depravant & illum clariſſimum Scripturæ locum: Intrate per anguſtam portam, ſiue vt in Luca legimus: Contendite intrare per anguſtam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt: idque reſpondit Dominus interroganti: Domine an pauci ſunt qui ſaluantur? An hęc verba non ſatis produnt, rem valde operoſam ac homini etiam credenti difficilem eſſe, ſalutem in Chriſto conſequi, ideoque omni excuſſo torpore,

C & ſingulari adhibita contentione huc ſingulis incumbendum, vt viam ſibi anguſtam deligãt ad felicitatem æternam cum paucis illis electis comparandam? Atque hinc Petrus dixiſſe videtur: Si iuſtus quidem via ſaluabitur, impius & peccator vbi parebunt? Theophylactus ita docet: Quemadmodum corpulentum vel ſarcinis onuſtum per anguſtam portam ingredi nequit: ita neque delicatus neque diues per latam tales vadunt.] Baſilius ad hunc modum: Oportet eum, qui per arctam & anguſtam viam ingredi ad vitam propoſuit, ſeruare ſeipſum ab omni digreſſione ac præuaricatione mandatorum Domini, implentem id quod ſcriptũ eſt: Ne declines ad dexteram, vel ad ſiniſtram.] Et euidérius adhuc Cyprianus: Propter verba labiorum Dei religioſus quiſque vias duras ingreditur,

D & iugulator voluptatum ſtantem ex aduerſo hoſtẽ aggreditur. Arcta via eſt caſtitas, trames ſtrictus humilitas: ieiunio affligi, & carnem in ſeruitutem redigere, ſcopuloſæ ſunt ſemitæ, ſed ad patriam ſuperiorem non niſi per meatus difficiles armati milites reuertuntur.] At impudens eſt Sarcerius, qui per anguſtam portam intrare idem ait eſſe, quod Euangelium ſuſcipere. Vbi quis manifeſtam non videat impoſturam, ſimulque iſtorum hominum ſtultitiam non rideat? qui cùm nouum hoc Euangelium ſuſceperint, tales ſe nobis oſtentare velle videntur, quod viam etiam arctam teneant, & per anguſtam portam vel ſoli, vel maxime contendãt ad felicitatem. Væ nobis & Eccleſiæ, ſi meliores ad beatitudinem duces non reperiamus, quàm iſtos nouæ doctrinæ ſectatores, qui nihil ſanè anguſti & ſeueri ſuſtinent, ſed latum, planum, blandum & placitum iter tota vita terunt, aliiſque common-

Lib. 3. de vita contemp. cap. 18.

In Anacephal.

Matth. 7. Luc. 13.

De anguſta porta & arcta via ſalutis.

Matth. 20. 1. Petr. 4.

In cap. 7. Matth.

In quæſt. compendio explicat. q. 241.

Prouer. 4.

Sermo. de ſtella & Magis.

Arctam eſſe viam ſalutis.

In cap. 7. Matth.

ſtrár, ac propterea tot populorum examina ſecum trahunt. Surdis interim auribus vulgus hominum præterit, quod per Prophetam admonet Deus: Popule meus, qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt, & viam greſſuum tuorum diſſipant. Nota eſt & illa Chriſti ſentétia: Quid vocatis me Domine Domine, & non facitis quę dico? Quo vno velut ariete ſatis dirutũ & euerſum videri poteſt, quicquid iſti de ſola fide ſolent afferre, parum interim aut nihil ſolliciti de præceptis Dominicis obſeruandis, & de præſtanda obedientia, quàm & renatis impoſſibilem eſſe fingunt. Hic iterum accedit depraoator Sarcerius, & falſum hoc intrudit ſcholion: *Non facitis ea quæ dico, id eſt, non creditis illis corde, quæ dico. Requirit Chriſtus cor credulum & conſentiens. Nota verbum, facere, poni pro credere.* O præclarum notatorem, qui perſpicua Chriſti verba tam tetris notis inuoluit, ac ſenſum illis repugnantem inducit, vt lector ſcilicet ab operibus bonis ad fidem ſolam abducatur. Quę huius hominis eſt peruerſitas? qui certè non ignorat, cor non modò credulum & conſentiens, ſed & morigerum & obediens à Chriſto requiri, vt nempè verbum auditum fideque conceptum bonis operibus commẽdetur, ac homo credens velut arbor bona, niſi velit exſcindi & comburi, fructum multum adferat in patientia. Rurſus abutitur illa Chriſti ſententia: Diſcedite à me omnes operarij iniquitatis, atque illam more ſuo ad fidem detorquent, quòd Chriſtus hoc dicto neget iuſtitiariis operum gratiam. Sed enim non hoc loco de iuſtitiariis quos vocat Sarcerius, ſuamque iuſtitiam iactantibus, ſed ſolum de malè agentibus, uſque omnibus diſſeritur, quos regno conſortioque ſuo Chriſtus indignos eſſe iudicabit, quantumuis illi credant, ac licet veram fidei doctrinam aliquando miraculis comprobarint. Etenim à Chriſto iudice reiicientur nó modò qui mala fecerunt, ſed & qui bona fide dicturi venient. Domine Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus: Quare ſicà Chryſoſtomo ſcriptum eſt: Non modò ille qui habet fidem conuerſatione neglecta, regnum non poterit introire cælorum, ſed & ille qui in fide multa etiam ſplenduit claritate ſignorũ, nec tamen in vita aliquid boni operis exercuit, à cæleſtibus ſimiliter ianuis repelletur.] Neq; rectius quod in monte docuit Chriſtus: Beati pauperes ſpiritu, interpretatur Loſſius, cùm & illud de credentibus ſiue fidem habentibus explicet. Sic nouum rurſus monſtrum pariunt, quod noſtri Patres ignorauerunt, & à Chriſti mente prorſus alienum eſt. Is poſtulat à diſcipulis & Euangelij ſui auditoribus, vt ſi benè beateque viuere cupiant, poſt fidem acceptam ſpiritu ſe pauperes præbeant, hoc eſt, qui non alia cauſa, niſi propter doctrinam Domini, ſint pauperes, vt [a] Baſilius, vel qui contemnant ſecularia, & omnem mundi cupiditatem abiiciant, vt [b] Ambroſius, quiue humiles & timentes Deum inſtantem ſpiritum non habeant, vt [c] Auguſtinus interpretatur. Sed enim quis omnino pius ob inſignem iſtorum improbitatem non ſtomachetur, & inſanas tot locorum Euágelij deprauationes non penitus auerſetur? cùm hoc ſibi propoſitum habere videantur, vt non quid Chriſtus dicat, ſed quid Lutherus ſentiat, id verò mundus

Eſai. 3. Luca. 6.

Deprauatio loci: Quid vocatis me domine domine.

Matth. 3. 7. 13. Luc. 11. Matth. 7.

Deprauatio loci: diſcedite à me omnes operarij iniquitatis.

Matth. 7.

In eundem locum.

Deprauatio loci: Beati pauperes ſpiritu. Matth. 5.

a In regul. monach. cap. 65. b In cap. 6. Luca. c In Pſal. 93.

A pro Euangelio habeat atque profiteatur. Nullus orthodoxorum aut docuit vnquam, aut exiſtimauit, tam multa, tam diuerſa, tam ardua virtutũ officia quæ diximus, vno fidei nomine contineri, & ab aliis quã à credentibus exigi. Quantumuis autẽ credant homines, & de Chriſto eiuſque doctrina præclarè ſentiant, ac ei maximè fidant, tamen hîc ne ſiſtant, ad maiorem aſſurgere iuſtitiam iubẽtur, vt iam fide iuſtificati, & Dei ſpiritu acti, quæcunq; Chriſtus mandauit obſeruent, magiſtri veſtigiis continenter inſiſtant, regno cælorum vim ſanctam inferant, per viam anguſtã contendant ad immortalitatem, ſeipſos quotidie abnegẽt, & quæ Dominus de beatitudinibus docuit, reipſa pręſtare conẽtur. Quid multis? Verbum hoc Domini manet in æternum: Qui facit voluntatem Patris mei qui in B cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum.

Vbi nobis Brentius non eſt prætereundus, inſignis ille quidem fidei iactator, ſed prauus interpres diuini neceſſariique præcepti, quod Chriſtus omnium ætatum credentibus propoſuit in hunc modum: Tollite iugum meum ſuper vos, & è veſtigio ſequitur: Diſcate à me, quia mitis ſum & humilis corde. Nunc mihi Brentium audi: *Tollere iugũ Chriſti, inquit, eſt credere in Chriſtum, quod propter ipſum habeamus remiſſionem peccatorum, placatum patrem & vitã æternam. Non ſolum autem dicit: Tollite iugum meũ ſuper vos, ſed addit etiam. Et diſcite à me quod mitis ſum & humilis corde. Hoc loco non proponit Chriſtus exemplũ imitationi, ſed proponit doctrinam fidei.* Nec minus hallucinatur Philippus, cùm ex iugo, doctrinæ confeſſionẽ extruit. Equidẽ propemodũ exhorreſco, cũ iſtã C nouatorũ non dico incogitantiã, ſed impudentem malinã & malitioſam impudentiã in ſanctiſſimis Chriſti verbis corrũpendis cogito atque perpẽdo. Quid enim æque coactum, & à Chriſti mente Patrumq; interpretatione magis alienum poteſt adduci? Hilarius apertè teſtatur, quòd pręcipiat Chriſtus, vt iugum eius tollamus, hoc eſt, vt mandatorum eius præcepta ſuſcipiamus, eumq; ſacramẽto crucis adeamus.] Eodem modo [a] Euthymius iugũ exponit, quo præcepta Euangelica ſignificentur, quoniã accedentibus ad ea in iugi modũ ſuperponantur. Sic etiam [b] Ambroſius, [c] Chryſoſtomus, [d] Hieronymus, [e] Gregorius hunc locũ explicant: de fide autẽ hîc & in ſequenti ſententia nemo ne per ſomnium quidem cogitauit. [f] Auguſtinus etſi de D charitate hoc dictũ accipiat, tamẽ fatetur hic Domini iugum, & ſarcinã ab illis ferri, qui piè viuunt in Chriſto, & propterea perſecutionẽ patiũtur: iugũ autem hoc illis eſſe ſuaue & onus leue, quãdoquidem laborãtibus adſit Spiritus ſanctus, & præſentia quæ aſpera videtur mitiget, omniaq; grauia illis releuet conſolatione ſpirituali, & ſpe futuræ mercedis. Nihil verò miror, ab hoc vero Chriſti iugo iſtos & intelligẽdo aberrare, & moribus abhorrere, qui non obſcurè præ ſe ferunt, iugũ Chriſti ipſis nõ modo durum atq; graue, ſed etiã prorſus importabile, & ad implendum impoſſibile videri. Quid verò ineptius atq; indignius, quã quòd alteram, eamq; pulcherrimam Chriſti ſententiam deprauat porro Brentius, neq; fert ad imitandam Chriſti Domini humilitatẽ & manſuetudinẽ maximũ incitamentum & calcar nobis illud extare: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde: Igitur contra verborũ vim & proprietatẽ, contra ſancto-

Matth. 28. 16. 11. 7. Luca. 9. Matth. 7.

Quid ſit Brentio: Tollite iugũ meũ ſuper vos. Matth. 11.

Hom. 94. in Lucam.

In 11 cap. Matth. 3.

Can. 11. in Matth.

a In 11. cap. Matth. b Lib. de Iſaac & anima c. 8. c Hom. 39. in Matth. d Lib. 2. aduerſus Pelagianos. e Lib. 20. moralium. ca. 16. f Serm. 9. de verbis Domini.

Quomodo deprauetur, dictum Chriſti: diſcite à me &c.

Matth. 11.

tra ſanctorum Patrũ intellectionem, contra communẽ omnium explicationem affirmat, hæc verba nunquã ſatis laudata, omnibuſq; ſemper neceſſaria, nõ ad exẽplum & mores, ſed ad doctrinã fidei pertinere. Quin fatetur etiam Caluinus, hoc dicto eos argui, qui ad carnis indulgentiam Chriſti conuertunt gratiam, eoſq; moneri, vt Dei gratia erecti, ſimul iugũ ſuſcipiant, ac liberi ſecundum ſpiritum, conſtringant carnis ſuæ laſciuiam. Præterea docet, nos ad imitationem Chriſti hoc loco formari: ſic enim libenter & placidè collum quemque iugo Chriſti ſubmiſſurum, vbi manſuetudinem & humilitatem indutus, Chriſto ſe conformauerit.

In harmonia Euang.

Fides aliquãdo cum charitate, aliquãdo ſine illa & operibus accipi ſolet à nouatoribus.

De ſola fide non docere promiſerunt nouatores dogma de ſola fide non ędificat, ſed deſtruit, & ſuos defenſores arguit.

In Comitiis Auguſtanis.

I A M verò ſi fidem non adeò laxè, ſed contractè velint accipi, vt à charitate non dirimatur, ſed & cætera omnia, quæ credentem facere oportet, includat, cur tantoperè pro fide ſola cõtendunt, maximaſque tragœdias mouent, præſertim cùm neutiquam ignorent, ac res ipſa nimiũ doceat, hoc loquendi genere non modo pios maiorem in modũ offendi, ſed & vulgi animos ad laxanda frena cupiditatibus, & ad omne virtutis ſtudium eneruandũ impelli? Omitto factam hac de re tranſactionem publicè, in qua moniti proteſtãtes Catholicis promiſerunt, ſe ab hoc nouo & periculoſo dicẽdi docendiq; more in poſterum abſtinere velle. Nec dicam, quantoperè ſibi ſuæque cauſæ obſint, cùm ſolam fidem iuſtificantem pergunt vrgere, quandoquidem inde conſequi neceſſe eſt, vt homines perpetuo dubij, & de acceptæ fidei dono tantum non deſperantes maneant. Nã quotuſquiſque obſecro, fidem ſibi vendicare, aut de illa Deo lætus gratias agere, & propter illã tranquillo animo eſſe poteſt, ſi verè docetur, illos fide carere, qui bona non præſtãt opera, & ex fide bona cætera neceſſario ſequi, indiuiduamque eius ſociam charitatem atque iuſtitiam eſſe, vt nulla ſit, ſicut volunt, fides Euangelica, quæ velut arbor bona, fructus bonos nõ proferat & oſtendat. Sic iſti certè gladium ad ſe iugulandos præbent, mundus vt totus & videat & iudicet, nouos Euangelicos fide carere, ac tantum non inter infideles numerari poſſe, quando fidem, cui fructus bonorum operum veræque pietatis adhærent, adeò nõ exhibent, vt illa ſe plurimum deſtitutos oſtendant, vltroque fateantur. Qui neq; iuſti quidem eſſe poſſunt, ſi vt fatentur, in omni opere bono peccant, & ſicut Brentius affirmat, etiam bonis operibus contra primum Dei præceptũ delinquunt, ſemperque manent iniuſti. Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? vt Paulus pronunciauit.

Hom. 3. in Lucam.
2. Cor. 6.

S E D enim quoniam aduerſarij cum ſua fide, fideique iuſtitia tãtas nobis turbas & perpetuas diſputationes excitant, in quibus eandem ferè cantilenam in morem cuculi occinunt, nõ grauabimur aliquid in medium adferre, quod vt arbitramur, ad peſtilentem iſtorum tum cauendam, tum profligandam de fide doctrinam ſcire & obſeruare ſit operæ precium. Summa verò & caput tractationis in excutienda fidei definitione verſabitur, quam ita nunc illi ſolent tradere, vt multorum errorum in ea velut fons & ſcaturigo ineſſe videatur. Vt igitur à Luthero rem ordiar:[a] *Fides eſt, inquit, certa, altiſſimeque animo inſidens, diuinæ bonitatis & gratiæ per verbum Dei cognitæ atque manifeſtæ fiducia.* Caluino[b] hæc placet definitio. *Fides eſt diuinæ erga nos beneuolentiæ firma certaque cognitio, quæ gratuitę in Chriſto promiſſionis veritate fundata, per Spiritum ſanctum & reuelatur mentibus noſtris, & cordibus obſignatur.*[c] Philippus in hunc modum: *Fides eſt fiducia miſericordiæ propter Chriſtum promiſſæ. Eſt enim fides quæ certò ſtatuit de voluntate Dei, Deo nos curæ eſſe, Deum nobis ignoſcere.* Brentius[d] ita docet: *Vt credere ſit firmam fiduciam in IeſuChriſto iuxta Euangelij prædicationem collocare, videlicet vt certo & indubitate confidamus, nos habere peccatorum remiſſionem propter mortem Chriſti, & adoptatos eſſe in filios Dei ac hæredes æternæ vitæ propter reſurrectionem Chriſti, adeoque nos habere propter Chriſtum ius cæleſtis regni.* Ac alibi[e] ſuccinctius: *Credere*, inquit, *eſt certam & firmam fiduciam habere in Chriſtum.* Culmanni ſunt hæ definitiones: [f] *Fides eſt ingens fiducia cordis noſtri erga Chriſtum, qua credimus ipſum eſſe Saluatorem & auxiliatorem. Fides eſt firma & certa fiducia, quod propter Chriſtum accipis remiſſionem & vitam æternam.* Sarcerius autem[g] hoc pacto: *Veram fidem habent qui certam fiduciam habent in promiſſionibus de Chriſto, quæ iuſtificat omnes coram Deo imputatiue ſine operibus aut meritis.* His demũ accedunt VVigandus & Centuriatores,[h] qui fidem definiunt, vt ſit *fiducia innitens promiſſionibus gratiæ propter Chriſtum.*

Quomodo fides a nouatoribus definiatur.

Summa ſequentis tractationis.

a In Dominica. ... *a quadrageſ.*
b Lib. 3. inſtit. cap. 2.
c In diſputat. de excluſione ſola.
d In explicat. Catechiſmi.
e Hom. 98. in Luc.
f In locis communibus.
g De confeſſio vera Eccleſia tit. 14.
h In corpore doct. de iuſtific. par. 1.
Cent. 1. lib. 2. cap. 4. pag. 213.

Q V Æ omnia ſi quis accurate perpendat, facilè iudicabit, credo, hos nouæ doctrinæ magiſtros in fide definienda verbis quidẽ diſcrepare, reipſa verò conuenire, ſimulque in tetros & communes errores incidere, vt verę fidei peruerſores potius, quã ſinceros definitores ſeſe præbeant & oſtendant. Primum enim vix leuiter eam fidem attingũt, quã Chriſtus Dominus vniuerſo mũdo per Apoſtolos voluit prædicari, & ad quã recipiendã omnes vbique gentiũ homines, niſi ſe vellẽt ire perditũ, obligauit. Definiunt enim fidem ab ea quidem actione, quæ vel nullo modo in homine alioquin fideli ineſt, vel ſi ineſt, ad naturam tamen fidei Catholicæ & Chriſtianæ, quæ definienda erat, nequaquã pertinet. Deinde vitio non caret, quòd non ſolum à communi ſcriptorum ſententia & loquentium conſuetudine diſcedunt, cùm hãc nouam & inauditam fidei rationem inducunt, verum etiam peſtifera miſcent hîc dogmata: hominem nimirum ſola fide iuſtificari, & eum qui fidem habet, de ſua ſalute certum eſſe oportere: eam verò certitudinẽ non ſolum ad tempus, ſed etiam in æternitatẽ durare. Quem poſtremum errorẽ vt Bucerus & Caluinus confirment (in multis enim reliquis diſſentiunt) fidem in eo eſſe poſſe negant, qui ad tempus tantum credit. Quaſi donum fidei nunquã à Domino, quicquã abſq; dono finalis, vt vocant, perſeuerãtiæ tribuatur. Quid autẽ hoc aliud, quã ſtolidæ mentis phantaſma eſt, quod non modò cũ diuina Scriptura, quæ in fide ſtantibus, ne cadant, timere & cauere præcipit, ſed etiam cum quotidiana pugnat experientia, quæ tot nobis temporales oſtendit. Sic enim Chriſtus eos vocat, qui ad tempus cum Galatis credunt, & in tempore tentationis à fide diſcedunt.

Quibus de cauſis fides a nouatoribus male definiatur.

Matth. 28.
Marc. 16.

Quam certitudinem fidei doceant nouatores.

1 Cor. 10.
Roman. 11.
Matth. 13.
Lucæ. 8.
Gal. 1. & 3.

N E C mediocris iſtorum lapſus eſt, quod in ſuis definitionibus circa fidem illam verſentur, quam neque Catholici agnoſcunt, nec hæretici oſtendunt, ſed nec illi quidem, quibus fidem Scriptura tribuit, præ ſe ferunt. Vt enim de Catholicis primum dicam, habent illi hoc ſibi planè perſuaſum, ſolideque probant, ſine diuina & peculiari qua-

Talis fides à nouatoribus definitur, qualis nuſquam reperitur.

De certitudine fidei conſtare piis poteſt per reuelationem.

dam reuelatione hominem certa fide, cui falſum ſubeſſe non poſſit, ſecum ſtatuere non debere, quòd iuſtorum ac prędeſtinatorum numero comprehendatur. Sunt quidem è Catholicis ſanè pij, qui Dei mandata pro viribus obſeruare conãtur: ſunt viri verè ſpirituales, qui præter Deũ & quod propter Deum amandum eſt nihil amant, quibus viuere tantum Chriſtus eſt, qui prouident Deũ in cõſpectu ſuo ſemper, & ſollicitè ambulant cũ Domino Deo ſuo, vt pluribus Bernardus explicat. Hi non rarò ſuas cõſcientias in placida quiete collocatas habẽt, & paternum erga ſe diuinæ bonitatis experiuntur affectum: quicquid autem interioris pacis, libertatis ac ſecuritatis obtinẽt, id nullo modo ad certitudinẽ fidei, doctorum omniũ iudicio eſt referẽdum. Diuina quidem illi promiſſione nitentes, in ſpem omnino firmam & certam veniunt, fore nimirum aliquando, vt iuſtitiæ coronam per opera ſua in Deo facta conſequantur, & ſupernæ vocationis brauium, agone iuſtitiæ ritè confecto, certò ſibi promittunt & fidẽter expectãt. Alia verò fidei certitudo eſt, quã Catholici omnes in his, quæ credenda ſunt, maximam habent, quæq; omnem illis dubitationem ex animo tollit, nihil vt ea certitudine in his rebus, quæ vel experientia, vel ſenſu vllo percipiũtur, illis ipſis eſſe certius queat. Et ſpei quidem certitudo, non ex fide tantum, quæ circa ſymboli articulos maximè verſatur, ſed etiã ex illis pendet cõditionibus, quas diuinæ promiſſiones paſſim in Dei verbo habẽt annexas. De qua certitudine cõparanda nemo rectius docuerit, quã per ſuos Apoſtolos Spiritus ſanctus, qui bonorum operum exercitationem, charitatem non fictã, cõſcientiæ bonæ teſtimonium, & mandatorum Dei obſeruationem hic maximè poſtulat. Vndè ſic Petrus credentes omnes hortatur: Satagite, vt per bona opera certam veſtram vocationem & electionẽ faciatis. Tum Ioannes nõ ſolum charitatem nobis paſſim inculcat, verum etiam de vera fiducia, ſpeiue certitudine ſic admonet. Chariſſimi, ſi cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius cuſtodimus, & ea quæ ſunt placita coram eo facimus. Cùm igitur Catholici eiuſcemodi cõditiones, quæ cum diuinis promiſſionibus coniunguntur, ſibi arrogare nõ auſint, ſcriptumque ſciant: Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? certa & indubitata fide citra reuelationem ſtatuere non poſſunt, ſe nũc Dei amicos & iuſtos eſſe, aut quod ex gratia & iuſtitia nequeant excidere. Quod verò ad neceſſariæ fidei & orthodoxæ religionis certitudinẽ ſpectat, eã ipſam nulla ex parte vacillantẽ, vt quæ reuelato Dei verbo nitatur, integrè profitentur. Mõſtremus autem exemplo, vt fiat planius, quomodo de vtraque tum fidei, tũ ſpei certitudine Catholici ſentiant. Iob fide plenus ſimulque ſpe longanimis, confidit prorſus ad futurũ ſibi Deũ, quãtumuis in ſuis afflictionibus vitam amitteret, atq; idcircò teſtatur: Etiamſi me occiderit, in eum ſperabo. Idem certò credit & ſtatuit, ſe poſt mortẽ aliquando rediuiuum fore, vt hinc ſeipſum conſolando dixerit: Scio quod redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum. Atq; ita quidẽ res ſe ſe habet apud Catholicos, qui aliam ſpei, aliã fidei certitudinem ſtatuunt, & propter illã quidẽ de bonitate Dei immenſa diffidunt nunquam, ſed præclarè cõfidunt: ob hanc verò in nullo fidei articulo aliqua ex parte vacillant. Hinc illa confeſſio verè docti ſimul & pij Idiotæ, certò quidẽ ſibi cõſtare, quod fide ſit præditus, per quã credat: ſed nec ſibi, nec alij certitudinẽ ineſſe de viua & formata charitate ad vitæ finem obtinenda. Hic enim hominẽ ſpeciali quadam reuelatione indigere; alioquin ſigna duntaxat & coniecturas probabiles de virtute ac integritate hominis poſſe conſtitui.

Epiſt. 117. & ſerm. 2. in octaua Paſchæ.

Alia fidei quàm ſpei certitudo eſt.

Spei certitudo non ſine cõditionibus obtinetur.

2. Pet. 1.

1. Ioan. 3.

Hierem. 17.

Iob in fide & ſpe certus quomodo.

Iob. 13.

Iob. 19.

Catholici quomodo aliter de fide, aliter de ſpe certi ſint.

Tract. de morte cap. 11.

Certitudo fidei apud nouatores non reperitur, ſed magna potius dubitatio de vera iuſtitia & ſalute.

IAM verò quòd ad Sectarios & horũ præcipuos quoſque doctores attinet, quãcunq; illi tandẽ fidẽ profiteantur ac iactent, rarò certè vel nunquam id aſſequuntur, vt quod de iuſtitia & ſalute ſua certò atque infallibiliter ſtatuẽdum prædicant, in ſeipſis experiantur: quin potius circa multos & graues fidei articulos, ex quorum certa & indubitata fide ſalus animæ, hominiſque iuſtitia in primis pẽdet, dubitationes & fluctuationes animique tentationes tum maximas, tũ frequentiſſimas perſentiunt. Quare fatetur Caluinus, vbi de ſuis loquitur fidelibus, eos in recognoſcenda erga ſe Dei gratia non modò inquietudine tentari, ſed grauiſſimis etiam terroribus quatefieri, quin etiam perpetuũ illis eſſe certamen cum ſua ipſorum diffidentia. Affirmat & Brẽtius, difficillimum eſſe, vt homines ſe habere certam fiduciam in Chriſtum agnoſcant. Quòd ſi nouatorum fides tantis tentationibus perturbatur, vt ea ſemper ſit cum dubitatione & diffidentia quadam coniuncta, ſicut in ſeipſis agnoſcunt: ſi notitia certæ in Chriſtum fiduciæ ſummã habet difficultatem annexam, quæ conſtans obſecro, quæ ſolida conſolatio, imò verò quæ de iuſtitia & ſalute ſecuritas & certitudo in ipſis poſſit ineſſe? quicquid tandem de ſua fide vel ſcribant, vel definiant, vel exigant? An non orbi patet, quas quantaſq; inter ſe foueant in doctrina diſſentiones, nõ dico de rebus minutis aut leuibus, ſed de grauiſſimis ac neceſſariis fidei noſtræ capitibus, dum alij quidem aliter ſentiunt de hominis iuſtificatione, de ſacroſancta Euchariſtia, de vbiquitate corporis Chriſti, de Canone Scripturarum, de numero effectuq; Sacramẽtorum, de Eccleſiæ authoritate? In his enim aliiſque pluribus rebus, de quibus Chriſtianũ dubitare ſit nefas, vt illi totius Eccleſiæ conſenſionẽ ac fidem deſerunt, ſic etiam inter ſe ipſi variis modis diſſecti, pugnantes tuentur ſententias, ſeq; mutuò tanquã hæreticos dãnant. In vno certè fidei articulo Thomas olim hærebat, & quoniã de Chriſti reſurrectione dubitabat, ſic arguitur, vt etiã pro infideli à Chriſto iudicetur, haud dubiè nullam in Chriſti regno partẽ habiturus, niſi fidei correxiſſet errorem. Quid verò de hiſce hominibus cenſeas? quam illis in Dei regno partem aſſignes? quámue iuſtitiæ laudem tribuas, ſalutiſque & certitudinis ſpẽ habere credas, qui tot falſarũ opinionũ fluctibus interclusi, & contrariis velut ventorum tẽpeſtatibus circumacti, anchoras figere nuſquam poſſunt, vt in fide ſtabiles immobileſque conſiſtant, quando quid ipſi demùm ſuiq; magiſtri credant, frequẽter incerti ſint? Quid igitur niſi ſeipſos turpiſſimè miſerrimeque fallunt, qui ſumma quæque & certiſſima ſibi pollicentur, & in illa neſcio qua fide ſiue perfidia, in illiſq; moribus, & diuinæ gratiæ, & Chriſtianæ iuſtitiæ, & ſalutis perpetuæ certitudinẽ ſibi audaciſſimè vendicant? Quid hoc demùm eſt

In Antidoto.

Hom. 98. in Lucam.

Cùm apud nouatores nulla ſit vnitas fidei, nulla iuſtitiæ & ſalutis certitudo reperiri poteſt.

Ioan. 20.

Conditio Catholicorũ potior quàm nouatorũ ad veram fidelis animi conſolationem & tranquillitatẽ conciliandã.

mùm eſt aliud, niſi quod ſolius eſt Dei proprium, id ſibi in iudicando ſumere, & velut cœcis oculis nota Scripturæ exempla præterire, quibuſque admonemur, ex gratia Dei cöplures excidere, miſereque perire, ſicuti Saul, Iudã, Nicolaũ, & eos omnes, qui vt Chriſtus loquitur, ſunt temporales, nec radices habent, verbũque auditũ non cuſtodiunt? Quanto demum rectius & felicius cũ Catholicis agitur, qui certò & indubitato ſciunt, quã fidei rationem, doctrinã & normam ſibi proponant, ſemperque ſequi debeant: quique non ſine magna voluptate in matris Eccleſiæ fide & authoritate penitus conquieſcunt. Nec enim ignorant, quam verè dixerit Leo Magnus, niſi vna ſit fides, verã & integram fidem eſſe non poſſe, in qua nec augeri ab vllo quicquã, nec minui queat, & idcircò ſcripſiſſe Apoſtolũ: Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptiſma. Huic vnitati incõcuſsis mẽtibus inhærent Catholici, in hac præceptis Domini deſeruiendũ eſſe ſciũt, ſine hac fide impoſsibile putãt placere Deo, ex hac demum fide iuſtum viuere cum eodẽ ipſo Leone confitẽtur. Cæteri verò, quibus hic portus, hoc aſylum & perfugium, ſiue vt Paulus loquitur, columna & firmamentũ veritatis Eccleſia non cõtigit, de fide quidẽ diſputare, ſuaſq; de verbo Dei ſentẽtias ſubinde mutare poſſunt, nihil verò in religione firmi cõſtituere ac perpetuo retinere poſſunt. Etenim qui vnitatis, ac perinde veritatis cathedram deſeruerũt, poſtquam nouæ fidei ac falſæ doctrinæ vino velut ebrij facti ſunt, peculiari quodam ſpiritu vertiginis ferè agitãtur. Eo fit, vt quãcunque fidem ſiue ſectariam opinionem arripiãt, non ſecus ac monetam ſubinde commutent. Quo deinde lõgius de fide diſceptant, & ſibi plus ſumũt ſupercilij, eo maiorem veræ fidei iacturam faciũt, & grauioribus peſtilentium errorum fluctibus interclusi miſere circumaguntur, indeque non ſine præpotentis Dei dextera poſſunt emergere. Nec ſanè mirum diſcipulis accidere, quod magiſtri noui toties experiuntur, vt ſuas de fide ſententias ac opiniones varient ſæpè, neque modò contra veterem Eccleſiam eiuſque Doctores excipiant, verùm etiam diſcordibus inter ſe animis ac vocibus tumultuentur. Hoc enim ad Babylonicam iſtorum confuſionem pertinet, vt inuicem ſe non intelligant, imò & ſe mutuò hæreſeos damnent in tanta linguarũ fidei, doctrinæq; diſſonantia & varietate.

Math. 13. Luca. 8.

Serm. 4. de natiuitate Domini. Epheſ. 4. Heb. 11. Abac. 2.

Quàm miſerè agatur cum nouæ fidei Sectatoribus. *1. Tim. 3.*

PROINDE quam iſti definiunt fidem, & nunquam reipſa ſentiunt, ſi verum fateri velint, non fides Euangelica, ſed potius præſumptio vana dicẽda eſt. Et quæ in illis fides ineſſe poſſit, qui tot varijs diſſonantis doctrinæ partibus opinionibuſque diſtracti, vno & eodem Chriſti Spiritu, & neceſſario vnitatis Sacramento deſtituuntur? Hinc iſti nõ habent quod profiteantur Euangelium niſi ſecundum Lutherum, alij ſecundum Zuinglium, quidam ſecundum Schuencfeldium. At verò præclarè Barlaam apud Damaſcenum: Non eſt, inquit, aliud Euangelium, alia fides præter illam, quæ ab Apoſtolis fuit prædicata, & per ſanctos Patres in diuerſis Synodis extitit confirmata, & Eccleſiæ Catholicæ tradita.] Nũc ad illos porrò veniamus, quibus diuina Scriptura fidem tribuit, quorum tamen fides in horum definitionibus locum nullum habet. ¦Noti ſunt ſanè primi Chriſtiani, quorum aliquot milia Petrus Apoſtolus, cùm primum Hieroſolymis cõcinnaretur, Chriſto lucrifecit. Agnouerunt illi & receperunt fidem, neque multò poſt præclarum & multiplex fidei ſuæ ſpecimen ediderunt, vt in illis credentibus nomen Ieſu plurimum glorificaretur. Quis verò arbitretur, in hos competere ſuperiores fidei definitiones? quę ſi veræ ſunt, impromiſcuè omnes illi, qui tunc crediderunt, de iuſtitia & ſalute ſua certo ſtatuerunt, vt ab illa nunquam excidere poſſent. Hoc ſibi perſuaſerunt ſcilicet Ananias, Sapphyra, Simon Magus, Nicolaus Diaconus, horumque ſimiles alij non optimi, quos probabile eſt Petri concionibus interfuiſſe. Eiuſcemodi verò vt ſibi maximè hanc certitudinem promiſiſſent, falſum haud dubiè credidiſſent, atque vt falſum crederent, ſi his authoribus aſſentiamur, quodam modo cogerentur. Eã verò Eccleſiæ primæ conſtitutionem nobis tradit Lucas, quòd in ea homines corde compuncti fuerint, quòd crediderint, Baptiſmum acceperint, in doctrina Apoſtolorum & frequenti vſu Euchariſtiæ ſumendæ orationibuſque perſeuerauerint, quod prætereà nõ vulgari timore affecti fuerint, cum infelices coniuges Ananias & Sapphyra ob peccatum occultum Apoſtolica ſeueritate caſtigarentur. At nuſquam Lucas prodidit, aliquid apud illos fideles de fide vel dictum vel factum eſſe, quod ad præſentem iuſtitiæ & ſalutis certitudinem ſpectet: imò verò non ſolum Ananiæ, ſed etiam Simonis Magi & ſimilium exempla nos admonent, aperteque probant, etiam credentem & baptizatum è Chriſti gratia excidere, & à vera iuſtitia omnique ſalute prorſus alienari poſſe, quicquid is demum ſibi de gratia Dei, meritiſq; Chriſti polliceatur. Sed in hiſtoria Euangelica conſiſtamus, in qua Chriſtus fidem à multis poſtulat, vt nimirum credant ipſum, quod alius nemo faceret, in curatione morborum & miraculorum perpetratione ex diuina ſua virtute poſſe præſtare. Quocirca cùm duobus cœcis lumen eſſet redditurus, ex illis hoc primum percunctabatur: Creditis quia hoc poſſum facere vobis? fidem vtique præſentem non de ſua beneuolentia, ſed de potentia poſtulans. Cùm ergo illi reſpondiſſent, Vtique Domine: tetigit eorum oculos & dixit: Secundum fidem veſtram fiat vobis. Alibi Dominus ſacræ manus attactu, leproſum curat, cum ille ſupplex ita dixiſſet: Domine ſi vis, poteſ me mundare, nimirum hoc ipſo ſatis indicãs, quod de Chriſti potentia crederet, de illius autem voluntate dubitaret ac incertus eſſet. Quis verò neget, veram in hoc leproſo fidem extitiſſe, quam adiuncta eius obedientia, felixque ſucceſſus miraculi reddidit illuſtriorem? Igitur Euangelicis exemplis inſcite abutuntur, qui Centurionis, Hæmorrhoiſſæ, ac ſimilium fidem nobis obiectant, velut illi de peccatis condonatis certo ſtatuerint, ac non potius de Chriſti beneficio & omnipotentia, deque ſanitate quam optabant, futura præclarè ſperarint. Nam & quidam fide propria, multoque magis fidei certitudine deſtituebantur, quibus tamen Chriſtus aliena fide contentus, diuinam opem ſuam legitur impertiuiſſe. Illuſtris planè, & à Chriſto ipſo prędicata fides erat Petri, Centurionis atque Cananeę: nihil verò adiectum videas de noua iſta certitudine, quam iſti ne ſint parum audaces, iubent ſine timore ſtatui, atque in corde ipſo ſentiri dè

Vnum Euangelium, & vna fides.

Act. 2. & 4.

Fidei certitudo non agnita & reperta fuit in primis fidelibus, ſicut iſti eam docent.

Actor. 2. 4. & 5.

De ſtatu eccleſiæ primitiuæ.

Actor. 5.

Qualem fidẽ Chriſtus in Euãgelio à curandis exigat. De fide duorũ cæcorum. *Math. 9.*

Math. 8. De fide leproſi *Luca 7.*

De fide Centurionis & Hęmorrhoiſſæ. *Math. 8. & 9.*

Chriſtus nõ ſẽper propriã, ſed & alienam fidem reſpicit. *Math. 9. 15. 17. 9.*

Math. 16. 8. 15.

Fides cũ nouitia certitudine in Euangelio non docetur.

facta cum Deo reconciliatione poſtulant. Breuiter, quam iſti definiunt fidem, eam Chriſtus à nullo vnquam exegit, nec indicarunt Euangeliſtæ, nec Patres agnouerunt. Imò verò vbi Chriſtus de filio prodigo pœnitente, & Publicano in templo precante diſſeruit, hanc nouitiam fidem ab illis procul abfuiſſe, liquido ſatis apparet.

Lucæ 15. & 18.

Male confunduntur voces fidei & fiduciæ, quas etiam Scriptura diſtinguit.

PRÆTER hæc omnia in adductis definitionibus comprobari à nemine poteſt, quod nouatores nomen fidei fiduciæque confundant, ac pro eodẽ prorſus velint haberi. Aliter ſanè Paulus docet, qui inter hæc duo diſtinguit, vbi ſic de Chriſto ſcribit: In quo habemus fiduciam & acceſſum in confidentia per fidem eius. Vbi rectè notat Hieronymus, fiduciæ principium & originem eſſe fidem in Chriſto. Tum alibi ſic loquitur idem Apoſtolus: Acquiret ſibi multam fiduciam in fide, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Nec modò Latinus interpres hanc fidei & fiduciæ differẽtiam obſeruauit, ſed & Paulus Græcè tradidit, à quo fides πίστις dicitur: fiducia verò ſiue confidentia, tum παῤῥησία tum πεποίθησις nuncupatur. Verum vt nouatores nihil nobis relinquant integrum, mirum, quantopere has voces fidei & fiduciæ, credendi & confidendi cõturbent, & in ſenſus peregrinos torqueãt.

Epheſ. 3. In eandem epiſt. 1. Tim. 3. 3.

Quomodo ſpes vel fiducia differat à fide. In Enchiri. cap. 8.

Quomodo autem à fide ſpes ſiue fiducia differat, quarum hæc ad voluntatem, illa ad intellectum eiuſque certitudinem ſpectat, Auguſtinus his verbis oſtendit: Quid ſperari poteſt, quod non creditur? Porrò etiam aliquid quod nõ ſperatur, credi poteſt: Quis namque fidelium pœnas non credit impiorum, nec ſperat tamen? Eſt itaque fides & malarum rerum & bonarum: quia & bona creduntur & mala. Eſt etiam fides & præteritarum rerũ, & præſentium, & futurarũ. Credimus enim (Chriſtum) mortuum, quod iam præteriit. Credimus ſedere ad dexteram Patris, quod nunc eſt. Credimus venturum ad iudicandum, quod futurum eſt. Item fides & ſuarum rerum eſt & alienarum. Nam & ſe quiſque credit aliquando eſſe cœpiſſe, nec fuiſſe vtique ſempiternum, & alia atque alia: nec ſolum de aliis hominibus multa, quæ ad religionem pertinent, verum etiam de Angelis credimus. Spes autem non niſi bonarum rerum eſt, nec niſi futurarum, & ad eum pertinentium, qui earum ſpem gerere perhibetur. Quæ cum ita ſint, propter has cauſas diſtinguenda erit fides à ſpe, ſicut vocabulo, ita & rationabili differentia.] Itaque licet fides in nõnullis Scripturæ locis pro fiducia commodè accipi queat, vbi tamen propriè loquendum eſt, vt in definitionibus maximè conuenit, & Paulus frequenter obſeruat, certè inter has duas virtutes, ſicut etiam inter vitia illis oppoſita, infidelitatem & deſperationẽ, ritè neceſſarioque diſtinguere oportebit, ſicut erudite monuit Auguſtinus.

Fidẽ a charitate ſeparari apud Paulum. 1. Tim. 1. 1. Timot. 2. Epheſ. 6. 2. Timot. 6. 1. Cor. 13. In Enchirid. ca. 2. & 3. & li. 3. retract. cap. 3 & de doct. Chriſt.

NEQVE ſolum fidem Paulus à fiducia, ſed etiã à bona conſcientia, ac ſæpius à charitate ſiue dilectione disiunxit, vt è ſequentibus eius verbis intelligi poteſt. Si permanſerit in fide & dilectione. Pax fratribus & charitas cum fide à Deo Patre noſtro. Sectare iuſtitiam, pietatem, fidem, charitatem. Clariſſimum verò illud eſt: Nunc manent, Fides, Spes, Charitas: tria hæc, quibus nimirum perfectus Dei cultus abſoluitur, & vera hominis ſapiẽtia continetur, omniſque prophetia militat, vt ait Auguſtinus. Eſt enim ordo quidam in hiſce virtutibus, vt fides quidem præcedat, primumque ſubiugeт animã Deo: naſcitur porro ex fide ſpes bona fidelium, & benè beateque viuẽdi præceptis obſeruatis confirmatur: accedit demum operoſa charitas, quæ quanto in quocunque fideli & ſperante maior eſt, tanto illum in quo eſt, meliorem reddit, vt ab eodem [a] Auguſtino traditũ accepimus. Atq; hæc ipſa tria reperiuntur à Paulo, cũ ad Timotheũ ſcribit: Finis præcepti charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, vt rurſus explicat [b] Auguſtinus. Hinc à [c] Chryſoſtomo illud quoque ſcriptum eſt: Fides quod verum eſt indicat: & ex ſincera fide charitas gignitur. Richardus Victorinus egregiè dixit: [d] Vbi nõ eſt fides, nõ poteſt eſſe ſpes: vbi non eſt ſpes, charitas eſſe non poteſt. Quis enim amet, de quo nihil boni ſperet? Per fidem igitur promouemur ad ſpem, & per ſpem proficimus ad charitatẽ.] Iam verò ne quiſquam dubitaret, fidem à charitate ſeparabilẽ eſſe, nihil à Paulo dici poterat expreſſius quã illud: Si habuero omnẽ fidẽ ita vt montes transferam, charitatẽ autem non habuero, nihil ſum. Fabulẽtur de fide miraculorũ, qui prophanis vocũ nouitatibus delectãtur: Pauli verba quæ diximus, obſcura non ſunt, & ſic à Patribus explicantur, vt ad perfectam, ſolidam & integram fidem, quæ ad montes etiã transferendos ſufficiat, omnino pertineant, quemadmodũ hunc locum [a] Origenes, [b] Baſilius, [c] Theophylactus & [d] Gennadius, interpretãtur. Talis illorum quoque fides eſt de quibus Chriſtus futurum affirmat, quod etiamſi electi non ſint, tamen in ſuo nomine prophetẽt, & dæmonia eiiciant, multaſque virtutes faciant. Atque vt maximè Paulus de miraculorum fide, vt vocant, iſthæc dixerit, tamẽ ea ſine fide Catholica, cui etiam excellentiam quandam adiungit, eſſe nõ poteſt, & ſecundum Paulũ à charitate aliquando ſeparatur, vt inſit quidem, ſed non proſit, cum fidem homini ſalutarẽ non faciat niſi charitas, vt admonet Auguſtinus. Quare Paulus charitatem fidei & ſpei anteponit, & ſuperioribus verbis: Nunc manent Fides, Spes & Charitas, tria hæc, ſtatim hoc adiicit: Maior autem horum eſt Charitas. Hanc omnium virtutum maximam & velut arcem Paulus facit, hanc excellentiorem viam, omniſque præcepti finem ſiue conſummationem, & vinculum perfectionis, ac legis plenitudinem dicit. nec aliã fidem, ex qua viuat iuſtus, & quæ valeat apud Deũ, agnoſcit, quàm quæ per dilectionẽ operatur. Hinc Abrahã credentium patrem nominat, qui cũ ex fide, & non ex operibus gratiam præcedentibus eſſet iuſtificatus, fidem eandẽ operibus in charitate vera factis conſummauit, Iacobo Apoſtolo teſte: Ex fide iuſtificatus eſt Abraham, inquit Auguſtinus, ſed ſi fidem opera non præceſſerunt, tamen ſecuta ſunt.] Et rurſus: Nemo iactet bona opera ſua ante fidem, nemo ſit piger in bonis operibus accepta fide.] De hac ipſa charitate præclarè idem Auguſtinus in hunc modum: Quicquid vis habe, hoc ſolum (de charitate autem loquitur) non habeas, nihil tibi prodeſt: alia ſi non habeas, hoc habe, & impleſti legem. Qui enim diligit alterum, legẽ impleuit, ait Apoſtolus, & plenitudo legis charitas.] Et rurſus: Sine charitate fides poteſt quidem eſſe, ſed non prodeſſe.] Eandem pulchrè vocat margaritam illam Euangelicam & pretioſam, quã qui inuenit prudẽs negotiator, ad emendã illã ſua

lib. 1. ca. 37. [a] De agone Chriſt. c. 32. & in enchirid. cap. 114. & 117. 1. Tim. 1. [b] Lib. 1. de doctrina Chriſt. c. 40. [c] In epiſt. ad Tim. 1. [d] In prologo lib. de Trinit.

1. Cor. 13. Fidem a charitate ſeparabilem eſſe.

[a] Tracta. 4 in Matth. [b] In regula de inſtitutu monach. c. 4. [c] In cap. 13 prioris ad Corinth. [d] In catena Græca. Matth. 7 De Trinit. lib. 15. cap. 18.

Charitas fidem & ſpem antecellit. 1. Cor. 12. 1. Tim. 1. Coloſſ. 3. Rom. 13. Rom. 1. Galat. 5. Rom. 4. Iacob. 2. In præfat. Pſal. 31. Tract. 5. in epiſt. Ioan.

Charitatis commẽdatio ingens. Rom. 13. Lib. 15. de Trinitate cap. 18. Tract. 5. in epiſt. Ioannis.

vendidit

Matth. 13. *De verbis Domini, ſerm. 25.* *Matth. 25.*

vendidit omnia. Vocat & oleum, quod ſapientes virgines in ſuis lampadibus ad ſponſum detulerũt.

De vera fidei definitione apud Paulum. *Hebr. 11.*

ATQVE vt ſeipſum Paulus de fide loquens explicet, nullus enim Apoſtolorum de fide pluribus diſſeruit, veram ac propriam eius naturam explanans, hãc definitionẽ aſsignat: Fides eſt ſperandarũ ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium. ſubſtantia, inquam, ſiue vt Græce ſignificantius dicitur, ὑπόστασις rerum, quæ ſperantur, nõ autem, vt ſcite Bernardus dixit inanium phantaſia coniecturarum, quibus hæretici delectantur, argumentũ verò ſeu demonſtratio (nam Græcis ἔλεγχος dicitur) vel ſicut Auguſtinus legit, conuictio rerũ quæ non videntur, nec poſſunt quidem videri. Quæ enim videntur vel apparent, fidem non habent, ſed agnitionẽ ex Gregorij ſententia. Et prudenter quidem Paulus hanc fidei definitionem illuſtrat, cum exempla ſubiungit, in quibus etiam fides à fiducia neceſſario ſeparatur. Fide, inquit, intelligimus aptata eſſe ſecula verbo Dei, vt ex inuiſibilibus viſibilia fierent. Hic enim fides pro fiducia nullo modo accipi poteſt, ſicut neque ad fiduciá ſpectat, quicquid de inferis aut dæmonibus fide percipimus. Addit Paulus & illud: Fide Noë reſponſo accepto de iis quæ adhuc non videbantur, metués aptauit arcam in ſalutem domus ſuæ. Vbi Noë tribuit fidem, hoc eſt, aſſenſionem, quam ille Deo minanti habuit, & ex qua metum concepit, per quam demùm hæres eſt iuſtitiæ inſtitutus.

De peccat. mer. & remiſſ. lib. 2. cap. 31. *Hom. 26. in Euangel.* *Paulus exẽplis illuſtrat fidei definitionem*

Quomodo Clemens & Baſilius fidem definiant. *Lib. 4. orthodo. fides ca. 11.* *Lo 2. Strom.* *Ser. de fidei confeſsione.*

Quam fidei definitionem ſequitur etiam Damaſcenus, & ante illum Clemens Alexandrinus, cum ita docet: Fides eſt voluntaria anticipatio, pietatis aſſenſio, rerum quæ ſperantur ſubſtantia, argumentum earum, quæ nõ videntur.] Rectè igitur etiam Baſilius: Fides eſt eorũ, quæ dicta ſunt aſſentiens approbatio ſine vlla hæſitatione, cum animi perſuaſione de eorum veritate, quæ Dei munere ſunt prædicata.] Rectè & illi, qui idẽ vocant certam notitiam & aſſenſum eorum, quæcunque nobis à Deo reuelantur, & per Scripturam Eccleſiámque proponuntur, ſiue demùm illę ſint promiſsiones, ſiue cõminationes, ſiue præcepta vel prohibitiones. Rectè illi prætereà, qui fidem tanquam principium faciunt, ex quo ſpes, fiducia, precatio & perſuaſio de beneuola & miſericordi erga nos Dei voluntate concipiatur: cum hæc omnia vt ex fide tanquam ex principio manant, ſic etiam per fidem fulciantur atque ſuſtenientur.

Epitheta fidei apud Patres. *a Serm. 38. de tempore.* *b De vita contemplat. lib. 3. cap. 21.* *c Serm. de fide, ſpe & charitate.* *d Catecheſ. 5. ad illum.* *e Homil. 2. de ſymbolo.* *f Li. 2. Stromat.* *Iacob. 1.*

Vnde [a] Auguſtinus fidem humanę ſalutis initium, [b] Proſper virtutum omnium fundamentum, [c] Chryſoſtomus originẽ iuſtitiæ, [d] Cyrillus Hieroſolymitanus oculum, qui omnem illuminat conſcientiam, & magnã lampadem ad viam inueniendam, [e] Euſebius verò Emiſſenus lumẽ animæ & oſtium vitæ, & ante hos omnes [f] Clemens Alexandrinus primam ad ſalutẽ inclinationem nuncupauit. A quo poſtremò citatur hoc antiquiſsimi Paſtoris elegans dictum: Præcedit quidem fides, timor autem ædificat, perficit autem dilectio.] Habeant verò ſibi nouatores, quam præter veterum omnium authoritatem appellare cœperunt, fidem hiſtoricam humanis potiùs narrationibus, quam diuinis oraculis congruentem.

Hiſtorica fides non rectè dicitur. *Fides diabolica non eſt fides ad homines pertinens.*

Valeat & diabolica fides, qua credunt dæmones & contremiſcunt, indigna prorſus hoc auguſto nomine, cum ſit fides coacta quædam & inuita, non libera & voluntaria perſuaſio, quæ ex pio voluntatis affectu proficiſcatur.

Fides mortua perperam a nouatoribus vſurpata. *Iacob. 2.*

Rurſus huc non pertinet fides mortua, qualem iſti quidem interpretantur, velut eo modo apud Iacobum mortua nominetur, quo dicere ſolemus hominem mortuum, quaſi veræ fidei naturam prorſus amiſerit. Nam ea fides, quæ in adulteris, aliíſque malè viuentibus & rectè tamen credentibus reperitur, idcircò mortua dicitur, non quia in illis eſſe deſinat, ſed quod effectu dilectionis omnino vacet, atque in homine niſi cum charitate coniuncta fuerit, viua minimè appareat. Falluntur ergo qui naturam fidei, aliam quidem in iuſto, aliam verò in fideli, ſed tamẽ iniuſto ſtatuunt: cum eadem plane fides eadémque certitudo credendorum in vtroque inueniatur.

2. Reg. 11. *Fidei donũ eſſe ... eiendum.* *Rom. 12.*

Etſi verò ſine iuſtitia fides in homine, ſicut in Dauide mœchante, poteſt reperiri, tamen ſingulare ſemper Dei donum eſt ad intellectum pertinens, quod vt mundi ſapientibus & hæreticis iuſtus Deus merito denegat, ſic ex gratia illis reuelat paruulis, qui iuxta regulam Apoſtolicam non plus ſapiunt, quàm oportet ſapere in Eccleſia Dei, quique ſimpliciter & conſtanter ea, quæ Deus reuelauit, & Eccleſia nobis credenda propoſuit amplectuntur.

Cur admitti non debeat fidei noua definitio.

EX QVIBVS omnibus iam facile ſit iudicare de veteri eáque vera, & noua ſeu falſa fide: & nouæ quidem fidei magiſtros bis ineptos videri, tùm quòd veram fidei definitionem aut non intelligãt, aut peruerſe tradant, tum quòd fruſtrà de fide iuſtificante doceant ſuos, quam diu ſinceræ fidei lumine deſtituti, à communi Eccleſiæ fide, ſine qua nemo iuſtificatur, ſe alienos oſtendunt. Veræ, Catholicæ & orthodoxæ fidei certa huc vſque fuit, eſt, eritque ſemper regula, quam primi eiuſdem fidei prædicatores, fundatores & principes Apoſtoli pulcherrime tradiderunt, ac ſequentes deinde Patres in ſuis ſymbolis & Synodis aliquantò planiorem & explicatiorem reddiderunt.

Vera Fides quamtumuis oppugnata nunquam expugnatur.

Hæc fides oppugnari poteſt, & atrociter ſane tum ab impiis, tùm ab hæreticis oppugnatur, expugnari verò nũquam poteſt, Chriſto illam vt nullo tempore deficiat, vtque ſemper victrix contra portas inferorum triumphet, mirabiliter conſeruante.

Fideles à qua fide dicti.

Ab hac demum fide fideles perpetuo dicti ſunt Catholici, qui hoc etiam nomine, pulchra velut teſſera, ab hæreticis & infidelibus omnium temporum ſecernuntur. Cæterùm quod ad ſupradictam iſtorum definitionem attinet, ſuis illam authoribus relinquemus: ſatis nobis fuerit lectorem admonuiſſe, eandem commentitiam, imaginariam, paucis abhinc annis inuectam, & Sectariis omnibus vſurpatam, quinetiam tetris erroribus inuolutam eſſe.

De ſola fide certo iuſtificante falſum dogma.

Nec probabunt iſti vnquã hoc ſuum dogma, quod Euangelij tamen loco plenis buccis crepãt, cuíque nimirum licere, imò & oportere, omnes ac ſingulos id ſecum ſtatuere certóque credere, propter Chriſtum ſe iam iuſtificatos, Deóque gratos eſſe, ac vitam habituros æternam. Hanc fidem, ſeu potius inanem de fide perſuaſionem nulla proponunt ſymbola, nullæ Synodi probant, nulli Patres iuxta iſtorum quidem ſenſum aſtruunt.

Noua fide & eius certitudine Iob caruit. *Iob. 9.*

Non habuit hanc fidem vere iuſtus ille Iob, qui adeò firmiter non credidit, certóque non ſtatuit de ſua iuſtificatione, vt plurimũ etiam ſe timere teſtetur. Etiamſi, inquit, habuero quippiam iuſtum, non reſpondebo, ſed meum iudicem deprecabor: & cum

inuocantem exaudierit me, non credo, quod audierit vocem meam. Etiamſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea. Et rurſum: Verebar omnia opera mea, ſciens quòd non parceres delinquenti. Sed neque Paulus hanc ſibi fidem arrogauit, qui ſe coram Deo iuſtificatum auſus non eſt pronunciare, & quadantenus timuit, ne reprobus inueniretur, ideóque corpus ſuum pœnis affecit, quantumuis malè ſibi non eſſet conſcius, ſed bonæ conſcientiæ teſtimonio lætaretur. Eſt ille quidem, ſi vllus alius, fidei maximus prædicator, ſed qui vanam fidei præſumptionem ac falſam credentium ſecuritatem omnino reiicit, cum timorem Domini tot modis inculcat, diſertéque monet, vt ſuam quiſque ſalutem cum timore & tremore operetur: vt prætereà ſeipſum quiſque iudicet, probet ac emundet: tempus enim aliquando fore, vt nos omnes ante Chriſti tribunal manifeſtari, & vnúquemque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum ſiue malum, referre oporteat. Scientes ergo, inquit, timorem Domini hominibus ſuademus. Ac ne vllũ dubitandi relinqueret locum, fiduciam diuinæ miſericordiæ propter Chriſtum eſſe fallacem, ſi reliqua non reſponderent, conditiones pleraſque cum fide coniungendas præſcripſit, atque ex illis veram Chriſtianorum iuſtitiam & electorum proprietates voluit æſtimari. Hæredes quidem Dei, inquit, cohæredes autem Chriſti, ſi tamen compatimur, vt & cõglorificemur. Si cõmortui ſumus, & conuiuemus: ſi ſuſtinebimus, & cõregnabimus. Si permanetis in fide fundati & ſtabiles, & immobiles. Si fiduciã & gloriam ſpei vſque in finem firmã retineamus. Si permanſeritis in bonitate. Si non ſecundum carnẽ vixeritis, ſed ſecũdùm ſpiritũ facta carnis mortificaueritis. Si tamẽ veſtiti, & non nudi inueniemur. Omitto id genus alia, quæ Paulus Chriſti Domini ſecutus exẽplum, præter fidẽ exigit, atque ad bene beatéque viuendũ præſtari vult, ne quis vana confidẽtia ſeu fidei præſumptione deceptus, remiſſionem peccatorum & Dei gratiam ſibi fruſtra polliceatur. Procul igitur a Pauli doctrina veráque fide diſcedunt, qui tàm facilem & expeditam ſalutis viam cunctis oſtendunt, & fiducia, neſcio qua, iubent illos eſſe contentos, pacem falſam præpoſterè pollicentes, cum interim mendacium in hypocriſi loquantur, vt de quibuſdam Apoſtolus dixit.

2. Cor 4. 9. — In Paulo fidei certitudinem non fuiſſe, vt ſentiunt nouatores. — *Philip 2. 1. Cor. 11. 2. Tim. 2. 2. Cor. 5.* — Paulus proponit non modo fidem, ſed & certas conditiones ad benè beatéque viuendum. — *Rom. 8. 2. Tim. 2. Coloſſ 1. Heb. 13. Rom 11. Rom. 8. 1. Cor. 5.*

B

C

NEQVE tamen eum gratiæ certitudinem hoc loco reiicimus, Chriſtianos de ſalute ſua perpetuò dubitare iubemus, ſicut iſti, egregij ſcilicet conſolatores, nobis nunquam non obiicere, & calumniandi dicere ſolent. Quin iubemus Catholici, Chriſtianos omnes de Dei bonitate Chriſtíque meritis bene ſemper optiméque ſperare: remiſſionem verò peccatorum & iuſtificationis gratiam non ſibi confidenter arrogare, ſed eos ante & poſt remiſſionem peccatorum acceptam non eſſe ſine metu, ſuámque ſalutem cum timore & tremore operari, ſicut Scriptura ipſa prædicat. Iubemus, inquam, cum Paulo eos ad thronũ gratiæ DEI fidenter accedere, vt miſericordiam conſequãtur, ſimúlque monemus accedentes, vt Dei benignitate ad pœnitentiã eos alliciente ne abutantur, vtque meminerint, Chriſtum non credentibus tantùm, ſed ſimul obedientibus ſibi factum eſſe cauſam ſalutis æternæ. Iubemus, fideles omnes in cruce Domini [a] gloriari, qui factus ſit [b] nobis ſapientia, iuſtitia,

1. Tim 4. — An Catholici iubeant homines de ſalute ſua perpetuo dubitare? — *Phili. 5. Philip. 2. Hebr. 4. Rom. 2. Hebr. 11.* — *a Galat 6. b 1. Cor. 1.*

D

A ſanctificatio, [c] via, veritas & vita: neque tamẽ ceſſamus illud adiungere, vt qui ſtat, ſolicite videat ne cadat, néue quiſquam in vacuum Dei gratiam accipiat, ſed vt omnes fideles DEI miniſtros ſeſe præſtent, & gratiæ DEI cooperentur, nec deſerant ſanctimoniam, ſine qua nemo Deũ videbit. Iubemus poſtremo, vt Chriſti promiſſionibus mœſti & afflicti animi ſeſe cõſolentur, & ex DEI gratia & miſericordia in vita & morte vel maxime pendeant: cũ ſit ipſe qui propitiatur omnibus iniquitatibus, qui ſanat omnes infirmitates, qui redimit de interitu vitam, qui coronat in miſericordia & miſerationibus, qui denique replet in bonis deſiderium timentium eum, & humiles ſpiritu ſaluat. Cæterũ non conuerſis & voluntarie peccantibus pro meritis pœnis veniã, pro ira Dei gratiam, pro terroribus pacem & libertatem polliceri, non id Catholicorum, ſed veterũ Pſeudoprophetarum, ſed nouorum Doctorũ eſt proprium, qui vt verbis vtar Propheticis, curant contritionem filiæ populi cũ ignominia, dicentes. Pax, pax, & non erat pax. Nec ſane poſſumus aut debemus meliore loco nunc habere fideles, quàm Chriſtus olim habuit ſuos lõge chariſſimos Apoſtolos, quibus gratiam & ſalutẽ non promiſit, niſi ea facerent, quæ ipſe iuſſiſſet. Quid vocatis, inquit, me Domine Domine, & non facitis quæ dico? Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea. Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea. Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ præcipio vobis. Omnis arbor, quæ non facit fructũ bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Quid multis? iubemus, ne cũ fatuis virginibus ſe ipſi homines miſerè fallant, fide tantum & inuocatione contenti, quin potius vt à CHRISTO curandi atque iuſtificãdi, pœnitentiã tum interiorẽ, tùm ſi poſſunt, exteriorem cũ fide coniungant, & remiſſionẽ peccatorum per Eccleſiæ claues accipiãt, ac porrò peccatis mortui, iuſtitiæ viuant, & demum in Dei Eccleſiæque obedientia felicitatem omnem ſe certò confidant aſſecuturos per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.

c Ioan. 14. 1. Cor. 10. 2. Cor. 6. Heb. 12. — Quomodo bene & malè cõſolari alios liceat. — *Pſal. 102. & 33.* — *Heb. 10.* — *Hier. 6.* — Ita docendi Chriſtiani, ſicut ſuos diſcipulos docuit Chriſtus, exigens obediẽtiam. — *Luc. 6.* — *Ioan. 13. & 15. Matt. 7.* — *Matth. 25.* — *Matt. 16. & 18. Ioan. 20. Rom. 6. 1. Pet. 2.*

B

C

EGO VERO ne ſimul & decori & inſtituti mei oblitus eſſe videar, modum cogor facere, præſertim quando complures in hac arena ante nos præclare decertarunt, & de hoſtibus glorioſè triumpharũt. Loquor autẽ de Scriptoribus Catholicis, quos fidus Eccleſiæ ſuæ propugnator & cuſtos Iſraëlis Chriſtus in variis Europæ prouinciis, noſtro etiam ſeculo excitauit, & in hunc vſque diem proſpere conſeruauit. Etenim lupis in dominicum ouile vi ſumma nunc irrũpentibus, & omnis impietatis adminiſtris aduerſus ſacra religionis iura graſſantibus, operæ preciũ erat adeſſe nõnullos, qui ſe velut murũ pro domo Dei Iſrael opponere, cõmuneſq; Chriſti & Eccleſiæ hoſtes arcere vellẽt & poſſent. Ex his fuere Patres, qui ſuperioribus ætatibus cum variis hæreticorũ monſtris acerrime iuxta ac feliciſſime cõflixerunt: Quos tãquam duces pulcherrimè ſecuti ſunt, qui hoc ſeculo tùm diſputando, tũ ſcribendo tantũ Chriſti gratia profecerunt, vt per illos orthodoxæ fidei & veritatis lumen mirabiliter eluceſcat, vtque nouarũ opinionũ denſæ velut nebulæ imperitorum oculis offuſæ, magis magiſque diſpellantur, & detectis nouatorum, imò dæmonum fraudibus, neceſſaria religionis vnitas atque ſinceritas certius cognoſcatur, firmiúſque retineatur. In

quorum

Tranſitio ad Scriptores Catholicos huius ætatis. — Chriſtus eccleſiæ ſuæ fidos operarios vſque donat. — *Pſal. 120.* — *Ezech. 13.* — Theologorum labor cõtra Sectarios non fuit infelix.

D

A

De primis Germaniæ Theologis Sectariorum oppugnatoribus.

quurum numero Germaniæ Theologis principem locum tribuo, qui cum primis & præcipuis Sectarũ architectis & anteſignanis aperto marte fortiter dimicauerunt. Tales fuere Eckius, Faber, Scatzgerus, Pelargus, Cochlæus, Nauſea, Dietembergius, Bilichius, Hofmaiſterus, Eiſeingreinius, vt cęteros, præſertim recentiores Theologos, prætermittam.

Theologi variarum nationum Catholici Sectis restiterunt ſtrenuè.

His adiungo ex Belgio nobis diuinitus oblatos Latomum, Driedonem, Pighium, Ruardum, Heſſelium, Sonnium, Tiletanum. Non dicam de Theologis Anglis, inter quos Ioannes Roffenſis ſacri martyrij quoque laurea coronatus effulſit: non de Gallis, è quibus Clichthouęus & Arboricenſis ſunt haudquaquam poſtremi: nõ de Polonis, inter quos Concilij Tridentini aliquando præſes & Cardinalis Staniſlaus Hoſius laudatiſſimus emicuit: nõ de Hiſpanis, qui Alfonſos & Sotos egregie pro religione pugnantes exhibuerunt: nec denium de Italis, inter quos præclarum ſui ſpecimen Catharinus & Lipomanns palàm ediderunt. Nam de viuis hodie Scriptoribus, qui contra hæreticos in generoſo adhuc ſudant certamine, præſtat me omnino tacere, quàm debitas illis laudes parce attingere: quos ego tanto maiore bonorum omnium commendatione dignos duco, quò virulentius illi ac amarulentius ab inſanis hæreticis religionis ergô exagitantur atque proſcinduntur.

B

Agendæ Christo gratię pro conſtantia & peritia Theologorũ Sectas oppugnantium. Scripta Theologorum cur magni facienda.

A T Q V E hos omnes ego honoris gratia nominatos eſſe volui, eorũmque cauſa Christo Domino gratias maximas ago, cuius illi ſpiritu afflati, & zelo impulſi, cum horum temporum Sectariis cõgredi, ac potiſſimũ primos aduerſariorum impetus & furores magno difficilíque bello comprimere ſtuduerunt. Extant illorum ſcripta, ex quibus tanquam ex vnguibus, vt dicunt, leones facile cognoſcantur, & quæ nõ modò grata leget poſteritas, ſed ex quibus etiam eorum in obeundis certaminibus dexteritatem atque conſtantiam meritò admiretur. Digni ſunt certè illi, quorum memoriam cũ beneuolentia vſurpemus, quorũque tùm nomina, tùm monumenta eò pluris faciamus, quò minùs hæreticis placent, & quò illi glorioſiùs pro religione certarunt, quóque plura & grauiora bella Domini ſunt præliati, vt Scriptura dicere ſolet.

C

1. Reg. 18. 2. Paral. 1.

Theologi Catholici conſentiũt in doctrina: reliqui diſſentiunt.

Illud verò non ſolum diuinæ erga nos bonitatis, ſed etiã Catholicę veritatis pręclarũ eſt teſtimonium, quod ij qui ſunt tàm multi, támque longis terrarum interuallis atque ſpaciis ſeparati, tàm variis modis contra perditos hæreticorum mores atque libros ſeſe obiiciant: interim vero tàm conſentientem de religione doctrinam, & nulla in re diſcrepantem veritatis confeſſionem edant, ſcribendóque teſtentur.

D

Noui Scriptores Catholici valde diſſimiles.

Quòd ſi fortaſſe alicubi diſcrepent, id tamen citra fidei periculum, & ſalua ſemper Eccleſiæ authoritate fieri ſatis conſtat. Quid ſimile apud Sectarios? qui nihil non in contemptum Eccleſiæ faciunt & facere docent, qui ſua ſcripta & dogmata nullius vel Epiſcopi, vel Concilij iudicio ſubmittont, qui præpoſitos Eccleſiæ blaſphemare malunt quàm agnoſcere, qui donum interpretãdi Scripturas ſibi vel ſolis, vel maxime arrogant, qui vt lucem fugiant, ſuámque doctrinam Eccleſiæ iudicio ſubtrahant, diuinæ veritatis patefactionem in priuatis perſonis ac ædibus locant: qui denique nunquam non diſceptant, ſcribunt, edunt atque commentantur, ſed adeò infeliciter, vt neque in vna prouincia,

A

nec in ciuitate, neque ſchola, neq; menſa diu poſſint concordes permanere, atque vt inter ſe frequẽter, ſic ſecum ipſi haud rarò pugnent, contrariaque doceant ac ſentiãt. Hinc tàm multæ támque variæ ipſorum Confeſſiones, & Eccleſiarum, quos vocãt, ordinationes: hinc tot apud illos ritus & Catechiſmi, vt hæc magiſtrorum inconſtãtia, & in religionis doctrina diſſenſio atque varietas non leue faſtidium vulgò adferat, & magnas pariat magiſtratibus offenſiones, & demum excitatis animorum perturbationibꝰ, omnẽ fere Sectis detrahat authoritatem. Sed ad finem capitis properandum eſt.

Superiorum capitum epilogus.

H A C T E N V S in Ioannis Baptiſtæ hiſtoria, nec parua, nec leuia perſecuti ſumus, vt omnẽ tùm prophanæ nouitatis, tùm inſulſæ temeritatis, vanæque commentationis ſordes, pro noſtra quidem virili,

B

abſtergeremus. Dignus eſt enim ille, ſi quis alius cuius laudem & gloriam poſt præcones eius Prophetas & Euangeliſtas, pij omnes illuſtrent & vindicent:

Ioannes à Cypriano laudatus. Matt. 11. Luc. 1.

Ioannes, inquã, ille maior inter Prophetas habitus, ille diuina gratia adhuc in vtero matris impletus, ille Eliæ ſpiritu & virtute ſubnixus, qui non aduerſarius Domini, ſed præcurſor & prædicator fuit, qui Dominum non tantùm verbis prænunciauit, ſed & oculis oſtendit, qui ipſum Chriſtum, per quem baptizantur cæteri, baptizauit.] vt Cypriani verbis vtamur.

Epiſt. ad Iubaianum.

Centuriatores Ioannis hiſtoriam mala fide contexunt.

Sed libuit Centuriatoribus, aliíſque multis, qui è Sectis nouis prodeuntes, ad Euangelium interpretandum irruerũt: libuit, inquam, ne Ioanni quidẽ parcere, cuius hiſtoriam, vt oſtendimus, tot modis deformarunt atque conſpurcarunt.

C

Inuidi homines, vt nihil acerbius dicã, non illi ſanctiſſimo viro & Prophetæ maximo ſuã in vaſta ſolitudine habitationem, non victum, non veſtitum integrum intactũmque reliquerunt, non laudem à vita ſanctiſſime & ſeueriſſime acta, quæ vera laus cenſenda eſt, inuiolatã eſſe paſſi ſunt, ſed illum prorſus in ordinem redegerũt, adeóque non diſſimilem vulgari pædagogo, & Moſayco Sacerdoti, imò & ſeditioſo concionatori, & authori ſchiſmatis, & Eccleſiaſtici magiſtratus contemptori parem effecerunt.

I V D I C E N T igitur ſapientes & boni omnes, qua fide iſti Magdeburgici contexant hiſtorias, qui hiſtoriam Euangelicã tot modis in vno Ioãne deprauãt, ſuíſque nugis cõtaminant.

Nouatores de Ioanne perperam & licẽter tractant.

Neque boni Theologi, nec fidi eſſe hiſtorici poſſunt, quos adeò iuuat

D

ad vanos tegẽdos errores, & ad impuros explendos affectus, in hiſtoria etiam ſacra ſibi nihil nõ indulgere & ſumere. De aliis non repetam nouatoribus: cùm res ipſa declaret, & è ſuperioribus intelligi facile poſſit, quàm illi & circa Ioannis hiſtoriã inſcite prauéque multa notauerint, dũ aut nimis oſcitãter Scripturam ſacram explicant, aut noui tuendis opinionibus addicti, non tàm quod licet, quã quod libet euomũt atq; profundunt.

Tranſitio ad poſtremã huius operis tractationem.

Nunc ad poſtremã huius libri partẽ nos cõuertemus, eáq; in medium proferemus, quæ tanquã floſculos parùm quidem odoriferos, ac minꝰ etiã ſalutares, iſti agreſtes hortulani, præſertim verò Magdeburgici, ſuorũ Scriptorum impuris hortulis inſeruerunt, & quibus ad Ioannẽ non orandũ, ſed potius dedecorãdum, turpiſſime ſunt abuſi. His floſculis, imò verò ſentibus & ſordibus, in vnum velut aceruum ex tractatione ſuperiore comportatis atque congeſtis, Cenſuram nos aliquam, velut falcem, breuiter & ſuccincte

admodum apponemus, vt rudiores præſertim & veritatem amantes rectius iudicent, quantum ſibi ſumpſerit circa vnum Ioannem, eiúſque hiſtoriam licentia nouatorum. Sunt autem infiniti pene libri Sectariorum, ex quibus innumera propemodum talium floſculorum genera poſſint excerpi, & opus

A aliud longe maius ab eruditis confici. Ac fortaſſe erit aliquando, vt ſane deſideramus, qui noſtrum exemplum ſecutus, ex variis huiuſmodi nnuatoribus, nouæqoc religionis doctoribus ſimiles excerpet, & ad rudiorum cautionem in medium adferet corruptelas.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

Farrago & index corruptelarum, figmentorum & ineptiarum, quibus Joannis Baptiſtæ hiſtoriam in ſuis ſcriptis Sectarij aſperſerunt.

I. *Ved Ioannis parentes Zacharias & Elizabeth iuſti fuerint ante Deum, hoc eſt, fide, non operibus: quia crediderunt in Meſsiam, propter quam fidem illis imputata ſuit iuſtitia, vt Deum haberent propitium.* Sic Strigelius, Brentius, Loſsius, præter Centuriatores & alios.

De parentũ Ioannis iuſtitia.

PROBATVM EST, Ioannis B Parentes, alióſque id genus iuſtos in Scriptura celebratos, non minus ob vitá pie ſanctéq; geſtá, quàm propter fidé, iuſtitiæ nomé ac laudem obtinere. Monſtratum eſt etiá, graues ac perniciosos hodie Sectariorũ errores graſſari, quibus vera fidei & iuſtitiæ doctrina publice & perniciose deprauatur. De his capite ſtatim præcedéte & vndecimo ex inſtituto diſputatur.

De Ioannis exultatione in vtero matris.

II. *Sicut Ioannes in matris vtero fidem habuit & oſtendit, ad Deiparæ virginis aduentum & ſalutationem exultans: ſic etiam ſuos fidei motus eſſe paruulis cum baptizantur.* Bucerus, Kemnitius, Æpinus & alij.

ETSI concedatur, Ioannem ex vera fide in matris vtero ſubſiliſſe, & ſui Redemptoris aduentum cognouiſſe, non tamen continuò ſequitur, infantibus aliis fidem propriam, fideique motus peculiares ineſſe: quibus nihil aut boni aut mali intelligétibus ad hoc vt baptizétur atq; ſanctificentur, fides ſufficit aliena. Id probatum eſt capite primo.

De ſanctificatione Ioannis in vtero matris.

III. *Quod Ioannes in matris vtero ſanctificatus indicio ſit, infantes Chriſtianorum non perire, ſed ſanctos etiam ac ſaluos eſſe poſſe, licet ſine Baptiſmo ex hac vita migrent,* Caluinus, Petrus Martyr, Bullingerus, Beza, Brentius, Schmidelinus, Chytræus.

QVOD Ioannes ſanctus prius quàm natus fuerit, vt Euangelium probat, ad ſingulare quoddam priuilegium, quod pauciſſimis contingit, referendú eſt miniméque ad paruulos alios indiſcriminatim applicari debet. Hi quippe neque ſancti, Chriſtiani & fideles, neque regni cæleſtis participes eſſe poſſunt, niſi ex aqua & Spiritu ſancto regenerentur. Qua de re caput primum itidem docet.

De familiaritate Ioannis & Chriſti in pueritia.

IIII. *Quod dubium non ſit, Mariam crebro ad Elizabetham excurriſſe, & Ieſum etiam in pueritia ſanctam atque pulcherrimã cũ Ioanne adhuc puero, & poſtea etiam in reliquis ætatũ gradibus amicitiã coluiſſe.* Cẽturiatores.

FICTITIVM ac falſum eſſe ducimus, quod aduerſarij ſine Scriptura, ſine fundamento & teſtimonio vllo indubitatum videri volunt, Mariam domini matrem ad cognatam Elizabetham crebrò excurriſſe; tùm Chriſtum & Ioannem in pueritia & adoleſcentia, neſcio quam ſingularem familiaritatem, & familiarem conſuetudinem inter ſe cótraxiſſe mutuò, atque coluiſſe. Etenim Ioannes ipſe teſtatur: Ego neſciebá eum: idque ſic accipiunt Chryſoſtomus, Theophylactus, Euthymius, Rupertus aliique Patres, Chriſtum antequam ad Baptiſmum accederet, Ioanni de facie quidem ignotum fuiſſe, nihilque cum illo familiaritatis habuiſſe. Vixerat enim in deſerto Ioannes inde à pueri-

Ioan. 1.

B tia, vt oſtédimus, & vſque ad tempus publicæ prædicationis occultus in deſerto manſit. Tùm vtilitas exigebat publica, Ioannem primis annis Chriſto minimè familiarem eſſe, præſertim ad amoliédam hominum ſuſpicionem, ne videretur idem poſtea tam præclara de Chriſto dicere, vt affinitatis, vel familiaritatis gratia, quam puer cum eo contraxiſſet, ſicut & Theophylactus monet. Quin etiá Beza, Bullingerus, Bucerus, Marloratus, Chriſtum Ioanni facie ignotum fuiſſe aperte fatentur.

In 1.c. Luca.

V. Ioannẽ in primis annis fideliter in ſacris literis inſtitutũ, & feliciter progreſſũ, fuiſſe. Et hoc Céturiatores.

De ſtudiis Ioannis in literis ſacris.

CONTRA probatum eſt, de Ioannis pueritia & optima inſtitutione longe ſublimius iudicandum eſſe, quàm iſti faciunt, & puerum illum diuinitus edoctum, non eguiſſe communi diſcendi ratione

C & diſciplina, quæ pueris aliis vulgari more natis neceſſaria eſſe conſueuit. Lege caput primum.

VI. Eſſe vero ſimile, Ioannem in bonorum virorum ſcholis literarum ſemina percepiſſe. Ex eodem fonte.

Ioannem in ſcholis didiciſſe.

NOS EX Chryſoſtomo & Bernardo confirmauimus, Ioannem puerum ſine præceptoribus & ſchola non tam humanitus, quam diuinitus inſtitutum, ea, quæ ad Spiritus doctrinam faciunt, mature percepiſſe. Qui & ipſe Præceptorem indicat ſuum quádo de Spiritu ſancto teſtatur: Qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit.

Ioan. 1.

VII. Quod procul dubio Doctores & enarratores ſacrarum litterarum, annis atque iudicio confirmatus, attente audierit: quod forte & ipſe priuatim & modeſte docuerit. Et hoc ex officina Centuriatorum.

De Ioannis præceptoribus & ludimagiſtris.

PROCVL dubio imbecilles ſunt & parum probabiles huiuſmodi coniecturæ, quibus nullum à

D Patribus vel Scriptoribus aliis accedit ſuffragium: & in quibus excogitandis nimium hi ſibi indulgent autores. Nihil enim niſi de ſcholis & ſcholaſticis exercitationibus Ioánt puero affingunt, cúmque perinde ac vulgarem quemuis alium ſtudioſum ac magiſtrum (vt vocamus) artium tractant. Hoc vero quid ad hiſtoriam Euangelicam?

VIII. Ioannem puerũ & adoleſcentem in Oeconomia parentũ ſuorum educatũ fuiſſe. Sic rurſus Céturiatores.

De Ioannis apud parentes educatione.

ID VERO non conuenit cum his, qui ſcribunt Patres, & innuit Euangelium, ſempérque credidit antiquitas, Ioanné ſcilicet puerú à parentibus diſceſſiſſe, & diuino ſpiritu concitatũ, mature deſertũ adiiſſe, ſicut & primum & ſeptimum caput oſtédit.

IX. Ioannem non in deſerto vel vaſta ſolitudine, ſed in locis prope Iordanis vixiſſe, nec procul à montibus, pagis & oppidis habitaſſe. Bullingerus, Bucerus, Céturiatores.

De Ioannis deſerto & vita ſolitaria.

CIRCA deſertum Ioannis mire nugantur Sectarij, quod vt nobis plane tollant, vel in loco

monto ſo,

montoſo, aut ad regionem montoſam ſito, vel propè deſertum, vel non procul à pagis & oppidis, vel ſolum in vita & educatione priuata collocare miríſque artibus eludere nituntur. At è Scripturis & Patribus, vt opinor, conuicimus, Ioannem, vt verum eremi cultorem, non ſine diuino ſpiritu in vaſta & intima ſolitudine, vitam auſteram tranſegiſſe, ſibíque ſoli & Deo multos annos vacaſſe. Qua de re caput ſecundum proprie tractat.

De Ioannis veſtitu minimè aſpero.

X. *Quod vſitato genere veſtitus induebatur, quo alij vicinis in locis habitantes.* Caluinus, Bucerus, Strigelius, Centuriatores.

CVM blandè doceant omnia Sectarij, in Ioannis quoque veſtitu ſpontaneum rigorem, & inuſitatam ſeueritatem nolunt agnoſcere, ſed illum moderate potius, & iuxta morem aliorum veſtitum fuiſſe audent effingere. Quaſi verò tunc vſitatum fuerit, Sacerdotis filium veſtiri pilis camelorum, & pellicea zona cingi. Aliter de Ioannis veſtitu iudicare docet Chriſtus, Euangeliſtæ, Patres, quemadmodum capite tertio confirmatur.

De veſte vndulata Ioannis.

XI. *Veſtis Ioannis erat contexta ex pilis cameli, ſimilis ei quam vulgo à camelis vocamus Kamlot, vel Schamlot, latine vndulatam.* Chytræus.

ET HIC nouum ac ridiculum plane figmentum eſt, falſo Grammaticæ tantum fundamento nitens, & mundi Spiritum redolens, Patrumque ſententiis minime conſentaneum, qui poſt Chriſtum tantopere Ioannem à veſtium aſperitate laudant, aliiſque imitandum proponunt. Vide rurſus caput tertium.

De Ioannis veſtitu vulgari, non peculiari & inſigni.

XII. *Cibi genus Ioanni fuiſſe non peregrinum & inſolens, ſed aſſuetum his, cum quibus agebat.* Bucerus.

RETINENDA eſt ſtudioſè veterum ſententia, qui ex Euangelicis literis colligunt ac probant, Ioanni à victus & veſtitus minimè vſitati auſteritate laudé deberi peculiarem: quod & caput quartum pluribus aſtruit.

Ioannem ediſſe locuſtas, id eſt piſces ſiue cancros.

XIII. *Quod locuſtæ* (Ioannis eſca) *ad genus marinorum piſcium magis, quam ad terreſtre animal ſint referendæ, & ſpeciem eam fuiſſe cancrorum.* Melanchthon, Strigelius, Loſsius, Centuriatores.

PROBAVIMVS, locuſtarum nomen à Patribus potiſsimum ad volucre animal, rarius verò ad herbæ genus accommodari. Ridiculum autem eſt & inauditum, locuſtas Ioannis in cancros velle transformare, & quod Ioannes piſces illos à piſcatoribus vel abiectos, vel donatos ederit, tàm vane quàm & pueriliter cõminiſci. Vide caput quartú.

De libertate Ioannis in edendo euangelica.

XXIIII. *Quod Ioannes locuſtas edendo exemplum dederit Euangelicæ libertatis, quia cibus hic Iudæis in Leuitico prohibitus erat.* Philippus, Strigelius, Loſsius, Centuriatores.

INIQVE & falſo vir ſanctiſſimus de violata legé accuſatur, cum lex non vetuerit huiuſmodi locuſtis veſci, quas omnis antiquitas Ioanni in vſu fuiſſe teſtatur: & peruerſe iudicant, qui hoc Ioánis exemplo ad ſuæ carnalis potius, quàm euangelicæ libertatis defenſionem abutuntur. Meminit de eo etiam caput quartum.

De piris Ioannis.

XV. *Pro locuſtis pira ſyluestria poſſe accipi, vt ἀχράδες pro ἀκρίδες legatur* Beza.

NOVA prorſus commentatio, quæ nihil etiam probabilitatis oſtendit, cur conſtans Græcorú codicú lectio mutari, & locuſtę Ioannis in pira ſyluestria conuerti debeát. Nullus veterú aut ſcripſit aut ſenſit, cibum Ioannis ad fructus arború pertinere.

Ioannem edit mel ſylueſtre, id eſt manna

XVI. *Quod mel ſylueſtre à Ioanne ſumptum ſit idem plane, quod manna in pharmacopoliis vocant, & in medicationibus vſum habet.* Loſsius, Strigelius.

MVLTO aliter de hoc melle ſcribunt Patres: nec eſt quidem veriſimile, manna vel medicamenti genus vllum in vſu viro continentiſsimo fuiſſe. Atque vt maxime fuiſſet, maneret tamen Ioanni ſua integra perfectáque abſtinentiæ virtus, quàm fruſtra Sectarij tot ſuis figméris labefactare & obſcurare conantur. Plura de eo extant quarto capite.

Ioánes in patris [illegible] cum laude vixit.

XVII. *Quod Ioannes in parentis ſui ſenio confecti & emortui locum ſucceſsiſſe, ſed & in Sacerdotis functione ſumma cum laude vixiſſe videri poſsit.* Centuriatores.

FALLACES ac friuolæ ſunt iſtiuſmodi coniecturæ, neque videntur Scripturis cõſentaneæ, ex quibus colligunt & conuincunt Patres, Ioannem inde à pueritia, ſe à parentibus ſubduxiſſe, & ſtudioſe caruiſſe publico, neque functionibus politicis ſe vllis immiſcuiſſe, vt qui mundo plane mortuus videretur, neque tàm humana, quàm diuina curaret. Nec decebat quidem, futurú Chriſti præconem his rebus occupari, quæ ad Sacerdotes legis pertinebant. Sed enim ſi Superis placet, Ioannem, & politicum hominem, & Sacerdoté Moſaycum, & neſcio quem antiſtitem, nominatímque in vrbe ciuem videri volunt Sectarij. Quid igitur obſtet, quo minus porro eadem fingát licentia, Ioannem in ſuo Sacerdotio vxorem duxiſſe, & bonum fuiſſe patrem familias, & liberos educaſſe? quemadmodum noui quidem iſti doctores facere ſolent, tàm pulchre ſcilicet, Ioannis vitæ & moribus ſeſe conformantes.

Ioannes inſtituit Baptiſmi Sacramentum.

XVIII. *Ioannem primum eſſe authorem & inſtauratorem eius Baptiſmi, quo adhuc vtitur Eccleſia, & quo vtetur vſque ad conſummationem ſeculi.* Brétius, Philippus.

ET IOANNI minime competit, & in Chriſtum eſt contumelioſum, & veritati Patrúmque ſententiæ prorſus repugnat, ex Ioáne facere Chriſtiani Baptiſmi vel authorem, vel inſtauratorem. Vide caput ſeptimum.

Quid Ioannes tradiderit de Baptiſmo.

XIX. *Quod Ioannes priuſquam Baptiſmi cæremoniam conferret, prolixe auditoribus, quid ſit Baptiſmus explicuerit, vnde ſit, cur expetendus omnibus, quomodo & quibus proſit.* Centuriatores.

HIC DE Ioannis Baptiſmo nimium præclare ſentiunt, & maiorem ad illum præparationé, exactiorémque catechiſmum excogitant, quàm vel Ioannes à populo exigebat, vel res ipſa fieri poſtulabat. Quòd ſi Scriptura ſacra eſſent iſti contenti, ab huiuſmodi rebus Ioanni & eius Baptiſmo indecóte ſtultéque affingendis facile ſuperſederent. Hûc ſeptimum & octauum caput referatur.

Quis effectus fuerit Baptiſmi Ioannis, & an ſit equalis Baptiſmo Apoſtolorum.

XX. *Ioannem de ſuo docuiſſe Baptiſmo, quod ſit à Deo, quod adferat remiſsionem peccatorum. Item, Ioannis & Apoſtolorum Baptiſmum miniſterio & efficacia prorſus conueniſſe: actioni Ioannis in baptizando annexam fuiſſe remiſsionem peccatorum* Caluinus, Bucerus, Kemnitius, Centuriatores & alij.

VETVS & damnatum eſt hoc dogma Donatiſtarum, Ioannis & Chriſti Baptiſmum eundem facere, parémque dignitatem, virtutem & efficaciam in Baptiſmo ſerui & Domini conſtituere. Confutatur hoc dogma tùm eiuſdem Baptiſtæ verbis, tùm variis diuinæ Scripturæ locis, tùm communi veterum ſenſu atque conſenſu, quemadmodum

in Iij

caput ſeptimum fuſe declarat.

Qualem pręparationem Ioannes exegerit à baptizandis.

XXI. Quod Ioannes ad Baptiſmum non admiſerit quenquam, niſi prius peccata ſuiſſet confeſſus, hoc eſt, egiſſet pœnitentiam, & Iudaiſmo valedixiſſet, & in Meßiam credidiſſet, & priores errores & peccata damnaſſet, ac etiam promiſiſſet in fide & operibus bonis perſeuerantiam. Centuriatores.

ABVTVNTVR hic nomine Cõfeſſionis, quod non tàm multa, quàm hic enumerantur, includit. Nec eſt aut Scripturæ, aut veritati conſentaneum, à baptizandis tàm multa poſtulaſſe Ioannem, præſertim vt eo tempore valedicerent Iudaiſmo, certóque crederent & ſtatuerent, ſe poſt Baptiſmum acceptum, in fide & operibus bonis tota vita perſeueraturos. Reliqua dabit caput octauum.

De Epheſiis à Paulo rebaptizatis. Actor. 19.

XXII. Quod Epheſii à Paulo rebaptizati, de quibus Lucas refert, à Ioanne vere non fuerint baptizati. Bucerus, Bullingerus, Loſſius, Centuriatores.

MIRVM, quantoperè iſti circa hoc exemplum Epheſiorum ſe torqueant diſſentiántque. Sed Lucæ verba ſunt luculenta, & à Patribus tã ſolide cõfirmantur, nullus vt dubitare debeat, Chriſtiano Baptiſmo in Epheſiis hoc ſuppleuiſſe Paulũ, quod illis ad gratiam ſpiritualem deerat ex imperfecto Ioannis Baptiſmo, quo vere fuerunt baptizati, ſicut capite ſeptimo declaratur

Idem eſſe baptizari à Ioanne & doceri.

XXIII. Quod à Ioanne baptizari ſit idem, quod erudiri & doceri Euangelium. Zvvinglius, Loſsius, Bullingerus.

PVDENDVS hic error eſt, atque vt videtur, ex ſumma vel ignorantia, vel peruerſitate profectus, dum aduerſus propriam Scripturæ phraſin, magnúmque conſenſum Doctorum omnium, Baptiſmi & doctrinæ nomina confundunturr. Hoc ſi admittamus, conſequi neceſſe eſt, Chriſtum in Iordane non vere baptizatum, ſed in doctrina ſolùm à Ioanne inſtitutum fuiſſe, quod ſit longe abſurdiſſimum. Qua de re ad finem ſeptimi capitis eſt annotatum.

Peccâſſe Ioannem cum baptiſare Chriſtum recuſaret.

XXIIII. Quod Ioannes imprudenter & ſtulte agat, cum detrectat Ieſum baptizare, & mauult carnali ſuæ prudentiæ, quam ſpirituali mandato Chriſti Baptiſmum poſtulantis obſequi. Vnde magna Chriſtum afficit contumelia, perinde ac ſi diceret: Ego ſapiens, tu ſtultus: ego prudens, tu impius. Sic Brentius.

HOC verò eſt non modò imprudenter & ſtultè agere, ſed etiam contumelioſè in Ioannem debacchari, qui non reprehenſionem, ſed laudẽ potiùs meretur ob inſignem illam ſui ſubmiſſionem, & ſingularem erga Chriſtum reuerentiam. Fuit ille ab omni carnali prudentia, quæ in Sectariis plurimum regnat, ſemper alienus, ſuámque ſanctam ſimplicitatem & promptam erga Chriſtum obedientiam vel hoc ipſo declarat, quòd iuſſus è veſtigio pareat: ac poſito metu, Domino gloriæ ſeruiat, poſtulatúmque illi Baptiſmum impendat. De hoc plura in fine ſexti capitis annotata.

Ioannes à templo & Synagoga recessionem.

XXV. Quod Ioannes à templo Hieroſolymitano & Synagogis Iudæorum, & à poteſtate ordinaria, ſiue Sacerdotibus, palam & publice diſceſſerit. Philippus, Centuriatores, Crucifer, Maior.

AB ECCLESIA & eius magiſtratibus legitimis ſeceſſionem faciunt, & facere docent Sectarij. Nihil tale vnquam in animum ſuum induxit Ioannes, qui magiſtratus Iudaicos, præſertim in cathedra Moyſi ſedentes, tum verbo, tum exemplo ſuo haud dubie docuit honorare. Sed neque tempeſtiuum quidem erat, neque reip. tranquillitati conueniebat, vt ab illo Synagogæ magiſtratu & recepto cultu diuino Ioannes faceret ſeceſſionem. Atque vt maximè concedatur, Ioannem ab illius temporis Eccleſia diſceſſiſſe, non haberent tamen Eccleſiæ deſertores, cur tanti viri exẽplo ſuam ſchiſmaticam à vera Chriſti Eccleſia ſeceſſionem & publicam rebellionem meritò excuſare ac defendere poſſent. Fient hæc planiora, caput nonum ſi legeris.

Ioannis exẽplo excuſari non os hodie miniſtros, qui ſine vocatione ordinaria concionantur.

XXVI. Sicut Ioannes & Prophetæ à Deo immediate vocati peculiare habuerunt mandatum docendi Eccleſiam: ſic etiam hodie à Deo excitantur & vocantur extra ordinem & vocationem ordinariæ poteſtatis repurgatores doctrinæ & Doctores Eccleſiæ. Philippus, Georgius Maior, Loſsius.

ETSI Ioannes & Prophetæ à Deo immediate vocati & miſsi, verbum Deo legitime prædicarunt, & vocatione ordinariæ poteſtatis non indiguerunt, tamen ſe ſui temporis Eccleſiæ non oppoſuerunt, & ab ordinaria poteſtate diſceſsionem nullam aut ipſi fecerunt, aut in aliis probarunt, genúſque doctrinę & ritus in Moyſi cathedra probatos & receptos confirmarunt potius, quàm aut labefactarunt aut immutarunt. Male igitur Ioannis & Prophetarum exemplum ſequuntur, qui cum vel immediatæ à Deo, vel mediatæ ab Eccleſia vocationis ac miſsionis ſuæ teſtimonium nullum proferre poſsint, tamen poteſtati ordinariæ & Eccleſiæ propoſitis palam reſiſtunt, doctrinámque & ritus Eccleſiæ prorſus immutant, totúmque ſtatum religionis ita perturbant, vt ſe aduerſus Catholicos magiſtratus rebellare, atque à Deo quidem nec vocatos nec miſſos eſſe orbi re ipſa declarent. Qua de re caput nonum plura proponit.

Qualem putauerint Ioãnem eſſe Iudæi.

XXVII. Quod Ioannis acerrimi perſecutores fuerint Phariſæi, & qui ad clauum Eccleſiæ Hieroſolymitanæ ſedebant, eumque cæco furore perrexerint in ſuis conciliabulis, tanquam hæreticum, & totius patriæ atque auitæ religionis turbatorem damnare: qui & voluerint eum, veluti peſtiferum clamatorem, è medio tollere. Centuriatores.

EN TIBI licentiam pluſquam poëticam in hiſtoria Euangelica contexẽda. Præclara fuit de Ioãne omnium exiſtimatio, quem & Synagogæ maiores pro Meſsia ſibi contingere cupierunt, in cuius etiam inculpatiſsimos mores, ne ſuſpicio quidem eorum criminum, quæ hic illi obiecta dicuntur, cadere potuiſſe videatur. Plura de his diximus eodẽ nono capite, & reiecimus iſtorum fictiones & opiniones friuolas, quibus Iudæos contra Ioannem concitatos fuiſſe fabulantur.

A Ioanne ligata eſſe peccata Iudaicorum magiſtratuum.

XXVIII. Quod Ioannes Phariſæorum & Sadducæorum peccata ligauerit, nihilque curauerit illorum indignationem aut bruta fulmina. Centuriatores.

MAGNA iſtorum eſt petulãtia, quòd Ioannem accuſare nõ vereantur velut ſeditioſum, qui Chriſto audacior, ſe palàm oppoſuerit legitimis Synagogæ magiſtratibus, eorumque cõtempſerit authoritatem à Deo ipſo inſtitutam atque confirmatam. Quomodo vero peccata quorundam ligaret, qui nec ad ſoluendum, nec ad ligandum clauium acceperat poteſtatem? Quem autem ad finem illi hæc viro ſanctiſsimo tribuant, & quomodo Ioãnis perſonam ſibi imponentes cauſam Catholicorum per

odioſam

odioſam collationem grauét, ex eodem capite nono perſpicietur.

Quàm multa & magna pertineant ad Ioannis miniſterium.

XXIX. Ioannes nouam inchoauit Eccleſiam, quæ vſque ad finem mundi duratura eſt, inſtituit nouam cæremoniam Baptiſmi, recepit gentes ad ſocietatem Eccleſiæ Dei. Abrogauit legem Moſaycam & cultus Leuiticos, aboleuit circumciſionem, & inchoauit vniuerſalem vocationem gentiũ. Fuit miniſterium eius deſtinatum non ſolum inchoationi noui teſtamenti, verùm etiam manifeſtæ receptioni gentium ad ſocietatem Eccleſiæ, & repurgationi vniuerſæ doctrinæ. Georgius Maior, Chytræus, Philippus, Loſſius & alij.

PLVRA id genus de Ioanne ac eius miniſterio temerè ac ridiculè fingi poſſunt, ſed è Scripturis & Patribus probari nunquam poſſunt. quin pugnãt etiam cum Chriſti officio & dignitate, quam tantò magis obſcurant & deprimunt, quantò Ioannis miniſterium amplius illuſtrare & altiùs attollere ſtudent. Solus eſt Chriſtus, qui filios Dei diſperſos in vnum congregat, & nouam ex Iudæis & gẽtibus colligit inchoátque Eccleſiam ad mundi finem vſque duraturam. Solus ipſe Baptiſmum & omnia Eccleſiæ Sacramenta inſtituit. Solus ad Euangelij conſortium per Apoſtolos recipit gentes, & corpus vniuerſæ doctrinæ ad credentium ſalutẽ repurgat. Solus ipſe finis & abrogator legis eſt Moſaycæ, qui noua facit omnia, ſicut partim ſexto, partim nono capite pluribus declaratur.

Ioan. 11.

XXX. Ioannes terminauit vetus, & orſus eſt nouum teſtamentum, de facto & iure abrogans cæremonias Moſaycas, & immutans totius religionis Moſaycæ formam, non ſolum deſtructor veteris, ſed & inchoator noui teſtamenti. Centuriatores, Georgius, Maior, Crucifer.

HIC rurſus Ioanni attribuunt, quæ miniſterio eius non congruunt, & Chriſti derogant maieſtati, vt qui ſolus venit veterem legem implere, & nouã condere. Nec in Scripturis vllum apparet veſtigiũ, vnde probari poſſit, Ioannem ſibi vendicaſſe munus Moſaycæ religionis formam vel mutandi, vel abrogandi, quæ nec debebat ante Chriſti mortem mutari, vel à quoquam aboleri, ſicut caput ſextum explicat.

De Ioanne ſeditionem excitante.

XXXI. Non eſt dubium, quin Ioannes hac vna voce: Ecce agnus Dei, quaſi belliculum non inter Pontifices & ſacrificulos tantum, ſed etiam inter ſapientes quoſque Iudæos, adeoque in vulgo ipſo cecinerit. Quæ concio viſa eſt ſapientibus non ſolum abrogatio ciuilis honeſtatis, ſed etiã deuaſtatio totius Iudaicæ religionis, ac idcirco vox illa Ioanni conſtitit magno vitæ ſuæ periculo. Brentius.

NON iſthæc ad hiſtoriam Euangelicam, ſed ad meram potiùs fabulam ſpectant, & nec ſpeciẽ quidem veritatis præ ſe ferunt. Vt enim maximè concedatur, Ioannem hæc pauca verba dixiſſe palàm in frequenti hominũ cœtu, eáque perfectè ab omnibus intellecta fuiſſe: tamen prudens nemo dixerit, hinc tantas turbas, quantas Brentio fingere libet, excitatas videri, vt quem omnes velut virum ſanctiſſimum reuerebantur: tantum abeſt, vt huius etiam vitæ inſidiarentur, vtque propter vnam ſententiolam adeò ſibi de ſuæ legis ac totius religionis, imò & ciuilis honeſtatis abrogatione timerent. Vide plura nono capite.

Sic à Ioanne doceri de agno Dei, vt ad remiſſionem peccatorum nõ ſint opera neceſſaria.

XXXII. Hoc dicto: Ecce agnus Dei, teſtatur Ioannes, abrogari ſatisfactiones, merita bonorum operum, & ſine adiumento operum humanorum, peccatorum remiſſionem parari ac donari victimæ Chriſti immolatione. Centuriatores, Caluinus, Marloratus, Brentius.

A

FALLVNTVR prorſus & fallunt in Ioannis dicto interpretando, qui Chriſtum Dei agnum, & pro peccatis noſtris hoſtiam ſic accipi volunt, vt hac ratione fidei opera piorúmque merita & digni pœnitentiæ fructus excludantur. cùm hæc omnia non aliter nobis in Eccleſia commendentur, & homini ſalutaria eſſe credantur, niſi Chriſti meritis, & cruento eius in cruce ſacrificio innitantur. Nec fieri ſinè poteſt, vt idem Chriſtus cum ſuis meritis nobis cauſa ſit ſalutis æternæ, niſi volentes, credentes & pœnitentes illũ ipſum nobis applicemus, illius gratiæ cooperemur, & ſecundum illius ſpiritum ambulemus, ſicut Ioannes & Apoſtoli tradiderunt.

B

De Ioanne coniecturalẽ Chriſti cognitionem habente.

XXXIII. Quod in Ioanne aliquando fuerit opinio, neque certa, ſed infirma, ſeu coniecturalis cognitio, Ieſum verum eſſe Meſsiam. Brentius, Loſſius.

ATROCEM Ioanni eiúſque miniſterio iniuriã adferunt, qui de tanto viro tàm indignè ſentiunt, támque inſulſè garriunt. Eſt enim ille teſtis omni exceptione maior, habens vtique certam & perfectam, ab omníque dubitatione remotam Chriſti fidem & cognitionem, quam & alijs fideliſſimè tradidit. Eſt idem Propheta & pluſquam Propheta, vt præſtantem & abſolutam diuinæ veritatis Chriſtíq; maieſtatis intelligentiam præ cæteris aſſecutus videatur, præſertim cum etiam in matris aluo clauſus, ſingularem tùm gratiæ, tum ſcientiæ acceperit prærogatiuam. Plura vide ad calcem ſexti capitis.

Ioannem de ſola fide docuiſſe.

XXXIIII. Ioannes docet: Qui credit in filium Dei, habet vitam æternam. Vult igitur bonum ſatis eſſe, ſi Chriſto fidat, & illi credat, non Patribus, non Pontifici. Pellicanus, Melanchthon, Brentius, Marloratus.

C

DEPRAVANTVR hic penitus verba Ioannis, qui fidem pro fiducia ſola nunquam intellexit, & tàm ſedulò non ſolum de fide, ſed etiam de pœnitentia & operibus bonis ad ſalutem neceſſariis docuit. Docet verò credentes, velut oues morigeras, vocem Chriſti paſtoris audire, ſiue is per ſeipſum, ſiue in Apoſtolis, patribus & præpoſitis Eccleſiæ nobis loquatur, ſuámque voluntatem declaret. Reliqua vide duodecimo capite.

Quales pœnitentiæ fructus Ioannes exigat.

XXXV. Quod Ioannes docet ac præcepit: Facite fructus dignos pœnitentiæ, id vel ad fidem, vel ad charitatem, vel ad humilitatem, vel ad fructus ſpiritus, vel ad nouam obedientiam, vel ad opera ſecundæ tabulæ pertinere, & in his fructus pœnitentiæ dignos ſitos eſſe. Zvvinglius, Pellicanus, Caluinus, Brentius, Philippus, Sarcerius, Centuriatores.

D

QVI veram de pœnitentia doctrinam deſerunt & oppugnant, ſicut oſtendimus, eos mirum non eſt de propriis digníſque pœnitentiæ fructibus vel operibus hallucinari. Imperitè verò fructus iuſtitiæ ac bonorum operum cum veris pœnitẽtiæ fructibus miſcent, quos Ioannes perfectæ pœnitentiæ Doctor exegit, quóſque Paulus cum ſollicito timore, cum ira & indignatione contra peccatum, cum æmulatione itidem & vindicta coniunxit. Prætereà inter iuſtorum, vt Ioannis & Pauli, aliorúmque pœnitentium, vt Dauidis poſt adulterium, & Magdalenæ poſt integram ad Deum cõuerſionem opera non diſtinguunt, nec intelligunt cauſam relapſorum, pœnitentiam tamen agentium duriorem eſſe, quàm iuſtorum in nouitate vitæ proficientiũ. Atque huc caput vndecimum ſpectat.

Ioannem de operibus moralibus tantū docuiſſe.

XXXVI. *Quod Ioannes de bonis operibus docens, opera moralia tantum propoſuerit.* Centuriatores.

Svnt opera quædam ad decalogum propriè nō ſpectantia, in quibus Ioannes ſeipſum exercuit, atque vt ſe exercerent alij, tùm verbo, tum opere totáque vita proculdubio commonefecit, ſicut eodē capite vndecimo multis confirmatur.

De Ioannis operibus nobis non curandum.

XXXVII. *Quod Ioannis doctrina ſit nobis conſideranda, de vita vero eius & moribus non adeo curandū.* Lutherus, Schmidelinus.

Confvtatvs etiam hic error eſt, qui Euangeliſtarum propoſito aduerſatur, quando illi Ioannis vitam & exemplum tàm accuratè deſcribunt, non ſolùm vt eius doctrinam intelligamus, ſed vt eiuſdem mores etiam atque virtutes, veluti lucernam quandam ardentem longéque ſplendentem in Dei domo intueamur, ſedulóque imitemur: B neque minus operibus, quàm fide, tùm patris Abrahæ filij, tum Ioannis perfecti in fide & veritate doctoris diſcipuli pro noſtra virili eſſe ſtudeamus. Qua de re caput vndecimum in fine pluribus diſſerit.

Ioannis exēplum non ſeruit monachis.

XXXVIII. *Ioannes vt perſonali vocationi obſequeretur, ſeceſſit in deſertum, & ibi in deſertis vrbibus habitauit, vitamque non ſolum à ciuilis conſuetudine alienam, ſed & longe omnium aſperrimam transegit. Sed hoc exemplum trahendum non eſt ad monaſticam vitam.* Brentius, Buccrus, Centuriatores.

Quemadmodum Ioannis victus ac veſtitus, totiúsque vitæ eius diſciplina in eremo peculiaris, licet mandatum Dei non baberet, tamen ob perſonalem, vt vocant, vocationem ac diuini ſpiritus afflatum, qui huc illum impellebat, laudari ac de- C fendi meretur: ita certè ob eandem cauſam reprehendi non debet, ſed commendatione dignum eſt inſtitutum Antonij Hilarionis, Benedicti ac aliorū piorum, qui vitam ſibi aſperiorem ſiue in ſolitudine, ſiue in monaſteriis Spiritu ſancto authore delegerunt, & adhuc deligunt. Conſtat enim eiuſcemodi Ioannis velut diſcipulos eſſe, qui poſt illum omnibus ferè ſeculis vitā vel eremiticam, vel monaſticam conſectantur, ritéque tranſigere ſtudent. Vnde patres Ioannem, ſicut diximus, monachorū ducem ac principē, eremitarúmque principium vocant. Ea de re plura ſecundo capite ac iterum vndecimo leguntur.

De ſchola & diſcipulis Ioannis.

XXXIX. *Quod Ioannes more Prophetarum penes ſe aluerit ſcholam, tanquam ſeminarium Doctorum veræ Eccleſiæ, quódque diſcipuli eius* D *iunxerint Euangelij propagationem.* Centuriatores.

De ſchola Ioannis & prophetarum longè alia eſt ratio, quàm ſomniant nouatores, qui ſuas ſcholas, non dicam quales, monaſteriis etiam optimè conſtitutis, ſuperbè anteponunt. Habuit Ioannes vtique diſcipulos, non ad tractandas quidem artes & literas, ſed ad ieiunationes & precationes ſæpè multúmque exercitandas. Neque conſtat, prædicationem Euangelij ab his diſcipulis propagatam eſſe: imò ex Euangelicis literis probant Chryſoſtomus, Hieronymus, Auguſtinus, eos ipſos pharisæorum potius, quàm Chriſti fauiſſe partibus, rei autē Euangelicæ ſucceſſum moleſtè tuliſſe, & contra Chriſtum eiúſque diſcipulos murmuraſſe, demùm ex liuore quodam atque ambitiosè itidem contendiſſe, vt huic eos Chriſtus hac ſententia percuteret: Beatus qui non fuerit ſcandalizatus in me. Nec A obſcure Scriptura prodit, eos de Meſſia dubitaſſe, & Spiritum ſanctum ignorаſſe. Matth. 11. Luc. 7. Ioan. 3. Act. 19.

Ioannem in docendi munere duntaxat aliis maiorem eſſe.

XL. *Quod Chriſti teſtimonio inter natos mulierū maior Ioanne Baptiſta non ſurrexit, id propter officium ſeu miniſterium Euangelicum, vel ob prophetandi euidentiam dici, nec ad vitæ ſanctimoniam pertinere.* Bullingerus, Bucerus, Caluinus, Centuriatores.

Propoſita Chriſti ſententia non ſolum prophetiæ dignitatem, & in docendo præſtantiam ſummā Ioanni aſtruit, verùm etiam illius perſonæ ſanctitatem & virtutum amplitudinem, qua reliquis præſtabat, ſecundum patrum interpretationem oſtendit. Vnde Ioannem vitæ innocentia & virtutis perfectione nemine minorem rectè cenſeri, decimo capite probauimus.

De imperfectione vitę Ioannis.

B XLI. *Imperfectio vitę Ioannis indicatur, cum ipſe de Chriſto ita teſtatur: Cuius ego non ſum dignus, vt ſoluam corrigiam calceamenti.* Centuriatores.

His verbis maior quidem perfectio, quàm imperfectio viri ſanctiſſimi deſignatur, qui cùm talis ac tantus eſſet, ſeſe infimum ſtatuit, ſeque maiorē in modum deiecit, velut ad miniſterium Chriſto viliſſimum exhibendum eſſet indignus. Quin & Angeli ſe ad Deo miniſtrandum indignos, quantūuis interim perfecti maneant, poſſunt pronūciare, ſi ſuæ quidem naturæ ſine gratia cōſideratæ ſtatum intueantur, ſeque cum illo æterno bono & inexplicabili maieſtate conferant, in cuius comparatione cuncta velut pro nihilo reputantur. Excuſſum etiam hoc eſt capite decimo.

Ioannem in carcere iram Dei & pœnas peccatorū ſuorum timuiſſe.

XLII. *In afflictionibus Ioannis (dum in carcere con-* C *ſtitutus eſt) oſtendi ſeriam iram Dei aduerſus peccatum, dū hinc neceſſe habuit, crucem ſuſtollere & affligi, atque ſic cogitare: O Domine Deus, ſi tu velles de me ſecundum iuſtitiam legis tuæ iudicare, nō ſufficeret hic carcer & ſqualor eius, ſed neceſſe haberem conijci in perpetuum carcerem inferni.* Brentius.

Hoc verò nihil eſt aliud, quàm innocentiſſimi ſanctiſſimique viri, quem à peccatis purum patres affirmant, vitam ſuſpectam, & neſcio quibus peccatis obnoxiam reddere. Is verò quum optime ſibi conſcius eſſet, Herodis perſecutionem, & carceris incōmoda, cæteráſque afflictiones forti hauddubiè & conſtanti animo pertulit, atque ita vixit, vt moriturus opus non haberet vel Dei iram, vel meritas peccatorum pœnas extimeſcere. Multis autem expoſuimus, quomodo Ioānes in carcere & ſub mor- D tem fuerit affectus, & quibus de cauſis viri ſancti in hac vita citra noxam vexentur & affligantur.

Ioannes nihil plus habet in cœlo præmij quam peccatrix & angelica.

XLIII. *Ioannem, quod ad cæleſte præmium attinet, nihilo plus accipere, quàm Zachæum, mulierem peccatricem, aut Lazarum.* Georgius Maior, Sarcerius, & alij.

Iniqua prorſus, & à verbo Dei aliena eſt iſthæc comparatio: nec dubitare fas eſt, quin vir tantopere à Chriſto ipſo commendatus, alios minus innocētes ac iuſtos non ſolùm in terris, ſed etiam in cælis antecellat. Quòd autem ſanctorum & merita & præmia ſint prorſus inæqualia, quódque Ioannes ſingularem obtineat gratiæ gloriæque prærogatiuā, decimum caput ſatis explanat.

Sed iam finis ſit floſculorum, quos ex ampliſſimo campo, & immenſo aceruo à nouatoribus congeſto decerpſimus, multa interim alia prætermittentes, quæ illi de noſtro Ioanne vt peſſime confinxerunt,

xerunt, ſic etiam vaniſſimè ſimul & impudentiſſime literis prodiderunt. Nunc ſummatim indicabimus, quid Centuriatores, Euangelicæ ſcilicet hiſtoriæ fidi Scriptores, præter pleraque iam antè citata, de hoc tam celebri viro, ſanctiſſimóque Propheta ſparſim fabulentur. Vtar autem propriis illorum verbis, ne quid de meo videar aſſumere, vel rem mala fide narrare, aut, vt illi ſolent, in amplificando & extenuando modum excedere. Sic igitur de illo narrant.

Quid præterea Centuriatores de Ioanne fabulentur.

XLIIII. Ioannis parentes ſumma pietate ac diligentia tenellum etiam puerum erudierunt & exercuerunt, neque mediocriter eius ingenio & profectu delectati ſunt. Poſteà paulatim ad intelligenda vaticinia Prophetarum eum inſtruxerunt. Facile autem tantum ingenium, gubernatorem habens Spiritum ſanctum, omnes alios coætaneos in ſtudiis ſuis ſuperauit, & admirationem ſui peperit. Ritus Moſaycos amauit, atque doctiores enarratores ſacrarum literarū proculdubio annis atque iudicio confirmatus, attente audi- B *uit, ac genuinam verbi diuini ſententiam ſcrutatus eſt. Familiaritatem habuit cum ſanctiſſimis hominibus præter parentes ſuos, Ioſepho, Maria, ipſoque Christo. Didicerat ex piis parentibus, ex Maria & aliis pietatis ſincerioris deditis, ſeſe præconem ac præcurſorem fore Meſſiæ. Deinde vbi in Prophetarum libris verſari ipſemet potuit, ſedulo plura eſt ſcrutatus: ac Spiritu ſancto lucem præbente, res maximas ſolerti ingenio conſiderauit. Reuelationes diuinas plures habuit, quàm prodita ſint. Opinionem de iuſtitia operum acriter taxauit, iram Dei ac pœnas æternas Phariſæis propterea certo denuncians. Arduas quæſtiones, quales tum temporis plurimæ mouebantur, maxima dexteritate iudicij diſcernebat. Certamina ſuſtinuit maxima & acerrima. Sæpè enim cum Phariſæis & Sadducæis luctatus eſt, præſertim cum doctrinæ genus, quod profitebatur, videretur eſſe nouum & horridum: & nouam religionis formam* C *extrueret, cùm tamen Moyſi non putaretur eſſe par. Offendebantur magnopere omnes, decorem atque ſplendorem veteris ſtatus ac tranquillitatem amantes, quod omnia videretur demoliri, idque ſine expreſſa, vt putabant, vocatione. Non exiguos habuit labores in aula Herodis, vbi regis factum acriter taxauit, & iram Dei annunciauit, niſi ageret pœnitentiam. Id vero videbatur crimen læſæ maieſtatis, labefactatio exiſtimationis regiæ, conatus ſeditioſi. Proculdubio & alia peccata, quæ in aulis plerunque vagantur, reprehendit: quæ res, ſicut alias ſemper, ita hic quoque admodum ingrata fuit. Erat egregius doctrinæ repurgator, quæ à Doctoribus Hieroſolymitanis horribiliter obſcurabatur & corrumpebatur. Deinde à templo Hieroſolymitano & Synagogis Iudæorum palàm & publice diſcedebat, & in regionibus prope Iordanem poſitis, nouos congreſſus, non* D *quidem alligatos loco faciebat, reipſa abrogans totum religionis ſtatum à Moyſe inſtitutum: finiens vmbras omnes in lege propoſitas, & inchoans nouam religionis formam temporis Meſſiæ congruentem. Perſecutores Ioannis acerrimi primi erant Phariſæi, & qui ad clauum eccleſiæ Hieroſolymitanæ ſedebant. Colligebant aduerſus illum hæc crimina tanquam atrociſſima, quod miniſterium docendi priuata temeritate, ſine voluntate eorum, quibus Eccleſia Dei erat commiſſa, vſurparet: doctrinam nouam & alienam ab vſitata atque recepta in Synagogis traderet: monſtraret Meſ-*

Præceptores Ioannis & ſtudia.

Familiaritas Ioannis cum Ioſepho, Maria & Chriſto puero.

Habuit Ioānes reuelationes.

Quid Ioanni rei fuerit cum magiſtratibus Synagogæ.

Quid Ioāni obuenerit in aula Herodis.

Palam & publicè diſcedit à Synagoga.

Quid Ioānes egerit in ſuo miniſterio.

Ioannis perſecutores

Quæ Ioanni obiecta ſint crimina.

A *ſiam talem, qui nihil regij præ ſe ferret, humilem tantum, pauperem & moriturum: argueret ſummos Eccleſiæ gubernatores, quod cæleſtem doctrinam ac veros Dei cultus fœde corrupiſſent, populúmque non rectè erudirent: adhiberet ſummam verborum acerbitatem, & quaſi excommunicationis fulmina in ipſos conijceret. Ita cæco furore pergebant in ſuis conciliabulis Ioannem Baptiſtam tanquam hæreticū, & totius patriæ atque auitæ religionis à Deo præſcriptę & confirmatæ turbatorem damnare. Nec deerat ipſis voluntas, ſed facultas Ioannem trucidandi. Tantum igitur odio, criminatione & damnatione apud ſuos eum inſectabantur, intenti tamen interea in alias ſuas occaſiones, quibus & vitam eius inuaderent, & tam peſtiferum clamatorem, vt ipſi ſibi perſuaſerant, e medio tollere poſſent. Congrediuntur igitur ſæpe cum eo, atrociter expoſtulantes, eum ſine peculiari mandato in hanc vocationem irrupiſſe. Verum talibus reſponſis à Ioanne dimittuntur, vt audita veritate, & patefactis ſuis propriis erroribus, cum ſummo dedecore & cō-* B *ſcientia læſa domum redire cogerentur.*

Quam infenſos hoſtes Ioānes habuerit apud Iudæos.

HAEC ſit ſatis è multis, quæ miſſa nunc facimus, ex prima Centuria transſcripſiſſe. Et quò plura huius generis commenta eodem in opere conglomerantur, eò certiùs vident ac deprehendunt omnes, bis peccare grauiter Centuriatores. primū quidem, quòd quam ipſi legem cunctis præſcribūt, eam vix minimo quidem digito attingere ſtudeant, nequid videlicet verbo Dei temerè adiungatur: ipſi autem hiſtoriis Euangelicis, quicquid libuerit, ſine vllo timore apponunt atque indecore commiſcēt. Deinde verò, quod cōtra officium hiſtoriographorū de Ioanne pleraque narrent, quæ nec vera ſunt, nec veriſimilia prudentibus videri poſſunt, & ſolum ex fallacibus meríſque cōiecturis frigide hauriuntur, ſed & ſtudioſe in hunc finem confinguntur, ſi libere dicendum eſt, vt Ioannes cum ſuo mi- C niſterio male Catholicus, & quaſi ſemi hæreticus, aut falsò Euangelicus eſſe Doctor imperitis ſaltem lectoribus videatur. Æquum autem erat ſane, meliore fide, maioréque religione hiſtoriam non dico ſacram, ſed & Euāgelicam tractari ab his, qui ſummam in hoc opere ſinceritatem pollicentur, quíque in iudicandis aliis autboribus, quantumuis vetuſtis & receptis, ſupra modum rigidi & naſuti iniquíque ſolent eſſe cenſores. Quàm ſunt demum vana, quæ iſti colligunt crimina, & à Iudaicis magiſtratibus tanquam atrociſſima fingunt obiecta eſſe Ioanni? Quando autem obiecta? opinor græcis, vt aiunt, calendis. Iam quæ de Ioannis pueritia & Herodis aula memorant, ex fabulis & nugis, vt alia pleraque, conflata ſunt. Profectò tantum iſti licentiæ ſi- D bi ſumunt & vſurpant in ſacra hiſtoria proponēda, quantum boni Poëtæ in ſcribendis huius argumenti Comœdiis & Tragœdiis vix ſibi permitterent, aliisque permittendum putarent. Cur nos igitur in iſtis fabellis & fictis narrationibus reiiciendis diutius immoremur, & oleum, vt aiunt, operámque perdamus? Breuiter, tàm facilè iſthæc commenta refutantur à Catholicis, quàm temere ac leuiter ab iſtis verbi diuini prophanatoribus ac ludificatoribus aſſeruntur.

Centuriatores a verbo Dei licenter diſcedere, & in hiſtoria Euangelica ſcribenda fide mala verſari.

CAPVT XIIII.

Refutatio illorum, quæ de ſepultura, reliquiis, miraculis & inuocatione Ioānis Baptiſtæ à Magdeburgenſibus obiiciuntur.

A LIBVIT Centuriatoribus, Sacratiſſimum prophetam Ioánnem non ſolùm in his, quæ de illo diuina Scriptura prodidit, verùm etiam in aliis, quæ ad illius laudem & gloriam in Eccleſiaſticis extant hiſtoriis, indignè tractare, ac velut atro vt inquiunt, carbone notare. Potiſſimum verò illis deſipiunt & ſordent omnia, quæ de Ioanne poſt mortem præclare geſta, adeóque miraculis quibuſdam diuinitus, ad illius honorem edita, vel à piis obſeruata veteres annotarunt. Sed antequàm iſtorum cauillationibus reſpondeamus, hoc obiter ex [a] Ioſepho, [b] Euſebio [c] Hieronymo & [d] Beda repetemus, Ioannem in arce Macheruote ab Herode Rege captum, & ſuaſu Herodiadis capite obtruncatum fuiſſe. B Tum ex [e] Marco conſtat, diſcipulos Ioannis poſt auditam crudelem magiſtri necem, illuc ad ſepeliendum eius corpus acceſſiſſe. [f] Nicephorus corpus hoc ſacrum ab illis cum veneratione ſoleoni furtim ſublatum, & in celebri quodã loco terræ mandatum eſſe confirmat. Et magno certè miraculo tribuendum eſt, quòd huius nefariæ cædis autores Herodes & Herodias adultera, inceſtáque huius filia diuina vltione exagitati, ſceleris pœnas graues iuſtáſque perſoluerint, quemadmodum idẽ Nicephorus ex Ioſepho & aliis antiquioribus recitat. Sed & illud miraculi loco æſtimari poteſt, quod ſacra Ioannis oſſa mirabiliter ſemper cuſtodierit Deus, primùm quidem apud Sebaſten Paleſtinæ ciuitatem, vt etiam meminit Hieronymus, deinde apud Hieroſolymam: vnde porrò C Alexandriam per Iulianum Diaconum magno Athanaſio miſſa, & apud Theophilum eiuſdem poſtea ſucceſſorem aſſeruata fuerunt, ſicut & Rufinus Theophili familiaris affirmat. Rurſus quis non miraculo tribuat, quod ſub apoſtata Iuliano, ſæuientibus in ſacras ædes paganis, cum oſſa veneranda igni tradi, & cineres Ioannis diſpergi iuberentur, per quoſdam pios viros reliquiæ ſanctæ conſeruatæ, & in Alexandrinæ Eccleſiæ ſacrario reconditæ manſerint? Acceſſit poſteà ſenior Theodoſius, cui hoc præclatum depoſitum videtur diuinitus reſeruatum fuiſſe, vt qui peculiari honore Ioannẽ ſemper eſt proſecutus, & ad eius memoriã laudemque templum in loco qui Hebdomum dicitur, & ampliſſimum, & pulcherrimum, vt Zozomenus notauit, iuxta Conſtantinopolim ædificauit. D Cui rei cauſam præbuit caput Ioannis Baptiſtæ, omne precium ſuperans, vt Nicephorus inquit, quod à Hieroſolymis in Ciliciam tranſlatum, & à Macedonianis ad tempus ſub Valente aſſeruatum, Theodoſio tandem feliciſſimè ceſſit. Hinc teſtatur Proſper, quem ſequitur & Sigebertus: Theodoſius venerabile Ioannis Baptiſtæ caput ex vico Coſlai Conſtãtinopolim deportans, ſeptimo ab vrbe lapide, in baſilica quam magno ſumptu in eius honorem erexerat, recondidit.] Prætermitto miraculum, quod à Sozomeno narratur accidiſſe Valẽti, qui Arianus Imperator fuit, & ſacrum hoc caput Conſtantinopolim transferre, diuino nutu impeditus, minimè potuit. Nec dicam de Palladio, qui fuit æqualis Hieronymi, palámque teſtatur, ad Ioánis reliquias paralyticum, & eum energumenum, ſanitati priſtinæ reſtitutum fuiſſe. Omitto id genus reliqua, quæ

a Lib. 18. antiquitatum Iudaic. cap. 10.
b Eccleſ. hiſtor. lib. 1. cap. 11.
c In 14. cap. Matth.
d Homil. de decollat. Ioannis & in Matth.
e Marc. 6.
f. Eccl. hiſt. lib. 1. cap. 19.

Miracula notatu digna circa corpus Ioannis Baptiſtæ mortuũ.

Ibid ca. 20.

In Epitaphio Paulæ.

Lib. 2. ſuæ hiſtor. cap. 28

Theodoſius Ioannem ſingulari eſt honore proſecutus.

Lib. 7. hiſt. Eccleſiaſt. cap. 21.
Lib. 12. cap. 49.

In Chronicis.

Vbi ſupra.

In Lauſiaca hiſtoria.

A apud [g] Theodoretum, [h] Gregorium Turonenſem, [i] Adonem Treuirenſem, [k] Simonem Metaphraſtẽ & alios non contemnendos authores legimus miracula, quibus præcurſorem ſuum poſt mortem Chriſtus voluit cohoneſtare, & Eccleſiæ ſuę paſſim illuſtriorem reddere.

CAETERVM hanc Ioanni gloriam inuident Centuriatores, qui tàm illuſtria veterum teſtimonia, cæteráque miracula, quibus Ioannem nobis commendat Deus, vel diſſimulant prorſus, vt ne attingant quidem, vel de illis ita contemptim loquuntur, vt nonnunquam ea penitus damnent, ac pro ſuperſtitioſis quibuſdam nugis velint exiſtimari. Quod vt illorum verbis fiat euidẽtius, è Centuriis quædam huc repetemus, ſimulque in lectoris gratiam expendemus, vt rectius de iſtorum ingenio & fraude iudicetur. B Scribunt igitur in hunc modum: *Hieronymus in Epitaphio Paulæ matris ait, ſepulchrum Baptiſtæ Sebaſtæ, quæ olim Samaria dicta fuit, extitiſſe. An verò diſcipulis tam procul, nempe Macheruute Samariam vſque vbi & Iordanis fuit tranſeundus, & aliquot porro miliaria, licuerit exuuias Ioannis portare, Herodiade adhuc fremente, & Herode populum metuente, ob recens interemptum tam preſtantem Prophetam, prudens lector iudicet.* Vbi rectè quidem ex Hieronymo confirmant, Baptiſtæ ſepulchrum Sebaſtæ fuiſſe, ſed fraudem ſubolet, quod ſtatim in dubium reuocare conantur, an vera ſit iſthæc Hieronymi ſententia. Adferunt enim ſuam coniecturam, eámque frigidã ſatis, qua lectori perſuadere ſtudent, probabilius eſſe, contra id quod ſcripſit Hieronymus, Ioannis beatum corpus à diſcipulis tam procul non deportatum, ac neque Sebaſtæ quidem conditum videri. C Qua ratione an iſti quæſo totam narrationem de Ioannis apud Sebaſten ſepultura ſuſpectam non faciunt? cui tamen tàm præclara miracula, quæ poſteà recenſebimus, Hieronymus annectit. Neque poſſunt interim diffiteri, non ſolùm Hieronymum, verùm etiam [a] Theodoretum, [b] Rufinum, [c] Bedã, [d] Iſidorum, [e] Adonem, [f] Theophylactum alióſque plures authores de hac Baptiſtæ ſepultura diſertè teſtari. Quàm verò ſit vanum ac friuolum iſtorum ſtudium in Hieronymo oppugnando, vel inde perſpici poteſt, quòd is non dixerit, Ioannis corpus à diſcipulis Sebaſten deportatum, primúmque ſepultum fuiſſe (etſi hoc fieri potuiſſe non ſit improbabile, præſertim ſi corpus furtim ſublatum, vt autor eſt [g] Nicephorus, in celebri loco recondendum curarunt:) D ſed hoc ſolum affirmat, apud Sebaſten, quę in honorem Auguſti ab Herode Græco ſermone Σεβαστή, hoc eſt, Auguſta eſt nominata, ſitos eſſe Prophetas Eliſæum, Abdiam & quo maior inter natos mulierum non fuit, Ioannem Baptiſtam. Atque vt de hoc Hieronymi teſtimonio minus dubitemus, pluribus aliis in locis eandem de Ioannis ſepulchro veritatem idem ipſe comprobat euidenter. Nam in Michæam ſcribens: Erat, inquit, Samaria in montibus ſita, vbi nunc Sebaſte eſt, in qua & Ioannis Baptiſtæ oſſa ſunt condita.] Et Abdiam explanans: Sepulchrum eius, inquit, vſque hodie cum mauſolæo Eliſæi Prophetæ & Baptiſtæ Ioannis in Sebaſte venerationi habetur, quæ olim Samaria dicebatur.] Tùm in epiſtola, quæ Marcellã ad petendam Paleſtinam inuitat, Ioannis Baptiſtæ cineres non ſolùm eo tempore in Samaria conſeruatos, ſed etiam à fidelibus adoratos fuiſſe cõmonſtrat.

g In hiſtoria ſanctorum Patrum.
h Lib. gloriam mart. cap. 8.
i In Chronicis.
K De expoſitione præciſæ manus.

Centuriatores quomodo tractent hiſtoriam de Ioãnis defuncti miraculis.

Cent. 1. lib. 1. ca. 3. pag. 18.

Centuriatores in dubium vocant ſepulturam Ioãnis contra veterum fidem.

a Eccle. hiſtor. lib. 3. cap. 6.
b Lib. 2. ſuæ hiſt. ca. 28.
c Homil. de decollat. Ioan Bap.
d Lib. de Patribus noui Teſtamenti.
In Martyrologio 4. Cal. Sept.
f In 14. Matth.
g Eccleſ. hiſtor. lib. 1. cap. 19.
In 1. cap. Mich.
In 1. cap. Abdiæ.
Tom. 1. quæ incipit, Mẽſuram Charitatis.

Hieronymus conſtanter affirmat de ſepultura Ioannis.

ſtrat. Vt hinc etiam liquidù pateat, locum qui ſacra Ioannis oſſa tenebat, apud Sebaſten ætate Hieronymi celebrem, & Chriſtianis eò aduentantibus venerationi fuiſſe. Quæ cauſa fortaſſe Paulã Romanam impulit, vt libentius illuc accederet, ſimúlque miracula, quæ illic Deus maxima oſtendebat, vt poſteà dicemus, oculis intueretur. Pergunt autem prioribus hæc quoque ſubiicere: *Narrat Socrates libro ſecundo capite vigeſimo octauo* (vbi pro Socrate Rufinum citare debebant) *& Theodoretus libro tertio capite ſexto: Paganos tempore Iuliani, Ioannis ſepulchrum furioſe aperuiſſe, oſſaque diſperſa, poſtea recollecta cremaſſe, ac cinerem late diſperſiſſe: quædam tamen a nonnullis lecta, & Alexandriam Athanaſio tranſmiſſa eſſe. Addit & Sozomenus libro ſeptimo, capite vigeſimo primo, quædam prodigioſa de capitis Ioannis inuentione, & trãſlatione per Imperatorem Valentem Conſtantinopolim. Habetur & in Cypriani operibus quidam de inuentione capitis liber, ſed quem nemo ſanus Cypriano tribuerit. Cum autem iſta omnia ſuperſtitionem ſapiant, relinquamus ea, præſertim cum Euangeliſtæ Spiritu ſancto procul dubio gubernati ne locum quidem indicare voluerint vbi Baptiſta terræ ſit mandatus, quaſi ob iniamitatis ſuperſtitiones, quæ poſtea in Eccleſiam Chriſti irrupit.*

Centur. 1. lib. 2. cap. 3. pag. 18. ... ſentiũt Centuriatores de Ioãnis reliquiis.

H AE C illi ad omnem venerandæ antiquitatis fidem & authoritatem eleuandam, planéque opprimendam audent depromere, huc maxime contendentes, nihil vt præclari de ſepultura, reliquiis, miraculíſque Ioannis totus orbis aut credat, aut cogiter. Quare tàm petulanter illis obtrectant authoribus, qui de his rebus præclara teſtantur, & ingrati homines non verentur eos vanitatis inſimulare, quos vident & vetuſtiores, & probatiores rerum in Eccleſia geſtarum eſſe ſcriptores: quorum prætereà fide ac opera in ſuis Centuriis ipſi frequenter vtuntur, ac velint nolint, vti ſæpè coguntur. Multò autem eſt id impudentius, quòd ad horrendum ſuperſtitionis crimen ea torquent loca, quæ graues piique ſcriptores de rebus Ioãnis poſt mortem geſtis bona fide, nec minus vtiliter ac piè tradiderunt, & de quibus nullam illis tot ſeculis controuerſiam mouit quiſquam, cum apud omnes bonos in confeſſo ſemper fuerit, hæc aliáque id genus miranda, quę per Sanctos ſuos Deus plurimis in locis operatur, ad ædificationem Eccleſiæ, multorúmque conſolationem pertinere. Verùm enimuerò, quoniam iſti cum Sanctorum hoſtibus apertè conſpirant, & totius Eccleſiæ calculo damnatum hæreſiarcham Vigilantium non modò laudare, ſed etiam ab inferis quodammodo in vitam reuocare contendunt, cultúmque omnem, qui Sanctis in Eccleſia ſolet exhiberi, abrogatum cupiunt, non poſſunt non reſpuere nauſeabundi, quicquid apud veteres de noſtro Baptiſta legunt, quod ad illum quidem piè colendum honorandúmque momenti aliquid adferre videatur. Nam Eccleſiæ odio impediti aut nequeunt, aut nolunt intelligere, ad diuini nominis gloriam illuſtrandam, & ad Chriſtianæ vocationis gratiam in nobis augendam illud quoque conferre, cùm Deus in Sanctis ſuis peculiariter honoratur à nobis, ac glorioſus & mirabilis in amicis illis lectiſſimis vbique gentium prędicatur. Sed ad ipſam rem propiùs.

Centuriatores fidem abrogare ſtudet hiſtoriis de Baptiſtę reliquiis ſacris.

Cent. 4. cap. 8. pag. 602.

N I H I L hic digladiabimur de tractatu, qui inter opera Cypriani de inuentione capitis Ioannis Baptiſtæ paſſim circumfertur. Cuiuſcunque tandẽ

Fides hiſtoriæ de Ioãnis ... non pẽd. ex tractatu, qui tribuitur Cypriano.

A ſit authoris ille liber, minimè quidem nouus eſt, & cum aliis indubitatæ fidei authoribus in eo conſentit, tanti Prophetæ reliquias, quæ ſemper in Eccleſia ſummo in honore habitæ ſunt, ex Sebaſte Alexandriã tranſlatas fuiſſe, ſicut ex Rufino & Theodoreto ipſi quoque aduerſarij probari poſſe animaduerterunt. Nihil autem prodigioſum in eo eſt, vt ipſi volunt, quod Sozomenus retulit de capitis Ioannis inuentione ſimul & tranſlatione, quæ vel inuitis iſtis miraculum exhibuit ſæpè. Illud planè falſum eſt, quod ſubiungunt, apud Sozomenum legi de huius capitis tranſlatione, quæ per Imperatorem Valentem Conſtantinopolim facta ſit. Memorat ille quidem, Valentem iuſſiſſe, vt repertum hoc caput, quod Herodias ab Herode tetrarcha petierat, Conſtantinopolim transferretur: adiungit B autem eum mutaſſe poſteà ſententiam, & caput idẽ in Coſilau pago depoſuiſſe, cum agnoſceret rem nõ ſine miraculo ac numine diuino geri, vt muli vehiculum trahentes, quantumuis flagris incitarentur, ita illic ſubſtiterint, vt impelli mouerique non potuerint ad progreſſionẽ. Igitur, vt & antè diximus, quòd Valens efficere non potuit, ſeniori Theodoſio conceſſit Deus, vt is thecam, in qua venerandũ iacebat caput, purpura inuolutam acciperet, ac reuerſus ante vrbem Conſtantinopolitanam conderet in loco, quem Hebdomoo vocant, vbi templum ampliſſimum pulcherrimúmque ædificauit, de quo poſtea locus erit iterum diſſerendi.

De tranſlatione capitis Ioannis miraculoſa.

Eccl. ſ. hiſt. lib. 7. ca. 21.

N V N Q V A M verò iſti, quamuis arguti & ſolertes ſibi videantur, prudentibus perſuadebunt, ſuperſtitionis notam in eos cadere, qui de Ioannis reliquiis & miraculis aliquid memoriæ prodiderunt, C vel nunc etiam præclarè ſentiunt. Oblatrent hic Eccleſiæ veteres nouique Vigilantiani, quantum libuerit: expedita eſt & præclara hæc Ambroſij reſponſio: Si dicas mihi, quid honoras in carne iam reſoluta atque conſumpta, de qua nulla iam Deo cura eſt? honoro in carne Martyris exceptas pro Chriſti nomine cicatrices: honoro viuentis memoriam perennitate virtutis: honoro in cineribus ſemina æternitatis: honoro corpus, quod mihi Dominum meum oſtendit diligere, quod me propter Dominum mortem docuit non timere. Cur autem non honorent corpus illud fideles, quod reuerẽtur & dæmones, quod & afflixerunt in ſupplicio, ſed glorificant in ſepulchro? Honoro itaque corpus, quod Chriſtus honorauit in gladio, quod cũ Chriſto regnabit in cælo.] An verò idem ſenſus, eadémque doctrina non fuit Chryſoſtomi, cũ tàm diſertè diceret: Non attendas cinerem Sanctorum corporum, nec fauillam reliquiarum carnis, omniáque oſſa conſumpta temporibus: ſed aperi oculos fidei, & vide hos diuina virtute & gratia Spiritus ſancti amictos, & diuini numinis claritate radiantes] Eadem planè & noſtra, imò & Eccleſiæ, eſt confeſſio, quæ rite perpenſa, ſummam iſtorum arguit impudentiam. Etenim non ſecus quàm ſi Chriſtiana fide nunquam initiati eſſent, de Sanctorũ reliquiis nihil præclari credunt, impiéque loquuntur, & omnem earum venerationem ſuperſtitionem interpretantur: cùm alioqui partim fides noſtra in vnũ Deum, partim ſpes noſtræ in carne reſuſcitationis hinc plurimùm corroboretur. Faceſſat igitur terra, & Chriſtianis hominibus ſemper indigna ſuperſtitio, quam iſti fruſtra metuunt in adductis modò

Falſò Centuriatores referunt ad ſuperſtitionem, quę de Ioãnis reliquiis ſcribuntur & leguntur.

Sermo. de Nazario & Celſo.

Quomodo reliquię Sanctorum in eccleſia honorentur veterũ ſententia.

D

De natiuit. 7 Machab. homil. 7.

Veteres apertè confirmant vlum eccleſię Sanctos & eorum reliquias honorantis.

ſcriptoribus, & non ſine ſumma iniuria in Chriſti A ſponſam Eccleſiam audent transfundere. Verùm non eſt huius loci, de Sanctorum reliquiis & cultu ex inſtituto tractare, quod multi quidem cum laude præſtiterunt, illudque conuicerunt, citrà omnē diuini cultus & honoris iniuriam, Sanctos ab Eccleſia conuenienter coli atque honorari. Qua de re docent [a] Baſilius, [b] Chryſoſtomus & [c] Auguſtinus: meminerunt etiam [d] Cyrillus Hieroſolymitanus & [e] Gregorius Nazianzenus: præcipuè verò in hoc conflictus genere decertauit & de boſte Vigilãtio, iſtorum omnium principe atque patrono triumphauit [f] Hieronymus. Quid verò aduerſarij ſua tergiuerſatione aliud demum efficiunt & aſſequuntur, niſi quod non ſolùm Vigilantianis, ſed & Arianis impiis egregiè ſeſe conforment, quos olim in odiū B Catholicorum conſtat de Sanctorum honoribus palàm detraxiſſe, & eorum quoque miraculis nequiter inuidiſſe? Ac de Arianis quidem ſic ab [g] Ambroſio traditur: Ariani, inquit, negant Martyrum merita, quorum opera etiam dæmones confitētur. Sed hoc non mirum: ſiquidem tanta eſt incredulorum perfidia, vt tolerabilior ſit diaboli confeſſio.] Et paulò pòſt: Ariani dicunt: Non ſunt iſti Martyres, nec torquere diabolum poſſunt, nec aliquem liberare: cum tormenta dæmonum ipſorum voce probentur, & beneficia Martyrum, remediis cæcorum & abſolutorum iudiciis declarentur.] Alibi verò idem Catholicos ita compellat: Cognouiſtis, imò vidiſtis ipſi multos à dæmonus purgatos, plurimos etiam, vbi veſtem Sanctorum manibus contigerunt, quibus laborabant, debilitatibus abſolutos: reparata vetuſti temporis miracula, quo ſe C per aduentum Domini Ieſu gratia in terris maior infuderat, vmbra quadam Sanctorum corporum pleroſque ſanatos cernitis.] Et paulò poſt: Gratias tibi Domine Ieſu, quòd tales nobis ſanctorum Martyrum ſpiritus excitaſti, hoc potiſſimum tempore, quo Eccleſia tua præſidia maiora deſiderat.]

a Homil. in ſanctos 40. Martyres & in Mamantem. b Homil. in Babylam. mar. Item in Iuuentinum & Maximū, & ad popul. Antiochen. Hom. 66. & alias paſſim. c De ciuit. Dei lib. 22. cap. 8. et 29. Item, de cura pro mortuis cap. 15. 16. & 17. & contra Fauſt. li. 20. ca. 21. Epiſt. 89.

Ariani quoque Sanctis & eorum miraculis olim contradixerunt.

d Catechesi myſtag. 5. e Orat. 19. quæ eſt in Cyprianum, & 25. in Athanaſium. Item monodia in Baſilium. f Lib. aduerſ. Vigilãtium, & Epiſt. ad Riparium. g Ser. 91. de inuentione Geruaſij & Prothaſij.

De Martyrū reliquiis & Miraculis.

AN vero frigida & ridicula conjectura non eſt, quod poſtremò adferunt, Euangeliſtas de loco ſepulturæ Ioannis propterea nihil indicaſſe, vt obuiā irent ſuperſtitioni, quàm poſtea dicūt in Eccleſiam irrupiſſe? Abutuntur hic etiam nomine ſuperſtitionis, quod ad Sanctorum cultum tot ſeculis receptum & probatum in Eccleſia ſceleratè detorquent: ac ſe propemodum ſolos cum Vigilantianis videri poſtulant religioſos. Certè quod ad Euange- D liſtas attinet, qui multa breuiter attingunt magis quàm explicant, ab eorum conſilio & mente fuit hoc prorſus alienum, vt ſuo ſilentio Eccleſiā coarguerent, & Vigilantianos defenderent: vtque communem Patrum ſententiam, atque Chriſtiani populi pietatem, quæ in Sanctorum cultu tot ſeculis exercetur, tanquam ſuperſtitioſam condemnarent. Nam de priuatis hominum vitiis, & prauis quorūdam affectibus, qui non ſolum in Sanctorum, ſed in diuino etiam cultu facilè peccant, nullus nunc ſermo eſt: adeóque ſtultum ſit eos vel excuſare, vel defendere, qui re bona contra Eccleſiæ inſtitutum vtuntur malè, quiue ad Dei iniuriā, vel ad ſui perniciem Catholicæ pietatis ſtudium ritúſque conuertunt. Aliud eſt nimirum quod docet, aliud quod inuita ſuſtinet Eccleſia: quemadmodum aliud diſciplina Chriſtianorum, aliud verò infirmorum error eſt.

Cur Euangeliſtæ tacuerint de ſepultura Ioannis.

Abuſus quorundam non debet eſſe tātus, vt verus Sanctorum cultus damnetur vel aboleatur.

A SED malè iſtos habet, cùm de Sanctis aliis, tùm de Ioanne Baptiſta, quædam miracula prædicari. At iuſtè quidem hinc offendi nemo queat, qui rectè cogitat ſecum, ita ſummo Deo viſum eſſe, vt Sanctos ſuos non ſolùm in hac vita, ſed poſt mortem etiam ſæpè cohoneſtet, miraculisque eoſdem ſibi gratos ac mortalibus vtiles eſſe commonſtret: miraculis, inquam, quæ per illos ad noſtram vtilitatem efficit, etſi mundus nulla vel ratione, vel ſapientia, tàm ſtupenda Dei opera perfectè cōſequi poſſit. Manet interim immotum & fixum, quod ab Auguſtino præclarè ſcriptum eſt: Faciunt iſta miracula Martyres, vel potius Deus, vel orantibus, vel cooperantibus eis, vt fides illa proficiat, qua eos non Deos eſſe noſtros, ſed vnum Deum nobiſcum B habere credamus.] An verò huiuſmodi miraculorum in ſacris literis nulla prorſus fit mentio? Nota eſt de propheta Eliſæo hiſtoria, qui verè, vt Syrach teſtatur, in morte mirabilia eſt operatus. Vbi quippè corpus eius in terra conditum iacebat, alius quidam defunctus in eodem ſepulchro poſitus, ex ſacri corporis eius contactu vim tantam perſenſit, vt è veſtigio mortem cum vita commutarit, & è ſepulchro viuus ſanúſque prodierit. Qua de re ſic etiam ſcribit Cyrillus Hieroſolymitanus: Eliſæus excitat poſt mortem in ſepulchrò mortuum corpus, vt demonſtretur, quòd abſente etiam anima, ineſt virtus quædam corporibus Sanctorum] Et Epiphanius refert de Propheta Hieremia, quòd per illum, quamuis defunctum, iuuerit Deus Ægyptiacos, idque multis & præclaris experimentis ad ſuam vſque C ætatem eſſe compertum. Memorat & Ezechielem Prophetam, in edendis miraculis poſt mortem in terra Spyriorum, vbi ſepultus iacet, claruiſſe. Multique, inquit, ad monumentum eius confluunt ad precationem & obſequium.] Teſtatur etiam de ſepulchro Eſaiæ prophetæ, quòd inſigni miraculo Deus cohoneſtarit, illúdque ad ſuum vſque tēpus duraſſe confirmat.

Ob Sanctorum miracula nulli offendi, licet ea non intelligantur.

Scriptura prædicat miracula Sanctorum.

Lib. 22. de ciuit. Dei cap. 10. Eccli. 48. 4. Reg. 13. Cateche. 18 ad illuminatos. Lib. de vita & interitu Prophetarū. Ibidem.

Solus igitur non modò Propheta, ſed plus quàm Propheta Ioannes inglorius erit? Mors eius in conſpectu Domini non pretioſa: ſepultura eius nō memorabilis, ſed neglecta & ſemper abiecta iacebit? Et corpus illud, cum viueret, ſpiritui expedite ſubiectum, virtuti ſemper deditum, nullo dignum honore apparebit? Denique oſſa tàm electi organi, in quo Chriſti gratia inde ab vtero matris cumulatè D regnabat, ad nullorum mortalium commodum diuina virtute cohoneſtata fuiſſe credemus? Ex Scriptura diuina [a] probat Chryſoſtomus, [b] prophetam Dauidem ſecundum carnem mortuum, in ſpiritu vere vixiſſe, adeóque merita eius viguiſſe, vt regi Ezechiæ & ciuitati regiæ opem præſentem attulerit, id quod ſine miraculo fieri certe non potuit. Omitto quod de Propheta Hieremia [c] legimus, & Origenes [d] annotauit, poſt mortem eum pro ciuitate ſancta, próque Dei populo multum interceſſiſſe, cuius preces quis arbitretur inanes prorſus fuiſſe? Quod ſi pleriſque aliis in veteri Teſtamento mirabiliter adfuit, & propter illos libenter multis pepercit, neque pauca beneficia tribuit Deus, an ſoli forte Ioanni hanc gratiam negatam eſſe putabimus? Quis verò prudens & pius de ſumma illa Dei bonitate non meliora cogitet, neque plura & potiora Eccleſiæ, quàm olim Synagogæ per Sanctos collata fuiſſe interpretetur? P[illegible]m apud Deū

Pſal. 115. Eſaiæ 11.

Miracula Ioanni quoque conuenienter tribui.

a Eſaiæ 37 & 4. Reg. 19 b hom 2. in Pſal 50. & ſerm. 35. de vitiis & virtutibus. c 2. Macha 15. d Hom. 3. in cantica.

valuerunt

a Gen. 1. 44. b Geneſ. 19 & 26. d Exod. 23. Num. 12. d 1. Reg. 8. e 2. Machabæor. 15.

valuerunt olim ſanctiſſimi viri [a] Noe, [b] Abrahā, [c] Moyſes, [d] Samuel, [e] Hieremias, vt diuinis teſtimoniis eſt traditum. Quantum igitur ille modo valebit, ille inquam, Prophetarū maximus, Martyrum innocentiſſimus, inter virgines caſtiſſimus, doctorum nulli ſecundus, in quo vno laudando Angelicæ, Propheticæ & Apoſtolicę voces cum ipſa Chriſti Domini prædicatione diuina tàm mirificè accuratèque conſentiunt? Quod ſi quiſquam alius, certè Ioannes, vt credere par eſt, tum in vita, tum poſt mortem corporis, ampliſſima Dei benedictione cumulatus, & voluit, & potuit de mortalibus benè mereri. Et ſane diuinam bonitatem decebat, vt tàm puræ animæ, tàm ſacri corporis, tàm fidi & ſingularis amici, & miniſtri primarij, qui velut lucifer ſolem anteceſſit, rationem duceret ſingularem. Per illum profectò vim gratiamque ſuam libenter exerit Deus, per illum ad conſolationem opemque multis liberaliter impartiendam eſt propēſiſſimus: per illum plura & maiora dona quàm cogitatione aſſequi poſſumus, tribuit ſemper, tribuétque in Eccleſia ſua piè flagitantibus. Negent hoc quamdiu velint, impij: veritatem autem ipſam boni non ſolum affirmant, ſed & variis in locis atque temporibus reipſa ſentiunt, quin & dæmones vel inuiti coactique confitentur, & Eccleſia non vulgaribus edocta miraculis, per homines fide dignos ad Chriſti ac ipſius gloriam prædicat.

Miracula Ioānis ab Hieronymo prædicata.

In epitaphio Paulæ.

Atqve huc pertinent, quæ ſcribit Hieronymus, non alia quàm ſuo tempore comperta, & orbi nota proponens exempla, quæ Paula illa Romana, nobiliſſima ſimulque ſanctiſſima vidua, cuius & antea meminimus, ſuis ipſa conſpexit oculis, piiſque lachrymis proſecuta eſt in illa Sebaſte Paleſtinæ ciuitate, cuius toties fecimus mentionem. Extabat illic monumentum, in quo vnà cum Ioāne Baptiſta ſancti Prophetæ Eliſæus & Abdias conditi aſſeruabantur, cui cum Paula coram adeſſet, intremuit tot conſternata mirabilibus, quæ per Sanctos illos diuina virtus potenter indies operabatur. Cernebat enim, vt Hieronymi verbis vtar, variis dæmones mugire cruciatibus, & ante ſepulchra Sanctorum, vlulare homines more luporum, vocibus latrare canum, fremere leonum, ſibilare ſerpētum, mugire taurorum, alios rotare caput, & poſt tergum terram vertice tangere, ſuſpenſiſque pede fœminis veſtes defluere in faciem. Quocirca (Paula) omnium miſerebatur & per ſingulos effuſis lachrymis Chriſti clementiam deprecabatur.] Nec ferre poſſunt adhuc aduerſarij, eum qui terrori eſt dæmonibus, totque miſeris profuit ſæpè, à nobis & ſuſpici, & coli, & glorificari, quantumuis abſint impij cultus, vt iſti vocant, & abuſus ſuperſtitioſi, omniſque rerum huiuſmodi benè geſtarum gloria ſummo Deo, qui facit mirabilia ſolus, potiſſimùm tribuatur.

Pſalm. 135.

Quomodo Theodoſius mirabiliter à Ioanne fuerit adiutus, vt hoſtes vinceret.

Adfsnemvs verò miraculum aliud, quod Ioannes non tàm habet cum aliis commune, quàm ſibi proprium vendicat, in illa videlicet inſigni victoria, quam illo iuuante in Alpibus Theodoſius Imperator ab hoſtibus reportauit. Hic optimus Princeps, qua erat in Deum & Sanctos pietate maxima præditus, cùm aduerſus Eugenium tyrannum coactus arma cœpiſſet, ac grauiſſimum bellum iam iam imminere cerneret, in Italiam proficiſci noluit, niſi cæleſtem in primis opem ſedulò implorasset. Cùm verò inter Sanctos Ioannem Baptiſtam præcipuè honoraret, in templum eius quod eximium conſtruxerat, ingreſſus, ſimul & precationem ad Deum faciebat, quemadmodum Nicephorus narrat, & Baptiſtam ad ferendum ſibi auxilium inuocabat, quo futura pugna & ſibi optatum, & Romanis copiis felicem exitum ſortiretur. Quid multis? Poſt grauem difficilemque conflictū præclara ſtetit penes Theodoſium victoria, qui fide certus, vt Auguſtinus loquitur, contra Eugenij robuſtiſſimum exercitum magis orando quàm feriēdo pugnauit. Eugenius enim à ſuis captus, & Theodoſio ſupplex factus, gladio periit, milites eius cæſi fugatique: tum malorum omnium autor Arbogaſtes poſt biduum in fuga conſumtum, mortem ſibi ipſe conſciuit. Milites qui aderant in eo prælio, retulerunt nobis, inquit Auguſtinus, extorta ſibi eſſe de manibus quæcumque iaculabātur, cùm à Theodoſij partibus in aduerſarios vehemens ventus iret, & non ſolum quæcunque in eos iaciebantur, concitatiſſimè raperet, verum etiam ipſorum tela in eorum corpora retorqueret.] Quo autem tempore hæc in Occidente victoria parta eſt, dæmon quidam Eugenij cædem in Oriente nunciauit: in eodem nempe Ioannis Baptiſtæ templo, quod antè memorauimus, haud procul à Conſtantinopoli diſſito, & in quo Theodoſius Ioannis auxilium antea implorauerat. Nam illic homo quidam, qui dæmonis furore agitabatur, ſublime raptus, velut cū præſente Ioanne contenderet, conuitiis illum ob capitis obtruncationem proſcidit, & his verbis in illū̃ exclamauit: Tu me vincis, & exercitui meo inſidiaris? Notatus eſt à multis dies, quo hæc diceret dæmoniacus, & euentus poſtea declarauit, eadem hora in Alpibus Italicis habitum fuiſſe conflictum, & fauente Ioanne Imperatorem de hoſtibus triumphaſſe.

Eccleſ. hiſt. li. 12. c. 39.

De ciuit. Dei lib. 5. ca. 26.

De ſingulari victoria Theodoſij.

Ibidem.

Dæmoniacus in teculum de victoria Theodoſij per Ioannem obtenta confitetur.

Quomodo Cēturiatores opponant ſe dictæ hiſtoriæ, ſine fundamēto.

Atqve hanc tam celebrem, vetuſtam & probabilem ſanè hiſtoriam, de qua nemo hactenus dubitauit, moroſi & lucifugi Magdeburgici adeo ſuſtinere non poſſunt, vt eam etiam hoſtiliter inſectentur. Quarè vt Ioannis virtutem & gloriam, quæ in hoc emicat miraculo, ſupprimant ac deprauent, excipiunt primùm aduerſus huius hiſtoriæ teſtes atque ſcriptores, Sozomenum & Nicephorum, quos dicunt præ aliis fabuloſos vulgi rumuſculos ſuæ narrationi libenter intertexere. Eadem verò cenſura perſtringunt ſæpè alios, qui Sanctorū cultum & honorem ſuis ſcriptis illuſtrant & comprobant, tantùm vt belli actores propoſitæ fabulæ ſeruiant, & bellum quod gigantæa quadam audaciā ſanctis indixerunt, nefariè perſequātur. Quomodò autem pro fabuloſis vulgi rumuſculis haberi ea poſtulant, quę tam ſedulò & explicatè narrantur, quæque non modo nihil abſurdi cōtinent, verum etiam præpotentis Dei, à quo imperia gubernantur, prouidentiam, & ſingularem huius religioſi Imperatoris in Deum ſanctoſque pietatem commendant? quæ præterea Ioannis inuocati fauorem & opem ad grauiſſimum bellum proſperè conficiēdum clariſſimè arguunt? Fruſtra ſperant Cēturiatores, quod quidem velle videntur, ſuis cauillis & artibus hunc effectum reddere, vt nouis ipſorum narrationibus, velut fide dignis hiſtoriis omnes credant. Sozomeno autem & Nicephoro aliiſque antiquioribus rerum in Eccleſia geſtarum ſcriptoribus fidem nullam habeāt, ſed eos ob huiuſmodi calumnias & caninos latratus aut reiiciāt, aut parū fidos opinētur.

Eccleſ. hiſt. li. 7. ca. 24. lib. 12. ca. 39.

Excipiant Centuriatores contra Socratem & Theodoretum.

AVDIAMVS porrò cætera, quibus iſti artifices dictam hiſtoriam pergunt cõuellere, & abolêre nituntur. *Cùm hæc, inquiunt, à Socrate & Theodoreto, & Ruffino, qui propiùs ad hanc ætatem acceſſerunt, ignorentur, quis non ſuſpicetur, inferioribus ſeculis conficta eſſe?* At nihil tale homo doctus & ſapiens rectè ſuſpicabitur, cum ex veterum lectione ſit haud quaquam obſcurum, conſimilia miracula, quæ apud [a] Baſilium, [b] Epiphanium, [c] Auguſtinum, [d] Theodoretum, [e] Paulinum, [f] Victorem permulta proferuntur, per ſanctos inuocatos ſæpè in Eccleſia contigiſſe. Nam quod præ ſe ferũt Magdeburgici, ſe reperire non potuiſſe miraculum, quod quingentis poſt Chriſtum annis à ſancto aliquo poſt mortem eius in Eccleſia geſtum fuerit, impudens eſt planè mendacium, & ſic ab [g] Alano Copo accuratè detectum, B fortitérque diſſipatum, vt res noua non egeat refutatione. Fatendum eſt autem, in tanta librorum iactura, qui tot ſeculis interciderũt, etiam hiſtorias quaſdam deſiderari: & fieri ſæpè cernimus, vt authores vetuſtiores nonnulla prætermittãt, quæ poſteriores diligentiùs vndique peruestigẽt, & copioſiùs explicent. Quamobrem ineptè iſti colligunt, quod à Sozomeno & Nicephoro ſcribitur, idcircò ad nugas vel fabulas pertinere, quoniã de illo nullam fecerint mentionem antiquiores, vt potè quorum monumẽta bona ex parte vel vetuſtatis vitio, vel hominum peruerſitate interciderunt, & qui ſoli omnia non expreſſerint. Miror verò, cur hic nobis opponant Rufinum, qui opinionem ipſorũ vel maximè labefactat, & duorum qui oppugnantur, authorum narrationem longè reddit probabiliorem. Teſtatur enim Rufinus, Theodoſium non ſolùm preces ad Deum fudiſſe, ſed & nocte quæ bellum antecedebat, cum Sacerdotibus & populo circumiiſſe omnia orationum loca, quin etiam ante Martyrum & Apoſtolorum thecas, non in purpura ſed cilicio proſtratum iacuiſſe, & auxilia ſibi fida Sanctorum interceſſione popoſciſſe. An igitur ſuo ſe gladio non feriunt, qui ex Rufino contendunt, Ioannem à Theodoſio non inuocatũ, neque eius victoriæ cauſam aliquã extitiſſe? Is multis in locis ſanctos & coluit, & inuocauit, ſi Rufino credimus, idq; palã fecit, vt nullus ſit tergiuerſandi locus, præſente populo, Sacerdotibus comitantib. & certis indiciis tũ fidei, tũ humilitatis, tũ pœnitentiæ publicè apparentibus, quando ipſe ſuam indignitatem agnoſcẽs, ante Apoſtolorum & Martyrũ thecas ſiue reliquias ſupplex orauit. De quo Theodoſio dictum & illud videtur, quod Auguſtinus eius coætaneus refert, Imperij nobiliſſimi eminentiſſimum culmen, ad ſepulchrum piſcatoris Petri ſubmiſſo diademate ſupplicare.] Neque id adeò de Theodoſio mirandum eſt, cum receptum olim ac vſitatum omnibus fuerit, ſanctos palàm honorare, & ſuo modo in templis adorare, vt hinc etiã dixerit idem Auguſtinus: Beatiſſimum Petrum piſcatorem modò genibus prouolutis adorat gentium multitudo credentium. [Et rurſus: In Petro quis honoratur, niſi Chriſtus defunctus pro nobis?] Cur igitur accuſant iſti Sozomenum & Nicephorum, quòd ſcribant Ioannem Baptiſtam inuocatum ab eo, qui pro ſua pietate tot ſanctos, vt ex Rufino monſtrauimus, in conſpectu totius Eccleſiæ ſtudioſè coluit & inuocauit? Sit autem ita, vt Rufinus interim victoriam hanc Theodoſij precibus ad Deum fuſis aſcribat: an idcircò

A negat Ioannem Baptiſtam ab eodem inuocatum, huic victoriæ opem & cauſam aliquam attuliſſe? Sciebat vtique Theodoſius, verè dictum eſſe illud: "Gratiam & gloriam dabit Dominus, à quo veluti "fonte manat, quicquid bonorum etiam per ſanctos nobis aliquando confertur. Confidebat autem Deo diuinæque gratiæ, ad quam ſibi conciliandam preces cum humilitate & pœnitentia maxima coniunxerat, ſimulque non modo Sacerdotum & populi, verum etiam regnãtium cum Chriſto Sanctorum ſuppetias implorabat, multos vt apud Deum interceſſores haberet in hac difficillima belli expeditione, & totius Reipub. perturbatione. Quocirca luculenter hoc dixit Nicephorus, vt & antea meminimus, Theodoſium ſimul ad DEVM preces in templo feciſſe, & Baptiſtam ad B ferendum ſibi auxilium inuocaſſe. Intelligebat enim ſapiens Imperator, Deum qui perennis bonorum fons eſt, haud ſine mediis quibuſdam ferè ſua dona diſtribuere, neque ſuauiter minus quàm fortiter omnia diſponere, eaque delectari humilitate, qua credentes plus aliorum quàm ſuis precibus & meritis ſe conſecuturos eſſe confidunt: demum, vt re ipſa compertum eſt, per ſanctos ſæpè immerentibus parcere, multaque largiri beneficia mortalibus, quemadmodum [h] Chriſoſtomus & [i] Theophylactus apertè commonſtrant. Quare ſic monuit [k] Ambroſius: Obſecrandi ſunt Angeli pro "nobis, qui nobis ad præſidium dati ſunt: Martyres "obſecrandi, quorum videmur nobis quoddã cor"poris pignore patrocinium vendicare. Poſſunt pro "peccatis noſtris rogare, qui proprio ſanguine, etiãſi C quæ habuerunt peccata, lauerunt. Iſti enim ſunt ſancti Dei Martyres, noſtri præſules & ſpeculatores vitæ actuumque noſtrorum. Non erubeſcamus eos interceſſores noſtræ infirmitatis adhibere.

ANNVNT porrò iſti calumniatores, ſi quid tale accidit, quale nimirũ ſuperiores hiſtorici de Theodoſio & Ioanne narrant, peruerſè huiuſmodi præſtigias ad confirmandam mortuorum inuocationem & venerationem, oculis hominum à diabolo eſſe offuſas. Quàm porrò iſtos nihil pudet, de re graui non modo leuiter, ſed & impiè loqui, qui cum probationibus firmis deſtituuntur, nunquàm non ad calumnias ſeſe conuertunt, adeoque ad totam Dei Eccleſiam atrociter accuſandam atque damnandam proſiliunt, tantum vt qualicunque ratione veritatem eludere, ac nouo dogmati fidem apud ſuos aſtruere poſſint. Verùm cordatus & pruD dens lector facilè intelliget, non ob dæmonũ præſtigias totam antiquitatem in Sanctorum cultum & inuocationem mirabiliter conſpirare, ſed dæmonum potius ſtimulis & facibus iſtos agitari miniſtros, qui ſanctos tantùm mortuos Ethnico more vocant, eoſque non ſecus ac olim fecit ſceleratus apoſtata Iulianus, à tota Eccleſia ſuperſtitioſè coli & inuocari, petulantiſſimè calumniantur. Quod ſi Scripturæ phraſim & veritatis doctrinam ſequimur, iuſti etſi coram oculis inſipientium mori videantur, in perpetuum viuunt: & non eſt mortuorum, ſed viuentium Deus. An illi alio quàm viuorum nomine cenſendi ſunt, qui mortalis noſtræ conditionis expertes, & omni huius vitæ miſeria prorſus liberati, ſecundum animam vitam beatiſſimam viuunt, & vnus planè idemque cum Deo ſpiritus effecti, in illa perfecta cœleſtique vita nos

---

Marginal notes (left):

a Homel. in 40. Martyr.
b Li. de vita & interitu Prophet.
c Lib. 22. de ciuit. Dei c. 8.
d In hiſtoria SS. Patrum & de curat. Græc. affect. lib. 8.
e Natal. 6. in Felicem.
f Li. 2. VVandal. perſecu.
g Dialog. 3.

Hiſtoriæ fidẽ non ex vno atque altero ſcriptore pendere.

Lib. 2. Eccle. hiſt. cap. 33. Rufinus de religioſo Theodoſio Imp. quid ſcribat.

Theodoſius Imp. quàm ſedulo ſanctos & eorum reliquias honorauerit.

Epiſt. 42. ad Medauren.

Serm. 25. de ſanctis Apoſtoli Petri ſepulchrũ olim honoratum.

In Pſal. 44.

Theodoſius victã belli & ueo & Ioanni piè commendauit.

Marginal notes (right):

Pſalm. 83.

Aliter Deo quàm Sanctis fidunt pij.

Eccleſi. hiſt. li. 12. ca. 39.

Sapien. 8.

h Homel. 2. in Pſal. 50. & in 1. Cor. 16.
i In 11. cap. epiſ. ad Heb.
K Lib. de viduis.

Deus per ſanctos multa cõfert mundo beneficia.

Cẽturiatores ad præſtigias dæmonũ peruersè referũt cultum & miracula Ioannis.

Iulianus apoſtata Sanctorum cultum etiam oppugnauit.

Sãcti non appellandi mortui.

Cyrill. lib. 6. contra Iulianũ apoſtatã.

Sapient. 3.

Matth. 22.

A nos de ſublimi ſpectant, amoréque perpetuo proſequuntur, pro nobis etiam communem Dominũ deprecantur, multáque Dei dona precando nobis impetrant? vt re ipſa demonſtrent, ſe fidos mortalium apud Deum agere interceſſores? Hos igitur fidenter colimus, & cum tota Eccleſia inuocamus, vt ſicuti Auguſtinus docet, meritis eorum conſociemur atque orationibus adiuuemur. Quos idcirco ſingularibus honoribus proſequimur, quoniam totius humani generis patroni ſunt, ac Deo cauſa noſtra ſupplicant: ideóque in illorum nomine templa extruimus, dona offerimus, eorum memoriam colimus, atque in ea ſpiritualiter oblectamur, ſtatuas etiam eis ac viſibiles imagines erigimus, ac demum virtutibus eorum imitandis conſequimur, vt viuæ ipſorum ſtatuæ ac imagines efficiamur. Ita

Contra Fauſtum Manic. Cur ſancti venerandi.

B enim nos docuit grauis & probatus Theologus Damaſcenus, qui præterea inter Sanctos primas quidem, vti par eſt, Deiparæ, ſed huic proximum locum Ioanni noſtro tribuit.] Is enim Propheta & pluſquam Propheta, quo maior & præſtantior inter natos mulierum nemo ſurrexit.] Is vnus præcurſor ſimul & Baptiſta Chriſti ſanctiſſimus: homo verè miſſus à Deo, verè Martyr inuictus ob iuſtitiam gladio cæſus Herodiano, primúſque præco regni cælorum, & perfectus magiſter pœnitentiæ, toti orbi præluxit.

Lib. 4 de fide Orthod. c. 16

Ioannẽ Bapt. præ ſanctis alijs honorari.

VALEANT igitur ſtolidi ſubſannatores, qui ad eliminandam Sanctorum inuocationem, ac venerationem has præſtigias vulgi oculis offundunt, quas malus ille Spiritus ſine dubio primus excogitauit. Proprium enim hoc dæmonum eſſe ſolet,

C quomodo cum Chriſto capite, ſic etiam cum potioribus eius membris depugnare, eorúmque reliquias odio perſequi & aduerſari, neque rarò apud ſepulchra Sanctorum ſua tormenta confiteri. At enim qui aut negant, aut ſpernunt Sanctorum miracula, nihil certè noui faciunt, ſed cum prophanis Ethnicis, & horrendæ impietatis ducibus Porphyrio & Eunomio nefariè conſpirant. Etenim confingebant quondam & illi, quæ circa ſanctos admiranda viſebantur, dæmonum eſſe præſtigias, & non verè clamare dæmones, ſed ſua ſimulare tormenta, vt Hieronymus [a] docet. Tum ſcribit peruetuſtus ille [b] Iuſtinus, à ſanctorum Martyrum corporibus & ſepulchris abhorrere gentiles, cùm ea tamen, vt adiungit, tueantur homines ab inſidiis dæmonum, morbóſque incurabiles curent. Quare contemnẽ-

Proprium dæmonum eſt pugnare contra ſanctos & eorum honorem atque miracula.

a Lib. contra Vigilantium circa finem. b Quæſt. 28 ad Orthodox.

D dum eſt magis quàm refutandum, quod Magdeburgici tandem concludunt, idololatricum, & tam pio imperatore indigniſſimum eſſe, ſi credamus, ad celebrãdam Ioannis baptiſtæ memoriam templum ab illo ædificatum eſſe, & tanquam ſanctum Martyrem inuocatum, ad victoriam à Deo impetrandam profuiſſe. Etenim ab omni ſuſpicione idololatriæ immunis eſt Theodoſius, verè pius idémque Catholicus Imperator: qui etiam ſi feciſſet, vt haud dubiè fecit, quod Sozomenus & Nicephorus de honorato & inuocato Ioanne illi tribuunt, nulla tamen idcirco reprehenſione, ſed eximia potius laude dignus videretur. Cur verò magis ille, quàm cæteri eiuſdem ordinis, paríſque pietatis Imperatores hac in parte proſcinditur atque laceratur? Quod ſi cum præſenti Theodoſio Conſtantinum Magnum conferre libeat, vter quæſo antiquior? multis haud dubiè annis Conſtantinus præceſſit,

Centuriatores Theodoſium faciunt idololatricũ.

Defenditur Theodoſius a nota idololatriæ.

Etiam Conſtantinus ante Theodoſium in S. Ioanne colẽdo fidelis.

A qui & colendæ, & propagandæ religionis ſtudio Reges & Principes Chriſtianos ferè omnes ſuperauit. Is verò ſanctis Apoſtolis tum Romæ, tum Cõſtantinopoli magnifica templa conſtruxit, ornauit, dotauit pro ſua ſumma in ſanctos reuerentia. Inter alia verò, Ioannis Baptiſtæ præſtantem Baſilicam, quæ Conſtantiniana dicta eſt, eo loco, vbi ſacrum Baptiſmum adeptus eſſe dicitur, & aliam in ciuitate Albenſi, & tertiam Hoſtiæ iuxta portum vrbis Romæ eidem poſuit & dedicauit, quemadmodum Beda teſtatur. Neque hoc fidei ſuæ argumento officióque contentus honore tanto ſanctos proſecutus eſt, vt ſcribat Chryſoſtomus, cum de aliis Græcis, tum de hoc maxime Imperatore, vt rectè quidam interpretantur, quòd purpura indutus peregrè proficiſceretur ad Apoſtolorum ſepulchra comple-

Lib. de ſex ætatib. mundi. Hom. 26. in 2. ad Cor.

B ctenda, quódque ſine omni faſtu ſanctos rogauerit, & patrocinium eorum apud Deum quæſierit, Cuius Conſtantini laudandum exemplum ſiquis omnino alius, certè Theodoſius ſibi imitãdum putauit, tanto religionis zelo flagrans, vt omnia gentium ſimulachra iuſſerit diſſipari, vtque deleret antiquæ idololatriæ veſtigiis, profanas Deorum ædes, in aurea Chriſtianorum templa verterit, ſicut Rufinus notauit. Hinc factum eſt etiam, vt Serapis templum, quod apud Alexandriam toti orbi percelebre habebatur, non modo antiquæ ſpurcitiæ ſordibus expurgandum, verumetiam in Ioannis Baptiſtæ Baſilicam vertendum atque conſecrandum curarit, hûc etiam tanti Prophetæ oſſibus illatis, quem ille per omnem vitam ſummopere venerabatur. Paternam verò hanc pietatem ſecutus eſt

Quantus fidei zelus fuerit Theodoſio Imp.

Eccleſ. hiſt. lib. 2. cap. 28.

C Arcadius eiuſdem Theododoſij filius, qui Petrum & Paulum Apoſtolos, vt meminit Antoninus Conſtantienſis, tanquam patronos rogare conſueuerat, quíque beati Samuelis oſſa de Iudæa in Thraciam tranſtulit, vt Hieronymus docet: Huic Arcadio non ceſſit iunior Theodoſius, quin eum pietatis laude vicit, nõ indignus profectò qui magni Theodoſii nepos eſſet. Is cum Ioannis Chryſoſtomi ſacrum corpus ab exilio relatum Conſtantinopolim inſerebatur, magna illud religione & ſolenni pompa proſecutus eſt, vultúque & oculis in ſancti loculum defixis non ſe tantùm, ſed ſuos etiam parentes viri ſancti precibus ſollicitè commendauit, ac deinceps eundem ſuum patronum laudib. & hymnis celebrare non deſtitit, vti author eſt Theodore-

Theodoſianã pietatem ſequitur filius & nepos.

Epiſt. ad Arcadium.

Aduerſus Vigilantium.

Eccleſ. hiſt. lib. 5. cap. 36

D tus. Poſſem id genus clariſſimos Principes, vtpotè Iuſtinianum, Martianum, Carolum Magnum, Ludouicos, Othones, Henricos commemorare, tantíſque Heroibus dignum prorſus hæredem adiungere Carolum quintum, noſtræ quidem ætatis & potentiſſimum Principem, & religioſiſſimum Imperatorem. Nam & ipſe vt in ſanctis honorandis fuit perquam diligens, ſic pietatis & gratitudinis ergo præclarum templum ad Baptiſtæ Ioannis honorem patriæ ſuæ (fuit quippè Gandauus) extruxit atque locupletauit. Quæro igitur ex aduerſariis, an cum his laudatiſſimis Imperii Princip. Theodoſius vel ſua dignitate, vel Chriſtiana religione quicquã egit indignum, quod ſanctos colere, & templum illis ædificare, illóſque interceſſores apud Deum agnoſcere, ſibique adhibere ſtuderet? imò verò, vt ſemel dicam, immortalem illi vna cum Theodoſio ſibi gloriam pepererunt, quòd hæc aliáque plura Catholicæ pietatis indicia dederint, & circa San-

Carolus V. Imp. Ioannẽ Baptiſtam ſingulariter eſt honorare.

Cur laudanda ſit pietas veterum principum in cultu Sanctorum.

ctorum cultum orbi teſtatum fecerint, ſe magno conſenſu profiteri ac retinere firmiter id, quod piũ & Orthodoxum ſemper eſt habitum, quod à Patribus acceptum Eccleſiæ ſanciuit authoritas, quod piorum conſuetudo confirmauit, quod Chriſtianæ fidei ſinceritatem, præſtantiam virtutémque comprobat, quod Deum ipſum in ſanctis ſuis mirabilem & glorioſum oſtendit, quod ſingulare præbet teſtimonium laudandæ humilitatis ac reuerentiæ tantis Chriſti amicis merito deferendæ, quod multis mortalibus vtilitati, conſolationi & præſidio tot ætatibus fuit, quod contra inſanos Hæreticos pietatem Catholicam magis magiſque confirmat, quod poſtremo vt piis commodat, ſic impios terret adeoq; tetros dæmones torquet atque fugat. Quid igitur? totúſne orbis tot deſipuit ſeculis, & Nouatores tandem vel ſapiunt ſoli, vel maximè pij ac religioſi cenſendi ſunt? Vnde autem huiuſmodi religionem didicerunt? nimirum à ſuis illis præclaris maioribus, Luthero, Vigilantio, Euſtachio, Eunomio. Etenim vt illis olim, ſic iſtis hodie libet in ſanctis inſectandis, eorúmque cultu abrogando turbas ciere, ſeditioſè vociferari, totúmque Chriſtianum orbem ſuperſtitionis crimine infamare, ac omnes tandem, qui ſecus ſentiunt, & ſuum ſanctis cultum, & probatos honores cum Eccleſia deferunt, ac deferri poſſe contendunt, velut idololatras aſpernari. Quanta verò iſtorum & cæcitas & impudentia, qui nihil omnino referre putant, fuerintne in eadem fide, doctrina, conſuetudine optimi Principes, grauiſſimi Patres, œcumenicæ Synody variæ nationes, penes quas hactenus Catholicum nomen fuit, quíque legitimã Eccleſiæ poſſeſſionẽ tam multis ſeculis obtinuerunt? Ne verò pergant hic nobis obſtrepere, & ob quorundã abuſus, qui etiam à rebus optimis ſanctiſſimiſque vix vnquam ſolent abeſſe, Catholicam pietatem more ſuo calumnientur, cum Auguſtino iterum hoc teſtatum volumus, nos ita de ſanctorum cultu agere, cultus vt ille, qui Græcè λατρεία dicitur, & eſt quædam propriè diuinitati debita ſeruitus, integrè maneat Deo, nec ad ſanctos vllo vnquam tempore transferatur: cùm nec ſancti, nec Angeli vnquam qui velint exhiberi, quod vni Deo deberi nôrunt, nimirum, vt illi latriæ cultu ab omnibus inſeruiatur. Alius igitur & inferior cultus eſt, quo ſanctos non in hac miſera & corruptibili vita pugnantes, ſed in vita felici & æterna victores colimus & honoramus, quóſque non largitores, ſed interceſſores agnoſcimus & veneramur. Verùm haud licet nobis, nec libet longius exſpaciari, præſertim quòd plena ſit exemplorum antiquitas, quib. cauſam hanc toties agitatam, & certis quæ hodiéque per ſanctos eduntur miraculis, illuſtratam confirmare poſſemus.

Cur ſuſpectũ eſſe nobis debeat Nouatorum ſtudium in cultu Sanctorum eiiciendo.

Catholici ſanctos ita colũt, vt ſoli Deo latriæ cultum impendant.

Contra Fauſtum lib. 20 cap. 21

Et ſuper Gen. cap. 61

Deut 6

An Ioannem noſtrum redeo, quem hactenus à Theodoſio rectè piéque honoratum eſſe monſtrauimus, ac præterea Sozomenum atque Nicephorum à Magdeburgenſium criminatione vindicauimus. Supereſt vt de Theodelinda Regina dicamus, quando illam quoque Magdeburgici ob ſingularem eius in Ioannem pietatem accuſant, & his verbis apertè verberant: *In Modicia*, inquiunt, *Theodelinda Regina templum Ioannis Baptiſtæ pro ſe & omnibus Longobardis conſtruxit, vt pro ſe apud Chriſtum intercederet. Exinde Longobardi cœperunt Ioannem inuocare, vt videas ſtolidam mulierem, ſuperſtitioſam Baptiſtæ culturam excogitaſſe.* His paucis verbis partim ineptè, partim malignè deprauant ea Centuriatores, quæ apud Paulum Diaconum (hunc enim ſe ducem ſequi ſatentur) ad verbum ita leguntur: Per idem quoque tempus Theodelinda Regina Baſilicam Ioanni Baptiſtæ, quam in Modicia conſtruxerat, qui locus ſupra Mediolanum tredecim milib. abeſt, dedicauit, multiſque ornamentis auri argentique decorauit, præſidiiſque ſufficienter dotauit.

Vindicata fides hiſtoriæ de Theodelinda Regina contra Centuriatores.

Cent 6. ca. 6 & Pag 325.

De geſtis Lõgobard lib. 4 cap. 22

Hinc iam depromunt ſuam, quam dixi, narrationem Magdeburgici: atque vt habeát, quod mordeant, Reginam eandem audent dicere ſtolidã mulierem, quæ Longobardis nouæ ſuperſtitionis in Ioanne Baptiſta inuocando dux fuerit & origo. Vtrumque vero falſum eſt, ô vos Euangelici, qui Dei præceptum Non dices falſum teſtimoniũ contra proximum tuum, toties támq; ſuperbè violatis. Nam à ſtultitiæ ac ſuperſtitionis nota prorſus immunis eſt Theodelinda, & Longobardi propter illam ad ſuperſtitioſam Baptiſtæ culturam non ſunt inducti. Habent ſanè Germani, & in primis Bauari, cur dictam Theodelindam ſtudioſè ament ac prædicent, cùm Germana ipſa fuerit, regis Boiariæ, quam nunc Bauariam dicimus, & Catholicam eſſe gaudemus, Garibald. filia, vxor Antharij regis Lõgobardorum ſanè opulenti, qui primus in Italiam Longobardos induxit. Accedit, quòd illa non modò Germano Principum Bauarorum ſanguine nobilis, ſed & pietate Chriſtiana illuſtris atque præſtans cum Gregorio Magno per id tempus Pontifice Romano, ſingularem ſanctámque coluit amicitiam, quæ multis eiuſdem literis & munerib. fuãt cohoneſtata. Laudat illam idẽ Gregorius, vt Chriſtianæ fidei deditam, vt in bonis actibus excellentem, vt reconciliandæ pacis fidam procuratricem. Per hanc Reginam, inquit Paulus Diaconus, multum vtilitatis Dei Eccleſia conſecuta eſt. Nam penè omnes Eccleſiarum ſubſtantias Longobardi, cũ adhuc gentilitatis errore tenerentur, inuaſerãt. Sed huius Theodelindæ ſalubri ſupplicatione Agilulfus Rex permotus, & Catholicam fidem tenuit, & multas poſſeſſiones Eccleſiæ Chriſti largitus eſt: ac Epiſcopos qui in depreſſione ac abiectione erant, ad dignitatis ſolitæ honorem induxit.] Et poſteà: Rex ſuggerente Theodelinda Regina ſua coniuge, cum ſanctiſſimo Papa Gregorio atque Romanis pacem firmiſſimã pepigit. Ex his Pauli verbis, qui & ipſe Longobardus fuit, fortiſſime coarguuntur Magdeburgici, qui vt pergant proterui falsique eſſe narratores, tam contemtim & impudenter de hac tam ſapiente, graui & religioſa Regina loquuntur: eámque damnare non verẽtur, quam hiſtorici omnes cùm multis nominibus, tum à ſingulari Chriſtianæ fidei & pietatis propagatę ſtudio inſigniter commendauere. Hinc ſcribit & Platina, matronam hanc inſignem, & fidei Chriſtianę ſtudioſiſſimam extitiſſe: commendat illam & vetuſtior Abbas Vrſpergenſis. Auentinus illam appellat ſingularis prudentię & rarę pietatis in Chriſtum, vltra captum muliebrem fœminam, quæ gentis ferociſſimæ, Lõgobardorum ſcilicet, animos bonis artibus inflexerit, atque armorum diſſuetudine mitigarit, quæque omnium gentium annalibus ſit notiſſima. Cur igitur hi noui hiſtorici, vt in aliis multum, hîc parum adeò tribuunt Auentino?

Falſum teſtimonium contra proximũ ſæpe in ſuis hiſtoriis dicunt Cẽturiatores.

Gregor li. 7 Epiſt. 42. & li. 12. Epiſt. 7

Theodelindæ & Gregorii Magni ſancta & ſingularis amicitia.

Lib. 4. de geſtis Longobard. cap. 6

Ibid. cap. 8

In vita D. Gregorij.

In Chronic.

In annalibus Boiorum.

Theodelinda conuertit, nō peruertit Lōgobardos in religione.

Æque friuolū, adeóque criminoſum eſt, quod addunt, quoniam templum Ioanni extruxerit, ſuperſtitioſam Baptiſtæ culturam ab illa excogitatā, & ad Longobardos tranſlatam eſſe. Atqui non ſuperſtitionis, ſed Chriſtianæ pietatis ſtudio impulſa Ioannem ipſa coluit, & exemplo ſuo ad idem faciendum alios excitauit. De religione vera vel falſa nihil docuit, ſed quemadmodum par erat, Catholicis fidei magiſtris ac præpoſitis omnem docendi curam reliquit, atque vt optimam decebat Principem, ſua opera & induſtria rem Catholicam iuuit, magnámque occaſionem Longobardis à ſuperſtitione ad veram pietatem reuocandis præbuit. Diximus autem ſuprà, de Imperatorum & Patrū exemplis, qui hoc ſextum à Chriſto ſeculū præceſſerunt ſatíſque probauimus, receptum etiam in veteri Ecclesia probatúmque fuiſſe morem, ad Baptiſtæ B aliorúmque Sanctorum honorem templa ędificandi, & eoſdem inuocandi. Nam qui tertio etiam ſeculo vixerunt [a] Cyprianus & [b] Origenes, non obſcurè docent, vſitatum fuiſſe ſuo ſeculo, vt crederent & docerent Chriſtiani, ſanctos defunctos orare pro viuentibus mortalibus, eóſque illorum auxiliis apud Deum adiuuari. Quò ſpectat etiam exemplū Potamienæ clariſſimæ martyris, quæ poſt martyriū carnifici ſuo Baſilidi per quietem, vt [c] Euſebios tradit, apparuit, ſimúlque monuit, quòd pro ipſo Dominum interpellaſſet, ac petita impetraſſet, vt ipſe nimirum corona martyrij, quemadmodum probauit euentus, donaretur. Niſi fortè quis ita ſit malè ſanus, vt non credat ſanctis Patribus, ac impudenti tamen Bezæ [d] credat, cuius hæc futilis cenſura eſt: C *Minime negandum, totum illud Hieronymi ſcriptum* (contra Vigilantium ſcilicet) *quo Sanctorum inuocationem, id eſt, manifeſtam idololatriam defendit, nos nihil morari.* Certè apud Gaudentium Brixienſem, qui quarto vixit ſeculo, hæc verba leguntur: Vt venerandas Sanctorum reliquias haberemus, Deus noſter tribuit: deinde vt hanc eorum honori fundare baſilicā valeremus.] Loquitur autem de baſilica, quæ ad Ioannis Baptiſtæ honorem fuerat inſtituta. Meminit & Metaphraſtes [e] alterius templi, quod Ioanni Baptiſtæ apud Emeſſam fuit extructum, ídque ſub Valentiano & Martiano Imperatoribus. Scribit de templo inſuper Antiocheno, quod nominant κρεμαστὸν, hoc eſt, ſuſpenſum quoniam tanta fuerit altitudine ſuper terram eleuatum, vt propè ſpectātibus, in aere pendere videretur: eam verò ſublimē D ædem ad Ioannis honorem fuiſſe conditam, vbi ex manu eiuſdem dextera digitus religioſe demōſtraretur, quæ manus ex Antiochia Conſtantinopolim honorificè tranſlata fuerit, cum Conſtantinus & Romanus regnarent, à quibus aliud adhuc templum Baptiſtæ ſit Conſtantinopoli poſitum. Certè in Sebaſte templum Ioannis extitit maximum, & propterea quæ in ipſo fiebant miracula, & ob mirificam ædificij magnificentiam incomparabile: vt omittam templum in Hebdomo ſupra commemoratum, quod authorem habuit Theodoſium, & Chalcedonenſe, quod Ioanni quoque ante Leonis imperium fuit extructum, Euagrio teſte.

a Lib. 1. epiſt. 1. ad Cornelium, & tract. de ſtella & magis.
b ſuper Numer. cap. 31 & in Ioſuam Naue cap. 15 Item homel. 3. in Cantica & lib. 8. contra Celſum.
c Eccleſiaſt. hiſt. li. 6. ca. 5
d In reſponſione ad argum Brentij
e Ser. de dedicat. templi in Lippomano.
f De exportat. pretioſa manus, & de natali eiuſdem.
Eccleſi. hiſt. lib. 2.

Templa Sanctorum quæ dicuntur, Deo ſemper ſunt dedicata.

Cùm verò de templis Ioanni Baptiſtæ vel cuiuis ſancto conſtructis loquimur, quomodo veteres ſanè ſolent, nihil honori diuino detractum volumus, ad quę templa & altaria ſacrificiáque propriè ſpe- A ctare ſcimus, ſicut diſertè admonet Auguſtinus. Ita verò ſanctis conſtitui templa dicuntur, vt ad latriæ cultum in primis, quia Deo dedicantur, ac deinde ad Sanctorum memorias, conſtruentium & Eccleſiæ intētio referatur. Quas quidem Sanctorum memorias cum Auguſtinus nominat, vt ſæpè, iam quidem eorum ſepulchra reliquiáſque ſacras, quæ ſub altaribus maximè recondebantur, iam verò oratoria & templa illis conſecrata, quæ idem ipſe Martyrum loca, & baſilicas Apoſtolorum, nonnunquam & martyria ſolet nuncupare, hoc nomine comprehendit. Quoniam verò Manichæi, & horum anteſignanus Fauſtus, calumniabantur, ſicut & Maximū idololatram Medautenſem, alióſque impios feciſſe legimus, quòd Catholici de more idola in Martyres B verterent, & his templa fabricarent, altaria erigerent, ſacrificiáque offerrent, breuiter hoc illis Auguſtinus [a] reſpondit, quod nunc etiam aduerſariis reſponſum volumus: Nos Martyribus ſiue Sāctis noſtris non templa ſicut Diis, ſed memorias ſicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt ſpiritus, fabricamus: nec ibi (in templis) erigimus altaria, in quibus ſacrificemus Martyribus, ſed vni Deo & Martyrum & noſtro ſacrificiū immolamus] Tùm alibi: [b] Honoramus ſanè memorias eorum, tāquam ſanctorum hominum Dei, qui vſque ad mortem ſuorum corporum pro veritate certarunt.] Eodem ferè modo Cyrillus Catholicos quoque defendit. Quin fatetur etiam Chemnitius, [c] ac rectè quidem, Ambroſij & Auguſtini ætate Sāctorum memoriam in actione cœnæ Dominicæ ce- C lebratam eſſe: tùm Hieronymum Baſilium ac Nazianzenum de Sanctorum patrociniis, qui pro ſuis cultoribus intercedant, non obſcure teſtari. Ac luculenta profectò ſunt antiquitatis teſtimonia, quibus multi confirmarunt, Sanctorum memorias iam olim in templis habitas eſſe non ſolum vt iſti putāt, propter eorum honorem ſeu venerationem & Eccleſiæ ædificationem, ſed etiam propter inuocationem, vt eorum nempe patrocinium & interceſſio imploraretur, velut quorum preces & merita per Chriſtum comparata, plurimùm apud Deū valeant obtineántque. Id quod vetuſtæ patrum liturgiæ ſatis indicant, & Auguſtinus bis verbis perſpicue tradit: Ideò quippe ad ipſam mēſam, hoc eſt, ad ipſum altare non ſic eos commemoramus, quemadmodū alios; qui in pace requieſcunt, vt etiam pro iis ore- D mus, ſed magis vt orent ipſi pro nobis, vt eorum veſtigiis adhæreamus.] Atque huc demum pertinet vetus dictum, ſiue demum Auguſtinum, ſiue Gennadium authorem habeat, quod non ſolum communem Eccleſiæ conſuetudinem, ſed conſtantem quoque doctrinā veritatis declarat, ſacríſque Conciliis eſt plane conſentaneum. Eo manifeſte docetur, non Chriſtianos, ſed Eunomianos & Vigilantianos eos rite cenſeri, qui negant Sanctorum corpora, eorúmque reliquias, perinde ac Chriſti membra ſincere honoranda, quiue non admittunt baſilicas eorum nominibus appellatas, velut loca ſancta diuino cultui mancipata, pio affectu & deuotione fideli adeundas eſſe.

Lib. 8 de ciuit. Dei c. 27.
Memoriæ Sāctorum quid apud Auguſtinum ſignificent.
Aug. lib. 20 contra Fauſtum cap. 4 & Epiſt. 43
a De ciuit. Dei libr. 22 cap. 10.
Catholici olim etiam idololatriæ accuſati ob cultum Sanctorum in templis vſitatum.
b Lib. 8. de ciuit. Dei cap. 27
c Lib. 6. contra Iulianum. In ex amine Concil. Trid.
Sanctorum habetur memoria, vt ipſi eū pro nobis orent.
Tract. 84 in Euan. Ioan.
Li. de Eccleſ. dogma. ca. 73.

Ergone quod cum tàm multis Theodelinda fecit in templo ad Ioannis honorem ædificando, quódque illius quidem ac ſuperioris ætatis Principibus perquàm vſitatum ac laude dignum

Sectarij magis efficiūt ac probant, deſtruere quam ædificare templa.

pietatis officium fuit, id iſti boni cenſures referent ad ſtoliditatem? & laudatiſſimæ Reginæ crimini vertent, támque ſuperſtitionis materiam ac ſegetẽ præbuiſſe inſani calumniabuntur? Quid? eam veteris & Catholicæ pietatis laudẽ, quam optimis maioribus, in templis extruendis & ornandis, tribuere par eſt, iſtis fortaſſe authoribus ad illos transferemus, qui præclaram ſe rem facere putant, in tẽplis immanitate pluſquam barbarica, & furioſo impetu demoliendis prophanandíſque. Nam & tales cultores hoc nouum quintúmque peperit Euangeliũ, quibus tantum non ludus & voluptas eſt, domos Dei ſpoliare, orationis loca euertere, aras in haras, templa in ſtabula commutare, parique furore diuinos & Sanctorum cultus abſque vllo diſcrimine abolere.

Præſtat ſequi veteres in tẽplis extruendis, quam Nouatores in illis diruendis.

Quod ſi veterum Orthodoxorum laudãda eſt diligentia, qui ſacris ædibus conſtruendis, & Chriſtianæ pietatis, vt ſic dicam, officinis paſſim inſtituendis operam ſedulam dabant, qua demùm reprehenſione illos dignos eſſe dicemus, qui nouo afflati ſpiritu, in diruendis templis ſtudioſe verſantur, quique ſic in ſacra inuolant, ſic ea diſsipant & proculcant, vt Antiochum, Heliodorum, Iulianũ, & ſiquid eſt impiis Turcis immanius, id ſacrilegi homines palã aut æquare, aut ſuperare contendant?

Quomodo de Centuriatoribus in Ioannis hiſtoria verſantibus iudicandum.

Verum enimuero ſi ab aduerſariis obtineri non poteſt, vt toties admoniti, veterúmque ſcriptis & Eccleſiæ authoritate conuicti, de Sanctis & eorum cultu, reliquiiſque & miraculis præclarius ſentiant, feramus id quoque moderatè, quod de Ioãnis corpore, atque miraculis, déque illius cultu & veneratione veterum monumenta pro nihilo pendant, ac more ſuo petulanter illudant. Hæc omnia ſi ſapiũt ſuperſtitionem, vt illi blaterant, admodum vereor, ne quæ ipſi adferunt, ſingularem improbitatem & ſceleratam impudentiam ſapiant, præſertim cum legem præſcribunt, & fidem exigunt in his, quæ nuper nati & informes ipſi hiſtorici, relicta veterum authoritate, ſolis freti coniecturis, & prauis impediti affectibus, nunc primùm Ioanni Baptiſtæ tribuunt affingúntque. Nos verò non odioſe contentionis, ſed ſinceræ veritatis & venerandæ antiquitatis amantes, magnam inde conſolationem capimus, quòd Chriſtum Dominum propitiũ, & Ioannem eius præcurſorem fauentem in vera Eccleſia nobis adeſſe certò intelligamus, quódque prætermiſsis iſtorum ineptiis & ſpretis contumeliis antiquitati ſuum locum integrum relinquamus, ac authoritatem debitam ex animo tribuamus. Quòd ſi hoc ſtudium aduerſariis omninò adlubeſcit, vt nouandis in Eccleſia rebus porrò ſe totos impendant, agè quod malè cœperunt, perſequantur. diruant, ædificent, mutent quadrata rotundis, ſed nullam certè gratiam ab iis, qui iudicio doctrináque pollẽt, vnquam inituri.

Quid concedendũ Centuriatoribus.

Concedemus illis quidem hanc laudem, quòd infimi & peſsimi non ſint Babyloniçæ turris architecti, quódque multo labore perfecerint, vt quam authoritatem veteribus derogant, ſibi demùm arrogare velle videantur.

Quid obſeruandum Catholicis in Eccleſiaſticis hiſtoriis Nouatorum.

Cæterũ quod ad nos attinet, puram & incorruptam Euangelicæ veritatis lucẽ totis animi viribus tuebimur ac proſequemur, ex eóque limpidiſsimo fonte, & non ex putidis nouorum authorum lacunis petemus, quæ de hoc ſummo Dei viro Ioanne, aliíſque præſtantibus Eccleſiæ principibus ſincere & luculenter ſunt tradita, quæque citra impuri dogmatis admixtionẽ Patres literis conſignarunt, & nos velut per manus ab illis tradita, in hunc vſque diem bona fide in Eccleſia conſtantiſsime retinemus. Quòd ſi hiſtoricos quærimus, vetuſtos recentioribus, Catholicos Hęreticis, probatos obſcuris longe ſemper anteponemus.

EPILOGVS Libri.

Atque hæc quidem nobis de Ioanne diſputata ſint hactenus, minus fortaſſe conuenienter, quàm perſonæ illius ac rei propoſitæ dignitas poſtularet, ſed tamen quãtum per occupationes noſtra tenuitas tulit, & diuina bnnitas eſt elargita. Quomodocunque autem hic labor, ab aliis æſtimetur, ſuum cuique iudicium integrum permittimus, rectè quidem nobiſcum agi putabimus, ſi duce Chriſto non ſolùm Prophetę ſanctiſsimi laudatores, verum etiã quales ipſe inſtituit diſcipuli, & veri Meſsiæ cultores aliqua ex parte eſſe poſsimus. Immortali Deo, quem in Sanctis eius laudare par eſt, ſumma, perfecta & ſempiterna gloria.

FINIS LIBRI PRIMI.

INDEX

INDEX LOCORVM SCRIPTVRÆ SACRAE, QVAE POTISSIMVM HOC IN LIBRO TRACTANTVR. PRIOR NVMERVS CAPITA

Biblica, poſterior libri folia deſignat.

EX VETERI TESTAMENTO.

Cap. *Geneſis.* *Fol.*

vi. *De Noe iuſto & perfecto* 173.d.239.a

xvi. *De ieiunio Agar* 54.b

xvii. *Maſculus cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit* 17.b

xxvi. *Eo quod obedierit Abraham voci meæ, & cuſtodierit præcepta & mandata mea* 174.a.239.c

Exodus.

xx. *Non occides* 219.b

Deuteronomium.

xvii. *Quæres abeis, & indicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quodcunque dixerint* 142.d

xxiiii. *Proximi pauperis pignus non pernoctabit apud te, vt habeas iuſtitiam coram Domino Deo tuo* 244.a.b

Lib. 2. Regum.

xii. *Et ieiunauit Dauid ieiunio & ingreſſus ſeorſum iacuit ſuper terram* 53.b.203.d

De Dauidis iuſtitia 240.a

Lib. 4. Regum.

i. *Vir piloſus, & zona pellicea accinctus renibus* 44.a.48.a

xiii. *Cùm cadauer tetigiſſet oſſa Eliſæi, reuixit homo, & ſtetit ſuper pedes ſuos* 288.b

xx. *Protegam vrbem iſtam propter me & propter ſeruum meum Dauid* 288.b

xxiii. *Similis illi non fuit ante eum Rex, qui reuerteretur ad Dominum in omni corde ſuo, & in tota anima ſua, & in vniuerſa virtute ſua, iuxta omnem legem Moyſi* 69.a. 239.d. 244.b

2. Paralipom.

xx. *Et prædicauit ieiunium vniuerſo Iuda* 78.c

xxxi. *Operatuſque eſt Ezechias bonum, & rectum & verum coram Domino* 244.a

Iob.

ix. *Etiamſi habuero quidpiam iuſtum, non reſpondebo, ſed meum iudicem deprecabor. Etiamſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea. Verebar omnia opera mea, ſciens quod non parceres delinquenti* 267.a

xiii. *Etiamſi me occiderit in eum ſperabo* 259.d

xix. *Scio quod redemtor meus viuit* ibid.

Pſalmi.

iiii. *Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ* 218.b

xlvii. *Deus fundauit eam in æternum* 142.c

cv. *Effuderunt ſanguinem innocentem* 14.c

cxi. *Diſperſit Deus pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi* 243.b

cxviii. *Viam mandatorum tuorum cucurri* 245.b

cxxxi. *Paraui lucernam Chriſto meo* 2.c

Prouerbia.

xi. *Iuſti in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum* 241.a

xv. *Qui ſequitur iuſtitiam, diligitur à Domino* 237.b

xxiiii. *Septies in die cadit iuſtus* 239.d

Eccleſiaſtes.

ix. *Neſcit homo, vtrum amore an odio dignus ſit.* 116.c

Sapientia.

v. *Iuſtitia iuſti ſuper eum erit* 241.a

Seminanti iuſtitiam merces fidelis ibid x.

Eccleſiaſticus.

Ante iudicium para iuſtitiam tibi 237.b xviii.

Sacrificium iuſti acceptum, & memoriam eius non obliuiſcetur Dominus 217.d xxxv.

Eſaias.

Dicite iuſto, quoniam bene, &c. 241.a iii.

Vox clamantis in deſerto 24.c.27.d.124.b xl.

Dabo Eunuchis in domo mea & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus 175.b lvi.

Tunc erumpet quaſi mane lumen tuum, & ſanctitas tua citius orietur: & anteibit faciem tuam iuſtitia tua 243.b lviii.

Ieremias.

Antequàm exires de vulua, ſanctificaui te 2.a.8.a i.

Non peribit lex à Sacerdote 142.b xviii.

Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam 183.b xxxi.

Ezechiel.

Si fuerint tres viri iſti in medio eius 243.d xiiii.

Hic iuſtus eſt, vita viuet, ait Dominus 237.b xviii.

Dedi eis præcepta mea, & iudicia mea oſtendi eis, quæ faciens homo viuet in eis 239.b xx.

Mundamini ab omnibus iniquitatibus veſtris, & dabo vobis cor nouum 97.b xxxvi.

Daniel.

Panem deſiderabilem non comedi 44.b x.

De eiuſdem abſtinentia 62.d

Ioel.

Quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit 250.d ii.

Sanctificate ieiunium 78.a

Micheas.

Indicabo tibi ô homo, quid ſit bonum, & quid Dominus requirat à te: vtique facere iudicium 200.c vi.

Ionas.

De ieiunio Niniuitarum 53.c.79.a.215.a iii.

Abacuc.

Iuſtus ex fide viuit 59.a ii.

Malachias.

In omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda 133.b.138.c. i.

2. Machab.

Hic eſt, qui multum orat pro populo & vniuerſa ſancta ciuitate Ieremias Propheta Dei. 289.a xv.

EX NOVO TESTAMENTO.

Matthæus.

Ioſeph autem vir eius cùm eſſet iuſtus 237.a.239.b i.

Niſi quis renatus fuerit ex ſpiritu & aqua 107.c iii.

Ipſe autem Ioannes habebat veſtimentum de pilis camelorum 37.38.& deinceps.

Habebat zonam pelliceam circa lumbos ſuos 48.c

Eſca autem eius erant locuſtæ 48.d.49.d.57.a.61.b.c

Et mel ſylueſtre 57.c

Baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata ſua 109.c

Facite fructum dignum pœnitentiæ 151.b.152.b.201.b. & deinceps.
Progenies viperarum, quis demonſtrauit vobis fugere à ventura ira? 151.a
Ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus Abrahã 151.b
Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur 180.b.& deinceps
Ego quidem baptizo vos aqua in pœnitentiam 96.b.& deinceps
Qui poſt me venturus eſt, fortior me eſt, cuius non ſum dignus calceamenta portare 167.a.231.b.c.& deinceps
Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igni 95.c.d.109.110.& deinceps
Venit Ioannes non manducans nec bibens 45.d
Ego à te debeo baptizari: & tu venis ad me? 88.d.& deinceps
Sine modo: ſic enim decet nos implere omnem iuſtitiam 101.a.114.d
iiii. Ductus eſt Ieſus in deſertum 24.c.25.a
Qui fecerit & docuerit ſic, magnus vocabitur 231.b.c
v. De ſermone Domini in monte 241.b
De beatitudinibus ibidem
Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam 237.a
Beati pauperes ſpiritu 255.d
Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis 242.d
vi. Orantes nolite multum loqui 227.d
Cùm ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ 52.b.c
Nolite ſolliciti eſſe in craſtinum 223.a
Sufficit diei malitia ſua ibid.
vii. Attendite à falſis Prophetis 146.c.d
Intrate per anguſtam portam 254.d
Diſcedite à me omnes operarij iniquitatis 255.b
viii. De fide leproſi 262.c
ix. Creditis quia hoc poſſum facere vobis? 261.c
Quare nos & Phariſæi ieiunamus frequenter, diſcipuli autem tui non ieiunant? 51.d.186.c
Venient dies, in quibus auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt 51.d.52.53.
x. Qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet 243.a
xi. Non ſurrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptiſta 156.a
Quid exiſtis videre? Prophetam? etiam dico vobis & plus quàm Prophetam 93.d.169.d
A diebus Ioannis vſquè nunc regnum cœlorum vim patitur 81.a
Omnes Prophetæ & lex vſque ad Ioannem prophetauerunt 88.a.& deinceps
Ipſe eſt Elias 44.a
Tollite iugum meum ſuper vos 256.b
Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde ibid.
xiii. Omni habenti dabitur, & abundabit 273.a
Et facit aliud quidem centeſimũ, aliud autem ſexageſimum, aliud vero triceſimum ibid.
Qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt 258.d
Fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris eorum 242.d
xiiii. Herodes tenuit Ioannem & alligauit eum, & poſuit in carcerem 161.a.b
Deſertus eſt locus hic 25.d
xv. De fide Chananææ 17.a
Sine cauſa colunt me docentes doctrinas & mandata hominum 184.a.215.b.216.b.& deinceps
xvi. Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eam 141.d
Tollat crucem ſuam & ſequatur me 192.a.223.d.224.a
Hoc genus non eiicitur, niſi per orationem & ieiunium 51.d.53.d xvii.
Tunc oblati ſunt ei paruuli, vt manus eis imponeret & oraret 28.d xix.
Talium eſt regnum cœlorum 17.d.18.a
Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata 183.d.192.c
Ecce nos reliquimus omnia & ſecuti ſumus te 175.d
De parabola vineæ 122.d.175.c.176 b.c xx.
Acceperunt ſingulos denarios 181.d
Baptiſmus Ioãnis è cœlo erat, an ex hominibus? 95.b.126 b xxi.
Venit ad vos Ioannes in via iuſtitiæ 231.d
De veſte nuptiali 194.a xxii.
Erratis neſcientes Scripturas 153.d
Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: omnia ergo quæcunque dixerint ſeruate 122.a.131.b xxiii.
Ornates monumenta iuſtorum 242.b
De iudicandis in vltimo iudicio 190.& deinceps 241.b xxv.
Iuſti ibunt in vitam æternam 242.b
Baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti 95.d xxviii.

Marcus.

Fuit Ioannes in deſerto baptizans 93.a.106.a.b i.
Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnũ cœlorũ 83.c
Prædicans Baptiſmum in remiſſionem peccatorum 104.a.& deinceps
Baptizabantur ab illo in Iordanis flumine 106.a.b.109.b
Confitentes peccata ſua ibid.
Et erat Ioannes veſtitus pilis camelorum 37.c
Et zona pellicea circa lumbos eius 47 d
Et locuſtas & mel ſylueſtre edebat 49.b.57.a.60.d
Spiritus expulit eum in deſertum 25.a.35 b
Erant diſcipuli Ioannis ieiunantes 56.d ii.
Fides tua te ſaluum fecit 198 b v.
Herodes autem metuebat Ioannem, ſciens eum virum iuſtum & ſanctum 124.c.127.a vi.
Abiit in montem orare 25.d
Relinquentes mandatum Dei, tenetis traditiones hominum 76.d vii.
Et à foro venientes, niſi baptizati non comedunt 127.b
Hoc genus in nullo poteſt exire, niſi in oratione & ieiunio 51.d ix.
Talium enim eſt regnum Dei 118.a x.
Prædicauerunt vbique Domino cooperante 123.b xvi.

Lucas.

Quis putas puer iſte erit? 2.d i.
Manus Domini erat cum illo 2.b
Sacerdos quidam nomine Zacharias de vice Abia, & vxor illius de filiabus Aaron 233.d
Erant autem iuſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela 235.236.
Erit magnus coram Domino 4.a.42.b.156.c
Vinum & ſiceram non bibet 42.b
Et ſpiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ 2.a.& deinceps
Ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ 44.a
Exultauit infans in vtero eius 4.c.8.d.20.a
In ſanctitate & iuſtitia coram ipſo 171.d
Tu puer Propheta altiſſimi vocaberis, præibis enim ante faciem Domini parare vias eius 6.b.100.a.112.b.c
Puer autem creſcebat, & confortabatur ſpiritu 3.d.
Erat in deſertis vſque in diem oſtẽſionis ſuæ ad Iſrael 23.b 36.d.37.a.
Et homo iſte iuſtus & timoratus 243 d ii.
Non diſcedebat Anna de templo, ieiuniis & obſecrationibus ſeruiens nocte ac die 217.d.218.a

Factum

iii. Factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto 37.a
Genimina viperarum quis oſtendit vobis, &c. 165.b
iiii. Facite fructus dignos pœnitentiæ 205.b
Ne cœperitis dicere, Patrē habemus Abraham 152.d.153.a
Cuius non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamentorum eius. 167.a. & deinceps
Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igni 9.d.100.c.d. & deinceps.
Multa quidem & alia exhortās euangelizabat populo 185.d
Herodes adiecit & hoc ſuper omnia, & incluſit Ioannem in carcerem 161.b.c
Prædicare annū Domini acceptum & diem retributionis. 190.b
Facta autem die ibat in deſertum locum 25.d
v. Ipſe autem ſecedebat in deſertum & orabat ibid.
vi. Hypocrita eiice primum de oculo tuo trabem 216.a
Quid vocatis me Domine Domine, & non facitis quæ dico? 255.a
vii. Quid exiſtis in deſertum videre? hominem mollibus veſtitum? 43.a.231.a.b
Maior inter natos mulierum Propheta Ioanne Baptiſta nemo eſt 157.b
Venit Ioannes Baptiſta neque manducans panem, neque bibens vinum 42.d
viii. Mater mea & fratres mei hi ſunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt illud 194.a
x. In eadem domo manete, edentes & bibentes quæ apud illos ſunt 128.b
Recte reſpondiſti: hoc fac & viues 244.d
Porro vnum eſt neceſſarium 253.a.b
xi. Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud 194.a
xv. Iuſti qui non indigent pœnitentia 208.c
xviii. Afferebant ad illum infantes, vt eos tangeret 22.b.c
xix. Eris poteſtatem habens ſupra decem ciuitates 173.b

Ioannes.

i. Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Ioannes 124.a.b
Miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis Sacerdotes & Leuitas ad eum, vt interrogarent: Tu quis es? 117. & deinceps
Hæc in Bethania facta ſunt trans Iordanem 37.a
Et ego neſciebam eum 93.a.b. & deinceps
Qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit 124.b
Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi 132.c. & deinceps
iii. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei 9.c.10.c.100.d.101.a.107.a. & deinceps
Qui credit in Filium Dei, habet vitam æternam 248.d. 249. & deinceps
Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi, qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Ergo gaudium meum impletum eſt 159.b.c
v. Et procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ: qui vero mala egerunt, in reſurrectionem iudicij 242.d
Ille erat lucerna ardens & lucens 118.c.231.d
Vos autem voluiſtis exultare ad horam in luce eius 118
viii. Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ 191.d
Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum 192.b
Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite 152.d
x. Sicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio 192.d
xi. Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur 192.a
xiiii. In domo Patris mei manſiones multæ ſunt 173.b
Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit. 154.a
xv. Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quodcunque volueritis petetis 191.c
Manete in dilectione mea, ſicut & ego Patris mei præcepta ſeruaui ibid.
Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum Pater 152.a
Noli eſſe incredulus, ſed fidelis 260.d xx.
Domine tu omnia noſti 192.b xxi.

Acta Apoſtolorum.

Vos autem baptizabimini in Spiritu ſancto 96.d i.
Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia 175.d ii.
De fide & ſtatu Eccleſiæ primitiuæ 262.a.b
Oportet Deo magis obedire, quam hominibus 36.d. & deinc. v.
Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum 98. & deinceps viii.
De Eunucho reginæ Candaces 246.b
De Saulo & Anania ibidem ix.
Non eſt perſonarum acceptor Deus, ſed in omni gente, qui timet Deum, & operatur iuſtitiā, acceptus eſt illi 173.c.d x.
Inueni Dauid filium Ieſſe virum ſecundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas 239.e xiii.
De primo Concilio Apoſtolorum 112.d xv.
Vt abſtineant ſe à contaminationibus ſimulachrorum & fornicatione & ſuffocatis & ſanguine 197.b.c
Ioannes dixit, in eum qui venturus eſſet poſt ipſum vt crederent 97.d. 98.a xix.
His auditis baptizati ſunt in nomine Domini Ieſu ibid.
Multi credentium veniebant confitentes & annunciantes actus ſuos 110.c
Sunt nobis viri quatuor votum habentes ſuper ſe. His aſſumptis ſanctifica te cum illis, &c. 196.c.d xxi.
Neſciebam fratres, quia princeps eſt Sacerdotum 138.b.c xxiii.
Ecce donauit tibi Deus omnes, qui nauigant tecum 97.a.b xxvii.

Epiſtola ad Romanos.

Iuſtus ex fide viuit 18.d i.
Factores legis iuſtificabuntur 237.b ii.
Qui reddet vnicuique ſecundum opera eius 190.a
Iuſtificati gratis per gratiam ipſius 251.d iii.
Arbitramur iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis 190.b.c.251.a.b.245.c.d
Si Abraham ex operibus legis iuſtificatus eſt, habet gloriam, ſed non apud Deum 264.d iiii.
Exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ 213.c vi.
Cohæredes Chriſti, ſi tamen compatimur 267.b viii.
Spe ſalui facti ſumus 250.d
Quomodo prædicabunt, niſi mittantur? 123.a.138.d x.
Si confitearis in ore tuo Dominum Ieſum, & in corde tuo credideris, &c. 250.d
Obſecro vos, per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra Deo hoſtiam viuentē, ſanctam, &c. 213.a.b.218.a xii.
Plenitudo autem legis charitas 182.d xiii.

1. ad Corinthios.

Sed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis 246.d vi.
Filij veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt 10.c.d vii.
Caſtigo corpus meū, & in ſeruitutem redigo 77.b.219.b.c ix.
Si noſmetipſos diiudicaremus, non vtiq; iudicaremur 201.b.209.a xi.
Cætera cum venero, diſponam 195.a
Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti 208.c.233.b
Omnes nos in vnum corpus baptizati ſumus 108.a xii.
Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum 263.c.d.264. & deinc. xiii.
Nunc manent, fides, ſpes, charitas, tria hæc. Maior autem horum eſt charitas ibid.
Stella enim à ſtella differt in claritate, ſic erit & reſurrectio mortuorum 173.b xv.

2. ad Corinthios.

Exhibeamus noſmetipſos in vigilijs, in ieiunijs, in caſtit. 53.d vi.
Quæ ſecundum Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur 203.a vii.

xi. *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, ſanctificationem in amore Dei perficientes* 201.b

In fame & ſiti, in ieiuniis multis 53.c.d

Ad Galatas.

iii. *Quotquot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis* 101.a.239.b

v. *Fides quæ per charitatem operatur* 113.c

Vos in libertatem vocati eſtis fratres, tantum ne libertatem in occaſionem detis carnis 75.c

Fructus autem ſpiritus, charitas, gaudium pax, &c. 208.b.c

Ad Epheſios.

ii. *Eramus enim natura filij iræ* 10.c.12.a

iii. *In quo habemus fiduciam & acceſſum in confidentia per fidem eius* 263.a

iiii. *Veritatem facientes in charitate creſcamus illo per omnia, &c.* 208.d

v. *Vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ* 12.a.107.d

vi. *Pax fratribus & charitas cũ fide à Deo Patre noſtro* 263.d

Ad Philippenſes.

ii. *Cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini* 201.b

iii. *Imitatores mei eſtote fratres* 232.a.b

iiii. *Quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & vidiſtis in me, hæc agite, & Deus pacis erit vobiſcum* 233.b

Ad Colloſſenſes.

i. *Adimpleo ea, quæ deſunt paſsioni Chriſti in corpore meo* 213.b

ii. *Non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad ſaturitatem carnis* 219.d

Nemo ergo vos iudicet in cibo aut in potu 63.d.76.d

iii. *Mortificate mẽbra veſtra, quæ ſunt ſuper terrã* 201.b.220.c

2.ad Theſſalon.

ii. *State & tenete traditiones, quas didiciſtis ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram* 77.a.216.c

1.Ad Timotheum.

i. *Finis præcepti charitas* 264.c

ii. *Si permanſerit in fide & dilectione* 263.d

Si commortui ſumus, & conuiuemus 213.a

iii. *Acquiret ſibi multam fiduciam in fide* 263.a.b

Eccleſia Dei viui, columna & firmamentum veritatis 141.d.142.c

Prohibentium nubere, abſtinere a cibis, quos Deus creauit 78.d

Omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur 226.b

Ineptas & aniles fabulas deuita 194.d.248.c

Corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt 77.c.d

Pietas autem ad omnia vtilis eſt 218.d

Noli negligere gratiam quæ data eſt tibi per Prophetiam cum impoſitione manuum Presbyterij 123.d

Bonum certamen certaui, curſum conſummaui 246.c

v. *Si quis ſuorum & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit, &c.* 226.b.c

Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem 122.b

Depoſitum cuſtodi, deuitans prophanas vocum nouitates vi.
113.d.248.c

Sectare iuſtitiam, pietatem, fidem, charitatem 263.d

Ad Titum.

Conſtituas per ciuitates Presbyteros 123.d i.

Omnia munda mundis 63.d

Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant 250.c.231.d

Vt ſobrie, iuſte & pie viuamus in hoc ſeculo 251.d ii.

Spiritum ſanctum, quem effudit in nos abunde 247.b iii.

Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, &c. ibid.

Ad Hebræos.

Adiuuemus nos mutuo ad prouocandã charitatẽ, &c. 225.d x.

Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum xi.
non apparentium 265.a.& deinceps

In melotis & pellibus caprinis 44.c.d

Talibus enim hoſtiis promeretur Deus 218.a xiii.

Iacobus.

Credunt dæmones & contremiſcunt 266.a i.

Si fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat, nunquid poterit fides ſaluare eum? ii.
264.d

Videtis quod ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantum? 249.c.264.265

Fides ſine operibus mortua eſt 266.a

Oſtende mihi fidem tuam ſine operibus 190.a

Confitemini alterutrum peccata veſtra 110.c.111.a v.

1.Petri.

Perfecte ſperate in eam, quæ offertur vobis gratiam 194.a i.

Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ii.
ſequamini veſtigia eius 213.a

Libertatem promittentes, cùm ipſi ſerui ſint corruptionis 76.c

Et vos nunc ſimilis formæ ſaluos facit Baptiſma 107.d iii.

2.Petri.

Magis ſatagite, vt per bona opera veſtra certam veſtram vo- i.
cationem & electionem faciatis 189.d.259.c

1.Ioannis.

Sanguis filij eius emundat nos ab omni peccato 212.a i.

Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit, & ii.
ipſe ambulare 193.b

Quis eſt propitiatio pro peccatis noſtris 212.a

In hoc ſcimus quoniam cognouimus eum, ſi mandata eius obſeruemus 193.d

Qui facit iuſtitiam, iuſtus eſt 237.b.242.d iii.

Hæc eſt charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus, & iiii.
mandata eius grauia non ſunt 193.d.245.a

2.Ioannis.

Qui ſeruat mandata eius, in illo manet 193.d ii.

Iudas.

Qui poteſt vos conſeruare ſine peccato 190.a

Apocalypſis.

Memor eſto vnde excideris, & age pænitentiam & prima ii.
opera fac 207.b

Qui iuſtus eſt iuſtificetur adhuc, & qui ſanctus eſt, ſanctifi- xxii.
cetur adhuc 114.c.246.a

FINIS.

INDEX
COPIOSVS RERVM PRAECIPVARVM, QVÆ HOC PRIMO TOMO CONTINENTVR.

A.

ABRAHAM patrem habere quid Sarcerio 153.a
Abrahæ filij qui ſint appellandi 254.b
Abſolutio vera, quæ neceſſario requirat 207.d
Abſolutio qualis detur a Nouatorib. ib.
Abnegare ſemetipſum, & tollere crucem quid 224.b
Abſtinentia veteris Eccleſiæ 65.b
Abſtinentia Iudæorum olim abrogata, in quo differat ab abſtinentia Chriſtianorum 76.d.77.a
Abſtinentiam & ieiunia Paulus laudat 220.c
Abſtinentia & auſtera vita exempla 44.45.226.227
Abſtinentia & Sobrietas: ieiunium & temperantia differunt 51.c
Abſtinentia homini ſpirituali, neceſſaria 80.b
Acephali noui 146.a
Acepſemas Monachus, cur ab Hæreticis accuſatus 225.d
Ἀκρίδες vnde dictæ 65.a
Aeriani ſtatos ab Eccleſia ieiuniorum dies oppugnant 60.a.b
Afflictio voluntaria prodeſt 58.a
Alexius ab Hæreticis accuſatus 228.a
Altemburgenſe colloquium quam horrenda de bonis operibus ſtatuerit 188.c
Ambroſij morituri ſententia 163.a
Ambroſius ſibi confitentes ad fletum ſuo fletu permouere ſolebat 205.a
Anabaptiſmo occaſionem dedit Lutherus 22.c
Anachoretæ & Cœnobitæ quomodo differant, & qui 33.a.b
Antonius Magnus quid de cruce docuerit 224.d
Antonius Magnus θεοδίδακτος 4.d
Antonij Magni auſtera vita 224.c
Apoſtoli cur poſt Paulum diligenter ſcripſerint de bonis operibus 197.a
Apoſtoli baptizati 97.d
Apoſtoli legem ad tempus obſeruarunt 138.c
Apoſtoli a Centuriatoribus reprehenſi 196.b
Apoſtolorum doctrina excellentior quam Ioannis 100.a.b
Apoſtolorum miniſterium præſtantius quam Ioannis 157.a.b
Aqua ſanctificata per baptiſmum Chriſti 97.c
Arbor infrugifera excîſa quid minetur & doceat 180.b
Arbitrio hominis quantum Caluinus detrahat 188.a
Arcadij Imperatoris pietas 294.c
Arriani Sanctis & eorum miraculis etiam olim contradixerunt 287.b
Arrianorum eſſe morem ad ſolam Scripturam appellare 216.c.d
Audiani Pœnitentibus nullam ſatisfactionem imponebant 211.d
Auguſtini teſtimonium contra fidem infantium propriam 20.a.b.c
Auſteritas vitæ Ioannis Patrum teſtimoniis confirmatur 46 b
Auſteritas vitæ quanta fuerit in veteri Eccleſia 66.b. 69.a.b
Authoritas Pontificum & Conciliorum 144.b.c
Ἀχρίδες pro ἀκρίδες ineptè legi vult Beza 57.a

B.

Baptiſtæ nomen & miniſterium 93.d
Baptizandi olim ieiunabant 65.b
Baptiſmus multiplex in Scripturis 95.c
Baptiſmi in nouo Teſtamento neceſſitas 9.b.c
Baptiſmus viua & vera regeneratio 12.d
Baptiſmus paruulorum 13.a.17.a.b
Baptiſmus Chriſti a Baptiſmo Ioannis in quo differat 96.b. 97.a.b.100.d
Baptiſmi Ioannis efficacia iuxta Nouatores 98.b
Baptiſmus Ioannis præparatio tantum ad Baptiſmum Chriſti 100.d.101.a.103.d
Baptiſmus Ioannis quomodo dicatur eſſe in remiſſionem peccatorum 104.a
Baptiſmus ignis 100.c.d
Baptizari in igne quid 101.b
Baptizati a Ioanne rebaptizantur ab Apoſtolis 98.b.c
Baptizati quam olim vitæ diſciplinam obſeruarint 65.c
Baptizari in Spiritu qui dicantur 102.a
Baptiſmi Ioannis cum Chriſti Baptiſmo collatio 104.a.b
Baptiſmus Ioannis cur Chriſti Baptiſmo non poſsit exæquari 97.a
Baptiſmus Ioannis cum ſuo authore ſtetit, & cecidit 97.b
Baptiſmus Ioan. quomodo differat à Baptiſmo Apoſtolorum, & ſequentium Miniſtrorum Euangelij 98.b.c
Baptizatos per impoſitionem manuum accipere Spiritum ſanctum 102.c
Baptiſmum Sectarij pro doctrina accipiunt: & baptizari pro erudiri 106.c.d
Benè beatèque viuendi conditiones à Paulo propoſitæ 267.b
Biblia a Luthero deprauata 189.d
Brentius negat ſecundum opera nos iudicandos 190.b
Brentius in Ioannem contumelioſus 88.a.161.a.b. 163.b
Brentius in Chriſtum blaſphemus 244.d
Buceri doctrina de operibus 200.b.c

C.

Caluini & aliorum temeritas in peruertendis verbis Chriſti: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, &c. 106.d
Caluini blaſphema doctrina de bonis operibus 188.a
Carnis mortificatio quid Melanchthoni 221.a
Catuem expugnandam eſſe, præceptum Apoſtoli Matthiæ 75.c
Caro affligenda & edomanda 222.c.d
Charitas vna homini vel maxime neceſſaria 253.d
Charitas, Fidem & Spem antecellit, & eius commendatio 264.c
Charitas impletio Legis 252.a.264.c
Caroli Quinti pietas 294.d
Caſtigare corpus expedit & licet 219.b
Caſtitatis virginalis & vidualis diuerſa corona 175.a
Catholici quomodo Sanctos colant 295.c

Catholicis quid obſeruandum in Eccleſiaſticis hiſtoriis Nouatorum 300.a.b
Centuriatorum de Ioannis deſerto ſententia 23. *Eiuſdem ſententiæ refutatio* 26
Centuriat. ſententia de pilis camelorum, & zona pellicea Ioan. 37.38.39.
Centuriat. ſentẽtia de locuſtis, & melle ſylueſtri Ioannis 49
Centuriat. vnde colligant imperfectionem Ioan. 166.d
Centuriat. in Ioannem contumelioſi 119.b.c.122.c.d
Centuriat. ſæpè falſum teſtimoniũ in proximũ dicunt 296.b
Centuriat. cenſura de reliquiis & miraculis Ioannis 284.a. *& deinceps.*
Centuriat. Patres omnes accuſant, quod non rectè docuerint de operibus 197.d.198.a
Centuriat. qualia Apoſtolis affingant 196.b
Centuriat. Scripturæ loca de bonis operibus deprauãt 191.b
Certitudo fidei qualis prædicetur à Nouatoribus. 157.b
Certitudo fidei qualis in Paulo 267.a
Certitudo fidei Catholicæ 260.a
Chriſtiani quomodo docendi 268.b
Chriſtianorum veterum victus 66.b
Chriſtianorũ vita hodie luxu & voluptatib. plena. 69.70.
Chriſtiani multi ſimiles Iudæis 152.e
Chriſtus cur Agnus Dei vocetur à Ioanne 134.c.d
Chriſtus ſe ſolum cum Ioanne confert, ſique illo maiorem facit 156.d
In Chriſto eſſe & manere quid 193.c
Chriſti mortis fructus ad quos pertineat 133.c
Chryſoſtomi adhortatio, ad Ioannem imitandum 234.b
Chryſoſtomi corporis per Theodoſium iuniorem tranſlatio 294.
Cilicium ex pilis camelorum Ioanni fuiſſe 47.a
Circumciſionis in Teſtamento veteri neceßitas 9
Cœnobitæ qui 33.a.b
Cognitio Ioannis de Chriſto certa 91.d
Colloquium Chriſti cum Ioanne ante Baptiſmum 87.c.d
Concilij Hieroſolymitani primi decreta 197.b
Confeßio peccatorum qualis Ioanni facta ſit 109
Confeßio peccatorum in Eccleſia 110.111.
Confeßio Cathecumenorum alia, quam relapſorum ibid.
Confeßio populi apud Ioannem quid doceat ibid.
Conſolari bene vel male alios quomodo liceat 268.a
Conſtantinus Magnus Ioanni & Apoſtolis templa conſtruxit 294.a
Conſilia & præcepta differunt 184.d
Conſuetudines Eccleſiarum temerè contemnendas non eſſe, ſed ſeruandas 185.a
Contritionis nomen deprauatum à Nouatoribus 207.b
Corporalis exercitatio admodùm vtilis 77.e
Corpori quomodo ſeruiendum. 221.c.d
Corpus quomodo hoſtia viua Deo exhibeatur 218.b
Corpus non tam honorandum quam contemnendum 221.c.d
Credere aliud eſt quam Chriſtum ſequi, vel eius ſermonem ſeruare 191.d
Credere in Deum Filium quid 248.d.250.b.c
Crucem damnat crucis inimicus Sarcerius 223.d
Crucem ſibi commendatam habere debent Chriſtiani 224.a
Crux electitia 213.d
Crucem tollere quid ſit 224.b
Cultus opinionem neſcio quam Catholicis affingunt Heretici 217.d
Cultu Sanctorum cultum Chriſti potius perfici ac promouei, quam minui 249.b
Cultus nomen in Scripturis tribuitur bonis operibus 218.a
Cultus Sanctorum approbatur 249.b. *& deinceps*
Cythræus veſtem è pilis camelorum, vndulatam interpretatur, Schamlot 39.d

D.

Dauid iuſtus 240.a
Dauidis pœnitentia 203.d
Delectus ciborum in veteri Eccleſia 66.b.78.b
Denarius diurnus quid ſignificet 174.d.175.a
Deſertum ſeu eremus duplex 37.a
Deſerti nomen quomodo in Scripturis accipiatur 25.d
Deſertum Ioannis quale ex ſententia Buceri & aliorum 23.d.36.c
Deſertum in quo vixit Ioannis, interiorem eremum fuiſſe, ſententia Patrum 27.a.b
Deſertum Chriſti, & cur ad illud ſeceſſerit 24.c
Dies natalitius Ioannis 1.d
Dies conſecrati ieiuniis 78.d
Diligere Centuriatoribus ſignificat credere 191.c.d.192.
Doctrina Ioannis & Apoſtolorum diuerſa 100.a
Doctrina & Sacramenti nomina non confundenda 106.c.d
Deum non eſſe acceptorem perſonarum 273.b

E.

Eccleſiam non eſſe deſerendam, nec ab Ordinaria poteſtate diſcedendum 141.142
Eccleſiæ primitiuæ ſtatus 262.b
Eccleſiæ fidem & doctrinam infallibilem eſſe, nec eam errare poſſe 141.d.142
Eliæ pueri miracula 2.b
Elizæus & diſcipuli eius veteris Teſtamenti Monachi 44.d
ἐγκρίδες pro ἀκρίδες ſuppoſuerunt Ebionæ 58.e
Epheſij 12. *an ſint rebaptizati à Paulo* 97.d
Epiſcopi Catholici quid à nouis miniſtris exigant 138.a.b
Epicuri plures quam Ioannis diſcipuli 70.a
Epiſtolam Iacobi, Iudæ & ad Hebræos reſpuunt Centuriatores 189.d.196.c.d
Eremiticæ & ſolitariæ vitæ laus 33.a.b
Euangelium ad nudum & inane nomen Euangelici contrahunt 309.a
Euangelij nomine infinitas hæreſes a Nouatoribus comprehendi 138.d.139.a
Euangelium quid habeat ſupra legem 183.a
Euangelium vnum & vna fides 261.d
Euangelici deteriores Catholicis 72.c.d.73
Euangelicorum teſtimonia de propriis ipſorum inter ſe grauiſſimis diſſenſionibus 309.310
Euangelicorum noſtri temporis ſummus luxus & corruptiſſimi mores 72.73
Eucharistia non niſi ieiunis etiam olim data 55.a
Euſebij Cæſarien. de Ioannis eremo teſtimonium 28.d
Exultatio Ioannis in materno vtero 4.b.c.8.b

F.

Facere & ſeruare ſæpe idem in Scripturis ſignificant 191.d
Facere & ſeruare differunt à credere in Scripturis 192.b
Farrago corruptelarum in hiſtoria Io. 271.272. *& deinceps*
Fides ſpecialis Nouatorum 113.b
Fidei, ſpei & charitatis officia diuerſa ex ſententiis Patrum 250.151
Fidei certitudo 258.259
Fides hiſtorica & diabolica nõ eſt Chriſtianorũ fides 265.d
Fidem infantium propriam non eſſe 17.a.19.b
Fideles aqua fide dicti 266.c.d
Fiducia vana Euangelicorum reprehenditur 131.d
Fidem ſpecialem de Meſsia nec à Ioanne exactam, nec a Iudæis adhibitam fuiſſe in Baptiſmo 113.a.b
Fidem veram amittunt Hæretici dum fidem ſuam ſpecialem vrgent 113.b
Fides ſpecialis non confirmatur a Ioanne 135.a.b
Fidem non eſſe partem pœnitentiæ 206.d

Fidei

Fidei epiſtheta 207.a.265.d
Fides quæ & qualis exigatur ad ſalutem 250.c
Fidem & fiduciam male confundi 263.a
Fides mortua Nouatoribus quæ 266.a
Fides vera nunquam expugnatur 266.c
Fidem notitiam in Euangelio non doceri 263.a
Fidei firma exempla Euangelica 261.d.262.a
Fide ſola quomodo vel nõ iuſtificari dici poſſimus 249.b.c
Fidem non tantum propriam, ſed etiam alienam Chriſtus reſpicit 262.d
Fides quid 257.d.265.a.278.b
Fides ſeparatur à ſpe, à iuſtitia, ab operibus, & charitate 191.a.241.a.257.d.258.a.263.d.264.a.b
Fidem qualem exegerit à curandis Chriſtus 262.c
Fides ſola reprehenditur 250.a.b.257.a.b.266.d
Fructus ſpiritus diuerſi à fructibus pœnitentiæ 208.b.c

G.

Gratia quid ſupra legem habeat 183.a

H.

Habete honorem corpori, nouum Melanchthonis præceptum 219.c.d
Hallæ Monachi abſtinentia ab Hæreticis reprehenſa 226.a
Hæreticos puniendos eſſe, ſententia Leonis Magni & Auguſtini, atque adeo ipſorum quoque Euangelicorũ 149.b.c
Hæreticorum ſumma licentia & audacia in deprauandis hiſtoriis & Scripturis ſacris 282.a.b
Hæretici miſerrimi 261.a.b
Hæretici cur bona opera tollant 181.d
Hæretici veſtitum victumque Ioannis iudicio carnis, mundique prudentia metiuntur 39.d
Hæretici qua in parte obſeruent ſedulo verbum Dei 74.c
Hæretici quomodo abutãtur Euangelij nomine 138.d.139.a
Hæreticis & doctrinæ eorum minime adhærendum 144.b
Hæreticorum eſt ſemper Catholicis obtrectare 148.b
Hæreticis obſiſtere acrius, vtrique conuenit Magiſtratui 149.b
Hæretici Iudæis ſimiles 151.c.d
Hilarion Monachus cur ab Hæreticis accuſatus 227.b
Hiſtoriæ fidem non ex vno atque altero ſcriptore dependere 291.b
Hoſtia viuens quæ 218.b

I.

Iacobi Apoſtoli in victu auſteritas 45.b.c
Idololatriæ crimen in Sectarios potius, quam in Catholicos competere 73.b
Ieiunium Euangelicum 51.52
Ieiunium quomodo accipiatur in Scripturis 51.c
Ieiuniorũ laus, vſus, meritũ, & efficacia 52.b.70.b.79.c.d
Ieiuniũ exercitatio ſpiritualis, non corporalis tantum 77.c.d
Ieiunantium in Scripturis exempla 52.53.54.60.b
Ieiunium ſanctificare quid ſit 78.a
Ieiunia Iudæorum 52.b
Ieiunia veteris Eccleſiæ ex teſtimoniis Patrum 66.b
Ieiunia olim non fuiſſe libera 68.a.b
Ieiunium vſque ad ſolis occaſum 55.a
Ieiunia conſtituendi poteſtas penes rectores Eccleſiæ 78.b.c
Ieiunantes olim a vino & carnibus abſtinebant 41.d
Ieiunium quale Chriſtus & Eccleſia requirant 52.d.78.a
Ieiunia olim crebra & prolixa 68.b.c
Ieiunia hodie negligi & contemni 70.b
Ieiunij hoſtis Satanas 80.
Ieiunium ob tentationes non relinquendum 223.a
Ieiunium Euangelici ad Mendicos relegant, & ſumme exoſum habent 55.a.70.c.d
Impoſitione manuũ dari Spiritum ſanctũ in Eccleſia 101.b.c
Imperator ad ſepulchrum Petri piſcatoris ſupplicat 291.c
Innocentes Martyres ſine fide propria 15.b
Intrare per anguſtam portam Saturio quid 254.c
Infantes aliena fide baptizari 15.c
Infantes non credere, nec habere actualem fidem, nec motus ſpirituales 14 & deinceps
Infantes ſine Sacramento fidei ſeu Baptiſmi non ſanctificari 9.a.b
Infantes ex Apoſtolica traditione Baptizari 12.d
Infantium fidem refutat Muſculus 15.d
Inquiſitorum officium 148.c
Inquiſitores cur Sectariis exoſi ibid. d
Iob quomodo in fide & ſpe certus 259.d
Iob noua fide & eius certitudine caruit 266.d
Ioannis parui ad orationem attentio 172.b
Ioannes Abbatis memorabile exemplum 59.b
Ioannis Baptiſtæ natiuitas, pueritia, & ſanctitas 158.159.165.168.171.172
Ioannis & Eliæ comparatio 2.b.44.a
Ioannes θεοδίδακτος 4.d
Ioannis dona & prærogatiuæ 2.5.6.13
Ioannes quando venerit in deſertum 35.b.c
Ioan. cur vitam eremiticam elegerit 30.a.b
Ioan. a Chriſto laudatus ob veſtitus & victus auſteritatem 43.c
Ioan. triplicem de Chriſto cognitionem habuit 91.c.d
Ioan. miniſterium multis ſalutare 109.c
Ioan. cur in deſerto ſuggeſtum habuerit 27.d.28
Ioan. de fide prædicans, non de pœnitentia 134.b
Ioan. quomodo maior & minor Apoſtolis 157.c
Ioan. tres primariæ virtutes 168.b.178.a.b
Ioan. non minus vitam quam doctrinam obſeruandam eſſe 230.231.
Ioan. qui veri diſcipuli 234.a.b
Ioan. typus continentium ac virginum 48.b
Ioan. cum aliis Eremitis collatio 59.a
Ioan. rigidiſſime ieiunauit 60.b
Ioan. vita quomodo Monachis & omnibus Chriſtianis inſeruiat 232.c
Ioan. fuiſſe perfectum virum 168.c.d
Ioan. etiam Turcis eſt venerationi 128.a
Ioan. non eguiſſe humana tinctione vel ordinatione 130.c
Ioan. non baptizaſſe in nomine S. Trinitatis 132.a
Ioan. Eccleſiæ datum eſſe ad ædificationem & virtutis exemplar 230.d.232.d
Ioan. gloriam ſingularem in cælo obtinere 176.d
Ioan. cur Nouatores laudent tantum ob miniſterium 179.d
Ioan. a carnibus & piſcibus abſtinuit 62.d
Ioan. non eſſe veteris Legis abrogatorem, vt nouæ inchoatorem 85.b.c
Ioan. Chriſto anteponunt Centuriatores 86.c
Ioan. quomodo ſe Chriſtum neſciuiſſe dicat 93.a
Ioan. de ſuo Baptiſmo quid credi velit 96.a
Ioan. doctrinam ſuam rudi populo accommodauit 112.b
Ioan. contra Legem nihil aut docuit aut fecit 112.d
Ioan. non eſſe natum in peccatis, nec timuiſſe mortem ob peccata, ſed optaſſe potius 161. & deinceps
Ioan. non excommunicaſſe præcipuos Iudæos 150.d
Ioan. cur magnus coram domino dictus 4.a.156.c
Ioan. a baptizandis non exegiſſe vt valedicerent Iudaiſmo 137.138
Ioan. non examinaſſe baptizandos 115.a
Ioan. apud Iudæos gratior celebriorque quam Chriſtus 118.a.128.a
Ioan. miniſter Eccleſiæ ex paterna ſucceſſione 125.a.b
Ioan. miniſterium a Iudæis potius confirmatum, quam oppugnatum 125.d

Ioan ſe comparant Nouatores 150.a
Ioan.maior inter natos mulierum 155.d.& deinceps
Ioan.maior omnibus & ſanctitate & munere Prophetico 156
Ioan.lucerna ardens & lucens 2.c
Ioan.prædicatio ſingularis 179.b
Ioan.victus & veſtitus 37.41.c.47.a.b.48.49.57
Ioannis vita dura & mutanda 47.a.48.a.232.c.d.234.b
Ioan.vocatio & doctrina 124.a.151.b.179.b.c.234
Ioan.non reſtitiſſe poteſtati & officio Principum Synagogæ, nec eorum authoritatem neglexiſſe 121.d.124.c.d.126
Ioan.ſepulturam & reliquias obſcurant Hæretici 285.b.c
Ioan.Prophetica gratia in parentes redundat 4.b.c
Ioan.adhuc infantis de Chriſto ſcientia 4.a.91.c
Ioannis educatio in eremo 26.b.30.a.b
Ioan.Virgo 176.d
Ioan.epitheta & eulogia 5.b.159.160
Ioan.contra legem non feciſſe comedendo locuſtas 64.a
Ioan.Monachorum princeps,& principium Anachoretarum 31.32
Ioan.cum Luthero comparatio 147.
Ioan.Baptiſmus 104.c.d.127.a
Ioan.a Synagoga ſeceßionem nullam feciſſe 131.139.d
Ioan.non inchoaſſe vniuerſalem vocationem gentium 121.b
Ioan.non abrogaſſe legem 85.b.c.86.d
Ioan.de Chriſto cognitionem nunquam fuiſſe dubiam 90. & deinceps
Ioan.in carcere ſtiuncti affectus 161.a.161.164.d
Ioan. reliquiæ à fidelibus tempore S. Hieronimi in Sebaſte adoratæ 184.b.c
Iudicium Chriſti non futurum ſecundum opera noſtra Brentius aſſerit 190.b
Iudæorum Legati qui & quo animo ad Ioan.acceſſerint 118
Iudaicorum Scriptorum de Ioan.exiſtimatio 127.c.d
Iulianus Apoſtata Sanctorum cultum oppugnauit 292.d
Iuſtificationis partem eſſe interiorem hominis renouationem 246.c.d
Iuſtificari ex fide quid 251.a
Iuſtitia Chriſtiana 241.a.b
Iuſtitia in Scripturis quid ibid.
Iuſtitia legis quomodo impleatur 245.b
Iuſtitia imputatiua reprehenditur 172.245.c.248
Iuſtitia parentum Ioannis 235.d
Iuſtitiam habere coram Deo 244.a.b
Iuſtitia triplex ſtatus in homine 245.d
Iuſtos cur affligat Deus,iniuſtos non æquè 165.b.c
Iuſtos rectè a iuſtitia dici 240.c
Iuſtitia inhærenti nihil concedunt Hæretici 171.c
Iuſtitia Chriſtiana tribus capitibus continetur 241.b
Iuſtitiam & fidem aperte diſtinguit Scriptura ibid.
Iuſtitia nomen bifariam accipi 236.d.240.b.c
Iuſtitia gradus a Nouatoribus confunduntur 246.b
Iuſtificari gratis quid 251.d
Iuſtificatio quibus rebus contineatur 245.c.246.c.d.251.d
Iuſtos in hac etiam vita eſſe inæquales 173.d
Iuſti quales ſaluandi 242.d
Iuſtorum varia exempla benedictiones & præmia 173.d. 239.240.d.241.244
Iuſti non indigent pœnitentia 208.c
Iuſtum ſine graui peccato viuere poſſe 236.c
Iuſti qui vere nominentur & habeantur in Scriptura 239.a
Iuſtitiam Nouatores quomodo accipiant 238.b.242.b
Iuſti in Scripturis ab operibus dicuntur 237.a.b.239.d
Iuſtus ex fide viuere quomodo dicatur 19.a
Iuſtus non omni ſemper peccato caret 240.a
Iuſtum eſſe coram Deo quid ſignificet 236.b.239.c

L.

Legatio Iudæorum ad Ioannem 117.119.b.c
Legis & Euangelij differentia 182.c.d
Legis opera quæ Paulo dicantur 245.a.b
Lex vſque ad Ioannem,ſententia Nouatorum 83.b
Libertas Euangelica 60.a.76.c
Ligandi poteſtas a Chriſto 150.d
Locuſtæ Ioannis quales 57.a.61.c.64
Locuſta pro herbis 63.a
Locuſta ſpecies cancrorum,genus ſcilicet piſcis in lege prohibitum,ſententia Nouatorum 57.a.b
Locuſta animalia munda ad eſum in lege permiſſa 61.b.c
Locuſtas Ioan.non fuiſſe cancros 38.c.d.62.b.c
Lucas male tractatur a Centuriatoribus 197.c
Lucæ hiſtoria bonis operibus fauet,Lutheri ſententia ibid.
Lutheri impia vox, de beata Virgine 170.d
Lutheri paradoxa de ſola fide 152.d.252.b.c
Lutheri impia doctrina de operibus 163.c.187.a
Lutheri ſententia de vocatione nouorum miniſtrorum 129.b
Lutherum oppugnant ipſi Sectarij 147.a.b
Lutheranorum ſumma diſſenſio 188.c
Lutherus cum Ioan.& Elia comparatur 147.c
Luxum & intemperantiam grauiſsime a Deo puniri 74.d. 75.a

M.

Magiſtratibus vbi & quando ſit repugnandum 136.d
Magiſtratus vterque quam impiè & impunè tractetur vitetur que a Nouatoribus 195.d
Magnus in Scriptura quis dicatur 156.c.d
Malchus Eremita cur ab Hæreticis reprehenſus 225.c
Manere in Chriſto & charitate plus eſſe quã credere 191.c.d
Manere in Chriſto quid ibid.
Manere in charitate quid ſit Centuriatoribus 193.c
Manus impoſitio 18.d
Melanchthonis errores de ieiunio 52.a
Melanchthonis teſtimoniũ de corruptis ſuorum moribus 73.d
Mel ſylueſtre Ioannis quale fuerit 57.c
Melanchthonis præceptum Epicuræum 219.d
Memoria Sanctorũ quid apud Auguſtinũ ſignificet 298.b.c
Merita Dauid olim defuncti 190.c.d
Meritorum & præmiorum differentiam cum Iouiniano tollunt Nouatores 174.175
Mereri remiſsionem culpæ & pœnæ perpetuæ eſſe ſolius Chriſti 212.a
Μετάνοια quid in Scriptura 103.a
Miniſterium Ioannis 85.d.86.a
Miracula circa caput & reliquias S.Ioannis 283.b.290.c
Miracula Sanctorum Scriptura prædicat 288.a.b
Monachorum inſtitutum a temporibus Apoſtolorum 40.d
Monachorum incunabula 46.b
Monachorum duo genera 32
Monaſtices Authores & inſtitutores laudandi 228.b.c
Monachorum princeps Ioannes 31.a.32.a
Monachorum inſtitutum probatum in Eccleſia 32.c.d
Monachorum nomen vnde ortum 41.b
Montaniſtarum ieiunia 78.d
Mortificatio carnis quid ſit Hæreticis 220.c.d
Muſculus infantium fidem refutat 15.d

N.

Nazaræi 35.d
Niniuitarum ieiunium & pœnitentia 53.b.c.215.a

O.

Obedientiam ſolum inchoatam iuſtis non competere 114.b
Obedientiam nouam qualem doceãt Nouatores 113.d.114.a
Obediendum Magiſtratibus 136.c.d
Officia iuſtorum & pœnitentium non confundenda 209.c

Operum bonorum neceſsitas 180.b.182.b
Opera bona non eſſe neceſſaria ad ſalutem volunt Nouatores ibid.
Opera bona qualia recenſeant Centuriat. 194.b.c
De operibus impia Lutheranorum, & Caluiniſtarum atque Altenburgenſis Colloquij doctrina 164.187.188.189
Opera bona non omnia ad proximum pertinere. 200.d
Opera bona non omnia in Lege vel Decalogo eſſe præcepta 184.a.b.194.d
Opera tertij præcepti ſecundum Centuriatores 195.b
Operum bonorum triplex genus à Chriſto traditum 200.d
de Operibus bonis Patrum ſententia à Centuriatoribus reprehenſa 198.a.b
Opera bona eſſe poſſe ſine certo Dei mandato, nec ea damnanda 184.b.216.b
Opera bona omnia ad Deum recte relata, eſſe ſacrificium 218.c
Opera Legis quæ 245.a.b
Opera bona omnia verbo Dei contineri quomodo Catholice dici poſsit 185.c
Opera moralia non ſolum Ioannem exegiſſe, aut docuiſſe 183.c.d.185.d
Opera bona omnia quomodo ad Decalogum reuocari poſsint 195.c.d
Opera bona primæ tabulæ meliora iis, quæ ſunt ſecundæ 201.a
Orationis attentæ exempla 172.c.226.c.d
Ordinaria poteſtas apud Iudæos ob prærogatiuam eorum Synagogæ à Deo conceſſam in fide errare non potuit 142.c.d
Ordinatio per impoſitionem manuum fieri ſolita 123.c.d
ab Ordinaria poteſtate non diſcedendum 140.b.c.143.c
Ordinaria poteſtas à Pontificibus Iudæorum in Apoſtolos tranſlata 138.b
Ordinaria vocatio miniſtrorum Eccleſiæ 123.124

P.

Paruuli fidelium qua ratione ſancti ab Apoſtolo appellentur 10.c
Paruuli Chriſtianorum differunt à paruulis infidelium 10.c.d
Paruulos alios Ioanni diſsimillimos eſſe 21.d
Parentum Ioannis laudes 235.b
Parentes Ioannis iuſti 235.d.237.c.d.239.a.241.d
Paſsionis Chriſti virtutem obſcurari à Nouatoribus 248.b
Patres antiqui cur grauiter arguantur a Centuriatoribus, & qui 198.a
Paulæ Romanæ pœnitentia 204.c
Paulus Monachus cur ab Hæreticis reprehenſus. 227.c.d
Paulus Pontificem etiam impium reuereretur 141.b
Pauperum cauſa melior, quam diuitum 176.a
Peccatorem ſe facere aliud quam peccata confiteri 111.b
Perfectio hominis duplex 114.d
Perſeuerantiam in bonis operibus neminem ſibi certo polliceri poſſe 115.d.116.b.259.a
Petrus Aretinus publice in Ioannem contumelioſus 82.a
Philoſophari apud veteres quid 34.b.c
Philonem de Chriſtianis Monachis ſcripſiſſe 40.d
Pili Camelorum veſtitus Ioannis 47.a
Pior Monachus cur accuſatus ab Hæreticis 226.b.c
Pœnitentia quid, & eam plus eſſe quam reſipiſcentiam 203.b.207.d
Pœnitentiam & opera bona cur potius vrgeat Ioannes quam fidem 135.c.d
Pœnitentiæ fructus alij quam Spiritus 208.b.c
Pœnitentiæ quanta vis apud Deum 202.c.d
Pœnitentia crux nobis poſt Chriſtum ferenda 213.a
ad Pœnitentiam eiuſque fructus quid proprie requiratur & pertineat 208.d.209.a
Pœnitentiæ partes ſententia Nouatorum 206.c d
Pœnitentia qualis proprie a relapſis requiratur 201.d
Pœnitentia laborioſus baptiſmus 202.a
Pœnitentiæ opera non omnibus neceſſaria 208.c.d
Pœnitentiæ fructus 205.d.206.a.210.d.214.d
Pœnitentia Niniuitarum 215.a
Pœnitentium actus in veteri Eccleſia ex teſtimoniis Patrum 214.c.d
Pœnitentiæ publicæ & priuatæ in Eccleſia vſus 214.d.215.a
Pœnitentiæ partes tres 210.d
ad Pœnitentiam quo paulatim perducatur homo ex doctrina S.Ioannis 202.c.204.a.b
Pœnitentiæ fructus grauiores, quam aliarum virtutum 210.d.211.a
Pœnitentium exempla nonnulla 204.205
de Pœnitentia fructibus quam varie ſentiant Nouatores 205.b.c
Pœnitentiam non referri ad Originale peccatum 205.c
Pœnitentia Cathecumenorum alia quam relapſorum 207.a
Pœnitentiæ exterioris ritus apud Sectarios 207.c
Pœnitentia quis modus 210.a
Populus quomodo apud Ioan.ſit peccata confeſſus 109.c
Poteſtas conſtituendi de certis ieiuniis eſt penes Eccleſiæ Rectores 78.b.c
Præmia Sanctorum eſſentialia eſſe æqualia: accidentalia vero diuerſa 176.c.d
Præmiorum inæqualitas aduerſus Nouatores aſſeritur 171.d.174.a.b.175.176
Præcepta noua Legis 183.a.b
Promiſſa Dei in quibus efficacia 151.d
Prophetæ vrgent Pœnitentiam, non Sectarij 55.b.c
Prophetæ nomen quam late pateat 157.d
Prophetarum miracula poſt mortem 287.c.d
Prophetas ab ordinaria poteſtate nunquam diſceſsiſſe 140.b.c.141.a.b

Q.

Quadrageſima ex Apoſtolorum traditione 67
Quadrageſimæ diligens obſeruatio in veteri Eccleſia ibid.
Quadrageſimas tres Montaniſtæ celebrabant 79.b

R.

Reliquiæ Sanctorum quare & quomodo honorandæ 286.c.287
Religionem ac Monaſticen adire filiis licet etiam inuitis parentibus 227.a
Roman. Eccleſiæ quãta ſemper fuerit authoritas 146.d.147
Ruardi Tapperi laus 223.c

S.

Sacerdotum in veteri lege ingens dignitas ac poteſtas 143.a
Sacerdotes Catholicos ſeipſos propter Deum affligentes Baalitis comparat Petrus Martyr 222.a.b
Sadducæorum errores 153.b
Salutis portam ac viam arctam eſſe 254.b.c
Salutis certitudo apud Hæreticos nulla 260.c
Sanctificatio infantium 9.b
Sanctorum merita poſt mortem 287
Sanctorum preces hominibus prodeſſe 292.a.b
Sancti de hoc mundo læti emigrant 164.d.165.a
Sancti cur venerandi 298.c
Sanctorum afflictiones non eſſe ſigna iræ Dei, ſed potius virtutum exercitia 164.b
Sanctorum vituperatores contemptoresque ſeuerè puniendi 229.d
Sanctos non eſſe mortuos appellandos 292.d

Sanctorum merita & præmia inæqualia 173.d.174.a.b
Satiſfactionis nomen Sectariis inuiſum 213.d
Satiſfactionis officium 210.d
Satiſfactio noſtra, illuſtrat Chriſti beneficium, non obſcurat 211.d
Satiſfactio qualis à pœnitentibus requiratur, ſententia Patrum 209.a b
Satiſfactio Chriſti quibus modis nobis applicetur 212.c
Schmidelini teſtimonium de corruptis moribus Euangelicorum 72.b
Scriptura varia loca à variis deprauata 189.d.192.c.d.255.256
Scriptura ſæpè vni virtuti tribuit, quod etiam pluribus debetur 250.d
Scripta Theologorum cur magni facienda 269.c
Sedere in cathedra Moyſis quid 122.a.b
Sepultura Ioannis, & cur de ea taceant Euangeliſtæ 284.d.287.c
Sequi Chriſtum quid 193.a
Serapis templum in D. Ioannis baſilicam mutatum tempore Theodoſij 294.b
Sermonem Chriſti ſeruare 192.c.d
Seruitia ſpontanea cumprimis placent Deo 225.b
Simonis Magi doctrina de libertate 82.d
Solitudinis laus 32.a.34.b.45.c
Solitudinis mirus amor in Ioanne 30.a.b
Spes & fiducia quomodo differant à fide 263.b
Spei certitudo quibus conditionibus obtineatur 259.b.c
Spei & fidei diuerſa certitudo ibid.
Spirituales profectus a piis & iuſtis requiritur, non pœnitentia 209.d
Spiritus S. proprium eſt ad duriorem vitam permouere & ducere homines 45.c.d
Synagoga Pontifices ante Chriſtũ in fide non erraſſe 142.c.d

T.

Templa in Ioannis memoriam & honorem cõſtructa 294.d
Templa deſtruere magis probant Hæretici, quam extruere 299.a
θεοδίδακτοι ſeu à Deo eruditi quinam fuerint 4.d.5.a
Theodelinda Reginæ Bauariæ laus 296
Theodelindæ defenſio contra Centuriat. ibid
Theodoſius ab idololatriæ nota defenſus 292.c
Theodoſij vehemens fidei zelus 294.a.b
Theodoſij pietas in honorandis reliquiis Ioannis 283.284
Theodoſius Ioannem Baptiſtam & Sanctos alios inuocat 290
Theodoſij contra Eugenium victoria, Ioanne auxiliante ibi.
Theologorum Catalogus & laus qui in Hæreticos ſcripſerunt 268.d
Tollere iugum Chriſti, quid 256.b
Traditiones humanæ quales a Chriſto reprehendantur 216.c.d.217.a
Traditiones commendari à Paulo ibid.
Traditiones quæ recipiendæ, quæ reiiciendæ ibid.
Traditiones Apoſtolicas non reiiciendas, ſed obſeruandas 194.c.d

V

Vigilantius à Centuriatoribus laudatus 285.d
Vini certam abſtinentiam improbat Caluinus 42.c
Virginum & Doctorum ingens dignitas 177.a.b
Vita ἀσκητικὴ qualis 34.c
Vitam contemplatiuam & actiuam differre inter ſe 34.d
Vitæ auſteræ exempla 44.45.227
Vnum eſt neceſſarium, quomodo intelligendum 253.d
Vocatio Generalis & ſpecialis, ſeu mediata & immediata 122.d.128.b.c
Vocationis mediatæ & immediatæ ſigna 123.b
Vocatio Ioannis & nouorum miniſtrorum diuerſiſſima 129.130
Vocatio extraordinaria nouorum miniſtrorum ibid.
Votum Nazaræorum 36.a

Z.

Zona Ioannis pellicea 47.d
Zona Ioannis mortificationis ſymbolum 48.a

FINIS.

TOMVS SECVNDVS COMMENTARIORVM DE VERBI DEI

CORRVPTELIS ADVERSVS NOVOS, ET veteres Sectariorum errores.

IN EO LIBRIS QVINQVE DISSERITVR DE MARIA VIRGINE INCOMPARABILI, ET DEI GENITRICE SACROSANCTA.

AVTHORE

D. PETRO CANISIO SOCIETATIS, IESV THEOLOGO.

APOCALYP. XIII.

Et aperuit BESTIA os ſuum in blaſphemias ad DEVM, blaſphemare nomen eius & TABERNACVLVM eius, & eos qui in cœlo habitant.

PARISIIS,

Apud Nicolaum Niuellium via Iacobæa, ad inſigne Columnarum.

M.D.LXXXIIII.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO.

QVÆ LIBRIS QVINQVE HVIVS OPERIS CONTINEANTVR.

PRÆFATIO duplex, ad Bauariæ Principem ALBERTVM vna, & ad Lectorem altera.

PRIMVS Liber, de MARIÆ ortu, pueritia, moribus & vita in omni virtutum genere perfecta.

SECVNDVS, de illius admirabili & perpetua virginitate, aliíſque rebus annexis.

TERTIVS, de MARIA Virgine per Gabrielem Angelum ſalutata, eadémque Dei & hominis Matre ſacroſancta.

QVARTVS, de variis Euangelij locis in MARIÆ iniuriam hoc æuo malitioſè detortis, & Catholicè vindicatis.

QVINTVS & poſtremus, de eiuſdem virginis in cælos tranſitu, déque cultu & honore, quo Deiparam Eccleſia in hunc vſque diem proſequitur.

Accedit copioſus INDEX tùm locorum ſacræ Scripturæ, tùm rerum principalium, quæ in hoc Opere paſſim tractantur & explicantur.

SERENISSIMO ET ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, D. ALBERTO COMITI PALATINO RHENI, SVPERIORIS ET INferioris Bauariæ Duci, Petrus Caniſius Theologus in Chriſto Ieſu S. P. D.

EQVIDEM ita cenſeo, sereniſſime Princeps, quàm diu in orbe viguit religio Chriſtiana, tam copioſè ac elaboratè nihil eſſe dictum & ſcriptum, quantumuis id multi tentauerint, quod ſacroſanctæ Virginis Mariæ laudibus, honori ac meritis vlla ex parte ſatisfaceret. Nam etſi prætermiſſis aliis, hoc vnum duntaxat quod Euangelica prodit hiſtoria, de Maria cognoſceremus, mox tantæ illius virtutes ac dotes apparerent, quantæ nec verbis exprimi, neque calamo deſcribi, nec humanæ quidem mentis acumine comprehendi poſſunt. Et tamen magnoperè confert, omniúmque in Chriſtum credentium intereſt, ſuos Mariæ non deeſſe laudatores, eóſque non ſolum optimos ac peritiſſimos, quorum ingens paucitas eſſe ſolet, verum etiam mediocriter ſaltem hac facultate præditos, vt ſuam de illa fidem apertè teſtentur, alióſque moneant ac doceant, cum in Sanctis aliis, tum in hac ſanctiſſima, & præſtantiſſimis donis exornata Virgine matre, fontem ipſum bonorum omnium Deum rectè ſuſpicere, palàm prædicare, & cum fructu venerari. Sed quemadmodum illi, qui debitam & iuſtam Mariæ laudem tribuunt, ſunt plurimum commendandi: ſic contra vix nomine quidem Chriſtiano digni videntur, qui propter Chriſtum Dominum benedictam verè matrem eius nec amant, nec colunt, nec magnifaciunt, quùm hoc ipſo declarent, ſe in Judæis impiis potius quàm Chriſtianis eſſe recenſendos. Etenim illi ſecundum ſuum & noſtrum Meſſiam, nullius beatorum ſanctitati ac gloriæ, præterquàm laudatiſſimæ Virginis, ſunt magis infenſi: hi verò diuino parentes oraculo, matrem Domini nullo non ſeculo beatam dicunt, publicéque celebrant per omnes credentium Eccleſias & generationes. Cuius laudationis ne probata deeſſent exempla, quæ futuris ætatibus eccleſiæ, perpetuò quaſi prælucerent, ecce tibi primos velut euangelij teſtes, magnum illum dico Archãgelum Gabrielem, & ſanctam Joannis Baptiſtæ matrem Elizabetham. Ambo enim cæleſti Spiritu afflati ac venerabundi, ſingularem Mariæ dignitatem atque præſtantiam clariſſimis verbis initio prędicauerunt. Quod ſi antehac vnquam, nunc ſanè potiſſimum incredibilis Mariæ virtus & dignitas agnoſcenda ſimul & profitenda eſt, quum noua impietas & impia nouitas (pro pudor) permultos Mariomaſtigas in orbem extruſit, qui virgini matri, quemadmodum poſtea monſtrabimus, miris modis clàm palàm inuident, obtrectant, adeóque impudenter inſultant. Sed hoc totum Satanæ, antiquo nimirum ſerpenti, tribuendum eſt, qui ad ſuum acerbiſſimum odium, quod in alteram hãc Euam iampridem collegit effundendum, nihil prorſus intentatum relinquit, eóque contẽdit maximè, vt primum optimę matri, deinde paulatim & prępotenti eius Filio cultus debitus, ſi vſquàm alibi, potiſſimùm certè in Prouinciis Septentrioni ſubiectis imminuatur, ac prorſus labefactetur. Quocirca huius deprauati, ne dicam furioſi ſeculi improbitatę permotus, committere non potui, quin maledictis benedicta quędam opponerem, & pro mea erga hanc talem tantamque matrem obſeruantia, ſcriberem aliquid, quod ſi placare non poſſet aduerſarios, at certè quidem doctrinam eccleſiæ firmiorem, ac fortaſſis etiam aliquantò illuſtriorem fratribus redderet. Quod opus vt latè admodum patet (plenum eſt enim contentionum) ſic etiam in receſſu plus habere videtur, quàm prima fronte promittat: ideoque nobis, ſi verum fatendum eſt, non

mediocri labore conſtitit,præſertim quia bellum,vt ſic dicam,marianum conficiendum fuit , in quo cum hoſtibus inſidioſis,verſipellibus,peruicacibus confligeremus,qui nulla ſe ratione vinci patiuntur,ſed & victi manus dare nolunt,& more anguillarum lubrici,quoquo illos modo apprehenderis,arte & fraude quadam elabuntur.

Quicquid autem hoc erit certaminis ac operis noſtri,quod non gloriolæ captandæ,ſed veritatis tuendę ſtudio ſuſceptum,& nunc tandem aliquando Duce Chriſto cõfectum in lucem proferimus,id nulli alij quàm Amplitudini tuæ Illuſtriſſ.Princeps nominatim volui dedicare. Primùm enim,præclaram in ſpem venio,fore vt Mariæ Orthodoxa defenſio põdus apud te habeat, qui ſummo iudicio omnium opinione polles,quique de ſacris libenter & ſæpè audis & intelligis, ac præterea Joannem noſtrum Baptiſtam à Sectariorum iniuria nuper vindicatum legiſti ſedulò,& lectum tuo etiam calculo dignum exiſtimaſti.Deinde nobiliſſima & illuſtriſſima virgo ad verè nobilem illuſtremque Principem meritò mittitur, cum præcipuè ,qui ſui peruetuſti ſtõmatis dignitatem ac gloriam heroicarum quoque virtutum ſplendore ſummoperè ornat atque commendat.Sed & illud,me ad hoc opus tibi nuncupandum adduxit,quod exiſtimarem,quæ de Maria nunquam ſatis laudata virgine ſcriberentur, religioſo Principi non poſſe nonprobari, qui iam inde à prima ætate Mariam in ſummo precio habuiſſet , & eiuſdem honori ſemper ſtuduiſſet,memoriáque fuiſſet plurimum delectatus.Quarę,non ita pridem contigiſſe nouimus,ſicut & illi qui coram adſuère magnates teſtantur, vt Oetingenſem ædem religionis ergo inuiſeres , & eximiis quibuſdam oblatis ad altare muneribus publicè cohoneſtares.Loquor autem de peruetuſta apud Oetingenſes æde,quam ſanctus Antiſtes,idemque Bauarorum olim Apoſtolus Rupertus ſuis venerandis manibus primùm in ditione tua conſecrauit ,quámque glorioſus in Sanctis Deus magnis perſæpè miraculis in hunc vſque diem illuſtrat,quam demùm nec Bauari ſolum ,ſed etiam exteri complures reuerenter ac frequenter adeunt ,ingentique cum fructu, quantumcunque noui calumnientur Vigilantiani , in honorem Mariæ virginis celebriorem indies efficere non deſiſtunt.Idem ego de lectiſſimo Filio tuo & Illuſtriß. Principe Guilielmo poſſem dicere,qui eodem pietatis ardore incenſus,& paternæ virtutis æmulator ſtudioſiſſimus, non ſolùm Oetingenſem,quam dixi,verum etiam Dontenhauſianam ædem Deiparæ ſacram ſuperioribus annis haud ſemel inuiſit. Sed qua ille pompa,quo apparatu quæſo,ſuam in Dontenhauſen profectionem ſanctè ſuſceptam abſoluit? Vltrò in viam ſe dedit egregius Heros,ſimplici veſtitu contentus abiit,vt à prætereuntibus ne agnoſceretur quidem , ſuum equũ Sacerdoti profectionis comiti vtendum tradidit,ipſe longum iter pedibus confecit , paucis etiam qui comitarentur aſſumptis,nec aliis adhibitis armis,quàm quod baculum peregrinatorium , qui fortaſſe vix triobularis eſſet,manu teneret,etiamſi calores æſtiui hanc illi peregrinationem difficiliorem redderent.Qui quum ad ſacram ædem perueniſſet, non ſat habuit precari Dominum ſupplex, ſed Sacerdoti etiam ſua peccata confeſſus eſt,& ſacroſanctam ſumpſit Euchariſtiam , nihilque demùm prætermiſit,quod ad pia vota Deo ſummo,& ſacratiſſimæ virgini religioſè perſoluenda ſpectaret.Ego verò rara hæc & memoranda veſtræ pietatis exempla tanto libentius repeto, magiſque probo,quo certius mihi perſuaſum eſt , ſingulare iſtiuſmodi religionis auitæ ſtudium atque teſtimonium clementiſſimo Deo,eiúsque venerandæ ſemper matri admodum placuiſſe,neque ſolum apud præſentes , ſed abſentes etiam pondus & momentum ingens obtinere. Talium enim exempla Principum,qui Conſtantinos,Theodoſios,Carolos,Ottones,Henricos vt per ſe religioſiſſimos,ita de Repub.Chriſtiana optimè meritos proceres imitantur,hoc maximè ſeculo deſiderantur,ſeculo,inquam, quo vetus illa ſæpéque laudata ſanctæ peregrinationis forma tàm fœdè neglecta,quàm impiè contempta iacet,ac ſi vſquam alibi,tùm apud Bauaros maximè in vſum publicum reuocatur.

Quo-

Quocirca ſi legitimus Mariæ honos, quem tot ætatibus optimi & excellentiſſimi homines comprobarunt, hoc opere vtcunque vindicatur, id profectò iure quodam Domui Bauaricæ veſtræ debetur, quæ nimirum puriſſimam & digniſſimam Dei genitricem peculiariter hucusque coluit, ac ſummoperè obſeruauit. Cui rei argumento eſſe poſſunt templa illa quemadmodum Ingolſtadij & Monachij, ſic alibi quoque per totam Bauariam paſſim in Mariæ honorem magnificè & eleganter exædificata, à veſtris verò maioribus piiſſimisque Ducibus vel ſumptuosè poſita, vel liberaliter dotata, variiſque muneribus, ornamentis, priuilegiis tam præclare cohoneſtata, vt exteri ſanè hanc Bauaricorum templorum, ſimul & monaſteriorum & ſacellorum copiam, ſtabilitatem atque ſplendorem non iniuria demirentur. Commendent alij generis veſtri, vt parentiqui, ſic etiam admodum illuſtris Regiique decus, quo alias Germanorum Principum familias complures præcellitis & obſcuratis. Jllud longè præſtantius & memorabilius Dei donum eſt, veſtræque familiæ immortalem parit gloriam, quod in ſumma temporum difficultate, & fœdiſſima graſſantium hæreſeon colluuione catholicæ doctrinæ puritatem non ſolū ſincerè amatis & colitis, verum etiam inter medios & coniuratos eccleſiæ hoſtes ſingulari ſtudio & ardenti zelo vindicatis. Cui ergo labor hic noſter, qui pro veteris religionis officio certat, omninò rectius, quàm inuicto illi Eccleſiæ Catholicæ Propugnatori inſcriberetur, per quem inclyta Bauaria inter tot lapſas miſerque iacentes Germaniæ Prouincias alias pulchrè conſiſtit, ac velut excelſa domus ſuper firmam petram ſiue rupem fundata perdurat immobilis, totque iam Annis in vna & veteri religione conſtans, iucundiſſima tranquillitate perfruitur? Sic enim Bauari & nomine & officio catholici perſeuerant (immortales Deo gratiæ) nulla vt humana vel Satanica vis tanta ſit, quæ illorum animos ab Euangelio ſemel accepto (in hoc enim ſtant atque florent) poſſit dimouere. Jactent alij purioris, vt vocant, religionis ac Eccleſiæ nouæ dogmata, quæ ſine tot tantisque contentionibus digladiationibus turbis, ſeditionibus rapinis atque ſcrilegiis nec inuehi poſſunt, nec retineri atque defendi. Quæ præterea vt nobiles plerasque prouincias, ſic florentiſſimum imperij Germanici ſtatum ex priſtina illa dignitate deiectum omni impietatis genere defœdarunt, pernicioſiſſimè diſtraxerunt, grauiſſiméque dilacerarunt. Quantò autem rectius Bauari ſapiunt, quos vicinorum vel lapſus, vel ſtultitia, vel cæcitas, vel detrimentum prudentiores effecit, vt iam ſpecioſo Euangelij noui prætextu, & blandientis Verbi fuco ſe non patiantur illudi, vtque religionis doctrinam non varient, vtpotè qui ſe ad immutabilem Chriſtianæ fidei vnitatem ſemel adſcitos & admiſſos eſſe lætantur? Proinde vt ſe germanos & legitimos eccleſiæ ciues præſtare pergant, Apoſtolicum illud depoſitum mordicus retinent, quod primi eorum in Chriſto Patres & Apoſtolici viri iam inde ab initio Germanis concrediderunt, ipſisque veluti per manus traditum reliquerunt. Iis ducibus, iis paſtoribus doctoribusque contenti, Euangelij noui miniſtros nec requirunt, nec probant, ſed in illa puri puti Euangelij prædicatione acquieſcunt, quam poſt Apoſtolos tradiderunt Lucius, Rupertus, Virgilius, Erardus, Wolffgangus, Wilibaldus, Corbinianus aliique id genus euangelicæ ſimul & Catholicæ pietatis aſſertores omni exceptione maiores, qui, vt tota prædicat eccleſia, vitæ ſanctimonia non minus quàm Euangelij ſincerè prædicati ſucceſſu, frequēter & miraculorum gloria commendati, iam olim apud Bauaros inſigniter claruerunt. Errant ſanè qui putant, Bauaros in Apoſtolicis literis tam infeliciter eſſe verſatos, vt neſciant ad ſe quoque pertinere, quod gentium Doctor in fide & veritate Paulus tam ſeriò quā neceſſariò ſanxit, Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepiſtis, Anathema ſit. Qui Apoſtolicus canon quantumuis variè à multis hodie arripiatur atque dilaceretur, tamen ſi Athanaſio Magno & Vincentio Lirinenſi fidem habemus, ab illis quidem propriè obſeruatur, qui Apoſtolicæ tùm doctrinæ, tùm traditionis lineæ diligenter

inſiſtunt, & nec religionis & doctrinæ nouæ magiſtris, nec ſanctæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ contemptoribus locum vllum reliquum faciunt, quinimo his omnibus cum Paulo perpetuum dicũt Anathema, & in pręclara illa Tertulliani ſententia conquieſcunt: Regula fidei omninò vna eſt, ſola immobilis & irreformabilis. Conſeruet in illis hanc gratiam perpetuò Deus, vt auream Antonij magni ſententiam ſuis infixam animis tenere pergant, qui quum Annos centum & quinque perquàm ſanctè vixiſſet, iamque moriturus velut teſtamentum vellet condere, hoc memorabile dictum inter vltima mandata, ſuis commendauit: Cuſtodiẽda eſt pia fides in Chriſtum, & Patrum religioſa traditio, quemadmodum Athanaſius de hoc viro celeberrimo teſtatum reliquit. Tu verò Alberte Princeps, præterquam quod piæ in chriſtum fidei, & religioſæ Patrum traditionis fidiſſimus ac tenaciſſimus es cuſtos, quo nomine plurimùm ab exteris quoque commendaris, tanto etiam catholicæ pietatis tuendę ſtudio flagras, vt Joſiam aliquem aut Theodoſium nobis referre videaris. Ingenti enim cura prudentiaque ſingulari proſpicis, vt profligatis lupis, paſtores idonei paſſim conſtituantur, ſuaque Eccleſię iura bona fide reddantur. Non te ſumptus deterrent, non minæ Principum, variaque obiecta pericula remorantur, quo minùs templis catholicis conſulas, vt diuinus in illis cultus aut inſtauretur, aut confirmetur, promoueatúrque. Vident ac dolent aduerſarij ſuos ſępè conatus tuis impediri conſiliis, & quod ad catholicum inſtitutum pertinet, authoritate tua prouehi atque defendi queruntur. Sic demum res Prouinciæ tuę moderaris, vt quamuis inuideant, frendeant ac obſiſtant plurimi, tamen Bauariam cùm aliis præſidiis & ornamentis mirum in modum inſtruas, tum in catholicæ religionis inſtituto ita confirmes, nulla vt ferè ſit Germaniæ ditio alia in Orthodoxę fidei profeſſione conſtantior, & quę à nouę iſtius doctrinæ fermento atque toxico magis abhorrens & aliena eſſe videatur.

Poſtremo ad pręſentem nuncupationem me illud inuitat ac permouet, quod palam extare cupiam hoc qualecunque teſtimonium veteris obſeruantiæ ac debitæ gratitudinis erga te meę, Humaniſſime idem & Benigniſſime Princeps. Memini enim Annum nunc agi vigeſimum ſeptimum, quùm ex vrbe Romana miſſus, in Bauariam ego primùm acceſſi, & Jngolſtadij cœpi ſacras literas profiteri. Ex quo tempore noſtri ordinis homines tuam Patroni ſingularis non exiguam beneuolentiam, paremque liberalitatem, Monachij præſertim & Jngolſtadij, ſępenumerò ſunt experti. Quare illorum & meo nomine teſtatum velim publicè, Societatem hãc omnem amplitudini tuæ, ac eius vniuerſę ditioni ſic eſſe deuinctam, vt etiamſi in Bauarica vinea plurimùm laboremus, quod quidem facere chriſto Duce conamur, tamen pro ſummis in nos beneficiis tuis iuſtam dignamque gratiam referre nunquàm poſſe videamur. Precamur autem chriſtum Jeſum Dei Patris & Mariæ Virginis Filium Opt. Max. velit vt ipſe veſtrę beneficentię ampliſſimus eſſe remunerator, & collatã in nos gratiam ſolidis illis compenſare bonis, quę immortales animos verè locupletant ac beant. Jlle idem tuam celſitudinem diù nobis ac Eccleſiæ ſoſpitem, pręclaram verò ipſius familiam, omnemque Bauariam in officio catholicæ religionis conſtantem perpetuò tueatur atque conſeruet. Ingolſtadij anno poſt ſalutiferum partum Virginis ſupra Seſquimilleſimum Septuageſimo ſeptimo

VNVS DEVS, VNA CHRISTI MARIÆ FILII FIDES, IN VNA TANTVM PETRI ECCLESIA RECTE OPERANTES IVSTIFICAT ET SALVAT.

PER MVLIEREM PECCATVM· PER MVLIEREM SALVS INTRAVIT IN MVNDVM. REDEMPTOREM DEVM ET HOMINEM VIRGO MATER HOMINI PEPERISTI

IN COMMENDATIONEM MARIANI HVIVS OPERIS, CARMEN PHILIPPI MENZELII, MED. DOCTORIS, ET IN ACADEMIA INGOLſtadiana Profeſſoris, ac P. L. &c.

HEV fraudes, priſcique odium fatale colubri!
Quam non ille ſuas vafer obliuiſcitur artes,
Huc, atque huc ſæuo peſſumdata colla rotatu
Contorquens: vaniſque ferox inſibilat iris
Reginam contra ſuperum, Matremque Tonantis:
At (recolo) Pater ipſe, nouum dum conderet orbem,
Multa minans, inimicitias ſine fine gerendas
Cum Serpente tibi poſuit, docuitque futurum,
O Mulier, damnatus homo, & protritus vt idem
Ille tuæ inſidias calci meditetur inanes.
Hæc ea nimirum rabies, qua perfurit vſque
Aſſultans, & membra ſui ciet omnia regni,
Si Marianus honos, ſi fulgens clarior aſtris
Gloria, fors aliquam poſſet trahere obruta labem.
Et vetus hoc illi ſumma cum Virgine bellum
Eſt equidem, ducibus variis ac milite multo
Pugnatum: ſua cuique duci prouincia ceſſit
Debellanda, inter Marianæ illuſtria famæ
Tot monumenta. Fuit, ſumptis temerarius armis
Illæſum partu qui Virginitatis honorem
Appeteret: fuit & materno ſanguine cretum
Qui nollet ſentire Deum, contraque prophanæ,
Ah demens, hebetem rationis ſtringeret enſem.
Alter, vt vnigenam Matre hac de Virgine Chriſtum
Non daret eſſe ſatum, velis pugnauit, equiſque.
Quid reliquos mundi Dominæ tot perſequar hoſtes?
Ecce Gyganiæum facinus: quam myſtica Legis
Moſaicæ tranſenna olim, ſub imagine rerum
Multiplici, oſtendit terris placitamque Tonanti
Antè homines natos, antè aſtra recentia Matrem
Edocuit: quæque ipſa, Deo dictante, beatam
Per gentes ſeſe cecinit fore: quamque piorum
Omnis vbique cohors, ſeclis ſic omnibus vltrò
Cœlicolas ſupra reliquos à Numine primam
Ritè ſactis coluit precibus, votiſque vocauit:
Ecce illam (Stygij virus cognoſce Draconis)
Inuoluit probris hodie gens impia noſtris,
Deiectamque alto priſcarum culmine laudum
In numerum redigens, miſeris mortalibus æquat,
Et ſolio immenſi deturbare ardet Olympi.
O genus infelix, nam quis te faſcinat error?
Quæ nouitas maleſuada? Animum depone rebellem
In cœli Dominam meliora monentibus aures
Tandem aperi: clangente tuba canit ecce receptu
Nunc iterum Præco ille Dei, quo vindice nuper
Vidiſti Agniferum ripa in Iordanide Vatem
Syluarum aſſertum latebris, vitæque ſeueræ.
Ille inter medias acies, inſtructaque Patrum
Agmina Sanctorum cœleſtis robore Verbi,
Fulminat ore ſacro, & Marianos impiger hoſtes

Futilibus

Futilibus reuocans nullam ſpem ponere in armis
Hortatur. Videas illius ab ore loquentis
Diuinas exire faces, mox plumbea tela
Ad terram fluere, & cinerem conſidere in atrum,
Solis vt à facie nix irradiata liqueſcit.
   Viuat honos igitur Mariæ: Mariam arduus æther
Ingeminet: Mariam tellus pelagique, profunda
Dempto fine ſonent: Mariam matrémque Salutis
Patronamque cliens, animi nunc æquior, Orbis
Antiqua virtute colat, ſolennibus aris
Imponens meritas gratanti pectore laudes.

DEO OPT. MAGNÆQVE MATRI
VIRGINI LAVS ET GRATIARVM
actio infinita.

AD MARIAM DEIPARAM
ἑξάστιχον Magni Theologi GREGORII NAZIANZENI
in Tragœdia de Chriſto patiente ante Annos
mille & ducentos editum.

Χαῖρ' ὦ κόρη πάγχαρτε, μήτηρ παρθένε,
Κάλλιστα πασῶν παρθένων ὑπερτάτη,
Οὐρανιώνων ταγμάτων ὑπερτέρα,
Δέσποινα, παντάνασσα, χάρμα τοῦ γένους,
Αἰεί ποτ' εὐφρονοῦσα τυγχάνοις γένει,
Κα'μοί μεγίστη πανταχοῦ σωτηρία.

Hoc eſt:

AVE parens, Virgoque plena gratiæ,
Tu virginum longe omnium pulcherrima,
Exercituque cœlitum potentior,
Domina, omnium Regina, Mundi gaudium,
Noſtrum genus benigna ſemper aſpicis,
Mihique opem Tu fers vbique maximam.

IN LIBRVM SECVNDVM DE CORRVPTELIS VERBI DEI, QVI CIRCA VIRGINEM DEIPARAM VERSATVR, AD Lectorem Præfatio.

SVPERIORE libro expoſuimus, Chriſtiane lector, quo non conſilio permoti, nouum hoc latéque parens, & arduum ſanè de corruptelis verbi Dei argumentum aggredi voluerimus, & ſimul indicauimus, quo demùm progreſſa ſit multorum verbum Dei nunc corrumpentium effrænata quędam audacia: eò certè, vt primum & ſummum ſacroſanctæ fidei noſtræ de Deo, diuiniſque perſonis myſterium, quod adorandum magis quàm diſcuriendum erat, apertè conuellatur, ac ſacrilegè oppugnetur. Sed & vana illorum ſtudia, multiplicéſque fraudes deteximus, qui ſpecioſo verbi Dei prætextu falſas tegunt opiniones, tetras fouent hæreſes, ac exitiales planè Sectas, ſi antehac vnquam, nunc ſumma quidem contentione in Europa excitant, propagant, tuentúrque. Semper autem id vſitatum fuiſſe conſtat, vt malè ſani & ſuperbi homines magnas in Eccleſia turbas hac de cauſa concitarent, quod ex diuinis literis vtcunque detortis noua ſenſa elicerent atque conflarent, falſa inde dogmata nouis ornarent coloribus, Dominicum ſemen pro ſua libidine viriarent, fanaticis erroribus Dei verbum impudenter prætexerent, ad diuina oracula omnes audacter prouocarent, in Dei verbo ſcripto diſputandi fiduciam extremam ponerent, illius denique tractandi & interpretandi ſummam ſibi ſumerent, & aliis adimerent authoritatem. Proindè quod iam olim vir verè Apoſtolicus dixit Ignatius, id nos etiam iure ob vigentes hodie, latéque graſſantes corruptorum verbi Dei familias vſurpare poſſe videmur: Fugite vt filij lucis & veritatis, diuiſionem vnitatis, & prauam doctrinam Hæreticorum, à quibus pollutio in omnem terram egreſſa eſt. Multi enim lupi pellibus ouium induti, in Dei ſtadio currentes, eoſque pernicioſis voluptatibus illectos captiuos comprehendunt.) Neque diſſimilis, ſed ardentis quoque zeli plena eſt illa Hieronymi commonitio: Caue Lector ne legas, fuge viperã: aut ſi legere volueris, ſcito à malis hominibus, & hæreticis eſſe corrupta. Atque hæc ego de illis maximè corruptelis dixerim, quas libri Nouatorum, præſertim in regionibus Septentrionalibus, paſſim habent inſperſas, quáſque vulgus nunc hominum nouandæ religionis ſtudio vehementer incenſum, propenſiſſimè conſectatur. Etenim vt aduerſarij quoque fatentur, & inprimis Oecolãpidius pronunciat: *Nullæ perſecutiones tam ſunt damnoſæ, ſicut Scripturarũ adulteratio.* Tùm Sectariorum caput Lutherus affirmat, Scripturam ſanctam Hæreticorum eſſe librum, quo illi maximè quidem nituntur, imò & abutuntur: *Nulla enim vnquam*, inquit, *hæreſis tam mala aut rudis fuit, quæ ſe Scripturæ iuuare, aut defendere noluerit.* Valeant igitur Gnoſtici noſtri adeò impudentes, vt cùm in verbo Dei maximè inter ſe ipſi diſſentiant, ac Andabitarum more cæcis [illegible] ipſis congreſſibus digladientur, tamen eius poſſeſſionem ſibi ſolis propemodùm arrogent, ac de ſenſu illius Germano, nunc primum ſibi ſuiſque patefacto, vaniſſimè glorientur. At qui nullum ſcelus magis deteſtandum, nullum toxicum ad Eccleſiæ vnitatem ſcindendam, omnémque atheiſmum inuehendum præſentius, & ad perniciem publicam alendam vehementius, quam Dei verbum adulterare, & è ſuo priuatóque hominum ſenſu magis quam ex Eccleſiæ iudicio libros Propheticos & Apoſtolicos interpretari. Quod qui hoc ſeculo maximè factitant, nouarum falſarúmque doctrinarum vino velut ebrij, admirando ſpiritu vertigenis agitantur, omnes verecundiæ & Chriſtianæ modeſtiæ limites excedunt, in religionis negotio ſæpè minus quàm talpa vident, ſummos Magiſtratus, ſummóſque Patres quaſi per latus petunt, ac demum inſtar Gigantum cum Diis cœleſtibus, hoc eſt, cum triumphante ſimul & militante Eccleſia, non minus furioſè quàm ſeditioſè bellum immaniſſimum ſuſtinere videntur.

Circa Dei verbum maximi ſemper abuſus extitere.

Vitandæ nũc maximè corruptelæ verbi Dei.

In epiſt. ad Philippenſ.

In epiſt. ad Pammachium & Oceanum.

Nulla peſtis nocentior Dei verbo corrupto.

Scriptura eſt Luthero liber Hæreticorum.

In commẽnt. Ejus c. 2. 2.

In Teſ. [illegible]

Verbo Dei deprauato peſtilentius venenum nullũ eſt.

Quoniam verò à Ioãne Baptiſta Domini præcurſore, noſtrique operis veluti prodromo, rem omnem ſumus exorſi, & Euangelicam de illo hiſtoriam, in qua mirificè noſtri falluntur & fallunt Sectarij, vtcunque vindicauimus, conſequens eſſe putamus, vt à Ioanne porrò ad Mariam, id eſt, à probatiſſimo viro ad ſanctiſſimam Virginem, Lucæ ordinem inſequentes, ſtylum animúmque Chriſto propitio, conuertamus. Etenim his duabus Euangelij perſonis inter ſanctos Dei omnes(Chriſtum Ieſum, qui etiam Dei ſanctus & ſanctus Sanctorum dictus eſt, ſemper excipimus) nihil omninò ſublimius, nihil illuſtrius atque venerabilius habet ac obſeruat religio Chriſtiana. Sed & Maria eſt, ad cuius vocẽ Ioannes in matris adhuc vtero conclu-

Tractationem de Maria & Ioanne non perperam cohærere.

Pſal. 4. & 15. Daniel. 9. Luca 4.

a Homel. 7. in Luc & Tom. 9. in Ioan.
b In ora. de vita Gregorij miraculorum opificis.
c Li. 3. Dial.
d Lib. de instit. virginis cap. 9.

Maria quantũ vtrique Ioãni Baptiſtæ & Euangeliſtę contulerit.

concluſus diuinam ſenſit virtutem, vt hinc exiliat geſtiárque lætitia, ſicut ex Lucæ verbis [a] Origenes Chriſtianorum Philoſophiæ ſuo quidem tempore princeps (ſic enim à [b] Gregorio Nyſſeno dicitur) & Nazianzeni frater [c] Cæſarius comprobant. Ac Mariæ quidem adſcribit [d] Ambroſius, quod non ſolùm incomparabilem virginitatis gratiam in ſe reſeruarit, ſed etiam his, quos inuiſeret, integritatis inſigne contulerit, idque ſtatim duplici declarat exemplo: Viſitauit Ioannem Baptiſtam, inquit, & in vtero matris priuſquàm naſceretur exultauit infantulus, obſecutus antequàm genitus. Nec immeritò integer corpore, quem in tribus menſibus oleo quodam ſuæ præſentiæ & integritatis vnguento Domini mater exercuit: eadémque poſteà Ioanni Euangeliſtæ eſt tradita, coniugium neſcienti. Vnde non miror, præ cæteris locutum myſteria diuina, cui præſtò erat Aula cœleſtium Sacramentorum.] Vbi non obſcurè docet Ambroſius, vtrique Ioanni, Baptiſtæ nimirùm & Euangeliſtæ, quorum multiplex in Euangelio laus eſt, Mariam plurimùm profuiſſe: illi quidem, vt & corporis caſtimoniam & mentis innocentiam perpetuam conſequeretur: huic verò, vt prę cæteris diuina myſteria diſceret ac doceret. Adiungit hoc etiã de Ioanne Baptiſta: Nã ſi primo ingreſſu tantus profectus extitit, vt ad ſalutationem Mariæ exultaret infans in vtero, & repleretur Spiritu ſancto mater infantis, & quantũ putamus, vſu tanti temporis (quum tribus nempè menſibus apud Ioannis parentes diuerſaretur) ſanctæ Marię addidiſſe præſentiam?] Quæ Ambroſij ſententia, ni planè fallor, ex [e] Origene deſumpta eſt, ad hunc modum ratiocinante: Si mater Domini cùm primùm Zacharię domum acceſſit, ſuámque cognatam ſalutauit, tantam infanti Ioanni & eius parenti gratiam attulit, vt & ille in matris vtero lætus exiliret, & hęc Spiritu ſancto repleta, Prophetię donum conſequeretur, quantò maior & copioſior vtrique profectus acceſſit, Deipara tribus adhuc menſibus in eiſdem ædibus perſeuerante? Sed & alij Patres in eundem ſenſum ſæpè loquuntur: Ioannes ad introitum Mariæ exultauit & luſit, vt [f] Hieronymus. Salutatio ſanctæ Virginis Mariæ Ieſum ferentis in vtero Ioannem mouit ad Prophetiam, ſicut [g] Cyrillus. Nondum natus Ioannes in vtero Elizabeth ad Mariæ ſalutationem eſt prophetica exultatione commotus, quemadmodùm [h] Leo magnus affirmat. Tùm [i] Bernardus Mariam eſſe dicit, cuius ſalutationis vox & ipſos exultare facit in gaudio, quos materna adhuc viſcera claudunt: quùm Ioannis paruuli necdum nati anima liquefacta ſit, vt Maria locuta eſt. Ac plura quidem id genus de Mariæ virtute à Patrib. decantata poſſent adferri, ne quis nouum & abſurdum eſſe putet, quod ſingularem eximiámque Mariæ virtutem ac beneficentiam, quæ ad mortales iuuãdos diuinitus illi communicata, multíſque ſæpè comperta eſt, etiam nunc Orthodoxi libenter agnoſcunt, & gratis animis prædicant, ſicuti nos plurib. alibi comprobamus.

e Homel. 9. in Luc.
f In epiſt. ad Laetam de inſtit. filia.
g De recta fide ad reginas.
h Serm. 5 de Epiphania.
i Serm. 1. de aſſumpt. Mariæ.

Ioannẽ nondum natũ ob Mariã in matris vtero exultaſſe.

Sed enim quo maior veterum conſenſus, quo conſtantior piorum vſus ad hanc ſacroſanctam Virginem celebrandam conſpirat, quæ nec ſatis quidem vnquàm extolli, & pro dignitate honorari queat, eo minus plerique (non de Iudæis & Turcis, ſed de quibuſdã Chriſtiano nomine inſignitis loquor) eidem nunc tribuunt, imò verò eius laudib. & excellentiæ plùs in dies adimere moliuntur. Hinc illæ ſiue ſententiæ, ſiue voces impuræ, quas nouus Sectariorum ſpiritus eructare, nec ſine multorum offenſione clàm & palàm pergit effundere: Quid eſt Maria? Chriſti mater, inquiunt. Nam Dei matrem ſiue Deiparam appellare hodie non paucis, ſicut olim Neſtorianis, minus lubet. Et virginem hanc eſſe fatentur, ſed perpetuam virginem ægrè cum Orthodoxis agnoſcunt. Eſt illis virgo deſponſata viro, ſed eadem à religione voti de integro cœlibatu ſeruando aliena. Eſt gratioſa & gratificata, nam gratia plenam, vt nobiſcum vetus legit Eccleſia, piget, adeóque pudet eos dicere. Eſt benedicta inter omnes mulieres, non autem coram Deo, vt ipſi ſomniant. Eſt ſancta, ſed interim, vt adiiciunt, non perfecta, neque ſic à peccato libera, quin ſuas etiam retineat imbecillitates. Beata illa quidem quæ credidit: ſed ſola fide, non operib. ac meritis, ſicut ipſi contendunt, iuſtitiæ ac beatitudinis aliquam laudem adepta. Quanquàm nec fidem illi permittunt integram, quia in verbo Dei hæſitantem, in fide infirmam, & humana potius quàm diuina ſapientia nitentem: ac ſeuerè quidem à Chriſto aliquoties obiurgatam, & publica reprehenſione dignam audent fingere: quam præterea in peccato cum prima peccatrice Eua comparare non verentur. Eſt illis ancilla humilis, hoc eſt, vt interpretantur, vilis, obſcura, contempta, miſera & apud vulgus abiecta. Eſt virgo magnifice ab Angelo ſalutata, à nullis autem, vt putant, nunc iterum ſalutanda mortalibus, niſi fruſtra illi laborare contendant. Ad hæc quoniam Maria illis creatura eſt Chriſti egens gratia, eiúſque redempta ſanguine (id quod nemo pius ignorat) eandem poſt Chriſtum inuocare nefarium & idololatri-

Mariæ dignitatẽ & excellẽtiam Sectarij hodie multis modis obſcurant & deprauant.

cum̃ cenſent. Diuinitus quidem ornata & honorata Virgo, ſed iuxta horum opinionem aliis in cœlo beatis æquanda, non præferenda, vtpote cui præcellens gloria & prærogatiua inter cœlites nulla conueniat: imò quæ aliis etiam in hac vita credentibus exæquanda ſit. Demùm quæ mirifica fecerit in Maria Deus, iubent illi quidem conſiderare: perſonam verò ipſam Deiparæ ſic honorare docent, vt vilitatem eius & abiectionem intueamur. Prætermitto alios id genus complures cauillos, imò & execrabiles vel nugas, vel hæreſes ab Eccleſiæ Spiritu atque conſenſu tàm alienas, quàm hodie Sectariis vſitatas atque familiares, huc imprimis contendente Satana, vt virgo incomparabilis ipſiſque angelis admirabilis, vel inuito Chriſto, & Eccleſia vniuerſa contradicente, in ordinem redigatur, ſuáque præſtantia & amplitudine, quæ cæteris præſtat iuſtis ac beatis, omnib. immaniter ſpolietur.

Nouatorum verba & ſententiæ aduerſus Deiparam virginem.

Verùm hæc paulò luculentiora reddentur, ſi teſtimonia quædam ex nouis petita ſcriptoribus repetamus, quorum de Maria iudicandi docendique ſupercilium, petulantia & impudentia tanta eſt, vt eam pij, ſapientes & docti ſiue legant, ſiue audiant, non poſſint non horrere, ſimul & cum ſtomacho deteſtari. Caluinus quidem non magnoperè laborandum cenſet, vt Mariam ab omni purgemus vitio non ſolùm originali, verùm etiam, vt in ſcholis vocant, actuali, quod ab hominis voluntate procedit, quicquid demùm Auguſtinus & alij veteres in contrarium tradant. Notat & Loſſius, in hac Virgine reliquias manſiſſe peccati: Sicut Brentius quoque confirmat, humani nihil à Maria fuiſſe alienum, ſed eam publico humani generis iudicio contineri, quo peccato & iniuſtitiæ omnes ſubiiciuntur. Sic ergò peccatricem Domini matrem facit Brentius, imò etiam ad marginem luculenter adſcribit, ne Lector ſcilicet hoc tantum ignoret myſterium, quod ſpiritus non bonus nouis iſtiuſmodi doctorib. patefecit. Niſi fortaſſis adeò delirauit Brentius, vt cenſuerit, Mariã peccatricẽ dici ad illius exemplũ mulieris, de qua ſcripſit Lucas, καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλὸς id eſt: Et ecce mulier in ciuitate, quæ erat peccatrix, ſiue quæ fuerat peccatrix, ob notã videlicet vitæ turpitudinem, quæ perſonam vulgo infamem ac bonis inuiſam reddiderat. Quid porrò magiſter Sectariorum Lutherus? non ſe continet homo mirabiliter ſtomachoſus, quin animi ſui impietatem inſignem hac etiam blaſphema voce teſtetur: *Tam nos ſancti ſumus atque Maria, & alij diui quantumuis magni, ſi modo in Chriſtum credamus.* O inſanum caput, cuius opinione citra exceptionem tàm ſancti ſunt noui Euangelici, quamlibet Sectam amplectantur, modò in Chriſtum credant, quàm Dei ſpiritu pleni, ampliſſimiſque virtutibus exornati Apoſtoli, & in his Virgo puriſſima beatiſſimaque. Quibus hoc etiam Lutherus adiungit, maiore quidem gratia exuperaſſe Mariam, quòd Deipara fuerit, quandoquidem non omnes Dei parentes eſſe poſſimus: cæterùm in aliis illam à nobis nihil diſcrepare. Quid verò indignius quid abiectius de Virgine tanta iactaret os impudens, & Spiritui ſancto reclamans, qui tot veteris ac noui teſtamenti præconiis Mariam ornauit ac defendit, ſanctiſque aliis, cuiuſcunque illi ſint ordinis, longe præſtantiorem oſtendit, ſicut & Patres, vt poſteà conuincemus, magno conſenſu clariſſime docent. Ac iterum Lutherus credentes omnes cum Maria confert, & præſertim quantum ad precandi iuuandique vim attinet, parem illis omnibus facultatem & poteſtatem aſſignat: *Si credis,* inquit, *Chriſtũ æque in te ac Maria habitare, non minus tibi quam illi proclive eſt, vt me adiuues.* Quæ autem paradoxa dici & cẽſeri vnquàm poſſunt, ſi hæc nõ ſunt, quæ lectiſſimam Dei matrem ex ſublimi & præcellenti loco detrudunt, ac tantùm non in extremam claſſem, quam vel infimi Chriſtiani tenent, coniiciunt, omnémque gratiæ ac gloriæ in cœlis prærogatiuam illi adimunt, quæ nec primam ſimilem viſa eſt, nec habere ſequentem? Eſtque tam vehemens nonnunquàm & acerbus idem Lutherus, vt ſi quiſcum Eccleſia Virginem ſacratiſſimam inuocet, hunc ille pro impiò aperte damnet, taléṁque ducat, qui Mariam contumeliis afficiat, & ex illa idolum extruat, dignus etiam, cui execrandum idololatriæ crimen inuratur. Nos autem, qui per Dei gratiam Catholici ſumus, neque cum cœcis Ethnicis Deos impios colentibus, neque cum fanaticis Hæreticis idola ſua, id eſt, falſa dogmata nouáſque opiniones mordicus tuentibus, commune quicquam habemus, quin potiùs, vt omnem idololatriæ notam & ſpeciem effugiamus, nullius hominis verbum, etiãſi tertius vel quartus Elias habeatur, pro Dei Verbo recipimus & adoramus: in illius autẽ Eccleſiæ iudicio acquieſcimus, cui nõ obedire, ſit reuera ſe idololatriæ ſcelere obſtringere, ſi ex Dei verbo iudicandũ eſt. Eodẽ furore percitus[a] Lutherus, vt probra probris cumulet, Mariã erraſſe & ignoraſſe Chriſtũ fingit, quæ præterea in fide nutarit, præſertim quando tribus diebus filiũ amiſerat, ac minorẽ quoque fidem habuerit, atque Cẽturio à Chriſto laudatus.

In harm. circa 1. c. Luc.

In explicat. 11 c. Marc.

In tractat. 26. Eu ang. Ioan.

Luca 7.

Lutherus quã ſit iniquus & impius virgini matri.

Ibidem.

In minore Poſtilla circa Euangel. de due viſitat. Mariæ

Et rurſus de illius natiuitat.

Qui hodie e Chriſtianisme aime cẽſendi idololatræ.

1. Reg. 15.

a In maiore Poſtilla circa Euãg. Dominica tertia ab Epiphan.

Et Maria Virgo Deipara, inquit, *eo vſque errauit, vt neſciret, vbi Chriſtus quærendus.* Sed & [a] Paulo Apoſtolo audet attribuere, quod hanc Virginem & filij Dei matrem mulierem per contumeliam vocet. Quæ mihi ſanè tam arroganter ac ſuperbè dicta videntur, vt ſuſpicer hunc hominem plura & maiora fortaſſe de ſeipſo, quam de matre Domini ſentire, aliosque iudicare voluiſſe, pręſertim quum in laudandæ fidei parte officioque ponat, ſi quiſquam ſe Sãctis vel maximis exæquare conetur. At quis demùm pius ob has aliasque plures iſtorũ contumelias tam impurè putideque profuſas non merito ſtomachetur? quis non tantæ maledicẽntiæ pertęſus, cum Ambroſio ſimul exclamet: Claudat ora ſua perfidia, & obmuteſat, ne matrem Domini aliquo audeat maculare conuitio.] Sed præter hæc omnia pulchrè ſcilicet monet Lutherus, haud ita multũ referre, licet nihil prorſus honoris Virgini matri deferamus, adeoque, ſi eius nobis ne in mentem quidem veniat vnquam. Vbi certè infernalis beſtiæ aperta ſe produnt cornua, ne amplius dubitemus, quid mille artifex & infenſus ille Satanas in ſuis electis organis moliatur. Huc enim planè cõtẽdit verſutiſſimus inſidiator, vt ſacroſanctæ Virginis, quæ maximam ipſius regno cladem inuexit, nec honos neque memoria in Ecleſia celebretur, ſed perpetuæ potius obliuionis tenebris inuoluatur, vtque ſi fieri poſſit, gratioſum Mariæ nomen tùm in Apoſtolico Symbolo, tùm in ſacro Euangelio penitus tandem expungatur. Sed enim nullis aut artibus, aut viribus Satanicis, nedũ humanis, diuinũ decretum poteſt euerti, quo firmiſſimè ſancitum eſt, vt quãdiu vox Euangelij ſonabit, celebris etiam Mariæ vigeat in orbe memoria, tantique Meſſiæ mater incenſis piorum animis vbique Gentium prædicetur.

a In cap. 4. ad Galat.

In Poſtilla circa Euang. Dominica prima Aduentus.

In Epiſt. ad Bonoſum.

Per Sectarios laborat Satan Mariæ nomen & honorem omnem obliterare.

Iam verò qui ex Lutheri ſchola prodierunt, vt in aliis pleriſque diſſentientes, ita hic nimium ſibi ſimiles atque concordes, nec minus in exprimendo magiſtri ſpiritu, fideles eſſe cõſueuerunt. Etenim ſingularem quandam contra Virginem matrem amatulentiam & mirabilem acerbitatem ſic animis incluſam gerunt, vt ſuum liuorem & latens odium haud obſcurè declarent. Scribit inprimis Bucerus, Euangeliſtas Chriſti, non Mariæ præcones eſſe, quum tamen res ipſa comprobet, ampliſſimas Mariæ laudes verbis Euangelicis contineri. Tùm Catholicis idem tribuit, quod Chriſti parentem propter opus carnis, vel ſolum, vel potiſſimum magnificent: nimirùm, vt hoc ſaltem fuco, imo & ſplendido mendacio, imperitis imponat. Præterea ſummos Mariæ Virginis veneratores, ſummos eius blaſphematores, qui & Chriſtum ipſum blaſphement, audet contra ſuam conſcientiam nuncupare. Tanta enim huius quoque Martini eſt virulentia: tàm præceps mordendi carpendique libido, nihil vt penſi habeat, quid non ſolum huius, ſed & ſuperioris ætatis Orthodoxis ad Mariæ cultum ſanctæ conſpirantibus imputet, quos idcircò grauiſſimi ſceleris arguit, quoniam Eunomiani & Vigilantiani eſſe recuſent. Quàm verò durus & iniquus Loſſius? qui Mariæ amiſſum in itinere illo triduano filium requirenti multiplicem culpam, vt ignorantiæ, negligentiæ, incuriæ palàm adſcribit, ac eidem tàm ſapienti, quàm innocenti matri carnalem, neſcio quam, de corporali regno Chriſti imaginationem affingit. Porrò autem [a] Ioannes Pomeranus & [b] Georgius Maior, vt omittam alios eiuſdem farinæ aſſentientes, matrem Domini ſic affectam fuiſſe fabulantur, quòd non ſolum de damno filii duodennis amiſſi, verùm etiam ob peccatum coram Deo in conſcientia tunc perpetratum extremis fracta fuerit doloribus, ac tantùm non deſperarit, ſeque ipſam Eua, quæ peccati & mortis fuit propagatrix, infeliciorem, id eſt, omnium miſerrimam, reputarit. Sed & Antonius Coruinus Mariam non ſolum filio, ſed etiam fide erga Deum, quum amiſſum filium mœſta quæreret, priuatam fuiſſe, dicere non veretur. Et ſi verò fatetur Sarcerius, quod ob perſpicuam Euangelii lucem negare non potuit, benedictam illam eſſe inter mulieres, tamen hoc dictum ſic exponit, vt eo ipſo negetur prærogatiua, quod præ reliquis mulieribus Mariam coram Deo ſit benedicta. Quomodò autem benedicta, ſi verum dixit idem Sarcerius, eam veluti non credentem ab Angelo eſſe reprehenſam, & huc Gabrielis verba ſpectare, vt Virgo à rationis argumentis, ab infirmitate, à dubitatione, ignorantia, imo etiam ab infidelitate ad fidem reuocetur? Quibus adhuc alia fœdiora, & auditu magis horrenda ſubiungit, dum vult Mariam ſic à Luca deſcribi, vt typus ſit omnium hominum, qui natura ſe opponunt Verbo Dei, quique rationis, ſapientiæ humanæ argumentis nituntur, nec in Dei verbo acquieſcunt. Tàm iſti modeſtè, tàm dextrè & humaniter tuam, ô Chriſte, matrem tractant, vt nihil propemodum veræ eximiæque laudis illi relinquant, ſed probris potius & maledictis puriſſimam & beatiſſimam, quam tu prędicandam & honorandam omnibus propoſuiſti, per licentiam ſummam inceſſant. Nec minus effrænis eſt Iacobi Schenckii petulantia, cuius pudendo teſtimonio Maria non ſolum corruptam & vitiatam naturam habuit, ſed in ſuis etiam cogitationibus, verbis,

Lutheri ſectatores quã indigna de Domini matre ſcribant & tacent publicè.

In 12. cap. Matth.

In explicat. 2. cap. Luc.

a In cap. 44. Prophetæ Hieremiæ.

b In Euang. Dominica 1. poſt Epiphan.

In tractat. eiuſdem Euang.

In expoſit. 1. cap. Luc.

Maria Sarcerio typus eſt impiorum, & Dei verbo cõtradicentiũ.

vita & conuerſatione damnabilis perſona manſit, mortis & inferni terroribus obnoxia, Deique iram & damnationem æternam in animo ſuo ſentiens, vt propterea verbis Angeli fulcienda fuerit & confirmanda, ne in ſuis angoribus miſera deſperaret. Vt omittam alios id genus Mariomaſtigas, à nobis alibi proponendos ſimulque confutandos, vt potè qui non ineptè ſolùm ac improbè, verum etiam maledicè impieque in Deiparam complura profundãt, vt Chriſtianæ mentes illa ne audire quidem ſuſtineant, quæ ſuis iſti libris infarciunt, vulgique mentibus & auribus peſtilenter infundunt. Hos ego non diſſimiles dixerim ſuibus, quæ vt natura ſunt immundæ, ſic etiam gemma precioſa inuenta gruniunt, & lutoſis eam & roſtris & pedibus, ſæpè & ſtercore contaminant: tùm quoniam ſtolidum ſimul & ſtupidum eſt hoc animal, ſordibus & volutabro magis, quàm auro & margaritis delectatur.

In epiſt. contra Euangelium de Chriſti conceptione.

Mariam à Sectariis, ſi. ut margaritam à porcis tractari.

Addam ſolum de Centuriatoribus, vt vulgato nomine illos appellem, qui non tantùm in Ioannis Baptiſtæ, ſed etiam in Mariæ noſtræ hiſtoria non tam contexenda, quàm contaminanda ſibi certè nimium permiſerunt, vti ſuis quidem locis planum faciemus. Et paſſim ij cenſoriam velut virgulam arrogant ſibi, ac nulli ferè Patrum ac veterum parcunt, qui Mariæ commendationem, innocentiam, perfectionem, excellentiam, inuocationem, cultum, imagines, templa, dies feſtos, miracula ſuis monimentis prodiderunt, ac ratione vlla confirmarunt. Tergiuerſantur in dicto Irenæi, vbi Mariam Euæ ſtatuit aduocatam: ſicut & Gregorium Nazianzenum ſugillant, quod Mariam à Virgine quadam ipſa Cypriani, hoc eſt, Martyrum ætate, inuocatam oſtendat. Ob eandem Deiparæ inuocationem virulentè proſcindunt Athanaſium, Ambroſium, Ephrem, Damaſcenum, Germanum, Bedam, Nicenæ Synodi ſecundæ Patres, pluresque alios graues ac probatos Doctores & hiſtoriographos Eccleſiæ, quos iſti tantum non pro idololatris damnant, quoniam ſanctiſſimam Dei matrem aut inuocarunt, aut piam eius inuocationem rectè ab aliis factam ſignificarunt. Non dicam de Camerario, Chytræo, Chemnitio: ſunt enim in eadem naui cum Centuriatoribus, nihil non molientes, vt & Patrum eleuent authoritatem, & Eccleſiæ inuidiam conflent, vbi de Mariæ cultu & decretis illi iam olim honoribus diſputatur. Verum difficile non eſt veteres excuſare, quorum laudandam in hac parte pietatem poſteà tuebimur, quicquid iſti domum tanquam Catharis puriores, & Diuorum irriſores potius quàm cultores canino more oblatrent ac mordeant.

Centuriatores Mariæ imprimis infeſti & repugnatores.

Ex quibus Lector oculatus facilè perſpicit, hoc noſtro quidem vt extremo, ſic etiam infeliciſſimo ſeculo verè completi, quod Ioannes non Propheta minus, quàm Apoſtolus & Euangeliſta de Antichriſto, eiuſque ſodalitio futurum iam olim in Pathmo prædixit: Datum eſt, ait, ei os loquens magna & blaſphemias. Nec multò pòſt: Aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum: blaſphemare nomen eius & tabernaculum eius, & eos, qui in cælis habitant. Dignus planè locus ſolerti animaduerſione, quoniam præſentis ſeculi mũdique ſeneſcentis miſerãdum ſtatum exponit, in quo Pſeudoprophetę valdéque impii homines, vt anteà nunquã, impunè & publicè in ſummum blaſphemiæ crimen incurrent. Quod autem Satan mendacii pater eiuſque ſocii dæmones dicti, in Deum & ſanctos blaſphement, horum enim odio ardentiſſimo flagrant, quodque ad blaſphemandum miſeros mortales ſollicitent, etiam à Climacho legimus annotatum. Neque dubitare fas eſt, quin ſicut de Chriſto multa in ſacris literis dicta, non ſolùm ad ipſum caput, verum ad corpus etiam eius myſticum neceſſariò referuntur: ita Ioannes de Antichriſto ſub nomine Beſtiæ diſſerens, ſimul totum eius ſodalitium complectatur, nobiſque conſiderandum aptè proponat. Tres ergo blaſphemantium ordines facit, qui cum ſuo capite Antichriſto ſub mundi finem in maximam blaſphemandi licentiam ac rabiem ſe totos petulanter effundent. Alii quippe ſummum Deum diuinamque maieſtatem, alii diuinum illud in terris tabernaculum Deiparam virginem: alii beatos & cælites cum Chriſto regnantes blaſphemiis afficere minimè verebuntur. Hoc eſt, quod Petrus & Iudas Apoſtoli, quum extremi ſeculi Hæreticus & ipſi depingunt atque perſtringunt, verbis illis inſinuãt. δόξας δὲ βλασφημοῦσι κυριότητα δὲ ἀθετοῦσι id eſt Dominationẽ ſpernũt, & maieſtatem ſiue glorias blaſphemant. Ac nos quidem priore libro demonſtrauimus, quę ad noſtri temporis blaſphemos valdeque contumelioſos in Deũ & Chriſtum eius Doctores cognoſcendos pertinent, quos paucis abhinc annis in Polunia, Pãnonia Germania, Gallia nimis multos vidimus, ac pii merito deteſtantur. An verò vlla perſona diuina, vlla Symboli Apoſtolici pars, vllus ſacræ Scripturæ liber nobis ſupereſt, in quã noui Gigantes impetũ non faciant, ſuaque nefanda commenta blaſphemos errores non congerant? tanta quidem audacia, ira, odio, impudentia inflammati, vt cum cælo iam ipſo atrox bellum gerere, & quidã ex illis ne

Ioannis vaticiniorum de blaſphemis in Eccleſia ſub mundi finem ortis hodie magis ac magis impletur.

Apocal. 13.

Declaratio prædicti vaticinii.

Gradu. 23.

Triplex genus blaſphemantium.

2. Pet. 2. & in epiſt. Iudæ.

Qui hac ætate in Deum blaſphemi maximè.

cælum

cælum quidem agnoſcere,ſed omnino negare videantur. Mentior profectò, ſi mille ab hinc annis vlla præter noſtram fuit ætas,quæ Ioannem huc verum fuiſſe vatem certius comperit,pluresque blaſphemos in diuinam maieſtatem aduerſarios magis habuerit exploratos.

Prædicit Ioãnes blaſphemos in Dei tabernaculũ.

Nunc ad eos porrò veniamus,qui ex Ioannis teſtimonio ſe in Dei Tabernaculum planè blaſphemos oſtendent,vt ne matri parcat Beſtia,quæ ſiue per ſe,ſiue per ſuos ſatellites contra Dei Filiũ,omnesque ſanctiſſimæ Trinitatis perſonas plenis blaſphemiæ velis nauigat, adeoque furioſè decertat.

Mariã eſſe ac dici Dei tabernaculum.

Mariam verò Dei tabernaculum dici,præter veteres alios [a] Methodius & [b] Athanaſius annotarunt,illóque Dauidis dicto confirmarunt, [c] Sanctificauit tabernaculum ſuum altiſſimus. Nullus enim vnquam aut fuit, aut erit mortalium, qui nomen hoc rectius mereatur,præterquam illa benedicta & electa præ omnibus Virgo, in qua verbum illud æternum noſtro omnium nomine caro factum eſt, ac velut in lectiſſimo tabernaculo, multis menſibus lætiſſimè habitauit, & ex quo demum, velut ſponſus, matris diademate, id eſt, carne virginea coronatus,ad filias Sion,non ſine cordis lætitia,proceſſit in orbem.

a In hypopã. to Domini.
b in Euãgel. de Deipara.
c Pſal 45.
Ioan. 1.
Cantic 3.

Qui olim in Mariam blaſphemi.

Ac ſuperior quidem ætas multos Mariomaſtigas tulit,qui in hoc Dei viui tabernaculũ inuadere, illudque blaſphemiæ cœno,ac ſordibus conſpurcare non reformidarunt. Fecit hoc Cherintus,fecit Ebion,Mannes,Valentinus,Heluidius,Iouinianus,Neſtorius, vt reliquos id genus Antidicomarianitas poſtea nobis refellẽdos ſilentio prætereamus. At hi blaſphemis linguis, impiiſque calamis nihil aliud profecerunt,niſi quod Mariæ laudẽ & gloriam nullis temporibus delendã hac ſua inſectatione vti ampliorẽ atque illuſtriorem, ita veritatis cauſam lõgè quam antea confirmatiorem in Eccleſia reddiderint,ac ſibi demum ſuiſque nominibus turpiorem,adeoque ineluibilem infamiæ notam conflarint.

Ioannes de vltimis Mariæ hoſtibus hoc loco vaticinatur.

Cæterum Ioannes de blaſphemis tabernaculi hoſtibus loquens, in noſtrã,& vltimam,fœdiſſimamque mũdi ætatem,vel maximè reſpicit,quæ complures Mariomaſtigas,ac ſacrorũ omnium impios tùm contẽptores, tum irriſores, tùm inſectatores,velut turmarim irrumpentes,ac impunè graſſantes tulit,ac in poſterũ ſine dubio latura eſt.

Blaſphemus in Mariã noſtro tempore Lucas Sternbergerus.

Ex his fuit non ita pridem Lucas Sternbergerus, tanto Mariæ odio flagrans, vt eam virginitatis gloria, omnique honore ſpoliandam putaret, vt porè quam ex Ioſepho coniuge multos filios peperiſſe, & à reliquis non differre fœminis flagitioſiſſimè finxit ac tradidit.

In Mariã, qui nunc blaſphemi maximè.

Deinde Martinus Bucerus,Petrus Martyr,aliique plures Sectarij, vt blaſ* phemiæ laxent habenas,in hoc irruunt tabernaculum,multiſque illud modis debellare conantur,ac ideò perpetuã Virginem aperto vtero peperiſſe contendunt.

Anabaptiſtarum in Mariã blaſphemia.

Quid porrò furioſi Anabaptiſtæ? Summum tabernaculo decus tollunt,quum Mariam Dei matrem eſſe, ex qua ſuam carnem,ſuumque ſanguinem Chriſtus aſſumpſerit, veteri Neſtorianorum, imò & Valentinianorum,& Manichæorum blaſphemia turgidi,nequiſſimè inficiantur. His bonã Sectariorum partem adiungo,qui ex Maria,nullius pretij puellam,vereque contemtam,& cõtemptibilem ancillulam faciunt,ac vulgo ſpectandam pro ſuo ſcilicet candore proponunt: qui præterea illã credentibus aliis admiſcent atque aggregant,ſi non exæquãt nullas vt propemodũ prærogatiuas tantæ Virgini atque matri largiri dignentur,quã Patrum authoritas & Eccleſiæ conſenſus ſummo ſemper in pretio habendam,& præ Sanctis in cælo reliquis colendã eſſe,certiſſimè pronunciauit. Et dubitamus adhuc,quod Ioãnes de diuini tabernaculi blaſphemis inſectatoribus eſt vaticinatus,quodque poſtea ſubiecit,draco perſecutus eſt mulierem,quę peperit maſculũ,id noſtro blaſphemiæ omnis feraci ſeculo vſu veniſſe?quum certatim hoc ipſum tabernaculum variis & horrendis Hæreticorum blaſphemiis,quas maiores noſtri pro ſuo ſancto zelo flammis vltricibus expiaſſent,identidem afficiatur, quumque hoc mulierum & matrum decus præcipuum,petulantius ac furioſius quàm antea vnquam,à Satana & Satanici ſeminis copiis paſſim oppugnetur. Apocal. 12.

Qui blaſphemię ſpiritu in Sanctos Dei, iuxta Ioannis vaticiniũ exagitentur.

Longum porrò eſſet de aliis referre ſanctiſſimis viris, vtpotè Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis,quos in verbo Dei apprimè laudatos,& ad regnum Chriſti cæleſte trãſlatos,mater Eccleſia meritò veneratur,quoſque Sectarij tàm odioſè,tã acerbe perſtringunt ac lacerant,rorque criminibus & conuitiis grauant, vt ſicuti Ioannes fore prædixit, in cælo habitantes illi, multis etiã & nefandis Beſtiæ blaſphemiis impetantur publicéque traducantur. Habet enim ſuos vel ſatellites,vel vt Iudas Apoſtolus dixit,illuſores Beſtia,per quos ſuã in blaſphemando libidinẽ expleat,& quorũ opera inprimis ad maledicendũ & blaſphemandum gaudet ac ſolet abuti. In epiſtol.

Quam maledicus Caluinus in Patriarchas & Moyſen.

Quare Caluinum ſubornauit,qui haud ſemel in amicum Deo clariſſimum,& percelebrem illũ credentium Patrem Abrahã inuehitur,huiuſque filium Iſaac & nepotẽ Iacob, probatiſſimos nempè Patriarchas, oppidò quam impudenter incuſat. Sed ne Moyſi quidem parcitur, licet inter Prophetas ſpectatiſſimo, qui vt Caluinus audet effutire, legem Dei im- In comment. ſuper Geneſin. In exod. c. 32.

In 3 ca. lib. Et hom. 65. in Lucam part. 2.
a In expoſit. Prophetæ Ionæ.
Ibidem.
Matth. 12.

perioſè præſcribit, & præcipiti impetu, quantum in ſe eſt, externum eius conſilium labefactat, ac inconſideratè ſua ipſum iuſtitia exuit. Quid verò Brentius de Iob & Hieremia Prophetis eximiè ſanctis in Eccleſia Dei? Hos ille pro blaſphemis inducit & haberi poſtulat, quaſi non ſecus ac impij & damnati apud inferos, planas impatientiæ & blaſphemiæ voces euomuerint. Tum de Iona[a] Propheta cenſet Pomeranus, quod gratiam inuiderit Niniuitis, quodque contra Deum & proximum, id eſt, contra omnia Dei præcepta contumaciter peccarit, quum iam ſaluus, vt ait, ex inferis rediiſſet. Opera verè Niniuitarũ, quæ Chriſtus publicè commendanda putauit, ac Deus ipſe reſpexit grataque habuit, ſtulta opera Pomerano dicuntur, quoniam illa Deus ſua lege non requiſiuerit. Ac de Patribus quidem vniuerſis, audi quæſo, quid arrogantiſſimus idem ſimulet & petulantiſſimus homo audeat pronunciare: *Noſtri Patres*, inquit, *ſiue ſancti, ſiue non ſancti, nihil moror, excæcati ſunt Montanico ſpiritu per traditiones humanas & doctrinas dæmoniorum in hypocriſi loquentium.* Quid obſecro iſthuc eſt aliud, niſi Dei Spiritum in electis ſuis organis Eccleſiæque magiſtris habitantem ac loquentem vel extinguere, vel blaſphemare, eiuſque poſſeſſionem venerandis Patribus ademptam, ſibi ſuæque Sectæ miniſtris arrogare, qui præ omnibus quamlibet ſanctis & probatis Theologis in orbe duntaxat & videant & ſapiant?

Brentius ex Iob & Hieremia homines blaſphemos facit.
Pomeranus Ionam prophetam & Niniuitas flagellat.
Iudicium Pomerani de Patribus omnibus.

Epheſ. 4.
1. Cor. 3.
Apocal. 21.
Pſalm 46.
In cap. 13. Ioannis.
Luc. 5.
Cent. 1. lib. 2. cap. 10.
In locis communibus.

Nunc ad ſacroſanctos Apoſtolos veniamus, quos primos & præcipuos Eccleſiæ ſuæ Paſtores & Doctores, quos illius cæleſtis Hieruſalem architectos ac fundamenta, quos populorũ Principes elegit Deus, ac mirificè cohoneſtauit. Sed neque ab horum inſectatione profana & blaſphema nouatorũ procacitas ſe potuit ac voluit continere. Brẽtius de Petro Apoſtolorum Principe audet pronunciare, quod natura carnis ſuperſtitioſulæ in eo deſcribatur, quod ipſe nulla religionis reuerentia moueatur, quod Chriſti officium excludat, ac eo in loco reiiciat, vbi Chriſtum affatur: Exi à me, quia homo peccator ſum. Iam verò quam multa, quam turpiter de hoc ipſo Apoſtolo Centuriatores cum ſuo Illyrico fabulantur, vt lapſus eius grauiſſimos ſcilicet, orbi contemplandos proponant? Ægeranus Paulum Apoſtolum, vas illud electionis, Gentiumque Doctorem ſæpe reprehendit, velut indoctum illum hominem cenſens, qui verbis declamatoriis ad rem non congruentibus perperam vtatur, quique ſentẽtias mutilas in medium afferat, ſicut Ioannes Manlius de hoc homine blaſphemo teſtatum reliquit. Anabaptiſtarum in Gallia Coriphæus fuit Quintinus, tam furioſus atque maledicus, vt ſanctiſſimos Chriſti Apoſtolos per ludibrium appellaret, ac vnumquemque illorum aliquo notaret ſcommate. Paulũ igitur Picardico ſuo ſermone vas fractum, Ioannẽ iuuenem ſtolidulum, Petrum abnegatorẽ Dei, Matthæũ fœneratorem auſus eſt homo impius appellare, id quod Caluinus etiam ab illo factum eſſe confirmat. O linguã præſcindendam, ô monſtrum in extremas inſulas deportandum. Nemo præter Centuriatores, Paulum Apoſtolum ſuggillauit, quod in Aſia ſupra modum grauatus de vita deſperarit, quod ob diſſenſionem de Marco incidentem ſeſe à Barnaba collega ſeiungi ſuſtinuerit, quodque vt Iacobo & aliis fratribus gratificaretur, Iudaicas cæremonias non contempſerit, ſed eas in templo Hieroſolymis voluerit obſeruare. Rurſus eundem Iacobum, neſcio cuius incuſant criminis, quando quidem Paulo ſuaſit, vt propter Iudæos offenſos in templo ſeſe purificaret. En tibi profanos, ne dicam inſanos & blaſphemos magiſtros, qui quum in Sanctos alios de Eccleſia optimè meritos, tum in Apoſtolos Chriſti Spiritu plenos virgam ſibi cenſoriam ſumant, ac præclarè ab illis facta tam maligne, quam ſycophanticè calumniantur atque peruertunt.

Sectarii in Chriſti Apoſtolos contumelioſi.
Quã indigna Petro Apoſtolo affingãtur.
Aegerani aduerſus Paulũ ſententia execrabilis.
Quæ maledicta & probra Quintinus in Apoſtolos iaciat.

In inſtitut. contra libertinos.
Centur. 1. lib. 2. c. 10.
2 Cor. 1.
Actor. 15.
Actor. 21.

Quomodo Petrus & Paulus Apoſtoli à Cẽturiatoribus tractantur.

Verum enimuerò me ipſe comprimam, ne longius in hoc amplo dicendi campo præter inſtitutum excurram, néue infinita Sectariorum maledicta, quibus cæleſtis illius patriæ, ac totius Eccleſiæ lumina horrendis modis obſcurant, eleuant, atque ſubſannant, pergam congerere. Sic enim ipſis lubet os in cælum (vt dicunt) ponere, cælitesque in ſumma illa & beatiſſima quiete conſtitutos laceſſere. Qui quidẽ ſi priſcis Gigantibus non ſunt immaniores, at certè Momos & Ariſtarchos omnes ſuperare vidẽtur, modò blaſphemã illorũ impudentiam & impudentẽ blaſphemiã æqua lance perpẽderimus. Ex quo fonte manat & illa impuritas, quod iſti Hagiomachi, vt nouos intrudant atque ſubſtituãt, veteres pleroſque Sanctos in ſuo expũgunt Calẽdario. Non enim agnoſcũt laudatiſſimos homines, quos tot ſeculis veneratur Eccleſia, Chriſtophorũ, Georgium, Blaſium, Vrſulã, Margaretam, Barbaram, Catharinam, ac plures id genus catalogo Sanctorũ iampridem adſcriptos, magnoque populorũ conſenſu

Vide Luther. in Matth.

Pleroſque Sãctos à Nouatoribus reiici & abnegari.

receptos

receptos ac probatos, nunc iſti primùm, quaſi in rerum natura nũquam homines extiterint, nequiter abnegant exſibilantque. Viſum eſt autem propoſitum Ioannis locum pluribus explicare, quod ad noſtri ſeculi mores, imò furores rectiùs & cognoſcendos, & deteſtandos non parum valeat, ſi ritè conſideretur.

Igitur veniam à Lectore precatus, in viam demum redeo, haud ſine animi mœrore cogitans, quò demum Sectarum colluuies, velut ingens cataclyſmus ab irato Deo nobis immiſſus euaſerit ac exundarit. Eò ſanè, vt qui in Mariam benedictam non peccet, qui ſcandalum in illa non patiatur, qui fidem de illa non parte ſaltem ex aliqua nutantem habeat, raro aliquis in multis Prouinciis, præſertim Aquilonaribus, inueniatur. Chriſtum quidem & Euangelium iactant omnes, ſed de illa quæ Chriſtum nobis edidit, & Euangelij teſtimonio locupletiſſimo communita eſt, exigua cura, celebris vix mentio, feriæ raræ ſolemnes ſupereſſe videntur: ſed nec amor, nec honor, nec reuerentia huic matri debita, niſi fortè apud pauciſſimos, viget. Arbitrantur autẽ nonnulli, nec omninò falluntur, Catholicos à Sectariis hoc etiã argumento internoſci, quod illi quidem Mariæ memoria, veneratione & cultu haud parum afficiantur: hi verò ab iſto pietatis & officij genere ſint abhorrentes, vt ſi commendationem & honorem ſingularem Virginis non apertè contemnunt, ac nequiter ſupprimunt, at certè quidem ægrè ſuſtineant, ac fermè reſpuant nauſeabundi. Qua in re noui Mariomaſtiges, vbicunque demùm verſentur, ſuum ingenium produnt ſatis, talesque videri poſſunt, vt non ſolùm Turcis immanibus & Iudæis perfidis conferantur, verum etiam eoſdem apertos & rabidos Chriſtiani nominis hoſtes, ne dicam canes, quodammodò ſuperare videantur. Etſi enim Chriſtianæ profeſſionis titulo gaudeant, & ſe Deiparæ fingant amantes, tamen plusquam Barbarico ſtudio decretos, ac iam olim ſolẽni ritu firmatos honores, qui Mariæ tribuerẽtur, è Chriſtianis templis aliquot ab hinc annis exturbant: dies præterea feſtos Virgini matri dicatos abrogant, nec ſolum in cõtentionem, ſed in riſum etiam & calumniam ea cupidè rapiũt, quæcunque ad Deiparam cohoneſtandã maiorum pietas introduxit, & Eccleſiæ ſanctæ authoritas cõſtabiliuit. Video interim ac miror, haud ſine ſingulari diuini numinis prouidentia iuſtoque iudicio fieri, vt hodie Sectarij vna cum Iudæis ac Ethnicis pari propemodũ ſtupiditate plectantur, expertesque maneant ſanctæ illius conſolationis, voluptatis, virtutis, omnisque ſenſus ſpiritualis, quem diuini homines Ephrem, Damaſcenus, Hildephõſus, Anſelmus, Bernardus, Bernardinus, aliique complures, tum doctrinæ celebritate, tum vitę ſanctimonia illuſtres in Maria & per Mariam experti ſunt, neque pauci adhuc pij, qui in vera Sanctorum communione perſiſtunt, duce diuina gratia mirabiliter experiuntur.

Maria cur in petram ſcandali multis hodie poſita videtur.

Catholicos à Sectariis cur in Mariæ veneratione dignoſci.

Multi ex Nouatoribus peius, quam Iudæi & Turcæ de Maria ſentiunt.

Sectarios non maiorem ferè fructũ, quam Iudæos ex Maria referre.

Quanquam non ignoro dolensque fateor, hic à Catholicis quoque peccari, qui tametſi de matre Domini præclarè ſentiant, loquantur & cantent, nihilque concedant Mariomaſtigis: tamen aut raro, aut præpoſterè frigideque curant, quæ ad laudabilem Deiparæ venerationem faciunt: tantum abeſt, vt quod verentur & fingunt aduerſarij, hic ſint immodici ſtultéque ſuperſtitioſi. Multi ne intelligũt quidem, quo pacto & quo fructu Virginem ſacratiſſimam domi publicéque colant ſimul & imitentur. Alij vix perpendunt, ſibique proponunt vnquam, quæ & quanta ſit Mariæ nobilitas, præſtantia, pulchritudo, ſanctitas, bonitas, amabilitas, vt reliquas id genus dotes maximè in illa lucentes, & frequenti ſeriaque conſideratione dignas vltro miſſas faciamus. Complures torpor quidam atque ſocordia, & neſcio quæ falſa ſecuritas impedit, quo minus per Mariã ad Chriſtum cõmunem Dominum bonorumque omnium Largitorẽ aſſurgant. Nec enim ſatis expendunt, quãti referat mortalium, ſi Matris adiuti precibus, & exẽplis incitati, ſummũ Deum ac Dominũ familiarius adeant, ardentius ament, perfectius colant, ſtudioſius prædicent, ac firmiùs amplectantur. Quotumquemque modo reperire licet, quæſo, qui cũ eximiè pio adoleſcente Bernardino ex animo dicat: Captus ſum amore beatiſſimæ Virginis & Matris Dei Mariæ, quã ſemper amaui, in qua poſt Deum omnes meæ ſpes collocatę ſunt? Illam vnicè diligo, illã inquiro, illam videre concupiſco: hæc eſt amica illa mea & ſpes mea, piiſſima Virgo Maria. Quid verò illorum ſanctã ſimplicitatẽ, aut potius prudentiã commemorem, quibus olim tanta cũ noſtra Virgine familiaritas interceſſit, vt in ſuis meditationibus, perinde ac ſi corpore ſimul & animo præſentes adeſſent, cũ lactante illa lactarent Ieſum, cũ geſtante geſtarent, cum exultante exultarent, cum dolente dolerent, quærerent cum quærente, ſtarent deniũ cum ſtante ſub Dominica cruce? Bone Deus quãtoperè ab hiſce piis affectibus ſanctisque meditãdi ſtudiis, in quibus veteres excelluerũt, hæc ætas noſtra degenerauit? in Mariæ quidẽ amore & cultu frigidiſſima. Igitur

Circa propriũ Mariæ cultum à Catholicis quoque peccari.

Vide histori. 8 in 7. tomo Surij.

vt Sectarios minimè probamus, vt porè à ſpiritu & diſciplina Eccleſiæ ſanctæ alienos, ita neque Catholicos, qui re bona non benè vtuntur, aut excuſamus, aut defendimus: ſed partim in illis errores, impiumque contemptum, partim in his præſentes abuſus corrigi veramque pietatem torpentibus reſtitui ex animo deſideramus. Nihil autem tantæ Matri gratius, aut nobis vtilius contingere poſſe duco, præterquam vt qui ad commune Chriſti regnum, in quo Maria fulget pulcherrimè, ſumus adſciti, cum eadem Dei verbum & audiamus, & cuſtodiamus, eique verbo conſtanter puro & ſimplici pectore adhæreamus, ac propter hoc ipſum verbum Dei legatis miniſtriſque promptè obtēperemus, & pro noſtro etiam modulo iuxta ſenſum myſticum, ſi magnis parua componere fas eſt, nos Chriſti matres quadantenus exibeamus. Dulciſſima enim & planiſſima Chriſti vox eſt: Mater mea & fratres hi ſunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt, Fac voluntatem Patris, vt Chriſti mater ſis, ait [a] Ambroſius. [b] Petrus vero Damianus in hunc modum: Concepit Maria Chriſtum in matrice carnis: deferimus & nos in viſceribus mentis. Reficiebat Maria Chriſtum, quùm teneris labris lac exprimeret vberum: reficimus & nos variis bonorum delitiis operum.] At quoniam latè patet hic locus, alibi rectius excutietur, ne in hac præfatione longius excurramus, & ſepta, quod aiunt, cum Lectoris aut tædio, aut offenſione tranſiliamus.

Quomodo Maria præcipue colẽda ab Orthodoxis.

Etiã Dei matres effici poſſumus & debemus.

a In cap. 11. Luc.
b Serm. 2. de natiuit. Mariæ.

Ad extremum vt noſtri conſilij ac inſtituti rationem aperiamus, atque hinc rectius de præſenti opere iudicari poſſit, primo quidem libro ea complectimur, quæ primam Marianæ hiſtoriæ partem neceſſariò tangunt: nimirum de tantæ Virginis nomine, genere, parentibus, conceptu, ortu, annis puellaribus, primiſque ſtudiis ac totius vitæ moribus, quantum nos quidem ex veterum ſcriptis potuimus inueſtigare. Secundum librum dedimus Mariæ virginitati, quod ea longam magnique momenti tractationem exigat, ſi præſertim, quæ illi adhærent alia, cum iudicio excutiãtur. Tertius liber Angelicam ſalutationem defendit, ac multos refellit errores, qui in Mariam Dei & hominis matrem incurrunt. In quarto libro certos Euangelij locos, quibus in eiuſdem Virginis iniuriam Nouatores nunc maximè abutuntur, expendimus atque vindicamus. Quintus demùm liber de Dominæ noſtræ in cælos tranſitu, ſiue vt nunc loquimur, aſſumptione diſſerit, eumque cultum religioſum & legitimum aſſerit, quo Deiparam in cælis modò regnantem proſequitur, & vſque per ætates omnes proſequuta eſt Eccleſia Dei. Atque hæc de præſentis operis diſtributione, ac ſingulorum librorum argumento indicaſſe ſat ſit.

Quæ tractādi ratio in præſenti opere obſeruetur.
Argumentum primi libri.
Argumentum ſecundi.
Argumentum tertij.
Argumentum quarti.
Argumentum quinti.

Fatemur interim, multa, & fortaſſe non neceſſaria, veterum teſtimonia ſæpè nobis cumulari, noſtrumque calamum in Mariæ laudem aliquando ita procurrere, vt Lectori properanti, præſertim erudito, nimium ſeduli ac ingrati eſſe poſſimus. Verum enimuerò hac qualicunque copia & diligentia nulli obeſſe, ac bonis quibuſdam etiam prodeſſe voluimus, maximè vt veritas in Eccleſia retinenda hoc noſtro ſtudio illuſtraretur, magiſque confirmaretur. Neque abs re fore putabamus, ſi nos velut infuſis aquis illatum ab hoſtibus incendiũ reſtingueremus, ac Sectariorum Virgini matri libenter obtrectantium, maledicentiam ſi non benè, at verè tamen dicendo pro noſtra quidem tenuitate retunderemus. Etenim vt Pſaltes Regius docet, ad pij iuſtique viri partes proprias pertinet, Sanctos Deumque timentes glorificare, & in Sanctis ipſis Deum bonorum authorem agnoſcere & prædicare. Quod ſi de ſancta vlla & illuſtri muliere, de Maria certè dictum & ſcriptum videri debet, Mulier timens Dominum, ipſa laudabitur. Nuſquam enim tam glorioſum ac mirabilem in ſuis Sanctis ſe prodidit Deus, quemadmodum in lectiſſima & auguſtiſſima illa Virgine, in qua, velut ornatiſſima domo, ſummus artifex ſummum incepit & abſoluit opificium, illudque myſterium ſacroſanctum, vnde ſalus humana dependet, expleuit. Atque vt maximè noſter hic conatus paucos laudatores habeat, extabit tamen in eo aliqua noſtri amoris ac ſtudij reuerentiæque in Virginem ſacroſanctam teſtificatio: & quicquid ſupercilioſi aduerſarij iudicent, erit hoc qualecũque noſtri officij ſymbolum, quo Eccleſiæ matri, fratribuſque noſtris & ciuibus Eccleſiæ voluimus gratificari. Sic autem in Maria laudanda verſamur, vt à Patrum veſtigiis volentes nuſquam diſcedamus, vtque vnà cum illis ducibus teſtatum ſemper eſſe velimus, quicquid in laudem matris à nobis adfertur, ad filium quoque referri ac dirigi. Tenemus enim Hildefonſi regulam, rati quod ſeruit ancillæ, ad Dominum pertinere quod matri impenditur, ad filium redundare: ac demùm in Regis honorem tranſire, quod in famulatum Reginæ transfertur. Cæterum ſunt quædam in hoc opere, vt ſic dicam, excurſiones ſiue digreſſiones, dum ob argumenti affinitatem quoſdam errores aduerſariorum obuios arripimus, coarguimus, refutamus, quaſi nonnihil à via deflectentes. Id vero liberius idcircò facimus, quoniam de verbi Dei corruptelis, ita ſcribere cœpimus, vt cum Eccleſiæ hoſtibus congrederemur

Excuſatio prolixitatis, præſertim ob citata veterum teſtimonia in hoc opere.

Pſalm. 14. & 150.

Deus in Maria vel maxime laudari ſe poſtulat.

Prouerb. 31.

Quid maxime ſpectatũ ſit in hoc opere ſcribendo.
Mariã ita hoc opere cõmendari, vt Chriſtus etiam glorificetur.

Lib. de virgin. Mariæ, cap. 2.

Cur quædã in hoc opere digreſſiones ſubinde fiant.

quorum

quorum artes, inſidias & fraudes qualicunque ratione detegere, ac pro noſtra virili labefactare, vt in ſuperiore, ſic etiam in præſenti opere laboramus.

Excuſatio de mutata ordinis ratione, quæ in priore opere obſeruabatur.

Poſtremo nos veniam ab omnibus facilè impetraturos confidimus, quod in hiſce libris ab illa tractandi ratione, quam de Ioanne Baptiſta ſcribentes obſeruauimus, planè diſcedamus. Etenim bonorum & ſapientum hominum conſilio parendum eſſe putauimus, qui laborem noſtrum in hac editione Lectori commodiorem, & ad docendum gratiorem fore monuerunt, ſi opus hoc longum in varios libros & crebriores ſectiones, quæ ab aliis capita vocantur, diſtribueretur. Porrò quod ad nouos Centuriatores attinet, horum verba non cuique capiti præfigenda, ſed ſenſum potius alicubi repetendum, nec iſtorum magis, quam reliquorum aduerſariorum rationem habendam eſſe iudicarunt. Supereſt hoc vnum à Chriſto Ieſu Dei & Mariæ filio enixè precari, noſtrum vt conatum pro ſumma benignitate ſua fortunet, hoc eſt, vt præſentis operis initium fauſtum, ſucceſſum optatum, & euentum proſperum ac felicem ad ſui ſacroſancti nominis gloriam conferre dignetur.

Precatio ad Deum.

LAVDATISSIMAE VIRGINIS MAGNÆ MATRIS ENCOMIVM. EX VENANTIO FORTVNATO IN CARMINE de Partu Virginis.

O Virgo excellens, vincens ſuper omnia matres
Quam genus erexit, cui Deus alta dedit.
Cuius fructus adeſt, & flos non perdit honores,
Quæ nato es genitrix, & tibi virgo manes.
Felix quæ generi humano ſub tartara lapſo,
Ad cælos facta es ſors, via, porta, rota,
Aula Dei ornatus paradiſi, gloria regni,
Hoſpitium vitæ, pons penetrando polos.
Arca nitens, & theca potens gladij bis acuti,
Ara Dei aſſurgens, luminis alta Pharos.
Celſa ſuper cedros, & vaſta cacumina montis,
Subque tuis plantis & rota ſolis adeſt.
Virgineo cœtu dux, ſexu prima ſecundo,
Prælata aſtrigeris ſola puella choris.
Figmentum figuli ſuper omnia vaſa decorum
Atque creatura fulgida maſſa nouæ.
Candelabrum pulchrum verbi capiendo lucernam,
Quam formam ſculpſit tàm ſuper aſtra faber.
Ornans Hieruſalem ſanctam, ſpecioſa venuſtas,
A facie templi vas in honore Dei.
Exuperans portas Sion ſplendore coruſco,
Stans merito fidei gemma ſuperba throni.
Ore diem iaculans, radios à fronte, ſagittas
Luminibus rutilis, lumen honore rotans.
Sidereum ſpeculum, illuſtris domus omnipotentis,
Vultibus ex illis fulgura clara ferens.
Nomen honoratum, benedicta Maria per æuum,
Ad laudem artificis nobilis artis opus.
Dulcis & Angelico precioſa puella relatu,
Omnes vltra homines dona decoris habens,
Inde rubore roſas, candore hinc lilia vincens,
Flos nouus è terra, quem polus arce colat.
Cryſtallum, electrum, aurum, oſtrum, concha alba, ſmaragdus

Quo

Quo tua forma nitet, cuncta metalla iacent.
Nix premitur candore tuo, ſol crinis honore,
Palleſcunt radij virgo decore tui.
Lychnites hebes eſt, cedit tibi lucifer ardens,
Omnibus officiis lampade maior ades.
Occulti in terris Sacramenti conſcia ſummi,
Et ſecreta poli ſunt patefacta tibi.
Dignus ager Domini, generans ſine ſemine frugem,
Ignara amplexus mater opima ſinu.
Virgo intacta manens, fidei vbertate marita,
Inſcia coniugio fœta negante viro.
Accipis vt neſcis: ſic reddis, vt integra conſtes,
Nec violata paris, nec pariendo doles.
Et tamen eſt genitus Deus atque homo verus & vnu
Spiritus atque caro Chriſtus, vtrumque genus,
In deitate patri æqualis, ſed corpore matri,
Et ſine peccato de genitrice caro.
Factor dans legem, factus ſub lege miniſter,
Ipſe pater mundi, filius ipſe tibi.
Vnde tuum mater generas natum, atque parentem
Hinc prolem, inde patrem: hoc Deus, illud humus.
A patre perpetuò, certo tibi tempore natus
Eſt mihi ſpes veniæ, cauſa ſalutis Amen.

SEQVENTIVM IN LIBRO PRIMO CAPItum cum ſuis argumentis Index.

i. De Mariæ Deiparæ typo, nomine & ætiologia, déque Mariis Euangelicis aliis

ii. De Mariæ præſtantia & ſingulari dignitate, quam non modo Patres, ſed etiam ex aduerſariis quidam agnoſcant.

iii. De nobili ac Regia Mariæ genealogia, & quomodo circa illam Eccleſiæ hoſtes multis modis impingant. Chriſtum per Mariam Regem & Sacerdotem in Eccleſia perpetuum eſſe.

iiii. De ſpectatiſſimis Mariæ parentibus Ioachim & Anna.

v. De triplici genere quæſtionum, déque diſcrimine peccatorum, ad quæſtionem difficilem de immaculata conceptione Mariæ rectius intelligendam.

vi. Diſputatio contra eos, qui ſalua Eccleſiæ fide, immaculatam Virginis Mariæ conceptionem oppugnant.

vii. Reſponſio ad Patrum, & præcipue Bernardi ſententias, quę cum illibata Virginis conceptione pugnare videntur.

viii. Puram Mariæ conceptionem à Sectariis indigne conuelli, à Luthero autem & Eraſmo defendi.

ix. Mariam ſanctificatam fuiſſe antequam naſceretur, nec ſolum ipſi, ſed & Hieremiæ in matris vtero ſanctificationis contigiſſe donum, multisque modis Mariam ſanctificatam cenſeri.

x. Mariam ob commiſſum actuale peccatum falsò accuſari, quam Patres & ſcholaſtici Doctores, Auguſtinus vero præſertim, ab omni vitio immunem fuiſſe declarant.

xi. De Marię Deiparæ natiuitate, quæ meritò in Eccleſia, die feſto cohoneſtetur, & à piis magno in precio habeatur.

xii. De Mariæ pueritia, & eiuſdem præſentatione ſeu oblatione à parentibus facta in templo Hieroſolymitano.

xiii. De Mariæ ſtudiis, moribus & vita perfecta, præſertim antequam ab Angelo ſalutaretur.

IN AR-

IN ARBOREM IESSAE,

SEQVENTI PAGINA DELINEATAM PHILIPPI MENZELII, D. ET IN ACADEMIA INGOLſtadiana Profeſſoris Medici, ac P. L. Carmen.

STirpis Ieſſææ radice exibit ab alta
Virga, nouis viſenda modis: & pulchricolor flos
Efferet indè caput: Domini Sabaothis ibi ipſe
Spiritus omnipotens æterna in ſede quieſcet.
Inclitus hæc cecinit non vana oracula vates,
Ora mouente Deo. Quis enim ſub imagine Virgæ
Te, Mater virgo: ſpecie ſub floris ieſum,
Prætexi vnigenam, tua dulcia pignora, natum
Neſciat? Hæc illa eſt ſanctis radicibus arbos,
Depacta antiqui generoſo in pectore ieſſæ:
Quæ genus omne tuum, proauoſque ab origine Reges
Explicat educens, duodenis ardua ramus.
Et par quippè fuit, regum Rex maximus ipſe,
Progenies ſummi Superum ter maxima Regis,
Vt regale genus, materno etiam inclitus ortu,
Duceret, humanos dum ſe demittit in artus.
Nec latet, has quondam ſpes, atque ea fata manere
Sceptrigerum vatem, funda, citharáque potentem
Hymniſona: ipſius tandem vt de ſanguine ſurgat,
Qui pollens virtute noua, venientibus annis
Victor auos, longa mæſtos in nocte ſedentes,
Vindicet: & ſolium aſcendens potiatur auitum:
imperióque regat populos, quod mobile nunquàm
Nec metæ rerum, nec temporis orbita claudat.

FINIS.

LIBRI PRIMI

LIBRI PRIMI, MARIAE ORTVM, PVERITIAM, MORES AC VITAM EXPLICANTIS,

CAPVT PRIMVM.

De Mariæ Deiparæ typo, nomine & ætiologia, déque Mariis Euangelicis aliis.

Primus in totius operis tractationem ingreſſus.

ANTEQVAM ad Scripturæ ſacræ loca deſcendam, in quibus Mariæ cauſa potiſsimum nobis defendenda eſt, operæ preciũ facturus videor, ſi quædam prolegomena expediuero, vt ſic etiam nonnullis contentioſis occurram, & ſequẽti tractationi lucem maiorẽ adferam, viámque Lectoribus planiorẽ ſternam. Nam & ipſa natura rei poſtulat, quum de Maria dicendum ſit, huius nomen, familiam, parentes, ortum, pueritiam, educationem, quoad eius fieri poteſt, primùm oſtẽdi, ac poſteà de rebus grauioribus ad illam ipſam pertinẽtibus, è ſanctis diuinæ ſcripturę fontibus Patrúmque monumentis diſputari. Igitur vt rem paulò altiùs ordiar: Maria nomen Hebręũ eſt, & ſanè peruetuſtũ, illi mulieri quondã inditũ, quę multò ante vrbem conditã, & primã Olympiadẽ, adeóque ante Troiam captã ex Hebræis parentibus Amram & Iocbabed nata, puellares tunc annos exceſsit, quũ Hebręa gẽs ab Ægyptiacis immaniter diuexata, per mare rubrũ Deo iubente ac Moyſe duce profugit. Quo tẽpore mulier eadẽ percelebris apud ſuos extitit, ſummorum hominum Moyſi & Aaronis germana ſoror, ac nobilis eadẽ prophetiſſa, tùm in cantandis Deo laudibus probè exercitata. Quamobrem quũ penes Iſraelitas præclara ſtaret victoria, & hoſtes Ægyptiaci cũ ſuo rege Pharaone maris fluctibus obruti oppreſsique iacerent, illa tympanũ arreptũ pulſauit, Deóque victori gratias dixit publicè, qui ſua potentia crudeles aduerſariorum copias deleuiſſet: ſimúlque genti eſt ſuę gratulata, quòd mare rubrum ſicco pede incolumis tranſiiſſet, ac ex miſera ſeruitute ad nouam hanc libertatẽ fœliciter perueniſſet. Vbi non ſolùm ipſa Deo ſe gratã præbere voluit, ſed fœminis etiam omnibus præcinuit, & ſe quaſi ducem & anteſignanam ad laudes Deo ſummo decantandas egregiè præſtitit, princeps omnium mulierũ, quæ apud Hebræos erant, inſignis ſapientia, vt Clemens inquit Alexandrinus.

Exod. 6. & 15. Maria nomen Hebræum & vetuſtũ ſorori Moyſi primum inditum.
Vide Euſebiũ lib. 10. de præparat. Euang.
Qualis Maria Moyſi ſoror fuerit apud Hebręos.

Quomodo Moyſi ſoror Maria figura fuerit noſtræ Mariæ, & in quibus ambæ conueniant.
Li. 4. Stromatum.
a In c. 2. Luc. & epiſt. 81.
b Lib. 17. de ciu. Dei c. vlt.
Maria Prophetiſſa celeberrima.
c Eſai. 8.
d In 8. c. Eſa.
e Lib. de nom. Hebraicis.

HAC imagine iam tùm præluſit, & pulchrè adumbrauit Deus, venturã aliquando eſſe Mariam alteram virtute præſtantem, & nulli ſecundam, ſed inter mulieres omnes benedictam, adeóque incomparabilem, quę prioris huius Mariæ typo ſatisfaceret. Illa Moyſi ſoror, hæc Chriſti ſummi verè Sacerdotis & Legiſlatoris ſoror ſimul & mater eſt, ſicut [a] Ambroſius annotauit. Illa propheticum accepit Spiritum in veteri lege: hæc noui Teſtamẽti primã egit prophetiſſam, quæ antè Ioannem etiã, vt [b] Auguſtinus comprobat, diuino afflata Spiritu vaticinatur. Sed & prophetiſſam dici Mariã [c] Eſaias docet, probat & [d] Baſilius, ac [e] Hieronymus quoque confirmat: imò hanc prophetiſſam propheta-A rum, & magiſtram magiſtrorum, id eſt, Apoſtolorum [f] Rupertus, & vaticinium Prophetarum, [g] Hieronymus non ineleganter appellat. Illa tympano vſa, hymnum piè cantauit, & alias cantare docuit ad prædicandam Dei gratiam, qui ſuum populum in libertatem aſſeruiſſet. Sed quæ vnquam peritior, & in modulandis Dei laudibus abſolutior hac vna noſtra fuit tympaniſtria? (ſic enim & Auguſtinus illam vocat) pręſertim quando poſt inchoatam humani generis liberationem, quum promiſſus Emanuel ad Satanæ regnum euertendum iam coràm adeſſet, illa in Spiritu ſancto exultauit, & gratulabunda ſuauiſsimum Deo canticum in ædibus Za-B charię perſoluit, ac pùs demũ omnibus vbique gentium ad finẽ vſque mundi decantandũ reliquit. Illa demũ ſine viro, ſine liberis, hoc eſt virgo, vt Ambroſius cenſet, deſcribitur, quæ inter fœminas exercitũ quoque fœmineũ poſt ſe duxit, illã vtique vnã deſignans, ac veteri populo Dei præmõſtrans, quæ mulierũ, & maximè virginũ omniũ princeps eſſe debebat. Ambroſij verba ſi quis requirat, hęc ſunt: Multas fœminas Scriptura diuina in lucẽ euexit, palmã tamen publicæ ſalutis, ſolis virginibus dedit. In veteri Teſtamento terra ac mari clauſum Hebræorũ populũ Virgo per maria pedes duxit. In Euangelio authorẽ mundi & redemtorẽ Virgo generauit.] Sed C & Apponius has duas in virginitate cõponit, adeóq; virginũ in veteri ac nouo Teſtamento principes facit, quæ primæ, inquit, cœperũt ſponſæ Eccleſiæ genas mirandas efficere, integritatẽ ſeruando.] Neque diſſentit ab Apponio Gregorius Nyſſenus, vetuſtior ſanè ac celebrior Theologus, qui hãc ipſam Moyſis ſororẽ cœlibem, adeóque primam virginitate perfunctam videri, & à quibuſdam doctis probari aſſerit, quòd in ſacra hiſtoria matrimonij eius, ac liberorum procreationis nulla fiat mentio, quódque non à marito, ſed à fratre Aarone agnominetur, quando fœminæ caput non frater, ſed vir appellari ſolet. Igitur Deiparam Mariã per eam ipſam & vir-D ginem & vatem præſignari colligit. Nunc porrò de ipſo nomine aliquid enucleatiùs diſſeramus.

f Lib. 1. de gloria & honore filij hominis, & li. 1. comm. in Cantic.
g In cap. 6. Michea.
Serm. 17. de nati. Domini.
Maria ſingularis tympaniſtria.
Luc. 1.
In exhorta. ad virgines.
Publicę ſalutis palma virginibus data.
Libr. 6. comm. in Cantica.
Lib. de virgin. cap. 6.
Duæ Mariæ principes virginum Veteris & noui Teſtamenti.
Prima virgo Maria Moyſi ſoror.

SVNT hac ætate, qui pro Maria Miriàh, & Miriã per diſyllabon ſcribũt, ac dici ab omnibus poſtulãt. Tũ Laurentius Valla notauit, Μαρίαμ eſſe legendũ in caſu nominatiuo, vt in m, non in a dictio exeat, & eũdem ſicut Abrahã, in fine accentũ habeat, ſitque nomen indeclinabile, quod Hebraico ſono efferatur. Teneãt verò ſuã elocutionẽ Hebræi: quis enim vetat? Latini certè nõ temerè voces Hebraicas molliunt, neque tam aſperè, ſicut illi Miriam, Ieoſua, Peſa pronunciant, ſat habentes Mariam, Ieſus, Paſcha dicere. Nã & ſuo iure, & pronuntiatione certa linguæ omnes vtuntur, quã eo firmiùs retinere conuenit, quo turpiùs eſt ſempérque fuit, receptũ Latinè loquentium, pręſertim doctorum hominũ vſum ac

De nominis Marię ætiologia.
In 1. c. Matt.
Eadem eſſe licentiam nonnorum in receptis Eccleſiæ vocabulis immutandis, ipſo literque modo pronunciãdis.

ornàrunt,vt eam bonoris graoa Dominam noſtrá ſubinde ſalutarent.Et apud Germanos quidem bic loquendi mos perſeuèrat,vt vulgo etiam cognomé hoc tritum ſit, *Buſer liebe fravv*,quod perinde eſt, ac ſi noſtram dilectam Dominam dicas. Viſum eſt enim noſtris maioribus,quam fidem corde conceptam tencbant,eam & lingua publicè teſtari,ſuámque ſimul gratitudinem in honoranda Virgine matre ingenuè profiteri. Facit idem Eccleſia in ſolennibus precationibus,vbi Deiparam glorioſam Dominam ſuper ſidera excelſam, & rurſus Angelorú Dominam, nec oon cæli Reginam conſtanter appellat. Etenim verè hæc Sara, id eſt, Domina ſeu princeps ac mater multarum genoum extitit, quádoquidem verè Iſaac, boc eſt, riſum noſtrum in ſummo communique mortalium luctu, vt antea Deus promiſerat,generauit. Prior Eua mater viuentium appellatur, ex qua ſecundum carnem infeliciter naſcimur, qui altera indigemus Eua matre viuentium,vt feliciter in Chriſto ſecundo Adá, iuxta ſpiritum regeneremur.

Geneſ.21. Geneſ.17. Geneſ.2.

Perperam offendi aduerſarios, quòd ex Maria noſtram dominá & matrem faciamus.

E T S I verò hæc Dominæ & matris noſtræ nuncupatio,quæ apud Damaſcenum &Patres frequenter ſeſe offert, longa piorum conſuetudine corroborata eſt,ſæpéque mulós conſolationem ſanctam excitat,tamen moroſos Eccleſiæ hoſtes non parùm offendit,vtpote qui ſuis & collegarum,ne dicam & amicarum laudibus magis,quàm piis Mariæ & Sáctorum titulis, præconiis, hooribúſque delectantur. Quid autem impedit quæſo, ſi poſiós affectibus ex æquo iudicandum eſt, communem & Dominam & matrem illam agnoſci atque prædicari, quæ omni nobilitatis natiuſque ſplendoris genere progenitores,heros,heras,principes &reges omnes facilè ſuperauit, ſummóqne beneficio vniuerſum genus humanum ſibi deuinxit, quum mundi Saluatorem edidit atque donauit? Non alius Chriſtus quàm ex Maria,inquit Tertullianus. Mariæ Filius nemo fuit niſi Ieſus,& omnis verè Chriſtianus Mariæ filius quod Origenes perſpicuè dixit. Tùm Auguſtinus adſtruit,Mariam corporalem ſimul & ſpiritualem Chriſti matrem eſſe: quia non modò caput ipſum & Saluatorem toous myſtici corporis enixa eſt, ſed & ſpiritu matrem ſe membrorum Chriſti præbuit eò quòd charitate ſit maxima cooperata,vt fideles in Eccleſia naſcerétur. Quare fidenter cum Athaoaſio magno dicimus orthodoxi: Quandoquidem Chriſtus rex eſt, qui natus eſt ex Virgine,idémque & Dominus & Deus,ea propter & mater,quæ eum genuit, & regina, & domina, & Deipara propriè & verè cenſetur, liceblque nobis ita congruenter dicere, dum ad ipſum & ad eum, qui ex ea genitus eſt, carniferum filiú reſpicimus.] Qua raoone ductus Petrus Damianus,vt piè,ſic reuerenter hanc communem Dominam matrémque compellat. Scio,inquit, Domina,quia benignisſima es,& amas nos amore inuincibili, quos in te & per te filius tuus & Deus tuus ſumma dilectione dilexit.] Et rurſus: Meritò beata Maria dicitur parens parenós,fons fontis viui, origo principij: quia ille ex ea prodiit per materiam carnis, qui caput eſt & initium omnium rerum per eſſentiam Deitatis.] Quid quod Lutherus manifeſtè docet, Euam primam illam matrem mortalium, ex qua in peccatis naſcuntur omnes,cum matre Maria componédam eſſe,ita vt ſinguli Deiparam hoc pacto alloqui poſ-

De præſcript. hæreticorum. Tom.1.in Ioa. Lib. de ſancta Trinit. cap 6. In Euangel. de ſanctiſs. Deipara.

Maria Chriſti mater corporalis ſimul & ſpiritualis.

Qua ratione Maria nobis domina,mater & regina eſſe dicatur.

Materna erga nos Mariæ charitas durat.

Serm. 1. de Mariæ nati. Serm. 3. In feſto nati. Chriſti circa Euang. Miſſæ ameloaane.

Luthers teſtimonio nos Mariæ matris filios dicere poſſumus.

A ſint: *En puer ille,quem tu Maria peperiſti,meus eſt: ſua caro & ſanguis,mea caro & ſanguis ſunt,atque ideo etiam mater mea es, & pro tuo filio à te babebor.* Poſtremò an ſingulare matris & Dominæ noſtræ oomen illi non cógruit,quæ ſi cum aliis conferatur electis, ſecundùm æternam ſummi patris electionem, quaſi primogenita,& præ omnibus benedicta: Chriſti verò ſicuti parens,ſic etiam ſocia,vel vt Epiphanij vertit interpres,aſſectatrix coniunctiſsima,& demùm humanę ſalutis cupidiſsima fidiſsimáque ſemper procuratrix exóót,ac multò de nobis melius, quàm parens vlla de ſuis liberis eſt merita: ac in cælis porrò mereri pergit, vt alibi duce Chriſto euincemus. Proinde turpiter hallucinantur,nimiúmque ſecundum carnem iudicant,qui Mariam perinde ac Adæ B filiam,naturæ & communibus gratiæ donis præditam duntaxat intuentur,ac aliis ita intuendam proponunt,vt iuſtis & Sanctis reliquis illam exæquét. Tantùm abeſt, vt gratis animis eandem pro matre & domina incomparabiliter à Deo exornatam ſuſpiciant,prædicent atque venerentur.

Hæreſ. 78. contra Antidicomarian.

C Æ T A R V M vt ad Mariæ nomen redeam,etiam atque etiam affirmo, hoc nequaquam nouum eſſe atque vulgare, ſed antiquitaós, & gratiæ,& maieſtatis refertum, quod legis antiquæ myſterio eleganter reſpondeat,ſimúlque coruſcaotis Euangelij ſplendorem aptè commendet: nomen inquam,tali perſonæ congruens, quæ ſummi Dei & regis æterni digna mater effęcta,nó poteſt etiam domina noſtra & omnium credentium mater non meritò exiſtimari. In quem ſenſum Anatholius author Græ- C cus dixit: Quæ ab æterno prædeſtinata fuerat, vt Dei domicilium diuinúmque ſempiternæ naturæ templum foret, hæc vniuerſorum Regina iure ſalutatur.] Quare ſi vllum aliud venuſtum,præclarum & gratioſum nomen vlli contigit mortalium,quod ſcribi,legi,decantari, pingi ſculplque mereatur, id Mariæ nomen videri poteſt, dignum ſanè quod in omnium oculos,aures & mentes incurrat, magnáque cum reuerentia & priuatim & publicè nominetur. Nam & cum ipſo Euangelio natum eſt,ſi veram Mariam ſpectemus, nec abolebitur vnquam, quamdiu vox Euangelica in mundo ſonabit, ſed vbique gentium, & ab omni credentium ordine, clàm,palàm,celebrabitur,quod vt pios mirificè recreat & oblectat, ſic etiam impiis profuit ſæpè, quódque nec ab alio,quàm ab Angelo in terras de- D miſſo ſanctis parentibus primùm denunciatum eſt: quod demùm inter alios omnes, qnorum nomina in libro vitæ ſcribuntur, & excellenòus & venerabilius iudicatur, ſicut doctus [a] Idiota notauit. Ac multò quidem vetuſtior [b] Cbryſologus, ne huius dignitatem nominis ignoremus,ſequens ille tribuit eulogium: Nomen hoc prophetiæ germanum eſt, hoc renaſcentibus ſalutare, boc virginitatis inſigne, boc pudicitiæ decus, hoc indicium caſtitatis, hoc Dei ſacrificium, hoc hoſpitalitatis virtus, hoc collegium ſanctitatis. Meritò ergo matris Chriſti nomen eſt hoc maternum.] Non quod tanta vis ſiue ex nuda triú ſyllabarú compoſitione,ſiue ex nominis huius prolatione pédeat,quádo & Maria dicta eſt ciuis Hieroſolymitana, mulier tàm ſcelesta, vt ſuú ipſa filiú iugularet,ignéq; coctú vellet edere: ſed quod propriú hoc Deiparę nomen ad taotę matris hooorem & ſanctitatem relatum, ac piè reuerentérque prolatú multis ſæpè proſit, & ſingularé

In Cantico de Mariæ natiuit.

Mariæ nomen præclarum & venerabile.

a Cap. 5 in contemplat. de virgine. b ſer. 146.

Quatenus Mariæ nomen ſit efficax & precioſum.

Maria Hieroſolymitana filium necat. Vide Ioſephum lib. 7. cap. 8. de bello Iudaico.

quandam energiã diuinãmque virtutem contineat.

Maria rectè ſtellam maris vocari.

VVLGARIS autem interpretatio, quam ſæpè Bernardus, & ante illum Eucherius & Beda ſunt amplexi, ſed & Hieronymus præter Hebræos comprobat, in eo verſatur, vt Maria idem quod ſtella maris ſignificare dicatur. Ipſa enim quaſi ſidus eximium inter fluctus ſeculi labentis, gratia priuilegij ſpecialis refulſit, vt [a] Bedæ verbis vtamur. Ipſa eſt ſtella, imò ſtella ſtellarum, cuius ductu & interuetu ad patriam transfretamus, ſi [b] Giſelbertum audimus. Tolle Mariam hanc maris ſtellam, inquit, [c] Bernardus, maris vtique magni & ſpacioſi, quid niſi caligo inuoluens & vmbra mortis ac denſiſsimæ tenebræ relinquuntur? Totis ergo medullis cordium, totis præcordiorum affectibus & votis omnibus Mariam hanc veneremur, quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam.]

a Hom in feſto Annunc.
b De alterc. Synagogæ & Eccleſiæ.
c Ser. de natiu. Mariæ.
Hom. 2. ſuper Euang. Miſſus eſt.

Quantoperè Bernardus probet Mariam pro ſtella exiſtimari.

QVOD ſi plura de hoc nomine cupis audire, ſic idem Bernardus tantoperè à Luthero laudatus alibi differit: Ipſa namque aptiſsimè ſideri comparatur: quia ſicut ſine ſui corruptione, ſidus ſuum emittit radium: ſic abſque ſui læſione Virgo parturit filium. Nec ſideri radius ſuam minuit claritatẽ: nec Virgini filius ſuam integritatem. Ipſa eſt igitur nobilis illa ſtella, ex Iacob orta, cuius radius vniuerſum orbem illuminat, cuius ſplendor & præfulget in ſupernis, & inferos penetrat, terras etiam perluſtrans, & calefaciens magis mentes quam corpora: fouet virtutes, excoquit vitia. Ipſa inquam, eſt præclara & eximia ſtella ſuper mare magnum & ſpacioſum ſubleuata, micãs meritis, illuſtrans exẽplis.] Scitum eſt igitur quod Poëta Chriſtianus ad nomen hoc ſacrum alludens Mariæ decantat:

Num. 24.

Vide in hymno Magna matri Virgini.

Nunc ô ſtella maris noſtri nos aſpice præſens,
arripe tot pelagi penè hauſtos fluctibus atris.
Nunc lucem, lucisque tuæ iubar exere, & orbi
exerere, ac radiis migrantem diſcute nubem.

De nomine (Mitatron) ad Mariam relato.

A e fortaſsis hùc pertinet, quod Hebræi inter arcana ſua celeberrimum ducunt, vnam inter creaturas omnes longè perfectiſsimam eſſe, ipſi Mitatron, hoc eſt, principem facierum appellant, quia ſemper ſtet ante faciem ſummi Imperatoris, & ius habeat ad ipſius præſentiam benè meritos introducendi. Animaduerſum eſt autem ab eruditis, Mariæ nomen cum illo (Mitatron) haud perperam cõuenire, quum & numerus ex literis collectis reſpondeat, & ſupputanti ſummatim efficiat 999. nouem videlicet centenarios, nouem denarios ac nouem vnitates. Quid quòd annqui Hebræi Mariæ nomen, longè antequàm in lucem eſſet edita, prædixerunt, & ex quodam Eſaiæ loco Miriam Sara, id eſt, Mariam dominam nuncupandam eſſe diuinàrunt? Etenim quemadmodum Abrahæ vxor Sarai, hoc eſt, Domina mea, non ſine iuſſu Dei Sara, Iod litera nimirùm detracta, abſolutè Domina vocata eſt, vt in cuius ſemine gentes omnes benedicentur, quod quidem ſemen ad Chriſtum ex hac Virgine procreatum Apoſtolus refert: ita multò magis hæc Domina nuncupari digna fuit, in cuius ſemine gentes omnes, vt reipſa compertum eſt, benedictionem Abrahæ promiſſam adipiſcuntur. Illud verò admirabilius, Ethnicos olim in ſumma rerum diuinarum ignoratione verſantes, etiam è ſuis Sibyllis de Mariæ nomine didiciſſe. Nam Sibylla Erythræa, quum de Meſsia noſtro multa prædicit, hoc de Maria eius matre luculenter adiũgit:

Mariæ nomen Hebræis multò ante reuelatum.

Geneſ. 17.

Geneſ. 15. & 22.
Galat. 3.

Mariæ nomen etiã olim Ethnicis prędictũ.

Lib. 8. Oraculorum.

A Καὶ βραχέως ἐλθὼν παρθένιος ἐκ Μαρίας λαγόνωντε
Ἐξανέτειλε νέον φῶς.

Et breuis, inquit, egreſſus Mariæ de virginis aluo
Exorta eſt noua lux.

ACCEDIT quod Magnus ille Conſtantinus Imperator, quum ad Sanctorum cœtum diſſerit, Virgilij verſus è Cumea Sibylla depromtos repetit, vt inde Chriſti aduentum, eiúſque è Virgine natiuitatem comprobet. Verùm nos alibi de hoc Virgiliano carmine plura dicemus. An non priſco ſeculo Gedeon & Orpheus & Argonautæ vixerũt? quorum ætate poſt captum Cyzicum vt antiquiſſimam, ita & celeberrimam vrbem templum inprimis magnificum, quod & Plinius accuratè deſcripſit, ab eiſdem Argonautis extructũ fuit. Qui deinde B quum Apollinis oraculum conſuluiſſent, cui hanc ſuam ædem conditam dedicare conueniret, hoc tulere reſponſum:

Lib. 2. cap. 6. Templum ab Argonautis ve tuſtiſſimis extructum, Mariæ ſacrandum eſſe prædicit Apollinis oraculum.

Lib. natur. hiſt. 36. ca. 15.

Aſsidua ſublime decus virtute parate,
Atque vnum (ſic mando) Deum, qui cuncta gubernat
Cæleſti reſidens ſolio, colite atque timete.
Illius æternum Verbum, antéque ſecula Verbum
Neſcia virgo viri quodam partu tenera edet,
Qui velut igniferis impulſa ſagitta procellis
Edomitum reddet pro munere mundum.
Huius, quam Mariæ nomen manet, alma
Agnoſcet templum proprium tibi ritè dicatum.

ITA enim Guilhelmus Xylander Latinè conuertit carmina, quæ apud Cedrenum Græcè, vt ea recitauit Apollo, legimus. Quod oraculum tanti fecerunt Ethnici, vt illud æreis literis in marmore impreſsis conſcribi, & in ſuperiore portæ limite C omnibus proponi curauerint: quare multò etiam tempore poſteris conſeruatum eſt. Neque vanum hoc fuit, licèt à dæmone profectum, vaticinium. Ædes enim ab Argonautis illis cõſtructa, & Rheæ Deorum, ſeu potius dæmonum matri dedicata, tãdem quum imperaret Zenon, ad Chriſtianæ pietatis vſum conuerſa, egregium templum Deiparæ Virgini Mariæ ſacrum præbuit, multíſque fuit ſingulari veneratione. Illud ſanè maiorem fidem huic hiſtoriæ adſtruit, quod inclytus Chriſti martyr Procopius, antequàm pro Chriſtiana religione ſub Cæſare Diocletiano vitam ſanguinémque profunderet, hoc ipſum oraculum repetat, ac præſenti iudici Flauiano, multiſque aliis Ethnicis obijciat cõfidenter. Sic enim inter alia loquitur: Quum Iaſon princeps eorum, qui dicuntur, Argonautarum, de D templo quod Athenis primum conſtructum eſt in arce, ſciſcitatus eſſet Delphicum Apollinem, & dixiſſet: Prædic nobis Propheta Phœbe Apollo, cuius nam erit hęc ædes, & ad quid futura ſit in poſterùm? ſic reſpondit: Quæcunque ad virtutem quidem & honeſtatem vos incitant facite. Ego autem tres cupio, Deum vnum regnantem apud Superos, cuius verbum ab interitu alienum, conceptum in ſimplici Virgine, qui tanquàm ignitus arcus percurrens mundi medium omnes capiens, eos adducet domũ Patri: huius erit hęc ædes. Maria autẽ erit nomen eius.] Et hęc quidem oratio eſt luculẽtior, quàm ſuperior illa Xylandri interpretatio verſib[us] alligata, neq; parũ obſcura. Sed vtrinque ſatis perſpici poteſt admirãda Dei ſapiẽtia, qui ſanctũ Marię nomẽ nõ Iudęis modò, vti diximus, verũ etiã cœcis & impiis Ethnicis maturè patefecit, aut ſaltem aliquã de futuri Meſsiæ matre lucem eminus oſtẽdit,

In hiſtoria.

Vide Simeonem Metaph. in 4. tomo Surij.
Procopij Martyris teſtimoniũ de fide diſtę hiſt.

dit, ſimúlque arcana fidei noſtræ myſteria multò magis quàm plerique putant, nonnullis ſubinde prodidit. Cur ergo qui per Dei gratiam Catholici ſumus, magnum Athanaſium ducem imitandum nobis non proponamus, & vnà cum illo Mariæ ingenuè non accinamus: DICERE te matrem, Dominam ac Heram cognominari, eò quòd ex te prodiit Rex, Dominus & Deus noſter. Aue gratia plena, & pro nobis intercede Hera, Domina, Regina & mater Dei.]

In Euang. de ſanctiſſ. Deipara.

Digreſſio ad Marias alias Euangelicas.

SED quoniam & alias eiuſdem nominis fœminas, eáſque ſanctas & laudabiles in Euangelio reperimus, de his quædam adijcere, non omninò fuerit intempeſtiuum. Ac habent illæ quidem cum noſtra Maria omnium principe non pauca ſibi cómunia, potiſsimùm ſi & Chriſti erga illas, & illarum viciſsim erga Chriſtum amorem ſingularem, pietatémque officioſam ritè conſideremus. De hiſce Mariis Theophilus Lebbæus, in Lutheri ſchola educatus ad hunc modũ ſcribit: *In hiſtoria Euangelica quatuor Mariæ celebrantur. Prima eſt Maria Mater Ieſu Chriſti, filia Eli, qui alio nomine Ioachim dictus eſt. Matrem eius fuiſſe Annam ſcribit Epiphanius & Ioannes Damaſcenus. Aliqui etiam addunt ſanctam Annam matrem Mariæ, fuiſſe ſororem ſanctæ Eliſabeth matris Baptiſtæ. Secunda fuit Maria Cleophe, ſoror Mariæ virginis. Tertia fuit Maria Magdalena. Quarta ſoror Marthæ & Lazari reſuſcitati.* In quibus verbis multa ſe nobis offerunt paulò preſsiùs excutienda: Primum & nos cum Lebbæo fatemur, inter quatuor Marias, quarum in Euangelio laus eſt, matri Domini primas deberi, vtpote inter mulieres omnes planè benedictæ, atque citra omnem controuerſiam ſanctiſsimæ celebratiſsimæque. Recipimus prætereà, quod idem Epiphanium & Damaſcenum ſequens, ſuos Mariæ parentes Ioachim & Annam, de quibus poſteà dicemus, aſsignat. An verò eadem Anna ſoror fuerit Elizabethæ, non ſatis cõſtat: probabilius videtur, quod magnus ille Patriarcha Germanus affirmat, cognatam illam potiùs fuiſſe, quàm ſororem huius Elizabethæ, quæ Ioannem Baptiſtã procreauit. Porrò quod ad numerum harum fœminarũ attinet, quem fortaſſe Lebbæus ex [a] Theophilacto tranſſcripſit, maximi Doctoris [b] Hieronymi verba ſubijciam, à quo facilè diſcedendum non eſt, ſi opinionem vt probatiorem, ita & ſecuriorem amamus. Quatuor, inquit, fuiſſe Marias in Euangelio legimus: Vnam matrem Domini Saluatoris: Alteram materteram eius, quæ appellata eſt Maria Cleophe: Tertiam Mariam, matrem Iacobi & Ioſe: Quartam Mariam Magdalenam.] Quæ ſi vera ſunt & Euangelio conſonant, vt certè conſonant, hallucinatur planè Lutherus, qui præter Deiparam & Magdalenam non niſi vnam adhuc Mariã agnoſcit, eámque ſimul Mariam Cleophæ vxorem, nec non Iacobi, ſed & Simonis & Iudæ & Ioſæ ſiue Ioſetis matrem conſtituit. Certè Matthæus diuerſas recenſet, præter Domini matrem, Mariam Magdalenam, & Mariam Iacobi (minoris videlicet) & Ioſe, & tertiam Salome filiã, quam & ipſam Mariam appellant, Zebedei nempè coniugem, quæ à ſuis filiis Iacobo & Ioanne ſubornata, & materno amore decepta, ob ambitionis vitium à Chriſto repulſam tulit. Eadem matris Domini ſoror, hoc eſt, cognata Ioanni vocatur, quum Deipara, vt [c] Gregorius & Theophylactus affirmant, vnica fuerit Annæ pa-

In onomaſtico Theologico.

In Euangelio quatuor Marias reperiri iuxta Theophilum Lebbæum.

Excuſſio verborum dictorum Lebbæi, quid in illis probandum vel improbandum videatur. Maria Deipara inter omnes Marias euangelicas princeps.

In ſerm. de virg. oblata in templo.

Maria mater cognata potius quã ſoror Elizabethæ cenſenda.

Vetus numerus harum Mariarum ex Hieronymo petendus maximè.

a *In expoſit. Ioannis c. 9*

b *In quæſt 4 ad Hedibiã.*

Lutherus ex duabus Mariis vnam facere conatur.

In com. epiſt. ad Galat c. 1.

Matth. 27.

Matth. 20.

Ioan 19. & ibid Theophil.

c *Orat. de Maria natiuit.*

A rentis filia. Atque vt maximè dubitant nonnulli, ſitne Salome propriè Maria dicta, vulgò tamen receptum eſt, vno & gratioſo Mariæ nomine tres illas matronas appellare, quæ ſummo mane cum aromatibus ad corpus Dominicum vngendum ſimul acceſſerunt. Hinc prætereà liquet, Mariã Magdalenam à Lazari Marthæque ſorore non diſtinguendam; ſed vnam & eandem illam vnctricem Domini apud Euangeliſtas intelligendam eſſe. Qua in re [d] Auguſtinus, [e] Gregorius, [f] Beda, [g] Chriſtianus Druthmarus, [h] Rabanus, aliique plures Theologi Hieronymo aſtipulantur: Quorum ſententiam eò maioris facere debemus, quò propiùs ad illam accedit authoritas Eccleſiæ, non niſi vnam Magdalenam Domini vnctricẽ tot ſeculis & agnoſcentis, & publicè celebrantis. B Nam Græci Theologi hic ſibi ipſis fidem derogant, inter ſe tantoperè variantes, vt modò tres, modò duas Marias Magdalenas ſiue mulieres, quæ Chriſtum vnxerint, in Euangelio ſtatuere non vereantur. Aduerſus hos Ioannes Epiſcopus Roffenſis, ſanctimonia æquè ac doctrina præſtans, toto libro decertat: ac propterea de præſenti controuerſia nos pluribus hoc loco non digladiabimur.

Vnam & eandẽ eſſe Mariam Magdalenam cum Lazari & Marthæ ſorore. Eccleſia vnam ſolam Magdalenã agnoſcit & celebrat.

d *Lib 2 de conſenſu Euang. ca. 9*

e *Hom in feſto Magdal.*

f *in ca. 7 Luc.*

g *in c. 6 Mat.*

h *in c. 7 Luc. Lib de tribus Magdalenis.*

VT AD Marias euangelicas redeam, nihil ſanè attinebat, nouatores in illas impetum facere, ſuámque acerbitatem exercere, ac præter omnem veterũ morem eaſdem calumnioſè traducere. Nam Georgius Æmilius infirmitatem & ignorantiam, adeóque incredulitatem illis tantam imputat, quanta metuerint, vt Chriſtum in ſepulchro quæſitum, C nec mortuum, nec viuentem potuerint inuenire. Humanior non eſt Antonius Coruinus, qui eaſdem curioſitatis ſimul & incredulitatis accuſat, quandoquidem ſine mandato Dei aromáta compararint, quaſi carnali Dei cultui deditæ, quũ ad Chriſtum in ſepulchro vngendum acceſſerunt. Sed & Melanchthon cum hiſce Mariis confert eos, *qui volunt Domino oſtendere aliqua bona opera* (verbis illius vtor) *& non ab ipſo potiùs accipere bona. Sed angelus obiurgat mulieres.* His accedit Rudolphus, Gualterus, bonis matronas ab Angelo reprehenſas affirmans, quoniam Reſurrectionis Chriſti myſterium nec intellexerint, nec obſeruarint. Quid autem Eraſmo Sarcerio vehementius? quid inſulſius? qui tot criminibus haſce Marias grauat & infamat, vt cœcas, D ſtultas, ridiculas, carnales, infideles non ſemel appellet. Cur ita rogas? quandoquidem ſine Dei verbo emerunt aromata, ſummo diluculo exierunt, ad monumentum Domini ſe contulerunt, de lapide reuoluendo inter ſe contulerunt, ac demùm in monumentum ingreſſæ ſunt. O atrocia crimina, & digna ſcilicet, quæ diſtinctè Sarcerius numeraret atque publice perſtringeret, ob quæ Marias infidelitatis ab Angelo conuictas eſſe fingeret, & ex quarum exemplo colligeret, omnem bonam hominis intentionem & actionem, etiamſi ſanctiſsima videatur, ſine verbo Dei meram eſſe infidelitatem. Hoccine ſit Euangelium illuſtrare? imò peruertere, inſignes Euangelij perſonas malitioſe denigrare, laudãda illarum benefacta Diabolico ſtudio cõuellere, Deique verbũ non ſolùm ad ſenſum omninò peregrinum, de quo nunquã cogitauit antiquitas, ſed etiã ad fœdi erroris patrociniũ impiè detorquere. Totius autẽ deprauationis caput in eo verſatur, quod iſti pro ſua libidine hoc idolũ iam antea

Nouatores de Mariis Euangelicis perperã docere ac ſcribere.

In explicat. Euangelij de paſchate.

In poſtilla circa Euang. paſchatis.

In expoſit c 28 Euang. Mat.

In tractat. Marci Euãg. ca 16.

In poſt circa Euang feſt. Paſch.

Sarcerius in haſce Marias præ ceteris cõtumelioſior.

Ex quo præcipuè cauſa Sarcerius cum aliis has Marias accuſet.

ſępè protritum extruunt atque defendunt, pro inutili ac damnabili cultu habẽdum eſſe, quicquid ſine Dei verbo vel inſtituitur, vel agitur à mortalibus. Atqui nullum Dei verbum ſcriptum (de Apoſtolicis literis loquor) tunc extabat, & ne Apoſtoli quidem Euangelium de Chriſti Reſurrectione adhuc intelligebant. Tùm hæ mulieres eodem negotio excuſari poſſunt, quo Chriſtus ipſe vnam illarum aduerſus [a] Simonis Phariſæi, [b] Marthę ſororis & [c] Iudæ Apoſtoli ſiue querelas ſiue ſugillationes falſas iam antè purgauerat defenderatque. Hinc illa Domini verba: Quid moleſti eſtis huic mulieri? bonum opus operata eſt: licet aliòquin ea ſuæ pietatis teſtimonia ederet, quæ nec Dei verbum, nec Chriſtus ipſe flagitaret atque præciperet.

a *Luc. 7.*
b *Luc. 10.*
c *Mar. 14. & Ioan 12. Matth. 26.*

EST ita quidem, in hiſce Mariis aliquam fidei imbecillitatem apparere, ad quam curandam inſtructione quadam & opera ſpiritualis medici indigebant, nimirum vt de nouo & nondum patefacto verèque ſublimi Reſurrectionis Domini myſterio informarentur. Verùm hæc qualiſcunque ignorãtia vel hallucinatio eo quidem tẽpore nulli culpæ fuit affinis, & ſi qua culpa fuiſſet, præclaris illis officioſæ pietatis ſtudiis facilè potuit compenſari atque ſarciri. Quòd verò Mariis ab Angelo dicitur: Nolite expaueſcere, Ieſum quæritis Nazarenum, & quæ ſequuntur, non obiurgatoria, vt iſti fingunt, ſed conſolatoria eſt oratio, qua illarum animi pauidi (ob aſpectum enim & alloquium Angelicum non poterant non timore affici) ſtatim erigantur atque confirmentur. Vt enim [d] Gregorius, [e] & Beda locum interpretantur, tantumdem illis Angelus dixiſſe videtur: Paueant illi, qui non amant aduentum ſupernorum ciuium, inter quos erant vtique milites ſepulchri cuſtodes, omnéſque Chriſti hoſtes ſanguinarij. Vos autem cur pertimeſcitis, quæ veſtros cõciues videtis?] Vnde Chryſologus eundem locum ſic interpretatur: Vos gaudere conuenit, non timere, quia reſurrexit, quem quærebatis mortuum: Viuit, quem lugebatis occiſum.] Certè non magis hîc obiurgat Marias Angelus, quàm Gabriel noſtram Virginem illo dicto corripit: Ne timeas Maria: vel quum rurſus paſtores Bethleemiticos Angelus affatur: Nolite timere. Quæ loquendi formulæ bonis Angelis valdè ſunt vſitatæ, vt paſsim Scriptura declarat, & præſentem conſolationem adferunt mortalibus, & vſum ferè neceſſarium habent ad metum depellendum, qui ex rerum magnarum, præſertim ſpirituum apparitione inſolitóque conſpectu, piis etiam & ſanctis oboriri conſueuit. Qua de re apud Athanaſium, vidêre licet, quæ Antonius magnus, vt ſpirituum apparitiones ritè diſcernantur, ſapienter exponit.

Mariæ licet in fide nondũ perfectæ nõ tamen dignæ reprehenſione, vt volunt aduerſarij.
Angelus non obiurgat Marias, ſed conſolatur & inſtruit.
Marc. 16.
d *Hom. 21. circa Euang. feſto Paſch.*
e *In expoſit. 16. c. Marc. Serm. 80 de Chriſti Reſur.*
Luc. 1.
Luc. 2.
In vita Antonij magni per Euagr. verſa.

QVOCIRCA relictis nouatorum næuiis, quid veteres de hiſce Mariis ac piiš earum operibus iudicàrint, ex vno atque altero Patrum, adſcribemus. [f] Gregorij Magni, & venerabilis [g] Bedę verba ſunt: Sanctæ mulieres, quæ Dominum fuerant ſecutæ, cum aromatibus ad monumentum venérunt, & ei, quem viuentem dilexerant, etiam mortuo, ſtudio humanitatis obſequuntur.] Tùm Euſebius Emiſſenus: Conſidera modo, inquit, quo dilectionis igne interius ardebant, quæ fœminei timoris & fragilitatis oblitæ, non ſolùm in nocte veniunt, verùm etiam confidenter in monumentum ingrediuntur. Vnde & conſolationis (non reprehenſionis) verba audire meruerunt, dicente Angelo: Nolite expaueſcere, Ieſum quæritis Nazarenum crucifixum. Surrexit, non eſt hîc.] Qui verò Emiſſenum non audiunt, ſuum ſaltem ducem & Sarcerij Magiſtrũ [h] Lutherum audiant: ita certè his matronis erunt æquiores, multáque in ipſis laudanda reperient, vt potè quòd ſolę itineri ſeſe accinxerint, quòd ſęuam Pilati & Iudæorũ iram contemſerint, quòd vitæ & ſalutis periculo ſeſe obiecerint, quando ſub auroram ad monumentũ Dominicum ſponte profectæ fuerunt. *Huc illas nihil aliud vrgebat*, inquit, *præterquàm fauor & amor, quo in dominum rapiebantur. Tam altè enim in corda earum dilectio Chriſti illapſa erat, vt vel mille ceruices ipſius cauſa incertæ fortunæ commiſiſſent.* Adiungit etiam, Reſurrectionis Chriſti virtutem in illis tunc emicuiſſe, quę fœmineos animos pluſquàm viriles reddiderit, rurſúſque illas animârit. Hæc Euãgelio certè magis congruunt, quàm quæ vani & inepti nouatores, præſertim Sarcerius, vt à ſuo præceptore Luthero deſciſcant, optimis Mariis inſolenter affingunt. Atque vt mutus hîc eſſet Lutherus, ſi Euangelicam hiſtoriam propiùs inſpiciamus, tàm præclara & multiplex harum mulierum laus eſt, vt vix aliæ magis Euangelicæ vel dici, vel cenſeri poſſe videantur. Hæ Chriſtum Dominum in illis coruſcantis Euangelij primordiis, ſi vllæ aliæ, familiarius agnouerunt, tantáque ſacri Euangelij audiendi cupiditate fuerunt incenſæ, vt ex Galilæa proficiſcentes, longis itinerum ſpaciis talem Doctorem vltrò proſequerẽtur, quem ſuis etiam ſumtibus in hoc munere liberaliter aluerunt atque ſuſtentârunt. Quid? quod Apoſtolis cordatiores, Dominum ab amicis omnibus deſertum, ab ipſis magiſtratibus ſæuiſsimè tractatum, & in crucem denique cum latronibus ſuffixum, vel ſolæ, vel præcipuæ non deſerunt, Chriſti paſsionibus, vt Petrus loquitur, haud dubiè fideliter communicantes. Quarum pietas in Chriſti funere honeſtè curando mirabiliter eluxit, dum nullis curis, laboribus, ſumtibus, vigiliis parcunt, dum publicam contemnũt inuidiam, dum ingens fortunarum ac vitæ periculum ſubeunt, ſuo vt in Chriſtum mortuum amori faciant ſatis: adeò charitas vel morte fortior in illis perſeuerabat. Quæ ob Domini crucem & mortem plenæ doloribus, vnguenta ſumtuosè parant, tota nocte peruigilant, ſolicitè lucem expectant, ante Solis exortũ excurrũt, ſanguinariam vrbem, media caſtra perrumpũt, non hoſtiũ ſęuitia, nõ periculorũ metu, non ſexus & cõditionis imbecillitate abſterrẽtur, quominus ad ſepulchrũ Dominicũ penetrẽt. Nihil aliud erat in votis, niſi magiſtri dulces tractare manus, & ſacris eius vulneribus amica infigere oſcula, corpus verò non modò vnguentis perfundere, ſed & rigare lachrymis, totúmque locum complêre lamentis. An verò amantes illas Chriſtus non redamat? piis harum officiis adeò delectatus, vt non modò perfulgentem Angelum illis deſtinatum, ſed per ſeipſum etiam eaſdem ante alios diſcipulos à morte imprimis inuiſat, ac verbis amicis conſolatus ſit. Has primùm auguſtæ Reſurrectionis ſuæ conſcias, teſtes, concionatrices, & quaſi Apoſtolorum Apoſtolas fecit: his pedes ſuos in rediuiuo & glorioſo illo corpore contrectandos dedit: has ſibi præcipuas velut amicas in terris delegit, ac proculdubio variis illuſtribúſque donis, plus quàm à nobis poſsit intelligi, eximiè cohoneſtauit.

Has Marias à Patribus commendari.
f *Hom. 21. circa Euange. feſto Paſch.*
g *In expoſit. 16. cap. Mar.*
In explicat. Euang. in feſto Paſch.
h *In Poſtilla circa Euang. dies Paſchæ.*
Etiam Lutheri teſtimonio Euãgelicæ Mariæ laudem eximiam promerentur.
Diſcipuli Lutheri, Mariis Euangelicis iniquiores ſuo præceptore.
Dictę Marię in Euãgelio multis nominibus commendantur, & meritò in Eccleſia celebrantur.
Luc. 8.
Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 19.
1. Pet. 4.
Cantic. 8.
Mariæ Chriſtũ amãt, & ab eo viciſſim amantur.
Matth 28. Marc. 16.

Lib. 8 in Luc. — Illas Marias aquilas eſſe circa corpus domini congregatas. — a *Lib. de diuinis offic.* — b *In cap. 23. Lucæ.* — c *In ſerm. de feſto paſch.* — d *In odis de Paſchate.*

ſtituit. Scitum eſt, quòd Ambroſius illas appellat aquilas, circa Chriſti corpus congregatas, quum dictum Euangelicum interpretatur. Vbi fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ.[a] Rupertus eaſdem deuotas Chriſto fœminas,[b] Beda ſanctas, quæ ſolæ Chriſtum arctius amauerint, vocat Radulphus Ardens,[c] admodum feruidas, ſanctè audaces officioſiſsimáſque deſcribit, quæ & Apoſtolæ Apoſtolorum nuncupari poſsint. Has ipſas vnguentiferas non ſemel Damaſcenus extollit, & inter alia de illis canit: Mulieres piæ cũ vnguentis poſt te (Chriſte) excurrerunt: quem autem vt mortalem cum lachrymis quærebant, eundem viuentem Deum lætis animis adorârunt, ac myſtici Paſchatis nuncium Chriſti diſcipulis attulerũt.] De his ipſis Propheticũ illud in Chriſti perſona dictũ eſſe putant: Derelicta ſunt tantũmodò labia mea circa dentes meos.

Labiũ Marias per dẽtes Chriſto reſiduas in Iob deſignari. — *Iob 19.*

Etenim per labia, quæ membra ſunt reliquis molliora, hoc loco ſexum fœmineum, virili quidem infirmiorem atque molliorem intelligunt, qui tamen viros ipſos vicerit, quando Chriſto dirè afflicto & excruciato firmiùs adhæſit atque ſeruiuit: verè vt hic cum Paulo dixerimus: Elegit Dominus infirma mundi, vt confundat fortia.

1 Cor. 1. — Mariam Deiparam inter & ſuper alias Marias meritò commendari.

His iam Deiparam annumerare decet, quæ ſi vlla mulierum alia, fideliſsimè conſtantiſsiméque Chriſto in rebus aduerſis aſtitit, & quemadmodum ex Epiphanio meminimus, indiuidua Ieſu aſſectatrix perpetuò fuit.

Cur de Maria Deipara taceat Euangelium, quum de aliis mulieribus circa Domini ſepulturã tractet. Quomodo Bernardus Mariã reliquis Mariis anteponat. — *Hær. 78. contra Antidicomariam.*

Neque tamen illa, vt dictæ aliæ, Chriſto iam mortuo & ſepulto fidem vacillantem & imbecillem præbuit, ſed inconcuſſam, firmam integrámque ſeruauit, ſicut alibi pluribus aſſeremus. Hinc Euangeliſtæ quum alias mulieres circa Dominicæ ſepulturæ curã verſantes inducunt atque deſcribunt, hanc vnam velut abſentem & ab aliis ſeiunctam omniúmque Mariarum beatiſsimam prætermittũt. Cuius rei cauſam his verbis Bernadus oſtendit: Il- A la mater, quæ plus habuit pietatis, cum aliis ad vngendum non venit corpus Chriſti ſepultum: quia fruſtrà putabat eum vngi, quem reſurrecturum ſciebat. Verè fortis hæc mulier, & præ cunctis poſt filium honoranda. Verè & virago dici poteſt, quæ à viro Chriſto per animi fortitudinem ſeparata non eſt: ſed eum, quem morientem & mortuum vidit, credidit immortalitatis gloria ſublimatum.)

Cap. 2. in tractat. de paſſ. do. — Maria Ioannis ſiue Maria mater, & alia. — *Act. 12.*

Eſt & illa percelebris Maria, Ioãnis qui & Marcus à Luca dicitur, mater, vtpotè in primos credentes tàm officioſa, vt hi cœtus pios in illius ædibus celebraſſe legantur. Ad huius ergo domum ſtatim Petrus ſeſe contulit, quum ob Patrum comprecantium vota per Angelum adiutus, & Herodiano carcere liberatus fuiſſet.

Rom. 16.

Neq; vulgaris alterius Mariæ laus B eſt, de qua ſcribit Apoſtolus, Salutate Mariam, quę multum laborauit in nobis, quòd ea Euangelij fideique ſuccreſcentis negotium egregiè ſua cura & opera promoueret.

In epiſt. ad Heronem & Mariam Caſſobolit.

Neque diſsimilis fuit Maria Coſſobolita, quàm tantoperè magnus ille Ignatius prædicat, pudiciſsimã, ſacratiſsimã, doctiſsimã, ſapiẽtiſsimã, in omni opere & verbo bono perfectã, adeóque piiſsimarum mulierum normam & exemplum appellans. At quantò rectius hæ aliæque id genus commendationes in Mariam Domini noſtri matrem, & inter mulieres omnes benedictam, omníque virtute & gratia præ aliis cumulatam competunt? Si enim tanti vitrum, vt Tertulianum ac Hieronymum ſequamur, quanti verum margaritum? Sed enim ſatis ſit hactenus tanquam è via C deflexiſſe: ad quod diuerticulum aduerſarij nos vel inuitos abripuerunt, dum Marias Euangelicas indignè proſcindunt, quarum honorem & officioſam in Chriſtum pietatem cum propter earumdem meritum, tùm ob Mariani nominis reuerẽtiam aliquo ſtudio vindicare decebat.

CAPVT II.

De Mariæ præſtantia & ſingulari dignitate, quam non modò Patres, ſed etiam ex aduerſariis quidam agnoſcunt.

MIRVM HAC tempeſtate complures reperiri, qui ad præclaras Mariæ laudes nauſeent: adeò illis inuiſum, ſuſpectum & immodicum videri ſolet, quicquid de inſigni Mariæ virtute, ſanctitate & gloria vel ſcriptum legunt, vel dictum fortáſsis audiunt. Horum nos imbecillitati conſulere, aut turpi potiùs errori occurrere cum primis deſideramus, vt eodem velut pharmaco & ægri hac in parte curentur, & ſani in ſua incolumitate corroborentur: ſibique certius perſuadeant omnes, nobiliſſimum hoc excellentiſsimúmque Dei organum, electis & beatis quibuslibet anteponendum eſſe. Principiò negari neutiquam poteſt, Mariæ typum primam mulierem Euam extitiſſe, & quicquid de hac ipſa cum laude dicitur, in illam longè magis competere, quæ alteram nobis & mundo Euam diuino conſilio præſtare debebat.

Gen. 2. — Mariæ typum primam Euam eſſe.

Quemadmodum igitur haud ſine miraculo contigit, vt in rudis adhùc mundi primordiis primo Adam grauiter obdormiẽte, de lateribus eius portionem vnam tolleret Deus, & ad formandam pręclaram veréque formoſam fœminam Euam accõ- D modaret: ita de Maria ſentire fas eſt, quod à ſecundo Adam, qui certè cruci affixus, & in profundum mortis ſomnum coniectus fuit, præcellentem illam virtutem acceperit, vt inſtar Euæ & ipſa omnium fœminarum, imò & mentium humanarum pulcherrima ſimul & puriſsima in orbem prodiret, ipſique Adæ & chariſsima & coniunctiſsima foret.

Contra Antidicomarianitas. — Maria viuentium mater, nõ minus verè, quàm Eua dicitur.

Eua nomen accepit, vt mater viuentium appellaretur. Eandem appellationem Mariæ largitur Epiphanius, quandoquidem vt omnis hominum generatio ex prima illa, quæ primæuam nobilitatem inobedientia vitiauit infœliciter exorta eſt, ſic vera vita, qua Deo ſecundùm ſpiritum viuimus, per alteram matrem Mariam verè obediẽtem nobis perditis quaſi reſtituitur, dum hæc ipſum vitæ fontem & authorem Chriſtum nobis exhibet. Vetus Eua fœtus ſuos priuſquàm páreret extinxit, nouerca potiùs, quàm mater appellanda. Sed noua hæc Eua non morientium, ſed reuiuiſcentium mater exiſtit

quæ incogitabili myſterio, de cuius oſſe fuerat genita, eum ipſum de ſua carne viciſsim genuit, nec ab alio fœcūdata, quàm quem peperit. Vnde Chryſologus quoque dixit: In quibus Eua maledicta puniebat viſcera, nunc in illis gaudet, honoratur, ſuſcipitur Maria benedicta. Et facta eſt verè nunc mater viuentium per gratiam, quę mater antè extitit morientium per naturam.] Tùm Petrus Damianus affirmat: Per hanc beatiſsimam Virginem non ſolùm amiſſa olim vita hominibus redditur, ſed etiam beatitudo Angelicæ ſublimitatis augetur: quia dum homo ad ſuperna reducitur, illorum numerus, qui diminutus fuerat, reparatur. Verùm de Mariæ & Euæ iuſta collatione, quæ latiſſimè patet, alius erit locus poſteà diſputandi.

Serm 140.
Serm. 3. de Mariæ nati.

H æ c illa in paradiſu mulier promiſſa, tótque ſeculis expectata, de qua ſerpenti primorum hominū nequiſsimo ſeductori tàm grauiter dixit Deus: Inimicitias ponam inter te & mulierem, inter ſemē tuum & ſemen illius. Qui ſermo diuinus nec Euæ, neque vlli alteri mulieri, ſed ſoli Mariæ congruit, quæ diuiniùs electa eſt, vt inter ipſam & Serpentem, & inter vtriuſque ſemen non qualiſcunque contentio, ſed acre & perpetuum bellum intercederet, tàm diu nempè duraturum, quoad eadem mulier ac benedictum eiuſdem ſemen maledicti ſerpentis caput poteſtatémque ſummam contereret, vt amiſſa dignitas & ſalus humano generi tandem reſtitueretur. Nec temerè monent Hebraicæ linguæ periti, non ſimpliciter, ſed cum articulo peculiari hoc loco de muliere pronunciari, perinde ac ſi dicatur: Inimicitias ponam inter te & illam mulierem: ſic admonente nos diuino Spiritu, ſelectam prorſus & eximiam mulierem ad beatum illud ſemen procreandum certo Dei conſilio prædeſtinatam eſſe. Et mulier quidem appellatur, quando & virgines propter ſexum, mulierum nomine ſolent contineri, ſed non mulier paſſa virum, quum Deus non viri & mulieris, ſed mulieris duntaxat, ac idcirco Virginis ſemen polliceatur. Quo enim de ſemine hæc dicuntur, vt Rupertus inquit, niſi de vno, qui eſt Chriſtus? Ipſe namque ſolus ita ſemen mulieris eſt, vt non etiam viri ſemen ſit. Eodem ferè modo Epiphanius admonet, ſemen non ex viri coniugio, ſed à Maria duntaxat acceptum hic intelligi oportêre.

Geneſ. 3. Maria in paradiſo promiſſa & deſcripta, quę Virgo pareret Redemptorem.
Lib. de Trinit. & operibus 19. contra Antidicomaritas hæreſ. 58.

H æ c illa Rebecca verè alma, hoc eſt, adoleſcentula abſcondita, viro incognita, eximiè ſpecioſa, inter plurimas electa, à magno Patre conquiſita, pretioſis donata monilibus, & ſingulari pudore cohoneſtata virgo, ſoláque digna reperta, cui verus Iſaac, omnipotentis nempe Patris riſus, idémque omnis veræ lætitiæ noſtræ fons beatiſsimo ſpiritualium nuptiarum vinculo coniungeretur. Hæc ſancta & ſeculis omnibus celebranda Iudith, eleganti ſanè aſpectu prædita & decora nimis, quæ ſuperbiſsimum caput amputat Holoferni, mulier Hebræa, quæ populo Dei pro certa deſperatione præſentem ſalutem ac triumphum adfert, de qua rectè propriéque dixeris, quod de illa miranda victrice gratus Dei populus prædicabat: Benedicta tu filia à Domino Deo excelſo præ omnibus mulieribus ſuper terram: tu gloria Hieruſalē, tu lætitia Iſrael, tu honorificentia populi noſtri. Hæc illuſtris illa Heſter delitiæ Regis æterni abſcondita & cuſtodita, incredibiliſque pulchritudinis fœmina, præ aliis

Rebecca typus Mariæ. Geneſ. 24. Maria per Iudith adūbrata. Iud. 13. & 15.
Heſter Mariæ figura. Heſt. 2. & 7.

A omnibus electa regina, & ſummo Regi ſummè grata, quæ toti populo ad depellendum triſte mortis decretum ſingularem gratiam impetrat atque conſeruat. Hæc templum & ſanctuarium Dei, aut ſicut in Ezechiele Septuaginta tranſtulerūt, Sanctorum via, quòd per hanc virginem & viuentium, id eſt, Sanctorum matrem, ſanctitas ingreſſa fuerit in orbem terrarū, quódque ſanctus ille ſanctorum, qui Sanctos omnes efficit ac perficit, per hanc fœlicem portam ſiue viam primùm apparuerit mortalibus. Hæc præcipua lectiſsimáque Dei ſponſa & amica, quam in myſtico epithalamio haud ſine diuino ſpiritu Salomon celebrat, & dulciſsimis vocibus affatur, quod nempè ſit ſponſa Domini & amica, ſponſáque prorſus immaculata, pulcherrima, coronan-

Ezech. 44. Maria per Ezechielē oſtenſa.
Num. 19. Maria per Salomonem celebrata. Cant. 1. 2. 3.

B da, ſed & columba perfecta, taliſque mulier, quæ ſuo miro decore non ſit abſimilis Hieruſalem ciuitatum omnium elegantiſsimæ ampliſsimæque: mulier dico, quam filiæ Sion vident & laudant, imò quam reginæ beatiſsimam prædicant. Neque ſat erat diuino huic encomiaſtæ, illā pleriſque rebus, quæ ob gratiam, pulchritudinem, ſpeciem & venuſtatem ſingularem amantur & appetuntur, conferre, quemadmodum fonti mundiſsimo, horto amœniſsimo, puteo aquarum ſcaturientium lectiſsimo, paradiſo & horto deliciarum vndique concluſo maximéque munito, & aciei caſtrorum decēter inſtructæ, ac idcirco etiam hoſtibus formidabili. Sed quum idem animaduerteret, ſe tantę perſonę maie-

C ſtatem nullius quidem verbis, aut ſymbolis, aut pręconiis poſſe conſequi, in hanc demùm vocem admirabundus erupit: Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol? Et rurſus: Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhę & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij? Iterum verò: Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto, deliciis affluens, innixa ſuper dilectum ſuum? Etſi enim hæc myſticè dicuntur, & ab aliis aliter, præſertim verò de Eccleſia explicantur, tamen vt interpretes doctiſsimi fatentur, ad Mariam quoque ſpectant, eoque magis, quòd ſicut apud Aponium legimus, qui non credit Deum per Eccleſiam facere, quod fecit per Mariam, infœlix eſt. Ac probabiliter affirmat Rupertus, totum Canticorum librum ſic eſſe conſcriptum, vt præcipua Dei ſponſa Maria, qua

Cantic. 6.
Cantic. 3.
Cantic. 8.
In append. cōment. in cant.
Lib. 7. de gloria Trinit. & proceſſ. ſpiritus ſancti ca. 13

D ille nihil habet charius ſibique coniunctius, in eo vel maximè ab amatore diuino Deóque ipſo depingatur, imò quædam illic eius eſſe generis, vt ad Eccleſiam & perſonam aliam niſi Mariam, vix poſſint accommodari. Iudicat & Andreas Cretenſis non vulgaris author, Mariam in hoc ipſo libro depingi, variiſque modis myſticè adumbrari.

Liber Canticorum de Maria nominatus, quā de Eccleſia tractat ex veterum ſententia.
De dormit. Deiparæ.

H æ c eſt, vt paucis multa complectar, quæ [a] Moyſi in rubo & igne, [b] Aaroni in virga & flore, [c] Iſraëlitis in arca teſtimonij de lignis Sethim fabricata, [d] Ieſſe in virga nunquam curua & ſemper erecta, [e] Ezechieli in porta oriētali perpetuò clauſa & lucida, [f] Gedeoni in vellere & rore depicta multò antè diuinitùs præmonſtrabatur. Hæc ſtella illa orta ex Iacob, ex qua proceſsit radius totum orbem illuſtrans. Hæc arca illa myſtica teſtamenti, quæ cæleſte manna, hoc eſt, Angelorum & hominum panem continuit. Hoc aureum illud propitiatorium, per quod infenſum ſcelcribus noſtris diuinum numē placatur. Hic veri Salomonis thronus, hæc aula

Lex vetus variis figuris mariā deſignauit & oſtendit.
a Exod. 3.
b Exod. 25.
c Deut. 10.
d Eſa. 11.
e Ezech. 44
f Iudic. 6.
Num. 22.
3. Reg. 8.

hæc aula regia, hic thalamus, in quo cælorum rex & Dominus ſuauiſsimè requieuit. Hæc ſchala illa myſtica, quam Iacob in ſomnis mirabiliter eſt contemplatus. Vt omittam interim alias id genus figuras ac ſingulares typos veteris Teſtamenti, quibus Meſsiæ matrem ſignificari & exprimi, ne Hebræi quidem Rabbini diffitentur, qui præclara de illa ſolent commemorare. Hanc enim petram primariam vocant, ex qua Meſsiam velut excindendum eſſe prędixerit Zacharias: hanc primam creaturam in humano genere, primúmque hominem à peccato prorſus immunem faciunt: hanc Prophetiſſam, quæ cuncta præ cęteris nôrit, omniúmque Prophetarum Dominam & magiſtram appellant, ſicut & [a] Galatinus ipſis Rabbinorum verbis repetitis comprobat. Ego verò ſat habeo, vnam Rabbini Haccados proferre ſententiam, qui Meſſię matrem [b] his verbis illuſtrat: Sicut abacus eſt armarium, quod Principes conficiunt, vt auri & argenti vaſcula in eo recondant, ſuámque gloriam & opes cunctis oſtendant: ita Regis Meſsiæ mater erit armarium, quod Deus ipſe conſtruxit, vt Meſsias in ea ſedeat ad maieſtatis ſuę gloriam mortalibus omnibus demonſtrandam. Atque hæc magiſter ille noſter ſanctus (ſic enim à Iudæis honoris gratia nuncupatur) ad Romanum tunc ſcripſit Conſulem, quum ne Mariæ parentes quidem in lucem eſſent editi. Ceterùm ad eiuſdem Virginis Matris commendationem, ſi Iudaicos libros quærimus, nihil vehementius facit, quàm quod illa in Propheticis literis [c] prægnans Virgo, & pariens itidem Virgo, quę Deum inter homines generet, ac rurſus [d] Prophetiſſa, nec non [e] fœmina virum circundans eximiè appellatur.

a Li. 7. de arcanis Catholicæ veritatis. Cap. 4. & 12.
b In reſponſ. ad 7. petiti. Antonini Conſulis.

Maria in Propheticis literis commendata maximè.
c Eſa. 7.
d Eſa. 8.
e Hier. 31.

QVID ergo mirum, credentes omnes, qui inde ab orbe condito Meſsiæ & Saluatoris ſui deſiderio tenebantur, de ipſius Meſsiæ matre præclarè ſenſiſſe, & eius aduentum exoptâſſe? nimirum vt in ſuis tenebris præſentem veluti Luciferum & rutilantem auroram, veri nempè Solis prænunciam, cernerent exoriri. Cæterum noui Teſtamenti locos alibi proponendos, eóſque apud Lucam clariſsimos prætermitto, in quibus de hac ſacrata Virgine ac eius admirabili ſanctitate & excellentia ſingulari ſupra quam verbis explicari poteſt, Spiritusſanctus abũdè nos commonefecit. Ingens profectò pondus tenent, & in Eccleſia tenuere ſemper huiuſmodi Euãgelicæ voces: Aue gratia plena, Dominus tecum. Inueniſti gratiam apud Deum. Fecit mihi magna, qui potens eſt. Beatam me dicent omnes generationes. Beatus venter qui te portauit, Beata vbera, quæ ſuxiſti. Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini ad me? Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui, vt reliqua id genus teſtimonia, quæ ad Mariæ dignitatem aſtruendam maximè faciunt, & in Euangelio ſiue ab illa ipſa dicta, ſiue de illa ſcripta, piis dulciſsimè ſonant, ſilentio committamus. Hæc ſola eſt, quæ mater Dei ac viuentium dici mereatur: ſola de qua mundus lætè profiteatur: Quòd in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Sola cui promittat Angelus: Quòd ex te naſcetur ſanctũ, vocabitur filius Dei. Sola, cui & Archãgelus de cælo miſſus, & Elizabeth ſancta laudes maximas clariſsimè tribuant. Sola mulier, quam Sole amictã vidit & deſcripſit Ioãnes. Sola demùm, quæ vt nouũ Dominus faceret ſuper terrã, Virũ circundedit.

In Euangelio Maria mirifice commendata.
Mariam noui teſtamentum extollit.
Luc. 1. 2. & 11.

Apoc. 12.
Hierem. 31.

A IGITVR à Scripturis ad Patres Eccleſiæque Doctores tranſeo, copioſos illos quidem & liberales Marię præcones, quemadmodum hoc opus vniuerſum luce clarius demonſtrabit, ſed ex quorum monumentis nunc pauca duntaxat, & veluti carptim ad commendandam huius Virginis gloriam attingemus. Si de peccatis agitur, nullam de Maria quæſtionem vel diſputationem ſuſtinet Auguſtinus, quod plus gratiæ illi, quàm Sanctis reliquis ad vincendum omni ex parte peccatum collatum fuerit, quæ concipere ac pàrere meruit Saluatorem. Sicut etiam à Bernardo dictum eſt: Decuit nimirum Reginam virginum ſingulari priuilegio ſanctitatis, abſque omni peccato ducere vitam, quæ dum peccati mortiſque pàreret peremtorem, munus vitæ & B iuſtitiæ omnibus obtinêret.] Si puritatem eximiam quærimus: Maria eſt inter tot hominum, qui ſaluantur, animas velut electa columba, non ſolùm pulchra penitùs & immaculata, ſed etiam quæ puritate Cherubin & Seraphin antecellit, vna omniũ ſanctiſsima & innocentiſsima & beatiſsima, quam omnes omnium hominum generationes omnibus vocibus nunquam ceſſantibus meritò prædicent, teſte Theodoreto. Si gratiæ ſublimitatem, & virtutũ ſiue multitudinem, ſiue magnitudinẽ conſideramus, ſic de illa quidẽ Chryſoſtomus cõcionatur: Μέγα γὰρ ὄντως τῆς παρθένου τὸ θαῦμα. Τί γὰρ μεῖζον, τῶν ὄντων εὑρεθήσεταί ποτε; τῆς γὰρ γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ πλατυτέρα αὐτὴ μόνη ἐφάνη. τίς γὰρ ταύτης ἁγιωτέρα γέγονεν; οὐ προφῆται, οὐκ ἀπόστολοι, οὐ μάρτυρες, οὐ πατριάρχαι, οὐ C πατέρες, οὐκ ἄγγελοι, οὐ θρόνοι, οὐ κυριότητες, οὐ τὰ σεραφείμ, οὐ τὰ χερουβείμ, οὐκ ἄλλο τι πάντως ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐν ποιήμασι μεῖζον ταύτης εὑρίσκεται. Quæ latinè verſa hũc ſenſum exprimũt: Magnum reuera Virgo hæc mundi miraculum eſt. Ecquid enim in rerum vniuerſitate queat hac maius ac ſublimius inueniri? Sola hæc cælum & terram amplitudine ſuperauit. Quidnam illa ſanctius? non Prophetæ, non Apoſtoli, non Martyres, non Patriarchæ, non Patres, non Angeli, non Throni, non dominationes, non Cherubin, non Seraphin, non aliud denique quippiam inter creatas res viſibiles, aut inuiſibiles vna hac maius aut excellentius inueniri poteſt.] Io eondem ſenſum alibi quoque docet, vbi Virginem eandem reuerenter affatur: Vt verè dignum & iuſtum eſt glorificare te D Deiparam & ſemper beatiſsimam & penitùs incontaminatam matrem Dei noſtri, honoratiorem Cherubin, & glorioſiorem incomprehenſibiliter Seraphin, quæ citra corruptionem Deum peperiſti: verè Deiparam te magnificamus: Aue gratia plena, &c. Cũ qua oris aurei ſententia non malè congruit, quod Gregorius Nazianzenus, ille qui ab excellenti rerum ſacrarum doctrina Theologi cognomentum inuenit, ſuauiſsimè modulatur

Χαῖρ᾽ ἀκόρη πάγχαρτε μῆτηρ παρθένε
Κάλλιστε πασῶν παρθένων ὑπερτάτη
Οὐρανίων ταγμάτων ὑπερτέρα
Δέσποινα, παντάνασσα, χάρμα τοῦ γένους.

Hoc eſt (vt vertit Cl. Roiſſetus, Belnenſis.

Salue puella gratia
Æquanda nulli, mater & virgo ſupra
Omnes decora virgines, & maxima
Quæ vincis omnes ordines Cæleſtium
Regina, domina, generis humani bonum,

A peccato immunis Mariæ vita.
Epiſt. 174.
Mariæ puritas incõparabilis.
Li. 3. in cant. canticorum.
Hom. in hypapant. domini.
Chryſoſtomi & Græcorum Patrum teſtimonia pro Mariæ dignitate & excellentia.
In liturgia.
In fine Tragœdiæ de Christo patiente.

Ser. de dormit. Deipa. & lib. 4. de fide orthodoxa. cap. 13.

V B I Gregorium & Chryſoſtomum ſequitur Damaſcenus, cuius teſtimonio Maria res creatas omnes excellit, ac omnibus præeſt, vt potè rerum omnium dominatrix ac domina cenſenda, poſtquàm eius, qui condidit omnia mater effecta eſt. Suffragatur his Germanus Patriarcha Cóſtantinopolitanus, qui velut Chryſoſtomum pręcipuè imitaretur, ad Ioannem Synadon Epiſcopum hoc modo ſcribit: Verè ac propriè veri Dei matrem veneramur & magnifacimus, & quauis viſibili & inuiſibili creatura ſuperiorem reputamus.]

Lib. de carne Chriſti

Quàm præclare Patres Latini de Maria loquãtur, vt Tertulianus, Irenæus, Cyprianus.

H I S Græcis Theologis Latinos addamus, ex quibus peruetuſtus ille Tertullianus Mariam, quia Chriſti matrem, & beatiſsimam & glorioſiſsimam vocat, & de qua dicere non veretur: Quod Eua credendo deliquit, cùm nempè ſerpentem audiret, Maria credẽdo Gabrieli deleuit.] In quam ſententiam qui adhùc vetuſtior fuit Chriſti Martyr Irenæus, hoc Mariæ attribuit, quod per eius obedientiam Euæ inobedientiæ nodus acceperit ſolutionẽ.

Lib. 3 contra Valent. ca. 33.

Quin apertè & in vniuerſum de illa teſtatur: Sicut Eua inobaudiens facta eſt & ſibi, & vniuerſo generi bumano cauſa mortis: ſic & Maria habens prædeſtinatum virum, tamen Virgo obaudiens, & ſibi & voiuerſo generi humano cauſa facta eſt ſalutis.] Ad quem ferè modum Hieronymus quoque ſcripſit: Mors per Euam, vita per Mariam.] Iamverò Africę lumẽ Cypriaous tantú Mariá habuit, vt pronũciare audeat: Nõ æquãda eſt mulieribus cunctis, quæ genuit Maieſtatẽ. Plurimú à cæteris differeos, natura communicabat, non culpa. Erat ei proprium priuilegium, quod nulla mulierũ nec antè, nec deiocepsmeruit obtinere, quod erat ſimul mater & virgo ſingulis titulis inſignita. Vnde & matri plenitudo debebatur, & virgini abundátior gloria, quæ carnis & mentis integritate inſignis, ſpirituali & corporali intùs & extrà Chriſti præſentia fruebatur.]

In epiſtol. ad Euſtochium. Li. de ſingularis cleric. & ſerm de natiui. Chriſti.

Tùm qui doctoribus Eccleſiæ Latinæ primariis annumeratur Gregorius Magnus, vt Mariam cunctis Sanctorum otdinibus eminentiorem, ac Eſaiam Prophetam ſequatur, eam ipſam ſublimem montem, & in omnium montium vertice ſitum appellat.

Eſa. 2.

Sic enim ſanctus ille Pootifex loquitur: Poteſt huius montis nomine beatiſsima ſemper virgo Maria Dei genitrix deſignari. Mons quippe fuit, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem electionis ſuæ dignitate tranſcendit. An oon mons ſublimis Maria, quæ vt ad Cooceptionem æterni Verbi pertingeret, meritorum verticem ſupra omnes Angelorum choros vſque ad ſolium Deitatis erexit? Huius enim mootis præcellentiſſimam dignitatem Eſaias vaticinans, ait: Erit in nouiſsimis præparatus mons domus Domini in vertice montium. Mons quippe in vertice montium fuit, quia altitudo Mariæ ſupra omoes Sanctos refulſit. Nam ſicut mons altitudinem, ita domus deſignat habitationem. Mons quippe & domus aptè dicitur, quæ dum incomparabilibus eſt illuſtrata meritis Dei Vnigenito, in quo recumberet, ſacrum præparauit vterum.]

1 Reg. cap 1.

Mariam quanti fecerit Gregorius magnus

Cum his non malè cõuenit, quod inſignis author Petrus Damianus non tàm ſuo, quàm totius Eccleſiæ nomine teſtatum reliquit. Ecquid mirum, inquit, ſi hæc ineffabilis Virgo in ſuis laudibus modum humanæ vocis exuberat, quum & ipſam humani generis naturam excelleotium meritotum dignitate tranſcendat? Non denique excellentiſsi-

Ser de Mariæ natiui.

A mus ille Patriarcharum chorus, non prouidus Prophetarum numerus, non iudex Apoſtolorum ſenatus, non Martyrum victor exercitus, non aliquis antiquorum, non quiſquam ſequentium Patrum huic beatiſsimæ Virgini poterit comparari. Quid enim ſanctitatis, quid iuſtitiæ, quid religionis, quid perfectionis ſingulari buic Virgini deeſſe potuit, quæ totius diuinæ gratiæ chariſmate plena fuit?] Neque ſolùm [a] Bernardus, verùm & [b] Auguſtinus agnoſcit, Mariam eſſe mulierem illam in [c] Apocalypſi deſcriptam, quæ & amictum ſolaribus fulgoribus radiantem, & caput duodecim ſtellarum corona redimitum habuit. Lunã interim ſuis ſubiectam pedibus tenens. Iure autem Sole perhibetur amicta, vt Bernardi verbis vtamur, quæ profundiſsimam

a In ſerm. Signum magnũ. b Lib. de ſymb. ad catechũ. c. 8 c Apoca. 12.

Loco citato Maria mulier illuſtris, a Ioãne deſcripta.

B Diuinæ ſapientiæ vltra quam credi valeat, penetrauit abyſſum: vt quantum ſine perſonali vnione creaturæ cooditio patitur, luci illi inacceſsibili videatur immerſa. Quis verò ſtellas Mariæ caput cingentes, & è quibus regium ei diadema compactum eſt, dignè ſatis explicet? Notauit de his aliquid quoque Bernardus, duodecim pręrogatiuas gratiarum, velut ſtellas lucidiſsimas, indicans, quibus hęc Virgo ſingulariter adornatur. Adiungit porrò: Sed & defectus omnis ſub ea, & quicquid fragilitatis ſeu corruptionis eſt, excellentiſsima quadam ſublimitate præ cæteris omnibus excedit, & ſupergreditur creaturis, vt meritò ſub pedibus eius Luna eſſe dicatur.] Eòdem pertinet, quod Rupertus docet,

lib. 6. In can.

C Mariam in Canticis velnti Solem iure vocari, quæ licet natura oon ſit idem, quod Sol vetus & æternus, ex ipſa nimirum prodiens, tamen ab boc ipſo Sole honoretur, quemadmodum parentes à filiis decet honorari. Qui enim dixit: Hooora patrem tuum & matrem, noo dubium, quin & ipſe honoret, & ab omnibus amicis ſuis ſuam velit honorari matrem. Hæc vna & perfecta illa columba electa genitrici ſuæ, antiqui videlicet Eccleſiæ, ac matri etiam Hieruſalem, quæ ſurſum eſt. Quia nec inter Angelos, inquit, nec inter homines ſimilem vel primam habet, vel ſequentem habitura eſt.] Vnde alibi hoc etiam Mariæ eulogium deſert: Qua ſui corporis parte altius poſt ipſum caput ſuum Chriſtum Eccleſiæ ſublimitas eminuit, quàm ſingularibus huius Reginæ Angelorum meritis, cuius ex carne ſine viro Chriſtus, vt lapis de monte ſine manibus, eſt editus? Et quo io vertice montium tantum myr-

Exod. 20.

Li. 7. de diuinis offic. ca. 25.

D rhæ, id eſt, mortificationis, cum thuris, id eſt, piæ orationis odoribus, inueniri potuit, quantum in huius beatæ Virginis anima, quam ſingulariter dominicæ paſsionis gladius pertranſierat?] Hos omnes Marianæ dignitatis & teſtes & præcones non poſſum miſſos facere, niſi Petrum Damianum, grauem ſanè Theologum, ac dignum illis ſocium adiecero, qui Mariam pulchram vt Lunam, & electam vt Solem præclarè depingit. Virgo, inquit, inter animas Sanctorum & Angelorum choros ſupereminens & euecta, merita ſingulorum & omnium titulos antecedit. Quantumlibet aliæ ſtellæ reluceant, Luna tamen & magnitudine præeminet & ſplendore: ſic vtramque naturam Virgo ſingularis exuperat, & immenſitate gratiæ, & fulgore virtutũ. Virga Ieſſe, veri præuia luminis, in illa inacceſsibili luce perlucens, ſic vtrorumque ſpirituum hebetat dignitatem, vt in cõparatione Virginis nec poſſint, nec debeant apparere. Sicut Sol ſolus orbem illuminat,

Petrus Damianus quàm præclare de Maria pronunciet. Mariam & Angelis & hominibus antecellere.

Serm. de Virginis aſſumpt.

illuminat,ſic hæc ſola ſolidiori lumine & Angelos A
& homines illuſtrat. Terribilis vt caſtrorum acies
ordinata: terribilis dæmonibus, ordinata virtuti-
bus, ſingularis timor malignorum ſpirituum, ſpe-
cialis amor ciuiū beatorum.] Ac alibi rurſus: Quid
grandius Virgine Maria? quæ magnitudinem ſum-
mæ diuinitatis intra ſui ventris concluſit arcanum?
Attende Seraphin,& in illius ſuperioris naturæ ſu-
péruola dignitatem: & videbis quicquid maius eſt,
minus Virgine, ſolumqúe opificem opus iſtud ſu-
pergredi.] Quare Mariam confert throno Salomo-
nis excellentiſſimè pulcherrimèque fabricato, ita
vt in vniuerſis regnis opus præſtantius non reperi-
retur. Reginam cæli & Sanctam Sanctorum eſſe
docet, quam ipſi etiam Apoſtoli non ſine maximo B
ſtupore demirentur, & dicant: Quæ eſt iſta, quæ
aſcendit ſicut Aurora conſurgens, pulchra vt Lu-
na, electa vt Sol, terribilis vt caſtrorum acies ordi-
nata?] Tandem ad eandem Virginem ſermone con-
uerſo. Summa gloria eſt, inquit, poſt Deum te vi-
dere,adhætêre tibi, & in tuæ protectionis munimi-
ne demorari.]

Serm. 2. de natiuit. Mariæ.
Nil poſt Deum Beata Virgine grandius.
3. Reg. 8.
Cant. 6

VERVM enimuerò ne in citandis hoc loco Pa-
tribus modum excedā,vnum & peruetuſtum illum.
duntaxat adiungam, qui præſtantem Mariæ digni-
tatem aſſerat, ſolúſque Sectariis omnibus opponi
mereatur. Methodius is eſt ab Hieronymo [a] cele-
bratus, nec ſolùm Olympi,& poſtea Tyri, Epiſco-
pus, ſed & clariſſimus Chriſti martyr in Eccleſia,
qui Deiparæ laudes longa & diſerta oratione pro- C
ſequitur, ex qua nos quidem pauca mutuabimur,
& in Lectoris gratiam Græcè adſcribemus:
Εὐλογημένη σὺ παντευλόγητε καὶ πασιπόθητε
ἐπ' εὐλογίαις Κυρίου. τὸ θεοχαριτώτατόν σου ὄνο-
μα, θεογεννῆτορ καὶ δᾳδοῦχε τῶν πιστῶν. ἡ περιγρα-
φὴ, ἵν' οὕτως εἴπω, τοῦ ἀπεριγράπτου. ἡ ῥίζα τοῦ
ὡραιοτάτου ἄνθους. ἡ μήτηρ τοῦ πλάσαντος. ἡ τιθήνη
τοῦ τρέφοντος. ἡ περιοχὴ τοῦ περιέχοντος. ἡ φέρουσα
τὸν φέροντα ῥήματι τὰ πάντα, ἡ πύλη τῆς ἐν
σαρκὶ ἀνατολῆς τοῦ Θεοῦ. ἡ λαβὶς τοῦ καθαρτικοῦ
ἄνθρακος. ὁ βραχὺς κόλπος τοῦ παντὸς κόλπου.
ὁ πόκος τῆς ἀκαταλήπτου δρόσου. ὁ τῆς ἐπιθυ-
μίας Δαβὶδ ζωοδόχος λάκκος τῆς Βηθλεέμ,
ἀφ' οὗ πόμα ἀθανασίας ἐξέβλυσε, τὸ ἱλαστήριον ἐξ
οὗ ὁ Θεὸς ἐγνώσθη ἀνθρώποις ἀνθρωπόμορφος. τὸ
ἄσπιλον ἔνδυμα τοῦ ἀναβαλλομένου φῶς ὡς ἱμά-
τιον. ἡ δανείσασα Θεῷ τῷ ἀνενδεεῖ σάρκα, ἣν
οὐκ εἶχεν, ἵνα ἦ ὁ παντοδύναμος ὅπερ εὐδόκησε γεν. D
τί τούτου παραδοξότερον; τί τούτου ὑψηλότερον; ὁ τὸν
οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν πληρῶν, οὗ τὰ σύμπαντα κτή-
ματα, σοῦ γεγένηται ἐπιδεής· σὺ γὰρ ἐδάνεισας
Θεῷ θεῖαν σάρκωσιν, ἣν οὐκ εἶχεν. σὺ ἐθωράκισας
τὸν δυνατὸν τὴν εὐπρεπῆ τοῦ σώματος πανοπλίαν,
δι' ἧς αὐτὸς μὲν ὀφθῆναι χωρητὸς ἐμοὶ δεδύνηται.
ἐγὼ δὲ εὐπροσίτως ἀντωπῆσαι αὐτῷ ἴσχυσα, δι'
ἧς πάντα τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα βέλη
σβεσθήσονται. Εὖγε εὖγε μῆτερ Θεοῦ καὶ δούλη εὖγε
εὖγε ἡ ὑπόχρεων ἔχουσα τὸν πάντων δανειστήν,
πάντες μὲν Θεῷ ἐποφείλομεν σοὶ δὲ ἐποφείλεται.
ὁ γὰρ εἰπών, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα
πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς ἐν τούτοις ἐξετάζεσθαι ἐθέλων,
φυλάξει τὴν χάριν καὶ τὸ ἴδιον δόγμα τῇ
διακονησαμένῃ τὴν ἀναίρετον γέννησιν, καὶ δοξά-
σει θεοπρεπῶς, ἣν ἐπεγράψατο ἀπάτωρ ὡς
ἄνανδρον μητέρα.

a In catalogo ſcriptorum eccleſiaſticorum.
In oratione habita ob hypapāntem Domini
Methodij mar. & Epiſcopi de Maria teſtimonium inſigne.

A HÆC ſi Latinè reddantur, in hunc modum ſo-
nant: Benedicta tu celeberrima & deſideratiſſima:
tuum Dei genitrix nomen diuinis benedictionibus
& gratiis omni eſt ex parte refertum. Tu fidelium
fax, tu incircumſcripti (ſi ita quidem loqui fas eſt)
circumſcriptio,tu ſpecioſiſſimi floris radix,tu Crea-
toris mater, tu nutrix omnia nutrientis, tu cuncta
continentis & comprehendentis comprehenſio, tu
illius geſtatrix, qui verbo ſuo portat vniuerſa, tu
Porta, per quam in carnem ingreſſus eſt Deus, tu
purificantis carbonis forceps. Tu præanguſtus
illius ſinus, qui ſinu ſuo omnia complectitur. Tu
incomprehenſibilis illius roris Vellus. Tu Bethleë-
mitica illa Ciſterna, quam velut vitæ refocillatri-
B cem Dauid deſiderauit, & ex qua immortalitatis
poculum immortalibus emanauit. Tu propitiato-
tium, per quod Deus humanam naturam indutus,
mortalibus innotuit. Tu impollutum illius indu-
mentum, qui luce vti veſtimento circumfunditur.
Tu Deo,nullius aliòquin rei indigo,carnem,quam
non habebat, mutuata es, quo nimirum hac ratio-
ne Omnipotens, id, quod eſſe dignatus eſt, homo
videlicet, verè apparêret. Quid hoc illuſtrius?
quidue ſublimius? Qui cælum & terram im-
plet, cuius prætereà ſunt omnia quæcunque mo-
uentur atque ſubſiſtunt, is tui factus eſt indigus. Tu
enim admirabilem incarnationem, quam aliquan-
do non habuit, Deo mutuò dediſti. Tu potentem
illum corpore, tanquam decenti quadam panoplia
C induiſti, per quam quidem ipſe facilè à me capere-
tur & cerneretur, ego verò tutum & commodum
ad illum acceſſum haberem, per quam etiam ignita
omnia maligni tela extinguntur. Euge, euge, mater
Dei & ancilla: Euge, euge quæ debitorem illum
habes, qui omnibus mutuatur. Deo namque vni-
uerſi debemus: tibi vero etiā ille debet. Proinde qui
dixit: Honora patrem tuum & matrem tuam, vt is
decretum à ſe promulgatū obſeruaret, atque adeò
hac in parte alios excelleret, omnem matri & gra-
tiam, & honorem impendit, quæ certam ſecundæ
natiuitatis miniſtram illi ſe præbuit, quamqúe ipſe
patrem (hominem) neſciens, ſecundam hanc ipſam
natiuitatem in matrem viro expertem vltrò ſibi co-
optauit. Quæ verba tàm eruditè, grauiter & inge-
nioſè ab illo martyre proferuntur, qui ſub Vale-
riano & Decio ſuum pro Chriſti Euangelio ſan-
guiné fudit, vt pios animos nō poſſint non admo-
D dum delectare, præſertim ſi ſenſus in his reconditi
ſedulò excutiantur. Totam demùm orationem his
verbis abſoluit: Quapropter ego cum celebri Pro-
pheta de immenſa excellentia tua nos admonente,
concludens dixerim: Quàm magna eſt domus Dei,
& ingens locus poſſeſſionis eius? Magnus eſt, & non
habet finem excelſus & immenſus.] Nec dubium,
quin eadem ratione velit intelligi, quæ paſſim apud
Prophetas de domo, de ciuitate, de monte, de tem-
plo Dei, cum laude dicuntur, vt ſciamus his veluti
typis Mariam adumbrari, nobiſqúe commendari.
Idem Methodius Mariam alibi vocat νοητὸν θρόνον
δεδοξασμένον καὶ θεοῦ ἐπάξιον, hoc eſt, glorifi-
catam Deóque dignam ſedem, quæ ſolis mentis
oculis conſpici poſſit. Appellat itidem verè anima-
tam arcam noſtri legiſlatoris Dei, & eius, qui loco
non poteſt comprehendi cælum verè comprehen-
ſibile. Tùm pulchrè iſthæc ſubiicit: χαῖρε ἀγάπης

Quibus epithetis Methodius Mariam exornet.
3. Reg. 23.
Exod. 20.
Baruc. 3.
In Threnis.

θεῦ θησαυρέ· χαῖρε ἀνθρωπείας ὑιῦ πηγή. χαῖρε πνεύματος ἁγίυ χωπάσκιον. Salue, inquit, dilectionis Dei theſaure: Salue humanitatis Filij fons: Salue Spiritusſancti vmbraculum.] Nec ſunt diſſimilia, quæ apud ª Cyrillum Alexandrinum leguntur, ſed à nobis alibi repetenda.

a Hō. Epheſi. dicta contr. Neſt.

Mariæ honos in Eccleſia Orientali & Occidentali adhuc viget, quem ſoli nouatores eleuāt. In oratione de ſtatu Eccleſiarum.

A N verò quiſquam Sectariorum Deiparam ita commendat, totque diuinas in illa dotes tantoperè ſuſpicit atque veneratur, quēadmodū cū Methodio ſancta fecit antiquitas, & in hunc vſque diē Eccleſia tùm Græca, tùm Latina profitetur? Enimuerò ita ſeſe res haber, quemadmodum ex aduerſariis Chytræus vel inuitus ſaretur, noſtro etiā ſeculo Eccleſias in Græcia, Aſia & Africa in eum modū eſſe conſtitutas, vt in illis Deiparæ Virginis cultus non minùs quàm apud nos Catholicos in Europa vigeat, B ac ſolēnibus tùm ritibus, tùm precibus publicè cohoneſtetur, in quibus & Æthiopes & Indi Mariæ plurimum tribnere conſueuerunt. Quid autem noui Mariomaſtiges, primiqúe pſeudoeuangelicæ doctrinæ profeſſores? Sacroſanctam virginem aut criminibus onerare, aut in ordinem redigere ſtudent, multaqúe illi indecenter affingunt, & præeminentem dignitatem adimunt, ad obſcurādam eius gloriam omnia comminiſcentes. Ancillam Domini eſſe Mariam paſſim inculcant: de matre Domini bonoranda, totque nominibus prædicanda vix vlla mentio: quùm tamen Chriſtus ſe matri adeò accommodârit, vt eius miniſterio egêre, vti & potiri voluerit, nullique alteri plus gratiæ & honoris cōmunicârit. Nec eſt interim, quòd quiſquam hac minùs vſitata verborum forma offendatur, qua teſtatur Methodius, vt auditum eſt, Deum Mariæ quodammodò indigum, aut illi obnoxium eſſe factum.

Quomodo Chriſtus Mariæ indigus, & illi obnoxius fuiſſe dicatur.

Abſit vt idcircò diuinæ virtuti & gratiæ quicquam voluerit derogatum, vtúe Creatori creaturam anteponat, ſed ſummam potiùs ſummi Dei ad Virginem matrem ſeſe demittentis deiectionem, & inexplicabilem exinanitionem aliqua ex parte nobis inſinuauit. Sciebat ille vtique Chriſtum ᵇ Mariæ ſubditum appellari, & poſtea in cruce ᶜ oblatum eſſe, quādoquidem ipſe ita vellet, ac nullius opera vel præſidio indigeret, quum etiam mortuus ſeipſum ad vitam potuerit excitare. Cæterùm ne quiſquam hæc aliaqúe Græcorum Patrum teſtimonia in dubium reuocet, quæ in hoc opere ſubinde recurrunt, & in vulgaribus codicibus non reperiūtur, ingenuè D quòd res eſt, hoc loco fatebor.

b Luc. 2.
c Eſai 53.
Ioan. 10. & 2.

De Guilielmo Sirleto illuſtr. Cardinale.

Agit Romæ præſtantiſſimus ſimulqúe doctiſſimus Cardinalis Guilielmus Sirletus, cui hanc debeo & habeo ſanè gratiam, quòd ſuas opes ex antiquiſſimis optimiſqúe Græcorum Theologorum ſcriptis vndique corroſas nobis perbenignè communicârit. Ex huius locuplete & rara quidem Bibliotheca, quæ multis Crœſi theſauris præferri meretur, complures veterum ſententias veluti lumina quædam proferimus, vt hinc etiam Catholica veritas illuſtretur. Quòd ſi hoc ſtudium nouatores offendit, ac certè piis, vt ſpero, non diſplicebit, qui ſecundùm Euangelicam parabolam vinum vetus muſto anteponent, & ducem ſequentes Apponium, elata voce Mariæ ſimul accinent: Verè digna, quam ſolam beatam omnes generationes dicant, quam glorioſam inter omnes fœminas non ſolùm diuerſarum gentium nationes, ſed etiam cælorum virtutes admirantes collaudent, per quam, vitam paratam, mortem fugatam, mundum A reconciliatum gaudemus, per quam in terra maledictionis, in terra impiorum primùm ſanctę voluntatis tuæ vox conſeruandæ virginitatis audita eſt, de qua prædixerat Dauid: Terra noſtra dabit fructum ſuum.

In lib. 4. Cant.

Pſalm. 84.

Præcipui Patres Mariæ amatores & cultores eſſe voluerunt.

S E D enim infinitum penè ſit perſequi, quo ſtudio Patres Mariam prædicârint, quibus illam honoribus affecerint, quam excellentem illi gloriam detulerint, quantumqúe ſemper tribuerint illius meritis & interceſſioni: Ac præter alios quidem Deiparę amatores atque cultores extitêre, quantum ex illorum ſcriptis coniici poteſt, Ignatius, Methodius, Athanaſius, Baſilius, Chryſoſtomus, Effrem, Ambroſius, Auguſtinus, Cyrillus, Theodoretus, Andreas Hieroſolymitanus, Ioannes Damaſcenus, B Germanus, Hilleſonſus, Anſelmus, Damianus, Bernardus, Richardus, Rupertus, Guerricus, Honorius, Idiota, Amadæus, Bonauentura, Dionyſius, vt cæteros ſiue mediæ, ſiue poſterioris antiquitatis Theologos prætermittam.

Quibus epithetis Patres Mariam honorent.

Ac nimium eſt ſanè vetuſtatis omnis ignarus, qui neſcit Deiparam verbis Patrum honorificentiſſimis ſubinde compellari, & his ornari eulogiis: Quod ſit plena gratia, ſanctiſſima, integerrima, puriſſima, beatiſſima, ſuperbenedicta, tota pulchra, intemerata, expers omnis maculæ, Domina, Regina, Mater, Hera & Aduocata noſtra ſuper Angelos exaltata, ac inter Sanctos demùm omnes incomparabilis. Quibus de rebus multa veterum teſtimonia ſuo loco monſtrabimus, C vt non ſolùm veteres nouiqúe Antidicomarianitæ perſpicuè coarguantur, ſed & Orthodoxi in vera confirmentur ſententia, Marię autem honos & gloria inconuulſa perſiſtat, nulláque hoſtiū peruerſitate, aut temporum iniuria vel extinguatur, vel obſcuretur.

P O R R O vt nouus mundus verè immundus non adeò Patribus obtrectet, qui ſeduli & officioſi Mariæ amici prædicatores & cultores tot ſeculis extiterunt, vtqúe Sectarij nobis in veterum authoritate aquieſcentibus magis fiant propitij, dabo illis quos audiant, non aliundè, quàm ex noua ipſorum ſchola profectos, nec eos vulgares, ſed præcellentes, & quaſi Sectarum Anteſignanos, qui tametſi multa ineptè, falsò, petulanter impiéque de Maria garriant, tamen ſiue prudentes, ſiue imprudentes ea nonnunquam in medium adferunt, quæ ſi æquè D à nobis in Mariæ laudem pronunciarentur, aut profectò riſu ipſorum Sardonico exciperentur, aut inter næuos & ſtipulas facilè numerarentur.

Etiam noſtri tēporis Sectarij de Maria nonnunquam præclarè loquūtur.

Lutherus noſtri temporis Hæreſiarcha Virgini aliàs vehementer infeſtus, ſui veluti oblitus, hoc Mariæ teſtimonium alicubi præbet: ᵈ *Dignum & iuſtum erat, Mariæ perſonam ab originali peccato præſeruari, de qua Chriſtus ſumturus erat carnem, quæ omnia peccata ſuperaret.* ᵉ Fatetur prætereà, illam Spiritus ſummè plenam, & Prophetiſſam eſſe maximam, quę doctrina omnes Apoſtolos & Prophetas excelluerit, quæ nulli aliquando maledictioni fuerit obnoxia, præ cæteris à Deo benedicta, adeoqúe à primo cōceptu ſecundùm animam gratię plena. Id verò ſic alibi declarat, ᶠ quòd gratia Dei Mariā omnia bona abūdantem fecerit, eamque ab omni malo liberarit, ſed & cum illa Dominum eſſe, vt prędicat Angelus, quoniam omne, quod faceret aut omitteret, non niſi diuinum eſſet, & à Deo in ea perficeretur, qui pretereà tutaretur eam atque defenderet ab omni,

d In Poſtilla maiore circa Euange. feſtō cōcep. Mariæ.
e In Poſt. maiore circa Euā. Dominica proxima ab Epiphan. & in die concep. Mariæ & in concione 2. feſti Viſita. Mariæ.
f Circ. Euā. in feſt. Annunc.

quod

quod noxium & incommodũ eſſe poſſet. Eiuſdem Lutheri illa quoque vox eſt: [a] *Nulla mulier tàm ſancta eſt, nec fuit, nec in poſterum erit, quæ fructum ventris ſui benedictum parit, quando nulla citra voluptatem & peccatũ concipit.* [b] Quid verò illud? *Eo ipſo,* inquit, *quòd Maria Dei mater facta eſt, tam præclara & ingentia bona ei data ſunt, vt ſuperent captum cuiuſcunque. Hinc enim omnis honos ac beatitudo prouenit, vt in vniuerſo humano genere vnica perſona ſit ſuperior cunctis, cui nemo ſit par, quod cum cæleſti Patre Filium habeat communem.* Atque hûc idẽ Lutherus Mariæ dictum applicat: Fecit mihi magnifica, qui potens eſt. Talem enim ac tantum honorem in hac matris Dei nomenclatura contineri, nemo vt maiora de illa prædicare poſsit, etiamſi tot linguas habeat, quot flores terra, ſtellas cælum, mare arenas ſuſtinet. Alto igitur corde perpendendum eſſe, quid ſibi velit Dei eſſe parentem. An verò mutus eſt Oecolampadius? quàm piè proteſtatur? quàm egregiè Catholicum ſimulat hac oratione? [c] *Nunquam de me, vt in Domino confido, audietur, quaſi auerſer Mariam, erga quã minus benè affici, reprobatæ mẽtis certum exiſtimem indicium.* Atque vt certiùs pateat, quantum illæ Mariæ tribui velit: *Quæ ſupra omnes,* inquit, *quæ Regina eſt omnium, quam Deus præ omnibus honorauit, cui ſimilis non reperitur alia, quid non aſſecuta, quod eminentiſsimum prolet?* Tùm alibi [d] Mariam ab Eſaia prophetiſsã induci perhibet, de qua nihil impudicũ cogitare fas ſit, ad quã Propheta in viſione admirabũdus acceſſerit, & quæ ab omnibus gentibus prædicetur, beatáq; dicatur. Neque contemnẽda, ſed approbanda nobis eſt Caluini ſententia, Mariã ita cõmendans: [e] *Hodie celebrari nequit allata nobis per Chriſtum benedictio, quin ſimul occurrat, quàm honorifice Mariam ornauerit Deus, qui vnigeniti Filij ſui matrem eſſe voluit.* Et rectè dicit Bucerus: [f] *Pius animus de Maria, vaſe tàm ſancto atque electo, vt Chriſtum nobis pareret, non*

a In feſt. Concep. Mariæ.

b In cõment. ſup. Magnificat.

c In ſerm. de laudando in Maria Deo.

d In c. 8. Eſa.

e Circ. principium lib. de harm. Euang.

f In expoſit. 1. cap. Matt.

A *niſi ſanctiſsima cogitabit.* Confirmat prætereà [g] Bullingerus, Mariam plurimis maximíſque chariſmatib[us] à Deo eſſe donatam, atque adeò omniũ gratiſsimã, & chariſsimam Deo, mulieribúſq; prælatã omnib[us]: membrũ Eccleſiæ Catholicæ excellentiſsimum, ab ipſis etiã Angelis omnibúſq; generationibus benedictam veréque beatam prædicatam, cuius memoria per Eccleſiam inter fideles iugis & celeberrima eſſe debeat, & quæ demùm in communem vulgarium mulierum ſortem iniquiſsimè rapiatur. Neque perperam in hunc modum ratiocinatur: *Si Maria benedicta eſt inter omnes mulieres, & beata ab omnibus prædicanda nationibus, infelices certè ſunt Iudæi, qui ipſam nunquam cõnitiis inceſſere deſinunt: infelices ſunt Pſeudochriſtiani, qui Iudæis nihilo meliores, ſua laude ipſã ſpoliant.* Præclarum & illud: *Excellentiſsima ſunt in*
B *Maria omnia, & hoc ſplendidiora, quò proficiſcebantur ex fide ſinceriore, & flagrantiore Dei dilectione.* Æquè luculentum eſt illud: *Oportuit ſingulari & perpetua virginitate & puritate omnium ſelectiſsima, illuſtrem & eſſe & permanere, quæ ſingulariter electa à Deo in ſacroſanctum Filij ſui thalamum & templũ, mater erat omnium ſanctiſsimi partus, Filij vtique æterni Dei futura.* Hæc propterea nobis repetuntur è ſcriptis aduerſariorum, non quòd illorum præconiis Deipara egeat quæ meliores profectò meretur encomiaſtas, ſed vt maior horum appareat turpitudo, qui ex eodem ore, vt inquiunt, calidum efflant & frigidum, ſuáſque operas tàm iniquè partiuntur, vt ad eandem Virginem & ornandam & deformandam ſæpè Proteos agere, & in varias ſe formas mutare videantur. Ego verò immortali Deo ſingulares ago gratias, qui non
C ſolum ex ore infantium & lactentium, ſed per iugulum etiam aduerſariorum laudem ſuæ Matri perficit, ipſamque veritatem cum Mariæ honore coniunctam nobis in Eccleſia reddit illuſtriorem.

g In ſerm. de beata Virgine Maria.

Excellẽtiſſima in Maria omnia.

Cur hoc loco citentur teſtimonia Sectariorũ, ad Mariæ commendationem.

CAPVT III.

De nobili ac regia Mariæ genealogia, & quomodo circa illam Eccleſiæ hoſtes multis modis impingant.

NIHIL penè intentatum relinquit nille Artifex ille Satan, quò minus omni ex parte ter ſanctam Virginem ſceleſtus oppugnet: adeò infenſus & infeſtus eſt huic mulieri, quæ inter cunctas alias clades, regno ipſius grauiſsimam attulit. Quare vltrò citróque ſuos ſubmittit ſatellites, qui non modò Mariæ verba & facta in Euangelio deſcripta mordeant & deprauent, ſicut poſteà conuincemus, verum etiã qui in genus, parentes & primã ætatẽ eius hoſtilem impetũ faciãt, ſignáq; infeſta moueãt. Ex hiſce fuit Philippus Paracelſus, medicorũ qui arte Chimica gloriãtur, noſtra ætate princeps, neq; in Theologia minus quã in Medica facultate arrogãs hæreticus, quem non puduit inter alios errores effutire, quod Maria Virgo ex Adamo primo parẽte, ac eius ſemine non fuerit procreata. Sic enim ſcripſit: *Ex hoc ſequitur, Virginem ex qua noua creatura prodiit, filiam fuiſſe Abrahami iuxta promiſsionẽ: at non ex Adamo, nec ex eius ſemine.* Neq; multò pòſt: *Virgo Maria,* inquit, *mater noſtra pura fuit abſq; carne & ſanguine Adam & Euæ.* Ridiculũ hoc ſanè commentũ; eandẽ Virginẽ Abrahami filiã aſſerere, & Adæ filiã negare, quũ vtrique promiſſio Dei facta ſit de venturo ter beato ſemine. Deinde quis niſi inſanus, ſacroſanctæ Virgini plus quàm Chriſto omniũ Domino largiatur, quẽ ſanè

Negat Paracelſus Mariam Adami eſſe filiam.

Lib. 2. ca. 2.

Confutatio impiæ opinionis. Gen. 3. 12. 22.

cõſtat ex Adã & Eua ſecundũ carnẽ propagari? Ac præter alios veteres, quorũ ſentẽtias repetere longũ ſit, Athanaſius ad Epictetũ ſcribẽs, Mariã nõ modò Dauidis & Abrahami, verùm Adæ quoq; filiã facit, ſicut & Damaſc. illã Adami filiã luculẽter appellat. Vbi Paracelſus non ſolùm in matrẽ, ſed in Chriſtũ quoque filiũ peccat, vtpotè quẽ ex Virgine quidẽ, non autem de Virgine carnem ſumſiſſe audet fingere, quemadmodũ qui ex vaſe aliquo vinum depromit ex vaſe quidem, ſed non de vaſe accipit. Nõ
D enim de ſubſtantia vaſis eſt vinũ, ſed in eo duntaxat cõtinetur. Sed enim ſiue per inſcitiam, ſiue per malitiã Paracelſus hæc euomat, veterũ hæreſum ſordibus ſeſe conſpurcat, cum illis impiè ſentiens, qui Chriſto corpus aut nõ verum, ſed phantaſticũ, aut verũ ſed nõ carneũ, cæleſte tamẽ, aut corp[us] carneũ, ſed nõ de Mariæ Virgine ſumtũ attribuerunt. Hos fœdos & execrãdos errores, qui humanę carnis ſubſtãtia Chriſtũ nefariè ſpoliãt, & Virgini matri maximã auferũt dignitatẽ, nos alibi coarguemus, & Euãgeliſta quidẽ vnico dicto ſatis reieciſſe videtur, quũ grauiſſimè pronunciat: De qua natus eſt Ieſus qui vocatur Chriſt[us]. Tùm Lucas dubiũ hunc nobis omne ſubmouet, quũ Chriſtũ ex Adamo eiúſq; progenie ortũ fuiſſe tàm lõga & continua progenitorũ ſerie adducta probat: in quo ſanè fruſtrà laboraret niſi naturalis & propria Chriſti mater extaret, quæ

Quàm nefariè Paracelſus de Chriſto ſcribat.

B

ex Adami ac Euæ carne ſimul & ſanguine ſecũdũ veſtrã lineã maiorum ſibi ſuccedentiũ procreata fuiſſet.

Mariæ genus ad Leui potius quam Iuda retulit Fauſtus Manichæus.

SED ab hoc Paracelſo, quem in facultate ſua præſtantes Medici quoq; damnant, ad Fauſtum nobis tranſeundum eſt, qui quum ætate ſua princeps eſſet Manichæorum, tametſi Mariam Adami filiam, & ex Hebræorum parentibus Hebræam natam eſſe fateretur (nam vtrũq; nemo niſi planè ſtolidus negare poſſe videtur) tamen genus Virginis Leui potiùs quàm Iudæ adſcribendum eſſe contendit. Etenim talem Mariæ patrem aſſignauit, qui Sacerdos fuiſſet Leuiticæ tribus, ex Aaronis ſtirpe oriundus: hocq; ſuum figmentum potiùs quàm dogma neſcio quibus libris Apocryphis communiuit. Cuius hominis vanitati vt in aliis, ita hîc etiam reſtitit fortiter Auguſtinus, ac impium doctorẽ iure coarguit, qui nõ modò Mariæ, ſed & Chriſti Domini genealogiam, quam in Euangelio clariſſimè perſcriptam habemus, in vniuerſum ſuſpectã reddere voluit, & ad Euangelium haud pertinere tradidit impudẽter. Cæterùm Auguſtinus vt vno veluti telo nefarium hoſtem proſternat, hoc grauiter aſſerit: Nos credimus, etiã Mariam fuiſſe in cognatione Dauid, quia Scripturis eis credimus, quæ vtrũq; dicunt, & Chriſtũ ex ſemine Dauid ſecudũ carnem, & eius matrem Mariã non cum viro concumbendo, ſed Virginẽ.] Huic autem Fauſto aliũ æquè ſceleſtum & execrãdum, Iulianum nempe apoſtatam, adiungamus, qui Cyrillo teſte, inter multa probra chriſtianis obiecta etiam hoc poſuit, Chriſtũ ex Iuda non deſcendere, ſicut ipſi aſſeuerarent. Ac impiis quidem Iudęis, qui Chriſtianæ genti tàm libẽter obtrectant, familiare eſt nobis exprobrare, Chriſtum Dauidis non eſſe filium ac ſucceſſorem, neque in Dauidis ſolio reſediſſe. Vbi præterire non poſſum illud fragmentum, aut potiùs inane commentum, quod forſitan quidã malè piùs, aut nimium certè imperitus, Suidę operibus agglutinauit. Etenim ſi cuidam Rabbino apud eum autorẽ ſabulanti habẽda eſt fides, Ieſus Mariæ filius, verúſque ille noſter Meſſias communi Sacerdotũ legalium ſuffragio cooptatus, & aliorũ Sacerdotum, qui pro veteri more tẽplo Hieroſolymitano inſeruiebant, albo ſolenniter adſcriptus, adeoq; pro Aaronico Sacerdotio à Iudæis palàm receptus atq; comprobatus fuit. Atque vt hãc nouam & æquè inſulſam de Sacerdotio Chriſti opinionẽ inuehat, ex Hebræorum archiuiis profertur teſtimoniũ ab Argentario, cui in re tanta credet orbis ſcilicet. Quæ narratio planè ſabuloſa videtur, & cum Apoſtolicis literis pugnat, ac plus abſurditatis quàm probabilitatis adfert, quum ex Euangelio ſatis conſtet, infenſiſſimos Chriſto Pontifices nunquam fuiſſe paſſuros, vt externum & Iudaicum illud Sacerdotiũ Mariæ filio deferretur, aut ipſe in eo publicè miniſtraret. Certè Apoſtolus Paulus de Chriſti Sacerdotio multa exponit Hebræis, & ex profeſſu tradit, eum non Aaronicum, ſed ſecundum ordinem Melchiſedech Sacerdotẽ extitiſſe, ſicut ſæpè Scriptura diuina confirmat. Quocirca non modũ non ſuperuacaneũ ſed etiam ad ora impiorum obturanda neceſſarium fore videtur, vt genealogiam Chriſti ac Virginis hoc loco aliqua ex parte vindicemus.

Lib. 23. contra Fauſt. cap. 7.

Cõtra Iulianũ. Iulianus apoſtata negat ex Iuda Chriſtum ortum eſſe. Iudæi Chriſtũ Dauid ſucceſſorem non agnoſcunt.

In nomine Ieſu Suidæ locus de Chriſti Sacerdotio corruptus, cauteque legendus.

Hebr. 7. 8. & 9. Quomodo Paulus loquatur de Chriſti Sacerdotio.

Chriſti genealogia ex tribu Iuda, ſtirpe Dauidica, eſt ſecundum Scripturarum Propheticam & Apoſtolicam.

QVOD promiſſus & demùm orbi exhibitus ille Meſſias, quemadmodum magni Patris Abrahæ, & pronepotis eius ex Iacob geniti Iuda, ſic etiã Dauidis, in quo poſt Saul regia dignitas primùm effulſit, ſemen & filius fuerit, non ſolùm Propheticis, ſed Apoſtolicis etiam literis luculenter expreſſum habemus: Quid enim apertius hac Dei promiſsione Abrahæ facta, & in Iacob repetita. [a] Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ? [b] Iacob porrò de ſceptro Iudę filij, quem catulum leonis & inuictum principem fore promittit, omnibúſque fratribus antepoſuit, liquidò eſt vaticinatus: Ipſe erit, inquit, Gẽtium expectatio. Multæ autẽ ac illuſtres in Dauid, ſicut in nullum alium, Dei promiſſiones concurrunt. Semel, inquit, iuraui in Sancto meo, ſi Dauid mentiar: ſemen eius in æternum manebit, & thronus eius ſicut Sol. Ac rurſum Dauidi dictum eſt: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedẽ tuam: Vt omittam alias id genus promiſſiones, quæ in Regum hiſtoria ſæpè commemorantur. Eòdem ſpectat, quòd apud Hieremiã loquitur Deus. Si irritum poteſt fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, vt non ſit dies & nox in tempore ſuo: pactum meum irritum eſſe poterit cum Dauid ſeruo meo, vt nõ ſit ex eo filius, qui regnet in throno eius. Eſaias in hunc modum: Super ſoliũ Dauid & ſuper regnũ eius ſedebit, vt confirmet illud, & corroboret in iudicio & iuſtitia, amodò & vſq; in ſempiternum. Quocirca talis venire Meſſias debuit, qui non modò Dauidis eſſet filius, & regnandi ius conſequeretur, ſed cujus quoq; regnum, aut potiùs monarchia perpetuò vigeret, nulliſq; hoſtium viribus aboleretur. Perſuaſum hoc quoq; Iudæis erat, quorum gratiam vt ſibi magis magiſque Matthæus cõciliaret, his enim ſuum ſcripſit Euangelium, ſtatim inde ab initio Ieſum Chriſtum, quẽ de Maria deinde natum oſtendit, Dauidis & Abrahæ filiũ appellauit. Sed & Angelus Gabriel, quum de Chriſti regno Virginem inſtruit, & Virginis eiuſdem filium deſcribit, clariſsimè loquitur: Dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum. Paulus autẽ ſuo Timotheo, imò Eccleſiæ vniuerſæ hanc credendi præſcribit regulã: Memor eſto dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ reſurrexiſſe à mortuis, ex ſemine Dauid ſecundũ Euãgelium meũ. Ac alibi rurſus: Manifeſtum eſt, inquit, quòd ex Iuda ortus ſit Dominus noſter, in qua tribu nihil de Sacerdotibus Moyſes locutus eſt. Quid, quòd Phariſæi Iudæorũ in Scripturis peritiſsimi, & à noſtro quidem Chriſto alieniſsimi, dum rogãtur: Quid vobis videtur de Chriſto, cuius filius eſt? expedite profitentur, Dauidis illum eſſe filium. Et manet hoc Iudæis infixum penitùs, quantumuis aliôquin perfrictæ frontis, & deploratæ ſint peruicaciæ, vt Meſsiam alium, niſi qui è ſtirpe Dauidis regiam originem ducat, non recipiant neque probent. Qui ſi pergent de Mariæ filio eſſe contentioſi (is enim verè illis eſt petra ſcandali & lapis offenſionis, nulloque illum Meſsiæ officio & honore dignantur, ſed omni potiùs probrorum & blaſphemiæ genere inſectãtur) licebit ſuo illos gladio iugulare, ſuiſque armis, id eſt, Propheticis teſtimoniis expugnare, imò etiam contra perfidos ingentem domeſticorum teſtium turbam, à quibus fortiſsimè coarguantur, producere poterimus. Etenim ipſorum pueri, mendici, cœci, paſtores, milites, filij, fratres, ſeniores, probatiſſimique homines, vt Zacharias, Simeon, Ioannes, ſed & complures è ciuibus Hieroſolymitanis, ac omnium ferè ordinum Iſraëlitæ, hunc ipſum Ieſum verum & proprium Dauidis eſſe filium, ipſumque Meſſiam iam olim publicè proclamarunt, vel certis indiciis ita declararunt, vt

a Gen. 22. 18.
b Geneſ. 49.
Pſalm. 88.
Pſalm. 131.
2. Reg. 7.
1. Paral. 17.
Hierem. 33.
Eſai. 9.
Matth. 1.
Luca 1.
2. Timot. 2.
Hebr. 7.
Matth. 22.
Marc. 12.
Luca 20.
Chriſtum Dauidis eſſe filiũ, Phariſæi & Iudæi quoque fatentur.
Eſaia 8.
1. Petri 2.
Matt. 9. 2. 12.
Luca 1. 2. 18.
Ioan. 1. 6. 7.

de ſincera

de ſincera illorum in Ieſum fide non poſſit addubitari. A Quæ ſatis quidem eſſe putamus tùm ad cõmunem Patrum ſententiam ſtabiliendam, tùm ad ſtultam aliorum opinionem refutãdam, qui Mariam ex tribu Leui potius, quàm Iuda genus duxiſſe fingũt, nulla interim tot Scripturarum authoritate cõmunis, quę Chriſtum, ſicut oſtendimus, ſecundum carnem Dauidis filium & promiſſum & exhibitum eſſe teſtantur. Non poteſt autem filius ex alia, quàm materna prodire tribu, ac talis præſertim filius, quẽ citra viri conſortium mater Virgo concepit ac peperit, vt hic locum maximè habeat, quòd à Iuriſperitis dici ſolet: Ventrem ſequitur partus.

Eſai. 11. Eſaiam de Mariæ genere loqui, cum virgã Ieſſe, & florem eius promittit.

QVANQVAM & alia Scripturæ loca ſuppetũt, quæ abundè nos doceant, Mariæ proſapiam ad tribum Iuda, cuius Dauid quoque fuit, referri oportere. B An enim Eſaiæ vaticinium eſt obſcurum, & ad genus Meſſiæ proprium non pertinet? Egredietur, inquit, Virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Quod ab aliis ita vertitur: Exiſtet è ſtirpe Ieſſe, & virga de radice eius pullulabit. Quidã hoc pacto transferunt: Egreditur virga de ſtirpe Iſai, & ſurculus de radicibus eius fructificabit. Non autem alius Ieſſe ſeu Iſai, nam idem vtroque modo nuncupatur, præterquàm Dauidis pater Bethlehemita, *1. Reg. 17.* quem de tribu Iuda fuiſſe conſtat, omninò intelligi poteſt. Cæterùm Eſaias quum Virgã nominat, Mariam ſignificat, *Cap. 7. & 8.* quam antea Virginem parituram & Propheti ſſam appellauerat: eamque non niſi ex Iſai ſeu Ieſſe, hoc eſt, è Dauidis ſtirpe ac ſanguine prodituram oſtendit, ſicut & florem ſiue ſurculum ad Chriſtum retulit eleganter. Hinc illud apud Tertulianum legimus: Habes florem ex virga Ieſſe, ſuper quem tota diuini Spiritus gratia requieuit, florẽ incorruptum, immarceſſibilem, ſempiternum.] C Impletum autem eſt hoc Eſaiæ vaticinium poſt tẽpus Babylonicæ captiuitatis, quãdo nullo de ſtirpe Dauid antiqui regni gloriã poſſidente, quaſi de trunco Maria, quaſi virga cum ſuo ter beato flore fructuq; Chriſto, in orbem prodiit. Nam quo tempore virgo nata eſt, tribus Dauid ob ſummam Herodis Regis immanitatem ferè interciderat, & non tàm viridi arbori, quàm arido trunco ſimilis videbatur, Deo interim mirabiliter prouidente, vt ex huiuſmodi trunco adhûc radicibus adhærẽte, virga & propagó inſignis ſuccreſceret, vnde ſurculus & fructus benedictus, germenque delectabile, ſicut idem Propheta vocat, generaretur. Quam ſanè virgam ne vulgarem fuiſſe putemus, [a] Rubertus gracilem, pulchram, humilem & rectam prudenter appellat. D Petrus verò Damianus ita ſcribit: Germinat virga Ieſſe de tortuoſa radice generis humani, & de Patriarcharum arbore in altitudinem & rectitudinem erumpens, omnem ignorat nodoſitatem.] Longum ſit Patrum interpretationes recenſere, qui magno cõſenſu Mariam hoc loco virgæ nomine intelligunt, quemadmodum Tertulianus, Ambroſius, Auguſtinus, Leo & Damaſcenus. Certè luculenter dixit [b] Hieronymus. Nos virgam de radice Ieſſe ſanctam Mariam Virginem intelligimus, quæ nullum fruticem (alij fructum legunt) ſibi habet cohærentem.] Conſonat prorſus [c] Beda, inquiens: Egreſſa eſt virga de radice Ieſſe, & Nazaræus de radice eius aſcendit: quia intemerata Virgo Maria de ſtirpe Dauid exorta eſt.] Eadem [d] Iſidori eſt ſententia. Nunc & alia Scripturæ teſtimonia de proprio Mariæ genere dicta in medium adferamus.

Lib de corona militis. Quando & quomodo Eſaię vaticiniũ de virga Ieſſe fuerit completum.

Pſal. 1. *In ſerm. de annunc. Virg.* *a Lib. 11. de uiſior. verbi, cap. 18. & in Eſa. lib. 2. c. 6.* *b in cap. 11. Eſaiæ.* *c in homil. de natiuit. Domini in gallicanto.* *d Ad ſororẽ Florentinam, cap. 1.* *Matt. 1. Luc. 2.*

IOSEPH Mariæ coniunx ita nobis in Euangelio depingitur, vt filius Dauid, & de domo Dauid fuiſſe dicatur. Vnde Bernardus rectiſſimè colligit, certò ſtatui oportere, non tantùm Ioſeph, ſed & Mariã de domo Dauid deſcẽdiſſe. Alioquin, inquit, non eſſet deſponſata viro de domo Dauid, ſi non eſſet & ipſa de domo Dauid. Ambo igitur erant de domo Dauid: ſed in altera completa eſt veritas, quam iurauit Dominus, altero duntaxat cõſcio & teſte adimpletę promiſſionis.] Ac idem Ioſeph à Luca deſcribitur, quòd cùm eſſet de domo familiaq; Dauid, vnà cum Maria deſpõſata ſibi vxore prægnante in Bethlehẽ profectus ſit, vt ambo cenſum Cęſari penderent. Ex quo loco aptè infert Tertulianus, Chriſtum de patria Bethlehem, & de domo Dauid genus ducere, ſicut apud Romanos in cenſu deſcripta eſt Maria, ex qua naſcitur Chriſtus.] Iam verò Archangeli Gabrielis non eſt obſcura oratio, qui de Marię filio naſcituro verba faciens, perſpicuè dixit: dabit illi Dominus Deus ſedẽ Dauid patris ſui. Certum eſt igitur, ſicut & Ambroſius ratiocinatur, Mariã de Dauid generatione manaſſe.] Qui rurſus confirmat, Ioſeph originem à Matthæo deſcribi, ſed in qua ſimul Mariæ origo demonſtretur: quia quum vir ille iuſtus erat, non poterat contra id quod lege ſancitũ erat facere, ſed ſecundum legem ex tribu ſua vxorẽ accepit. Ideo autẽ per generationem Ioſeph origo ſignificatur, ſicut Eucherius notat, quia conſuetudo Scripturarum eſt, virorum potiùs quàm fœminarũ ſeriem in generationibus contexere.] Quare Hilarius quoq; dixit. Quod Ioſeph potiùs quàm Marię natiuitas recenſetur, nihil refert: eadem enim eſt totius tribus atque vna cognatio.] Etenim apud Iudæos legitimum erat ac ſolenne, vt tribus duodecim, quibus tota illorum Reſp. continebatur, in coniugiis non permiſcerentur, ſed contribules tantùm matrimonij fœdere coniungerentur.

Homil. 2. de B. Virgine. Euangelij de genere Mariæ teſtimonia.

Pſal. 131. *Luc.* *Lib aduerſus Iudæos.* *Luca 1.* *In 1. ca Luca.* *Matt. 1.* *In lib. de diffic. quæſt. noui Teſtamenti.* *In 1. ca. Mat.* Cur Ioſeph potius quàm Marię genealogia texatur in Euãgelio. Contribules tantũ apud Iudæos contrahũt matrimonium.

QVÆ omnia quum & Scripturis & Patribus ſint conſentanea, Eraſmi Roterodami conſilium mirari magis, quàm probare cogor, qui Mariæ genealogiã nobis tãtùm non incertam reliquit, quum quod ad illam aſſerendam & ſtabiliendam maximè pertinebat, id eleuare atque in dubium reuocare conatur. Fingit enim litem adhuc eſſe ſub iudice, an Maria & Ioſeph eiuſdẽ fuerint tribus. Atqui veteres Theologi, vt probent Mariam Dauidis ſtirpe regia ortam eſſe, hoc maximè fundamento nituntur, quod eandem cum Ioſepho familiam tenuerit: non enim hac in parte adimi poſſe ſponſę, quod ſponſo eius ambo Matthæus & Lucas attribuerunt, & idcircò Ioſeph filium Dauid dici ab Angelo, vt Maria quoque de ſtirpe Dauid eſſe mõſtretur, Hieronymo teſte. Præterea hic nobis obſtrepit Hoſiander, homo qui nouis Scripturæ ſenſis effingendis mirificè delectatur, & Chriſti Domini genealogiam tàm dextre tractat, vt fœdis illam erroribus inuoluat atq; contaminet. Primùm enim veteres ſine omni iudicio finxiſſe contendit, quòd vbi conſtet de Tribu mariti, conſequenter etiam de Tribu conſtet vxoris: non igitur concedit è Matthæo poſſe conuinci, quod ſicut Ioſephus, ſic & coniux eius Maria de Tribu Iuda, atque de domo Dauidis ſuum duxerit genus. Qui verò tùm poſteà, ſi vnus negat Hoſiander, quod grauiſſimi Patres tàm conſtanter affirmant, ſicut ipſorum verbis paulò antè cita-

In annotat. noui Teſtamenti. Eraſmus de Mariæ tribu temere dubitat. *Matth. 1.* *Luca 3.* Hoſiandrum circa Chriſti genealogiam multis modis hallucinari.

Et patribus & Scripturæ cõſonare, quòd coniuges apud Iſraelitas vnius tribus fuiſſe dicuntur.
Num. vlt.

tis demonſtrauimus? Quid? quod Scriptura diuina communem ipſorum ſenſum liquidò comprobat, quum lex Moſayca ſic ſanciat. Nubat quibus volet: tantùm vt ſuæ tribus hominibus, ne commiſceatur poſſeſſio filiorum Iſrael de tribu in tribum. Omnes enim viri, inquit, ducent vxores de tribu & cognatione ſua: & cunctæ fœminæ viros de eadem tribu accipient, vt hæreditas permaneat in familiis, nec ſibi miſceantur tribus, ſed ita maneant vt à Domino ſeparatæ ſunt. Diuinum igitur eſt præceptum, velit nolit Hoſiander, vt Iſraelitę coniugali fœdere contribulibus conſocientur, eáq; de cauſa, ne bonorum & tribuum fiat confuſio, quemadmodum ſuprà etiam prohibitum fuerat, ne gentiles ſeu ethnicas vxores ducerent, néue cum impiis ſua connubia commiſcerent: quemadmodũ & Procopius annotauit. Neque ſat habet Hoſiander hęc legis verba quamuis luculenta, & certa ratione ſuffulta eludere, ſed veteres etiam omnes ſuperbè contemnit, vt [a] Aphricanum, [b] Iuſtinum, [c] Euſebium, [d] Ambroſium, [e] Hieronymum, [f] Auguſtinũ, [g] Damaſcenum, [h] Bedam, [i] Theophylactum, [k] Nicephorum, & quotquot demùm Marię virum Ioſeph ſecundum naturam Iacob, & iuxta legem Eli filium fuiſſe teſtantur, vt hac ratione Matthęus & Lucas in Euangelio ritè concilientur. Quid autem impudentius fingeret Hoſiander, niſi quod eximiis Patribus hoc nomine palàm inſultet, eóſque inſanos appellet, qui eiuſmodi portenta vt loquitur, primùm ſomniârunt? Sed enim [l] Canus in hoc ipſo campo certauit, & quę Hoſiander contra communem veterum opinionem argumenta produxit, ita eneruauit atque contriuit, vt pluribus illum oppugnare ſuperuacaneum arbitremur. Atque vt maximè concedamus, Hoſiandri opinionem poſſe defendi, & quibuſdam eruditis probari: tamen reiicere & damnare cogimur ſuperciliosum venerandę antiquitatis contemtum, quem Hoſiander eiúſque ſimiles noui Theologaſtri ex hęretico ſpiritu, nec ſine intolerabili faſtu in cenſendis Patribus pręſe ferunt. Exiſtimârunt veteres cum Aphricano, duos patres, naturalem vnum & legalem alterum Ioſepho Marię viro tribui ab Euangeliſtis, & Matthęũ id ſibi propoſitum habere, vt vniuerſam Chriſti genealogiam ad patrem Ioſephi naturalem vſque deducat, Lucam verò in eo verſari, vt ad eiuſdem Ioſephi ſocerum Eli dictum perueniat.

In fine commẽt. in Num.

a In epiſtol. ad Ariſtidem.
b In quæſt. ad orthod. 66.
c Lib 1. Eccle. hiſt ca. 7.
d In cap. 3. Luc.
e In 1. c. Mat.
f Lib. 2. de cõſ. Euangel. ca. 1. Et 2. retractatio. lib. cap. 5.
g Li. 4. de fide orthod. ca. 15.
h Lib. 1. in Luc. c. 10.
i In c. 3 Luc.
k Lib. 1. Eccle. hiſt. ca. 11.
l Lib. 11 de locis Theologicis cap. 5.

Ioſeph Mariæ vir, duorum filius in Euangelio cur dicatur.

VNDE fit conſequens, Chriſtum ex vtroque parente vero & adoptiuo ſuum genus ad ipſum progenitorem Dauid extendere, & ſingularem illum eſſe Regem, qui ſecundum Dei promiſſiones in domo Iacob imperaturus, & Dauid patris ſui ſedem accepturus erat, ſicut poſteà declarabimus. Tùm eruditi non ſolùm ex Ioſepho & Philone, ſed è diuinis etiam literis probant, hæc duo nomina Ioachim ſiue Iehoiackim & Eli vel Eliachim eidẽ perſonæ tribui ſolêre, quemadmodum 4. Regum libro cap. 23. & ſecundo Paralipom. 26. capite, ac inſuper 4. cap. Iudicum aperta repetimus exempla. Quin & Hoſiander ipſe fatetur, in ſacris literis vſitatiſſimum eſſe, pluribus eadem imponi nomina, ſed & eundem Eli & Iehoiackim patrem Mariæ virginis extitiſſe. Quocirca vt contentionis funem ſemel abrumpamus, quòd Ioſeph Mariæ filiũ Iacob naturalem, & Eli legalẽ diximus, ſicut apud veteres communior ac vſitatior, ita & certior quàm

A recentiorum opinio iudicanda eſt.

HOC de Sectariis in vniuerſum dixerim, in præſenti cauſa tantò minùs illos ferendos & audiẽdos eſſe, quantò audaciùs communi veterum opinioni reclamant, dum vnà cum Eraſmo vel Hoſiandro ſcrupulum iniciunt, an Maria & Ioſeph eiuſdem fuerint tribus: dumque pro ſua mirabili prudentia cenſent, ad hiſtoriæ fidem parum facere illa, quæ in Scholis non ſolùm de Mariæ, ſed de Chriſti etiam genealogia diſputantur. Etenim hoc quæſtionum genus à Paulo vetari putant, dum nos arcet à genealogiis & non finiendis quæſtionibus, quæ non conducunt ad pietatem, ſed contentiones & lites pariunt. Vnde pro vehementia ſua ſolita, Lutherus in hanc vocem erumpit: *Expeditiſſimam rationem omnium genealogiarum ſanctus Paulus etiam prohibuit, nedum docere voluit, vocans eas interminatas & inutiles.* At nos

B Apoſtolica verba, quæ ab iſtis temerè arripiuntur, inſpiciamus, eaque Timotheo ita ſcribuntur: Vt denunciares quibuſdam ne aliter docerent, nec intenderent fabulis & genealogiis interminatis: quæ quæſtiones præſtant magis, quàm ædificationem Dei, quæ eſt in fide.

Tractationem de Chriſti & Mariæ genealogia, Theologis vitio vertẽdam non eſſe, nec à Paulo vetari.

Tom 4. Ienæ. fol 293.

1. Tim. 1.

Lutheri iudicium de genealogiis à Paulo vetitis.

Paulus quales improbet genealogias.

HAC oratione Timotheus, qui ex matre Iudæa & patre Græco natus, & Chriſtianus Epiſcopus factus fuerat, admonetur, vt vigentibus tùm Iudæorum, tùm Ethnicorum morbis nôrit rectè mederi. Iudæi quippè vnà cum Pſeudoapoſtolis de veteri more antiquis fabulis nimirùm tribuebant, quas de ratione ſuarum originũ, déque Abraham, Iſaac & cæteris Patriarchis libenter narrare ſolebant, vt etiam Ambroſius indicauit. His annumerari poſſũt

C falſæ Iudæorum traditiones, ſiue δευτερώσεις quales adhuc in Thalmud & Cabala reperiuntur, in quibus tradunt Deum primo homini duas creâſſe mulieres, ex quibus porrò varias texunt genealogias, vt alios ex vna, alios ex alia muliere deſcendiſſe contendant. Præterea iſtiuſmodi genealogiis magis illi quam Euangelicis teſtimoniis nitebantur, haud ſine gentium offendiculo curioſè diſputantes, ſicut etiam Theodoretus admonet, ac in dubium reuocantes, an ſecundùm illas Chriſtus ex Abraham & Dauid legitimè natus eſſet. Quod verò ad Ethnicos attinet, ſuis & illi fabulis ac Theogoniis gloriabantur, & ſicut Iudæi ex auorum & proauorum dinumeratione; ſic ipſi ex Deorum genealogia non mediocrem ſibi gloriam vendicare ſtudebant, vt Chriſoſtomus, Theophylactus & Oecumenius hunc locum interpretantur: Iubet er-

D go Paulus vtriſque, Iudæis nimirùm ac Gentibus, indici ſilentium, omnemq́ue de huiuſmodi genealogiis diſceptationem & iactationem præſcindit, maximè quum vanum & curioſum hoc ſtudium naſcentis Euangelij lucem obſcuraret atque labefactaret. Tùm res ipſa loquitur, Paulum hîc loqui de fabulis & genealogiis interminatis ἀπεράντοις id eſt, quæ finem non habent; vnde Ambroſius vertit infinitis, & quæ non ſolùm inutiles, ſed & pernicioſas pariant contentiones. Ac ſimilis prorſus eſt eiuſdem Pauli locus, cùm velut ſeipſum magis explicans, Tito Epiſcopo mandat: Stultas quæſtiones & genealogias & contentiones & pugnas legis deuita: Sunt enim inutiles & vanę. Vbi notat Hieronymus vetari ab Apoſtolo, ne nos ſuperfluis contentionibus implicemus, quæ in lege de generationibus oriuntur. Eiique rei maiorem lucem

In eundem Pauli locum.

In eandem epiſt.

In eiuſdem loci explicatione.

Ad Tit. 3.

lucem præbet Ignatius, quum hoc modo ſcribit: Ne patiamini vos ſeduci aliis opinionibus, nec fabulis, nec genealogiis nunquam finiendis, nec faſtui Iudaico attendatis. Vetera tranſierunt, ecce noua facta ſunt omnia.] Ac rurſus alibi eos reprehédit, qui dicere non verebantur: Niſi Euangelium inuenero in Archiuiis, non credo] Eoſdem igitur hoc loco Paulus petere videtur, ſed cui nihil minùs in mentem venit, quum hæc ſcriberet, quàm Doctorum induſtriam, qui de ſancta Chriſti genealogia piè & ſincerè iam olim diſputârunt, aut nunc etiam in Scholis diſquirere pergunt, perſtringere, vetare ac impedire. Hûc enim labor eorum pertinet, vt Euangelica veritas rectiùs intelligatur ac ſolidiùs defendatur. Niſi fortaſsè Auguſtinum incuſabimus, qui propter hanc ipſam genealogiam cũ Fauſto & Manichæis aperto Marte certauit: ac veteres alios, vt Aphricanum, Origenem, Euſebium, Hieronymum, Ambroſium, Cyrillum in Pauli præceptum impegiſſe dicemus, quandoquidẽ Celſo, Porphirio, Iuliano & aliis id genus impiis eandem genealogiam inſectantibus vi magna reſtiterunt, multúmque in eo ſtudij poſuerunt, vt Matthæum & Lucam in hac genealogia, quæ varios & graues adfert ſcrupulos, ritè conciliarent.

In eandem epiſt.
Epiſt. ad Magneſianos
Ignatius Pauli locum declarat de genealogiis relinquendis.
Lib. 2 contra aduerſarium legis cap. 1.
Et in lib. contra Fauſt. Manich. 12.
Veterum & recentiorũ Theologorũ ſtudiũ in excutienda Chriſti genealogia, nec à Paulo improbatur nec meretur reprehẽſionem.

QVA in re ſi nobis fortaſsè Lutheri amantes non credunt, ſaltem ſuæ farinæ Doctorem Brentium audiant, cuius iudicio hæc Chriſti genealogia non ſolùm vtilem, ſed etiam ad fidem in Chriſtum confirmandam neceſſarium vſum habet. Quum verò Paulus monet, vt genealogias deuitemus, intelligit ſuperſtitioſas, nunquam finiendas, ſicut ipſe ſeſe interpretatur, inutiles & ſuperuacaneas, quas Iudęi magis ſuperſtitionis quàm pietatis ſtudio inquirebant: quales ferè etiam illæ ambitioſæ genealogiæ ſunt, quales Nobiles mundanæ gloriæ animalia, ad oſtentandam ſuæ familiæ antiquitatem & claritudinem, auos, proauos, abauos, atauos & tritauos ſuos, à neſcio cuius vel Pompeij, vel Æneæ, vel Euandri genere ductos enumerant. Horum & ſuperſtitionem & ambitionem Paulus reijcit, ſicut ad verbum idem Brẽtius confitetur. Cæterùm quamuis Catholici Theologi, quum in hoc argumento verſantur, varias difficilésque quæſtiones inducãt, & inter ſe varient aliquando ſententias, in eo tamẽ conſentiunt omnes ſiue veteres, vt Hilarium, Hieronymum, Chryſoſtomum, Theophylactum, Bernardum, ſiue recentiores contemplemur, quòd Maria ſimul cum Ioſeph ex eádem tribu Iuda & ſtirpe Dauid orti fuerint, ſuúmque coniugium inchoârint.

Super Luc. homil. 32. & in ca. 1. lib. 1. Samuel. hom. 2.
Quomodo Brẽtius Pauli locũ de genealogiis deuitandis exponat.
Nobiles de ſuis genealogiis ſæpè ambitioſè contendunt.
Catholici Doctores ſine vitio variant ſententias, circa Chriſti & Mariæ genealogiã.
Vide illorum commentarios in Matthæum.

SIC ergo citra hæſitãtionem vllam habendum eſt, quemadmodum Eccleſia non modò Latina, ſed & Græca conſtanter tot ſeculis profitetur, Mariam ex ſemine Abrahæ, & de tribu Iuda ſtirpéque Dauid illuſtrem tenêre proſapiam, ac progenitoribus regali principalique dignitate conſpicuis refulgere, quos tamen ipſa præcellenti nobilitate facilè ſuperarit. Qua ratione Bernardus non ſolùm cordis, vt ipſe vocat, ſed & carnis prærogatiuas Mariæ tribuit, quibus veluti ſtellis duodecim pulchrè micãtibus Reginæ huius caput coronetur, aliíſque prætulgeat omnibus. Verba tantùm quæ hûc pertinẽt, ex Bernardo transſcribam: Quod ergo ſidereum micat in generatione Marię? Planè quòd ex regibus orta, quòd ex ſemine Abrahæ, quòd generoſa ex

Eccleſiæ fides & doctrina de Mariæ genealogia.
Ser. Signum magnum.
Quanta fuerit Mariæ nobilitas iuxta carnem.

A ſtirpe Dauid. Si id parùm videtur, adde quòd generationi illi ob ſingulare priuilegium ſanctitatis diuinitùs noſcitur eſſe conceſſa, quòd longè antè eiſdem Patribus cælitus repromiſſa, quòd myſticis præfigurata miraculis, quòd oraculis prænunciata propheticis. Vbi vir ſanctus vno veluti faſce non pauca comprehendit, quæ Virginis noſtræ tùm ortum, tùm nobilitatem pręſtantiámque commendãt: nec minùs illorum ſtultitiam tacitè coarguit, qui hodie de Mariæ natalibus nihil ferè præclari vel cogitant, vel admittunt.

SVNT qui Deiparam, prô pudor, puellam obſcuro loco natã, aut ſicut Caluinus loquitur, ignobilem, nec vllius coram mundo precij, contemtam & contemtibilem faciant. Lutherus eam inopem, B abiectam, afflictam, deſpectam, vilem, nullius corã mundo exiſtimationis ac precij puellam, quæ in ſumma vilitate vixerit & permanſerit, imò quæ & inanis & vacua bonorum omnium fuerit, audet appellare. Hæc autem omnia ex vno dicto colligit & concludit vaniſſimè Lutherus, quoniam in Cantico Mariæ dixit: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, De qua humilitate nos alibi quantum ſat erit, reſpondebimus. Qualem verò Mariam depingit Brẽtius? Mulierem longè omnium abiectiſſimam, & cunctorum ludibrio expoſitam, quæ ante Chriſtũ natum vitam nullo penè loco ſecuram agere potuerit, & duriſſimam ſuſtinuerit egeſtatem. Atque hæc fingi ab inſanis & impiis calumniatoribus poſ- C ſunt, æquis autem & prudentibus rerum æſtimatoribus comprobari non poſſunt, quoniam nullis aut Scripturæ, aut hiſtoriæ, aut veterum teſtimoniis fulciuntur, cum ipſo etiam decoro pugnãtia, & quæ duntaxat ex iſtorum ſtolido pendent phantáſmate, qui nouo artificio matris deſpicientiam ad filij Deique gloriam illuſtrandam referre conantur. Ergóne Chriſti honos labaſcet, niſi Maria in ordinem redigatur, vt omnium illuſtriſſima Virgo tantùm non infimæ ſortis hominibus, ac viliſſimis ancillulis aggregetur? Vnde quiuis non valdè craſſus intolerabilem iſtorum de Maria ſine iudicio iudicãtium petulantiam, parémque ſtultitiam intelligit, quos nihil pudet in Domini matrem quiduis euomere, pudet autem ac piget, eximij ac præclari ferè quicquam de illa profiteri. Quid obſecro, ad verã plenámque nobilitatem illi deeſſet, quæ in ſuo ſtẽmate quatuordecim Reges atque Duces & heroas D Iſraelis longa ſerie computabat, nec ſolùm nobilitate ſanguinis, & parentum celebritate, ſicuti paulò pòſt monſtrabimus, ſed etiam virtutis excellentia tàm multis antecellebat, ac demùm propter eximias dotes in ea fulgentes pleriſque commendatior erat ſanè, quàm iſti tàm iniqui quàm imperiti cenſores, ne dicam illuſores putant, omnibúſque perſuadêre conantur. In humano genere ille nobilis dicitur, qui claris maiorum titulis inſignitur: Beata verò Maria, licet generoſa ſit Patrum ſtirpe progenita (Damiani verbis vtor) ab illo tamen trahit excellentiſsimæ nobilitatis genus, qui de illa eſt nouo naſcendi genere procreatus, & per clariſſimam ſobolem omnem humani ſtemmatis excedit nobilitatem. Clara proauorum titulis, ſed incõparabiliter clarior generoſitate prolis: filia ſiquidẽ Regum, ſed mater Regis Regum.] Nõ moramur interim, paruóq; in precio habendũ ſcimus, quid mũdus de fucata & vana, crebrò & ementita nobilitate

In harmon. Euangel.
Mariæ nobilitati detrahunt nouatores, vt Lutherus & Brentius.
In Euang. de viſitat. Mariæ.
Refutatio aduerſariorum.
Mariæ nobilitas partim à progenitoribus, partim à Chriſto pẽdet.
Sermo de Mariæ natiuitate.
Nobilitatis fucatæ abutuntur ... generis ... ponderãt.

ſentiat, multis falsò exiſtimātibus, vera & egregia nobilitate illos inſigniri, qui clara duntaxat progenitorũ ſtēmata recenſent, & hinc magnificos iactāt titulos, licet ſuis ipſi flagitiis cooperti, ad nullā maiorũ ſuorũ virtutem prælucentē vel perueniāt, vel adſpirent. Habet interim ſuam quoque laudem nobilitas, & duplex ornamentum adfert, quæ generis claritate ſimul & virtutis ſplendore conſtat, ſicut in Maria profectò conſtitit, quoniam ex inclyto illo Patriarcharum, Prophetarum & Regum ſanguine, velut lectiſſima radice proceſſit, & pulchiores virtutum fructus adiunxit, ad eam demùm gratiæ dignitatiſq; ſublimitatem progreſſa, vt huius veluti ſolis ac lunæ ſplendor, maiores omnes licet ſtellis clariſſimis illuſtriores obſcuret, nullāq; vel Regum vel Principum tāta ſit nobilitas ac celſitudo, quæ Mariano generi non cedere videatur. Vnde quemadmodùm precioſæ fulgētesque gemmæ, quæ annulo aureo inſeruntur, magis ac magis eum illuminant & illuſtrant: ſic naturæ & animi dotes in Maria tàm inſignes & cumulatæ fuerunt. vt præſentem eius virtutem cum ſtirpis nobilitate coniunctam cunctis admirabiliorem & gratioſiorem redderent, nihilque de illa vulgare & abiectũ iudicari facilè paterentur. Tanta donorum Dei affluebat copia, tàm diuinus morum ornatus apparebat, tàm accurata vitæ inſtitutio & parentum honeſtas accedebat. At verò ſi fortunas & conditionem vitæ ſpectes, eſto, non fuerit illa Virgo tam diues & copioſa, vt magnorum Principum filiabus, aliiſquē fœminis generis ſui ſplendorem oſtentantibus vulgò compararetur. Nihil hoc ſanè obſtat, quo minùs ſuum in Regum genealogia teneat locum, quos genere & ſanguine vtique contingebat. Nouatores verò parum ab impio & impiorũ olim patrono Celſo differre videntur, qui non modò Mariæ humile & ſimplex vitæ genus, quod Fabri eſſet coniunx, exprobrare, ſed & Chriſtianis hoc nomine inſultare veritus non eſt. Reprehendit ergo Celſum Origenes adeò impudentem, vt Mariæ illudens, puellam eam nec fortunatam, nec regiā, adeóque ſuæ vix viciniæ notam, ſed potiùs exoſam fuiſſe diceret. Qui Epicuræus Philoſophus nō animaduertit, multos ex egenis opulētos, & ex obſcuris claros atque præſtantes, quemadmodum [a] Saul & [b] Dauid, effici: tùm viciſſim è Regibus & Principibus natos, non æquè florêre cum parētibus, ſed maiorum ſuorum gloriam & claritatem cum plebæa & obſcura vita ſæpè commutare. Quæ res tantò plus eximiæ virtutis veríque decoris homini adfert, quantò is expreſſiùs contemti honoris & amatæ ſubmiſſionis ſpecimen exhibet. Itaque dum Ioſaphat, Lotharius, Ludouicus Regium diadema vltrò deponunt, & ſummum vitæ ſplendorem piè fugiunt, vt Monaſticen profiteantur, tantò illi certè nobiliores extiterunt, quantò ſe ipſi religionis ergô ſubmiſſiùs abiectiúſque geſſerunt. Ita neque Chriſtus & Dominus & Rex eſſe deſiit, quin potiùs nominis ſui gloriam illuſtriorem reddidit, quum oblatum Regis honorem recuſauit, & ſicut Paulus inquit, ἐκένωσεν ἑαυτὸν, id eſt, ſeipſum exinaniuit. Verùm nos alibi de Mariæ ſuam & nobilitatem & gloriam neſcientis, adeóque contemnentis humilitate, vita, ſanctiſſimiſque moribus diſſeremus, vt fortiùs iſtorum retundatur error, qui nobiliſſimam ornatiſſimámque Virginem tantùm non terræ, vt vocant, filiam efficere, ac pudendo ſtudio deformare conantur.

Sanguinis nobilitas virtutis decus auget & ornat.
Mariam & genere & virtute prænobilem extitiſſe.
Mariæ nō adimit laudem nobilitatis, quod fuerit fortunæ tenuioris.
Celſus Philoſophus Epicuræus quid in Maria taxarit.
Lib 1. & 2. contra Celſum.
a 1. Regum 9.
b 1. Reg. 16. & 2. Reg 2.
Contempta nobilitas & gloria nobiliorem & ſublimiorem hominem reddit.
Num. 6. Philip. 2.

ACCREVIT quod non ſolùm in matrem, ſed in Chriſtum quoque filium quodammodò, contumelioſi eſſe videntur, qui parùm, aut nihil tribuunt Mariæ nobilitati, hoc eſt, illius tàm antiqui, ſacri & eximij ſtemmatis claritati, vnde Ieſſæa virgo & virga Chriſtum ſuauiſsimum florem & ſimul feliciſſimum fructum orbi adportans prodiit. Nam veriſſimè dixit Irenæus: Filius Dei Dominus noſter exiſtens Verbum Patris & Filius hominis, quoniam ex Maria, quæ ex hominibus habebat genus, quæ & ipſa erat homo, habuit ſecundum hominem generationem, factus eſt Filius hominis. Chriſto igitur eiúſque gloriæ detrahunt, qui matris generi præſtantiſsimo & natalibus laudatiſsimis detrahunt, quum in illam omnes, vt ita dicam, nobilitates concurrant, quæ ſplendorem generis ipſi filio poterant conciliare, vt iure nempè dicatur & ſit [a] filius Dauid, [b] Rex Iſraël, [c] Leo de tribu Iuda, [d] Stella ex Iacob, [e] Dux & Rector populi Dei, [f] Dominator in domo Iacob, [g] ſuper ſolium Dauid ſedens, & [h] ſedem habens æternam.

Mariæ nobilitas ad Chriſti nobilitatē vindicandam pertinet.
Eſaiæ 11
Lib. 3. contra hæreſ. ca 21.
a Matt. 1.
b Ioan. 1. & Luc 1.
c Apoc. 5.
d Num. 24.
e Michea 5. & Matth. 2.
f Iuc 1. & Malach. 3.
g Eſaia 9.
h Luc. 1. & Daniel 7.

DVPLICI verò in primis nobilitate Chriſtus egebat, quam ab illo propheticæ literæ poſtulabāt, vt nempè Rex & Sacerdos naſceretur: quod vtrunque nobilitatis genus apud Iſraëlitas vigebat maximè, & ſacra etiam vnctione decorabatur, ſicut & Euſebius Cæſarienſis annotauit. Iam verò vt hac vtráque nobilitate Chriſtus inſigniretur, illam habere matrem debuit, quam & germanam Abrahæ filiam, & ex tribu Iudæ ſtirpéque Dauidis Regia prognatam eſſe conſtaret, & quæ præterea cum tribu Leui aliquam cognationem haberet. Quæ duæ tribus, Iuda & Leui, apud Iudæos præcipuè florebant, vt aliæ præ illis obſcuræ viderentur, neque tā illuſtribus Dei promiſsionibus & prærogatiuis ornarentur. Ac Leuitica quidem tribus, quæ & ſacerdotalis, Dei, non regum erat ſeruitio mancipata, vt Auguſtinus loquitur, & tertia decima numerabatur, multóque magis quàm tribus aliæ, ad regnum Hieroſolymitanum pertinebat.

Duplicem in Chriſto nobilitatem extitiſſe.
Lib 1. Eccleſ. hiſt. ca. 3.
Lib. 7. de Ciu. Dei ca 21.

IGITVR vt Mariæ nobilitati nihil deeſſet, quā propter Chriſtum abſolutam eſſe congruebat, non modò illa cum tribu Iuda, ſed Leui etiam, vt diximus, aliquid habuit affinitatis, eámque nobilitatem in Chriſtum filium, vt propheticis oraculis ſatisfieret, deriuauit. Hinc factum eſt, vt ſatis non fuerit Euangeliſtis Mariam ſponſi Ioſeph contribulem ex Dauidico genere prognatam oſtendere, ſed eam Elizabethæ quoque συγγενῆ, id eſt, cognatam ſiue conſanguineam, vt ſacerdotalem in ea ſtirpem cognoſceremus, facere voluerunt. Si enim Elizabethæ cognata eſt, vt ex Luca intelligimus, non poteſt tribum Leui non attingere ſanguinis affinitate: quòd hæc Elizabeth Aaronis eſſet filia, & Zachariæ Sacerdotis vxor, Euangelio teſte. Hoc eſt, quod veteres Theologi vt [i] Gregorius Nazianzenus, [k] Auguſtinus, [l] Eucherius perſpicuè docent, Mariæ genealogiam nō ſolùm ex Dauidis, ſed è Leui quoque ſtirpe deduci, fortaſsè quòd Mariæ matrem Annam in tribu Leuitica ponant, quum & Hyppolitus Martyr, quem poſteà producemus, affirmet, Matthan huius Annæ patrem, Sacerdotem fuiſſe. Cui rei illud etiam argumento eſt, quod Matthæus per Salomonem, Lucas verò per Nathan Chriſti genea-

Mariæ nobilitatem ex vtraque tribu Iuda & Leui pendere.
Luc. 1.
Maria Elizabethę cognata, & idcirco generis ſacerdotalis.
i In carmine de Chriſti genealogia.
k Lib. 2. de conſen. Euāg. ca. 3. Et li. 83. quæſt ca. 61.
l Lib quæſt. noui Teſtam.
Matth. 1. Luca 3.
Pſal. 4

Matthæus & Lucas Chriſtū regem & Sacerdotem notant in eius genealogia.

genealogiam pertexit, ne videlicet ignoremus, Mariam ex regali ſimul & ſacerdotali genere prodiiſſe, atque ita vnicum Mariæ Filium verè Chriſtum, id eſt, omnis diuinę gratiæ liquore, præ ſuis conſortibus perunctum fuiſſe, ſuo vt iure idem & Rex Regum, & Sacerdos Sacerdotum de vtrâque tribu Iuda & Leui ortus, vt poſtremus, ita ſummus exiſteret, adeóque ſumma inter ſummos omnes mortales & dignitate præſtaret. Rectè igitur monet Iulianus Pomerius, alias generationem lineas à Luca quàm à Matthæo deſcribi, quum Chriſti tractant genealogiā. Lucas enim ſacerdotalis generis proſapiam ſequens, & à Chriſto filio Dei incipiens vſque ad Adam & ipſum Deum à quo formatus eſt, ſeptuaginta ſeptem lineas generationem explicuit. Matthæus autem regiæ ſtirpis generationum exequutus eſt numeros, in quibus per quaternos & denos generationum articulos tres mundi ætates expreſſit.] Sed & ante Iulianum Hilarius hoc ſcriptū reliquit: Dum Matthæus paternam originem, quæ ex Iuda proficiſcebatur, recenſet, Lucas verò acceptum per Nathan ex tribu Leui genus edocet: ſuis vterque partibus Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt æternus & Rex & Sacerdos, etiam in carnali ortu vtriuſque generis gloriam probauerunt.] Clarius verò in eundem ſenſum dixit Auguſtinus: Ideo numerus generationum in Matthæo & Luca diuerſus eſt, quia vterque ſub diuerſa Chriſti perſona diuerſam texit genealogiam. Matthæus quidem, qui regiam in Chriſto perſonam inſtituerat inſinuare, naturales Chriſti ex regibus Iudæorum generationes enumerat. Lucas verò ſacerdotalem in Chriſto perſonam oſtendere volens, generationes adoptionis Chriſti percurrit.] Tum de Maria diſertè hoc admonet: Cùm euidenter dicat Apoſtolus Paulus, ex ſemine Dauid ſecundum carnem Chriſtum, ipſam quoque Mariam de ſtirpe Dauid aliquam conſanguinitatem duxiſſe, dubitare vtique non debemus. Cuius fœminæ quoniam nec ſacerdotale genus tacetur, inſinuante Luca, quod cognata eius eſſet Elizabeth, quam dicit de filiabus Aaron, firmiſsimè tenendum eſt, carnem Chriſti ex vtroque genere propagatam, & Regum ſcilicet & Sacerdotum, in quibus perſonis apud illum populum Hebræorum etiam myſtica vnctio figurabatur, id eſt, chriſma, vnde Chriſti nomen elucet, tanto ante etiam iſta euidentiſsima ſignificatione prænunciatum.]

Lib. 3. contra Iudaeos.

Quomodo Matthæus & Lucas ratione varia texant Chriſti genealogiam.

Canon 1. in Euang. Mat.

Lib. 2. de conſ. Euang. c. 3. 4.

Ibid. ca. 2.

Rom 1.

Luca 1.

Mariam ſalua lege cum duabus tribubus cognationem contraxiſſe.

Num. 36.

Contra Antidicomarian. hær. 78.

Lib 2. de conſ. Euang. cap. 2.

In 1. ca. Luc.

QVID igitur, inquiet aliquis, ſi Maria legem obſeruauit, vt dubitare ſit nefas, quo pacto vtramque tribum Iuda & Leui attigit affinitate? Sic enim lege cautum fuiſſe diximus, vt coniugium Iſraëlitarum, omniſque affinitas intra vnius tribus homines limitéſque cōtineretur. Nec eſt noua quidem iſthæc, ſed antiquis etiam hæreticis vſurpata quæſtio, quū & illi circa Chriſti genealogiam offenſi, ſicut notauit Epiphanius, hoc modo diſceptârint: *Quomodo ea quæ ex tribu Iuda & Dauidis, cognata eſſe poteſt Elizabeth, quæ eſt à Leui?* Reſpondemus, quod ad prædictas duas tribus Iuda & Leui pertinet, hoc in illis peculiare fuiſſe, vt vtrinque coniugia ſæpè permiſcerentur, & affinitas aliqua mutuò contraheretur. Hæ duæ tribus, inquit Epiphanius, ſolæ inter ſe coniungebantur, regia ſacerdotali, & ſacerdotalis regiæ.] Nec diſſentit Beda: Si quem mouet inquiēs, quomodo beatæ Mariæ cognatam Lucas dicat Elizabeth, quum hæc de domo Dauid, illa de filiabus Aaron originem duxerit, animaduertat, proauos earum liberis inuicem nuptum traditis, vtramque tribum potuiſſe coniungere.] Quare ſummus Sacerdos Aaron, ſi exemplis agendum eſt, non ſuæ tribus, ſed de genere Iudæ Elizabetham vxorem accepit, eámque nobilis viri Aminadab filiam, ſimul & ſororem illius Naſſon, qui tribui Iuda per deſertum proficiſcenti ducem ſe inclytum præbuit. Ad hęc de Ioiada Pontifice maximo legimus, quòd ſtirpis regalis vxorem duxerit, quæ regis Ioram erat filia, & alterius regis Ozochiæ ſoror, nomine Ioſabetha. Cùm igitur tribus regia cum ſacerdotali permixta fuerit, ídque ſalua lege fieri potuerit, admodum conuenienter, vt Cedrenus inquit, Dominus ex Maria Virgine, & ſuæ carnis matre Rex idem & Sacerdos natus deprehenditur. Quod verò de duabus tribubus, regia & ſacerdotali ſeu Leuitica, concedit Epiphanius, etiam ad alias referunt eruditi, ac probabiliter docent, ex Iſraëlitis cuiuſcunque tribus coniugia cum hac Leuitica contrahi potuiſſe, modò hæreditates impermixtæ manērent, & ſua cuique tribui iura & bona integra conſeruarentur. Hoc enim eſt quod lex illa. Omnes viri vxores, omnes fœminæ viros de ſua tribu accipiant, potiſsimum vrget, ſicut & verba legis annexa commonſtrant, nimirùm vt per nuptias bona in Dei populo non diſtraherentur, & tribuum hæreditates de vna in aliam non transferrentur: ídque ad meliorem illius gentis diſciplinam, & firmiorem tranquillitatem procul dubio pertinebat. Excuſatur ergo Dauid, qui hoc legis decretum non violarit, etiamſi ex tribu Iuda ortus, vxorem ex tribu Benjamin, Michol nempè, Saul Regis filiam duxerit, quandoquidem nulla hæreditatis portio fœminam vllam, quæ fratres haberet, conſequebatur. Cæterùm Sacerdotes cum tribu Iuda veluti digniore, crebriùs quàm cum aliis tribubus inibant coniugia, & cuiuſcunque demùm tribus homines cum Leui hæredibus coniungerentur, nulla inde bonorum confuſio ſubſequi poterat, quum lex diſertè caueret, vt diximus, ne ad tribum Leui hæreditas vlla perueniret, quòd Leuitarum commodis aliunde proſpectum eſſet. Itaque ſine omni vitio, & ex recepta populi conſuetudine factum fuit, quod Maria licet in tribu Iuda verſaretur, cum Baptiſtæ matre Elizabeth, quæ de filiabus Aarō fuiſſe ſcribitur, aliquam habuit cognationem: quę res tribuum permixtionem neceſſariò requirebat. Exiſtimant autem, eandem Elizabeth ſic eſſe natam, vt patrem Aaronitam, matrem verò de tribu Iuda, hoc eſt, ex ipſius Dauid familia obtineret. Etenim vt veteres tradunt, quum Emerentiana Solnni de tribu Iuda nupſiſſet, & ex illa filias duas Annam & Iſmeriam genuiſſet, prior Ioachim viro de domo Dauid, qui & ipſe Mariæ pater, obtigit coniux. Poſterior verò, Iſmeria ſcilicet, quum à Sacerdote in vxorem ducta eſſet, filiam de qua diximus, Elizabetham peperit, quæ porrò Zachariæ coniux, & effœta Ioannem filium Domini præcurſorem in lucem edidit. Facit autem hoc ad maiorem Meſsiæ commendationem, quòd eius mater è ſtirpe Dauidis orta, fœminæ tàm illuſtri, & quæ Sacerdotalis eſſet generis, carnis etiam propinquitate coniungatur. Vnde rurſus Iudæi ſummæ & ingratitudinis & perfidiæ conuincuntur, dum illum recuſant

Exod. 6.

Tribus Iuda & Leui in coniugio permiſcebantur.

2. Paral. 22.

In compendio hiſtoriarum.

Iſraelitas cum quauis tribu aliquando matrimonium cōtrahere potuiſſe.

Num. vlt.

1. Reg. 18.

Dauid licet de tribu Iuda ortus, vxorem de tribu Benjamin habuit.

Num 3. & 18.

Exod. 30.

Luca 1.

Quæ ratio fuerit cognationis ſiue conſanguinitatis inter Mariam & Elizabeth.

Luca 1.

A Meſſiam agnoſcere, qui per matrem, & ab ipſo ortu ſe Regem ſimul & Sacerdotem electum eſſe mõſtrauit: & præter quem ipſi quoque Iudæi nullum alium officio vtroque fungentem aut ſibi vendicare, aut nobis tot ſeculis deſignare poſſunt.

Chriſtus figurã implet Sacerdotij, ſecundũ ordinem Aarõ & ſimul Melchiſedech.

CÆTERVM antequàm claudamus hoc caput, quoniam Chriſtum & Sacerdotem & Regem ex Maria ortum eſſe diximus, pauca quædam de vtràque illius, & præcipua quidem dignitate, nobis ſubiicienda ſunt. Fatentur nobiſcum aduerſarij, Chriſtum in ara crucis figuram Sacerdotis Leuitici, vel ſecundum ordinem Aaron expreſſiſſe, quando ſeipſum cruentam victimam immolauit, ſeque morti verè tradidit. Illud verò pernegant, Chriſtũ ſe Sacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech declaraſſe, quando in extrema cœna corpus ſanguinémque ſuum ſub panis & vini ſpecie obtulit, & ad B altare itidem offerendum Eccleſiæ commendauit, vt cruentum illud ſacrificium, quod ſemel in cruce peregit, in altari perpetuò repræſentaretur. Qua de re lucidiora ſunt verba Iuſtini, Irenæi, Cypriani, Euſebij, Auguſtini & aliorum diuini verbi interpretum clariſſimorum, quàm vt quouis prætextu ac fuco poſsint eludi ab his, qui verum, proprium ac propitiatorium Euchariſtiæ ſacrificium, ſacrificiorum omnium quæ offeruntur Deo præſtantiſſimum, ex Eccleſia tollere, & Antichriſtiano ſtudio abolêre contendunt. Eſt ergo manetque Chriſtus, licet nunc in cælo regnet, verus & legitimus Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech, quoniam quod in vltima cœna & facere & docere cœpit, per Chriſtianos id Sacerdotes continenter exercet, vt ſicut Propheta fore prædixit, oblatio munda non C apud Iudæos, ſed gentes in omni totius orbis loco publicè offeratur. Iam verò Chriſtum quoque regem Scriptura celebrat ſæpè, qui & ſeipſum talem coram Pilato fatetur, ſed ita vt regnum ſuum de hoc mundo non habere, nec ſeculari honore in terris regnare voluerit, ſicut Ambroſi[a] loquitur, ideoque regnum à Iudæis oblatum fugiendo contempſit. Ac licet iuri ſuo in dominando ceſſerit, quum adeò ſeipſum humiliauit, vt nobis miniſtrari venerit, tamen idem ſummus & Rex & Monarcha totius orbis eſſe deſiit nunquam, vt cui poteſtas omnis in cælo & in terra demandata eſt. Mauult ille quidem in mentibus credentium, atque intra nos ſpirituali modo, quàm temporaliter & pro huius mundi ratione ſuum regnum adminiſtrare: ſed nihil hoc impedit, quo minùs in terris etiamnum dominetur, ac ſuum regnum, id eſt, Eccleſiæ corpus, veluti caput, tùm interius tùm exterius adminiſtret. Vt enim Gabriel ſignificauit, & Prophetæ teſtati ſunt, æternus ille Rex eſt, ac regnum æternum obtinet, caput ſuper omnem Eccleſiam & hominum & Angelorum, & qui iam inde ab ipſo conceptionis ſuæ articulo hæres vniuerſorum à patre Inſtituebatur. Is igitur quem thronum regium à Dauid per Mariam accêpit, eum à Iudæis ad Chriſtianos, horúmque Pontifices & Reges tranſtulit, ſuúmque regnum penes nouum populum manêre decreuit. Hoc eſt, quod apud Epiphanium legimus, dignitatem Regiam & Pontificiam à domo carnali Iuda & Iſrael in Chriſtum Regem atque Pontificem, & ab hoc ipſo in Eccleſiæ Catholicæ Pontifices ac reges traductam ac deriuatam eſſe, ideóque thronum Dauid & ſedem regiam nunc etiam penes Chriſtianum Sacerdotium reſidêre. Sed & Athanaſius comprobat, Chriſtũ per credentes Reges ac Principes ſuum gubernare regnum, vti hæc illius verba demonſtrant: Capiens Chriſtus thronum Dauidis, tranſtulit illum, & dedit ſanctis Chriſtianorum Regibus, vt conuerterent eos ad domum Iacob: qua tradita in opprobrium & direptionem, regnabit in Chriſtianis in æternum, & regni eius non erit finis.] Neque ſolùm Athanaſius, ſed etiam Anaſtaſius Abbas, qui poſteà fuit Antiochenus Patriarcha, thronum Dauid Chriſtianis Regibus à ſummo Rege Chriſto traditum eſſe luculenter affirmat. Verùm hæc obiter de Chriſti Regno & Sacerdotio, vt hinc etiam Mariæ genealogia illuſtretur. Nam propter Deiparam Chriſtus ex Dauidis ſemine procreatus, in eiuſdem Dauidis throno ſedet, ſicut notat Epiphanius, atque in cælo quidem per ſeipſum, in terris verò per Pontifices & Reges ſuũ Regnum, vt diximus, adminiſtrat. Illud in primis meminerimus, quod ſuſcepti argumenti caput eſt, Mariam Abrahæ & Dauidis tàm carne quàm ſpiritu generoſam & incomparabilem eſſe filiam, quæ omni virtutum genere ſuos maiores excelluit, lõgóque poſt ſe interuallo reliquit. Honorius ita dixit: Ex benedicto Patriarcharum ſemine, & præclaro Prophetarum germine, atque ſacra Sacerdotali ſtirpe, generoſa quoque & Regali progenie, hæc inclyta virtutis Dei virga, inſignis Virgo Maria proceſsit, quę omni genere generoſitatis iure debuit pręfulgêre, quoniam ipſum totius generoſitatis principaliſsimum & ſingulariſsimum Fontem ac Florem meruit germinare.] Tùm Honorio antiquior Iſidorus Hiſpalenſis [a] ingenuè profitetur: Maria quæ interpretatur Domina ſiue illuminatrix, clara ex ſtirpe Dauid, virga Ieſſe, hortus concluſus, fons ſignatus, mater Domini, ſacrarium Spiritus ſancti.] vt cętera prętercam. Neque ſolùm hic Iſidorus, ſed & Damaſcenus [b] Mariæ genealogiam D perfidis Iudęis opponit, vt euincat Chriſtum legitimum Dauidis ſucceſſorem & hęredem in illius regno ſediſſe, verúmque de tribu Iuda, eſſe Meſsiã, quemadmodum antè illos antiquiſsimus etiam Irenæus [c] oſtendit.

Matth. 26. Luc. 22. 1. Cor. 11.

Aduerſarii cruentum non incruentum Chriſti ſacrificium probant.

Pſalm. 109. Malach. 1. Ioan. 18.

Chriſti regno partim ſpirituale, partim externum dominium continetur.

In c. 3. Luca. Ioan. 6. Philip. 2. Matth. 20. Matth. 28.

Luca 1. Eſaia 9. Daniel. 2. Epheſ. 1. Hebr. 1.

Chriſtus thronum patris Dauid Chriſtianis Pontificibus & Regibus tradit ac relinquit adminiſtrandum.

Contra Nazareos hæ. 29. In Euang. de Deipara.

Lib. contra Iudæos.

Aduerſus Nazareos hære. 18.

Quid præcipuè ſit retinendum è ſuperiore tractatione.

Lib. de laud. Virg.

[a] *In lib. de vita & morte Sanctorum & ad ſor. Florẽtinam.*

[b] *Oratione 2. de Mariæ natiuitate.*

[c] *Lib. 3. c. 27*

CAPVT IIII.

De ſpectatiſſimis Mariæ parentibus Ioachim & Anna.

PROCVL DVBIO ſuos habuit parentes virgo illuſtriſsima, non ſolũ Iſraelitas ex nobili patris magni Abrahę ſemine, verùm etiam ex tribu Iuda & regio Dauidis genere, vt iam monſtrauimus, procreatos. Sed enim quinam hi parentes fuerint ambigit [d] Pomeranus, & quę runt adhûc nouatores, ex quibus [e] Centuriatores quidem planis verbis pronunciant: *Qui fuerint Mariæ parentes certum non eſt: quia diſertè in ſacris literis* ex-

[d] *In expoſit. ca. 44. Hier.*

[e] *Cent. 1. c. 10* Mariæ parentes agnoſcere nolũt Sectarii.

expreſſum non legimus. En tibi moroſos & iniquos Iudices, qui tàm multa ſine Scripturis effutiunt, probant, improbant: hîc verò Scripturas tanto ſupercilio exigunt, vt ſine illarum authoritate parentes Mariæ nolint agnoſci, ſed potiùs obſcuram eam, ac velut puellam expoſititiam, videri cupiant. Æqua ſcilicet poſtulatio, vt ipſis ſolis negantibus adſtipulemur, reliquis autem licet vetuſtioribus & probatioribus teſtibus (de quibus breui dicemus) affirmátibus, fidem nullam habeamus. Faceſſat autem ridiculum, ſed iſtis tamen familiare argumentandi genus: In ſacris literis de Mariæ parentibus expreſſè non legitur, incertum eſt igitur qui fuerint. Et quam demum certitudinem quærunt, ac neceſſariũ ſtatui volunt homines contentioſi? E ſacris literis, vt prudenter ſcripſit Epiphanius, peti non poſſunt

Contra hær. 61.

B omnia, ſicut nec illa quidem, quæ ad Chriſti doctrinam, opera & miracula pertinent, vt Ioannes Euãgeliſta teſtatur. Palàm eſt interim, vt Auguſtinus monet, quod in re dubia ad fidem & certitudinem valeat authoritas Eccleſiæ Catholicæ. Sed enim iam pridem hæc propria Hæreticorum baſis euerſa atque protrita eſt, omnem videlicet ſacris de rebus concertantium victoriam in ſola Scriptura eſſe cõſtituendam. Quin & ipſi Centuriatores tot volumina non conficerent, niſi è Doctoribus Eccleſiæ multa, & è profanis autoribus quædam mutuarentur, quę nuſquam in Scripturis diuinis reperiuntur, præſertim vbi Principum magnorũque hominum nomina, familias, dicta & facta commemorant.

Ioan. 16. & 20
Lib. 11. contra Fauſt. ca. 2.

C CVR igitur adeò ſe difficiles ac præfractos modò præbent in Marię Parentibus agnoſcendis? quorum nomina extant tàm illuſtria, quæ & antiquis quidẽ ſcriptoribus nota, trita, probata fuiſſe in confeſſo eſt. An fortaſsè vbi Centuriatoribus dubitare libet ac hallucinari, toti eſt mundo dubitandum & cœcutiendum, totque ſeculorum fides & traditio contemnenda? Vbi nunc Paulinum illud: Quæ audiſti, inquit, à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus? Si duorum hominum teſtimonium verum & recipiendum eſt, quantò magis quæ per multos teſtes confirmata, & veluti per manus tradita, perque omnes propemodùm regiones decantata, ac tot demùm ſeculis corroborata, nobis commendantur, & in Eccleſia recipiuntur atque comprobantur? Scilicet inepti, vani ac mendaces homines erant [a]Hippolytus, [b]Epiphanius, [c]Damaſcenus, [d]Anatholius, [e]Sergius Hagiopolita, [f]Georgius Cedrenus, vt alios cum Græcos, tùm Latinos

2 Tim. 2.
a *Apud Nicephorum li. 2 Eccl. hiſt. ca. 3.*
b *Lib. 3. contra Collyridianos, hære. 79.*
c *Lib. 4. de fide orthodoxa c 15*
d *In cantico de Mariæ natiuitat.*
e *In homil. de eodem feſto.*
f *In compendio hiſtor.*

D ſcriptores prætercam, qui de hiſce ſanctis & præclaris Mariæ parentibus meminerunt. Neque ſcriptorem vllum extare puto tàm impudentem, qui præter Centuriatores, & id genus futiles nouatores ab hac maiorum fide, & conſtanti bonorum opinione certáque traditione Eccleſiæ nos reuocare conetur. Tantundem verò iſtorum Anteſignano Luthero reſponſum volumus, qui quum aliquando de veterum Saxonum more in ſtatis beatæ Annæ feriis cõcionem haberet, has ineptas admiſcêre voces veritus non eſt: *Dicendum etiam aliquid eſſet de diua Anna, cui hæ feriæ dicatæ ſunt: verùm de illa ne apiculum quidem in Scripturis offendo.* Egregia ſcilicet, ac tali Doctore, imò & Arrianorum diſcipulo digna ratiocinatio. Vbi à Luthero duce ſuo diſcedit non modò [g]Lebbæus, vt diximus, ſed etiam [h]Ioachimus Camerarius, qui Mariæ patrem Ioachi-

Lutherus cur Annæ beatæ ferias non agnoſcat.
g *In Onomaſtico Theologico.*
h *Lib. de vita Chriſti.*
Camerarius, Lebbæus, Brétius & alij Mariæ parentes agnoſcunt.

A mum Mathetæ filium, Zorobabeli nepotem appellat, matrem verò virginis Annam ex Leuitico genere profectam tradit cum hac appendice: *De matre quidem Ieſu virgine Maria credamus ſane, id quod & Nicephorus tradit, habuiſſe illam Parentes Ioachimũ & Annam.* Nicephori verba, ſi quis fortaſſe requirit, valdè ſunt luculenta: Ioachim & Anna, inquit, parentum Mariæ erant nomina, ambo accuratiore iuxta præſcriptum legis vita præſtantes & clari, necnon primis quibuſque & ſplendidiſsimis nobiliſsimiſque genere connumerati. Ac Brentius quidem, quicquid cum Luthero ſuo garriant Centuriatores, de Mariæ patre Ioachimo ſic liberè profitetur: *Mihi ex maiorum traditione manifeſtum eſt, quòd pater Mariæ Ioachim vocatus ſit. Apud Syros autem quemadmodum teſtatur Philo, idem ſunt Heli, Eliachim & Ioachim. Quare cùm pater Mariæ vocatur Ioachim, manifeſtum eſt ipſum & Heli vocatum: & is eſt Heli quem Lucas vocat patrem Ioſeph.* Eandem ſententiam ac Lucæ interpretationem ſequitur Loſsius, aliique plures nouatores confirmãt. Imò verò, vt Bullingerus inquit, *omnium ſententia eſt, Heli eſſe eundem, qui & dicitur Ioachim, patrem ſcilicet Mariæ.* His glorioſus ille Hoſiander conſonat, qui ne parum & ipſe hoc loco tribuat Vetuſtati, in hunc modum ſcripſit: *Vbi dubitatur de patre Ioſephi, veteris Eccleſiæ traditionem retineamus, quæ docet, Ioſephum fuiſſe filium Iacobi, generum autem ipſius Eli, hoc eſt, Eli, qui vero nomine Iehoiakin dictus fuit, fuiſſe Patrem virginis Mariæ, & auum Ieſu Chriſti ſecundum carnem. Nam huic ſententiæ omnes circumſtantiæ omneſque coniecturæ accedunt & adſtipulantur.* Ac poſteà rurſus: *Itaque vt dixi, hoc iam firmiter teneamus, Eli non fuiſſe patrem Ioſephi, ſed ſocerum: Patrem autem virginis Mariæ, & auum Domini noſtri Ieſu Chriſti, idque Apoſtolorum tempore tàm fuiſſe omnibus notum, vt in genealogia Virginis apud Lucam rectè intelligenda nemo errare potuerit.* En tibi reſtem Hoſiandrum, qui tùm è Scriptura Euangelica, tùm ex veteri & perpetua Eccleſiæ traditione confirmat, adeoq; certiſſimum haberi vult, Deiparæ patrem fuiſſe Ioachim, vt vulgò nunc dicitur, quem proprio quidem nomine Iehoiachim dictum eſſe putant. Cur igitur in aperta veluti luce, quam alij demonſtrant, & partim ex Lucæ teſtimonio, partim ex Eccleſiæ traditione comprobant Euangelici, adeò cœcutiunt Centuriatores, vt ſoli non videant, ſuóſque Mariæ parentes aſsignent ac relinquant? Quid quod ſecum ipſi quoque pugnãt, quandoquidem quod ad Eli perſonam attinet, Hoſiandro alibi adſtipulantur, ac ſimul Lucidum citant ex Iudæorum traditionibus aſſerentem, Marię patrem Binominem fuiſſe, qui ſimul Eli & Ioachim appelletur?

Lib. 1. Eccleſ. hiſt. ca. 7.
Super Luc.
In 1. ca. Matt.
In annotat in lib. 1 harm. Euang. c. 16.
Idem Ioachim qui in Euangelio Eli vel Heli dictus pater Mariæ.
Ibidem.
Iehoiachim propriè dicitur, qui vulgò Ioachim.
De emendationibus temporum.

VALEAT interim libet Gnoſticorum, qui de Mariæ Proſapia vel Stirpe conſcriptus olim extabat, nec ſolum ab Epiphanio, ſed etiam à piis omnibus ob id, quod ex horrendis ac pernicioſis conſtet fabulis, meritò repudiatur. Ac fuit iſtorum narratio fortaſſe non diſsimilis alij operi, quod magnarum interrogationum volumen ab eiſdem impuriſsimis Gnoſticis, ſed non ſine Mariæ contumelia, circumferebatur. Fingebant enim, reuelationes à Deipara eſſe profectas de horrendis ritibus, quos ipſi Dominicæ Cœnæ, imò turpiſsimæ Communioni ex more ſacrilego adhibebant. Sed neque Auguſtinus nobis eſt obiiciendus, quòd de Ioachim ita ſcribere videatur, velut pro apocrypho

Hæreſ. 26. contra Gnoſticos.
Spernendum Gnoſticorum figmentum de ſtirpe & reuelationibus Mariæ.
Gnoſticorum turpiſſimi ritus in ſacra communione.
Lib. 23. contra Fauſt. Manich. ca. 9.
Auguſt. de patre Mariæ Ioachim, non valde dubitat.

habeat, cum Mariæ patrem extitiſſe. Etenim ſi animum diligenter aduertas, diſputat illîc Auguſtinus aduerſus Fauſtum Manichæum de Mariæ generatione Catholicis obiicientem, quod cum illa virgo ex tribu Leui patrem ſimul & ſacerdotem Ioachim habuiſſet, Dauidicæ cognationis proſapia nõ cõtineretur, in qua nec patrem, nec matrem vnquam eſſet conſequuta. Reſpondet igitur Auguſtinus in hunc modum: Quod de generatione Mariæ Fauſtus poſuit, quod patrem habuerit ex tribu Leui ſacerdotem quendam nomine Ioachim, quia canonicum non eſt, non me conſtringit.] Non igitur vel dubitat, vel negat Auguſtinus hoc loco Ioachim Mariæ parentem eſſe, ſed Fauſti cõmentum ex apocrypho ſcripto ſiue Gnoſticorum, ſiue Seleuci, qui & ipſe Manichæus de ortu Mariæ falſa ſparſerat, deſumtum reiicit, ac meritò quidem, ne Ioachim Sacerdotem fuiſſe credamus, néue propter fictam & incertam hiſtoriam Manichæis concedamus, Mariam non ex tribu Dauid, ſed Leuitica tantùm, vel maximè produiſſe. Subiungit igitur illîc Auguſtinus: Mariam fuiſſe de cognatione Dauid, oſtendo clariſſimo planè ac firmiſſimo documento, quod Scriptura fundatiſsimæ authoritatis & Chriſtum dicit ex ſemine Dauid, & illius matrem ſine vllius concubitu virginem Mariam.] Nos verò in hiſtoria nulla, ſed ne in Iacobi quidem Proteuangelio ſcriptum legimus, Ioachim Annæ maritum, & Mariæ patrem pro Sacerdote cenſeri, imò verò qui de his coniugibus ſcribunt, contrarium adferunt, quòd nempe à ſacerdotib⁹ vir ille tulerit repulſam, & in deſerto vixerit aliquando velut indignus habitus, qui cum fœcundis maritis locum honeſtum teneret, quandoquidem in prouectam ætatem vſque, ſine liberis vixiſſet, donec Anna vxor demùm è ſterili non ſine miraculo fœcunda eſſe cœpiſſet.

Rectè ab Auguſtino pro apocrypho duci, quod Manichæi cõtendunt Mariæ patrem Sacerdotẽ fuiſſe.

Nam & Epiphanius, anthor certè grauis, ipſoq; Auguſtino ætate non inferior, apertè teſtatur, Mariæ patrẽ Ioachim quùm in deſerto eſſet, ab Angelo ad ſe miſſo, hoc accepiſſe vaticiniũ, vxor tua concepit: & hãc ſanctã prolẽ ab Anna genitã, & eidẽ Ioachim per ſacras preces diuinitùs promiſsã atq; cõceſſam fuiſſe. Ac alio rurſus in loco: Anna gratia interpretatur, propterea quod Ioachim & Anna gratiam acceperunt, vt accedentibus precibus talem fructum germinarent, ſanctam Virginem adepti. Ioachim ſiquidem precabatur in mõte, & Anna in horto ſuo. Anna verò grauida effecta cęlum & thronum Cherubicum peperit, ſanctam puellam Mariam.] Fuſiùs autem hoc ipſum explicat Conſtantinopolitanus Patriarcha Germanus, Ioachim nempe quùm ſolus in monte ageret, ac pias preces Quadragenario ieiunio adiungeret: Annam verò quùm ſub dio in horto ſuo verſaretur, opemqúe diuinam ardentibus votis & lachrymis imploraret, tandem diu exoptatam prolem diuinitùs impetrauiſſe. Confirmat eandem veritatem Gregorius Nyſſenus apud Græcos quidem probatiſsimus Theologus, qui de Virginis matre Anna diſertè meminit, licet Mariæ patrem nominatim non exprimat, ſatis tamen eum depingens ac prædicans, cùm virum eum vocat inſignem in accurata vitæ, quæ ex lege eſt, inſtitutione, & inter optimos homines apprimè notum, quem ſine liberis conſenuiſſe dicit, quòd vxorem ad procreandas proles non ſatis aptam obtinuiſſet. Iam verò his tribus, Epiphanio, Gregorio &

Contra Colyridianos hæ. 70.

Veterum teſtimonia de Mariæ parentibus.

In ſerm. nuper conuerſo à Ioãne Pico Canonico Pariſienſi de Mariæ laudibus.

In ſerm. habito de Maria in templo oblat.

Hom de hum. Chriſti gener.

Lib. 1. Eccl. hiſt. cap. 7.

A Germann Nicephorus planè ſuffragatur, nec ſolùm Ioachim & Annam Mariæ Virginis parentes recenſet, ſed eos quoque velut non vulgares homines, accuratiore iuxta præſcriptum legis vita præſtantes & claros commendat, qui præterea primis quibuſque & ſplendidiſsimis nobiliſsimíſque genere Iſraëlitis connumerarentur, vitam verò ad ſenectutem ſine prole edita produxerint. Tùm de Anna Virginis matre peculiariter narrat, aluo illam ad liberorum procreationem infœcundam fuiſſe, cui ob ſterilitatis cauſam negati fuerint honores, qui ſecundum legem matronis & matribus aliis ob procreatos liberos tribuebantur: quare illam de probro ſterilitatis dolẽtem ad precandi ſtudium ſedulò acceſſiſſe, & à ſummo Deo, vt ei Mater eſſe licẽ- B ret, tandem impetrâſſe. Omiſſorum ferè Damaſcenum Theologum Nicephoro vtique tùm vetuſtiorem, tùm probatiorem, qui & dictos Virginis parentes, vti par beatam caſtiſſimorum turturum, quibus omnis creatura ob procreatam talem filiam obſtricta ſit, eximiè laudat, Ioachim virum diuinum, Annam venerandam, Virginem verò fœtum ſterilitatis & factæ precationis fructum appellans. Atq; vt certam diuini conſilij rationem agnoſcamus, cùm audimus, Virginem matrem ex matre ſterili non ſine miraculo naſci: Conueniebat inquit, vt is, per quem omnia, & in quo omnia vt pote naturæ dominus, in auia ſua nouum miraculum deſignaret & eam quæ ſterilitate laborabat matrem redderet, C atque ita deinde in matre leges naturæ immutaret, ac Virginem matrem efficeret, & Virginitatis ſignacula obſignaret.]

Orat 1 & 3. de Maria nat.

Decebat matrẽ Virginem naſci ex matre ſterili.

QVID autem obſtat, quò minùs & illa ſuperioribus adiungamus, quæ libris Hieronymianis inſerta leguntur, & horum quoque parentum hiſtoriam efficiunt luculentiorem? Sic autem habent: Pater Mariæ Ioachim, mater verò Anna dicebatur. Domus paterna ex Galilea & ciuitate Nazareth: maternum autem genus ex Bethleem erat. Vita eorum ſimplex & recta apud Dominum: apud homines irreprehenſibilis & pia. Nam omnem ſubſtantiam ſuam trifariam diuiſerunt: vnam partem templo & templi ſeruitoribus impendebant: aliam peregrinis & pauperibus erogabant: tertiam ſuæ familiæ vſibus & ſibi reſeruabant. Ita iſti Deo chari D & hominibus, pij per annos circiter viginti caſtum domi coniugium ſine liberorum procreatione exercebant. Vouerunt tamen, ſi fortè Deus donaret illis ſobolem eam ſe Domini ſeruitio mancipaturos, cuius rei gratia & templum Domini ſingulis per annum diebus frequentare ſolebant. Omitto cætera, quæ tametſi ab Hieronymo ſcripta non eſſent, vt plerique ſuſpicantur, tamen probatiorum aliorum ſcriptis, quæ diximus, haud malè congruunt, & probabilem certè narrationem faciunt, ſed & antiquæ fidei ſcriptorem redolent, cum ob alia tùm in eo ſanè laudandum, quod adulterinam Seleuci Manichæi de ortu Mariæ hiſtoriam, quæ olim etiam piis imponebat, hoc ſuo labore caſtiget ac diſſipet, ſicut ipſe in operis ſui præfatione teſtatur. Quid ergo mirum, quod è Theologis & Hiſtoriographis prodierint multi, quemadmodum Germanus, Damaſcenus, Nicephorus, Metaphraſtes, Cedrenus, qui poſt veteres illos Patres præſentis hiſtoriæ ſunt veritatem amplexi atque profeſsi, & præcipuè ſuos legitimos Mariæ parentes aſſeruerunt? Ac inter alios

Narratio de Mariæ parentibus ex libris Hieronymianis.

E græcis ſcriptoribus multi proprios Mariæ parentes citant nominatim.

Georgius

In compendio hiſt.
Contra Colyridian.

Georgius Cedrenus refert, Ioachim octogenariũ, Arnam verò annos natam vndeoctoginta è viuis êxceſsiſſe. Vtinam verò extaret nobis hiſtoria, de qua his verbis meminit Epiphanius: Hiſtoria inquit, Mariæ & traditiones habent, quod dictum eſt patri ipſius Ioachim in deſerto, vxor tua concepit. Vbi addit etiam Ioachimum ab Angelo inſtructũ in ſuam rediiſſe domum, vt à Deo acciperet quod per preces patris ac matris petitum erat, nimirum vt ambo, ſublato probro infœcunditatis, felici prole gauderent. Tùm Andreas Cretenſis, qui Archiepiſcopus fuit Hieroſolymitanus, ſic Mariam à generis claritate commendat, vt eius parentibus inſignem tribuat nobilitatem, qui hinc ſacerdotalem, illinc regiam dignitatem nacti fuerint, liberorum interim egeni ac ſteriles, ſed quorum pia vota & frequentes preces reſpexerit Deus, ſoluto illis vinculo ſterilitatis, & complens promiſsionẽ ſuam, nimirum vt amota ſterilitate, mater fœcunda generoſam hanc filiam ederet, pulchrumq́ue munus authori Deo dedicaret. Nec à ratione alienum eſt, quod inter diuinas Brigittæ factas reuelationes legimus, hos duos coniuges Ioachim & Annam charitate diuina in primis flagrâſſe, ſuumq́ue coniugiũ ita ſanctificâſſe, vt par coniugium per ſe caſtius Deóq; charius nuſquam eo tempore inueniretur. Ego vero præclatum & copioſum quoddam gazophylacium Annæ Vterum dixerim, in quo theſaurum precioſiſsimum ſibi primùm recondidit Deus, & vas ornatiſsimum effinxit, quale nulla mulier ſuo vnquam gremio complexa eſt, ſuiſque manibus contrectauit. An non igitur iure cum Damaſceno dicamus? Quàm beata domus Dauid, ex qua produſti Anna, & beatus venter, in quo Deus ſanctificationis arcam, hoc eſt, eam, à qua ipſe ſine ſemine in lucem editus eſt, condidit? Verè beata es ac ter beata, quæ beatitudine donatam à Deo infantem, hoc eſt, Mariam nomine quoque ipſo magnoperè venerandam peperiſti, ex qua Chriſtus vitæ flos extitit.]

In Serm. de dormitione Deiparæ.
Serm. angel. c. 7. Et lib. 1. reuel. ca. 9.
Orat. 2. de Ma ria natiu.

In 1. c. Luc. Mariæ parẽtes non tam obſcuros, & egenos fuiſſe, vt videri volunt nouatores.

Ex quibus demùm facilè colligas, Bullingerum à veterum diſcrepare ſententiis, quum Mariam modicis & tenuibus ortam eſſe parẽtibus refert. Æquè prudenter alij docent, eoſdem parentes obſcuro loco natos, ac omnibus ferè Fortunæ bonis deſtitutos ita vixiſſe, vt iis carerent præſidiis, quæ ad liberalem & honeſtam filiæ inſtitutionem educationemq́ue ſpectabant: vnde vilem magis & abiectam Virginis noſtræ conditionem (de qua ſuprà meminimus) ob vulgi oculos ponunt. Ac ego quidem huius fabulæ primum authorem Lutherum eſſe puto, cuius verba ſubiicere viſum eſt, vt inſani fabulatoris improbitas rectiùs ab omnib⁹ iudicetur. *Maria pauper cula, nullius existimationis puellula erat, annos circiter tredecim, quatuo decim aut quindecim nata. Nam credi poteſt obſcuram adeò fuiſſe apud Nazareth, vt ipſa de ſe in Ode, quam vulgus Magnificat vocat, teſtatur: Humilitatem ancillæ ſuæ reſpexit. Parentes eius obſcurorum natalium & vilis conditionis erant, priuati ſcilicet & plebæi, atque adeò quis ſcit, an parentes eius, tùm ſuperſtites fuerint? Credi quidem poteſt eam fuiſſe pupillam, nec verum eſt id quod affirmãt quidam, Ioachimum & Annam parentes eius opibus abundâſſe, atque in tres partes diſperſiſſe bona ſua, vnam dedicâſſe templo, alteram egenis, tertiam Mariæ reliquiſſe. Merum commentum eſt.* Hæc ſuperciliosus, & mirè ſemper petulans Lutherus, vt habeat tempè

In Poſtilla circa explicat. Euang. in feſto annunciat. Mariæ.
Lutheri Cenſura de Mariæ parentibus.
Cõfutatio verborum Lutheri, ad Parentũ Mariæ dignitatem vindicandam.

A quod mordeat, tùm Virgini, tùm eius Parentibus, tũ Orthodoxis opponit. Verùm ſi rectè tecum reputes omnia, nihil in his verbis comperies præterquàm inanes coniecturas, neque Scripturæ, neque rationis pondere, nec veterum authoritate ſuffultas, ſed ex contradicendi duntaxat libidine profectas, Eccleſiæque odio confirmatas. Perinde ac ſi Lutherus dicat: Fortè apud Nazareth Maria vixit obſcura: fortè vilis conditionis & pauperes parentes habuit. Fortè pupilla & ſuis orbata parentibus, Chriſti mater eſſe cœpit. Fortè commentitium eſt Ioachimum & Annam eius parentes Bona ſua, vt referunt, in tres partes diſtribuiſſe. Quid verò firmi ex hoc partim diuinationis, partim tergiuerſationis genere colligas, niſi quod Lutherus Eccleſiæ ſummus hoſtis, quoniam ex propriis loquitur, B ſicut cæteri, & pluſquàm cæteri rerum nouandarum ſtudioſi, quum ſæpè aliàs, tùm hoc etiam loco & potuit, & voluit falli ac fallere? Scilicet nouus hic Legiſlator nobis neceſsitatem imponet, vt quod ipſe tot falſarum opinionum architectus, velut de cathedra pronunciat, totus orbis pro Euangelio amplectatur: quòd verò alij probatioris fidei & doctrinæ ſcriptores à ſuis maioribus ac veteribus partim ſcripto, partim viua voce traditum acceperunt, ſuiſque monumentis conſignârunt, id nullo in precio à poſteris habeatur. Sed vnum tamen Mariæ dictum: Humilitatem ancillæ ſuæ reſpexit, in medium profert, vt eiuſmodi mirificas coniecturas aliqua ex parte defendat, ſuiſque comprobet. O nugatorem, qui ex hiſce paucis verbis tantæ virgini eiuſque parentibus obſcuritatem C natalium, vitæ calamitatem, rerum penuriam aliáque id genus plura ad miſeros pertinentia, tàm impudenter quàm inſulsè attribuenda eſſe concludit. Cur non eàdem calumniandi licentia fretus pergit ratiocinari, egenam & ignobilẽ fuiſſe Rachel, quãdoquidem de ſeipſa teſtetur: Vidit Dominus humilitatem meam? Non vilis profectò conditionis, ſed ſpectabilis & honeſta matrona erat Anna, quæ magnum illum genuit Samuelem, & quæ vota ſua Deo nuncupans dixit, Si reſpiciens videris afflictionem famulæ tuæ, quod ſanè tantumdem eſt, ac ſi pronunciâſſet: Si humilitatem ancillæ tuæ reſpexeris. Quòd ſi cœcum ducem Lutherum ſequimur, etiam inclytum Regem Dauidem tantùm non ſordidis homuncionibus adnumerabimus, quandoquidem ſe ipſum ille deiiciens appertè loquitur: D [a]Vide humilitatem meam & laborem meum: [b]Reſpexiſti humilitatem meam. [c]Ego verò egenus ſum & pauper: quod multò eſt ſanè amplius, quàm in regio illo ſplendore humilem ſe duntaxat appellare. An fortaſſe ita delirabimus, vt ad ſolos egenos & mendicos contrahamus, id, quod apud Eſaiam Deus ipſe teſtatur: Ad quem reſpiciam niſi ad pauperculum? Verùm ſcriptura ſicut paupertatem ſpiritus, ſic & cordis humilitatem, quæ propriam contemnit excellentiam, paſſim nobis commendat, ac de illa ipſa Virgine loquitur Origenes, Auguſtinus, Beda, Bernardus, aliique plures affirmant, vt ſuo quidem loco planum faciemus. Atque vt alium etiam ſenſum in his Mariæ verbis admittamus, infirma eſt tamen & futilis Lutheri ratiocinatio, qui tantam vim in ſola humilitatis voce collocat, & inde cum ſuis ſæpè confirmat, Mariam non claris natalibus conſpicuam, ſed humili & obſcuro loco na-

Luc. 1.
Quomodo Lutherus nomine humilitatis abutatur, vt Mariã cum ſuis parẽtibus omninò miſeram & abiectam faciat.
Gen. 29.
1. Reg. 1.
a *Pſal. 44.*
b *Pſal. 30.*
c *Pſal. 69.*
De qua humilitate propriè Scriptura loquatur.
Eſai. 66.
Luc. 1.

tam puellam, quam nemo magnoperè curaret, & A quæ nulli nota, infimæque ſortis & prorſus abiecta foret, extitiſſe, cuius inſuper parentes priuati duntaxat ac plebæi inter obſcuros & pauperes miſerè verſarentur. Non attingimus cætera, velut minoris momẽti ſint, quæ Lutherus obiter intermiſcet, quoto ætatis anno Maria Chriſtum conceperit, ſuoſque parentes amiſerit, vt orphana & pupilla videretur. Vetuſtus admodum, & ab [a] Ignatio commendatus apud Antiochenſes Epiſcopus fuit Euodius, qui apud Nicephorum [b] clarè teſtatur, ſicut & alij comprobant, Mariam annum ætatis ſuæ decimum quintum egiſſe, quum mundi lucem generaret.

a Epiſtol. ad Antiochenſes.
b Lib. 2. Eccl. hiſt. cap. 3.
Quando Maria conceperit Chriſtum.

Nos verò etſi non negamus, Mariæ vitam cum paupertate aliquando fuiſſe coniunctam, quemadmodum Chriſti primùm naſcentis conditio, & Ioſephi fabrilis opera conteſtantur, tamen eiuſcemo- B di rerum penuriam ac egeſtatem voluntariam magis quàm coactam fuiſſe arbitramur, ſimulq; diuino conſilio & moribus noui Meſſiæ congruentibus hoc dicimus adſcribendum, quòd mater & filius vitam minimè lautam & opulentam, ſed plebæam potiùs traduxerunt. Eleganter dixit Rupertus: Si parentes Chriſtus diuites elegiſſet, quis hodie pauperibus in Eccleſia Chriſti locus eſſet? Nunc autem & potentes Deus non abiicit, quum & ipſe ſit potens, & ſæpiùs in hoc mundo pauperes eligit, cognoſcendo illos in benedictionibus ſuis, id eſt, præclara illis dona tribuendo ſpiritus ſui, qualia nimirum diuitibus habentibus conſolationem ſuam rariùs concedit.] Cæterùm de Mariæ fortunis & opibus non temerè tacent Euangeliſtæ, ob Chriſtum verò ipſum maximè, qui diuitibus maximè blandus eſſe C volebat, ſed ſanctæ paupertatis Doctorem, imò abſolutum exemplar præſtare debebat, vnde non habuit vbi caput ſuum reclinaret, propter nos, quum diues eſſet, factus egenus, & pauperes quoque diſcipulos colligens, quibus ob paupertatis amorem & cultum ingentia præmia pollicetur. Igitur quando naſcebatur, matrem non locupletẽ, ſed vt Chryſoſtomus docet, pauperrimam, & fabro deſponſatam elegit, quæ illum in tugurio pareret, ac natum in præſepio collocaret. An verò proptereà conſequi neceſſe eſt, parentes Virginis, ſicut iſti videri volunt, in genere obſcuro & vita miſera abiectaque conditione, inde ab initio ſemper fuiſſe verſatos? Quid? quod Euſebius, ſiue ille ſit Emiſſenus, ſiue alius, non diſputo, manifeſtè tradit, hos nobiliſſimos parentes Mariam filiam hæredem inſtituiſſe, [a] D quæ quum nullos fratres haberet, in bonis parentum vnicè ſucceſſerit, ſuamque poſſederit hæreditatem, præſertim quum lege cautum eſſet, vt parentum poſſeſſiones ad alienos non transferrentur, ſed in eadem familia hæredibus proximis obuenirent. Quomodo ergo, inquit, ſine hæreditate eſſe poterat, quæ ex nobiliſſimis parentibus orta fuerat?] Meminit prætereà Nicephorus, Ioſepho & Mariæ in Nazareth non domicilium modò, ſed & ſubſtantiam & poſſeſſionem propriam fuiſſe, & quoniam vtroq; loco apud Bethlæemitas & Nazarenos prouentum aliquem habuerint, vtrobique eos habitaſſe. Neque tacet Epiphanius quum aduerſus Nazaræos diſputat, Ioſeph Mariç ſponſo ſuam fuiſſe domum in Nazareth ciuitate, in qua à Bethleem digreſſus habitarit: in ea domo à Ioſeph Chriſtum puerum educatum eſſe: id quod Euangelicæ hiſto-

Mariæ paupertas quatenus admittenda.
Luc 2.
Marc 6.
a l 11. de victoria verbi c. 21.
Chriſti parẽtes eſſe pauperes conueniebat.
Iob 37.
2 Cor 8.
Luca 6.
Matth 8.
2. Cor 8.
Matt. 4 19.
Hom. 67. in Matth.
Chriſti parẽtes non ſemper & æquè pauperes fuiſſe.
Hom in Euãgel. de natiui. Mariæ.
Parentes Mariam in bonis hæredem vnicã reliquerunt.
Lib. 1. ca. 13.
Epiphanius hæreſ. 29.
Matt. 2.

riæ non malè reſpondet.

At de Virginis quidem honeſta in templo educatione, dignaq; inſtitutione poſteà diſſerem[a], ſimulq; Centuriatoribus reſpondebimus, qui nihil non admoliuntur, vt veteris hiſtoriç ac traditionis de his optimis coniugibus, clariſſimiſque parentibus filiã ſuam Deo dicantibus, fidem prorſus aut abrogent, aut labefactẽt. Quarè non modò Nicephoro litem intẽdunt, ſed Germanũ etiam ſeuerè perſtringunt, quòd ambo Iacobi, neſcio cuius, Proteuangelio nimium fidant, ac certa pro incertis venditent. An verò quiſquam probabile ducat, ſi rem ſedulò perpẽderit, non modo Nicephorum & Germanum, ſed & veteres alios tàm multos adeò cœcutiuiſſe, vt librùm illum Apocryphum vel probarent, vel ſequerentur, in quo præter alia indecôra & fabuloſa, B quæ Mariæ, Ioſeph & Elizabethæ affinguntur, non pauca etiam cum Euangelicis literis pugnãtia tàm impudenter quàm ridiculè, talis Iacobus affirmat, qui ob Herodis furorem, vt ſcribit, fugiens, ſeipſum in deſertum tàm pulchrè ſubduxit? O præclarum factum tanto dignum Apoſtolo, qui Frater Domini appellaretur, ac ſimul Epiſcopus eſſet Hieroſolymitanus. Sed more ſuo faciunt Centuriatores, vt lucem veritatis fugiant & auerſentur, ac idcirco latebras quærant, vmbraſque ſectentur. Quis verò ſi ſapiat, non ſummoperè admiretur, inter veteres etiam Rabbinos vnum extitiſſe, qui multò ante natos Mariæ parentes præuiderit, & ad Antoninum Romanum Conſulem ſcripſerit, venturi Meſſiæ matrem ex tribu Iuda & ſtirpe Dauidica orituram, huius patrem Iehoiakim, nomen autem proprium C Mariã fore? His enim de rebus meminit Rabbinus Haccados, vir tantæ apud Iudæos exiſtimationis, vt illum magiſtrum noſtrum ſanctum appellent, cuius teſtimonium crebro repetit Galatinus, qui nec ſine Prophetico ſpiritu de rebus futuris tàm diſertè potuit vaticinari. Extant quoque nonnulla, quæ Rabbinus Haccanas Nchumiæ filius edidit, & inter cætera de Maria teſtatur, puellam illam in Bethlẽ Iudæ, filiam Iehoiakim, & de genere Zorobabel natam fuiſſe, vt cætera, quæ apud Galatinum leguntur, omittam. Quòd ſi Chriſtianum potiùs, quàm Hebræum Doctorem requiras, en tibi Hippolytum Portuenſem Epiſcopum, ac eundem inſignẽ Chriſti Martyrem, qui de Anna Virginis noſtræ matre, ac eius genealogia in hunc modum ſcripſit: Tres fuêre ſorores Bethleemiticæ, filiæ Matthan Sacerdotis, & Mariæ coniugis eius, ſub Cleopatræ & Ca- D ſoparis Perſç regno, ante Herodis Antipatri filij regnum. Primæ Mariæ, ſecũdæ Sobæ, tertiæ Annæ nomen erat. Nupſit prima in Bethleem Maria, & peperit Salomonem obſtetricem. Nupſit quoque ſecunda itidem in Bethleem Sobæ, & genuit Elizabethã. Nupſit poſtremò & tertia Anna in terra Galilæa, & protulit Mariam Dei genitricẽ, ex qua nobis exortus eſt Chriſtus, ipſa veritas.] Quæ Hipolyti verba prudenter Nicephorus repetiuit, vt diuini viri, ſicut appellat, teſtimonio cõtra iſtos maledicos ſeſe tueretur, ſimulque monſtraret, matrem Domini, licet ratione Patris ex tribu Iuda deſcenderet, tamen ſi matrem eius conſideremus, cum Sacerdotali etiam genere, ſicut ſuprà diximus, affinitatem contraxiſſe. Cum hoc Hipolyto Germanus Patriarcha conſenſerit, ſic nobis Annam depingens, vt ramus quidem fuerit ex genere Sacerdotali, tribu Aaronica, radice

Prophetica,

Quomodo Centuriatores aduerſus Mariæ parentes conſpirent & cauillentur.
Iacobi Proteuãgeliũ nõ eſſe recipiendũ.
Mariæ parentes etiam Rabbinis commendati.
In li. qui reuelator arcanorũ inſcribitur.
Li. 7. de arcanis Catholicæ veritatis ca. 13.
De genealogia Annæ ſimul & Mariç teſtimonium Hipolyti Martyris.
Matri Domini Annæ duas fuiſſe ſorores.
Lib. 2. ca 3.
Anna Deiparç mater, ex tribu Leuitica ſimul & regia prodijt
In ſermo. de Virginis in templum oblatione, ſiue præſentatione.

a In precat. ad matrem Deiparæ.
b In carmine laudatorio Annæ matri dedicato poſt ſanctitatem ſi be reſtitutam.
In carmine Annæ matris Mariæ edito.
In Laudē Annæ Trithemiū & Rudolphū Agricolam ſcripſiſſe.

Prophetica, ſimul & regia prodiens, & cognata deA mnm Elizabethæ, quæ Ioannem Domini præcurſorem ptocreauit.

LONGVM eſſet adiicere, quæ in huios Annæ laudem [a] Ioannes Trithemius Abbas Sponhaimenſis, quæque Scholæ Haildebergenſis quondam lumen [b] Rudolphus Agricola Friſius, ambo non minus Catholici, quam Germani, paulò ante noſtram ætatem piè ſimul & doctè ſcripſerunt. Ille matrem hanc nobilem & nohilioris filiæ parentem inclytam vocat, diuinitus quidem electam & ſanctam Saluatoris noſtri auiam, quæ Chriſtum Dei filium in terris nepotem haberet, cuins & dignitas & ſanctitas variis miraculis à Deo Eccleſiæ commendetnr. Rudolphus verò Annam Virginis noſtræ matrem carmine celehtar, ſéque in illa colen-B da & inuocanda ſedulum fuiſſe declarar, præſertim quòd præſentem inuocationis eius virtutem, quam & Eraſmus comprobar, ſe frequenter expertum eſſe dicat. Ego pauca duotaxat, quæ ad communem & matris & filiæ commendationem ſpectant, ex carmine Rudolphi repetere non grauabor:

Carmen Rudolphi Agricolæ in honorē D. Annæ.

Salue ſancta parens, & tu Nata inclyta ſalue,
Quas caro, quas pietas, has quoque iungit honor
Natam mater amas, & nata mater amas ii,
Laus capit vna duas vt tenet vnus amor.
Bis tamen Anna potens hoc parte biſque beata,
Et prolis titulis nobilis atque tuis.
Conſpicuos præſtant alios benefacta parentum,
Tu contrà natæ nobilitate nites.
Magna quidem meriſque tuis, pietate fidéque,
Quis neget? at nata hac ſplendidiora facit.

Tùm alius non indoctus, vt breuiter, ſic eleganter huic Annæ canit:

Salue parens ſanctiſſima,
Sacro beata coniuge,
Sacratiore filia,
Nepote ſacratiſſimo.

Annā Mariæ parentem nō tertio nuptā, ſed vniuiram fuiſſe.

EST autem conſentaneum, quod erudiri quidē affirmant & probant, hanc Annam vniuiram, & non tertiò nuptam fuiſſe, quæ liberos è ſingulis viris procrearit. Etenim hoc multiplex Annæ coniugium vulgi opinione magis, quàm veterū authoritate nititur, ac recentiores dantaxat habet ſuffragaD tores, qui Deiparæ matrem neſcio quàm prudenter ac ſolidè, tam malè caſtam proponunt. Epiphanius quidem cum aliis tradit, quēadmodum ſupra meminimus, parentes hanc illuſtrem filiam ptocreaſſe quum grandęui & prouectæ eſſent ætatis, vt Mariæ ortus maiore Dei miraculo commendaretur. Poſt quem ortum pater Ioachim duodecim ferè annis, vt etiam Cedrenus oſtendit, cum Anna coniuge ſuperuixit. Quocirca prohabile nō eſt, Annam fetè decrepitam, & viro ſuo demum orbatam, ad ſecundas & tertias nuptias porto tranſiſſe, præſertim quum nullo præcepto legis ad repetendum connubium vrgeretur, ac proculduhio ſciret iteratas ſæA pè nuptias accuſari magis, quàm probari. Quod igitur de Anna illa Euangelica, quæ vnico viro contēta fuit, legimus, de hac Mariæ parente non temere dici poſſe videtur, eam nimirū vniuiram viduam, ac idcirco heatiorem fuiſſe, quæ ſecundas nuptias ideo libentius recuſarit, quia in Spiritu nouerit, Chriſto ex Virgine proximè venturo melius continendi ſtudio, quàm patiendi officio, & caſtificandis vidualibus moribus, quàm coniugalibus fœtādis viſceribus ſeruiēdū, vt verbis Ambroſianis vtamur. Igitur quod ad maiorē & matris & filiæ laudem pertinet hic retinendum putamus, vt Deipara tum progenita, tum vnica huius matris Annæ filia conſtituatur. Teſtatur enim & Theophylactus, quod Ioachim aliam prolem niſi Mariam non habuerit, & Euthymius affirmat, eandem vnigenitam B extitiſſe. Tum his duobus antiquior Gregorius ille Nyſſenus ita de virginis parentibus loquitur, vt qui ſine alia prole peruenerint ad ſenectutem, ſicut & antea probauimus. Atque hanc de Annæ vnica filia ſententism tanquam probabiliorem amplecti fas eſt, quando illam & recentiores Theologi te diligentius excuſſa comprobant, præſertim Iudocus Clichroueus, Iacohus Faber, Melchior Canus, vt nihil interim de Cornelio Agrippa dicamus. Neqoe his aduerſatur Eūāgeliſta Ioannes, vbi Mariam Cleophe, matris Domini ſororem vocat, quum in ſacris literis nomen fratris & ſororis, ad cognatos & propinquos referri ſit perquam vſitatū. Sic enim C [a] Loth Abrahæ, & [b] Iacob Laban eſt appellatus frater, tùm [c] Abraham Saram vxorem ſororis nomine nuncupauit, quemadmodum & [d] Hieronymus annotauit. [e] Euſebius verò Cæſarienſis ex Egeſippo confirmat, quòd Cleòphas, à quo maritò Maria Cleophæ dicta eſt, germanus fuerit frater Ioſeph viri Deiparæ, eóſque hebuerit liberos qui fratres Domini, id eſt, ſecundum carnem conſobrini, in Euangelio ſæpe proponūtur. In quem ſenſum Beda dixit: Fratres & ſorores Domini, Iudęi ſecum eſſe teſtabantur, qui tamen non liberi Ioſeph aut Mariæ iuxta Hæreticos putandi ſunt: ſed potius morem ſacræ Scripturę cognati ipſorum ſunt intelligendi: quomodo Abraham & Loth fratres apD pellantur, quum eſſet Loth filius fratris Abrahæ. Habemus ergo nunc, vt arbitror, Virginis noſtræ nomen, idque dulciſſimum: & genus, quo nullum aliud in terris illuſtrius, & parentes apprime laudatos atque percelebres. Quid ſupereſt, niſi vt Mariam ſicut cæteros omnes ex primo parente procreatos, conceptam demum & natam fuiſſe fateamur, quum ita Deo viſum eſſet, vt noua hæc diu exoptata lux in denſis huius mundi tenebris exoriretur? Cæterum an eadem, quæ tot prærogatiuis abundauit, ſine peccato & concepta & nata ſit, quæſtionem non exiguam, multúmque agitatam continet, quæ nobis deinceps propitio Chriſto excutietur.

Cont. Gollyridianos hæreſ. 79
In compendio hiſtor.
Luc. 2
Mariam vnigenitā fuiſſe filiam Ioachim & Annæ.
Lib. de viduis c. 7
In cap. 19 Ioan.
Ioan. 19.
a Geneſ. 13
b Geneſ. 29
c Gen. 12
d Lib. aduerſus Heluidium.
e Lib. 3 Eccleſiaſt. hiſt. c. 11
In c. 6. Mar.
Fratres & ſorores dicuntur in Scriptura ſæpe cognati & affines.
Geneſ. 13.
Epilogus quatuor cap. ſuperiorum.
Tranſitio ad ſequentē materiam de Mariæ Conceptione.

CAPVT QVINTVM.

De triplici genere quæſtionum, déque diſcrimine peccatorum, ad Quæſtionem difficilem, de immaculata Conceptione Mariæ, rectiùs intelligendam.

AGGRESSVRI grauem & arduam tractationem, quæ matrem Domini ab omni peccato liberam & immunem faciat, nonnulla hoc loco præfanda putamus, vt ſtudioſus Lector inoffenſo velut pede, ad cætera commodius progrediatur. Triplex quæſtonum eſt genus, quod in Eccleſia proponi, rectéque tractari ſolet. Primum ſacris in canonicis Scripturis liquido expeditur. Vt quum interrogatur, ſitne vt omnium rerum author & procurator, ſic etiam hominum Rector & Iudex Deus, idémque potens, ſapiens, iuſtus, irreprehenſibilis? An Iudæi & Gentes egeant Chriſto Mediatore? Num ad bene beateque viuendum opus habeat homo Pœnitentia, Fide, Baptiſmo, Charitate, Obediētia & aliis in Dei verbo expreſſe præceptis? Etenim de his dubitare vel contendere, quæ clariſſimis Scripturę teſtimoniis explicata leguntur, non ridiculum modò, ſed impiũ etiam meritò videatur.

De primo genere quæſtionũ Theologicarum.

Alterum quæſtionum genus vt ritè abſoluatur, Eccleſiæ conſtat & nititur authoritate, quæ certiſſima eſt Scripturarum interpres, diuinitus in hoc conſtituta, vt ſicuti de Scripturarum Canonicis libris approbãdis, ita etiã de controuerſijs & quæſtionibus in religione terminandis iudicet, ac modum demũ & finem his, qui de ſacris contendunt, imponat. Ad hãc claſſem pertinet, quum quæritur: Vtrum Chriſtus duas naturas & duas volũtates habuerit in vna duntaxat adoratione adorandus? An Spiritus ſanctus à Patre Filióque procedat neceſſario, vtrique per omnia æqualis, & pari honore colendus? An paruulos baptizandi poteſtas non ſolum Catholicis, ſed etiam Hæreticis conſtet? Hic enim quam lucem e Scripturis euidentem capere non poſſumus, Eccleſiæ nobis definitio ſubminiſtrat, vtique loquente nobis per illam veritatis columnam Spiritu ſancto, qui ſecundum Chriſti promiſſionem docet non vno eodémque ſeculo, ſed ad mundi finem vſque omnem veritatem.

De ſecundo genere quæſtionum.

Ioan.14. & 16.

De tertio genere.

Tertium & poſtremum quæſtionum genus quodammodo arbitratiũ dici poteſt, quoniam vbi neque Scriptura, neque Eccleſia certi quicquam conſtituit, liberum nobis relinquitur (ſalua interim & fide & charitate) hoc illóve modo ſentire: Et vtramlibet partem defendamus, ab hæreſeos nota ſumus immunes. Tale eſt, quum in diſputationem venit: Num & quando in gratia creati cœleſtes ſpiritus? An qui mortui poſt Chriſtum rediuiuum è monumentis ſurrexiſſe leguntur, ſint immortalitate donati, vt cum aſſumptis corporibus Chriſtum in cælos aſcendentem proſequerentur: Veréne an ſimulatè facta ſit reprehenſio, qua Paulus apud Iudæos & Gentes primũ credentes erga Petrum eſt vſus? An idem Paulus & Moyſes, quum in corpore verſarentur, diuinam viderint eſſentiã? Hic enim & in aliis pluribus variant Theologi ſententias, & citra reprehenſionem licet in vtrãque partem diſſedere atque concludere, quam diu ſuum Eccleſia iudiciũ non interponit.

Matth.22

Galat.2

Priora quæſtionum genera circa Mariã quoque locũ habere.

IAM vero ad noſtrum inſtitutum redeamus, non diſſimilia quæſtionum genera ſeſe ſtatim offerunt, ſi de Maria propriè ſedulóque tractandum & diſputandum eſt. Primi ſunt generis: An illa Filium Dei cõceperit ſalua virginitate? An verè Chriſti mater habenda, ex qua ſuam ille carnem aſſumpſerit?

A Num fœminis aliis præferenda, & orbe toto celebranda ſit? Niſi enim quis planè vel ſtupidus eſt, vel malignus, qui Scripturæ Diuinæ fontes rabioſè cõſpurcet, ex iiſdẽ facilè hauriet, quid propoſitis quęſtionibus oporteat reſpondere. Ad ſecundũ porro genus hæ quæſtiones referuntur: An Maria ſit perpetuo Virgo, quæ in partu, & poſt partũ, ſicut ante partũ ſemper manſerit inuiolata: Nũ eadẽ θεοτόκος ſiue Deipara prædicãda: Nunquid ſine peccato nata ſit, & vitã ſemper ab omni labe etiã minima ſolutã & perfectã egerit? Hic Eccleſiæ authoritas nobis patrocinatur: è Scriptura verò peti nõ poteſt: quãtum ad præfractũ aduerſarium conuincẽdum ſatis eſt: Sed & tertij generis quæſtiones emergunt eiuſmodi. Vtrum Virgo in vtero matris ita ſit conce-
B pta, vt eam ab omni labe peccati originalis excuſare poſſimus, & ſingulari Dei priuilegio ab omni peccato ſemper præſeruatã credere debeamus? Item, an inter Mariam & Ioſeph ſit Matrimonium conſtituendum? Rurſus, quã diu illa inter mortales vixerit, & fueritne poſt mortem vna cũ corpore in cælos aſſumpta? Multi enim & præclari Theologi aliter atque aliter his de rebus ſentire videntur, nihil certi Eccleſia præſcribente. Tametſi quæ ſunt huius arbitrarij generis quæſtiones, nõ omnes eodẽ loco cenſeri debẽt, ſed quòd plures & poſteriores Theologi re tota preſſius excuſſa probauerint, id magis eligendũ erit atque complectẽdum. Etenim ſicut veræ fidei ſpecimen præbet, quiſquis in diuina Scriptura, & ſanctæ Eccleſiæ authoritate, vbi & quãdo de illa cõſtat, firmiter acquieſcit: ita ſe Chri-
C ſtianæ charitatis ſtudioſum & candidũ magis, quã contentioſum oſtendit, qui a communi & vtcumq. recepta doctorũ ſentẽtia non diſcedit, ſed pro eorũ, inter quos viuitur ſocietate ſeruat, id quod neq. cõtra fidẽ, neque cõtra bonos mores traditur ac docetur, ſicut faciendum etiam admonet Auguſtinus.

Non æquè nunc licet, ſicut olim de quibuſdã dubitare, aut in vtramque partem ſtatuere

Epiſt.118 cap.2. ad Ianuarium.

Quare non poſſumus pleriſque nouatoribus aſſentiri, qui contentionis atque diſtractionis potius quam Chriſtianæ pacis & vnitatis amantes, omne quæſtionum genus ad ſolas Scripturas reuocant, & præter illas nihil ferè admittunt, ſiue de Maria, ſiue de perſonis & rebus aliis Euangelicis, adeóque diuinis, in medium adferatur. Quid autem hoc eſt aliud quæſo, quam cum Deo ipſo pugnare, & præpotentis Spiritus gratiam, qui vbi & quando vult, ſpirat ac docet, vel extinguere vel impedire? Quid
D eſt, inquam, niſi vias illas ad veritatẽ inueſtigãdam atque confirmandam, non ſine diuino Numine nobis monſtratas atque patefactas perturbare, ac pios à laudabili ſapiẽtię ſtudio, vt minus petant, quęrãt, pulſent atque proficiant, auocare? Atqui propterea miſit Paracletũ Dominus (Tertulliani verbis vtor) vt quoniam humana mediocritas omnia ſimul capere nõ poterat, paulatim dirigeretur, & ordinaretur, & ad perfectum perduceretur diſciplina ab illo Vicario domini ſpiritu ſancto.] Et paulò pòſt: Quę eſt paracleti adminiſtratio, inquit, niſi hęc, quòd diſciplina dirigitur, quòd ſcripturę reuelãtur, quod intellectus reformatur, quod ad meliora proficitur?] Faceſſant igitur naſuti ac moroſi cenſores, qui ſtatim nauſeant & offenduntur, quum ea de Maria legunt, vel audiunt, quę in verbo Dei non ſunt explicata, ſed ex veterum vel recentiorũ Theologorum ſcriptis petita, eáq. talis perſonę dignitati, ſed & rationi in mẽte piorũ lucẽti cõſentanea, vt de matre

Theologicas quæſtiones e ſolis Scripturis iudicari & abſolui omnino non oportere.

Ioan.3
1.Theſſ.5
Luc.11.
Spiritus ſanctus paulatim docet & illuminat Eccleſiam.
Lib. de velandis virginibus.

Non omnia quæ de Maria creduntur & offeruntur, probari e Scripturis

D. mini

Domini rectè, piè ac probabiliter affirmentur. Cæterum non inuiti fatemur, vim in illis quæſtionibus eſſe maiorem, lucémq; apparere certioré, quę ipſis Scripturæ teſtimoniis poſſunt diſſolui, vel de quibus iudex veritatis Eccleſia pronunciauit, aut ſuũ ſenſum nobis vtcunque patefecit, vt dubitandi locus non niſi contentioſis & pertinacibus relictus videatur. Hæc de triplici genere quæſtionũ Theologicarum, quantum ad hunc quidem locum ſatis eſſe videbatur: nunc eadem breuitate de peccatis ad præparandum, vt dixi Lectoris animum, nonnullas ſubiciemus.

Lib. de paradiſo.
Peccatũ quid ſit & quotuplex.

Peccatum cum Ambroſio definimus, vt ſit præuaricatio legis diuinæ, & cæleſtiũ inobediẽtia præceptorũ: quũ ea peccati natura ſit, vt peccanté à ſummo Deo auocet, eiúſque legi repugnanté, vel ab ea certè declinátem faciat. Duplex auté peccatũ cum Theologis ſtatuimus, vt aliud ſit originis, aliud actionis. Illud velut hæreditaria quædã lues, inde à primo parente mortalium in omnes transfunditur, qui ex viri & fœminæ coniunctione concipiuntur ſiue procreantur, neque ſine Christiano Baptiſmo nunc tollitur. Iam verò Actuale peccatũ partim mortale, partim veniale eſt, ſuo auté ambitu omnia cõprehẽdit, quæ humano corde, ore & opere, ſiue ex ignorantia, ſiue infirmitate quadam, ſiue malitia hominis cõmittuntur. Porrò quod vulgus mortale peccatũ & [a] Auguſtinus lethalem culpam appellat, in Scriptura peccatum dicitur [b] regnans & [c] conſummatũ, quod mortem generet, & [d] carnis opus, quod à Dei regno tum fideles, tũ infideles excludat, quódque ſupplicio æterno dignos faciat. Venialis auté culpa per [e] ligna, fœnum & ſtipulam, quæ ſunt ignis non adeò diuturni, nedũ æterni pabulum, ex [f] Auguſtini multorúmque veterũ ſententia deſignatur, quia per [g] ſordes & maculas velut veſti candidæ inſperſas, & tamen eluendas, vel igne purgatorio exurendas, contrahitur, quemadmodũ grauiſſimi Patres è ſacris litteris probant.

Peccatum actuale partim mortale, partim veniale.
a Lib. de bono coniugali cap. 6
b Rom. 6
c Iacob. 1
d Galat. 5
e 1. Cor. 3
f In Enchirid. cap. 68 Et li. de fide & oper. c. 15 & 16.
g Eſaia.

Fons auté & caput vitiorum omnium, quæ in homines cadunt, originis peccatũ eſt: idque hominem nobiliſſimè à Deo creatũ, & in ſumma dignitate pulcherrimáque iuſtitiæ poſſeſſione collocatũ, diuina gratia ſpoliat, ac in eam calamitaté detrudit, vt ſtatim ille ab ipſo conceptu fiat immũdus, & natura ſit iræ filius, peccati ſeruus, morti obnoxius, ſed & huius mundi principi Satanæ ſubditus, ac demũ ſiue corpus eius, ſiue animũ ſpectes, à primæuo illo ſtatu, qui Adę adhuc innocenti contigit, in aliũ longè deteriorem cõmutatus. Hoc nimirum eſt graue iugum, quod ident humani generis princeps Adam, quum Dei pactũ inobediẽtia ſua reſcinderet, ſuis liberis & poſteris omnibus impoſuit: hæc dura ſeruitus, ex qua nullus in libertaté ſeipſum aſſerere poſſit: hæc tetra & peſtilens macula, quæ cuiuſque ex patre & matre procreatæ prolis animam obſcurat, deturpat, corrumpit, adeóque morté adfert: hæc ſæua plaga, quã omnes quidẽ ſentire poſſumus, ſatis auté deplorare nequimus. Hinc ille tyrãnus carnis, lex membrorum, fomes peccati, languor naturæ, pabulũ mortis, ſine quo nemo naſcitur, ſine quo nullus moritur: qui ſi quando tranſit reatu, ſemper tamen remanet actu, vt ab Innocentio ſcriptum eſt. Ac veteres quidẽ Philoſophi in aliis acuti, hîc ſtupidi, de hoc ſummo vitio nihil intellexerunt, atq; idcirco naturã veluti Nouercam temere accuſarũt.

Vitiorum omnium fons originale peccatum.
Eccleſ. 40.
Peccatum originale quam perniciosum.
Lib. de contemtu mundi 1. cap. 3.

Neque ſolũ originale, ſed etiam actuale, ſiue (vt [a] Cyprianus vocat) perſonale, [b] Auguſtinus actiuũ, ſæpè & propriũ peccatũ nominat, in omnibus Adę filiis reperitur, vt etiã Sancti à primo illo & natiuo peccato mundati, Deóque recõciliati, cauere tamé non poſſint, quin ſaltem in peccata venialia, quæ Auguſtino etiam minuta dicũtur, ſæpè prolabãtur. Quare Sanctorũ nõ vera minus, quàm humilis eſt, manétq. ſemper confeſſio: [c] Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. [d] In multis offendimus omnes. [e] Dimitte nobis debita noſtra. [f] Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me. [g] Pro hac (iniuſtitia) orabit ad te omnis ſanctus in tẽpore oportuno: [h] Peccauimus, iniquitaté fecimus. [i] Non eſt homo, qui non peccet, quemadmodũ & [k] Mileuitana Synodus & [l] Auguſtinus huiuſmodi Scripturæ teſtimonia interpretantur. Rectè igitur [m] Clemens Alexãdrinus admonet, nihil omnino peccare, Dei proprium eſſe: & apud [n] Hieronymum Orthodoxus affirmat, ſacrilegium eſſe vel cogitare, quòd homo abſque Dei gratia peccato carere poſſit.

a In ſerm. de ieiun. & tét.
b in Enchirid. cap. 64
Serm. 14 de Sanctis.
Omnes peccato, tum originali, tũ actuali obnoxij.
c 1 Ioan. 1.
d Iacob. 3
e Matth. 6
f Pſal. 18
g Pſal. 31
h Daniel. 9
i 3. Reg. 8
k cap. 8
l Epiſt. 29 ad Hieron.
m Lib. 1 pædagogi cap. 2
n Lib. 1. aduerſ. Pelag.

Scio interim quàm latè hæc pateãt, quàm copioſè de his Theologi diſputent, quámque luculenter ſuperiora tum Scripturæ teſtimoniis, tum Patrum ſuffragiis confirmari poſsint: ſed omiſsis aliis, vnum atque alterum locum de vtroque peccatorum genere, quod diximus, ex Auguſtino Theologorum principe huc tantum transferemus. Sufficerit, inquit, ad condemnationem, etiam ſi non eſſet in hominibus niſi originale peccatum. Quamuis enim condemnatio grauior ſit eorum, qui originali delicto etiam propria coniunxerunt (de actualibus loquitur) & tantò ſingulis grauior, quanto grauius quiſque peccauit, tamen etiam illud ſolum, quod originaliter tractum eſt, non tantum à regno Dei ſeparat, quo paruuli ſine accepta Chriſti gratia defuncti intrare non poſſunt, verum & à ſalute & vita æterna facit alienos.] Tum ad Hilarium ſcribens, de mortalibus & venialibus peccatis hæc tradidit: Plane qui miſericordia Dei adiutus & gratia, ſe ab eis peccatis abſtinuerit, quæ etiã criminã vocantur, atque illa peccata, ſine quibus non hic viuitur, mũdare operibus miſericordiæ & piis orationibus non neglexerit, merebitur hinc exire ſine peccato, quãuis quum hic viueret, habuerit nonnulla peccata: quia ſicut iſti non defuerũt, ita etiam remedia, quibus purgarentur, adfuerunt.] Valeãt igitur faſtuoſi Pelagiani, cœci Armeni, ſtupidi Albanẽſes, & quotquot cum his inſanis errorum magiſtris originale peccatum ignorant, aut inficiãtur, illúdque nõ propagatione, ſed imitatione tranſgreſsionis Adæ meriuntur, aut præterea pœnam eiuſdem poſt mortem hominis reliquã eſſe non concedunt. Sit & anathema omnibus, qui vna cum Manichęo contendunt, peccatũ originis non eſſe accidens in homine, ſed ſubſtãtiã malúmque ſubſtantiale. Faceſſant inſuper qui cũ Bucero ſentiunt, infantes ob diuinam prædeſtinationẽ in materno vtero ſanctificari, vel qui cum Caluino tradunt inter capitale, & minutum, vt Auguſtinus loquitur, ſiue vt nos dicimus inter mortale & veniale peccatum nullùm eſſe diſcrimen, omnéſque præterea credentium filios ob promiſsionem Abrahamo & ſemini eius factam in matrũ vtero ſanctificari. Sed & illi deteſtãdi ſunt, qui cũ Luthero iuſtos in omni opere bono peccare

Originale peccatum ſufficere ad damnationem, damnabilius auté actuali peccato accedente.
Lib. de pecc. merit. & remiſſ.
Epiſt. 89
Quomodo Auguſtinus de peccatis maioribus & leuioribus, eorumque remediis doceat.
Errores varii de peccatis cauendi hoc tempore.

aut ſolùm infidelitatis peccatum Chriſtiano eſſe damnabile ſtatuunt, quíque demùm cum Stoicis peccàta omnia tantùm non æqualia reddere conantur, vt nempe non diuinam modò, ſed humanam quoque iuſtitiam è medio tollant.

An Maria originali peccato ſubiecta.

His ita conſtitutis, atque in mentem Lectori ſummatim reuocatis, ad eam nunc quæſtionem accedimus, quæ huius loci eſt propria: Sítne Mariæ, quemadmodum aliis Adæ poſteris, tùm originale, tum actuale peccatum imputandum? Quod autem originis vitium, vt de illo primùm agamus, in Virginem quoque cadat, ſi ſolam eius naturam ſpectemus, & Scripturæ teſtimoniis, & Patrum ſententiis facilè probari poteſt, multíque copioſè admodum confirmârunt. Etenim Scripturæ paſſim ita loquuntur, vt ſolùm quidem Chriſtum agnum illum,[a] ſicut Petrus loquitur, immaculatum & incontaminatum, aut iuxta Paulum,[b] Pontificem ſanctum, innocentem, impollutum excipiant,[c] omnes autem alios Adæ poſteros peccati huius lege conſtringant, eóſque in primo parente peccaſſe, &[d] natura iræ filios, ac[e] ſub maledicto eſſe, verbis & ſententiis generalibus adſtruant, ac frequenter inculcent. Iam verò Patres tùm Græci, tùm Latini eodem modo cum Paulo cenſent, homines nimirum vniuerſos originis peccatum non effugere, ſed ab ipſo conceptu immundos ac ſordidos Chriſti egere gratia: omnes enim in Adam peccare, & peccãdo mori, eóſque perditos non niſi per Chriſtum,[f] qui ſolus inter mortuos liber eſſe dicitur, viuificari atque liberari poſſe, vt quòd regeneratione attractum eſt, regeneratione detrahatur, vtque ex peccatoribus iuſti, & ex iræ filiis Dei amici per fidé & Baptiſmum efficiantur. Quid multis?[g] Memento, quoniam omnes in corruptione ſumus.[h] Non eſt homo, qui non peccet.[i] Omnes peccauerunt, & egent gratia Dei?[k] Quod natum eſt ex carne, caro eſt, vt Scripturæ verbis vtamur. Præterea veteribus, vt putant, ignota fuit quæſtio quando Maria primùm ſanctificata, vel ab originali peccato præſeruata ſit. Quingenti autem propemodum anni fluxiſſe dicuntur, quòd à Theologis publicè diſputari cœptum eſt de Mariæ Conceptione: & ſi verũ fatendum eſt, non leues quidem turbas multis in locis hæc diſputatio inter doctiſſimos excitauit. Ac de Romana quidem conſtat Eccleſia, quod in hac Petra, ſi omnium ætatum ſcriptoribus creditur, firmiſſima & ſinceriſsima fidei confeſſio vigeat, quodque ab hac Eccleſiarũ matre atq. magiſtra quæſtiones fidei plurimæ maximæque definiantur. Verùm in præſenti cauſa nullum Eccleſiæ Romanæ iudicium certum reperimus, niſi quòd Sixtus quartus Pont. Maximus tulit legem, qua conſtat, neutrius partis damnandam eſſe ſententiam, ſiue Mariam ſine peccato conceptam affirmantium, ſiue contrà, illam ab originis peccato non fuiſſe præſeruatam ſentientium. Eandem legem & recepit, & confirmauit poſtrema Synodus[l] Tridenti celebrata, & ſuum deinde calculum adiecit[m] Pius Quintus Pont. Max.

a 1. Petr. 1
b Hebr. 7
c Rom. 3 & 5.
d Epheſ. 2
1. Cor. 15
e Galat. 3. 4
Omnes excepto Chriſto in Adam primo peccare.
f Pſalm. 97
g Eccleſ. 7
h 3 Reg. 3
i Rom. 3
K Ioan. 3
Quãdo diſputari ceptũ ſit de Mariæ Conceptione.
Eccleſia Romana nihil certi ſtatuit, quod ſit de Mariæ Cõceptione credendum.
l Seſſ. de peccat. orig.
m In proprio diplomate de hoc edito.
In comment. Hierony. cap. 1. & 44.

Qvae nos idcirco præfamur, ne quis putet vel à nobis, vel ab Orthodoxis aliis aſſeri, puram & ſanctam Virginis Conceptionem pro certo fidei articulo ab omnibus agnoſci & defendi oportere. Nimium ergo eſt impudens Pomeranus, qui Catholicis affingit, quod pro articulo fidei habeant ac tradant, Mariam ſic ſanctificatam eſſe, vt abſque peccato ex viri ſemine, imò è ſpiritu ſancto concepta ſit. Nec huic eſt diſſimilis Tilemannus Heſhuſius, qui ſexcẽtos errores blaſphemiis in Deum plenos collegit, ac non ita pridem edidit, quos, vt ipſe ait, Romana Eccleſia contra verbum Dei furenter defendit. Inter hos errores vnus eſt, Mariam Virginem ſine peccato originis conceptam & natam eſſe: ſic enim docere Scotum & Concilium Baſilienſe. Sed ò ridiculum cenſorem, qui ſine iudicio de blaſphemis, & cũ Dei verbo pugnantibus erroribus iudicat; quíque nõ ſine ſpiritu blaſphemiæ ſanctã Romanã Eccleſiã tam atrociter accuſat, quàm peruerſè condemnat. Certè Scotus dubitanter, non aſſeueranter de re propoſita loquitur, & ſicut docti ſæpè ſolent, veriſimiliter ratiocinatur. Romana vero Eccleſia, neque Scotum, neque Synodum Baſilienſem tanti facit, vt ob illorum aſſeuerantium authoritatem credat, credendíque certam tradat regulam de Mariæ ſancta Conceptione. Nam de illius Natiuitate poſteà reſpondebimus. Nihil ergo firmi præſcribit, ſed hanc piam & probabilem opinionem ſibi non diſplicere demonſtrat, præſertim recepto & confirmato die feſto, qui de Mariæ Conceptione ritu ſolemni celebratur. Vnde fatetur etiam Chemnitius, & rectè quidem, quòd Sixtus Pont. Max. authoritatem ſuam interpoſuerit, ſcriptóque publico declararit, vtrãque opinionem, Mariam ſine peccato, & cum peccato eſſe conceptam, relinqui liberam oportere, ita vt vna pars hoc illóve modo ſentiens, alteram hæreſeos accuſare ac damnare minime poſſit. Nihil enim hîc certi Romanam Eccleſiam & Apoſtolicam Sedem vnquam definiuiſſe. Verùm cum Heſhuſio pluribus contendere non attinet, qui certe niſi effrons & maledicus eſſet calumniator, illi ſaltem parceret Eccleſiæ, quam tanti ſemper antiquitas fecit, vt crederet acceſſum ad illam habere non poſſe perfidiam, ſicut Cyprianus luculenter expreſſit. Nec pudet hunc hominem tam contumelioſe Catholicos proſcindere, & in illis pleráque dogmata reprehendere, quæ iam olim Græci Latiníque Patres magno conſenſu, & vno velut ore tradiderunt, & amplexa eſt ſemper Eccleſia. Quod ſi omnes qui Mariæ Conceptionem illibatam probant, Heſhuſio errant atque blaſphemi ſunt, errauit igitur ſimúlque blaſphemus fuit Heſhuſij præceptor Lutherus, quando hanc ipſam tuetur ſententiã, vt poſtea conuincemus. Nos verò priuſquam nouatoribus, qui turpiſſimam peccati notã puriſſimæ inurunt Virgini, reſpondeamus, committere non poſſumus, quin Catholicorum quorundam aduerſus ſanctam Mariæ Conceptionem diſputantium ſententiam, ſine graui contentione, & ſaluo Chriſtiano candore, paulíſper expendamus.

Falſo Catholicis obiicit, quod fide cogant de Mariæ pura conceptione.
Heſhuſius Romanam Eccleſiã immerito damnat.
Eccleſia Romana non improbat ſed ſibi placere oſtendat opinionem de immaculata Virginis Concep.
In examine contra concil. Trident.
Epiſt. 55. ad Cornel.

CAPVT SEXTVM.

Diſputatio contra eos, qui ſalua eccleſiæ fide, immaculatam virginis Mariæ conceptionem oppugnant.

DVPLEX

Catholici & Sectarij non eodem modo contra puram Mariæ Conceptionem diſputant.

DVPLEX nobis aduerſantium A eſt genus, qui Mariæ Conceptionem à lege peccati nolũt excipi: alterum quidem Catholicorum contra illam, ſalua Eccleſiæ fide diſputãtium: alterum verò Sectariorum, qui omni Eccleſiæ authoritate contempta, nihil præclari de Conceptione vel ſentiunt, vel admittunt. Priores etſi Virginem alijs omnibus Adæ liberis in peccato cõceptis conſeruot, mox tamen illam in vtero materno ſanctificatam eſſe confirmant, mirabiliter ſpeculantes, eodem quaſi temporis puncto animam Virginis quum in corpus infunderetur, contraxiſſe peccatum, & ſtatim ab eo ſingulari Dei gratia expurgatam fuiſſe: ſempérque poſteà Virginem prorſus B integram, innocentem & culpæ omnis expertem perſeuerâſſe. Quare ſi Ioanni Baptiſtæ, aut Hieremiæ, alijſve vllis in vtero materno contigit ſanctificatio, vt nefas eſt ſubdubitare, eam longe amplius ac perfectius Mariæ contigiſſe libentiſſimè confitentur, fortiſſiméque defendunt.

De ſententia Catholicorũ puritati conceptionis Mariæ minus fauentium.

Luca 1. Hier. 1

SED ENSM, ſi liberè quod ſentio dicendum eſt, hi ſe Mariæ ſimul benignos, ſimul rigidos cenſores præbere videntur. Benigni ſunt ſanè, quando illam alijs in matris vtero ſanctificatis anteponunt, & præ cæteris omnibus ſanctam priuſquàm natam prædicant, & prætereà vitam eius totam ab omni peccato immunem aſſerunt ac tuentur nullum vi Mariæ proprium & actiuum fuiſſe peccatum conſtanter affirment. Quæ omnia illi ſine ſcripturis affirmant, ſolo nitentes priuilegio Mariæ conceſſo, cui multa C & magna fecerit Deus, quæ nullis alijs quàm libet eximiæ ſanctis vnquam communicârit. Aliôquin ſi ſecundum Scripturę normam iudicabimus quotquot Adamo ſecundum carnem in humani generis propagatione ſuccedunt, ſiue viri ſint, ſiue mulieres, in materno vtero non ſanctificantur, ſed in peccato ac ira diuina ſimul concipiũtur & naſcũtur, nati verò ſine peccato difficilem illã inter [a] carnem ſpiritúmque luctam nequeunt abſoluere, ſed [b] omnes in multis offendunt, [c] ſæpè in die cadont, [d] à via ſua declinant, nec ſolùm inutiles, ſed & mendaces reperiuntur. Contrà verò, illi ſe rigidos exhibent, quando ſine omni candore, ſine reuerentia Virginem matrem alijs Scripturæ dictis, quibus omnes peccato Adæ ſubijciuntur & inuoluuntur, adſtringunt. Verùm ſi illic Mariæ priuilegium vltrò tribuunt, cur hîc inclementer adimunt quæſo? Si abſque peccato illa omnem vitæ ſuæ decurſum perficere potuit, abſque peccato etiam concipi non potuit? Qui Virginem in ſtupendo illo conceptu & partu integram conſeruauit, & filij Dei in carne manifeſtati matrem effecit puriſſimam, illéne talem Virginem & matrem in peccati ſorte & ſorde aliquando reliquit, & prima muliere infeliciorem condidit? quam ſanè conſtat nulla peccati labe inuſtam, ſed prorſus nitidam & integram eſſe formatam. Vltrò largiuntur primis parentibus, quod originali gratia iuſtitiáque ornatos eos condiderit Deus, ita vt in originali peccato nunquam concepti fuerint. Hoc ipſum beneficium ac priuilegium cur inuident potius quàm concedant Virgini matri?

Reſponſio ad prædictã ſententiam Catholicorum.

Iuxta communem Scripturæ regulam à peccato nullus immunis.

a Galat. 5 b Iacob. 3 c Prouer. 24 d Pſal 13. 52 & 115.

SED ad Scripturas expreſſas prouocant, vt quod volunt euincãt. Nos illis verba Scripturæ largimur, ſenſum negamus, idque cõſtanter dicimus, In Scripturis multas propoſitiones, vt vocant, vniuerſales adferri, quæ cuiuſmodi interpretationẽ, ſæpè & certam exceptionem requirant, ſicut Scripturarũ periti omnes agnoſcũt, & res ipſa fateri cogit. Etenim ad omnes non pertinent, licet de omnibus tradi videantur hæ ſententiæ. [a] Omnis caro corruperat viã ſuam ſuper terram. [b] A minimo vſque ad maximum omnes auaritiam ſequuntur. [c] Omnes conuerſi ſunt ad curſum ſuum, quaſi equus, impetu vadẽs ad prælium. [d] Omnes quæ ſua ſunt, quærũt, non quæ Ieſu Chriſti. [e] Illuminat omnem hominẽ venientem in hũc mundũ. [f] Omnes quotquot venerunt, fures ſunt & latrones. [g] Bibite ex eo omnes. [h] Omnia traham ad me ipſum. [i] Omnes declinauerũt, ſimul inutiles facti ſunt. [k] Omnis homo mẽdax. [l] Omnia mihi licent. [m] Omnibus omnia factus ſum. [a] Effundam de B Spiritu meo ſuper omnẽ carnem. [b] Concluſit Deus omnia in credulitate, vt omnium miſereatur. Adeò vera & certa eſt [c] Fulgentij regula, diuinis eloquijs eſſe familiare, vt omnes nonnumquam dicant, nec tamen omne humanũ genus in ipſis omnibus ſemper intelligant. Et ſicut Photius Patriarcha Conſtantinopolitanus annotauit, ſæpe in Scripturis figura eſt vniuerſalis, ſed non tamẽ ſententia vniuerſaliter accipienda. Habet igitur Scriptura leges cõmunes, ſed ſingulis Chriſti membris non accõmodandas: proponit Canones, ſed quibus potentiam ſuam Deus non alligauit, vtpotè ſuum ſibi ius retinens integrum in legibus relaxandis, ac de illarum rigore, quando & quibus ipſe vult, aliquid remittendi. An non contra naturam, & præter communem Dei ordinationẽ Sara nonagenaria & Rebeca ſterilis filios pepererunt? Quomodo Enoch viuus ex hoc mũdo in paradiſum trãsfertur? Quid Elias, qui verbo Domini continuit cælum, & à ſe ignem terræ deiecit, & in turbine ignis & curru equorum igneorum in cælũ receptus eſt? ſicut Sirach de illo teſtatur. Qui prætereà Eliſæum prędicat, quòd corpus eius mortuum prophetâtit, & in vita ſua fecerit mõſtra, ſed & in morte mirabilia fuerit operatus. Quo loco alij legunt: Miracula deſignauit in vita ſua, defunctique facta miranda ſunt. An obſcura eſt lex antiquæ Circũciſionis? Seuera illa quidẽ, & ſub graui Dei interminatione omnibus & ſingulis præcepta maſculis, ſed multis tamen annis ab Iſraëlitis ſine peccato intermiſſa, & iuſſu Ioſue randẽ in vſum reuocata. Quis verò neſcit, quam multa & D magna fecerit Mariæ matri Deus non ſecundũ legẽ ſanè cõmunem, ſed ex mera & effũſa in illam liberaliſſimè gratia? quùm nullos ferè terminos ſuę bonitati ac prouidentiæ in illa Sponſa tum ſanctificanda, tùm exornanda ſibi ſtatuiſſe videantur. Quidni verò? quum ſumma illi facultas eſſet, Matrem quã vellet, ex omnibus deligendi, eam verò vellet ad hoc tantum munus adſciſcere, quæ ſibi gratiſſima, necnon puritate & innocentia ſimillima foret.

Sententiæ in Scripturis vniuerſales [illegible] non ad ſingulos homines non referendæ.

a Geneſ. 6 b Hiere 6. c Hiere 8 d Philip. 2 e Ioan 1 f Ioan 10 g Mar. 14 h Ioan. 12 i Pſal. 13 k Pſal. 115 l 1 Cor 6. 10 m 1 Cor. 9 a Ioel. 2 & Act 2 b [illegible] c Lib. de incarnat. & gratia Ieſu Chriſti, cap. 1. In reſponſ. ad Amphilochium.

Exempla Scripturæ de operibus Dei ſupernaturalibus & extraordinarijs.

Geneſ. 21 & 25. Geneſ. 5 Eccleſ. 44

Nihil mirum Deum etiam in Conceptione adfuiſſe magis Marię quã reliquis.

4 Reg. 13 Eccleſ. 48 Geneſ. 17 Ioſue. 5

ATQVI non decet, inquiũt, Mariæ Conceptionem CHRISTI Conceptioni exæquari, qui ſolus abſque peccato conceptus, in hunc debuit prodire mundum, vt ex immundo conceptos ſemine purificaret. Abſit procul, vt cum Chriſti aliqua iniuria de MARIAE Conceptione philoſophemur, & tanti filij gloriam propter matrem, dicam & ancillam obſcuremus. Vni CHRISTO hanc incompatabilem & perpetuam vindicamus

Mariæ pura Conceptio nõ præiudicat Chriſti conceptioni. Chriſti Conceptio multis modis excellit Mariæ Cõceptionem.

A prærogatiuam, quod non ex virili ſemine ſed ſupra omnem naturæ ordinem Spiritus ſancti virtute in Virginis vtero conceptus fuerit: quod eodem planè momento, vt alibi docebimus, quo carnem Verbum æternum aſſumſit, perſectus Deus & perfectus Homo extiterit: quod omni ex parte per ſe purus, ac natura ſanctus, nullo vel mediatoris vel Redemptoris beneficio indiguerit: quod ſtatim ab ipſo conceptu tantam chariſmatum omnium abũdantiam acceperit, nulla vt eis facta fuerit acceſſio vtque iuſti omnes quicquid bonorum habent ſpiritualium, ab illo fonte mutuentur, & ſine illo nihil omnino poſſint Deo gratum efficere: quòd demum tàm eximio ſemper fuerit innocentiæ, vt nec peccatum fecerit, nec potuerit quidem peccare, licet pro nobis [a] peccatum, imò & [b] maledictum factus eſſe dicatur.

a 2. Cor. 5
b Galat. 3
Quo ſenſu pura conceptio Mariæ probetur.

B Nihil autem horum omniũ Virgini tribuunt, qui Conceptionem eius illibatam piè tuentur: quinimò aperte fatentur, quod eadem ex maris & fœminæ coniunctione, & ſecundum legem naturæ procreata ſit, peccato vtique ſubiicienda, ac inter iræ filias recenda, niſi eximia & ſingulari quadam Chriſti filij ac Redemptoris beneficio præſeruata fuiſſet, quò minus natiui peccati ſordibus inquinaretur.

Ad Chriſti gloriam illuſtrãdam facit opinio de Mariæ pura Conceptione.

Per gratiam inquam, non per naturam ab originalis peccati cõtagione exemtam faciunt, quæ tantò magis Chriſti Redemptoris merito & miſericordia eguerit, quantò præſtantius eſt, à peccato ne contrahatur præſeruari, quàm à contracto mundari. Nam vtrumque beneficium ad Chriſtum pertinet Redemptorem, & culpam commiſſam lapſis condonare, & Mariam in perpetua innocentia ne laberetur, conſeruare. C Certè qui alterius ope, ne hoſtis mancipium fiat, maturè liberatur, redimi quidem & ille dicitur, ſuoque Redemtori haud minus debet, quàm ſi captiuus ex ipſis vinculis erueretur. Hinc nonnulli geminam ſtatuunt Redemptionem, ſubleuatiuam nimirum & præſeruatiuam, hanc verò illa nobiliorem & perfectiorem eſſe non leuiter probant. Non ergo Chriſti gloriam imminuit, ſed ſingularem eius bonitatem atque ſapientiam magis commendat, quòd vt ſæpè alias, ſic etiam in Conceptione, Matris rationem Filius maximam habuit, ſanctamque ſemper radicem & arborem, ex qua fructus ipſe ſanctior prodiret, peculiari ſtudio ſibi præparauit.

In 3. ſentent. diſt. 3. q. 1
Durãdi & Caietani teſtimonia.

Vbi nobis Durandus quoque ſuffragatur, licet alteram interim propugnet ſententiam, & in hunc modum D ſcribit: Puto quòd ſi beata Virgo peccatum originale non contraxiſſet, poſſet tamen verè dici redemta à Deo pro eo, quod in radice ſua ex natura ſuæ Conceptionis obligata erat ad incurrendum peccatum, niſi fuiſſet à Deo præſeruata.] Fatetur idem quoque Caietanus. Si tenetur inquit, beatã Virginem non ex vi Conceptionis, ſed ex gratia ſingulariſſima in ipſo inſtanti infuſionis animę, infuſæ illi animæ præſeruata ab originali peccato, quod tunc incurriſſet, niſi illa gratia adfuiſſet, nihil contra fidem tenetur: ſed ſpecialis modus redimendi ac ſaluandi à peccato originali Chriſto attribuitur reſpectu ſuæ Matris.]

In 3 part. Thomæ q. 27. art. 2

Age verò parumper expendamus, quibus de cauſis Mariæ faueant & patrocinentur, qui omnis actualis peccati labe illam liberare contendunt, vt nullum vnquam mortale aut veniale crimẽ admiſerit, ex Dei nempè gratia ſpeciali.

Iiſdem rationibus puram Mariæ conceptionẽ defendi, quibus ab actuali pecca-

Cauſas eius rei A neſcio quis doctius & luculentius, pręterquã ſcholaſticorum Doctorum facilè princeps Thomas Aquinas expoſuerit, & his quidem verbis illas recenſet: Illos quos Deus ad aliquid eligit, ita præparat & diſponit, vt ad id, ad quod eliguntur, inueniantur idonei ſecundum illud 2. Corin. 3. Idoneos nos fecit miniſtros noui Teſtamenti. Beata autem Virgo fuit electa diuinitus, vt eſſet Mater Dei, & ideo non eſt dubitandum, quod Deus per ſuam gratiam eam ad hoc idoneam reddidit, ſecundum quod Angelus ad eam dixit: Inueniſti gratiã apud Deum, Ecce concipies, &cæt. Non autem fuiſſet idonea Mater Dei, ſi peccaſſet aliquando: tum quia honor parentum redundat in prolem, ſecundum illud Prouerbior. 17. Gloria filiorum patres eorum: vnde & per oppoſitum B ignominia Matris ad filium redundaſſet. Tum etiã quia ſingularem affinitatem habuit ad Chriſtum, qui ab ea carnem accepit. Dicitur autem 2. ad Cor. 6. Quæ conuentio Chriſti ad Belial? Tum etiam, quia ſingulari modo Dei Filius, qui eſt Dei Sapiẽtia, in ipſa habitauit, non ſolum in anima, ſed etiã in vtero. Dicitur autem Sap. 1. In maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Et ideo ſimpliciter fatendũ eſt, quod beata Virgo nullum actuale peccatum commiſit, nec mortale nec veniale: vt ſic in ea impleatur quod dicitur Cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.]

to immunis eſſe Virgo aſſeritur.
In 3 part. q. 27. art. 4
Luc. 1

Præclarè hæc quidem & eruditè Thomas, vt probet nullum actionis peccatum, ſiue mortale, ſiue veniale, in Mariam cadere, quam non modo Matrem, ſed & idoneam dignamque Dei matrem eſſe oportebat. C Quid vero impedit, quo minus eaſdem rationes tres ab illo redditas amplectamur, eoque conuertamus, vt Mariam etiam ab originali peccato vindicemus? 1. Primum illius iudicio indecorum, & quodammodo ignominioſum Chriſto eſſet, ſi tanti filij matrem actionis vitio pollui fateremur. Sed quanto maiorem & Chriſtu & matri conflabit ignominiam (iudicet quæſo Lector) ſi originale piaculum, quod hominem Deo inimicum, Satanæ mancipiũ efficit, in Mariam deriuemus? quum hoc peccatum quodammodo præponderet actuali, longèque ſit exiſtimandum grauius, ſiue infectionis, ſiue turpitudinis, ſiue magnitudinis ratio habeatur. Deinde ſi Chriſti conſulamus honori, quid minus cõgruit obſecro, quàm talem illi aſſignare parentem, quæ D peccati ſerua, Dei inimica, maledicto obnoxia, ipſique dæmoni aliquãdo ſubiecta fuiſſe credatur? Adhæc ſecundum Thomæ ſententiam, nec venialiter quidem delinquere decebat Mariam, ne vllã cum Belial conuentionem vel ſocietatem habere videretur illa quę Chriſto ſemper debuit eſſe coniunctiſsima. Sed enim multo minus illam decuit originis macula fœdiſsima conſpurcari, ne ſumma illius cum Chriſto affinitas perfectaque cõiunctio hoc infami crimine, per quod Adæ filii omnes in Dei odiũ incurrunt, & diabolo coniunguntur, vel labefactaretur, vel obfuſcaretur. Rurſus verè à Thoma dicitur, quod æternæ Sapientiæ & Sancto Sanctorum nonniſi purum ſanctumque domiciliũ inſtruendum fuerit & accommodandũ. Atqui huc maximè pertinet, ſi corpus nõ ſolum à veniali, ſed etiam ab originali peccato purũ & incorruptũ Matri Redẽptoris attribuamus, vt habitet oẽpè Chri-

Argumenta Thomæ ad aſtruendam puram Mariæ Conceptionem quoque valere.

ſtus

ſtus, aptáque ſibi ſedē æterna Sapientia vendicet in vtero non expurgato, ſed ſemper immaculato, quē nulla vnquam veteris fermenti labes vel modicè aſperſerit atque vitiarit. Hoc niſi Mariæ donemus, ac de illa nobis perſuadeamus, non video ſanè, quā rectè perfectéque dicat illi ſponſus ille cœleſtis, quod Thomas dici rectè poſtulat: Tota pulchra es amica mea, & macula nō eſt in te. Quonodo enim in oculis Dei hæc verba loquentis tota pulchra & immaculata cenſeatur, quæ tàm enormis peccati velut cœno oblita & defœdata, ſuū primæuum debitumque nitorem amiſit, & quaſi ſub nequiſſimi ſerpentis pedibus deuicta iacuit atque proſtrata? Quid? quod idem Thomas non ſatis hic ſibi conſtat (pace tanti viri dixerim) quum alibi purā Mariæ Conceptionem adſtruat, & his verbis cōfirmet: Ipſa puriſſima fuit quantum ad omnem culpam, quia nec originale, nec mortale, nec veniale peccatum incurrit.] Ac alibi rurſus docet: Puritas intenditur per receſſum à contrario: & ideo poteſt aliquod creatum inueniri, quo nihil purius eſſe poteſt in rebus creatis, ſine vlla contagione peccati: & talis fuit puritas beatæ Virginis, quæ à peccato originali & actuali fuit immunis. Tamē iſta puritas fuit ſub Deo, in quantum erat in ea potentia ad peccādum.] Sed & Caietanus, qui Thomæ doctrinam defendit acerrimè, non diffitetur Mariæ puritatem poſt Chriſtum fuiſſe maximam, ſed hunc ex vi ſuæ Conceptionis ſanctum facit, qui nullo modo indigeret redemptione: Mariam verò ſecundum naturam in peccati maculam incurſuram fuiſſe dicit, niſi munus præuenientis gratiæ illam in ipſo inſtanti infuſionis animæ impediuiſſet, ideóque Chriſti redemptione Virginem indiguiſſe. Hæc ille pro altera opinione profert, licet in contrariam magis inclinet, vt originale peccatum non quidem in tempore aliquo, ſed in ipſo vt vocant, inſtanti, quum anima corpori fuit infuſa, Mariæ imputetur: neutram vero partem fidei documentis aduerſari liberè profitetur. Videant interim alij, quàm rectè Caietanus Thomæ ſuo Aquinati conſentiat, ſimpliciter aſſerenti, Mariā ſi abſque originali peccato concepta fuiſſet, Redemptore Chriſto, & ſalute per Chriſtum facta non illi opus fuiſſe. Secus enim, vt dixi, Caietano viſum eſt, nec immeritò ſane.

Quomodo Maria tota pulchra & ſine macula prędicetur.

Thomas aquinas aliquādo faſſus eſt, Mariæ conceptionem eſſe ſine peccato.

In expoſit. Angelicæ ſalutationis.

In 1. Sent. diſt. 20. ar. tic. 3

Maria immunis ab omni peccato dicitur à Thoma.

In 3. part. Tho. quæſt. 27. art. 2.

Fatetur & Caietanus, purā Marię Conceptionē honore Chriſti ſaluo admitti poſſe.

Opuſculo de humanitate Chriſti.

Sed Scripturas à nobis adhuc exigunt, quibus hāc Mariæ ab ipſo Conceptu puritatem probemus. Enimuerò qui Catholicè ſentiunt, ignorare non poſſunt, quàm multa ſine Scriptura de Maria pij profiteantur, & aliis profitenda commendent. Cur igitur illi ipſi hoc vnum, quod ad peccati Deo aduerſantis excluſionem pertinet, ac minimam veræ iuſtitiæ æternæque ſalutis partem tenet, de tanta Virgine nolunt profiteri? Cum Thoma iſti teſtantur, omnibúſque perſuaſum volunt, Mariam ſtatim poſt animæ in corpus infuſionem præ aliis omnibus in Matris vtero diuinitus eſſe ſanctificatam, maioréque donatam & repletam gratia, quæ & à malo ipſam liberaret, & in bono perficeret, & ob plenitudinem gratiæ Chriſto propinquiſſimā redderet: hāc igitur ab omni peccato actuali ſiue mortali, ſiue veniali ſemper immunem conſeruatam pronunciant, quam ne inordinati quidem paſſionum motus, qui rationem perturbant, attigerint: nec Chriſti Matrem idoneam videri poſſe, ſi aliquando peccaſſet: tantam in illa gratię copiam exū-

Non exigendam eſſe Scripturā de Mariæ Cōceptione immaculata.

Opuſc. de humanit. Chriſ.

A daſſe. Cur hic verò reſiſtunt, nec longius progrediuntur, vt ad ipſum Mariæ Conceptum ſuam liberalitatem extendant, ac priuilegium, vt ſic dicam, dimidiatum abſoluant? Agedum porrò quas proferri volunt ſibi Scripturas? an noui Teſtamenti? Atqui hæ in capite & fundamento ſalutis noſtræ Chriſto conſtituendo verſantur, & primas velut lineas doctrinæ cæleſtis oſtendunt, Mariæ verò & Apoſtolorum vitam attingunt magis quā explicant: quanquam nec omnia quæ Chriſtus fecit, ſi Ioanni credimus, eloquuntur atque pertractant. Sin veteris teſtamenti Scripturis agendum eſt, nō illic ſanè deſunt vmbræ, typi, figuræ, quibus vetus & rudis ille populus ad veritatem Euangelicam præparabatur, quibus & Maria nobis ita depingitur, vt il-

B lius præcellentem perpetuámque puritatem, ſi candidi & non præfracti cenſores eſſe velimus, non adeò difficile ſit colligere atque pia comprobare. Nam & Paulus perſpicuè tradit, Iudæis omnia in figura contigiſſe, vt quæ ad noui Teſtamenti ſtatū pertinent, ſaltem eminus à priſcis illis conſpicerentur, & eadem ſcripto conſignata, ad fidem Chriſtiani populi ſtabiliendam adiumentum adferrent.

Ratio ſcribēdi nouum Teſtamentū maximè ad Chriſtū pertinet. Typi veteris Teſtamenti ad quid conferant.

Ioā. 16. & 20

1. Cor. 10

Inſignem Mariæ puritatem ex figuris antiqui Teſtamenti nobis oſtendi, quę ad eius quoque Conceptionem referri poſſint.

1. Cor. 10

An Myſterio vacat, Adamum primum parentem non aliter à ſummo Deo conditum eſſe atque formatum, præterquàm de terra Virgine, nulli adhuc maledicto ſubiecta, neque humani ſanguinis profuſione vnquā vitiata? Hic typus Chriſtum ſecundū Adam haud dubiè attingit ac refert, qui de Matre nullo vnquā peccato inquinata, nulli maledictioni

C obnoxia, nulla concupiſcentiæ, aut libidinis labe aſperſa atque infecta, ſed ſicut in omni vita, ſic etiā in Conceptione, quæ vitæ principium eſſe ſolet, ſincera & immaculata exiſteret. Ad Euam porrò primam in terra mulierem veniamus, quæ multis modis Mariæ typum geſſit & expreſſit, inprimis verū ſi creationis & originis rationem ritè cōtemplemur. Nullum in orbe peccatum hominis extabat, originalis tantum vigebat iuſtitia, quando pura & integra Virgo illa, quæ poſteà Euæ nomen accepit, ex iuſti viri coſta conflata & formata prodiit, eáque primo Adæ verè pulchra & amabilis, ac ſummæ familiaritatis, maximéque charitatis coniunctione digna iudicata eſt. Hac velut imagine iam tum præluſit & oſtendit Deus, quod in altera Eua efficere poſteà decreuerat, vt præ cæteris illa Virginū prin-

D ceps & Mater viuentium, ac verè virago futura, ſicut eam Epiphanius vocat, ſingulari Adæ beneficio talis conciperetur, qualem idem ſecundus Adam ob ſummæ puritatis ac innocentiæ raram pulchritudinem meritò ſibi adſciſceret, ſummáque coniūctione copularet, ac inter filias Hieruſalem vnam omnium ſpecioſiſſimam ac generoſiſſimam ſibi ſtatim inde ab ipſo principio redderet.

Primus Adam de terra pura formatus.

Geneſ. 2

Euæ productio Marię Cōceptū & ortū adumbrat.

Geneſ. 2

Contra Antidicomarianit. hæreſ. 68

Nec ab hoc negotio aliena eſt de Salomone Rege ſcripta hiſtoria, qui thronum ſibi fecit de ebore grandem, & veſtiuit eum auro fuluo nimis, nec factum eſt tale opus in vniuerſis regnis. Vbi Mariam rurſus pulchrè depictam habemus, ſicut & Petrus Damianus comprobat, nec malè adumbratā eburneo grandi & elegāti throno Salomonis, qui certe ſummam ſummi Dei ſapientiam, ipſumque Marię filium Chriſtum nobis certo certius repræſentauit. Huic alteri Salomoni ſuus conſtare debet thronus excellens, ſublimis, Auguſtus, ac omni ex parte

3. Reg. 10

Salomonis thronus Mariam ac eius puritatem indicat.

Serm. 1. de Mariæ natiuit.

quidem elaboratus, nihil vt ſpectandum potius & magnificẽtius orbis poſſet exhibere. Quàm pulchrè autem & quàm commodè in hoc myſtico throno (Mariam loquor) noſter Salomon conquieſcit, ſuúmque regnum auſpicatur: throno inquam tàm grandi, vt cæli terræque principem ſuo ambitu cõtineret: throno eburneo, quem omnis puritatis cãdor inde ab initio vndique commendaret, ac throno demum ob fuluum aurum rutilante, quem fulgens eximię charitatis virtus coram Deo & Angelis vel maximè cohoneſtaret. Eodem pertinet, ſicut multi confirmant, dicti Salomonis templum, quo nihil erat apud Iudæos olim admirabilius, tẽplum inquam tàm ſumptuoſe ſolliciteque conſtructum, tàm ſapienter & exquiſitè diſpoſitum, tàm præclarè & ſplendidè intus & foris exornatum, vt etiã ethnicis intuentibus ſummam ſimul admirationem & venerationem adferret. Ac noſtri quidem Salomonis templum, niſi cœci ſumus, in Maria cernitur meritóque prædicatur, ſuſpicitur & colitur, ſed de ipſo architecto non optimè profectò iudicabimus, ſi hoc eius opus non omni ex parte purum, perfectum & expolitum eſſe fateamur.

Templum Salomonis Mariæ pulchrè conuenit.

3. Reg. 6

Quid ego de Arca teſtimonij porrò dicam? quã optimus artifex Moyſes ſedulò fabricauit, & ex lignis Sethim imputribilibus accuratè compegit, & ne quicquam ad ſummam deeſſet elegantiam, intus & extrinſecus auro præſtanti affabrè texit atq; muniuit, vt vas nempè mundiſſimum atque ornatiſſimum eſſet, quo Manna illud cæleſte contineretur. An non ſatis hoc typo admonet Spiritus ſanctus, qualem futuri Meſſiæ Matrem eſſe oporteret, ſummi profectò artificis Dei nutu & ſapientia ſic conditam, quam nulla vel peccati corruptio, vel putredo vnquam inuaderet, quæ ab omni vitiorum carie & ſitu immunis perſeueraret, quam quum in corpore, tum in animo nulla virtus magis quàm flagrans & incredibilis Dei charitas, quæ ſicut aurũ in igne tribulationis probatur, vndique cingeret, firmiſſimè tegeret, ſolidiſſimè corroboraret, & pulcherrimè inſigniret. O ſalutiferam & impuritatis omnis expertem arcam, quæ panem de cælo allatum, & filiis Dei ne deficiant in via neceſſarium, ambitu ſuo primum complexa eſt, tótque mẽſibus intimis corporis ſui receſſibus cõſeruatum ita produxit, vt is demum vniuerſo mundo edendus præberetur. Hic locus voluptatis, [a] in quo delicias deliciarum, vti [b] Damianus vocat, Deus ipſe cumulauit, neque vt in cęlo apud Angelos, prauitatem repetit, locus inquam, de quo fons ille debebat aſcẽdere, qui vniuerſam terræ ſuperficiem irrigaret.

Exod. 36

Arca teſtimonij Mariam eiuſque puritatem declarat.

Prouerb. 27. & Eccleſ. 2.

a Geneſ. 2

b Serm. de annunciat. Mariæ.

Maria inſtar paradiſi, horti conclũbæ, horti cõcluſi, nobis deſcribitur.

Hic paradiſus ſingulari cura à Deo plantatus, in quo nihil lethale, nihil noxium, nihil ſpinis obductum, ſed omnia ſuauia, lenia & ſalutaria: Paradiſus inquam, generis omnis floribus pulcherrimis exornatus, quibus apis illa cæleſtis, hoc eſt, incarnata Sapientia ibidem habitans paſceretur, & quem Angelicum præſidium vndique cingeret ac muniret, & in cuius medio lignum vitæ primum inueniretur ac mirabiliter operaretur. Hæc vna ſpecioſa & electa dilectaque columba, ſuum ſemper natiuũ & perpetuũ candorẽ retinens, omnis peccati ſorde, fœtore, felle vel amaritudine vacans, nihil niſi viridum ac floridũ Domino ſuo exhibens, eique poſtquàm emiſſa fuit, perpetuo fida & gratioſa. Hic hortus mirè ſolidéque concluſus, ipſo etiã Paradiſo præſtantior, ad quem nullus ſerpenti acceſſus pateat, nulla peccati labes penetret, nulla dei maledictio ingrediatur. Hæc mulier Hebræa veri Moyſis mater, nunquam ſeruile iugum ſub Pharaone paſſa, in Ægypto ſemper libera, inter omnes alias mirabiliter conſeruata, & ingenti ornata priuilegio, ſuum vt filium ad totius ſalutem populi & pareret, & enutriret. Hæc virga Ieſſæ nunquam curua & ſemper erecta, præque omnibus benedicta, quæ benedictum & florem & fructum toti mundo generauit. Hæc demum ſingularis illa domus, de qua veri Iſraelitæ cum Propheta dicant: Ecce impleuit gloria Domini domum eius.

Cantic. 4

Geneſ. 8

Mater Moyſi in quibus Mariam adumbret.

Exod. 2

Eſaia 11.

Ezech. 43

Cæterum eiuſcemodi, pluráque id genus legis myſteria, quæ longum ſit perſequi, infelices Iudæi, ſi velint, contemnant, vtpotè quorum oculos veluti clauſos antiquum velamen impedit, quíque ſuæ vocationis tempus cum ſuo maximo malo peruicaces ignorant. Sint etiam è Chriſtianis, qui tales typos, aut ſocordes negligant, aut contentioſi faſtidiant, aut nimium naſuti reſpuant, quoniam illis datum non eſt, legis typos & myſteria cognoſcere, nec didicerunt Prophetarum dicta cum Euangelica veritate & Redemptoris noſtri matre conferre. Vidit certè in ſpiritu Dauid propheta terram, de qua veritas orietur, & gaudio inde perfuſus, cantauit: Benedixiſti Domine terram tuam. Veritas de terra orta eſt. Terra noſtra dedit fructum ſuum, ſicut [c] Arnobius hunc Pſalmum ad Mariam quoque transfert, eúmque ſequitur [d] Iſidorus. Et erunt adhuc, qui ex hac benedicta terra (Mariam inquã) tantum non maledictam facere & proclamare conentur? Vidit idem Pſaltes regius domum ac habitationem Meſſiæ propriam: videndo autem quaſi gratulabundus in hanc vocem erupit: Domum tuã decet ſanctitudo Domine. Quæ autem ſanctitudo tali habitatore digna atque perfecta ſit, ſi cum peccati vel ſcoria, vel fermento vnquam commixta fuiſſe dicatur? Vidit rurſus Dauid purum & exornatum tabernaculum, quod promiſſus ſibi & Abrahæ filius in domo Iacob aliquando inhabitaret, & in quo magna cum voluptate cubaret Dei Filius: nec ſolum vidit, ſed eius præſtanti etiam ſpecie delectatus exclamauit, Sãctificauit tabernaculum ſuũ altiſſimus, quemadmodum hunc locum de Maria Methodius interpretatur, eámque ſanctiſſimum & auguſtiſſimum Dei tabernaculum vocat. Quomodo autem hoc tabernaculum rectius, talique & Filio & matri conuenientius ſanctificatum putemus, præterquã gratia, vt vocant, prçueniente, & à peccato præſeruante, omnibúſque virtutibus Mariam imbuente, quam ſibi ſoli Deus in puriſſimum tabernaculum & impollutum planè thalamum, vnde tanquam Sponſus in orbem procederet, elegit, aſſumpſit, conſeruauit? At de Mariæ ſanctificatione poſteà. Etſi verò ſenſus allegoricus eſt imbecillior, quàm qui nobis fidei neceſſitatem imponat, quique renitentem cogat aduerſarium, præfracto autem & contentioſo vix quicquam ſatis fuerit, idem tamen bonos in recta confirmat ſententia, & veritatem ipſam illuſtriorem efficit, piósque in ſuo inſtituto non parum recreat & conſolatur.

Figuræ legis non leuiter æſtimãdę, ſed ad vſum Chriſtianum transferendæ ſunt.

Mariam in ſpiritu preuidit & celebrauit Dauid.

Maria terra benedicta.

Pſal. 84

c In eundem Pſal.

d Ad ſororẽ Florentinam

Pſalm. 92

Maria domus ſancta & tabernacul. ſanctificatũ altiſſimi.

Pſalm 45

Homil. in hypapant. Domini.

Pſal. 18

Ad quid conferat allegoricus ſenſus.

CAPVT

CAPVT VII.

Reſponſio ad Patrum, & præcipuè Bernardi ſententias, quæ cum illibata Virginis Conceptione pugnare videntur.

Quid de patribus Mariæ peccatum ad ſcribentibus ſit ſentiendum.

QVI Mariam in Conceptione maculatam potius quam purã & ſanctam videre & monſtrare gaudent, magnam ſuæ cauſæ præſidium in Patribus ponunt, eóſque contrariæ ſententię aſſertoribus fortiter opponere ſolent. Enimuerò, ſi Patrum verbis mordicus inhæremus, non deſunt ſanè, qui Matrem Domini in Euangelio & reprehenſibilem, & reprehenſam fuiſſe doceant, talémque faciant, quam ab actualis vitij nota difficile ſit vindicare: quorum tamen opinionem alibi diluemus. Id verò conſtanter iſti cum quibus diſputamus, negant, ſicut & Thomas contra illos Patres excipit, qui Mariá actualis peccati turpi onere grauare videntur. Deinde more Scripturæ loquuntur veteres, vt oſtendant ſecũdum legem communem naſcentiũ, omnes peccati lege teneri, totumque mortalium genus ex ipſa conditione naturæ conſideratum, nullóque ſingularis gratiæ priuilegio decoratum, in peccato concipi atque naſci. Hinc Propheta regius non de ſeipſo tantum, ſed etiam in perſona totius humani generis, ſicut [a] Hieronymus, & [b] Auguſtinus interpretantur, dolens hoc queritur, [c] Ecce in iniquitate conceptus ſum, & in peccato peperit me mater mea, quemadmodum idem Hieronymus iuxta veritatem Hebraicam reddidit. De Chriſto autem iidem conſtanter affirmãt, quod ex vi ſui conceptus, & ex conditione ſuæ generationis, intéque proprio ſolus ab originis peccato excipiatur, & natura ſanctus, ſiue vt Angelus dixit ſanctum exiſtat. Quam Lucæ ſententiam ſic Rupertus explanat: Multi quidem ſancti vel ſanctificati dicuntur: vnum autem eſt ſanctum, id eſt, ſanctitas, qua ſancti omnes ſanctificantur. Hoc ſanctum eſt, iſte Sanctus Sanctorum, quem non in delicto pręuaricationis Adæ conceptum vel natum ſanctitas accidens ſanctificauit, ſed eſſentialiter ſanctũ Virgo incorrupta de Spiritu ſancto cõcepit.] Ac multò ante Rupertum Athanaſius [d] vbi Danielis [e] locũ de Sancto Sanctorum explicat, multis quidem nomen ſanctorũ tribui poſſe fatetur, vni tamen Chriſto id nominis & honoris, vt Sanctus Sanctorum dicatur congruere docet, nimirum non modò propter ſanctitatis excellentiam, verum etiam efficiẽtiam, vt qui citra menſuram ſupra omnes eximiè ſanctus, alios etiam ſanctificet, ac ſanctis omnibus vniuerſæ ſanctitatis cauſam afferat, quia de plenitudine eius, tanquam iugi fonte donorum, nos omnes accepimus, quemadmodum Cyrillus quoque confirmat. Neque interim hos ipſos Patres latuit, Chriſti gratiam & merita ſi in Sanctis vllis, tũ in Maria vim ſuam potiſſimum exeruiſſe, nihil vt illi ad plenam perfectámque ſanctitatem deeſſet, quæ præ omnibus in paratiſſimam, puriſſimam, aptiſſimámque ſummi Dei domum, imò & Matrẽ iam inde ab æterno fuiſſet prædeſtinata. Fuit idem haud dubiè ſenſus veterum, quem Euſebius Emiſſenus hac eſt oratione complexus: A peccati veteris nexu, Per ſe non eſt immunis nec ipſa genitrix redẽptoris. Solus ille licet ex debito tenaſcatur, lege tamen veteris debiti nũ tenetur.] Et Ambroſij vox eſt: Solus Per omnia ex natis de fœmina ſanctus Dominus Ieſus, qui terrenæ contagia corruptelæ immaculati partus nouitate non ſenſerit, & cæleſti maieſtate depulerit.]

Patres vt à peccato Chriſtum ſolũ excipiat, reliquos omnes facere peccatores.

a Lib. cõmẽt. in pſalm. 50
b. In enarrat. Pſal. 50
c Pſalm. 50
Luc. 1
Lib. 1 de opere. ac Spiritus ſancti ca. 10

Chriſtus quomodo ſanctus & ſanctã, imo Sanctus Sanctorum dicatur.

Chriſtus ſuã gratiam multò magis quam Marię cõmunicauit, ſecundum Patrum ſententiam.

d Lib. de incarnatione verbi.
e Daniel. 9

Ioan. & ibidem Cyrillus.

Hom. 1. de natiuit. Domini.
In Euang. Luce.

Sic enim docemus & nos, quod per ſe Chriſtus potuit, Mariam potuiſſe nunquam, ſed per ſolam præſeruantem Redemptoris gratiam accepiſſe, vt à communi omnium peccato eſſet immunis, ſolúmque Chriſtum immaculatum eſſe agnũ per omnia, qui legi peccati nihil debeat, ſimúlque mundi peccata tollat, vnus videlicet Dei & hominum Mediator, qui niſi natiua & abſoluta puritate gauderet: pro aliis purificandis ſeipſum offerre, ſnóque iure dicere non poſſet: Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam, nullum ſcilicet omninò peccatum, ſicut Auguſtinus interpretatur. Cùm igitur aduerſus hæreticos olim certarent Patres, communem fidei regulam prudenter vſurpaunt, ac citra diſcrimen omnes tàm paruulos quàm adultos Adæ peccato inuoluerunt, vt generales illos Scripturæ Canones de originis peccato traditos, ſicut diximus, fortius defenderent, ſimúlque Chriſti gratiam omnibus à peccato liberãdis & ſanctitate ornandis neceſſariam confirmarent. Etenim Pelagius & Cæleſtius hos tetros tuebantur errores: poſtos ſine peccato cõcipi atque naſci, vt neque Chriſto Medico, neque Baptiſmi Sacramẽto ad peccati remiſſionem egerent, reliquos verò Chriſtianos in hac vita ſine peccato ſic poſſe viuere, vt ſuis ipſi viribus, quum vellent, ſine adiutorio diuinæ gratiæ ſummam veræ iuſtitiæ perfectionem aſſequerẽtur. Hinc factum eſt, vt Patres zelo ſancto flagrantes aduerſus hæreticos, peccatum originis exaggerarẽt, Chriſtique gratiam & eius neceſſitatem fortiſſime prædicarent. Auguſtinus interim, quem ducem multi proculdubio ſequuti ſunt, & de quo deinde plura dicemus, expreſſe cauet, cauerique vult, vt vbi de peccatis agitur, cuiuſcunque nempè ſint illa generis, nulla illic de Matre Domini quæſtio habeatur, ſed ea prorſus ob peculiarem prærogatiuam excipiatur. Si verò quidam ſecus ſentiunt, & hoc originis vitium Mariæ tribuunt, rectè & illi quidẽ de illo vitio ſcribunt, quod in Virgine, ſicut in aliis omnibus extitiſſet, niſi hæc præcellenti Dei beneficio, vt diximus, præſeruata fuiſſet, & non de actu ipſo, ſed de natura & debito loquentes intelligi poſſunt. Nec enim in Scripturis eſt infrequens, vt quod generatim & abſolutè affirmatur, ſtrictim certáque ratione dũtaxat accipi debeat. Vt nemo bonus niſi ſolus Deus, non bonitatis ac virtutis laudẽ Sanctis admit, ſed ad omnem hominem ſecundum naturam ſuam, & ſecluſa Dei gratia conſideratum ſpectat. Ita ſi Apoſtolo credimus. Solus Deus habet immortalitatem, vt quæ nulli creaturæ tàm propriè perfectè & ſicut dicunt, originaliter, eſſentialiter

Quomodò Patres Mariã exæquẽt aliis in peccato Conceptis.

1. Timot. 2

Ioan. 12

Tract. 79. in Ioan.

A peccato nullum excipi præter Chriſtum, docens Patres hæreticorum gratia.

Errores præcipui Pelagianorum.

Quo ſenſu accipi poſſit, Mariam in originali peccato eſſe conceptã.

Lib de nat. & grat. c. 36

Propoſitiones in Scripturis generales cũ reſtrictione quadã ſæpe accipi debent.

Matth. 15
Luce 18.

1. Timot. 5

ac independenter quemadmodum ipſi Creatori A competit, etſi Angelos interim & hominũ animas immortales eſſe conſtet. Eodem modo inde ab ipſo conceptu omnis homo peccat, vanúsque & mẽdax dicitur, ſicut è Scripturis Patres frequenter & citra exceptionem vllam aſſerunt, aliquando Mariam etiam includentes. At certum eſt eos de ſumma ſummi Dei bonitate & poteſtate nõ dubitaſſe, qua fieri poſſet, vt huic aut illi creaturæ ſingulare beneficium ac eximium priuilegium, ſicut eſt originalis iuſtitia, communicaretur.

Non ad fidei regulam ſpectat, ſi Patres duram Mariæ Conceptionẽ non comprobent.

Quanquam minus attinet veteres excuſare ſcriptores, qui re parum conſiderata, & in nullam adhuc diſputationem adducta, ſuam dicere ſententiã liberè potuerunt, nullam verò firmam & neceſſariã credendi regulam aliis hac in re præſcribere aut B voluerunt, aut debuerunt. Verſabantur illi in aliis de fide quæſtionibus longe grauioribus, atque vt res ipſa poſtulabat, ſatis habebãt præcipua religionis capita de Deo diuiniſque perſonis, ac de iuſtificante Chriſti gratia contra infeſtos & graſſantes tũc

Quo ſpectent Patres in hoc doctrinę genere verſantes.

hæreticos, propugnare. Huc autem ibant maximè, vt probarent atque conuincerent, ex tota poſteritate Adæ nullum in conceptione, nullum in ortu, nullum in vita vel morte ab omni peccato immunem eſſe cenſendum, conſiderata nimirum humanæ tàm imbecillis, quam corruptæ naturæ conditione, & ſecluſa Redemptoris Chriſti gratia, cuius vt Auguſtinus, Hieronymus, Innocentius & Proſper, ſic alij etiam aſſertores acerrimi eſſe voluerunt. Interim verò quid iidem præpotẽti Chriſti Saluatoris gratiæ non tribuunt? An verò C huius gratiæ virtutem Sanctis omnibus æquè efficacem aſſignant? Num in quibuſdam, & in Maria potiſſimum gratiæ plenitudinem negant? Qui certè dum Deiparam in omni vita, adeóque in ortu ipſo peccati puram prædicant, an non aliis viam muniunt & oſtendunt, vt ex eodem fundamento, nẽpe Chriſti erga ſuam parentem amore ac ſtudio ſingulari porrò colligatur, nihil omninò vetare, quo minus vt omnis Mariæ vita, ipſáque natiuitas, ſic etiam Conceptio pura & immaculata conſtituatur? Demum habuerint patres ſuorum temporum rationẽ,

Quędam poſteriores rectius & certius quam Patres in ſacris intellexerunt.

quibus multa vel prorſus incognita erant, vel obſcura, neque ſatis euoluta, quæ poſteris diligentius excutienda, & clarius illuſtranda explicandáque non ſine certo Dei conſilio relinquebantur. Non

Lib. de velandis virg.

enim homini tantũ, ſed etiam Eccleſiæ Chriſti tẽ- D pus auget ſapientiam, & Spiritus ſanctus, vt ex Tertulliano diximus, aliam atque aliam doctrinæ lucẽ omnibus ſeculis patefacit, vt eadem fide manente, in cognitione veritatis, ſicut & in reliquis virtutibus, paulatim proficiamus. Igitur vt cætera, ita hoc

Doctrinã ſpiritualem per incrementum temporum creſcere.

Hom. 16 lib. 2 ſuper Ezech.

etiam grauiſſimè dixit Gregorius Magnus, ſcientiã ſpiritualium patrum per incrementa temporum creſcere, ideóque Apoſtolos pluſquàm Prophetas de diuinis myſteriis cognouiſſe. Huc refert ſententiam Danielis: plurimi pertranſibunt, & multiplex

Daniel 12.

erit ſcientia: & tandem ita concludit: Quanto mũdus ad extremitatem ducitur, tantò nobis æternæ ſapientiæ aditus largius aperitur.] Et qui ætate ſua

In quibus veteres Theologi recentioribus præſtent, & contra.

In fine libri de oratione.

doctiſſimus Theologus floruit Gerſon, ſapienter monet, in his quæ ad inflammandum affectum faciunt, veteres patres efficacius quàm poſteriores Theologos docere ac mouere: hos autem in aliis quæ ad intellectum erudiendum, & ad errores conuer-

A ſias ac quæſtiones de fide iudicandas pertinẽt, acutius cernere, certiúsque ac limatius veteribus illis pronunciare. Sed nos loco ſuo monſtrabimus, quo iudicio veteres legendi ſint, ſi ea quæ proferunt, cũ Eccleſiæ iudicio, & cum meliore aliorum Scriptorum ſenſu atque conſenſu minus congruere videãtur. Certè ab initio quum de hac Marię prerogatiua diſputari cœptum eſt, nouitas ipſa non poterat non odioſa exiſtimari, & ſicut Bernardum, ſic alios etiã plures fortaſſis offendit, quibus non ſatis conſultũ ac tutum fore viſum eſt, nouam & non ſatis agitatã de Mariæ pura Conceptione opinionem ſtatim recipi ac probari.

Diſputatio de Mariæ Conceptione primũ ſuſpecta & valde agitata, ſenſim recepta & probata fuit.

Qua de re tàm diu, tàm acriter non ſolum in Scholis, ſed etiam in templis eſt diſceptatum, vt qui moderatiores & pacis amantes ſoere, B modum & finem aliquem tantæ cõtentionis optarent, ne grauiores alioquin in Chriſtiana Repub. motus ob nata Theologorum diſſidia exorirentur. Ventum eſt deinde ad Synodum Baſilienſem, in qua noui ſuper hac quæſtione congreſſus Doctorũ ſunt habiti, ambæque partes auditæ, & illorum ſcilicet qui contendebant, Virginem & eius animam per aliquod tempus, aut inſtans temporis, originali culpæ, vt ipſorum verbis vtar, actualiter ſubiacuiſſe, & aliorum qui contra putabant, quod ab initio creationis Mariæ, Deus ipſam amauerit, & amãdo gratiam contulerit, per quam à macula originali perſonam illam beatiſſimam liberarit atque præſeruarit, ideóque ſublimioris ſanctificationis genere illam redemerit.

De hac Conceptione maximè diſputatum in Synodo Baſil.

Tandem quum rationum momenta eſſent vtrinque ponderata, totus ille doctiſ- C ſimorum hominum cœtus, vt tranquillitati publicè conſuleret, in hunc modum vno velut ore, anno poſt Chriſtum natum M. CCCC. XXXIX. definiuit.

Sententia Concilij Baſilieñ. de Mariæ Cõceptione pura & immaculata.

Nos diligenter inſpectis authoritatibus, quæ iam à pluribus annis in publicis relationibus ex parte vtriuſque doctrinæ coram hac ſancta Synodo allegatæ ſunt, aliíſque plurimis ſuper hac re viſis, & matura conſideratione penſatis, doctrinam illam aſſerentem, glorioſam Virginem Dei genitricem Mariam (præueniente & operante diuini muneris gratia ſingulari) nunquam actualiter ſubiacuiſſe originali peccato, ſed immunem ſemper fuiſſe ab omni originali & actuali culpa, ſanctámque & immaculatam: tanquàm piam & conſonam cultui Eccleſiaſtico, fidei Catholicæ, rectæque rationi & D ſacræ Scripturæ ab omnibus Catholicis approbandam fore, tenendam & amplectendam definimus & declaramus, nullique de cætero licitum eſſe in contrarium prædicare ſeu docere.] Quæ verba tantò plus ponderis apud ſapientes debent habere, quo conſtat certius, à plurimis & lectiſſimis variarum nationum Epiſcopis & Theologis ea eſſe profecta, qui poſt graues ac diuturnas conflictationes in vnam hanc ſententiam tandem conuenerunt, vt Mariæ Conceptio ab omni peccati contagio, imò & ſuſpicione prorſus aliena cenſeatur, adeóque ſolennis & feſti diei annua celebratione in Eccleſia cohoneſtetur, ſicut paſſim multis abhinc annis cernimus obſeruari.

Decretũ hoc Synodi non leuiter æſtimandum eſſe.

Atque hęc de illibata Cõceptione doctrina tanquam pia, fideique Catholicæ, & rectæ rationi, ſed & ſacræ Scripturæ conſentanea, nec minus cultui Eccleſiaſtico cõſona, & proinde omnibus amplectenda hic clariſſimè definitur atque declaratur. Scimus interim, authoritatem huic Cõ-

cilio

cilio maiorem poſſe conſtare, ſi Romanæ Eccleſiæ calculum meruiſſet, quoniam vt Gratianus ex antiquis Canonibus probat, quæ Concilia Epiſcoporum à Sede Apoſtolica non approbantur, ad definiendum & conſtituendum inualida reputantur. At viciſſim intelligimus, Synodum hanc Baſilienſem à multis Prouinciis receptam, & à Sede Apoſtolica non omnino reiectam eſſe. Imò quod ad prædictũ decretum attinet, res ipſa teſtatur, & fidem, & celebritatem de hac ipſa Conceptione nõ modò noſtra, ſed etiam maiorum ætate quum in aliis Eccleſiis, tùm in Romana, ritu publico comprobari.

Diſtin.18.

Romana Eccleſia decretũ Synodi Baſilienſis confirmat potius quã eneruat.

Deinde nullum præclari nominis vel Epiſcopum, vel Theologum hac de re ſcribentem videas, qui eidem decreto, & feſti huius celebrationi ſe palam opponat. Certè Pontifices Max. qui noſtra & maiorum ætate Romanam & Catholicam Eccleſiam adminiſtrarunt, Sixti quarti Pontif. conſtitutionẽ mordicus retinuerunt, propoſitis indulgentiis corroborarunt, & anniuerſaria feſti diei celebratione cohoneſtarunt. Quis verò Catholicorum non magnifaciat, meritóque amplectendum putet, quod ſumma Sedes Eccleſiæ Catholicæ matrix & radix, Eccleſiáque principalis, ad quam neceſſe eſt omnẽ conuenire Eccleſiam, ſicut [a] Irenæus & [b] Cyprianus loquuntur, inſtituit, recipit, obſeruat atque confirmat, adeóque in cultum diuinũ introducit, introductum retinet, ac innouat ſæpè? De Sixto quarto Pontifice dubium non eſt, quin ſanctæ Cõceptionis Virginis diem eſſe ſacrum voluerit, eúmque authoritate Apoſtolica confirmarit, & Chriſtianos ad eundem celebrandum extimularit. Idem verò ſeuerè vetuit damnari eorum opinionem, qui glorioſam & immaculatam Dei genitricem abſque originalis peccati macula fuiſſe conceptam, vel priuatim, vel publicè profiterentur. Et quamuis eiuſdẽ Pontificis authoritate liberum relinquatur, hanc illámue ſequi opinionem, ſicut & antea confirmauimus: tamen prior ſententia, velut pia magis ac probabilior, vt dictum eſt, palmã obtinuit paſſim: nec ſolum in Romana Eccleſia, ſed in aliis etiam longè diſſitis nationibus mirabili populorum conſenſu corroboratur, huc omnium animis maximè propendentibus, vt ſanctam ſanctæ Virginis Conceptionem tàm libenter, quàm reuerenter admittant, ſedulóque complectantur. Qui verò ſecus modò ſentiunt, eorũ ſane rarus eſt numerus, hique pudore impediti, quod in animo gerunt, & ſecum ipſi tacitè loquuntur ac ſentiunt, palàm efferre ac pronunciare non ſatis tutum arbitrantur. Tũ ſi id facere quidam audeant, haud ſine publica contradictione vulgíque offenſione audiuimus: vſqueadeò & inuiſa & debilitata & exploſa, & quondammodò eiecta eſt penitus nunc opinio aduerſariorum, & contraria ſententia cunctorum ferè mẽtes occupat. Interim Eccleſiæ Latinæ, quarum vix numerum inire licet, velut obſequentes filiæ, ſuæ Matris & magiſtræ, Romanæ ſcilicet Eccleſiæ, ductum & exẽplum ſequuntur, ſuámque ſententiam & iudicium die ſtato, & ritu publico, multiſque lectionibus & ſacris cæremoniis non obſcurè teſtãtur. De ſcholis Catholicis nihil attinet dicere, quæ vt iampridem ſuſpiciunt, ſic libenter etiam imitantur Theologos Gymnaſij Pariſienſis, quos quidem in Europa tot iam ſeculis maximè ſpectabiles & Doctorum vbique ſermone prædicatos commendatóſque videmus.

a Lib. 3. aduerſus hæreſes.
b Lib. 4. epi. 8.

Quid Sixtus Pontifex definierit circa Virginis Conceptionem, anno ſcilicet 1476.

Fidem & ſententiam de pura Virginis Conceptione paulatim auctã atque confirmatã fuiſſe.

Eccleſiæ Latinæ ſuã de hac Conceptione fidem non obſcurè profitentur.

A mus. Extat autem decretum ſcholæ Pariſienſis, quo planiſſimè definitur, quòd Mater Domini Maria per nullum inſtans vel momentum originali culpæ ſubiecta, ſed ſpeciali priuilegio ab omnium macula immunis fuerit præſeruata. Cuius decreti obſeruãdi Pariſienſes tanto ſtudio, tantáque religione tenẽtur, vt in ordinem Theologorum cooptari neminẽ ſinant, niſi ſanctè iurãtem, ſe in aſſerenda Virginis Matris illibata Conceptione conſtanter perſeueraturum. Nec ſolum apud Gallos, ſed etiam in Hiſpania & vtraque Germania, qui nomine Catholico cenſentur, quam ſententiã Romana iam Eccleſia tanquam magis piam & probabilem amplexa eſt, eandem nullo contradicente profitendam, ac perpetuò defendendam recipiunt, ac mordicus te- B nent.

Cum ſchola Pariſiẽſi reliqua Gymnaſia defendunt puram Virginis Cõceptionem.

Pariſienſes fidem cõfeſſionis huius, a Theologis omnibus exigũt.

Poſtremò de vno Bernardo dicam, qui ſanctus Abbas huius ſanctæ Conceptionis, vt mihi ſanè videtur, & primus & præcipuus oppugnator fuit. Scripſit is epiſtolam ad Canonicos Lugdunenſes, ac illis diſſuadere conatur, ne feſtum de Conceptione Mariæ diem admittant ac celebrent, quoniã huius Conceptionis ſanctitas noui aliquid dogmatis afferre videretur. Torſit enim religioſiſſimum virum ea difficultas, quod videret, ac proinde ægrius ferret, nullum huiuſmodi nouæ celebritatis, vt ipſe vocat, exemplum vel apud vicinos, vel in aliis Eccleſiis eius temporis repetiri, quódque vereretur, ne infelicem haberet exitum contra Eccleſiæ ritum præſumpta nouitas, quam eleganter ipſe matrem temeritatis, ſororem ſuperſtitionis & filiam leuita- C tis appellat. Verum enimuerò ex eiuſdem Bernardi ſcriptis poteſt oſtendi, ipſum in hoc argumento ne ſibi quidem ſatisfeciſſe, ſed velut animi dubium maiorem lucem quæſiuiſſe. Primum enim dubitantis ac pauidæ mentis hæc eſt oratio: Quod ſi originalem à parentibus maculam traxit (de Maria ſermo eſt) ſed minus à Hieremia ſanctificatam in vtero, aut non magis à Ioanne Spiritu ſancto repletam credere prohibet pietas Chriſtiana. Hęc enim feſtis laudibus naſcens honoratur.] Et poſt pauca ſubiũgit: Vt omnino pium eſt credere, proprium Maria delictum non habuit. Quod ſi Bernardus conſtanter affirmaret, certóque credi vellet, nullá in conceptione Mariæ ſanctitatem ineſſe, cur hanc adiiceret conditionem: Si originalem à parentibus maculam traxit: aut cur explicate traderet, proprium Mariæ delictum non extitiſſe? niſi hoc fortaſſis de D ſolo actuali peccato intellexit. Deinde Auguſtini ſententiam alicubi refert, qui quum de peccatis agitur, Mariam prorſus vult excipi, quod maior illi collata ſit virtus ad vincendum omni ex parte peccatum. Vbi mox ille Auguſtini verbis interpretationem adiungit: Ex omni, inquit, parte, hoc eſt, ex parte originalis, & ex parte actualis peccati. Adhæc notatu dignum eſt, Lugdunenſes hoc maximè nomine à Bernardo reprehendi, quòd inconſulta Sede Apoſtolica, fortaſſis ſuo etiam Epiſcopo inſalutato, & cõtra morem aliarum Eccleſiarum nouũ in diuino cultu ritum, propter hanc conceptionem admittere & introducere voluiſſent. Ac totam demum epiſtolam, qua ſuſpectum ipſorum ſtudium in cultu innouando coarguit, hoc ſermone concludit: Quæ autem dixi, abſque præiudicio ſane dicta ſint ſanius ſapientis Romanæ præſertim Eccleſiæ authoritati atque examini totũ hoc, ſicut & cætera

Quid ſentiendum de Bernardo Conceptioni huic contradicẽte.

Epiſt. 174

Nouitas a religione Eccleſiaque ſuſpecta.

Bernardũ in hoc argumento dubium haſiſſe.

Serm. 2 in Aſſump. Mariæ.

Sermo. 4. in Cantic. Salue Regina.

Quid Bernardus circa Virginis Cõceptionẽ in quibuſdam maxime reprehendat.

quæ huiuſmodi ſunt, vniuerſa reſeruo, ipſius ſiquid aliter ſapio, paratus iudicio emendare.] En tibi ſingularem viri ſancti modeſtiam, nec minorem ſapientiam, qui zelo quidem pietatis incenſus, cum his Canonicis expoſtulauit, ſed interim aliorum, ac potiſſimum Eccleſiæ Romanæ iudicium in eo ipſo ſaluum manere voluit, adeò in ſua opinione non pertinax, vt ad amplectendam alteram ſententiam ſe promptum oſtendat, eóque non obſcurè commonſtret, ſe nonnihil de cauſa præſenti dubitare, ac certiorem rei definitionem, præſertim ab Eccleſiæ Primoribus deſiderare. Quid verò illum facturum fuiſſe putemus, ſi hoc noſtro ſeculo vixiſſet, quo tot Eccleſiæ vnà cum Romana coniunctæ, non ſolum in vnam eandémque ſententiam ſed etiam in dicti feſti celebrationem tanto conſenſu conſpi- B rant? Quantum obſecro, vir modeſtiſſimus ſimul & obedientiſſimus, vt alias ſemper ita hic etiam Sedi Apoſtolicæ detuliſſet, ſi ætate ſua vidiſſet, aut etiamnum cerneret, eiuſmodi fidei profeſſionem, ac feſti etiam celebrationem non ſine ritu ſolenni, accedente inſuper Pontificis Max. expreſſa cohortatione, tótque populorum ſuffragiis conſentientibus, in multis nationibus exerceri atque ſtabiliri? Rectè autem ac prudenter vir æquè ſapiens ac pius, ſui temporis rationem habendam duxit, quo fides & ſolennitas de Mariæ ſancta Conceptione in Eccleſias Catholicas nondum erat inducta, fortaſſis apud Gallos vix etiam cognita, à primaria quidem Sede necdum recepta probatáque.

Bernardus nō male iudicauit pro ſui temporis ratione, ſed aliter hoc tēpore de Virginis Conceptione iudicaturus.

Cæterum quod iam de Bernardo diximus, ad Thomam etiam Aquinatem poteſt accommodari, C quum nec illius, nec huius ſententia, ſi ritè accipiatur, alteri & contrariæ opinioni multum obſiſtere videatur. Qui Thomas non magis Conceptionis quàm Sanctificationis tãtæ Virginis feſtum aſſeueraret, ſi præſentis Eccleſiæ ciuis eſſet, ac eandem Conceptionem in Eccleſia Romana publicè & cōſtanter celebrari coram adſpiceret. Nam is quarundam ſui temporis Eccleſiarum vel ordinationi, vel conſuetudini tantum tribuit, vt celebritatem Conceptionis ab illis vel inductam, vel receptam non eſſe ſpernendam ingenuè fateatur. Quantò igitur amplius vir cãdidiſſimus & piiſſimus tot idem ſentientibus Eccleſiis, ac inprimis ſuadenti Romanæ deferret, hanc ſi faciem & receptum paſſim vſum ætãtis noſtræ ſuperſtes intueretur? Sciebat vtique multum debere Eccleſiæ conſuetudini, quam Pau- D lus cōtentioſis omnibus opponeret, & de qua Thomas ipſe iàm præclarè teſtatur: Dicendum quod maximam habet authoritatem Eccleſiæ conſuetudo, quæ eſt in omnibus æmulanda: quia & ipſa doctrina Catholicorum Doctorũ ab Eccleſia authoritatem habet. Vnde magis ſtandum eſt authoritati Eccleſiæ quàm Auguſtini, vel Hieronymi, vel cuiuſcunque Doctoris.] Sicut ergo veteres Eccleſiæ Doctores, quum viuerent, Eccleſiam diuini verbi interpretem, veræque doctrinæ Magiſtram reuerenter audiuerunt, & ab omnibus diligenter audiri atque conſuli præceperunt, idem etiam illi nunc, ſi ſupereſſent, haud dubiè verbo ſimul & exemplo præſtarent, ſeque totos præſenti Magiſterio Spiritus ſancti in Eccleſia ſua loquentis, aut certè, quid in præſenti cauſa probabilius videatur, ſatis indicãtis, accommodarent, nihilque haberent antiquius, quàm vt omnes Catholicos, quid Spiritus dicat

Eodē ferme modo reſpondendum Thomæ, ſicuti Bernardo de materia Cōceptionis.

1. Cor 14

In 2. part. ſummæ q. 10. artic. 12

Quantum Eccleſiæ conſuetudini tribuēdum ex Thomæ ſententia. Præſenti magiſterio Spiritus ſancti in Eccleſia loquentis maximè attendendum.

A Eccleſiis, etiam atque etiam obſeruare hortarentur. Vbi Thomæ perſimilis eſt Bonauentura, qui Bernardi ſententiam ſequitur quidem, ſed hinc timore & pudore ſancto ductus, vt dicat ſe non audere ſimpliciter eos reprehendere, qui ex ſpeciali deuotione tantę Virginis celebrant Conceptionem, quũ nullus poſſit Mariæ eſſe nimis deuotus, vt eiuſdem verbis vtamur.

Bonauentura quam verecūde loquatur de hoc argumento.

In lib. 3 ſent. diſt. 3 quæſt. 1

Fatetur autem vel inuitus Caietanus, qui Leone decimo Põt. Max. floruit, etiam ætate ſua opinionem illorum præualuiſſe, qui Mariæ Conceptionē à lege peccati eximunt, ac exemptam ſolenni cæremonia venerãtur. Ac eodem ſanè modo de multis ſiue Theologis, ſiue Patribus, qui de Marię ſanctificatione loquuntur, exiſtimabimus, ne alioquin B ex legitimis & morigeris ſpurios & rebelles Eccleſię filios faciamus: quamuis illi minus apertè quam Bernardus & Thomas Cōceptioni huic ſuis in ſcriptis aduerſentur. Poſtremò Ioannes Vigerius, recens licet Theologus è Dominicanis, in hunc modum ſcribit: Si dicatur, quod diua Virgo nō habuit peccatum originale, licet proceſſerit ab Adam ſecundum rationem ſeminalem, dicendum eſt, quod ipſa ſola ſpeciali gratia præuenta fuit & præſeruata, eò quod fuit prçuiſa eſſe Mater & domus Dei. Vnde Pſalmiſta: Domum tuã Domine decet ſanctitudo. Et de illa Salomon: Tota pulchra es amica mea & macula non eſt in te. Ex quibus authoritatibus poteſt haberi priuilegium, maxime autem ex authoritate Eccleſiæ, quę non poteſt errare.]

In 3. part. Thomæ q. 27. artic. 2

Caietani confeſſio de recepta doctrina inuiolatę Conceptionis Mariæ.

In lib. inſtitutionum ca. de peccato originali.

Vigerio teſte Maria per priuilegium ab originali peccato immunis.

An vero deſunt ex Patribus, qui ſingularem hanc C Mariæ puritatem innocentiámque nouerint & cōfirmarint? pro multis quidem Origenes eſſe poteſt, magnus ille vir ab infantia, verè Martyris filius, tũ Eccleſiaſticæ ſcholæ apud Alexandriam princeps, tantúſque voluptatis contemptor, vt ferro etiam genitalia ſibi truncarit, Hieronymo teſte. Is ipſe Origenes tanti Mariam facit, vt vocet eam nō modo Matrem Virginem vnigeniti Dei, ſed & dignam digni, immaculatam ſancti & immaculati, imo verò cœleſtem theſaurum Deitatis (alij veritatis legunt) diuitias, pleniſſimam ſanctitatem, perfectã iuſtitiam, & Regis cæleſtis domum immaculatam. Hæc certè tam præclara & illuſtria ſunt epitheta, vt ſi ex æquitate iudicemus, non obſcure commonſtrent, illius iudicio Mariam omni vacaſſe vitio, & ab originali labe præſeruatam, atque ſicuti ſubiun- D git, neque perſuaſione ſerpentis deceptam, neque venenoſis eius afflatibus infectam fuiſſe. Quo minus ego miror, Hieronymum quum alias ſæpe, tũ hic quoque libenter Origeni ſuffragari, dum legis antiquæ myſterium de nube lucida, quæ Iſraelitas in deſerto peregrinãtes præcedebat, interpretatur, illam nempè Pſalmographi ſententiam explicans. Deduxit enim eos in nube diei, & tota nocte in illuminatione noctis. Vbi nubem hanc pulchrè ad Mariam accommodat. Nubes enim illa inquit, non fuit in tenebris, ſed ſemper in luce: ſicut & alibi Virginem eandem Sanctis omnibus à peccato liberiorem natam eſſe confirmat. Igitur an non perpetuò puram prędicat, qui eam ne per momentum quidem in peccati tenebris, ſed ſemper in gratię luce collocat, ac Sanctis aliis in peccati immunitate prępõnit? Ambroſius de [a] Chriſto rectè tradit, quod ſolus per omnia ex natis mulierum terrenę contagia corruptionis non ſenſerit: de Maria verò

Hom. 1 in varios locos collecta.

Patrum ſententiæ, quæ puram Marię Conceptionem aſtruere videntur.

In epiſt. ad Pãmachium & Oceanum.

Pſal. 77. & ibidem Hieronymus.

In cap. 10 Eccleſ.

a In Euang. Lucæ.

b Circa verſum Pſal. 118. Quare ſeruum tuũ.

Lib. 6. in Cantic.

non

non minus ſapienter iudicat, quòd Virgo ſit per. gratiam ab omni integra labe peccati. Ac tantundẽ noſtri quoque docent, Chriſto nempè per naturã, Matri per gratiam conuenire, ab omni peccato immunitatem. Vnde hoc præclarè ſcripſit Rupertus: Sicut Luna lucet & illuminat luce non ſua, ſed ex Sole concepta: ſic tu ô beatiſſima hoc ipſum quod tàm lucida es, non ex te habes, ſed ex gratia diuina, gratia plena.] Vbi ne dubitemus, quouſque gratia Mariæ collata pertingat, ſic idem Rupertus eodem in libro ſeſe declarat: Libera es ab omni iugo peccati.] Eodem referri poſſunt veterum ſententiæ tum anteà productæ, tùm alibi repetendæ, quibus Deipara ſemper beatiſſima & penitus incontaminata, ſed & Cherubin & Seraphin puritate quidem ac ſanctitate prior & admirabilior clariſſimè commendatur. Extat epiſtola Sophronij Patriarchæ Hieroſolymitani, quæ in ſexta [b] Synodo recitata, & à Photio [c] Conſtantinopol. comprobata eſt: prædicatur autem in illa Virgo ſancta, pura, quæ Dei ſunt ſapiens, & ab omni labe ſecundum corpus & animam ac mentem libera. Quod ſi ab omni labe peccati ſecundum corpus & animam & mentem libera fuit, certè & veniali & originali peccato caruit, planèque innocens ac immaculata perſeuerauit. Vnde Idiota ille ſcripſit: Tota pulchra es Virgo glorioſiſſima, non in parte, ſed in toto, & macula peccati ſiue mortalis, ſiue venialis, ſiue originalis non eſt in te, nec vnquam fuit, nec erit: ſed adeſt tibi omnis gratia naturalium bonorum, ſpiritualiũ chariſmatum & cæleſtium donorum.] Tum adiũgit, in Mariæ anima nihil vnquam vitij aut peccati adhæſiſſe. His Petrus Damianus accedit, dum citrà omnem exceptionem affirmat: Quid rogo, vitij in eius mente vel corpore vendicare ſibi potuit locũ, quæ ad inſtar cæli plenitudinis totius Diuinitatis meruit eſſe ſacrarium? In Chriſto enim, ſicut per Paulum dicitur, habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. Nec mirum, ſi cunctorum merita tranſcendat mortalium, quæ & ipſam ſuperexcedit celſitudinem Angelorum.] Ac alibi clariſſimè pronunciat: Caro Virginis ex Adam aſſumpta, maculas Adæ non admiſit.] Adhæc qui prædicatorij ordinis eſt princeps Dominicus, quid in propoſita cauſa ſentiret, his quidem verbis ſatis prodidit: Sicut primus Adam fuit ex terra virgine, & nunquam maledicta formatus, ita decuit in ſecundo Adam fieri.] Id quod non primus ipſe cõfinxit, qui matrẽ Domini alioquin plurimum eſt veneratus, & de illa ſemper mundiſſima mundiſſimum naſci filium cenſuit, ſed vt mihi videtur, ex Apoſtoli Andreæ oratione deſumpſit, quem legimus ad Ægeam proconſulem, vt myſterium crucis exponeret, inter cætera hoc modo dixiſſe: Et quoniam de immaculata terra factus fuerat homo primus, qui per lignũ præuaricationis mundo mortem intulerat, neceſſariò de immaculata virgine natus eſt perfectus homo, in quo Dei filius, qui primùm fecerat hominem, vitam perfectam, quam perdiderant per Adã homines, repararet.] Sed & antè Scholaſticos Doctores omnes floruit Damaſcenus, qui de Mariæ patre Ioachimo diſſerens, purè illam eſſe conceptã his verbis non obſcurè ſignificauit: O beati lumbi, ex quibus immaculatiſſimum ſemen fluxit. Extat eiuſdem Damaſceni Martyrologium, in quo dies Conceptionis Mariæ notatur, hoc expreſſè addito, quod illa πρὸ συλλήψεως ἁγνὴ, id eſt, antè Conceptionem pura dicatur, ſicut & [d] Galatinus annotauit. Sed & [e] Bruno Carthuſianorum ille princeps diſertè pronunciat: Hæc eſt incorrupta terra illa, cui benedixit Dominus, ab omni proptereà contagione peccati libera, per quam vitæ vitam agnouimus, quę quia digna fuit, Dominus de cælo in terram adſpexit.] Et luculentius adhuc Laurentius Iuſtinianus ſi non adeò vetus, at certè quidem laudatiſſimus Præſul, ita definit: Ab ipſa ſui Conceptione in benedictionibus eſt præuenta dulcedinis, atque à damnationis aliena chirographo.] Nec multò pòſt: Erat planè à carnis colluuione immunis, ita & ab omni peccati labe extranea.] Tum alio in libro: Hæc eſt originalis pœna delicti, à qua nemo, quamuis eximia polleat ſanctitate, liber exiſtit. Quotquot enim ex ipſa nati ſunt propagine (excepto duntaxat Mediatore Dei & hominum homine Chriſto Ieſu, & ipſius matre) ſub hac peccati lege ſunt conditi, vnde Propheta vice omniũ gemens, ait: Ecce in iniquitatibus conceptus ſum.] Ac alibi rurſus: Nemo ab ipſo mundi initio vſque ad temporis plenitudinem (duntaxat Mediatore eiuſque Genitrice exceptis) iugum dãnationis euaſit.] Demum in opere, quod ante mortem poſtremùm ſcripſit: Ab hoc quippe originali peccato, inquit, nullus excipitur, præter illam, quę genuit mundi Saluatorem.] Tàm apertè, tàm conſtanter ſuam ille ſententiam profitetur, vt neſciam, quid pro Marię immaculata Conceptione dici opportunius ac vehementius queat. Extat vetus quoque nec minus eruditus liber de altercatione Eccleſiæ & Synagogę, ſiue ſcriptor eius fuerit Giſelbertus, vt [f] Centuriatores cum [g] Trithemio diuinant, ſiue alius antiquior, apud quem hæc verba legũtur: Vellus iſtud (Gedeonis videlicet) ſacratiſſimæ Virginis corpus eſt, ſine omni carnis macula. Cum enim vellus ſit in corpore, corporis neſcit paſſionem: Sic rore Spiritus ſancti vellus, id eſt, corpus virginale complutum, nullum carnalis vitij ſenſit contactum.] Quod poſtremum à Sophronio mihi videtur acceptũ, vtpotè qui Mariam quoque velleri comparauit. Vellus namque quum ſit de corpore neſcit tamen, inquit corporis paſſiones, ideòque Mariam gratia plenam fuiſſe teſtatur, in quam ſe infuderit gratiæ plenitudo.] An hæc puritati & innocentiæ Mariæ non ſatis patrocinantur? Sicut & illud ab eodem Giſelberto dictum, Virginẽ omnis corporalis vel ſpiritualis maculæ alienam, vitáque & moribus præcellentiſsimam extitiſſe. Neque cõtemnẽdus eſt Theologus, ſed & ſanctus Epiſcopus Fulbertus Carnotenſis, qui ante quingentos annos Mariam ſalutauit, & ſalutare docuit in hũc modũ: Aue Maria electa & inſignis inter filias, quæ immaculata ſemper extitiſti ab exordio tuæ creationis, quia paritura eras Creatorem totius ſanctitatis.] Quibus non malè conſonat vir de Eccleſia benè meritus Adam de ſancto Victore, ac doctior ille quidem, quam eloquentior, qui Deiparam his verbis pie compellat:

Salue Verbi ſacra Parens,
Flos de ſpina, ſpina carens,
Flos ſpineti gloria.
Nos ſpinetum, nos peccati
Spina ſumus cruentati,
Sed tu ſpina neſcia.

Sophronii & Idiotæ teſtimonia.
a Act. 11. b In Bibliotheca.
Lib. contemplat. ca. 2
Serm. 3. de Maria natiuit.
Coloſſ. 2.
Serm. de Virginis aſſump.
In tract. de corpore Chriſti.
Dominicus Mar em con ferr terra nõ quam maledi ctę ſicut & Andreas Apoſtolus.
d Lib. 7. de arcanis Catholicæ veritatis cap. 5
e In Pſalm. 101.
Ser. de annunciat. Mariæ.
Lib. de caſto connubio verbi & animæ.
Pſal. 50.
In faſciculo amoris c. 7
Lib. de gradibus perfectionis.
f Centur. 10 cap. 10.
g In chronico Hirſchauguenſi c. 14
De Aſſump. Mariæ.

D

Cantic. 2

Maria ſicut lilium inter ſpinas.

A Alludit enim ad locum Canticorum, qui à multis Mariæ meritò accommodatur: Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias: id eſt, inter animas æterno Patri per Chriſtum reconciliatas, & filiarum loco adoptatas. Hæ ſiquidem inter ſe comparantur, & quæ mente ſimul & carne ſunt virgines, lilia & ipſæ videri poſſunt. Cæterum ſi eas cũ hac Dei ſponſa ſelecta conferas, in ſpinas abeunt, & nec odorem, nec colorem habere videntur: Spinæ ſunt, inquam, præ illa horridæ ſenticoſæque contactu. Hæc vna candidiſſimum & fragrantiſſimum lilium refert, quod nihil cum ſpinis habet commune, licet in ſpinis, ſicut roſa naſcatur. Quod igitur de viro eximiè ſancto Iob, [a] Origenes & [b] Chryſoſtomus prodiderunt, multò id rectius ac ſublimius in Mariam competet, vt ea cum aliis collata dicatur Columba in medio accipitrum, Ouis in medio luporum, Stella in medio nubium, Lilium in medio ſpinarum, Germen iuſtitiæ in oppido iniquitatis. Nec grauabor ex Brigitta quædam adſcribere, quòd huic perſanctæ viduæ multa ſunt arcana diuinitus patefacta, & maximorum hominum authoritate, Romanæque Eccleſiæ calculo ita probata, vt apud Catholicos quidem defenſione neutiquam egeant. Illa igitur cœlitus edocta refert, Mariæ parentes in ſuo cõiugio tanta Dei charitate fuiſſe coniunctos, vt caſtius coniugium eo tempore non reperiretur, eos verè nunquã niſi ea legis præſcripto, & ſolo ſuſcitandæ prolis deſiderio congredi voluiſſe. Qui quum ea Angelo intellexiſſent, filiam ſibi fore Virginem, ea qua mundi Salus procederet, nihil ipſis quidem minus libuiſſe, quàm ad carnis redire commercium, quandoquidem in illa ætate carnis voluptati ac libidini nuncium penitus remiſiſſent: verùm eoſdem Angeli admonitione, ac Dei potiùs, quàm carnis voluptate vlla permotos, & diuinæ duntaxat obedientiæ ratione habita, coniugali officio ſatisfeciſſe. Sic Mariæ carnem ex Patris Matriſque congreſſu procreatam, ſed haud ſine ſingulari Diuinæ charitatis virtute compaginatam fuiſſe: Deum verò animam à ſe peculiariter creatã illius corpuſculo indidiſſe, mòxque animam vna cum corpore ſanctificatã eſſe, quam Angeli poſteà ſedulò & aſsiduè cuſtodierint. Tùm alibi hæc apud Brigittam verba legimus: Verè ſine omni ambiguitate credendum eſt, quòd materiam illam ſtatim, quando in Annæ vtero concepta & collecta fuit, de qua materia Maria formari debeat ipſe Deus diligebat plus quàm omnia humana corpura à viro & muliere generata & generanda per mundum vniuerſum.] Et ne quis cauilletur, hic ſanctificatam tantum Virginem dici, quod etiam in peccato conceptæ congruit, alia luculentiora ſubiungam: Maria, inquit, de radice Adæ proceſſit, & de peccatoribus nata eſt, licet ſine peccato cõcepta, vt Filius Dei de ea ſine peccato naſceretur.] Quid autem ſequenti oratione, quam ipſa Dei mater ad Brigittam habuit, euidentius? Veritas eſt, quod ego concepta fui ſine peccato originali & nõ in peccato. Quia ſicut Filius meus & ego nunquam peccauimus, ita nullum coniugium fuit, quod honeſtius eſſet, quàm illud, de quo ego proceſsi.] Atque vt minus miremur, quod multis multo tempore vel obſcura, vel ignota incertáque manſerit hæc Conceptio, collatione quadam hunc etiã nodum, loquens eadem Virgo ſequenti oratione diſ-

a Lib. 1 in Iob.
b Hom. 2. de patien. Iob.

B

Non parui pōderis habendas eſſe Brigittæ reuelationes.

Quam caſti fuerint Mariæ parentes ex Brigittæ teſtimonio.

Lib. 1. reuelat. cap. 9

C

Quomodo Maria in vtero matris creauit Deus.

Ser. Angel. de virginis excellentia.

D

Mariam ſine peccato in matris vtero fuiſſe conceptam.

Lib. 5. reuel. in fine.

Lib. 6. ca. 49.

Cur Deus multos de Mariæ Conceptione dubitare permiſerit.

A ſoluit: Scito, quod Conceptio mea non omnibus nota fuit: quia voluit Deus, quod ſicut ante legem ſcriptam præceſſit lex naturalis, & electio voluntaria boni & mali, & poſteà venit lex ſcripta, quæ cohiberet omnes inordinatos motus: Sic placuit Deo, quod amici ſui piè dubitarent de Conceptione mea, & quilibet oſtenderet zelum ſuum, donec veritas clareſceret in tempore præordinato.]

An verò contemnendus eſt ſcriptor Nicolaus Cuſanus natione Germanus, dignitate Cardinalis, doctrina verò & ſapientia ſummus ſui ſeculi Theologus atque Philoſophus, qui ante centum & quinquaginta fere annos oratione non diſerta, ſed graui, hoc Mariæ in cauſa præſenti teſtimonium præbet: Virgo glorioſa, quum eſſet prædeſtinata ante B ſecula, vt ea ipſa reciperet Dei Filius naturam humanam, vt Dei Filius fieret Filius hominis: ita concepta eſt, vt dignum ad hoc, habitaculum fieret. Induere ſe debuit Deus humanitate Mariæ: quare humana natura Virginis digna facta eſt ab initio. Nã etſi ipſa concepta fuit ex virili ſemine, via propagationis ab Adam, & quantum ad ſuum initium indiguit liberatore, quia in Adam niſi liberentur aut præſeruentur, omnes moriuntur, vt in Chriſto omnes, qui viuificantur, viuificentur: tamẽ ſicut anima eius rationalis nullo tempore fuit, antequam eſſet corpori vnita, ita ipſa dum crearetur, ſancta creata fuit: ſic etiam quod nulla duratione fuit verum dicere, Virginem fuiſſe ſub peccato.] Et rurſus alio in loco: Hoc cedit ad laudem Dei & Virginis Mariæ matris, quod ipſa ſub principatu authoris mortis C nullo vnquam tempore fuit, in qua Vita debuit incarnari. Non indiguit Virgo Liberatore, qui ipſam abſolueret à ſententia in Adam & poſteros eius ex voluptate carnis lata, cui nunquam ſubiacuit, quia præuenit ſuccurrere miſericordia electæ Matri miſericordiæ. qui concipitur & naſcitur liber: non indiget Liberatore à ſeruitute, in qua nunquam fuit. Præliberatorem enim Virgo ſancta habuit, cæteri Liberatorem & Poſtliberatorem. Chriſtus enim ſic omnium Liberator, quod & Virginis Liberator & Præliberator: cæterorum verò Liberator & poſt liberator. Ipſa ſola poſt Adę lapſum nõ indiga, ſed plena originali iuſtitia vt Eua, & multò magis creata fuit. ſicut Chriſtus ſecundum humanitatis naturam in omni plenitudine iuſtitiæ multò magis, quã Adam creatus. Sola ipſa electiſſima Dei Mater hoc D habet, quod in initio eſſendi, ſub nequitia maligni deficere nequiuit, puta quod in creatione rationalis anima in corpore, & ſeparatione à corpore in poteſtate Maligni nunquam fuit. Sola igitur glorioſiſsima Virgo non reperitur tempore vllo peccato originali ſubiacuiſſe.] Præclara hæc quidem, & ſolerti conſideratione digna, quæ ſummi Dei Creatoris magnificentiam, creatæque Virginis perpetuam excellentiam nobis ob oculos ponunt: ita nimirum decuiſſe, vt quæ dignum Dei Opt. Max. habitaculum fieri debebat, inde ab initio creationis ſuæ ſanctam acciperet animam, Satanæ poteſtati nunquam eſſet ſubdita, Chriſtum præliberatorem haberet, plena eſſet iuſtitia originali, ac demùm neque in creatione ipſa, neque in morte principi mũdi huius quicquam deberet. Recentiores autem, qui noſtro ſeculo cum laude ſcripſerunt authores, & eandem Mariæ gloriam comprobarunt, volens prætermitto, ex omnibus vnum citare contentus, eúmque

Cuſanus teſtimonium de Mariæ Conceptione immaculata.

Lib. 9 excit. ex ſerm. de illo dicto Celum nouum tranſibunt.

Lib. 8 excitat. in dicto illud: Sicut lilium inter ſpinas.

Friderici Nauſea pro immaculata Virginis Cõceptione ſententia.

eúmque percelebrem Epiſcopum, & Ferdinandi A Regis, poſteáque Cęſaris eccleſiaſten, Fridericum nempe Nauſeam, qui ſuam de re propoſita ſententiam his verbis declarauit: Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias: id eſt, Etſi ex lege naturæ omnes filiæ humanæ ſpinoſæ, id eſt, in peccato cōceptæ ſint: Maria tamen ſanctiſſima Virgo per legé gratiæ immaculata manſit, haud ſecus atque lilium inter ſpinas, quæ etſi ſint quàmlibet horridæ, aſperæ, rigidæque atque tumidæ, creſcit tamen ſubier ipſas ſine macula lilium ipſum ſpecioſiſſimū, nihil ſuæ virtutis amittens.] Ac ne vir tantus hæc temerè ac leuiter aſſerere videatur, ſententiæ ſuæ, rationes aliquot hoc modo ſubiicit. Prima: Si Angeli à peccato fuerunt præſeruati, ergo longè magis Maria, quæ ſuper Angelos erat exaltanda. Secunda: Abſurdum eſſet credere, Mariam fuiſſe aliquando in indignatione Dei (quales fuimus nos) quæ Dei mater fuit chariſſima. Tertia: Quum ipſa fuerit ſpe- B ciale Dei tabernaculum, ergo ſpecialiter præparandum: quale non fuiſſet, ſi ipſa in peccato originali extitiſſet. Quarta: Quod Deus facere potuit, & ipſum decuit, fecit. Sed Deus potuit præſeruare Virginem Mariam, & decuit, ideóque fecit. Quinta: Nulla dignitas erat ab ea auferenda Virgini conſona, qualis fuit à peccato originali præſeruatio. Succinctè quidem iſthæc, ſed luculenter, ſcholaſticorū nempe Doctorum more, quorum ſententias ex eruditione potius, quàm eloquentia iudicare debemus. Finem faciem tandem, ſi Baptiſtæ Mantuani, qui verè Chriſtianus Poeta eſt, carmé adiecero, quo breuiter ille vtramque de propoſita quæſtione opinionem indicat, & ſuam tamen pro illibata Cōceptione Mariæ ſententiam non minus, quàm alij ſupracitati, aperte ſignificat. C

Rationes ad adſtruendam puram Mariæ Cōceptioné.

Hom. 81 prima Conc.

Baptiſtæ Mantuani carmen de Mariæ Cōceptione.

A *Ante tener ſacra, ſacrus quàm viueret aluo,*
Conceptus ne primos nouos exordia pullos
Indueret maculis? mens ne ſincera utenſque
Communem imbiberet labem, ne pigra liquore
Pectora lethaeo fierent: quæ lactea magno
Pabula & amplexus ſueeant latura Tonanti?
Semine confuſas ſordes, & virus iniuſtum
Diſſecuit: felici animamox imbuit artus.
Sunt tamen audentes contra ſentire: nec illos
Incuſamus habent, quo ſe tueantur: & olim
Iſta hominum communis erat ſententia: verum
Iam ſenio exanguii frigens ſua robora ſenſim
Perdit: & amiſſa iam maieſtate recedit
Sponte ſua: ceditque nouo Latonia Phœbo.

Vtram vero ſententiam ipſe amplectatur, his verbis non obſcurè prodidit:

Sed prior (vt nobis æquum ſentire videtur)
Dignior eſt, & grata magis Nato atque Parenti.
B *Nam legi aſſurgens Mariæ decus addit. opúſque*
Materna dignum attribuit pietate Tonanti.
Adde quod & multis fert adiumenta, fidémque
Roborat infirmam: nam nec veniſſe ſub aluum
Sorde laborantem tali ſublimia cæli
Numina nonnulli ingenio præſtante putarunt.
Relligio maior, pietas animoſior, iſtam
Conſummata fides legúmque perita fecit.
Altera verborum textum & faſtigia tantum
Summa videns, abſtruſa Dei myſteria neſcit,
Quod ſi ſiderei tanto ſplendoris honore
Fulget, vt æterno qui temperat ordine mundum
Geſtarit gremio, lactarit vbere dulci,
Strinxerit amplexu, ſummóque vocarit Olympo:
Quare illam in noſtras opus eſt detrudere ſordes,
Et turpi infeſtare luto, mortalibus æquam,
C *Cui Pater Aethereus mentem ſubiecit & aſtra?*

Cur probāda ſententia de Marię pura Conceptione.

CAPVT VIII.

Puram Mariæ Conceptionem à Sectariis indignè conuelli, à Luthero autem & Eraſmo defendi.

QVONIAM quidem ſatis, vt opinor, cū illis diſputauimus, qui Catholicam religioné profitentes, nec vulgari zelo, ſed fortaſſe non ſecundum ſcientiam præditi, contra ſanctam ſanctæ Virginis cōceptionem ſuadent atque pronunciāt, ſupereſt modò, vt Sectariis, qui ad eundem ſanè finé, ſed longè alia & tortuoſiore via cōtendunt, aliquid reſpondeamus. Ac duplici quidem ratione hi Catholicis maximè aduerſantur: tum quod puritatem D huiuſmodi Conceptionis cōtra Dei verbum impiè defendi vociferantur: id quod cum Sixti quarti ſimúlque Concilij Tridentini decreto planè pugnat: tùm quòd non ſolum in Conceptione, ſed etiam in Natiuitate, imò & in reliquo vitæ decurſu Mariam à peccato liberam & integrā extitiſſe non ſine impudentia inficiantur. Etenim præter originale peccatum, etiam proprium & actuale, quod priores alij nulla ratione concedunt, huic vni omnium inculpatiſſimæ audent imputare. Multum igitur inter vtramque partem aduerſariorum intereſt, quū hos quidem Anathemate feriat atque condemnet, illos verò toleret ac damnari vetet Cēſura Eccleſiaſtica. Vnde illud quoque conſequi neceſſe eſt, nouatorū neminem hoc ſibi poſſe ſumere, quòd verè caſtus & Chriſtianus Poeta, ſermone ad Mariam conuerſo, eleganter canit:

Quā indignè Sectarij tractent & oppugnent Mariæ Conceptioné & innocentiā.

In Hymno Vide ad magnam matré Virginem.

Poſtquam diuino fœdere empto
Primus in orbe parens hominum ſe perdidit ipſe,
Séque ſuúmque genus veniens corrupit in æuum,
Sola malo exortaes veteriſque imperuia noxæ.

In Poſtilla circa Euāg. in die Concept. Mariæ.

Ex Nouatoribus haud eſt poſtremus Sarcerius, qui ſuam & ſuorum de Mariæ Conceptione ſententiam, ne ignoremus, his verbis patefecit: *Quia nihil facit ad noſtrarum animarum ſalutem, ſiue diua Virgo in* D *peccato originali concepta fuerit, ſiue non: neque inde noſtræ religioni quicquam accedit, neque recedit: igitur ea quæſtio otioſis ventribus relinquenda eſt. Quanquam tutius ſit credere, diuam Mariam communi omnium hominum more conceptam eſſe. Nam Chriſtus ex peccatoribus naſci voluit, vnde non timuit & Euangeliſta quoſdam peccatores in genealogia Chriſti recenſere.* Ecce tibi petulantem aduerſarium, qui à ſui magiſtri Lutheri ſententia, quam poſteà producemus, turpiter deſciſcit, ac optimis doctiſsimíſque viris, qui Mariæ Conceptionem à peccati labe immunem defendūt, perinde ac otioſis ventribus, proterue ſatis inſultat. Habet ſuum ſane fructum, & ſalutarem piis vſum adfert illorum doctrina & pietas, qui Deum in Mariæ Conceptione præpotentem & efficacem prædicant, atque inde

Cōfutatio doctrinę Sarcerianæ, quæ tractationé de Mariæ conceptione contēnit.

Quis vſus & fructus ex hac doctrina & præſenti feſto colligi poſſit.

A principium aliquod Euangelicæ gratiæ ſumunt, dũ ſanctam illam radicem, ea qua fructus ſanctior Chriſtus prodiit, grato pectore contemplantur, meritiſque laudibus proſequuntur. At verò conceptæ Virginis ferias celebrare, quid Catholicis eſt aliud obſecro, præterquàm prima diuini operis & redẽptionis noſtræ fundamenta, quæ in terris iacta ſunt, in animum reuocare, & admirandam telam à Spiritu ſancto contextam, ex qua æterno Dei filio mortalis naturæ veſtis aptaretur, rectà intueri? Quid enim aliud eſt Deiparæ Virginis Conceptio, quàm virginalis palatij conſtructio, in quo Dei filius, mundíque conditor & redemptor carne pro nobis aſſumpta habitaret? Quæ Conceptio tanquã ſalutis noſtræ initium, tantò iuſtius in Eccleſia celebratur, quantò maior ac perfectior eius Virginis puritas fuit ac eſſe debuit, quæ inter creaturas om- B nes Deum puritatis omnis fontem proximè attigit, ac ſeſe dignum authori omnium habitaculum præſtitit. Nec parum decedit religioni, quicquid contra fingat Sarcerius, quum quod publico ritu, ſtatiſque feriis profitetur Eccleſia, id pro leuiſſimorũ hominum arbitrio conuellitur, atque in dubium reuocatur. Præterea religioni apud multos derogat, quum Mater Domini & Redemptoris noſtri ſanctiſſima, honore ſuo fraudatur, hoc eſt, dum nõ pulchra vt Luna, non electa vt Sol, non terribilis vt caſtrorum acies, ſed potius vas iræ, ſed filia Diaboli, & maledicto obnoxia fuiſſe aliquando cenſetur. Auget verò in multis pietatem, quum cogitant ſibique perſuaſum habeot, illud omnis puritatis ſanctitatiſque ornatiſſimum domicilium tanto crimine infectum & conſpurcatum non fuiſſe, quod C in alios omnes cum incredibili clade pernicieque peruaſit. Rurſus non poteſt religioni non obeſſe, quum Chriſtiani de ſumma ſummi Dei bonitate ſapientiáque non optimè ſentiunt, ſed in eam cogitationem inducuntur, Chriſtum Dominum aut non potuiſſe, aut noluiſſe Matris ſuæ curam iam inde ab initio ducere maximã, ſed potius Angelis, Adæ, Euæ, imò Dæmonibus ipſis fauiſſe, quùm matri negauerit, quod illis conceſſit, vt in gratia nẽpè ſine vllo peccato primum crearẽtur. Alant interim ſuos ventres Sectarij, ne hoc etiam in verbis Sarcerij diſſimulemus, quibus ſatis eſt ad iuſtitiam cognoſcere, non obſeruare decalogum: hunc enim credentibus impoſſibilem fingunt, quíque vt Euãgelicæ ſcilicet libertati patrocinentur, omnem ciborum delectum, omne abſtinentiæ ſtudium, om- D nem ieiunandi diſciplinam vel ſponte conceptam, vel ab Eccleſia indictam abrogant, diſſoluunt, eludunt. Certè ventres Apoſtolo Paulo dicuntur, qui non ſolùm aduerſos Chriſti Spiritum Eccleſiæque doctrinam, ſub quouis prætextu carni ventríque laxant habenas, ſed etiam qui ſuæ venena perfidiæ ſinceræ fidei ſociare conantur, panéque mendacij ſeſe aut alios fouent ac nutriũt peſtilenter. An verò parui eſt momenti quæſtio, ſitne originali crimini Mariæ Conceptio ſubijcienda? Iudicet quidlibet Sarcerius, qui optimis de rebus peſſimè iudicat ſæpè, & ſatis ne quidẽ ipſe intelligit, quid originalis peccati nomine contineatur, ſi ſcripta eius ſedulo excutiantur. At verò eruditi hanc quæſtionẽ magni ponderis & tractatione dignam eſſe, tot editis de illa libris & inſtitutis diſputationibus abũdè commonſtrant.

Religioni derogant feſtum hoc negligentes.

Suos etiã ventres habent & alũt Sectarij.

Rom 16
Ad Tit.1.

Qui ventres apud Paulum dicantur.

Graue & magni momenti eſſe quæſtionem de Mariæ Cõceptione.

A Sed nunc ſuam & ſuorum inſignem ſententiam nobis Sarcerius declarabit: *Tutum eſt*, inquit, *credere, diuam Mariam communi hominum more conceptam eſſe.* Cur ita verò? *Nã Chriſtus*, inquit, *ex peccatoribus naſci voluit.* Quàm verè, vt prouerbio dici ſolet, ſemper habent ſibi ſimiles labra lactucas? quam iſte ſemper craſſa Minerua philoſophatur? qui tametſi ſuam fulcire cauſam nititur, tamẽ ſapientibus tàm leuiter obſtrepit. Habuit vtique Chriſtus plures improbos, quàm pios in ſua ſtirpe progenitores. Nam ſi Eccleſiaſtico fidem habemus, in tota illa Regum ſerie, quam ad Chriſti genealogiam probandam adferũt Euangeliſtæ, tres duntaxat religionis & iuſtitię verę cultores, vt Dauid, Ezechiã & Ioſiam, reperiemus. Igitur ſi Sarcerium audimus, vt potiori, ſic etiam deteriori parti ſuorum maiorum, Mariã exæquari B decuit, ne præ illis nihil ſingulare & eximium ſibi vendicaret, ſed vt iiſdem ferè vitiis ſordidata eſſet. Quis verò niſi inſanus, hoc in animum inducere, ne dum alios docere poſſit? Ex peccatoribus naſci, & cum illis in terra verſari rectè voluit Chriſtus, qui velut Medicus non benè valentes, ſed malè habẽtes curaturus acceſſit. Sed & matrẽ ſibi puram, electam ac ſanctam adſciuit, ex qua purã ſanctámque carnẽ peccati expurgatricem, & ſuper omnia exaltandam aſſumeret, ſibique perpetuo coniunctam retineret. Etenim nõ malam & maledictam, ſed verè bonam ac radicitùs benedictam eſſe arborem cõueniebat, quæ fructum tàm generoſum, tam benedictum ac ſalutiferum orbi perdito erat procreatura. Iã vero ſi antehac vnquam fas fuit credere, Mariam cõmuni omnium hominum & peccatorũ more eſſe con- C ceptam, nunc profectò minimè liceat ac expediat noſtris hoc dare aduerſariis, qui ſub peccati originalis inuolucro tot aliud monſtra, & grauiſſimos quidem tuẽtur errores, qui totam deinde doctrinã de hominis iuſtificatione perniciosè deprauant, & Scripturæ teſtimonia falſo ac nequiter interpretãtur. Quid enim eſt illis Mariam communi hominũ more conceptam eſſe, niſi quòd imaginem Dei perdiderit, libero arbitrio caruerit, naturam habuerit deprauatã, tantámque naturę corruptionẽ contraxerit, vt etiam poſtquã per Spiritum ſanctum renouata & ſanctificata eſt, non Deum dilexerit, nõ legẽ impleuerit, adeóque nihil niſi contaminatũ & peruerſum, Deique odio dignum per vitam omnem efficere potuerit? Hærebat enim, vt videri volunt, natiuum & viuũ in illius mente peccatum, & quæ- D cunque rectè agere videbatur, immunditia & ſordibus conſpurcabantur, vt nunquã pura & omni peccato eſſet immunis, licet propter Chriſti gratiam à reatu liberaretur, & peccata illa credenti non imputarentur. Sed ô deformem, ſordidam, impuram, ac tantum non maledictam Dei matrem, ſi his Doctoribus fides habenda eſt, qui poſt hominum memoriam, vt ſua placita noua cõfirment, tàm multa, tàm fœda non ſolum originali peccato inſcitè aſſuunt & includunt, ſed renatis etiam & Sanctis omnibus nequiter aſſignãt, ac reuera in ipſum gratię Spiritum valdè ſunt contumelioſi. Sic autem quemadmodum diximus, de natura, vi & effectibus originalis peccati ſentit[a] Sarcerius, docet[b] Epinus, ſcribit[c] Chemnitius, tradunt[d] Centoriatores, multóque ineptius garrit[e] Illyricus princeps Centuriatorum. Fingit enim is, peccatum originis in homine non accidens, ſed propriè loquendo ſubſtantiam

Cur negat Sarcerius purum eſſe Mariæ Conceptionem.

Eccleſ 49
Matth.1
Luca.

Matth.9

Haudquaquã tutum eſt, concedere Sectariis, vt Mariã in peccato cõceptã dicant.

Quæ incõmoda & abſurda ſequantur, ſi originale vitiũ in Maria conſtituamus.

a De conſenſu vera Eccleſiæ artic. 51.
b De imbecillitate & peccatis Sanctorum.
c contra cenſuram Coloniensem.
d In 1. Cent. de peccato Originali.
e In variis li. de peccato Orig.

Impia Illyrici doctrina de originali peccato.

ſubſtantiam eſſe: ſicut & hæc vocabula corruptionem, defectum, concupiſcentiam, inordinatam diſpoſitionem, vt in ſcholis vocant, ſubſtantiam denotare contendit. Atque vt hominem beſtia deteriorem faciat, aſſerere non veretur, illum poſt Adæ lapſum geſtare imaginem Satanæ, adeóque in illam transformatum eſſe. Ac eo tandem Illyricana impietas progreditur, vt Diabolum Creatorẽ inducat animarum, quę ſint peccatum originis ſubſtantiale, ſicut Heshuſius, ſuo contra eundem Illyricum ſcripto demonſtrat, noua hæc & horrenda Manichæorum deliria iure damnans atque deteſtans.

In epiſt. ad Illy. de peccato Orig. an ſit ſubſtãtia.

Quomodo Illyricus colligat peccatum eſſe ſubſtantiã.

Eſt autem hæc præcipua, ſed futilis, Illyrici ratiocinatio: *Quicquid inconforme eſt, legi Dei, id peccatũ eſt, ſicut ſcriptum eſt: ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. Tota hæc corrupta natura humana & ſubſtantia, poſt lapſum eſt inconformis legi Dei. Ergo hæc ipſa natura & ſubſtantia eſt peccatum. Et per conſequens, hæc ipſa natura, quæ tanquam fons actualium peccatorum accuſatur, eſt ſubſtantia.* In eũdem errorem pertractus Hieremias Hombergius, qui poſteà reſipuit, carmen hoc cecinit:

Hombergius ab Illyrico ſeductus palinodiam canit.

In elegia de Originali peccato.

Pro dolor hinc Satanæ ſimulachrum naſcitur omnis,
Quem Patris & Matris copula gignit homo.
Et rurſus:
Ipſe ego peccatum ſum propriéque vocor.

Extat autem integra diſputatio, quæ de hoc Illyrici, imò Manichæorum errore inter eundem Illyricum & Iacobum Andream, ſed ſine fructu Argẽtorati multis horis eſt habita, & ab eodem Iacobo in lucem edita. Illyricus pro ſe ſtare Lutherum cõtendit, qui naturam ipſam & cor hominis peccatũ originis eſſe ſcripſit.

Quomodo alii nouatores errent circa peccatũ Orig.

Alij vero Sectarij, etſi non tàm craſſe ac impiè de Originali peccato philoſophantur, ideóque Manichæorum deteſtandum delirium nobiſcum in Illyrico damnant: tamen fœdum & pernicioſum in eo tuentur errorem, quod ſoleant originale peccatum cum actualibus, mortale cum venialibus confundere, ex concupiſcentia in renatis, perpetuum & inhabitans peccatum facere, ad iuſtitiam imputatiuam omnia referre, ac Mariæ demum, vbi de peccatis agitur, nihil eximium ac ſublime ſupra cæteros concedere. Retinent enim mordicus, quod à magiſtro non bono Luthero didicerunt, noſtram natiuitatem eiuſcemodi eſſe, vt ſicut ipſe loquitur, tota peccatis madeat: peccatum autem originale eſſe totum humanæ naturæ lapſum, & quicquid eſt deperditum de iis conditionibus, quas Adã natura integra præditus habuit. Huic prætereà peccato tribuit, quod omnes Deum odio proſequantur & cõtemnant, necnon mammona diligant, ac illi ſeruiant, quod fures & homicidæ ſint, quod hominis demũ voluntas nihil niſi malum appetat & peccato delectetur. Nihil ergo mirum, quòd Iacobi Andreæ, vt omnium collegarum, id eſt, omnium Euangelicorũ cauſam agat, in hunc modum, hoc eſt, omnino Lutheranice pronunciet: *Dicimus, ſcribimus, docemus & monemus, quicquid eſt in nobis eſſentiale, videlicet animã, corpus & ſpiritum, intellectum & voluntatem hominis, id omne eſſe peccatum, hoc eſt, peccato vitiatum & contaminatum. Item, omnes qualitates in nobis, & actiones à nobis prouenientes eſſe peccata, id eſt, vitiata & contaminata.* Sed quo pacto hæc paradoxa nobis comprobat? Smalcaldicã propter Synodum, in qua ſit articulus conditus, ad veram pœnitentiæ doctrinam neceſſa-

Quomodo Lutherus erradi cauſam dederit circa peccatum Originis.

In Euang. de natali Christi & in ſermonem cap. Geneſ. & in Oſeæ cap. 13

In confutat. reſponſ. Illyrici de peccato Originis.

Iacobus Andreæ confeſſio, quid nomine peccati naturæ complectantur.

A rium eſſe ſtatuere, omnia noſtra eſſe peccata, non ſolum quicquid facimus, loquimur aut cogitamus, ſed etiam quicquid ſumus. Quid autẽ hoc eſt aliud, per Chriſti mortem oro, ſi de horum fanaticis opinionibus rectè iudicemus: quid eſt aliud, inquam, niſi veteris ac noui Teſtamenti diſcrimen tollere, crucis ac mortis Domini virtutẽ eneruare, Spiritus ſancti vim comminuere, Sacramentorum nouæ legis efficientiam proculcare, totiúſque Eccleſiæ cõſtantem fidem ac doctrinam Apoſtolicam contemnere ac labefactare? Atque interim iſti ad Pſeudoſynodos prouocant, qui ſacris & Oecumenicis Concilijs ſua idola & magiſtrum vnum Lutherum, omni pudore poſito, anteponunt. Etenim omnia, quæ homines etiam fide præſtantes aut agitant animo, B aut operibus exequuntur, hæc iſti contendunt imbuta eſſe flagitio, inquinata ſcelere, & neceſſario denique peccati inhærentis contagio maculata penitus & infecta, quæ nec factis vllis expiari, neque viribus opprimi, nec virtute vlla deleri vnquam poſſint. Igitur quæ ſancti etiam homines inflãmato in Deum ſtudio moliuntur, ex ſe capitalia quædam eſſe crimina, ſupplicio æterno vindicanda mirabiliter docent, peiúſque confirmant. O blãda vulgo, ſed verè fallax peſtilénſque doctrina, quæ corruptos hominũ animos in veteris vitæ ſordibus egregiè ſouet, & iuſtorum benefactis ac meritis permultum detrahit, eóque mirificè confert, vt nullus iam pœnitentiæ antidotum animi ſui morbis ſanãdis adhibeat, non ab omni carnis & ſpiritus inquinamento ſeſe mũdet ac expurget, neque peccatorũ C reliquias & vitioſos habitus, quos malè viuendo compararerat, contrarijs virtutum actionibus tollat. Sic iſti ſpeciem pietatis præ ſe ferentes, virtutẽ eius abnegant, & accepta Chriſti gratia licenter abutuntur, & velut iniurij & contumelioſi Spiritui ſancto, ſe neceſſariò etiam peccare, & ſine obedientia pœnitentiáque ſaluari poſſe arbitrantur.

Articulus Smalcaldicę Synodi a Lutheranis Doctoribus celebratæ.

Quæ incommoda ſequantur ex doctrina noua de originali peccato.

Ex hoc ipſo fonte manant, quæ Iacobus Schenckius non ita pridem in Virginem noſtram impiè putidéque profudit, affirmans *eam verbis Angeli conſolatorijs fulciendam fuiſſe, ne deſperaret, quod corruptam & vitiatam naturam haberet, ſuorúmque peccatorum ſibi eſſet conſcia, mortis ac inferni terroribus afflicta, corde demũ pauida & puſillanimis. Quæ virgo tametſi per Dei verbũ & Spiritum ſanctum ſit renata, iuſtificata & ſanctificata, tamen illa perinde ac Adam, Noe, Loth & cæteri, in hac* D *vita peccatrix, adeóque damnabilis perſona exiſtit, quantum ad eius naturam, cogitationes, verba, vitam & conuerſationem pertinet.* Hæc ille Lutheri diſcipulus concionari audet ac ſcribere, nullo alio fundamẽto ſuffultus, niſi quod cõmuni collegarum phantaſmate de Originis peccato faſcinatur, tàm imperitus, vt Mariam à renatis aliis nequeat diſcernere, ſicut Auguſtinus probè & apertè diſcreuit. Adhæc multa & fœda in puriſſimã Virginem euomit, quæ nec Ioãni Baptiſtæ, nec alijs pluribus veréq. ſanctis hominibus iure poſſunt adſcribi. Verũ ſi ingeniũ iſtorum ritè perpendas, ſcelerũ conſuetudine animos tenẽt efferatos, horrendíſque malæ conſcientiæ ſtimulis agitãtur, nõ modicis peccatis, mortis & inferni angoribus obnoxij, imò & ſuo ipſorũ iudicio, ſi paulo credimus, condẽnati. Igitur eximiè sãctos, & in his Mariã ex ſe ſtulti homines metiuntur, ac palã de illis perinde ac vulgaribus & ſordidis peccatoribus,

Quàm inſulſe & impie in Mariam debacchetur Schenckius.

In explicat. Euangelij de Chriſti Conceptione.

Refutatio impietatis Schenckianę.

Ad Tit. 3

A ſolent futiliter pronunciare. Ergóne tandem intelligis Lector, quantum periculi & incommodi conſequatur, quantúmque dedecoris & infamiæ hoc ipſo Virgini matri creetur, ſi eam in originali peccato, ſicut iſti de illo loquuntur, conceptam fuiſſe aſſentiamur? Quantò rectius Eraſmo viſum eſt, de noſtris enim alibi diximus, Mariæ typum eſſe floridum illum Salomonis lectulum, quẽ puritatis amator Dei filius ita cæleſtis militiæ excubiis, omniúmque corona virtutum communiuit, vt nulli vnquã vel cogitationi parum piæ pateret aditus, in quo vno nihil vnquam repertum ſit, quod aut delitiantẽ offenderet ſponſum, aut obſtreperet quieſcenti.

Quam recte de Maria loquatur Eraſmus.

In oratio. quæ Pean Virginis inſcribitur.

B Hanc eſſe præterea inſtar turris Dauidicæ, quam vnam contra omnia nequiſſimi hoſtis tela, propugnaculis, clypeis millenis omnigenáque virtutum armatura muniuit bellator egregius, vt neque corpus, nec animum eius vllus vnquam libidinis aſſultus, non dicam expugnarit, ſed ne oppugnarit quidem. Atque hæc obiter ad Sarcerij Schenckij aliorúmque nouatorũ calumniam depellẽdam. Etenim paradoxa, quæ vel ignorauit, vel damnauit prudens antiquitas, Lutheri Scholæ modò integra relinquemus.

Quicquid autem moliantur verſipelles, à Cõcilio Tridentino haudquaquã nos abducent, in quo ſapientiſſimi doctiſſimique Patres demonſtrarunt, propoſitum ſibi nõ fuiſſe, vt hoc ſuo decreto, quod de Originis peccato traditur, immaculatam Virginem Dei genitricem comprehenderent: tãtum abeſt, vt iſtorum Sectariorum ſententiam ſtabilirent, quæ Mariam æquè ac cæteros omnes originali peccato duriſſimè ſubiicit. Nullum enim Virginis priuilegium hic agnoſcũt, quod etiam oppugnat Chémnitius, ne quid omninò, quod in ſacro Concilio nõ mordeat, hic audax calumniator omittat. Nõ enim ſatis eſt illi, quòd à Patribus confirmetur Sixti conſtitutio, quæ poteſtatem in vtramque partem de Mariæ Conceptione opinandi facit omnibus, ſed ita, vt qui cũ peccato conceptam ſentiunt, ſciant & fateantur, hoc ipſum è Scripturis non colligi & cõuinci neceſſariũ, quandoquidem mater Domini generalibus illis Scripturæ ſententiis non comprehendatur: fas interim eſſe, vt eam à peccato præſeruatam fuiſſe credatur. Quum verò nõ habeat, quæ vel huius Pontificis conſtitutioni, vel dicti Cõcilij Patribus firmiter opponat, nouã excogitat fallaciã ad inuidiam illis augendam, qui nempe ad hoc decretum edendũ per reuelationes, miracula, legẽdas, ſcriptáque prorſus inſulſa incitati fuerint atque permoti. Ita more ſuo ludit Chemnitius, & rem ſeriam ſuis figmentis inuoluit, vt Sixti Pont. Patrúmque illorũ omnium volũtatem optimã, & ſtudium ſanctiſſimũ nõ ſolum inuidioſè traducat, ſed prorſus etiam malignè deprauet. Huc enim illi ſpectarunt, huc curarunt maximè, quicquid iſte calũnietur, vt ob publicam tranquillitatem decretum ſapientiæ & moderationis plenũ ederent, eóque contentioſis ingeniis frœnum imponerent, & curioſas magis quàm vtiles in Scholis templíſque diſceptationes penitus amputarẽt. Quid iſthuc demum eſt aliud, quam Pauli confirmare doctrinam, vt quę ad populi offenſionẽ potius quàm ædificationẽ factũt, magno ſtudio præſcindantur? Neque tamen aſpernamur, ſi quæ extant in hoc genere reuelationes, miracula, hiſtoriæ, quæ bonorum fidem merentur,

Decretũ Synodi Tridentinæ cõtra nouatores firmiter obſeruãdum, ad Mariæ innocentiam aſſerendam.

Seſſ. 5. in decreto de peccato Originis.

C

Chemnitium temere Concilium & Concep. Virginis oppugnare.

D

Quo concilio Synodus Trid. Mariam aliis in peccato non lite æquauit.

2. Timot. 2
Ad Tit. 3

& conceptionis huius doctrinam confirment, quũ ſcriptum eſſe ſciamus: Spiritum nolite extinguere: prophetias nolite ſpernere. Omnia probate: quod bonum eſt tenete. An fortaſſe Chemnitio ſtulti ſũt illi, de quibus in Chriſtianam Eccleſiã proſpiciens non obſcurè prædixit Spiritus ſanctus? Prophetabũt filij veſtri & filiæ veſtræ: & iuuenes veſtri viſiones videbunt, & ſeniores veſtri ſomnia ſomniabũt. Certè inclytus & perquàm eruditus Chriſti martyr Cyprianus non dubitat in medium adferre, & crebrò quidem, viſiones ac reuelationes ſuo ſeculo factas: tùm de Sacerdotum cõtemptoribus queritur, quod eiuſmodi reuelationes vt ridiculas aſpernarentur. Nos cum præclaro Epiſcopo Amadæo ingenuè profitemur: Sciendum certiſſimè, quod creberrima miracula, ſpiritales viſiones, cæleſtes reuelationes, ſublimes conſolationes almæ parentis Domini orbe terrarum aſſiduè coruſcabunt, donec fidem mundus iſte seneſcens inueniat.] De quibus viſionibus ac reuelationibus libro quinto plura dicemus. Illud verò etiã atque etiam Chemnitio negamus, quod, vt ipſe fingit, patres præcipuum ſententiæ ſuæ pondus in reuelationibus, miraculis, hiſtoriis poſuerint, aliáſque firmiores cõdendi decreti cauſas non habuerint. Eodẽ candore de Auguſtino iudicat, qui non tantùm Virginem cũ labe peccati originalis conceptam eſſe ſenſerit, ſed etiã diuerſam ſententiam hæreſim eſſe pronunciarit. Nihil verò tale vel ſenſit vel pronunciauit Auguſtinus, ſed eius verba peruerſe corrupit Chemnitius, quemadmodum vir doctiſſimus Tiletanus, vbi pro Concilio Tridentino reſpondet, hunc aduerſariũ in præſenti cauſa falſitatis mendaciique aperte cõuicit. Et nos deinceps monſtrabimus, ex Auguſtini ſententia, Virginem matrem in hoc reliquis iuſtis & ſanctis præſtare, quòd ab omni peccato pura ſit atq. habeatur.

Errare Chemnitiũ in reuelationibus omnibus contemnendis.

1. Theſſ. 5

Ioel 2
Act. 2

Li. 4. epiſt. 9

B

Hom. 8. de Maria virg.

Chemnitius falſo citat Auguſtinum.

C

Sed obſtrepit nobis quoque Caluinus, & aduerſus eandem Synodum hoc procaciter ingerit: *De ſpeciali Virginis Mariæ priuilegio cum cæleſte diploma protulerint, credemus quod iactant.* Annectit & illud: *Eccleſiæ certe membrum erat Auguſtinus, qui tametſi amolienda inuidiæ cauſa vult alicubi de beata Virgine ſilere, paſſim tamen ſine eius exceptione totum Adæ genus peccato inuoluit. Quin etiam prope diſertis verbis eam in peccatorũ ordinem aggregat, cum ad Marcellinum ſcribens, multum eos errare tradit, qui vlli ſanctorũ præterquam vni Chriſto neceſſariam fuiſſe hanc deprecationem negant: Dimitte nobis debita noſtra.* Vbi Caluinus nõ ſine vafricie, vel potiùs impoſtura Mariam in ordinem redigere, & peccatoribus aliis exæquare contendit, ſiue de originali vitio, ſiue de actualibus peccatis agatur. Porrò de vero & germano verborum Auguſtini ſenſu, quẽ in ſuam partem Caluinus rapere & detorquere conatur, non multò infrà dicemus, vt tanti Patris authoritate Virgo ſẽper puriſſima vindicetur. Illud ridiculũ videri poteſt, quod præfractus Caluinus de ſpeciali Virginis Mariæ priuilegio, ſicut ipſe loquitur, nolit credere, niſi cæleſte diploma illi proferamus. An enim Iudaicam non ſapit perfidiam, & ad tentandũ Deum pertinet, ſigna, & cæleſtia ſigna poſtulare, quibus modo fides Eccleſiæ adſtruatur? Sin de diuinis oraculis loquitur, ruſſos meritò videatur ineptus, quòd ſolũ ex Dei verbo ſcripto pendere velit omnia, nihilque Eccleſiæ ſanctæ, quã Chriſtus ſimpliciter iuſſit audiri, tribuat authoritati. Nec videt interim Caluinus, quantò nos æquius ab ipſo

Quomodo Caluinus Mariam non caruiſſe peccato demonſtrare nitatur ex Auguſtino.

In antidoto contra Concilium Trid.

D

Caluinus cæleſte diploma ad fidei cõfirmationem varie requirit.

Matth. 18.

postulare

A poſtulare poſſimus, vt cæleſte diploma nobis tandem proferat, quo ſua ipſe confirmet dogmata, imò paradoxa: vtpote peccatum nullum eſſe niſi mortale, hominem libero arbitrio deſtitui, infantes ex fidelibus parentibus genitos, etiamſi ſacro fonte non tingantur, Chriſti & Eccleſiæ membra eſſe, nulla neceſſitate aqua tingi pueros, vt cætera id genus plurima prætermittamus. Sed & Brentius nihil humani, vel quod in hominem cadere poſſit ac ſoleat, alienum à Maria fuiſſe vult, quam dicit in publico humani generis iudicio contineri, quo quidem peccato & iniuſtitiæ omnes ſubijciuntur. Tum Gulielmus Rodingus Deiparam ita loquentem inducit: *Ipſa in peccatorum ſordibus concepta, & in mundum nata ſum.* Suffragatur his Hieronymus Vveller, ſeſe cum Maria improbe conferens in his, quæ ad communem peccati rationem pertinent, B nec illam magis quam ſe miſerum de iuſtitia, meritis & dignitate gloriari potuiſſe garrit. Adeò iſtis tantùm non ludus eſt, Mariam facere peccatricem, & inter Deiparam communémque Adæ ſobolem nullum ferè diſcrimen ſtatuere, quaſi Chriſtum ſi non crudelem, at certè quidem negligentem in curanda & honoranda parente faciant, quam poſſet quidem, ſed non vellet eximiè pulchram, & prorſus immaculatam, hoc eſt, puritate ſibi ſimillimam reddere, aliíſque omni ſanctitate præferre. Venio demum ad Centuriatores, quorum iudicio vehementer errarunt veteres, qui Mariæ innocentiam ſingulari præconio illuſtrarunt. Flagellant igitur Anſelmum, omnes in peccatis eſſe mortuos, dempta ſolummodo matre Dei aſſeuerantem. Accuſant Idiotam craſſi erroris, quoniam nihil vnquam C vitij, peccati aut turpitudinis in Mariæ anima ſubſtitiſſe teſtetur. Verberant & Giſelbertum, cuius opinione vellus Gedeonis pro ſanctiſſimæ Virginis corpore maculæ omnis experte ſit myſticè accipiendum. Adeò ſunt procliues & præcipites ad carpendum Centuriatores, qui dum veteres Marianæ puritatis laudatores accuſant, certè quo loco ipſi, ipſorumque ſimiles tantæ Virginis obtrectatores habendi ſint, nimium orbi aperte declarant.

In c. 2. Euāg. Ioan.

In orat. contra Scholas Ieſuitarum.

In poſtilla circa feſtum Annunciat. Domini.

Libet Sectarijs Virgini matri peccata ſicut & alijs imputare.

Cẽturiatores Mariæ innocẽtiam adimere ſtudent.

Cent. 11 cap. 4

Centur 9 cap. 10

Centur. 10 cap. 4

CAETERVM aduerſus hos omnes ſi nihil aliud proferre poſſemus, communem eorum patrem & præceptorem Lutherum magno iure obijceremus, qui ſinceram Virginis Conceptionem adſtruit, ac de illa præclarum teſtimonium mox addendum edidit. Sed & Luthero Eraſmus conſonat, ſi fortè hos Doctores audiant, qui Concilij Tridentini Pa- D tres & alium rectius de Maria ſentientes non audiũt, pro ſua mirabili ſcilicet æquitate. Ac Lutherus quidem diem conceptioni Mariæ ſacrum celebrauit, ac frequẽter in illo ad populum verba fecit, hiſque verbis eſt publice concionatus: *In virginis Mariæ Conceptione, cuius corpus progreſſu temporis iuxta aliorum infantulorum ritum factum eſt vſque ad animi infuſionem, non opus fuit tali Conceptione, quemadmodum Chriſti videlicet, quem ſolum Deum & hominem citra viri operam omnibus membris abſolutum concipi oportebat. Potuit enim Maria ab omni originali peccato præſeruari, donec anima infundenda eſſet.* Et ſtatim poſteà: *Mariæ Conceptio piè creditur ſine originali peccato facta eſſe, vt ſcilicet in ipſa animæ infuſione, vna etiam ab originali peccato purificata fuerit, diuinis dotibus redimita, ad accipiendam ſanctam animam à Deo ipſo infuſam. Atque ita in primo momento cùm viuere inciperet, omnis peccati expers erat.* Vbi

Nouatores contra Lutheri magiſtri ſui ſententiam docent de Mariæ Conceptione ac innocẽtia.

Quomodò Lutherus ſanctam Mariæ Conceptionẽ eiuſque feſtũ adſtruat ac defendat.

A præterea inter duplicem hominis Conceptionem diſtinguit alteram quæ ex naturali commixtione viri & mulieris prouenit, alteram quum iam corpuſculum in materna aluo præparatum eſt, & anima illi à Deo infunditur creatore, ac tandem ita concludit: *Sic virgo Maria quodammodo inter Chriſtum & alios homines medium tenet. Siquidem Chriſtus cùm conciperetur & viueret, eo ipſo articulo temporis plenus gratia fuit. Cæteri homines ſine gratia ſunt, tam in priori, quam in poſteriori Conceptione. Atqui virgo Maria quamuis iuxta priorem Conceptionem non plena gratia erat, tamen iuxta alteram Conceptionem plena gratia erat atque hoc non immerito. Nam medium fuit inter omnes natiuitates: & patre enim & matre nata eſt, ipſa vero ſine patre peperit, & mater facta eſt partim carnalis, partim vero ſpiritualis filij. Equidem Chriſtus partim de ipſius carne* B *partim de ſpiritu ſancto conceptus fuit. Porro autem Chriſtus pater multorum filiorum eſt ſine carnali patre, & ſine matre carnali. Iam vero ſicut virgo Maria rite inter carnalem & ſpiritualem natiuitatem medium eſt, ſiue carnalis, initium autem ſpiritualis; ita etiam inſtè medium tenet inter Conceptionem. Nam vt cæteri homines tam anima, quã corpore in peccato concipiuntur, Chriſtus autem ſine peccato tam corpore quã anima, ita Maria virgo iuxta corpus quidem ſine gratia, iuxta animam autem plena gratia concepta eſt. Hoc ſibi volunt verba illa, quæ Angelus Gabriel ad eam dicebat: Benedicta tu inter mulieres. Non enim ad eam dici poſſet: Benedicta tu, ſi aliquando maledictioni obnoxia fuiſſet. Dignum etiam & iuſtum erat, perſonam hanc ab originali peccato præſeruari, de qua Chriſtus ſumpturus erat carnem, quæ omnia peccata ſuperaret. Illud enim propriè benedictum vocatur, quod diuina gratia donatum eſt,* C *hoc eſt, quod peccato caret. De hoc alij longe plura ſcripſerunt, & pulchras rationes oſtenderunt, quas hic percenſere nimis longum fuerit.*

Quomodo docuerit matrem Domini benedictam à peccato etiã Originis præſeruari omnique donari gratia

Sũma doctrinæ Lutheri de Mariæ Conceptione.

QVAE Lutheri verba interpretem non requirunt, adéo luculenter oſtendunt; quid ipſe de Mariæ Conceptione ac eius feſto die ſenſerit, aliiſque ſentiendùm docuerit. Vult Deiparam ratione Cõceptionis reliquis mortalibus omnibus, vno Chriſto duntaxat excepto, anteponi. Mariæ animã corpori ſic dicit infuſam, vt ab originali peccato fuerit præſeruata, omnique peccato caruerit, quæ inde ab initio plenitudinem habuerit gratiæ, maledictioni nunquam obnoxia, ac ipſo etiam Conceptionis tẽpore benedicta: ſic enim prorſus decuiſſe, vt Chriſtus Dominus carnem de carne illa ſumeret, quæ peccata omnia ſuperaret. An hæc non clarè, forti- D ter & generoſe tradit Lutherus, non per omnia quidem in hac tota ratione laudandus, ſed qui tamen ſuos diſcipulos alióſque nouatores, immaculatam Mariæ Conceptionem oppugnãtes, adeóque ſubſannantes, multis modis redarguit & conuincit, vt longe magis nobiſcum quàm cum illis facere videatur. Pudeat ergo recentes Mariomaſtigas, qui cum Sarcerio, Caluino, Chemnitio, Brentio, Heſhuſio, Centuriatoribus Mariæ Conceptionis ſanctæ, turpiter obganniunt, qui præterea feſtũ Conceptionis huius diem vbicunque poſſunt pro ſua libidine abrogant, alióſque illum celebrantes irrident, ac breuiter hoc toto Conceptionis argumento nihil præclari aut ſentiunt, aut ſcribunt, imò verò illud fœdiſſime, ſicut oſtendimus, tractant, planéque contemnunt. Sed & alibi perſpicue docet Lutherus, quandoquidem Maria ab Angelo gratiæ plena ſalutatur, per hoc illam om-

Lutherus Mariam ſummopere laudat ex verbis angelicæ ſalutationis.

In Poſtilla circa Euang. de Annunt. Mariæ.

nis peccati puram cognoſci, idque magnum quiddam & ſublime ducendum eſſe. *Siquidem gratia Dei,* inquit, *ipſam omnis boni abundantem facit, & ab omni malo liberat. Secundo Deus cum ea eſt, hoc eſt, omne quod facit aut omittit diuinum eſt, & in eo à Deo perficitur: adhæc tuetur eam & defendit ab omni, quod obnoxium & incommodum eſſe poteſt.* Quid autem iſthuc eſt aliud quæſo, niſi Virginem ab omni peccato & peccati ſuſpicione immunem verbis dilucidis pronunciare?

Vt Eraſmus huic Conceptioni faueat ac patrocinetur. *In Apolog. ad libros Alberti Pij.*

SVPEREST, vt Eraſmus quoque contra iſtos teſtem minimè vulgarem, & à nouatoribus valde probatum inducamus, quantumuis idem, Mariæ in multis, vt alibi differemus, durum ſe & iniquum præbere non vereatur. Eraſmi verba ſunt. *Quam magnifice ſentiam de ſacratiſſima Virgine, declarat Pæan meus, & obſecratio iam toties excuſa, præterea Liturgia cum concione, quam edidi aduerſus obtrectatores Virginis, ſemperque ſaui ſententiæ, quæ liberat eam ab omni peccato etiam originali.* Et poſtea: *Profiteor mihi magis probari ſententiam illorum, qui Mariam faciunt immunem ab omni peccato.* Ac rurſus: *Quod ad Originis peccatum attinet, omnes vetuſti ſolum Chriſtum eximunt ab omni peccato, nec hodie deſunt, qui in templis ſuis publice docent, illam non fuiſſe immunem à peccato Originis, cùm ego contrarium ſentiam in libris meis.* Quare Maria non ſolùm ab omni labe vitiorum, ſed etiam ab Originis peccato immunis, & abſque omni contagio concepta fuit, ſi Eraſmi iudicio ſtare velimus, quicquid idem alibi in contrarium adferre videatur. Tum Bedæ reſpondens fatetur, etiam ſi Chriſtus ſolus omnium nulla peccati labe contactus & inquinatus ſuſtulerit peccata mundi, ſe tamen non obſtare Virginis matris priuilegiis, nec illorum ſententiam à ſe reijci, qui puram eius Conceptionem propugnant. Ac alibi ruſus: Non ideo inquit, falſum dixit Paulus: Omnes in Adam peccauerunt, ſi credamus Mariam & Chriſtum à peccato fuiſſe immunes. Et cum Paulus ait. Omnes quæ ſua ſunt quærũt, non omnes ſenſit eſſe tales, ſed intelligi voluit perpaucos eſſe, qui Euangelium ſincere tractarent.] Demum Pæan Eraſmicus Mariam his verbis affatur: *Tu felix illa plantula de Ieſſea radice ſubnata, nihil tamen inde genitalium ſordium trahens. Tu ſacratiſſimum pacifici regis templum, tam magnificum, vt in eo Rex olympi præſideret: tam ſacrum, vt nulla vnquam peccati labe potuerit prophanari.* Verum nec Lutheri, nec Eraſmi, nec Budæi, nec Rudolphi Agricolæ oratio, qui certè Scholaſtici Theologi non fuerũt, vt nihil de aliis dicam, tantum apud nouatores poteſt, vt illorum authoritate à ſua ſententia ſe dimoueri, atque ad illibatam Mariæ Conceptionem probandam adduci patiantur. Budæus verò non modo Catholicus, ſed etiam æuo ſuo Galliæ lumen & decus exiſtimatus, hoc euidenter affirmat: Immunitas eſt hæc (à vitiis maliſque animi motibus) ſingularis omnino & eximia, rariſſimique exẽpli, quod olim prouidentia in Diua Chriſti parente Dei atque hominis, non modo à partu ſalutis integra aque intacta ſed etiam à næui natalitij conditione immuni, vt credimus, aliquando vſurpauit. Et Rodolphus Agricola paulo vetuſtior, nec vulgaris & ipſe politioris litteraturæ profeſſor, æquum fuiſſe teſtatur, vt qui filius eſſet æterni Patris optimi & vndique conſumatiſſimi, is filios quoque fieret matris intemeratæ & nulla humanæ inquinationis labe conſperſæ.

Ad Gerardum Nouiomagenſem.

Budæi & Agricolæ teſtimonium pro illibata Mariæ Cõceptione. *Libro 3. de tráſitu Helleniſmi ad Chriſtianiſmum.* *In orat. de Natiuit. Domini.*

CAPVT NONVM.

Mariam ſanctificatam fuiſſe antequam naſceretur, nec ſolum ipſi, ſed & Hieremiæ in matris vtero ſanctificationis contigiſſe donum, multiſque modis Mariam ſanctificatam cenſeri.

Sanctitatis vel ſanctificationis nomen aliter Mariæ, quã Deo tribui. Maria in matris vtero bifariã ſanctificata dici poteſt.

CONVENIT ſane inter eruditos, Deum ſolum, qui ſanctus in Scripturis toties prædicatur, natura ſiue eſſentialiter, vti vocant, ſanctum & ſanctificantem: Mariam verò ex accepto diuinæ gratiæ dono ſanctam & ſanctificatam eſſe. Verùm quando illa ſanctificari cœperit, in controuerſia poſitum manet, ſicut hucuſque multis commonſtratum eſt. Alij quippe ſanctificationem cum ipſa Virginis Conceptione ita coniũgũt, vt animam eius quum corpori primum infunderetur, omni peccati contagione liberent, ac idcirco Mariam ſanctificatam, hoc eſt, ab originali vitio præſeruatam appellent. Alij rurſum ſanctificatam faciunt poſt Conceptionem, quando eius anima modico quidem tempore peccato polluta, ac deinde purgata, verèque ſancta eſſe cœperit: & hi ſanctificatam, id eſt, ab Originis vitio mundatam interpretantur. Vtraque ſanctificatio aliquid habet eximi, ſed neceſſario diſcernenda, vt variantes de Mariæ ſanctificatione atque puritate ſententiæ rectius diiudicentur. Etenim prior admiſſa & probata opinio, vt maiorem Virgini matri ſanctitatem adſtruit, ſic etiam illuſtriorem ſanctificantis Dei virtutem ac munificentiam arguit, qui templũ hoc ſuum electum, ab omni macula vt ſemper aliàs ſic etiam conceptus tempore purum & ſanctum conſeruarit. Poſterior vero ſententia etſi longè minus Mariæ, velut in peccato conceptæ, largiatur, tamen illam aliis, qui ſancti cum Baptiſta naſcuntur, & in matris vtero ſanctificantur, citra controuerſiam anteponit, vtpotè cui plenior & copioſior, quàm cæteris, ſanctificationis gratia contigerit, quæque maturius ab originis labe fuerit expurgata.

Quo conferat nobis diſcrimen huius duplicis ſanctificationis.

Luca 1.

Ex his conficitur, non habere Sectarios, cur de Catholicis quibuſdam, velut ſecum ſentientibus, admodum glorientur, quum inter vtroſque permultum interſit. Illi quippe licet in vtramque partem liberè diſputent, tamen alij alios damnare cauent, vtralibet demum ſententia defendenda ſuſcipiatur. Deinde ambæ partes non ad ſolam Scripturam prouocant, ſed ſuum iudicium Eccleſiæ Scripturæ interpreti & veritatis magiſtræ liberum integrúmque relinquunt, & huius definitioni ſe totos permittunt atque ſubiciunt. Rurſus in eo conſentiunt, ſanctificationis gratiam quæ Mariæ contingit,

Aliter Sectarij quam quidam Catholici aduerſus Mariæ Conceptionem puram diſputãt.

tingit, ſi cum aliis in vtero ſanctificatis conferatur, incomparabilem extitiſſe. Cuius quidem effectus proprius fuerit, Mariæ vitam ab omni etiam leuiſſimo peccato, & inordinato ſenſualitatis, vt vocant, motu quolibet, immunem conſeruari, ac præterea Virginem ſapientiæ dono, & virtutum perfectione, omniſque gratiæ plenitudine, quantum perſonæ conditio patiebatur, ſupra Sanctos reliquos inſigniter cumulari. Hi verò (de Sectariis loquor) qui ſemper in præcipitia tendunt, omnémque modum prætergrediuntur, illam ſolùm vrgét, ac retineri ab omnibus volunt ſententiam, qua virginis Conceptio in communi hominum ſorte ac ſorde relinquitur, abiecta interim ac dãnata prorſus altera opinione quaſi Scripturis diuinis aduerſa, & tantum non hæretica. Tum vt antiquum obtineant, in hac ipſa controuerſia, vt in aliis omnibus, non Eccleſiæ, ſed Scripturæ authoritate conuinci poſtulant, ne ſacræ quidem ſcripturæ fidem habituri, niſi pro ſuo ipſorum arbitrio intellectæ. Præterea ſi maximè concedatur, Virginem in originis peccato fuiſſe conceptam, in eo iſti à Catholicis diſſident, quod audacter negant, illam in ſuæ matris vtero ab hoc vitio mundatam, gratiáque ſanctificationis donatam eſſe. Quare natalem Mariæ diem, de quo poſtea diſſeremus, cum Catholicis refugiunt honorare, & receptum ritum honorandi publicum è ſuis tollunt Eccleſiis. Poſtremò vt ſummam huius ſanctiſſimæ Virginis puritatem egregiè polluant, aduerſus Catholicus omnes matrẽ Domini nõ ſolum originali, ſed actuali etiã peccato ſubdunt & immergunt, multáque in eius vita & moribus vitia recenſent: quam verè autem, ſuo loco conſiderauimus. Operæpretium igitur facturi videmur, ſi ad hos varios coarguendos errores, Mariam priuſquam naſceretur, in materno vtero verè ſanctificatam, & in tota deinde vita ab actuali peccato puram & immaculatam extitiſſe monſtremus.

In explicat. 5. cap. Hier.

IOANNES Pomeranus, qui Sectariis aliis mordacitate & petulãtia non facilè cedit, ridet Catholicos Mariæ ſanctificationem in vtero matris Annæ factam aſſeuerantes, atque hoc modo ratiocinãtes: Si [a] Hieremias & [b] Ioannes Baptiſta in vtero materno ſunt ſanctificati, probabile eſt admodum, haud inferiorem ſanctificationis gratiam Deiparæ contigiſſe. Vbi præterea negat, vt hoc obiter addam quod hactenus docti omnes affirmant, de Hieremia Propheta in vtero matris ſanctificato. Nihil enim aliud illi tribuit, quam quod ad ſacrum verbi miniſterium electus fuerit atque ſegregatus, quemadmodum Apoſtolus Paulus de ſeipſo teſtatur: Deus me ſegregauit ab vtero matris meæ, ad Euangelium videlicet annunciandum. Atque hoc eſt Hieremiam ſanctificari, ſi non ſolum Pomerano, ſed etiam Caluino fidem habemus, perinde ac ſi dicat Deus: Ego te formaui Prophetam, & non hominem duntaxat. *Hæc eſt ſanctificatio non realis*, inquit Caluinus, *ſed tantum quia ordinatus ſunt Hieremias antequam natus eſſet, qui ſuo tempore manifeſtaretur*. Negat interim eundem, quẽadmodum de Ioanne Baptiſta ſcribitur, ex vtero ſanctificatum fuiſſe: quod & Bullingerus cõfirmare videtur. Verum luculentior eſt Prophetæ, imò Dei ſermo, quam vt hoc modo eludi, & à Sectariis corrumpi poſſit ac debeat. Ac primum quid quantùmque apud Hæbræos valeat

a Hier. 1
b Luc. 5

Quomodo Hieremias in matris vtero ſanctificatus iuxta nouatores.

Galat. 5.

Ex prælectionibus Caluini 1. c. Hier.

Io c. 1. Hier. Ex concionibus eiuſdem in ca. 1. Hier.

A ſanctificare ſolerter aduertere conuenit: id enim quum de hominibus loquimur, ex propria ſua ſignificatione multa complectitur. Etenim ſanctificari dicitur, qui ex naturæ corruptæ ſtatu, & ex peccati ſeruitute liberatur, ita vt ex polluto mundetur ac purificetur. In quemmodum Eccleſia, ſicut Paulus affirmat, à Chriſto ſanctificatur. Deinde ſanctificatur, qui in ſtatum nouæ creaturæ aſſeritur, & in perfectum Dei obſequium conſecratur, vel ad eximium aliquod munus præ reliquis ſegregatur atque deſtinatur. Ita Leuitæ & Prophetæ peculiari quadam ratione, ſicut Scriptura loquitur, ſanctificabantur, & Ioel præcepit, ſanctificate Eccleſiam. Cùm verò Hieremias & Baptiſta ſanctificari dicuntur, non ſolum de officio illorum prophetico, ſed etiam de nouo & excellenti gratiæ

B mentem ſanctificantis, ac eos omninò innuuantis dono, id eſt intelligendum, ipſáque verborũ proprietas retinenda. Priuſquam te formarem in vtero, dicit Dominus ad Hieremiam, noui te, & antequam exires de vulua, ſanctificaui te, & prophetam in Gẽtibus dedi te. Hic diſertè diſtinguit illa Deus, quæ iſti fœdè commiſcent, quod Hieremias nondum natus in matris vtero à Deo notus & ſanctificatus dicitur, quódque natus licet puer adhuc, in Prophetam deligitur, qui non ſolum Iudæis, ſed & multis in circuitu Gentibus propheticum miniſterium eſſet ſuo tempore præſtiturus: Quibus in rebus typum ille geſſit Chriſti Saluatoris, qui in vtero Virginali notus patri & ſanctificatus fuit, ac præterea Prophetam ſe quaſi Gentium fecit, dum per ſuos Apoſtolos Gentium nationes omnes è tene-

C bris ad Euangelij ſui lucem adſciuit. Vnde ab Hieronymo dictum legimus: Hieremias in vulua ſanctificatur, eligitur, roboratur, & in typo Chriſti Propheta Gentibus mittitur.] Ac rurſus idem quũ in Hieremiam præfatur, Sacerdotem illum ex Sacerdotibus, & in matris vtero ſanctificatum, ſed & Virginem, qui puer exorſus ſit vaticinari, nuncupat. Tum alibi de illo prædicat: Hieremias antequam formaretur in vtero & conciperetur, in vulua matris ſuæ notus Deo ſanctificatúſque perhibetur.] Et clarius adhuc Athanaſius: Permulti fuêre viri ſancti inquit, puri omnis criminis. Siquidem Hieremias ex vtero ſanctificatus fuit, & Ioannes, dum adhuc à grauida matre geſtaretur, exultauit in gaudio ad vocem Deiparæ Virginis.] Nec diſſentit Ambroſius, vt cuius teſtimonio Hieremias in vul-

D ua matris ſanctificatus eſt & probatus. Quo loco ſtatim illi Ioannem Baptiſtam adiungit, ſicut & priores fecere Patres, vt nimirum vtrique Prophetæ non diſſimilem ſanctificationem in vtero datam fuiſſe ſciamus, hócque diuinum opus in vtroque celebremus. Ac Origenes quidem Hieremiam reliquis Prophetis in materno vtero non ſanctificatis anteponit, ac de Abraham quoque fatetur, Prophetam illum quidem à Deo dici, ſed ad hunc ſanctificationis gradum tam mature, vt Hieremiam, minimè perueniſſe. Cæterum quod ad Paulum Apoſtolum attinet, nullus dubitat prorſus, illum ab vtero ſuæ matris, vel antequam naſceretur, ad prædicationem Euangelij diuina fuiſſe prouidentia ſegregatum: ſed procul abeſt, vt idcirco Hieremiæ rectè conferatur, quum in peccato natus diúque verſatus, in ſancti Stephani necem impiè conſenſerit, adeóque crudelis Eccleſiæ perſecutor, & in

Quomodo verbũ ſanctificare accipiatur.

Epheſ. 5

De ſanctificatione Hieremiæ in vtero matris.

Hierem. 1

Confutatio eorum qui negant hieremiam in matris vtero vere ſanctificatum eſſe.

In Apologia Aduerſus Ruffinum.

Quomodo Patres de Hieremiæ ſanctificatione loquantur.

In c. 1. epiſt. ad Galat.

Ser. 4. contra Arrianos

In Euangel. Luc.

Homel. 1 in Hierem.

Aliter Paulus quam hieremias ad munus docendi ſegregatus atque ſanctificatus.

1. Cor. 15
Actor. 9

Chriſtum ipſum blaſphemus extiterit, ſicut de ſe ipſe teſtatur. Hieremias verò præterquam quòd ad munus propheticum diuinitus prædeſtinatus & adſcitus eſſet, etiã in ipſo matris vtero tale ac tantum ſanctificationis donum accepit, vt ab originis peccato purgatus, & innocenter natus, per omnem quoque vitam potuerit in Dei gratia perſeuerare, nullo grauiore crimine mentem polluens, vt eo rectius officio ſuo grauiſſimo, quod aſperrimo tempore, & in ſumma Reipub. perturbatione ſuſtinuit apud Iudæos & Gentes ſatisfaceret. Nec interim ignoramus, ſed vltrò fatemur, in Scripturis etiam ſanctum & ſanctificatum appellari, quod templi vſui deſignatum, Deo ab hominibus offertur atque conſecratur, quemadmodum illud dictum oſtendit: Sanctifica mihi omne primogenitum. Igitur & mutæ pecudes, quæ Deo mactantur in templo, & vaſa, quibus ad altare miniſtrantes vtuntur, ſancta vocantur, ſicut & Hieronymus annotauit. Et Paulus vtique Chriſtianos Baptiſmo initiatos & ſemel iuſtificatos omnes indiſcriminatim ſanctos facit, vtpote qui Chriſto omnium ſanctiſſimo Regi & Sacerdoti, cui ſancte per omnem vitam ſeruiant, ſtatim in ſacro fonte addicuntur atque conſecrantur.

Sanctum & ſanctificatum quid in Scriptura dicatur. *Exodi. 13* *In 1.c.ep.ad Epheſios.* *Roman. 1* *Epheſ. 1* *Philip. 1* *Coloſſ. 1* *1. Theſſ. 5* *Sancti Paulo fideles & baptiſati vocantur.*

Cæterum quod ad præſentem locum attinet, Luthero haud licuit, Dei verbum adulterare, quãdoquidem licenter pro ſanctificaui transfert præparaui & ſegregaui te, quantumuis Hebræi & Græci codices vnà cum Latinis refragentur. Vnde Caſtalion quoque vertit: Priuſquam ex vtero exiiſſes, conſecraueram. Pagninus verò transfert: Antequam prodires de vtero, ſanctificaui te. Nec aliter habet Latina verſio, quæ iuxta fidem Septuaginta interpretum eſt reddita. Et neque Pomeranum decuit, veterum ſenſu repudiato, nouam hanc cum ipſius Prophetæ iniuria interpretationem inuehere, alióſque rectius ſentientes tam temerè ac procaciter inſectari. Scholaſtici Doctores meritò retinent, quòd cùm ab aliis Patribus, tum à Bernardo didicerunt ita pronunciante: Cum omnes in iniquitatibus concepti ſint, neminem vnquam mortalium intra materna viſcera ſanctificatum legimus præter Hieremiam & Ioannem Baptiſtam.] Ac iterum: Hieremiæ quidem admiranda ſanctificatio, quia etſi in peccato conceptus eſt, naſcitur tamen ſine peccato. Antè enim quàm exiret de ventre, ſanctificatus eſt, nec poterat naſci non ſanctus, qui in vtero matris erat ſanctificatus. Mira res, & à tranſactis ſeculis nõ audita, hominẽ conceptum in peccatis, naſci ſine peccato.] Nec pudet tamen nouatores, tam abiecte & indigne de Hieremia ſentire, illumque hac tanta ſpoliare gloria, quam illi ſummus Deus cum pauciſſimis mortalibus voluit eſſe communem, vt ſanctus antequam natus eſſet, tantáque ſanctitatis pollêret gratia, quæ vitam illius ab omni crimine ſeruaret immunem, verèque beatum redderet, hoc eſt, qui in via Domini ambularet, ſempérque perſiſteret immaculatus. Prætereo ingentia miracula, quæ ad eximiam eius integritatem ſanctitatémque commendandam Deus per illum non modò viuum, ſed defunctum etiam eſt operatus ſicut Epiphanius & Dorotheus memorarunt. An non ratum & præclarum eſt elogium, quod illi defert Hieronymus? Certè nullum inquit, puto eſſe ſanctiorem Hieremia, qui virgo,

Lutherum & Pomeranum verborum Hieremiæ corruptores eſſe. *Sententia Scholaſticorum de Hieremiæ ſanctificatione.* *Ser. de excellent. & ſanct. Ioan. Bap.* *Ibidem.* *Hieremiæ ſanctitas illuſtris & cõprobata.* *Pſal. 118.* *In hiſtoria prophetar. & In cap. 23. Hierem.*

Propheta, ſanctificatúſque in vtero, ipſo nomine præfigurat Dominũ Saluatorem. Hieremias enim interpretatur Domini excelſus.] Nec vanum illorum eſt iudicium, qui putant, excellens hoc ſanctificationis donum, pauciſſimiſque delatum priuilegium, Hieremiæ idcirco conferri, quoniam præ cæteris diuinitus fuit electus, qui verbis, factis, vita & morte Meſſiam expreſſius adumbraret. Ac prudenter interim cauſæ ſuæ conſulit Pomeranus, vt cæteros omittam, quod fortaſſis Hieremiæ, quia cœlibi Sacerdoti minus fauet, eique ſingularem perpetuæ ſanctimoniæ laudem inuidet, ægrè ferens (vt arbitror) inhærentem quandam iuſtitiam & excellentem puri animi ſanctitatem in illo lucere, quum ipſe ſolum externam & imputatiuam iuſtitiam doceat, ac in ſanctis omnibus velit agnoſci, nullúmque locum tribuat, characteri, vt vocant, Sacramentali.

Cur Pomeranus obtrectet Hieremiæ.

Hæc ego pluribus explicanda duxi, non ſolum ad Sectariorum ſentẽtiam refutandam, qui vt Hieremiæ ſanctitatem obſcurant, ſic Dei verbum quoque corrumpunt, verum etiam ad retundendum ſimul illorum errorem, qui palam affirmant, Hieremiam & Ioannem Baptiſtam non aliter in vtero ſanctificatos fuiſſe, quàm alios Chriſtianorum parentum filios, qui Sancti, id eſt, Chriſti & Eccleſię membra cenſentur, veræque iuſtitiæ & ſalutis participes fiunt, etiamſi vel in aluo materna pereant, vel in lucem editi, ſine Baptiſmo è vita decedant. Craſſum hoc dogma eſt Sectariorum, neque noſtro primum ſæculo natum, ſed à Pelagianis acceptum, & frequenter ab Auguſtino diſſipatum, qui de illis clariſſimè docet: In paruulis nolunt credere per Baptiſmum ſolui originale peccatum, quod in naſcentibus nullum omnino eſſe contendunt.] Quid autẽ ille viciſſim? Quiſquis dixerit, quod in Chriſto viuificabũtur etiam paruuli, qui ſine Sacramenti perceptione de vita exeunt: hic profectò & contra Apoſtoli prædicationem venit, & totam condemnat Eccleſiam.] Ac rurſus: Nulla ex noſtro arbitrio præter Baptiſmum Chriſti ſalus æterna promittatur infantibus, quam non promittit Scriptura diuina.] Prætermitto cætera, quæ ad hunc coarguendum errorem priore libro, quum de Ioanne Baptiſta paruulo diſputaremus, in medium allata fuerunt, nullus vt dubitare debeat, hominem, ſiue paruulum, ſiue adultum, niſi ſecundum carnem in mundum prius naſcatur, ſecundum ſpiritum renaſci & in Chriſti regnum adſciſci non poſſe. Nunc ad Mariam redeat oratio.

Infantes, Hieremiæ & Baptiſtæ in dono ſanctificationis a nouatoribus exæquantur. *Infantes in matris vtero nequeunt ſanctificari, ſed naſci egent Sacramento.* *Libro 1. de peccat. merit. & remiſſ. ca. 23. Epiſt. 28 ad Hieronimum.* *Libro 1. de peccat. meritis & remiſſ. ca. 23*

Non eſt ſanè, cur nouatores tam petulanter inſurgant, ac faſtidioſè reſpuant hoc argumentandi genus, quod ex Ioannis & Hieremiæ ſanctificatione petitum, ad adſtruendam Mariæ ſanctificationem quæ in vtero materno facta ſit, accommodatur. Etenim niſi cum rationis ac ſimul fidei clara luce pugnemus: ſic nos docet, ſic ſentire docet pietas Chriſtiana, æternam illam Dei bonitatem erga dilectiſſimam lectiſſimámque parentem, non minus quàm erga ſeruos & amicos reliquos quamlibet iuſtos fauentem, effuſam ac liberalem ſemper extitiſſe. Præterea ſummopere congruiſſe dubium non eſt, vt quæ ſola totius gratiæ fontem & authorem orbi erat exhibitura, præſtantioris gratiæ donis ac prærogatiuis, ſi vllus in terris alius, diuinitus illuſtraretur. Tantum abeſt, vt mater Maria præ

Ab Ioannis & Hieremiæ ſanctificatione recte argumentũ deduci ad Mariæ ſanctificationem adſtruendam.

Ioanne

A Ioanne Domini Præcurſore laboraret, atque in peccati fecibus iaceret eo tempore, quo maternis viſceribus clauſa tenebatur. Quid ſi Angelici quoque ſpiritus hanc felicitatem, aut ſingularem certè gratiam Virginis admirentur, & ob rei nouitatem in hunc modum exclament: Quam pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis filia principis? Ac velut inter ſe cum ſtupore quodam colloquantur: Quæ eſt iſta, inquiunt, quæ aſcendit per deſertum quaſi virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, ac vniuerſi pulueris pigmentarij? Neque primi Scholaſtici hoc argumentandi genus inuexerunt, quo Mariæ ſanctificatio à ſanctorum licet paucorum exemplo confirmatur, ſed eâdem ratione haud ſemel vtitur quoque Bernardus: Quod, inquit, vel paucis mortalium conſtat fuiſſe collatum, fas certè non eſt ſuſpicari, tantę Virgini fuiſſe negatum, per B quam omnis mortalitas emerſit ad vitam. Fuit procul dubio & mater Domini antè ſancta quā nata.] Et alibi, quum de Hieremia & Ioanne in vtero ſanctificatis poſuiſſet exempla, hoc ſtatim adiecit: Quanquam & de ſingulari Virgine nulla ſit ambiguitas, quæ in ipſa maternis circumſepta viſceribus, ſublimiori ſanctificationis genere mundata ſit, vtpotè ſanctuarium illud, in quo Deus & Dei filius carnem fuerat ſuſcepturus.] Quantum verò in Mariam & alios in vtero ſanctificatos interſit, ex doctiſſimo Cardinale Cuſano intelligi poteſt, cuius verba repetere non grauabimur, vt maiorem lucem adferant ſtudioſo Lectori: Originale peccatum diuidit hominem ex Adam, à Deo, qui eſt ſpiritus: & non reparamur, niſi per ſpiritum Chriſti via regenerationis. Sed confuſa fuit in glorioſa C Virgine, quando anima infuſa fuit & ſuperaddita gratia, quaſi ignis illuminans & ornans, & penitus non admittens fontem concupiſcentiæ. In alijs verò in vtero ſanctificatis poſt animæ infuſionem ſuperaddita eſt gratia, quaſi ignis conſumens & exiccans fomitem concupiſcentiæ, & purificans atque expellens contagioſam fœditatem, ſicut ſi vino in vas fœtidum infuſo ſtatim poſt ſuperueniret fragrans odor, omnem vaſis odorem excellens.] Nec multò pòſt: Omnia in virgine glorioſa ab initio ſic ſe habuerunt, quod ipſa fuit capax gratiæ non vt cæteri diminutæ, ſed planè, ita quod non habuit opus in vita ſua purgatione, ſed conſeruauit animā ſuam ſanam, quia actualiter ita nunquam peccauit, quòd aliquid plenę gratiæ perdiderit. Fuit enim D confirmata in gratia: quæ lex membrorum, ſtimulus ſcilicet peccati & fomes nō regnauerunt in ipſa. Singulari enim priuilegio fuit exempta de principatu & legibus Principis huius mundi.] Atque idē alibi docet, ſolam inter mortales Mariam (Chriſtum ſemper excipimus) reperiri, quæ non ſolùm originali peccato vacarit, ſed etiam originalem iuſtitiam obtinuerit, vt eò dignior eſſet, ex qua æternus Dei filius natura humana indueretur. Id verò de nullo alio vel Angelo vel homine quamlibet ſanctificato, rectè quiſquam affirmarit.

Cantic. 7
Cantic. 3

Teſtimonia veterū ſanctificationē Marię confirmantium, exēplo aliorū in matris vtero ſanctificatorum.

Epiſt. 174

Serm. de excellentia & ſanctitate Ioan.

Longè magis & ſublimius Maria ſanctificatur quam reliqui.

Lib. 5 excitatione in dictum, ſelum & verba tráſibunt.

Ibidem.
Omnia in Virgine glorioſa

Marię priuilegium eſt, nihil debere huius mundi Principi & Domino. Maria ſola poſt Chriſtū iuſtitiam originalē.

Lib 8 excitatio in dictum, Semel locutus.

Atque huc ſpectat firmiſſimum argumentum, quicquid aduerſarij calumnientur, quod nobis eccleſiæ ſanctæ ſuppeditat authoritas, inſtitutio & praxis tot confirmata ſeculis in Mariæ natiuitate ſolenniter celebranda. Vnde Bernardus ſi non peruetuſtus, ac certè præſtantibus Theologis annumerandus, vt probet matrem Domini prius ſanctam A quam natam eſſe, hanc adhibet ratiocinationem: Non fallitur omnino ſancta Eccleſia, ſanctum reputans ipſum Natiuitatis eius diem, & omni anno cum exultatione vniuerſæ terræ votiua celebritate ſuſcipiens.] Et adhuc manifeſtius: Ortum Virginis didici in Eccleſia, & ab Eccleſia indubitanter habere feſtiuum atque ſanctum, firmiſſimè cum Eccleſia ſentiens, in vtero eam accepiſſe, vt ſancta prodiret.] Tum Hilleſonſus qui Bernardo eſt antiquior, non diſpari modo ad ſanctificationem Mariæ probandam argumentatur: Sancta Virgo, inquit, niſi in vtero matris ſanctificata fuiſſet minime eius Natiuitas colenda eſſet. Nunc autem quia authoritate totius Eccleſiæ celebratur, conſtat illam ab omni originali peccato immunē eſſe. Nullis ergo poſtquam nata eſt beata Virgo, delictis ſubiacuit, nec originale peccatum tam in vtero ſanctifi- B cata naſcendo contraxit. Apta igitur eſt concinna eſt profeſſio, quam in commentarijs Cyrillo Alexādrino ad Euangeliſtę Ioannis explicationem adiectis, hoc modo expreſſam legimus: Omnes, homines, excepto illo, qui de Virgine natus eſt, & ſacratiſſima eius Virgine, ex qua Deus homo prodiit in mundum, exempta, cum peccato originali naſcimur, & grauiſſima cœcitate depreſſi, in mundum venimus, quam quidem cœcitatem de radice primi parentis contraximus.]

Feſtū de Mariæ natiuit. ſanctificationem eius comprobat.

Epiſt 174.

Ibidem.

Lib. de virginit. beatæ Mariæ.

In Euangel. Ioan cap. 6 cap. 15.

Et ne fallat aliquem nominis ambiguitas, varijs quidem modis loquuntur veteres de Marię ſanctificatione, quam nunquam in matris vtero eidem contigiſſe ſtatuunt, alias verò cum ipſa filij Conceptione coniungunt. Scribit igitur Arnobius, Ma- C riam ingrediente Chriſto in eius vterum ſanctificatam fuiſſe, vt eiuſdem verbis poſtea confirmabimus. Teſtatur & Cyrillus Hieroſolymitanus: Spiritus ſanctus in Mariam veniens, ſanctificauit eam, quo poſſet eum, per quem omnia ſunt, ſuſcipere, ſicut Angelus prædicabat.] Quibus loquendi formulis haudquam negant Patres, Virginem prius, adeóque in vtero ſanctam & ſine peccato natā fuiſſe, ſed indicant, tunc maiorem gratiæ & ſanctitatis cumulum acceſſiſſe quum ipſa virgo Altiſſimi virtute obumbrata, & carne & Spiritu concepit filium, viuúmque viui Dei templum effecta eſt. Etenim Scripturæ phraſis eſt propria, vt quod antea non fuit immundum, nec aliquo vitio inquinatum, id etiam ſanctificari aliquando dicatur, quia munditiam ac ſanctitatem prius acceptam D retinet vel auget, aliiſve notiorem efficit ac illuſtriorē. Proinde Chriſtus licet ſit maneátque ſemper æquè ſanctus, innocens & impollutus Pontifex, tamen à Patre dicitur ſanctificari, ac ſeipſum etiam ſanctificat, vt Euangeliſtá teſtatur. Primum enim ſi naturam Chriſti diuinam ſpectemus, à Patre dicitur ſanctificatus, qui Sanctum illum genuit, atque vt Sanctus eſſet gignendo ei dedit. Deinde Pater eſt, qui Chriſtum ſecundum humanam naturam ſine vllo peccato, & cum eximia ſanctitate & puritate conſtituit incarnari. qui præterea eundem ſanctificauit, hoc eſt pro peccatis & mundi ſalute offerendum deſignauit, prout Cyrillus interpretatur. Hinc de illo etiam Hieronymus: Iſte verè, inquit, priuſquam in vtero Virginali formaretur, & antequam exiret de vulua matris, ſanctificatus in vtero eſt, & notus Patri.] Quo minus admirari, aut veterum dictis aliquem offendi par eſt,

Maria ſæpius fuit ſanctificata.

In Pſal. 14

Catech. 12.

Cur Maria Chriſtū concipiens dicatur ſanctificata.

Iuxta ſcripturæ phraſim ſanctificatur etiam quod ante non fuit immundum.

Ioan. 10. 37

Chriſtus ſanctificatus à Patre cur dicatur.

In Euang. Ioann.

In I. c. Hier.

quum ſcribitur: Mariam, licet in vtero matris múda & ſancta eſſet, poſtea etiam mundari, purgari, vel ſanctificari. Etenim hæc purgatio, ſiue ſanctificatio, quæ in ipſa Chriſti Conceptione matri contigit, non fuit culpæ cuiuſquam, vel fomitis emundatio, ſicut fatetur & Thomas, ſed ad ſacroſanctum & incomparabile illud opus, quo Verbum caro factum eſt, præparatio quædã, & maioris gratiæ collatio, quam Chriſtus verus Eliſæus per ſuum ingreſſum non potuit tam adamatæ hoſpitæ non affatim elargiri. Atque hoc eſt, quod Cyrillus Hieroſolymitanus dixit: Spiritus ſanctus in Mariá veniens, ſanctificauit eam, quo poſſet eam, per quem ſunt omnia ſuſcipere, ſicut prædicebat Angelus.] Et apud Gregorium Theologum hoc ſcriptum extat: Chriſtus ſecundum omnia, præter peccatum, fit homo è Virgine prognatus, carne ſimul & anima prius per Spiritum præpurgata.] Nec diſſimilis eſt apud Damaſcenum locus, qui Mariam purgatam aſſerit, quum Spiritus ſanctus in eam ſuperueniret. Affirmat & Sophronius, quod licet Maria reliquas omnes, quæ ſub cælo ſunt Virgines, excelleret ſanctitate, per Chriſti tamen Conceptionem ampliora virtutum priuilegia promeruerit, vt fieret meritis pretioſior, & glorioſior ſanctitate.

In 3. part. q. 27.
4. Reg. 4
Catech. 17
In hom. Paſchali. B
Lib. 4. orthodoxæ fidei cap. 15
De aſſumptione beatæ Virginis.

Qvare non eſt cur quenquam moueat & offendat Arnobius, valdè vetuſtus author, quum in hunc modum ſcribit: Ieſus autem immaculatus ſolus, virgineam aulam ingreſſus, ipſum tabernaculum à maculis carnalibus liberauit, & dedit ſanctificationem potius quàm accepit.] Non enim hoc vult Arnobius, Mariam ingrediente Chriſto in eius vterum, fuiſſe mundatam à maculis, quibus ante Chriſti Conceptionem eſſet infecta, ſed ſicut è ſequentibus verbis probare licet, ac etiam fatetur Eraſmus, de his maculis loqvitur, non quæ ante Chriſti ingreſſum fuiſſent in Maria, ſed de his, quæ in aliis fœminis eſſe cóſueuerút, à quibus Chriſtus ſuam matrem ſeruauit immunem. Quid verò mirum, ſic de Maria loqui Patres, vt quamuis múda & ſancta prius eſſet, tamen ſanctificata & purgata dicatur poſtea, quando etiam Angeli, quantúuis puri & immaculati, ſanctificari ac purgari [a]Dionyſio teſte dicútur? De Maria igitur, ſicut à [b]Richardo Victorino dictum eſt, ſentire debemus: Niſi ab omni vitiorum contagio penitus purgata fuiſſet, Deum & Dei filium generare non poſſet. Vt enim Virgo conciperet, Virgo pareret, ſumma ſanctitate, ſumma puritate opus habebat.] Id quod Anſelmus etiam comprobat, & ſublimem Mariæ ſanctificationem ſiue puritatem his verbis adſtruit: Nempè decens erat, vt ea puritate, qua maior ſub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret, cui Deus pater vnicum Filium ſuum, quem de corde ſuo æqualem ſibi genitum, tanquam ſeipſum diligebat, ita date diſponebat, vt naturaliter eſſe vnus idémque communis Dei Patris & Virginis filius.] Eandem ob cauſam Bernardus Mariam vt Sanctis aliis, ſic etiam in materno vtero ſanctificatis anteponit, & in hunc modum diſſerit: Attende diligenter, quàm ordinata diſpoſitione Spiritus ille multiplex Hieremiam ſanctificat, Ioannem replet, & ſuperuenit in Mariam. Ineffabiliore enim modo ſuperuenit in Virginem, quá tota diuinitatis plenitudo ſine menſuræ diſcretione perfudit, vt totú caperet qui fecit totú.] Igitur iſthæc quæ in Conceptione

Quomodo Chriſtus conceptus, matré à maculis liberauit ſecundū Arnobium.
In explicat. Pſalm. 14 C
In præfat. Arnobij ſcribentis in Pſalterium.
Etiam Angeli ſanctificari dicuntur.
a Lib. de Eccleſiaſt. hierarch. ca. 6
b Lib. 2. de Emanuele cap. 31
Mariam inprimis decebat præ aliis ſanctificari. D
De concept. virginali & peccato origin. c. 18
Summa puritas matrem Dei cómendare debebat.
Ser. de excellen. & ſanctiſſ. B. in annunt.

A filij nei cótigit Mariç ſanctificatio, longè ſublimior fuit quã quç aliis cópetat, etſi acceptæ à Deo ſanctitatis titulo inſigniantur. Vna hæc præ omnibus plena dicitur grana, ſiue mẽtem, ſiue corpus inſpicias, quatenus ſcilicet plenitudo diuinitatis (Bernardi verbis vtar) quæ ante in illa, ſicut & in multis Sanctorú, ſpiritualiter habitabat, etiam ſicut in nullo Sanctorú, corporaliter in ipſa habitaret. quòd antẽ ſola per ſe Trinitas in ſola & cú ſola virgine voluit operari, cùm hæc virtute altiſſimi obumbraretur, ſoli datum eſt noſſe, cui ſoli datum eſt experiri.] Meminerit interim Lector, propoſitas Patrum ſententias noſtris nouatoribus aduerſari qui de ſingulari Mariç ſanctitate nugari non deſinunt, omnia ferè inficiantes, quæ de illa præclarè ſcribuntur. At B verò iam ante commonuimus; quo pacto iidem Patres accipiendi ſint, quoties primam illam ſanctificationem cum pura Mariæ Conceptione coniunctam (quæ veterum ætate non ſatis diſcuſſa, nunc verò plurimis comprobata eſt) minus recipere & confirmare videntur.

Hom. 4. de beata Virgine.

Vari ſane profuerit obſeruare, quod multi ſæpè patum animaduerriunt, diuerſos ſanctitatis eſſe gradus, qui Mariæ competunt, & ad prærogatiuas eius meritò referuntur. Sanctificata eſt primum in æterna illa Dei prædeſtinatione, deinde vt ſine fidei periculo ſtatui poſſe dicimus, in ſacra Conceptione, poſtea in admiranda illa Verbi incarnatione, quando filium mente prius quam carne concepit, & poſtremò in illa ſublimi aſſumptione, quum è terris in cælum ſublata, redundantem ſanctitatis & glorificationis ſuæ cumulum, imò & præmiú C immenſum adepta eſt. Nos verò quicunque ſacro Baptiſmo initiamur, in Chriſti quidem nomine abluimur, iuſtificamur atque ſanctificamur: ſed vt maneamus ab illa ſanctificatione remoti, quæ per aduentum Spiritus ſancti Apoſtolis in Dei gratia confirmatis contigit, eóſque porrò ab omni peccato lethali defendit. Plenior adhuc & noſtræ Virgini congruens eſt ſanctificatio, quæ cor illius purum ſemper atque ſincerum adeò conſolidauit, vt ab omni etiam leuioris peccati labe integra conſeruaretur. Sed eximia prorſus & incóparabilis eſt illa Chriſti ſiue ſanctitas ſiuè ſanctificatio naturalis, reliquos omnes, qui gratiæ munere ſanctificantur excellens, quum is, ſicuti diximus, maneat Sanctus Sanctorum, vnicéque purificet & ſanctificet omnes, qui inde ab orbe condito peccati macula ex- D purgantur, & coram Deo ſanctificantur.

Varij gradus & modi mariā ſanctificandi.
1. Corint. 6
Nos minime vt Maria ſanctificamur.
Actor. 2
Ioan. 10
Chriſtus in ſanctitate Mariam excellit.

Etsi verò affirmari non poteſt, vbi & quando Maria ſit ſacro tincta Baptiſmate, tamen eam baptizatam eſſe legimus, nec de illo dubitant ſapientes. Euthymius habet in hunc modum: Scribunt quidam Apoſtolorum temporibus proximi, quod Chriſtus Petrum ac Virginem matrem baptizauerit.] Inter alios autem veteres, qui Apoſtolicorum temporum vicini fuerunt, Euodium numerare licet, qui Nicephoro teſte, in eundem ſenſum de Mariæ & Petri Baptiſmo tradidit. Quis verò ambigat, ad ſingularem Virginis honorem pertinere, quod ipſam non alius niſi ſummus ſummi Dei filius ſalutaribus vndis perfuderit, ſuçque matris voluerit eſſe baptiſta? Quod quum fieret, bone Deus, quàm ſubmiſſè, quàm compoſitè, quam reuerenter illa ſe columba geſſit? qualem fidei ardorem, quantam obedientiæ ſimplicitatem cum ſuo Baptiſmo

Mariā à Chriſto percepiſſe Baptiſmum.
In 3. cap. Ioan.
Lib. 2. hiſt. cap. 3
Actor. 8.

coniunxit

Actor. 2.
coniunxit? an non incredibile gaudium, ſicut ille
potens eunuchus, à Baptiſmo reportauit? Quùm
enim veteris legis & cæremoniarum eius eſſet ob-
ſeruantiſſima, vnde alijs puerperis Iudaicis in ritu
purificationis, & vulgari hominum turbæ templum
Luca 2.
Hieroſolymitanũ ſtato tẽpore adeunti, certáſq; fe-
rias celebráti ſeſe impigrè cõformauit, quis omninò
dubitet, quin illa maiorem etiam animi prompti-
tudinem & obedientiam exactiorem præſtiterit, vt
nouæ legis obſeruaret ac perciperet Sacramenta?
Niſi fortè aut tã indocilis ea fuit, vt ex filij & diſci-
pulorum concionibus non aſſequeretur, quanta vis
& dignitas Euangelicis Sacramentis ineſſe: aut re-
Mariæ baptiſmus efficax fuit, nec ſuo effectu caruit.
rum ſacrarum tàm negligens & improuida manſit,
vt neque Chriſti præcepto de Baptiſmo ſuſcipien-
Matth. 3.
do, nec eiuſdem exemplo, quem in Iordane à Ioan-
ne tinctum omnes nouerant, vllo pacto commoue-
retur. Iam verò ſi Baptiſmum accepit, vt credere ſa-
nè par eſt, virtutem eius Sacramenti profectò non
minimam ſenſit, ac licet à peccato non mundaretur,
pura vtique iam pridem & immaculata, tamen au-
ctior illi gratia contigit, creuitque maiorem in mo-
dum ſanctimonia, quòd ſacro Baptiſmi charactere,
Auctior facta eſt Mariæ ſanctitas, in die Pentecoſtes, & quum ſumeret Euchariſtiã, vel quemlibet religionis actum aut opus bonum exerceret.
quem vocant, mens eius pulcherrimè inſigniretur.
Nec dubium, quin ſancta Virgo inter viros & mu-
lieres vixerit, quibus in die Pentecoſtes donorum
maximam copiam & incredibilem gratiam imper-
tiuit Spiritus ſanctus. Quis verò neget, eo tempore
ac ſæpè quidem aliâs, noua merita, noua chariſma-
ta, nouam ſanctitatem ſubinde illi acceſſiſſe, ac tùm
Mariam à ſolo Sacramento Ordinis abſtinuiſſe, & qua cauſa.
quidem maximè, quùm ſacroſanctam peteret &
acciperet Euchariſtiam, quę in naſcente illa primùm
Eccleſia ſummo cum fructu & gaudio Spiritus à
Actor. 2.
cunctis quotidie ſumebatur? Haudquaquam vulga-
De laudibus virginis cap. 21.
ris author eſt Albertus, qui cognomen Magni pro-
meruit, ac disertè ſcripſit, omnia Eccleſiæ Sacramen-
ta, ſi Ordinis tantùm excipiamus, à ſacroſancta Vir-
gine fuiſſe ſuſcepta, eiúſque rei confirmandæ multas
& graues rationes adducit. Nihil verò mirum videri
debet, Ordinis Sacramentum ſiue ſacerdotalem po-
teſtatem, quæ ſemper primas in Eccleſia tulit, ne
Mariæ quidem matri Domini contigiſſe, quam ne-
que ſacrificaſſe, neque Sacerdotio functam eſſe pa-
Hæreſ. 79. contra Collyridianos.
làm Epiphanius docet. Siquidem fœmineus ille ſe-
xus, qui ſtatum ſubiectionis obtinet, præterquàm
quod à profanis quidem Reipub. curandis negotiis
non adhibetur, etiam in veteri, ac nouo Teſtamen-
Mulieribus interdictum eſt Sacerdotium.
to à ſacris arcetur muneribus, quæ viris dumtaxat
publicè obeundi demandantur. Enimuerò ſi mu-
Loco citato.
lieribus eſſet præceptum Deo ſacrificare, aut regu-
lare quicquam in Eccleſia operari (Epiphanij ver-
bis vtor) oportebat magis ipſam Mariam, ſacrificiũ
15. quæſt. in principio, & diſt 23. cant. Sacratas.
perficere in nouo Teſtamento, quæ digna facta eſt
ſuſcipere in propriis ſinubus vniuerſorum Regem
Deum cœleſtem filium Dei.] Rectè autem Eccleſia-
a De hæreſ. ad Quoduultdeũ. hæreſ 27.
ſtica lege cauetur, ne vlla omninò fœmina ſacrorũ
ordinum exerceat munus, néue ſacra etiam contin-
b Hæreſ. 79. contra Collyridian.
gat, quantumuis illa ſit Deo ſacrata. Delirant ergo
prorſus Pepuziani & Collyridiani, tantùm mulier-
culis tribuentes, vt Sacerdotio illas honorent, quos
idcircò [a] Auguſtinus & [b] Epiphanius hæreſeos me-
ritò damnant. Sed ad Mariam reuertamur.
Mariæ virtus & merita, ſicut & aliorum Sanctorum, incrementa ſumpſerunt.
PROPONIT Scriptura diuina multas & inſi-
gnes promiſſiones, eáſque in omnibus & ſingulis
credentibus impleri conſtat, qui annexas conditio-

A nes obſeruant: vtpotè quùm ex fide Deum precan-
tur, quùm ex charitate proximum iuuant, quùm
Sacramentum ſuſcipiunt reuerenter, & quùm opus
bonum & pium quodlibet, ſtudio religionis exer-
cent. Hinc quotquot viua Chriſti membra ſunt,
c 2. Pet. 1.
[c] certam vocationem & electionem ſuam faciunt:
d Iacob. 2.
[d] hinc fidem operibus comprobant & cõſummant,
e Apoc. 22.
[e] hinc iam antè iuſti atque ſancti magis magíſque iu-
ſtificantur atque ſanctificantur, ſicut Apoſtoli ver-
bis clariſſimis tradiderunt. Quid ergo minus obſe-
cro, de Maria ſentire dignum eſt, quæ profectò benè
beatéque viuendo, tanta vberiora ſibi merita cumu-
lauit, tantóque maiorem iuſtitiam & ſanctitatẽ con-
ſecuta eſt, quàtò minus cordis impuritatẽ vllam ad-
miſit, ab omni æſtu concupiſcentiæ ſemper immu-
B nis, ſemper plena gratia, ſemper ſancta corpore &
Roman. 7.
ſpiritu, ſemper in conſpectu Dei immaculata, & ſola
ſemper ita benedicta, nulla vt peccati labes aut fœ-
ditas eam pollueret, vtque lege peccati, quam Apo-
ſtolus in membris ſuis ſentiebat ac deplorabat, om-
2. Cor. 7.
ninò careret, atque idcircò nec opus haberet Apo-
ſtolica commonitione, vt ſeſe mundaret cum cæteris
ab omni carnis & ſpiritus inquinamento.
Cur aduerſarij cæcutiant in puritate & perfectione Mariæ perſpicue conſideranda.
VERVM hæc non capiunt, aut certè non pro-
bant aduerſarij, vulgaribus nempè opinionibus im-
pediti, vt idcircò auguſtiora illa veréque ſtupenda
diuinæ gratię munera in Deipara nequeant contem-
plari. Accedit quòd pari veluti pede Sanctos omnes
metiantur, & nullum penè diſcrimen agnoſcant in-
ter eos, qui ſunt in vtero diuinitùs ſanctificati, gratiá-
que confirmati, vel à peccati lege immunes effecti,
C & alios communis quidem ordinis renatos atque
ſanctos, de quibus plerunque Scriptura loquitur,
vtpotè ad generalem illã hominum indolem atque
conditionem accommodata. Proinde nec Deo, nec
Quomodo Deus in Sanctis ob eorum virtutes & prærogatiuas laudandus.
Sanctis honorem debitum tribuunt, non perpen-
dentes hanc inſignem Dei gloriam ſemper nobis
prædicandam, quod is mirificas ac ſæpè nobis inco-
gnitas ſuis Sanctis prærogatiuas impertit, vt ſicut cœ-
lum multiplici & ineffabili claritate ſtellarum exor-
natur, ſic etiam in Eccleſia Sancti præcipui, veluti
lumina quædam pulcherrima, ſpiritualium dono-
rum varietate conſpicui fulgeant, nobíſque admi-
randi ſæpè potiùs, quam imitandi proponantur.
Lib. 2. Cant. Epheſ. 1.
Rectè igitur admonet Rupertus, quod Paulus de
Sanctis omnibus affirmauit, eos antè mundi conſti-
tutionem in Chriſto electos eſſe, vt in cõſpectu Dei
D ſancti & immaculati in charitate verſentur, id ad
Mariam omnibus plenam virtutibus vel maximè
pertinere. Sed & diuiſiones gratiarum in Mariam
1. Cor. 12.
optimè competunt, quas idem Apoſtolus ad autho-
rem ſpiritum refert, qui ſingulis Eccleſiæ membris,
quantum ipſe vult, admirando modo partitur. Quæ
pluribus explicare hoc loco ſuperſedemus, ſat ha-
bentes monuiſſe Lectorem, fidem vt nullam nqua-
toribus habeat, qui Marię ſiue ſanctificationem, ſiue
ſanctitatem cum peccato & peccãdi neceſſitate im-
peritè commiſcent. Ex his præteteà non obſcurè
colligi poteſt, parùm firmam & ſolidam illorum eſſe
ſententiam, qui Mariam ſanctam & ſanctificatam
ſic dici haberíque poſtulant, vt illam peccato priùs
maculatam, & poſteà mundatam, ac nõ potiùs prę-
ſeruatam, intelligere debeamus.

E

quom ſcribitur: Mariam, licet io vtero matris múda & ſancta eſſet, poſtea etiam mundari, purgari, vel ſanctificari. Etenim hæc purgatio, ſiue ſanctificatio, quæ in ipſa Chriſti Conceptione matri contigit, non fuit culpæ cuiuſquam, vel fomitis emundatio, ſicut fatetur & Thomas, ſed ad ſacroſanctum & incomparabile illud opus, quo Verbum caro factum eſt, præparatio quædã, & maioris gratiæ collatio, quam Chriſtus verus Eliſæus per ſuum ingreſſum non potuit tam adamatæ hoſpitæ non affatim elargiri. Atque hoc eſt, quod Cyrillus Hieroſolymitanus dixit: Spiritus ſanctus in Mariã veniens, ſanctificauit eam, quo poſſet eam, per quem ſunt omnia ſuſcipere, ſicut prædicebat Angelus.] Et apud Gregorium Theologum hoc ſcriptum extat: Chriſtus ſecundum omnia, præter peccatum, fit homo è Virgine prognatus, carne ſimul & anima prius per Spiritum præpurgata.] Nec diſſimilis eſt apud Damaſcenum locus, qui Mariam purgatam aſſerit, quum Spiritus ſanctus in eam ſuperueniret. Affirmat & Sophronius, quod licet Maria reliquas omnes, quæ ſub cælo ſunt Virgines, excelleret ſanctitate, per Chriſti tamen Conceptionem ampliora virtutum priuilegia promeruerit, vt fieret meritis pretioſior, & glorioſior ſanctitate.

In 3. part. q. 27.
4. Reg. 4
Catech. 17
In hom. Paſchali.
Lib. 4. orthodoxæ fidei cap. 15
De aſſumptione beatæ Virginis.

Qvare non eſt cur quenquam moueat & offendat Arnobius, valdè vetuſtus author, quum in hunc modum ſcribit: Ieſus autem immaculatus ſolus, virgineam aulam ingreſſus, ipſum tabernaculum à maculis carnalibus liberauit, & dedit ſanctificationem potius quàm accepit.] Non enim hoc vult Arnobius, Mariam ingrediente Chriſto in eius vterum, fuiſſe mundatam à maculis, quibus ante Chriſti Conceptionem eſſet infecta, ſed ſicut è ſequentibus verbis probare licet, ac etiam fatetur Eraſmus, de his maculis loquitur, non quæ ante Chriſti ingreſſum fuiſſent in Maria, ſed de his, quæ in aliis fœminis eſſe cõſueuerũt, à quibus Chriſtus ſuam matrem ſeruauit immunem. Quid verò mirum, ſic de Maria loqui Patres, vt quamuis múda & ſancta prius eſſet, tamen ſanctificata & purgata dicatur poſtea, quando etiam Angeli, quantũuis puri & immaculati, ſanctificari ac purgari [a]Dionyſio teſte dicũtur? De Maria igitur, ſicut à [b]Richardo Victorino dictum eſt, ſentire debemus: Niſi ab omni vitiorum contagio penitus purgata fuiſſet, Deum & Dei filium generare non poſſet. Vt enim Virgo conciperet, Virgo pareret, ſumma ſanctitate, ſumma puritate opus habebat.] Id quod Anſelmus etiam comprobat, & ſublimem Mariæ ſanctificationem ſiue puritatem his verbis adſtruit: Nempè decens erat, vt ea puritate, qua maior ſub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret, cui Deus pater vnicum Filium ſuum, quem de corde ſuo æqualem ſibi genitum, tanquam ſeipſum diligebat, ita dare diſponebat, vt naturaliter eſſe vnus idémque communis Dei Patris & Virginis filius.] Eandem ob cauſam Bernardus Mariam vt Sanctis aliis, ſic etiam in materno vtero ſanctificatis anteponit, & in hunc modum diſſerit: Attende diligenter, quàm ordinata diſpoſitione Spiritus ille multiplex Hieremiam ſanctificat, Ioannem replet, & ſuperuenit in Mariam. Ineffabiliore enim modo ſuperuenit in Virginem, quã tota diuinitatis plenitudo ſine menſuræ diſcretione perfudit, vt totũ caperet qui fecit totũ.] Igitur iſthæc quæ in Conceptione

Quomodo Chriſtus conceptus, matrẽ à maculis liberauit ſecundũ Arnobium.
In explicat. Pſalm. 24
In præfat. Arnobij ſcribentis in Pſalterium.
Etiam Angeli ſanctificari dicuntur.
a Lib. de Eccleſiaſt. hierarch. ca. 6
b Lib. 2. de Emanuele cap. 3
Mariam inprimis decebat præ aliis ſanctificari.
De concept. virginali & peccato origin. c. 18
Summa puritas matrem Dei cõmendare debebat.
Ser. de excellen. & ſanctific. B. Ioannis.

A filij Dei cõrigit Mariæ ſanctificatio, longè ſublimior fuit quã quæ aliis cõpetiit, etſi acceptæ à Deo ſanctitatis titulo inſigniantur. Vna hæc præ omnibus plena dicitur gratia, ſiue mẽtem, ſiue corpus inſpicias, quatenus ſcilicet plenitudo diuinitatis (Bernardi verbis vtar) quæ ante in illa, ſicut & in multis Sanctorũ, ſpiritualiter habitabat, etiam ſicut in nullo Sanctorũ, corporaliter in ipſa habitaret. quòd autẽ ſola per ſe Trinitas in ſola & cũ ſola virgine voluit operari, cùm hæc virtute altiſſimi obumbraretur, ſoli datum eſt noſſe, cui ſoli datum eſt experiri.] Meminerit interim Lector, propoſitas Patrum ſententias noſtris nouatoribus aduerſari qui de ſingulari Mariæ ſanctitate nugari non deſinunt, omnia ferè inficiantes, quæ de illa præclarè ſcribuntur. At B verò iam ante commonuimus, quo pacto iidem Patres accipiendi ſint, quoties primam illam ſanctificationem cum pura Mariæ Conceptione coniunctam (quæ veterum ætate non ſatis diſcuſſa, nunc verò plurimis comprobata eſt) minus recipere & confirmare videntur.

Hom. 4 de beata Virgine.

Vbi ſane profuerit obſeruare, quod multi ſæpè parum animaduertunt, diuerſos ſanctitatis eſſe gradus, qui Mariæ competunt, & ad prærogatiuas eius meritò referuntur. Sanctificata eſt primùm in æterna illa Dei prædeſtinatione, deinde vt ſine fidei periculo ſtatui poſſe diximus, in ſacra Conceptione, poſtea in admiranda illa Verbi incarnatione, quando filium mente prius quam carne concepit, & poſtremò in illa ſublimi aſſumptione, quum è terris in cælum ſublata, redundantem ſanctitatis & glorificationis ſuæ cumulum, imò & præmiũ C immenſum adepta eſt. Nos verò quicunque ſacro Baptiſmo initiamur, in Chriſti quidem nomine abluimur, iuſtificamur atque ſanctificamur: ſed vt maneamus ab illa ſanctificatione remoti, quæ per aduentum Spiritus ſancti Apoſtolis in Dei gratia confirmatis contigit, eóſque porrò ab omni peccato lethali defendit. Plenior adhuc & noſtræ Virgini congruens eſt ſanctificatio, quæ cor illius purum ſemper atque ſincerum adeò conſolidauit, vt ab omni etiam leuioris peccati labe integra conſeruaretur. Sed eximia prorſus & incõparabilis eſt illa Chriſti ſiue ſanctitas ſiuè ſanctificatio naturalis, reliquos omnes, qui gratiæ munere ſanctificantur excellens, quum is, ſicuti diximus, maneat Sanctus Sanctorum, vnicéque purificet & ſanctificet omnes, qui inde ab orbe condito peccati macula ex- D purgantur, & coram Deo ſanctificantur.

Varij gradus & modi Mariã ſanctificandi.
1. Corint. 6
Nos minime vt Maria ſanctificamur.
Actor. 2
Ioan. 10
Chriſtus in ſanctitate Mariam excellit

Etsi verò affirmari non poteſt, vbi & quando Maria ſit ſacro tincta Baptiſmate, tamen eam baptizatam eſſe legimus, nec de illo dubitant ſapientes. Euthymius habet in hunc modum: Scribunt quidam Apoſtolorum temporibus proximi, quod Chriſtus Petrum ac Virginem matrem baptizauerit.] Inter alios autem veteres, qui Apoſtolicorum temporum vicini fuerunt, Euodium numerare licet, qui Nicephoro teſte, in eundem ſenſum de Mariæ & Petri Baptiſmo tradidit. Quis verò ambigat, ad ſingularem Virginis honorem pertinere, quod ipſam non alius niſi ſummus ſummi Dei filius ſalutaribus vndis perfuderit, ſuæque matris voluerit eſſe baptiſta? Quod quum fieret, bone Deus, quàm ſubmiſſè, quàm compoſitè, quam reuerenter illa ſe columba geſſit? qualem fidei ardorem, quantam obedientiæ ſimplicitatem cum ſuo Baptiſmo coniunxit

Mariã à Chriſto percepiſſe Baptiſmum.
In 3. cap. Ioan.
Lib. 2. hiſt. cap. 3
Actor. 8.

Actor 2.

coniunxit? an non incredibile gaudium, ſicut ille potens eunuchus, à Baptiſmo reportauit? Quùm enim veteris legis & cæremoniarum eius eſſet obſeruantiſſima, vnde aliis puerperis Iudaicis in ritu purificationis, & vulgari hominum turbæ templum

Luca 2.

Hieroſolymitanũ ſtato tẽpore adeunti, certáſq; ferias celebrãti ſeſe impigrè cõformauit, quis omninò dubitẽt, quin illa maiorem etiam animi promptitudinem & obedientiam exactiorem præſtiterit, vt nouæ legis obſeruaret ac perciperet Sacramenta? Niſi fortè aut tã indocilis ea fuit, vt ex filij & diſcipulorum concionibus non aſſequeretur, quanta vis & dignitas Euangelicis Sacramentis ineſſe: aut rerum ſacrarum tàm negligens & improuida manſit, vt neque Chriſti præcepto de Baptiſmo ſuſcipiendo, nec eiuſdem exemplo, quem in Iordane à Ioan- B ne tinctum omnes nouerant, vllo pacto commoueretur. Iam verò ſi Baptiſmum accepit, vt credere ſanè par eſt, virtutem eius Sacramenti profectò non minimam ſenſit, ac licet à peccato non mundaretur, pura vtique iam pridem & immaculata, tamen auctior illi gratia contigit, creuitque maiorem in modum ſanctimonia, quòd ſacro Baptiſmi charactere, quem vocant, mens eius pulcherrimè inſigniretur.

Mariæ baptiſmus efficax fuit, nec ſuo effectu caruit.

Matth. 3.

Nec dubium, quin ſancta Virgo inter viros & mulieres vixerit, quibus in die Pentecoſtes donorum maximam copiam & incredibilem gratiam impertiuit Spiritus ſanctus. Quis verò neget, eo tempore ac ſæpè quidem aliâs, noua merita, noua chariſmata, nouam ſanctitatem ſubinde illi acceſſiſſe, ac tùm quidem maximè, quùm ſacroſanctam peteret & acciperet Euchariſtiam, quę in naſcente illa primùm C Eccleſia ſummo cum fructu & gaudio Spiritus à cunctis quotidie ſumebatur? Haudquaquam vulgaris author eſt Albertus, qui cognomen Magni promeruit, ac diſertè ſcripſit, omnia Eccleſiæ Sacramenta, ſi Ordinis tantùm excipiamus, à ſacroſancta Virgine fuiſſe ſuſcepta, eiúſque rei confirmandæ multas & graues rationes adducit. Nihil verò mirum videri debet, Ordinis Sacramentum ſiue ſacerdotalem poteſtatem, quæ ſemper primas in Eccleſia tulit, ne Mariæ quidem matri Domini contigiſſe, quam neque ſacrificaſſe, neque Sacerdotio functam eſſe palàm Epiphanius docet.

Auctior facta eſt Mariæ ſanctitas, in die Pentecoſtes, & quum ſumeret Euchariſtiã, vel quemlibet religionis actum ſeu opus bonum exerceret.

Mariam a ſolo Sacramento Ordinis abſtinuiſſe, & qua cauſa.

Actor. 2.

De laudibus virginis cap. 81.

Hæreſ. 79. contra Collyridianos.

Siquidem fœmineus ille ſexus, qui ſtatum ſubiectionis obtinet, præterquàm quod à profanis quidem Reipub. curandis negotiis non adhibetur, etiam in veteri, ac nouo Teſtamen- D to à ſacris arcetur muneribus, quæ viris duntaxat publicè obeunda demandantur. Enimuerò ſi mulieribus eſſet præceptum Deo ſacrificare, aut regulare quicquam in Eccleſia operari (Epiphanij verbis vtor) oportebat magis ipſam Mariam, ſacrificiũ perficere in nouo Teſtamento, quæ digna facta eſt ſuſcipere in propriis ſinubus vniuerſorum Regem Deum cœleſtem filium Dei.] Rectè autem Eccleſiaſtica lege cauetur, ne vlla omninò fœmina ſacrorũ ordinum exerceat munus, néue ſacra etiam contingat, quantumuis illa ſit Deo ſacrata. Delirant ergo prorſus Pepuziani & Collyridiani, tantùm mulierculis tribuentes, vt Sacerdotio illas honorent, quos idcircò [a] Auguſtinus & [b] Epiphanius hæreſeos meritò damnant. Sed ad Mariam reuertamur.

Mulieribus interdictum eſt Sacerdotium.

Loco citato.

25. quæſt. in principio, & diſt. 23. cano. Sacratam.

a De hæreſ. ad Quoduultdeũ. hæreſ 27.

b Hæreſ. 79. contra Collyridian.

Proponit Scriptura diuina multas & inſignes promiſſiones, eáſque in omnibus & ſingulis credentibus impleri conſtat, qui annexas conditio- A nes obſeruant: vtpotè quùm ex fide Deum precantur, quùm ex charitate proximum iuuant, quùm Sacramentum ſuſcipiunt reuerenter, & quùm opus bonum & pium quodlibet, ſtudio religionis exercent. Hinc quotquot viua Chriſti membra ſunt, [c] certam vocationem & electionem ſuam faciunt: [d] hinc fidem operibus comprobant & cõſummant, [e] hinc iam antè iuſti atque ſancti magis magíſque iuſtificantur atque ſanctificantur, ſicut Apoſtoli verbis clariſſimis tradiderunt.

Mariæ virtus & merita, ſicut & aliorum Sanctorum, incrementa ſumpſerunt.

c 2. Pet. 1.

d Iacob. 2.

e Apoc. 22.

Quid ergo minus obſecro, de Maria ſentire dignum eſt, quæ profectò benè beatéque viuendo, tanta vberiora ſibi merita cumulauit, tantóque maiorem iuſtitiam & ſanctitatẽ conſecuta eſt, quãtò minus cordis impuritatẽ vllam admiſit, ab omni æſtu concupiſcentiæ ſemper immu- B nis, ſemper plena gratia, ſemper ſancta corpore & ſpiritu, ſemper in conſpectu Dei immaculata, & ſola ſemper ita benedicta, nulla vt peccati labes aut fœditas eam pollueret, vtque lege peccati, quam Apoſtolus in membris ſuis ſentiebat ac deplorabat, omninò careret, atque idcircò nec opus haberet Apoſtolica commotione, vt ſeſe mundaret cum cæteris ab omni carnis & ſpiritus inquinamento.

Roman. 7.

2. Cor. 7.

Varum hæc non capiunt, aut certè non probant aduerſarij, vulgaribus nempè opinionibus impediti, vt idcircò auguſtiora illa veréque ſtupenda diuinæ gratię munera in Deipara nequeant contemplari. Accedit quòd pari veluti pede Sanctos omnes metiantur, & nullum penè diſcrimen agnoſcant inter eos, qui ſunt in vtero diuinitùs ſanctificati, gratiáque confirmati, vel à peccati lege immunes effecti, C & alios communis quidem ordinis renatos atque ſanctos, de quibus plerunque Scriptura loquitur, vtpotè ad generalem illã hominum indolem atque conditionem accommodata.

Cur aduerſarij cæcutiant in puritate & perfectione Mariæ perſpicè conſideranda.

Proinde nec Deo, nec Sanctis honorem debitum tribuunt, non perpendentes hanc inſignem Dei gloriam ſemper nobis prædicandam, quod is mirificas ac ſæpè nobis incognitas ſuis Sanctis prærogatiuas impertit, vt ſicut cœlum multiplici & ineffabili claritate ſtellarum exornatur, ſic etiam in Eccleſia Sancti præcipui, veluti lumina quædam pulcherrima, ſpiritualium donorum varietate conſpicui fulgeant, nobíſque admirandi ſæpè potiùs, quam imitandi proponantur.

Quomodo Deus in Sanctis ob eorum virtutes & prærogatiuas laudandus.

Rectè igitur admonet Rupertus, quod Paulus de Sanctis omnibus affirmauit, eos antè mundi conſtitutionem in Chriſto electos eſſe, vt in cõſpectu Dei D ſancti & immaculati in charitate verſentur, id ad Mariam omnibus plenam virtutibus vel maximè pertinere. Sed & diuiſiones gratiarum in Mariam optimè competunt, quas idem Apoſtolus ad authorem ſpiritum refert, qui ſingulis Eccleſiæ membris, quantum ipſe vult, admirando modo partitur. Quæ pluribus explicare hoc loco ſuperſedemus, ſat habentes monuiſſe Lectorem, fidem vt nullam nouatoribus habeat, qui Marię ſiue ſanctificationem, ſiue ſanctitatem cum peccato & peccãdi neceſſitate imperitè commiſcent. Ex his prætereà non obſcurè colligi poteſt, parùm firmam & ſolidam illorum eſſe ſententiam, qui Mariam ſanctam & ſanctificatam ſic dici haberíque poſtulant, vt illam peccato priùs maculatam, & poſteà mundatam, ac nõ potiùs prę ſeruatam, intelligere debeamus.

Lib. 2. Cant.

Ephes. 1.

1. Cor. 12.

E

CAPVT X.

Mariam ob commiſſum actuale peccatum falsò accuſari, quam Patres & Scolaſtici Doctores, Auguſtinus verò præſertim, ab omni vitio immunem fuiſſe declarant.

Quàm ſint petulantes nouatores in virgine matre proſcindenda.

A ARBITROR ſane, nullum vnquam ſeculum perinde ac noſtrum tuliſſe, quod pluribus & iniquioribus Mariæ cenſoribus, magiſque furioſis ſanctiſſimæ Virginis inſectatoribus exundarit. Nō ſatis fore illis viſum eſt, ſi in ipſo conceptu putam & incontaminatam eam eſſe pernegarent, niſi etiam otioſam & vanam illorum diſputationem affirmarent, qui eam ipſam in matris vtero ſanctificatā, & ſine peccato in lucem editam, atque ab omni ſomitis, vt vocant, motu atque perturbatione liberam & remotam fuiſſe confirmant. Verùm vt longius adhuc progrediantur, ne vitam quidem eius ſatis integram & inculpatam eſſe ſinunt, vtpotè quam non paucis nec leuibus vitiis ea libera voluntate profectis, obnoxiam reddere conantur. Vnde inſana illa Caluini vox: *Non magnoperè laborandum eſt, vt Mariam purgemus ab omni vitio*. Qui prætereà Concilij Tridentini Patribus impudenter oblatrat, quòd ſpeciale priuilegium Mariæ deferant, ac deferri velint, vt credamus, quemadmodū tenet Eccleſia, omnia peccata etiam venialia vitari à Virgine potuiſſe. Et iam ſatis monſtrauimus, quot quantiſque vitiis niger Sarcerius candidiſſimam Virginem cōtaminare attentarit, tàm effrenato quidem conuitiandi ardore æſtuans, vt multiplicem illi culpam, nimiùm ignorantiam, cæcitatem, infirmitatem, ſubdubitationē, tarditatem, imò & incredulitatem impunere nō vereatur. Eſt illi Maria non ſpeculum & exemplar innocentium, vt Patres de illa ſemper iudicarunt, ſed typus hominum ſecundùm carnem ſapientium, & ex ignorātia ſaltem peccantium, Deíque legem aut violantium, aut præpoſterè obſeruantiū, vtpotè qui præceptis ſecundę tabulæ plus quā primæ tribuunt, ac humana diuinis anteponunt. Nec opus eſt repetere, quàm multa & horrēda crimina congerat Brentius, nihil non rapiens ad Mariam conuitiis proſcindendā. Hinc illam immodeſtiæ, ſtultitiæ, ambitionis arguit, in illa ſtudium moderationis requirit, velut quæ ſuę vocationis nō contenta terminis, in Meſſię honorem violenter irruperit, illúmque Filio ſubreptum ſibi voluerit vſurpare, & quàm demùm adeò effrenem & immoderatā depingit, vt ſeuera Chriſti obiurgatione debuerit in officio contineri. Fingunt & Cēturiatores neſcio quas Mariæ imbecillitates: rùm alij alia in optima Virgine licenter ſugillant, ex quibus multa iam ſuprà commemorauimus, & poſteà Deo iuuante depellemus. Inſimulant illam criminis, quandoquidē ex Angelo eſt ſciſcitata: Quomodo fiet iſtud? Peccati ream faciunt, quòd filium amiſit, quùm ſe ille ſubduceret parentibus, & ſolus in templo manere vellet. Peccauit illis, quòd amiſſum filium dolenter & quaſi deſperabūda quæſiuit. Peccauit, quòd filij verba in templo dicta non intellexit. Peccauit, quùm in nuptiis Canæ dixit: Vinum non habent. Peccauit, quùm filium concionantem interpellauit, & ad colloquium expetiuit. Prætereo alia id genus plura vitia, quæ tot ſeculis non animaduerſa, nunc tandem iſti Chryſippæo quodam acumine in Euangelio primùm ſibi deprehendiſſe videntur, & propter quæ tantas tragœdias concitant, omnia pertentātes, Virgo vt pulcherrima propter næuos & lapſus vulgò tantum non exoſa & inuiſa reddatur. Quare ſi horū iudicio arbitrioque ſtamus, nō ſolùm Maria, in peccatū prolabi potuit, ſed & ſæpè grauitérque prolapſa eſt, digna etiā, quæ ad tribunal publicum pertrahatur, ſicut ab illis quidem pertracta eſt, & vnà cum infelici Eua in iudicio ſtatuatur, ſicut ab iſtis quoque factum videmus, B vt iudices demùm decernant, vtra quidem grauius, Euáne an Maria peccarit, & maiorem peccati commiſſi pœnā pendere debeat. O acutos nimiúmque otioſos & curioſos iudices, quibus licet & vacat in numerandis æſtimandiſque Mariæ vitiis tantoperè laborare. Iures eos cœno oblitos, vt ſic loquar, hoc curare maximè, vt næuulos Virginis diligentiſſimè obſeruent, & ſeueriſſimè iudicent grauiſſiméque condemnent. Adeò verùm eſt illud, quod ex [a] Euangelio ſumpſit [b] Tertullianus: Stipulam quis in alieno oculo facilius perſpicit, quàm in ſuo trabem: quodque ab [c] Hieronymo dictum accepimus: Malorum ſolatium eſt bonos carpere, dum peccantiū multitudine putāt culpam minui peccatorum.]

Exēpla Sectariorum huius temporis qui Mariæ peccatum actionis adſcribunt.

In harmo. circa. 1. cap Luc.

In 1. & 2. ca. Luc.

In Euang. Dominica prima poſt. Epipha. & in 12. cap Matth.

Cent. 1. de vita Mariæ.

Quas ob cauſas Mariā accuſent & perſtringant nouatores.

Luc. 1 & 2.

Ioan. 2.

Matth. 12.

a In Apologetico.

b Luca 6. Matth. 7.

c in Epiſt. ad Furiam.

Mariæ innocentiam ſatis defendi Scripturæ, Eccleſię & Patrum authoritate.

C VERVMENIMVERO quicquid iſti calumnientur atque fingant, non cadunt profectò næui in puriſſimam, peccata in ſanctiſſimam non competunt, inoffenſa perſtat Mariæ ſemper innocentia, per ſe verò concidit accuſatorum peruerſa nequitia, & mentitur, vt ille inquit, iniquitas ſibi. Præcipua certe inſectationis capita vel idcircò reijci merentur, quòd partim cum Scriptura diuina, partim cum Eccleſia Catholica, partim cum ſanctis Patribus ex diametro pugnent. Cum Scriptura quidem, quæ multis modis beatam commendat & excellenter prædicat: nuſquam verò peccato cuiquam obnoxiam hanc Virginem facit, ſed eam ab omnibus generationibus vſque celebrandā, hoc eſt, ſummis veriſſimiſque laudibus virtuti ſoli congruentibus D afficiendā oſtendit. Cùm Eccleſia verò, quæ inter omnes Dei filias, amicas, ſponſas, dicā & animas, hanc vnam ſecundùm Chriſtum maximè ſuſpicit, hanc totam pulchram & immaculatam tot ſeculis profitetur, eámque præ Sanctis reliquis & choris Angelicis venerandam proponit. De Patribus mox dicam, ſi Auguſtinum priùs in medium adduxero, quando [d] Caluinus & [e] Chemnitius ad huius iudicium prouocant, & ex eo demonſtrare conantur, nullum Mariæ fuiſſe priuilegium innocentiæ ſingularis, vt præ aliis peccata omnia potuerit deuitare.

Pſalm. 26.

Luc. 1. & 11.

d Cont. Concil. Triden.

e In examine Concilij Tridens.

Ad Auguſtini ſententiam rectè accipiendā duo reſpici oportere.

DVO ſunt apud Auguſtinum imprimis obſeruanda, niſi in illo interpretādo, quemadmodùm aduerſariis

Matth. 6
Iuſti & ſancti omnes, quia peccatores, precari debēt Dimitte nobis debita noſtra.

uerſariis accidit, turpiter hallucinari velimus: alterum, quod ad omnes Adæ filios peccato inuolutos ex æquo pertinet, quibus neceſſaria ſit precatio: Dimitte nobis debita noſtra: alterum, quod Mariæ cauſam propriè tangit, vt ſciamus, illam communi peccatorum ordini non aggregandā, ſed à lege peccati peculiariter eximendam eſſe. Ac de priore quidem Auguſtini ſententia nobis cū Caluino cōuenit, de poſteriore non cōuenit, quum ſimpliciter aſſeramus, primum & ſecundum ab eodem Auguſtino tradi, ſi verba eius ritè accipiantur. Ad priorē ſanè claſſem refert illud, quod Marcellino ſcribit: Quicunque in hac vita diuinarum Scripturarū teſtimoniis in bona voluntate atque actibus iuſtitiæ prædicati ſunt, & quicunque tales vel poſt eos fuerunt, vel nunc vſque etiam ſunt, vel poſteà quoque futuri ſunt, omnes magni, omnes iuſti, omnes veraciter laudabiles ſunt, ſed ſine aliquo peccato non ſunt. nec quiſquam eorum tam arroganter inſanit, vt non ſibi pro ſuis qualibuſcūque peccatis Dominica oratione opus eſſe arbitretur.] Et alibi rurſus: Multi baptizati fideles ſunt ſine crimine: ſine peccato autem in hac vita neminē dixerim, quātalibet Pelagiani, quia hęc dicimus, aduerſum nos inflentur & dirumpantur inſania.] Hoc eſt, quod Patres omnes vna voce comprobāt, non poſſe ſine peccato humanam eſſe fragilitatem, vt [f] Ambroſius loquitur. & pientiſſimos etiam homines, quòd ſint peccatores multifariā deplorare, vt apud [g] Cyrillum legimus: ſanctóſq; omnes nec originali, nec perſonali carere delicto, vt hinc miſericordia Dei egeāt, per quam edocti & reſtituti gratias agant Redemptori, ſicut admonet [h] Cyprianus, ac demum nullam animam eſſe ſine crimine, monet [i] Tertullianus. Quocirca Synodus [k] Mileuitana illorum deteſtatur errorem, Pelagianos autem intelligit, qui contendunt ſanctos humiliter potiùs, quàm veraciter inter precandū dicere: Dimitte nobis debita noſtra. De iiſdē Pelagianis dixit Hieronymus: [l] Pudeat eos principū & ſociorū ſuorū, qui aiunt, poſſe hominē ſine peccato eſſe, ſi velint, quod Græci dicūt ἀναμάρτητον.

Lib. 1. cont. duas epiſto. Pelagianorum, c. 14
f Lib. 6. de Apologet. Dauid. cap. 6
g Libr. 1. de Trinit.
h Sermo. de oratione & ieiunio.
i Lib. de anima.
K Cap. 8
l In epiſt. ad Cteſiphum.
Conſentiunt Patres nullū ſine peccato viuere.

Progrediamur autem ad alterū ex eodem Auguſtino probādum, quod Mariæ cauſa cum aliis quālibet iuſtis & ſanctis non ſit communis habēda, ſed proprium aliquod illi priuilegium tribuendū, quo à peccato & peccandi lege prorſus eximatur. Vbi ſuam ille ſententiam ſic nobis ad verbum exponit: Excepta itaque ſancta Virgine Maria, de qua, propter honorem Domini, nullam prorſus, quum de peccatis agitur, habere volo quæſtionem: * vnde enim ſcimus, quò ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere & parere meruit eum, quē conſtat nullū habuiſſe peccatum. Hac ergo Virgine excepta, ſi omnes illos Sanctos & Sanctas, cùm hic viuerent, congregare poſſemus & interrogare, vtrum eſſent ſine peccato, vna voce clamaſſent: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.] Præclara hæc ſanè doctiſſimi viri & probatiſſimi Doctoris verba ſunt, quæ quum ad Mariæ innocētiam cauſámque præſentem conuincendam maximè faciant, non ita leuiter tranſmittenda, ſed maturè potiùs nobis pōderanda videntur. Primùm ex eo libro hæc verba petuntur, qui citra controuerſiam eſt Auguſtini, ac tali quidē dignus authore, quòd Pelagianos accuratè ſolidéque confutet. Horū dogma erat proprium Sanctos abſque peccato hic viuere poſſe, imò multos in veteri nouóq; teſtamēto vixiſſe, & inter alios quidē, qui probatæ ſanctitatis titulū in ſacris haberēt literis, Mariā extitiſſe, ita vt ſecundū Chriſtianā pietatē fateri neceſſe ſit, ſicut Pelagius cōfirmabat, quòd Domini & Saluatoris noſtri mater caruerit omni labe peccati. Quid ad hęc Auguſtinus? partim negat, quod de iuſtis & ſanctis aliis Pelagius vnà cū ſuis aſſumebat, quādo ne Apoſtoli quidem poſt acceptum etiam Spiritū ſanctum peccato vacarūt, vt illorū nomine Ioannes, ſicut dictum eſt, planiſſimè confitetur: partim concedit Mariæ delatum elogiū, eam ſine peccato fuiſſe. Neque verò ſemel, ſed bis reperit Auguſtinus, inter Sanctos omnes Mariā, vbi de peccatis agitur, excipi oportere: quod certè nihil eſt aliud, niſi Deiparam peccati omnis expertem pronunciare. Nec omittit, cur ita ſentiat exponere, nec temere factū putemus, quod vnam omnibus anteponat. Teſtatur ergo, Mariam præ cæteris electam à Deo, vt plus gratiæ acciperet, non ſolū ad vitandum, ſed etiam ad vincendum, non vnum dico, vel ſemel, aut imperfectè, ſed omni ex parte peccatum. Id verò fieri nō poteſt, niſi Mariam de peccato triumphatricem intelligamus, de peccato, inquam, ſæuiſſimo illo Tyrānn, mundíque Principe, cui omnes hominum ordines, ſi Chriſtum & matrē eius excipias, ter miſeram ſeruitutem aliquādo ſeruire coguntur. Adiungit porrò, cur Maria reliquis in eo fuerit felicior, quòd ad vincendum omni ex parte peccatum gratiam & virtutem acceperit ſingularem. Nam concipere, inquit, & parere meruit Redemptorem, vt idcirco propinquior & coniunctior illi eſſe non potuerit, qui ſolus natura eſt manétque ſemper impollutus, ſuóq; merito, peccati, mortis ac damnationis potuit eſſe deſtructor. Si verè hanc tantam dignitatem à Chriſto non ſolum filio, ſed & capite mater accepit, vt à peccato non inquinaretur, ſed vt puta purum, benedicta benedictum nobis fructū ederet, quis niſi aut ſtolidus, aut impius diuinæ voluntati contradicat, tantáque laudem Deiparæ tollat? An hic quoque non locū habeat illud, quod Paulus affirmat: Quæ participatio iuſtitiæ cū iniquitate? quę ſocietas luci ad tenebras? quæ conuentio Chriſto ad Belial? Et quod alius teſtatur: In maleuolam animā non introibit ſapiētia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Obſeruandum & illud, quod prudenter dixit Auguſtinus: Scimus plus gratiæ Mariæ fuiſſe collatum: Scimus, inquit, indicās nimirū ſe non dubitanter, aut ex priuata quadā opinione loqui, ſed multorum, imò cūctorum Catholicorum nomine de re tanta fidenter pronunciare, nec aliud, quàm quod certū, & ab omnibus recipiendū ſit, decernere. Adde, quod Mariā adeo reuereatur, vt omnem diſputationem vel tractationem de peccato Virginis reſpuere, & exhorrere videantur, velut ipſe Chriſti honos aliqua ex parte labefactetur, vbi Mariæ honos periclitatur. Et ſane periclitatur, quum de aliis legi peccati ſubiectis quæritur aut diſputatur, nulla illius exceptione facta, cui cum Chriſto ſumma & arctiſſima coniunctio interceſſit.

Auguſtini teſtimonio, Mariam ſine peccato fuiſſe.
** alias, inde.*
Lib. de nat. & grat. c. 36
1. Ioan. 1.
Expenſio verborum Auguſtini, quibus Mariæ puritas & perfectio, quod ſine peccato fuerit, illuſtratur.
Ib. dem.
2. Corint. 6
Sapiens. 1

A

B

C

D

Vtinam verò hunc Auguſtini animum & ſingularem religionem illi præſtarent, qui peccatum originis in matre Domini fabricare contendunt, & quod longè quidem eſt abſurdius, actualis etiā vo-

Cōmodius de Maria Pelagius, quam tur ba nouatorū iudicat.

luntatiſque peccati maculis aſpergere puriſſimam pergunt. Qui dum ſanctiſſimos Mariæ mores arrodunt,& neſcio quos, in illam næuos reiiciunt, petulantia certè vincunt Pelagium Hæreſiarcham, hoc quidem loco tam prudeoté & verecũdum, nullam vt Virgini labem auderet imputare, ſed eam abſque peccato fuiſſe loco probationis adferret. Quã Pelagij ratiocinationẽ tantum abeſt, vt Auguſt. impugnet, vt palã etiã approbet, aliíſque Chriſti honoté amãtibus cõplectẽdã proponat. Eat ergo Caluinus, & apud ſuos vaniſſimè iactet, ex Auguſtini ſentẽtia torum Adæ genus peccato iouolui, & ab illo Mariã non excipi, quũ citatus locus ſi ritè ponderetur, cõtrariũ euidentiſſimè probet. Et huic prorſus affine eſt, quod idem Auguſtious ad Hilarium epiſtolam ſcribẽs, de iiſdem Pelagianis refert. Sed iſti, inquit, vtcunque tolerãdi ſunt, quando dicunt vel eſſe vel fuiſſe aliquem, præter vnum Sanctum Sanctorum, qui nullum haberet omnino peccatum.] Vbi rurſus inſinuat, ſacris literis non repugnare, neque dãnandam, ſed tolerabilem eorum eſſe ſententiam, qui non modo Chriſtum, ſed è Sanctis etiam aliquem à lege peccati putant eximendum eſſe. Quis verò prudens ambigat, quod Auguſtinus Pelagianis hoc loco concedit, id ad Mariam propriè pertinere, quæ ſola proptar bonotem Domini, & ob acceptæ gratiæ magnitudinem, vt dictum eſt, hanc meretur prærogatiuam, vt vbi de peccatis agitur, vna Sanctos & Sanctas omnes excellat, & ad ſummam capitis Chriſti puritatẽ propius, quã quiſquã alius, accedere cenſeatur? Vnde quum Auguſtinus alibi Chriſtum ex Maria Virgine natũ eſſe dixiſſet, hoc quoque ſubiecit: Quæ Virgo ante partũ ſemper fuit, & abſque contagiooe vel macula peccati perdurauit.] Ac fortaſſis huc etiam referri poteſt, quod idem de Maria loquens, affirmat: Sola noſtro vulneri medicinam parere potuit, quæ non ex peccati vulnere germẽ piæ prolis emiſit. Proinde Ioãnes Caluinus & quotquot illi adſtipulantur, aut nimium oſcitanter in lectione Auguſtiniana verſati ſunt, aut malignè ſubticẽt, quod ad probandã Mariæ innocentiam aſſerit Auguſtinus. Huius certè ſententiam Tridẽtina Synodus rectè percepit, meritóque cum illo definiuit Eccleſia, ſpeciale Dei priuilegium Virgini competere, vt illam à Sanctis reliquis ſegregemus, & feliciorẽ hoc nomina prædicemus, quod omnia peccata etiam venialia, quũ viueret, deuitare potuerit, & in via Domini ſemper manſerit immaculata.

Auguſtinus vera ratione in locis Mariam a peccatu liberare videtur.

Epiſt. 89

Concilium Tridentinum rectius quã Caluinus & nouatores intelligit, Mariam actualis peccati ſuſpicione vacare.

Ac præter Auguſtinum multi veteres, quos commemorauimus, ac porrò citaturi ſumus, hanc Mariæ laudem ac prærogatiuam agnoſcunt, planéque teſtatum faciunt, matrem Domini ab omni vitio ſi noo originis, at certè quidem actionis eximi oportere. Originis teſtimonium iam ante protolimus, quod Mariæ perfectam iuſtitiam & pleniſſimam ſanctitatẽ, maculæque omnis expertem vitã declarauit. Quòd ſi Cyprianum audimus, vas illud electionis (de Maria loquitur) à cæteris plurimũ differebat, quibus natura communicabat, non culpa: neque lex carnis in ea, quemadmodum in aliis, legem mentis ioſeſtabat, ſicut & rebellio nulla quietem mariani ſpiritus affligebar.] Quis verò ſi ſapiat, tale quicquam de vllo Sanctorum affirmet? quiſve ſummam vitæ integritatem animíque puritatem huic Virgini non largiatur? Si Zachariam & vxo-

Singularem Mariæ puritatem ac innocẽtiam Patrum ſententiis comprobari.

De Natiuit. Chriſti.

Lucæ I.

A rem eius Eliſabetham in Euãgelio contemplemur, ingens illi quidem ſuæ ſanctitatis obtinẽt teſtimonium; ſed qui Mariæ ſanctitate ſunt inferiores, quũ hæc vna ſit, [b] cuius clarum lumen aliarum ſanctarum mulierum velut ſiderum igniculos abſcondat, [c] Sanctis quidem omnibus à peccato liberior nata, ac [d] tantæ demum puritatis, vt mater Domini eſſe mereretur, quẽadmodum inſignis Eccleſiæ doctor Hieronymus tradit. Iam verò Theodoreti ſententiam nemo quantumuis verſipellis elodet, qui hanc Virginem vt beatiſſimam, ſic etiam immaculatiſſimam profitetur, de qua diſſeruerit Spiritus ſanctus: Vna eſt columba mea, perfecta mea. Hãc vnam & electam perfectámque columbã eſſe Mariam, quæ puritate quidem Cherubin & Seraphim antecellat.

a Hieron. li. 1. con. Pelag.
b In praefat. lib. Sophron.
c In cap. 10. Eccleſiaſt.
d Ad Euſto. de cuſtodia virginit.
In lib. cantic.

B At quomodo vitij ſuſpitio in illam poſſit cadere, quę Angelos omnium excellentiſſimos puriſſimóſque ſpiritus, & nulli vnquã peccato obnoxios, ſed in gratia Dei confirmatos quodammodo puritate ipſa præcellit? Ac ſæpè quidem Patres ita loquũtur, vt ex Chryſoſtomo, Gregorio, Germano, Damiano ſuprà confirmauimus, inter Sanctorũ ordines, atque adeo inter creaturas omnes, Virgine matre nihil maius, nihilque ſanctius inueniri. Vnde Proclus etiam Conſtantinopolitanus Mariã facit mũdiſſimum cæleſtis pluuiæ vellus, ex quo Paſtor ouẽ induit: vt alia id genus epitheta, quæ omnem peccati labem & ſuſpicionem excludunt, ſilentio prętereamus. Huc pertinent Græcanicæ Liturgiæ tãtò magis probandæ nobis, quòd multis ab hinc ſeculis ingens obtineant pondus in Oriente, & publico quidem Eccleſiarum ritu cõmendentur. In his ve-

Serm. in Natiuit. Deiparæ.

C rò Maria præclare ſalutatur, quòd ſit vere ſempérq; beata, modis omnibus irreprehenſa, penitus incontaminata, ſanctiſſima, intemerata, præcipue benedicta, vt miſſas faciam voces & phraſes alias his affines & Gręcis ſane perquam familiares, quæ virtutis, integritatis, perfectionis & innocentiæ Marianæ laudem vt hæreticis triſtem, ſic piis iucundã, nec minus Angelis admirabilem liquido comprobant. De Sophronio Patriarcha diximus, quòd Virginem ab omni corporis, animæ ſimul & intellectus contagione liberam pronũciarit, quam inſuper ſanctam, præclaram & incontaminatam appellat, ex cuius inuiolabili & virginali ſanguine Deus homo factus ſit. Sed & Aretas in Apocalypſim ſcribens, ad Mariã refert eam mulierem, quam Ioannes ſole amictam, & duodecim ſtellarum corona cinctã inducit. Vbi

In cap. 12. Apocal.

D eãdem Domini matrem puram, & à terrenis rebus liberam ac alienam appellat, quæ licet in terris corpore verſaretur, tamen in cælo & ipſis æqualis Angelis animo eſſe videretur.

Ex Latinis Patribus Bernardum non eſſe poſtremum, fatentur eruditi, qui peculiarem Virgini ſanctificationem adſcribit, ob quam ſancta priuſquam nata fuerit, & quæ vitã eius ab omni deinceps peccato immunem ſeruauerit: quod nemini alteri, inquit, in natis quidem mulierum creditur eſſe donatum. Et mox illuſtrem hanc probationem adiũgit, quæ cum ſuperiore Auguſtini ſententia pulchre quadrat: Decuit nimirum Reginã virginum, ſingularis priuilegio ſanctitatis abſq; omni peccato ducere vitã: quæ dum peccati mortiſque pareret peremptorem, munus vitę & iuſtitiæ omnibus obtineret.] Tum alibi clare pronunciat: Quæ vel Angelica puritas virginitati illi audeat cõparari, quę digna fuit

Epiſt. 174.

Sermo. 2 de Aſſumptione Mariæ.

fuit ſpiritus ſancti ſacrarium fieri, & habitaculũ filij A Dei?] Ac rurſus quod in rem præſentẽ facit maximè: Abſit vt proprij quicquã inquinamenti domus hæc aliquando habuiſſe dicatur, vt in ea proinde ſcopa Lazari quæreretur.] Proinde ſi Bernardo fidẽ habemus, ſi rationem ducẽ ſequimur, proprium delictũ Maria non habuit, ſed Angelica puritate mortales omnes excelluit, illis etiam ſanctior, qui antè Sancti quàm nati, vel in gratia cõfirmati vnquã extitere. Etenim hi quoque, ſicut & cæteri, maculis peccati omnibus minimè caruerũt, ſed leuibus ſaltem inſperſis veſtimẽta ſua ſicut Scriptura loquitur, inquinauerunt, ſordéſque ſuas in Dei conſpectu non potuere non dolenter cernere, ac ſubinde deplorare. Vnde licet ſanctus eſſet Hieremias, & in ipſo matris vtero, vt dictum eſt, ſanctificatus, tamen illũ omnis peccati purum non vixiſſe, hæc ipſius verba B declarant: Caſtigáſti me Domine, & eruditus ſum, quaſi iuuenculus indomitus. Confuſus ſum, & erubui, quoniam ſuſtinui opprobrium adoleſcentiæ meæ. Quid vero Paulus? An non idem vas electionis, ſeparatus in Euangelium Chriſti, & ad tertiũ vſque cœlum raptus, ac diuina etiam reuelatione inſtructus, ſe à Chriſti amore & gratia non poſſe diſiungi nouerat? Verumtamen quoque, vt Hieronymi verbis vtar, ob carnis aculeos & incentiua vitiorum reprimit corpus ſuum, & ſeruituti ſubiicit, aliámq; videt legem in membris ſuis repugnantẽ legi mentis ſuæ, & captiuum ſe in legem duci peccati, vt hinc poſt nuditatem, ieiunia, carcerem, flagella, ſupplicia in ſemetipſum reuerſus exclamet: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? C Cuiuſcemodi peccati lex, vel qui concupiſcentiæ vigor & ardor. Mariam non pupugit ac infeſtauit, pura & placida eius mente ſenſibus & membris omnibus liberrimè ſemper imperante.

Serm. 4 de Aſſumptio. Mariæ.
A peccato Maria remotior quam reliqui in matris vtero ſanctificati vel in gratia confirmati.
Sermo. 2 de Aſſumptione Mariæ.
Hieremias nõ vixit abſque peccato.
Apocal 3
Hierem. 1
Hierem. 31
Actor 9
Galat. 1
Ad Euſto. de cuſtod. virginit.
1. Corint. 9
Roman. 7

SANE quod ad cœleſtes vel Angelicos ſpiritus attinet, perpetuam illi quidem integritatẽ ex cõditione naturæ tuẽtur, & quia cum carne cõmercium nullum habent, abſque negotio puriſſimi perſeuerant. Illud verò in Maria eſt admirabilius, quòd neque carnis, neque ſexus, nec naturæ obſtaret imbecillitas, quò minus animum ab omni, vt vocant, fomitis perturbatione liberũ purũmq; ſeruaret, ſemper vt eius anima Deũ expeditè coleret ac magnificaret, ſpiritúſque in Deo ſalutari vltrà, quàm aſſequi poſſumus, mirabiliter exultaret. Adeò in carne ſine carne, id eſt, Angelicè vixit. Vnde Bernardus, D Rupertus, aliique plures Angelicam illi vitam tribuunt, & cœleſtem planè conuerſationem ab omni peccati labe ac ſuſpicione remotam in ea prædicãt. Eodem ſpectat Anſelmi dictũ: Nulli dubiũ, inquit, caſtiſſimũ corpus, & ſanctiſſimã animam eius funditus ab omni fuiſſe macula peccati, iugi Angelorũ cuſtodia protecti, vtpote aulam, quam ſuus & omnium Creator Deus corporaliter inhabitaturus, & ex qua hominem in ſuæ perſonæ vnitate ineffabili fuerat operatione ſuſcepturus.] Ac ſanè Theologi in eo ferè conſpirant, quòd ex perſona Dei in Canticis dicitur: Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te, id ad Mariam pertinere, ſicut his quidẽ verbis doctus ille Idiota ante annos ferè octingentos comprobauit: Tota pulchra es, & ô pluſquã glorioſa Virgo Maria, tota pulchra es, & macula non eſt in te. Tota pulchra es [illegible] per virtutum & [illegible] omniũ perfectam plenitudinem. Tota

Mariæ puritas Angelicã puritatem quodammodo ſuperat.
Angelica & cœleſtis Mariæ vita.
De excellentia beatæ virginis. cap 3
Mariã in Canticis dici tota pulchram, formoſam & ſine macula.
Lib. de contẽplat. virgin. Mariæ. cap. 2.

A pulchra es in tua cõceptione ad hoc ſolùm effecta, vt templum eſſes Dei altiſſimi.] Ac rurſus: Tota pulchra es virgo glorioſiſſima nõ in parte, ſed in toto,] vt reliqua ſemel à nobis adducta prætermittamus. Damaſcenus [a] verò Mariã ita compellat: Tota Spiritus thalamus es, gratiarũ pelagus tota pulchra, tota Deo propinqua:] Conſonat his [b] Rupertus, Mariam totã pulchrã & formoſam agnoſcens, quam & Sunamitem ab omni iugo peccati liberã vocat; cuius vitæ tantum etiam integritatis tribuit, vt dicat, illam non habuiſſe, cur gemeret, niſi vulnus charitatis propter dilationem plenæ atque perfectæ beatitudinis in tempore huius peregrinationis.

a Orat. 1 de natiuit. Virgin.
b Lib 3. & 6 Cantic. & lib. 7 de gloria Trinit. cap. 13.

Defendit eandem ſententiam Thomas Scholaſticorum Doctorũ facilè princeps, ac licet non valde vetuſtus author, eo tamen plus obſeruãdus, quo B antiquorum Patrum ille fuit obſeruãtior, qui ſimpliciter fatendum eſſe concludit, quòd beata Virgo nullum peccatum actuale ſiue mortale, ſiue veniale commiſerit, ſed vitam omnem à peccato immunem ſeruarit. Sed & Thomæ præceptor Albertus Magnus perſpicuè dixit: Sanctiſſima eſt caro B. Virginis, quæ nunquam admiſit aliquid ſanctitati contrarium: omnes alij Sancti admiſerũt.] Volens prætereo reliquos, qui poſt Albertum & Thomam in eundem ſenſum de Maria ſcripſerunt, eámque ab omni impuritate peccati publicè defendũt. Richardus Victorinus docet in hunc modũ: In cæteris Sanctis magnificum habetur, quòd à vitiis non poſſunt expurgari: in iſta mirum videtur, quòd à vitiis non poteſt ipſa vel in modico impugnari. Cæteris Sanctis in communi præcipitur, vt in mortali corpore C peccata nõ regnẽt: ſoli iſti ſingulariter datur, vt mortale corpus eius non inhabitent.] Ac rurſus: Quod de exterminio peccati in B. Virgine factũ creditur, futurũ in omnibus ſanctis ſperatur: futurum, inquã, ſed non in corpore eorũ adhuc mortali, ſed in corpore eorum iam facto immortali. Priùs ſiquidem oportebit corruptibile hoc induere incorruptionẽ, & mortale hoc, induere immortalitatem. Sed hoc fuit ſuprà modum mirabile, & præ cæteris ſanctis omnibus ſingulare, quod in ea conuenire ſimul potuit tanta corruptibilitas cum tanta incorruptibilitate, corruptibilitas in his quæ pertinẽt ad pœnam, incorruptibilitas in his, quæ pertinent ad culpam.] Eruditè hæc ſanè Richardus, vt inter Mariæ aliorũque ſanctorum puritatem diſtinguat, ſuámq; Deiparæ prærogatiuã vindicet, cui magna certe donauit præpotens Deus, vt templum ſe dignũ exornaret, longe quidem ampliora pateuti conferens, quã impuri aduerſarij poſſunt ſpeculari. Habuit igitur Maria, ſi rectè perpẽdamus, hoc etiam ſibi cũ Chriſto commune, vt licet Originis peccato caruiſſe dicatur, tamen communes huius peccati pœnas, quæ totam Adæ poſteritatẽ premunt & affligũt non effugerit, ſed ſiue in corde dolores, ſiue in corpore moleſtias & ærumnas, quibus in hac vita probantur electi, ad mortem ipſam vſque fuerit experta. Sunt interim nonnullæ peccati huius originalis pœnæ, à quibus & ſeſe Chriſtus & matrẽ ſeruauit immunẽ, peccandi nẽpe proclinitas, ac virtutis defectus, ſicut in ſcholis loquũtur: quæ vitia nec in hominẽ vllum caderẽt, ſi originalis iuſtitiæ ſtatus nobis integrè cõſeruaretur. Rectè igitur à Richardo dictũ eſt: nemo tam ſanctus, qui maculã non habuerit & defectum, præter Mariam. Niſi ab omni vitiorũ cõtagio peni-

Opuſc. 62 de human. Chriſti & in Quodlibeto 6 art. 7. In 1 cap. Luc.
Sẽtẽtia Scholaſt. cõtrã Nouatores: Maria immunis ab omni peccato actuali ſemper fuit.
Lib 2. de Emanuele cap. 31.
Mariam à vitiis & tentationibus abeſſe longius quã Sanctos alios.
Peccati exterminiũ in Maria fuit, & in electis erit aliquando.
1. Cor. 15.
In ſola Virgine corruptibilitas cum incorruptibilitate potuit concurrere.
Maria quatenus experta pœnas peccati originalis.
Libr. 2. de Emanuele cap. 26.
Luc. 2

tis purgata fuiſſet, Deum filiũ generare non poſſet. Vt enim virgo conciperet, virgo pareret, ſumma ſanctitate, ſumma puritate opus habebat.]

Lib. 1. reuela. cap. 8

Brigittæ ſanctæ viduæ teſtimonium quomodo Maria fuerit immaculata.

QVID verò ſi Lucæ ſequar exemplum, vt ſicut hic Annam viduam Euangelicæ veritatis teſtem produxit: ſic ego conſonantem Patribus viduã Brigittam profetam, viduam inquam tot diuinis reuelationibus claram, vitæque ſanctimonia præcellentem? Teſtatur illa diuinitus edocta, quod Maria nec venialiter, nec mortaliter vnquam deliquerit, ſed inde ab infantia ſemper plena fuerit Spiritu ſancto, & in Dei charitate tam ardens & feruens, nihil vt ei præter voluntatis Dei perfectionem placeret: vſque adeo diuinæ charitatis ignem in eius corde flagraſſe. Suo autem loco Lectorem admonebimus, vt res ipſa poſtulat, quo iudicio legendi ſint Patres, ſi quãdo Mariæ perfectionem & innocẽtiam aliqua ex parte ſuſpectam facere, vel in dubium reuocare videntur. Facit idem Eraſmus quod que, ſed qui admonitus ſeſe purgauit, ac apertè profeſſus eſt, ſe nihil tale in Patribus probare, imù illorum ſententiam ſibi magis probari, qui Mariam ab omni peccato immunem ſtatuunt.

Eraſmus magis probat ſententiam, quæ Mariã ab omni peccato defendit.

Lib. 7 de arcanis Catholicæ veritatis ca. 3. 4. & 11

Nec vulgaris eſt ſcriptor Galatinus, qui in libris & traditionibus veterũ Iudæorum non parum exercitatus, multa & præclara inde profert arcana, quibus & Chriſtianam religionem illuſtret, & Iudaicam perfidiam magis magiſque coarguat. Is vero inter alia probat, quod nos de immaculata Cõceptione matris Meſſiæ confirmamus, id longè ante Chriſtum natum veteres ſenſiſſe Rabbinos eámq; celebrem Iudæorum opinionem fuiſſe.

Veteres Rabbini Mariam peccato liberant.

Primum enim hominem, id eſt, Meſſiæ matrem, abſque peccato & macula conſtituunt: idque Rabbi Simeon ex illo dicto comprobat: Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.

Cantic. 4
Eodem lib. cap. 5

Omitto cætera, quæ Galatinus è Scripturis iuxta Hebræorum interpretationem adfert, vt euidens faciat, hanc de Conceptione ſententiam veterum Iudæorum calculo approbari, eorúmque fulciri teſtimoniis.

Mariæ puritatis plus Turcæ tribuunt, quã nouatores.

Quid? quod Mahometani quãtumuis Chriſtianæ religionis expertes & alieni, tamen collati Sectariis, Mariæ ſunt æquiores, & ad veritatem hactenus demonſtratam propius accedunt, multóque rectius iudicant. Habent illi Alcoranum ſuum Euangelij loco, & quod illic ſcriptum legunt, diuinum eſſe oraculum arbitrantur. Legũt autem in eo libro, mariam filiam Ioachim ſe dirigendo nihil malitiæ aut prauitatis, quum viueret, vnquam opera tam eſſe, ſed in bonitate perſeueraſſe. Et fixum hoc apud illos manet dogma. *Nullus naſcitur de filiis Adam, quẽ non tangat Satan, præter Mariam & eius filium.* Sed & illud cõſtanter affirmant: *Multi perfecti fuerunt ex viris, nulla perfecta vnquam ex mulieribus, niſi Maria mater Iſæ*, ſicut Ebumucc ex Mahomet Propheta cognouit. Sed & Angeli producuntur, ſic alloquentes Virginem: *O Maria omnibus viris & mulieribus melior atque doctior, quæ ſolo Deo ſtudio perſeuerauiſti.*

Cap. 75 Azoara.
Actor. 8. cap. 3

Quomodo Mahometica & alioru Ethnicorum teſtimonia in medium adduci poſſint.

Non quod Alcorani vel cuiuſuis Mahumetanæ doctrinæ authoritate nitamur, abſit ſtultis perſuaſio vanitáſque pudenda: ſed Pauli ſectamur exemplum, qui vaniorum & impiorum Poëtarum, vt Menandri, Epimenidis & Arati dicta ſuis epiſtolis miſcuit. Et obiter hoc vno Turcarum exemplo indicatum volumus, non ſine iuſto Dei iudicio Sectarios nouos in opiniones iam tetras & abſurdas incurrere, vt qui à Chriſtiana religione, non tamen à rationis lumine ſunt remoti, commodius aliquando ſentire, ac minus à vero aberrare, & de iſtorum etiam ſtultitia pronunciare poſſe videãtur. Ac rectè docet Hieronimus, Eccleſiæ cardorem Ethnicorum ſordibus, hoc eſt, ſecularium literarum ſententiis & exemplis non pollui: quum & nonnulla in libris Moſaicis atque Propheticis de Gentiliũ ſcriptis aſſumantur, & Paulus apud Atheniẽſes in Martis Curia diſputans, ex Arato Ethnico teſtimonium petat.

In Epiſt. ad Magnũ oratorem.

Actor. 17

SED finem ſemel faciam, non ignarus alios extare ſcriptores, qui hoc argumentum de Conceptione Virginis longè latéque tractarint. Inter hos numero Ioannem Gerſonem, Iacobum de Valentia, Gabrielem Biel, Petrum Galatinum, Iodocum Clichtoueum, Albertum Pium, Ambroſium Catharinum, Ioannem Eckium, vt cæteros non obſcuros Theologos prætercam, qui tamen cum Catholicis quibuſdam potius, quàm cum vllis Sectariis in hanc deſcenderunt arenam.

Qui Scriptores Cõceptionem Mariæ immaculatã propugnant.

Ac minus fortaſſe nos mirari conuenit, eòs qui ſe publicos Eccleſiæ Catholicæ hoſtes profitentur, quum tam multos & pernicioſos mordicus defendant errores, etiam hoc cauere non potuiſſe, quin impuri impura contra puriſſimam Deiparæ conceptionem, eiúſque vitam ſanctiſſimam profunderent. Verum de Catholicis ego miror, mirãdúmque puto inter eos etiam reperiri nonnullos, qui pòſt lucem in tot Eccleſiis Gymnaſiiſque fulgentem, & poſt tetram caliginem in hæreticis nunc omnibus apparentem tam ægrè concedant, vt Dei matrem innocentia puram & ab omni peccato ſemper immunem ac immaculatam, hoc eſt, Virginem quum corpore, tum animo integram perpetuóque incorruptam clam palam ſalutare atque prædicare poſſimus.

Mirum videri poſſe de Catholicis, qui Conceptionem hanc puram impugnat.

Scio quàm multa & eximia iidem Mariæ vltrò tribuant, quódque non poſtremi Virginis cultores & prędicatores videri velint: ſed in eo præpoſtere ſcrupuloſi, aut ſuſpicioſi, quod exiſtiment Orthodoxos etiã, ab ipſis diſſentientes eum Chriſti Domini iniuria virginem efferre & honorificare velle. Sed profecto in ea opinione falluntur. Quos enim illi petunt, hi libentiſſimè planiſſiméque fatentur, inter Chriſti & Marię ſanctitatem plurimùm intereſſe, omnémque Mariæ ſanctitatem ex Chriſti veluti fontis ſanctitatis manare: hunc ſolùm ſecundum naturam, vt ſæpè dictum eſt, ſanctum omniſque creaturæ Sanctificatorem exiſtere, qui ne capax quidẽ ſit illius ex peccato maculæ, teſte Cyrillo Alexandrino.

Mariam ſine peccato eſſe conceptã credens, nihil Chriſto derogat.

Lib. 6. Dialog. de Trin.

Alij verò ſi velint, aliter ſentiant: nobis quidem videtur magnoperè in eo laborandum non eſſe, vt credant homines, tantum non eſſe piaculum, ſi vel mente cogitemus, vel diſertè dicamus: Immaculatam Conceptionem Mariæ Virginis celebremus: Chriſtum eius Præſeruatorem adoremus Dominum. An ſit religio in hunc modum precari obſecro, vt in pluimis quidem prouinciis iam pridem multæ piorũ myriades precari pergunt, Sixtum Pontificem imitantes: Deus, qui per immaculatam Virginis Mariæ Conceptionem dignum Filio tuo habitaculum præparaſti.

Piorum precationes ſimul Mariæ Conceptionem illibatam confirmant.

Quaſi verò ad veram pietatem aliquid conferat, ſi homines doceantur Chriſto ſuam matrem adeò curæ non fuiſſe, plus vt tribuere voluerit omnibus Adæ poſteris citra exceptionem, ſi eorum quidem parens non peccaſſet: ſic enim illi procuIdubio & à fœditate peccati, & ab ira Dei, & à poteſtate

poteſt ite Satanæ liberi & præſeruati omninò manſiſſent. Totius autem doctrinæ hucúſque propoſitæ ſumma ſit: Mariam ab originali peccato præſeruatam, aut certè quidem in ipſa Conceptione ſtatim emundatam ita fuiſſe, vt ex omni hominum ordine atque cōditione nullus poſt Chriſtum & maturius, & copioſius in terris à Deo fuerit ſanctificatus. Vnde quemadmodum auibus Aquila, quadrupedibus Leo, piſcibus Delphis, arboribus palma, & Lilium floribus præſtare dicitur, ita ſi magnis modica cōponere fas eſt, Sanctos omnes illa præcelluit, quæ in mulieribus & ſupra viros benedicta, nec primū viſa eſt ſimilem nec habere ſequentem. Digna certè Chryſologo vox eſt: Meritò Virgini ſalua ſunt omnia, quæ omnium genuit Saluatorem. Certè in Chriſtianis Academiis, quæ tum doctrinæ, tum pietatis laude in hunc vſque diem florent, magno cōſenſu has regulas amplectuntur Theologi, vbicunque de peccatis agitur Mariam excipi oportere: de hac ſemper aſſerendum eſſe, quod ad honorum eius cumulum pertinet, & ſacris literis non aduerſatur, nec tantæ Matri adimi decere, quod electis aliis rectè attribuitur, quoniam à nullo illuſtrium ſuperetur, & inſignibus gratiæ prærogatiuis abundet illa, cui verè magna fecit, qui potens eſt.

Epilogus ſuperioris tractationis de Maria conceptione.

Serm. 140

Regulæ obſeruandæ in honore Virginis vindicando.

CAPVT XI.

De Mariæ Virginis Natiuitate, quæ meritò in Eccleſia die feſto cohoneſtetur, & à piis magno in precio habeatur.

In Martirologio.

Maria plus cōtulit ſuis progenitoribus, quam ab illis accepit.

OSTENSA eſt Mariæ illuſtriſſima & ſactatiſſima proſapia: demonſtrati eius parentes non minus virtute quàm genere nobiles atque præſtātes, qui haud ſine ingenti miraculo in tali ætate, & poſt longū cunctíſque notum ſuæ ſterilitatis vitium incomparabilem filiam, ſexto idus Decembris Beda teſte conceptam, Septembri menſe orbi pepererunt. Sicut autem Dauid ex Ieſſe homine nō admodum illuſtri natus eſt, idémque ſuis maioribus excellenti tum ſapientia, tum ſanctitate præluxit, vt eos illuſtraret magis quàm illuſtraretur: ſic & Mariæ profectò vſu venit, vt parētes, auos atauos, proauos omnéſque ſuos progenitores vera nobilitate ſuperarit magis, quàm æquarit: vtque illis & poſteris omnibus, quaſi quoddam inſolitæ nobilitatis initium, & perfectæ virtutis exemplum præbuerit. Marianus Scotus verbis luculentis admonet: Sancta Maria naſcitur ex patre Ioachim de tribu Iuda, & ex matre Anna filia Iſachar de genere Dauid. Siue autem Anna iſthæc filia Iſachar, ſiue alterius Matthan ex Hippolyti ſententia iam antè citata fuerit: ſiue inſuper Mariæ Natiuitas in Coſſ. M. Druſum Liuium & Q. Calphurnium Piſonem, ſiue vt alij volunt, in L. Domitium, & P. Coroelium inciderit, non adeò magni referre putamus. Eccleſia quidem eiuſmodi Natiuitatis non tàm tempus & modum, quàm fructum & effectum, qui æquè ad Iudæos & gentes omnes pertinear, vult ſedulò conſiderari, ideóque diem illi peculiarem dicauit. Veruntamen haud erit abs re, vt exiſtimo, ſi de ipſo etiam tempore ad Mariæ natalem illuſtrādum deſtinato quædam obiter adiiciamus.

In Chron.

Supra cap 4

Quo tempore Maria nata ſit iuxta Hiſtoriographos.

Nata eſt Deipara, vt ab eruditis obſeruatum accepimus, anno ab vrbe condita Septingenteſimo trigeſimo octauo, qui vigeſimus fuit ſecundus Romæ regnantis Auguſti, hebdomade nimirum, ſi Danielis ſupputationē ſequimur, Sexageſima quarta, quùm Herodes Idumæus, Iudaicam Rempub. miſerè diuexaret, ac regni gloriam à tribu Iuda ſurreptam, per ſummam vim atque nequitiam ſibi vēdicaret. Igitur hunc primum regem externum Iudæi tum habere cœperant, quoniam aduentante iā Chriſto impleri debebat, quod Iacob Patriarcha prædixerat fore, vt ſuis illi ducibus regibúsque priuarentur, ſolo nimirum rege Chriſto contenti, ſicut & Sulpitius annotauit. Sic autem habet Iacob vaticinium: Non auferetur Sceptrum de Iuda, & Dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio Gentium. Quàm verò pulchrè, quàm commodè tunc Maria naſcitur, quo furibundus ſimul & ſtolidus diuini conſilij impugnator Herodes regium Dauidis genus extinguere, ne quiſquam ex illo Meſſias procreetur, vi ſumma conatur? Vnde in communi ferè omnium deſperatione, & cum Satan diuinum perturbare decretum maximè nititur, Ioachim & Anna ex Dauidis ſtirpe ſuperſtites coniuges diuinitus eligūtur, qui Meſſiæ Matrem lectiſſimam, vel inuitis Herodianis, in lucem proferrent. Quod ſi Abulenſi credimus, fuit hic annus quo Maria gignitur, decimus quartus imperantis Herodis, idémque ab orbe cōdito ter milleſimus noningenteſimus, quadrageſimus ſeptimus: à tranſmigratione autem Iſraelitarū in Babylonem, quingenteſimus ſeptuageſimus ſextus, ideóque annis plus minus quindecim vel ſedecim Mariæ natalis Chriſti natalem anteceſſit. Nam & Euodius à Nicephoro citatus aſſerit, annum ætatis decimum quintum, & diem menſis Decembris vigeſimum quintum fuiſſe, quo Maria mundi lucē pepererit. Ac licet diuerſis annis & menſibus, tamē ſub eodem Auguſto Cæſare & Herode Rege, hoc eſt, ſub iiſdem magiſtratibus orbi & Iudææ imperantibus, Maria & Chriſtus ſunt editi, illa quidem 6. idus Septembris, hic autem in Decembri 8. Cal. Ian. Hebræi verò à Nouilunio Septembris vulgarem annum ſicut ſacrum & Eccleſiaſticum annum ab æquinoctio verno in Martio, ex veteri more oriuntur: eodémque menſe Septembris orbē fuiſſe conditum putant. Quamobrem non vacat myſterio, Mariæ natalem in hunc menſem incidere, quo prima mulier Eua mirabili Dei opificio condita, vt rurſus Hebræi aſſeuerant, ſuique viri Adam oculos ob eximiam corporis elegantiam & pulchritudinem mirificè oblectauit. Idem ergo menſis, ſecūdum nobis Euam mulierum omnium & pulcherrimam & digniſſimam non temerè dedit, quæ ſingulari ſui conditoris beneficio ſic formata & exor-

Mariam ſub Herode Rege & Cæſare Auguſto natam eſſe.

Geneſ. 49.

Lib 2 hiſt. ſacra.

Geneſ. 49

Congruebat Mariam ſub Herode tyranno naſci.

In c. 2. Matt. q. 91.

Li 2 Eccleſ. hiſt. cap. 3

Quomodo Mariæ natiuitas cum natali Chriſti congruat.

Mariam non temere naſci menſe Septembris.

nata prodiit, vt ſi humano more loquendum ſit, lętioribus quidem oculis viuum in terris hominem nunquam aſpexerit Deus, in quo poſt Chriſtum nihil maculæ, & plus gratiæ ac iuſtitiæ originalis, veræque pulchritudinis & amabilitatis deprehenderet. Nam paradiſus ille voluptatis, hoc eſt, omnium ſpiritualium deliciarum, omniúmque virtutũ & gratiarum floribus adornatus, manúque diuinæ ſapientiæ conſitus hodie primum apparuit, in cuius medio lignum vitæ, adeóque ſalutis æternæ, fructus non ſine ſummo Dei munere mortalibus debuit exhiberi. Iam ſe videndum præbet mundum & exquiſitum illud domicilium quod clariſſimis virtutũ gemmis ornare voluit Pater cæleſtis, vt filius eius in mundum veniens, in eo molliter quieſceret, ac dignum ſe habitaculum inueniret. En vrnam verè auream, quæ manna illud ſuauiſſimum ſuo tempore non ſolùm aſſeruaret, ſed & orbi depromeret eiúſque deliciis pleniſſimè frueretur.

Geneſ.2.

Hebr.9.

Quod ſi collatio quædam inter Marię & Ioannis natalem facienda eſt, vtrinque ſancti & infœcundi parentes ſe nobis offerunt, è quorum ſenilibus & longè à naturæ feruore alienis membris ipſi fœtus mirabiles procreantur. Rurſus dicti Ioannis & Mariæ parentes ab Angelo primum de naſcitura ſibi prole ſancta certiores fiunt, magnámque inde proculdubio capiunt voluptatem. Præterea hi fœtus in Matris vtero ſancti priuſquam nati reperiuntur: tũ ad excellentiſſima munera, & ad commune bonum totius Eccleſiæ pertinentia, inde ab initio ſingulari diuini numinis prouidentia deliguntur & deſtinãtur. Ad hæc ſicut Ioannis, ſic & Mariæ ortus ex eo celebrior apparet, quandoquidem parentibus in oratione ſanctè piéque verſantibus velut munus quoddam ſingulare promittitur atque donatur. Etenim [a] Epiphanius, [b] Damaſcenus aliíque confirmant, hanc benedictam prolem longis & ardentibus Ioachim & Annæ precibus ſimul ab Angelo promiſſam, ac lętè tandem exhibitam eſſe. Ob has igitur aliáſque præſtantes dotes, vtrobique ſingularis ſummi Dei elucet gratia, ſed quæ tamen in Maria tantò illuſtrius & copioſius, quàm in Ioanne fulget, magiſque prædicanda eſt, quantò pluris referebat, Meſſiam à matre generari, quam à Ioãne ſeruo annunciari. Quo magis Eccleſiæ inſtitutũ probari debet, quæ diem natalem Mariæ conſecrauit, & anniuerſarium eſſe voluit, vt ad gratias immortali Deo agendas, eáque miracula, quæ in admirabili ortu Virginis mirabiliter concurrerunt expendenda, Chriſtiani homines plus otij ac temporis reperirent. Ad quem ſane diem hæ voces, quę magno cum iudicio introductæ ſunt, in Eccleſia perſonant: Natiuitas tua Dei genitrix Virgo gaudiũ annunciauit vniuerſo mundo: ex te enim ortus eſt ſol iuſtitiæ Chriſtus Deus noſter, qui ſoluens maledictionem, dedit benedictionem, & confundens mortem, donauit nobis vitam ſempiternã. Quod Eccleſiæ canticum Græcis ignotum nõ eſt, ideóque à Sergio Hierapolita repetitum legitur, vbi de hoc ipſo feſto tractat. Eodem ſpectat & illud ſolenne canticum: Natiuitatem hodiernam perpetuæ Virginis genitricis Dei Mariæ ſolenniter celebremus. Etenim ſi natalem Ioannis, qui tantum præco & præcurſor Domini fuit, die ſtato ritúque publico cohoneſtamus, & Angeli vaticinium illud: Multi in Natiuitate eius gaudebunt, ad nos quoque pertinere præ nobis ferimus. cur non tantundem operæ ac ſtudij Natali Mariæ celebrando ponamus, & nouam quandam animorum lætitiam declaremus, quando non Chriſti modo, ſed noſtra quoque Mater primum apparet, ſuóque aduentu Euangelium, hoc eſt, fauſtum felixque nuncium adfert, vt mũdus triſtitia diuturna oppreſſus, tandem aliquando, vt nunquam antea, poſsit reſpirare? Quid enim? Nónne lucidiſsimum ſolem poſt denſiſsimas longiſsimæ noctis tenebras ſtatim exoriturum ſibi crederent, qui hanc roſeam & nitentem auroram iucundiſsime intuentur? Cur non iure ſuo dicerent: Quæ eſt, quæ progreditur quaſi aurora conſurgẽs, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata? Quibus verbis Mariam deſcribi docet etiam poſt Damianum Innocentius, eámque per auroram deſignari tradit, vtpote quæ fugatis tenebris mundo lumen oſtendat: eam verò aurorã conſurgentem eſſe, quòd ſit finis noctis, & origo diei: finis prætereà damnationis & ſalutis origo: eãdem porrò vt lunam pulchram & rotundam apparere, hoc eſt, ob prolis fœcunditatem plene formoſam exiſtere, neque minus tamen electam vti ſolẽ videri, quòd præ aliis ex Dei prouidentia in hoc orbe per ſapientiam ſplendeat, & calorem per charitatem cum ipſo ſplendore coniungat. Et quoniã in locum Canticorum incidimus, non intermittam carmen elegans adiicere, quo eũdem locum à quodam redditum eſſe animaduerti.

A

Natales Mariæ, & Ioannis Baptiſtæ dies in multis rebus conuenire.

a Cõtra Collyrid. hæreſ. 79.
b. Lib.4. de fide Orthod. cap.15

B

C

D

In canticis de feſto Natiuit. Mariæ.

Piorum eſt ob Mariæ natalem lætari.
Mariæ natalis plus veri gaudij adfert, quã Ioannis Baptiſtæ.

Mariæ ortus velut aurora conſurgens in orbe.

Cantic.6

Serm.2. de Aſſump. B. Virginis.

> *Quænam iſta eſt mulier, quæ ſe huc ceu luce ſerena*
> *Aurora ſurgens intulit?*
> *Pulchra velut radios plenis è cornibus effert*
> *Quum luna puro lumine.*

Quis verò, ſi ſapiat, Mariæ natalem non magnifaciat, reuerentérque colendum non cenſeat, quum ſit feſtorum noui Teſtamenti anteambulo, myſteriorum Chriſti præludium, Dei fœderum cum hominibus initorum reſtricta memoria, earum rerũ quæ prædictæ fuerunt demonſtratio, abſconditi myſterij patefactio & finis, ac demum totius humani generis viſitatio? quemadmodum hũc diem Damaſcenus luculenter appellat. Tantum abeſt, vt natalitias Virginis ferias temere inſtitutas videri, aut ſine fructu celebrari poſſe credamus, præſertim ſi res illas, de quibus hoc tempore admonent, in animum ſedulò reuocemus. Admonent hæ feriæ de antiquis Dei promiſsionibus tùm ad Meſsiam, tũ ad Matrem eius pertinentibus, quas ille in verbo ſuo fidelis nunc tandem velit implere. Admonent de vera, laudabili & perfecta nobilitate, quæ vt Mariæ, ſic aliis quoque gratiam conciliat ſingularem. Admonent de officio iuſtorum & coniugum & parentum, quibus Ioachim & Anna probatæ virtutis exemplo egregie præluxerunt, ſuæque conſtantis pietatis fructum & præmium in coiugio ampliſsimum reportarunt. Admonent de corrupta & ærũnoſa hominum natiuitate, quam infelices Euæ filij non temere à lachrymis & vagitu auſpicantur. Admonent de recta liberorum & præſertim Virginũ inſtitutione. Admonent demum de Mariæ pueritia, vita & moribus integerrimis, ſicuti ſub finem huius libri commonſtrabimus.

Feſti huius excellentia, & quibus de rebus nos moneat.

Orat.1. de Mariæ Nati.

Quanquam non ſolum hic dies nos piósque omnes commonefacit de temporaria Virginis Natiuitate, quando ex Annæ Matris vtero illa Ioachim filia prodiit, qui clariſsimus ſane ortus fuit, verùm

In Mariæ natali cogitandum de ortu eius non ſolũ temporaneo.

etiam

A

etiam ad ſublimiorem & nobis penè incomprehenſibilem electionem ac prædeſtinationem contemplandam excitat, quomodo hæc ipſa Dei Matec inde ab æterno in mente & præordinatione diuina vel nata, vel prædeſtinata, & præ ſanctis aliis electa, dilecta & ornata, omnique virtute & gratia repleta fuerit, adeò vt in orbem edita veriſſimè diceret: Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quicquam faceret à principio. Ab æterno ordinata ſum, & ex antiquis antequàm terra fieret. Etſi enim ſumma & æterna ſapientia Chriſtus eſt, cui ſuperiora verba primum & præcipuè cõpetunt, nihil tamen prohibet, quò minus eadem ſecũdario ad Matrem Domini referantur: nec à Scripturæ phraſi alienum eſt, vt idem locus ad caput & inſigniora eius membra in alium atque alium ſenſum accommodetur: Quod quum optimè norit Eccleſia, vt prudentec ita piè hunc morem obſeruat, vt Mariam ad huiuſmodi ferias natalitias velut ſanctè in Domino gratulabundam inducat, eáque ſingularem ſui conditoris gratiam & gloriam ſibi præ omnibus communicatam prædicet; ac nos etiam doceat prædicare. Galatinus perſpicuè docet, eiuſmodi verba, quę tùm ex libro Prouerbiorum, tum ex Eccleſiaſtico ab Eccleſia in Mariæ laudem repetuntur, ne poſſe quidem diuinæ ſapientiæ inde ab æterno genitæ per omnia tribui, ſed ſanctiſſimæ Meſſiæ Matri quædam in illis rectè potius adaptari. Quin & Epiphanius mille ab hinc annis eóque amplius annotauit, diuinis literis non videri conſentaneum, vt productus hic è Salomone locus ad Chriſtum Dei filium referatur. Atque idem fuit [a] Gregorij Nazianzeni & [b] Baſilij Magni iudicium.

Sed etiam eo quod fuit in mẽte diuina perpetuo.

Prouerb. 8

Eccleſia rectè quædã ad Mariam transfert quæ ad æternã ſapientiam in primis pertinent.

Lib. 7. de arcanis Catholicæ veritatis cap. 2

Quomodo veteres acceperint locum Prouerb. 8. Dominus poſſedit me, &c.

C

Certè Ariani Catholicos hoc loco ipſo valdè vexarunt, indéque Chriſti diuinitatem oppugnarunt, & ex Dei filio creaturam efficere non erubuerunt. Sũt autem illic nonnulla, quæ ſi propius inſpicias, naturæ Chriſti diuinæ, alia quæ humanæ conueniant. Quatenus verò ad Chriſtum hominem ſpectant, aptiſſimè quidem illa hiſce feriis noſtræ Virginis accommodantur, ex qua nimirùm Dei filius & ſapientia Patris, vt ſalutem procuraret humanã, carnem noſtram aſſumpſit: Sed Epiphanij verba liber adſcribere: Quandoquidem inquit, ipſa ſapientia ædificauit ſibi ipſi domum, fortaſſis à perſona humanæ ipſius naturæ piè dici poterit, vt præſentia ipſius in carne, de ipſius Deitate dicat: Dominus creauit me, hoc eſt, ædificauit me in vtero Mariæ, principium viarum ſuarum in opera ſua. Principiũ enim viarum deſcenſus Chriſti in mũdum, eſt corpus ex Maria, quod eſt aſſumptum in opere iuſtitiæ & ſalutis ipſius.] Neque alia fuit Baſilij Magni ſententia, quum ſcriberet, in propoſito loco ſermonem haberi de illo, qui ex Maria ſecundum carnem editus eſſet. Quocirca nimium & vanus & virulentus fuit Lutherus, quùm pro mero mendacio & in Deum blaſphemia deputauit, ſupradictam epiſtolam, quæ Chriſto maximè competit, ad Mariã hoc die feſto referri & applicari. Cæterum vt ad Virginis noſtræ ortum redeamus, hic ſecundum altiſſimum æterni Dei conſilium & admirabilem eius prædeſtinationem conſideratus, tantò nobilior atque præſtantior habendus eſt, quo effuſior in illam Creatoris benignitas extitit, vt ipſa reliquis prælata diuis, ad ſummum digniſſimúmque munus adſciſceretur, ſupremúmque & gratiæ & gloriæ gradum

a orat. 2. de Theologia
b Lib. 4. contra Eunom.

Aptè huic feſto quadrare lectionem ex dicto loco Prouerbiorũ.

Contra Arianiτas hær. 69.

D

Lib. 4. contra Eunomium.
In Poſtilla circa Euangel. de feſto Natiuitat. Mariæ.

Lutherus iniquè ſugillat Eccleſiam ob lectionem Epiſtolæ.

A

in cœlis & terris auguſtiſsimũ obtineret. Illa verò hac ſummi nominis preueniente gratia & gratuita vocatione non contenta, inde ab ipſo ortu nullam curam, ſtudiúmque nullum vnquam prætermiſit, vt ſe ſenſuſque & vires animi & corporis ad omne Dei nutum intentiſsimè conuerteret, bonáque cõſcientia diceret: Gratia eius in me vacua non fuit, & gratia eius in me ſemper manet. Dei ſumus adiutores, Dei cooperatores. Quę ſedulitas diuinam gratiam & conſeruandi & amplificandi, nobis quidem cum ętatis acceſsione perſæpè langueſcit ac decreſcit: in illa verò nata puella citra omnem vitij admixtionem auctior indies facta eſt, vt non ſolùm ętate, ſed etiam virtute grandior atque confirmatior effici videretur.

Cur magni faciendus Mariæ ortus, iuxta Dei prædeſtinationem expenſus.

1. Cor. 15
1. Cor. 13

B

Vbi non abs re fuerit credo, rationes aliquot cõmemorare, quæ matris Eccleſiæ in hoc Mariæ Natali celebrando inſtitutum magis magiſque cõprobent, ſicut illas pius æquè ac eruditus Theologus, & ſcholaſticis Doctoribus antiquior, Petrus Damianus exponit: Natiuitas, inquit, beatiſsimæ & intemeratæ genitricis Dei, fratres chariſsimi, meritum præcipuum, & ſingulare præbet hominibna gaudium, quæ totius extitit humanæ ſalutis exordium. Meritò ergo hodie profuſis totus gaudiis vbique terrarum orbis exultat, meritò vniuerſa ſancta Eccleſia, naſcente Sponſi ſui Genitrice (vt ita præ gaudio dixerim) Feſcennini carminis laudes alternat. Exultemus, inquam, in hac die præcipuà, & totis viſceribus in Domino delectemur, in quà dum Redemptoris noſtri recolimus matrem, reliquarum feſtiuitatum celebramus originem. Quæ enim cunctis ſolennitatibus eſt antiquior tempore, nequaquam eſſe debet inferior dignitate. Nam ſi Salomon cum Iſraelitico populo in dedicatione templi ex lapidibus facti, tàm copioſum & magnificum ſacrificium ſolenniter celebrauit, quale quãtúmque gaudium beatæ Mariæ Natiuitas populo Chriſtiano debet adferre, in cuius vterum, velut re vera ſacratiſsimum templum, Deus ipſe deſcendẽs, & humanam naturam ex ea ſuſcipere, & cum hominibus dignatus eſt viſibiliter habitare? Licet enim & in illud Salomonis templum Deus deſcendiſſe credendus ſit, in hoc tamẽ rationabili ſanctuario, hoc eſt, in beatiſsimæ Virginis vtero, multò mirabilius, multóque felicius dignatus eſt manere pro nobis, in quo Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Iudaico templo Deus omnipotens

Rationes aliquot inſtituẽdi & celebrandi feſti, de Mariæ Natiuitate.
Petri Damiani de hoc feſto teſtimonium.

In ſerm. 2 & 3. de Maria Natiuit.

C

Feſtiuitas hæc feſtiuitatũ Chriſtianarum origo.

3 Reg 7 & 8
2. Paral. 7

Huius feſti collatio cum Iudaico, de templi dedicatione.

Quantũ inter Salomonis & Mariæ templũ interſit.

D

gloriam quidem ſui Aduentus contulit, ſed nihil ex eo in ſua natura ſuſcepit. In beatiſsimæ autem Virginis vterum non ſolum dignatus eſt deſcendere, ſed ex eo etiam perfectam ſibi ſubſtantiam noſtræ mortalitatis vnire. Quantò igitur noſtri tẽpli maior eſt dignitas, tantò glorioſior debet eſſe ſolennitas, dum illa naſcitur, quæ ante conſtitutionem mundi in conſilio ęternæ ſapientiæ electa & præelecta, etiam de regali ſtirpe fuit progenita. Ecce intemerata & glorioſa Virgo Maria, cuius hodie ſplendidiſsima Natiuitate vniuerſa per orbem ſancta illuſtratur Eccleſia, in lege pręfigurata, in Patriarcharum & prophetarum oraculis prænunciata, ab Angelo ſingulari honorificentiæ priuilegio ſalutata, thronus Dei, ſolium Diuinitatis, palatiũ Regis æterni, gazophylacium theſauri, quo ſumus de cruenti prædonis ſeruitio comparati, nobis proponitur in exemplũ. Gaudeamus itaque dilectiſsimi,

A

Non ſolum in Chriſti, ſed & Mariæ Natiuitate gaudendum.

Mariæ Virginis præclara epitheta.

& exultemus in Natiuitate Virginis Dei genitricis quæ nouum mundo nunciauit gaudium, & totius extitit humanæ ſalutis exordium. Exultemus, inquam, & ſicut gaudere ſolemus in Natiuitate Chriſti, ita etiã gaudeamus in Natiuitate Matris Chriſti. Hodie nata eſt Regina mundi, feneſtra cæli, ianua paradiſi, tabernaculum Dei, ſtella maris, ſcala cæleſtis, per quam ſupernus Rex humiliatus ad ima deſcendit, & homo qui proſtratus iacebat, ad ſuperna exaltatus aſcẽdit. Hodie apparuit ſtella mũdi, per quam ſol iuſtitię illuxit mundo, illa videlicet, de qua per Prophetam dicitur: Orietur ſtella ex Iacob, & exurget homo de Iſrael. Hodie nata eſt ſplendidiſſima illa virgo, ex qua proceſſit ſpecioſus forma præ filiis hominum, tanquam ſponſus de thalamo ſuo.

Num. 24
Pſal. 44 & 18.
Eſai. 11

B

Hodie prodiit ex vtero Matris, quæ templum fieri meruit Diuinitatis. Hodie impleta eſt prophetia illa, quam eximius Prophetarum ille Eſaias, quaſi præco factus ad aduentum Reginæ mundi, magna voce clamabat, dicens. Egredietur virga de radice Ieſſè, & flos de radice eius aſcẽdet.] Hæc ergo ex diuerſis & præclaris Damiani concionibus, ne Lectorem prolixitas grauaret, excerpſi, ſimúlque his verbis monſtrare volui varias rationes, quibus adducta Eccleſia ferias Virginis natalitias tot ſeculis reuerenter obſeruat. Eodem referri poſſunt, quæ de Maria Rupertus prædicat, eam nimirum Dei Patris inde ab initio ſponſam fuiſſe, ob quam ille veterem adamarit Synagogam, & quaſi coniugis habuerit loco. Etenim ante omnia ſecula id ſibi propoſuiſſe Deum, vt Verbum ſuum, quod ab orbe condito per Prophetarũ corda & ora promiſerat, tandem per Mariæ vterum caro efficeretur, & Deus homo factus, vt anteà Synagogæ, ſic poſteà Eccleſiæ ſponſus diceretur & eſſet.

Lib. de operib. Spiritus ſancti cap. 8

C

Quam præclarè ſentiendũ de Mariæ Natiuitate & prędeſtinatione.

Mariæ veteris Eccleſiæ vel Synagogæ pars optima.

Quibus hoc etiam repetitu dignum adiungit: Sic beata Virgo prioris Eccleſiæ pars optima, Dei Patris ſponſa eſſe meruit, vt exemplar quoque fuerit iunioris Eccleſiæ ſpõſæ Dei Filij ſui. Spiritus enim ſanctus, qui in vtero, vel de vtero Mariæ incarnationem operatus eſt vnigeniti Filij Dei, ipſe de vtero vel per vterum Eccleſiæ, per viuificum lauacrum gratiæ ſuæ, multorum operaturus erat regeneratiõé filiorum Dei.] Nec veretur idem alibi affirmare, Mariam prophetiſſam eſſe, ad quã Eſaias Propheta iuſſus accedat, cuius in vtero omnium ſanctorũ Prophetarum completa ſit prophetia: nec ſolum quidem Eſaiam, ſed & Prophetas alios omnes ad hanc prophetiſſam acceſſiſſe.

In Eſai. cap. 34 & c. 9 li. de operibus Spiritus ſancti.
Eſai. 8

D

Prophetas & veteris Teſtamenti Patres ad Mariã prophetiſsã acceſſiſſe cum gaudio.

Omnes, inquit, omninò ad illam conuenerunt: omnium enim & ſingulorum diuiſiuæ gratiæ, & particulares prophetiæ in iſtam prophetiſſam ſimul conuenerunt, ſimul Spiritu ſancto superueniente concurrerũt. Et beatum ſe Eſaias, imò beatos ſe omnes Prophetæ ſancti non immeritò crediderunt, quòd hoc modo ad iſtam prophetiſſam acceſſuros ſe eſſe nouerunt, quòd ad iſtud Dei templum, ad iſtud Spiritus ſancti ſacrarium quippiam verbi boni ſeſe adferre cognouerunt.

Hoc feſtum indignè ac irreuerẽter haberi à nouatoribus.

Hæc multaque id genus plura & eximia, quæ lõgum ſit percenſere, ſi alias vnquam, tùm hoc die maximè conſideranda videntur, qum Mariæ natalé in Eccleſia celebramus. Nam de Sectariis pudet ſane pigétque commemorare, qui non Mariæ Virginis, non Eccleſiæ Matris, non publicæ vtilitatis ratione tanguntur, vt has aliáſque Deiparæ ferias in

A

Sectarij mimo ris faciunt Ioãnis quàm Mariæ feſtum natalitium.

vſu & precio manere permittant. Interea verò ne omninò nihil agant, ſanctæ huius diei celebritatem ſæpè in nuptiarum laſciuiam & conuiuiorum intẽperatiſſimos luxus pulchra ſanè mutatione conuertunt, nimirum ne deſit ſymbolum reformatæ ab illis Eccleſiæ, atque vt Euangelij tandem illuſtrati fructus inſignis appareat, quod anteà tenebris, vt inquiunt, velut oppreſſum iacebat. Ac ſapiunt in eo certè, quod Ioannis Baptiſtæ natalem diẽ agnoſcunt, ac quotannis celebrant, ſi è multis illorum Eccleſiis & nouis ordinationibus, quæ tamen mirum in modum diſcrepant, ferre iudicium fas eſt. Quæ autem ſapientia obſecro, non tantum honoris Matri, quantum præcurſori Redemptoris in die natalitio celebrando deferre? Scimus quid Angelus Zachariam in templo compellans, de Ioanne naſcituro dixerit, hoc inter alia prædicens fore: Erit gaudium tibi & exultatio, & multi in Natiuitate eius gaudebunt, quemadmodum cognatos & vicinos vtrique parenti Ioannis gratulantes porrò feciſſe, ſatis Lucas oſtendit.

Luc. 1

B

An verò hic Angeli ſermo vim præcepti obtinet, vt Chriſtianos omnes ad natalem Ioannis, qui nunc in Eccleſia colitur, quotannis & ritu publico celebrandum adſtringat? Nemo quidem prudens hoc ex Euangelio rectè conuincet, ſed fatendum eſt, ex Eccleſiæ potius authoritate atque traditione accipi, quòd nobiſcum Sectarij natalem Ioannis magno in precio habent & celebrant publicè. Cur igitur eodem iure vel non recipiunt, vel receptum abolent Mariæ natalẽ, quẽ Synodus Lugdunenſis & Gregorius IX. pont. Max. confirmarunt?

C

Feſtum hoc veteribus receptum fuiſſe.

Sed & multò antè floruit Ioannes Damaſcenus, ac eundem diem vt ætate ſua ſolenné aliquot concionibus publicè cohoneſtauit. Extat Emanuelis Comneni ante annos propemodũ mille ſcripta & promulgata conſtitutio, quam Theodorus Balſamus Patriarcha Antiochenus repetiuit. in ea feriatis diebus aliis præſens adſcribitur, & ſacer ab omnibus haberi mandatur, Natalis, inquit, dies puriſſimæ Dominæ ac Dei genitricis, qui eſt octauo Septembris.] At verò nihil mirum has ferias contemni & abrogari, quum ne Chriſto quidẽ Redemptori præcipuas tótque ſeculis receptas manere ferias permittat impia temeritas Nouatorum.

In Bibliotheca.

Lutherus huic feſto aduerſatur.

Certè Lutheri Sectariorum huius æui patriarchæ vox illa eſt propria: [a] *Peruelim hoc feſtum omitti, quum nullo Scripturæ teſtimonio nitatur.* Qui cum ſeipſo deterior, & in ritibus Eccleſiæ contemnendis impudentior factus eſſet, velut iudex de ſublimi loco pronunciauit: [b] *Aſſumptionis & Natiuitatis Mariæ feſta planè reiicimus.* Tum alibi multò petulantius hãc legem generalem ſanciuit: [c] *Feſta Sanctorum in vniuerſum aboleantur.* Dignum certè tali legiſlatore mãdatum, qui ſecum ipſe pugnans alibi ſcripſit: [d] *Tertium præceptum docet dies feſtos celebrare: idcirco feſta Apoſtolorum & beatæ Virginis obſeruari debent.*

D

a Circa Finẽ in feſto Natiuitatis Mariæ.
b In lib. de piis cæremoniis obſeruandis.
c In lib. de formula Miſſæ.
d In viſitatiõ Saxonica.

Nouus mundus Lutherũ ſequitur in Sãctorum feſtis abrogandis.

Verum peiora huius magiſtri placita, quæ Chriſti Eccleſiã contemnere, hoc eſt, Chriſtianiſſimum abnegare docent, pleriſque Nouatoribus magis arriſerunt, firmiúſque cuſtodiuntur. Ac veterum quidẽ Scriptorum ſententiæ, hunc ſacrum diem illuſtrantium paulò pòſt repetentur, vt interim nihil de Euſebio, Beda, Bernardo, Brunone dicamus.

Cæterum quæ ad propriam huius feſti hiſtoriam ſpectant, & Mariæ natalem quibuſdam miraculis illuſtrẽ oſtendunt, ea tum breuiter, tum ſignificãter

Nicephorus

Nicephorus his verbis explicat: Inuenta eſt beata A virgo Maria dignum, Deumque decens Verbi domicilium, etiam ante natiuitatem Deo conſecrata, atque ex membris ſenilibus & longè à naturæ feruore alienis tanquàm quidam diuinitus datus fructus producta.] Vbi rurſus obſtrepunt Centuriatores, & Nicephorum inprimis hac ſua oratione perſtringunt: *Videmus Proteuangelium Iacobi hanc vnam ob cauſam conſtructum eſſe, vt ortum Mariæ indicet, & ſummis vehat laudibus, quomodo nimirum à ſterili matre nata ſit, Angelo eius Natiuitatem prædicente. Nicephorus tamen & hæc & alia multa arripuit & coaceruauit ſatis quidem temerè.* Accuſant prætereà Germanum virum eximiè ſanctum, quòd ſcribat, Mariã ex Anna matre ſterili eſſe natam, vt alia id genus plura ab iſtis temerè ſuggillata, & ſequẽti capite confutanda prætereamus.

Centur. 1. cap. 10.

Quomodo Centuriatores in dubium vocent hiſtoriã de Mariæ Natiuitate.

Centur. 8. cap. 10.

B Vbi cum illis non pugnabimus de Iacobi Proteuangelio, quod ita nobis etiam obijcit Chemnitius, velut eius libri authoritate nitamur, quùm longè quidem ſecus res habeat, multóque probationes in hac hiſtoria teſtes iam antè produxerimus.

In examine Concilij Trident.

At verò Nicephorum excuſare difficile non eſt, vtpotè qui Euodium, Iuuenalem, Hippolytum, Methodium, Gregorium Nyſſenum, Epiphanium, Andream Cretenſem, aliosque plures Græcos Theologos, quorum opera pleraque noſtro & ſeculo & orbi ignota interierunt, fideliter ſequutus videtur: tantum abeſt, vt ex Iacobi Proteuãgelio hanc hiſtoriæ partem ſolùm arripuerit & coaceruarit. Nec maior illis fides habenda eſt, quùm in Germanum veluti fabulatorem ipſi nimium ſæpè fabulantes, imò & calumniantes inuehuntur, Germanum, inquã, præ- C clarum ſempèrque laudatum Patriarcham Conſtantinopolitanum, qui inde à puero ſanctus Deóque dicatus, ac multum in ſacris literis exercitatus, tanti nominis claritate floruit, vt Patres in ſecunda Synodo Nicena multum eius tribuerint authoritati.

Nicephorus defenditur contra Centuriatores.

Orat. 2. de Natiuitate.

An verò tàm perfrictæ frontis erunt, vt contra Ioãnem Damaſcenum excipiant, & laudatiſſimum grauiſſimumque apud Græcos Theologum falſitatis aut vanitatis accuſent? Sic autem ille ſcribit: Ad Natalitium feſtum rurſum nos conferamus, atque Annæ velut Epithalamium carmen paulìſper moduleomur, nunc quidem filiam diuinitus datam, ac promiſſionis pignus vtero gerenti, nunc autem poſt diuturnam ſterilitatem genitale votum clariſſimi, atque omni mentis agitatione præſtantioris Dei ad homines aduentus, in lucem emittenti.] Vt cæteras D ſilentio tranſeamus, quæ & præſentem confirmant hiſtoriam, & Virginis parentibus gratulãtur. Quod ſi Centuriatores neque Nicephoro, neque Germano, neque Damaſceno fidem habere dignantur, ſuũ ſaltem Camerarium audiant, qui ſuperiorem narrationem repetit atque cõfirmat, quòd nimirum Anna, ſicut Helcanæ vxor ſterilis, ſuis à Deo precibus ſanctam hanc ſobolem impetrarit.

Lib. de vita Chriſti.

Agedum verò, vt obiectã caliginem amoliamur, lucem veritatis ab illis mutuemur, qui multo ante noſtram ætatem de hoc Mariæ feſto publicè docuerunt, illudque ſuis concionibus decorarunt. Ac primùm teſtis prodeat dictus modo Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus in hunc modũ Græcè ſcribens: ἡ παγκόσμιος χαρὰ ἐκ τῶν δικαίων ἀνέτειλεν ἡμῖν ἐξ Ἰωακεὶμ καὶ τῆς Ἄννης, ἡ παναμώμος παρθένος, ἥτις δι' ὑπερβολὴν ἁγιότητος ναὸς

Teſtimonia Græcorum de Mariæ Natiuitate ac præſenti feſto ſcribentium, & imprimis Germani Patriarchæ Conſtantinopolitani.

A θεοῦ ἔμψυχος γίνεται, καὶ μόνη κατὰ ἀλήθειαν θεοτόκος γνωρίζεται, καὶ διὰ τῆς αὐτῆς ἱκεσίας ὁ θεὸς τῷ κόσμῳ τὴν εἰρήνην κατέπεμψε, καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος. Commune, inquit, totius mundi gaudium ex iuſtis hominibus Ioachim & Anna (hoc die) nobis exortum eſt, laudatiſſima nimirum illa omniſque planè reprehenſionis expers Virgo, quæ ſola propter eximiæ dignitatis præſtantiam verè rectéque animarum Dei templum facta eſt, ac ſola verè Deipara agnoſcitur, & propter huius interceſſionem Chriſtus Deus mundo quidem pacẽ & concordiam, noſtris verò mentibus miſericordiã vberem demiſit ac impartitus eſt.] Ac idem Germanus quũ pſalmum quadrageſimũ quartum explanat illaque verba excutit: Audi filia & vide, ita ſcribit:

B Δι' ἀγγέλου προρρήσεως γόνος πάνσεπτος ἐξ Ἰωακεὶμ καὶ τῆς Ἄννης τῶν δικαίων σήμερον προῆλθες παρθένε, οὐρανὸς καὶ θρόνος θεοῦ καὶ δοχεῖον καθαρότητος, τὴν χαρὰν προσμηνύουσα παντὶ τῷ κόσμῳ, τῆς ζωῆς ἡμῶν πρόξενε, κατάρας ἀναίρεσις, εὐλογίας ἡ ἀντίδοσις, διὸ ἐν τῇ γεννήσει σου κόρη θεόκλητε, τὴν εἰρήνην αἴτησαι καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος. Hoc eſt, ſecundùm Angeli vaticinium ô Virgo illuſtris, proles ex iuſtis hominibus Ioachim & Anna in lucem hodie prodiiſti, cœlum & ſedes Dei, omniſque puritatis receptaculũ, gaudiũ mundo vniuerſo annuncians, vitæ largitrix, maledictionis interemptrix, benedictionis cõciliatrix. Quamobrem ô diuina Virgo in hac Natiuitate tua, mundo pacem & concordiam poſce, noſtris verò animabus gratiam & miſericordiam impetra.]

Eximia epitheta Deiparæ congruentia.

C Iterum verò quum eiuſdem Pſalmi tractat ſententiã: Vultum tuum Domine deprecabuntur, hæc verba interſerit. Στεῖρα καὶ ἄγονος ἡ Ἄννα σήμερον χεῖρας κροτείτω φαιδρῶς. λαμπροφορείτω τὰ ἐπίγεια, βασιλεῖς σκιρτάτωσαν, ἱερεῖς ἐν εὐλογίαις εὐφραινέσθωσαν, ἑορταζέτω ὁ σύμπας κόσμος. Ἰδοὺ γὰρ ἡ βασίλισσα καὶ ἄνυμφος τοῦ πατρὸς ἐκ τῆς ῥίζης τοῦ Ἰεσσαὶ ἐξεβλάστησε. Οὐκ ἔτι γυναῖκες ἐν λύπαις τέξονται τέκνα· ἡ χαρὰ γὰρ ἐξήνθησε, καὶ ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἐν κόσμῳ πολιτεύεται. Οὐκ ἔτι τὰ δῶρα τοῦ Ἰωακεὶμ ἀποστρέφονται. Τὸ θρῆνος γὰρ τῆς Ἄννης εἰς χαρὰν μετεχέθη, συγχάρητέ μοι λέγουσα, πᾶς ἐκλεκτὸς Ἰσραήλ. ἰδοὺ γὰρ δέδωκέ μοι κύριος τὸ ἔμψυχον παλάτιον τῆς θείας δόξης αὐτοῦ εἰς κοινὴν εὐφροσύνην, καὶ χαρὰν καὶ σωτηρίαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Id perinde eſt ac ſi dixeris: D Anna ſterilis & infœcũda hodie manus alacriter & feſtiuè cõplodat. Quæ in terris verſantur, ſerena lętaque ſint omnia. Reges exultẽt, Sacerdotes in diuinis laudibus exhilarentur, ac mundus demũ vniuerſus feſtum hunc celebret diem. Nam ecce Regina & innupta æterni Patris ſponſa ea radice Ieſſæ proceſſit. Fœminæ in poſterum parient dolorum expertes: effloruit enim gaudium ac lætitia, & iam vita hominum mortalium in mundo regnum obtinet ac dominatur. Neque verò amplius repellentur ac faſtidio erunt munera Ioachim: luctus ſiquidem Annæ in gaudium præiudicatus ac conuerſus eſt, Annæ, inquam, iam dicentis. Congratulamini mihi omnes electi Iſraëlitæ: ecce enim Dominus ipſe, in communem mortalium omnium conſolationem, gaudium atque lætitiam, nec non in animarum noſtrarum ſalutem, animatum maieſtatis & gloriæ ſuę palatium mihi eſt largitus.]

Quã ſit lætus multis, dies Mariæ natalis.

Teſtimonium Sergij Hierapolitæ, de Mariæ natali.

Cvm hoc ſancto Patriarcha connectam Sergium Hierapolitam, Græcum & ipſum Scriptorem non ignobilem, qui Mariæ natalem hac ornat oratione: Ἐν εὐσήμῳ ἡμέρᾳ ἑορτῆς ἡμῶν σαλπίσωμεν πνευματικῇ κιθάρᾳ, ἡ γὰρ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ σήμερον τίκτεται ἡ μήτηρ τῆς ζωῆς, τὸ σκότος λύουσα, τοῦ Ἀδὰμ ἡ ἀνάπλασις, καὶ τῆς Εὔας ἡ ἀνάκλησις. τῆς ἀφθαρσίας ἡ πηγὴ, τῆς φθορᾶς ἀπαλλαγὴ, δι' ἧς ἡμεῖς ἐθεώθημεν, καὶ τοῦ θανάτου ἐλυτρώθημεν, καὶ βοήσωμεν αὐτῇ σὺν τῷ Γαβριὴλ οἱ πιστοί, Χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ ὁ διὰ σοῦ χαρισάμενος ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος. Quæ ſimpliciter verſa hunc ſenſum exprimunt: In hac feſta celebríque luce buccina ſpirituali clangamus. Etenim quæ præſenti die ex Dauidico ſemine naſcitur, vitæ Mater eſt, tenebrarum expultrix, Adæ reparatrix, Euę reuocatrix, immortalitatis fons, corruptionis interitus ac liberatio, per quam nos quidem in Diuinæ naturæ participationem tranſlati ſumus, atque à morte ipſa liberati, & acclamamus ipſi omnes fideles cum Gabriele: Aue gratia plena, Dominus tecum, qui propter te Maria magnam erga nos miſericordiam declarat atque commonſtrat.] Deindè quam venuſtè idem credentes omnes hortatur, vt feſtum hunc diem religioſè colant, & ſtudiis ornent ſpiritualibus, qui ita pergit concionari: Δεῦτε ἅπαντες πιστοὶ, πρὸς τὴν παρθένον δράμωμεν, ἰδοὺ γὰρ γεννᾶται ἡ πρὸ γαστρὸς προορισθεῖσα τοῦ θεοῦ ἡμῶν μήτηρ, τὸ τῆς παρθενίας κειμήλιον, ἡ τοῦ Ἀαρὼν βλαστήσασα ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης τοῦ Ἰεσσαὶ, τῶν προφητῶν τὸ κήρυγμα, καὶ τῶν δικαίων Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης τὸ βλάστημα γεννᾶται τοίνυν, καὶ ὁ κόσμος σὺν αὐτῇ ἀνακαινίζεται. τίκτεται καὶ ἡ ἐκκλησία, τὴν ἑαυτῆς εὐπρέπειαν καὶ στολίζεται ὁ ναὸς ὁ ἅγιος, τὸ τῆς θεότητος δοχεῖον, τὸ παρθενικὸν ὄργανον, ὁ βασιλικὸς θάλαμος, ἐν ᾧ τὸ παράδοξον τῆς ἀπορρήτου ἑνώσεως τῶν συνελθουσῶν ἐπὶ Χριστοῦ φύσεων ἐτελεσιουργήθη μυστήριον, ὃν προσκυνοῦντες ἀνυμνοῦμεν τὴν τῆς παρθένου πανάμωμον Γέννησιν. ἡ Γέννησίς σου θεοτόκε χαρὰν ἐμήνυσε πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ. Venite, inquit, fideles omnes, curſu quodam ad Virginem contendamus. En illa naſcitur, quæ antequàm naſceretur, Dei Mater futura deſignata eſt. Naſcitur ſingulare virginitatis decus & ornamentum: naſcitur Aaronis virga de radice Ieſſæ germinans: naſcitur prophetarum præconium, & iuſtorum Ioachim & Annæ germen. Hæc iam naſcitur, & vnà cum ipſa mundus renaſcitur ac renouatur: naſcitur & Eccleſia, ſuóque ipſius decore circumdatur atque ornatur templum ſanctum, receptaculũ diuinitatis, organũ virginale, Regiúſque thalamus, in quo admirandum illud myſterium vnionis naturarum in Chriſto ineffabili modo inter ſe coeuntium perfectum eſt. Hunc proinde Chriſtum adorantes, omnis reprehẽſionis expertem immaculatæ Virginis Natiuitatem hoc laudum præconio celebremus: Natiuitas tua Dei genitrix gaudium annonciauit vniuerſo mundo.] Verùm alios feſti huius præcones, vt mihi ſanè videtur, Damaſcenus excellit in tribus orationibus, quas Græcè & Latinè paucis retrò annis Billius primùm edidit. Adeſte, inquit, gentes omnes, omne hominum genus, omnes cuiuſuis linguæ & ætatis ac dignitatis orbis vniuerſi: lætitiæ natalem diem animis celebremus. Nam cum gentiles, Dæmonum per commentitias fabulas mentem ſurripientium, ac veritatem obſcu-

Epitheta præclara Deiparæ

Egregia commẽdatio feſti Mariæ natalitij.

rantium, atque Regum natiuitates omni honoris genere celebrarint, pro ſua quiſque facultate munus quoddam offerẽtes, tametſi etiam alioquin illi vitæ humanæ perniciem inferrent.] Sed præſagit mihi animus, non defuturos moroſos hîc iudices, quos offendant tàm præclari tituli ac producta epitheta, velut Mariæ minus congruentia. Quid autem non Momos offendit? quid Eccleſiæ hoſtibus non diſplicet in Mariæ laudatoribus? Illud negari non poteſt, antiquiores etiam Theologos tùm Græcos, tùm Latinos à ſimilibus loquendi ac ſalutandi formulis minimè abhorrere, nihílque in illis ineſſe periculi metuendum, modò iuxta communem Eccleſię ſenſum, qui ad Chriſti filij gloriam hæc Matris refert præconia, & ſoli Deo cultum latriæ inconcuſſum tribuit, prudenter ac legitimè accipiantur, ſicut alibi pluribus euincemus.

Epitheta ſic prædicta ſi ſanè accipiátur, Virgini poſſe tribui.

Seo & Ruperti Tuitenſis verba ſubiiciam, qui locum illum Canticorum interpretans: Quæ eſt iſta quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, hoc modo Mariam affatur: Quando nata es ô Virgo beata, tunc vera nobis aurora ſurrexit, aurora prænuncia diei ſempiterni: quia ſicut aurora quotidiana finis præteritæ noctis, & initium diei ſequentis, ſic Natiuitas tua, natiuitas ex ſemine Abrahæ, clara ex ſtirpe Dauid, ad quos cum iuramento facta eſt repromiſſio benedictionis, finis dolorum, & conſolationis fuit initium: finis triſtitiæ, & lætitiæ nobis extitit principium.] Commendant hæc quoque ſingularem veréque ſanctam Deiparæ Natiuitatem, ſicut & illa, quæ apud Guaricum de hoc natali die concionantem legimus: Nata eſt, inquit, hodie Virgo, de qua ſalus omnium voluit naſci, vt natis ad mortem, daret ad vitã poſſe renaſci. Nata eſt hodie Mater noua, quæ primæ matris maledictionem diſſoluit, vt per iſtam benedictionem, hæreditatem poſſideant, qui per illam ſub præiudicio maledicti æterni fuerant nati. Prorſus noua Mater, quæ natiuitatem attulit filiis inueteratis, vitiúmque ſanauit tàm ingenitæ quã ſuperadditæ vetuſtatis. Prorſus noua Mater, quæ iam nouo miraculo parit, vt pariat & Virgo ſit, ipſumque pariat, qui omnia matrémque ipſam inter omnia creauit.] Demùm vt Thomæ Aquinatis verbis vtamur, rationabiliter creditur, quòd illa quę genuit vnigenitum à Patre plenum gratiæ & veritatis, præ omnibus aliis maiora gratiæ acceperit priuilegia. Vnde Angelus ei dixit: Aue gratia plena. Hinc Eccleſia celebrat Marię Natiuitatẽ.] Atque hæc ſint ſatis tùm ad ſanctam huius Natiuitatẽ adſtruendam, tùm ad pium Eccleſiæ inſtitutum vindicãdum, quo Mariæ natalis ritu publico condecoratur. Oblatrent interim Sectarij, quibus haud dubie ſuggerit Satanas, & animos addit Lutherus, vt hunc diem Mariæ natalem è medio tollant, ne piorum animi ad Deum in Maria laudandum, & ad beatam illam publice comprobandam, tunc peculiariter excitentur. Verè ſanctus & colendus dies, quo primùm ex tot millibus Adæ liberis, in lucem illa prodiit, quæ plus puritatis & ſanctitatis quàm reliqui omnes, adferret, maiorémque cauſam publici gaudij & incredibilis emolumẽti mortalibus exhiberet. Quis omninò dies talis tantæque filiæ parentibus ortus eſt iucundior? Quis itidem vicinis, conſanguineis & amicis vberiorem gratulandi tribuit occaſionem, gratulandi inquam piis & dilectis, ſed infœcundis parentibus, quos Deus ſupra ſpẽ & expectationem omnium

Alia veterum teſtimonia de hoc feſto Mariæ.

Canticũ. Lib. 6. comment. in Cantica.

Guarici teſtimoniũ de Mariæ natiuitate.

Serm. 1. de Natiuitat. Mariæ.

Celebrandus dies Marię natalis, vel inuitis nouatoribus, & qua de cauſa.

3 part. q. 27. artic. 1.

In concione de feſto Natiu. Mariæ.

omniū prole pulcherrima cumulaſſet. N[illegible] - A
dem à ſ[illegible] probabile videtur, quod ſanctæ Brigittæ diuinitus reuelatum legimus, ipſos etiam in cœlis Angelos lętitia quadam inſolita fuiſſe perfuſos, quùm Dei Matrem ante mundi conſtitutionem naſcituram diuino illuſtrati Spiritu cognoſcerent: imò & primum parentem Adam quum huius Natiuitatis eſſet præſcius, magnam inde conſolationem & exultationem animo percepiſſe ſit credibile. Tantundem de aliis Patriarchis his & veteris Teſtaméti fidelibus indicare licet, quotquot demū Meſſiæ matrem in Spiritu præuiderūt, quùm ſummo illius deſiderio proculdubio tenerentur, quæ ſola ſuo partu vnico, pluſquàm reliquæ mulieres cum liberis ſuis omnibus, orbi profutura eſſet. Iam

Angelos de futuro Mariæ ortu eſſe lætatos, ſicut & Patres veteris Teſtamenti.

In ſerm. angelico c.7

verò quum Maria in lucem eſt edita, & Deo & Angelis, ſi humano more loquendum eſt, eadem Brigitta teſte, gaudium quoddam acceſſit. Tum nata puella longè quidem maturius quàm infantes alios rationis vſu & intellectus acumine viguit, ſicut & infanti Ioanni accidit, vt multi veteres Lucam interpretantur. Cæterùm quamuis hęc certò & ſolide confirmari nequeant, tamen non contemnenda videntur, & ſuis ſæpè paruulis arcana reuelat Deus, quæ mundi ſapientes Eccleſiæque deſertores tantum non fabuloſa & ridicula eſſe arbitrantur. Núc quando quidem de felici Marię ortu diximus, ad ea veniamus, quæ in prima pulcherrimæ huius puellæ coniunguntur ætate quantum ex veterum ſcriptis poteſt deprehendi.

Luc. 1
Matth. 11

CAPVT XII.

De Mariæ pueritia, & eiuſdem puellæ præſentatione ſeu oblatione, à parentibus facta in templo Hieroſolymitano.

IAMPRIDEM traditum, & B multorum authoritate corroboratum eſt, Ioachim & Annam, integerrimos Virginis noſtræ parentes, poſt longam ſterilitatem fœcunditatis ſuæ deſideratiſsimum munus, natā ſcilicet ac ablactatam puellā, eámque trimam in templum Hieroſolymitanum reuerenter adduxiſſe, atque adductam vt votum ſuū re ipſa perficerent, & diuino numini, & eius téporis Sacerdotibus ſolenniter obtuliſſe. Quæ quidem oblatio, ſiue vt vulgo dicunt, præſentatio, partim ob ipſorum parentum offerentium eximiam pietatem, partim propter oblatæ puellæ, quæ ſe ipſam authori Deo libenter dedicabat, præclarā voluntatem, non potuit ſummo Deo non eſſe pergrata, meritóque in hunc diem vſque commendatur. C
Etenim ex hoc munere ſingulari, non minus quàm ex peccatoris vnius conuerſione, proculdubio Angelis nouum in cælo gaudium creabatur: deinde memorandum in Eccleſia, imò & imitandum exéplum tum parentibus, tùm filiis arcano Dei conſilio ſtatuebatur. Accedunt porrò Centuriatores, & ne ſui diſsimiles eſſe videantur, nihil non admoliūtur, vt omnem huius hiſtoriæ, ac Eccleſiaſticæ traditionis fidem prorſus, ſi poſsint, aboleant, aut certè quidem apud ſimplices in dubium vocent, ne quid pręclari de pueritia, præſentatione & educatione miranda Virginis vel credatur à piis, vel cogitetur. Vbi D
primum quidem Iacobi Proteuangelium, tanquam Apocryphum librum improbant: deinde verò Nicephorum, velut qui multa ex eo ſine iudicio coaceruarit, ſicut & Germanum, ſuperbe contemnūt: poſtremò quæ de Mariæ pueritia commemorátur, ea cum veteris Teſtamenti hiſtoriis minus cōuenire contendunt. Cæterùm nos ad priora duo huius accuſationis capita proximè reſpondimus, iterúmque teſtamur, in præſentis hiſtoriæ confirmationé præſidia nobis firmiora ſuppetere, quàm quæ dictum Proteuangelium ſubminiſtrat, de cuius quidem libri authoritate nunc minime laboramus. De Nicephoro & Germano diximus, atque hic etiam repetitum eſſe volumus, eos in cauſam præſentem nihil

Summa hiſtoriæ de Maria in templum oblata.

Hanc oblationem in téplo non leuis fuiſſe momenti.

Luc. 15.

Cur & quomodo Cēturiatores præſentē conuellant hiſtoriam.

Reſponſio ad Centuriatorū obiectiones.

Dictam hiſtoriam à veteribus approbatam eſſe.

B noui aut ſuſpecti adferre, ſed veterū niti teſtimoniis bonáque fide quod ipſi partim ſcripto, partim traditione accepiſſent, ſuis prodere monumentis, nimirum vt certius de tantæ Virginis cōſtet hiſtoria, quàm alij quondā, Epiphanio presbytero teſte, non ſine fraude corruperunt. Falſo & illud aſſumunt Cēturiatores, cum hiſtoriis veteris Teſtamenti non cōuenire, quod de Mariæ præſentatione & educatione in téplo facta refert antiquitas, & Nicephorus probat. Etenim perbellè conuenit, quéadmodum veteres etiā, vt [a] Gregorius Nyſſenus & [b] Ioannes Damaſcenus ante Nicephorū annotarunt, & ex ipſis antiqui Teſtaméti literis cōfirmarunt. Etenim quod in libris Regum de Samuele puero eiúſque Matre traditur, multis modis huic negotio affine eſt, quod de Mariæ puella & eius paréte affirmatur. C
Nam ſicut de Anna Ioachim coniuge, ſic etiam de Samuelis matre & Helcanæ vxore ſcribitur, quòd multo tépore ſterilis vixerit, quòd prolis deſiderio magno teneretur, quòd pro fœcunditate Deū ſedulò precaretur, quòd libenter verſaretur in templo, quòd honeſta eſſet ac religioſa matrona, quod voto ſe obſtrinxerit prolem natam offerendi Deo, ſacróque miniſterio in templo conſecrandi, demū quod ſtatim poſt ablactationem promiſſum exoluerit, ſuámque prolem in templo obtulerit, & oblatum reliquerit, vt piè illic educaretur. Tam pulchrè matres hæ duæ inter ſe cōſentiunt, tótque modis ſimilia faciunt, vt non fruſtra eodem etiam diei nomine, & quaſi germanæ ſorores, & eiuſdē fere claſſis D
eſſe viderentur. Quod prior Anna ob ſterilitatem contempta, precibus à Deo conteédit & exorauit, vt Deo charam haberet offerrétque in templo ſobolē, id noſtra etiā Anna, cùm ſimili morbo laboraret, ac eodem remedij genere vteretur, feliciter eſt conſecuta, pro Samuele Mariam ſummo Deo dedicans, ac templo inſtituendam relinquens.

Quæ narratio vt paulo illuſtrior efficiatur, ex Nicephoro mihi repetendum eſt, Annam in ſuo cum Ioachim coniugio ſenem & ſterilem multo vixiſſe tempore, quæ tamen dicto exemplo alterius Annæ ad ſedulum precandi ſtudium, vt ei Mater eſſe liceret, confugerit, ſimúlque id quod pareret, ipſi Deo dicaturam ſe eſſe ſanctè ſpoponderit.

Lib. de vita Mariæ.

a Homil. de hum. Chriſti generat.
b Lib. 4. fidei Orthodox. cap. 15

1. Reg. 1. & 2.

Hiſtoriā eandem cum Scriptura veteris Teſtamenti congruere.

Duas Annas Helcanę & Ioachim in multis conuenire.

Nicephori teſtimonium de præſenti hiſtoria.

Lib. 2. Eccleſiaſt. hiſtor. cap. 7

Quibus rebus hanc etiam orationem adiungit: Sed enim diuino nutu ad eam quam petierat gratiam, Anna confirmata atque roborata, poſtquàm puella è maternis prodiit locis, Mariam eam ſtatim nominauit, ænigmate latenter à Deo acceptam gratiam declarans. Vt vero infans à lacte materno iam abhorruit, & mammam attingere noluit, promiſſionem Mater adimplet: & in templum aſcẽdens, iuxta votum, eam Deo conſecrat, tertium iam tum ætatis agentem annum. Et Sacerdotes quidem tum eam

1. Reg. 1

tanquam ſanctius quoddam donarium ſuſcepere, & puellam in ſacrario fouendam eſſe duxere, ad antiqui illius Samuelis ſimilitudinem. Itaque illa vt res diuina intacta & ſacroſancta in templi ſanctiore loco & adytis ipſis viuebat. Quid autem eſt obſecro, quod in ſuperioribus Nicephori verbis

Camerarius confirmat Nicephori narrationem.

meritò ſuggilletur? quæ fingendi libido illi tribui poteſt? an non grauiter, piè & commodè ſic loquitur, vt legis moriſque veteris ratio exigit, & Mariæ puellæ dignitati eſt conſentaneum? Facit certè cum

Lib. de vita Christi.

Nicephoro iterum Camerarius, & ab illo narrata confirmat, quòd Anna, ſicut Helcanæ vxor, ſterilis impetrauerit precibus ſuis à Deo ſubolem, & hanc illi conſecrauerit, ac etiam in templo educandam

Quæ narrat Nicephorus, bona fide narrat de Maria in templum oblata.

curarit: tandem verò virginitatem ipſius dicatam Deo, cuſtodiæ Ioſephi ſenis optimi & ſanctiſſimi commiſſam fuiſſe ſcribit. Eant ergo Centuriatores, & apud ſuos porrò garriant, Nicephorum ea quæ diximus, ex Iacobi Proteuangelio temerè arripuiſſe & coaceruaſſe. Atqui non minus ille prudenter quã fideliter hæc aliáque id genus plura ex inſtructiſſima Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Bibliotheca collegit, nec ſine ſingulari Dei prouidentia nobis conſcripta reliquit, vt nimirum hac veluti luce accedente, non ſolùm noua iſtorũ ſenſa, velut atræ nubes, faciliùs diſſipentur, ſed & vetus Eccleſiæ fides ac traditio ab Orthodoxis tenacius retineantur. Quàm verò ſunt multa in illo proteuangelio prætermiſſa, & hic alibíque à Nicephoro annotata, ſed & vigilanti obſeruatione digna, quicquid Mariomaſtiges calũnientur? Quo loco Nicephorus, ſicut

Gregorij Nyſſeni teſtimonium priora confirmat de Mariæ oblatione in templo facta, eiuſque parentibus.

& Simeõ Metaphraſtes aliíque vetuſtiores, Theologum apud Græcos grauiſſimum atque probatiſſimum Gregorium illum Nyſſenũ ducem habent atque ſequuntur, qui vel vnus quidem ſuffecerit ad vanitatem nouatorum fortiſſimè coarguendã, ſi de miranda Virginis pueritia litẽ nobis pergent intendere, ac veterem negare traditionẽ. Sic autem docuit & ſcripſit ille Gregorius: Erat inſignis in accurata vitæ, quæ eſt ex lege, inſtitutione, & inter op-

Hom. de hum. Christi generat.

timos apprimè notus pater Virginis. Conſenuerat autẽ ſine liberis, quòd non erat eius cõiunx apta ad procreandos filios. Erat verò ex lege quidã honor matribus, quem non adipiſcebantur quæ carebant filiis. Imitatur ergo ea quoque illa quæ narrantur de Matre Samuelis. Et cum fuiſſet intra templum Sanctorum, fit ſupplex Deo rogans, ne excideret ab ea, quæ eſt ex lege, benedictione, cùm in legem nihil peccaret: fieret autem Mater, & Deo conſecraret id quod pareret. Cum nutu autem diuino confirmata eſſet ad gratiam quam petierat, poſtquã peperit puellam, eam quidem nominauit Mariam: vt vel ipſum nomen ſignificaret, à Deo datam eſſe gratiam. Cùm vero iam creuiſſet puella, vt non amplius opus haberet ſugere mammillam, eam Deo tradidit, & promiſſum impleuit, & ad templum adduxit. Sacerdotes autem interim quidem, ad ſimilitudinem Samuelis, inter Sanctos educabant puellam.]

Sed & Gregorio Nyſſeno antiquior eſt Euodius diuinus ille vir, vt [a] Nicephorus, vel beatiſſimus, vt [b] Ignatius loquitur, idémque primus Eccleſiæ Antiochenæ poſt Apoſtolũ Petrũ Epiſcopus, qui epiſtolã ſcribens, hæc verba interſeruit: Maria trimula quum eſſet, in templo eſt præſentata, & ibi in Sãctis Sanctorum traduxit annos vndecim. Deinde vero Sacerdotum manibus Ioſepho ad cuſtodiã eſt tradita, apud quem quum menſes exegiſſet quatuor, ab Angelo Gabriele lætum illũ accepit nuncium.]

a Lib. 2. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 3.
b In epiſto. ad Antiochenos.

Euodius per vetuſtus author de Maria puellã oblata eiuſque parentibus teſtatur.

Nec ſunt diſſimilia quæ ſcribit Georgios Cedrenus velut priores, quos dixi, authores legerit: Ioachimus inquit, octogenarius diſceſſit: Anna annos nata vndeoctoginta vitam finiit. Ab his in templũ deducta Dei genitrix anno ætatis ſuæ tertio, vndecim annos nata parentes amiſit: neque verò vnquam templo excedebat, ſed ſi qua re opus haberet, ad ſolam Elizabetham ibat cognatam & templo vicinam. Literas Hebraicas ſuperſtite etiámnum Ioachimo didicit.] vt cætera prætermittam. Cum his planè conſentit Germanus, vt ipſi quoque Centuriatores fatentur, quum diſertè narrat, Mariam ex Anna ſterili Matre natam, & poſt annos tres in templum adductam, Deóque ſanctè dicatam eſſe, quæ illic ad ſecundam vſque ætatem manſerit. Confirmat eadem Simeon Metaphraſtes, qui de ortu & educatione Deiparæ ſcribens, inter cætera teſtatur: Cum iam creuiſſet puella, vt non amplius opus haberet ſugere mammillam, mater eam Deo tradidit, & promiſſum impleuit, & ad templum adduxit. Sacerdotes autem interim quidem ad ſimilitudinem Samuelis, inter Sanctos educabant puellam.] Eodẽ pertinet quod memoriæ prodidit Andreas Cretẽſis de Mariæ parentibus, qui nempè frequentes preces & crebra ſacrificia obtulerint Deo, vt è ſterilibus fœcundi redderentur, eóſque ſui voti compotes factos, & diuinis reuelationibus illuſtratos fuiſſe, vt acceptæ per preces gratiæ magnitudinem certius cognoſcerent: Itaque Mariam non ſolum ex ſterili matre feliciter natam, ſed & puellam in templum adductam, Deóque dedicatam pulchrum munus extitiſſe, quæ in templi adytis tanquam aureis thalamis, verſaretur, & cæleſti, non communi cibo ſuſtentaretur. Conſonat his omnibus Georgius Nicomediæ Archiepiſcopus, à quo clariſſimè ſcribitur, Mariam quum tertium ætatis annum ageret, à parentibus in templum adductam, & Deo ſimul oblatam, in templi penetralibus ad ſecundam ætatem vſque perſeueraſſe, diuino nempè conſilio puellam mirabiliter gubernante, vt illa non temerè ad opus Dei maximum inde ab initio deſtinari, ac ſingulari ſtudio, præter illius ætatis conſuetudinem, præparari videretur. Nam quemadmodum Dionyſius Carthuſienſis rectiſſimè dixit: Decentiſſimum fuit, vt prælecta conciperẽ Dominum templi, in ipſo templo conſecraretur, obſequeretúrque Domino, & ſuam infantiam in exercitiis expenderet ſacris, atque ibidem inſtrueretur literis ſanctis.] Quid multis? vnius propemodum Damaſceni teſtimonium nobis ſat eſſe poterat, ne aliqua ex parte dubitemus, Mariam ſacroſancto Dei templo & oblatam & conſecratã eſſe, in quo ita vixerit, vt præſtãtioris & purioris quã cæteri vitæ

In compendio Hiſtor.

Confirmat ſuperiora Cedrenus, de Mariæ ſtudiis notans.

Germani Patriarchæ teſtimonium.

Centur. 8 cap. 10

Eadem à Simeone Metaphraſte probatio.

Serm. de dormit. Deiparæ.

Andreæ Cretenſis teſtimonium de Mariæ parẽtibus ortu & oblatione.

Hom. de oblatione Virginis in templo.

Georgij Nicomedienſis narratio conſona ſuperioribus.

Lib. 1. de præconio & dignitate Mariæ artic. 12.

Damaſceni teſtimonium.

vitæ ſpecimen ederet, ſeque à virorum & improbarum mulierum conſuetudine remoueret, ſicut idem Damaſcenus aſſeuerat. Habemus ergo Mariæ non modò Natiuitatem, ſed & pueritiam ita deſcriptam, vt vnà cum Andrea Cretenſi meritò fateamur, huius ortum Virginis miraculo plenum extitiſſe, nimirùm vt mediis & extremis, quæ mirari ſatis in illa non poſſumus, inuſitata quoque primordia reſponderent. An enim miraculi vim non obtinet, quòd Anna multis annis cum viro infœcunda, de cuius futuro conceptu ac partu ſpes nulla reliqua videbatur, tandem optatæ prolis gratiam diuinitus impetrat? Quid niſi miraculi gerit imaginem, quod mirabilis illa Conceptio, deſperantibus omnibus, per Angelum è cœlo miſſum prænũciatur? Ita miraculo meretur adſcribi, quod puella tenera non parentum modò, ſed ſua etiam ipſius voluntate, & ardenti quidem pectore diuino cultui conſecratur, & inde à primis annis in loco ſacro ſumma cum pietate verſatur, poſtquam ſemel oblata & in templum introducta eſt.

Dei miracula ...[illegible] virginis pueritia con ſideranda.

Sed rident ſuauiter Centuriatores, quòd audiant Mariam triennem in templum introduci, idque non aliter factum, aut confictum potius videri volunt, quàm ſi eadem ſub Papatu Monialis eſſet, vt irriſoriis ipſorum verbis vtamur. At verò laceſſant illuſores, qui ſe gerant ſemetipſos, animales ſpiritum non habentes, qui etiam quæcunque ignorant, blaſphemant, vt de illis verè Iudas Apoſtolus eſt vaticinatus. Sit his nomen turpe ac infame Papatus, habeántque (ſi placet) in deliciis Lutheraniſmũ, Iouinianiſmum, vel Caluinianiſmum ſuum, vt hoc ipſo veteris & Catholicæ Eccleſiæ deſertores ſe eſſe declarent. Nos haud inuiti nomen Papatus admittimus, ac ſub Papatu potiùs, quàm in vlla Satanæ Synagoga Chriſtum & Chriſtiana dogmata profiteri gaudemus, ſi hoc quidem Papatus nomine cœtum intelligunt Catholicorum, qui omnium Chriſti ouium paſtorem vnum & ſummum in terris Pontificem Romanum agnoſcunt, illúmque præ aliis Eccleſiæ principem reuerentur. Quod qui non faciunt, næ illi cum ſacris Conciliis & Græcis Latiniſque Scriptoribus ex diametro pugnant, & Papæ nomen veteribus agnitum valdeque probatum ignorant, nec ſe Chriſti quidem oues, qui Petrum eiúsque ſucceſſorem ouilis ſui præfectum inſtituit, ſed hœdos eſſe re ipſa commonſtrant. Cæterum vt ad inſtitutum redeat oratio, de Maria certè puella in templum inducta, & ibidem inſtituta minus mirabitur, qui ex veterum ſcriptis didicerit, ſolenné Hebræis fuiſſe morem, vt fœminæ quædam Deo conſecrarentur, eiúsque cultui peculiariter in templo vacarent, ab aliis mundi curis negotiiſque ſolutæ. Cui rei maiorem fidem facit, quòd Gregorius [illegible] nus paulò ante citatus teſtatur, locum virgi[illegible] in templo Hieroſolymitano proprium, & [illegible] ge[illegible] attributum fuiſſe. id ſcilicet interual[illegible] [illegible] er templ[illegible] [illegible] itare intercedebat. [illegible] am [illegible] erparam, Samuelis exemplo in ſacris [illegible] ſaſſent, ac ſimul negat [illegible] conſuetudinis & [illegible] tulliſſet [illegible] vlla cum huiuſm[illegible] ibus eodem loco verſaretur, ac in ſacris [illegible] etur. Nec ſolùm Gregorius Nyſſenus, ſed [illegible] ior O[illegible] enes Adamantius de hac [illegible] ne, & locum in templo Hieroſolymitano virginibus peculiarẽ aſſignat, & has

Quomodo Centuriatores rideant in hoc ...[illegible] veluti fabulo ſa.

Iu epiſto. Iudæ.

Papatus nomen ...[illegible] quo ...[illegible] habendũ ſit.

Ioan. vlt.

Vetus & conſtans Iudæorum ...[illegible] proprium in templo Virginibus locum habere, in ter quas Maria vixit ex veterũ ſententia.

Tract. ...[illegible] in ...[illegible]

ab aliis thorum virilem expertis, ſeparatim conſtitiſſe docet, vt ſuas ad Deum preces cõmodius abſoluere poſſent. Tũm de Maria ſubiicit, illam etiam poſtquam genuiſſet Saluatorem, ſuam ſtationem ac precationẽ eodem in loco cum Virginibus peregiſſe: quod factum quũ ab aliis reprehenderetur, à Zacharia Ioannis Baptiſtæ patre defenſum fuiſſe. Sed & Cyrillus Alexandrinus perinde ac ſi Origenẽ & Nyſſenum legiſſet, in eandem ſcribit ſententiã, ac docet, inter altare & templum ſpacium fuiſſe intermedium, Virginibus dicatum, & Mariç quoque conceſſum. De Zacharia verò in hunc modum narrat: Hic prophetico Spiritu ad occultorum cognitionem deductus, quũm myſteriũ Virginis de eximio partu probè intelligeret, non arcuit incontaminatã puriſſimámque Matrem ab eo templi loco, qui Virginibus ex lege deſignatus erat. His Theophylactus conſonat, vbi Chriſti ſermonem de Zacharia filio Barachiæ interpretatur. Habet inquit, ita narratio, nobis tradita, quòd locus quidam in templo fuerit, in quo ſtabant Virgines.] Ac deinde mentionem facit Deiparæ, quæ poſt partum etiam ſuum illic cum Virginibus habuerit locũ, Iudæis id indigne ferentibus. Quid ergò mirum, quod etiam Gedrenus hæc notauerit: Erat in templo ſecretus locus aræ vicinus, vbi ſolæ Virgines ſtare ſolebant. Ac reliquæ ſanè populo dimiſſo domũ ſuam redibant: Maria verò in templo permanebat, atque ab Angelo nutriebatur.] Quæ nos idcircò pluribus comprobamus, vt petulantes intelligant Centuriatores, non ad Papatum quidem, ſicut ipſi odioſe nugacitérque loquuntur, ſed ad veterem Synagogæ morem pertinere, quod veteres tradiderunt, Mariã à parentibus Deo conſecratam, & adhuc puellam ſanctè in templo ſimul oblatam & educatam eſſe.

Lib. aduerſus Anthropomor. Cap. 17

In enarrat. 23. cap. Matthæi.

In compendio hiſtoriarum.

Iam verò ſi veteris Eccleſiæ morem intueamur, quæ ſummos nobis Doctores, optimóſque Papiſtas dedit, vt iſtorum more loquar, non id ſane rarum, ſed frequens admodum probatúmque fuit, quod Chriſtiani parentes ſuos liberos perpetuò cõſecrarent Deo, ſacriſque miniſteriis applicarent. Hinc Euſebius quidam eò, quòd ſuam filiam Ambroſiõ deuouiſſet Deo, à magno doctore Ambroſio commendatur, iſque ſanctam eius oblationẽ illis Apoſtolicis verbis approbat: Qui ſtatuit in corde ſuo firmus, & iudicauit in corde ſuo ſeruare Virginem ſuam, benefacit. Sed & Aſella virgo præconem habet Hyeronymum, quod antequam naſceretur, à parente Domino & virginitati fuerit conſecrata, quæ quũ annos pubertatis eſſet egreſſa, Monaſticã vitã arripuerit. Et Paula Lætæ filia nõ ſine voto parẽtis & futuræ virginitatis repromiſſione cõcepta, Deóque cõſecrata anteqũ genita fuit, vt apud eũdẽ Hieronymũ legimus. Quin & Origenes perſpicuè tradit, quod Chriſtianus vel ſeipſum, ſicut[a] Nazaræus in lege, vel alium, ſicut[b] Anna Samuelẽ, Deo poſſit offerre atque cõſecrare. Nec dubitat Chryſoſtomus matres inhortari, vt inſtar Annę pro Samuele ſuos ſe ipſę filios Deo cõſecrent, & in templũ adducant. Nõ igitur nouũ eſt ac inſolens, quod tam multi ſcribũt, Mariæ parẽtes vouiſſe, ſi quã ſobolem eis dediſſet Deus, hãc ſe illius ſeruitio mãcipaturos.

Viſitatũ olim fuiſſe, vt parẽtes Deo & Eccleſię, ſuos filios conſecrarent.

Lib. de inſtit. virgin. cap. 5. 1. Cor. 7

In epiſto. ad Marcellam de laudibus Aſe. In epitaph. Paula.

Hom 11 in cap. 20 Leuit. a Num. 6 b 1. Reg. 1

Homil. de Anna & Samuele ...[illegible]

Adde quod in veteri Iudæorum Synagoga receptum fuerit ac ſolenne, vt quædam Virgines ac Viduæ nuptum non elocarentur, ſed quibuſdam in locis templi Hieroſolymitani recluderentur, vbi

precibus & ieiuniis, aliiſque pietatis officiis commodè operam darent, ſuámque continentiam minore negotio tuerentur. In harum viduarum Catalogum & ordinem, ſicut eruditi iudicant, cooptata fuit Anna Phanuelis, quæ Luca teſte ſuam in têplo ſedem fixerat, vt inde ſibi diſcedendum non putaret, vita interim & moribus tàm religioſa, vt ieiuniis ac orationibus vacans & humana negligês, diuino cultu noctes ac dies eſſet occupata.

Habebant Iudæi Virgines & Viduales, prope templũ commorantes.

Luca. 2

Cæterũ de virginibus, quæ templo Hieroſolymis deputatæ fuerunt, mentionem apertam facit [a]Ambroſius, nec tacent libri [b] Machabæorum, Virgines quæ cõcluſæ erãt, ob tumultum exortum ad Oniam, ſummum nempè Sacerdotem, confugiſſe. Quem locũ docti interpretes ad Virgines nobiles referunt, quæ propè templum Hieroſolymitanum incluſæ cuſtodiebantur, donec nuptui traderentur.

a Lib. 1. de virginibus.
b 2. Mach. 3

Nec alienum eſt, quod in Exodo legimus: Fecit Moyſes & labrũ æneum cum baſi ſua de ſpeculis mulierum, quæ excubabant in oſtio tabernaculi. Hęc alij transferunt: Fecit & labrum æneum, & baſim eius æneã, de ſpeculis excubantium, quæ ad oſtium tentorij conſtitutionis excubabant. Chaldæus paraphraſtes vertit, quæ veniebant vt orarent in oſtio tabernaculi. Septuaginta ſequitur Hieronymus, quum has mulieres ieiunantes, pro eo, quod noſter interpres habet excubantes, legit.

Exod. 38

Quę mulieres ad oſtium tabernaculi olim excubauerint.

Vtrúmque autem piis & religioſis fœminis conuenit, ieiunare atque vigilare, ſicut Anna illa inſignis pudicitiæ vidua, quę ſemper orãs, ſemper ieiunans in templo depingitur ab Euangeliſta. Nec dubium, loqui Muyſen non de fœminis coniugatis, ſed de virginibus ac viduis, quæ mundi vanitate reiecta, ſoli Deo diuinóque cultui inſeruirent, quæ idcircò ſingulari religione ſpecula portaſſe, & Domino obtuliſſe, pérque ſingulos dies ad tabernaculum pios cœtus habuiſſe dicuntur, vt ſe mutuò ad ſacras preces & exercitationes ardentius incitarent.

Lib. 1. contra Iouinian.

Luc. 1

Nec leuis illorum coniectura eſt, qui putant, inde ab Moyſis tempore ſolennem in Iudaiſmo duraſſe morem, vt eiuſcemodi religioſæ mulieres ante tabernaculum fœderis, quaſi ſtrenui milites pro caſtris vigilarent, ac veluti militarent, vt hinc Domini exercitus in Scriptura vocentur.

Legis tempore mulieres quædam ante tabernaculũ ſiue templum pręcæteris vacabãt pietati.

Cui rei maiorem fidem facit Rabbinus Abenazara, quo teſte, hoc fœminarum genus relicta ſeculi pompa, & ſeſe & bona ſua Deo conſecrauit. Tùm Toſtadus affirmat, præter Euangelicam Annam viduam, de qua diximus, multas alias de veteri more Iudæis fuiſſe mulieres, eáſque ſingulari religione inſignes atque præſtantes, quæ de templo non diſcederent, ac nocturnæ illic precationi vacarent, quaſi vigilias & excubias obſeruantes, nec ſolùm precationibus, ſed & ieiuniis deditæ, vt in diuino cultu peragendo eſſent expeditiores.

In comment. circa cap. 33 Exod.

Accedit, quod legimus de malè caſtis Sacerdotis Heli filiis, quos & loci & temporis occaſio ad nefariam libidinem magis incitauit, vt dictarum mulierum pudicitiam, quæ religionis ergò nocte in loco ſacro commorabantur, malis artibus expugnarent. Id quod non ſolum Ioſephus commemorat, ſed & ſacra probat hiſtoria, dum filios Heli velut inſigniter ſacrilegos accuſat, quandoquidem nec templi, nec perſonarum habita reuerentia, mulierum ad oſtium tabernaculi excubantium caſtitatem turpiſſimè conmaculaſſent. Hiſtoriæ ſacræ verba ſunt: Heli autem erat ſenex valdè, & audiuit omnia, quæ faciebant filij ſui vniuerſo Iſraeli: & quomodo dormiebant cum mulieribus, quæ obſeruabant ad oſtium tabernaculi.

Heli Sacerdotis filij qualiũ mulierum cõſtupratores.

Lib. 5. antiquit. cap. 11
1. Reg. 2

Ibidem.

Quem locum tractãs Petrus Martyr licet in proſcindendis Eccleſiæ inſtitutis mirè procax & petulans, agnoſcit tamẽ dictos Heli filios in templo rem habuiſſe cũ mulieribus, quæ religionis cauſa turmatim aut frequentes illic congregabantur, vt iuuarent ſacrum miniſterium, & diuino cultui operam darent. Id autem, inquit, facillimè præſtare potuerunt viduæ, quòd eſſent liberæ ac ſolutæ à iure virorum, atque ita ſcribitur apud Lucam capite ſecundo de Hennach, quæ putatur ex hoc genere mulierum fuiſſe.]

In comment. in 1. li. Sam.

Petri Martyris & Ioannis Brentij ſententia de mulieribus ad oſtiũ tabernaculi obſeruãtibus.

Neque diſſentit ab hoc Martyre Brentius, qui palam fatetur, quod illic mulieres quędam, præſertim viduæ, religionis ergò ante tabernaculũ Domini militarint, quæ in obſecrationibus ac precationibus cum Anna propheti ſſa nocte diéque perſeuerarent, in cultu diuino aſſiduæ, quas Scriptura Zabaoth, hoc eſt, exercitus vocet. Verùm haud intelligo, quàm prudenter adiungit Martyr, has mulieres ab Heli filiis in templo conſtupratas, cum noſtris Monialibus Cœlibatum impurum ſeruantibus poſſe conferri. Nam eo ipſo concedit Martyr, Iudæis olim ſuas quodammodo Moniales ſuppetiuiſſe, ſiue illæ duntaxat viduæ, ſiue quod probabilius videtur, viduæ ſimul & virgines ex profeſſo fuerint.

Quomodo Martyr mulieres in templo quondam excubantes cum noſtris Monialibus cõferat.

Ac de impuris quidem Monialibus, quas alicubi in Eccleſia reperiri non probamus, ſed dolemus, idem huic Martyri reſpondemus, quod Auguſtinus alicubi dixit: Inuenis ſanctimoniales indiſciplinatas: nunquid ideo ſanctimonium reprehendendum eſt? Nũquid propter virgines malas damnaturi ſumus & ſanctas & corpore & ſpiritu, aut propter iſtas laudabiles etiam illas improbandas laudare cogemur? Vndique vnus aſſumetur, & vnus relinquetur.]

In expoſit. Pſal. 99.

Matth. 24

Obiecit Catholicis quoque Heluidius, quod Virgines quędam eſſent tabernariæ: reſponſum autem hoc tulit ab Hieronymo, virginitatem in culpa non eſſe, ſed ſimulationem virginitatis, quod non modò tabernariæ, ſed & adulterę Virgines in Eccleſia reperirentur.

Contra Heluidium.

Eodem ſpectat Auguſtini oratio, qua totum Monachorum ordinem defendit, & calumniantibus Donatiſtis, qui noſtrorum aduerſariorum Patriarchæ fuerunt, manifeſtè reſpondet: Tàm ſunt Monachi falſi, quàm & Clerici ſunt falſi, & fideles falſi. Hæc tria genera fratres mei, quæ aliquando vobis commendauimus) nec vt puto ſemel) habẽt bonos ſuos, habent malos ſuos. Meritò autem inſultant nomini vnitatis, qui ſe ab vnitate præſciderunt.]

In expoſit. Pſalm. 132

Monachorum & Monialium vita non præiudicant bonis eiuſdem ordinis.

Ac eo minus admirandum eſt, tũ Monachos, tùm Monachas nõnunquam à recto curriculo deflectere, ſuúmque inſtitutũ ac ordinẽ dehoneſtare, quandoquidẽ dæmones habent ſibi maximè aduerſantes, vt qui cum Chriſtianos quidem omnes, tum Monachos & Virgines Chriſti maximè, ſicut [illegible] nius Magnus tradidit, immani odio proſequ[illegible]

Dæmones monachis & Virginibus maxime inſidiantur.

Athanaſ. in vita Antonij

Verum vt ad Apoſtolicum ſeculum po[illegible]niamus, ne illic quidem Deo diuinóque cul[illegible]catæ fœminæ, ſuperioribus haud prorſus abſimiles defuerunt. Nam [a] Philo Apoſtolorum æqualis teſtatur, & confirmat [b] Euſebius, quaſdem ſolitarias, θεραπευτρίδας, hoc eſt cultrices in Eccleſia dictas eſſe, quę ab hominũ vulgo ſemotæ, alibi ac Deo vacarent, ſanctámque continentiã, & pietatẽ omnem magno ſtudio amplecterentur. Atque huc referri poſſunt

a De vita contemplatiua.
b Lib. 2. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 17

Apoſtolico ſeculo mulieres quaſdam cultui diuino ſe dicaſſe.

poſſunt Chriſtianæ Diaconiſſæ, ſicut veteres appellitant, in Apoſtolica etiam Eccleſia celebratę, quũ legem de illis tulerit quoque Paulus, vbi de viduis ab Eccleſia nutriendis diſſerit, quemadmodũ Hieronymus, Primaſius & Sedulius Paulum interpretantur. Certè Apoſtolici ſeculi & Petri diſcipulus Clemens fuit, qui ſimul Iudaicum & Chriſtianum, quem dixi, morem de mulieribus in templo piè verſantibus comprobat, quum in hunc modũ ſcribit. Diaconiſſæ ad introitus fœminarum, more nauticorum cuſtodum, in templo ſcilicet maneant. Nam in tabernaculo teſtimonij eadem ſeruabatur forma cum populo Dei.] Prætereà vir & ipſe apoſtolicus Ignatius virginum meminit, quæ Chriſto ſe conſecrarunt, ac disertè ſalutat τὰς φρουροὺς τῶν ἁγίων πυλώνων, τὰς ἐν Χριστῷ διακόνους, hoc eſt, Diaconiſſas, quæ in Chriſto ſunt, & ſacrarium portarum, ſiue vt alij vertunt, ſacrorum veſtibulorum cuſtodes agunt. Talem Phœben fuiſſe putant Cenchreenſis Eccleſiæ Diaconiſſam, per quam Paulus ſuam ad Romanos epiſtolam è Corintho miſit.

Diaconiſſas fuiſſe in primo ſeculo Eccleſiæ.

1. Timot. 5

In eandem epiſtolam ſcribentes.

Lib. 2. conſt. Apoſtolicarum, ca. 61

In epiſto. ad Antiochen.

B

Rom. 16

Quæ omnia venerandæ vetuſtatis non obſcura ſunt veſtigia, & palàm confirmant ſolennem Hebræorum morem, qui ſelectas & pias fœminas ante tabernaculũ fœderis excubantes, ſumtóque Deo veluti pro caſtris militantes fouerint atque retinuerint. Hinc prætereà conſtat, Iudaicum hunc morem non prorſus interiiſſe, ſed ad meliorem vſum Chriſtianæ Eccleſiæ tranſlatum, & à viris apoſtolicis inde ab initio approbatum fuiſſe. Quocircà [a] Clemens & [b] Epiphanius de veteri Diaconiſſarum ordinatione teſtificantur, & [c] Tertullianus Apoſtolicorum temporum vicinus indicat, ſacrarum in Eccleſia virginum, quas moris erat velari, & vniuirarum viduarum ordinationem ſuo etiam ſeculo extitiſſe. Conſtantinus verò Magnus literas ad prouinciarum Præfectos dedit, annuam decernens annonam virginibus ac viduis ſacris, quæ diuino cultui addictæ, ad ſanctiora diuinorum templorum ſacraria excubarent. Hoſce ſumptus illis poſteà Iulianus ademit, vt erat auarus ſimul & impius Apoſtata, quos tamen ſucceſſor eius reſtituit, atque ex triente pendi curauit, quemadmodum præter alios Nicephorus tradit.

Mos aſſeruandi religioſas fœminas in templis à Iudæis ad Chriſtianos dimanauit.

a Lib. 8. conſtit. Apoſto. cap. 26.
b Contra Collyridia.
c Lib. 1. ad vxorem & lib. de caſtit.

C

Sacræ Virgines olim de publico alebãtur, vt rectius vacarent religioni.

Lib. 8. hiſt. Eccleſ. ca. 26

Verum inſtituti noſtri ratio non patitur his rebus nos longius immorari, quas antiquitatis aut contemptores, aut diſſimulatores aduerſarij, quũ vitæ monaſticæ odio flagrent, cæcis velut oculis tranſeunt, ac noſtras interim Moniales more ſuo ſubſannant. Nam verè ſcripſit Nazianzenus: Facilè eſt reprehendere, ſed recta docere difficile: ſicut & Demoſthenes dixit: ἐπιτιμᾶν παντός ἐστι, συμβουλεῦσαι δὲ οὐ παντός. Nos alibi plura de Monialibus proferemus, quas [d] Hieronymus Nonnas, [e] Auguſtinus Sanctimoniales appellat, quarum ſuper cœnobia Magnus ille Baſilius; ſi [f] Gregorio Nazianzeno credimus, non modò paſſim inſtituit ſed ſacris etiam legibus decorauit. Ad Mariam noſtram demùm redeo, quæ puella in templo ita vixit ac floruit, vt quum aliarum virginum, tum Monialium noſtrarum exemplar pulcherrimum extiterit, quod illæ vtinam perpetuò intueantur. Ab hac nimirum matrè & magiſtra virginum diſcunt inde à primis annis iugum Domini auidè complecti, ac ſuſtinere conſtanter. Diſcunt nuces relinquere, vt vulgò inquiunt, & ad perfectioris vitæ

Aduerſarij libẽter diſſimulãt antiquitatem, quæ ipſorum placitis aduerſatur.

D

d in epiſto. ad Euſto. li.
e In Pſal. 85
f Orat. in laud. Baſil.

A normam dicta factáque omnia componere, vt ſi fieri poſſit, etiam ſupra ætatem ſapiant. Diſcunt mundo, amicis, parentibúſque nuncium remittere, ſecularis autem vitæ luxum ac noxam libertatẽ cum ſanctæ ſeruitute commutare, ac præcipuas quidem voluptates non in aliis, quam in ſpiritualibus ſtudiis collocare. Diſcunt conſpectum hominum, præſertim virorum & amicorum conſortia fugere: Deum verò & Angelos ſuæ caſtitatis, omniſque conuerſationis inſpectores ac teſtes ob oculos ſemper habere, ſimul & vbique locorũ reuereri. Omitto cætera, quæ ſanctæ religioſæque Virgines de Mariæ vita, moribus & exemplis rectiſſimè meditantur, quæque illis [g] Hieronymus & [h] Ambroſius meditanda proponunt, ſicut ſequenti mox capite fuſius cognoſcetur.

Moniales vitã & exemplum Mariæ ſpectare debent ac ſequi.

g Ad Euſto. de cuſtodia virgini.
h Lib. 2 de virginibus.

Reſtat de ſacro Præſentationis Mariæ (vt vocant) die aliquid dicere, quando huic ſeſe iterum opponunt Centuriatores, rem ſuo iudicio præclaram facturi, ſi non ſolum anniuerſariam huius feſti celebritatem, ſed totam etiam hiſtoriæ fidem abolere poſſent. Ac fateri tamen coguntur, non recens hoc eſſe inſtitutum, vt dies quidam peculiaris ob honorem oblatæ ſeu præſentatæ huius in templũ Virginis quotannis celebretur. Qui mos nõ ſolum multis in locis Eccleſiæ Orientalis, & apud Græcos maximè receptus durat, ſed etiam apud Latinos haud eſt infrequens. Etſi verò Eccleſia Romana, quam honoris gratia nomino, feſtum hunc diem modò non celebrat, alios tamen eum priuatim, tũ publicè celebrantes nec damnat nec vituperat, quin multo etiam tempore iampridem celebrauit, priuſquam tandem Pio Quinto Pontifici Maximo viſum eſt, Sanctorum ferias contrahere, minor vt illarum numerus maiore cum fructu retineatur. Iactent aduerſarij (quod vera pietas certè prohibet ſuſpicari) tàm inſulſos improbóſque fuiſſe ſcriptores veteres, vt pro veris fictitia, pro certis fabuloſa narrarent, quùm de hac ipſa Præſentatione teſtarẽtur, præſertim Germanus Conſtantinopolitanus, Nicephorus Caliſtus, Gregorius Nicomedienſis, Simeon Metaphraſtes, Georgius Cedrenus, atque his omnibus antiquiores Euodius & Gregorius ille Nyſſenus. Extant horum aliorúmque Doctorum complures homeliæ coram frequenti cœtu populi habitæ, nobiſque ita conſcriptæ, vt & de fide hiſtoriæ certiores reddamur, & aduerſariorum lalarus nunc fortius meritò aſpernemur. Quare non video, cur longiore confutatione ſit opus, quũ nihil aliud aduerſarij faciãt, niſi quod cum Iudæis, Turcis & impiis pro ſuo arbitratu ea negent, quæ aduerſus ipſos facere, & vel Mariæ gloriã, vel Eccleſiæ conſuetudinem, ſæpè & doctrinam confirmare poſſe vidẽtur. Hinc illi toties tergiuerſantur, excipiunt, mordent, reiiciunt, calumniantur, nullo interim rationum pondere muniti, nulláque veterum authoritate commoti, niſi quod ſuo & ſuorũ palato velint ſatisfacere. Non recipiunt, ſat ſcio, quæ in operibus Hieronymianis de Mariæ ortu, præſentatione pueritiáque legũtur, neque nos contendemus, vt iſthæc narratio authori Hieronymo Stridonẽſi attribuatur. Verũ enimuerò vt opus hoc nõ ſit Hieronymi proprium, an idcircò Chriſtiani etiã ac veteris Doctoris, boníque Theologi opus eſſe deſiſtet? Quis libros Regũ & Iob ſcripſerit, nõdum conuenit inter eruditos, & plura ſunt ſcripta

Feſtũ Præſentationis Mariæ non contẽnendũ, olim & à multis obſeruatum.

Eccleſia Romana non reprehendit feſtum hoc Virginis.

Nouatores cum Iudæis & Turcis negãt, quæ in Catholicis improbant.

Biblica, de quorum certis authoribus adhuc ſub A Iudice lis eſt. Idem multorum veterum monumentis accidit, quæ propterea velut ſuſpecta, notha & impura non ſunt reiicienda, quòd velut expoſititij partus, ſuos parentes ignorent. An non moroſi conuiuæ, ac nimium inhumani videntur hoſpites, qui cibos aliunde & ex locis longinquis apportatos, vel à cocis peregrinis præparatos faſtidiunt atque contemnunt? digni ſanè, quos fames tantiſper excruciet, donec ſe gratiores magiſque comes declarent, hoſpiti, à quo ſunt ad menſam inuitati. Vtinã huic ſeculo mentem ſaniorem largiatur Deus, vt quid dicatur, non verò quis dicat, attenderent homines, ac veritatem ipſam omni ſtudio candidè peruestigarent, neque tanto ſupercilio inexplorata damnarent, ac de alienis tàm temere iudicarent. Ego nihil omninò vetare cenſeo, quò minus eas cõplectamur hiſtorias, quæ nihil periculi ac vitij habent admixtum, & maiorum traditione veterúmque ſcriptorũ B narratione fulciuntur, nullo vnquam ex bonis piiſque Doctoribus cõtradicente. Quod ſi ſupercilioſi quidam & nauſeabundi adhuc reſpuunt, quæ de Mariæ parentibus, oblatione pueritiáque veteres crediderunt, docuerunt atque ſcripſerunt, non deerunt tamen alij, ac maiore quidem iudicio ſapientiáque præditi, qui eadem non modò libenter amplectantur, ſed cum fructu etiam legant, ſibique perſuadeant, Deum vt alibi ſæpe, ita hic etiam in Maria virguncula glorioſum ac mirabilem extitiſſe. Ad quam rem fortaſſe conferet, ſi Baptiſtæ Mãtuani non inelegans carmen adſcripſero, quo præſens hiſtoria de oblata in templo Virgine haud parũ illuſtratur. Sic ergo canit eruditus ille poeta:

De hac hiſtoria & Præſentatione ... in libris Hieronimianis reperies.

Non ſtatim reiicienda opera, quæ certũ non tenent authorem.

Nimium præceps hoc ſeculum ad ſcripta veterum improbanda.

Piorum eſt ea non negligere, quæ a veteribus adſeruntur, & ad Deũ in Maria laudandum faciunt.

Carmen Baptiſtæ Mantuani, de hiſtoria oblatæ in templo Virginis.

Mos erat antiquus longum ſeruatus in æuum
Æde puellares annos includere ſacra,
Aetatémque Deo teneram, primámque dicare — Lib. 1. Parth.
Virgineæ florem vitæ, & generare pudoris
Ingenuas curam, ſanctóſque inducere mores.
Mox vbi veſtitum prima lanugine tempus
Venerat, in thalamos ibant, Hymenæaque tecta,
Commendataque viris proli indulgere ſolebant:
Propterea legum memores, & moris auiti,
Venturi Solymam trima cum prole parentes
Deſeruere ſolum, Galilæaque Nazareth arua.
Floribus intextis & odoro gramine cinxit

Virgineæ ora parens: ſtellatæ lumina frontis A
Hærebant cælo, teneroque in pectore clauſum
Numen erat: niueo tunica talaris amictu
Albebant humeri, quam circumtextus oliua
Laureus ambibat torques ad colla per imas
In ſtrophium flexis palma ibat frondibus oras.
Matris opus, molleque ſinus variauerat auro.
Ventum erat ad magni templum ſublime Tonantis.
Quò ducunt ter quinque gradus de marmore viuo.
Et iam porrectis curuabat prona lacertis,
Seruamanus ſummum ad limen latura puellam.
Cum mox virgineo conceptum pectore numen
Adfuit, & retrahens prompta ſinuata miniſtræ
Brachia, debilibus plantis animúmque vigorem
Addidit, & ſupra ætatem fiducia creuit.
Protulit audaces ſublata cyclade paſſus
In ſublime volans Virgo, turbámque relinquens:
Sicut vbi multæ volitant ad littora puppes, B
Ocyus illa ſubit portum, quæ mole minori
Labitur, & melius velis & remige fertur.
Vertice iam ſummo magni penes atria templi
Stabat, vbi aſcenſu feſſos ſolata parentes,
Riſit, & æternum curuato poplite numen
Cum nuribus venerata piis, in clauſtra receſſit
Virgineæ ſecreta domus: fleuere parentes,
Cognatæque nurus, gemitúmque dedere miniſtræ.
Quando e conſpectu vultus abitura nitente
Vertit, & induxit ſublatam in tecta Sacerdos.

Congruunt hæc planè cum teſtimonio Gotfridi Viterbienſis, qui Baptiſta Mantuano eſt longe antiquior, minus vero diſertus, ac pro ſui quidem ſeculi ratione ſimpliciter canit: — *In part. 4 Chronici eiuſdem authoris.*

Mos erat in templo teneras ſeruare puellas,
C *Quas ibi lege ſua cum religione reſeruant.*

De Maria porrò hæc adiicit:

Nata maris ſtella, Regina Maria nouella
In templo Domini nocte diéque fuit.
Creuit, & à cunctis meruit vehementer amari,
Moribus & ſpecie dignior abſque pari.

Cæterum Hieronymus Vida, qui noſtro ſeculo inter poetas floruit, ſuperioris hiſtoriæ ſummã hoc diſticho feliciter comprehendit: — *In Hymno Magnæ matri Virgini.*

Continuo ſedes liquiſti paruula auitas,
Templi adyti oblata parentum debita votis.

CAPVT XIII.

De Mariæ ſtudiis, moribus & vita perfecta, præſertim antequam ab Angelo ſalutaretur.

PETRVS Vermelius, qui ſpecioſo Martyris nomine ſeipſum indignum reddidit, inter cætera in Deiparam petulanter effuſa hoc etiam admiſcuit, puellam illam reliquis Iudaicis puellis exæquandam eſſe, velut quæ ad normam aliarum apud Hebræos virginum ſuam quoque vitam inſtituerit. Quæ iniuria tolerari fortaſſe & cõtemni poſſet, ſi à Cherintho, ſi ab Hebione vel alio palàm impio proficiſceretur: ſed in homine Chriſtiano adeóque doctore & profeſſore puri, vt dicũt, Euangelij, contumelia cenſenda, miniméque diſſimulanda eſt, dũ in ordinẽ redigitur, quæ ſupra om- D nes cuiuſuis ætatis mulieres vſquequaq; ſacroſancta, & mirifice ſẽper benedicta permãſit. Hæc enim illa Virgo eſt, vt demonſtrauimus, quæ ſola inde à primo cõceptu & ortu aliis fœminis, quaſcũque Synagoga vetus cõplexa eſt, longe antecelluit, nulla vt Iudaica vel matrona, vel virgo illi poſſit cõparari. Id verò euidentius fiet, ſi de primis Mariæ ſtudiis, moribus & actionibus dicere pergamus, quantum mihi ſane in veterum lectione verſanti, atque rem omnẽ diligentius peruestiganti licuit obſeruare.

Petrus martyr Mariam reliquis puellis Iudaicis confert, & exæquat.

In ſcripto contra Smitheũ. Et in cap 4 epi. ad Rom.

Vbi duo inprimis præfabor, quæ Lector æquus poſtulanti mihi non grauatim, vt ſpero, concedet: alterum ad diuinam prouidentiam ſpectat, alterum cum digna tantæ Virginis inſtitutione coniunctum eſt. Non temere quidem aut fortuito, ſed certo

Circa puellæ Mariæ inſtitutionem, Dei prouidẽtia & ipſius perſo-

ſummi

na dignitas conſideranda. Magni refert, quomodo quiſque inſtituatur.

ſummi numinis concilio accidit, vt non modo Mariæ conceptio & ortus, ſed pueritia etiam ac iuuentus neceſſariis conſtaret pręſidiis, ſine quibus perfectionem ſuam obtinere nó poſſet. Permultum autem in prima hominis inſtitutione ſitum eſt, quum difficulter eradatur, quòd rudes animi perbiberũt, ſicut recens teſta diu & ſaporem retinet & odorem, quo primũ imbuta eſt. Quam Ethnici Poëtæ ſententiam quum alia multa confirmát, tùm Salomonis Prouerbia hiſce verbis comprobant: Adoleſcẽs iuxta viam ſuam, etiam quum ſenuerit, non recedet ab ea. Proinde cum Samuel & Ioannes ad ſublimia munia obeunda deſtinarentur, maturè illis etiam pueris adfuit Deus, vt hic in ſolitudine, ille in templo mirabiliter & inſtitueretur & præpararetur. Nam Ioannes quidem, licet ſanctus ſanctorum parentum eſſet filius, qui domi certè pièque inſtitui potuiſſet, tamen vrbes fugit, eremi deſerta ſectatur, locuſtis & melle ſylueſtri alitur, veſtem aſperam induit, ſéque totum ad virtutem, continentiam & pænitentiam præſtandam prius, quàm docendam, duce Spiritu ſancto componit ac inſtruit. Samuel verò poſtquam ex promiſſione natus, & in templum infans oblatus eſſet, parentes & amicos deſerit, vinum & ſiceram non bibit, Heli Sacerdotis imperio ſe ſubiicit, paruulus Deum audit alloquẽtem, & longæuo Sacerdote Heli eſt longè ſapientior ac religioſior. Sic electa ſua organa paulatim præparat Deus, ac pueriles illorum animos inde ab initio ritè ſanctèque formandos curat, vt eò aptius ab adoleſcentia ſua portent Dominicum iugum, quod illius teneræ ac mollis ætatis humeros pulcherrimè cohoneſtat. Hinc tantam quoque primogenitorum curam habuit Deus, vt illa ſibi ſoli in veteri lege vellet offerri atque dedicari, quòd puris huiuſmodi primitiis, quas maiorum pietas in filiis offert, author omnium Deus vel maximè delectetur. Statuamus igitur congruiſſe prorſus, vt ſi vllus vnquam alius, Maria inprimis peculiari & efficaci ſummi Conditoris gratia frueretur, præſertim in lubrica & prima illa ætate, quæ & optima & diligentiſſima eget educatione, & ſequentium ætatum quaſi baſis & fundamentum eſt. Vbi fidiſſimus ſimul & ſapientiſſimus Mariæ amator Deus nihil prætermiſit, quod ad primam & ſolidam electæ domus ſuę conſtructionem ſpectaret, ſed ea ſubſidia, quibus ad præclaram inſtitutionem erat opus, non in domo parentum, ſed in loco ſacro abundè illi ſuppeditauit. Etenim quo maior perſonæ huius dignitas erat, quò excellentiori etiam officio illa deſtinabatur, eò ampliùs referebat, ſingularem & ingentem in eadem educanda curam accedere, atque vt iacta iam tantæ virtutis & gratiæ quaſi ſemina feliciter excreſcerent, prouidere.

Prouerb. 22

Luc. 1. & 3. Marc. 1

1 Reg. 1. 2 & 3.

Exod. 13

Congruebat Mariam præter alios à primis annis ſedulo ac fideliter educari.

Præcepta de puellis perfecte inſtituẽdis in Maria ad vnguem obſeruata.

In epiſt. ad Lætam de inſtit. filiæ, & ad Gaudentium de infantula educatione.

Ex quibus de altero, quod dixi, iudicari facilè poteſt, non vulgarem, ſed excellentem & abſolutam puellæ huius inſtitutionem fuiſſe, licet nihil de illa ſcriptum vſpiam legeremus. Conſentaneum eſt enim in hac tam nobili Annæ filia educanda ad vnguem obſeruatum eſſe, quicquid ſapientes vel infantulis vel puellis ad ſinceram pietatem rectè prouehendis vnquam præſcripſerunt, & ab illis ratione vlla exigendum putarunt. Ego verò ex multis vnum dabo Hieronymum, qui ad rudis ætatis filiam ſanctè ac religioſè inſtituendam leges præclaras tradidit, vnam vt alibi nuſquam, in noſtra quidem Virguncula ad vnguem expreſſas réque ipſa comprobatas habemus. Nihil aliud inquit dicat audire, nihil loqui, niſi quod ad timorem Dei pertinet: turpia verba non intelligat, cantica mundi ignoret. Surda ſit ad organa: Tibia, lyra, cithara cui facta ſint, neſciat. Nunquam iuuenculos, nunquam cincinnatos videat. Spernat bombycum telas, ſerum vellera, & aurum in fila lenteſcens. Nec egrediatur cum Dina, & velit videre filias regionis alienæ, ne ludat pedibus, ne trahat tunicas, non veſcatur in publico, id eſt, in parentum conuiuio ne videat cibos, quos deſideret. Diſcat & vinum non bibere, in quo eſt luxuria. Nunquam exeat foras ne inueniant eam, qui circumeunt ciuitatem: ne percutiant & vulnerent, & auferant theriſtrum pudicitiæ.] Habes, à quibus rebus & Maria primis annis abſtinuerit, & puella omni perfecta pietate imbuenda debeat abſtinere: nunc officia & ſtudia eidem ſexui & ætati ſectanda cognoſce. Placeat ei comes non compta, inquit, neque formoſa atque laſciua, quæ liquido gutture carmen dulce moduletur, ſed grauis, pallens, ſordidata, ſubtriſtis. Proponatur ei probæ fidei ac morum & pudicitiæ Virgo veterana, quæ illam doceat & aſſueſcat exemplo ad orationes & pſalmos nocte conſurgere, mane hymnos canere: tertia, ſexta, nona hora ſtare in acie quaſi bellatricem Chriſti, accenſáque lucerna reddere ſacrificium veſpertinum. Sic dies tranſeat, ſic nox inueniat laborantem. Orationi lectio, lectioni ſuccedat oratio. Diſcat & lanã facere, tenere colum, ponere in gremio calathum, rotare fuſum, ſtamina pollice ducere. Cibus eius oluſculum ſit & ſimilia, raróque piſciculi: ſic comedat, vt ſemper eſuriat, vt ſtatim poſt cibum poſſit legere & pſallere. Adhuc tenera lingua pſalmis dulcibus imbuatur, pro gemmis & ſerico diuinos codices amet. Illorum tractatibus, illorum delectetur ingeniis, in quorum libris pietas fidei non vacillet. In cubiculo ſuo totas delicias habeat. Æmuletur eam, de qua dicitur omnis gloria eius filiæ Regis ab intus. Illam videat, illam amet, illam primis miretur ab annis, cuius & ſermo, & inceſſus, & habitus doctrina virtutum eſt. Neſciat præterita, fugiat præſentia, futura deſideret.]

A quibus rebus cauendũ puellę primis annis.

Geneſ. 34

Quæ officia & ſtudia puellarum ſi ad perfectam pietatem inſtituantur.

Pſal. 44.

Hæc ego carptim ex Hieronymo repetini, multis interim prætermiſſis, quæ ſapienter ille puellis & virginibus ad bene beatéque viuendum præſcribit: quorúmque obſeruatio in aliam nullam, vt dixi, ſicut in Mariam Virgunculam, paucis rebus fortaſſis exceptis proprie competit. Nulla enim vnquam tam bene & præclare inſtituta virgo fuit, tantóſque ſub magiſtris vel nutricibus in omni virtute progreſſus fecit: hæc ſola pleno iure id ſibi vendicat, quod in eius perſona teſtatur Eccleſia: CVM ESSEM paruula, placui Altiſſimo. Non placuiſſet autem, niſi acceptum ingentem gratię & ſanctitatis innocentiæque theſaurum ſedulo conſeruaſſet, niſi omnis iuſtitiæ perpetuò eſurientiſſima fuiſſet, niſi cum ætatis incremento maiorem ſapientiæ, virtutis & perfectionis omnis acceſſionem coniungere ſtuduiſſet, niſi denique ſicut ſacra Virgo, animam ab omni concupiſcentia mundam & liberam tùm ſibi tùm Deo retinuiſſet. Igitur in æde ſacra non modò cum ingenti fructu, ſed etiam cum ſingulari voluptate primos ætatis annos ita cõſumpſit, vt in Paradiſo ſibi quodãmodo viuere, & ſola cum ſolo Deo

Maria paruula præ aliis inſigniter placuit Conditori.

Tob. 3

ſio ambulare videretur, non diſsimilis priori Mariæ, quæ ad concinnendas Deo ſummo laudes alijs exemplar & ducem ſe præbuit. Cæterùm vt non ſolùm corpore, ſed & cogitatione à mundi rebus & curis abducta, maiorem continentię ac pietati operam daret, locum in templo ſecretum & aræ vicinum amabat, illícque coram Deo & Angelis eius ſubinde ſuam effundebat animam, vt non ſolùm in abſcondito, ſed etiam in Spiritu & veritate Patrem commodius adoraret. Vnde [a] Cedrenus & [b] Gregorius Nicomedienſis affirmant, Mariam in templo libenter manſiſſe, imò etiam ab Angelo ſancto nutritam fuiſſe, qui frequenter in vſitatam ſpeciem præ ſe ferens, puellam inuiſerit, quod indicat etiam Ambroſius, & ſermones cum illa miſcuerit familiares: tum diuinarum apparitionum gratiam illi minimè defuiſſe. Quod verò dictum eſt, illam ab Angelo fuiſſe nutritam, non video cur ſuſpecta vel incredibilis narratio debeat exiſtimari, præſertim ſi, quæ ad eius rei confirmationem ſcribit dictus Gregorius, æquis animis expendantur. Tu autem ô homo, inquit, admirabilem & nouam in templo viuendi rationẽ audiens Virginis, noli de eo dubitare: noli examinare ratione ea, quæ capere nõ poteſt cogitatio. Vides ipſum Dei verbum modo ineffabili habitaſſe in eius vtero: & contendes, fuerit ne alimentum, quo nempe Maria veſceretur, materiale, an expers materiæ? Vides paterno conſilio Spiritus in ea adumbrationem: & de miniſterio Angelorum dubitas? Nihil eſt dubium, ex his, quæ ſunt caſtiſſimæ Virginis, ex eius magnalibus nihil eſt, quod non ſit conueniens: omnia à veritate ipſa ſunt confirmata. Oportebat enim diuinum tabernaculũ augeri talibus aſcenſionibus. oportebat agnum immaculatũ tali excipi cõuiuio, talibus cibis excitari.] Certè Palladius qui ſub Theodoſio maiore vixit, inter ſanctos eremitas Abbatem Apollo recenſet, eúmque ſacris precibus noctes ac dies intentum fuiſſe narrat, ad quem de more Angelus nutrimentum adferret. Tum Abbatem Anuph inde commẽdat, quod nullius omninò rei, præterquam Dei deſiderio teneretur, qui nihil etiam humani cibi ſumpſerit, quoniam Angelus illi cæleſtem cibum ſuppeditaret. Vſque adeò mirum videri non debet, quod ſcribunt veteres, & ſæpè quidem Mariæ cibum Angelicum ſuppetiuiſſe, quemadmodum Ioãnis patrem Zachariam vidiſſe confirmat Paroleon apud Metaphraſten.

Non abſurdũ videri, quod veteres narrant, Mariam ab Angelo fuiſſe nutritã.

a In compendio hiſtor.

b Hom. de oblatione virginis in templo.

Lib. 2. de virginibus.

De cibo Deiparæ, quando fuit oblata in Templo.

Sanctos quoſdam per Angelum nutriuit Deus.

In hiſtor. ſancto.

PORRO ad annum ætatis ſuæ duodecimũ Virgo ſacra peruenerat, quum media nocte piis precationibus incumbens, quarum ſemper fuit ſtudioſiſſima, vocem diuinitus ad ſe prælatam audiuit: Paries filium meum. neque hoc ex ea quiſquam ante Chriſti in cælos aſcenſum reſciuit, ut ex Cedreno intelligimus. Is præterea refert, Mariam viuo adhuc patre in Hebraicis literis inſtitutam, & anno ætatis vndecimo ſuis parentibus orbatam fuiſſe. Quod ſi Damaſceno credimus, Maria in puellari ætate pergrauem inceſſum, amictum pulchrè congruentem, ſingularem oris venuſtatem, & quidem ſenilem in iuuenili corpore prudentiam tenere ſolebat. Honeſtus, inquit, veſtitus, mollitiem omnem ac luxum fugiens. Greſſus grauis ac ſedatus, atque ab omni mollicie remotus. Parentibus morigera & dicto audiens. Animus humilis in ſublimiſſimis contemplationibus: ſermo iucundus ex leni anima

Reuelatio Mariæ puellæ cælitus facta, quod mater [illegible] nuncia.

In compendio hiſtor.

Mariæ Hebraicis & diuinis literis doctæ opera [illegible] valde profecit. Maria [illegible] oliuam frugiferam in domo Dei.

Orat. 1. de Natiuitat. Virg.

Luc. 1

A progrediens: denique quid aliud quàm Dei domicilium. Atque vt idem Damaſcenus alibi docet, Maria in templum adducta & oblata, non ſecus quã oliuam frugiferam ſe præſtitit, quæ in domo Dei plantata, diuinóque Spiritu impinguata, fructus pulcherrimos protulit, adeóque virtutum omnium domicilium effecta eſt. Mentem igitur ab omni ſeculari cura, & à carnis concupiſcentia ſeuocauit; animam cum carne Virginem puram illibatámque conſeruans, prout eam decebat, quæ Deum ipſum in ſuo vtero geſtatura eſſet. Hic enim quum ſanctus ſit & impollutus, non niſi in Sanctis & impollutis requieſcere ſolet. Adhunc itaque modum illa caſtimoniam & ſanctimoniam omnem exercens, breui tantoperè profecit, vt ſanctum, admirabile, ſummóque numine dignum templum efficeretur.

B In eandem ferè ſententiam docet Gregorius Nicomedienſis. Erant, inquit, Mariæ mores incomparabiles, & agendæ vitæ ratio compoſita virtutibus: quam ob rem Spiritus dona, ætate indies procedẽte, illi creſcebant, & cum Angelis verſabatur, nec erat expers diuinarum reuelationum.] Tum ad ſingularem Virginis humilitatem induſtriamq; commendandam pertinet, quod ex Maiorum traditione reperit Sabellicus, diuini ocij & negotij rationem ita conſtituiſſe Virgini, vt à prima luce ad tertiam diei horam rebus diuinis peculiarem operam daret: inde ad meridiem puellare aliquod opus obiret, ſæpè & lanificio vacaret, mox autem à cibo, qui parciſſimus illi erat, reliquam diei partem Scripturæ ſacræ lectioni ſedulò impenderet, ita vt quũ ritè ſanctéque cæleſtia curaret, humana tamen non

C deſpiceret, vtrunque munus Marthæ & Magdalenæ complexa. Qui præterea refert, in priuato illam egiſſe, vt etiam à morte filij nunquam temere ab vllo viſa ſit, quin aut orationi intenta eſſet, aut diuina legeret. Ac præter alios refert etiam Damaſcenus, ita ſeſe comparaſſe Virginem, vt nullus viris ad eam pateret acceſſus, ideóque illam trepidaſſe, quum Angelus ad illam ingreſſus colloqui cœpiſſet: nunquam enim à viro fuerat ſalutata Hieronymo teſte. Vel ſicut Ambroſius loquitur, mota eſt Gabrielis introitu, quod ad virilis ſexus ſpeciem peregrinam turbaretur. Sed plenior apud Brigittã extat narratio, vt tantæ Virginis mores rectius cognoſcantur, præſertim quum reuelationes, quas illi ſanctæ viduæ mirabiliter patefecit Deus, à nullo verè pio contemni poſſe videantur. Igitur Maria

D Virgo, ſicut ab illa refertur, inde ab infantia Spiritu ſancto plena fuit, qui cum ætatis progreſſum magis ac magis in illa ſe prodidit, ſic corpus eius & animam imbuens, nullum vt in illa locum vel minimi peccati labes haberet. Vt primum autem puella de Deo audire, ac Deum intelligere cœpit, non ſine metu & cura de ſuo munere, quod ſummo deberet numini, déque illius retinenda gratia non puerіliter cogitauit. Acceſſit maior deinde cum ætate lux, vt Deum ſuum creatorem, ac omnis vitæ ſpectatorem & iudicem intelligeret: hinc ſtatuit illum maiorem in modum amari ac revereri, ſemper animo ſecum reputans, ne aut verbo aut opere quicquam committeret, quo tanta maieſtas offenderetur. Quum verò perfectius agnoſceret, hunc etiam peculiarem Deum Iſraelis eſſe, & qui ſuum populum electum lege ſacra, multíſque donis & miraculis præſtantibus exornaſſet, hunc ſolum Deum amare

omnino

Maria [illegible] te & carn[illegible] ſecta, [illegible] templum parat.

Lib. 4. de fid. orth. cap. 15

In orat. de Maria in templo oblata.

Lib. 2. exempl. cap. 4 & 9

Et lib. cap. 4

Orat. 1. de Natiuit. Virgin.

Luc. 1.

Ad Euſtochium.

Lib. 1. Officiorum.

Lib. 1. reuelat. 10. & li. 3. cap. 8

Brigittæ teſtimonium de vita & conuerſatione Mariæ in ætate puellari.

Maria in cognitione Dei paulatim profecit, & hinc perfectiorem in dies vitam inſtituit.

omninò decreuit: quod tanto quidem ſtudio perfecit, vt quæ bona mundus habet ac amplectitur, acerba & amata illi omnia videteniut. Iam verò ad eam cognitionem progreſſa, eundem Deum mundi tedemptorem fore, qui de Virgine naſceretur, ingenti erga illum charitate flagrauit, nihil vt præter illum cogitare, nihil deſiderate vellet.

Qnomodo magnæ charitas erga Deũ ſenſim ſeſe prodiderit.

Mariæ deſideria circa Meſſiæ aduentũ.

Quare tùm à parentum, tùm ab amicorum conſpectu atque colloquiis, qoantum licebat, libenter ſeſe ſubduait, ſed & faculiates & bona exteriora tantopere contempſit, vt qnicquid in bonis haberet, in egenos propenſè conferre gandeter, eo ſolo contenta, quod ad tenuem neceſſariúmque victum ſat eſſe videretur. Itaque nulla re niſi ſolo Deo delectabatur, in votis illud habens maaimè, vt præſentis Meſſiæ tempote viuere, & eius auguſtæ matri an- B cillari aliquãdo poſſet.

Circa linguæ vitium ſollicitudo Mariæ ſingularis.

Caſtitatis verò tantus amor & ardor inerat, vt vouerit in corde ſuo, ſe Virginem perpetuo eſſe manſutam, ſi ita Deo ſummo viſum eſſet, ac præterea in hoc mũdo nihil poſſidere proprij, iam tùm ſe omniáque ſua Deo & diuinæ voluntati dedicans religioſè.

Qualem corporis curam & moderationem habuerit virgo.

Quum verò Dei amor magis magiſque illius animum incenderet, ae penitus occuparet, diligentiore quoque ſtudio ſeceſſum quietem ac ſilentium coluit, vt noctes & dies ſola verſari, & cum ſolo Deo colloqui deſideratet. Accedebat enim hic metus, ne quicquã improuidè lingua proferret, ne aures perciperent, oculíve cernerent aliquid, quod oprimo cariſſimóque Deo & ſponſo ſuo ingratum eſſe poſſer. Sed & ſilentium illam ſollicitam teddidir, quũ vereretur tacere, ſicubi loquendi occaſio & fructus ſeſe obtuliſſet.

Maria ob venuſtatem cunctis amabilis, quę tamen impudicas terreret.

C Corpus ipſum, quod Angelis magnæ curæ fuit, ſic animæ ſubiecit, ſubiectúmque tenuit, vt illi velut dnminæ per omnia obſecundaret. Præclara verò præſidia & ornamenta, quæ ad cnrpus ritè moderandum & gubernandum faciunt, diuina illi bonitas impertiit, nempè vt cibum & potum vitæ ſuſtentandæ neceſſarium temperantiſſimè ſnmeret, certúmque in vigiliis modum teneret, & in iis, quæ corpori amica vel moleſta eſſe ſolent, ſingularem quandam temperiem adhiberet.

Maria mundi vanitatem & voluntatem contemnens, cæleſtibus rebus intendebat.

Nec deſuit eidem corpori eximia venuſtas, vt hinc omnibus & gratioſa, & amabilis virgo baberetur: ſed acceſſit ea verborum modeſtia & geſtuũ grauitas, quæ ſpectãtium laſciuiam & impuram concupiſcentiam facilè reprimeret atque prnfligaret. Quid ſublimis ille animus, qui parata iuſtis tn cælis præmia ſobinde D contemplabatur, ac diuitiis temporariis omnibua loogè anteponebat? vtpotè claro mentis acumine prouidens atque perſpiciens, quanro demum interuallo totius mundi pompam & ſplendnrem vera ſpiritualiſque gloria ſuperaret. Sic demum charitate flagrabat, vt nihil ei, niſi Dei perfecta voluntas probaretur, in nullo quidem opere bono langueſcens, ſed quæ Deo placerent, vt chariſſima dnlciſſimáqoe complectens omnia, reliqua verò felle amariora deputarer.

Qvae omnia quum tantæ Virginis perfectiſſimæ vitæ ſanctiſſimiſque moribus egregiè quadrent è Brigittæ libris ita reperimus, vt ſententiam potiùs quàm eius verba ſparſim ſcripta ſequamur, Lectoris nempe commodo conſulentes. Cum bac ſancta vidua virginem æquè illuſtrem, & gratam Chriſto virginem, imò ſponſam Mectbildem libet coniungere, quandoquidem & ipſa diuino ſpiritu A illuſtrata & in ſacris reuelationibus probe ſanctéque verſata, de matre Domini memoratu digna prodidit, ea quibus nos pauca tantum repetemus.

Teſtimonium Virginis ſacræ Mechtildis de infantia & pueritia Deiparæ admiranda.

Vt primum anima corpori Virginis eſt infuſa, repleuit illam Spiritus ſanctus, & ſingulari quadam ſanctificatione illam ſibi in ſacrarium elegit, vt velut roſa ſine ſpina, & tanquam Lucifer in mundum oriretur: Adeò enim illam inde ab vtero matris præuenit gratia, vt ad omne bonum mirè propenſa & parata eſſet.

Lib. 7. de arcanis Catholicæ veritatis cap. 5.

Prima verò virtus, in qua iam nata infantula ſeſe exercuit, ſingularis humilitas fuit, per quam nulli ſe vnquam creaturæ prætulit.

Pſal. 44

Cum hac humilitate obedientiam & charitatem ſociauit, parentibus quidem adeò ſubiecta & obſeqnés, nulla vt illos ratione vnquam offenderit & contriſtarit, vtque bonũ virtutis ſingulari & dilectione & delectatione cõplecteretur, & cõplectendo imitaretur.

Lib. de laudibus beatæ virginis.

Tum prudentiam in puellari ætate tantã præ ſe tulit, vt nihil vnquã puerile contra Dei geſſerit volũtatem. Quod ad ſpiritualium rerum deſiderium attinet, ex Patriarchis & Prophetis nullus vnquam ardentiore venturi Meſſiæ deſiderio, quàm ipſa, flagrauit: nullus gratitudinis dono illam exæquauit, qui pro acceptis Dei beneficiis ſe fonti bonorum gratiorem oſtenderet ac exhiberet.

De corde Mariæ.

Poſtremò ſi de corde Virginis agendum eſt, fuit hoc & puriſſimum, vnde prima omnium votum virginitatis emiſit, & humillimum, vt ſi vlla re alia, præcipuè quidem humilitate meruerit de Spiritu concipere Emanuelem, & feruentiſſimum, quia incredibili Dei & proximi amore ſuccenderetur, & cõſeruantiſſimum, vt quæcnnque infans, puella & C grandeſcens peregeret, potuerit conſeruare. Hæc aliáque plura Mecthildis exponit, Virgo tam ſancta & ſapiens, vt electum Dei organum præclaris diuiniſqoe dotibus ornatum quum viueret, meritò haberetur, multáque miranda per illam ſuam ſponſam Chriſtus & docuerit & oſtenderit. Nec eſt quicquam in bis, quæ diximns, vel ſuſpectum vel improbabile, ſicut & fidem meretur, quod Albertus Magnus vir ſuo ſeculo clariſſimus in medium adducit, Mariam non potuiſſe non eximia forma & incomparabili pulchritudine præditam eſſe, quæ multò rectius in ipſa, quàm in Heſter coniuge & Iudith vidua, vel in Rachel & Rebeca virginibus Mariæ typum exprimentibus, prædicetur.

De Mariæ pulchritudine corporali.

Habuit, inquit, ſummum & perfectiſſimum in pulchritudine, quod potuit eſſe in mortali corpore ſe- D cundum ſtatum vitæ operante natura. Sicut enim Dominus noſter Ieſus Chriſtus fuit ſpecioſus forma præ filiis hominum: ita beatiſſima Virgo pulcherrima & ſpecioſiſſima inter filias hominum. Pulchritudo autem exterioris hominis in debita corporali quantitate, deinde in eleganti membrorum diſpoſitione & proportione, poſtremò in coloris venuſtate conſiſtit.

Ex quibus rebus conſtet externa hominis pulchritudo.

Cæterum ad Marianæ pulchritudinis commendationem facit & illud, quod Galatinus annotauit, omnia Virginis membra à vertice capitis ad vngues vſque pedum, omnéſque ſenſus eius & cogitationes animæ imperio abſque omni repugnantia obtemperaſſe, vſque adeò quidem, vt oculi eius nihil inhoneſti, nihil illiciti vnquam aſpexerint: imò vt oculos nunquam eleuarit, ſicut cæteri homines facere ſolent, ſed ſemper niſi Deum oraret, humi defixos tenuerit. Atque inter cęteras perfectiones eo

Quam ſedulo Maria ſenſus & mẽbra omnia in officio continuerit.

Vide lib. 1 Gratiæ ſpiritualis beatæ Mechtildis.

ſpiritu prophetiæ donata eſt, vt ſi fortè aliquid in-A conceſſum ſeu illicitum vel auditura, vel viſura eſſet, illicò eius aures & oculi clauderentur: ita vt eius membra & ſenſus omnes non niſi voluntati diuinæ deſeruire viderentur. Etſi verò diuinare non poſſum, ex quo fonte Galatinus iſta depromat, tamen nihil dubito, quin prudentes omnes narrationem eius credibilem eſſe fatebuntur, præſertim qui cum eodem Galatino in Maria gratiam puræ & illibatæ Conceptionis agnoſcunt. Ac nimis profectò ſtupidum & inſulſum eſſe neceſſe eſt, qui in hac ſacra ſemper & admiranda Virgine ſummas animi dotes ſemper latuiſſe putauerit, vt illæ in eiuſdem inceſſu, ſermone, geſtu, oculis, totóque corporis habitu non apparerent, neque mirificam lucem ſiue bonis ſiue malis multis adferrent.

De hac puella nihil non eximium & perfectum eſſe ſentiendum.

ITAQVE non illam vel pupugit, vel polluit B illa ſpiritus carníſque colluctatio, quæ vel inuitos etiam iuſtos & quamlibet ſanctos exercet, nec partum impuritatis in tota illorum vita commiſcet, ſæpéque vt in via Domini minùs expeditè procurrant impedit, præſertim ſi ſublime illud Dei mandatum intueantur: SANCTI eſtote, quia ego ſanctus ſum. Quod mandatum Maria præ cæteris exactè ſeruauit, nullam ſanctitatis partem vel exercitationem, quæ in hominé mortalem cadat prætermittens: vtpote mulier illa fortis, quam Salomon in ſpiritu cognouit, ac rariſſimam eſſe præmonſtrauit. Hæc ſola ſpiritualibus præpotentis Dei gratiæ armis inſtructa, cæteros quantumuis ſtrenuos & inuictos Dei milites, lõgo poſt ſe interuallo reliquit, tanto in vindicandis malis generoſior atque feli-C cior, quanto ab omni carnis rebellione Spiritum infeſtante liberior, ac in omnibus virtutum ſtudiis & officiis præſtandis expeditior perfectiórque. Vicit in illa, ſi in vllo alio, quæ noſtra eſt victoria fides, vicit plenitudo legis charitas: vicit regina virtutum iuſtitia: vicit angelicam vitam referens perpetua puritas: vicit denique ſummus virtutis omnis amor & ardor, ſacrificium Deo gratiſſimum dixeris: in quo illa non anteà merendi, quàm viuendi finem fecit. Enimuero quid non pium & ſanctum, ſummáque grauitate plenum exprimeret ac monſtraret illa, cuius cogitatio, cura & voluntas omnis in lege Domini noctes ac dies verſabatur, vt etiam dormiente illa, ſicut meminit Ambroſius, Mariæ vigilaret animus, qui frequẽter in ſomno aut lecta repeteret, aut ſomno interrupta continuaret? Igi-D tur quod ſponſa loquitur in libro Canticorum: Ego dormio, & cor meum vigilat, ad hanc etiam Virginem pertinet, vt Rupertus annotauit. Quod ſi de ſpirituali ſomno hæc accipiantur, Maria vtique quum dormire videretur, tunc vel maximè vigilauit, hic enim eximiè piorum veréque ſpiritualium hominum mos eſt in medio mundi ſtrepitu ac frequenti negotiorum tumultu ita verſari, vt crebrò velut ſurdi, cæci & omnino aliud agentes, adeóque dormientes eſſe videantur. Vigilant interea, ſed Deo vigilant, diuinæque contemplationi, nulla mundi, ſed vix etiam ſui ratione habita, dum animus velut à corpore feiunctus, & cum Deo coniunctus, mirabiliter peregrinatur. Sed ó verè ſuauem & ſalutarem ſomnum, qui non modo Magdalenam: ſed noſtram quoque Mariam corripuit & oppreſſit, vt omnium rerum oblita, illud vnum & ſummè neceſſarium toto pe-

Mariam alios omnes iuſtos excelliſſe, ſtudio & perfectione virtutũ, & ob quas cauſas.

Leuit. 11. 19 & 21.

Prouerb. 31

Maria mulier fortis à Salomone prædicta.

Lib. 2. de virginit.

Cantic. 5

Lib. 7. comment. in Cantic.

Mariam mundo dormiuiſſe & Deo vigilaſſe.

Qualis piorũ ſomnus ſolo Deo vigilantium.

A ctore complecteretur, partémque optimam electã ſtudioſiſſimè conſeruaret. Tribuant alij quantum velint, Moyſi, Eliæ, Ioanni, Paulo, aliiſque ſanctiſſimè iam olim philoſophantibus, & in contemplãre vita multum exercitatis. Quis verò, ſi ſapiat, Mariam his omnibus in ſumma ſapientia & contemplatione diuina peritiſſimam non anteponat? Mariam, inquam, ſacris rebus adeo deditam, vt ſummo æternóque bono inde à primis annis intentè vacaret, & vacando videret ſimul & guſtaret, quam ſuauis eſſet Dominus, & quam bonus Iſraël Deus his, qui recto ſunt corde. Igitur illa iam puerpera facta, & circa puerum Ieſum ſollicita, non alia de re magis à Luca commendatur, quam quod omnia quæ acciderent, ſedulo, more ſuo videlicet, conſeruaret, & in corde ſuo accurate confer-B ret. Certe quod ad viſiones diuinas & cæleſtes reuelationes attinet, quales Paulo licet ante blaſphemo, & Eccleſiæ perſecutori Deus mirabiliter patefecit, eas tam ſanctæ, tam ſapienti, tam dilectæ matri haudquaquam denegauit, ſicut Rupertus etiam animaduertit. Quid ſi & ipſa ſiue in corpore ſiue extra corpus, in Paradiſum abriperetur, ſic in diuinitatis arcanis & myſticis rebus inſtructa, nullus vt aſſequi poſſit mortalium, quæ illi ſoli beatiſſima Trinitas non modò per Angelos, ſed etiam per ſeipſam voluit manifeſtare? Vt hîc etiam locum habeat illud. Fecit mihi magna qui potens eſt.

NISI forte iniquus aliquis rerum æſtimator accedit, qui in propoſita contemplandi arte eam noſtræ Virgini laudem adimet, quam Ioanni abbati C tribuit Caſſianus. Is enim Ioannem illum ita loquentem inducit: Pio Domini noſtri munere memini me in huiuſmodi raptum frequenter exceſſum, vt obliuiſcerer me ſarcina corporeæ fragilitatis indutum, mentémque meam ita omnes exteriores ſenſus ſubitò reſpuiſſe, & à cunctis materialibus rebus omnimodis exulaſſe, vt neque oculi neque aures meæ proprio fungerentur officio, & ita diuinis meditationibus ac ſpiritualibus theoriis animus replebatur, vt ſæpe ad veſperam cibum me percepiſſe neſcirem.] Atque hæc ille in medium profert, vt oſtendat ſe eremi ſecretis delectari, humana conſortia obliuioni tradere, & cum Hieremia dicere poſſe: Diem hominis non deſideraui, tu ſcis. Etſi verò Maria vitam, vt Ioannes ille & alter Baptiſta, non egit anachoreticam, tamen vt veteres D de illa prodiderunt, inde à puellaribus annis vitæ communis tædio quodam affecta, perinde ac puriſſima quædam columba, quæ lutoſa deuitat, & alta petit, ſeſe à mundi ſtrepitu ſtudioſe ſubduxit, ſeceſſum & ſecretum amauit, ocio ſancto libenter vacauit, cæleſtibus ſtudiis diu ac multum incubuit, ſola vt cum ſolo in quem deſiderant Angeli proſpicere, quietiſſime verſaretur. Ac tantò quidem illa diuinis reuelationibus ſacriſque contemplationibus erat aptior, quantò plenius à mundi curis ac negotiis ſeſe omnibus abdicarat, nihil vt terreni pulueris, qui ſanctis hominibus frequenter adhæret, aut admitteret, aut retineret. Deinde quomodo illa in contemplando non ſtudioſiſſima & exercitatiſſima foret, quũ citra controuerſiam conſtat, à primis infantiæ puerit.æque ſuæ annis non ſolùm accepiſſe, ſed & conſeruaſſe, & excoluiſſe ſumma ſummi Dei munera? vt ſi vllus in terris alius à Deo dilectus, tum illa quidem in omni benedictione ſpirituali

Mariam aliis p[illegible] eſſe ſtudio & p[illegible] vitæ contemplatiuæ.

Pſal. 33. & 49.

Pſal. 72

Luc. 2

Reuelationes cæleſtes Virgini factæ.

1. Tim. 1

2. Cor. 12

Libro 3 in Cant. Cant.

Luc. 1

Ioannis anachoretæ perfectio in vita contéplatiua.

Lib. 19. collat. cap. 4

Hierem. 7

Matth. 3

Maria cur aliis aptior ad diuinas c[illegible] plationes & reuelationes.

Epheſ. 1

Vt Maria erga Deum, Dei que gratiam ſe ab initio geſſerit.

ſpirituali, ſicut Paulus loquitur, benediceretur, ſanctáque ſemper eſſet in conſpectu eius, & viueret immaculata. Quæ diuinam erga ſe beneuolentiam charitatémque maximam intelligens, quò pleniùs per ætatem ſuum authorem agnouit, eò vehementiùs illi vni vacare, & amantem redamare curauit, nihil omninò intermittens, quod ad ſummum illud bonum ſibi conciliandum atque demerendum poſſet excogitare. Quid autem amanti, & Deum amanti difficile, imò quid non iucundum eſſe videretur? Amica ſpecioſa, qua nihil Deus habebat charius, iam tum cæleſti amore velut multis iaculis vulnerata, & vna ex millibus ad caſtiſſimos amplexus electa, ô quantos æſtus, ô quantos ignes noctu diúque perſenſit? Quem verò modum ac finem amandi teneret, cui dulciſſimus ille & ſuauiſſimus Dei Spiritus pias & amantes ciêre lachrymas, quam ad inenarrabiles gemitus prouocare, cuius ſenſus omnes penitus occupare & paſcere, cui tam diuinos ſubinde impetus adferre, mens vt illa mirificis ſplendoribus illuſtrata, & diuinis ardoribus æſtuãs, in ſuauiſſima ſummi boni contemplatione quodammodo deficere videretur? Niſi fortaſſe id Mariæ negamus, aut Deum negaſſe dicimus, quod aliis & longè quidem inferioris ordinis amicis pietas illa immenſa ſæpè & vltro conceſſit, vt diuino amore velut inebriati, & à ſenſibus alieni, non niſi diuina ſentire & eructare poſſent. Quid verò Maria felicius, quæ vbicunque degeret, ſempiternum illud numen ob oculos ſibi contemplandum proponere, tantam maieſtatem intimè reuereri, Patrem in ſpiritu & veritate ſemper adorare, nihil niſi purum & diuinum puro illo ſanctóq; pectore concipere atq; cõſeruare ſolebat: Quòd ſi qua mens humana vnquam in terris, inter ſponſi cæleſtis hæſit brachia, & beatiſsimum illud tulit oſculum, quod nemo ſcit, niſi qui accipit, Mariæ profectò mens illa fuit incredibili numinis charitate flagrans, & ex illo ſummo bonorum fonte ſummam ſæpè voluptatem hauriens, vt rerum omnium, adeóque ſui velut immemor, in exceſſu mentis diceret: [a] Quid enim mihi eſt in cælo? & à te quid volui ſuper terram? Defecit caro mea & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. [b] Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. [c] Inueni quem diligit anima mea. [d] nec dimittam niſi benedixerit mihi. [e] Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui paſcitur inter lilia. [f] Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum.

In Mariaprę omnes Deum perfectè amãtis affectus & effectus excelluiſſe.

Quomodo Mariæ perſona in Dei cultu conſideranda.

a Pſal. 72
b Cantic. 2
c Cantic. 3
d Geneſ. 32
e Cantic. 6.
f Pſal. 83

E T S I verò indecorum videri poteſt, inſtitutam de puriſsimæ Virginis moribus narrationem impuri apoſtatæ vel ſola mentione interrumpere atq; contaminare: tamen facere non poſſum, quin hoc loco Lutheri teſtimonium interponam. Is paſsim inſultat Catholicis, Deum in hac vita diligi, legem eius impleri poſſe aſſeuerantibus, ne alioquin illius præcepta credentibus impoſsibilia, & Chriſti onus non leue, ſed intollerabile noſtris imponi humeris vaniſsimè iudicetur. Contra verò Lutherus vociferatur, ne in Sanctis quidem fuiſſe vel nunc eſſe aliquem, à quo Deus ex imo pectore, omnibúſque viribus & membris ita, vt par eſt, adametur, léxque diuina ex amore & voluptate præſtetur, *Deus*, inquit, *mihi tuiuſmodi mortalium quemquam:* Nec diffitetur interim, ſuam conſcientiam ita eſſe conſtitutam, vt ne ſcintillulam quidem charitatis,

Negat Lutherus reperiri vere iuſtum aliquem, qui Deum diligat & legem impleat.

In poſtilla circa Euan. Dominica 3. à Trinit.

Credendum Luthero teſtãti de ſua conſcientia, quòd

A ſed igneum clibanum prauæ cupiditatis in ſeipſo ſentiat: imò verò damnatum, maledictum ac Satanæ ſubiectum eſſe, quicquid in ſe, ipſe reperiat. Tam alibi de ſe iterum pronunciat: *Optimè mihi cõſcius ſum & ignorantiæ & vitæ meæ peſsimæ.* Vbi nos Luthero de ſe ipſo teſtanti, ac ſe ſuo ipſius iudicio condemnanti non grauatim credimus, quoniam & reipſa probauit, ſe inſanis cupiditatibus fœdíſque affectibus adeò conflagrare, nullam vt charitatis veræ ſcintillam in animo ſuo reliquam habere aut ſentire poſſet: tantum abeſt, vt qui peſtis Europæ fuit, aliqua ex parte diuinam legem impleret. Sed enim ſeruus nequam, qui ex ſuo ipſius ore iudicandum ſe orbi præbuit, alios pios ex ſe falſò & malignè metitur, ac temerè prorſus nullum eſſe aut fuiſſe mortalium putat, qui Deum vt par eſt, dilexerit
B Deíque legem obſeruarit. Vt enim Sanctos alios in charitate obedientiáque perfectos omittamus, Mariam Domini matrem conſtanter damus atque profitemur, quæ proximam cum Deo coniunctionem in terris habuit, ab omni vitio libera, in charitate, iuſtitia, omníque virtute perfecta, ac originali etiam, vt diximus, innocentia eximiè cohoneſtata, nimirum vt plenitudo diuinitatis in hoc ſuo pulcherrimo & nitidiſsimo domicilio tantò ſuauius corporaliter inhabitaret. Eſt enim ſagitta electa amor Chriſti (Bernardi verbis vtar) quæ Mariæ animam non modò confixit, ſed etiam pertranſiuit, vt nullam in virginali pectore particulam vacuam amore relinqueret, ſed toto corde, tota anima, tota virtute diligeret, & eſſet gratia plena.]
C Iam verò vbi charitas de corde puro, conſcientia bona & fide non ficta regnat, quemadmodum in Maria perfectè regnauit, illic legis plenitudinem, iuſtitiæque perfectionem & perfectionis vinculum conſtitui & agnoſci neceſſe eſt, quantum huius quidem vitæ ſtatus admittit. Vincat interim noſtram Virginem fortis illa Iudith cruentæ victoriæ de obtruncato Holoferne laude ac gloria. Vincat illam Anna religioſa Phanuelis filia ieiuniorum aſperitate. Vincat Zachariæ filius Ioannes perpetua victus ac veſtitus auſteritate. Cæterùm charitate nullus mortalium illam aut vicit, aut æquauit: in qua charitate, & non in vitæ rigore, ſanctitas & meritum hominis præcipue conſiſtit? Quare in nullam animam ſanctam, ſicut in Mariam propriè magis competit dictum: Vulnerata charitate ego ſum. Et rurſus illud: Dilectus meus mihi, & ego illi. Per-
D inde ac ſi virgo Seraphica teſtaretur: Meritò illum deamo, & deamando langueo, qui totus in meam ſalutem intentus eſt. Ille quamuis omnia curet, adeò ſaluti meæ rebúſque meis conſulit, quaſi ab aliis omnibus feriatus, mei vnius curam habere videatur. Ego verò viciſsim ita illius amori & obſequio addicta ſum, vt omnibus aliis pene mortua, illi vni viuam, illi vigilem, illi dormiam, in illius amore dies noctéſque ſuſpenſa ſim: ac poſtremo omnes curas, cogitationes, vota atque deſideria mea ad illius gloriam vnice conferam. Sed fortaſſe libet lectori non tam nos balbutientes, quam Patres de Mariæ vita fuſius diſſerentes audire.

pleną ſit prauæ cupiditatis.

In præfat. Pſalmor.

Mariã in charitate & lege Dei fuiſſe perfectam præſtãtem.

Sermo. 29 ſuper Cant.

1 Tim. 1

Rom. 13

Maria licet in quibuſdã non tamen in charitate à Sanctis aliis ſuperatur.

Iudith. 13
Luc. 2
Matth. 3

Cantic. 2

Lib. 2. de virginit.

E x patribus illuſtris eſt Ambroſius, qui Mariæ vitam virtutis formam, omniúmque diſciplinam appellat, in qua ſecretum verecundiæ, vexillum fidei, deuotionis obſequium mirabiliter fulſerint. Virgo erat non ſolum corpore, inquit, ſed etiam

Mariæ vitam, quomodo Patres ſubinde nobis proponant, & inprimis Ambroſius.

Virginis Mariæ ſinceritas modeſtia, circumſpectio, diligentia charitas, induſtria, obedientia.

A quibus vitiis Maria ſibi maxime cauerit.

mente, quæ nullis doli ambitu ſincerum adulteraret affectum: corde humilis, verbis grauis, animi prudens, loquendi parcior, legendi ſtudioſior, non in incerto diuitiarum, ſed in prece pauperis ſpem reponens: intenta operi, verecunda ſermone, arbitrum mentis ſolita non hominem, ſed Deum quærere, nullum lædere, benè velle omnibus, aſſurgere maioribus natu, æqualibus non inuidere, fugere iactantiam, rationem ſequi, amare virtutem. Quando iſta vel vultu læſit parentes? quando diſſenſit à propinquis? quando faſtidiuit humilem? quãdo deriſit debilem, quãdo vitauit inopem? Nec multò poſt ſubiicit: Nihil toruum in oculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum, non greſſus fractior, non inceſſus ſolutior, non vox petulantior: vt ipſa corporis ſpecies ſimulachrum fuerit mentis, figura probitatis. Bona quippe domus in ipſo veſtibulo debet agnoſci.] Inter alia verò quæ Mariæ tribuit Ambroſius, annumerãtur ciborum parſimonia, officiorũ redundantia, dies ieiunio congeminati, & quod victum obuium ad neceſſitatem, non ad voluptatem perceperit, omniáque demum virtutis impleuerit officia, vt non tam diſceret quã doceret. Breuiter TALIS MARIA fuit, ſi Ambroſio credimus, vt vnius vita omnium ſit diſciplina. Quid verò ſi Chryſoſtomum, qui ab ore aureo dictus eſt, Ambroſio adiungamus? Erat virgo, inquit, per cuncta mirabilis, cuius animam decebat ab omni eſſe tumultu cogitationum immunem, quæ tanti electa eſt miniſtra myſterij.] Et rurſus in alia oratione, quæ Latinè nondum extat: Beata Maria vltra omnem humanæ naturæ modũ, modeſtiam ac temperantiam, excoluit, ac ob id vniuerſorum Dominum in vtero geſtare promeruit. Quòd ſi qua virgo alia, maiore modeſtia, vel ampliore puritate, aut maturitate præter hanc ornata extitiſſet, illam ſibi Dominus præ hac ipſa omnino in habitaculum elegiſſet.] Quam Chryſoſtomi ſententiam Baſilius quoque Magnus confirmat, ſic Mariæ virginitatem prædicans, vt ad effectum Spiritus ſancti excipiendum nihil illi æquale, nullámque puritatem inter homines vſpiam ampliorem reperire potuiſſe teſtetur. Igitur & Hieronymus Mariam veluti ſpeculum virginibus omnibus contemplandum præbet, & vnam quamque illarum hac voce compellat: Propone tibi beatam Mariam, quæ tantæ extitit puritatis, vt mater Domini eſſe mereretur. Ad quam quum Angelus Gabriel in viri ſpeciem deſcendiſſet dicens: Aue gratia plena, Dominus tecum, conſternata & perterrita, reſpondere non potuit. Nunquam enim à viro fuerat ſalutata. Denique nuncium diſcit, & loquitur. Et quæ hominem formidabat, cum Angelo fabulabatur intrepida.] Sed & Petrus Damianus, quod ab aliis pluribus eſt traditum, perſpicuè docet, Mariam in actiua, & contemplatiua vita tam ſedulo fuiſſe verſatam, vt nec actio contemplationem minueret, & cõtemplatio non deſereret actionem. Conſidera, inquit, quia ipſa eſt, quæ in contẽplatiuæ dignitatis ſuperuecta dulcedine, in ipſius Dei ſubſtantiam lucidiores infixit obtutus. [a] Læua eius, inquit, ſub capite meo, & dextera eius amplexabitur me.] De illa itidem ſcriptum eſſe dicit in eodem [b] Canticorum libro: [c] Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Sicut .n. lilium inter ſpinas, ſic beatiſſima Virgo Maria enituit inter filias, quæ de ſpinoſa propagine Iudæorum nata, cãdeſcebat mundicia virgineæ caſtitatis in corpore, flãmeſcebat autem ardore geminæ charitatis in corde, flagrabat paſſim odore boni operis, tendebat ad ſublimia intentione continua cordis.]

Mariæ in victu frugalitas & abſtinentia.

Mariæ vita omnium diſciplina.

Maria immunis à tumultu cogitationũ, per cuncta mirabilis.

Hom. 4. in Matth.

Hom. in Domini hypapan.

Ioann. de humana Chriſti generat.

In Epiſt. ad Euſtoch. de cuſtodia vir.

Nihil Mariæ caſtius & ſanctius in terra reperiebatur.

Maria virgo vna omnium puriſſima ætate ſua reperta.

Maria puritatis amans, viri præſentiam & colloquium metuit.

Ser. I. de Mariæ Natiuit.

Maria in actiua & contemplatiua vita benè verſata.

a Cantic. 2

b Ser. 3. de Mariæ natiuit.

c Ibidem.

Quomodo Maria vt lilia inter ſpinas effloruerit.

His Patribus Epiphanium adiungam, non illum Conſtantiæ Cypri Epiſcopum, ſed Conſtantinopolitanum Presbyterum, qui magno ſe vſum ſtudio dicit in Græcis authoribus relegendis & excutiendis, vt de Mariæ vita non ſolum incredibilia, ſed & vera firmáque proferret, reiectis interim malæ fidei ſcriptoribus, inter quos nominat Iacobum quendam Hebræum, qui fortaſſis dicti Proteuangelij author eſt, Aphrodiſianum Perſam, Ioannem Theſſalonicenſem, & alterum Ioannem falſo cognomẽto Theologum, vt qui omnes Mariæ hiſtoriam parum ſincerè tractaſſent. Refert igitur inter cætera hic Epiphanius, ſicut & ſupra commemorauimus, Mariam quum pater adhuc viueret, Hebraicas literas didiciſſe, fuiſſéque εὐμαθῆ καὶ φιλομαθῆ hoc eſt, ingenio ad diſcendum & facili & cupido: & quamuis orbatam parentibus, non ſolum in ſacris literis, ſed etiam in lana, lino, ſerico & byſſo laboraſſe. illam præterea in ſapientia & intelligentia ſuper omnes illius ſeculi adoleſcentulas cunctis admirationi fuiſſe, quæ & nere conſueuerit ea, quorum vſus in templo eſſet Sacerdotibus. Alebatur autem ex templo, inquit, donec propter ætatem non deceret illam inter Sacerdotes verſari, & ſponſum Ioſeph virginitatis ſuæ cuſtodem accepit. De moribus Virginis hoc etiam annectit:

Epiphanij Presbyteri teſtimonium de Mariæ inſtituta vita & moribus.

τὸ δὲ ἦθος αὐτῆς τοιοῦτο, σεμνὴ κατὰ πάντα, καὶ ὀλιγόλαλος, ταχυπήκοος, εὐπροσήγορος, ἀπαρρησίαστος· πρὸς πάντα ἄνθρωπον ἀγέλαστος, ἀτάραχος, εὐπροσκύνητος, τιμητικὴ, τιμῶσα καὶ προσκυνοῦσα πάντα ἄνθρωπον, ὥστε θαυμάζειν ἅπαντας πρὸς τὴν σύνεσιν καὶ τὴν λαλίαν αὐτῆς. Omitto cætera nec aliã interpretationem Græcis verbis adiungam, quam quæ apud Nicephorum Caliſtum extat, Lango traductore, vbi hæc ipſa Epiphanij oratio non ſolùm de Virginis moribus, ſed etiam de modo formæ & ſtaturæ eius repetita eſt in hunc modum: Erat Maria in rebus omnibus honeſta & grauis, pauca admodum, eáque neceſſaria loquens, ad audiendum facilis, & perquam affabilis, honorem ſuum & venerationem omnibus exhibens, ſtatura mediocri; quamuis ſint, qui eam aliquantulum mediocrem longitudinem exceſſiſſe dicant. Decenti dicendi libertate aduerſus omnes homines vſa eſt, ſine riſu, ſine perturbatione, & ſine iracundia maximè. Colore fuit triticum referente, capillo flauo, oculis acribus, ſubflauas & tanquam oliuæ colore pupillas in eis habens. Supercilia ei erant inflexa & decenter nigra: naſus longior, labia florida & verborum ſuauitate plena: facies non rotunda & acuta, ſed aliquanto longior: manus ſimul & digiti longiores. Erat denique faſtus omnis expers, ſimplex, miniméque vultum fingens, nihil mollitiei ſecum trahens, ſed humilitatem præcellentem colens. Veſtimentis, quæ ipſa geſtauit, coloris natiui contenta fuit: id quod etiamnum ſanctum capitis eius velamen oſtendit. Et vt paucis dicam, in rebus eius omnibus multa diuinitus inerat gratia.] Sed enim quæ apud Græcum Epiphanium leguntur, ſenſum aliquanto illuſtriorem efficere poſſunt, eúmque Latinus interpres neſcio an ſatis

Li. 2. Eccleſ. hiſt. cap. 23.

De Mariæ forma & ſtatura corporiſque compoſitione Epiphanij verba deſcribentis Mariæ mores & vitam.

per

per omnia ſit affecutus. Rectè Mariá prædicat ſimplicem ab omoi faſtu alienam, & quæ humilitatem præcellentem coleret, quæ inſuper pauca eáque neceſſaria loqueretur, ac aliis multum deſerret. Verú his non ſatis reſpondet, quod idem adiungit, Mariá aduerſùs omnes dicendi libertate vſam eſſe: tnm de ſuo aſſuit, eam libertatem fuiſſe decentem, quum Epiphanius tantum ſcripſerit ἀπαῤῥησίαστος quaſi diceret, in loquendo cum aliis audaciam illi defuiſſe, quod vel ipſa priuatiua particula ἀ ſatis apertè docet. Id enim proprium eſt ſanctarum Virginum, vt ſi vſqnam, tum in colloquendo ſint verecundæ, parcíque ſermonis, ſine omni vitio muliebris loquacitatis. Hinc eſt quod Ambroſius in Maria verecundiam laudat, imò & erubeſcétiam, maioremque pudorem quàm in mulieribus eſſe ſolet, eidem adſcribit. Et digna Bernardo vox eſt: Solent virgines quæ verè virgines ſunt, ſemper panidæ, & nunquam eſſe ſecnræ: & vt caueant timenda, etiam tuta pertimeſcere.] Sunt interim fide digni teſtes, qui Venetiis oonerint Titianum pictorem noſtro ſeculo celebratiſſimum, apud quem extare dicunt exemplar ſacræ picturæ ea archetypo Lucæ Euangeliſtæ, vt arbitrantur, eaceptnm: Cæterùm in eo ſpectantur omnes illæ notæ, quas non ſolum Epiphanius, ſed & Nicephorus iam à nobis commemoratus expreſſit. Meminit & Cedrenus, quæ ſtatura corporisque babitus & forma Virginis fuerit, ſed fortaſſis Epiphanium ſecutus in hac deſcriptione: Erat, inqnit, ſtatura mediocri, ſubfuſca, fuluo crine, oculis fuluis ac mediocribus, magno ſupercilio, naſo mediocri, manibus ac digitis longis, veſtes amplexans nullo colore tinctas.] His non malè conſonant, quæ Anſelmi operibus adſcripta hoc modo leguntur: Maria Dei genitrix didicit Hebraicas literas, adhuc patre eius Ioachim viuente. Erat docilis, amans doctrinam, & circa ſacram Scripturá perſeuerabat. Opus vero manuum eius erat lanæ, lini & ſerici. Erat itaque locus diſtinctus in domo Domini, ſcilicet in templo, prope læuam altaris: Ibi ſtabant virgines ſolæ, & diuino officio peracto ibant omnes ad propria. Maria vero perſeuerabat & cnſtodiebat altare & templú, Sacerdotibus miniſtrás. Mos eius erat modicæ loquelæ, expeditæ obediétię, mundæ conuerſationis: ſine audacia, ſine riſu, ſine turbatione, ſine ira, benignè ſalutans, eloquentiam eius homines mirabantur. Fuſcos habebat oculos, rectos aſpectu, nigra ſupercilia, mediocrem naſum, vultus eius longus, longæ manus, longi digiti, mediocris ſtatura, perſenerans in orationibus, ferens pannum proprij coloris, lectioni, ieiuniis & labori manuum, & omni bonæ virtuoſæque operationi ſe dederat.

Lapſus Lagi in vertendo Nicephoro.

In 2. t. Luc.

Homil. 3. de beata virgine.

Confirmatio narrationis de figura & imagine Deiparę.

Cedreni ſententia de corporis Mariæ conſtitutione.

In compendio Hiſtor.

Teſtimonium ex Anſelmi operibus ad Mariæ mores vitàque pertinens.

Qvæ omnia verbis quidem ſimplicibus exponuntur, ſed ſi ſincere iudicabimns, multa & præclara, in mulieribus vero rariſſima, & ſingulari tamen commendatione dona continent ornamenta virtutnm, quæ tota poſteritas in hac Virgine ſimul & admitetur, & nunquam ſatis imitetur. Quod ſi iſthæc fortaſſe Sectariis non ad modum probentur, qui Ethnicis etiam ſępè magis quam Eccleſiaſticis rerú ſcriptoribus fidem accommodant: at pios tamen multos ſi non oblectabunt, certè non offendent, vt pote quum Canonem norint Apoſtolicum: Omnia probare: quod bonum eſt tenete. Credat qui volet, hæc commentitia eſſe: ego vero tanto magis cre-

Quemodo recte vtendú ſuperioribus ad Mariæ vitam pertinentibus.

A dendam dixerim, quo ipſorum fides minus habet periculi, quoque fructus maior poteſt conſequi, ſi iis aliiſq; narrationibus veluti per manus traditis, nec vanorum ac leuium hominum ſuffragio corroboratis, conuenienter vtamur. Id verò fiet, ſi ea his velut quibuſdam lineis, auguſtiſſimá Domini & Dei noſtri matrem, velut in tabella depictam vtcunque cognoſcamns, ac ſæpè quidẽ ob mentis oculos propoſitam habeamus. Extat enim Ambroſianum præceptum, quod non modò Virginibus, ſed & Chriſtianis omnibus rectè inculcari poteſt: Sit vobis tãquàm in imagine deſcripta virginitas vitaque Mariæ, de qua velut in ſpeculo refulget ſpecies, caſtitas & forma virtutis.] Sicut & Sophronius dixit: Chriſtus matrem virginem elegit, vt ipſa omnibus eſſet exemplum caſtitatis, in qua velut in ſpeculo refulget forma virtutis. Habetis igitur in ea, magiſteria

B probitatis expreſſa, quid primum eligere, quid reſpuere, quid ſequi debeatis.]

Li. 2. de virginibus.

De aſſum. beata Maria.

Cvm his omnibus coniungi illa poſſunt, quæ in epiſtolis Ignatij reperiuntur, & ad Ioannem Euangeliſtam ſcripta eſſe dicútur, ſicut ſalutatio ipſa deſignat, & [a] Bernardus agnoſcit, cõfirmatque [b] Marcus Michael Presbyter Cortonenſis. Cuiuſcunque verò ſint authoris, res quidem ipſa cogit fateri, inſtitutam de Maria narrationem vero eſſe conſentaneam, ſed & multò excellentiora de tanta Virgine merito prædicari. Fuit vtique in perſecutionibus & afflictionibus hilaris, in penuriis & indigentiis non querula, erga inimicos placida & officioſa, in re læta, æqualis & modeſta. Miſeris & afflictis commile-

C rationis affectum pręſtitit, ac impigrè illorum ſubuenit neceſſitati: non defugit certamina contra vitiorum peſtiferos impetus, & pręſertim ſi fidei & pietatis defenſio illius operam deſideraret. Appellatur illic nouæ religionis noſtræ, veræque pœnitẽtiæ magiſtra, & omnium pietatis operum apud fideles miniſtra, quæ & humilibus libenter ſe traderet, & in gratiam piorum ſe dimitteret religiosè, quantumuis interim ab omnibus mirè collaudaretur, à Scribis autem & Phariſæis innocenti multum detraheretur. Neque ſum neſcius, hanc qualemcunqne deſcriptionem, quam nos aliquot in locis correximus, non Mariæ puellæ in templo verſanti, ſed à partu potius prouectiorem iam ætatem attingẽti congruere, quando nimirum illa poſt Filium in cœlos aſſumptum, diſcipulis tùm admirationi, tùm venerationi præcipuæ fuit, multi vt eam velut cæleſte

D prodigium, ſacrumque ſpectaculum reuerenter inuiſere, & ſecretiora quædam ea illa, tanquam fidei magiſtra, percunctari ſolerent, ſicut eadem epiſtola teſtificatur. Quis verò ambigat, Marianis virtutibus, quæ in omnem illius ætatem durauerunt, ſua etiam fuiſſe ſemina, ſuoſque flores, primoſque fructus in prima illa ætatis inſtitutione apparuiſſe, quú puella in templo habitans, omnis ſanctimoniæ pulcherrima & ſolidiſſima iecit fundaméta, annos vndecim in ſanctis ſanctorum tranſigens, ſicut Euodius indicauit, priuſqnàm ſponſo Ioſepho Sacerdotum manibus ad cnſtodiam traderetur? Cũ enim ad ætatis florem iam perueniret, atque intra templi ſepta manere lege prohiberetur, quemadmodum author eſt Damaſcenus ſponſo, hoc eſt, Virginitatis cuſtodi Ioſepho tradita ac relicta fuit à Sacerdotibus. Apud hunc verò ſacra & prorſus immaculata puella ſanctè & religiosè commorabatur, ita vt

Nõ contẽnendũ eſſe quod de Maria in epiſtolis Ignatij reperitur.

a Serm. 7. in Pſal. 90.

b Lib. de viris illuſtribus.

Qualis Maria deſcribatur in epiſtolis Ignatianis.

Maria religionis & pœnitẽtię magiſtra dicta.

Marię virtutes inde à prima eius ætate ſpectandę.

Nicephorus lib. 2. Eccleſ. hiſt. cap. 3.

In orat. 3 de Natiuitate Mariæ.
Libro 2. de Emanuele.
Maria damnoni ... Maria in omni ... à Deo accepto cōfirmata.
Maria virtutū operatrix, & religionis magiſtra excellentiſſima.
Libro 5. in Cantic.
Libro 4. in Cantic.

domi ſe contineret, & cor ſuum quæ ante fores gererētur, nihil omninò aut cognoſceret aut curaret: Verè igitur de illa diximus, quod in Eccleſia publicè decantatur: Sacrarium Spiritus ſancti ſola Domino ſine exemplo placuiſti: quodque de illa Richardus Victorinus affirmat: Tota pulchra meritò, quia pulchra facie, pulchra mēte, pulchro corpore, quæ etiā principibus tenebrarum terribilis fuit. Deterrebat enim eos flamma charitatis, incendebant orationes & feruor deuotionis, ſtupebant immunem à peccatis. Nemo etiam tàm ſanctus, qui maculam nō habuerit & defectum præter Mariam.] Ac rurſus videtur beata Virgo Maria non ſolum in omni gratia conſummata verum etiam in omni bono & dono, quod acceperat, confirmata. Rupertus eādem Virginem eſſe ait, cuius vita inclyta, vt in templis publicè decantatur, cunctas illuſtret Eccleſias. Tu inquit, virtutum operatrix, ac totius ſanctæ magiſtra religionis qualem nunquam oculus vidit, qualis ab initio quando Eua facta eſt, non fuit, nec eſt, nec erit in cogitationibus ſuis, in verbis ſuis, in factis ſuis, in omni odore ſuauitatis, in omni flore & fructu honoris & honeſtatis.] At idem Rupertus ſeptem virtutes ex libro Canticorum colligit, propter quas dilecta illa à dilecto laudatur, vereq; formoſa Virgo tùm ab hominibus tùm ab Angelis meritò reputatur. Virtutes illæ ſunt ſimplicitas, cogitationum munditia, innocentia, doctrina, verecundia, humilitas, mentis & carnis integritas ſiue incorrupta virginitas. Nec pigebit Cardinalem Cuſanum addere, virum ſi non eloquentē, at certè quidem eruditum, & qui ſuam pro Deipara ſententiam dicat, nequaquam indignū. Inter omnes homines, inquit, Maria θεοτόκος tàm in actiua quàm contēplatiua vita optimam partem habuit: ipſa enim ſanctiſſima fuit, quia tabernaculum altiſſimo ſanctificatum.] Et rurſus: Quamuis multæ filiæ ſeu animæ rationales illuminatæ verbo vitæ via electionis optimi diuitias cōgregâſſent: ſola illa illuminatiſſima turris Maria θεοτόκος & Dei mater ſupergreſſa eſt vniuerſas, vt meritò illi in excellentia conueniat illud, quod adepta eſt Maria Magdalena: Maria optimam partē elegit, quæ non auferetur ab ea.] Vnde porrò ille ratiocinatur: Si Maria Magdalena ſedens ſecus pedes Ieſu, ex auditu verborum eius peruenit ad electionem optimi, ſuo modo ſcilicet, vt Maria Magdalena: ò quàm excellenter tunc eleuata Virgo Maria ſuper omnes cælos, ad electionē optimi perducta eſt, quæ electa eſt eſſe mater Ieſu & verbi, & lucis, & rationis, & veritatis. O quā altè ſuper omnes viſiones intellectuales ipſa vnum illud inuiſibile videt: & quàm ſano palato vnum fontem vitæ guſtauit & guſtat. Si Dauid ad hoc eleuatus eſt vt diceret: Guſtate & videte quàm ſuauis eſt Dominus: meritò ipſa quantò altior omnibus Prophetis, tantò perfectius videt, vidit, guſtat & guſtauit ipſum, apud quem eſt fons boni, qui ſolus eſt hoc vnum bonum, quod omnia appetunt. Elegit igitur ipſa hāc optimam partem, quæ non auferetur ab ea, quoniam eligere eſt vnire.] Cuſani verò æqualis, imò & amiciſſimus fuit Dionyſius Carthuſianus, Doctor ecſtaticus meritò celebratus, & in laudatione Virginis admodū copioſus. Teſtatur & ille Virginem inde ab initio ſui cōceptus maximis Dei donis exundaſſe, quæ nullum verbum illicitum dixerit, nullum indecentem habuerit motum, nullum impudicum ſtimulum ſenſerit, ab omni inordinatæ paſſionis affectu ſemper immunis, ſenſualitate illius rationi nunquam vel leuiter aduerſante. Hāc vnam dicit ad originalis perfectionem iuſtitię perueniſſe, quæ non modò trium Theologicarum, ſed etiam duodecim moralium virtutum cathenam pulcherrimam abſoluerit, ſtudiis interim & exercitiis contemplatiuæ vitæ cùm primis intenta, quæ & ſapientiſſimum Adam in ſtatu innocentiæ verſantem omni virtutum ac donorum copia & perfectione longè ſuperârit, & medio interim modo inter beatorū & viatorum vitam inceſſerit. Quid verò ſi Poetam Chriſtianum, pium & diſertum adſciſcamus, qui hoc nobis caput abſoluat, ſimulque ſuo carmine Mariæ in templo ſtudia & mores exponat? Is Baptiſta Mantuanus eſt, in hunc modum non minus verè quàm eleganter canens.

Lib. 4. e vita. in Euan. dictum Maria optimam partem elegit.
Ex Cuſano quædā ad Mariæ vitam ſpectantia.
Luc. 10.
Ibidem.
Maria longe magis quam Magdalena, circa vnū verſata eſt, & optimam partem elegit.
Pſalm 33.
Maria præ cęteris diuinam guſtauit dulcedinem.
Teſtimonium Dionyſii Carthuſiani de Mariæ perfectione.
2. Lib. 12. & 3. de præconio & dignit. Mariæ.
Lib. 1. Parthenice Marianæ
Baptiſtæ Mantuani teſtimoniū de Mariæ vita in templo transacta.

Aſſiduis veterum ſtudiis oracula diuum
Peruigilique legens cura Moſenque priùmque
Eſaiam, mæſtoſque virum qui vexit in vrbem
Plorat, ab ingenio curas, à lumine ſomnos
Sedula pellebat, paruo ſua vita ſale lo
Supplicibus palmis narrabat, & ore ſupino
Ocia nulla die capiens nulla ocia nocte,
Cura cibi ſomnique breuis qua paſcere artus,
Pauperibus menſis geminum fraudabat & ora,
Et caſtigato tolerans ieiunia ventre
Carmina diſcebat, ſanctique poemata Regis,
Quæ tetricis olim fidibus cantabat ad aras,
Sacraque ſtudioſo pſallebat ad organa cantu.

Et paulò poſt:

Nunc lanam pingebat acu, nunc penſa trahebat
Serica, & immenſis per telam pendula filis
Vela Sacerdotum ſacros texebat in vſus.
Terrenum nihil ore ſonans, nil luſit lateuſque,
Plena Deo pectus, totis et ſinibus cælo.
Neruoſaque animo vires: ſemperque voluntas
Iuſtitiæ rectique memor, moderamine recto
Diſcordes animæ motus luxumque domabat,
Qualis purpureo rubens carbunculus ore
Obſcuros inter lapides, gemmaſque minores
Splendet arenoſo quem voluit India Gange:
Parthenice mea talis erat, &c.

ATQVE hic demum receptui canentes, finem libro primo imponemus, non quod ſatis de Mariæ ortu pueritia, moribus dictum eſſe putemus (quid enim ad tantæ Virginis gloriam atque ſplendorem ſatis adferri vnquam poſſet?) ſed quòd hactenus allata, humano quidem candidoque Lectori ſufficere arbitremur, vt bonæ voluntatis noſtræ in hoc tam præclaro argumento teſtimonium aliquod habere, &, ſi dignabitur, aliqua ex parte probare poſſit. Ieſu Chriſto Opt. Max. Redemptori, & Mariæ incomparabili Virgini matri in cælo terraque tùm gratia, tùm gloria.

FINIS LIBRI PRIMI.

IN ICONEM

ſi

IN ICONEM SEQVENTEM

EPIGRAMMA PHILIPPI MENZELII D. ET APVD INGOLSTADIENSES PROFESSORIS Medici αὐτοσχεδίως ſcriptum.

CANDIDA Virginitas, Superûm gratiſſima Regi,
Virtutes vna ante alias, quam plexa perenni
Fronde corona manet, quiſnam vel Tullius auſit
Oceano laudum committere vela tuarum?
Nullus in orbe locus, regio tàm barbara nuſquam
Extitit vlla, tuo quæ non caperetur honore.
Scilicet & fragili iam dum ſub corpore nobis,
Pura animi, deiecta oculos, caſtiſſima fando,
Cœlicolûm præſtas imitatrix optima vitam.
Ergò etiam mundi regnator maximus ipſe
Humanos quondam ſibi quum circundaret artus,
Ad tantum te legit opus, te ſoſpite naſci
Inſtituit: qualis radioſi luminis ictu
Cryſtallum liquidam ſine vi, ſine fragmine tranſit
Sol rapidus. Stupuit partus Natura creatrix
Miros, more nouo, neque ſeſe agnouit in ipſis.
At tuus hinc duplicatur honos: iamque illa Tonantis
Filia, Sponſa, Parens, eadem intactiſſima virgo,
Virgo decus rerum, virgo lux altera mundi,
Illa tibi peperit clarum trans æthera nomen,
Exemplumque, coli quo te decet, edidit ipſa
Immenſum, àc numero perfectum prorſus ab omni.
Hic veteratoris collegia dira Satanæ
Audio multa equidem contrà ſtrepere, audio apellas
Iudæos, rabiem hæreſeωn, Sophiamque prophanam,
Vt laudes nec ferre tuas, nec credere poſſint
Virgineum in partu florem manſiſſe. Sedite
Hinc procul, ô vani Lemures, damnata tenebris
Pectora, nilque vltrà brutos ſapientia ſenſus,
Ite (Fides operoſa iubet) concedite vero,
Cuius inextinctum ſacra hæc dat pagina lumen.

Fœminei tu ſola chori pulcherrima Virgo,
Vna Dei pariter filia ſponſa, parens.

IN LIBRVM SECVNDVM DE
MARIA DEIPARA, VIRGINE SACROSANCTA,
PRÆFATIO.

Cum priore libro, hūc ſecūdum non malè connecti.

EXPEDITO priore libro in his,quæ ad Mariæ ortum, pueritiam & vitam puellarem faciunt, proximum eſſe putamus, vt eius virginitatem deſcribere, & aduerſus multorum hoſtiles impetus vindicare,duce Chriſto pergamus. Etenim hoc inſigne donum illam etiam puellam admirabiliter illuſtrat:hæc virtus in ipſius vita & moribus,vt alibi nuſquam,elucet:hoc nomē illi propriè conuenit,vt quemadmodum Abraham ob pręcellentem fidem princeps ſuæ gentis,adeóque pater omnium credentium dicitur,& ſicut Paulus,præ cęteris æqualibus in Euangelio laborans, ſingulare Apoſtoli nomen obtinet:ita & Maria quæ virginitatis laude ante omnes maximè floruit,Virgo & Virgo virginum à tota Eccleſia prædicetur. Virgo,inquam, beata in primis & glorioſa,adeoque incomparabilis, quam cùm humanæ tùm Angelicæ generationes pro dignitate nunquàm extollant. Cæterùm vt perſpicua ſit magis iſthæc omnis tractatio, quæ non ita breuiter poteſt abſolui, operæprecium facturi videmur,ſi velut viam ad ſequentia munientes,diuerſa virginum genera primùm expoſuerimus.

Cauſa ſequentis tractationis de varijs virginum generibus.

Alias atque alias eſſe virgines, mundi, Synagogæ, & Eccleſiæ.

Habet ſuas mundus virgines,ex quibus Ethnici iam olim Iunoni, Palladi,Dianæ, Veſtæ ſacerdotes & Sacrorum Antiſtites,id eſt,primarias Dæmonū cultrices, magno ſtudio aſſignabant. Habet ſuas etiam virgines Eccleſia,& in his longè ditior atque illuſtrior veteri Synagoga,quod virginitas apud Iſraëlitas inculta iacêret atque neglecta,vt perpauci manerēt cœlibes,iidemque tantùm non infelices vulgò exiſtimarentur. Nec vnius quidem claſsis virgines tenet Eccleſia,quum Chriſtus ipſe inter virgines prudentes ac fatuas, licet in vno eodemque regno verſantes,apertè diſtinguat. Facit præterea triplex Eunuchorum genus, natiuum, factitium,voluntarium:poſtremò duntaxat palmam tribuens,in quo ſanè virgines & ſanctè continentes omnes includit. Hi quippe ſunt Eunuchi Euangelici,qui ſponte ſeipſos propter Dei regnum caſtrârunt vel abſciderunt,hoc eſt,qui non natura vel neceſſitate coacti,ſed libera voluntate commoti,ac religionis ergo continentiam colunt, ſuum haud dubiè premium; ſi in ea virtute perſiſtant,inter cœlites conſecuturi. Hos [a] Tertullianus ſpadones appellat voluntarios,qui Dei regno parantur,& ſuæ vel virginitatis,vel continentiæ mercedē à Domino expectant & impetrant,teſte [b] Cypriano. Sunt & coactæ virgines,quia nō volentes,ſed alieno imperio,vel neceſſitate quadam adactæ,ſuum ſeruant cœlibatum. At coacta virginitas flagitia libenter admittit,eodem teſte [c] Tertulliano. Sunt & oſtentatitiæ,vt idem appellat, [d] quæ nimirum pudicæ videri magis,quàm re ipſa eſſe contendunt, & externa ſpecie caſtitatis hominum quidem,ſed non Dei oculos fallere poſſunt. Sunt præterea hæreticæ virgines,& olim apud Manichæos,Arrianos & Donatiſtas extabant,quæ carnis duntaxat,non cordis retinent puritatem. Vt enim [e] Auguſtinus tradidit: Virginitas in carne,corpus intactum: virginitas in corde,fides incorrupta. Quare vt maximè paucorum ſit virginitas in carne, tamen omnium in corde debet perſiſtere,qui Chriſto ſponſo nomen in Baptiſmo dederunt,ne ſpirituali alioquin adulterio polluti, & ſincera fide deſtituti, Chriſtum animarum ſponſum amittant. Quòd ſi Chryſoſtomo credimus,hæreticorum continentia omni fœda libidine flagitioſior habenda eſt, ac illorum virgines pro ſcortis habet,haberique vult Hieronymus. Sunt demum Chriſtianæ & Euangelicæ virgines,quæ in Propheticis etiam literis, præſertim apud [f] Eſaiam commendā-

Virgines in Eccleſia prudentes & fatuæ. Matth.25.

Veræ virgines ad Eunuchos Euāgelicos,ſiue ſpadones voluntarios referendæ. Matth.19.

a Libr.1. ad vxorem.

b Lib. de diſcipl. & habitu virginum.

c Lib. de velandis virginibus.

d Ibidem.

De virginibus hæreticis

e In Pſalm. 147. & tractat. 13. in Ioan. Euangel.

f In Epiſto. ad Euſtoch. de cuſt. virgin.

f Eſa.56.

tur, & à [a] Paulo Apoſtolo deſcribuntur, quod & corpore & ſpiritu ſuam tueri ſanctimoniam nôrint. Ex his quædam ad tempus, quædam per omnem vitam in ſancto cælibatu perſeuerant. Rurſus harum nonnullæ caſtitatem ſuam ſacri voti nuncupatione confirmant, quoniam ſe Chriſto dicauerunt, & à carnali concupiſcentia recedentes, tàm carne quàm mente ſe Deo vouerunt, vt loquitur Cyprianus: aliæ vt libertate ſua gaudeant, nullam voti adhibent religionem. Et Auguſtinus quidem virginum nomen ac honorem vix alius deſert, quàm continentiæ ſanctæque virginitatis, vt ipſe vocat, ſectatoribus ac ſectatricibus, à quibus carnis integritas ipſi corporis & animi creatori vouetur, conſecratur atque conſeruatur. Qui præterea virginalem hanc virginitatem, & per piam continentiam ab omni concubitu immunitatem tanti facit, vt Angelicam portionem, & in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ, meditationem appellet, ad quam chriſtus etiam ſuos fideles exhortatus ſit, quum diceret: Qui poteſt capere, capiat. In primis verò mirificus virginitatis & cuſtos & prędicator ſuit Paulus, vt hinc virginum pronubus à Baſilio appelletur, omnes ſui ſimiles eſſe percupiēs, & in hac virtute cōmendanda tàm ſedulus, vt à nuptiis deterrere videatur, & perpetuam continentiam viduali ſimul & coniugali pudicitiæ palàm anteponat. In eundem ſenſum tota conſpirat antiquitas, ac virginitati ſeu continentiæ virgineæ tribuit pudicitiæ principatum, multisque modis illorum damnat errorem, qui virginitati coniugium audent exęquare. His de rebus nos alibi diſſeremus, ſat habentes nunc carptim aliquid attingere, maiore vt in precio habeatur virtus, quę tantùm non ſordet hodie, maleque olet Sectariis, virtus, inquam, Euangelica, literis & exemplis Apoſtolicis confirmata, tùm multis Patrum ſcriptis & mirificis encomiis illuſtrata, ac demùm inter præcipua eccleſię chriſtianę ornamenta tùm à noſtris, tùm ab ethnicis Scriptoribus eximiè commendata, Deus bone quàm hodie multos reperire licet Gnoſticos, qui derideant virginitatem, & ebionitas, apud quos tantum non interdicta ſit iſta virtus, quique de ſancta cōtinentia non reuerentiùs quàm de caſtris & raſtris loquantur, ac qui demum inter Virginum Monaſteria & meretricum Lupanaria, inter ancillarum Dei ſanctuaria & victimarū Veneris proſtibula nihil ferè diſcriminis ponant? cæterum vt ad noſtram Virginem redeat oratio, fuit illa vtique non de ſeculi virginibus, vt Hieronymi more loquamur, non è Iudaicis euangelium ignorantibus, non è ſatuis lucente oleo deſtitutis, non ex dubiis & vacillantibus, aut mente corruptis, quarum ingens prouentus vbique Gentium & omnibus ſeculis eſſe conſueuit: fuit autem Virgo vna inter pudicas pudiciſsima, inter bonas optima, inter ſapientes ſapientiſsima, inter religioſas religioſiſſima, virgo carne, virgo mente, virgo profeſsione, ac demum illius abſolutum exemplar virginis, qualem Paulus omni ex parte ſanctam eſſe poſtulat, virgo, inquam, & corpore & ſpiritu, ſola mater ſimul & virgo, mater Chriſti & virgo Chriſti, vti apud Auguſtinum legimus.

Etſi verò nulli non Chriſtiano cognitum, & à pueris etiam celebratum, magnoque tot ſeculorum & populorum conſenſu comprobatum eſt, Mariam virginem, & ſingularem virginem exiſtere, quis enim niſi fortaſſe impius aut inſanus, perſpicuis Apoſtolici Symboli verbis reclamet? tamen hæc ipſa fidei noſtræ confeſsio, ſi paulò penitiùs inſpiciatur, multa certè, quæ non ſolùm imperitos & ſimplices, ſed & doctos exerceant, magnumque vſum & fructum adferant eccleſiæ, ſuo ambitu comprehendit. Et cum hac Mariæ virginitate coniuncta ſunt non pauca, nec omnibus obuia, & meritò tamen conſideranda diuinæ Scripturæ teſtimonia, in quibus arcana quædam religionis noſtræ myſteria continentur, ac ſanè vtiliter excutiuntur. An verò dormit? imò lapidem omnem mouet Satan, tenebrarū teterrimus ſimulque impuriſſimus princeps, vt ſummam Mariæ puritatem, ac propriam eius virginitatem cominus aggrediens, eam vi magna conuellat. Hoc igitur duce tot Iudæorum, ethnicorum, Philoſophorum, Hæreticorum, agmina funeſta prorumpunt, qui vnam hanc virginem eiuſque integritatem hoſtiliter

Margin notes (left):

Virginū duo genera, aliæ ad tēpus, aliæ perpetuo cōtinentes, quædā voto adſtrictę, quædā liberę.

Virginitatis eximius prædicator Paulus, qui virgines & viduas & coniugibus anteponit.

Qualis Virgo Maria, ſi cum reliquis cōferatur.

Non ſatis eſt ſimpliciter credere Mariæ virginitatem.

Satanę ſtudio, Mariæ virginitas, a multis oppugnatur.

Margin notes (right):

a 1. Cor. 7.

Lib. de diſc. & habitu virginum.

Lib. de ſancta virgini. c. 11. 18. & 30.

Matth. 19.

1. Cor. 7.

1. Cor. 7.

Lib. de ſancta virginitate cap. 6.

liter impetunt, ne Matrem Domini vel ante partum, vel in partu, vel poſt partum incorruptam perduraſſe, conſtanter mundus agnoſcat, ac prædicet eccleſia. Vnde complures eximij Patres, quorum poſteà meminerimus, multum in eo ſtudij ac operæ poſuerunt, vt probarent: quod Mariam perpetuam virginem profitemur, id & impiis probabile, & Orthodoxis conſtans ſolidumque dogma videri debere, à quo ne latum quidem vnguem ſit fas vlli diſcedere. Accedet, quod in hac fœda tot opinionum atque Sectarũ colluuie, quam gignit ætas noſtra ferrea, haudquaquam deſint Nouatores, qui Deiparæ propriam ac illuſtrem à virginitate laudem & gloriam non ſolùm clàm inuidere, ſed palàm etiam ſurripere moliantur. Etenim quod libet, id etiã ſibi licere plerique putant, vt ſepultos veterum Hæreticorum cineres in orbem reuocent, & Serpenti aduerſus promiſſam & benedictam illam à Deo Mulierem pugnanti, perquàm gnauiter famulentur. Quapropter nobis non vitio vertẽdum, ſed huius temporis calamitati, & præſentis operis neceſſitati potiùs adſcribendum putamus, ſi librum hunc ſecundum, eumque integrum, Mariæ virginati tribuerimus, in quo partim cum veteribus, partim cum recentioribus Mariomaſtigibus aperto Marte congrediamur, ac pro noſtra quidem virili oppugnatæ veritatis cauſam, vt res ipſa poſtulat, aduerſus hoſtes eccleſiæ verbique diuini corruptores vindicemus. Vtinam verò quod ex animo deſideramus, id Mariæ filio adiuuante præſtare poſſimus, vt quæ vulgò in hoc argumento non ſatis euoluta & percepta eſſe videntur, hac qualicunque opera multis tùm explicatiora, tùm illuſtriora reddantur.

Ingens Patrũ ſtudiũ fuit in Mariæ virginitate tuenda & illuſtranda.

Mariæ virginitatẽ à multis hodie impugnari atque lædi.

Argumentum libri præſentis.

SEQVENTIVM IN HOC SECVNDO LIBRO
Capitum & Argumentorum Index.

i. Multis de cauſis Mariam aliis tùm virginibus, tùm matribus longè præſtare ac feliciorem eſſe.

ii. Mariæ virginitatem, vt eximium Dei opus, quod paulatim orbi patefactum eſt, nos ſuſpicere ac venerari oportere.

iii. Quibus de cauſis conuenerit Mariam virgineam eſſe matrem, ex qua Chriſtus conciperetur ac naſceretur.

iiii. Scripturæ diuinæ teſtimonia virginitati Mariæ patrocinari, & Matthæi locus expenſus, de ſollicitudine Ioſeph à ſua ſponſa diuertere meditantis.

v. Patrum teſtimoniis virginitatē Mariæ abundè adſtrui, atque contra hoſtes impios defendi.

vi. De Mariæ virginitate aduerſus Iudæos alioſque Iudaizantes.

vii. De Mariæ virginitate contra Ethnicos, omneſque Chriſtianæ fidei alienos

viii. De Mariæ virginitate contra Pſeudochriſtianos, eamque neceſſaria fidei doctrina cōtineri.

ix. Mariam etiam in partu Virginem permanſiſſe, contra veteres & nouos Iouinianiſtas.

x. Mariam poſt partum non fuiſſe corruptam, contra Heluidianos.

xi. De Mariæ deſponſatione, & quonam conſilio hæc ipſa cum Ioſeph ſponſo facta ſit.

xii. Quod Mariæ deſponſatio perfectam eius virginitatem non imminuerit, & ad cœlibatus commendationem valeat, quamuis noui reclament Euangelici.

xiii. Mariæ ſponſum Ioſeph, à ſingulari prudentia, iuſtitia, ſanctitate & caſtitate merito commendari. Tùm quæ conſideranda ſint circa Ioſeph & Mariæ conuictum familiarem.

xiiii. Mariam ex voto Virginem fuiſſe ac rectè laudari cœlibatum ex voto ſuſceptum pièque ſeruatum.

xv. Mariæ virginitati præcellens competere meritum, & in cælis præmium, quo ſacris virginibus reliquis antecellat. Vbi errores etiam Chriſtianis meritis aduerſantes diſiiciuntur.

xvi. Quo pacto Maria, vt Dei mater fieret, promeruiſſe dicatur: & de illo Virginis dicto: Ecce ancilla Domini, déque aliis meritis eiuſdem.

xvii. An fides de Mariæ perpetua virginitate ob Eccleſiæ authoritatem neceſſariò retinenda & prædicanda ſit.

LIBRI SECVNDI DE Mariæ admirabili & perpetua VIRGINITATE ALIISQVE rebus annexis.

CAPVT I.

Multis de cauſis Mariam aliis tum virginibus, tum matribus longe præſtare ac feliciorem eſſe.

Summa libri primi præcedentis.

In libro inſcripto Lumen. Parte tert. Annalium.

MVLTA quidem ſuperiore libro expoſuimus, quæ ad Mariæ conceptum, ortum, pueritiam ſpectant, ac niſi fallimur, planè conuincunt, eam diuinitus promiſſam, diu exoptatam, ex Ioachim & Anna præclaris parentibus procreatam, & in templum Domini Hieroſolymitanum adductam, ibique vndecim annis, ſi Euodio credimus, per ſanctè nutritam & inſtitutam fuiſſe. Cum his probè congruũt, quæ Michael Glytus, author apud Græcos non ignobilis, memoriæ prodidit, de noſtra Virgine in hunc modum ſcribens: Mulier hæc inculpata ex diuino promiſſo nata fuit, quúmque tertium attigiſſet annum, ad templum deducta, diu in penetralibus eius vixit, quum quidem ab Angelo victus ei præberetur, donec ad annum ætatis decimum quartum perueniſſet. Hac de re pontifices, vt fieri par erat, inter ſe conſultant, & Deum precibus implorant: inde Ioſepho deſpondetur.] Quæ autem & qualis hæc Virgo fuerit, ſi cum omnibus omnium ætatum ſiue virginibus, ſiue mulieribus conferatur, id porrò excutiamus.

Geneſ. 3.

MARIA Virgo multis modis alias excellit mulieres, planeque fuit incomparabilis, in qua Deus fecit magna & mirabilia.

Virgo eſt iſthæc in locum primæ virginis, quam ſerpens in paradiſo decepit, cooptata, ſtatímque poſt primum hominis lapſum à Deo promiſſa, quæ iam nata, quum nubilis eſſe cœpiſſet, à Dei Legato Gabriele innocens, morigera & gratia plena primũ Nazareti inuenta ac ſalutata eſt: Virgo ex terreno quidem Adam nata, ſed terra cæleſti imbre fœcunda, & aratro Spiritus ſancti culta, atque vt Saluatorem mundi germinaret, vnicè benedicta. Virgo magni Patriarchæ Abrahæ, ſi non modò genus, ſed fidem quoque ſpectes. Virgo inclyti Regis Dauidis, ſi promiſſionis & nobilitatis hæredum quæras, filia verè generoſa. Virgo abſcondita, Deóque magis, quàm hominibus nota, per quã vetus virginitatis opprobrium cum Moſayca lege coniunctum, penitus aboletur, Virgo, quæ ſupra legis morem & inſtitutum, ſinéque cuiuſquam exemplo caſtitatem ſuam prima, vti monſtrabimus, Domino conſecrauit. Virgo illis inſtructa & exculta dotibus, quæ ſapientiſſimæ, religioſiſſimæ & ornatiſſimæ Virgini, imò & futuræ ſui omniúmque Conditoris parenti, vel maximè congruebant. Virgo non ſterilis, ſed fœcunda: homini nupta, ſed Deo plena: habens filium, ſed neſciens virum: ſemper clauſa, & matrimonij tamen fructu ampliſſimo cumulata. Virgo ſine corruptione grauida, & in partu inuiolata. Virgo ante coniugiũ, Virgo in coniugio, Virgo pregnans, Virgo lactans, Virgo perpetua, Virgo ſine libidine cõcipiens Emanuelẽ, Virgo ſine onere geſtans vterum, ſine dolore pariens Deũ. Virgo tàm auguſtè promiſſa, tàm diu & ardenter expectata, táinq; ab omni parte felix & perfecta, nullã vt aliã viſa ſit ſimilem, vel habere ſequentem. Virgo, cuius fœtus non temporaneus, ſed momentaneus extitit, vt perfectus idem filius ſubitò intrauerit, dũ conciperetur, & ſine mora egreſſus fuerit, quum naſceretur: Virgo matris gaudia ſentiens, dãna verò matris, incendia matris, libidinẽ matris, & ſordes angoréſque parientis nec leuiter quidẽ experta. Virgo virilis ignara conſortij, quæ non ſolum in cõceptu & partu illæſa, ſed & gaudio plena, Deóque ſemper manſit cõiunctiſſima, ſic maternũ exhibens munus, vt ſibi virgineum decus non ſeruarẽt modò, ſed etiã augeret atque incredibiliter illuſtraret. Virgo carnis integritate, ſimúlque mentis puritate præſtantiſſima, reliquis antecellens mortalibus, & Angelos ipſos antegrediẽs. Etenim quã puritatem cæleſtes illi ſpiritus ex natiua obtinent cõditione, quòd ſint à corporea concretione omníque contagio remoti, eandẽ hęc Virgo per gratiã ſingularẽ adiuta, & ſimul arbitrij applicatis viribus ſibi comparauit, & in illa terra, cui Deus maledixit, inuiolatè cuſtodiuit. Virgo in carne viuens, & cũ carne fœdáque voluptate nihil cõmune retinẽs, in lege Domini ambulãs immaculata, quæ inceſſu, geſtu, ſermone modeſtiſſimã ſimul & ſanctiſſimã, & amabiliſſimã ſe vndique proderet. Virgo Sãctis & Sanctorũ ordinibus tantò excelſior, Deóque immortali charior atque propinquior, quãtò à cõcupiſcentia, omníque labe & lege peccati liberior. Nã incorruptio eſt, vt Scriptura diuina teſtatur, quæ hominẽ Deo proximum reddit. Virgo vna ob caſtitatẽ corporis mũdiſſima, præ omnibus perpetuæ virginitatis laude cohoneſtata, primitiæ, mater, regina & princeps virginũ Euangelicarũ. Nã hæc prima inuenit, & aliis mõſtrauit ſacrã viã integræ perfectæque cõtinentiæ, vt in carne vitã angelicã degant, & cæleſtium ſpirituum puritatem æmulẽtur: ad cuius virginitatem omnis alia virginitas, quæ cogitationis libidinẽ, carníſque moleſtias effugere non poteſt, corruptio quædã poſſit exiſtimari. Virgo demùm tàm ſacra, pura, immaculata carne, mente, ſermone, opẽre, aſpectu atque contactu, vt ſuos inſpectores, ſi ſic dicere licet, virgines faceret, eiúſq; virginitas quaſi virgines germinaret.

Sap. 6.

G

A QVID plura? quod in Eccleſia tot eſt ſeculis decantatum, atque vti putant, à Gregorio magno profectum, id mihi iure quodam hic vſurpare poſſe videor: Sancta & immaculata Virginitas quibus te laudibus efferam neſcio: quia quem cæli capere non poterant, tuo gremio continuiſti. Fremant interim ac frendeant dæmones, inſultent ac furant Ethnici, ſubſannent ac torqueantur Iudæi, calumnientur ac oblatrent hæretici, quum audiût, tot illuſtres Virginis noſtræ dotes & prærogatiuas in Eccleſia deprædicari. Ægros oculos & obcæcatos animos hic tantus ſplendor feriat ac offendat: inuiſa ſit & amara veritas filiis tenebrarum: ſed eadem filiis lucis tantò gratior iucundiórque futura, quanto maiorem noſtræ Virgini gratiam ac venuſtatem adiungit. Quod mundi principes ac ſapientes aut aſſequi nequeunt, aut malignè obſcurare B contendunt, id gratis lætíſque animis Chriſti vel infantes, vel paruuli vſque cõplectentur, rari quod res eſt, tantam huius dignitatem ac ſublimitatem eſſe Virginis, quantam nulla orationis facultas, aut ingenij ſolertia vnquam cõprehendat. Atque hæc ego propter illos maximè dixerim, qui tametſi Chriſtianum nomen gerant, tamen ſiue Eccleſiæ odio incitati, ſiue contentionis amore permoti, cẽſores ſe præbent iniquos Marianæ virginitatis, ac dictis prærogatiuis etiamnum obſtrepunt, neque Deiparam tot ornatam monilibus, tantíſque Dei muneribus cumulatam nobiſcũ agnoſcere ac prædicare dignantur.

Tanto virginis ſplendori aduerſarios non poſſe obſiſtere ſed fruſtra reluctari.

Cæterum in hanc virginitatem nihil ſublimius, nihil admirabilius, nihil commendabilius cadere poteſt, quàm illa, vt ſic loqui liceat, maternitas, quę C virginem matrem & Dei matrem effecit. Quæ Virginis huius gloria nulli alteri conceſſa, & ne Angelis quidem communicabilis, aliquantò rectius intelligetur, ſi de communi more fœminarum, quo matres ex virginibus efficiuntur, nonnulla repetiuero, vt ex hac qualicunque collatione, magis ac magis veritas inclareſcat. Et quidem natura comparatum eſt, vt arbores quædam ſua ſponte naſcãtur, & herbarũ genera non pauca ſine cultore prouenianr. Sunt etiam animantia, quæ ad procreandum nullos, vel non magnos labores ſuſcipiunt, ac ſuum tamen genus tuentur. Cæterùm vt homo ex homine generetur (de piis æquè ac impiis loquor) rem longè difficiliorem eſſe conſtat: adeò multa concurrant neceſſe eſt, prinſquam ſuum fœtũ mulier concipiat, ſuúmque partum mater edat, & no- D ua proles huius vitæ lucem aſpiciat. Nulla certè poſt hominum memoriam fuit fœmina, quæ prolẽ ſine viri commercio, ſine virginitatis iactura, ſine pruritu libidinis, ſine ardore concupiſcentię conciperet: nulla quæ conceptum fœtum abſque onere, faſtidio, laſſitudine in vtero geſtaret: nulla quæ inoffenſa valetudine, citra doloris acerbitatem, ſine ſordibus pareret, ac ſine languore ſuum abſolueret puerperium. Volens præterea morbos muliebres & affectus vterinos, vt medici vocant, qui grauidis ad partum vſque accidunt: nam de his [a] Hyppocrates, [b] Aetius, [c] Paulus Ægineta, pluréſque rerũ medicarũ periti accuratè ſcripſerunt, eóſque prægnantes & puerperæ vel inuitæ ſentiunt. Hinc illæ ſtomachi exundationes, continuæ vomitiones, ſputa crebra, oris ventriculi arroſio, cibi faſtidium, carbonũ & rerum ſordidarum appetentia, quùm more canũ

Propoſitio de ſequenti tractatione.

Multa in rerum natura facilius quam homines generantur.

Vt homo naſcatur, multa in matre præcedat neceſſe eſt.

De morbis muliebribus & grauidarũ affectionibus.

a Lib. 1 de morbis muliebribus.
b De vterinis affectibus.
c De curandis paſſionibus cap. 1.

A aut nihil omnino, aut malos cibos appetunt, Græci κίττα sive μαλαχίας vocant, vt reliquum & longum illum muliebrium calamitatum tenorẽ ſemel abrumpam: ob quas, vt arbitror, quædã apud Euripidem non omninò fruſtra queritur:

Omnium, quæ ſunt animata & mentem habent,
Mulieres ſumus miſerrima planta.

Quocirca velint nolint mulieres, ſeuerã iuſti Dei legẽ, qua veteri maledicto ſubiiciuntur, nõ poſſunt effugere, ſed acerbo ſenſu doloris vel inuitè teſtantur, quod aduerſus primã parentem initiò decretũ fuit, id ad ſe quoque, tãquàm hæredes & filias Euæ, pertinere. Verba legis, quæ à ſingulis pœnã exigit, in hunc habent modũ: Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos: in hoc dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui. Quod B alibi vertit Hieronymus: In anxietatibus & doloribus paries mulier. Nonnulli verò reddunt: Multiplicás multiplicabo triſtitias tuas, & gemitũ tuum: in triſtitiis paries filios. Quaſi dicat mulieri Deus, ſicut Chryſoſtomus interpretatur: Ego quidẽ volebã te citra dolorẽ & ęrumnam viuere, liberámque ab omni mœrore & triſtitia, & omni voluptate repleri, & licet corpore circundatam, corporaliũ ſenſu non affici. At quia non vſa es, vt oportet, tanta proſperitate, ſed affluentia bonorũ in tantam te ingratitudinem inuexit, propterea tibi frænum impono, vt ne amplius laſciuias, ad triſtitias & gemitus te condemnans. Rem magnæ lætitiæ & filiorũ propagationẽ à triſtitia te incipere faciã, vt & ipſa quãra peccati & inobedientiæ magnitudo ſit, perpetuã habeas memoriã ex perpetuis doloribus, & præſertim tẽpore partus. Et ne proceſſu tẽporis obliuioni C tradas quod factũ eſt, quòd hæc impoſtura horum tibi cauſa facta ſit, propterea multiplicás multiplicabo triſtitias tuas & gemitũ tuũ. In triſtitiis paries filios. Hic ſignificat parturientiũ dolores, multiplicémque illũ laborẽ, quum ferre neceſſe eſt: Vt potè tot menſibus geſtare vterum, velut ſarcinam pueri, & ſentire ſingulares qui inde oriuntur dolores, & membra diſtẽdi, & ferre intolerabiles illos cruciatus, quos ſolæ illæ ſciunt, quæ expertę ſunt. Nã & mulier ipſa ſæpè poſt mẽſes illos, poſt noctes inſõnes, poſt membrorũ diſtẽſiones, paruo quodam interuallo facto licet, ante ſtatutũ tẽpus partũ abortiuerit informem & nondũ lineamentis figuratum: vel etiam formatũ quidem, non integrum autem, neq; ſanum, vel etiã ſæpe mortuũ, vix tamen è pe- D riculis elabitur. Et quid dico? ſępè cum fœtu nato commori eas cõtingit: & neque hoc cæteras terret, neque perſuadet vt rem fugiant: tantũ Deus triſtibus illis inſeuit dolorem ſimul & voluptatem. Propter hoc dicebat: Multiplicás multiplicabo triſtitias tuas, & gemitũ tuũ. In triſtitiis paries filios.] quæ Chryſoſtomi oratio vt genuinum huius loci ſenſum explicat, ſic & longam illam calamitatũ veluti catenam mulieribus impoſitã continet, ſimúlque ſingularem Dei iuſtitiam cõprobat, tantas pœnas de muliere prima ſumentis, quæ primum à ſerpente decepta, & virũ initio peruertit, & vtrunque ſexũ inexpiabili ferè noxę obnoxium reddidit. Etenim à muliere initium peccati factum eſt, & per illam omnes morimur, vt affirmat [d] Eccleſiaſticus. Tùm ſicut [e] Paulus teſtatur, Adã non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in præuaricatione fuit.] Hæc igitur non modò peccati, ſed & mortis initium

dedit

Mulieres ærumnis obnoxiæ ob diuinam ordinationem.

Geneſ. 3.
In epiſt. ad Demetriad. de virginit. ſeruanda.
Hom. 17. in 3. cap. Gen.

Quam miſerè torqueantur grauidæ parientes.

d Eccleſ. 25.
e 1. Tim. 2.

dedit mortalibus, quæ vbi ſemel virum docuit, cũcta peruertit, digna profectò, cui perpetuum ſilentium, ne vnquam in Eccleſia doceret, mandato etiam Apoſtolico imponeretur. Poterat alioquin Adam, vt inquit Ambroſius, inter illas paradiſi inconcuſſus ſtare delitias, ſi Eua ibidem cum diabolicis illecebris non fuiſſet.] Tertullianus verò mulieri tantum non exprobrans & inſultans: Tu es, inquit, Diaboli ianua, tu es arboris illius reſignatrix, tu es diuinæ legis prima deſertrix: tu es quæ eum inuaſiſti, quem Diabolus aggredi non valuit: tu imaginem Dei hominem tàm facilè eliſiſti: propter tuum meritum, id eſt, mortem, etiam filius Dei mori habuit.] His diſſimilia non ſunt, quæ Chryſologus in mulieris accuſationem adfert vocans mali cauſam, peccati auctricem, mortis viam, ſepulchri titulum, inferni ianuam, lamenti originẽ, quæ demum iure mãcipetur mœroribus, gemitibus addicatur, viribus infirma, ſed lamentis onuſta. Demum è Salomone probat Hieronymus, malorũ omnium caput eſſe mulierem, quia per illam mors in orbem terrarum introierit, ipſaque precioſas virorum animas capere ſoleat.

1. Tim. 2. 1. Cor. 14. Serm. 21. Lib. de habitu muliebri.

Mulier à Tertulliano grauiter accuſatur.

Serm. 49. de reſurrect. Chriſti. Eccleſ. 7. & ibidem Hieronym.

NVNC ad noſtram Virginem redeundum eſt, eò certè laudabiliorem ſimul & admirabiliorem, quò longius eadem à communi & multiplici mulierum maledicto abfuit: quia verè ac plenè inter mulieres benedicta, ac nullis eiuſmodi ærumnis, quas diximus, & ne dicere quidem ſatis poſſumus, vnquam obnoxia. Concepit quidem & peperit filium, & grauidis & puerperis annumerata, nec non communi mulierum nomine comprehenſa: ſed tamen ab iſtiuſmodi morbis muliebribus quos malè ſana mater dicam, an nouerca Eua in orbem inuexerat, ſingulari munere præſeruata eſt. Etenim vt Petri Damiani verbis vtamur. Quæ ſine contaminatione concepit, & filium ſine dolore procreauit. Non ſecutus eſt dolor partum, quia non præceſſit libido conceptum. Dictum namque fuerat Euæ: In dolore paries filios. Quæ ſententia in aliis matribus viguit, in Maria verò modum ſui iuris amiſit. In mulieribus fixa perſtitit, in Virgine præualere non potuit. Quæ enim Virgo permanſit concipiendo, dolorem ſentire non potuit pariendo.] Nec aliter ſanè ſenſit Fulgentius, quùm in hunc modum ſcribat: Euæ dictum eſt: In doloribus & triſtitia paries, & ad virum conuerſio tua, & ipſe dominabitur tui. Tribus ergo his malis ſe ſubiugant fœminæ, quæ Mariam non ſequuntur, dolori, triſtitiæ, ſeruituti.] D Hanc porrò nouam Euam eſſe dicit, cui & concipienti nulla grauedo, & parturienti nulla triſtitia potuerit oboriri, quandoquidem ille qui venerat triſte lætificare ſeculum: ventris non contriſtauit hoſpitium.] Vnde ſi Mariam cum Eua componamus, iuſtitiæ diuinæ rigor in hac quidem valuit ac viguit: in illa verò nec vim ſuam exercuit, nec locum vllum offendit. Ac tale quid Angelus ſubindicare videtur, quùm in ipſo ad Virginem ingreſſu non niſi fauſta lætáque nunciat, de gratiæ plenitudine Mariæ gratulans, eámque vt benedictam inter mulieres, quæ Deũ ſibi maximè fauentẽ ac præſentẽ haberet, agnoſcens ac prædicans. Sic enim oſtẽdit, vt verbis vtar Fulgẽtij, ea integro irã excluſam primę ſententiæ, & plenam benedictionis gratiã reſtitutam. Vbi addit prætereà, quòd Maria facta ſit

Maria immunis à communi mulierum maledicto.

Serm. 49. de Maria Natiuit. Geneſ. 3.

Cur decuerit Mariam cum aliis mulieribus in partu non laborare.

Serm. de laudibus Mariæ ex partu ſaluatoris. Geneſ. 3.

A tribus mulierum malis Maria libera.

Luc. 1.

Mariam ſic ab angelo cõpellari, vt ornatam multis prærogatiuis.

Ibidem vt ſupra.

A reſtauratio fœminarum, quæ per ipſam à maternæ maledictionis ruina probentur eſſe ſubſtractæ. Virgines autem idem hoc modo compellat: Venite virgines ad Virginem & lætamini: ponite maledictionem præuaricationis, & benedictionem reſtaurationis aſſumite. Proiicite dolores, quos Eua per ſerpentem accepit: & quos per Angelum Maria ſuſcepit honores, aſſumite.] Sentit proculdubio Fulgentius, Mariam à reliquis mulieribus in immenſum abeſſe, quòd non ſolùm à communi ſexus maledicto ſemper vixiſſet immunis, ſed & illarum fœminarum princeps eſſet ac regina, quæ à coniugij ſollicitudine, & carnis voluptate ſolutæ, cæleſti ſponſo ſe totas conſecrant, illique ſoli liberè ſeruiunt. Affirmat igitur [a] Ambroſius, quod ante illum notauit & [b] Cyprianus, B potiorem virginum, quàm viorum eſſe conditionem, quòd illæ cum Maria ærumnis careant, quibus ex Dei lege mulieres aſtringantur. Hinc & illa [c] Bernardi vox: Benedicta tu in mulieribus, quæ illam generalem maledictionem euaſiſti, qua dictum eſt: In triſtitia paries filios: & nihilominus illam, qua ſecutum eſt: Maledicta ſterilis in Iſrael: ac ſingularem conſecuta es benedictionem, vt nec ſterilis manens, nec cum dolore parturias.] De aliis verò virginibus, quæ hanc Mariæ benedictionẽ aliqua ex parte conſequuntur, idem Bernardus alibi hoc diſſerit modo: Felices virgines, quæ ſponſum ſuũ Chriſtum accipientes, illi ſe ſoli ſubiecerunt, cuius iugũ ſuaue eſt & onus leue, eique ſoli tota & integra mẽte placere deſiderant, qui ſanè ſpecioſus forma præ C filiis hominum, non diuidentes mentem ſuam, ita vt nec ea parte cupiãt, & ſollicitæ ſint placere Deo, nec ea parte placere viro: ſed ſe totas integras reddunt illi, à quo acceperunt vt eſſent, & receperunt vt benè eſſent.]

Maria ſecum virgines à mulierum maledicto liberas tenet.

In eodem Serm.

a Lib. 1. de virginibus. b Li. de diſciplina & habitu virginũ. c Hom. 2. de laud. Virginis. Exod. 23. Tract. de paſſione Domini. ca. 30

De felici ſtatu virginum, quę ſoli Chriſto vacant.

SVNT porrò & alia, quæ Marianam virginitatẽ vt rem omninò mirandam, omnibúſque magnifaciendam doceant, præſertim ſi Virginis huius vitã in animum ſedulò reuocemus. Viuit cum Maria Ioſeph, & multis quidem annis per quàm familiariter: ducit ille ſponſam in Ægyptum, & ab Ægypto reducit, ſolus ſæpè cum ſola domi verſatur, & in conuiuio, & in thalamo illi præſtò eſt, ambo iter longinquum & ſecretum vna conficiunt. Hæc argumenta Bernardus profert, vt probet, non arduũ modò ſed etiã incredibile multis videri poſſe, quod Maria eo præſertim tempore, & iuuentute florẽte, D quum ſpõſum in virum haberet, virgo prædicetur. Illáne virgo erit, quæ puerum in vtero geſtat, & poſt nouem menſes conceptum parit, ac natum pleno lactat vbere, omnibúſque maternis fouet officiis, vt paruulus educetur? A ſeculo non eſt auditũ, inquit, quòd virgo eſſet, quę peperit, quod mater eſſet, quæ virgo permãſit. Nunquã iuxta rerum ordinem virginitas, vbi fœcunditas prædicatur: nec fœcunditas, vbi virginitas integrè cõſeruatur. Quomodo igitur potuit hoc perſuaderi generi humano vniuerſo orbi terrarum, in Maria Virgine ſemel factum eſſe, quod factum non fuerat, nec fiet in æternum, vt virginitas & fœcunditas in illa obuiaret ſibi?] Audiat omnis ætas, inquit Auguſtinus, quod nunquam audiuit: virgo partu ſuo nupſit, virginitatem dum panderet duplicauit, filium quem genuit adorauit.] Ac iterum: Virgo ſine viro grauidatur,

Maria virginitatem quotidiana cum Ioſeph familiaritas facit admirabiliorem.

Sermo. 3. in vigilia natal. Domini.

Sermo. 6. in natali Domini.

Sermo. 3. in natali Domini.

viri neſciam ſermo Dei maritat: ſimul facta eſt mater & virgo: mater facta ſed incorrupta: virgo habens virum, neſciens virum, ſemper clauſa, ſed non infœcunda.] Quis obſecro, ſi ſapiat, non demiretur, quod virginitas conceptu clareſcit, quod partum virginitas comitatur, quod generatio aſſignat virginem, quod virginitas probat matrem, & matrem viciſſim virginitas glorificat, quod virginẽ grauitas matris honorat, ac decus maternum virginitas aſſequitur, decus verò virgineum magis fœcunditate ſeruatur? vt Hillefonſi verbis vtamur. Ac inter alia quidem miracula, quæ diuinam virtutem nobis illuſtrant, orbíque comprobant, nullum ferè auguſtius, quàm mortuorum ad vitam reſuſcitatio celebratur. Atqui virginem parturire maius eſt miraculum, ſi Ambroſio credimus, quàm mortuum reuiuiſcere. Hoc enim aliquoties, quemadmodum [a] Elia, [b] Eliſæo, [c] Paolo precantibus: illud verò ſemel duntaxat in orbe factum eſt, nec in poſterum fiet. Nec eſt diſſimile quod affirmat Theophylactus: Maius eſt, inquit, Chriſtum è Virgine naſci, quàm à mortuis reſurgere.] Notauit & [d] Petrus Damianus, Mariam in virgineo ſuo partu, quem edidit, Sanctorum omnium virtutes ac ſigna præcelluiſſe. Tùm Sophronius in Synodicis, quæ in ſexto Conſtantinopolitano laudem publicam meruerunt, præcipuis Euangelij miraculis annumerat, Mariam ante partum, & in partu, & poſt partum

Lib. de virginit. Mariæ cap. 2.
Lib. de inſtit. virginis cap. 5.

Præcipuum miraculum reſuſcitatio mortuorum.

a 3. Reg. 17.
b 4. Reg. 4
c Actor. 20
d In vita Dominici loricati.

Quale quantúque ſit miraculum, Mariam virginẽ parere.

A intemeratam virginem permanſiſſe. Quid multa? ænigma inextricabile videri poteſt, talem reperiri creaturam, de alterius oſſe genitam, quæ viciſſim de ſua carne authorem patrémque ſuum generet, non ab alio quàm quem peperit fœcundata, & quæ eidem ſimul & filia & ſponſa & mater exiſtat. Etſi verò quod Virgo vna concipiat & pariat, ſummum ſit miraculum omnibus ætatibus celebrandum, tamen fateri quoque cogimur nonnulla illic naturæ effecta accedere, quæ ad naturalem hominis generationem concurrere ſolent. Maria quippe quum fœmina eſſet, ac per florentem ætatem generare filium poſſet, formãdo corpori materiam præbuit, vterum ſubminiſtrauit, alimentum præſtitit, fœtũ nouem menſibus fouit. Cæterùm vt Anſelmus aliíque docti ſentiunt, eiuſmodi generationem miraculoſam potiùs quàm naturalem habendam ac iudicandam eſſe res ipſa conuincit, vt potè quum dominicæ incarnationis author fuerit Spiritus ſan- B ctus, qui ſupra naturæ ordinem humanæque intelligentiæ captum in ſacro Virginis vtero tàm admirabiliter eſt operatus, vt ex puriſſimo eius ſanguine ſacroſanctum Chriſti corpus formaretur, eique tũ anima, tùm diuinitas ſimul coniungeretur, matre in ipſo conceptu & partu filij ſemper integra virgine perſeuerante, nullúmque moleſtiæ vel doloris ſenſum experiente.

In Maria reperiri ænigma inextricabile.

Conceptus & partus Mariæ miraculoſus magis quam naturalis.

Lib. de concepsu virginali.

CAPVT II.

Mariæ virginitatem, vt eximium Dei opus, quod paulatim orbi patefactum eſt, nos ſuſpicere ac venerari oportere.

HIc iam audire mihi videor ſiue muſſitantem aliquem, ſiue obſtrepentem: Quid tu nobis tã multa de vnius virginitate? Dicam igitur cur viſum ſit ſuperiora præfari, atque vt valdè raram, ſic etiam meritò ſuſpiciendam Mariæ virginitatem vtcunque delineare. Primùm quidem, vt minus illorum vel imbecillitate, vel ſtupiditate commoueamur, qui hoc myſterium primùm auditum ægrè ſunt aſſecuti: deinde verò, vt Dei ſapientia & bonitas in hoc doctrinæ genere magis omnibus eluceſcat, ac poſtremò vt & Iudæorum perfidia, & Chriſtianorum multorum ſocordia rectiùs inde coarguatur. Etenim ſi prima naſcentis Eccleſiæ tẽpora ſpectemus, quibus Apoſtolica prædicatio viguit ac floruit, nullum ſapientibus dubium eſſe poteſt, quin plurimi paſſim reperirentur, quibus ingratum, durum, abſurdum adeóque incredibile videretur, quod primi illi fidei noſtræ Doctores de Mariæ virginitate virginíſque partu conſtanter & publicè concionabantur. Quare Ignatius, qui Apoſtolorum vidit ætatem, & illius Eccleſiæ certamina expertus eſt, non ſemel de impiis queritur, quòd Mariæ Virginitatem proſcinderent atque inſectarentur. Partum virginis, inquit, calumniantur.] Tàm nouum & inſuetum, adeóque à communi hominum ſenſu & iudicio alienum, imò & ridiculum, & fabuloſum pleriſque viſum eſt, quùm de ſalutifera cruce Domini, & Mariæ perpetua virginitate

Tribus de cauſis Mariæ virginitas nobis valde cõſideranda & ſuſpicienda. Mariæ virginitas multos offendit, quũ primum de illa prædicaretur.

In Epiſt. ad Trallianos Philadelphienſes, Magneſianos.

C neceſſariam exigi fidem audirent. Animalis quippe homo, vt Paulus affirmat, non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei: ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere. Audiens enim Paganus, quòd Saluator clauſa velut ianua ſit in mũdum ingreſſus, qui corpus tamen craſſum & loci indigum circumferat (Theodori Ancyrorum Epiſcopi verbis vtor) audit id quidem, ſed nõ credit miraculo, huius rei rationem inquirens. Quòm verò audit poſtea, quod virgo Saluatorem pariens, virgo perſiſtat, ſermonem hunc ſtultitiæ deputat, ac Deo Deíque miraculo fidem habere detrectat.] Igitur huc quoque Pauli dictũ pertinet: quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus, vt confundat ſapientes. Senſus enim carnis eſt, inquit Ambroſius, diffidere Dei potentia virginem peperiſſe, quia hoc mundi ratio, qui cognatus eſt carni, non recipit.] Idémq; rurſus alibi: Quid tàm D impar, quàm Spiritus ſanctus & corpus? Quid tàm inauditum, quàm virgo prægnans contra legem, contra conſuetudinem, cõtra pudorem, cuius charior cura eſt virgini?] Hanc ergo generationem vt inauditam, ſic incredibilem eſſe dicit, quam Eſaias quidem fore prædixerit, ſed per reuelationem non intelligens, quemadmodum illa futura eſſet: hoc enim myſterium non hominis, ſed Angeli ad ipſam virginem deſtinati ore depromi oportuiſſe.

1. Cor. 2.
In Serm. de natiuit. Domini.
1. Cor. 1.
In 1. cap. ad Cor.
Libro 2. in Luc.

Nec Eſaiæ reuelatum, quomodo virgo pareret.

QVIN ergo mirum, non modò Iudæos valde ſtupidos & ceruicoſos, ſed etiam Ethnicos humanę Philoſophiæ ac eloquentiæ vanæ ſtudiis inflatos, mundíque ſapientes omnes ab hoc dogmate, quod humanæ rationis captum excedit, diu ac multum

Homines à dæmonibus ingenij ſubtilitate & ſenſus acumine vinci.

tùm abhorruiſſe? Nulla eſt mortalibus intelligendi vis atque ſubtilitas, nulla doctrina & præſcientia tanta, quanta dęmonibus naturæ viuacitate & ingenij acumine præſtantiſſimis competit: qui tamen in hac ſunt ignoratione verſati, vt Mariam Virginem ſimul & Deiparam eſſe non arbitrarentur. Tria enim ſunt myſteria quæ Deus in terris ita peragi voluit, vt & huius mundi principem laterent, & à nobis accuratè conſiderarentur, Mariæ virginis, eiuſdem partus & Chriſti mors, quemadmodum & Damaſcenus annotauit. Tantóque magis Mariæ virginitas dæmonibus primùm ignota manſit, quòd illos falleret tùm deſponſatio Virginis cum Ioſeph viro contracta, tùm familiaris ille & domeſticus vtriuſque conuictus, vt idcircò de his duobus, ſicut de aliis omnibus coniugibus, nihil niſi vulgare ſentirent. Igitur Mariam aliis mulieribus exæquabant, quæ poſt viriles amplexus virginitate corrupta vterum geſtant, & liberos pariunt. Quod autem hoc myſterium dæmones ignorauerint, ex Theologis primus vt opinor, [a] Ignatius, & poſt illum [b] Origenes confirmauit. Vtrumque ducem non ſolùm [c] Hieronymus, ſed & [d] Baſilius Magnus aliique plures non grauatim ſequuntur. Etſi enim tanta ſit dæmonis verſutia & perſpicacitas, vt illum naturæ arcana non fugiant, & virginem à corrupta diſcernere facilè poſſit mille artifex: tamen ſingulari Dei nutu factum eſt, vt ille diuini partus rationem, & quod in Maria gerebatur myſterium ignoraret. Hoc enim cognitum ille ad inſectationem grauiſſimam ſtatim rapuiſſet, vt non ſolùm in Chriſtum infantulum, ſed etiam in eius matrem immaniter graſſaretur. Eſt interim probabile, quod quidam, vt [e] Chryſoſtomus, [f] Damaſcenus, [g] Theophylactus aſſerunt, verſutiſſimum Satanam, quum ex [h] Eſaiæ vaticinio Meſſiam peccati & mortis deſtructorem è virgine procreandum intellexiſſet, magnoperè in obſeruandis virginibus aduigilaſſe, vt ſciret quænam illarum tandem in Meſſiæ matrem deligeretur. Qui deinde quum Mariam Ioſeph viro deſponſatam cerneret, minus ab illa virgine, vti dictum eſt, ſibi ſuóque regno metuendum putauit. Hac autem arte calliſſimum fallere, & non potentia fortiſſimum debellare voluit inſcrutabilis illa Dei ſapientia, qui ſapiẽtes, ſicut in libro Iob ſcriptum legimus, in aſtutia eorum apprehendit, & conſilium prauorum diſſipat. In eundem ſenſum Baſilius docet, virginitatis inſidiatorem & obſeruatorem, mundi huius fuiſſe principem Diabolum, qui Mariani coniugij ſpecie illuſus, myſterium non deprehenderit: ſic enim veterem quendam Theologum, Ignatium ſcilicet aut Origenem, tradidiſſe. Ac eodem concedit Ambroſius, multas rationes adferens, cur Mariam viro eſſe deſponſatam virginem decuerit, priuſquàm in matrem Domini eligeretur, & inter alias hanc adiicit: Non mediocris quoque cauſa eſt, vt virginitas Mariæ falleret principem mundi, qui quum deſponſatam viro cerneret, partum non potuit habere ſuſpectum. Fallendi autem, vt dixi, principem, fuiſſe conſilium, ipſius Domini verba declarant, [a] quum Apoſtoli iubentur tacere de Chriſto. [b] quum ſanati prohibentur gloriari de remedio, [c] quum dæmones præcipiuntur ſilere de Dei filio. Fallendi, vt dixi, principem mundi fuiſſe conſiliũ, etiam [d] Apoſtulus declarauit, dicens: Sed loquimur

Orat. 3. de Natiuitate Mariæ.

De Mariæ virginit. & virgineo partu, dæmones ignoraſſe, & quam ob cauſam.

a In Epiſt. ad Epheſ.
b Homi. 16. in Luc.
c In 2. cap. Matth.
d Hõ. de humana Chriſti generat.
e Grat. in annunciat. Mariæ
f Lib. 4. de fide Orthodoxa cap. 15.
g In 1. cap. Matth.
h Eſai. 7.

Quomodo & cur neſcìuerit Satã de virgineo partu.

Satan virgines ſolitus obſeruare ne qua illarum, Meſſiæ fieret mater.

Iob. 5.

De humana Chriſti generat.

In 1. c. Luc.

Ad fallendũ Diabolũ Mariam quoque viro deſponſari.

a Luc. 6.
b Luc. 1?.
c Marc. 1. & Luc. 4.
d 1. Cor. 2.

A Dei ſapientiam in myſterio abſcõditam, quam nemo principum iſtius ſeculi cognouit.] Neque diſſentit [e] Bernardus, ſed rem fortaſſe magis illuſtrás, quum oſtendit decuiſſe prorſus & oportuiſſe, hoc diuini conſilij Sacramentum mundi principi tectũ occultúmque manere, vt eo modo & ordine hominem ſibi reconciliaret Deus, quo cognouerat ceciſſe. Itaque ſicut Diabolus prius ſeduxit fœminã, & poſtmodum virum per fœminam vicit, ſic eundem hoſtem prius à fœmina virgine conuenienter ſeduci, & poſt à Chriſto viro apertè debellari. Neceſſariò igitur, inquit, deſponſata eſt Maria Ioſeph, quando per hoc & à canibus ſanctum abſconditur, & à ſponſo virginitas comprobatur.] His planè conſonat Rupertus, cuius teſtimonio virginis deſponſatio, & Ioſeph maritus puellæ nominatus, B Diabolum & cunctos eius ſatellites fefellit, vt neſcirent Sacramentum, cuius agnoſcendi tempus nũdum appetiuerat: vtque ſicuti falſus fuit Saul, quũ Rex Dauid vngeretur, ſic & Herodes, ſiue habitans in Herode Diabolus falleretur in hoc Sacramento Regis & Domini, ex vtero virginis incarnati. Quapropter ſi Mariæ virginitas, & eiuſdem partus virgineus Satanam latuerunt, vt meminit Ignatius, minus aliis Satanæ membris in eundem, vt ſic dicã, lapidem impingentibus, ſiue Iudæis, ſiue Ethnicis, ſiue Hæreticis, ſuccenſere debemus, qui carnis iudicio impediti, ſtultitiæ deputant myſterium, quod ſumma Dei ſapientia nullis æquè ac paruulis in Eccleſia reuelandum complectendumque ſeruauit. Ex quibus facilè poteſt colligi, Petrum Damianum prudenter notaſſe, Chriſtum quum naſceretur, nõ niſi occultè ex Virginis vtero egredi voluiſſe, vt C ſubtiliſſimus inſidiator, tanti myſterij, Dominicæ ſcilicet incarnationis, neſciret arcanum. Ita verò factum eſſe, vt & poſteà Chriſtum in deſerto tentaret, & an ipſe Dei filius eſſet, dubius exploraret: vtque rurſus nunc Chriſto inſtrueret, nũc deſtrueret crucem, quando per mulierem conſuetum ſibi organũ Pilato dici mandauit: Nihil tibi & iuſto illi.

PROXIMVM eſt, diuini numinis prouidentiam atque munificentiam exponere, qua factum ſit, vt intellectus humani ſacris in rebus facilè hallucinãtis imbecillitas adiuuaretur, ac præſertim ad hoc capeſcendum arcanum magis magiſque proueheretur. Principio iam inde ab orbe ferè condito doctrinæ huius velut ſemina ſparſit Deus, ne omninò neſcirent homines de matre ventura Emanuelis, D qui non è viri, ſed mulieris duntaxat, ideóque virginis ſemine procrearetur. Hinc extat nobilis illa in paradiſo facta, & prorſus Euangelica promiſſio, qua primi illi Adæ filij, ne propter peccatum deſperarent, ſe ſuámque in Deum fiduciam vel maximè fulciebant. Acceſſerunt poſtea priſcorum Patrum & prophetarum vaticinia, legiſque Moſayci typi & ænigmata, quemadmodũ alibi docebimus, velut in mediis mundi tenebris prælucentia, vt & ſub lege naturæ, & in Synagoga viuentes, fidem eandem à maioribus haud dubie traditam & acceptam confirmarent, ſuóſque animos ad promiſſam de tribu Iuda virginem, quæ mundi redemptorem conciperet ac pareret, tùm expectandam, tum excipiendam paratiores adferrent. Interea miracula quædam excellentia, diuini numinis prouidentia contigerunt, & in magni quidem nominis mulieribus, quemadmodũ [a] Sara, [b] Rebecca, [c] Ra-

e Hom. 2. de laude Virginis.

Cur conuenerit latere Satanam de Mariæ virginitate.

Matth. 7.
In 1. c. Matt. & de Victoria verbi. lib. 11. c. 19

1. Reg. 19.

In 1. ? ad Trallen. ? Epheſ.

Proditum eſt Satã Verbũ Dei incarnatum ab initio agnoſcere.

In Serm. de annunciat.
Matth. 4.

Matth. 27.

Quomodo Deus paulatim homines perduxerit ad fidem virginis matris, virgineique partus.

Geneſ. 3.

a Geneſ. 14. & 21.
b Gen. 25.
c Gen. 30.

a Iudic. 13.
b 1. Reg. 5.
c In 1. cap. Matth.
d Hom. 49. In Geneſ.
Ibidem.

chel,[a] mater Sampſonis,[b] Anna Samuelis parente vt alias prætercam, ex quibus ſeptem vxores aliis diſſimiles in ſacris literis teſte[c] Ruperto memorantur. Etenim licet natura ſteriles, aut propter ſenectutem ætate ad ſobolem generãdam impeditæ forent, tamen præter communem naturæ curſum & ordinem inclytos filios procrearunt. Cuiuſmodi matronarum exempla, ſicut[d] Chryſoſtomus etiam annotauit, benedictam inter mulieres Mariam, quę maiore miraculo virgo mater futura eſſet, pulchrè adumbrabãt, & ad finem virginei partus craſſos rudéſque homines quaſi manu ducebant. Nam propter hoc ſteriles iſtæ fuerunt (Chryſoſtomi verbis vtor) vt credatur virginitatis partus, ipſæque nos manu ducant ad fidem promiſſionis.] Neque diſſimili conſilio ductus Lucas, Euangelium ſuum nõ aliunde quàm à Zacharia & Elizabeth voluit exordiri, ab his porrò ad virginem parituram ſtatim dilabitur, nimirum vt à minore miraculo ad grãdius illud, quod in Maria ſucceſſit, Lectorem commodè traduceret atque promoueret. Etenim ſi Ioannis mater, anus licet ſterilis ac effœta, quod per naturę facultatem non potuit, gratia Dei duce filium promiſſum concepit ac peperit, cur adeò mirum ac incredibile videatur, eadem ſummi numinis effectrice virtute, Mariam nec ætate ſenem, nec natura ſterilem, in ipſa virginitate fœcundam atque Deiparam reddi? Vnde Lucã explanans Theophylactus, in hæc verba ſcribit: Quia virgo paritura erat, præordinauit Deus, vt vetula pareret, non ſecundum legem naturæ, rametſi ex viro.] Gregorius verò Nyſſenus rem fuſius explicans, in hũc modum diſſerit: Zacharias non ſolum Sacerdos, verum etiam prophetiæ dono ornatus erat: vis autem prophetiæ in libro Euangelij præſcripta prædicatur, quum diuina gratia viam hominibus parans ad hoc, ne incredibile putarent, ex Virgine partum edi poſſe, minoribus miraculis antè, exercendo fideles ad aſſentiendum & credendum aſſuefacit. Sterilis ad decrepita filium parit: id quaſi præludium eſt, & principium exiſtit miraculi, quod in Virgine ſubſecutum eſt. Vt enim Elizabeth non potentia ac virtute naturæ mater fit: quippè infœcunda & ſobolis expers conſenuerat: ſed ad diuinam voluntatem pueri natiuitas refertur: ſic virginei partus incredibilitas per hoc, quod ea res refertur ad Diuinam voluntatem, probabilitatem in ſe continet.] In eundem ſenſum ſcribit Cyrillus Alexandrinus, quũ aduerſus Anthropomorphitas diſputat, ſed locum breuitatis ſtudio prætermitto, Gabrielis Angeli oratione contentus. Is quippè de hoc diuino partu Mariam inſtruens, vt præſentis miraculi fidem adſtruat, omnémque mentis humanæ dubitationem non Virgini ſoli, ſed nobis etiam eximat, ſignificanter adiungit: Et Ecce cognata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute ſua: & hic menſis ſextus eſt illi, quæ vocatur ſterilis, quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.] Igitur quod in Ioannis matre ſterili Deus eſt operatus, vt cæleſtem potius, quàm naturalem in pariendo virtutem illi cõferret, id in Chriſti quoque Matre & potuit, & voluit effectum reddere, nihil vt neceſſe ſit humanæ vel cognitioni, vel rationi vel conſuetudini magis, quàm diuinæ potentię in re tanta deferre atque tribuere. Præterea ne Maria quidem in orbem prodiit, niſi è ſterilibus parentibus, vt diximus, mirabiliter nata, nimirùm vt hominũ animi ex minore miraculo, quod in auia Domini contigit, ad fidem maioris miraculi de partu virgineo facilius erigerentur, ſicut Damaſcenus obſeruauit. Sed & Chriſto ex Virgine iam edito, ſuam Deus benignitatem iterum declarauit, quum fidem de Mariæ perpetua virginitate non ſtatim per Apoſtolos tradi, neque à quoquam exigi voluit, velut infirmis nempe parcens vaſculis, quæ hoc Euangelici muſti genere haud tutò prægrauarentur. Petiuit enim cælos Chriſtus, & Spiritum ſanctum in diſcipulos vbertim effudit, priuſquam inter alia ſecretiora fidei noſtræ arcana hoc myſterium per illos orbi proderet, ac paruulis aliis reuelaret. Nam velut induſtrius agricola, ſemen ſuum ſparſit, & ſic agro mandauit, vt rationem etiam haberet temporis, quo rectè iactum ſemen felicius excreſceret, ac maiores fructus adferret. Tàm clementer, tam prouidè nobiſcum egit Deus, vt ſublimis de hac virginitate doctrina mundo paulatim innoteſceret: & quia res humano ſenſu atque intellectu non poterat comprehendi, viam quaſi præſtruxit mortalibus, vt ad veræ fidei rationem facilius adducerentur.

Septem matres ſteriles Marię Virginis partũ pręfigurant, ac credibiliorẽ oſtendunt.

Cur Lucas de Mariæ partu dicturus, euãgelium a Ioãnis parẽtibus auſpicetur.

Luc. 1.

In 1. c. Luc.

Homel. de ſancta Chriſti Generat.

Cap. 27.

Luc. 1.

Quomodo Gabriel confirmet fidem de Virgine pariente.

Cur Maria è ſterili matre nata fuerit.

Orat. 3. de natiuit. Virginis.

Ex Dei miſericordia, fides de Virgine matre, paulatim eſt tradita & accepta.

Chriſtus velut bonus agricola ſemẽ Euangelij diſpenſat in tempore.

Cæterum quo iſthæc gratia Dei ad fragilitatem humanam ſubleuandam effuſior fuit, eò grauiore noxa ingrati Iudæi ſeſe obligant, qui quum legis ac Prophetarum peritiam ſibi arrogent, tantam lucem ipſis primùm patefactam, iamque toto terrarum orbe fulgentem, cœcis oculis prætereunt, adeóque inſani repudiant, ac pertinaciter auerſantur. Ac Iudaico quidem fermẽto vitiatos dixerim, qui ex qualicunque Satanæ Synagoga ebulliãt, ne parum & ipſi diuino numini aduerſentur, aut virginem peperiſſe negant, aut Mariam non perpetuò Virginem manſiſſe contendunt. Sunt porrò qui huius doctrinæ lucem in Eccleſia diuinitus accenſam agnoſcunt, & Mariam Virginem libere profitentur, vix interim vnquam de illa ſeriò cogitantes, ſed hoc Dei opus, vt alia fere communia, parui admodum ęſtimantes. Nam ſi de vulgo Chriſtianorum loquendum eſt, rerum ſacrarũ plerique ſunt, pro dolor, adeò negligentes, vt quod de Chriſto, de Maria aliiſque fidei myſteriis legunt, audiũt, profitentur, id ſola conſuetudine & vulgari hominum perſuaſione contenti, recipiant quidem & approbent, ſed quod nullo pietatis guſtu, nullis viuacis animi ſenſibus complectantur: tantùm abeſt vt inde ad ſingularem Dei potentiam, ſapientiam, bonitatem tùm intuendam, tùm amandam aſſurgant. Igitur ex multis vix paucos reperimus, qui hoc illuſtre miraculum Propheticis & Euangelicis literis celebratum in animum ſtudioſe reuocent, reuerenter obſeruent, ſæpe ſuſpiciant, rémque illam non ſolùm dignitatis, ſed & vtilitatis, & conſolationis, & admonitionis plenam eſſe ſentiant. At quanto melior ac diligentior Virginis noſtræ contemplator, ſimul & amator Bernardus fuit, qui quùm angelicam legationem ad Virginem diuinitus deſtinatã perpenderet, ex feruore Spiritus in hæc verba prorupit: O admirandam & omni honore digniſſimam Virginem: ò fœminam ſingulariter venerãdam, ſuper omnes fœminas admirabilem, parẽtum reparatricem, poſterorum viuificatricem. Miſſus eſt, inquit, Angelus ad Virginem: Virginem carne, Virginem mẽte, Virginẽ profe[illegible], Virginem denique qualem deſcribit Apo[illegible] & corpore

Quam ingratos & iniquos ſe Iudæi & Hęretici prodant in hoc myſterio.

Non ſatis eſt Marię virginitatem in eccleſia profiteri, ſed hac profeſſione aliter vtendũ eſt quam vulgo ſolet.

Patrum aliquot exempla qui docent Mariam virginem rectè contemplari.

Hom. 2. de B. Virgine.

1. Cor. 7.

corpore ſanctam. Nec nouiter, nec fortuito inuentam, ſed à ſeculo electam, ab altiſſimo præcognitam, & ſibi præparatam, ab Angelis ſeruatam, à Patribus præfiguratam, à Prophetis promiſſam. Scrutare Scripturas, & proba quæ dico.] Neque ſolùm Bernardus, ſed & multò ante Chryſoſtomus dicta Lucæ verba tractauit: Miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo ad Virginem, quibus non vulgarem eiuſdem Virginis commendationem contineri, ſequenti ſermone monſtrauit. Miſſus eſt, inquit, Gabriel ad Virginem, vt mulieris dedecus in honorem conuerteret. Miſſus eſt Gabriel, vt puro ſponſo thalamum pararet. Miſſus eſt Gabriel, vt inter creaturam, & Creatorem ſponſalia celebraret. Miſſus eſt Gabriel ad animatum palatium Regis Angelorum. Miſſus eſt Gabriel ad Virginem deſponſatam quidem Ioſeph, ſed ſeruatam filio Dei. Miſſus eſt ſeruus incorporeus ad Virginem immaculatam. Miſſus eſt à peccato integer, ad corruptionis expertē.] At quotuſquiſque noſtrum, quùm Euangelium de MARIA legitur & cantatur, viua fide in illam Virginem rapitur, eiúſque præſtãtiam cum Chryſoſtomo venerabundus intuetur? Egregius autem MARIAE contemplator Petrus quoque Damianus fuit, qui magna illius admiratione commotus, ex animo dixit: O mirabiliter fœcunda virginitas, quæ nouo & inaudito miraculo & Mater dici poſſit & Virgo. Qui toto mundo non capitur, puellæ innuptæ membris infunditur. Sentiebat quidem pondera ventris, quæ pudorem non amiſerat caſtitatis. Mirabatur partus inſignia, quæ nulla viri

Orat. in Annunciat. Mariæ.

Quomodo Miſſus ad Mariam Angelus iuxta Chryſoſtomum.

Ser. 3. de Natiu. Mariæ.

A nouerat contagia. Erat ſpes in partu, quùm non fuiſſet voluptas in coitu. Immenſum cõcepit, æternum genuit, genitum ante ſecula parturiuit, qui ſibi & munus fœcunditatis attulit conceptus, & decus virginitatis non abſtulit natus.] Luculenter hæc ſane non vnum, ſed multiplex Virginis noſtræ miraculum arguunt, quod non ſuſpicere, non venerari ego ſtupidorum ac ingratorum potius, quàm piorum proprium eſſe duco. Sed & eximiè pius Gregorius ille Nyſſenus ſe continere non poterat, quin ad tantæ Virginis contemplationem admirabũdus exclamaret: O miraculum ingens, Virgo mater fit, & Virgo permanet, vides opus nouum naturæ. In aliis fœminis, quamdiu Virgo aliqua eſt, mater non eſt. Poſteaquàm enim mater facta fuerit, virginitatem non habet, hîc vero duo illa nomina ſimul concurrerunt, eadem enim & Mater

B & Virgo eſt: ac neque virginitas partũ prohibuit, neque partus virginitatem ſoluit.] Reliqua id genus tum ex Origene, tum aliis ex Patribus recenſere ſuperſedeo, quòd ſuperiora plus ſatis eſſe arbitrer, non ſolum ad veterum in hac Virgine ſuſpicienda ſedulitatem reuerentiámque commendandam, ſed etiam ad ſupinam præſentis ſeculi ſocordiam coarguendam, quo ſumma Dei opera, & præſtantiſſima quæque in MARIA Dei miracula, prò dolor, fœdiſſime negliguntur, frigidiſſiméque conſiderantur. Facit interim ſuum officium Eccleſia, quæ filiorum animos, vt poſteà dicemus, ſæpe a: multum ad huius tãti myſterij memoriam rite celebrandam excitat ac impellit.

In orat. de S. Chriſti Natiuitate.

Hom. 1. in diuerſos.

CAPVT TERTIVM.

Quibus de cauſis decuerit Mariam virgineam eſſe matrem, ex qua Chriſtus conciperetur ac naſceretur.

VT NON INGRATVM Lectori, ita neque inſtituto noſtro alienum fore putamus, aliquas ſi cauſas hoc loco reddamus, ob quas viſum ſit ſapientiſſimo Deo, non aliã matrem niſi Virginem deligere, quæ ipſum Dei filium modo ineffabili procrearet. Digna profectò res, cuius cauſas ſedulo inquirerent, nobisque ſcripto conſignarent Patres, quantum humani quidem intellectus, qui arcana diuina omnia nequit perueſtigare, fert exiguitas, & ſumma Dei ſapiẽtia mortalibus manifeſtare dignatur. Illud in confeſſo eſt, Deum inde ab initio voluiſſe, omnia vero quæcũque voluit fecit, ac deinde per Prophetam prædixiſſe, Virgo vt conciperet ac páreret Emanuelem. Cæterum non modo licet, ſed & decet & prodeſt diuinæ huius voluntatis atque diſpenſationis cauſas, curioſitate ſemota, modeſtè inquirere, ſeduló que contemplari. Hæc enim animaduerſio veram & neceſſariam in Eccleſia fidem illuſtrat, ac deinde ſingularem Dei ſuauiter ac fortiter omnia diſponentis prouidentiam comprobat: tum eiuſdem numinis effuſam erga nos beneuolentiam magis magiſque commendat, ac demum Chriſtianis animis haud vulgarem conſolationem & doctrinam adducit. Quod ſi Scriptura, ſi ratio poſtulat, vt humana mens authorem ſuum, eiúſque diuinam po-

Licet decet ac expedit inquirere quibus de cauſis Deus filius non niſi ex matre Virgine voluerit generari.

Pſal. 113. Eſai. 7.

Cur & quomodo ſit vtilis hæc inquiſitio de volũtate diuina

Sap. 8.

C tentiam, ſapientiam & bonitatem in hoc inferiore mundo, eiúſque certa gubernatione relucentem obſeruet, ac grato pectore celebret, quanto nos demum pluris facere, & à maiore gratitudinis ſtudio ſummum illum diuini numinis amorem proſequi conuenit, quo demum factum eſt maximũ vt redemptionis humanæ myſterium non ſolum per ſe decentiſſime, ſed nobis etiam vtiliſsime ſimul inchoaretur atque perficeretur?

IGITVR vt ad rem ipſam accedamus, quam ex venerandis Patrum veſtigiis indagare certum eſt, primum ex Apoſtolo[a] Paulo & Martyre[b] Irenæo ſatis conſtat, quòd primus ille Adam, de terra nempe terrenus, ſecundi qui de cælo cæleſtis acceſsit, & noui mundi quaſi princeps fuit, imaginem

D geſſerit, nobiſque repræſentarit. Quemadmodum ergo primus de terra immaculata, & ſicut veteres appellant, Virgine formatus prodiit: id quod haud ſine magno Creatoris miraculo contigit: ita profecto decebat, eandem Dei virtutem præpotenter accedere, vt alter Adam Chriſtus, non niſi ex Matre Virgine ſupra omnem naturæ ordinem procrearetur. Qua de re Baſilius Magnus præter alios multos hoc ſcriptum nobis reliquit: Quando primus Adam non ex viri ac fœminæ congreſſu proceſsit ad ortum, ſed è terra formatus eſt, vltimus Adam vt veteris illius contagionem corruptelámque inſtauraret ſua nouitate, corpus aſſumpſit in virginali vtero formatum, vt per carnem in ſimi-

Prima cauſa

a 1. Cor. 15.
b Lib. 3. contra hæreſ. cap. 33.

Chriſtus de Virgine natus, vt veteris Adæ typum impleret.

Lib. de vera virgini.

litudinem eſſet peccati.] Sed & Chriſtum cũ Adamo ita componit Ambroſius: Adam de terra Virgine natus eſt, & Chriſtus de MARIA Virgine procreatus. Illius maternum ſolum necdum ſciſſum fuerat: iſtius maternum ſecretum nunquam concupiſcẽtia violatum. Adam Dei manibus plaſmatur è limo: Chriſtus Dei Spiritu formatur in vtero. Vterque ergo oritur cũ Patre, vterque Virgine vtitur Matre.] Succinctius verò Auguſtinus: Primus Adam, inquit, de limi materia figuratur. Ecce etiam nunc ſecundus Adam quaſi de intacta ac rudi terra Virginis de carne formatur.]

Serm. 37.

Sermo. 5. in natali Domini.

NEQVE ſolùm Adæ, ſed & coniugis eius Euæ rationem hic habere voluit Deus, vt quod in prima illa omnium morientium parente veluti typo præceſſit, id in MARIA omnium matre reuiuiſcentium pulchrè conſequeretur. Vnde ſicut Eua dum adhuc Virgo eſſet, in tranſgreſſione inobedientiæ fuit, ita rurſus per MARIAM Virginem obedientiæ gratia facta eſt, annunciato aduentu in carne de cælo, & vita æterna.] Sic enim habet Epiphanius à Cornario verſus, meliore autem dignus interprete, quem breui produturum ſperamus. Irenæus rem eãdem clarius explicat, quemadmodum antea citauimus, quum in hunc modum ſcribit: Sicut Eua quum eſſet Virgo inobediens facta, & ſibi & vniuerſo generi humano cauſa facta eſt mortis: Sic MARIA habens prædeſtinatum virum, tamen Virgo obediens & ſibi & vniuerſo generi humano cauſa facta eſt ſalutis.] Nec multò pòſt ſubiicit: Quod alligauit Virgo Eua per incredulitatem, hoc Virgo MARIA ſoluit per fidem.] In eandem ſententiam dixit Tertullianus: In Virginem adhûc Euam irrepſerat verbum ædificatorium mortis. In Virginem æquè introducendum erat Dei verbum extructorium vitæ, vt quod per huiuſmodi ſexum abierat in perditionem, per eũdem ſexum redigeretur in ſalutem.] Neque diſſentit Cyrillus Hieroſolymitanus, quum hanc collationem adducit: Eua ab initio è quo nata eſt? quæ Mater conceperat illam, quæ Matrem non habuit? Dicit enim Scriptura, quod de latere facta eſt Adami. Nunquid igitur Eua quidem de latere viri ſine Matre naſcitur: de virginali autem vtero ſine viro nihil naſcetur? Mutuata eſt à viris fœmineo generi gratia. Eua enim ex viro nata eſt, & nõ ex matre concepta, ſed ex ſolo viro tanquam partu edita. Reddidit igitur MARIA gratiæ huius mutuum officium, & non ex viro, ſed ex ipſa ſola impollutè, ex Spiritu ſancto virtutéque Dei peperit.] Quibus conſonans Damaſcenus: Quemadmodum, inquit, prima mulier Eua ex Adam citra coitum formata eſt: ita & MARIA ſupra communẽ naturæ curſum, nouum Adam in lucem edidit, licet ipſa communi aliarum prægnantium lege & conſuetudine vterum geſtare videretur.] Quam Chriſti & MARIAE cum primis illis parentibus collationem, ſi Fulgentium ducem ſequimur, ſic dem in confirmare licebit: Primum hominẽ mulier corrupta mente decepit: ſecundum hominem Virgo incorrupta virginitate concepit. In primi hominis coniuge nequitia diaboli ſeductam deprauauit mentem: in ſecundi autem hominis Matre, gratia Dei & mentem integram ſeruauit & carnem. Menti contulit firmiſſimam fidem, carni abſtulit omninò libidinem. Ille de limo plaſmatus

Maria Virgo ad Chriſtũ generandum electa vt obediendo Mater eſſet viuentiũ ſicut Eua virgo peccando fuit mater mortalium.

Lib. 3 aduerſus hæreſ. ca. 33.

Quomodo Maria Virgo & Domini Mater typo primæ mulieris ſatisfecerit.

Lib. de carne Chriſti.

Catech. 12.

Geneſ. 2.

Vt Eua de latere viri ſine matre naſcitur & Chriſtus ex virgine ſine Patre generatus.

Lib. 4 de fide Orthod. cap. 15.

Ser. de duplici Chriſti Natiui.

Primorum parentũ [illegible] & Naturæ [illegible] adumbrauit.

A terrenos protulit: iſte de Spiritu ſancto natus, cæleſtes effecit.] Ac alibi rurſus: Quia in conditione generis humani, quæ de ſolo viro facta eſt, contigit vt mortis vinculo teneremur obſtricti: hoc in redemptione humani generis diuina bonitas egit, vt per virum, qui de ſola muliere natus eſt vita hominibus redderetur. Illic humanam naturam nequiſſima deceptione ſibi diabolus in peccati ſimilitudinem ſociauit: hîc Deus humanam naturam in vnitate perſonæ ſuſcepit. Ibi fœmina decepta eſt vt fieret filia diaboli: hîc Virgo gratia repleta eſt vt fieret Mater ſummi atque incommutabilis vnigeniti Dei. Ibi Angelus deiectus per ſuperbiam, ſeductæ mulieris animam obtinuit, hîc Deus humilians ſe per miſericordiam, incorruptæ Virginis vterum ex ea naſciturus impleuit.] Verùm hæc B abundè ſatis, vt intelligat Lector, magnum ſubeſſe myſterium, ſi cum Chriſto & Matre eius Virgine, primi parentes Adam & Eua rite conferantur, idque ad partum quoque Virgineum pertinere.

Lib. 4 de fide ad Petrũ cap. 2.

Secunda cauſa.

ACCEDIT quod Matrẽ habere Virginẽ, Chriſto & eius maieſtati maximè cõpetit, vt inde vtraq; eius natura illuſtretur, rectiusqne à mortalibus cognoſcatur. Eſt ille nimirum vetus ille Melchiſedech, qui ſine patre, ſine matre eſſe Paulo dicitur, quãdoquidẽ & matrẽ in illa diuina generatione neſciuit, & patrẽ in MARIAE partu ſeu natiuitate humana reſpuit, ex Patre ſolo natus ante ſecula, & ex Virgine ſola ortus in hoc ſeculo, ſicut Ambroſius annotauit. Qua de re locus apud Lactantium extat inſignis, qui arcanum hoc explicat myſteriũ, C cur Chriſtus vt Deus è ſolo Patre, atque vt homo à Matre ſola Virgine ſit procreatus. Ipſe enim inquit, Pater Deus & origo & principiũ rerum, quoniam parentibus caret, ἀπάτωρ & ἀμήτωρ à Triſmegiſto veriſſime nominatur, quòd ex nullo ſit procreatus. Idcircò etiam filium bis naſci oportuit, vt ipſe fieret ἀπάτωρ atque ἀμήτωρ. In prima enim Natiuitate ſpirituali ἀμήτωρ fuit, quia ſine officio Matris à ſolo Deo Patre generatus eſt. In ſecunda vero carnali ἀπάτωρ fuit, quoniam ſine Patris officio, virginali vtero procreatus eſt, vt medium inter Deum & hominem ſubſtantiam gereret, noſtram hãc fragilem imbecillémque naturam quaſi manu ad immortalitatem poſſet ducere, factus eſt & Dei Filius per Spiritum, & hominis per carnem.] Eódem Tertulliani ſpectat oratio, qui decuiſſe negat, vt ex ſemine humano Dei Filius D naſceretur, ne ſi totus eſſet filius hominis, non eſſet & Dei Filius, nihilque haberet amplius Salomone. Ergo iam Dei Filius, inquit, ex Patris Dei ſemine, id eſt, Spiritu, vt eſſet hominis Filius, caro ei ſola erat ex hominis carne ſumenda ſine viri ſemine.] Tum luculenter dixit Maximus: Dei Filius ab intacta natus eſt fœmina, vt Deum pariter & hominem teſtaretur partus humanus, & Deum probaret æterna virginitas.] Poſtremò quum ſit ingẽs Ignatij vt antiquiſſimi, ita & vetuſtiſſimi Martyris authoritas, non poſſum illius verba prætermittere, præſertim quòd ſupradictas rationes breuiter explicet atque confirmet: Adæ corpus, inquit, ex quatuor elemẽtis confectum eſt, Euæ corpus ex ipſius Adæ latere: & inſolens admirandúſque partus ille Domini ex ſola Virgine, non quòd deteſtanda ſit legitima commixtio, ſed quòd huiuſmodi partus decebat Deum. Decebat namque

Chriſti maieſtas & vtraque natura, per Mariæ Virginitatem illuſtratur.

Qui Melchiſedec ſine patre & matre?

CHRISTVS ἀπάτωρ & ἀμήτωρ.

Chriſtũ bis naſci oportuit.

Heb. 7.

Epiſt. 84.

Lib. 4. de vera ſapientia.

Non decuit Chriſtũ naſci ex humano ſemine.

Lib. de carne Chriſti.

Hom. 3. in natali Domini.

In epiſto. ad Heronem Diaconum.

Chriſtus in ortu [illegible] Deũ ſe & hominẽ prodidit.

Ignatij Martyris teſtimonium.

Cre. [illegible]

Crearorem non cōſueto, ſed peregrino & admi-
rando vti partu, vtpotè omnium opificem.]

Tertia cauſa.

Mariæ virginitas Chriſtū præceteris immaculatū & mediatorē oſtendit.

Ioan. 1.

Praeterea ſingularem Chriſti puritatem
innocentiámque declarat, quòd Matrem habet
Virginem, ne quis aliôquin putet, illum vnà cum
reliquis Adæ filiis impurè conceptum & natum,
vlláque peccati labe cōtaminatum, & idcirco Me-
diatoris officio indignū eſſe. Vnde qui erat Agnus
ſine macula, & mundi peccata expiaturus vene-
rat, ex ſola puráque Virgine concipi voluit ac ge-
nerari. Talis enim decebat, vt nobis eſſet Pontifex,
ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à pecca-
toribus, vt Paulus teſtatur Hebræis. Ac vere qui-
dem ſegregatus à peccatoribus, quum hoc puriſsi-
mo conceptu ſimul & ortu ſeſe ab iræ filiis aperte
diſtinguat. Aliôquin ſi ex communi lege iudican-
B dum eſt, quicunque de viri & fœminæ concubitu
vel concipitur, vel naſcitur, ex pudenda carnis pro-
dit concupiſcentia, cúmque non ſolùm peccato
ſubiici, ſed etiam Redemptore quodam indigere
neceſſe eſt. Verum de Chriſto ita Fulgentius: Dei
Filius vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris, vt carnem
hominis animámque mundaret, ſuſceptione carnis
atque animæ rationalis incarnatus eſt: & qui eſt
Deus verus, homo verus factus eſt: non vt alter
Deus eſſet, alter homo, ſed idem Deus, idem ho-
mo. Qui vt illud peccatū, quod in concubitu mor-
talis carnis generatio humana contraxit auferret,
conceptus eſt nouo more. Deus incarnatus in Ma-
tre Virgine, ſine coitu viri, ſine libidine concipiē-
tis Virginis: vt per Deum hominem, quem abſque
libidine cōceptum, inuiolatus edidit Virginis vte-
C rus, ablueretur peccatum, quod naſcentes trahunt
omnes homines: quibus in corpore mortis huius,
talis eſt naſcendi conditio, vt matres eorum fœ-
cunditatis opus implere nō poſſint, niſi prius car-
nis virginitatem amiſerint. Solus igitur abſtulit
peccatum conceptionis atque natiuitatis humanæ
Deus vnigenitus, qui dum conciperetur, veritatem
carnis accepit ex Virgine, & quum naſceretur, vir-
ginitatis integritatem ſeruauit in matre. Iſta cauſa
eſt, qua Deus factus eſt Filius Virginis Mariae,
& Maria Virgo facta eſt Mater vnigeniti Dei,
vt quem Pater genuit ex æternitate, ipſum Virgo
conceptum proferret in tempore.] Atque hinc non
obſcure conſtat, quàm apte [a] Paulus & [b] Auguſti-
nus dixerint: Chriſtū Dei filium non in carne pec-
D cati, ſed in ſimilitudinem carnis peccati, ac veluti
ſanum medicum ad ſanandos ægrotos acceſsiſſe.
Quum igitur nuptialis concubitus in carne pecca-
ti fieri non poſsit ſine illa carnis fœda & impura
concupiſcentia, quæ accidit ex peccato, ſine hac
ipſa concipi voluit, qui futurus erat ſine peccato,
vt Auguſtini verbis vtamur.

Lib. de fide ad Petrum cap. 2.

Purus ex Virgine naſci debuit, qui impuros erat purificaturus.

a Roman. 8. b Lib. 3. de peccatorum meritis & remiſsione cap. 12.

Lib. 1. de nuptiis & concupiſcentia cap. 12.

Serm. 5. de natiuit. Domini.

Quarta cauſa.

Ortus Chriſti ex virgine, Baptiſmi Sacramētum & gratiam deſignat.

Serm. 4 de eadem Domini natiuitate.

Adde, quod mirādus hic Chriſti ortus ex Vir-
gine nobis in hoc quoque ſeruiat, vt ſacri Baptiſ-
matis admoneamur, ac pulchram eius velut ima-
ginem adumbratam habeamus. Leo Magnus figu-
ram hanc ſic explicat: Originem quam ſumpſit
Chriſtus in vtero Virginis, poſuit in fonte Baptiſ-
matis. Dedit aquæ, quod dedit matri: virtus enim
altiſſimi & obumbratio Spiritus ſancti, quæ fecit
vt Maria pareret Saluatorem, eadem facit, vt
regeneret vnda credentem.] Ac rurſus: Omni ho-
mini renaſcenti aqua Baptiſmatis eſt inſtar vteri
virginalis, eodem Spiritu ſancto replente fontem,
A qui repleuit & Virginem: vt peccatū quod ibi va-
cuauit conceptio, hîc myſtica tollat ablutio.]

Quinta cauſa.

Status beatorum in gloria corporis per partum Virginis ſignificatus.

1. Cor. 15.

Rvrsvs, quod Chriſtus ex pariente Virgine
prodeat, abſolutam illā nouitatē, nouámque gene-
rationē deſignat, quā orbis inuocator hominumq;
Saluator perfectè in fine mundi præbebit electis.
Non enim ſatis illi viſum eſt, miſerorū nunc ani-
mas quærere, & è corruptis quaſi caſtas virgines
reddere, ſibique deſponſare, ſed & iuſtorum cor-
pora demum reformare, ſuóque glorioſo corpo-
ri conformare decreuit. Quum verò corpus hoc
corruptibile, quemadmodū Paulus loquitur ad in-
corruptionem perducet, hominem etiam exterio-
rem, tanquam Virginem ab omni carnis impuri-
tate ſenſúque libidinis immunem, omníque ex par-
te purum & integrum, id eſt, ſibi ſimillimū reddet.
B Purus igitur & ipſe tot virginum Sponſus non ex
corrupta, ſed pura Virgine prodit, nimirum vt
optimam illam humanæ vitæ rationem, quæ cum
Angelis puriſsimis nobis erit æqualis, hac etiam
ratione monſtraret, & ſuis quaſi præluderet. Rectè
igitur Gregorius ille Nyſſenus: Decebat eū inquit,
qui propter integritatem & corruptibilitatē vni-
uerſitatis, in humana natura verſatus eſt, initium
facere ab ea, quæ natiuitati eius inſeruiret inte-
gritate atque incorruptibilitate.] Nec alienum eſt,
quod ſcripſit Ambroſius: Ille qui carnem ſic ſuſ-
cepit, & ſic homo factus eſt, vt hominem redime-
ret atque à morte reuocaret, inuſitato tamen quaſi
Deus itinere venit in terras, vt quemadmodum
dixerat: Ecce facio omnia noua, partu etiam im-
C maculatæ Virginis naſceretur.]

Epiſto. 81.

Apocal. 21.

Sexta cauſa.

Chriſtus de virgine procreatus, inſtitutum virginale commendat.

Catech. 12.

Epiſto. 81.

In Geneſim.

Sermo. 7. in natali Domini.

Matth. 19.

Actor. 1.

Lib. de ſancta virginit. cap. 2.

Chriſtus nō ſolum ex Virgine naſci, ſed etiam à Virgine baptizari & deſcribi maximè voluit.

Adhaec, Chriſtum ex Virgine mundo dari
congruebat, vt virginitatis inſtitutum anteà inuſi-
tatum, ac etiam Iudæis probroſum, poſt natum Re-
demptorem multò & gratioſius & illuſtrius in Ec-
cleſia afficeretur. Igitur ex omnibus mulieribus eā
ſibi matrem delegit, quæ virginitatis floreret glo-
ria, eámque non ſolùm in orbem veniens, ſed &
per mortem ex mundo diſcedens, chariſſimóque
diſcipulo virgini commendans, peculiariter coho-
neſtauit. Decebat enim prorſus, doctore Cyrillo
Hieroſolymitano, vt puriſsimus puritatis Doctor
ex thalamis puris prodiret. Et Ambroſij dictum
eſt: Speciale ſibi donū virginitatis Chriſtus elegit,
& integritatis munus exhibuit atq; repræſentauit,
quod elegit in matre.] Hic conſonat Iunilius: Ipſe,
inquit, in fine ſeculi aſſumpſit hominem de carne
D Virginis, vt virginitatis ſe gloriā potius quàm nu-
ptias diligere probaret.] Neque minus luculen-
ter Auguſtinus: Diligamus præ omnibus caſtita-
tem, quia vt placere hanc ſibi Chriſtus oſtenderet,
pudicitiam vteri Virginalis elegit.] Vnde quod in
Euangelio de Eunuchis ſuo erat tempore traditu-
rus, vt credentes multos ad perfectam pudicitiam,
Deóque & Angelis gratam virginitatem perduce-
ret, id partim in ſe ipſo, partim in Matre ſapien-
tiſsimè præmonſtrauit, bonus vtique & perfectus
magiſter, qui facere cœpit & docere, idem Virgi-
nis filius, virginúmque ſponſus, virginali vtero cor-
poraliter natus, & virginali connubio ſpirituali-
ter coniugatus, vt Auguſtini verbis vtamur. Tam
pulchre ſeruauit decorum Cristvs, non con-
tentus, vt ipſe Pontifex eſſet ſecundū ordinē Mel
chiſedech ſine patre, ſine matre ἀγενεαλόγητος
hoc eſt, ſine nuptiis, niſi & Prophetam virginem,

à quo primùm annunciaretur & baptizaretur, & præcipuum Euangeliſtam virginem, à quo perfectè deſcriberetur ſibi adiunxiſſet.

Septima cauſa. Mariæ virginitas docet, vt Chriſto virgines animas exhibeamus.

Est et ſpiritualis quædam virginitas, quæ Chriſtiani hominis mentem à peccati labe puram integrámque conſeruat, vt prudens ac volens à Chriſto velut vnico ſponſo ſe nulla ex parte diuelli & abſtrahi patiatur, ſed fidem illi datam ſanctiſſimè præſtet. Hanc virginitatem nobis & credentibus omnibus illud teſtatiorem facit, quod totius puritatis fons & amator, qui non habitat in corpore ſubdito peccatis, & in animam maleuolam non ingreditur, ex matre duntaxat Virgine, eáque non minus animo quàm carne prorſus immaculata generetur. Vt hinc moneat etiam Tertullianus, decuiſſe prorſus, vt Dei Filius, nouæ natiuitatis dedicator, nouè de Virgine naſceretur. Vnde Cyrillus Hieroſolymitanus, Dominum vt virgines efficiat animas, de Virgine naſci voluiſſe confirmat.

Sap. 1.
Lib. de carne Chriſti.
Catech. 12.

Octaua cauſa Mariam Virginem à Deo eligi, vt eius perſona & dignitas magis honoretur.

Praeterea iſthæc diuini numinis diſpoſitio ſingularem vim habet ad Mariam & eius præſtantiam magis magíſque mortalibus commendádam. Hi certe, niſi ſint ſtupidi homines, facile animaduertunt, inter tot virgines quamlibet ſelectas hanc vnam excellentiſſimam eſſe, quoniam inde ab æterno ſummo Dei conſilio prædeſtinata, & per Archágelum Gabrielé euocata, vitæ gratiæque fonté, ſuæque caſtitatis fructum Chriſtú orbi produxit perdito. Quomodò enim perfecta mentis & corporis virginitate non reſplenduit, in quo virtutum genere vlli Sanctorum illa ceſſit, quæ immaculata immaculatum peperit mundi Redemptorem? Talis eligitur Virgo de toto mundo, inquit Auguſtinus, quæ tantum haberet meritum, vt Dei Filium in ſemeripſam ſuſciperet, & poſt partum omni modo Virgo permaneret.] Teſtatur Baſilius quoque Magnus, tantam Mariae virginitatem ac puritatem extitiſſe, vt in aliis fœminis nihil æquale, Deóque gratius reperiretur. Et æqualis Baſilij Gregorius Nazianzenus carmen edidit, in quo Mater Domini de ſeipſa in hunc modum loquens introducitur.

Serm. 10. in natali Domini.
De humana Chriſti generat.
De Chriſto patiente.

Οὐχ οἶδα τέρψιν, ἢ λόγῳ κλύειν φίλοις,
γραφῇ πλάσσειν, οὐδὲ γὰρ ταῦτα σκοπεῖν
ἐγὼ πρόθυμος, παρθένον ψυχὴν δ᾽ ἔχω.
ὄμνυμι τὸν σύμπαντα σαφῶς εἰδότα
μὴ δ᾽ ἂν θελῆσαι, μὴ δ᾽ ἂν ἔννοιαν λαβεῖν.

Hoc eſt:

Libidines auerſor, vt nec verbulo
Audire, pictura nec eas feram aſpicere.
Spernendo ſiquidem hæc, virginem animum poßideo.
Teſtem facio quem latere poteſt nihil,
Nunquam vlla placuit, nec animum cœpit Venus.

Ser. 6. & 15. de natali Domini.

Atqve vt ad Auguſtinum redeam, fatetur is palàm, virilem appetitioné nó fuiſſe in Maria Virgine tàm ſancta, ad quam Spiritus ſanctus venire dignaretur: Virgine tàm ſpecioſa, quam Dominus ſponſam eligeret: Virgine tàm copioſa, cuius generationem cunctus orbis exciperet, demùm Virgine tàm caſta, vt etiam poſt partum Virgo eſſe poſſet, ac ſanctior etiam fuerit effecta. Ac prudenter ſane Thomas Aquinas docet, quandoquidem Chriſti corpus per Spiritum ſanctum formari debuit, oportuiſſe prorſus eam fœminam, de qua ſuum Chriſtus corpus aſſumpſit, ſpiritualibus maximè donis imbui ac repleri, vt non ſolùm eius anima virtutibus fœcunda, ſed venter etiam prole diuina prægnans eſſet. Vnde oportuit, inquit, non modò mentem eius à peccato immunem eſſe, ſed & corpus eius ab omni corruptela carnalis concupiſcentiæ elongari.] Quis ergo, ſi ſapiat, & Chriſtianu ſaltem ſit ſpiritu præditus, talem ac tantam Virginem non honoret, quam Deus ipſe tanti fecit, & ad myſterium hoc auguſtiſſimum conuenienter inſtruxit: quã & Chriſtus ipſe cùm ſæpe alias, tùm quando in orbem veniens decus virgineum parenti non abſtulit, ſed conſeruauit & auxit, inſignitérque cohoneſtauit: Non enim de terra, vt Ambroſius loquitur, ſed de cælo vas ſibi hoc, per quod deſcenderet, Chriſtus elegit, & ſacrauit templum pudoris.] Quid Mariam non honorauit, qui talem fecit, vt ipſe in illa fieret? qui præterea illi & munus fœcunditatis attulit cóceptus, & donum virginitatis non abſtulit natus, vt alicubi loquitur [a] Auguſtinus? Nec tacet [b] Sophronius, Chriſtum ſponſum virginum idcircò matrem virginem elegiſſe, vt ipſa omnibus eſſet exemplum caſtitatis, in qua velut in ſpeculo, refulget forma virtutis. Verùm de hoc Chriſti Domini & Matris eius exemplo imitando, quod male caſti Sectarij auerſantur, ac prorſus indignè tractant, nos alibi diſſeremus.

Opuſc. 3. cap. 27.
Lib. de inſtit. Virginis cap. cap. 5.
a Serm. 9. in natali Domini.
b Sermo de Aſſumt. Virginis.

Postremo ſi Auguſtino credimus, oportebat caput noſtrum propter inſigne miraculum ſecundum carnem naſci de Virgine, quo ſignificaret, membra ſua de Virgine Eccleſia ſecundum Spiritum naſcitura.] Ac ſæpe quidem hoc ipſum repetit Auguſtinus, vt Lectorum inſigat animis, quod in Virgine præceſſit, hoc in Eccleſiam ſanctam rectè competere. In Mariam certè deſcendit Spiritus ſanctus, eidem virtus altiſſimi obumbrauit, in eâdem Chriſtus plenus gratia & veritate habitauit, ſua illi munera cumulatiſſime impertiuit, pudicam & incorruptam perpetuò conſeruauit. Quis vero prudens ambigat, hos gratiæ ſpiritualis effectus, hæc varia & illuſtria Chriſti dona ad ſanctam Eccleſiam peruenire, & omnibus quidem ætatibus in illa Chriſti ſponſa, dicam & arca reperiri? Hæc ipſa eſt immaculata concubitu, fœcunda partu, Virgo & caſta perpetuo: hæc concipit non è viro, ſed ſpiritu: hæc parit non dolore, ſed gaudio: hæc nutrit non vbere corporis, ſed lacte doctoris, vt apud eundem Auguſt. legere licet. Eôdem planè ſpectat quod ſuccincte quidem, ſed euidenter dixit Gregorius Magnus: Sicut Maria Chriſtum peperit Virgo, & poſt partum incorrupta permanſit: ita & mater Eccleſia filios Dei ſine dolore generat, & Virgo ſemper illibata perſeuerat.] Iſidorus verò qui ante annos mille in Hiſpania floruit, Maria, inquit, Eccleſiam ſignificat, quæ quùm ſit deſponſata Chriſto, Virgo nos de Spiritu ſancto concepit, Virgo etiam parturit.] Atque vtinam hæc notent Eccleſiæ deſertores, qui dum noua falſáque ferunt aut defendunt dogmata, profectò non minore flagitio ſeſe obſtringunt, quàm ſi Deo ſacratam Virginem, ipſámque Chriſti Matrem ad ſtuprum nefarium ſolicitarent. Atqui, vt vere Cyprianus oſtendit, adulterari nó poteſt ſponſa Chriſti, incorrupta eſt & pudica, vnam domum nouit, vnius cubiculi ſanctitaté caſto pudore cuſtodit.] Quæ ſatis fuerint, vt arbitramur, ad qualemcunque rationé de Mariae virginitate reddendam his,

Lib. de ſancta virginit. ca. 6.
Nona cauſa. Maria Virgo Chriſtum concipiens & pariens designat Eccleſiæ conditionem.
Quæ Mariæ virgini tributa ſunt, in eccleſia quotidie reperiri.
Ser. 6. in natali Domini.
In Pſal. 4. pœnitentialem.
In libro allegoriarum noui Teſtam.
Lib. de vnitate Eccleſia.

his qui rectam & ſincerá diſcendi adferũt cupiditatem, ac de re ipſa poſitis affectibus iudicãt. Poterat alioquin boc argumentum quod latiſſimè pa- A tet, explicari fuſius & amplificari, ſed gratius Lectori fore confidimus, ſi capita rerum potius iudicemus, quá citra neceſsitaté ſingula perſequamur.

CAPVT QVARTVM.

Scripturæ diuinæ teſtimonia virginitati MARIÆ patrocinari, & Matthæi locus excuſſus de ſollicitudine Ioſeph à ſua ſponſa diuertere meditantis.

Non minus cauẽdi hoſtes clancularij, quàm aperti in cauſa præſenti.

PLVS TAM ſatis experimur, ſiue afflictæ Matris Eccleſiæ faciem triſtiſſimam intueamur, ſiue varios præſentis argumenti oppugnatores conſideremus, quam verè dici ſoleat, hoſtes domeſticos externis & barbaris nocentiores, ac proinde magis cauendos eſſe, quòd nullum ſit bellum inteſtino perniciofius. Contemni fortaſſe poterat argutia Philoſophorum, ſurdiſque præteriri auribus Ethnicorum rabies, & ſtupiditas Iudæorum MARIAE virginitati impudenter oblatrantium negligi, quando ſeipſos potius quàm illam inſani atque blaſphemi homines velut in cælum, expuentes, commaculant atque conſpurcant. At ſi Ambroſium de ſimili argumẽto diſſerentem ſequimur, hæreticorum pertinacia, fidem de MARIAE virginitate tot tantíſque modis confirmatam negãtium, deteſtabilior eſt, quàm Iudæorũ incredulitas, adeóque dæmonum immanitas, qui ſæpè vel inuiti hanc veritatem agnoſcunt & cõprobant. Certe nec à Iudæis, nec à Dæmonibus tãtum periculi, quantum ab hæreticis Eccleſiæ imminet, qui ſub velamento pij nominis, ſermonẽ ſerpentinæ diſputationis effundunt, atque veritatem Catholicam vertẽdo ad ſuæ doctrinæ rabiem, diabolico more traducunt, ouiúmque ſimplicitatem defraudãt, vt verbis vtar Ambroſianis Quid verò aliud ſibi propoſitum habent verſipelles, niſi vt Deiparam candidiſſima pulcherrimáque veſte (ſic enim virginitatem appello) nefarie ſpolient, & ex Virgine non virginem faciant impudenter? Cõtra quas beluas arma ſumturi, gladium Spiritus, quod eſt verbum Dei, primum arripiemus, deinde illos etiam milites in aciem producemus, quorum virtus in hoſtibus Eccleſiæ ſubigendis, & in multis errorum monſtris profligandis præclarè iam olim effulſit. Etſi enim contra Iudæos multa, quæ MARIAM Virginem probent, in medium attulerimus, tamen aliis etiam telis ex eodem diuinæ Scripturæ armamentario depromptis vtemur, vt minus habeant aduerſarij, quo ſe cauſámque ſuam aduerſus veritatis columnam Eccleſiam tueantur. At ſi nonnullis vt prolixum, ita moleſtum videbitur boc ſtudium noſtrũ, quod in citandis tot argumentis atque teſtimoniis bona fide præſtamus, veniam tamen aliquam, vt ſpero, præſens diligentia impetrabit, ac ſaltem hoc nobis donabit Lector, vt quas eſcas ipſe fortáſſis ex paratis atque propoſitis ferculis non attigerit, aliis menſæ ſociis guſtanda permittat.

Serm. 91. & li. 3. de fide.

Hæretici Iudæis & dæmonibus quadantenus nocentiores, magiſque cauendi.

Propoſitio de tractatione ſequenti.

Primus Scripturę locus qui Marię virginitati patrocinatur.

Geneſ 3.

PRINCIPIO MARIAE virginitas tacite inſinuatur, ſi non diſerte traditur, quum in Paradiſo ſeductori ſerpenti loquitur & interminatur Deus: INIMICITIAS ponã inter te & mulierem, & ſemen tuum & ſemen illius. Vbi nulla quidem viri ſed mulieris duntaxat ac feminis eius ſit mentio ſeminis inquam, tàm ſancti ac efficacis, cuius virtute caput maledicti victoriſque ſerpentis contereretur, & omnes vbiquegentes benedicerentur. Quod vaticinium rectè intellectum, non in Euam, ſed in MARIAM proprie competit, quæ licet in muliebri ſexu verſetur (nam & virgines mulierum nomine continentur) nihilque rei cũ viro habuerit vnquam, tamen hoc cæleſte ſemen accepit ac protulit. Idcirco autẽ Chriſtus ſemen mulieris appel- B latur, vt ſciamus naturalem illum mulieris filium exiſtere: ſicut Scripturæ phraſis mulieris ſemen accipere ſolet. Quod verò idem non viri dictus eſt ſemen, ob MARIAM contigit, ex qua Virgine illũ, naſciturum eſſe clare ſignificabatur. Ita bũc locum intelligit [a] Cyprianus, & [b] autbor minime contemnendus, qui de viro perfecto ſcripſit, de illo in bũc modum diſſerit: Mater Domini noſtri IESV CHRISTI in illa tũ muliere promiſſa eſt. Hæc inimicitiis oppoſita eſt ſerpentis: Ponã, inquit, inimicitias inter & mulierem: non certe pono dicit, ne ad Euã pertinere videretur. Verbũ promiſsionis eſt, quod tranſmittitur te futura. Ponã, inquit, inimicitias inter te & mulierẽ: id eſt, ſuſcitabo mulierem, quæ repudiata facilitate credendi, non ſolùm te non audiat, ſed ipſo etiam Gabriele deferẽ- C te verbum, rationem de promiſsionis exigat nouitate, dicendo: Quemadmodum erit iſtud, quoniam virum non cognoui? Ecce iſtud ſemen mulieris, quod nõ per traducem genitalium miniſteriorum, cummixtione ſexus vtriuſque infunderetur in vterum, ſed clauſtro clauſo indeploratæ Virginis inueniretur in vtero. Ex hac ergo, ſemen promiſſum eſt mulieris, quod ſemen ſecundùm hominẽ Dominus DEVS noſter eſt, qui non infuſus eſt in vtero, ſed inuentus, Euangeliſta cõfirmante, quum dicit de MARIA: Inuenta eſt in vtero habens.] Omitto cætera, quæ ab eodem Theologo adſerũtur, vt MARIAM à reliquis diſcernat mulieribus, quibus ad cõcipiendum & pariendum fœtum non ſuum tantum, ſed & viri ſemen eſt neceſſarium: in D huius autem virgineo vtero, non Patris, ſed Matris ſemen vnicum ſuffeciſſe, vt Dei filius, etiam hominis Filius ex ſemine Dauid ſecundum carnem efficeretur. In eundẽ fere ſenſum ſcribit Leo Magnus hoc loco denuncians ſerpenti futurum ſemen mulieris quod noxij capitis elationem ſua virtute cõtereret, Chriſtum ſcilicet in carne vẽturum, qui natus ex Virgine, violatorem humanæ propaginis incorrepta natiuitate damnaret. Plures Patrum ſententias, quæ hũc ſpectant, & à nobis alibi repetuntur breuitatis ſtudio prætermittemus.

Cur Chriſtus ſemen mulieris, non viri in Scriptura dicatur.

a Lib. 2. teſtimoniorum aduerſus Iudæos ca. 9.
b In operibus Hieron.
Geneſ. 3.

Luca. 1.

Matth. 1.

Rom. 1.
Serm. 2. de natiuit. Domini.

DEINDE quum in ſacris literis nihil otioſè tradatur, obſeruatione dignum eſt, quod Moyſes in Leuitico diſertè præcipit: Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, immunda erit. Vbi Origenes admonet, MARIAM à legiſlatore prudẽter & ſignificanter excipi, ac verè Virginem illam deſignari, quæ Verbum carnem factum pareret, ſed

Secundus Scripturę locus, pro Mariæ virginitate.

Leuit. 12.
Hom. 8. in Leuit.

A ſine ſuſcepto ſemine, quia non viri opera, ſed Spiritus ſancti virtute accedente, Deum hominem ſuo vtero complecti ac gignere debuerit. Origenẽ verò ſequitur Theophylactus, qui eandem Moyſi legem tractans, Virgo, inquit, non concepit de ſemine, ſed ex Spiritu ſancto peperit: vnde nulla iam neceſſitas vrgebat, ſed volẽs implere legem venit in tẽplum.] Loquitur autem de lege purificationis, quam expleto puerperio ſuo Deipara obſeruare voluit, licet ea non teneretur, quandoquidem non ſuſcepto ſemine maſculum peperit, ſed Virgo concepit, Virgo peperit, ante & poſt partum clauſa permanens, quod & [a] Euſebius Emiſſenus obſeruauit. Eadem [b] Bedæ, [c] Bernardi ac aliorum eſt ſentẽtia, Moyſen nimirũ in alias mulieres hîc ferre legem, ſed Chriſti Matrem, quia Virginem, data opera excipere, B tacitéque monere de ventura muliere, quæ ſupra naturæ ordinẽ abſque ſemine maſculum procrearet. Aliôquin fruſtrá omnino diceret: Mulier ſi concepto ſemine pepererit, quum nulla poſsit parere, niſi ſemen viri concipiat prius, & amittat virginitatem, Deipara ſola duntaxat excepta. Quanquam non me fugit, quoſdam in alia eſſe opinione, quòd aſſerant, hunc locum iuxta Hebraicã veritatem non quadrare dicto myſterio, quod vulgatæ quidem editioni eſt conſentaneum, vt ab hac lege virgo pariens excipiatur. Quis autem prudens leuiter æſtimet aut negligat, quod Græci Latiníque Patres concorditer tradiderunt, quódque Iudæis etiam obiicit Galatinus?

In 2. cap. Luc.

a In Hom. de purif. Mariæ.
b In 2. cap. Luc.
c Ser. 3. de purificat. Mariæ.

Tertius locus.
Exod. 13.
Num. 8.
Luc. 2.
d Hom. 14. in Luc.
e Lib. 2. in Luc.
f In 2. Luc.

Eivsdem Moyſi dictum atque decretum eſt, ſicut citauit & Lucas: Omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Domino vocabitur. Hoc C veteres vt [d] Origenes, [e] Ambroſius, [f] Theophylactus ita interpretãtur, quaſi Moyſes diſcrimen aliquod ſtatuat inter Mariam & alias fœminas parientes: his enim viri concubitu maternum vterum aperiri, vt ad generandam prolem fœcundæ reddantur: ſoli autem Deiparæ conuenire, vt non à viro, ſed ab ipſo Filio atque primogenito ſingulari quodam modo aperta fuiſſe dicatur. Nullus maſculus aperit vuluam, inquit [g] Gregorius Nyſſenus, ſed conſuetudo viri cum muliere: igitur dictũ illud de Domino eſt intelligendum.] [h] Epiphanius verò de Chriſto agẽs: Hic eſt, inquit, qui vere aperuit vterum matris. Omnes enim quotquot geniti ſunt primo geniti (quò etiam caſtius dicam) nõ potuerunt hoc implere: verum ſolus vnigenitus, qui D virgineũ vterum aperuit, in hoc enim ſolo perfectum eſt, & in alio nullo.] Scimus autem aduerſarios qui Mariam in partu Virginẽ negant, hoc ipſo Moyſi dicto ad ſuum tuendũ errorem abuti, quum audiunt de vteri patefactione, quæ de more parientibus accidit. Quẽ nos ſcrupulum, vel potius errorem, ne quis eo fallatur, poſteà reiiciemus.

g In lib. teſtimoniorum. ex vetero Teſtamento.
h Contra Antidicomarianitas hæreſ. 78.

Pſalm 131.
Quartus Scripturæ locus, pro Mariæ virginitate.
Lib. 3 aduerſus Marcionem.

Eodem referri poteſt & illa Dei promiſſio, quæ Dauidi Regi facta eſt: De fructu ventris tui ponam vel collocabo ſuper Sedem tuam, vel ſuper Thronum tuum. In quæ verba Tertullianus: Quis iſte venter eſt? inquit, ipſius Dauid? vtique non: neque enim pariturus eſſet Dauid. Sed nec vxoris eius; non enim dixiſſet: Ex fructu ventris tui, ſed potius ex fructu ventris vxoris tuæ. Ipſius autem dicendu ventrem, ſupereſt vt aliquem de genere eius oſtenderit, cuius vẽtris fructus eſſet caro Chriſti, quæ ex vtero Mariae floruit. Ideóque A & fructum ventris tantùm nominauit, vt propriè ventris, quaſi ſolius ventris, non etiã viri: & ipſum ventrem ad Dauid redegit, ad principem generis & familiæ patrem: nam quia viro deputare non poterat, Virginis eum ventrem patri deputauit.] In eundem ſenſum docet Irenæus: Meſſiam ſcilicet hoc loco ex Dauidico genere naſciturum prædici, ſed per Virginem, non de fructu lumborum aut renum patris Dauid, neque ex viri mulierisque complexu. Et Auguſtinus ſimilem adfert interpretationem, dum ita ſcribit: Poterat dicere, ex fructu femoris tui. Quare ex fructu ventris voluit dicere? Et illud quidem ſi diceret, verum diceret. ſed ſignificantius dicere voluit, ex fructu ventris, quia de fœmina natus eſt Chriſtus, quò vir non acceſsit.] Superior autem promiſsio quam diximus, ex ver- B bis Prophetæ Nathan deſumta videtur, per quem Deus ſeruum ſuum Dauid affatur: Cúmque completi fuerint dies tui, & dormieris cum Patribus tuis, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de vtero tuo, vel ſecundum Hebræos de inteſtinis tuis. Id quod haudquaquam ad Patrem, vti dictum eſt, ſed ad Matrem, ex cuius inteſtinis Chriſtus exiit, referre conuenit: quandoquidem ſola Virgo, quæ fuit filia & caro Dauid, Regem hunc & filium Dauidi promiſſum generauit, quum aliôquin reliqui pueri, quotquot naſcuntur, non ſine lumbis viri, paternáque virga egrediantur.

Lib. 3 aduerſus hæreſ. cap. 27.

In enarrat. eiuſdem Pſal.

Confirmatur dicta promiſſio verbis Nathan.
2. Reg. 7.

Quintus locus.
Eſai. 7.

Nec prætereunda Dei vox & aperta promiſsio, quę Achaz Regi, & vniuerſæ domui Dauid facta eſt: Propter hoc dabit Dominus ipſe vobis ſignum: Ecce Virgo concipiet & pariet Filium, & vo- C cabitur nomẽ eius Emanuel. Quid enim illuſtrius, quid accommodatius in rem præſentem poteſt deſiderari, quàm quod Euangelicus Propheta Eſaias de Virgine non modò conceptura, ſed & paritura, prædixit? Matthæus verò in Maria cõpletum eſſe confirmauit, & cũ eo Apoſtoli prædicauerunt, ac vniuerſa demum Eccleſia tot ſeculis tantóque conſenſu vbique gentium profitetur, ſicut abundè aduerſus Iudæos poſteà conuincemus, nihil vt neceſſe ſit hunc locum pluribus vrgere & explicare.

Sextus locus
Hierem. 31.

Consonat & illud præclarum Hieremiæ dictum: Nouũ faciet Dominus ſuper terram, Mvlier circundabit virum. Secundum Aquilã locus ita vertitur: Creauit Dominus nouum in fœmina, hoc eſt, in Maria. Nihil autem conditum eſt nouum in fœmina, niſi quod ex Maria Vir- D gine editum eſt ſine commercio Veneris Dominicum corpus, vt apud Athanaſium legimus. Senſus eſt: Rem prorſus inuſitatã & ſeculis omnibus inauditam qui præpotens omniũ author eſt Deus oſtẽdet, quando in ſexu fœmineo deliget ſibi vnã, quæ non ab altero viro virum ſuſcipiet, nõ humana lege concipiet hominem, ſed intra viſcera intacta & integra virũ claudet, ita ſane, vt intrante & exeunte Domino iuxta alium Prophetam, Porta orientalis clauſa iugiter perſeueret, vt Bernardi verbis vtamur: Verùm his aliiſque veteris inſtrumenti locis & figuris non immorabimur, quum de illis iterum aduerſus Iudæos nobis ſit decertandum.

In expoſitione fidei.

Ezech. 44.
Serm. 3. de purificat. Mariæ.

Igitvr vt ad nouum Teſtamentũ accedamus, neſcio equidem, an quiſquam Patrum ex illo plura teſtimonia quàm Ambroſius congeſſerit, quibus Mariae virginitas adſtrui poſsit. Repetit enim ex Euangelio, quod Ioſeph & Maria non conuenerint,

Noui Teſtamenti loca diuerſa, Mariam Virginẽ comprobant.
In 1. cap. Luc.

uenerint, quodque Maria diaerit Angelo: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoui? quod præterea Lucas Virginem illam nominatim appellarit. Citat & illud quod apud Matthæum legimus: Ecce Virgo in vtero concipiet: additque de Ioſeph hiſtoriam, qui quoniam prægnantem ſponſam videbat, cum qua rem non habuerat, dimittere illam ſtatuebat. Profert demum ea Ioanne, quid Chriſtus de cruce Matri & diſcipulo diaerit, velut hoc etiam ad probandam huius Virginis integritatem vim habeat, ſicut [a] Epiphanius & [b] Hieronymus annotarunt. Verùm hæc ſcripturarum vel indicatio, vel enumeratio vt valdè ſuccincta, ſic multis quod vereor, obſcura, paucis verò grata fuerit, ac aliquod explicationis lumen profectò requirit. Nos ergo de Lucæ teſtimoniis, qui vel ſolus ad Mariæ virginitatem adſtruendam ſuffecerit, poſtea videbimus: nunc ex Matthæo duntaxat excepturi, quæ vt minimum Ebioniras refellant, vtpotè primos & præcipuos Marianæ hoſtes pudicitiæ, qui ipſo etiam Apoſtolorum ſeculo in dominico agro, vt peſſima zizania, pullularunt. Quod hominum genus adeo faſtidioſum ac nefarium fuit, vt contemptis reliquis Euangeliſtis, ſolum iuxta Matthæum Euangelium recipere dignaretur, quemadmodum poſt [c] Irenæum indicat [d] Theodoretus. Agè igitur Matthæum iſti ſuperbi audiant, qui alios non audiunt, & ea eo ſaltem de Ioſepho Mariæ viro, qui eam ante partum Virginem certo certius deprehendit, cognoſcat, ne pergant in ſacram Virginem adeo eſſe petulantes atque contumelioſi. Vbi non abs re fore arbitramur, ſi paulo fuſius declaremus ac illuſtremus, quæ Matthæus miro quodam compendio complectitur, vt inſignis Euangelij locus, à multis fortaſſe parum animaduerſus, ad cauſam Virginis vindicandam rectius accipiatur.

Matth. 1.
Ioan. 19.
a Contra Antidicomar. hæreſ. 78.
b Lib. aduerſus Heluidium.
Mariæ virginitas aduerſus Ebionitas e ſolo Matthæi euangelio adſtruenda.
Solũ Matthæi Euangeliũ recipitur ab Ebionitis.
c Lib. 1. contra Valentin. ca. 26.
d Lib. 2. hæreticorum fabularum.

Quomodo Matthæus intelligendus quum deſcribit Mariæ & Ioſeph ſponſi hiſtoriam.
Luca 1.
Ex qua cauſa Ioſeph de Maria velut malè caſta cœperit ſuſpicari.
Cur Ioſeph Mariã & culpare & excuſare potuerit.

MARIÆ iam nubili puellæ ſponſus Ioſeph, de quo poſtea diſſeremus, obtigit, quo cum illa domeſticam conſuetudinem nondum egerat, quum è Nazarena domo profecta, Zachariam eiuſque coniugem inuiſeret. Ioſeph poſt menſes tres redeuntem ad ſe ſponſam excipit, ac vterum eius intumeſcentem obſeruat, miratus vehementer, quod nuptiis nondum peractis grauidam reciperet, quam abiiſſe Virginem certò credebat, vtpotè ignarus myſterij, quod internuncio Gabriele in caſtis Mariæ viſceribus fuerat diuinitus inchoatum. Hic multa in mentem illi veniebant, quæ partim Mariæ cauſam premerent, partim excuſarent, quæque iuſti viri animum inter ſpem & metum fluctuantem non parum diſcruciarent. Cogitabat humanum videri lapſum, ſi Virgo in tali ætate, ſiue volens, ſiue coacta, quum tamdiu à ſuis abeſſet, & peregrè verſaretur, à ſollicitatore improbo vitiata fuiſſet. Et auxit illi ſuſpicionem Mariæ ſilentium, quæ ad ſe purgandam omnino nihil adferret: fortaſſe quòd diuinæ confidens prouidentiæ, hoc myſterium alio tempore & non per ſe, ſed per alium viro reuelandum, ſuamque innocentiam illi declarandam eſſe ſperaret. Contra verò æquior erat Mariæ Ioſeph, vtpotè vir humanus, non ſæuus, & candidus magis quam ſuſpicax, qui ab impotenti illo zelotypiæ morbo, per quem viri in vxores ſæpè grauiter exaſperantur, grauesque motus concitant, haudquaquam ſe vinci pateretur. Eoque minus in

A ſuum induait animum, ſponſam adulterij vel crimine, vel ſuſpicione grauandam eſſe, quod illam ab optimis optimè commendatam, & probatã ab omnibus virginẽ accepiſſet, in cuius etiam vita & moribus non niſi admiranda pudicitia ſimul & eximia ſanctitas eluceret. Abhorrebat igitur pius animus ab ea perſuaſione, vt male caſtam ſponſam crederet quę cõtra Dei legem expreſſam, contra honeſtatem publicam, contra fidem ſponſo datam, contra ſpectatam ſiue prioris, ſiue præſentis vitæ integritatem ſcortata fuiſſet. Sed & illud ſecum fortaſſe animo reputabat, diuino numini nihil eſſe difficile, cuius virtute [a] Sara & [b] Elizabetha, licet anus infœcundæ, vterum geſtare, & prolem ſuſcipere potuiſſent, eandem ſummi Dei potentiam nunc tanto magis in hac Virgine poſſe operari, quò certius Propheta diui-
B nus de paritura Virgine prædiaiſſet. Sed enim cum his curis & ęſtibus animi vir anxius torqueretur, nihilque certi de re tanta definire poſſet, cœpit tandem occulti diuortij conſilia meditari, quod ſperaret hoc clanculario ſeceſſu non modo ſuæ conſciẽtiæ, ſed & famæ honorique ſponſæ rectius conſuli poſſe. Nam in legem diuinam & diſciplinam publicam ſibi peccaturus videbatur, ſi ſponſam corruptã & infamem domi conſeruaret, vel nuptias cum ea celebraret. Rurſus iniquum fore duait, ſi crearet periculum innocẽti fœminæ, ſiue in ius illam vocaret, ſiue impudicam fingeret. Sunt qui non temere cum [c] Origene & [d] Bernardo ſentiant, Ioſeph ſumma erga ſponſam reuerentia commotum, occultè illam deſerere voluiſſe, quod vir modeſtiſſimus exiſtimaret, ſe illius indignum contubernio, quam tot tan-
C tiſque Dei dotibus ornatam ſuſpiciebat, & in quam nulla vel incontinentiæ, vel minimæ labis ſuſpicio cadere poſſe videbatur. Bernardi verba ſic habent: Quare Ioſeph voluit dimittere Mariam? Accipe & in hoc non meam, ſed Patrum ſententiam. Propter hoc voluit Ioſeph dimittere eam, propter quod & Petrus Dominum à ſe repellebat, dicens: [e] Exi à me Domine, quia homo peccator ſum: propter quod & Centurio à domo ſua eum prohibebat, quum diceret: [f] Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum. Ita ergo & Ioſeph indignum & peccatorem ſe reputans, dicebat intra ſe, à tali & à tanta non debere ſibi vltra familiare præſtari contubernium, cuius ſupra ſe mirabilem expaueſcebat dignitatem.] Sic igitur Ioſeph animo ſecum reputaſſe, taciteq; dixiſſe videtur: Ergone cum illa domeſticam
D agam conſuetudinem, quæ tantæ grauitatis & exquiſitæ puritatis, omniſque virtutis viuum velut ſpeculum & exemplar ſe mihi, ac omnibus admirandum potius, quam imitandum præbet? Fortaſſe de Spiritu ſancto concepit, vt ego neque mariti, neque mancipij officium illi dignè vnquã poſſim exhibere. Præſtat igitur diſcedere, quam cum periculo illi cohabitare, in qua mirabilis Deus præſtantiora quam ego exiguus aſſequar, fortaſſis operatur. Nihil ergo mirum, quod Chryſoſtomus in hęc verba prorumpat. O ineffabilis laus Mariæ, magis credebat Ioſeph caſtitati eius quam vtero eius, & plus gratię quam naturæ.] Verũ enimuerò fidelis & prouidus erga electos eſt Deus, nec ſinit illos ſupra vires tentari, qui per Angelũ ſuum Ioſeph admonet dormientem, vt ſollicitudinis plenas cogitationes miſſas faciat, & ad priorem animi redeat tranquillitatem. Ioſeph fili Dauid inquit: noli timere accipere

Cur Ioſeph Mariam ſibi magis habuerit commendatam.
a Geneſ. 21.
b Luc. 1.
Eſai. 7.
Cur Ioſeph clàm à Maria diuertere cogitarit.
c Serm. 1. ex diuerſis.
d Hom. 2. de beata Virgine.
Quam reuerenter de Maria ſenſerit Ioſeph.
e Luc. 5.
f Matth. 8.
In Matth.
1. Cor. 10.
Ioſeph angelica voce mariæ myſterium intelligit. & Mariam virginem licet grauidam coniugis retinet loco.

Mariam coniugem tuá, quod enim in ea natum eſt, citra tuam ſcilicet, ac alterius cuiuſcunq; viri operam, id ex Spiritu ſancto eſt. Quare non humanum lapſum, ſed diuinum illapſum huic aſcribas Virgini, quæ tibi ſponſa dicata eſt, & cuius intumeſcentem vterum admiraris. Tantum verò abeſt, vt illam à domeſtico conuictu debeas ſemouere, vt nunc etiam reuerentius tibi veniat adiungenda, quia non niſi Deum naſcituri ex ipſa filij, & ſummi quidem filij omniumque Redemptoris habet authorem: te verò fidum miniſtrum, perpetuumque tanti theſauri cuſtodem conſeruatura eſt.

Profuit poſteris Ioſeph dubitatio de Mariæ virginitate.

Thomæ & Ioſeph de fide dubitatio propter aliorum profectũ diuinitus permittuntur.

QVIS iam prudens, aut modicè ſaltem peritus non videat, ſingulari diuini numinis prouidentia contigiſſe, vt Ioſeph de Mariæ virginitate ad tempus dubitaret, eaque vnius dubitatio multis in fide confirmatio, ſed & aliis ægris, vel in fide nutantibus quaſi medicatio quædam eſſet? Vnde Ioſeph Thomę Apoſtolo rectè comparatur, quod ambos in aliquam fidei dubitationem prolabi permiſerit Deus, vt per hanc quidem dominicæ reſurrectionis, per illum verò Marianæ virginitatis credulitas in multorum cordibus magis magiſque corroboraretur, ſicut Gregorius quoque Magnus teſtatum reliquit. Faceſſant igitur & obmuteſcant non ſolum veteres Ebionitæ, ſed & noui Sternbergeriani, ne impudétiſſimè mentiantur, Ioſephum cum Maria rem vxoriam habuiſſe, & Chriſtum ex illa ſuſtuliſſe filium, licet eximiis alioquin dotibus præcellentem. Quid enim dici à Matthæo clarius potuit, quam quod nullus connubialis congreſſus inter Ioſeph & Mariam interceſſerit, priuſquam illa ſuum filium vtero complecteretur? Vnde diſerte prouideque dixit

Hom. 26. in Euang.

Ebionitę & Sternbergeriani multis modis à Matthęo conuincuntur.

A & illud Euangeliſta: Cum deſponſata eſſet Mater eius Maria Ioſeph, antequam conuenirent inuenta eſt in vtero, habens de Spiritu ſancto: Inuenta inquam, non ſolum à Ioſeph, cui pro licentia maritali, vt Hieronymus loquitur, Virginis mores corporiſque geſtus omnes diligenter licuit contemplari, ſed ab ipſis etiam Angelis, qui cum Gabriele hoc tantum myſterium diuinumque conceptum in caſtis illis Mariæ viſceribus non poterant ignorare, quique beatiſſimam Virginem, ac eius animam ſingulari ſtudio conſeruabant, Origene teſte. Accedit quod idem Euangeliſta non contentus Angeli verba poſuiſſe, de ſuo etiam ſignificanter adiungit: Hoc autem totum factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt à Domino per Prophetam, dicentem: Ecce

Matth. 1.

Lib. contra Heluidium.

A quo Maria inuenta ſit, quòd Virgo conceperit.

Homil. 1. ex varius locis.

Matth. 1.

B ce Virgo in vtero habebit, & pariet Filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel. Quod ſi Maria ad partum vſque Virgo, & caſti Ioſeph caſta ſponſa nõ perſtitit, fruſtra prorſus aſſerit, adeoque falſo pronunciat Euangeliſta, Prophetæ vaticinium in Maria fuiſſe completum. Poſt hæc iterum ſubiicit: Et non cognoſcebat eam, donec peperit Filium ſuum primogenitum. Qui locus etſi prima fronte Heluidiano dogmati fauere videtur, quod alibi reiiciemus, tamen vel ipſo Heluidio teſte probat ſatis, Mariam ad partum vſque Virginem integram & inuiolatam perſeueraſſe. Atſi tam multa, tam fortia nobis argumenta ſuggerit Matthæus, quid quantumq; præſidij Lucas ſuppeditabit? qui Mariæ

C cauſam egit diligentius, pluribuſque perſcripſit, præſertim vbi Virginem illam Angelo reſpondentem, ſuæque virginitatis votum adſtruentem introducit, vt alibi ex profeſſo dicemus.

CAPVT QVINTVM.

Patrum teſtimoniis virginitatem Mariæ abundè adſtrui atque aduerſus hoſtes impios defendi.

Spiritus ſanctus non ſolùm Apoſtolis, ſed etiam Eccleſiæ Doctoribus promittitur atque cõfertur.

Matt. 10.

Conſenſus patrũ, teſtimoniũ eſt loquentis in illis Spiritus ſancti.

CERTE non ſolum ad ſanctos Apoſtolos & Euangeliſtas, verum etiam ad probatos Eccleſiæ Doctores ſiue veteres, ſiue recentiores præclarum illud Chriſti dictũ pertinet: Nõ vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis. Quod ſi ſupremus veritatis doctor eſt Spiritus ſanctus, & idem in ſuis electis organis ac noſtris venerandis Patribus loquitur, vt diuinam veritatem atque ſentẽtiam, quæ omnibus ætatibus eſt ſcitu neceſſaria, nobis interpretetur atque confirmet, magna certè illorum dictis & ſcriptis debetur authoritas, præſertim vbi ſtudioſe cõſpirant, & vno quaſi ore de fidei doctrina conteſtantur, vnum & idem pronunciantes. Id verò in præſenti argumẽto faciunt, quemadmodum huc vſque multis cõmonſtrauimus, ac pluribus etiam illorum ſententiis in medium adductis euidẽs faciemus, nimirum vt loquentem in illis ipſis veritatis Spiritum, à quo regitur & docetur Eccleſia, maioris æſtimemus, & prædicatam tot ſeculis Mariæ virginitatem ſi non aduerſariis, qui ſæpè Spiritu ſancto reſiſtunt comprobemus, ac certè quidem reuerentius amplectamur, firmiuſque retineamus. De Ignatio, Iuſtino, Irenęo, Tertulliano alibi diximus, quod Mariæ virginitatẽ ſecundo & tertio naſcentis Eccleſiæ ſeculo diſertè propugnarint, dictum illud Propheticum aduerſariis obiicientes: Ecce Virgo concipiet & pariet Filium.

Hom. 1. ex varius locis. I. Origen.

IGITVR ab Origene Eccleſiarum, vt vocant, magiſtro incipiemus, qui in hunc quidem modum cõcionatur. Maria deſponſata fuit Ioſeph, non tamen in cõcupiſcentia iuncta, Mater immaculata, Mater

D incorrupta, Mater intacta, Mater eius. Cuius eius? Mater Dei vnigeniti Domini & regis omniũ, plaſmatoris & creatoris cunctorum. Illius, qui in excelſis ſine matre, & in terra eſt ſine patre. Ipſius, qui in cælis ſecũdum Deitatem in ſinu eſt patris, & in terris ſecundum corporis ſuſceptionem in ſinu eſt matris. O magnæ admirationis gratia. O inenarrabilis ſuauitas. O ineffabile magnumque Sacramentum. Ipſa eſt eademque Virgo, ipſa & Mater Domini, ipſa & genitrix, ipſa eius ancilla, plaſmatio eius, ipſa quæ genuit. Quis vnquam iſta audiuit, quis vidit talia? & quis cogitare potuit, vt mater virgo eſſet, & intacta generaret, quæ & Virgo permanſit, & genuit? Sicut enim quondam [a] rubus comburi videbatur, & ignis eum non tangebat: & ſicut [b] tres pueri in camino ignis incluſi habebantur, & tamen eos non lædebat incen-

Patrum teſtimonia, qui magno cõſenſu adſtruunt Mariæ virginitatem.

Mariam peperiſſe Virginem, aliis Scripturæ miraculis declaratur.

dium, nec odor fumi erat in eis: vel [c] quemadmodū A Danieli intra lacum leonum incluſo, clauſtris non apertis allatum eſt prandium ab Abacuc: ita & hæc Virgo ſancta genuit Deum, ſed intacta permanſit: mater effecta eſt, ſed virginitatem non amiſit: genuit infantem, & vt dictum eſt, Virgo permanſit. Virgo ergo genuit, & Virgo permanſit. Mater filij facta eſt, & caſtitatis ſigillum non perdidit. Quare? quia non homo iſte tantum qui videbatur, ſed vnigenitus erat Deus, qui in carne aduenerat.] Vides quam luculenter, quam copioſe, quam conſtanter Origenes doceat, ſuamque doctrinam Scripturæ probatis exemplis illuſtret, vt ne quiſquam ſi ſapiat, admirabilem & perpetuam Mariæ virginitatem in dubium vocet.

c Daniel. 6.

II. Cyprianus. Li. 2. Aduerſus Iudæos, cap. 9. Serm. de natiuit. Chriſti.

Cyprianvs totius Africæ primas & Chriſti Martyr inſignis, non modo Mariam agnoſcit, & B contra Iudæos probat Virginem, ſed eius quoque virginitatem ſequentibus laudibus, licet paulo aliter ab ipſo diſpoſitis, non immeritò vehit: In Maria incendium originale fuit extinctum, nihil illic periit vltio, nec præcedens delectatio aliquam expetijt pœnarum vſuram. Innoxia affligi non debuit, nec ſuſtinebat iuſtitia, vt illud vas electionis communibus laſſaretur iniuriis, quoniam plurimum à cæteris differens natura communicabat, non culpa. Non aliqua naturæ iniuria matrem Domini læſit, quoniam ſine tormento peperit, quæ in conceptione caruit voluptate. Vltro maturus ab arbore baiula fructus elapſus eſt: nec oportuit vellicari, quod ſponte prodibat. Erat ei proprium priuilegium, quod nulla mulierum nec ante, nec deinceps meruit obtinere, quod erat ſimul mater & virgo, ſin- C gulis titulis inſignita. Vnde & matri plenitudo gratiæ debebatur, & virgini abundantior gloria, quæ carnis & mentis integritate inſignis, ſpirituali & corporali intus & extra Chriſti præſentia fruebatur.] Præclarè hęc quidem ſanctus ille Martyr, paucis multa complectens, quæ ſummus Deus in hac Virgine cunctis ſuſpicienda ſeculis, præſertim ob perpetuam & eximiam corporis animique puritatem potenter effecit, quæque in nullo Sanctorum alio liceat reperire.

Quæ miracula Deus in Maria Virgine perpetrarit.

Proprium Mariæ priuilegium matrē & virginē eſſe.

III. Hilarius. d In apologia aduerſus Ruffinum. e Lib. 10. de Trinit.

[*] Hilarivs Arrianis inuiſus, & [d] Hieronymo tam eloquens indicatus, vt illum aduerſus Arrianos Romani ſermonis tubam, Latinæque eloquentiæ Rhodanum vocet, hoc de Maria teſtatum reliquit: [e] Quomodo filius Dei hominis filius erit natus, vel manens in Dei forma, formam ſerui acceperit: ſi non potenti Deo verbo, ex ſe & carnem intra Virginem aſſumere, & carni animam tribuere homo Chriſtus Ieſus ad redemptionem animæ & corporis noſtri perfectus eſt natus: & corpus quidem ita aſſumpſit, vt id ex Virgine conceptum, formam eum eſſe ſerui effecerit? Virgo enim non niſi ex ſancto Spiritu genuit.] Et quibuſdā interiectis, quùm Pauli ſententiam: Primus homo de terræ limo: ſecundus homo de cælo repetiuiſſet, hæc è veſtigio adiicit: Hominem dicens, natiuitatem ex Virgine docuit: quæ officio vſa materno, ſexus ſui naturam in conceptu & partu hominis executa eſt. Et quum ait ſecundum hominē de cælo, originem eius ex ſuperuenientis in Virginem ſancti Spiritus aditu teſtatus eſt. Atque ita quum & homo eſt, & de cælis eſt, hominis huius & partus à Virgine eſt, & conceptus ex ſpiritu eſt.] Vbi non ſit indecorum, Epiſcopū Epiſ- A copo, Athanaſium Hilario licet paulo vetuſtiorem, & in eodē aduerſus Arrianos certamine glorioſum Chriſti confeſſorem adiungere. Deus, inquit, & Pater Chriſti, ob noſtram ſalutem ædificauit ſibi domum in vtero Deiparæ Mariæ ſine commercio virili, & homo, ſicut dixi, factus eſt.] Tum ad Epictetum ſcribens, Mariam vocat impollutam Virginē, in qua nouum huiuſmodi conditum fuit, quale in nulla alia fœmina: ſicut & ſermone quarto aduerſus Arrianos diſputans, Deiparam Virginem frequēter appellat, & partim ex Eſaiæ, partim è Lucæ verbis demōſtrat. Inter cętera verò ſic loquitur: Quis quęſo omnium, quorum mētio fit in ſacris hiſtoriis, iuſtorum & ſanctorum tum Patriarcharum, tum Prophetarū ex ſola Virgine ortum ſui corporis habuit? Aut quæ mulier ſine viro vnquam ſuffecit ad hominis procreationem? quis vnquam ex ſola Virgine genitus eſt?] Præter Chriſtum ſolum videlicet ex pura Virgine conceptum atque natum.

1. Cor. 15.

Athanaſii teſtimonium.

In diſputatione de Niceno Concilio contra Arrianum.

Lib. de incarnat. verbi.

IIII. Epiphanius. In epiſto. ad Pammach. aduerſus errores Ioannis Hieroſolymitani. Hæreſ. 78.

Epiphanivs valdè grauis & celebris anthor, qui propter quinque linguarū peritiam πεντάγλωττος, tantæque authoritatis vir, quem ne regnantes quidem Hæretici auderent perſequi, à Hieronymo nuncupatur, contra eos ex profeſſo decertat, Antidicomarianitas autē vocat, qui Deiparam virginitatis gloria ſpoliare non verebantur. Quare inter cætera de illis queritur: Quomodo audent impetere impollutam Virginē, quæ digna facta eſt habitaculum fieri filij Dei, & ad hoc electa eſt ex multis milibus Iſraël, quo vas & habitaculum dignum eſſet, in ſignū ſolum partus?] Ac iterum: Nemo rurſus debacchetur, contumelia afficiens ſanctam Virginem: abſit enim, non fuit copulata carni poſt partum, neque ante partum Saluatoris.] Huc transfert Euangelicam hiſtoriam de Chriſto in crucē pendente, qui matrem ſuam Virginem nulli alij Apoſtolorum, quam ſoli Ioanni propter virginitatem commendarit, atque tradiderit, quùm diceret: Ecce mater tua. Quanquam non eſſet, inquit, mater ipſius Ioannis ſecundum carnem: ſed vt oſtenderet ipſam Matrem eſſe principem virginitatis, quoniam ex ipſa vita erat.] Ac paucis interpoſitis: Si non fuiſſet verè ipſius mater, quæ ſecundum carnem peperit ipſum, non ſanè de ipſa curam habuiſſet, vt ſemper Virginem commendaret, quæ mater quidem facta eſt propter diſpenſationem, impolluta autem erat propter honorem erga ipſam, & vas admirabile. Dicit autem Euan- D gelium: Et ab illa die accepit ipſam ad ſeipſum. Si verò habuiſſet virū, ſi habuiſſet domum, ſi habuiſſet filios, in ſua ſeceſſiſſet, & non ad alienum.]

Ioan. 19.

Quomodo Maria Ioānis Apoſtoli mater dicta.

V. Hieronymus & Gregor. Nazanzenus. a Epiſto. 16. ad Marcellinum de Baptiſmate paruulorum. Et lib. 18. de ciuit. Dei. ca. 43.

Epiphanio Hieronymus, quia æqualis & familiaris eius, meretur adiungi, vir tantopere ab [a] Auguſtino laudatus, qui ſummam præclaræ victoriæ laudem inde conſecutus eſt, quod Heluidium Mariæ virginitatis petulantiſſimum inſectatorem arripuerit, protriuerit, extinxerit: [b] qui alibi quoque his epithetis Mariam ornat, vt ob perpetuam virginitatem dicatur & ſit ſoror, ſponſa, hortus concluſus, fons ſignatus, porta Ezechielis orientalis. Eiuſdem dictum eſt: Poſtquam Virgo concepit in vtero, ſoluta maledictio eſt.] Ac rurſus ex Heluidio quærit, Ioſeph qui miracula tanta cognouerat in beata Virgine, Dei templum, Spiritus ſancti ſedem, Domini ſui Matrem audebat attingere?] Sed & alibi ſanctæ Mariæ corpus nu-

bem leuem a Propheta dici aſſerit, quoniam hoc nullo humani ſeminis pondere ſit prægrauatũ: magnoq; ſtudio contra Iudæos diſputat, vt locũ Eſaię: Ecce Virgo concipiet, ad ſolam & perpetuã Mariæ virginitatem referri demunſtret. Demũ vt eiuſdem verbis vtamur: Quod clauſum eſt atque ſignatũ, ſimilitudinem habet matris Domini Matris & Virginis. Vnde & in ſepulchro Saluatoris nouo, quod in petra puriſſima fuerat exciſum, nec antea, nec poſtea quiſquam poſitus eſt: & tamen hæc Virgo perpetua multarum eſt mater virginum.] Cæterum quo pacto ſepulchrum Domini reſpondeat, Mariæ virginitati, & quid vtrinq; ſit ſimilitudinis, planius ex Maximo, quẽ poſtea citabimus, intelligetur. Vbi præceptor Hieronymi Gregorius Græcis ſummoperè laudatus, & proprio theologi nomine inſignitus, haudquaquam eſt mihi prætereundus. Quoties verò, & quam præclare noſtra ille Virginem laudat & approbat? ſicut hi quoque verſus declarant:

Maria ſepulchro Domini comparatur.

Teſtimoniũ Gregorij Nazianzeni.

In tragœdia de Chriſto patiente.

Veneranda virgo, honeſta, caſta, te vnicam
Has inter omnes terra matres, quas habet,
Matrem abſque ſponſo ſemine & viro,

Ac rurſus in eodem libro:

Vt qua parens
Expers laboris & doloris extitit
Integra & incorrupta, neſcia illius
Etiam voluptatis viri, quæ ex copula eſt.]

Vocat eandem caſtiſſimam, feliciſſimam, nulli æquandam, & ſupra omnes decoram maximáq; Virginem, quæ cunctos cœlitum ordines excellat.

Ambrosivs clariſſimum Eccleſię lumen, quo ſpirituali patre Auguſtinus magnopere gloriatur, toto, vt aiunt, pectore ſe illis opponit, qui cum Iouiniano virginitatem Deiparæ ſaltẽ poſt partũ labefactant, eoſq; totius Synodi authoritate cõdemnat. Sed vt pauca ex illo repetamus: Speciale, inquit ſibi donum virginitatis Chriſtus elegit, & integritatis munus exhibuit, atque ipſe repræſentauit, quod elegit in matre. Quanta dementia funeſtorũ latratuũ, vt iidem dicerent Chriſtum ex Virgine nõ potuiſſe generari, qui aſſerũt ex muliere, & ex his humanorum pignorũ partubus virgines permanere? Aliis ergo præſtat Chriſtus, quod ſibi, vt dicũt, præſtare nõ potuit? Ille verò qui carnem ſic ſuſcepit, & ſic homo factus eſt, vt hominem redimeret, atque à morte reuocaret, inuſitato tamẽ Deus quaſi itinere venit in terras, vt quemadmodũ dixerat: Ecce facio omnia noua. partu etiam immaculatæ Virginis naſceretur?] Ac rurſus aliam Epiſtolã ſcribẽs, ex Euãgelico loco, ſicut antea Epiphanius, ratiocinatur: Quid ſibi iſtud vult, inquit, quod quũ in cruce Dominus poſitus peccatum mundi tolleret, pronunciauit etiam de integritate materna? Aut quid aliud dicitur, niſi vt claudat ſua ora perfidia, obmuteſcat, ne matrem Domini aliquo audeat temerare conuitio? Teſtis eſt ergo idem arbiter, idẽ materni pudoris aſſertor, quod deſponſata fuerit viro tatummodo Ioſeph, nulla tamẽ coniugalis coitus conſuetudine thori iura cognouerit. Neque enim eam ſuſceptură ex Ioſeph filios à viri conſortio ſeparare voluiſſet. Sed ſi hoc parũ eſt, addidit teſtimoniũ Euãgeliſta dicẽs, quod ſuſcepit eam diſcipulus in ſuam. Nunquid ergo diuortium fecit? nunquid à viro abduxit eã, vel abſtulit? Ergo qui hoc legit in Euãgelio, quomodo quaſi naufragus titubat & fluctuat? Hoc ergo teſtamẽtum filij eſt de matris integritate, hæc

VI. Ambroſius.
Li. 1. contra Iulianum
Epiſt. 81.

Apocal. 21.
Epiſt. 97.

Non commẽdaſſet de cruce matrem Chriſtus Ioãni, niſi virgo illa fuiſſet.

Ioan. 19.

A Mariæ locuples integri pudoris hæreditas, hic coitus finis conſummationis.]

Ex Ioanne Chryſoſtomo, qui oris aurei cognomentum merito tenet, ac eloquentia ſua Græciam vniuerſam illuſtrat & cõmouet, ad Mariæ virginitatem comprobandam multa peti poſſunt, ſed nos vno erimus loco contenti, qui ad ingens hoc Dei opus celebrãdũ valet, quamuis in libris vulgaribus non inueniatur. Sic igitur de Maria diſſerit: Ancilla eſt Deipara: Virgo eſt & Mater. Nemo hic ambigat ac dicat, quomodo ſi Dei ancilla eſt Maria, Dei quoque parẽs eſt? Fide ô homo quę dicuntur apprehẽde, & noli de his ambigere, quæ à Patribus tradita ſunt & approbata: illa in dubiũ vocare noli, ſed reuerenter & citra curioſam inquiſitionem fidẽ adhi-B be. Crede, inquã, & anxiè noli perquirere. Alioquin ſi duntaxat id quod ratione aſſequeris credere volueris, caue ne in periculũ te ipſe coniicias. Si verò verbi internuncio & Eccleſiaſtæ fidem adhibueris, non tu rationem de fide tua, ſed antiſtes redditurus eſt. Crede igitur his, quæ de Virgine à nobis dicuntur, nec dubites eandem & Dei ancillam, & Dei parẽtem, tum rurſus virginem & matrẽ profiteri. Ancilla quidem eſt, quia vera illius, qui ex ipſa prodiit creatura Deipara eſt, quandoquidem Deum ipſum, qui carnẽ ex ipſa ſuſcepit, enixa. Virgo eſt, vt potè omnis virilis ſeminis omniſq; cõcubitus expers: ac Mater eſt denique, quod parẽs eius effecta ſit, quę abſque principio ab ipſo patre ſuã habuit generationẽ.

VII. Chryſoſtomus.

Hom. in Domino hypapante.

Fide imprimis opus eſt ad Mariæ virginitatẽ recte cognoſcendã.

Credendum Mariam ſimul Dei ancillam, matrem & virginem eſſe.

Cvm his pulchrè congruunt, quæ tradit ele-C gantis ingenij ſcriptor copioſiſſimus, ab Hieronymo prędicatus, Euſebius nimirum Emiſſenus, qui & ipſe myſterium Marianæ virginitatis his verbis extollit: Ecce abſque vllius ſeminis incremẽto de intacta ac rudi terra fœcundum germen aſcendit, & de radice mortali vitę arbor effloruit, & ſalutifera propago nullo plantãte proceſſit. Obſtupeſcit natura rerum virgo procreat ſobolẽ, nullũ procreandæ ſobolis experta conſortem, & venienti in vitam homini per vnius cõfertur myſteriũ munus duorum. Creator ex creatura naſcitur, & fructũ vẽtris ſui mater innupta miratur, ac fœmina authoris ſui author efficitur. Quid primũ mirer, quidue poſtremum? quod ſine cõceptu eſt collata fœcũditas, an quod per partũ magis eſt glorificata virginitas? Sed non mirum, ſi ita peperit: talis erat ille, cui nu-D pſerat. Ait enim Angelus ſtupenti Marię: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Ecce præbitura Deo naſcenti corporis ſui habitaculum, prius mẽte efficitur Dei tẽplum.]

VIII. Euſebius Emiſſenus Ho. 2. de natiuit. Domini.

Admiranda Deiparæ virginitas.

Luc. 1.

Accedit & Auguſtinus Eccleſiæ quidẽ Catholicę cõtra Hęreticos defenſor acerrimus, ac idẽ tantę ſcientię vir, vt ſummorum Põtificum iudicio inter magiſtros optimos ſit habitus, quem nec ſiniſtræ vnquã ſuſpicionis ſaltem rumor aſperſit, ſicuti Pontifex Celeſtinus affirmat. Suggillat ille, ac inter damnatos Hæreticos numerat Antidicomarianitas, Heluidianos, Iouinianiſtas, quod Marię virginitatem nefarie conuellant atque corrumpant. Inter alia verò hæc etiam adfert: Poterat Deus vel ſic vel alio quo vellet modo creare vnum alium hominem, de quo vinceretur victor prioris. Sed melius iudicauit, vt de ipſo quod victum fuerat genere aſſumeret hominem Deus, per quem generis humani vinceret inimicum, & tamen ex virgine, cuius conceptum Spiritus, non caro, fi-

des non

IX. Auguſtinus.

In Epiſt. pro Proſpero & Hilario c. 2.
Lib. de hæreſibus ad Quod vult Deum.

Lib. 13. de ciuit. Dei cap. 18.
Lib. 4. de Simbol ad Cathecumenos.
In enchiri. ad Laurentium c. 34.
E sermonib. varus de natale Domini.

des non libido præuenit, nec interfuit carnis concupiſcentia, per quam ſeminantur & concipiuntur cæteri, qui trahũt originale peccatum.] Alibi apud eundẽ hæc legimus: Aluus tumeſcit Virginis, clauſtrum pudoris permanet, impletur vterus matris ſine vllo cõplexu patris, ſentit prolem, quæ ſe ignorabat coniugem. Angelus ad Virginem loquitur, à Virgine cor præparatur, Chriſtus fide concipitur. Miraris hæc? Adhuc mirare: parit mater & virgo fœta, & intacta: naſcitur filius ſine homine patre, qui fecit & ipſam matrem] Ac iterũ: Si vel per naſcentem corrumperetur Chriſti integritas, non iam ille de virgine naſceretur: eumque falſo, quod abſit de Virgine Maria natum, tota cõfiteretur Eccleſia, quæ imitans eius matrem, quotidie parit membra eius, & virgo eſt. Lege, ſi placet, de virginitate ſanctæ Mariæ meas literas miſſas ad illuſtrem virum, quem cum honore ac dilectione nomino Voluſianum.] Tum alicubi matrem Domini de ſe loquentem inducit, & quidem grauiter, ſi verborum pondera perpendãtur: Erã, inquit, in domo mea puella Iudæa, ex ſemine Dauid Regis generata: adulta facta ſum, & deſponſata ſum coniugi, & placui alteri, non interueniente adultero, ſed intercedente Spiritu ſancto. Deſponſata ſum homini Iudæo, & placui homini Deo. Deſpõſauit me vir Iudęus, & amauit me Chriſtus Deus. Ita me virtus altiſsimi obũbrauit, vt nec æſtũ paterer libidinis, & mater eſſem creatoris. Porta facta ſum cæli, ianua facta ſum filij Dei. Illi facta ſum ianua clauſa, qui poſt ſuã reſurrectionem ingreſſus eſt per oſtia clauſa. Qui natus de vẽtre meo, me matrem dimiſit intactam, adimpleuit ventrem meum diuinitate, & vterum meum non euacuauit caſtitate. Exiuit de ventre meo, giganteo curſu magnificus, & vẽter meus non eſt pudore euacuatus, nec in conceptione inuenta ſum cum dolore. Regnum teneo virginitatis, & Regem genui caſtitatis. Ingredientem & egredientem habui in palatio ventris filium Imperatoris: & de manibus meis non amiſi clauem regni pudoris. Porta facta ſum cælo, ianua facta ſum filio Dei, illa porta facta clauſa, quam in viſione diuina Ezechiel vidit Propheta.] Ac demum ita cõcludit: O mira & laudabilis inter fœminas, in qua ab Angelo ſalutatur virginitas, ſola imprægnata, nec vitiata: exornata nec vacuata, quia ſic eſt ab Angelo ſalutata: Aue gratia plena, Dominus tecum. Felix vmbilicus caſtitatis, quem amplexus non tetigit maritalis: O fœmina ſuper fœminas benedicta, quæ & virum non cognouit, & virum in vtero circundedit: quæ concubitu carnali nõ tangitur, & tamẽ carnea prole de ſpirituali ſemine gratulatur.] Atque vt ſemel finiam, Celebremus, inquit, cum gaudio diem, quo peperit Maria Chriſtũ, & coniugata coniugij creatorem, & Virgo virginum principem]

Maria de ſua virginitate loquens ab Auguſtino introducitur.

Mariæ virginis commendatio.

Teſtimoniũ Leonis.
X. Leo & Theodoretus.
Serm. 2. de natiuitate Domini.

Nvnc ad poſterioris ſeculi Patres tranſeamus, qui eodẽ veritatis ſpiritu afflati, nõ diſparẽ confeſſionem ediderunt, nulla vt eſſet ætas Eccleſiæ, quæ Marianæ virginitatis teſtes atque præcones poſſet deſiderare. En tibi Leonem illum vetè magnum, cũ perfidis Hæreticis, tum immani Hunnorũ regi & tyranno Attilæ formidabilẽ, Humano vſu inquit, & conſuetudine, quod credimus caret: ſed diuina poteſtate ſubnixũ eſt, quòd virgo cõceperit, quod virgo pepererit & virgo permanſerit. Nõ hic cogitetur parientis cõditio, ſed naſcentis arbitriũ, qui ſic

A homo natus eſt, quia volebat & poterat.] Tũ Leonis æqualis Theodoretus, ob Atticam eloquẽtiam Chryſoſtomi ſectator idoneus iudicatus, perſpicuè ſcripſit: Chriſtus è muliere quidem perinde vt nos, naſcitur. habet verò partus quiddam amplius & peculiare, nempe virginitatem. Virgo enim erat, quæ Dominum Chriſtũ concepit & peperit.] Ac ne dubitemus, quid quantumq; Virgini matri tribuerit, ac tribui voluerit idẽ Theodoretus: Inter tot animas inquit, omnium hominum qui ſaluantur, vt electa columba illa ſola eſt, quæ Chriſtum genuit virgo, mater, puella, quæ poritate profecto Cherubin atque Seraphin antecellit.]

Ser. 10. de prouidentia.
In lib. Cantici Canticorũ.

Teſtimoniũ Maximi & Illefonſi.

Iam verò Maximus Taurinenſis, in ſacro concionandi munere laudatus antiſtes, non inuenuſtè dixit: B Cur non tota deuotione credamus Saluatorẽ puerum naſci potuiſſe per Virginem, qui perfectũ hominem credimus de puluere fuiſſe formatum?] Tum Deiparæ virginitatẽ Domini ſepulchro mundo componit, ſicut & antè Hieronymus fecit, rem his verbis explicans: Videamus de hoc ipſo Domini corpore, poſteaquam de cruce deponitur, quid geratur. Accepit illud Ioſeph ab Arimathæa vir iuſtus, ſicut ait Euangeliſta: Et in nouo ſuo ſepeliuit monumento, in quo nondum quiſquã poſitus fuerat. Beatũ ergo corpus Domini Chriſti, quod quũ naſcitur: vtero virginis naſcitur: quum recedit, iuſti tumulo cõmẽdatur Beatũ planè corpus, quod virginitas peperit, & iuſtitia cuſtodiuit. Cuſtodiuit illud Ioſeph tumulus incorruptũ, ſicut ſeruauit illud Mariæ virginis vterus illibatũ Hic enim viri pollutione nõ tangitur: ibi mortis corruptione nõ læditur: C vbiq; beato corpori defertur ſanctitas, vbique virginitas. Nouus illud vẽter cõcipit: nouus tumulus includit. Dominica ergo & virgo vulua, & virgo eſt ſepultura, quin potius ipſam ſepulturã vuluã dixerim: eſt enim ſimilitudo non parua. Sicut enim Dominus de matris vulua exiuit: ita de Ioſeph ſepultura viuus ſurrexit.] Quid verò Illefonſus? in hoc argumento tam copioſus, vt opus integrum de Mariæ virginitate ſcripſerit, illamque multis modis cohoneſtarit. In hac regione, inquit, ſolitudo Deo tantum & Domini: in hac manſione ſingularitas hoſpitio tantum & hoſpiti: hic locus cum vno tantũ aduentante cohæret. Hic vterus vnius tãtum agnitione congaudet, nec alterius viri quam naſcẽtis vnius mẽbra cognoſcit.] Tum iterũ: Ecce Virgo D ex Deo, Virgo ex homine, Virgo atteſtãte Angelo, Virgo iudice ſponſo, Virgo ante ſponſum, Virgo cum ſponſo, indubitata Virgo etiã dubitante ſpõſo. Virgo ante filij aduentum, Virgo poſt filij generationem, Virgo cum filij natiuitate, Virgo poſt filium natum.]

Hom. 2. de cruce & ſepultura Domini.
Matt. 27.
Ioan. 19.

IX. Bernardus & Rupertus.
Sermo. 4. in Aſſump. Virginis.

Bernardus verò eximius Eccleſiæ Doctor, nec minor huius Virginis prædicator, quã amator, multa nobis in hoc argumẽto ſuggerit, quũ nullus ferè alius Mariæ virginitatẽ æquè commẽdet ac vindicet. Vnum eſt, inquit, in quo nec primam ſimilem viſa eſt, nec habere ſecundam, gaudia matris habẽs cum virginitatis honore. Optimam partem elegit ſibi Maria: optimã planè, quia bona fœcũditas cõiugalis: melior autẽ caſtitas virginalis: prorſus autẽ optima eſt fœcunditas virginea, ſeu fœcunda virginitas. Mariæ priuilegiũ eſt, non dabitur alteri, quod non aufertur ab ea ſingulare eſt: ſed continuo etiam indicibilẽ inuenitur, vt nemo aſſequi poſſit,

Vnde optimam partem elegit Maria.

ſic nec eloqui quidē. Quid ſi & illud adiicias: Cutus mater? quæ iam poterit lingua eo'am ſi angelica ſit, dignis extollere laudibus Virginem matrem? matrem autem non cuiuſcunque, ſed Dei.] Alibi verò rurſus: Offerantur regi virgines, ſed poſt eã: ooo primarum ſola vendicat ſibi: multo magis autem ſola ſine corruptione concepit, ſine grauamine tulit, ſine dolore filium parturiuit.] Ab his non diſcrepant, quæ Rupertus Tuitenſis, celebris & ipſe ſcriptor & Germaniæ decus, memoriæ prodidit, vt potè qui virginitatis MARIÆ ſplendorem præ omnibus ſanctis & filiis regni Dei admirabilē eſſe docet: hanc virginem cõceptu floridam, partu fructiferam, virginem in conceptu, incorruptam in partu, virginem ante partum, & incorruptam poſt partum prædicat. Nonne igitur, inquit, pulcherrima es mulierum? verè pulcherrima. Pudicarũ omnium virginum, viduarum atque continentiũ pudor ſiue pudicitia, religioſitas ac verecundia, tuis genis, tuis oculis comparata, non eſt verecundia, non eſt pudor, non eſt aut vix meretur dici pudicitia.]

Primatum inter virgines ſola ſibi Maria vendicat.

Ser. Signum magnum.

Li. 1. Canti.

Maria pulcherrima mulierum.

DEMVM ne Chriſtianos Poëtas prætereamus, ſuperioribus Patribus & illi conſonant, apertiſque verbis MARIÆ virginitatem vel inuitis impiis comprobant & illuſtrant. Prudentius quidem valdè vetus, qui ſub Valentiniano ſecundo & Theodoſio magno floruit, nec minus grauis Poëta, in hunc modum canit:

XII. Poeta Chriſtiani.

Contra Homouſionitas.

Innuba virgo
Nubit ſpiritui, vitium nec ſenſit amoris,
Pubertas ſignata manet, grauis intus & extra,
Incolumis, florens de fertilitate pudica,
Iam mater ſed virgo tamen, maris inſcia mater.

TVM in alio carmine quam venuſte & blande modulatur illud?

Emerge dulcis puſio,
Quem matris edit caſtitas.

Ac rurſus Chriſtum celebrans, inquit:

Hunc quem latebra & obſtetrix.
Virgoque fœta & cunulæ,
Et imbecilla infantia
Regem dederunt gentibus.

EIVSDEM & illud eſt:

Ibidem.

O quanta rerum gaudia
Aluus pudica continet,
Ex qua nouellum ſeculum
Procedit, & lux aurea.

IN ſedulio æquè vetuſto propemodum multa id genus reperias, ſed vnum atque alterum locum, qui huc ſpectet, indicaſſe ſat eſt:

In hymno de natali poeti Iesv.

Lib. 2. operis Paſchalis.

Et velut in ſpinis mollis roſa ſurgit acutis,
Nil quod lædat habens, matremque obſcurat honore:
Sic Euæ de ſtirpe ſacra veniente MARIA
Virginis antiquæ facinus noua virgo piaret.

Ac rurſus idem Presbyter ſimul & Poëta canit:

Angelus intactæ cecinit properata MARIÆ,
Et dictum comitata fides, vti numque puellæ
Sidereum mox implet onus, rerumque creator
Naſcendi ſub lege fuit: ſtupet innuba venſos
Virgo ſinus, gaudetque ſuum paritura parentem.

IN eundem ſenſum Arator Diaconus canit, MARIAM Virginem & Dei genitricem intactam appellans. Tum Venantius, Fortunatus de partu Virginis opus edidit integrum, inter alia hoc quoque ponens:

Li. 1. in Act. Apoſt.

Virgo hæc virga fuit, de qua flos Chriſtus aborta:
Hæc porta eſt clauſa, in quam intrat vir nemo, nec exit.
O virgo inſignis, mater pia, nobile ſemen

VERVM hæc ego ſparſim excerpſi, nec eodem quo Venantius, ordine collocaui. Apud Alcymum Auitum hæc carmina legimus:

In encomio virginitatis.

Tu MARIAM ſequeris, dono cui contigit alto
Virginis & matris gemina gaudere corona,
Conciperet cum carne Deum, cælique creator
Intraret clauſum reſerans myſteria, ventrem.

SED enim in proferendis Patribus Græcis & Latinis, Oratoribus & Poëtis, qui ſanctam MARIÆ virginitatem agnoſcant & defendant, finis tandem eſto. Quanquam plurimos Theologos alios prætermiſimus, & è citatis pauca duntaxat excerpſimus, veriti etiam, ne hæc quæ dedimus, pleriſque ad alia properantibus nimis multa & prolixa eſſe videantur. Certè qui æqui ſimul & candidi cenſores eſſe voluerint, plura ab his teſtimonia de re omnibus ſeculis decantata, totieſque perorata, ſed & multis ſæpè miraculis diuinitus orbi comprobata minimè deſiderabunt. Cæteri verò, qui productos certiſſimè probatiſſimæque veritatis teſtes non audiunt, alios etiam plures ſi produceremus, facilè, vt arbitramur, contemnerent, nimirum quod ſoli ſapere, vel potius cùm Iudæis, Ethnicis ac Hæreticis, hoc eſt, deploratis hominibus omnino deſipere velle videantur. Fingãt interim ſe neſcire, quid antequã ipſi ebullirent, ſanctæ Eccleſiæ tot tantiq; Doctores ſenſerint, dixerint, ſcripſerint: illi, inquam, qui vita optimè geſta, debellatiſque ſuorum temporũ erroribus, glorioſiſſimè de hoc ſeculo exiuerunt, vt phraſin ſequar Auguſtinianam. At verò vt maximè verſuti ac infenſi ſint aduerſarij, MARIAM eiuſque virginitatem fruſtra impetere & oppugnare contendent. Etenim æterna veritas Chriſtus neque paſſus eſt hactenus, neque patietur vnquam, virgineum matris ſuæ decus in obſcuro verſari, ſed contra omnes inferorum portas plurimis & optimis firmiſſimiſque teſtimoniis illud publicè perpetuoque cohoneſtabit. Reſtat vt palam impiis reſpondeamus, qui Patrum teſtimonia repudiant, & omnem Catholicæ doctrinæ lucem auerſantur, ac velut ex compoſito Principi tenebrarum in eo ſeruiunt, vt Marianam virginitatem nefarie inſectentur, aut aliqua ſaltem ex parte in dubium vocent.

Cur plures Marianæ virginitatis teſtes & præcones non citentur.

Li. 1 contra Iulianum.

CAPVT SEXTVM.

De Mariæ virginitate, aduerſus Iudæos alioſque Iudaizantes.

QVVM inuidus & malignus ille Satan, cunctorum errorum ac vitiorum facile princeps, qui per mulierem genus omne mortaliũ deprauauit, magno ſuo malo didiciſſet, ſeſe, vt Ioannes ait, in terrã eſſe proiectum, nouo quodam & ardenti feruore actus, mulierem illam ſole amictam, quæ maſculum peperit, eſt perſecutus. Puduit enim illum ac tæduit tam tarde cognoſcere mulierem illam, quam vincere non potuiſſet, eamque puram & illibatam virginem à multis agnoſci doluit: tantoque maioribus viribus & copiis comparatis bellum aggreſſus eſt, quo fidem de perpetua MARIÆ virgine primum

Mariæ virginitati bellum ab initio Satã intulit.

Geneſ. 3. Apocal. 12.

A mum in Eccleſia traditam,& indies magis magiſq; in mundo effloreſcẽtem, ſi non extinguere, at certè quidem obſcurare, atque in quorundam animis labefactare poſſet. Adeo reipſa probauit, quam verè diuino prædictum eſſet oraculo, Satanam mulieris nouæ nimirum Euæ, calcaneo eſſe incidiaturum.

Gen. 3.

Proinde nonnullos è ſuo ſerpentino ſemine procreatos, atque ad perturbandam Eccleſiæ pacẽ ſuapte ſponte propenſos, jam inde quum recẽs Chriſtianiſmus inclareſceret, excitauit, quorum opera primum apud Iudæos, & deinde apud Ethnicos, ac demum apud Chriſtianos ad MARIÆ virginitatem inſectandam turpiſſime abuteretur. Atque vt de Iudæis principio dicamus qui contra Virginem arma funeſta ſumpſerunt, ex his Ebion Apoſtolorum ætate, ſi Tertuliano [a] fidem habemus, & Cherintus in aciem prodierunt, quemadmodum Irenæus,[b] Epiphanius [c] ac Theodoretus [d] oſtendunt. B Vt enim ambo illi ſeſe filios Satanæ ſatellites declararẽt, & zizania tritico, Chriſtianiſmum Iudaiſmo commiſcerent, ſicut in Chriſtum Dei filiũ Dominumque noſtrum blaſphemi, ſic etiam in matrẽ eius Mariam contumelioſi eſſe minime dubitatũt.

a De carne Chriſti.
b Lib. 1. aduerſus hær. cap. 25.
c Hæreſ. 28. contra Cherinth.
d De fabul. heret.

Quare hoc impiæ doctrinæ virus & toxicum ſparſerunt, Deiparam ne ante partum quidem manſiſſe virginem, ſed ex Ioſepho ſuum ſuſtuliſſe filium, quemadmodum & Clemens [e] Romanus Ebionitis, velut Iudaicarum hæreſum Patronis, adſcribit. Neque diſpar maledicentia, ne dicam inſania, Carpocratem exagitauit, qui Chriſtum ex Ioſepho generatum eſſe, vti refert Epiphanius, impie blaterauit, C quem & magum facit Tertullianus.[g] Atque hi omnes nefandorum errorum authores eo digni ſunt nomine, quod illis Ioãnes tribuit, vt ſeductores & Antichriſti cum perpetua ignominia nuncupentur.

e Lib. 6. conſtitution. Apoſt. 6.
f Hæreſ. 27. contra Carpocratitas.
g lib. de anima.
1. Ioan. 4. & 2. Ioan. 1.

Iudæi quos habeãt duces & magiſtros, dum Mariam negant virginem.

NEC deſunt etiamnum, qui hos egregius vereque pudendos duces ſequi audeant, imperiti nempe, aut ſtupidi potius talium magiſtrorum diſcipuli Iudæi, qui eandem cantilenam occinunt, nobiſq; perpetuo recantant. Tanta enim libido illos inceſſit, vt nunquam ſatis laudatam Mariæ virginitatem vellicent, ac ſi poſſint, ex omnium animis funditus tollant. Augent hoc odium eiuſdem gentis Rabbini, qui Chriſtiano nomini vehementer infenſi, ſubinde vociferantur, Mariam vt Meſſiæ parentem, D ſic & ante partum virginem à Chriſtianis hominibus mendaciſſime prædicari. Igitur tantum non fabuloſum ac ridiculum cenſent, quod orthodoxi voce, ſcripto, cantu liberè profitentur, Chriſtum in Virginis vterum deſcendiſſe, quæ vt mater eſſet Emanuelis, ſine virili ſemine, & è ſolo Spiritu ſancto conceperit, ac poſtea ſuum ſic abſoluerit partũ, vt abſque pudicitiæ detrimento omnique dolore ſemoto filium enixa ſit. Vbi nimiũ ſibi ſimiles tum antiqui, tum recentiores Iudæi eſſe pergunt, communi & quaſi hæreditario morbo laborantes, vt oculos habeant, nec videant tamen, quoniam à iudicio carnis ad fidei ſimplicitatem nulla poſſunt ratione deduci. Quæ res iã grauiter Paulũ iam olim afflixit, vt ſingulari triſtitia & cõtinuo dolore preſſus, obcæcatam hanc gẽtem, ſuoſque fratres Iſraëlitas ex animo deploraret, hocque de illis iudicium ferret: Dedit illis Deus ſpiritum compunctionis κατανύξεως oculos, vt non videant, & aures, vt non audiant vſque in hodiernum diem. Loquitur

Commune Iudæorum vitium ſacra legere & nihil intelligere.
Rom. 9.
Rom. 11.

A autem iſthæc more Prophetico, ſicut Romæ cum iiſdem diſputans, ſeipſum magis explicet hac oratione: [a] Bene Spiritus ſanctus locutus eſt per Eſaiã Prophetam ad Patres noſtros, dicens.[b] Vade ad populum iſtum, & dic: Aure audietis & non intelligetis. & videntes videbitis, & nõ perſpicietis. Incraſſatum eſt enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos ſuos compreſſerunt, ne fortè videant oculis, & auribus audiãt, & corde intelligãt & conuertantur. Ex quibus verbis probat Tertullianus, Iudæos peruerſos, & ab intellectu ſuę legis alienos eſſe, quibus vim intelligendi ademerit Deus, Sacramẽta vt ſpiritualia non poſſint aſſequi, ideoq; Prophetã ac potius Deũ ipſum de illorum ſtupiditate his verbis cõqueri: Agnouit bos poſſeſſorem ſuum, B & aſinus præſepe Domini ſui: Iſrael autem me non cognouit, & populus me non intellexit. Tũ alio in loco: Quis cæcus, niſi ſeruus me[u]s? & ſurdus, niſi ad quem nuncios meos miſi?

a Actor. 28.
b Eſai. 6.
lib. 3. contr. Mar. & lib. de cibis Iudaicis.
Eſai. 1.
Eſai. 42.

QVANQVAM tolerabilius erat ignorantes ac cæcos eſſe Iudæos, quod vitiũ in illis Moyſes quoque reprehendit, niſi fœdam hanc ignorantiam cũ inuincibili peruicacia ſimul & horrenda immanitate coniungerent, iure vt illis obiiciatur: Dura ceruice & incircumciſi cordibus & auribus, vos ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis. Quem Prophetarum non ſunt perſecuti Patres veſtri? quemadmodum protomartyr noſter Stephanus fide & ſapiẽtia plenus, nullaque ratione ab aduerſariis victus, ſed Iudaicis dũtaxat lapidibus obrutus & oppreſſus, huic ceruicoſæ genti conſtanter exprobrauit. C Atque ne ſat quidem illis fuit in ſanctos Prophetas impetũ facere: pari enim ſæuitia in venerandos Apoſtolos ac veros miniſtros Euangelij diuinitus miſſos exarſerunt, vt Chriſtus fore illis eſt vaticinatus. Illud omnem Tyrannorum vincit immanitatem, quod qui promiſſo & exhibito ſuo Meſſiæ debebãt plurimum, velut ipſis beluis efferatiores quæ acceptis beneficiis ſæpe manſueſcũt, hanc malam adeò gratiam illi retulerint, vt per ſe ac alios homines ſanguinarios, in eum ipſum Meſsiam Deique filium cruentis manibus palam deſæuierint, ac illum longe innocentiſsimum ipſi perditiſsimi teterrimo, probroſiſsimo, acerbiſsimo genere ſupplicij excruciarint. Quanquam neque inter hos quidem fines rabies Iudaica conſtitit, D ſed ne quicquam viperino generi ad parentum indolem exprimendam, aut ſicut Chriſtus loquitur, ad Patrum mẽſuram implẽdam deeſſet, quum iam fractis & amiſsis velut viribus, aliam vim & iniuriam inferre non poſſunt Eccleſiæ, id quod poſſunt, æquè virulentis animis, ac linguis maledicis præſtare nunquam intermittunt. Quocirca æternum Regem Chriſtum, eiuſq; Matrem ſacroſanctam horrendis probris inceſſunt & implacabile Chriſtiani nominis odium, quod animis penitus infixum tenent, ſuis etiam liberis & domeſticis continenter inſtillant. Quid verò turpius aut fingerent, aut dicerent, quam quod filium Dei ipſorum Patribus promiſſum, ex Abrahæ ſemine & tribu Iuda hominem factum, ad ipſus peculiariter deſtinatum, ſuęque gẽti & patrię ſemper amiciſsimum fidiſsimumque doctorem, non niſi pro falſo impioque magiſtro, & totius populi ſeductore cenſent, & idcirco Ieſchenozere, ſed & Tholin, hoc eſt, in cruce ſuſpenſum, & Hannido, id eſt, ex adulterio natum audent appellitare?

Deut. 32.
Actor. 7.
Iudæi non minus crudeles, quã impij & imperiti.
Matth. 23.
Matth. 23.
Rom. 1. & 9.
Matt. 1.

QVOMODO igitur Matri parcerent, qui ſunt in filium adeo contumelioſi, Matri alioquin ex ipſorum ortæ familia, Matri in ipſorum libris promiſſæ atque deſcriptæ, Matri à priſcis Rabbinis ſæpè multumque decantatæ, Matri denique totius Paleſtinæ luci ſemper fulgentiſſimæ ac immortali.

Quàm fœda probra in Mariam Iudæi euomant.

Quæ autem in hanc matrem conferunt maledicta? Nos quidem pudet dicere, quod illos facere non pudet. Putidiſſimi homines illam vocant Thlua, perinde ac ſi carnificé dixeris: notant enim vel carnificis vxorem, vel quæ carnificinæ officium gerat. Appellant & Sono, vt publicam peccatricem deſignent ſceleratiſſimum Thmea, velut quæ in omni ſe libidinis cœno volutarit, dicere non erubeſcunt.

Albigenſium horrenda impietas.

Quare hos ego duces, aut potius Patriarchas dixerim Albigenſium, qui poſtquam in Gallia cœpere graſſari, Catholicos diu multumque diuexarunt, tam impij homines, vt Sacramenta Eccleſiæ omnia contemnerent, tamque blaſphemi, vt Iudaico, imò & ſathanico furore agitati Mariam apertè meretricem dictitarét.

Vide Guil. el. de Nangiaco.

Illud Iudæorum eſt proprium, vt inſani de Maria præclari quicquá audire horreant, & velut aſpis ab aſpide mutuatur venenũ: ſic alius illotum ab alio in matrem Ieſu venenatam diſcat vibrare linguam.

Chriſtum & Mariam ſicut & ſacrá Euchariſtiam, Iudæi maxime inſectātur & execrantur.

Demum, quod progeniem viperinam egregiè decet, cum materno lacte Mariani nominis odium imbibunt, ac per omnem occaſionem ſic euomunt, vt immanibus Turcis longè quidé rabidiores & efferatiores ſe canes eſſe declarent.

Ser. de annũciat. B. Maria.

Adeò verè dixit Bruno: Reuera nulla creatura eſt, quam ſic Iudæi habeant odio, ſicut matrem hanc & filium. Neque enim matrem diligere poſſunt, qui tam iniquo odio filium proſequũtur.

In vita Sunonis pueri Tridentini.

Quid quod æterna lege ſanxerunt, vt qui velint apud ipſos eſſe germani, hoc eſt, pluſquam ſpurij patris Abrahæ filij, diuinæ Euchariſtiæ beatæq; Mariæ ſemper Virgini quotidie maledicant, quemadmodum Ioannes Matthias Tiberinus prodidit, atq; ter ſingulis diebus oratione ad Deum habita Chriſtianam gentem deuoueant & execrentur?

Iudæi perditi nec ſe, nec Deum nec veritaté agnoſcunt, ſed inſectantur.

Docet ea de re tertius liber Thalmud, è ridiculis quidem fabulis & horrédis erroribus planè conflatus, ſed qui ſummá apud iſtos obtinet authoritatem. At ó infelicem perditamque gentem, quæ in extrema etiá ſeruitute vindicem perfidiæ Deum adeò non agnoſcit, vt ſuum noſtrumque Meſſiam, & eius venerádam matrem inceſſabili quadam rabie perſequatur.

Ex veteri duntaxat Teſtamento Iudæi reuincendi.

Nihil autem nunc attinet, aduerſus indociles ac contumaces, Deoque ſemper rebelles & bonis omnibus inuiſos Iudæos cauſam nouam inſtruere partim ne ſurdis canere, ac margaritas porcis ipſis obiicere videamur, partim quod cauſa hæc à Patribus iampridem perorata ſit, qui Mariam virginem contra horũ & Ebionitarum omniũ diros impetus & furores fortiſſime propugnarunt.

Propoſitio de tractatione ſequenti.

Veruntamen ſi cum Iudæis cominus eſt congrediendum, quoniam Euangelicis & Apoſtolicis literis nullam tribuunt authoritatem, veteris inſtrumenti teſtimoniis vrgendi ſunt, vt ſaltem in Mariã noſtram debacchari deſiſtant, ac de illius quidẽ virginitate melius tandem ſentiant. Vbi me non fugit quam ſit difficile veteres proferre Scripturas, quæ pinguibus & repugnantibus illorum animis vtcũque ſatisfaciant, cauſamque noſtræ Virginis tueantur. Indicabo tamen ſedes argumentorum, ex quibus plerique Patres cauſæ propoſitæ patrocinantur, ſed qui fortaſſe ad Chriſtianos in accepta fide confirmandos potius, quam ad præfractam hanc gentem e Scripturis ſolide conuincendam pertinent.

Tres mirabiles & ſupra naturales naſcendi modos, è Scriptura colligi.

Hom. 3. in natali Domini.

Poſtea de Eſaiæ loco dicemus, qui vnus omnium & clariſſimus, & grauiſſimus videri poteſt, vt vel inuitis Iudæis Meſſiæ mater Virgo & eſſe, & manere conſtituatur. Principio autem repetédum eſt, quod Maximus etiam ſapienter animaduertit, præter vſitatum humanæ Conceptionis modum, tres naſcendi ſpecies in hoc mundo valde mirabiles extitiſſe, ac ſacroſanctam Trinitaté in illis virtutem potentiamque ſuam peculiariter exercuiſſe.

Geneſ. 2.

Primum quidem quum Adam ex limo formaretur, deinde quum Eua ex virili latere muliebre corpus ſumeret, poſtremo quum Chriſtus ex Virgine homo generaretur. Quid enim horũ, inquit idem Maximus, non nouum? quid horum non mirabile? quid horum niſi fidem ſequamur, inquiſitio poterit humana complecti? Ac priores quidem duos naſcendi modos Iudæi nobiſcum haud grauatim agnoſcunt & comprobant, verbis nempe Moyſi non obſcuris conuicti: at in poſteriore dũtaxat improbe tergiuerſantur, præſertim ne quid commune nobiſcum ad Chriſti ac Mariæ gloriam habere ac profiteri videantur.

Nolunt Iudæi tantum Chriſto quantum Euæ tribuere, circa generationẽ humanam.

Deinde antiquæ legis vmbris & Scripturæ cortici ſic manent affixi, nihil vt ferè ſublime capiant, omnemque ſibi viam præcludant ad ipſum legis finem & ſcopum, qui Chriſtus & Chriſtiana veritas exiſtit, perueniendi.

Rom. 10.

Adhæc ſtultitiæ ſuæ argumentum in eo præbent, quod certos velut limites diuinæ potentiæ circumſcribant, eamque in veteri Teſtamento, quàm in nouo efficaciorem eſſe confingant. Hinc potens illis Deus videtur, & rectè quidem, qui primum hominem eiuſque coniugem modo tam ſtupendo creauit, quum ſemen patris deeſſet, ac materna viſcera nullum ad prolem excitandam officium adhiberent. Idem verò Deus illorum iudicio tantum non inuidus aut imbecillis, Chriſto ſuam gratiam virtutemque ſubduxit, ne hic ſine viro è ſola virgine procrearetur. Tam pulchre, tam prudenter iſti Adæ & Euæ, hoc eſt, famuli & famulæ potiorem, Chriſti verò & Mariæ, maximi nempè filij optimæque matris deteriorem conditionem faciunt, nullo quidem vel Scripturæ, vel rationis pondere, ſed ſola contédendi libidine permoti, certius vt omnes intelligant, Iudæos non ſolum veritati Euangelicæ, ſed diuinæ ſimul omnipotentiæ in hoc doctrinæ genere ſine vllo iudicio repugnare. Verum nos Eccleſiæ lumina Iudaicis tenebris, ne dicam furoribus, opponamus, & Ebionitarum reliquias adhuc pullulantes taciteque ſerpentes, Patrum teſtimoniis coarguamus, quorum vnus pluris ſanè valeat, quàm impiorum caterua quantumlibet maledicis inſtructa linguis, ac armádis perfidorum copiis cõmunita vnquam valere poſſit.

Homil. 3. in natali Domini.

MAXIMVS Taurinenſis, quem pauló antè citauimus, velut cum Iudæo contendens, in hũc modum ratiocinatur Non putas Deum, inquit, nouum puerum in aluo Virginis potuiſſe formare, qui quũ primũ conderet hominé, nec ſemen Patris, nec viſcera materna quæſiuit? Dic itaque quicunq; es ſupernæ diſpenſationis arbiter & diſcuſſor, quæ tibi videtur virtus eminentior, partum dediſſe Virgini, aut perfectum hominem creaſſe de terra? Primus enim homo, vt ait Apoſtolus, de terra terrenus, ſe-

Maximi Tertulliani & plurium Patrum teſtimonia. Chriſti ortum ex virgine rectè probari, primorum parentum exemplo.

1. Cor. 15.

1. Cor. 15.

nus, ſecundus homo de cælo cæleſtis. Si contra naturam eſſe contendis, quod in myſterio redemptionis noſtræ ſine viro puella aſſeritur concepiſſe, cuius quæſo naturæ eſt, quod in parente generis noſtri caro ſine carne formata eſt? Quæ eſt illa ratio, imò quam cœca contentio, vt non credatur Deus facere hominem poſſe de fœmina, quem creditur feciſſe de puluere? Si omnipotentis ô homo tali in negotio eſſe perſpicis voluntatem, de opere cur retractas? Omnia enim, ſicut legitur, Dominus quæ voluit, fecit in cælo & in terra.] Iam verò Tertullianus Maximo longè vetuſtior, non diſſimile argumentum inducit, primi hominis exemplum proponens, quo Iudæos eorumque ſobolem ad virgineum Mariæ partum agnoſcendum impellat. Sic enim loquitur: Virgo erat adhuc terra nondum opere compreſſa, nondum ſementi ſubacta: ex ea hominem factum accipimus à Deo in animam viuam. Igitur ſi primus Adam ita traditur, meritò ſequens vel nouiſſimus Adam, vt Apoſtolus dixit, perinde de terra, id eſt, de carne, nondum generatione reſignata, in Spiritum viuificantem à Deo eſt prolatus.] Ac eodem modo ante Tertullianum docuit [a] Irenæus, quem deinde [b] Baſilius Magnus ſequi voluiſſe videtur, vtroque nimirum Mariæ virginitatem virgineumque partum adſtruente ex ipſa primi hominis, vt diximus creatione. Sic enim ſummatim colligunt. Sicut Adam ſolo Dei verbo de rudi terra eaque, vt ſic dicam, virgine procreatus eſt, quam nec imber attigerat, neque manus hominis coluerat: Sic & mater Domini ſine viri commercio, & per virtutem Spiritus Adam ſecundum produxit, nulla tamen ex parte corrupta virginitate, quæ ſemper ei illibata permanſit. Sed & Iuſtinus martyr, ac nobilis ille Philoſophus Mariam docet Euæ conferre, quandoquidem vtraque virgo & integra fuerit: hæc quidem vbi verbum ſerpentis in paradiſo concepit, ac idcirco inobedientiam mortemque pariens: illa verò, quum in Nazareth audito Gabriele fidem & obediētiam Deo præſtitit, & hinc nobis concipiens & proferens Emanuelem.

Pſal. 134.

Lib. de carne Chriſti & lib. 3. cont. Marcionem.

1. Cor. 15.

a Lib. 3. cont. Valentinia. cap. 41.

b Lib. de vera virginit.

Et primus & ſecundus Adã de terra virgine procreatus.

In dialogo cum Tryphone habito.

Qvæ Patrum ſententiæ, vt reliquas alibi propoſitas prætermittam, quo pacto Iudæi & eorum aſſeclæ refutandi ſint, non obſcurè commonſtrant, ſimulque monent, ſi Scripturas ritè conferre velimus, primi parentis Adæ, primæque matris Euæ formationem velut typum eius eſſe miraculi, quod in Maria Virgine ac eius filios conſequi debuit, nec ſatis poteſt vnquam celebrari. Cur ergo Iudæis incredibile videatur, virginem peperiſſe, toto quidem orbe tot ſeculis in hanc fidem conſpirante, ſi credibile certumque videri volunt, ex Adam mulierem, eamque virginem & adultam eſſe formatam? Tum ſi fœmina ex viro etiam dormiente, & nullo concubitu accedente, integra perfectaque prodiit, an vir Chriſtus ex Maria fœmina, eaque virgine non potuit abſolutè procreari? Ad hæc ſi è ſeruo famulæ corpus excitatur (nam vtriuſque primi hominis vnus idemque Dominus & Conditor Deus) cur non de Maria, quæ ſeipſam Domini vocat ancillam. Dominus ipſe naſceretur? Poſtremo ſi Sara, licet ſterilis anus, & iam nonagenaria, filium peperit, quum per naturam & ætatem & conſuetudinem nihil tale aſſequi poſſet, vt diximus

Iudæorum ſtupiditas capere non poteſt Dei potētiam & generationis miraculum in ſecundo Adam, ſicut in primo.

Luc. 1.

Geneſ. 21.

Geneſ. 11.

Non minus conſentaneū eſt, parere virginem ac ſterilem anum.

A cur Maria in ipſo ætatis flore, licet ignara libidinis, ad partum non perueniret? Sed nunc ſatis erit Cyrillum Hieroſolymitanum pro nobis loquentem, & Iudæos verberantem inducere, vt qui velit, eiuſdem velut telis ex veteris inſtrumenti armamentario depromptis vtatur. Habet autem in hunc modum: Illis, qui ſont de circūciſione ſic occurrens, perquire, vtrum eſt difficilius, ſenem & ſterilem, muliebribus iam deficiētibus parere, aut Virginem iuuenem generare? Sterilis erat Sara, & deficientibus iam muliebribus, pręter naturam peperit. Igitur quum & ſterilem, & Virginem parere ſit præter naturam: aut vtrumque nega, aut vtronque concede. Idem enim Deus vtrunque operatus eſt: neq; enim audebis dicere, quod illic quidem poſſibile, hic autem impoſſibile eſt Deo. Et rurſus, quæ natura

Teſtimonium Cyrilli Hieroſolymitani cōtra Iudæos pro Marię virginitate.

Catech. 12.

Geneſ. 21.

Exod. 4.

B manum hominis vna hora in diuerſas ſpecies mutare poteſt, & rurſus reſtituere? Quomodo igitur Moyſis manus ſicut nix alba apparuit, & rurſus ſtatim albedine illa deſtituta eſt? Sed dices, quia Deus voluit, mutata eſt. Illic Deus volens poteſt: hic autem nunquid non poteſt? Ac illud quidem ſignum ad Ægyptios tantum, hoc autem datum erat ſignum vniuerſo orbi. O Iudæi vtrum autem difficilius eſt, Virginem parere, aut virgã in animal mutari? Confitemini quod tempore Moyſis rectiſſima virga ſerpentina ſpecie facta eſt, & horrenda fuit etiam proiicienti illam. Et qui antea tenebat virgam, paulo poſt fugiebat illam tanquam draconem. Reuera enim draco erat, fugiebat autem, non metuens id, quod tenuit, ſed timens mutatum. Dentes habuit virga, & draconis oculos. De virga itaq; oculi pul-

Ab exemplo Saræ ſterilis, & in ætate decrepita parientis.

Ab exemplo manus Moyſi in albã atque aliam ſpeciē trāsformatę.

Ab exemplo mutatę virgę Moyſis in draconem.

Numer. 7.

C lularunt: & de vtero virginis puer nō naſcetur Deo volente? Taceo hic, quod & virga Aaron, quod reliquæ arbores per annos plures faciunt, hoc per vnã noctem fecit. Quis enim neſcit, quod virga cortice deſtituta, etiamſi in mediis fluminibus plantetur, nunquam florebit? Sed quum Deus nō naturam arborum ſequatur, verum naturæ eſt factor, etiam infructuoſa ſiccaque virga, & ſine cortice effloruit, & nucum fructum protulit. Qui igitur virgæ propter typicum ſummum Sacerdotem, præter naturã fructum tulit: nunquid Virgini, vt verum Sacerdotem ſummum pareret, hoc non conferret?] Deinde verò Iudæos perſtringens: O indoctiſſimi Iudæi, inquit, vnde Adam factus eſt? Nonne Deus accepit puluerem de terra, & creauit creaturam hanc admirandam? Quid igitur? Lutum quidem in oculum

Ab exemplo virgę Aaronis contra naturam efflorēſcētis.

Ab exemplo Adæ formati de puluere.

D mutatur, & Virgo non generabit? quod apud homines maximè eſt impoſſibile, nunquid Deus præſtare non poterit.]

Peroamvs autem complures indicare typos & allegorias, nec aliunde quam ex Propheticis literis erutas, vt craſſi Iudæi illiſque ſuffragantes alij fortius comprimantur, dum tantoperè à fide Marianæ virginitatis abhorrent, eamque nulla ratione probabilem videri volunt. [a] Ambroſius hæc nobis arma ſubminiſtrat: Quid incredibile, inquit, ſi contra vſum originis naturalis peperit Maria, & Virgo permanet? [b] quando cõtra vſum naturæ mare vidit & fugit, atque in fontem ſuum Iordanis fluenta remearunt? Non ergo excedit fidem, quod Virgo peperit, quãdo legimus, quod [c] petra vomuit aquas, & in montis ſpeciem [d] maris vnda ſolidata eſt. Non ergo excedit fidem, quod homo exiuit de virgine quando petra pro fonte flumen ſcaturiuit,

Quibus typis & miraculis Marię virginitas in Propheticis literis cōtra Iudęos magis magiſque cōprobetur.

a In ep. 81.

b Pſal. 113.

c Num. 20.

d Exod. 14.

e 4. Reg. 6.
f Ioann. 21.
g Ser. 14. de natali Domini.
h Exod. 31. & 34.
i Exod. 16.
k Num. 17.

[e] ferrum ſuper aquas natauit, [f] ambulauit homo ſuper aquas. Ergo ſi hominem vnda portauit, non potuit hominem virgo generare?] Tum [g] Auguſtinus, vt eandem cauſam aduerſus Iudęos vrgeat, has veteris Teſtaméti figuras commodè profert: Ipſa lex, quam quotidie legis, [h] ſine graphio ſcripta eſt in tabulis lapideis, lege & intellige, quod [i] panem in eremo terra produxerit, cuius ſemen arator nullus induxit. [k] Virga etiam Aaron annis ſiccata plurimis, ſine aqua reuixit, in templo floruit, nuces produxit. Ergo qui ſcripſit lapideas tabulas ſine ſtylo ferreo, ipſe grauidauit Mariam Spiritu ſancto. Et qui produxit panes in eremo ſine oratione, ipſe impręgnauit virginem ſine corruptione. Et qui fecit virgam ſine humore folia germinare, ipſe fecit filiá Dauid ſine ſemine generare.] Cæterum quod ad virgã Aaron attinet, quæ ſola inter alias plures allatas & floruit & fronduit, alibi quoque cum Iudæis in hoc argumento diſputat Auguſtinus. Dominus, inquit, Moyſi ſancto præcepit de ſingulis tribubus virgas

B

Aaronis virga Deiparæ virginitatem adumbrat.

afferri. Allatæ ſunt duodecim virgæ, inter quas etiã vna erat, quæ Aaron fuerat Sacerdotis: poſitæ ſunt à ſancto Moyſe in tabernaculo teſtimonij. Virga autem Aarõ poſt alterum diem inuenitur ſubito produxiſſe flores & frondes, & peperiſſe nuces.] Et poſtea: Virga ergo potuit contra naturam nuces educere, virgo non potuit contra naturæ iura Dei filiũ generare? Dicat igitur mihi Iudæus incredulus, quemadmodum arida virga floruit & fronduit, & nuces protulit, & dicam illi, quemadmodum Virgo conceperit & pepererit. Sed profectò Iudæus nec conceptum poterit virgę explicare, nec Virginis partum.] Ac demum diſputationem ita concludit: Deus, qui in Numeris mirabile ſignum oſtendit contra naturã, vt aſina loqueretur, ipſe mirabilius facere voluit, vt Chriſtus de Virgine naſceretur.] Succinctius verò Bernardus: Quid rogo, inquit, virga Aaron florida, nec humectata, niſi Mariã concipientem, quamuis virum non cognoſcentem portédebat? Nec virgæ vigorem floris læſit emiſſio, nec Virginis pudorem ſacri partus editio.] Ac mire profectò Mariæ virgineam fœcunditatem virga hęc ſacerdotalis adumbrabat, quæ neque mortali manu conſita, neque terreno ſucco irrigata, & cælitus cõcipiendo floruit, & ſine cruciatu pariens fructum viuificum edidit.

Serm. in Dominica ante natalem Domini.
Numer. 17.
Numer. 22.

C

Hom. 2. de beata virg.

a De natiui. Domini.
b Epiſt. 82.
c De dorm. beat. Virg.
d In Euang. Miſſus eſt.
Plures typi veteris Teſtamenti Virginem parituram loquuntur.

Non repetam myſticas alias probationes, quibus veteres, ac in primis [a] Gregorius Nyſſenus, [b] Ambroſius, [c] Andreas Hieroſolymitanus & [d] Bernardus delectãtur, nimirum vbi de horto concluſo & fonte ſignato, de virga florente, deque petra aquas effundente diſſerunt. His enim illi Scripturæ locis atque typis vtuntur, vt Mariæ virginitatem aſſerant, nec ſolum piis, ſed etiam impiis efficiant commendatiorem. An non Maria hortus diuinæ cuſtodiæ ſępe communitos, in quo ſummus ille hortulanus inter lilia paſcit, ac cubat in meridie? An non eadem lilium in ſpineto enatum, & mater pudica lilij conuallium? roſa Hierichana, quæ florem eſt enixa cãpeſtrem? An non ſancta ciuitas Sion, quam inexpugnabilibus munimentis tutatus eſt is, qui natus eſt in ea, quique fundauit Altiſſimus, cui videlicet ipſe eſt & murus & antemurale? An non campeſtris ulex, ſpecioſa ac tonſilis, de cuius illibato corpore virentem ſemper ſurculum decerpſit is, cui familiare eſt columbina ſpecie apparere mortali-

D

Exod. 3.

A bus? Quanquam propius ad rem facere videtur Exodi locus de rubo, quem ardentem in montem, ſed ſine omni combuſtione Moyſes admirans aſpexit: Sicut enim rubi naturam excedit, ſi flammis vndique coopertus, nihilominus maneat incombuſtus, nulluſmque ſui detrimentum faciat, ita non humanæ, ſed diuinæ virtutis opus proprium fuit pręgnans Marię virginitas, quæ cum vxorem nunquam præſtitiſſet, tamen puerperæ nomen promeretur, illæſa ſemper integritate, ſicut [e] Chryſoſtomos & [f] Eucherius hanc figuram explanant. vnde dixit quoque [g] Bernardus: Quid rubus ille quõdam Moſaicus portendebat, flammas quidem emittens, ſed non ardens, niſi Mariam parientem, & dolorem non ſentientem? Ac alibi rurſus: [h] Magna planè viſio rubus ardens ſine combuſtione:

Incõbuſtus Moyſi rubus Mariã in partu Virginem permanere ſoloam oſtendit.

e In Geneſ.
f De famul. ſpiritalibus.
g Hom. 2. de B. Virg.
h Serm. de Virg. Maria ex verbis Apocalyp.
Iudic. 6.
Pſal. 71.

B magnum ſignum mulier illæſa manens amicta Sole.] Eodem ſpectat, quod in Pſalmis Dauidicis legimus: Deſcendit ſicut pluuia in vellus, & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram. Hic Prophetæ locus ad illud vellus alludit, quod Gedeoni forti viro in ſignum victoriæ de Madianitis hoſtibus reportandæ diuinitus conceſſum atque monſtratum eſt. Cum enim is de belli ſucceſſu dubitaret, ac aridam circumquaque terram aſpiceret, inuſitatum ac mirabilem in vellere humorem ſpectare iubetur, vt hinc diuinam opem atque poteſtatem in re bellica ſibi certius polliceretur. Typus in Mariam optimè competit, cuius ſterilis virginitas, ſi ſecundum carnem iudicemus, apparet: ſed vt apertum præcipuæ contra Satanam victoriæ indicium habeamus, eadem virginitas cum fœcunditate ſacra-

Quid ſignificarit olim vellus Gedeonis.

Hom. 2. de beata Vir.

C tiſſima coniungitur, Chriſto nobis per Mariam edito. Igitur niueum hoc Gedeonis vellus virginitatem illius exprimit, quæ à carnis contagio longè ſemota, at cæleſti rore ter compluta, ſanctiſſimæ Trinitatis opificio mirabilem fœtum pura concepit, pura enixa eſt, & poſt partum pura vſque permanſit, vnde Bernardus etiam dixit, gedeonis vellus, quod vtique de carne tonſum, ſed ſine vulnere carnis in area ponitur, & nunc quidem lana, nũc verò area perfunditur, carnem illam de carne Virginis, & abſque detriméto virginitatis aſſumtam deſignat. Ac paulo quidem aliter figuram hanc explicat Ambroſius, ſed vt Marianam quoque virginitatem inde confirmet, quia Chriſtus in Virginem latenter ac ſecreto deſcenderit, nullumque in illa viri complexum admiſerit. Quid enim, inquit,

Ser. 13. de natali Domini.

D tam ſilenter & ſine ſtrepitu fit, quam quum imber in lanæ vellus infunditur? Nullius aures ſono verberat, nullius corpus humore repercuſſionis aſpergit: ſed ſine inquietudine hominum totum imbrem per multiplices effuſum partes, toto corpore in ſe trahit, vnius meatus ſciſſuram neſciens, ſolida mollitia plures præbens meatus, & quod clauſum videtur per denſitatem, eſt patulum per tenuitatem. Rectè ergo Maria velleri comparatur, quæ ita concepit Dominum, vt toto eum hauriret corpore, nec eius diſciſſuram corporis pateretur, ſed eſſet mollis ad obſequium, ſolida ad ſanctimoniam. Rectè, inquam, Maria velleri comparatur, de cuius fructu ſalutaria populis veſtimenta texuntur, vellus planè Maria eſt: ſiquidem de molli ſinu eius Agnus egreſſus eſt, qui & ipſe matris lanicinium, hoc eſt, carnem geſtans, molli vellere cunctorum operit vulnera populorum.]

3. Reg. 19.

Maria velleri ſimilis.

Vide Ioannem Hieroſolu de inſt. monach.

Faues

Maria eſt nubecula, in qua veſtigium hominis apparuit, vt Helias oſtendit.

Fauet prætereà locus, de Propheta Helia ſcriptus, qui poſt holocauſtum cælitus concrematum, poſt Prophetas Baal occiſos, quum iam tempus propitiationis inſtaret, quo Deus vberrimam, pluuiam in terras demittere voluit, aſcendit in Carmeli montis verticem, iuſſitque puerum ſuum ex alto contra mare, proſpicere. Is cum iam ſexies fruſtra proſpexiſſet, ſeptima vice tandem quaſi veſtigium filij hominis vidit apparere in nubecula, quæ de ipſo mari conſurgeret: Quæ nubecula, noſtram Virginem exprimebat, vt quæ de mari ſeculi huius, ſi carnis propaginem ſpectes, aſcendit, ipſoque mari ſeculi haud dubiè & altior & leuior fuit, neque vllis aut mundi, aut carnis, aut peccati illecebris deprimi potuit: atque in hac ipſa nubecula veſtigium hominis, adeoque veritas carnis illius apparuit, qui ſe filium hominis appellauit, & non niſi de Virgine natus, mundi ſe propitiatorem oſtendit.

Sed enim quoniam in hunc ſumus campum ingreſſi, non abs re fuerit in Propheticis libris, velut in amœnis pratis diutius detinere Lectorem, vt tantum Dei myſterium, quod in Maria celebramus, & Iudæi aliique carnis iudicio impediti, cæcis velut oculis tranſeunt, rectius obſeruetur, ac maiore in precio habeatur. Cauendum enim in primis hoc fœdum & Iudaicum eſt vitium, ne tanquam ingrati & agreſtes conuiuę, ſicco nudoque pane contenti eſſe velimus, quum oblatis pretioſis epulis ex liberalitate hoſpitis frui poſſumus, & inuitati ad menſam Domini lautiſſimam aſſidemus. Nec temere monet Rex ſapientiſſimus: [a] Quando ſederis vt comedas cum principe, diligenter attende, quæ appoſita ſunt ante faciem tuam. Verum in veſanos Iudęos quadrat maximè, quod Propheta fore prædixit: [b] Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum & in captionē & in ſcandalum, ſicut & [c] Paulus hęc verba interpretatur. [d] Eſaias quidem Propheta de Marię filio, veroque Meſſia diſſerens, non ſine venuſta metaphora dixit: Aſcendet ſicut virgultum, & ſicut radix de terra ſitienti, vel ſicut Aquila interpretatur, inuia, perinde ac ſi dicat: Naſcetur Chriſtus vt virgultum elegantiſſimum, ſed mirabiliter naſcetur è ſolo arido, hoc eſt, è Virgine Maria, virili ſemine non irrigata, nimirum vt opus hoc Dei proprium & ſingulare cognoſcamus. Nec refert, ſi cum aliis interpretibus legas: Aſcendens ſicut puerulus lactens aſpectu de terra ſitienti & inuia. Idem enim Chriſtus, qui paruulus natus virginea ſuxit vbera, ex matre proceſſit veluti terra ſiticuloſa, quoniam carnis affectu & viri congreſſu ſemineque vacua. ſed, ob ardorem & plenitudinem Spiritus ſimul æſtuante: terra, inquam, inuia, quia & in partu, & poſt partum virginitatem ſuam hæc mater integram conſeruauit. Ad quod Eſaiæ dictum Origenes alludit, vt planè ſuſpicor, vbi docet Chriſtum veluti virgultum, ſiue ramum naſci non ex ſemine, ſed ex Virgine abſque concubitu viri, & ſine ſemine naturali. Nam & Symmachus pro virgulto ramum interpretatur, & Hieronymus apertè monet, hic aſſumtum oſtendi hominem, qui proceſſit de vtero virginali, ſimulque Marianæ virginitatis priuilegium demonſtrari. Extat & aliud Eſaiæ vaticinium: Ecce Dominus aſcendet ſupra nubem leuem: aut ſicut alij vertunt: Ecce Dominus vehitur ſuper nubem leuem, & ingredietur

Iudæorū ſunt ſimiles, qui circa Scripturæ literam hærent, nec abditos inde ſenſus eruunt.

a Prouer. 23.
b Pſalm. 68.
c Rom. 11.
d Eſa. 53.

Chriſtus virgultum naſcēs è ſolo arido, ſiue terra ſitienti, id eſt, è Virgine Matre.

Hom. 17. in Geneſ.

Libr. 14. in Eſaiam.
Eſa. 13.

Maria nubilæ ui & Deſinæ (?) venit comparatur.

A Ægyptum. Ambroſius legit: Ecce Dominus venit ſedens ſuper nubem leuem, per quam accipi docet, Mariam coniugij onera neſcientem, & quæ Virgo integra fontem, quo terrarum orbis irrigatur, complexa eſt. Hieronymus perſpicuè tradit: Aſcendit Dominus ſuper nubem leuem: corpus ſanctę virginis Mariæ, quod nullo humani ſeminis pondere prægrauatum eſt.] Adiungit autem ſtatim Eſaias: Et ingredietur Ægyptum, & commouebuntur ſimulachra Ægypti à facie eius. Cum enim nubes illa leuis Virgo ſacratiſſima Chriſtum puerum in Ægyptum deportaret, cuncta illic idola, velut præſentis Meſſiæ aduentum ferre non poſſent, corruiſſe dicuntur, ſicut [e] Cyrillus Alexandrinus & [f] Nicephorus Calliſtus eundem Eſaiæ locum explaB nant, quibus & [g] Anſelmus conſonat. An Maria leui nubi non ritè confertur, vt quæ nullo peccati onere grauaretur, omni autem benedictione gratiaque compleretur, vt virgo fœcunda redderetur, ex qua rerum omnium opifex in mundum progreſſus, cuncta innouaret atque pacificaret? Quam verò grauiter, quàm appoſitè pronunciat Hieremias? Nouum faciet Dominus ſuper terram, ſic enim [h] Cyprianus legit, nec diſſentit [i] Auguſtinus, pro eo, quod vetus habet interpres: Creauit Dominus nouum ſuper terram: FOEMINA circundabit virum. Perinde ac ſi dicat Propheta: Nouum quod ſuper terram dico Dominum eſſe facturum, in eo conſiſtit, quod fœmina circundabit virum, eaque ſuper omnes fœminas benedicta, quę licet virum C non cognouerit, omnis virilis congreſſus expers, tamen carnea prole de ſpirituali ſemine gratulatur, vt verbis Auguſtinianis vtamur: Nam profecto res noua, inaudita, ſtupenda, vereque diuina eſt, quod ante luciferum genitus initium carnis ex Virgine capiat, quodque vniuerſitatis parentem vnius Virginis venter includat. Succinctè Bernardus: Fœmina circundans virum, inquit, Virgo eſt concipiens Deum.]

Neque parum illuſtris apud Danielem eſt locus, quo veteres Theologi frequētet vtuntur, quum promittitur & prædicitur lapis, qui de monte ſine manibus eſt abſcindendus. Hic [k] Irenæus & alij Mariam faciunt montem, ſicut & [l] Gregorius illam montem in vertice montium, id eſt, Sanctis & Angelis cunctis præeminentem ex Eſaia nuncupat: à D quo monte ſumptus eſt lapis ille probatus & pretioſus & angularis, qui fecit vtraque vnum, & cui innititur omnis ædificatio ſpiritualis: ſumptus inquam, de monte ſine manibus: quæ manus pro opere nuptiarum hoc loco accipiuntur, Hieronymo teſte. Etenim Chriſti in hunc mundum aduentus ſine congreſſu Ioſeph, ſine viri opera, ſola virgine cooperante ex ſumma Dei virtute proceſſit. [m] Auguſtinus & [n] Hillefonſus paulo aliter de hoc Danielis lapide loquuntur, qui de monte, [o] id eſt, de regno Iudæorum præciſus fuerit: ſed in eo tamen conſentiunt, Chriſtum eſſe lapidem ſine manibus exciſum, vtpotè ſine opere humano, ſine amplexu maritali, ſine matris corruptione de Virgine procreatum. Præterea huc ſpectat Oſeæ Prophetæ dictum: Adducet vrentem ventum Dominus de deſerto aſcendentem, & deſiccabit venas mortis. Quis etenim alius mortis deſiccabit venas, niſi Chriſtus Ieſus, quem nobis intemerati ventris deſertum refudit? ſicut [p] Gildebertus exponit. Sed

Lib. de inſt. virgin. 13.

Li. 7. in Eſa.

Ruunt ſimulachra. Chriſto in Aegyptum veniente.

e Vide com. eius in Eſa.
f Lib. 10. hiſtor. Eccleſ. cap. 30.
g In cap. 2. Matthæi.
Cap. 32.
h Sermo. de nat. Chriſti.
i Serm. 5. in nat. Domini.
Serm. 5. de nata. Dom.
Hom. 2. de beata Vir.

Quid fœmina virum circūdans apud Hieremiam.

K Lib. 3. aduerſ. hæreſ. cap. 28.
l Lib. 1. expoſit. in 1. cap. Reg.
Eſai. 38.
1. Petr. 2.
Pſalm. 117.
Epheſ. 2.
In epiſt. ad Euc h. de caſt. virgin.
m Tract. 9. in Ioannem.
n Lib. de virginit. Mariæ cap. 5.
o Daniel. 2.
Oſeæ 13.

Maria mons, à quo lapis

Chriſtus abſciſſus.

p Serm. 15. Super Cant.

a Lib. 3. in eundem Proph. Oſeam.
Cantic. 2.
Chriſtus ventus vrés, & de virgine tanquam deſerto deſcendés.
Lib. 1. comm.
Chriſtus flos campi, & liliū conuallium, quia Virginis filius.
in Cantic.
Lib. de inſt. Virgin.
Chriſti caro inoperata, quia de virgine ſumpta.
Pſal. 138.
In enarrat. eiuſ. Pſalm.
In eundem Pſal.
Oſea. 14.
Chriſtus rori comparatus & lilio, qui a Virginis filius.
Lib. 6. in Oſeā Prophetam.
Vide Hieron. ad Fabiolam de veſte ſacerdotali.
Chriſtum in Scripturis vermé dici, quod natus ſit de Virgine.
c Sermon. in Dominicam Palmarum.
d Serm. de Paſſione Domini.
e Pſalm. 21.
f Hom. 14. in Luc.
2. Reg. 23.
In eundem locum.

[b] & Hieronymus probat, hic per deſertum virginalem Mariæ vterum deſignari, quod abſque ſemine humano nulla frutice pullulauit: quoniam Virgo ſimplex atque puriſſima, & vnione fœcunda, eum florem edidit, qui dicit in Cantico Canticorum: Ego flos campi, & lilium conuallium. Verè autem Chriſtus flos campi & caſtitatis lilium, quia puer mundiſſimus, & præ filiis hominum forma ſpecioſus, vt Rupertus indicat: flos inquam, in tali campo exoriens, qui licet nec aratro ſciſſus, neque raſtro vexatus, neque ſarculo defoſſus, nec manu hominis ſeminatus eſſet, tamen incomparabilem florem medicamentum animarum progerminauit. Vt hinc rectè dixerit Ambroſius: Inoperata eſt caro Chriſti, quam vt Maria Virgo conciperet, inuſitato quodam nouoque incarnationis myſterio, ſine vlla virilis ſeminis admixtione di- B uinæ gratia diſpenſationis, quod erat carnis, aſſumpſit ex Virgine, atque in illa nouiſſimi Adam immaculati hominis membra formauit.] Idque probat ex illo dicto Pſalmographi. Inoperatum eum viderunt oculi tui: pro quo nos legimus: Imperfectum meum viderunt oculi tui: Græci habent ἀκατέργαστον hoc nomine ſignificantes, quod manet ſine operatione, vel inoperatū, ſicut & Hilarius annotauit. Quod enim Eccleſia legit imperfectum, hic pro incompoſito ſumi, etiam Hieronymus indicat, eoque monemur, vel ipſa elementa hominis, antequam formentur in vtero, à Deo Creatore cognoſci. Rurſus quod apud eundem Oſeam ſub perſona Meſſiæ dicitur: Ero quaſi ros Iſraël, germinabit ſicut lilium, huc referre conuenit. Etenim quaſi ros Chriſtus extitit, quando per C Spiritus ſancti gratiam Virginem obumbrans, in vterum eius aſcendit. Tunc verò veraciter germinauit Iſraël quaſi lilium, quum veri Iſraëlitæ Apoſtoli non in carne, ſed in ſpiritu, fructificauerunt, noua conuerſatione imitantes lilium, hoc eſt, magiſtrum & præceptorem ſuum Chriſtum virgineæ pulchritudinis filium, vt à Ruperto eſt annotatum. An verò temerè factum eſt, quod pontifex Moſaicus, vt lex præſcribebat, ſuper patre & matre, non inquinaretur? Hoc enim plerique cum Hieronymo, ſic interpretantur, vt ſymbolum ac typus fuerit, verum æternumque pontificem Chriſtum non niſi de Virgine prodituram. Nec temere Chriſtus in Scriptura Prophetica vermis dicitur, quoniam de Virgine ſola editus, quum vermis nulla corporis alieni admixtione, ſed è pura terra pro- D creetur, quemadmodum præter alios [c] & Maximus [d] Bernardus explicarunt. Vnde quod ex perſona Chriſti [e] Pſalmographus canat: Ego autem ſum vermis, & non homo, [f] Origenes his verbis declarat: Ex mare & fœmina homo naſci ſolet: ego verò non ex maſculo & fœmina ſecundum ritum humanum atque naturam, ſed in exemplum vermis natus ſum, cuius non eſt aliunde ſemen, ſed in ipſis & ex ipſis, in quibus coaleſcit corporibus origo eſt.] Ac eadem ratione Chriſto competit, quod alioquin de Rege Dauide dictum legimus: Ipſe quaſi tenerrimus ligni vermiculus, ſicut & Angelomus interpretatur. Quemadmodum enim lignum ex ſe vermiculum procreat, ita quoque beata Maria Virgo, videlicet de radice Ieſſæ abſque opere nuptiali florē protulit Dominum & Saluatorem.] Vtinam verò quam Chriſtiane & piè iſta dicūtur, & crebro à Pa- A tribus ad integritatem noſtræ Virginis comprobandam repetuntur, tam facilè iſthæc aduerſariis, ac Iudæis maximè, perſuaderi poſſent.

Maria ſtella ex Iacob.
In Apolog. 2 pro Chriſtian.
Numer. 23.
Iſai. 11.
Lib. de incarnat. verbi.
Geneſ. 49.
Maria Virgo per portam auream. Ezechielis deſignata.
Ezech. 44.
g Hom. de Ioan. Bapt.
h In 44 c. Ezech.
i De inſtit. virg. cap. 8. & epiſt. 21.
k Serm. 2. & 14. in natali Domini.
l Hom. 1. de natiuit. Domini.
m In expoſit. Symbol.
n Lib. 4. de fide orthodoxa.
Epiſt. 81.
Chriſtus per Mariam Virginem tanquā portam ſolus tranſit, & clauſam quoque cuſtodit.
Lib. de inſt. virg. cap. 8.
Serm. 14. in natali Domini.
Ezechiel Mariam apprime commendat.

QVIN verò Iuſtinus ille Martyr & Philoſophus verè Chriſtianus? Marianā virginitatem & ille Propheticis literis cōprobat, quoniam Balaam hoc modo vaticinetur: Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget virga de Iſraël. Hic Mariam ſtellam lucidam facit, & Ieſſe radicē, ex qua flos Chriſtus prodierit, in cuius brachio gentes ſuam ſpem eſſent collocaturæ. Quē Eſaiæ locū profert etiam ac vrget Athanaſius. Tum Iacob Patriarcha de Iuda filio, qui Chriſtū adūbrabat, diſſerens: Lauabit, inquit, in vino ſtolam ſuā, & in ſanguine vuę pallium ſuum. Iuſtinus verba ſic interpretatur: ſicut vuæ ſanguinē non homo fecit, ſed Deus: ſic hoc loco ſignificatur, Meſſiam venturū non B ex humano ſanguine vel ſemine, ſed ex vi ac virtute diuina per Virginē naſciturum eſſe. Cæterū ex Ezechiele Propheta plus fortaſſe lucis apparebit, quo Iudęi luculentius redargui poſſint, quādo ſic loquitur Dominus: Porta hæc clauſa erit, & nō aperietur, & vir non tranſiuit per eam, quoniā Dominus Deus Iſraël ingreſſus eſt per illam, eritq; clauſa Principi. Hæc porta non ad Aquilonem, vnde pāditur omne malū, ſed ad exortū ſpectat, vnde Sol nouus & nouator omniū oritur: idemq; Princeps eſt pacis, qui ingrediens & egrediēs, maternę virginitatis clauſtra non violauit, ſed conſecrauit. Neq; vacat myſterio, ter clauſam banc portā à Propheta repeti, vt ſic etiā admoneamur, Meſſiæ matrem ſimul ante partū, & in partu, & poſt partum virginem integrā hoc loco ſignificari. Quæ Prophetica verba crebro citantur C Patribus, & ad Mariam verè portam perpetuo clauſam, nulliq; niſi ſummo Principi peruiā, ſedulo accōmodantur. Sic enim locū accipiunt [g] Chryſoſtomus, [h] Hieronymus, [i] Ambroſius, [k] Auguſtinus. [l] Euſebius Emiſſenus, [m] Ruffinus, [n] Damaſcenus, aliiq; plures, ex quibus vnum atq; alterum in mediū adduxiſſe ſat eſt, ne alioquin in adducendis Patribus, vbi res minus exigit, ſimus longiores. Quæ eſt illa porta Sanctorum, inquit Ambroſius, illa exterior ad orientem, quæ manet clauſa, & nemo per tranſiuit per eam, niſi ſolus Deus Iſrael? Nonne eſt hæc porta Maria, per quam mundus intrauit?] Ac alibi rurſus: Quæ eſt hæc porta niſi Maria? ideo clauſa, quia Virgo. Porta igitur Maria, per quam Chriſtus intrauit in hunc mundum, quando virginali fuſus eſt partu & genitalia virginitatis clau- D ſtra non ſoluit. Manſit intemeratum clauſtrum pudoris, & inuiolata integritatis durauere ſignacula, quum exiret ex Virgine, cuius altitudinem mundus ſuſtinere non poſſet.] Tum Auguſtinus planiſsimè docet, Mariam illam portam eſſe clauſam, quam in viſione diuina, Ezechiel Propheta conſpectam deſcripſit: & hæc porrò adiicit: Quid eſt porta in domo Domini clauſa, niſi quod Maria ſemper erit intacta? Et quid eſt, homo non tranſiuit per eam, niſi quia Ioſeph non cognouit eam? Et quid eſt, quod Dominus ſolus intrat & egreditur per eam, niſi quia Spiritus ſanctus impręgnauit eam? Et quid eſt, clauſa erit in ęternum, niſi quia Maria Virgo ante partum, Virgo in partu, Virgo poſt partum?] Vt reliqua eius generis multa prætereamus. Nec dubium ſanè, quin hęc ſacra Virgo, & eius admirabilis ſanctitas, ſupra quā verbis explicari queat, ab Ezechiele depingatur.

Quæ

Quæ ſi templum & ſanctuarium Dei, clauſa ſemper, quia Deus Iſraël tranſiuit per eam, ſi Sanctorum via ab eo ipſo dicitur, quomodo corpore non ſimul & animo intacta inacceſſaque Virgo cenſenda eſt? vt idcirco ſummam ſummæ pudicitiæ laudem præ omnibus fœminis promereatur. Quid? quod Heliæ puer, quum iuſſus contra mare proſpiceret, aſcendentem de mari nubeculam, & in illa quaſi veſtigium filij hominis vidit? Et hic locus præſenti quadrat myſterio, Mariam nobis commendans nubeculæ nomine, quæ de mundi huius pelago, ſicut & cæteri, per carnis propaginem aſcendit, ac ipſo tamen mundo altior & leuior fuit, vt quæ nullis carnis illecebris vnquam deprimi potuerit, & puritatem tum animæ, tum corporis illibatam vſque ſeruarit. Quis autem præter cœcos Iudæos non videat, veſtigium filij hominis, adeóque veritatem carnis illius, qui ſe Filium hominis dixit, in hac ipſa & per ipſam nubeculam nobis apparuiſſe? ſicut & Ioannes Hieroſolymitanus exponit?

Nubecula per Heliam oſtenſa, typũ geſſit virginis matris.
3. Reg. 19.
Matth. 16.

VARVM ENIM VERO vt hunc locum non ſolum aduerſus Iudæos, ſed & Iudaizantes inſtitutum abſoluam, apud pios quidem non modo veniam, ſed laude quoque ſancti Patres digni ſunt, quum huiuſmodi veteris inſtrumenti typos vel ænigmata proferunt, atque in his explicandis ſuo more verſentur. Senſus quippe myſticus, ſiue vt Paulus vocat, allegoricus, ſi dextre commodéque tractetur, lucem veritatis iam ante perceptam confirmat, pios frequenter mouet ac recreat, magnámque vim & copiam ad multa in Scripturis myſteria pulchre ac ſubtiliter contemplanda porrigere ſolet. Quare primis etiam Chriſtianis vſitatum fuit, vt ſacras Scripturas legentes philoſopharentur, & ſenſum allegoricum quærerent atque tractarent, quòd exiſtimarent, in ſacris Literis aperte prodita & explicata, rerum etiam latentium quædam eſſe ſymbola & arcana documenta, ſicut Euſebius Cæſarienſis ex Philone Iudæo confirmat. Vnde minus admirari conuenit, qui fiat, vt cum veteres alij, tũ Origenes, Hilarius, Ambroſius & Gregorius Magnus in excutiendis allegoriis vel maxime delectentur. Cæterum neque illud poſſumus diffiteri, ſenſum myſticum longe quàm literalem, vt vocant, imbecilliorem eſſe, quòd hic veluti baſin & fundamentum allegoriæ tribuat ad dogmatum authoritatem: ille vero in ſeria contentione neque conuincat, neque placet aduerſarium, vt certi ac ſolidi aliquid de veritate fidei conſtituatur, niſi fortaſſe Scriptura ipſa ſenſum myſticum diſerte porrigat explicétque. Quocirca licet per multa Scripturæ teſtimonia produxerimus, quæ iuxta myſticum ſenſum accepta, Mariæ virginitatem adſtruunt, ſæpéque à Patribus in hunc finem vſurpantur, attamen tantum illi ponderis non adferunt, quantum Iudæis ad fidem faciendam ſit ſatis. Imò vero admodum vereor, ne illi, vt ſunt ad maledicentiam omnem ſuapte natura procliues atque præcipites, nouam hinc nobis calumniam ſtruant, & ſecum indigne agi clamitent, velut pro noſtro & noſtrorũ hominum arbitrio typis Propheticis abutamur, neque ſacra ſincere tractemus, ſed infirmas duntaxat ac fictitias opiniones inepte ſequamur, tantúmque in Dei verbo ludamus. Habent enim hoc quoque cum Sectariis ſibi

Lib. de inſt. Monaſt.
Ad multa cõfert Scripturæ ſenſus myſticus.
Galat. 4.
Lib. 2. Eccl. hiſt. cap. 7.
Senſus Scripturæ myſticus ad dogmatũ authoritatẽ non ſufficit.
Iudæi non figuris, ſed Scripturis apertis conuinci volunt, vt perpetuam Mariæ virginitatem fateantur.

A commune luculentas vt Scripturas exigant, vtque non minore impudentia, quos ipſi & Talmudiſtæ velint, Scripturæ ſenſus affingant: qui prætereà non contenti Prophetica dicta contra Prophetarum Dominum protuliſſe, vt eundem etiam vitæ authorem ad extremum ſupplicium adigerent, ſe diuinæ legis authoritate munire ſtultiſſime voluerunt. Quum enim reliqua deeſſent præſidia, & illi ſanguinis Dominici eſſent ſitientiſſimi, ſic ad Pilatum iudicem inquiebant: Nos legem habemus, & ſecundum legem debet mori, quia Filium Dei ſe fecit. At vera nunquam iſti ſanguinarij, quod iniquiſſime poſtulant, obtinebunt, vt nos in Propheticis libris tum intelligendis, tum interpretandis ex ipſorum aut Rabbinorum iudicio pendeamus, hoc eſt, vt quod ſibi ſuiſq; Rabbinis Chriſtiani nominis
B odio flagrantibus licere putant, id nos ipſis in Dei verbo licere fateamur.

Ioan. 19.

SED priuſquàm ad locum Eſaiæ ampliſſimum tranſeamus, quandoquidẽ noſtros, id eſt, Eccleſiæ doctores Iudæi perfidi aſpernantur, ipſorum magiſtros ſiue Rabbinos, qui Mariæ virginitati patrocinentur, ſi his fortáſſe annuant, in medium quoque protrahamus. Eſt celebris apud illos Rabbi Berachias, qui Meſſiam nouo modo, hoc eſt, abſque viri ſemine, ſiue de matre abſque patre naſciturum eſſe tradit, & aliquot Scripturæ locis comprobat. Huc enim transfert Zachariæ dictum: Ecce vir germen nomen eius, & ſubter ſe, id eſt, per ſe germinauit. Deinde illud Eſaiæ producit: Et aſcendet ſicut virgultum coram eo, & ſicut radix ex terra ſicca, ſicut nos locum eũdem citauimus. Prætereà è Pſal-
C mis duo teſtimonia huc applicat. Ego hodie genui te. Et: De matrice auroræ vel de matrice ex aurora, tibi ros natiuitatis tuæ, licet noſter interpres aliter interpretetur. Vtramque ſententiam Iudæi, ſi velint legere, in libro Midras Tillim, id eſt, in expoſitione Pſalmorum repetitam inuenient, ibique Meſſias non aliorum hominum more, ſed noua quadam ratione concipiendus atque generandus eſſe docetur. Cæterum per matricem auroræ vterum ſacratiſſimæ matris Rabbini accipiunt, quæ abſque virili ſemine, ſaluáque virginitate, virtute diuina id operante cõciperet ac pareret Emanuelem, non ſecus, quàm aurora ſolem recipere, ac ſine corruptione párere ſolet. Rurſus in annotationibus Rabbi Moyſis Hadurſan & Rabbi Ioden offendunt, huc ſpectare locum Pſalmographi:
D Veritas de terra germinabit, & iuſtitia de cælis reſpicietur. Hæc enim verba illi de aduentu Meſſiæ interpretantur, cuius natiuitas futura ſit non ſimilis, ſed diſpar prorſus aliis rebus & perſonis in hoc mundo conditis, ac proptereà dictum eſſe: Germinabit ſiue pullulabit, non verò naſcetur. Nec eſt ignotum illis Iacob vaticinium: Non recedet ſceptrum de Iuda, & ſcriba de medio pedum eius, donec veniat Silo ipſius, id eſt, filius mulieris, ſicut hoc verbum Rabbi Kimhi de Meſſia explicat, qui quum de muliere abſque viro naſciturus eſſet, filius mulieris non ſine aperto myſterio nuncupetur. Illuſtrior adhuc eſt confeſſio Rabbini Haccados, hunc ipſi magiſtrum noſtrum ſanctum appellant, qui ad Meſſiam refert Hieremiæ dictum, ſicut & nos retulimus: Creauit Deus nouum ſuper terram: mulier circundabit virum, vel fortem ſiue potentem, id eſt, Deum, ſicut & veterum

Rabbini de Mariæ virginitate teſtantur & Scripturas interpretantur contra Iudæos.
Zach. 6.
Eſa. 53.
Pſalm. 2.
Pſalm. 109.
Pſal. 84.
Gene. 49.
Hierem. 31.

Iudæorum ſcholiis declaratur. Niſi enim Meſſias à muliere Virgine in vtero conceptus circundaretur, nulla veræ nouitatis in mundo ratio eſſe videretur. Nec diſſentit Rabbi Hunna, qui locum eundem Meſſiæ deputat. Prætereà quod ex Ezechiele diximus, Mariam clauſam portam vocari, per quam Princeps ingrediatur & egrediatur, id Rabbi Simeon Ben Iobai ſatis confirmat, quum ſcribit, Regem Meſſiam Principem eſſe altiſsimum de vulua clauſa mulieris egreſſurum. Demum, vt ſemel finiam, Rabbi Iodan & Rabbinus Haccados diligenter expendunt, quod in Prouerbiis Salomon dixit: Tria ſunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro, viam aquilæ in cælo, viam colubri ſuper terram ſiue petram, viam nauis in medio mari, & viam viri in adoleſcentulam: quod poſtremum alij vertunt, viam viri, id eſt, fortis vel potentis in Alma, id eſt, in Virginem. Quæ omnia illi ad Meſsiam referunt, de quo Salomon hoc loco vaticinetur, ac præcipue quartum illud de via viri in adoleſcentulam ſiue Virginem. Notant enim filias Hieruſalem amari à Deo peculiariter, ex quibus vna ſit Virgo futura & perſeueratura, quæ regem Meſsiam concipiat & pariat. Vnde colligi rectiſsime poteſt, viam Gheuer, id eſt, viri fortis, vel potentis, qui ipſe Deus eſt, in Alma vel Virginem, ſecundum hos Rabbinos nihil eſſe aliud, præterquam filij Dei ex Virgine incarnationem. Magnum profectò hoc, ac Salomoni etiam Regi omnium ſapientiſsimo admirandum, omnibúſque aliis incomprehenſibile Sacramentum, quomodo nempe Virgo abſque viri ſemine concipiat, & ſuo vtero Deum hominémque concludat, ac filium itidem pariat, ſalua ſemper integritate. Ad quam rem probandam rurſus repetunt ex Hieremia, quod ſæpe iam propoſuimus: Creauit Deus nouum ſuper terram, Fœmina circundabit Gheuer, id eſt, virum fortem & potentem. Hæc aliáque plura id genus ſi quis legere volet, Petrum Galatinum, rerum Hebraicarum peritiſsimum conſulat, qui veterum Rabbinorum teſtimoniis recentiores Iudæos fortiter coarguit, & eorundẽ authoritate Mariæ virginitatem aſtruit luculenter.

Ezech. 44.

Prouer 30.

Hier. 31.

Hierem. 31. Lib. 7. de arcanis Catholica veritatis cap. 14. Et lib. 8. cap. 2.

Eſaias aduerſus Iudæos clariſſimè loquitur & probat, Mariam & virginẽ & matrem eſſe.

VENIAMVS tandem ad præcipuum Propheticæ Scripturæ locum, qui non facile ab iſtis proteruis poſsit eludi, ac veluti ipſorum oculos feriat, nec obſcurum veritatis ſpecimen præ ſe ferat. Hunc locum non ab alio, quàm à maximo illuſtriſsimóque Propheta, qui merito Euangelicus dicitur, Eſaia petemus, totique Iudaicæ Synagogæ tanto fidentius opponemus, quod Matthæus Iudæus ſimul & Euangeliſta illum ipſum in medium adducat, ex eóque palam demonſtret, non alium Iudæis Meſsiam, niſi Ieſum Mariæ Virginis Filium expectandum eſſe, de quo Deus per Prophetã ſic dixerit atque promiſerit: ECCE VIRGO in vtero habebit & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Aut ſicut apud Eſaiam habet Hieronymus: Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Alij vt ad Hebræam lectionem propius accedunt, ſic ad verbum reddunt: Ecce Virgo prægnans, & pariens filium: vel quod perinde eſt, ſicut Vatablus & Pagninus transferunt: Ecce Virgo prægnans & fœta. Duriuſcule dixit Munſterus, impræ-

Matth. 1.

Eſa. 7.

Præſentem Eſaiæ locum variè transferri.

A gnata pariet: pro quo alij legunt: Virgo grauida pariens eſt filium: nonnulli vero: Ecce Virgo illa concipiens, & pariens eſt filium. Præclara certe & aureis literis exprimenda verba, quæ ſi Græce iuxta translationem Septuaginta virorum ſingulatim expendas, non alia eſſe dixeris, quam quibus Gabriel Angelus Mariam eſt allocutus: Ecce concipies, &c. Et quoniam hoc Eſaiæ oraculum iam ante Maria legerat, vt Ambroſius quoque confirmat, & celebris de illo ſermo vulgò iactabatur, quis ambigat, ſapientiſsimam Virginem ſic ab Angelo eſſe ſalutatam, vt mox illum ac præſens Eſaiæ dictum alludentem intelligeret? Quæ Prophetica ſententia, aut ſi mauis, vaticinatio de admirabili ſacratiſsimæ Virginis partu tàm eſt grauis, tàm illuſtris, tàm vehemens, vt niſi frons ærea Iudæis B eſſet, ſuum illi Meſsiam, eiuſque matrem Virginem facile agnoſcerent, gratóque pectore complecterentur. Quid enim obſcuri, quid ambigui hæc Eſaiæ verba proponunt? an non Virginem parituram loquuntur, eámque matrem faciunt Emanuelis? Nihil autem profecero in citandis Patrum ſententiis, quos Iudæi velut ſuſpectos in præſenti cauſa teſtes, maiore ſtomacho auerſantur, quandoquidem illos ſuæ fidei, ne dicam perfidiæ, nôrunt liquido repugnare. Stant pro nobis contra illos Græci, ſtant & Latini Theologi, vt [a] Iuſtinus, [b] Irenæus, [c] Origenes, [d] Epiphanius, [e] Euſebius, [f] Baſilius, hoc eſt, vetuſtiſsimi ſimul & probatiſsimi quique ſcriptores, quibus [g] Tertullianum, [h] Cyprianum, [i] Lactantium, [k] Hieronymum annumerare decebit. Hi enim omnes magno conſenſu C comprobant, ad matrem Virginem Mariam, quæ pura Chriſtum concepit & peperit, præſens vaticinium pertinere. Nec ſane refert hũc Virginis Filium nunquam Emanuelem vocatum eſſe, ſed Ieſum, qui Latine dicitur Salutaris, ſiue Saluator, quia cunctis Gentibus, quod ad ipſius voluntatem attinet, Salutifer venit. Sed Propheta declarauit hoc nomine, inquit [l] Lactantius, quod Deus ad homines in carne venturus eſſet. Emanuel enim ſignificat: Nobiſcum Deus, ſcilicet quia illo per Virginem nato confiteri homines oportebat, Deum ſecum eſſe, id eſt, in terra & in carne mortali. Vnde Dauid in Pſalmo octogeſimo quarto: Veritas, inquit, de terra orta eſt: quia Deus, in quo veritas, terrenum corpus accepit, vt terrenis viam ſalutis aperiret.] An verò myſterio D vacat (quid enim in ſacris literis otioſum videri poteſt?) quod Eſaias non ſimpliciter Alma, ſed præpoſita litera ſcribit, quæ vim habeat articuli, perinde ac ſi dicas: Ecce Virgo illa concipiet. Notarunt hoc ſane myſterium interpretes Septuaginta, ac proptereà non παρθένος, ſed ἰδοὺ ἡ παρθένος locum Græcè reddiderunt. Vix enim in tribus Scripturæ locis reperimus, hanc ſacram dictionem cum præpoſito articulo, qui apud Hebræos He nuncupatur, vſurpari, ſicut & Galatinus annotauit. Sed hanc quoque lucem Iudæi reſpuunt, quos tanta ſtupiditas occupat, vt Virginem illam peculiarem, eximiam, veréque ſingularem, quæ Meſsiam, imó & Deum in mundo filium edidit, non poſsint agnoſcere & profiteri. Omitto ex Hebræa voce Alma colligi, ſicut Hieronymus etiam indicauit, eandem Virginẽ vt intemeratæ ac illibatæ pudicitiæ fœminam, quæ domi abſcondita, & à virorum

Dictum hoc Eſaiæ valde obſeruandum eſſe, ad quod etiã Gabriel alluſerit.

Luc. 1.

In Euange. Luc.

Iudæi Patres Eccleſiaſticos in loco Eſaiæ interpretando negligunt & aſpernantur.

a In Dialog. cum Tryphon.
b Lib. 3. contra Valent.
c Lib. 1. contra Celſum.
d Hereſ. 77. contra Diamaritas.
e Lib. 7. de demonſtr. Euang. c. 1.
f Hom. de hum. Chriſti generat.
g Li. de carne Chriſto & lib. aduerſ. Iudæos.
h Lib. 2. aduerſus Iud.
i Lib 4. de vera ſapien.
K In cap. 7. Eſa & lib. 1 aduerſus Iouinianum.

Quomodo virginis Mariæ filius ab Eſaia dictus Emanuel.

l Lib. 4. de vera ſapientia. cap. 12.
Geneſ. 24.
Exod. 2.
Eſai. 7.
Lib. 7. de arcanis Catholica veritatis cap. 15.

Mariam non ſimpliciter, ſed cum articulo virginẽ ab Eſaia promitti.

à virorum conſpectu ſecluſa degeret, ſignificari. A

Quomodo Iudæi circa Eſaiæ locum in Mariæ odiũ tergiuerſentur & quos ſequantur authores.

Qvid ad hæc verò Iudæi? næ illi ſimul impudentiſsimi & mendaciſsimi eſſe pergunt, dum hãc tantam diuinæ Scripturæ lucem videre non ſuſtinent, atque vt ſuæ impietati qualemcunque fucum prætexant, de propoſitis Prophetæ verbis miris modis altercantur, ac ſine fine contendunt, in ſuos etiam contumelioſi. Accuſant enim Septuaginta interpretes, qui ea Hebræa voce Alma, Græce verterint ἡ παρϑένος, quos deinde Latini male ſint imitati, dum nomen Virginis mordicus amplecti, magnóque ſtudio defendere ſtatuerunt. Non enim Virginem, ſed iuuenculam vel puellam ſiue adoleſcentulã hoc loco à Propheta ſcriptam, & à Deo promiſſam eſſe. Nec deſunt huic Iudæorum delirio fautores atque patroni, præſertim Theodotion Ephesius & Aquila Ponticus, cæci B duces Ebionitarum, ipſique Iudæi proſelyti, qui præſentem corrupere ſententiam, & pro virgine adoleſcentulam ſunt interpretati. Hanc illorum fraudem [a] Irenæus quoque detexit, & de iiſdem Hæreticis ſcripſit [b] Hieronymus, quod multa myſteria Saluatoris ſubdola interpretatione cælarint. Verum de nomine Alma pluribus poſteà diſſeremus.

Theodotion & Aquila Scripturam in transferendo peruertunt.

a Li. 3. contra Valent.
b In apo. aduerſus Ruffinum.

Iudæi ad quã fœminã torqueant locum Eſaiæ.

Est & aliud artificium, quo ſacrilegi Iudæi totam hanc ſententiam, vt ab ea Mariam excludant, obſcurare conãtur. Fingunt enim de vxore Achaz, quæ mater eſt Ezechiæ, vel de ipſa Prophetæ coniuge locum intelligi oportere. Sed enim quoniam vere dixit Salomon: Fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum, ne hac quidem arte vel mediocriter doctis imponent, vt in Sole velut meridiano cæcutiant, & apertam diuinæ veritatis lucem C ſibi adimi patiantur. Nam ſiue antecedentia, ſiue conſequentia conſiderentur, multò ſublimius aliquid promittit Deus, quàm quod ad Ezechiam, vel ad Eſaiæ filium naſciturum referri poſſit, quorum neuter Emanuelis nomen, nedum officium parte ex aliqua promeretur, & ſiue digne, ſiue indigne nunquam accepit. Origenes ita reſpondet: Si Iudæus pergat hærere verbis, dicens ad Achaz dictum: Pete tibi ſignum à Domino Deo tuo, rogabimus, quis fuerit natus Achaz temporibus, de cuius natiuitate dicatur Emanuel, quod eſt, Nobiſcum Deus? Nam ſi nullus inuenietur, manifeſtum eſt id, quod Achaz dictum eſt, promiſſum eſſe domui Dauidis, eo quod ſcriptum ſit, ea ſemine Dauidis natum Saluatorem iuxta carnem. D Quin & ſignum ipſum in profundum & in altum dicitur, quoniam qui deſcendit, ipſe eſt, & qui aſcendit ſuper omnes cælos, vt impleret omnia.] His conſonat Euſebius Cæſarienſis, qui cauillantes Iudæos ſequenti oratione caſtigat: Si Iudæi hæc ad Ezechiam referant filium Achaz, & dicant, hunc eſſe, qui patri ſuo futurus oraculo promittatur: videant, quomodò Nobiſcum Deus fuerit Ezechias, aut quodnam ſignum ſua maieſtate dignum Deus in illo oſtenderit. Sed neque certamen vllum, neque labor in illis ortu Deo exhibitus eſt. Præterea plane in Prophetia excluditur ratione temporum Ezechias. Hæc enim ipſo iam tum patre regnante futura canebantur: Ezechiam verò antequàm regnum acceperit Achaz, genitum eſſe conſtat. Quòd ſi ad hunc ea minime referri poſſint, multo minus ad alium quempiam eorum, qui apud Iudæos poſt Prophetiæ tempora extiterunt, præterquam ad ortum eius, qui verus eſt Emanuel.]

Prouer. 1.

Quomodo Iudæos hic confutent Origenes & Euſebius Cæſarienſis.
Lib. 1. cont. Celſum.

Ephes. 4.
Lib. 7. de demonſt. Euan. cap. 1.

A

Iudæos de nomine Alma & Bethula fruſtra contẽdere.

Rvrsvs autem iſti argutantur: Si de Virgine propoſitus eſſet ſermo, Bethula hoc loco diceret Propheta (alij vetuli contra Hieronymi conſuetudinem ſcribere malunt) quòd ea vox Hebraice Virgo dicatur, non autem Alma: quo nomine adoleſcentula, non itidem Virgo ſoleat ſignificari. Verum enimuero in vtraque voce falluntur & fallunt non tàm imperiti, quàm impudentes mendacéſque Iudæi. Etenim ſi de Bethula diſputatur, nomen hoc adoleſcentem mulierem quamuis aliquando corruptam indicat: quemadmodum Alma virginem, & nunquam adoleſcentulam, quæ ſemel ſit vitiata, deſignat. Proinde B Moyſes de Rebecca ſcribens virgine, quæ ad hauriendam aquam egrederetur, prius eam Bethulam Hebraice quidem nominauit, ſed ea voce non contentus, vtpote quæ non modo Virginem ſed corruptam etiam adoleſcentulam exprimit, etiam Alma vocandam putauit, ac ſimul diſerte illud adiecit: Vir non cognouerat eam. Vbi vocem alma, quam hoc loco Eſaias vſurpat, bis repetitam videas, & quidem ſine vllo additamento, minus vt liceat dubitare, Hebræis per vocem Alma, Virginem accipi. Iam vero, quod ad vſum & proprietatem vocis Bethulæ ſpectat, ſi Scripturæ fontes conſulamus, ab Ezechiele ſcriptum hoc reperiemus: Ibi ſunt fracta vbera & ſubactæ mammæ pubertatis earum. Quo loco vox Bethula ſcribitur, C & ſermo eſt de meretricibus, quæ licet adoleſcentiam nondum exceſſerant, vt ad viri congreſſum via aptæ videri poſſent, tamen in proſtibulo quæſtum corporis impuriſsime faciebant: tantum abeſt, vt ea vox ad virgines proprie referatur. Tum apud Ioelem extat ſententia: Plange ſicut virgo accincta ſacco ſuper virum pubertatis ſuæ. Vbi Bethulæ nomen repetitum eſt, non pro alia virgine, quàm quæ adoleſcentula, vel puella nupſerat, ſuo interim orbata marito, vt eum iam defunctum lugeret, ac ſuum acerbum dolorem lugubri etiam veſte teſtaretur. Perquirant autem, ſi velint, Iudæi, euoluántque Propheticos libros omnes: de voce quidem Alma nihil tale nobis oſtendent, quale nos de voce Bethula ſimul & Alma ex ipſis Propheticis teſtimoniis demonſtrauimus. At quò magis veritati reclamabunt, ſuámque defendent per- D fidiam, vt vetus ipſorum mos eſt, eo ſeſe & impudentiores, & ingratiores prodent, præſertim quum à ſuis ipſis Rabbinis doctiſsimis & lectiſsimis viris, qui duo & ſeptuaginta fuere, licet commoditatis gratia duntaxat ſeptuaginta vulgo nuncupentur, tàm indigne temeréque diſcedant. Etenim negare non poſſunt, dictos Rabbinos de ſingulis duodecim ipſorum tribubus acceptos, & ab Eleazaro Pontifice primum electos, atque ad Ptolomæum Philadelphum Lagi filium & Ægypti Regem deſtinatos, non ſolum ætate & authoritate, ſed ſingulari etiam ſapientia & eruditione ſic excelluiſſe, vt in Scripturis diuinis & in vtraque lingua Hebraica & Græca, tum apud ipſos Iudæos, tum apud Ethnicos à ſacris alienos peritiſſimi haberentur. Conſtat & illud, ſi verum fateri velint, haud ſine diuini numinis afflatu, certóque miraculo factum eſſe, vt hi laudatiſſimi viri, quum Ale-

Quomodo in ſacris literis Bethula & Alma ſoleat accipi.

Geneſ. 24.

Vox Bethula non de ſola virgine dicitur.
Ezech. 23.

Ioel. 1.

Iudæi à ſeptuaginta interpretibus indigne diſcedunt.
Quàm præclari fuerint ſeptuaginta interpretes.

Summa horum interpretum conſenſio, in verſione librorum Biblicorum.

A xandriæ commorarentur, ſacros Hebræorum libros Græcè transferrent, vtque nulla in ſingulorum verſione diſcrepantia, ſed eiſdem nominibus atque ſententiis conuerſa atque conſcripta omnia reperirentur. Siue autem in cellulis diuiſi eadem ſcripſerint, quarum veſtigia Iuſtinus in Phari arce Alexandriæ ſe vidiſſe profitetur, ſiue in vna Baſilica collecti ſua ſtudia contulerint, vt Hieronymus Ariſtæam & Ioſephum ſecutus exiſtimat, illud fateantur Iudæi neceſſe eſt, tantorum virorum interpretationes vſque ad ſummam Ethnicorum admirationem per omnia conſonas, & velut eodẽ dictãte Spiritu, à ſingulis conſentiẽter perſcriptas fuiſſe. Qua de re noſtri quoque & veteres Theologi, vti præter dictũ Iuſtinum [a] Irenæus, [b] Tertullianus, [c] Hilarius, [d] Auguſtin. aliiſque plures, quorũ verba citare ſuperſedemus, haud obſcure teſtatur. B Quid? quod Apoſtoli & Euangeliſtæ, quum Scripturam veterem citant, ſeptuaginta interpretum verſione libenter vtuntur? neque ſolum [e] Hilario, ſed aliis etiam peruetuſtis Patribus fuit omninò perſuaſum Orthodoxos, ab hiſce grauiſſimis & certiſsimis docendi authoribus fidiſſimiſque interpretibus haudquaquam diſcedere oportere. Nõ quod noſtrum iudicium, quid quantúmque verſio ſeptuaginta nunc valeat, hoc loco interponamus, ſed ineptos & agreſtes Iudæos repreheodimus, qui talibus ac tantis Synagogæ Eccleſiæque ſuæ magiſtris tàm impudenter obſtrepunt, quorum ne vmbram quidem poſſunt aſſequi, duræ ſemper ceruicis homines ac merè peruicaces. Quid vero habent, quòd iuſte contra illos velut ſuſpectos C Chriſtianæ veritatis teſtes excipere poſsint? qui quum annis fere trecentis Chriſti ætatem præceſſerint, & in Iudaiſmo ſummi fuerint diuinæ legis profeſſores, de præſenti quidem cõtrouerſia ignorarunt, omnique odiò & prauo affectu vacni, Prophetam Eſaiam non aliter quàm ipſi duce Spiritu ſancto ſentiebaot, ſunt interpretati. Sic verò ſentiebant, hoc loco diuina voce promitti non adoleſcentulam tantùm ſiue iuuenculam, ſed quod maioris eſt momenti, Virginem excellentem ſimúlque prole fœcundam, vt quæ ſaluo pudore conciperet ac pareret filium, non qualemcunque quidem, ſed qui ampliſsimo Emanuelis & nomini & muneri pro dignitate reſpondere poſſet. Quẽ ſenſum niſi nobis Iudæi concedant, & ipſi Prophetæ tribuant, præſentem locum honeſte tueri, & D congrue interpretari, quicquid demùm machinentur, profectò minime poſſunt. Fingamus enim, Deum, poſtquam ſignum aliquod & prodigium futurũ regi Achaz, imo & orbi promiſerat, hoc tãtum indicaſſe, quemadmodum iſti contendunt, puellam aliquam cum viro congreſſuram, & ex eo filium habituram eſſe. Hoccine ſignum ſiue prodigium tàm amplis promiſsis, quæ antecedunt, tantáque ſummi Dei promittentis maieſtate dignum eſſe putemus? Pete, inquit, tibi ſignum à Domino Deo tuo in profundum inferni, ſiue in excelſum ſupra: ſignum, inquam, veritatis, vt quum ſignum acceperis, credas futura quæ dixi, Deúsque magis glorificetur. Vbi Rex impius Achaz, velut hanc vero Deo gloriam in ſigno edendo inuideat, Deíque verbum contemnat, ſe nihil petiturum ſuperbè reſpondit. Verum neque Regis obſtinatio,

In apol. ad uerſ. gentes. In apol. aduerſ. Ruffin. a Lib. 3. aduerſ. Valent. ca. 24. & 26. b In apologetico. c In enarra. 2. Pſalmi. d Lib. 18. de ciuitate Dei c. 42. & 43. item li. 2. de doctrina Chri. c. 15. e In enarra. Pſal. 2. & 118.

Coguntur Iudæi in præſenti loco Eſaiæ ſeptuaginta interpretibus aſſentiri.

Eſai. 7.

Ex verbis Eſaiæ demonſtratio, non niſi virginem pariturã promitti.

Impietas Regis Achaz.

neque populi indignitas potuit impedire, quò minus diuina bonitas ſe magis magiſque proderet, ac oblatam prius beneuolentiam non Iudæis tantùm, ſed & orbi profuturam confirmaret, verbíſque perſpicuis exponeret. Propter hoc, inquit, dabit Dominus ipſe vobis ſignum: Ecce virgo concipiet & pariet filium. Igitur annon Iudæi ſummo Deo notam vanitatis inurunt, dum audent fingere, ſignum hoc naturale fuiſſe, quale apud Ethnicos & vbique gentium reperire licebat, & ne ſigni quidem nomẽ promerebatur? Atqui non ludit in ſuis promiſsis & ſignis Deus, ſed quum ad ſigna vel miracula veniendum eſt, quorum [f] cupidiſsimi ſemper fuere Iudæi, ardua, inuſitata, illuſtria euidentiáque ſigna modo per ſe, modo per ſuos miniſtros edere ſolet. Hinc illa ſigna clariſsima, quæ [g] Moyſes aduerſus Pharaonem, & [h] Elias contra Prophetas Baal & Eliſæus [i] in mortuis excitandis præpotenti Deo auxiliante patraſſe leguntur, ipſique Iudæi merito prædicaot.

QVARE non modo falſum, ſed etiam peregrinum & abſurdũ ſenſum bis verbis inducunt, qui vt Iudæos prauæ interpretationis authores æmulentur, puellam vel iuuenculam, aut adoleſcentulam ex virgioe faciunt. Etenim Oecolampadius transfert, Ecce adoleſcentula illa prægnans, & pariens filium: Caſtalion verù, Ecce puella prægnans filiũ pariet. Vtraque interpretatio communi nomine corruptam æque ac incorruptam fœminam comprehendit. Tum Caluinus vltro Iudæis largitur quod poſtulant, nimirum vt nomẽ Alma vel Haalmach de puella viro cognita intelligatur. Accedit porro Eraſmus, & oleum, vt aiunt, camino additurus, ſuis in Matthæum annotationibus hæc inſerit: *Apud Hebræos vox eſt anceps, vt quæ tum puellam ſignificet, tum abſconditam.* Ac rurſus: *Si tum contentioſè agatur, quantumuis conſtet, Alma ſignificare virginem, non tamen euincemus ex his verbis, virginem fuiſſe quæ cõceperit.* Adeo multum nunc ſibi ſumunt & arrogant noui doctores, quorum in præſenti loco vertendo vel interpretaodo ſtudium eo fere tendit, nomen vt virginis ſupprimant aboleántque, ne tantum honoris deferant Meſsiæ parenti, & Catholicæ veritati. Cæterum aduerſus hos Satanæ dolos munire nos debet, quod vir Apoſtolici Spiritus & ſeculi grauiſsimus Doctor Irenæus cenſuit: Non vera eſt, inquit, quorundam interpretatio, qui ita audent interpretari Scripturam: Ecce adoleſcentula habebit in ventre, & pariet filium.] Nec ſolus Irenæus, ſed & Tertullianus & Cyprianus, qui ambo ætate Martyrum floruerunt, tùm qui hos porrò ſecutus eſt Lactantius, ac reliqui demùm Latini patres omnes conſtanter eandem lectionem: Ecce virgo, retinuerunt. Græci vero Theologi, vt Iuſtinus, Euſebius, Baſilius, Chryſoſtomus, Cyrillus, non diſcedunt ab interpretatione Septuaginta, eãque contra Iudæos fortiter hoc loco tuẽtur. Quid? quod Ionathan Vſielis filius, paraphraſtes Chaldæus, vir apud Hebræos ſummi nominis, ita locum quoque reddidit? Ecce virgo, ſicut nunc legit Eccleſia. Conſentit inſuper Matthæi Euangelium Syriace ſcriptum: nec lingua punica diſcrepat, Alma proprie virginem vocans. Viderint itaque noſtri nouatores, rem ne pudendam ac pœnitendam faciant, quum ſiue ſcientes, ſiue imprudentes

f 1. Cor. 1. g Exod. 7. 8. 9.

Signa & miracula Dei habent aliquid excellens & inuſitatum.

h 3. Reg. 18. i 4. Re. 4. & 13.

Nouatores in præſenti loco Eſaiæ Iudaizare, verúque ſenſum Scripturæ corrumpere.

In 1. capit.

Cur Nouatores hoc loco non ſint audiendi.

Lib. 3. ca. 24. contra Valen.

Teſtimoniũ veteris Rabbini.

Quanti ſit periculi, hoc loco diſcedere a vulgata editione, & Nouatoribus adhærere.

dentes non modò Iudæis præſentibus, ſed & dam-
natis iam olim Hæreticis ſuo ſtudio fauẽt ac patro-
cinantur. Quid enim aliud faciũt quàm quod olim
Theodotion, Aquila, Triphon, Carpocrates, Sym-
machus vna cũ deteſtandis Ebionæis feciſſe legũ-
tur, vt pro luce tenebras amplectantur, ac nomen
Virginis cõtra expreſſum Dei teſtimoniũ defugiãt,
obliterẽt ac expugnent? Præterea huc profana iſto-
rũ ſpectat licentia, vt ſenſum atque conſenſum ve-
nerãdæ antiquitatis ſuperbè repudiant, & probatæ
fidei corrumpãt ſinceritatem, vtque conſolationẽ
piis præſentem, & cũ vulgari verſione coniunctam
eripiant, ac demum illis nos armis ſpolient, quibus
aduerſus Iudæos & Antidicomarianitas tot iam
ſeculis eſt legitime decertatum. Nec temere quidẽ

Tribus tantum in locis voce Alma, cum articulo pro virgine inueniri.

Hebraicæ linguæ peritiſſimi obſeruarunt hanc in-
ſignem vocem Alma vel Haalmach in ſacris libris
cum litera ſiue articulo he, non ſæpius quàm ter
inueniri, quemadmodum Geneſis 24. Exodi 2. &
in hoc dicto Eſaiæ: ſemper autem eadem dictione
intactam virginem, quæ cum viro rem non habue-
rit, ſignificari. Quam virginitatis laudem eò ma-
gis in his Prophetæ verbis Meſſiæ matri aſſignare
debemus, quòd omnium ætatum Græci Latinique
Patres, ac adeo veteres Rabbini, prout docuimus,
eandem veritatem libenter agnoſcant & compro-
bent euidenter.

Non conſtare ſibi ſenſum propheticæ, niſi de virgine ſermo ſit.

IAM verò, vt maximè nouis interpretibus lar-
giamur, hebraicam vocem Alma, qua Eſaias hîc
vtitur, ambiguam eſſe, ac pro ea etiam, quæ virgo
eſſe deſiiſſet, fœmina vſurpari: tamen ſi propheti-
corum verborum texturam & circumſtantias ex-
pendamus, locum hunc non de iuuenculæ, vel
adoleſcentulæ, ſed virginis conceptu & partu in-
telligi res ipſa conuincit. Etenim vt ſuis verbis fi-
dem aſtruat Deus, manifeſtè promittit ſe dignum,
hoc eſt, non vulgare, ſed euidens, inſuetum & il-
luſtre prodigium, ſiue ſignum, quòd ipſa nimirum
rei nouitate, factíque magnitudine tum præſenti-
bus, tum futuris mortalibus iuſtam páreret admi-
rationem. Quid verò prodigij ſiue ſigni ſingularis
ex re quotidiana, hoc eſt, iuuenculæ prægnatu &
partu conſequeretur? In ſignum ergo nobis poſita
virgo mater merito creditur, ſicut loquitur [a] Ter-
tullianus. Sed luculentior eſt [b] Origenes, vt eius
verba merito adſcribamus. Age, inquit, ex ipſis ver-
bis conſideremus ſententiam. Dominus ſcribitur
dixiſſe ad Achaz: Pete tibi ſignum à Domino Deo
tuo in profundo, vel in altum. Ac mox ſubiicitur
ſignum quod datur: Ecce virgo in vtero habebit,
& pariet filium. Quale autem ſignum eſſet, adoleſ-
centulam non virginem párere? Et vtri magis con-
uenit gignere Emanuelem, quod eſt, Nobiſcum
Deus: mulieri ne coitum paſſæ, & more fœmina-
rum grauidæ, an puræ & caſtæ virgini? Certe hanc
decet párere talem prolem, qua nata dicatur, No-
biſcum Deus.] Neque diſſentit Euſebius Cæſarien-
ſis, contra Iudæos ita differens: Si dixerint non vir-
ginem, ſed puellam apud Scripturam (nominatam
eſſe) ſic enim aiunt apud ipſos haberi, cuiuſmodi
ſignum tandem hoc futurum dicemus, quod diui-
na promiſſione ſit dignum, ſi vſitate, quemadmo-
dum cæteræ omnes mulieres, vbi ex viri coniun-
ctione prægnans euaſerit, puella quæpiam fuit pa-
ritura? Quomodo præterea Deus erit, qui ex illa
naſcatur, neque ſimpliciter Deus, ſed Nobiſcum

a Li. Aduerſus Iudæos.
b Lib. 1. contra Celſum.
Confirmatio à veterum Theologorũ teſtimoniis.
Li. 7. de demõſt. Euang. cap. 1.

A Deus?] Tum Ambroſius hoc præſens vaticinium
ſignum ſalutis appellat, quod generi humano de-
derit Deus: & ex eo colligit Tertullianus, virgi-
nem eſſe, quæ concepit & peperit Emanuelem.
Hieronymus verò, qui ſæpe Iudæos hîc percutit,
& nulli linguarum peritia ſecũdus eſt, Origenem,
ſicut & Baſilius Magnus, libenter ſequitur, atque in
hunc modum ſcribit: Si iuuencula vel puella, vt
Iudæi volunt, & non virgo pariat, quale ſignum
poterit appellari, quum hoc ſignum ætatis ſit, non
integritatis?] Vt cætera omittam, quæ ab illo am-
pliſſime diſputantur. Et qui dictos Theologos
omnes ætate præceſſit Iuſtinus, eiuſmodi Eſaiæ
teſtimonium contra Ethnicos diſputans, in me-
dium profert, vt conuincat à Propheta de partu
B Virginis eſſe prædictum. Quæ enim incredibilia
erant, putabántque homines euenire fieríque non
poſſe, ea Deus per propheticum ſpiritum fore præ-
dixit, vt cum facta eſſent, ex eo, quòd prædicta eſ-
ſent, crederentur. Illud igitur: Ecce virgo in vtero
habebit, ſignificat non cõcubitu virginem eſſe con-
cepturam, ſi enim quiſpiam cum ea concubuiſſet,
non iam virgo fuiſſet, ſed Dei vis ad Virginem ad-
ueniens, ei obumbrauit, fecitque vt virgo grauida
eſſet.] Ita verò Iuſtinus Martyr ex Perionij ver-
ſione. Quare ſi ſapimus, Iudæorum ſimúlque Iu-
daizantium præſtigiis valedicamus, & Mariam
Virginem hac prophetia nobis à Deo denotari ab-
ſque omni dubitatione credamus, ſicut & admo-
net Cyrillus Alexandrinus. Qua de re toties diſ-
putata ſempérque probata in Eccleſia, hoc loco
C pluribus diſſerere ſuperſedemus, ne ſi longius pro-
grediamur, laterem lauare, aut Æthiopes dealba-
re, vt vulgò inquiunt, velle videamur. Æthiopes
verò cum [c] Hieremia & [d] Amos Prophetis Iudæos
appello, vtpotè quos ex atris candidos facere non
liceat: tàm graui morbo immedicabili nempe per-
uicacia, in ſacris literis deprauandis laborant.

Lib. de fide Reſurrectionis.
Lib. de carne Chriſti.
Lib. 3. commentar. in Eſaiam.
In Apol. 2. pro Chriſtianis.
Lib. 1. commentar. in Eſaiam.
Iudæi Æthiopes dicti, quia ſemper nigri.
c Hier. 13.
d Amos 9.

DE NOSTRIS, id eſt, Chriſtianæ gentis ho-
minibus atque Catholicis hoc in vniuerſum pro-
nunciare fas eſt, ſic ab illis Eſaiam legi, vt cum
Matthæo intelligant, certóque credant, propheti-
cum hoc dictum ad nullum alium, præterquàm
ad Chriſtum, & eius matrem virginem pertinere,
eámque in concipiendo & pariendo Emanuele
ſublimius & auguſtius orbi exhibere miraculum,
quàm quod Iudæi ac impij omnes poſſint intueri.
Habemus igitur non ſolum ex Eſaia verbum pro-
D miſſionis, ſed etiam ex Matthæo diuini operis ex-
hibitionem, partúsque virginei veritatem ita con-
ſtabilitam, fruſtra vt impuri & furioſi canes, qui ſe
tamen germanos Abrahæ filios mentiuntur, obla-
trent, ſuóque more mordeant. Vtinam verò iſti vel
tandem ſapiant, ac ſanctiſsimi viri Simeonis exẽ-
plo, qui ſuum caſtigauit errorem, & prudentiores,
& meliores Deo propitio efficiantur. Is enim bo-
mo iuſtus & ſenex, priuſquàm IESVM infantem in
templo Hieroſolymitano amplecteretur, & pro
vero Meſsia publice proclamaret, in dictum Eſaiæ
locum inciderat, ſed humani aliquid paſſus, ac
valde miratus, ne dicam offenſus, quod Propheta
virginem parituram diceret, velut ea res nihil ha-
beret probabilitatis, ipſúmque mentis humanæ
captum excederet, nec rationi veræ fidei conſenta-
nea eſſet. Verum diuina bonitas vt hunc illi ſcru-
pulum eximeret, clementer promiſit fore, vt ipſe

Chriſtianis indubitatum manet, Eſaiæ locum iuxta Matthæi ſententiam accipi oportere.
Matth. 1.
Simeon iuſtus de præſenti Eſaiæ loco ac ſenſu eius aliquãdo dubitauit.

diem non obiret extremum, niſi Prophetæ vaticinium re ipſa compleri, & virginis filium ſuis offerri oculis cerneret, quemadmodùm Lucas quidem ſummo cum illius gaudio factum eſſe teſtatur. Extat autem hæc hiſtoria, quam diximus, apud [a] Nicephorum Calliſtum & [b] Gregorium Cedrenum, ſed apud Iudæos parum admodum, vt vereor, valitura, vt qui ſimulatque Sanctum ſanctorum, vitæque & ſalutis authorem in crucem immaniſſimè ſuſtulerunt, nullo funeſtiore ſupplicio, quàm cœcitate amentiáque plectuntur. Atque huc deA mum vetus & ſolenne canticum ſpectat, quod ad omnem aditum Iudaicæ perfidiæ præcludendum in omnibus Eccleſiis perſonat: GABRIELEM Archangelum ſcimus diuinitus te (Maria) eſſe affatum: vterum tuum de Spiritu ſancto credimus impregnatum. Erubeſcat Iudæus infelix, qui dicit Chriſtum ex Ioſeph ſemine eſſe natum, dum virgo Deum & hominem genuiſti. Nos porro à Iudæis ad gentes, vt Apoſtolicis inſiſtamus veſtigiis, Paulique & Barnabæ ſectemur exemplum, recta tranſeamus.

Luc. 2.

a Lib. 1. c. 12

b In compendio hiſtoriarum

Actor. 13.

CAPVT SEPTIMVM.

De Mariæ virginitate contra Ethnicos, omnéſque Chriſtianæ fidei alienos.

Euãgelii prędicatio Iudæis ac Ethnicis incredibilis viſa eſt.

1. Cor. 1.

GENTIVM in fide & veritate Doctor Paul[9] rectiſsime docet, Euangelij prædicationẽ, hoc eſt, veram propriámque Dei ſapientiam, rem mundo vanam & imbecillem videri, quam & Iudæi nouorum ſignorũ ſemper cupidi, ſcandalum, & gentes ſiue Pagani Philoſophiæ profeſſione, humanáque ſcientia turgidi ſtultitiam eſſe ducant: ſapientiſſimo autem Deo placuiſſe tradit, per Euangelicam prædicationem ſaluos credentes, cuiuſcunque illi generis & conditionis eſſent, facere, ſuámque illis lucem, & gratiam, & gloriam vbique gentium elargiri. Iam vero in Euangelica prædicatione ſi quicquam aliud, tum vel maximè quidem doctrina de partu virginis & fructu crucis impios omnes offendit. Cur autem Ethnicos non offenderet, qui ſine Deo, ſine Legẽ, ſine Euangelio, velut in perpetuis tenebris degentes, ſupra naturam & ſenſum nihil ſaperent, ſolóque humanæ rationis lumine ſuffulti philoſopharentur? An non improbabile abſurdumque putarent, Mariam à reliquis prægnantibus & matribus eximi, quæ ſola nullo ex viri contactu, compreſſu, ſemine, id eſt, virginitate ſalua, fœtum ſuum conceperit, pepererit, educarit? quæ præterea quum grauida eſſet, ac in ipſo etiam partu tàm familiaribus ac perpetuis aliarum fœminarum incõmodis grauibúſque moleſtiis caruerit? Cæterum quo iſthæc indignius ab Ethnicis omnibúſque Chriſtianæ fidei alienis contemtius, velut inſana quædam ac ridicula vel commenta, vel dogmata reiiciuntur, eò certe ſapientiores, Deóque chariores illi exiſtimãdi ſunt, qui hanc Euangelicæ doctrinæ partem ſincerius atque conſtantius profitentur. Sit receptum Ethnicis, maneátque vulgatum prouerbium, vt dicant, Quum virgo pepererit, ad eam rem videlicet deſignandam, quæ nullo vnquam tempore fieri poſſe videatur. An idcircò nos quibus diuinum lumen affulſit, virginem peperiſſe vnà cum cœcis gẽtibus decet inficiari. Exiſtimant multi, præſertim Itali, iam olim, Romana Monarchia vix dum inchoata, templum pacis Romæ fuiſſe conſtructum, quod vulgò æternum fore crediderunt, nimirùm oraculi promiſſione perſuaſi, tãtiſper illud, donec Virgo pareret, eſſe duraturum, idémque fanum Maria Chriſtum pariente, ſubitò corruiſſe. Alij cum Martino Polono putant, Romæ auream ſtatuam à Romulo poſitam in palatio conſtitiſſe, & cum hac quidam inſcriptione: Non cadet, donec

Cur Ethnicis abſurdũ dogma de partu virginis videatur.

Cum virgo pepererit, Prouerbium Ethnicis celebratum.

De Templo pacis Romæ conſtructo.

Romæ palatium repente dictum cecidit Virgine pariente. Lib. 4. Chronici.

B Virgo pariat: cecidiſſe autem, vt primùm Virgo Maria Chriſtum enixa eſt, aliáque plura tunc Romæ miracula contigiſſe (de quibus modò non laboramus) oſtendunt. Libet autem Petri Damiani teſtimonium addere, qui natione Italus, ac bonæ fidei ſcriptor, rerum etiam Romanarum fuit peritus. A nonnullis ait, intra Romana mœnia celebris fama vulgatur, quod Romulus, qui conditor vrbis aſſeritur, cuius parietes licet ſemiruti, ex magna adhuc parte cernuntur, in hanc vocem quaſi de firmamento operis eruperit: Certũ eſt & immobiliter fixum, quia ni Virgo pepererit, domus iſta non corruet. Idque vaticinium rei probauit euentus: nam nocte corruit palatium, qua Saluator ex Virginali aluo proceſsit.] Hoc ſolum indicaſſe ſat C ſit, Ethnicis vt impoſſibile, ſic incredibile ſemper viſum eſſe, quicquid de partu Virginis vel legerent, vel audirent.

Epiſt. l. 4 cap. 12.

QVID VERO de Iuliano dicam? qui furore in Chriſtum percitus, & magiſtri Porphyrij, qui & ipſe Chriſtum abiurarat, inſana cõplexus dogmata, poſtquàm ſuum imperium abnegato impie Chriſtianiſmo turpiſsime commaculaſſet, ac dignum ſe nomen Apoſtatæ accepiſſet, omniũ Ethnicorum voluit eſſe patronus, nec ſolum aperto Marte, ſed virulento etiam calamo noſtram religionem atrociter eſt inſectatus. Igitur inter alia, quæ pro ſuis Diis ac ſimulachris pugnans euomit, hoc etiam exprobrat Chriſtianis: *Si Deus ex Deo ſecundum vos Verbum eſt, & natus ex ſubſtantia Patris, quare vos virginem Dei genitricem eſſe dicitis? Quomodo* D *enim pareret Deũ, homo exiſtẽs, ſicuti nos?* Ac rurſus alio loco ſibiipſi obiicit, quod Eſaias eſt vaticinatus: Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filiũ. Reſpondet autem in hunc modum: *Sit ſane & hoc dictum de Deo, quamuis minime dictum ſit. Non enim erat virgo quæ nupſerat, & priuſquam peperiſſet, ſimul vocata eſt cum marito. Detur autem dici de illo. Numquid Deum dicit ex virgine naſcendum? At vos non ceſſatis vocare Mariam Virginem. Sed non dicit eum qui ex virgine natus eſt, Deum vnigenitum, filium & primogenitũ omnis creaturæ.* Ex quibus Iuliani verbis apparet, cœcum illũ, vt aiunt, de coloribus iudicare, nihilque certi ac firmi de re tanta decernere potuiſſe, vt recte in illum competat, quod Salomon pronunciauit: Homo Apoſtata vir inutilis, graditur ore peruerſo, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia ſeminat. Confundit impius diuinam humanámque Chriſti natiuitatem, nec videt quid in illa Deo Patri, quid Mariæ matri, quid vtique Chriſti naturæ tribuere

Iulianus Apoſtata fidem & doctrinam de partũ virginis inſectatus.

Prouer. 6.

A tribuere debeamus. Igitur hic velut Saul inter Prophetas, & anſer inter olores, de ſacris homo ipſe profaniſſimus, imò & magus & necromanticus diſſerit. Ac obiecta quidem huius hominis argumenta non refellemus, quando caninam eius inſectationẽ multi veteres, præſertim [a] Gregorius Nazianzenus & [b] Cyrillus Alexandrinus libris integris contriuerunt, fruſtráque ille Chriſtianiſmum eradicare, Græciſmum verò & Iudaiſmum inſtaurare, ſummis viribus laborauit. Sed quoniam Doctore Chriſto didicimus, non ſolum de noſtris, ſed etiam de Dei ac veritatis hoſtibus benè eſſe merendum, quúmque ad fidos ſpectet, Medicos, curandis etiam phreneticis operam dare, agè ad Græcos ac Ethnicos, qui à religione noſtra remoti ſunt, vtcunque ſanandos, & nobis in hac fide adiũgendos, B. viam aliquam ingrediamur. Notus eſt Libanius ille ſophiſta, qui multas & graues contumelias in noſtrã religionem effudit, neque parum Iuliani Apoſtatæ perfidiam confirmauit: ſed qui tandem Baſilij Magni conſuetudine & authoritate permotus, ſuperſtitioni nuncium remiſit, & Chriſtianus effectus eſt, ſicut & [a] Nicephorus indicauit. Quid igitur, ſi ex [b] lapidibus filios Abrahæ, potens excitet Deus, vt non ſolùm Libanij, ſed & Sergij, Dionyſij, Cypriani, è tenebris ad lucem, & à morte ad vitam duce Chriſti gratia reuocentur?

1. Reg. 19. Nicephorus lib. 10. ca. 35.
a Orat. vel Inuectiua 1. & 2. contra Iulian. Imperatorem. b In lib. 10. contra Iulianum Apoſtatam.
Propoſitio de diſputatione cõtra ethnicos hic inſtituenda.
a Li. 10. Eccleſ. hiſtor. cap. 36. b Matth. 3.

Qua ratione certamẽ cum ethnicis inire debeat Orthodoxi.

Reiiciunt Ethnici Propheticas & Apoſtolicas literas, quibus nihil eſt, nec eſſe debet apud Orthodoxos firmius ac ſanctius, maioriſque authoritatis. Nũ igitur ex his ſacris fontibus hauriendum, quod illis veluti profanis edendum aut bibendũm offeramus, ne alioquin [c] Sanctum canibus cõtra Chriſti præceptum obtrudamus: ſed potiùs Pauli ſequamur exemplum, qui Poetarum Ethnicorum [d] Arati Aſtronomi & [e] Epimenidis Cretenſis teſtimonia Ethnicis oppoſuit, vt illos non aliis quàm domeſticis telis peteret atque ſuperaret. Vt enim rectè Lactantius docet, ſatis firmum teſtimonium eſt ad probãdam veritatem, quod ab ipſis perhibetur inimicis.] Tum ſuo nos exemplo fortiſſimus ille Rex Dauid admonet, vt ad præclaræ victoriæ laudem reportandam, ſuperbum Goliath, ac reliquos id genus immanes Eccleſiæ hoſtes, ſuo velut gladio feriamus. Igitur nonnulli Mariam quoque laudãt, velut animoſam viraginem, quæ pulcherrimum auſa facinus, Allophyzorum ducem, communem humani generis hoſtem clauo confixerit, quæque mẽdaciſſimi colubri venena in ipſius caput retorſerit. D Ethnici certè inter ſuos vates Sibyllas maximè venerantur, nihilque aut veracius, aut fidelius habẽr, haberique volũt foliis ſiue oraculis Sibyllinis. Probemus igitur noſtræ cauſæ fauere Sibyllas, quas ipſi non iniuria prædicant, & demonſtremus à fidei noſtræ myſteriis nequaquam diſſidere, imò verò ingens illis munimentum adferre carmina, quæ fatidicæ illæ mulieres (vt ipſi vocant) ante Chriſtum natum, quùm Græcorum & Romanorum floreret imperium, verbis clariſſimis cecinerunt. Sic autem illæ non de Maria ſolùm, verùm de aliis etiam multis magniſque fidei noſtræ negotiis, ſicut ex antiquiſſimo codice nõ ita pridem inuẽcto collegimus, ſingulæ ſunt vaticinatæ:

c Matth. 7. d Actor. 17. e Ad Tit. 1.
Lib. 4. de diuina ſapientia cap. 12.
1. Reg. 17.
Sibyllarum authoritas ingens apud ethnicos.
Decem Sibyllarum teſtimonia pro Mariæ virginitate & virgineo partu.

Perſica quidem,

Virgine matre ſatus, pullo reſidebit aſello,
Iucundus princeps, vnus qui ferre ſalutem
A *Rite queat lapſis: tamen illis forte diebus,*
Multi multa ferent immenſi fata laboris.
Solo, ſed ſatis eſt, oracula prodere verbo,
Ille Deus caſta naſcetur Virgine magnus.

Libyca verò,

Ecce dies veniet, quo æternus tempore Princeps,
Irradians ſata læta, viros ſua crimina tollet,
Lumine clareſcet cuius Synagoga recenti
Sordida, qui ſolus reſerabit Labra reorum,
Aequus erit cunctis, gremio Rex membra reclinat,
Regina Mundi, ſanctus per ſecula viuus.

Et Delphica,

Non tarde veniet, tacita ſed mente tenendum
Hoc opus, hoc memori ſemper qui corde reponet.
Huius pertentant cor gaudia magna prophetæ
B. *Eximij, qui Virginea conceptus ab aluo*
Prodibit ſine contactu maris, omnia vincit
Hoc naturæ opera, at facit qui cuncta gubernat.

Tùm Samia,

Ecce dies nigras quæ tollet læta tenebras,
Mox veniet, ſoluens nodoſa volumina vatum,
Gentis Iudææ, referet vt carmina plebis,
Hunc poterunt clarum viuorum tangere Regem,
Humano quem Virgo ſinu inuiolata fouebit,
Annuit hoc cælum, rutilantia ſidera monſtrant:

Rurſus Cumana,

Iam mea certa manent, & vera nouiſſima verba,
Vltima venturi, quod erant oracula Regis,
Qui toti veniens mundo, cum pace placebit,
Vt voluit, noſtra veſtitus carne decenter,
In cunctis humilis, Caſtam pro matre puellam
C *Deliget, hæc alias forma præceſſerit omnes.*

Sed & Helleſpontica,

Dum meditor quondam, vidi decorare Puellam,
Eximio caſtam (quod ſe ſeruaret) honore,
Munere digna ſuo, & diuino numine viſa,
Quæ ſobolem multo pareret ſplendore micantem,
Progenies ſummi, ſpecioſa, & vera tonantis,
Pacifica mundum qui ſub ditione gubernet.

Phrygia itidem,

Ipſa Deum vidi ſummum punire volentem,
Mundi homines ſtupidos, & pectora cæca rebellis.
Et quia ſic noſtram complerent crimina pellem,
Virginis in corpus voluit demittere cælo
Ipſe Deus prolem, quam nunciet Angelus almæ
Matri, quæ miſeros contracta ſorde lenaret.

Adhæc Tiburtina,

D *Verax ipſe Deus dedit hæc mihi munina fandi,*
Carmine quod ſanctam potui monſtrare puellam,
Concipiet quæ Nazareis in finibus illum,
Quem ſub carne Deum Bethlemitica rura videbunt.
O nimium felix, cælo digniſſima mater,
Quæ tantam ſacro lactabit ab vbere prolem.

Erythræa quoque,

Cerno Dei Matrem, qui ſe dimiſit ab alto
Vltima felices referent cùm tempora Soles,
Hebræa quem Virgo feret de ſtirpe decora,
In terris multum teneris paſſurus ab annis.
Magnus erit tamen hic diuino carmine vates,
Virgine matre ſatus, prudentis tempore verax.

Demùm Cimmeria,

In teneris annis, facie præſignis honore,
Militiæ æternæ Regem ſacra Virgo cibabit
Lacte ſuo, per quem gaudebunt pectore ſummo
Omnia, & Eoo lucebit ſidus ab orbe
Mirificum, ſua dona Magi cum laude ferentes

Obiicient puerò, mirrham, aurum & thura Sabæa.

Lib. Octauo Oracul.

Accedit quod Erythræa Sibylla, ſicut in libris Oraculorum legimus, Mariæ nomen & Gabrielis legationem, partúmque virgineum clariſſimè tradat. Vnde inter alia loquitor Vates:

Verbûmque volauit in aluum,
Idque ſuo factum atque animatum tempore, corpus
Mortali facile cretum eſt. Puer inde creatus
Virgineo partu. Mira eſt mortalibus hæc res?
Sed res nulla Deo patri natóque ſtupenda.

Sibyllarum oracula cur magni facienda & obſeruanda.

Quæ ſanè ſi ſenſa ipſa potius quàm verba expendamus, (rectiùs enim Latinè conuerti poterant) tã luculenter ac ſplendidè commemorantur, vt viſa potiùs à Sibyllis narrari, quàm futura prædici videantur. Ea verò quum primum audirentur, fabuloſi ſermones & monſtroſa quædam miracula gentibus proculdubio cenſebantur: ac quæ nunc, poſt B completum diuinæ diſpenſationis myſterium, tãtò maiorem fidē debent habere, quantò certiùs Euangelica veritate communiuntur, quoque pluribus diuinæ potentiæ miraculis toto orbe peractis, publicéque commonſtratis clariſſimè comprobãtur. Sic igitur Sibyllarum dicta ſunt accipienda, non vt noua ſomnia vel vana deliria mulierculatum, ſed quæ peruetuſta & prioribus illis gentium ætatibus celebrata ſint vatum oracula, eò pluris profectò æſtimanda, quò magis Chriſto Domino & Euangelicæ veritati ſeruiunt, præſertim apud illos, qui ab omni vera pietate alieni, & impiis cultibus aſſuefacti, nullas vel Prophetarum, vel Apoſtolorum voces ad benè beatéque viuendum perceperãt. Eſt enim ita, vt præclarè docuit Auguſtinus, ad Paganorum vanitatem reuincendã valere, quod Sibylla, C Orpheus, Hermes & alij vates ſiue Theologi, vel Philoſophi gentium de Chriſtiana veritate prædixiſſe ſeu dixiſſe perhibentur. Quis verò nõ videat, in hiſce citatis verſibus Mariam attingi, graphicéq; depingi, quæ non modò ſit Meſſiæ Mater, ſed & Virgo Iſraelitica illuſtri loco nata, tùm ſiue formã, ſiue virtutem, ſiue conditionem ejus contẽplemur, Virgo pulcherrima, ornatiſſima, feliciſſima, & quod verè auguſtum eſt, ipſa quoque cæli Regina, ſicut eadem à patribus Sibyllas imitantibus ſępè nuncupatur? Ego verò mihi perſuadeo, fieri nõ potuiſſe, quin fatidicę Sibyllæ in talem tantámque Virginẽ intuentes, magno illius deſiderio tenerentur, & agnitam Domini ſui matrem intimis quoque ſenſibus venerarentur, quam nec ſuo tantum, ſed omnium etiam mortaliũ ſingulari honore proſequen- D dam eſſe putarent. Ac ne mireris, decẽ Sibyllas veritatis teſtes à nobis adduci, certè poſt [a] Varronem [b] Lactantius & [c] Suidas totidem numerant, amplè autem de his Onuphrius differit, eáſque virgines [d] Hieronymus facit, quas iam olim Græci, & poſtea Romani plurimum ſuſpexerunt atque coluerunt. Quocircà veteres Theologi, quemadmodum [e] Euſebius Cæſarienſis, [f] Arnobius, [g] Lactantius, [h] Auguſtinus quum aduerſus Ethnicos diſputant, è Sibyllarum carminibus teſtimonium ſæpe mutuãtur. Quin & Homerus in ſuam Poëſin ex Delphica tranſtulit, & Virgilius apud Latinos de Cumana ſumpſit, Auguſto nempe regnante, ſub quo partus ille virgineus à Maria eſt editus, vt Romanum imperium tot felici noui ęterni Monarchæ aduẽtu vel maxime nobilitaretur atque ſanctificaretur. Et quia de Virgilio Poetarum principe, qui Homerus La-

Li. 13. contra Fauſtum Manichæum ca. 15.

Quantum Mariæ tribuatur à Sibyllis.

Sibyllæ proculdubio Dei matrem in ſpiritu cognitã tacitè ſunt veneratæ.

a In lib. verũ diuinarum ad Cæſarem. Lib. de Sibyllis.
b Lib. 1 de falſa religione ca. 6.
c In nomine Sybillæ
d Lib. 1. aduerſus Iouinianum
e Lib. 4. de vita Conſtantini.
f in libris cõtra gentes.
g Lib. 4 de inſtitu. ca. 16.

A tinus non temere dicitur, modò meminimus, etiam carmen eius adiungam, quod non ſolum [i] Auguſtinus ſæpenumerò, ſed & veteres nonnulli de Chriſto & Virgine noſtra accipi voluerunt. Etenim nimis allegoricum & remotum eſſe putant, vt is locus ad Solonium vel Soloninum Aſinij Pollionis filium, aut Erigonem referatur: & res ipſa loquitur, Sibyllæ vaticinium illic, vbi carminis Cumæi fit mentio, à Poeta recenſeri. Nec dubium eſſe poteſt, quin idem Poeta in illud ſeculũ, quo natus eſt ſub Auguſto Chriſtus, inciderit, atque idcirco pacem toto orbe celebrem lætus aſpexerit, grauẽ vt cauſam haberet non Pollioni ob natum filium, ſed vniuerſę potiùs Reipub. ob completum Sibyllę vaticinium congratulandi. Et [k] Euſebius quidem Cæſarienſis, licet Græcus author, pręſentem Virgilij B locum ad hoc refert inſtitutum, ac eandem Eclogam tanquam de Chriſto ſonantem Græce cõuertit, Virgilium quidem poetarum Italiæ ſapientiſſimum, lepidiſſimum, doctiſſimum vocans, qui aduentantis Virginis nomine Mariam luminis & Spiritus ſacti pleniſſimam, afflatúque diuino fœtam hoc loco ſignificarit. Tùm in ea oratione, quam ad Sanctorum cœtum habuit Cõſtantinus Imperator, hi Virgiliani verſus ita recitãtur, velut illis & Chriſti aduentus, & eiuſdem ex Virgine natiuitas exprimatur: Verſus autem quos diximus, in Bucolicis hi ſunt:

Vltima Cumæi venit iam carminis ætas,
Magnus ab integro ſeclorum naſcitur ordo,
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna,
Iam noua progenies cælo dimittitur alto.

C Omitto cætera, quæ alij ad Aſtræam virginem incommode referunt: quum multò illuſtriorem ſenſum exprimant, ſi iuxta Sibyllarum verba illi tribuantur Virgini, quæ plena & fœta facta eſt de Spiritu ſancto: quicquid tandem Virgilius poeticis figmentis omnia inuoluens, hoc loco intellexerit.

QVID habent igitur Ethnici, cur nobis non credant de Virgine matre hoc aſſeuerantibus, quod ipſorum Sibyllæ non modò verbis liquidò prænũciarunt, ſed intento etiam velut digito demonſtrarunt, quódque nõnulli Poetæ viſi ſunt confirmaſſe? An quod Iudæis obſtinata malitia excæcatis eſt ſcandalum, gentes etiam tot linguis & artibus cultæ ſtultitiam perpetuò æſtimabunt? Veniamus porrò ad præcipuam iſtorum Theologiam, in qua Gręci vel maxime ſibi cari & ſapientes videntur, alióſ- D que multos ſtudio & doctrina haud paruo poſt ſe interuallo relinquunt. Vetus iſtorum Theologia partim ex Philoſophorum argutiis, partim ex Poetarum fabulis conſtat: his enim ſapientię ſuę vel authoribus vel doctoribus maxime gloriãtur. Recte autem cenſet Hieronymus, Ethnicorum Philoſophorum. Sectas inter ſe mire diſſectas, quia humanis ſenſibus ſe comprehendere poſſe ſapientiam putarunt, ad Dei ſapientiam non perueniſſe: nec temere illos animalia glorię, & venalia popularis auræ, rumorúmque mancipia; imo & hæreticorum Patriarchas appellat, quorum doctrinam, vt pote fatuam, Chriſtiani merito reiiciant atque contemnant. Atqui horum Philoſophorum proprium eſt, ita ſophiſticari: *Si Maria peperit, concubuit: ſed peperit, ergo concubuit, & Virgo eſſe deſiit.* Quod quidem argumentandi genus non poterat Ethnicis non placere, atque adeo firmum & inuictũ exiſtimabatur: quoniam

h Lib. 18. de ciuit. Dei ca 13.
i Orat. cõtra Iudæos paganos & Arianos. Item lib. 10 de ciuit. Dei cap. 27. & epiſt. 155. ad Martianum, & lib. 1. expoſit. epiſto. ad Rom.
K In vita Conſtantini lib. 4.

Virgil. in quarta Ecloga.

Homerus & Virgilius Sibyllarum imitatores.

Ethnicos nõ ſolum Sibyllarum authoritate, ſed fabulis etiã Poetarum in hoc argumento reuinci.

1. Cor. 1

Ethnicorum Theologia quos fontes habeat.

Quales olim fuerint Philoſophi ethnicorum.

In epiſto. ad Pãmachium & aduerſus Pelagium.

Argumenta Philoſophica vel Dialectica inefficacia eſſe, cum Mariæ virginitatem maternã oppugnant.

niam humanæ duntaxat rationis lumine vterētur, & in rebus diuinis talpa cæciores eſſent, Petrus Damianus iſtorum argutias & Sophiſticen ita refellit. Sępè diuina virtus armaturas Dialecticorum Syllogiſmorum, eorúmque verſutias deſtruit, & quæ neceſſaria & ineuitabilia iudicantur omnium Philoſophorum argumenta confundit. Audi Syllogiſmum: Si lignum ardet, profectò vritur: Sed ardet, ergo & vritur. Sed ecce Moyſes videt rubum ardere, & non comburi. Rurſus ſi lignum præciſum eſt, non fructificat, ſed præciſum eſt, ergo non fructificat: Sed ecce virga Aaron in tabernaculo contra naturę ordinem reperitur amigdalas protuliſſe.] Et plura id genus exempla è Scripturæ fontibus ſubiicit, vt aduerſus Philoſophos ac Ethnicos omnes oſtendat mirum non eſſe, ſi is qui naturæ legem dedit & ordinem, ſuper eandem naturam ſui nutus exerceat poteſtatem, quæ quidem natura Domino ſuo non rebellis exiſtat, ſed eius ſubſtrata legibus velut ancilla deſeruiat. Sic diuina virtus inquit, Sapientũ huius mundi friuola ſenſa confundit, ſuámque gloriam reuelat mortalibus contra naturæ cõſuetudinem.] Quibus hæc etiam ſubiicit: Et quidẽ poterat Deus & facere Virginem ante ruinam, & reparare Virginem poſt ruinam: vtrunque ſcilicet bonum erat: Sed licet neutrum fecerat, vtrunque tamen poſſe facere credendus erat. Et certè mirabilius eſt, & longè præcellentius Virginem incorruptam manere poſt partum, quàm corruptam ad virginale decus redire poſt lapſum: quia & maius eſt quemlibet clauſis ianuis ingredi, quam eas quæ patuerint claudi. Si ergo natus ex Virgine Redẽptor noſter, quod maius eſt & longè præſtantius fecit, quod minus eſt, corruptam quamlibet redintegrare non poterit?]

Epiſto. 4. cap. 10.

Exodi. 3. Num. 17.

B

C

Exẽpla Poetica, quę fidẽ de Virgine matre faciunt probabiliorẽ.

Qvod ſi de Poetis antiquis Ethnicorum loquendum eſt, quorum carmina pro porcorum ſiliquis & ranis Ægyptiorum vt plurimùm haberi merentur, tradunt illi ſanè inter cætera, colendumque docent myſterium, Iouis nempè filiam Mineruam ἀμήτορα, hoc eſt, Dei ſapientiam ex patris cerebro ſine matre, Bacchum autem ex Iouis crure, ſed & Vulcanum ex ſola Iunone ſine patre natum eſſe. Quam prophanam Ethnicorum vanitatem nõ [a] Cyrillus modò Hieroſolymitanus, ſed [b] Ruffinus quoque coarguit: ac rectè vterque docet, quod nos de pariente Virgine Maria credimus, multò id quidem eſſe veriſimilius, quàm quod de ſua Minerua, déque Baccho & Vulcano fabuloſa finxit antiquitas. Ruffini verba ſic habent: Mirandum, cur hoc gentilibus impoſſibile videatur, qui credũt Mineruam ſuam de cerebro Iouis natam. Quid ad credẽdum difficilius? aut quid magis contra naturam? Hîc fœmina eſt, hîc naturæ ordo ſeruatur, hic conceptus & partus temporibus ſuis editur. Ibi nuſquã fœmineus ſexus, ſed vir ſolus & partus. Qui illa credit, cur iſta miretur? Sed & Liberum de femore eius aſſerunt natum. Ecce aliud portenti genus, & tamen creditur. Venerem quoque, quam Aphroditen vocant, de ſpuma maris (ſicut etiam nominis ipſius compoſitio oſtendit) credunt eſſe progenitam: de ouo natos Caſtorem Pollucémque confirmant: ex formica Myrmidones, & alia mille ſunt, quæ contra rerum naturam venientia, ipſis tamen viſa ſunt credibilia: vt Deucalionis & Pyrrhæ lapides iactos, & hominum ex his ſegetem natam. Et

a In Catecheſ. 12.
b In expoſit. Simboli Apoſtolici.

Ibidem.

D

A quum hæc tot & talia figmenta crediderint, vnum eis verbum impoſſibile videtur, quod adoleſcens fœmina, diuinum germen non hominis vitio, ſed Deo inſpirante conceperit.]

Proinde qui hæc ridicula myſteria talibus quidẽ cultoribus digna ſuſpiciunt atque venerantur, Gręcos autem & poetas maximè intelligo, cur hi abſurdum, quæſo, indignúmque putent, quod ex noſtra veréque ſolida Theologia nunc tandem diſcunt, nouam & propriam quaſi Mineruam, vt ipſorum more loquar, nobis diuinitus dari, quæ illæſam omni tempore virginitatem tueatur, quæ præterea licet magiſtra non dicatur, ſi tamen, quùm & parẽs exiſtat ſapientiæ, & inuentrix nõ artium, ſed quod multũ eſt amplius, gratiæ & ſalutis humanæ, quæque filia eſt non commentitij & adulteri Iouis, ſed veri, ſummi optimíque rerum omnium parentis & principis Dei. Quòd ſi rem paulò penitius inſpiciamus (omnia enim ſana ſanis) an non Virgini noſtræ competunt, quæ tria ſtulti Græci in ſua Minerua velut eximia & cunctis reuerenda prædicãt, virginitas, ſapientia, fortitudo? Quid iuuat autem ô vani fallacéſque, & ſicut veſter diuinus Plato ait, ſemper pueri Græci? quid iuuat, inquam, Theologiam meris fabulis obrutam tradere, ac veteres vẽditare nugas? quaſi vero non ſatis habeatis, tot mẽdaciorum prodigia pepeiſſe, cultúſque impios & idolomanias, quùm ad exteros alios, tum ad Latinos pernicioſiſſimè deduxiſſe. Ignoraſtis hactenus veram Pentheſileam, non quam veſtri poetæ commemorant, bellacem, furentem, truculentam ac ſanguinariam, ſed mitem, humanam, clementem, paciferam atque ſalutiferam, quam certè pij lætiſſimis animis non poſſunt non libenter amantérque complecti, quæ Virgo ipſa Amazonum, hoc eſt, ſine mammis mulierum optimam ſe ducem prębeat. Maria ſiquidem prima eſt, quæ hanc virginitatis ſemitam ingreſſa ſit, quámque innumerabiles puellarũ verè Amazonum copiæ ſunt ſecutæ, ſorores omnes Angelorum, de quibus ipſi cantant apud Salomonem: Soror noſtra paruula eſt, & vbera nõ habet. Hæ omnes ductatricem illam Deiparã Virginem, quocunque ierit, comitantur. Quid veſtra quæſo Athenis Minerua? quid in Cypro Venus? quid apud Carthaginem Dido? quid in Ægypto Iſis? Libidinum iſthæc mancipia, vel certè quidem dæmonum domicilia, non virtutis officinæ fuerũt. Sed enim ſi cãdorem decorémque muliebrem ſpectatis, quem in Cleopatra Iulius Cæſar, & in Helena veſter Paris amauit: ſi præcellentem fœminarũ gloriam ſuſpicitis, quæ Amazones Alexandro Magno conciliauit, & Tarquinium Lucretiæ adulterũ fecit: ſi demùm vllę vobis curæ eſt aut ſapientia, præclaram cuius idæam [c] Plato depinxit, aut honeſtum, cuius formam amabilem [d] Cicero commendauit, cur illam non in oculis & in ſinu fertis, quæ vna Muſas & Veneres, adeóque quicquid in fœminis gratioſum & appetendum videri poteſt excellit, ac immenſo poſt ſe interuallo relinquit? Si enim tanti vitrum, quanti margaritum? Videte autem, ne dum Chlœlias, Virginias, Claudias quæritis, aliáſque à vanis authoribus vanè laudatas iactatas fœminas, in Medæas, Semiramides, Cleopatras, Agrippinas imperij labes, orbis fabulas populique ludibria incidatis. Ac plura quidem de veſtris oraculis, quæ obſcuris ambagibus & vetuſtis ſeculis

Quo ſenſu Marię poſſit aptari, quod de ſua Minerua Ethnici fabulantur.

In Timæo.

Quales olim Gręci, Ethnicoramſapientiſſimi fuerunt.

Quomodo Maria nobis præſtet, quod de ſua Pentheſilea Ethnici tradiderunt.

Cantic. 8.

Illuſtres omnes Ethnicorum virgines & mulieres à Maria obſcurari atque vinci.

c In Phæd. ſiue dialogo de amore & pulchro.
d Lib. 1. officiorum.

A noſtram Virginem longè anteà præſignarunt, prudens non repeto, ſimúlque miſſa facio doctorum apud vos Poëtarum ora, qui non intellectis etiam carminibus, de hac ipſa præcinuerunt. Eſt enim Virgo illa aurei ſeculi renouatrix: eſt vera illa Diana perpetuæ virginitatis tùm altrix, tum exemplú: eſt cui Lucinæ nomen vnicè conuenit, quæ & verú lumé extulit, & nobis vti renaſceremur, lucis æternæ fores aperuit. Sat verò quercus, vt dicere ſoletis: à glandibus porrò ad fruges vos tranſire conuenit, quia pro Cerere Maria, panem verum & viuum edendum mortalibus attulit atque monſtrauit.

Ad Græcos & Ethnicos hortatio.

Faceſſant igitur cum fabularum inuolucris veſtri Poetæ, ex quibus tantum vanitatis, turpitudinis, idololatriæ & hauſiſtis, & ſtabiliuiſtis. Valeant B myſteria religionis ab Orpheo quondam tradita, quæ vos ridiculis ſuperſtitionibus implicitos magis dementarunt. Abiiciantur ænigmata Philoſophorum, ex quibus veræ Sphinges, & impiarú opinionum monſtra, vt veritaté amitteretis, paſſim emerſere. Miſſum letargum facite, qui vos maioréſque veſtros tàm peſtilenter oppreſſit: longæuæ & putidæ vanitatis ſqualorem abſtergite, ne poſthac ex libidinis victimis ſapiétiæ veſtræ magiſtras, adeóque Deas inſani vobis efformetis. Scio quanti Helenam Menelai Regis coniugem faciatis, vt cuius egregia forma diuini ingenij virum, vt fingitis, Homerum in deſcribédo, multóſque nobiles pictores & ſculptores in exprimenda eius pulchritudine defatigarit. Fallitur cum his omnibus planè Zeuxis Heracleotes, pictor alioquin apud vos percelebris, qui quum ex quinque puellarum mira venuſtate pinxiſſet Helenam, ſe ſummam formam ſuis lineaméntis complexum eſſe putauit. Qui certè vllum ſi veræ ſapientiæ ſenſum tenuiſſet, non Helenam, vt malè pudicam, ita maximorum motuum, publicęque peſtis & Troiani incédij authricem, ſed Mariam omni arte pingendam & ornandam ſibi propuſuiſſet, Mariam, inquam, primam virginum ducem ac magiſtram, tantò ſanè pulchriorem, quantò ab omni libidinis ſenſu & vitiorum contagio liberiorem, eandémque non ſolùm Angelicæ virginitatis, ſed & prȩſtantiſſimæ cuiuſque virtutis perfectam ideá, quæ demùm, vt alia nulla de genere mortalium, quod per fœminam afflictum iacebat, & voluit, & potuit præclarè mereri. Tres gratias, vt vt velint, efferant Poëtæ, nec ſolùm Græci Penelopen & Alceſtim Proteſilai, ſed etiam Romani Corneliam, Porciam, Ceſtiliam, & Varronis Marciam, vt clariſſimas mulieres, quibuſcunque poſſunt laudibus, in cȩlum vehant. His adiungant, ſi lubet, Aſpaſiam Phocenſem, humili quidem loco natam, ſed inter ſelectas compráſque puellas gratioſiſſimam, nullã vt ſui ſeculi ſecundam haberet, quæ pulchritudine formoſior, voce ſuauior, modȩſtia inſtructior, morum integritate ſpectabilior, in ſumma dignitate moderatior, & ab omni fuco alienior eſſe videretur. Vnde Rex potens ille Cyrus hanc vnam puellá aliis multis adductis prætulit, ac vnicè deamauit, ſicut & poſteà fecit Artaxerxes. Donemus hanc in iudicãdo ſtultitiam ſeculo tàm obſcuro & calamitoſo, nihil vt recti vel ſummi Principes cernerent, tàm corrupto, vt bonorum vmbras falſámque imaginem tantùm conſectarentur. O beatos, ſi apertis fidei oculis pro Aſpaſia, Muſis & Gratiis vnam vi-

Studioſi athnici in exprimenda Helenæ pulchritudine.

Dignior Maria quam Hela vt à Zeuxi depingeretur.

Nulla reliquarum vel ob formam laudatiſſimarum fœminarum cum Maria cóparatio.

De Aſpaſia vide apud Aelianum lib. 12. varia hiſtoria.

dere Mariam, & præſentes eius dotes vtcunque cognoſcere potuiſſent. Vos tádem qui meliore ſidere nati eſtis, vt loqui ſoletis: vos, inquam, ſapientiæ & ſalutis veræ ſtudioſi, veluti poſt longiſſimum altiſſimúmque ſomnum expergeſacti, noctem cum die, tenebras cum præſenti luce commutate, vóſq; totos ad eam contemplandam virginem conuertite, quæ ſi oculis cerneretur, ingentes profectò & mirabiles ſui amores vobis excitaret, vt nullius fœminæ faciem, aut venuſtatem, aut præſtantiam & amplitudinem pluris vnquam faceretis. Quid ergo ſupereſt, niſi vt animos iungamus Fratres, & vnius fidei ſinceritatem amplexi, Chriſtiano poetæ accinamus:

Nulla fœminarum eſt Maria ſpectabilior atque amabilior.

Vide in hymno Magnæ matri virg. ad.

Salue ſancta parens, eadem ſalue innuba Virgo,
B *Regia progenies, genus alto à ſanguine Iuda,*
Cui pater omnipotens pleno ſe numine fudit,
Gratiaque acceptam matres ſuper extulit omnes,
Tu virgo longo poſt tempore prima ſalutem
Felici peperiſti vtero mortalibus ægris.

Quibus de rebus nos obiter, ac veluti per tranſennam diſſerimus, non quòd ſacris quidem prophana, niſi apud prophanos, valdè miſcenda putemus, ſed potius vt opes Ægyptiacas in vſum ſancti Tabernaculi conuertamus, hoc eſt, quæ olim Ethnici & Poetæ ſtolide cómenti ſunt, ac impie vſurparunt, ea nos ad Chriſtianam veritatem accommodata, & velut ab iniuſtis dominis erepta, in vſum noſtrum legitime vindicemus. Quod ſtudium probat Auguſtinus multorum Patrum exemplo, qui velut auro & argento veſtéque precioſa ſuffarcinati, & Ægyptum deſeruerint, & Eccleſiã velut C ſpoliis quibuſdam allatis locupletarint. Neque Moyſes ad ſummi Prophetæ & Legiſlatoris munus adſciſcitur, niſi poſtquàm omni Ægyptiorum ſapiétia probe inſtructus eſſet: & Lex diuina Iudæis præcipit, vt ſi quam captiuam in vxorem vellent ducere, caluitium ei facerent, vngues præſecarent, pilos auferrent, eáque fœmina repurgata, in victoris tranſiret amplexus. Hoc myſterio pulchre ſignificatum eſt, ſicut Hieronymus interpretatur, vt quando ſcriptores Ethnicos legimus, ſi quid in eis quidem vtile reperimus, id ad Chriſtianum inſtitutum cóuertamus: ſi verò quid ſuperfluum, vanum, turpe aut pernitioſum occurrat, hoc ipſum radere, huic caluitium inducere, id in vnguium morem acuto ferro deſecare ſatagamus.

Eſt Chriſtianæ prudétiæ, ad vſú & officiá veræ pietatis transferre, quæ ſcribútur ab Ethnicis.

Exod. 36.

Lib. 2. de doctrina Chriſtiana c. 40.
Exod. 3.
Actor. 7.
Deut. 21.

Cur Iudæis preceptum ſit captiuam fœminam in vxorem non ducere, niſi probè purgatã & præciſam.

In epiſto. ad Damaſum. de filio prodigo.

D Eſt & alia ratio vanitatem Ethnicorum redarguendi, vt qui ſacris non credunt aut libris, aut doctoribus, ſaltem ex animantiú natura moniti atque perſuaſi fateantur, non prorſus à vero id alienum eſſe, quod Mariam ſimul Matrem & Virginem in Eccleſia profitemur. Qua de re non tacuere Patres, ſed in eadem veluti arena certantes, rem propoſitis etiam exemplis illuſtrarunt, minus vt incredibile vel impiis videatur, in Maria fieri potuiſſe, quod naturæ vi in mutis animantibus fieri res ipſa commonſtrat, omnéſque gentes experiuntur. Vnde ſapienter monet Baſilius, vt ad hiſtoriam alitum cófugiamus, ſi quando nonnullos irridere conſpexerimus arcanum fidei noſtræ myſterium, quo inter alia partum Virginis profitemur. Qua de re iudicent vt vt velint, mundi ſapientes, vt qui Dei ſapientiam & conſilium ignorantes, per ſtultitiam prædicationis, vt Paulus loquitur, credere, & credentes ſalui fieri nolunt. Eſt interim illa diuini numinis

Rebus & exemplis naturalibus eos conuinci, qui partum Virginis incredibilem putant.

Hom. 8. in hexaemero. & orat. 19. de prouidentia.

1. Cor. 1.

minis benignitas, vt multis modis humanæ conſulat imbecillitati, ideóque ex ipſa rerum natura cõplures præmonſtret vias, quibus nõ modò credentes, ſed increduli etiam ad cognoſcẽda diuina quaſi manu ducantur. Vnde tot nobis argumenta ſuppetunt, tot animãtium exempla velut ob oculos nobis proponuntur, quibus commonefacti, ad veram fidei doctrinam vel amplectendam, vel conſeruandam faciliùs permoueamur. Hoc eſt, quod Lactãtius in Ethnicorum ſuperſtitionibus refutãdis acer ac dexter, perſpicuè dixit: Deſcẽdens de cælo ſanctus ille Spiritus Dei ſanctam Virginem, cuius vtero ſe inſinuaret, elegit. At illa diuino Spiritu hauſto repleta concepit, & ſine vllo attactu viri, repentè virginalis vterus intumuit: Quòd ſi animalia quædam vento & aura concipere ſolere omnibus notũ eſt, cur quiſquam mirum putet, quùm Spiritu Dei, cui facile eſt quicquid velit, grauatam eſſe Virginẽ dicimus? Quod ſanè incredibile poſſet videri, niſi hoc futurum ante multa ſecula Prophetæ cecinisſent.]

Lib. 4. de vera ſapientia cap. 12.

Verum ad ea nunc animantia veniamus, quæ fidem noſtram de partu Virginis ſi non ſolidè comprobant, at certè Philoſophis aliiſque Ethnicis iure reddant probabiliorem. De his primùm ita Ruffinus: Quid mirum videtur, ſi Virgo conceperit? quum Orientis auem, quam Phœnicem vocant, in tantum ſine coniuge naſci vel renaſci conſtet, vt ſemper & vna ſit, & ſemper ſibi ipſa naſcendo vel renaſcendo ſuccedat? Apes certè neſcire coniugia, nec fœtus nixibus edere omnibus palam eſt. Sed & alia nonnulla deprehenduntur, vti huiuſcemodi forte naſcendi. Hoc ergo incredibile videbitur diuina virtute ad totius mundi redintegrationem factum, cuius exempla etiam in animalium natiuitate cernuntur?] Vbi rectè mentio de apibus facta eſt, quas idcircò laudat etiam Ambroſius, quod cõmunis ſit omnibus integritas corporis, virginalis & partus, quoniam neque vllo concubitu miſcentur, nec libidine reſoluuntur, nec partus quatiũtur doloribus & ſubitò maximũ filiorũ examen emittunt.] Sed & Virgilius apes nec coire, nec gignere fatetur, quum in hunc modum canit:

Quę animantia ſine coitu pariant.
Phœnicem naſci ſine concubitu maris & fœminæ.
Apes caſte viuere, & tamẽ generare.
In ſymbolo Apoſtolorũ.
Lib. 4. hexamer. ca. 21.
Lib. 4. Georgicor.

Illum adeo placuiſſe apibus mirabere morem,
Quod nec concubitu indulgent, nec corpora ſegnes
In venerem ſoluunt, aut fœtus nixibus edunt,
Verum ipſæ foliis natos, & ſuauibus herbis
Ore legunt.

Qui ergo apibus prolem ſine concubitu dare, primóſque parentes ſine parentibus condere potuit, carnem Christi in vtero virgineo formare non potuit? quemadmodum Auguſtinus ratiocinatur.

Lib. de bono coniugali cap. 2.

Verum inter omnes animantes huc maximè vultures pertinent, quorum exemplo Ambroſius & Baſilius, vt Ethnicis de Mariæ virginitate fidem adſtruant, diſertis verbis vtuntur. Prior habet in hũc modum: Negantur vultures indulgere concubitui, & coniugali quodam vſu nuptialiſque culpæ ſorte miſceri, atque ita ſine vllo maſculorum concipere ſemine, & ſine coniunctione generare, natóſque ex his in multam ætatem longæ vitæ procedere, vt vſque ad centum annos vitæ eorum ſeries producatur, nec facilè eos anguſti æui finis excipiat.] Vbi mox iſthæc ad Mariæ virginitatem applicat, & ratiocinationem ita concludit: Quid aiũt, quod Virgo generauit, & impoſſibilem innuptæ, cuius pudo-

Vultures ſine cõcubitu procreantur.
Lib. 5. hexã. ca. 20.

A rem nulla viri conſuetudo temeraſſet, exiſtimant partum? Impoſſibile putatur in Dei Matre, quod in vulturibus poſſibile non negatur? Auis ſine maſculo parit, & nullus refellit: & quia deſponſata viro Maria peperit, pudoris eius faciũt quæſtionem? Nónne aduertimus, quod Dominus ex ipſa natura plurima exempla antè præmiſit, quibus ſuſceptę incarnationis decorem probaret, & aſtrueret veritatem?] Sed nunc Baſilium eadem de re diſſerentem audiamus: Qui ludibrio habent myſterium noſtrũ, tanquam à natura ſit alienum, fierique non poſſe, vt Virgo ea, quæ ſeminis expers ſit, ſalua virginitate pariat, velim cogitent eum, cui viſum eſt ſtulta prædicatione eos, qui crederent, ſeruare, innumerabiles ex natura rerum occaſiones, ad rerum admirabilium fidem nactum eſſe. Vultures enim ſine B concubitu fœtus edere fecit.] Et alibi rurſus: Vt admirabilis, inquit, hæc (Christi ſcilicet ex Virgine) generatio crederetur, nihil in ſe cõtinere quod ſuſpectæ eſſet fidei, haud prorſus incredibile etiam apud eos, qui perperam affecti difficilè approbant, quæ concernunt diuinam diſpenſationem, rerum Opifex animalia quædam creauit, quæ citra copulam complexúmue maſculi queant eniti, ac partum edere per ſolam fœminam. Talia enim de vulturibus produnt memoriæ, qui de animalium naturis ſcitè tractarunt.] Prætereà teſtantur Phyſiologi, non ſolum auium, ſed & piſcium genera quædam ſine parentum coitu generari. Et quotidie videmus inſecta, vt dicuntur, animantia, corpore quidem modica, ſed ſenſu ſæpè peracuta, in quibus mira Creatoris prouidentia bonitáſque relucet, quan-C tumuis nullum propagandæ prolis affectum, nullũ gignendi officium vel adferãt vnquam, vel admittant. Eorum pleraque aut è viuorum corporum vitiis vel purgamentis, vel exhalationibus, aut cadauerum tabe gignuntur: quædam etiam de lignorũ & herbarum, aut de fructuum corruptionibus ſpõte proueniunt. Nónne Salamandra ignibus viuit, & vermiculi quidam in feruentiſſimis aquis naſcũtur & conſeruantur, ſicut [a] Petrus Damianus rectè notauit? Nec ſolùm idem, ſed [b] Auguſtinus quoque teſtatur, equas in Cappadocia ex vento concipere, ſicut in hunc vſque diem Hiſpani etiam experiuntur. Adeò verum eſt eiuſdem [c] Auguſtini dictum: In rebus miris ſumma credendi ratio eſt omnipotentia Creatoris.] Atque huc demum ſpectant quæ ſcribit Enodius, variis argumentis colligens, Vir-D ginis noſtræ conceptionem & partum valde mirabilem quidem, ſed non adeò ſingularem eſſe, vt ad eius confirmationem in rerum inferiorum naturis multa exempla non ſuppetant. Etenim ſemina vltrò e terra prouenire atque fructificare, vermi nullũ eſſe parentem, à quo procreetur, de cinere gallinas, de aqua itidem anates, ac plura id genus animãtia ſine virili ſexu fœtus proprios edere, quemadmodum & aranea viri cõceptionem & partus corruptionem ignorat, ſua interim fila mirabiliter profetens atque texẽs. Et erunt veſani adhuc homines, qui abſurdum, ſtultum, incredibile iudicẽt, in Virgine ſemel pariente diuinitus eſſe factum, quod in iſtis tàm multis, adeóque minutis animantibus natura toties efficit, mundus quotidie agnoſcit, & rerum magiſter vſus vbique gentium probat? De his meminit etiam liber, qui Auguſtino adſcribitur, de mirabilibus ſacræ Scripturæ, & poſt varia naturæ

In orat. 19. de prouidentia.
In cap. 7. Eſa.
Quędam & auium & piſcium genera ſine vtriuſque ſexus mixtione gignũtur.
Inſecta non cõmiſcentur ad procreandum.
[a] *Epiſto. 4. cap. 11.*
[b] *Lib. 21. de ciuitat. Dei. cap. 5.*
[c] *Eodem lib. cap. 7.*
Epiſto. 3. ad Auguſtinum.
Lib. 13. ca. 2.

exempla recitata, locum ita concludit: Quod ergo in multis rebus cõſueto more Dominus operatur, quid naturæ contrarium dicendum eſt, ſi quando ipſe voluit, vt in virginali vtero Spiritus ſancti diſpenſatione filius ſine viri coitu naſceretur?] Poſtremò Mathias à Michon diſertè teſtatur, apud Mahometanos nullum cenſeri miraculum, virgines abſque viro impręgnari atque concipere, quod frequenter id vſu venire & ſciant & prædicent.

In li. de Sarmatia, Aſiana atque Europ. c. 16.

Quæ omnia pluribus perſequi non attinet, quãdo Chriſtiana religione vel modicè imbutus intelligit, Iudæos, Græcos omnéſque Paganos falli vehementer, qui Mariæ ſanctiſſimæ virginitatem non modò diuinis oraculis & Patrum ſcriptis confirmãtem, ſed multis etiam rebus in hoc mundo conditis conformem temerè aduerſantur atque contemnunt. Quanquàm fatendum eſt interim, veram & B perfectam huius myſterij cognitionem ſine diuini Spiritus afflatu non penetrari mortalibus, quòd fidei egeant ſimplicitate, vt hoc arcanum ritè percipiant, eóque conuenienter vtantur. Vnde vulgaris ille captus & carnis iudicium hic Iudęos & Ethnicos plurimùm impedit, quibus illud propheticum meritò dixeris: Niſi credideritis, non intelligetis, aut quod Ambroſius in ſimili argumento reſpondit: Scrutari non licet ſuperna myſteria: licet ſcire quod natus ſit Chriſtus: non licet diſcutere quemadmodum natus ſit. Illud negare mihi non licet: hoc quærere metus eſt. Habeat generationis inuſitatæ gloriam, qui habet poteſtatis inuſitatæ gratiam.] Aſcribam demùm & Cyrilli locum, qui Iuliani apoſtatæ, adeóque Ethnicorum omnium C impiam vanitatem hac in parte confringit, ac præſentis virginitatis doctrinam comprobat. Quoniã, inquit, inconuertibile & immutabile ſecundùm naturam, ſicut Deus viuens & ſubſtantiam habens Dei Verbum, non ex propria natura vnitum ſibi formauit corpus, ſed accepit de nobis, & non ex ſomno & voluptate viri operante, ſed ex ſancta Virgine nouo & mirabili modo & vltra naturæ leges. Oportebat enim talem eius fieri partum, ſecũdùm carnem, inquam, & ex muliere, vt habeat diuinum quiddam ingreſſus eius in mundum & oſtẽſio. Nihil autem omnino ad faciendum difficile eſt omnipotenti.] Cæterùm inter Ethnicos omnes neſcio equidem, an vlli quondam ſuperſtitione & impietate Ægyptios ſuperarint, qui primi omnium D errori colendi multos Deos ac Dæmones initium dediſſe dicuntur, mortalium omnium ſuperſtitioſiſſimi, ſummíque hoſtes populi Dei, ſicut de illis Euſebius Cæſarienſis affirmat. Hi tamen Virginem parituram non omninò ignotaſſe, ſed etiam Chriſto nondum è cælis demiſſo, & in lucem edito cæremoniis quibuſdam declaraſſe videntur. Etenim ſicut [a] Dorotheus, eóque vetuſtior [b] Epiphanius annotauit, Propheta Hieremias quùm vna cum Iudæis apud illos aliquando exularet, Sacerdotibus eorum prædixit demolitionem ſimulachrorũ, quæ manu facta ipſi tàm vanè colerent: eius rei ſignum fore, quùm Virgo pareret, ac vnà infantem ſuum in præſepi locaret, Ægyptũmque peteret. Huic vaticinio tantum Ægyptij tribuerunt, vt ſolẽnem induxerint morem, Virginem quandam in lecto, & infantem in præſepi paſſim collocandi ſimúlque adorandi. Rogati à Rege quodam poſteà, quid ſibi vellet hic ritus, quo Virginem & infantem publicè

Abſque fidei lumine non intelligi myſterium de Virgine pariente.

Eſai. 7.
Lib. 1. de fide, cap. 5.

Lib. 8. contra Iulianum.

Lib. 6. de demonſtr. Euãgel. cap. 20.
a In Synopſi.
b In vita Hieremiæ Prophetæ.

Hieremias Aegyptios docuit de Virgine paritura.

Aegyptiorũ mos vetus in venerãda Virgine, quæ ſuũ infantẽ & pręſepe teneret.

A proponerent atque venerarentur, hoc eſſe myſterium reſponderunt, quod maiores ipſorum à ſancto Propheta traditum iam pridé accepiſſent. Tàm clementer cum gentibus etiam impiis quondam egit Deus, vt partum huius Virginis futurum haud prorſus ignorarent, vtque arcani eius, quod mũdo propalandum erat, non ſolũ à Sibyllis, ſed ab aliis etiam vatibus admonerentur. Cui rei maiorem fidẽ facit vetuſtiſſimum monumẽtum, quod Irene matre & filio eius Conſtantino imperantibus repertũ, in laminis aureis, vt ſicut alij volunt, in lapidea arca effoſa inſcriptionem hanc expreſſam habuit: Chriſtus naſceretur ex Virgine, & ego credo in eum. O ſol ſub Irenæ & Conſtantini temporibus iterum me videbis. Quiſquis autem ita ſenſit & ſcripſit, quidam Platonem fuiſſe putant, licet inter medios B Ethnicos viueret, tamen certa Dei reuelatione nõ caruit, verámque fidei ſuæ confeſſionem edidit, Spiritu etiam prophetiæ donatus, ac meritò illis Patribus adnumerandus, qui vt Paulus ait, iuxta fidem defuncti ſunt, nõ acceptis repromiſſionibus, ſed à longè eas aſpicientes & ſalutantes. Nec diſſimilis apud Zonaram extat narratio, Iudæum quẽdam, quùm vineæ ſuæ colendæ cauſa in terram foderet, vetuſtiſſimum librum triplici lingua ſcriptũ reperiſſe, in quo hæc verba continerentur: Filius Dei naſcetur ex Virgine Maria, & pro ſalute hominum patietur. Qui liber ſub Honorio Pont. & Friderico II. Cæſare fuit inuentus, quum Ferdinãdus Caſtellæ Rex Hiſpanis imperaret. Ad hæc Ethnicus Poeta eſt Claudianus, vt [c] Auguſtinus & [d] Oroſius comprobãt, ſed qui de Virgine Matre tàm eui- C denter, vt Chriſtianus etiam videri poſſit, pronunciauit. Etenim ſi qua veteribus libris fides habenda eſt, aliquos enim de authore dubitare non neſcio, carmen hoc Chriſto cecinit Seruatori:

Quemque vtero incluſo Mariæ, mox numine viſo
Virgineo intumuere ſinus, innuptaque Mater
Arcano obſtupuit compleri viſcera partu,
Authorem paritura ſuum.

Ac rurſus:

Angelus alloquitur Mariam, quo præſcia verbo
Concipiat ſalua virginitate Deum.

Poſtremò, ſi Ethnicorum Aſtronomi, & in hac quidem arte magiſtri, tùm vetuſtiores tùm præſtãtiores cõſulantur, quales Ægyptij & Chaldæi ſolẽt celebrari, horum eadem, quæ inſignis Aſtrologi Albumazar, eſt ſententia. Is quantumuis à fide no- D ſtra ſit alienus, inter cætera teſtatur, quod in prima facie ſigni Virginis oritur in terra Virgo munda, puella immaculata, corpore decora, vultu venuſta, habitu modeſta, crine prolixa. Et ne dubitemus, qua de Virgine loquatur, diſertè meminit, hãc eſſe Virginem, quæ puerum in Iudæa nutriat atque paſcat, eúmque puerũ à quibuſdam gentibus Ieſum vocari, quem nos, inquit, Græcè Chriſtũ dicimus. Vidi hũc ego locum in vetuſto huius authoris opere, bonáque fide hoc ipſum teſtimoniũ citat Dionyſius Carthuſienſis.

Nec verò quiſquam arbitretur, nos veluti cũ laruis hoc loco luctari, & eos aduerſarios, qui nuſquã extant, petere voluiſſe, quandoquidem Ethnicorum tenebræ ſplendentis Euangelij fulgore iam pridem diſiectæ ſint atque diſſipatæ. Vtinam verò Chriſtus Euangelio ſuo ſic orbem impleſſet, nulla vt vſquam extarent veſtigia Ethnicorum, aut ſaltem vt

Vide Paulũ Diac. Sigebertum, Volaterranum, Nauclerum, & imprimis Thomam 2. 2. quæſt. 2. artic. 7. & 8.
Hebr. 11.

In imperio Irenes & Conſtant.

c Lib. 5. de ciuit. Dei, cap. 26.
d Lib. 7. aduerſus Paganos ca. 35.

Poeta Claudianus de partu Virginis clare teſtatur. In carmine de Chriſto Seruatore

Teſtimoniũ Aſtrologorũ Ethnicorum Mariam Virginem comprobat.

Lib. 6. Introductorio maiori.

Lib. 1. de laudibus virg. artic. 30.

Superiorem contra Ethnicos diſputationem ad noſtra etiam tempora pertinere.

Complures Ethnicorum myriades hoc ſeculo magis magiſque reperiri.

tem vt prouinciæ, inſulæ & gentes plurimæ maximæque denſis Ethnicorum tenebris non obrutæ & oppreſſæ iacerent. Ex his profectò ſunt Macazarenſes, Amboinenſes, Morotiani, Morotaienſes, Bazaneoſes, Papuani, Bengaiani, Selebes, Siani, Cauripani, Bolanenſes, Manadij, Tidorenſes, Maluccenſes, Manomotapani, Inhamiocéſes, Giloani, Ceilanij, Tauancorenſes, aliæque plurimæ nondum benè cognitæ, vel à noſtris exploratæ inſulæ, prouinciæ, nationes, quæ Chriſti nomen atq; cultum hactenus ignorauerunt, aut certè quidem iam olim cognitum multis retro ſeculis deſeruerût. An verò patui ducemus Braſiliam, Taprobanam, quam hodie Sumatram vocant, Iaponiam, Meccicum, Meacum, Sinas, Scythiam, Grunlãdiam, Peru ſiue Caſtiliam nouam, vt alias Indiæ Orientalis & Americæ nondum ſatis compertas, eáſque ampliſſimas Regiones omittam, quibus noſtram Germaniam, ne dicam Europã conferre nihil ferè ſit aliud, quàm Bethlehem Hieroſolymis, vel Pathmon fortunatis inſulis comparare. B Quare ſuſceptam hanc aduerſus Ethnicos diſputationem ſic accipi velim, vt non modò ſuperioris, ſed & noſtri ſeculi hominibus ab Orthodoxa fide alienis congruat, quos de Chriſto Dei & Virginis Filio cum primis inſtrui neceſſe eſt.

Seculo noſtro gratulandum de nouo oſtio nunc primum aperto Ethnicis ad Chriſtianiſmum amplectendo.

Et hactenus quidem ætati noſtræ, quãnis & erroribus & moribus inquinatiſſimæ, gratulandum puto, quòd ex denſiſſima & longiſſima impietate innumerabiles populos, maioribus noſtris ne cognitos quidẽ, magis magiſque proferat, ſummúmque in illis amplectendi Chriſtianiſmi ardorem, nec minorem in ſuſcepta vera religione progreſſum multis in locis experiatur. Sic enim diuinæ bonitati viſum eſt, ſub hunc mundi finem nouum fidei oſtium gentibus idololatricis aperire, nouóſque ſimul veri Euangelij præcones excitare, qui in C ampliſſima illa, ſed prorſus deſerta meſſe cum ingenti Chriſtiani nominis illuſtratione, & lætiſſimo Euangelici ſeminis prouentu verſarentur. Illud verò hac ætate ferrea piis omnibus meritò deplorandum eſt, nullum ferè numerum eorum iniri poſſe, A qui paſſim in Europa veterem fidem cum perfidia noua commutant, & vnitatem ſcindunt Eccleſiaſticam. Sed nunquid horum, & præſertim Aquilonarium incredulitas Dei fidem euacuabit? An Chriſti regnum ſolis Septentrionis finibus definitum, Deique verbum huic aut illi genti alligatum eſſe putabimus? Sed enim ſummo Deo gratias immortales agere par eſt, tot iam gentium myriades ex nouo velut orbe cateruatim prodire, & paucis quidem ab hinc annis ad Catholicam fidẽ Romanámque Eccleſiam acceſſionem incredibilem facere. Ita nimirùm ſuum ſemper habet populum, ſuóſque diſcipulos colligit Chriſtus, ad quos regnum ſuum tráſferat, quóſque tanquam oues ab hœdis in hoc etiã mundo ipſe paſtor ſegreget atque diſtinguat. *Matt.21.25* Qua ratione ſui quoque contemptum mirè vindicat, dũ impunè non fert, ſe ſuóſque vicarios, quemadmodum olim à Iudæis, ſic modò à Pſeudochriſtianis B indignè accipi, nequitérque repudiari. Non enim te abiecerunt, ſed me, inquit Dominus ad Samuelem, ne regnem ſuper eos. *1.Reg.8.* Periit Paleſtina, periit Africa, periit Æthiopia, periit Græcia, & iuſto Dei iudicio periit: quoniam Eccleſiæ ordinem perturbarunt, ea vnitate impiè conſciſſa, quam inter caput & membra in myſtico Chriſti corpore integram conſtare, & nulla ex parte ob vitia præſulum diſtrahi oportebat.

Nunquam Chriſto paſtori deerũt oues. Regnum Dei etiam hodie adgẽtes transfertur & qua de cauſa.

Quid ergo ſanæ mentis, quid Chriſtiani ſpiritus tenent, qui ſe ſaluos adeóque victores fore cõfidunt, etiamſi non ſolùm à Põtificibus, ab Epiſcopis, à Cõciliis ſactis, à legitimis magiſtratibus apertam ſeceſſionem faciant, ſed etiam conflatum ex teterrimis erroribus ſathaniſmum arripiant, & arreptum inuehant, ac inuectum obſtinatè crudelitérque defendant? Iactitent interim, vt vt velint, ſe purioris C doctrinæ ac Euangelicos homines eſſe: non fallet *Matth.18.* certè nos æterna veritas Chriſtus, qui Eccleſiæ ſuæ immorigeros, ne dicam apertos contemptores & hoſtes, prophanis Ethnicis annumerandos eſſe pronunciauit.

CAPVT VIII.

De Mariæ virginitate contra Pſeudochriſtianos, eámque neceſſaria fidei doctrina contineri probatur.

Pſeudochriſtiani qui Auguſtino dicãtur.

In præfat. lib.2. contra Fauſtum.

RELICTIS Iudæis atque Græcis, velut inſanis aut obſcenis præceptoribus, & de Mariæ virginitate nimis imperitè philoſophantibus, ad hoſtes domeſticos portò veniamus, qui poſtquàm nomen Chriſto dederunt, & Matris Eccleſię ſunt lacte nutriti, tamen haud ſine ſummo dedecore in Mariæ virginitatem impetum facere, illámque inſipientiſſimis ac nefandis erroribus aſpergere atque conſpurcare non reformidant. Eos autẽ vno Pſeudochriſtianorum nomine complector, Auguſtinũ ſequens, qui hoc etiam Manichæis, eorúmque ſimilibus hæreſum patronis, aut Orthodoxæ doctrinæ deſertoribus adſcribendum eſſe putauit. Igitur poſt Cherintianos, Ebionitas & alios Iudaico fermento corruptos Doctores, qui primùm Mariæ ob virginitatem bellum, ídque turpiſſimum intulerũt, quum iunior Theodoſius imperaret, Iouinianus D ille non ſobrius, ſed Epicuræus potius, quàm Chriſtianus Philoſophus prodiit, qui Mariam Dei genitricem in pariendo fuiſſe corruptam, ſicut & Auguſtinus meminit, ore ſpurciſſimo effutiret.

Iouinianus & Heluidius vno tempore Mariæ virginitatem impugnant.

Ac eodem ferè tempore vexauit Eccleſiam Heluidius Auxentij diſcipulus, qui ne ſuam MARIAE Virgini poſt partum laudem integram relinqueret, inſanum diſſeminauit errorem, quòd illa poſt Chriſtum editum Virgo non manſerit, ſed cum Ioſeph viro rem habuerit, ac plures ex illo genuerit filios, qui fratres Domini ab Euangeliſta dicantur.

Lib. de hæreſibus.

Qui ſunt apud veteres Antidicomarianitæ.

a Hæreſ.45. b Lib. de hæreſibus.

Ac huius Heluidij diſcipulos eſſe puto, quos [a] Epiphanius & [b] Damaſcenus Antidicomarianitas appellant, quùm & ipſi docuerint, Mariam poſt natum Saluatorem de Ioſeph filios procreaſſe: quam noſtram opinionem Auguſtinus hiſce verbis confirmat: Mirum, inquit, ni iſtos (de Heluidianis autem loquitur) prætermiſſo Heluidij nomine, Antidicomariãnitas Epiphanius appellauit.] Ego verò hos duos, Ioui-

nianum & Heluidium, infami Heroſtrato non diſſimiles dixerim, qui quùm obſcurus ac inglorius viueret, vt nominis claritatem & memoriã immortalem ſibi compararet, peſſimo apud ſuos facinore templum Dianæ celeberrimum igne ſuccendere nõ dubitauit. Sic enim & illi cupiditate gloriæ inflammati, vt vulgo celebriores haberentur magiſtri, nouum & funeſtum excitarunt incendium, quo ſi poſſent, ſacratiſſimæ Mariæ templo cladem & iniuriam non vulgarem inferrent.

Lib. de hæreſibus, ad Quoduultdeum, hæreſ 84.

Iouinianus & Heluidius Heroſtrato non diſſimiles.

At ô miſeram & verè deplorandam hanc noſtrã ætatem, qua ſuperiorum Hæreticorum errores, ac multis iam ſeculis extinctos cineres denuò in flammam ſumma cum populi Chriſtiani offenſione atque pernicie cernimus excitari. Etenim haud ita pridem exortus eſt Lucas Sternbergerus, hæreſum nefariarum patronus, nec vulgare organum Satanæ in illo certè loquentis, imò & putidiſſimè mentientis, Chriſtum non Dei, ſed Ioſephi patris & Mariæ matris eſſe filium: quin & eundem Ioſephum ex Maria coniuge duos aut tres filios aliquando ſuſtuliſſe. En tibi portentum in extremas inſulas deportandum, vt tàm blaſphemum hominem ac ſacrilegum Doctorem non videat, non audiat, non ſentiat orbis Chriſtianus. Tum in Polonia & Hungaria nõ deſunt homines fanatici, quibus libeat aduerſus hanc Virginem illibatam blaſphemas & peſtilentes iactare voces, perinde ac ſi illa Ioſephi commerciũ admiſerit, ac operi coniugali vacarit. Præter hos, reperire licet quoſdam, vt ſic dicam, Iouinianizantes, & ſicut Tertullianus loquitur, ſuper Mariæ vterum diſceptantes, [a] à quorum rabioſis morſibus inuiolatam Mariæ virginitatem poſtea vindicabimus. Fingunt porrò Centuriatores, qui Martino Bucero & Petro Martyri aſtipulantur, Mariam quùm in Dei Matrem eligeretur, corpore magis quàm affectu Virginem extitiſſe, quandoquidem communẽ aliarum apud Iudæos nubentium morem ſequeretur, cum quibus & ipſa deſponſata liberis operam dare cogitarit atque propoſuerit. Ad hæc omnes ferè Nouatores in eo conſpirant, vt Mariam ex voto fuiſſe Virginem inficias eant: Patrũmque ſententiã, quod ſuam Deo virginitatem nuncuparit, ferre minimè poſſunt. Demum eodem candore nobis aliiſque piis obtrectant & exprobrant, quod Mariã virginitatis magiſtram & principẽ prædicemus: quódque tantæ Virginis exemplum ſiue viris, ſiue fœminis ad ſacrum cœlibatum & virginitatis inſtitutum amplectendum ſeruandumque proponamus & cõmendemus.

Qui hoc ſeculo Mariæ virginitatem impugnent: & errores Lucæ Sternbergeri.

Mariam Virginem a multis negari apud Polonos & Hungaros. Iouiniani veteris, diſcipuli noui.

Lib. de carne Chriſti.

Centuriatores aliique Nouatores multi detrahunt Mariæ virginitatem.

Negãt hodie Mariam ex voto Virginẽ, & virginum exẽplar eſſe.

Nihil verò iſtos Mariomaſtigas magis præterquàm iudicium carnis offendit, quo impediti fideíque ſimplicitate vacui, perſpicere nõ poſſunt, quæ quantáque ſit vis præclari articuli in Apoſtolico Symbolo traditi, quem Chriſtiani homines ſeculis omnibus de Chriſto profitentur, quod idẽ de Spiritu ſancto conceptus, & è Maria Virgine natus, noſtrum egerit Redemptorem. Etenim ſi de Mariæ virginitate nihil prætereà ſcriptum extaret, hic ſolus articulus fœda, quæ diximus, monſtra, non modicè verberaret, nóſque ad confirmandam Deiparæ virginitatem meritò impelleret vehementer. Fuere iam olim impuriſſimi homines Apollinaris, Valentinus, Macedonius, Dioſcorus, qui cum in peſtilentiæ cathedra ſederent, hunc ipſum articulum per ſummam impudentiam oppugnare, aut potius reiicere non dubitarunt, ac proptereà de Virgine Matre peſſimè quoque iudicarunt. Deinde quum annus à Chriſto nato M. CCC. & nouus numeraretur, quidam VValtherus Loldardus nouæ Sectæ princeps extitit, ac inter multos fœdos errores, Mariam manſiſſe Virginem pernegauit. His impij Anabaptiſtæ, vt libro ſequenti demonſtrabimus, aliique hoc æuo plures ſeſe aggregant, qui in eandem Virginem dentes veluti Theoninos infingunt, quandoquidem vim & fructum dicti articuli neſciunt, parúmque ſecum expendunt & ponderant, quàm ſit mirabilis Deus in Maria Dei filium concipiente. Concipit illa præter naturam ſalua integritate, quam & pariendo non minuit. Concipit ſupra naturam fœmineæ fragilitatis, adeóque primitiuæ conditionis, quam Eua ſi vixiſſet innocens, in Paradiſo tenuiſſet, nunquam eò felicitatis peruentura, vt Virgo ſimul & Mater exiſteret, filiúmque conciperet de Spiritu ſancto inuiolata. Quod vt paulò rectiùs intelligatur, habent ſanè ſuos etiam conceptus alij, quamlibet iuſti & ſancti de parentibus nati filij, omnéſque carnis ſuæ ſubſtantiam ex Patris & Matris ſubſtantia per transfuſionem immũdi ſeminis mutuantur. Cæterum quod neque Prophetis, neque Apoſtolis, nec electis quamlibet eximia gratia præditis contigit, Chriſto Sanctorum capiti vnicè datum eſt, Matrem vt habeat ab omni viri congreſſu, carniſque voluptate remotam, quæ pura è ſuo ſanguine ſubſtantiam Filio ſuo ſuppeditet, ſicut libro ſequenti diſſeremus, vtque rurſus pura purum purè procreet. De quo myſterio, quod Angelus ſub ipſum Chriſti conceptum Matri expoſuerat, grauis author Hugo Victorinus tradit ſequentia: Spiritus ſanctus Virgini ſuperuenit, vt per eius operationem caro Chriſti de carne Virginis formaretur: & virtus altiſſimi obumbrauit ei, ne ſubſtantiam carnis miniſtrans, carnali concupiſcentia vreretur. Concepit Maria ergo de Spiritu ſancto, non quòd de ſubſtantia Spiritus ſancti ſemen partus acceperit, ſed quia per amorem & operationem Spiritus ſancti, ex carne Virginis diuino partui natura ſubſtantiam miniſtrauit. Nam quia in corde eius amor Spiritus ſancti ſingulariter ardebat, ideò in carne eius virtus Spiritus ſancti mirabilia faciebat.] Hæc nos obiter ad fidei articulum quem diximus, illuſtrandum & confirmandum, ſicut illum Patres perpetuò intellexerunt: vnde prætereà Deiparæ virginitas maximè commendatur. Neque ſolùm ad Mariæ, ſed etiam ad Chriſti grauiſſimam iniuriam ſpectat, ſi quis vel latum vnguem, vt dicunt, ab huius Symboli pulcherrima parte diſcedat. Si enim Chriſtus de Virgine conceptus & natus non eſt, aliorum certè hominum more non tantùm in ſimilitudinem carnis peccati, vt Paulus loquitur, ſed cum peccato, & in peccato conceptus atque natus, iuxta legem ordinariam eſſe dicetur. Quomodò igitur [a] Agnus ille Dei abſque macula, & [b] ſanctus, innocens, impollutus & à peccatoribus ſegregatus Pontifex ſalutabitur? Si eandem cum iræ filiis originem trahit, quo pacto peccati næuo caruit, [c] ſeque immaculatum per Spiritum ſanctum obtulit Deo, vt pro delictis mortalium expiãdis & exhauriendis ſatisfaceret, vnáque oblatione cõſummaret in ſempiternum ſanctificatos? Quare in Chriſtum ſunt

Notandus imprimis Symboli articulus ad Mariæ virginitatem firmiter ſtatuendam.

Qui negarunt olim articulũ de Chriſto è Virgine incarnato.

Maria præter & ſupra naturam concepit.

Nulli præterquam Chriſto contigit concipi de Spiritu ſancto, & naſci de Virgine.

Lucæ 1.

Lib. 2. de incarnat. verb. cap. 8.

Quomodo Maria è Spiritu ſancto conceperit.

In Chriſtum peccare illum qui de Maria dubitat virginitate.

Quæ incommoda ſequantur, ſi Chriſtum ex Virgine conceptum eſſe negetur.

Roman. 8.
a 1. Pet. 1.
b Hebr. 7.
c Hebr. 9.

ſunt planè contumelioſi, & ſummum Dei beneficiũ abolere conantur, qui negant humanam eius naturam aſſumptam de Virgine: naturam, inquã, ab omni peccati nexu planè liberam, nõ qualis de vtroq; ſexu naſcitur per concupiſcentiam carnis cum obligatione delicti, cuius reatus per regenerationem diluitur, ſed qualẽ de Virgine naſci oportebat, quẽ fides matris, non libido conceperat. Non illic interfuit carnis concupiſcentia, per quam ſeminantur & concipiuntur cæteri, qui trahunt originale peccatum: ſed ea penitus remotiſſima, credendo, non concumbendo ſancta eſt fœcundata virginitas, vt illud quod naſcebatur ex propagine primi hominis tantummodò generis, non etiam criminis originẽ duceret, quemadmodũ ſcitè tradidit [a] Auguſtinus. Vnde [b] Fulgentius etiam præclarè concludit: Hoc habuit Dei hominiſque mirabilis quidem, ſed verus ille ſecundum carnem conceptus & partus, quo Deum cæli Virgo ineffabiliter concepit, & peperit, & Virgo genitrix inuiolata permanſit, illa ſcilicet gratia plena, & beata in mulieribus veraciter ab angelo nuncupata, quòd gratiæ præuenientis ope atq; opere, Spiritu ſancto ſuperueniente in ſe, & virtute altiſſimi obumbrante ſibi, Deum Dei filium cõceptura, viri coitum nec pertulit omninò, nec voluit, ſed virginitatem retinens & mentis & corporis, ab eo quem conceptura & paritura ſuerat, donum incorruptæ fœcunditatis, & fœcundæ integritatis accepit. Ita Deum verbum ſecũdum quod caro factũ eſt, Virgo ſancta concepit, Angelorum hominúmque factorem, eundẽmque nihilominus Virgo peperit hominum Redemptorem.]

Chriſtus è Maria ſine peccato conceptus.

a In Enchirid. cap. 34. & lib. 13. ca. 18.
b De incarnat. & gratia Chriſti, cap. 6.

Quomodo Maria Chriſtũ cõceperit.

IAM verò præter Symbolum Apoſtolorum extant & aliæ fidei confeſſiones, quæ communi Eccleſiæ nomine conſcriptæ, editæ atque probatæ in concilio Conſtantinopolitano, Epheſino, Toletano Primo & Quarto traduntur, in quibus omnibus Mater Domini Maria Virgo diſertè pronunciatur. Confirmant enim Euangelicam veritatẽ, quæ ſemper fidelibus tradita fuit, & ſonare perpetuò debet in Eccleſia, Chriſtum Dominum non modò conceptum Spiritus ſancti virtute, ſed etiã ex Maria Virgine certo certius natum & in lucem editum eſſe. Tùm in Synodo Toletana XI. declaratũ legimus, ſolam filij perſonam, hominem verum ſine peccato de ſancta & immaculata Maria Virgine aſſumpſiſſe, de qua nouo ordine, nouáque natiuitate ſit genitus. Nouo quidem ordine, quia inuiſibilis diuinitate, viſibilis monſtratur in carne: noua verò natiuitate, quòd intacta virginitas & virilem coitum neſciuerit, & per Spiritum ſanctũ fœcundata, carnis materiam monſtrauerit: qui partus Virginis nec ratione colligatur, nec exemplo monſtretur. Si enim ratione colligeretur, non foret mirabile, ſi autem exemplo confirmaretur, non eſſet hoc myſterium ſingulare. Præterea non modò Theologorum, ſed omnium etiam Orthodoxorum mos eſt receptiſſimus, vt quoties de Matre Domini mentio incidit, eam aut ſimpliciter Virginem, aut beatam vel benedictam, perpetuámue Virginem nominet, ſicut illã vbique gentium, ac in omni propemodum lingua audias compellari. Tantum abeſt, vt aut veteri, aut nouæ impietati, per quam Mariæ virginitas in dubium reuocatur, locum vllum concedere debeant, qui Chriſtianæ profeſſionis titulũ ſibi modò ſaluũ eſſe volunt. Hi enim cum Epiphanio cõſtanter habent dicere: Vnde iſthæc malignitas? vnde tanta audacia? ipſum nomen non teſtimonium præbet, non tibi perſuadet ô contentioſe? Quis vnquam, aut quo ſeculo auſus eſt proferre nomẽ ſanctæ Mariæ, & interrogatus non ſtatim intulit Virginis vocem? Ex ipſis enim nominibus, epithetis, etiam virtutis ſigna elucent.] Ac paucis interiectis: Nõ relinquetur & ſanctæ Mariæ vox Virgo, & non mutabitur: impolluta enim permanſit ſancta. Quomodo igitur audent impetere impollutam Virginem, & quæ digna facta eſt habitaculum fieri filij Dei, & ab hoc electa eſt ex multis millibus Iſrael?] Eodẽ zelo, paríque vehementia in aduerſarios vtitur Ambroſius, ac nos etiam vti docet, vt ita reſpõdeamus: Si doctrinis nõ creditur Sacerdotum, credatur oraculis Chriſti, credatur monitis Angelorum dicentium: quia non eſt impoſſibile apud Deum omne verbum. Credatur ſymbolo Apoſtolorum, quod Eccleſia Romana intemeratum ſemper cuſtodit & ſeruat. Hæc eſt Virgo, quæ in vtero concepit, Virgo quæ peperit filium.] Ac rectè quidem Ambroſius non ſolùm ad Scripturæ diuinæ authoritatem, ſed etiam ad Symboli Apoſtolici, Eccleſiæque Romanæ traditionem prouocat, & prætereà Epiſcoporũ ſiue Sacerdotum conſentientem doctrinam adducit, vt Deiparæ virginitatem cõtra proteruos & impios Hæreticos tueatur, nobíſque tuendam eſſe cõmonſtret. Nec poteſt à quoquam negari, Ignatium, Iuſtinum, Irenæum, Tertullianum, Origenem, Cyprianum, hoc eſt, vetuſtiſſimos Eccleſiæ Scriptores, hunc obtinere morem, hãcque loquendi formulã libenter amplecti, vt non ſine Virginis additamẽto Mariæ ſoleant meminiſſe. Quid multa? tulit vna omnium Chriſti Mater virginalis appellationis decus: eſtque ita & piè & ſanctè comparatum, vt vbi nomen virginis, vox cælo grata, inferis inuiſa, gentibus popularis, ore profertur, hic Annæ filia, Chriſti parens nominari, nec vlla Virginum alia intelligatur, vt venuſtè Sabellicus dixit.

Veteres fidei cõfeſſiones in Concilijs editæ, virginitati Mariæ patrocinantur.
Sentẽtia Concilij Toletani, Mariã Virginẽ nouo ordine peperiſſe.

Receptus loquendi mos, Mariam eſſe Virginem probat.

Contra Antidicomarianit. hæreſ. 78.

Nomen virginis immortale manet Mariæ.

Epiſt. 81.

Lucæ 1.

Ex quibus fontibus Mariæ virginitas demõſtretur.

Lib. 6. exemplor. ca. 3.

CAPVT IX.

Mariam etiam in partu Virginem permanſiſſe contra veteres ac nouos Iouinianiſtas.

SAtis iam demonſtratum putamus, Mariam ante ſuum partum verè diuinum, Virginem extitiſſe, quæ quum Gabrieli verum Euangelium adferenti aſſenſiſſet, non ex virili ſemine, ſed myſtico ſpiramine, ſicut loquitur Ambroſius: Filiũ incomparabilem in vtero concepit atque geſtauit. An verò ſimul in partu & poſt partum inuiolata ſemper Virgo perſeuerarit, proximum ac omninò dignum eſt, quòd paulo accuratius perueſtigemus. Etenim nec veteres, nec noui deſunt aduerſarij, qui tũ in partu, tũ à partu ſeruatæ

In hymno Veni Redemptor gentium.

> Negant quidam Mariam in partu & poſt partum manſiſſe Virginem.

virginitatis laudem Mariæ detrahant: adeò varios & infenſos inſectatores reperit virginitas Mariana, quantumuis piis hominibus ipſiſque cælitibus admirabilis & gratioſa. Hic enim ſeſe offert illa porta myſtica, quæ ſpectat ad orientem, vt Ezechiel demonſtrauit: hîc cælum ſe aperit Solem nobis proferens, qui ſemel oriens nullum nouit occaſum. Ac de Iouiniano quidem iam olim profligato hæretico antè meminimus, qui quùm Romæ Monachus eſſet, multíſque ſanctimonialibus, vt [a] Auguſtinus docet, nuptias perſuaderet, primus etiam hunc teterrimum proſeminauit errorem, vt MARIAM in partu non manſiſſe Virginem blateraret. Etſi enim de illo nihil tale ſcribit [b] Hieronymus, qui multos eius errores acriter inſectatur, tamen [c] Auguſtino fides habenda eſt, ſemel iterúmque teſtanti, Mariæ virginitatem à Iouiniano deſtrui, vt potè qui doceat, eam pariendo fuiſſe corruptam, neque poſt partum Virginem permanſiſſe. Eidem Iouiniano hac in parte teſtatur Ambroſius, & contra illius impietatem, vt Auguſtinus loquitur, etiam poſt partum permanétem virginitatem ſanctę Mariæ defendit. Idque verum eſſe liquet ex epiſtolis Ambroſianis, quæ nominarim non modò citant Iouinianum, ſed eum etiam perinde ac hæreſeos à multis Epiſcopis, ipſóque Siricio Papa [d] damnatum fuiſſe declarant. Nec prætermiſſa damnationis cauſa eſt: De via peruerſitatis, inquit, produntur dicere: Virgo concepit, ſed non Virgo generauit.] [e] Vbi Iouiniano ſiue diſcipulos, ſiue collegas annectit Auxentium, Germinatorem, Felicem, Photinum, Genialem, Martianum, Ianuarium & Ingenioſum, quos omnes Siricius quoque recenſet, ac nouæ hæreſis incétores vocat. Offendit autem iſtos in primis craſſa quædam ſpeculatio, quòd cogitarent fieri non poſſe, vt ſine aperto matris vtero tāta moles, tótque menſium fœtus elaberetur: pudorem ergo Virginis per Chriſtum editum neceſſariò violari. Sic illi carnis iudicio, non Dei virtute nitentes, à vera ſimplicitate fidei exciderunt, Deíq; ſummam potentiam, quam in Chriſti conceptione præſentem agnouerunt, ab eius natiuitate ſemouerunt.

> Error Iouiniani Mariæ virginitatem impugnans.
>
> Ezech. 44.
> a Lib. 5. de peccatorum meritis & remiſſione cap. 7.
> b In libris contra Iouinian.
> c Lib. de hæreſibus ad Quoduult-deum. Et li. 1 contra Iulianum.
> d Lib. 2. de nuptiis & concupiſcen. cap. 5.
> e Lib. 10 epiſtol. 80. & 81.
>
> Iouiniani aſſeclæ Mariam in partu Virginem infitiantur.

> Qui hodie Iouinianum ducem ſequantur. Mariæ virginitatem in partu labefactantes.

VBI noſtram meritò incuſare licet ætatem, qua funeſta hęc & obſcœna opinio ab orco veluti reuocata, & à nouatoribus quibuſdam confirmata reuiuiſcit. Sunt enim Iouiniani huius ſatellites & miniſtri, qui pro ſua fingunt audacia, idem matri Domini, quod aliis mulieribus iuxta vulgatem naturæ curſum vſu veniſſe, quæ conceptum fœtum niſi vtero aperto, parere non poſſunt. Itaque non ita pridem extitit Petrus Martyr, inſignis Mariæ aduerſarius, qui Deiparæ vterum poſt partum non manſiſſe clauſum auſus eſt contendere, velut Chriſtus maternum vterum naſcendo aperuerit. Quam opinionem non ſolum [a] Adamus Reiſener amplexus eſt, ſed etiam doctiores eo [b] Bucerus & Molinæus profiteri non dubitarunt. Quanquam huic poſtremo nunc æquiores eſſe debemus, quùm eum melius ſapere incipientem, & nouas opiniones deteſtantem, non ſolùm ad Catholicam Eccleſiam demum rediiſſe, ſed ſuum etiam in illa diem obiiſſe fide digni teſtentur. Cæterum à prioribus Sectariis non diſcedit Beza, cui reliqui Caluinianæ factioni addicti, non grauatim, vt arbitror, aſtipulantur, eóque magis, quod rei Euchariſticæ hoſtes ſe acerrimos profiteantur. Nam quod Catholici ad ſuæ ſententiæ confirmationem adferre ſolent, horrent illi prorſus audire, pari nempè ſummi Dei virtute fieri, vt Chriſtus & in ſacroſancta Euchariſtia cum corpore præſens adſit, & per clauſam virginem matrem in lucem edatur. Hinc Beza mirabiliter ſpeculatur, partes vteri Mariæ quo tempore pareret, fuiſſe diuulſas, ac rurſus tamen breuiſſimo tempore coaluiſſe. Faceſſat verò ſpurca iſtorum tum oratio, tùm ſpeculatio, quæ mentes & aures religioſas offendit, quum aduerſus illibatam tantæ Virginis caſtitatem audiunt vel modicè diſputantem. Nos verò, priuſquàm aduerſariorum argumentis reſpōdeamus, tùm è Scripturis, tùm è Patribus conuincemus, etiam in partu Matri Domini plenam & ſolidam conſtare gloriam ſanctæ virginitatis.

> In Epiſt. ad Rom. cap 4.
> a In li. Germanico de Hieruſalem
> b In tertiā vationis Euāgelica parte.
> Li. de Homine præſentia carnis Chriſti.
>
> Molinæū ſuas hæreſes retractaſſe, & Catholicum obiiſſe.
>
> Bezae ſententia cum nonnullis qui negent Mariā in partu manſiſſe Virginē.

> Eſai. 7. Matth. 1.
>
> Refutatio aduerſariæ ſententiæ ex Eſaia.

Principiò ſtat pro nobis Eſaias Propheta, qui hác vnam Virginem in ſpiritu contemplans, omnibúſque admirandam ceu digito indicans: Ecce, inquit, Virgo concipiet & pariet Filium, ſicut Matthæus hoc propheticum dictum de Maria eſt interpretatus. Hic ſanè Virginem non minus parituram, quā concepturam diſertè promittit Deus, qui ſuum etiā promiſſum, vt ſemper alias, citra vllam ambiguitatem expleuit. Maria igitur non ſolùm ſupra naturam Virgo concepit, ſed quod æquè ſtupendum eſt, Virgo etiam peperit Emanuelem, florem virginitatis integrum, clauſumque vterum ſeruās. Hinc illud extat Ambroſianum: Quæ potuit Virgo concipere, potuit Virgo generare: quū conceptus precedat, ſemper partus ſequatur.] Et Auguſtinus æquè luculenter: Vbi virginitas concepit, integritas parit. Chriſtus eodem omnipotentiæ ſigno conceptus & natus virginem habuit matrem, quùm portaretur in vtero Virginis, & quum ex vtero funderetur. Virgo genuit, quia Virgo concepit: inuiolata peperit, quia in cōceptu libido non fuit. Vtrobique miraculum, & ſine corruptione grauida, & in partu Virgo puerpera.] Deinde huc pertinet, quod iam crebrò ex Ezechiele repetiuimus: Hæc porta clauſa erit & non aperietur, & nemo tranſibit per eā. Quæ eſt hæc porta, inquit Ambroſius, niſi Maria? ideò clauſa quia Virgo. Porta igitur Maria, per quā Chriſtus intrauit in hunc mundū, quando virginali fuſus eſt partu, & genitalia virginitatis clauſtra nō ſoluit. Manſit intemeratum clauſtrū pudoris, & inuiolata integritatis durauere ſignacola, quū exiret ex Virgine, cuius altitudinē mundus ſuſtinere non poſſet.] Ac iterū: Hæc, inquit, porta clauſa erit & non aperietur. Bona porta Maria, quæ clauſa erat & non aperiebatur. Trāſiuit per eā Chriſtus, ſed nō aperuit.] Clariſſima quidem hæc Ambroſij verba ſunt, ſicut & illa Procli Cyziceni, qui ad Mariæ tuendū honorē in Synodo Epheſina ſic eſt prolocutus: Iſte Emanuel naturæ quidē portas aperuit vt homo, virginitatis autem clauſtra non fregit vt Deus. Sic naſcitur vt eſt conceptus. Impaſſibiliter introiit, ineffabiliter exiuit, ſecundū quod Propheta Ezechiel dixit.] Poſtremò Angeli verba Ioſepho dicta huc referre debemus: Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Indicat enim donorū omniū fontem Spiritum ſanctū Mariæ præpotenter adfuturum, ac duplex in ea miraculum effecturum eſſe, vt & conceptus ſit ſine ſemine, & partus ſine clauſtri virginei violatione. Rectè igitur Eccleſia, vt ſuam & Orthodoxorum confeſſionem apertè declaret,

> Epiſt 81.
> E ſermonibus variis de natali Domini.
>
> Secunda refutatio ex Ezec. cap. 44.
>
> De inſtitut. Virginis, cap. 7.
>
> Ibidem. c. 8.
>
> Chriſtus de Maria impaſſibiliter & ineffabiliter natus. Tertia refutatio.
>
> Ezech. 44. Matth. 1.
>
> Duo miracula in Virgine ſacra Spiritus ſanctus effecit

declaret, nec locum vllũ Iouinianiſtis relinquat, in Symbolo Apoſtolico inde ab initiu vbique gentiũ ꝓfitetur. Natus ex Maria Virgine. Accedit & illud eiuſdem Eccleſiæ canticum ſolenne, vetus, receptum & probatum: Natus de Virgine matris integritatem non minuit, ſed ſacrauit. Maria virginitatis gloria permanente, & vnigenitum Patris, ſancti Spiritus obumbratione concepit, & eundem lumen æternum mundo effudit Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.

Quarta refutatio.

Eccleſiæ fides & profeſſio publica Mariam in in partu Virginem conteſtatur.

Secvs verò qui cum Iouinianiſtis ſentiũt, næ illi ſummam Chriſti potentiam & ſingularem ab illo Matri habitum honorem aut temerè negant, aut negligenter ſanè perpendunt: quaſi non potuerit, aut certè noluerit Filius ſuam hic exercere virtutem, & ſimul honori materno conſulere, cui ſemper plurimum detulit, hoc etiam ſuo exemplo admonens vtique filios Eccleſiæ, quàm eos deceat erga parẽtes beneuolos, fidos ac officioſos eſſe. Quãquam & aliis de cauſis factum eſt, & conuenientiſſimè quidem, vt illa virginitate ſalua ſuum partum expleret, virgóque mater eſſet. Talis enim partus decebat Deum, qui de incorrupto prodiret Virginis vtero: ornabat & matrem tàm caſtum ſanctúmque puerperium: & conſentaneum erat, per eius aduentum, qui ad corruptionem ſanandam veniebat, Matris virginitatem minimè violari. Alioquin, vt grauiſſimè dixit Auguſtinus, & nos alibi quoque citauimus, ſi vel per naſcentem corrumperetur matris integritas, non iam ille de Virgine naſceretur, eúmque falsò, quod abſit, de Virgine Maria natum tota confiteretur Eccleſia, quæ imitans eius matrẽ, quotidie parit membra eius, & virgo eſt.] A quo nõ diſſentit Theodotus, Ancyrorum olim Epiſcopus, quum hac oratione Neſtorium petit: Natura poſt partum neſcit vlterius virginem: gratia verò & parientem oſtendit, & matrem fecit, & virginitati non nocuit. Gratia enim erat caſtitatem ſeruans. O terra ſine ſemine & fructum germinans ſalutarem. O Virgo quæ ipſum viciſti deliciarum paradiſum. Ille namque ſine ſemine omne plãtationum genus protulit, ex virgine terra exortis plantationibus. Hæc autem virgo illa terra melior eſt, nõ enim pomorum protulit arborem, ſed virgo Ieſſe fructum, Saluatorem hominibus adferentem.] Tùm Nicephorus Cõſtantinopolitanus Patriarcha, quùm ad Leonem Pontificem ſcribit, eandem Marianæ virginitatis in partu integritatem gratiámque cõmendat. Virginem, ait, quæ ſupernaturaliter & ineffabiliter pepererat, poſt partum Virginem conſeruauit, virginitate illius ſecundum naturam nulla ex parte demutata & labefactata, ad deſignandum, per ſecundæ natiuitatis proceſſum nullam prorſus naturæ illius accidiſſe mutationem aut alterationẽ.] Scribit & Bernardus decuiſſe prorſus, vt pura Virgo & conciperet, & pareret Saluatorem: Deus ſiquidem (Deus enim eſt quem peperit) Matrem ſuam ſingulari in cæleſtibus donaturus gloria, ſingulari in terris præuenire curauit & gratia, qua videlicet ineffabiliter & intacta conciperet & pareret incorrupta. Porrò Deum huiuſmodi decebat natiuitas, qua non niſi de virgine naſceretur. Talis & congruebat virgini partus, vt non pareret niſi Deũ. Proinde Factor hominum, vt homo fieret, naſciturus de homine, talem ſibi ex omnibus debuit deligere, imò condere matrem, qualem & ſe decere

Chriſti potentiæ derogat opinio aduerſariorũ.

Ob quas cauſas conuenerit Mariam in partu manere Virginem.

In Enchiri. cap. 34.

Hom. 2. de B. Virgine. Vide in 6 Tomo Concilij Epheſini.

Mariæ poſt partum virginitas gratiæ, non naturæ tribuenda eſt.

Maria nobilior & fœcundior Paradiſo.

Teſtimoniũ Nicephori Coſtantinopolitani Patriarchæ.

Bernardi teſtimonium pro Mariæ in partu puritate.

A ſciebat, & ſibi nouerat placituram. Voluit itaque eſſe virginẽ, de qua immaculata immaculatus procederet, omnium maculas purgaturus.] Tum ante Bernardum vixit Illefonſus, qui non ſolùm eandẽ veritatem comprobat, ſed & contrariam ſententiã, quæ Deiparæ puritatem in partu polluit, his argumentis euertit: Si Virgini noſtræ, inquit, aut generationem, aut integritatem adimis, grandi dedecore Deo iniuriam facis. Negas enim valuiſſe incorruptam ſeruare, quem fateris abſque corruptione adire Virginem potuiſſe. Negas Deum quod vellet facere quiuiſſe, quem concedis genitricem integrã inueniſſe, corruptioni deditam reliquiſſe. Vt ergo aſſeris, Omnipotentis diuinitas non profuit virginitati, ſed obfuit: quia dum virgineũ decus naſcẽdo violauit, ſummam virginitatem deſtruxit: ac per hoc ipſum aſtruis Virginem deturpaſſe naſcendo, quam decorauerat ipſe creando.]

B

Argumenta Illefonſi, Mariam in partu manſiſſe Virginem.

Lib. de virginit. Mariæ cap. 1.

Nec deſunt variæ rationes atque ſimilitudines, quę rem probabiliorem faciant, quanquam his nolumus immorari, ſat habẽtes locum vnum ex Iuone Carnotenſi producere: Qui lætificare, inquit, venerat triſte ſeculum, contriſtare non debuit ventris hoſpitiũ. Sicut enim omni corruptione caruit iſte conceptus, ita quicquid Hæretici garriunt, in concipiendo & pariendo Virginis vterus permanſit intemeratus. Quod indubitanter cognoſcere poteſt, & rationabiliter aliis approbare manſuetudo Chriſtiana, transſumptionem faciendo de minoribus ad maiora, de prioribus ad poſteriora. Si enim ſolis radius cryſtallum penetrans, nec ingrediendo perforat, nec egrediendo diſſipat: quantò magis C ad ingreſſum vel egreſſum veri & æterni ſolis, vterus virginalis clauſus & integer perſeuerat? Sic ille rubus ardens & non combuſtus in typum virginitatis intemeratæ Moyſi ſancto legitur eſſe demõſtratus: ſic idipſum præſignans virga Aaron ſummi Sacerdotis, nec ſucco animata, nec ſemine fœcũdata, quod natura non habuit, flores fructúmque produxit. Quæ ergo ratio eſt, vt non credatur Deus hominem poſſe facere ſine viro de fœmina, qui primũ hominem nec de viro fecit, nec de fœmina? Nimirùm veram humanitatẽ teſtatur cõceptus & partus humanus, & veram diuinitatem comprobat vterus intemeratus.]

Rationes & ſimilitudines Ecclesiæ communicant.

Serm. de Annunciat. B. Mariæ

Exod. 3. Num. 17.

Reliquum eſt, vt nos argumentis aduerſariorũ, hanc Mariæ gloriam, vt virgo in partu ipſa credatur, vel ſuffurantium, vel inuidentium aliquid reD ſpondeamus. Ac primùm illis Lucæ locus fauere videtur, qui ex veteri lege repetitus, & ad Marianam hiſtoriam accommodatus, in hunc habet modum: Omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Domino vocabitur: Sic enim Iſraelitis præceptum eſt, vt primogenita maſculini ſexus Domino conſecrarent, eáque pretio dato redimerent. Indicat verò Lucas, hoc legis præſcriptum ad Chriſtum, vtpotè Mariæ primogenitum pertinuiſſe, quaſi & is vterum aut vuluam, quo tempore naſceretur, matri aperuerit. Verùm tanta vis in eo facienda non eſt, quod à Luca dicitur de vuluæ apertione, quùm ſecundum Hebraicam phraſin vuluam aperire dicatur, qui primum ex vtero matris naſcitur, & idcircò primogenitus, quoquo modo ſit procreatus, vulgò appellatur. Vnde quidam præſentem locum ita vertunt: Omnis maſculus primogenitus ſanctus Domino erit: id quod

Reſponſio ad obiectionẽ de verbis Moyſi à Luca repetitis.

Luc. 1. Exod. 13.

Luc. 2.

Omne primogenitum in animantibus apud Iudæos Deo conſecrabatur. De lege primogenitorũ.

Exod. 13.

Num. 8. Leuit. 12.

non ſolùm de primogenitis hominum, ſed etiam A brutorum animantium lex Moſaica definiuit. Legis enim verba ſunt: Separabis omne quod aperit vuluam Domino, & quod primitiuum eſt in pecoribus tuis, quicquid habueris maſculini ſexus, conſecrabis Domino. Senſus eſt, quicquid primùm vuluam matris aperit, ſi maſculini ſit generis, à prophanis vſibus ſeparandum, & diuino cultui prorſus applicandum eſſe, vt id ſanctè offeratur Deo, neque ius vllum patri conſtet in primogenitum, niſi oblatum priùs iuxta præſcriptum legis expreſſum redimatur. Hinc verò non conficitur, Mariæ puritatem in ipſo partu lædi, & propter vteri apertioné, id eſt, quia Chriſtus ex vtero eius prodiit, laudem illi perire virginitatis. Miraculo enim tribuendum eſt, quòd contra morem parientium virgo clauſa B perſiſteret, & Chriſtus tamen ex illa integer generaretur. Accedit quod Scriptura de apertione vuluæ loquens, non ſemper de naturali ſiue corporali, ſed crebrò de legali apertione, qua fœminarũ procreatio pro nulla cenſebatur, intelligenda eſt. Deinde hæc Scripturæ phraſis non veram vteri apertionem, ſed huius apertionis effectum ſiue in conceptione, ſiue in partu aliquando deſignat, ſicut quũ Deus Rachel & Lyæ vuluam dicitur aperuiſſe, quũ nempè virtutem illis tribueret cõcipiendi: ne quis putet, hanc phraſin ſufficere, vt mulieres plenam & perfectam ſemper apertionem vteri ſuſtinere dicantur. Chriſto interim ſua conſtat gloria, qui præ cæteris vuluam matris aperuit, quia non aliorum more naſcentium, ſed vt pudorem matris intactum integrúmque ſeruaret, de matris vtero eſt egreſſus. C Quare ſic Euthymius monet: Conſecrabantur Hebræorum primogenita Deo, quia olim primogenita Egyptiorũ morti tradidit pro libertate Hebræorum. Sed hæc quidem primogenita iam apertam adaperiunt vuluam: aperitur enim in viri congreſſu, quando ſemen infundit. Solus autem Chriſtus nondum apertam ſupernaturaliter aperuit, & clauſam naturaliter ſeruauit: quia etiam ſolus hic propriè ſanctus eſt Domino, & ſecũdum diuinitatem, quia filius eius: & ſecundum humanitatem, vt potè vnitus filio eius. Itaque licet propter dictam cauſam de omnibus primogenitis præſens verbum ſtatutum eſt, ſolum tamen Chriſtum directè reſpicit.] Et ante hũc Theologum Hieronymus ingenuè fatetur: Magis ad ſpecialem natiuitatem Saluatoris, quàm ad omnium hominum referri poteſt hoc, D quod dicitur: Qui aperit vuluam, Sanctus Domino vocabitur. Solus enim Chriſtus clauſas portas vuluæ virginalis aperuit, quæ tamen clauſæ iugiter permanſerunt. Hæc eſt porta orientalis clauſa, per quá ſolus Põtifex ingreditur & egreditur, & nihilominus ſemper clauſa eſt.] Quare non minus eleganter quam breuiter dixit Græcus quidam Scholiaſtes: Solus Chriſtus nondum apertam ſupernaturaliter aperuit: & clauſam naturaliter ſeruauit.] Sed & alibi de hoc ipſo loco diximus, Chriſto nempè id proprium eſſe, vt matris vterum aperiat, Origene quidem his verbis aſtipulante: Quemcunque de vtero effuſum marem dixeris, non ſic aperit vuluam matris ſuæ vt Dominus Ieſus: quia omnium mulierum non partus infantis, ſed viri coitus vuluam reſerat.] De Luca verò Euangeliſta ſic exiſtimandum eſt, longè illum prudentius atque ſublimius de Maria ſenſiſſe, quàm vt illam reliquis

Chriſtus per miraculum & non vulgari modo natus è matre.
Quid in Scriptura ſignificet vuluæ apertio.

Geneſ. 29. & 30.
In 2. c. Luc.

Solus Chriſtus, matris vtero non aperto, concipitur & naſcitur.

Lib. 2. contra Pelagianos.

Ezech. 44.

Solus Chriſtus per clauſam matris portam egreſſus, tempore natiuitatis.
In Catena aurea.

Hom. 14. in Luc.

Lucas non ita de pingit Mariã, vt aliis mulieribus exæquetur.

A Iudæorum puerperis vel mulieribus vllis, verè immundis, & purificatione indigentibus exæquaret: illam, inquam, quæ ſine viri commercio, ſine libidinis vitio, ſine ſordibus ſuum primogenitum peperiſſet, ac propterea lege non teneretur, imò quæ verbis etiam legis, vt multos docere monſtrauimus, à Moyſe ipſo exciperetur. Qua ex re non mediocris Mariæ tùm modeſtia, tùm obedientia, ſed alibi fuſius explicanda eluceſcit, quùm volens illa legi tàm duræ ſe ſubiicit, quæ inter & ſuper mulieres omnes benedicta, totius legis dominum & finem, adeóque puritatis omnis fontem eſſet enixa. Hinc tradit Bernardus, Mariam à lege liberam, nihil in conceptu, nihil in partu impurum, illicitum atque purgandum habuiſſe: imò etiam ipſo B immaculato partu puriſſimam factam eſſe, quæ ſicut non humana lege conceperat hominem, ſic & intra viſcera intacta & integra virum clauſerit, & intrante ſimul & exeunte Domino, porta clauſa iugiter perſeuerarit. Vnum adhuc Bedam adiungá, qui vel vnus nodum omnem diſſoluerit, & aduerſariorum diluerit argumẽtum, quum ſic Moyſi verba interpretatur: Quod ait, adaperiens vuluam, conſueto natiuitatis more loquitur, non quòd Dominus noſter ſacri ventris hoſpitium, quòd ingreſſus ſanctificarat, egreſſus deuirginaſſe credendus ſit iuxta Hæreticus, qui dicunt, beatam Mariá Virginem vſque ad partum, ſed iuxta fidem Catholicam, clauſo virginis vtero, quaſi ſponſo ſuo proceſſiſſe de thalamo.] Ac rurſus: Nota, inquit, quod non omnis mulier pariens, ſed ea quæ ſuſce- C pto ſemine pepererit, deſignatur immunda, ritúque legis docetur eſſe mundanda, ad diſtinctionem videlicet illius, quæ virgo concepit & peperit filium, & vocauit nomen eius Emanuel, quod eſt interpretatum Nobiſcum Deus. Non ergo filius, qui cum homine Deus eſt, nõ mater qui Spiritu ſancto operante peperit, victimis hoſtiarum, quibus purgaretur indigebat, ſed vt nos à legis vinculo ſolueremur, ſicut Dominus Chriſtus, & ita beata ſemper Virgo Maria legi eſt ſponte ſubiecta.] Quapropter Hormiſdas Pontifex quum Neſtorij & Eutychetis blaſphemias damnat, grauiter ac perſpicuè docet, filij Dei proprium eſſe, vt filius hominis factus, intra viſcera ſanctæ Mariæ Virginis genitricis Dei, vnitis vtriſque ſine aliqua confuſione naturis, contineatur, ac deinde naſcatur in tempore hominis D more, qui tamen natus matris vuluam non aperiat, quíque virginitatem matris, Deitatis virtute non ſoluat. Ac mox rationem adiungit: Dignum planè Deo naſcente myſterium, vt ſeruaret partum ſine corruptione, qui conceptum fecit eſſe ſine ſemine, ſeruans quod ex patre erat, & repræſentans quod ex matre ſuſcepit.]

Sed hic nobis obiicitur Suidas in ſuo ſcribẽs Lexico de obſtetricibus, quæ Mariá viderint & inuenerint parientem: nec diſſimile figmentum extat in Iacobi Proteuangelio, etſi hoc quidẽ ſcripto prorſus apocrypho ſæpè vtantur Centuriatores. Verùm nos haud grauatim ſuá Suidæ permittimus authoritaté, quam homo Grammaticus magis, quá Theologus promeretur, qui nobis etiam alibi ſtultè perſuadere conatur, Chriſtum Mariæ filium inter Sacerdotes Aaronicos in templo Hieroſolymitano miniſtraſſe, ſicut idem de Ioanne Baptiſta Centuriatores fabulantur. At valeant iſtæ Iudaicæ potius

Mariæ modeſtia & obediẽtia, per legis ritum obſeruatum oſtenditur.

Serm. 3 de Purificat.

In 2. c. Luc.

Chriſtus non vt alij qui naſcuntur infantes matris vterũ aperuit.

Verba legis de puerperis ad Mariá non pertinere.

Pſal. 18.

In ep. 1. cap. 3.

Chriſtus nõ aperuit matris vuluã ex Hormiſdæ definitione
De nomine Ieſu.
Non credendum Suidæ, qui ſequens Iacobi Proteuangelium, Mariæ obſtetrices in partu affingit.

Centuriat. de Ioanne Baptiſta.

potius fabulæ, quam Chriſtianæ opiniones, illudque præſertim, quod neſcio quas parienti Mariæ obſtetrices affingunt, vt ipſam Euangelicæ veritatis lucem extinguant. Speramus autem neminem adeo imperitum ac delirum fore, qui hiſce nugis cum veritate & honeſtate ipſa pugnantibus multum ſe ſinat commoueri, ideóque in his refutandis non valde laborabimus. Certe Cyprianus non obſcure docet, parienti Mariæ obſtetricem nullam adfuiſſe, cum illa ſibi hoc officij præſtiterit, quod ab obſtetrice puerperæ vel parienti ſolet exhiberi. Vnde nouum Mariæ puerperium, & primú Chriſti hoſpitium his verbis ab eo pulchre deſcriptum legimus: Nulla domus ambitio, niſi reclinatorium in ſtabulo, mater in fœno, filius in præſepio: tale elegit fabricator mundi hoſpitium, huiuſmodi habuit delitias ſacræ Virginis puerperium. Panniculi pro purpura, & pro byſſo in ornatu regio laciniæ congeruntur: genitrix eſt obſtetrix, & dilectæ ſobolis exhibet clientelam.] Tùm Hieronymus aperte teſtatur, quod obſtetrices vagientem Mariæ paruulum non ſuſceperint, & maritus Ioſeph laſſam vxorem, vt aliis puerperis fieri conſtat, non tenuerit. Abſit, inquit, vt hoc de matre Saluatoris & viro iuſto ſit exiſtimandum. Nulla ibi obſtetrix, nulla muliercularum ſedulitas interceſsit. ipſa pannis inuoluit infantem, ipſa & mater & obſtetrix fuit. Et collocauit eú, inquit Lucas, in præſepium, quia non erat locus ei in diuerſorio. Quæ ſententia & apocryphorum deliramenta conuincit, dum Maria ipſa pannis inuoluit infantem: & Heluidij expleri non patitur voluntatem, dú in diuerſorio locus nõ fuit nuptiarum.] Vbi ſuum præceptorem Gregorium (Nazianzenum loquor) ſequitur Hieronymus, quum & ille ſuo carmine teſtetur:

Sermo. de natiuitat. Chriſti.

Nullam Mariæ obſtetricem in partu adfuiſſe, Cyprianus & Hieronymus probant.

Quale fuerit Mariæ puerperium.

Lib. aduerſus Heluidium.

Lucæ verbis oſtédi, in Mariæ partu & puerperio locum obſtetricibus non fuiſſe relictum.

In Tragœdia Chriſti patientis.

Luc. 2.

Matrem abſque ſponſo ſcimus & viro: ſuas
Hic nulla partes, & ſuam manum obſtetrix
Deprædicant: partus hic diuinus eſt.

IGITVR non ſolum Hieronymus affirmat, ſed etiam euidenter probat, cum Euangelio Lucæ non congruere, ſed ad apocryphorum deliramenta ſpectare, quod Suidas & Proteuangelion dictum de Mariæ obſtetricibus adferunt: quando illarum opera non eguit, quæ nullo languore impedita, & conſtáti corporis animíque vigore ſuffulta, natum mox filium & ſupplex adorauit, & ſedulo curauit, omnémque obſtetricandi laborem ſola ſuſcepit, & ſuſceptum abſoluit, niſi quod caſti Sponſi fidum miniſterium in quibuſdam, vt eſt probabile, adhibuerit.

PRAECIPVA vero iſtorum obiectio in eo verſatur, quod cauſam ſuam veterum authoritate defendant, qui Mariam aperto vtero peperiſſe ſcripſerunt. Reſpondemus, veriori ſententiæ nihil hoc derogare, quod aliquando quidem ab ea diſcrepent: ex veteribus vero perpaucos, ita vt affirmatur, ſcribere, præſertim vt phantaſma Marcionis euertant, Chriſtúmque vere incarnatum ac editum hominem eſſe conuincant. Ac mollienda ſunt Patrum dicta, ſi quid durius ac incommodius adferant, quod cum certa Eccleſiæ pugnet ſententia, quódque fortaſſe per humanam incogitantiam aut imprudentiam illis excidit. Nos eam tuemur ſententiam, tuendámque dicimus, quam & maior & ſanior veterum pars amplexa eſt, quámque poſteà re diligentius excuſſa, veritatis columna confirmauit Eccleſia. Eſt verò piorum, qui ſuccedunt veteribus, conſtans & laudabilis conſuetudo, non ſolum expreſſas fidei regulas profitendi, ſed & prætereà eam doctrinæ partem libentius atque ſtudioſius complectendi, quæ Chriſto Domino & præcellenti eius matri maiorem adfert gloriam atque commendationem. Atqui vt maxime nulla Eccleſiæ regula vel ſanctione vrgeremur, tamen res ipſa declarat, ad Chriſti Domini & ſanctæ Matris eius illuſtrandum honorem magis accedere, quod aſſeritur, Deiparam corpore & animo ſemper incorruptam, omníque gratia plenam, à viri contactu ante & poſt partum abſtinuiſſe, neque ſolùm diuini conceptus, ſed etiam partus tempore integram perfectámque virginitatem conſeruaſſe, talémque præbuiſſe puerperam, quæ languoris & doloris omnis expers, quum páreret, ſummo & incredibili gaudio perfunderetur. Ac de veterum quidem authoritate conſectanda, quum multi conſentaneè docent, atque ad eandem veritatem probandam mutuas operas adferunt, ſuo nos loco ex profeſſo dicemus.

Quid reſpondendum de quibuſdam Patribus qui ſentire videntur, Mariam non ſine aperto vtero peperiſſe.

De Chriſto & Maria ſententiæ ea defenduntur, quæ ſalua Eccleſiæ fide vtriuſque gloriã magis illuſtrant.

Lib. 4. cap. vltimo.

NVNC ſatis fuerit illos velut imitandos duces proponere, qui præter ſuperiores, luculenter docent, Mariæ integritatem æque in partu, ſicut ante & poſt partum ſemper incorruptam atque inuiolatam fuiſſe, ideóque Chriſtum clauſo eius vtero mirabiliter in lucem produxiſſe. Gregorius Nyſſenus habet in hunc modum: Non prius apertam vuluam virginalem aperuit, ſignacula virginitatis illæſa conſeruans etiam poſt proceſſum admirabilem.] Amphilochius qui Baſilij fuit æqualis, propria diſputatione conuincit, virginalem Mariæ portam nunquam eſſe patefactam, & inter alia ſic loquitur: Quantum pertinet ad virginalem naturam, Virginis clauſtra nullo modo aperta ſunt: quantum vero ad potentiam geniti Domini, nihil clauſum, omnia aperta.] Teſtatur & [a] Cyrillus, virginales Mariæ portas à Chriſto non eſſe reſeratas, ſicut [b] Gregorius Nicomediæ quoque tradit, quòd naſcens ex virgine Dominus incorruptionis ſignacula non ſoluerit. Hoc eſt, clauſtra virginei pudoris Chriſtus naſcendo etiam conſeruauit, quemadmodum [c] Gaudentius diſerte proponit. Eiuſdem ſententiæ fuit Ambroſius iam ante citatus: ſuffragatur & Leo magnus in hæc verba ſcribens: Merito virgineæ integritati nihil corruptionis intulit partus Salutis: quia cuſtodia fuit pudoris, editio veritatis.] Ac rurſum: Oportuit vt primam genitricis integritatem naſcens incorruptio cuſtodiret, & complacitum ſibi clauſtrum pudoris & ſanctitatis hoſpitium diuini Spiritus virtus infuſa ſeruaret, qui ſtatuerat deiecta erigere, confracta ſolidare, & ſuperandis carnis illecebris multiplicatam pudicitiæ donare virtutem.] Conſonat his plane Damaſcenus: Quemadmodum, inquit, qui conceptus eſt, Virginem concipientem ſeruauit: ſic & natus, ipſius virginitatem ſeruauit illæſam: ſolum tranſiuit per eam, & clauſam ipſam ſeruauit. Manet igitur & poſt partum Virgo, & ſemper Virgo.] Tum Fulgentius aperte pronunciat: De cælis medicus tranſiens per Virginem, poſt tranſitum ſuum, illæſam fecit Virginé permanere. Qui enim diſrupta corporum membra in aliis poterat integrare tangendo, quanto magis in ſua matre quod inuenit integrum, potuit non violare naſcendo?

Homel. de occurſu Domini.

In hypapant.

Patrum perſpicua teſtimonia de Maria ſine apertione vteri pariente.

a In orat. de hypapante Domini.

b In orat. de exitu ſanct. Deiparæ.

c Tractat. 1. de lectione Euangelij.

d Libro 10. Epiſt. 81.

Serm 1. de natiuit. Domini.

Sermo. 2. de natiuit. Domini.

Lib. 4. de fide Orthodoxa cap. 14.

Sermo. de laudib. Mariæ.

Mariæ virginitas partu creuit potius quã decreuit.

Creuit enim eius partu integritas potius quàm decreuit, & virginitas ampliata eſt potius quàm fugata.] Et Fulgentio antiquior Euſebius Emiſſenus velut ſuum addens calculum, hoc ſcriptum reliquit: Quomodo, inquis, potuit virgo eſſe poſt filium? Hoc vtique modo, quia honor virginitatis per generantem, nõ per naſcentem reſoluitur. Hic ergo quia corruptionis iniuria non fuit in conceptu, ideo integritas perſeuerauit in partu. Nemo ex virgine nato filio, calumnietur gloriam tantæ parentis, quam cæleſtis puer non prærupit dũ concipitur, non potuit violare dum naſcitur.] Quod igitur Vincentius Lyrinenſis præcipit, hîc ſedulo retinendum eſt, vt ſi in ipſa vetuſtate duorum aut trium doctorum lapſus deprehendatur, Patrum aliorum eadem de re ſententiæ conferantur, atque ex maiore illorum conſenſu propoſita quæſtio iudicetur. Hoc ſi facimus, vt æquum eſt ſane, maiorem & meliorem Patrum illorum partem ſequemur, qui ſummam Virginis puritatem in ipſo quoque partu agnoſcunt & comprobant. Ita fiet porro, nihil vt dubitemus, Chriſtum ſine nixu, ſine dolore ac ſordibus matris parientis, adeóque per integra virginitatis clauſtra, quæ nunquam aperta fuerint, in hunc mundum prodiiſſe. Non aliter ſane, quàm Sol penetrat vitrũ illæſum, aut quemadmodũ ſine ſui corruptione ſidus ſuũ emittit radiũ: ſic enim abſque ſui læſione Virgo parturit filium, qui Matris integritatem non minuit magis quum naſceretur, quàm ſidus apparens ac irradians ſuam impedit claritatem, vt [a] Bernardus oſtendit. Sapit ergo [b] Eraſmus Roterodamus, qui hanc ipſam doctrinam ſibi placere, magiſque piam videri ingenue profiterur.

Hom. de eo, Ecce quam bonum & quam iocundum.

Chriſtus in conceptu & ortu matrem ſeruat virginem.

Quo iudicio ſequendi Patres quum inter ſe diſſentire videntur.

Lib. contra profanas nouationes.

A

B

a Hom. 2. in Euang. Miſſus eſt Angelus.

b In commẽt. ſcripto in hymnum Prudentij de natali Chriſti.

C

Verum ad Caluinianos tedeo, è quibus Petrus Martyr, Bullingerus & Beza, vt damnatum Iouiniani errorem innouent atque confirmẽt, Mariæ in partu virginitatem oppugnant atque negant. Nec obſcura cauſa eſt, quæ illos in re per ſe odioſa minimeque honeſta ad nouam hãc contentionem impellat. Ferre nõ poſſunt Catholicũ axioma, quo traditur, corpus Chriſti cum alio corpore in eodem loco coaluiſſe. Ad cuius rei probationem adduci ſolent exempla, quod Chriſtus quum naſceretur, de vtero Virginis, & quum ex mortuis reſorgerẽt de ſepulchro egreſſus, quodque iã rediuiuus ad ſuos diſcipulos ianuis clauſis ingreſſus fuerit, vt omnes fatentur Orthodoxi. Hæc autem non naturæ, ſed ſoli Deo poſſibilia eſſe dicunt, ac eadem ratione porro colligunt, Chriſti corpus in venerabili Euchariſtia ſine proprio & iuſto loci interuallo conſtare. Nõrunt quippe Chriſtum verbo ſuo ſatisfacere, ac propterea ex virtute diuina in tanto myſterio efficaciter operari, illudque quotidie præſtare, corpus vt ſuum multis in Templis ſimul exiſtat, ſuam quidem retinens quantitatem, ac partium in ſe extenſionem, ſed loco non commenſuratam, ſicut in Scholis loqui conſueuerunt. Hoc cum dicimus, ſummam Chriſti non ſolum potentiam, ſed etiam erga nos gratiam incredibilémque charitatem teſtamur, qui tametſi non viſibili modo, tamen ſe totum nobis præſentem exhibet in Euchariſtia, perinde ac ſi coram affirmet: Volui frater eſſe veſter: carnem propter vos & ſanguinem aſſumpſi: vobis viciſsim ipſam carnem & ſanguinem, per quæ cognatus veſter factus ſum,

Iouiniani doctrinam renouant Caluiniani, & Mariæ virginitatem in partu negant, & qua de cauſa.

Quomodo Catholici de præſentia corporis Chriſti ſentiant in Euchariſtia.

D

A

in hoc Sacramento trado, ſicut Os aureum ſcite concionatur. Verum Sacramẽtarij vt ſuam impietatem defendant, propoſitam exemplorum lucem repudiant, ne hac ratione dominici corporis in Euchariſtia veritas à nobis confirmetur atque illuſtretur. Igitur de Maria ſic ratiocinantur, vt tollant miraculum, quo illam clauſo vtero peperiſſe, ſemper credidit ac docuit Eccleſia. Sed molliunt interim ſuam opinionem eo prætextu, quòd fingant Mariam etiamſi ſuum vterũ aperuerit, quum Chriſtum procrearet, tamen Virginem permanſiſſe, quia nullum ſit virum prius experta. Etenim virginitatem non in conceptione, nec in eius effractione partus tempore, ſed in non cognitione viri conſiſtere. O mirabilem Philoſophiam non Theologis, ſed Medicis, imo & Obſtetricibus aliiſque ad ventrem inſpiciendum deſtinatis cenſoribus congruentem, vt ab illis demum iudicetur, in quo conſiſtat corruptio vel violatio mulicbris virginitatis. Nec ignoro, de materiali & formali corporalis virginitatis corruptione quoſdam diſputare, & nonnulla fortaſſe pudenda magis quàm repetenda proferre, quomodo matrix & in conceptione aperiatur, & in partu rũpatur, & vtrobique virginitatem amitti. Sed his naturæ arcanis omiſsis, quæ ad Medicos proprie ſpectant, omnino ſentiendum eſt, Mariæ virginitatem abſolutam in ſacra Scriptura, præſertim apud Eſaiam nobis commendari, ſimúlque ab Eccleſia conſtanter comprobari, hanc Virginem à viro intactam ſempérque integram corpore concepiſſe ſimul & peperiſſe, ſicut nos anteà multis demonſtrauimus. Vt autem cum Euchariſtiæ inimicis fingamus, Marianæ virginitati ſignacula in partu dirupta, & Chriſtum patefacto matris vtero procreatũ eſſe, nihil ſane ſit aliud, quàm & ſacroſanctæ Virginis dignitatem, & filij eius potentiam atque honorem imminuere, ſimúlque ſacræ Synodi conuellere authoritatem. Etenim in hac præſens Ambroſius non ſuo tantũ, ſed & aliorum Patrum nomine tradidit, Mariam Dei genitricem Virginem non poſſe prædicari, ſi aperto vtero peperit, etiamſi virum non cognouiſſet. Nihil verò mirum, aduerſarios, quibus cũ alibi quoque concertamus, hic magnopere hallucinari, quia diuinæ potentiæ certos circumſcribere limites volunt & naturalem potius facultatem, quàm cæleſtis numinis potentiam in partu Virginis intuentur. Nobis verò in præſentiarum ſat erit, aliquot veterum & probatorum Patrum teſtimonia repetere, quibus Catholica veritas aſtruatur, diuinam nempe Chriſti virtutem in vtroque miraculo apparere, quum idem de clauſo Virginis vtero natus eſt, & de clauſo obſignatóque monumento ad vitam mortuus reſurrexit.

Hom. 61. ad populum Antiochenum.

Quo prætextu ſuum errorem tegant Caluiniani.

B

Quid contra Caluinianos de Mariæ in partu virginitate ſit ſentiendum.

Eſa. 7.

C

Thelenſe Concilium cõuincit Caluinianos erroris.

Epiſt. 81.

D

Ordiemur autem ab Auguſtino velut principe Theologorum, qui Caluinianos vtique verberans, ad Voluſianum perſpicue ſcribit: Ipſa virtus (Dei) per inuiolata Matris virginea viſcera, mẽbra infantis eduxit, quæ poſteà per clauſa oſtia, membra iuuenis introduxit: Hic ſi ratio quæritur, non erit mirabile: ſi exemplum poſcitur, non erit ſingulare: demus Deum aliquid poſſe, quod nos fateamur inueſtigare non poſſe. In talibus rebus tota ratio facti, eſt potentia facientis.] His cõſonat quod idem alibi tradit: Quid mirũ, ſi Dominus ad diſcipulos glorificatum corpus clauſtris ſtupentibus intromiſit,

Epiſt. 3.

Patrum teſtimonia, quæ coniunctim proponunt vtrumque miraculum Chriſti, de clauſa virgine geniti, & de clauſo ſepulchro reſuſcitati.

Serm. 156. & 160. de tempore.

Li. 22. de ciu. Dei. c. 8.

tromiſit, qui illæſo materni pudoris ſignaculo ianuam mundi huius intrauit?] Vnde rurſus eos alibi reprehendit, qui Dominnm IESVM per integra virginalia matris enixum, & ad diſcipulns ſuos clauſis oſtiis ingreſſum fuiſſe non credunt. Vbi Hieronymum Auguſtino plane aſtipulari hæc eius verba conuincunt: Reſpondeant mihi quando IESVS ingreſſus eſt clauſis oſtiis, quum palpandas manus, & latus conſiderandum, & oſſa carnémque monſtraret, ne Veritas phantaſma putaretur: & ego reſpondeho, quando ſancta Maria ſit & Mater & Virgo, Virgo poſt partum, Mater antequàm nupta.] Et Chryſoſtomi conſona vox eſt: Vulris ſcire quomodo de virgine natus ſit, & poſt natiuitatem mater ipſa ſit virgo?] Mox Chriſti proponit exẽplum, qui per oſtia clauſa ſit ad diſcipulos ingreſſus, licet carnem & oſſa circumferret. Locus, inquit, non eſt, per quem intret: & tamen intus eſt, qui intrauit, & non apparet quomodo intrauit. Neſcis quomodo factum ſit, & das hoc potentiæ Dei. Da potentiæ quia de Virgine natus ſit, & tamen ipſa Virgo fuerit virgo poſt partum.] Nec minus luculenter docet Gregorius Nazianzenus, vno carmine miraculum vtrunque coniungens:

In Apologia ad Pammachium.
Ioan. 20.
Luca. 24.
Homil. de Ioanne Baptiſta. & homil. 2. de Symbolo.
In Tragœdia de Chriſto patiente.

Stat ecce Dominus has foras intra: nouum hoc
Dignumque vero maximo miraculo.
Et quo modo autem foribus occluſis adeſt?
Quin forte & idem ſic ſepulchro condito,
Virginis ab aluo prodiit matris ſuæ,
Clauſoque ſurgens exiit, velut antea
Infracta ſeruans clauſtra quam caſtiſſime.]

Hom. 2. de natiuit. Domini.
Fidem de Chriſto nato ex clauſa virgine per miraculum dominicæ Reſurrectionis confirmat.
Chriſtus ex virgine in mũdum prodiẽs, quaſi clauſis ianuis ad nos venit.
Ioan. 20.
Ezech. 44.

IAM VERO Maximus eiſdem exẽplis in medium productis vtitur, & veritatẽ dictam hac oratinne confirmat: Non vſquequaque miremur, ſi is, qui fidei ſemine acquiritur, ſalua materni pudoris fide inuiolabiliter procreatur. Itaque ad Euangelium recurramus. Miraculum illud quod Euangeliſta protulit tempore Reſurrectionis, digne mihi vſurpabitur etiam tempore Natiuitatis, cum Ioanne dicendo: Venit IESVS ianuis clauſis, & ſtetit in medio. Ecce iam nunc ianuis clauſis proceſſit in mundum, materni pudoris ſignaculo minime reſignato, ſimúlque illud impletur propheticum Exechielis oraculum: Et porta erat clauſa, & non eſt aperta, quia Dominus tranſiuit per eam. Eadem nunc prudentia mundi iſtius ianuam per partem inuiolatæ matris intrauit, qua poſtmodum ad diſcipulos clauſis foribus penetrauit. Quid hîc rationem quærimus? quid intellectum fatigamus humanum? Generationẽ eius quis enarrabit? quid nouitatem ſtupemus, vbi cernimus maieſtatem? Miramur Dominum noſtrum abſque vllius ſemine intra virginea viſcera hominem conſummaſſe, quem ſcimus cæli terræque immenſitatem ex nihilo condidiſſe? Secundum hanc ergo potentiam credamus, Dominum noſtrum abſque vllo ſexus initio ex ſola fœmina virum creaſſe, quem ſcimus inter ipſa initia generis humani ex ſolo viro fœminam condidiſſe.] Prætereà niſi Beda eodem modo ſenſiſſet, non ita ſcriberet: Qui mortalis adhuc clauſo Virginis vtero potuit naſcendo mundum ingredi, ipſe abſque vlla dubitatione iam factus immortalis, clauſo licet ſepulchro, potuit reſurgendo exire de monumento.] Succinctius autem Theodoretus: Ingreſſus eſt, inquit, clauſis ianuis, quemadmodum & egreſſus eſt ex vtero, quum clauſtra virginis obſiſterent, & ſicuti in mare ingreſſus eſt.] Demum vt ſemel finiam, Euthymius clariſsime docet: Quemadmodum Chriſtus natus eſt ſeruatis integris clauſtris virginis, ita quoque reſurrexit ſeruatis integris monumenti ſignaculis.]

Eſai. 53.
Hom. in vigil. Paſchæ.
In Dialogo ſecundo.
In caput 28. Matth.

Chriſtum negant hodie non ſolum ex clauſo virginis matris vtero extiſſe, ſed etiam de clauſo ſepulchro reſurrexiſſe.
Nouatoribus fidem dare, eſt aperire feneſtram ad omnem impietatem, & certa etiam in dubium reuocare.
Pari virtute Chriſtum quotidiè in Euchariſtia nobis adeſſe, ſicut olim Mariæ ad fuit ex ipſa natus virgine incorrupta.

HABEMVS ergo concordem ſeptem vel octo Patrum, vt reliquos prætereamus, confeſsionem, illis iure obiiciendam, qui modo non ſine ſumma contendunt impudentia, Chriſtum per clauſum Virginis vterum in mundum, & vel è clauſo ſepulchro, vel per obſeratas fores pro ſua diuina virtute penetrare ac ingredi noluiſſe. Alióquin hos errores ſi ſequimur, ea etiam quæ ſunt in Chriſtiana religione firmiſsima, in dubium reuocabimus, eóque impietatis facile prolabemur, vt reliqua id genus Euangelica miracula & arcana fidei noſtræ myſteria, quæ captum humanæ mentis ſuperant, paruo in precio habeamus, vtque paulatim alia plura, quæ per ſe ardua, & nobis incredibilia videntur, quólibet propemodum detorqueri, & in ſenſus arduos ac ridiculos facile abripi patiamur. Videt interim Lector, à ſolis Doctoribus Scholaſticis non profectum hoc eſſe dogma, quod nunc tradit Eccleſia, Mariam in partu virginem aſſeuerans. Videt prætereà, non diſsimilem Chriſti Domini apparere virtutem, qua is quotidie nobis ſuum corpus & ſanguinem per ſummum miraculum & impaſſibili modo exhibet in Euchariſtia, & qua iam olim idem corpus virgineis viſceribus incluſum eduxit, matre licet clauſa & incorrupta perſeuerante, ipſuque Chriſti corpore nullam ſentiente iacturam. Mitto cætera, quæ ad exactiorem Caluinianæ tum impietatis, tum petulantiæ caſtigationem hic poſſent adduci, quæque cum ab aliis Theologis, tum à D. Claudio de Sainctes Ebroïcenſi Epiſcopo ſunt ampliſsime diſputata.

Repetit. 4. de verit. Euchariſt. c. 4.
Chriſti gloriæ & omnipotentiæ derogât Caluiniani.

EX QVIBVS omnibus primum eluceſcit, quàm infelix & impietatis omnis ferax hoc ſit ſeculum, quo plerique ſuis ingeniis & humanis figmentis ita confidunt, vt aduerſus Dei omnipotentiam, Chriſti excellentiam, Chriſtianæque fidei ſimplicitatem palam excipiant atque præſcribant. Tradit Scriptura, docet antiquitas, confitetur Eccleſia, Chriſtum Dominum vtero matris illæſo virgineo, clauſis ianuis & ſepulchro immoto tranſiiſſe, & ſicut in natiuitate, ita & in reſurrectione ſua eiuſmodi tranſitu diuinam declaraſſe virtutem. Accedunt noui Sectarij, atque vt errorem blaſphemia cumulent, non modo quæ Chriſtus per miraculum, vt diximus, vere perfecit, negant atque repudiant, ſed & illa ne Deo quidem poſſibilia eſſe defendunt. O effrenem ac prorſus intolerabilem iſtorum audaciam, qui vt omnes pudoris ac religionis fines tranſiliant, ſuam Chriſto gloriam, quæ potiſſimum ex omnipotentia pendet, eripere, & fidem miraculorum euacuare, ſanctæque fidei ſimplicitatem humanis commentis & argumentis eludere non verentur. Quàm pulchre in iſtos competit, quod Irenæus Martyr affirmat: Melius eſt & vtilius idiotas & parũ ſcientes exiſtere, & per charitatem proximum fieri Deo, quàm putare ſe multum ſcire, & multa expertos, in ſuum Deum blaſphemos inueniri. Et ideo Paulus clamabat: Scientia inflat, charitas autem ædificat.]

Lib. 2. contra Valent. c. 45.
1. Cor. 8.
Quę vſum Lectori præbere poſſint ſuperiora.
Li. 2. de Spiritu ſancto cap. 6.
In vita Domini ac Loricati.

DEINDE ſuperiora nos admonent, Mariæ virginis partum vere eſſe opus Spiritus ſancti, ſicut &

Ambroſius indicauit: Opus, inquam, admirandum, A vereque ſuſpiciendum, quod miracula cũcta præcellat, vt Petrus Damianus affirmat.

Mariæ partus verè opus eſt Spiritus ſancti.

Ad vtrãque Chriſti naturã pertinet, quod dicitur generatio eius inenarrabilis.

Eſai. 53.

a Lib. de fide cap. 5.

b In Hom. de verbis Pſal. Enarrabo omnia mirabilia.

c Serm. 8. & 9. in natiuit. Domini.

d Hom. 1. in natali Domini.

Adhæc dictum propheticũ, Generationem eius quis enarrabit, ex his ipſis clarius redditur, vt ſciamus hoc nõ ſolum ad generationem diuinam & æternam, quæ omnem & humanæ & Angelicæ mentis facultatem excedit: ſed etiam ad humanam ac temporariam Chriſti natiuitatem pertinere, ſicut præter [a] Ambroſium, [b] Chryſoſtomus, [c] Auguſtinus & [d] Maximus annotarunt. Ambroſij hæc verba ſunt: Non ſola admirabilis ex Patre generatio Chriſti: admirabilis etiam ipſa generatio eius ex Virgine.] Etenim ſi de Chriſti generatione diuina quæritur, ineffabile prorſus eſt, adeóque incomprehenſibile, quomodò natum ſit lumen illud de lumine, & vnũ tamen lumen vtrinque maneat: quomodo item B genitus ſit Deus de Deo, nec Deorum idcirco numerus confletur: qui præterea velut de re tranſacta dicatur ille natus, in quem nulla temporum cadit viciſsitudo. Si vero de humana Chriſti generatione agitur, nec humanus ſermo, neque ſenſus vllus noſtræ mentis conſequi poteſt illum, qui inde ab æterno vnius eſt Patris Filius, tandem ſine Patre naſci ex Virgine matre, quæ carne ſua Deum induat, cuius vterum Spiritus ſanctus cum Patre & Filio ſanctificet, vt fiat Virgo fœcunda, caſta puerpera, mater intacta, & quæ demum de Deo concipiens, Deum ſic pariat, vt in illa filius & ſibi reſeret genitale ſecretum, & matri ſeruet virginale ſignaculum.] Vere igitur ac eleganter à Maximo dicitur: Generatio Chriſti ſi narrari C non poteſt, credi poteſt: ſi lingua deficit, fides proficit. Magnus enim profectus eſt fidei, ſi tantum de Deo ſuo concipit, quantum ſermo non poteſt parturire.] Demum aperte monet Auguſtinus, in dubitationem nullum vocandum eſſe, quòd Maria virgo poſt partum manſerit, etſi quomodo id factum ſit, ſermo & ſenſus humanus nequeat comprehendere.

Homil. 1. in natali Domini.

Serm. 4. de expoſit. Symboli.

Mariæ partus doloris expers & gaudij plenus.

HINC præterea licet animaduertere, quibus quantiſque miraculis Mariæ partum illuſtrauerit Deus, partum, inquam, non modo impollutum, vt omni corruptione careret, ſed etiam qui nullum doloris ſenſum, ingentem verò gaudij cumulum adferret parienti. Felix igitur & incomparabilis hæc puerpera, quam Bernardus non temere ita celebrauit: Mutata eſt in Virgine noſtra, maledi- D ctio Euæ, peperit enim Filium ſine dolore: mutata eſt, inquam, maledictio in benedictionem, ſicut prædictum eſt per Angelum Gabrielem: Benedicta tu in mulieribus. O beata ſola inter mulieres benedicta, & non maledicta, ſola à generali maledicto libera, & à dolore parturientium aliena. Nec mirum fratres, ſi dolorem non intulit matri, qui dolores totius mundi tulit.] Et poſt pauca ſubiungit: Non ſolum ſine pudore conceptus, & ſine dolore partus, ſed & mater eſt ſine corruptione. O vere nouitas inaudita: virgo peperit, & poſt partum inuiolata permanſit, fœcunditatem prolis cũ carnis integritate, & gaudium matris habens cum virginitatis honore.] Ac multo ante Bernardum docuit [e] Gregorius Nyſſenus, quem deinde ſecutus eſt [f] Ioannes Damaſcenus, Deiparam ſine omni ſenſu doloris ſuum partum edidiſſe. Gregorij verba non prætermittam: Quod abſque dolore parturitio fuerit, primũ quidem ipſa re veriſimilitudo docet: quandoquidem enim omnis voluptas coniunctum habet dolorem, omnino neceſſe eſt in iis, quæ coniunctim conſiderantur, non extante vno, nec alterum quidem eſſe. Vbi igitur voluptas partum non anteceſsit, nec dolor quidem ſubſecutus eſt. Deinde verò Prophetæ quoque dictio ſermonem confirmat, ita ſeſe habens: Priuſquam veniſſet, dolorem parturitionis ſuæ effugit, & peperit maſculum. Aut quemadmodum alius interpretum dixit: Priuſquàm laboraret ex doloribus partus, peperit.]

Sermo. 4. in Vigilias natal. Domini.

Luc. 1.

e Orat. 1. de Reſurrect. Chriſti.

f Lib. 4. de fide Ortho. cap 15.

Doloré ſane non ſenſit in partu, quem libido non attigit in concepto.

Eſai. 66.

De muliere antequã parturiat pariẽte, apud Eſaiam.

Quem Prophetæ locum, vt hoc obiter addam, ita vertit Hieronymus: Antequàm parturiret, peperit: antequàm veniret partus eius, peperit maſculum, Quis audiuit vnquam tale, quis vidit huic ſimile?] Et ſi vero alij aliter hæc verba inter- B pretantur, tamen præter dictum Gregorium & Damaſcenum Rupertus quoque notat, ſermonem hunc Propheticum ad Mariam Virginem pertinere, quæ Chriſtum filium maſculum non ſibi ſoli, ſed Sion, id eſt, toti Eccleſiæ peperit antequàm parturiuit, eiuſdẽ Verbi mater effecta, quòd prius mente, quàm carne conceperit. Vnde Mariam inſigni titulo partem magnam ſanctæ ciuitatis Sion, & regalem aulam ſanctæ Eccleſiæ nuncupat. Igitur quam diuini iudicij ſententiam & pœnam [g] Eua eiusque poſteritas fœminea ſuſtinet, hanc Maria felix euaſit, vt de illa dici non poſsit: [h] Mulier quũ parit, triſtitiam habet. Hoc enim eſt, quod [i] Fulgentius de Maria loquens, affirmat: Nulla fieri grauedo potuit concipienti, nulla triſtitia parturienti. Qui enim venerat triſte lætificare ſeculum, C ventris non contriſtauit hoſpitium.] Bernardus in hunc modum: Benedicta tu in mulieribus, quæ illam generalem maledictionem euaſiſti, qua dictum eſt: In triſtitia paries filios: & nihilomninus illam, qua ſecutum eſt: Maledicta ſterilis in Iſrael, ac ſingularẽ conſecuta es benedictionem, vt nec ſterilis maneas, nec cum dolore parturias]

Lib. 2. de Trinitat. & eius operibus in Eſai. cap. 3.

Maria ab Euæ maledicto libera, ſine dolore parit.

g Geneſ. 31.

h Ioan. 16.

i Serm. de laudibus Mariæ.

Hom. 3. de beata Virg.

Maria doloris expers in partu ſed eo magis doluerit poſtea ſub cruce filij.

CAETERVM quia de Mariæ doloribus poſteà diſſeremus, nunc ſat erit monuiſſe, quem dolorem Virgo pariens per ſingularem Dei bonitatem & virtutem effugit, non illum omnino ſublatum, ſed in tempus aliud reſeruatum fuiſſe, nimirum vt Simeonis gladius, aut ſi quid parturientis angores vel æquare, vel excedere poteſt, animam illius tenerrimam D configeret, ac dire vulneraret. Qua de re luculenter ita Rupertus: Non habuit, inquit, hæc mulier hanc pœnam, vti in dolore pareret, ſicut ceteræ matres, quando infans ſibi natus eſt, ſed nunc (quando pendenti & morienti in cruce aſtat Filio) dolet, cruciatur, & triſtitiam habet, quia venit hora eius, illa videlicet hora propter quam de Spiritu ſancto concepit, propter quam grauida facta, propter quam completi ſunt dies vt pareret, propter quam omnino de vtero eius Deus homo factus eſt.] Ac iterum: Si Apoſtolos ſuos in illa hora ſuæ paſſionis Dominus mulieri parturienti recte comparauit, dicens: Mulier quum parit, triſtitiam habet, quia venit hora eius: quanto magis mulierem hanc ſtantem iuxta crucem ſuam, mulieri parturienti, talem matrem talis filius recte ſimilem duxit?] Demum præclare locũ ita concludit: Proinde quia vere ibi dolores vt parturientis in paſsione Vnigeniti, omnium noſtrum ſalutem beata Virgo peperit,

Lib. 13. comment. in Ioannem.

Maria cruci aſtans filij dolorem ſenſit parturientis, & quaſi mater noſtra facta eſt.

Ioan. 16.

peperit, plane omnium noſtrum mater eſt.] Sed tẽpus admonet, vt à Iouinianiſtis ad Heluidianos, A qui & ipſi Mariæ virginitatem atrociter impetunt, nos porro conuertamus.

CAPVT DECIMVM.

Mariam poſt partum non fuiſſe corruptam, contra Heluidianos.

Quis Heluidius fuerit Hæreſiarcha.

FVIT HELVIDIVS quidã Auxẽtij diſcipulus, Symmachi imitator, nec ſermone, nec ratione nitidus homo, imò verò ruſticanus, & vix primis imbutus literis, turbulentus etiam, atque ad ſerendos errores ſua ſponte procliuis, quemadmodum [a] Hieronymus & [b] Gennadius memoriæ prodiderunt: Is Mariam in conceptu & partu virginem quidem agnouit, vt hac ſaltem in parte Ebionitis, Iudæis & Iouinianiſtis B turpiter hallucinantibus non ſit comparandus, ſed eandem poſt partum viri admiſiſſe congreſſum, ac ſanctæ virginitatis florem amiſiſſe, haud ſcio quidem an maiore inſcitia quàm dementia publice blaterauit. Neque paucos offendit dogmatis inſolentia, præſertim quum è Scripturæ locis fucus multiplex ad errorem regendum & excuſandum, ſicut poſtea cõmonſtrabimus, obtenderetur. Igitur Hieronymi & Epiphanij ſeculo nata eſt diſputatio, An mater Domini poſt partũ Virgo mãſerit, & omni concubitus ſuſpicione ſit liberanda? Poſt annos vero ducentos ac eò amplius, quum Teudius & Pelagius quidam ex Gallia Gotrica in Hiſpaniam nouum Heluidij dogma ſparſiſſent, ne lun- C gius hoc venenum ſerperet, magna cum laude reſtitit Hildefonſus Toletanus Archiepiſcopus, S. Eugenij ſucceſſor, idémque Iſidori diſcipulus, qui pro ſuo in Mariam amore ac ſtudio ſingulari Heluidianos in Hiſpania eſt acriter inſectatus. Cæterum qui Heluidij ſententiam amplexi atque ſectati ſunt, vt vulgo Heluidiani, ſic ab [c] Epiphanio, [d] Auguſtino, [e] Damaſceno Antidicomarianitæ vocantur: quorum apud Epiphanium propria vox eſt: *Maria poſtquam genuit Saluatorem, viro copulata eſt.* De his Auguſtinus in vniuerſum loquitur, quod virginitati Mariæ contradicant, vt eam poſt Chriſtum alios etiam filios de viro ſuo Ioſeph pepeiſſe contendant, in hunc modum garrientes: *Fuit virgo ante partum, non virgo poſt partum.* Quanquam non ſatis conſtat, vt arbitror, hanc hæreſin ab Hel- D uidio primum excitatam ac ſparſam eſſe, quum ante illius ætatem alij nonnulli, cuiuſcunque tandem nominis fuerint, hoc quoque dogma pernicioſe iactarint. Etenim ex [f] Origenis & [g] Hilarij ſcriptis deprehendimus, ipſorũ etiã ſeculo non defuiſſe, qui Mariã poſt partum nupſiſſe, ac filios peperiſſe, petulanter effutirent, digni certe quibus cum dicti Patres conflictarentur. Sunt qui Apollinariũ quendam ſenem huius ſectæ principem faciant & antesignanum: qua de re tamen Epiphanius dubitare potius, quàm certi aliquid pronunciare videtur.

Vide Ioan. Mag. lib 16. Gott. hiſtor. & Vaſæum.

a In catal. ſcriptorum Eccleſiaſt.
b In catal. illuſtrium virorum.

Heluidius quomodo Mariæ virginitatem impugnarit.

c Hæreſ. 78.
d Lib. de hæreſibus ad Quoduultdeum.
e Lib. de hæreſibus & de Eccleſ. dog. cap. 69.

Antidicomarianitæ cum Heluidianis eundem tuentur errorem.

Ante Heluidium quidam Mariam poſt partum Virginem manſiſſe negarunt.

f Hom. 7. in Luc.
g In 1. cap. Matthæi.

Contra Antidicomarianitas.

VERVM enimuero ſepultos iſtorum Hæreticorum cineres, ne quid nouo huic ſeculo ad impietatem deſit, nunc infeliciter denuò excitatos, longéque ſparſos non ſine dolore cogimur intueri. Quid enim niſi Heluidianum fœtorem redolet, quod Petrus Martyr audet effutire, inter alia quæ Chriſtiani neceſſario confitentur, non eſſe recipiẽdum, quod Maria ſemper Virgo perſeuerarit? Magis adhuc pudenda, imò & horrenda vox eſt impij Lucæ Sternbergeri palam blaterantis, Mariam adeò non perduraſſe Virginem, vt etiam duos vel tres filios ex marito Ioſeph progenuerit. Nihil hoc ſane ſordidius, nihil procacius vel à nefandis Iudæis fingi, & Eccleſiæ veræ filiis obiici poterat. Modeſtior eſt Chitræus, ſed in eo tamẽ cœcutiens, quòd exiſtimet, non lædi Chriſtianam pietatem, etiamſi Maria poſt Chriſtum editũm mariti conſuetudinem admiſiſſe credatur. Atque huc ille Baſilij Magni verba detorquet, nihil interim aliud agẽs, niſi quòd tacite Heluidianum dogma foueat ac defendat, quodque cauſæ toties damnatæ turpiter patrocinetur. Baſilius aperte tradit, Chriſtianas aures offendi, ſi ſuam Maria virginitatem aliquando corrupiſſe dicatur. Tantum abeſt, vt idem Baſilius, dogma de Mariæ perpetua virginitate cunctis arbitrarium liberumque relinqui doceat vel permittat, vtque certi quicquam de illo decerni non poſſe vel debere definiat. Eo interim tendit oratio Baſiliana, quod Chitræus non animaduertit, vt qui vere ſunt pietatis amantes, ſolicite anxie & curioſe C non excutiant ac peruestigent huius myſterij rationem, quomodo mater Domini poſt partum æquè ſicut ante partum, & in partu Virgo illibata & integra perſeuerarit. Hoc enim vere diuinũ eſt opus, quod credi poteſt: ratione autem indagari, & verbis explicari, nedum in diſputationem vocari nec licet, nec decet, vt & anteà comprobauimus. Alioquin idem Baſilius indignum cenſet, vt pij vel dicant, vel audiant, quod genitrix Dei aliquando deſierit eſſe Virgo: ac inter alias rationes veterum traditione confirmat Mariam perpetuo Virginem permanſiſſe. Cæterum ea de re pluribus alibi. Ad hanc præterea claſſem pertinent, qui apud Polonos & Hungaros non ita pridem impie muſſitare cœperunt, Ioſeph cum Maria non aliter, quàm virum cum vxore, habuiſſe rem, ac procreandis liberis D operam ſimul dediſſe. En ergo tibi Chriſtiane Lector, quàm variis cuniculis & itineribus antiquus ille ſerpens proreptit, eóque contendit, vt Mariæ virginitatem etiam poſt Chriſtum in lucem editum violet, aut ſicut Ambroſius loquitur, Marianæ virginitatis diuitias imminuat, ratus haud dubie, multum ſe de honore Chriſti filij detracturum, ſi matris pudicitiam in altera Eua ſuſpectam reddere, vel vllo ſaltem falſi dogmatis puluere aſpergere & inquinare poſſit.

Qui hodie nobis innouant errorẽ & fœtorem Heluidianum.

In commen. ſcripto in Euãg. Matt. cap. 1.

Chitræus male Baſilium interpretatur, vt liberũ efficiat dogma, de Maria perpetua virginitate.

Homil. de hum. Chriſti generat.

Baſilij ſententia quæ fuerit de Mariæ virginitate.

Diſcipuli & ſectatores heluidianorum noſtro ſeculo graſſantur.

De inſtitut. Virg. c. 13.

QVICQVID vero iſti ac omnes Heluidianæ ſectæ ſymmiſtæ repugnent, difficile non eſt Mariæ cauſam, apud æquos præſertim Iudices defendere, iſtóſque conuincere vanitatis. Etenim primùm in Ioſeph atrociter peccant, quem adeò incogitãtem, inſulſum, maléque caſtum & ſalacem videri volũt, vt in ſumma etiam ſenectute conſtitutus, ſi Epi-

Heluidiani ſancto viro Ioſeph iniuriam inferunt velut homini male caſto.

Contra Antidicomar.

phanium ſequimur, à re vxoria ſe non potuerit cohibere: vtque libidine neſcio qua flagranti concitatus, in ſacroſanctum illud templum polluendum inuolarit, quod certo ſciebat à ſummo Deo mirabiliter electum, pleniſsime inhabitatum, ampliſsime ſanctificatum, & æterno Dei filio vnice conſecratum fuiſſe. Quomodo igitur laus ſua Ioſepho conſtabit, quam illi defert Euangelium, virum illum vocans iuſtum ſiue religioſum, quem diuinis etiam reuelationibus dignaretur Deus, idoneúmque ſpectatorem ac teſtem faceret tot miraculorum, quæ circa Chriſti incunabula contigerunt? Deinde non poteſt iſtorum non inſignis eſſe vel ſtupiditas, vel peruerſitas, quòd Ioſeph à Mariæ complexu ante partum abſtinuiſſe fatentur, ſicut & Matthæus euidenter affirmat, eundem verò poſt Chriſtum natum adeò incontinentem faciāt, vt tam ſanctam Virginem ad rem vxoriam ſolicitarit. Quaſi vero ille mentis inops, & diuini timoris expers, matrem Domini contingere, & ad carnale commercium vſurpare non vereretur, præſertim in qua ſummum illud & cæleſte arcanum venerabatur, & quam tanquam cæleſtem theſaurum ſuæ fidei concreditum tantoperè ſuſpiciebat, vt etiam quum nondum in illa diuinum illud opificium agnoſceret, ſe tamen conuictu ſponſæ indignum, vt multi ſentiunt, arbitraretur? In quem ſenſum dixit Epiphanius: Quomodo ſenex Ioſeph & prouectæ ætatis tanta ſigna & miracula audiens, non verebatur debacchari & contumelia afficere corpus ſanctum, in quo habitauerat Deus? Quomodo audebat tantæ ac tali ſanctæ Virgini copulari?] Ac rurſus: Poſt tantam & talem, támque ingentem diſpenſationem, copulatum fuiſſe ſenem Virgini caſtæ & honoratæ, & vaſi, quod cœpit incomprehenſibilem, & ſuſcepit tale myſterium ſigni cæleſtis, & vitæ hominum, quæ fuerit impietas hoc aſſeuerare?] Ambroſius ita breuiter: Nec Ioſeph vir iuſtus in hanc proruiſſet amentiā, vt matri Domini corporeo concubitu miſceretur.]

Matth. 1.
Ioſeph ſi ante partum caſte cū Maria vixit, multo magis poſt partū.
Matth. 1.
Contra Antidicomar.
De inſtitut. Virginis c. 5.
Etiam Mariæ contumelioſi ſunt Heluidiani.

NEQVE minus in Deiparam iſti, quam in Ioſeph ſunt contumelioſi, quum fingunt eam ne Virginis quidem nomine poſt partum dignam eſſe, nimirum vt hoc præclaro & proprio epitheto, quod conſtanter omnis illi defert Eccleſia, velut à Ioſepho corruptam, ſceleratè defraudent: Ad hæc neſcio quam leuem & inconſtantem fœminam ex hac Virgine faciant, quæ nouo & inſano vſa conſilio id reuocandum putarit, quod prius affirmarat, ſanctéque conſtituerat, ſe cum viro nolle congredi. Etenim Angelo ſincere dixerat, etiam poſtquàm Ioſeph deſponſata eſſet: Virum non cognoſco, ſuum nempe firmum propoſitum & religioſum explicans votum, de quo poſteà diſſeremus. Quod ſi Heluidianis credimus, Maria huius voti pertæſa, mutauit prorſus animum, perinde ac ſi aperte & inuerecunde diceret: Etſi Chriſtū virgo cōcepi & peperi, tamen nunc demū contra fidem Deo datam virgo non perſiſtam, ſed ſeruatum hucuſque cælibatum deſeram. Virum enim cognoſcere, & cum Ioſepho rem habere allubeſcat. Quid porro de hac ſacroſancta Virgine vel incontinentius dici, vel ineptius & abſurdius fingi à perfidis poteſt? quæ ad ſacroſanctum illud electa myſterium, in omni certe virtute ſanctimoniáque progreſſus maximos fecit, & in qua non decreuit ſed creuit ſtudium puritatis, vt non minus poſt puerperium, quàm ante conceptum & partum, caſtā ſe & integram diligentiſsime conſeruaret. Quis igitur, niſi cœcus vel impius arbitretur, quod viri complexum & carnale commercium vel amarit illa, vel ſuſtinuerit, quæ plena Spiritu ſancto, carnalem affectum omnem exuerat, quæ ſuum corpus ad ſummam puritatem compararat, quæque nitidiſsimū velut domicilium atque hoſpitium ſoli Deo ad ſummum myſterium voluerat exhibere? Scilicet venerandum hoc Sacrarium, quod Sanctus ipſe Sanctorum ſua præſentia tot menſibus habitarat, ſimúlque conſecrarat, maritali complexu vel vſu vllo libidinis debuit dehoneſtari. Eſt quidem cum Sanctis omnibus per gratiam Deus, ſpecialiter tamē Mariæ dicitur: Dominus tecum: cum qua vtique tanta ei conſenſio fuit, vt illius nō ſolum voluntatem, ſed etiam carnem ſibi coniungeret, ac ſic de ſua Virginiſque ſubſtantia vnum Chriſtum efficeret, vt Bernardi verbis vtamur. Tantum abeſt, vt Chriſtianus animus Heluidianis deliriis præbere locum & credere poſsit vnquam, Deiparam à partu deteriorem effectam, & excellentis gratiæ plenitudine aliqua ex parte deſtitutam, adeóque mulierem mente & corpore violatam fuiſſe. Quamobrem Epiphanius iſtorum inſipientiſsimum ac flagitioſiſsimū dogma vocat, qui ſanctam hanc & beatam ſemper Virginem inſigni afficiunt contumelia, quòd tradant, illam poſt maximam Dominici aduentus in carnem diſpenſationem carnale, cum Ioſeph commercium habuiſſe: hanc enim prænobilem illam eſſe Leænam, quæ pro huius præſtantiſsimi animalis conſuetudine ſemel pariat: neque ſecundum partum admittat, Chriſtum vero Leonem de tribu Iuda dictum, & ab hac ipſa Leæna matre progenitum eſſe. Recte igitur ſic habet idem Epiphanius: Quomodo audent impetere impollutam Virginem, & quæ digna facta eſt habitaculum fieri filij Dei, & ad hoc electa eſt ex multis millibus Iſraël, quo vas & habitaculum dignum eſſet in ſignum ſolum partus?]

Luc. 1.
Maria virginitatis votum violaſſe putāda non eſt, vt poſt partum vel peteret, vel admitteret debitum coniugale.
Nefarium eſt Mariam in ſuſpicionem adducere, quod poſt partum caſta non manſerit.
Luca. 1.
Hom. 2. de beata Virg.
Epiphanius contra Heluidianos ex profeſſo decertat.
Cont. Antidicomarita. hæreſ. 78.
Maria Leæna ſemel pariens iuxta Epiphanium.
Ab abſurdo colligit Epiphanius, Mariam à partu caſtam perſeueraſſe.
Apocal. 5.

QVID? quod non ſolum de Matre, ſed de Chriſto etiam eius filio male merentur, qui de tanta Virgine tàm ſordide ac impure loquuntur, quod Ioſeph viri congreſſus ſæpe admiſerit, ac multos ex illo filios procrearit. Errauit ergo, ſcilicet, ſumma illa Sapientia, non meliorem ſibi Matrem eligens, quæ diu continens eſſe vellet & poſſet. Errauit, in aliis mille virginibus exornadis tā ſtudioſus, in hac vna vero conſeruanda negligens, quæ talem tantumque virginitatis theſaurum Deo Angeliſque gratum, ſibi à mortali viro eripi pateretur. Errauit in hoſpitio apparendo, quum incautus ad illam diuertit, quæ ſummam inhabitantis Dei gratiam, dulcedinémque Spiritualem deguſtant, ad ea quæ carnis atque libidinis ſunt, adeo ſeſe abiecit, vt quod Spiritu duce & authore cœperat, in carne demum conſummaret. Errauit denique, maiorem ſui ſepulchri quàm materni corporis rationem habere volens, quum mortuus quidem ſepulchrum, in quo nullus alius vnquam conditus fuerat, vel poſtea condendus erat, ſibi ſoli vendicarit: viuus autem in eo vtero recubuerit, qui Ioſeph viro ad multos procreandos filios debebat eſſe communis. Quis vero vel modice prudens non intelligat, Chriſtum Dominum in honoranda matre ſemper

In Chriſti iniuriā redundat contumelia, quā Virgini Matri irrogāt Heluidiani.
Luc. 23.

matre ſemper officioſum ac ſedulum, boc etiam A prouidiſſe, vt materno pudori ſicut ante partum, ita poſt partum etiam conſuleret, vtque templum illud ſibi gratiſſimum, quod ipſe conſecrarat & inhabitarat, omni ſanctitatis & integritatis genere cohoneſtaret? Quare ſapienter hoc dixit Ambroſius: An vero Dominus Ieſus eam ſibi Matrem eligeret, quæ viuli ſemine aulam poſſet incœſtare cæleſtem: quaſi eam, cui impoſsibile eſſet virginalis pudoris ſeruare cuſtodiam? Cuius exemplo cæteræ ad integritatis ſtudium prouocantur, ipſa ab huiuſmodi, quod per ſe cæteris propoſitum foret, munere deuiaret? Et quæ eſſet, cui maius, quàm Matri Domini meritum reponeret, præmium reſeruaret?] Ac deinde poſt pauca: Aliis promittit vt non deficiant: Matrem ſuam deficere patiebatur? Sed non deficit Maria, non B deficit virginitatis magiſtra: nec fieri poterat, vt quæ Deum portauerat, portandum hominem arbitraretur.]

Lib. de inſt. virginis c. 6. Non decuit Chriſtum permittere, vt Mater eius poſt partũ viro cõcũberet.

ATQVI huc ſpectat præclarum Chriſti in cruce pendentis exemplum, qui de Matre non minus, quàm de ſeipſo ſollicitus, eam non Ioſeph huiúsque filiis, qui prætereundi certe non videbatur, ſed Ioanni, id eſt, virginem virgini commendauit. At nihil iſthuc erat neceſſe, ſi Mater Domini quatuor haberet filios, vt fingit Heluidius, quorum conſortio frueretur: quia vero Ioanni vnice commendatur, viduitas eius & ſolitudo ſatis inſinuata eſt. Adſcribam Ambroſij verba, qui dictum Euangelij locum huc applicat, vt Mariæ poſt partum virginitas fortius aſtruatur, ſimúlque contrarius Heluidianorum error luculentius euertatur. C Sane, inquit, non poſſumus negare, de Mariæ filiis iure reprehenſum, meritóque veſtram ſanctitatem abhorruiſſe, quod ex eôdem vtero virginali, ex quo ſecundum carnem CHRISTVS natus eſt, alius partus effuſus ſit. Neque enim elegeſſet Dominus IESVS naſci per Virginem, ſi eam iudicaſſet tam incontinentem fore, vt illud genitale Dominici corporis, illam aulam Regis æterni concubitus humano ſemine coinquinaret. Qui enim hoc aſtruit, nihil aliud, niſi perfidiam Iudæorum adſtruit, qui dicunt eum non potuiſſe naſci ex Virgine. Nam ſi hanc accipiant à Sacerdotibus authoritatem & videatur Mariæ partus fudiſſe plurimos, maiore ſtudio veritatem fidei expugnare contendent. Et vbi eſt illud, quod ſcriptum eſt, dicen- D te Domino ad Matrem de Ioanne Euangeliſta: Mulier, ecce filius tuus, & rurſus ad Ioannem de Maria: Ecce mater tua? Quid ſibi iſtud vult, quod quum in cruce Dominus poſitus, peccatum mundi tolleret, pronunciauit etiam de virginitate materna? At quid aliud dicitur, niſi vt claudat ſua ora perfidia: obmureſcat, ne Matrem Domini aliquo audeat temerare conuitio? Teſtis eſt ergo idem arbiter, idem materni pudoris aſſertor, quòd deſponſata fuerit, viro tantummodo Ioſeph, nulla tamen coniugalis coitus conſuetudine thori iura cognouerit. Neque enim eam ſuſcepturam ex Ioſeph filios à viri conſortio ſeparare voluiſſet. Sed ſi hoc parum eſt, abdidit teſtimonium Euangeliſta dicens, quod ſuſcepit eã diſcipulus in ſuam. Nunquid ergo diuortium fecit? Nũquid à viro abduxit & abſtulit? Ergo qui hoc legit in Euangelio, quomodo quaſi naufragus titubat & fluctuat? Hoc

Chriſtus in cruce Matrẽ Ioanni commendans, oſtẽdit eam velut viduã filiis orbatam fuiſſe.

Li. 10. ep. 79 Chriſtus non elegiſſet matrem, niſi quę vellet & poſſet caſta perſiſtere.

Ioan. 19.

Chriſtus de cruce loquẽs de materna integritate pronunciare videtur.

A ergo teſtamentum filij eſt de Matris integritate, hæc Mariæ locuples integri pudoris hæreditas, hic totius finis conſummationis.] Ac alibi rurſus eundem Euangelij locum expendens, de Ioanne inquit: Ipſe eſt diſcipulus, cui Mater commendabatur. Quomodo marito vxorem tolleret, ſi fuerat Maria mixta coniugio, aut vſum thori coniugalis cognouerat?] Subiungit & illud: Quomodo extorqueri poteſt virginitas Mariæ, quæ fugientibus Apoſtolis ſupplicia non timebat? Sed ipſa ſe offerebat periculis, cuius tanta gratia, vt non ſolum in ſe virginitatis gratiam reſeruaret, ſed etiam his, quos viſeret (de Baptiſta loqui videtur) integritatis inſigne conferret.] Adeo deteſtatur illos Ambroſius, qui Mariæ virginitatem, poſtquàm Chriſtum edidit, in dubium vocant, & liberos ei B plures aſſignant: hos ille [a] impios, perfidos & ſacrilegos vocat. Sed & [b] Epiphanius eandem ex Ioanne hiſtoriam repetit, ac Heluidianis opponit, ſignificanter addens, Mariam ſuis filius, ſi quos habuiſſet, aut Ioſeph coniugi, ſi ſuperſtes & ipſe fuiſſet, vel Petro aliiue Apoſtolo committi à Chriſto & tradi potuiſſe: ſoli autem Ioanni id fuiſſe mandatum, cui dictum ſit: Ecce mater tua, nimirum, quòd hic diſcipulus virgo exiſteret, vt quæ Maria ſimul virginitatis princeps, & Ioannis Mater iuxta ſpiritũ oſtenderetur. Tum Hilarius eos reiicit, ac homines prauiſsimos appellat, qui plures Mariæ filios tribuere non verentur.

Lib. de inſt. virg. cap. 6. *Ibidem c. 7.* Mariæ cõſtantia prędicata in rebus aduerſis.

Loco ſ.

a lib. 10. epi. 79 & 81 *b Cont. Antidic. hær. 78* Pluriũ patrũ ſententiæ de Mariæ perpetua virginitate. Cur Maria ſoli Ioanni à Chriſto commendetur. *In Can. 1. in Euang. Matthæi.*

QVIN multis? manet & poſt partum Virgo, & ſemper Virgo: nullo enim modo vſque ad mor- C tem viri, contactum admiſit, ſicut loquitur [c] Damaſcenus. Aut ſi [d] Chryſoſtomum audire mauis, Sancta Maria, beata Maria, Mater & Virgo: Virgo fuit ante partum, Virgo poſt partum.] Cyrillus in hunc modum: Vnum & ſolum filium peperit ſancta Virgo, nempe Emanuelem: neque vlli alij poſt illum ex ipſa nati ſunt. Perpetuo námque illa virginitatem conſeruauit. Age vero ne queratur Heluidius, ad argumenta ſua, quæ obiicit, à nobis nihil reſponderi, leui ſaltem brachio obtuſa eius tela retundamus. Principio magnum ille præſidium in fratribus Domini, quorum meminit Euangelium, locat, eóſque poſt Chriſtum à Maria genitos eſſe contendit. Vbi verum eſſe declarat, quod nobilis eius Antagoniſta Hieronymus dixit, hominem hunc imperitiſsimum eſ- D ſe, qui toto Scripturarum pelago derelicto, ad iniuriam Virginis ſuam rabiem contulerit. Ignorat igitur phraſin Scripturæ familiarem, iuxta quam conſobrini, cognati, contribules, licet communem parentem non habeant, fratrum etiam nomine continentur, quemadmodum Abraham & Loth, Iacob & Laban, quum minime germani fratres eſſent, ſe mutuo tamen fratres appellarunt. Hinc Leo Magnus tradidit: Fratres intelligas appellatos cognatione, non affectu: gentis priuilegio, non natura.] Ac pari laborat inſcitia Heluidius, de primogenito garriens: quod vocabulum de Mariæ filio ſcriptum eô detorquet, vt ſecundo & tertio genitos Mariæ filios fuiſſe concludat. Sed nugator obſeruare debebat, non modo primum inter fratres genitum, ſicut Ruben filium Iacob, ſed & primum ſolúmque genitum, & ante quem nullus alius ab iiſdem parentibus editus eſt, in Scripturis primogenitum appellari: Chriſto autem

c lib. de fide orthod. ca. 15. *d Homil. de Ioan. Bapt.* *In Homel.* Quod Chriſtus ſit ſtens. Refutatio argumentorũ, quę adfert Heluidius, ad probandam Mariam a partu non manſiſſe Virginem. *Lib. de Mariæ virgine. contra Heluidium.* *Ge. 13. & 29* *Epiſto. 83. ad Monachos.* *Gen 49.* Fratres Domini malè ab Heluidio intellecti.

nomen hoc proprie cōpetere, ſiue illū à patre, ſiue à matre genitum libeat contemplari. Solus enim inde ab æterno naturalis eſt filius Dei, omniſq; creaturæ primogenitus à Paolo nuncupatur, quoniam ante omnem omnium rerum creationem genitus fuit. Idem vero cum homo eſſe voluit, Mariæ factus eſt primogenitus, quia primus & ſolus ex illa natus, nullum vt fratrem habeat ex eadem matre naturaliter procreatum. Attamen ſicut Pater Deus præter vnum naturalem filium, alios quoque filios obtinet adoptatos, qui paſsim filij Dei in ſacris literis appellātur: ita de Maria dici poteſt, quod Chriſtum filium vnum habens primogenitum ac naturalem, filios multos numeret adoptatos: quorū mater & ipſa vocetur. Inter hos ille dilectus excellit diſcipulus, cui Chriſtus ipſe de Maria dixit: Ecce mater tua. Nec deſunt, qui Ioannem Baptiſtam Mariæ filium dicant, ſpiritualem ſcilicet, quandoquidem illa parentes eius inuiſens, magnam præbuit cauſam, vt idem in vtero matris cōcluſus baptiſmo Spiritus imbueretur. Retineamus ergo quod à Theophylacto dictum legimus: Chriſtus & primogenitus eſt, vt primo natus, & vnigenitus, vt non habens alium fratrem: quodque Origenes eleganter prodidit: Mariæ filius nemo fuit niſi IESVS, & omnis vere Chriſtianus Mariæ filius.] Ac rurſus inſtat Heluidius, & frigidum prorſus argumentum à mulieris nomine deriuatum obtrudit, quo ſuam Chriſtus matrem nūquam appellat. Vbi ſuo etiam more nugatur, nec intelligit ſexū fœminarum vniuerſum generali mulieris nomine comprehendi, nec ab eo excludi virgines, ſicut & Eua

Primogenitus in Scripturis quomodo accipiatur. Hebræ. 1.

Chriſtus primogenitus multos habet fratres, eoſque Dei & Mariæ filios. Ioan. 19. Luca. 1.

Ioannes vterque filius Mariæ dictus. In 1. caput Matt. Tomo 1 in Ioannem. Ioā. 2. & 19.

Mulieris nomen etiā virgines includit. Gen. 3. Mat. 1.

A mulier dicta eſt, cum in Paradiſo virgo eſſet intacta. Eiuſdem eſt farinæ cauillatio ex Matthæi verbis extructa: Non cognoſcebat eam, donec peperit filium. Vt enim Heluidio maxime concedamus, hunc ſermonem de coniugali eſſe congreſſo, quod Epiphanius negat: tamen vox donec, ad certum tēpus hoc loco & ſæpe alibi non eſt aſtringenda. Nec enim ſuſpicari fas eſt, quod Ioſeph ſponſam à partu cognouerit, quam ante partum non attigit, ſed indicat Euangeliſta, quod neque ante partum, neque poſt partum, id eſt, nunquam Virgo mater cognita fuerit, quoniā vox donec, ſecundum idioma Scripturæ, tempus non determinat, vt inquit Euthymius, neque tempus aliquod definitum includit, Chryſoſtomo teſte, quem & ſequitur Theophylactus. Quomodo enim Ioſeph contigiſſet ſanctam B illam, vt idem adiungit, poſtquàm ineffabilem partum cognouiſſet? Quare [a] Paulus Propheticum de Chriſto [b] dictum confirmans: Oportet illum, inquit, regnare, donec ponat omnes inimicos ſcabellum pedum eius. Omitto cætera ne hoſtem iam pridem proſtratum atque confractum vano ſtudio perſequar, aduerſus quem [c] Epiphanius, [d] Hilarius, [e] Ambroſius, [f] Damaſcenus præclarè certarunt, ſed nullus maiorem de illo triumphum quàm Hieronymus reportauit, qui matrem Domini non ſolùm a partu, ſed perpetuā quoque Virginem eſſe ſumma cum laude conuicit. Recte igitur cum Ruperto dixeris: Monſtrum illud Heluidium totus orbis execretur.] Recte & cum Eccleſia publice canunt Orthodoxi, Poſt partum Virgo inuiolata per- C manſiſti.

Hæreſ. 78. contra Antidicomar. In cap. 1 Matth. In idem cap. Matthæi. Donec quomodo in Scripturis accipiatur.

a 1. Cor. 15. b Pſ. 109.

c Cont. Antidicomar. hær. 78. d In 1 ca. Matthæi. e Lib. de inſti. vir. ca. 5 et 6. f Lib. 4 fid. ortho. cap. 15. Lib. 1. de gloria & honore filij hominis.

CAPVT VNDECIMVM.

De Mariæ deſponſatione, & quonam conſilio hæc ipſa cum Ioſepho ſponſo facta ſit.

TORQVET multos cogitatio, an Mariæ virginitas obfuſcetur ea deſponſatione, qua ſe viro permiſit ac tradidit. Qua de re hoc loco tractare ſit opæprecium, priuſquàm ad reliqua huic argumento cōnexa procedamus, & aduerſariorum iacula nobis obiecta repellamus. Sane [a] Matthæus & [b] Lucas claris verbis enunciāt, Mariam Virginem Ioſepho nobili viro, quia de ſtirpe Dauid regia prognato, fuiſſe deſponſatam: tempus vero, & locum, & modum aliaſque circumſtantias eidem deſponſationi cohærentes nec attingunt, nec explicant. Veteres interim tradunt, hanc Virginem poſt annos vndecim in templo piè D ſanctéque tranſactos, ex loco illo ſacratiore prodeuntem, ad ſuos parentes in Nazareth oppido habitantes rediiſſe. Sic enim viſum eſſe Sacerdotibus, Mariam nubilem modò factam, diutius inter templi virgines non aſſeruari, ſed de veteri more ad contrahenda cum honeſto viro ſponſalia traduci oportere. Nam vt Gregorij Nyſſeni verbis vtamur, mulieres cum Sacerdotibus in templo verſari, atque in ſanctis ædibus conſpici, neque lege permittebatur, nec res honeſta. Deliberantes igitur Sacerdotes, in hanc ſententiam diuinitus conuenerunt, vt virginem cuipiam viro deſponderent, is verò talis eſſet, qui ad virginitatis cuſtodiam aptus foret. Ad hoc autem vnus aptiſsimus inuentus eſt Ioſeph,

a Mat. 1. b Luc. 1.

Quando & vbi Maria fuerit deſponſata.

Orat. in die nat. Domini Mariā Ioſeph per Sacerdotes fuiſſe deſponſatam.

ex eadem nempe tribu & patria, qua erat Virgo: atque is ex conſilio Sacerdotum puellam ſponſam accepit, quæ tamen coniunctio ſponſalia non eſt egreſſa.] Ac ne dubitemus, hæc verba tàm vetuſti, quàm probati apud Græcos Theologi propria eſſe, eadem prorſus tum à [c] Simeone Metaphraſte, tum à Nicephoro Calliſto ſub dicti authoris nomine repetuntur. Sed & [d] Epiphanius meminit, Mariam ſeni Ioſepho, non gratia coniunctionis, ſed propter legem, ſortibus ita poſtulantibus, fuiſſe traditam à Sacerdotibus templi Hieroſolymitani, ſub quorum cura Virgo nondum deſponſata vixerat. Tum Chryſoſtomus in eūdem ſenſum docet, Mariam Virginem per Sacerdotes caſto Ioſeph deſpōſatam fuiſſe atque commendatam, vt ſeruaretur, non coniungeretur. Vani ſunt ergo Centuriatores, quorum fraudē ante deteximus, quod huiuſmodi narrationis fidē velut à ſolo Nicephoro profectam eleuare, planéq; ſuſpectam reddere conētur. Certe Iudæis vſitatum fuiſſe legimus, vt priuſquam legitimum inter virum & vxorem cōiugium iniretur, ſponſa in ſponſi domū traduceretur, ac illic nuptias aliquātiſper expectaret, ſicut & Chryſoſtomus annotauit. Vnde Anſelmus quoque ſcripſit: Deſponſatio fiebat per aliquod tempus ante aſſiduā cohabitationē, & interim erat ſub cuſtodia mariti ſui vxor, & frequenti viſitatione, donec ſolennia nuptiarū celebrarentur.] Exiſtimāt præterea nōnulli, inter quos Gerſonē numero, deſponſationē inter Mariā & Ioſeph primum Hieroſolymis contigiſſe, ac deinde

c In orat. de ortu & educat. Deiparæ. d Lib. 1. c. 7. e Hæreſ. 78. con. Antid.

Quis Iudæorū ritus fuerit in fœminis deſponſandis. In cap. 1 Matthæi.

Quomodo peracta ſit Ioſeph & Mariæ deſponſatio.

ac deinde ſiue in Ioſeph, ſiue in parentum Mariæ A domo, aliquem familiarem ſponſi & ſponſæ conuictum ſucceſſiſſe, priuſquàm ſolennis ille nuptiarum ritus de more gentis celebraretur: qui tamen connubialis contractus non acceſſerat, niſi ſalutata cognata in ædibus Zachariæ, poſtquàm Ioſeph de tredcuntis ſponſæ pudicitia dubius atque ſollicitus, ſimul & eiuſdem innocentiam, & fœtum in illa diuinum ex Angelo intellexit, omnémque depoſuit ſuſpicionem. Sic enim ad illum nocte dictum eſt: Noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Vbi Maria coniux vocatur, non propter rem vxoriam, ſed ex prima fide deſpõſationis, quoniã conſuetudo Scripturarum eſt, quod ſponſi etiam viri, & ſponſæ vocentur vxores, Hieronymo teſte. Fuit autem ſponſa Maria ideò & ſanctius & admirabi- B lius iucunda ſuo viro, quia etiam fœcunda ſine viro, prole diſpar, fide cõpar, vt loquitur Auguſtinus.

Mariam dici coniugem Ioſeph à fide primæ deſponſationis.
Matt. 1.

Li. 2. in Ma. Lob. de nup. & concupiſcent. ca. 14.

De patrũ ſententia qui ſola ſponſalia Ioſeph & Mariæ tribuunt.

CAETERVM idem Auguſtinus verum legitimúmque matrimonium inter Mariam & Ioſeph agnoſcit, ac ſæpe prædicat, quo cum multi veteres haud ſatis conuenire videntur, qui ſolam & primã illam in ſponſalibus coniunctionem admittunt, hóſque coniuges ad nuptias & matrimonium nunquam perueniſſe cõtendũt. Vnde apud [a] Abdiam legimus: Ioſeph deſponſatam, verum minime nuptam Mariam Virginem habebat.] Idem affirmat [b] Epiphanius, nec diſſentit [c] Cyrillus Hieroſolymitanus, cuius illa vox eſt: Maria Mater propter ſolam deſponſationem vxor Ioſeph vocabatur.] Hieronymus vero tractans illud Euangeliſtæ: Con- C ſurgens Ioſeph, accepit puerum & matrem eius, hoc adiicit: quaſi nutritius eſſet, non maritus. Notat præterea Euthymius, Mariam à Ioſeph non ad nuptias, ſed ad cuſtodiam accipi. Quæ proinde ſi vxor Ioſeph aliquando dicitur, vxor ſeu coniux non niſi ſponſæ loco vſurpatur, ſicut poſt [d] Hilarium etiã docet Theophylactus, nimirum vt prægnans Virgo rectius omni ſuſpicione incontinentiæ liberetur, nec ab vllo vitiata eſſe credatur. Quid multis? Horum Patrum ſententia, vt cæteros prætermittam, Chriſtus non ex coniugata vel maritata, ſed ex deſponſata duntaxat Virgine voluit naſci. Alij vero cum Auguſtino iudicant, & Euangelicis verbis magis eſſe conſentaneũ ducunt, vt & nuptias & coniugium Mariæ & Ioſeph attribuamus. Nec enim fallaciter ad Ioſeph ab Angelo dictum D eſſe: Noli timere accipere Mariam cõiugem tuam: nec temere ſcripſiſſe Lucam, profectum eſſe Ioſeph in Bethlehem, vt profiteretur cum Maria deſponſata ſibi vxore prægnante. Tum ſæpe aliàs Ioſeph Mariæ virum ſiue maritum, & hanc viciſsim vxorem Ioſeph, ambóſque Chriſti parentes, licet caſtiſsimos, ob fidele coniugium in Euangelio nuncupari. Igitur Auguſtinus manifeſte teſtatur, in eiſdem Chriſti parentibus omne nuptiarum bonum, prolem ſcilicet, fidem & Sacramentum impleri.

a In vita Bartholomæi Apoſtoli.
b Hæreſ. 78.
c Catec. 12.
Matt. 2.
In 1. cap. Matt.
d Com. 1. in Matt.
e In 1. cap. Matth.

Auguſtinus & alij nuptias ac matrimonium perfectum in Maria & Ioſeph ſtatuunt.

Matt. 1.
Luc. 2.

Li. 1. de nuptiis & concupiſc. ca. 11.

Quomodo cõponi poſſit diſcors veterum ſententia de coniugio Ioſeph & Mariæ.

CAETERVM hæc Patrum diſſenſio, qualiſcunque demum ea videatur, hac poterit ratione componi, ſi Mariæ coniugium vt perfectum & imperfectum aliter atque aliter conſideretur. Perfectum quidem, quoniam prole optima cohoneſtatum, neque adulterio pollutum, aut vllo diſtractum diuortio, ſicut Auguſtinus eſt interpretatus, quum omne nuptiarum bonum tribus illis partibus prole, fide A & Sacramento definiuit. Imperfectum verò, quoniam Ioſeph & Maria duo in carne vna nunquam fuerunt, neque fructum ſine prolem ex coniugio vtrinque conſummato, vt vocant, ſibi quærendam putauerunt, neque diuinam illam Chriſti & Eccleſiæ copulationem ipſa corporum commixtione, quæ tanti myſterij ſacrum eſt ſignum, vt cæteri cõiuges, expreſſerunt. Proinde qui Mariam nuptam ſiue maritatam negant, ex vulgi more loquuntur, matrimonium nempe non conſummatum pro imperfecto deputantes, vt omnem hoc modo incontinentiæ ſuſpicionẽ excludant, ne quis putet aliôquin hos duos coniuges à nuptiis ſtatim, vel ab ipſo etiam virgineo partu ad carnale commerciũ tranſiiſſe, & ex virginibus non virgines, ſicut impij Ebionitæ & Heluidiani garriunt, per ipſum vſum B coniugij vnquam factos eſſe. Ad hunc modũ verbis quidem diſcrepant, re tamen ipſa conſentiunt Patres, & vterque ſenſus adductus Euangelicæ cõſonat veritati, quæ Mariam partim ab aliis vulgariter nuptis & coniugatis fœminis dirimit (nulla enim ſimul ante partum & in partu Virgo & coniux inuenta eſt) partim legitimam illam Ioſephi vxorem aſſerit, quam ipſe non ſolum ſibi deſponſatam, ſed etiam poſt acceptum in ſomnis oraculum coniugis locũ acceperit renueritque.

Imperfectum Ioſeph & Mariæ coniugiũ, quomodo dici poſſit.

Matth. 1.

VT AVTEM præſenti loco de horum ſanctiſſimorum coniugũ deſponſatione duntaxat agamus, excutienda inprimis eſt quæſtio, quis Mariæ affectus, quod propoſitum fuerit in ipſa deſponſatione, an aliarum more ſponſatum viro nubere, ſéque C totam in eius poteſtatem tradere voluerit, vt etiam cum illo rem habere conſentiret? Hoc ſi factum eſt, multum illa quidem de propoſito & integritate virginali remiſit, & animo ſaltem caſta eſſe deſiit, quæ liberorum cauſa ſiue ſponſalia, ſiue nuptias cũ viro contraxit, ideóque perpetuæ virginitatis laudem fortaſſe amiſiſſe videatur. Ac tale quidem non modo ſentiunt, ſed etiam publice docent Sectarij, ex quibus non poſtremi ſunt Centuriatores, his verbis ratiocinantes. *Teſtatur Lucas, Mariam deſponſatam fuiſſe viro: quæ res nequaquam per iocum aut ſimulate fieri potuit.* Et rurſus: *Euangeliſtæ certo affirmant, Mariam Ioſepho in coniugem fuiſſe deſponſatam. Vnde liquido conſtat, ita vtrumque Ioſeph & Mariam fuiſſe affectum, vt ſtatuto tempore, more aliorum coniugum voluerit liberos, dante Deo, procreare. Alioquin & Euangeliſtæ* D *certiſsimi rerum talium teſtes aliter fuiſſent locuti.* Atque hic iſti, vt in pleriſque aliis, magiſtrum ſequuntur Bucerum, qui ſimilem & æque caſtam de his coniugibus ſententiam tulit. Quum enim Matthæus de illis dixerit: Antequàm conuenirent, aut iuxta Syriacam interpretationem: Priuſquam ſocietatem inirent, inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto, exiſtimat Bucerus, his verbis declarari, Ioſeph & Mariam, quum inter ſe connubium contraxerunt, vulgare id futurũ fuiſſe ratos. A qua ſententia reliquos Nouatores arbitror nõ diſcedere, quũ in eo fere cõueniãt omnes, vt Marianã hiſtoriam ad carnis iudicium vulgíque morẽ libenter reuocent accommodéntque. Hinc Petrus Martyr argutatur, Mariam iuxta curſum atque morem aliarum eiuſdem gentis virginum nupſiſſe, & in viri congreſſum conſenſiſſe. Quid enim aliud vel dicerent vel adferrent noui ſanctæ caſtitatis hoſtes, ac iidem turpis inceſtus improbi aſſertores, niſi

An Maria voluerit vulgari more cõtrahere & in carnalem copulam conſentire.

Cen. 1. lib. 2. cap. 10

Quomodo de Mariæ deſponſatione doceant Centuriatores.

Cẽturiatores Bucero aſtipulantur.

In 1. cap. Matth.

Mos eſt Sectariorum in pleriſque carnis iudicium & vulgares ſequi cogitationes.

Li. contra Schmiteum.

vt ex caſtiſsimis coniugibus non caſtos faciant, illiſque carnalis commercij appetitionem affingant? A

Iudaicæ virgines longe aliter quàm Maria viris nupſerunt, & affectę fuerũt.

Vbi non moramur ſane, quis mos & affectus fuerit puellarum ſiue virginum veteris Synagogæ, ſic viris haud dubie deſponſarum atque nubentium, vt ſobolis fructum iactura virginitatis libenter quærerent, tantóque ſe feliciores in Eccleſia, quo fœcundiores in coniugio eſſe arbitrarẽtur. His in vſu quotidiano, fortaſsis etiam in delitiis fuit, videre & videri, amare & amari, virorũ ſimul & liberorũ capi dulcedine, ac illis amantiũ ſeruire affectibus, qui cum perfecta caſtitate pugnant, & in lubricam illam puellarum ætatem facile cadunt. Nam & Eſaias nobis Iudaicas puellas ita depingit, vt ſatis oſtendat, non minus eas quàm Ethnicas, luxu, mollicie, laſciuia diffluxiſſe, omnibúſque ad expugnandum pudicitiam telis & laqueis diabolicis abundaſſe, atque adeò à vaniſsimis meretriciæ B voluptatis blandimentis vix ſeſe abſtinuiſſe. Eleuatæ ſunt, inquit, filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum: ibant & plaudebant, & ambulabant, & pedibus ſuis compoſito gradu incedebant, vt cætera quæ ſequuntur, prætereamus. Quod comptum & luxuriuſum genus virginum Iudaicarum ſi non laudatum, ac certe quidem permiſſum ab illis fuit parentibus, qui legis benedictionem vteri fœcunditate, liberorum copia ac externo ſplendore metiebantur, quique carnalibus ac terrenis reb⁹ affixi, nihil fere ſublime ſaperent: ſpiritualia vero ſtudia faſtidirẽt, & in egenis illis mundi Elementis, vt Paulus loquitur, prorſus detinerẽtur. Quàm igitur indignum, quàm ſtolidum iſtorum phantaſma eſt, qui hoc veluti fundamento nituntur: C Aliæ puellæ Iudaicæ ſic factitabant, ſic viuebant, hoc carnis affectu præditæ ſua ſponſalia celebrabant, & nuptias contrahebant: Idem ergo de Maria iudicari par eſt, Maria, inquã, inde ab ipſo ortu præ puellis reliquis benedicta, in qua caro aduerſus Spiritum non concupiſcebat, non turpitudinis idola efformabat, nec vllius libidinis æſtum pruritum vel ſenſum experiebatur. Nam & Cyprianus palam affirmat, quòd in Maria legem mentis lex carnis non infeſtauerit, & rebelliũ nulla quietem ſpiritus afflixerit: quũm Virgo eſſet tàm caſta, tàm pura, ſancta, perfecta, vt virginitati eius, quemadmodum à Baſilio Magno ſcriptum eſt, nihil æquale, & ad effectum Spiritus ſancti excipiendum nulla inter homines puritas D aptior potuerit reperiri. Valeat igitur & in æternum exulet profana iſtorum nouitas, qui nihil niſi vulgare, & puellis dignum Iudaicis, quodque ad cogitationes amãtium pertinet, in ſanctiſſima Virgine fabricantur.

Eſai. 3.

Galat. 4. Coloſ. 2.

Purus ſemper Mariæ animus manſit, vt nihil remitteret de propoſito virginitatis.

Serm. de nat. Chriſti.

Hom. de human. Chriſti generat.

Maria virgo ſub lege ſimul & ſupra legẽ nec euangelicæ minus, quã Iudaica.

Fallvntvr autem craſsi homines, quòd Mariã ignorent Virginem ſub lege viuentem, & ſupra legem tamen philoſophantem, quæ & Spiritu & carne ſancta, id eſt, prorſus Euangelica iam tum eſſe cœpiſſet, quum Euangelium à populo nondum auditum, neque ab Apoſtolis ſcriptum vſquam extaret. Vnctio enim de omnibus Mariam docebat, ac ſermo Dei viuus & efficax ante magiſter illi, quàm filius factus eſt, priúſque mentem illius inſtruxit, quam carnem induit, vt ſcite Bernardus affirmat. Cur igitur, inquiunt, ſi Virgo permanere ſtatuit, cum viro ſponſalia contrahere, aut etiã nuptias inire decreuit? Multas quidem eius rei rationes adſerunt Patres, ſed quorum nullus meminit, Virginem in animum vel tenuiter induxiſſe, quod ad corpus cum viro commiſcendum, & ad liberos ex illo procreandos Ioſepho ſeſe adiunxerit. Præcipuam verò deſpondendi cauſam in eo ſtatuere licet, vt generoſa & obediens Abrahæ filia diuinæ voluntati, qua nihil in terris habebat antiquius, omni ex parte ſatisfaceret. Ea voluntas poſtulabat, & per hanc occaſionem manifeſtata viri genealogia, ipſius etiam Virginis origo & ſtirps ab omnibus cognoſceretur. Fuit & famæ Virginis cõſulendum, ne alioquin grauida facta, quum vterum geſtaret è Spiritu ſancto, malè apud vulgus audiret, ac impudica fœmina reputaretur, quæ non expectato marito præmaturè cum alio rem habuiſſet. Egebat prætereà tutore & adiutore, cuius auxilio B & apud Iudæos, & inter Ægyptios, præſertim rebus aduerſis ingruentibus, ſubleuaretur. Has quippe rationes tradit [a] Hieronymus, [b] Origenem, vt puto, ſecutus: ab vtroque non multum diſſentit [c] Baſilius Magnus, cui [d] Bernardum adiungo, breuiter quidem, ſed appoſite ita ſcribentem: Neceſſario deſponſata eſt Maria Ioſeph, quando per hoc & à canibus ſanctum abſconditur, & à ſponſo virginitas comprobatur, & Virginis tàm verecundiæ parcitur, quàm famæ prouidetur.] Nec deſunt, qui plures eiuſdem deſponſationis cauſas adducant, ſed nullus veterum nouis, vt dixi, fauet aduerſariis, qui adeò de vxore dicenda & gignendis liberis ſoliciti eſſe ſolent. Vnum Ambroſium præterire nõ poſſum, qui inter alias rationes ad hoc inſtitutum & C illam notatu dignam adfert: Maluit Dominus aliquos de ſua generatione, quàm de Matris pudore dubitare.] Tanta Chriſto cura fuit maternum honorem vindicandi, ob quem ſuam quoque dignitatem aliquando negligere videbatur, vt idcircò Ioſephi patris filius à cunctis exiſtimari maluerit, quàm vulgo ſuã matrem male caſtã reputari. Qua etiam ratione tum obſeruauit, tum docuit, quod lex diuina de honorandis parentibus exigit, & Chriſtus repetit in Euangelio.

Hebr. 4.

Hom. 1. de laud. Virg.

Quare Maria, cum Virgo manere vellet, in ſponſalia & nuptias conſenſerit.

Quæ commoda ex Mariæ deſponſatione ſequantur.

a Lib. cont. Heluid. & in c. 1. Matt.
b Hom. 1. & 3. in diuerſ.
c Homil. de human. Chriſti generat.
d Homil. 2. de B. Virg.
Matth. ... Inc. 1. Luc.

Chriſtus tam curã habuit maternì honoris.

Exod. 20. Matth. 15. & 19.

Caetervm non exiguam hallucinandi cauſam præbet Sectariis, quod initium & finem huius deſponſationis, quæ inter Mariam & Ioſeph, vt inter nullos coniuges alios interceſsit, parum accurate perpendant. Initiũ ex diuina reuelatione pendebat, quæ Mariã quidẽ de rebus agẽdis, vt ante diximus, frequẽter inſtruens, nunc etiã certã reddiderat D ſponſum cui nuberet, caſtũ fore, cúmque nihil carnalis cõmercij à ſe ſpõſa deſideraturum, ſicut poſteà pluribus oſtendemus. Finis verò huius deſponſationis ſupra monſtratus eſt, ac potiſsimũ ad Marianæ virginitatis cuſtodiam, ſimúlque ad ſummũ illud myſterium pertinebat, quod in Chriſto paruulo ſub talis coniugij ſpecie celari ac promoueri debebat. Elegãter enim à Bernardo dictũ eſt, quòd conceptus ſine ſemine operiatur matris deſponſatione. Permultũ igitur inter Mariam & qualeſcunque Iudæorũ puellas intereſt, quibus longe diſpar initium, ac finis plane diuerſus cõtigit tẽpore deſponſationis, per quam ſingulæ ſponſo tradunt ſui corporis poteſtatem, nihil ſane minus, quam de continentia ſiue virginitate ſeruanda cogitantes. Verum vt certius conſtet de ſponſæ Mariæ conſilium, ſicut diximus, ab omni concubitu alienum extitiſſe, Hugonem Victorinum, vtpote non

Quod initium quis finis fuerit eius deſponſationis, qua Virgo Maria Ioſeph coniuncta eſt.

Conceptus ſine ſemine operitur matris deſponſatione.

Ser. 4. in vigilia natiu. Domini.

vulgarem

Hugonis Victorini ſententia de Mariæ deſponſatione.

vulgarem Thcologum, qui ſuo ſeculo alter Auguſtinus dici haberique meruit, in medium producemus. Dc incottupta virginitate Matris Domini hoc fides inquit, pie, & pietas fideliter confitetur, quod eius perfectionem nullo modo imminuit coniugalis conſenſus, quemadmodum caſtitatem illius non violauit conceptus, nec integritatem abſtulit partus. Ipſa namque eadem Virgo perpetua, & cum deſponſaretur viro, non tamen deſeruit aut mutauit propoſitum continentiæ, & cum fœcundaretur, (non à viro) concepit ſine libidine, & cum filium ederet, peperit ſine dolore.] Ac ſeipſum explicás magis, Diſcutiamus, inquit, vt poſtulas, quid ſit coniugium, & ex eius definitione propoſita conſideremus, ſi ſimnl eſſe potuerunt in Virgine Matre & conſenſus coniugalis, & propoſitum virginitatis.

Quid ſit coniugium.

Quid enim eſt coniugium niſi legitima ſocietas inter virum & fœminam, in qua videlicet ſocietate ex pari conſenſu vterque ſemetipſum debet alteri.

Spontaneus conſenſus coniugium facit.

Spontaneus ergo conſenſus inter virum & fœminam legitime coniunctos facit, quo vterque alteri debitorem ſui ſe ſpondet, iſte eſt, qui cóiugium facit. Et coniugium eſt ipſa ſocietas tali conſenſu confœderata, quæ altero viuente alterum ab altero non diſſoluit.

Conſenſus eſſe poteſt in vinculum, & non in commercium coniugale.

Eſt adhuc alius conſenſus, ſed carnalis commercij ab inuicem exigendi atque reddendi, ſimilem inter virum & mulierem pactionem conſtituens, comes non effector coniugij, officium & non vinculum, qui & ipſe tamé quum pari ab vtroque voto ſuſcipitur, pari etiam neceſſe eſt debito teneatur.] Adiungit porro: Huius debiti (de carnali commercio loquitur) neceſsitas illos coniugatos ſibi adinuicem non ſubiicit, in quibus dum coniugium contraheretur vel ſanciretur, huius operis conſenſus non præceſsit. Nec tamen hoc officio ceſſante veritatem ſeu virtutem coniugij ceſſare, credendú eſt, imò potins tãto verius ac ſanctius coniugium eſſe, quod in ſolo charitatis vinculo, & noo in concupiſcentia carnis, libidinis ardore fundatum eſt. Quid enim? in concupiſcentia carnis coniugiú ſanctum eſſet, & in charitate non eſſet? Abſit, ſed multo verius & iuſtius ibi ſanctum & verum dicitur, vbi nihil habet caſtitas, vnde erubeſcat, ſed charitas vnde gloriatur.]

Quæ maximè notáda in Hugonis oratione.

In qvibvs verbis eximio Theologo ſane dignis multa ſunt ſolerter obſeruanda, quæ ad rem præſentem maxime pertinent. Primum eſt, inter Mariam & Ioſeph non modo ſponſalium, ſed &

D

Tria bona matrimonij. Mariæ coniugiú nihil præiudicat eius virginitati.

Lib de nupt. & concupiſcent. ca. 11.

coniugij fœdus interceſſiſſe, verú vt illis fuerit ac legitimú matrimoniú, vtque hic vir ſiue maritus, illa vxor proprie in Euangelio appelletur. Id quod Auguſtinus plane confirmat, vt diximus, quum omne nuptiarum bonum, prolem, fidem, Sacramentum in Chriſti parentibus impletum eſſe teſtatur, etiamſi nullus acceſſerit concubitus nuptialis. Alterum eſt, coniugium à Maria ſic eſſe ſuſceptum, vt nihil remiſerit de propoſito virginitatis, quod mirabili vſa conſilio integrum ac perfectum vſque conſeruauit, ſpe certa diuini adfuturi præſidij ſeſe ſuſtentans ac fulciens. Vnde

Lucæ. 1.

quum Gabriel Angelus pariturã illam prænunciauit, ipſa rem prorſus nouam & alienam ſe audire monſtrauit, ac licet Ioſephò deſponſata eſſet, tamen vt firmum ſuæ virginitatis nunquam violandæ propoſitum declararet, diſerte reſpondit, Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſ-

A

co? ſicut ſequenti capite pluribus diſſeremus. Tertium eſt, quod tametſi viri & fœminæ conſenſus in omni coniugio requiratur, & ad coniugale vinculum ſola morte dirimendum vtronque coniugem adſtringat, tamen conſenſum in coniugalem congreſſum ſiue in carnalem, vt vocant, copulam, in hoc Mariæ coniugio defuiſſe.

Conſenſus in carnalem copulá non pertinet ad matrimonij neceſſitatem.

Poſtremo ex adductis Hugonis Victorini verbis colligi poteſt, non ſolum in Ioſeph & Maria, verum etiam in aliis coniugibus laudandam eſſe pietatem, quum ex mutuo conſenſu decernunt, ſiue ad tempus, ſiue perpetuo in caſto & virginali coniugio perſeuerare, vt illic nulla libido, ſed ſola charitas regnet.

Laudáda coniugum pietas, qui ad ſeruádam caſtitaté conſpirát, ſeque mutuo obligant.

Hæc enim beatiora coniugia iudicanda ſunt, ſi Auguſtino credimus, quæ ſiue filiis procreatis, ſiue

B

Li. 1 de ſermone Domini in monte, ca. 14.

iſta etiam terrena prole contemta, continentiam inter ſe pari conſenſu ſeruare potuerint.] Neque tamen hæc eo ſpectant, vt aliorum Theologorum ſententiam repudiemus, qui cum Thomá cenſent, Virginem ex familiari diuini Spiritus inſtinctu deſponſari voluiſſe, ſuumque corpus viro tradidiſſe, quum non dubitaret, diuina ope ſaluum ſibi fore propoſitum virginitatis, nunquam vt ad carnalem copulam perueniret: & quoniam hoc diuino commiſerit arbitrio, illam licet coniugio aſſentientem, tamen nulla ex parte iacturam feciſſe virginitatis.

In part. 3. quæſt. 29.

Non hic reiicit opinionem illorum, qui docét, Mariá in carnale copulam cũ conditione conſenſiſſe.

Atque hinc rurſus aduerſarij confutantur, qui Mariam velut abſolute ac expreſſe in carnale commercium conſentientem, reliquis puellis nubentibus tàm temere quàm audacter exæquant.

C

Conſenſus in carnalem copulam non pertinet ad matrimonij neceſſitatem.

Caetervm in eo magnus cõſenſus eſt Theologorum, vt vulgo receptam illam confirment ſententiam: Solus conſenſus, noo coitus matrimonium facit. Etenim coniugalis ille congreſſus non ad eſſentiam, vt in Scholis dicunt, ſed ad vſum coniugij, atque ad fragilitatis humanæ remedium, liberorúmque ſolatium potius, quàm ad matrimonij rationem proprie pertinet.

27. quæſt. cap. matrimonium & ca. Sufficiat.

Lib. de inſt. virg. cap. 5.

Quare nec Ambroſius dicere dubitauit: Deſponſata viro Mater Domini, coniugis nomen accepit. Quum initiatur coniugium, tum coniugij nomen adſciſcitur: non enim defloratio virginitatis facit coniugium, ſed pactio coniugalis. Cum iungitur puella, coniugium eſt, noo cum virili commixtione cognoſcitur.] Verum igitur matrimonium etiam inter illos Auguſtinus agnoſcit, qui procreationem liberorum nec quærunt, nec ſperant, ſola interim animorum

D

Lib de bono coniugali cap. 3.

coniunctione contenti. Quocirca huius ſacri veteque virginalis coniugij, quod inter Ioſeph & Mariam celebratum eſt, magnam rationem veteres habuere, ac illuſtre hoc exemplum Chriſtianis etiam coniugibus propoſuerunt.

Quid coniuges notare habeant in Ioſeph Mariæ coniugio.

Sic enim de illo, vt cæteros prætercam, diſſerit Auguſtinus: Hoc exemplo magnifice inſinuatur fidelibus coniugatis, etiam ſeruato pari conſenſu poſſe permanere vocarique coniugium, non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu.]

Lib. de conſenſu Euangeliſt. ca. 1.

Lib. de nup. & concup. cap. 11.

Et alibi rurſus: Abſit, inquit, vt inter illos vinculum coniugale rumpatur, imo firmius erit, quo magis ea pacta ſecum inierint, quæ charius concordiúſque ſeruanda ſunt noo voluptariis corporum nexibus, ſed voluntariis affectibus animorum.] Ac poſtea: Cur ergo nõ coniuges qui ex conſenſu concumbere deſinunt, ſi manſerunt coniuges Ioſeph & Maria, qui concumbere nec cœperunt?]

Exẽpla piorum coniugũ virginalẽ caſtitatem in ipſo matrimonio ſeruãtium.

A VBI operæprecium facturi videmur, ſi ad præſens inſtitutum illuſtrãdum eos proponamus coniuges, qui velut Mariæ & Ioſeph ſpectatiſsimum æmularentur exemplum, & ſimul Sectariorũ iſtorum in deprimendo cœlibatu ſupercilium coërcerent, perpetuam in connubio virginitatem ſeruare, ſincereque colere voluerunt. Ex horum numero fuerint Henricus Imperator eius nominis ſecundus, qui & Claudus appellatur, eiúſque coniux Chunegundis Auguſta, iuuenes licet & principes cum genere, tùm virtute illuſtriſsimi. Quare quum idem Henricus morti ſe proximum cerneret, Chunigundam vxorem & propinquos eius acciuit, cóſque intuens: Recipite, inquit, quam mihi tradidiſtis virginem veſtram.] Præterea ſuum in coniugio cœlibatum pure conſeruarunt Valerianus & Cecilia, inſigne par Romanæ nobilitatis, B Iulianus itidem Antiochenus & Baſiliſſa, non modo religionis, ſed & martyrij gloria percelebres. Eandem virginitatis laudem Eduardus Britannorum Rex & vxor eius Editha, non obſcuræ ſanctitatis coniuges, mirifice coluerunt. Tum præter Amonem Ægyptium Eduardus tertius Anglorum Rex, ſicut & Vandeſillus Comes Palatinus, qui ſub Dagoberto Rege floruit, ac demum Emericus Pannonius, Stephani Regis filius non immerito inde laudantur, quòd illis tam chara ob Chriſti amorem continẽtia fuerit, vt Veneris neſcij, habuerint quidem ſed non attigerint vnquam vxores, vtpote cum quibus veluti ſororibus, pudicitiæ integritatem (ô Eunuchos Euangelicos) intemerate ſeruarunt. His adiũgi meretur Alfonſus Aragoniæ Rex, C caſti cognomine honoratus, coniux & ipſe nobilis, atque fidus vxori, ſed qui ad ſe pertinere putauit Apoſtolicum dictum: Bonum eſt homini mulierem non tangere: & qui habent vxores, tanquam non habentes ſint. Neque diſsimilis Theophanes fuit, qui quum ad ſponſam nocte nuptiarum ingreſſus eſſet, & animi puritatem omni corporeæ voluptati anteponeret, tàm pium ac efficacem in thalamo vel doctorem vel colloquutorem ſe præbuit, vt ſponſam continentiæ ſuæ ſociam & fecerit, & retinuerit ſemper. Eadem integritas in Eghardo & ſanctiſsimæ viduæ Brigittæ filia Katharina ſplenduit, coniugium illis tàm ſancte ineuntibus, vt perpetuam pudicitiam Chriſto pie oblatam iuramento confirmarint, ac ſeorſum tota vita cubarint.

Matth. 19.

1. Cor. 7.

D *Exemplũ comitis Elzearij cũ ſua coniuge virginitatem profitentis.*

QVIN porro ſanctus & illuſtris Galliæ Comes Elzearius? qui ſub Carolo II. Hieruſalem Siciliæque Rege clarus eſt habitus, & cui æque nobilis ac pia Dalphina virgo ſponſæ loco contigit in vrbe Maſſilienſi. Non ſat illis viſum eſt virginitatis virtutem in alijs ſuſpicere, ſed & ipſi admirando conſilio ducti, quoniam caſti ad coniugium acceſſerant, ſuæ virginitatis florem nulli præterquàm Ieſu Nazareno offerre, conſecrare, ſeruaréque voluerunt. Itaque ſacram ædem adiêre, ſuas Deo preces effudère, & poſt ſanctiſsimum Chriſti corpus reuerenter acceptum, flexis genibus, iunctis manibus, erectiſque in cælum animis vota in hunc modum præeunte ſponſo diſerte fecerunt: DOMINE Ieſu Chriſte, à quo bonum omne & donum proficiſcitur, EGO peccator fragilis & infirmus ſine tuo ſpeciali donu non poſſum caſte & continenter viuere: ſed de tuo ſingulari adiutorio confidens, A voueo & promitto tibi & ſanctiſsimæ Matri tuæ atque omnibus Sanctis, toto tempore vitæ meæ me caſte victurum, & virginitatem ſeruaturum, quam hucuſque tua benignitate in me cuſtodiuiſti. Atque huius promiſsionis exequendæ cauſa paratus ſum, quaſcunque afflictiones & pœnas, atq; etiam mortem ipſam perpeti.] En tibi ſingularem profeſsionis formulam vel à veteribus acceptam, vel ſapientiſsime quidem excogitatam, certe ab omni elatione & præſumptione alienam, ſanctæ autem magnanimitatis refertam, ac illis demum pulchre congruentem, qui Mariam & Ioſeph imitantes, ex mutuo conſenſu & cum voti nuncupatione caſti eſſe & manere coniuges volunt. Rarum iſthuc quidem, nec omnibus commendandum, ſed quo rarius, eò charius Deo laudabiliuſque coniugium, B quod non carnis libido: ſed ſincera in Chriſto dilectio conciliat, ſanctáque non corporum, ſed animorum coniunctio in Euangelica caſtitate confirmat, vt ambo veluti ſacrum precioſumque munus ex communi voluntate Deo reuerenter offerant, fideliterque perſoluant. Quis vero neget, illis quos diximus, ingentem erga Deum fidem ſuppetiuiſſe, parémque prudentiam & fortitudinem in illorum votis Deo nuncupatis apparuiſſe, vtpote qui toti è Chriſto caſti conſilij ſeminatore pendérent, ac diuina illius virtute ſubnixi confiderent, ſuæ caſtitatis fragrantiam velut à candidis lilijs profectam, in cælis etiam vt coram Deo ſuauiter redoleret, eſſe valituram? Prætermitto plura id genus exempla, quæ apud [a] Hieronymum, [b] Auguſtinum, [c] Paulinum atque [d] Palladium referuntur, illiſque laudem C immortalem pariunt, qui ſuum coniugium continenter caſtéque traduxerunt, ſponte id offerentes Domino quod lege non debebatur, dum vellent ſibi non licere, quod cum ſuo detrimento, vt Auguſtinus loquitur, licuiſſet. Eſt ita quidem, vt alteri coniugum poſt conſummatum, vt vocant, matrimonium, abſque alterius conſenſu vouere continentiam nec liceat, nec deceat expediátque, quandoquidem corpus ſuum non in propria, ſed in cõiugis ſui poteſtate habet conſtitutum, vt petenti debitum negare non poſsit, ſicut Paulus perſpicue docet. Veruntamen quum vir & mulier ſibi conſentiunt, & concordi voluntate perpetuam continentiam vouent, tum vero tanquam ſacrificium in odorem ſuauitatis ſuper altare fidei vero ac ſum- D mo Deo in templo ſui cordis offerunt, vti ſcriptũ reliquit Fulgentius, eámque continentiam ſeruare perpetuo debent. Ac ne fruſtraneam leuíſque momenti hanc promiſſæ caſtitatis obſeruationem eſſe putemus, conſtanter Auguſtinus affirmat: Continentes vel mares, qui defunctis vxoribus, vel fœminæ quæ defunctis viris, vel vtrique qui pari conſenſu continentiam Deo vouerunt, ſciant ſibi quidem mercedis amplius deberi, quam coniugalis caſtitas poſsit.] Igitur & vetus teſtatur hiſtoria, quod vir ſanctus Amator antequam Antiſiodorẽſis crearetur Epiſcopus, multiſque clareret miraculis, vna cum ſponſa votum virginitatis Deo nuncupauerit: adfuiſſe autem Angelum, qui non modo pium vtriuſque propoſitum laudarit, ſed & binas illis coronas attulerit.

Formula virginitatis à cõiugibus Deo promiſſæ.

In ſuperioribus exemplis ſpectandum non modo quid factum ſit, ſed etiam qua intentione coniuges promiſerint & ſeruarint virginitatem.

a In Epiſt. ad Ruſticum.
b Epiſt. 45. ad Arment.
c In ep. 3. ad Aprum.
d In hiſtor. Lauſiaca.
Epiſt. 45. ad Armenc.

1. Corint. 7. Non licet alteri coniugũ ſine conſenſo alterius cum voto vel ſine voto viuere continenter.

Coniuges magnum habent meritum, quã promiſſam Deo continẽtiam ſeruant ex communi conſenſu.

Epiſt. 1.

Lib. de bono coniugali. cap. 25.

Vide 7. tomum Surij.

IGITVR ſi rem æqua lance perpendimus, quod multis alijs coniugibus, & ſummo quidem vitæ ſplendore, generiſque nobilitate florẽtibus largiri cogimur,

cogimur, an id Mariæ & Ioſepho adimemus? Illi ſponſalia contraxerunt, nuptias celebrarunt, vitámque omnem in coniugio tranſegerũt, atque in ſanctæ tamen continentiæ ſtudio non inflexerunt animos, adeóque multò illam & illuſtriorem, Deóque ſummo gratiorem, & poſteris admirabiliorem effecerunt. Ergóne Virgo ſacroſancta coniugiũ iniit tàm inauſpicatò, vt non pauci palmam illi præripe- rent, ipſámque ſimul & ſponſum Ioſeph caſtimoniæ propoſito ſuperarent? Quaſi verò nõ illa princeps & decus virginitatis exiſtat, cuius vitam non modò virgines, ſed & vidui & viduæ, & coniuges omnes, tanquàm exemplar omnis pudicitiæ propoſitum, debeant intueri. Omnibus illa quidẽ omnia facta eſt, vt omnes ad ſuæ caſtitatis, maximarúmque virtutum exempla prouocaret & adduceret: virginibus modeſtiſſima virgo, viduis religioſiſſima vidua, nuptis caſtiſſima nupta eſt. Cæterùm in eo excellit vel maximè, quod prima inſuetam hanc omnibus retrò ſeculis rationem & viam virginitatis ingreſſa ſit, quódque prima in coniugio ſupra humanum morem vixerit, nullo carnis vſu, Angelica vita, vt cuſtodem ſuæ pudicitiæ ſumpſerit, non virum: quæ quoniam miracula erant, ideo maiore miraculo, ſtupente natura filium mũdo edidit. Quæ priuſquãm Ioſepho nuberet, aut certè antequàm à Gabriele ſalutaretur, ſuam Domino virginitatem conſecrauit: quod verbis quidem expreſſis factum eſſe notauit Abdias, vt poſteà ſuo loco dicemus. Non enim Angelo reſponderet: Quomodò fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? niſi Deo virginem ſe antè vouiſſet. Sed quia hoc Iſraelitarum mores adhuc recuſabant, deſponſata eſt viro iuſto, non violenter ablaturo, ſed potius contra violãtes cuſtodituro, quod illa iam vouerat, vt Auguſtinus luculenter affirmat. Vbi non ſolum ille de cordis, ſed etiam oris voto haud dubiè loquitur, eóque gratior & acceptior Virgo fuiſſe dicitur, quòd virginitatem Deo perfectè dicaſſet. Hîc enim firmum animi propoſitum quibuſcunque tandem verbis expreſſum, Mariæ tribuere par eſt, quam diuina bonitas in re tanti momenti fluctuare minimè pateretur, & quæ certum immotúmque voluntatis ſuæ decretum, ne ad virum ſcilicet vnquam accederet, néue liberos gigneret, ſermone clariſſimo præ ſe tulit, ídque, vt poſteà conuincemus, conſtanter Angelo renunciauit.

Non minor continentiæ laus & virtus Mariæ & Ioſeph, quam caſtis viris aliis coniugibus competit. Manę vita perpetuitatis & perfectionis omnimoda fuit & exemplar coniugibus, viduis atque virginibus.

Mariam non ſolum corde, ſed etiã verbis edidiſſe votum virginitatis.

In vita Bartholomæi. *Luc.1.*

Lib. de ſancta virgi. cap.4.

Sed enim ſiue Mariæ votum fuerit condirionale, ſiue vt multi cum Scoto exiſtimant, abſolutum, ſiue ante ſuam deſponſationem, ſiue poſteà ſe virginem Deo dicarit, illud extra omnem manet controuerſiam, & apud veteres quidem in confeſſo eſt, Mariam animo & corpore Virginẽ vſque perſeueraſſe, neque in actum carnalis copulæ vnquam explicitè, vt inquiunt, conſenſiſſe. Præterea inter doctos cõuenit, vt ſuprà indicauimus, verum coniugium eſſe poſſe, ſi coniugalis inter ſponſum & ſponſam conſenſus intercedat, vt hic proculdubio interceſſit, etiamſi ad nullum congreſſum veniatur, ſed aut virginitas, aut continentia ex voto, vel ſine voto vtrinque perpetuo retineatur. Quid enim matrimonium aliud eſſe dicemus, niſi vt omnes affirmãt, maris & fœminæ coniunctionem, quæ indiuiduam vitæ conſuetudinem ſeruet, etiamſi nullus coniugalis congreſſus accedat? Rurſus cur Mariæ idem accidiſſe miremur, quod de ſancta Cecilia vetus & probata narrat hiſtoria, Virginem hanc poſt votum virginitatis Deo nuncupatum, viro Valeriano nupſiſſe, ſiue reuelatione demùm, ſiue inſpiratione diuina confirmata credidit, nullum inde caſtitatis ſuæ detrimentum, ſed fructum potiùs, vt exitus docuit, conſecuturam eſſe. Etenim harum nuptiarum occaſione contigit, vt ſapiens virgo ſponſum eundem & fidei & caſtitatis, adeóque martyrij ſibi collegam & ſocium faceret, vtque ſponſi fratrem Tiburtium ſimul ad Chriſti fidem perduceret, qui & ipſe martyrij lauream cum illuſtri Chriſtiani dogmatis profeſſione coniunxit. Firmum igitur & ratum manet illud, quod ex Hugone produximus: Suſcepit Maria coniugium, ſed non mutauit virginitatis propoſitum. Virum habere conſenſit, ſed coniugalis ille conſenſus virginitatis perfectionem in ea non imminuit, quæ non ſecundum legis rationem, & vltra virginum aliarum exemplum, ex inſpiratione & operatione diuini Spiritus omne carnale viri commercium fugiebat, vt cor ſimul & corpus Deo ſummo impollutum offerret. Eſtque ſanè admodum probabile, quod non obſcuri nominis Theologi iampridem docuerunt, Mariam cum Ioſeph non ſolùm de coniugali ſocietate ineunda, ſed etiam de caſtitate ſeruanda inde ab initio conueniſſe, vt in his caſtiſſimis coniugibus impleretur, quod Eſaias in ſpiritu præuiderat atque prædixerat: Habitabit iuuenis cum virgine, & gaudebit ſponſus ſuper ſponſam. Etenim ſi propter breuitatem temporis, quod in arcto eſt, ſic debent viri habere vxores ſuas, tanquàm non habeant: quantò magis inter ſponſum & ſponſam erit ſancta coniunctio? vt eundem locum Hieronymus interpretatur. Verùm hæc pluribus perſequi non attinet, quùm de Mariæ voto & ſponſo eius Ioſeph peculiaris diſputatio non multò poſt inſtituenda ſit.

Etiamſi Mariam non vouiſſe conceditur, fatendum eſt tamẽ eandem animo & corpore ſemper virginem permanſiſſe, nec in carnalẽ copulam explicitè conſenſiſſe.

Potuit Maria ſicut Cecilia poſt promiſſam Deo caſtitatem cum viro contrahere.

Eſai.62. *1.Cor.7.*

In eundem locum Eſaiæ.

E quibus haud difficulter quilibet iudicabit, inſulſam & futilem eſſe ratiocinationem, qua Centuriatores in hunc modum argutantur: *Si Ioſeph & Maria more aliorum coniugum congredi noluiſſent, Euangeliſtæ aliter fuiſſent locuti.* Quod argumentandi genus, quoniam ab inficiatione petitum eſt, apud eruditos quidem parùm habere ponderis poteſt, licet eo Sectarij frequenter vtantur, imò & mirificè delectentur. Adde quòd iſti cauillantes rem pudendam faciant, qui ſuum telum ex Heluidianorum pharetra depromptum, & iam vetuſtate quaſi conſumptum, nunc iterum in Catholicos eiaculantur, ne ignoremus ſcilicet, ſub quibus ſignis militent noui Antidicomarianitæ. Etenim Heluidius vt Mariæ virginitatem in dubium reuocare planéque labefactare poſſet, ad Euangelij verba prouocans, in hunc modum ratiocinabatur: *Ecce habes in Euangelio deſponſatam, non commendatam, & vtique non ob aliud deſponſatam, niſi quandoque nupturam.* Conglomerat deinde Scripturæ loca, ſed perperam intellecta, quibus perſuadere conatur, Mariam nec affectu, nec reipſa virginem perſtitiſſe, imò eam etiam ex coniuge Ioſepho multos filios, qui fratres Domini ab Euangeliſta dicuntur, genuiſſe. Quid enim tàm abſurdum, tàm peſtilens ac impium videri poteſt, quod ex Scripturæ verbis confidenter arreptis & ſceleratè detortis, Hæretici non aſtruere & ſtabilire laborent? Nihil vnquàm penè de ſuo proferũt, quod non etiam Scripturæ verbis adumbrare audeant: ſed tantò magis cauendi & pertimeſcendi,

Confutatio argumentationis à Centuriatoribus adductæ. Centuriatores argumentum Heluidianorũ repetunt & confirmant.

vide Hieronymum lib. contra Heluidium.

Nihil tam impurum eſt & impiũ, quod Scripturæ verbis hæretici non tegant & excuſent.

quantò ad ſuas artes occultandas ingenioſiores & verſutiores exiſtunt. Callidi & aſtuti artificio quodam viuntur, incluſam pernicioſam corruptelam exquiſitorum verborum velamine contegunt, ſubrepunt nomine blandientis, occidunt ſpecie religionis, vt verbis Hilarianis vtamur. Proſtratus autem humi taceret Heluidius, niſi eſſent hodiè, qui vnà cum Centuriatoribus eum in pedes erigerent, ac nouam aciem ad Matrem Domini hoſtiliter oppugnandam inſtaurarent. Ex quorum ſunt numero, qui ſpecie & nomine deſponſationis non tàm, vt vereor, inſcitè quàm nequiter abutuntur, ſimúlque nouam & in Eccleſia inauditam hactenus opinionem inuehunt, Mariam quo tempore viro deſponſata eſſet, firmum & certum virginitatis propoſitum non habuiſſe. Qua de re iam ſuprà copioſè dictum eſt, ac pluribus reſponderi nō conuenit, quùm Mariæ virginitas, quæ carne ſimul & mente virgo perfecta, nulláque ex parte vitiata vnquàm fuit, inuictos habeat propugnatores. Defendit illam [a] Hilarius, [b] Epiphanius, [c] Baſilius, [d] Hieronymus, [e] Ambroſius, [f] Auguſtinus, [g] Damaſcenus, & ſi vetuſtiores quærimus, [h] Origenes, [i] Irenæus, [k] Ignatius, quos omnes diuinus ille ſpiritus, vt arbitror, huc perpulit, vt contra futuros huiuſmodi obtrectatores, Mariæ virginitatem explicatam, magnóque conſenſu conſtabilitam hoc extremo ſeculo haberemus. Quare nihil erat ſanè opus, vt Centuriatores tot ſeculis ſepultum errorem Heluidij hoc ſeculo reſuſcitarent, ac veterem illum Hæreſiarchā hac in parte ſibi nobiſque ducem proponerent imitandum.

In lib. contra Conſtantium Auguſtum.

In auditum eſt in Eccleſia Mariam virginitatis propoſito caruiſſe, quum Ioſeph deſponderetur.

Mariæ virginitas à veteribus abundè propugnata.

a Cant. 1. in Matth.
b contra Antidic. hæreſ. 78.
c De hum. Chriſti generat.
d Cōtra Heluid. & in 1. ca. Matth.
e Lib. 10. epiſ. 79. 81. Et lib. 2. in Luc.
f Ad Quoduult deum.
g In vita Barlaam, & lib. 4. de fide ortho. ca. 15.
h Hom. 8. ſupra Leuit.
i Li. 3. contra hæreſ. ca. 26.
K In epiſto. ad Philip.

C Cur vero mirantur, quod hac de re non ſcripſerint aut locuti fuerint clarius Euangeliſtæ? Satis enim his erat præcipua religionis noſtræ capita vtcunque complecti: vnde permulta quæ non ſolùm ad Mariæ vitam pertinent, ſed etiā de Chriſto narrari poterant, vltrò prætermittunt. Accedit quod authores diuinorum voluminum non aliter, quàm Spiritui ſancto viſum fuit, ſcribere potuerunt: huic verò legem dare mortalium nemo queat. Multa ille nobis obſcura, inuoluta, tecta, difficilia, quæ nemo ſatis explicet, quæque ſtudioſi perpetuò inueſtigent, in ſacris literis tradidit: ſuntque complura tam auguſta, ſublimia, admiranda & veneranda in hoc ſignato libro myſteria, quæ doctiſſimi ſanctiſſimíque Patres à ſe non ſatis intelligi non tàm humiliter quàm veraciter confitentur. Sanè quid D lectiſſimis Chriſti diſcipulis in Euangelio primùm audito viſu venerit nouimus: nimirùm quòd ad ſermonem Domini hæſitarint ſæpè, & velut imbecilles nec capere, neque portare potuerint omnia, quę illos ſumma ſapientia Chriſtus docere volebat. Ita factum eſt, vt illis tanquam anguſtis vaſculis, pauca & modicè infunderentur, bona verò pars Euāgelici muſti in aliud tempus infundenda reſeruaretur: Iam verò à morte in vitam rediēs Chriſtus probè curauit, vt ſenſum & mentem ad Scripturas intelligendas diſcipulis aperiret: quanquam ne hæc quidem gratia illis donata ad Euangelij myſteria plenè percipienda aliisque explicāda ſuffecit. Nam & poſt acceptum Spiritum ſanctum velut omnis ſapientię fontem, quo mirabiliter illi & copioſè repleti fuerunt, nihilominus ad tractandas & componendas de fide controuerſias inter ſe ipſi conferre, diſquirere & conſultare debebant. Adeò mirum nō

Non fuiſſe opus vt de Marię propoſito clariuſculo loquerentur Euangeliſtæ.

Scriptura etiā doctos exercet ob multas & graues in ipſa difficultates.

Apoſtolorum exemplā, nos admonet in Chriſti & Scriptura verbis multā ineſſe difficultatem atque obſcuritatem.

Ioann. 16.
Matth. 9.
Luc. 24.
Actor. 2. 10. 15.
Galat. 2.

A eſt, quæ ab Euangeliſtis & Apoſtolis dicuntur, ſiue clara, ſiue obſcura videantur, in varios, peregrinos, diſtortos ſæpè ſenſus abripi, multíſque per omnes Eccleſiæ ætates offendiculo eſſe. Quam ob rem Petrus Apoſtolus queritur, etiam ſuo ſeculo non defuiſſe, qui & Paulinis epiſtolis, & aliis diuinis literis pernicioſè abuterentur, nimirùm quòd Scriptura, ſicut Paulus ex Dauide ſubmonet, menſa illis eſſet in laqueum, & in captionem, & in ſcandalum. Quales verò Chriſtus ad populum habuit conciones? certè in parabolis, vt Marcus oſtendit, omnia diſſeruit, eáſque paucis tantùm diſcipulis velut ad regni myſteria capienda aptioribus ſecretò patefecit, nimirùm vt ſicut Euangeliſta teſtatur, videntes viderent & non viderent, audientes verò audirent & non intelligerent. Vbi non repetam [a] Auguſtino B multum in ea re vtilitatis eſſe poſitum, quod plurimæ maximæque difficultates in arcanis literis & doctis & indoctis obiiciantur. Ac veriſſimè dixit Hieronymus: Vir qui eruditus fuerit in Scripturis, quanto plus ſcire cœperit, tanto ei in his quotidiè oritur maior obſcuritas.] Idque confirmat etiam illis verbis [b] Eccleſiaſtes: Cuncta tentaui in ſapientia, dixi, ſapiens efficiar: & ipſa longius receſſit à me, multò magis quàm erat. Tùm idem Hieronymus ex Canticis tractans illud: En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum, ſapienter [c] admonet, poſt parietē latere, verbum eſſe in Scriptura non intellectum, niſi ab his, qui inter Eccleſiaſticæ domus parietes ſe continent, ſimúlque charitatem nuptialem veſtem teneat. Vnde conſentaneum eſt prorſus, in Scri- C pturis explicandis non modo veteres, ſed huius etiā temporis Sectarios ſæpè ac grauiter neceſſarióque labi, partim quòd profugi domum illam relinquāt, in qua ſola Chriſti ſpiritus veritatem Euangelicam docet, quódque domus huius parietes ac muros, Apoſtolorum nempè, Patrúmque traditiones & inſtituta, velut feræ quædam ſylueſtres, hoſtili impetu ſubruere, & prorſus diſſipare moliantur, partim quòd ſinceræ charitatis expertes, nimiúmque cupiditatis & contentionis amantes, Chriſti veſtem inconſutilem, hoc eſt, vnitatem Eccleſiaſticam nefarie diſſuant atque diſcindant. Hoc verò ab illis nūc fit maxime, qui ſuum & priuatum in Scripturis ſenſum communi Patrum iudicio anteponunt, neque ſolùm à præſentis, ſed etiam à veteris Eccleſiæ amabili ſocietate ſeceſſionem nefariam faciunt, homines interim animales, ſpiritum non habentes, illu- D ſores, murmuratores, querulosi, quemadmodum Iudas Apoſtolus eiuſmodi Sectarios ſcite depinxit. Vt propria vox eſt Orthodoxi: Catholicus ſum, nolo eſſe Hæreticus: melius eſt mihi in hoc ſeculo mori, quam alicuius priuati potentià dominante caſtam veritatis virginitatem corrumpere, vt Hilarius grauiſſime dixit.

Apoſtolorum Petri & Pauli tempore multi Scripturas deprauabant. Chriſtus parabolice & ſub obſcure ſæpe locutus.

Prodeſt Scripturā in multis non eſſe apertā & perſpicuam.

2. Pet. vlt.
Rom. 11.
Pſal. 68.
Marc. 4.
Matth. 13.
Luca. 8.
a Epiſt. 59. ad Paulinū. Et lib. 11. de ciuit. Dei ca. 19. Et lib. de vera innocentia ca. 67.
b Eccleſ. 7. & ibidē Hieronimus.
c Tom. 3. in Cantic. Cātic. 2.

Quid ſit ſtet latere poſt parietem.

Qua de cauſa in Scripturis Sectarij maxime hallucinentur.

Iudæ 1.
In libro ad Conſtantium Auguſtum.

QVONIAM vero peſtilens, & tamen communis hic error eſt Nouatorum, imo fons plurimorum ſimul & maximorum errorum, Scripturam Canonicam nulli non facilem, obuiam & luculentam facere, quódque audaces homines ſeipſos illius Iudices ſuperbe conſtituant, operæ me precium facturum puto, ſi ad finem huius capitis repetam, quæ Picus Mirandulanus longe doctiſſimus noſtri ſeculi princeps alicubi ſcripſit, & exemplis in rem præſentem perſpicue demonſtrauit. Hinc omnes, inquit, hæreſes pullularunt, dum ſcilicet aliqui

Fons errorum & mos Hæreticorum eſt Scripturam facilem, ſeſeque iudicem facere.

In Apologia de deſcenſu Chriſti ad inferos.

non

non tàm profunditatem ſenſus introſpiciebant, quā quod cortex verborum Euangelicorum ſoner attendebant. Hinc Arrius [a] audiens, Pater maior me eſt: Patrem credidit eſſe maiorem Filio, & Filium dixit eſſe creaturam. Hinc Heluidius audiēs, [b] quod Ioſeph non cognouit Mariam, donec peperit primogenitū ſuum, attendens potiùs vim Grammaticalem illius dictionis, quàm veritatem ſenſus Euāgelici, de perpetua Mariæ virginitate dubitauit. Hinc Marcion [c] illud Pauli legens, Lex autem ſubintrauit, vt abundaret delictum, credidit legem Moyſi eſſe malam, & à malo principio iuxta Manichæum. Et Baſilides [d] illud legens: Ego aliquando ſine lege viuebam, credidit animam Pauli in alio corpore aliquando vixiſſe. Hinc Eunomius [e] audiens Chriſtum reſpondentem Iudæis accuſantibus eum, quod ſe diceret Filium Dei, ſcriptū eſſe & illud: Ego dixi Dij eſtis & filij excelſi omnes, rem potiùs dictam, & id quod ſecundum & reſpō-

a Ioan. 10.
b Matth. 1.
Hæretici ſuis exemplis probant quam facile ſit ac periculoſum in Scripturis falli ac fallere.
c Rom. 5.
d Rom. 7.
e Ioann. 10.

A ſum eſt attendens, quàm intentionem & propoſitum reſpondentis, credidit eo modo Chriſtum Filium Dei dici, quo & quilibet ſanctus dicitur Dei Filius. Similiter & hæc propoſitio: [f] Illam diem neque filius nouit, multis fuit occaſio credendi, plura intelligere Patrem quàm credat Filius: quùm tamen alia ſit latentis ſenſus veritas. Poſſem infinitas ſimiles propoſitiones adducere ex canone Scripturarum. Et ideò benè dixit Hilarius: Intelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi, quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubiectus. Et Gregorius inquit: Plerunque dum proprietas verborum attenditur, ſenſus veritatis amittitur. Et Hieronymus ſuper Epiſtolam ad Galatas teſtatur, non in verbis Scripturarum eſſe Euangelium, ſed in ſenſu: non in ſuperficie, ſed in medulla: non in ſermonum B foliis, ſed in radice rationis.] Verùm ex hoc diuerticulo in viam redeamus.

f Marc. 13.
Non tam textus, quam ſenſus Scripturæ ſpectandus & vrgendus eſt.

CAPVT XII.

Quod Mariæ deſponſatio perfectam eius virginitatem non imminuerit, & ad cœlibatus valeat commendationem, quantumuis noui reclament Euangelici.

MARIAE deſpōſationem cum Ioſepho contractam, de qua tam multa hucuſque diximus, aduerſarij noui haud grauatim admittunt, ne clariſſimā Euangelij lucem defugere videātur. Cæterum vt more ſuo tergiuerſentur, eiuſmodi deſponſationem ad ſacri cœlibatus inſtitutum, fauorem, cōmendationem & cultum referre prohibent, ne tàm inſignis Mariæ continentia vllis aliis vel proſit, vel ſeruiat. Vbi bis quidem in Mariam peccant, tùm quòd illi mentis adimant virginitatem, quoniam in carnalem, vt dicunt, copulam conſenſit: tū quòd eius deſponſationem ſic interpretentur, vt ea ſola ad coniugij, non autem cœlibatus confirmationem valere referrique debeat. Quomodo igitur vera illa & perfecta ſempérque laudanda Virgo cenſeatur, D quæ corpore tantùm, & non mente, quam inprimis Deus reſpicit, ſuam retinuit virginitatem? Hieronymus enim hanc definitionem, aut acceptam potius à Paulo deſcriptionem virginis tradit, ſanctam eſſe illam corpore & ſpiritu, quia nihil proſit carnem habere virginem, ſi mente quis nupſerit.] Vnde alibi quoque docet: Nonnullæ ſunt virgines carne, non ſpiritu, quarum corpus integrum eſt, & anima corrupta. Sed illa virginitas hoſtia Chriſti eſt, cuius nec mentem cogitatio, nec carnem libido maculauit.] Quid verò de noſtra Virgine Auguſtinus? Sola, inquit, Maria, vt ſpiritu & corpore & mater, & virgo, & mater Chriſti, & virgo Chriſti.] quam præterea Deo dicatam virginem vocat, adeóque ex ipſis Euangelij verbis euidenter oſtendit. Tùm Ambroſius Mariam non ſolùm corpore, ſed & mente virginem perſæpe proponit, quæ nullo doli ambitu ſincerum adulterauit affectum, & in

Nouatores Mariā & eius virginitatem duplici nomine male tractare.
Mariam à Patribus vere perfecteque virginem deſcribi.
Quæ virgo dicatur Hieronymo.
Lib. aduerſus Heluidium.
Et in Epiſtola ad Euſtochium.
Lib. 1. aduer. Iouinian.
Lib. de ſancta virginitate c. 6. 4.
Li. 2. de virginibus. Et lib. de inſtit. virginis c. 5.

C qua corporis ipſa ſpecies ſimulachrum fuerit mentis, & figura probitatis. Quid enim nobilius Dei matre? quid ſplendidius ea, quam ſplendor elegit? quid caſtius ea, quæ corpus ſine corporis contagione generauit?] Reliqua id genus multa & præclara veterum dicta non attinet repetere, quùm in hoc argumento alibi ſimus valdè copioſi, & res ipſa ſit luculentior, quàm vt noua egeat probatione. Laterem igitur lauant, vt dici ſolet, qui hanc veritatis lucem obſcurant, debitúmque tantæ Virgini ſplēdorem atque principatum ſi non eripere, at certè quidem labefactare contendunt. Ac tanta profectò iſtorum eſt temeritas & audacia, vt parum abſit, qui Saram Hebræam virginem, quæ poſteà Tobiæ nupſit, Mariæ exæquent, aut etiam anteponant. Fuit enim eiuſmodi Saræ plana confeſſio: Tu ſcis Domine, quia nunquam concupiui virum, & mundam ſeruaui animam meam ab omni concupiſcentia. Et hactenus quidem Mariam fuiſſe virginem, eámque præcellentem, eximiam, primariam & incomparabilem, quod anteà pluribus monſtrauimus, obiter repetiuiſſe ſat eſt.

Tob. 3.
Sectarij Sarā virginem Mariæ anteferre videntur.

Nunc illud diſpiciamus, rectène Mariæ deſponſationem interpretentur, quùm argumentum ad probandum coniugium hinc duci docent, ac viciſſim cœlibatum ex ea confirmari oportere inficiātur. Nos cum Baſilio Magno liberè profitemur, Mariā viro deſponſam aſſumi, nobiſque proponi in Euāgelio, vt oſtendat Deus vtrumque vitæ genus ſibi probari, virginitatem nimirùm & coniugium, magis autem virginitatem. Virginitas enim, inquit, vt apta proximáque ſanctitati, electa eſt: per deſponſationem verò nuptiarum initia expreſſa ſunt.] In eundem ſenſum ſcribit Gregorius Baſilio coniunctiſſimus, ambo enim anima vna in duobus incluſa corporibus videbantur, quum affirmat, Chriſtum

Quod Maria viro deſponſatur etiā virginitatis eſt commēdatio nec ad ſolam coniugij commēdationem pertinet.
Hom. de humana Chriſti generat.
Orat. de pauperum amore.
Et orat. in Chriſti natiuitate.

ex virgine naſci, vt & procreationem honore affi- A ciat, & virginitatem honore præferat. Qua de re quum ſæpè multúmque moneant Patres, vt euidétiſſimum alibi fecimus, inſciè profectò & præpoſterè nobis, adeóque toti antiquitati reclamant, [a] Zuinglius, Pellicanus, Bucerus, [b] Maior, & quotquot hos errantes duces in eadem via ſequuntur. Etenim ad ſacri cœlibatus iniuriam hoc Mariæ detorquent exemplum, illúdque ad ſolum coniugium cohoneſtandum aſtringunt, quod Chriſtus Dominus de matre deſpôſata naſci voluerit. Vbi nos matrimonio ſancto nihil volumus eſſe detractum, ſed cum Hieronymo ingenuè profitemur: Hæreticorú eſt damnare coniugia, & Dei ſpernere conditioné. Eccleſia matrimonia non damnat, ſed ſubiicit: nec abiicit, ſed diſpenſat.] Igitur honorabiles nuptias B & thorum immaculatum, ſicut à Paulo didicimus, aduerſus Marcionitas, Manichæos & Encratitas conſtanter docemus atque defendimus: quin è ſeptem Eccleſiæ Sacramentis hoc etiam vnum & magnum, & ſanctum eſſe fidelibus vnà cum [c] Florentina & [d] Tridentina Synodo palàm pronunciamus.

Nouatores ad uerſus Patrú ſententiam coniugium ſolum virgenis per Mariæ deſponſationem.

a Vide horú ſtrum commentarios in 1 cap. Matt.
b In explicatione in Euágeliú de feſto Annunc.
Li. 1. aduerſus Iouinianum.

Tuendú in eccleſia coniugium ſed ſine iniuria cœlibatus.

Hebr. 13.

Cæterùm de Chriſto ex virgine nato, déque illius matre, quæ & virgo permanſit, ingenuè dicimus, quod ambo non minus virginitatem quàm coniugium nobis confirmauerint: ille quidem, dum per portam clauſam in mundum hunc veniens, virgineum in matre pudorem mirabiliter conſeruauit & auxit: hæc verò dum ſub lege virginitatem amplexa omnem viri conſuetudinem ſibi prorſus interdixit, vt Gregorius Nyſſenus comprobat, dúmque viro deſponſata, per omnem deinde vitam puriſſimum C exegit cœlibatum: Hinc illa præclara Hieronymi vox: Chriſtus virgo & Maria virgo, vtriuſque ſexus virginitatem dedicauere. Habeant nuptæ ſuum tempus & titulum: mihi virginitas in Maria dedicatur & Chriſto.] Tùm idem alibi de Chriſto teſtatur, quod ſtatim ſuper terram ingreſſus nouam ſibi familiam inſtituerit, vt qui ab Angelis adorabatur in cælo, etiam Angelos in terris haberet. Qui rurſus ad Demetriadem de Chriſto ſcribit: quaſi author virginitatis & princeps loquitur confidentèr: Ego flos campi & lilium conuallium.] Sed enim ne ſolus Hieronymus, quem iſti ſuſpectum virginitatis præconem eſſe fingunt, hoc modo ſenſiſſe videatur, aliorum quoque Patrum firma teſtimonia, quæ immodicos coniugij iactatores, vanóſque ſacri cœlibatus obtrectatores verberent, bona fide ſubiiciemus. Ex his prætereà liquidò conſtabit, primordia D Euangelicæ, dicam & Angelicæ virtutis, quæ virginitatis nomine continetur, præcipuè ad Chriſtum Dominum, & ſecundùm illum ad Deiparam iam olim relata eſſe, ac nunc etiam referri oportere.

c Sub Eugenio quarto
d Seſſion. 4.

Chriſtus in aduentu ſuo nó minus virginitatem atque coniugium cómendauit.

De ſancta Chriſti natiuitate.
Li. 1. contra Iouinianum in Epiſt. ad Euſtochium de cuſtodia virginit.
In Epiſt. de ſeruanda virginitate.

Chriſtus & Maria virginitatem vtriuſque ſexus primú conſecrarunt.

In exhortat. ad virginem.

Gregorius ille Nazianzenus, qui præceptor Hieronymi fuit, primúſque poſt Ioannem Apoſtolum Theologi nomine meruit inſignire, in hunc modú perſpicuè docet: Quùm vigebat lex & vmbræ, & téporarij cultus, tunc primas quoque ferebát nuptiæ, velut adhuc pueriles, minúſque adultæ. At poſtquá ſe ſubduxit Litera, Spiritúſque illius locum ſubiit, Chriſtúſque Virgine quoad carné progreſſus, ſupplicio affectus eſt: tùm verò fulſit cœlibatus mundum contrahens.] Atque alio rurſus in loco: Chriſtus quùm propter nos procreatos procreandus eſſet, ex Virgine procreatur, virginitatem lege præſcribens, vt hinc abducentem ac mundum contra- A hentem, vel potius mundum ad mundum tranſmittentem, præſentem nimirùm ad futurum.] Ac fortaſſis nonnullis mirum videatur, quod hoc loco adfert Gregorius, virginitaté à Chriſto lege præſcribi, qui certè nullum de illa præceptú, ſicut & Paulus fatetur, tradidit. Sciebat hoc vtique tantus Theologus, legis nomine vniuerſim complectens, quod Chriſtus partim exemplo verbóque ſuo, partim Apoſtolorum doctrina credentes ſuos ad ſanctæ virginitatis ſtudium incitauit, & hinc nouam & inſuetam quaſi pugnandi vincendíque viam oſtendit. Igitur idem Gregorius hoc alibi quoque ſcriptum reliquit. Ex Virgine naſcitur Chriſtus, vt virginitatis leges ſanciret. Poſtquam Chriſtus ex Virgine proceſſit, tùm effulſit caſtimonia.] Hoc eſt, B quod teſtatur & Athanaſius, Chriſtum inter alia, quæ mirificè in terris patrauit, communem hominum opinionem ſuſtuliſſe, qui putabant in carne hac fragili præſtari non poſſe virtutem virginitatis, eiúſque ſeruandæ authorem ſeipſum præbuiſſe. Tú Ambroſius quum propoſuiſſet: Quid eſt caſtitas virginalis, niſi expers contagionis integritas? confeſtim adiecit: Atque eius authorem quem poſſumus exiſtimare, niſi immaculatum Dei filium, cuius caro non vidit corruptionem, diuinitas nõ eſt experta contagionem? Chriſtus ante virginem, Chriſtus ex virgine, Chriſtus Virgo virginis ſponſus, & ſi dici poteſt, Chriſtus virgineæ caſtitatis.] Sed & dictis Patribus antiquior Origenes Chriſtum laudát, in quo primitiæ appareant virginitatis, quique hoc tádem perfecerit, vt multò plures & excellentiores C Chriſtianis quàm Ethnicis virgines ſuppetant: vnde apud Athenienſes quidem vix vnicum Pontificé inuentum eſſe, qui non niſi oblitis cicuta virilibus, potuerit cupiditatibus maſculis imperare, vt ſacris caſtè operaretur. His planè ſuffragatur Cyrillus Hieroſolymitanus: Adoretur, inquit, qui de Virgine natus Chriſtus, & agnoſcant virgines ſui ſtatus vel dignitatis coronam. Agnoſcat eorum ordo & inſtitutum, qui vitam ſolitariam agunt, caſtitatis gloriam, neque enim priuamur caſtitatis dignitate. In ventre enim Virginis fuit nouem menſium tempore Seruator.] Equidem non video, quid clarius ac grauius poſſit deſiderari, vt omnes intelligant, Chriſti virginis exemplum mortalibus imitandum proponi, & hinc excitari cœlibes, vt inſtituti ſui dignitatem tanto authore conſecratá pluris faciant, D puriorémque in tota vita conſeruent. Igitur & Auguſtinus Chriſtum virginibus imitandum ob oculos ponit, vt hunc Agnum quocunque ierit, cordis & carnis virginitate ſequantur. Nec veretur alicubi dicere: Ipſe Chriſtus puer natus eſt, exultent pueri continentiam viuentes puero.] Damaſcenus verò planiſſimè docet: Chriſtus virginitatis gloria non modò ex Patre ſine initio, & ſine duorum concurſu genitus, ſed & homo ſecundum nos factus, ſuper nos ex Virgine ſine alieno conſortio incarnatus eſt: & ipſe virginitatem veram & perfectam eſſe, in ſeipſo demonſtrauit. Vnde hanc nobis legem nõ ſtatuit (Non enim omnes capiunt verbum hoc, vt ipſe dixit) ſed opere nos erudiuit, & ad illam nos confirmauit.] Poſſem id genus plura ex Bernardo referre, ſi præfractis aduerſarius quicquam ſufficeret, vt Chriſti Domini factum & exemplum ad cœlibatum commendandum fidelibúſque imitandum quicquam habere põderis faterentur. Verùm quod

ſemper

Patrum teſtimonia, qui Chriſtum virginitatis principe & authorem prædicát.

Orat. in laudem Baſilij.

Quomodo Chriſtus virginitatem lege præſcripſiſſe dicatur à Nazianzeno.

1. Cor. 7.
Orat. in laudem Baſilij.
Lib. de humanitate verbi eiuſque corporali aduẽtu.
Lib. 1. de virginibus.

Chriſti gratia plures virgines apud Chriſtianos quam Ethnicos reperiri.

In capite 10. Mat. Et li. 7. contra Celſum.
Cateſ. 12. ad illuminatos.
Lib. de ſancta virginitate cap. 27.
Apo. 14.
Serm. 16 in natali Domini.
Li. 4. de fide Orthodoxa cap. 25.
Matth. 19.
Serm. 31 de paſſione Domini.

Quomodo Chriſtus virginitaté doceat ac illuſtret.

ſemper docuit, & ex verbo Dei probauit antiquitas, ex patre Luthero nati ſectarij modò recipere dedignantur, Chriſti nimirùm & Sanctorum virtutes ac opera non ſolum prædicari & extolli, ſed etiam ad exemplum nobis conuerti oportere. Qua de re alibi plura diſſeruimus.

Patrū ſententię de Maria virginū principe matre & magiſtra.

Vt Chriſtus viris ſic Maria fœminis viam caſtitatis primum oſtendit ac muniuit.

Maria ſignum erexit ſacræ virginitatis.

Maria Princeps virginitatis.

Maria prima munus glorioſæ virginitatis obtulit Deo.

Patrū epitheta virginitati Mariæ tributa.

AD Mariam porrò redeamus, & Patrum ſenſa inueſtigemus, eámne ſic virginem in Euangelio deſcribi aſſerant, quæ compluribus ad coniugium ineundum, paucis verò aut nullis ad cœlibatum amplectendum debeat eſſe incitamento? En igitur tibi peruetuſtum illum Eccleſiæ ſcriptorem [a] Origenem, hæc diſertè pronunciantem: Arbitror rationi conſentaneum eſſe, virilis quidem puritatis in caſtitate primitias fuiſſe Ieſum, muliebris verò Mariã. Non enim plauſibile eſt, alij præter hanc virginitatis primitias adſcribere.] Quid autem Ambroſius, frequens Origenis imitator? nónne palàm de Maria [b] teſtatur, quòd virginitatis incentiuum attulerit, imò quod ſacræ virginitatis ſignum extulerit, & intemeratæ virginitatis pium Chriſto vexillum leuarit? Omnes, inquit, ad cultum virginitatis ſanctæ Mariæ aduocantur exemplo. Sed & [c] Epiphanius Euangelicæ virginitatis initium ad Deiparã refert, eámque principem virginitatis appellat, in cuius nomen, vel vt alij legunt, exemplum ſuam vitam virgines componere, & caſtitatem ſeruare conſueuerint. [d] Auguſtini clariſſima vox eſt: A Maria cœpit dignitas virginum] Affirmat & Beda, inter fœminas primam eſſe Mariam, quæ glorioſiſſimũ virginitatis munus obtulerit Deo. Hinc præclara illa, nullíſque ſeculis abolenda epitheta, quæ ſoli Marię tribuere par eſt, ſicut & maximi doctiſſimique Theologi tribuerunt. [e] Ambroſius eam virginitatis magiſtram, [f] Nazianzenus virginum lumen, [g] Epiphanius virginitatis principem, [h] Sophronius perfectionis virginalis exemplum, [i] Damaſcenus reginam, matrem & gloriam virginum, [k] Iſidorus virginum caput, [l] Bernardus virginitatis primiceriam, [m] Idiota virginitatis primipilam, [n] Giſelbertus ac vniuerſa demùm Eccleſia Virginem virginum luculenter appellat. Quid multis? ſemper id credidit, ſemper docuit atque confirmauit antiquitas, quod apud Damaſcenum legimus, Chriſtum virorum virginem, Mariam verò fœminarũ caput eſſe: hinc porrò agmina virorum & puellarum ſanctarum, talibus ducibus perpetua continentia, ſeſe confirmãtium, in Eccleſia pullulare. Quibus planè conſonat [o] Iſidorus, in hæc verba ſcribens: Quantum pertinet ad vetus teſtamentum, Elias & Hieremias & Daniel caſtitatis & continentiæ bonum primi conſtituiſſe dignoſcuntur. Quantum verò ad nouum, virorum virginum caput eſt Chriſtus: fœminarum virginum caput eſt Maria, ipſa earum nutrix, ipſa mater noſtri capitis, qui eſt virginis filius & virginũ ſponſus. Inde agmina virorum & puellarum ſanctarum: inde ſectatores & ſectatrices perpetuæ cõtinentiæ pullulauerunt, appetitum libidinis caſtigantes, nec ſolùm in corpore, ſed etiam in ipſa cõcupiſcentiæ radice caſtrantes, cæleſtem vitam, angelicámque in terrena mortalitate meditantes, atque in carne corruptibili incorruptionem perpetuam retinentes, quibus cedit omnis fœcunditas carnis, omnis pudicitia coniugalis.] Quocircà niſi valde ſimus ingrati, immortalem his duobus principibus Chriſto & Mariæ debemus gratiam, qui

a In cap. 13. Matt.
b Li. de inſti. virginis ca. 5.
c Contra Antidicomarianitas, hær. 78.
d Tractatu 10. in Euangel. Ioan.
Ioc. 2. Luc.
e De inſtit. virginis c. 6.
f In carmine de Chriſto
g Hæreſ. 78 contra Antidicomarianitas.
h Homi. de Aſſum. virginis.
i in Epiphania.
k Li. de Eccleſ. officiis. cap. 17.
l Serm. de B. Virg. Signũ magnum.
m In contemplatione de B. Virgine
n In altercat. Synagoga & Eccleſia.
o Lib. 2. de officiis eccleſ.

Chriſtus virorum, Maria fœminarũ virginum caput.

Piorum eſt Chriſto & Mariæ gratias agere, quod viã nobis aperuerint ſacræ virginitatis.

A quùm totus mundus deteſtandis flagitiis, variíſque libidinum ſordibus inuolutus, imò Venerea turpitudine vndique coopertus, miréque conſpurcatus & non ſecus quàm iumentum in ſtercore computreſcens iaceret, hanc nouæ puritatis viam, quam ne ſperare quidem orbis poterat, mortalibus aperuerunt atque muniuerunt. Sic demùm effectum eſt, vt quæ virtus inuiſa priùs, & horrida Iudæis, Ethnicis verò humanas vires excedere putabatur, ea Chriſtianis, præſertim qui ſecundùm ſpiritum Dei ſapiunt ac ambulant, pulchra, & plana, & iucunda, nec ſolum fructuoſa, ſed & honorifica facta ſit.

Rē indignam facere ſectarios, Chriſti & Marię mox exemplo ſ[?]eri cœlibatus iniuriam abutentes.

Chriſtus multis modis virginitatē nobis & Eccleſię cõmendauit.

Rem igitur pudendam, píſque omnibus execrandam faciunt nouatores, qui propoſitũ Chriſti ac Mariæ, quod laudari ſatis non poteſt exemplũ, B non tàm inſcitè quàm malignè deprauant, illóque ſacrum deprimunt Cœlibatum, ac ſolum coniugiũ efferunt, licet Patres, vt diximus, contrariam prorſus viam demonſtrarint. Vbi non leuiter ſanè in Chriſtum Dominum peccant, cuius aduentum mentem, exemplum ſi ritè conſiderarent, longè rectius cum dictis Patribus philoſopharentur. Is de ſummo cælo veniens non aliud quàm virginei pudoris templum elegit, ſibíque dedicauit, & de Virgine natus, tanquàm ſponſus de thalamo penitus incorrupto, id eſt, virginis vtero in orbem proceſſit, matrémque Virginem non ſine miraculo conſeruauit. Is hominis, id eſt, Virginis filius dici, virgineíſque manibus puer tractari, & in templo primum ſeſe Iudæis offerre decreuit. Is non modò virginitatem ſummam tota vita coluit, ſed de illa etiã C palàm docuit, ad illam credentes incitauit, eiúſque gratia Ioannem præcurſorem, & alterum Euangeliſtam habuit chariorem. Is moriturus matrem Virginem nõ niſi diſcipulo Virgini de cruce ipſa commendauit. Is vt ardẽtiſſimam erga nos ſuum declararet animum, toti Eccleſiæ tanquàm adamatæ Virgini ſe fidum ſponſum oſtendit ac præbuit. Is nullibi magis quàm inter caſtiſſimos Virginum choros velut inter candidiſſima lilia totus ipſe candidus floridúſque verſatur & paſcitur. Is demum ampliſſima præmia his propoſuit atque decreuit, qui virginalis pudicitiæ florem ad ipſius honorem & offerunt & ſeruant immaculatum. Quod ſi Patres audire delectat, hic vnigenitus Dei filius, vt Fulgẽtius loquitur, vnigenitus etiam eſt Virginis Filius, vnus omnium ſacrarum Virginum ſponſus, ſanctæ virgi- D nitatis fructus, decus & munus, quem corporaliter ſancta virginitas peperit, cui ſpiritualiter ſancta virginitas fœcundatur, vt perſeueret intacta: à quo decoratur, vt permaneat pulchra: à quo coronatur, vt regnet perenniter glorioſa.] Hic ipſe eſt, ſicut Guericus appellat, flos de flore, natus Virgo, Virginis Filius, ſponſus & corona virginum, flos ille quo coronanda eſt non ſolum integritas virginum, ſed & caſtitas continentium.] Hic, inquam, amabilis ille virginum ſponſus, de quo tàm ſanctè, quã ingenuè Agnes virgo verè ſapiẽs, & Mariæ pediſſequa, vt vocat Maximus hunc in modum gloriatur: Cuius mater Virgo eſt, cuius pater fœminã neſcit, cui Angeli ſeruiunt, cuius pulchritudinem ſol & luna mirantur: quem quum amauero caſta ſum: quum tetigero munda ſum, quum accepero Virgo ſum.] quemadmodum Ambroſius ab eadem Agnete dictũ fuiſſe tradit. Agnetem dico beatam & illuſtrẽ Martyrem, omnium gentium literis atque linguis cele-

Matt. 19.
Ioan. 19.
Matt. 22. et 2.
Cantic. 2. & 6.
Eſa. 56.
Apoc. 14.
Epi. 3. ad Probam.
Agnes Marię pediſſequa dicta.
Ser. 1. de natiu. Mariæ.
Ho. in natali Agnetis.
Quã celebris virgo & Martyr Agnes.
Serm. 90.
paſſione. de Agnete virg.

bratam, quæ virginitatem vitæ prætulit, aut ſicut ab Hieronymo dictum eſt, ætatem vicit & tyrannū, titulúmque caſtitatis martyrio conſecrauit.] Ea demum ſuo perſecit exēplo, vt Auguſti filia Conſtantia, multæque virgines aliæ Romanæ in hoc ſancto vitæ inſtituto integrè & illibatè perſeuerarent.

Ad Demetriadem de virginitate ſeruanda.

Neque ſolùm in Chriſtum, ſed in eius quoque Matrem nouatores delinquunt, quùm & Domini conſilium in eligenda ſibi Matre, quæ Virgo eſſet deſponſa, & huius propoſitum, quæ virginitatem deſerere ſtatuiſſet, falſo interpretantur. Errant prçtereà, quod ſine iudicio negent ad ſacri cœlibatus commēdationem & dignitatem pertinere id, quod à regina & principe Virgine tàm ſanctè ac prouidè factum, de illa dilucidè ſcriptū, & in Eccleſia huc-vſque laudatum fuit, ſemperque laudabitur. Hinc iam velut fumus ac ſomnium, iſtorum euaneſcit cō-
B mentatio, qui contra omnium veterum ſententiam atque morem, Mariæ factum & exemplum eò detorquent, vt virginitatem ſacrúmque cœlibatum impetere audeant ac labefactare. Hoc vt exemplis quibuſdam fiat euidentius, Zuinglium hæreſiarcham inducam, qui Virginem ad reſcindendum caſtitatis votum ſollicitans, hac illam voce nec ſobria, nec pudica compellat. *Quod Maria, perpetuo manſit Virgo, ne intrahas temere in exemplum, quod imitari velis, niſi ſingulari quadam reuelatione ad id vocata & electa. Inter omnes mortales hanc vnam ad hoc elegit, vt caſto intactóque corpore Chriſtum Filium Dei geſtaret, & Mater eſſet ſine virginitatis & caſtitatis iactura. Hoc nobis reſpiciendum erit & videndum, vt debito tempore matrimonio nos iungamus, niſi certi ſimus aliud Deum nobis ſtatuiſſe.*]
C Et rurſus: *Ne dicas Chriſtus non duxit vxorem, ergo nec ego ducam, Neque enim eſt ſimilis ratio.* Deinde ſi Conrandum Pellicanum legas, non minor in eo, quàm in Zuinglio, apparet petulantia, quando hæc verba impudenter euomit: *Voluit Dominus deſponſatam eſſe ſuam Matrem ad coniugij ſanctimoniam cōmendandam qua non eſt alia caſtitas hominis poſsibilis maior, & hominibus etiam ſanctis vtilior, niſi vt prædictū eſt, ſpecialis Dei gratia & vocatio locum habere certo ſciatur. Fugiendus potius docetur cœlibatus, niſi ad commodius Domino ſeruiendum & proximos, à Domino vocemur ad eundem, quum lex & inſtitutio Dei palam habeatur in contrarium, qua mares patres, fœminas inſtituit eſſe debere matres familias, vt pericula grauia vitentur, & hypocriſis non laudetur.*]

Inexplica. c. 1. Matth.

Quàm impurè Zuinglius Pellicanus, & Bucerus dicant de Mariæ virginitate.

In epiſtola quadam Tract. 1. ca. Matt.

In enarrat. c. 12. Matt.

Cū his planè conſentit Bucerus, cuius oratio ſummatim eò ſpectat, quod Chriſtus cœlebs vixit, &
D mater eius Virgo ſeruata eſt, id noſtri quidem cauſa factum eſſe, ſed ad exemplum quod imitetur, non eſſe cuiquam facilè trahendum. Imò graues & temeritatis & arrogantiæ pœnas illum iure dicit pendere, qui amplectitur cœlibatum, cuius præceptum nullum, & exempla rariſſima comperiantur.

Verum hic in primis meminerit Lector, à quibus authoribus hæc egregia ſcilicet commenta proficiſcantur, ab his nempe, quorum genus deſcribens Hieronymus dixit: Raro hæreticus diligit caſtitatē, & quicunque amare pudicitiam ſe ſimulant, veneno ore melli promittunt. Cæterùm iuxta Apoſtolum, quæ ſecretè agunt, turpe eſt & dicere.] Id quod Apoſtolos quùm de aliis Hæreticis, tùm de Nicolaitis, Gnoſticis atque id genus obſcœnis magiſtris, ſicut ex Epiphanio diſcimus, accipi maximè voluit. Rurſus verò Hieronymus: Difficile eſt, in-

Cuius generis doctores fuerint Sectarij ſupradicti.

In ca. 7. & 9 Oſea.

Hæreticorum eſt proprium odiſſe magis, quā amare & colere caſtitatem.

A quit, Hæreticum reperire, qui diligat caſtitatem.]
Ac ſanè qui ſuperiora contra caſtitatem profundunt, vt Zuinglius, Pellicanus, Bucerus, quibus Franciſcum Lamberti, Ioannem Occolampadium, Petrum Martyrem, Bernardinum Ochinum, Ioannem Spangebergium fas eſt annumerare, tales ætate noſtra fuiſſe conſtat, qui è ſacerdotibus & monachis apoſtatæ facti, ſacrum cœlibatum, cui ſe perpetua religione obſtrinxerant, cū ſacrilegis nuptiis commutarunt. Pudet profectò dicere, quòd Herzæum facere non puduit, qui cum inſignis eſſet Anabaptiſta, vt ſummam impudicitiam orbi declararet, tredecim ſimul duxit vxores. Et quem dixi Bernardinus Ochinus, libellos tali authore dignos edidit, quibus Polygamiam inter ſuos docere veritus non eſt. Placuit & Bucero ſtudium commen-
B dandæ Polygamiæ, vt quorundam nobilium in reſcindendis coniugiis audaciæ vel indulgeret, vel ſatisfaceret. Caluinianis verò eſt familiare, modicis leuibúſque de cauſis ſacrum matrimonij vinculum ſoluere, ſicut in Lutheranis etiam Eccleſiis fieri ſæpè ſolet, vt maritus vnus duas ſimul vxores habeat ex Magiſtratuū authoritate. Vix annus vnus ac alter abiit, quod è Lutherano concionatore Catholicus factus ſit Sebaſtianus Flaſchius Mansfeldenſis, qui certò & crebrò ſe comperiſſe teſtatur, miniſtros Euangelicos, vt vocant, inter quos bonā vitæ partem ipſe tranſegit, adeò ſuis vxoribus non contentos eſſe, vt ad inſatiabilem libidinem ſuam explendam, iuxta Lutheri magiſtri doctrinam frequenter abutantur ancillis, ac aliorum etiam vxoribus vim afferant: neque rarò, quod in Euangelicæ
C doctrinæ profeſſoribus multò eſt fœdius, illos mutuo ſuas inter ſe coniuges, perinde ac merces videlicet, permutare ſcribit.

Epheſ. 5. Hæreſ. 25. contra Nicolaitas.

Loca ſupra notato.

Præcipui ſectarij ex monachis ſe maritos facere noſtro tēpore voluerunt.

Quam ſit carnalis liceētia & impuritas nouatorum, præſertim [illegible] coniugium.

In cōfeſſione de cauſis mutatae religionis.

QVIS ergo credat vnquam, iſtos inſanæ libidinis ſeruos potius quàm Euangelici muneris miniſtros, ex mali cordis theſauro boni quicquam pro tuenda caſtitate aut velle, aut poſſe proferre: ac nō potiùs ad ſuam incontinentiam, apertámque vitæ turpitudinem vtcunque tegendam & vulgo excuſandam nihil non aggredi & admoliri? Ex Apocalypſi Ioannis veterúmque ſcriptis Nicolaum nouimus hæreſiarcham, qui obſcœniſſimæ ſectæ nomen atque originem dedit, iſtorum verè principē, quandoquidem primus ab illorum inſtituto deſiliit, qui etiam in coniugio verſantes, caſtitatem Deo ſanctè promiſerant, quemadmodum Epiphanius indi-
D cant. Quantò autem deterior Bucerus, qui ruptis cœlibatus & votorum vinculis, quibus primū ſeſe monachus Dominicanus adſtrinxerat, nuptias inceſtas tertiò repetiuit? Hoc eſt ſcilicet, vnius vxoris eſſe virum, & primam continentiæ fidem conſeruare, & ab his, qui ſiue intus, ſiue foris exiſtunt, bonum teſtimonium emereri, ſicut ab Euangelicis miniſtris Apoſtolica doctrina requirit. Igitur non tàm veritatis amor, quàm vel depellendæ, vel extenuandæ turpitudinis ſtudium atque neceſſitas iſtos impellit, vt ſaltem aliquod impudicitiæ ſuæ quaſi velamentum iniiciant, & continentiæ ſanctæ bellum indicant. Quàm verò pulchrè opus ipſum tales artifices arguit, qui ſanctum ſuum, quod vocant, matrimonium tàm prępoſtere cōtra cœlibatū defendūt, cordatus vt Lector ſuſpicari ſæpe cogatur, eos abſque Chriſto, abſque Fide, abſque Spiritu, adeóq; ſine ratione homines eſſe, in hoc

vnum

Matt. 12.

Nicolaus hæreſiarcha princeps Apoſtatarū, qui promiſſam Deo caſtitatē violant.

Bucerus monachus ſæpe nuptias iterauit, cōtra omnē Apoſtolorum doctrinā & Eccleſiæ cōſuetudinem. Ex quo fonte ſectarij coniugiū adeo commēdent atque defendant.

Apo. 2. Hære. 25. cōtra Nicolaitas.

1. Tim. 3. 5. Tit. 1.

vnum ſummis viribus incumbentes, vt Euangelicam libertatem in carnis licentiam atque luxuriam poſſint connertere, omnibuſque commendare. Nec infeliciter quidem in hoc ſtudio profecerunt, qui adeò ſecundum carnem viuunt & ſapiunt, vt partim Iudæis, partim Ethnicis de caſtitate diſputantibus non paulo & hebetiores & impuriores eſſe videantur. Etenim nec virtus illis, nec ratio, nec honeſtas, nec philoſophia, nec ipſe quidem rerum vſus perſuadere poteſt, vt cœlibatum Chriſtianis poſſibilem, congruentem ac decorum eſſe fateantur. Sed horum ſtupiditatem refellunt Eſſæi, genere quidem Iudæi, voluptatis autem omnis mirifici contemptores, qui nec ducunt vxores, & caſtitatem tamen perpetuam ſeruant, ac vitam præterea religioſam traducunt, ſicut de illis [a] Porphyrius, [b] Ioſephus & [c] Euſebius memoriæ prodiderunt. Retundit illos quoque philoſophorum princeps [d] Plato, quum Iccum Tarentinum, Criſſum, Aſtilum, Diopompum, alioſque plures commendat, qui robur animi ſimul temperantia compararunt, & voluptates virtute continentiæ ſuperarunt, vt nec fœminam ſibi attingendam putarent. Heſiodus felicem vocat expertem coniugij: nam & liber lectus optimus, vt antiquitas dixit. Iccus Tarentinus athleta nobilis toto vitæ tempore, vt paleſtricis ludis eſſet accommodatior, cum Venere nihil voluit habere commune. Diogenes Tragœdus ab vxoris congreſſu perpetuo abſtinuit. Euripides mulierum odio nunquam non conflagrauit, Xenocrates Philoſophus quam raræ & firmæ continentiæ fuit? vt de Epicuro interim taceam: qui coitum etiam reprehendit, ſicut ex eius ſententiis, quas κυρίας, id eſt, principales vocauit, deprehendimus, & Clemens Alexandrinus obiter, ſed prætermiſſo authoris nomine, inſinuauit. Hos ergo ſuis velut coloribus depingit Apoſtolus Petrus, quum nouos falſoſque Doctores ſub mundi finem venturos prædicit, qui ſint ſerui corruptionis, ac aliis tamen libertatem promittant, quique ſuperba vanitatis loquentes, populum pelliciant in deſideriis carnis. Et multi inquit, ſequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blaſphemabitur.

Iudæi ac Ethnici ſuis docēt exemplis falſum eſſe, quod nunc Euangelici tradūt de impoſſibili caſtitate piorū.

a Lib. 4. de abſtinendo à carnibus.
b Lib. 1. belli Iudaici c. 7.
c Lib. 8. de præparatione Euangelica cap. 4.
d Lib 6. de legibus.
Li. 2 pædagogi cap. 10.

QVICQVID verò iſti confingant, qui ſine coitu, ſine re vxoria Euangelici miniſtri & magiſtri eſſe non poſſunt, nos duo duntaxat Eccleſiæ lumina, Chryſoſtomum & Athanaſium, licet innumeri ſuppetant Patres, horum Pſeudoeuangelicorum veſaniæ opponemus. Prior igitur clare pronunciat, virginitatem veteribus grauem atque tremendam, Chriſtianis verò leuem ac expeditam eſſe, quam vel teneræ puellæ facilem ducant, vt eius gratia mortem quoque aſpernentur. Poſterior autem (Athanaſium loquor) in hunc modum ſcribit: Quis hominum vel poſt mortem, vel in vita author ſeruandæ virginitatis fuit? ac non contra arbitratus eſt eam virtutem præſtari non poſſe?] Vbi de illorum hominum perſuaſione ſermo eſt, qui dominicum præceſſerunt aduentum, ſiue apud Iudęos, ſiue apud Ethnicos philoſopharentur. Quum verò Chriſtum virginitatis authorem feciſſet Athanaſius, tantum illum valuiſſe docet, vt pueri nondum maturi legum diſciplinæ, virginitatem, quæ ſupra legem ſit, profiterentur. Ac iterum alibi: Inter cætera, inquit, dona ſua largitus eſt no-

Athanaſius & Chriſoſtomus cum nouatorum ſententia prorſus pugnant.
Hom. 9. de pœnitentia.
Lib de hum. verbi.
Virginitas Chriſtianis non difficilis, vt Ethnicis quondam.
Singulare donum in Eccleſia virginitas eaque multis competit, per Chriſti gratiā.

A bis in virginitate exempla angelicę ſanctitatis. Certè puellas ea virtute præditas ſponſas Chriſti, Catholica Eccleſia ſolita eſt appellare, quas Ethnici conſpectas, vt templum Verbi, admiratione proſequuntur. Nuſquam enim alibi ſanctum illud & cæleſte virginitatis mandatum, niſi duntaxat apud nos Chriſtianos, feliciter adimpletur. Atque in eo magnum documentum eſt, planè apud nos veram eſſe religionem. Has reliquis omnibus beatæ memoriæ religioſiſſimus pater tuus Conſtantinus Auguſtus in precio habuit, & tua religioſitas ſæpius in ſcriptis ſuis precioſas atque ſanctas nominauit.] Hæc verè Magnus ille Athanaſius ad Conſtantium Imperatorem ſcribit, non ſuum modo, ſed etiam Eccleſiæ de virginitate iudicium grauiter proponens & explicans. Authorem illius non alium quam
B Chriſtum prædicat, qui inter alia miracula virginitatem orbi potuit perſuadere. Hanc virtutem eiuſque poſſeſſionem Chriſtianorum propriam valdeque vſitatam eſſe: quæ inſuper angelicæ ſanctitatis indicium præ ſe ferat: quę Catholicæ religionis argumentum & nota ſit, res in Eccleſia venerabilis, quam non ſolum Imperatores, ſed etiam ethnici demirentur. Noſtri verò aduerſarij, velut omnem pudoris & pietatis ſenſum ſimul amiſiſſent, vt iam nihil è lactis attingam, Patrum authoritatem, Principum iudicia, orbis teſtimonium, experientiæ certitudinem in re tanta contemnunt, dum decantatiſſimo virginitatis inſtituto clam & palam obtrectant, ipſoſque barbaros ineptiendo vincunt, qui tum in ſuis, tum in Chriſtianis vtriuſque ſexus ſacerdotibus cœlibatum olim plurimum venerabantur.
C Certè à veteribus Ebionitis haud ita multum diſtant, apud quos virginitas & continentia, vt Epiphanius tradit, erat interdicta. At verò Ioniniani ſpiritum & ingenium referunt planè, qui aduerſus virginitatem diſputando tantum olim Romæ profecit, vt quibuſdam ſanctimonialibus etiam ætate prouectis nuptias perſuaſerit: ſacras enim virgines & fideles coniuges meritis apud Deum æquales faciebat, quemadmodum [a] Hieronymus & [b] Auguſtinus perſpicuè docent. An verò Ioniniani non vincit inſaniam, qui matrimonium cœlibatui anteponit, & homines ad coitum diuino quodam iure aſtrictos & coactos, ad cœlibatum verò, etiamſi velint, inhabiles ac impotentes audet affirmare? Caſtitatem enim tariſsimam, fereque miraculum, & ſupra humanam omnino facultatem eſſe: coniun-
D ctionem verò maris & fœminæ perinde ac cibum, potum & ſomnum requiri, neque magis hominem caſtè viuere, quam ſexum mutare poſſe: matrimonium ſummam eſſe religionem, adeoque ſpiritualiſsimum ſtatum, quo Paulus omnes velit obſtrictos qui difficilem ſibi cœlibatum ſentiunt. Hæc tam fœda quā falſa, imò abſurda, quæ hoc loco refutare nō attinet, ſcripſit & docuit ſæpè Lutherus, cuius & iſthæc eſt Cynica oratio: *Nemo hominum ad continentiā creatus eſt, ſed omnes vna ad generandam ſobolē conditi ſumus, & ad matrimonij tolerandas miſerias.* Qui præterea de ſeipſo pudendum, & multis horrēdum teſtimōniū edidit, ne mundus ignoret deploratū carnis mancipium ſuo ipſius iudicio fuiſſe Lutherū. Sic enim, ne ſubantem porcum ignoremus, de ſe ille pronunciauit: *Vt non eſt in meis viribus ſitum, vt vir non ſim: tam non eſt mei iuris, vt abſque muliere ſim.* O miram ſapiētiam, non à Patre luminum deſcendentem, quæ pri-

In Apologia ad Imperatorem Conſtantium.
Obſeruāda in verbis Athanaſij, de laude virginitatis.
Nouatores cum Ebionitis conſpirāt, aduerſus virginitatē, Sectarij confirmāt nunc errorem Ioniniani. Lutherus Iouiniano deterior in ſacro cœlibatu oppugnando.
Hæreſ. 30. cōtra Ebion.
a In li. contra Iouinianum.
b Lib. de hæreſibus c. 82.
In caput 7. 1. ad Cor.

mum quidem pudica eſt, ſed terrenam, animalem, A diabolicam, vt Iacobus dixit. Ac ne dubitaremus, Lutherum antiquo Iouiniano, qui Chriſtianorum Epicurus dicebatur, & cœlebs tamen vixit, eſſe ſalaciorem, monachus idem & ſacerdos nonnam ac monialium præfectam, in pellicem ſibi delegit, aſciuit, ſeruauit, in cuius impuriſſimis amplexibus ad vitę finem vſque iaceret, ex qua multos etiam liberos procrearet. Sed enim iactent, defendant, ſectentur hoc ſui principis exemplum ſectatij, quos ego quidem Iouis & Veneris ſpurciſſimorum deorum potius, quam Chriſti Domini & Mariæ Virginis in hac virtute æmulatores atque cultores videri poſſe cenſeo. Vni Luthero fidem orbis habebit ſcilicet, vt Chriſtianorum Cæſarum probatæ iam olim leges euileſcant, quibus ſacrarum virginum corruptores capitali ſupplicio plectuntur atque caſtigãtur. Niſi fortaſſe huic magiſtro tantum tribuet B ſtulta poſteritas, nullam vt ſacris canonibus tenere ntiam præbeat, qui profeſſionis monaſticę perfidos violatores atque apoſtatas à ſacris arcent, ac pro ſacrilegis damnant. Atque vt maximè ſibi ſuiſque ſymmiſtis vororum vincula perrumpenda permittat Lutherus, non tamen Apoſtolicum decretũ eludet, quo ſecundis nuptiis copulari, votoque caſtitatis obſtricti, ſi ad incœſtas nuptias prouolarint, à ſacro miniſterio abiguntur. Verum ô ter miſeram Germaniam noſtram, quæ denſis ex tenebris ad lucem Euangelicam emergere, & diuinitus tandem illuſtrari nõ potuit, niſi Luthero apoſtolo reſtituenda ſeruaretur atque committeretur. Luthero, inquam, cuius fides, precatio, pietas adeò languit, vt ad munus Apoſtolicum obeundum quotidiano Veneris exercitio indigeret. An huic Thomas verus ille Chriſti Apoſtolus, non valdè diſsimilis fuit? qui præter Ioannem & Iacobum virgines, prout Epiphanius admonet, ſe ipſum regni cæleſtis gratia ſponte caſtrauit, perpetuamque ſeruauit continentiam, vt idcirco apud Abdiam hoc bona fide reſtetur: Tu Domine annunciaſti me tuum eſſe: propter quod vxorem non accepi, vt tibi totus vacarem, ne templi tui gratiam vel coniugalis vſus copula minueret, vel conſuetudo decerperet.] Quis ergo nõ miretur, non in Luthero ſolum, ſed in aliis etiam miniſtris Euangelicis, qui ſe purioris doctrinę pro-

Lutheri ad inceſtas nuptias prouolantis exemplũ nullo modo excuſari, vel laudari poſſe.

In hiſt. Tripartit. li. 7. c. 4. & l. Si quis non dicam rapere. C. De epiſc. & cleric.

Vide Canones Conciliorum apud Gratianum 27. q. 1. & 25 quæſt. 2.

1 Timoth. 3. & 5.

Lutherus Germaniç reſtituendæ haudquaquã Apoſtolus à Deo datus atque miſſus.

Thomas Apoſtolus longè alius quã Lutherus, in ſtudio cultuque caſtitatis.

Contra Ebionaos hæreſ. 30.

In vita Thomæ Apoſtoli.

feſſores ac vindices modo iactãt, ſummam Apoſtolicæ caſtitatis cerni penuriam, tantamque carnis rebellionẽ vigere, vt illi nec Apoſtolico conſilio, nec Euangelicæ functioni, nec vitæ ſuæ commoditati locum concedant, & ab vxorculis ſeſe abſtineant, quas multi ob leuiores etiã cauſas aut non ducunt, aut ductas quidem nollent? De Gnoſticis apud Epiphanium legimus, tàm ingratam illis & inuiſam virginitatem olim fuiſſe, vt continentes haberent ludibrio, ac vanũ illorum in cœlibatu ſtudium aſpernarentur. Quàm multos ergo Gnoſticos, Deus bone, hæc noſtra protrudit ætas, quibus non modò fruſtraneus, ſed & cum graui noxa cõiunctus labor exiſtimatur, ſi quis laſciuientis carnis petulantiam vi quadam refrenat, ſanctæque continentiæ ſibi neceſsitatẽ imponit, vt ſpado Euangelicus eſſe poſſit? Verum alibi nos pluribus ſanctam tuebimur caſtitatem, vt opus non ſit lõgius nunc perſequi iampridem damnatam ſobolem Iouiniani, cui monacho ſimul & monſtro, vt Auguſtinus loquitur, Eccleſia fideliſsime ac fortiſsime reſtitit. Ego verò iuſtum & admirandum Dei iudicium eſſe auguror, iſtos nouæ Sinagogæ fabricatores hac cæleſti vltione plecti, vt virginitatem, continentiam, abſtinentiam, vota, id eſt, ſingularia veteris Eccleſię monumenta, ornamenta, robora negligant, ſpernant, fugiant abiiciantque. Cur verò Euangelici homines, quibus non niſi Chriſti gloria & ardor Spiritus cordi eſſe debebat, cur, inquam, Euangelicam virtutem non docent, non admirantur, non colunt? ſed potius de ſeruanda virginitate deſperant, alioſque deſperare iubent, non ſolum hoc inſigni Dei dono, C quod in plurimis olim eluxit, ſed etiã vera in Deũ fide vacui, tantumque carni & luxuriæ dediti, vt à Venere ſe abſtinere miſeri timidi, effœminati nec poſſint, nec audeant? Vnde ſicut cũ piis hac in parte nihil habere commune volunt: ita cum filiis ſeculi belle ſeſe coniungunt, edentes, bibentes, nubẽtes, ac nuptui tradentes, quouſque tandem Chriſti Iudicis aduẽtus, veluti cataclyſmus quidã, malè ſecuros occupet, ac ter infelices de medio tollat. O factũ benè certa, vti credo, diuini numinis diſpẽſatione, vt & ſuę & alienæ impudicitię patroni de Maria virginitatis & caſtitatis omnis principe nec optimè ſentiant, nec ſatis caſtè pureque loquantur.

Veteres Gnoſticos in nouis nunc Sectariis reuixiſſe.

Hæreſ. 26.

Li. 3. contra Pelagianos. ca. 7. & lib. de hæreſibus cap. 82.

Iudicium Dei graue in Sectariis ſacrum cœlibatum oppugnantibus apparere.

Matth. 24.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

Mariæ ſponſum Ioſeph à ſingulari prudentia, iuſtitia, ſanctitate & caſtitate merito commendari. Tùm quæ conſideranda ſint circa Ioſeph & Mariæ conuictum familiarem.

Tractatio & defenſio Ioſephi præſenti loco non aliena.

QVANDOQVIDEM in Mariana hiſtoria verſamur, & Ioſephi crebro meminiſſe debemus, non alienum fuerit, huius etiam ſanctiſsimi viri, cuius in Euangelio laus eſt, mores inquirere, & illius honorem contra Sectarios vindicare. Nam & Maria ſponſa, quam nos ornandam ſuſcepimus, hoc poſtulare videtur, vt de ſponſo eius Deo hominibuſq; dilecto, & laudatione nõ exigua digno, nonnihil agamus. Et hactenus quidẽ de hoc D eximio vereque nobili viro inter doctos conuenit, quod è regia progenie Dauid, vt & antea demõſtrauimus, originẽ duxerit, quodq; non ſine magna Dei prouidẽtia, & quidem, vt veteres teſtantur, à Sacerdotibus ad ſponſalia cum Maria Virgine contrahẽda delectus fuerit & aſcitus. Quod ſi [a] Epiphanio, imò Matthæo Apoſtolo credimus, Ioſeph hic patrem habuit Iacob, vt porè naturalem, ſicut & Heli legalẽ, pluribus vt explicat [b] Damaſcenus: magnus inter viros, fidelis moribus, ipſaq; ſpecie pius Epiphanio appellatus. Verum durat adhuc controuerſia, fuerit ne ille tunc confirmata ætate iuuenis, vt ad fa-

Ioſeph ex progenie Dauidis Regia, electus à Deo ſponſus Marię.

a Hæreſ 78. contra Antidicomar.

b Lib. 4. de fide Orthod. cap. 15.

ad fabrilem operam exercendam, ad victum manu & arte conquirendum, ad variam & difficilem profectionem ſubeundam, ad rem denique familiarem legitimè adminiſtrandam ſatis idoneus eſſe poſſet.

An Ioſeph in ætate prouecta & ſenex Mariam ſponſam acceperit

In qua ſententia nonnulli hac tempeſtate verſantur alius qui ſunt vetuſtiores, contra exiſtimantibus, hunc Mariæ ſponſum ſic ſatis grandæuum probatumque ſenem fuiſſe, quemadmodum & bona pictorum pars illum ſenio confectum, & viribus imbecillem adeoque fractum depingere ſolet. Qui certè apud Epiphanium, annum ætatis octuageſimum exceſſiſſe legitur, quum Virgo Maria non ad coniunctionem illi, ſed ad deſponſationem cogentibus ſortibus traderetur.

Contra Antidicomar. hæreſ 78.

De qua cõtrouerſia multis hic diſceptare non attinet, iudicium penes Lectorem eſto. Fortaſſe ingenioſa vetuſtas dedit hoc populi ſimplicitati, vt etiamſi Ioſeph iunior fuiſſet quam pingitur, tamen pro ſeniore vulgo haberetur, ad depellendam videlicet rei amatoriæ & coniugalis congreſſus ſuſpicionem.

Ioſeph ſenem rectè depingi etiãſi iunior ætate fuiſſet.

Hanc enim facilè vel pareret, vel augeret vegetus & viridi ętate iuuenis, qui cum nubili puella vel cohabitans, vel deambulans in tabella ſpectantium oculis ſubiiceretur. Illud certo affirmare licet, virum hunc ſolertem & prudentem admodum fuiſſe, quia non qualemcumque, ſed probe inſtructum & valde idoneum hominem deligi conueniebat, duplicis nempè & inæſtimabilis theſauri (Mariam & Chriſtum dico) cuſtodem & procuratorẽ, quique illis non modo miniſter, ſed & indiuiduus vitæ ſocius, actionumque omnium ſpectator & teſtis domi ac foris adeſſet.

Ioſeph vir ſolers & prudens habendus, qui muneri ſuo ſatisfecerit.

Non igitur illi defuere dotes, quæ à prouido patrefamilias ad varias vitæ traducendæ familiæque administrandæ rationes merito deſiderantur. Nec dubitare fas eſt, quin ille Mariæ fideliter inſeruierit, multumque profuerit paſſim, præſertim quum in Nazareth, Bethlehem, Heruſalem, Ægypto, & poſt reditum ex Ægyptiaca profectioue in Galilæa verſaretur & ipſe Galilæus.

Matth. 2. Luc. 2. In compendio hiſtoriarum. Contra Antidicomar. hæreſ. 78

Neque ſtatim quidẽ Chriſto iam adoleſcente Ioſeph eſt mortuus, qui duodennem Chriſtum non ſine ſolicitudine quæſitum in templo tandem offendit: imò ſi Cedreno credimus, ad Chriſti Baptiſmum vſque vitam produxit, mortuus demum anno ętatis ſuę centeſimo decimo. Epiphanius pluſquam nonagenarium, non tamen centenarium ſenem obiiſſe ſcribit.

Quãdo Ioſeph mortuus eſſe videatur.

Ioan 19 Lib. contra Heluidium. Serm. de paſſione Domini

Cæterum quod ante crucem Domini è vita migrarit, non obſcure Ioannes oſtendit, quum teſtatur Mariam velut viduam factam, ſicut & Hieronymus vocat, non alij quam diſcipulo ab ipſo moriente Chriſto vnicè commendari. Quanquam nnn ignoro apud Cyprianum extare ſermonẽ, qui ſubindicet, hunc Mariæ coniugem adhuc Chriſto patiente in viuis ſuperfuiſſe, atque vt obſequium Virginis virgini traderetur ęquanimiter tuliſſe, ne ipſe diutius tanti miniſterij prępoſitura oneraretur. Verum alij ſecus, nec omnino temere ſentiunt, & cum Ambroſio fidenter affirmant: Non vtique Chriſtus faciebat diuortium, non Maria relinquebat virum ſiue coniugem.] Quo quidem in vita ſuperſtite nec opus erat nec omnino decebat, Matrem Domini alieno cuſtodi magis, quam legitimo marito ſiue ſponſo curandam deputari.

Lib. de inſtitutione virginis, cap. 7. & Epiſt. 79.

Alij ex Ambroſio colligunt, ſuperſtitem adhuc manſiſſe Ioſeph, cum Virgo virgini de cruce commendaretur. Sed rectè notauit Petrus Nãnius, veriſimile non videri, ſi Ioſeph in viuis

Ioſeph antè paſſionẽ imo & prędicationem Chriſti obiiſſe.

A fuiſſet, eum vxoris & filij eius curã in extremis calamitatibus, quæ etiam alieniſſimos excitare ſolet, relicturum fuiſſe. Igitur orba iam Maria & marito & vnica prole, in Ioannis tutelam committitur, qui eam accepit in ſua, ſicut Græci cũ Ambroſio legũt.

In ſcholiis adiectis epiſt. 79. Ambroſij

Cui rei fidem cõciliat, quod ſcribit Epiphanius, Ioſeph poſt Chriſtum puerum duodennẽ in tẽplum repertũ, non multò poſt è viuis exceſſiſſe, ac propterea in Euangelicis literis nihil amplius de illo narrari, licet de fratribus Domini ſubinde mentio fiat, & quidã Chriſtum concionantem interpellans nũciet: Ecce Mater tua & fratres tui foris ſtãt, quærẽtes te.

Contra Antidicomar. Hæreſ. 78 Luca 2. Mat. 12.

Eodẽ referri poteſt, ſicut idem confirmat Epiphanius, quòd Ioãnes de nuptiis in Cana celebratis narrans, Ioſeph velut iam mortuum prętermittat, Mariæ duntaxat mentione facta, quæ cum Chriſto filio eiuſque diſcipulis hiſce nuptiis interfuerit.

Ioan. 2.

B ILLVD ex Matthæo probabiliter affirmare poſſumus, quod hic Ioſeph Mariam ſibi deſponſam, ſed pro Dei matre nondũ agnitam, magnoperè ſuſpexerit, tantumque fuerit veneratus, vt quum grauidam cerneret, nouique conceptus cauſam neſciret, diuortium cum illa facere propoſuerit, ſe illius cohabitatione indignum eſſe ratus.

Mat. 1

Ioſeph Mariã valde coluit & ſuſpexit.

Etenim Origenes de hoc Euangelij loco, quẽ alij aliter explicant, in hunc modum ſcribit: Iuſtus erat Ioſeph, & illa immaculata, ſed illam ideò dimittere volebat, quoniam virtutem myſterij, & Sacramentum quoddam magnificum (licet non proprium illud de Emanuele) in eadem cognoſcebat, cui approximare ſe indignum exiſtimabat. Ergo humilians ſe ante tantam & tam ineffabilem rem, quærebat

Hom. 1. in diuerſos.

Cur Ioſeph Mariã dimittere cogitarit

C ſe longè facere.] Confert igitur Ioſephum Elizabethæ ſanctæ matri Ioannis, quæ præſentis Mariæ dignitatem admirans, non ſine magna veneratione dixit: Vnde hoc mihi, vt veniat Mater Domini mei ad me? Sic & Ioſeph, inquit, iuſtè humilians ſe in omnibus, cauebat & timebat ſibimetipſi tantæ ſanctitatis coniunctionem adhibere. Idcirco occultè eam volebat dimittere: Dimittam eam dicens, & à me longè faciã eam, & à cognatione mea. Maior eſt enim eius dignitas, ſuperexcellit eius ſanctitas, nec meæ congruit indignitati.]

Ioſeph nõ minus quã Elizabeth Ioannis mater Mariã reuerebatur.

Luc. 1.

Vbi Origenẽ pluresque veteres ſequitur planè Bernardus, qui vt antea meminimus, hanc Patrum eſſe ſententiã dicit quod Ioſeph ſingulari Virginis innocentia, ſuæque indignitatis conſcientia permotus, de dimittenda coniuge deliberarit. Propter hoc inquit, Ioſeph voluit dimittere Mariam, propter quod & Petrus Dominũ à ſe repellebat, dicẽs: Exi à me Domine, quia homo peccator ſum: propter quod & Centurio à domo ſua eum prohibebat, quum diceret: Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum. Ita ergo & Ioſeph indignum & peccatorem ſe reputãs, dicebat intra ſe: A tali & à tanta non debere ſibi vltra familiare præſtari contubernium, cuius ſupra ſe mirabilem expaueſcebat dignitatẽ. Videbat & horrebat diuinæ præſentiæ certiſſimum geſtantem inſigne: & quia myſterium penetrare non poterat, volebat dimittere eam.] Nec multo poſt plura hæc adiicit: Miraris, quòd Ioſeph prægnantis ſeſe conſortio Virginis iudicabat indignum, quum audias & ſanctam Elizabeth eius non poſſe ferre præſentiam, niſi cum tremore quidem & reuerentia?] Ac tandem concludit: Merito ergo vir iuſtus, ne aut mentiri aut diffamare cogeretur innoxiam, voluit

Hom. 2. de B. Virgine.

Luc. 5. Matth 8.

Luc. 1.

D

occulte dimittere, ne videlicet diuortij cauſa inquireretur, exigeretur ratio.] Nec reiicit tamen Bernardus illorum opinionem, qui putant Ioſeph, ſicut hominem, de Mariæ integritate dubitaſſe, & quia iuſtum, ab eius conuictu abhorruiſſe, ne in legem peccaret, ſi fornicariæ adhæreret, ac ſimul pium eatitiſſe, vt quam diutius domi retinere non auderet, occultè potius dimitteret, quam apertè incuſando traduceret, ac vulgo infamem redderet. Quocirca hoc Ioſephi exemplum, ſicut ſingularem eius viri modeſtiam ac probitatē arguit, ſi priorem ſenſum amplectamur, ſic ad Mariam quoque commendandam pertinet, vtpotè quam vir ſanctus eo etiam tēpore, quum Domini Matrem ignoraret, tanti fecerit, & cuius contubernium ob inſignem virtutis illius excellentiam reformidarit.

Qualē ſe Ioſeph in vita præſtiterit.

CÆTERVM ſiue Ioſeph pro ſpōſa, ſiue, vt Bernardus exiſtimat, pro domina, Domini ſui Matrem habuerit atq; tractarit, ſui ille perpetuo ſimilis vtique vixit, vt coram Deo, & hominibus irreprehenſibilis, vereque iuſtus & germanus Dauidis eſſet filius, non mente minus quam genere nobilis, qui à parte ſuo Dauid nihil degeneraret, cui tanquam alteri Dauid, incerta & occulta ſapiētiæ ſuæ ſummus Deus manifeſtaret, qui propterea diuinis reuelationibus in ſua procuratione rebuſq; gerendis crebrò illuſtrabatur. Præclara & illa eſt Ioſephi commendatio: Chriſti Domini regenerationem quæ inſtar longæ ſcalæ cælos attingentis dormienti Iacob demonſtrabatur, ab Euangeliſta Matthæo ita contexi, vt per Ioſeph ad Chriſtum perueniatur, ipſeq; omnium Dominus eidē Ioſeph tanquā ſupremo ſcalæ gradui, vt Rupertum ſequar, inniti quodammodo videatur. An non, inquit, illi beato innixus eſt, quando pupillus in hoc ſeculo, id eſt, abſque carnali patre natus, ſolatio eius cum puerpera matre ſuſtentari dignatus eſt?] Ad hæc Ioſeph nomen præclarum nullique mortalium communicandum, vt Chriſti Pater & vir Marię in Euangelio appelletur, accepit: nec dubium, quin vtroque titulo & honore dignum ſe præſtiterit, adeo iuſtus & æquitatis amās vt ſanctiſſimæ Virgini nuncium mallet remittere, quām alieno peccato, quod metuebat, vt quidā ſentiunt, conſenſum, fauorem, aut patrocinium vllum præbere, legique diuinæ minus ſatisfacere. Prętereà quis facilè verbis aſſequatur, quam ille ſolers, fidus, impiger ac ſedulus in officio fuerit, quū ſemel hoc munus diuinitus iniunctum ſuſcepiſſet, vt tātæ matris curator domeſticus, tantique filij, imò & Saluatoris ſui pater nutritius foret? Quibus autem oculis vir bonus & ſapiēs Mariam ſimul & Chriſtum frequenter aſpexit? Quanta illum non ſolum inuaſit admiratio, ſed etiam voluptas ſancta cōpleuit, quū admirabilium Dei myſteriorum teſtis domeſticus, & pro mille vnus adeſſet? Certè Lucas indicat, illū ſuper his quę de puero Ieſu dicebantur, cum Maria eſſe miratum. Quid ſi prætereà, vt eſt probabile ſanè, cum eadem Virgine de ſacris multum ſæpeque contulit, & in Spiritu ſancto ſubinde ſuauiter, vt ſenex iuſtus ille Simeon, exultauit, & exultando in laudes diuinas erupit? Quo magis ille Dominum Ieſum amabat, ſatis autem dulciſſimum puerū amare, & amando complecti non poterat, eò ſanè tulit acerbius, ſuamque & Mariæ ſortem triſtius deplorauit, quum tantum ſuum & ſponſæ communem theſaurum ab Herode ad exitium quæri, ab Iſraëli-

Ioſeph à Chriſti genealogia ſummam laudem accepit. — *Gen. 28.* — *Li. 3. de diuinis officiis cap. 28.* — *Ioſeph Chriſti pater & Marię coniux præ cęteris dictus.* — *Ioſeph ſuſcepto diuinitus munere egregie ſatisfecit.* — *Quomodo ſe Ioſeph erga Chriſtū parulum geſſerit.* — *Quid Ioſeph cum Maria ſibi commune habuerit.* — *Luca 2.* — *Ibidem.*

A tis negligi, ab Ægyptiis contemni, à pauciſſimis curari animaduertit. Nec ſine acerbo mœrore Chriſtū puerum in Ægyptum adduxit, illicque profugum & exulem ægrè aluit, magis etiam ſeſe diſcrucians, quum duodennem puerum toto triduo amiſſum, & ſtudioſe peruestigatum, via tandem in templo recuperauit.

Luca 2.

AN non varias ille curas, & ærumnas ingentes exantlauit, quum tanta rei familiaris anguſtia premeretur, vt neque Mariæ puerperę, neque Chriſto infantulo ea, quæ vellet ac conuenire putaret, vlla ex parte poſſet ſubminiſtrare? Nocte monitus de imminente tyrannide Herodiana, quam impigrè ſurrexit? quomodo confeſtim ſe ad iter accinxit? non domum, non patriam, non amicos & conſan-
B guineos excuſare, non rei familiaris & pecuniæ ad iter longum neceſſariæ penuriam ſpectare voluit, ſed monitus per Angelum Deo relictis omnibus è veſtigio ſibi parēdum, & magni patris Abrahæ, quū & ipſe ad peregrinationem ſubeundam vrgeretur, exemplum imitandum eſſe duxit. Iam verò quos ille dolores & angores non pertulit, ſiue domi inter Iſraëlitas, ſiue foris apud exteros & impios verſaretur? præſertim in exilio tam calamitoſo, quam diu apud Ægyptios exulauit, ſeptem verò annos exulaſſe ſcribit Anſelmus, & ſummam rerum viciſſitudinem, neque minorem egeſtatem expertus eſt. Qui huc & illuc profugere coactus, haud ſine metu periculoque magno certam ſibi ſedem quæſiuit, quod ſicut antea ſub Herode immaniſſimo Rege, ſic huc intentus maximè, & poſtea ſub eius filio non opti-
C mo Archelao, nihil ſatis tutum ſibi polliceri poſſet, vt chariſſima pignora ſuæ fidei concredita, ſecurè & commodè conſeruaret. Has varias aliaſque plures moleſtias, cruces, ęrumnas æquiſſimo ille animo tulit, neque ſeipſum tantum, ſed & Virginem Matrem in tot rebus aduerſis curiſque quotidianis ſtuduit conſolari: nec dubium, quin præſentem Dei virtutem & incredibilem animi fortitudinem gaudiumque verè ſpirituale in tanta rerum viciſſitudine ſubinde perſentiret, iure vt ſuo cum Propheta diceret: Secundum multitudinem dolorum meorum cōnſolationes tuæ lætificauerūt animam meā. Nam certò vtique intelligebat, ſe familiamq; ſuam innocentē, non fortuito aut vulgari more, ſed propter Chriſtum tot calamitatibus & moleſtiis obii-
D ci, Deum ęternum ita velle, vt multis ipſe duriſque modis, velut aurum in igne probatum, exercitaretur, magiſque ſplenderet vulnere Virtus. Poſtremò an non raræ & eximiæ cuiuſdam probitatis ſpecimen edidit, quum ſponſæ tumentem vterum, & indubitata conceptus indicia cerneret, præſens verò & latens in Virgine myſterium ignoraret? Sed ne tum quidem ille cum vxore expoſtularet, neq; verbum vllum commutaret, non apud affines quereretur, nec zelotypia diſcruciaretur, non in ius iret, nedum ad pœnam vocaret rapetetque coniugem: ſuos æſtus duntaxat intra ſe vir modeſtiſſimus premit, ſecumque in animo de ſecreto faciendo diuortio meditatur, quandoquidem ſub lege viuens, ſupra legem philoſophabatur. Vnde Chryſoſtomus virum illum in omnibus præclarum, ac omnigena virtute inſignitum nominat, qui ea quę patris ſunt, ex mandato diuino pręſtiterit Chriſto, ac ſupra legem ſapuerit, meditationi Prophetarum ſemper inhęrens, quem idcircò iuſtum dixerit Euangeliſta.

Ioſephi labores, afflictiones atque certamina. — *Geneſ. 12.* — *Libro cōmē. 1 Mat. c. 2.* — *Ioſeph in procuratione ſua non ſolū dolores, ſed & cōſolationes mirificas expertus.* — *Pſ. 93.* — *Singularis & rara Ioſeph pietas atque manſuetudo.* — *Matth. 1.* — *In breui enarr. Matt.*

VERVM-

Quomodo iustũ Ioſeph nouatores agnoſcant & deſcribant.

VERVM enimuerò hanc Ioſephi commendationem aut negant, aut obſcurant Nouatores, ne perfectæ iuſtitiæ laudem illi tribuere & aſſignare cogantur. Notant igitur Centuriatores, iuſtum illum à Matthæo dici, ſed pro ciuiliter iuſto aut honeſto viro. Quaſi verò inter Socratem & Ioſeph, inter Apollonium & Noë, inter Simeonem & Ariſtidem parum aut nihil interſit. Nam & illud præclarum de Ioannis Baptiſtæ parentibus longè probatiſſimis eulogium: Erant ambo iuſti ante Deum, ad iuſtitiam ſuam imputatiuam, quæ vera iuſtitia non eſt peruerſe detorquent. Victorinus & Chytræus ſic Ioſeph iuſtum dici volunt, vt iuſtitia duntaxat particularis intelligatur. Loſſius iuſtum fuiſſe fingit à iuſtitia inchoata erga legem, perinde ac ſi proficientem & perfectam aliquam iuſtitiam nec voluerit, nec potuerit aſſequi. Poſtremò, *iuſtus erat Ioſeph coram Deo imputatoriè, non meritoriè*, vti notat Sarcerius. Sed hic etiam à via procul aberrat, nec ſcopum vel mentem attingit Euangeliſtæ, qui Ioſeph iuſtum ab ipſo facto ſtuduit comprobare, quoniam vt ſponſæ grauidæ parceret, quam accuſare atque infamare poterat, occultum diuortium piè meditatur. Verus igitur Abrahæ filius fuit, cui non ſolum fides ad iuſtitiam reputabatur, ſed qui ſuam fidem benefactis etiam conſummabat, nec ſola fide iuſtificabatur. Vnde Iacobus factores operis, & Paulus factores legis aſſerit iuſtificari. Et ſanè Scriptura propriè loquitur, quum toties de piorum præſtanti & exacta iuſtitia, iuſtitiæque fructu & merito diſſerit, Deumque ipſum loquentem inducit: Te vidi iuſtum coram me in generatione hac. Si fuerint tres viri iſti in medio eius Noë, Daniel & Iob: ipſi iuſtitia ſua liberabunt animas ſuas, ait Dominus exercituum. Ac iterum de impio pœnitente, qui poſt conuerſationem ſuam cuſtodit omnia Dei præcepta, facitq; iudicium & iuſtitiam: Omnium iniquitatum eius quas operatus eſt, inquit, non recordabor: in iuſtitia ſua, quam operatus eſt, viuet. In quo ſenſu teſtatur quoque Ioannes. Omnis qui facit iuſtitiam, iuſtus eſt. Dauid verò: Dominus retribuet vnicuique ſecundum iuſtitiam ſuam & fidem. Qui Dauid de ſua iuſtitia benè ſibi conſcius, dicere non verebatur: Feci iudicium & iuſtitiam, id eſt, prohibita vitaui, & mandata feci, ſicut Victorinus ipſe interpretatur, iuſtitiam hic intelligens vniuerſalem, id eſt, obedientiam vniuerſę legi Dei debitam, vt verbis eiuſdem vtamur. Nec aliter ſanè [a] Ambroſius, [b] Auguſtinus & [c] Gregorius Nyſſenus, vt reliquos Patres omittam, de iuſtitia ſentiunt atque docent. Tantum abeſt, eos in diuinis literis iuſtos celebrari, qui vt Nouatores fingunt, licet interne & coram Deo verè iniuſti immundique manerent, nihilominus quoniam externe atque imputatiue iuſti, nec in virtute vlla perfecti eſſent, iuſtitiæ titulo inſigniuntur. Quanto rectius nos docet [d] Bernardus, iuſtitiam eſſe rationalis animæ perfectionem, aut ſicut [e] Chryſoſtomus dixit, omnium mandatorum plenam cuſtodiam, & hanc Ioſepho competere, ſicut [f] Euthymius etiam confitetur. Ante quos [g] Origenes tradidit, Ioſephum in verbo, in facto, in legis conſummatione iuſtum extitiſſe. Nec immeritò [h] Bernardus clariſſimum Patriarcham Ioſeph proponit, qui ſancti patris Iacob ſanctus valdeque charus fuit filius, & ob recuſatum Dominæ ſtuprum lau-

Gene. 1. li. 1. cap. 4.
Luc. 1.
In ſcholiis circa 1. cap. Matth.
In explicat. Matth.
Refutatio Sarceriani commenti.
Ioſeph vt Abraham, nõ fide tantum, ſed & operibus iuſtus atque iuſtificatus.
Iacob 1.
Rom. 2.
Geneſ. 7.
Ezech. 14.
Ezec. 18.
Ioan 3.
1. Reg. 26.
Pſalm 118.
In 1. cap. Mat.
a Li. de paradiſo ca. 3.
b In enarr. Pſalm. 100.
c Li. de beatitudinibus.
Aduerſariis placet iuſtitia tantum externa, & imputatiua contra Scripturæ Patrumque ſententiam.
d Ser. 35. in paruis ſerm.
e Homil. 12. in Matth.
f In 1. cap. Matth.
g Homil. 1. Inter alias extraordin.
h Hom. 1. de

A dem pudicitiæ ampliſſimam meruit. Huic noſtrum Ioſeph pulchrè confert, quum in vtroque pares & præclaræ virtutes eluceant, vtpotè fides, caſtitas, innocentia, iuſtitia prudentiaque. Sed Euangelicus hic Ioſeph in eo admirabilior, quod Angelum præceptorem, & quidem frequenter habeat: quod Domini ſui Matrem continentem, continens & ipſe cuſtodiat, tantumque theſaurum ſuę fidei concreditum accurate ſeruet: quod ante alios Meſſiam in carne præſentem tam iucunde contempletur tractetque familiariter: quod plenus itidem piis & ſanctis affectibus, prophetica oracula mirabiliter impleri reipſa ſentiat: quod demum præ aliis Prophetis & Regibus longè beatiſsimis tãtam tamque multiplicem Meſsiæ gratiam, & prima Euangelij miracula coram deprehendat, lætiſque oculis clariſsimè intueatur.

Maria virg.
Geneſ. 37.
Geneſ. 39.
Matth. 1. 2.
Ioſeph Marię vir ſimilis Ioſeph Patriarchæ, & eo etiã præſtantior atque fortunatior.

B SED Bernardi verba in Ioſephi gratiam ſcripta, eaque memorabilia interſeramus. Non eſt dubium, quin bonus & fidelis homo fuerit iſte Ioſeph, cui mater deſponſata eſt Saluatoris. Fideſis, inquam, ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuæ Matri ſolatium, ſuæ carnis nutritium, ſolum denique in terris magni conſilij coadiutorem fidiſsimum. Huc accedit, quod dicitur fuiſſe de domo Dauid. verè de Regia ſtirpe deſcendit vir iſte Ioſeph nobilis genere, mente nobilior. Planè filius Dauid, non degenerans à patre ſuo Dauid: prorſus, inquam, filius Dauid non tantum carne, ſed fide, ſed ſanctitate, ſed deuotione: quem tanquam alterum Dauid Dominus inuenit ſecundum cor ſuum, cui tutum committeret ſecretiſsimum atque ſacratiſsimum ſui cordis arcanum, cui tanquam alteri Dauid incerta & occulta ſapientiæ ſuæ manifeſtauit: & dedit illi non ignarum eſſe myſterij, quod nemo principum huius ſeculi agnouit: cui denique datum eſt, quod multi Reges & Prophetę quum vellent videre, non viderunt: audire, & non audierunt: non ſolum videre & audire, ſed etiã portare, deducere, amplecti, deoſculari, & nutrire, & cuſtodire.] Igitur meræ ſunt Nouatorum præſtigiæ, quibus ad veram & plenam Ioſephi noſtri iuſtitiam eleuandam ludificantur, ne quod res eſt, & vir tantus meretur, cum Patribus fateãtur. Quod ſi adhuc viri huius iuſtitię obſtrepent aduerſarij, concedãt ſaltem aliquid Camerario ſuo, cuius teſtimonio fuit hic Ioſeph quoad vixit, vir optimus, integerrimus, ſanctiſsimus, virginitatis Mariæ fideliſsimus cuſtos, ſed & aſsiduus atque diligẽtiſsimus ſocius educationis & curæ filij Dei. At cauendum eſt interim ſedulo, ne more ſtultorum dum euitamus Charybdim, in Scyllam fortè incidamus, hoc eſt, ne Ioſephi iuſtitiam ſic efferamus, vt Marię ſanctimoniæ ac dignitati aliqua ex parte ſimus iniquiores. Scribit enim Franciſcus Lampertus, neſcio quem, fanaticum hominem extitiſſe, qui Ioſephum Mariæ anteponere non dubitaret: illi enim dormienti, huic verò vigilanti Angelum apparuiſſe: vt Euãgeliſtæ teſtantur. O ridiculum argumentũ, quod ſeipſum vel tacentibus nobis euertit, vt inde contrarium, Mariam nempè ſponſam Ioſeph ſponſo præſtare, multo rectius colligatur. Eſt enim amplius atq; commendabilius, vigilanti quam dormiẽti homini Angelum apparere, maiuſque proculdubio cenſeri meretur, quod Mariæ filius de Spiritu ſancto naſciturus ab Archangelo gratulabundo ipſi

Hom. 2. de B. Virgine.
Præclarum Bernardi teſtimonium de pręcipuis Ioſeph dotibus.
Ioſeph verè filius Dauid.
Actor. 13.
Pſalm. 50.
Luc. 10.
Libro de vita Chriſti.
Quantum Camerarius tribuat Ioſepho.
Ioſeph ita laudandus, ne ſua Marię laus minuatur, neque ſpõſus ſuæ ſponſę præferatur.
In Prophet. Zach. c. 1.
Mat. 1. & 2.
Luca 1.
Mariæ dignitaté illuſtrat, quòd ei vigilanti, non in ſomnis apparet Angelus.

Virgini nũcietur, quam quod Ioſeph anxio & dormienti timor & ſollicitudo ab Angelo quodam auferatur. Vnde ſicut [a] Chryſoſtomus annotauit, doceri debuit virgo non in ſomnis, vt Ioſeph, nõ per qualemcunque reuelationem, vt Zacharias, ſed per apertiſſimam viſionem.] Tum apud [b] Irenæum legimus: Danieli Angelus Gabriel exolutionem viſionum fecit: hic autem eſt Archangelus Demiurgi, & hic idem Mariæ euangelizauit manifeſtum aduentum & incarnationem Chriſti.]

a Hom. 4. in Matth.
b Lib. 5. cap. 21.

Vbi quæſtio non leuis incidit, quam prętetire non poſſumus, de Ioſephi virginitate. Ac fatentur ſanè docti omnes, & partim aduerſus Ebionitas, partim contra Heluidianos accuratè defendunt, caſtum illum cum caſta ſemper vixiſſe Virgine, ac in eo coniugio cœlibatum purum & integrum obſeruaſſe. Vnde Chryſologus illum ſolo nomine Marię maritum, conſcientia ſponſum, teſtimonium caſtitatis, atque pudoris cuſtodem appellat. A Gregorio dicitur integerrimæ cuſtos virginitatis, & ſponſus non in fœdus ſolenne coniugij, ſed ad conſortium communis habitationis aſcitus. Cæterum præcipuæ diſputationis cardo in eo verſatur, an pudicus ille & caſtus ſemper manſerit in cœlibatu? Qua de re ſcripſit Hieronymus, & Heluidium hac quidẽ oratione perſtringit: Tu dicis Mariam Virginem non permanſiſſe: ego mihi plus vendico, etiam ipſum Ioſeph virginem fuiſſe per Mariam, vt ex virginali coniugio virgo filius naſceretur. Si enim in virum ſanctum fornicatio non cadit, & aliam eum vxorẽ habuiſſe non ſcribitur, Mariæ autem quam putatus eſt habuiſſe, cuſtos potius fuit quam maritus: relinquitur virginem eum manſiſſe cum Maria, qui pater Domini meruit appellari.] Quibus verbis teſtatum ſatis Hieronymus reddidit, non modo Mariã, ſed Ioſeph etiam cum illa manſiſſe virginem, & ex vtriuſque coniunctione virginale coniugium, vnde Chriſtus voluerit naſci, euaſiſſe. Quare nullam aliã Ioſeph præter Mariam coniugem habuit, niſi de tãto viro fingamus, quod malè caſtus duas ſimul vxores tenuerit, vel quod poſt Mariæ mortem ſuperuixerit: id verò nullus, vt arbitror, vnquam exiſtimauit. Sed neque ante Mariam vxor illi alia contigiſſe videtur, niſi fortaſſe Maria illa fuit, quæ ab Euangeliſtis mater Iacobi, Simonis & Ioſeph, à quibuſdã autem vxor Ioſeph dicta eſt. Verum hanc Mariam [c] Hieronymus & [d] Beda Chriſti materteram, matriſque Domini ſororem vocant, quæ cum aliis etiã mulieribus iuxta crucem Domini legitur aſtitiſſe. Hoc verò teſtimonium, quod ex Hieronymo citauimus, repetit & comprobat Rupertus Tuitienſis, vt eundem Ioſephum virginem faciat, illique ſimul & Mariæ locum ex Canticis applicat: Dilectus paſcitur inter lilia: has enim duas perſonas pręaliis rectè vocari & eſſe lilia, ob virginales nempè nuptias & caſtiſſimam cohabitationem. Nec ſolum Hieronymus, ſed & Auguſtinus Ioſeph Virginem aſſerere videtur, quando pro concione ſic loquitur: Habe Ioſeph cum Maria coniuge tua communem virginitatem membrorum: quia de virgineis membris virtus naſcatur Angelorum. Sit Maria ſponſa Chriſti in carne ſua, virginitate ſeruata: ſis autem & tu pater Chriſti cura caſtitatis & honorificentia virginitatis, vt de virgineis mẽbris genitricis, ſeculis Chriſtianis nulla ſit zelotypia.] Ac paulo poſt: Gaude itaque Ioſeph, omniumque congaude virginitati Mariæ, qui ſolus meruiſti virginalem affectum poſſidere coniugij: quia per meritum virginitatis ita ſeparatus es à concubitu vxoris, vt pater dicaris Saluatoris.] Ac ne quiſquam iſthæc ad eam referat caſtitatem, quam Ioſeph Mariæ cohabitando ſeruauit, nomen virginitatis & virginalis affectus adiunctum habemus. Beda & Alcuinus nihil habent obſcuri, ſed perpetuam Ioſephi virginitatem deferũt, quum in hunc modum ſcribũt: Abſque vllius ſcrupuli quæſtionis ſcire & confiteri oportet, non tantum Dei genitricem, ſed & beatiſſimum caſtitatis eius teſtem atque cuſtodem Ioſeph abſque omni prorſus actione coniugali manſiſſe ſemper immunem.] Eandem ſententiam tuetur [a] Hugo Victorinus, multiq; Theologi ſequũtur, præſertim [b] Thomas & Gerſon, vt recentiores omittam, qui non temerè contendunt, Ioſephum vna cum ſponſa ſua in nuncupando & ſoluendo virginitatis voto perſancte conueniſſe, diuino ſcilicet id numine prouidente, vt ad grande illud arcanum, quo mundi ſalus continebatur, virgini Mariæ talis ſocius adiungeretur, qui vt in omni vita, ſic etiam in vera pudicitia illi concors atque conformis eſſet. Gerſonis verba ſubiiciam: Vouit Maria virginitatem; vouit & ipſe Ioſeph ſecundum doctores, cui voto nõ repugnauit vera matrimonialis coniunctio, neq; corporum mutua trãſlatio, in quo matrimonio proles fuit fides atque Sacramentum.] Eidem igitur attribuit, quod bona conſcientia & ipſe teſtari potuerit. Tu ſcis Domine, quod nunquam concupiui fœminam, & mundam ſeruaui animam meam ab omni concupiſcentia: vxorem autem cum timore tuo, nõ cum libidine mea conſenſi ſuſcipere. Cur pura perfectaque Ioſeph pudicitia non prædicetur, qui ſpõſus ſponſam abſque nuptiali affectu duxit ac tenuit, qui virgo virginem adiit atque ſeruauit, quiq; primus ex maſculis in coniugij conſortio coluit & coli poſſe docuit ſanctum & integrum cœlibatum? Petrus demũ Damianus, qui nõ obſcurus eſt Theologus, audacter affirmat, Eccleſiæ fidem in eo eſſe, vt non modo Deipara, verum etiam ſimulatus Domini pater atque nutricius Virgo habeatur.

Serm. 175.
Homil. 26. & 27.
Hieronymi ſententia Ioſeph cum Maria Virgo permanſit.
Matth. 28.
c In 28. cap. Matth.
d In cap. 15. Marci.
In cap. 1. Matth.
Serm. 55. de natiuitate Domini.
Etiam Auguſtinus teſtimonio Ioſeph virgo permanſit. [...] pro Ioſeph virginitate.
In 2. cap. Ioann.
Ioſeph cum Maria in caſtitate Deo promittenda conueniſſe.
a Lib. de coniugio Mariæ.
b In annotat. ſuper epiſt. ad Galat. cap. 1.
Serm. de natiuit. Mariæ conſideratione 3.
Tob. 3.
Epiſt. 11. c. 4.

Svnt interim alij non modo recentiores, ſed veteres etiam, qui adeò virginitatem Ioſeph non agnoſcunt, vt eum etiam Bigamum faciant, ac illorum parentem eſſe putent, qui fratres Domini in Euangelio nuncupantur. Probauit autem Aloyſius Lippomanus, in hac opinione nonnihil eſſe incommodi, contrariam verò ſententiam, quæ virginitatem Ioſepho largitur, vt minus perplexam, ſic Euãgelicis etiam literis magis eſſe conſentaneam cenſet. Ego de hac lite nolo mihi partes ſumere iudicis, ſed exiſtimo tamen & tutius & candidius fore, ſi in hac ambigua doctorum concertatione eam ſequamur ſententiam, quæ diuinæ tum ſapientiæ, tum bonitati maiorem laudem conciliat: hoc eſt, ſi arbitremur, non ſolum Ioanni virgini, ſed & Ioſepho virgini, Virginem Matrem peculiariter commendatam traditamque fuiſſe. Sic enim cũ Gerſone ratiocinabor: Si Dominus Matri ſuæ iam ætatis prouectæ nullum cuſtodem niſi Virginem, Ioannem puta Euangeliſtam, adhibere curauit, quanto magis exiſtimandum eſt, parem illi curam fuiſſe, vt eidem Matri in ætate adoleſcentiore de cuſtode Virgine prouideret? Nam & Filius Iesvs non niſi in puritate virginali naſci voluit atque nutriri.

An Ioſeph bigamus fuerit.
Marci 6.
In admonitione præfixa homiliæ Chryſoſtomi de annunciatione Domini.
Probabilius de Ioſeph dici quod virgo virginem cuſtodierit, [...] certe amans fuerit caſtitatis.
Serm. de natiuitate Mariæ conſideratione 3.

triti. Quod ſi non virginitatis, ac certè quidem cœlibatus peculiarem & neceſſariam gratiam illi donauit Deus, ad ſuum munus legitimè obeundum, vt vellet nimirum ac poſſet caſtè & ſecurè cum Virgine caſta domi foriſque verſari, & carnis illecebris, impuriſque affectibus, qui ex viri fœminęque familiari conuictu ſuboriuntur, omnino vacare, eoque rectius ad omnem vitæ vſum matri ſimul & filio inſeruire. Quum verò ſponſæ integerrimi caſtiſſimique mores accederent, illique ſponſo magis ac magis indies placerēt, quis pius vel neget, vel dubitet, magnum illi calcar acceſſiſſe, vt lubenti animo ſacræ coniugis imitaretur exemplum, & ex pari conſenſu propoſitum caſtitatis amplecteretur, adeoque interpoſita pacti votiq; religione firmaret? Vt hinc de illo Prudentius dixiſſe videatur.

Contra Vniuitas.

Pacti cui cura pudoris.

CÆTERVM ſiue hic Ioſeph perpetuò cœlebs, vt multi nunc ſentiunt, ſiue bis maritus fuerit, vt quibuſdam veteribus viſum eſt, qui ex priore quidem vxore filios procrearit, illud certum nobis & inconcuſſum manet, quod noſtræ diſputationis caput eſt, caſtum illum cum caſtiſſima vixiſſe Virgine & ab eadem perpetuo cōtinuiſſe. Nec potuit in hoc continentiæ propoſito non magnopere confirmari, quum ex Angelo percepiſſet ſuam ſponſam ad myſterium ſummum diuinitus electam & aſſumptam eſſe, quæ Domini ac Dei ſui, imò & omnium Mater, ac viuum quodam modò tabernaculum puriſſimumque templum exiſteret. Erat illa Virgo, vt iterum vtar verbis Auguſtinianis, ideò & ſanctius, & mirabilius iucunda ſuo viro, quia etiam fœcunda ſine viro, prole diſpar, fide compar.] Alij verò qui Ioſeph virginem manſiſſe defendunt, nō ex ipſo, ſed ex fratre ipſius Cleopha natam dicunt Mariam filiam, quæ Alphæo nupſerit, ac horum quidē duorum coniugum quatuor illos faciunt filios Iudam Thadæum, Simonem Cananæum, Ioſephum & Iacobum minorem, qui omnes fratres Domini, quia cognati eius eſſent, Iudæorum more dicantur, quomodo & Lot Abrahæ, & Iacob Laban frater legitur appellatus. Probat igitur Hieronymus nec Mariæ, nec Ioſeph fuiſſe filios illos, quos Euangelium fratres Domini vocat, fratres, inquam, Chriſti non affectu, non gentis priuilegio, non natura, ſed cognatione ſeu generis propinquitate. Adſcribam Hieronymi verba luculenta, quibus & Ioſeph filios adimit, & ſimul cauſam erroris oſtendit, ob quam nonnulli fratres Domini ex illo patre natos eſſe putarūt. Quidam, inquit, fratres Domini de alia vxore Ioſeph filios ſuſpicantur, ſequentes deliramenta Apocryphorum, & à quadam Eſcha muliercula cōfingentes. Nos autem, ſicut in libro, quem contra Heluidium ſcripſimus, continetur, fratres Domini, non filios Ioſeph, ſed conſobrinos Saluatoris Mariæ liberos intelligimus materteræ Domini, quæ eſſe dicitur Mater Iacobi minoris & Ioſeph & Iudæ, quos in alio Euangelij loco fratres Domini legimus appellatos. Fratres autē conſobrinos dici, omnis Scriptura demonſtrat. Quare non improbamus quod Centuriatores Hieronymo ſuffragantes admonent, fabuloſum videri Iacobi Proteuangelion, vbi Ioſeph viduum fuiſſe, ac plures habuiſſe liberos antequam Maria ei diſponſaretur, exponit. Verum hac de re alij pluribus diſſeruerunt.

Li. 1. de nu. ptiis & concupiſcentia. cap. 11.

Fratres Domini in Euangelio dicti quem patrē habuerint.

Geneſ. 13. & 29.

Hieronymi ſententia de fratribus Domini.

Lib. aduerſus Heluidium

In cap. 12. Matth.

Centuria 1. lib. 1. cap. 10

LIBET interim hoc loco, quoniam in Ioſephi hiſtoriam & cum Marię cohabitationem ſemel ſumus ingreſſi, libet inquam, obiter adiungere, quæ partim admiratione, partim imitatione, partim admonitione digna eſſe cenſeo. Admirandum eſt ſanè Virginis conſilium, quæ poſtquam ſe ſuamque continentiam Deo dicauit, vt illi ſoli puriſſime deuotiſſimeque vacaret, mortali tamen viro nubere adeò non refugit, vt etiam celebratis, vt putant, nuptiis ſe ſociam illi fidenter adiungat, & cum illo quotidie viuat. Quid enim ſi diuinitus edocta cognouit, virginitatis ſuæ decretum in ipſo coniugio ſaluum ac integrum eſſe manſurum, vt diximus, atque adeo hoc ſuum coniugium & Iudæis & Chriſtianis profuturum? illis quidem, vt minus offendātur, præſentis matrimonij velut prætextu decepti, dum vulgare coniugiū eſſe putant: his verò, vt eiuſmodi continentis ſponſi atque ſponſæ coniunctionem magis ſuſpiciant, ac in ipſo etiam coniugio, ſi non perfectè, at aliqua ſaltē ex parte libentius ęmulentur. Præclarum & illud magiſque imitandum exemplum eſt, quo ſimul ad manſuetudinem, patientiam atque fiduciam excitamur, quod Maria ſi ritè conſideramus, perpetuò ſibi ſimilis, & ad tacendum quam ad loquendum promptior, nulli hominum, non Zachariæ Prophetæ, non cognatis & amicis coniunctiſſimis, & ne Ioſepho quidem ſponſo myſterium ab Angelo nunciatum & ſuo in vtero celebratum patefaciat. Igitur, vt intra ſummæ modeſtiæ terminos ſeſe contineat, etiamſi haud ſine moleſtia videret, cum manifeſta ſigna cōceptus apparerent, ſponſum hinc variis animi curis, ſuſpicionibus, angoribus miſere diſcruciari, tamen innocētiæ ſuæ purgationem omnem prætermittit, ne ſeipſam alioquin prædicare videretur, ſi quod res erat fateri voluiſſet, ſe nempè de Spiritu ſancto grauidā, & magni Meſſiæ Matrem electam, ſicut Eſaias eſſet vaticinatus. Adeò illa ſilētij tenax, & modeſtiæ omnis obſeruans fuit, quæ licet famam ſuam in diſcrimen adduci, & ſponſum haud leuiter offendi cerneret, tamen ſoli Deo ſeſe permittit, ac illius prouidentiæ totius rei progreſſum exitumque ſecura committit. O viuam in Deum fidem, qualem in Iſrael non reperias: ô raram & columbinam in Virgine ſimplicitatem, quæ omnem mundi prudentiam vincit ac diſſipat: ô excellentem Deo fidentis animi generoſitatem, qui patris Dauidis egregio præcepto pareret: Reuela, inquit, Domino viam tuam: & ſpera in eo, & ipſe faciet. Vnde nec ſua quidē ſpe Virgo ſancta fruſtrata eſt, Deo cauſam eius fortunante per Angelum, qui non multo poſt è ſummo cælo miſſus, dormientem ſponſum inſtruxit, inſtructumque omni ſuſpicione falſa liberauit, ſponſamq; illi tanto chariorem, quanto integriorē reddidit. Quemadmodum enim Daniel diuinitus eſt excitatus, vt Suſannæ falſo accuſatæ, & ad ſupplicium abductæ pręſentem opem adferret, ac obiectæ impudicitiæ labem omnem abſtergeret: ita munus Gabrieli à Deo datū eſt ad cauſam huius Virginis, ne quid maioris periculi ſilentio crearetur, apud Ioſeph defendendi, omnemque fœdi criminis ſuſpicionē depellendi. Rectè igitur Maria Suſannæ à Chryſoſtomo comparatur, & in vtraque propheticum dictum impletur: Salus iuſtorum à Domino, & Protector eorum in tempore tribulationis, & adiuuabit eos Dominus, & liberabit eos, & ſaluabit eos, quia ſperauerunt in eo. Quod verò arcanum Maria

Admirandum Mariæ Virginis conſilium quæ poſt decretam virginitatē Ioſepho viro ſe tradidit atque commiſit.

Eiuſdem Virginis imitandum exemplū de arcano retinendo, & fiducia in Deo conſiſtenda.

Eſai. 7.

Pſal. 36.

Quantum Maria ſuo ſilētio certaque fiducia profecerit.

Daniel. 13.

Vt Suſanna per Danielē ſic Maria innocens per Angelū infamiæ periculo liberatur atque defenditur.

Hom. in S. Suſannam.

Pſalm. 36.

religioſo & diuturno texit ſilentio, vt ne cum chariſſimis quidem communicaret, hoc demùm Elizabetha diuino afflata Spiritu propalauit, & in ſingularem Virginis matris laudem prodidit. Vbi primũ illa coacta ſanctum rupit ſilentium, & laudem ſibi oblatam repudians, in ſummi authoris commendationem ſe totam dulciſſimè modulando profudit.

Lucæ 1.

Sed & Mariæ ſponſus Ioſeph quoniam excellentibus virtutibus, vti docuimus, abundauit, omnibus ordinibus ad benè beateque viuendum iure proponatur. Illum ſi ducem ſequimur, Matrem Domini ſuſpiciemus, atque ob ſummam & multiplicẽ Dei gratiam illi collatam ſingulari ſemper honore proſequemur. Suo prætereà exemplo nos admonet, vbique Chriſtum in oculis ferre, circa illum præſertim in ſacra Euchariſtia præſentem tum reuerẽter, tum accuratè verſari, & ſacras functiones officioſa ſedulitate cohoneſtare. Rurſus Ioſeph egregiè docet, vt in ſua quiſq; vocatione Deo fideliter miniſtret, at vtraque fortuna moderatè ſic vtatur, ne rebus proſperis ad arrogantiam, vel triſtibus moleſtiſque caſibus ad impatientiam abutatur.

Quibus in rebus Ioſeph maximè imitandus nobis.

Qvid verò iſthuc obſecro, quod Maria cum Ioſeph, Virgo ſacra cum diuerſo ſexu tam viuit familiariter, vt à quotidiano viri conſpectu domeſticoque conuictu ſe minimè abſtineat, ſed illum & comitem, & ſocium in conuiuio continuum habeat? Is ducit illam in Ægyptum, & ab Ægypto reducit, ſoluſque cum ſola tam longinquam, tam ſecretam conficit viam, vt Bernardi verbis vtamur. Quid iſthuc, inquam? an vel admonitione, vel purgatione quadam non indiget, ne res in exemplum fortaſſe trahatur, & caſtitatem amantes ſibi quoque licere putent, quod tunc Mariæ & Ioſepho licuiſſe fatemur? Certè non licebat modo, ſed decebat etiam, vt talis Virgo cum tali viro coniunctim familiariterque viueret, ac diuinæ voluntati ſatisfaceret, nullũque periculum in ſuo puro cœlibatu vereretur. Nec dubium prorſus, quin caſtiſſimus & ſinceriſſimus amor ex mutuis illis vitæ communis officiis atque obſequiis magis magiſque fuerit indies cõfirmatus, & ad commodiorem Chriſti pueri educationem magnum vſum & fructum attulerit. Quid autem illi metuerent, cuius incontinentiæ periculo ſubiacerent, tam firmis & ſolidis diuinæ gratiæ præſidiis communiti, vt lex carnis & effrenis concupiſcentia ſanctum & diuinum in illis amorem nulla ex parte imminueret atque labefactaret? De Ioſeph ſanè ſcribit Gerſon, in hoc iuſto & æquè caſto viro peccati originalis fomitem vel extinctum, vel depreſſum fuiſſe, ſed & prorſus decuiſſe, ne præſtans Virginis forma, & cohabitatio familiaris, ipſum ad libidinem ſollicitaret, ac aliqua ex parte commoueret, quem præterea nonnulli in matris vtero ſanctificatum appellant. Tum quidam ex Bonauenturę & aliorum ſententia probant, quod licet eximiũ & admirabilem decorem Maria præ ſe ferret, nullũ tamen mortalium ex eius aſpectu ad fœdam carnis concupiſcentiam ſolitum incitari: ex illo enim venerando vultu & corpore diuinum aliquid, & virgineum frigidumque prodiiſſe rorem, qui ad impuritatem libidinemque omnem ſpectantium reſtinguendam & arcendam conferret, ac quaſi virgines germinaret, aut certè quidem ad maiorem vitæ honeſtatem prouocaret.

Quomodo accipiendum, quòd Maria cum viro familiariter degat, ac virtuſque non metuat caſtitati.

Serm. 3. in vigilia natiui. Domini.

Licebat & decebat Mariã cum Ioſeph ſummam inire & alere familiaritatem.

Maria & Ioſeph de continentia ſeruanda ſecuri.

Ser. de natiu. virginis Mariæ.

Ioſepho data caſtitatis gratia ſpecialis.

Ex aſpectu & cõtactu Mariæ nullus vnquã ad libidinem incitatus.

Vervm enimuerò haudquaquam licet, haudquaquam decet ac expedit, vt parem viuendi & cũ altero ſexu habitandi libertatem nunc ſibi permittant homines & illi præſertim, qui purum exigere cœlibatum, ſuamque ſaluam tueri continentiam ſemel in animum induxerunt. Etenim viri cũ muliere, adoleſcentis cum puella contubernium frequens & quotidianum quid aliud obſecro, quam aut manifeſtæ, aut occultę incontinentiæ, multumque ſuſpectæ cohabitationis indiciũ præbet? Quid præterea inde conſequi poſſet, niſi vt aut pleriſque iuſta detur obtrectationis occaſio, aut facilem antiquus humani generis inimicus materiam deceptionis aſſumat, ſicut Gregorius Magnus alicubi ſcribit. Habet hic ſanè locum, quod dixit Salomon, & in hoc ipſo argumento Baſilius repetiuit: Nunquid poteſt homo abſcondere ignem in ſinum ſuum, vt veſtimenta illius non ardeant? aut ambulare ſuper prunas, vt non comburantur plantæ eius? Quo igitur modo qui ignem attigerit ſtatim aduritur, ita viri tactus & fœminæ ſentit naturam ſuã, & diuerſitatem ſexus intelligit, [a] Hieronymo teſte. Nam vt [b] Baſilius quoque confirmat, grauis ac vehemens virorum erga fœminas viget cõcupiſcentia, & maſculinis corporibus eſt indita, vt non poſſit euelli, quæ niſi vi quadam opprimatur, pudorem omnem paulatim excutit, ipſumque iudicium & ſanitatem mẽtis euertit. Hinc [c] vetus illa monialibus indicta, & a Concilio [d] Tridentino ſancte confirmata, vt vocant, clauſura eſt, ne vllus omnino acceſſus ad religioſas fœminas pateat, quæ mundo mortuę, vni Chriſto viuere, rebuſque diuinis citra impedimentum operam dare aſſiduam debent. Hinc rurſus tot Patrum præceptiones extant, [e] quibus grauiſsimè cautum eſt, vt non modò virgines, quæ Chriſto nupſerũt, ab omni ſint virorum familiaritate remotæ, longeq; ſeiunctæ, verum etiam vt in ordine ſacro conſtituti, vel cœlibatum profeſsi nulla cum fœminis habeant commercia, nec illarum cohabitationẽ admittant, his duntaxat exceptis, de quibus praua non poſsit eſſe ſuſpicio, qualq; ſacrorum canonum cenſura permittit. Præclarum eſt dictum [f] Gregorij Nazianzeni: Laudo fœminas, quas mares minimè norunt. Ex harum claſſe fortaſſe ſoror eiuſdem [g] Gregorij Gorgonia fuit, quæ præ pudore virilis aſpectus & manus, etiam in grauiſsimo morbo nullum medicum alium, quam Deum petiit atque tulit. Et canon eſt eiuſdem [h] Gregorij ad piam omnẽ virginem pertinens: Virorum etiam caſtorum aſpectum fuge, ne forſitan macula vulneretis, vel vulneres.] Quare [i] Auguſtinus Preſbyter & Epiſcopus creatus, vt de illo Poſsidius refert, omnem omnium mulierum quamlibet alioquin honeſtarum & ſanguine iunctarum conuictum reſpuit, aperteque docuit, nunquam debere fœminas cum Dei ſeruis etiã caſtiſsimis in vna manere domo, ne tali exemplo ſcandalum aliquod infirmioribus præberetur. Tum [k] Cyprianus communi multorum collegarum nomine prohibet, virgines cum maſculis, non dico ſimul dormire, ſed cohabitare ac viuere. Nec alio ſpectat vetus liber, ſiue Cypriani ſit, cui paſsim aſcribitur, ſiue Origenis, de ſingularitate Clericorũ, qui vitam eorundem à fœminarum conſortio remotam exigit, firmiſque rationibus probat. Idem argumentum tractat [l] Hieronymus, vbi de vitando ſuſpecto contubernio epiſtolam integram ſcribit. Extant & graues [m] Chryſoſtomi admonitiones, ne cum

Virginitatis & cœlibatus amantes fugere debent puriùs, qua in ſe qui przſcas exemplũ Ioſeph & Mariæ cohabitantiũ.

Li. 7. indict. 2. epiſt. 100. & lib. 11. epi. 40. et 41.

Lib. de vera virginitate.

Prouerb. 6.

a Quæſt. 4 in homin.

b Li. de vera virgin.

c Concilium Cabilon 2. cap 63 & in 6. de ſtatu regularium c. 4. Periculoſo.

d Seſsione 25 cap 5.

e Vide diſt. 82. Et Conci. Arelaten. ſub Carolo Magno c. 7. Turonen c. 29. Et extra c. 1. de cohabitatione clericorum & mulierum.

f In monoſtoro ad coniugatos.

g In oratione in laudẽ ſororis Gorgoniæ.

h In oratio. qua virginẽ exhortatur.

i In vita Auguſtini c. 26.

Auguſtinus verbo & exẽplo docuit fœminarum cõuictum Clericis fugiendum eſſe.

k Lib. 1. epiſtola 10.

l In epiſtola Regulæ monachi quadam.

m Ser. quod regulares fœmina.

cum viris habitent mulieres etiam συνείσακτοι, A quas [a] Budæus cœlibatus ſocias vertit, antiquiores verò ſubintroductas & extraneas, vel canonicas aut regulares ſunt interpretati, quoniam nec vxores, neque concubinæ, ſed tertij cuiuſdam generis erant fœminæ, quas Eccleſiaſtici homines non ſobolis, nec libidinis gratia, ſed pietatis ſtudio aut certè prætextu domi ſecũ fouere ſolebant. Cuiuſmodi muliercularum, vt ſic dicam, ſubintroductores à [b] Gregorio Nyſſeno hunc in modum depinguntur: Nomine duntaxat cœlibatum profitentes, à communi viuendi conſuetudine non longè abſunt, vtpotè qui non ventris ſolum voluptati indulgeant, ſed & cum fœminis apertè contubernij ſocietatem habeant: hanc enim familiarem viuendi conſuetudinem fraternæ cognationis nomine appellãt, honeſtiori ſcilicet vocabulo ſuam, quæ ad peiora procliuis eſt, mentem occultantes.] Vt idcircò mirum B videri non debeat, horum licentiam à veteribus crebrò reprehendi, & hoc etiam [c] Siricij canone caſtigari: Fœminas, inquit, non alias eſſe patimur in domibus Clericorum, niſi tantum quas propter ſolas neceſſitudinum cauſas cum his habitare Synodus Nicæna permiſit.] Ac Nicænæ quidem Synodi in præſenti cauſa meminit non modò Concilium Aquiſgranenſe, quod ſub Ludouico Cæſare habitũ fuit, verum etiam [d] Baſilius Magnus, quum ſeptuagenarium quendam Gregorium Presbyterum per epiſtolam corripit, quandoquidem introductã mulierem domi retineret, ſuumque factum tueri non erubeſceret. Huic ille prudentiſſimè conſulit, adeoque iniungit illud: Eiice eam à domo tua, & ſtatue C ipſam in monaſterio: ſit illa cum virginibus, & viri tibi ſeruiant, ne nomen Domini per vos blaſphemetur.] Eandem Nicænæ Synodi legem Conciliũ Carthaginenſe confirmat, dum ipſa præcipit: Clericus cum extraneis mulieribus ne habitet.

viris cohabitant: & Ser. aduerſus eos, qui ſorores adoptiuas.
a In commẽt. linguæ græcæ
b Li. de virg. ca. 23.
c Epiſt. 1. c. 12. Et in Synodo Agathenſi can. 10 Et cap. 59.
De ſubintroductoribus muliercularũ quæ olim clericis cohabitabant.
d in Epiſt. ad Gregorium Presbyterum
Concil. Carthag. 3. cap. 17 Et Carth. 4. cap. 46.

Qvid quod adeò caſta antiquitas, & antiqua maiorum caſtitas fuit, vt non ſolum promiſcua virorum & mulierum monaſteria ſimul & lauacra eſſe prohibuerit, ſed etiam ſacris in ædibus auditoria, quæ ad verbum Dei percipiendum ex vtroq; ſexu conſtarent, vix permittenda putarit, quaſi dedecoroſum minuſque tutum ſit, viros & mulieres in templis præter ordinem commiſceri. Ex Ambroſio certè intelligimus, quod ſuum locum in templo deſignatum, eumque tabulis ſeparatum olim virgines obtinuerint. Indicat & [a] Chryſoſtomus, viros D olim à mulieribus, quum in Eccleſia conuenirent, ligneis parietibus fuiſſe ſecretos: talemque ſeparationem vtriuſque ſexus in templis exigit [b] Cyrillus Hieroſolymitanus, ne ſtudium ſalutis, inquit, ſit occaſio perditionis. Imò ex [c] Clemente Romano diſcimus, Apoſtolicum hoc eſſe inſtitutum, vt viri à mulieribus, & virgines ab aliis ſeorſim in templo verſentur. Vbi ſeueriorem adhuc præbet ſe [d] Baſilius Magnus, eodem etiam vtero prognatos, id eſt, fratres & ſorores admonens, vt cautè admodum inter ſe, nec ſine metu quodam verſentur, quòd familiaris illa conſuetudo nimiaque confidentia, quæ non ſolum inter domeſticos, ſed etiam inter fratres & ſorores extare ſolet, nonnunquam eo licentiæ prorumpat, vt exitus triſtiſſimi conſequantur. Exẽplo ſit Amõ Dauidis filius, qui violata ſorore Thamar, inceſtum fœdiſſimum perpetrauit, hocque perpetuo dedecore ſuum nomẽ ac Dauidicam ſtir- A pem quantumuis illuſtrem commaculauit. Quid ergo mirum, Clerico maioribus, vt vocant, ordinibus initiato, illud ab Hieronymo præcipi? Omnes puellas & Virgines Chriſti aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. Nec ſub eodem tecto manſites, nec in præterita caſtitate confide. Nec ſanctior Dauid, nec Salomone potes eſſe ſapientior.] Imò verò ſi Tertulliano credimus: tam ſancti viri eſt ſuffundi, ſi virginem viderit, quam ſanctæ virginis, ſi à viro viſa ſit. Vnde monet etiam Clemens Alexandrinus: Videtur ſuper omnia eſſe auerſandus mulierum aſpectus: non ſolum enim, ſi tangantur, ſed etiam ſi ſpectẽtur, peccari poteſt, quæ maximè vitare oportet eos, qui rectè & ſincere inſtituuntur.] Quæ omnia vir ille conſtantiſſimus Iob, ſi nobis adeſſet, fa- B cilè confirmaret, adeo mente oculiſque caſtus, vt in ſuo etiam coniugio verſans, bona fide teſtaretur: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.

Libro ad Lapſam virginẽ ca. 6.
a Hom. 74. in Mat.
b In præfatione Catech.
c Li. 2. conſti. Apoſt. ca. 61.
d Li. de vera Virginit.
2. Re. 13.
In epiſto. ad Nepotianum
Li. de Velandis Virginib.
Li. 3 pedagogica N.
Iob. 31.
Iob ab aſpectu virginum ſibi cauet.

Atqve hæc ſatis de virginibus ſacrique cœlibatus ſtudioſis omnibus, vt quod Ioſeph & Maria cum laude fecerunt, ſibi, ſi ſequantur, vitio vertendum eſſe norint: adeò plena periculi res eſt, tales cũ diuerſo ſexu magnam & aſſiduam inire ac alere familiaritatem. Habent interim alia, quæ rectius in hoc vtroque coniuge contemplentur, adeoque ſibi imitanda proponant, in Maria potiſſimum, quæ colendi puri cœlibatus pulcherrimum ſemperq; memorandum præbet exemplum. Adiit virginem Gabriel, ſed quã domi ſolam, & otio haud dubie ſancto vacantem offendit, & quæ ad Angeli occurſum C expauit, quaſi virum, quem non ſolebat, aſpiceret, & ab omni viri tum aſpectu, tum colloquio eſſet aliena. Hinc Alma quoque ab Eſaia dicitur, hoc eſt, virgo aſpectibus hominum abſcondita & ſecreta, probatæque prorſus pudicitiæ, & de cuius integritate nulla vel ſuſpicio, vel dubitatio iure conciperetur: tã ſedulo vel domi ipſa manebat, vel à parentibus cuſtodiebatur. Sic enim hanc vocẽ Hebræam non ſolum [e] Hieronymus, ſed & [f] Galatinus interpretatur. Nunc audi peritum piẽ Virginis formatorem. [g] Imitetur Mariam, quam Gabriel ſolam in cubiculo reperit: & ideo forſitan timore perterrita eſt quia virum quem non ſolebat, aſpexit.] Neq; ſunt diſſimilia, quæ ab Ambroſio ad inſtitutionem virginum adferuntur: his enim Mariæ ſectandum proponit exemplum, quæ non alibi quam domi in penetralibus, & ſine comite ab accedente Angelo in- D ueniatur, quæ quum ſola eſſet, minus ſibi ſola videbatur: quanquã ſola non fuerit, quæ cum tot libris, tot Archangelis, tot Prophetis quotidie verſaretur. Adhæc aures religioſas & oculos verecũdos illi tribuit, quoniã viri ſpecie commota trepidat, & ſicut ipſe loquitur, in viro peregrinatur, quæ & ſalutata obmuteſcit, & appellata reſpondet. Quid præſtantius in virgine, inquit, cuius præcipuum opus verecundia, quam ſecretum? quid tutius ſecreto, & ad omnes actus expeditius? Omnia enim pudoris induit, non concurſationis.] Ornat præterea ſilentiũ virgines, quod neque virginum principi defuit: quũ raro hæc quidem, & magno cum pondere grauibuſque perſonis verba ſua depromat. Vix enim ſepties Maria in Euangelio locuta eſſe ſcribitur, quæ primum audito Angelicæ legationis myſterio, vt Petrus Damianus aſſerit, ſolitum modeſti ſilentij rigorem tenuit: & licet ipſa intra ſe diſcutere nõ poſ-

Maria quomodo imitanda colentibus cœlibatum.
Mariam non temere Almã dici ab Eſaia
Eſai. 7.
e In commẽt. Eſaiæ cap. 7.
f Li. de arca. Catho. Veritatis, cap 10.
g Hiero. in epi. ad Lætã.
Lib. 2. de Virginibus.
quomodo Maria virgines & caſtitatem ſuo exemplo ſuo.
Epiſt. 64. ad Sygarium,
Silẽtium Mariæ virginibus obſeruandum

ſer, qualis illa eſſet ſalutatio, verbis tamen inquirere ſuperfluum deputauit. Sed mox tacendo audire meruit, quod inquirere non præſumpſit.] Prætermiſſis verò aliis, ne ſim longior, vnum Bernardum proferam, quoniam hoc ipſum tantę Virginis, quæ ſeceſſum & ſilentium amat, exemplum, magno certè iudicio ponderat, & ad virginum profectum præclarè conuertit. Solent, inquit, virgines, quæ verè virgines ſunt, ſemper pauidæ & nunquam eſſe ſecuræ, & vt caueant timenda, etiam tuta pertimeſcere: ſcientes ſe in vaſis fictilibus theſaurum portare precioſum: & nimis arduum eſſe viuere angelicè

Hom. 3. de beata virgine

A inter homines, & in terris more cæleſtium conuerſari, & in carne cœlibem agere vitam. Ac proinde quicquid nouum, quicquid ſubitum fuerit ortum, ſuſpectas habent inſidias, totum contra ſe æſtimant machinarum. Idcircò & Maria turbata eſt, ſed non perturbata.] Ac paulò poſt: Quod turbata eſt, verecundiæ fuit virginalis: quod non perturbata, fortitudinis: quod tacuit & cogitauit, prudentiæ.] Sed nobis in viam redeundum eſt, ne in loco communi nimium hæreamus, quem, ſi velint, Eccleſiaſtæ facilè amplificabunt.

Piorum virginũ eſt ſemper pauere ac etiã tuta pertimeſcere.

Quomodo maria verecũdiã cum fortitudine prudẽtiaque cõiũxerit

CAPVT DECIMVM QVARTVM.

MARIAM ex voto virginem fuiſſe, ac rectè laudari cœlibatum ex voto ſuſceptum pieque ſeruatum.

NON ſatis eſt Aduerſariis de Mariæ deſponſatione nugari, eiuſque virginitatem multis ſuſpectam reddere, ſed & contra votum tantæ Virginis, ne ſuum cœlibatũ religione aliqua vel confirmaſſe, vel illuſtraſſe videatur, bellũ nouum inſtituunt. Vnde noſtri [a] Centuriatores Auguſtinũ aliosque veteres, qui Deiparam voto obſtrictã fuiſſe virginem tradunt, palam inſectantur. Et hi [b] Caluinum ſibi fauentem ac patrocinantem habent, à quo non ſolum infirmum, ſed abſurdum etiam & ridiculum, imò perfidia non leui reprehenſione digna reputatur, ſi perpetuæ virginitatis conceptum votum in Maria cõſtituamus. Vbi præceptorem ſequitur diſcipulus [c] Beza, qui miris ſe modis torquet rem veluti præclaram ſe effecturum arbitrans, ſi ſeruandæ virginitatis propoſitum Mariæ poſſit auferre: hoc enim in muliere deſponſa omni exemplo & C teſtimonio carere contendit. Veterum igitur opinionem reiicit, qui cenſent, Mariam antequam ab Angelo ſalutaretur, de ſeruanda virginitate cogitaſſe, vel conſtituiſſe, vt idcirco dixerit: Quomodo erit iſtud, quandoquidem virum non ſum cognitura, vt idem Beza Lucę verba interpretatur. Qui Mariæ ſermo velut ex incredibili narratione Angeli profectus videtur, perinde ac ſi illa voluerit hoc modo reſpondere: Tu quidem dicis fore vt cõcipiam ac pariam: quod fieri non poteſt, niſi cum viro congrediar, cui ſum deſponſa. Atqui adhuc ab eo abſtinui, & porrò conſilium eſt abſtinere. Quo- D modo tandem igitur credibile eſt fore quod dicis? Hanc veram & Germanam verborum Mariæ ſententiam, quam poſteà confirmabimus, faſtidioſus Beza reſpuit, & ſuum inane phantaſma nobis obtrudit, fingens eandem virginem in propoſitis verbis ab Angelo ſic percunctari: *Quandoquidẽ in eo quod polliceris, nullus locus eſt vulgari & conſuetæ matrimonij coniunctioni, age qua tandem ratione fiet, quod narras?* *Hac autem expoſitione non video*, inquit, *quid dici poſſit accommodatius.*

Quinouatores Mariã ex voto fuiſſe virginẽ negent.

a Cent. 1. lib. 2. ca. 10

b In harmo. Euang. & in Matthæum. Luc. 1.

c In ſcholiis adiectis Euangelio Lucæ.

Quis veterũ ſit ſenſus de Mariæ interrogatione: Quomodo fiet iſtud.

Beza nouũ & inauditũ ſenſũ Mariæ verbis affingit.

EGREGIVM ſanè figmentum, & tali expoſitore dignum, qui primus, vt opinor, cum ſuo Caluino ſomniauit, Mariæ tunc fuiſſe perſuaſum, mirificam concipiendi rationem deberi Meſſiæ, qui præter communem morem, & non ex maris fœminæque congreſſu in orbem proditurus eſſet. At multo re- B ctius & ſapientius hunc locum communis Theologorum Schola perpendit, atque cum Athanaſio cenſuit, Mariam in his verbis ad naturam ipſam reſpexiſſe, & de Ioſepho cui nupta erat, cogitaſſe, quũ ſibi promitti filium recens intellexiſſet. Illa igitur cæleſti nuncio aſſenſa non eſt, niſi prouide primum percunctaretur, quomodo inoffenſa virginitate, quam Deo ſanctè promiſerat, mater eſſe poſſet Emanuelis. Sic enim abſque omni vitio fieri poterat, vt arcanam illam ſummi numinis diſpenſationem, quæ mox erat ſubſecutura, mente non attingeret, ſed putaret Meſſiam communi hominum ſorte, hoc eſt, ex patre & matre conceptum & ortum eſſe habiturum. Sed & Gabrielis reſponſum indicat, Mariam inſtructione aliqua egniſſe, quum adhuc ignoraret myſterium, de quo ſciſcitabatur, quomodo nimirum filius Altiſſimi & Rex æternus ille in mundo naſciturus eſſet, operante hoc ſolo Spiritu, vt è ſubſtantia Virginis carnem humanam Dei filius mutuaretur. Nam Eſaiæ verba, quæ virginem parituram prædicunt, haud opus eſt illi, velut ad ſe pertinerent, mox obuia perſpicuaque fuiſſe, quum præſertim nouus & inexpectatus ille hoſpes Gabriel mirabili aſpectu, inuſitato colloquio, ſtupendoque promiſſo virgineum illius animum nonnihil commoueret atque turbaret. Itaque velut rei nouitate perculſa, quod myſterium non ſtatim aſſequi potuit, ſola nempè Spiritus operatione Chriſtum eſſe concipiendum, id ab Angelo cupit plenius edoceri, ne alioquin peccet per imprudentiam, ſi in re tanti momenti dubia, quum poſſit, non conſulat peritiorem. Ex Iudæis ſanè perpauci tunc reperti ſunt, qui locum dictum Eſaiæ aſſequerentur, vnde iuſtus ille Simeon, qui poſtea puerum natum in templo amplexus eſt, in hac ipſa prophetiæ ſententia ſic perplexus hæſit, vt diu ſibi ſatisfacere non potuerit, quemadmodum è Cedreno ſupra notauimus. Rectè igitur de Maria dixit Ambroſius: Legerat quia Virgo generaret: non legerat quomodo generaret. Legerat: Ecce Virgo in vtero concipiet: quomodo autem conciperet, in Euangelio primum Angelus eſt locutus.]

In Euang. de Deipara.

Eſa. 7 Eſaiæ locus de Virgine paritura olim difficilis & obſcurus eſt viſus.

Lib. 2. in loc.

SVNAT & Petrus Martyr, ſuoſque neruos omnes intendit, vt Catholicorum ſententiam labefactet, ac

In cõpendio Hiſtoriarum

Petrus Martyr, Pellicanus ſimiles & ſcribit.

cus Lībertus præter alios Nouatores, Mariá ex voto non fuiſſe virginem contendunt.

ctet, ac Marianæ caſtitatis votum euertat. Æquè ſanus & ſobrius eſt Córadus Pellicanus, qui hoc acutum ſcilicet telū in nos iaculatur: *Figmenta ſunt infeliciter continentium, qui de emiſſo verbotenus voto virginitatis, in ſanctiſſima Dei Matre comminiſcuntur.* Tum Henricus Pilius, quem fortiter repulit Bredenbachius, falſitatis crimen illis impingere non veretur, qui Deiparæ votum virginitatis aſcribunt. Nihilo eſt modeſtior Franciſcus Lambertus, quum præſentem locum tractans, in hanc petulantem vocē prorūpit: *Nihil mouearis mendaciis illis, quibus aſſerunt quidam, beatam Mariam virginitati perpetuæ ſe voto abſtrinxiſſe.* Longum foret Sectarios alios enumerare, qui eundem contentionis funem trahunt, nihil non arripientes, ne hanc Mariæ laudem concedant, quod profeſſione Virgo fuerit, & ſuam pudicitiam Deo ſanctè nuncuparit. Quid enim facerent, quid docerent aliud ſiue noui, ſiue veteres Lamperiani, votorumq; contemptores & irriſores improbi, ſicut de votis quidem Theologi loquuntur, & nos pluribus poſtea diſſeremus.

Libro comment. in Lucam ca. 1.

Quomodo Gabriel ad Mariam ſalutandā & inſtruendam peruenisſe ſcribatur.

Vbi tum res ipſa, tum Nouatorum importunitas poſtulat, vt quædā ex hiſtoria Euangelica repetamus, ac Patrum ſanctorum adiuncta ſimul interpretatione communiamus, ne querantur aduerſarij nos Euangelij lucem ſubterfugere, & ſine Scriptura, ſine Patribus Deiparam ex voto virginem prædicare. Lucas Euangeliſta, qui Mariæ ſtudioſiſſimus fuit, ampliſſimam ac feliciſſimam legationem illam deſcribit, quæ à ſummo Deo præſtantiſſimo Gabrieli Angelo commiſſa, & ad Mariam Virginem omniū noſtrum nomine directa, ſucceſſum & exitum lōgè auſpicatiſſimum habuit. Igitur diuinorū myſteriorum conſcius idem Gabriel, ſolus ad Mariam ſolam ocio ſanctiſſimo vacantem intrauit, mandata diuina expoſuit, eiuſque animum vt mater Emanuelis eſſe conſentiret, inſtruxit. Maria ſimul & nuncij & myſterij nouitate permota, ſicut laudem oblatam propter ingentem animi modeſtiam agnoſcere nō potuit, ſic etiam in Angeli verbis myſteriorum plenis maiorem lucem deſiderauit, vt hinc admirabunda quæreret: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum nō cognoſco? Voi ſeſe ab aliis fœminis, quæ apud Iſraëlitas erant deſponſæ, & viros cognoſcebant, non obſcurè disiunxit. Indicat igitur, ſe hoc quidem cōſilio non habere ſponſum, vt cæteras, ob carnalem, vti vocant, copulam, ſed ſibi certum eſſe, quod nullam cum viro rem in poſterum velit habere, voti religione nimirum obſtricta. Enimuerò ſi virginitatem ſuam Deo non deuouiſſet, nullus erat aut admirandi, aut ſciſcitandi locus, ſed in eo acquieſcere poterat, quod promiſerat Angelus: Ecce concipies & paries filium: ſponſoq; ſuo contenta putaret, promiſſum filium ex maritali complexu, & ex virili ſemine, vt alias fieri ſolet, ſibi quoque naſciturum eſſe. Nunc verò prudens, religioſa & ſui voti conſcia, piique propoſiti tenax Virgo non immerito hæret & quærit, quomodo ſine viro & citra virile cōmercium promiſſi filij mater futura ſit. Id perinde eſt ac ſi diceret: Non diffido verbis tuis Gabriel, qui haud dubiè diuinæ voluntatis fidus interpres es, credoq; tam diu exoptatum promiſſumque nobis Meſſiam vt affirmas, breui ſuum regnum in domo Iacob auſpicaturum. Illud admiror, quod ais me tanti filij fore matrem. Etſi enim ſponſo Ioſepho nupſi, tamen ab ea cura & cogitatione, vt mater fiam, ſum prorſus aliena, quando viri conſuetudinem mihi iā ante penitus interdixi, meamque virginitatem Deo conſecraui. Igitur amabo te, ſancte Gabriel quonā modo iſthuc fiet tandem, vt & ego promiſſam virginitatem cōſeruem, & tuum ſimul nuncium Deique decretum de naſcituro ex me, vt dicis, filio perficiatur? Habes dubitationis ac ſollicitudinis meæ cauſam: nunc tu rationem rei futuræ commōſtra: ego quidem opto in primis ac debeo per omnia & ſuper omnia diuino numini obſecundare.

Maria ſe ab aliis puellis deſponſatis ſtudioſe diſcernit, & ob quā cauſam interroget Angelum.

Senſus verborū exigit Mariam de voti religione ſeruanda ſollicitam fuiſſe.

Quomodo Maria ex Angelo fuerit ſciſcitata.

Patrū teſtimonia, Mariā hoc loco aſtruere votum ſuę virginitatis.

In hom. Intrauit Ieſus in quoddam caſtellum.

Hvnc germanum præſentis loci eſſe ſenſum, nobis etiam tacentibus loquuntur Patres, & eodem ferè modo verba Virginis (Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?) interpretantur, diſerteque Mariam ſacram & Deo conſecratam, imò & voto aſtrictam Virginem faciunt. Igitur Anſelmus de hoc Mariæ ſermone ſic diſſerit: Sic cuilibet Virgini deſponſatæ in animo ſuo diſponenti nubere diceretur: Filium habebis, non miraretur, neque interrogaret, quomodo iſtud fieret, vtpotè quæ ſe deſponſatam & in proximo nupturam ſciret, & à viro grauidari vſu naturę ſperaret. Hoc autem (Maria) non immeritò mirata eſt, & quomodo fieret quod promittebatur, ſciſcitatur, quoniam quamuis deſponſatam, tamen ſe nunquam nupturam, neque virum cogniturum certo ſciebat.] Atque hac Anſelmi interpretatione neſcio certè quid ſimplicius, luculérius, accommodatius in præſentem locum poſſit adferri, aut debeat deſiderari. Nec diſſentit Beda: qui Mariæ mentem his verbis exprimit: Quomodo, inquit, fieri poteſt, vt concipiam pariamq; filiū, quæ in caſtimonia virginitatis vitam conſummare diſpoſui?] Accedit & Hugo Victorinus: Quid eſt, inquit, Virum non cognoſco? Propoſitum habeo virum non cognoſcere: propoſitum habeo virginitatis decus vſque in finem inuiolatum conſeruare. Quomodo ſi dixerit quis, Vinum non bibo, non poſſum hunc calicem guſtare, hoc eſt, quia in voto habeo vinum non bibere, non poſſum guſtare calicem.] Igitur Auguſtinus quoq; Mariam ita loquētem inducit: Quomodo fiet iſtud, vt ego graueſcam ex pudico & caſtiſſimo marito, quoniam virum penitus non cognoſco? Deſpōſata ſum homini iuſto: ſi cum illo non conuenero, vnde erit quod generabo? Sed ſi poterit fieri, vt concipiam intacta, & generem clauſa, indica modum, & paratum inuenies cor meum. Omnibus enim modis exopto me ego Deo meo, vt habeam prolem, & non perdam pudorem.] Idem verò alibi rem omnem plenius explicans, & Marię votū ex eodem Euāgelij loco aſtruēs, in hunc modum ſcribit: Ipſa quoq; virginitas Mariæ gratior & acceptior, quia eam non conceptus Chriſtus viro violaturo, quam conſeruaret ipſe præripuit: ſed priuſquam conciperetur, iam Deo dicatam, & de qua naſceretur, elegit. Hoc indicant verba, quæ ſibi fœtum annuncianti Angelo Maria reddidit. Quomodo, inquit, fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Quod profectò non diceret, niſi Deo Virginem ſe antè Vovisset. Sed quia hoc Iſraelitarum mores adhuc recuſabant, deſponſata eſt viro iuſto, non violenter ablaturo, ſed potius contra violentos cuſtodituro, quod illa iam Voverat. Quanquam etiam ſi hoc ſolum dixiſſet: Quomodo fiet iſtud? nec addidiſſet, quoniam vi-

Homil. Euā. Miſſus eſt Angelus Homil. 14. de natiuitate.

Lib. de Mariæ virgini. perpetua.

De ſancta virginitate cap. 4.

Illuſtris Auguſtini locus, quod Maria ſuam virginitatē Deo conſecrarit.

A rum non cognoſco non quæſiiſſet vtique, ſibi promiſſum filium quomodo fœmina paritura eſſet, ſi concubitura nupſiſſet. Poterat & iuberi Virgo permanere, in qua Dei Filius formam Serui congruenti miraculo acciperet, ſed exemplo ſanctis futura virginibus, ne putaretur ſola Virgo eſſe debuiſſe, quæ prolem etiam ſine concubitu concipere meruiſſet, VIRGINITATEM Deo dicauit, quum adhuc quod eſſet acceptura neſciret, vt in terreno mortalique corpore cæleſtis vitæ imitatio voto fieret, non præcepto: amore eligendi, non neceſſitate ſeruiendi.] Quæ Auguſtini verba & Scripturæ, & rationi conſentanea, cenſorem quamuis rigidum non reformidant, & ſimul grauiter docent, Mariam non modo virginitatem ſuam Deo ſancte vouiſſe, ſed etiam propter nuncupatum hoc B votum cæleſti Patri gratiorem fuiſſe, quod ſe totam ſcilicet, tum corpore, tum ſpiritu Deo prima dedicaſſet, atque iam tum ſub Moyſi lege viuens, libere & ex amore conſecraſſet, eaque voti ratione id obtinuiſſet, vt in carne vitam omnino cęleſtem meditaretur, & ſecuturis Chriſtianis virginibus ad vouendum egregio præluceret exemplo.

Notãda in ſuperioribus verbis Auguſtini, nõnulla.

SED nunc vide mi Lector, quam candide iudicent, quam humaniter Auguſtinum tractent noſtri Centuriatores, qui de tanto Præſule & nunquam ſatis laudata Eccleſiæ columna tam futiliter ac irreuerenter audent pronunciare: *Ineptum eſt quod Auguſtinus & alij hoc loco affirmant, Mariam caſtitatis voto obſtrictam, atque ideo dixiſſe: Virum non cognoſco: ſed teſtatur Lucas eam deſponſatam fuiſſe viro: quæ res nequaquam per iocum aut ſimulate fieri potuit.* C O Ariſtarchos, qui vt ſeſe ineptiſſimos prodant, clariſſimum Eccleſiæ lumen Auguſtinum dicunt ineptire. Is verò in præſenti cauſa nihil ab Euangelica veritate diſcedit, ſicut illi faciunt, ſed ſenſum verborum genuinum explicat, ac præterea ſuam Mariæ laudem legitime tribuit, eiuſque verba ſic interpretatur, vt nemo rectius ac proprie magis poſſit interpretari. Neque tantum Auguſtino iſti tenebriones obtrectant; ſed etiam reliquos eiuſdem ſententiæ Patres eadem procacitate perſtringunt atque mordent. Certè Auguſtino aſtipulatur Gregorius non ille Romanus, ſed antiquior Nyſſenus, Baſilij Magni frater, cuius hæc eſt oratio: D Si Maria liberorum cauſa ducta fuiſſet à Ioſeph, quomodo parituram Angelo prænuncianti ſe rem nouam & alienam audire præ ſe tuliſſet, quũ ipſa quoque ſeſe obſtrinxiſſet naturæ lege, vt aliquando Mater eſſet? Verum, quia carnem Deo CONSECRATAM, tanquam ſanctum aliquod oblatum munus oportebat intactam integramque præſtare: Idcircò licet, inquit, Angelus ſis, licet è cælo venias, licet id quod oſtendis, naturam ſuperet humanam, tamen me virum cognoſcere nefas eſt. Quomodo ſine viro mater ero? Ioſeph enim ſponſum noui, ſed virum non cognoſco.] En tibi Mariæ carnem Deo conſecratam, & tanquam ſanctum aliquod oblatum munus Gregorius vocat, & votum eius agnoſcit, ob cuius religionem virum cognoſcere, aut liberos aliarum more coniugum generare illi nefas eſſet. Eadem Nyſſeni verba repetit Simeon Metaphraſtes, ſimulque confirmat, Mariam ab his, quæ in animo ſecum ſtatuerat, non diſ-

Centuriatorũ arrogantia & vanitas in Auguſtini ſenten tia reprehendenda.

Cent. 1. lib. 2. ca. 10.

Auguſtino ſuffragari Veteres in voto virginitatis Mariæ approbando.

Orat. de humani Chriſti generat.

Orat. de ortu & educatione beatæ Mariæ.

A ceſſiſſe, ſed ſuo reſponſo hoc præ ſe tuliſſe: Eſt mihi prohibita cum viro conſuetudo: vel ſicut Antipater locum interpretatur: Ego, inquit, ſola naturam in nouo, liberos procreandi conſueta ratio in me negligêtur: dic mihi modum ô hoſpes, noua enim & peregrina nuncias.]

Orat. de ſancto Ioanne Baptiſta.

ACCEDIT huic ſententiæ Aponius, breuiter quidem, ſed expedite ſic rem explicans: Niſi voluntas fuiſſet in Maria conſeruandæ virginitatis, non diceret: Quomodo fiet, quum virum non nouerim?] Qui præterea Ioannem Baptiſtam & Mariam in Euangelica caſtitate ſeruanda veluti principes facit, & Turturi confert, quæ compare ſemel amiſſo, coniugij ſocietatem cum altero nunquam init, ſed vitam perpetuo cœlibem ducit. B Vnde quod in Cantico canticorum legimus: Vox turturis audita eſt in terra noſtra, idem Aponius in Maria dicit impleri, quæ nimirum tanquam caſtiſsima & innocentiſsima, in terra licet impura & coinquinata, vocem illam ediderit: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Quam diu enim, inquit, præuaricationis velut hyemis tempus triſte conſtrictumque ab omni germine bono obtexerat faciem mundi, & in ſua ditione obtinebat Diabolus terram, hæc dulciſsima vox turturis per glorioſam Mariam non eſt audita in terra. Sed vbi magnus ille iuſtitiæ Sol, qui nobis indulgentia æſtatis vbertatem adducendo exortus eſt? cœpit deſiderij conſeruandæ virginitatis vox turturis in C terra noſtra audiri, & quæ prius impiorum nuncupabatur, nunc ſuam terram vel Eccleſiæ, Dei ſermo vocitare dignatur.] Vides ex his etiam, quanti propoſitam Mariæ ſententiam facere debeamus, quæ ſit vox illa myſticæ turturis in terra noſtra primum audita, ac euidens teſtimonium à Maria dicatæ Deo virginitatis. Quanquam non ſum neſcius, propoſitum turturis exemplum, ad vidualis potius, quam virginalis pudicitiæ commendationem valere, & ex omni animantium genere vix quicquam poſſe proferri, quod Marianæ caſtitatis imaginem ſatis referat conuenienter. Eſt interim turtur Mariæ ſicut & Chriſti typus, quoniam auis pudiciſsima ſemper habitans in ſublimibus, Hieronymo teſte.

Libr. 4. in Cantic.

Aponij teſtimoniũ de præſenti loco Euãgelij. Maria & Ioannes Baptiſta ſeruandæ caſtitatis principes.

Cantic. 2.

Maria turtur myſtica, cuius vox quomodo primũ audita ſit in terra noſtra

Deſiderium conſeruandę virginitatis nõ veteri, ſed nouo Teſtamento conuenit.

D CVM his iungamus Bernardum, à quo dilucide ſcriptum legimus, quod Maria in libertate ſpiritus legis Moſaycę decreta tranſcendens, illibatam Deo corporis ſimul & ſpiritus ſanctimoniam vouerit. Tum alibi verbis tradit clariſsimis: Verè ſancta corpore & ſpiritu & integritatem carnis habens, & propoſitum virginitatis.] Hoc autem propoſitum vocat immobile, ac inde comprobat, quoniam illa promittente filium Angelo, nulla ex parte dubitauit. Sed & vetuſtior Bernardo Beda non aliter, quam in hunc modum Mariæ verba declarat: Propoſitum ſuæ mentis reuerenter expoſuit, vitam videlicet virginalem ſe ducere decreuiſſe. Quæ quia PRIMA fœminarum tantæ ſe virtuti mancipare curauit, iure ſingulari præ cæteris fœminis beatitate meruit excellere.] Et rurſus: Verè gratia erat plena, cui diuino munere collatum eſt, vt PRIMA inter fœminas glorioſiſsimum Deo virginitatis munus offerret.] Cum his planè conſentit Anſelmus iam antè citatus, ſed qui de

Li. 1. aduerſus Iouin.

Serm. Signũ magnum.

Maria corporis & animæ caſtitatem vouit Deo, teſte Bernardo.

Ser. in natiuit. Mariæ.

Sermo. 4. in Aſſum. Mariæ. Homil. de feſto Annunciat.

Maria prima fœminarum vouentium virginitatem.

qui de hoc Virginitatis propoſito rurſus in hunc modum diſſeruit: Virgo tenera & delicata, regali ſtirpe progenita, & ſpecioſiſſima, totum amorem ſuum, totum ſtudium ſuum ad hoc intẽdit, vt corpus & animam ſuam Deo virginitate perpetuâ cõſecraret. Sciebat enim, quod quantò ſanctius eam ſeruabat, tantò ſublimius ei, qui omnium caſtiſſimus, imò qui ipſa caſtitas eſt, appropinquaret.] Nec mediocriter valet in Scripturis interpretandis Rupertus perſpicuè docens, quòd Maria virginitatis votum egregium prima vouerit Deo. Idem euidenter & his quidem verbis affirmat Honorius: Beatæ Virgines, quæ contempto ſeculi luxu, integritatem carnis & propoſitum caſtitatis ſectantur, Mariam matrem Chriſti imitantur. Hæc enim prima inter mulieres (vt ab eodem alibi dictum eſt) vouit Deo virginitatem, & ideo ſola inter mulieres meruit Virgo ſummæ prolis fœcunditatem.]

Maria corpus & animam in virginitate cõſecrat Deo. Maria primâ vouet virginitatem.

Lib. 3. in cant. Serm. in feſt. nat. Mariæ.

Tam conſentienter atque conſtanter iudicant Patres, adeóque ex ipſis Euangelij verbis demonſtrant, Mariam ex voto Virginem, adeóque vouẽtium virginum primam extitiſſe. Quę res illi eximiam profectò prærogatiuam, & immortalẽ laudem parit, quòd non ſolùm perfecto virginitatis dono excelluerit, ſed etiam in hoc pietatis genere nulli ſecunda, primas omninò tulerit. Euangelicarum nempè virginum princeps, quæ citra exemplum Deo immortali placuit: quando nulli fœminæ ante Mariæ ortum hoc congruit, vt ſanctam virginitatem vltrò amplecteretur, & in eo cum tãto ſuauitatis odore Domino in perpetuum ſe holocauſtum offerret. Vbi de veteri lege non attinet dicere, quæ hoc proprium ſibi vendicabat, vt fœminas in coniugio fœcundas extolleret, ac ſingulari priuilegio decoraret: ſteriles verò ac cœlibes auerſaretur: Non erit infœcunda, inquit, nec ſterilis in terra tua. Et rurſus: Non erit apud te ſterilis vtriuſque ſexus. Quid in illo populo vel optabilius, vel beatius, præterquàm liberos gignere, pignoribus abundare, hæredes relinquere? nulla cura ſeruandi pudoris, ſed procreandæ ſobolis ſtudium erat maximum. Quare cum vir nobilis & in pugnando felix, ſed ad vouendum præceps Iephte, voti ſe religione putaret aſtringi, atque occurrentem victori ſibi primùm filiam Domino vellet in holocauſtum offerre, non hęc tam duro ſibique pernicioſo parẽtis decreto reſtitit, neque propterea quòd inſons & ætate florenti occideretur, ſed quoniam abſque ſobole moreretur innupta, multis diebus lugendum ſibi virgo duxit, vtpotè filiorum orbitatem ipſa morte acerbiorem ſentiens. Hoc ſolũ mihi præſta, inquit: dimitte me, vt duobus menſibus circumeam montes, & plangam virginitatem meam cum ſodalibus meis. Adeò nulla Iudæis gratia, nulla dignitas perpetuæ & decretę virginitatis viſa eſt. Id quod Bernardus expendẽs, & ad cauſam præſentem accommodans, in hunc modum ſcribit: Quæ lex, quæ iuſtitia, quæ pagina veteris Teſtamenti vel præcipit, vel conſulit, vel hortatur in carne non carnaliter viuere, & in terris angelicam ducere vitam?] Verùm eo admirabilior videri debet Maria, quæ vt idem Bernardus affirmat, quum nullum præceptum, ſed nec conſilium, nec exemplum haberet, niſi quod vnctio illam doceret de omnibus, elegit in Iſrael eſſe contemptibilis, & vt illi placeret, cui ſe probauit, maledictum incurrere ſterilitatis. Vnde hoc demùm aſſecuta eſt, vt maledictio benedictione commutarętur, & ſterilitas fœcunditate recompenſaretur, vtque antiqua mulierum maledictio excluderetur, & ipſa noua mater nouam acciperet benedictionẽ, adeò vt pro maledictione Iſrael beatam illam prę omnibus omnes nunc prædicent generationes. Virgo certè admiranda, quæ licet ſub lege viueret, tamen ſupra legem ſic eſt philoſophata, vt Euangelico Spiritu plena, ad eam corporis animique puritatem, qua maior eſſe non poterat, ſe totam componeret. Puritatem dico, quam mundus ridebat, non exigebat Lex, vſus ignorabat, populus pro nihilo ducebat, & fragilis fœminarum natura vix ſuſtinere poſſe videbatur: O heroicum igitur & pluſquam virilem nouæ Virginis animum, quæ non muliebri moueretur affectu, non mundi iudicium attenderet, non ſexus imbecillitati cederet, non carnis illecebris, & molli conditione ſeduceretur, non denique florida iuuentute impediretur, quo minus ſe vitámque omnem Deo dicaret, corpore ſimul & ſpiritu ſancta vſque perſeueratura. Vt hinc velut attonitus idem Bernardus non temerè ſciſcitetur: Vbi legeras: Beata Virgo de virginibus, quia cantant canticum nouum, quod nemo alius cãtare poteſt, & ſequuntur agnũ quocunque ierit? Vbi legeras: Laudatos eſſe, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cælorũ? Vbi legeras: In carne enim ambulantes, non ſecundũ carnẽ militamus? Et qui matrimonio iungit virginem ſuã, benefacit: & qui nõ iungit, melius facit? Vbi audieras: Volo vos omnes eſſe ſicut & meipſum: & bonum eſt homini, ſi ſic permaneat ſecundũ meum conſiliũ? Chriſti ergo deuoues te exhibere virginẽ: & neſcis, quod ipſi exhiberi te oportet etiã matrem.] Verè igitur primitias accepit Spiritus, quæ multo antè intellexit, deſiderauit, complexa eſt cœlibatum, quàm Chriſtus hoc vitę genus vel per ſe, vel per Paulum ſuaderet, ac virgines corpore & animo incorruptas ſãctáſque commendaret. Hæc tanta Virginis eſt noſtrę commendatio, quantam alia nulla promeruit, & in omne tempus non eſt promeritura: tanta, inquam, vt caſtior, ſanctior, ornatior, auguſtior ac venerabilior alia virginũ nulla poſſit exiſtimari. Sola Maria eſt ſupra virgines omnes quantumuis nobiles & ſanctas, votique religione obſtrictas, quæ noua & inſueta religione permota, hanc prima viam inuenit, & inuentam Adę filiis dux & magiſtra demonſtrauit, vt in carne vitam Angelicam degant, purúmque ac perpetuum cœlibatum voto ſancto confirment.

Inſignis accedit Mariæ prærogatiua, quod prima non ſolum vouere ſed exẽplo ſuo vouere docuerit virginitatem.

In veteri lege non virgines, ſed fœcundæ mulieres commendatæ.

Exod. 23. Deuter. 7.

Iudic. 11

Iephte filia ſuam deflet virginitatem, cum moritura eſt.

Hom. 3. de beata Virg.

Maria ſub lege viuens, ſupra legẽ philoſophatur, & perfectâ meditatur pudicitiam.

Admirandum Marię conſilium in promittenda virginitate.

Hom. 3. de beata Virg. Apocal. 14 1 Cor. 10.

1. Cor. 7.

Ibidem.

Matth. 19 1 Cor. 7

Maria ſpiritus primitias accipiens, ad ſacram virginitatem prima peruenit. Maria virgines omnes alias longo poſt ſe interuallo reliquit.

Nec aliæ quidem virgines olim in Eccleſia commendabantur, perfectæque cẽſebantur, quàm quæ ſuam Deo continentiam ſanctè promiſiſſent, & quæ ſicut [a] Auguſtinus loquitur, Deo dicatæ pia continentia eſſent virgines. Eaſdem [b] Ignatius Deo ſe conſecrantes, [c] Cyprianus Deo dicatas, [d] Optatus velatas Chriſti ſponſas, [e] Hieronymus Chriſti flamine conſecratas, [f] Ambroſius velatas, & ſacro velamine tectas, [g] Auguſtinus Dominicas, ſanctimoniales & caſtimoniales, [h] Fulgentius Deo conſecratas, ac alij demùm ſacras, vel perpetuæ continentiæ ſectatrices, aut virginitatem ſiue continentiam profeſſas libenter appellant. Cuiuſmodi virgines ſemper in Eccleſia floruerũt,

a Lib. de ſancta virg. c. 2. b In epiſt. ad Antiochenſ. c Lib. 1. epiſtol. 11 d Lib. 6. cont Donatiſt. e Ad Euſtochium de cuſtod. vir. Et in epiſtola pro Paulo, nec non ad Demetriadẽ f Lib. de inſtit. virginis ca. 18. Et ad virginem lapſam cap. 5. g Serm. 23 in Euangel. 2. Matt. Et enarra Pſal. 83. & 75. h Epiſtol. 3. ad Probam. de B. Vir.

Quibus epithetis ornentur virgines, quę cum Maria ſuam Deo dedicant virginitatem.

Sacratarum virginum ingens olim multitudo.

Matth. 19.
1. Cor. 7.
a Hom. 12 in Epiſt. ad Romanos.
b Vide vitam Gregorij.
c Lib. 30. contra Fauſt.
d Li. & 3. de virginibus.
In Apo pro Chriſtian.
Vide Ambr. de inſt. virgin. c. 18. Et ad virg. lapſam. c. 15.
In obiurga. Suſannæ lapſæ.
1. Cor. 7.

A quòd ſcirent eruditi, ſermonem Chriſti de optimo Eunuchorum genere propoſitum, ad virgines inprimis pertinere, ac illas vnà cum Paulo coniugibus anteferrent. Proinde [a] Chryſoſtomus ætati ſuę gratulatur, quæ plures in Eccleſia virgines ac viduas quàm coniuges exhiberet. Tùm [b] Gregorius Magnus aliquot Virginum milia ſuis ſumptibus aluit, & aduerſus Mauritium Cæſarem eos propugnauit, qui paſſim caſti monachi, quàm generoſi milites eſſe maluerunt. Neque ſolùm in priuatis ædibus, ſed etiam in concluſis monaſteriis olim Virgines admodum fuere frequentes, calumniantibus interim Manichæis pium ſtudium Epiſcoporum, qui ſuis ſuaſionibus in populo tantùm efficerent, vt penè maior in Catholicis Eccleſiis ſacrarũ virginum, quàm mulierum numeroſitas haberetur. B Id quod [c] Auguſtinus apertiſſimè tradit, ſimùlque confirmat [d] Ambroſius, ſuo quidem ſeculo pauciores homines in Occidentalibus Eccleſiis fuiſſe natos, quàm in Oriente & Africa virgines conſecrarentur. Tùm peruetuſti ſcriptores Iuſtinus & Athenagoras memoriæ prodiderunt, Chriſtianos in vtroque ſexu innumerabiles olim repertos eſſe, qui in ſacro & perpetuo cœlibatu conſeneſcerent, ac incorrupti planè perſeuerarent. Attingam duntaxat ritum ac honorem publicum in velandis virginibus iam olim obſeruatum, & à multis Patribus ſacrisque Synodis comprobatum. Virgo quaſi Regina in ſolenni conuentu Eccleſiæ, inter lumina ſplendida, & à candidatis comitata procedere, ſacrúmque velamen ad ſacrum altare à ſolis Epiſcopis accipere ſolebat, populo non ſolùm ad illũ conſecrationis diem cõcurrente, ſed lætum etiam Amẽ C acclamante. Cæterùm poſt factam publicè promiſſionem & conſecrationem, cuius memoriam perpetuam retinere debebant, vt Baſilius etiam Magnus admonet, iam illæ Chriſto dicatæ ſponſæ & ſacræ virgines, quibus nihil eſſet inuiolabilius, à tota Eccleſia exiſtimabantur. Igitur quod Paulus affirmat: Si nupſerit virgo, non peccauit, ſic veneranda ſemper antiquitas intellexit, vt ad virginem non dicatam Deo, neque voto continentię obnoxiam pertineret. Ad hunc enim modum Pauli verba declarant [e] Epiphanius, [f] Chryſoſtomus, [g] Ambroſius, [h] Theophylactus, [i] Photius. [k] Hieronymi verba luce ſunt clariora: Si nupſerit virgo, nõ peccauit, non illa virgo, quæ ſemel Dei cultui dedicauit.] Quamobrem [l] Auguſtinus non ſemel docet, D virgini caſtimoniali, vel quæ iam Chriſto dicata ſit, nullam nubendi aut voluntatem, aut poteſtatẽ competere: lapſus autem & ruinam à caſtitate ſanctiore, quæ vouetur Deo, adulteriis eſſe peiora. Igitur quod Paulus affirmat: Si nupſerit virgo, non peccauit, ad nondum velatam Deóque conſecratam, quum alij veteres, tùm Chryſoſtomus & Ambroſius referendum eſſe diſertè teſtãtur. Nam quæ Chriſto ſe ſpopondit, & ſanctum velamẽ accepit, vt verbis vtar Ambroſianis, iam nupta & immortali viro coniuncta eſt, vt ſi nubere voluerit, communi coniugij lege adulterium perpetraret, & ancilla mortis efficiatur.] Tantum abeſt, vt tàm ſacrilegi complexus, & inceſtæ nuptiæ, quibus nunc Sectarij turpiſſimè tum indulgent, tum patrocinantur, honeſto coniugij nomine apud cordatos vel tegi, vel excuſari vnquam poſſint. Hinc

Virgines olim non ſine ritu ſolenni velabantur.

Inexcuſabiles eſſe Sectarios in ſacrilegis nuptiis connedẽdis.

e Hæreſ. 61. con. Apoſt. ſin. 1. Cor. 7. Et lib. de vera virgin.
g In de vid. & ad virgin. lapſam c. 5.
Et in Epiſt. ad Cor.
h In eandem Epi. Pauli.
i In dictum locum Pauli.
k Lib. 1. ad uerſus Iouin.
l In enarra. Pſal. 75. & 83. Et lib. de bono vidu. cap. 8.
1 Cor. 7.

A illi canones iampridem in Eccleſia recepti, & à Synodis confirmati: Virgines quæ poſt conſecrationem nupſerint, non tàm adulteræ quàm inceſtæ ſunt. Vouentibus non ſolum nubere: ſed etiã velle eſt damnabile.] Hinc iterum tantus veterum ſanctiſſimorúmque Patrum zelus in illis corripiendis, à quibus promiſſa Deo continentia quouis modo eſſet labefactata. Certè Chryſoſtomus Theodorũ Monachum, Hieronymus Sabinianum Diaconũ, Ambroſius Suſannæ virginis corruptorem ſeuerè prorſus obiurgat, quandoquidem illi à ſanctæ virginitatis curriculo ad vitam malè caſtam deflexiſſent, ſacráſque virgines non ſine pudendo ſacrilegio ad turpitudinem ſollicitaſſent atque pertraxiſſent. Ac Hieronymus quidem cũ Diacono agẽs, qui virginem ad ſtuprum in ſacro loco ſollicitarat, B etſi veniam petenti condonet, tamen mulctam ab eo ſimul exigit. Hortatus ſum, inquit, vt ageres pœnitentiam, & in cilicio & cinere volutareris, vt ſolitudinem peteres, vt viueres in monaſterio, vt Dei miſericordiam iugibus lachrymis implorares.] Tanta erat ſeueritas veteris Eccleſiæ, ſi quis ſacram virginem violare tentaret. Verùm hæc lõgius proſequi, licet aduerſus nouatores momentũ habeat, tamen à noſtro quidem inſtituto alienum eſt.

Vide canones Gratiani 27. diſtin. quæſt. 1.

Vetus Eccleſia vt ſacras virgines probauit, ita voti ſui reſindentes reiecit atque damnauit.

Seueri Patres in ſacrarum virginum corruptores.

Proinde vt ad Mariã redeat oratio, hæc vna virginũ Dux & Regina eſt, quæ viam pulcherrimã cæteris aperuit & muniuit, vt quod anteà probroſum & maledicto obnoxium videbatur, id honeſtum fieret ac in laude poneretur, plurimiſque Chriſtianis charum ac familiare per omnes ętates, & in omnibus ferè hominum ordinibus haberetur. Secuti C ſunt ergo greges Eunuchorũ, qui ſeipſos tota vita ſanctè caſtrarunt, & cum Maria conſiliũ cœlibatus amplexi, perpetuámque continentiã ſpõtè profeſſi ſunt. De his veteres, præſertim [a] Athanaſius & [b] Baſilius accipiunt illud Prophetæ dictum. [c] Adducentur Regi virgines poſt eam. Nã & [d] Epiphanius maniſeſtè teſtatur, ætate ſua multis virginibus familiare fuiſſe, vt in nomẽ ipſius Mariæ (ſic enim vertit [e] Cornarius) degere, caſtitatémq; ſeruare ac continere ſtuderent. Tum ex [f] Euſebio Cæſarienſi, [g] Ambroſio, [h] Auguſtino, aliiſque Patribus luculẽter apparet, quam ingens veteris Eccleſiæ ſtudium nõ ſolum in fœminis, ſed in viris etiã viguerit ad ſanctã continentiam promittendam, colendam, conſeruandámque. Scitè igitur à Bernardo dictũ eſt: Caſtiſſima Virgo mater in confinio vtriuſque legis votum D conſecrauit perpetuæ & integerrimæ virginitatis.] Ac rurſus: Offerantur Regi virgines, ſed poſt eam, nam primatum ſola vendicat ſibi.]

Mariæ vouentis exemplum complures in vtroque ſexu ſecuti ſunt.

a In Euang. de ſanctiſſima Dei par.
b In Pſal. 44
c Pſalm. 44.
d Cont. Antid. hær. 78.
e Lib. 3. de demonſtratione Euang. cap. 8.
f Lib. 3. de demonſtratione Euang. cap. 8.
g Lib. 1. de virginibus.
h Lib. 3. cont. Fauſtum.
Pſalm. 44.
In Serm. Signum magnum.
i In 1. c. Luc.
k Libr. de virginitate cap. 4.
l In 3. part. quæſt. 28. art. 4.

Roget fortaſſe quiſpiam, quo tempore ſuã Maria virginitatem obtulerit ac conſecrarit Deo. Haud dubiè priuſquam ad illam ſalutandam acceſſit Angelus, quantumuis [i] Beza reclamet. Præſtat enim vni [k] Auguſtino id affirmanti credere, quàm Bezę ac vniuerſo eius ſodalitio, tale quiddam Marię vnquam in mentem veniſſe perneganti, ſubſcribere. Vnde fatetur etiam [l] Thomas Mariam antequàm viro deſponſaretur, virginitatem in deſiderio habuiſſe, ſuámque voluntatem diuino arbitrio commiſiſſe, votum autem expreſſum poſt factam deſpõſationem, & ante Gabrielis aduentũ, quum iam de voluntate diuina certior facta eſſet, acceſſiſſe, Ioſepho quidem ſponſo in hunc ipſum conſentiente,

Quando Maria ſuam vouerit virginitatem.

conſentiente, & ex communi volontate ſacra & perpetua virginitas obſeruaretor. Ac rurſus quæret aliqois hoc loco: Si vouit Maria virginitatem, quam vouendi rationem ſecuta eſt? Curioſa quæſtio, ſed cui tamen ex Abdia reſpooderi poteſt, hanc illius vouentis fuiſſe formulam: Domine, offero tibi virginitatem meam. Quod votum ex diuioa reuelatioоe conceptum, & non ex conditione, vt in Scholis loquuntur, ſed abſulutè factum & eapreſſum eſſe, quidam magni nominis Theologi doctè & probabiliter annotarunt. Sed Abdiæ verba integrè aſcribam, quum ad præſens inſtitutum faciant, & authori Bartholomæo Apoſtolo tribuantur: Hæc Virgo quum eaecraretur omnem virum, Prima Deo omnipotenti vouit.

Lib. 8. de vita Bartholomæi Apoſtoli.

Quibus verbis Maria vouerit virginitatem ſuam.

Bartholomæi Apoſtoli teſtimoniũ de Maria vouente virginitatem.

Primam autem ideo dici, quia ea quo homo factus eſt, ab initio ſeculi nulla hoc votum Deo obtulit. Hæc ergo prima inter fœminas conſtituit in corde ſuo vt diceret: Domine, offero tibi virginitatem meam: quum hoc à nullo homine, nec verbo didiciſſet, nec eaemplo ad imitationem videlicet inuita conſtituiſſet, vt Virgo pro amore Dei ſpecialiter permaoeret.] Quæ quidem oratio tàm malè ſatisfacit Centuriatoribus, vt eam nigra ſiue litura, ſiue cenſura coercere & caſtigare contendant: Sic enim loquontur: *Quod Abdias in concione Regi Polimio Matthæum dicere fingit, Mariam ſeruandæ virginitatis primum Deo vouiſſe, ab Apoſtolica tum hiſtoria, tum doctrina alieniſſimum eſt.* Egregium verò iſthuc artificium, Centuriatoribus ſane dignum, qui tam callidè diſſimulare nôrunt, quod odioſum eſſet fateri, de communi Patrum, quos indicauimus ſententia, & vnum interim Abdiam oppugnandum arripiunt, quaſi ſolus ipſe Mariæ ſiue ioco, ſiue ſeriò tantùm largiatur, quæ ſeruandæ virginitatis votum Deo primum vouerit atque nuocuparit. Deinde nihil tale Matthæus, ſicuti confingunt, ſed Bartholomæus Apoſtolus apud Abdiam loquitur, & vterque virginitatis propoſitum ac inſtitutum mirificè probat. Sit verò iſthæc cuiuſcunque vel Apoſtoli vel Apoſtolici viri oratio, quæ ſi à nobis recipiatur & legitimè pundereiur (nam de toto Abdiæ opere nunc iudicare neceſſe non eſt) quid quæſo habet abſurdi, quod Apoſtolica vel doctrina, vel hiſtoria indignum ac meritò reprehendendum cenſeatur? Sed notum eſt ingenium Centuriatorum, qui ſtatim Apoſtolicum eſſe negant, quod cum nouis ipſorum, adeóque Iouiniani magiſtri placitis pugnat, præſertim ſi virginitatis aut meritum, aut votum aliqua ex parte commendetur. Contra verò docti multi ſæpè probarunt, & oos alicubi ſignificauimus, ea quæ ad ſacri cœlibatus profeſſionem & vouendi ritum pertinent, primo Eccleſiæ ſeculo recepta & confirmata fuiſſe, & à doctrina quidem Apoſtolorum minimè diſſidere. Enimuerò ſi caſtitatis votum ſeculo Apoſtolorum erat ignotum, & à viduis Diaconiſſis non exigebatur, cur Apoſtolus Paulus eas viduas damnationi obnoxias facit, quæ primam conſcientiæ fidem reſcidiſſent, ſiue irritá & inanem reddidiſſent? Oblatrent hic Brentius, Vermelius, Bidenbachius, Centuriatores, quãtum velint: ac certè quidem haud decet, haud expedit nobis, deſertores Eccleſiæ magis, quàm Doctores audire, qui præſentem Pauli locum de viduis con-

Cent. 1. lib. 2. cap. 10.

Defenſio loci Abdiæ contra Cẽturiatores.

In Eccleſia primitiua notus & receptus erat vſus piè vouendi. Vouerant viduæ, quæ fidẽ irritam fecerant.

A tra Chriſtum votíque religionem luxuriantibus ſiue laſciuientibus conſtanter interpretantur. In quem ſanè modum docent [a] Tertullianus, [b] Ambroſius, [c] Hieronymus, [d] Auguſtinus, [e] Sedulius, Beda, Primaſius, Anſelmus, vt Theodoretũ, Theophylactum & Græcos alios his antiquiores, præteream [f] Chryſoſtomum & [g] Baſilium prætereamus. Tùm grauiſſimus author Epiphanius[h] propoſitum Pauli locum de viduis poſt votum nubentibus adducit, vt ſuam ſententiam, imò verò Apoſtolorum traditionem confirmet, ſcelus nimirùm eſſe, ſi quis poſt decretam virginitatem ad nuptias conuertatur. Et Auguſtinus eundem Pauli locum tractans aſſerit, continentiam profitentes, niſi reddant quod Deo vouerunt iure damnari, quoniã primam fidem irritam fecerunt: id eſt, voluntatẽ ad nuptias

B à propoſito continentiæ deflexerunt.] Ad hæc Baſilius Magnus ex hoc dicto Pauli probat, virgines ſeu fœminas poſt votũ emiſſum incontinentes grauiſſimo Dei iudicio ſubiici, illarúmque crimẽ maius, quàm eiuſmodi viduarum eſſe: quum hæ velut ancillæ, illæ tanquàm ſponſæ Chriſti in fœdũ adulterium prolabantur. Hæc aliáque id genus plura, quæ perpetua Eccleſiæ praxi (optima diuinæ Scripturæ interprete) corroborantur, ſanctæ cõtinentię votũ in Eccleſia etiam Apoſtolica cognitum, receptũ probatúmq; fuiſſe haud obſcurè cõmonſtrãt.

1. Timoth. 5.
a Li. de monogamia.
b In 1. ad Timot. 5.
c In epiſt. ad Geruntiam.
d Li. de bono viduit. cap. 8. 9. Et in enarra. Pſal. 75.
e In eundem Pauli locum vide ſequentes Theolog.
f in dictum c. 5. ad Timo.
g Lib. de vera virgin.
h Cont. Apoſtol. hæreſ. 61. Lib. de bono viduit. c. 8. In Epiſt. ad Amphiloq.

Præterea ſi paupertatis votum nullum erat, nec valebat, quùm Apoſtoli in viuis agerent, cur Petri animaduerſiooe, imò cæleſti etiam vltione Ananias & Saphyra tàm dirè plectuntur, quòd ſuæ

C cupiditati magis, quàm promiſſæ paupertati contra ſuam ipſorum conſcientiam ſatisfacerent, atque ita Spiritui ſancto ob occulti voti perfidiam tranſgreſſionem mentirentur, quoniam quod abiicere, aliíſue communicare vel in commune conferre ſanctè promiſerant, id aut retinere ſibi, aut repetere infideliter voluerunt? Hinc iam Auguſtinus ad hunc modum ratiocinatur: Si Deo diſplicuit detrahere de pecunia, quam vouerant Deo Ananias & Saphyra, & vtique illa pecunia vſibus hominum fuerat neceſſaria, quomodo iraſcitur Deus, quando vouetur caſtitas, & non exhibetur? Vouetur enim ad vſus Dei, & non ad vſus hominum.] Ac paulò pòſt adiicit: Poteſt ergo virgini ſanctimoniali nubenti dici, quod ait Petrus de pecunia: Virginitas tua nunquid non manens tibi

D manebat, & antequàm eam voueres, in tua fuerat poteſtate?] Eodem exemplo veluti telo ſeſe munit Baſilius, vbi cum virgine poſt votum lapſa expoſtulat: non enim ſolum in Ananiæ crimen impingere, ac ſacrilegij reos eſſe, qui rem ſacram de loco ſacro ſurripiunt, ſed multò magis eos, qui dicata Deo corpora polluunt, & fornicando profanant. Cum his planè congruunt, quę Fulgentius in hunc modum ſcribit: Si quis rem Domino iam deuotam, carnali victus illecebra, crediderit denuò repoſcendam, non eſt legitimus rei ſuæ poſſeſſor, ſed diuini iuris pronunciatur inuaſor. Nec immeritò continentiæ iã deuotæ violator immundus audit, quod auarus pecuniæ fraudator audiuit: Nónne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat poteſtate? qui vtique feciſti hoc, Spiritui ſancto mẽtitus es, hoc eſt Deo nedum hominibus.] Et paſſim quidem vetuſtiſſimi ſcriptores oſtendũt,

Non modo continentiæ, ſed & paupertatis votum agnouit Apoſtolica Eccleſia.

Actor. 5.

Promiſſam continentiam violãs non minus quam fur ſacrilegus cõdemnatur.

Ser. 12. in editione Louanienſi. In hom. Quomodo amiſſum recuperamus imaginem Dei. Epiſt. de coniugali debi.

virginitatis continentiæque votum in vſu Eccleſiæ primitiuæ fuiſſe, quemadmodum qui Apoſtolicis vixere temporibus [a] Dionyſius, [b] Martialis, [c] Ignatius, [d] Philo, quíque primum naſcentis Eccleſiæ ſeculum proximè ſunt inſecuti [e] Clemens, [f] Tertullianus, [g] Origenes, [h] Cyprianus, vt de poſterioribus nihil dicam, memoriæ prodiderunt. Rideant ergo, ſi velint, & pro libidine ſua relaxent ſacra vota inſani Lamperiani: rideant, inquam, ſiue ringantur noui veteréſque hoſtes Eccleſiæ: Orthodoxi verò ab eo canone, quem ſacris è literis depromptum, & [i] Fulgentij libris inſertum, ſempérque in Eccleſia vſitatum tenent, nunquam ſe patienter abduci. Sic autem habet: Quiſquis ſeipſum caſtrauerit propter regnum cælorum, & in corde ſuo continentiā vouerit, non ſolùm ſi morífero fornicationis crimine

a Li. Eccleſ. Hierar. cap. 6.
b Epiſt. 2. ad Tolozatas.
c In epiſt. ad
d Li. vitæ theoreticæ.
Tarſenſes.
e Li. 2. & 3. Stromatum.
f In exort. ad caſtitat.
g Homil. 17. in li. Nume.
h De diſcipl. martyrio.
i Li. de fide ad Petrum Diaconum, c. 3. qui etiam in Aug. operibus reperitur.

B maculetur, verùm etiam ſi aut vir vxorem accipere, aut mulier nubere voluerit, ſecundum Apoſtoli ſententiam damnationem habebit, quia primam fidem irritam fecit. Sicut ergo ſecundum Apoſtoli ſententiam dignum eſt, vt vxori vir debitum reddat, ſimiliter & vxor viro: ita ſecundùm eiuſdem Apoſtoli dictum: Qui ſtatuit in corde ſuo firmus, non habens neceſſitatem, poteſtatē autē habens ſuæ volūtatis, & vouerit continentiā ſuā Deo, debet eā vſque in finem tota mentis ſollicitudine cuſtodire, ne damnationem habeat, ſi primam fidem irritam fecerit. Vouenti autem Deo & reddenti quod vouit, ipſe quoque Deus reddet cæleſtis regni præmia quæ promiſit.

Primi Eccleſiæ ſcriptores de caſtitatis voto iam recepto teſtantur.

Votorum religio accuratè præſtāda iuxta doctrinam Apoſtolicam.

Nullam ergo fidem Centuriatores merentur, qui ab Apoſtolica tùm doctrina, tùm hiſtoria videri volunt alienum, quòd Abdias cum aliis tàm multis de Maria primùm vouente commemorauit. Quid quod Bullingerus, quantumuis Eccleſiæ inimicus tradit, Mariam firmiter ſibi propoſuiſſe æternam intactámque ſeruare integritatem virginitatémque ſuam, & hinc ſignificanter dicere: Cognoſco: non, cognoui: nec, cognoſcam, nimirùm vt tenax ſuum propoſitum hoc modo rectiùs declarer. Addit præterea, propoſitum idem Ioſeph ſponſo caſtiſſimo fuiſſe, ſic ſanctificante corda vtriuſque, Spiritu, vt verbis huius authoris vtamur. Eraſmus in hunc docuit modum: Quod Maria Ioſeph ſponſo nupſerat, dedit gentis Iudaicæ conſuetudini, dedit authoritati parentum, & tamen virginitas erat in votis. Id aperit, quùm ait: Virum non cognoſco. Nam hic verbum præſens temporis animi propoſitū ſignificat.] Demum Galatinus notauit, veterum Rabbinorum eſſe traditionem de Iudaicis virginibus valdè laſciuientibus, quod earum impudicitia Deus grauiter offenſus, diu Meſſiæ prorogaret aduentū, ſolam verò Meſſiæ matrem, verè pudicam & integrā Virginem fore, quę viri amplexum non appeteret. Id quod Maria reipſa præſtitit, propterea dicēs: Non cognoſco virum, pro, non cognoſcam. Cùm enim Hebræa eſſet Virgo, Hebræorū more locuta eſt, qui vna eadémque voce & præſens & futurum tempus ſæpè deſignāt. Quare ſi Bullingerum, Eraſmum & Galatinum ſequimur, imò ſi Patres audimus, non eſt ineptum, vt Centuriatores ineptiētes vociferantur, nec infirmum, abſurdum & ridiculum, quemadmodum [k] Caluinus cum ſuo Martyre ſomniat, ſed Euangelio pulchrè quadrat id, quod ſæpè diximus, Mariam tanto virginitatis amore flagraſſe, ſuum vt cœlibatum certi propoſiti, aut ſicut nos loquimur, voti religione firmaret. Secus verò qui ſentiunt, præterquam quòd à Patribus temerè diſcedunt, Euangelij verbis per ſe non obſcuris offundunt caliginem, & ſuſpectæ nouitatis amantes, peregrinum alienúmque ſenſum inducunt.

In 1. Luc.

Bullingerus & Eraſmus votum virginitatis Marię comprobant.

In Conc. Lauretana virg. Lauret.

Li. 7. de arcan. cathol. veritatis, cap. 16.

Præſtat eſt vatribus agnoſcere, quam cum ſectariis negare, Mariam ex voto Virginē.

k In harmonia Euang.
l Cont. Smydlicum.

A (margin letter at "graſſe")

Etsi verò non ignoramus, Petrum Martyrem hic tergiuerſari, & in omnem ſe volutare partem, nullam vt vouendi rationem Marię concedat, tamen haud magnoperè cum illo contendendum putamus, quum reſpondendi labore nos Michael Medina leuarit. Is eruditiſſimè ampliſſiméque ſcripſit de ſacrorum hominum continentia, neque ſolum dicti Pſeudomartyris, ſed aliorum etiam Sectariorum fraudes in præſenti cauſa detexit, viréſque ita confregit, alia vt confutatione haud nobis opus eſſe videatur. Fingit homo ille blaſphemus, beatiſſimam Virginem, quoniam viro deſponſata, cui corpus tradiderit, virginitatem Deo vouere nō potuiſſe, & ad normam aliarum Iudaicarum virginum vitam ſuam inſtituiſſe. Cui cauillo ſatis eſt opponere, quod Germaniæ lumen Albertus Magnus iampridem reſpondit: Beatiſſima Virgo licet haberet votum continentiæ firmum, poterat tamen cōſentire in maritalem ſocietatem, facta diuinitus inſpiratione vtrique de altero, quod vellet Virgo permanere: & ſic conſenſit in ſocietatem maritalem, & non in copulam carnalem abſolutè.] Eundem nodum ita diſſoluit Dionyſius Carthuſianus, Virginē benedictam, quæ continuum erat, & tanquàm horizon vtriuſque legis, virginitatem quidem tanquàm ſibi placitiſſimam deuouiſſe: ſed quoniam adhuc ſub lege erat, non tàm abſolutè, quin honeſtiſſimam hanc conditionem addiderit: Niſi Deus de ea aliud quidpiam diſpoſuerit. Non quod ipſa dubitauerit, an intacta manere vellet, ſed an deberet. Præterea Deus excelſus, qui legis autor Dominúſque exiſtit, in amantiſſima ſua ſupra legem operari elegit, & ob id ex ſpeciali Spiritus ſancti inſtinctu ipſa votum emiſit, cum de propoſito caſtimoniæ ſponſi ſui cœlitus eſſet edocta. At verò ad celandum dæmonibus incarnationis myſterium, atque ad parcendum virginali teneritudini, neque vt tanquàm fornicaria lapidaretur, præſertim cū de Sacerdotali eſſet proſapia, viro iuſto deſponſata eſt.]

In Apologia cont. Smyr.
Lib. 4. de ſacrorum hominum continentia, cap. 1. & 2.

Michael Medina Petri Martyris argumēta diſſoluit & Mariam virginem ex voto cōprobat.
Maria non obſtate voto recte viro ſe tradidit, neque in legem peccauit.
Alberti teſtimonium, quomodo Maria vouerit continentiā, ſimulque viro nupſerit.
Alia eiuſdem quæſtionis ſolutio.

C (margin letter at "horizon")

De laudibus Mariæ.

Lib. de præconio & dignitate Mariæ, art. 26.

D Vtinam verò plerique voto caſtitatis obſtricti (de Catholicis loquor) hoc mihi, hoc Eccleſiæ, hoc ſuo muneri largiātur, vt ſæpè multúmque ſecum animo reputēt, quàm honeſta, cōmoda, pulchra eximiáque ſit ſacræ virtus cōtinentiæ, ſi in vllis quidem aliis, at certè quidē in Eccleſię miniſtris, quos Angelos Domini exercituū, & ſanctos renibúsq; præcinctos eſſe conuenit, maximè cōmendanda. Neque verò ſat eſt de hac Euangelica virtute præclare ſentire, publicéque cōtra Nouatores diſputare: permultum ſanè in eo quoque ſitū eſt, vt qui ſacri cœlibatus legem amplexi ſunt, in omni vita ſe caſtos purúſque conſeruent, & ſi vllis aliis, tū ſibi potiſſimū Venerem & libidinē omnem, velut nocentiſſimā turpiſſimámque peſtē fugiendam, & niſi perpetuis gehennæ flammis velint exuri, prorſus interdictam eſſe meminerint. Conſiderent illi, per Deum immortalem obſecro, quid ipſis continentiæ ſacrę magiſtris Chriſto & Apoſtolis, quid diuinis humaniſq; legibus debeant.

Exhortatio ad omnes ſanctę caſtitatis votū profitentes.

Malach. 2.
Leuit. 11.
Luc. 12.

Quibus de cauſis caſtitatem amare & colere debeant Eccleſiaſtici.

Redeat

Vide Canones diſtinct. 81. & extra de conuerſatione, vita & moribus Clericorum.

Redeat illis in mentem vetus & probata Eccleſiæ ſanctio, facta voti profeſſio, ipſa ſuſcepti muneris dignitas, publica hominum ob impuros Clericos offenſio obtrectatióque. Cogitent, quid horum témporum ſæuiſſimæ calamitates exigant, nimirum vt ſi vlli alij, certè ſacris ordinibus initiati, à libidine ad caſtitatem, à luxu & crapula ad ſobrietatem & abſtinentiam pietatémque omnem ſe totos reuocent atque conuertant. Moueat eos adeóque permoueat noſtræ Virginis imitãdum exemplum, quæ in Domini templo & apud ſuos domi foríſque caruit omni reprehenſione, quæ perpetuum vitæ curſum eum tenuit, vt excellens pietas & ſpectata integritas eam omnibus conſpicuam redderet, quæ & ſæpè complures ad perfectæ puritatis amorem & cultum ſuis virgineis & candidiſſimis moribus prouocaret. An verò in Mariam non peccant, qui ſacrum ordinem vita obſcœna conſpurcant, & neque Dei timore, neque ſacrorum reuerentia, neque votorum religione, neque Eccleſiæ authoritate deterrentur, quo minus tantæ Virginis filium fœdis manibus impuríſque membris contrectent, dum altari ſimul & veneri ſeruiũt, & ſuum corpus, quod Chriſto & æternæ pudicitiæ conſecrarunt, qualicunque turpitudine clàm palámue contaminant? Quiſquis verò in fœdo concubinatus crimine, perinde ac ſus in volutabro luti volutatur, præſertim ſacerdotij dignitate inſignitus, mirum certè nihil apud illum habere momenti quod Petrus Damianus non minus grauiter obiurgando, quàm piè adhortando dixit: Cur ò Sacerdos, qui ſacrum dare, hoc eſt, ſacrificium Deo debes offerre, temetipſum prius maligno ſpiritui nõ vereris victimam immolare? Fornicans enim à membris Chriſti abſconderis, meretricis corpus efficeris, Apoſtolo teſtante, qui ait: Qui adhęret meretrici, vnum corpus efficitur. Et iterum: Tollam, inquit, membra Chriſti, & faciam membra meretricis? Abſit. Quid ergo tibi cum corpore Chriſti, qui per carnis illecebroſæ luxuriam membrum factus es Antichriſti? Quæ enim cõuentio lucis ad tenebras? aut quæ ſocietas Chriſti ad Belial? Nunquid ignoras Dei Filium adeò carnis elegiſſe mundiciam, vt ne quidem de pudicitia coniugali, ſed de clauſula potiùs incarnatus ſit virginali? Et ne hoc ſufficere videatur, vt tantummodò virgo ſit mater, Eccleſiæ fides eſt, vt virgo fuerit & is, qui ſimulatus eſt pater. Si igitur Redemptor noſter tantoperè dilexit floridi pudoris integritatẽ, vt non modò de virgineo vtero naſceretur, ſed etiã à nutritio virgine tractaretur, & hoc quum adhuc paruulus vagiret in cunis: à quibus obſecro, nunc tractari vult corpus ſuum, quùm iam immenſus regnat in cælis? Si mundis attingi manibus volebat in præſepio poſitus, quantam corpori ſuo nunc vult adeſſe mundiciam, iam in paternæ maieſtatis gloria ſublimatus?] Sed ad noſtra redeamus.

Quàm ſit indigna & nefaria fornicatio Sacerdotis.

1. Cor. 6.

Chriſtus de virgine matre natus, & a nutritio virgine educatus.

CAPVT XV.

Marię virginitati pręcellens competere meritum & in cęlis præmium, quo ſacris virginibus reliquis antecellat, vbi errores etiam Chriſtianis meritis aduerſantes diſiiciuntur.

Cauẽdi errores duo Sectariorum.

INTER alios multos & peſtilentes errores, qui cõtra optimam ſanctiſſimamque Virginem hoc tempore diſſeminãtur, duos valdè cauendos hoc quidẽ loco ſubiiciemus. Vnus illorum eſt, qui tametſi perpetuam Mariæ virginitatem nobiſcum profiteantur, atque Heluidianum dogma damnent: tamen proprium huic virginitati meritũ nec ipſi tribuunt, nec ab aliis tribui volunt. Alter ad plures pertinet, qui dici ægrè ferunt, Mariam vt mater Dei efficeretur aliquo modo promeruiſſe. Retinent quippe mordicus, quod à ſuo præceptore Luthero traditum acceperunt, Mariæ virginitatem non magnifaciendã nobis, magnificéque commendandam, eandémque ab omni vi & effectu meriti ſecludendam eſſe. Etenim coràm Deo matrimoniũ & virginitatem perinde valere: cœlibatum verò, virginitatem, aureolas non niſi nugas ac mera Satanæ mendacia iudicari oportere, vt eiuſdem Lutheri verbis vtamur. Nec ignobilis Lutheri diſcipulus fuit Antonius Coruinus, qui meriti rationem atque dignitatem ſatis pro imperio Virgini adimit, quum iſthæc malè ſanus effutit: *Elizabeth laudat Mariam tanquam electam filiam Dei, quæ à Deo ingentem gratiam ſine vllo merito conſecuta ſit, imo quæ propter hanc gratiam & fidem ſuam perpetuo in mundo glorificanda ſit. Et hoc quidem modo nos quoque Mariam honorare, laudare & glorificare poſſumus.* Quaſi verò ſit nefas, Mariam ſic etiam prædicari atque coli, vt opera eius meritáque ſpectemus, aut verbo Dei iubeamur, ſolam authoris Dei gratiam, nudámque Virginis fidem contemplari. Scimus, diuinam eſſe vocem: Laudate Dominum in ſanctis eius, ſed longè aliter, quàm iſti velint, à veteribus intellectam, vt nimirum meritũ Chriſtianum ipſa etiam Dei laudatione contineatur, à quo tanquàm capite, bona omnia proficiſcũtur. Elizabeth diuino Spiritu plena, fidem eo quidem tempore admirandam, ſed non ſolam fidem Mariæ prædicat, ac prædicandam nobis oſtendit. Agnoſcit Virginem gratia cumulatam, ſed idcircò non illi meritum tollit, quam omni ſanctitate conſpicuam adeò reuerebatur, vt eius etiam occurſu atque congreſſu ſe indignam eſſe profiteretur. Quamobrem ad primum illius occurſum voce magna exclamauit, & in illius laudem his verbis erupit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, vt veniat Domini mei mater ad me? Verùm notus eſt ſectæ magiſter, & meritorum omnium deprauator oppreſſórque Lutherus, qui Mariam ancillam humilem, id eſt, indignam, inanem, miſeram, ac meriti omnis expertem eſſe fingit, ſuiſque perſuadet, nihil vt præclari ac egregij tantæ Virgini relinquant, quæ ſatis hoc ipſo prædicetur ſcilicet, ſi abſque virtutibus ac meritis nuda duntaxat, & paupercula cùm ab hominibus, tùm à Deo ipſo reſpiciatur. Quare vaniloquos nugatores eos habet & appellat Lutherus, quantumuis ipſe vanus atque nugax, qui de Mariæ meritis & dignitate in Eccleſia docent atque ſcribunt. Iam verò vt Lutheri preſſis veſti-

In Poſt. Euã. de feſt. Ioan. Apoſt.

Lutherus Mariã omni merito ſpoliat, nihilque præclari cõcedit virginitati.

In exegeſ. 7. c. 1. ad Cor. Et li. de votis Monaſt.

In Poſtilla tertia Fusog. de feſto Viſitat. Mariæ.

Luca 1.

An mater Ioã. Eliſabeth doceat, nihil meriti in Maria eſſe ſtatuendum.

Marię & ſanctis merita tribui poſſe, citra iniuriam Dei diuinæque gratiæ.

Eliſabeth quãtopere Mariã eiuſque merita ſuſpexerit.

Luca 1.

In explicat. Cant. Magn.

Quã indignè Mariã depingat ac laudet Lutherus.

C

D

giis inſiſtant Centuriatores, claris verbis pronunciant, contra Dei verbum affirmari, quod Maria ſua caſtitate meruit Domini eſſe mater. Etſi enim hoc quoque Catholici fatentur, tamen alio ſenſu & cum ea moderatione, quã Scholaſtici & Patres, vt docebimus, adhibuerunt. In eodem luto hæret Franciſcus Lampertus, nihil meriti Mariæ concedens, atque in hunc modum ridiculè colligens: *Si meritis ſuis nacta eſt gratiam, ergo non meritis Chriſti, & non eſt facta particeps gratiæ eius. Itidem ſi ex meritis facta eſt mater Dei, ergo non libero illius munere. Nihil ergo ſuis meritis nacta eſt, ſed meritis eius, quem erat ſancti Spiritus actione paritura.* Diſſimulat interim verſipellis, liberum arbitrium meritáque, Sanctorum & Mariæ ſine gratiæ diuinæ iniuria, & ſalua Chriſti capitis gloria in Eccleſia Catholica prædicari. Sed & Eraſmus ad Marianum meritum excludendum detorquet id, quod de ſe Virgo ſeruandæ modeſtiæ cauſa dixit: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, ac ægrè ſatetur Mariam, vt mater Dei fieret, promeruiſſe, velut hoc diuino duntaxat fauori tribui debeat. De hoc autem poſteà pluribus.

Centuriatores quomodo Marianũ meritum negent.

Cant. 22. c. 4.

In paraphr. Luca 1.

Franciſci Lamperti & Eraſmi ſententię.

In paraphr. Luca 2.

Nunc priuſquam ad ipſum Marianæ virginitatis meritum accedamus, de Lutheri diſcipulis præfari cogimur, qui cum Manichæis ne liberum quidem arbitrium nobis concedunt, aut certè illud ad meriti rationem parum aut nihil valere contendũt. Nos autem [a] Auguſtinum, [b] Proſperum, [c] Fulgentium ſequentes disertè teſtamur, diuina gratia liberum hominis arbitrium non adimi, ſed liberari, nõ perimi, ſed renaſci: non euerti, ſed conuerti, non auferri, ſed roborari, non euacuari, ſed reformari, renouari atque ſanari. Deinde palàm affirmamus, Chriſtianum meritum toties in diuina Scriptura commendari, quoties illa iuſtis eorúmque benefactis remunerationem, mercedem, coronam, gloriã attribuit atque promittit. Quod meritum benefactis fidelium conciliari, eáque coram Deo valere, nec ſolum temporaria, ſed & perpetua remuneratione digna eſſe pronunciamus, non ipſorum quidem operum ratione, ſi in Adæ filiis nudè illa ſpectentur, ſed partim ob gratuitam Dei promiſſionẽ, qua vltrò ſe ipſe amicis fidelibus, eorúmque benefactis debitorem fecit, partim ob liberalem cõmunicationem Spiritus, qui per Baptiſmum & fidem acceptus, dum per charitatem in mente habitat, benè piéque operandi volũtatem ſimul & facultatem in Chriſto renatis ſuppeditat, ac ſimul eorum, tanquàm filiorũ, opera ſua Patri grata, certíſque præmiis digna efficit. Igitur gratiam ab operibus meritoriis non ſecludimus, imò ea ipſa ex Dei gratia & bonitate tanquàm radice, pendere fatemur: & rurſus piorum opera ſuo merito & præmio non eſſe fraudanda dicimus, nimirùm vt & Dei miſericordia & iuſtitia ſimul in renatis prædicentur. Valeant igitur moroſi ineptíque cenſores, qui ne quid meritorum Mariæ, Sanctis aliiſque iuſtis concedant, meriti nomen Patribus omnibus vſitatum, & Scripturis cõſentaneum, ac ipſius mercedis ſeu præmij correlatiuum, vt in Scholis vocant, vix audire ſuſtinẽt, quique cum Caluino, Chriſti etiam merita oppidò quàm petulanter oppugnant. Rectiùs autem nunc ſapiunt ex aduerſariis, qui Stoicum Lutheri & Caluini rigorem fugiunt, & cum Philippo moderatiores effecti, de bonorum meritis docent. Nam Philippus in vltima locorum ſuorum editione ſuam &

Quomodo de meritis operũ doceant Catholici.

a Lib. 3. hypognoſt. Et lib. de natu. & gratia. 6. cap. 32.
b Lib. contra Caſſian. Et in epiſt. ad Ruffinum.
c Lib. de incarn. & gratia Ieſu Chriſto cap. 20.

Opera meritoria nõ per ſe, ſed ex gratia Dei in fidelibus atque iuſtis.

Nõ modo Mariæ & Sanctorũ, ſed Chriſti etiam merita impiè oppugnantur.

A magiſtri Lutheri ſententiam ita correxit: *In reconciliatis bona opera quàm placeant fide, propter Mediatorem merentur præmia ſpiritualia & corporalia in hac vita & poſt hanc vitam, ſicut clarè oſtendit parabola de negotiantibus: Habenti dabitur, &c. Et 1. Timoth. 4. dicitur: Pietas habet promiſſiones præſentis & futuræ vitæ. & Marc. decimo: Qui dederit potum vni ex minimis propter doctrinam, ſed cum tribulatione, & poſt hanc vitam, vitam æternam.* Ac alibi rurſus: *Verum eſt bona opera mereri remiſſionem pœnarum corporalium, ſicut Niniuitæ meruerunt ſibi pœnam remitti.* Qui prætereà publicè diſputans, hoc axioma defendit: *Bona opera merentur multa præmia ſpiritualia & corporalia, quæ dantur tùm in hac vita, tum poſt hanc vitam, vt multæ triſtes pœnæ, publicæ & priuatæ mitigentur propter pœnitentiam & bona opera aliquorum in Eccleſia, iuxta illud: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* B Et pòſt ſubiicit: *Quia placet Deo obedientia in reconciliatis, merentur pręmia in illis legalibus promiſsionibus propoſita, vt: Date, & dabitur vobis. Item: Qui dederit potum aquæ vni ex minimis meorum, propter doctrinam habebit mercedem. Vult Deus & talibus exerceri fidẽ, nec dubium eſt hæc promiſſa præſtari.* His accedit confeſſio VVittenbergẽſis, quæ Philippo ſubſcribens, tantùm bonis operibus largitur, quantùm eſt ſatis ad præmia quædam ſiue corporalia ſiue ſpiritualia promerenda. Verùm iſti de ſpiritualibus duntaxat, non de cæleſtibus præmiis meminerunt, velut eos fateri pudeat, quod in Dei verbo expreſſe traditur, cæleſtia etiam præmia & vitam æternam piorum meritis à Deo rependi. Hoc enim eſt, quod legimus in [d] vinea operantibus denarium, [e] in agone certantibus βραβεῖον ſiue palmam, vt Cyprianus atque C Ambroſius legunt, [f] in ſtadio curſum conſummantibus iuſtitię coronam, ſed & [g] bona facientibus vel [h] in ſpiritu ſeminantibus vitam æternam à Deo iuſto reddi, & [i] temporarias demùm afflictiones piè tolerantibus æternum gloriæ pondus operari. Præclarè igitur tradit [k] Auguſtinus: Vita æterna totum eſt pręmium, cuius promiſſione gaudemus, nec pręmium poteſt præcedere merita, & priùs homini dari, quàm dignus eſt.] Et rurſus: [l] Poſt hanc vitam merces perficions redditur, ſed eis tantùm, à quibus in hac vita eiuſdem mercedis meritum cõparatur.] Atque hæc de Chriſtiani meriti nomine atque ratione, quoniam plura dicemus poſteà, nunc attigiſſe ſat eſt. Gregorius Magnus perſpicue dixit: Præueniente gratia, & bona voluntate ſubſequente, hoc D quod omnipotentis Dei donum eſt, fit meritum noſtrum.]

Etiã aduerſarij ſ[...] meritũ operũ fatentur [...] ſeram Philippus Melanchton.

Ca. de operum præmiis.

Mat 25.

In diſputat. de iuſtifica.

In diſputat. de bon. oper.

Luc. 6.

Mat. 10.

Non tẽporalia ſolum & ſpiritualia, ſed æterna etiã pręmia ſub meritum cadunt.

Cap. de bonis operi.

d Mat 20
e 1. Cor. 9.
f 2. Tim. 4
g. Rom. 2.
Mat. 19. & 25.
h Galat. 6.
i 2. Cor 4
K Li. de moribus Eccle. Catholica.
l Lib. de perfectione iuſti. reſpon. 27.

Ho. 9. in Eze

Iam verò ad Catholicam de Chriſtiano merito confeſſionem illud quoque ſpectat, vt citra dubitationem omnem aſſeratur, Sanctorum merita, & quæ his reſpondent in cæleſti regno præmia nequaquàm paria eſſe, quantumuis recentiores veteréſque Iouinianiſtæ ringantur. Quomodò enim multæ [a] manſiones apud Patrem, ſi non pro varietate meritorum? quomodo & [b] ſtella à ſtella diſtabit in gloria, niſi pro varietate radiorum? Pro differentia mercedum, operarum credenda diſtantia eſt: Maiora certamina, maiora ſequuntur pręmia.] quemadmodum clariſſime loquitur Tertullianus. Variis ſane modis peccata punit Deus, & ex malis alios mitiùs, alios grauius damnat, vt è Scripturis euidentiſſimè conſtat, ac Ethnici quoque iam olim ſibi perſuaſum habuerunt. Iam ſi iuſtitiæ diuinæ largimur, quæ ad caſtigandos improbos ſupplicia

diuerſa

Merita & pręmia iuſtorum inæqualia.

a Ioan. 14
b 1. Cor. 15

In Scorpia. Et li. 4. cont. Marcionem. Et li. ad Scapulam.

Matth. 5. & 12.
Luc 12.
Ioan. 19.
1. Ioan. 5.
Sap. 6.

diuera decernat (Porentes enim potéter rormenta patientur, & fortioribusfortior inſtabit eruciario) quãtò magis eſt conſentaneũ eum, qui ſumma eſt bonitas, in diſtribuendis præmiis amicorum, qui plus minúſue promeruerunt, rationem maximã habiturũ eſſe? Aduerſarij nõ tenent caput veritatis (vt cum Ambroſio loquar) quo euidentiſsime cõprehẽditur, nõ in boc ſeculo, ſed in futuro repoſitã noſtrorũ remunerationẽ eſſe meritorum.] Credere oportet accedentem ad Deum, inquit Apoſtolus, quia eſt, & quia inquirentibus ſe remunerator ſit. Non eſt iniuſtus profecto Deus, vt obliuiſcatur operis eiuſdem Pauli, qui cunctis amplius laborauit, vtque diſpar meritum æquali mercede compenſet, ſicut ſapienter quidem Hieronymus ratiocinatur, qui multis & vrgentibus argumentis hunc ipſum Iouiniani errorẽ fortiſsime diſſipauit. Eundem coarguit [a] Auguſtinus, ac meritorum lumina in ſanctis aliis magis, in aliis minus nõ ſolum hoc reperiri tempore, ſed in æterna etiam vita fulgere commonſtrat. Qui vero ſecus ſentiunt atque tradunt horum velut agreſtem vlulatum & abſurdum plane dogma [b] Thelenſe Concilium reiicit & execratur, quandoquidem vt promiſcuè confundant omnia, diuerſorum gradus abrogant meritorum, & paupertatem quandam cæleſtium remunerationum inducunt, quaſi Chriſto vna ſit palma, quam tribuat, & non plurimi abundẽt tituli præmiorum.

Serm. 7. in Pſa. 118.
Deus propenſior ad præmia iuſtis tribuẽda, quàm ad ſupplicia inobedientibus infligenda.
Hebr. 11.
Lib. 2. cont. Iouinian.
a Ser. de ver. Domini. 46. & 49. Ep. de ſancta virginitate, c. 26
b Sub Syricio Papa in Africa.

B

RETINENDVM eſt igitur, quod in Catholicis hucuſque Scholis cõſtanter aſſeritur, & à ſanctis Patribus ſæpiſſime confirmatur, iuſtorum beatitudinem pro illorum præcedentibus meritis æſtimari atque reddi, eámque in cælis duplicem eſſe, principalem vnam, quæ præmium eſſentiale dicitur, & accidentalem alteram, quæ ſpecialibus illorũ operibus, laboribus, meritis ex Dei promiſſo attribuitur, quæque illis præter communem remunerationem, excellentis præmij perfectionem ſiue prærogatiuam quandam adiungit. Non quòd meriti rationem & gloriæ portionẽ externis duntaxat operibus metiamur, ſed horum quoque radices fidem & charitatem ſemper complectimur, nullúmque ſine illis meritum & gloriæ gradum agnoſcimus Orthodoxi. Habent igitur ſuam, vt vocãt in Scholis, Aureolam inuicti Martyres, qui legitime pro fide & iuſtitia ad mortem vſque certarunt, ſuámque erga Chriſtum charitatem profuſo ſanguine teſtati ſunt, quique iam ſtolis albis amicti, inſigne victoriæ, palmas in manibus tenent, vt legimus in Apocalypſi. Habent ſuam inſuper Aureolam ſacri Doctores, qui ad iuſtitiam & pietatem alios ſedulò inſtituerunt, veræque fidei doctrinam, vt magni eſſent in regno cælorum, vitæ ſingulari ſanctimonia comprobarunt, & idcirco quaſi ſtellæ, vt inquit Daniel, in perpetuas fulgebunt æternitates. Habent demum ſuam illuſtrem coronam ſiue Aureolam Virgines, quibus Chriſti fides amórque perſuaſit, non ſolùm de mundo mundique principe, ſed etiam de carne ſeu lege membrorũ triumphum agere, nec ſpiritu minus, quàm corpore purum exigere cœlibatum. Hęc enim tria ſunt genera operum excellentiorum, quibus cumulatiorẽ gloriam ſummus ille ἀγωνοθέτης Deus propoſuit, vt huius vitæ ſtadio præclare certantes, alióſque Chriſtianæ fortitudinis laude ſuperantes, ſublimioribus etiam ac præſtantioribus præmiis tandem cohoneſtentur.

Duplex iuſtorũ in cęlis beatitudo, eſſentialis & accidentalis.
C
Meritũ operũ fidem & charitatem præſupponit.
D
Apoc. 7.
Aureolam & gloriã ſpecialem in cęlo rependi Martyribus, Doctoribus atque Virginibus.
Matt. 5.
Daniel. 12.

A

Etſi enim vnus idémque denarius, hoc eſt, ſummum æternúmque bonum cunctis in vineæ Domini operantibus redditur, atque ita Sanctorum æqualis beatitudo, quam vocant obiectiuam, fore cenſetur: tamen alij alios, ſicut in boc ſeculo iuſtitia & ſanctitate, ſic in futura vita excellenti gloria, beatitudinéue eſſentiali præcellunt, maioríſque præmij ſe remunerationis participes fiunt. Vnde Chriſtus multas & diuerſas in domo patris ſui manſiones conſtituit, ſicut pluribus quidem [c] Auguſtinus, [d] Chryſoſtomus, [e] Cyrillus & [f] Gregorius cum tota Eccleſia docent atque cõfirmant.

Varia præmia beatorum in vna vita æterna commorãtium.
Matth. 20.
Ioan. 14.
a Tract. 67. in c. 14. Ioan.
Et de S. Vir. c. 26.
b Serm. 19.
Ioan. 2. de premiis Sanc.
c In cap. 14. Ioan.
d In Euang. de ...

AC DE virginibus quidem hîc multis agere non attinet, quarum admiranda virtus ac ſi vſquam alibi, certe in ſubigẽda carne & cõprimendis natiuæ libidinis aculeis, extinguendiſque flammis tàm diu elucet, quãdiu lex membrorũ legi mentis repugnat, grauis illa inter carnem ac ſpiritum pugna, in vtroque ſexu pios vel inuitos exercet. Ea non modo Paulo metum & gemitum attulit, ſed & pleroſque magna virtutis laude florentes ita proſtrauit, vt & cordis & corporis amitterent integritatem. At quo rarior, eo ſane præſtantior Deóque gratior exiſtit victoria, quæ de blando illo inſidiatore & domeſtico hoſte refertur, eóque auguſtiora beatitudinis præmia illibatæ virgines tandem conſequuntur. His igitur Eſaias nomen melius, adeóque nomen æternum pollicetur. His Ioannes canticum nouum, quòd ſolæ virgines ſponſo ſuo decantant, & familiariorem cum Agno conuictum adſcribit. His demum Chriſtus Dominus non ſicut aliis, triceſimum, & ſexageſimum, ſed cẽteſimum fructum, vt veteres Euangelicum locum declarant, aſſignat. Ac grauiter eos verberat Auguſtinus, qui excellentem gloriam & ſingularem honorem virginibus perpetuóque continentibus tollunt, velut in regno cælorum, nihil illis amplius quàm cæteris à Deo promiſſum atque reddendum ſit. Huic errori primum opponit illud, quod [e] Chriſtus & [f] Eſaias de Eunuchis ſiue ſpadonibus tradiderunt. Quid enim Chriſtus ait, eos, qui pio propoſito à ducenda vxore ſe continuerint, caſtrare ſeipſos propter regnum cælorum, id ad cæleſtem remunerationem pertinere, & in eundem ſenſum ab Eſaia proferri, Dabo eis locum multo meliorem, quam cæteris nempe coniugatis. Nomẽ æternum dabo eis. Æternũ enim hoc nomen gloriam quandam propriam excellentémque ſignificare, quod Euangelici ſpadones cum aliis in Dei regno conſtitutis non commune, ſed diſtinctum ac ſingulare habituri ſint. Propria igitur virginum Chriſti gaudia, quæ alij beati non percipiant, à Ioanne deſcribi, illíſque duntaxat tribui, qui non ſolum cordis, ſed carnis etiam virginitate Chriſto agno ſeſe conformant & caſtiſsimis illius veſtigiis aduerſus omnes carnis illecebras voluptatéſque muniti, diligenter inſiſtunt. Quid multa? mirabiliter deſipiunt, inquit, qui putant huius continentiæ bonum non eſſe neceſſarium propter regnum cælorum, ſed propter præſens ſeculum.]

Matt. 20.
Et libr. 22. moralium.
Rom. 7.
Quo difficiliorem pugnam aduerſus carnem ſubeunt virgines, eo glorioſiorẽ de carne triumphum agunt.
Eſa. 7.
Quæ præmia virginibus in verbo Dei promittantur Auguſtinus è Scriptura probat excellens præmiũ virginibus in cælo reſeruatum.
Apoc. 14.
Matt. 13.
Luc. 18.
Lib. de ſancta vir. ca. 22. & ſequentibus.
e Mat. 19.
f Eſai. 56.
Ibid. cap. 23.
Ibid. ca. 23.
Auguſtino ſtulti ſunt qui cęlibatus vtilitatẽ referũt duntaxat ad preſentẽ vitã.

VT AVGVSTINO Gregorius Magnus pulchre ſubſcribit, quum dictum Eſaiæ locum explicat in hunc modum: Eunuchi ſunt, qui compreſſis motibus carnis, affectum in ſe praui operis abſcindunt. Quo autem apud Patrem loco habeantur, oſtenditur: quia in domo [g] Patris, videlicet æterna

In 3. par. paſtoralis curæ admoni. 21.
g Ioan. 14.

Gregorii teſtimoniũ de ſingulari mercede virginum in cęlo futura.
a Apoc. 14.

manſione, etiam filiis præferuntur. Audiant quod per Ioannem dicitur: [a] Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati: virgines enim ſunt, & ſequuntur agnum quocunque ierit: & quod canticũ cantant, quod nemo poteſt dicere, niſi illa centum quadraginta quatuor millia. Singulariter quippe canticum Agno cantare, eſt cum eo in perpetuum præ cunctis fidelibus etiam de incorruptione carnis gaudere. Quod tamen electi cæteri canticum audire poſſunt, licet dicere nequeant: quia per charitatem quidem in illorũ celſitudine læti ſunt, quamuis ad eorum præmia non aſſurgent.] Vix attinet Fulgentij Iſidori, & Bernardi verba referre, quibus illi ſupradictos Scripturæ locos eodẽ modo interpretantur, claréque commonſtrant, prærogatiuas & dignitates eximias ſi vllis, alus certe incorruptis Chriſti virginibus in cælo ſeruari atque reddi. Eligunt bonam partem, inquit Fulgentius, quæ non auferetur ab eis, ſed perficietur in eis. Quod enim ab eis nunc inuiolatum ſeruatur in opere, hoc eis gloria immortalitatis cumulatum redderur in munere.] Bernardus vero in hunc modum alicubi docet: Quanta putas ibi gloria fulgebont virgines Chriſti, cordis ſimul & mentis puritate Chriſtum ſequentes? Quis ſanctorum chorus melius Lunæ comparatur, quam virgines? Solæ ſequuntur Solem iuſtitiæ Chriſtum, vt agnum Patris, quocunque ierit: vnde & ſulæ illi ſimiles ſunt atque ſimillimæ. Honorabuntur ergo præ cæteris in eodem regno exiſtẽtibus ſplendore quidem excellentiori, ſicut Lunam videmus præ cæteris ſideribus præeminere, poſsidebúntque in domo Domini locum meliorem multo quàm cæterorum filiorum & filiarum, quī virginitatis merito non ſunt inſigniti.] Plura id gen°, quæ paſsim apud Patres extant, hoc loco repetere ſuperſedemus, quòd præter noſtrum ſit inſtitutum, nunquàm ſatis laudatam propriam ſanctarum virginum lauream hîc multis aſſerere, præſertim quum alibi aduerſus eos diſputemus, qui ne à Iudæis, Turcis & Epicuræis diſcrepent, Chriſtianum omne meritum & cæleſte præmium ſacris virginibus iniquiſsime tollunt.

Quomodo virgines ſingulare canticum Agno cantabunt in cælo.

Epiſtol. 3. ad Probam.

De paſsione Domini ca. 31

Virgines Lunę conferri, quæ ſplendore cętera vincit ſidera

Etſi quidam coniuges virginibus ſunt perfectiores, tamen ſtatus ipſe virginitatis cõiugio dignior atque perfectior.
Lib. de bono coniugali cap. 23.
Ibidem c. 28
1. Cor. 7.

Illvd ſemel admonuiſſe ſat ſit, virginitatem nobis commendari & cum coniugio comparari, non ob actiones illas, quæ vtrinque tum à virginibus, tum à cõiugibus bene aut perperam inſtituuntur, ſed ratione ſtatus, ac propter annexa, quæ ſecundum rei naturam, ac vt plurimum à coniugibus fieri conſueuerunt. Res ipſas ſi comparemus, inquit Auguſtinus, nullo modo dubitandum eſt, meliorem eſſe caſtitatem continentiæ, quàm caſtitatem nuptialem, quum tamen vtrũque ſit bonum. Homines vero quum comparamus, ille eſt melior, qui bonum amplius habet. Igitur multi ſæpe coniuges, ſi animi dotes, ſi annexa virtutum officia contemplemur, pleriſque in ſacro cælibatu verſantibus non dicam æquari, ſed & anteferri omnino merentur. Nec deſunt, qui Abrahæ coniugium Ioannis virginitati par eſſe dicant, quoniam hic in opere, ille vero in ſolo habitu, vt Auguſtinus loquitur, continentiam habuit, & ſicut vnius cœlibatus, ſic & alterius connubium pro varia diſpenſatione temporũ Deo inſigniter militauit. Nos vero Apoſtoli Pauli morẽ ſequimur, qui non perſonas perſonis, ſed ſtatum ſtatui, cœlibatum coniugio confert, ipſam rei conditionem & naturam rectiſsime

Quomodo meritis Abraham non minus, quàm Ioannes virgo placuiſſe Deo dicatur.

Paulus quomodo virgines coniugibus anteponat.

ſpectans, vt ab his quæ per ſe, & non per accidens fiunt, ſicut in Scholis dicunt, perite ratiocinetur. Ad quem ſane modum Patres omnes coniugium deprimunt, & cœlibatum Chriſtianum extollunt, vt eos demum, qui propter Chriſtum, regníque cæleſtis gratia ſe continent, ipſis coniugibus etiam piis beatiores eſſe concludant.

Ex qvibvs haud obſcure conſtat, non modo veterum ſcriptis, ſed & Scripturæ ſacræ teſtimoniis eſſe conſentaneum, vt Eunuchis Euangelicis & vtriuſque ſexus virginibus excellentia quædã merita, & quæ his reſpondent in cælo præmia, tribuãtur. Aliter etenim caſtitas coniugalis, aliter continentia vidualis, aliter integritas virginalis in patria illa cæleſti fulgebit, vt licet commune cælum, diſpar tamen ſplendor aliis aliíſque contingat. Et erit adhuc quiſpiam Cenſor tãm improbus, vt Mariæ virginitatem ſuo tum merito, tum præmio audeat defraudare? Mariæ, inquam, quę prima, vt diximus, ſacræ virginitatis inſtitutum amplexa eſt, quæ huius virtutis quaſi primitias ſponſo cæleſti tàm præclare obtulit atque conſecrauit, quæ incomparabili ſpiritus & corporis puritate claruit, eámque omnibus numeris expletam habuit, quæ demum Euãgelicarum virginum & ducem & magiſtrã & principem ſe præbuit. Et quæ eſſet (cum Ambroſio dicere liceat) cui maius quàm matri Dominus meritum reponeret, præmium reſeruaret? Nulli enim vberiora (ſic enim idem pergit dicere) quàm virginitati deputauit munera, ſicut Scriptura nos docet.] Ac ſtatim hunc Eſaiæ locum adducit: Ne dicat ſpado, quia ego ſum lignum aridum. Hæc dicit Dominus ſpadonibus: Quicunque cuſtodierint præcepta mea, & elegerint quæ ego volo, & amplectentur teſtamẽtum meũ, dabo illis in domo mea, & in muro meo locũ nominatũ meliorẽ filiorum, & filiarum nomen æternum dabo illis, & non deficient.] Tum alio in loco: Quid loquor, inquit, quãta ſit virginitatis gloria, quæ meruit à Chriſto eligi, vt eſſet etiam corporale Dei templum, in qua corporaliter, vt legimus, habitauit plenitudo diuinitatis? Virgo genuit mundi Salutem: Virgo peperit Vitam vniuerſorum.] Quapropter Auguſtinus etſi [b] Suſannæ coniugalem caſtitatem prædicat, tamen [c] Annæ viduæ pudicitiam præfert, Mariæ vero virginitatem ſanctámque carnis eius integritatem, quarumlibet aliarum ſiue viduarum, ſiue coniugium laudabili continentiæ anteponit. In eundem fere ſenſum docet Ambroſius, & cum iiſdem ſanctis matronis Anna & Suſanna cõfert Mariam, ſed vt vni Virgini palmam tribuat, aliáſque poſtponat.

Marię virgini maius meritũ & præmium, quam vlli virginũ alij eſſe tribuendum.

De inſt. virginis cap. 9.
Eſa. 56.

Epiſtol. 82. lib. 10.
Lib. de bono coniugali c. 8. & circa finem. Et lib. de ſan. virg. cap. 20.

b Dani. 13.
c Luca. 2.
Suſannæ coniugalis & Annę vidualis caſtitas Marię virginitati cedit.
Lib. de vid.

Retineamvs ergo, quod à Sophronio accepimus, qui nos docuit hoc modo ratiocinari: Si quælibet virginitas tantum erigitur, vt Angelis cõparetur, multo magis beata & glorioſa Maria, quæ ſingulari commendatur priuilegio, & immenſo ditatur mercimonio.] Hoc autem dicere videtur, vt locum nonnihil illuſtremus: Si tàm præclare beaſéque cum piis virginibus agitur, vt immenſam coram Deo & Angelis gloriam promereantur, qualem quantámque coronam Matri virginum in cælo rependi exiſtimabimus, quæ inter ſorores & ſponſas Regis omnes hãc viam incultam, aſperam, ignotam, deſpectam primum inuenit, inuentam, aperuit, apertam muniuit, conſecrauit, oſtendit, quandoquidem ſola ſine præcepto, ſine conſilio,

Sermo. de Aſſumpt. B. Virginis.

Inter omnes beatas virgines gloriam & coronã matri Virgini maximam rependi.

Ad Mariæ gloriam pertinere vt a virginibus & ſanctis omnibus in cælo celebretur.

ſine exemplo

ſine exemplo precioſum virginitatis munus, vt diximos, obtulit Creatori, tantúmque in hac virtute profecit, vt de alia nulla fœmina tectins dici poſſit: Adducentur Regi virgines poſt eam. Adducentur, inquam, poſt matrem filiæ, poſt Reginam pediſſequæ, poſt Magiſtram diſcipulæ, & adductæ ſimul tali Principi, tùm ſuo tùm matris nomine gratias agent ſempiternas. Accedet & illa remonerario, vt non ſolum virgines, ſed & cælites omnes boc inſigne virginum decus & lumen iucundiſſime contemplentur, cum ſtupore ſuſpiciant, & ſtudioſiſſime teuereantur, quando Regina optimis ciuibus gratior & auguſtior nunquam contigit; ad quam illi ſuos & animos, & oculos lætius ac iuſtius conuerterent. Verum quod ad beatarum virginum chorum attinet, vt olim Iudaicæ fœminæ Moyſi ſororem: ſic hæ nominis eiuſdem Anteſignanum agnoſcent, & præeuntem in laudibus Deo celebrandis vltro cupidéque ſeqnentur, & ſimul ſublatis cum illa vocibus, nec minus iunctis inſtrumentis muſicis, vt humano more dicamus, ſuauiſſime modulabuntur. O dulce & mirificum melos tanti Regis aula dignum, vbi & mirantur cantores Angeli, & exultantes chori concinunt, modíſque alternantibus & inſigni harmonia miſcent omnia, ſed vt cuncti primas tribnant Mariæ tympaniſtriæ. Menrior, niſi Bernardus nobis hac in parte clariſſime ſuffragetur: Nouum quidem canticum illud, inquit, quod ſolis dabitur in regno Dei cantari virginibus, ipſam virginum Reginam cum cæteris, imò primam inter cæteras eſſe canituram, nemo eſt, qui ambigat. Puro autem illam præter illud, quod ſolis, licet cum omnibus, tamen virginibus ei, vt dixi, commnne erit, dulciori quodam atque elegantiori carmine lætificaturam eſſe ciuitatem Dei. Cous vtique dulciſonos depromere vel exprimere modulos, ne ipſarum quidem virginum vlla digna inoenietur, quia ſoli merito decantandum ſeruabitur, quæ ſola de partu & partu diuioo gloriatur.] Cum his plane congruunt quæ apud eundem authorem alibi legimus, in hunc ſane modum: Si omnes Virgines canticum iſtud cantabunt, nunquid illa Virgo virginum primiceria non cantabit? Cantabit vtiqoe & tanto iucundius, quanto caſtior cæteris: præbebitque toti choro in cantando exemplũ, quas ad virginitatis amoré ſuo incitauit exemplo.] Pulchra iſthæc, & cum piorum omnium intima conſideratione digna, tum puris caſtíſque virginibus vel maxime ſæpiſſiméqne perpendenda. Hinc enim facile colligenr, quale quãtúmque cum Maria non modo meritum hic ſibi vendicare, ſed & præmium aliquando à Chriſto ſponſo coſequi poſsint: Atque huc ſpectat Hieronymi adhortatio Euſtochio quidem ſcripta, ſed cuilibet etiam Deo dicatæ Virgini accommodanda, maiorem vt conſolationem, quomodocunque à carne Satanáque vexentur, in ſacro ſuo capiant cœlibatu. Egredere, quæſo, inquit, pauliſper de carcere, & præſentis laboris ante oculos tuos tibi pinge mercedem, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor homi-

Pſal. 44.

B

Maria in cælo non minus à virginibus, quam Moyſi ſoror a Iudaicis fœminis honoratur.

Exod. 1.

Hom. 2. de B. Virgine.

Apocal. 14.

Quæ in cælo Mariæ cũ aliis virginibus communia, quæ propria.

Mariam præ cæteris virginibus in cælo dulciſſime canituram.

C

In tract. de paſſione Domini ca. 31.

D

In epiſt. ad Euſtoch. de cuſt. virgin.

Virginum eſt, cæleſtem Mariæ gloriam ſedulo meditari, & ad illius aſpectum aſpirare.

A

nis aſcendit. Qualis erit ille dies, quum tibi Maria mater Domini choris occurret comitata virgineis? citu Pharanne, tympanum teneos præcinet reſponſuris: Cantemus Domino: glorioſe enim honorificatus eſt: equum & aſcenſorem proiecit in mare. quum poſt rubrum mare ſubmerſo cum ſuo exer. Tum Tecla in tuos læta volabit amplexns.]

Exod. 15.

Hactenus de Mariæ Virginis in cælo regnantis, omnibúsque ſacris virginibus prælucentis gloria & prærogatiua nos veluti balbutiendo diximus, quum nullis illa mortalium verbis explicari, ſed ne mente quidem percipi poſſe videatur. Felix interim Virgo Chriſtiana, quæ ſummæ Dominæ viſendæ incenſa deſiderio, formæ fragilitatem, momentaneas carnis voluptates, vanáque mundi blandimenta & ornamenta contemnit, atque vt dulciſſimo Mariæ contubernio perfruatur, de lacu miſeriæ & de luto fæcis, vt ille dixit, ad virgineum illom ornatiſſimúmque chorum noctes ac dies aſpirat, in quo Regina non ſolum humanam, ſed & Angelicam ſuperat dignitatem. Felicior autem, quæ humanæ carnis ergaſtulo liberata, ad communem matrem & principem intuendam accedit, & ab hac portò ad Filium comitantibus Angelis honeſtè deducta, lętéque ab obuio ſponſo ſuſcepta, peramicis ſtringitur amplexibus, & blandiſſimis oſculis demulcetur. Tunc mellitis illis vocibus eſt locus: Veni ſponſa mea, veni, coronaberis: quàm pulchra es & decora, chariſsima in deliciis. Tunc ſponſam amnr & ardnr incredibilis occupat, quum adamati ſponſi aſpectu, amplexu, alloquio fruitur, & amore velut ebria fidenter inclamat: Dilectus meus mihi, & ego illi, qui paſcitur inter lilia. Nec otiatur profectn Regina mater, quæ pro charitate ſua vtrique, ſponſo & ſponſæ, vt arbitror, ex animo gratulatur, & veteris Mariæ, quæ populo veteri præciouit, complet officium, ne deſit in cæleſtibus nuptiis, quæ totum & candidiſsimum Gynecæum cantando præeat, & epithalamium tali loco dignum, quo & ſponſus & ſponſa noua, cælitéſqne omnes velut nuptiarum amici recreantur, veluti magiſtra & princeps abſoluat. Sedenim quæ dicendi vis, quæ orationis copia tantæ rei explicandæ, quaotam ne meote quidem attingere licet, par vnquàm eſſe poſſit? Gaudete, cantate, triumphate puriſsimę Virgines. Adeſt nuptiarum Agni & tempus & apparatus. Inuitat ſponſus, quo nihil cultius, blandius, auguſtius: inuitat, inquam, vt omni voluntatum genere diffluatis. Fauet mater & ordinis veſtri Primiceria, qua nihil caſtius illuſtriúſque circumquáque reſplendet. Applaudunt & Angeli, veſtri candoris ac decoris ob vitæ ſimilitudinem ſtudioſiſſimi ſemper amatores. Gaudete cæli lumina, Chriſtíque ſponſæ tot ornatæ monilibus, quoniam merces veſtra in cælis copioſa, & menſura bona, conferta, coagitata & ſuperfluens, vobis inde ab æterno præparata, nunc veſtrum in ſinum effuſa, nullis vel fortunæ caſibus, vel temporum viciſſitudinibus, vel hoſtium inſidus eripi, aut parte ſaltem ex aliqua intercipi ac imminui poteſt.

Quod virginũ genus, magis probãdum, & ad Marię gloriam propius accedat.

B

Pſalm. 39.

Can. 4. & 7.

C

Cantic. 2.

Exod. 15.

D

CAPVT DEICMVM SEXTVM.

Quo pacto MARIA, vt Dei Mater fieret, promeruiſſe dicatur, & de illo Virginis dicto: Ecce ancilla Domini, déque aliis meritis eiuſdem.

Patres ſæpè & apertè teſtari, Mariã non ſine ſuo merito Dei matrẽ eſſe factam.

GRAVIS ac ardua quæſtio A nunc nobis diſcutienda eſt, tantúmne Maria cũ aliis virtutum officiis, tum virginitate maxime promeruerit, vt Deipara facta dici & cenſeti poſsit. Quod niſi concedamus, eximios profectò Patres, qui doctorum Scholaſticorum præceſſerunt ætatem, ſine omni candore perſtringere, ac nimium ſeuere damnare videamur. Chryſoſtomus quidem in hunc modũ eſt publice cõcionatus: Beata mater vltra omnem humanæ naturæ modũ modeſtiam ac temperantiam excoluit, & ob id vniuerſorum Dominum in vtero geſtare promeruerit.] Ac alibi ruſus, quum locum illum: Quomodo fiet iſtud, explicat, Gabrielem inducit ſic Virgini reſpondentem: B Sane propter hoc erit, quoniam virum non cognoſcis. Nam ſi cognoſceres virum, non fuiſſes habita digna, vt huic myſterio ſeruires.] Apud Baſilium vero Magnum hæc verba reperiuntur: Quoniam ea tempeſtate nulla puritate par Mariæ virginitas, inter homines ad effectum ſancti Spiritus excipiendum eſt reperta, & illa iam deſponſatione erat occupata, electa eſt beata Virgo, ita vt nihil detrimenti ex deſpõſatione acceſſerit virginitati.] Eundem locum alius, ac fortaſſe paulo luculentius ita vertit: Quandoquidem id ſeculum hominum, in quo Maria viuebat, nihil cum puritate Mariæ comparandum haberet, vt ſancti Spiritus operationem ſuſciperet, electa eſt beata Virgo.] Vt cætera prætereamus. Ac poſtea idem Baſilius: Sanctitate C igitur compacta caro digna erat, vt ſanctitati vnigeniti vniretur.] Vides quantum huic virginitati vir ille magnus tribuat, non ſolum de corporis, ſed etiam animi puritate, ſiue de perfecta virginitate haud dubie loquens. In quem ſenſum etiam [a] Hieronymus dixiſſe videtur: Tantæ puritatis Maria extitit, vt mereretur effici mater filij Dei.] [b] Ac rurſus: Hæc ſponſa fabri meruit eſſe Mater illius, à quo ipſe claues datæ ſunt.] Conſonat his [c] Ambroſius, vbi Mariam Virginem à Chriſto eligi, vt corporale Dei templum exiſteret, meruiſſe teſtatur. Tum [d] Bernardi vox eſt: Virginitas Mariæ digna fuit Spiritus ſancti ſacrarium fieri, & habitaculum filij Dei: vere lignum vitæ, quod ſolum fuit dignũ portare fructum ſalutis.] Nec eſt diſsimile, quod ante [e] Bernardum iam ante commemoratus Chry- D ſoſtomus dixit, Mariam, quoniam virum non cognoſceret, ſéque Virginem ſeruare vellet, dignam eſſe habitam, quæ ſummo miniſterio, vt Chriſti Mater fieret, inſeruiret. Quid autem [f] Honorij dicto luculentius? Hæc prima inter mulieres vouit Deo virginitatem, & ideo ſola inter mulieres meruit Virgo ſummæ prolis fœcunditatem.] Nihil ergo mirum, quod his conſonans [g] Venantius Fortunatus in hunc modum canat:

Virginitas felix, quæ partu eſt digna Tonantis,
Quæ meruit Dominum progenerare ſuum.

IAM vero ſunt & aliæ loquendi formulæ Patribus vſitatæ, quibus Mariæ meritum agnoſcunt & prædicant, nulla etiam aliquando mentione facta virginitatis, ſed generatim profitentes, illam non fortuito vel indigne, ſed merito eam dignitatem, vt Mater eſſet Dei, obtinuiſſe. Hinc illud [h] Ambroſij dictum: Maria digna extitit, ex qua Dei filius A naſceretur.] Et [i] Auguſtinus: Concipere & parere meruit, eum, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum.] Tùm [k] Epiphanius: MARIA digna facta, quæ Vas & habitaculum filij Dei efficeretur.] Euſebius itidem [l] Emiſſenus: Hæc ſola Mater Domini fieri meruit.] Suffragatur & Beda: Totius mundi Dominum & lucem ſeculis meruit generare perennem.] Sicut & [m] Petrus Damianus dixit: Ad inſtar cœli plenitudinis totius diuinitatis meruit eſſe ſacrarium atque templum.] Aut iuxta [n] Euthymium digna æſtimata eſt, quæ fieret Domini Mater.] Tùm qui ſub Cæſare Marciano claruit [o] Chryſologus: Verè benedicta, inquit, quæ & ſuperni conceptus meruit gratiam, & ſuſtulit integritatis coronam.] Sed & [p] Maxentius MARIAM, vt fide plena Deum conciperet, meruiſſe teſtatur. His omni- B bus [q] Prudẽtium vt vetuſtum, ſic grauem ſanè Poëtam addo, eumque ita concinentem:

Edere namque Deum meruit,
Omnia Virgo venena domat.

NEC obſcurum eſt aliud [r] Bernardi dictum: Magnum eſt Angelo, vt miniſter ſit Domini: ſed Maria ſublimius quiddam meruit, vt ſit mater.] Quibus demum, ne plura id genus loca conglomeremus, antiqua & celebris Eccleſiæ cantio non male reſpondet: Quia quem meruiſti portare, reſurrexit ſicut dixit. Quocirca ſi è Patrum veterúmque teſtimoniis, ſi ex Eccleſiæ confeſſione iudicare fas eſt, eximium & ſingulare priuilegium Maria obtinet, vt Mater Dei pro dignitate ac ſuo merito, id eſt, congrue vti vocant, & ſit & prædicetur.

Meriti nomẽ non ſemper ad propriã & rigidam merendi rationẽ referendum eſſe, ſicut Scholaſtici docent.

C IN QVO argumento ne vel aduerſariorum calumniis, vel imperitorum ſcrupulis locum relinquamus, ſuperiores quidem Patrum ſententias commode, neque ſine certo temperamento accipi volumus & monemus. Primum enim quod ad meriti nomen haudquaquam faſtuoſum, vt quidam putant, attinet, Eccleſiaſtici ſane Scriptores eo frequenter vtuntur, vbi actio etiam nulla eſt, hominis, cui præmium ex Dei lege propoſita debeatur. Scribit ergo Cyprianus de infantibus, fide licet ac ratione carentibus, quòd in ipſo ſtatim ortu plorantes ac flentes diuinam miſericordiam mereantur. Tum Gregorius Nazianzenus de Ioanne Baptiſta pronunciat: οὗτος Χριστοῦ κήρυξ ἠξιώθη γενέσθαι, quod tantundem eſt, ac ſi dicas, ille Chriſti præco fieri meruit. Sed & Epiphanius Petro tribuit, quod D meruerit vel dignus factus ſit Princeps eſſe Apoſtolorum, & claues habere regni cælorum, primúmque inter diſcipulos locum obtinere. Ac durat etiamnum hæc loquendi conſuetudo, vt Petrus Apoſtolatu, Auguſtinus Epiſcopatu, Gregorius Pontificatu dignus fuiſſe, aut talem dignitatẽ promeruiſſe dicatur. Quare non tanta vis in meriti nomine ſtatuenda eſt, quod ſæpenumero tam laxe vſurpatur, vt ad qualemcunque bonam actionem vel facultatem piis conceſſam extendatur, etiamſi nulla ratio ſubſequentis præmij, cui meritum reſpondeat, annexa ſit. Hinc illæ vt vetuſtæ, ſic vſitatæ in templis precandi formulæ: Te mereamur protegente eripi, te liberante ſaluari. Per quam (nempe Mariam) meruimus authorem vitæ ſuſcipere. Et de cruce Domini: Digna fuiſti portare talentum mundi. Nam & crebro meruiſſe dicitur, qui precibus & fauoribus aliquid impetrauit, vel cui roganti beneficium diuinũ mere gratuitum contigit.

In ſantes iuxta Cyprianum Dei merẽtur gratiam.

Petrus iuxta Epiphanium meruit Apoſtolatum.

Meritũ ſæpe dicitur qualiſcunque facultas vel actio Chriſtiani, omni etiam præmij ratione ſemota.

Ad hunc

Serm. in Domini hypapante.
Luca 1.
Hom. in 25. Ca. Gen.
Hom. de humana Chriſti generat.
a In ep. ad Euſtoch. de cuſtodia virginis.
b Ad Euſto
c Epiſt. 82.
d Serm. 1. in feſto aſſum. Mariæ, & in aduẽtu Domini Ser. 2.
Maria digna fuit quæ in Dei Matrem aſſumeretur.
e Hom. 49. in 25. cap. Geneſ.
f Serm. de feſto natiuit. Mariæ.
g In libr. de æternis gaudiis.
h Lib. 2. de virginibus.
i Lib. de natura & gratia ca. 36. Et li. de ſancta Virgin. c. 4.
k Hæreſ. 78 contra Antidicomar.
l Homil. in Euan. feria quinta Aduentus.
m Ser. 3. de natiuit. Mariæ.
n In expoſ. Cant. Magnificat.
o Serm. 143.
p In 1. Dialo. ca. 14.
q In Catha merino.
r Serm. in feſto natiuit. Mariæ.
Lib. 3. epi ſtol. 8.
In Epitaphio Baſilij.
Hæreſ. 51.

Ad hunc modum iniquus ille ſeruus, qui mala fide bona heri ſui adminiſtrarat, vt ſoluendo eſſe non poſſet, tamen orando id prometuiſſe videtur, vt herus contracta debita illi condonaret, ſicut & ipſa heri verba declarant in Euangelica parabola: Omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me.

Matth. 18.

DEINDE quum de Mariæ merito agunt Patres, non tam ſui immemores eſſe putandi ſunt, vt humanum eius meritum cum diuinæ gratiæ iniuria efferre, nobiſque commendare vnquam cogitarint. Non enim ſolius Bernardi, ſed totius etiam Eccleſiæ conſtans eſt confeſſio: Nolo meritũ, quod gratiam excludit.] Stat firma & contra portas inferorum immota ſententia: Sufficientes non ſumus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſecluſa nempe gratia: ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt: ſufficientia, inquam, ſiue ad bonum opus faciendum, ſiue ad legem implendã, ſiue ad aliquid promerendum. Deus eſt nimirum, qui gratuita bonitate commotus, prout ipſe vult, dona cuique ſua diſtribuit, eámque largitur gratiam, ſine qua nec infantes, nec ætate grandes iuſti, ſancti & ſalui eſſe poſſunt: largitur, inquam, gratis, vt [a] Paulus, & pro nihilo vt [b] Hieronymus, & ſine meritis vt [c] Auguſtinus clariſsime docent. Præclare igitur [d] Concilium Auraſicenſe pronunciauit: Debetur merces bonis operibus ſi fiant: ſed gratia quæ non debetur, præcedit vt fiant.] Ac [e] rurſus: Quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiſcum vt operemur, operatur.] Ac tantum ſane abeſt, vt vel Mariæ, vel cuiuſcunque hominis primam gratiam ſub meritum cadere fateamur, vt etiam de Chriſto ipſo, cuius meritis Sanctorum merita inniti neceſſe eſt, aperte cum Auguſtino dicamus, nec illum quidem promeruiſſe, ſed per gratiam accepiſſe, vt humana ipſius natura in vnitatem perſonæ vnici filij Dei ſingulariter aſſumeretur. Ac tota quidem Theologorum Schola in eo conſpirat, nec primam hominis gratiam, qua illum à Deo præueniri, excitari & adiuuari neceſſe eſt, nec ipſam Chriſti Redemptoris incarnationem & paſsionem ſub hominis qui iuſtificatur, meritum cadere poſſe. De Maria vero cum Bonauẽtura ingenue Scholaſtici docent, quod nec illa Dei mater eſſe ex condigno meruerit, quãdoquidem ea res omnem meritum & ſtatum, qui creaturæ debetur excedat, ipſúmque meritorum, quæ virgini competant, fuerit fundamentum. Cæterum ad meritum congrui ſpectat quum Mariæ tribuunt Theologi, quod ante incarnationem Domini meruerit, vt præ cæteris Dei mater efficeretur. Quæ deinde poſtquàm aſſenſit Gabrieli, & Spiritu ſancto repleta fuit, non ſolum congrue, vt docet idem Bonauentura, ſed etiam digne meruit eſſe Mater Emanuelis. Quin & Eraſmus Scholaſticam hanc diſtinctionem de congruo & condigno non improbat, & res ipſa Scripturis diuinis conſonat, quantumuis doctrinam Scholaſticam hîc ſiue imperiti, ſiue maligni aduerſarij ſuggillent atque calumnientur. Quod ſi nomen meriti omnino rigide accipiamus, an quiſquam in Scholis vnquam dubitauit, Mariam priuſquam aliquid apud Deum mereri poſſet, ea mera Dei gratia & benignitate ad hoc tantum Dei myſterium, vt Deipara fieret, prædeſtinatam, electam & aſſumtam ab eo fuiſſe, qui ſecundum conſilium voluntatis ſuæ omnia in omnibus operatur, & quibus vult, gratis ac libere miſeretur, Apoſtolo teſte? Quæ gratia Virginem præueniens nihil impedit ſane, quò minus Mariam peculiariter reſpexerit Deus, & pro ſua bonitate magis illi fauerit, reliquiſque digniorem præparauerit, ac eam præſenti gratiæ ſuæ vel maxime habuerit cooperantem, & cooperando merentẽ plus quàm ſenſus humanus percipere poſsit.

Patres non ſine gratia præcedẽte Mariæ meritum ſtatuunt & agnoſcunt. In operibus & meritis omnibus primas gratiæ ſemper acceptas ferre debemus. Serm. 67. ſuper Cant. 2. Cor. 3. 1. Cor. 12. Rom. 12. Epheſ. 4. a Roman. 5. b Li. contra Pelagianos. c Epiſt. 106. ad Paulinũ, & lib. 6. hypognoſticon, & cap. 4. lib. de natur. & grat. d Cap. 18. e Cap. 9. Nec Chriſtus quidem primam gratiam meruit. Non cadit ſub meritũ prima hominis gratia vel Chriſti incarnatio & paſſio iuxta Scholaſticos. f Libro 1. de prædeſtina. Sanctorum ca. 15. & in Enchirid. cap. 37. g In li. 3. ſententiarum diſtinct. 4. q. 1. Maria non ex condigno, ſed congruo meruit Dei mater eſſe, ſicut & Patres meruerunt Chriſtũ incarnari. In reſponſ. ad Nat. Bedam. Meritum de congruo Scripturis & rationi quadrare. Epheſ. 1. & 1. Cor. 12. Roman. 9.

IAM vero ſi Scripturas conſulamus, frequens in illis loquẽdi phraſis ſeſe offert, vt qui ſe ad gratiam Dei ſtudioſe applicant, aut ſuſcepto munere ſedulo perfunguntur, tametſi non ſine Dei gratia recte agant, tamen Deo Deíque gratia digni eſſe dicantur. Cuius rei teſtem ſe Chriſtus ipſe præbet, de vere piis aſſerens, quod ſeculo illo & reſurrectione ex mortuis digni habeantur, hoc eſt, mereantur. Sic enim Lucas Græce ſcripſit, οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ τῶν νεκρῶν. Nec diſſimilis eſt alia Domini ſententia: Vigilate omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia, quæ futura ſunt, & ſtare ante filium hominis. Vbi quod noſter habet interpres, Digni habeamini, Græci pro eo legunt καταξιωθῆτε hoc eſt, mereamini. Conſonat dictum in Apocalypſi: Ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt. Quod poſtremum Græci dicunt ſignificantius, ἄξιοι γάρ εἰσι: hoc eſt, quoniam meriti ſeu digni ſunt, ſi Latine interpreteris. Nam & eloquentiæ Latinæ princeps Cicero, quum aliquoties hanc loquendi formã κατ' ἀξίαν vertit, pro dignitate Latine vertit, meriti certe rationem oſtendens. Nec diſſentit Ariſtophanes ita ſcribens: τί παθεῖν φήσεις ἄξιον εἶναι; Hoc eſt, quid meritus es? necem. Eòdem ſpectat & illa Chriſti ſententia: Qui amat patrem aut matrem pluſquàm me, non eſt me dignus. Ita enim ſubindicat, illos ſibi fidos, ſuóque regno dignos haberi diſcipulos, qui cæleſtem magiſtrum ſuis parentibus boniſque mundi omnibus quantumlibet charis anteponunt, vt vnicum veluti ſuum theſaurum in Chriſto ipſo collocant, quem ſincere deamant, totóque pectore complectuntur. Eadem vis eſt in oratione Sapientis, quæ ad Sanctos proprie ſpectat: Deus tentauit eos, & tãquàm aurum in fornace probauit eos, & inuenit eos dignos ſe. Quid enim iſtud eſt aliud, quàm ſi meritos fuiſſe dixiſſet? Quo quidem verbo Paulus vti non dubitauit, quum ſuos Hebræos ad eleemoſynas egenis fratribus erogandas, inhortans, hoc annectit: Talibus enim hoſtiis promeretur Deus, quod alij, demeretur & conciliatur Deus, vertere voluerunt. Nihil ergo mirum, quod vetuſti etiam Eccleſiæ Latinæ Scriptores, vt Tertullianus, Cyprianus, Lactantius, Hilarius eodem modo ſæpe loquãtur, nos Deum nempe piis operibus & iuſtitiæ officiis promereri. Imò verò, vt recte dixit Tertullianus: Promereri nolle, delinquere eſt.] Et qui Tertulliani perquàm ſtudioſus fuit Cyprianus, iuſtitiæ opus eſſe dicit, vt quis Deum iudicem promereri poſsit. Ac rurſus pronunciat: Præceptis eius & monitis obtemperandũ eſt, vt accipiant merita noſtra mercedem.] Id quod Lactantius in hunc modum expreſsit: Vniuerſos oportet operam dare, vt ſe quãprimum ad rectam viam dirigant, vt ſuſceptis operatiſque virtutibus, huius vitæ laboribus patienter exactis, conſolatorem Deum habere mereantur.] Sed & Auguſtinus gratiæ licet aſſertor maximus

Iuxta Scripturæ phraſim digni eſſe vel mereri dicuntur ſæpe pij, cum gratia cooperantur. Luc. 20. Luc. 21. Apocal. 3. Quomodo Latini meritum per circumlocutionẽ oſtendant. Matth. 10. Chriſto digni cenſentur, qui illum amant & colunt maximè. Sap. 3. Hebr. 13. Meriti nomẽ antiquis patribus valde vſitatum. In exhorta. ad Caſtitat. Lib. de vnita. Eccleſiæ. Libro 7. de diuino præmio ca. vlt. Libr. de prædeſt. ſanctorum ca. 12.

ac religioſiſsimus, præter alia quæ commemorauimus, dicere non veretur: Poſt corpus nemo erit in corpore, niſi in Reſurrectione nouiſsima, non ad vlla merita comparanda, ſed ad recipienda pro bonis meritis præmia, vel pro malis luenda ſupplicia.] Quid quod longius etiam Patres progrediuntur, & meriti nomine delectati, impiis etiam hoc tribuunt, qui nec remiſsionem peccatorum, nec iuſtificationis gratiam, ſi proprie loquendum eſt, vnquam promerentur? Diſputant quidem in Scholis, an aliqua meriti ratio in his, qui à Deo iuſtificantur, poſsit conſtitui, præſertim ob diſpoſitiones & præparationes, vt vocant, iuſtificandorum. Verum Thomas, qui nunc primas in Scholis Catholicis merito tenet, in ea perſiſtit ſententia, quam ex Auguſtino hauſiſſe videtur, vt doceat, meritum iuſtificationis ſiue ex congruo, vt appellant, ſiue ex condigno, in peccatore nullum prorſus exiſtere. Veteres autem, vt dicere cœperam, meriti vocabulum etiam laxius vſurpant, & illis qui gratis iuſtificantur, quodammodo tribuunt. Etenim in cruce latro confitens, ſi [a] Ambroſio credimus, indulgentiam meruit. Et filius prodigus tam cito veniam meretur, vt veniente, & adhuc longe poſito occurrat pater, [b] ſicut idem affirmat. Tum [c] Cypriano teſte, Publicanus in Euangelio meruit ſanctificari. Rurſus Niniuitæ dum ſe deiiciunt, omnipotentis Dei miſericordiam facile meruerunt, vt habet [d] Gregorius. Probat & [e] Origenes exemplo verbisque Dauidis, quod pronũciare peccatum, remiſsionem peccati mercatur. Ac [f] Hieronymi dictum eſt: Qui peccata ſimpliciter confitentur, merentur humilitate clemẽtiam Saluatoris.] Demum [g] Auguſtinus, Niniuitæ, inquit, pœnitentiam egerunt, & certam miſericordiam meruerunt.] Atque vt anſer inter olores accedat, Lutherus quantumuis merita contemnat & inſectetur, dicere non formidauit: *Fides promeretur gratiam, & fide promeremur, vt detur Spiritus ſanctus.*

Veteres etiã improprie loqui de hominis meritis.

Saniores Scholaſtici cũ Thoma cenſent nullum hominis eſſe meritum ante iuſtificationẽ.

In prima ſecunda q. 114. art. 5. & in explica. 4. Epiſto. ad Rom.

a Sermo. 45.

b Lib. 2. de pœnit. ca. 3.

c In expoſit. orat. dominica.

d Lib. 3. in regiſtro ca. 4.

e Hom. 3. in Leuit.

f Lib. 2. aduerſus Pelagianos.

g In Pſal. 50. In comment. epi. ad Gal.

Fides iuxta Lutherum meretur iuſtificationem

PROINDE non adeo durum, aſperum & abſurdum videri debet, quod Maria tanto digna munere, vt Dei ſit mater, aut quod Deipara eſſe promeruerit, appelletur. Scriptores enim orthodoxi, venerandæ præſertim antiquitatis, candide & ſecundum Eccleſiæ regulam commode ſunt interpretandi, ne in communem huius ſeculi vel ſtultitiam, vel impudentiam præcipites feramur, quæ nullam veterum conſuetudinem, vel Eccleſiæ authoritatem reueretur, & quod iam olim receptum, magnóque tum piorum, tum doctorum conſenſu probatum eſt, ſi nouæ Sectæ placitis aduerſetur, id facile in calumniam rapit, magnóque ſupercilio ſiue iudicio damnat & execratur. Eccleſia vero non obſcure ſuam mentem explicat, quod quum Mariæ meritũ prædicat, primas quidem gratiæ tribuat, ac tribui velit: idcirco enim Deum publice ita precatur: Qui glorioſæ virginis matris Mariæ corpus & animũ, vt dignum filij tui habitaculũ effici mereretur, Spiritu ſancto cooperante præparaſti. Gratiæ proculdubio, & Dei donum, ſicut in Scholis vocant, indebitum fuit, quo dignatus eſt Mariã Deus, quodque nullis illa meritis conſequi potuiſſet, vt cum æterno Patre filium communem haberet, atq; ſine viro in carne ſuum procrearet authorem. Ad quam gratiam nulli alij creaturæ communicabilem tanto illa quidẽ cæteris aptior digniorque viſa eſt,

Citra iniuriã gratiæ Maria dicitur & intelligitur meruiſſe.

Nouus mũdus ſine omni cãdore de veteribus & Eccleſia iudicat.

Eccleſia ſic Mariæ meritũ agnoſcit, vt ſimul gratiam Dei prædicet, ac inprimis prædicari velit.

quanto inde à primis annis purius vixit ac ſanctius, quantum homini fas erat, in quo veluti puro vaſe, ſummus Deus ſummum myſterium æterno conſilio decreuerat operari. Vnde hoc electum diuini Spiritus organum non vulgaribus, ſed excellẽtiſsimis donis virtutibúsque maximis debuit abũdare, ac ſimul nulli Sanctorũ in his cedere, quæ ad gratiã tum accipiendam, tum conſeruandam, tum augendam ex parte liberi arbitrij pertinent: quemadmodum ſub libri primi finem pluribus eſt demonſtratum. Ac ſacræ literæ non obſcure quidem teſtantur, in hominis poteſtate ſitum eſſe, vt duce gratia, licet nulla eius ſæpe fiat mentio, nos Deum diligere, & diligendo eius præcepta ſeruare, bonorúmque cæleſtium omnium participes effici valeamus. Vnde ſuauis & ampla illa Chriſti extat promiſsio, quæ in Maria proculdubio impleta fuit: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Aliôquin ſciebat vtique ſapientiſsima Virgo id, quod multo poſtea docuit Proſper, gratiam in omnibus principaliter præeminere dando intellectum, inſpirando conſilium, cor ipſum illuminando, & fidei affectibus imbuendo.] Sciebat rurſus, voluntatem hominis eidem gratiæ ſubiungi atque cooperari, vt diuino in ſe operi cooperetur, & ad meritũ incipiat exercere. Quod quum illa Dei ſpiritu plena cognoſceret, vt in vacuum Dei gratiam nõ reciperet, accepta diuina virtutum ſemina ſtudioſiſsime conſeruauit, & ad frugem cumulatiſsime perduxit, donec diuinæ gratiæ vberrimã quaſi ſegetem reportaret. Quemadmodum enim reliquæ puellæ, vt mundi gratiam emereãtur, auro, gemmis atque monilibus precioſis vndique conquiſitis corpus exornant, valdéque cõtæ procedunt, & amantibus adblandiũtur: ſic illa Dei ſponſa vt cæleſtem amatorem magis magisque ſibi demereretur, illique ſoli maiorem in modum placeret externo omni fuco contemto, non niſi ſpiritualibus ornamẽtis ſuum inſtruxit animum, ad perfectam diuinæ voluntatis normam ſeſe cõponens, atque in omni virtute progreſſus maximos faciens. Nec enim ignorabat, quàm vere dictum eſſet: Omnis gloria filiæ Regis ab intus. Quanto autem diligentius in hac parte diuina curauit, & ſummarum virtutum decore animam perfectius cohoneſtauit, eo dignior etiam cæteris viſa eſt, quæ ad maximum ampliſsimúmque myſterium in Emanuelis Matre complendũ aſſumeretur. Digna plane, inquit Bernardus, quam reſpiceret Dominus, cuius decorem cõcupiſceret Rex, cuius odore ſuauiſsimo ab æterno illo paterni ſinus attraheretur accubitu.

Ioann. 14.

Lib. 2. de vocat. gentiũ ca. 26.

Primas homo debet gratiæ, ſed cooperando meretur.

Maria ad conſeruandam & augendã gratiam plus ſtudij contulit, quàm alii ad mundi fauorẽ aucupandum adferre ſolẽt.

Pſalm. 44.

Maria præ cæteris inuenta digna, quam ſibi matrem deligeret Chriſtus.

Serm. 4. de Aſſumtione Mariæ.

SIC igitur habendum eſt, quod poſtquàm æterno Dei conſilio definitum fuit, Meſsiam mũdique Redemptorem ex muliere naſciturum, nullam inter omnes fœminas ad hoc tantum munus obeundum, æquè ac Mariam idoneam reperiri potuiſſe, ſiue animi puritatem, ſiue vitæ ſanctitatem, omniúmque virtutum perfectionem conſideremus. Quamobrem veterum ſcriptorum ſtudioſiſsimus, & Scholaſticorum doctorum facile princeps Thomas affirmat, Mariam ex gratia ſibi data, illum puritatis & ſanctitatis meruiſſe gradum, vt mater Dei eſſe congrue poſſet. Decuit enim, ſicut Anſelmus oſtendit, Chriſti conceptionem de matre puriſsima fieri, quæ tanta quidem puritate niteret, maior

Quomodo Maria meruiſſe dicatur, vt Dei mater efficeretur, iuxta doctores Scholaſticos.

In 3. part q. 2. art. 11.

In lib. de concepto virginab.

In 3. lib. ſentent. diſtin. 4. q. 2.

vt ſub

vt ſub Deo nequeat intelligi. His Bonauenturam conſonare monuimus, quum doceat, condigni meritum in Mariam, vt Dei mater fieret, non cadere, ſed congruè tamen illam ante Chriſti incarnationem hoc meruiſſe, quoniã præ omnia ſua puritate, humilitate & benignitate, vt Dei mater fieret, erat idonea. Poſt annunciationẽ verò, inquit, poſtquã conſenſit, & ſpiritus ſanctus in copioſitate gratiæ in eam deſcendit, non ſolum congruitatem habuit, ſed & dignitatem.]

In lib. de cõceptu virginali.
In 3. lib. ſent. diſt. 4. q. 2.

Quod ſi Euangelicam hiſtoriam ſedulò intueamur, ſalutata Virgo quatuor virtutes excellenter & habuit & oſtendit, illiſque plurimum haud dubiè meruit, ob ſuam nempè fidem, obedientiam, humilitatem atque charitatẽ. Quæ dictæ virtutes in vna Mariæ ſentẽtia, ſi aduertas animum, luculenter apparent, quum Angelo reſpondet: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Magna certa fides, quod Gabrieli de ſummis & inauditis myſteriis, quæ captum humanum & intellectum omnem excedebant diſſerenti, firmiter aſſentiatur, nihilque dubitet Deum fieri mortalem hominem, Deum de fœmina naſciturum, Virginem ſine viro concepturam, Deum parituram, & virginem permanſuram. Atque hæc inaudita veréque ſtupenda myſteria, quæ vnius teſtimonio nitebantur, pleniſſima Virginis fide comprehenduntur. Magna & prodigioſa humilitas, quod vltro ſeſe deiiciat, & ancillæ loco ſtatuat, quùm iam tot modis laudata, & Angelica legatione honorata, adeóque in Dei matrem delecta, & muneri maximo deſtinata eſſet. Magna eiuſdem obedientia, quod Angeli monitis & Dei voluntati per omnia ſeſe conformet, quodque citra exceptionem ſe operamque ſuam omnẽ ad rem longè maximam tàm promtè promittat, diuino quidem obſequio ſe totam impendens. Magna denique charitas, quod ſuæ gentis humanique generis miſeria, optet ac deſideret optatum illum Meſſiam promiſſumque mundi Redemtorem aduentare, ſuum etiam fidum ad hoc offerens miniſterium. O dictum igitur aureum toti orbi reuerẽter amplectendum, quale nullius virginis aut hominis ore, cum maiore quidem fructu & pondere tot ſeculis prolatum reperias, quod inſuper à priſcis illis Patriarchis, Prophetis aliiſque veteris Teſtamenti Patribus, vti putant, iampridem deſiderabatur. Vix autem dictum abſoluerat. Fiat mihi ſecundum verbum tuum: & è veſtigio Verbum caro factum eſt, quoniam operante Spiritu ſancto ex puriſſimis Mariæ viſceribus ſanctum Domini corpus fabricatum, ſimulque anima perfecta dotatum, ac Dei verbo vnitum fuit, vt omnes omnis gratiæ theſauri in illo puriſſimo ſanctiſſimóque diuinitatis templo continerentur. Etenim fœmina circumdedit virum, & Virgo concepit Emanuelem, ſicut Propheticis oraculis fuerat prænunciatum. Adeò & Deo grata, & orbi ſalutaris iſthęc Mariæ fuit oratio, vt pluribus quidem [a] Bernardus exponit: tuncque Virgo, vt [b] Bonauentura loquitur, non ſolo merito congruitatis, ſed & dignitatis meruit obúbrari, & altiſſimi virtute impugnari. Ex quibus abúdè colligi poteſt, recentiorem quidem Scriptorem, ſed eruditum Theologum [c] Clichtouæum planè ſapientérque dixiſſe: Rectè tam excellenti & ſingulari virtuti illud attribuimus præconiũ, quod meruerit portare Regem cælorum & Dominum, id eſt

Quatuor virtutes Mariæ imprimis notandæ circa illam ſententiã: Ecce ancilla Domini.
De Mariæ fide in colloquio cum Gabriele.
De Mariæ inſigni humilitate.
De Mariæ obedientia.
De Mariæ charitate.
Lucæ. 1.
Auream eſſe ſententiam Virginis, Ecce ancilla Domini, quæ fructus & effectus maximos attulerit.
Hier. 31.
Iſai. 7.
a Hom. 4. de beata virg.
b In li. 3. ſent. diſt. 3. quæſt 2.
c. Lib 1. de veneratione ſanctorum ca. 13.
Teſtimonium Clichtouæi de Maria, quæ meruit portare Chriſtum.

digna fuerit atque idonea ex Dei munere primum & deinde ſua ipſius apta diſpoſitione per bonorum operum ſtudium ferre caſtis ſuis viſceribus Chriſtum Dei filium. Extat præclarus apud Prophetam Danielem locus à Gabriele Archangelo in hunc modum recitatus. Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper Vrbem ſanctam tuam, vt conſummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & prophetia: & vngatur Sanctus Sanctorum. Dulciſſimum, hoc eſt vaticinium, quo Gabriel mœſtum Danielis animum egregiè conſolatur, exoptati Meſſiæ certum & maturum aduentum, eiuſque fructũ ampliſſimum promittens, ne Propheta dubitet de futura ſui populi, imò & orbis redemtione atque inſtauratione. Quod autem ait abbreuiatum eſſe tempus, vt ſi humano more loquendum ſit: Meſſias properanter venire, ac tempeſtiuius ſuum inchoare officium velit, haud temerè dictum putare debemus. Valuerunt hic ſanè aliquid, atque, vt multi exiſtimant, ſuis precibus ardentibuſque votis quodammodò promeruerũt patres, vt de priore decreto, quod longiora temporis ſpácia requirere videbatur, nonnihil remitteret Deus, ac in orbem citius produret Meſſias. Huius enim vox propria illa eſſe videtur: Propter miſeriam inopum & gemitũ pauperum nunc exurgam dicit Dominus. Sed enim quanto eſt probabilius, Mariæ diuino amore languentis, & humani generis cauſam fideliter procurantis ſanctiſſima vota, maximáque deſideria cœlos ipſos penetraſſe, & Patris æterni gratiam ad Meſſiam citius exhibendum aliqua ex parte nobis conciliaſſe? Fuit certe Maria veteris Synagogæ vel optima pars, quemadmodum Rupertus indicauit, Synagogæ, inquam, tot tantoſque priſcorum Patrum gemitus ad impetrandum ſibi Meſſiam olim ad numen cæleſte mittentis. Fuit iſthæc vera [a] Eſthar ſummo regi vnicè grata, & ad ſingularem populo mortis terrore perculſo gratiam emerendam efficax: fuit denique pluſquàm Salomon in omnibus & præ omnibus [b] amabilis Domino, in precando præpotens, & ad incomparabile templum Deo viuo fabricandum idonea. Quid multis moror? vt ſemel finiam, Mariæ meritum, ſecundum quòd Dei mater effecta eſt, ita proponunt & aſſerunt Patres, ſicut veterum Scriptorum ſtudioſiſſimus, & Scholaſticorum doctorum princeps Thomas his ferè verbis declarauit: Maria meruit ex gratia ſibi illum puritatis & ſanctitatis gradum, vt congruè poſſet eſſe Mater Dei. Meruit igitur, vt ſæpe diximus, ex gratia ſibi data & oblata, quæ iuſtos omnes in benefactis vt præcedat & ſequatur neceſſe eſt: meruit, inquam, quum liberam voluntatem ac ardentis animi ſtudium præſenti adiunxit gratiæ, cumque ſe totam, vt nemo vnquam alius, diuino nutui exactiſſime accommodauit, nihil vt in illa verè humili & perfecte obediente ancilla Domini poſſet deſiderari. Neque me committam vaſto pelago, vt oratione iuſta huius ſanctiſſimæ Virginis merita perſequar, merita, inquam, tàm precioſa, inclyta, immenſa, nobis planè incomprehenſibilia, illique ſoli perſpecta, qui renes & corda ſcrutatur, ac eſt vere qui dicitur καρδιογνώϛης. An quicquã in Mariæ cogitationibus, deſideriis, conſiliis, dictis, factis, moribus fuit non nitidum, non integrum, non ab-

Teſtimonium Danielis de tempore venturi Meſſiæ.
Daniel. 9.
Ob quam cauſam abbreuiatum tempus aduentus Meſſiæ.
Pſalm. 11.
Non minus ob Mariæ preces quam aliorum Patrum vota, tempus meſſiæ abbreuiatum. Maria pars optima Synagogæ.
Lib 1. de operibus ſpiritus ſancti c. 8
a Eſther 7 & 8.
b. 2. Reg 25.
3. Reg. 3
Maria typo Eſther perfecte ſatiſfecit.
Quomodo Maria ſecundum Thomam meruit eſſe Dei mater.
In 3. part. q. 2. art. 11.
De Mariæ meritis quid ſentiendum in vniuerſum.
Hierem. 11. & 20.

ſolutum, non meritorium, non ſummo Deo gra- A tum, non denique ſimul & Angelis & hominibus iure ſuſpiciendum? Verum ad has ſublimes Virginis noſtræ dotes, & infinitas opes ritè contemplandas nulli aptiores eſſe videntur, quàm qui Elizabethæ lynceos oculos & ſenſus adferunt vere ſpirituales, vt tantorum meritorum dignitatem licet plene non aſſequantur, religioſe tamen admirentur, ac prædicent ſtudioſe. Clamat & Auguſtinus Eccleſiæ filius, ac inter ſummo clamat: Marię merita quis ignorat? merita, inquam, tot ſeculis tantoque piorum conſenſu probata & decantata. Verum hanc Auguſtini Eccleſiæque vocem velut ſurdi prætereunt aduerſarii, vt pote in Schola veritatis perperam inſtituti, qui Mariæ merita cū impiis omnibus ignorant, contemnunt, irrident, noſque Catholicos tantum non damnant ſuperſtitionis, qui hac meritorum Mariæ vel confeſſione, vel prædicatione Chriſti Domini gloriam inſigniter obſcuremus. Atqui, vt ſæpe diximus, ſuam Chriſto capiti gloriam ſaluam imprimis & inconuulſam tuemur, eiusque meritis vel tantillum detrahere ſacrilegium exiſtimamus. Profecto niſi & ſibi & aliis fons omnis gratiæ Chriſtus meruiſſet, nullus in Maria influxus ac vigor gratiæ, nulla merendi vis atque facultas ineſſe potuiſſet. Videant interim Nouatores, ne quod ipſi diuinæ gloriæ illuſtrandæ ſtudium verbis præ ſe ferunt, & apud ſuos iactant, id reipſa negent, dum arctiſſimam illam inter Chriſtum Filium & huius Matrem vnionem tàm leuiter æſtimant, & quæ bona meritaque ex hac ipſa coniunctione conſequuntur, nullo in precio habere dignantur. Quid iſthuc eſt aliud quæſo, quàm Chriſti Redemptoris beneficium obſcurare, dum tacite popularibus inſtillant animis, Chriſtum electis amicis & Mariæ imprimis parenti aut nequiuiſſe, aut noluiſſe ſuo mereri ſanguine donum charitatis & ſpiritum ſanctum, & illis præterea merendi facultatem ſicut & alia diuina bona, liberaliter impertiri?

Elizabethæ oculis & ſenſibus opus eſt, ad Marię merita recte contemplanda.
Lib. de bono coniugali ca vlt.
Lucæ 1.
Mariæ merita ignorant, qui abſunt ab Eccleſia.
Catholici Mariæ merita & agnoſcunt & celebrant ni hil ve detrahūt Chriſti maieſtati.
Mariæ merita non obſcurāt ſed illuſtrant Chriſti gloriā.
Nouatores obſcurāt Chriſti beneficiū, Mariæ & Sanctorum merita reiicientes.

E primariis doctoribus, quos Latina Eccleſia veneratur, magnus eſt ille Gregorius Romanus, quocum ingenue profitemur, & iam ante profeſſi ſumus Orthodoxi: Beatiſſima ſemper Virgo Maria Dei genitrix mons fuit ab Eſaia prædictus, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem electione ſua tranſcendit. An non ſublimis Maria, quæ vt ad conceptionem æterni Verbi pertingeret, meritorum verticem ſupra omnes Angelorū choros vſque ad ſo- D lium Deitatis erexit? Mons in vertice montium fuit (vt idem Eſaias appellat) quia altitudo Mariæ ſuper omnes Sanctos refulſit. Nam ſicut mons altitudinem, ita domus deſignat habitationem. Mōs quippè & domus apte dicitur, quæ dum incomparabilibus eſt illuſtrata meritis, Dei vnigenitum, in quo recumberet, ſacrum præparauit vterum.] Cum hac Gregoriana, imo Catholica Confeſſione non male congruit, quod Caroli Magni quondam præceptor, idemque non vulgaris Theologus Alcuinus hoc modo tradidit: Beata Maria fuit lana mundiſſima, & in virginitate clariſſima, & incomparabilis vniuerſis, quæ erant ſub cælo hominibus: eratque talis ac tanta, vt ſola digna eſſet, qua nullus alius induceretur, niſi auguſta præditus dignitate.] Eodem ſpectat quod [a] Damaſcenus, [b] Nicephorus aliique

Gregorii Magni teſtimonium nobis retinendum, de meritis Mariæ maximis.
In libro 1. Reg. ca. 1.
Maria mōs in vertice montium ob meritorum excellentiam ab Eſaia dicitur.
Eſaia 2.
Alcuini ſent. de Mariæ amplisſimis meritis
Lib. de Trinit. ca. 14.

multi ſæpe teſtantur, Mariam inuentam eſſe dignam, Deumque decens Verbi domicilium. Valeat igitur inſulſus aduerſariorum garritus, qui Matrem Domini vt gratiæ & ſanctitatis plenam, ita & meritorum præſtantia reliquis præſtare Diuis, & ad ſummum illud miſterium dignè aſciſci tàm ægre concedunt, quàm improbe Scholaſticos calumniantur.

a Lib. 4. de fide Orthodoxa. c. 15
b Li. 2. Hiſt. Eccleſ. ca. 7

Quanquam haud ignoramus, nonnulla veterum extare dicta, quæ Mariæ merita ſi non excludere, at certè quidem eneruare ac negligere videantur. Vt enim nihil eorum diſſimulemus, quæ aduerſarus anſam præbere poſſunt ſua muniendi atque tergiuerſandi, apud Hieronymum hæc verba quibus contra nos gloriatur quoque Caluinus, reperiuntur: Beata Maria mater Domini conſcientia in ſe B inhabitantis Dei liberè proclamat: Ecce enim ex hoc beatam medicent omnes generationes: Quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomē eius. Et miſericordia eius à progenie in progenies timentibus eum. Fecit potentiam in brachio ſuo. In quo animaduerte, inquit, quòd beatam ſe eſſe dicat non proprio merito atque virtute, ſed Dei in ſe inhabitantis clementia.] Tùm Fulgentius perſpicue docet, quòd Maria Deum hominem factum, & concipere, & parere non humanis meritis, ſed concepti naſcentiſque ex ſummi Dei dignatione promeruerit. Accedit Bernardi quoque dictum: Maria non prætendit meritum, ſed gratiam quærit.]

De quibuſdā Patrum dictis meritum Mariæ obſcurantibus.
Li. 1. aduerſus Pelagianos.
Lucæ 1.
Lib. de incarnat. & gratia Chriſti ca. 7.
Ser. in natiuit. Mariæ.

Fatemur iſthæc, atque alia id genus fortaſſe plura dici à Patribus, quæ tamen recte accepta ſuperioribus ad Mariæ meritum aſtruendum adductis, non C auerſantur. Etenim ſi Patrum ſententiæ ſedulo inſpiciantur, non Mariæ modò, ſed & omniū hominū merita illæ deprimere & negligere aliquádo videntur, meritum humanum rigidè accipientes, quatenus hoc Dei gratiæ & miſericordię aduerſatur, & in operibus ſine Chriſti ſpiritu factis ponitur, quod præterea remiſſionem peccatorum aut iuſtificationis gratiam promereri exiſtimatur, Cæterum quod ad citatum Hieronymi locum attinet, recte ille ad conuincendos Pelagianos profertur. Cum his enim ex profeſſo author diſputat, qui excluſa Chriſti gratia tantas humani arbitrii vires iactabant, quantæ ad charitatem perfectam obtinendam, & ad omnia Dei præcepta præſtáda ſufficerent, ſicut de illis Auguſtinus affirmat. Talibus igitur, qui ſuis viribus ac D meritis nihil nó tribuerét in negotio iuſtificationis, Mariam vnam omnium ſanctiſſimá opponit Hieronymus, non vt illam quidem meritis exuat, cui Zachariam & Elizabeth quamlibet ſanctos, & in Euangelio probatos coniuges iuſticia & meritis inferiores fuiſſe teſtatur, ſed vt oſtendat, Matrē Domini de ſua ſanctitate propriiſque meritis atque virtutibus, quibus alioquin abundabat, nulla ex parte præſumſiſſe. Igitur beatá ſe dicit non proprio merito atque virtute, ſicut Pelagianos facere non puduit ſed omnem meritorum ac virtutum cauſam & laudem, ſicut Lucas indicauit, in ipſum bonorum fontem Deum cum humili gratiarum actione tranſcripſit. Igitur inſulſa eſt iſtorum ratiocinatio, quùm ex verbis Hieronymianis ita colligunt: Maria in ſe merita non agnouit, non de ſua virtute gloriata eſt, ſed ſeipſam ſtudioſe abiecit, Deique munificentiam

Reſponſio ad obiectas Patrum ſententias, quæ meritum Mariæ oppugnare videntur.
Quo ſenſu Patres merita noſtra & Sanctorū ſoleant extenuare.
Reſponſio ad obiectum Hieronymi locum qui Mariæ nō tollat merita.
Lib. de hæreſibus, & epiſt. 289.
Lucæ 1.
In eadem diſputatione cōtra Pelagianos.
Lucæ 1.
Quomodo aduerſarii verbis Hieronymianis abutantur.

vniec

vnicè prædicauit: igitur nulla illi merita tribuit A Hieronymus, ipſaque ad ſuam beatitudinem merita non attulit. Imò verò quo minorem Virgo tam ſancta ſuorum meritorum rationem habuit, quoque ſubmiſſius in omni ſe vita geſſit, ſidem, ſpem, laudem & gloriam vniuerſam in ſolo collocans Creatore, tanto magis eadem meritis abundauit. Hæc enim cordis humilitas Chriſtianæ iuſtitiæ quodammodo eſt plenitudo, de qua Chriſtus Ioanni dixiſſe videtur: Sic decet nos implere omnem iuſtitiam. Quæ humilitas non modò Phariſaicam iuſtitiam, & philautiam omnem excludit, ſed & maximam promerendi virtutem obtinet, ac veluti cæleſtis ſcala ex imo ad ſummum attollit homines, vt gratiæ gloriæque faſtigium maximum aſſequantur. Qui enim ſe humiliauerit, exaltabitur. Ac tantum abeſt, vt de ampliſſimis Mariæ meritis dubitet Hieronymus, vt eandem tantæ puritatis ſuiſſe dicat, quæ ſicut antè monſtrauimus, mater eſſe meruerit B Saluatoris.

Eo plura & maiora Mariæ merita, quo minus de ſuis meritis ipſa curauit ob inſignem humilitatem.

Matth. 3

Virtus & effectus veræ humilitatis.

Lucæ 18

In epiſt. ad Euſtochium.

Ex his facilè conſtabit, quid ad obiectam Fulgentij ſententiam ſit reſpondendum, qui Mariæ tantum tantè tribuit, vt affirmet, Euam per Mariam ad benedictionis gloriam remeaſſe, & omne genus fœminarum ad ſe venientium reſtauraſſe. Verum eſt interim & illud quod aſſerit, Mariam non humanis meritis per ſe conſideratis, ſed ſummi Dei dignatione promeruiſſe, vt Deum hominem factum conciperet ac pareret. Humanis, inquam, id meritis non eſt aſcribendum, quæ verè ac merè humana ſunt, quum Dei gratia præcedente & cooperante deſtituuntur, aut etiam ab inani præſumptionis vel ſuperbiæ vento corrumpuntur. Vos Fulgentij ſententiam Scholaſtici doctores, vt anteà meminimus, non obſcurè confirmant cum docent, nulli omnino creaturæ competere, vt Dei Mater C effici de condigno mereatur. Poſtremò Bernardi dictum, Maria non prætendit meritum, ſed gratiam quærit, eadem ratione admittimus ac probamus. Cur enim meritum prætenderet, quæ omnium plena virtutum, non niſi de ſola humilitate ſibi gloriandum eſſe putauit, ac proptereà dixit: Reſpexit Deus humilitatem ancillæ ſuæ? ſicut idem Bernardus locum interpretatur. Loquitur enim de merito, vt ſolent alij ſæpè Patres, qui ad diuinæ gratiæ prædicationem attolendam, ſimulque ad humanam arrogantiam, quæ iuſtorum etiam operibus bonis inſidiatur, coercendam, prudenter merita noſtra deprimunt, & non humana, ſed Chriſtiana merita,

Quid ad Fulgentij locum obiectū ſit reſpondendum.

In ſermo. de laudibus Mariæ.

Reſponſio ad Bernardi locū obiectum.

Lucæ 1.

Epiſt. 42 ad Henricum.

A quæ à Chriſti gratia & charitate dependent, frequenter extollunt vnicéque commendant. Hinc præclarum illud Bernardi dictum extat: Si quis iuxta Apoſtolum, vt verbum Chriſti, verbum gratiæ in eo habitet, gratus eſt, ſi quis deuotus, ſi quis ſollicitus, ſi quis ſpiritu feruens, caueat ſibi, ne ſuis fidat meritis, ne ſuis operibus innitatur: alioquin nec huiuſcemodi quidem animum intrat gratia.]

Ser. 3 in Annun. ta. dominica. Coloſſen. 3

Hæc pluribus explicare viſum eſt, vt de Mariæ meritis certius conſtet, & illuſtris illorum amplitudo intelligatur, quæ à nullo quidem pro dignitate poſſunt prædicari, ac multo minus à quoquam attingi. Felix Virgo, cui ad promerēdum non ad præſumendum merita ſuppetebant. Ipſum enim non præſumere, nonne promereri eſt? vt a [a] Bernardo traditur. Sciebat vtique Virgo prudentiſsima, quod a [b] Chryſoſtomo ſcriptum legimus: Si magna vis B reddere merita tua, ea ne magna eſſe putes, & magna tunc erunt. Nihil enim Deo tam gratum, quam cum extremis peccatoribus ſemetipſum connumerare.] Erat igitur hoc Mariæ proprium, vt licet inhabitantis gratiæ ampliſsimo certiſsimoque teſtimonio gauderet, ac iuſtis alijs ſeſe conferre atque præferre poſſet, tamen humilem Domini ancillam potius, quam dignā Dei Matrem ſeipſam agnoſceret atque ſtatueret, vtque non in ſe & ſuis virtutibus, ſed in Deo ſalutari ſuo, cū in domo Elizabeth, tum alibi ſemper exultaret. In quem ſenſum etiam Ambroſius dixiſſe videtur: Non inflatur Domini Mater quaſi ſecura de meritis, ſed quo meritū magis cognouit, eo votum vberius excoluit, officium copioſius detulit, munus religioſius vexit. Atque hoc demum eſt ſapere, ſua ſic merita cum Maria negligere vt collectum ex his theſaurum augeas, ſiue vt C Chriſtus loquitur, in cælo theſaurizes, atque in Deum diues efficiaris. Verum ſatis iſthæc, vt arbitror, ad Nouatorum iniuriam propulſandam, qui aduerſus communem veterum ſenſum atque cōſenſum tantam Virginem in ordinem redigere, ac ſummis pulcherrimiſque meritorum ornamentis ſpoliare tanto audacius moliuntur, quanto magis ipſi omnium ſunt meritorum expertes, nullumque ſalutarem fructum proferre, aut bonorum operum præmia impetrare poſſunt, quamdiu velut palmites à Chriſto vite præciſi manent, Chriſtique Eccleſiæ per pœnitentiam integrè non reconciliantur.

Quo referēda ſit tractatio duorum capitum ſuperiorum.

a Ser. 68. in Cantica.

b Homil. 38 de humilitate & quiete.

Mariæ propriam habere & non ponderare merita ſua, ſed in Deo gloriari.

Luc. 1.

Li. de viduis.

Lucæ 12.

Eccleſiæ hoſtes meritorū expertes, Mariæ & Sanctorum merita inuident ac obtrectant.

Ioan. 15

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

An fides de Mariæ perpetua virginitate ob Eccleſiæ autoritatem neceſſariò retinenda & prædicanda ſit.

NON PRÆTEREVNDA nobis eſt Quæſtio, quam Sectarij hoc etiam ſeculo agitare pergunt, de Mariæ perpetua virginitate. Sunt ex illis, qui cum Orthodoxis hic per omnia ſentiant: alij diſertè fateri non audent, recipiendum ac probandum hoc eſſe dogma propter Eccleſiæ au- D thoritatem. Quidam rurſus putant, quod Mariæ ſemper Virgo perſeuerauit, id probabilem piorum opinionem potius, quam neceſſariū fidei articulum exiſtimari oportere. Petrus [a] Martyr, vt diximus, non vult Chriſtianum hinc dogma extrui, & [b] Brentius in hunc modum pronunciat: *Si perpetua Mariæ virginitas non poteſt nec litera, nec ex ſententia Scripturæ probari, non eſt articulus fidei creditu neceſſarius. Si autem hoc pro certiſsimo fidei articulo habendum eſt, neceſſarium*

Sūt variæ Nouatorum ſententiæ de propoſita quæſtione.

a In ſcripto contra Smithæum.

b In poſtrema pericope Apologiæ VVirtemberg.

à ſolis Scripturis quidam probari volūt perpetuā Mariæ virginitatem ſi ea certo credenda ſit.

eſt vt contineatur vel in litera, vel in ſententia Scripturæ. A Nec ſolum Brentius, ſed & [c] Zuuinglius & Bullingerus ſe diuinis è literis demonſtrare poſſe confidunt, Mariam non ſolum in conceptu, ſed etiam in partu, & à partu Virginem permanſiſſe: ac idcirco neceſſariò ita quemuis credere Chriſtianum, [d] Centuriatores autem Eraſmi dictum repetũt, taciteque confirmant, nimirùm quod Maria perpetuo fuerit Virgo, licet in diuinis literis nuſquàm exprimatur, tamen ex traditione probari, quam inde ab Apoſtolis Patres veluti per manus tranſmiſſam acceperunt, & ad nos deriuarunt, quamque Chriſtianus orbis magno conſenſu ſemper comprobauit. Hanc Centuriatorum ſiue doctrinam, ſiue cenſuram nos libentius amplectimur, quã quod ab eiſdem alibi frigidè ſatis adfertur: *Virginem vſque ad finem vitæ ſuæ permanſiſſe conſentaneum eſt, idque in honorem Meſsiæ, qui & dona ei conceſsit ad eam rem neceſſaria.* Etenim ſimpliciter fatendum & explicandum erat, non modo quid conſentaneum, ſed quid ſecundum fidei regulam certò & neceſſario cuique credendum ſit atque profitendum, quum de perpetua Deiparæ virginitate quæritur atque diſputatur. Quod autem addunt Centuriatores, hanc virginitatem ad honorem Meſſiæ pertinere, non grauatim recipimus, ſimulque miramur, hos homines in cęteris adeò eſſe præfractos atque contentioſos, quæ ad honorem eiuſdem Meſſiæ de Maria totius Eccleſiæ teſtimonio, prædicantur.

c De vera & falſa religione.

d Centur. 1 cap. 41.

Quid cẽturiatores de hac quęſtione ſcribant, & præterea Eraſmus.

Imperfecta confeſſio Centuriatorum.

Eſt ita quidem, vt fatetur Eraſmus, Catholicam de Maria perpetua Virgine confeſſionem ad illa pertinere dogmata, quæ non Scripturæ authoritate, ſed Eccleſiæ definitione nituntur, quæque ſummo Patrum conſenſu nobis tradita non minus tenemur, inquit, credere, quam ſi ſacris literis eſſent expreſſa. Nullus enim Orthodoxus vnquam contradixit perpetuæ Mariæ virginitati, quæ cum ſacrarum literarum euidentibus teſtimoniis doceri non poſſit, tamen quoniam magno conſenſu nobis à priſcis Orthodoxis tradita eſt per manus, nemo tolerandum exiſtimaret, qui illam ſi vllo tempore, tum poſt partum illum ſanctiſſimum à viro cognitam fuiſſe blateraret. Quod verò contra Brentius, Zuuinglius, Bullingerus & plerique alij ſentiunt, ad ſolam Scripturam iudicem prouocantes nihil noui adferunt, ſed antiquum vt ſemper, obtinent. Quum enim ſe hoſtes Eccleſiæ Catholicæ palam profiteantur, ac reipſa præſtent, quid facerent aliud, quam quod ſontes in cauſa non bona, libenter facere ſolent, vt contra iudicem excipiant, eiuſque defugiant authoritatem, à quo caſtigari metuunt atque damnari. Non obſcura eſt iſtorum tum defectio, tum rebellio, qui non ita pridem ſe ab Orthodoxis fratribus, à Catholicis Epiſcopis, à communis matris Eccleſiæ gremio ſegregarunt, & in quædam latibula ſe ipſi abdiderunt. Intereà verò vt infamiam publicam fugiant, ſuæque nouitatis velut mantellum obtendant, ingentem verbi diuini aſſerendi zelum præ ſe ferunt, velut extra illud nihil quærant aut doceant, probandumque cenſeant. Eodem enim ſe ſuamque cauſam tegunt pallio, quo iam olim Ariani, imò & Iudæi ſuam peruicaciam operire ſunt conati, nihil interim Eccleſiæ iudicio, legibus, Conciliis, traditionibus concedentes. Ac de Arianis quidem meminit Gregorius Nazianze- C

Doctrinã de perpetua Mariæ virginitate, & Eccleſiaſtica traditione, non autem Scripturæ locis probari.

In reſponſ. 16. ad abiectos artic.

Cur Nouatores ad Scripturam prouocãt in præſenti quæſtione.

Eccleſię deſertores contra iudicium eius libenter excipiunt ad ſolã Scripturã prouocantes.

Proprium eſt Iudæorum, Arianorum & Hæreticorum ſuã peruicaciam ſuis erroribus prætexere.

nus, quod fraudi ſuæ Scripturam prætexerent, cuius tantam apud ſe authoritatem eſſe dicebant, vt à voce τοῦ ὁμουσίου ſibi prorſus abſtinendum putarent. Et nota vox eſt hæretici Maximini, qui cum Auguſtino antiquarum traditionum obſeruantiſsimo diſputaturus, vt Nicenæ Synodi & Patrum authoritatem eluderet, atque ad ſolum Scripturarum examen omnia reuocaret, hanc legem præſcripſit: *Si quid de diuinis Scripturis protuleris, quod commune eſt cum omnibus, neceſſe eſt vt audiamus: hæc verò quæ extra Scripturam ſunt, nullo caſu à nobis ſuſcipiuntur.* Quarè vt Arianos, ſic iſtos etiam pudet pigétque confiteri, quod omnis recepit, probauit & docuit antiquitas, Chriſtianam nempè doctrinam, quæ cuique ad ſalutem profitenda eſt, partim ſcripto, partim verbo ſeu viua voce à primis B fidei magiſtris Apoſtolis traditam, ac in Eccleſia porro ſemper conſeruatam, hodiéque nobis neceſſario retinendam eſſe, quemadmodum [a] Dionyſius, [b] Irenæus, [c] Baſilius, [d] Epiphanius, [e] Vincentius, [f] Damaſcenus perſpicuè docuerunt. Quod vſque adeò verum eſt, vt plerique Nouatores, qui ſecus nunc ſentiunt, & ad ſolas Scripturas prouocant, vel inuiti multa ſine Scripturis admittant, & ex Eccleſiæ traditione ſola confirment, vtpotè Baptiſmum paruulorum, Symbolum Apoſtolicum, Canonem librorum Biblicorum. Confeſſionem veterum Synodorum de multis magniſque rebus ad altiſsimum ſanctiſsimæ Trinitatis myſterium pertinentibus, vt alia non pauca de Sacramentis, de diſciplina Eccleſiaſtica, de ritibus C Chriſtianis dicere prætermittamus. Caluini verba duntaxat aſcribam, quibus tam acerbus Eccleſiæ hoſtis Concilia præcipua recipit atque probat, quantumuis multa in illis abſque verbo ſcripto definiantur. *Priſcas*, inquit, *illas Synodos, vt Nicenam, Conſtantinopolitanam, Epheſinam primam, Chalcedonenſem, ac ſimiles, quæ confutandis erroribus habitæ ſunt, libenter amplectimur reueremurque vt ſacroſanctas, quantum attinet ad fidei dogmata.* Ac eadem ferè illorum eſt ſententia, qui vt veterem religionem cum noua commutent, in Confeſsionem Auguſtanam iurarunt, ſicut ipſi ſtatim in veſtibulo proteſtantur.

Maximinus Arianus nihil quod extra Scripturam eſt vult recipi.

In orat. de laudibus Athanaſ.

Chriſtiana doctrina partim ſcripto, partim traditione nititur.

a In Eccleſ. Hierar. c. 1
b Lib. 3. contra Valent. cap. 4
c Lib. de Spiritu ſancto cap. 27
d Contra hæreſ. 61. & 75
e Lib. contra prophanas nouationes.
f Lib. 4 fidei Orthodoxæ cap. 17
Lib. 4. Inſtitut. cap. 9 ſect. 8

Nouatores vel inuiti ſubinde confugiunt ad traditionem.

Caluinus præcipua Cõcilia probat ſicut & Cõfeſſioniſtę.

Hæc proptereà monere viſum eſt, vt Centuriatorum aliorumque Sectariorum inconſtãs docendi & agendi ratio clarius intelligatur, & intellecta fortius reiiciatur, vt qui gnatonico more modo D aiunt, modo negant, quod in Scripturis expreſſe nõ eſt traditum, id credendum nobis vel obſeruãdum eſſe. At certè non temerè monet Tertullianus, aduerſus Hæreticos plus traditiones, quam Scripturam habere virium, & ea illis legitimum Scripturæ ſenſum oſtendi, omnemq; cum Hæreticis diſputationem ad traditiones à maioribus acceptas referri oportere. Igitur Athanaſius Arianos: Baſilius Eunomianos: Epiphanius Apoſtolicos: Hieronymus Luciferianos: Auguſtinus Donatiſtas pro Hęreticis habet, legitiméque damnat, quãdoquidem omnes illi Scripturæ verbis inhęrentes, ſuo magis ſenſui crederent, quam in Scriptura interpretãda iudicio ac traditioni Eccleſiæ obtemperarent. Quid autẽ, niſi cuiuſdam inſolentiſsimę eſt inſanię (ſicut Auguſtinus loquitur) in dubium reuocare, ſint ne illa credenda vel obſeruanda, quę licet diuinę Scripturæ non præſcribat authoritas, confirmat tamen

Cẽturiatores & alij Sectarij modo aiunt, modo negant, valere traditionem Eccleſiaſticam.

De corona militis.

Hæretici ſtra ditione non minus quam Scriptura conuinci.

Epiſt. 118. ad Ianuar.

traditio,

Contra Neſtorium.

traditio, & tota per orbem frequentat Eccleſia? Tùm præclarè Cyrillus admonet: Omnium hęreſeon hæc ſola via eſt, vt ab ea doctrina homines abducant, quæ ab Apoſtolis eſt tradita, quam ſuis ſcriptis ſancti Patres ad noſtra vſque tempora trāſmiſerunt.] Sed ad rem ipſam propius.

Heluidius è Scripturæ multis modis ſuū cōfirmat errorem, ne Maria Virgo perpetua cenſeatur.

Si Scripturæ ſacræ verbis inhæreamus, nec aliud præterea ſubſidium requiramus, habet ſanè vnde glorietur, ſuumque dogma confirmet Heluidius, qui Mariam perpetuò Virginem non eſſe cenſendam, multis & ſpecioſis Scripturæ verbis aſtruit, nec omnino leuiter probare videtur. primum enim ex Matthæo repetit, quod Mater Ieſu Ioſeph viro fuerit deſponſata: deinde quòd inuenta dicatur habere in vtero de Spiritu ſancto, antequàm ambo conuenirent, velut maritalis congreſſus poſt Chriſtum editum ſit conſecutus: præterea quod in eiuſdem rei confirmationem ſcriptum videatur, Et non cognoſcebat eam, donec peperit filium ſuum primogenitum. Hinc iam ille colligit, Mariæ primogenitum fuiſſe Chriſtum, quem ſecuti ſint alij ſecundo & tertio ex eadem Matre geniti, & Ioſephi opera procreati: hos autem eſſe, quos fratres Domini ſecundum carnem videlicet, Euangelica etiam hiſtoria ſæpè nominarit. Nam apud [a] Lucam ita quidam Chriſto nunciat: Ecce mater tua & fratres tui ſtant foris, volentes te videre, ſicut & [b] Matthæus & [c] Marcus eandem hiſtoriam narrant. Tum [d] Ioannes ait: Neque enim fratres eius credebant in eum. Marcus verò inter Domini fratres nominatim eos recenſet, qui Iacobus, Ioſeph, Iudas & Simon appellantur. Quod ſi Deipara non ſolum Chriſtum edidit, ſed multos ex Ioſeph filios, id eſt, Chriſti fratres habuit, quomodo perpetua Virgo ſalutetur? cur non mulieribus potius aggregetur? vt quæ non de Spiritu ſancto, ſed de virili ſemine tot liberorum parens effecta eſt, ſicut & vulgus hominum voce clariſſima confirmauit. Sic enim de Chriſto iactabant publicè Nazareni: Nónne hic eſt faber, filius Mariæ, frater Iacobi & Ioſeph & Iudæ Simonis? nónne & ſorores eius apud nos ſunt? Ad hæc ſi Virgo fuit manſitque perpetua, cur in nuptiis Cana, & de cruce ipſa non alio quàm mulieris nomine ab ipſo etiam filio appellatur? Quid eſt demum, quod Paulus ne Virginis quidem nomine illam dignatur, ſed ſimpliciter ait: Miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege?

Matth. 1
a Luc. 8
b Matth. 12
c Marc. 3
d Ioan. 7
Marc. 6
Ibidem.
Ioan. 2. & 19
Galat. 4

Præſens Heluidianorum error Scripturæ verbis confirmatur potius quam confutatur.

Hęc nimirum tela ſunt Heluidianorum ad configendam Deiparæ virginitatem parata, nec aliunde, quàm ex maximo illo diuinę Scripturæ armamentario deprompta, quæ aliis eiuſdem Scripturæ armis retundere & confringere, nemo facilè poſſit, & ſi nos illa prius vtcunque diſiecerimus, ſed Patrum veſtigiis inſiſtentes. Imò verò quemadmodum ſanctus Epiſcopus, adeoque Chriſti Martyr Ioannes Roffenſis apertè faſſus eſt, ita nos etiam ingenuè aſſeueramus, ne verbum quidem vnum è Scripturis proferri poſſe, vt Mariam perpetuò Virginem fuiſſe, liquido demonſtrent. Ac tantum abeſt, vt præſens controuerſia ſolis Scripturæ verbis dirimatur, vt illis etiam augeri potius videatur. Nam quod Zouinglius, vt ne quicquam Eccleſiæ vel defenſioni, vel authoritati concedat, hic ſe munit Eſaiæ dicto: Ecce Virgo concipiet & pariet

In præfat. art. Luth. confutatorū.
Lib. de vera & falſa religione.

A Filium, parum ſanè ad rem pertinet, neque obiectum nodum diſſoluit. Hinc enim ſolum euincere licet id, quod Orthodoxis omnibus eſt indubitatum, Mariam in ipſo conceptu, & ſicut Ambroſius probat, in partu quoque filij Virginem permanſiſſe. An verò efficax hic eſt locus ad virginitatem Mariæ perpetuam aſtruendam, illiſque comprobandam, qui cum Heluidianis Scripturas exigunt luculentas? minimè verò: vt omittam, quibus modis & ſtrophis Iudæi quidem hoc ipſum dictum eludant, ſicut iam anteà commonſtratum eſt. Citat deinde Zuuinglius, quod in Ezechiele ſcriptum legimus de porta clauſa, quæ ſoli patere debeat principi. Et nos vltrò fatemur, rectè iſthæc ad Mariam referri, ſicut permultis Patrum teſtimoniis

Eſai. 7

Zuuinglius fruſtra contendit è Scripturis probare Mariæ perpetuam virginitatem.

Ezech. 44

B euidentiſſimum fecimus, etſi Nouatores longè alio, ad templum ſcilicet Hieroſolymitanum, hæc Prophetę verba detorqueant. Atque vt maximè donet Heluidius, præſentem vel Scripturam vel figuram probandę Mariæ virginitati quadrare, nondū tamen hinc obtinuit Zuuinglius, eādem Virginem poſt partum inuiolatam vſque perſeueraſſe. Id verò eſt, quod Heluidiani Scripturæ locis armati, ex eiuſdem Scripturæ fontibus probari poſtulant, atque confirmari negant. Sed enim hic mos proprius eſt aduerſariorum, vt quoties ipſis libet, commodumque videtur, partim nouas & à ſuis confictas interpretationes aſciſcant: partim ad tropos, figuras & ænigmata confugiant, vt non modo Zuuinglius, ſed & huius diſcipulus Bullingerus re ipſa probauit. Etenim is obſcuriſſimum

Quomodo Scripturæ ſacræ à Nouatoribus ſæpe tractentur.

Sermo 4. de B. Virgine.

C Pſalmi locum à veteribus Rabbinis acceptum profert: In ſpleudoribus ſanctitatis ex vtero velut ex aurora tibi ros iuuentutis, vel natiuitatis tuæ: pro eo quod nos legimus vna cum Septuaginta: Tecum principium in die virtutis tuę, in ſplendoribus Sanctorum ex vtero ante luciferum genui te. Præclara ſanè verba, ſed quæ conſtanter Patres non de humana, ſed diuina & æterna Chriſti generatione interpretantur, meritoque Iudæis & Arianis opponunt. [e] Chryſoſtomus verò & [f] Fulgentius eos inſectantur, qui hæc Pſalmographi verba ad humanam Chriſti natiuitatem detorquēt ac veluti pro luce tenebras inuehunt. Quid? quod Ochinus apertè blaſphemus audet ſcribere, nihil pro Deitate Chriſti verbis illis colligi: Dixit Dominus Domino meo, quum tamen in Euangelio Chriſtus ipſe contrarium adſtruat, planéque con-

Locus è Pſal. 109 quomodo à Bullingero explicetur.

e Homil in Pſalm. 109
f Ad nonam obiectionem.
Pſalm. 109
Matth. 22

Deprauat Ochinus locum: Dixit Dominus Domino meo.

D cludat, Meſſiam non ſolum filium eſſe Dauidis, ſecundum vnam videlicet humanamque naturam, verum etiam alterius, Dei nempè filium naturalem exiſtere, quem Dauid pro ſuo Domino libenter agnoſcat, ac Dominum vocet. Vana eſt igitur eiuſdem Bullingeri gloriatio, quod authoritate diuina demonſtrare poſſit, Mariam perpetuo Virginem permanſiſſe. Ac tantę quidem veritatis eſt vis, vt ex aduerſariis etiam nonnulli ad ſolam Scripturam in præſenti cauſa prouocare non audeant, ſed ſidentet vel ad Eccleſię, vel ad veterum confugiant authoritatem atque traditionem.

Hoc autem vt planius & euidentius fiat, in medium Sectarios pertrahamus, qui Catholicis armis aduerſus Heluidianos decertant, & quod Scripturę verbis nequeunt euincere, Eccleſiæ traditione obtinere nituntur. Atque vt ab ipſo Bullingero nō

Sectarij noſtri temporis cum aliunde non poſſunt, traditione pugnant contra Heluidianos pro Marię

ignobili Sacramentario exordiamur, is alibi ſui velut oblitus, hanc apertam edit confeſſionem: *Deiparam Virginem* MARIAM *à partu* CHRISTI *Domini permanſiſſe Virginem, à primordiis Euangelii ad hūc vſque diem credidit, docuit & aſſeuerauit Eccleſia Catholica.* En tibi iudicium Bullingeri, qui non Scripturæ, ſed Eccleſiæ authoritate confiſus, perpetuam MARIÆ virginitatem ornat, & aduerſus Heluidianos defendit. Facit idem quoque Bucerus in Lutheri ſchola doctiſſimus, vt hęc eius verba minimè obſcura teſtantur: *Pius animus de Maria vaſe iam ſancto atque electo, vt Chriſtum nobis páreret, non niſi ſanctiſſima cogitabit: nec vnquàm ſuſpicabitur, eam quæ grauida ſemel facta fuit ex Spiritu ſancto, ſuſtinuiſſe, vt poſteà grauidaretur ab homine. Ad quod credendum conſenſus perpetuus Eccleſiæ momentum præcipuum adfert.* Nihil hic è Scripturis adfertur, ſolus Eccleſiæ conſenſus proponitur, qui nobis ſatis eſſe debeat ad credendum, Mariam cum nullo vnquam viro fuiſſe congreſſam, ſed Virginem perſeueraſſe, de qua non niſi ſanctiſſima pius animus debeat cogitare. Eadem eſt Pichardorum ſiue VValdenſium ſententia, quos tanti facit Bucerus, vt ſolos propè in orbe vigorem diſciplinæ Chriſti cum puritate doctrinæ apud ſe retinuiſſe contendat. Ac ſuam illi de Mariæ virginitate fidem hiſce verbis declarant: *De pudiciſſima Maria virgine credimus & vſque ad vitæ extremum ſtabiliter credituri ſumus, quod plena gratia ex inſpiratione Spiritus ſancti electa eſt ad id, vt ſit verbi incarnati immaculata genitrix. Quæ quidem electiſſima Virgo, vti ante Filij Dei incarnationem, ita eo tempore poſt vſque ad mortem nunquam virum cognouit, ſed perpetua virginitate integra, caſta tam animo quàm corpore permanſit. Hos reuera ordo ſalutis noſtræ exigebat.* Habes igitur eximiam Mariæ commendationem iſtorum quoque verbis expreſſam, quod anima ſimul & corpore Virgo illa ſemper caſta manſerit, & nullum virum ad mortem vſque cognorit. Veruntamen plenior iſtorum eſſet confeſſio, ſi quod fateri vetuit fortaſſe pudor atque faſtus, ingenuè adiunxiſſent, ſuæ nempè fidei rationem in hac parte non è Scripturæ, ſed Eccleſiæ authoritate pendere. Quid quod Beza quum Piſſiaci coram Rege ageret, Mariæ matris virginitatem in partu inter articulos Fidei recitauit? licet in ea ſententia non diu perſeuerarit, ſicut aduerſus Brentium ſcribens, apertè ſignificauit. Poſtremò ne Lutherum Sectatiorum huius æui principem præteriiſſe videar, perpetuam Mariæ virginitatem ille quoque propugnat, atque ſicut Heluidii damnat errorem, ſic Hieronymi confirmat ſententiam euidenter. Idque in eo libello facit, quo ſeſe purgat aduerſus calumniantes, ſparſoque in vulgus rumore confirmantes, ſecundum nouam Lutheri doctrinam, Chriſti Matrem ante & poſt partum illibatam nō fuiſſe Virginem, ſed ex Ioſeph ſemine concepiſſe Chriſtum, & alios prætereà liberos enixam eſſe. His palam ac fortiter ille reclamat, atque vt intentatam impiæ doctrinæ notam depellat, apertè fatetur, in ſacris literis nullam de illo fieri mentionē, an Maria poſt partum Virgo permanſerit, ſed hoc duntaxat exprimi, ante partum & in partu Virginem illam perſeueraſſe. At benè habet, quod Lutherus eiuſque diſcipuli, vt obiecta hæreſeos nota liberentur (nam & ſe mutuò Hæreticos vocant atque damnant) Catholicis armis ſeſe defendunt, & quando ſic vſus poſtulat, ipſiſque commodum videtur, ad veterum fidem Eccleſiæque authoritatem ſubinde prouocant confugiuntque.

In c. 1. Matt. Buceri ſententia.

Iudicium VValdenſium in Mariæ perpetuæ Virginis commendationem.

In ſcriptis duob. aduerſ. vm cōtra Latomum editis.

Beza in hoc argumēto inconſtans.

Lutheri teſtimonium de Mariæ virginitate perpetua.

Quæret autem hoc loco aliquis, vbi & quando iudicauit eccleſia, vt de perpetua Deiparæ virginitate fides & doctrina certa conſtituatur? Reſpondemus hoc dogmatis genus inter illa recenſeri, quæ Apoſtoli noſtræ fidei principes viua voce magis, quàm ſcripto, vt [a] Baſilius & [b] Epiphanius comprobant, Eccleſiæ initio tradiderunt, quæque porrò Eccleſia quum aduerſariorum procacitas, & publica vtilitas ita poſtularet, conceptis etiam verbis conteſtata eſt. Extat liber non vulgaris de Eccleſiaſticis dogmatibus Auguſtino aſcriptus, quiſquis eum tandem cùm aliis Patribus, tùm ex Auguſtino primum collegit: in quo etiam hæc fidei traditur regula: Integra fide credendum eſt, beatam Mariam Dei Chriſti Matrem & Virginem genuiſſe, & poſt partum Virginem permanſiſſe. Nec eſt blaſphemiæ Heluidii acquieſcendum, qui dixit: Fuit Virgo ante partum, non Virgo poſt partum.] Hanc fidei regulam repetit Iſidorus Hiſpalenſis, cui fortaſſe totus ille liber debetur, ſicut etiā inter eius opera legitur ſub hoc titulo: Liber de doctrina & fide Eccleſiaſticorum dogmatum. Qui verò impedit, quòminus ad perpetuam Deiparæ Virginitatem aſtruendam referamus, quod Auguſtinus ad Laurentium ſcribens affirmat? Totam, ait, confiteri Eccleſiam, quod Chriſtus de Virgine Maria naſcatur. Mox verò Lectorem admonet de legendo libro, quem nunc extare non arbitror, de virginitate ſanctæ Mariæ, niſi fortaſſe ſit cum illo vnus & idem, qui de ſancta virginitate ab eodem Auguſtino inſcribitur, cuius mentionem quoque facit in libris Retractationum. Iam verò Synodus, quæ Nicææ ſecundò celebrata eſt, hunc proponit anathematiſmum: Si quis non confitatur ſanctam ſemper Virginem Mariam propriè & vere Deiparam, Anathema ſit: vbi præterea legimus, Mariam immaculatam & explicitè caſtitatis Matrem appellari. Nec temerè factum eſt, quod ſancta hæc & glorioſa ſemper Virgo dicitur in Concilio Conſtantinopolitano, ſicut eadem Dei genitrix ſancta ſemperque Virgo & immaculata in Laterana Synodo, quæ ſub Martino primo eſt habita, prædicatur. Adhęc Sophronii epiſtola circumfertur, eaque digna iam olim viſa Patribus, quę in Conſtantinopolitana Synodo recitaretur atque approbaretur. Huius autem teſtimonio Mariæ virginitas illibata eſt, quæ ante partum, in partu, & poſt partum intemerabilis perſeuerauit. Poſtremò apud Ambroſium epiſtola legitur, multorum quidem Epiſcoporum nomine promulgata, & illos anathemate feriens, qui dixerunt, immaculatam Chriſti genitricem Mariam concepiſſe quidem ſalua virginitate, ſed non peperiſſe. Ac ruſſus idem Ambroſius aliam ſcribit epiſtolam, in qua confirmat iudicium Epiſcoporum, illos planè damnantium, qui Mariam poſt partum haud manſiſſe Virginem, ſed plures ex Ioſeph generâſſe filios mentiebantur. Loquitur autem Ambroſius de Synodo Thelenſi, cui & ipſe dicitur interfuiſſe, quamque Siricius Pontifex cōfirmauerat. Accedit quod ſolemni Eccleſię ritu iam olim receptum & probatum cernimus, vt contra Heluidianorum, Antidicomarianitarum & Hęreticorum omnium linguas menteſque blaſphemas in templis publicè decantetur, quemadmodum

Vbi Eccleſia definierit, Mariam perpetuo eſſe Virginē.

a Li. de ſpiritu ſancto cap. 27.

b Contra Apoſtolic. hæreſ. 61. Cap. 63.

Vetus & receptum dogma de Mariæ perpetua virginitate.

Cap. 53.

De Enchirid. cap. 34.

In quibus Cōciliis Mariam ſemper Virginem fuiſſe traditur.

Lib. 2. ca. 23.

In Canon. 5.

Epiſtola 81.

Epiſtola 79.

Mariam ſemper Virginem Eccleſia conſtanter & publicè profitetur.

modum Orthodoxos omnes de Maria ſentire & profiteri par eſt: Beata eſt Virgo Maria, quæ omnium portaſti Creatorem: genuiſti qui te fecit, & in æternum permanes Virgo. Ac ruſus: Virgo Deum & hominem genuiſti, & poſt partum virgo inuiolata permanſiſti. Et complures quidē hymni de more veteri decantantur, in quibus eadem veritas publicè confirmatur, nimirùm gratulante ſibi Eccleſia de Mariæ perpetua virginitate, velut de monili pretioſiſſimo. Hinc illud carmen ex Fortunato repetitum:

In Hymno. Agnoſcat omne ſeculum.

Radix Ieſſæ iam floruit. Et virga fructum edidit.
Fœcunda partum protulit. Et virgo mater permanet

De Latina & Ambroſiana Liturgia dicere non attinet: ſatis enim conſtat glorioſam ſemper Virginem in vtraque prædicari. Sed & Græcanica Liturgia, ſicut ex Baſilio Magno diſcimus, Mariam ſemper virginem ſalutat vel quinquies. Demum veteres Chriſtiani, non modò per Deum omnipotentem, verum etiam per ſanctam glorioſam Dei genitricem, ac ſemper Virginem Mariam ſua iuramenta firmarunt: eumque ſolemnem iurandi morem repetit ac approbat Imperator Iuſtinianus.

In Authent. Iur. c. 1. quod præſtatur ab his qui admin. accipiunt.

Habemus igitur, ni planè fallor, firmiſſimam Eccleſiæ Catholicæ authoritatem, & clariſſimam noſtrorum maiorum, omniùmque Patrum traditionem, quæ veluti inexpugnabili muro, nos aduerſus quoſlibet hoſtium impetus tueantur, vt quotquot per Dei gratiam Catholici ſumus, etiā ſi Scripturæ teſtimoniis deſtitueremur, tamen perpetuam Deiparæ pudicitiam ingenuè atque cōſtanter ſummo iure ad vnum profiteamur. Qui ſecus autem ſentiunt, quoniam ab Eccleſiæ fide, doctrina, conſenſu & authoritate diſcedunt, Hæretici eſſe poſſunt, ſiue Ebionitis, ſiue Heluidianis, ſiue Iouinianiſtis ſeſe aggregent: Orthodoxi autem eſſe non poſſunt: ac licet Chriſtianum nomen ſibi vendicent, nullam tamen in regno Chriſti partem, quamdiu ab ipſo Chriſti corpore manent auulſi, neque vnum idem cum illo ſapiunt, vnquā conſequentur. Etenim qui ad Eccleſiam non concurrunt, ſemetipſos fraudant à vita, vt grauiter Irenæus affirmat.

Catholicorum eſt vel ſine ſcriptura profiteri Mariam virginem perpetuam.

Monſtratæ iam ſunt & abactæ, vt putamus, immanes belluæ, aut ſi Scripturæ more loquendum eſt, ſyluestres ac Dominicam vineam deuaſtantes feræ, quas ille ſerpens antiquus extruſit, & in quibus naturam viperarum in materna viſcera graſſantium liquidò cernimus. Quid enim niſi beluina quædam eſt immanitas, homines rationis, humanitatis & religionis omnis oblitos, impiaque barbarie incitatos, magno ſuo ipſorum malo irruere in montem illum ſanctum, montem pinguem, montem coagulatum, montem denique in quo beneplacitum eſt Deo habitare? Quàm cœcus & præceps furor iſtos agitat, qui tàm purum & immaculatum Spiritus ſancti ſacrarium, venerandumque Dei templum, putidiſſimę linguæ, virulentiſſimique calami ſordibus conſpurcare non dubitant? Verumenimuerò ſit ſatis, ac quibuſdam forte Lectoribus plus ſatis, nos iſthęc de virginitate Marię diſſeruiſſe, vt ſecundo Libro finis tandem imponatur. Ieſu Chriſto Opt. Max. Redemtori, & Marię incomparabili Matri in cęlo terráque Gloria.

Cant. 2.
Pſal. 79.
Geneſ. 3.
Huius libri ſecundi Apologus.
Pſal. 67.

IN LIBRVM TERTIVM DE
MARIA VIRGINE, ET SACROSANCTA
DEI GENITRICE, PRÆFATIO.

EXCVSSVM eſt nobis argumentum, atque id ut arbitror, valdè copioſum de Mariæ virginitate, quæ deſponſa viro, conſecrata Deo, fœcũda partu, plena Spiritu ſancto, & maximis dotibus vſque ad miraculum exculta; cauere tamen non potuit, quin multos & nefarios haberet obtrectatores atque inſectatores, quorũ veluti canum latratibus & morſibus per iniuriam maximam appeteretur. Summa quippè virtus inuidiæ ſummæ inde à mundi primordiis patuit, atque ita comparatum videmus, ut ſicut diuina Scriptura comprobat, electorum integritas iuſtitiáque rebus aſperis, velut aurum admoto igne, probetur, & probata magis magiſque ſplendeſcat: ut hinc etiam vulgò iactari cœperit: Vireſcit vulnere virtus. Igitur nec Mariæ virginitas, velut clariſſimum ſidus tantum ſplendoris in Eccleſia obtineret, atque in omnes ætates diffunderet, niſi multis & grauibus cùm externorum, tùm domeſticorum hoſtium inſidiis, viribus atque artibus opugnata, duriſque certaminibus exagitata fuiſſet. Ad quod Marianum bellum, vt iam antè diximus, malorum omnium ſator & incentor Satan, draco ille magnus & ſerpens antiquus, vt Mulierem illam Sole amictam perſequeretur, ſe totum inſtruxit, ac ſuos deinde ſatellites, qui huius mundi principi deeſſe non poſſunt, plurimos concitauit, armauit, extruſit, adeò vt iam inde à primo Chriſtianæ Eccleſiæ ſeculo nihil intentatum reliquerit, quo ſuum liuorem & vetus odium aduerſus hanc omnium lectiſſimam fœminam, quæ talem tantúmque peperit Filium, à quo in terram ipſe deiectus atque deuictus eſt, clàm palàm expleret. Ac Hæreticorum quidem artes & fraudes, qui ſub tali duce Mariam, vt Dei ac Domini noſtri Matrem, peculiariter impetunt, quique delatam illi ab Angelo ſalutationem, ne nobis inſeruiat, variis modis obſcurant atque eleuant, ſuo loco exponemus. Quod ſi vllus inter electos & Sanctos alius ab impiorum iniuriis eſt vindicandus, quis neget obſecro, Deiparæ inprimis honorem, quæ reliquis electis omnibus facilè antecellit, aduerſus hoſtes nefarios à nobis defendi, ſaluúmque & integrum cõſeruari oportere? Nam & Reipub. Chriſtianæ permultùm intereſt, vt ad tuendam & illuſtrandam Chriſti Domini gloriam impura illa dogmata, quæ in Deiparam incurrunt, & olim maiore ex parte nata & extincta, noſtro nunc ſeculo repullulant, ſingulari ſtudio reiiciantur atque diſſipentur, priuſquàm infelix lolium agro Dominico peſtilenter inſperſum, per noſtram ſocordiam malè ſuccreſcat, & cum multorum pernicie longiùs propagetur. Neque deſunt interim, qui ſuapte ſponte ad nouandam religionem inſani procurrant, & pro licentia hæretica, vt loquitur Tertullianus, quoſuis arripiant errores ac foueant, partim veteris Eccleſiæ odio incitati, à qua ſeipſos turpiter ſegregârunt, partim occulto ſuperbiæ ſpiritu faſcinati, ob quem ſibi ferè ſolis de religione iudicium ſumunt, ſuáque placita pro ſancto Dei verbo plebeis obtrudunt ac venditant. Eóque magis hodie aduigilandum eſt, præſertim in tanta fœdiſſimarum hæreſeon colluuione, quanta nobis propè opprimit Aquilonem, vt doctrinæ capita cum Deipara cauſa coniuncta non modò cognoſcamus, ſed etiam cognita probè confirmemus, & aduerſus hoſtiles Mariomaſtigum impetus, quo ad eius fieri poteſt, ſolidè propugnemus.

Igitur libris duobus noſtri operis vtcunque confectis, iudicium penes Lectorem eſto, nunc tertius in duas præcipuè partes diſtributus accedit. Prior Angelicam, vt vocamus, ſalutationem tractat, eóque fuſius hoc argumentum explicat, quo iniquiùs & petulantiùs o[illegible]nt aduerſarij,

Optima quæque animi & & virtutis aduerſariis expoſita eſſe.

Mariæ virginitas in gentior in Eccleſia, quò grauius oppugnata.

Satanæ ſtudio maleuolo Maria oppugnatur.

Eccleſ.

Apocal. 12.

Lib. de carne Chriſti.

Præſentis libri in duas partes ſectio.

uerſarij,nihil non molientes,vt ſalutationis eius vſum ferè nullum nobis concedant, & verba ipſa corrumpant, veteriſque Eccleſiæ inſtitutum Mariam libenter ſalutantis, more ſuo arrodant atque ſubſannent. Poſterior libri pars in Virginis noſtræ maternitate, ſi ſic loqui liceat, conſumitur: neque tamen Matris tantum, ſed Filij quoque gloriam aduerſus veteres & nouos Eccleſiæ hoſtes vindicat. Quibus de rebus ita diſſerimus, vt ad Scripturæ ſacræ locos, & Patrum Orthodoxorum commentarios rectius intelligendos lucem fortaſſe aliquam, abſit dicto arrogantia, pleriſque Lectoribus præbeamus. Neque tamen ignoro, ſic me pro Catholicis ſæpè pugnare, multis vt ſurdis canere videar, ſimulque crabrones facile ſim irritaturus in hac ſumma temporum peruerſitate. Ego verò hoc vnum à Jeſu Chriſto ſummi Patris & ſanctiſſimæ Virginis Filio etiam atque etiam precor, vt adſit propicius cum virulentis aduerſariis congredienti, vtque pro ſua ſumma benignitate hunc noſtrum qualemcunque in ſcribendo conatum ipſe ſpiritu ſuo adiuuet, beneque fortunet. Quod ſi non omnibus fortaſſe ſatisfacimus, id quod ne ſperare quidem audemus, ſaltem à candidis cenſoribus hanc gratiam impetratam vellemus, vt noſtrum de tantæ Matris gloria teſtimonium, aut certè quidem teſtandi ſtudium æqui bonique conſulant: præſertim quando res ipſa poſtulat, quæ ſcripta doctrinam & pietatem Catholicam muniunt ac defendunt, ea modo in lucem edi, atque à plurimis legi. Pax autem ſuper Jſrael. *Pſal.127*

SEQVENTJVM IN HOC LIBRO TERTJO Capitum cum ſuis Argumentis Index.

i. De duabus perſonis (Gabriele Archangelo & Maria Virgine) in Angelica ſalutatione primum obſeruandis, & quod ille ſit ſolus ad ſolam ſalutandam ingreſſus.

ii. De præſtantia & dignitate Angelicæ ſalutationis à Luca deſcriptæ, quam Aduerſarij fruſtra oppugnare conantur.

iii. De ptincipio Angelicæ Salutationis, quo Aue dicimus, déque Catholico vſu & fructu totius Salutationis, quam in Eccleſia retinendam eſſe, quidam ex aduerſariis etiam fateantur.

iiii. Retinendam eſſe vetetem lectionem, Aue Gtatia plena: quibus in verbis Nouatores mnltis modis varient ac hallucinentut, gratiæ nomine abutentes, & hoc ipſum cum aliis Lucæ verbis malè commiſcentes.

v. Detectio quorundam errorum circa nomen gratiæ, multoſque non ſolum de Mariæ & tenatorum, ſed etiam de Chriſti Domini gratia peruerſe nunc docere ac ſcribere.

vi. Quomodo veteres Theologi, & ex aduerſariis nonnulli plenitudinem gratiæ Virgini matri verè collatam confitment ac prædicent.

vii. Mariam gratiæ plenam etiam à Græcis Theologis hoc loco intelligi & comprobari, Lucæque vetba Græca non tepugnare Latinæ interpretationi, quæ nobis mordicus hoc loco retinenda ſit.

viii. Mariam citra Chtiſti iniuriam gratia plenam prædicari, fallique Lutherum, quum ex verbis Angeli, Virginem in ordinem redigit, & Sanctis teliquis exęquat. Vbi & Lucæ locus expenditur: Inueniſti gratiam apud Deum.

ix. Aduerſus Caluinum diſputatio, qui obiicit, hanc ſalutationem magico exotciſmo à nobis verti in precationem, & ſalutantes Virginem ſibi alienum officium vſurpare: tum piorum laborem in officio Virginis ſalutandæ nequaquam vanum & irritum eſſe demonſtratut.

x. Depulſio cauillationum & argumentorum, quibus inter alios Nouatores VVigandus, Brētius, Bucerus, Pellicanus, Bullingerus, Marbachius, Iacobus Andreę & Franciſcus Lamberti Angelicam ſalutationem oppugnant, vt ab eius vſu teuocent ac deterreant Orthodoxos.

xi. Refutatio ſententiæ Stephani de Maleſchot, quo modo veteres vſi ſint hac ſalutatione: ac Deiparam non ſolo imitationis cultu & exemplo honorandam eſſe: demum variis & præclaris modis à ſanctis Patribus Mariam ſalutari.

xii. Quibus ex cauſis vſus Catholicus in Maria ſalu tanda hodiè potiſſimum improbetur: quomodo itidem ſalutationis Angelicæ verbis multiplex Mariæ dignitas & excellentia contineatur.

xiii. Illuſtrem ac primariam Mariæ laudem ac prærogatiuam eſſe, quod Chriſti Dei & hominis vera & naturalis mater exiſtat, ſicut non veteres modò, ſed etiam ex aduerſariis quidam profitentur.

xiiii. De nouis & antiquis Hæreticis, Mariam Dei & Domini noſtri matrem eſſe, nefariè inficiantibus.

xv. E Scripturis noui ac veteris Teſtamenti demonſtratur, Chriſti naturam humanam non alteri, quàm Mariæ tribui oportere, in illaque & ex illa Verbum æternum incarnatũ eſſe.

xvi. Græcos & Latinos Patres magno conſenſu tradere, Chriſtum Dominum ex matre Maria humanam ſumpſiſſe naturam: qui verò aliter ſentiũt, eos non modo turpiter hallucinari, ſed & ſalutis humanæ hoſtes eſſe pernicioſos, & Mariæ imprimis permultũ detrahere.

xvii. Diſputatio partim aduerſus Manichæos, Chriſto carnem, de Maria ſumptam impiè adimentes, partim contra Sacramentarios, corporis Chriſti veritatem in Euchariſtiæ Sacramento nefariè inficiantes.

xviii. Mariam non ſolum Chriſti, ſed etiam Dei genitricem eſſe, neque illam *χειστοτόκον*, ſed *θεοτόκον* dici oportere: ſimulque de tota hiſtoria & cauſa Neſtorij & aliorum ei iam olim, & hoc noſtro æuo ſuffraganrium.

xix. Refutatio Neſtoriani dogmatis, ad Chriſti Domini ac Virginis Deiparæ honorem vindicandum, & de ipſo nomine Deiparæ.

xx. Diſputatio contra Mahometanos Neſtoriano fermento corruptos, & Pſeudochriſtianos, quibus Deiparæ nomen ingratum eſt, ac itidem aduerſus Conſtantinum Copronymũ Imperatorem.

xxi. De Maria complures olim hæreſes extitiſſe, quas veteris Eccleſię cenſura iure damnarit, & nos etiam condemnare debeamus.

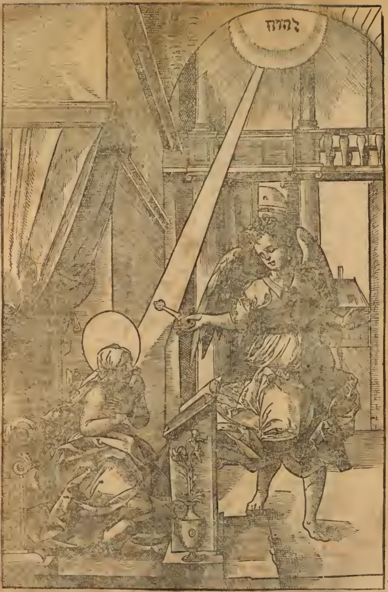
xxii. Detectio & refutatio errorum circa quæſtiones ſequentes hodiè vigentium: An Chriſti cõceptio in vtero Virginis fuerit momentanea? Item, Chriſtuſne ſapientia, gratia & aliis animæ dotibus, quum puer eſſet, aliorum more hominum profecerit? Pręetereà, poſſitne ignorantia, vel error vllus Chriſto aſcribi? Ad hæc, quomodo ille inde à primo conceptu ſanctus dicatur, veréque ſecundum animam in omni ſit virtute perfectus? Quomodo idem in Conceptione ſanctus, & quamobrem Mariæ dictum ſit: Virtus altiſſimi obumbrabit tibi? Rurſus, an ſtatim poſt colloquium Angeli cum Virgine habitum, conceptus fuerit Chriſtus? Demum, verumne ſit, Domini conceptionem XXV. die menſis Martij, & natalem eius XXV. Decembris contigiſſe?

IN SEQVEN-

IN SEQVENTEM EFFIGIEM

CARMEN PHILIPPI MENZELII, MEDICINÆ DOCTORIS, & in Schola Ingolſtadienſi Profeſſoris ordinarij.

ALIGER ô cæli iuuenum fortiſſime, tandem
Expectatus ades, quibus, heu, quantiſque piorum, &
Votis & deſideriis, dum nocte ſub ima
Extorres inhiant, quę tu demiſſus Olympo
Nuncia iam terris Superum caducifer affers.
En nubes, atque aſtra ſuis rupere querelis.
Aſt ego felicem num te non iure putabo?
Diue ales, ſociis quem de tot millibus vnum
Omnipotens voluit ſuperum Rex ęthere ab alto
Ire oratorem, tanto in molimine rerum,
Vnde hominum, mundique ſalus, rediuiuáque vita
Omnis, & antiquæ paritur noua gratia culpę?
Felix tu certe, felix etiam aurea Virgo
Alloquiis dignata tuis, miſſáque ſalute
Cælitùs: atque eadem fortunatiſſima matrum,
Plena Deo, genitrixque ſui miranda ſatoris.
Verè illam (quod te monita eſt interprete) complet
Gratia: verè illi dominator maximus orbis,
Quantus quantus, adeſt: & quod pręſaga futuri
Heliſabe cecinit, Virgo illa puerpera longè
Fœmineum ſupra genus inſignitur honore
Auguſto, immenſo, immortali: atque ipſe ſine vllo
Nixu infans miſero partus ter maximus orbi
Laudibus & ſupera, & media inferaque omnia inundat.
Hoc equidem memores, ac tanti muneris ergo,
Cuius ab ętherea veniſti nuncius arce,
Siue dies, ſeu nox comitata fugacibus horis.
Ingreditur terras, ſparguntque crepuſcula lucem
Ambiguam, ſimul ac templorum è vertice ſacro
Aeriſonæ turres ſignum clangore dederunt,
Poplitibus cuncti flexis, & ſupplice geſtu,
Ritè ferimus humum (priſci docuere parentes)
Affamurque Dei magnam ſuper ęthera matrem,
Te verbis imitati: & ter tua dicta, pięque
Heliſabes grato depromere pectore auemus.
At (viden') antiquus quàm tali carmine ſerpens
Rumpitur? vt ſæuo dentes tumet ille veneno,
Multiplicesque ciet tortus, atque æſtuat ira
Aeſtuet ille equidem: ſunt nobis pharmaca contrà
Mille ſacris decerpta libris, veterumque parentum
Congeſta auſpiciis, quę lecta Caniſius offert
Et ſpectata diu. Nulla hic ſunt toxica fraudi.

יהוה

LIBRI TERTII DISSERENTIS de Maria Virgine per Gabrielem Angelum ſalutata, eademque Chriſti Dei et hominis Matre ſacroſancta.

CAPVT PRIMVM.

De duabus perſonis (Gabriele Archangelo & Maria Virgine) in Angelica ſalutatione primum obſeruandis, & quod ille ſit ſolus ad ſolam ſalutandam ingreſſus.

Sequentis tractationis de Angelica ſalutatione diſtributio ſiue partitio.

DE Angelica ſalutatione dicturi, vt vulgaris loquendi mos obtinet, tractationem & velitationem omnem ab hiſtoria Euangelica ordiemur, ideoque perſonam vtramque, ſalutantem nempè Gabrielem & ſalutatam Virginem, in ipſo veſtibulo expendemus. Deinde ſalutationis huiuſmodi præſtantiam, vſum & fructum, quem nobis tollunt ac inuident Nouatores, aſſerere conabimur. Poſtremo, an & quomodo Mariam gratia plenam decenter ſalutemus, explicare pergemus. Intercurrent & alia quædam propoſito argumento adhærentia, in quibus ſeculi huius noua improbitas & improba nouitas nos vel inuitos remoratur, ac pluribus quam fortaſſe quidam cupiant, reſpondere compellit. Scio interim facile dictu eſſe. AVE MARIA: ſed res ipſa demonſtrabit, quantum negotij nobis hic exhibeat Dei hominumque aduerſarius, qui Satan idcirco dictus eſt, ſtudioſe pertentans omnia, vt partim ſacroſanctæ Virginis dignitatem extenuet, partim Catholicæ fidei ſinceritatem commaculet, ac Eccleſiaſticæ domus tranquillitatem ſimul obturbet. Igitur quæ ſalutatio Catholicis gaudium & ſolatium adferre conſueuit, tantum ea non eſt ſudes in oculis aduerſariorum, nihil non in ſacris literis deprauantium, vt more ſuo lucida obſcurent, ac candida in atra conuertant.

Salutationem Angelicam multis modis a Nouatoribus exagitari.

Multa & grauia contineri hoc dicto: Aue Maria.

Salutatio Angelica Catholicis grata, at Nouatoribus inſipida & faſtidioſa.

Gabriel primus ſalutationis huius architectus. Quis quantuſque fuerit Gabriel Mariæ ſalutator.

VT igitur à Gabriele ſalutationis huius primario, vt ſic dicam, ſecundum Deum architecto initium petam, fuit is non homo, ſed Angelus, neque ille vulgaris, ſed cumprimis illuſtris ex electis puriſque ſpiritibus, qui maximis Dei donis ornati, perpetuam authoris ſui gratiam & integram iuſtitiam conſeruarunt, hoc eſt, qui à Deo iugiter ſtetit, vt loquitur [a] Baſilius Magnus. Ac veteres quidem Theologi, inter quos [b] Ambroſium & [c] Auguſtinum pono Gabrielem, velut multis ſui ordinis collegis imperantem ac præſidem, Archangelumque libenter appellant. [d] Irenæo quidem ille Archangelus Demiurgi dicitur, qui Mariæ manifeſtum aduentum & incarnationem Chriſti euangelizarit. [e] Gregorius ſummum Angelum ſumma nunciantem, [f] Andreas Hieroſolymitanus vnum è præcipuis Angelis vocat, qui & primum inter A Angelos locum obtinet, teſte [g] Damaſceno, ſicut & [h] Cedrenus principem Angelorum appellat. Quanquam alij præferunt Michaelem: vtrunque autem faciunt maximas & paris momenti lucernas diuinitatis, & totius orbis luminaria non occidentia, myſtas arcanorum, & ad futurorum myſteria introducentes. Ita enim [i] Pantoleon à Metaphraſte citatus loquitur, ac Gabrielem commendat, quod ſit diuiniſſimus Angelus ab omnipotente Deo miſſus, qui veluti pronubus Dei verbi, ad ſanctam Virginem in terras deſcenderit, nec ſolum antiquiſſimam & diuturniſſimam primæ parentis Euæ moleſtiam B depulerit, ſed etiam orbem terræ vniuerſum impleuerit lætitia. Præterea de hoc Gabriele narrat, quod Mariæ parentem Annam adhuc ſterilem inuiſerit, ac ei in horto precanti prædixerit fore, vt talem gigneret filiam, quæ mater fieret Redemptoris, imò quod Patres etiam antiquos de myſteriis diuinis inſtruxerit, & demum paſtores Bethlehemiticos de felici ac læto Chriſti ortu reddiderit certiores. Quare hunc Gabrielem omnino præclarum & excellentem, ac de ſublimiore Hierarchia eſſe Angelum putabimus, vix vt quiſquam C alius maiorem in ſacris literis laudem conſequatur, quod crebrius à Deo mittatur, & honeſtiore legatione fungatur, ac præterea æquè verſetur in diuinis myſteriis exponendis, ſicut præter Mariam Daniel & Zacharias experti fuerunt. Nec ſolũ Hieronymus, ſed & vetuſtior illo Origenes annotauit, Gabrielẽ diuina prouidẽtia electũ eſſe, qui in gerẽdis bellis veluti præpoſitum agat. Tũ nomen ipſum quo inſignitur, ad commendandã perſonæ maieſtatem pertinet, quoniam Gabriel, ſi Latine verſatur, perinde eſt ac ſi dicas, Dei virtus aut fortitudo, quemadmodum poſt [a] Hieronymum [b] Bernardus annotauit. Dei quippe virtutem Chriſtum, quem, D quæſo, melius nunciare decebat, quam hunc quem ſimile nomen honorat? vt ab eodem Bernardo dictum eſt, qui hunc Angelum fortitudinem nuncupatiue: Chriſtum autem ſic etiam ſubſtantiue dici non perperam admonet. Illum quippe nunciare veniebat Gabriel, qui virtutum Dominus, & potens in prælio, ad debellandas aëreas poteſtates humilis apparere dignatus eſt, quemadmodũ [c] Gregorius & [d] Beda dixerũt. Sũt qui Gabrielis nomẽ aliter interpretẽtur, vt ſonet idẽ, quod Deus & homo: quę nominis Etymologia non vacat inſigni myſterio, nec ſolum à Proculo Archiepiſcopo Conſtantino-

a Homil. 9. Quod Deus non eſt author malorũ.
b Lib. 1 de Spiritu ſan.
c Serm. 14. in nat. Domini.
d Lib. 5. con. Valent. 21.
e Homil. 34. in lectiones Euangel.
f Serm. de ſalut. Ange.
g Serm. de virginis Aſſum.
h In epitome hiſtor.
i Vide Metaphraſten de S. Michaele.

Luc. 2.

Gabriel præ cæteris Angelis in Scriptura commendatur.

Daniel 8. & 9. Luc. 1.

Gabriel Dei fortitudo dicitur.

Gabriel Dei fortitudo nuncupatiue, Chriſtus autẽ ſubſtantiue iuxta Bernardum.

a Lib. de nominibus Hebraicis.
b Hom. de laudib. Virg. Pſal. 23.

Gabriel etiã ſonat idem, quod Deus & homo.

c Hom. 34. in Euangel.
d In explic.

In 1. c. Luc. In Synodo Epheſina.

politano, ſed etiam à Theophylacto traditur: Proculi verba, quibus coram blaſphemo Neſtorio diſſerit, in hunc habent modum: Reuerere nomen Archangeli, qui nuncium illum apportauit Mariæ, qui Gabriel eſt appellatus: dictus Gabriel, id eſt, Deus & homo. Geber enim homo, El Deus, nomine ipſo ſignificans nuncium, quem apportat: quoniam is, quem Euangelizat, Chriſtus Deus & homo erat oriturus, nomenclatura ipſa miraculum ſignificat.]

Gabriel multis modis in Euangelio nobis commendatur.

Luc. 1.

Verum vt ad hiſtoriam Euangelicam propius accedamus, ingentem profecto huius Angeli laudem eſſe neceſſe eſt, qui à ſummo Deo delectus, ad ſummum conficiendum negotium in terras deſtinatur, quique Domini ſui legantis mandato ad vnguem paret, ac iniuncto munere in tota legatione ſedulo perfungitur, vt Euangelicæ gratiæ ad communem ſalutem hominum prima quodammodo iaciat fundamenta. Quid illo nuncio expeditius? quid tali monitore ſapientius? quid hoc procuratore fidelius? qui de arcanis cæleſtibus in conclaui Virginem inuiſit, ſalutauit, inſtruxit, remque totam à piis omnibus tot ſeculis vel maximè deſideratam ritè confecit? Gabriel è ſublimi per æthera ad terreſtria loca demiſſus (Andreæ Hieroſolymitani verbis vtor) in Nazareth conſtitit, & ad Virginem accedens, inſcrutabilis illius deſpenſationis indicium ei placide pro ſuo officio fecit. Hoc illud eſt diuinæ cum humano genere reconciliationis myſterium.]

Serm. de Angelica ſalutatione.

Quod principium & quis finis legationis à Gabriele ſuſceptę.

Initium vero legationis, quam cum immortali laude Gabriel obiit, ab officio ſalutationis, de qua mox dicemus, ſumitur: finis in eo conſiſtit, vt Virginis aſſenſus ad ſummum illud nobiſque maximè neceſſarium Dominicæ incarnationis myſterium perficiendum accedat. Scite igitur à Bernardo traditur, Gabrielis typum in illo Abrahæ ſeruo exhiberi, quem prouidus pater amandarat ad quærendam puellam non quamlibet, ſed qualem Dominus filio Domini ſui præparauerat pulcherrimam atque puriſſimam: ac eundem ſeruum de puellæ hydria libenter bibere, vt ſic etiam Gabrielem deſignet, qui quum Mariam vnicè à Deo electam, filioque eius præparatam puellam lectiſſimam adiret, cognata ſibi virtute virginitate non potuit non plurimum delectari.

In paruus. ſerm. ſer. 2. Geneſ. 24.

Hom. de incomprehenſibili Dei natura.

Cur Gabriel cũ pennis vel alis depingatur.

De hoc Gabriele Chryſoſtomus monet, volitantem illum à pictoribus delineari nobiſque repræſentari, non quod Deus illum pennatum condiderit, ſed ob ſublimes & excelſas cæleſtis naturæ vires, atque vt illum è ſupremo domicilio & cæleſti collegio ad terram noſtra cauſa deueniſſe, gratis animis reputemus. Pulchrè igitur Chryſologus: Ad Virginem Deus aligerum portatorem mittit.] Et rurſus: Agit cum Maria Angelus de ſalute, quia cum Eua Angelus egerat de ruina.] Quod poſtremum etiam attingit [e] Irenæus, & luculentius explicat [f] Bernardus, diſcrimen ſtatuens inter bonum & malum Angelum cum Maria & Eua colloquentem. Sic enim loquitur: Miſſus eſt coluber tortuoſus à Diabolo, vt venenum per aures mulieris in ipſius mentem transfunderet, & ſic refunderet in totius poſteritatis originem. Miſſus eſt Gabriel Angelus à Deo, vt Verbum Patris per aurem Virginis in ventrem & mentem ipſius eructaret, vt eadem via intraret & antidoton, qua venenum intrauerat.]

Serm. 140. & 142.

Diſcrimẽ boni & mali Angeli cũ prima & ſecunda Eua colloquentis.

e Lib. 5. ad verſ. hæreſ.

f Serm. 2. de feſt. Pentec.

Gabrielem & Ioannem quaſi duos leones ad Mariæ cuſtodiam diuinitus datos eſſe.

Monet præterea quod ſcitu dignum eſt, Petrus Damianus, Gabrielem Archangelum & Ioannẽ Euangeliſtam duobus leonibus comparari, quorum alter dextræ Virginis, alter ſiniſtræ cuſtos deputatus ſit: quoniam Gabriel mentem, Ioannes carnem eius peruigili ſolicitudine ſeruauerunt. Qui benè leones dicuntur propter rugitum altiſonæ vocis.] Sed iam à Gabriele nuncio ad Dominam ipſam tranſeamus.]

Serm. 1. de nat. Virgin.

Mariã ex colloquio cũ Gabriele, multis nominibus eſſe commendabilem.

Hæc, ſi ſacram hiſtoriam rite ac ſedulo inſpiciamus, ex omnibus virginibus nomen nunquam intermoriturum, & primum in Euangelio tenet, ſemperque ſeruatura eſt. Hanc tanquam ſacratiſſimum templum & ſuſpicit & reueretur Angelus, templum, inquam, in quod Deus ipſe deſcendere, in quo naturam humanam aſſumere, & tanquam ſpõſus cum Eccleſia ſponſa myſticas celebrare nuptias decreuerat. Hæc ab Archangelo priuſquam ab homine compellatur, & ſingulari honorificentiæ priuilegio ſalutatur, vocibuſque non fortuito quidem confictis, ſed certa Dei voluntate ſerieque diſpoſitis ac pronunciatis cohoneſtatur. Hæc poſtquam ſalutata eſt, ſe oppido quam ſtudioſe demittit, nec agit quicquam inſolenter, ad reſpondendum fortaſſe tardior, ne mentem lingua præcurreret, in loquendo autem tam prouida & circumſpecta, eius vt orationem tum grauitatis, tum ſapientiæ plenam doctiſſimi homines fateantur. Huic tantum æterna ſapientia deferre voluit, vt non niſi illius aſſenſu accedente redemptionis noſtræ myſterium inchoaretur, hoc eſt, vt ſciens & volens illa fieret mater Emanuelis. Aſſentientis autem ea dulciſſima vox eſt: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Sed enim quæ tunc Mariæ fides in ſtupendo myſterio, quod prima didicit, penitus acquieſcentis? quæ modeſtia nihil in ſe ipſa præclarius, quam ancillæ nomẽ & obſequium agnoſcentis? quæ obedientia diuinæ voluntati ſimpliciter & exacte obtemperantis? quæ charitas ad Meſſiam ſtatim excipiendum aſpirantis? quæ puritas & ſapientia vnum maximè neceſſarium partemque optimam eligentis? quod opus demum Deo gratius & magis ſalutare nobis, ipſa vero dignius, omnibuſque ſeculis admirabilius iuxta & optabilius poſſit excogitari? Breuiter, tale tantique momenti inter Gabrielem & Mariam, quale nullum inde ab orbe condito, habitum eſt colloquium. In eo de perſonis & myſteriis diuinis longè omnium ſacratiſſimis, de Dei virtute ac omnipotentia, de ſancti Spiritus officio ac efficientia, multoque magis de filij Dei præſtantia, & vtriuſque in illo naturæ proprietate, ac demum de modo conceptionis, qui in Virginis vtero partim humanus, partim ſupernaturalis mox eſſet cõſecuturus, diſſeritur. Præclara iſthæc quidem, & luculentius ante nunquam tradita, vel ab vllo percepta: ſed longè præclarior, nobiſque vtilior finis tam ſacri colloquij fuit, quem finem ſalutata Virgo debuit imponere, vno velut verbo ita concludens negotium, vt & Gabriel & cæteri cæleſtes Spiritus, dicam & Patres in limbo verſantes, velut ex Mariæ reſponſo penderent, ac de accepto eius conſenſu haud dubie tum ſibi, tum orbi maximè congratularentur. Hæc præfari viſum eſt, vt ad Angelicam ſalutationem nobis quaſi via ſternatur, ſimulque lectorem admoneamus, ad totam hiſtoriam rectè cognoſcendam, vtriuſque perſonæ, ſicut in cæteris

Quot Mariæ virtutes in vno eius dicto concurrant.

Luca 1.

Nullum colloquium tam ſacrum, ſicut inter Angelum & Mariam ab initio mundi.

Maria ſacro colloquio, ſacratiorem finem imponit, non ſine Sanctorum omnium congratulatione.

Superiorum epilogus.

Dialo-

Dialogiſmis, ſalutantis Angeli & ſalutatæ Virginis rationem imprimis habeti oportere. Neque me eontinere poſſum, quin in vttiuſque perſonæ coo-templatiooem defixus, eum Bernardo eadem & ſentiam & dieam: Quid ni Angelum videas ô Vitgo, quum iam Angelice viuas? Quid ni viſitet Angelus vitę ſociam? quid ni ſalutet ciuem Sanctorum & domeſticam Dei? Angelica planè vita virginitatis: & qui non nubent, neque nubentur, erunt ſicut Angeli Dei. Erat Virgo corpore & ſpititu, cui ſpecialiter eſſet dicere: Conuetſatio noſtra in cælis eſt. Aſcendit planè ſupta omne humanum genus, aſcendit vſque ad Angelos, ſed & ipſos vſque tranſcendit, & cæleſtem omnem ſupergreditur creatutam.]

Serm. de nat. B. Virginis.
Matth. 22.
Philip. 3.

Mirvm autem, quid in mentem venerit Luthero, quum in dubium nobis reuocare conatut, B vtrum hunc Angelum Virgo agnouerit, & an illa domi aut in conclaui ſola teperta fuerit, quam fortaſſe apud propinquum in familia fuiſſe, & certas operas pro ſuo captu in familia obiiſſe confingit. Quomodo autem illa Gabtielem ignotaret, quæ diuinis tum viſionibus tum teuelationibus aſſueta, vt pleriſque viſum eſſe diximus, familiarem cum Angelis vitam degebat, quamque idem Gabriel inuiſere ſolebat, vt author eſt Ambroſius? ſuum oempè colloquium libenter miſcens cum Vitgine, vt ſemper Angelis eſt cognata virginitas, Sophtooio teſte. Quid? quòd ſola ſancta Deipara Virgo oudam eſſentiam Gabrielis Archangeli purè contemplata eſt, quemadmodum in eo libro, quem de variis quæſtionibus Athanaſio cum alij, tum Ceoturiatores attribuunt, ſcriptum reperimus. Alij C probabilius docent, Gabtieli cum Virgine colloquenti aſpectabilem viti figuram fotmamque fuiſſe, vel ſicut [a] Hietonymus aſſerit, illum in fotma viti deſcendiſſe, aut ſexus virilis ſpeciem petegrinam, vt eſt apud [b] Ambroſium, aſſumpſiſſe. Nec dubitat [c] Auguſtinus dicere, hunc Archangelum facie tutilante, veſte cotuſcante, ingreſſu mirabili, aſpectu terribili apparuiſſe, quum Vitginem ſalutaturus intraret. Illud certò affirmare licet, quod apud Damaſcenum legunt ac probant omnes eruditi: Transformantur Angeli, quomodocunque Dominator iuſſerit Deus, & ſic hominibus apparent, ac diuina teuelant myſteria.] Quod ſi ex Euangelio coniecturam capere faſ eſt, Maria non ob perſonam Gabrielis ignotam, ſed ob ſalutationem eius inuſitatam, quum oblatas laudes non agnoſceret, nonnihil turbata eſt, ac cœpit animo D fluctuare. Secus autem accidit Danieli, Zachariæ aliiſque pluribus, quibus Angelorum Aduentus & aſpectus tantum horrotis incuſſit, præſenti vt vix animu eſſe, & rectè cogitare ac luqui quicquam poſſent. Maria verò eum Angelo fabulabatur intrepida, vt Hietonymus dixit. Quanquam noo ignoto, apud Lucam Græcè legi, ἡ δὲ ἰδοῦσα hoc eſt, Quæ cum vidiſſet, turbata eſt in ſermone eius, ſicut & Ambroſius legiſſe videtur: eamque lectionem in quibuſdam vetuſtis eodicibus tepetiri, præter alios annotat Valla. Sedenim vtrumque fieri potuit, vt non ſolum ex inaudita ſalutationis forma, ſed etiam ob admirabilem coruſcantis Angeli aſpectum Virgo ſacra turbaretur, præſertim quod ille ſolito ſplendidius appareret, ac oooa quadam luminis claritate ſuam legatiooem magis cohoneA ſtaret. Alioquin Chryſologus putat, hunc Angelum in ſpecie blandum, in habitu mitem apparuiſſe: proinde Mariam, non quod perſonam videret, ſed quòd ſermonem audiret, fuiſſe tutbatam. Ac in eundem ſenſum ſcripſit Euſebius: Turbata eſt non in vultu Aogeli, ſed in ſermone eius: noo enim Angelum, ſed verbum Angeli attendebat, & quid illa tam officioſa ſalutatio ſibi prætenderet, cogitabat.]

Dubiū relinquit Lutherus an Maria venientem ad ſe nouerit Angelum, & an ſola inuenta fuerit.
In Poſtilla maiore circa Euangel. de Virgin. Annunciat.
Gabrielem Mariæ notum fuiſſe.
Lib. 2. de Virginibus.
Ser. de Aſſum. Virg.
Quæſt. 12.
a In epi. ad Euſtoch. de cuſt. virgin.
b Lib. 1. offic. cap. 18.
c Sermo. 14. in nat. Domini.
Lib. 2. de fide orthod. cap. 3.
Gabrielem in viri forma Virginem viſitaſſe.
Quare Virgo ad Gabrielis ingreſſum turbata ſit.
Daniel. 10.
Luc. 1
In epiſto. ad Fauſt.
In 1. c. Luc.
In annotat. noui Teſta.
Sermo. 140.
Qualem ſe Gabriel geſſerit, ad Mariam ſalutandam ingreſſus.
In Euangel. Miſſus eſt Angelus.

Deinde cœcis velut oculis tranſit Lutherus, quod ſignificanter dixit Euangeliſta: Ingreſſus Angelus ad eam, vt palam nobis indicet Virginem ſuo decoro ſeruientem, id eſt, non foris vagantem, ſed domi potius latitantem, priuatimque ſua curantem & ſacris vacantem ſtudiis, quod ad ſe quoque pertioere putaret diuinum otaculum: Audi filia, & vide, & inclina autem tuam: & obliuiſcere populum B tuum, & domum Patris tui: & concupiſcet Rex decorem tuum. Sciebat vtique, Virgini non minus, quam viduæ ad beoè beateque viuendum conuenire receſſum: ideoque Iudith viduam publicè ab omnibus prædicari, quod in penetralibus ædium ſuum haberet conclaue, & in ea ſecluſa libenter habitaret, ac ſacris meditationibus & precibus operam daret. Quocirca præceptorem diſcipulus, Lutherum Loſſius rectè corrigit, quum eundem Lucę locum explanans, tale Scholion annectit: *Hinc pie creditur, Mariam ſolam fuiſſe in conclaui, aut alio loco precantem, legentem aut meditantem de promiſſo Liberatore, cuius aduentum in carnem, vt multi alij, ardentibus votis exoptauit.* Eadem Viti Theodori eſt ſententia, Mariam nempè ſolam ab Angelo tepertam eſſe, quum C precationi abſque dubio operam daret. Niſi fortaſſe delirat ita Lutherus, vt Iacobi Proteuangelium nobis amplectendum putet, quod inter alias fabulas ridiculè narrat, Mariam accepta hydria foras ad hauriendam aquam prodiiſſe, atque tunc illi vocem, neſcio vnde allatam, ſoouiſſe: Aue, gratia plena. Vitginem igitur io dextram & ſiniſtram partem, vt inſolitæ voeis authorem cognoſceret, circumſpexiſſe. Quum vero tremefacta domum rediiſſet, ac hydriam depoſuiſſet, tum demum Angelum domi aſtitiſſe, & cum illa egiſſe pluribus. His nugis pluſquam anilibus delectentur, qui parum fidunt ſacro Euangelico, in quo Lucas Annæ filiam velut Mariam Magdalenam ocio ſancto fruentem, ſolique Deo vacantem noo obſcure ſignificauit, tacite, vt credo, admonens, permultum illam ab aliarum fœminarum moribus abfuiſſe, quæ vel cum [a] D Martha curis domeſticis diſtrahuntur, vel cum [b] Dina foris vagantur, vel cum [c] Iephtæ filia lamentis fœmineiſque affectibus libenter indulgent, vel cum [d] Michol Dauidis vxore nugantur, vel cum [e] Moyſi ſorore murmurant, vel cum [f] Herodiadis filia impudice ſaltant, vel denique cum [g] filiabus Sion elatæ atque pompoſæ, vt ſpectent ſimul & ſpectentur, luxu & mundo immodico delectantur. Nihil enim eiuſmodi, quod fatuas virgines, vel mulieres vulgares decet, io ooſtram Virginem cadit, quæ in theatris, popinis, choreis quæri potuit, ſed in loco duntaxat ſecreto, piiſque contemplationibus apto inuenta eſt, quum bonæ cooſcieotiæ mille teſtium præſeoti ſinceritate gauderet, atque à Spiritu ſancto quietis & pacis amante, velut hoſpite ſuo, tota gubernaretur. Monet igitur & Hierooymus, Virgioem hanc Hebræis

Angelum ſolum ad Mariā ſolam ingreſſum eſſe.
Pſalm. 44.
Iudith. 8.
In annotat. circa Euan. feſt. Annunc.
In breui explicat. Euangeliorum.
Figmentum Iacobi in Proteuangelio eſt Mariam non domi, ſed foris primum ab Angelo ſalutari.
Luc. 10.
a Luc. 10.
b Geneſ. 34
c Iudic. 11
d 2. Reg. 6.
e Exod. 15.
f Mar. 6
g Eſa. 3.
Maria virgo abſcondita, & vix à viro ſalutata.

Ahalma, id eſt, ſecretam & abſconditam haud A temerè nuncupari, vt & antea dictum eſt, quæ quum primum vidiſſet & audiuiſſet Angelum, idcirco conſeruata & conterrita fuerit, vt reſpondere non poſſet, velut nunquam, aut rarius à viro prius conſpecta & ſalutata.

In ca. 7. Eſa. & in epi. ad Euſtoch. de cuſt. virgin.

Lutheri mos eſt, libéter obtrectare Mariæ.

SED antiquum obtinet Lutherus, nihil non excogitans noui, Mariam vt in ordinē redigat, ac omni ſplendore nominis inter æquales exuat. Haud illi ſatis eſt, quòd illuſtri Virgini parentes obſcuros, conditionem vilem, vitam tantum non ſordidam, abiectam & deſpectam affingat: niſi nunc etiam quum ab Angelo inuiſitur, eandem neſcio apud quos ſabulantem, aut rei fortaſſis culinariæ vel agrariæ incumbentem depingat, nimirum vt ſuæ in maledicendo libidini potius inſeruite, quam tan- B tæ Virginis, vel vllius decori rationem habere videatur. Retundit autem hoc inane Lutheri figmentum, nec vno quidem in loco Ambroſius, clariſſime pronuncians: Solam in penetralibus, quam nemo virorum videret, ſolus Angelus reperit: Sola ſine comite, ſola ſine teſte, ne quo de genere deprauaretur affatu, ab Angelo ſalutatur.] Ac alibi rurſus: Hæc ad ipſos ingreſſus Angeli inuenta domi in penetralibus, ſine comite, ne quis intentionem abrumperet, ne quis obſtreperet: neque enim comites fœminas deſiderabat, quæ bonas comites cogitationes habebat, quin etiam tum ſibi minus ſola videbatur, quum ſola eſſet.] Igitur hoc præclarum noſtræ Virginis exemplum quod virgines omnes merito imitentur, vt libenter à publico abſtineant, ac ſe domi contineant, ſicuti ſuperiore libro C tractauimus, nunc nobis Nouatores auferre contendunt. Omitto, quæ ad verecundiæ commendationem ab eodem Ambroſio adferuntur, præſertim vt nec videre viros fœmina, nec videri velit, ſicut Mariam feciſſe dicit, quæ in cubiculo ſola, tacens & mota fuerit illius ingreſſu, qui virilis ſexus ſpeciem præ ſe ferebat. Vbi enim timor, ibi & pudor, vt Suidas ab Epicharmo dictum eſſe commemorat. Et præclarè ſcribit Tertullianus: Qui præſumit, minus veretur, minus præcauet, plus periclitatur. Timor fundamentum ſalutis eſt: præſumptio impedimentū timoris.] Præterea coarguit Lutherum Bernardus, cuius iudicio Gabriel per clauſum oſtium ad abdita Virginis penetrauit, vt in ſecretarium pudici cubilis ſubito illaberetur, vbi illa clauſo ſuper ſe oſtio Patrem in abſcondito precabatur. Solent enim, inquit, Angeli aſtare orantibus, & delectari in his, quos vident leuare puras manus in oratione.] Sicut & Cornelij Centurionis exemplum oſtendit. Et paulo poſt: Suſpicandum igitur non eſt, quod apertum inuenerit Angelus oſtiolum Virginis, cui nimirum in propoſito erat hominum ſugere frequentiam, vitare colloquia, ne vel orantis perturbaretur oratio, vel continentis caſtitas tentaretur. Clauſerat itaque etiam illa hora ſuum ſuper ſe habitaculum Virgo prudentiſſima.] Hęc pulchrè quadrant cum ſententia Euſebiana, quæ Lucæ dictum: Ingreſſus Angelus ad eam, his verbis explanat: Non enim in plateis erat, non in publico morabatur: intus erat, in penetralibus ſola ſedebat, nec tamen ſola tanto virtutum exercitu circumſcripta.] Sed & Andreas Hieroſolymitanus Mariam in thalamo collocat, quæ clauſas fores habuerit, quū ad illam Angelus placide ingrederetur. Næ iſthæc Lutherum feriunt, ac vanum eius commentum, cui veteres omnes reclamant, euertunt: ſed nos ad rem ipſam propius accedamus.

Solus Angelus ſolam virginem reperit domi.

In 1. ca. Luc.

Li. 2. de virginibus.

Maria ſuo exemplo docet, virgines omnes domi ſe continere.

Lib. 1. offic. cap. 18.

De cultu ſeruorum.

Homil. 3. de beata Virg.

Matth. 6

Angelorū eſt orātibus aſtare & viſitare pios.

Cur Mariam ſolā Angelus inuenerit.

Actor. 10

In explicat. Euangel. de annunciat.

Luc. 1.

In ſermo. de ſalutatione.

CAPVT SECVNDVM.

De præſtantia & dignitate Angelicæ ſalutationis, à Luca deſcriptæ, quam aduerſarij noui fruſtra oppugnare conantur.

QVI Nouæ ſunt hodie Religionis amantes, non neſciunt illi quidem Angelicam ſalutationem magno in precio & frequenti vſu apud Catholicos eſſe, ſed quorum inſtitutum reprehendere, quam comprobare malunt, & quod ex Euangelio maxime ſumptum eſt, Euangelici homines non ſine ſtomacho tum auerſantur, tum calumniantur. Qui certè ſi poſitis paulum affectibus rem omnem ex æquo & bono metiantur, habent hic non quod fugiant ac inſectentur, ſed potius quod D nobiſcum cupide amplectantur, & ament. Nimirum ſancta, ſublimis, magnifica, & omni obſeruatione digna iſthęc eſt ſalutatio, ſiue vt Ambroſius vocat, benedictio, ſi primam eius originem ſpectent. Etenim non ab Eccleſiæ Præpoſitis condita, ſed à ſanctiſſimo Angelo profecta, & cælitus primum allata, nec ab hominibus inuenta, ſed Sacroſanctæ Trinitatis nomine ac iuſſu haud dubiè tum pronunciata, tum ſcripta, tum conſeruata eſt. Deinde hæc ſalutatio non modo Deum & Dei Angelum authorem habet, ſed etiam quo ſacris in literis rarior & inuſitatior, eo illuſtrior atque commendabilior exiſtimanda eſt. Vnde Culmannus, licet Lutheri diſcipulus, apertè fatetur, nouo quodam & inuſitato modo hic Virginem ſalutari, ac idcirco turbari, quod nunquam alias audita eſſet talis ſalutatio, nec ſimilis in ſacris libris reperiatur. Non quod ille primus hunc ſenſum excogitarit, ſed ita viſum eſt etiam antiquis Patribus: ex quibus Ambroſius hoc ſcriptum reliquit: Benedictionis nouam formulam mirabatur, quæ nuſquam lecta eſt, nuſquam comperta: ſoli Mariæ hæc ſalutatio ſeruabatur.] Ac multo vetuſtior Origenes in eandem ſententiam ſcribit, planeque docet, ſimilem quidem ſalutandi formulam ſiue ad virum, ſiue ad fœminam factam, in omni Scriptura nuſquam reperiri. Nec ſolum inconſueta eſt, verum etiam vt Sophronius admonet, omni admiratione digna, & ab Archangelo venerabiliter & officioſiſſime facta, in qua diuinitus declaratur, qualis quantaque ſit Virgo ad ſummum illud electa myſterium, vt hinc illius pręſtantiam idem Archāgelus miraretur. Habent omnes ferè gentes in more poſitum, vt in primo ingreſſu occurrentes fortè ſalutent, illiſque

Non immeritò vſitatum eſt aduerſus Angelicam ſalutationem inſurgere, & ob eam Catholicis obtrectare.

Prima laus Angelicæ ſalutationis ab origine ſumta.

In 1. ca. Luc.

Hæc ſalutatio tanto illuſtrior, quanto rarior in Scriptura.

Con. 4. de feſt. Annūciat.

In 1. Luc.

Homil. 6. in Lucam.

In ſerm. de Aſſumptio. Virginis.

Quid præterea commendet hanc ſalutationem.

que bene precentur, ſicut & tritæ illæ loquendi formulæ comprobant: Salue, Benè ſit tibi, Fortunet te Deus, Felix dies. Eſt & ſolennis Iudæorum ſalutatio, qua mutuo ſibi pacem optant, pacis deinde pignus oſculum exhibentes: vt hinc etiam pro illius ætatis ratione iuſſerit Apoſtolus: Salutate inuicem in oſculo ſancto, ne fraudulento videlicet ac proditorio oſculo, quale Iudas Chriſto præbuit, falſæque amicitiæ locus relinquatur. Sed & in Euãgelio Apoſtolis mandatur, ſuam vt beneuolentiam, quum peregre venientes domum ingrediũtur, amica ſalutatione, tanquam officioſæ Chriſtianæque charitatis teſſera, comprobent. Verum longè ſublimius de Gabriele ſalutante cogitandum eſt, qui diuina luce perfoſus, multo rectius & exactius, quam quiſquam alius poſſet, Virginem Deique voluntatem perſpectam habebat, ac idcirco ampliorem gratulandi occaſionem comperiebat. Quod verò ait: Aue, gratia plena, duplicem ſenſum & optantis nimirum & affirmantis admittit. Quid autem vel optaret, vel precaretur Virgini, in qua multiiugam gratiam & benè conſtituta omnia mirabiliter vnà que & contemplabatur, & reuerebatur? Igitur affirmantis hæc eſt oratio, non futurum beneficium precantis, ſed de præſente potius gratia illi gratulantis, ſimulque teſtificantis, nunciaſſe à ſe gaudij iuſtam adeſſe cauſam, quoniam cæteris iuſtior ac ſanctior mortalibus, plena iam eſſet gratia, & cum illa Dominus verſaretur, nullique mulieri ſecunda foret, ſed inter fœminas benedictionem primariam obtineret.

Mariam non vulgari more gentium hic ſalutari.
Quomodo Iudæi mutuo ſe ſalutare & oſculari conſueuerint.
Roman. 16.
1. Cor. 16
2. Cor. 13.
Matth. 26.
Matt. 10.
Angelus virgini non precatur, ſed gratulatur & affirmatiuo, non optatiuo modo loquitur.

A T Q V E vt ſalutationis huius excellentiam pluribus proſequamur, ex Petro Damiano libet primũ repetere, duo verba eſſe orbi nunciata, qualia in terris nec aliquando dicta, neque dicenda ſint, in quorum etiam comparatione omnia muta debeant apparere: Primum verbum, quod ipſe rugitum altiſſimæ vocis appellat, in hoc Archangeli dicto ſtatuit: Aue, gratia plena: eo enim incarnationem Dei, redemptionem hominum, & mundi renouationem contineri. Alterum verbum Ioanni tribuit, qui vt verè filius eſſet [a] tonitrui, vocem illam tali Aquila dignam protulit: In principio [b] erat Verbum. Scribit ergo & Nicephorus, æternum & ante ſeculum Verbum Dei deſcendiſſe, & conditionem naturamque noſtram inenarrabili modo ſuſcepiſſe, quum Maria lætum nuncium, vel Angeli ſalutationem illam accepit, qua dictum eſt: Aue, gratia plena. Hæc verò ex Chryſoſtomo deſumpta videntur, quem in celebranda Liturgia Græci ſequuntur, ita publicè pronunciantes: Gabriele dicente tibi Virgo: Aue, cum voce incarnatus eſt omnium Deus in te ſacroſancta arca, vt dixit iuſtus Dauid] His Petrus Epiſcopus Alexandrinus, idemque Chriſti Martyr conſonat, quum in Concilio Epheſino in hunc loquitur modum: Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, tum videlicet, quum Angelus ſacram Virginem eiuſmodi oratione ſalutauit: Aue gratia plena, Dominus tecum, hoc eſt, Dei Verbum nunc tecum eſt. Nam illa Gabrielis ſalutatio Deum Verbũ in vtero Virginis natum, & carnẽ factum inſinuat.] Alij verò aliter ſentiunt, & ex Lucę verbis non obſcuris colligunt, Verbum carnem in Virgine factum eſſe non inde ab initio Angelicę ſalutationis, ſed poſt Mariæ conſenſum expreſſum, quum illa diuino myſterio à Gabriele nunciato ſe totam accommodaſſet. Veruntamen Græci Scriptores, quos iam citauimus, hac ratione defendi poſſunt, quod ſalutationi Angelicæ, quæ olim publicè recitabatur, ſingularem honorem deferre voluerint, maximè propter effectum proximè conſequentem, quodque propterea initium ſimul & finem tam ſacri colloquij permiſcuerint, ſat habentes, totius & ſalutationis & annunciationis fructum in Verbo ipſo incarnato conſtituere, nobiſque commendare. Ac rurſus hac ratione innuunt, quem in modum ſalutatione Angelica in Eccleſia piè recteque vti deceat, cum grata videlicet memoria ſummi beneficij atque myſterij, quod miſſus de cælo Gabriel benedictæ Virgini tunc annunciauit, operante ſimul Spiritu ſancto, vt Dei Filius, Virginis Filius propter nos efficeretur. Eius rei caput in ipſa quidem ſalutatione conſiſtit, quæ præterea mirabilis Virginis laudes & dotes breui ſumma complectitur, & eam continet orationis formulam, quæ non ſolum hominibus in terra, ſed etiam Angelis in cælo ad lectiſſimam honorandam Virginem, vt alibi demonſtrabimus, eſt accommodata.

Ser. 1. de natiuit. Virg.
Duo verba præcipue notãda in Euangelio.
Angelica ſalutatio cũ Verbi incarnatione coniuncta eſt.
a Marc. 3
b Ioan. 1
c Lib. 1. hiſt. cap. 8.
In Liturgia.
Vide Tom. 1. Concilij Epheſini.
Sit ne ſtatim Verbum caro factum, cum Virgo a Gabriele ſalutata eſt.
Quo pacto Angelica ſalutatio ſit recitanda.
Angelica ſalutatio compendium multarum laudũ & dotium Mariæ, ſed & formula hominibus Angeliſque congruẽs.

C Æ T E R V M vt nomen ipſum ſit apertius, quod ſæpè nobis repetendum eſt, Angelicam ſalutationem appellamus, vniuerſum illud complectentes, quod non ſolum Gabriel ad ſalutandam Virginem enunciauit, ſed quod vetus etiam Eccleſia ex Elizabethæ ſanctæ verbis adiunxit, ſicut idem Lucas prodidit Euangeliſta. Quicquid igitur in ea ſalutatione continetur, prorſus eſt euangelicum, ex vno eodemque ſpiritu Dei per Gabrielem & Elizabetham loquentis profectum, atque ad noſtram ſcriptum vtilitatem. His duabus veluti partibus contexitur ſalutatio, & tamen Angelica dicitur, quandoquidem Angelum primarium habet authorem, & ei præcipuè hoc debetur opus, qui & Angelicam ſui memoriam, imò & exemplum nobis imitandum reliquit, vt ſi tantæ matri grati eſſe velimus, Angelicum & ipſi officium ſalutando præſtare pergamus. Tùm eadem voce (Bedę verbis vtimur) Maria ab Elizabeth, qua à Gabriele benedicitur, quatenus & Angelis & hominibus veneranda, & cunctis meritò fœminis præferenda monſtretur.] Nec mirum, inquit, ſi Dominus redempturus mundum, operationem ſuam inchoauit à Matre, vt per quam ſalus omnibus parabatur, eadem prima fructum ſalutis hauriret ex pignore.]

Quid nomine ſalutationis Angelicę contineatur.
Cur Angelica dicatur ſalutatio, licet non integre profecta ab Angelo.
Lucæ 1.
In c. 1. Luc.

H Æ c præfari viſum eſt, minus vt addubitemus, quod à Gabriele Archangelo & Elizabetha ſancta cum vtriuſque laude dictum & factum eſt, à Chriſtiano quidem officio non alienum poſſe cenſeri, quum nos totidem verbis in ſacroſancta Virgine ſalutanda verſamur, & voces Euangelicas iteramus. Cæterum an hæc ſalutandi forma fructum aliquem adferat, vt operæ ſit precium Deiparam hoc modo ſalutare, complures in dubium vocant, bonaque ſectariorum pars negantem partem amplectitur atque defendit. Ergone inanem garritum, aut anilem cantionem eſſe dicent lætum initium veri Euangelij, aut potius primum ipſum Euangelium, quo nihil auſpicatius atque felicius Angelus à Deo miſſus in terris nunciare, & orbis percipere poterat? Non intelligunt iſti Gnoſtici, hoc ipſo, quo Maria nunc ſalutatur, velut noui & aurei ſeculi principiũ demonſtrari, hocque pulcherrimum eſſe exordium

Non ſine ſingulari fructu ſalutationem Angelicam a piis recitari.

ſanctiſſimæ tractationis, quæ inter Gabrielem & Virginem de negotio omnium grauiſſimo, humanæ videlicet redemptionis, noſtra omnium cauſa interceſſit, & mox obſtupeſcente natura feliciſſimè cõfecta fuit. Aſcribã Laurentij Iuſtiniani verba, quę rem nunquam ſatis memorandam magis explicẽt, rudibuſque commendent. Merito, inquit, Angelus ad Virginem mittitur, vt nouam gratiam noui partus noua ſalutatione differeret. Viſitationis enim aderat tempus, in quo liberaretur reus, ſapiẽtia corporaretur, deleretur culpa, atque cæleſtis Hieruſalem reædificarentur mœnia. Quamobrem lętus Paranymphus effectus pro officio, exhilaratus pro gratia, pro obſequio expeditus, inſolito fulgore veſtitus, in humana effigie deſcendit ad Virginem. Didicit ſane ex præſagio, quanta qualiſque erat, ad quã dirigebatur ſalutandam: Aue, inquit, gratia plena, Dominus tecum.] Ac talis quidem Gabrielis ſalutantis fuit affectus, qui in piis quodammodo ſanctè renouatur, & eximiam illis conſolationem creat, quum iiſdem Angelicis verbis excitati cogitant, tã diu priſcis exoptatũ nuptiarum tempus adeſſe, quæ præſente iam Paranympho in Virginis vtero celebrentur, vt inde perinde ac ſuo è thalamo cæleſtis ille ſponſus procedat, qui Chriſtianas animas veluti ſponſas ſtatim à ſacro Baptiſmate puras ſanctaſque ſibi cõiungat, ac in regno ſuo perpetuam beet. Quæ gratior ac iucundior homini Chriſtiano memoria ſuboriretur, præterquam de Emanuele Virgini Matri per Gabrielem tam lætè promiſſo: quem nos inde ab eo tempore factæ ſalutationis præſentem humanæ ſalutis authorem, ac principem ex Maria nobis conceptum, nobis natum, planeq; donatum & exhibitum habeamus? Vnde noua & ardens diuinæ laudis confeſſio in nobis erumpit, ſæpeque iuſtas amoris lachrymas verè piis exprimit, vt qui malorũ ferè omnium ſibi videãtur obliti, & è ſeruis velut amici ſponſi & ſponſæ facti, ad Patrẽ illum miſericordiarum fidenter accedant. Tum verò veterem abiiciunt luctum, quem Eua noſtri fundi calamitas, filiis omnibus attulit, qui ſuam acerbam ſortem intelligerent, quod infeliciter nati, ac morti perpetuæ deſtinati, priſtinam illam humani generis dignitatẽ amiſſam recuperare non poſſent. Sed iidem colligunt animos, & mœrotem cum gaudio pulchrè commutant, quum à Matre prima ad ſecundam, quæ Adam ſecundum edidit, id eſt, ab Eua ad Mariam ſeſe conuertunt, & vna cum Gabriele gratulabundi, voces Euangelicas recitant: Aue, gratia plena. Quod quum faciunt, an non illi velut ad cæleſtes nuptias vocati, nuptialem quoque veſtem geſtare videntur, & in Spiritu ſancto exultantes, quid aliud quam cum Zacharia hoc epithalamion canunt: Benedictus Dominus Deus Iſraël, quia viſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ? Ac deinde ad Redemptoris ſui Matrem conuerſi, & debitæ gratitudinis officio impulſi quid rectius facerent, quam quod ſuam & noſtram felicitatem nouam ex animo illi gratularẽtur. Illi, inquam, vt Dei Patris quaſi primogenitæ, vt Chriſti Dei & hominis Matri, vt ſancti Spiritus ſponſæ omnium dilectiſſimæ, quæ Angelicis verbis obediẽdo haud minus orbi commodauit, quam prima fœmina ſerpentinis conſiliis conſentiendo toti mortalium generi obfuit. Cur ergo illi non Aue dicamus, quæ tota pulchra, tota formoſa, Dei amica ſemper perſeuerauit, quia gratia plena. Quæ non ignobilis, non imbecillis, nõ orphana, vel alienæ opis indiga, quia cum illa Dominus. Quę non communibus fœminarum ærumnis obnoxia, non muliebribus vitiis aut næuis infecta, non puella laſciua, non virgo fatua, non coniux immorigera, non vidua irreligioſa, quia benedicta inter mulieres. Quæ in coniugio nõ ſterilis & infœcunda, non prolis obſcuræ vel pœnitendæ mater, quia benedictus fructus ventris eius Ieſus Chriſtus, iſque talis ac tantus, vt ad tremendũ eius nomen genua ſupra cælos, & in terris, atq; adeò apud inferos incuruentur, omneſque terrę tribus omnibus ſeculis in ipſo benedicantur. O nos ingratos, dicam & maledictos, ſi benedictam vitę ac ſalutis noſtræ, id eſt, Chriſti parentem adeò non amplectimur, non ſuſpicimus, non colimus, vt ne ſalutatione quidem dignam eſſe arbitremur.

In ſerm. de annun. Vir.

Qualis animus & affectus Gabrielis in Virgine ſalutanda.

Quomodo hæc ſalutatio ad pios affectus excitandos conferat.

Matth. 22.

Luca 1.

Quàm multiplex commendatio Virginis in hac ſalutatione cõtineatur.

Maledicti, qui benedictam Virginem ſalutare dedignantur.

A

B

ADHÆC ſalutationis huius verba, neſcio quam latentem vim ſpirant, noſtriſque affluant animis, & noui Teſtamenti proprias dotes, ſiue, vt Paulus vocat, fructus Spiritus nobis occultè commendant. Nam & charitatem, & gaudium, & pacem loquuntur, & pretioſa dona Spiritus, quæ in Mariam primum abunde ſunt effuſa, per Chriſtum etiam aliis offerri credentibus monent. Prima ſenſit illa, maximeque perſenſit vigorem Euangelicum, qui verbis illis Propheticis promittebatur: Et erit in die illa: ſtillabunt montes dulcedinem, & colles fluent lacte, & fons de domo Domini egredietur. Sed non omnibus tantum lucis ſuppetit, vt videant vereque intelligant hæc arcana, quæ paucis & ſimplicibus verbis ab Angelo includuntur. Quam enim latè patet gratia, & Chriſtianæ gratię iuſtitiæque plenitudo? quid non bonorum in eo continetur, Dominus tecum? Qualis & quam multiplex eius benedictio, quæ nunquam fuit maledicta? & illorum deinde, qui in omni benedictione ſpirituali benedicti, ac omni fructu iuſtitiæ repleti à Paulo dicuntur? Sed hos omnes longo poſt ſe interuallo Maria relinquit, tot prærogatiuis, donis, benedictionibus, fructibus ornata & cumulata, vt eos non dicam effari, ſed ne mente quidem conſequi valeamus. Cur ergo non ſit honeſtum, non vtile ac iucundum, ducem ſequi Gabrielem, & has Angelicas repetere voces, quæ non admonent Euangelice philoſophari, & Chriſtianam proponunt omnibus gratiam, vereque docent, non ſolum in Deipara, ſed etiam in Domino & Emanuele dulciſſime gloriari?

Docet ac monet hæc ſalutatio de fructibus Spiritus in Chriſtianã Eccleſiam dimanantibus.

Galat. 5.

Ioel. 3.

C

Paucis verbis ſalutationis huius multa myſteria contineri.

Epheſ. 1.
Philip. 1.
Coloſſ. 1.

D

POSTREMO quis ambigat, ſalutationem hanc Virgini matri, ipſique Deo tanto acceptiorem eſſe, quanto maior & ardentior pietas animi ſalutantis accedit? Placet hoc officium ſalutatę Virgini, quę proculdubio piè ſalutantes quodam modo reſalutat, votis illorum libenter annuens, & diuina munera clientibus pro materna fide procurans & impetrans. Niſi fortè aut non creditur Dei Filius honorare matrem (Bernardi verbis loquor) aut dubitare quis poteſt omnino, in affectum charitatis trãſiiſſe Mariæ viſcera, in quibus ipſa quæ ex Deo eſt charitas, nouem menſibus corporaliter requieuit. Aſcendens ergo in altum Virgo beata, dabit ipſa quoque dona hominibus. Quid ni daret? Siquidem nec facultas ei deeſſe poterit, nec voluntas. Regina cælorum eſt, miſericors eſt, denique mater eſt vnigeniti Filij Dei.] Hæc quum legunt vel audiunt aduerſarij, non nobis, ſed Bernardo, aliiſque vt vetu-

Salutationem hanc rectè recitatam, Marię gratam & homini frugiferam eſſe.

Sermon. 1. de Virginis Aſſumptione.

ſtioribus

ſtionibus, ita probatioribus Eccleſiæ Doctoribus, quos alibi producemus, ſuccenſeant & obtrectent licet: oos illorum latratus & morſus ſuo loco depellemus. Ac rectè Patres in Euangelio annotarūt, Marię occurſum & ſalutationem amicis eius adeò felicem ac ſalutarem fuiſſe in Zacharię domo, vt præcurſor Domini Ioannes in matris vtero, & mater ipſa Elizabetha virtutem illius maximam ſenſerint, vtque ingentibus Dei donis ambo præditi, vna cum ipſa Virgioe in Deo ſalutari ſuo mirabiliter exultarint. Hac velut imagine nobis præmon-

Quid ſibi velit Mariæ in Zacharię domū ingreſſus, & mox conſequens gratiæ operatio.

Lucæ 1.

A ſtratum putant, nec Mariæ fauorem, nec Dei benedictionem defuturam iis, qui Domini Matrem velut præſentem reuerenter excipiunt, digniſque modis honorant, aut maternam eius opem conuenienter implorant. Quid autem iſtis facias obſecro, qui implacabili Eccleſiæ odio impediti, oculos habent quidem, ſed non vident, & quicquid ipſorum placitis repugnat, magno moa ſupercilio auerſantur atque damnant, quique Chriſtum caput à præcipuis eius membris tam indigne ſeparant, quaſi Ieſum ſoluere velle videantur?

1. Ioan. 4.

CAPVT TERTIVM.

De principio Angelicæ ſalutationis, quo Aue dicimus, deque Catholico vſu & fructu eiuſdem totius ſalutationis, quam in Eccleſia retinendum eſſe quidam ex aduerſariis fateantur.

AGE verò prima illa Salutationis verba (Aue gratia plena) parumper expendamus, quæ à Nouatoribus nō intelligi res ipſa monſtrabit. Multi cum Eraſmo arbitrātur nihil omnino referre: Salue oe an Aue vertatur, quod à Luca Græcè ſcriptum eſt χαῖρε. Et ſi verò Græcum hoc verbum iam ſaluere, iam gaudere deſignet, multò tamen rectius & verius Aue vel gaude quam ſalue hoc loco redditur. Nam auere, ſi Feſto credimus, etiam pro gaudere ſumi ſolet. Aptiſſimum autem erat, vt gaudij vocabulo ſalutaretur, quæ veræ voluptatis authorem erat conceptura, & Ieſum ſalutaris gratiæ Principem paritura, ſicut & [a] Eraſmum fateri neceſſe eſt. Monet igitur Andreas Hieroſolimytanus accedenti Gabrieli hoc propoſitum fuiſſe, vt lętitiæ ſigna ſtatim Virgini annunciaret, vtque ad mētem eius demulcendam ea ordium ſermonis à gaudio auſpicaretur. Sic enim decuiſſe dicit, lætis vt præcooiis Reginam ſalutaret, quam & lætitię organum & immenſi gaudij genitricem appellat. Ipſum verò Aue, ceu pignus quoddam eſſe inſtituendi cū Maria colloquij, ſalutis conſilium, & immenſi gaudij præconium. Nec temere Chryſologus anootauit, in hac voce Aue, non ſimplex officium ſalutatioois, ſed muneris potius oblationem eſſe, quemadmodum & Sophronius diſerte ſcripſit: Non ſimplea, fateor, vel conſueta fuit iſta ſalutatio, ſed omni admiratione digna: ſiquidem veneratioois fuit delatio, oblatio muneris, famulatus obſequij.] Hæc eo quidem probabiliora videri debent, quo cauſa erat vberior Gabrieli non ſolum ad ſalutandum, ſed etiam gratulandum Virgini. Qua de re ita loquitur Laurentius Iuſtinianus: Ipſius gratiæ plenitudioem, quæ nimirum in Maria erat, cęleſtis nuncius perſenſit, cognouit, manifeſtauit & dixit: Aue, gratia plena. Salutat illam tanquam ſibi Dominam, honoreque digniſſimam, ac à Deo ſingulariter electam atque dilectam. Nec aliunde quam à ſalutatione debuit incboare, quando per hanc nouæ ſalutationis gratiam Saluatoris mundi prænunciabatur aduentus.]

Aue in ſalutatione pro Gaude, non ſalue accipiendum.

In annotat. noui Teſtamenti.

a In annot. noui Teſtamenti circa 1. Luc.

Serm. in Angelica ſalut.

Gabrieliſ propoſitū fuiſſe, vt Virgini læta nunciaret.

Serm. 140.

Ser. de Annunc. Virg.

In verbo Aue non eſt nuda ſalutatio accipienda.

PROINDE quicquid tandem fingant Nouatores, ne myſterio quidem caret voa prima huius ſa-

Verbum Aue tum triſtitiam excludit, tum

B lutationis, quæ non ſolum à gaudio ſumpta eſt, ſed etiam ſimul & veterem excludit triſtitiam, quæ pro multa primę mulieri irrogata, totam inuaſerat poſteritatem, & nouam gaudendi cauſam præbebat, quam Maria primum præſentiſceret, & credens Eccleſia, cuius tunc Maria typus erat, deinceps experiretur. Ac pulchrè quidem congruebat gaudiū illi ante omnes alios prænunciari atque offerri, quę ſecundam Euam ſe præſtare debuit, vt primæ matris, cui dictum eſt: In dolore paries filios, triſtitia ſolueretur. Hac ſpectans Procopius Gazæus, memorabiliter dixit, mulierem ſecundum Dei ſententiam doloribus, luctu & gemitibus, imò & exſecrationi addictam eſſe: Chriſtum verò benignum ex muliere natum hæc incommoda ſuſtuliſſe. Igitur

gaudium exigit Mariæ & omnium ferè credentium.

De ratione diſpari primæ mulieris & Mariæ præter tum obtriſtitiā & gaudium.

In Geneſ. cap. 3.

C Angelum præcurrentem & gaudio exultantem lætum Mariæ nuncium obieciſſe, atque ſic orationem inchoaſſe, Aue, moaque cauſam lætitiæ ſubdidiſſe, cum diceret: Domious tecum. Euam quidem Virginem deliquiſſe, ac proinde triſtitiam & dolores à ſerpente traxiſſe, quos deinde in oṁnes peccatrices transfuderit. Verum Maria, inquit, gaudium & lætitiā toti mortalium generi obnunciauit, humanique generis maledictionem, in quam deuenerat, fugauit.] Retinēdum eſt igitur quod Gregorius Nyſſenus perſpicuè docet, hanc Angeli orationem illis aduerſari vocibus, quas triſtes & acerbas prima mulier audiuit, quæ doloribus propter peccatum damnata eſt. In quem ſenſum ſcripſit etiam Fulgentius, fœminas à ruina primæ maledictionis per Mariam eximi. Tria, inquit, mala Euæ à tribus bonis Mariæ

Orat. in natalem Domini.

Serm. de laudibus Mariæ ex partu Saluatoris.

D probantur excluſa. Nam Euæ dictum eſt. In doloribus & in triſtitia paries, & ad virum conuerſio tua, & ipſe dominabitur tui. Tribus ergo his malis ſe ſubiungant fœminæ, quæ Mariam non ſequuntur, dolori, triſtitiæ, ſeruituti. Maria autem e contrario quam præclariſſimis tribus bonis ſublimetur auſculta, ſalutationis Angelicæ, benedictionis diuinæ, & plenitudinis gratiæ. Sic enim eam legitur ſalutaſſe: Aue Maria, gratia plena, benedicta tu inter mulieres. Quum dixit: Aue, ſalutationem illi cæleſtem exhibuit. Quum dixit. Gratia plena, oſtendit ex integro iram excluſam primæ ſententiæ, & plenam benedictionis gratiam reſtitutam. Quum dixit: Benedicta tu inter mulieres, virginitatis eius benedictū fructum expreſſit, vt ex ea benedicta dicatur inter

Geneſ. 3.

Tria bona Mariæ contra tria mala Euæ diuinitus ordinata.

Lucæ 1.

mulieres, quæcunque perſeuerauerit Virgo.] Ita Fulgentius in hiſce primis ſalutationis Angelicæ verbis philoſophatur, Mariã cum Eua, imò & toto fœmineo ſexu componens, ſicut ante illum & [a]Cyrillus Hieroſolymitanus, & Martyr [b]Irenæus Mariam cum Eua comparauit. Nobis verò ſat erit verba citare Bernardi, quæ totum hunc Euangelij locũ illuſtrent magis & comprobent. Iniungitur, inquit, noua legatio Angelo Gabrieli, & nouã Virgo profeſſa virtutem, nouæ ſalutationis honoratur obſequio. Antiqua excluditur maledictio mulierum, nouam noua Mater accipit benedictionem. Impletur per gratiam, quæ concupiſcẽtiam neſcit, vt Spiritus ſuperueniente altiſſimi pariat filium, quæ virum dedignatur admittere.] Igitur quod Angelus primum Aue, vel vt quidam vertunt: Salue dixit, tum ad Mariam, tum ad Eccleſiam exhilarandam non parum adfert momẽti, perinde ac ſi dicere vellet; Aue vna ex millibus electa & ſancta priuſquam nata Virgo, quæ vt alia nulla fœmina, tuo iure gaudere potes, quãdoquidem fœmineo ſexui, & ex hoc procreatis vetus illud infelicitatis eulogium præſcindis, & ſolidæ voluptatis cauſam, imò & horum omnium fontem orbi largiris. Gaude ſola mulier perpetuæ obedientiæ laudem conſecuta, & parens auguſta benedicti ſeminis, quo ſerpẽtis antiqui caput, omnis humanæ calamitatis ſeminarium, conteritur, & in quo Gentes omnes huc vſque maledicto ſubiectę benedicuntur. Gaude & lætare magnificum diuinæ gloriæ templum, conſecratum Regis æterni palatium, & thalame immaculate, in quo humana natura vnico Dei filio deſponſatur. Gaude immenſæ lætitiæ parens, & noua, puta, precioſa, nobilis arca, quæ panem cæleſtem prima tuo complecteris ambitu, & mundo illum deinde vniuerſo ſubminiſtras. Præterimus multa id genus epitheta, quæ in hunc ipſum locum confert Andreas Hieroſolymitanus, hoc etiam coronidis loco pulchrè adiiciens: Decet lætis præconiis ita Reginam ſalutari.] Nec ſine certa numinis prouidentia factum arbitror, vt multo ante Mariam natam Sibylla ſit Ethnicis vaticinata, de noſtra Virgine proculdubio canens, & ſalutationis huius initio perbelle conſonans:

> Εὐφράνθητι κόρη καὶ ἀγάλλεο· σοὶ γὰρ ἔδωκεν
> Εὐφροσύνην αἰῶνος, ὃς οὐρανὸν ἔκτισε καὶ γαῖαν·
> ἐν σοὶ δ' οἰκήσει, σοὶ δ' ἔσσεται ἀθάνατον φῶς.

Hoc eſt:

Si ſimpliciter interpretari velimus: Lætare & exulta ô puella: tibi enim gaudium donauit æternum, qui cælum & terram condidit. Is verò in te habitabit, tibique erit immortale & indeficiens lumen.

Qvam ergo aptè & conuenienter Aue illi dicimus, quæ nihil priſtinæ retinet maledictionis, quæ à communibus veræ triſtitiæ cauſis ex peccato manantibus perſeuerat immunis, quæ ſummam gaudendi materiam in ſeipſa ob incredibilem conſcientiæ puritatem circumtulit, ac demum in ipſo gratiæ gloriæque fonte Chriſto conſolationem & voluptatem maximam primò perſenſit, nobiſque perſentiendam obtulit & reliquit? Vt mihi ſanè prudendum videatur, hæc ſacra verba tam parum à Chriſtianis expendi, adeoque à multis fœde negligi, velut ea ioco vel aliud agens dixerit Angelus, nihilque ad nos illa voluerit pertinere. Atqui

A longè ſecus res habet, quoniam præter quam quod officium ille ſuum egregiè pręſtitit, ſimul & nobis præſtandi reliquit exemplum, quum adeò reuerenter, atque admiratione plenus ad hanc ipſam ſalutationem acceſſit, vti Sophronius notat. Nec dubium, quin, vt idem exiſtimat, ſecum Gabriel præmeditaretur, aut potius ſemper perpenſum haberet, qualis & quanta eſſet Virgo ſibi ſalutanda, quam ſummos ille Deus ex tot millibus ad maximam & gratiam & gloriam vnicè delegiſſet. Varias autem iuſtæ admirationis cauſas, quæ tunc in Angelum inciderent, facilè intelliget, quiſquis Epiphanij verba ſequentia ritè perpendet. Hunc enim ſenſum ille loquenti tribuit Gabrieli: Aue, gratia plena, multis virtutibus exornata Virgo, in lampade geſtans lucem inextinguibilem Sole ſplendidiorem. B Aue, gratia plena, hami eſca ſpiritualis: in te ſiquidem hamus diuinitatis. Aue, gratia plena, gloriæ arca ſpiritualis. Aue, gratia plena, quæ es vrna aurea continens manna cæleſte. Aue, gratia plena, quæ ſitientes perennis fontis dulcedine ſatias. Aue, gratia plena, mare ſpirituale habens gemmam cæleſtem Chriſtum. Aue, gratia plena, ſplendidum cælum, quæ in cælis incomprehenſum contines Deum. Aue, gratia plena, quæ Cherubicum thronum diuinitatis fulgore ſuperas. Aue, gratia plena, quę cæli circulum habes, & Deum incomprehenſum anguſto potiſſimum loco in te ipſa contines. Aue, gratia plena, nubes columnæ ſimilis, quæ Deum habes, qui populum deduxit per deſertum. C Quid dicam? & quid proloquar? quo pacto prædicabo gloriæ radicem? Solo enim Deo excepto cunctis ſuperior exiſtis: natura formoſior es ipſis Cherubin, Seraphin & omni exercitu Angelico: cui prædicandæ cæleſtis ac terrena lingua minimè ſufficit, imò verò nec Angelorum.] Et adhuc erunt Chriſtiano digni nomine, qui ad hanc auream verè ſalutationem nauſeant, ac piis etiam vitio vertunt, quod libenter, frequenter, alacriter Gabrielis, Epiphanij ac Patrum aliorum, de quibus poſtea dicetur, exempla ſectentur, totidemque verbis vtentes, in ſacroſancta Virgine ſalutanda verſentur.

Ego vero apptime laudandum dixerim vetus inſtitutum, quod ab optimis maioribus ſanctiſſimiſque Patribus traditum & acceptum, hodieque D apud Catholicos obtinet, nimirum vt ſemel atque iterum manè ac veſperi campanæ pulſus in templis edatur, eoque Chriſtiani omnes ad ſalutandam Virginem excitentur. Hinc enim populus tot curis diſtractus, & in profanas occupationes continenter intentus, ſaltem in cuiuſque diei principio & fine ad ſacrorum memoriam reuocatur, vt Chriſtiani homines cogitent, ſe ab illo Chriſto nomen, vitam, ſalutem accipere, qui ſub huius mundi finem, ac velut veſperam primam in Mariam cælitus aduenit, & aduentu ſuo longæ & miſerandæ noctis, quæ totum genus humanum oppreſſerat, tenebras diſcuſſit, ſed & nouum gratiæ diem adeoque Solem iuſtitiæ attulit, nimirum vt nos ex filiis tenebrarum filij lucis effecti, ipſam mundi lucem non modo pręſentem contueri, ſed præeuntem etiam ſequi, & relictis tenebris, in eius ſplendore ambulare poſſimus. Hoc ſummum beneficium in Maria certè inchoatum eſt, huius Chriſtianæ gratiæ primitias illa percepit, hunc exoptati diu Meſſiæ aduentum, quem

Gabriel

a Catech. 12. ad illuminatos.
b Lib. 5. ad uerſ. hæreſ.
Serm. 2. de Annunciat. Virginis.
Maria nouæ ſalutationis obſequio honorata, & noua benedictione aucta.
Quid ſibi velit initium ſalutationis.
Geneſ. 3.
Geneſ. 22. & 22.
Serm. de ſalu. Angel.
Oracul. Sibyllin. li. 3.
Sibylla etiã ante Chriſtũ ortum non multo aliter, quam Angelus Mariæ gratulata eſt.
Non ſolum Gabrieli, ſed & nobis competere officiũ Virginis ſalutandæ.
Gabriel exemplo ſuo nos docuit Mariã reuerenter ſalutare.
Sermone de Aſſumptio. Virginis.
Quomodo Gabriel Mariam tacite honorarit, & prima ſalutationis verbo intellexerit.
In ſerm. Encomiaſtico Virg. quem vertit Ioan. Picus Pariſienſis.
Maria omni exercitu Angelico, omnique creatura ſuperior.
Laudandũ & retinendum eſſe, veterem morem vt cãpanæ pulſu ad ſalutandam Virginem homines excitẽtur.
Ioan. 1. 9.
Eſa. 2. & 61
Quibus de rebus nos moneat Eccleſia, cum Deiparã Virginem ſalutamus, præſertim manè ac veſperi.

Gabriel in ipſo diei crepuſculo Virgini nunciaſſe creditur, ante alios Maria complexa eſt, adeoque orbi auſpicatiſſimè communicauit. Eius ergo rei memoria ne vnquam nobis excidat, qui rerum diuinarum alioquin ſumus plus ſatis obliuioſi, rectène prouida illa vetuſtas inſtituit & obſeruauit, vt manè & veſperi campanæ pulſus in oppidis & pagis omnium aures feriat, omnium mentes iociter, omnium fidem renouet, omnium fiduciam corroboret, omnium gratitudinem exuſcitet ac inſtauret, hucque demum permoueat, vt ſummam gratiam, & auguſtiſſimum incarnationis Dominicæ Sacramentum, quod redemptionis noſtræ fuit exordium atque caput, in imos demittant animos ac

Religioſa corporis compoſitio ad ſalutandam Virginē, curà piis adhibeatur.

ſingulari religione teſtentur? Vnde laudabilis ille mos, qui apud Sectarios quidem exoleuit, apud autem Catholicos paſſim durat, vt multi dictæ campanæ audito ſono, ab omni negotio ſeuocent animos, caput aperiant, humi procumbant, manus iungant, ipſoque demiſſo corporis habitu ſummam & ineffabilem demiſſionem commonſtrent, quam Deus propter homines limus ſiue homo factus oſtendit. Quæ omnia non ſolum ob Virginis merito ſalutandæ fiunt reuerentiam, ſed ad illius etiam honorem cum primis pertinent, de quo tum cogitamus, ſæpeque dicimus: Angelus nunciauit Mariæ,

Precatio Eccleſiæ.

& concepit de Spiritu ſancto. Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Vbi præter Angelicam ſalutationem etiam Dominica precatio recitari, vel ſequens Eccleſiæ Collecta, vt veteres appellarunt, à multis annecti conſueuit: Gratiam tuam, quæſumus Domine, mentibus noſtris infunde, vt qui Angelo annunciante Chriſti filij tui incarnationem cognouimus, per paſſionem eius & crucem ad reſurrectionis gloriam perducamur. Præterea vt ſanctiſſimum hoc myſteriũ nobis firmius imprimatur, in quo ſummũ erga nos amorem ſummus Deus orbi efficaciſſimè probauit, tempus proprium, quod

Cur Aduentus Domini quotannis ſtato tempore in Eccleſia celebretur.

Aduentus Domini nuncupatur, iam inde ab annis amplius mille inſtitutum, quotannis in Eccleſia ſolenniter celebratur, nimirum vt tanti muneris accepti grata memoria, quę perpetuo vigere debebat, hoc ſaltem tempore noſtris animis reuiuiſcat, & ad reddendam amoris vicem Redemptori Chriſtianos etiam aliud agentes incitet, ac eodem præſertim tēpore primum & pręcipuum Euangelicæ doctrinæ caput, quod tunc in Eccleſia multis ritibus commēdatumq́ proponitur, ſecum fideles omnes diligenter expendant. Et adhuc tam ſanctum & ſalutare hoc

a In ſer. cir. Euangel. de Annunciat. Domini.
b In 10. ſer. ſuper Catech.
c In libr. de miraculis contra Eiſengreinium.

inſtitutum accuſabit [a] Brentius, [b] arrodet Smidelinus, ridebit [c] Marbachius, cæterique pietatis veteris deſertores & hoſtes calumniabuntur? Quid autem aliud efficiunt tandem, nimirum vt ordine perturbato iaceat Eccleſiæ diſciplina, & in vulgo Chriſtiana pietas magis magiſque langueſcat: Vnde nō modo Maria, ſed & Chriſtus debito fraudatur honore ac gloria, & è plurimis pauci de Euangelio vix toto die ſemel cogitant, pauciores cogitando precantur, pauciſſimi in precando verè pios experiuntur affe-

De moribus & diſciplina Euangelicorum.

ctus. Bona verò pars Euangelicorum quos vocant, rem præclarè confectam putat, ſi quæ in veteri Eccleſia bene didicerunt, male dediſcant, ac præterea ſi partim in dogmatibus, partim in cæremoniis nūquam ſatis intellecta ſuggillent atque damnent. Sūt & plurimi, quos contra conſcientiam pudeat, ne fortaſſis pro Papiſtis habeantur, ſuam fidem & reli- A gionē externo ſigno vel ſymbolo vllo teſtari. Vulgaris autem pietas duabus maximè rebus, verbum audiendo & Pſalmos nouos, non dicam quales cantillando perficitur: reliqua ſi accedant, hypocriſi

Duo exercitia Euangelicorũ in religione præcipua. Quam prepoſtere ſpirituales velint eſſe Nouatores.

Phariſaicæ & ſuperſtitioni anili ferè attribuuntur. O mirè ſpirituales homines, ne dicam ſpiritus meros, qui vt Deum in ſpiritu & veritate colant, nullis ritibus externis propemodum vel vtuntur, vel mouentur atque excitantur, ſed omnia veteris pietatis veſtigia in populo delere & exterminare prorſus, Euangelicum eſſe ſtudium putant. Igitur neq; manè, neque veſperi, non ſabbatinis diebus, non in Aduentu Domini, vt diximus, non ſtatis feriis tantum Mariæ deferunt, vt eius peculiarem memoriam publice celebrent, vel qualicunque honoris ſignificatione declarent. Affingunt interim venerandæ an-

Quomodo Eccleſia Mariæ cultum inſtituat & probet vt ille diuino cultui ſeruiat.

B tiquitati, quod voluerit ac docuerit, vt Mariam homines pro ſummo numine venerarentur, ac diuinis illam honoribus afficerent, cum Eccleſiæ mens & inſtitutum ſemper eo ſpectarit, vt credentes cũ Elizabetha per Mariam benedictam fructum ventris eius magis benedictum agnoſcerent, & per matrē

Lucæ 2.

filium maioris ſemper faciendum, magis laudandũ, magis amandum, magis colendum aſſurgerent, ac denique vt arborem propter fructum, Mariam ob Chriſtum maximis ſemper honoribus proſequerētur. Sed poſtea viderimus, quam vim habeant argumenta, quibus iſti doctores noui ob auream hāc ſalutationem Catholicos inuidioſiſſime tractant.

Testimonia nouatorũ, qui ſalutationis huius vſum & fructum commendarunt. Ioannis Spāgenbergij teſtimonium.

AGE verò ſi nobis ac Patribus negatur fides, vt vſum & fructum huius ſalutationis agnoſcant ac probent aduerſarij, ſuos ſaltem ipſi magiſtros Span- C geobergium, Brentium, Lutherum, Rhegium audiant: eorumque ſententias vt in rebus aliis, ita hic etiam apud ſe valere ſinant oramus. Primum igitur Ioannes Spangenbergius pro concione Germanos docuit, & Latinè ſcripſit in hunc modum: *Hæc eſt ſalutatio, qua ſancta Trinitas Virginem Mariam dignata eſt alloqui: ideo & nos non detrectemus eam eiuſdem verbis ſalutare. Ipſa canit in ſuo cantico: Humilitatem ancillæ ſuæ*

Lucæ 1. Poſtilla in die Annun. Mariæ.

reſpexit: ecce ex hoc tempore beatam me prædicabunt omnes generationes. Si hæc verba ſunt implenda, neceſſe eſt profecto eſſe homines, qui eam laudibus vehant ac ornent. Elizabeth incœpit Lucæ primo, dicens: Beata quæ credidiſti. Similiter & mulier Lucæ 11. Beatus venter, qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti. Quis eam nunc beatam prædicabit? Iudæi, Turcæ, Gentes, Hypocritæ & Pſeudochriſtiani procul dubio non faciunt, ſed ſumma ignominia & blaſphemia eam D *afficiunt. Proinde noſtri erit officij, qui Chriſti Euangelium profitemur. Quare peruerſe agunt* (obſerua, quæſo Lector) *qui præ nimia ſapiētia & ſanctimonia ferre non poſ-*

Salutatio hęc iuxta Spangenbergium vſui nobis eſſe debet, licet non ſit oratio.

ſūt, vt hæc ſalutatio recitetur. Deinde obiicit ſibi, quod ab aliis, vti Caluino, Bullingero, Luthero & aliis, ſicuti oſtendemus, Eccleſiæ obiectum eſſe legimus: *Verum eſt*, inquit, *non eſſe orationem: nihil enim in ea precamur: ſed eſt ſalutatio, qua ſancta Trinitas Mariam ſalutari voluit. Si ergo placuit ſanctæ Triadi, cur non itidem nobis placeat?* Poſtea mouet hanc quæſtionem, Num hac ſalutatione piè vti poſſimus? Reſpondet proti-

Triplex vſus Angelicę ſalutationis à Spangenbergio traditus.

nus: *Trifariam hac ſalutatione vti licebit. Primum inde diſcimus initium noſtræ ſalutis & redemptionis. Secundo videmus, quantam gratiam Deus Mariæ largitus ſit. Tertio tam gratuitis Dei beneficiis in operibus accendimur & adducimur ad orandum Deum, vt & nobis vel ſcintillam diuinæ impertiat gratiæ.*

En tibi luculentum Spangenbergij teſtimonium,

quo literis ex Euangelicis aſtruit, & ab omnibus credi vult, ſanctiſſimæ Triadi ita viſum eſſe, ſic Euágelij profeſſioni congruere vt hæc ſalutatio in Eccleſia recitetur: quod quum facimus, Mariæ vaticinium impleri, Euangelium & Euangelicam veritatem corroborari, ſalutis & redemptionis noſtrę initium recoli, Mariæ dona cognoſci, fidem in Deum augeri, animum demum ad orationem & gratitudinem excitari & accendi: eos verò qui ſalutationis huius vſum ferre non poſſunt, præpoſtere ſapientes, male ſanctos, pſeudochriſtianos & hypocritas eſſe. Cæterum ne quod hoc loco Spangenbergius de implendo Mariæ vaticinio meminit, nouum ac ficititium eſſe putemus, Leonis Imperatoris qui ſapientis cognomentum inuenit, conſonantia verba ſubiiciam: Ἀλλὰ γὰρ παρέστηκεν ὦ Μαρία ἐπὶ τῶν πραγμάτων τὰ σὰ πάντα ἀληθῆ ῥήματα· ἰδοὺ γὰρ πᾶσα φυλὴ τὰς σὰς αἰνέσεις ποιουμένη, τὸν μακαρισμόν σοι προσάγει. Hoc eſt: Quin & ipſa tua lógè veriſſima verba, o Maria, ad res ipſas, firma præſto ſunt teſtimonia. Ecce enim omnes tribus & populi te laudãt, te beatá prędicant.] In eundẽ ſenſum ſcripſit Euſebius: Vera eſt prophetia, (Beatá me dicent omnes generationes) quá veritatis mater de ſe ipſa prophetauit. Nulla enim ex eo tempore generatio fuit, quę eius beatitudinem non prædicauit. Semper eius beatitudinem Eccleſia concinit, in qua ſimul omnes generationes continentur. Quia fecit mihi magna qui potens eſt, imò qui omnipotens eſt. Verè vtique magna & tam magna, quam magna nulli alij & fecit & facturus eſt. Ex ea carnem ſuſcepit, & cæli terræq; dominam & reginam eam conſtituit.]

Summa doctrinæ Spangenbergii de Angelica ſalutatione.

Quales habẽdi ſunt hoſtes contemtores Angelicæ ſalutationis.

Impleri oportere Mariæ vaticinium, vt vbique gentium beata prædicetur.

In euangel. ſextæ feriæ Aduentus

Quam magna Deus fecit Mariæ.

B

C

NAQVE ſolum Spangenbergius hanc ſalutationem nobis defendit, ſed & nobilior illo inter Nouatores Brentius eandem ſanctam & obſeruatione dignam eſſe, optimiſque conſtare verbis aſſerit, hæc etiam adiecta ſiue cenſura, ſiue regula: *Si abſit ſuperſtitio & impia opinio, non ſolum licebit, verum etiam valde vtile eſt, hanc ſalutandi formam ſæpe recenſere.* Ac iterum velut ad eam recitandam adhortans: *Quia*, inquit, *Angelus ornat Mariam in ſalutatione ſua magnis laudibus, commemoremus ſalutationem non ad ſuperſtitionem, ſed ad pietatem.* Nunc audi, quo pacto is homo velit Mariá piè ſalutari. *Primum*, inquit, *quum recitamus Mariam gratia plenam & benedictam inter mulieres, cogitemus hæc verba ſignificare, Mariam præ omnibus mulieribus electam, vt ſit mater benedicti ſeminis Abrahæ, veri Meſſiæ, & exciiemur ad gratiarum actionem, quod quæ Dominus tot retro ſeculis de mittendo Meſſia in orbem terrarum promiſit, ea per Mariam virginem impleuerit. Deinde confirmemus fidem noſtram, non ſolum hoc nomine, quod ex hac ſalutatione certificamur, Chriſtum iandudum in hunc mundum natum, nec alium expectandum eſſe, ſed etiam hoc nomine, quod etſi Maria fuerit mulier in hoc ſeculo contempta & abiecta, elegit tamen Deus ipſam in matrem Chriſti filij ſui. Quum igitur Deus ſit tantæ clementiæ, quod reſpiciat humilia, fiduciam concipimus, Deum nos etiam in humilitate noſtra reſpecturum & ſeruaturum.* Vides hic Brentio non malè cum Spangenbergio cõuenire, qui veritatis vi coactus fatetur, hanc ſalutandi formam, ſi verus & pius vſus accedat, tum ad fidem confirmandam, tum ad fiduciam nutriendam conducere, & eandem ſalutationem à piis vtiliter iterari, aut ſæpius recitari. Quanquam in eo ſanè Brentius fallitur, nimiumq; ſibi vna cum Luthero permittit, quod Mariam facit mulierem in hoc ſeculo contemptam & abiectá,

Brentij teſtimonium pro Angelica ſalutatione non ſolum recitanda, ſed etiam ſæpius recenſenda.

Homil. 6. in 1. ca Luc.

Quomodo piè recitetur hæc ſalutatio iuxta Brentij ſententiam.

D

Summa doctrinę Brentianæ de Angelica ſalutatione.

Errat cum Luthero Brentius, Mariam contemtam & abiectam vulgo puellam fingens.

A imò verò, vt paulo poſt ſubiicit, longè omnium ea ætate miſerrimam cõtemptiſſimamque. Eiuſcemodi commẽtum nos libro primo refutauimus, & nullus veterũ ne per ſomnium quidem cogitauit, imò & Angelus ipſe ſatis exploſit, Mariam inter mulieres benedictam, hoc eſt, laudatam, de qua omnes benè loquerentur, prædicans, ſi quidem Eraſmo & Culmanno aſſentiamur. Qua de re poſtea, quum de Virginis humilitate diſſeremus, opportuniore loco dicemus.

QVIO verò ſi nobis etiam faueat Lutherus? qui aduerſus hanc ipſam ſalutationem impetum quidẽ facit, ac more ſuo debacchatur, ſed vt nobis interim vltro largiatur, ac apertè doceat, dupliciter eandem poſſe tractari, *Primũ quidem, vt eam tanquam piam* B *aliquam meditationem accipiamus, in qua donorum quæ à Deo accepit Maria, fiat enumeratio. Deinde vero, vt ceu votum addamus & precemur, omnes vt ſentiant & cognoſcãt, eam talem eſſe qualis hic prædicatur.* Probat ergo magis quam reiicit hanc ſalutationem Lutherus, quum palam affirmet, quomodo illa rectè & conueniẽter vtamur, nimirum vt eadem partim nobis ad piam meditationem, partim ad deſiderium ac precationẽ ſeruiat, etſi ne ſic quidẽ Lutherus acu, vt aiunt, rem attigit, neque proprium ſalutationis vſum explicauit. Quid verò Vrbanus Rhegius? à magiſtro quidem Luthero tantoperè commendatus, vt hunc ſuũ diſcipulum iam demortuum catalogo Sanctorum adſcripſerit & magnis in cælum laudibus vexerit. Is Vrbanus recepit ac probauit vſum dictæ ſalutationis, eumque in Eccleſia retineri voluit, his ver- C bis illam exornans: *Iure & nos hanc Virginem benedictam cum Angelo, & beatam appellamus cum Elizabetha, quæ beatitudinis & veræ ſalutis authorem Chriſtum immaculata peperit, vt impleatur prophetia benedictæ Virginis, quæ Seruatorem noſtrum in vtero geſtans virgineo cecinit: Beatam me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen eius.* Hæc non malè quidem cum aliis congruunt, quæ Spangenbergius antè tradidit, imò quæ & Euágelicis verbis explicantur. Sed reliqua ſubiungamus, quæ diſcipulus porro interrogat ex Pædagogo, hanc illi quæſtionem proponens: *Cur Chriſtiani hanc ſalutationem Angelicam quotidie recitant?* Reſpondet mox Pædagogus, Vrbani nempe perſonam ſuſtinens: *Ad renouandam* D *aſsiduè memoriam maximi illius myſterij, quod Deus homo factus eſt in plenitudine tẽporis ante M. D. XL. annos, & quod promiſsiones Abrahæ & patribus factæ, exhibitæ ſunt. Beatiſsima enim Virgo Maria filia eſt Abrahæ & Dauidis, ex qua nobis genitus eſt Ieſus Chriſtus vnicus ille Saluator mundi. Quoties enim ſalutationem repetis Angelicam, gratias agito ex toto corde miſericordi & veraci Deo, qui ſic dilexit nos, vt filium ſuum vnigenitum miſerit in hunc mundum, vt homo factus homines ab omni malo liberaret.* Vbi paulo poſt ab eodem authore veteres laudari videntur, qui in hac ſalutatione attentiſſimis & religioſiſſimis animis, quemadmodum ſanè decebat, dominicæ incarnationis myſterium ſemper ſunt meditati. Docet ergo Vrbanus Rhegius velint nolint alij Sectarij, adeo non aſpernendam eſſe hanc ſiue Angelicam, ſiue Euangelicam ſalutationem, vt eam ſæpius, imò quotidie vtiliter & piè recitent Chriſtiani. Tum alius ex aduerſariis Ioannes Conradus Vlmerus, hac ſalutatione compendium Euangelij, & redemptionis noſtræ exordium contineri apertè teſtatur. Verum recentiores rei Catechiſticæ

Salutatio Angelica probatur Luthero, ſi duplici modo tractetur.

In explicat. ſalutationis Angelicæ.

Teſtimonium Vrbani Rhegij pro ſalutatione Angelica.

In minore Catechiſmo.

Luc. 1.

Cur à Chriſtianis Angelica ſalutatio recitetur.

Veterum pietas & religio in ſalutatione Angelica recitanda.

In enchir. paſtorali.

ehiſticæ Scriptores, qui poſt primos Lutheranæ Sectæ anteſignanos prodierunt, tam infeliciter in hac pietate progreſſi ſunt, magna vt religione cauiſſe videantur, ne ſuis in ſcriptis locum vllum Angelicæ ſalutationi reliquum facerent, cuius ne meminiſſe quidem voluerunt. Et non ni blaterones paſſim vociferantur, de ſalutanda Virgine nullum Dei extate præceptum, nullum ſalutationis huius vſum & fructum accipi poſſe, ſed oleum, quod aiunt, & operam in Virgine ſalutanda perdi mortalibus, & quaſi A ſurdis à nobis fabulam cani. Tam varias & pugnantes inter ſe ſententias vt alibi ſæpè, ita hoc etiam loco doctores noui adferunt, ſeque ipſi mutuo confodiunt, velut Andabatarum more concertantes, ipſoque Protheo mutabiliores. Nos verò priuſquam aduerſariis hic oblatrantibus, & ſalutationis huius vſum Eccleſiæ inuidentibus reſpondeamus, committere non poſſumus, quin Angeli teſtimonium, quo Maria gratia plena eximie celebratur, primum ſedulo excutiamus.

Plerique Scriptores Catechiſmi apud aduerſarios ne attingunt quidem Angelicam ſalutationem.

CAPUT QUARTUM.

Retinendam eſſe veterem lectionem, Aue gratia plena: quibus in verbis nouatores multis modis varient ac hallucinentur, gratiæ nomine abutentes, & hoc ipſum cum alijs Lucæ verbis malè commiſcentes.

Angelus Mariam gaudere vult, & gaudendi cauſam ſimul explicat in principio ſalutationis. Gratiæ nomē generale eſt in ſalutatione.

NON ſatis viſum eſt ſapientiſſimo Angelo Gabrieli, ſi inde ab initio ſui ingreſſus & colloquij Mariam ad gaudium prouocaret, niſi & veram propriamque gaudendi cauſam illico depromeret dicens, χαῖρε κεχαριτωμένη. Vbi non de gratia ſpeciali, ſed generali vniuerſim loquitur, à reliquis credentibus Virginem proculdubio eximens, ac omnibus anteponens, qui gratia diuina præditi, ſed non adeo pleni ſunt inter electos. Neque enim iuſtitiæ titulum accipere, vel retinere, ſine gratia quiſquam poteſt: ſed ſigillatim cum Paulo fateri coguntur omnes: Gratia Dei ſum id quod ſum. Quis prior dedit illi, & retribuetur? Nemo poteſt dicere, Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto. Cæterum inæquales acceptæ diuinæ gratiæ portiones & gradus in ſanctis & credentibus eſſe res ipſa cōprobat, qui ex eodem quidem fonte, ſed valde diſparem donorum menſuram hauriunt, ſicut & Euangelica parabola de talentis à diuite hero datis, & inter ſeruos aliter atque aliter diſtributis oſtēdit. Nullus quidem omnino expers gratiæ Dei, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: ſed aliis tamen ſeruis vnum, aliis duo, aliis quinque talenta tribuit paterfamilias, & maiorem pauperum quam diuitū numerū ſemper & vbiq; inuenire eſt. Rara nimirum auis, cui nihil deſit, & quæ abundet omnibus, vt in ſuo genere feliciſſima eſſe videatur. Rectè igitur Apoſtolus: Diuiſiones gratiarum ſunt: idem autem Spiritus. Quis porro mortalium ante Mariā plenus gratia vnquam ſalutatus? Ingens hoc profecto, nec ſolum Angeli, ſed Dei etiam per Angelum loquentis teſtimonio confirmatam Virginis eſt præconium, quod & veteres Theologi, ſicuti poſtea monſtrabimus, præclaris ſententiis exornarunt. Maria vero tāto plenior ac dignior incredibili gratia fuit, quanto magis hanc ſuam gratiam ignorauit minuſq; ponderauit, quę vt erat ſemper modeſtiſſima, ſe omni gratia indignam ac minimam arbitrari mauult, quam ab Angelo delatam ſibi laudē agnoſcere, adeo multum ſcilicet ſibi ſumens, atq; placens vt ex accepta etiam commendatione timorem caperet, ac pudore ſuffundatur, nihilque reſpōdere auſit, ac duntaxat cogitet, quid ſibi velit iſthæc noua, rara & præclara ſiue ſalutatio, ſiue compellatio χαῖρε κεχαριτωμένη. Aue gratia plena.

1. Cor. 15.
Roman. 11.
1. Cor. 12.
Matth. 25.
Ioann. 1.
1. Cor. 12.

Plena gratia non niſi Mariæ poſt Chriſtum propriè competit.

Maria ſue gratiæ plenitudinem noluit agnoſcere Modeſtiæ cauſa.

B SCIMVS interim, ac vltro fatemur, in Scripturis non eſſe rarum, vt iuſti & ſancti gratia, imò & gratiæ fonte Spiritu ſancto pleni vel repleti eſſe dicantur. Siquidem de Ioanne Baptiſta legimus: Et Spiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ. Tum Ioannis mater Elizabetha repleta Spiritu ſancto, & pater Zacharias Spiritu ſancto repletus à Luca dicitur. Habet præterea Stephanus hanc laudem vt plenus Spiritu ſancto, plenus gratia & fortitudine appelletur. Fatemur, inquam, iſthæc aduerſariis, ſimulque mirandum dicimus, eos adeo Mariæ rigidos, inuidos ſimul & iniquos eſſe cenſores, vt quam nominis commendationem & excellentiam ſanctis aliis non grauatim concedunt, hanc vni Mariæ adimant, ne & ipſa vel ab Angelo, vel à nobis plena gratia ſalutetur. Querentur enim cum Marbachio, C Latinum interpretem, quem conſtanter Latina ſequitur Eccleſia, Lucæ mentem & ſermonem Grēcū non aſſequi, ſed perperam vertere, Aue gratia plena. Quo pacto igitur locū nobis & Latinis propriè reddi volunt? ad hunc nempe modum, Aue gratioſa, vt docet Bucerus, vel gratiam conſecuta, vt Caluinus, vel gratis dilecta, vt Beza, vel gratificata & dilecta, vt Bullingerus, vel grata Deo paſſiue, quod ipſa ſit in gratia, ſicut Sarcerius & Æmilius; vel cui Deus faueat, vt Loſſius, vel accepta, vt Caſtalion, vel quæ in gratiā à Deo recepta ſit, vt Hemingius interpretatur. In tot quippe partes vel fruſtra iſti interpretando concidunt ac diſtrahunt hanc Græcam vocē κεχαριτωμένος vt vix Hippolytus, quemadmodū in fabulis eſt, in tot partes laceratus ac diſtractus D fuiſſe videatur. Idq; faciunt religioſi homines ſcilicet, ne quid cum veteri verſione & Eccleſiaſtica cōſuetudine cōmune habeāt, quæ perpetuo tot ſeculis legit publiceq; decantat, Aue gratia plena. Primum autem, vt opinor, Eraſmus hoc loco gratioſam eſt interpretatus: ſed qui tamē ad excuſandam nouitatē ſe ideò non negare Mariam gratia plenam fuiſſe profeſſus eſt. Reprēhēdit autem Eraſmum Beza, ſe mirari aſſerens, cur gratioſam ille ſit interpretatus. Etſi enim hoc epitheto exprimitur propenſus Dei fauor, tamen negligitur quod præcipuū erat, Deum nēpè pro ſua gratuita bonitate Mariam gratā & acceptā habuiſſe, vt idem Beza notauit. Certè Ioannes Oecolampadius, linguarum peritia nulli Sectariorū hac ætate ſecundus, quum Theophylactū interpretatur, non ſolū ita vertit: Gaude gratioſa, ſed & plenam gratia dici poſſe meminit, vti probat Andreas

In Scripturis multi gratia pleni eſſe dicuntur ſed nō ſicut mater Domini.

Luca 1.

Actor. 7.

Nouatores Mariæ non concedant titulum, quem ſanctis aliis inferioribus tribuunt.

In Apologia contra Eiſengreinium de miraculis.

Quam variè noui vertant interpretes illud, gratia plena.

Primus inter Nouatores Eraſmus ab Eccleſiæ interpretatione hoc loco diſceſſit, à Beza reprehenſus.

In Annotat. noui Teſtamenti.

Circa 1. cap. Luc.

Oecolampadius vtroque modo legit gratioſa & gratia plena.

A Cratandri editio, quæ anno XXIII. Baſileæ, viuo adhuc Oecolápadio, fuit euulgata, & neſcio à quibus poſtea malè correcta. Vbi enim ſcripſerat Oecolampadius: Hoc eſt gratioſam eſſe vel plená gratia, ſubſtituerunt recentiores: boc eſt, gratioſam eſſe vel gratificatam. Vbi autem Lutherus Nouatorum omnium antesignanus, hunc Lucæ locum Germanice quidem parum gratiæ habiturum, ſi nouos Græci Euangelij interpretes in verſione Germanica æmularetur: nec veterem tamen & communem Eccleſiæ interpretationem boſtis immanis Eccleſiæ voluit retinere. Aliam igitur fraudem excogitauit, vt loquentem boc modo Angelum introduceret: Cæterum qui linguæ Germanicæ vtcunque periti ſunt, probè norunt, non ſingularem Dei gratiam ſed humanum fauorem, imò etiam amatoriú quiddã bac voce boldſelig contineri, vt idcirco etiá B proci amatis puellis adblandiétes, hoc ipſo nomine illas haud illibenter appellét, ac illę viciſſim ſe appellari gaudeant. Culmannus vt magiſtri Lutheri figmentum comprobet, æquè inſolenter hanc nobis interpretationem obtrudit, Aue gratioſa, id eſt, cuius conuictum & conſuetudinem plerique omnes ambiunt. O lepidos interpretes, qui Mariam antè vilem, obſcuram, ſordidã, nunc adeò gratioſam, celebrem, multis familiarem, gratam amabilemq; depingunt, ac tantum non omnibus ſpectandam & amandam proponunt. Erat curę ſcilicet, tantæ Virgini, vt aut adoleſcentibus aut vulgo placeret, & hominum vel gratiam vel fauorem aucuparetur, ideoque gratioſa tum ab Angelo dici, tum ab Euangeliſta ſcribi debuit. Mira certè iſtorum in fingendo licentia impudentiaque, qui velut duabus ſedeãt ſellis, Mariæ diuerſa prorſuſq; cótraria tribuunt ſæpe. C Nam & idem Colmannus locum ſic interpretatur: Salue vel gaude gratificata, dilecta, inquam, & recepta in gratiá inſignem, adeoque fauorabilis & plurimum conſecuta gratiæ, à Deo multiiugis gratiis inſigniter dotata & locupletara. Ruſus verò: Aue gratioſa, boc eſt, ſumme grata, ſuauiſſima, dilectiſſima ipſi Deo, & Angelis & Sanctis eius ſummè placens ſalue. A quibus non diſcedit Franciſcus Lambertus, in bunc modum ſcribens: *Aue gratioſa, boc eſt, ſumme grata, ſuauiſſima dilectiſſima ipſi Deo, & Angelis & Sanctis eius, et ſumme placens ſalue. Nuncius Dei ſum, eius te nomine ſaluto. Grata & accepta es illi: te amat, te præ cæteris diligit, quam præcelſis muneribus donet.* Sedenim ſiue laudent, ſiue vituperent inſtabiles aduerſarij, ô nos planè vel ſtupidos, vel inſanos, tantum ſi D concedamus, quantum ipſi à nobis perquam inique poſtulant, vt in ipſorum nunc primum ebullientiũ gratiam, Euágelicæ Scripturæ verba circumcidi, lacerati, mutari, miriſque modis transformari patiamur, atq; adeò leuiter à veteri interpretatione diſcedamus, quæ ſanctiſſimis, doctiſſimis, ſapientiſſimiſque Patribus bucuſque ſatisfecit, quæ venerandæ ſemper placuit antiquitati, quę ſuã Virgini matri laudem quam meretur aſſignat, quæ demum ipſam loquentis Angeli mentem explicat luculenter. Itane iſtorum libidini ſeruiemus, qui in verbo Dei nihil non arripiunt ſibique ſumunt, matrem vt Eccleſiam, à qua ſemel perfidi defecerunt, ſuis laruatibus ac motſibus appetant, vtque ſuas in religione nouationes porro augeant atque defendant? Meliorem, vt ſpero, mentem Chriſtus Catholicis dabit, ac perpetuo baud dubiè conſeruabit.

Quomodo Lutherus Germanicè verterit Gratia plena.

Concione 4. in feſto Annunciat.

Culmanni noua interpretatio, quomodo Maria fuerit gratioſa.

Concione 2. & 3.

Franciſci Lamberti expoſitio.

In caput 1. Lucæ.

Haudquaquã expedit Catholicos Nouatoribus cedere, & nouis credere interpretibus hoc loco.

A Sed illi fortaſſe moderatiores & aſtutiores à Nouatoribus videbuntur, qui nobiſcum verbis quidem conueniunt, & vſitatum titulum Mariæ largiri dignantur, eam gratia plenam apertè pronunciantes. Vbi nos ab Athanaſij regula non diſcedemus, qui ſapientiſſime docet, omnia Hæreticorum verba eſſe ſuſpecta, eoſque ſemper inſidias cogitare ac tendere, nihilque propemodum ſine animi perverſitate dicere vel facere. Ac verè noſtri Sectarij dolos hic meditantur, qui vt maximè Virginem gratia plenam aſſerant, tamen gratiæ vbertatem vel plenitudinem eidem Virgini non ampliorem quam aliis electis deferunt, ipſoque gratiæ nomine ad iuſtitiam illam, vt vocant, imputatiuam ſubdole abutuntur. Scribit ergo Brentius: *Ne hæc quidem vocabula, gratia plena, reiicimus, modo rectè iuxta analogiam fidei intelligantur.* B Quæ autem iſthæc analogia Brentij? Dicitur inquit, *plena gratia, quod ſit à Deo recepta in gratiam, & quod Deus faueat ei.* Sed banc mirificam & Patribus noſtris incognitam fidei analogiam ſibi ſeruet Brentius, ac tota ſchola Lutheri, ſi velit, porro in delitiis habeat. Nos longè aliter in Eccleſiæ ſchola de Chriſtiana gratia, & ſanctorum iuſtitia ſentire ac tradere ſumus inſtituti, ſicut ſequenti mox capite pluribus diſſeremus. Non igitur nos fallent noui Antidicomarianitæ, qui verbis quidem gratia plenam Virginem aliquando celebrant, ſed ſi propius inſpicias, re vera illi gratiam tollunt, eamque omni ferè gratia exundante, quæ & hominibus & Angelis non contingit, vacuam prope relinquunt.

Postremo quid niſi fraudem & impoſturam C Nouatorum redolet, quod quidam vt gratiæ plenitudinem obſcurent, vel potius eludant, Angeli dictum gratia plena, cum eo quod poſtea ſubſequitur: Inueniſti gratiam apud Deum, omnino confundunt? Hæc enim duo apud illos vim eandem obtinent, ac tertium etiam illud, Dominus tecum, admiſcent, velut boc quoque ab Angelo dictum ſit, ad rem eandem magis explicandam atque inculcandam. Docet ita Bucerus, nec diſſentit Brentius, in hunc modum diſſerens: *Quid ſit gratia plena, Angelus ipſe bis verbis quæ in ſalutatione ſequuntur, explicat. Addit enim, Dominus tecum.* Reſpondemus autem, ſermonis Angelici maieſtatem repugnare, quo minus verba confundamus, in quibus ſingula quæque ſuum habent pondus, nec tam leuiter æſtimanda, fœdeque cum dictis aliis com- D miſcenda ſunt. Veriſsimum eſt enim quod ſcripſit Athanaſius, Gabrielem circumſpecte & cum cautione euangelizaſſe, quum legatus ad Virginem deſtinaretur. Vnde aduerſus Gabrielis moderationem & exemplum faciunt, qui aperta ſimpliciaque Scripturæ verba peruerſe deprauant, & in alienos planè ſenſus vi quadam pro libidine ſua detorquent. Et Franciſcus Lambertus ne parum Euangelica verba confundat, dicere non veretur: *Sequi Chriſtum eſt in eum credere: quod pariter eſt eſſe perfectum.* Et Brentij vox eſt: *Si quis me diligit, ſermonem meum ſeruabit, id eſt, credet. In Chriſto manere eſt credere, manere in dilectione mea, id eſt, credere in me, & in fide perſeuerare.* Æquè nugatur in Chriſti verbis Melãchton, qui tractans Chriſti ſententiam: Si quis ſermonem meum ſeruabit, mortem non videbit in æternum, boc ſcholio corrumpit locum: *Dicit ſe mitti, vt ſit victima pro peccato, & homines reconciliari*

Deo

Cauendi Nouatores, qui Mariam gratia plenam dicũt, maleque intelligunt.

Serm. 4. contra Arianos.

Athanaſij regula de cauẽdis inſidiis Hæreticorum.

In poſtilla circa Euangel. de feſto Annunciat.

Aduerſarij verbis fatentur, re ipſa tollunt Mariæ plenitudinem gratiæ.

Alius dolus Sectariorũ in verbis ſalutationis Angelicæ permiſcendis.

In expoſit. Lucæ.

In Epiſt. ad Epictetum.

In Euangel. Lucæ.

In Euangel. Ioannis cap. 14. & 15.

Quomodo Euangelij verba hodie corrumpantur. 3

Deo non per legem Moyſi, ſed fiducia Meſsiæ, & hac fiducia Deum inuocandum eſſe. Videt haud dubie Lector, quàm multa hic temere confundantur, quæ nihil faciant ad inſtitutum. Quod ſi commentis horum aſtipulamur, eò facile delabemur, vt partim Gabrielem, partim Virginem reprehendere aggrediamur. Illum quidem, velut qui neſciret ſua ſenſa verbis propriis enũciare, ac propterea vnum idémque toties repetat: hanc vero, quæ tàm rudis, craſſa & indocilis fuerit, ſermonem vt Angelicum non caperet, eadem de re ſæpius admonenda. Quis vero pius dubitet quæſo, tum Gabrielem Archangelum ſuo perfunctum eſſe munere, vt ſapienter & aperte diceret omnia: tùm ingenioſiſſimam ac religioſiſſimam Virginem, quicquid diceretur, attente percipere, facile intelligere, ac retinere fideliter potuiſſe? Teſtantur Orthodoxi, quandam gratiæ ple- B nitudinem, quæ aliis renatis non contigit, inde à primis annis Mariæ cælitus eſſe collatam, vt & ipſe Lutherus poſtea citandus agnoſcit, quæ poſt virtutes infuſas ad eam dignitatem, vt Filij Dei mater eligeretur & eſſet, peruenerit, hinc cum illa & ex illa Dominum mirifice perfectéque fuiſſe.

Diſtinguit Angelus inter gratiã & gratiæ authorem.

SED AT IPSE Gabriel velut omnem hallucinandi anſam ſubmouens, ſuum ſermonem ita moderatur, vt inter gratiam & ipſius gratiæ authorem, inter effectum & cauſam, diſcrimen aperte ſtatuat, velítque obſeruari. Nimirum ad donum gratiæ pertinet illud, Gratia plena: authorem verò & cauſam gratiæ quod adiectum eſt indicat, Dominus tecum. Vtrunque porro in verbis illis coniunctum & amplificatum videri poteſt: Inueniſti C gratiam apud Deum: de quo præclaro dicto poſteà fuſius. Nam & antequam Gabriel accederet, vt diximus, Mariam gratia præditam, imò & plenam fuiſſe non dubitant eruditi, & poſt Gabrielis acceſſum cœpit cũ illa & in illa eſſe Dominus, vt & anteà poſteà nunquàm in vllo fuit electorum. Dominus tecum in mente, tecum in ventre, tecum in thalamo, tecum in præſidio, vt dixit Laurentius Iuſtinianus. Habitat in Angelis Deus, ſed non cum Angelis: quia cum illis eiuſdem non eſt eſſentiæ. Habitat Deus in virgine, Habitat cum illa, cum qua vnius naturæ habet identitatem.] vt Petrus Damianus meminit, pulchre docens, multis modis Deum rebus creatis, ſed identitate, vt vocat, Mariæ duntaxat ineſſe, quoniam idem ſit quod illa ſecundum carnis aſſumtæ natu- D ram, non communi tantum illa cum cæteris hominibus ratione, ſed & alia peculiari, carnis videlicet ex ipſa ipſiúsque puriſsimo ſanguine aſſumtione, quæ incomparabilem, ac ipſis etiam Angelis admirandam identitatem conſtituit. Vt enim ſcholaſtice quidem, ſed luculenter Dionyſius Richelius dixit: Vnio ex amore procedit. Tanto itaque ſpecialius ac eminentius Deus adorandus dilexit, & præelegit Mariam: quanto intimius, propinquius ac familiarius ſe illi vniuit. Sed huic Virgini Deus ſe coniunxit, non ſolum per gratiarum chariſmata, per illuminationem, per dilectionem, aut adhæſionem extrinſecam, ſed etiam per naturalem & realem quandam identitatem, quia factus eſt aliquid eius eo modo, quo proles eſt aliquid ſui parentis.

In Serm. de Annuncia. Virginis.

Serm. de Mariæ natiuit.

Identitas naturæ inter Mariam & Chriſtum.

Libro 2. de præconio & dignit. Virginis artic. 21

Quanta vnio inter Mariam & Dei filium.

A Etenim aliquid ſubſtantiæ Virginis ſacræ aſſumpſit, & hypoſtatice atque realiter ſibi vniuit, & habitauit in medio eius.] Proinde inter omnes, vt ita loquar, gratias huic Virgini copioſe collatas nulla vel eſſe, vel fingi maior poteſt, quàm quod cum ea, vt alia creatura nulla, Dominus eſſe dignatur, merito vt illi dixerit Gabriel, Dominus tecum. Id quod Petrus Martyr Alexandrinus [a] interpretatur, perinde ac ſi affirmaſſet, Dominus verbum tecum, Dominus verbum in vtero tuo caro fiet. Quam Martyris huius interpretationem tanti fecit [b] Cyrillus, vt eam repetere non dubitarit. Nec temere notat [c] Bernardus, non ſolum in, ſed etiam cum Maria fuiſſe & Patrem, cuius Filium concepit, & ipſum Filium, quem carne ſua induit, & Spiritum ſanctum, de quo concepit in vtero ſanctificata. Ac B rurſus idem Bernardus notat, gratiam non modo generalem, ſed & ſingularem in Virgine prædicari: generalem enim eſſe, quam de ipſa Chriſti velut fontis plenitudine accipiunt vniuerſi, ſingularem vero, quod illa ſola præ omnibus plenitudinem gratiæ ſit conſecuta.

a In actione prima Synodi Calcedonenſis.

b In definitione primi anatematiſmi.

c Hom. 3. de B. Virgin. Serm. 3. de Annunciat. dominica.

In Maria generalis & ſpecialis gratia conſideranda.

QVANQVAM nihil impedit, quo minus hoc dictum, Dominus tecũ, non ſolum ad ſecũdam, ſed etiã ad primã & tertiã in ſanctiſsima Trinitate perſonam vna cũ Bernardo referamus. Neque Sanctorum vlli poteſt adſcribi, quod Angelus velut de tota Trinitate diſſerens, ſoli Mariæ tribuit: Virtus altiſsimi obumbrabit tibi. Quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei. Spiritus ſanctus ſuperueniet in te. Hinc Maria thronus pudoris digniſsimus, aula regia, cella cæleſtis, ac totius Trinita- C tis triclinium iampridem appellatur. Cur igitur, vt cætera quæ ad horum verborum explicationem pertinent, omittamus, cur inquam, à verbis Euangelicis diſcedamus, & ea quæ Gabriel diſerte diſtinxit, pro eodem accipiamus, velut imperitiæ illum arguentes, quod affirmet Mariã inueniſſe gratiam, & eam gratia plenã eſſe, ac Dominum itidem præſentem habere? Nec enim fas eſt Angelicas, dicam & Euangelicas, commiſcere voces, præſertim admonente nos Baſilio Magno, ſacras literas ſic legi oportere, vt quia Spiritum ſanctum habent authorem, in illis etiam literæ, ſyllabæ & apices, in quibus magna myſteria continentur, magna religione ab omnibus obſeruentur. Id quod Brentius quoque, licet aduerſarius, hac oratione confirmat:
D *Memineritis obſecro, nullum apicem diuinæ Scripturæ eſſe, qui non aliquam vtilitatem animo pietatis doctrinam affectanti adferat. Quid enim Spiritus ſanctus ocioſum, quid ſuperuacaneum nobis obtruderet? Et ſi iota vnum ex lege, tanti momenti reputetur, vt donec prætereat cælum & terra, ipſum non prætereat, quo ad omnia facta fuerint: qui fieri poſſet, vt hiſtoriæ ſacræ apices, quamuis minuti, non ſuam haberent æſtimationem & commoditatem?* Atque hæc ſatis eſſe puto ad illorum corruptelas ac fraudes patefaciendas, qui hoc illuſtri Gabrielis teſtimonio ſimul & Mariæ præconio per inſcitiam, ſiue potius per malitiam nequiter abutuntur. Quid autem veteres Theologi tum Latini, tum Græci his de rebus iam olim iudicarint, poſtquam de ipſo capite, id eſt, nomine gratiæ dixerimus, in medium adferre non omittemus.

Tota Trinitas cum Maria eſt ac manet peculiariter.

Maria nobile triclinium Trinitatis.

In Scripturis etiam minima quoque conſideranda quæ ſuum pondus habeant nec ſint ocioſa.

In præconio de Spiritu ſancto.

Hom. 9. in 1. lib. Samuelis Matth. 5

Q

Detectio quorundam errorum circa nomen gratiæ, multóſque non ſolum de Maria & re͞natorum, ſed etiam de Chriſti Domini gratia nunc peruerſe docere ac ſcribere.

Hæreticorum eſt proprium, in Scripturæ verbis fallere hoc præſertim tempore.
Orat. in laudem Cypriani.
Ioli. ad Conſtantinum Auguſtum.

NON TEMERE ſcribit Gregorius Nazianzenus, Hæreticos eſſe ſyllabarum verborúmque captatores: & [a] Hilarius de illis ipſis quæritur, quod callidi & aſtuti artificio quodam vtantur, & incluſam pernicioſam, corruptelam exquiſitorum verborum velamine contegant. Huiuſmodi autem verborum captatores, & artificioſi ſacrarum vocum corruptores ſi ante hac vnquam, nuoc agminanm quidem irrumpunt, & ſub ſpecioſo verborum prætextu peſtilentes errores mirabili aſtu ſerunt, tegunt atque defendunt. Exemplo eſſe poſſunt Lex, Euangelium, Sacrificium, Sacerdotium, Fides, Iuſtitia, Traditiones, Claues, Peccatum & quæ ſunt id genus plurima vocabula in diuinis quidem literis viitata, ſed nunc B in hunc, nunc in illum ſenſum, prout cuique Sectario commodum videtur, inſidioſe & praue detorta. Idem eſt iudicium de gratiæ nomine, valde quidem gratioſo, & in ſacris literis trito, ſed ſub quo iſti nouarum opinionum vel patentes vel educatores alunt tetra monſtra, ac præſertim pulcherrimam de iuſtificatione doctrinã magis magiſque corrumpunt, non Mariæ ſolum, ſed & iuſtis & ſanctis omnibus, ne illis vera conſtet gratia, mirabiliter iniurioſi. Id quod euidentius fiet, ſi gratiæ definitionem à nouis Theologis acceptam in medium adferamus, ac aliquanto preſsius hoc loco expendamus, vt hoſtiles eorum laquei & peſtilentes errores, qui ſimplicium oculos præſtringunt ac fallunt, rectius intelligantur.

Gratiæ nomine multi hodie abutũtur.

[b] IOANNES Bugéhagius Pomeranus: *Gratia, inquit, fauor eſt, quo nobis bene vult Deus.* Aut ſicut [c] Heerbrando viſum eſt, *gratuitus fauor, acceptatio ac beneuolentiã Dei, qua peccatores remiſsis peccatis recipit, adeoque gratuito peccatorum ac iuſtitiæ imputatio gratiæ nomine ſignificatur. De tali enim gratia Paulum diſſerere, quando de iuſtificatione tractat.* Vnde illud etiam Buceri dictum extat: *Paulus gratia Dei ſeruari nos prædicat, & paſsim pro gratuita Dei beneuolentia & miſericordia nomine χάειτος vtitur.* Tum Franciſcus Lãbertus nobis exprobrat: *De gratia qualitatem fecerunt, quum tamen nihil aliud ſit quam fauor Dei.* Suffragantur his quoque Ceoturiatores, quorum teſtimonio *Gratia eſt acceptatio gratuita propter meritum Chriſti, tamque integra ac plena imputatio. Atque idem valet,* inquiũt, *in hoc dicto Aue gratia plena.* Poſtremo Loſſij vox eſt: *Gratia fauorem ſignificat, non qualitatem ſeu virtutem, quæ tum in Maria fuerit.* Nos vero priuſquàm de Mariæ cauſa reſpondeamus, aperte teſtamur, vehementer iſtos in Paolo interpretando falli ac fallere. Ardenter is quidem ac fortiter, vt nullus alius Apoſtolorum, in ſuis ſcriptis gratiam prædicat & inculcat: non fauorem quidẽ ſolum, & donũ quoddam externum Dei, ſed internum & qualitatem, vt in ſcholis vocant, inhærentem, & ab externo illo Dei fauore profectam hoc nomine complectens, tantum abeſt, vt iſtis, qui hominẽ gratiæ & charitatis donis internis iuſtificari peruicaciter negant, aſ-

b *In Epiſtol. ad Rom. c. 1.*
Quid ſit & dicatur gratia Nouatoribus.
c *In li. diſputationum.*
In 1. c. Epiſt. ad Rom.
In 1. c. Luc.
Cent. 1. c. 4.
In lib. annotat. ſcolaſti. circa Euan. in die annunciat. Mariæ.
Paulum Apoſtolũ loqui de gratia, vt ſit donum internum non fauor externus Dei.

A ſentiatur. Etenim gentium ille in fide & veritate Doctor, gratiam etiam legem vocat, quæ ſicut per [d] Hieremiam promiſerat Deus, Spiritu Dei ſcripta ſit in cordibus. Deinde hanc [e] gratiam theſaurum nominat, quem iuſti, ſiue iuſtificati in vaſis fictilibus circumferunt. Hunc præterea [f] Spiritum inhabitantem eſſe dicit, in renouatorum nempe mentibus, ac demum [g] hãc Dei noſtrámque iuſtitiam facit: quoniam non nobis innata, ſed ab illo ceu fonte, qui nos vere iuſtos facit, propter Chriſtum infunditur atque donatur, vt hoc ſublimi Dei munere, quod iuſtificatorum eſt proprium, cóſque Deo dilectos ac vere pulchros efficit, locupletentur. Præterea idẽ Apoſtolus hãc gratiam, & quæ cum illa infunduntur dona, non excludit à iuſtificatione, ſicut iſti cõtendunt, ſed clare pronunciat, non modo gratiam ſiue miſericordiam Dei, ſed & donum per gratiam B in multos, qui ex Chriſto ſcilicet renaſcuntur, abũdaſſe, loquens procul dubio de ipſorum credẽtium iuſtificatione, quos & alibi, ne in vacuum gratiam Dei recipiant, néue Spiritum ſanctum in ſacro Baptiſmo acceptum contriſtent & extinguant, ſapienter hortatur. Tum eiuſdem Apoſtoli dictum extat: Lex Spiritus vitæ in CHRISTO IESV liberauit me à lege peccati & mortis. Vbi pro gratia legem à Spiritu ſancto in corda credentium ſcriptam, & ipſos propter Chriſtum viuificantem nominat, gratiam, inquam, adeò efficacem, vt eoſdem à lege dominóque peccati, cui antea ſeruierant, ac mortis æternæ liberet. Adiungit deinde finem huius gratiæ iuſtificantis, vt videlicet iuſtificatio legis non dico C imputetur, ſed impleatur in credentibus, qui nõ ſecundum carnem, ſed ſecũdum ſpiritum ambulant, vt nempe opera fidei & charitatis præſtent, atque ita legis factores efficiantur. Lex enim data eſt, vt gratia quæreretur: gratia data eſt, vt lex impleretur. Lex iuſtitiæ facit auditorem, gratia factorem.] vt præclare dixit Auguſtinus.

2. *Cor.* 3.
d *Hier.* 31.
e 2. *Cor.* 4.
f *Rom.* 8.
g *Rom.* 3.
Rom. 5.
2. *Cor.* 6.
Gratiam Paulus non excludit a iuſtificatione.
Rom. 8.
Lib. de gratia Chriſti c. 19. & lib. 2 contra aduerſarios legis & prophetarum. c. 19.

ERRORIS autẽ huius, ſicut & aliorum plurium, cauſam vel maximam dedit Lutherus, qui vt Chriſtianam gratiam inſigniter labefactaret, habitus & qualitates, vt in ſcholis vocant, à Deo humanis infundi mentibus pernegauit. Vnde inter alia ſcripſit: *Gratiam accipio pro fauore Dei, ſicut debet nõ pro qualitate animi, vt noſtri recentiores dixerunt: Gratia Dei eſt externum donum, fauor Dei, oppoſita iræ.* Contra vero & æquiſſime quidem cenſuit Synodus Tridẽtina, hoc D etiam propoſito anathematiſmo: Si quis dixerit, gratiã qua iuſtificamur, eſſe tãtùm fauorẽ Dei, anathema ſit.] Ac multa quidẽ Pauli teſtimonia præter ſuperiora proferri poſſunt, quibus ille de gratia ſic diſſerit, vt internũ Dei donũ & qualitatem inhærẽtem neceſſario intelligamus. [h] Gratia eius, inquit, in me vacua nũ fuit. [i] Secũdũ gratiã quæ data eſt nobis. [k] Propter eminentẽ gratiã Dei in vobis. [l] Habentes donationes ſecundum gratiam, quæ data eſt nobis, differentes. [m] Vnicuiq; noſtrũ data eſt gratia ſecundum menſurã donationis Chriſti. Neque diſſentit Melanchthon, [n] vt arbitror, qui niſi gratiã pro interno Spiritus dono & inhærente qualitate ſumeret, procul dubio nõ ita loqueretur: *Veriſsimũ eſt habitare*

Lutherus quomodo gratiæ nomine abutatur, ac alios etiam abuti docuerit.
Sententia Synodi Tridentinæ, pro ſolo Dei fauore, gratia non eſt accipienda.
In reſponſ. contra Louanienſes.
Seſs. 6. Can. 11.
h 1. *Cor.* 15.
i *Ro.* 12.
k 2. *Cor.* 9.
l *Rom.* 12.
m *Epheſ.* 4.
Pauli ſententia pro gratia menti inhærente.
Melancthon agnoſcit gratiam internã eſſe donum.
n *In diſputat. de diſcrimine vera*

Deum

Deum in ſanctis, & in eis efficacem eſſe, & illas pulcherrimas virtutes in Ioſeph, Daniele & ſimilibus ſine vlla dubitatione eſſe motus diuinos, iuſtitiam & ſacrificia Deo grata. Nec modò Melanchthon, ſed Chemnitius[a] etiam negat remiſsionem peccatorum aut gratiam ocioſis mentibus contingere, & ambo concedunt, neminem ſine pœnitentia, charitate & alijs motibus gratiam conſequi, hominem verò quùm in gratiam recipitur, quibuſdam donis ſupernaturalibus affici, quibus ad inchoatam, vti vocant, obedientiam præſtandam roboretur: etſi hominem hiſce qualitatibus iuſtificari aut Deo gratum eſſe more ſuo inficiétur. Quid quod Bucerus[b] nobis admittit, ſanctos Doctores omnes in hac eſſe ſententia, vt iuſtitiam ſiue charitatem ac gratiam in iuſto inhærere teſtentur?

Eccleſiæ & aliorum hominum.
a Contra Seſſion. 6. Conc. Tridentini.
b In concordia controuerſiæ de iuſtificat.

SED PRÆSTAT veteres ipſos audire Doctores, vt conſtet planiùs, talem gratiæ à Paulo traditæ naturam atque qualitatem eſſe, quæ mentibus renatorum infuſa ſit, eáſque Deo gratioſas, imò & diuinæ naturæ conſortes efficere poſsit. Dionyſius ille magnus[c] gratiam hanc vocat deificationem, quæ, quùm acceſſerit ſimilitudo, creaturam creatori amabilem & dilectam reddit. Eadem gratia[d] Gregorio Nyſſeno puritas dicitur, à fonte Chriſto in nos deriuata: vel ſicut[e] Baſilius loquitur, Spiritus ſancti participatio. [f] Chryſoſtomus bonitatem infuſam, [g] Euſebius puritatem occultam, [h] Cyrillus Alexandrinus ſanctitaté (quæ nobis inſit) à Chriſto communicatam, [i] Proſper virtutem & Deum ipſum in nobis habitantem, [k] Macarius arcana quædam cæleſtis pulchritudinis veſtimenta nuncupat. Poſtremò Diadocus author & ipſe vetus, ſed recens editus, de hac gratia pulchrè teſtatur, quod illam ea quo tempore baptizamur, in ima ſede mentis abditam, & in profundo animæ reſidentem habeamus, quæ ſuam præſentiam & vim ſenſu quodam inexplicabili declaret maximé, quùm baptizatus ad Dominum ſeſe cóuertit, cúmque toto animo amare incipit: ex hac demùm gratia ingens & mirabile gaudium in ipſo amante conſequi ſolere. Ac eódem referri poteſt, quod ſcripſit Ambroſius: Fidei gratia hanc habet poteſtatem, vt deuotis ſibi diuinam infundat medelam, in deuotis verò conferat morbum, per quem totus homo intereat.]

Veterum teſtimonia de gratia, quod ſit donum inhærens piorum animis neque fauor Dei duntaxat.
c Li. Eccleſ. hierarc. c. 1.
d Lib. de perfecta hominis forma.
e Lib. de Spiritu ſancto.
f In Pſ. 118.
g De corpore & ſanguine Domini.
h Li. 11. theſau. 4 & 5.
i De libero arbitrio.
k Li. de perfectione ſpirituali.
In 2. Epiſt. prioris ad Timoth.

QVANQVAM vnus eſt Auguſtinus huius gratiæ vt diligentiſsimus, ita integerrimus vindex, qui pro multis ſufficere poſsit, vt genuinum Paulinæ doctrinæ ſenſum de gratia & percipiamus, & retineamus. Vocat illam, occultam quandam communicationem & inſpirationem gratiæ ſpiritualis & dilectionis, quam Deus infundat & paruulis. Vocat [l] interioris hominis pulchritudinem, & [m] pignus donúmque Spiritus per quod operamur iuſtitiam, & à præuaricationis damnatione liberamur. Eidem gratiæ tribuit nouitatem, & virtutem tantam Spiritus viuificantis, quæ iuſtificatos non ſolum à lege peccati & mortis liberet, ſed etiam intus hominem iuſtificet, ac legem vniuerſam donet impleri: conuerſos enim à Deo gratia eius adiuuari, vt carnis vincant concupiſcentias, & in accepta iuſtitia tum proficiant, tum perficiantur. Ac digna eſt Auguſtino ſane oratio ſequens, è pulcherrima gradatione contexta, nec minus huic commoda loco: Per legẽ cognitio peccati: per fidem impetratio gratiæ contra peccatũ: per gratiã ſanatio animæ abolitione peccati: per animæ ſanitaté libertas arbitrij: per liberũ arbitriũ iuſtitiæ dilectio, per iuſtitiæ dilectionem legis operatio. Ac per hoc ſicut lex nõ euacuatur, ſed ſtatuitur per fidẽ, quia ſicut fides impetrat gratiam, qua lex impleatur: ita liberum arbitrium non euacuatur per gratiam, ſed ſtatuitur: quia gratia ſanat voluntatem, qua iuſtitia libere diligatur.] Tam luculenter Auguſtinus, quem pro ſe audent citare aduerſarij eos ipſos verberat, qui gratiam in ſolo Dei fauore ponunt, eámque à charitate & legis implendæ ſtudio ſecludunt, ſola fide contenti. Sed & multis Auguſtini ſententiis, quas vltro prætermittimus, euinci facile poteſt, quod cenſeat nos iuſtificari gratia, id eſt, charitate cordibus noſtris per Spiritum ſanctum infuſa, eámque charitatem concupiſcentiæ victricem, & ſicut Paulus dixit, legis plenitudinem, adeóque veriſsimam, pleniſsimam & perfectiſsimam hominis iuſtitiam vocat. Id agit gratia, inquit, vt dilectione impleantur mandata Dei, quæ timore non poterant. Gratia quippe Dei diffunditur charitas in cordibus noſtris per Spiritũ ſanctum, qui datus eſt nobis. Propter quod ipſe Dominus dixit: [n] Nõ veni legẽ ſoluere, ſed implere. Et idem Apoſtolus, [o] Plenitudo legis charitas eſt.]

Auguſtinus ſæpe & conſtãter docet gratiam, præſertim apud Paulum, inhærẽs eſſe donũ Dei.
Lib. de peccat. merit. & remiſſ. c. 9. & 10. Item lib. 4. cont. 2. Epiſt. Pelagianorum cap. 5.
l Epiſt. 65. ad Conſentium.
m Lib. de ſpiritu & litera cap. 25.
Li. de Spiritu & litera cap. 30.
Gradatio ab Auguſtino digna quibus modis homo iuſtificetur & augeatur in illo gratia.
Auguſtinus ſtatuit nos gratia id eſt charitate iuſtificari.
Li. 1. Retractat. cap. 23. & li. de gratia Chriſti ca. 30. & 42. & epiſt. 144. ad Anaſtaſium.
Rom. 5.
Rom. 13.
In Pſal. 118.
n Matth. 5.
o Rom. 13.

QVIS autem non videat, hæc Auguſtini aliorúmque Patrum dicta non ſolum veri ſimilia, ſed & diuinis literis prorſus conſentanea eſſe, in quibus loquentẽ Spiritũ ſanctũ audimus: Omnis gloria filiæ Regis ab intus. In maleuolã animã non introibit ſapiẽtia: Quũ ſit vna ſapiẽtia omnia poteſt, & permanẽs in ſe omnia innouat, & per nationes in animas ſanctas ſe transfert, quemadmodum hic locus etiam à Gregorio Nazianzeno citatur. Prætereo alias id genus voces plane diuinas, ex quibus & illæ ſunt: [p] Ego diligentes me diligo. [q] Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Quod ſi pulchritudo & gloria renatis Dei filijs ineſt, ſi ſapientiæ Spiritus in corda pia ingreditur, & illic inhabitat, ſeque in animas ſanctas transfert, ſi denique ſe aut Chriſtum diligentes diligit Deus, non poteſt gratia non habitus quidam & donum infuſum ſiue ſupernaturale, multóque amplius eſſe, quàm gratuitus Dei fauor erga eos qui iuſtificantur, vel qui in ipſa iuſtitia per Chriſti meritum accepta, cooperante fide bonis operibus creſcunt, atque magis iuſtificantur. Aliòquin ſi hæc gratia, qua per Chriſtum iuſtificamur, & in Chriſtiana iuſtitia conſeruamur, vel ſolo Dei fauore, vel ſola hominis fide conſtaret, Apoſtolica Scriptura non traderet: [r] Qui non diligit, manet in morte. [s] Si quis non amat Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, ſit anathema, [t] etiamſi videlicet omnem fidem habeat, ita vt montes transferat, alijſque præclaris & admirandis Dei donis conſpicuus videatur. Vnde ſatis patere arbitror, haudquaquàm aſpernandũ eſſe, quod Petrus Cluniacenſis, vir ſuo ſeculo perquàm eruditus tradidit, Angeli dictum: Aue gratia plena, ſic interpretans, vt quoniã Virgo charitate cæteris præſtitit, gratia plena celebretur. Sed enim perbellè, nec ſine numinis prouidentia factum puto, vt aduerſarij quoniam à Chriſti corpore ſe ipſi ſegregarunt, ac idcirco à Chriſti ſpiritu ſunt alieni, diuinam hanc gratiam, quam per contentionem amiſerunt, velut impatientes oppugnent.

Quomodo Scriptura demonſtret gratiam internã & inhærentem donũ eſſe Dei.
Pſ. 44.
Sapient. 1.
In oratione de fide.
p Prouer. 8.
q Ioan. 14.
r 1. Ioan. 3.
s 1 Cor. 16.
t 1 Cor. 13.
Lib. 5. Epiſtola 1.
Maria plena gratia, id eſt, charitate iuxta Petrũ Cluniacenſem.

Errare Nouatores etiam in eo, quod remiſſionẽ peccatorũ & gratiam planè confundant, vt pro eodem capiant.

A Sed neqve illud fraude vacat, quod iſti gratiam nobis ita deſcribunt, vt eam cum peccatorum remiſſione miſceant atque cõfundant, totam nempè hominis iuſtitiam in ſola criminum venia collocantes. Reclamat autem huic ſententiæ, vt cæteros prætermittam, Auguſtinus apertè pronuncians: Neque ſcientia diuinæ legis, neque natura, neque remiſſio peccatorum eſt illa gratia, quę per Iesvm Christvm Dominum noſtrum datur.] Reclamat & Paulus baptizatos ita compellans: Et hæc quidem aliquando fuiſtis, varijs nempè grauibúſque peccatis conſpicati; ſed abluti eſtis. Neque hoc verbo contentus, addit & illud: Sed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine Domini noſtri Iesv Christi, & in Spiritu Dei noſtri. Quarè ſicut inter Christi mortem & reſurrectionem diſtinguere neceſſe eſt, ſic peccatorum veniam à gratia renatis inhærente diſcernere conuenit, eodem Apoſtolo admonente, vt non ſolùm Baptiſmate in mortem cum Chriſto ſepeliamur, ſed cum eodem etiam in vitæ nouitatem reſurgamus. Ac rurſus idem Paulus, ne in ſola peccatorum remiſſione acquieſcamus, nouam creaturam & mentem Spiritu renouatam, nec ſolùm peccato mortuam, ſed & iuſtitiæ ſeruam exigit. Atque hoc eſt, quod nouo populo Chriſtianam gratiam promittens Deus, per Ezechielem luculenter expreſſit: Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, & ab vniuerſis idolis veſtris mundabo vos. Habes hîc remiſſionem peccatorum, primam quidem Euangelicæ gratiæ partem diuina voce prædictam, ſed mox pars altera quæ

Lib. de gratia & lib. arbit. c. 14.
1. Cor. 6.
Apud Paulũ peccatorũ veniam & Chriſtianam gratiam frequenter diſtingui.
Rom. 6.
2. Cor. 5.
Epheſ. 4.
Rom. 6. 8
Ezec. 36.
Chriſtiana gratia incipit à remiſſione peccatorũ, ſed & dona interna comprehendit, vt docet Ezechiel.

C renatos perficit, his verbis annexa eſt: Et dabo vobis cor nouum, & Spiritum nouum ponam in medio veſtri: & auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum. Id quod magis etiam explicans, & ad legem implendam accommodans, (factores enim legis iuſtificabuntur) hoc adiicit: Et Spiritum meum ponam in medio veſtri: & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea cuſtodiatis & operemini. Rectè igitur Auguſtinus vtrunque tribuit gratię, peccata donare & Spiritum charitatis infundere, quò & non ſit moleſta, & ſit etiam iucunda iuſtitia.] Factum enim eſt homini facile in nouo Teſtamento, vt idem affirmat, quod in veteri difficile fuit, habenti fidem, quæ per dilectionem operatur.]

Rom. 2.
Lib. 1. ad Simplicianum q. 2.
Lib. ſuper Exod. q. 166.
Alia gratia conuertimur, alia conuerſi ſeu iuſtificati adiuuamur, alia probati remuneramur.

D Vim ergo Scripturis inferunt Nouatores, qui ad ſolam peccatorum veniam ea, quæ de iuſtorum & in Chriſtiana iuſtitia proficientium gratia legimus, contrahunt, quíque cum Bernardo non diſtinguunt inter gratiam, qua impij primùm conuertuntur, & qua iuſti ſiue iuſtificati porrò adiuuantur, & qua demùm probati remunerantur. Neque ſanè Chriſti gratia vſquam apparet illuſtrius, prætérquàm in his, qui poſtquàm ſordidam illam ab Adam acceptam veſtem cum veſte nuptiali per Chriſtum donata commutârunt, præclaris illis titulis ornantur, vt in Scriptura vocentur, [a] recti & [b] mundi corde, [c] iuſti ante Deum, [d] immaculati, [e] ſinceri, [f] fructu iuſtitiæ repleti, ac demùm [g] in omnibus Dei mandatis & iuſtificationibus ambulantes. Vbi nullus velut in ſpatioſo campo, pugnare non attinet, quando certam & conſtantem Eccleſiæ doctrinam, quæ in Tridentina Synodo confirmata eſt, ad manum habemus, nimirùm Iuſtificationem

Quibus titulis ornentur à Scriptura iuſti & electi.
Doctrinam aduerſariorũ Eccleſiæ authoritate damnari.
Serm. 5 de Aſſumt. Virginis.
a Pſalm. 7. & 31.
b Matth. 5.
c Lucæ 1. Geneſ. 6.
d Pſal. 118
e Philip. 1
f Ibidem.
g Lucæ 1.
Seſſ. 6. can. 7

A non eſſe ſolam peccatorum remiſſionem, ſed & ſanctificationem & renouationem interioris hominis per voluntariam ſuſceptionem gratiæ: per hanc verò fieri, vt non modò reputemur, ſed verè iuſti nominemur & ſimus: neque ſolùm remiſſionem peccatorum, ſed cum illa quoque fidem, ſpem, charitatem, vt dona ſimul infuſa, & iuſtitiam inhærentem accipi. Vnde perpetui etiam anathematis pœna illis decreta eſt, qui aſſerunt homines iuſtificari vel ſola imputatione iuſtitiæ Chriſti, vel ſola peccatorum remiſſione, excluſa gratia & charitate cordibus infuſa & inhærente. Sed & [h] Cœleſtinus Papa, qui Auguſtini ætate celebris, ab eóque laudatus fuit, eam [i] Concilij Mileuitani partem comprobat, quâ diſertè damnatur, quicunque dixerit, gratiam Dei, qua per Chriſtum iuſtificamur, ad ſo-

B lam remiſſionem peccatorum valere atque prodeſſe. Ex quibus omnibus diuinæ gratiæ vis eximia perſpicitur, vt per quam non ſolùm peccata homini à Deo remittuntur atque tolluntur, ſed quæ hominem etiam iuſtum Deóque gratum efficit, tantáque facultate illum corroborat, vt Dei ſui legem & præcepta præſtare, & Chriſtum diligere poſſit. Fallunt autem aduerſarij imperitos, quod ad obſcurandam & extenuandam Chriſti gratiam, fauore quodam & amore neſcio quo extrinſeco in Deum reiecto, donum gratiæ in Chriſtiano inhærens tollant, & hominem fingunt iuſtum Deóque gratum per ipſam Chriſti iuſtitiam ac gratiam tantum. Quaſi gratia in quam homo recipitur, ſola ſit acceptatio ad gloriam, quæ homini

h In Epiſtol. ad Venerium Marinum, &c.
i Canon. 3.
Vis magna gratię diuinę.

C propter Chriſtum promittitur deceroitúrque, & Chriſti iuſtitia omnes formaliter, vt dicunt, ac æqualiter iuſtos reddat.

Varvmenimvero Centuriatores vt errorem ex errore ſerant, quemadmodùm in gratia definienda peccant, ita peiùs etiam definitionem ſuam ad Mariam applicant. Etenim hanc non aliter plenam gratia dici cenſent, niſi ob acceptam veniam peccatorum, quæ illi propter Chriſti meritum non ſint imputata. Nullum quippè alium gratiæ Diuinæ vſum, niſi in peccatorum remiſsionem nôrunt conſtituere, & quoties de gratia ſermo eſt, ad iuſtitiam illam imputatiuam inſcitè relabuntur. Deinde Auguſtino ſapientiores videri volunt, qui ſacroſanctam hanc Virginem, quùm de peccatis agitur, vnà cum Filio eius Christo Iesv Do-

Quomodo Centuriatores Mariam plenam gratia fingant.
Lib. de natura & gratia cap. 36.

D mino noſtro, vt primo libro diximus, ſemper excipiendam eſſe iudicauit. Ex eodem fonte manat illorum hallucinatio, qui vt receptam Eccleſiæ lectionem ſupprimant, & veritatis quoque lucem defugiant, ad nouas illas tranſlationes confugiunt, pro gratia plena gratiam conſecuta, vel in gratiam à Deo recepta legentes, vt iam antè meminimus. Sed bene habet, quod ex aduerſariis quidam ad veritatem propiùs accedunt, & inter hos VVolfgangus Muſculus modeſtè quidem, ſed iuſtè & doctè ſociorum caſtigat errorem, quùm præſentem Mariae cauſam hac oratione defendit: *Non ſemper gratia peccatorum remiſſionem ſignificat: peccatorum verò remiſſio ſemper gratia vocari poteſt. Beata Virgo dum ab Angelo ſalutaretur, vocabatur κεχαριτωμένη: vbi non ſtatim exponendum, quod propter peccatorum condonationem ſit dicta gratioſa.* Et rectè quidem hoc loco Muſculus, Græcæ linguæ non imperitus, ſuos perſtringit collegas, præceptoris

Fatetur Muſculus Mariam dici poſſe gratia plenã vel gratioſam, ſecluſa peccatorum remiſſione.
In 1. c. Epiſt. prioris ad Corint.

præceptoris Lutheri, vt puto, ſententiam ſequens. Is enim aperte confirmat, quicquid alibi garriat, & ex ipſis Angeli verbis probat, vt poſteà monſtrabimus, Mariam plenam gratia, etiam in Matris vtero conceptam, ſimúlque ab originali peccato præſeruatam extitiſſe. Et tamen Lutheri diſcipulis libet non ſolùm in ipſa verſione, ſed etiam interpretatione Lucæ, de remiſſione peccatorum hic ſomniare, hoc eſt, pro auro carbones, vti dicunt, vendere, tantùm vt tetram peccati vel labem, vel ſuſpicionem inurant puriſſimæ Virgini, quam vt gratia plenam, ſic & innocentiæ laude incomparabilem verè & dici & cenſeri non ſuſtinent. Tam acerbo, tàm iniquo iſti odio Matrem Domini inſectantur.

Nouatores Mariam non agnoſcere plena gratia, niſi ſimul eam faciant peccatricem.

ACCEDIT & alius haudquaquàm prætereundus error Centuriatorum, qui vt dictum eſt, totius obedientiæ & impletionis legis iuſtitiæque per Christi ſanguinem partæ imputationem gratuitam, vno gratiæ nomine comprehendunt, eóſque coram Deo æqualiter iuſtos faciunt, qui Chriſti iuſtitiam fide apprehendunt. Hoc vt euincant, Scripturæ loca conglomerant, eáque non minùs ridiculè quàm falsò explicant, in hunc modum pronunciantes: *Pro æquipollentibus vtuntur iuſtificare, remittere peccata, ſaluare, accipere gratiam, vitam habere: item iuſtitia, remiſſio peccatorum, ſalus, gratia, beatitudo.* Neque diſſentit VVigādus, qui gratiam, charitatem, miſericordiam Synonyma eſſe contendit, quantumuis ſignificatione diuerſa ſint, & aliter atque aliter Deo tribuantur. Pari confidentia, ne dicam impudentia, diuinas illas virtutes, fidem, ſpem & charitatem, quas Paulus non ſemel apertè diſtinxit, pro arbitratu ſuo cōfundunt: ſicut & æquiualentes formulas in verbis illis conſtituunt, quibus iubemur Dei verbum audire & facere, in Chriſto eſſe & manere: hæc enim tantundem valere, perindè ac ſi dicas credere. Quis verò pius non ſtomachetur & horreat, quùm videt ac audit tàm multa & præclara Scripturæ verba contra ſenſum & conſenſum Doctorum, adeóque contra mentem expreſſam Spiritus ſancti tàm fœde commiſceri, & in ſenſum non dicam alienum, ſed Hæreticum peruerſe conuerti, vt hinc demum iſti Apoſtolicæ doctrinæ perfidi corruptores ſuum dogma, vel potius idolum extruant? Tale idolum dixerim, Imputatio ſanguinis ſeu obedientiæ Chriſti, vt iſti loquuntur, eſt legis integræ ſatisfactio. Et quod iſtorum coryphæus Lutherus euomit: *In Chriſto omnia parta ſunt, & gratiam is plene concedit, & vnicuique perfectam ſalutem apportat, vt certum ſit eum omnia habere, qui Chriſtum habet. In fide omnia opera ſunt paria, & vnum alteri ſimile eſt. Omnes iuſtorum commendationes, quæ in Scripturis nempe proponuntur, eodem modo intelligenda ſunt.* Hæc noua & portentoſa iſtorū Theologia eſt, plena vel idolis vel paradoxis, cō contendens maxime, vt omnem in Eccleſia ordinem, omnem iuſtorum dignitatem, omnes meritorum gradus aut abrogent, aut labefactent, vtque ſub Chriſtianæ ſimplicitatis prætextu, nouum nobis Iouinianiſmum obtrudant, ne quid inter cœlibes & coniuges, inter ieiunantes & edentes, inter ſacrum & prophanum intereſſe videatur. In hos autem ſcopulos non impingerent, niſi abſque clauo in vaſto Scripturæ pelago nauigarent & tanquam Sirenum cantu faſcinati, circa inanes ſpeculationes hærerent de gratuito illo Dei

Iuſtificatos omnes non æquali gratia donari, neceque ſanctos & iuſtos apud Deum eſſe.

Quam multa pro æquipollētibus agnoſcant Centuriatores, vt Scripturę loca confundant ac deprauent. *In parte altera Corp. doctrinæ Chriſt.* *1. Cor. 13.* *Epheſ. 3.* *1. Timoth. 3.*

Lutheri paradoxa, vt omnes pares faciat in Eccleſia.

Qualis Nouatorū ſit Theologia.

A fauore, de ſeruo hominis arbitrio, de imputatitia iuſtitia, de ſola fide iuſtificante. Nos Auguſtinum ducem ſequimur, & cum illo ingenue profitemur: [a] Ex operibus bonis quæ fiunt per gratiam Dei, iuſtificati ſunt homines, iuſtificantur & iuſtificabuntur.] Deinde cum eo ipſo [b] teſtamur, gratiam in quibuſdam pleniorem & euidentiorem infundi: in aliis tantam eſſe fidei gratiam, quanta ad obtinendum regnum cælorum non ſufficiat.] Ruſus ſicut ab eodem edocti ſumus, intrepide pronunciamus: [c] Charitas ſiue gratia inchoata, inchoata iuſtitia eſt: charitas prouecta, prouecta iuſtitia eſt: charitas magna, magnā iuſtitia eſt: charitas perfecta, perfecta iuſtitia eſt, quæ tunc maxima eſt in hac vita, quando pro illa ipſa contemnitur vita.]
B Nam pro eodem Auguſtinus gratiam qua iuſtificamur, & charitatem, quæ cordibus noſtris infuſa, Dei dilectores facit, accipere ſolet. Meras ergo nugas Culmannus profert, quum in hunc modum ſcribit: *Quilibet Chriſtianus eſt plenus gratia, & Deus plene fauet nobis, quando nos habet pro filiis ſuis, nec reputat nobis peccata noſtra.* Atque hoc ille, vbi de Maria plena gratia cōcionatur effutit: ſed qui profectò ignorat, quid ſit plenum eſſe gratia, aut contra propriam Scripturæ phraſim loquitur, quæ non niſi paucis & valde ſelectis hoc tribuit eulogium, idque non tam ob peccatorum veniam, quam propter eximia dona gratiæ iuſtificantis accepta, & ob alia peculiaria munera, quæ diuina bonitas non ita multis electis & iam ante iuſtificatis liberaliter elargitur. Tales vero præter Apoſtolos virtute indutos ex alto, Stephanus, Paulus & Barnabás à
C Luca commendantur.

EX QVIBVS haud difficulter apparet, Mariam ſic ab aduerſariis gratia plenam intelligi, nihil vt illi magis quàm Magdalenæ, quàm [d] Samaritanæ, [e] Cananeæ vel alteri boni fœminæ largiantur, quum earum vnam hoc fauore dignatur Deus, vt illam propter Chriſti meritum in gratiam recipiat, illique peccata commiſſa non imputet. Quid vero de piis & laudatis in Euangelio fœminis dico, quibus credentibus peccata citra controuerſiam remiſit Deus, quas & ex impiis iuſtas effecit? Certo horum ſi cœco iudicio ſtare velimus, Deiparæ conditionem nihilo fere potiorem quàm latronis faciemus, qui quum ad latus Chriſti dextrum in cruce penderet, & optatam ſuorum ſcelerum condonationem impetraret, de
D acceptæ gratiæ plenitudine potuit ſcilicet gloriari. Ac fingunt interim vaniſſime, homini etiam per gratiam ſanato peccatum originis adhærere, & iuſtis adeo mancam & imperfectam obedientiam eſſe, quæ in ſe contaminata & damnatione digna ſit, & quæ ſolum propter Chriſti merita, cui iuſtus per fidem eſt reconciliatus, Deo placeat & acceptetur. Proinde nec Dei præcepta iuſtis ſeruari poſſe contendunt, ac infirmam hominis naturam per gratiā ſanari negant, & quicquid boni duce gratia homo faciat, id originali peccato inquinari, ac meriti ratione carere conſtāter aſſeuerant. Tā præclare iſti non ſolū de piorū benefactis, quæ tot prēmiis & laudib⁹ diuina Scriptura exornat, ſed & de ſanctiſſimæ paſſionis Chriſti merito & gratia ſentiunt, propter quā diuino donu nos afficit Deus, & vbi abundauit delictū, ſuperabūdat gratia. Quo autem iure, quáue ratione licebit vnquā, per Chriſtū

Retinēdę Auguſtini ſententię contra Sectarios.
a Li. 3. Hypognoſt.
b Lib. 1. ad Simplicianum q. 2.
c De natura & gratia c. 70.

Culmanni error notatur. *Lib. de gratia Chriſti c. 30. & li. de Spiritu & litera c. 32.* *Concio. 4 de Annuncia. Virg.*

Actor. 2. *Actor. 6. & 7. & 11.*

Nouatores gratiæ plenitudinem Mariæ non maiorem, quam aliis fœminis, imo latroni in Euangelio laudatis, tribuunt.
d Ioan. 4.
e Matth. 15.

Lucæ. 23. Figmenta noua Euangelicorum.

Rom. 5.

A obſecro, vt quod Mariæ conceſſum, & ab Angelo confirmatum eſt priuilegium, id ad omnes & quoslibet pœnitentes, aut etiam ſe propter Chriſtum in gratiam recipi credentes detorqueatur? Ergóne Sectarios, & in his Anabaptiſtas ſiue iuſtitia inhærente iuſtos, ſiue interiore ſanctimunia ſanctos, quin & diuina gratia plenos homines exiſtimabimus, quandoquidem ſecum ipſi ſtatuunt certóque confidunt, Mediatoris Chriſti iuſtitiam, meritum, ſatisfactionem & obedientiam, qua pro nobis legem impleuit, ſibi per fidem imputari, adeóque tam cumulate donari, perinde ac ſi perfecta obedientia legi ſatisfeciſſent, & abſolutiam Chriſti iuſtitiam coram Deo præſtitiſſent? Somnia ſunt iſthæc, imo pudenda & damnanda ſunt phantaſmata Sectariorum, qui rametſi gratia iuſtificante donísque diuinarum virtutum careant, vtpote non minus à

Quiuis Sectarij gratiæ plenitudinem hodie ſibi vendicant, & ſe Mariæ poſſunt æquare, ſi veteio dicant aduerſarij.

B Chriſto capite quàm eius corpore ſeparati, tamen de fidei iuſtitia, & ſalutis vt vocant, certitudine tàm ſuperbe, quàm friuole gloriantur. O ſtultos vere homines, qui ſecundum Chriſti Spiritum non ſapiunt, non renouantur, non ambulant, viuæ tum fidei, tum charitatis expertes, & tamen ſibi perſuadere audent, ſe minimo negotio, & quaſi dormientes, ad maximam illam Apoſtolorum Petri & Pauli iuſtitiam peruenire: imò etiam eandem gratiæ plenitudinem, quæ in puriſſima & perfectiſſima Dei matre vbertim inerat, & aliis non eſt communicata, ſubitò ſibi contingere, quandoquidem Dei verbo credunt, ſibíque perſuaſum tenent, quod integra legis obedientia in Chriſtum credentibus imputetur. De qua imputatitia Chriſti iuſti-

Quam ſtulta ſit multorum perſuaſio, ſe tantum imputatiue iuſtos & gratia plenos eſſe.

C tia per fidem apprehendenda, ſicut iſti plenis buccis crepant, multi multa ſcripſerunt, & nos etiam de Ioanne Baptiſta diſputantes meminimus, plura vt ſubiicere non ſit operæpretium. Hæc autem nobis repetuntur, partim vt obſcurum non maneat, cur liberat aduerſariis nouas diuinæ Scripturæ interpretationes comminiſci, ſub quarum inuolucris & fucis, ſuum de iuſtificatione virus occultent, & receptas in ſcholis diſtinctiones de operante & cooperante gratia, déque gratum faciente & gratis data ſubterfugiant: partim vt quàm viliter & abiecte de Matre Domini ſentiant, rectius ab omnibus animaduertatur. Sic enim gratiæ nomine abutuntur, vt nullam in Virgine gratiam excellentem, plenam & perfectam nobis reliquam faciant, ſed Ma-

Quo referenda ſit ſuperior tractatio.

D riam duntaxat velut puellam neſcio quam, in gratiam à Deo receptam, illique reconciliatum imperito vulgo contemplandam proponant, quæ neminem Sanctorum iuſtitia & gratia ſuperarit. Egregium ſane artificium talibus dignum Præconibus, qui Mariam niſi peccatis defœdatam intueri ac prædicare non poſſunt, quíque vt illam contractis, quas fingunt, maculis liberent, ad gratuitum illum fauorem & imputatitiam iuſtitiam more ſuo confugiunt, adeóque Mariæ confugiendum eſſe putant. O Doctores ingenioſos, qui in his Angeli verbis, Aue gratia plena, tam acute philoſophantur.

VERVM ENIMVERO cur mirentur Nouatores Virgini derogare, eique gratiæ plenitudinem demere, quando ſummo etiam Regi Chriſto ſunt adeo vehementer infeſti, vt præclarum epitheton, quo plenus dicitur gratia, mirabiliter obſcurare & contaminare non erubeſcant? Valde illuſtris & pueris notus apud Ioánem eſt locus, qui Chriſtum,

Nouatores non ſolū Matri, ſed & filio Chriſto gratiæ plenitudiné derogare. Ioan. 1.

A aut potius Verbum plenum eſſe gratia & veritate ſumma cum noſtra conſolatione aſſeuerat. Inſurgit autem [a] Cruciger & vociferatur, hic gratiam pro fauore Dei dici, & Chriſtum eſſe plenum gratia, quia ſit Patri vere dilectus, vt & propter ipſum diligantur electi. Bucerus in hunc modum: *Quod Chriſtum Euangeliſta prædicat plenum gratia, eo ſignificatur, ipſum per omnia Dominum adeo apparuiſſe, vt & Dei erga eum fauor egregie declararetur, & bonorum ſimul fauore iudicaretur ſimul digniſſimus.* Nec diſſentit [b] Hieronymus VVellerus, ſuffragantur & [c] Centuriatores, quorum iudicio gratia hic pro Dei fauore nominatur, ſicut & in locis adiunctis: Plenum gratia & veritate. Gratia & veritas per IESVM CHRISTVM facta eſt. De plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia. Quod

a Io. 1. c. Ioā.

b In natalem Chriſti.

Quomodo intelligant noui doctores, Chriſtum dici plenum gratiæ & veritatis.

c Cent. 1. li. 1. ca. 4 pag. 69.

Ioan. 1.

B poſtremum ita Brentius interpretatur: *Accepimus fauorem Dei pro fauore Chriſti, hoc eſt, Deus idcirco fauet nobis, quia fauet Chriſto filio ſuo.* Vnde colligit argumétum vt probet, non poſſe quemquam ſuis operibus, ſed alieno tantum Chriſti beneficio ſeruari, verámque ſalutem conſequi. Poſtremo Filius Dei Loſsio plenus gratia, *id eſt, fauore Patris dicitur, quia ipſe Patri placet præ omnibus: omnes autem ex Chriſti plenitudine acceperunt gratiam pro gratia, hoc eſt, fauorem Dei erga nos propter fauorem Patris, quo filium complectitur. Alioquin totum genus humanum eſſet ſub peccato & reum iræ Dei, plenum tenebris & mendacio.* Quare ſic iſtis gratia plenus eſt Chriſtus, quoniam pleno fauore Pater illum complectitur, eúmque inprimis acceptum babet atque charum.

Hom. 12 in Ioan.

In annotat. ſcholaſt. circa Euang. in natali Domini.

C QVOD ſi verum & germanum propoſiti loci ſenſum requirimus, longe quidem ſublimius quàm iſti putant, cæleſtis Aquila volat, eóque contendit maxime, vt Chriſti Dei ſimul & hominis maieſtatem commendet ac illuſtret. Illum igitur quatenus eſt Deus, verbum, vitam & lucem eſſe dixerat, & deinde Chriſtum hominem factum, à cæteris electis eo ipſo diſtinguit, quod plenus gratiæ & veritatis exiſtat. Ac ne putemus illum, ſicut plerosque alios, Deo & hominibus duntaxat gratioſum eſſe cenſendum, euidenter ſeipſum explicauit, quod de illa ſcilicet gratiæ & Spiritus plenitudine loquatur, quam illi Deus, non ad menſuram vt reliquis, dedit, & de cuius plenitudine redundante nos omnes accepimus, & quidem gratiam pro gratia, id eſt, pro his meritis quæ contulit gratia, vt [d] Augu-

Quomodo Chriſtus plenus gratiâ Ioanne vere proprieque dicatur.

Ioannes ſeipſum explicat, quomodo Chriſtum gratia plenum velit intelligi.

D ſtinus, vel pro imperfecta legis gratia perfectam Euangelij gratiam, ſicut [e] Chryſoſtomus interpretatur. His addit demum idem Euangeliſta: Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per IESVM facta eſt. Sic ergo Chriſtus Ioanni gratia plenus dicitur, vt omnem eminentis perfectæque gratiæ quæ porro in credentes defluit, influxum & principatum huic vni, ceu fonti & capiti, adſcribendum eſſe cognoſcamus. Qui ſenſus aliis etiam Scripturæ locis cōſonat, quibus liquido aſſeritur, quod Chriſtum, vt nomen ipſum indicat vnxerit Deus præ participibus ſuis, ita vt ſuper alium nullum, ſicut ſuper illum vnum requieuerit Spiritus Domini, Spiritus ſapientiæ & intellectus, quemadmodum fuſius Eſaias de hac gratiæ in Chriſto plenitudine commemorauit. Vnde Paulus etiam de Chriſto loquitur, & ſæpe quidem, illum Eccleſiæ caput eſſe, totúmque corpus myſticum ex illo capite pendere, foueri, regi atque gubernari. Vnicuiq;

d Li. de correptione & gratia, c. 13. & li. de gratia & libero arb. c. 8. & 9.

e In Euang. Ioan.

Ioannem ita de Chriſto loqui, ſicut alibi Scriptura ſolet.

Pſal. 44.

Actor. 20.

noſtrum,

Eſaie. 21. Coloſſ. 2. 1. Cor. 12. Epheſ. 1. Epheſ. 4. a Hom. 2. in diuerſos. b Homil. de pœnitentia. c Lib. 1. cap. 13. & 17. in Ioan. d Li. 13. Moralium. c. 33. Gratiā & iuſtitiam fontanā vni Chriſto deberi.

noſtrum, inquit, data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti: & addit, quod aſcendens idem in altum dederit hominibus dona, vt impleret omnia, Chriſtum nempè gratia plenum oſtendens. Eodem modo Patres Chriſtum etiam ſecundùm naturam humanam gratia plenum agnoſcunt, multíſque ſententiis comprobant, præſertim [a] Origenes, [b] Baſilius, [c] Cyrillus, [d] Gregorius, ſed quorū verba hoc loco repetere ſuperſedemus. Hinc & Theologi quidam fontanam, vt loquuntur, gratiam atque iuſtitiam in Chriſto locant, quā poſteà Scholaſtici in gratiam habitualem, vnionis & capitis, docendi gratia diſtinxerunt, ſolíque Chriſto vt pleno gratia, competere demonſtrarunt. Quæ doctrina vt ſingularem Chriſti præſtantiam & dignitatem aſtruit, ita longè magis & efficacius credentes con- A ſolatur, quam quùm audiunt, Chriſtum ob ſolum Patris fauorem, vel quod Deo & hominibus fuerit gratioſus atque dilectus, plenum gratia nuncupari. Hæc enim interpretatio, præterquàm quod Ioannis ſublimitati minus conuenit, ad alios etiam eximiè iuſtos homines poteſt extendi: quùm de Moyſe ſcriptum legamus: Dilectus Deo & hominibus, cuius memoria in benedictione eſt. Sed enim qui natos gratia inhærente & charitate infuſa ſpoliant, huc demum videntur progredi, vt gratiæ inhabitātis plenitudinem vix etiam capiti Chriſto permittant, ac eo ipſo non modò Matris gloriam, ſed & inſignem Filij maieſtatem non ſine blaſphemiæ ſuſpicione magis ac magis obſcurent extenuéntque.

Cur aduerſariorum interpretatio fugienda. Eccleſ. 45.

CAPVT VI.

Quomodo veteres Theologi, & ex aduerſariis nonnulli, plenitudinem gratiæ Virgini Matri verè collatam confirment ac prædicent.

HACTENVS quidē ſatis oſtēſum putamus, eos magnopere hallucinari, qui Euangelicum titulum Virgini matri de cælo allatum, tótque ſeculis in Eccleſia conſeruatū, quo gratia plena vbique gentium celebratur, haud obſcurè inuident, ac palàm derogare conantur. Ex quibus nonnulli eò impudentiæ progrediuntur, ſicuti monſtrauimus, vt ſeipſos ac ſuos, pro nefas in gratiæ cumulo Virgini ſacroſanctæ tantùm non exæquare contendant. Fingunt enim ſe à Deo receptos in gratiam, & per Chriſti fidem acceptos atque reconciliatos, qui idcircò non ſecus quàm Dei mater, pleni gratia poſſint nominari atque cenſeri. O miſeros & miſeros vanæ gratiæ iactatores: diuina verò & Chriſtiana gratia non plenos, ſed vacuos, & à nullo bono Angelo prædicandos, multóque minus imitandos, quos nobis Quintum hoc Euangelium procreauit. Nunc promiſſas Patrum ſententias in medium producemus, qui tùm vitæ ſanctimonia, tùm nominis celebritate, tum doctrinæ præſtantia, ac omnis gratiæ ſplendore commendati, recentiores quidem Theologos, vt nihil dicam aliud, longo poſt ſe interuallo relinquunt.

Quàm vanè & ſtultè quidam ſibi Mariæ proprium titulum ſumāt, vt gratia pleni eſſe dicique videātur.

Teſtimonia veterum Patrum, qui conſtanter legūt, Aue gratia plena.

Ordiemur autem ab Hieronymo tùm Latinæ tū Græcæ linguæ peritiſſimo, qui, gratia plena, nobiſcum conſtanter legit, eámque ſuo iam tempore vſitatam in Eccleſia lectionem nullo in loco mutauit, hoc ipſo indicans, quid aliis faciēdum eſſe putaret. Ac velut rationem retinendæ lectionis huius redderet: Sancta Maria, inquit, quia conceperat eum, in quo omnis plenitudo diuinitatis habitat corporaliter, plena gratia ſalutatur.] Vnde alibi Mariam flumini confert pleno alueo fluenti, & Spiritus ſancti gratia redundanti. Tum à Sophronio Hieronymi familiari ſcriptum legimus: Dei genitrix electa & prælecta iure ab Angelo ſalutatur & prædicatur gratia plena: Verè plena, per quā largo ſancti Spiritus imbre ſuperfuſa eſt omnis creatura.] Nec multò poſt: Etſi in ſanctis Patribus & Prophetis gratia fuiſſe creditur: non tamen eatenus plena. In B Mariam verò totius gratiæ, quæ in Chriſto eſt, plenitudo venit: Eiuſdem illa vox eſt: Maria cunctis tantò venerabilior, quantò gratioſior: & quantò virtute altiſſimi extollitur ad ſublimia, tātò clarior reſultat in gloria. Plena ſiquidem gratia, plena Deo, plena virtutibus: non poteſt non poſſidere plenè gloriam claritatis æternæ, quam pleniſſimè accepit vt Mater fieret Saluatoris.] Et quoniam plena virtutum gratia fuit, rectè monet illam agro pleno, vt Iſaac locutus eſt, & diuinitus benedicto conferri. Quid autem illo luculentius, quod poſt Sophronium etiam Chryſologus repetiuit: Benè plena, quia cæteris per partes præſtatur: Mariæ verò ſimul ſe tota infudit plenitudo gratiæ? Hoc quippe eſt quod Dauid canit: Deſcendit ſicut pluuia in vellus.

In Epiſt. ad pam. ipſam virginem. Coloſſ. 2. Sermo. de Aſſumt. Virginis.

Iidem.

Maria plena gratia pluſ quam alij Patres & Prophetæ.

Geneſ 27.

Serm. 142.

Maria totum accepit, quod ſanctis aliis per partes diſtributum eſt.

Neque diſſentit Ambroſius, vt ex verbis eius iā antè citatis, ſed nūc repetendis poteſt animaduerti: C Benè plena gratia dicitur, quæ ſola gratiam, quam nulla alia meruerat, conſecuta eſt, vt gratiæ repleatur authore.] Quod ſi diſcipulus magiſtro, Auguſtinus Ambroſio iungendus eſt, vnum profectò idémque ambo ſenſerunt. In Enchiridio Auguſtiniano hæc extat oratio: Sic & eius matrem Angelus ſalutauit, quando ei futurum annunciauit hūc partum, Aue, inquit, gratia plena.] Et paulò poſt: Inueniſti ait, gratiam apud Deum. Et hæc quidē gratia plena, & inueniſſe gratiam apud Deum dicitur, vt Domini ſui, imò Domini omnium Mater eſſet.] Tùm alibi ab eodem Auguſtino ſcribitur: [a] Quùm dixit Angelus: Aue, gratia plena, oſtendit ex integro iram excluſam primæ ſententiæ, & plenam benedictionis gratiam reſtitutam.] Ac rurſus: [b] Gratia refertur pro culpa: plena dicitur non vacua. Im- D pleta eſt gratia, & euacuata eſt culpa. Hoc modo ipſa venerabilis Virgo noſtra in ſuo cantico plauſit: Eſurientes impleuit bonis.] Ac Ambroſio quidem conſonat Beda, quum luculenter inquit: Benè gratia plena vocatur, quæ nimirùm gratiam, quam nulla alia meruerat, aſſequitur, vt ipſum videlicet gratiæ concipiat & generet authorem.]

Pſal 71. Int. cap. Luc. Maria tantum accepit gratiæ quantum alij non meruerunt. Ad Laurent. cap. 36. a Serm. 2. in natali Domini. In Maria benedictio gratiæ plena. b Serm. 17. in natali Domini. Luc. 1. In 1. c. Luc. Quam gratiā nulla meruit aſſequitur Maria plena gratia.

Cum his pulchrè congruunt, quæ apud Euſebiū Emiſſenum, aut ſi quis alius Euſebius librum illum edidit, in hunc modum traduntur: Quis vnquàm

tantam gratiam habuit, quantam virgo Maria? Aliis enim ad menſuram datur: hæc autem gratia plena dicitur. Conſidera modò, quantæ ante eam, quantæ poſt eam mulieres & virgines fuerunt. Hæc tamé ſola Mater Domini fieri meruit. Magna enim & ineffabilis gratia eſt, vt vna ex tantis millibus eligatur, quæ quùm gratia plena ſit, priuſquàm concipiat, poſt conceptioné quanta Dei abundauit gratia, quis cogitare poſſit?

In Euangel. Lucæ Miſſus eſt Gabriel

Nullus gratię plenior ac Maria.

Si Maria plena gratia ante conceptum filii, plenior poſt ipſum cõceptum.

Vnde non perperam ſentiunt, qui de Maria dictum accipiunt, quod in Canticis loquitur Spiritus ſanctus: Meliora ſunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Nota eſt enim Scripturæ phraſis, quæ per vnguenta ſæpè præclara chariſmata, ipſiumque donorum authorem Spiritum ſanctum accipit, Ambroſio teſte. His vnguentis perfuſa Virgo, non potuit non plena eſſe gratia, vt hinc eius odore tota Eccleſiæ domus mirificè fragret, ſic vncta nimirum ab hoſpite ſuo, quem domi ſuæ nouem menſibus occuluit, vt gratiarum omnium particeps foret, ſicut Rupertus notauit: Tota omninò munda materia, inquit, de qua ſancta Dei ſapientia domum æternam ſibi ædificaret.] Ac alio in loco, vt datam Mariæ plenitudinem gratiæ clariùs demonſtraret, hunc ſermonem inducit: Accepit Maria diuiſionem gratiarum, ita vt operationem virtutũ omnimodam, maximéque fidem & prophetiam, ſiue omnem haberet propheticam gratiam. Et hæc eſt, ait, gratia plena.] His affine eſt quod idem alibi docet: Nec inter Angelos, nec inter homines ſimilem vel primam habet Maria, vel ſequentem habitura eſt: verè columba, quia gratia plena: verè electa, quæ non ſolùm ſalua exiſteret, verum etiam ſalutem pareret.] Vocat igitur eandem virtutum operatricem, ac totius ſanctæ religionis magiſtram, qualem nunquàm oculus vidit, & qualis ab initio quando Eua facta eſt, non fuit, nec eſt, nec erit in cogitationibus ſuis, in verbis ſuis, in factis ſuis, in omni odore ſuauitatis, in omni flore & fructu honeſtatis.] Tot ille modis gratiæ magnitudinem, imò plenitudinem Virgini defert, & ſumma quæque dona in hoc electo vaſe iubet ſuſpicere ac revereri. Quid potiò Petrus Damianus? O nouũ, inquit, & inauditum, Angelicæ ſalutationis obſequium Plenam appellat gratia, quia ipſe in eam deſcendebat, per quem omni mundo collata eſt gratia.] Et rurſus: Quid ſanctitatis, quid iuſtitiæ, quid religionis, quid perfectionis ſingulari huic Virgini deeſſe potuit, quæ totius diuinæ gratię chariſmate plena fuit? Sic námque ab Angelo, dum ſalutaretur, audiuit: Aue, gratia plena, Dominus tecum. Quid rogo vitij in eius mente vel corpore vendicare ſibi potuit locum, quæ ad inſtar cæli, plenitudini totius Diuinitatis meruit eſſe ſacrariũ? In Chriſto enim, ſicut per Paulum dicitur, habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. Nec mirum, ſi cunctorum merita tranſcendat mortalium, quæ & ipſam ſuper excedit celſitudinem Angelorum.] Luculenta ſunt hæc ſanè ac fortia, quibus diuinæ gratię plenitudinem, abundantiam, perfectionem Mariæ ab Angelo tribui liquidò ſignificatur.

Cant. 1.

Maria vnguẽto gratię fragrãs repleta. Per vnguẽta myſtice chariſmata ſpiritualia deſignari.

B

Lib. 1. de Spiritu ſancto cap. 8.

In lib. 1. Cãt.

Maria plena gratia etiam gratis data, vti vocaut.

Li. 1. de gloria & honore filij hominis.

C

Maria ob gratię plenitudinem, quã præclare vocetur.

Lib. 6. in Cantica.

Serm. 3. de natiuitate Mariæ.

Sic Virgo plena gratia, nullis vt caeteres virtutibus atque donis pręſtantibus, quę meruit ſacrarium eſſe diuinitatis.

D

Coloſſen. 2.

Nihil verò ſit operoſum, ex Bernardo multa coaceruare, quæ hanc ipſam gratiæ Marianæ plenitudinem aſtruant, quùm in hoc quidem campo ſæpè ille verſetur. Sed vt paucos duntaxat ex illius hotto floſculos decerpamus, Inuenit gratiam plena iam gratia, inquit, vt charitate feruida, virginitate integra, humilitate deuota, fieret nihilominus ſine viri cognitione grauida, ſine muliebri dolore puerpera.] Tùm alibi rurſus: Legimus in Actis Apoſtolorum & Stephanum plenum gratia, & Apoſtolos fuiſſe repletos Spiritu ſancto, ſed longè diſſimiliter à Maria. Alioquin nec in illo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter, quemadmodum in Maria: nec illi conceperunt de Spiritu ſancto, quomodo Maria. Quid mirum, ſi gratia plena erat, cum qua Dominus erat?] Ac iterum idem: Eſt ſagitta electa amor Chriſti, quæ Mariæ animam non ſolùm cõfixit, ſed etiam pertranſiuit, vt nullam in pectore virginali particulam vacuam relinqueret, ſed tota virtute, toto corde, tota anima diligeret, & eſſet gratia plena.] Neque ſolùm Bernardus, ſed etiam æqualis eius Petrus Cluniacenſis, vt anteà meminimus, plenam & redundantem in Maria gratiá nominat charitatem, omnium nempè diuinorũ chariſmatum parentem ac principem. Quis enim illud primum & maximum mandatum ſic vnquam impleuit, quis ſic vnquam implere poterit, ſicut Emanuelis noſtra puerpera? in qua diuinus amor adeo conualuit, ipſámque in omni bono tantoperè ſolidauit, vt ſpiritualis qualiſcunque defectus in eam omninò incidere non poſſet. Quandoquidem non ſolùm in omni gratia conſummata, verùm etiam in omni bono & dono quod acceperat, confirmata fuit, ſicut Richardus Victorinus affirmat. Cùm igitur in matris vtero eſſet ſanctificata, & ante Verbi incarnationem gratia plena, in ipſa quidem incarnatione, auctior illi gratię plenitudo contigit, ſicut verbis illis Angelus indicauit: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi. In hac gratia porrò magis magiſque profecit, vt ſemper amore diuino flagraret, gratiæque vigorem perpetuum conſeruaret, quam neque per culpam neque per negligentiam minueret vel obfuſcaret, vt pluribus explicat Dionyſius Carthuſienſis.

Bernardus Mariam a plenitudine gratię ſedulo laudat.

A

Ser. de natiuit. Mariæ.

Hom 3. de B. Virgine

Act. 6. & 2.

Plenitudo gratię perfectius Marię, quam Sanctis aliis aſcribitur.

Coloſſen. 3.

Homil 29. ſuper. Cant.

B

Maria vt gratia, ſic & charitate plena atque perfecta.

Lib. 1. epiſt. 5.

Maria pręceteris precepeum charitatis impleuit.

Lib. 2. de Emanuele, c. 29. & 30.

C

Lib. 3. de præconio & dignitate Mariæ artic. 7.

Etſi verò tàm moroſi ſunt aduerſarij, vt ad Scholaſticorum doctorum mẽtionem ſubindè nauſeent: tamen communis & conſtans horum ſententia nõ poteſt apud cordatos æquóſque cenſores non ingens habere momentum. Atqui conſentienter illi adſtruunt, nunciatam ab Angelo gratiæ plenitudinem nulli Sanctorum magis quàm Virgini conuenire. Proinde Thomas Aquinas, qui Scholaſticorũ doctorum facilè princeps eſt, ac veteres quidé ſumma fide ſectatur, dicere non dubitat: Beata Virgo Maria tãtam gratię obtinuit plenitudinem, vt eſſet propinquiſſima authori gratiæ, ita quod eum qui eſt plenus omni gratia, in ſe reciperet, & eum pariendo, quodammodo gratiam ad omnes deriuaret.] Ac ſubiungit non eſſe dubitandum, quin eadem Virgo donum ſapientiæ & gratiam virtutum, ſicut & Prophetię acceperit excellenter, licet horũ donorum vſum non habuerit, niſi quantum perſonę & ſexus ratio pateretur. Ac Virginem quidem ſanctis aliis, ſicut & Angelis, gratię plenitudine triplici de cauſa antecelluiſſe teſtatur: Primùm quidé, quod animam omni gratiæ copia refertam haberet tum ad omne peccati fermentum euitandum, à quo illa quidem fuerit immunis, tota pulchra & ſine macula: tum ad omnia virtutum genera exercitanda, in quibus illa velut viuum & abſolutum exemplar

Teſtimonia Scholaſticorum Doctorũ de Marianę gratiæ plenitudine, & in primis Thomę.

D

In 3. part. q. 27. art. 5.

Triplici modo Maria pręcellit ſanctos in gratię plenitudine.

Vide opuſculum Thome.

plar

plar ſe omnibus præbuerit atque præluxerit. Deindè quandoquidem plenitudo gratiæ ex anima eius ad corpus ſiue carnem, ſicut in nullo alio, redundarit: adfuiſſe quippè illi Spiritum ſanctum, cuius amor non modò ſanctificationis gratiam in pectus Virginis infuderit, ſed etiam in eo ſingulariter aſſociarit, nec ſolùm in eius corde, ſed etiam carne mirabilia fecerit, illúdque potiſſimùm, vt ex illa Deus & homo procrearetur. Poſtremò illam non ſibi tãtum, ſed ad communem etiam totius humanæ gentis ſalutem præ cæteris omnibus & Sanctis & Angelis, qui neque à Deo ſic illuminantur, neque mũdum adeò illuminare poſſunt, abundante gratia cumulatam fuiſſe. Accedit & maxima quæ illi cum Deo eſt familiaritas, ne Angelis quidem obtingẽs, quæ illam totius Trinitatis nobile triclinium & omnium creaturarum quaſi dominam fecit. Hæc enim ſumma eius doctrinæ eſt, quam idem Thomas eruditè proponit, ac varijs in locis de Mariæ gratia enucleat diligenter.

Alberti Magni teſtimonium de plenitudine gratiæ multiformis Mariam exornantis.

Sed & Thomæ præceptor Albertus inter Philoſophos & Theologos, ſui temporis verè Magnus, idemque Sueuus Lauuingæ natus & Epiſcopus Ratiſponenſis, nullam omninò creaturam cenſet exiſtere, quæ ampliorem gratiæ plenitudinem, præterquàm Virgo Deipara, ſuſcipere poſſit, iure vt in eius perſona decantet Eccleſia: Ego Mater pulchræ dilectionis & timoris & agnitionis & ſanctæ ſpei: in me gratia omnis vitæ & virtutis. Mariam igitur vas veluti plenum, in quo nihil ſit vacuum, quódque plus liquoris recipere nequeat, poſſe cenſeri: ſolùm Chriſtum interim plenum gratiæ & veritatis perſiſtere, quòd hic ſolus homo citra menſuram per gratiam habeat, quæ per naturam ſibi vendicat Deus, quódque plenus ſit gratia & veritate: gratia, inquã ſicut ipſe vocat, datiua & effluxiua, non autem receptiua: Mariam verò, quæ ad menſuram accepit gratiam, plenam dici gratia quantum ad affectum, non quantum ad intellectum pertinet, quandoquidem in via non habuerit rerum omnium, nec plenã diuinitatis per ſpeciem, vt vocant, cognitionẽ, quæ vni Chriſto competit, vt in quo theſauri ſapientiæ & ſcientiæ omnes abſconditi reperiantur, imò in quo diuinitatis plenitudo corporaliter habitet, Apoſtolo teſte. Igitur in Chriſto eſſe quaſi fontis, in Maria velut fluminis, in Sanctis tanquam riui à flumine deſcendentis plenitudinem. Demum quã gratiæ plenitudinem Angelus in Maria prædicat, hanc Albertus tàm latè patere docet, vt eius ambitu gratia quam vocant, Sacramentalis, & gratia virtutum ſiue Theologicarum, ſiue Cardinalium, ſed & ſeptẽ dona apud Eſaiam, fructúſque duodecim Spiritus à Paulo enumerati, octo itidẽ beatitudines in Euangelio traditæ comprehendantur. Addit porrò memorabilem regulam, ipſe principium per ſe notum appellat, non eſſe dubitandum videlicet, quin Mariæ tribui conueniat, quicquid boni pura quæuis creatura vel fecerit, vel receperit, quùm Virgo à nullo illuſtrium, vt Damaſcenus aſſerit, ſuperetur. Omitto alios non ignobiles Theologos, qui vno velut ore confirmant, plenitudinem quandam prærogatiuæ, ſicut Bonauentura vocat, vel vt alij nominant, abundantiæ vel ſingularis præeminentiæ, vni Virgini, ac nullis alijs, tribui oportere, illo ſemper excepto, de cuius veluti capitis abſoluta plenitudine nos omnes, veluti membra, & gratiam & gloriam accipere neceſſe ſit, vt tota Scriptura diuina confirmat.

De laudibus B. Virginis c. 69. 70. 72.

Eccleſ. 24.

Quomodo plenitudo gratiæ aliter in Chriſto quam Virgine ſtatuẽda.

Coloſſen. 2.

Gratiæ plenitudo aliter in Chriſto, quã in Maria, vel Sanctis, inuenitur.

Alberti regula de Mariæ perfectione.

Eſaiæ 11. Galat. 5. Matth. 5. Ibidem c. 81.

Quomodo Theologi recentiores diſtinguãt inter plenitudinem gratiæ Chriſto & matri eius congruentem.

In 3. lib. ſenten. diſt. 13.

Proinde liquidò demonſtratum eſt, quum hodie Catholici, vel iampridem Scholaſtici Theologi, gratiæ plenitudinem Virgini Matri aſſignant, id ab illis ita doceri, vt ſummę perfectiſſimæq; Chriſti gratiæ nihil velint eſſe detractum. Hunc enim ſolùm propriè & abſolutè gratia plenum prędicãt, nulla vt creatura eminentem & perfectum illũ gratiæ gradum ſicut Chriſtus, attingat, ſiue ipſam gratiæ eſſentiam, vt vocant, ſiue operandi virtutem, ſiue nobiliſſimos effectus gratiæ libeat contemplari. Gratia Dei & donum, in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in plures abundauit. Per hunc habemus acceſſum in gratiam iſtam, in qua ſtamus & gloriamur, in ſpe gloriæ filiorum Dei. Abundantiam gratiæ & donationis & iuſtitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum. Per vnius obedientiam iuſti conſtituentur multi. Iuſtitia Dei per fidẽ Ieſu Chriſti in omnes & ſuper omnes, qui credunt in ipſum. Euoluantur autem libri omnes Catholicorum, in quibus nihil tale de Mariæ gratia & iuſtitia, quale Paulus vni Chriſto iuſtiſſimè ferì acceptum, licet deprehẽdere. Breuiter, in ipſo Chriſto complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia per ipſum pacificãs, vt eiuſdem Apoſtoli verbis vtamur.

Longè aliter Chriſto quam Matri tribui plenitudinem gratiæ à Catholicis.

Rom. 5. & 3.

Coloſſ. 1.

Supereſt vt ab aduerſarijs ſuffragium quoque petamus, aut oblatum potius accipiamus, ne illis videamur ingrati, vbi aliquid de rigore ſuo remittũt, & velut humaniores facti, nobiſcum: Aue gratia plena, dicere non dedignantur. Atqui hoc modo legunt & ſcribũt Vitus Theodorus, Antonius Coruinus, Nicolaus Hemingius, & Georgius Æmilius, quibus addo etiam Centuriatores aliosque omnes, qui ſuos præclaros duces Lutherum & Brentium hac in parte ſectantur. Lucas autem Loſſius mihi prętereundus non eſt, qui hanc argumentationem ex aduerſarij perſona proponit: Maria dicitur ab Angelo plena eſſe gratia: ergo Chriſtus non eſt ſolus plenus gratia. Diſſoluit nodum hoc pacto. Reſpondeo, inquit, *per diſtinctionem ad antecedens. Maria eſt plena gratia, ſcilicet communicata, hoc eſt, ornata à Deo multis virtutibus præ cæteris mulieribus. Chriſtus autem eſt plenus gratia, non communicata, ſed propria, quam alijs impertit ſiue communicat.* Obſecro te Lector, quid hic aliud facit Loſſius, niſi quod veterem Scholaſticorum, adeóque totius Eccleſię doctrinam repetit atque confirmat? Tum Bullingerus Mariam gratia repletam agnoſcit, quę Deo ſit gratiſſima facta, & inſigniter à Deo multiiugis gratijs dotata & locupletata. Quid autem hoc eſt aliud quęſo, niſi gratia plenam Virginem pronunciare? etiamſi hæc ſequẽtia non adiungerentur: *Agnoſcimus libenter illam eſſe illam benedictam in genere fœmineo, quæ ex omnibus delecta, gratuita Dei miſericordia & dilectione carnem veram dederit Filio Dei: ac idcirco Mater ſit filij Dei, & proinde ſponſa Dei æterni, Virgo perpetua & intacta, ſancta Deo, dilecta, benedicta, felix & laudata adeo & omnibus alijs hiſce donis & gratijs prælata diuis.* Atque vtinam hoc Bullingeri præconium alij plures, qui nouas amant opiniones, & contentionibus vacant, ingenuè profiterentur: longè quidem reuerentius de Maria ſcriberent, & Euangelium fidelius explanarent, ſimúlque ad veterum Patrum ſenſum propius accederẽt, in quibus velut electis organis, tàm efficaciter ſe

Mariam gratia plenam fatentur multi ex aduerſarijs.

In ſuis Poſtillis, maximè vbi Euangelium de annunciat. Virginis Luc. 1. tractant.

In Euangel. de natali Domini.

Lib. 1. in Luc.

Quomodo Bullingerus Mariam velut gratia plenã exornet accelebret.

prodit Spiritus ſanctus. Cæterùm quod ad Mariæ gratiæ plenitudinem declarandam pertinet, poteſt fortaſſe aliquid in hoc ipſo Bullingeri teſtimonio deſiderari, ſed quod abundè tamen Lutherus compenſauerit, ſi verba eius ſequentia probè conſiderentur: *Maria gratia plena eſt, per quod omnis peccati pura cognoſcitur. Atque hoc magnum quidem & ſublime. Siquidem gratia Dei ipſam omnis boni abundantem facit, & ab omni malo liberat.* Ac alibi rurſus: *Vt cæteri homines*, inquit, *tam animæ quàm corpore in peccato concipiuntur, Chriſtus autem ſine peccato tàm corpore quàm animo: ita Maria Virgo iuxta corpus quidem ſine gratia, iuxta animum autem plena gratia concepta eſt. Hoc ſibi volunt verba illa, quæ Angelus Gabriel ad eam dicebat: Benedicta tu inter mulieres. Non enim ad eam dici poſſet, Benedicta tu, ſi aliquando maledictioni obnoxia fuiſſet.* Nec multò poſt adiicit: *Illud enim propriè benedictum vocatur, quod diuina gratia donatum eſt, hoc eſt, quod peccato caret.* Sic Lutherus perſpicuè ſcripſit, & pro concione docuit palàm, nullum vt tergiuerſandi locum illius diſcipuli poſſint obtendere, qui hodiè nobis tàm ægrè concedunt, adeóque peruicaciter negant, Mariam inde ab ipſo conceptu gratia plenam, & ab omni peccato immunem, imò & ab originis vitio præſeruatam fuiſſe, quemadmodum Lutherus ingenuè profitetur. Confirmat præterea his verbis, quod multi Catholici cum Cardinale Cuſano explicatius tradiderunt, Mariæ inde à primo ortu, imò conceptu, pluſquàm aliis in vtero ſanctificatis, gratiam adfuiſſe ſingularem, tantámque gratiæ plenitudinē perpetuò adhæſiſſe, vt Eua in ſtatu innocentiæ nō inferior, & ſanctis reliquis cuiuſcunque ordinis ſanctior, ac demum pro dignitate Dei Mater eſſet. Sed enim nec veterum, neque Scholaſticorū Theologorum, & ne Lutheri quidem parentis, aut ſociorum eius authoritas tanta eſſe poteſt, vt hac ſe conſtringi & coerceri ſinat licentia Nouatorū, quorum pleriſque nunc religio eſt eum honorem Mariæ deferre, vt gratiæ plenam verbo tenus dicant, nedum vt eam nobiſcum talem eſſe integrè ſentiāt atque cum Eccleſia Catholica profiteantur.

Lutherus Mariā gratia plenam luculenter aſſerit, eāque ſanctis reliquis antepoſuit.

In Poſtilla maiori circa Euang. annunciat. Mariæ. Circa Euangel. feſti de conceptione Mariæ.

Maria ſine peccato, & plena gratia, quo ad animā concepta eſt teſte Luthero.

Maria nunquam Dei maledictioni obnoxia, & ſine peccato iuxta Lutherū.

A Lutheri magiſtri ſententia diſcedunt diſcipuli recentiores.

Quomodo Lutherus cū Catholicis Mariam prædicet & ſanctis aliis præferat.

CAPUT VII.

Mariam gratia plenam etiam à Græcis Theologis hoc loco intelligi & comprobari, Lucæque verba Græca non repugnare Latinę interpretationi, quę nobis mordicus retinenda ſit.

VIDIſOR hic mihi videre Stomachabundos, qui vt ſuperiora eludant omnia, imperitiæ nos libenter arguent, ac fortaſſe ſicut Arius olim fecit, ita nunc etiam Catholicos, ἀγετρχήτους, hoc eſt, ineruditus appellabūt. Igitur vt ſæpè alias ad Græcam linguam prouocant aduerſarij, in qua Lucas circa controuerſiam ſuum Euangelium ſcripſit, & Mariam ſic ab Angelo ſalutatam eſſe meminit, χαῖρε κεχαριτωμένη. Quod verò ad Catholicos ſiue recentiores, ſiue vetuſtiores attinet, eos ob Græcæ linguæ ignorantiam communi errore teneri contendunt, qui Lucæ ſermonem non aſſequantur, ac in nomine quidem gratiæ immodicè philoſophētur: ſicut & Eraſmus tale aliquid in Bernardo ſuggillat. Verum enimuerò nec Eraſmus, nec Sectarius quiſquam nobis perſuaſerit, tot ſeculis Eccleſiam Catholicam cœcutiiſſe, & omnium ferè populorum Antiſtites, Doctores, Sacerdotes, nec diſcere, nec intelligere potuiſſe, quid Lucas Euangeliſta ſcripſerit, quidue hoc loco Angelus Gabriel ſibi voluerit, & quibus verbis nos doceat Deiparā ſalutare. Quod verò iſtorum ſupercilium, quem faſtum eſſe dicemus, qui nunc primùm ebullientes, in diuinis literis tùm vertendis, tùm interpretandis tantum ſibi ſumunt & arrogant authoritatis, quantum ſoli Eccleſiæ Scripturarum cuſtodi atque interpreti tribuere par eſt? Hanc ſoli primùm ſapiunt, aut plus ſapiunt receptis, probatis, ſanctíſque Patribus, quibus veritatis amor, ſtudium, doctrina, pietas minimè defuit, & quibus tantum præſidij procul dubio tribuit Deus, vt mentem Euangeliſtæ & Gabrielis verba rectè perciperent, bonáque fide aliis interpretarentur? Quin & illud conſtanter aſ-

C ſeueramus, Nouatores in linguis nihilo magis meliúſque verſatos eſſe, quā veteres, præſertim Græcos Theologos, quorum ſententias modò ſubiiciemus. Niſi fortaſſe fingent, quod planè ridiculum foret, Scriptores etiam Græcos, qui præclara nominis authoritate fulgent in Eccleſia, vti Græcæ, ſic & maternæ linguæ prorſus ignaros, nimiúmue negligentes olim, quùm ſcriberent ac florerent, extitiſſe.

Ac primū hic ſeſe nobis offert Magnus ille Athanaſius, quem Græci omnes ſuſpiciunt, doctique meritò venerantur. Is Mariam hoc modo diſertè compellat: Factum eſt vt gratia plena appellata ſis, vt potè quæ omni gratia abundares, idque per ſuperuentum Spiritus ſancti, ideóque vultum tuum deprecantur omnes diuites plebis, ditati ſcilicet iſtiuſmodi bonis & ſpiritualibus contemplationibus.] Hoc ſi ſatis non eſt, vt Mariam ab Angelo gratia plenam appellari certò ſtatuatur, audi rurſus eundem Athanaſium: Spiritus ſanctus ait, in Virgi-

D nem deſcendit cum omnibus virtutibus eſſentialibus, inducens eam gratia, vt in omnibus gratioſa eſſet. Atque idcircò gratia plena cognominata eſt, eò quòd ab impletione Spiritus ſancti omnibus gratiis abundaret.] Hæc ille tàm luculenter, tàm grauiter in ea oratione propoſuit, quā Græci Scriptores cum Michaele Glyca erudito authore, verè ac propriè Athanaſij eſſe teſtantur. In eadem repetitis ſæpè verbis affirmatur, Mariam ſingulari gratia imbutam, & per Spiritum ſanctum repletam fuiſſe, omnibus vt gratiis & virtutibus abundaret, ac per omnia gratioſa, omnibúſque virtutibus & chariſmatibus inſigniter cumulata eſſet. Etenim ſacris literis eſt familiare, virtutes gratię nomine complecti, illúmque ſolùm diuitem facere, qui non fortunis, ſed gratia virtutum omnium regina & principe

cæteris

Catholici à Sectariis etiā olim habiti imperiti.

Catholicos inſimulant quod ex ignorantia linguæ Græcę dicant: Aue gratia plena.

In annotat. nouo Teſtamento.

Eccleſiam tot ſeculis non errasse, quum legit & dixit: Aue gratia plena.

Nouatoribus credendum non eſſe, qui nimium ſibi ſumant in mutandis verbis vulgatæ lectionis.

Ser. in Euāgel. de ſanctiſſ. Deipara.

Athanaſij teſtimonia Mariā gratia plenam ab Angelo ſalutari, atque nobis commendari.

Ibidem.

Virtutes gratiæ nomine continēri, quibus verè locupletemur.

a Luc. 12.
b 1. Tim. 6

cæteris antecellit. Talem [a] Chriſtus in Deum diuitem, & [b] Paulus in bonis operibus diuitem vocat. Equidem non video, quid Athanaſius ad lectionem Latinam nobis comprobandam, quæ Mariam gratia plenam aſtruit, clarius adferre, atque ad os Nouatoribus obſtruendum vehementius opponere potuiſſet.

Epiphanij teſtimoniũ, qui Mariam gratia plenã intellexerit atque prædicarit.
Quomodo Maria plena gratia per Epiphanium deſcribatur.

A b Athanaſio porrò ad Epiphanium Cypri Epiſcopum tranſeamus, quem inter Græcos Theologos percelebrem eſſe conſtat, quique Gabrielem his verbis loquentem inducit: Aue, gratia plena, Dominus tecum, ſicut Latina illa fecit Ioannes Picus Pariſienſis. Docent autem ſequentia, ſic locum rectiſſimè verti, quoniam ſanctæ Virginis gratiam vocat Epiphanius immenſam & perſonam multis virtutibus exornatam, gloriæque ſpiritualem arcã, & auream vrnã, quę manna cæleſte continet, mare

In oratione quã virginẽ celebrat.

B itidẽ ſpirituale, ac demũ eã, quæ Cherubicũ thronum diuinitatis fulgore ſuperet, multiſque inſuper alijs & præclaris admodum titulis Deiparam illuſtrat ob id, quòd ipſa ſit plena ſeu affluens gratia.

In ſermo. de ſancta Maria Deipara.

Vbi ſanè Chryſippus Presbyter Hieroſolymitanus Epiphanio aſtipulatur, qui & ipſe Græcus eſt author, & eodem modo Latinè verſus legitur, vt dicat & explicet, Aue, gratia plena. Vocat ergo Mariam armarium vitæ, hortum patris, pratum totius fragrantiæ Spiritus ſancti, puteum ſemper viuentis aquæ, vt reliqua id genus epitheta omittamus.

Alia epitheta Virgini tributa, vt plenæ gratia.

Tàm pulchrè atque copioſè, nec minus ad Scripturam accommodatè ambo illi Theologi admonent, quomodò præſentem Euangelij locum ritè accipiamus, vt Maria videlicet gratia plena priuatim & publicè meritò celebretur. Nihil illi quidẽ aper-

C tius in iſtos dicere potuerunt, qui ad tantam Virginem obſcurandam, ex ſe illam indigniſſimè metiũtur, quum tantum ex peccatrice in gratiam receptã, vel imputatiuè iuſtam, ſicut iam antè diximus, ſtultè fingere, ac ſtultius apud populum pronunciare nõ verentur.

Teſtimonium Ephrem Diaconi, ac aliorum Patrum Græcorum.

His iam alius è Græcis, & præclari quoque nominis doctor accedit Ephrem, Ediſſenæ Eccleſiæ Diaconus, & cui Græcæ linguæ peritiam Baſilius ille magnus à Deo mirabiliter impetrauit. Is verbis perſpicuis Mariã ita compellat: Aue Dei ſplendidiſſimum & luculentiſſimum vas: Aue, domina Maria, gratia plena: Aue in mulieribus, Virgo beatiſſima.] Vt reliqua in eiuſdem Virginis laudem ampliſſimè ab eo dicta prætermittamus. Nihil ergo mirũ, quod

In orat. ſua ad Deiparã habita.

D horum Patrum veſtigijs inſiſtat Andreas Hieroſolymitanus, multa de hoc ipſo verbo, gratia plena, excellenter diſſerens, ac inter cætera hoc adferens: Gratia plenam te appellamus, quòd omnem lætitiã ventre tuo complexa es, & ſtolam omninò refertã gratia diuinorum donorum ſplendore.] Græcus & hic fuit, vt eius ſcripta teſtantur, idémque Patriarcha Eccleſiæ ſanctiſſimæ Hieroſolymitanæ. Græcus & Ioannes Damaſcenus, in cuius carminibus illud, Aue, gratia plena, Dominus tecum, non ſemel videas repertum. Verè, inquit, [c] piorum labia Dei genitrici Angeli vocem ſine vlla intermiſſione modulantes cum exultatione clament: Aue, gratia plena, Dominus tecum.] Ac alibi velut præſentem locum explicans, Mariam ita [d] compellat: Tota ſpiritus thalamus es, gratiarum pelagus, tota pulchra, tota Deo propinqua. Ad hæc Græcus & celebris author fuit Gregorius Epiſcopus Neocæſarienſis,

In ſermo. de ſalutatione Angelica.
c De feſto Annunciat. Mariæ.
d Orat. 1. de natiuit. Mariæ.

A qui Mariam ſic gratia plenam dici aſſerit, [e] quod in illa Virgine totus gratiæ theſaurus reconderetur, quæ ſola ex omnibus generationibus ſancto corpore & ſpiritu fuerit, ſola ferens eum, qui Verbo portat omnia. Et non ſolùm, inquit, Angelus pulchritudinem, ſanctæ Virginis, ſed & virtutes animi admiratur, ac idcircò κεχαριτωμένην appellauit.] Et iam antè meminimus Oecolampadij, qui quũ Latinè vertit Theophylactum, licet verba Lucæ ita reddat: Gaude gratioſa, tamen in ſequenti mox interpretatione vtranque dictionẽ, gratioſam & gratia plenam coniungendam eſſe putauit.

e In hom. de Annunciat. beatæ Virginis.

Quapropter nihil mirum videri debet, multos Græcorum Patrum interpretes vulgatam ſequi editionem, & pro κεχαριτωμένη plenam gratia, vertere, quùm in hunc ſenſum iidem ſcripſerint Pa-

Græcorũ Patrum interpretes rectè vertere gratia plena.
Nihil certi fore nobis ſine Eccleſię authoritate.

B tres, ac velut ſe ipſos vt intelligi vellent, expoſuerint. Quid verò non anceps & ambiguum erit in religione, neglecta veteri Bibliorum editione, contemptis Patrum interpretationibus, & omni Eccleſiæ tùm traditione, tùm conſuetudine repudiata? Eſt ita profectò, ſicut Caluinus veritate coactus pronunciauit: *Peculiariter notandum eſt, quod non eſt extra Eccleſiam ſanæ intelligentiæ Scripturarum lux.* Legunt & Græcè & Latinè aduerſarij, & in ſacris literis legũt multos gratia plenos & Spiritu ſancto repletos, ob præſtantes & copioſas illorum virtutes, vt diximus, prædicari. Cur parem titulum inuidẽt Virgini matri, omnium proculdubio ſanctiſſimę ac beatiſſimæ; ſicut Petrus Cluniacenſis affirmat? An ira & odium contra Eccleſiam iampridem conceptum hic plus apud illos, quàm Patrum authoritas, & piorũ con-

Caluini teſtimoniũ de vero ſenſu Scripturæ.
Dę aduerſariorum impudentia ſi pergant hic eſſe contentioſi.

In epiſt. ad Hebr.
Act. 6. & 11
Luc. 1.

Lib. contra Petrobruſſ. de veneratione crucis.

C ſenſus Eccleſiæque iudicium obtinebit? Atque vt maximè peruicaces eſſe pergant, nec à ſuo ſenſu velint abduci, quam obſecro contentionis huius laudem & gloriam aſſequentur? Eam videlicet, vt omnes tandem intelligant, quàm ſint prauo affectu in Mariam Eccleſiámque præditi, tùm quanta libidine ſanctis Patribus contradicendi, ſacríſque de rebus altercandi ſeſe abripi & occupari patiantur, dũ neque Græcos neque Latinos Theologos audiunt, ac neque cum ſuæ quidem Sectæ doctoribus conueniunt. Sed nimis verum eſt, quod Caluinus de ſui ſimilibus dixit: *In omnibus hæreticis reperiri, vt addicti ſint ſuis commentis, ac ſibi permittant libertatem, imo effrenem licentiam reſciendi, quicquid viſum eſt: tam pertinaciter defixi ſunt in ſuis erroribus, quia & ſuas nugas Deo præferunt.*

Quid propriũ ſit hæreticorũ iuxta Caluinum.

In caput 7. Hiere. Prophetæ.

D Ac probabile quidem videtur Gabrielem Syriacè, hoc eſt, vulgato illius gentis & ætatis ſermone, non Græcè autem ad Mariam huiuſce linguæ imperitam loqui voluiſſe. Syriace autem ita legitur: Pax tibi ò plena gratia, ſicut & Latinus vertit interpres. Sed enim ſi contentioſi eſſe pergant, & vocem Græcam à Luca poſitam nobis obiectent, aperte fatentur, κεχαριτωμένον Græcis ſonare gratioſum aut vnicè charum, quum ſit participium à verbo χαριτόω quod eſt gratioſum facio. Vnde Achilles apud Homerum adamatum ſuum Patroclum his verbis affatur: ἐμῷ κεχαριτωμένε θυμῷ. Sed & Apoſtolus Paulus hoc vtitur nomine, quũ ad Epheſios primo capite ſcribit: In laudem gratiæ eius, in qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo, in quo habemus redemptionẽ. Vbi à Paulo vſurpatur ἐχαρίτωσεν, hoc eſt, gratos & charos reddidit. Cæterũ haud ſine diuino numine factum eſt, vt Latinus

Iuxta Syriacã interpretationem Mariam gratia plenã Angelus ſalutauit.

De ſignificatione vocis κεχαριτωμένη.

interpres Græcam vocem in hunc ſenſum potiùs (A) quàm alium voluerit interpretari, vtque hanc eius interpretationem doctiſſimi Patres, ac vniuerſa Eccleſia tot iam labentibus annis & ſeculis comprobarit. Nec vllus intereà repertus eſt, qui hac de re vel cum antiquo interprete, vel cum iudice & matre Eccleſia expoſtularet, aut litem vllam inſtituendam putaret. Nunc autem tanto magis vulgata, multiſque Synodis probata hęc lectio retinéda eſt, quantò iniquius & petulantius agunt aduerſarij, nihil non ſuis latratibus & morſibus in Latina Euágelij lectione appetentes, vt pro ſua libidine non modò ſacra verba ſupprimant atque transforment, ſed etiam ſub nouis verborum formulis nouos errores aut inuehant, aut tueantur.

Vetus interpres ita locũ reddidit, vt omnibus doctis, ſi ſectarios excludas, ſatisfecerit.

Cur cauenda Nouatorũ licentia in veteri lectione mutanda.

Vnde non attinet, multis hic Loſſio reſpondere, qui vt neget Mariam gratia plenam vel abundanté eſſe, hoc nobis argumentum obtrudit: *Vox κεχαριτωμένη gratioſam ſignificat, hoc eſt, acceptam à Deo, cui Deus fauet, quam ſingulari gratia prę cęteris complectitur. Nam gratia fauorem ſignificat, non qualitatem ſeu virtutem, quæ tum in Maria fuerit.* (B) Etenim hic diſputator in eundem impingit lapidem, qui alios multos gratiæ nomine abutentes offendit: neque intelligit, gratiam ad habitum inhærentem ac virtutem infuſam etiam à Paulo referri, adeóque cum ipſa charitate coniunctam eſſe, neque ad externum Dei fauorem ſolummodo pertinere, ſicut anteà demonſtrauimus. Accedit quod in præſentia non quæratur, an Maria fuerit gratioſa: id quod perſuaſiſſimũ nobis habemus, ſed an vox Græca, cuius hic meminit Lucas, diuinas Mariæ virtutes & habitus, qui in iuſtificatione donari ſolent, maximéque charitatem excludat. Hoc quiſquis cum Loſſio aſſerit, aut Mariam ſolùm Deo reconciliatam, vel imputatiue iuſtam interpretatur, non poteſt ſanè, vt ducimus, (C) in Matrem Domini non eſſe contumelioſus. Rectiùs ergo ſentit Eraſmus, qui vocé κεχαριτωμένη non modò gratioſam, ſed & dilectam ſonare fatetur, ſimúlque declarat, ſibi non negari Mariam gratia plenam fuiſſe. *Quid enim*, inquit, *pios homines implet gratia, niſi charitas, qua Deus illos complectitur, & ad ſe trahit.* Cæterùm ſiue gratioſam, ſiue dilectam, ſiue gratificatam hoc loco legas, ſiue alio modo cũ Nouatoribus vertas, grandius quiddam & efficacius profectò vox, κεχαριτωμένη continet, nec poteſt à quoquam rectius ac propriè magis, quàm ab antiquo interprete factum eſt, reddi, ſi ſimpliciter dicas. Aue, gratia plena, nimirum ad ſignificandam vnicè charam Deo, & ſpiritualibus donis cumulatá atque repletam Virginem, quemadmodum vulgata quidem interpretatione palàm nos admonet magiſter Eccleſiæ Spiritus ſanctus. Quam Latinæ verſionis lucem proculdubio refugit & exoſam habet ille, qui princeps eſt tenebrarum, de cuius proprio ſodalitio dixit Chriſtus: Omnis qui malè agit, odit lucem. Obſeruandum & illud, quod apud Lucam articulus participio non adiungatur, quum Angelus dicere potuiſſet, χαῖρε ἡ κεχαριτωμένη: ſed abſolutè vocat Virginem κεχαριτωμένη, nempè vt ex fœminis omnibus hanc vnam ſingulari & omnimoga gratia donatam ornatámque deſignet. Quod autem hoc participium ſine articulo poſitum vim illá adferat, non eſt nouum ſanè commentum, ſed antiqui Grammatici [a] Apollonij teſtimonium & ab [b] Epiphanio confirmatur, quùm inquit, κατὰ πάντα κεχαριτωμένην. Igitur [c] Athanaſius quoque Mariam κεχαριτωμένη vocat: quia vt inquit, in omnibus fuit repleta gratiis à Spiritu ſancto. Et paulò pòſt: Sic enim ſentimus, quod erant illi omnia κεχαριτωμένη per Spiritum ſanctum & virtutem altiſſimi. Nec multò pòſt: A diuitiis diuinorum chariſmatum vocata eſt, κεχαριτωμένη ſicut anteà pluribus eſt explicatum. Verum his relictis, ne cum Grammaticis contendere videamur, alia tela, quæ Nouatores aduerſus ſalutationem Angelicam eiaculantur, nobis excipienda ſimúlque diſiicienda ſunt.

In Annotat. circa Euang. feſti de Annunciat. Mariæ.

Error Loſſij negantis, Mariã gratia plenã rectè dici.

Ad Eduardi Lei notationes in Luc.

Veterem interpreté omnium optimè vertiſſe, Aue, gratia plena.

Ioan. 3.

Cur articulus Græcæ voci non adhibeatur apud Lucam.

a Libro 1. περὶ συντάξεως.
b Contra Antidicomarianitas.
c In Euang. de ſanctiſſ. Deipara.

CAPVT VIII.

Mariam citra Chriſti iniuriam gratia plenam prædicari, fallique Lutherum, quum ex verbis Angeli Virginem in ordinem redigit, & Sanctis reliquis exæquat. Vbi Lucæ locus etiam expenditur: Inueniſti gratiam apud Deum.

ETSI ſuperiora, vt ſperamus, (D) non obſcure commonſtrant, quo ſenſu Deiparã gratia plenam profiteamur: tamen quoniam ab aduerſariis hic crebrò & grauiter accuſamur, horum calumnias modeſto reſponſo potius diluendas, quàm inutili ſilentio committédas eſſe putamus. Sic enim nos vulgò traducunt, quòd Mariam cum aperta Chriſti iniuria plenam gratia celebremus, quódque Virginem ſuo Redemptori exæquemus, qui citra controuerſiam eſt & dicitur plenus & gratia & veritate. Ac [a] Marbachius quidem apertè ſcribit, Mariam gratia plenam ſic à nobis agnoſci, vt ſit veluti fons inundans, & de ſe ipſa fundens aquas, qui nec poſſit exhauriri, nec minui. Suggillat & [b] Brentius illorum errorem, Catholicos haud dubie notans, quibus Maria ſic plena dicitur gratia, quòd habeat plenitudinem gratiæ, de qua hominibus communicet, & qua mortales reconciliet Deo patri, remittátque peccata. Nihil enim iſtos pudet hæc aliáque id genus probra iacere in Orthodoxos, quibus ne in mentem quidem venire ſolet, vt Mariam cũ Chriſto componant, & parem vtrobique gratiã ſtatuant. Quantum enim inter ſolem & lunam eſt diſcriminis, eſt autem plurimum, tantum inter Chriſtum & Mariam intereſſe cenſent. Sicut ergo Luna inter alios planetas, quantumuis fulgeat, non ſuo tamé, ſed alieno, & à Sole quidem accepto lumine nocte ſplendet: ita Dei ac Domini noſtri Mater, licet gratia & pulchritudine reliquos Sanctos excellat, multóque illuſtrior habeatur, tamé quicquid hoc ſplédoris & fulgoris eſt, ab ipſo authore cælique principe, qui Sol iuſtitiæ dicitur, ex confeſſione Catholicorum omnium certò mutuatur. Præterea inæqualem

Catholicos falſo accuſari, quod Mariam Chriſto exæquent in gratiæ plenitudine.

Ioan. 1.
a in lib. de miraculis contra Eiſengreinium.
b In explic.

Euangelij de feſto Annunciat.

Catholicos inter Chriſtum & Mariã non minus diſcriminis agnoſcere, quam ſit inter Solem & Lunam.

Quando Maria ad maiorē gratiæ plenitudinem peruenerit.

Ruperti teſtimonio Maria pulchra vt Luna, non ſua ſed aliena, id eſt Chriſti luce lucet.

Maria vt ſol electa poſt ſuā in cælos aſſumptionem.

qualem ſplendorem Luna præbere ſolet, quæ non ſemper æquè rotunda, plena & ſulgens apparet, vt idcircò iam διχόμηνος & διχότομος, iam πανσέληνος appelletur. Ad hunc modum nos gratiæ profectum & progreſſum Chriſto, ſed non Mariæ largimur, quæ tùm quidem ſolitò admirabilius claruit, quum Chriſtum ipſum concipiendo & pariēdo velut mulier amicta ſole facta eſt, quumque de huc mundo aſſumta maximis gratiæ ac gloriæ opibus, vt antea nunquam, abundauit. Sic enim Rupertus multò ante nos docuit, dignus ſanè vt eius verba, quæ differentem Chriſti & Mariæ gratiam explicant, hoc loco ſubiiciamus. Quando, inquit, Spiritus ſanctus in te ſuperuenit (Mariam enim affatur) & Virgo concepiſti, & Virgo peperiſti: tunc tu & ex tunc pulchra pulchritudine diuina: inquā, non quomodocunque, ſed vt luna. Sicut enim luna lucet & illuminat luce non ſua, ſed ex ſole concepta: ſic tu ò beatiſſima hoc ipſum quod tàm lucida es, non ex te habes, ſed ex gratia diuina gratia plena. Quando autem de hoc mundo aſſumta, atque ad æthereum thalamum tranſlata es, tunc tu ex tunc electa vt Sol: electa inquam nobis: quia ſicut ex te natum Dei filium ſolem verum, ſolem æternum adoramus & colimus vt Deum verum: ſic & te honoramus atque veneramur, vt veri Dei genitricem, ſcientes quia Totus honor impenſus matri, ſine dubio redundat in gloriam filij.] Præclarè hæc ſanè Rupertus, velut malignantium ora obſtruens, qui parem Chriſto & Mariæ gratiam, gratiæque plenitudinem à nobis attribui, hoc ſeculo vaniſſimè calumniantur. Nec eſt diſſimilis Bernardi locus, qui pulchrè monet fontem vitæ Chriſtum, Mariam verò aquæ ductum eſſe, ac fontis quidem plenitudinē de patris æterni corde manare, ſed ab hoc aquæ ductum primùm excipi, ac inde aliis porrò ſpiritualis gratiæ fluenta communicari, tantū verò gratiæ hauriri à Virgine, quantum aliis nullis propinetur: igitur non ſolùm ab Angelo, ſed etiam ab omni creatura rectè dici Mariæ, Aue, gratia plena, & quæ ſuo etiam iure hoc ſibi ſumere poſſit: Ego ſicut aquæ ductus exiui de paradiſo.

Apocal. 12.

Libro 6. in Cantica Cantic.

Honos matri impenſus redundat in Filij gloriam. Chriſtum fontē vitæ, Mariā aquæ ductū Bernardus confert.

In ſerm. de natiuitate Mariæ.

Eccleſ. 24.

Cæterum inter veteres alios etiam Origenes annotauit, aliter atque aliter in Scripturis accipi oportere, quùm plenitudo gratiæ quibuſdam perſonis accommodatur. Non enim eandem habere vim, quod Apoſtoli Spiritu ſancto repleti, & quod Ieſus Spiritu ſancto plenus fuiſſe commemoratur. Verū qui Origenem ſecuti ſunt Scholaſtici doctores, vt rem breuiter ſimul & luculenter traderent, de hac gratiæ plenitudine diſcrimen ſtatuendum hoc modo indicarunt. Eſt plenitudo ſufficientiæ, per quā Apoſtoli & Stephanus eximiæ vocationi ſuæ ſatisfecerunt. Eſt item plenitudo ſingularis præeminētiæ, quæ matri Domini præ Sanctis reliquis competit. Eſt denìque omnimoda & omni ex parte perfecta gratiæ plenitudo ſoli Chriſto, tanquam fonti tribuenda, vtpotè de cuius plenitudine omnes acceperint. Eſt plenitudo Chriſti, inquiunt, quaſi fontis, Mariæ autem quaſi fluminis, & Sanctorum quaſi riui à fonte deſcendentis, ſicut & anteà commemorauimus. Igitur Mariam plenam gratia dicunt atque intelligunt, non cum Chriſto capite, quod ſuam gloriam ſibi ſemper vnicè vendicat, ſed cū membris huius capitis quantalibet gratia præditis, facta collatione. Tanto autem plus gratiæ in Mariá

ᵃ Plenitudo gratiæ vel Spiritus aliter Chriſto quàm Sanctis aſcribenda eſt.

Homil. 29. in Luc.

Actor. 2.
Luca 4.

Plenitudo gratię diuerſis modis Chriſto, Mariæ & Sanctis attribuitur, ex doctrina Scholaſticorum.

Gratia plenitudo in Maria nihil derogat Chriſto, ſed Virginē ſanctis excellentiorem oſtendit.

A effluxiſſe conſitentur, quantò magis illā ornari decuit, quæ puram purum gratiæ omnis authorem ſacro vtero complecti, & digna Dei genitrix eſſe debebat, ad ſuum nempè munus obeundum conuenieter inſtructa. Vnde qui Scholaſticorum doctorū ſunt principes Thomas & Albertus, gratiæ plenitudinē Chriſto & Mariæ aliter atque aliter tribui, verbis perſpicuis, vt diximus, expoſuerunt.

Vbi rurſus contra nos Lutherus inſurgit, atque vt Mariam in ordinem redigat, hoc modo cauillatur: *Quamuis Virgo Maria benedicta ſit inter omnes mulieres, quod nulli mulieri vnquam talis honos a Deo contigit, tamen Angelus ipſam in ordinem redigit, & omnibus aliis Sanctis æquat, dicens: Ne timeas Maria, inueniſti gratiam apud Deum. Nam aperte dicit gratiam eſſe, & non meritū.* B Vbi veteri more ſuo Lutherus in verbo, gratia, fucum facit, per quod fauorem Dei rigidè accipit, alia interiora dona & meritum omne Mariæ ſimul excludens atque repudians. Quis autem æque ac Lutherus, Chriſtianum meritum vt Mariæ, ſic & Sanctis omnibus derogauit? quiſue longius ac turpiùs ab illa Proſperi regula ſemper obſeruanda diſceſſit? Deus, inquit, his, quos elegit ſine meritis, dat vnde ornētur & meritis.] Ac rurſus: Datur vnicuique ſine merito, vnde tendat ad meritum.] Vt reliqua iam ante contra Lutherum de meritis allata prætermittamus. Deindè prorſus infirma eſt iſthæc collectio: Maria inueniſſe vel nacta eſſe gratiam dicitur, id quod etiam de Chriſto in aliquo ſenſu vere affirmaueris: igitur Angelus ipſam in ordinem redigit, & omnibus aliis Sãctis exæquat. Etſi C enim nihil aliud Gabriel dixiſſet, niſi quod ſalutatione priùs facta continetur, certè Mariam, vt oſtēdimus, hoc encomio ita cohoneſtaſſet, vt illā Sanctis reliquis anteponit, nullóque modo in ordinem redigi, abundè ſignificarit. Proinde non ſolum à vero, ſed etiam à mente Gabrielis alienū eſt, quod illi affingit Lutherus, ob verba ſequentia Virginem ſua orbari prærogatiua, quam præ aliis vtriuſque ſexus iuſtis hominibus in his, quæ ad gratię menſuram & iuſtitiæ magnitudinem meritáque ſpectant, incomparabiliter tenet. Accedit, quod improuidus Lutherus ſuo quaſi gladio ſeipſum ferit, ea verba nobis ad Mariam obſcurandam opponens, quæ maiorem in modum illam illuſtrant, & Sanctis reliquis præſtantiorem oſtendant, ſicut veteres interpretes liquidò demonſtrarunt. Chryſologus enim in hūc D modum clariſſimè docet: Beata quæ inter homines audire ſola meruit præ omnibus: Inueniſti gratiam. Quantam? quantam ſuperius dixerat plenam, & verè plenam, quę largo imbre totam funderet & infunderet creaturam. Inueniſti enim gratiam apud Deum. Hæc quum dicit, & ipſe Angelus miratur, aut fœminam tantum, aut omnes homines vitam meruiſſe per fœminam: ſtupet Angelus totum Deū venire intra virginales vteri anguſtias, cui tota ſimul anguſta eſt creatura.] Quocirca quod à Gabriele profertur: inueniſti gratiam apud Deum, eximia eſt Virginis commendatio, ſimúlque iam antè dictorum confirmatio, præſertim illam gratia plenam eſſe, ſicut eundem locum ᵃ Beda interpretatur. Eodem pertinet, quod ᵇ Andreas Hieroſolymitanus annotauit, pręſentem Angeli ſermonem de illa inſtitui gratia, qualem apud Deum nec Sara, nec Rebecca, nec Rachel, nec Anna, veteris inſtrumenti matronę honeſtiſſimę, nec

Lutherus Angeli verba detorquet, vt eam in ordinē redigat & Sanctis aliis ęquet.

Confutatio verborum Lutheri, ac primum de nomine gratię.

In Poſtilla. circa Euangelium de feſto Annunciationis Mariæ.

Li. 2. de vocatione gentiū capite 2.

Lutheri collectionem prorſus inualidam eſſe, quod Angeli verba prorſus ad ſuum ſenſum detorqueat violenter.

Gabriel Mariam ſic laudauit, vt illam Sanctis omnibus prætulerit.

Quomodo Mariam commendet, & Sanctis excellentiorem oſtendat dictum Angeli Inueniſti gratiam apud Deum.

Serm. 142.

ᵃ In 1. cap. Luc.
ᵇ In ſer. de Angelica ſalutatione.
Serm. 143.

mortalium quiſquam aliquando perceperit. Nam A vt Chryſologum quoque dixiſſe meminimus, ſingulis electis gratia ſe eſt largita per partes, Mariæ verò ſimul ſe totam dedit gratiæ plenitudo.]

De vero ſenſu verborum: Inueniſti gratiã apud Deum.

Atque hæc ſatis, vt arbitror, vanum Lutheri cõmentum euertunt, & communem piorum ſenſum ſtabiliunt, qui præſtantis perfectæque gratiæ gradũ Mariæ, vt nulli Sanctorum alij, conſtanter aſſignãt. Cæterùm eo tendit præſens Gabrielis oratio, ſi veram eius ſententiam aſſequi cupimus, vt Virgo pauida certam capiat conſolationem, illíque metus omnis excutiatur, quæ præ ſumma humilitate ferre non poterat, ſe tàm glorioſo inſolitóque titulo à gratiæ plenitudine ſummo compellari. Ne igitur timeas, inquit, Maria, Inueniſti enim gratiam apud Deum. Ac mox eandem gratiam explicans, adiun- B git: Ecce concipies in vtero, & paries filium. Quæ verba non obſcurè ſignificant, Mariam ab Angelo non in ordinem redigi, ſed Sanctis omnibus à Gabriele præponi, quantumuis obſtrepente Luthero.

Confirmatio ab Authoritate Bernardi Mariæ gratiã excellentem competere

Certè Bernardus Angeli verba, Inueniſti gratiam, diligenter expendit, & ſenſum longè auguſtiorem, reíque dignitati cõgruentiorem illis attribuit, quaſi dixerit Gabriel: O ſi ſcires Maria, quantùm tua humilitas altiſſimo placeat, quanta te apud ipſum ſublimitas maneat, angelico te indignam nec alloquio iudicares, nec obſequio. Vt quid enim indebitam tibi dixeris gratiam Angelorum, quæ inueniſti gratiam apud Deum? Quam gratiam? Dei & hominũ pacem, mortis deſtructionem, vitæ reparationem. Hæc eſt ergo gratia, quam inueniſti apud Deum.]

Homil. 3. de B. Virgine.

Singularis Mariæ charitas in gratia pro omnibus inuenienda.

Neque vulgaris eſt author, & Bernardi æqualis ferè C Richardus Victorinus, qui Mariæ tantam charitatem aſcribit, vt non modò Iudæos, ſed ignotas etiã gentes, omnéſque homines amore maximo proſequeretur, pro his indeſinenter oraret, ac orando etiam exaudiretur. Hinc enim Angelum illi dixiſſe: Inueniſti gratiam apud Deum, nimirum quam quærebas. Omnium autem ſalutem, inquit, deſiderauit, quæſiuit & obtinuit: imo ſalus omnium per ipſam facta eſt.]

In Cantica Cantic. c. 26

Maria thronus Salomonis ex ebore factus, nullique operi cõparabilis.

Quare Bernardi etiam diſcipulus non ignobilis Guericus ita ſcripſit: Sicut Salomõ in omnibus theſauris ſuis & opibus tantis nihil habuit tã precioſum, quod in opus illud magnificum, thronum ſcilicet gloriæ ſuæ, iudicaret ebori præferendum: ſic Maria ſingularem præ omnibus electis Angelorum & hominum inuenit gratiam apud Deum: vt videlicet Dei conciperet & pareret filium, atque ex ebore corporis eius thronum ſibi virtus Altiſſimi D ſine manibus excinderet glorioſum. Glorioſus prorſus ille thronus ac mirabilis, de quo Scriptura perhibet quia non eſt factum tale opus in diuerſis regnis.]

In ſerm. de Annuncia. Dominica. 3. Paral. 9.

Serm. 3 de Annunciat. Mariæ. Et homil. 3. de beata virg. Lib. de laudibus Virginis.

Tantùm igitur abeſt, vt hic Euangelij locus Luthero Mariam in ordinem redigere molienti faueat, vt etiam contra illum haud leuiter probet, eandem Virginem cæteris præſtare Sanctis in gratia & gratiæ plenitudine inuenienda atque comparanda. Inuenit certè gratiam non ſolùm generalem, quam de fontis Chriſti plenitudine hauriunt vniuerſi, ſed & ſingularem & ſpecialem, vt Bernardus appellat. Albertus Magnus in hunc modum, & acutè quidem locum excutit: Inueniſti gratiam, non creaſti vt Deus, non ſemper habuiſti vt filius, non rapuiſti vt Angelus, non perdidiſti vt Adam, non emiſti vt Simon Magus, non abſcondiſti vt infidelis doctor, ſed reſtituiſti potiùs. Gratiam dico increatam, & cum illa omnem creatam, ſpiritualem & corporalem. Spiritualem, inquam, ſummã nempè charitatem, & ſpecialẽ ſummã, quæ fuit in aliis.

In quo ſenſu Maria ſanctis reliquis conferri & æquari poſſit.

Cæterum non inuiti concedimus, vt hoc etiam obiter ad ſuperiorem explicationem addamus, Mariam Sanctis reliquis æquari poſſe, quatenus & ipſa B creatura eſt, nec ſolùm Dei creantis, ſed & redimẽtis & iuſtificantis & glorificantis gratia indiguit, ſine qua nihil bonorum habere, nedum mereri potuiſſet, vt in illam etiam Ambroſij dictum competat. Nullo bono hominis merito Dei gratia præuenitur.] Negamus autem Luthero & eius diſcipulis omnibus, Mariam ab Angelo in ordinem ſic redigi, vt in acceptæ gratiæ menſura, iuſtitiáque & ſanctitate iuſtis reliquis debeat exæquari. Cæterùm hoc non poſſumus illi non inficiari, qui Chriſtianam & proficientem quandam in renatis gratiam tollũt, ne alij aliis iuſtitia & meritis perfectiores Deóque gratiores eſſe dicantur, quùm tamẽ & Petrus Apoſtolus gratiam optet in ipſis credentibus multiplicari. Cuiuſcemodi gratiam in Maria dicimus exundaſſe, vt perfectionem eius ac plenitudinem nullus C aliquando iuſtorum fuerit aſſecutus. Neq; verò iſthæc ad obſcurandam Chriſti gloriam pertinent, vt ſæpe commonuimus, ſed eam potiùs maiorem in modum illuſtrant, quòd is erga matrem ea ſit vſus munificentia, nullum vt ſeruorum & ancillarum æquè ac illam longè ſibi chariſſimam exornarit, tãtíſque donorum muneribus locupletarit, ſed eandem omnibus prætulerit, pluribúſque donis cumularit, quæ, tùm Angelis, tùm hominibus, ob incredibilem pulchritudinem maximæ tũ admirationi, tum venerationi perpetuo eſſet. Ita igitur de nullo alio rectiùs diceretur: Quæ eſt iſta quæ progreditur, quaſi aurora conſurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata? Decebat enim prorſus, Laurentij Iuſtiniani verbis vtar, vt immaculata eſſet mente, & corpore ſancta, plena gratia, meritis locuples, virtutum vniuerſarũ varietate decorata, quę de cælo ſuſcepit Verbũ, fide D concepit filium, conuerſatione illuſtrauit mundũ, manna pauit turba fidelium, obumbrante Spiritu circumdedit virum, ex ſe nobis protulit hominem cum honore virginitatis, cum integritate carnis & fœcunditate prolis.] Fient autem iſthæc non paulò illuſtriora, ſi aliorum veterum, quæ poſteà ſubiungemus, teſtimonia cum ſuperioribus, adeóque cum ipſis literis Euangelicis ſedulò conferantur.

Epiſtol. 84.

1. Petr. 3.

Chriſti gloriã non obſcurari ſed illuſtrari prædicatione gratiæ, qua plenam ille matrem eſſe ceit.

Cantic. 6. Serm. in natiuit. Mariæ Virginis.

Decuit Dei matrem gratia plenã eſſe præ cæteris.

CAPVT NONVM.

Aduerſus Caluinum diſputatio, qui obiicit, hanc ſalutationem Magico exorciſmo à nobis verti in precationem, & ſalutantes Virginem ſibi alienum officium vſurpare. Tum piorum laborem in officio virginis ſalutandæ nequaquam irritum eſſe demonſtratur.

HABENT

Vulgus hominũ ab vſu ſalutationis huius abductum eſſe per Sectarios.

HABENT hoc ſibi proprium nouæ Religionis amãtes, paucis quos ſuprà indicaui, duntaxat exceptis, vt Catholicum inſtitutum, quo clàm & palàm Deipara ſalutatur, nec probare velint, nec ferre poſſint. Ac tantũ noui ſanè doctores apud ſuum populum profecerunt, vt contra omnem Eccleſiæ morem, contra vetus & ſolenne maiorum inſtitutum, vix iam quiſquam è vulgo verbis vtatur Euangelicis, quibus ad ſacroſanctam Virginem piè ſalutandam noſtros maiores frequenter & reuerẽter vſos eſſe certiſſimè cõſtat. Facit autem hoc proculdubio malorum omnium inuentor & author Satan, qui per ſuos miniſtros Matrem Domini honore & cultu, quem illi hactenus tribuit Eccleſia, deſpoliare molitur, atque huc porrò viam ſibi muniit, vt memoriam ſummi beneficij, quod Chriſtus Dominus in Virgine conceptus, primúmque in mundum ingreſſus mortalibus attulit, in credentium animis magis magiſque obruat & extinguat. Igitur permoleſtè fert hoſtis immaniſſimus, quod pro veteri more plerique Matrem Domini ſæpè ſalutent, ac ſalutando ſummi beneficij memoriam refricent, quo Chriſtus in Matris vteru redemptionis noſtræ exordium celebrauit. Hunc fructum nobis, hunc honorem Chriſto, hanc laudem Virgini inuidet nequiſſimus ille Satan, qui nulla re diſcruciatur magis, quàm quòd cernit caput ſuum tàm benedictæ mulieris calcaneo & ſemine conculcari. Sed ad rem propiùs.

Quo ſpectet Satan in ſalutatione Angelica vulgo abroganda & impedienda.

Geneſ. 3.

Ioannes Caluinus, qui ſe nobis infenſum & infeſtum præ cæteris exhibet, ac tàm multas ſociorũ copias poſt ſe ducit, de aliis enim poſteà dicemus, haud ſine blaſphemiæ ſpiritu calumniatur, hanc ſalutationem à Catholicis, quos more ſuo Papiſtas lepidus ſcurra vocat, quaſi magico exorciſmo in preculam verti. O craſſam inſcitiam & fœdam impudentiam, in Euangelico quidem doctore nõ ferendam, qui magicum exorciſmum adhiberi cenſet, quùm pij etiam Euangelicis verbis piè & conuenienter vtuntur. Vbi de probatis Eccleſiæ exorciſmis nihil aliud dicam, niſi eos eſſe horribiles canones dogmatum de cælo miſſorum, vt Chryſoſtomus appellauit, aut tormenta verborum, vt dixit Cyprianus, & flagra ſpiritualia, quibus adiurati dæmones de obſeſſis hominũ corporibus per Exorciſtas in Catholica Eccleſia eiiciuntur. Quam verò ingens & horrenda cæcitas iſtos religionis nouæ principes occupat, dum in rebus adeò manifeſtis errant turpiter, execrandæ idololatriæ & flammis vindicandæ magiæ deputãtes, quod Catholici virginem Mariam ſalutamus? Quid iã ſupereſt, niſi vt etiam ex Angelo Gabriele aut idololatram, aut magum faciant? qui certè, ſi Virginem futuram Dei Matrem tàm honorificè compellando, ſuo eſt munere ritè perfunctus, laudem nos potius, quàm reprehenſionem merebimur, quod eandẽ poſtquàm Dei Mater effecta eſt, verbis totidem & reuerenter & humiliter ſalutamus.

Salutatio hęc Caluino magicus eſt exorciſmus.

Hom. 47. in epi. ad Cor. Epiſtol. ad Demetrianum, & ad Magnum.

Quomodo Angelica ſalutatio & gratiarum actio ſit, & petitio.

Illud nunquã probabit Caluinus, hãc ſalutationẽ à Catholicis loco precationis vel proponi vel defendi, ſi hoc quidẽ nomen propriè accipiatur, atq; ad ſola tum Angeli, tum Elizabethæ verba illic propoſita referatur. His enim nõ ea orationis pars, quę petitio dicta eſt, ſed duntaxat gratiarũ actio conti-A netur, in qua Deus ſummis laudibus eo ipſo celebratur, quandoquidẽ ſanctiſſimam Virginem omnium cæleſtiũ donorum munere cumulauit, meritò vt Angeli & homines ſingularẽ & maximã ipſi gratulentur felicitatẽ. Cuiuſmodi gratiarum actio, ſi perfectè conſideretur, aliqua Chriſtianæ orationis pars eſt, non ſolùm Angelis, ſed & hominibus egregiè quadrãs, imò ex hominibus quaſi Angelos reddẽs, vt charitate flagrãtes in authoris ſui ac Sanctorum laudatione verſentur etiamſi nihil aut boni expetant, aut mali deprecentur. Nã & precari de more dicuntur, qui ſacris hymnis & ſpiritualibus cãticis, vti Paulus admonet, vacant: ſiue illi diuinam maieſtatẽ in ſe ipſa, ſiue in operibus eius atque Sanctis priuatim aut publicè celebrant glorificántque. B Vnde Lucas Paulum & Silam tũc oraſſe dicit, ſicut etiam vertit Eraſmus, quũ vel media nocte laudarunt Deum, hymnos adhibentes, quoniam Græcè à Luca dicitur προσευχόμενοι ὕμνους, nimirũ quòd Apoſtoli ſecundum Dauidis exemplum nocturnis etiã hymnis delectarentur. Tum res ipſa docet, ad orationẽ multa pertinere, quæ formã orationis non expreſſè, ſed tacite continent. Exemplo ſint Martha & Magdalenæ ſorores, quæ vt Chriſti gratiã ſibi & ęgroto fratri Lazaro cõcilient, hoc abſenti nũciare iubent: Domine, ecce quem amas infirmatur. Hic ſanè vis orationis comprehenſa eſt, ſicut & in illo dicto leproſi: [a] Domine ſi vis, potes me mũdare, & quũ Hæmorrhoiſſa loquitur: [b] Si tantũ tetigero veſtimentũ eius, ſalua ero, licet nihil alioquin diſertè petatur. Quid ego de reis dicã? qui quum ad C Iudicis genua ſupplices procidũt, an nõ habitu ipſo corporis clementiã petunt ac flagitant? Et in mendicis noſtris quotidie cernimus, ſæpè illos & mutos & cæcos & vlceroſos eſſe, ac licet nihil ore precentur, libenter tamen prodire in publicũ, vt miſerãda corporis forma ſpectantiũ oculos ad miſericordiã flectant. Ita in Pſalmis Dauidicis occulta quædam precandi virtus incluſa eſt, quum Dei nomen celebratur, & humana ſimul imbecillitas, vel præſentis afflictionis vehementia depingitur, licet inuocatio propria ſubiiceatur. Quid quod Caluinus ipſe docet, orationis duas eſſe partes, petitionem & gratiarum actionẽ, quæ vtraq; nobis in vſu eſſe continenter debeat? Petitione quidẽ cordis noſtri deſideria apud Deũ exponuntur, ſed gratiarum actione eius erga nos benefacta recognoſcuntur, & cum laude D celebrãtur: nunquàm verò nobis deſunt laudis gratiarúmque actionis argumentũ & materia, quaqua verſum ſpectemus. Quare ſi ſalutationis huius formulã ritè ſpectemus, vt maxime nulla vel precatio vel inuocatio diſertè connecteretur, tamen ſalutantis animus à precandi officio vix abeſſe poteſt, quãdoquidem ſumma beneficia, quæ in Mariam diuina bonitas effudit, ſtatim ſeſe contemplanda offerunt, neque ſolum ad gratiarum actionem, ſed etiam ad orationem prudentes excitant, multò vt alacrius Deo ſupplicemus, tantæ Virginis fauore & ope cõfiſi, quam gratia plenam, imò & Dei parentem, & præ cæteris benedictam eſſe profitemur.

Qui Deo gratias agunt, etiã precari dicuntur.

Epheſ. 5.

Actor. 16.

Pſalm 6 & 118.

Orant etiam nihil expreſſe petentes.

Ioann. 11.

a Matth. 8. & 9.

b Luc. 8.

Rei iudicem, & mendici durantem etiam ſine verbis expreſſis ſolent orare.

Multa in Pſalmis vim habẽt precationis, licet ſine precatione proponantur.

Agnoſcit & Caluinus duas orationis partes, petitionem & gratiarum actionem.

In inſtitut. c. 16. de orat.

Salutatio Angelica non omnino caret aliqua forma precandi.

Verum enimuero, vt eſt prouida ſemper mater Eccleſia, quæ filiorum ſaluti percupide conſulit, non ſat habet illa Virginem ſalutare, niſi illam etiam addat coronidem, quæ apertam continet precationem: Sancta Maria, Mater dei ora pro nobis peccatoribus. Quæ poſtrema clauſula nouis quidem Sectariis minimè probatur, ſed Ca-

De poſtrema clauſula precatoria, quæ annectitur Angelicæ ſalutationi.

tholicis eſt videtque debet eò gratior, quòd eadem A multis retrò ſeculis à tot piotum cœtibus vſurpata, hodiéque in ſancta Romana Eccleſia, quæ apud Orthodoxos irrefutabilem obtinet authoritatem, trita atque probata, ſed & multis veterum Patrum ſententiis ſimul & exemplis adeò comptobata ſit, nullis vt hoſtium aut circumlatrantium, aut graſſantium machinis poſſit aboleri. Igitur ſalutatio Angelica quæ nobis recitatur, non ſolum veræ fidei de Maria eiúſque filio præclarum eſt teſtimonium, ex Euangelio ipſo deſumptum, verùm etiam prætet debitam vtrique perſonæ laudationem, certam precationem continet, eáque noſtrum in Virgine matre tùm honoranda, tùm inuocanda officiũ declaramus, ſimúlque nouis Eccleſiæ calumniatoribus & Mariomaſtigibus omnibus abrenunciamus. B

a Exod.15. b Pſalm. 102 103.104. c Luca 1.

Qui verò præter hanc petitionem, quod reliquum eſt, in ſalutatione recitant, non magis illi ſanè quã [a] Moyſes, [b] Dauid, [c] Zacharias hymnos duntaxat meros concinentes, à precando alieni debent exiſtimari.

An aliorum officium ſibi vſurpent, Mariam ſalutantes.

Alia porrò Caluini cauillatio eſt, vt audiuimus, ſalutationem hanc recitantes, in alienum inuolare officium, vtpotè quod Angelo à Deo fuit iniunctũ, ſibi arrogantes. Sic enim nobis obiicit: *Præterquam quod ſola gratulatio hic habetur, temere ſibi alienum officiũ vſurpant, quod Deus non niſi Angelo iniunxit: his autem ſtulta æmulatio, quod abſentem ſalutant.* Vbi certè aut ſuam prodit imperitiam cauillator, aut veritatem ipſam malignè diſſimulat, alióquin haudquaquam ignarus, theſaurum diuinæ Scripturæ communem, amplum ac locupletem eſſe, vt in illa minima etiam quæ videntur, latiſſimè pateant, & quod de vno cõmemoratur, multis multorum vſibus inſeruire poſſit, ac quæcunque demum illic ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam, & totius Eccleſiæ profectum, atque communem mortalium vtilitatem ſcripta eſſe. Alioquin certè vel ſacras literas planè deprauat, vel genuinum illarum vſum ignorat, qui ſic illas in arctum contrahit, vt quod ab vno factum eſt, ad aliũ nullum velit pertinere. Salutauit Mariam vtique Gabriel, vt illi Deus iniunxit, ſeque Paranymphũ fideliter præbuit, vt cœleſtes diúque optatæ nuptiæ in hac lectiſſima Virgine feliciter demùm inchoarentur. Quid autem habet incommodi, imò quid non habet emolumenti, ſi nos illam verbis totidem ſalutemus, neque ſolùm Gabrielis, ſed etiam Elizabethæ, & alterius Euangelicæ mulieris, Mariam beatam prædicantis ſectemur exemplum, & quod à multis verè piis dictum ac factum eſt, ſalutatione vna comprehendemos? An fortaſſis & illi alienom officium ſibi vſurparunt, quando id quod non iniunxerat illis Deus, in ſalutando præſtiterunt? Igitur quod his ipſis & aliis Deum in Sanctis vltrò prædicantibus, omnium quidem bonorum iudicio laudi vertendum eſt, nobis vitio tribui non debet, præſertim quum duces huiuſmodi ſequimur, Deique ſpiritum in ipſis loquentem nobis audiendom, eiúſque ductum ſequendum putamus. Quod ſanè quùm facimus, Dei verbum ornamus, fidem profitemur, Euangelium confirmamus, religionis præſtamos officium, planéque teſtamur, non vanũ eſſe Mariæ vaticinium, ſed in hunc vſque diẽm impleri, quandoquidem cum tot piorum myriadibus illam æternæ lucis vitæque noſtræ parentem ſanctiſſimam, pulcherrimam, auguſtiſſimam agnoſcimus

In hæretico. Euangel.

Scriptura cõmunis theſaurus omnibus pijs inſeruiẽs ac ſalutaris. C

Rom.15.

Gabrielis exẽplum etiam ad nos pertinet in Virgine ſalutanda.

Maria etiam à pluribus, quã Gabriele, in Euãgelio ſine mandato Dei celebratur. D

Luca 1.11.

A atque celebramus. Et verò hæc pietas cum fide fideique confeſſione coniuncta eò laudabilior videri debet, quò magis Euangelicis verbis magni Angeli ore prolatis, & a Spiritu ſancto dictatis conſonat, & quò firmiùs perpetuò piorũ vſu & ſingulari Eccleſiæ authoritate conſtabilitur, nullum vt iam hoſtium impetum ac furorem pertimeſcat. Aboleri quippè nunquam poteſt iſthæc ſalutatio, Deo res Eccleſiæ ſuæ tàm fideliter moderante, ſemper vt inueniantur, quos iuuet ex animo has Angelicas ſonare voces, & in illis Deiparam celebrare.

Cur non Virginem ſalutãdi firmius eſt retinendus.

Aboleri & tolli non poſſe hanc vere Angelicam ſalutationem.

Quam diu ergo in hoc orbe vigebit Euangeliũ, præſens etiam vigebit ſalutatio, & in ea beatam, ac præ omnibus aliis benedictam Virginẽ dicent omnes generationes, quantumuis fremant ac frendeãt Antidicomarianitæ. Quid verò mirum, imò cur nõ B congruum, in terris illam ſedulò & ſalutari & coli Reginam, de qua cecinit Dauid, vt multi veteres interpretantur: Adeſt Regina à dextris tuis, in veſtitu deaurato, circundata varietate? Teſtatur maximus ille Diaconus Ephrem, hac ſalutatione melos Angelicum contineri, quod Gabriel ille clamans decantarit, eámque ſalutationem maximè congruam & digniſſimam, ſed & mundi ſalutem, cunctarúmque animarum tutelam eſſe. Tùm ſi Athanaſio Magno fidem habemus, Gabrielis iſtud præconium non hominum tantùm, ſed Angelorum etiam tali Reginæ gratulantium eſt propriũ, quod partim in terreſtri, partim in cæleſti Eccleſia ſuum habere vſum debet: ac tres quidem Angelorum hierarchias non ſine magna & ſonora voce his verbis identidem decantare ſcribit. Tantùm apud cælites C valet, tàm honeſtum, frequens & iucundũ eſt Angeli Gabrielis præcinentis exemplum ex Athanaſij ſententia, quod nunc Sectariis propemodum vel anilis fabula, vel puerilis ludus, aut neſcio quorum hominum nugantium inanis garritus imò & magicus exorciſmus, exiſtimatur.

Pſal.44.

In orat. de ſanctiſſ. matris Dei laudibus.

Etiam Angeli Mariæ his vocibus in cælo gratulantur.

Ponat igitur inanem ſuum metum Caluinus, ac ſi ſapit, timere deſinat, in ſalutatione aurea recitanda, nobis officium alienum vſurpari. Non idcircò Gabriel ſuo ſpoliabitur munere, ô vir bone, neque nos alienum nobis officium vſurpabimus, ſed laudem hanc Angelicam iterantes, aptos & gratos nos illi duci comites ac ſocios adiungemus. Probet interim nobis hic homo nimiùm vel curioſus, vel moroſus, vel proteruus, Deum hoc Angelo ſuo iniunxiſſe, ſolus vt ipſe, & poſt illum nullus alius, D Mariam ſalutare poſſit, ſicut alioquin Elizabetha non piè minus, quàm reuerenter illam poſteà ſalutauit. Probet, ad ſolos Angelos pertinere dictum: Euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: nullus vt Euangelij doctor, præſertim in Chriſti natalitio die verba eadem pro concione ſibi ſumere, & iis populum Angeli loco excitare poſſit. Probet, Angelicum Canticum, Gloria in altiſſimis Deo, & quod apud Eſaiam extat, Sanctus, ſanctos, ſanctus, ita cæleſtium ſpirituum eſſe propriom, vt nobis & Eccleſiæ non liceat, nec deceat eadem verba in vſum reuocare. Probet demùm, quod Raphael Tobiæ dixit: Gaudium tibi ſit ſemper, Pax tibi, id à nobis vſurpari, & ad loquendi conſuetudinem transferri nullo modo poſſe: quemadmodum hoc loco aſſerit, Gabrieli duntaxat has voces: Aue gratia plena, ſeruari & relinqui oportere.

Vanũ eſt Caluini phantaſma, ſalutantes Virginem in alienum officium irrumpere.

Luc.1.

Luc.2.

Eſai.6.

Tom.5.&12.

Cæterum

An Mariam ſalutantes cũ abſente agãt.

CAETERVM Caluinus ne hac quidem cauillatio ne contentus, eo ſtultitiæ progreditur, vt vanum & fruſtraneum nobis laborem in ea quæ abſit, ſalutãda conſumi cauilletur. Quæ verò (malum) hæc ſtupiditas? quanta mentis veſania, aut potius linguæ calamíque virulentia, vt magiſter in Iſrael tàm puerilitet ac inſulsè loquatur, perinde ac ſi Mariã nemo ſalutare queat, niſi procul abſentem quærat & accedat? Quaſi verò illa in Pathmos exulet, vel apud Garamantes latitet, aut in fortunatis inſulis peregrinetur, vel fortaſſe humano more dormiens, ſopitos habeat ſenſus, aut eorum mortuorum inſtar, qui nondum beati ſunt, vota & preces mortalium percipere nequeat, aut velut denique res humanas longè minus intelligat atque curet, quam fidi cuſtodes, & procuratores hominum Angeli perpetuò facere ſolent? Hi certè nobis nuſquàm

Angeli tamet ſi in cœlis Deo fruantur, res tamen humanas ſimul intelligunt & curant.

B non adſunt, hi res agnoſcunt mortalium, pro his curam gerunt & orant: & præterquam quod ob clariſſimam Dei viſionem ſumma perfunduntur voluptate, nobis miniſtrare gaudent, & quos homines improbioris vitæ pœnitudo cœpit, illis ex animo fauent, ac eiſdem non ſine communi tripudio gratulantur. Ad hæc non ſolum mœſtos & afflictos in mediis ærumnis conſolantur, ſed piis etiam defunctis amicam operam præbent: ac præterea nunquam non ſuas pro nobis preces fundunt, noſtráſque demum ad ſublimem Dei thronum deferunt, quemadmodum diuina Scriptura non obſcurè teſtatur. Vnde in hunc etiam modum, vt alios prætercam, ſcripſit Auguſtinus: Sancti Angeli ſicut habent permanendi æternitatem, ita cognoſcendi

Li. 11. de ciuitat. Dei c. 31. & in Soliloq. c. 27.

C facilitatem, & requieſcendi felicitatem. Sine difficultate quippè nos adiuuant, quoniam ſpiritualibus motibus puris & liberis non laborant.] Ac alibi turſus: Grandis eſt eis cura de nobis: magnus eſt affectus dilectionis erga nos.] Id quod ſcribens in Pſalmos pluribus & [a] ipſe, & [b] Hilarius comprobat.

a In Pſal. 62
b In Pſal. 29

Quod ergo ſanctis Angelis tribuit Deus, vt cùm alios, tum in primis credentes clariſſimè videant & intelligant, eóſque fideliſſimè ament, & cuſtodiant in viis omnibus, id Angelorum Reginæ negatum eſſe credemus? Reginæ, inquam, quæ aſcendens de huius mundi deſerto, etiam Angelis ſanctis, vt firma cum fide canit Eccleſia: Speciosa & ſuauis in delitiis ſuis facta eſt, quæque vii Bernardus prædicat, quantum gratiæ in terris adepta eſt præ cæteris, tantum & in cælis obtinet gloriæ ſingularis. Vtinam

Maria non minor facultate quàm Angelis conti git ad cognoſcẽdas & iuuandas res mortalium.

Serm. 1. & 4 de Virginis Aſſumpt.

verò tantum veræ lucis aduerſariis affulgeat, vt ipſi, poſitis affectibus, quod multi tùm ex Scripturis, tũ è Patribus copioſè monſtrarunt, conſiderarent: ita profectò cognoſcerent: nõ Mariæ modò, ſed aliorum etiam Sanctorum animas, quæ ſempiterna felicitate fruuntur, vera nobis velut in Chriſto commembris charitate connecti, aſſiduam ſalutis noſtræ curam gerere, pia mortalium deſideria percipere, nimirum fulgore diuini vultus cælites omnes irradiante, in quo tanquàm in ſpeculo, res humanas ex alto perſpiciant, multò quidem magis & efficacius, quàm in hac vita mortales, communem pro nobis Deum, Deíque gratiam implorantes atque impetrantes facere poſſint. Etſi enim aliud Sãctorum ſit officium, aliud Angelorum, quos conſtat nobis miniſtros ſiue adminiſtratorios, vt Pau-

A lus vocat, ſpiritus mitti: tamen vtrique ſincera erga nos charitate flagrant, eámque virtutem ſibi communem obtinent, vtpote quæ ſicut & ipſa quam habent inferorum mortaliúmque rerum cognitio, ex communi vtriſque beatitudine proficiſcitur.

Licet Sancti ab Angelis differant, tamen communem habent cum illis charitatem ad iuuandos mortales.

Verùm hæc toties à doctiſſimis viris diſputata, probata, repetita ſunt, vt nos fruſtrà eos pluribus coarguamus, qui ſolidis tot tantíſque argumentis ſolam peruicaciam, immedicabilem certè morbum opponere ſolent. Tantùm Germani, præclari certè Patriarchæ Conſtantinopolitani, dictum aſcribam, qui clariſſimis fidei oculis Mariam non abſentem, ſed præſentem aſpiciens, vti grauiter, ſic etiam opportunè dixiſſe videtur: Ζῇ σου τὸ πνεῦμα διὰ παντὸς, καὶ ἡ σάρξ σου διαφθορὰν οὐχ ὑπήνεγκεν ἐν τάφῳ, πάντα ἐπισκέπτουσα καὶ ἡ ἐπισκοπή σου πρὸς

Hebr. 1.

Germani patriarchæ teſtimonium. Mariã nobis præſentem eſſe contemplandam.

B πάντας. ὥστε ἂν οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν κεκράτηνται τοῦ μὴ βλέπειν σε, ἀλλὰ σὺ παναγία τοῖς ἀξίοις σεαυτὴν ἐμφανίζεις· ἡ γὰρ σάρξ οὐκ ἐμποδίζει τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ πνεύματός σου. Latinè ſic verti poteſt oratio: Spiritus tuus (ò Maria) viuit in æternum, & caro tua in ſepulchro corruptionem non ſuſtinuit, omnia obſeruas, ac contueris, & inſpectio tua ad omnes ſe porrigit. Quãuis autem oculi noſtri impediri detineantur, ne te videre queant, tu tamen ſanctiſſima Virgo dignis te ipſam patefacis ac tacitè manifeſtando inſinuas. Caro enim tua ſpiritus tui virtutem & efficacitatem nihil quicquam remoratur.

Serm. 11. de Virg. Aſſumpt.

Quod ſi iudicio carnis iſti non obcœcarentur, & vitæ gratiæque ſpiritualis non eſſent expertes, multò quidem ſublimius de Virgine tàm glorioſa ſen-

Aduerſarij iudicio carnis obcœcati, cœcam & ſurdã Mariam fingere ſolent.

C tirent, neque illam adeò cœcam, ſurdam ac impotentem fingerent, quę neque mortales de cælo aſpicere, non vota eorum audire, nec ærumnis electorum affici, nulláque ex parte opem adferre mortalibus, aut quippiam à Deo impetrare poſſet. Sed antiquum obtinent, qui animales quum ſint, de ſpiritualibus nequeunt rectè iudicare, mortis vmbris neſcio quibus ſemper affixi. Nam vt Chriſtũ etiam ex viuo mortuum faciant, plerique ipſum viuo corpore & ſanguine ſpoliant in ſacroſancta Euchariſtia. Eccleſiam verò neſcio quod cadauer, veritatis ſpiritu iampridem vacuum, & in denſis errorum tenebris tot ætatibus quaſi ſepultum effingunt, ac Sanctos demùm omnes, qui cum Chriſto in cælis coniunctiſſimè beatiſſiméque degũt, mortuos magis quàm viuos appellare atque conſtituere

Quomodo Sectarij circa mortis ſpeculationes hæreant.

1. Cor. 2.

D ſolent. Sinamus vero cœcos iſtos cum cœcorum duce Caluino denſis adhærere tenebris, quas in Iudæis ac Mahometanis ab omni Chriſtiana pietate remotis vtcunque diſſimulare poſſemus, in hominibus autem Euangelicis cum impiis tàm craſſe philoſophantibus omninò execrari debemus. Quantò autem & ſapientior & religioſior fuit, qui Catholicorum ſententiam velut explicans, & ſupinam iſtorum ignorantiam verberans, dixit: Oportet vt nobis præſentem eſſe dicamus, quam præſentem ſalutamus: & vt totam animæ noſtræ trinitatem in eam dirigamus quam tàm deuotiſſimis precibus exoramus. Agnoſcit certè, & diligit diligentes ſe, & propè eſt in veritate inuocantibus ſe, præſertim his quos videt ſibi conformes factos in caſtitate & humilitate.]

In Se. 1. tractatus ſuper Salue regina apud Bernardum.

Deiparam ſalutantes de illius præſentia certo ſtatuere debent.

CAPVT DECIMVM.

Depulſio cauillationum & argumentorum, quibus inter alios Nouatores VVigandus, Brentius, Bucerus, Pellicanus, Bullingerus, Marbachius, Iacobus Andreæ & Franciſcus Lampertus, Angelicam ſalutationem oppugnant, vt ab eius vſu reuocent ac deterreant Orthodoxos.

Commune ſtudium eſt Sectariorum, ſalutationis huius vſum reprehendere.

QVI hodie Catholicum nomen profitemur, non ſolum à Ioanne Caluino, verùm etiam ab aliis aduerſariis incuſamur, quòd ſolennem frequentémque morem in Virgine matre ſalutãda retineamus atque defendamus. Ac longo quidem piæ vetuſtatis vſu comprobatum eſt, vt qui Dominicam recitant precationem, Angelicam quoque ſalutationem, quam iſti petulanter arrodũt, ſtatim adiiciant. Etenim poſtquã diuina inſtitutione formati, ſed per Chriſtum adoptionis eſſe filios declararunt, & quæ ad bona comparanda maláque depellenda pertinent, à Patre ſuo cæleſti precati ſunt, ad ſacroſanctam illius Virginis memoriam libenter deſcendunt, quæ ipſis & mundo peperit Redéptorem, & humanæ ſalutis in Chriſto iecit quodámodo fundamenta. Etenim non ſatis eſt precari, niſi & eum per quem impetret, precator obſeruet, hoc eſt, vt Patrem oret in Chriſti nomine, ſicut Chriſtus ipſe poſtulat hac addita promiſſione: Amen amen dico vobis, ſi quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Cùm verò ſalutationem Angelicam recitamus ſtatim Chriſtus benedictus ille Mariæ filius, omniſque gratiæ & eorum quæ peti accipique poſſunt perennis fons, ſeſe nobis offert, noſtrámque tum ad orandum, tum ad obtinendum fiduciam auget vehementer. Deinde cum Dominica precatione hanc ſalutationem coniungimus, vt eo magis admoneamur, quemadmodum in lapſu humani generis ſexus vterque concurrit, & communis mortalium perditio ex Adam & Eua profluxit, ita virum & mulierem vt ſalus reſtituatur humana diuinitus conſtitui atque adhiberi oportere. Adhæc quoniam per Chriſtum redempti ſummas & perpetuas Redemptori ſuo agere gratias debent, præſertim pro ampliſſimo incarnationis Dominicæ Sacramento, in quo Deus plebem ſuam benigniſſimè viſitauit, commodè gratitudinem noſtram hac ſalutatione teſtamur, nec Mariam ſolùm, ſed & Deum ipſum tanti beneficij authorem celebramus, qui ſanctiſſimam Virginem omnium cæleſtium donorum munere cumulauit, eamque perditis nobis alteram Euam, hoc eſt, vitæ parentem donauit: hanc Virgini matri ſingularem quoque felicitatem ex animo gratulamur. Succedit deinde precatio ſiue inuocatio: Sancta Maria mater Dei, ora pro nobis peccatoribus. Ita enim ſanctæ Dei Eccleſiæ viſum eſt, cum ſuperiore gratiarum actione preces coniungere ac inuocationem, qua piè atque ſupplicater ad matrem Dei ſanctiſſimam confugeremus, rati per illam ſæpè multos criminibus obrutos, Deo ſummo conciliari, eáque bona conſequi, quæ tum ad hanc, tùm ad æternam vitam neceſſaria ſummatim in Dominica precatione petuntur. Atque in hunc ferè modum [a] Catechiſmus Romanus docet, verbis etiã luculentis adiungens: Nos exules filij Euæ, qui hanc lachrymarum vallem incolimus, aſſiduè miſericordiæ matrem, ac fidelis populi aduocatã inuocare debemus, vt oret pro nobis peccatoribus, ab eáque hac prece opem & auxilium implorare, cuius & præſtãtiſſima merita apud Deum eſſe, & ſummam voluntaté iuuandi humanũ genus, nemo niſi impiè & neſariè dubitare poteſt.]

Cur vſu receptũ ſit, vt Dominicam orationem recitantes, Angelicam etiã ſalutationem adiungant.

A

a De oratione in genere cap. 6.

Verum hæc Catholica ſentẽtia ſi vllos alios, certè Vigilãtianos, VVicleuiſtas, VValdenſes, horúmque doctorum diſcipulos nouos, maiorem in modum offendit, quamuis cũ veterum & ſanctiſſimorum Patrum teſtimoniis egregiè quadret, ſicut ex profeſſo poſteà conuincemus. Stant enim pro nobis, & Mariam reuerenter ſalutant ac inuocant [b] Athanaſius Magnus, [c] Gregorius Nazianzenus, [d] Ioãnes Chryſoſtomus, [e] Ephrem Diaconus, [f] Ambroſius Mediolanenſis, [g] Auguſtinus Hipponenſis, nunquàm ſatis laudata ac toti orbi cõſpicua Eccleſiæ lumina, quibus [h] Fulgentium, [i] Damaſcenum, [k] Anſelmum, Bernardum multóſque alios alibi commemorandos Eccleſiæ Doctores volumus eſſe annumeratos. Ac nos quidem cum talibus tãtiſque Patribus malumus errare, quàm cum iſtis religionis aut nouæ, aut damnatæ profeſſoribus benè ſapere, vbi de cultu Virginis agitur. Habeant interim ac iactent ſuam iſti pietatem atque prudentiã, qui Euãgelici eſſe non poſſunt, niſi Sanctis aliis, ac in primis Deiparæ nullum cultum, venerationé nullam, priuatim publicéque deferant, niſi cælites omnes meritis, precibus, patrociniis ſpolient, niſi demùm nouam fidei regulam condant, atq; definiant nimirum Sanctos Deo in cælis coniunctiſſimos, nobiſq; addictiſſimos longè minus, quã viuos in terra mortales pro fratribus efficere ac impetrare poſſe. Sed ne aliena intempeſtiuè commiſceamus, rem noſtrã, hoc eſt, Angelicam ſalutationem ab Eccleſiæ hoſtibus oppugnatam, & minore in precio apud multos nunquàm habitam, recta perſequamur.

b In Euang. de ſanctiſſ. Deipara.
c In tragœd. Chriſtus patiens.
d In Liturg. In oratione de laudibus Deiparæ.
e In oratione 2. ad Miſ. præparatoria.
f Serm. 18 de Sanctis, & lib. meditat. cap. 24.

B

A quibus Patribus Maria tam olim ſalutata ſuit ac inuocata.

g In Serm. de laud. Virg.
h In carm. de Annunc. Mariæ.
i Lib. de excellent. Virginis c. 12.
k Serm. 4 in Aſſumt. Virginis, & hom. 2. de B. Virg.

C

Quam ridiculi ſint aduerſarij in damnãda Sãctorũ inuocatione.

VVIGANDVS inter Stoicos Lutheranos non infimus, ſicut & [l] Iacobus Andreas inter Vbiquetarios modò primus, mandatum à nobis diuinum exigunt, quo probemus, credentes omnes ad Mariam ſalutandam impelli. Sic enim iſtis libet, vt Eccleſiæ vel conſuetudini vel authoritati nihil tribuant, ad ſolas Scripturas, quarum etiam ſenſum ſibi ſolis vendicant, omnia reuocare. Quaſi verò Auguſtino ſint ſapientiores, à quo grauiſſimè dicitur, in re dubia ad fidei certitudinem valere Eccleſiæ authoritatem. Qui præterea legem hanc tradidit: Multa ſunt facienda non iubente lege, ſed libera charitate: & ea ſunt in noſtris officiis gratiora, quæ quum liceret nobis etiam non impendere, tamen cauſa dilectionis impendimus.] Qua ratione priſcos illos valdéque laudatos homines Abel, Noe, Abraham, Iob, qui ad altare ſummo Deo ſacrificarunt, defendimus,

VVigandus & Smidelinus mandatũ Dei ad Virginem ſalutandam exigunt.

l In Serm. 10. contr. Catechiſmum.
Aduer. Manichæos.
Lib. de adulterinis coniug. cap. 14.
Gen. 8. & 22.

D

Gratiora ſæpe Deo ſunt, quæ ſponte ac iniuſſa facimus.

mus, & Magdalenam Chriſti pedes & caput A vngentem, ac egenam viduam in gazophylacium bona ſua omnia conferentem, ſed & Niniuitas vehementis pœnitentiæ indicia declarantes probamus, tametſi hæc pia illorum facta è nullo expreſſo Dei mandato penderent. Deinde quàm multa, quæſo, Sectarij nullo Dei vrgente præcepto ſibi permittunt, ac permiſſa volunt, vtpote pueros tingere, certas ferias obſeruare, quibuſdam ceremoniis ornare Sacramenta, nouos ritus inducere, veteres abrogare, multáque alia in ſacris & templis conſtituere, ac ſubinde variare, non vt Dei verbo, ſed vt ſuo arbitrio, & inſano ſæpe cerebro ſatisfaciát? Et non licebit ſed prorſus interdictum erit Catholicis, vt in pleriſque matrem & magiſtram ſequantur Eccleſiam, quam Chriſtus ſerio audiendam eſſe præcepit, & è cuius præſcripto, ſenſu atque conſen- B ſu tam multa & ſalutaria quæ ſcripta non ſunt, Chriſtianus orbis tot ſeculis obſeruauit? Poſtremo ſi veteris Eccleſiæ inſtitutum, quo Mariam ſalutare docemur, pergent calumniari ſuæ Sectæ Doctores & Collegas, qui nobiſcum faciunt, & receptum Eccleſiæ morem, vt diximus, defendunt, ſimul ab illis condemnari neceſſe eſt.

Sine Dei mādato multa cum laude facta eſſe leguntur.

Nouatores ſibi licere multa volunt, non aliis, ſine mādato Dei.

Matth. 18.

INEM vero VVigandus, ne à duce Caluino diſcedat, etiam hoc obiicit, Gabrielis officium & factum eſſe ſingulare in Virgine ſalutanda, ac eius exemplum ad alios non pertinere. Habet certe Angelus iniunctum ſibi munus propriæ legationis, vt non modo ſalutet Virginem, ſed etiam de futuro eam inſtruat myſterio. Vtrunque ſedulo præſtitit, non modo eximium præconem & lætum nuncium, C ſed fidum etiam admonitorem, ſiue vt quidam appellant, Pædagogum Mariæ exhibens. Atque hoc quidem officium ille ſibi retinet ſingulare, qui præterea nobis & Eccleſiæ ſeruiens, ſuo præludit exemplo, tacitéque monet, quod ad eiuſdem Virginis ſalutationem pij erant porro non ſine diuino Spiritu dicturi atque facturi, totque iam ſeculis cum laude ab illis dictum & factum eſſe conſtat. Nihil itaque prohibet, etiamſi Gabriel in hac ſalutatione habuit aliquid ſibi proprium & peculiare, quum primus ad Virginem cælitus demiſſus fuit, nobis tamen hoc cum illo eſſe commune, vt quum ad Virginem ſalutandam accedimus, haud ſine admiratione & reuerentia peculiaria Dei dona in ea ipſa contemplemur, & contemplando tali matri præ cæteris gratulemur, nóſque illi gratos & deuotos D exhibeamus. Id vero vt faciamus, tanto magis haud dubie probat Gabriel, quanto perfectius intelligit, ad ſalutandam atque laudandam Virginem nunc nobis potiores atque vberiores cauſas ſuppeditari. Etenim non in Nazaræno cubiculo latitantem, paucíſque notam & obſcuram Virginem quærimus, ſed in ampliſſimo cæli palatio regnantem, atque vt nullam aliam, vere ſublimem, totóque orbi celebratam Dominam nobis præſentem apertis veræ fidei oculis contemplamur. Neque vero eandem humanis calamitatibus ac pœnis, quas in carne multas grauéſque pertulit obnoxiam, ſed ab omnibus corporis vitæque huius ærumnis remotam ſpectamus, ipſámque ad feliciſſimum cæleſtis vitæ ſtatum perductam, & Angelicis prælatam choris ſuſpicimus atque veneramur. Rurſus non ſuademus, non expectamus, quemadmodum Gabriel fecit, vt Maria diuinum conſilium amplectatur, &

De munere ſingulari quod Gabrieli fuit iniunctum ad Virginem ſalutandam.

Rectè Mariā ſalutamus, licet nobis cum Gabriele non ſint omnia communia.

Salutādo Virginē quomodo eam aliter conſideremus quā Gabriel.

A venturo Emanueli & animum & corpus paratum offerat, ſéque ſimul & matrem & Virginem futuram credat, ſed in eo perfecte beatam ducimus, & ſalutando confirmamus, quoniam Angeli verbis credidit, diuino nutui paruit, de Spiritu ſancto cōcepit, & caſta peperit mundi Redemptorem. Igitur, quæ laudes ſalutatione Angelica continentur, tanto nūc in Mariam rectius pleniúſque competunt, quanto illa plus veræ virtutis, dignitatis & gloriæ obtinet, quantóque ſublimiorem cæleſtis vitæ ſtatum, qui omnem mentis humanæ captum excedit, iampridem conſecuta eſt. In quem ſenſum dixit Euſebius Emiſſenus: Quum gratia plena ſit Maria, priuſquam concipiat, poſt conceptionem quanta Dei abundauit gratia quis cogitare poteſt?] Sic enim & nos profitemur, ſic Virginem ſaluta- B mus, certo perſuaſi, quicquid gratiæ in Maria primum laudauit Gabriel, id non ſolum poſt conceptionem Verbi in matris vtero, ſed poſt Virginis etiam in cælos aſſumptionem ingentes accepiſſe profectus, & longe perfectiorem habere ſenſum, & in illam, à quocunque demum ſalutetur, pulcherrime quadrare. Quando enim illa ſic in terris vnquā plena fuit gratia, ſicut hoc tempore, quo poſt peractum diuinæ diſpenſationis myſterium & gratiæ & gloriæ bonis in cælo ſempiternis affluit? Quando magis cum illa Dominus præterquàm eo loco, vbi ſine impedimentis, quæ mortales à vita cæleſti remorantur, diuini vultus gloria perfruitur, & cum regnante filio coniunctiſsime viuit? Quando autem rectius ac plenius inter mulieres benedicta, niſi C cùm perfecta & exhibita ſunt illi, quæ matri ſuæ Filius & munera & præmia præparauit, donauit, impendit? Et adhuc nobis cantillabit VVigandus dicétque Sectarius, ſalutationem haud ſine piaculo recitari poſſe, vel à Gabriele quidem vetitum eſſe, ne matrem Domini ad immenſum illum beatitudinis gradum euectam, velut cæli Reginam ſuſpiciamus, & ſuſpiciendo compellemus, & demum compellando dicamus: Aue gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui?

In Euangel. Miſſus eſt Angelus.

Nunc rectè ſalutari Virginē Angelicis verbis, non minus, quā olim a Gabriele factum eſt.

VBI ALIVD & grauius telum in nos intentat VVigandus, haud ſine impetu quodam, ſi non furore, in hæc verba prorumpens: *Qui Mariam hac ſalutatione compellant, in crimen ſuperſtitionis incurrunt, quia contra Dei verbum ex creatura efficiunt Deum, & Mariæ* D *diuinitatem adſcribunt.* Grauis hæc quidem & ſeuera cenſura eſt, qua vnus homuncio & nupernatus Lutheri diſcipulus tot piorum millia ſine omni candore perſtringit, atque in vniuerſum idololatriæ condemnat. Ego vero demiror, Doctorem Euangelicum in primo Dei præcepto tum intelligendo, tum interpretando tantopere hallucinari, vt ex eo nos ac vniuerſam Eccleſiam execrandæ damnet idololatriæ. An enim quiſquam Catholicus ex Maria facit idolum? ſicut non modo VVigandus, ſed & [a] Caluinus & [b] Pomeranus nobis audent imputare, perinde atque Virginē ſuper ipſum Chriſtum efferamus, & ſupremi loco numinis habeamus, quemadmodum etiam falſo nobis [c] Bullingerus affingit. Adeo illos non pudet Satanæ partes ſibi ſumere, dum aperte calumniantur & falſo fratres accuſant, eáque maledicta euomunt, quæ mala mens ira, odio, inuidiáque flagrans ſuggerit, nimirum vt hoc modo ſuam effrenem in proſcindenda

Quam grauiter a VVigando damnetur Virginem ſalutantes.

Refutatio cēſuræ VVigandi tam atrociter damnātis Catholicos, ob vſum Angelicæ ſalutationis.

a *In Poſtill. de feſt. Annūc. Mariæ.*
b *In c. 44. Hieremiæ Prophetæ.*
c *In cap. 2. Ioannis.*

Eccleſia & obſcurāda Virgine libidinem expleant. Inauditum eſt Catholicis, Mariam pro Dea colendam, aut honorem diuinum in illam transferendum eſſe.

Mariam pro Dea colere & adorare nefas in Eccleſia.

Hunc enim cultū, quem Græci λατρείαν appellant, & [a] Auguſtinus ſeruitutem proprie diuinitati debitam interpretatur, nec cæleſtibus ſpiritibus, nec terrenis hominibus, nec alicui creaturæ, nec ipſi omnium creaturarum beatiſſimæ Matri ſuæ Creator largitus eſt.

a Lib. 8. cap. 27. & lib. 22. c. 10. de ciuitate Dei.

b Li. contra Petrobruſſianos ca. de veneratione S. Crucis.

Hæreſi. 79. contra Collyridianos.

Sic enim [b] Petrus Cluniacenſis, quem Bernardus prædicat, non ſuo tantum, ſed & totius Eccleſiæ Catholicæ quam defendit, nomine publice confitetur. Damnat igitur Eccleſia Collyridianos Mariam pro Dea colentes, & quotquot olim fœminæ Virgini matri nefarie ſacrificarunt, illámque loco numinis adorandum eſſe putarunt, ſicut Epiphanius annotauit. At vide interim nouam iſtorum ſapientiam, qui dum Catholicis, imo ſanctiſſimos Patres ob inuocatam Virginem ſuperſtitionis, adeóque idololatriæ audent inſimulare, Cōſtantinū Copronymū pro pio & religioſo principe coguntur agnoſcere atq; prædicare. Copronymum, inquā, qui tū in religione, tum in vitā ac moribus, omnium veterū iudicio impuriſſimus, & Satanæ organū lectiſſimū fuit.

Conſtant. Copronymi decretum impium.

Is enim non modo Mariæ cultum in Eccleſia receptum improbauit, ſed hanc Legem etiam publice promulgauit: *Ne Mariæ quidem interceſſionem quiſquam petat, neque enim iuuare illa quenquam poteſt*, ſicut Suidas & Paulus Diaconus memoriæ prodiderunt.

EANT igitur Nouatores, & hunc ſceleſtiſſimum principem, ſi velint, æmulentur, habeántque patronum, vt ne ſit illis quicquam cum Mariæ inuocatione commune. Fingant prætereà, totam Chriſti Eccleſiam tam diu in tenebris iacuiſſe, & idololatriæ ſordibus immerſam fuiſſe ſomnient, quandiu ſonuerunt hæ voces: Sancta Maria mater Dei ora pro nobis peccatoribus.

Spernendi aduerſarij, dum negant Sanctorum inuocationem.

Atq; hoc eſt ſcilicet, ſi nouis & cœcis Catechiſtis credimus, primū Dei præceptum violare, Chriſtū abnegare, ex Maria numen cōſtituere, & creatori demū creaturā exæquare. Cur ita rogas? Quoniā Mariæ inuocatio, vt dicunt, cum Dei verbo pugnat, & eſt idololatrica. Sed probandum hoc erat inprimis, quam nos inuocationem Mariæ & Sanctis deferimus, ac olim detulit Eccleſia, cum excellenti cultu, qui ſoli naturæ diuinæ cōpetit, impie coniungi atque commiſceri. Quam inuocationem (nec enim Dei ſolum, ſed & hominum, licet defunctorum, inuocationem Auguſtinus agnoſcit ac ſtatuit) haudquaquam idololatricam eſſe, multi è noſtris ſæpe ac ſolide demonſtrarunt.

Lib. 1. locution. de Geneſi c. 200.

In purgatione quorundā articulorum

Tum Sectariorum anteſignanus Lutherus non repugnat, quo minus pro veteri more Sanctos inuocemus, ſi tamē ita ſenſit, quemadmodum ſcripto teſtatus eſt. Scripſit autem in hunc modum: *De interceſſione diuorum cum tota Chriſtianorum Eccleſia ſentio & iudico, pios ſanctos à nobis eſſe honorandos & inuocandos. Quis enim poteſt contradicere his, quæ adhuc hodierna die mirabiliter & viſibiliter apud Diuorum corpora & ſepulchra operatur Deus? Hoc tamen fateor me dixiſſe, non eſſe Chriſtiani hominis, diuorum ſuffragia magis pro temporalibus quam ſpiritualibus rebus & commodis inuocare.* Et paulo poſt: *Proinde ſic inuocandi ſunt, vt Deus per illos inuocetur, ſicut in Pſalmo 131. legimus: Memento Domine Dauid & omnis manſuetudinis eius. Sic ſanctus Moyſes in precationibus ſuis adſert Deo Abraham, Iſaac, Iacob, quemadmodum & Eccleſia hæc omnia*

Lutherus inuocationem Sanctorū confirmat ab authoritate Eccleſiæ, à miraculis, & exemplis, quæ in Scripturis extant.

A *ſuo exemplo pulchre docet.* Tum in Poſtilla, quæ germanum Lutheri ſpiritum cum arrogantia maledicentiáque ſumma coniunctum egregie prodit, hæc eius verba leguntur: *Ad hoc ſanctis vteris, ad quod proximo tuo. Quemadmodum enim proximo dicis, Ora pro me Deum, ita de illis dicere potes, D. Petre ora pro me, Non peccas, ſicis vt pro te orent, inſtes.* Ac alibi rurſus Maria loquitur: *Pro deprecatrice eam libenter habebimus, vt & alios ſanctos.*

Circa Euangel. feſti de Ioanne Baptiſt.

In feſt. Natiuit. Mariæ.

Lutherus ſæpe Sanctos inuocādos aſſeruit ſicut & quidā eius diſcipuli.

Atque iterum vt ſe Vigilantianum non eſſe commonſtret, ingenue ſcribit ad Gregorium Spalatinum: *Non fuit mens mea vnquam, venerationem Sanctorum eſſe ſuperſtitioſam: neque inuocationes vitioſas pro cauſis vel corporaliſſimis. Hoc enim ſapiunt Hæretici noſtri Pichardi & Bohemi.* Eodem modo ſeſe purgat, quum pugnat contra Louanienſes: *Non negam vnquam, inquit, nos meritis & precibus Sanctorum* B *quantumlibet imperfectis iuuari, quod ſubdole mihi imurere conantur miſeri homines.*

In Epiſt. ad Spalatinum, Anno. 1518 data.

In reſponſione ad condemnationem Louanienſ.

Tam crebro ac ſerio agit Lutherus, vt communem Eccleſiæ doctrinam de Sanctis inuocandis non abiicere, ſed potius approbare videatur. Et qui Lutherum, licet non per omnia, ſecutus eſt Bucerus, ingenuam hanc confeſſionem edidit: *Intellexerunt ſancti Patres, etiam Diuos, qui iam apud Chriſtum viuunt, pro nobis intercedere, & hoc pacto interceſſionem meritaque eorum reſpici à Deo etiamnunc.*

In c. 8. Epiſt. ad Rom.

In li. de piis Eccleſiæ precibus.

Buceri pro Sanctorum inuocatione ſententia.

Sed neque Camerarius ab hac Sanctorum inuocatione alienus eſt, quam niſi probaret, nunquam ita ſcriberet: *Pia affectio erga illos & votum communium precum non poſſit, vt opinor, damnari, quum neque aduerſetur doctrinæ veritatis cæleſtis, & exempla vetuſtatis extent.*

Patres quomodo Sāctos inuocarint.

Sanctorum inuocatio cur non dānanda iuxta Camerarium & Oecolampadium.

Quid vero Oecolampadius? *Sancti* C *in cælis, ait, ſua charitate flagrantes non deſinunt pro nobis intercedere. Quid igitur mali, ſi hoc petamus fieri, quod credimus Deum velle, etiamſi nihil tale præceperit? Quid mali, ſi & concedamus patrocinia Sanctorum, modo id circumſpecte opportune & modice fiat pro auditorum qualitate? Id quod agit Chryſoſtomus, & Nazianzenus quoque in laudibus Cypriani: & obſeruāt hoc fermè omnes Eccleſiæ tam Orientis quam Occidentis.*

In tom. operum 6. Chriſoſt.

Quomodo Oecolampadius Sanctorum patrocinia confirmet

Ego vero id genus plura, quæ Mariæ inuocationem confirment, ex [c] Buceri & [d] Brentij monomentis poſſem adferre, in quibus illi Sanctorum inuocationem, ſi abſit ſuperſtitio, ſic excuſant, vt Dei verbo nihil prorſus aduerſari comprobent.

c. Apologia contra Abrincenſem Epiſco.

d In 2. Tom. Operum.

Quid ergo frontis ac mentis habet Iacobus Andreæ, qui velut imperitus faber, nihilo rectius quàm plerique minorum gentium ſocij, ſine calce & arena, vt dicunt, infirmam conſtituit machinam, qua conſtans & inſigne ſalutatio- D nis huius opus concutiat atque labefactet? Sic enim dum pueros inſtituit, argutatur: De hoc ſalutandi & inuocandi genere nec Maria, nec DEVS præcipit, igitur ſalutare & inuocare Virginem, vanum atque criminoſum eſt.

In Serm. 20. circa Catechiſmum.

Iacobi Andreæ proſlantia in Angelicam ſalutationem.

Omitto reliquas id genus nugas perſequi, in quibus aduerſarij ſunt valde loquaces ſimúlque petulantes, ne deſit ſcilicet quod in Maria mordeant, vtque ſuam expleant libidinem in proſcindenda fide ac pietate, non dicam muliercularum, quas omnis ætas Mariæ venerandę addictas tulit, ſed etiam totius Eccleſiæ Orthodoxæ, quæ ſuas Mariæ laudes religioſe decantat, tantæque Matris honorem frequentibus feriis, & ſolenni ritu, & his quotidie adhibito campanæ pulſu vbique fere gentium profitetur. An non Brentij mera & pudenda eſt calumnia, quod ſcribit, hanc ſalutationem à nobis vſurpari ad expianda peccata, & quorundam opinione tantum valere, quantum

Homil. 6. in Lu.

Qua Brentius circa vſum Angelicæ ſalutationis affingat Catholicis.

valet ipſa paſsio Domiot noſtri IESV CHRISTI, ac toties etiam hanc repeti ſalutationem, vt præ ea uullus pene loc⁹ dominicæ precationi relictus fuerit? demum à nobis exiſtimari, eam ciuitatem peritutam, in qua non ſingulis diebus hæc ſalutatio pulſu ſuo commendetut? Dici hæc quidem ab impudenti Sycophanta poſſuut, probari vero ab homine modeſto & ſincero non poſſunt, quum Catholici omnes, niſi fortaſſe ſint admodum rudes, rem longe aliter habere videaut, & audiant, & experiantur. Sed vete dixit Tertullianus: Bonæ res neminem ſcandalizant, niſi malam mentem: hoc eſt, quam contendendi ſtudium, & calumniandi libido, & Eccleſiæ odium ſemel occupauit. Mentior, ſi ex mille Catholicis vel paucos reperias tàm agreſtes ac ineptos, qui eodem modo, vti Brentius effutit, de hac ſalutatione credant ac ſentiant.

Lib. de velan. dis Virgin.

B

IAM VERO Bucerus, Pellicanus, Franciſcus Lambertus & Bullingerus alia ratione uobis oblatraut, vt ſi poſsint, tetræ ſuperſtitionis notam his, à quotum ſancta ſocietate turpiter deſciuerunt, inurant. Accuſant igitur, quod hæc ſalutatio ſæpe repetitur à noſtris, & indè ſeria, coronæ, roſaria contexantur. Quod ſi fiat, nefandam blaſphemiam authore Bucero committimus, neque aliud niſi apertiſsimum Satanæ inuentum & Luciferieum commentum ſtabilimos, Deóque & electis odioſam, ac omui ſtudio deuitandam adferimus ſubmutmurationem, ſicut Franciſcus Lambertus auſus eſt calumniari. Pergant autem iſti, prout velint, maledicere, viámque veritatis blaſphemare, quemadmodum Petrus Apoſtolus fore prædixit: ſepulchrum enim patens guttur eorum, os plenum maledictione & amaritudine, vt Propheticis verbis vtamur. Quis enim omuino in illis reſidet Euágelicus candor? qoæ prudentia vel æquitas reliqua eſſe poteſt, quum ſuos auos & atauos, noſtróſque vt integerrimos, ita & religioſiſsimos maiores tam atrociter accuſant, tantóque ſupercilio damnant? Hi ſane omni ſuperſtitione remota, ſine arte & fraude Satanica, diuino ſpiritu afflati, Euangelicis exemplis confirmati, magnáque religione permoti, Virginem matrem tot ſeculis pie & laudabiliter ſalutarunt, & alios itidem ſalutare docuerunt. Vnde percelebris doctrina, virtute & authoritate Theologus Ioannes Damaſcenus, alios ad ſalutationem hanc ſæpius recitandam inhortatur, & inter concionádum prouocat his vocibus auditores: [a] Cum Gabriele Angelorum Anteſignano exclamemus, Aue gratia plena, Dominus tecum.] Atque in alia concione: [b] Vere piorum labia Dei genitrici Angeli vocem ſine vlla intermiſsione modulantes, cum exultatione clament, Aue gratia plena, Dominus tecum.] Tum inter Eccleſiaſtica carmina, quæ multa edidit Damaſcenus, Deiparam ita compellat, Quod tibi condignum canticum hæccine noſtra proferet imbecillitas, niſi gaudij primum, quodque nos Sacerdos edocuit Gabriel? Aue genitrix virgo & mater innupta. Certe Sergius Hierapolita ſuis etiam auditoribus illud commendat: Quotquot hic adſumus fideles, cum Gabriele acclamemus Virgini, Aue gratia plena, Dominus tecum.] Atque hoc Sergio vetuſtior Andreas Cretenſis, quem ſanctiſſimum Patriarcham Michael Glyſca vocauit, diſerte pronuntiat: Omnis lingua choras ducat, & Deiparæ occinat, AVE. Hoc Gabriel prius ſumſit exor-

Aliorum obiectio contra viſum Roſariorum, vt vulgo appellant.

Ioc. 18. Luc.

In 1. c. Luca.

C

2. Pet. 3. Pſal. 1.

Damaſcenus & alij veteres excitant homines ad Virginem ſalutandam.

a In Serm. 2. de dormit. B. Virginis.

b De Annunc. Virginis.

D

In natalem Deipara.

In orat. de Aſſumptione Virginis.

A

dium myſterij.] Nec multo poſt: Et nos quoque rurſus oportet hoc tanquam comparatum ad agendas gratias offerre Reginæ noſtri generis. Illi enim poſt exceſſum conuenit dicere χαῖρε. Sola enim nobis introducto gaudio, expulit dolorem primæ parentis.] Cum his recte congruunt, quæ in ſua cōcione proponit Chryſippus presbyter Hieroſolymitanus, quoniam Virginem matrem celebraturus, ſic monet auditores. Agite ergo & nos, ſi munera digna offerre nequimus, pro viribus tamē bonam voluntatem adferamus. Mox vero ſumamus initium à verbis, quæ Gabriel apud Mariam fecit, Aue gratia plena, Dominus tecum.] Et poſt multas repititiones, cum frequenter Aue dixiſſet Virgini, tandem ita concludit: His atque aliis multis huiuſmodi cuncti qui Deum geſtant, particulatim Mariam alloquuntur.] Quid autem Heſychius presbyter & ipſe Hieroſolymitanus? an non luculentiſsime dixit & ſcripſit: Iure procul dubio omnis grati animi lingua ſalutat Virginem & Deiparam, ac pro viribus Gabrielem Angelorum principem imitatur?]

In Serm. de S. Maria Deipara.

In hom. 2. de Deipara.

EN TIBI, qoomodo vetus ille Catholicorum Spiritus Angelicam ſalutationem repeti ſuadet: nouus autem Sectariorum Genius vetat, quodque à Sanctis laudatum eſt, in crimen peculiare transformat. Deinde ſuorum magiſtrorum, vt Lutheri & Spangenbergij teſtimonio coarguuntur, quoniam hi præſentis ſalutationis recitationem, vt docuimus, aperte probant atque defendunt. Quod ergo ſemel recte, & Spiritu Euangelico ſiue priuatim, ſiue publice dicitur, cur idem ſæpius iteratum cuiquam vitio tribuatur? Iam vero quid magis Euangelicos homines deceat, quàm Euangelicas ſonare voces, & piam illorum ſedulitatem comprobare, qui citra hypocriſim verbis Euangelicis libenter ac frequenter vtuntur? Ferunt iſti in procis & ſcurris voces amatorias: admittunt compellationes & ſalutationes obſcœnas, quæ paſsim in Comicis leguntur, vt nihil dicam de leporibus & ſalibus, quos vulgo in circulis & popinis permittunt, quóſque fortaſſe & ipſi non ſolum audiunt, ſed etiam inter ſe facete permiſcent. Sed enim fabulari, garrire, ineptire licet: ſacra verba ſonare & repetere non licet, præſertim apud hos, qui Euangelico nomine præ cæteris gloriantur. Etſi vero fatemur, in hac ſalutatione, vt ab Angelo recitata eſt, precationis formolam non extare, tamen vt ſupra monuimus, Angelum ducem recte hîc ſequimur, & eandem ſalutationem crebro iteramus, primum quidem ad primi Euangelici ſalutarem memoriam nobis refricandam, in quo Redemptor noſter mundo perdito tam læte annunciatur. Deinde ad officium declarandum, quod tantæ Matri cunctorum laudatione digniſsimæ, à nobis inde iubetur. Poſtremo ad opē ſanctiſsimæ Virginis implorandam, quæ nobis rite precandi beatéque viuendi gratiā vberiorem apud ſummum Deum procuret ac impetret.

Iterare licet ac decet Angelicam ſalutationem. Euangelica religio eſt Virginiam ſalutationem facetias effundere.

Cur Angelicam ſalutationem recitemus & iteremus.

CVR autem piis exprobrant, tantóque ſupercilio eos damnant, quibus forte libet certum numerum, certas preces facere, eadémque verba in precando repetere, præſertim ſi hoc fiat, vt in diuinis de CHRISTO & Maria myſteriis rectius dirigendis vtriuſque contemplandis mentem habeant attentiorem? Quindecim de Verbo incarnato Virgineque matre myſteria præcipua recenſentur, & è

Sine vitio ſalutationem Angelicam à nobis iterari.

ſacro Euangelico colliguntur: horum ſacra eſt, & piis frequens eſſe debet meditatio: ea igitur in recitando Roſario adhibetur. An hoc criminis loco ducent? Quibuſdam placet quinquagies duntaxat, aliis frequentius Virginem ex more ſalutare, intermixta dominica precatione. An iſthuc nefario ſceleri dabunt? Vbi tamen nihil certi præſcribit Eccleſia, ſed in ſuo quémque ſenſu, qui cum aliqua ſit pietate coniunctus, ſinit abundare, vt qui velit, hoc illóue modo Matrem Domini ſalutet ac veneretur. Qui maiore iudicio valent, & Euangelicæ hiſtoriæ ſunt vtcunque periti, vtiliter ita Roſarij pēſum abſoluunt, vt ſecum animo reputent, quæ læta & triſtia Chriſto eiúſque matri in Euangelio legimus potiſsimum accidiſſe. Hinc porro & gratulandi & commiſerendi occaſionem Chriſtianus colligit animus, ſéque ad Mariæ imitationem præclarè componit. Hæc enim Virgo eſt, quæ vt nemo alius, diuina & humana Chriſti opera intimis animi ſenſibus percepit, ac præſens fere conſpexit omnia, quæ nos ex Euangelio diſcimus, & iam olim geſta fidei tantum oculis contemplamur. Felix & ſapiens illa meditatrix, quę in ſcrinio ſancti pectoris ea, quę & in Chriſto videbat & audiebat, accuratiſsime cōſeruabat, ac ſubinde animo ardētiſsimo poſt Chriſtum etiam in cælos ſubductum ſecum reputabat. Ad huius exemplum ea pietatis exercitatio pertinet, quam noſtri maiores in recitandis, vti vocarunt, Roſariis religioſe admodū poſuerunt. Igitur globulos precatorios, ſiue calculos benedictos, vti vocant, in vſu habuere, & ad ſalutandam ſæpe Virginem ſeipſos & alios excitarunt, rati & Deo & Matri gratum offerri munus, quum ſpirituale velut ſertum myſticis contextum floribus, & ex Euangelicis conflatum tum vocibus, tum myſteriis, in fide non ficta apportarent. Rideant iſthęc Sectarij, quos iuuat quamuis probata Eccleſiæ inſtituta, ipſáque Chriſti veneranda Sacramenta vel flocci pendere, vel ſubſannare, vel conculcare. At certe quidem res ipſa, quæ cum Euangelicæ veritatis meditatione, & cum Chriſtianæ precationis vſu coniuncta eſt, non modo iuſta reprehenſione vacat, ſed & ſapientum laudatione, & bonorum imitatione digna eſt. Neque vero de hoc modo agitur, vt in huiuſmodi rebus externis vel iuſtitia, vel fiducia, vel ſalus animi collocetur, ſicut aduerſarij calumniantur: ſed huc itur, vt inter alia veteris pietatis exercitamenta, quæ veluti per manus nobis tradita accepimus & retinemus, hoc etiam aduerſus hoſtes Eccleſiæ tueamur, & in vſum legitimum ad Chriſti Mariæ gloriam ſedulo reuocemus.

Variam piorū eſſe conſuetudinem in hac ſalutatione ſæpius recitādā.

De ratione & fructu vtiliter verſandi circa Roſaria, vt vocant, in laudem Virginis.

Lucæ 2.

De veteri vſu Roſariorum.

Contemnendos eſſe nouos calumniatores, qui ſacra ferè omnia derident.

Non collocari à piis fiduciam in ritibus externis, quando illis vtuntur.

VBI RVRSVS offendit æmulos, quod ex his qui Mariæ deuoti velint eſſe cultores, cœtus aut ſodalitas quædam (vulgo fraternitatem vocant) pie conſtituatur. Cur autem offenduntur, ſi in hoc ſtudium pij coëant, ſanctámque ineant ſocietatem, nullius quidē lucri aut quæſtus, vanæue cupiditate permoti, ſed diuini cultus & Marianæ laudis amo-

Laudandos & promouēdos bonorum eſſe cœtus ad Dei ac Mariæ cultum conſpirātium.

A re ac deſiderio inflammati? Deinde cur non ferat, non probet, non ſibi gratum oſtendat, non ſpiritualibus præmiis, non ſancta liberalitate compenſet mater Eccleſia, quicquid pie ac pius filiis in hoc genere inſtituitur, præſertim vt per hanc occaſionem plerique non ſolum in fide, ſed etiam in precatione & charitate piiſque operibus magis exerceantur? Atque vtinam permultos habeamus, qui in hanc pręclaram ſocietatem dent nomina, & parte ſaltem ex aliqua compenſent, quod alij tam multi ſiue per ſocordiam, ſiue per malitiam in colenda Virgine prætermittunt. Etenim ſi verum fatebimur, auita fides ac pietas paſsim iacet proculcata, oratio tum priuata tū publica prope in deſuetudinē venit, diuini timoris & amoris vincula quælibet diſrupta videntur, ac demum nouatum de fide contentionum & hæreſum flammæ ſic populares animos incenderunt atque deuaſtarunt, vt plerique ſolius fidei & B nudi Chriſtianiſmi profeſſione contenti, non Deū revereantur, non Chriſto gratias agant, non Mariam ament, non Superos agnoſcant, & vix inferos quidem eſſe credant. Ac licet multis inter ſe modis hodie Sectarij de fidei rebus grauiſsimis cōflictentur, multáque errorum monſtra foueant, & ab omni veteri ſint pietate remoti, tamen in hoc facile conſentiunt atque conſpirant omnes, rem vt credant cumprimis egregiam Deóque gratam, & orbi ſalutarem ſe facere, ſi poſsint mortis Chriſti memoriam in Meſſiæ ſacrificio abolere, decretos Mariæ & Sanctis honores è medio tollere, omnémq; veteris Eccleſię diſciplinā diſſoluere & exterminare. Hæc obiter indicaſſe ſat ſit, non ſolū vt putres arbores à teteris fructibus rectius agnoſcantur, verum etiā vt Catholici in Virgine ſalutanda magis magiſque confirmentur, & neque per apertos, neq; C clancularios Eccleſiæ hoſtes, quibus nūc plena ſunt omnia, ſe à veteri pietate diuelli facile patiātur. Sed enim quidem hac ſalutatione ſolent abuti. Quid vero iſthuc noui, vt rebus optimis, ac ſacris etiam diuiniſque literis peſsimi abutātur? Ineptiūt prorſus, quibus tantopere placet argumentandi ratio à quorundam abuſibus deducta, quia zizaniis, vrticis & ſpinis nec vacauit, nec vacabit vnquam ager Dominicus, quantumuis in eo repurgando & excolendo fidi laborent agricolæ. Nulla domus, nulla religio tam caſta & pura vnquam extitit, in quam næui, maculæ, ſordes non irreperent, & cuius ſinceritatem incuria hominum, & diuturnitas temporū non aliqua ex parte vitiaret. Nam & apoſtatas ex Angelis in cælo factos legimus, & in Chriſti familia proditorem ſacrilegum, multóſque dominica D reprehenſione dignos reperimus. Sed ô præpoſteros ac ineptos reformatores, qui vt malas fruges auferant, etiam bonas euellunt, & in curandis morbis nullum niſi præciſionis remedium nōrunt, ac demum abuſus non corrigūt, ſed augent miſcéntque nouis & inſanis erroribus.

O optandū eſſe vt multi conſpirent ad Virginem ex profeſſo ſalutandam.

Omnem veterem pietatis ardorem & cultum nūc penitus in plurimis refrixiſſe.

Pugnantes inter ſe Sectarij in quibus conuenire ſoleant.

Eccleſia nunquā ſine abuſibus, qui male corripiantur à Sectariis.

CAPVT VNDECIMVM.

Refutatio ſententiæ Stephani de Maleſcot, quomodo veteres vſi ſint hac ſalutatione, & Deiparam non ſolum imitationis cultu & exemplo honorandam eſſe: demum variis & præclaris modis à ſanctis Patribus Mariam ſalutari.

STEPHANVS

De noua opinione Stephani de Maleſcot, quomodo veteres vſi ſint Angelica ſalutatione. In noua ſua Catecheſi.

STEPHANVS de Maleſcor Belarborenſis, qui ſe Theophilogum vocat, litē in præſenti cauſa nobis aliam mouet, modis & ipſe obſiſtens omnibus, ne cum Angelo, Aue Maria dicamus. Etſi enim fatetur, morem ſalutandæ Virginis veteribus Orthodoxis agnitum & vſitatum fuiſſe, quod alij inficiantur: tamen hoc ita factum videri vult, vt Euangelij quædam eſſet lectio, ex qua populus veram fidem de Mariæ virginitate & Chriſti cōceptione in templis confirmare admoneretur, præſertim quo tēpore hæc ipſa fides à Manichæis & Hæreticis aliis non leuiter oppugnabatur. Pulchrum ſcilicet inuentum Sacramentario doctore dignum, qui nunc primum nobis perſuadere conatur, veteres hanc ſalutationem pro lectione Euangelij habuiſſe, ac duntaxat ob Hæreticos, vſum eius ad tempus recepiſſe.

Refutatio dictæ opinionis. Quomodo veteres hac vſi ſint ſalutatione. Serm. de ſalutatione Angelica. Extat Græcè & latinè.

CVR VERO non profert vel teſtimonia, vel indicia ſaltem leuia eruditæ vetuſtatis, quibus flaccidam coniecturam ſuam approbet, fidémque nobis faciat de prælecta vel decantata in templis eiuſmodi ſalutatione? Certe non recens eſt author, ſed ante annos fere mille floruit Andreas Patriarcha Hieroſolymitanus, qui nulla Hæreticorum ratione habita, commentariū in hanc ipſam ſalutationē luculentum edidit, atque vt videtur, apud populū eadem eſt concionatus. In qua concione ſatis oſtendit, ſibi non cum Hæreticis, ſed cum Catholicis eſſe negotium, quibus hu9 ſalutationis vſum & fructū explicat, ſui nempe ſeculi cōſuetudinem receptam oſtendens. Igitur eandem ſalutationem diuinæ Scripturæ ſententiis multis exornat, & ad Mariæ commendationem ſingularem applicat, etiamſi hoc præclarum eius ſtudium ſuggillent mordaces lucíſque fugientes Centuriatores. Tum qui hoc ipſo Andrea vetuſtiores & celebriores fuere ſcriptores Athanaſius & Ephrem, hanc ſalutationem in tanto pretio habuerunt, illam vt ſuis monumentis & precibus inſerere non dubitarint. Ac plura quidem id genus Patrum teſtimonia, quæ fortaſsis hic homo nunquam aut legit, aut perpendit, paulo ante citanimus, ac poſtea in medium adducemus.

Centur. 6. cap. 4.

An in veteri Eccleſia fuerit ſalutationis huius vſus propter Hæreticos.

QVOD ad veterem Eccleſiam attinet, longe illa prudentior atque cautior profecto fuit, quam vt præſentes Hæreticos per ſalutationem Angelicam D coarguendos conuincendúſque putaret. Sciebat vtique ſagax vetuſtas, aperta Scripturæ teſtimonia non deeſſe, quæ magis in rem præſentē facerent, & impugnatæ fidei cauſam contra Hæreticos ſolidius vindicarent, eáque ſapiēter haud dubie à Doctoribus in ſuggeſtu tradebātur, ac fortaſsis etiā publice decantabātur. Cui rei maiorem fidem præbet, quod iam olim, quum antiqua floreret pietas, ad altare ſacrificantes, ſiue ſacris operantes hac ſalutatione paſsim vterentur, quemadmodum formulæ de re Liturgica Græce conſcriptæ non obſcure demonſtrant. Has vero Iacobus Apoſtolus, Ioannes Chryſoſtomus & Baſilius Magnus ediderunt, editáſque recepit, ac multis porro ſeculis in vſu habuit Eccleſia Orientalis. Quid vero mirum, ſalutationē hanc de more, pietatis cauſa tūc dictam eſſe, quum ſolenne ac vſitatum etiam foret, Sanctorum nomina quotidie in ſacrificio recitare, & eorūdem apud Deum pro viuis ac mortuis fratribus petere interceſsionem? De hoc enim more [a] Cyrillus meminit Hieroſolymitanus, ſed & [b] Auguſtinus, eóque vetuſtior [c] Dionyſius Areopagita teſtatur. Nec erat veteribus inuſitatum, vt oſtendimus, ad hanc ipſam ſalutationem alios inhortari.

Quā frequens & ſolennis olim vſus fuerit Angelicæ ſalutationis.

a In Catecheſ. 5. myſtagog. b Lib. 20. contra Fauſtū. Et lib. de cura pro mortuis agenda. c De Eccleſ. Hierar. ca. 3. Superiorum epilogus.

QVOCIRCA vt ſemel finiamus, & libenter & frequenter, ſi ſapimus, Deiparam ſalutemus noſtræque & auitæ pietatis declaremus affectum, vt Euangelico ſpiritu afflati, & ex hoſtium maledictē tia ad benedictionem quodammodo inflammati, ſæpe multúmque dicamus: Aue Maria gratia plena, Dominus tecum. Gaude, inquam, Virgo ſacroſancta, multis Prophetarum promiſſa oraculis, priſcis deſiderata Patribus, & magno Dei ſummi munere B nobis exhibita, non morientium, ſed reuiuiſcentium, imò Dei etiam ac hominis Mater. Gaude nō ſolum ab omni peccatorum næuo libera, ſed & inexplicabili gratia præ Sanctis omnibus plena, vere ſtella, cælum & terram illuſtrans. Gaude adeo vnita Deo, vt carnis tuæ ſubſtantiam diuinæ naturæ in vna perſona copulandā ſuppeditaueris, ita vt & Deus homo, & homo fieret Deus. Gaude quæ ſola incomprehēſibili modo, & ſumma ſummi Dei virtute concepiſti, geſtaſti, peperiſti, lactaſti, educaſti dulciſsimum Emanuelem. Gaude benedicta inter Virgines, quibus ſterilitatis opprobrium abſtuliſti, & inter mulieres omnes, quibus primā dignitatem à prima muliere corruptam & perditam reſtituiſti: nec minus benedicta inter & ſupra creaturas omnes, ſolo Filio ac Deo inferior. Et benedi- C ctus fructus ventris tui, in quo tribus terræ & hierarchiæ Angelicæ in æternum benedicuntur atque ſanctificantur: fructus inquam, IESVS CHRISTVS, quem tu ſola communem cum Deo patre habes filium, & perdito mundo exhibes Redemptorem. Sancta Maria mater Dei, quam Deus in ſummum prouexit honorem, vt generationes omnes te in primis beatam celebrent, magnóque cum fructu colant, ora pro nobis peccatoribus, vt quem tu Saluatorem paſtoribus atque Magis, hoc eſt, Iudæis & gentibus primum manifeſtaſti, cum nos etiam propitium iudicem habere, & in Regno eius tecum perpetuo gaudere poſsimus.

Succincta explicatio Angelicę ſalutationis.

Luca. 2. Matth. 2.

NOS VERO in depellendis aduerſariorum argumentis finem faciemus, ſi vanum & illud commentum reiecerimus, quod nobis obiectare ſolēt, Mariam imitatione morum & exemplo vitæ honorari oportere, ac idcirco factam ab Angelo ſalutationem, quæ ad laudationem, non ad imitationem faciat, fruſtra nobis repeti & vſurpari. Hinc dictus ille Stephanus audet dicere, Mariam imitatione morum & vitæ duntaxat honorandam eſſe. Equidem non negamus, quin & libenter fatemur, Mariam vna cum Sanctis aliis in exemplum nobis proponi: vt quorum triumphos & æternam gloriam ſuſpicimus, præclara etiam facinora imitando exprimamus, eóſque duces ad felicitatem præeuntes eadem velut via ſequamur. Ex his ducibus erat, qui cæteros Chriſti milites fidenter exhortans, ac velut ſignum erigens, dicebat: Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Quem ſanctæ imitationis cultum, vt Maria rite à mortalibus honoretur, non modo ſemper laudabilē, ſed & imprimis neceſſarium eſſe pronunciamus, ne quis fortaſſe ſola Virginis veneratione vel inuocatione contentus, cor-

In ſua Catecheſi. Citra controuerſiam in exemplum & ad imitationē nobis Mariā, vt ſanctos alios proponi. 1. Cor. 11.

rigendæ vitæ curam abiiciat, & contra Mariæ morem & exemplum à præſcripta diuinæ legis norma, quæ Chriſti & Sanctorum imitatores exigit, pudendo ſtudio ſeſe ſubducat. Præpoſterum enim & fruſtraneum prorſus in colendis Sanctis eſt ſtudium, vbi de ſectandis illorum veſtigiis & exemplis nulla vel exigua cura ſuſcipitur, quemadmodum [a] Auguſtinus & [b] Chryſoſtomus prudenter admonuerunt.

a Serm. 1. & 22. de Martyribus.
b Hom. 42. in c. 4. 2. epiſtolæ ad Cor.

Mariæ & ſanctorum cultus plus à nobis exigit quàm imitationem.

VICISSIM autem & illud teſtamur, qui cultus & honos Mariæ Sanctiſque debetur, non ſola imitatione conſtare ac perfici, ſicut ſuo quidem exemplo Eccleſia tot ſeculis in Sanctis eorúmque feriis celebrandis luculenter oſtendit. Sanctorum enim memoriam celebrat, & inde ab initio celebrauit, non ſolum ad excitandam in nobis imitationem, verum etiam vt meritis ipſorum conſociemur, atque orationibus adiuuemur, quemadmodum [c] Auguſtinus, [d] Iſidorus, [e] Rabanus perſpicue docent, ac poſt [f] Origenem [g] Bernardus quoque confirmat. Hinc illæ ſolennes, antiquæ, probatæ, quæ adhuc durant in Eccleſia, loquendi formulæ Deum ita precari docent: Vt quorum natalitia colimus, per eorum ad te exempla gradiamur: Vt quos veneramur obſequio, eorum pium iugiter experiamur auxilium: Vt quorum gaudemus meritis, accendamur exemplis. Præſta nobis ex eorum imitatione proficere, & oratione fulciri, per IESVM CHRISTVM Dominum noſtrum. A quo Latinorum vſu non diſsident Græci, quemadmodem eorum non modo preces quotidianæ ſacris è Patribus collectæ, ſed etiam Liturgiæ tot ſeculis recitatæ commonſtrant.

c Li. 20. contra Fauſtum ca. 21. & lib. 8. de ciuit. Dei cap. 27.
d Lib. 1. de offic. Eccleſ. cap 34.
e Lib. 2. de inſtit. cleric. cap. 43.
f Hom. 3. in diuerſos.
g Sermo. in Vigilia Petri & Pauli Apoſtolorum.

Aduerſarios moliri, vt nec imitationis cultu Sancti honorentur

Math. 11.

VIOLANT interim ac iudicent ſapiētes, rectè ne aduerſarij de Sanctis hodie mereantur, quibus vt cultum omnem adimant, imitationis etiam honore eos fraudare, & nos fructu eius ſpoliare, quicquid tandem fuci prætexant errori, haud obſcure nituntur. Exemplū ſit Ioannes ille Baptiſta, quo maior nemo Sanctorum Chriſti teſtimonio in orbē prodiit, ſed qui à nouis doctoribus ita depingitur, populoque commendatur, diſerte vt moneant, doctrinam eius, non vitam obſeruandam eſſe. Igitur de imitando illo, quod ad abſtinentiam, continentiam, pœnitentiam attinet, nullum ſollicitum eſſe oportere contendunt. Imo vero illorum ſtudium reprehendunt, qui rem familiarem pietatis ergo deſerunt, qui paupertatem voluntariam colunt, qui vitam priuatam & auſteram pietatis ergo deligunt. hoc eſt, qui Ioannem Zachariæ filium ſummumque Prophetam quadantenus imitari in animum ſuum inducunt, etiamſi ad imitandum illum ſe ſentiant diuinitus excitatos. Atque vt ad noſtram Virginem redeam, etſi hanc iſti verbis aliquando prædicant & honorant, tamen ſi propius inſpicias, reuera eleuant paruique pendunt, & ab eius imitatione homines auocant, dum fabulantur, decretam illius pudicitiam ne illis quidem, qui legem ſacri cœlibatus amplexi ſunt, in exemplum eſſe vertendam, nec virginitatem magis, quam cōiugium Deo placere, hominique prodeſſe. Prætermitto alia id genus recenſere, quæ nos de Ioannis Baptiſtæ hiſtoria diſputantes produximus, ſimulque planum fecimus, Sanctos ac præclara eorum facinora, vota, decreta, inſtituta, quæ tot ſeculis probauit Eccleſia, ab aduerſariis odioſe conuelli, ac vulgo pātum non

Quomodo nunc honorēt Ioannem Baptiſtam nouatores, præſertim cultu imitationis.

Mariam vero imitationis cultu hodiè ſpoliari.

deridenda proponi. Tam pulchre iſti, quod à nobis exigunt, præſtant, vt Sanctorum imitationem veram proponant, eóſque ſincero imitationis cultu in Eccleſia vel ipſi proſequantur, vel alios proſequi doceant atque ſinant.

Multa in ſanctis admiranda potius quā imitanda eſſe.

SCIMVS autem, ac ingenue profitemur, multa in Sanctis admiratione potius digna, quam ad imitationem trahenda reperiri, & res ipſa docet, rara quædam Dei dona, quæ in electis illis Spiritus ſancti organis iure laudantur, omni omnium hominū ordini minime congruere, neque præterea vocationes varias miſceri oportere. Quocirca ſeueram Ioannis Baptiſtæ vitam magiſtratibus, perpetuam Mariæ caſtitatem coniugibus, Apoſtolicam rerum omnium abdicationem ciuibus & mercatoribus imitandam proponi, aut præſtandam iniungi, quis demum obſecro, niſi ſtolidus, aut doceat, aut probet? Reprehendimus autem in aduerſariis, quod Sanctos nonnullos, vt Gregorium, Chriſtophorum, Catharinam, Barbaram, de quibus nihil ipſi forte legerunt, pro meris Chimeris deputāt, & in rerum natura nunquam extitiſſe, nunc primum impie fabulantur. Reprehendimus, quod præclare & diuine ab illis facta, quæ naturæ noſtræ captum excedunt, carnis iudicio metiuntur, atque tam leuiter inficiantur, & ſtulte cōtemnunt. Reprehendimus, quod quum alibi, tum in Sanctis bonorum operū doctrinam mala fide tractant, obſcurant atque deprauant. Reprehendimus, quod Sanctorum opera quantumuis Eccleſiæ calculo comprobata, ipſi pro næuis, corruptelis & lapſibus ſæpe ducunt, nonnūquam ſuperſtitioni, vel hypocriſi deputant, eáque vaniſsime inſectantur, quoniā Dei verbo & precepto expreſſo, vt dicunt, caruerint. Reprehendimus, quod ſimul communes, vt ſic loquar, & peculiares virtutes, quas velut lumina in Sanctis Deus voluit elucere tenebriones iſti ſi non extinguere, at certe multum offuſcare & imminuere, nec raro ſuſpectas omnibus reddere ſine vllo candore conantur. Reprehendimus denium, quod multis ad ſocordiam aperire feneſtram ſolent, ne facile modo quiſquam ad heroicas Sanctorum virtutes aſpiret, neue ad meliora chariſmata cum Sanctis æmulanda, vel ob meritum, vel ob præmium ſeſe alióſue excitet atque cohortetur.

Quibus in rebus aduerſarij reprehenſibiles, quā agunt de cultu & imitatione Sanctorum.

VERVM vt à noſtra Virgine non longius diſcedamus, conſtās doctorū hucuſque fuit & eſt ſentētia, illam non ſolum in vita & moribus imitandam, ſed & egregiis laudibus, publiciſque honoribus afficiendam eſſe. Vnde nec Eraſmum fateri puduit, ſanctiſsimæ Virginis cultum quatuor in rebus potiſsimum conſiſtere, in laudibus, in honoribus, in inuocatione & in imitatione. Tum vetus author Sophronius, vt inter venerationis & imitationis Marianæ cultum diſtingueret, in hunc modū ſcribit: Quoniam hæc eſt hortus concluſus, fons ſignatus, puteus aquarum viuentium, ad quam nulli potuerunt doli irrumpere, nec præualebit fraus inimici, ſed permanebit ſancta mente & corpore, multis donorum priuilegiis ſublimata: idcirco hanc imitamini moribus, ſequimini caſtitate, huius implorate auxilium.] Agnouit & Bernardus, nec ſolum venerandam, nec ſolum imitandam eſſe Mariam, ac propterea dixit: Veneramini coniuges in carne incorruptibili integritatem: miramini etiam vos ſacræ Virgines in virgine fœcunditatem, imitamini

Mariæ cultū pluribus in rebus quam in ſola eius imitatione conſiſtere.

In concione quam admonuit Liturgia Lauretana.

Serm. de Aſſum. Mariæ Virgin.

Patres inter venerationē & imitationē Virginis apertè diſtinguūt.

Homil. 1. de B. Virgine.

Homil. 2. de Maria virg.

tamini omnes homines Dei matris humilitatem.] Ac alibi dilucidius, quũ de Maria inuocãda nõ pauca dixiſſet, hoc etiam adiecit: Nõ recedat ab ore, nõ recedat à corde: & vt impetres eius orationis ſuffragium, non deſeras cõuerſationis exemplum. Ipſam ſequens non deuias: ipſam rogans non deſperas: ipſam cogitãs non erras. Ipſa tenente nõ corruis: ipſa protegente non metuis: ipſa duce non fatigaris: ipſa propitia peruenis.] Tam ſapiẽter monet Bernardus ſemperque docuit Eccleſia, Marię ſola inuocatione nobis non eſſe nitendum, ſed & imitandi ſtudium, quoad eius fieri poteſt, ad benè beateque viuẽdum à ſingulis adiungi oportere. Vnde mulier Euangelica, quæ Mariam peculiariter extollebat, hoc à Chriſto reſponſum tulit, eoa demum beatos eſſe, qui ſimul Dei verbum audirent & cuſtodirẽt, Mariæ ſcilicet prædicatæ moribus & veſtigiis adhærentes. Hoc enim eſt dicere: & mater mea quam appellatis felicem, inde felix, quia verbum Dei cuſtodit, vt Auguſtini verbis vtamur.

Non venerando tantum, ſed & imitando Mariam, felices reddimur.

Luc. 11.

Tractat. 10. in Ioan. Euã.

IAM verò Patres quum de Maria tractant, de hac eius imitatione nullam ſæpè faciunt mentionẽ, ſed duntaxat in eius vel inuocatione, vel laudatione verſantur, vt ſequentes veterum ſententiæ cõmonſtrabunt. Illuſtris Poëta Sedulius, qui ante annos mille ortus etiam Hieronymo floruit, Virginem Matrem hoc Carmine prædicat atque ſalutat:

Teſtimonium Sedulij & Nazianzeni de ſalutata & inuocata Maria.

Lib. 2. Carminum.

Salue ſancta parens, enixa puerpera regem,
Qui cælum terramque tenet per ſecula, cuius
Numen & æterno complectens omnia gyro,
Imperium ſine fine manet, quæ ventre beato
Gaudia Matris habens, cum virginitatis honore,
Nec primam ſimilem viſa es, nec habere ſequentem,
Sola ſine exemplo placuiſti fœmina Chriſto.

TVM Gregorius Nazianzenus, qui Theologi nomen promeruit, ac Græcis irrefutabilis Doctor eſt, in ſuis Poëmatis ſic Domini Matrem affatur:

In Tragœdia Christus patiens.

O filia cæleſtis & interius glorioſa,
O magnis choris aſſiſtens regnatoris
Cantoribus, & ſi te corpus & terra continet,
Huc ades, & fare verbum: ego vero ante te
Stabo, quippe enim mihi diuino munere
Veniſti.]

QVID iſthæc quæſo, aliud ſibi volunt, niſi quod vir tantus Mariam allocuturus, ſeipſum prorſus deiicit, & venerabundus tantæ Reginæ ambit gratiam, quam apud Deum valere, & mortalibus prodeſſe poſſe, certo credebat? Nec ſolum Gregorius, ſed & Sedulius nos admonet, Mariam etiam ſepoſito, ſed non contempto imitationis cultu ritè laudari, adeoque inuocari mortalibus. His adiungam Cyrillum Alexandrinum, coram grauiſſimo Patrũ cœtu, & in Epheſino templo Deiparæ dicato diſſerentem, quam & præclaris epithetis additis reuerenter ita compellat: Salue ſancta & arcana Trinitas, quæ nos omnes ad hanc Deiparæ Mariæ celebritatem conuocaſti. Salue & tu quoque Dei genitrix Maria eximium vniuerſi terrarum orbis decus & ornamentum. Tu lampas inextinguibilis, tu virginitatis corona, tu rectæ fidei ſceptrum ac norma, tu templum inuiolatum, tu eius ſedes, qui nullo capitur loco. Tu Virgo & Mater, per te benedictus qui venit in nomine Domini, in Euangeliis appellatur. Salue quæ incomprehenſibilem in ſancto virginali vtero cõprehendiſti. Salue per quam & ſancta Trinitas ſanctificatur, & veneranda crux colitur, & in

Cyrilli ſalutatio ad Mariam in templo cũ ſumma eius commendatione facta.

Hom. 6. contra Neſtorium dicta.

Math. 21.

A vniuerſo terrarum orbe adoratur. Per te cælũ exultat, per te Angeli & Archangeli lætantur, per te dæmonea fugantur, per te diabolus tentator è cælo decidit, per te prolapſum plaſma ſiue figmentum in cælum recipitur. Per te vniuerſa creatura idololatriæ vanitate occupata, ad veritatis cognitionem deducta eſt. Per te ſacrum Baptiſma & oleum exultationis obtingunt credentibus. Per te in vniuerſo mundo fundatur Eccleſiæ. Per te gentes & infideles ad pœnitentiam adducuntur. Et quid multis moror? Per te vnigenitus Dei Filius iis, qui in tenebris & vmbra mortis ſedebant, tanquam lux vera reſplenduit. Per te Prophetæ futura prædixerunt. Per te Apoſtoli ſalutem gentibus prædicarunt, per te mortui reſuſcitantur, per te Reges ſancta Trinitate duce regnant. Et quis adeo valet eloquentia,
B qui Mariam plurimum laudatam Matrem & Virginem (ſtupendum rei miraculum) pro dignitate celebrare & deprædicare poſſit?] Ac ſcio iſthęc prçconia moroſis aduerſariis non placitura, quæ tamen Theologus ille ſapientiſſimus ſimul & religioſiſſimus ad Mariam ornandam coram doctiſsimis Patribus, & ſacro in loco confidenter expoſuit, nihil veritus eiuſmodi momos, qui ſua verba laudatoria improbè calumniarentur. Similis autem Damaſceni eſt oratio, Mariam hoc modo ſalutantis atque prædicantis: Salue decus omnium honorificentiſsimum. Salue ô Deipara ac Verbi mater. Tu enim paradiſi clauſtrum nobis aperuiſti, tu aditum nobis ad cælum patefeciſti: tu Filio ac Deo familiares nos reddidiſti.] Ac alibi orationem iterum habens de Deipara, Saluto, inquit, te Maria, dulciſ-
C ſimum Annæ pignus, ac eandem orationem verbis Angelicæ ſalutationis apertè concludit. Quod ſalutandi genus atque officium Damaſceno vſitatum & familiare fuiſſe, carmina eius Eccleſiaſtica comprobant, ex quibus vnum ſaltem adſcribam: Salue fons perennis fluenti. Salue Paradiſi delitiæ. Salue turris fidelium. Salue intemerata, omnium lætitia. Salue tu per quam nobis exortus eſt laudabilis Patrum Deus atque ſupergorioſus.]

In orat. de dormitione Virgin.

Orat. 1. de Natiuit. Mariæ.

Extat Chryſippi presbyteri Hieroſolymitani oratio nõ ita pridè Latinè verſa, quę de Maria prçclarè diſſerit, atq; ad Angelicã ſalutationem recitandam hortatur, his etiã verbis prima eius verba declarans: Aue ſemper. Aue gratia plena. Aue quę vuluã adepta es prçter naturã, vel ipſis cęlis latiorem: quãdoquidẽ per hanc comprehendiſti eum, quem ne cęli quidẽ
D capiunt. Aue fons lucis omnẽ hominẽ illuminantis. Aue ſolis ortus, qui nullũ ferre poteſt occaſum. Aue armarium vitę. Aue, quę es hortus Patris. Aue, quæ es pratũ totius fragrantię ſancti Spiritus. Aue radix omnium bonorũ. Aue ſpecimẽ gemmæ omne pretium excedentis. Aue vitis vuas pulchras producẽs. Aue nubes pluuię porum animis Sanctorũ exhibẽtis. Aue quę es puteus ſemper viuentis aquę. Aue quæ es rubus ardens igne ſpirituali, nuſquam tamẽ adureris. Aue porta clauſa, ſoli Regi aperta. Aue mõs, vnde lapis angularis abſciſſus eſt ſine manibus. His enim atque aliis multis huiuſmodi cuncti qui Deũ geſtant, particulatim eam alloquuntur.] Quæ poſtrema verba non obſcure commonſtrant, multorum frequentem tum fuiſſe conſuetudinem vt in ſalutãda & celebranda Virgine verſarẽtur. Quid autem Methodius? qui ſuperiores Græciæ doctores nõ ætate ſolũ, ſed & ſplẽdore martyrij & celebritate

Chryſippus mariã egregiè ſalutat, & ſalutare docet.

In ſermo. de S. Maria Deipara.

Ioann. 1.

Cant. 4. 5.

Exodi. 3.

Ezech. 44.

Daniel. 2.

nominis facilè ſuperauit: Salutauit & ille profectò Virginem Matrem, ac nos etiam docuit hoc modo ſalutare: χαῖρε εἰς ἀεὶ ἡ ἀλάλητος ἡμῶν χαρὰ παρθένε μαρία, ἐπὶ σὲ γὰρ πάλιν ἀνατρέχομεν. Σὺ τῆς ἑορτῆς ἡμῶν ἀρχὴ, σὺ μεσότης σὺ τέλος. ὁ πολύτιμος μαργαρίτης τῆς βασιλείας. τὸ ὄντως ὕδωρ τῆς πάσης ἁγιαστείας. τὸ ἔμψυχον θυσιαστήριον τοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς. χαῖρε ἀγάπης θεοῦ θησαυρὲ. χαῖρε φιλανθρωπίας υἱοῦ πηγὴ, χαῖρε πνεύματος ἁγίου κατάσκιον ὄρος. ἤστραψας γλυκύδωρε γάννητορ φωτὸς ἡλιακοῦ πυρσοῖς ἀχρεπερήτοις, ἀγάπης ὑπερζεούσης. τὸ πρὸ ἀρχῆς συλληφθὲν, ἐν τῷ τέλει τεκοῦσα. φανερώσασα τὸ κρυπτὸν μυστήριον, καὶ ἀλάλητον ἀοράτου πατρὸς υἱὸν, εἰρήνης πρυτανευτὴν πάσης γενόμενον.

Quomodo Methodius reuerenter Mariã ſalutet, ſimulque commendet.

In oratione quam habuit in hypapantem Domini.

Senſus verborum eſt: Salue in æternum ineffabile gaudium noſtrum. Ad te namq; rurſus recurrimus: tu feſtiuitatis noſtræ principium, tu medium, tu finis. Tu precioſa cæleſtis regni margarita, tu verè fons vbertimus totius ſanctitatis. Tu animatum altare panis vitæ. Salue diuinæ charitatis promptuarium, ſalue humanitatis filij fons, ſalue Spiritus ſancti vmbroſe mons. In hanc tu ô pater ſuauium donorum largitor ſuperefferuẽtis charitatis flammas, quaſi confertos quoſdam ſolis radios ac faces ceu fulgurando eiaculatus es, atque hæc quidem, quod ante ſecula conceptum erat, in fine temporũ enixa eſt. Patefaciens (mundo) myſterium abſconditum, & ineffabilem inaſpectabilis patris filium, qui vniuerſæ pacis nobis factus eſt adminiſtrator.] Succedit poſtea, quæ hæc omnia concludit ad Mariam facta inuocatio, vt ipſa noſtri apud Deum perpetuo meminiſſe dignetur. Hæc ille Olympi Epiſcopus Methodius, qui ſingularẽ doctrinam martyrij laurea cumulauit, ſub Valeriano & Decio ſuum pro Chriſto ſanguinem fundens, & à Nouatorum quidem fide alienus, qui Mariam ſalutari prohibent, quaſi multum momenti in eo ſit ſitum, ſi nullus Gabrielis exemplum ſequatur, nullus auguſtiſſimam Dei Matrem religioſe compellet, honorificiſque titulis illi congruentibus proſequatur.

Præclara epitheta Deiparæ attributa per Methodiũ Martyrem.

A Prætereo alia id genus, quæ apud Patres tum Græcos, tum Latinos extant, atque à nobis alibi proferuntur cõſona teſtimonia, in quibus ſuam illi venerationem reuerentiamque maximam Virgini matri deferunt, ac nos etiam hoc ſanctum ſalutandi, non autem ſolum imitandi officium docent. Quocirca iſtorum latratus contemnendi, ſurdiſque auribus tranſeundi ſunt, quibus nec angelica, nec humana Mariæ oblata ſalutatio ſatisfacere, ſed potius fœtere videtur. Eſto ſanè, vt iſti perfrictæ frontis eſſe pergant, ac benè monentes non audiant, ſed piorum etiam in ſalutanda honorandaque Virgine ſtudium omne ſubſannent ac probris afficiãt. Quid? ergone pij & idonei tantæ Matri præcones deerunt? quos iſtorum quidem maledicentia, vt ſæpius Aue & Salue clam palamque inclament, fortius excita-
B bit, ac fortaſſis etiam vt eiuſmodi maledicis illuſoribus Anathema perpetuum dicant, ardentius permonebit. Habuit hactenus, & deinceps habebit Eccleſia innumerabiles credentium generationes, quæ vt frequenter, ſic & reuerenter te Domini ac Dei noſtri mater Maria ſalutent, ſuamque de te fidem, & erga te pietatem tum ſolennibus ritibus, tum frequentibus cœtibus, tum læiiſſimis canticis ingenuè conteſtentur. Atque huc ſpectant illæ voces, ſuaui quidem melodia conditæ, & vbique ferè gentium in Eccleſia Latina modo receptæ: Salue Regina miſericordiæ, Aue maris ſtella, O glorioſa domina. His verò canticis vt piorum mentes in luce Eccleſiæ verſantes mirificè afficiuntur ac recreantur, ſic no-
C ſtri Mariomaſtiges in ſuis ſpeluncis errorum caligine obductis circumerrantes, mirabiliter offenduntur, ac miſere diſcruciantur. Cæterum quod ad eximios titulos Mariæ delatos attinet, in quibus maximè reprehendimur, & Virginis cauſa grauiter premi, ac vulgo traduci ſolet ab aduerſariis, poſtremo libro reſpondebimus, quandoquidem nunc ad finem tractationis, quæ de ſalutatione Angelica nobis ſuſcepta eſt, non temere properamus.

Aduerſariorũ obſtrepentes voces, quibus contra vſum huius ſalutationis inuehũtur, quẽ apud nos vſum habere debeãt.

De Mariæ titulis vide libro quarto.

CAPVT DVODECIMVM.

Quibus ex cauſis vſus Catholicus in Maria ſalutanda hodiè potiſſimum improbetur: quomodo itidem ſalutationis Angelicæ verbis multiplex Mariæ dignitas & excellentia contineatur.

COGITANTI mihi pauloq; acuratius inquirenti, quamobrem aduerſarij tam multa præclaræ huic & maximè prędicandæ ſalutationi obiiciant & frequenter inſultent, nullumque eis vſum nobis Catholicis ferè permittant, hæ quidem cauſæ potiſſimũ in mentẽ veniebãt. Primũ hodie viget libertas de ſacris iudicãdi, peſtis vna in religione omniũ pernicioſiſſima, quæ multorũ hodie ingenia nequaquã infelicia deprauauit, eoq; deduxit, nulla vt veterũ aut Eccleſiæ authoritate cõmoueantur, ſibi verò ſumant ac fidant plurimũ. Ex hac libertate, aut potius licentia, quidam non aliter Angelum hic ſalutantem intelligũt, quã qui volue-
D rit, vt omnium ferè gentium mos eſt, in primo congreſſu Virginem ſalutare, eiq; ſalutando fauſta precari. Vnde Marbachius hoc modo prima verba Germanica interpretatur, Eia lætare, bono animo eſto, ſiue frontem porrige, teque iucundam prẹſta, etſi Germanicus idiotiſmus, neſcio quam maiorem vim & emphaſin tenet. Quid verò iſtud eſt aliud quæſo, præterquam ad vſum ciuilem, imò & ruſticanum, quo vel infimæ ſortis homines vtuntur angelica verba transferre ac transformare? Nã & noſtri compotatores quum in caupona ſedent, ad frõtem exporrigendam, & ad calices epotandos, ſimili oratione, quæ illis valde amica videtur, ſe inuicẽ ſtrenue prouocant, & ſicut boni milites in acie ad feriendos hoſtes, ſic ipſi ad ſiccandos cyathos iiſdem ferè verbis ſeſe mutuo excitant, & libenter incendunt

Libertas de ſacris iudicandi multos impedit, ne ſalutationem hanc intelligant ac probent.

In li. de miraculis contra Eiſengreinũ.

Quomodo Marbachius noua interpretatione corrũpat verbum AVE.

cenduut. At faceſſat procul tam craſſæ mentis, tam pinguis & ſtolida imaginatio, vbi Gabriel & Maria, Angelus & Virgo, id eſt, perſonæ ab omnibus mundi cogitationibus vaniſq; ſtudiis alienæ, & ſumma puritate ſapientiaque præditæ de rebus inter ſe ſacratiſſimis colloquuntur.

Ioannis Agricolæ ſcurrilis, & impia interpretatio de verbis Angelicæ ſalutationis.

V A T magis etiam peccat Ioannes Agricola tam craſſus & impurus, vt ſcribere non perhorreſcat: *Ingreſſus cubiculum puellæ Gabriel adoleſcentis forma amatorium quiddam & nuptiale orditur, Virginem, vt apparet, pellecturus ad concubitum. Aue, inquit, κεχαριτωμένη gratioſa, cuius conuictum & conſuetudinem plerique omnes ambiunt.* Ac ne putemus hæc tali authori leuiter excidiſſe, confirmat poſtea eandem ſeutentiam, biſque verbis Lectori magis inficit: *Meditetur apud animum ſuum, qui volet, pia curioſitate, quid ſit videre contalium adoleſcentem ſolum cum puella clauſo cubilis oſtio dulciter alloquentem Virginem, quam ſe ambire nihil obſcure & geſtu & oratione declarat.* Quid ergo mirum, inſtitutum ab hiſce doctoribus populum de hac aurea ſalutatione perperam iudicare, adeoque ab ea penitus abhorrere? Pro pudor, tam fœdos, laſciuos & ſalaces prorſuſque obſcœnos miniſtros & magiſtros. Quinti Euangelij prorumpere, & in diuinis literis adeò impudice & ſcelerate nugari, vt ex Angelo Gabriele procum & Amaſium faciant, in cuius oratione nullus poſt hominum memoriam quicquam amatorium & nuptiale vnquam deprehendit. Sed enim hoc pluſquam Poëticum atque portentoſum commentũ, hæc intolerabilis ac piis execranda petulantia, quæ & ſcurris & lenonibus indigna foret, leuiſſimus Lutheri diſcipulis egregiè quadrat. Quis verò Euangelicæ ſinceritatis ac Chriſtianæ pietatis amans, tam malè caſtis doctoribus non ſuccenſeat, atque ex hac propbana in ſacris ludificandi licentia moleſtiam animi ſingularem non capiat, ac præ ſe ferat? An hic iure non dixeris. Vade retro me Satana? non enim ſapis, non loqueris, non ſuggeris quæ Dei, quæ Mariæ, quæ Gabrielis, bis enim perſonis nihil in Euangelio caſtius ac ſanctius ſed ea quæ hominum carni & Veneri obſequentũ ſunt manentque propria.

In annotat. circa 1. caput Lucæ.

Matth. 16.

Gabriel Mariæ bona non quælibet precatus iuxta vulgi opinionem.

E X eadem ingeniorum libertate & inſolentia, quæ hoc ſeculum, vt diximus, vitiauit, factum eſt, quod nonnulli Angelum fingunt ea bona precari & optare Virgini, quæ ex hominum arbitrio & opinione pendent, non quæ animi verè bona ſunt, & ad interiorem hominis iuſtitiam ſpectant, ac iuſtos Deo ſummo commendant. Quare Culmannus vt paraphraſten hoc loco agat, Angelum ſic ſalutantem inducit: *Aue gratioſa, cuius conuictum & conſuetudinem plerique omnes ambiunt. Benedicta vero ſeu prædicata præ omnibus mulieribus, vt de qua omnes omnia bona dicant & laudent vehementer.* Nã & [a] Eraſmus pro benedicta laudatam interpretatur, de qua omnes benè loquantur, & iuxta [b] Brentium, Hebraicã phraſin hic ſapit benedictio, bonamque fortunam deſignat. Verum hoc rurſus eſt in Euangelicis verbis ludere, & ſenſum Iudaicum vel Ethnicum potius quã Chriſtianum veræque pietati conſentaneum inducere, imò verò carnis iudicio contra omnem decori rationem & Scripturæ morem ridicule indulgere, ſuumque pondus Angeli verbis adimere prorſus.

Quomodo Mariam bene dictã accipiãt Nouatores.

Sermo. 4. de annunciat. Virginis.

a In annotat. nou. Teſtamenti.

b In Euan. de Annun. Virginis.

H Æ c ipſa libertrima philoſophandi, & in ſacris literis commentandi ratio facit, vt opinionum & A errorum fœda colluuies magis ac magis indies inualeſcat, ac præſertim eam doctrinæ partem, quæ ad Mariæ & Sanctorum cultum pertinet, in multorum animis labefactet atque corrumpat. Exorti ſunt igitur, qui Sanctis è vita migrantibus, etſi hoc plerique fateri vereantur, nullum ad cælos aditum præbent, nullumque in cæleſti patria locum relinquunt, ſed illorum animas corporeis vinculis ſolutas, ad carnis vſque reſurrectionem ſine ſenſu & intellectu dormire arbitrantur. In ea opinione fuit Thomas Deuuayius Vngarus: ac eundem pudendũ errorem mordicus retinent quidã ex nefariis Anabaptiſtis. Quod ergo Chriſtus Sanctis & priſcis illis Patriarchis Abraham, Iſaac & Iacob apertè tribuit, quod latroni in crucem ſuffixo promiſit ac B præſtitit, hoc iſti Mariæ & Sanctis aliis adimere nõ formidant, vt nempè non illi viuere, ſed mortui eſſe, & manere debeant tantiſper, donec ad mundi finem ventum ſit, ac corpora defunctorum ſimul ad vitam excitentur. Alij vt paulo prudentiores, Sanctorum animas in pace eſſe, & in cælo verſari, atque apud Chriſtum præſentes viuere confitentur quidem, ſed quæ ſuo gaudio contentæ, vel fortaſsis ebriæ, haud ſciant aut curent res mortalium, & ne illa quidem, quæ ſub vexillo crucis militans in terris Eccleſia vel facit, vel ſuſtinet, vel precatur. Atqui perſpicue docet [c] Irenæus, beatorũ ſpiritus ante ſupremum iudicium clara Dei viſione frui, & præterea mortalium, à quibus receſſerũt, meminiſſe, ſuamque ſententiam illis verbis, quæ Chriſtus de Diuite & Lazaro recitauit, comprobat. Tradit & [d] Cyprianus hoc piorum ſolatiũ, qui à magno amiC corum numero in cælis expectentur, & [e] Auguſtinus vt viduam Italicam conſoletur, ipſius coniugẽ in cælo ei notiſsimum fore pollicetur.

Errores huius temporis craſſi & pernicioſi circa cultũ Sanctorum.

Animas ad diẽ iudicij vſque dormire multis perſuaſum eſt.

Matth. 22. Luc. 23.

Animas in cælo erga mortales non affici, nec humana curare multi putant.

c Lib. 5. c. 63.

d Lib. de mortalitate.

e Epiſt. 6.

S V N T rurſus, qui concedant in Sanctis ac beatis omnibus vigere charitatem, per quam bene velint fratribus, vt de illorum ſalute in cæleſti patria ſint ſolliciti: ac propterea piam eſſe cogitationem, quod illi pro Eccleſia noſtra precari exiſtimentur. Cæterum hanc illorum precationem pro credentibus in genere tantum offerri Deo contendunt, & illis facultatem vota noſtra percipiendi adimunt, noſtrique curam ac patrocinium ab illis ſuſcipi negant, nullo autem modo eos ad opem & auxilium inuocari poſſe ſuſtinent, perinde ac ſi hoc nihil ſit aliud, quam Deo contumeliam, & Chriſto iniuriam manifeſtam inferre, ac primum violare præceptum. InD terea vt nouum inuocationis genus, quod prorſus Arianiſmum ſapit, inuehant ac vſurpent, ſedulo inclamant, Ieſu Chriſte, ora pro nobis. Quaſi verò Chriſti duntaxat proprium ſit, iuxta formam hominis pro nobis apud Patrem intercedere, ac non potius etiam ex communi quam cum Patre habet poteſtate, nobis poſsit auxiliari. Impium certè phantaſma eſt, Chriſtum in cælos modo receptum, & ſedentem ad dextram Patris, perinde ac proſtratum coram Patre iacere ſupplicem oportere, qui præterea ſolus pro nobis conficiat omnia, vt ſingularis eius tum interceſsio, tum mediatio quaſlibet amicorum operas ac preces excludat, quum ille Sanctorum caput & corona, fidis eorum patrociniis iuuare nos gaudeat ac ſoleat, ſicut antiquitas vniuerſa literis & exemplis clariſsime confirmanit.

Piam tantum eſſe cogitationem aſſirmãt, quod in cælo Sancti nos amare & pro nobis orare dicantur.

Sanctos in genere tantum, non in ſpecie pro nobis orare, neque ab vllo mortalibus inuocandos velut interceſſores atque patronos eſſe contendunt.

Qualem Chriſtũ hodiè ſibi plerique confingant.

Q V V M itaque tam multi diuerſi & aduerſi, ſæpeque iampridem profligati & damnati hodie graſ-

Populum parũ aut nihil credere de vera Sanctorum cõmunione.

ſentur errores, quibus vulgus hominum miſere circumagitur, & in varias partes ſcinditur, nihil ferè iam ſublime, nihil excellens de Maria & Sanctis aliis in Chriſti regnum aſcitis, hoc eſt, de vera & præcipua Sanctorum communione iam credit, vel cogitat, ſibique ſinit perſuaderi, præſertim quod iuſtorum animæ in cælis ſacrificia pro nobis offerant, ac preces pro populo fundant, vt Gregorius Nazianzenus alicubi dixit. Vnde rurſus & illud conſequitur, complures ab huius etiam ſalutationis vſu & amore auocari, adeoque abhorrere, nimirum circumfuſis iſtis Sectariorum velut nebulis, denſaque caligine miſerandum in modum impeditos. Ex quo fonte dimanat & illud, quod craſſi homines in Angeli verbis parum ineſſe myſterij putent, quodque totam ſalutationem cum vno Gabriele ſimul & veniſſe & abiiſſe ſtatuant, quaſi ad virginis ſalutationem vel inuocationem hodiè factam fructus nullus conſequatur. Quid multa? Homines iudicio carnis inflati, & Eccleſiæ odio excœcati, perindeque gratiæ Spiritu vacui, Chriſtum plenis buccis crepare poſſunt, Mariam à limine ſalutare, ac ſalutantes ferre non poſſunt in hac ſumma temporum iniquitate, & horribili tot errorum cõfuſione.

In oratione de laude Baſilij Magni.

Quam impiè de Maria ſcribat Guilielmus Rodingus. Refutatio ſuperiorum quæ Rodingus aduerſus Mariam & ſanctos improbè fabulatur.

VNI E ea aduerſariis vnum, valdeque petulantem & maledicum, rhetorem dicam an ſcurram Guilielmum Rodingum in medium ſiſtam, qui recentem orationem quaſi furioſus edidit, & in ea Deiparam his verbis loquentem induxit: *Deſine me ſalutare, & ſalutando venerari: deſine Sanctos & vita defunctos adorare: iſtam tuam ſalutationem tuoſque preces execramur: tu vbi terrarum ſis, quid agas, viuas, denique an mortuus ſis neque ſcimus, neque curamus, tantum abeſt, vt te precantem exaudiamus.* En tibi præclarum exemplum non dicam Sacramentarij, ſed Epicuræi, qui de Maria & Sanctis vti ſentit, ita loquitur impie, quum tantum non cœcos, ſurdos ac ſtupidos illos cæleſtis patriæ ciues conſtituat qui nihil in cœlis intelligere, nihil curare, vel audire vnquam poſſint eorum, quę in terris Eccleſiaque noſtra geruntur. Modeſtius ſanè Confeſsio Saxonica docet, & ex colloquio Moyſis & Heliæ cum Chriſto colligit, beatis in cælo curæ eſſe Eccleſiam, & beatos orare pro Eccleſia, ne videlicet quis arbitretur, animas piorum poſt ſeparationem à corpore, vt fanaticos ſomniare iam diximus, vſque ad reſurrectionem carnis, ſine ſenſu & intellectu neſcio vbi dormire & ſtertere. Quid verò frontis aut mentis obtinet Rodingus, tam parum in ſacris verſatus, vt de Mariæ & Sanctorum felicitate cum tota pugnet antiquitate, ſimulque Iudæorum ac Ethnicorum amentiam ſtabilire videatur? Si [d] Agnus vbique, vt [e] Hieronymus ratiocinatur, ergo & qui cum Agno ſunt, vbique eſſe credendi ſunt. Et quum diabolus & dæmones toto vagentur in orbe, & celeritate nimia vbique præſentes ſint, Martyres poſt effuſionem ſanguinis ſui ara operientur incluſi, & inde exire non poterunt?] Ex iiſdem ſacris literis Eucherius non malè argumentatur: Si Propheta Heliſæus puerum ſuum Giezi abſens corpore vidit accipientem munera, quanto magis in illo corpore ſpirituali videbunt Sancti omnia? non ſolum ſi oculos claudant, verum etiam vnde ſunt corpore abſentes?] Vnde nec Maximum piguit affirmare: Non clauditur locis, quod diffunditur meritis. Inuocaſti vbique Martyrem, vbique te exaudit ille qui honoratur in Martyre. Moderante itaque eo, qui penſat vota tua & diſpenſat munera ſua, in tantum vicina præſentia efficacis præbebitur aduocati, in quantum fuerit fides deuota ſuſcepti.] Proinde quod Angelis rerum humanarum conſcius & adminiſtris largiri neceſſe eſt, ſi Scripturis fidem habemus, id homo hic inuidus Mariæ & beatis omnibus auferre non veretur, & Catholicos præterea improbe calumniatur, qui adorationem ſupremo numini debitam ad Sanctos impiè transferant, eoſque mortuos potius quam viuos cenſor inſanus æſtimat & appellat. Quantulum hic quæſo à veſano differt Vigilantio iam olim garriente, Sanctos alicubi conſidere, nec poſſe ſuis tumulis & vbi voluerint, adeſſe præſentes, quique poſtquam cum Chriſto in cæleſti patria eſſe cœperunt, minus quam olim in carne conſtituti valeant, ac proinde ſuis fratribus, imò commembris prodeſſe nec velint, nec poſſint. Sed nota, imò & damnata eſt Eunomij Vigilantiique ſoboles, quæ in hunc vſque diem nos Catholicos petulanter irridet, quod Sanctorum ſuffragia poſtulemus, [a] Bernardi verbis vtamur, noſque ſicut [b] Hieronymi ſeculo factum eſt, probroſe idololatras ob Sanctorum cultum appellat.

Contra ſcholas Ieſuitarũ.

Sententia Saxonicæ Confeſsionis de ſtatu ſanctorũ in cœlis.

Matth.17.

d Apoc.14.
e Lib. aduerſus Vigilantium.

Quomodo veteres e Scripturis probẽt, res noſtras a ſanctis cognoſci.

Lib.4. in li. Reg cap.20.

Sermo de S. Nazario & Celſo.

Matth.18.
Luc.15.16.

Rodingus Vigilãtij partes ab Hieronymo confutati ſequitur.

Vide Hieronimum ad verſus Vigilantium, & in ep. ad Riparium.
a Serm.65.
b In epiſt. ad Riparium.

CÆTERVM vt his relictis, quos alibi ſatis confutauimus, noſtra perſequamur, è ſuperioribus iam ſatis conſtare putamus, Gabrielem ſummi myſterij & diuiniſſimi operis nuncium ac interpretem, non humano more, ſed ex Dei voluntate, & longè quidem ſublimius, quam hæc ſalutationis verba præ ſe ferunt, ſuam obiiſſe legationem, eique grauiſſimũ & auguſtiſſimum exordium tribuiſſe: in quo exordio talis orator ſupra vulgarem captum diſſeruerit, nec humanas loquendi formulas admiſcuerit. Neque optantis, ſed affirmantis Angelicum hunc eſſe ſermonem, qui ſimul ob inhærentes Mariæ dotes ſit gratulatorius, & præſentem Dei gratiam in Virgine prædicet, illamque Sanctis omnibus anteponat, ac demum haud ſine maxima erga Virginem reuerentia ſit pronunciatus. Quod ſalutantis Angeli officium tanti apud Catholicos valet, vt iſtud ſibi perpetuo retinendum, ac nouo ſubinde ſtudio in vſum reuocandum, putent, nulla vi obrepat obliuio, ſed grata vigeat ſemper memoria ſummi beneficij, quo Deus vt redemptionem ordiretur humanam, hanc ſuam ancillam è cælo reſpexit, & in electiſsimam Matrem elegit, ac præ Sanctis aliis glorificauit, noſque per illam in Chriſto Chriſtianos effecit. Igitur ad Chriſtianum officium pertinere arbitrantur, vt filij Dei Gabrielem ducem ſequentes, MARIAM & CHRISTI & ſuam parentem iam immortalem effectam, nullique cælitum ſecundam reuerenter admodum habeant, atque cum aliis modis, tum his etiam verbis è cælo delatis officioſe ſalutent. Quod quum faciunt, ſatis autem facere non poſſe videntur, Deum æternum in tali tantaque Regina prædicant, tantò quidem libentius huic Matri gratulantes, quantò rectius illam de ſe & humano genere meritam eſſe norunt, quantoque certiores facti ſunt, conſtantem illius erga nos maternæ pietatis affectum perſeuerare, quum illa nunc in cæleſti regno apud omnipotentem Deum, haud minus, ſed multo amplius quam iuſtorum quilibet in terris, orando valeat, & magna nobis ſubinde munera impetret atque procuret. Quam piorum fiduciam Deo eiuſ-

Catholicorũ à nouatorũ ſententia multis modis diſſentire circa ſenſum huius ſalutationis.

Quam reuerẽter ſe Catholici habeant circa vſum huius ſalutationis.

que

que matri gratam, ac hominibus ſalutarem eſſe, cum alia multa, tum venerandorum patrum teſtimonia, tum ætatum omnium, vt poſteà conuincemus, documenta & experimenta minimè obſcura declarant orbíque comprobant euidenter.

Epilogus ſuperioris tractationis de Angelica ſalutatione.

TANTVS iam, Chriſtiane Lector, ni me mea fallit opinio, aliqua ex parte abumbratam Mariæ præſtantiam, quam Gabriel eulogio ſuo confirmauit, quam veteres clariſſime docuerunt, quam quotidie pij ſuſpiciunt, quáque tot indicijs & ritibus profitetur Eccleſia, ſed quæ in nullo propemodú loco & precio apud Sectarios eſſe videtur. Hi in Maria quid fecerit Deus, contemplandum quidem eſſe pronunciant, ſed perſonam ipſam ferè negligunt, perinde ac ſi rem inanimatam ob illuſtres quoſdam effectus velint conſiderari, honorari autem minime: aut quaſi ex mera Dei imputa- B tione iuſtam illá ſanctámque tantum faciant. Agè vero ſi ſpiritu, ſi ratione ducimur, ſi Chriſtianæ gratiæ & cæleſtis gloriæ varios in Sanctis gradus ex Dei verbo metimur, quiſnam honos obſecro, quæ reuerentia par, quæ laus tribui poteſt æqua tantæ virtuti, tanto decori, tot meritis, tam excellenti gloriæ Virginis matris? Eámne ſibi Deus velut ſponſam inter omnes vnicè non adamaret atque complecteretur? In qua vnquam filia vel exornanda, vel dotanda impenſiore ſtudio Pater elaboraret? Quod lumē ac decus ex hoc orbe noſtro prodiit illuſtrius, ac prodire vnquam poteſt? Quid habent cælites omnino ſecundum Chriſtum fulgentius, quid auguſtius, quid amabilius, aut venerandum magis? An hoc cæli terræque miracu- C lum, diuinúmque ſacrarium dies & noctes Angeli atque Archangeli in cælis non iucundiſſime contemplentur? Quod ſi omnes qui ſancti fuerunt, & ſunt, & erunt, Chriſti membra cenſentur, Maria vero intemerata, & prætereà Chriſti Mater exiſtit, an non conſequi neceſſe eſt, eam ipſam nó modo Dei ſponſam & matrem, ſed Sanctorum quoque matrem eſſe communem, illis omnibus ob hanc maximam Dei diſpenſationem præeminere, ab illis ipſis peculiariter agnoſci, excellenter diligi, atque ſtudioſe cohoneſtari? Et quoniam cæpi, pergam nonnihil hoc loco ratiocinari, vt verba Euangelica, dicam & Angelica, quibus Mariæ laus ampliſſima continetur, paulo rectius ſaltē à rudibus & ſimplicibus, in hac ipſa ſalutatione intelligātur.

Quomodo Mariam ſpectare ſoleant Nouatores.

Et rationis & fidei lumen oſtendit ſummam Mariæ dignitatem, quę ſcripturis diuinis omnino ſit conſentanea.

E verbis Angelicæ ſalutationis quanta Mariæ ſit præſtantia, colligi & concludi poſſe.

ENIMVERO ſi gratia plena eſt dicique Maria D meretur, quomodo peccati macula leuiter etiá aſperſa, veteris culpæ fermento infecta, aut ſordibus vllis inquinata, & non potius pura, ornata, elegans, ſplendida, diuinis opibus exaggerata & exculta, prorſúſque innocens exiſtimanda eſt? Quod virtutis ſtudium, quis charitatis ardor, qui gradus perfectionis in illa, quæ diuina redundat gratia, queát deſiderari? Si bona fide locutus eſt Angelus, ſi verè promiſſum ac diuinitus affirmatum eſt: Dominus tecum, quis inficietur, cum illa Deum Deíque gratiam ſingulari ratione verſari, illámque non modo χριστοτόκον, ſed & θεοτόκον (quia Chriſtum Deum non minus, quam hominem, genuit) legitime nuncupari? Si cum illa Deus Pater, vt de ſua ipſius Virginiſque ſubſtantia vnus Chriſtus efficeretur: ſi cum illa Filius, vt carnem eius virgineam indueret: ſi cum illa Spiritus ſanctus, vt ſummum in ea myſterium operaretur, illámque omni ex parte ſanctificaret ac exornaret, quis vel cælitum, vel mortalium æterno numini tam familiaris? quis do- A na diuina percepit vberius, guſtauit ſuauius, pleniuſque conſeruauit? Cum qua creatura, ſicut cum hac ipſa, ſupremus Monarcha egit, ac agere quodammodo debuit clemētius, liberalius, admirabilius, diuiniusq;? Cuius demum corpus & animū ad maius honoris faſtigiū eueheret atque transferret?

Quantum ſit eulogiū: Dominus tecum.

IAM ſi benedicta hæc in mulieribus, vt ſane dubitare ſit nefas, cur eadem à communi, triſti, ærūnoſo & multiplici fœminatuo maledicto non libera pronuncietur? quid illa cum morbis & vitiis fœmineis habeat commune? quo vel tenui vanitatis aut libidinis ſenſu afficiatur? Si benedicta, inquam, in mulieribus, quid mirum illam ſine corruptione effœtam, ſine onere grauidam, in ipſo partu integram, & abſque dolore puerperam, ſemperque inuiolatam Virginem perſeuerare? An iſthæc inter B mulieres tot modis benedicta, prima muliere infelicior fuit, quá ab omni peccati labe, quum primum à Deo formaretur, immunem fuiſſe certiſſime conſtat? Si inter omnes alias hæc benedicta, quomodo non tota pulchra & immaculata, quam vnam cæleſtis ille ſpōſus & amator ſe ſuiſque amplexibus dignam amicam & ſponſam haberet, cui ſe maxime adiungeret, & cuius in ſinu iucundiſſime recubaret? Cur igitur quod Euæ datū eſt, huic non competat, vt ipſa etiam virago, ac omnium viuentium, qui ſecundum Spiritum Deo viuunt, in Chriſto regenerati, mater appelletur? Quæ laus, quæ virtus aliis vnquam fœminis tributa, & huic adimenda eſt? Præclara apud Ægyptios Cleopatra, fateor. Celebris apud Romanos Lucretia, quis C neget? Nec ignobilis apud Carthaginenſes Dido, demus & hoc Ethnicæ antiquitati. His longe tamē præſtant, quæ in verbo Dei cōmendantur, & apud Hebræos olim floruerunt matronæ Sara, Rebecca, Rachel, Anna, Heſter, Iudith, Machabæa. Illuſtriores adhuc illæ Chriſti ſponſæ, totque monilibus & Euāgelicis opibus exornatæ virgines, Tecla, Valeria, Agnes, Cecilia, Iuſtina, Dorothea, Lucia, Vrſula, quæ cū candida virginitatis ſtola purpuream Martyrij coroná pulcherrimè coniunxerunt. His demùm, ſi libet, adiunge virgines, viduas, matronas, quotquot vlla vel nominis celebritate, vel virtutis laude in orbe tot ſeculis claruerūt. Et tamē omnium, velut ſiderum igniculos, clarū Mariæ lumen abſcondit, Hieronymo teſte, aut ſicut Poëta dixit, velut inter ignes Luna minores. Hæc vna D eſt Regina noſtra Heſter, quæ ab hoſtibus afflicto, ac tantum non deſperanti populo præſidium ſolatiumque maximum præbet. Hæc virago & victrix illa Iudith, cui credentes omnes de ſuperato Tyranno, déque libertate ſuo populo reſtituta merito gratulentur. Poſtremo ſi benedictus eſt fructus ventris Mariæ, quomodo non ſelecta & generoſa cenſeatur arbor, fructū hunc longè lectiſſimum & generoſiſſimū ferens? Quanta illius paradiſi vbertas & amœnitas, Deus bone, quæ hoc vitæ lignū ad mortem arcendam & immortalitatē conſeruandā edentibus præbet? Quæ autē rurſus peccati labes, quæ impuritas illic hærere poſſit, vbi múditię omnis author ac amator ſuum domiciliū collocauit, totque menſibus tenuit? Quid inde pollutū ac fœdū oriatur, vnde peccati deſtructor mortis profligator, vitæ reſtitutor, omniſq; iuſtitiæ præceptor, velut Sol è cælo poſt denſam noctē apparet? vnde lapis à monte ſine manibus abſcinditur, vnde tanquam ſponſus è ſuo procedit thalamo, ac velut

Quantum laudis Virgini tribuat, quòd benedicta inter mulieres prædicetur.

Maria cū aliis laudatis fœminis collata, citra controuerſiam omnes excellit.

Vbi præfatur in Sophon. & Iudit. 15.

Mariam valdè commendat, quod benedictum ſui ventris fructū habeat.

Daniel 2. Pſalm. 18.

§ iij

gigas ad currendam viam exultat, in qua ſe nobis fratrem, mediatorem ac ducem præſtat ad conſequendam immortalitatem? Quid illo Dei templo viuo ſanctius, in quo Sanctus Sanctorum tanto cum gaudio requieſcit? Quid illo vtero benedicto purius, qui totius puritatis & gratiæ fontem ambitu ſuo concludit, fontem, inquam, patentem domui Iacob & habitantibus Hieruſalem, vt peccatoris & menſtruatæ perfecta fiat ablutio, ſicut loquitur Zacharias. *Zachar. 13.*

Multa & magna myſteria huius ſalutationis verbis includi. Lucæ 1.

QVID moror? nec mente concipi poteſt, nec oratione explicari poteſt, quàm longè latéque pateat hæc nunquàm ſatis laudata ſalutatio, ſi quis modo non craſſo, vt aiunt, in aëre natus, verba eius ritè perpenderit, & in illis ipſis dotes Mariæ, cui magna profectò fecit, qui potens eſt, paulò accuratius conſiderarit. Equidem, vt paucis dicam, tàm multa ac magna illic myſteria & admiranda ſenſa mirificus Angelus, & poſt illum Elizabetha ſancta, imo Spiritus diuinus concluſit, vt qui de his verbis conſcripti extãt commentarij, multi autem circumferuntur, Marianæ virtutis & gloriæ opes non explicare, ſed parte ſaltem ex aliqua tenuiter oſtendere videantur. Delirat ergo Sarcerius, & toto, quod aiunt, cælo aberrat, ſummam huius pulcherrimæ ſalutationis in eo ſtatuens, quod Maria ſine ſuis meritis in tantam gratiam, & ad tantam opus ſuſcepta eſſe dicatur. Cœcutit & Georgius Æmilius, dum hæc Angeli verba velut ad excitandam Virginis attentionem & fidem dicta ieiunè detorquet, quaſi ſtudioſè caueat, ne ad Mariæ dignitatem illa, quæ poſſunt & debent legitime referantur. At nos iam ſupra docuimus, hoc Angelicæ orationis exordio, non modo ſingularem Dei bonitatem & miſericordiam erga Mariam oſtendi, ſed eximiam etiam ipſius Virginis dignitatẽ aſtrui, nobiſque & poſteris omnibus commendari. Hæc habui, quæ prolixus ſimul & ſuccinctus in Angelicam ſalutationem, hoc eſt humanæ ſalutis inchoationem, pro mea tenuitate conferrem: prolixus fortaſſe tibi, ſi properas Lector, & maiore compendio delectaris: mihi vero ſuccinctus fuiſſe videor, cum & rei quæ tractãda fuit amplitudinem, & ſalutatæ Virginis dignitatem, & aduerſatiorum petulantiam mecum mente perpendo. Reliquum eſt, vt Mariæ titulum, ob quem Chriſti Deique genitrix celebratur, ac maternã eius excellentiam inſpicere & excutere aggrediamur.

Sarcerij & Aemilij commenta de hac ſalutatione.

In explicat. Euangel. de Annunciat. B. Virginis.

Epilogus de tractatione huius ſalutationis.

CAPUT

TOTA PVLCHRA ES AMICAMEA ET MACVLA NON EST IN TE. CANTICO: 4

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

Illuſtrem ac primariam Mariæ laudem prærogatiuam eſſe, quòd Chriſti Dei & hominis vera & naturalis Mater exiſtat, ſicut non veteres modo, ſed etiam ex aduerſarijs quidam profitentur.

Gabrielis officium fuit, Mariam non modo ſalutare, ſed etiam vt illei mater fieret præparare atque declarare.

Lucæ I

De ſenſu verborũ Gabrielis, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te.

ANGELO Gabrieli ſatis viſum non eſt lectiſsimã Virginẽ in Nazareno cubiculo ſalutare, niſi ſtatim illi quòd Mater Emanuelis eſſet futura, verbis perſpicuis, magnoque refertis põdere denunciaret. Cùm enim Virgo eadem admiraretur, & admirando percunctaretur, qua ratione iuxta promiſſum Angeli Mater euaderet, quæ cœlibatum integrum atque perpetuum, vt antea probauimus, æterno Deo dicaſſet, hoc reſponſum ab eodem Angelo tulit: Spiritus ſanctus ſoperueniet in te, & virtus Altiſſimi obũbrabit tibi: ideoque & quod naſcetur ex te ſanctũ, vocabitur Filius Dei. Qua verborum periphraſi Gabriel tres in ſanctiſſima Trinitate perſonas non obſcure diſcreuit, ac ſingularem earum in Sacramento arcanæ conceptionis operationem oſtendit: quoniam & Dei Patris virtus obumbrans aſſiſteret, & Dei Filius ab æterno genitus ex tempore iam homo procrearetur, & Spiritus ſanctus Virginẽ fœcundaret. Cætera quæcũque in cælo & terra creaoit DEVS ſolo nutu & verbo ſuo perfecit: ipſe eoim dixit, & facta ſunt. Verùm hoc opus quoniam longe fuit diuinius, præſtaotiore quadam & admiranda magis virtute ſummi numinis indigebat. Nam bominem ex homine, carnem ex carne concipi atque naſci, quoniam generale Dei decretum & vſitatum naturæ opus eſt, nullus miratur. Illud vero iuſtam admirationem poſtulat, ac noſtræ mentis captum excedit, quod audimus Deum ſe humanæ miſcere naturæ, Deum ab homine cõcipi, ex homine gigni, adeoque Virginis filiũ procreari. Coius inuſitati & ſacroſancti operis quis autbor niſi Deus ac tota perbeata Trinitas eſſe poſſet? & idcirco Angelos de hac Dei virtute tàm nuntiat luculenter, quum Virginem matrem inſtruit, perindè ac ſi dicat, In te Maria Dei maieſtas tota deſcendet, quia ex te naſcetur Filius Dei, ſicut locum explicat Caſſianus. Ac totius quidem Angelicæ ſalutationis atque legationis, quam ſedulo deſcribit Lucas, hæc vel præcipua cauſa fuit, vt Virgo diuinum ac ſtupendum opus, quo Verbum caro factum eſt, noſtrámque naturam aſſumpſit, præſenti fide complecteretur ſciénsque ac volens fieret mater Emanuelis: quum prorſus cõgrueret, adeſſe noſtræ reparationi ſexum vtrunque, quorum corruptioni neuter defuiſſet, vt Bernardus affirmat. Sed nunc operæpretium fuerit, quale quãtumcunque iſthuc donum ſit, Dei matrem exiſtere, paulo accuratius conſideremus.

Opus incarnationis Chriſti excellit reliqua Dei opera vnquam facta.

Præcipua cauſa miſſi ad Mariam Angeli Gabrielis.

Lib. 2. de incarnatione Domini.

In ſerme. ex verbis Apoc. Signum magnum

Propoſitio ſequentis tractationis.

Ex parte Dei poterat mundi Redemtor eſſe alius, quã ex Virgine matre conceptus ac editus.

POTERAT haud dubie ſummus Deus, cuius potentia ſemper infinita eſt, nec è cauſis pendet ſecundarijs, poterat, inquam, filium ſuum vnigenitũ cælitus mittere nobisque donare, qui ſine matris opera corpus è cælo vel aëre, aut cæteris elementis conflatum, vel aliunde cõpactum aſſumeret, quale

A Chriſto oonnulli, vt poſtea dicemus, impie attribuerunt. Ac de Angelis quidem conſtat, quod etiamſi ex patre & matre non generentur, tamen Abrahæ, Loth, Danieli, Zachariæ, multisque alijs ſub humana ſpecie apparuerint, humanoque more fuerint cum illis verſati, quorum vnus cum Tobia cibum ſumere, & alter cum Iacob nocte luctari videbatur. Qnare omnipotenti Deo difficile non fuiſſet, peculiari & arcano quodã modo ſuum nobis filium communicare, & per illũ genus humaoum reſtituere, matre nulla iotercedeote, ſicut & pater ad Chriſti hominis procreationem mirante naturâ, nullus acceſsit. Sedenim qui non ſolum maximus, ſed etiam ſapientiſsimus & optimus eſt Deus, ſe decere, & nobis conucoire magis

B iudicauit, ſummum vt redemptionis humanæ myſterium, in matre Virgine inchoaretur, ac Meſsias etiam filius hominis nuncuparetur & eſſet. Quocirca quod inde ab æterno cooſtitutum habebat, in mundi etiam primordiis homini lapſo denunciauit atque promiſit, fore nimirum, vt caput nequiſsimi ſerpentis, qui hominem ſibi ſeruum, & Dei boſtem fecerat, per ſemeo mulieris cooteretur. Ad quam rem deinde certus electus eſt populus, certáque Iudæ & Dauidis familia cõſtituta, vt de hac promiſſa muliere, eiusque ſemine, io quo Gentes omnes benedicereotur, maior fides atque fiducia conciperetur. Rurſus hanc non putatiuam aut fictitiam, ſed veram & naturalem Matrem ſimul & Virginem futuram, vel inde Iudæi diſcere poterant, quod ad Regem Achab diuinom

C dixiſſet oraculum: Ecce Virgo concipiet & pariet Filium, & vocabitur nomẽ eius Emanoel. Ad quæ verba velut alludit Gabriel, quum boc vaticininm oon io alia fœmina oiſi in Maria compleodum oſtendens, luculenter affirmat: Ecce concipies in vtero & paries Filium, quemadmodum de his aliisque Scripturæ locis huc pertinentibus liber ſecundus fuſè diſſeruit. Nibil ergo mirum videri debet, quod hæc toties in [a] Euangelio Mater Ieſu abſolute dicatur, & conſtanter in Eccleſia Dei genitrix ſiue Deipara celebretur, quoniam vt Matthæus liquido aſſeruit. Inueota eſt in vtero habẽs de Spiritu ſancto, & ſicut Angelus disertè pronunciauit, quod natũ eſt ex Maria ſanctum, Filij

D Dei nomen accepit, imo & vere Filius Dei extitit.

ABSIT autem fœda falſáque cogitatio, quod in illo cõceptu virginali, quo nihil caſtius ac ſanctius fingi poteſt, ſenſus vllus libidinis & concupiſcẽtiæ acceſſerit, locumue vllum habere potuerit. Etenim ne iſtiuſmodi ſenſu, qui matres omnes vitiat, Mariæ caro adureretur ac ioficeretur, Spiritus ſanct⁹ illi & promiſſus & exhibitus fuit, qui ſupra naturę ordinẽ id efficeret, vt Chriſti corpus ex puriſsimo ipſius ſangoine formaretur, ſimulq; cũ eo corpore anima cõiungeretur, & diuinitas copularetur, atque eodẽ tẽporis puncto perfectus Deus & perfectus bomo eſſet: Virgo autẽ ipſa quæ Deũ & hominem

Angeli in humana ſpecie, nõ natura vel carne apparẽt mortalibus.

Geneſ. 18. & 19

Daniel. 9

Lucæ 1.

Tobiæ 12

Geneſ. 23

Chriſtus ſine matre, ſicut ſine patre mortali poterat in mundum venire.

Voluit Deus & promiſit verbum incarnari, & per matrẽ humanam naturam aſſumere.

Geneſ. 12. 22. 49.

Pſalmo 131.

Eſaiæ 7

Lucæ 1

[a] Mat. 1

Mat. 1

Lucæ 1

Maria Chriſti mater quomodò facta ſit ſine omni libidine & mirabili potentia.

Lucæ 1.

& hominem concepiſſet, verè ac propriè mater Dei & hominis diceretur. Hoc illud ſublime, nec ſatis vnquam extollendum eſt myſterium, à quo ſalus humana dependet, quodque ſolus Dei Spiritus in Virgine potuit operari, ſimulatque illa verbis & promiſſis Angeli obedienter aſſentiens dixit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum.

Lucæ 1.

Tunc enim Spiritus ſanctus in illam efficaciter ſuperuenit, ac mirificam virtutem diuinitatis Verbi ſuſceptiuam, ſimul & generatiuam, ſicut in Scholis loquuntur, eidem Virgini ſubminiſtrauit, quemadmodum Damaſcenus luculenter affirmat.

Lib. 3. cap. 2. & lib. 4 cap. 15. de fide Orthodoxa.

Proindè non potuit non beata eſſe quæ non modo credidit, ſed & ipſam Angeli promiſſioné in ſe compleri experta eſt, quando non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, id eſt, non ex coniugali cõgreſſu aut virili ſemine, neque cum vllo ſenſu libidinis, ſed ex Patris bona voluntate & Spiritus ſancti cooperatione tantũ virginei puriſſimique ſanguinis Chriſto præbuit, quantum ad hominis humanique corporis formationem ſufficeret.

Chriſti corpus ex Mariæ cordis ſanguine non aſſumptum eſt.

Quod ſi de ſacro tantum ſanguine cordis Mariæ corpus ſuum Chriſtus aſſũpſiſſet, vt quidam exiſtimarunt: non verus ille vel Abrahæ, vel Dauidis, ſed nec Mariæ quidem Filius diceretur & eſſet, vt potè de communi generationis materia, & ex humano ſemine neutiquam procreatus. Talem verò Chriſtum nobis Paulus depingit, qui homo ex ſemine Dauid ſecundum carnem factus ſit, hoc eſt, qui ex Virgine Dauidica, & è puriſſimis eius ſanguinibus, licet ſine vlla viri opera, formatus fuerit atque cõceptus.

Rom. 1.

De ſeptiformi Spiritu.

Vnde cùm Bernardus explanat Propheticum dictum, Flos de radice eius aſcẽdet: Si noua, inquit, Chriſti caro eſſet ex nihilo, quod æſtimare nonnulli, nõ de radice flos dici poſſet aſcendiſſe. Nunc autem qui prodiit de radice, ſine dubio communi ab origine communem probatur habuiſſe materiam.] Quocirca quam audimus, Chriſti corpus de ſemine Virginis conceptum fuiſſe, materiam illam communem, quam aliæ fœminæ ad prolis conceptionem largiuntur, Virgineæ matri attribuemus, vt quæ Spiritu ſancto peculiariter cooperante naturalem ſimul & ſupernaturalem virtutem habuit ad Chriſti filij corpus non modo formandum ſed & in ſuo vtero nouem menſibus confouendum, ſuoq; materno lacte nutriendum eum, quem ex ſuo ſemine, vt [b] Beda, ſine ex ſuo ſanguine, vt Damaſcenus [c] loquitur, in virginali vtero conceperat.

b In Lucam. c Li. 4. c. 15.

Vnde liquido cõſequitur, Dei Filium & vnigenitum Mariæ quoque Filium & vnigenitum eſſe, vtpotè qui de puriſſimo matris huius ſanguine corpus humanum in ſacro eius vtero formatum aſſumpſerit, ita vt qui conceptus & natus eſt de ipſa Virgine, non homo tantum, neque Deus tantum, ſed homo & Deus exiſtat, nec ſolum Filius hominis, ſed etiam Emanuel, id eſt, nobiſcum Deus, merito appelletur.

Idem Dei & Mariæ Filius Chriſtus, idemque Filius hominis & Emanuel.

Qvid vero admirabilius, tam multa, tam grandia, tam celeriter ac perfectè in Mariam concurrere, ita vt corpus coagulatum, tenui membranula veſtitum, in maſculum formatum, rationali anima informatũ, in Verbi perſona, quę in principio apud Deum, adeoque Deus erat, naturæ diuinæ arctiſſime ſociaretur, & hinc verè diceremus omnes, Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis? Et quã felix illa Virgo, quæ dicto citius perfectum Deum hominemque concepit? vt mundus illi merito gratularetur, quod Mulier virum circumdediſſet, virum inquam, tam plenum gratiæ, vt de plenitudine eius nos omnes accepimus?

Multa concurrunt admiranda in vtero virginali concipiente Chriſtum.

Ioan. 1.

Qvare ſi vnquam alias, tunc ſanè ſacra Virgo vel maximè, quum Dei mater eſſe cœpit, tanti muneris authorem prædicare, & plena Spiritu ſancto, in Deo ſalutari non ſine ſummo mẽtis iubilo exultare, ſuoque iure pronunciare potuit: Ecce ex hoc beatam me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna qui potens eſt.

Præcipua cauſa, cur Maria in ſpiritu exultaret, Deoque gratias ageret.

Luc. 1.

Quem locum tractans Euſebius: Verè vtique magna, inquit, & tam magna quam magna nulli vnquam alij & fecit, & facturus eſt.] Rogas fortaſſe quænam iſthæc magna ſint ſiue magnalia? Nimirum quod ſuperuenit in illam Spiritus ſanctus, quod altiſsimi virtus eam obumbrauit, adeoque penitus occupauit, quod Virgo ſine viro concepit, & pura peperit Emanuelem, cuius & corpus quamuis ſenſibile atque paſsibile, ſine onere vllo prægnans geſtauit, & clauſo demũ vtero, in mundum effudit: Hoc eſt, vt breuiter dicam, quod ex æterno ſanctiſsimæ Trinitatis decreto Dei parens facta eſt.

Homil. in Euang. feria 6. Aduent.

Quæ magna inprimis Mariæ fecerit Deus.

Id quod fieri non poterat, niſi ſumma illa, & ne Angelicis quidem mentibus peruestiganda myſteria in virgineo Mariæ vtero concurrerent, infinite diſtantium immediata vnio, præ ſubſiſtentis perſonæ vera generatio, diuinæ ac humanæ naturæ hypoſtatica coniunctio, infiniti circumſcriptio, & recens æterni productio, vt paucis multa, & ſcholaſtico quidem more complectar.

Summa miſteria incarnationis diuinæ in Mariæ vtero peracta.

Spectet ac miretur qui velit, pulcherrimi huius mundi fabricam atque gubernationé: quicquid auté vel in cælo, vel in terra creatum eſt, quantumuis amplum, excellens, illuſtre videatur, ab hoc opere vno diuino, quod in Maria tam electo vaſe peractum eſt, multis ſanè modis ſuperatur atque obfuſcatur.

Mirabilius opus in Maria quàm unquam in reliquis omnibus fecit.

Penſa ſi potes, inquit Richardus Victorinus, quæ & quanta ſit iſta mirificentia. Virginem cõcipere, Virginem parere, & poſt partum Virginem permanere. Æſtima ſi vales, quæ & qualis ſit iſta mirificentia, partum virginis ab hora conceptionis ſuæ omnem plenitudinem accipere, & in humanitatis veritate plenitudinem diuinitatis obtinere. Singularis gloria, ſpecialis & gratia beatæ Virginis Mariæ, quæ cum virginitatis honore genuit & peperit Filium, nec qualemcunque ſed Deum.

Quam ſit excellens dignitas in Dei genitrice iuxta Richardum Victorinum.

Libr. 2. de Emanuele cap. 25.

Merito igitur dictum, merito dicendum: Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris. Quis crederet, quis credere potuiſſet, quod talem fructum Propheta de Dei dono promitteret, cum diceret: Dominus dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuũ. Cumq; ſcriptum ſit, quia omnis homo mendax, quam magnificum eſſet genuiſſe hominem veracem? Quale quæſo, ergo, vel quantum erit genuiſſe ipſam veritatem? Veritas, inquit, de terra orta eſt.] Ac merito quidem doctiſſimus ille Richardus, rem incredibili gratia & inæſtimabili dignitate plenam in eo ſtatuit, quod creatura gignat Creatorem, atque ita ſicut Maria gignat.

Luc. 1.

Maria terra fructum verũ proferens.

Pſal. 84.

Pſal. 115.

Eccleſ. 24.

Maria veracé, & Veritatem ſola genuit.

Certe in rebus creatis & porro creandis, quæ vllum generis & propagationis habent ordinem ac ſucceſſionem, nihil adeò fœcundũ reperimus, quod cum hac virginea fœcunditate, & fœcunda virginitate comparari vnquam poſſit. Sola enim hæc mater ſuum & rerum omnium genuit Creatorem, ſola vt ſuo iure teſtari queat: Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Quod cum ita ſit, ſpectabi-

Mariæ fœcunditati nulla fœcunditas conferenda.

Eccleſ. 24.

Summa nobilitas Mariæ quia Dei parens exiſtit.

lior nobilitas, quam quæ buic inclitæ parenti congruat, apud mortales quidem nuſquam cōſpicitur. Nam & filiorum principum nobilitas ad matres redundat, regiaque proles parentem ſuam reddit illuſtriorem, ſicut Berſabeæ docet exemplū. Hæc enim

3. Reg. 2.

ſtipendiarij militis primum vxor, poſt à filio rege Salomone ſic nobilitata eſt, vt regnandi poteſtate & gloria publicè potiretur, atque tum à Rege ipſo, tum ab Iſraelitis omnibus ſummo in pretin haberetur.

Maxima virgini cū Chriſto neceſsitudo intercedit.

Norunt Ethnici quoque inter parentem & filium ſummam & perpetuam eſſe neceſſitudinem, tantamque huius propinquitatis manete vim, vt filius patenti pareni referre gratiam in omni vita nō poſſit. An verò minor Chriſto cum matre ſua neceſſitudo intercesſit? qui præterquam quod patrem communi more in terris non habuit, certè in conceptione haud minus, qnam quiſquam filius, à ma- B tre ſua percepit, eamqne idciren & chariorem ſibi & deuinctioré eſſe debere ſemper exiſtimauit.

Maria filium habēs Deum, excellit cæleſtes omnes ſpiritus.

Vnde quod non Angeli, neque Archangeli, non Cherubin aut Seraphin ſibi ſumere vnquam poſſunt, perſonam vt diuinam filij loco habeant, ſuumque Filium verè dicant, id Maria iure quodammodo facere potuit, ſicut his etiam verbis Bernardus

Sola Maria Deum audet vocare filium

affirmat: An non Deum & hominum & Angelorū Maria ſuum audacter appellat filium, dicens: Fili, quid feciſti nobis ſic? Quis hoc audeat Angelorum? ſufficit eis, & pro magno habent, quod cum ſint ſpiritus ex conditione, ex gratia facti ſint & vocati Angeli, teſtante Dauid: Qui facit, inquit, Angelos ſuos ſpiritus. Maria verò matrem ſe agnoſcens, maieſtatem illam, cui illi cum reuerentia ſeruiunt, cum fiducia ſuum nuncupat filium.]

Hom. 1 de Maria Virg.
Luca. 2.
Pſal. 103.
Hom. 3. de beata Virg.

C Huc præterea refert Bernardus illam ſalutationis Angelicæ partem: Dominus tecum: ſpecialiter enim cum Maria Dominum eſſe plns, quam com creaturis & Sanctis aliis, cum qua duntaxat ei tanta fuerit cōſenſio, vt illius non ſolum voluntatem, ſed etiam carnem ſibi coniungeret, ac ſi ſua virginiſque ſubſtantia vnū Chriſtum efficeret, vel potius vnus Chriſtus fieret]

Præcipua Virginis noſtræ gloriæ Deiparam eſſe.

Tum alio in loco· Ipſa eſt, inquit, Virginis noſtræ gloria ſingnlaris & excellens prærogatiua Mariæ, quod filium vnum, eundemque cum Deo Patre meruit habere communem.]

Serm. 2 de incarnat. Virg.

Maria quatenus Dei mater, abiſſus eſt luminis.

Et rurſus. Quod verum Deum & Dei filium genuit, vt idem ipſe Dei atque hominis filius, vnus omnino Deus & bomo prodiret ex Maria, abyſſus eſt luminis: nec facile dixerim, quod vel Angelicus oculus ad huius fulgoris vebementiam non caliget.]

In Serm ex verb. Apoc. Signum magnum.
Sermo. 6. in Pſal. 90.
Hom. 4. de beata Virg.

D Tam accurate notat, totieſque nobis commēdat Bernardus ſummam hanc noſtræ Virginis prærogatiuam, ob quam cum Ignatio tum Chriſtiferam, tum Deiparā eandem appellát. Hancque ſolam eſſe dicit, quæ in ſe feliciſsime meruerit experiri myſterium, quod ſola per ſe Trinitas in ipſa ſola, & cum ſola voluit operari: quum nos ne intellectu quidem percipere, vel ratione diſcernere poſsimus, quomodo ſplendor ille inacceſsibilis virgineis ſeſe viſceribus infuderit, illaque inacceſsibilem accedere ad ſe ſuſtinuerit.

Mutuus & vehemens amor inter Mariam matrem & filium, vt nuſquam alibi.

Præterea ex hac illuſtri prærogatiua, quod in carne Chriſtum Maria genuit, ſuumque filium fecit, reciprocus & immenſus quidam amor, qui inter matrem & filium ſingulariter intercesſit, euidēter apparet. Cur enim illa non ſumme ſummum amaret: quem ſumme amabilem, vtpotè pulcherrimum, nobiliſsimum, ſapientiſsimum, optimū, ma- A ximum, perfectiſsimum nouerat, quem & vnicum, & ſibi cum nullo viro communem, ſed è ſuis duntaxat viſceribus progenitum eſſe certum habnerat: quem denique infantem & puerum cum tanta voluptate in ſuo geſtabat gremio, & vbere lactabat, & bracbiis amplectebatur, & ſinu fouebat, omnique charitate materna domi foriſque proſequebatur?

Nulli matri ſicut vni Mariæ ſuppetūt plures cauſæ amādi filium.

Aliæ matres ſic adamant proles quamuis deformes & fœdas, vt tantom non inſaniāt, ſed nulli alij matri tot tantæque amandi cauſæ, quot matri Domini ſuppetere potuerunt, ſiue natnralem, ſiue acquiſitū, ſiue infuſum, vti vocant, amorem intueamur.

Chriſtus matri ſe gratum in redamando præſtitit.

Iam vero, qui viciſsim diligentes omnes, ſæpè & immerentes diligit, ſuam ille matrem oon redamauit filius? non amoris ſui ſigna monſtrauit? nō vim & copiam ſingularis amoris præ ſe tulit? non frequētem B effectum, & vberem fructum diuinæ charitatis, & gratus & fidus & obſequens matri chariſsimæ re ipſa probauit, largeque ſemper enmmunicauit? Qua de re Dinnyſius ille Richelius non docte minus, quam piè philoſophatur, atque in hunc diſſerit modum. Ex quo Deus, quod Mariæ erat aſſumpſit & induit, ipſi, ni fallor, quod ſuum eſt repēdit. Aſſumpſit autem ex ea naturam, gratiamque refudit.

Lib. 1. de præcon. & dignitate Mariæ art. 6

Quomodo Chriſtus matri gratiam & ſapientiā, plus quam cæteris, ſit probabiliter elargitus.

Clementiſsimus itaqne Creatnr, qui à priocipio Angelos, ac demum homines electos tam gratuito, tamqne miſericorditer ac ſupereffluenter illuſtrauit & docuit, à quibus vtique nihil ſuſcepit, qnorum nō-dum bonis eguit: quid illuminationis & gratiæ ei præſtitiſſe eredendus eſt, cuios ſibi ſubſtantiam induit, cuios lacte nutritus, cuius inſuper diligeotia educanis cōſiſtit, cui ſe tam incomparabiliter obli- C gauit? Decebat prorſos, ſi non nimis decipior, nec vatem, neque Apoſtolum Dei ipſius coæqnari genitrici: vt tanta cordis ſapientia incarnationis materiam atque myſterium, Chriſtique naturas, perſonalitatem & itē proprietates cognoſcerēt, quemadmodum illa, eui tam ineffabili immenſaque gratia impertitum eſt, vt per eam Prophetarum implerentur vaticinia: regem quoqne Apoſtolorum, ac ſeculi ſaluatorem effunderet.

Dei matrē dici eſt nomen dignitatis maximum.

Postremo ne hie diutius bæreamus, nullis verbis in ea dignitas præſtantiaque poteſt explicari, quam Chriſti Domini & Dei noſtri vera & naturalis mater obtinet ac promeretur, vt peculiariter beatam illam prædicent generationes omnes ſeculorum, & nati natorum, & qui naſcentur ab illis. Etenim qoæ pulchritudo, quæ virtus, quæ nobilitas D quæ gratia perfectioqoe Dei parēti non cōpetit? An ab homine vel Angelo ſublimius & auguſtius quicquam excogitari queat?

Infinita dignitas matri Dei ſecundū Thomam tribuenda eſt.

Nulli Scholaſticorum Doctorum ſecuodus eſt Thomas Aquinas, qui docere oon dubitat, infinitatē quandam dignitatis illi perſonæ, quæ Dei mater eſt, attribui oportere. Si enim qno altior eſt filius, eo dignior mater cenſenda eſt, quis iure ambigat, quin filij infiniti authoritas ac dignitas ad matrem ipſam redundet, ac honorem immenſum illi conciliet, quæ ſola cum Patre filio æterno dicere poteſt: Filius meus es tu, ego genui te? Iudicat & Dionyſius Richelius, eo quod Maria veri omnipotentiſque Dei mater vera facta ſit, tantam gratię plenitudinem contineri, qnantam ne ipſa quidem Virgo, niſi Dei contempletur eſſentiam, perſpicere poſsit. Et huius Dionyſij familiaris Cardinalis Cuſanus, qui ſuo ſeculo inter doctiſsimos floruit, ſapienter monet, in eo quod matrem Dei

In 1. ſententiar.
Lib. 2 c. 8. de præconio & dignitat. Virgin.
In Dialogo de Annunc. Virginis.

Matrem Dei appellari nomen omnium excellentiſſ. quod in purā creaturam cadat.

aſſerimus

aſſerimus, omnem ferè laudem contineri atque ſuperari, ac idcirco vulgares illos titulos, quibus Maria regina cælorum, mater Angelorum & hominũ iubiluſque prophetarũ appellatur, ad illam iure referri: Quid multis? inter omnia nomina quæ puræ quidem creaturæ competunt, nullum eo maius atq; excellentius, præterquam Dei matrem nuncupari.

Quo referenda ſuperior tractatio de materna dignitate Mariæ

Qvibvs de rebus dictum iam ſatis arbitror, vt primaria noſtræ Virginis prærogatiua, quæ nunquam ſatis efferri poteſt, ſummumque tali perſonæ honorem conciliat, maiore in precio ab omnibus habeatur, ſimulque ſanctiſſimæ Trinitatis maieſtas ac operatio tot bonorum fons, clarius eluceſcat. Honoratur enim Pater æternus, quum grati agnoſcimus, quod ipſe pro ſumma potentia ſua, vt mundum perditum renouaret, fœmineum ſinum tanti B muneris atque boni capacem reddiderit. Honoratur & Filius Dei, cum immenſæ illius erga nos charitati gratias agimus, quod in vterum Virginis de ſinu Patris vltro deſcenderit, quodque mortalem carnem aſſumtam vna cũ anima, hypoſtaſi ſuæ vniuerit, ac vnitam ſupra omnia exaltarit. Honoratur & Spiritus ſanctus, quum eius bonitati acceptum ferimus, quod in Maria Virgine, tanquam venerando ſacrario, ad communem mundi ſalutem mirabiliter cõceptum atque formatum fuit, vt illic ſacroſanctũ diuinæ incarnationis myſteriũ celebraretur, ac initio à Maria facto, toti mundo manifeſtaretur.

Perſonas omnes diuinas eo quod deiparã prædicamus, honorificari.

Sed quoniam Scholaſticis duntaxat Doctoribus diximus veteris etiam Eccleſiæ ſcriptores audiendi ſunt, qui de hac materna dignitate reuerenter C admodum, ſæpe & cum admiratione loquuntur, & nos itidem loqui vtique ſuo docent exemplo. Peruetuſtus author eſt [a] Tertullianus, cuius teſtimonio Maria beatiſſima & glorioſiſſima, quia mater Chriſti, diſertis verbis prædicatur. De [b] Methodio Martyre alibi diximus, qui Dei genitricem miris laudibus vehit, quæ incircumſcripti, vt ſic dicatur, ſit circumſcriptio, radix venuſtiſſimi floris, mater creatoris, nutrix nutritoris, eius, qui cuncta comprehendit, comprehenſio, quæ nullius rei indigo, ſed tamẽ carnem non habenti Deo fuerit carnem mutuata. Miratur & [c] Origenes hoc maternum decus, ac præ ſtupore in has voces prorũpit: O inenarrabilis ſuauitas: O ineffabile magnumque Sacramentum. Ipſa eademque Virgo, ipſa & Mater Domini, ipſa & D genitrix, ipſa eius ancilla, plaſmatio eius, ipſa quæ genuit. Quis vnquam iſta audiuit? quis vidit talia? & quis cogitare potuit, vt mater virgo eſſet & intacta generaret, quæ & virgo permanſit & genuit?] Exaggerat itidem Euangeliſtæ dictum, qui Mariam indicaturus, matrem eius poſuit: Cuius eius, inquit? Mater Dei vnigeniti, Domini & regis omniũ, plaſmatoris & creatoris cunctorum: illius qui in excelſis ſine matre, & in terra eſt ſine patre, ipſius qui in cælis ſecundum Deitatem in ſinu eſt patris, & in terris ſecundum corporis ſuſceptionem in ſinu eſt matris.] Ita verò nos docet Origenes, & rectè quidem, in eo quod matrem Domini vel legimus, vel dicimus, philoſophari. Nec diſſimilis admiratio Gregorium Niſſenum cepit, dum in rei & perſonæ tantæ contemplationem defixus exclamat: O beatum vterum illum Mariæ, quæ bonitatis præſtantia, ad ſe traxit animi bona. In reliquis enim omnibus, hominis animus purus Spiritus ſancti præſtantiam capit: hic autem caro fit ſpiritus receptaculum.] Quid verò [a] Petrus Damianus? Quæ lingua, inquit, in eius laude inuenitur idonea, quæ illum genuit, quem omnia benedicunt, & cum tremore obediunt elementa?] Eſt profecto ita, vt [b] Hildefonſus affirmat, conceptionis & generationis modum in Maria omni miraculo mirabiliorem, omni opere potentiorem, omni ſigno anguſtiorem eſſe. Vnde dixit etiam [c] Epiphanius: O virgo ſanctiſſima quæ exercitus Angelorum in ſtuporem deduxiſti. Stupendum enim eſt miraculum in cælis, mulier amicta ſole, ſtupendum miraculum in cælis, mulier geſtans lucem in vlnis, ſtupendum miraculum in cælis, alter thronus Cherubicus, ſtupendum miraculum in cælis, mulieris filius, qui & ipſius & ſeculorum eſt pater, ſtupendum miraculum in cælis, thalamus Virginis habens filium Dei, Deũ ſponſum Chriſtum.]

Teſtimonia veterum de materna dignitate Virginis ſuſpicienda.

a Lib. de Reſurrect. carnis.

b Orat. in hypapant. Domini.

Origenis admiratio de matre Domini.

c Hom. 1 ex collectis in varios patres.

In Orat. de Natiuitat. Domini.

a Serm. de Natiuitate B. Virginis.

b Lib. de Virgine Mariæ cap. 11.

c In Ser. Latine verſo à Ioanne Tro Canonico Pariſien.

Apocal. 12.

Dei matrem eſſe ſtupendũ etiam in cælis miraculum.

Atqve huc ſpectat præclara oratio Procli Epiſcopi Ciziceni, fuit is Neſtorij poſt Maximianum in ſede Cõſtantinopolitana ſucceſſor, qui de Chriſti natiuitate diſſerens, Virginem matrem vocat impollutum & purum illibatæ Virginitatis theſaurũ, decuſque & ornamentum. Hæc ait, ſpiritualis ſecũdi Adami Paradiſus: hæc vnitarum inter ſe naturarum officina, hæc ſalutaris reconciliationis Panegyris, hæc thalamus, in quo Verbum humanam carnem ſibi deſponſauit. Hęc animatus naturæ rubus, quem diuini partus ignis non combuſſit. Hæc verè leuis illa nubes, quæ ſuper Cherubin ſedentem in corpore ſuo geſtauit: hęc vellus mundiſsimum cæleſti pluuia madens, ex qua paſtor ouem induit. Hęc ancilla & mater, Virgo & cælum: hæc ſola pons eſt, per quẽ Deus ad hominem deſcẽdit, hæc admirandæ illius Oeconomiæ tela, ex qua & in qua ineffabili quodam modo admirabilis illius vnionis tunica confecta. Cuius quidem textor extitit Spiritus ſanctus, nutrix virtus ex alto obumbrans: lana, vetuſta villoſaque Adami pellis: trama, impolluta Virginis caro: radius textorius, immenſa geſtantis gratia: artifex, Verbum per auditum illapſum: Quis vidit, quis audiuit talia? Incircumſcriptus Deus vterum inhabitat: quem cæli non capiunt, venter complexus eſt Virginis.] Venuſtæ ſunt hæ metaphoræ ſiue ſimilitudines, quibus mater Domini vtcunque nobis depingitur, ſi humano quidem more loquendũ eſt, quum alioquin rei præſtantia orationem omnẽ excedat. Cyrillus reginas inſtituens, Mariam vitæ genitricem, pulchritudinis matrem, & magnificentiæ luciſque parẽtem appellat. Eodem illuſtria ſpectant epitheta, quibus [d] Ephrem Diaconus, [e] Andreas Hieroſolymitanus, aliique veteres ad Deiparam indicandam ac ornandam libenter vtuntur. Eſt illis Virgo mater, ſancta tellus, ex qua nouus Adam ineffabili fictione formatus naſcitur: eſt ſacrum Dei fermentum, quo tota generis humani maſſa conſperſa, & ex quo Chriſti, corpus tanquam panis conficitur: eſt noua gloriæ arca, & vrna aurea quæ dulce manna continet atque præſtat: eſt mirificum aruum, ex quo cæleſtis agricola ſuam ſine ſemine ſpicam educit: eſt eximium templum, ex quo Deus Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech egreditur, atque vt ſemel abſoluam, eſt ardens ipſique Moyſi admirabilis rubus, quem diuini partus flamma non aduſſit.

Procli Epiſcopi teſtimonium ad Deiparam prædicanda.

Vide 1. Tom. Conciliorum Epheſino.

Exod. 3. Eſa. 19 Deut. 17

Cirilli & aliorum epitheta Dei matrem exornantia.

d In precatione ad Deiparam.

e In explicatione Angelica ſalutat.

Exod. 3.

Neqve ita pridem Latinè conuerſus prodiit author Græcus Heſychius, Presbyter Hieroſolymita-

Quibus nominibus Deipara vocetur ab Heſychio Hieroſolymitano.

In Serm. de ſancta Deipara.

nus, qui vel ſolus multa & præclara encomia, vt Mariæ Deiparæ congruentia, ſubminiſtrat: vtpote quod ſit mater lucis, ſtella vitæ, Dei thronus, templum maius cælo, Cathedra non inferior cathedra Cherubica, arca vitæ, quæ ipſa Noë arca ſit latior, longior, illuſtriorque. Hæc, inquit, vniuerſum Trinitatis complementum: quandoquidem & Spiritus ſanctus adueniebat, atque hoſpitabatur, & Pater obumbrabat, & filius vtero geſtatus inhabitabat. Vides quanta & qualis eſt Deiparæ & Virginis dignitas: vnigenitus enim Dei filius, mundi conditor velut infans ab ea geſtabatur.] Coniungit & miracula quædam, quæ in ſolam Deiparam competunt: Peperit, inquit, & vterum non aperuit: concepit, & vuluam non corrupit: eduxit infantem, & vterum ſignatum reliquit: lac ſuppeditauit, vbera tamen intacta conſeruauit portabat puerum, pueri tamen patrem non agnoſcebat; mater effecta eſt, quæ minimè ſponſa fuit: nutriebatur filius, & non inueniebatur pater.] Neque tacet baſce venuſtas ſimilitudines: Ager fructum edebat, & fructus carebat cultore: meſſis reddebat, quæ ſemen non acceperat: currebat fluuius, & fons quacunque ea parte clauſus erat, vt perſpicuum fieret, te matrem eſſe factam, & tamen non eſſe paſſam ea, quæ mulieribus accidunt.]

Maria Gaudiſſ. Trinitatis cõplementum quomodo dici poſſit.

Miracula circa Deiparam conſideranda.

Pulchræ ſimilitudines Dei matrem adübrantes.

Chriſologus Mariam Dei matrẽ ſimul & Virginem docet celebrare.

Serm. 143. de Annunciat. Virginis.

QVOCIRCA quod à Petro Chryſologo ſcriptum eſt, à piis omnibus in Matris huius præconiũ merito deprædicatur: Verè benedicta Virgo, quæ & Virginitatis poſſidet decus, matris & pertulit dignitatem. Verè benedicta, quæ & diuini germinis ſuſcepit gloriam, & regina totius extitit caſtitatis. Verè benedicta, quæ fuit maior cælo, fortior terra, orbe latior: Nam Deum quem mundus non cepit, ſola cepit: portauit eum, qui portat orbem, genuit genitorem ſuum, nutriuit omnium viuentium nutritorem.] Quæ omnia Euangelico fundamento nituntur, quoniam ſanctæ mulieris Elizabethæ tum verbis, tum exemplo conſonant, quæ non humano, ſed prophetico ſpiritu permota, imo & Spiritu ſancto repleta, non modo matrem Domini reuerenter excepit, ſed illud etiam ingenue proclamauit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Ac veteres non temere notarunt, ad ſe quoque & Chriſtianos omnes pertinere, quod ad matrem Domini publicè celebrandam, tum ab illa Ioannis Baptiſtæ matre, tum ab alia Euangelica muliere non diſsimili ſpiritu afflata dictum factumque legimus. Qui verò ad hunc modum, vel iuxta receptum Eccleſiæ morem Domini matrem ſuſpiciunt & efferunt, reipſa declarant, ſe ad illas credentium generationes referri, de quibus in ſuo cantico Maria eſt veriſsime vaticinata: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quid quod Ioanni Damaſceno tanti valet iſthuc quod tractamus priuilegium, vt non ſemel de Virgine pronunciet: Re vera domina facta eſt omnium creaturarum, quum omnium Creatoris facta eſt mater?] Nõ quod ille primus hoc excogitarit, ſed potius quod ab Athanaſio Magno traditum acceperat, vt alibi meminimus, id ſuo calculo approbaſſe videtur.

In Euangelicis literis eſſe fundatũ, quod matrem Domini credentes imprimis extollant.

Luc. 1.

Luc. 11.

Lib. 4. ca. 15. de fide Ort.

In Euangelium de ſanctiſſ. Deipara.

Maria quoniã Dei mater, rerum etiã omnium domina ſecundum Damaſcenum.

AC bene quidem habet, quod plerique Nouatores propoſitam Mariæ prærogatiuam aſtruant, ne hac in parte clariſsimis Euangelij verbis obſtrepere, & Deiparæ perpetuo detrahere videantur. Caluini enim hæc eſt confeſsio: *Hodie celebrari nequit allata nobis per Chriſtum benedictio, quin ſimul occurrat, quam honorifice Mariam ornauerit Deus, qui vnigeniti filij ſui matrem eſſe voluit.* Et rurſus: *Felix Maria, quæ Dei promiſsionem corde amplexa, ſibi totique mundo ſalutem concepit ac peperit.* Tum Ioannes Bugenhagius Pomeranus: *Fatemur*, inquit, *per omnes generationes beatitudinem huius mulieris, de qua dixit Deus, Semen mulieris conteret caput ſerpentis, quemadmodum Maria cecinit: Ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Hæc laus Virginis, quod eſt mater Dei, quod concepit de Spiritu ſancto, & geſtauit in vtero, & peperit Ieſum Chriſtum, filium Dei vnicum Dominum noſtrum, ſuperat intellectum omnium hominum & Angelorum. Ibi non fecit vir aliquis, ſed Dominus Deus ſuo Spiritu ſancto per filium creauit rem nouam in terra Iſrael: Fæmina circundedit virum, id eſt, geſtauit in vtero verum & æternum & omnipotentem filium Dei, per quem omnia facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* Hæc de matre Dei beatiſsima Pomeranus, magiſtrum Lutherum haud dubie ſequens, à quo diſerte traditur Mariæ tam eximia & ingentia bona in eo, quod Dei mater facta eſt, cælitus contigiſſe, vt illa cuiuſuis hominis captum excedant. Omnem enim honorem ac beatitudinem inde prouenire, quod in vniuerſo humano genere vnica perſona ſit cunctis ſuperior, cui nemo par, & quæ cum cæleſti Patre filium tantum communem habeat: neminem de illa maiora prædicare, vt illi nunciare poſſe, etiamſi tot ſit linguis præditus, quot flores ac herbulas terra, quot præterea cælum ſtellas, ac mare arenas iuſtinet. Quare illam ipſam, cum Dei parens effecta eſſet, ac rem tantam verbis explicare non poſſet, in vocem illam ardenter eructaſſe: Fecit mihi magnifica qui potens eſt, & ſanctum nomen eius. Quid verò Brentius? palam & ipſe fatetur, hac gloria nihil excellentius dici, hac beneficij maieſtate nihil maius atque ſublimius excogitari, hoc dono nihil admirabilius eſſe poſſe, quod perpetua virgo mater fiat, non Prophetæ alicuius aut Patriarchæ, non Regis terreni, non Angeli cæleſtis, ſed Meſsiæ omnium Patriarcharum & Prophetarum Domini, ſed vnigeniti filij Dei, creatoris cæli & terræ. Etſi verò neque Caluini, neque Lutheri, neque ſociorum vtriuſque teſtimoniis, quæ paſsim in illorum ſcriptis extant, hoc loco indigemus, tamen ad Catholicæ veritatis confirmationem valere putamus, quod Eccleſiæ hoſtes non ſine occulto Dei iudicio nobis vltro concedunt, & contra Sectarios alios, de quibus mox agemus, Catholice docent, vt ita demum & Deum & Dei donum amantibus in bonum omnia cooperentur, & ſalutem, ſicut ille ait, ex inimicis etiam noſtris comparemus.

Aduerſarios conſentire nobiſcũ in agnoſcenda prærogatiua Virginis, quatenus eſt Deipara, de qua illã inprimis celebrandam eſſe.

Mater Dei etiam Pomerani teſtimonio ſummam laudem meretur.

In Harmo. Euang. circa 1. cap. Luc.

Geneſ. 3.

Luca 1.

Hier. 31.

In explicat. cantici Magnificat.

Lutherus quãti faciat, & faciendũ iudicet Mariam Dei matrem eſſe.

Luca 1.

Hom. 8. in cap. 1. Luc.

Quomodo ſuffragetur & Brentius in matre Domini cõprobãda.

Hæreticorum teſtimonia, quæ vera docent, Catholicam veritatẽ comprobant, licet per ſe nõ ſint neceſſaria.

Rom. 8.

Luc. 5.

MANET igitur hæc propria & primaria ſemper Mariæ prærogatiua, quod verè proprieque dicatur & ſit Deipara, ſicut iam oſtendimus, & pluribus adhuc euincemus. Vnde [a] Bernardus Mariam Euangelicæ [b] mulieri eleganter comparat, quæ tres farinæ menſuras, ſiue, vt noſter legit interpres, tria ſata modice addito fermento commiſcuit atq; contemperauit, vt tota deinde conſperſio in vnum ſimul corpus confletur atque vniatur. Etenim Mariam nobilem hanc eſſe mulierem oſtendit, quæ præſtantis fidei ſuæ fermento id, quod alius nemo potuit, perfecerit, vt in ſuo vtero tres naturæ, Verbum, Anima & Caro, perinde ac tria ſata, in vnitatem perſonæ Chriſti coniungerentur, & coniunctæ non diuellerentur. Planè beata inquit, quæ

Maria mulier fermentũ in tribus farinæ ſatis commiſcens.

a Lib. 5. ad Eugenium de conſideratione.

b Matth. 13.

credi-

credidit, quoniam perfecta ſunt in ea, quæ dicta ſunt ei à Domino. Perfecta autem non eſſent, ſi quo minus iuxta verbum Domini eſſet fermentatum totum, & perpetuo fermentatum, vt nec diuiſione quidem facta carnis & animæ, à carne vel anima Verbum diuideretur. Quæ cum ita ſint, quis vel communi ſenſu præditus non intelligat, ſingularem puritatis gratiam in ea fulſiſſe, quæ præ omnibus ad ſummum hoc dignitatis genus euecta eſt? Vidit hoc quoque Iuſtinus Martyr: & his verbis prodidit: Quia non quamlibet è vulgo fœminam Deus delegit, quæ genitrix Chriſti fieret, ſed quæ mulieres omnes virtute anteiret, non abs re eiuſmodi virginis nomine matrem ſuam beatam deprædicari voluit, per quam virtutem honore eo digna habita eſt, vt virgo mater fieret.] Atque hoc eſt, quod ex Anſelmo repeti ſolet: Decebat vt illius hominis conceptio de matre puriſsima fieret. Nempe decens erat, vt puritate, qua maior ſub Deo nequit intelligi, virgo illa niteret, cui Deus pater vnicum filium ſuum, quem de corde ſuo æqualem ſibi genitum, tanquam ſeipſum diligebat, ita dare diſponebat, vt naturaliter eſſet vnus, idémque communis Dei patris & virginis filius, & quam ipſe filius ſubſtantialiter facere ſibi matrem eligebat, & de qua Spiritus ſanctus volebat & operaturus erat, vt conciperetur & naſceretur ille, de quo procedebat.] Quam Anſelmi ſententiam Richardus Victorinus comprobat, cùm aperte doceat: Niſi ab omni vitiorum contagio Maria penitus purgata fuiſſet, Deum Deique filium generare non poſſet. Vt enim virgo conciperet, virgo pareret, ſumma ſanctitate, ſumma puritate opus haberet.] Ab his demum non eſt alienum, quod ſancta vidua Brigitta teſtatur, ac ego piis pleriſque iam perſuaſum eſſe puto, eximiam Mariæ virginis puritatem feciſſe, vt ſumme illa Deo placeret, ac Deitatem ipſam in ſe pertraheret, quæ quidem ex calore Spiritus inflammata, verum Deum & hominem in vtero ſuo concluſerit: Chriſtum igitur ſicut florem germinantem (hic enim ſui ſeminis naturā referre conſueuit) Mariæ matris perſimilē extitiſſe, vt idcirco, ſi ſingularem ſexus tantū proprietatē excipiamus, vtrinq; membra, forma & facies ſibi pulchre mutuo reſpōderent.

Christus vna ſemper perſona cum in morte perdurauit, etiamſi caro eius & anima ſepararentur.

Lucæ 1.

Iuſtini ſententia Deiparam oportuit virtute maxima excellere.

In lib. quæſt. ad reſponſio nem quæſt. 136.

Mariam, vt fieret mater, oes puriſsimā eſſe decebat.

Lib. de conceptio virginali & peccato originali cap. 18.

Matrē Domini oportuit omnino purā & perfectam eſſe.

Libro 2 *de Emanuele cap.* 26.

Quantopere Mariæ puritas Deo placuerit, nobiſque profuerit.

Lib. 1. *de Reuelatio. cap.* 50. *&* 51.

Magna in corpore ſimilitudo Mariæ & filij.

EGREDIMINI ergo filiæ Sion, & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eū mater ſua in die deſponſationis illius, & in die lætitiæ cordis eius. Libet enim præclarum hunc Scripturæ locum repetere, & ad præſens inſtitutum accommodare, quem & veteres, præſertim [a] Origenes, [b] Ambroſius & [c] Gregorius Magnus, de Maria & eius filio non temere ſunt interpretati. Eſt autem hæc grauis ad Chriſtianas mentes, quæ myſtice dicuntur filiæ Sion, adhortatio, vt verum Regem ac Salomonem Chriſtum erectis fidei oculis in huius vitæ tenebris ſedulo contemplentur, in eóque ſibi proponant diadema, elegans ſcilicet ac mundum ſplendidūmque indumenti genus, quo filium Salomonem mater virginea cohoneſtauit. Diadema vero myſtice dictum eſt pro carne Chriſti non modo labis experte, ſed & omnis gratiæ nitore ſplendente, in qua ſpecioſus ille præ filiis hominum apparuit. Dies autem fauſtiſsimus deſponſationis, qui huic Salomoni contigit, ad illud tempus pertinet, quo ſpirituales illæ nuptiæ propter

Cant. 3.

Explicatio loci e Canticis de Maria matre, quæ filiū Regem diademate coronauit.

a Tom. 2.

b Lib. de inſti tut. virginis cap. 16.

c In expoſi. lib. Cantic.

Pſal. 44.

A diuinæ humanæque naturæ in vna Chriſti perſona coniunctionem, in vtero Virginis ſunt celebratæ, vt cæleſtis ſponſus æterno amori ſuo ſatisfaceret, ac ſponſæ Eccleſiæ in eadem carne arctiſsime ſeſe coniungeret atque conſociaret. Cum vero primum ex matre Virgine natus eſt Chriſtus, regium illum decorem ſeu diadema, quo mater illum iam antea induerat, mundo ſpectandum præbuit: quandoquidē tanquam ſponſus ornatus videlicet, proceſsit de thalamo ſuo, ac præterea ſicut Gigas ad currendam viam, vt Propheta loquitur, exultauit. Ac ab eodē quidem tēpore ſponſa Eccleſia ob ſpōſi tàm pulchre coronati præſentiam gaudet in Spiritu ſancto, & gaudendo dulce canit epithalamium, ac toties fere canit, quoties ſponſum ſuum Virginis filium coram ſpectat, oſculatur, amplectitur. Id B vero fit maxime, quum ad menſam illius diuinam accedit, eius carne & ſanguine paſcitur, eiuſdem ſpiritu mouetur, ac verbo delectatur. Summa enim illius & firmiſsima eſt conſolatio, quod cum Pſalmographo dicere, & inter ſummos angores, quoniam cruci in hoc exilio ſubiecta eſt, decantare poſſit: Dominus regnauit, decorem indutus eſt, indutus eſt Dominus fortitudinem, & præcinxit ſe. Quorum verborum ſenſus eſt, ſicut locum Epiphanius explicat, Chriſtum in hunc mundum venientem, nouo modo regnare cœpiſſe, ſpecioſo carnis indumento ex Maria ſibi ſumpto, in quo poſt mortis ſupplicium rediuiuus, ſuam potentiam aduerſus atrociſsimos hoſtes, peccatum, mortem, Diabolum maxime declarauerit. Igitur caro ex C Virgine procreata, licet mundo vilis appareret, tamen coram oculis Dei & Mariæ, dicam & Angelorum, in ſeipſa præſtantem & incomparabilem decorem continebat, Chriſtique victoris ac triumphatoris ſingularem virtutem oſtendebat, ac demum eandem quum ad extremum iudicij diem ventum erit (tunc enim videbit omnis caro ſalutare Dei) viuis ac mortuis ſimul oſtendet. Recte igitur ab Ambroſio dictum eſt: Beatus Mariæ vterus, qui tantum Dominum coronauit, quando formauit. Coronauit eum quando generauit: quia hoc ipſo quod ad omnium ſalutem eum concepit & peperit, coronam capiti eius æternæ pietatis impoſuit, vt per fidem credentium fieret omnis viri caput Chriſtus.] In eundem ſenſum, & fortaſſe clarius, diſſeruit Caſsiodorus, dictum locum ſic exD plicans: Vox Eccleſiæ inuitantis animas fidelium, quàm mirabilis & ſpecioſus ſit ſponſus eius. AC ſi diceret: Conſiderate Chriſtum pro nobis carne indutum, quam carnem de carne Virginis matris aſſumpſit. Diadema namque vocat carnem, quam Chriſtus aſſumpſit pro nobis, in qua mortis deſtruxit imperium, in qua etiam reſurgens, reſurgēdi nobis ſpem conſuluit. Mater vero ſua eum coronaſſe dicitur, quia virgo Maria illi de ſua carne carnis materiam præbuit in die deſponſationis eius, hoc eſt, in tempore incarnationis eius, quando ſibi Eccleſiam coniunxit.]

Pſal. 18.

Eccleſia cum Maria gaudet ob præſentem in carne Salomonem.

Pſal. 92.

Quid ſibi velit, Dominus regnauit decorem induit iuxta Pſalmographum.

Hæreſ. 69. *contra Arianitas.*

Luc. 3.

Lib. de inſti. virg. cap. 16.

Maria Chriſtum coronauit generādo.

Caſsiodorus quomodo exponat dictum locum in Canticis, quod Maria coronarit Salomonē diademate.

In lib. Cantic. cap. 3.

HÆC pluribus fortaſſe, quā ſit opus perſequor, vt propoſita è libro Canticorum ſententia rectius intelligatur, indéque pij velut diuina voce prouocati, hanc tantam Mariæ collatam, ac nobis deinde in Chriſto communicatam gratiam ſæpè ac multum expendant. Neque verò hanc tantam Deiparæ præſtantiam offuſcat vel impedit, quod in Euā-

Quo referenda hæc ſuperiora.

T

gelio ſcriptum legimus, eos omnes qui Patris voluntatem audiunt & faciunt, Chriſti matres poſſe cenſeri, adeóque Chriſto ipſo cenſore compellari. Quicunque, inquit, fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe meus frater, ſoror & mater eſt. In quem ſenſum dixit etiam Auguſtinus: Mater Chriſti eſt omnis anima pia faciens voluntatem Patris eius fœcundiſſima charitate.] Similem appellationem Paulus Apoſtolus ad ſe transfert, perinde ac ſi mater eſſet Galatarum, eóſque in Chriſto genuiſſet, ac porrò grandiores vellet efficere. Sic enim loquitur: Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis. Sed enim quod Chriſti matres nonnulli appellantur, non propria, ſed metaphorica eſt appellatio, eáque Mariæ dignitatem illuſtrat magis quàm obſcurat. Hęc enim ſola inter omnes non modò ſpiritualiter, ſed etiam verè atque corporaliter Chriſti mater facta eſt, quoniam animo ſimul & corpore verbum Domini concepit, conceptum peperit, lactauit, nutriuit, omnibuſque perfectæ matris officiis tota vita præ cæteris cohoneſtauit. Adde, quod nullius credentis pectus vnquàm Dei verbum ſacráque myſteria tàm exactè cognouit, tam altè recondidit, tam ſedulo ſecum expendit, tantámque voluptatem obedientiámque & vtilitatem ex Dei verbo reportauit. Igitur Maria primas tenet inter omnes, qui verbum Dei rectè tractant, patríſque faciunt voluntatem: neque ſolùm corpore mater capitis, ſed & ſpiritu mater membrorum Chriſti ſola reperitur. Etenim cooperata eſt charitate, vt fideles in Eccleſia, qui Chriſti capitis membra ſunt, naſcerentur: & duas prętereà res, virginitatem & fœcunditatem, in corpore venerandas habuit, quia & integra permanſit & peperit, quemadmodum [a] Auguſtinus aſſeuerat. Quare ſapienter notat [b] Cyrillus Alexandrinus, cæ plures quidem Chriſti genitrices dici poſſe, myſticè ſcilicet, aut iuxta ſenſum ſpiritualẽ: ſolam verò Mariam Chriſti ſimul & Dei genitricem intelligi ac proferri oportere. Rupertus verò vt matrem Domini à reliquis omnibus, quibus hoc nomen generale tribui poteſt, ſegreget, ſignificanter dixit: Eſt Maria Chriſti mater vera, cui carnis ſubſtantiam miniſtrauit, quem peperit, lactauit & educauit. Eſt mater tota, quia totam ei ſubſtantiam miniſtrauit, nulla viri vſa cõſortio vel ſemine. Eſt mater pia & ſtudioſa, quia ſollicitè filiũ Dei in domum ſuſcepit, pannis operuit, vbere lactauit, & in Cruce velut carcere viſitauit.] Demùm Alcimus Auitus vetus, nec ignobilis Poëta, dictum Euangelij locum vertit carmine, & Mariam ſimul honorat, quæ inter omnes primam tulerit laudem, vt Chriſti Deíque mater appellaretur. Canit autem in hunc modum:

Sic virgo fœcunda fuit, quæ pondere caſto
Factorem portare ſuum, Dominumque parentem
Edere promeruit, dignoque agnomine dici
Virgo Dei mater, cuius ſuper omnia primæ
Laudis eris, ſi forte voles chariſſima conſors:
Religioſa pio ſi Chriſtum, & credula corde
Concipiens, operum cælo pia germina gignas.
Si quis enim Chriſtus, mea iuſſa peregerit, inquit,
Atque voluntatem patris compleuerit almi:
Is ſoror & frater meus eſt, is denique mater.

VERVM de hoc Euangelij loco, vt ſatisfiat aduerſariis, nos libro ſequenti plura dicemus, ſat habentes vtcunque nunc expoſuiſſe, quantum momenti ac dignitatis apud Orthodoxos habeat, Mariam veram Chriſti matrem, adeóque Deiparam non eſſe minus, quàm per totã Eccleſiã prædicari.

Margin notes: Facientes Dei voluntatem, matres quoque Chriſti appellantur. Matth. 12. Marc. 3. Luca. 8. Lib. de ſancta virginit. ca. 5. & Tract. 10. in Euan. Ioan. Galat. 4. Multæ Chriſti matres dicuntur, ſed metaphorice dictæ: ſola vero Maria capitis & membrorum Chriſti mater eſt. — a In lib. de ſancta virg. cap. 6. 7. b In tractatu de incarnat. Domini ad Aegyptios Monachos. — Lib. 1. de operib. Spiritus ſancti c. 10. Maria ſola Chriſti mater vera, tota, pia & ſtudioſa. Mariam inter omnes primã tulit laudẽ, vt Chriſti ſimul & Dei mater appellaretur. In carmine ad Sororem Fulcinam.

CAPVT

CAPVT DECIMVM QVARTVM

De nouis & antiquis Hæreticis Mariam Dei & Domini noſtri matrem eſſe, nefarie inficiantibus.

Propoſitio de ſequẽtis tractatione.
De noſtri ſeculi Sectariis, qui Mariam Chriſti matrẽ propriam audent inficiari.

IN illum tãdem campum ſumus ingreſsi, qui multos cõtra Deiparam aperto Marte furioſé certantes exhibet, nimirùm vt ſummum Virgini honorem, quem diximus, eripere, vel parte ſaltẽ ex aliqua ſubducere & imminuere poſsint. Ex his primùm ætatis noſtræ Sectarios, ac deinde illorum progenitores ac Patriarchas ęquè deteſtandos proponam, vt & riui & fontes aquæ ſpurciſsimæ, qui Catholicæ veritatis plenum, vt ſic dicam, alueum, & neceſſarios meatus obſtruunt, in hoc argumento certiùs deprehendãtur. Valentinus verè Gentilis, aut certè quidem falſò fidelis, de quo Bernenſes extremum ſumpſère B ſupplicium, teterrimum dogma nõ multis ab hinc annis defendit, Chriſti Domini corpus humanum non ex Maria virgine natum, ſed ex Patris ſubſtãtia cælitùs allatum eſſe. Et[a] Menno Simonis non ignobilis dux Anabaptiſtarum, ſic VViſinariæ de humana Chriſti natura diſputauit, vt eius originẽ ex cæleſti Dei Patris ſemine, non autem ex Mariæ Virginis ſubſtantia eſſe peruicaciter affirmaret. Æquè pius & modeſtus fuit [b] Sueockfeldius, qui maternam, vt ſic dicam, originem Chriſto detraxit, eiúſque carnem & ſanguinem non creaturalem, ſed, ſicut ipſe vocat, ſupernaturalem, hoc eſt, mere ſpiritualem ac planè diuinam ſomniauit. Tùm [c] Seruetus horrẽdæ impietatis architectus, corpus Chriſti, corpus Deitatis, & carnẽ eius diuinam, carnem cæleſtem de ſubſtantia Dei genitam eſſe confinxit. C Docuit & Petrus quidam Germanus, Chriſtũ nihil carnis ex Maria ſumpſiſſe: & [d] Foxus tamen illum pro Martyre inter tot alios ætatis huius Pſeudomartyres, qui ſuorum ſcelerum ſæpè iuſtas dedère pœnas, ipsiſque nouatiſtis iam olim in ter Schiſmaticos meritò plexis deteriores ſunt, audet celebrare.

a Vide Colloquium VViſmarienſe, & Ioannẽ Vienhouiũ de diſſipata Belgarum Eccleſia in Anglia.
b VVittẽbergenſes de perſona & humanitate Chriſti.
c In Scripto Caluini de rebus ad Seruetum pertinentibus.
d De martiribus noſtri ſeculi.
Vide Augu. lib. 1. contra epiſtol. Parmenian, & in epiſt. ad Bachicum.

CÆTERVM qui de Chriſto tàm nefariè ſentiunt & loquuntur, nec duplicem naturam in vna eius perſona diſtinguũt, quid aliud faciunt quæſo, quàm quód antiquis Gigantibus immaniores, vtrique Matri & Filio, bellum mouent execrabile, & ſi non cælum petere, at certè quidem ipſum fidei noſtræ fundamentum, ſine quo vno labuntur cætera, D concutere moliuntur? Pergunt interim Anabaptiſtæ, quorum ingens adhùc eſt numerus, hoc ſuum tueri dogma, Chriſtum è cælo ſpirituale & cæleſte corpus ſecum attuliſſe, & à Maria nihil aſſumpſiſſe. Vnde non ita pridem, quum inter Caluinianos & Anabaptiſtas colloquiũ propè Heydelbergam inſtitueretur, quemadmodum tota nouit & admirata eſt Germania, etiam hoc in diſputationem venit: Sitne Chriſto tribuendum, vt carnis ſuæ ſubſtantiam ex carne Mariæ Virginis, aut aliunde quidem aſſumpſerit? Hæc quæſtio præſentibus ac colloquentibus Diepoldo VVinter, & alio Rauff Bich, tanquam primariis Anabaptiſticæ doctrinæ patronis, diu ac multum agitata eſt, ſed poſt lõgam contentionem Caluiniani vtpotè doctrina & elo-

Nouatores in Chriſtũ & Mariam blaſphemi, ac Gigantibus immaniores.
Anabaptiſtæ qui impiè de Chriſto ſentiunt ac docent.
De colloquio inter Anabaptiſtas & Caluinianos pridẽ habito in palatinatu.

A quentia ſuperiores, nihil diſputando effecerunt aliud, niſi quod ſurdis, vt aiunt, fabulam canerent, laterémque lauarent. Etenim præfractis hoſtibus perſuadere nunquam potuerunt, Chriſtum ſecundum carnem ſemen eſſe [a] mulieris, in Paradiſo primum ac deinde [b] Abrahæ Patriarchæ, ſicut & [c] Dauidi Regi promiſſum, ipſúmque benedictum [d] ventris Mariæ fructum, ad eum nẽpè ſenſum, vt Chriſti caro ex maternæ carnis ſubſtantia deducta & accepta certiſſimè conſtituatur.

a Geneſ. 3.
b Geneſ. 22.
c Pſalm. 131.
d Luca 1.

QVIS verò ſapiens atque cordatus, ſi libere dicendum eſt, non magnoperę demiretur, tot modis impios, blaſphemos, peruicaces, impuros, ſeditioſos, ac iãpridem ab vtroque Chriſtianorũ hominũ ordine tum Eccleſiaſtico, tũ politico damnatos & B exploſos Anabaptiſtas, ad familiare colloquium, imo ad publicam longámque multorum dierum diſputationem, quæ coram aulicis & plebeis habeatur admitti, & tales tantáſque contentiones de ſummis fidei noſtræ myſteriis aduerſus Eccleſiaſticas & Cæſareas ſanctiones haberi, eáque dogmata religionis, quæ magno Chriſtiani orbis conſenſu iampridem reiecta & exterminata ſunt, in dubium palam reuocari publicéque defendi? Quæ iſthęc quæſo, prudentia, imo quæ non corruptela, veſania, turpitudo, damnatæ fidei, ac tantum non emotę mentis hominibus poteſtatem publicam facere, de cauſa religionis pro ſua libidine, & non ex Patrum atque Synodorum auctoritate coram populo & talibus Iudicibus diſceptandi atque pronunciandi? Hoc eſt ſcilicet, Hæreticos hoC mines [e] deuitare, & impia docentibus [f] Anathema dicere, nullámque cum illis [g] habere conſuetudinem; qui ab Apoſtolica & Eccleſiaſtica traditione operta fronte & impudenti ore diſcedunt. Imo vero nihil iſthuc eſt aliud, quàm furioſis vt magis inſaniant, ac pluribus noceant animos addere, vt cuique demum quodlibet, impune ſere liceat de religione ſentire ac ſpargere. Nulla porro vel commodior vel expeditior via eſt ad omnem tum Sataniſmum, tum Atheiſmum, qui tanta vi paſſim irrumpit, omnémque magiſtratum contemnit, & iouehendum & propagandum. Verum ſatis iſthæc de Anabaptiſtis, qui non ſolum Deiparam ſua primaria dignitate ſpoliãt, ſed in Chriſtum etiam ipſum adeo ſunt contumelioſi, vt vtramque naturam, di- D uinam & humanam, in vna eius perſona præſentem agnoſcere dedignentur.

Nec decere, nec expedire, vt ad diſputationem publicam cum Laicis, Anabaptiſtę admittantur.
In Canone Apoſt. 12. & Epiſt. 1. Fabian.
Tertullian. de præſcrip. hæret.
Auguſt. ad Vincentium Epiſt. 48.
Item C. de Apoſtat. L. Hi qui ſanctam fid. & C. de ſumma Trinitate. L. Nemo clericus.
e Matth. 7. Rom. 16 Tit. 3. 2. Theſſ. 3.
f In 2. epiſt. Ioann. Galat. 1.
g 2. Theſſ. 3. Apocal. 2. 2. Timot. 2.

HIS iam nefandiſſimæ Sectæ principem adiungamus, qui verum Chriſtum ſeſe iactare auſus eſt, ac nõnullos vt ita crederent dementauit. Is eſt Dauid Georgius Hollandus, eo impietatis progreſſus, palam vt negaret filiũ Dei Verbum illud æternũ, corpus ex Virgine aſſumpſiſſe, atque diuiná humanámq; naturá coniunxiſſe, vt in eadẽ perſona Deus & homo ſimul ineſſet. Qui præterea, vt erat poſt hominũ memoriã ſuperbiſſimus, de ſeipſo prædicauit, quod ipſe nõ ex carne, ſed Spiritu ſancto natus, quódq; Ieſu Chriſti ſpiritu, ac multo quidem pleniore diuinitate cumulatus, perfectã & cœleſtẽ nũc primũ doctriná adferret, vtpote diuinitus ad

Dauidis Georgij Hollandi, de quo teſtantur Baſilienſes, ſumma impietas.

donum Iſrael inſtaurandam excitatus atque miſſus. Sed ô præclarum inſtauratorem, imo vero improbiſſimum impoſtorem, iuſto & Dei & hominum iudicio condemnatum, cuius exhumatum cadauer & oſſa eruta flammis vltricibus Baſileæ, vt tali Chriſto ſane dignũ erat, abſumerentur. Quid vero ille largiretur Mariæ? cur matrem ſuam Chriſti parente putiorem non duceret, qui ſe Domino maieſtatis tam impudenter æquauit, imo etiam ab orbe terrarum anteponi poſtulauit? Poſtremo tum in Polonis, tum in Vngaria non paucos reperire licet, in quibus repullulat vetus Neſtorianiſmus, & quibus Mariam Virginem Dei matrem appellare tantum non ludus, adeóque abominatio reputatur. Nam & Ioſephum CHRISTI patrem, ex quo Maria prægnans facta ſit, fingere non erubeſcunt.

Noui Neſtoriani apud Polonos & Vngaros.

Quorſum ſuperiora ſint referenda.

B QVAE mihi ſatis quidem eſſe videntur, vt quiuis, modo non cæcus, videat, quos venenatus halitus antiquus ille ſerpens hoc æuo in Europam noſtram inſuderit, quantúmque proſecerit intolerabilis hominũ perditorum inſania, qui ex veterum Hæreticorũ fontibus ſiue lacunis iſthæc deteſtanda, quæ profundunt & renouãt, delitia depromſerunt. Loquor de illis damnatæ memoriæ Sectariis, qui iampridem eiuſdem peſtiferi ſerpentis afflatu ſeducti, vt ipſam religionis noſtræ baſin funditùs concuterent, aperto marte, nec diſſimili ſtudio in Mariam, eiuſque filium palàm debacchabantur. Etenim Cerdoniani Chriſtum neque natum ex fœmina, neque habuiſſe carnem, nec verè mortuum, vel quicquam paſſum, ſed ſimulâſſe paſſionẽ, Auguſtino teſte, mentiti ſunt. Nec diſſimile commentum in Proclianitis deprehẽdimus, quibus C accedunt Apellitæ, quùm Chriſti carnem non de matre, neque de cælo, ſed ex mundi elementis deducunt, & in eadem elementa poſt reſurrectionem diſſolui oportere cõtendunt. Iam verò Manichæi, Marciunis & Manis, id eſt, peſtilentiſſimorum magiſtrorum execrandi diſcipuli, eundem ferè funem trahunt, Chriſto corpus phantaſticum affingentes, vt verum hominem ex vtero Virginis produiſſe inficientur, corpúſque de Maria ſumtum in ſpectrũ inane conuertunt, ideóque veram domini natiuitatem, paſſionem & reſurrectionem eludunt. Quid verò Valentinus, Pythagoricus magis, quàm Chriſtianus, qui & ipſe nomen fœdum ſectæ dedit, nefandarum fabulatũ inuẽtor? Is nihil Chriſto quod ex Virgine aſſumpſiſſet reliquum fecit, vtpotè qui à Patre miſſus, cæleſte corpus ſecum attulerit, ac D per Mariam ſolùm tanquàm per rimam, canalem

De veteribus Hæreticis, qui Mariam Chriſti eſſe matrẽ primum impiè negarunt. Cerdoniani. Proclianitæ. Apellitæ. Marcioniſtæ & Manichæi. In lib. de hæreſibus.

Valentiniani.

A aut fiſtulam quandam tranſierit. Vt de ſuo etiam ſeculo iuſtè queſtus eſt Tertullianus: Licuit Valentino ex priuilegio Hæretico carnem Chriſti ſpiritualem comminiſci. Hebion conſtituit Chriſtum nudum hominem, & tãtum ex ſemine Dauid, non etiam Dei filium. Interfector veritatis Marcion, vt Chriſti carnem negaret, negauit etiam natiuitatem carnis Chriſti. Apelles Chriſto carnem, ſed non natam carnem concedit, vt cuius ſubſtantiam de ſideribus, & de ſubſtantiis ſuperioris mundi ſit mutuatus.] His omnibus adiungi meretur impurus Apollinaris, carnem & ipſe Chriſto ex Virgine aſſumptã adimens, ſed tamen diuinitatis aliquid in carnem eius conuerſam eſſe cõfingens. Damaſcenus iſtiuſmodi Apollinarios vocat Dimoritas, qui Verbum carnem factum eſſe admiſerint, ſed carnẽ CHRISTI de Maria ſumptam, pernegârint.

Li. de carne Chriſti. Tertulliani querela de ſui ſeculi Hæreticis in Chriſtum & eius matrem contumelioſis.

Apollinariſtæ & Dimoritæ. In lib. de hæreſibus.

B ETSI verò diuerſis itineribus iſti progrediũtur, eôdem tamẽ concedunt, & in vna impietatis quaſi cymba vehuntur omnes, quoniam Chriſtum verũ perfectúmque hominem, qui ex Mariæ materna ſubſtantia ſit procreatus, nobis è medio per ſummam iniuriam tollunt. Eiuſdem metalli ſunt Eutychiani, (nam de Neſtorianis poſteà dicemus) nec ſolùm Verbi & carnis vnam eſſe naturam, verùm eandem quoque carnem non de ſacro Mariæ Virginis corpore aſſumptam, ſed de cælo deductam fuiſſe deblaterant, Vigilio teſte. Quid verò attinet, his aliiſque pluribus recenſendis, qui blaſphemandi arte in Satanæ ſynagoga iam olim claruerunt, & commune Chriſto Mariæque bellum nefariè intu-C lerunt, nos longiùs immorari? Effracta, profligata, contrita iſtorum execranda ſunt dogmata, quibus & corporis in Chriſto veritas, & Mariæ, vt ſic dicã, maternitas ſacrilegè conuellitur, atque nunc iterum, vt ſuum regnũm ſtabiliat, augeátque Satan, contra omnem diuinæ Scripturæ Eccleſiaſticæque cenſuræ authoritatem, à perfidis in dubium cœpit reuocari. Veruntamen quando quùm aliorum recentiorum, tùm Anabaptiſtarum inſanus furor nõ conquieſcit, ac latè, prô dolor, ſeſe diffundit, multos vt Mẽnonitas gignat hoc ſeculum, qui CHRISTO carnem è Maria ſumptam adimere nõ verentur, facere non poſſumus, quin & Scripturæ & Patrum ſententiis veritatem Euangelicam aliquãtum illuſtremus, ac peſtilentiſſimo errori, quo verum humanúmque filij Dei corpus aliunde, quàm ex carne Mariæ virginis eſſe ſuſceptum impij fabulan-D tur, pro noſtra virili omnem aditum intercludamus.

Eutychiani.

Li. 3. contra Eutichen.

Nouatorũ errores à veteribus accepti & confirmati.

Sequentis cõfutationis ratio.

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

E Scripturis noui ac veteris Teſtamenti demonſtratur, Chriſti naturam humanã non alteri, quam Mariæ tribui oportere, ex illáque & ex illa Verbum æternum incarnatum eſſe.

PRINCIPIO, ſi Chriſtus Deus ex Virgine nihil aſſumpſit, ſi verus homo ex homine non eſt editus, quid quæſo, Mariæ vtero erat opus, vt illa prius conciperet ac in vtero haberet, ſicut Angelus Ioſepho teſtatur, quod expleto tempore in lucem ederet? Impleti quippè ſunt dies vt pareret, & peperit filium ſuum, quemadmodum Lucas diſertè narrauit. Nec enim aut Propheta Eſaias, aut Gabriel Angelus eſt mentitus, cũ ambo de Maria Virgine primùm concipiente, ac deinde pariente filium clariſſimè vaticinantur. Quis ergo non videat, quantũ ad Chriſti generationẽ Maria cõtulerit, in cuius vtero fœtus ille cũceptus & formatus, certíſque dierum & menſium incrementis nutritus, ac tandem procreatus fuit? Confirmat hoc Elizabeth cognata Virginis, quùm Spiritu ſancto afflata protulit, quæ non niſi ad matrẽ referri poſſunt: Benedictus fructus vẽtris tui. Ac iterum: Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Illud verò ſingularẽ habet emphaſin ἐξ ἧς ἐγεννήθη

Quod Chriſtus verè corpus ex matre Maria ſumſerit. Matth. 1.

Luc. 2. Eſai. 7. Matth. 1. Luc. 1.

Luc. 1.

De qui

Matth. 1. Matth. 1. Luc. 1. & 2. Marc. 6. 8. & 9. Matth. 1.

De qua natus eſt IESVS, ſicut à Matthæo ſcribitur, vt ſubſtantiam carnis Chriſti, non ex ſeminis Ioſeph, ſed ex Virginis Mariæ ſubſtantia deſumtã fuiſſe certo intelligam'. Hinc ille de Maria natus, & eius ſiue hominis filius, ob carnis videlicet communionem, quę ad humanæ naturæ veritatem conſtituendam pertinet, diſerte in Euangelio nuncupatur. Eodem ſpectat Angeli oratio, qui Ioſeph ſpoņſum conſolatutus, vt ſolicito & anxio eius animo retinendæ coniugis metum omnem eximeret, de Maria iam grauida dixit: Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Vbi natum, hoc eſt, conceptum in Maria fœtum audimus, ſicut [a] Tertullianus & [b] Auguſtinus interpretantur: & præterea diſcimus, quod Maria virgo concepit & peperit, opus partim eſſe diuinum, ineffabile, incomprehenſibile, quatenus illic Spiritus ſanctus vim & poteſtatem ſuam Dominicæ incarnationis effectricem exercuit & oſtẽdit, qui propterea Virgini dicitur obumbraſſe: partim naturale, ſi Virginem cooperantem ſpectes, quæ de ſui corporis ſubſtantia virum illum nobis dedit, ſuáque carne induit, de quo prædixerat Hieremias: Fœmina circundabit virum. Vnde ſignificanter vtrunque dixit Angelus, conceptionem Domini & miraculoſam eſſe, quia de Spiritu ſancto, & naturalem, quoniam in Virginis vtero id natum ſiue formatum fuit, vt aſſumeret hominem Filius Dei, matre ſuum illi ſanguinem puriſsimum ſuppeditante.

Mariæ conceptus & partus partim ſuper naturale, partim naturale opus.
a Lib. de carne Chriſti.
b In Enchiridio. ca. 28. & Epiſt. 57. ad Dardanũ.
Luc. 1. Hier. 31. Matth. 1. Luc. 1.

B

Chriſtus filius Dauid ex ſemine Abrahæ promiſſus, ex Maria carnẽ humanam aſſumpſit. Paulo teſte.
Rom. 1. Galat. 3.

ACCEDIT quod Apoſtolus Paulus talem Dei filium prædicat, qui ex ſemine tum Abrahæ, tum Dauidis ſecundum carnem factus ſit, vt Dei nempe promiſſio de gentibus omnibus in vno Abrahæ, ſemine, & vero Dauidis filio benedicendis omnino compleatur. Hæc certe non in diuinam, ſed in humanam Chriſti naturam competunt, & matrem eius Hebræam ex Dauídico genere ortam exigunt. Alioquin, quo pacto ille iam inde ab æterno, ex Patre genitus, ſecundum carnem tandem appareret, & ſiue ex Iudæis, ſiue ex Patribus, ipſiſque lumbis Dauidis, vt Scriptura loquitur, natus prodiret in orbem, ac hominem ſe proderet, niſi ex matre Maria gigneretur, & homo ex homine naturá aſſumeret, ac aſſumtam in carne ſeruaret humana? Sed rurſus Doctorem gentium audiamus: Vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum natum ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret. Sic enim locum, qui Græcis eſt γενόμενον, legit [c] Cyprianus, eámque lectionem ſequitur [d] Auguſtinus, vbi vulgata quidem editio, factum ex muliere, interpretatur. Quod ſi Chriſtus ex muliere natus eſt, & ex ea corpus aſſumſit, ſi legem ſeruauit, & miniſter fuit circumciſionis, vt idem Paulus affirmat, humanam certe naturam ex matre deſumſit. Soluunt ergo IESVM, veréque ſunt Antichriſti, vt Ioannes affirmat, quicunque humanam Chriſti ſubſtãtiam aliunde, quàm ex Maria deducunt, vt negent Dominicam carnem ex Virginalis vteri ſubſtãtia prouenire. Omnis, inquit, ſpiritus, qui non confitetur IESVM CHRISTVM in carne veniſſe, ex Deo non eſt: & hic eſt Antichriſtus. Quod Græci etiam ſignificantius ad hunc modum legunt: Omnis ſpiritus qui non confitetur IESVM in carne veniſſe, ex Deo non eſt. Soluit autẽ Ieſum etiam Bedæ ſententia, Quiſquis eius vel diuinitatem, vel animam,

C

2. Paral. 6.
Galat. 4.

D

c Lib. 2. ad uerſus Iudæos.
d Lib. de Trinit. & vnitate Dei c. 3.
Rom. 15.
1. Ioan. 4.
Chriſtus quia ſub lege factus, matrem habere debuit.
Qui ſoluãt Ieſum, & Antichriſti ſint hoc tempore.
1. Ioan. 4
In Epiſt. eadem Ioan.
Hebr. 2.

vel carnem negat, vt in his fidei Catholicæ aliqua ex parte aduerſetur. Præterea ex Pauli teſtimonio conſtat, quod Chriſtus ob humanæ naturæ conſortium credentes, & fratres & pueros vocare non dedignetur: fratres quidem, quòd cum illo ex matre ſinguli, ſi ſolum demas peccatum, communem habeant naturam humanam: pueros vero, quandoquidem ſicut cæteri mortales à mulieribus procreati, ſic & ipſe natus ex fœmina, carni & ſanguini communicarit. At quomodo fieri vnquam poſſet, vt Chriſtum vere fratrem haberemus, ipſéque nos fratres agnoſceret, niſi eandem ipſe naturam acciperet, & ſuſceptæ carnis diſpenſationem à matre mutuaretur? Ac toties quidem Scriptura veritatem hanc nobis commendat & comprobat, quoties redemptionis humanæ myſteriũ ad ipſum Chriſti ſanguinem refert, & aſſumtæ carnis imbecillitates, vti famem, ſitim, laſsitudinem, dolorem, triſtitiam filio hominis euidenter adſcribit. Non cumulabo loca, ſunt enim propemodum infinita, quæ huc pertinent, & in Apoſtolicis literis paſsim offerunt ſeſe Lectori.

Ieſum ſoluere quis dicatur. Chriſti fratres & pueri cur a Paulo dicti credentes.

IAM VERO nec pauca Prophetica, ſeu veteris inſtrumenti teſtimonia ſuppetunt, quæ & impios retundant, & pios confirment in propoſito argumento. Eſaias non contentus Emanuelis matrem, eámque virginem & concepturam & parituram promittere, de partu eiuſdem ac ortu filij hoc clariſsime dixit: Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis. Quod ſi plura de nati huius paruuli matre ac origine libet audire: Egredietur, inquit, virga de radice Ieſſe, & flos, ſiue vt alij legunt, germen de radice eius aſcendet. Vbi radix Ieſſe genus Dauid, & virga ex radice Maria & ex Dauid, flos autem ex virga filius idem & fructus Mariæ CHRISTVS, qui & ipſe flos intelligitur, teſte Tertulliano. Quare ſicut germen de natura eiuſdem virgulti prorumpit, ſuæque naturæ formam accipit: & quemadmodum lignum ex eo quod ſui generis eſt proprium, non aliud ex alio quotidie producere ſolet: ita Chriſti mater, veluti virga florem germinans, é ſuæ carnis ſubſtantia hominem ſibi ſimilem procreauit. Iterum vero Eſaias, vt ardens & ſuum & totius Synagogæ in excipiendo Meſſia deſiderium explicet, velut longioris moræ impatiens, in vocem illam plane vehementem erumpit: Rorate cæli deſuper, & nubes pluant iuſtum: aperiatur terra, & germinet Saluatorem. Nam hoc etiam loco Meſſias indicatur, ex Maria velut benedicta terra procreandus, qui germen & fructus terræ ſublimis ab eodem Propheta nuncupatur. Huius enim corpus non ſolum de matre aſſumtum, ſed etiam poſt crucis ignominiam ad ſummum honoris faſtigium euectum fuit, nihil vt regnantis Chriſti gloriæ & magnificentiæ vel in cælis, vel in terris poſsit exæquari. Tum Propheta regius Mariam [e] terrã appellat, de qua veritas orta ſit, & quæ fructum ſuum dederit, quum ille videlicet, [f] qui in Sole poſuit tabernaculum ſuum, tanquam ſponſus de thalamo Virginalis vteri proceſsit, atq; ſicut Gigas ad currendã viam exultauit. Nec obſcura eſt illa Meſsiæ precatio. [g] Domine ego ſeruus tuus, & filius ancillæ tuæ, ſicut & in alio Pſalmo: [h] De ventre matris meæ Deus meus es tu. Quod ſi Chriſtus de ventre matris, quæ ſe [i] Domini ancillam dixit, nihil acciperet, non eũ intra famuli

Ex propheticis locis probatur, Meſſiã verum & naturalem Mariæ filium eſſe.
Eſai. 7. & 9.
Eſai. 11.
Lib. de carne Chriſti.
Eſai. 45.
Chriſtus quia Mariæ filius, germen & fructus terræ ſublimis dicitur.
Eſa. 4. & 11
e Pſal. 84.
f Pſal. 18.
g Pſal. 115.
h Pſal. 70.
i Luc. 1.

appellationem ſeruilis naturæ conditio detineret, neque idem ipſe per Eſaiam ſe ſeruum ex vtero eſſe formatum profiteretur. Nam & [a] Tertullianus & [b] Vigilius, quum ambo contra Hæreticos diſputar:t, eiuſmodi dicta huc pertinere monſtrarunt.

a Lib. de carne Chriſti & contra Marcionem.
b In lib. contra Eutichē.

Ex qvibvs Propheticæ & Apoſtolicæ Scripturæ teſtimoniis, plura enim adiicere ſit ſuperuacaneum, ſatis detecta ſimul & reiecta eſt, ni fallor, Anabaptiſtarum veſana impietas, & impia veſania, qui damnatum iam olim nefandum errorem inſtaurare, & in orbem noſtrum velut ea orco reuocare non erubeſcunt. Etenim cum ſuis cæcis ducibus, execrandiſque maioribus, quos receoſuimus, turpiter ignorant, aut ſe ſcire quidem impudenter

A diſsimulant, Verbum cum natura humana ſic eſſe coniunctum, vt eam quæ carne & anima conſtabat, aſſumēdo ſibi vniuerit, & vniendo aſſumpſerit, matre interim totā materiam, id eſt, carnem ſiue corpulentam ſubſtantiam ex ſuis puriſsimis ſanguinibus, vt diximus, eidem Verbo ſuhminiſtrante. Reliquum eſt modo, antiquos ſimúlque probatos religionis noſtræ magiſtros ac iudices adhibere, vt de germano diuinæ Scripturæ ſenſu, quem indicauimus, longe conſtet certius, ac Anabaptiſtarum peruerſitas fortius conteratur, qui non ſine ſummo ſcelere filium à matre, Chriſtum à Maria diſſociare conantur.

Quomodo natura humana Verbum eter nū aſſumſerit, tum ex Maria tum de Spiritu ſancto.
Propoſitio de ſequenti tractatione.

CAPVT DECIMVM SEXTVM.

Græcos & Latinos Patres magno conſenſu tradere, Chriſtum Dominum ex Matre Maria humanam ſumſiſſe naturam: qui vero aliter ſentiunt, eos non modo turpiter hallucinari, ſed & ſalutis humanæ hoſtes eſſe pernicioſos, & Mariæ imprimis permultum detrahere.

a Epiſt. ad Trallianos. Patrū ſententiæ Mariā veram & naturalē Chriſti matrē aſſeuerantes. & primò Ignatij.

Ignatius Apoſtolorum B æqualis, & apoſtolico vere Spiritu prædit[a] Martyr perſpicue ſcripſit:[a] Vere genuit Maria corpus, habens in ſe Deum habitantem, & re vera natus eſt Deus Verbum ex Virgine, veſtitus corpore obnoxio iiſdem paſsionibus nobiſcum: vere natus ea vulua, qui omnes homines in vulua fingit, & corpus ſibi fabricauit ex ſanguinibus Virginis, hoc ſolum excepto, quod nulla viri conſuetudo interceſſerit.] Eodem plane modo, quum Trallianos & Smyrnenſes per epiſtolas inſtituit, Chriſtum ex Maria vere natum aſſeuerat, & piorum aures obturari iubet ad eorum voces, qui Iesvm Chriſtum filium Dei ex Dauid & ex Maria natum, veréque ex Deo & ea Virgine, licet diſsimili modo, geni- C tum eſſe audent inficiari.

Lib. 3. contra Valent. cap. 18. 27. 28. 32
II. Irenæus.

Martyr & Epiſcopus quoque, vt Ignatius, fuit Irenæus, qui in hoc campo acerrime certat, multiſq; Scripturæ locis adductus nefariū errorem, Chriſtum ea Virgine nihil accepiſſe contendentiū coōſtāter elidit. Non ergo inquit, alterū filium hominis nouit Euangeliū, niſi hunc qui ea Maria eſt, qui & paſſus eſt.] Tū ab incommodo & abſurdo ſic ratiocinatur: Si de Mariæ nihil accepit, putatiue apparuit, non carnis hæreditatē, non hominis ſimilitudinem ſeruauit, ſuperuacua eſt eius ad Mariam deſcenſio, nō quæ è terra erant eſcas ad corpus nutriendum percepit, non poſt quadragenarium ieiunium eſuriuit, non fatigatus ſedit in itinere, non ſuper Lazarum fleuit, non anima eius ad mortem vſque triſtis fuit, non ſudauit ſtillas ſanguinis, non ea percuſſo eius latere ſanguis exiuit & aqua, demum vana & inania fuere carnis ſigna omnia, quæ in illo ſecundum Euangelium apparuerunt.]

Lib. de præſcription. hæreticorum.
III. Tertullianus.

Tvm Irenæi ſectator diligens Tertullianus, præſertim in libris aduerſus Marcionem editis, alicubi regulam fidei vocat, qua creditur Verbum illud quod filius Dei appellatur, Patriarchis varie viſum, & in Prophetis ſemper auditum, poſtremo ex Spi-

B ritu & virtute Dei, in Virginem Mariam delatum, in vtero eius carnem factum, & ea ea natūm hominem, ac propterea filium hominis appellatum eſſe. Quam ſuam ſententiam alibi repetitus Elizabethæ verbis comprobat, quæ Spiritu ſancto repleta dixerit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.] Sed & more ſuo, id eſt, acute ſic ratiocinatur: Cur homo Chriſtus & filius hominis ſi nihil hominis, & ex homine? niſi ſi aut aliud eſt homo, quam caro, aut aliunde caro hominis, quam ex homine, aut aliud eſt Maria quā homo.]

Li. de velandis virginibus & de carne Chriſti.
Luca 1.
Lib. de carne Chriſti.

IIII. Iuſtinus & Hippolitanus.

Iam vero ſuperioribus duos inuictos Chriſti pugiles, eóſque veteres, Iuſtinum & Hippolytum adiungamus, qui doctrinam eandem non ſcriptis modo, ſed & profuſo ſanguine comprobarūt. Prior in hunc modum docet: Filium hominis ſeipſum Chriſtus dicebat, vel quia natus eſt de Virgine oriūda à Dauide, Iacobo, Iſaaco, Abrahamóque, vel quia ipſe Abraham etiam reliquorum deinceps pater eſt, ea quibus Mariæ ſtirps eande deducitur. Scimus enim patres filiarum, etiam liberorum patres eſſe, quos illæ pariunt.] Alter vero, Hippolytum loquor: Dic mihi, inquit, ô beata Maria quid erat, quod in tuo erat vtero conceptum, & quid erat quod à te in virginali matrice geſtabatur? Sermo erat Dei primogenitus à cælis ad te deſcendens: & homo primogenitus in vtero formatus, vt primogenitus ſermo Dei homini primogenito coniunctus oſtenderetur.]

In dialogo cum Triphone habito.
In ſermo. in Helcanā & Annam.

V. Origenes

Qvod autem à fanaticis Valentinianis adfertur, Verbum per Mariam quaſi per canalem tranſiiſſe, D neque tamen ea illa quicquam contraxiſſe, in hunc modum Origenes vetus & ipſe Theologus refutauit: Si Verbum per Mariam penetrare turpe non duxit, nec ea ea aliquid ſumere puduit: & in quem finem tranſiret, niſi inde aliquid delibaret? Si hominem non accepit ea Maria, quomodo conſiſtent verba Apoſtolorum? quomodo mortuorum primogenitus erit? quomodo primitiæ dormiētium?] Tradit igitur hunc canonem Origenes: Non oportet aurem inclinare his, qui dicunt per Mariam, & non ea Maria Chriſtum natum, quod Apoſtolus

Dialog. 3. de Chriſto homine.
1. Cor 15.
Galat 4.

præſciens

præſciens ita prædixit: Cum autem venit plenitudo temporum, miſit Deus Filium ſuum factũ ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant, redimeret. Vides quia non dixit factum per mulierẽ, ſed factum ex muliere.]

Li. de incarnationis Sacramento cap. 6.
Luc. 1.

Neque ſolùm Origenes, ſed & Ambroſius ad hoc inſtitutum valere vult, vt re vera valet plurimùm, quod ab Angelo Virgini noſtræ dicitur: Quod natum eſt non per te, ſed ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei. Nec diſcrepat Syriacus interpres, qui ſic Latinè vertit: Is qui naſciturus eſt ex te, Sãctus ipſe, ac Filius Dei vocabitur. Addit autem Ambroſius: Ex ſe generauit Maria, vt quod generaretur ex ipſa, in eo, ſalua generationis Dominicæ prærogatiua, corporis eſſet vera natura.] Ac rurſus: Virtus venit in Virginem, ſed natum eſt corpus ex Virgine, & ideò cæleſtis quidem deſcenſio, ſed humana conceptio eſt.] Quid autem illo luculentius? Habuit de ſuo Virgo, quod traderet? non enim alienũ dedit mater, ſed proprium è viſceribus ſuis contulit inuſitato modo, ſed vſitato munere. Habuit igitur carnem Virgo, quam naturæ ſolennis iure tranſcripſit in fœtum. Eadem igitur ſecundùm carnem, generationis Mariæ genitique natura.]

VI. Ambroſius Quomodo Patres exponant dictũ Angeli: Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur Filius Dei.

Eadem generantis Mariæ & geniti Chriſti natura.

Li. de incarnat. Domini. Sacramento cap. 9.

Sed & Athanaſius qui Ambroſium ætate præceſſit, ex eiuſdem Angeli verbis dictis colligit, Chriſtiano nomine indignos eſſe cenſendos, qui audent ambigere, ſitnè Dominus ex Mariæ editus ſubſtantia Deus, & natura Filius Dei: corpore autem ex ſemine Dauidis & ex carne Mariç. Tum idem alibi teſtatur, quod Chriſtus carnem noſtram ex Maria deciſam acceperit, quódque idem ex Mariç carne & oſſibus, veluti ex veteri Adamo, vt vicem eius expleret, coſtam ſibi finxerit, ipſam nimirum incarnationem, quam ſemel induiam perpetuò geſtet, ac proinde iſta noua Eua, inquit, mater vitæ appellatur.] Tractat eundem Euangelij locũ Gelaſius, & oſtendit, (Quod ex te naſcitur) idcircò ab Angelo dici, vt proprietas humanę conditionis, quã Chriſtus de Matre ſumturus erat, explicetur: Sanctum autem appellari, quoniam ſine cõtagione carnalis concupiſcentię generetur: ac interim eundem Dei eſſe Filium, vt ſimul humanæ diuinæque naturæ Sacramentum, quod hac conceptione in Maria mirabiliter vniendum erat, ſignificetur. Verùm ad Athanaſium [a] redeo clariſſimè pronũciantem: Erat ergo humanum naturæ corpus, quod ex Maria natum eſt, vt volunt Scripturæ diuinæ. Verum autem erat, quoniam idem erat cum noſtro. Soror enim noſtra Maria, quoniam omnes ſumus ex Adam: nemo autem de hoc dubitauerit, qui recordabitur eorum quæ Lucas ſcripſerit.] His planè ſubſcribit non ſolũ Chryſoſtomus [b] affirmans, quod ſpiritus carnẽ Chriſti nõ ex nihilo, ſed ex carne Virginali formarit, etſi nullo id modo poſſit explicari: verum etiam Epiphanius [c] in hæc verba ſcribens: Verè natus eſt Chriſtus ex Maria ſemper Virgine, accepto verò corpore, non ſecundum opinationem, carne verè corpore verè cum oſſibus & neruis & omnibus noſtris, nihil à nobis immutatus, niſi quod illuſtris eſt ſanctitate ac Deitate ſua, vaſeque ſanctificationis & iuſtitiæ.] Nec multò poſt ſubiicit Chriſtum verè factum in vtero Virginis, & Maria portatum, & in lucem editum, ac impollutè nutritum eſſe.

VII Athanaſius Chriſoſtomus & Epiphanius.

In epiſtola ad Epictetum.

Sermo contra omnes hæreſ. & in Euangel. de ſanctiſſima Deipara.
Lib. de duabus naturis in Christo.
Luc. 1.

Maria noua Eua & mater vitæ Athanaſio dicitur.
Cur Chriſtus ab initio dicatur Sanctum.

a In epiſt. ad Epictetum, citante Theodoreto dialoge 2.

Quomodo Maria etiam ſoror noſtra dici poſſit.
Spiritus ex carne Virginali formauit Chriſti carnẽ.
Luc. 1. & 2.
b Homil. 25. in Ioannem.
c In ancor. de fide Catholica.

Iam verò ex Auguſtini ſententia diuinitas in vterum Virginis adueniens, carnem ſibi ex ſubſtantia

A Mariæ fabricauit, & ea quidem authoritate, qua in Paradiſo Adam de limo formauit. Impium igitur & fugiendum dicit illorum errorem, qui beatam Virginem ſolum Deum peperiſſe contendunt, eò quòd ubi Saluator noſter cæleſtem neſcio quam, carnem inter viſcera materna perfecerit, & ita tranſierit per Virginis vterum. Quin & diſertis verbis pronunciat: Deteſtandi etiam illi ſunt, qui Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum matrem Mariam in terris habuiſſe negant: quum illa diſpenſatio vtrunque ſexum & maſculinũ & fœmininum honorauerit, & ad curam Dei pertinere monſtrauerit, non ſolùm quem ſuſcepit, ſed etiam illum per quem ſuſcepit, virum gignendo, naſcendo de fœmina.]

VIII. Auguſtinus. Maria non ſolum Deũ, neque cæleſtem carnem peperit.
Deteſtandi & ab Eccleſia excluſi ſunt, qui Chriſtum de Maria natum non agnoſcũt.

De verbis Domini ſer. mo. 58.
In ſerm. 3. de aſcenſio Domini.

Quid autem eo manifeſtius, quid efficacius? Qui non credunt Chriſtum in carnem veniſſe de Virgine Maria ex ſemine Dauid, quod apertiſſimè Scri-
B ptura Dei loquitur, non vtique ſunt in Eccleſia, quia ipſum caput Eccleſiæ nõ tenent, quod eſt Chriſtus Ieſus.]

Lib de fide & Symbolo.
Extra Eccleſiam ſunt negantes Chriſtum in carne veniſſe de Virgine.

Adhæc Auguſtini ſedulus imitator Fulgentius, fidei regulam omnibus amplectendam hoc modo præſcribit: Firmiſſimè teneas, & nullatenus dubites, vnum ex Trinitate perſonam, id eſt, Dei filium, qui de natura Dei patris ſolus natus eſt, & vnius eiuſdemque naturæ cum patre eſt, ipſum in plenitudine temporis ſecundum ſuſceptionem formæ ſeruilis voluntariè in Virgine conceptum, & de Virgine natum: Verbum carnem factum, ipſum quoque eſſe, qui eſſentialiter natus eſt de Patre, & eſſentialiter conceptus eſt, natúſque de Virgine, ipſúmque vnũ eſſe & vnius naturæ cum Virgine.]

Contra epi Pentiani. cap. 4.
Lib de fide ad Petrum Diaconum cap. 24.

IX. Fulgentius. Secunda in Trinitate perſona in Virgine carnẽ concepta, & de Virgine nata eſt.

C Et non multò pòſt ſubiicit: Firmiſſimè tene, & nullatenus dubita, Chriſtum Filium Dei, ſicut de Deo Patre plenum perfectúmque Deum, ita de Virgine matre plenum perfectúmque hominem genitum, id eſt, Verbum Deum, habentem ſcilicet ſine peccato veram noſtri generis carnem & animam rationalem.]

Chriſtus vnũ & vnius naturæ cũ Virgine matre.

Præterea ſcitè ratiocinatur Euthymius: Quid opus Filio Dei fuit de Virgine naſci, ſi nihil ex ea ad humanæ naturæ conſtitutionem accedit? Adhæc, cur Dominus cum Apoſtolos docuit, ſe eſſe hominis Filium pronunciauit? propter veram vtique matrẽ ſuam & Dei genitricem. Cur inſuper miſit præcones in vniuerſum orbem terrarum, qui illud ipſum prædicarent, nempe ſe humanam carnem ex Virgi-
D ne ſuſcepiſſe, atque hominem factum eſſe?

Part. 2. Panoplia.
X. Euthimius. Rationibus conuincitur, Filium Dei natum eſſe de Virgine.
Cur Chriſtus in Euangelio ſe Filium hominis ſæpe vocet.

Sed & vetuſtior Euthymio Theodoretus, vt paucis multa coniungat incommoda, quæ ex falſo aduerſariorum dogmate conſequuntur doctè in hunc modum colligit: Si nihil ex noſtra natura (per Mariam nimirùm) accepit Deus Sermo, non ſunt vera, quæ cum Patriarchis à Deo vniuerſorum facta ſunt pacta, conuenta: inutilis autem eſt & [a] Iudę benedictio: falſa verò eſt quæ [b] Dauid facta eſt promiſſio: ſuperuacanea eſt & Virgo, quæ Deo incarnato nihil noſtræ naturæ attulit: quæ autem Prophetæ prædixerunt, nondum finem cœpere: inanis ergò eſt prædicatio noſtra: inanis fides noſtra: vana quoque ſpes eſt reſurrectionis: mentitur etiam, vt videtur, Apoſtolus, quum dicit: Suſcitauit, & conſedere nos fecit in cæleſtibus in Chriſto Ieſu.]

XI Theodoretus. Quæ ſequantur incommoda ex aduerſariorum doctrina.

Dialog. 1.
a Geneſ. 49.
b Pſal. 88. & 131.
Epheſ. 2.

Finem in citandis Patribus faciam, inter quos [c] Ambroſius, [d] Cyrillus, [e] Vigilius valdè luculenti ſunt atque copioſi, vnum ſi addidero [f] Euſebium

c Lib. de incarnat.
d Epiſt. ad Acharium.
e Lib. 3. cont. Eutich.
f Hom. 1. de natiuit. Domini.

XII Euſebius Emiſſenus. Confutatio eorũ,qui Chriſti carnem de Maria negant aſſumptã, ſed dũtaxat per eius vterum tranſiiſſe dicunt.

Emiſſenum, qui doctè inprimis ac grauiter in rem propoſitam diſſerit. Vbi ſunt, ait, Hæretici, qui recenti errore decepti, & nouo antiqui ſerpentis dente percuſſi, dicere auſi ſunt, carnem Domini Saluatoris nihil habuiſſe de Maria: Hoc dicunt illi Oriẽtales Hæretici, nihil illum participaſſe de Matre. Hic peſtifer ſenſus Orientales Eccleſias occupauit, nihil Chriſtum de noſtra conſanguinitate traxiſſe, ſed per Virginis tranſiiſſe vterum, quaſi per corpus alienum. Et quid egit illis nouem menſibus intra illud materni corporis geniale ſecretum? illic vtique de eius oſſibus & medullis ratione operante collectus, illic natura ſtupente compoſitus, illic per legitima naſcendi ſpatia de carne carnis incrementa mutuatus eſt. Quòd ſi nihil attracturus erat de propriæ parentis materia, quid opus erat longa hoſpitij mortalis iniuria? Si, inquam, nihil de ſuo erat corporeus matris ſinus cæleſti puero quotidianis horarum ac dierum profectibus collaturus, vbi primùm legitur conceptus, ſtatim conſummatus, ſtatim fuit & genitus. Sed non ita eſt. De prima dicatur paruuli confirmatione, vnde oſſium compago, membrorumque perfectio produt?

Chriſtus Filius hominis, non hominũ rectè dictus in Euangel. Totum Chriſti corpus ex Maria eiuſque ſubſtantia & ſanguine. Chriſti ſanguis oblatus, de ſanguine matris acceptus.

Nota ſolennis temporis conſuetudo. Itaque quum animam aliundè ſuſceperit, ſi corpus de Matre non habuit, ergo Sermo diuinus caret veritate, quùm veritas ſit, quæ eum Filium hominis proteſtatur. Quo quidem loco debemus aduertere, quod dum non hominum, ſed hominis dicitur, ex vno creari parente monſtratur. Legimus: Et peperit filium ſuum primogenitum. Si nihil in eum de ſe trãſtulit mater, non peperit propriũ, ſed profudit alienum. Sed ita non eſt. Nam ſicut totus Deus ex Deo eſt, ita totum hominis corpus ex homine. De carne Mariæ coagulatus, de eius formatus viſceribus, de eius ſubſtantia conſummatus, & ſanguinem, quem

Luca.2.

prò matre obtulit, de ſanguine matris accepit.]

Quapropter ſi venerandis Patribus ac præclaris Eccleſiæ luminibus vlla fides habenda eſt, quam Synodorum decreta ſuo loco repetemus, non poſſunt in verbo Dei non turpiter hallucinari, qui vel cum antiquis, quos diximus, hæreticis, vel cum nouis horum diſcipulis Anabaptiſtis Chriſtum ſine Matre impiè fabricant, verámque Dei & hominis genitricem nefariè aſpernantur. Hi primùm in Chriſtum horribiliter inſultant, ac ſummam Dei gratiam abnegant, qua duce naturalis Dei Filius, dum ex Maria carnem induit, ſibi corpus de corpore noſtro, carnem de carne noſtra, oſſa de oſſibus noſtris aptauit, vt idem nobiſcum eſſet, ac quod proprium habebat, ad nos ſponte transferret, atque ita in commune nobiſcum & Filius Dei & Filius hominis permaneret. Quare non modò peruerſi doctores, verùm etiam crudeles humanæ ſalutis hoſtes dici haberíque merentur, quotquot ſanctiſſimam illam, vt ſic dicam, fraternitatem è medio tollunt, per quam

In Chriſtum grauiter peccant, qui matrem eius Mariam reſpuũt, tantóque Dei beneficiũ non agnoſcunt.

A vnicus idem Dei Filius iure ſibi ſoli cæleſtia omnia vendicans, nos tàm amanter complexus eſt, vt ex iræ filiis & gehennæ mancipus electos ſibi fratres, ac hæreditatis æternæ conſortes humaniſſimè adoptaret, noſtram naturam euſque prouehens, vt ne altiùs quidem aſſurgere poſſe videatur. Quam dignitatem non obſcurè Chriſtus ipſe nobis ſubindicauit, quùm è terris in cælum digredi volens, diſcipulis quos fratrum nomine dignabatur, ſuauiſſimè affirmauit: Aſcendo ad Patrem meum & ad Patrem veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum. Quid verò à Chriſtiana pietate & gratitudine magis alienũ fingerent aduerſarij, quàm quum hoc tantum támque ſalutare nobis Chriſti beneficium ſic obſcurant & extinguunt, vt huius immenſæ gratiæ fons, caput & author non agnoſcatur, non celebretur, non inuocetur, non redametur, ſicut ipſe à nobis vel maximè poſtulat, atque iuſtiſſimè promeretur?

Ioan.20.

Peccant non leuiter in Mariam qui matrem ipſam Chriſti eſſe diffitentur.

Deinde in Mariam ſunt iidem valdè procaces at-
B que petulantes, quòd hac impia opinione laudem illi vel maximè debitam, atque à piis omnibus tribuendam, ſempérque in Eccleſia vſitatam ſceleratè ſupprimere & abolere contendunt: laudem, inquã, Euangelicis literis conſentaneam, quam & Gabriel Angelus confirmauit, & cognata Elizabetha Mariæ matri Domini perſpicuè, vt diximus, detulit. Nec parentem vllam Sol vidit in orbe, quæ maiore iure quam noſtra Virgo, de ſuo diceret Filio id, quod primus mortalium parens de vxore ſua iam olim protulit: Hoc nunc os de oſſibus meis, & caro de carne mea. Etenim proprium duntaxat de ſuis viſceribus, vt Ambroſius loquitur, Chriſto Filio contulit modo prorſus inuſitato, vt qui de cælo venit, Filius hominis efficeretur, ipſóſque homines inſtauraret, ac Deo recõciliaret. Pudeat ergo tùm nouos,
C tùm veteres Sectarios in tanta Euangelij luce cœcutire, nihil vt illos moueat, quod legunt & audiũt, Chriſtum ex Virgine iuxta Prophetiam eſſe conceptum, Mariam geſtaſſe vterum, in Bethlehem peperiſſe primogenitum, natum pannis inuoluiſſe, in præſepio reclinaſſe, in templum intuliſſe, in Ægyptum adduxiſſe, & illinc in Nazareth reportaſſe, eúmque ſemel amiſſum non reperiſſe tantùm, ſed etiam proprio filij nomine in templo compellaſſe. Ignorãt ſtolidi decuiſſe prorſus, vt Pontifex noſter per omnia fratribus aſſimilaretur, & fraternæ charitatis nexu nobis intime copularetur. Sed ne his quidem omnibus placari poſſunt veteres & improbi Manichæi, qui plurimum negotij Eccleſiæ tot ſeculis exhibuerunt, & partim linguis blaſphemis,
D partim ſcriptis virulentis ſanctiſſimam Dei genitricem petulantiſſime appetiuerunt. Quocirca committere non poſſumus, quin hos inſanos Mariomaſtigas, quorum in Patrum ſcriptis toties fit mentio, in medium quoque protrahamus.

Luca 1.

Geneſ.2.

Lib. de incarnat. Dominic. Sacramento. cap.9.

Matth.1. & 2.

Luc.1. & 2.

Maria de ſuis viſceribus propriũ contulit Filio

Hebr.2.

Tranſitio ad excuſſionem & reiectionẽ erroris Manichæorum.

CAPVT XVII.

Diſputatio partim aduerſus Manichæos, Chriſto carnem de Maria ſumtam impiè adimentes, partim contra Sacramentarios, Corporis Chriſti veritatem in Euchariſtiæ Sacramento nefariè inficiantes.

Vt

De principe à Secta Manichæorum.

Vide Euſeb. Cæſarienſem lib. 7. cap. 27. in Eccl. hiſt.

VT mali Corui malum Ouum tectius cognoſcatur, Manichæorum caput & Anteſignanus fuit Manes, natione Perſa, ſecundum nomen ſuum inſaniens, vita & moribus barbarus, tàm ſuperbè impius, & impiè ſuperbus, vt ſeſe Chriſtum, aliquando & Paracletum eſſe iactaret, qui detracta cute Regi Perſarum pœnas tandem iuſtiſſimas luit. A tali parente nomen Sectęque originem accipiunt Manichæi, qui particulas aliquot ex nouo Teſtamēto arripientes, Legem & Prophetas reiiciebant, de bono & malo rerum principio ridiculè nugabantur, ſummum Dominicæ incarnationis arcanum tantum non exibilabant, & execrandis myſteriis, quæ impuriſſimi homines in ſuis congreſſi- B bus celebrare ſunt ſoliti omnes propemodum Hæreticos ſuperabant. Quid igitur mirum, ſpurciſſimos rerum literarúmque ſacrarum corruptores, de puriſſima lectiſſimáque Dei ac Domini noſtri Matre tàm prauè ſenſiſſe, vt illam penitus aduerſari, nihilque cum illa commercij habere velle viderentur? Talem enim Chriſtum ſtultiſſimi opifices ſibi fabricarunt, qui Mariam non impleuerit, ad virginalia eius viſcera non deſcenderit, in fœmineo eius corpore nunquam habitarit: quandoquidem Diuinæ maieſtati haud congruat, in ſordes illas humanas aliorum more hominum ſeſe demittere: in maternis fecibus volutari, ac tamdiu hærere in ſentina humorum putridorum, quemadmodum ſordidiſſimos & putidiſſimos Manichæos loqui non puduit.

Manichæi Virginis aduerſarij vehementes.

C Breuiter, hoc iſtorum inane ſtolidúmque phantaſma eſt, Spiritus ſancti opificio indignum, Chriſto autem Domino ignominioſum fore, ſi eum ex Mariæ carne carnem aſſumere, & vere corpus humanū paſſioni ac morti obnoxium à muliere mutuari conſtituamus: non enim corpus aliud, quàm imaginarium Dei Filio attribui oportere. Cæterùm abſit à nobis hoc nefarium ſceleratiſſimumque ludibriū: Manichæorum ſit iſta dementia. Vincentij Lyrinēſis verbis vtor, qui ſuis innixi ſomniis, Chriſto largiri detrectant, quod is Mariæ vterum velut primā & propriam officinam ſibi delegerit, nec ſolùm in ea puriſſima domo multis menſibus habitarit, ſed etiam ex illius Virginis carne & ſanguine corpus integrū aſſumpſerit, & ex maternis eius viſceribus verus hominis Filius fuerit procreatus.

Manichæi Chriſto nihil concedunt, quod aſſumptū ſit de Virgine matre.

D Nihil autem æquè, quàm carnis iudicium faſcinat Manichæos, qui ſtulta & cœca mundi prudentia impediti, de rebus diuinis ineptiſſimè Philoſophantur. Vnde non modò Marię Virgini matri, ſed etiam immortali Deo fœdam notam inurunt, dum vaniſſimè comminiſcuntur & illam, quæ perpetuò pura, ſancta, integra perſeuerauit, & hunc munditiæ omnis authorē aliqua ex parte inquinari, quod ex Matris vtero Deus æternus homo formetur. Cur autem cœci homines Chriſto hic minus tribuunt, quàm Soli omnes largiuntur, cuius radij loca cœnoſa & ſordida penetrant quidem, ſed minimè cōtaminantur? An non intelligunt, hanc ſummi Dei eſſe naturam, vt vbique locorum non poſſit non adeſſe, ſempérque mundum illum perſiſtere, ac eidem, ſi peccatum excludas, nihil impurum & ſordidum apparere, quoniam nihil fœdum, turpe, de-

Vnde Manichęorum errores orti.

A ſpicabile, quódque meritò reprehendatur, aliquādo creatum ac inſtitutum eſt. Quare diuinitus Apoſtolo Petro dictum legimus: Quod Deus creauit, immūdum ne dixeris. Vidit enim Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona, ſicut Moyſes diſertè teſtatur, & ſecundum doctrinam Apoſtolicam, omnis Dei creatura bona ac idcircò etiam munda eſt, præſertim ſi prima eius inſtitutio, & accedens mox authoris benedictio conſideretur. Deinde Optimo Maximo Deo tantùm non inſultant impij, cuius cōſilium & ſapientiam & bonitatem ſi vſquam alibi, certè in ſummo humanæ redemptionis myſterio relucentem gratiſſimis animis agnoſcere & celebrare debebant. Atqui mirabilis illa œconomia deſcēſus Filij Dei quid illis aliud, niſi merum phantaſma eſt, quùm tam multa & egregia, quæ de Chriſti hominis natura, corpore & afflictionibus in Euangelio legunt, ad inanem quandam ſimulationem referre non erubeſcunt? Extant luculenta vaticinia de venturo Meſſia, & ex quibus ille maioribus procreandus eſſet, matrémque Virginem Gabriel Angelus planiſſimè deſignauit. Quid verò magis à Dei maieſtate ſimul & bonitate ſit alienum, præterquā illum, qui æterna eſt Veritas, in ſuis promiſſis fallacem ac mendacem eſſe, quùm nobis eiuſmodi mittit Meſſiam, qui non ſit homo, ſed duntaxat ſe hominem eſſe ſimulet atque fingat? Ad hæc natura humana, quæ Deum iuſtè iratum & offenſum habebat, reſtitui, Deóque ſuo reconciliari non poſſet, ſi pro illa quiddam imaginarium ſatisfaceret, nullúſque iuſtus & innocens eandem naturam in perſonā ſuam aſſumeret, vt verus homo pro hominibus cōmune debitum penderet perſolueretque. Illud verò ſtultis Manichæis imponit maximè, quod craſſis & pluſquàm anilibus ſpeculationibus intenti nō intelligant, Chriſtum ineffabili modo, & ſupra naturæ captum, & tamen hominem ex homine conceptum ac editum, facilè cauere tùm potuiſſe, tum voluiſſe, nullæ vt ſordes Virginei ventris accederēt, ſed pura & integra vtrinque manerent omnia, præſertim illo, qui ad ſordes mortalium eluendas venerat, hoc primum ſuæ Matri beneficium conferēte, vt ſacro ſuo conceptu, fœtu atque partu longè mundior ac purior efficeretur, vtque Mater eadem immaculata immaculatum, benedicta benedictum fructum ſui ventris in lucem proferret. Rectè igitur Leo Magnus Manichæos phantaſmaticos, & Vincentius phantaſiæ prædicatores appellat, homines tot flagitiis imbutos, vt ad imam ſcelerum nequitiam peruenerint, ſicut de illis meritò iudicant, [a] Imperatores.

Act. 10.

Geneſ. 1.

1. Timot. 4.

Manichæi negant in Deū Dei que filium eſſe cōſummationem.

Quę cauſa erroris in Manichęis.

Manichæi Phantaſmatici & phantaſię prædicatores dicti.

Quod ſi veteres audire libet, qui hiſce monſtris olim cum laude reſtiterunt, [b] Gregorius Nazianzenus perſpicuè docet, Dei Filium extremis diebus hominis quoque Filium noſtra cauſa factum eſſe, qui arcano & inexplicabili modo, ac citra vllas ſordes ex Virgine Maria progreſſus fuerit: nihil enim ſordidum, inquit, vbi Deus eſt, & cuius beneficio & opera ſalus paratur.] Eoſdem Manichæos haud dubie petit Venantius, quùm ita diſſerit: Quod verò Deus maieſtatis de Maria in carne natus eſt, non eſt ſordidatus naſcendo de Virgine, qui non fuit pollutus hominem condens de puluere. Denique Sol aut ignis ſi lutum inſpiciat, quod tetigerit, purgat, & ſe tamen non inquinat. Nec fuit Deo iniuriæ cauſa miſericordiæ: neque ſit incredibile, quod

a in lege Arriani Cod. de hæret. & Manich.
b Oratione in ſanctum Baptiſma.
In expoſit. Symb. Apoſtolici.

Patrum teſtimonia. Manichęorum errorem confutantia.

eſt ipſe natus de Virgine, qui Adam de puluere, & primam mulierem potuit de coſta formare.] Auguſtinus verò, qui vel nouem annos in Manichæorum nefaria Secta conſumpſit, ac poſteà in Chriſto renatus eidem Sectæ fortiſſimè reſtitit, præſentē errorem multis refellit ac diſſipat. Neſciunt, inquit, quomodò ſubſtantia Dei adminiſtrans, omnē creaturam inquinari omninò non poſſit: & tamen prædicant, iſtum viſibilem Solem radio ſuo per omnes feces & ſordes corporum ſpargere, & eos mundos & ſincerè vbique ſeruare. Si ergo viſibilia munda viſibilibus immundis contingi poſſunt & non inquinari: quantò magis inuiſibilis & incommutabilis per Spiritum animam, & per animam corpus ſuſcipiens, toto homine aſſumpto, ab omnibus eũ infirmitatibus nulla ſua cõtaminatione liberauit?] Ac alibi rurſus: Ideò magis probatur Filius Dei nõ poſſe de ſanguine fœminæ coinquinari, quia per fœminam natus eſt, quàm ſi non per fœminam naſceretur, & membra illa deuitaſſet: videretur enim iudicaſſe, poſſe ſe inde pollui, & minus à nobis fidenter coinquinabilis diceretur. Conſecrauit autē virginitatem, quia de Virgine naſci voluit: & ſola illa Mater in terris eligenda erat ad ſuſcipiendum hominem, quia iam Patrem habebat in cælis.]

Lib. de agone Chriſtiano cap. 18.

Sicut Sol nihil impuritatis contrahit, itanecque Chriſtus per Virginem homo factus.

Dei filius de ſanguine fœminæ non poteſt coinquinari.

Lib. de fide Contra Manichæos cap. 24.

Chriſtus quia de Virgine natus, conſecrauit virginitatem.

Omitto præclarum eiuſdem Auguſtini locum, qui docet, in Sanctorum membris, etiam genitalibus, nullam omninò turpitudinem eſſe ſtatuendam: vnde porrò in Virginis noſtræ laudem, atque vt ſimul verberet Manichæos, hæc ſubiicit: Quantò magis ergo in ſancta virgine Maria, quæ Chriſti carnem fide concepit, nihil habuerunt turpitudinis membra, quæ nec humano licitóque conceptui, ſed diuino tantùm partui ſeruierunt, meritò planè ſic honeſtata, vt nobis Chriſtum, quem cordibus integris credendo conciperemus, & confitendo quodammodò pareremus, etiam corporaliter ſeruata integritate transfunderet. Nullo modo enim Chriſtus matrem naſcendo faceret deteriorem, & cui munus fœcunditatis attulerat, decus virginitatis auferret. Hæc veraciter, non fallaciter facta ſunt: ſed noua ſunt, ſed inſolita ſunt, ſed contra naturæ curſum notiſſimum ſunt, quia magna, quia mira, quia diuina: & ergò magis vera, certa, firmata.] Nec minus luculētet, quàm ſuccinctè dixit Atticus: Si Deo turpè eſt in Virgine habitare, modis omnibus turpius erit, Virginem formare. Quòd verò ſi turpè non eſt, neque opus ſuum inhabitare, turpè erit.]

In ſanctorum membris nihil inhoneſtũ.

In Mariæ membris nihil turpe, ſed omnia diuino ſeruiunt miſterio.

Chriſtus nulla ex parte Matrem deteriorem, ſed perfectiorem admentu ſuo reddidit.

Lib. 29. cont. Fauſt. c. 3.

Ex tomo 2. Conc. Epheſ. cap. 28.

Stolidi Manichæi ex honeſto & ſancto turpe & ſtolidum faciunt.

Quarè niſi prorſus perfrictæ frontis eſſent Manichæi, non poſſent non erubeſcere, qui ex honeſto turpe, ex puro & ſancto immundum & ſordidum faciunt, ac opus authore Deo digniſſimum ad ſummam referunt indignitatem, carnis nempe iudicio penitus obcæcati. An indignior Chriſti morte natiuitas, & cruce infantia, & natura pœna, & carne damnatio? Si vere iſta paſſus eſt Chriſtus, minus fuiſſet naſci, vt verbis vtar Tertulliani.

Lib. 3. aduer. Marcionem.

At rurſus vt Mariæ oblatrent iſti canes, Chriſti dictum obiectant, qui de matris præſentia monitus, internuncio reſpondit: Quæ eſt mater mea: Hoc enim ad matrem abnegandam valere contendunt. Enimuerò quod Chriſtus dixit bene, hoc iſti perfidi Scripturæ deprauatores, vt optimam matrem à Filio ſuo ſeiungant ac abalienent, in alienũ falſúmque ſenſum peruerſe diſtorquent. Ego verò gratiã veteribus Theologis ago, qui multum ac ſæpe Ma-

De loco Euangelij: Quæ eſt mater mea: quod nihil facit ad iuſtitutum Manichæorum.

Matth. 12. Luce 8. Marc. 14.

A riam præſente calumnia liberarunt, matriſque Domini cauſam diligenter egerunt, nihil vt noſtro nouóque labore ſit opus ad hanc qualemcunque glaciem perfringendam, imò ad telam araneam leui manu diſturbandam. Hieronymus cauillum obiectum ita retundit: Non iuxta Marcionem & Manichæum matrem negauit, vt natus de phantaſmate putaretur, ſed Apoſtolos cognationi prætulit, vt & nos in comparatione dilectionis, carni ſpiritũ præferamus.] Hilarius in hunc modum: Chriſtus non faſtidioſe de matre ſua ſenſiſſe exiſtimandus eſt, quum ipſi in paſſione poſitus, maximæ ſollicitudinis tribuerit affectum.] In eundem fere ſenſum habet Ambroſius: Hic non, vt quidam Hæretici tendiculas aucupantur, Mater negatur, quæ etiam de
B cruce agnoſcitur, ſed neceſsitudini corporali præſcriptorum cæleſtium forma præfertur.] Id quod Auguſtinus hoc modo clarius reddit: Exemplo ſuo iam docebat, negandos eſſe terrenos parentes propter Deum. Opera enim diuina facienti terreni affectus obſtrepere non debebant.] Cum his cõgruit peruetuſtus ille Tertullianus: Solet, inquit, etiam adimplere Chriſtus, quod alios docet. Quale ergo erat, ſi docens, non tanti facere matrem aut fratres, quanti Dei Verbum, ipſe Dei Verbum nunciata matre & fraternitate deſereret? Negauit itaque parentes, quomodò docuit negandos pro Dei opere.] Conſonat & Epiphanius. Non abnegans matrem, inquit, hæc dixit Saluator, ſed intempeſtiuitatem nuncij auertit, quum tanta circumſtante turba ſalutarem profunderet doctrinam, & circa ſanationes
C & prędicationes eſſet occupatus: ſicuti etiam propter eiuſmodi importunitatem Petrum Satanã dixit.] Prætermitto, quæ Chryſoſtomus & Euthymius in eundem ſenſum proferunt, nec attingam, quid hoc facto Chriſtus nobis adumbrarit, de matre videlicet Synagoga cum ſuis incredulis filiis, & ſecundum carnem Chriſti fratribus reiicienda, vt regnum Dei Iudæis velut domeſticis ablatum, creditutis Gentibus, licet alienigenis, traderetur. Noſtro quidem inſtituto ſat eſt, ex hoc Patrum cõſenſu Manichæorum deliriũ commonſtraſſe, qui Chriſti dictum & factum ad ſanctæ matris cõtemptum & abnegationem ſtultiſsime rapiunt atque contorquent. Pari audacia nobis obtrudunt, quod Chriſtus in nuptiis matri dixit: Quid mihi & tibi eſt mulier? velut hoc quoque dicto mater abnegetur. At
D recte monet Auguſtinus, Manichæos ex hoc loco perfidiæ ſuæ prætextum fruſtra obtendere: nõ enim aliam eſſe Chriſti mentem, niſi quòd Mariam carnis quidem & humanitatis, non verò diuinitatis, per quam futurum erat ſtatim miraculum, Matrem ſuam agnoſcat, & agnoſci ab omnibus velit. Iuſtinus perſpicue dixit: Non verbis matrem increpuit, quam operibus cohoneſtauit.] Nec temere notauit Rupertus, Chriſtus parentum ſuorum obſequentiſsimum Filium, his ipſis verbis vſum eſſe in principio miraculorũ, quæ deinde pro diuina maieſtate patrauit, hac qualicunque verborum ſeueritate admonens, vt ſui diſcipuli in colendis amicis atque parentibus, diuino quidem honore nihil in terris charius, nihil antiquius habeant atque colãt. Sunt & Nouatores, quos hæc verborum aſperitas in Chriſti cum Matre colloquiis apparens, haud parum offendit, vt hinc & ipſi cũ Manichæis de Matre Domini perperam ſentiant ac maledice ſcribãt.

In 12. cap. Matthæi.

Patrum teſtimonia, quod Chriſtus matrem non abnegauerit, dicens: Quæ eſt mater mea.

Ioan. 19.

Lib. 6 in ca. 8 Luc.

Lib. de fide cont. Manichæos ca. 25.

Li. de carne Chriſti.

Cont. Marcionem.

Matth. 16.

Chriſtus cum matre agit durius in typum deſerendæ Synagogæ.

Locus Quid mihi & tibi eſt mulier? Manichæis nihil patrocinatur.

Matth. 21.

Ioann. 2.

Tracta. 8 in Euang. Ioan.

In reſponſ. ad quæſtio. 136.

In diſtum ca. 2. Ioan.

Cur Chriſtus matri durius in nuptiis loqui videatur.

Vetum

Verum de his aliíſque ſimilibus Euangelij dictis, quæ contra Virginem durius aliquid ſonare videntur, nos libro ſequẽti (ſi Dominus fauerit) ex profeſſo diſſeremus.

Contra Hæreticos firmiſſimum eſſe præſidiũ conſtantem Eccleſiæ fidem atque confeſſionem retinere.

Cæterum ne longius euehamur, ſiue de Manichæis agatur, qui Chriſto phantaſticum corpus affingunt, ſiue de Anabaptiſtis ſermo ſit, qui corpus verum, ſed ex Dei ſubſtantia ſumptum Chriſto tribuunt, vtrinque intolerabilis contumelia tùm Mariæ, quæ Mater Domini naturalis eſſe negatur, tũ Matris huius filio palàm irrogatur. Quapropter aduerſus iſtas aliáſque omnes inferorum portas, quæ Dei domum ſolidæ petræ innitentem ſubruere non poſſunt, firmam & inuictam Eccleſiæ confeſſionem tot ſeculis durantem, & contra omne mendacium porrò duraturam fidenter retineamus.

Matth.16.

In Symbolo Athanaſij.

B Sic autem habet: Dominus noſter Ieſus Chriſtus Filius Dei, Deus & homo eſt: Deus ex ſubſtantia Patris ante ſecula genitus: & homo ex ſubſtantia Matris in ſecula natus: perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens.] Quemadmodum enim Deus ex ſua ſubſtãtia genuit eum, per quem cũctis originem dedit: ita beata Virgo Maria de ſua carne mũdiſſima peperit illum, qui decorem primæ creationis omnium cũctis reſtituit, vt Anſelmi verbis vtamur. Eodem ſpectat illius præclaræ, nec vnquam ſatis laudatæ Synodi Nicenæ ſententia, per quam venerandi Patres definiuerunt, vt confirmat Ambroſius, Verbũ quidem ex paterna proceſſiſſe ſubſtantia, carnem autẽ Filij Dei eſſe ex Virgine. Quam fidei doctrinam toties confirmat Eccleſia, quoties de nato ſibi & circunciſo Emanuele ſtatas ferias publicè celebrat, ſibique ſanctè gratulatur, & in his lætè decantat: O admirabile commercium: Creator generis humani animatum corpus ſumẽs de Virgine, naſci dignatus eſt, & procedens homo ſine ſemine, largitus eſt nobis ſuam Deitatem.] Extant præterea complures Anathematiſmi in eos à veteri Eccleſia promulgati, qui cum ſuperioribus hæreſiarchis carnẽ Chriſti ab æterno, vel ſaltem ante Mariam, ſiue è cælo, ſiue ex elementis, ſiue ex ipſa Dei ſubſtantia, ſiue de nihilo creatam, atque ita Dei Filium ex matre Virgine hominem verè factum non eſſe, impiè fabulantur. Hos Anathematiſmos alibi, capite nimirum huius libri penultimo, exponemus.

Quæ ſit Eccleſiæ confeſſio Hæreticis hic opponenda.

Lib. de excellentia B. Virg. cap.11.

Lib. de incarnationis Dominicæ Sacramento ca.6.

Teſtimonium Nicenæ Synodi.

A ſolenni more & cantico Eccleſiæ.

Confert autem ſuperior tractatio non ſolùm ad Manichæorum & Anabaptiſtarum non minus inſana quàm impia deliria profliganda, verùm etiam ad veteres & nouos Berengarianos rectiùs confutãdos, qui conſtantem Eccleſiæ doctrinam de veritate corporis & ſanguinis Chriſti in ſacroſancta Euchariſtia ſi ante hac vnquam, nunc furioſiſſimè quidem & peſtilentiſſimè inſectantur. Ac priores quidem aduerſarij dum naturale corpus ex Maria ſumptum Dei filio adimunt, neceſſariò in eundem cum Berengarianis errorem præcipites ruunt, vt quod de Virgine procreatum negant, in Euchariſtia non ſupereſſe cõtendant. Igitur vetuſtiſſimi Scriptores Eccleſiæ Ignatius, Iuſtinus, Irenæus, cùm aduerſus Hæreticos ſui tẽporis digladiantur, vtramque cauſam de incarnatione Chriſti & Euchariſtia ſæpè coniungunt, & aduerſarios in vtroque argumento errare conuincunt. Ignatius quidẽ ſic loquitur apud Theodoretũ: Euchariſtias & oblationes nõ admittunt, qui non confitentur, Euchariſtiam eſſe carnẽ

Præſentẽ tractationem valere ad confirmandam veritatem contra Sacramentarios, qui verũ corpus Chriſti adimũt in Euchariſtia.

Veritatẽ corporis Chriſti, quomodo veteres aſtruant ad Euchariſtiam quoque reſpicientes.

A Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, quæ pro peccatis noſtris paſſa eſt, quam Pater ſua benignitate ſuſcitauit.] Iuſtinus verò palàm affirmat, ad diuinum cibum, qui Euchariſtia dicitur, iam olim admiſſos nõ eſſe alios, niſi hanc fidem profitentes, Chriſtum qui carnem & ſanguinem è Virgine pro noſtra ſalute aſſumpſiſſet, eandem corporis veritatem nobis in Euchariſtia donaſſe ac reliquiſſe. Vnde verbis diſertis & illud pronunciat: Quemadmodum per verbũ Dei incarnatus eſt Ieſus Chriſtus Saluator noſter, & carnem & ſanguinem pro noſtra ſalute aſſumſit: ita quoque per preces Verbi illius, cibum ex quo ſanguis & caro noſtra per imitationẽ aluntur, quũ benedictus fuerit, Ieſu ipſius incarnati carnem & ſanguinem didicimus eſſe. Neque aliter docet Irenæus, cuius ad Hæreticos refellendos hæc eſt ratiocinatio, vt rem in pauca contraham: Si Chriſtus verum & naturale corpus de Virgine non aſſumſit, falſo credimus, nos Chriſti ſanguine redimi, & in Euchariſtia nos carne eius paſci & ſanguine, quum ſanguis non dicatur, niſi qui naturalis eſt, & per humani corporis venas diffunditur. Ac frequenter ſolent Patres ita de Euchariſtia loqui, vt veritatem carnis ex Maria ſuſceptæ ſimul proponãt, indéque colligant, corpus & ſanguinem Chriſti proprium in hoc venerabili Sacramento contineri, percipi, adorari, nobíſque prodeſſe ad immortalitatem: indéque non modò ſpiritualem, ſed & corporalem vnionem inter Chriſtum caput & mẽbra ipſa conſtare decernunt. Nos autem de cauſa Euchariſtica hoc loco non diſputabimus, ſed aliquot veterum

Vide Theodoreti dialogũ impaſsibilẽ 3.

In apologia 2 ad Antoninum Pium.

Quę fides olim ad ſacrã Euchariſtiam ſumendam requirebatur.

In eadem Apologia, ſicut Nannius vertit.

Irenæi argumentum.

Lib.5. cont. Valentin. & li.4. cap 34.

C teſtimonia ſolùm repetemus, qui Mariæ mentionẽ diſertè faciunt, vt veritatẽ corporis Chriſti aſtruant in Euchariſtia. Fremant interim ac frendeant Sacramentarij, nõ calamo tantùm, ſed & ferro armati, ſummáque vi hoc quo graſſantes, vt ex vero Chriſti corpore quod Maria genuit, ſignum & ſymbolum corporis efficere, ac veluti totam rideant antiquitatem, Eccleſiæ omnibus obtrudere poſſint.

Ignatij ardore ſancto flagrantis vox eſt: Panem Dei volo, panem cæleſtem, panẽ vitæ, qui eſt caro Ieſu Chriſti Filij Dei viui, qui natus eſt in nouiſſimo ex ſemine Dauid & Abrahæ.] Per Mariam ſcilicet, vt idẽ ſæpè alibi prædicat. Hilarius hac vtitur ratiocinatione: Si verè carnẽ corporis noſtri Chriſtus aſſumpſit, & verè homo ille, qui ex Maria natus fuit, Chriſtus eſt, nóſque verè ſub myſterio, carnẽ corporis ſui ſumimus, & per hoc vnum erimus, quia

In epiſt. ad Romanos.

Libr. 8. de Trinitate.

Patrum teſtimonia, Chriſti carnem è Maria ſuſceptam, nobis in Euchariſtia proponi, exhiberi atque ſumi.

D Pater in eo eſt, & ille in nobis: quomodò voluntatis vnitas aſſeritur, quùm naturalis per Sacramentũ proprietas, perfectæ Sacramentum ſit vnitatis?] Ambroſius habet in hunc modum: Nũquid naturæ vſus præceſſit, cùm Ieſus Dominus ex Maria naſceretur? Si ordinem quærimus, viro mixta fœmina generare conſueuit. Liquet igitur, quod præter naturæ ordinem Virgo generauit, & hoc quod conficimus (Sacerdotes) corpus, ex Virgine eſt. Quid hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cùm præter naturam ſit ipſe Dominus Ieſus partus ex Virgine? Vera vtique caro Chriſti quę crucifixa eſt, quæ ſepulta eſt: verè ergo carnis illius Sacramentũ eſt. Ipſe clamat Dominus Ieſus: Hoc eſt corpus meum.] Gregorij Nyſſeni oratio eſt. Huius corporis panem non oratio, non ſatio, non agriculturæ opus effecit, ſed terra intacta permanſit: & tamen pane plena fuit, quo fameſcentes myſteriũ Virginis

Libr. de iis qui myſterijs initiantur cap.9.

Quod ſacerdotes conficiunt, corpus Chriſti eſt idẽ quod ex virgine.

Matth.26.

In lib. de vita Moſis.

perdocti facilè ſaturátur.] Et Gregorij Nazianzeni diſcipulus Heſychius: Sancta Sanctorum, inqnit, ſunt propria Chriſti myſteria, quia ipſius eſt corpus, de quo Gabriel ad Virginem dicebat: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi: ideò quod naſcetur Sanctum, vocabitur Filius Dei.]

Lib.6. in Leuit.cap.22. Luc 1.

Quid verò Auguſtinus? quam euidenter Chriſtum Chriſtíque carnem de Maria ſuſceptá in Euchariſtia tùm manducandam, tùm adorandá eſſe confirmat? Suſcepit, inquit, de terra terram, quia caro de terra eſt, & de carne Mariæ carné accepit. Et quia in ipſa carne hic ambulauit, & ipſam carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit: nemo autem illam carnem manducat, niſi prius adorauerit, inuentum eſt, quemadmodum adoretur tale ſcabellum pedum Domini, vt non ſolùm nó peccemus in adorando, ſed peccemus non adorando.]

Caro Chriſti de Maria ſuſcepta editur & adoratur.

In Pſal.98. exponens illud. Adorate ſcabellum pedum eius quo niam ſanctum eſt.

Ac alibi rurſus: Totus erat apud Patrem, quando venit in Virginem: impleuit illam, nec receſſit ab illo. Veniebat in carnem, vt eum homines manducarent, & manebat integer apud Patrem, vt Angelos paſceret.]

In ſermo.de Verb.Euang. ne à Beda citatur.

His Chryſologus conſonat, qui ſuccinctè quidé, ſed grauiter & ſcitè dixit: Ipſe Chriſtus eſt panis, qui ſatus in Virgine, fermentatus in carne, in paſſione confectus, in fornace coctus ſepulchri, in Eccleſiis conditus, illatus altaribus, cæleſtem cibum quotidie fidelibus ſubminiſtrat.]

Serm.67.

Panis in Virgine ſatus, fideles, quotidie paſcit.

Nec obſcurus in eodem argumento eſt Damaſcenus, de Euchariſtia loquens: Corpus ſecundum veritatem coniunctum eſt diuinitati, quod ex ſancta Virgine corpus eſt: non quòd ipſum corpus aſſumptum ex cælo deſcenderit, ſed quòd ipſe panis & vinũ transmutatur in corpus & ſanguinem Dei. Si autem modum requiris, quonam pacto fiat, ſat ſit tibi audire, quoniam per Spiritum ſanctum, quemadmodum ex ſancta Deipara, ſe ipſo, & in ſeipſo Dominus carnem ſuſtentauit.]

Corpus Chriſti per operationem Spiritus factum è Virgine & idé tranſmutatur ex pane & vino in altari.

Lib.4. de fide Orthod.cap.14.

At ne ſim longior, ſuffragantem his omnibus vnum adhuc Haymonem adiungam, qui planiſſime docet: Sicut caro Chriſti, quam aſſumpſit in vtero Virginali, verum corpus eius eſt, & pro noſtra ſalute occiſum: ita panis, quem Chriſtus tradidit diſcipulis ſuis, omnibúſque prædeſtinatis ad vitam æternam, & quem quotidiè conſecrant Sacerdotes in Eccleſia cum virtute diuinitatis, quæ illum replet panem, verum corpus Chriſti eſt. Nec ſunt duo corpora illa caro, quam aſſumſit, & iſte panis, ſed vnum verũ corpus faciũt Chriſti.]

In priorem epiſt.ad Corinth. ca.14.

En tibi Chriſtiane Lector, quis veterum Patrum Græcorum & Latinorum, recentiores enim Theologos prudens omitto, ſenſus atque conſenſus fuerit de Chriſti carne non aliunde, quàm ex Mariæ carne ſuſcepta, nec ſolùm Verbo æterno inſeparabiliter vnita, & in ſummum cælum euecta, ſed etiã iuxta ipſius omnipotentiam remanente nobis in Euchariſtia ad mundi vſque cõſummationem.

Patrum ſenſu atque conſenſu conuincuntur Sacramétarij, veritaté corporis Chriſti in euchariſtia negantes.

A

Faceſſant ergo, qui ſine fide contra fidem diſputant Sacramentarij, & ſi quid ſanæ mentis obtinent, ſanctiſſimorum hominum authoritatem reueriti, totiúſque Eccleſiæ perpetua fide commoti, deſinant tandem tùm Mariæ, tùm Chriſto eſſe cõtumelioſi.

Sacramẽtarij tum Mariæ tũ Chriſto contumelioſi.

Mariæ quidem, cui laudem ampliſſimam adimunt, quùm illam carnis in Euchariſtia viuificatricis & operatricis benedictam eſſe parentem re vera inficiantur: Chriſto autem, cuius verba clariſſimè dicta, & à certiſſimis teſtibus conſcripta, & ab optimis interpretibus fideliter explicata corrumpunt, cuius verum corpus pro nobis traditum, verúmque ſanguinem noſtra cauſa profuſum, in mera ſymbola & inania ſigna conuertunt, cuius denique corporalem præſentiam (ſummum piorum ſolatium) è

B

medio crudeliſſimè ſimul & impiiſſime tollũt, omníque honore deſpoliant. At enim tantò fortius inclamare, tantò maioré religionis cultum adhibere decet hodie Orthodoxos, quandocunque ſacroſanctum & adorandum myſterium ipſis ſpectandũ offertur, vt cum piis maioribus dicant ſupplices: Hoc verum corpus Chriſti natum de Maria Virgine, verè paſſum & immolatum in cruce pro homine: nimirum, vt quod corde in hoc Sacramento credunt ad iuſtitiam, non ſolùm ore, ſed etiam externo λατρείας cultu ad ſalutem confiteantur, ſicut & Synodus Tridentina æquiſſimè docet.

Sacramentariorum impietas Catholicos incitare debet ad profitendam magis & honorãdam Euchariſtiam.

Seſſ.13.ca.

Cuiuſcemodi religio & fides in Franciſco Pico Mirandulano, & Laurentio Medices clariſſimis viris, neque minus in Hieronymo Stridonenſi & Thoma Aquinate probatiſſimis Theologis excelluit, quando ex hac vita migraturi, tanti fecere oblatam ſibi

C

Euchariſtiam, vt in ea Chriſtum Verbum, ſimul cum carne, hoc eſt, Dei & Mariæ Filium vna & eadem adoratione, ſicut quinta Synodus Conſtantinopolitana præſcripſit, ſupplices adorarent.

Exépla Chriſtũ in Euchariſtia venerantium & adorãtium.

Ac Thomas quidem Aquinas morti iam proximus, quantumuis æger eſſet, continere ſe non potuit, tanta erat illius erga hoc Sacramentum reuerentia, quin ſeſe humi abiiceret, ſuámque fidem his verbis corã omnibus teſtaretur: Ego planè credo, imò pro certo noui, hunc eſſe verum Deum & hominem Ieſum Chriſtum æterni Patris & Virginis matris Filium, & quod puro corde credo, etiam labiis ſinceré confiteor.]

Cõfeſſio Thomæ Aquinatis morituri de Sacramẽto Euchariſtiæ.

Ac ſimilis extat planè confeſſio Hieronymi, quam is moribundus non ſine lachrymis edidit, cùm ad æternam patriam profecturus, ſacro illo viatico ſeſe muniret. Sed ad noſtrum inſtitutum reflectenda eſt oratio.

Vide Euſebiũ de morte Hieronymi

CAPVT XVIII.

Mariam non ſolum Chriſti, ſed etiam Dei genitricem eſſe, neque illam χριστοτόκον *ſed* θεοτόκον *dici oportere: ſimúlque de tota hiſtoria & cauſa Neſtorij & aliorum ei iampridem & hoc noſtro æuo ſuffragantium.*

Rationes ob quas Mariam veram Chriſti & Meſſiæ matrẽ oporteat confiteri.

SATIS ſuperque cõtra illos Diſputatum arbitror, qui Chriſti maieſtatem ſic extollunt, vt eo ipſo iniuriam Mariæ inferant, quíque Filiũ Dei aliter prædicare nolunt, niſi in Filium hominis ex Maria conceptũ & natum contumeliam ſimul intorqueant. Certè ſi Maria non concepit, non peperit, non lactauit verè filium, cur credãt quæſo Iudæi, ſe in promiſſo ſui patris Abrahæ ſemine benedici, & Meſſiam noſtrum Dauidis Filium eſſe? aut quomodo nobis ex ethniciſmo credentibus conſolatio ſumma nõ eripiatur? Vbi tùm frater & Pontifex, qualem prædicat Paulus, qui ſenſu noſtrarum infirmitatũ poſſit affici, quíque fratribus per omnia aſſimilatus, & vndique tentatus, ſe aduocatum nobis apud Patrẽ B præbeat, cuius demum carni & ſanguini communicemus? Adhæc ſi Mariæ partus & munus Emanuel fidem nullam meretur, an non in execrandum Manichæorum relabemur errorem, & humanæ diſpenſationis myſterium totum euertemus, ſimúlque diuinæ beneuolentiæ teſtimonium longè maximum abnegabimus, aut certè quidem inane reddemus? De his autem proximè diximus, iterúmque monemus ſeriò, vt cùm aliorum Sectariorum, tum Anabaptiſtarum furoribus aditus omnis præcludatur: vtque veræ ſalutis amantes tantò conſtantius in Emãnuele nato, & in Virginis filio dato acquieſcãt, quantò vaniores atque peſtilentiores illi ſunt, qui ab hoc maximo Chriſtianæ doctrinæ capite, ac ſalutis humanæ fundamento deficiũt, ſimulque falſum C ſibi Chriſtum effingunt atque iactant.

Hebr. 2. 3. & 4.

Cum quibus hoſtibus diſputatio ſequẽs inſtituatur.

Nunc cum illis hoſtibus congrediendum eſt, qui Chriſtum verè hominem, eiusque matrem ac ſimul Virginem Mariam ingenuè profitentur, ſed Chriſtum ſolum hominem, non etiam Deum, & perindè Mariam Chriſti hominis duntaxat, non Dei matrem eſſe contendunt. Quare ſicut priores quos reiecimus, adeò diuinam Chriſti naturam vrgebant, vt humanam omninò tollerent, ſic iſti plus æquo naturæ veritatem humanæ, cum aperta videlicet iniuria diuinitatis, retinere ſtudent, ne Chriſtum ſimul Deum & hominem à Maria genitũ nobiſcum agnoſcant ac ſtatuant. Neque tamẽ de omnibus Hæreticis loquor, qui Chriſtum diuinitate iam olim impiè ſpoliarunt, inter quos Ariani nunc D vulgo ſunt notiores, ſed Neſtorianos maximè intelligo, qui vnicũ Filium & Verbum Dei prò nobis incarnatum in duos filios partiebantur, vt alterum ex Deo, alterum ex Maria editum eſſe confingerent, duas nimirum hypoſtaſes in vno Chriſto collocantes. Cauſam erroris huius nonnulli, inter quos maximè Caſſianus eſt, ad Pelagianos paulò antiquiores referunt, quorum opinione Saluator noſter de Maria Virgine natus quidem fuit, ſed qui poſt baptiſma Chriſtus, & poſt reſurrectionem ſuam Deus primùm euaſerit, quandoquidem paulatim per ſingularem vitæ ſanctimoniam promeruerit, vt ſe diuina maieſtas illi vniret atque ſociaret. Hinc Neſtorianum dogma vel conditum, vel ſtabilitum putãt, quo duæ in Chriſto perſonæ, diuinitatis vna, & altera humanitatis fabricantur. Sic enim Emanuelem agnoſcunt ac dictum volunt, non quia ſimul Deus & homo ſit, ſed quoniam in humana eius natura, perindè ac in templo, diuinitas habitarit, ac idcircò Chriſtum non Deum, ſed Deiferum vocant. Igitur A & Mariam hominis Matrem faciunt, quæ filiũ hominis, vt Scriptura loquitur, generarit, & idcircò chriſtiferam illam, non Deiparam dicunt, dicíque & haberi poſtulant.

Neſtorianorum dogma.

Lib. 1. de incarnatione Chriſti.

Neſtoriani ex Pelagianis nati.

Verum nos rem totam à primo, vt aiunt, ouo repetemus, vt hiſtoria de Neſtorianæ Sectæ principe, ac ſimul Mariæ ab illo impugnatæ cauſa, quæ non leuis eſt ſanè momenti, & plurimum perturbauit Eccleſiam, rectiùs intelligatur. Neſtorius genere Germanicienſis, in literis mediocriter inſtitutus, Antiochiæ porrò presbyter & Eccleſiaſtes factus, non paruam eloquentiæ, caſtitatis & abſtinentiæ laudem ſua tulit ætate, hoc eſt, quum Cœleſtinus Pontifex & Theodoſius iunior Monarchas agerent orbis Chriſtiani. Ac Theodoſius quidem celebri B Doctoris huius famæ delectatus, illum Conſtantinopolim accerſiuit, & florentiſſimæ tunc Eccleſiæ Præſulem ſiue Patriarcham conſtituit. In qua publica & graui functione magis ac magis ille, vt fieri ſolet, indies ſe prodidit, vt lupus ouili pelle tectus diu latere non poſſet, quin à peſtiferis fructibus agnoſceretur. Quod ſi mores hominis attingendi ſunt, fuit hic Neſtorius natura vehemens, contentioſus, arrogans, ob eloquentiam turgidus, ad popularem auram captandam intentus, veterum Scriptorum negligens, tantúmque ſibi præfidens, vt ſe alijs omnibus facilè anteferret. Neque parum deprauauit hoc ingenium Anaſtaſius peruerſus ille doctor ac presbyter, Neſtorio valdè familiaris ac intimus conſiliarius, qui has quidem voces ex hæretica officina profectas pro cõcione iactabat: *Ma*C*riam θεοτόκον, hoc eſt, Dei genitricem nemo vocato. Maria enim homo fuit, & vt Deus ab homine generetur, fieri nequaquam poteſt.* Hæc noui erroris ſemina quum à presbytero male iacta eſſent, peius illa fouit Epiſcopus Neſtorius, ſuáque tùm oratione, tũ authoritate publice cõfirmauit, graues vt turbæ ob hoc nouãdæ religionis ſtudiũ in populo excitarentur. Vbi quũ alij Mariã θεοτόκον, hoc eſt, Dei genitricẽ, alij ἀνθρωποτόκον, hoc eſt, hominis genitricem vocandã aſſererent, egregius cõciliator Neſtorius nouam vocem χριστοτόκον, id eſt, Chriſti genitricem excogitauit, quã eſt populo perſuadere conatus. Atq; vt callido cõſilio fucum faceret, *Deũ*, inquit, *ex Chriſtipara Virgine prodiiſſe ex diuina Scriptura ſumus edocti: Deum vero ex ipſo genitum nuſquam edocti ſumus.* Ac rurſus: *Pro*D*cedere Deũ de Chriſti genitrice Virgine e Scriptura diuina didici: naſci vero ex ea nuſquam didici.* Iterũ verò: *Nuſquam diuina Scriptura Deum ex Chriſti genitrice dicit natũ, ſed Ieſum Chriſtum Dominũ.* Etenim Neſtorio eiúſque diſcipulis placuit meris inſiſtere negatiuis: quod argumentandi genus Arianis & Heluidianis priùs placuiſſe, multiſque Sectarijs vſitatũ fuiſſe legimus, vt ab authoritate, ſicut in Scholis loquuntur, negatiue ratiocinarentur, omnémque de religione controuerſiam nõ Synodi vel Eccleſiæ iudicio, ſed è ſolis diuinis literis dirimi poſtularet, neceſſariúmque putaret. Reſpõdit autem [a] Cyrillus, concedens Neſtorio, Mariã Ieſu Matrem, non Dei Matrem in Euangelio nuncupari, ſed ob Patrum tamẽ doctrinam & authoritatẽ Dei Matrem rectè & Catholice aſſeri, & ab eo dicẽdi more, quem & veteres obſeruaſſent, nemini diſcedendum eſſe. Quare vt Patres Concilij Epheſini, ſuam contra Neſtorium ſententiam confirmarent, dicere non dubitarunt. Sic ſapere didicimus à Patribus ſãctis.] Acceſſit porrò Doro-

Summa hiſtoriæ de Neſtorio, eiuſque Secta primũ inualeſcente.

Neſtorius Patriarcha Conſtantinopolitanus.

Qui mores & affectus Neſtorij.

Neſtorius ab Anaſtaſio presbytero deprauatus.

Ex codice Neſtorij, vt in Cõcilio Epheſino refertur.

Neſtorius è ſola Scriptura vult probare dogmata religionis.

a In ſcripto de incarna. Domini ad Aegipti Monachos.

Mariam Deiparam rectè dici, licet Scriptura non ita loquatur.

thens Epiſcopus, qui vt incenſum augeret ignem, A auſus eſt & ipſe palàm effutire: *Si quis dicit genitricem Dei Mariam, anathema ſit*, ſicut idem Cyrillus affirmat. Ac difficilè quidem ſit recenſere, quas turbas & quàm funeſtas hic dederit Pſeudoepiſcopus: quùm inteſtina & ciuilis effuſio ſanguinis conſecuta ſit, quæ totam penè Eccleſiam miſerè oppleuit. Synodus ergo Epheſi coacta eſt, in qua ducenti Epiſcopi apparuerunt, vt publici motus, Neſtoriique conatus peſſimi reprimerentur. Verū Author Schiſmatis de ſua ſententia non potuit dimoueri: vtpotè tàm impudens ac peruicax, vt miſſos ad ſe Epiſcopos repelleret, nullúmque locum ſanis bonorum conſiliis reliquum faceret, quicquid etiam Cæleſtinus Pontifex, & qui tum maximè florebat Cyrillus Alexandrinus, aliique Patres & Epiſcopi hortarentur. Proinde cum magis ac magis nefarium tueretur errorem, nullámque ſpem faceret reſipiſcentiæ, nō ſolùm à Synodali conuentu reiectus, ac omni Epiſcopali dignitate priuatus, ſed etiam à Cæſare proſcriptus, quartóque exilio mulctatus fuit. Intereà verò cum inflictæ pœnæ acerbitas illum angeret atque diſcruciaret, fucatæ pœnitentiæ ſpecimen præ ſe tulit, ac velut priorem mutaſſet ſententiam, hoc modo fateri cœpit: *Dicatur etiam Dei genitrix Maria, & contentiones triſtes faceſſant*, perinde ac ſi harum ille pertæſus eſſet, & Palinodiā canere vellet. Sed enim neque Patrum cenſura, neque Cæſaris ſeueritas vel pilo meliorem illum effecit, quum vitam profugā, plenámque miſeriis agere cogeretur. Nam vt meminit Suidas, contra Virginem ſacroſanctam bellū perpetuum geſſit, Dei genitricis vocabulum vbique exterminauit, neque blaſphemas in illam voces deſtitit identidem eructare. Quocircà tantæ Matris honos ab hoſte nefario violatus, à ſuo Filio tandē acriter vindicatus eſt, prouidente ſimul diuino numine, vt Epheſini concilij decretum cæleſti pœna tanquàm euidenti ſigillo munitum obſignaretur ac palam approbaretur. Etenim non ſatis fuit, tale mōſtrum à beato Patrum cœtu, vt diximus, reiici, ſacerdotali honore ſpoliari, a Chriſtianis principibus proſcribi, frequenti diutóque exilio circumagi, & à bonis omnibus exitialem quaſi peſtem deuitari, niſi & maledictæ linguæ, quam toties in Mariæ cōtemptum flagitioſe vibrarat, pœnas ſub mortem meritas daret. Igitur vt diuinæ vltionis in illum ſæuiētis horrendum argumentum extaret, en tibi horrēdos vermes ebullientes, qui carnificum loco miſſi, blaſphemam Neſtorij linguam certatim corroderent, miſeréque depaſcerentur. Ac neque terra ipſa hunc ſuum tàm tetrum alumnum diutius ferre potuit: quandoquidem corpus eius humo coopertum & abſorptum fuiſſe ſcribunt, nimirùm vt recta detruſus blaſphemus ille ad inferos, temulentiſſimæ Iouianiæ pœnas lueret ſempiternas. Extant Cæſareæ ſanctiones Theodoſij, Valentiniani & Martiani Auguſtorum, quibus hic portētoſæ ſuperſtitionis author, ſic enim eum appellant, eiuſdémque ſcripta publicè & ſeuerè condemnantur. Nos tantùm verba Iuſtiniani, verè Chriſtiano Cæſare digna ſubiiciemus. Anathematizamus, inquit, omnem hæreſim, præſertim verò Neſtorium Anthropolatram, diuidentem vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium Dei, & Deum noſtrum, nec disertè & ſecundùm veritatem confitentem ſanctā glorioſam ſemper Virginem Mariam θεοτόκον eſſe, hoc eſt, Deiparam.]

In epiſt. ad Acharium.

Neſtorius graues excitat ſeditiones in Eccleſia, & cōtra illum cogitur Synodus Epheſina.

Pertinax Neſtorius excommunicatur & exulat.

Neſtorius in Deiparā bellum perpetuū gerit.

Quomodo Deus blaſphemū in Mariam Neſtorium terribili morte caſtigarit.

Vermes linguam blaſphemam Neſtorij corrodunt & terra ipſa hominem abſorbet.

In Authent. de hæret. L. Damnat. & L. Quicunque. C. L. Idem eſt. In edicto de fide per Cont[illegible] Latine redditu, & L. V. C. de ſumma Trinit. & fide Cathol.

Quanquam Eccleſiaſticæ politicæque leges prohibere non potuerunt, quo minus peſtilens Neſtorianiſmus Chriſtianū orbem latè peruaderet, multóſque Chriſti & Mariæ perduelles faceret, adeóq; à veræ Eccleſiæ caſtris abductos exitio dederet ſempiterno. Certè Anaſtaſius Imperator, quòd Neſtoriano faueret dogmati, à nonnullis inſimulatur. Coſdroas Perſarum Rex crudelis æque ac impius adeò Neſtorianis fuit addictus, vt plerosque ad errores eorum amplectendos adegerit, vt nefaria Sectam propagans atque confirmans. Prætereo Græcos, Iacobitas, & Monachos quoſdam in Syria, B quibus impura Neſtorij doctrina non ſine Chriſti Dei & Mariæ Deiparæ contemptu placuit, diúque retenta eſt. Ac, prò dolor, in Syria & Perſide, ac toto ferè oriente in hunc vſque diem extant Eccleſiæ Neſtorianorum, qui & ſuo Patriarchæ (Iacelthum appellant) ſubiiciuntur, eíque magna pars Orientis parere pergit. Potiſſimùm verò id genus hominum circa Berut & Biblium in planicie Libani cōtra Ituræam ſuas habere ſedes dicitur. Verùm inter alios, qui velut ſepultos Neſtorij cineres in orbem reuocarunt, & nouum excitarunt incendium, non multò pòſt Synodum Epheſinam extiterunt ſeditioſi Præſules Theodorus Mopſueſtienſis, Anthemius Conſtantinopolitanus & Ibas Ediſſenus, qui vt nouas in Eccleſia rixas gignerent, contentioſè vociferabantur, Mariam non Dei, ſed hominis matrem appellandam eſſe, quòd ea purum hominē C Chriſtum, non Deum peperiſſet. Fuit & Theodatus Coriarius Biſantius, qui Mariam non Dei, ſed hominis duntaxat matrem habendam ac appellandam eſſe tradidit, ſicut à Philaſtro & Nicephoro annotatum eſt. Neque componi hoc diſſidium religionis potuit, niſi coacta Synodo Chalcedonenſi (magni & illa eſt nominis) quæ factionem Neſtorianam nouo ſtudio examinatam damnauit, quæque prioris Epheſini Concilij, quemadmodum & Cyrilli Alexandrini, qui perſtrenuus Neſtorij fuerat Antagoniſta, defendit authoritatē. Quocirca reiectū planè dogma eſt, quod cū ſuis Ibas iactitabat, verbū de ſancta genitrice ſemperq; Virgine Maria incarnatū hominem nō eſſe factum, & idcircò illam non Deū, ſed hominē duntaxat peperiſſe, vt χριστοτόκον non θεοτόκον eā oporteat appellare. At nolo de his D rebus plura ex [a] Theodoreto, [b] Socrate, [c] Paulo diacono, [d] Zonara, [e] Nicephoro aliíſque Hiſtoriographis cōmemorare, quod hæc non ſolū noſtro quidē inſtituto, ſed etiā iuuando Lectori ad iuſtā Neſtorij damnationē, ſimúlque illuſtrem Mariæ defenſionē vtcunque ſufficere putem. Rectè igitur à Gregorio eius nominis nono Pont. Max. traditur, Neſtorium Hæreſiarchā ſpiritu diaboli plenum, inter alias ſuæ peruerſitatis blaſphemias tale virus euomuiſſe: *Dei genitricem Mariam nullus appellet. Maria enim homo fuit, & Deum ab homine generari nimis impoſsibile eſt.*

Quid quod nobiſcum quoque facit Lutherus? qui Mariam Dei matrem aduerſus Neſtoriū aperta fronte propugnat, & rei explicandæ cauſa eiuſmodi ſimilitudinem profert: Sicut mulier vere dicitur & eſt filij mater, quem concepit & peperit, licet illi non animam, quæ è ſolo Deo infunditur, ſed corpus duntaxat è natura ſua ſubminiſtret: ſic & Mariam

In multis magniſque viris hæſit virus doctrinæ Neſtorianæ.

Habuit extinctus Neſtorius fautores ac defenſores erroris multos ac potentes etiā-num.

Lib. de hæreſibus.

Synodus Chalcedonenſis ad condēmnandum dogma Neſtorianum approbat Cōcilium Epheſinum.

a Li. 4 fabularum hæreticarum c. de Neſtorio
b Li. 7. hiſt. Eccleſiaſt.
c Li. 18. rerū Rom.
d Tom. 3.
e lib. 14. hiſt. Eccleſiaſt.
Lib. aduerſus præſūptiones Michaelis & Leonis cap. 8.
Lib. de Concilus & Eccleſia.

Lutherus reiicit quoque dogma Neſtorianum.

A & Mariam Dei matrem nominare & agnoſcere par eſt, etiamſi Chriſto non tribuat diuinitatem, ſed ſolùm illum ſecundum humanitatem generet. Eſt enim in confeſſo apud Orthodoxos, vtramque naturam, diuinam & humanam, poſtquàm Spiritus ſancti virtus Mariam fœcundam reddidit, in vna Chriſti perſona ſtatim vnitam, eámque hypoſtaticā vnionem ne morte quidem poſteà ſeparatā fuiſſe. Quanquam alibi Luthero non malè cum Neſtorio conuenit, quem vt excuſet, cauſam eius non ſatis à veteribus cognitam eſſe fingit, in quo plura atque adeò maiora damnari oportuerit, quàm quod Mariam noluerit θεοτόκον affirmare. Ac idem eſt planè iudicium Iacobi Andreæ ſiue Schmidelini. Sed valeat cum Achate ſuo Lutherus, qui doctiſſimos plurimóſque Patres tùm Græcos, tū Latinos, ac vtrūque Concilium, Epheſinum & Chalcedonenſe tàm fœda erroris ac ignorantiæ nota audet aſpergere, velut ſolus ipſe ſapiat, ac veteres omnes, licet ætate Neſtorio viciniores, & doctrina vſuque rerum præſtantiores, in tanti momenti cauſa delirauerint, aut certè ſine omni iudicio iudicarint. Sed & falſum aſſumunt, quum dicunt, Neſtorium in eo reprehendi ac damnari maximè, quod Mariam Dei matrem eſſe negaret, quum idē ob varios & tetros de Chriſti vtraque natura errores aſſertos noſcetur, ac præterea Pauli Samoſateni, Photini, & Apollinarij dogmata confirmarit, multáque protſus execrāda tradiderit, ſicut Cyrilli, Caſſiani, Vigilij, Ruſtici & aliorum veterum ſcripta luculenter oſtēdunt. Multa de his Vincentius Lirinenſis annotauit, qui hoc inter cętera pronunciat: Anathema Neſtorio negāti ex Virgine Deum natum, aſſerenti duos Chriſtos, & exploſa Trinitatis fide quaternitatem nobis introducenti.] Seipſum certè nimium prodidit Neſtorius, non minus blaſphemus quàm arrogans, quū primùm in conſeſſum Patrum ingreſſus, hanc diabolicam vocem profudit: *Ego eum qui duorum vel triū menſium fuit* (de Chriſto loquitur) *nunquam confitebor Deum: quare term*[illegible] *ſum a ſanguine veſtro, & amodo ad vos non accedam.* Vanus eſt ergo Lutherus, quod vt Patres ferè omnes mendacij arguat, Neſtorium ob ſolam Mariæ cauſam iudicatum atque damnatum eſſe calumniatur. Cur verò Sectarius Sectario, Lutherus Neſtorio non faueat atque patrocinetur? Neſtorianiſmum planè redolet quod ſcribit, Chriſtum non eſſe hominem omnipotenté, non omnia D animaduertiſſe, nec cogitaſſe omnia.

Lutherus & Schmidelinus fingunt Neſtorij cauſam non rectè cognitam & damnatā eſſe.

In Apologia contra Theſes Ingolſtadienſes, de maieſtate hominis Chriſti.

Neſtorius nō mouit Mariam, ſed & Chriſto fuit contumelioſus ac omnino blaſphemus.

Lib. aduerſus profanas nouationes.

Lutherus quibuſdam in rebus Neſtoriū ſequitur.

Neſtorianū fermentum etiam in Lutheri hæret diſcipulis Eraſmo Sarcerio, Cyriaco Spangembergio, aliiſque ſocijs, qui quum has examinant propoſitiones: Deus natus eſt ex Maria, Deus paſſus eſt Neſtorij placita confirmantes, ſenſum illum excludunt, quòd Maria peperit Chriſtū, qui ſimul Deus eſt, hoc eſt, integrum Chriſtum negant, qui ſimul verus Deus & verus homo in eadem perſona conſtituatur. Extat iudicium VVittenbergenſiū Theologorum, qui ſuos collegas, id eſt, Flaccianos pro Neſtorianis condemnant, quia dicant illi, quòd Filius Mariæ impleatur à Filio Dei, quòd Filius Dei aſſumpſerit Filium Mariæ, quòd dona diuina & eorum proprietates in humanam Chriſti naturam effundantur. Hæc enim non modò Neſtorij blaſphema dogmata confirmant, ſed eiuſdem quoque verbis & loquendi formulis conſonant.

In Epiſt. ad Hebræos Bucero interprete.

In Confeſſ. Mansfeldem. cap. contra Stancarum. etiam Lutheri diſcipulos in Neſtorianiſmum prolabi.

In lib. de perſona & humanitate Chriſti.

Flaccianos pro Neſtorianis damnant Theologi VVittenberg.

A Adhęc Neſtorianis fęcibus conſpurcati Sacramētarij, ſacroſanctam Euchariſtiam impugnant, & Orthodoxos inſimulant idololatriæ, quoniā hi non cōmunem, ſed diuinum illic cibū, ipſúmque Chriſti corpus ſanctiſſimum adeſſe, rectéque adorari ſentiunt. Vnde Lutherus non temerè Zuuinglium Neſtorianum appellat, & Caluinus planè ſub Neſtorij vexillo militat, quatenus Chriſti corpus & ſanguinem ab ipſis Sacramenti ſpeciebus diſtrahēs, cum duce Neſtorio negat, Filij Dei corpus exiſtere in Euchariſtia. Neque ſolum Neſtorius Chriſti carnem á propria eius & adiūcta diuinitate in hoc Sacramento disiunxit, verùm etiam, vt é Cyrillo fit euidens, Catholicos tùm Anthropolatras, tùm Anthropophagos facere veritus non eſt, Chriſtúmque B Deum ſimul & hominem in Euchariſtia ſumi & adorari poſſe pernegauit. Quare Sacramentarios nō malè damnat Chemnicius, nec modò Lutheri, ſed etiam veterum Patrū teſtimonijs probat, Chriſtum Deum & hominem in diuina & humana natura verè & ſubſtantialiter in Euchariſtia præſenté, ac proinde in ſpiritu & veritate adorandum eſſe, idque neminem niſi vel Arianum, vel Neſtorianum negare contendit. Ac Epiphanius quidem ex hoc ipſo cultus genere, quo Eccleſia pro veteri more Chriſtū in Euchariſtia publicè colit & adorat, pulchre ratiocinatur, vt Chriſtum non Mariæ ſolùm, ſed & Dei Filium, adeóque natura Deum eſſe cum Patre & Spiritu ſancto coadorandum euincat.

Sacramentarij Neſtorianis adhæſerunt in re Euchariſtica.

In 1. reprehenſione Theodor. In expoſitione Nicenæ Synodi.

In parte 2. examinis Concilij Tridentini.

Adhæc rediuiuus nunc apparet Neſturius in Brētianis, quùm de Chriſti maieſtate, omnipotentia, C omni præſentia & vbiquetate inaudito modo philoſophantur & vnionem illam perſonalem, quam vtraque Chriſti natura ſibi vendicat, in maieſtatis, authoritatis, poteſtatis, virtutis ſeu energiæ communicatione vel effuſione collocant impudenter. Nam & Neſtorius hypoſtaticam diuinitatis cū humanitate vnionem, quæ ſine ſummo ſacrilegio diuelli nequit, turpiſſime reiiciebat. Hinc Brentij defenſor Iacobus Andreæ progreſſus, ſuam & Brētianam illam, quam vocant, vbiquetatem, ſine carnis Chriſti omni præſentiam fabricare conſidit, nimirū vt nunc primum nouus fidei articulus condatur, Chriſtum ſecundum corporalem humanitatis præſentiam omni loco, adeóque apud inferos adeſſe: quaſi parua ſit fides habēda Scripturis diſerte aſtruētibus, Chriſtum iuxta corpus non ſolùm ante, ſed D & poſt reſurrectionem non vbique fuiſſe, ac de cælis in orbem ad iudicandos viuos ac mortuos eſſe venturum. Omitto quibus probari rationibus poſſit, vt quidam eruditi certe probarunt, Brentianos in ſtabilienda Vbiquetate, infelici talium parentum filia, tàm inauſpicate verſari, vt peius etiam quàm impius Neſtorius, de duarum naturarum in Chriſto perſonali vnione loquantur. Poſtremo Neſtorium ducem ſequitur Beza, qui duas vniones hypoſtaticas Chriſto tribuit, vnam in corpore & anima ſimul perſonaliter vnitis, alteram in λόγῳ & homine ad vnum Chriſtum perſonaliter conſtituēdum coeuntibus. Sic iſti aliique plures, dum noua ſectantur placita, de Chriſto inſane nugantur, atque dum duas vniones hypoſtaticas in Chriſto ponunt, rediuiuum nobis Neſtorium exhibent, cuius totam ferme hæreſim Adamus ille Paſtoris hoc ſeculo peſtilentiſſime renouauit.

Brētiani quoque Neſtorianis aſtipulantur.

In diſputat. de maieſtat. hominis Chriſti.

Ioan. 11. & Marc. 16.

Brentianos hodiè peius ſentire in quibuſdā de Chriſto, quā Neſtorium.

Beza Neſtorii dogma ſectatur.

CAPVT XIX.

Refutatio Neſtoriani dogmatis ad Chriſti Domini ac Virginis Deiparæ honorem vindicandum: & de ipſo nomine Deiparæ.

Quid Neſtorium in errorem perturbarit.

NOVA monſtra obiter indicauimus, quæ nobis ex veteri Neſtorianiſmo renata hoc æuo graſſantur, neque vulgarẽ impietatem, ſed & perniciem publicam fouent. Nũc ad ipſum Neſtorium non Mariæ modò, ſed & Chriſti Domini capitalem hoſtem redeo, dignum illum ſanè, quem non modò venerandæ Synodi, ſed & pij omnes in perpetuum execrẽtur. Legit ille in Euangelio multa de Filio Dei, multa de Filio hominis recenſeri, & iam ea quæ diuinæ, iam quæ humanæ naturæ competunt, Chriſto attribui obſeruauit. Vnde porrò collegit, vt diximus, alium Dei, alium hominis Filium conſtitui oportere, ac vnam quidem diuinitatis, alteram verò humanitatis eſſe perſonam. Tùm quod ad Mariam pertinet, non eam Dei, ſed hominis duntaxat matrem eſſe concluſit, quæ idcircò Deipara falſo nuncupetur. Veriſſimum eſt enim,

Lib. 7. Eccleſiaſt. hiſtor. cap. 32.

quod Socrates in Eccleſiaſtica ſcribit hiſtoria, Neſtorium hominem imperitum & veterum ſcriptorum negligentem, ſimúlque arrogantem fuiſſe. Ac

Neſtorius in Scripturis & Patribus male verſatus.

prodit certè ſuam imperitiam, quùm hoc nouum & iuxta impium dogma, imò phantaſma ſine vllo firmo Scripturæ fundamento tàm audacter orbi perſuadere conatur. De Chriſto quidem nullus omninò rectiùs ac purius, quam Angelus de cælo miſſus

Refutatio erroris præcipua Neſtoriani ex verbis Angeli gabrielis.

Gabriel diſſeruit: is verò ſub ipſum Chriſti conceptum, quum multa de illo referret, hoc etiam ad Mariam matrem clariſſimè dixit: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi, ideóque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei.

Lucæ 1.

Quibus verbis ille humanã ſimul & diuinam Chriſti naturam expreſſit, neque nugaciter, ſed verè, certò ac grauiter fore promiſit, ex Maria licet Virgine, non hominem nudum, vt fingit Neſtorius, ſed eum Filium proditurum, qui non ſolùm homo, ſed Dei etiã Filius vocaretur & eſſet.

In 1. c. Lucæ

Ecce Deum dixit ſuperuenturũ (Bedæ verbis vtor) Dei filium naſciturum. Quomodo ergo aut Dei

Confirmatio ex Beda & Theophilacto

Filius Deus non eſt? aut quæ Deum edidit, quomodò θεοτόκος, id eſt, Dei genitrix non eſſe poteſt?] Tùm Theophylactus: Confundatur, inquit, hoc

In enarrat. Lucæ cap. 1

loco Neſtorius dicens, quod non fuerit Filius Dei in vtero Virginis quieſcens incarnatus: ſed nudus homo è Virgine fuerit natus, poſteaquàm habuerit Deum factum ſibi comitem: Audiat igitur quod illud quod naſcebatur in vtero, erat Filius Dei. Et nõ alius quidem fœtus eſt vteri, alius autem Filius Dei, ſed vnus & idem fuit Filius Virginis & Filius Dei.] Perinde ac ſi Gabriel ad Virginem dicat: Quod natũ eſt ex ipſo Patre, ex te quoque naſcetur, vt tamen non ſint duo Filij, ſed vnus vtriuſque Filius, verè ſanctus per Spiritus nempe ſanctificationẽ ac Verbi aſſumptionem.

Altera cõfutatio ex verbis Angeli Mat. 1

Nec eſt diſſimilis oratio, quã ſiue idem, ſiue alius Angelus ad Mariæ ſponſum habuit: Ioſeph fili Dauid, inquit, noli timere accipere Mariam coniugẽ

A tuã: quod enim in ea natũ eſt, de Spiritu ſancto eſt.

Matth. 1

Quo loco natum, aut in Maria formatũ dixit, vt diſcamus Chriſtũ non paulatim inſtar fœtuũ communium in Virginis vtero productũ, ſed quantum ad ipſam formationẽ attinet, repentè ac perfectè factũ eſſe: ſicut [a] Baſilius & [b] Euthymius annotarunt. His planè conſonans [c] Auguſtinus: Agnoſcamus, inquit, geminã ſubſtantiam, diuinã ſcilicet, qua æqualis eſt Patri, & humanã, qua minor eſt Patre, vtraque autẽ ſimul, non duo ſed vnus eſt Chriſtus, ne ſit quaternitas, non Trinitas Deus: & per hoc Chriſtus eſt Deus anima rationalis & caro.]

a Sermo. de natiuit. Domini.
b In 1. cap. Matth.
c Tractatu 78. ſuper Ioã.

Iugulatur ergo Neſtorius Angelicis verbis, quæ Chriſtũ nobis ita depingunt, vt dubitare ſit nefas, vnam eandẽ Filij Dei & hominis perſonã ex Maria procreari. Neque aliter hunc locũ Chryſologus interpretatur, pulchrè

Serm. 145

B illũ ad noſtrum applicans inſtitutũ. Veniant, audiãt, inquit, qui requirunt quis ſit, quem Maria genuit. Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Veniãt, audiant, qui Græco turbine Latinã nubilare niſi ſũt puritatem, ἀνθρωποτόκον χριστοτόκον (vt θεοτόκον tollerent) blaſphemantes. Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt: & quod de Spiritu ſancto natum eſt Spiritus eſt, quia Deus Spiritus eſt.]

Ioan. 4

Sed & illud Neſtorium verberat, ſicut [d] Leo Magnus & [e] Gregorius Romanus obſeruarunt, ac Mariæ Chriſtíque cauſam communem defendit, quod ſancta Elizabetha non leuiter quidem, ſed præmeditatè, ac diuino ſpiritu impellente prægnantem Virginem reuerenter ita compellat: Et vnde mihi hoc, vt veniat mater Domini mei ad me? Dominus enim diuinæ ſubſtantiæ eſt inſinuatiuum, vt Damaſceni verbis vtamur, ac Dei loco ſæpè in ſacris

Tertia refutatio Neſtoriani dogmatis ex verbis Elizabethæ Luc. 1.
d Epiſt. 97 ad Leonem Auguſtum.
e Lib. 9. epiſt. 61.

C literis vſurpatur. Neſtorius ergo non poteſt non malo Spiritu actus videri, dictus merito ἀνθρωπολάτρης, qui & Chriſtum hominem adoranda exuit diuinitate, & ſacroſanctam eius Matrem verè ac propriè Deiparam eſſe inficiatur, ne quid commune habeat cum matre Baptiſtæ, quæ Spiritu ſancto repleta, Domini & Dei ſui matrem grato pectore & reuerenti ore prædicauit.

Lib. 3. de fide Ortho. c. 12.

Adhæc quam nobis legem dabit Neſtorius, ne Deiparam illam appellemus, per quam paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis. Eum verò paruulum pacis principem & futuri ſeculi patrem, adeóque Deum fortem Iſaias appellat. Ita nimirùm admonemur,

Quarta refutatio ex 9. Eſaiæ

D non carnis eſſe hæc vocabula, ſed diuinitatis, & quia naſciturus in homine Deus erat, nomina ipſa per diſpenſationem ſacram fuiſſe diuiſa, vt & carni hominis nomen inderet, & diuinitati Deus, quemadmodum Ioannes Caſſianus affirmat.

Lib. 2. de incarnat. Domini.
Lucæ 2.

Facit hùc prætereà ſermo Angeli, verum Euangelium paſtoribus annuncianris: Natus eſt, inquit, vobis hodiè Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid. Vbi calumniandi feneſtra omnis Neſtorio præcluditur, quùm non ſolùm homo, ſed & Chriſtus & Saluator, id eſt, Deus ex Maria prodiiſſe docetur, quando ſaluandi virtus non niſi diuinæ cõpetit poteſtati, vt idẽ [f] Caſſianus annotauit. Vnde

Quinta refutatio ex Angeli verbis ad Paſtores.
f Lib. 2. de incar. Domini

[a] Paulus

a Titum 2.

A [a] Paulus quoque dixit ſignificanter: Apparuit gratia Dei & Saluatoris noſtri, vt Saluatoris ex Maria vtri vocabulum à Chriſti diuinitate non ſecernendum eſſe commonſtret, quum ſaluandi virtus non niſi diuinæ competat poteſtati.

Saluandi virtus diuinitati Chriſti tribuenda eſt.

Sexta refutatio e variis Scripturæ ſententiis.

Sunt plura Scripturæ ſacræ loca, quibus veluti telis, in propoſita contra Neſturianos pugna ſæpè Patres vtuntur, ac inter hos maximè Theophylactus. Opponit igitur illis aureum Ioannis dictum. [b] Verbum caro factum eſt, & quod Chriſtus apud eundem affirmat: [c] Deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me. Adfert & illud: [d] Ego ſum lux mundi, quúdque Dominus ad cæcum oculis reſtitutum loquitur: [e] Et vidiſti eum, & qui loquitur tecum, ipſe eſt. Proponit demùm, quod [f] Paulus inducit de conculcante Filium Dei, & ducente ſanguinem teſtamenti pollutum, in quo ſanctificatus eſt. Haſce ſententias eo modo tractat Theophylactus, nam verba eius aſcribere longum eſt, vt aculeum Neſtoriani infigat, ac eorum principem, totúmque dogma veluti peſtiferum damnet. Ac inter cætera monet euidenter: Omnino ille qui ex Maria natus, qui idem & Filius Dei: non alius ergo & alius. Vnde propriè θεοτόκος ſancta Maria, vtpotè quæ Filium Dei carnem factum genuerit indiuiſibilem exiſtentem, & vnum duplicem, qui eſt Ieſus Chriſtus:]

b Ioan. 1.
c Ioan. 6.
d Ioan. 8.
e Ioan. 9
f Hebr. 10.

Theophylactus Neſtorij ſæpe damnat errores.

In c 9. Ioan.

Nec eſt interim, cur cum ſuis Neſtorius tergiuerſetur & dicat. Scripturam aliter de Filio Dei, quam de hominis Filio ſubinde loqui, ideóque duas in Chriſto perſonas à ſe conſtrui, & alterius duntaxat matrem Mariam agnoſci atque conſtitui. Etenim qui Scripturas ſincerè tractare volunt, meminerint oportet, vnam Filij Dei & Filij hominis hypoſtaſin & perſonam eſſe, & propter hanc vnitatem quæcúque de Filio Dei dicuntur, etiam de Filio hominis, & contrà verè affirmari. Cui rei argumento eſſe poteſt, quod Chriſtus de ſeipſo teſtatur: [g] Nemo aſcédit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo Filius hominis qui eſt in cælo. Vbi certè videt Neſtorius, niſi planè ſit cæcus, eundem Chriſtum Filium Dei, qui de cælo deſcendit & in cælo eſt, rurſuſque Filium hominis dici, cui tamen ea quæ Deitati competũt, apertè tribuantur. Eſt enim frequens in Scripturis hæc idiomatum ſiue proprietatum, vt vocant, communicatio, aut quemadmodum Græci rectius exprimunt, ἰδιωμάτων κοινωνία, per quam nonnulla vel humanitati, vel diuinitati Chriſti peculiariter congruentia, iam huic, iam illi naturæ promiſcuè aſcribuntur. Exemplo ſit quod a Paulo ſcribitur, [h] Iudæos Dominum gloriæ crucifixiſſe, & [i] Deum Eccleſiam ſanguine ſuo acquiſiuiſſe, quum vtrumque ad humanam Chriſti naturam propriè ſpectet.

Reiectio Neſtorianæ tergiuerſationis de Filio Dei & Filio hominis à Scriptura.

Quæ de Filio Dei dicuntur, etiam de Filio hominis, & cõtra in Scriptura prædicari.

g Ioan. 3.

Idiomatum communicatio in Scripturis vſitata & retinenda eſt.

C

D

h 1. Cor. 2.
i Actor. 20

Quapropter Neſtorius in Scripturæ verbis eſt præpoſterè ſcrupuloſus, dum Chriſtum duplicem, vnum Dei & alterum hominis Filium conſtituit, ac vtrumque in precaria, non autem hypoſtatica, vel perſonali vnione coniungit. Veretur etenim, ne graui ſcelere ſeſe obliget, ſi Filij Dei nomen ei tribuat, qui ex muliere naſcitur, ſicque Mariam Dei matrem appellet. Sed multò magis vereri debebat, ſi ſapuiſſet, diuinam naturam ab homine Chriſto diſiungere, & admirabilem vtriuſque naturæ nexum in hypoſtatica vnione diſſoluere, ſicut ille fecit per ſummam impietatem. Hoc enim nihil ſit aliud, quàm Ieſum ſoluere, ſicut Beda Ioannem in-

Error Neſtorij detectus, quod Chriſtũ duplicem ſtatuat.

1 Ioan. 4.
Et in eundẽ locum. Beda Epiſt. 83. & 97.

A terpretatur, & iuſtæ damnationis prometeri ſententiam, quæ à Leone Magno grauiter lata eſt, in hunc modum pronũtiante: Anathematizetur Neſtorius, qui beatam Virginem Mariam non Dei, ſed hominis tantummodò credidit genitricem eſſe, vt aliam perſonam carnis, aliam faceret Deitatis, nec vnum Chriſtum in verbo Dei & carne ſentiret, ſed ſeparatim & ſeiunctim alium Filium Dei, aliũ hominis prædicaret: quùm tamen manente illa incommutabilis Verbi eſſentia, quæ ei cũ Patre & Spiritu ſancto intemporalis atque coæterna eſt, ita intra virginea viſcera Verbum caro ſit factũ, vti per id, quod ineffabile eſt Sacramentum, vno conceptu vnóque partu eadem Virgo ſecundùm veritatem vtriuſque naturæ, & ancilla Domini eſſet & mater.]

Damnatum à Leone Magno dogma Neſtorij.

B Igitur Orthodoxi diuinitatem in Chriſto humanitati ita coniunctam & vnitam aſſerunt, vt ſua vtrique naturæ ſolida proprietas maneat, & tamen ex duabus illis vnus Chriſtus conſtituatur, dum hæ duæ naturæ in vnam perſonam coniunguntur & coeunt. Quam coniunctionem trito vulgi nomine incarnationem dicere poſſumus, verbis autem explicare non poſſumus. Quanquam ad huius myſterij cognitionem, ſi quid in rebus humanis aptum & commodum ſatis poteſt reperiri, hominis certè ſimilitudo valde conſentanea videtur, vt idcirco veteres, præſertim [a] Iuſtinus, [b] Auguſtinus, [c] Cyrillus & [d] Damaſcenus, eadem ſæpè ac libenter vtantur. Summa ſimilitudinis in eo verſatur: Sicut anima rationalis & caro vnus eſt homo: ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus, vt loquitur [e] Athanaſius. [f] Auguſtinus in hunc modum: Sicut in vnitate perſonæ anima vnitur corpori vt homo ſit: ita in vnitate perſonæ Deus vnitur homini vt Chriſtus ſit.] Proinde Verbum cum natura humana ita coniunctum eſt, vt eam quæ conſtabat carne & anima, aſſumendo ſibi vniuerit, & ſibi vniendo aſſumpſerit. Hoc quoniam in Maria & ex Maria factum eſt, non poteſt illa Deum ac ſimul hominem Chriſtum non concepiſſe atque genuiſſe, quantumuis præfractus & impudens Neſtorius obluctetur. De quo iam ſatis ſit (veremur enim eſſe prolixiores) Damaſceni cenſuram attexuiſſe. Iure optimo & pro veritate, inquit, Deiparam incontaminatam nominamus Mariam: hoc enim nomen omne diſpenſationis myſterium commendat. Nam ſi Deipara eſt, quæ genuit, re vera Deus eſt qui ex ipſa genitus eſt, re vera etiam & homo. Quomodò enim ex muliere genitus natúſque Deus eſt, ante ſecula hypoſtaſin habens, niſi homo factus eſt? Si autem ipſe qui ex muliere natus eſt, Deus eſt, vnus eſt profectò qui ex Deo Patre natus eſt ſecundum diuinam & ſine initio ſubſtantiam, & qui nouiſſimis temporibus ex Virgine natus eſt ſecundum initium habentem & temporalem ſubſtantiam, id eſt, humanam. Hoc autem vnam hypoſtaſin, & duas naturas, & duas natiuitates Domini noſtri IESV CHRISTI ſignificat. Chriſtiparam autem nequaquam dicimus ſanctam Virginem, quia id ad tollendum vocabulum θεοτόκος, id eſt, Deipara & Dei genitrix, ſceleſtus & odibilis, & cum Iudæis ſapiens Neſtorius adinuenit: vt vas contumeliæ, in contumeliam ſolius verè honoratæ ſuper omnem creaturam Deiparæ, tametſi ipſe cum patre ſuo Diabolo diſrumpatur.]

Quomodo contra Neſtorium vtraque natura in Chriſto conſtituenda & conſideranda ſit.

Sicut anima & corpus hominis, ſic Verbum & caro vniuntur, è communi Patrũ ſententia.

a In explicatione fidei.
b Ad Dardanũ Epiſt. 57. & in Enchirid. c. 16.
c Lib. de incarnat. vnigeniti c. 8.
d Lib. 3. fidei Orthod. c. 3.
e In Symbolo.
f Ad Voluſianum Epiſtol 3.
Lib. 3 fidei Orthod. c. 12

Damaſceni de Neſtorio ſententia, & defenſio ſimul nominis Deiparæ.

Sceleſtus & execrandus Neſtorius dicitur Damaſceno.

De fraude Neſtorij ſeorum diſſimulantis errorem. Simulate & in falſum ſenſum. Neſtorius admittit Mariam Deiparam eſſe.

Vbi fraudem Neſtorij præterire non poſſum, nec debeo, qui Mariam dici Deiparam faſſus eſt aliquādo, præſertim quum in exilio verſans, Ioanni Antiocheno gratificari vellet, ac idcircò illam vocem protulit: *Dicatur etiam Dei genitrix Maria, & contentiones triſtes faceſſant*, ſicut & ſupra meminimus. Laudāda quidem iſthæc oratio, ſi è ſincero pectore prodiiſſet: ille verò, vt erat verſipellis, ludit in nomine θεοτόκου, & quod verbis agnoſcit, re ipſa negat, à ſenſu Catholico ſemper alienus. Sic enim Deiparam intelligit, quæ Chriſtum nudum hominē conceperit ac pepererit, Chriſtum, inquam, in quo velut templo diuinitas non inde ab ipſo conceptu, verum poſt acceptum baptiſma, vt ex [a] Caſſiano intelligimus, vel poſt ipſam à mortuis reſurrectionē, ſicut [b] Theophylactus meminit, cœperit habitare: tunc enim primum Mariæ Filium Deificatum eſſe ſomniauit. Itaque de Maria ſic loquitur, quemadmodum ſi quis Monicam Auguſtini Epiſcopi parētem eſſe dicat, non quoniam is talis ex matre gigneretur, ſed quia ex puero vir ille factus, & à Valerio Præſule aſcitus peruenerit ad epiſcopatum. Quid autem iſthuc eſt aliud, quam fucum facere imperitis, & nefandam blaſphemiam Chriſto irrogatam ad eius quoque matrem deriuare? nimirum vt duæ perſonæ Filij Dei & filij hominis fabricentur, & Maria non niſi hominem ſeu hominis filiū genuiſſe fingatur, ne verum ſit illud quod Angelus prædixerat fore, vt Filius Dei inde ab ipſo matris vtero Mariæ quoque Filius procrearetur. Eandem impoſturam detexit Vincentius Lyrinenſis, & ſequenti oratione perſtrinxit: Non ita, inquam, ſancta Maria θεοτόκος, ſed ideo potius, quia in eius ſacrato vtero ſacroſanctum illud myſterium perpetratum eſt, quod propter ſingularem quandam atque vnicam perſonæ vnitatem, ſicut Verbum in carne caro, ita homo in Deo Deus eſt.]

a Lib. 1. de incar. Domini. b In cap. 9. Ioan.

Lucæ 1. Lib. aduerſus prophanas nouat.

Cauēdum igitur inprimis fuerit, ne Mariam Dei matrem dici magis quàm eſſe putemus, néue ob ſolam appellationem θεοτόκον illam profiteamur, ſicut Neſtorius faciebat, qui contra Eccleſiæ ſenſum eam nudi hominis, qui in eius vtero natura Deus non fuiſſet, matrem ex hæretico ſpiritu ſtatuebat. Vt autem commētum hoc impium exploderetur, rectè ac ſapienter veteres, qui contra Neſtorianos diſputant, Mariam verè ac propriè Deiparā eſſe dicendam verbis luculentis inculcant. Hinc illa loquendi formulæ veteribus vſitatæ: Deus Mariā θεοτόκον propriè & veraciter demonſtrauit, vt Sophronius loquitur Patriarcha Hieroſolymitanus. Deiparam Dei genitricem Deique parētem & propriè & verè ſanctam Virginem celebramus, ſicut inquit Damaſcenus. Nam vt vérus Deus eſt qui ex ipſa natus eſt, ita vere Dei genitrix verum Deum ex ipſa incarnatum genuit.] Ac iterum Damaſcenus: Proprie & verè Dei genitrix & domina, quæ omniū creaturarum dominatrix, ancilla & mater omnium Conditoris effecta eſt.] Tùm Hildephonſi eſt oratio: Virgo Maria iure Dei genitrix vocatur, quæ genuit Deum & hominē, Verbum caro factum: non vt cæteri naſcuntur infantes, aut ex dono gratiæ fiūt homines, ſed ſicut beatus Gregorius ait in Moralibus, ſalua proprietate vtriuſque naturæ, eſſentialiter in ſuam aſſumpſit perſonam hominem.] His conſonat Nicetas Coloſſenſis: Sanctam Virginem, quæ illum in carne peperit, Dei propriè verē-

In Synodo cōfirmata à Patribus Concilij Conſtantinop. Lib. 3. de fide Orthod. c. 12. Lib. 4. fidei Orthod. c. 12.

Veteres magnopere contendūt pronomine Deiparo vſurpando ac retinendo, eoque pertinebanter vtuntur.

Lib. de perpetua virginitate Mariæ & eius parturitione.

A que matrem credo, ait, & confiteor.] Eandē phraſim & ſententiam ſequitur Ioannes Maxētius, Mariam vere & proprie Dei genitricem appellans. Nec mirum ſane, quum æque conuenienter in Mariam, ſicut in Elizabetham, quæ Ioannem Baptiſtam peperit, matris nomē competat. Etenim vtraque corpus ſiue corpoream ſubſtantiam ſuo filio ſubminiſtrauit, licet nec illa Ioanni animam, neque hæc diuinitatem Chriſto communicarit. Totum enim parientes animal, vt Cyrillus inquit, quod ex anima conſtat & corpore, non partem peperiſſe dicuntur. Etenim Maria non minus Filio, quàm parens vlla proli de ſuo miniſtrauit, quandoquidem ſine viri congreſſu & ſemine, ac è ſuo duntaxat puro ſanguine, vt alibi monſtrauimus, concepit, geſtauit, fouit, B peperit & lactauit Emanuelem, ſola vt dicere potuerit: De meis viſceribus Deum & hominem genui. Abſit igitur, vt quiſquam (Vincentij Lyrinenſis verbis vtor) ſanctam Mariam diuinæ gratiæ priuilegiis, ac ſpeciali gratia fraudare conetur. Eſt enim ſingulari quodam Domini ac Dei noſtri, Filij autē ſui munere, veriſſime ac beatiſſime θεοτόκος confitenda.]

Lib. 20. theſauri ortho. Lib. 3. Dialogorum.

Lucæ 1.

In wa..a. de incarna. Domini ad totius Ægypti Monachos.

Maria non minus mater quā reliquæ parientes.

Lib. aduerſus prophanas nouationes.

At fortaſſe quiſpiam dixerit: Si Maria, vt aſſeris, hoc nomen promeretur, cur non eadem Diuinitatis, aut Trinitatis, aut ſaltem non Patris & Spiritus ſancti mater agnoſci atque ſalutari poſſit? Neſtoriana iſthæc eſt obiectio, cui iampridem Ioannes Maxentius ita reſpondit: Non eſt diuinitatis genitrix, ſicut tu nos credere autumas, quamuis vere & proprie ſit Dei genitrix: quia non diuinitatē Dei Verbi, C ſed Deum Verbum ex ſe hominem factum, ſicut ſuperiùs dictum eſt, genuit.] Cyrillus idem cauillum hac oratione ſubuertit: Sancti Patres non dubitarunt ſanctam Virginem dicere θεοτόκον, non quòd Verbi natura Deitáſque in ſancta Virgine ſumpſit exordium, ſed quod ex ea natum ſit illud ſacrum corpus animatum anima rationali, cui ſubſtantialiter adunatum Dei Verbum, carnaliter natū eſſe dicitur. Simplicius fuerit, ſi dicamus, Mariam non aliter Deiparam aſſeri, niſi quatenus Dei nomē ad ſolam ſecundam in Deitate perſonam, quæ carnem ſumpſit humanam, contrahitur, vt nimirùm Dominicæ incarnationis myſterium expreſſius cognoſcatur. Sicut ergo illa Chriſtum ſecundum diuinam naturam non genuit, quod ſolius Patris eſt proprium, ita nec eiuſdem Patris, neque Spiritus D Sancti, neque totius Trinitatis, ſed ſolius Filij, cuius eſt proprium humanæ naturæ coniungi, Mater illa exiſtimanda eſt. Vbi diſcrimen etiā inter Chriſtiparam & Deiparam obſeruabimus, quod his verbis doctiſſimus Cyrillus oſtendit: Licet grauis erroris accuſari non poſſit, qui aliorum matres Chriſtiparas appellare vellet, Deiparam tamen ſine magno errore appellare neutiquā poteſt. Sola namque inter omnes ſacra Virgo Chriſtipara ſimul & Deipara appellatur, & eſſe dignoſcitur, quandoquidem vna hæc non merum hominem, vt cæteræ ſolent, ſed Dei Patris Verbum incarnatum & hominem factum peperit.] Recte autem viſum eſt Patribus Epheſinis, Chriſtiparæ nomen, licet commode accipi poſſit, reiicere & abolere, ne locus tergiuerſandi, & ſuum errorem apud ſimplices occultandi relinqueretur doloſo illi Neſtorio, qui hoc ſolum nomen de Maria iactabat, ac Deiparam quidem dicere vel audire modis omnibus refugiebat.

Lib. 3. Dial.

Mariā ſic Dei param dici vt tamen diuinitatis vel Patris, aut Spiritus ſancti mater haberi nō poſſit.

In Epiſt. ad Neſtorium miſſa, & à Syno. Chalcedon. commendata.

Quomodo Maria Deipara cenſeatur ac dicatur. Nulli creaturæ competit eſſe vel dare principiū perſonæ, naturæque diuinæ.

Epiſtola ad Presbyteros & Monachos.

Sola Maria Chriſtipara & Deipara nominanda eſt.

Cur Synodus Epheſina Chriſtiparæ nomen reiecerit, & Deiparam vocari voluerit.

Quod

Quod igitur nomen Hæreticis maxime inuiſum A & aduerſum erat, id Catholici cupidius arripuerunt, ac ſtudioſius retinuerunt, ſed & conſtanter ab Orthodoxis omnibus complectendum eſſe definierunt, ne cum Hæreticis commune quicquam haberent. Sicut enim ex malis moribus bonæ leges natæ ſunt, ita ob Hæreticorum peruerſitatem ſelectæ & propriæ loquendi formulæ in Eccleſia paulatim ſucceſſerunt, & ſingulari Patrum authoritate ac zelo corroboratæ perdurant. Eóque ſtudio religioſa antiquitas nobis declarauit, corruptas fidei doctrinas ſiue hæreſes non moderationibus & diſsimulationibus, vt multi hodie arbitrantur, ſed contrarus omnino viis, ac apertis rationibus conſtringi & aboleri oportere, ne alioquin ſermo aduerſariorum admiſſus & receptus, vt cancer ſerpat, & ſerpendo vires exitiales apud multos B acquirat. Igitur adeò diligens & ſeuera veritatis cuſtos eſt, fuitque ſemper Eccleſia, vt non ſolum Hæreticorum congreſſus atque libros tanquam peſtes deuitari, verum etiam eorum in loquẽdo morem, & ſubdolas voces non ſecus, quam Sirenum cantus, quæ multis perniciem adferunt, ſuſpectas haberi & prorſus caueri voluerit. Hoc modo Chriſtiferæ, & Chriſtiparæ nomen exploſum eſt, non quia per ſe, vt diximus, incommodum ac intolerabile, ſed quia Neſtorianis tam amicum & familiare, vt eo ad nomen Deiparæ obſcurandum & abrogandum, turpiter abuterentur.

Eccleſia recipit & probat peculiares loquendi formulas contra Hæreticos vſurpandas.

Quomodo hæreſes extinguantur.

Quam ſeuerè ſtatuerit in hæreticos Eccleſia.

Chriſtiferam & Chriſtiparã hodiè non dicimus ob Neſtorianos.

Ephesina interim Synodus nomen θεοτόκου primum non excogitauit, ſed ab antiquis Patribus C veluti per manus traditum & acceptum, nouo & peculiari ſtudio, vti res poſtulabat, extulit & approbauit, omnibúsque in poſterum retinendum eſſe ſanciuit. Etenim negari non poteſt, vel ante Synodum Epheſinam multos & excellẽtes Theologos extitiſſe, qui Mariam θεοτόκον ſiue Deiparam publice profeſsi ſint, quemadmodum Athanaſius, Baſilius, Gregorius Nazianzenus, Ioannes Chryſoſtomus, Theophilus, Atticus, quibus & vetuſtiores Origenem & Euſebium licet annumerare. Sed quoniam ſingulorum proferre teſtimonia longum eſt, quorum ſane [a] Cyrillus, [b] Theodoretus & [c] Ruſticus Diaconus meminerunt, nos Athanaſij duntaxat ac Epiphanij verba repetemus. Ille in hunc modum præclare loquitur: Quandoquidem ipſe eſt Rex qui natus eſt ex Virgine, idemque & Dominus & Deus, ea propter & Mater, quæ eum genuit, & Regina & Domina & Deipara proprie & vere cenſetur.] Ac rurſus in Dialogis, quos nobis Beza nuper fecit Latinos, quærenti Apollinarij ſectatori: Hominem igitur genuit Maria? Athanaſius ſiue Orthodoxus ita reſpondet: Nudum & duntaxat hominem nequaquam, ſed Deum, qui hominem induerat. Primum enim Dominus fuit cum ea diuine, & tum demum infantulus ex ea œconomice, quamobrem etiam Deipara eſt Maria. Διὸ γὰρ καὶ θεοτόκος ἡ μαρία inquit.] Epiphanius vero, qui & ipſe Neſtorij præceſsit ætatem, Mariam hiſce verbis ſcite compellat: Sancta Maria Virgo Deipara, beata tu inter mulieres, quæ nunc genuiſti eum, qui olim in Paradiſo formauit Adam de luto. Tu enim es Deipara, quæ Verbum ex te incarnatum peperiſti. Deipara exiſtis, quæ Deum verbum in forma ſerui concepiſti. Deipara exiſtis, quia Deum verbum ſuſcipiens, incarnatum peperiſti. Deipara exiſtis, quæ ſola ſolius Dei vnigenitum Filium genuiſti. Non temporaneũ Deum genuiſti ex te incarnatum, ſed æternum, qui ante te eſt, & ante omnia.] Equidem haud video, quid tum ab Athanaſio, tum ab Epiphanio clarius ad hoc nomen aſſerendum adferri, ac Neſtorianis fortius opponi poſsit. Quid multis? antiquiſsimi Orthodoxæ fidei prædicatores ex Apoſtolica traditione Mariam Deiparam nominare, & matrem Domini credere, ſicut & Theodoretus comprobat, aperte docuerunt. Quapropter Chriſti genitricem dicere non eſſe blaſphemiam, vt mentitur Neſtorius, ſed negare θεοτόκον hæreticum eſſe, nos ſi ſapimus, cum Ruſtico Diacono, ſemper aſſeuerabimus. Cætera quæ ad Neſtorij cauſam plenius cognoſcendam, pluribúſque coarguẽdam pertinent, ex Epheſina Synodo peti poſſunt, eáque nuper copioſe & luculenter, vt antea nunquam, è Græcis conuerſa libris, & typis excuſa Ingolſtadij prodit. Nos porro Neſtorianæ ſectæ, quæ adhuc ſerpit, reliquias perſequemur.

Nomẽ Theotocos, quomodo receptũ in Synodo Epheſina.

Qui patres ante Synodum Epheſinam vſi fuerint nomine Theotocõ ſiue Deiparæ.

a In epiſt. ad Athanaſ. & in Concilio Epheſino.

b Lib. 4. hæreticarum fabularum.

c Contra Acephalos.

In Euang. de ſanctiſſima Deipara.

Dialog. 4. de S. Trinit.

In ſerm. Mariæ laudatorio, quem vertit Picus Canonicus Pariſienſis.

Athanaſii & Epiphanii teſtimonia Mariam eſſe Theotocon.

Maria non hominem nudum genuit.

Epiphanii teſtimonium in Deiparæ laudem.

Lib. 4. hæreticarum fabularum.

Lib. contra Acephalos

CAPVT VIGESIMVM.

Diſputatio contra Mahometanos Neſtoriano fermento corruptos, & Pſeudochriſtianos, quibus Deiparæ nomen ingratum eſt, ac itidem aduerſus Cæſarem Conſtantinum Copronymum.

Bellvm Neſtorianis indictum recte nobis confici non poteſt, niſi petitis etiã ac profligatis eorum ſociis, qui ſub eodem quaſi duce militant, Turcis ſiue Mahometanis. Quo nomine Saracenos, Arabes, Mauros, Perſas, Agarenos, Palæſtinos, Syrios, alióſque omnes cõplector, qui pro ſuo Propheta Deíque nuncio & Apoſtolo Mahometem colunt. Mahometem inquam, natione Arabem, officio vilem, antea mercatorem, poſt principem latronum, religione impium atque nefarium, doctrina nugatorem & fabulatorem inſignem, animo demum mire ambitioſum, vt ex noua religionis forma, quam ipſe populo ſcriptam tra- D didit, & ſimul ex imperij, quod inuaſit, tyrannica occupatione, gloriam ſibi maximam compararet. Cæterum quum iudicio ac eruditione parum valeret, ad Sergium Pſeudomonachum, eúmque nobilem Neſtorianum ſe cõtulit, ac ſub illo Doctore tantum profecit, vt præclara illa ſcilicet nouæ doctrinæ arcana, quę Turcico Alchorano cõtinentur, rudiſsimo populo promulgarit, adeóque pro ſacro Euangelio ſuis amplectenda eſſe perſuaſerit, ſe interim Prophetam ſimul & Regem ſuperbe venditans. Nihil autem aliud hic Alchoranus eſſe videtur, præterquàm fœtida cloaca ex omnium fere antiquarum fabularum & hæreſum collunione conflata, huc homines inſtituẽs, vt Chriſtianam fidem tum corrumpant, tum abnegent, vtque ſummam ſtultitiam cum perfidia maxima coniunctam im-

Quis fuerit Mahomes caput & Doctor Mahometanorum.

Mahomes à Sergio didicit Neſtorianiſmum, & promulgat Alchoranum.

Quid contineat Turcicus Alchoranus & quales fructus adferat.

A bibant ac profiteantur. Vnde qui tali obtemperant legiſlatori, ad ventrem & paſtu abiecti ſunt homines, ſuámque felicitaté in carnis voluptatibus falſo ſibi promiſsis collocant, illudque doctrinæ ac fidei genus, quod natura & rationis humanæ iudicio adblanditur, ſibi maxime propoſitum tenent. Nam de Deo diuiniſque perſonis, & ſacroſanctis fidei noſtræ myſteriis homines prorſus animales, vti Paulus vocat, non intelligunt, quantumnis interim ex veteris & noui Teſtamenti libris pannos quoſdam, vt ſic loquar, nobis ſurripiant, eoſque ſuo Alchorano & Mahometicis fabulis aſſutos oſtentent. Verum quod veteres Hæreticos hæc Secta æmuletur, ac ex illorum ouo malo veluti pullus infelix prodeat, exemplis clariſsimis poteſt euinci. Etenim cum Antropomorphitis iſti Deum corporeum ſtulte conſtituunt, & ne Cerdonianis de impietate concedant, impoſſibile eſſe contendunt, vt Deus filium habeat, quod nimirum vxore careat, ſine qua filium gignere non poſsit. Igitur & cum Arianis Chriſtum exuunt diuinitate, ſatisque habent, ſicut & Carpocrates fecit, ſanctum & excellentem illum Prophetam agnoſcere. Et cum Sabellianis quidem plane conſpirant, quod ſacroſanctæ Trinitatis myſterio contradicant, illudque prorſus repudient. Sed neque à Manichæorũ furoribus ſeſe abſtinent, nihil vt eos pudeat Chriſtum pro nobis vere paſſum, crucifixum & mortuũ inficiari. Cum Ebionitis Iudaicam exigunt circumciſionem, atque vt vita ſunt impuriſsimi, non ſecus quam Nicolaitæ, gaudent Polygamia: tum ne minus quam Origeniſtæ delirent, teterros dæmones ſub mundi finem in Dei gratiá redituros, ac beatos fore ſomniant. Vaniſsimi homines mundum hunc fortunæ caſuíque ſubmittunt, ac diuinam prouidentiá negant, Angelos verò corporeos de flamma ignis cõditos, tum cælum de fumo factum per ſummá ſtultitiam fingunt; neque ſolum Spiritus ſancti gloriæ ac Maieſtati derogant, quem cũ Neſtorio & Macedonio creaturam eſſe blaſphemi mentiuntur, verú etiam vt omne Chriſtianæ fidei meritum & effectum auferant, in ſua quenque Secta iuſtum ac beatum fieri poſſe contendunt.

1 Cor. 2.

In quibus Mahometani antiquis Hæreticis ſeſe conforment.

Ne aliis erroribus Mahometanorum.

Qvid autem ego vanas iſtorum opiniones, ac damnatas iam olim hæreſes, quæ vix recenſeri poſſunt, longius perſequor? Mihi ſane mirari horrendum ſummi Dei iudicium libet, cum cogito, ſceleratum & magicum hominem Mahometem, intra paucos annos, quum Cæſar Heraclius imperaret partim audacia tyránica, partim inſulſa impiáque doctrina tãtum perfeciſſe, vt vrbes, prouincias, regiones maximas ad ſe ſectámque ſuam pertraxerit, ac paulatim non in Aſia ſolum, ſed in Aphrica quoque virus ſuum ſparſerit, hocque tyrannicum imperium tantis bellorũ ſucceſsibus per ſe ſuóſque ſocios auxerit. Quid quod iuſtus, noſtriſque peccatis iratus Deus, hos Iſmaëlitas & Iudaicæ Synagogæ ſpurios nongentis abhinc annis potentes admodum regnare, & in Chriſtianos deſæuire ſuſtinet? Vere in his flagellum Domini grauiſsimũ experimur, cum inter omnes hoſtes, qui in Chriſtianę gentis pernicem coniurarunt, multis abhinc ſeculis nullus alios vel immaniores, vel nocẽtiores terra marique graſſari, & funeſtas Harpyîas tamdiu agere videamus. Nec ſatis eſt horum incredibili crudelitati, quod vniuerſum pene Orientem per ſummam rabiem atque nequitiá ſuo imperio ſubiectum, & diabolica ſua doctrina infectum opprimant: noſtris adhuc finibus imminent, noſtras fortunas magis ac magis eripiunt, in Chriſtianum ſanguinem toti deſæuiunt, ac demum ſicut Aſiam & Aphricam ſibi rabioſe ſubegerunt, ſic etiam Europam reliquam omnibus viribus & artibus diuexare ac vaſtare pergunt, nullum his barbaris & furioſis conatibus finem impoſituri, niſi (quod ſummus Deus clemẽter auertat) etiam veræ fidei & religionis lucem in Eccleſiis noſtris extinguant, & impiis Mahometanæ Sectæ cultibus Chriſtianum orbem impleant, ac profanent. Certe non errauerit, quiſquis hæc Mahometi mancipia, lamias ac lemures, imo & furias Caucaſias ad Chriſtianum orbem vexandum diuinitus immiſſas appellarit.

Mirabile Dei iudiciũ in Mahomete ſuam Sectá tam facile & ample propagante.

Turcæ, hoſtes omnium maximi Chriſtianorum.

B Porro vt ad inſtitutum redeã, Mahometani Neſtorianis etiam deteriores, à Sergio apoſtata quẽ dixi, tam peruerſe inſtituti ſunt, vt in hodiernum vſque diem nos impietatis inceſſant atque dãnent, quandoquidem Dei matrem Mariam agnoſcimus atque prædicamus. Id enim fieri non poſſe putant ſtupidi homines, niſi perſonam eandem vel Dei vel Deæ loco conſtituamus atque veneremur. Nec diſsimile probrum nunc in Catholicos iacitur ab his, qui veterem Chriſtianiſmum cũ noua religionis doctrina commutarunt, quia ſubinde vociferátur, Mariam ita coli in Eccleſia, vt loco numinis habeatur atque adoretur. Multa enim ſunt alia, in quibus inter vtramque partem, Mahometanos atque Sectarios, haud male conuenit, niſi quod in C quibuſdã hi certe illos ſuperare videãtur. Vtrinque hominem libero arbitrio exuunt, nouæ legis proprium ſacrificium è medio tollunt, pleraque Sacramenta reiiciunt, ſacros ordines aſpernantur, Mariæ & Sanctorum cultum ac ferias abrogant, pias imagines ex hominum aſpectu ſubmouent, aliáque demum veteris Eccleſiæ & Catholicæ religionis probata inſtituta præ ſe ſuperbe deſpiciunt, ſubſannãt, exterminántque. In quibus tamen furor Hæreticus Mahometanam crudelitatem frequenter excellit, Turcis quidem, ſuam cuique religionem integram permittentibus, nec prohibentibus Chriſtiana ſacra in ſuis ditionibus publice celebrari: Sectariis vero ſic nouam ſuam religionem inuehentibus, vt veterem aboleant, omneſque eius cæremonias in templis mutent abiiciántque. Nos vero alibi de Mariæ cultu rationem reddemus, quem, vt D Eccleſiæ calumniatoribus nunc breuiter reſpondeamus, in Collyridianis dãnamus, in Catholicis approbamus, in quibuſdam non defendimus, qui nẽpe aduerſus communem Eccleſiæ ſententiam, inter Dei Mariæque cultum diſcrimen obſeruãdum negligunt, ac pro pietate ſuperſtitionem exercent. Teſtamur & nos, quod Gallaſius, licet Sacramentarius, alicubi ſcripſit: *De Maria Virgine non poteſt idẽ dici quod de Chriſto, Deum eſſe. Illa enim tantummodo homo fuit.* Cum Epiphanio ſemper & credidit, & docuit Eccleſia: Tametſi ſanctum erat corpus Mariæ, minime tamen Deus. Virgo ipſa erat, & honorata, non autem ad adorationem data, verum ipſamet eum, qui ex ventre eius carne eſt genitus, de cælo vero è paterno ſinu prodiit, adorauit. Ac rurſum cum eodẽ Epiphanio dicimus Orthodoxi: Non cælitus venit Maria cum corpore ſuo, neque Deus eſt: ſed ex cõceptu & complexu viri mulieris

Mahometani cũ Sergio cõſpirant aduerſus Deiparã.

In quibus Mahometani cũ Sectariis nouis conueniãt.

Mahometani a nouis Sectariis furore impio ſæpe ſuperati.

Catholici Mariá pro Dea nec agnoſcũt, neque colunt.

Maria Chriſtum adorauit, & non adoratur, nec pro Dea colitur.

In 3. librum Irenæi.

Contra Collyridianos.

Maria Dea eſſe non poteſt.

Contra Antidicomar.

carnem

carnem accepit, & ſecundùm promiſſionem, ſicut Iſaac, corporatio eius eſt patrata.] A

Teſtimonium Ioannis Cantacuzeni pro defenſione cultus, quem Chriſtiani Mariæ tribuūt & Mahometani ſugillant.

Mahometanis autem, vti planè agreſtibus atque craſſis fidei hoſtibus, in præſenti cauſa reſponderi ſat eſt, quot ante ducentos annos pro Chriſtianis reſpondit Ioannes Cantacuzenus, æuo ſuo Rex Conſtantinopolitanus, qui deinde ad vitam priuatam ſimulque religioſam ſeſe contulit, & calamo magis quàm ferro ſinceritatem fidei aduerſus Turcarum dogmata ſibi tuendam ſuſcepit. Verba illius aſcribam, quæ Mahometanam retundunt maledicentiam, ſimulque Mariæ cauſam & dignitatem nefariè oppugnatam egregiè vindicant. Nos equidem, ait, qui Chriſtum profitemur, vnum Deum adoramus, Creatorem omnium viſibilium & inuiſibilium, huiuſque Verbum & Filium, Chriſtum ſcilicet. Hæc vera ſunt, nec ſentimus aliter. Talem B enim hunc credimus & fatemur. Diuam verò Virginem Mariam creaturam Dei iudicamus, & Dei ancillam. Credimus autem & confitemur, quod huic ſimilis homo nec natus ſit, nec poſthac ex viro & muliere naſciturus vſque ad cōſummationē ſeculi. Et ſecundum humanā quidem naturam eam Angelis inferiorem eſſe iudicamus, tanquam hominem: honore autem & ſāctimonia ipſam omnibus Angelis indubiè præferimus, eo quòd Verbum & Filium Dei ſecundùm carnem peperit: omneſque nos illā aduocatam & auxiliatricem agnoſcimus. Orat & intercedit indeſinenter pro peccatoribus. Miracula edit, & operatur admiratione & ſtupore digna. Hanc autē colimus non vt Deum, ſed vt Matrem Filij Dei ſecundum carnem. Cæterū Anathema ſit, quiſquis vel duos vel tres pluréſue Deos C adorauerit: ſed adoramus vnum Deum Creatorē cæli & terræ, omnium viſibilium & inuiſibilium.]

Maria Dei creatura & ancilla ſed reliquis mortalibus præponēda, & Angelis honore præſtantior. Maria nobis aduocata & adiutrix, eſſe ctrixque miraculorum.

Solus Deus à Catholicis adoratur, Maria infra Deū inuocatur.

OFFENDIT hæc confeſsio Rodolphū Gualterum Tiguginum; neque aliis placere poteſt procul dubio, quotquot de Sanctorum cultu, inuocatione, miraculis hoc ſeculo Vigilantianis & VValdenſibus potius, quàm Orthodoxis docētibus credunt atque ſubſcribunt. Cęterum haud video, quid hic eruditos & ſapientes iure poſsit offendere, qui in eandem ſententiam tam multa, tam ſolida paſſim apud veteres dicta, ſcripta, facta, & in hunc vſque diem probata atque cōperta eſſe meminerūt, quique ſine Chriſti Mediatoris iniuria Virginem matrem ſuo modo inuocari atque coli in Eccleſia didicerunt. Certe multo ante Cantacuzenū Gregorius Magnus floruit, & ſimilem confeſsionem D edidit, Mariam nempe ſic à nobis coli, vt eā ſimul pro Dei ancilla & matre habeamus: ancillam quidem, quia Verbo æterno, vt nemo alius, miniſtrauit: matri vero, quod æqualis Patri Filius in virgineis eius viſceribus è Spiritu ſancto & materna eius carne homo factus ſit atque procreatus. Quid vero [a] Epiphanius? Maria, inquit, ſolo Deo excepto, cūctis ſuperior exiſtit. Tum [b] Ephrem in hunc modū illam inuocat: Tu meus portus ô Virgo inuiolata, & præſens auxiliatrix.] Cæterum de Mariæ cultu & inuocatione, quæ à tot Patribus, Synodis, miraculis approbata, & ſemper in Eccleſia conſeruata eſt, & ſicut apud Turcas, ita & apud Sectarios locū & pondus habere nullum poteſt, nos libro quinto differemus. Fallit autē craſſos Mahometanos, quod ſine fide, & ſecundū carnem tantum de ſacris, ſicut cæci de coloribus, iudicent, imperite colligentes,

In ſuperiori teſtimonio nihil adferri, quod Patrum monumentis non ſit cōſentaneum, licet obſtrepant nouatores.

Cum profeſſus ſit in opus Confeſſ. dicti Ioannis Cantacuzeni.

Lib. 9. Epiſt. cap. 61.

a In ſer. Mariæ laudatorio
b In precat. ad Mariam.

Quomodo errent Mahometani. Mariam Deam nobis exprobrantes

Mariam idcirco nobis Deam haberi, quia Deus genitricem illā prædicamus. Ridicule cenſent, ſic nobis Deiparam dici, vt quod Chriſtus ab æternitate Deus eſt, id à Maria homine deſumtum eſſe exiſtimemus. Qua de re iam antea, quum Deiparæ nomen explicaremus, reſpōſum eſt Neſtorianis. Præterea cum Sectariis habent id ſibi cōmune Mahometani, quod inter honorem eum, quo perſona diuina, & quo Maria Chriſti mater inter Sanctos alios decenter colitur ac honoratur, diſcrimē nullum obſeruent, ſicut Cantacuzenus paulo ante mōſtrauit. Stulti homines dū Pſeudoprophetæ & idolo ſuo Mahometi tantum nō diuinos honores tribuunt, vanóſque cultus ſibi confingunt, aut confictos vſurpant, noſtrum in Maria colenda ſtudium damnant. Quam ſunt autem iſti ab omni vero Dei cultu alieni, qui nec Patrē ſine Filio, nec Filiū ſine Patre poſsūt cognoſcere, nedū in Spiritu & veritate Deū colere & adorare? Inſignes hypocritæ domeſticā trabē facile ſuſtinent, & in alienis oculis tā curioſe feſtucā inquirunt. O ſanctuli & Cathari, quibus religio eſt Dei matrē agnoſcere & honorare, ne aliòquin magno ſe crimine cōtaminent, ſi eandem Chriſtiano cultu proſequantur. Quid vero ſi de honorāda Virgine matre maxime ſolliciti forent? omnē ſane operā ſceleſti luderent, quia nullum vel cū matre, vel cum aliis Dei domeſticis cōmunionem & pacem habere poſſunt, qui caput Sanctorū ignorant, illique tam petulanter inſultant, vt alterum Barrabam, id eſt, ſuum Mahometē, præferant Redemptori, vtque crucem & mortem Domini perfide abnegent, ac eundem in ſuis mēbris omni crudelitatis genere quotidie perſequantur.

Mahometani a vero Dei cultu, imò & cognitione alieni.

Mahometanos vere hypocritas eſſe.

Mahometanos Mariam fruſtra honoraturos, vt velint maximè.

Mahometem Turcæ, ſicut Barrabam Iudæi Chriſto anteponunt.

NIHIL ergo mirum eſt, Matrem ab illis negligi, qui ſuæ Sectæ tenebris impediti, abiiciunt Filium, quem vt è ſuo ſublimi throno exturbare poſsint ſacrilegi ſumma illum excellentia, id eſt, diuinitate fraudare ac ſpoliare non deſinunt. Quid enim ſcirent ac eructarent aliud, præterquam quod ex fœtido Alchorani ſui fonte depromtum imbiberunt, in hunc nempe modum: *Sciendum, eos incredulos eſſe, qui* IESVM *Mariæ Filium Deum eſſe dicunt.* Ac rurſus, vt eandem impietatem confirment: *Omnes*, inquit, *dicentes,* CHRISTVM *Mariæ Filiū Deū exiſtere, mendaces inuenti ſunt atque increduli.* CHRISTVS *Mariæ Filius non eſt, niſi nuncius Dei: quia & ipſum plures nūcij præceſſerunt, materque eius & ipſe cōmeſtibilibus veſcebātur.* Verum hæc quoq; Neſtorianiſmū redolēt, quū D præter Photinū Neſtorius Chriſtum ex Maria genitum quidē fateatur, ſummíſque illum laudibus vehat, ſed tamen nō niſi hominem faciat, illúmque propria exuat diuinitate, quā alioquin in ſacris literis vt clariſsime, ita ſæpiſsime confirmatam habemus. Quanquam ne hic quidē ſibi conſtat monſtruoſus ille Alchoranus ex meris fabulis erroribúſque conflatus, qui Chriſtū aliquādo pluſquàm hominem prædicat, ſi verba eius rite conſiderētur. CHRISTVS IESVS, inquit, *Filius eſt Mariæ & Apoſtolus Dei, & Verbum Dei, quod in eā poſuit per Spiritum ſanctū.* Et rurſus loquitur in Alchorano Deus: *Dedimus* IESVM CHRISTVM *Filium Mariæ, vt faceret prodigia & miracula manifeſta, & perfecimus eū per Spiritum ſanctum.* Præterea de Chriſto teſtatur, quod ſuæ matri per Angelum ſit annunciatus, per Spiritum ſanctū ſanctificatus, nec operatione naturæ, ſed Dei virtute conceptus, & ex Maria Virgi-

Mahometani non poſſunt non Mariam Deiparā negligere, qui Filium eius Deum eſſe negant.

Alchoranus Chriſtum aſſerit Deum inficiatur.

Mahometani cum Neſtorio contra Chriſtum conſpirant.

Cap. 12. Alchoran.
Ibidem.

Chriſtus in Alchorano ſ[illegible] iam negatur, iam aſſeritur eſſe Deus.

Quam excellēter de Chriſto loquatur Alchoranus.

carnem accepit, & ſecundùm promiſſionem, ſicut Iſaac, corporario eius eſt patrata.]

Teſtimonium Ioannis Cantacuzeni pro defenſione cultus, quem Chriſtiani, Mariæ tribuũt & Mahometani ſugillant.

Mahometanis autem, vti planè agreſtibus atque craſſis fidei hoſtibus, in præſenti cauſa reſponderi ſat eſt, quot ante ducentos annos pro Chriſtianis reſpondit Ioannes Cantacuzenus, æuo ſuo Rex Conſtantinopolitanus, qui deinde ad vitam priuatam ſimulque religioſam ſeſe contulit, & calamo magis quàm ferro ſinceritatem fidei aduerſus Turcarum dogmata ſibi tuendam ſuſcepit. Verba illius aſcribam, quæ Mahometanam retundunt maledicentiam, ſimulque Mariæ cauſam & dignitatem nefariè oppugnatam egregiè vindicant. Nos equidem, ait, qui Chriſtum profitemur, vnum Deum adoramus, Creatorem omnium viſibilium & inuiſibilium, huiuſque Verbum & Filium, Chriſtum ſcilicet. Hæc vera ſunt, nec ſentimus aliter. Talem enim hunc credimus & fatemur. Diuam verò Virginem Mariam creaturam Dei iudicamus, & Dei ancillam. Credimus autem & confitemur, quod huic ſimilis homo nec natus ſit, nec poſthac ex viro & muliere naſciturus vſque ad cõſummationẽ ſeculi. Et ſecundum humanã quidem naturam eam Angelis inferiorem eſſe iudicamus, tanquam hominem: honore autem & ſãctimonia ipſam omnibus Angelis indubiè præferimus, eo quòd Verbum & Filium Dei ſecundùm carnem peperit: omneſque nos illã aduocatam & auxiliatricem agnoſcimus. Orat & intercedit indeſinenter pro peccatoribus. Miracula edit, & operatur admiratione & ſtupore digna. Hanc autẽ colimus non vt Deum, ſed vt Matrem Filij Dei ſecundum carnem. Cæterò Anathema ſit, quiſquis vel duos vel tres pluréſue Deos adorauerit: ſed adoramus vnum Deum Creatorẽ cæli & terræ, omnium viſibilium & inuiſibilium.]

Maria Dei creatura & ancilla ſed reliquis mortalibus præponẽda, & Angelis honore præſtantior. Maria nobis aduocata & adiutrix, eſſe ctrixque miraculorum.

Solus Deus à Catholicis adoratur, Maria infra Deũ inuocatur.

Offendit hæc confeſsio Rodolphũ Gualterum Tiguninum; neque aliis placere poteſt procul dubio, quotquot de Sanctorum cultu, inuocatione, miraculis hoc ſeculo Vigilantianis & VValdenſibus potius, quàm Orthodoxis docẽtibus credunt atque ſubſcribunt. Cęterum haud video, quid hic eruditos & ſapientes iure poſsit offendere, qui in eandem ſententiam tam multa, tam ſolida paſſim apud veteres dicta, ſcripta, facta, & in hunc vſque diem probata atque cõperta eſſe meminerũt, quique ſine Chriſti Mediatoris iniuria Virginem matrem ſuo modo inuocari atque coli in Eccleſia didicerunt. Certe multo ante Cantacuzenũ Gregorius Magnus floruit, & ſimilem confeſsionem edidit, Mariam nempe ſic à nobis coli, vt eã ſimul pro Dei ancilla & matre habeamus: ancillam quidem, quia Verbo æterno, vt nemo alius, miniſtrauit: matri vero, quod æqualis Patri Filius in virgineis eius viſceribus è Spiritu ſancto & materna eius carne homo factus ſit atque procreatus. Quid vero [a] Epiphanius? Maria, inquit, ſolo Deo excepto, cũctis ſuperior exiſtit. Tum [b] Ephrem in hunc modũ illam inuocat: Tu meus portus ô Virgo inuiolata, & præſens auxiliatrix.] Cæterum de Mariæ cultu & inuocatione, quæ à tot Patribus, Synodis, miraculis approbata, & ſemper in Eccleſia conſeruata eſt, & ſicut apud Turcas, ita & apud Sectarios locũ & pondus habere nullum poteſt, nos libro quinto diſſeremus. Fallit autẽ craſſos Mahometanos, quod ſine fide, & ſecundũ carnem tantum de ſacris, ſicut cæci de coloribus, iudicent, imperite colligentes,

In ſuperiori teſtimonio nihil adferri, quod Patrum monumentis non ſit cõſentaneum, licet obſtrepant nouatores.

Cum præfatur in opus Confeſſ. dicti Ioannis Cantacuz.

Lib. 9. Epiſt. cap. 61.

a In ſer. Mariæ laudatorio
b In precat. ad Mariam.

Quomodo errent Mahometani. Mariam Deam nobis exprobrantes

Mariam idcirco nobis Deam haberi, quia Deus genitricem illã prædicamus. Ridicule cenſent, ſic nobis Deiparam dici, vt quod Chriſtus ab æternitate Deus eſt, id à Maria homine deſumtum eſſe exiſtimemus. Qua de re iam antea, quum Deiparæ nomen explicaremus, reſpõſum eſt Neſtorianis. Prætetea cum Sectariis habent id ſibi cõmune Mahometani, quod inter honorem eum, quo perſona diuina, & quo Maria Chriſti mater inter Sanctos alios decenter colitur ac honoratur, diſcrimẽ nullum obſeruent, ſicut Cantacuxenus paulo ante mõſtrauit. Stulti homines dũ Pſeudoprophetæ & idolo ſuo Mahometi tantum nõ diuinos honores tribuunt, vanóſque cultus ſibi confingunt, aut confictos vſurpant, noſtrum in Maria colenda ſtudium damnant. Quam ſunt autem iſti ab omni vero Dei cultu alieni, qui nec Patrẽ ſine Filio, nec Filiũ ſine Patre poſſũt cognoſcere, nedũ in Spiritu & veritate Deũ colere & adorare? Inſignes hypocritæ domeſticã trabẽ facile ſuſtinent, & in alienis oculis tã curioſe feſtucã inquirunt. O ſanctuli & Cathari, quibus religio eſt Dei matrẽ agnoſcere & honorare, ne aliôquin magno ſe crimine cõtaminent, ſi eandem Chriſtiano cultu proſequantur. Quid vero ſi de honorãda Virgine matre maxime ſolliciti forent? non ẽ ſane operã ſceleſti luderent, quia nullum vel cũ matre, vel cum aliis Dei domeſticis cõmunionem & pacem habere poſſunt, qui caput Sanctorũ ignorant, illique tam petulanter inſultant, vt alterum Barrabam, id eſt, ſuum Mahometẽ, præferant Redemptori, vtque crucem & mortem Domini perfide abnegent, ac eundem in ſuis mẽbris omni crudelitatis genere quotidie perſequantur.

Mahometani à vero Dei cultu, imo & cognitione alieni.

Mahometanos vere hypocritas eſſe.

Mahometanos Mariam fruſtra honoraturos, vt velint maximè.

Mahometem Turcæ, ſicut Barrabam Iudæi Chriſto anteponunt.

Nihil ergo mirum eſt, Matrem ab illis negligi, qui ſuæ Sectæ tenebris impediti, abiiciunt Filium, quem vt è ſuo ſublimi throno exturbare poſsint ſacrilegi ſumma illum excellentia, id eſt, diuinitate fraudare ac ſpoliare non deſinunt. Quid enim ſcirent ac eructarent aliud, præterquam quod ex fœtido Alchorani ſui fonte depromtum imbiberunt, in hunc nempe modum: *Scietote, eos incredulos eſſe, qui* IESVM *Mariæ Filium Deum eſſe dicunt.* Ac rurſus, vt eandem impietatem confirment: *Omnes*, inquit, *dicentes*, CHRISTVM *Mariæ Filiũ Deũ exiſtere, mendaces inuenti ſunt atque increduli.* CHRISTVS *Mariæ Filius non eſt, niſi nuncius Dei: quia & ipſum plures nũcij præceſſerunt, materque eius & ipſe cõmeſtibilibus veſcebãtur.* Verum hæc quoq; Neſtorianiſmũ redolẽt, quũ præter Photinũ Neſtorius Chriſtum ex Maria genitum quidẽ fateatur, ſummiſque illum laudibus vehat, ſed tamen nõ niſi hominem faciat, illúmque propria exuat diuinitate, quã alioquin in ſacris literis vt clariſsime, ita ſæpiſsime confirmatam habemus. Quanquam ne hic quidẽ ſibi conſtat monſtruoſus ille Alchoranus ex meris fabulis erroribúſque conflatus, qui Chriſtũ aliquãdo pluſquàm hominem prædicat, ſi verba eius rite conſiderẽtur. CHRISTVS IESVS, inquit, *Filius eſt Mariæ & Apoſtolus Dei, & Verbum Dei, quod in eã poſuit per Spiritum ſanctũ.* Et rurſus loquitur in Alchorano Deus: *Dedimus* IESVM CHRISTVM *Filium Mariæ, vt faceret prodigia & miracula manifeſta, & perfecimus eũ per Spiritum ſanctum.* Prætetea de Chriſto teſtatur, quod ſuæ matri per Angelum ſit annunciatus, per Spiritum ſanctũ ſanctificatus, nec operatione naturæ, ſed Dei virtute conceptus, & ex Maria Virgi-

Mahometani non poſſunt non Mariam Deiparã negligere, qui Filium eius Deum eſſe negant.

Alchoranus Chriſtum eſſe Deum inficiatur.

Mahometani cum Neſtorio contra Chriſtum conſpirant.

Cap. 12. Alchoran.
Ibidem.

Chriſtus in Alchorano iam negetur, iam aſſeritur eſſe Deus.

Quam excellẽter de Chriſto loquatur Alchoranus.

ne ſanctiſsima, & ſupra mulieres omnes műda procreatus. Fatetur idem Euangelica miracula, quoniá Chriſtus cæcos illuminauit, leproſos mundauit, & mortuos ad vitá excitauit. Nec potuit idē Chriſtus non eximius eſſe Doctor, cum ſecundum Alchoranum Deus illi dixerit: *O Chriſte conſidera, quomodo dedi Spiritum ſanctum vt loquaris. In cunabulis docui te librum, & ſapientiam, & legem Moyſi, & Euangelium.* Rurſus in Alchorano Deus ita pronuntiat: Chriſtum Ieſum Mariæ *Filium, cui commiſimus Euangelium, quod eſt lumen & confirmatio Teſtamenti, & caſtigamen, ac recta via timentibus Deum, ad legis veſtræ complementum miſimus. Omnis igitur Euangelij ſermus ipſius præcepta iudicando ſequatur.* Ac alibi rurſus: *Omnes boni Deo ſeruiant, vt Chriſtus Ieſus Mariæ Filius perſuaſit.* Quid ergo habent inſani Mahometani, ſi ſuo credunt Alchorano, cur nobis vitio ludibrioque vertant, quod Chriſtum

Vanitas & impudentia Mahometanorũ, quod nobiſcũ Chriſtum in ſuo Alchorano prædicatũ non agnoſcũt. *Azoara. 2.*

In Azoara 70.

B Deum, & Mariam Dei matrem eſſe teſtamur? Legunt enim in eodem Alchorano, hunc Mariæ Filiũ non modo ſanctiſſimum hominum, & omniũ gentium faciem, ſed quod multo eſt auguſtius, Dei Verbum, Dei Spiritum, Dei Animam eſſe. Quod ſi Dei Verbum eſt, cur non eiuſdem erit cum Patre naturæ? Si Dei Spiritus, quomodo à Deo mittente diuerſus aut ſeparandus? Si Dei anima, cur ipſa diuinitas minus, quam quod humanum eſt, Chriſto attribuatur? Neque pudet tamen iſtos, ſuum Prophetam & Dei nuncium, vt appellant, Mahometem tãti facere, vt impuriſſimum hominem, ſiue vitam, ſiue doctrinam ſpectes, Chriſto Domino, id eſt, tenebras luci mendacium veritati anteponát, Chriſtique cultores non ſolum Vatiniano odio, ſed ferro etiam atque igne palã inſectentur. Tam pulchre

Mahometani ſuum Mahomet Chriſto Domino pudẽt præferre. *Ioan. 1.*

C iſti canes præceptum obſeruãt, quod in ſuo Alchorano habent expreſſum, vt libros Moyſi & Chriſti, aliorũmq; Prophetarum firma fide cõplectantur.

In 5. cap. Alchorani.

IAM vero quemadmodum Chriſtum Mariæ Filium, vt diuinũ hominem, agnoſcũt, miriſque laudibus extollunt, ita de ipſa etiam Maria, licet eam Dei genitricẽ pernegent, tamen, vt hoc etiá adiiciá, honorifice admodũ ac reuerenter loquuntur. Nec mirũ, quando in ſuo Alchorano, quo nihil habent antiquius illam frequenter laudari, & ab ipſis etiá ornari Angelis certiſsime deprehendunt. Etenim Angelorum hæ voces illic recitantur: *O Maria cunctis viris fœminiſque præclarior, ſoli Deo perſeueranter ſtudens.* Ac rurſus ab eodem dicitur: *O Maria, Deus vtique elegit te, & purificauit te: elegit te claram ſuper mulieres ſeculorum.* Iterũ vero: *O Maria, Deus annunciauit*

Mahometani iuxta ſuũ Alchoranum de Maria præclarè ſentiunt ac loquuntur. *In cap. 5. & 74. Alchorani.*

D *tibi Verbum ex ipſo: nomen eius* IESVS *Filius Mariæ, & erit honorabilis in hoc ſeculo & in futuro.* Quid autem eo luculentius? *Maria ſe dirigendo nil malitiæ aut prauitatis operata eſt: vnde noſtram ei animam inſufflauimus.* Adeo enim Mariam Alchoranus extollit, vt inter fœminas omnes illam ſanctiſsimá & lectiſsimam, ſed & Virginem ſimúlque Chriſti matrem eſſe cõfirmet, multáque de illa reciter, quæ cum literis Euangelicis quadrare videantur. Certe non obſcura & illa Mahometis vox eſt: *E viris multi perfecti fuerunt: nulla autem ex mulieribus vnquam perfecta fuit, niſi Maria mater* IESV. Et quoniam non ſolum Alchoranus, ſed etiam liber Alkoan magnæ apud iſtos authoritatis eſt, audiant ex eo etiam, qui nos non audiunt, Dei vocem ita ſonantem: *Nullus de filiis Adam naſcitur, quem non tangat Satan: & ideo plorat vociferans ex eius tactu, præter Mariam & Filium*

Maria ſola perfecta inter omnes fœminas iuxta Mahometem.

Mariam non tangit Satan, nec eius Filiũ vt Turcæ fatentur.

A *eius.* Vbi ne quis fortaſſe, quandoquidẽ ſacris profana miſcemus, temere offendatur, iam ſupra monuimus ſatis, quo nos conſilio non ſolum Hæreticis, ſed etiam Ethnicis profaniſque teſtimoniis nonnunquam vtamur, rati hæc ipſa Mahometana dicta, quæ citauimus, ſuo loco & tempore quibuſdam vſui eſſe poſſe. Primum enim huc conferunt, vt eorum etiam, qui ſunt foris, ſuffragiis & confeſsione, Chriſtiana veritas & firmior & pulchrior appareat. Deinde Spiritus ſancti vaticinium hinc magis eluceſcit, quo prædictum eſt fore, vt generationes omnes in Mariæ beatitudine prædicanda verſentur: id quod etiam in Mahometanis hactenus impleri non ſemel quidem Lyranus indicauit. Poſtremò eiuſmodi ſententiæ nos admonent, iure illos coargui, qui etſi Chriſtiano nomine gloriantur, tamen animi peruerſitate, & linguæ calamíque virulentia impios Turcas propemodum ſuperare videntur, quando in ordinem redigunt, imo & peccatricem fœminámque vulgarem faciũt eam Virginem, quam à noſtra fide alieni Mahometani tantopere ſuſpiciunt, ſanctiſsimá prædicant à peccato immunem faciunt, & reliquis fœminis omnibus anteponunt. Habent interim aduerſarij cum Mahometanis hoc ſibi commune, vt Mariam verbis quidem prædicent, ſed re ipſa inſectentur, omnémque illius cultum contemnere, & vbicunque poſſunt, abrogare gaudeant. Ego vero ſingulare hoc & metuendum Dei iudicium eſſe puto, quo iampridem factum eſt, vt ſepulti Neſtorianum cineres per Mahometanos non ſolum reſuſcitarentur, ſed etiam in maiore orbis parte diſperſi flammas ingentes ederent, quæ cum ſumma hominum pernicie longe latéque tot ſeculis graſſarentur. Habeant vero ſibi ac ſeruent inſani Turcæ, vt reliquarum hæreſum, ſic etiam, doctrinæ Neſtorianæ ſordes ac feces, vt porro in Chriſtum petrá incurrant, & ab illo feriantur, cuius ſacroſanctam abiiciant diuinitatem. Vindicabit is quoque matris honorem, ſi in illam blaſphemi eſſe, & cõtra ſtimulum, vt dicimus, calcitrare pergant, Iudæis perfidis in hac quidem parte nihilo meliores.

Quorſum cõferãt teſtimonia Mahometanorũ de dignitate Mariæ producta. *Lucæ 1. In cap. 8. Eſaiæ, & in Apologia contra Iudæum.*

Qui Chriſtiani hodie ſint peiores in Mariæ cauſa Mahometanis.

Hæretici & Mahometani Mariã verbis prædicare videntur, quam re ipſa inſectantur.

Neſtoriani dogmatis reliquiæ multis hactenus perniciosæ, & in Turcis propagatæ fuerunt.

NEC eſt interea cur & veteres & noui iſti Neſtoriani nos inſectentur, ſtultéque vociferentur, quòd nemo ſe antiquiorem pariat, & idcirco Mariam Deiparam non poſſe recte cenſeri. Hunc nodum Caſsianus ita diſſoluit: Non ſolum antiquiorem ſe Maria peperit, ſed & ipſum ſui authorem, om-

Non abſurdũ eſſe quod Maria pariat ſe antiquiorem. Maria ſola parens parentis effecta *Lib. 4. de incarnat. Domini.*

D niumque progenitorem. Facta eſt parentis parens: quia quam facile Deo fuit, vt hominem naſci faceret, tam facile vt ipſe ex homine naſceretur.] Proinde quod aliis creaturis nullis competit, Mariæ certe magno Dei miraculo cõpetit, antiquum nempe dierum & omnis creaturæ primogenitum parere: illudque Verbum quod erat in principio apud Deum, per quod facta ſunt omnia, carne veſtire, non ſua quidem, aut naturæ vi, ſed ſingulari & admirando diuini Spiritus opificio, vt ſecunda in Deitate perſona id, quod ante Mariam erat, ſibi proprium retineret, & rurſus quod non erat, id ex Maria ſecundum Gabrielis promiſſum aſſumeret, atque ita non Dei modo, ſed & Mariæ primogenitus ſimul & vnigenitus eſſet. Quamuis enim Chriſtus aliud ex Patre, aliud ex Virgine, ſicut Gregorius magnus prudenter annotauit, non tamen alius ex patre, alius ex Virgine: ſed ipſe eſt æternus ex Patre, ipſe

Agnoſcendũ eximium Dei miraculum in eo, quod Maria ſit Deipara. *Ioan. 1.*

Lucæ 1. Lib 18. Moral. cap. 27

A Patre, ipſe temporalis ex Matre: ipſe qui fecit, ipſe qui factus eſt: ipſe ante ſecula de Patre ſine Matre: ipſe in fine ſeculorum de Matre ſine Patre.]

In eos, qui Deiparā dicere detrectant.

CÆTERVM omiſsis Mahometanis, quos immanes & ſanguinarios Eccleſiæ Chriſtianæ hoſtes iratus nobis Deus excitauit, illos modo petamus, Pſeudochriſtianos, qui pro domeſticis ac fratribus cenſeri poſtulant, ac nihilo ſecius parum aut nihil referre putant, de nomine θεοτόκον, quod ſacris literis expreſſum non eſt digladiari. Sunt itidem adeò quidam delicati vel moroſi, vt Dei Matrē vel nominare vel nominatam audire, nō ſine moleſtia ſuſtineāt: neque pauci habēt in vſu, vt Chriſti Matrē nunquam non dictitent, Dei vero genitricē vix vnquā reuerenter appellent. Nos vero tum manifeſtos, qui apud Polonos & Hungaros inſaniunt, B tum occultos Antimarianos non ſolum agnoſci, ſed etiam corrigi deſideramus, & cauendum inprimis arbitramur, ne in ipſo etiam ſermonis genere vel Neſtorianis, vel Sectariis vllis potius, quam Eccleſiæ Catholicæ matri gratificari, & ſanctiſsimis Patribus conformari velle videamur. An vero leue peccatum eſt, in dubium reuocare, vel ipſo loquendi vſu labefactare, quæ nobis columna veritatis Eccleſia præſcripſit, ac ſacra vetuſtas ſine ſcripto credenda & confitenda tradidit ac reliquit? Præclare quidem admonet Auguſtinus: Liberis verbis loquantur Philoſophi, nec in rebus ad intelligendum difficillimis offenſionem religioſarum aurium pertimeſcunt. Nobis autem ad certam regulam loqui fas eſt, ne verborum licentia etiam de rebus, quæ his ſignificantur, impiam gignat opinio- C nem.] Tum vere non minus, quam prudenter quidam, licet Ethnicus, docet, verba à vetuſtate repetita authoritatē antiquitatis habere, adeóque maieſtatem quādam adferre orationi. Probat igitur, conſecratis vtendum eſſe vocabulis, præſertim ſi quæ immutari vetat religio, cuius & voces & formulas proprias manere tanto magis neceſſe eſt, quanto plus periculi ex illorum mutatione conſequi cernimus. Sanorum verborum formam nobis retinendam etiam Apoſtolus commendauit, multóque ſeuerius hanc legem, ſi adeſſet, nobis confirmaret, ob communem & effrenem illorum audaciam, qui vt ſuos tegant ac defendant errores, ad nouas voces confugiunt, ſuíque ſermonis fuco & coloribus, ſimplicis veritatis lumen tum obſcurare, tum extinguere conſueuerunt. D

Non ſolū cauendi, ſed & corrigendi ſi- ue manifeſti, ſiue occulti Antimariani, lsū Deiparæ honorem adimentes. Etiam ipſo loquendi vſu cō- ſeruenda eſt fidei veritas, & cauenda bonorū offenſio. Lib. 10. de ciuitate Dei cap. 21. Chriſtianis non minus quam Philoſophis ad certam regulam eſt loquendū. Quint. libr. 1 Orat. inſtit. cap 11. Verborum licentia impiā ſæpe gignit vel confirmat opinionem. 2. Timot. 1 Proprias religionis voces & formulas mordicus retinendas eſſe. Synodus calcedonenſis & Epheſina iubent Mariam Deiparā dici.

Actione 5.

SANE Concilij Chalcedonenſis Patres, qui laudem puræ doctrinæ & religionis maximam meruerunt, vt ſenſum & ſpiritum Eccleſiæ nobis cōprobent, vno velut ore proclamant illud: Chriſtus Deus eſt, ſancta Virgo Θεοτόκος: Sancta Maria θεοτόκος ſcribatur. Qui non ſic capit, Hæreticus eſt. Neſtorianos mitte foras.] Cum his congruit, quod Hellanicus Rhodi Epiſcopus in Concilio Epheſino dixit: Sanctam Virginem Mariam Dei genitricem confiteor: anathema vero ſit ei qui non credit.] Nec diſsimilis fuit Patrum reliquorum confeſsio in eodem Concilio Epheſino, quod ex primariis quatuor vnum eſt, ac ſummam in Eccleſia tenet authoritatem, hancque certiſsimam fidei A regulam promulgauit, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in vna eadémque perſona vere Deum ac hominem adorandum ac prædicandum eſſe: Matrem vero eius Virginem, quæ illum carne indutum peperit, Dei genitricem iure vocari atque celebrari. Nihil ergo mirū, quod Ruſticus Diaconus, quēadmodum in Eccleſiæ Schola erat edoctus, hoc aperte pronūciarit: Negare θεοτόκον: hæreticum eſt, dū & diuinitus inſpirata Scriptura dicat, & hoc ſæpius: Mater Ieſu, & ex qua genitus eſt Ieſus, qui dicitur Chriſtus. inſuper ſi Deus eſt ille, quē genuit, recte dicitur θεοτόκος: & quia Chriſtus eſt, qui natus eſt, recte dicitur χριστοτόκος. Amplius ſi Dei genitrix exiſtēs, Chriſti genitrix non eſt, Chriſtus, quod abſit, non erit Deus ratione conuerſa. Si enim qui χριστοτόκον confitetur & θεοτόκον abne- B gat, Chriſtum non dicit Deum, qui Dei genitricem confitetur, & Chriſti genitricem refutat, ſimiliter Deum denegat eſſe Chriſtum.] Proinde quiſquis Orthodoxus eſt, libenter cum Baſilio Magno dixerit: Confiteor Filij Dei incarnatam οἰκονομίαν, deinde ſanctam Mariam, quæ ſecundum carnem illum peperit, hanc Deiparam, vocans.]

Hæreticū eſt negare Mariā Theotocon, quia Scripturis aperte repugnat.

Lib. contra Acephalos.

Luca. 1. & 2. Matt. 1 & 2

Ex Concil. Nicano ſecundo.

QVID ergo frontis ac mentis omnino habuit Princeps & Imperator apud Græcos Conſtantinus, qui tametſi Chriſtiano nomine gloriaretur, tamen Mariam non eo eſt dignatus honore, vt Dei genitricem vocaret, adeóque ne quis Mariam θεοτόκον in poſterum nuncuparet, legem nefariam promulgauit? Eiuſdem illa fuit vox non ſine blaſphemiæ ſpiritu profuſa: *Maria quoadusque Chri-* C *ſtum geſtauit in vtero, honore digna fuit: cum porro vbi enixa eſt, nihil fœminis aliis dignitate præſtitit.* O inſanum ſimul & impium hominem, qui Venerem libentius, quam Mariam ſemper benedictam ſemper gratia plenam coluit, qui Dæmones inuocauit, pueros mactauit, & victimas humanas in ſacris nocturnis ſacrificans obtulit: qui denique magus potius, quam Chriſtianus dici haberíque meruit. O nefarium & ſtolidum Legiſlatorem, qui dignum Copronymi cognomentum à ſtercore ſumptum accepit, malitiæ domicilium, & multorum capitum draco, vt quidam appellat, aut ſicut Suidas affirmat, mortalium omnium impuriſsimum, & graſſantium eo ſeculo Iconoclaſtarum valde furioſum caput, quique poſt ſanctarum reliquiarū ludibria, poſt ſacrarum ædium deuaſtationes, poſt multo- D rum piorum cædes, cum omnium mortalium gaudio mortem funeſtiſsimam cum ſumma deſperatione coniunctam, dignum certe tam ſacrilego præmium tulit. Qui paternæ impietatis hæres, mali quippe corui, Leonis Iſauri, malum, vt inquiunt, ouum fuit, damnatæ infamis Neſtorij cauſæ, imo & Saracenorum & Iudæorum execrandæ perfidiæ infeliciter eſt patrocinatus, nec ſine perpetuo ſui nominis dedecore publicū Mariomaſtigem præſtitit, cum totus in hoc incumberet, vt nomine θεοτόκος ſuppreſſo, dūtaxat Virgo χριστοτόκος ab omnibus diceretur. Sed qui præſens fuit peſtis mortalium, peſtilentis erroris venenum, quod prius effuſum perierat, rurſus plenis, vt ſic dicā poculis orbi fruſtra propinauit ac eodem veneno ebrios ſecum enecauit ac perdidit miſerrimus Imperator.

Conſtantinus Copronymus, Mariam Deiparam dici vetat, ac in eam publice eſt cō- tumelioſus. Quę impietas ac turpitudo huius fuerit principis Conſtantini.

In Collectaneis

Vide Paulum Dia: lib. 22. & Zonaram lib. 3. ſcript. & Cedrenum & Michaelē Glyſtam in Annalibus.

CAPVT XXI.

De Maria complures olim hæreſes extitiſſe, quas Eccleſiæ cenſura damnarit, & nos etiam condemnare debeamus.

SATIS hucuſque monſtrauimus, ac nobis etiam tacentibus res ipſa fateri cogit, non paucos neque vulgares Mariæ obtrectatores & aduerſarios iampridē extitiſſe, qui vna cum ſuo maledicto parente, id eſt, antiquo ſerpente aduerſus benedictam hāc mulierem magnis ſe viribus oppoſuerint, ac valde furioſe pugnarint. Qui quum veritatis, ac rationum pondere deſtituerentur, & Mariæ tamen cauſam aliqua ſaltem ex parte ſuſpectam & inuiſam efficere in votis haberent, quid aliud demum facerent, niſi vt inuidia, odio, mendaciis & fraudibus ſe ſuáſque copias armarent, atque defenderent? Ac fuit id fere proprium Hæreticorum, qui furiis quibuſdam agitati, inde ab initio in Chriſtum noſtræ ſalutis Principem irruerunt, vt ne à Matris quidem eius iniuria ſibi temperarent, diuino, ni fallor, numine ſic prouidente, vt Mater & Filius, quibus nihil poteſt eſſe coniunctius, ab eiſdem etiam hoſtibus & fidei corruptoribus plerunque impeterentur. Cuius rei teſtes eſſe poſſunt Cerdoniani, Ebionitæ, Valenriniani, Apollinarij, Manichæi, Collyridiani, Neſtoriani, Eutychiani, Iconoclaſtę, vt reliquos id genus Satanæ miniſtros mendaciique ſatores, qui cum Maria & eius Filio bellum commune geſſerunt, ſilentio prætereamus. Nec enim nobis eſt animus, hæreſeis omnes de Maria tot ætatibus excitatas atque diſſeminatas, Patrum vero diligentia iam olim recte ſanctéque damnatas & exploſas perſequi. Noſtro quidem inſtituto ſatisfeciſſe videbimur, ſi nouos Mariæ hoſtes in medium maxime pertraxerimus, & iuuante Chriſto illos gladio Spiritus vtcúmque proſtratos atque iugulatos reliquerimus. Prodeſt interim non ignorare, qui primi falſa ſeuerint dogmata, quíque illa iampridem extincta hoc noſtro ſeculo in orbē reuocarint, quòd hæreſeis ſuam ad originem reuocaſſe, ſicut Hieronymus admonet, quodammodo refutaſſe ſit. Præcipuos autem errores, quos antiqua impietas aduerſus Mariam inuexit, equidē haud ſcio, an quiſquam aptius quàm Bernardus, vno ſit veluti faſce complexus. Bernardi verba ipſa ſubiungam: Nimirum Maria eſt quondam à Deo promiſſa mulier, ſerpentis antiqui caput virtutis pede contritura, cuius plane calcaneo in multis verſutiis inſidiatus eſt, ſed ſine cauſa: ſola enim contriuit vniuerſam Hæreticam prauitatem. Alius nō de ſubſtantia carnis ſuæ Chriſtum edidiſſe dogmatizabat: alius paruulū non peperiſſe, ſed reperiſſe ſibilabat: alius ante vel poſt partū viro cognitā blaſphemabat: alius Dei Matrem audire non ſuſtinens, magnū illud nomen θεοτόκος impiiſſime ſuggillabat. Sed cōtriti ſunt inſidiatores, conculcati ſupplantatores, cōfutati derogatores, & beatam eā dicunt omnes generationes.]

Quo ſpectarint multi & potentes Mariæ aduerſarii.

Ab initio Chriſti hoſtes Mariā ſimul oppugnarunt.

Non omnes ſed recentiores magis errores, qui ad Mariæ cauſam pertinēt, in hoc opere confutari. Prodeſt hæreſes ad ſuam originem reuocare.

Serm. de Magna Virgine ex verbis Apocalipſ. Geneſ. 3.

Expenduntur ſuperiora verba Bernardi ad præcipuas hæreſes circa Marię cauſam inquirendas

HIC ego Bernardum vt generoſum Chriſti athletam, & ſtrenuū Mariæ propugnatorem videre videor, qui varia & execranda Hæreticorum mōſtra vno velut ictu ſternat atque cōficiat. Ex his profe-A cto Cerdon, Marcion, Manichæus ęque in Chriſtū ac Mariam impij, neque Chriſto carnem, neq; Mariæ carnis ſubſtantiā ad Chriſtū procreandum cōcedunt. Valentinus & Appelles vt Chriſtū ex Maria nihil accepiſſe contendant, corpus illi partim è cælo allatum, partim ex elementis acceptum affingunt. Cherinthiani & Ebionitæ Virginē ante partum corruptam, & ex Ioſepho grauidam factam, audent dicere. Iouinianus in partu, Helυidins poſt partum illi laudem ſaluæ pudicitiæ tollit. Demum Neſtorius non Dei, ſed hominis duntaxat matrem ſtatuit & agnoſcit. Sed enim omne hoc genus Mariomaſtigū, pugnāte pro matre Filio & Eccleſia, ſicut ſole denſas atræ noctis tenebras diſſipante, tā-B dem detectum, diſſipatum, eliſum eſt, vt veriſſime rectiſſiméq; Bernardus dixerit: Cōtriti ſunt Marię inſidiatores, cōculcati ſupplantatores, cōfutati derogatores, & beatā eā dicunt omnes generationes.]

Mariæ aduerſarios omnes in nihilum redactos eſſe.

QVANDOQVIDEM porro de multis & antiquis erroribus, quos impij contra Dei & Domini noſtri matrem pernicioſe ſparſerunt, hoc loco agi cæptum eſt, operæpretiū facturus videor, ſi variis è veterum monumētis aliquot protulero Anathematiſmos. Ita enim fiet, ſpero, vt falſæ ac peſtilentes de Maria doctrinæ, quas deinde, vt oſtendemus, iudicauit atque dānauit magiſtra veritatis Eccleſia, rectius cognoſcantur, & cognitæ diligentius caueantur. Neque vero poteſt non frugiferum videri, ſi Eccleſiæ Canones, veluti præſentia quædā antidota, proponantur, quæ Chriſtianos animos aduerſus tot errorum peſtes, quot in Mariam iā olim exci-C tauit Satan, præmuniant: quandoquidem ſi præſentem ſpectes ætatem, omnium fere oppreſſarū hæreſum virus aut nunc impune graſſatur, aut paulatim repullulaſcit. Accedit, quod hic veterum errorum index & annexa damnatio non obſcure teſtatur, quàm ſedula pietas, & pia ſedulitas in noſtris eluxerit maioribus; qui ſæpe ac multum ad Mariæ gloriam vindicandam ſua Concilia, ſuos Conuentus, ſuas Synodos, ſuáſque ſententias contulerunt, & in profligādis erroribus, qui cū Mariæ dignitate pugnarent, nihil fere intentatū reliquerunt. Quod ſi fortaſſe quidam in his Canonibus, qui ſequūtur, maiorem explicationis lucē deſiderabūt, hi meminerint, interpretes alicubi obſcurius, quæ apud Græcos clariora ſunt, Latine vertiſſe, & ob conſtātem piæ vetuſtatis morem, factum eſſe ſciāt, vt quæ D late patent, paucis verbis ſæpe comprehendantur, vtq; ſolis damnatis præcipuis erroribus, de quibus maxime contendebatur, orthodoxæ fidei regula ſummatim indicetur potius, quàm declaretur. Nihil vero dubitet quiſquam, hos alióſq; ſimiles Patrum anathematiſmos (plures enim extant quàm à nobis repetuntur) ab illo Doctore & Eccleſiæ Rectore profectos, illique maxime tribuendos eſſe, quem Chriſtum apud ſuos manſurum, omnémque veritatem docturum perpetuo eſſe promiſit. Sic igitur habent vel Canones, vel Anathematiſmi, præſertim in Synodis pronunciati.

Quorſum frequentes Anathematiſmi proponātur, & quem fructū adferre poſſint.

qui veteris Eccleſiæ fuerit mos in Canonibus proponendis.

Ioann. 14. & 15.

Si quis hominem ſolum dixerit Filium, qui ex Maria eſt, anathema ſit.

Si quis

Ex Concil. Sirmienſi ſub Iulio Papa I.

S I quis Deum & hominem ex Maria dicens, Deum ingenitum eundem intelligit, anathema ſit.

S I quis Chriſtum Deum, ante ſecula Filium Dei miniſtrantem Patri ad omnium creationem non dixerit, ſed ex quo ex Maria natus eſt, ex eo dicit filium & Chriſtum eſſe vocatum & initium accepiſſe, vt Deus eſſet, anathema ſit, ſicut Samoſatenus.

a Ex Romana Synodo ſub Damaſo Papa.

[a] Anathematizamus Photinum, qui Ebionis hæreſin inſtaurat, qui Dominum Ieſum Chriſtum tantum ex Maria Virgine confitetur. Anathematizamus eos, qui duos filios aſſerunt, vnum ante ſecula, & vnum poſt aſſumptionem carnis ex Virgine.

b Ex Concil. Epheſ. ſub Cœleſtino Papa & Theodoſio. Ioan. 1.

[b] S I quis non confitetur, Deum eſſe ſecundum veritatem Emanuel, & propterea Dei genitricem ſanctam Virginem (peperit enim ſecundum carnem factum Dei Verbum, ſecundum quod ſcriptum eſt: Verbum caro factum eſt) anathema ſit.

c Ex 5. Synodo Conſtantinopolita.

[c] S I quis non confitetur Dei Verbi eſſe duas natiuitates, vnam quidem ante ſecula & ſine tempore, ex Patre incorporaliter, aliam verò eiuſdem in vltimis diebus deſcendentis de cælo, & incarnati ex ſancta Dei glorioſa ſemperque Virgine Maria, qui natus eſt ex ea, talis anathema ſit.

d Ibidem Canone 6.

[d] Si quis abuſiuè, & non verè Dei genitricem dicit ſanctam glorioſam ſemperque Virginem Mariam, aut per relationem tanquam homine pure nato, aut ſi quis hominis genitricem vocat eam, aut Chriſti genitricem, vtpotè Chriſto non exiſtente Deo, & non ſpecialiter & ſecundum veritatem Dei genitricem eandem confitetur ob id, quod ante ſecula à Patre genitus, Deus Verbum in vltimis diebus ex ea incarnatus & natus eſt, atque ita piè ſanctam Chalcedonenſem Synodum Dei genitricem eam confiteri, talis anathema ſit.

e Ex Lateranenſi Synodo ſub Martino I. Canone 2.

[e] S I quis ſecundum ſanctos Patres non confitetur, propriè & ſecundum veritatem ipſum vnum ſanctæ & conſubſtantialis & venerandæ Trinitatis Deum Verbum è cælo deſcendiſſe, & incarnatum ex Spiritu ſancto & Maria ſemper Virgine, & hominem factum &c. condemnatus ſit.

f Ibidem Canone 3.

[f] S I quis ſecundum ſanctos Patres non confitetur, propriè & ſecundum veritatem Dei genitricem ſanctam, ſemperque Virginem & immaculatã Mariam vtpotè ipſum Deũ Verbum ſpecialiter & veraciter, qui à Deo Patre ante omnia ſecula natus eſt, in vltimis ſeculorum abſque ſemine concepiſſe ex Spiritu ſancto, & incorruptibiliter eam genuiſſe, indiſſolubili permanente & poſt partum eiuſdem virginitate, condemnatus eſt.

Ibid. Can. 4.

S I quis ſecundum ſanctos Patres non confitetur, propriè & ſecundum veritatem ipſius & vnius Domini noſtri & Dei Ieſu Chriſti duas natiuitates tam ante ſecula ex Deo & Patre incorporaliter & ſempiternaliter, quam de ſancta ſemper Virgine Maria corporaliter in vltimis ſeculorum temporibus: atque vnum eundemque Dominum noſtrum & Deũ Ieſum Chriſtum conſubſtantialem Patri ſecundum Deitatem, & conſubſtantialem homini & matri ſecundum humanitatem, ac eundem paſſibilem carne, & impaſſibilem Deitate, circumſcriptum corpore, incircumſcriptum Deitate, eundem inconditum & conditum, terrenum & cæleſtem, viſibilem & intelligibilem, capabilem & incapabilem, vt toto homine, eodemque & Deo, totus homo reformaretur qui ſub peccato cecidit, condemnatus ſit.

Ex Concil. Epheſino.

I M P I V M dogma Neſtorij omnes anathematizamus. Cunctus orbis terrarum anathematizat impiam religionem Neſtorij. Qui hunc non anathematizat, anathema ſit. Hunc recta fides anathematizat. Hunc ſancta Synodus anathematizat. Qui cõmunicat Neſtorio, anathema ſit.] Ad eundem ferè modum Chalcedonenſis & quinta Synodus Neſtorium, eiuſque de Maria ſententiam grauiſſime condemnarunt. Idem eſt ferè iudicium Epiſcoporum Ægyptiorum, vt à quibus ita definitum eſt.

Epiſcopi Ægyptij in epiſt. ad Imperat. Marcianum, vt narrat Euagrius lib. 2.

A N A T H E M A denunciamus omni hæreſi tum Arrij, tum Eunomij, tum Manetis, tum Neſtorij, tum eorum, qui dicunt carnem Domini noſtri de cælo delapſam, & non ex Maria Deipara & ſemper Virgine ſumptam, eamq; noſtræ omniũ carni omnino, peccato excepto, ſimilem.

H I S adiungi poſſunt Canones, non quidem in Catholica & legitima Synodo conditi, ſed ab his facti, qui nomen ſeptimæ Synodi apud Nicæam celebratæ falſo ſibi vſurparunt. At ſi ſenſum verborũ ſpectes, Catholici & illi Canones dici poſſunt, nec ab vllo hactenus Catholico reprehenduntur, & ne ab Epiphanio quidem Diacono, qui reliquos eiuſdem Concilij Canones ex profeſſo impugnauit atque damnandos oſtendit. Prior autem Canon, qui ſequitur, ex Epheſina Synodo, alter à [g] Germano Conſtantinopolitano deſumptus videtur.

g In epiſt. ad Ioan. Synadẽ. Ex act. 6. Synodi Nicænæ ſecunda.

S I quis non confitetur, Deum eſſe ſecundum veritatem Emanuel, & ob id Virginem ſacram Deiparam, quæ ſecundum carnem factum ex Deo Verbũ genuit, anathema.

S I quis non confitetur, ſanctam ſemper Virginẽ Mariam propriè, verè Deiparam, quauis viſibili & inuiſibili creatura ſuperiorem: & cum ſincera fide eius interceſſiones, tanquam quæ libertatem apud eum, qui ex ſe genitus eſt, Deum habeat, non poſtulauerit, anathema.]

Anathematiſmi à Patribus in Mariæ cauſa decreti.

C V M verò permulta id genus quę huc planè ſpectant, paſſim apud Patres reperiantur, nobis quidem ſat erit, quæ Athanaſius, Gregorius Nazianzenus, & Hilarius alicubi prodiderunt, huc ſolum tranſlata repetiuiſſe.

Athanaſius li. 6. de beato. ſod. Filij Dei

S I quis confitetur Filium Dei, ſicut aqua per fiſtulam, ſic per corpus Mariæ tranſitũ feciſſe, vt nihil de ea aſſumpſiſſe affirmet, anathema illi.

Ex Gregor. Nazian. ad Cledonium. Eadem in Concilio Epheſino recitata fuerunt. Hilarius de Synodis aduerſ. Arrianos.

S I quis ſanctam Mariam Deiparam non credit, extra diuinitatem eſt. Si quis Chriſtum per Virginem, tãquam per canalem, decurriſſe ac defluxiſſe, & non in ea diuino modo, quia abſque viri opera, ſed humano, quia procreationis lege, formatum eſſe dixerit, in ſimili impietate verſatur. Si quis de cælo dicat corpus habere Chriſtum vel conſubſtantialem Deo carnem, anathema ſit. Si quis non confitetur carnem Domini ex ſancta Virgine & hominibus conſubſtantialem, anathema ſit.

S I quis innaſcibilem Deum, vel patrem eius de Maria natum eſſe audet dicere, anathema ſit. Si quis hominem ſolum dicat de Maria Filium, anathema ſit. Si quis Deum & hominem de Maria natum dicens, Deum inacceſſibilẽ ſic intelligit, anathema ſit.

Edictum fidei à Cæſare Baſilisco propoſitum. Euagrius. lib. 3. cap. 4.

N E C alienum eſt edictum Cæſaris Baſiliſci, quod apud Euagrium extat in hunc modum: Hæreſis eorum, qui non confitentur Filium Dei vnigenitum ex Spiritu ſancto & ſancta Maria ſemper Virgine & Deipara verè incarnatum, hominemque factum, ſed carnem eius aut è cælo delapſam, aut viſu quodã & ſpecie figuratam monſtroſè confingunt, & omnis

omnino error funditus profligetur.] Demum præclara eſt Iuſtini Cæſaris ſiue confeſſio, ſiue conſtitutio, quam ille per omnes prouincias promulgari voluit ac obſeruari, in hunc ſanè modum.

Edictum alterum Cæſaris Iuſtini. Euang. lib. 5. cap. 4.

CONFITEMVR ipſum vnigenitum Filiú Dei, Deum Verbum ante ſecula & ab æternitate à Patre genitum, non factum: & in nouiſſimis diebus propter nos & propter noſtram ſalutem deſcendiſſe de cælis, & incarnatum ex Spiritu ſancto, & ea Domina noſtra ſancta & glorioſa Deipara ſemperq; Virgine Maria, & natum ex ea, qui eſt æqualis Patri & Spiritui ſancto.]

HÆC ſunt quæ Mariæ cauſam ab Hæreticis olim oppugnatam euidenter vindicant, ac editis contra illos Anathematiſmis apertè caſtigant. In quibus fortaſſe fucus elegantiaque verborum deeſt, ſed rerum ac ſententiarum pondus ſolidaque veritas non deeſt, ſi omnia preſsius excutiantur. Præterea huc nobis conferunt dicti anathematiſmi, vt non modo Patrum maiorumque noſtrorum in honore Mariæ propugnando diligentiam & zelum laudabilem intelligamus, quod & antea ſubmonuimus, verum etiam vt ſtudium hoc verè Orthodoxum libentius æmulemur, præſertim tam iniquo & peſtilenti ſeculo, quo plures Mariæ detractores, quam cultores atque præcones ſeſe paſsim effundunt. Ex antiquis autem & probatis Mariæ præconibus fuit Euſebius Emiſſenus, qui ſuam de illa fidem publicè profeſſus eſt, atque nos ad idem profitendi officium his verbis prouocare videtur: Agnoſce ô verè beata Maria gloriam tuam, quam tibi vel Angelus nunciauit, vel Ioannes per os Elizabeth matris adhuc de ſecreto vteri prophetauit: Benedicta itaque tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde mihi hoc, vt veniat Mater Domini ad me? Exulta mater ſalutis humanę. Ecce Domini mei vniuerſo mundo per tanta retrò ſecula promiſſum prima ſuſcipere mereris aduentum, habitaculum immenſæ maieſtatis efficeris, ſpem terrarum, decus ſeculorum, commune omne gaudium peculiari munere nouem mēſibus ſola poſſides: initiator omniũ rerum abs te initiatur, & profundendum pro omnium vita ſanguinem de corpore tuo accepit.]

Vtiles nobis eſſe ſuperiores anathematiſmos.

Homil. 1. de natiuitate Domini. Luc. 1.

Imitandi tres Mariæ præcones ac propugnatores proponuntur. Euſebius, Sophronius & Beda.

Meretur Maria ſummæ maieſtatis Dominũ venientem prima excipere, & poſſidere.

DABO & alterum inſignem Mariæ præconem, eumque valdè laudatum Patriarcham Hieroſolymorum Sophronium, tantæ authoritatis virum, vt eius teſtimonium, quod citabimus, recitatum fuerit in ſexta ſynodo, Conſtantinopolitana. Profitetur is inter alia, quòd Deus Verbum vnigenitus Patris filius ex inuiolabili & virginali ſanguine ſanctę atque immacolatæ Virginis Mariæ veraciter homo prodierit, quodque Virginem generantem conſeruarit, & θεοτόκον eam propriè & veraciter demõſtrarit. Hãc Virginem matrem præclaram, quæ Dei ſunt ſapientem, ab omni contagione corporis, animæ & intellectus liberã, in anima corporéque ſanctam, mundam, caſtam, atque incontaminatam appellat. Accedat his tertius præco Mariæ, ac idem nõ temerè dictus venerabilis Beda, qui veteres Hæreticos Mariæ oblatrantes cum infenſis & infeſtis Chriſti hoſtibus Phariſæis, ac rurſus Eccleſiam Catholicam cum Euangelica muliere Domini matrẽ publicè celebrante rectiſsimè confert. Hæc quippè inſanis & blaſphemis Phariſæorum clamoribus nihil offenſa, ſed ad liberiorem veræ fidei confeſsionem magis prouocata, ſuam de turba vocem extollit, ac publicè proclamat illud: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti: nimirùm diuino prouidente numine, vt illa non modò præſentium Iudæorum calomniam, ſed & futurorum Hæreticorum perfidiam hoc vnico dicto refellat ac diſsipet. Nunc porrò audi Bedæ confeſsionem: Et nos igitur his cõtra Eutychetem dictis extollamus vocem cum Eccleſia Catholica, cuius hæc mulier typum geſsit. Extollamus & mentem de medio turbarum, dicamúſque Saluatori: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti. Verè enim beata parens, quæ ſicut quidam ait (Sedulium intellige) enixa eſt puerpera regem:

Sophronii teſtimonium ſiue confeſſio pro Deipara virgine.

Actione 11. ſub Agathone.

Bedæ teſtimonium.

Hæretici in Chriſtum ac Mariam blaſphemi Phariſęis non diſſimiles.

Eccleſia cum Euãgelica muliere Mariam libenter extollit.

Luca. 11.

In cap. 11. Luc.

Qui cælum terramque tenet per ſecula, cuius
Numen & æterno complectens omnia gyro,
Imperium ſine fine manet, quæ ventre beato
Gaudia Matris habens cum virginitatis honore,
Nec primam ſimilem viſa eſt, nec habere ſequentem.

TANTA veterum fuit tum in damnandis erroribus, qui Mariæ dignitatem obſcurarent conſtantia, tum in aſſerendis honoribus, qui Mariæ deberentur induſtria, tum intuenda fidei veritate, quæ Mariam aliqua ex parte attingeret, ſedulitas vigilantiaque.

ET quoniam Eutychetis nos admonet Beda, de illo impudente ſene & Abbate Conſtantinopolitano breuiter dicam, qui perfidia ſua cauſam vel maximam Synodo Chalcedonenſi cogendæ præbuit, homo non ſolum in Chriſtum, ſed in Mariam quoque blaſphemus, quanquam veteris patronus potius, quam noui inuentor erroris. Nam Valentini, Manetis & Apollinaris inſana reuocauit dogmata, eam Chriſto carnem affingens, quæ noſtræ non fuiſſet ſimilis, illumque non de ſacro Marię Virginis vtero vere natum eſſe, ſed per eundem Virginis vterum tanquam ſolis radios penetraſſe contendens. Præterea vtramque Chriſti naturam impie commiſcuit, & carnem quidem in diuinitatem quum Verbum caro factum eſt, commutatam fuiſſe turpiter aſſeuerauit. At faceſſat iſthæc impietas Eutychiana, in prioribus illis quos diximus, Hæreſiarchis ſæpe damnata, ſimulque à nobis iam ante confutata, ſed & à Leone & Gregorio Magno ſummis Pontificibus, multiſque Synodis profligata, & libris demum integris Vigilij, Gennadij, Fulgentij, Proſperi ſic omnino contrita, nihil vt ſit opus extinctum hoc monſtrum perſequi. Solum Leonis Magni cenſuram adiiciemus: Sicut Neſtorius in ſuo dogmate exectabilis, ſic & Eutyches damnatum olim ſectatus errorem, alia prophanitate blaſphemans, à Catholicæ ſoliditatis compage reſecatus eſt, quia indoctis quibuſdam nimiumque ſimplicibus perſuadere tentauit, quod Verbum Dei ita caro ſit factum, vt veram carnem de ventre Virginis non ſumpſerit, nec noſtri illum generis corpus habuiſſe, ſed diuinitatis eius & carnis vna eſſet natura, vt vnum Dominum noſtrum Ieſum & falſum hominem, & Deum diceret eſſe paſsibilem.] Damnant hanc quoque peſtem leges Cæſareæ, & in [a] Eutychianiſtas omnes iubent ſerio animaduerti, quorum nec libros habere, nec monumenta ſeruare fas ſit. Hinc illa Cæſaris Iuſtiniani ſanctio: Neque verò [b] Neſtorium ſolum anathematizamus, ſed Eutychetem mente captum, phantaſiam inducentem, negantem autem veram ex ſancta ſemper Virgine & Deipara Maria incarnationem, hoc eſt, noſtram

De perſona & doctrina Eutychetis.

Impietas Eutychetis Chriſto & Mariæ derogat.

A quibus Autoribus reiecta ſit doctrina Eutychetis.

Leonis Magni contra Eutychetem ſententia.

Epiſtol. 52. eundem vide epiſtol. 62. & 83.

a C. de Hæreticis & Manichæis L. Quicunque in hac ſacra Vrbe.

b L. V. C. de ſumma Trinitat. & fide Cathol.

ſtram ſalutem.] Et tamen oouos æuo noſtro vidimus Eutychianos Mennonem, Adamum Paſtoris, Suenckfeldium: ne deſint ſcilicet perfidi, quorum inſectatione, velut igne vrente, probetur aurum Eccleſiæ, ac probatum deinde clarius fulgeat. Sed & Brentiani, quoniam Chriſti corpus in pane ſic col- A locant, vt corporis naturam ſiue naturalem proprietarem illic reliquam non faciant, eundem cum Eutychianis funem trahunt, quod & hi, ſicut vnam Chriſti perſonam admittebant, ſic vnam in illo quoque naturam cōſtituant.

Eutychianos hæc ætas nō deeſſe.

Brentiani Eutychianis ſuffragantur.

CAPVT XXII.

Detectio & refutatio errorum circa quæſtiones ſequentes, hodiè vigentium: An Chriſti conceptio in vtero Virginis fuerit momentanea? Item Chriſtus ne ſapientia, gratia & aliis animæ dotibus, quum puer eſſet, aliorū more hominum profecerit? Præterea, Poſſitne ignorantia, vel error vllus Chriſto aſcribi? Adhæc, Quomodo ille inde à primo conceptu ſanctus dicatur, vereque ſecundum animam in omni ſit virtute perfectus? Quomodo idem in cōceptione ſanctus? & quamobrem Mariæ dictum ſit: Virtus Altiſſimi obumbrabit tibi? Rurſus, An ſtatim poſt colloquium Angeli, cum Virgine habitum conceptus fuerit Chriſtus? Demum, Eáne Domini conceptio vigeſimo quinto die Menſis Martii, & natalis Chriſti vigeſimo quinto Decembris contigerit?

Ratio tractandi de ſequentibus erroribus.

QVANDOQVIDEM de ſacroſancta Chriſti Domini & Dei noſtri Matre multa iam diximus, ſimulque concepti in eius vtero Filij Dei, frequētem fecimus mentionē, committere non poſſumus, quin errores nonnullos, qui circa hoc ipſum argumentum à Nouatoribus commiſcentur, & fortaſſe a pleriſque non adeò facile deprehenduntur, obiter detegamus. Ex his primus Martini Buceri eſt, Chriſti in Virginis vtero conceptionem minime momentaneam extitiſſe, ſed cōmuni hominum conſuetudini potius reſpondiſſe, quorum corpora priuſquam anima infundatur, in C vtero materno formantur, & ex ſemine coaleſcunt. Nam de maribos conſtanter aſſerunt eruditi, conceptum à Matre fœtum non niſi poſt quadrageſimum diem expleri, atque ita progreſſu temporis ad humanum embryi modum perueniri. Cæterum de Chriſti conceptione ita Bucerus: *Quæ ſuperioris ſeculi Theologi de conſummatione Domini noſtri, vt hominis, in inſtanti (vt loquuntur) conceptionis perfecta diſputant, ipſis relinquamus: Nam ex ſe illa commenti ſunt.* Sic ille pro ſuo Euangelico ſcilicet candore cenſet, omneſque Scholaſticos Theologos oratione ſatis odioſa perſtringit, imò & innocentes damnare contendit. Diſputant illi quidem, vt res Euangelica poſtulat, de modo & ordine conceptionis Chriſti, ac diligenter D inquirunt, Vtrum corpus Domini noſtri in primo, vt vocant, inſtanti conceptionis formatum, animatum, & à Verbo ipſo aſſumptum fuerit in Virgine matre? Ac inter alia definiunt tādem, nullo, vt opinor, excepto, in hoc ſummo & ſacratiſſimo incarnati Verbi myſterio quædam ſupra naturæ ordinē, quædā naturæ vi & more humano effecta eſſe. Etenim quod ex Matris ſanguine Chriſti corpus formatur, & anima corpori eius vnitur, in eo naturam humanam agnoſci, omniumque hominum corporibus id eſſe commune, vt ex materno ſanguine formentur, ac rationalem animam cum corpore terreno coniunctam aſſumant. Illud verò ſupra naturæ

Negat Bucerus momentaneam fuiſſe Chriſti conceptionem.

Maſculorum corporibus ante quadrageſimum diē animas non infundi poſt cōceptionem.

In enarrat. 1. cap. Luc.

Defenſio Scholaſticorū Theologorum contra Buceri ſuggillationem.

Chriſti conceptio partim ſupernaturalis, partim naturalis.

Luca 1.

B ordinem eſſe, & humanam excedere facultatē, quod ſimul atque Virgo Gabrieli aſſentiens dixit: Fiat mihi ſecundū verbum tuum, ex eius mundiſſimo ſanctiſſimoque ſanguine corpus formetur integrum, idemque omnibus ſuis organis & lineamentis perfectum, cui eodem temporis momento non ſolum anima infunderetur, ſed & diuinitas hypoſtatice coniungeretur. Qua de re Dionyſius ille Richelius, vt Scholaſticum vnum pro multis inducam, hoc loquitur modo: Corpus Chriſti ex puriſſimis ſanguinibus ſacratiſſimæ Virginis Mariæ operatione Spiritus ſancti formatum eſt, & perfecte organizatum in inſtanti. Diuinæ enim virtuti, infinitæ ac omnipotenti competit agere in inſtanti. Eodemque inſtanti creata fuit anima Chriſti, & corpori illi formaliter vnita. Rurſus eodem inſtanti humanitas illa coniuncta eſt Verbo æterno hypoſtatica vnione.] Quæ quum doceot Scholaſtici, non modo nihil à Scriptura docent alienum, ſed etiam Chriſti honorem excellentem illuſtrant, cui ſoli ſupernaturalem eiuſcemodi conceptionem tribuūt, ac præterea mirandam Spiritus ſancti virtutem commendant, quę dicto citius & eodem temporis puncto, ſine vlla viri opera, ſolaque vi ſua id perfecerit, vt Virgo mater totam materiam, id eſt, carnem ex ſuis puriſsimis ſanguinibus ſuppeditarit, & Verbum carnem ſimul & animam aſſumpſerit, ſibique arctiſsime ac inſeparabiliter copularit. Vnde quiuis intelligat præſtantiſsimū ſanctiſsimæ Trinitatis opus, quod in Chriſti concepti myſterio vehemēter elucet, non minus à Bucero quidem obſcurari, quam à Scholaſticis illuſtrari atque celebrari.

Lib. 1. in ſectam Mahometanam Artic. 15.

De his quæ circa Chriſti conceptionē facta ſunt in inſtanti iuxta Scholaſticos.

Scholaſticorū doctrina de Chriſti conceptione potior & illuſtrior, quam noua Buceri opinio.

ET tamen vt babeat Bucerus quod in Scholaſticis mordeat atque calumnietur, nouum ipſorum commentum vocat, qnod ipſi certè non ſolum in Scripturis diuinis indicatum, ſed etiam à Patribus traditum de hac ipſa veneranda & miracolorū plena Domini conceptione firmiter tenent atque defenduot. An enim cum hac ſententia non pulchrè congruit, quod Hieremias prædixit fore, vt fœmina virum circundaret, ſicut & Bernardus interpretatur? Niſi enim Chriſtus ab ipſo conceptu perfe-

ctus foret, non ingens & nouum hoc miraculum promitteretur, quo & fœmina priuſquam pariat, intus virum pro filio circundaret, & vir idem intra vnius fœminei corpuſculi membra ſeſe contineret. Eodem ſpectat Angeli dictum, Ioſeph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam; quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Vbi [a] Ambroſius & [b] Chryſoſtomus legunt, Quod enim ex ea naſcetur. Maluit enim Angelus naſcendi, quã concipiendi vti vocabulo, vt diceret, quod natum eſt, non quod conceptum eſt in ea, nimirũ vt Chriſti corpus ſtatim à ſua conceptione perfecte formatum & animatum fuiſſe ſignificaret. Id enim propriè natum, quod formam ſuam, vt vocant, eſſentialem aſſequitur, ſolet appellari. Quem ſenſum Baſilius Magnus comprobans, Hinc deprehendi licet,

B inquit, quod non ſecundum communem modum carnis conſtitutio Domino fuit. Conceptum namque illico perfectum fuit, non per interualla paulatim formatum, vt planè verba declarant. Non enim dicit: Quod in ea conceptum eſt, ſed quod in ea natum eſt.] Euthymius Baſilio planè conſonat, quum docet, formatum in Maria idem quod genitum dici, vt Chriſtum non paulatim modo feminis formatum, ſed quantum ad formationem, repente perfecteque factum eſſe intelligamus. Demonſtrat igitur hic Angeli ſermo, Chriſtum in matris vtero ſimul conceptum & natum, id eſt, perfectum hominem extitiſſe, ſicut & Gabrielis illa confirmat oratio: Ideoque quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur Filius Dei. Quibus verbis conceptum Mariæ mox perfectum fore declarat, quoniam non de homine,

C ſed de Spiritu ſancto virtutem Altiſſimi, hoc eſt, Filium Dei conceptura eſſet. Quicquid autem Maria conciperet, abſolute ac ſingulariter ſanctum haberi & eſſe vult Angelus, partim ob Spiritus ſanctificationem, partim ob Verbi aſſumptionẽ, quod de puriſſima Virginis carne naturam ſibi humanam cum anima perfecta mox vniuit atque coniunxit. Verum vt eo magis veritas appareat, quo illam plura Eccleſiæ lumina illuſtrarint, aliquot veterum ſententias his quas diximus, conſonas haud grauatim adiiciemus.

Gregorivs Magnus, qui primariis Eccleſiæ Latinæ doctoribus annumeratur, inter Chriſti conceptum & perfectam Dei hominiſque in illo vnionem nullum temporis interuallum admittit, quum ad Quirinum Epiſcopum planiſsime ſcribit: Non

D prius in vtero Virginis caro concepta eſt, & poſtmodum diuinitas venit in carnem, ſed Mox vt Verbum venit in vtero, Mox Verbum ſeruata propriæ virtute naturæ factum eſt caro: & perfectus homo, id eſt, in veritate carnis & animæ rationalis, natus eſt per vterum Virginis vnigenitus Filius Dei. Vnde & vnctus præ participibus dicitur, ſicut Pſalmiſta ait: Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Vnctus quippe eſt oleo, dono videlicet Spiritus ſancti. Sed præ conſortibus vnctus eſt, quia omnes nos prius peccatores homines exiſtimus, & poſtmodum per vnctionem ſancti Spiritus ſanctificamur. Ipſe autem qui exiſtens Deus ante ſecula, per ſanctum Spiritum in Virginis vtero homo conceptus eſt in fine ſeculorum, ibi ab eodem Spiritu vnctus eſt, vbi conceptus. Nec antè conceptus, & poſtmodũ vnctus eſt: ſed hoc ipſum de Spiritu ſancto ex carne Virginis concipi, à ſancto Spi-

Homil. 2. de B. Virgine.

Scripturis eſſe conſentaneũ, Chriſtum ab initio perfectum in vtero Mariæ cõcipi.

Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt.

In loco Matth. 1.

a Libr. 2. de Spiritu ſancto cap. 3.

b In opere imperfecto.

Chriſtũ ſimul conceptum & natũ dici præ cæteris mortalibus.

In homilia de humana Chriſti generat.

In cap. 8. Matth.

Confirmatio ex verbis Gabrielis.

Luc. 1.

Vide Bernardum hom. 4. de B. Virgine.

Patrum teſtimonia de plena & perfecta Chriſti conceptione, ſine in inſtanti, vt vocant, facta ſimul caro cõcepta, & in carne diuinitas Chriſti, eiuſque homo plenus gratia.

Lib. 9. epiſt. cap. 61.

Pſalm. 44.

Quomodo Chriſtus præ ſuis conſortibus dicatur vnctus.

Chriſtus vbi conceptus ibi & vnctus a Spiritu.

A ritu vngi fuit.] Pugnant hæc prorſus cum Bucerica ſententia, & ſingularem conceptionis Chriſti gloriam aſtruunt, qui ſtatim vt in vtero materno conceptus fuit, perfectam habuerit animam, nunquam non diuino Spiritu præditus ac repletus. Quam dominicæ incarnationis prærogatiuam etiam Auguſtinus agnouit, & ante Gregorij ſeculum his verbis Voluſiano declarauit: Ipſa magnitudo diuinæ virtutis animam ſibi rationalem, & per eandem corpus humanum, totumque omnino hominem in melius mutandum coaptauit: Quod ſi autem mox, quod conceptum erat, animatum fuit, ergo etiam fuerat corpus figuratum, omnibuſque ſuis membris & organis diſtinctum. Nam ante huiuſmodi figurationẽ anima corpori nõ infunditur, vt omittamus infor-

B me corpus à diuinitate aſſumi, non fuiſſe conueniens.] Eandem ſententiam Theodoretus comprobat, quoniam euidenter docet, in Chriſti conceptione factam eſſe duarum naturarum vnionem, & ne momentum quidem inter carnis aſſumptionem & vnionem interceſſiſſe, eamque vnionem nulli alteri ſimilem, & prorſus ineffabilem eſſe, atque adeò intelligentiæ captum omnẽ ſuperare teſtatur. Nec aliter profecto ſenſit Damaſcenus, Bucerum clarè coarguens, quum in hunc modum docet: Simul cõceptus & ſubſiſtentia mirabiliter confecta ſunt: cõceptus quidem Verbi, carnis autem in Verbo ſubſiſtentia.] Ac rurſus: Simul caro, ſimul verbi Dei caro, ſimul caro animata rationis particeps & intelligẽs: propterea que non dicimus hominem Deificatum, ſed Deum humanatum.]

C Eat ergo cum ſuis Bucerus, & ſacroſanctã Chriſti conceptionem hac peculiari fraudet gloria, vt momentaneam illam, vereque ſtupendam fuiſſe inficietur. Nouum planè figmẽtum eſt, quod ipſe nobis & mundo credendum obtrudit, nõ quod Scholaſtici tot ſeculis tradunt, vtpotè cum veteris Eccleſiæ probatis Patribus conſpirantes, quum docẽt de eo conſummata ſeu perfecta Domini noſtri conceptione, quæ ſine mora, ſiue, vt loquuntur, in inſtanti facta ſit, quum virtus Altiſſimi Mariæ modo ineffabili obumbrauit, & obumbrãdo contexit myſterium, quod ſola per ſe Trinitas in ſola Virgine perfecte voluit operari. Tunc enim inacceſsibilis ille ſplendor virgineis illis viſceribus ſeſe infudit, & de portiuncula eiuſdem corporis, cui ſe animate contemperauit, reliquæ maſſæ vmbraculum fecit, vt [a] Bernardi verbis vtamur. Retineamus ergo eam cre-

D dendi regulam, quã Scholaſticis omnibus antiquior [b] Fulgentius docuit, & cuiuis Orthodoxo aſſerendam præſcripſit: Firmiſsime tene, & nullatenus dubites, nõ carnem Chriſti ſine diuinitate conceptam in vtero Virginis, priuſquam ſuſciperetur à Verbo, ſed ipſum Verbum Deum, ſuæ carnis acceptione conceptum, ipſamque carnem Verbi incarnatione conceptam.] Agnouit eandem veritatem Frãciſcus Lambertus, licet inſignis apoſtata, qui cum Mariæ verba, Ecce ancilla Domini, explicat, dicere non veretur: *Concepit Maria in carne Dei Filium, mox vt credentis ſermonem protulit, & id quidem perfectiſsime: vt tunc hæc duo, anima perfecta & corpus perfectum, ſimul creata fuerint, & diuinitati copulata, vt fieret eadẽ perſona verus Deus veruſque homo Chriſtus Saluator noſter.* Sic ille Sectæ ſocios aliter docentes tacite perſtringit, & ſuam Chriſto gloriam aperte tribuit, Catholicamq; doctrinam in præſenti cauſa confirmat.

Epiſt. 3.

Auguſtino teſte Chriſtus ſimul conceptus & animatus in Virginis vtero. Quod in Maria conceptũ, mox animatũ corpuſque Chriſti nunquam informe, ſed à diuinitate ſtatim aſſumptum.

In Dialogo. 2.

Nullum momentum inter naturam aſſumentem & aſſumptam in ipſa Chriſti conceptione interuenit.

Lib. 3. de fide Orthod. cap. 12. & 2.

Simul caro & Verbi Dei caro in Mariæ vtero.

Scholaſticos multo verius ac prudentius quam Bucerũ de Chriſti momẽtanea conceptione diſſerere.

a Hom. 4. de B. Virgine.

b Li. de fide ad Petrum Diaconum cap. 18.

Regula fidei de Domini Conceptione tenẽda, quod Chriſti caro ſine diuinitate concepta non ſit.

Confeſſio Frãciſci Lamberti de Chriſto, qui mox conceptus, perfectionem habuerit vtriuſque naturæ.

Visvm

In poſtilla circa Euangel. Dominicæ primæ poſt natalem Domini.

VISVM eſt autem hunc Bucericum errorem pluribus retundere, vt eadem opera Buceri magiſter Lutherus coarguatur, ex quo ſuum ille venenũ hauſerit. Exprobrat enim Catholicis Lutherus, quod ſibi nouum fidei articulum finxerint, Chriſtum in inſtanti conceptionis eius ſecundum hominem fuiſſe plenum Spiritu & ſapientia, qua de re mox plura dicemus. Hinc præterea perſpici poteſt, eos cum Caluini & Bezæ diſcipulis pudendum in modum hallucinari, qui humanam Chriſti carnem & naturam à Verbo in genitricis vtero aliquando ſeorſim extitiſſe contendunt. Hi certè nihil è Scripturis ad ſuum tuendum errorem adferunt, & non modo cum recentioribus, ſed & cum antiquis, vt probatum eſt, Theologis pugnant. Nam & Ambroſius perſpicuè docet: Nihil in Chriſto imperfectũ.

Cauendus error Nouatorũ Chriſti naturam à Verbo in Mariæ vtero ad tempus ſeparantium.

Nihil in Chriſto vnquã imperfectũ, qui perfectam ſtatim animam aſſumpſit cũ corpore.

B Suſcepit carnem, vt reſuſcitaret. Aſſumpſit animam ſed animam perfectam, rationalem, humanam aſſumpſit atque ſuſcepit.] Ac iterum: Non verbum ipſum Dei viuum in ſua carne ad noſtræ animæ vicem factum eſt: ſed ſicut carnem noſtram, ita & animam noſtram perfectam naturæ humanæ aſſumptione ſuſcepit.] Tum rurſus: Quid opus fuit carnem ſuſcipere ſine anima, quum vtique inſenſibilis caro & irrationabilis anima nec peccato ſit obnoxia, nec digna præmio?] Quid, quod ſecum pugnat quoque Lutherus, & Catholicam confirmat ſententiam, quum in hunc modum concionatur? *Ita fieri oportebat, vt Chriſtus Deus & homo conciperetur abſolutus omnibus membris. Quare neceſſarium erat, vt hæc omnium ſpiritualiſſima & ſanctiſſima conceptio eſſet.* Neque multo poſt: *Chriſtus cum conciperetur & viueret, eo ipſo articulo temporis plenus gratia fuit: Cæteri homines ſine gratia ſunt tam in priori, quam in poſteriori conceptione.*]

Lib. de incarnat. Dominicæ Sacramento cap. 7.

Lutherus Chriſtum in ipſo conceptu perfectũ facit, ac animam eius plenam gratia.

In explicat. Euangelij die conceptionis Mariæ.

C IAM verò cum his alius Nouatorum cohæret error, ob argumenti cognationem minimè prætereundus, de diuinis nempè dotibus animæ Chriſti, quibus inde ab ipſo conceptu ille mirabiliter ornatus, atque vbertim cumulatus fuit. Nam plerique Nouatores Chriſto puero vſuueniſſe putant, vt maiorem cum ætate rerum notitiam, ſapientiam & gratiam acquiſiuerit, donaque Dei paulatim illuſtriora & exercitatione maiora effecerit, ſicut aliis puerilis ætatis hominibus accidere ſolet. Expers enim agnitionis infantia, per humanam vtique imprudentiam quod adhuc non didicit ignorat, vt verbis vtar [a] Ambroſianis. Quarè [b] Loſſius Chriſto puero id tribuit: *Proficiebat, id eſt, augebatur in eo ſapientia, vt in aliis hominibus exercitatione & vſu.* Neque diſſentit [c] Melanchthon, qui Chriſtum vt corpore, ita & Spiritu incrementa, ſicut cæteros homines, accepiſſe atque confortatum fuiſſe teſtatur. His conſonans [d] Hemingius: *Quemadmodum,* inquit, *puer Ieſus corpore adoleuit paulatim, ita ſecundum animam magis ac magis dotes animi creuerunt.* Brentium enim ſequitur, qui [e] Chriſtum vt corpore, ſic animo adoleuiſſe ſcribit, & Caluino ſe comitem præbet, à quo [f] aſſeritur, in Chriſto vna cum ætate creuiſſe quoque animi dotes. Sed hos omnes petulantia conuiciiſque vincit [g] Franciſcus Lambertus, qui contrà nos ita debacchatur: *Defugienda eſt commentitia illa Sophiſtarum opinio, quæ Seruatorem in his quæ ad Spiritum attinent, ſuccreuiſſe negant.* Et rurſus: *Neceſſe eſt profiteri ipſum animæ dotibus profeciſſe.*

Nouatorum opinio eſt, animam Chriſti paruuli ſic profeciſſe, vt perfecta ſemper nõ fuerit.

a Lib. de incarnat. Domini Sacramento ca. 7.
b In expoſi. ca. 2. Luc.
c In tractat. eiuſdem Euangelij dominicalis.
d In explic. Euangelij infra octauas Natiuit.
e Homil. 19. in Lucam
f In cap. 2. Luc.
g In cap. 2. Lucæ.
Luc. 2.

AD hunc autem muniendum errorem, qui Chri-

A ſto Domino & concepto & nato indecora prorſus affingit, ex Lucæ verbis fucum & prætextum obtendunt, quoniam ab eo ſcriptum eſt, Ieſus proficiebat ſapientia & ætate & gratia apud Deum & homines. Hic enim ſapientiam accipiunt, vt eo nomine dona quæuis ſpiritualia, vel dotes animi cõprehendant, in quibus paulatim puer Ieſus ſumpſerit incrementum. Quod ſi ita eſt, nihil ille in dotibus inde ab initio conceptionis perfectum habuit, non ingenium, non iudicium, non præſcientiam, non doctrinam, non prudentiam, nec aliud id genus donis præditus, quorum duntaxat igniculi & ſemina in puerorum natura inſunt, quæ nec ſine progreſſu ætatis & animi ſtudio perueniunt ad maturitatem. Proinde ſi hos audimus doctores, non paucis annis in Chriſto ſtupiditas & rerum imperitia B hæſerit, vt quæ poſtea cognouit & docuit myſteria, prius aliquando, quum nondum adoleuiſſet, ignorauerit, quandoquidem dotes illas in puero magis ac magis creuiſſe contendunt. Quin & Georgius Maior Chriſto neceſſum fuiſſe dicit, vt ſicut figura ceu habitu tanquam homo inueniebatur, ſic etiam iuxta morem aliorum hominum ratione, ſapientia & ſpiritu proficeret, quemadmodũ ætate ipſa creſcebat. Fuit autẽ è Nouatoribus primus (quod ſciã) Eraſmus, hunc qui cœpit mouere lapidem, quique aduerſus receptam Theologorum ſententiam dimicans, nihil obſtare putauit, quo minus Chriſtus vt verè profecit ætatis acceſſu, ita dotium incremẽtis verè profeciſſe dicatur. In eandem petram Neſtorius, Arius, Eunomius, Photinus & plures Hæreticorum veterum impegerunt, ſed quorum princiC pes fuiſſe videntur Gnoſtici, Chriſto puerulo tam infenſi, vt finxerint eum ſub quodã anonymo præceptore literas, adeoque ipſum alphabetum didiciſſe, ſicut de illis prodidit Irenæus.

Nouatores errorem ſuũ in Lucæ verbis velut in arce collocare, ſed magna cum Chriſti iniuria.

Quæ incommoda ſequantur ex aduerſariorum ſententia.

In declarat. Euangelij circa Dominicã infra octauam Natiuitatis.

In annotat. noui Teſtamenti circa 2. cap. Lucæ. & cap. 13. Marci.

Lib. 1. contra Valent. cap. 17.

Eraſmus Nouatoribus dedit præſentis erroris anſam ſed multo magis Lutherus.

VERVM inter aduerſarios, qui Catholicam nũc Eccleſiam maximè inſectantur, præcipuè Lutherus poſt Eraſmum huic errori eſt patrocinatus, aliiſque erroribus velut facem prætulit, quando in hũc modum docere veritus non eſt: *Sicut corpus pueri per incrementa temporis ſuccreſcebat, & rationis vſus quotidie reddebatur auctior pro modo naturæ, vti & in aliis hominibus euenit: ita & Spiritus continuo penitus illi ſeſe immiſit, mouitque pro ætatis ratione potentius & ad plura. Neque enim figmentum eſt, quod Lucas ſcribit: Corroborabaturque ſpiritu, ſed vt verba ſonant, ita ſimpliciſſime quoque res euenit, vt quantum acceſſit ætatis, tantum & magnitu-* D *dinis: quantum verò magnitudinis, tantum & rationis, vtque ratione auctior, ita & ſpiritu euaſit robuſtior, & ſapiẽtia plenior coram Deo, in ſeipſo & coram hominibus. Neque vlla opus habent hæc verba alia gloſſa.* Adiungit & illud: *Cum itaque ſic comparatum ſit, vt omnes homines augeantur corpore, ratione, ſpiritu & ſapientia, neque ſit qui aliter ſe habeat, voluit Lucas hic id de Chriſto prædicare, quod Paulus ſcripſit, eum ſe exinaniuiſſe, ac poſita Dei forma, & aſſumpta forma ſerui, in ſimilitudinem hominum ſeſe exhibuiſſe.* Concludit ergo Lutherus, Chriſtum ad eundem modum ſicut pueros, in ea ætate ſeſe habuiſſe, & in his, quæ ad ingenium & intellectum pertinent ſubinde profeciſſe: licet interim æqualibus ingenio præſtaret, diuiniſque dotibus magis commendatus eſſet. Vbi Lutherus non modo Lucæ verba ad ſingularem Chriſti ſemper æquè ſapientis iniuriam ignominiamque detorquet, vt illum in ordinem redigere, & vulgaribus pueris exæquare poſſit, ſed

Quomodo Lutherus errandi cauſam maximã dederit de Chriſto puero, qui paulatim in animi dotibus profecerit aliorũ puerorum more.

In Poſtilla circa Euang. Dominicæ primæ poſt Chriſti natalem.

Philipp. 2.

etiam alium præclarum Scripturæ locum de Chriſti exinanitione corrumpit. Paulus enim de ſimilitudine naturæ, non autem, ſicut ille fingit, de ſimilitudine morum habituſque loquitur, indicans nempè Chriſtum, qui eandem cum Patre naturam haberet, celata dignitate, ſeſe ad naturam vſque humanam aſſumendam noſtra cauſa deieciſſe, ſummæque humilitatis exemplum omnibus, præſertim in crucis ſupplicio, præbuiſſe, ſicut præter alios veteres Theodoretus & Oecumenius Paulum interpretantur. Exinanitio enim Filij Dei hoc loco non eſt euacuatio, vel aliqua illorum, quæ ad diuinitatem propriè ſpectant, quæue ad perfectas humanæ ſimul & beatæ illius animæ dotes referri poſſunt, imminutio, ſed ob naturam aſſumptam Verbi humiliatio, adeoque incarnatio, vt Rabanus docet, ac etiam mors in cruce perlata. Etenim Apoſtolus illic duo, quæ ſemper in Chriſto ſunt nobis conſideranda, proponit, ſummam eius maieſtatem, ſummamque ſubiectionem ac deiectionem. In illa Dei Filius Patri coëſubſtantialis & per omnia æqualis prædicatur: in hac Filius hominis, opprobrium hominum & abiectio plebis oſtenditur, quoniam cum aſſumpta hominis natura miſeram ſerui conditionem ſuſcepit, ac præterea nocentiſſimi & contemptiſſimi hominis perſonam ad mortem vſque grauiſſimam atque probroſiſſimam geſſit. Hinc verò peruerſe Lutherus ſuum munit errorem, vt probet Chriſtum aliorum more hominum tantum rationis & prudentiæ, quantum ætatis & magnitudinis corporalis, per interualla temporum accepiſſe.

Error Lutheri de Chriſti hominis exinanitione cum loci Paulini deprauatione.
In explicat. loci eiuſdem apud Paulũ Philip. 2.
Exinanitio Filij Dei quid nobis deſignet atque contineat, apud Paulum.
Pſal. 21.

CÆTERVM non intelligunt iſti, quod apud Theologos in cõfeſſo eſt, Chriſto quatenus in vnitate perſonæ Deus & homo eſt, ſicut vtramque naturam, ſic duplicem quoque ſapientiam, increatam & creatam competere, & rurſus ad creatam eius ſapientiam referri cognitionem & ſcientiam, quam idem cum beatis communem ad videndam Dei eſſentiam obtinet, & illam quam præterea infuſam vocant, nihil vt eorum ignoret, ad quæ naturalis animæ perfectio ſe vnquam extendere poteſt. Conſtat autem inter doctos, Chriſti animam inde ab ipſo conceptu ſicut omni gratia, ſic etiam ſapientia tam perfectè donatam eſſe, vt in ſe nullum profectum vel augmentum admiſerit. Fuit interim alia in Chriſto etiam ſapientia: quam experimentalem vocant, quæ humano & naturali lumine comparatur, quamque Paulus Apoſtolus Chriſto tribuens, inquit: Didicit ex his quæ paſſus eſt obedientiam, quod nihil eſt aliud, quàm ſi expertum fuiſſe dixiſſet. Hinc illud Richardus Victorinus prodidit: Anima Chriſti ab hora conceptionis ſuę tam ſapientiæ quam ſcientiæ plenitudinem accepit: nihilominus tamen ad eam, quæ per experientiam eſt, ſcientiam per tẽporum interualla profecit.] Ac rurſus: Quémadmodum, inquit, ſecundum Apoſtolum ex his, quæ paſſus eſt, didicit obedientiam: ſic iuxta eundem modum profecit ad ſapientiam. Ab ipſa enim incarnatione per experientiam didicit, cuius humilitatis fuerit, Dominum maieſtatis ad ſeruilis formæ ſuſceptionem ſe inclinare.] Demum vt vno veluti verbo rem expediat, de Chriſto luculenter inquit: Exercendi peritiam ab initio habuit: ſed ad experientiæ notionem per acceſſum temporis accreuit.] Nos verò ne verbum quidem cum aduerſariis commutaremus, ſi Chriſtum & illi tantum in hac experimentali ſapientia ſiue ſcientia profeciſſe traderent: ſed illud in ipſis reprehendendum dicimus, quod abſolute loquãtur, Chriſtum, inſtar aliorum paruulorum vt corpore, ſic animo adoleuiſſe, atque ſicut in corporis viribus, ſic etiam in animi dotibus, vti ratione, ſpiritu & ſapientia profeciſſe: perinde ac ſi ab initio cum homo factus eſt, nulla præditus fuiſſet ſapientia, ſed eam vulgari hominum more per gradus, vſu & experientia ſibi comparaſſet, & cum ætatis acceſſu dotium etiam incrementa ſumpſiſſet. Atqui Scripturis eſt conſentaneum, omnem plenitudinem diuinitatis inde ab initio, conceptionis in Chriſto etiam corporaliter habitaſſe, omnemque fontem Spiritus ſancti ſuper illum ipſum deſcendiſſe, de cuius plenitudine nos omnes accepimus, & cui ſoli non ad menſurã Spiritum dedit Deus. Tantum abeſt, vt communi hominum ignoratione laboraret, aut aliorum more literas diſceret, vel vlla rerum doctrinæque cognitione vnquam careret is, in cuius manus Pater dedit omnia, & in quo omnes ſapientiæ & ſcientiæ theſauri reconditi ſemper inueniuntur.

Chriſto competit ſapientia increata & creata, & hæc rurſus multiplex, in qua non profecit, ſed profectus fuit ab initio.
Habuit Chriſtus experimẽtalem ſolum ſapientiam, in qua proficeret.
Hebre. 5.
Libr. 2. de Emanuele cap. 18.
Richardi teſtimonium, quo modo Chriſtus profecerit, & non profecerit in ſapientia.
Hebra. 5.
Aduerſarij qualem ſapiẽtiæ profectũ in Chriſto fabricent.
Coloſſ. 2.
Iſa. 11.
Ioan 1. & 3.
Ioan. 13.
Coloſſ. 1.

QVANQVAM Nouatorum licentia longius etiam progreſſa eſt, atque vt errorem ex errore ſererent, non ſolum nobiliſſimam Chriſti animã gratiæ & ſapientiæ plenitudine ſpoliare, ſed etiã Chriſto iam adulto ignorantiam ac errorem attribuere haudquaquam erubuerunt. Quid enim aliud ſibi volunt hæc verba Bullingeri? *Vt omnia alia humanæ infirmitatis in ſe Chriſtus recepit, hominibus per omnia ſimilis factus, excepto peccato: ita & humanam ſcientiam & ignorantiam, rationem videlicet mentemque humanam, quæ per interualla augetur ſiue increſcit atque diminuitur, aſſumpſit, ſecundum quod nimirum aliquid neſcire dicit. Ideo alibi habetur, Ieſus proficiebat ſapientia, & ætate, gratia apud Deum & homines.* Quod ſi rem ſuccinctius explicatam velis, en tibi Brentium aſſerentem, Chriſti animam ignorantiæ fuiſſe ſubiectam, quia per omnia ille ſimilis nobis, excepto peccato. Ac eadem eſt Caluini ſententia, qui dictum Pauli locum ſic interpretatur: *Certè cum docet Apoſtolus, Chriſtum per omnia fuiſſe nobis ſimilem, excepto peccato, proculdubio hoc quoque comprehendit, quod eius anima ſubiecta fuerit ignorantiæ.* Ac alibi rurſus, vt Chriſto ignorantiæ notam inurat: *Nihil,* inquit, *abſurdi eſt, ſi dicamus, ſecundum hominem Chriſto accedenti ad ficum ſpeciem arboris illi fuiſſe incognitam.* Adeò Chriſtus Ieſus, ſi Caluino credimus, in ignorantia & errore verſari potuit, præſertim cum ad ficum fortè obuiam accederet, & in ea non fructum, ſed folia duntaxat reperiret. Craſſius adhuc illud eſt, quum de Chriſto pronuntiat, qui Patrem in horto ſuppliciter orans, ſuum errorem correxerit. Sed & Rudolphus [a] Gualterus Chriſtum ita depingit, vt eum communi hominum ignorantiæ ſubiiciat: aſſerit itidem [b] Molinæus, Chriſtum non ab initio, ſicut Papiſtæ ſomniant, ſcientiæ plenitudinem habuiſſe, ac demum Gallaſius Chriſtum ita ignoraſſe ſcribit, vt more hominum diſceret ac erudiretur. Quid enim aliud Sacramentarij eructarent, quã quod à ſuo magiſtro Zuinglio iampridem traditum acceperunt: *Chriſtum ſapientia profeciſſe, quia ſecundum humanam naturam finitus ſit atque menſus?* Tum eiuſdem vox eſt propria: *Deus non fuit in Chriſto vice animæ, ſed animam creatam intellectualemque in corpore ſuſcepit, quæ indies profecit,* quum

Etiam ignorãtiam ac errorem in Chriſtum transferibunt Nouatores.
Bullingerus qualem ſcientiam & ignorãtiam Chriſto attribuat.
In explicatione c. 24. Matth.
Chriſti anima ſubiecta ignorantiæ iuxta Nouatores.
Vide Marlorat. tom in 2. c. Luc.
In Harmon. Euan. circa 2 cap. Luc.
Matth. 21.
Quomodo Caluinus Chriſto impingat errorem ac ignorantiam.
Math. 26. Luc. 22.
a Hom. 112. in Marc.
b In Harmonia.
In 5. li. Iren.
In confeſſione ad Carolũ imper.
Chriſtus iuxta Caluinũ errorem ſuũ correxit.
Zuinglius in ſuũ errorem pertraxit Sacramentarios, vt Chriſtum ignorantem faciant.

quam ab initio non omnia noſſet. Vnde alibi quoque tractatur, quod Chriſtus filius hominis extremi iudicij diem ignorauerit. Neque Zuinglius tantum, ſed & fidus eius Achates Caluinus hanc doctrinam diſcipulis infixam reliquit, Dei filium noſtra cauſa ignorantiam ſubiiſſe, qui multa ſecundum hominis ſenſum neſciuerit. Quis verò pius ad impias iſtorum voces, per Chriſtum ipſum obſecro, non horreat, nec ſuas aures obturet, aut tacite ſaltem non ingemiſcat, hancque manifeſtam & nefariam noſtri ſeculi audaciam non deteſtetur, quando tam multi contra Dominum & Chriſtum eius conueniunt, ac tam dira congerunt maledicta? Renati ſunt Phntiniani, velut ignorantiæ Chriſtum incuſantes, qooniam iudicij diem ignoret. Nouos habemus Ignoitas, ſic enim [c] Iſidorus, quanquam Gregorius [d] Magnus Agnoitas appellat, quod Chriſto ignorantiam de die vel hora iudicij imputent, nimirum illis Domini verbis offenſi: De die autem illo vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neque Filius.

In Harmonia ad cap. 24. Matth.

c Lib. 8. Etbi. d Lib. 8. Regiſtri Epiſto. 42.

Marc. 13.

Novit vtique Chriſtus, vt hunc nodum obiter diſſoluamus, nouit, inquam, ſecundum diuinitatem de certo iudicij tempore, qui ſuæ ſcientiæ infinitate ſimul vniuerſa comprehendit, nihil vt illum latere poſſit, velint nolint Ariani, contra quos Hilarius rectè hoc protulit: An credibile, vt aliquid ex omnibus neſciat, qui omnibus ad id quod ſunt atque erunt, author eſt? Si omnia per Chriſtum, & in Chriſto, & ita per ipſum, vt omnia in ipſo ſint, id quod nec extra eum, neque non per eum eſt, quomodo non etiam in ſcientia eius ſit? Cogitationes humanas non tantum præſenti motu incitatas, ſed etiam inſtinctu futuræ voluntatis agitandas Chriſtus non ignorat, Euangeliſta teſtante: Sciebat Ieſus qui eſſent non credentes, & quis eſſet traditurus eum. Nouit præterea Chriſtus, ſi humanam eius naturam ſpectemus, quo tempore ſit futurus Iudex omnium, qui quum mortalis in terris degeret, cogitationes hominum & arcana cordium, vt in Euangelio legimus, ſæpè perſpexit ac prodidit, verè vt dicerent Apoſtoli: Tu ſcis omnia. Cæterum quod Pater æternus ex natura duntaxat ſua agnoſcit, id Chriſti hominis anima ſecundum ſuam naturam & abſque reuelatione cæleſti conſiderata, ignorare dicitur, quemadmodum & Angeli, ſi naturalem eorum ſcientiam ſolummodo contemplemur, diem & horam extremi iudicij neſcire dicuntur. Aut ſi Auguſtinum ſequimur, hoc neſcit Filius, quod neſcientes facit, id eſt, quod non ita ſciebat, vt tunc diſcipulis indicaret: ſicut ad Abraham dictum eſt: Nunc cognoui quod timeas Deum, id eſt, nunc feci vt cognoſceres. Quo ſenſu, etiam dies læta vel triſtis dicitur, quia lætitiam vel triſtitiam facit.] Quapropter licet ſibi norit Chriſtus, nobis tamen ignorat, quibus vtiliter hoc abſcondit myſterium, vt ad extremum ipſius aduentum tanto ſimus vſque vigilantiores. Vtramq; interpretationem probat Gregorius: poſteriorẽ verò Hieronymus, Baſilius, Chryſoſtomus & Theophylactus amplectũtur. Ab his nõ diſſentit Anſelmus, quũ docet, in Chriſto theſauros omnes ſapientiæ & ſcientiæ abſconditos quidem eſſe, eumque ſcire quæcunque nouit pater, ſed qui neſcire dicatur, eum non facit homines ſcire quod inutiliter ſciretur. Vult enim, inquit, vt ſemper ſimus incerti de aduentu Iudicis, vt ſic quotidie viuamus, quaſi in alia die iudicãdi ſimus.]

Chriſtus iuxta diuinitatẽ nouit omnia ac idcirco etiam diem iudicij.

Hebr. 4. Libro 8. de Trinitate.

Ioan. 2. 6. & 13.

Chriſtus etiã vt homo diem iudicij non ignorat.

Quomodo Chriſtus diẽ iudicij dicitur ignorare.

Matth. 9. Luc. 6. 7. 20. Ioan. 16. Lib. 83 q. 60 & lib. 1. de Trinitat. & lib. 22. de Geneſi contra Manichæos. Geneſ. 22.

Neſcire dicitur, qui cum poteſt, nõ prodit arcanum.

Matth. 25. Luc. 12.

In cap. 24. Matth.

A B C D

Atque hactenus de verbis Euangelicis, quæ aduerſarij, vt Chriſtum ignorantiæ vitio grauent, indigne corrumpunt.

Sed & Apoſtolum Paulum obtorto velut collo ad ſe pertrahunt, atque vt Chriſtum imperfectum fabricent, ex illo repetunt quòd dixerit: Debuit per omnia fratribus aſsimilari, & tentatus eſt per omnia, excepto peccato. Et rectè quidem ille decuiſſe docet, vt Chriſtus qui non Angelicam naturam, ſed Abrahæ ſemen apprehendit, non modo fratribus Iudæis, ſed & omnibus hominibus ſeſe conformaret per omnia, non quantum ad culpæ defectus, ſed quantum ad omnes paſsibilis naturæ proprietates, qui ad redemptionis noſtræ opus complendum ſpectabant, vt eruditè Lyranus animaduertit. Vel per omnia, intelligit Paulus ea, quæ carnẽ & ſanguinem corruptibilem ſequuntur, quæque Chriſtum Dominum pro nobis pati cõueniebat, ſicut Theophylacto. Haudquaquam vero conueniebat, vt Verbum Dei cum humanæ naturæ conditionem aſſumpſit, ſiue peccatum, ſiue procliuitatem ad peccandum ignorantiamque, ſeu vitioſum quemlibet intellectus habitum vel actum, vt in ſcholis loquuntur, admitteret, quod iſtiuſmodi labes cum anima Chriſti vt puriſsima, ſic & omni ex parte perfecta pugnent maximè. Hæc enim anima Verbo æterno vnita, non mortalium modo, ſed & beatorum in cælis Deum clariſsime contemplantium animas excellere, & abſoluta ſcientia ſapientiaque pollere debebat, nihil vt penitus ignoraret, nulloque vitio intellectualis animæ laboraret. Quid enim minus, imò quid non amplius Adæ ſecundo, quam primo & terreno tribuamus, cuius corpori ſic animam indidit Deus, vt ille omnem intelligentis vim & efficacitatem nulla interpoſita mora ſubito conſequeretur? Vnde quod Paulus dixit: Factus eſt primus homo Adam in animam viuentem, nouiſſimus Adam in ſpiritum viuificantem, vtrinque non ſine miraculo ſtupendo contigit: in illo quidem, quom Deus in faciem eius de limo formati ſpiraculum vitæ inſpiraret, in hoc verò, vt primum in Virginis matris vtero conciperetur: Vnde Dionyſius Rickelius rem eandem confirmans, ita ſcripſit: Quia non decuit humanam naturam à Verbo æterno aſſumi niſi pulcherrimam, id eſt, ſanctiſſimam, idcirco eodem inſtanti, quo condita fuit anima Chriſti, fuit omnium diuinorum chariſmatum habitibus excellentiſſime perornata, omni videlicet dono Spiritus ſancti, omni virtute nullam imperfectionem in ſua ratione includente, omni ſapientia, & fructu & beatitudine eam decente, tantaque gratia, quod tota capacitas eius fuit omnino repleta.] De quo argumento pluribus ageremus, niſi laborem hunc nobis Melchior Canus perdoctus Epiſcopus ademiſſet, copioſeque in eos diſſeruiſſet, qui gratiæ ſapientiæque plenitudinem Chriſto ſecundum naturam humanam aliquando defuiſſe contendunt. Probat igitur, & ſolide quidem, Chriſto inde ab initio ſuæ creationis non ad menſuram datum fuiſſe Spiritum, ſed quantum mens creata capere poterat, ſpiritum, inquam, non modo gratię, ſed & ſapientiæ, ſcientiæ ac intellectus: qui verò ſecus docẽt, eos ait, non ſolum à ſchola, ſed etiam à veteris Theologiæ inſtitutione deſciſcere, ſicut & multis Patrũ adductis teſtimonijs luculẽter euincit. Ac in Schola quidẽ rotũde dicũt

Aduerſarios abuti verbis Pauli de Chriſto, qui per omnia tentatus, nobiſque ſimilis factus eſt.

Hebr. 2. & 4

In Epiſt. ad Hebraeos.

Quæ Chriſtus homo ſuſceperit, & cur illi, & qua de cauſa.

Geneſ. 2. 1. Cor. 15.

Secundus Adam minus quam primus ab initio perfectus in anima.

Lib. 1. in Sectam Mahomet. Art. 15.

Non decuiſſe animam Chriſti vllo dono carere inde ab initio.

In locis communibus lib. 12. cap. 14.

Suſcepit in ſe Dominus omnes noſtros defectus, A quoi communiter naturam humanã ex peccato primi Parentis conſequuntur, & perfectioni ſcientiæ & gratiæ non repugnant: eoſque defectus Damaſcenus naturales & indetractabiles vocat, quia ſcientiæ & gratiæ imperfectionem nullam ſecum adducunt.

Summa doctrinę Scholaſticæ de præſenti argumento.

CRASSVS igitur ac deteſtandus nouorum Doctorum error eſt talem nobis Chriſtum effingentium, qui more hominum fuerit eruditus, vt ſcribit [a] Gellaſius, & quem fabrum ac idiotam Hoſiander [b] dicere non veretur, ac de quo demum iſti tam leuiter ac impure loquuntur, vt credat facile populus congenitam pueris ignorantiam, ne dicam & ſtultitiam, ineptitudinem, laſciuiam, inconſtãtiam, ingenij hebetudinem, rerum imperitiam, animi, veluti inculti agri, vacuitatem, aliaque id genus com- B munia, nec probanda vitia quibus prima illa ætas laborat, in Chriſtum etiam puerum incidiſſe, vt idcirco & nuces, quod aiunt, aliquando reliquiſſe videatur. Præterea ſi nouam iſtorum opinionem ſequimur, an non Iudæi, Turcæ aliique Chriſtianæ fidei hoſtes infenſiſſimi, ſuum tetrum confirmabunt errorem, quo deluſi, adorandam Domini & Redemptoris noſtri maieſtatem, quæ per omnes ætatum gradus in illo durauit, reiiciunt ac furioſe inſectantur? An non grata & iucunda iſtis erit cantio, ſi a noſtris affirmari audiant, Chriſtum puerum inſtar aliorum paruulorum, in animi dotibus imperfectum fuiſſe, & nonnunquam erraſſe, & errare & ignorare multa potuiſſe? Vnde quoniã hic de Chriſti gloria non leue certamen eſt, non poſſumus cõ- C mittere, quin veterum ſententias ſubiiciamus, vt ſi ægros curare non poſſumus, ſaltẽ ſanis adhuc mentibus aliquod antidotum aduerſus nouum & peſtilens virus porrigamus.

Magna incommoda ſequi, ex aduerſariorum doctrina, nouum Chriſtum nobis effingentium.

a In lib. 2. Iren c. 42.
b Conſcil. 4. de fine mundi.

A c pro multis quidem Auguſtinus vnus, vtpotè lumen Theologorum, nobis ſatis eſſe queat, qui Chriſtum puerum à reliquis æqualibus eximit, omnemque ignorantiæ notam ab hoc voo manifeſtè ſecludit ac remouet. Quis eſt enim, inquit, qui audeat dicere, Dominum Chriſtum tantum maioribus, non etiam paruulis factum Ieſum? qui venit in ſimilitudinem carnis peccati, vt euacuaret corpus peccati, in quo infirmiſſimo, nulli vſui congruis vel idoneis infantilibus membris, anima rationalis miſerabili ignorantia prægrauatur. Quam planè ignorantiam nullo modo crediderim fuiſſe D in infante illo, in quo Verbum caro factum eſt, vt habitaret in nobis, nec illam ipſius animi infirmitatem in Chriſto paruulo fuerim ſuſpicatus, quam videmus in paruulis.] Ac rurſus idem alibi diſputat, vt oſtendat, quantum inter mortales & Chriſtum interſit, cumque ſolum ab omni peccato & ignorantia immunem eſſe declarat. Vbi Auguſtino Bernardus planè conſonat, dum Chriſtum infantem non ſolum ab ignorantiæ nota & ſuſpitione liberum, ſed & omni ſapientia plenum inde ab initio extitiſſe confirmat. Neque enim, inquit, minus habuit ſapientiæ, vel potius non minus fuit ſapientia Ieſus conceptus, quam natus: paruus quam magnus. Siue ergo latens in vtero, ſiue vagiens in præſepio, ſiue iam grandiuſculus interrogans Doctores in templo, ſiue iam perfectæ ætatis docens in populo, æquè profecto plenus fuit Spiritu ſancto. Nec fuit hora in quacunque ætate ſua, qua de plenitudine illa, quam in ſua conceptione accepit A in vtero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adiiceretur: ſed à principio perfectus, à principio, inquam, plenus fuit ſpiritu ſapientiæ & intellectus, ſpiritu conſilij & fortitudinis, ſpiritu ſcientiæ & pietatis, & ſpiritu timoris Domini.] Ad eundem modum qui Bernardo longè vetuſtior atque celebrior Doctor in Eccleſia fulſit Cyprianus, perſpicue tradit, Verbum in vtero virgineo ſic carnem eſſe factum, vt mox diuinitas plenitudinem ſui exiguo inſuderit vaſi, & licet infantilem aſſumeret infirmitatem, tamen virtutem & gratiam incomparabili viro dignam ab illo perpetuo retentam fuiſſe. Vnde Chriſtum vt ab Eſaia paruulum natum, ſic ab Hieremia virum, quem mulier nouo modo eſſet circundatura, nuncupari, ne ignoremus, B ei nunquam defuiſſe virtutem, ſed ſemper viribus ætatis adfuiſſe fortitudinem, quam infantilis tamen infirmitas occultaret. Quæ omnia illo Hieremiæ dicto confirmat: Creauit Dominus nouum ſuper terram, fœmina circundabit virum. Cyprianum porro ſequitur Hieronymus, ac eodem modo dictam Prophetæ ſententiam interpretatur, indeque confirmat, Chriſtum licet in vtero matris concluſum, & in cunis vagientem, tamen virum etiã fuiſſe perfectum, eundemq; nõ verè, ſed apparenter ſapientia & gratia profeciſſe. Stat igitur immota, ac à Catholicis probata ſemper ſententia, Chriſto etiam puero nihil gratiæ, nihil ſapientiæ (experimentalem ſemper excipimus) defuiſſe, qui ob gratiæ plenitudinem puer adhuc pucro Ioanni, [a] id eſt, ſuo præcurſori necdum nato, ac iterum Si- C meoni iuſto [b] ſeni dotes mirificas liberaliter communicauit. Hinc vetus illud Eccleſiæ canticum extat: Senex puerum portabat, puer autem ſenem regebat. Ac regebat planè Simeonem Ieſus paruulus, qui velut optimus præceptor, grandæuum illum diuina virtute ac ſapientia ſic mirabiliter inſtruebat, vt idem ex miniſtro legis Euangelicus Doctor, & Chriſtianus Pſaltes, eximiuſque Propheta in templo ſubito euaſerit. His verò ſit ſatis cordatum monuiſſe Lectorem, haud tuto iſtis fidendum eſſe Doctoribus, quos non pudet venenata tela non ſolum in Mariam, ſed in Chriſtum etiam Dominum vibrare, & ſimul aſtu Satanico ad maieſtatem illius obſcurandam diuinas adulterare Scripturas.

Patrum ſententiæ de Chriſto puero, qui perfectè ſemper ſapiens & intelligens fuit.

Lib. 2. de peccatorum meritis & remiſſione cap. 29.

Nulla ignorantia in Chriſto infante, vt in aliis paruulis.

Lib. 83. quæſtionum quæſtione 65.

Immunis Chriſtus ab omni peccato & ignorantia.

Hom. 2 de B. Virgine.

Bernardi teſtimonio Chriſtus æquè plenus fuit ſemper Spiritu, & ſapientia.

Eſai. 11.

Serm. de natiuit. Domini.

Ciprianus docet, etiam in Chriſto Infante nihil defuiſſe virtutis & gratiæ.

Eſaia 9.

Hier. cap. 31.
Lib. 6. commentar. in Hier. 31.

Chriſtus puer ſimul & vir perfectus iuxta Hieronimum.

Chriſtus puer ſuam virtutẽ erga Ioãnem & Simeonem oſtendit.

a Luc. 1.
b Luc. 2.

Chriſtus puer quomodo Simeonem ſenẽ gubernant.

Q v o d enim ad ſuum excuſandum & confir- D mandum errorem Lucę verba proferunt, qui Chriſtum ſapientia & gratia profeciſſe ſcripſit, nihil certè noui proferunt, ſed veteres Hæreticos, qui in eundem, vt aiunt, lapidem crebro impegerunt, perperam imitantur. Atqui hoc ſermone ſignificat Euangeliſta, quod indita Chriſto puero ſapientia magis ac magis in illa ætate indies declararetur, neque repente, ſed paulatim apud homines eluceret, non autem quod iuxta menſuram ætatis corporeæ ſapientior ille redderetur. Etenim ne quid monſtroſum introducere videretur, atque vt humanæ naturæ, quam à Matre aſſumpſerat, veritatem certius comprobaret, ſicut per ætatum gradus corporis incrementa ſumpſit, ſic etiam interioris animi diuitias, & imprimis ſapientiam, ad aliorũ quibus cum verſabatur, profectum ſenſim accommodauit, ſeque ſubinde clarius agnoſcendum præbuit, ideoque aliorum puerorum, qui cum ætate augent ſapientiam, ſimilitudinem & morem communem

Aduerſarios abuti Lucæ verbis, quibus Chriſtus in ſapientia dicitur profeciſſe.

Lucæ 2.

munem expreſſit. Hoc eſt quod nonnulli breuiter dicunt: Creuit puer Ieſus in effectibus & operibus gratiæ ac ſapientiæ, quia indies perfectiora opera faciebat. Quod enim in effectu creſcit, hoc creſcere quandoque dicitur, ſi Scripturæ phraſin obſeruemus. Sic enim legimus: Proficiebat [c] Dauid vadens & creſcens. [d] Creuit Ioſaphat & magnificatus eſt vſque in ſublime. [e] Illum oportet creſcere, me autem minui. Verbum Dei creſcebat & fortiter creſcebat, vt reliqua id genus prætermittamus. Sed nunc Patres audiamus, qui Lucam hoc loco, vt diximus, probe ſunt interpretati.

Quomodo Chriſtus creuiſſe dicatur in gratia & ſapientia.

c 1. Par. 11. / d 2. Par. 17 / e Ioan. 3.

Actor. 6. & 9.

BERNARDVS Chriſtum profeciſſe dicit, non ſecundum quod erat, ſed ſecũdum quod apparebat: non quoniam aliquid è nouo accederet, quod anteà non haberet, ſed quod accedere videretur, quãdo volebat ipſe vt videretur. Conſtat ergo, inquit, quia ſemper Ieſus virilem animum habuit, etſi ſemper in corpore vir nun appareret.] Et æqualis ferè Bernardi Hugo Victorinus, qui de hoc loco multa diſſerit, Chriſtum ſapientia & gratia profeciſſe ſcribit, quam ipſe quidem in humanitate ſua plenam & perfectam ſemel & ſimul acceperit, ſed qui voluerit pro ratione temporum eandem gratiam ac ſapientiam magis ac magis aliis aperire, vt homines proficerent in eius cognitione. Cum his Beda conſentit, inquiens: Iuxta hominis naturam proficiebat Chriſtus ſapientia, non quidem ipſe ſanctior in tẽpore exiſtendo, qui à prima conceptionis hora ſpiritu ſapientiæ plenus permanebat, ſed eandem, qua plenus erat, ſapientiam cæteris ex tempore paulatim demonſtrando.] Id quod alibi verbis paulum immutatis hoc modo repetit: Iuxta hominis naturam proficiebat gratia, non ipſe per acceſſum temporis accipiendo quod non habebat, ſed pandendo donum gratiæ quod habebat.] Nec obſcura eſt Damaſceni oratio: Proficere Chriſtus dicitur ſapientia & ætate & gratia. Ætate quidem creſcens: per incrementum autem ætatis ſapientiam quæ ipſi inerat, in apertum promẽs. Item & proficientiam hominum & conſummationem in ſapientia & gratia bona patris voluntate, id eſt, Dei agnitionem & hominum ſalutem propriam proficientiã faciebat, omnifariã quod noſtrum eſt, ſibi peculiariter adſciſcens.

Hom. 2. de B. Virgine.

Lib. 2. de incarnatione Verbi cap. 6.

Hom. 1. in Euang. Domini. 1 poſt. Epiphan. in Euang. Luc. cap. 2.

Quomodo Chriſtus in ſapientia profecerit.

Lib. 3. fidei Orthodox. cap. 22.

Sed & Patres vetuſtiores, ſi quis eos fortaſſis requirat, cum ſupradictis in Luca interpretando quaſi conſpirant, ex quibus Cyrillus Alexandrinus inducit aduerſarios ita loquentes: Si plena eſt gloria Chriſti gratiæ & veritatis, quomodo ſapientia, ætate & gratia profeciſſe apud Lucam ſcribitur? Aut quid accedere poteſt ad plenum, vltra quod nihil eſt?] Reſpondet ſtatim: Non vt Verbũ & Deus profeciſſe intelligitur, verum quia magis indies homines admirabantur, eorum potius de Ieſu opinio, quam illius perfecta creſcebat gratia: vt magis indies cognoſcentes, magis illum procedere, ac gratia creſcere arbitrarentur.] Ac alibi rurſus: Quum andis profeciſſe Chriſtum in ſapientia & gratia, noli putare quicquam ipſi additum fuiſſe, qui nullius vnquam rei egere poteſt: ſed quia videntibus atque audientibus eum ſapientiorem gratioremq; ſe præbebat, idcirco ſcribitur profeciſſe.] Tum ante Cyrillum Hieronymus expedite dixit, vti meminimus, Chriſtum non verè, ſed apparenter ſapientia & gratia profeciſſe: ſicut & alibi ab eodem ſcriptum legimus: Iuxta incrementa quidem ætatis per vagitus & infantiam proficere videbitur ſapientia & ætate: ſed perfectus vir in ventre fœmineo ſolitis menſibus continebitur.] Vbi ſuum præceptorem ſequitur Hieronymus, Gregorium nempè Nazianzenum, à quo clariſſime affirmatur, Chriſtus vt ætate, ita etiam ſapientia & gratia proficiebat: non quod hæc incrementum caperent, (quid enim eo quod à principio perfectum eſt, perfectius eſſe poſsit?) ſed quod paulatim patefierent & elucerent.] Ac eadem penè verba Euthymius repetiuit: Suffragatur & Athanaſius in hoc tractando loco frequens, qui de illu inter cætera ſic diſſerit: Quanto magis diuinitas Chriſti reuelabatur, tanto plenius gratia creſcebat, vt hominis apud homines. Infantulus enim geſtabatur, puer autem factus remanſit in templo, Sacerdoteſque interrogauit de lege. Paulatim autem corpore adoleſcẽte, Verboque ſeipſum in corpore manifeſtante, factum eſt deinde, vt agnoſceretur pro Filio Dei.] Et rurſus: Hominum eſt proficere: Filius autem Dei quandoquidem non habeat quo proficeret, vtpotè perfecte exiſtens in ſuo Patre humiliauit ſeipſum pro nobis, vt in illius humilitate nos magis ac magis increſceremus.] Quid multis? has pluresque veterum ſententias, quas longum ſit percenſere, more ſuo Scholaſtici breuiter complectuntur, quum ſimpliciter dicere ſolent: Chriſtus gratia & ſapientia proficiebat non ſecundum habitum interiorem, ſed ſecundum apparentiam, non eſſentialiter, ſed effectiue vel ſignificatiue. Igitur ſicut olim Ariani, vt Chriſti diuinitatem, velut qui Patre inferior eſſet, hoſtiliter conuellerent, ex hoc Lucæ ſermone arma funeſta ſumpſerunt, ſic noui aduerſarij, vt humanam Chriſti naturam deprimant ac obfuſcent, ex eiſdem verbis iniquum ſibi præſidium petunt. Ita verò Ieſum puerum vna cum reliquis pueris nimium pueriliter tractant, quum eum animi defectibus cum vera ſcientia ſapientiaque pugnantibus aſpergunt atque contaminant, quumque veluti Arbitri finium regnorum in Chriſti regnum cælitus miſsi, particulatim Sancto ſanctorum maiorem minoremque gratiam diſtribuunt, pro ſua ſcilicet ſapientia ſingulari. Noua profecto iſthæc & mirabilis eſt ratio philoſophandi, Chriſtique Domini gloriam illuſtrandi, vt credamus, illum hominem quidem extitiſſe, ſed non adeo ſemper ſapientem, adeoque ſemper perfectũ, vt non aliquando etiam ſit in ignorantia & errore verſatus, aut certè quidem, qui quum ignorare quędam & errare potuerit, aliquando gratia indiguerit proficiente.

Lib. 2. in Euang. Ioan. ca. 17 & lib. 10. Theſau. cap. 7.

Plurium & vetuſtiorum Patrum teſtimonia de ſenſu verborum Euangelicorum.

Lib. 10. Theſaur. cap. 7.

In cap. 17 & 8. Eſaia.

In c. 31. Hier.

Nihil ſapientię Chriſto vnquam additum.

In laude Baſilij Magni.

In cap. 2. Luc.

Serm. 4. contra Arianos.

Luc. 2.

Quomodò Chriſtus gratia & ſapientia profecerit iuxta Scholaſticos.

Quod ſi totius erroris, qui aduerſarios impedit, cauſam & quaſi fontem indagare velimus, parũ illi accurate perpendunt præſtantia miracula, quibus Deo viſum eſt, humanam filij conceptionẽ, vt opus eius in Chriſto primum & maximum, inſigniter exornare, totiq; orbi perpetuo admirandã proponere. Miraculũ eſt ad talẽ tãtumq; fœtũ formãdum viri omnẽ operam excludi, & poſt talem legationẽ Virginiſque conſenſum, virgineum duntaxat vterum adhiberi. Miraculum eſt, tantum de puriſsimo Virginis ſanguine transferri & coagulari, in maſculumque formari, quantum ad generationem hominis ſufficiebat. Miraculum eſt, conſuetum dierum numerum, qui ad formandum hominis corpus deſideratur, non expectari, vt & ſemen ad figuram corporis aptetur, & anima in corpus ipſum

Ex qua precipue cauſa ſic Nouatores ineptiant, de Chriſto puero philoſophantes.

Quæ concurrant miracula ad Chriſti cõceptionem, a Nouatoribus parum conſiderata.

A poſtea influat, ſed eodem planè momento, & ſine ſucceſſione temporis, corpulentam ſubſtantiam à Virginis corpore diuidi, formari, ſimul & animari, vegetandi, ſentiendi & intelligendi vires omnes pariter adeſſe, & ad ſuas functiones in ipſo corpore rationali anima iam perfecte informato, exercendas conſpirare. Miraculum eſt, dum anima corpori iungitur, eodem momento diuinitatem homini in vnam perſonam vniri, ac Verbum æternum ſe carni inſeparabiliter ſociare, vt idem Dei & hominis filius in Virgineo vtero conſtitueretur. Miraculum eſt, Mariæ filium inde ab ipſo conceptu tãta cumulari gratia, vt anima eius cum Angelis Dei eſſentiam clariſſime intueri, ac Dei gloria beatiſſime perfrui poſſet. Miraculum eſt, eiuſdem animam ab initio vndecunque perfectam, & ſummis Dei donis refertam fuiſſe, vt non ſolum omnes theſauri ſcientiæ & B ſapientiæ Dei illic reconderentur, ſed etiam vt ſimulatque Verbum caro factum eſt, mox plenitudo diuinitatis in homine Chriſto corporaliter habitaret. Omitto plura id genus miracula recenſere, quæ circa ſanctiſſimam Chriſti conceptionem pro dignitate nec ſatis explicari, nec ab vllo tum in matre, tum in filio prædicari poſſunt, quæque vti ſingularem Redemptoris noſtri gloriam & magnificentiã aſtruunt, ſic à nouis ætatis huius Theologis vel bona ex parte negantur, vel fœde negliguntur, malaque fide tractantur. Non enim illis libet hanc Chriſto dare gloriam, vt nobiſcum diſerte ac ingenue fateantur, Dominum ac Redemptorem noſtrũ eodem tempore, quo ſimul homo & Deus in Virginis vtero eſſe cœpit, ad tantæ gratiæ, veritatis ac virtutis omnis plenam poſſeſſionem perueniſſe, C qui certè quicquid in terris vnquam meruit, id nobis mereri cœpit ab inſtanti, vt vocant, ſacræ conceptionis.

Quomodo Cẽturiatores Chriſtum in conceptione ſanctum intelligant & doceant.

QVÆ ſi ritè perpenderent, ac in animum ſerio reuocarent Centuriatores, reuerentius quidem per beatam Chriſti Domini conceptionem tractarent, neque tam abiecte loquerentur, Mariæ Filium verè ſanctum, hoc eſt, labe peccati originalis non fœdatum, ſimpliciter interpretãtes. Quam rudem, ieiunam ac frigidam interpretationem quis non demiretur, in illis præſertim doctoribus, qui tam ſeduli ac ſtrenui gloriæ Filij Dei aſſertores ac vindices haberi geſtiunt? Sanctum Mariæ Filium in conceptu & ortu fatentur, ſed vt ſanctitatem eius omnem in ſola peccati originalis vacuitate collocent, neque longius illam, vt oportebat, extendant. Na- D tus eſt Ioannes etiam ex vtero ſanctus, multorumque Doctorum iudicio, vt indicauimus, Mariam labes peccati originalis non attigit. Nonne igitur Chriſto Domino plus tribui par eſt: qui non ſolum ſine peccato conceptus & natus eſt, agnus nimirum ſine macula, ſed etiam abſolute ſanctus, adeoque ſanctum, partim natura, quia Filius Dei, partim officio, quia electus & deſtinatus ab æterno ad ſanctificandos eos, qui cum natura ſint iræ filij, per hunc Mediatorem Deo debent reconciliari, qui præterea nobis factus eſt & iuſtitia & ſanctificatio, vt in hoc ſemine Abrahæ gentes omnes, & qui ſub maledicto ſunt, benedicantur, atque in veritate ſanctificentur, vtque credentibus deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſempiterna. Id verò parum placet Eccleſiæ nouæ Miniſtris, nunc tanta contentione iactantibus, in Chriſto renatos & iuſtos, etiamſi

Chriſtus dicitur ſanctus, nõ ſolum quia peccati expers ſed etiã ob gratiam peculiarẽ & efficientiã noſtræ ſanctitatis.

Luca 1.

1. Pet 1.
Hebr. 7.
Luc. 1.

1. Cor. 1.
Geneſ. 12. 18 & 22.
Dan. 9.

A iuſtitiæ operibus incumbant maximè, tamen ob originis peccatum perpetuo contaminati ac damnabiles eſſe, qui in Chriſto imputatiue ſola fide iuſtificentur ſanctificentur, atq; ſaluentur. Nõ expenderunt, opinor, Centuriatores, quanta ſit vis huius verbi, Sancti ſiue ſanctitatis, quã definit Areopagita, vt ſit ab omni peccato libera perfectaq;, & omni ex parte incontaminata puritas. Hebræi pro ſancto Cadmos vſurpant, vt inſignem puritatem integritatemque deſignent, ob quam aliquid non ſolum à rebus profanis, & quomodolibet impuris ſecernitur, ſed ſingularem etiam reuerentiam & honorem facile promeretur. Ac eadem ferè vis eſt nominis, quod Græci ἅγιος dicunt, quodque adhuc maiorem vim obtinet ὑπεράγιος, nulli quidem perſonæ rectius, quam Chriſto congruens, vtpotè B ſanctitatis omnis & fonti & authori & conſummatori. Igitur non ſatis iſti ponderare videntur, quid ſibi velit præclarus ille ac late patens Angeli ſermo dictus Virgini: Quod naſcetur ex te ſanctum vocabitur Filius Dei. Vbi Sanctum, quod ex Maria proditurum erat, abſque additamento, & in neutro magis, quam maſculino genere dici conſtat, ſicut & Bernardus & Rupertus egregie obſeruarunt. Multi quidem ſancti vel ſanctificati dicuntur: vnum autem eſt Sanctum, id eſt, ſanctitas, qua ſancti omnes ſanctificantur. Hoc ſanctum eſt iſte Sanctus ſanctorum, quem non in delicto præuaricationis Adæ conceptum vel natum ſanctitas accidens ſanctificauit, ſed eſſentialiter ſanctum Virgo incorrupta de Spiritu ſancto concepit, vt [a] Ruperti verbis vtamur. [b] Bernardus verò in hunc modum: Non habuit An- C gelus, quo propriè digneue nominaret illud eximiũ illud magnificum, illud reuerendum, quod de puriſsima videlicet Virginis carne cum ſua anima vnico Patris Filio erat vniendum. Si diceret, ſancta caro, vel ſanctus homo, vel ſanctus infans, quicquid tale poneret, parum ſibi dixiſſe videretur. Poſuit ergo indefinite Sanctum, quia quicquid illud ſit, quod Virgo genuit, ſanctum procuudubio ac ſingulariter ſanctum fuit, & per Spiritus ſanctificationẽ & per Verbi aſſumptionem.] Sed hęc obiter de Sãcti ſiue ſanctitatis nomine.

Quid ſit ſanctum ſiue ſanctitas propriè. Quid Cadmos ſonet Hebræis.

Cur Chriſtus abſolutè Sanctum ab Angelo dicatur.

Ruperti & Bernardi teſtimonia, cur ſanctum Chriſto tribuatur.

a Lib. 1. de operibus Spiritusſancti, cap. 10.
b Hom. 4. de B. Virgine.

NEC diſsimilis eſt hallucinatio, ne dicam fraus Melanchthonis, pertinet enim hoc etiam ad Chriſti conceptionem, dum ludit in verbis illis Euangelicis: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſsimi obumbrabit tibi. Sermo eſt Angeli Ga- D brielis Virgini reſpondentis, quomodo citra iacturam integritatis concipere poſsit ac parere filium Dei, nimirum per diuinam quandam obumbrationem. Sed hanc refert Melanchthon ad confirmationem & conſolationem animi, qua Virgo timore cõcuſſa eguerit, ne imbecillis natura terroribus diuinis cõſumeretur. Addit exempla de peccatoribus qui iudicium & iram Dei ſentiunt, ac dicunt: Poſuiſti iniquitates noſtras in cõſpectu tuo, in ira tua defecimus. *Nemo hominum*, inquit, *ſuſtinere iudicium vel opus Dei poteſt, niſi fiat obumbratio, id eſt, niſi miſericordia foueat & viuificet hominem. Ideo & hic fit mentio obumbrationis.* Vident autẽ facilè ſapientes, iſthæc tam lõgè petita, nihil in rẽ præſentẽ facere, ac ineptè protius ad Virginis dignitatem obſcurandam detorqueri, quaſi ipſa non ſine quibuſdam pauoribus & terroribus concipere potuerit, adeoque conceperit Emanuelem. Etſi enim cùm primum Gabriël ingrederetur

Luc. 1.

Melãchthon quomodo peruerſè exponat illud: Virtus Altiſsimi obumbrabit tibi.

In Euangel. de feſto Annunciat. Virg.
Pſal. 89.

Refutatio ſententię Melãchthonis.

deretur ac ſalutaret, nonnihil illa conturbata fuit, tamen omni metu ſtatim per eundem Angelum liberata eſt, vt deinde cum illo libere ac familiariter colloqueretur. Quod verò de virtute altiſſimi obumbrante dicitur, Gabrielis eſt reſponſio Virgini data, vt ſciret ipſa ſummam ſummi Dei potentiam ſibi mox adfuturam, per quam nō modo virginitatem tueretur illæſam, ſed & virgo fœcunda, & mater ad conceptum diuinum idonea efficeretur. Alioquin ſi de terroribus pellendis verba intelligas, fateri neceſſe eſt, ineptè Angelum ad quæſtionem Virginis, qua ſuæ conceptionis modum indagabat, eo tempore reſpondiſſe. Dicit autem Angelus: Virtus Altiſſimi obumbrabit tibi, hoc eſt, conteget te & vndique circumdabit, ſicut auis obumbrat pullos ſuos, eóſque totos alis ſuis complectitur, quemadmodum Theophylactus locum commode interpretatur, Euthymio non diſſentiente. Bernardus in hunc modum: Habuit Maria, inquit, de Chriſti corpore vmbram, quæ audiuit: Et virtus Altiſſimi obumbrabit tibi. Nec enim vilis vmbra, quæ de virtute Altiſſimi formatur. Et verè virtus in carne Chriſti, quæ Virgini obūbrauit, vt quod impoſſibile erat mortali fœminæ, obiectu tamen inuolucri viuifici corporis ferret præſentiam maieſtatis, & lucē ſuſtineret inacceſſibilem. Virtus planè, in qua omnis contraria fortitudo debellata eſt: & virtus & vmbra fugans Dæmones, tutans homines.] Alij per obumbrationem accipiunt mentis refrigerium, quod Mariæ diuinitus datum ſit, vt ab æſtu carnalis concupiſcentiæ præſeruaretur. Fallitur verò Melanchton, quod alienam prorſus, & haudquaquam Mariæ congruentem explicationem inuehit, in qua de neceſſariis conſcientiæ angoribus & terroribus more ſuæ Sectę philoſophatur, quodque tantum Virginem iam antè ſanctam aliis impuris exæquat, qui iuxta legem communem non ſine præcedenti timore iuſtificantur. Horum enim vera eſt & propria confeſsio: A [a] facie tua Domine concepimus, & quaſi parturiuimus & peperimus ſpiritum ſalutis. Vnde [b] Auguſtinus quum ex [c] Eccleſiaſtico citaſſet illud. Qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari, ſtatim adiecit: Opus ergo vt intret timor primò, per quam veniat charitas: timor medicamētum, charitas ſanitas.] Qui verò pauores ac terrores illius mentem, quæſo, attingerent, quam nulla peccati labes vnquam infecit, quæque charitate illa flagrauit maximè, de qua Ioannes dixit: Perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam timor pœnam habet. qui autē timet, non eſt perfectus in charitate. Nec dubium ſanè, quin Maria Chriſtum ita conceperit, vt non ſolùm omni timore vacaret, ſed & mentis immēſam delectationem perſentiſceret, eiúſque ſpiritus circa totum illud diuinæ incarnationis myſterium in Deo ſalutari ſuo incredibiliter exultaret. Proinde quo tempore mulieres angoribus maximè obruuntur atque diſcruciantur, illa doloris omnis fuit immunis, vt ſicut de Spiritu ſancto volens gaudénſque concepit, ſic etiam à communi maledicto & dolore parturientium aliena, noua cum exultatione nouā prolem ederet quemadmodū [d] Hildephonſus & [e] Bernardus oſtendunt.

Quomodo Gabriel promittat virtutē Altiſſimi obumbrantem Virgini.

Serm. 31. ſuper Cantica.

Chriſti corpus eſt virtus obumbrans Virginem.

Quomodo fallatur Melāchthon circa Mariæ pauores.

a Eſai. 26.

b In tractat. 9. in Canon. Ioannis. 1.

c Eccleſ.

Maria non timet ac terretur, vt alij ſolent in ſua cōuerſione.

1. Ioan. 4.

Maria timoris expers & gaudij plena in Filij cōceptione.

d Li. contra eos, qui diſputant. de perpetua Mariæ virg. & parturitione.

IAM verò ſi de tempore conceptionis Chriſti agitur, nouam porrò litem nobis iniiciunt ac mouent contentioſi Centuriatores, quum in dubium vocant, & quod peius eſt, in ambiguo relinquendū A cenſent, an poſt colloquiū Angeli Gabrielis, quod in Nazareth cum ſacroſancta Virgine habitum fuit, admirāda illa Chriſti cōceptio ſtatim fit ſubſecuta. Nos affirmatiuam partem tanto magis amplectendam dicimus, quantò magis huic partim veterum, quos mox producemus, ſententiæ, partim Eccleſiæ ſanctæ traditio, partim recepta piorum opinio ſuffragatur. Quid autem impediret, obſecro, quo minus clementiſsimus, idémque ſalutis noſtræ ſitientiſsimus Deus promiſsionem ſuam per Gabrielem internuncium factam re ipſa præſtaret, quum paratiſsimū Virginis animum experiretur, eiúſque fide & charitate perfecta imprimis delectaretur? Quid non obtineret, quid non efficeret cęlos & nubes penetrans humilitas Mariana, & ſumma illa Virginis B cum diuina voluntate conſenſio, quam Angelus ad hoc tantum complendum myſterium vnicè deſiderabat? Cur cæleſtis ille ſponſus adamatę ſponſæ deſiderio incenſus & æſtuans, non ad ſuum lectiſsimū thalamum properaret, in quo amica ſpecioſa tam promptum, tam gratum & ornatum illi hoſpitium appararat? Aut ſi Anſelmū audire mauis: Quid, inquit, quòd venientis Dei oculos offenderet, in illa poterat reſidere, in qua tantarum virtutum inſignia veniens inuenit redolere? Certè ſola fide Abraham fertur Deo placuiſſe, & hoc quia Deo credidit, ad iuſtitiam illi reputatū fuiſſe. Super humiles autem & quietos ac verba ſua trementes Spiritum ſuum requieſcere, & obedientiam ſe pro ſacrificiis malle aſſerit Deus. Cùm igitur in his, quæ tantopere Deo placent, ſancta Virgo Maria tam excellēter illi placuit, vt nequaquā crederet quis, illam aliqua ratio- C ne excellentius placere potuiſſe,] vt reliqua prætermittamus.

e In ſerm. de verb. Apoc. Sign. mag.

De tempore conceptionis Chriſti, quid ſentiant Centuriatores. Chriſtum eſſe conceptum in Virginis vtero ſtatim poſt colloquium Gabrielis, probabilius videri debere.

De excellent. B. Vir. ca. 3

Geneſ. 15. Eſai. 66. 1. Reg. 15.

SED Patrum ſententias, ne quem fallant callidi Centuriatores, bona fide ſubiiciamus, à Gregorio Magno auſpicaturi, licet illū & antea citauerimus. Nunciāte angelo, inquit, & adueniēte Spiritu, Mox Verbum in vtero, Mox intra vterum verbum caro, & manente incommutabili eſſentia, quæ ei eſt cum Patre & cum ſancto Spiritu coæterna, aſſumpſit intra virginea viſcera, vnde & impaſsibilis pati, & immortalis mori, & ęternus ante ſecula tēporalis poſſet eſſe in fine ſeculorum: vt per ineffabile Sacramētum cōceptu ſancto & partu inuiolabili ſecundum veritatem vtriuſque naturæ eadem Virgo & ancilla Domini eſſet & mater.] His Petrus Epiſcopus & Martyr ſuffragatur, cuius teſtimonio tunc Verbum D caro factum eſt, & habitauit in nobis, quum Angelus Virginem ſalutauit. Tum Nicephorus affirmat, præſente adhuc Angelo & cum eius voce Verbum Dei æternum intranſibiliter deſcēdiſſe, & conditionem, naturámque noſtram inenarrabili & ſuperante naturam modo ſubiiſſe. Verbum, inquam, maſſæ & fermento humano mixtū atque temperatū. Ad hæc Euthymius Lucæ locum explanās (quo dicitur Angelus à Virgine diſceſsiſſe) claris verbis id factū eſſe aſſerit, ſimul ac Maria iam per verbū ſuum conceperat. Eadem Ruperti eſt ſententia, Mariam vix abſoluiſſe ſermonem: Ecce ancilla Domini, quin è veſtigio adfuerit Spiritus ſanctus, & ſeſe in virginis vterum infuderit, vt matrē illam faceret Emanuelis. Tum quibus omnes authores vt antiquitate, ſic etiam doctrina ſuperat Auguſtinus, disertis verbis affirmat: Quando Angelus iſtam Virginem ſalutauit, tunc eam Spiritus ſanctus fœcundauit, tunc illa

Patrum teſtimonia de incarnatione Chriſti facta ſtatim poſt quā Angelus a Maria diſceſſit, & illa conſenſit myſterio.

Lib. 18. moral. cap. 27.

Lib. de Diuinit. & citatur in Conc. Epheſino.

Lib. hiſt. Eccleſ. cap. 8.

In 1. cap. Luc.

Lib. 1. de operib. Spiritus ſancti.

fœmina virum ſine viro concepit, tunc eſt repleta A gratia, tunc Dominum ſuſcepit, vt eſſet in ea, qui fecerat eam.] Ac iterum alibi: Noli morari Virgo nūcio feſtinanter reſponde verbum, & ſuſcipe filium: da fidem, & ſenti virtutem. Ecce, inquit, ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Nec mora, reuertitur nuncius, & virginalem thalamum ingreditur Chriſtus. Efficitur ſubito prægnans beata Dei genitrix, & cuncta per ſecula prędicatur felix. Concepit Mox diuinitatem Verbi, virilis ignara conſortij.]

De Symbo. ad Catechumenos cap. 5. Ser. 2. in feſto Annunciat. Domini.

A quibus haud diſcrepat Damaſcenus, quum de Verbi incarnatione diſſerens, in hunc modom ſcribit: Poſt conſenſum ſanctæ Virginis Spiritus ſanctus ſuperuenit in eam, iuxta ſermonem Domini, quem dixerat Angelus inſtruens eam, & virtutem diuinitatis Verbi ſuſceptiuam præbuit, ſimul autem B & generatiuam. Et tunc obumbrauit ei Dei altiſſimi in ſua ſubſiſtens hypoſtaſi ſapientia & virtus, Filius Dei, Patri conſubſtantialis, velut diuinum ſemen, & conſtruxit ſibi ipſe ex caſtis & puriſſimis ſanguinibus carnem animatam anima rationali & intellectuali, primitias noſtræ conſperſionis, non cum ſemine, ſed conditorio opere per Spiritū ſanctum.] Quæ poſteriora verba nonnulli paulo aliter legunt, atque ſic malunt iuterpretari: Copulauit ſibi ipſe ex ſanctiſſimis & puriſſimis ipſius Virginis ſanguinibus noſtræ antiquæ conſperſionis carnem animatam anima rationali & intellectuali, non ſeminans, ſed per Spiritum ſanctum creans.] Verum

Damaſceni teſtimonium, de mirabili cōceptione Chriſti factam Virgine matre.

Lib. 4. de fide Orthodo. c. 25

hac oratione, ne quid volens diſsimulem, perperam ſe tuetur Eraſmus, vt obiectam ſibi laſciuiæ notam effugiat, quando fingit Deum Patrem procum, qui C mittat Angelum Paranymphum, Mariam verò ceu adamatā puellam, quæ ſimul atque aſſenſa eſt, perinde ac ſponſam coniugis complexu compreſſam eſſe, in quam aliquid vice ſeminis maſculini, vnde nouus fœtus in vtero eius oriretur, fuerit illapſum. Etſi enim Patres ita nonnunquam loquuntur, vt Gabrielem Dei faciant Paranymphum, tamen venerandum hoc myſterium multo religioſius tractāt ſicut & Damaſcenus loco iam citato caſtas aures & mentes ſuis verbis nihil prorſus offendit. Contra verò Eraſmus obſcœne philoſophatur, & ſacri euāgelij maieſtatem profanat, aut certè obſcurat potius, quam illuſtrat, dum craſſe ad carnalem coitum tot modis alludit, & de re ſacroſancta, velut amatoria, ſermonem omnem inſtituit. Quanto autem & caſtius & prudentius diſſerit Auguſtinus, aut ſi- D cur alij volunt, Fulgentius, Deum per Angelum ad Mariam protuliſſe verbum, & cunctis ſeculis vitam effudiſſe: Angelum ſermonem eieciſſe, & Virginem concepiſſe: coniunctionem verò ſine ſordibus factā eſſe, in qua & maritus eſſet ſermo, & vxor auricula: hoc ſplendore Filium Dei concipi, hac munditia generari, Pari dexteritate hoc myſterium Rupertus Tuitienſis explicat, vt alios Patres omittam, ac de Maria in hunc modum diſſerit: Vbi benè credula mentem ſuam, & os ſuum aperuit, vt diceret: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuū, mox iuxta dictum Angeli, Spiritus ſanctus ſuperueniens in eam, per apertas fidei ianuas ſeſe infudit. Quo autem ſeſe infudit? nimirum in ſacrarium pudici pectoris, deinde in templum ſacri & incorrupri vteri, in domum pectoris, vt prophetiſſam faceret: in vterum, vt matrem faceret.]

Eraſmū erraſſe nimis & obſcœne loqui de Maria Chriſtum cōcipiente.

In reſponſ. ad annota. Lei in appendice ad Apologiam Sutoris.

Auguſtinus & Rupertus quomodo Chriſtū à Maria conceptum eſſe verecunde loquantur.

Serm. 31 in natali Domini.

Lib. 1. de operib. Spiritus ſancti, cap. 9.

A Postremo nec illud prætermittere poſſumus quod Centuriatores ad ſolam vel coniecturam, vel opinionem referunt peruetuſtam & receptam veteris Eccleſiæ traditionem de tempore ac die Dominicæ conceptionis vel incarnationis, quam hucuſque tractamus, veterque ſacroſanctam & incomparabilem fuiſſe nullus dubitat Orthodoxus. Quod autem illa in octauum Calendarum Aprilis, hoc eſt, in vigeſimum quintum Martij diem incidat, complures & illuſtres Theologi, quibus ne matulā quidem porrigere digni ſint Centuriatores, clariſsime docuerunt. Inter hos Chryſoſtomus ferè primas tenet, qui rationem etiam reddit, cur hoc ipſo die, qui fuit æquinoctialis, Angelus ad Mariam miſſus, & Chriſtus conceptus, imò etiam in progreſſu ætatis mortem in cruce paſſus fuerit: vbi præterea Domini noſtri & præcurſoris eius conceptionem pulchrè B componit. In eodem argumento verſatur [a] Auguſtinus, & inter cætera pronunciat: Cōceptus eſt Dominus æquinoctio verno, & natus eſt ſolſtitio hyberno.] Ac alibi rurſus: [b] Octauo Calendarū Aprilis conceptus Chriſtus creditur, natus autem octauo Calendarum Ianuarij.] Tum [c] Cyrillus Alexandrinus Chriſtum Angelo nunciante in vtero Virginis Mariæ conceptum, & in cruce mortuum eſſe, eodem nimirum die, teſtatur. His [d] Beda ſubſcribit, neque diſſentit [e] Athanaſius, etſi alij alium eius libri authorem faciunt, in quo ſequentem quæſtionem proponit: Quare vigeſimo quinto die menſis Martij in vtero Virginis clauſus habitare cœpit Chriſtus, & Deus noſter veniens in terram? Reſpondet è veſtigio: Quia eodem die in mundi C principio Deus creauit Adam. Hinc eſt, quod in hoc ipſo menſe (Martio ſcilicet) omnes arbores & herbæ, animalia itidem ad proferendum fructum & ad proles procreandas commonentur, tanquam à Deo hoc tempore creata ſint.] Præter hos omnes [f] Oroſius & [g] Nicephorus indicant ſatis, ſe quidem de certo conceptionis & ortus Chriſti tempore, quod diximus, nihil dubitaſſe, quādoquidem octauo Calend. Ianuarij, ſiue vigeſimo quinto Decembris natalem diem Domini luculenter adſcribunt. Id quod euidentius apparebit, ſi nonnulla, quæ huc maximè ſpectare videntur, à Chriſtophoro Roffinacio accepta repetiuerimus. Sic ergo ille tradit: Maria Virgo ſanctiſſima ineunte ætatis ſuæ anno decimoquinto ſub brumam quidem, ſeu ſub hybernum ſolſtitium, nimirū octauo Calendas Ianu- D arij Chriſtum peperit noſtrum Dominum, quem nouem ante menſes eadem Virgo integra & illibata conceperat quidem ex Spiritu ſancto, tum annos nata quatuordecim, octauo Calendarum Aprilis. Porrò quum conceptus eſt Chriſtus, agebatur tunc Olympiadis centeſimæ octuageſimę quartæ tertius annus medius. Natalis verò eiuſdem Chriſti dies confertur in finem propemodum quadrageſimi ſecundi anni Auguſti imperij.] His demum accedit vetus, conſtans & probata Eccleſiæ Catholicæ conſuetudo, quæ tot ſeculis venerandum hoc concepti ſimul & nati Chriſti myſterium præſcriptis anni tēporibus, certiſque diebus menſium Martij & Decembris publicè celebrat, ac ſolenni ritu vbique gentium iubet ab omnibus concorditer celebrari, tacite quidem inſinuans, vt diei Dominici, ſic harū etiam feriarum inſtitutionem ad traditionem Apoſtolicam pertinere. Vnde factum & illud eſſe putāt,

multorum

Chriſtum 25. Martij in Virginis vtero eſſe cōceptum.

In Serm. de Ioanne Baptiſta, ſiue in 1. c. Euangel. Luc

a Serm. 18. in nat. Domini. & lib. 4. de Trinit. c. 5.

b In lib. cont. Iud. Pagan. & Arianos cap. 5.

c In epiſt. ad Synod. Carthaginenſ.

d Lib. de temporibus c. 47.

e Lib. de variis quæſt. ſacræ Scripturæ quæſt. 7.

Cur Chriſtus vigeſimoquinto die Martii ſit mūdum ingreſſus atque conceptus.

f Lib. 7. hiſt. cap. 7.

g Lib. 1. c. 12.

Inconuen. Inſt. de Romanorum origine.

Quando Chriſtus cōceptus & natus de Virgine matre.

Ab authoritate & vſu Eccleſiæ quæ 25 Aprilis celebrat Chriſti conceptionē.

Nūm ab hoc die annū ſalutis numerare tam ſuiſſe.

multorum vt ſit more receptum, annum nouum à vigeſimo quinto die menſis Martij recenſere, nimirùm quòd ab ipſa Chriſti conceptione ſeu incarnatione tempus gratiæ ſiue ſalutis, vt vocant, cum Dionyſio Romano ſupputent. Id quod in multis Bullis, vt dicunt, Apoſtolicis videre licet. quanquā à Domini natiuitate, quæ ſemper in Decembrem incidit, annum inchoare nunc ſit vſitatiùs.

Vide Bedam de nat. rerū, cap. 47.

In Chron. c. 2. & 3. lib. 4. Noua opinio Matthæi Beroaldi de die Chriſti nati ſiquè conceptui.

Nos verò iſthæc non ſolùm ob Centuriatores longius perſequimur, verùm etiam quod recēs prodierit liber, in quo Matthæus Beroaldus de Chriſti concepti natique tempore nouas & æquè abſurdas, aut certè quidem hactenus à nullo Doctore claro receptas, ac fortaſſe nec auditas, vel cognitas inuehit opiniones, eaſque orbi Chriſtiano perſuadere conatur. Docet enim Chriſtum menſe Septembri, ipſo æquinoctij autumnalis tempore natum & baptizatum eſſe, adeóque Chriſti natalem cum eo die, quo magis eſt reuelatus, confundit, ſed totius anni principium ad eundem Septembris diem refert. Vultque mirabilis & inſolens hic ſupputator temporum, Chriſtum in Decembri, ad decimum quintum eius menſis diem, in virgine matre conceptum exiſtimari, quoniam nouem menſibus vterum illa geſtauit, & in Septembri tandem, vt ipſe ſomniat, genuit nobis Redemptorem. Neque hoc inaudito figmento contentus, venerandos Patres maioresque noſtros pudendæ ignorantiæ & vanitatis palā arguit, quòd dies feſtos ſupradictos, de Chriſto nimirùm concepto & nato, aliosque itidem malè cōſtituerint & numerarint, imo tempora omnia conturbarint. Quanta verò iſthæc hominis vanitas, arrogantia impudentiaque, rem tot ſeculis compertam in dubium reuocare, vt ſolus ipſe poſt hominum memoriam in grauiſſimo negotio ſapere, & cornicum, vt aiunt, oculos configere videatur? Vbi plus apud illum valent Ægyptiaci, quàm dictæ & aliorum grauiſſimorum Patrum ſententiæ, veterumque Synodorum decreta, & quęuis, tum Orientalis, tum Occidentalis Eccleſiæ tanto maiorum noſtrorum conſenſu corroboratæ conſuetudines, & recentæ ſemper piorum obſeruationes. Atque interim vt ſuam ſtultitiam magis magiſque prodat, pergit ille & Synodos ob leges de feſtis huiuſmodi celebrandis latas conuellere, & veteres audet accuſare, qui tam fœdo laborarint errore, vt quo die, aut quo tempore mundi Lumen Ieſus Chriſtus Dominus noſter conceptus atque natus ſit, tamdiu ignorauerint.

Quā impudēter Beroaldus ſe opponat omnibus cum Eccleſia ſentientibus, de tēpore Chriſti nati & concepti.

In nouo opere de conciliandis Scripturæ & hiſtoriarū locis diſſidentibus l. 4. c. 1.

Quid hoc loco ſentiēdum Catholicis.

Scimus quidē paucos veterum, ſicut & Ægyptios ac Armenios, aliquādo natalem Domini cum Epiphania confudiſſe, quaſi Chriſtus vno eodemque die natus fuerit & Magis manifeſtatus. Nihil autem hoc prohibet, quo minus Orthodoxi in recepta probatáque perſiſtant ſententia, & communé Eccleſiæ tum Græcæ tum Latinæ traditionem, quæ tot ſeculis obtinuit, mordicus tueantur, vt Chriſti natalem xxv. Decembris, Epiphaniam verò ſeſto Ianuarij die ſolenniter celebrēt, omnibuſque Chriſtianis celebrandum eſſe perſuaſum habeant. Nam & ſancta ſedes Apoſtolica, vt ſic fiat, legem certam præſcripſit Armenis, & Patrum teſtimonia luculenta ſuffragantur, quæ longum ſit repetere, & Catholicis proteſtantes hic non aduerſantur, ſed conſonant, quemadmodum Georgius Maior VVittenbergæ Doctor & Eccleſiaſtes oſtendit. Is enim ſcribit, inter omnia miracula maximum, omniumque cum lætitia & laude perpetua celebrandum opus, vigeſimo quinto Martij die circa veſperum contigiſſe, vt Filius Dei λόγος humanam naturam aſſumeret, diuináque & humana natura in vnam Chriſti perſonam vnirentur, anno videlicet poſt mundum conditum 3963. Maria tunc annum ferè decimum quintum agente. Probat igitur veteris Eccleſiæ inſtitutum, quæ hoc die publicè canit: Hæc eſt dies quā fecit Dominus: hodie Dominus afflictionem populi ſui reſpexit, & redemptionem miſit. Hodie mortem, quam fœmina intulit, fœmina fugauit. Hodie Deus homo factus, id quod fuit, permanſit, & quod non fuit aſſumpſit. Ergo exordium noſtræ redemptionis deuotè recolamus, & exultemus dicentes: Gloria tibi Domine. Neque ſolum Chriſtus tunc primùm homo factus, ſed etiam eodem menſis martij die poſt annos triginta tres, ob peccata noſtra paſſus & mortuus eſſe, ab eodē Maiore, ſicut & à veteribus Theologis liquidò confirmatur. Verum id quoque contemnit Beroaldus, lōgè alia & paſſionis & reſurrectionis Domini tempora definiens, adeóque ſuperbus, vt veræ Paſchæ obſeruationem nobis propè obliteratam, & quæ nunc recepta eſt, velut Iudaicam magis quàm Chriſtianam, Orthodoxis omnibus audeat exprobrare. Nos verò hoc vnum pro veneranda vetuſtate, quod iam olim Apoſtolorum æqualis ferè Tertullianus ſcriptum reliquit, aduerſario petulantiſſimo reſpōdemus: Paſſio Chriſti perfecta eſt ſub Tiberio Cæſare, Coſſ. Rebellio Gemino, & Ruſio Gemino, menſe Martio, temporibus Paſchæ, die octauo Calendarum Aprilium, die prima azimorum, quo agnum vt occiderent ad veſperam, à Moyſe fuerat præceptum.] Atque vtinam ſolus Beroaldus tantoperè ineptiret: huic certè diſſimilis non fuit, qui ſuperioribus annis, cum fortaſſe Francofurti ad Mœnum habitaret, natalis Chriſti feſtum diem agere, nimirum veteris Eccleſiæ odio adductus, pręfractè recuſauit, ſicut Eraſmus Albertus exponit. Eodem ſpiritu Iacobus Schenck agitatus, quum Lutheri doctrinam Berlini profiteretur, iuxta ſolēnem Eccleſiæ morem de Reſurrectione Chriſti die ſancto Paſchatis noluit concionari, ſed de paſſione Domini, quicquid monerent alij, diſſerendum ſibi putauit. Tanta in iſtis libido eſt contradicendi, omnemque obedientiam maioribus debitam defugiēdi, ſed & nouos errores ac ritus introducendi, vt ne in obſcuro ſit vſus fructuſque nouę doctrinæ, quæ ad diſtrahendos fidelium animos, & ad ſeditiones in populo excitandas, quo tempore Chriſti beneficia ſunt nobis maximè commemoranda, mirificè confert. Vnus homuncio Beroaldus (quis non miretur?) totius Eccleſiæ authoritatem, cōſenſionem, traditionem & conſuetudinem non maioris facit, quàm ſicut ipſe vocat, vulgo receptam ſtulta quorundam præſumptione ſententiam, nihil interim ſolidi adferens, quo ſuas nouas & monſtroſas opiniones vel leuiter eruditis meritò comprobet. Reuiuiſcit in his planè ſpiritus, ne dicam furor Manichæorum, quibus Auguſtinus exprobrat, quod Paſchati & paſſioni Chriſti ſolenniter conſecratos dies reiiciant & aſpernentur. Quare ſicut olim, ita nunc etiam filij Belial, ſi non verbis, at certè quidem factis loquuntur: Quieſcere faciamus omnes dies feſtos Dei à terra, quemadmodū de hoc peſſimo im-

Vide conſti. Eugen. 4. in Concil. Florent.

In 2. par. homilia. circa Euangel. in die aſſumption. Mariæ.

Teſtimonium Georgij Maioris de vero tēpore conceptionis Chriſti.

Eccleſia cātica de feſto & tēpore conceptionis Chriſti.

Tempus Paſchalis obſeruationis hactenus ignotum eſt Eccleſiæ iuxta Beroaldum.

Lib. aduerſ. Iudæos.

Quo tempore paſſio Chriſti facta ſit ſecūdum Tertullianum.

Exempla doctorum Haereticorum, qui Chriſti feſtum Natalitium & diem Paſchatis celebrare contēpſerunt.

Libr. contra Carolſtad. & Sacramen.

Quāta ſit Nouatorū temeritas & audacia in religione.

Libr. contra Epiſt. Manichæi ca. 8. Et lib. 19. contra Fauſtū. c. 22. Pſal. 73.

piorum genere Pſalmographus canit. Nos vero nimium profectò dormimus, ac velut in ſumma tempeſtate ſupini ſtertimus, ſi nequiſſimi Satanę conſilia non obſeruamus ac fugimus, qui vt aduentanti Chriſto, & irrumpenti paſſim Atheiſmo viam muniat, ſicut Mariæ & Sanctorum ferias bona ex parte apud Nouatores ſuſtulit, ita nunc reliquas etiam planéque ſolennes quæ Chriſto Domino dicatæ ſunt, furioſè paſſim labefactare & prorſus abrogare contendit. Huc ille ſua & Sectariorum expandit retia, quibus plerique paruuli, vt Scriptura vocat, facilè capiantur, ſi à ſemitis antiquis, quas nobis Propheta commendat, vel modicè digrediantur. Nos verò vti germanos Catholicos decet, reipſa probemus, quod non omni vento inſtar paleæ circumferamur, ſed velut electum frumentum in area Dominica perſiſtamus, ac illi fidei, quæ ſanctis, id eſt, prioribus Chriſtianis eſt tradita, ſicut Iudas Apoſtolus monet, ſuperędificemus. Faciunt interim aduerſarij, quemadmodum Galli gallinacei, qui A poſtquàm ab aduerſariis ſuperati ac profligati ſunt, in ſuo ſterquilinio glocitant, ac tantum non pro victoribus ſeſe gerere ſolent.

Quò ſpectet Satan, ferias maximè ſolénes impugnans.

Epheſ. 4. Prouerb. 8. Hierem. 6. Epheſ. 4. Matth. 3.

Iud. 1. Qui hodie ſe gerât pro gallis gallinaceis.

HABEMVS igitur (nam hic tandem riuuli claudendi ſunt) quæ ad Virginem noſtram non ſolum ab Angelo ſalutatam, verum etiam in Dei matrem cooptatam & aſſumptam pertinent, quantum de his quidem grauiſſimis rebus côtra Eccleſię hoſtes diſſerere noſtræ licuit tenuitati. Miranda fœcunditatis prętogatiua, quod talis talem taliter genuit. Talis, inquam, Virgo ante partum & Virgo poſt partum. Talem, dico, ſanctum nempè Sanctorum, vnicum matris Virginis Filium, vnigenitum Dei Patris, Deum & Dominum maieſtatis. Taliter demùm, vt Angelo annonciâte, Spiritu ſancto operante, & virtute Altiſsimi obumbrante, vt Innocentij verbis vtamur. Ieſu Chriſto Opt. Max. Redemptori, & Matri incomparabili Virgini matri in cælo terraque tum gratia, tum gloria.

Epilogus huius libri.

In Encomio Mariæ Virginis.

FINIS LIBRI TERTII.

IN LIBRVM

IN LIBRVM QVARTVM DE MARIA VIRGINE, ET SACROSANCTA DEI GENITRICE,

PRÆFATIO.

SVMMA libri quarti, quem nunc Chriſto duce aggrèdimur, nobis in eo conſumetur, vt ſacri Euangelij loca, in quibus Mariæ Deiparæ cauſa deſcribitur, à Nouatorum corruptelis atque calumniis vtcunque vindicetur. Quod enim de Chriſto Domino prædictum eſt ſore, vt is quantumuis per ſe probatus, electus & precioſus lapis, plerìſque in lapidem offenſionis ac petram ſcandali conuertatur, idipſum de noſtra quoque Virgine, quamlibet ſancta & immaculata, non perperam accipi poteſt. Nam & nobilis ille Bernardi diſcipulus Guarricus admonet, petræ nomen in Mariam rectè competere, vt quæ in amore integritatis propoſito firma, affectu ſolida, ſenſu quoque ipſo aduerſùs illecebram peccati tota inſenſibilis fuerit atque lapidea. Quam Petram Eſaias, adeoque vetus Synagoga deſiderans dixit: emitte Agnum Domine dominatorem terræ de Petra deſerti. Hoc eſt, Abſcinde petram de petra: ſanctum & inuiolabilem ſancta & inuiolata proferat virginitas, & eiuſdem Guarrici verbis vtamur. Notat prætereà Timotheus presbyter Hieroſolymitanus, non modo Chriſtum, ſed Mariam quoque ſignum, cui contradicitur, ob infeſtos nimirùm vtrique perſonæ frequentes aduerſarios, verè nuncupari. Ac de Chriſto quidem Domino dubium non eſt, quin eius verba & geſta, quæ in euangelio ſcripta legimus, Capharnaitas & Iudæos primùm, ac deinde ethnicos & Hæreticos ſæpè multumque offenderint, vt haud temerè Simeon iuſtus, quùm Mariæ filium in templo ſuauiter complecteretur, in ruinam & ſignum contradictionis illum eſſe poſitum aſſeruerit, quemadmodum hactenus omnes ætates eccleſiæ plus ſatis experiuntur, ac res ipſa toto orbe teſtatur. An verò tantundem Mariæ matri non accidit, contra quam velut alteram, vt diximus, Petram tot coniurati hoſtes incurrunt, quot pro ſua libidine ſacra euangelij teſtimonia de illa conſcripta iam olim ſceleratè deprauarunt, ac etiamnum deprauare contendunt? cuiuſmodi Mariomaſtiges morem aranearum mihi referre videntur, quæ in hortum amœniſſimum, herbiſque ſalutaribus refertiſſimum ſubinde arreptãtes, non fructum inde colligunt, & in aluearia recondunt, id quod induſtriæ apes facere ſolẽt, ſed pro ſua indole praua venenum è floribus exugunt, nouáque ſibi arma comparant, quibus infirmiora deinde configant & perdant animalcula. Ita enim qui Deiparæ cauſam ſibi oppugnandam ſumpſerunt, è ſpirituali diuinæ Scripturæ Paradiſo, in quo ſerpens etiam vnà cum ſemine ſuo verſatur, prêterquàm quòd bonam frugem non reportant, ſacra etiam verba peruersè decerpunt: quibus ad Marianæ virtutis ac dignitatis iniuriam, apud imperitos ſaltem ac ſimplices, abuti poſſe videantur. Nam qui totius pudoris & chriſtianæ reuerentiæ metas ſemel tranſgreſſi ſunt, ſi antehac vnquam, eo temeritatis nunc maximè prolabuntur, vt in diuinas literas irrumpentes, & rebus & perſonis euangelicis quantumuis illuſtribus, vim manifeſtam inferant, ac virgam ſibi cenſoriam in ſacra ferè omnia præfracti audeant vſurpare. Idque tantò impudẽtius factitant, quod (ſicut ſæpè queſti ſumus) grauiſſim φιλαυτίας morbo occupati, cæteros omnes in verbo Dei cæcutire & hallucinari, ſeque ſolos ferè ſapere, ac rectè probare ſpiritus, vaniſſimè arbitrentur.

Cæterùm hic liber non obſcurè monſtrabit, quàm infeliciter cum iſtis agatur, qui vt euangelica loca corrumpant, duros ſe & iniquos matri Mariæ cenſores, aut momos potiùs præſtare conſueuerunt, dum ſuæ in verbo Dei interpretando libidini magis indulgere, quàm illuſtrandæ

Eſaie 8. Luca 2. 1. Petri 2. Roman. 9.

Chriſtus lapis precioſus ſimul & petra ſcandali.

In ſerm. 2. de annunciatione Mariæ.

Maria petra dici rectè poteſt, & ab Eſaia ſic dicitur.

Eſai. 16.

In orat. de Propheta Simeone.

Maria quoque ſignũ eſt contradictionis.

Luca 2.

Mariomaſtiges morẽ Aranearum ſequuntur.

Geneſ. 4.

Pleriſque in ſacras literas impudenter hodie irrumpere, ſibique præſidere in illis intelligendis.

Contra quos hoc libro quarto maximè diſputatur.

veritati dare operam pergunt. Etenim ſi aduertat animum Lector, mira & communis iſtorum licentia, ne dicam inſania eſt, Mariæ dictis & factis conuellendis atque deprauandis incumbere, velut hoc vnum ſtudioſè caueant, ne de tali tantâque Virgine nos adeò reuerenter ac ſublimiter, quemadmodum ab optimis & prudentiſſimis noſtris maioribus didicimus, ſentiamus, loquamur ac pronunciemus. Quo minus mirari conuenit, Sanctos alios, quantumuis eccleſiæ calculo cohoneſtatos, à nouis etiam ſectariis virulenter appeti, maledicéque proſcindi, quando ne illi quidem parcitur Virgini, quæ citra controuerſiam vna omnium electorum poſt Chriſtum ſanctiſſima probatiſſimáque ſemper eſt habita, & vbi de vitiis agitur, omni maior eſt exceptione. Adeò nunc vigilat ac furit Apocalyptica beſtia, vt partim per ſe, partim per ſuos ſatellites omnem blaſphemandi artem & operam adhibeat, & Deo Deique tabernaculo, Sanctiſque omnibus immane bellum intentet: præcipuè verò, vt mulierem illam Sole amictam vna cum ſuo Filio in ſolitudinem fugere compellat. Hoc autem vnum Lectorem oramus, vt ne moleſtè ferat; quod in quibuſdam Euangelij locis & hiſtoriis excutiendis, vbi ſeſe offert occaſio, fortè quibuſdam nos longius hærere, ac tardius progredi videamur. Huc enim impellit partim propoſiti argumenti maieſtas, dignitas ac venuſtas, partim inſignis Aduerſariorum petulantia, quæ longiorem confutationem deſiderauit, ac denique multorum imbecilliorum, qui fortaſſis hæc potiſſimum legent, ſimplicitas & imperitia, ſic noſtrum excitauit & prouexit calamum, vt maiorem in explicando lucem & vbertatem adferre coegerit. Faxit æterna Bonitas, ſummaque Sapientia, quæ habitat in excelſis, vt hic quoque liber, qui ad verbi Dei corruptelas detegendas maximè pertinet, veritatem Catholicam ritè defendat, Virginiſque noſtræ cauſam oppugnatam legitimè vendicet, ac ſimul honeſtæ Lectoris expectationi vtcunque ſatisfaciat in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

Nō modo Mariæ, ſed & Sanctis aliis maledicos obtrectatores aduerſari hoc tempore.

Apocalyptica beſtia per ſe & ſuos miniſtros in Dei tabernaculū & Sanctos euomit blaſphemias.

Apocal. 13.

Apocal. 12.

Cur nonnulla in hoc libro lōgiorem habeant tractationem.

SEQVENTIVM

Capitum cum ſuis argumentis, Index.

i. Mariam iniquè prorſus, vt in fide imbecillè, infirmam, ac infidelem à Nouatoribus reprehendi, eamque ſine omni vitio, imo cum ſapientiæ laude Angelo reſpondiſſe: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco.

ii. De Mariæ fide ſublimi atque perfecta, contra Lutherum, quodque Chriſtum Deum circa ſuum puerperium plenè cognouerit, quantumuis Eraſmus tergiuerſetur.

iii. De hiſtoria Deiparæ cognatam Elizabeth viſitantis, quæ multis modis illic commendetur, nobiſque prædicanda & imitanda proponatur.

iiii. De variis Nouatorum corruptelis, quibus eadem Lucæ hiſtoria & Mariæ cauſa hoc ſeculo miſerè deprauatur.

v. De præſtanti multiſque modis commendabili Mariæ Cantico, quod vulgo Magnificat dicunt, ac in eo perſonam Cantatricis mirabiliter elucere.

vi. Variæ & graues corruptelæ à nouis doctoribus aduerſus Mariæ Canticum hoc ſeculo inuectæ indicantur atque profligantur.

vii. De Mariæ dicto: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, in quo multùm Deiparę detrahunt Nouarores, ne illi laudem veræ & perfectæ humilitatis concedere videantur.

viii. De vera virtute humilitatis, quæ matrem Domini maiorem in modum commendet ac illuſtret, quid præthereà Virgo ex ædibus Zachariæ digreſſa, ad ſuum vſque partum egerit.

ix. Quomodò Maria cum Ioſeph in Bethlehem profecta, & omnium ædibus excluſa, multiſque ærumnis expoſita, Chriſtum genuerit ſalua virginitate: qualem præterea ſe nato Filio exhibuerit, quantamque cum eo paupertatem fuerit perpeſſa.

x. Defenſio Catholicæ conſuetudinis in Chriſti feriis natalitiis ſolenniter celebrandis, quas hodie abrogant Caluiniani, quaſque alij Sectarij adſcribunt Catholicorum hypocriſi. Item refutatio eorum, qui Mariam in partu manſiſſe Virginem negant, quique de Chriſti & Mariæ in Bethlehem paupertate perperam ſentiunt.

xi. Quomodo Maria puerperij ſui tempus exegerit, ac de illius purificatione, quando ſuum primogenitum obtulit in templo Hieroſolymitano. Quid præterea circa perſonas alias in hac Euangelica hiſtoria ſit conſiderandum.

xii. A veteribus nouiſque Sectariis varias inuehi corruptelas, quibus hiſtoria Euangelica de purificatione Virginis deprauetur. Ac præterea de veteri ſolennique more in Eccleſia cereos deferendi, quum purificatæ Virginis memoria in templis Catholicis publicè celebratur. Præterea in præſente hiſtoria non pauca repetiri, quæ ad Mariæ commendationem ſpectent.

xiii. Affectus humanos, ac præſertim gaudij, in Maria Domini matre laudabiles extitiſſe, eoſque variis modis ex Euangelio demonſtrari.

xiiii. Nimium acerbos & procaces eſſe Nouatores, qui matrem Domini ob amiſſum triduo Filium ſupra modum doluiſſe, ac improbis affectibus ſuccubuiſſe contendunt.

xv. Deiparæ falsò imputari, quod puerum Ieſum duodennem amittens peccarit per negligentiam, quodque idcirco cum Eua conferri mereatur.

xvi. De Marię & Euæ iuſta collatione, ſicut veteres illam tradiderunt.

xvii. Vanam & falſam eſſe ſententiam Nouatorum, qui Mariæ tribuunt expoſtulationis, & commoti animi vitium, quando ſuum Filium duodennem in templo compellauit.

xviii. Mariæ dignitatem ac perfectionem in dubium temerè idcirco vocari, quod Chriſtus in templo illam duriùs alloqui videatur, dicens: An neſciebatis, quia in his quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe? Item de illis Lucæ verbis: Maria conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo.

xix. Mariam indignè culpari, velut turpi & reprehenſibili ignorantia laborarit, etſi non omnia quidem nouerit ac intellexerit, & præſertim quod illi Chriſtus in templo Hieroſolymitano reſpondit.

xx. Aduerſus nouos calumniatores Maria defenditur, vt quæ in nuptiis per muliebrem & ambitioſum affectum nihil peccauerit, nec filij ſui reprehenſionem vel obiurgationem promeruerit, multis alioquin nominibus ob eandem hiſtoriam commendanda.

xxi. Mariam ambitionis & importunitatis, præſertim à Brentio, immerito accuſari, eò quod alios Cognatos ſecum adducens, ad Chriſtum docentem accedere, eumque compellare vellet.

xxii. De ſenſu verborum Chriſti: Quæ eſt mater mea? neque idcircò Mariam à Filio negligi, pude-

fieri, reiici vel abnegari, vt Nouatores audent comminiſci.

xxiii. De triplici genere cognatorum Chriſti, quos omnes Maria excelluit, carne ſimul & Spiritu perfecta Domini mater.

xxiiii. Quas ob cauſas Chriſtus in Euangelio Mariam parcè laudet, ac duris etiam verbis alloqui videatur: & hoc exemplo multa hominum genera de rebus grauibus admoneri.

xxv. Defenſio mulieris euangelicæ, quæ Mariam coram Chriſto & turbis palàm celebrans dixit: Beatus venter, qui te portauit. Ac de eodem loco aduerſus Nouatores, ſed præcipuè Caluinum, diſputatio: cum annexa illorum cõfutatione, qui euangelica dicta de verbo Dei cuſtodiendo, & de Patris voluntate facienda corrumpunt.

xxvi. Eiuſdem mulieris aduerſus Lutherum aliosque Sectàrios propugnatio, & rurſus de verbis illis: Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud, admonitio. Item in matre Domini, plus quàm miniſterium nudum eſſe ſpectandum. Ac demùm multa in Deipara nobis etiam hodie celebranda & beatificanda reperiri.

xxvii. De gladio Mariæ Virgini prædicto à Simeone, ac de variis acerbisque doloribus, qui Virgineam eius animam pertranſierunt: nullam verò infidelitatem, aut in fide dubitationem in hiſce doloribus illi adhæſiſſe. Tùm de variis cauſis, quæ dolores & angores Mariæ maximos crearunt ob Filium.

xxviii. Expenduntur verba Ioannis: Stabat iuxta crucem Ieſu mater eius, & quomodo veteres illa intellexerint: hinc Mariam ob ſingularem erga Filium compaſſionis affectum meritò commendari, & Martyribus non eſſe inferiorem, multumque promeruiſſe.

xxix. Quo iudicio legendi ſint Patres, ſicubi Mariæ Virgini parùm eſſe propitij, vel dignitatem imminuere videantur: quid præstereà veterum teſtimoniis quæ obiiciuntur, à Catholico reſpondendum ſit.

IN DEIPARAE VIRGINIS SOLE
CIRCVMDATAE ICONEM.

PHILIP. MENZELIVS FACIEBAT.

AGNOSCO rutilam biſſeno ſidere frontem:
Et pedibus preſſæ variantia cornua Lunæ:
Agnoſco (nec fas oculis ſubſiſtere contrà)
Vndantes radios, Solisque coruſca ſereni
Spicula, diuinam circum vibrata parentem.
O rerum decus, ô minor vno Numine tantùm,
Mater virgo, tui quis non geſtamen amictus,
Inſolitum ſtupeatque? & veſte hac nôrit ab ipſa,
Te, laudesque tuas? At enim (ſi ritè reuoluo
Singula) quid mirum, roſea te luce comantem
Sic toto iactare faces de corpore miras,
Cui lux illuſtrans lucem admirabilis omnem.
Sol melior, Sol viuus ineſt: & pectore caſto
Tralucet, vaſtumque rigat ſplendoribus orbem?
Ipſa tibi calcata pedes, variabile ſidus,
Luna ſubit. Longè nimirùm te iacet infrà,
Quod fluxum eſt. Patiturque vices mutabilis æui
Incertas, ac lucis inops huc errat, & illuc.
Vſque adeò rerum te conditor ille Supremus
Secretam macula, & primæuæ labe parentis,
(Necdum mundus erat) legitque, almoque fauore
Accumulans, ſibimet numero perfecit ab omni.
Idem etiam cæli prælatam gentibus vnam
Omnibus, & tota Diuum extulit altius aula:
Flammantesque ſupra Cherubos, Seraphoſque locauit.
Quid, quæ ſidereum ſtellæ ter quattuor ornant,
Innectuntque caput, plexa de luce corona?
Hæcné ſacros ſignant biſſex myſteria vates?
Vates fatidicos, de te ventura locutos,
Inprimisque tuo, dulci ſuper omnia nato.
Nanque ea Moſaicæ clariſſima ſidera legis
Huc paribus radiis, & aperto lumine vergunt.
Sic equidem reor, atque piis fas credere duco.
Eià age de facibus vel mille flagrantibus vnam
Coniice, Diua, mihi, & gelido ſub pectore verſans,
Degeneres curas, tardumque exure veternum,
Qui me multus habet, nimiumque ſoporat: humique
Lapſantem, & vanas prenſantem hinc indè tenebras
Erige Luce ſacra, tibi quam Sol aureus vltrò
Ille tuus pleno torrente hos fundit in vſus,
Omnia maternis ſolitus concedere votis.

TOTA PVLCHRA ES AMICA MEA ET MACVLA NON EST IN TE. CANTICO. 4

LIBRI QVARTI

LIBRI QVARTI EVANGELICA LOCA AD MARIAM VIRGINEM PERTINENTIA VINDICANTIS.

CAPVT PRIMVM.

Mariam iniquè prorſus, vt in fide imbecillem, infirmam ac infidelem à Nouatoribus reprehendi, eámque ſine omni vitio, imo cum ſapientia laſ de Angelo reſpondiſſe: Quomodo fiet i[l]lud, quoniam virum non cognoſco?

SINGVLARIS Mariæ prudentia cum ex varijs Euãgelij locis, tum ex i[l]lo facto, nec [illegible] vnquam laudato colloquio, quod in Nazareth cum Angelo Gabriele habuit, haud difficulter poteſt animaduerti. Vbique grauitatis & ſapientiæ plena eſt eius oratio: nihil abſque magna ratione proponit & quærit: [illegible] & animi ſui [illegible] paucis explicat, tunc ſolum [illegible] & copioſior in loquendo, quum [illegible] decantandæ. Quis verò neget, [illegible] di tacendique arte, vt per ſe pulch[illegible] rimam, ſic [illegible] maxim[illegible] conſiderandam, [illegible] perſonæ potiſſimum co[illegible]e, imo & de[illegible] a tiniumi addidi[illegible]. Cæterum [illegible] intra dicti [illegible] [illegible] epta [illegible] ſti[illegible]mus, Gabriel Angelus non modo Virginem apprimè laudarat, ſed & aduentus ſui, ſui [illegible] legationis cauſam expoſuerat, Dei nempe con[illegible] ac decretum eſſe, vt ipſa filium haberet magnum Emanuelem. Vbi Maria laudatorio illo ſermone primum turbata, non delectata fuit, ac deinde modeſtiſſimè percunctari cœpit: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? De quibus verbis iam ante di[illegible] vt [illegible] perpetuæque virginitatis laudem & gloriam cum religioſa vouendi ratione coniunctam, & inprimis Mariæ debitam aſſereremus, vtque contorias veterum ſenten[ti]as, qui Virginem illam ex voto faciunt, aduerſus Nouatorum garritus & ſibilos defenderemus. Nun[c] illud excutiendum eſt, rectène philoſophentur qui ad optimæ Virginis inſectationem eadem rapiunt verba, & neſcio quam Mariaoæ fidei imbecillitat[em] inde colligunt, vulgoque contemplandam in ſuis [illegible] exhibent.

Iam enim petulans eſt Sarcerius, vt præſentem Mariæ ſermonem [illegible], imò conuitio exſpuat, *Verba*, inquit, *ipſi ſunt rationis, quæ nihil percipit eorum quæ ſunt Dei*. Adſcribit deinde Apoſtoli ſententiam: Animalis homo non percipit ea quæ ſunt [illegible]. O virum ſpiritualem Sarcerium, qui tam [illegible] Maria, vt [illegible] homine, audet pronun[tiare] [illegible] Sed [illegible] & [illegible] cent[illegible] hæc [illegible] adijcit: *[illegible] nobis exemplum infirmitatis, dubitationis & ignorantiæ in Maria, quæ verbo [illegible] Dei ab [illegible] rationis & humanæ [ſa]pientiæ argumentis opponit.* [illegible] idem Lucæ tractans Euangelium, vt [illegible] vexare pergat, exemplum infirmi[tatis], infidelitatis, ſui dubitationis & ignorantiæ in Virgine hoc loco monſtrat [illegible] quæ iudicio rationis perculſa, verbis Angeli non [illegible]. Addit & illud, quod magis eſt [illegible] dum [illegible]: *Mariæ [illegible] exemplum omnium hominum, qui natura ſe opponunt verbo, rationis [illegible] humanæ ſapientiæ argumentis.*

Quid porro reſpon[der]et Angel[o] [illegible] detorquet hic Euangelicus ſcilicet interpre[s], vt [illegible] Mariam à rationis argumentis, ab [illegible] [illegible] ate, ſubdubitat[ion]e & ignora[ntia] [illegible] credat verbo. Accedit [illegible] Lo[illegible] & eodem [illegible] quo vſus eſt Sa[rcerius] [illegible] M[ariam] [illegible] Dei [illegible] audet depingere [illegible] qu[illegible] ad [illegible] infamand[am] [illegible] vo[illegible]us deſtumach[illegible] hæc Angeli verba *audito rationis & ſenſu a[illegible] non poteſt. Quomodo filium [illegible] concip[ere] & parere, ſiquidem virum non agnoui? Iſt infirma & infidelis: non enim credit verbis Angeli, ſub dubitat, eaque plane ignorat percul[ſa] iudicio rationis. Iſt exemplum eorum hominum, qui natura ſe opponunt verbo, argumentis rationis & humanæ ſapientiæ. [Si]c & Ioãnes Baptiſta oppoſuit ſe Chriſto.* Tam [illegible] Culmanno cum Spangenbergio ſuæ m[illegible] con[illegible]uenit, dum an[illegible] de Mariæ fide [illegible]uot, vt ex e[illegible] uod aiunt [illegible] eund[illegible] imò vero d[illegible] te paricie velle videa[nt]ur. B[illegible]ius, [illegible] cum p[illegible]pul[illegible] ibus [illegible] quotiem exemp[illegible] euiſſime [illegible] Mariæ [illegible] Baptiſta Chriſti p[illegible] eſt de ſanctiſſimis & omnium celeberrimis in ſacra Scriptura perſonis [illegible] tam indignè ſentire, tam ſutiliter loqui, tam improbe pronunciare, vt exiſtimem [illegible], quod & res ipſa teſtatur, immaniſsimos Turcas non impune laturus eſſe, ſi quicquam in Ieſu Nazareni Matrem adeo procaciter debacchatetur. Horum vero Pſeudoeuangel[ic]orum inſaniam, ne furorem dicam, paulo poſt vlterius coarguemus.

Sunt quos libido incel[l]it, alia quadam via: nec tamen diſsimili fraude, hæc ipſa Virginis noſtræ verba deprauandi. Nam Ge[illegible] Maior iudicat, Mariam humanæ rationis cog[it]ati[o]ne[s] [illegible] putationes adhibuiſſe, neque ſoli verbo Dei, quod annunciari audiuerat, innixam fuiſſe nec ei [illegible] ſine [illegible] diſputatione vel hæſitatione credidi[ſſe]. Eadem eſt Georgij Æmilij ſententia, [illegible] Vi[illegible] nihilo ſe præbet æquiorem. Quid enim d[i]cere[m], quid crepatent diſcipuli aliud, quam quod [à] ſuo dilecto Magiſtro, ſiue vt ipſi vocát, Reuerédo patr[e]

Gabriel [illegible] [illegible] [illegible]mma. [illegible]acta

Luc. 1. 14

[illegible] de [illegible] one.

[illegible]

In [illegible]

Mar[illegible] [illegible]

[illegible] de [illegible] ſermone.

[illegible] pulo [illegible]

[illegible] Maior [illegible] Æ[illegible] [illegible] Ge[illegible] [illegible]

Luthero traditū acceperunt? cum præſertim in eius A verba quodammodo iuraſſe videātur. Cæterū vt is Mariam omninò vulgarem fœminam faciat, & ſicut affectibus, ſic etiam fide imbecillem oſtendat, inter cætera quidem hoc modo concionatur: *An putatis Mariam nullam impreſſionem in corde ſuo ſenſiſſe? ne quisquam [illegible] ſe incredulitatis ſenſum quendam & inſultum [illegible] alioquin non inter rogaſſet ac dixiſſet: Quomodo fiet iſtud? quia modo quidem virū non agnoſco. Quare & Angelus cum ea blandulè agit, peramice loquitur, & cum ſuaſit.* En tibi, quam petulanter in Mariam inſurgit Lutherus, cum illi tenuem adeo & vacillantem fidem tribuit, cumque fidei neſcio quas tentationes & incredulitatis inſultus, ac mentis tam male conſtitutæ ſtatum in Virgine matre ſpeculatur, & ab omnibus docet conſiderari.

Lutherus Mariam etuſque fidem calumniatur.

In Tractatu circa Euangelium in feſto Annunciationis Virginis.

Quid ergo iam ſupereſt quæſo, niſi vt cenſoribus quidem Luthero & eius ſodalibus, innocentiſſimam Virginem improbæ & infelici Euæ, quæ de B verbis diuinis ex ſuggeſtione Satanica dubitauit, vel conferamus, vel exæquemus? Errauit etiam ancus & ſapiens Angelus, qui Mariam paulo ante non ſuo tantum, ſed & ſanctiſſimæ Trinitatis legātis nomine tam honorificè compellarat, tantique faciendam eſſe ſignificarat: vt dubium eſſe non poſſit, illam gratia plenam & inter mulieres benedictā omnibus eſſe cenſenda. Quod ſi ex aduerſariis vnū libet audire, Franciſcum Lambertum proferam, cuius teſtimonio Angelus Mariam ſalutans non dicere voluit, vt eam Deo ſummè gratam, ſuauiſſimam, dilectiſſimam, ſimulque ipſi Deo, Angelis & Sanctis eius maximè placentem oſtenderet. Quomodo autem gratia plena & abundans, vel Deo inſigniter chara eſſe queat, quæ ſtatim poſt, eodem in loco atque colloquio tam leuiter ab hac ipſa laude deficiat, & inde tam turpiter fluctuauit quæque ſub tali magiſtro Gabriele tam indocilem ac rudē diſcipulam ſe præbuit? Cur iterum inter mulieres omnes bene dicta, hoc eſt, iuxta Bullingerum in genere fœmineo vnice laudatiſſima, vel ſicut Bucerus fatetur, domus Dei præ mulieribus aliis nobilitata prædicetur, quæ alioquin à Iudith, Elizabeth Anna & reliquis id genus matronis [illegible] fide im laudatiſſimis, nec vllo modo [illegible] longè [illegible] perabatur? Demum quæ languidæ & vacillantis fidei pais quis omninò incredulitatis [illegible] vel [illegible] ſultus poſſet in illam cadere, cui Spiritus firmiſſimū hinc teſtimonium præbet: Beata quæ credidiſti, fide D vtique non ficta, non dubia vel inani, [illegible] ſed [illegible], perfecta & [illegible]da, [illegible] optimorum feraci, quæ mil[illegible] omni ex parte vincebat [illegible] bonum omne per dilectionem in [illegible] probabilis illo [illegible] Mariæ fidem, [illegible] tam hoc [illegible] potiſſimū [illegible] ipſi etiam Angelo [illegible] ſui [illegible] inaudita, naturæ vim hominum [illegible] excedentia, & [illegible] ſemper [illegible] bilia myſteria [illegible], quæ [illegible] Virgo [illegible] per [illegible] dicta [illegible] miſſima [illegible] cteretur. Non [illegible] lus Dei [illegible] mortalem hominem D[illegible] m [illegible] na [illegible] Virginem ſine viro [illegible], ſecū par[illegible] Virginem ſimul per[illegible], pōſtr[illegible] paup[illegible] matris [illegible], incon[illegible] nierbis [illegible] monarcham, Regemque ſempiternum.

Lutherus cum Eua Mariam [illegible] [illegible] Euæ [illegible] [illegible] [illegible] Mariæ fidem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

In cap. 1 Lucæ.

In 1. cap. Luc.

[illegible]

Luc. 1

Mariæ fidem [illegible]

Hæc nos quidem inde ab incunabulis & diſcendus & audimus, multiſque modis ac ætatibus, vt longè certiſſima veriſſimaque comprobata tenemus: ſed quæ diligenter animaduerſa, vel ab aliis explicata, nouum ſæpè ſtupotem nobis ingenerate [illegible] conſueuerunt. Eoque [illegible] & [illegible] Mariæ fides extitit, quæ cum primum [illegible] iſthæc expoſita percepiſſet, ac ſimul ſanct[illegible] Trinitatis myſterium proponi audiuiſſet, nihil aut dubitat, aut ſciſcitatur, [illegible] veſtigio ſe totā ſimulque intellectum Deo ſubiicit, nec aliter Gabrielem quàm Deum ipſum loquentem reuerenter audit, [illegible] que fide comprehēdit omnia, quæ [illegible] pra modum ardua & ferè incomprehenſibilia videbantur. Vnde Lutheri diſcipulus Ioannes Agricola, vt reliquos præteream, non perperam certè Mariæ fidem hoc ipſo loco vel maxime nobis eſſe ſpectandam admonet. Sic enim ſcribit: *Colloquium Angeli cum Virgine præ aliis locis hunc habet [illegible] [illegible], quod potuerit verbis Angeli tanta, & tam ſublimi [illegible] nunciantis conſentire Virgo, vt [illegible] induci [illegible], omnino conceperit eam fiducia[illegible] Dominum [illegible] adubium in Virgine admiratus [illegible] quoque [illegible] credideret. Mitius eſt omnino potuiſſe credere Virginem, vt fieret mater, quam quod mater facta eſt, ſpiritum prius, quam corpore facta mater.*

[illegible]

Inc. 1 Luc.

Illuſtre Mariæ [illegible] la [illegible]

Nullum igitur ſenſum & [illegible] altum incredulitatis admiſit noſtra Eua, quæ, [illegible] priori Euæ [illegible] lus ſe diſſimilem oſtenderet, eius p[illegible] ſidiam atque [illegible] obedientiam cum perfecta [illegible] & ſumma obedientia feliciſſime [illegible]. Non enim [illegible] Deum in Gabriele loquentem audiuit [illegible] Verbo libenter ea ſanteque credidit, [illegible] ſe turam, vt promiſit ſine [illegible] Dominum ancillam, ſumma m[illegible] modeſtia [illegible] ſe pet[illegible] diam obtulit, [illegible] modum. Inanis ergo ſtudiique Lutheri ac aliorum eſt garrulitas, qui tantam lucem, id eſt, certam & explonatam Mariæ fidem vel extinguere nobis, vel obſcurare conantur. Fingant licet, Matrem Domini aut nutuiſſe, aut non potuiſſe Angelo credere: ſin nnient Gabrielem blandalum fuiſſe cunciunatorem, eiuis confirmatione dubius & imbecillis fœminæ animus fulciri debuerit atque ſuſtentari: nos friuola & ridenda potius, quam euertanda iſthæc commenta ſunt [illegible] inquamus autho[illegible]. Nam pij & prudentes omnes facile iudicabunt [illegible] nugas tum Scripturæ, tum rationis pondere deſtitutas, & execratione potius, quam reſponſione dignas iudicari & explodi penitus oportere. At poſteà de Mariæ fide, quæ [illegible] qu[illegible] ius laudata eſt, nec pro dignitate laudari ab vllo queat, plura in medium adducemus.

Maria fidei [illegible]

[illegible]

C

Nonnullorum pleraque commenta de Virgine [illegible] conſutanda.

At vero tanta eſt Sarcerij & Calinnini præ cæteris maledicentia, qui Mariæ fidem & famam atrociter impetiuerunt, vt ad eam aſſerendam plura ſubiicere debeamus. Vix enim int[illegible] a[illegible] be vlla turpiore & crimine grauiore pu[illegible]na beatiſſimāmque Virginem aſpergere & [illegible] potuerint, quam quod [illegible] tobrol[illegible] ta em ac dubitationem [illegible] & [illegible], peccatum vnum omnium deteſ[illegible] per[illegible] [illegible] num, p[illegible] mal[illegible] unt Ne[illegible] hanc tam infamem [illegible] ca-pitis quorum[illegible] Dei [illegible] verbo aduerſ[illegible] pium [illegible] exem[illegible] in Maria Virgine ſtatuunt, & vu[illegible] conſiderand[illegible] [illegible]

Deipara [illegible] Mariæ [illegible]

In [illegible]

Mariæ non [illegible]

Li[illegible]ne

Ergóne Satceri, Mariæ imitatores tibi videntur, qui contra verbum & opera Dei luctantur, ſeque rationis & ſapientiæ humanæ argumentis muniunt, & in his quæ ad religionem pertinent, iudicium carnis potius, quam fidei lumen ſequuntur? Quod ſi ita eſt, accedant duræ ceruicis Iudæi, veniant perfidi Hæretici, adſint etiam ſanguinolenti Eccleſiæ perſecutores, catetuatim denique omnes impiorum cohortes in Chriſtianorum perniciem tot ſeculis ſæuientes ſeſe conglomerent. Quid? vniuerſam hanc & funeſtam Satanæ Synagogam cum Matre Domini ſanctiſsima componetis? Pro Deum immortalem, quàm eſt pudenda iſtorum hominum vanitas! quam execranda licentia! quam multis ſuppliciis vix expianda blaſphemia: vtpote quæ non in Matrem tantum conijcitur, ſed in Filium etiam Dei ſimul & Virginis quodammodò redundat. An hoc eſt Euangelium pro dignitate tractare? imo vero Euangelium prodere, & per illud Virginem poſt homines natos lectiſsimam inſigni contumelia dedecorare. Eam dico Virginem, ad quam, veluti laudatiſsimam filiam, hunc tãtum legatum Pater æternus demiſit, quam ſe dignam habere Matrem voluit Filius Dei, quam Spiritus ſanctus vt ſponſam & amicam vnam omnium chariſſimam, ab omni æternitate delegit, & inde à prima infantia tot tantíſque donis cumulauit, nullus vt è Sanctorum numero nitidior, excultior, admirabilior vnquam fuerit, aut nunc etiam eſſe poſsit.

Impium eſt eam Virginé dedecorare & criminari, quę maximam in Dei verbo habet commédationem.

EQVIDEM nihil vereor pronunciare, obiecta hæc Mariæ probra in iſtorum Ariſtarchorum capita ſine iniuria retorqueri, cum apertum exemplum fœdæ imbecillitatis, non ferendæ dubitationis, craſſæ nimium arrogantiæ, obſtinatæ malitiæ, caſtigandæ ſycophantiæ, ac horrendæ demum infidelitatis re ipſa declarent orbíque teſtentur. Qui velut iuſto Dei iudicio in ſenſum reprobum traditi, nec iam ſanctæ fidei, nec rationis humanæ nedum diuinæ ſapientiæ argumentis ducuntur, ac nihilo ſecius, vt ſuo impuro impióque fermento Mariæ nitorem contaminent, Dei verbo, Dei Eccleſiæ, Dei miniſtris & organis ſeſe impudenter opponunt. Quem vero huius procacitatis inſaniæque ſuæ fructum infelices demum reportabunt, dũ & Mariam Dei verbo, & Baptiſtam Chriſto aduerſari voluiſſe confingunt? eum certe, quem contra ſtimulum calcitrantes, & in cælũ ipſum, vt dicunt, expuentes, vel in petram duriſsimam impingentes ſuo malo maximo, & cum iuſtiſsimo aliorum probro reportare conſueuerunt. Quid tandem Sanctis aliis hi Momi largientur, imo quæ crimina illis affingere non audebunt, qui præſtantiſsima Chriſti membra, Eccleſiæque lumina, & cæleſtis patriæ ornamenta præcipua tam virulentis linguis & calamis appetunt, támque horrendis probris inceſſunt? Deum Opt. Max. ex animo precor, vt blaſphemis, id genus impiiſque Scriptoribus imperet, hóſque cæcos tot mille cæcorum duces in viam aliquando reuocet, ne in hoc peſſimo docendi fallendique inſtituto ad ſuum & commune multorum exitium perſeuerent. Nam qui ſummum infidelitatis probrum in Dei Matrem inculpatiſſimam ſcelerate iaciunt, quique craſſum carnis iudicium, aut ſtultam hominum ſapientiam illi Virgini, quæ ſapientia Sanctos omnes præcellit, imo quæ ipſum ſapientiæ

Dicti Mariæ inſectatores in illud crimé incidũt, quod de illa fingere voluerunt.

Quis fructus & finis ex aduerſariorum petulantia conſequatur.

A ducem & authorem orbi peperit, audent attribuere, fieri certe non poteſt, quin illi ſummo crimini obligati & nomen iratum, & cruciatus inexplicabiles demum experiantur. Quis vero prudens non facile intelligat, iſtiuſmodi doctores de ſua quidem & Magiſtri Lutheri quàm de Mariæ fide & ſapientia præclarius exiſtimare, perinde ac ſi vere ipſi ſint Euangelicæ fidei præcones & vindices, Maria vero Dei verbum aut neſciat, aut excutiat, aut negligat conſtanti nempe fidei verbi Dei deſtituta, iudicio autem rationis & ſenſu in fidei rebus decepta, nec ſolum ignorans & infirma, ſed etiam (horrendum dictu) infidelis effecta, quæ verbis Angeli, imo Dei non crederet, & ad Diabolicam illorum claſſem pertineret, qui ſe humanæ rationis & ſapientiæ B præſtigiis ſinunt deludi, atque ita quod omnium eſt deterrimum, Deo Deique verbo reſiſtunt.

A ſueſſa... fide: ſuo ... ſuæ ... vt ... præponat... Deiparæ damnatur.

QVID igitur ſibi volunt hi noui Theologaſtri? tanta enim rei indignitas me nec tacere, nec mitiorem, nec breuiorem eſſe permiſit. Ergóne quam generationes omnes in omni Eccleſia beatam, & fide beatam prædicant, quæque primam ſinceræ fidei laudem in Euangelio conſecuta eſt, eam ipſam generatio hæc praua & adultera fide ſpoliabit ac exuet, vt primum etiam iuſtitiæ ac felicitatis gradum, qui fide comparatur, Mariæ aliquando defuiſſe credamus? Hoc certe nouum eſt plane paradoxum, quod plurimis aliis nuper excogitatis, ſi velint Nouatores, per nos quidem adiungant: hanc purioris ſcilicet doctrinæ partem ſibi ſuíſque diſcipulis retineant, adeóque pro expreſſo C Dei verbo venditent. Neque ſic tamen efficient, Chriſto bene propitio, vt de perfecta Mariæ fide vel male ſuſpicandi, vel aliqua ex parte dubitandi locum reliquum faciant Orthodoxis.

Indignũ prorſus, Mariæ fidem in dubiũ reuocare, ac illam infidelitatis accuſare.

QVID, quod nobis etiam tacentibus ſuos habet Maria defenſores, nec ſolum venerandos Eccleſiæ Patres, quorum ſententias poſtea proferemus, ſed ex ipſis etiam aduerſariis non infimos Duces, à quibus in præſenti cauſa ſic excuſatur, atque ab omni vitio liberatur, vt horum accuſatio conſiſtere & valere non poſsit, qui tàm ſacræ Virgini non ſolum dubitationem & ignorantiam, ſed ſenſum etiam peccatúmque infidelitatis impingunt. Haud poſtremi nominis apud iſtos eſt Brentius, qui de propoſito Mariæ ſermone ſic iudicat: *Hæc non ſunt verba incredulitatis, qualia fuerunt Zachariæ, ſed ſunt verba quæ proficiſcuntur ex admiratione fi-* D *dei. Non enim dubitat Maria de certitudine verbi Dei, quod ex Angelo audierat, ſed dubitat de modo, quo promiſſa implenda ſunt.* Ac iterũ: *Vt hæc verba nõ ſunt incredulitatis, ita nec ſunt curioſitatis, ſed potius neceſsitatis, vt videlicet Maria pudicitiæ ſuæ obſeruantiſsima diſcat, quid ſui ſit officij, quid agendũ ſit, vt promiſſus filius in vtero ipſius concipiatur.* Porro Spangenbergius, velut triarius in ſuo exercitu miles, plus etiam quàm Brentius, Mariæ largiri dignatur: *Hæc verba*, inquit, *non ſunt incredulitatis verba ſed* (obſerua quæſo Lector) *præſtantiſsimæ fidei. Nihil dubitat prorſus de verbo Dei, quod ſit mater futura, & nihilominus virgo manſura, & non ſolũ mater ſimpliciter, ſed Mater Dei: id illi præter opinionẽ auditum & admirabile videtur. Etenim nullũ eius rei in toto orbe habet exemplum, in nulla creatura, vnde argumentum fidei & ſolatiũ habuiſſet: quaſi dicat, Verbis tuis credo & perſuaſum habeo eſſe veriſsimile: nec me latet id ab Eſaia*

Ex Nouatoribus quidam ſuam Mariæ fidem tribuũt & excuſant cõtra collegas maledicos.

Hom. 6 in 1. cap. Luc. Brentij teſtimonium pro Mariæ defenſione.

In Euangel. de Annunciatione Virginis. Spangembergius quantum fidei hoc loco Deiparæ largiatur.

Iſa. 7.

præd. ctu. Si vero ego ea ſum virgo, dic mihi: Quomodo fiet iſtud? Tum Bucerus, Pellicanus & Bullingerus, vt alios prætercam, Mariam omni vitio liberant, eiúſque verba, vt diximus, ad propoſitum & ſollicitudinem de conſeruanda virginitate volunt accômodari. Proinde illorum ſententia nô poſtular ab Angelo ſignum, quemadmodum fecerat Zacharias, ſed rei gerendæ modum duntaxat, verecundè ſimul & prudenter inquirens cupit cognoſcere, perindè ac ſi dicat: Hæreo, quo pacto eius matrem fieri me oporteat, an coniunctione viri, cum quo, vt ſtatui, nulla mihi vnquàm erit connubij conſuetudo, an alia fortaſſe ratione diuiniore. Nec perperam dixit Zuinglius, *Rem ipſam credit Maria, de modo tantum interrogat, quod arguit eius integritatem. Nam hinc claret, virginem Mariam nulli vnquàm viro fuiſſe commixtam, & fœtum ex Spiritu ſancto eſſe. Zacharias in re & modo dubitat.*

In explicatione Lucæ cap. 1.

Quomodo ab aliis Nouatoribus Mariæ cauſa hoc loco defendatur.

Lucæ 1.

Io 1. *c. Luc.*

Detectio vanitatis Caluinianæ, qua locus præſens & Mariæ cauſa impugnatur.

E T hactenus quidem illi commodè ſatis, vt etiã aduerſariis tum veritas confirmetur, tum ſua Mariæ dignitas ab hoſtibus violata & ſurrepta, ab eorundem ſociis aliqua ex parte reſtituatur. Quid vero Caluinus? hunc manu vna lapidem, & gladium altera geſtare, vt vulgò inquiunt, non iniuria dixeris. Principiò enim non magnoperè laborandum cenſet, vt Mariam purgemus ab omni vitio, videri eam non minus malignè reſtringere Dei potentiam quàm prius Zachariam. Vbi bis peccat hic nefarius calumniator: primum quidem, quòd ſanctiſſimam Virginem ab omni peccato ſemper eximendam, vt Auguſtinus docuit, & à nobis anteà probatum eſt, indiſcriminatim peccatoribus aliis velit aggregari: deinde verò quòd eandem Zachariæ in vitio vel incredulitatis, vel curioſitatis conferre non pertimeſcat. Sed iam velut de ſua ſeueritate remittat Caluinus, & æquior videri velit Virgini, quanquam illi plus debebat concedere perindè ac de ſublimi loco iſta pronunciat: *Sciendum eſt Mariam non ita dubitare vel ſciſcitari, vt ſenſibus ſuis Dei potentiam vel ſubiicere, vel æquare velit: tantum ſubita admiratione perculſa, ad mouendam hanc quæſtionem rapitur. Quod autem obedienter amplexa ſit promiſſionem, hinc colligi poteſt, quod cum multa occurrerent in contrariam partem, non niſi in vno hæſitat.* Ac tandem ita concludit: *Hæc quæſtio fidei aduerſa ideo non fuit, quia ex admiratione potius, quam ex diffidentia oriebatur.* Núnne hæc tibi ſatis eſſe videntur, ſi animum Lector aduertis, ad Lutheri, & aliorum hunc ducem ſequentium impuras teterrimaſque calumnias amoliendas, ac inſuper ad Mariæ fidem integram aſſerendam? Ex quibus omnibus nô obſcurè colligi poteſt, in vna eadémque Lutheri familia non modò diuerſas, ſed & contrarias concurrere ſententias, vt neque cum præceptore diſcipuli, neque Sectæ eiuſdem ſocij hoc loco inter ſe congruere poſsint & conuenire. Sic enim iuſto Dei iudicio Eccleſiæ hoſtes ſæpe plectuntur, vt ſuis ſe gladiis mutuo iugulent, vtque mutua diſſenſione & perpetua concertatione ſe Babylonicæ turris potius ſtrenuos ædificatores, quàm germanos diuinæ Scripturæ interpretes eſſe orbi teſtatum relinquant.

In harmonia Euang.

Libr. de natura & gratia ca. 36.

Quomodo Caluinus Mariam liberat omni nota dubitationis vel incredulitatis.

Aduerſarios de vno & eodem Euangelij loco diuerſas adeoque contrarias adferre ſententias.

Geneſ. 11.

Nunc ad Patres vt ſanctiores, ita meliores profecto ſacræ Scripturæ explanatores accedo: qui planè teſtantur, Mariam in hac ſua quæſtione omni reprehenſione carere, neque ſicut Zachariam Baptiſtæ patrem, verbis Euangelicis diffidere voluiſſe. Qui Zacharias cum eodem Gabriele in templo eſt collocutus, ſed iam eo nuncio Ioannem filium ſibi ſeni, & vxori tum ſeni tum ſterili naſciturum prædicenti non credidit, quandoquidem de naturali difficultate, ſeniorúmque coniugum imbecillitate, & diuturna ſterilitate cogitabat, carnis nimirum iudicio impeditus, quominus diuinam potentiam & Angelicæ promiſſionis fidem in animum ſuum inducere poſſet. Quamobrem improuidus & præceps in verba curioſa & à fidei ſimplicitate aliena prorupit, vt ita ſciſcitaretur, Vnde hoc ſciam? Ego enim ſum ſenex, & vxor mea proceſſit in diebus ſuis. Maria vero cum ex hoc ipſo Gabriele parituram ſe filium audiuiſſet, cúmque Meſsiam homine maiorem, & regem in domo Iacob æternum ex ſe naſciturum credidiſſet, nullum ſibi ſignum externum dari poſtulauit, neque rem impoſsibilem nunciari putauit, cum ſciret ſe per ætatem procreandis liberis operam dare & parere poſſe, ideóque Angeli promiſsionem in dubiũ minime reuocauit. Hoc ſolum quærit, quod ex Prioribus Angeli verbis nô intellexerat, quomodo ſine viri commercio coniugalique congreſſu promiſſum filium conceptura & paritura eſſet, ſaluo interim decretæ virginitatis propoſito, ſicut iam ante pluribus eſt demonſtratũ. Quomodo igitur fiet iſtud, (ſic enim dicere voluiſſe videtur) vt ego Mater efficiar, promiſſóque Filio gaudeam, quæ nullam viri operam ad liberos gignendos admitto, ſed decretam virginitatem cuſtodire certum habeo? An iſthuc non erat ſummæ prudentiæ, vt in re tanta ſolicitè percunctaretur, nihilque vel temerè vel inconſultè cum ſuæ conſcientiæ offenſione ageret, ſed voluntatem diuinã, qua nihil habebat antiquius, mox plenius inueſtigaret?

Patrum teſtimonia hoc loco Mariam ſegregant à Zacharia fidei ratione.

Qua imbecillis in fide fuerit Zacharias.

Lucæ 1.

Mariæ fides maior quam Zachariæ.

Senſus verborum Mariæ ad Angelũ: Quomodo fiet iſtud?

Rectè igitur Auguſtinus inter Zachariam & Mariam (quod ad fidei rationem attinet) ſemel & iterum hoc pacto diſtinxit: Zacharias quando ait, Vnde hoc ſciam, vel per quid hoc cognoſcam, qui ſum adeò cum vxore ſenex? deſperando dixit, non inquirendo. Maria verò cum interrogat: quomodò fiet iſtud, quia virum non cognoſco? inquirendo dixit, non deſperando. Propterea illi (Zachariæ) dicitur, Tacebis, quia non credis: huic verò cauſa exponitur, quia dum interrogaret, de promiſſione non dubitauit.] Sed & Ambroſius Domini Matrem defendit, ac fidei imbecillitatem in ſolo Zacharia ponit. Maria, inquit, iam de negotio tractat: Zacharias adhuc de nũcio dubitat, Negat ille ſe credere, qui negat ſe ſcire, & quaſi fidei adhuc quærit alium authorem. Iſta ſe facere profitetur, nec dubitat eſſe faciendum, quod quomodo fieri poſſit, inquirit.] Tum alibi haud temerè ſanctum in Maria pudorem commẽdat, quæ præ verecundia non reſalutarit Angelum, nec vllum ei reſponſum dederit, niſi poſtquàm de naſcituro ex ſe Filio ab eo dem intellexiſſet. Ac tum quidem ita reſpondit vt qualitatẽ, inquit, effectus diſceret, nõ vt ſermonem refelleret.] Nec diſſimilis extat locus de Abraham magno illo credentium Patre, qui cũ terram Canaam ſibi ſuiſque poſteris eſſe donandã audiret, diuino credidit oraculo, ſed vt nihilo ſecius percũctaretur. Domine Deus vnde ſcire poſſum, quod eam terram ſim poſſeſſurus? Cum quò Abrahæ

Confirmatio dictorum ex Auguſtino & Ambroſio de fide Mariæ, differente a fide Zachariæ.

Lib. 16. *de ciuita. Dei cap.* 24.

In expoſit. Luc. ca. 1.

Lib. 1. *officiorum c.* 18.

Geneſ. 15.

Collatio exẽpli Abrahæ ſimili ferè modo cũ Maria interrogantis.

Lib. 2. *de Abraham Patriarcha cap.* 8.

dicto

dicto rurſus confert Ambroſius Mariæ verba, & oſtendit, vtrobique de modo quæſtionem eſſe, & Mariam quidem hoc velle dicere: Cum id quod naturæ eſt, non ſuppetat, quia non ſolet parere Virgo, quæ Viro non fuerit copulata, quæro, quomodo præter inſtituta naturæ poſsim generare?] Quocirca notauit etiam Aotipater, Mariam hic Angelo non contradicere, ſed per ioterrogationē quærere.]

Mariæ interrogationem laudandam, Zachariæ vero punitione dignam eſſe.

Ex qvibvs manifeſtum euadit propoſitum Mariæ ſermonem non eſſe diffitentis, carniſque iudicio & rationi duntaxat humanæ obſequentis, & propterea illam ab exemplo quidē Zachariæ prorſus diſsidere, nullam vt mereatur reprehenſionem, ſicur ille, cui propterea velut male fido, nimiúmque rudi diſcipulo magiſter Gabriel diuturni ſilentij mulctam irrogauit. Pro eo, inquit, quod non credidiſti verbis meis, ecce eris tacens, & non poteris loqui. Quanto autem prudentior, circumſpectior, laudabiliórque Maria exiſtimanda eſt, quę nihil aut temere dicere, aut in tanto negotio improuide facere voluit, ne omnino quicquam in diuina lege & voluntate perficienda negligere videretur?

Luc. 1.

Mariā neceſſitate adactā procedere ad interrogādū.

Adde, quod tantum non cogebatur interrogare, vt iniectum cōſcientiæ ſuæ ſcrupulum explicaret, animíque ſui tranquillitati conſuleret, nos etiam tacitè admooens piæ ſollicitudinis, quam ad Dei volūtatem tum exactè cognoſcendam, tùm ſedulò præſtandam adferre debeamus. Vnde Brentius etiam, vt audiuimus, verbum hoc Mariæ non incredulitati, nec curioſitati, ſed neceſſitati tribuendum eſſe fatetur. Cùm enim certum & decretum illi eſſet, vt probauimus, cum Viro non congredi, nunc Matrē ſe fore audiēs, non iniuria cogitat & timet, ne promiſſæ virginitatis accipiat detrimentum, ſi vulgari quidem more, hoc eſt, ex virili congreſſu Filium debeat generare. An igitur iuſta & quodammodò

Hom. 6. in Lucam.

necesſaria quærendi cauſa non fuit, vt à ſuo magiſtro, id eſt, Angelo Gabriele, huius nodi peteret ſolutionem, planéque diceret: Quomodo fiet iſtud, quoniam Virum nō cognoſco? Virum ſubindicare videris, qui ſe mihi admiſceat, & ex me procreet hunc promiſſum abs te Filium: quod plane cum fide iam anteà Deo data repugnat: nec ego in animū inducere poſſum, vt vel Ioſepho ſponſo, vel vlli vnquàm viro mei corporis faciam poteſtatē. Quid multis? luculenter dixit Bernardus, Mariam fide confirmatam hic non dubitaſſe de facto, ſed modū requiſiuiſſe & ordinem, & idcircò non quærere, an fiet iſtud, ſed quomodò. Quaſi dicat: Cum ſciat Dominus meus, teſtis conſcientiæ meæ, votum eſſe ancillæ ſuæ non cognoſcere virum, qua lege, quo ordine placebit ei, vt fiat iſtud.] Id verò ex Ambroſio videri poteſt acceptum, cùm ita ſcribat: Non fidem renuit, non officium refutauit, ſed accommodauit affectum, ſpopondit obſequium. Etenim cùm dixit: Quomodò fiet iſtud? non de effectu dubitauit, ſed qualitatem ipſius quæſiuit effectus.] Negat præterea fas eſſe, ſicut re vera eſt, vt ad vnicū Dei Filium generandum electa, fuiſſe incredula videatur. Quibus & Bedæ verba conſonant: Non ait, quomodò hoc ſciam, ſed quomodò fiet, inquit, ordinem videlicet, cui ſubdatur inquirens, non autem ſignum, cui credat flagitans. Neque enim decebat, electam generando Deo Virginem dubiam diffidētia, ſed prudentia cautam exiſtere.] Atque hæc fortaſſe pluſquam ſatis, de Mariæ dicto à grauiſſimis hoſtium calumniis vindicando, quicquid demum nouatores in contrariam partem ſentiāt atque ſcribant. Fient autem iſthæc longè illuſtriora, ſi de fide Virginis quædam adiecerimus, huc præſertim à Luthero & Eraſmo prouocati.

Bernardi & Ambroſij & Bedæ teſtimonio interrogans hic Maria rationem quærendi habuit.

Hom. 4. ſuper Miſſus eſt.

In 1. c. Luc.

In Explicat. Lucæ 1.

Epilogus.

CAPVT SECVNDUM,

De Mariæ fide ſublimi atque perfecta contra Lutherum, quódque Chriſtum Deum circa ſuum puerperium plene cognouerit, quantumuis Eraſmus tergiuerſetur.

Niſi Mariæ laus a perfecta fide cōſtaret, fruſtra in reliquis commendaretur.

Basis & fundamentum Chriſtianæ iuſtitiæ, omniſque felicitatis radix fides eſt, ſine qua nullus mortalium iuſtificari, & Deo placere poteſt, Paulo Apoſtolo teſte. Quod ſi nulla, vel ſaltem imbecilis & exigua in Maria fides ineſſet, quaſcunque demum illi virtutes alias tribueremus, hæ vanam certè, aut ieiunam illi commendationē adferrent, & eſſet hoc velut domum ſine fundamento ædificare. Beata quidem illa, quæ ſola felici vteri ſui ambitu Deum incomprehenſibilem complexa eſt: ſed eadem, vt Auguſtinus affirmat, percipiendo fidem Chriſti, quam concipiendo carnem Chriſti, beatior.] Etſi verò magna fuit veterum Hæreticorum petulantia, qui variis cuniculis & artibus hanc Virginem ſæpè oppugnarunt, illámque multis & execrandis, quæ ſupra deteximus, probris affecerunt, tamen vix vllum tam inſanum, vel impudentem ex illis omnibus reperias, qui Mariæ fidem ſuſpectam reddere, aut in dubitationem vocare auſus

Hebr. 11.

Lib. de ſancta virginitate cap. 3.

Veteres Hæretici hodiernis modeſtiores in Mariæ fide exagitanda.

aliquando fuerit. Noſtra ſolum ætas vt poſtrema, ſic & longè petulantiſſima nouos & inauditos tulit Mariomaſtigas, qui ſacroſanctam Virginem verbo Dei diffidentem, in fide nutantem, ac infirmam, carnali etiam prudentiæ innitentem, imò & infidelem, quódque teterrimum eſt, carnalium & impiorum omnium typum & ſpeculum facere non erubeſcunt. Tàm impij Mariæ detractores Lutherus, Culmannus, Sarcerius extiterunt, ſicut propriis illorum verbis paulò ante commonſtrauimus: quorū nos importunitate commoti, præter ea quæ ſuprà reſpondimus, paulò nunc fuſius de Mariæ fide tractandum arbitramur.

Quam ob cauſam de fide Mariæ ſequēs tractatio inſtituatur.

Magno ſemper piorum & Doctorum hominum conſenſu confirmatum habemus, laudem Mariæ integram ex certa, conſtanti, eximia, perfectáque fide conſtare, & ad eandem fidem vix vllam poſſe quidem fieri acceſſionem. Peruetuſtus Irenæus clarè pronunciat: Quod alligauit Virgo Eua per incredulitatem, hoc Virgo Maria ſoluit per fidem.] Id ſi ita eſt, quam non dico reprehenſionem promereri, ſed ſaltem

Quanti faciat Mariæ fidem Irenæus.

Li. 3. contra Valentinianos cap. 33.

imbecillitatem & imperfectionem Mariæ fides io- A comparabilis admittere poteſt? Irenæum verò ſequitur Auguſtinus, cuius teſtimonio, ſancta Maria plena fide, plena gratia dicitur, quæ fecerit voluntatem Patris, inde felix quia verbum Dei cuſtodiuit per quod facta eſt, & quod in illa caro factum eſt:] Legerat vtique Maria, vt Prophetarum fuit ſtudioſiſſima, quod vaticinatus erat Eſaias: Ecce Virgo concipiet & pariet Filium: legerat, inquam, atque ideò futurum credidit: ſed quomodò fieret, ante non legerat.] vt Ambroſius docet. Poſteà cùm pleniùs didiciſſet, quemadmodum Virgo apud Eſaiam promiſſa Emanuelem ſine virili conſortio eſſet editura, myſterio credidit, quod illi Deus non per hominem, ſed per Archangelum voluit reuelare. Tantum enim myſterium non hominis fuit, ſed Angeli ore propemodum; nec Eſaiæ qui- B dem Prophetæ reuelatum, vt idem Ambroſius docet, quemadmodùm ſcilicet Virgo generaret; Maria id primùm audiuit & credidit. Credentis autem vox illa præclariſſima fuit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum. Et illa. Fecit mihi magna qui potens eſt.

Lib. de ſancta virginitate cap. 3. & 5.

Maria credit, de his quæ nõ niſi ab Angelo inſtructa ſcire potuit.

Eſaiæ 7.

In 1. cap. Luc.

In eodem c. 1. Luc.

Luc. 1.

MANAVIT igitur perpetuum ac proprium Mariæ hoc eulogium, quod mulier Spiritu ſancto plena, vt illius dignitatem demirata atque reuerita, non ſubmiſſa, ſed ſublata voce prodidit, quodq; nos iterum contra omnem Satanæ Synagogam repetendo diſertè teſtamur: Beata quæ credidiſti. In quem locum ſic Ambroſius: Vides, inquit, Mariam non dubitâſſe, ſed credidiſſe, & ideò fructum fidei conſecutam; Et verè beatam, quæ Sacerdote Zacharia præſtantior.] Imò vti Beda teſtatur. Cùm C Sacerdos negâſſet, Virgo correxit errorem] Præcipuè verò Mariæ fides in eo ſacro colloquio, quod cum Gabriele in ſuo conclaui habuit, eluceſcit, vbi tantus præceptor Angelus de tribus perſonis diuinis eo tempore incognitis, déque harum perſonarum propriis operationibus, ſiue, vti vocant, attributis, ac potiſſimùm de ſtupendo incarnationis Verbi arcano, tàm ſublimia diſſerit, quæ nullus tũc alius (vt opinor) animo vel cogitatione complecti potuiſſet. Quid verò, ſi Mariæ fidem cum illius fide conferamus, qui amicus Dei conſtitutus, & pater credentium factus à [a] Paulo quidem mirificè laudatus, ſed & ampliſſimo Spiritus teſtimonio condecoratus fuit? Is Abrahã dicitur, qui contra ſpem in ſpem credidit, vt fieret pater multarum gentium, ſecundùm quod dictum eſt ei: [b] Sic erit ſemen D tuum, ſicut ſtellæ cæli & arena maris, & non eſt infirmatus in fide, neque conſiderauit corpus ſuum emortuum, cùm iam ferè centum eſſet annorum, & emortuam vuluam Saræ: in repromiſſione etiam Dei non hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo, pleniſſimè ſciens, quia quæcunque promiſit Deus, potens eſt & facere: ideò reputatum eſt ei ad iuſtitiam. Ita enim Apoſtolo viſum eſt illuſtrem Abrahæ fidem commendare: quæ tamen noſtræ Virginis fide ſi non obſcuratur, ac certè quidem multis nominibus ſuperatur. Etenim ille ſterilem anum parituram, hæc Virginem fore matrem credidit. Ille ſibi fœtum ex ſe iam viro ſene: hæc ſibi filium ex ſe abſque viro naſciturum promiſ. Ille purum hominem, hæc Deum & hominem in lucem edendum eſſe certiſſimè conſtituit. Ille vſitato naturæ modo: hæc præter omnem

Mariæ fides ab Eliſabetha præclare confirmata eſt.

Lucæ 1.

In Euangel. Luc. c. 1.

In c. 1. Luc.

Mariæ fides in colloquio cum Gabriele habito potiſſimũ eluceſcit.

Mariæ fides cũ Abrahæ magni Patriarchæ fide confertur, ac illuſtrior eſſe probatur.

a Rom. 4. Galat. 3. Geneſ. 15.

b Geneſ. 17.

naturæ vſum procreationem futuram non dubitauit. Ille vt facta ſibi promiſſio impleretur, Deum etiam poſſe mortuum ſuſcitare, perſuaſum habuit: hæc Deum naſci & mori poſſe, vt omnes in eo legis promiſſiones perficerentur, aſſenſit. Demùm credidit ille, ſed ſimul riſit etiam in corde ſuo, ac præfuturi miraculi admiratione dixit: Putáſne centenario naſcetur filius, & Sara nonagenaria pariet? Ac rurſus velut addubitantis more, reſpondit Domino: Vtinam Iſmael viueret coram te. Iterum verò, quùm terram Chanaam ſibi promiſſam audiſſet, percunctari auſus eſt; Domine Deus vnde poſſum hoc ſcire, quòd poſſeſſurus ſum eam? At nihil tale in Mariam competit, quæ nec petit exemplum, nec miraculum quærit, ſed in promiſſione Angeli, cùm myſterium incomprehenſibile nunciaretur, ſimpliciter acquieſcit. Igitur & [c] Moyſen maximum legiſlatorem, & [d] Aaron primùm pontificem, & [e] Gedeonem fortiſſimum principem, quos in fide dubitâſſe legimus, hæc Virgo fidei conſtantia diuináque ſapientia excelluit, tantúmque ſua fide profecit, vt mons altiſſimus in hoc noſtrum mare deſcenderet, imò vt ipſa Vnigenitum in ſinu patris recumbentem in ſinum ſuum virgineum deduceret, eúmque carne humana veſtiret. Quæ Mariæ fides tantò eſt videríque debet admirabilior, quòd nullum quidem futuri miraculi exemplum præcederet, vt vſquàm tantæ demiſſionis ac vnionis veſtigium appareret. Nouerat ſanè præclara Virgo, ingentem & exundantem ſcelerum flagitiorúmque omnium quaſi cataclyſmum eſſe, qui totum obruiſſet orbem, pœniſque grauiſſimis Iudæos ac Ethnicos inuoluiſſet. Sciebat prætereà totius Reipublicæ ſtatum vbique gentium afflictiſſimum eſſe, qui Deo iuſto vindici, non modo temporaneos, ſed & perpetuos cruciatus merito penderet. Credit tamen iam adeſſe tempus, quo idem Deus velut iræ omnis immemor, totum ſe homini dare, & quemadmodum iampridem promiſerat, propter hominem corpus humanum è ſuis virgineis viſceribus aſſumere dignetur. Credit etiam, ſe illam electam à Deo eſſe Virginem, in qua hoc tantum myſterium, quod omnem humanum excedat intellectum, perficeretur. Credit demum ex leuibus primordiis quæ mundus non perciperet, tam felicem progreſſum ac ſucceſſum in mundo conſecuturum, vt ſuus filius omni exceptione maior, cunctis imperet, ac perpetuo dominetur. De his enim arcanis narrat Angelus, & Maria ſtatim aſſenſa eſt, quoniam confortata fide, qualem nullus verbo Dei antea præſtitit, gloriam dedit Deo, pleniſsime ſciens, quoniam non eſt impoſſibile apud Deum omne verbum, ſed quod omnia, quę ille vult, citra negocium vbi, quando & quomodo vult, effecta reddat, ſuáque promiſſa certiſſimè pręſtet, quantumuis ille nobis ardua, & ſiue naturam, ſiue rationem ſpectes, incredibilia videantur. Quarè ſi Abrahæ fides tantoperè commendatur, ęternámque illi viro laudẽ apud poſteros parit, certè Mariæ fides tàtò & præſtantior & ſpectabilior & memorabilior exiſtimanda eſt, quantò illa ſimpliciùs ac firmiùs in diuinis promiſſis longe grandioribus acquieuit, de tot tantíſquẽ myſteriis ſibi nunciatis, quę vel ipſi Cherubini ſpiritus ægre caperent, nihil omninò dubitationis admittens. Quid etenim aut inuſitatius, aut difficilius, aut incomprehẽſibilius videri queat,

in

Geneſ. 15.

Mariæ fides longe perfectior quam Moiſi, Aaronis & Gedeonis.

c Num 10. d Deut. 32. e Iudicum 6.

Quæ res Mariæ fidẽ verè admirandam oſtendant.

Mariæ fides tàto grandior, quanto maiora fuerunt illi ab Angelo denunciata.

Epilogus de Mariæ ſtupenda fide qualis nec in Abraham, nec in aliis hominibus ſuerit inuenta.

quàm ſine viro virginem effici grauidam, & in conceptu partúque ſaluam conſeruare pudicitiam, tum in Virginis vtero diuinam humanámque naturam inſeparabili fœdere vniri, vt hominē induat Deus, idemque Dei & Virginis filius ſit ac maneat conſubſtantialis? Hoc qui ritè animaduertit, & cum aliorum hominum captu, eiúsque temporis hebetudine componit, an non meritò Elizabethica verba confirmet, ac tantæ Matri gratulabundus acclamet: Beata quæ credidiſti? beatior etiam credendo, quàm Christi carnem concipiendo, nunc autem & carne & quadantenus Spiritu Domini mater, nulli prorſus fide ſecunda, ac Chriſto æterna ſapientia digna mater inuenta. Credidiſti quæ dicta tibi ſunt à Domino, quantumuis ardua, ſublimia, inaudita: & ante alios firma fide complexa es ſtupendum & adorandum illud ſanctiſſimè indiuiduæque Trinitatis Sacramentum, euidenter per Apoſtolos Eccleſiæ reuelatum, magnúmque illud pietatis myſteriū in carne iam glorificatum, quod eadem ſola Trinitas in te & tecum pluſquàm in aliis creaturis omnibus voluit operari, vt ſummam illam potentiam, ſummam ſapientiam, ſummámque bonitatem tu præ cæteris agnoſceres, agnoſcendo crederes, credendo experireris, & experiendo demùm omni gratia cumulareris. Beata prorſus, in qua ſemper heroica fides ad myſteria diuina mirabiliter & contemplanda, & percipienda præluxit.

Maria verè beata, quod præaliis omnibus credidit.

1. Tim. 3.

Nec dubium, quin Angelus in eodem venerando conclaui ſit diutius commoratus, & plura quàm ab Euangeliſta narrentur, docuerit, Maria verò narrata ſibi omnia certa fide comprehenderit, nullus vt Euangelij auditor vel paratiores aures, vel maiorem fidei ſimplicitatem, ac perfectiorem obedientiam adferre poſſe videatur. Quid, ſi non vni Gabrieli, ſed & infinitis Angelorum agminibus credidit? quos nocte illa (vt putant) circum ſe volitantes, & carmen lætiſſimum modulantes habuit, ne videlicet, ſanctiſſimis nuptiis in tantæ Virginis thalamo celebratis ſacrum deeſſet epithalamion. Credidit deinde felix puerpera paſtoribus Bethlehemiticis, Angelicam cantionē referentibus, quos ipſa, veluti primos nati Meſſiæ teſtes atque præcones, haud dubiè magis ac magis in fide confirmauit. Credidit Simeoni reuerēdo ſeni de Chriſto filio publicè concionanti, ſibíque acerbi doloris gladium prænuncianti. Nec minus quidem Zachariæ eiúſque coniugi Elizabethę, quum ad illam diuertiſſet, ſicut & Annæ propheti︣ſſæ Phanuelis filiæ, aliiſque pluribus ſuum Meſſiæ profitentibus credidit, magnam viciſſim lucem & conſolationem omnibus impertiens, qui orientis Euangelij lucem primùm aſpexere, aliiſque ſine inuidia tradiderunt. Cur enim nō crederet, non ſolum in diuinis literis exercitata, ſed etiam diuinitus illuſtrata, multíſque miraculis in fide confirmata, rerúmque cæleſtium ſenſu & guſtu præ ceteris omnibus prædita, ſed & propheti︣ſſa facta, quemadmodum poſt Eſaiam Origenes, Epiphanius, Baſilius & Hieronymus eam appellant? Cuius eximiæ, nec vnquam ſatis prædicandæ fidei vel exemplum, vel teſtimonium præbet hymnus, quem eadem Virgo in domo Zachariæ tàm diuinè cantauit, vt nobilis inter ſacramentarios Beza fateatur, ex hoc ipſo Virginali cantico, Mariam in prophetarum lectione fuiſſe valde exercitatam intelligi.

Maria etiam plura quàm ſcripta ſunt, Gabrieli nuncianti, ac pluribus fortaſſe Angelis credidit.

Quibus mortalibus Maria, iuxta Euangeliū crediderit.

Ibidem.

Lucæ 2.

Lucæ 2.

Maria verè propheti︣ſſa dicta.

Mariæ canticum de fide illius præclarè teſtimonium præbet.

Luc. 11.

Luc. 10.

A Quod ſi beati ſunt omnes Chriſti ſententia, qui cum fide audiunt & opere cuſtodiunt verbum Dei, quantò illa quæſo beatior dignióſque cenſenda eſt, quæ omnes piè contemplantis, Deóque vacantis Magdalenæ partes obiens ac ſuperans, Chriſti Euāgelium cupidiſſimo pectore ſemper hauſit, quæ filium tot annis domeſticum velut Præceptorem aluit, cuiúſque aures ſemper diuinis illius vocibus circumſonuerunt, quas illa tanto maiore cum fide percepit ac imbibit, quantò Verbum ipſum præ cęteris cognouit præſentiùs, & amauit vehementius, & in omni vita ſtudioſius obſeruauit. An de illa eiúſque fide ſemel atque iterum Lucas non prædicat: Maria autem cōſeruabat omnia verba hæc, cōferens in corde ſuo? Quid illa in fide conſtantius atque firmius excogitari poteſt, quæ nutātibus fidei columnis, hoc eſt, fugientibus Apoſtolis, à Chriſti latere, imò cruce non potuit dimoueri? Paſſi ſunt in Domino ſcandalum amiciſſimi quique, illa duntaxat excepta, quæ ſtare in fide propè crucē potuit, quantumuis præacutus ille gladius à Simeone prædictus cor eius teneriimum atque mœſtiſſimum penetraret. Cecidit Iudas nefarius proditor, qui extremam deſperationem cum ſcelere ſummo coniūxit. Cecidit Petrus, à mentis ſtatu & firmitate deiectus, adeóque mortis metu debilitatus, vt Chriſtū Dominum ſemel & iterum ac tertiò abnegaret. De Paulo dicere ſuperſedeo, qui ignorantia obcæcatus, adeó que incredulitate ſeductus ac blaſphemus, etiam Chriſto maledixit, & à cruenta cæde piorum ac innocentium hominum ſeſe non abſtinuit. Non cecidit Maria, ſed vſque inuicta perſtitit, quàm diuinæ lucis adeò illuſtrauit fulgor, vt in fide nec erraret, nec hæſitaret, quam prætereà ſingularis gratiæ virtus corroborauit infantem, prouexit puellam, armauit adoleſcentulam, ac deinceps in omni vita ſic inſtruxit, vt à cuiuſuis peccati labe libera atque omni culpa vacans, ſicut libro priore diximus, Sanctos omnes puritate & ſanctimonia lōgè multúmque ſuperaret.

Maria præcellit omnes Dei verbum laudabiliter audientes & fructum ex eo referentes.

Luc. 2.

Maria in fide Apoſtolis conſtantior.

Ioannis 19.

Matth. 26.

Marc. 14.

Luc. 2.

Matth. 26. & 27.

Marc. 14.

Matth. 26.

1. Timot. 1.

1. Cor. 15.

Singularis gratia Mariam vt ab omni peccato præſeruauit, ſic omni etiam virtute compleuit.

Fide ſingulari ſubnixa, Dei Filium ſuum Filium fecit, beatior quidem Chriſti fidem percipiendo, vt iterum Auguſtini verbis vtamur, quàm carnem eius concipiendo. Fide prædita, eum quem portauit timuit, & eundem cum pareret, adorauit, vt idem aſſerit Auguſtinus, eiuſdémque reſurgentis gloriam prima conſpexit, Ambroſio teſte. Nec deſunt qui Mariam fidei magiſtram faciant, à qua Lucas, Ioannes, Ignatius & alij nec pauca, nec leuia myſteria didicerint, quoniam (vt Bernardus etiam prædicat) à principio de myſteriis omnibus plenè ac cælitus fuit inſtructa. Quarè nec dubitat Anſelmus hoc de illa teſtari: Licet ipſi Apoſtoli per reuelationē Spiritus ſancti edocti in omnem fuerint veritatem, incōparabiliter tamen eminentius ac manifeſtius ipſa per eum Spiritum veritatis, illius veritatis profunditatem intelligebat, ac per hoc multa eis per hanc reuelabantur, quæ in ſe non ſolum ſimplici ſcientia, ſed ipſo effectu, ipſo experimento didicerat.] Eandem Mariæ prærogatiuam, quod Apoſtolis fide & virtute præſtiterit, Rupertus agnoſcit, hiſque verbis ad illam ipſam inſtitutis comprobat: Tanquàm malum punicum, inquit, in medio tintinnabulorum tu præcipuè fuiſti. Virgo Virginum in adiutorio, vel etiam in regimine prædicantium Apoſtolorum, cuius etſi verba non loquuntur vel

Maria vbi fidem ſuam peculiariter declarauit, præſertim erga Chriſtum.

Lib. de ſancta Virgi. ca. 3.

Serm. 15. de nat. tut. Domini.

Lib. 3 de Virginibus.

Hō. 4. ſuper Miſſus eſt.

Lib. de excellentia B. Virgin. cap. 7.

Maria fidei magiſtra etiā Apoſtolos docuit.

Apoſtoli quæ nō à Spiritu ſancto illuſtrati, quædam etiā à Deipara didicerunt.

Lib. 3. in Cantica.

M

audiuotur, vbi prædicaueruot, opera tamen vel merita non ignorantur, non minora, imo maiora tinnitu prædicantium.] Miratur Chriſtus Cananææ fidem, vtpotè charitate, modeſtia, longanimitate, conſtantia cõmendatam. Miror & ego Mariæ fidem tot ſuſtẽtatam columnis, tot depictam coloribus, tot fulgentem ſtellis, tot micantem radiis quot erant heroicæ cum eius fide coniunctæ virtutes. Quid quod nonnulli cum Bernardo ſentiunt, quod conſilium diuinum Angelos latuit, Virgini matri ſingulari munere patefactum fuiſſe, vt præ illis cognoſceret de tempore, loco & modo complendi myſterij Dominicæ incarnationis? Sancti enim Spiritus vnctione docebatur de omnibus, & quod audiendo non poterat, experiendo diſcebat: ita factum eſt, vt multorum reuelandorum prærogatiua Virgini matri ſeruaretur, & per ipſam alij in doctrina recentis fidei tum informarentur, tùm cõfirmarentur. Sed hæc abundè ſunt ſatis, vt arbitror, ad illos coarguendos, qui Mariæ fidem nunc demũ eleuare, ſuiſque ſomniis, vt leuiſſimè dicam, conſpurcare nituntur.

Mariæ fides non minus quã Cananææ admiranda.

Vide Epiſt. 77. Bern. ad Hugonem.

Quæ omnia, ſi fortè prolixitatem noſtram admiraris, Lector, idcircò pluribus perſequi viſum eſt, vt hinc Mariæ fides, cùm aduerſus alios, tùm contra duos maximè Lutherum & Eraſmũ rectius vindicetur. Etenim Princeps ille Sectariorum non ſolùm in his, quæ diximus, Mariæ fidem planè ſuſpectam reddit, ſed etiam tanti Centurionem illum Euangelicum facit, vt eum Virgini matri, fidei nomine anteponere non vereatur. Huc verò Chriſti verba detorquet: Non inueni tantã fidem in Iſrael. Diſſimulat interim verſipellis, Chriſtum hoc loco ſuam collationem ad Iſrael, hoc eſt, ad communẽ Iudæorum populum, maximéque præſentẽ aſtringere, & ſicut ſæpè alias, per tropum Synechdochẽ, in vno hoc Centurione quaſi vniuerſam fidem gẽtium proponendo, eandem perfidorum Iudæorum incredulitati opponere. Quod autem hac collatione fidem in gentibus illuſtriorem, efficaciorem, magíſque in orbe propagandam præludat atque deſignet, ſtatim verba indicant ſequentia: Dicit autem vobis, inquit, quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abrahã, Iſaac & Iacob in regno cælorum: filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores, ob ſuam nempè incredulitatẽ. Hinc Prophetæ Iudæorum tenebras, cæcitatem ac duritiam crebrò deplorant, quibus & Ioannes illud exprobrat: In propria venit, & ſui eum non receperunt. Verùm hæc de communi Iudæorum gente dicta debent accipi, non de ſingulis, non de Patriarchis & Prophetis, non de Ioanne Baptiſta, Ioſeph, Simeone, multóque minus de ſanctiſſima Virgine matre, qui omnes, licet non ſolùm de origine & patria, ſed etiam religione & moribus fuerint Iſraelitæ, tamen fidei præſtantia non ceſſerunt Ethnico huic Centurioni, & de quibus Eſaias totius Synagogæ nomine illud dixiſſe videtur: Niſi Dominus exercituum reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma fuiſſemus, & quaſi Gomorra ſimiles eſſemus. Rectè igitur Anſelmus Hieronymum ſequens, præſentem locum ſic explicat: Non de omnibus Patriarchis & Prophetis hoc dixit: ſed de omnibus præſentis temporis, quibus prædicabat, quibus fides Centurionis antefertur.] Conſonat Simon de Caſſia, diſertè monens, Chriſtum non de ſingulis

Contra quos maximè fides Mariæ hoc loco aſſeratur.

Deprauat Lutherus Christi verba: non inueni tantam fidẽ in Iſrael.

In Poſtilla ſuper Euan. Dominic. 3. poſt Epipha. Matth. 7. Luc. 8.

Quos Iſraelitas Chriſtus cum Centurione & eius fide conferat.

Eſaiæ 1.8. & 42. Ezech. 3. Zachar. 7. Ioan. 1.

Eſai. 1.

In explicat. Matth. ca. 8

Quomodo veteres hæc Chriſti verba interpretentur.

A

A perſonis in eum veraciter credẽtibus, ſed de vulgo Iudæorum hæc verba pronunciaſſe. Lyranus hoc loco Iſrael, Iudæorũ Principes ac præcipuos quóſque interpretatur, quos in Chriſtum malè affectos fuiſſe conſtat, tametſi longè illis maior, quàm gentibus credendi occaſio præberetur.

Lib. 5. de religio. Chriſtiana c. 12.

Quanta verò Lutheri eſt impudentia, quùm hoc Euangelij loco Mariæ fidẽ obſcurare conatur, adeóque in vniuerſum definit, Chriſtum prædicationis ſuæ tempore neque in matre, neque in Apoſtolis tantam fidem, quantam in hoc vno Centurione, repperiſſe? Ac de Maria quidem iſthæc ſubiicit: *Fieri poteſt, vt Matri ſuæ, dum ſe geſtabat in vtero, & dum peperit, magnam fidem donarit, & poſteà nunquam, vel raro tantam, imo etiam vt eius fidem identidem paſſus ſit nutare: vti ei vſu venit, quando triduo ipſum amiſerat.*

Lutherus impiè loquitur aduerſus Mariæ fidem & puritatem.

B Verùm de hoc poſteriore nos alibi viderimus, vt omnes intelligant, Mariam cum amiſſum triduò filium quæreret, haudquaquàm in fide vacillaſſe. Quod ad reliqua pertinet, omnium piorũ conſenſus in eo conſpirat, certóque confirmat, quod Maria non ſolũ geſtans vterum, & partus ſui tempore, vti concedit Lutherus, ſed etiam poſt partum, ac in omni vita fidem integram perfectámque ſeruarit, in eáque fide tantò magis profecerit, quantò pluribus & maioribus confirmandæ fidei argumentis abundaret. Etenim non modo Zachariæ domus, ſed etiam Paſtorum ac Magorum aduentus, & prætereà Simeonis & Annæ confeſſiones illuſtres, multóque plura, quæ circa infantem natum contigerunt myſteria, in fide illam maximè poterant corroborare. Quare Lucas

Maria ſicut ante partum, ſic etiam poſt, fidem integrã & perfectam habuit.

Luc. 1. & 2. Matth. 2.

Luce 2.

C non tacuit, quemadmodum illa eiuſcemodi geſta ſimul & verba conſeruarit, & in corde ſuo contulerit, viua nimirùm & ardenti fide prædita, ideóque ſtudioſior, vt oracula Prophetarum, quæ legerat, cum factis præſentibus compararet, atque hinc certioris fidei argumenta non ſibi modò, ſed aliis etiã profutura colligeret, animóque ſuo infixa retineret. Tantùm abeſt, vt quæ Virgo ante partũ de fide per Gabrielem edocta erat, poſt partum vel tentationis impetu, vel incuriæ culpa ſibi de fide aliquid excuti ac imminui pateretur, ideóque in hoc tam neceſſario Spiritus dono lãguidior & imperfectior vnquàm efficeretur. Igitur abſurdum ac futile prorſus habendum eſt, quod è ſuo cerebro nunc primũ effingit Lutherus, magnam illam & illuſtrem fidẽ, quæ ab initio Mariæ donata eſt, ſucceſſu temporis, & præſertim à partu illo ſanctiſſimo decreuiſſe.

D Nihil tale prodit Euangelium, ſed hoc potiùs conſentaneum eſſe monſtrat, veræ fidei laudem, quam in Deipara prædicauit Elizabetha, ſaluam illi ſemper incolumémque manſiſſe: vt ſicut gratia, ſic etiam fide plena, præſertim poſtquàm Dei Mater facta eſt, feliciſſimè perſeueraret. Hoc enim niſi Mariæ largiamur, ac eximiam eius fidem Centurionis fidei multis partibus anteponendam aſtruamus, parùm ſanè reuerenter matrem Domini tot modis benedictam, & in omni gratia cõfirmatam tractabimus, eámque vix à fœda ingratitudinis nota, & peccati labe poterimus vindicare.

Mariam vt gratia, ſic etiam fide plenam eſſe nunquam deſiiſſe, ſed magis in fide profeciſſe.

Nunc à Luthero ad Eraſmum, qui nimiùm ſæpè Lutherizat tranſeo, quòd is neſcio quo Spiritu ductus, ſibi nõ liquere ſcribat, Chriſtus ne Deus eſſet nec ne, virum Matri Domini in pueritia & infantia filij, perfectè fuerit reuelatum. Atque hanc pudendam dubitationem, quàm non grauatim arriperent

Contra Eraſmum diſputatio, qui ſe neſcire dicit, an Maria infantia Chriſti cognitionem habuerit atque fidem, quod is Deus eſſet.

Ariani,

Ariani comprobarentque vltrò Iudæi, adeò non reuocauit Eraſmus, vt etiam à Pariſienſibus Theologis monitus, eandem retinere ac defendere non dubitarit, ſui nimirum ſemper ſimilis in tergiuerſando, longéque paratior in ſuis lapſibus excuſandis, quàm ſaniore iudicio reuocandis. Inter cætera verò quæ ad ſui purgationem adducit, hoc etiá lemmate vtitur: *Nuſquam profectò legimus, Chriſtum vel a Matre, vel a Ioſeph fuiſſe adoratum pro Deo, cum eſſet infans.* Sic ille, vt in re ſeria nugas agat, eóque minus nobis ferendus, quòd non obſcurus diuinitatis Chriſti hoſtis permultis viſus fuerit, quamuis hoc etiam ſubdole, vt alij notarunt, excuſare conetur, negans interim in Euangelicis literis euidenter exprimi, Chriſtum Deum eſſe. Tum Scripturæ teſtimonium à nobis exigit, qui tam multa ſine Scripturis temerè docet, ac in Mariam etiam (vt ſequenti libro dicemus) inſulsè profundit. Quid verò attinebat, in Euangelicis literis ea diſertè narrari, quæ tũ ex antecedentibus, tùm ex conſequentibus vtcunque colligere non erat difficile, ſi tantùm homines non nimium craſſi & rudes accederent? An parùm videri debet, quod Spiritus ſanctus, per organum ſuum pronunciat, Mariam nõ modò vera fide præditam, ſed etiam ex fide beatam, & inter mulieres omnes etiam credentes benedictam eſſe? Eximiam ergo atque perfectam de Chriſto infante fidem habuit, quæ priuſquàm pareret, præclaro fidei titulo eſt decorata, ſuæque fidei cõfeſſionem, vt diximus, in Zachariæ domo integram ac verè illuſtrẽ edidit.

Perperã Eraſmus ſuam opinionẽ eo tuetur, quod ſcriptum non ſit, Mariã ab initio Filiũ ſuũ Deum agnouiſſe.

E Scripturis colligi poſſe, quod Maria de Filij ſui diuinitate ab initio non dubitarit.

Sed enim quàm tenuem ac languidam in ea fidem fuiſſe dicemus, quæ Chriſtum eſſe Deum, vt fingit Eraſmus, aut ignorabat, aut imperfectè credebat, quia de Chriſto infante diuinam non habuit reuelationem? Quaſi vero Legatus Dei Gabriel defuerit muneri ſuo, nec ſatis explicatè narrarit arcanum, quod inprimis Virgini erat aperiendum, vt ſciret id quod ſuis viſceribus naſceretur Sanctum, verum Deum & hominem fore. Hoc myſterium Patres in verbis Angeli deprehenderunt, ac res ipſa teſtatur, in ſcriptis Propheticis multa proponi, quę nobis & Iudæis, ad Emanuelis diuinitatẽ clariſſimè comprobandam ſatis eſſe queant. Ergòne tàm obtuſa & indocilis erat Maria, cui nec Prophetica teſtimonia, nec Gabrielis verba ad faciẽdam de vtráque Chriſti natura fidem ſufficerent? Accedebant & miracula circa Domini infantiam geſta, quorum ipſa non fuit ocioſa certè ſpectatrix, ſimúlque auſcultatrix verbi ſemper ſedula, quodcunque tandem à piis proficiſceretur. Quid Angelorum circa cunas aſtantium chorus atque concentus? quid Paſtorum Bethlehemiticorum aduẽtus, fides, narratio? Quid Regia Magorum ſuppliciter adorantium oblatio? quid ſenis Simeonis in templo euidens teſtimoniũ? quid Annæ viduæ publica confeſſio? vt alia id genus myſteria, quæ Mariæ, vtpotè ipſa præſente geſta, ignota eſſe non poterant, prætereamus. Hæccine ſat erãt ad Mariæ fidem de Chriſto Deo licet infante vel conciliandam, vel nutriendam confirmandámque? Nec ſolum audiebat atque cernebat corãm, ſed etiam in ſe ipſa multò amplius, quàm quiſquam alius, & maieſtatem & diuinitatem Emanuelis experiebatur, iure vt ſuo & præ cæteris quidem perfectiùs, diceret: Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis: & vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis.

Vel ſolus Gabriel Mariam ſatis inſtruxit de Filij ſui diuinitate.

Lucæ 1.

Ex miraculis & aliis circa Chriſti puerítiam factis Mariæ fidem de Chriſto Deo ſatis confirmatam habuit.

Lucæ 2.

Matth. 2.

Ioannis 1.

1 Ioan. 1.

A Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ. Hæc enim Ioannes ita dixit, vt non modò de ſuis Collegis Apoſtolis, ſed etiam de Matre Domini dicta verè poſſint & debeant. Quid igitur? quod ſeruis Prophetis largimur, imò quod Iudæis ac Ethnicis, ipſiſque Magis tribuunt Euãgeliſtæ, Chriſtum infantem amplectentibus, profitentibus, adorantibus, id pro ſua æquitate Matri non concedet Eraſmus? Putat fortaſſe illis videntibus lumen, cùm Oriens ex alto apparuit, Mariam in tenebris permanſiſſe, ſuúmque & Deum & Filium ignoraſſe, quem cælũ, terra, viri, fœminæ, diuites, pauperes tanto conſenſu & claris teſtimoniis in templo & alibi pręadicabant, ac tantùm nõ decantabant. Sinamus autem Eraſmũ B tàm præpoſterè ſapere, vt ſibi demùm plus quàm Marię diuinitus reuelatum eſſe putet in iis, quæ ad Chriſtum ſpectant infantem. Orthodoxorum certè firma eſt ſententia, cognitionem & fidem de tanto arcano perfectam, in Maria non minus, quàm in cognata eius Elizabeth extitiſſe, quę Chriſtum verum Deum & hominem haud obſcurè confeſſa eſt, adeóque vnà cum infante Ioanne in vtero ipſo viſa eſt perſentiſcere.

Non minor fides Marię quam reliquis in Chriſtum infantem credentibus tribuenda eſt.

Luc. 1.

Luc. 1.

Fidei laus & excellentia in Maria non minor fuit quã in cognata Elizabetha.

Quod ſi Patres Eraſmo anteponimus, vt res ipſa poſtulat, Ambroſius perſpicuè docet, Chriſtum nõ ſolum à Maria, ſed etiam à Ioſeph adoratum eſſe, quoniam ambo Deum verum eſſe in illo corpore confiterentur, de quo ſolo dictum eſt: Laudate eũ Sol & Luna: Laudate eum omnes ſtellæ & lumen. C Repetit igitur & illud, quod Iacob Patriarcha Ioſeph filio, qui typus erat Chriſti, dixerat: Num ego & mater tua & fratres tui adorabimus te ſuper terram: Hoc enim in Chriſti parentibus puerum adorãtibus impletum fuit.] Præterea idem Ambroſius tantum fidei Mariæ largitur, vt dicat, illam etiam ante partum, anima & Spiritu Patri filióque deuotam, & vnum Deum, ex quo omnia, & vnum Dominum, per quem omnia, pio affectu veneratam eſſe. Id quod probat verbis illis Cantici: Magnificat anima mea Dominũ, & exultauit Spiritus meus in Deo ſalutari meo. quantò enim maior eſt prærogatiua; Dei eſſe matrem, tantò maiorem fidem Mariæ reſeruari debuiſſe teſtatur. Tum Auguſtinus, cũ tractat locum: Fœmina circundabit virum, in hunc modum pronunciat: Circundat Maria virum Angelo fidem dando, quia Eua perdidit virum ſerpenD ti conſentiendo.] His porro ſubiungit, quod diuinorum librorum ſcientia non potuerit illam prætерire, quæ ipſam Prophetarum plenitudinem eſſet paritura.] Tantum abeſt, vt vel dubitet, vel dubitari velit Auguſtinus de fide Mariæ, eum iam puerpera eſſe cœpiſſet. quomodò perfecta, quæſo, fides in illa deſideraretur, de qua [a] Eſaias dixit: Acceſſi ad Prophetiſſam, & concepit & peperit filium? Hæc Prophetiſſa, inquit [b] Rupertus, ad quam Propheta iuſtus accedit, ſancta eſt Maria, cuius in vtero omnium Prophetarum ſanctorum completa eſt prophetia. Nec enim quod carne cõcepit, mente ignorare potuit.] Ac alibi rurſus: Neque enim hæc beata Virgo particularem, vt ſinguli Prophetarum Verbi gratiam, ſed vniuerſam Spiritu ſancto ſuperueniẽte ſuſcepit ex eo verbi Dei ſubſtãtiam, & Prophetiſſa ſingularis facta eſt, plenam Spiritus ſancti gratiam ſuſcipiens.] Sed & Scholaſticorum Doctorũ prin-

Patrũ teſtimonia, Eraſmicã opinionem euertunt, probántque Mariæ tãcem de filii ſui, licet infantis, Deitate ſolidam conſtitiſſe.

Li. de Ioſeph Patriarcha cap. 2.

Daniel. 3. Geneſ. 37.

a Eſai. 8.

b Lib. 1. de Trinitat. & operib. eius in Eſaiam cap. 34. Et in quatuor Euang. c. 9.

Maria illuſtris prophetiſſa, plena fide & omni gratia.

a In tertia parte Quæſtione 26.

ceps [a] Aquinas non eſſe ambigendum docet, quin Virgo beata donum ſapientiæ, gratiámque virtutum, necnon gratiam prophetiæ acceperit excellenter. Quo pacto autem his tantis muneribus diuinitus cumularetur, ac ſecundùm omnium Patrum ſententiam gratia plena ſub ipſum filij conceptum ritè prædicaretur, ſi poſt natum etiã filium (vt fingit Eraſmus) perfecta de Chriſto fide deſtitueretur?

Eximiam & perfectam rerum credendarum cognitionem Maria diuinitus accepit.

In libr. de laudibus B. Virginis.

In 1. caput Lucæ.

Sed & Thomæ præceptor Albertus Magnus vir eximiè doctus, dum varia huius Virginis narrat priuilegia, quæ ad plenam cognitionem illi contulit Deus, hæc duo veluti præcipua cõſtituit, quòd ſanctiſſimæ Trinitatis & myſterij Dominicæ incarnationis notitiam clariſſimam fuerit conſecuta. Ac de Mariæ fide ſic loquitur: Fidem habuit in excellentiſſimo, quæ tàm immenſæ rei ſibi promiſſæ fidẽ adhibuit, quæ etiam diſcipulis dubitantibus, non dubitauit, quæ omnia poſſibilia eſſe credenti certiſſima fuit.] Præterea Dionyſius Rickelius multis colligit argumentis, Mariam præ cunctis Prophe- B tis in fidei rebus illuminatam, & in ſacris literis eruditam, peculiariter verò ſanctiſſimæ Trinitatis cognitione maiorem in modum cumulatam extitiſſe. Alioquin ſi ante Gabrielis aduentum hac fide notitiáque caruiſſet, quo pacto dictum, vel potius reſponſum illud Euangelicum intellexiſſet: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi: ideóque & quod naſcetur ex te Sanctũ vocabitur Filius Dei? Quo ſermonis genere, ſi diligenter mentem aduertas, tres perſonæ diuinæ cõtinentur, de quibus Virgo iampridem edocta, nihil amplius percunctatur, & in quarũ cognitione progreſſum vtique maximum fecit, cùm efficacem & ineffabilem totius Trinitatis operationem ſentiẽs, Dei Mater effecta eſt. Poſtremò ex aduerſariis non vulgaris eſt Brentius, qui Mariam ab Eſaia prophe- C tiſſam vocari apertè fatetur, non tàm hoc nomine, quòd compoſuerit carmen Propheticum, priuſquã Chriſtum pareret, quàm quod more Prophetarum impleta ſit Spiritu ſancto. Sed imprudens Auguſtinum, aliis ferè omnibus quos adduxi, præſtantiorem omiſi, vt qui de Mariæ fide hoc egregiè profitetur: Non potuit diuinitati Chriſti non eſſe credula, quæ ſe nouerat, hunc non ex virili ſemine ſecundũ ordinem naturæ, ſed diuino ſpiramine, nunciante Archangelo, concepiſſe, videns ſemper famulantium Angelorum ei adeſſe frequentiam, vt naſcituro & nato, & in Ægyptum fugienti, atque inde iterum redituro. Quibus liquidò cognoſcere potuit, quia talia obſequia, non niſi Deum decuerant. Vn-

Lib. 2. art. 17. de Mariæ præconio & dignitate.

Luc. 1.

Maria S. Trinitatis myſterium, cùm à Gabriele ſalutaretur, agnouit Brentius Mariam quoque Propheteſſam illuſtrem agnoſcit.

Auguſtini teſtimoniũ, de Mariæ fide ſecundum hiſtoriam Euangelicam.

In 8. caput. Eſaiæ.

Serm. 1. de Aſſumptione Virginis Mariæ.

Luc. 1.
Luc. 2.

A de & ſtellæ annunciatio, & Magorum de longiſſimis partibus inſperata adductio, quàm maximum illi extitit indicium veritatis: ſimiliter & Simeonis & Annæ prophetali dignitate inſolitus cœtus, & huic ſpecialis occurſus. Quæ omnia proculdubio Maria conſeruans, his cunctis altius ad fidem roborata pio corde conferebat: in tantum vt omninò nõ nutabunda, ſed certa de filij poteſtate, tanquam de Dei virtute vera, deficiente in nuptiis vino dixerit, quia vinum non habent: ſciens planè illum hoc potuiſſe, quod eum mox contigit diuino miraculo cõpleuiſſe: Ecce igitur Maria fide & opere Chriſti miniſtratrix.] Tàm multis, tàm manifeſtis, & Euangelicis exemplis Mariæ fidẽ aſtruit Auguſtinus, quæ inde ab initio confirmandæ fidei ſuæ teſtimoniis abundarit, vt de filij ſui diuina tum natura, tùm poteſtate non potuerit addubitare. Quare vt ſemel finiam, inter omnes Virgines Euangelicas veréque ſapientes, quæ Chriſto ſponſo vnquã charæ, & fide B viua tanquam incenſa lampade ſemper inſtructæ fuerunt, Maria primas facilè obtinet. Illa enim lõgè latéque ſplendentis fidei lumen omnibus prætulit, prima in Euangelio hanc aſſecuta laudem, quòd diuinis promiſſis & Angelicis dictis, in re omnium grauiſſima, fidem maximam miniméque nutantem adhibuerit. Hoc ſi Chriſto nondum edito præſtitit, ſuóque præclaro Cãtico comprobauit, & præterea cognatæ verbis confirmatum habuit, vti probauimus, ſatis demùm conſtare arbitror, quòd poſt diuinum illum partum fidem eandem retinuerit, ea ipſa fide Chriſtum, licet infantem, Deum agnouerit, agnitúmque vnà cum fideli ſpõſo pro Chriſtiano officio adorarit. Qua in re neque Melanchthon diſſentit, de Maria ſcribens, quod veram de Meſſia doctrinam in oblatione primogeniti optimè intellexerit. *Ideóque principaliter venit in templum, vt ipſa* C *teſtaretur hunc eſſe primogenitum illum præcipuum, propter quem omnes oblationes inſtitutæ fuerunt.* Affirmat quidẽ Lucas, Mariam & Ioſeph ob ea, quæ de puero dicebantur admirari, cùm miracula miraculis addi cernerent: quæ tamen admiratio non ex ignorãtia, incredulitate, dubitatione vel imperfectione quadam, ſed ex rerum de Chriſto dictarum profunda contemplatione, & ſicut Brentius quoque fatetur, ex vera fide prouenit. Atque huc nos abduxit Eraſmus, cui de Mariæ fide nunquam ſatis laudata dubitanti, imò aduerſus communem Doctorum & piorum omnium ſenſum atque conſenſum pugnanti, non potuimus non aliquid reſpondere.

Matth. 2.

Lucæ 2.

Ioan. 2.

Maria inter Euãgelicas & ſapientes Virgines lõgè ſapientiſſima & inter credẽtes Euãgelio prima.

Matth. 25.

In concione de purifica. Mariæ.

Luc. 2.

Maria & Ioſeph quomodo mirantur circa puerum Ieſum.

Hom. 17. in Lucam.

CAP. III.

CAPVT TERTIVM

De hiſtoria Deiparæ cognatam Elizabeth viſitantis, quæ multis modis illic commendetur, nobisque prædicanda & imitanda proponatur.

Vum munus obiiſſet Angelus Gabriel, ob quod Legatus Dei venerat in Nazareth, relicta tandem Virgine grauida de Spiritu ſancto. Verum tem ille ſuis dictis fidem maiorem conciliaret, ac diuinæ virtutis in Maria operantis præſens miraculo miraculo confirmaret, rem nouam & admirandam inſeruit de Mariæ cognata Elizabetha, quæ in grandæua ætate & veteri ſterilitate Ioannem filium conceperat: eúmque iam in vtero menſe ſexto geſtaret. Maria hoc læto nuncio recreata, Deo in primis haud dubiè gratias egit, qui ſenile ac ſterile coniugium, in præſente omnium deſperatione, tam mirabiliter proſperaſſet, ac ſimul de cognata quamprimum inuiſenda ſanctum cœpit conſilium, vt illi ex animo gratularetur. Abiit igitur in montana cum feſtinatione in ciuitatem Iudæ, & introiuit in domū Zachariæ, & ſalutauit Elizabeth, vt reliqua Lucæ verba prætermittam. Quod Mariæ viſitantis inſtitutū & officium permulta notatu digna complectitur, & ad ferias Viſitationis, vt vocant, ex more Eccleſiæ celebrandas, cauſam idoneam præbet. Videant autem aduerſarii, quam prudenter & Euangelice eum ſolennes alias ferias Mariæ dicatas, tum feſtum hūc quoque diem in multis Eccleſiis non ita pridem abrogarint. Euangelica eſt certè hiſtoria, quæ hoc die commendatur atque proponitur, quam præterea non pauci ex ipſorum Schola Doctores ſuis concionibus cohoneſtare ſtuduerunt. Igitur vt reliquos taceam, Georgius Maior de hac hiſtoria ſic cenſuit atque ſcripſit: *Quod illa honeſtiſſima Matrona plena fide & Spiritu ſancto conueniunt, & mutuis teſtimoniis datis & acceptis ad inuicem declarant Meſſiam præſentem & exhibitum eſſe, & eſſe hunc Ieſum Filium Virginis recens iam conceptum, cum infans in vtero Elizabethæ aſſilit gaudio inuſitato & præternaturali, illa tanta ſunt, & tantorum bonorum teſtificatio ac confirmatio, vt in tota æternitate celebrari ſatis & exhauriri cogitatione & ſapientia omnium creaturarum neque ant.* No autem [illegible] huius hiſtoriæ capita quædam, vt Mariæ cauſa, Feſtique huius celebritas rectius illuſtretur, in Lectori gratiam decerpta proponemus.

Principio Virgo teneriſsima, vt multi ſentiunt, paucis comitata, iter lōgum ac aſperum ingreditur, quandoquidem pēr montanam regionem [illegible] tranſeundum, & [illegible] tribus Iudæ ſi biecta per [illegible] priuſquam [illegible] Nazareth ad Zachariæ domum perueniret. Fatetur Melanchthon, iter viginti [illegible] in [illegible] Selnecerus nouendecim ſupputat [illegible] Maria puella [illegible] in minimum à Nazareth [illegible] [illegible] & Ma[illegible] [illegible] [illegible] Zachariæ [illegible] alibi [illegible] pud [illegible] A[illegible] Beda improbant [illegible] do autem hanc inſtituit profectionem? ſtatim poſt diſceſſum Angeli, à quo tam reuerenter ſalutata, ac Dei Mater proclamata, ipſum Dei Filium in ſuo Virgineo utero iampridem cœperat circumferre. Adeo illa ſui rationē nō habuit, grauida licet effecta ne vel incitanti ad iter Spiritui ſancto, vel cognatæ quæ vix tribus menſibus à partu aberat, obſequio deeſſe videretur. Quid verò tandem, niſi officioſa ſuique prodiga charitas [illegible] noſtram Virginem ab adamata abſtraxit ſolitudine, quæ ſacris meditationibus amica eſt, & ad publicum conſpectum, iterque laborioſum extruſit? Charitas illi temporis moram & quietis cultum abrupit: charitas celeres pedes dedit, puellare corpus exercuit, ad inſuetum laborem perpulit, totius itineris moleſtias mitigauit. Charitas ad gratulationis officium vltro præſtandum permouit, vt non vocata, neque expectata, fortaſſe nec de facie quidem nota, domum alienam intraret, nec ſolum cognatam amantem [illegible] ſed & Sacerdotem tanti coniugem reuerenter ſalutaret. Charitas ad gratulandum & ſeruiendum [illegible] parata ſit, vt paratam operam omnem, ſi grata foret, nul[illegible] non libenter offerret ac impenderet. O præclarum admirandæ ac viuidæ charitatis exemplum, quæ in Maria verè patiens, verè benigna, non quærit quæ ſua ſunt, non inflatur [illegible] eſt ambi[illegible] [illegible] [illegible] autem veritati, omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet [illegible] ſuperiores ad inferiorē libente accedit, V[illegible] & [illegible] Domini ad vetulę miniſterium ſeſe [illegible] demittit nihil etiam do meſtici operis vel laboris, ſi ita ferret vſus, in Zachariæ ædibus recuſatura.

Iam vero quantam in ſummum Deum reuerentiam & pietatem cum [illegible] ipſa in cognatam charitate coniunxit? Inge[illegible], ſed veras tamen laudes [illegible] matre Ioannis, ac potius à Spiritu ſancto ſibi delatas non agnoſcit, ſed eas quum percipit, ſtatim [illegible] ſuęque dignitatis [illegible] ſolum bonorum [illegible] Authorem & fontem re[illegible] [illegible] laudes [illegible] prorumpit ac hymnum [illegible] [illegible] lans, alios itidem ad Deum celebrandum [illegible] [illegible] tatur. Q[illegible] [illegible] familiariter eo loquio ve[illegible] quam [illegible] d[illegible] [illegible] gratia ſemper incidit, [illegible] [illegible] ſine negotio [illegible] Deo vt [illegible], [illegible] [illegible], Deum in Spiritu & veritate [illegible] omnes [illegible] Deum [illegible] nora [illegible] vt [illegible] Maria [illegible] D[illegible] viuum penitus exultatent? V[illegible] non [illegible] ſed & propheti[illegible] hic agit, quę Sibyllis [illegible] bus merito præferatur, adeo diuinè [illegible] eſt. Verum de hoc Mariæ hymno ſiue ode [illegible] [illegible] ſi de fructu Marianæ viſitationis [illegible] eſt haud profecto vanus, [illegible] ſed [illegible] d [illegible] Zachariæ [illegible] fuit ad[illegible] nitu. [illegible] enim [illegible] [illegible] ſancto repleta, & prophetis [illegible]

Margin notes (left): Peregrinatio Mariæ. — Maria ſalutat Elizabeth. — Maria viſitationis feſtum. — In 6. parte [illegible] — Iter Mariæ. — Luc. 1. (right): Quid ad Mariæ cognatam [illegible] ex charitatis affectu. — Ingens charitas [illegible] — 1. Cor. 13.

ſacra myſteria nouit eructare. Felix infanti Ioanni viſceribus licet maternis incluſo, qui ſonãtem Mariæ vocem ſentiens, perindè ac ſi præſentem Redẽptorem, eiúsque Matrem agnoſceret ac reuereretur, quos poteſt gaudij & venerationis motus edit, ſimúlque in matris vtero ſanctificatur. Felix demũ Mariæ occurſus ædibus Zachariæ, in quibus totius honeſtatis viuum refulget ſpeculum, & vbi diuina

Galat. 5.

chariſmata, ſiue, vt Paulus vocat, fructus Spiritus, vt nunquam anteà, per tàm electum Dei organum dimanarũt, ac fortaſſis ad multos etiam ſiue domeſticos, ſiue vicinos, tribus illis menſibus, quibus illic Maria demorata eſt, copiosè fluxerunt.

Veterum teſtimonia de Maria, quæ magnã in cognata viſitanda virtutem declarauerit.

Sed hanc viſitantis Mariæ virtutem, quæ moroſos & inuidus Nouatores offendit, veterum etiam teſtimoniis muniemus, ne quis fortaſſe nos Lucæ B verbis adferre vim, aut noui aliquid attribuere ſuſpicetur. Ambroſius de Maria perſpicuè ſcribit: Viſitauit Ioãnem Baptiſtam, & in vtero Matris priuſquàm naſceretur, exultauit infantulus, obſecutus

Lib. de inſtitut. Virg. cap. 7.

antequàm genitus. Nec immeritò integer corpore, quem in tribus menſibus oleo quodam ſuæ præſentiæ & integritatis vnguento Domini Mater exercuit.] En tibi oleum præſentiæ & integritatis Marianæ, quo Ioãnes Baptiſta, priuſquàm lucem aſpiceret, vel imbutus, vel delibutus eſt, vt hinc etiam corporis caſtimoniam & mentis innocentiam ſibi compararet.

Ioãnes Baptiſta ob Mariæ viſitationem in Vtero Matris exultat, & quaſi vngitur oleo ſpirituali.

Addit porrò Ambroſius: Si primo ingreſſu tantus profectus extitit, vt ad ſalutationem Mariæ exultaret infans in vtero, & repleretur Spi-

Ibidem.

ritu ſancto mater infantis, & quantum putamus, vſu tanti temporis (quum tribus nempè menſibus C in illis ædibus diuerſaretur) ſanctæ Mariæ addidiſſe præſentiam?] Idque ab Origene videtur acceptum, qui multò ante Ambroſium ſcripſerat: Si eo quod tantum venit Maria ad Elizabeth, & ſalutauit eam, exultauit infans in gaudio, & Spiritu ſancto plena Elizabeth prophetauit ea, quæ in Euangelio ſcripta ſunt, & in vna hora tantos profectus habuit, noſtræ conſcientiæ relinquitur (conſiderandum) quid in tribus menſibus Ioannes profecit aſſiſtente Maria Elizabeth.] Nec multò pòſt: Exercebatur ergo, & quodammodò in athletico à ſancta matre per tres menſes vngebatur Ioannes, & præparabatur in Matris vtero, vt mirabiliter natus, mirabilius nutriretur.] Sed neque Cyrillus dubitat affirmare: Salutatio ſanctę Virginis Mariæ Ieſum ferentis in vtero Ioannem mouit ad prophetiam.] D

Mariæ viſitatio in primo ingreſſu alijs ſalutaris, etiã poſtea efficax fuit.

Hom. 10. in Lucam.

Salutatio Virginis Ioannẽ mouit ad prophetiam.

Lib. de recta fide ad Reginas.

Forsa ſexta in aduentu.

Tùm ſi authorem Homiliæ Euſebio Emiſſeno inſcriptæ ſequimur, quemadmodum Mariæ aduentus ſingulare gaudium, eximiúmque fructum Zachariæ ac eius vxori ſimul & filio attulit: ita viciſſim eiuſdem Virginis diſceſſus mœrorem ac luctum in illis omnibus excitauit. Poſtremò Bernardus nos docet in hunc modum ratiocinari: Si Ioannis paruuli nõdum nati anima liquefacta eſt, vt Maria locuta eſt, & vox ſalutationis eius ipſos in gaudio exultare facit infantes, multò maior & amplior cælitum eſt exultatio, qui vocem ianiæ Virginis audire, & videre faciem, & beata eius frui præſentia meruerunt.] Plura id genus teſtimonia proferri ex veteribus poſſunt, ac nos etiam quædam in operis huius veſtibulo citauimus, vnde liceat confirmare, quod vox Deiparæ & Matrem & Filium hàud parùm effecerit, ac mirabiliter operata fuerit in ædi-

Serm. 1. de Aſſumpt. Mariæ.

In præfat. ad Lectorem.

In cap. 2. Luca.

A bus Zachariæ. nam quod Bullingerus admiſcet, hæc non Virginis virtute, ſed Verbi incarnati potentia effici, id hactenus admitti poteſt, ſi ſolam Virginis virtutem, ſecluſo diuinæ gratiæ adiutorio, intueamur. Norunt autem ſapientes, ſecundariis cauſis quædam attribui, nõ excluſa interim primaria cauſa efficiente, ideóque ad Mariam etiam poſſe referri, quæ per illam cooperantem Deus in Zachariæ domo, vel alibi ad vtilitatem mortalium operari dignatur.

Mariæ & Sanctorũ præclara geſta magnaque virtute a Dei gratia non ſecludi, cum a Catholicis prædicantur.

Ac ſanè Catholici, quicquid præclaræ virtutis Mariæ vel Sanctis tribuunt, non ſine diuinæ gratię concurſu ac prædicatione tributum eſſe volunt, quia ſoli Deo, à quo & ad quem bona omnia, primas vbique largiuntur, ſuo deinde loco Sanctos & agnoſcentes, & venerantes, per quos diuina boB nitas ſua ſæpè dona diſpenſat mortalibus, vt alibi fuſius oſtendemus.

Miracula & Chriſto & Mariæ aliiſque ſanctis merito attribuuntur.

An obſcura eſt Chriſti ſententia: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet? Quarè virtus miraculorum, quæ Chriſto capiti inprimis accepta referenda eſt, ipſis, etiam membris electis, ſi Chriſti doctrinam ſequimur, rectè à nobis attribui poteſt. Sed & multis exemplis diuina Scriptura confirmat, Sanctorum aduentum aliis fortunatum & ſalutarem crebrò extitiſſe.

Ioan. 14

Ab exemplis variis confirmatur de Sanctis, quorum aduentus aliis ſæpe fuerit felix & ſalutaris, idéque de Maria non eſſe negandum.

Venerunt tres Angeli ad Abraham, quibus hoſpitio exceptis, cùm pro peregrinis haberentur, Patriarcha ille diuturni voti compos factus eſt, vt in extrema propemodùm ætate, contra omnium expectationem, ex vxore ſterili & valdè annoſa diu optatum filium ac hæredem acciperet.

Geneſ. 18.

Ab exemplo Angelorũ domum Loth viſitantium.

Venerunt rurſus Angeli duo, & ad Loth Sodomis cõmorantem diuerterunt, qui non ſolùm hoſpitem C ſuũ, ſed & filias eius duas ſummo vitæ periculo liberarunt, vt cõmuni & horrendæ vaſtationi patriæ incolumes ſupereſſent.

Geneſ. 19.

Iacob Patriarcha quantum ethnico Labã profuerit ſua præſentia.

Venit Iacob ad iniquum & impiũ Laban, ſuóque aduẽtu ſingularem Dei benedictionẽ illi idolorum cultori obtinuit, vt palàm & ipſe fateretur: Experimẽto didici, quia benedixerit mihi Deus propter te.

Geneſ. 30.

Eliſęus hoſpitæ ſuæ filium mortuũ reuocat ad vitam.

Venit Eliſęus ad hoſpitam ſuã Sunamitidem, qui vt ſe illi gratũ demonſtraret, filium eius mortuum ad vitã reuocauit. Venerunt Apoſtoli pacem domeſticis, ad quos fortè diuertiſſent, optantes, imò etiã niſi ſe indignos illi præberent, ad ſuũ ingreſſum elargientes.

4. Reg. 4.

Apoſtoli domum ingredientes, pacẽ precantur, & donẽt incolis.

Et ſolius Mariæ demùm in Zachariæ domũ aduentus tàm infauſtus ac inanis fuit, nullum vt cuiquam vſum & fructũ, nullámque conſolationẽ & opem adferre potuiſſe D credatur? Benè ac feliciter cum Obededõ Gethæo actum fuiſſe legimus, cum Arcam Domini à Philiſtæis reſtitutam in ſuas ædes reciperet: benedixit enim Dominus Obededum & omnem domũ eius, vt Scripturæ verbis vtamur, quãdiu videlicet apud illum Arca Domini demorata eſt.

Obededom Gethęus, ob Arcam Domini in ſuas ędes traductam peculiariter benedicitur.

Qui ſucceſſus Dauid Regem non multò poſt excitauit ac perpulit, vt eandem Arcam ab hoc Gethæo in ſuas ædes transferri, & honorificè quidem deportari curaret, ea nempè ſpe deſiderióque ductus, vt ſimilem Dei benedictionem ac proſperitatem ex Arcæ præſentia experiretur.

Matth. 10.

2. Reg. 6.

Quid verò in ædibus Zachariæ, quid, inquam, niſi viuam Dei Arcam, in qua verum Manna verúſque panis de Cælo deſcendens continebatur, oſtendimus atque contemplamur? cuius Arcæ virtutem Elizabetha in ſe filióque ſuo ad ipſum ſtatim Mariae ingreſſum, ac ſæpius etiam poſteà, vt

Maria vera & viua Dei Arca multã gratia & benedictionem in Zachariæ domũ induxit.

A veteres monuere, perſenſit, nulla vt cognata ſuo aduentu tantum theſaurum illi apportare, nullus vt hoſpes tantum vtilitatis, decoris & voluptatis alienis ædibus inferre ac donare potuiſſe videatur.

Quomodo Elizabeth erga Mariam ſe geſſerit reuerenter ac officioſe.

Reliquum eſt, vt ad Elizabethæ dicta & geſta veniamus, quæ magnam præſentis hiſtoriæ partem occupant, ſimúlque ſingularem & illuſtrem continent Mariæ commendationem. Nihil verò mulier illa dicit vel facit, quod ipſi authori Spiritui ſancto non mereatur aſcribi, ſed ſolo illius afflatu & impulſu, nullóque alio accedente internuncio vel admonitore, Chriſti matrem præſentem eſſe cognoſcit, cognoſcendo ſuſpicit, ſuſpiciendo, confitetur, confitendo laudat, ſuáque laudatione totam domum imò Eccleſiam complere videtur, vt qui verè aures habent ad audiendum, ad illius voces & B geſtus iure obſtupeſcant. An non linceis, vt ſic dicã, oculis Virginem noſtram aſpexit, cùm ad primum intuitum tàm multa & magna in illa perſpexit & detexit arcana, nullo licet mortalium reuelante? periudè ac ſi conſcia eſſet omnium, quæ inter Gabrielem & Mariam iam eſſent antè tranſacta, diuinitúſque corroborata? Etſi verò Lucas nõ explicat omnia, ſubindicat tamen, hanc inſignem matronam ac dignam tali Sacerdote coniugem, Mariæ plurimùm detuliſſe, & ſicut in ipſo ſtatim ingreſſu, ſic etiam poſteà tribus menſibus eandem in magna veneratione habuiſſe, ac aliis etiam vicinis vel amicis, qui Meſſiæ deſiderio tenebantur, apprimè commendaſſe. Nec occultè quidem, ſed ſublata voce ſuam de Maria confeſſionem edidit, ciúſque dignitatem ita depinxit, vt res diu latere, & intra priuatos manere parietes non potuiſſe videatur. An tacerent domeſtici, ſanctam & præclaram, multiſque dotibus ornatam adeſſe puellam, quæ Meſſiæ Mater ab hera ſancta proclamaretur, & ad cuius ingreſſum noua veluti lux, magnáque proſperitas in ædibus appareret? Ac ſanè fatendum eſt, Elizabethæ verbis miram emphaſin, multáque myſteria cõtineri, quæ mulier Spiritu ſancto plena perſenſerit magis, quàm expreſſerit, quùm Euangelicæ gratiæ quaſi primitias deguſtaret.

Euangeliſtam in hac hiſtoria multa præterire, quæ probabiliter concurriſſe videatur. & Mariam prædicant.

Sunt hodiè, qui modicis Mariæ verbis offenſi, quod ſuam humilitatem dicat reſpici, nihil illi eximium ferè concedunt, ſed abiecta & vilia quęque de illa inſulsè fingere ac iactare conſueuerunt. Quantò autem prudentior eſt Elizabetha, tantò ſublimius de Maria iudicans, tantóque propenſius D illam laudans, quantò ipſa ſeſe ſubmiſſius gerit, nec factis minùs quàm verbis extenuare conatur, vt quod ante Gabrieli ſe ancillam Domini dixerat, nunc re ipſa præſtare, atque adeò vnius etiam vetulæ ancillam agere velle videatur. Igitur Spiritu Dei edocta cognata, cùm hanc inauditam modeſtiam, quam & Angeli fortaſſe mirati ſunt, agnoſceret, quid illi quæſo animi fuiſſe putemus? Certè viſitantis perſonæ maieſtate deterrita, non audet ſalutantem reſalutare: ſed mox partim de illius maieſtate, partim de ſua indignitate præfatur, inquiens: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Quod Poeta quidem hoc carmine, vt mihi videtur, non inuenuſto reddidit ac illuſtrauit:

Elizabeth tantò magis Mariã admiratur ac laudat, quo ſe illa gerit ſubmiſſius.

Actius Sannazarius libro 2. de partu Virginis.

O decus, o laudis mulier dux præuia noſtræ,
A *Cælitibus ſola humanum, quæ digna reperta es*
Conciliare genus, cœtúſque attollere ad aſtra
Fœmineos: gremium cuius diuinus obumbrat
Palmes, inexhauſtis terræ: qui compleat vuis:
Quæ me, quis tanto Superum dignatur honore?
Tūne procul viſura humileis Regina penateis
Veniſti? tūne illa mei pulcherrima Regis
Mater ades?

Quare ſancta Matrona ſanctiori Virgini hoc modo dicere videtur: Vbi conſiſtam, quidue reſpõdeam neſcio: tantum me non obruis hac tanta pietate ac charitate tua Virgo regia, generis noſtri primarium decus, adeóque totius fœminei ſexus gloria incomparabilis. Ego miſera, tu felix: ego egens, tu plena gratia: ego ob longam ſterilitatem B apud meam gentem infamis, tu apud nationes & generationes omnes celebranda. Ego velut annoſa quercus, quæ citò cadere poteſt, diu ſupereſſe non poteſt: Tu arbor vſque virens veréque ſacra, ſacratiorem fructum, ipſúmque vitæ lignum orbi proferens, vt in fructu ventris tui gentes omnes benedicantur. Tu ſtrenuè quidẽ diſſimulas cæleſte myſterium, pretioſúmque theſaurum, quem tibi concreditum in vtero tuo circumgeſtas, quémque Angeli reuerenter adorant. Verùm quod præ ſumma tui ſubmiſſione reticere cupis arcanum, iam Spiritus mihi patefecit, iam meus fœtus in vtero ſubſiliens comprobat: quod ſi porrò filij Iſrael non intelligent, certè ipſi lapides clamore prodent, publicéque celebrabunt. Meus ac rerum omnium princeps & Dominus ſuam in te ſedem fixit, te ſibi Ma-
C trem aſſumpſit, vt ſemẽ Abrahæ, quo caput ſerpẽtis conteritur, & filius Dauid tàm diu deſideratus ſuũ populum in his ærumnis maximis, in extrema ferè diſſipatione Eccleſiæ conſoletur. Ego verò etſi tuũ inſtitutum nõ auſim reprehendere, tamen aduentus tui cauſam cogor admirari, quòd ancillã Domina, & anũ Virgo, & prægnans de Spiritu ſancto immundam mulierẽ vltrò adeas, & amanter inuiſas, itinere tàm lõgo ſuſcepto, & magno aſſumpto labore, nullis meis vel meritis, vel præmiis prouocata. Annis quidem te ſupero, ſed electione Dei, & gratia Spiritus, & meritorũ copia tibi lõgè ſum, eróque ſemper inferior, ne digna quidẽ tuorum pedum veſtigia oſculari. Meũ erat ſanè ad te properanter accurrere, nouámque tibi felicitatẽ gratulari, nec meo tantũ, ſed & cognationis, & generis, & Eccleſiæ nomine D gratias agere ſingulares, quòd Mater eſſe Domini, qui Regnũ Iſrael reſtituat, nõ recuſaris, quin potius ad hoc ſummũ munus electa, te promptam diuino numini feceris adminiſtrã, vt alteram nobis Euam, non mortis, ſed vitæ parentem exhiberes. Pudet & piget me huius exiguitatis, quòd etiamſi velim, non poſſim tamen te verã & naturalem Domini & Meſſiæ Matrem, vt par erat, excipere, ac domi pro dignitate tractare, cùm ſecundum eum, quem vtero circumfers, nihil in cælo terráque te dignius & auguſtius eſſe poſſit, quę iuxta Eſaię vaticinium Virgo concipis, & paris orbi Emanuelem. Nónne igitur te benedictam, te beatam prædicem Abrahæ filiam, & fide inprimis tali Patri conformem, quando diuinas promiſſiones, quæ omnem naturæ facultatẽ excedunt, non minore fide quàm ille fecit, complecteris? Ea fides te neutiquàm fallet, ſed bonorum omnium compotem reddet, vt non modò Gabrielem,

Explicatio verborũ, quibus Eliſabeth cõpellat Virginem Matrẽ.

Geneſ. 22.

Geneſ. 3.

Eſaie 7.

A lem, ſed & Deum ipſum veracem ac fidelem expetiare. Hoc enim illis verbis indicatur: Beata quæ credidiſti, vel, vt alij legunt, quæ credidit, quoniá perficientur in ea quæ dicta ſunt tibi à Domino.

Nec me fugit apud veteres extare permulta, quę hanc ipſam Lucæ hiſtoriam magis explicent, ſimulque Mariæ dignitatem commendent, & ad formádos hominum mores illius exemplum proponant. Sed noſtri propoſiti eſt, his prætermiſſis, ne omnia congerere velle videamur, vnius doctiſſimi Bernardi verba, quæ Mariæ cauſam hoc loco inprimis illuſtrent, commemorare. Docet igitur ille, ſingularẽ Virginis prærogatiuam eſſe, quod hæc in ipſo ſuæ Conceptionis initio, quando cæteræ mulieres grauidæ miſerabilius affliguntur, tota alacritate, vt cognatæ miniſtraret, montana conſcenderit. Etenim illud moleſtiſſimum tædium, quo reliquæ omnes grauidæ laborare noſcuntur, ſola non ſenſit, inquit, quæ ſola ſine libidinoſa voluptate concepit.] Monet præterea, ſingularem Virginis gloriam Elizabethæ cognatæ per Spiritum reuelari, quæ perſonam venientis admirans dixerit: Vnde hoc mihi, vt veniat Mater Domini mei ad me? Notat itidem, vocem ſalutantis Mariæ verbis illis cognatæ commẽdari: Vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo: quódque fides credentis Mariæ beatificetur, teſtante cognata: Beata quæ credidiſti, quia perficientur in te quæ prædicta ſunt tibi à Domino. Subiũgit poſteà: Magna quidem præconia, ſed & deuota humilitas nihil ſibi paſſa retineri, iam in eam magis vniuerſa refudit, cuius in ſe beneficia laudabantur. Tu, inquit, magnificas Matrem Domini: ſed magnificat anima mea Dominum. In voce mea Filium perhibes exultaſſe in gaudio: ſed exultauit Spiritus meus in Deo ſalutari meo.] Nec multò pòſt: Veruntamẽ, inquit, nunquid putamus fratres, Elizabeth ſanctá in eo, quòd per Spiritum vtique loquebatur, erraſſe? Abſit.] Tùm in alio ſermone ſic de Virgine diſſerit: Feruebat in quærenda gratia charitas, ſplendebat in carne Virginitas, humilitas in obſequio eminebat. Etenim ſi omnis qui ſe humiliat, exaltabitur, quid hac humilitate ſublimius? Veniſſe eam mirabatur Elizabeth, & dicebat: Vnde hoc mihi, vt veniat Mater Domini mei ad me? Sed iam magis miretur, quòd inſtar vtique filij, & ipſa non miniſtrari venerit, ſed miniſtrare. Meritò proinde cantor ille diuinus in ipſius admiratione præcinens, aiebat: Quæ eſt iſta, quæ aſcendit ſicut aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata? Aſcendit planè ſuper omne humanum genus, aſcendit vſque ad Angelos: ſed & ipſos quoque tranſcendit, & cæleſtem omnem ſupergreditur naturam.] Atque hæc paulò fuſius dicta ſint, non ſolùm ad hiſtoriam Euangelicam illuſtrandam, quæ prorſus pathetica, & piorũ ſingulari obſeruatione digna eſt, verum etiá vt occaſionem meditandi, & orationẽ amplificandi, ſtudioſo Lectori ſimul & bono Eccleſiaſtæ ſubminiſtremus.

Bernardi teſtimonium de præſenti hiſtoria, & Mariæ commendatione.

Maria ſine faſtidio grauida, & alacris plane viſitat cognatam.

Serm. de verbis Apoſtol.

Ibidem.

Maria laudatur rara humilitas.

Ser. de natiuit. Mariæ

Elizabeth Mariæ præſtantiá admiratus.

Matth. 20.

Cant. 6.

Maria creaturas omnes in cęlo & terra tráſgreditur.

Epilogus

Etsi vero inter doctos non cõuenit de authoritate Concilij Baſileenſis, tamen præterire non poſſum præclará & piam conſtitutionem, quá præſtantes in illo Viri de Feſto viſitationis Mariæ ſolenniter celebrando ediderunt, multæque poſteà Eccleſiæ receperunt, & in hunc vſque diem obſeruant. Eius verò cõſtitutionis & obſeruationis cauſam in eodẽ Concilio explicatam habemus, quam, ſi Eccleſię contemptoribus comprobare non poſſumus, tamen prudentibus idcircò placituram ſperamus, quòd ad illuſtrãdam Euangelij hiſtoriam momentum habeat, ac magnis de rebus hoc die meditandis nos commonefaciat. Sic enim illic inter cætera legimus: Virgo beatiſſima cęleſti edocta nuncio, & Spiritu ſancto duce, aſcendens cum feſtinatione in montana, humilem Zachariæ domum intrauit. Ieſus enim qui in vtero illius erat, feſtinabat B adhuc in vẽtre matris Ioannem poſitũ ſanctificare. Et ipſa Virgo glorioſiſſima cognatam Elizabeth viſitans, non minus illam ſua viſitatione, quàm fructuoſo ſalutauit colloquio. Maximam namque lætitiam fidelium mentibus debet ingerere excellẽs illud myſterium, quo matres illæ glorioſæ totius ſalutis noſtræ ferentes primordia, tàm familiariter inter ſe exultarunt: cùm Virgo excellentiſſima de ſtirpe Dauid Maria, & veneranda inter filias Aaron Elizabeth inuicem colloquuntur: quarum altera Creatorem omnium & Saluatorem noſtrum, altera Præcurſorem Ioãnem geſtat in vtero: & ſanctæ illæ miraculo matres effectæ, diuina inter ſe beneficia commemorant. Felix quidem illa conuentio, & magnis diuinæ gratiæ ſplendoribus illuſtrata, qua C tales & tãtæ in vnum matres pariter affuerunt: quarum altera Virgo ex Spiritu ſancto, altera ſterilis & in ſenectute conceperat, & vtriuſque partũ cæleſtis Angelus prænunciauit: Quà Ioannes adhuc maternis recluſus clauſtris, venientem ad ſe Dominum in Mariæ vtero veneratur: Qua repleta Spiritu ſancto Elizabeth, conceptui Filij Dei & Saluatoris hominum gratulatur: Quà & ipſa prophetans, beatiſſimá dixit Mariam quę credidit, & reuelata ſibi myſteria pandit: Qua denique repleta ineffabili gaudio Mater Domini Maria, omnia in corde ſuo conferens, quæ vel prius ab Angelo, vel tunc ab Elizabeth perceperat, in canticum & laudem Domini protũpit.] Et paucis interiectis, hæc adiiciuntur: Quis tanta myſteria condignis laudibus proſequatur? Quis D hæc gaudia ſufficienter exponat, dum Ioannes nondum natus exultat, Elizabeth aduentu Virginis collætatur, Maria in myſteriis gaudet, clauſus in vtero Saluator à ſuo recognoſcitur præcurſore, lætantur Angeli, cælum & terra iocundantur & tota Trinitas nouis laudibus glorificatur? Hæc igitur gaudiorum magnitudo, ſpecialibus eſt extollenda præconiis: hæc ſingularibus ſolennitatibus celebrãda, in qua & Dominum, qui geſtatur in vtero, & Virginem, quæ portat, & ſterilem, quæ concepit, & pręcurſorem, qui viſitatur, condecentibus proſequi debemus honoribus.]

Definitio Cõcilij Baſileenſis de Feſto viſitationis ſolenniter celebrãdo, & quas ob cauſas.

Seſſione 43. Concil. Baſileen.

Luc. 1.

Maria & Elizabeth matres inprimis glorioſa.

Mirifica gaudia nobis in hoc Feſto totaque hiſtoria propoſita conſideranda.

CAPVT QVARTVM.

De variis Nouatorum corruptelis, quibus eadem Lucæ hiſtoria & Mariæ cauſa hoc ſeculo miſerè deprauatur.

Caluinus & Brentius quid ſentiat de Mariæ mente atque conſilio in hac viſitatione inſtituenda.

RELIQVVM eſt de Sectariis nouis dicere, illorumque ſententias pro inſtituti noſtri ratione quaſi ad trutinam reuocare, qui ſanè hanc ipſam Euágelij partem egregie contaminant, noſtrámque Virginem mala fide tractant, vbi illam maximè prædicare & exornare debebant. Primum in quæſtionem veniunt, quo conſilio Maria iter iſtud inſtituerit, reſpondétque Caluinus: *Non abſurdum eſſe ducendum, quæſitam à Maria fidei confirmationem fuiſſe ex miraculi conſpectu, quod Angelus non fruſtrà illi in medium propoſuerat.* At certè quidem abſurdum videri poteſt & debet, Deiparam nudo verbo Domini, quod ab Angelo didicerat, non fuiſſe contétam, ſed ad cognatam inquirendi cauſa veniſſe, vt accepti nuncij veritatem euentu ipſo comprobaret, atque ita fidem languidam confirmaret. Brentius habet in hunc modum: *Maria viſitauit Cognatam ſuam Elizabetham, vt verbo Angeli obediret, & Sacramentum quod Angelus annunciauerat, re ipſa experiretur, & rurſus Elizabeth confirmat fidem Mariæ.* Vbi duo commiſcet Brentius, quæ cùm probare non poſſit, ac temerè prorſus affirmet, iuſtam meretur reprehenſionem. Alterum eſt, quod pro ſuo arbitrio cófingit mandatum Angeli, vt niſi Maria iter ſuſciperet, inobediétiæ rea eſſe videretur. Sed nullum tale mandatum extat, indicante ſolùm Luca, vel potiùs Angelo miraculum, quod in ſterili anu Deus recés effeciſſet, eóque confirmat diuinam potentiam in Virgine paritura: nihil autem vel conſilij, vel præcepti adiectum eſt, vt Maria cognatam inuiſat. Alterum eſt quod Mariæ fidem in dubium temerè vocet. Etenim quæ fidei puritas & integritas in Deipara fuit, aut quomodò Iudaicæ curioſitatis fermento caruit, ſi Deo Deíque verbo non ſimpliciter credidit, ſed quando ad Cognatam profecta eſt, fidem ſuam ſignis & experimentis (vt ſomniat Brétius) voluit corrobare? Non tàm languida certè Mariæ fides erat, vt vel Elizabethæ, vel alterius monitis debuerit confirmari, nec potuit ignorare, quod poſteà ſcripſit Gregorius, nullum fidei meritum eſſe, vbi humana ratio præbet experimentum. Iam verò antè probatum eſt ſatis, ſingularem fidei puritatem atque præſtantiam in Maria excelluiſſe, quæ non minùs Filium Dei in corde ſuo per fidem, quàm in vtero re vera conceptum fouebat, quæque propter fidei perfectionem teſtimonio Spiritus in Zachariæ domo publicè cómendabatur. Igitur Ambroſio & Bedæ aſſentiendum eſt, qui velut Nouatores iſtos feriant, verámque ſuſceptæ profectionis cauſam explicent, perſpicuè ſcribunt: Maria non quaſi incredula de oraculo, nec quaſi incerta de núcio, nec quaſi dubitans de exemplo, ſed quaſi læta pro voto, religioſa pro officio, feſtinans præ gaudio in montana perrexit.] Quærit & Bernardus: quid fuit neceſſe, etiam huius ſterilis Virgini nunciare cóceptum? Nunquid fortè dubiam adhuc & incredulam oraculo, recentiore voluit confirmare miraculo? Abſit, inquit, ſed ideò ſterilis cognatæ conceptus Virgini nunciatur, vt dum miraculum miraculo additur, gaudium gaudio cumuletur.] Igitur eodem cóſilio Maria ſuam inſtituit profectionem, quo ductus Angelus nouum de Cognata grauida miraculum nunciauit, maiorémque Virgo charitatis & gaudij ſpiritualis, quàm confirmandæ fidei rationem habuit in hac ſua peregrinatione, quicquid Caluinus & Brentius ad fidem Virginis eleuandam comminiſcantur.

Refutatio Brétianæ cenſuræ, & quod non ex iuſſu venerit ad cognatam, neque ſidei confirmationem quæſierit.

Hom 26. in Euangel.

Nullum fidei eſt meritú, vbi humana ratio ne quærit experimentum.

In explicat. Euangelij Luc. cap. 1.

Quibus de cauſis Maria ſuam viſitet Cognatam ex veterum ſententia.

Hom. 4. ſuper Miſſus eſt.

Luc. 1.

Errat prætereà Lutherus, qui, ne omninò quicquam de ſolita virulenti animi acerbitate remittat, & vt Lucæ hiſtoriam quoque deprauet, in has voces prorumpit. *Maria non ſua cauſa Elizabetham adiit, nec aliam ob cauſam, quam vt prægnanti inſeruiret. Per hoc ſubruuntur omnia inſtituta & ordines, qui eo tantum intendunt, vt ſibi, non etiam aliis commodi ſint.* Hic donamus cóuicianti Luthero, quod primum affirmat, Mariam non ſua cauſa eſſe profectam, quia nec decebat quidem tàm ſanctam Virginem, eámque viro deſponſatam ſine graui cauſa tàm procul abire, ac tàm diu, id eſt, menſibus tribus abeſſe: tùm ſequens euentus, lætúsque rerum ſucceſſus declarauit, certo Dei conſilio, & ob multiplicem aliorum vtilitatem hoc iter ad Elizabeth fuiſſe inſtitutum. Reliqua verò non donamus, ſed vana Lutheri cómenta eſſe dicimus, quæ diſcipulus eius Sarcerius, vt alios prætercam, hoc ipſo refutat, quod quatuor aut quinque rationes, ſiue vt ipſe vocat, finales cauſas, ob quas Maria in montana properans adierit Elizabetham, exponit. *Primum, inquit, vt illam ſalutaret: deinde vt exhibitam ſibi gratiam cum Elizabeth communicaret: tertio, vt Elizabeth ad credendú Deo prouocaret: quarto vt ſuo exemplo Elizabeth de exhibita illi miſericordia certificaret, ſicut & ipſa exemplo Elizabeth ab Angelo certificata erat. Tandem quo vel illi vetulæ inſeruiret & adminiſtraret.* Ac alibi rurſus veriſimile eſſe monet, Mariam longè maiores cauſas, quàm ſalutationis officium, ſui ad Elizabeth tàm laborioſi & cum feſtinatione ſuſcepti itineris habuiſſe, nimirú vt illi prædicaret exhibitam erga ſe miſericordiam, vel vt illam ad eandem & ſperandam & amplectendam incitaret, vel vt ſolaretur illam, &c. *Quæ omnia*, inquit, *ſub verbo ſalutauit, commode comprehendi poſſunt.* Hæc ſanè veterum authoritati ac ipſi rationi magis, quàm quæ Lutherus incogitanter profert ac potius effutit, ſunt conſentanea. Nec ignotus hic hoſtis eſt, qui more ſuo Mariam, vt vulgarem puellam, vili ſeruitio & tantùm non re culinaria occupatam libenter depingit, vulgóque intuendam proponit. Igitur in eadem concione vocat illam humili & obſcuro loco natam, pauperculam & infimi ordinis puellulam, quam nemo magnoperè curaret, & quæ cunctis ignota eſſet. Sed faceſſant impuri hominis contumelioſæ voces, quas vt piæ aures omnes exhorrent, ſic nos etiam alibi coarguimus. Prætereà ſolum Mariæ miniſterium vrget Lutherus, vtpotè qui cum ſuo Bucero nullum opus bonum agnoſcit, niſi in proximis bene fiat, & in illorum commodum inſtituatur, velut ſola dilectione fraterna omnis Euangelica iuſtitia, omnéque Chriſtianum officium cótineatur, nec cæteris quoque virtutum operibus cuique ſit inſiſtendum, vt ſibi ſobrie, iuſte proximo & pie Deo viuat in ſua vocatione.

In ſerm. 2. de viſit. Virg.

Lutherus quá impudenter hunc locum torqueat ad opera & exercitia Catholicæ pietatis inſectanda.

In 1 cap. Luc.

Cauſæ principales Mariam ad viſitandam cognatam impellentes, iuxta Sarcerium.

In Poſtilla circa Euang. de feſto viſita. Mariæ.

Lutherus quam abiectè ac viliter de Maria loquatur.

In cap. 5. Matthæi & contra Tigillum de iuſtificat.

Sed húc craſſum errorem quum de Ioannis operibus diſputaremus, ſatis eliſimus, ex eóque fonte porrò manat, quod Lutherus tàm petulanter addit, vt vno velut ariete monaſticam vitam & diſciplinam omnem ſubruat ac euertat. Quid enim aliud faceret ex Monacho inſignis apoſtata, imò apoſtatarum omnium noſtri ſeculi princeps, niſi vt

Lutherus Apoſtata vitá monaſticá & diſciplinã religioſam libéter arrodit atque perſequitur.

quem

quem ordinē perfidè deſeruit, rabioſe inſectaretur? Quis verò non rideat, Monachorum inſtitutum authore Luthero propterea conuelli atque damnari, quandoquidem Maria ſuam cognatam ad miniſtrandum inuiſit? Eſto, id Virgo ſancta fecerit, nec ſolùm vni prægnāti fœminæ, ſed multis etiam aliis minus honoratis, magiſque pauperibus vtriuſque ſexus hominibus inſeruierit, quod nuſquàm tamen proditum legimus: ergóne in hoc miniſterij genere vitam omnem traduxit, aut aliis omnibus vnicè traducendam eſſe putauit? Ergóne, inquam, laborioſum Marthæ munus continenter obiuit, & ſanctum Magdalenæ ocium, partémque optimam, quæ in contemplante vita conſiſtit, nec elegit, nec tenuit, nec amauit vnquàm: ſed ſolum in his quæ ad proximi beneficium ſpectant, ætatem omnem conſumpſiſſe dicenda eſt? Teſtantur autē veteres, quicquid Lutherus fingat, vtriuſque vitæ, actiuæ & contemplatiuæ abſolutum ſpecimen & exemplar, ſicut in Chriſto Domino, ſic etiam in Virgine Matre inueniri, nobíſque ad vitam perfectè inſtituendam proponi. Docent præterea, nullam mulierem, perinde ac Mariam, diuinæ ſapientiæ toto vacaſſe pectore: hanc præ cęteris guſtaſſe, quàm ſuauis ſit Dominus, quæ ſicut Angelorum, Paſtorum ac Magorū, ſic & Chriſti filij verba, in corde ſuo ſumma cum reuerentia conſeruarit, prout etiam Rupertus aſſeuerat. De Monachis autem Lutherus cum ſuis nūquàm probauerit, ocioſum & proximis infrugiferum hoc hominum genus eſſe, cum de Eccleſia illi quidem, ſi ſuo inſtituto & ſcopo ſatisfaciant, præclarè mereantur, ſicut Chryſoſtomus, vterque Gregorius, Caſſianus, Damaſcenus, aliique Monachorum Patroni & Collegæ non minus factis, quàm ſcriptis ſumma laude dignis liquidò comprobarunt.

Quam inepte Lutherus ex hac hiſtoria ratiocinetur.

Maria non minus cōtemplatiuæ, quàm actiuæ vitę vacare ſolebat.

Libro 5. in Cant. & in Euangel. Matth.

Monachorum inſtitutum tā probatum eſſe in Eccleſia, vt ab Hæreticis fruſtra conuellatur.

Succedit iam alia contentio, quam in præſenti hiſtoria nobis excitant Nouatores, vt illis Lucæ verbis abutantur, quibus infans Ioannes in matris vtero dicitur exultaſſe, ſicut eius mater apertè profeſſa eſt. Hinc enim VVellerus argutatur: *Illuſtre hoc teſtimonium eſt, Spiritum ſanctū etiam in paruulis eſſe, & in paruulis ſingulares quoſdam motus ciere, licet nobis incognitos, vt in iſto exemplo conſpicitur, infantem in vtero Elizabeth ad ſalutationem Mariæ exilire gaudio. Loquimur autem de illis infantibus, qui ad Chriſtum perferuntur precibus Eccleſiæ & piorum parentum: in illis dicimus Spiritum ſanctum certos motus efficere, quales ſunt Sanctorum, qui ſunt membra veræ Eccleſiæ.* Nec eſt diſpar Brentij ratiocinatio: *Si infans Ioannes adhuc in vtero matris concluſus capax fuit Spiritus ſancti, quanto magis hi infantes, qui iam in mundum nati ſunt, Spiritus ſancti per gratiam Dei capaces erunt?* Suffragantur his Hemmingius, aliíque ſcholæ Lutheranæ doctores, indéque Baptiſmum paruulorum tuentur aduerſus Anabaptiſtas.

VVelleri ſententia de Ioānne in vtero matris exultāte, & quid inde probet de paruulis illorumque motibus.

In explicat. Euangel. de viſit. Virg.

Homil. 7. in Lucam.

Brentij & Hemingij eadem de re teſtimonia.

In tractat. Euangel. de viſit. Virg.

Nos verò paucis reſpondemus, infirmum ſatíſque coactum hoc eſſe præſidium, ac propterea veteribus ignotum, vt non modò Baptiſmus paruulorum, qui Eccleſiæ authoritate maximè nititur, ſed & fides propria infantium ex hoc Euangelij loco aſtruatur. Etenim non ſatis conſtat, & in dubio relinquit Auguſtinus, an Lucas infanti Ioanni ſenſum proprium pietatis, verúmque iudiciū tribuat, ita vt is Spiritu ſancto præditus Chriſtum præſentem cognouerit, quantumuis in matris vtero exultaret: id enim fieri poterat, vt pars quędam eſſet diuinæ in matre operationis, infante licet nihil intelligente. Deinde vt maximè fateamur, Spiritum ſanctum in Ioanne infante tàm efficacem fuiſſe, qui gratiæ diuinæ & viuidę fidei illum participem redderet, motúſque pios quoſdam in illo excitaret, nihil hoc quidem ad reliquos infantes pertinet, quibuſcum ſimile miraculum Deus non operatur. Aut ſi ordinariè quidem hoc operatur, vt Caluiniani vaniſſimè ſomniant, fingamus licet eoſdem pueros in materno etiam vtero ſanctificari, imò & ante Baptiſmum iuſtificari, ſicut eiſdem Caluinianis libet ridiculè argumentari. Vnde ſic etiam ſcribit Bullingerus: *Diſcimus ex his optime ſperare de infantibus in ſinibus materni vteri ſeptis, quod videlicet Deo curæ ſint, adeóque Dei ſint.* Verùm abſit, vt peſtilentem recipiamus errorem, qui ſacri Baptiſmi, & baptiſmalis, quam vocant, gratiæ tollit neceſſitatem, & morientibus ſine Baptiſmo paruulis non modò iuſtitiā Chriſtianam, ſed & vitam æternam ſine vllo Dei verbo, imò contra Dei Verbum expreſſum, omnémque Eccleſiæ definitionem ſtolide pollicetur. Valeant præterea, qui neſcio quos motus in paruulis fabricant, eóſque actu, vt vocant, credentes fingunt tempore baptiſmatis, quum nulla ratione pollent, nullumque rationis vſum teneant: tantùm abeſt, vt infanti Ioanni, qui in matris vtero ſine Sacramento & ingenti cum miraculo eſt ſanctificatus, comparari poſſint ac debeant. Sed hoc inane phantaſma, ſicut & alia paradoxa, quæ nouum hoc ſeculum extruit, ſuis authoribus, cœcíſque doctoribus permittimus. Nos enim de ſanctificatione Ioannis & propria fide infantium, quam Nouatores ſtultè conſictā ſtultius propugnant, ſatis multa de Ioanne differentes expoſuimus.

Nouatores nō ſolide probare ex hoc loco Baptiſmum paruulorum aduerſus Anabaptiſtas, & fidem propriam paruulorum.

Epiſt. 57. ad Dardan.

Luc. 1.

Bullingeri argumētatio inepta de paruulis etiā ſine Baptiſmo ſaluandis.

In c. 1. Luc.

Ioan. 3.

Merum eſſe phātaſma, paruulis motus tribuere ſpirituales, cū baptizantur, eoſque Ioanni Baptiſtæ conferre.

Cap. 2. de Ioan. Bapt. ſanctificat.

Vt ad noſtram Virginem redeamus, memorabilis eſt ſententia, quam de illa Spiritus ſanctus per os Elizabethæ pronunciauit: Beata quæ credidiſti. Sed vim hic quoque faciunt, ſed obſtrepunt ac detrahunt Deiparæ Nouatores, ex quibus Culmannus in hunc modum erumpit: *Per fidem beata eſt, non per vlla opera: & ſola fides glorificanda eſt, vt hic vides, non vllum opus.* Corinus æquè prudenter, ne dicam petulanter, locum interpretatur. *Elizabetha,* inquit, *Spiritu ſancto afflata, Matrem Domini agnoſcit, quam etiā benedictam & beatam pronunciat. Sed qua de cauſa? quod Angelo crediderat: Quis iam nunc neget fidei deberi omnia?* Ac rurſus: *Hic ſententia iuſtitia fidei contra iuſtitiā operum confirmatur.* Quid verò Sarcerius? *Commendat in Maria fidem, & excludit meritum. Beata, inquit, quæ credidit. Non inquit, beata quæ meruit. Petenda eſt hinc gratia commendandi Sanctos.* Tum Brentius hoc verbū diligentiſſimè obſeruandum eſſe monet. *Explicat enim perſpicue,* inquit, *id per quod Mariæ beatitudo contigit: cōtigit autē ei per eandē rem, per quam & Abrahæ cōtigit, videlicet, quia credidit.* Et poſteà: *Beatitudo Mariæ ex eo contigit, quod credidit diuinæ promiſſioni, in qua dictum eſt, Filium eius eſſe verum Meſſiam, in quo Gentes benedicantur.*

Teſtimonium nouatorū de fide hic inepte garrientiū, vt ſolam illam iuſtificare contendant.

In Poſtilla circa Feſtum viſi. Mariæ.

In explica. Euangelii eiuſdem Feſto.

In Euang. Luca.

Hom. 7. in Lucam.

Quam ſunt autem iſti, bone Deus, inſulſi interpretes? proprium Scripturæ morem vel ignorātes, vel diſſimulantes, quo dum vnum dicit, non excludit aliud, fidémque ſic extollit, vt ſimul pœnitentię, charitati, Sacramentis aliíſque Chriſtianæ iuſtitiæ

Refutatio dictorū interpretationū ſic fidem ſolam vrgentiū, quaſi nihil preterea ſpectet ad hominis beatitudinem.

Epiſcopis inſtituantur atque celebrentur, ſicut inde A ab initio ſemper Eccleſia obſeruauit. Conuenire quidem pij poſſunt, & Spiritum ſanctum viuificantem ac inhabitantem habere: ſed non Spiritum ad docendum, paſcendum ac gubernandum alios ex officio recte ſibi vendicant, vt ſicut in ſacra Synodo Patres, iure ſibi ſumant illud: Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis. Qua de re Catholici Scriptores, qui noſtri ſeculi Hæreticos confutarunt, ampliſsime diſſeruerunt.

CAPVT QVINTVM.

De præſtanti multiſque modis commendabili Mariæ cantico, quod vulgo Magnificat dicunt, ac in eo perſonam cantatricis mirabiliter elucere.

SACRA Virgo, quæ nullus ſocordiæ, nullum torpori locum vnquam reliquum fecit, ad ædes Zachariæ feſtinans peruenit, & cognatam prægnantem ſalutauit. Salutando autẽ matrẽ, eius infantem, licet nondum editũ, ita cõmouit, vt in audiẽtibus admiratio, illuminatio & lætitia incredibilis è veſtigio conſequeretur. Elizabeth autẽ quo rectius veniẽtis ad ſe perſonæ præſtantiam intellexit, diuino nimirum Spiritu edocta, eo chariorem ſibique gratiorem talem hoſpitam habuit, digniuſque tractauit, multis quidem modis erga illam officioſa. Id ſuo inſolito clamore, id honorificis verbis, id variis geſtibus ſatis publice declarauit, vt mihi ſane probabile videatur, modeſtiſsimam Virginem, vt prius ex Angelico ſermone turbatam, ita cognatæ laudatione ſi non pudefactam, at non leuiter ſane commotam extitiſſe. Illic a Gabriele ſalutata, nihil omnino reſpondit: hic ab Elizabeth commendata ſeruat quoque ſilentiũ, & ſuam tantum mentem ad Deum religioſe conuertit. Pulchrum profecto exemplum animi Deum ardenter amantis, qui vel in mediis turbis atque negotiis, ſiue laudetur, ſiue vituperetur, curas & cogitationes omnes, perinde ac muſcas circum volitantes, abigit, & rerum humanarum oblitus, quum & quando vult, promte & expedite cum ſummo bono ſeſe coniungit, déque ſacris quiete & ſuauiter philoſophatur, adeóque immenſæ totius felicitatis abyſſo videtur immerſus. Agnouit hanc veritatem Franciſcus quoque Lambertus, vt vnum ex Aduerſariis teſtem producam, quoniam hac vtitur oratione: *Super ſe à Spiritu ſancto eleuata, & Dei ineffabilem bonitatem, ſummamque potentiam ſentientis, & expertæ verba ſunt iſta. Etenim cum ſolum magni & multi facit, eius omnem magnitudinem eſſe agnoſcit: omnia vero reliqua cum eo collata nihili pendit, & perinde atque ſtercus viliſſimum arbitratur. Anima, inquit, mea Deum magnificat. Id eſt, quicquid virium & ſenſus in me eſt, quicquid ſum & viuo, eius tantum gloriæ eſt intentum & viuit. Abſorpta quippe erat à Spiritu ſancto, vt iam non ea vetus homo, imo non ipſa in ſe, ſed ipſe quem conceperat Chriſtus, viueret, ſentiret, operaretur & loqueretur.* Et rurſus poſtea: *Omnis hæc Mariæ exultatio in Spiritu eſt conſideranda, vt ſit alta & vehementis mentis exceſſus meditatio, qua Virginis mens in Deum ſæpe erigebatur.*

Quam ſedulo Elizabeth Mariam honorarit, indeque Virginem nõ nihil verecundiæ ſuſtinere potuiſſe.

Eccleſ. 10. Maria ſuo docet exemplo pios in mediis etiam negotiis, ſuũ Deo cultũ tribuere.

In Euangel. Luc. ca. 1. Quomodò Aduerſarii quidã de Mariæ pietate & contemplatione præclarè ſentiant.

ADDEMVS & noſtram paraphraſin, vt initium eximij cantici, & mens loquentis Virginis aliquãto rectius accipiatur. Sic enim illa dicere voluiſſe videtur: O admirabilem & inſcrutabilem diuini numinis diſpenſationem, quæ me latere non ſinit, ſed in publicum prodire volt myſterium nulli mortalium, vt arbitrabar, tam cito, tam facile reuelãdum. Tu qui ſolus arcana cordium perſpicis, fons idem & Author bonorum omnium, hos oculos ad vidẽdum, hancque linguam ad confitendum noſtræ cognatæ præbuiſti. Ego vero nihil tale vel expectabã, vel cupiebam, quod ad me quidem ornandam ſpectaret, quæ poſtquam me tibi totam, vt obſequentem ancillam conſecraui, vt antea ſemper, ita porro etiam mundo ignota eſſe, & à te ſolo reſpici amarique deſiderabam, vt quæ nulla vel hominum, vel B Angelorum laudatione, nulláque amicorum gratulatione delector. Sed enim quando ſanctiſsimæ voluntati tuæ viſum eſt, vt gratia ſumma in Nazareno cubiculo nuper mihi collata, hic primum aliis propaletur, & habitans in me Emanuel ſe prodere incipiat, ego non meo tantum, ſed & præſentium & abſentium nomine non poſſum nõ gratias agere, tuáſque laudes æterne Pater celebrabo. Alij Tubis, Cymbalis, Organis, aliiſque Muſicis inſtrumentis admotis, nõnulli verbis exquiſitis & hymnis elaboratis pleniſque buccis, tuam gloriam prædicãt: Magnificat autem anima mea Dominum, & iniẽtis animæ viribus omnibus, vt perfectior harmonia ſit, ſummum illud bonum glorificat, quo nihil præſentius & intimum magis eſſe poteſt. Sed & Spiritus C meus non ſibi diutius temperat, quin hymno gratulabundo interiorem animi lætitiam teſtetur, ſimúlque in gratiarum actionem prorumpat, vt ſi antea vnquam, nunc vel maxime in Deo ſalutari ſuo laudando profuſe geſtiens multis modis exultet. Etenim tam vehementi amore, tam flagrãti ardore ad meum omniúmque rerum Authorem celebrãdum rapior, & occupor prorſus, vt mihi neque memoria, niſi illius beneficia, neque intellectus, niſi eiuſdem ſapientiam apprehendere, neque volũtas, niſi ipſius amorem complecti poſsit. Quis ergo quamlibet pius, & quantumuis commendatus, ſi Mariæ ſequatur exemplum, ob quæuis benefacta iure ſibi placeat, vel aliena laudatione commotus infletur, ac non potius ſi gloriatur, in Domino glorietur? Beda Virginem ita loquẽtem facit: Tanto me Dominus, D tãtoque inaudito munere ſublimauit, quod non vllo linguæ officio explicari, ſed ipſo vix intimo pectoris affectu valeat comprehendi. Et ideo totas animi vires in agendis gratiarum laudibus offero, totum in contemplenda magnitudine eius, cuius non eſt finis, quicquid viuo, ſentio, diſcerno, gratulanter impendo, quia & eiuſdem Ieſu, id eſt, ſalutaris, Spiritus meus æterna diuinitate lætatur, cuius mea caro temporali conceptione fœcundatur. Et concinnus quidem in hoc hymno ſeruatur ordo, prædicante primum Virgine declaratam ſibi benignitatem & potentiam Dei, cuius & ſanctitatem deinde canit, ac demum eiuſdem veritatem in ſeruandis promiſsis concelebrat.

Paraphraſtica interpretatio primorum verborũ cantici Mariani.

1. Cor. 1. 2. Cor. 10. Exemplo ſuo Maria docet nos non niſi in Domino gloriari.

In cap. 1. Lucæ.

Maria bonum ſeruat ordinẽ in cãtico ſuo.

LAVDANT hoc quoque canticũ aduerſarij, &

meritò laudant, quod vere dici poteſt Virginale, A encomiaſticum, triumphale. Caluinus inſigne & memorabile ſanctæ Virginis canticum dicit, ex quo clare appareat, quanta Spiritus gratia excelluerit, quodque probe fuerit in Scripturæ doctrina exercitata, ſicut Beza quoque teſtatur. Brentius carmen triumphale & theſaurum cæleſtem: Bullingerus hymnum plane diuinum & excellentiſsimum: Lutherus carmen ſanctiſsimum, Virgineum Epithalamium, & diuinum encomium, VVellerus dulciſsimum atque eruditiſsimum Mariæ canticum vocat. Ego vero primum hunc noui Teſtamẽti hymnum dixerim, ſicut primum veteris Teſtamenti cãticũ, quod ſibi fœmina vendicauit, altera Maria Moyſi ſoror decantauit, quæ poſt nouam victoriã de Pharaone reportatam agmen fœmineum duxit, ac Deo victori laudes publice celebrauit, ita vt reliquis præcineret, ac eſſet velut anteſignana. Hæc nobilis Prophetiſſa vt aliis rebus pluribus (quemadmodum alibi demonſtrauimus) ſic etiã pſallendo verã nobis Mariam adumbrauit, quæ toti Dei populo ad pſallendum viam aperuit, & formam non voce tantum, ſed & corde mundo perfectóque Spiritu pſallendi propoſuit, quãdo pulcherrimum hoc canticum ad finem vſque ſeculi in Eccleſia duraturũ nobis reliquit. Hic demum fortiſſimã Iudith audimus, quæ de hoſtibus diuina virtute ſubactis non ſuo tantum, ſed & totius populi liberati nomine dulciſsime gratulatur. B

Aduerſarij hoc Mariæ canticum magnifaciunt ac prædicant vbi de illo tractant.

Mariæ canticũ primus eſt hymnus noui Teſtamenti. *Exod. 15.*

Duæ Mariæ inſigniter pſallunt in veteri ac nouo Teſtamento.

Maria ſeu altera Iudith in cãtico præſtat. *Iudith. 15.*

Q V I D autem vulgare in eo cantico eſſe poſſet, quod ab anima puriſsima, cæleſtibus radiis illuſtrata, & in ſummorum Dei operum contemplatione defixa, ſolo quidem Spiritu mentem & linguam Virgineam gubernante proficiſcitur? cum illa quæ loquitur, velut attonita, & extra ſe rapta, vt etiam aduerſarios fateri diximus, voces & ſententias omnes cantici tanta cum grauitate & ſuauitate pronunciat. Id verum eſſe cum ex aliis, tum ex illo colligi poteſt, quod modeſtiſsima Virgo, quæ ſuperiores laudes tum à Gabriele, tum à cognata ſibi delatas agnoſcere non ſuſtinuit, nunc ſui velut immemor, ſeipſam efferre ac prædicare palam videatur. Etenim humilitatem, de qua poſtea dicemus, ſublimen vere virtutem, iam ſibi ipſa tribuit, ac per eam ſummo Deo ſe placuiſſe teſtatur, tantũmque gloriæ & beatitudinis præterea ſibi audet polliceri, vt ab omnibus vbique familiis & populis nomen ſuum venerandum ac prædicandum eſſe vaticinetur. Quis Iudæus, quæſo, aut impius, quum hæc fortaſſe legit vel audit, non illico ſuſpicetur, parum illam humilitatis, & multum arrogantiæ præ ſe ferre? Ad hæc ſingularem eius animi gratitudinem gratãmque lætitiam continet, quod de fonte illo ſummæ bonitatis omniſque virtutis prædicat: Fecit mihi magna qui potens eſt, magna, inquam, & ſtupenda miracula, quæ mortales omnes non cogitatione, nedum ſermone conſequi vnquam poſſunt. C D

Nihil vulgare ſed eximia omnia in hoc eſſe cantico.

Quomodo Mariæ perſona in hoc cantico conſideranda.

Quomodo Maria ſeipſam in hoc cãtico laudet ex Spiritus abundantia.

O H V M I L E M ſimul & excelſam Virginem, quæ Dominum adeo mirabiliter magnificauit, & plena Spiritu ſancto non minus corpore, quàm corde in Deo ſalutari ſuo tum ardore incredibili exultauit! O inclytam prophetiſſam, quæ diuinitus illuſtrata, de præcedentibus & ſequentibus ætatibus Eccleſiæ varia denunciat, quæque cum ſuperbos & potentes hoſtes memorat, non ſolum Ægyptios, Philiſtæos, Aſſyrios, Babylonios alióſque Iſraelitici populi hoſtes capitales, ſed etiam Eccleſiæ Chriſtianæ aduerſarios, immanes ethnicos, hiſque nocentiores peſtes Hæreticos, adeóque præpotentes & extreme ſuperbos dæmones intelligit, ac ſimul comprehendit. Nec obſcure indicat, Iudæorum Synagogam reiiciendam, quos tãquàm diuites inanes iam dimiſit Deus, & Eccleſiam porro, vt cernimus, ex gentibus vere pauperibus Euangelicam iuſtitiam eſurientibus colligendam eſſe, vt vetus Dei benedictio, quæ Abrahæ & ſemini eius facta erat, in nouo credentium populo compleretur. Sed neque illud caret myſterio, quod peculiariter depingit & commendat electos, qui ſunt humiles & eſurientes, ad eum nempe modum, quem Mariæ Filius poſtmodum obſeruans, pauperes Spiritu & iuſtitiam eſurientes in Euangelio nuncupauit.

Maria hic Virgo ſimul humilis & excelſa veraque prophetiſſa eſt.

Maria contra multos agit in hoc ſuo cantico.

Maria de Iudæorum reiectione, & gentium vocatione hic quoque diſſerit. Depinguntur electi in hoc cantico.

O R I G E N E S hoc Virginale vaticinium dixit, quoniam Prophetiæ Spiritus in eo clare perſpicitur. Nonnulli canticum hoc dulciſsimum ac diuiniſsimum vocant, quod pectus diuini Spiritus gratia refertum eructarit. Vbi primum quidem Virgo beneficia ſibi, ac deinde toti humano generi collata, poſtea vero incarnationis Dominicæ gratiam orbi exhibitam Deum laudando commemorat. Alij cum Gerſone de hoc Mariano hymno etiam accipi poſſe putant, quod Pſaltes regius habet: Deus canticum nouum cantabo tibi, in pſalterio decacordo pſallam tibi. Nam vere nouum hoc eſſe canticum, & pſalterium decacordum, quia decem conſtat verſibus, quorum duo priores totius cantici velut propoſitionem complectuntur: proximi vero tres miſericordiam Dei tum erga Virginem, tum erga omnes pios alios, ſeu totam Eccleſiam prædicant: ſequentes tres Dei potentiam extollunt: poſtremi duo veritatem etiam in his, quæ promittit Deus, comprobant luculenter. Fatentur hoc etiã aduerſarij, ſed qui ſuis ſcholiis, ne dicã ſcoriis, diuinum hoc canticum, vti monſtrabimus, indigne conſpurcant. Hoc nunc monuiſſe ſit ſatis, quod nullum fere canticum, quantumuis multa in Propheticis literis reperiantur, huic præferẽdum extet, ſiue loquentis in eo Spiritus maieſtatem, ſiue confitentis Virginis exuberantem gratiam, ſiue argumenti & ſcopi propoſiti præſtantiam contemplemur. Valde laudantur meritóque celebrantur quæ [a] Moyſes, [b] Dauid, [c] Salomon, [d] Eſaias, [e] Hieremias iàm olim ad Dei gloriam decantarunt, & decantando conſcripſerunt. Multo autem ſuauius, auguſtius, perfectius Maria noſtra modulatur, vt merito tympaniſtria Euangelica dici poſsit: multóque efficacius ad diuinas perpetuáſque laudes cunctos & homines & cælites excitat, ſi rite omnia conſiderentur. Ac præcipue quidem caſtis Virginibus exemplo eſt, vt nouum & inimitabile canticum, aut ſi mauis, epithalamium, quod ſoli quidem Virginum gynecæo conuenit, cæleſti ſponſo exultabundæ modulentur. Sic enim & Auguſtinus, aut quiſquis ille author fuit, Mariam inter cætera compellans, loquitur: Tu in cæleſtibus regnis prælata es cunctis Virginum choris: tu agnum quocunque perrexerit, ſequeris. Tu Virgineos choros & ab incentiuæ carnis illecebris alienas, per albentia lilia roſáſque vernantes ad fontes perennis vitæ potandos inuitas. Tu in illa beatorum feliciſsima regia primi

Virginale vaticiniũ & diuinum canticũ hoc merito dici.

In 12. Tractatibus de hoc cantico. *Pſal. 143.*

Canticũ hoc nouũ & Pſalteriũ decacordũ poſſe dici.

Nullum canticum in Propheticis libris huic poſſe præferri multis de cauſis.

[a] *Exod. 15. & Deut. 32.*
[b] *In Pſalt.*
[c] *In lib. Canticorum.*
[d] *Eſaia 12. & 26.*
[e] *In Lamentationibus.*

Maria ſuo cantico imprimis Virgines Deo deuotas eſſe docet.

Ex ſermone 2. de Aſſum.

Auguſtini teſtimonium de Maria inter Virgines primaria Dei laudatrice.

gia primi ordinis dignitatem adepta, plantis roſidis A oberrans, inter Paradiſi amœnitatem gramineóſque crocos tenero poplite peragis, feliciqué palma violas immarceſſibiles carpis. Tu concinis ſine fine choris, & cõiuncta ſummis Angelis Archãgeliſque ſociata, indefeſſa voce Sanctus, Sanctus, Sanctus clamare non ceſſas.] Nec aliter quidem ſenſit Bernardus, hanc prærogatiuam Mariæ in cælo tribuens, quod inter concinentes æterno ſponſo ſponſas virgineas locum ipſa principem teneat. Verum de hoc alibi diſſeruimus, nec longius remorandum Lectorem putamus.

Homil. 2. ſuper Miſſus eſt.

HACTENVS de Mariæ cantico, quod illius excellenti fidei, vt mihi ſane videtur, tanto locupletius teſtimonium pręber, quantò plura verba in eo, quàm vſquam alibi, Virgo ſapientiſsima & in Dei B laudibus admodum exercitata depromit. Quod ſtudium & inſtitutum Deo gratias agendi, laudéſque diuinas celebrandi à Chriſtianis omnibus exigit Paulus, veréque piis vult eſſe frequens ac familiare. Tantum abeſt, vt hoc neceſſarium confitendæ fidei & exercendæ pietatis officium, à noſtra Virgine negligeretur, quod proculdubio non ſolum in ædibus Zachariæ cum immortali laude præſtitit, ſed etiam alias ſæpe, vt omnes ætates vitæ in authoris ſui ardenti laudatione conſumeret, pro ſua inſigni pietate obſeruate curauit, tanto vtique ſanctiſſimæ Trinitati gratior atque deuotior, quanto maioribus eius beneficiis cumularetur. Libuit autem de hoc mirabili cantico pluribus diſſerere, vt vetus C inſtitutum Eccleſiæ comprobarem, quæ hũc Hymnum multis iam ſeculis tanti faciendum cenſuit, nullum vt ſine illo diem ſineret prætetlabi, ſed eundem quotidie in templis ſonate vellet, atque ab Eccleſiaſticis etiam hominibus qui ſacris initiati ſunt, etiamnum exigat, vt inter preces Canonicas & Veſpertinas totidem verbis cum Maria ex animo Deum laudent atque magnificent. Ac decenti quidem eſt more receptum, Chriſtianus vt popolus Religionis ergo, cum hunc audit Hymnum publice decantari, reuerenter aſſurgat, ſimúlque Deum in Maria ſtans veneretur, & Chriſti Redemptoris beneficium, qui de ſinu Patris in vterum Virginis ſponte deſcendit, grato pectore complectatur. Qua de re meminit quoque Beda, vt eius ſententiam merito atteramus: Optimus, inquit, ac ſalubertimus in D ſancta Eccleſia mos inoleuit, vt Hymnus beatæ Mariæ quotidie cum pſalmodia Veſpertinæ laudis ab omnibus canatur, quatenus ex hoc animos fidelium & frequentior Dominicæ incarnationis memoria ad affectum deuotionis accendat, & recogitata ſæpius exempla genitricis illius in virtutum ſoliditate confirment.] Sed & Hugo Victorinos ampliſsimã huius cantici laudẽ eſt complexus, ac de illo ita diſſeruit: Nemo huius cantici verba putet leuiter æſtimanda, quæ nimirum de tam profunda conceptione prolata ſunt, & abſque profunda inueſtigatione digne penetrari non poſſunt. Et omne quod dictum eſt, ab illa ſummæ veritatis intima luce, cui mens Virginis excellenter inhæſerat, emanauit, nec aliud quicquam dicere potuit, quæ meditando locuta non eſt.] Tum ex aduerſatus fatetur quoque VVellerus, in ſingulis verbis iſtius Cantici mirifica pondera & ἐμφάσεις, contineri. Neque tacet Bullingerus, orationem in hoc carmine ſublimem eſſe dictionem, quæ phraſin ſuperet quotidianam, quæque troporum, locutionum & figurarum luxuriet lenociniis, & grauitatem quandam habeat ſingularẽ. Demum Hemmingius eiuſdem Pſalmi vſum eſſe docet, vt cognita miſericordia Dei credamus, vt cognita potentia timeamus, vt cognita veritate ſperemus ac expectemus cum patientia, quæ Deus nobis ex gratia promiſit. *Atque his de cauſis*, inquit, *Eccleſia vetus ordinauit, vt quotidie in cœtu piorum caneretur hoc Virgineum carmen.* Hęc propterea nobis repetũtur, vt aduerſarij ſuis etiam telis configantur, quum vel veritate coacti laudant antiquos Orthodoxos, à quorum tamen piis & præclaris veſtigiis & exemplis diſceſſerunt. Et ne C quicquam cum veteribus in Mariæ laudatione haberent commune, cum alia multa, tum hoc etiam vſitatum & ſanctum cantãdi inſtitutum, quod probat Hemmingius, in ſuis templis paſſim modo abrogarunt. Mirum interim, quantopere nouis Odis noui Euangelici delectentur, ad cantillãdum valde procliues, vt hac in parte Arianis nouos ſubinde maléque ſanos Pſalmos inuehentibus, & in Eccleſię odium omnia tentantibus nequaquam cedere videantur. Quod ſi humanis inuentis Pſalmiſque deprauatis adeo afficiũtur, vt vbique fere locorum illa perſonent, cur hoc Virginale carmen illis tam parum arridet, in quo pius animus ſuam erga Deum gratitudinem religioſe declarat, ac primum quidem ingens diuinæ incarnationis myſterium, perpetuo meditandum celebrat, tum Dei miſericor- D diam, potentiam & veritatem erga nos ampliſsimã commemorari gaudet, ac demum illius Virginis ſacram recolit memoriam, quæ ſecundum Chriſtum, beata & glorioſa quàm maxime ab omni generatione prædicanda eſt.

Maria nos Dei gratias agere ſuo docet exemplo.

Epheſ. 5. Col. 1. & 2. 1. Theſſ. 5.

Piũ & laudandum Eccleſiæ inſtitutũ eſſe, vt Mariæ canticum in Eccleſia ſępe decantetur, & ab Eccleſiaſticis quotidiè recitetur.

Teſtimonium Bedę & Hugonis Victorini de hoc Mariæ cantico.

In Hom. Feria ſexta 4. temporũ in Aduentu.

In Tracta. de Euangel. de feſto Viſit. Mariæ.

Quis ſit vſus præſentis cantici iuxta Hemmingium.

Nouatores laudare, ſed non imitatur veteres Orthodoxos, pręſertim in Maria laudanda.

Noui Odis noui Sectarij delectantur.

CAPVT SEXTVM.

Variæ & graues corruptelæ, à nouis Doctoribus aduerſus Mariæ canticum hoc ſeculo inuectæ, indicantur atque profligantur.

QVONIAM de illuſtri, nec ſatis vnquam prædicãdo Mariæ cantico diximus, quod Lucas ex ipſo Virginis ore ſibi recitatum fortaſſis excepit, nobiſque ſcriptum ſolus tradidit, conſequẽs eſſe videtur, vt aduerſariorum ſententias expẽdamus, quanam illi fide ac æquitate (Euangelicos enim cum primis ſe iactitant) in hoc Virginali cantico explanando verſentur. Ordiemur autem à Bullingero, quo cenſore beata Virgo perſpicua diſceptatione nobis hic expoſuit verum iuſtificandi modum, nempe quod qui de ſuis viribus & operibus deſperant, & ad ſolius Dei miſericordiam confugiunt, fidéque Chriſto inſeruntur, gratis à Deo iuſtificentur. Lutherus vero ſummam huius cantici facit: *Nihil ſumus*, vt verbis illius vtar, *Deus omnia eſt*,

In c. 1. Luca.

Quid contineatur hoc cantico iuxta Bullingerum, Lutherum & Zuinglium.

In poſtilla circa Euang. de feſto Viſitationis.

In 1. c. Luca.

potens, miſericors, fortis, probus, iuſtus, & quicquid tandem bonum dici poteſt. Atque hæc ode quidem eo tantum tendit, vt homo ſuam deiectam conditionem, & Domini ſublimitatem exuperantisque diuinorum bonorum agnoſcat. Notat prætereà Zuinglius, Sacerdotes, Monachos & omnes Iuſtitiarios, ſicut & Sarcerius vocat, præſenti Mariæ cantico damnari ac reiici: hos enim eſſe diuites ac ſuperbos mente cordis ſui, qui vacui ac inanes dimittantur, imo & prorſus abiiciantur, ſuam vero iniuſtitiam agnoſcentes, & eam, quæ per fidem eſt, iuſtitiam eſurientes, expleri iuſtitia, ſanctitate & omnibus bonis, ſicut & Bullingerus affirmat.

In Euangel. Luc.

Falſo affingi Mariæ, quod hic de iuſtificationis negotio & fidei iuſtitia tractet.

VERVM vt his aliiſque pluribus eundem, vt dicunt, funem trahentibus reſpondeamus, nihil profecto tale, quale ipſi pro ſua libidine comminiſcuntur, Mariæ in mentem venit, dum exultans in Spiritu ſancto, apud Zachariam cecinit, & ſuam animi gratitudinem erga Deum publice teſtata eſt. Vbi nec locus ſane, nec tempus ferebat, vt de iuſtificationis negotio, vel de fide ſolum aut maxime iuſtificante diſſereret. Nam quos potentes, diuites & ſuperbos hoc perſtringit cantico, certum eſt eos ad veteris potius, quàm noui Teſtamēti tempora pertinere, quos idcirco iam antea iuſto Dei iudicio plexos fuiſſe manifeſte declarat, quum temporis præteriti verbis vtatur. Atque vt maxime concedamus, plures, & in his Chriſtianos hypocritas, ſuæque iuſtitiæ nimium confidentes (vt fuere Pelagiani) hiſce verbis contineri, ne ita quidem ſuum tueri dogma poſſunt, qui vt Chriſtianum meritum explodant, & bonorum operum neceſſitatem tollãt, per ſolam fidem ſe alióſque in Chriſto iuſtificari identidem vociferantur. Imo vero hos vanæ fidei iactatores Maria ſuo cantico percutit, promittens Dei miſericordiam non omnibus fide præditis, aut Dei miſericordiam per fidem apprehendentibus, ſed Deum timentibus, vt idcirco ſignificanter dixerit: Miſericordia eius à progenie in progenies timentibus eum. Hoc eſt: Non ſoli mihi fecit magna qui potens eſt, vt Beda interpretatur, ſed & in omni gente & progenie, qui timet Deum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi, Petro Apoſtolo[a] teſte. Conſonant his Prophetæ dicta: Miſericordia Domini à ſeculo vſque in ſeculum ſuper timẽtes eum. Prope timentes eum ſalutare ipſius. Beneplacitum eſt Domino ſuper timentes eum, & in eos qui ſperant ſuper miſericordia eius. Nam qui ſine timore eſt, vt alius teſtatur, non poteſt iuſtificari. Igitur ſi ex hoc cantico iudicandum eſt, non fide tantum, ſed & timore opus habent, qui diuinæ miſericordiæ & Chriſtianæ iuſtitiæ participes eſſe volunt. Manet enim firmum & immotum Mariæ dictum, quicquid ſolius fidei buccinatores garriant: Miſericordia eius à progenie, in progenies timentibus eum. In quem locum ſcribens Origenes, Miſericordia Dei, inquit, non in vnam generationem, nec in duas, neque in tres, ſed nec in quinque, verum in ſempiternum extenditur in generationes generationum, timentibus potentiam eius.]

In 1. c. Luc.

Maria hic verberat vanos fidei prædicatores & iactatores.

a Actor. 10. Pſal. 102. Pſal. 84. Pſal. 146. Eccleſ. 1.

In Lucam homil. 8.

Deprauari Mariæ verba, quũ timentes Deũ pro credentibus accipiuntur. Scriptura inter fidem & timorem diſtinguit.

SED hic quoque fraudem adhibent Nouatores, atque vt ſimplicioribus imponant, propoſitã Mariæ ſententiam ſcelerate corrumpunt, dum pro timentibus, credentes audent interpretari. Facit hoc præter alios Brentius, facit Sarcerius: ſicut & Hemmingius ad fiduciam in Chriſtum habentes nomen credentium aperte detorquet. Quaſi vero & Scriptura, & ratio & vſus loquendi non doceat, inter timorem & fidem ſiue fiduciam permultũ intereſſe. Imo rerum magiſter vſus quotidie docet, complures Chriſtianos, licet præclare credant atque fidant, tamen diuini timoris expertes degere, & pœnitentiæ magis, quàm fidei prædicatione indigere. An non Scriptura diuina credenti præcipit: Fili, accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia, & in timore? Et rurſus de huius timoris fructu ſcriptum legimus: Qui timent Dominum, præparabunt corda ſua, & in conſpectu illius ſanctificabunt animas ſuas. Nec vlli ſane miſericordia Dei fœdius abutũtur, quam qui iuſtitia fidei ſuæ contenti, quiduis hodie ſibi licere putant, nec iuſtum Dei iudicium pertimeſcunt, neque operum iuſtitiam & fructus pœnitentiæ curant, vt in timore Dei Chriſtianam ſanctificationem perficiant, ſicut Paulus non minus exemplo, quàm verbo admonet. Præterea humiles & eſurientes non temerè in hoc cantico commendantur, vt qui fide iuſti ſunt, magis etiam iuſtificentur, & idcircò Dei donis non ſine ſumma modeſtia cõuenienter vtantur, maiorémque iuſtitiam ſemper eſuriant, & cum MARIA non ſolùm audiant, ſed & faciant Dei voluntatem, quemadmodùm & ipſa miniſtros nuptiales, adeóque omnia Eccleſiæ veræ membra dicto illo commonefecit: Quodcunque dixerit vobis, facite.

Eccleſ. 2. Ibidem

2. Cor. 7. Apoc. 22.

Ioan. 2.

Aduerſarij Mariã depingere ſtudent, vt nouis Sectis addictam fœminam & nouorũ errorũ Patronam.

AN VERO aduerſarij noſtram Virginem non tractat peſſimè, quam tantùm non Lutheranã videri muliérculam volunt, velut cum illis ſenſerit de ſola fidei iuſtitia, de virtutibus & operibus & meritis credenti non neceſſarius, de ſeruo hominis arbitrio, & de actionibus Dei in nobis non inhærentibus, de iuſtitia imputatiua, ac de toto demùm argumento iuſtificationis? quemadmodùm ipſi cum nouo magiſtro ſuo Luthero philoſophantur. Proinde quod MARIA loquitur: Fecit mihi magna qui potens eſt, tali ſcholio deprauat Culmannus: *Iſtud (potens) dicitur contra liberum arbitrium & contra vires humanas. Ipſe*, inquit, *fecit mihi magna, non ego, non opera mea.* Sequitur enim ſuum præceptorem Lutherum, in eadem verba ſcribentem, perindè ac ſi MARIA dicere voluerit: *Ipſe ſolus fecit, ego nihil operata ſum.* Rurſus quod MARIA meminit: Sicut locutus eſt ad Patres noſtros, Victorinus eò rapit, quòd actiones Dei in nobis hoc dicto excludantur, quia Virgo miſericordiam Dei propter Chriſtum promiſſam attollit & amplificat. Adhæc quod in cantico dicitur: Recordatus miſericordiæ ſuæ, id Culmannus arripit contra merita & opera quælibet. Præterea ex eo, quod MARIA ſuam humilitatem à Deo reſpici teſtatur, colligit egregiè, ſcilicet ac artificioſè Lutherus, Virginem inanem fuiſſe ac vacuam, nihil vt bonorum, vel meritorũ, vel dignitatis haberet, ſed neque aliquid ex ſuis viribus præſtare poſſet. Quis autem paulò cordatior, iſtiuſmodi non rideat adeóque dãnet interpretes, tàm audacter quàm inſulſè hoc ſacrum canticum pro ſua libidine contaminantes, totque indignis modis, vt nunquàm anteà factum eſt, ſacroſanctam Deiparam dedecorantes, tametſi nullis argumentis inſtructi ſint, quibus haſce ſacrilegas deprauationes ac fœdas hęreſes erudito Lectori vel leuiter comprobent? An non puerilis eſt argumentatio, quam vel pueri in ſcholis iudicarent ac exploderent? MARIA in ſuo cantico Dei

In ſcholiis noui Teſtamenti.

Non ferendæ tot nouæ Mariani cantici deprauationes.

Ridicula Nouatorum argumentatio.

Dei gratiam prædicat, & non loquitur de libero arbitrio, de viribus humanis, de operibus & meritis renatorum; de virtutibus infuſis & actionibus Dei inhærentibus: Igitur ab his aliiſque rebus ſimilibus, quæ traduntur ab Eccleſia, & magno Patrum conſenſu approbãtur, fidem & mentem habuit alienãm? Qui enim hoc modo ab inficiatione ratiocinatur, preterquàm quod in Arianorum & Neſtorianorum caſtris militat, ſacra pueriliter tractat, & ne partem quidem illam Symboli intelligit, qua Chriſtianus quiſque ſanctam & Catholicam Eccleſiam, eiuſque irrefutabilem autboritatem ingenuè profitetur.

Lutherus præcipuus Cantici huius deprauator, verba quædam corrũpit ſua Germanica verſione.

OMNIVM verò errorum iſtorum Coryphæus ac Princeps Lutherus eſt, qui toto libro canticum ſacræ Virginis lacerauit, & inter ceteras fraudes verba etiam quædam illius mala fide conuertit. Etenim B vbi noſter legit interpres: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, ille Germanicè hoc modo reddidit: hoc eſt: Ecce ex hoc beatam me narrabũt filij filiorum, nimitùm vt ſuam Mariæ laudem iterum detrahat, & à Lucæ ſenſu omninò diſcedat. Græci enim legũt, εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν id eſt: in generationes generationum, vel ſicut Laurẽtius Valla legit, εἰς γενεὰς καὶ γενεῶν hoc eſt, in generationes generationũ, ſiue vt alij volunt, in progenies & progenies, quod perinde valet ac ſi dicas, in progenies vel ætates innumerabiles, nimirùm Hebræorũ more, ſicut & confirmat Eraſmus. Rectè igitur vetus legit interpres: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Verùm Lutherus vt hanc tantùm Mariæ laudem vel tollat, vel extenuet, beatitudinem eius, neſcio in qua familia eiuſque poſteris C celebrari permittit, neque ſenſum integrum ad generationes & familias omnes quamuis lõgè latéque in orbe patentes extendi patitur, in quibus Mariæ gloria perpetuò ſit prædicanda, vt omnes de matre Domini vbique gentium, ne Saracenis quidem exceptis præclarè ſentiant, magnificè loquantur, cum laude ſcribãt, libentérque decanient. Vanum autem non eſſe hoc Spiritus ſancti teſtimonium ſequens euentus oſtendit, ac omnium ætatum Orthodoxi, imò & Hæreticorum & Schiſmaticorum greges frauentibus animis, linguis, calamiſ, & ritibus toti orbi comprobauerunt. Nec pudet tamen Colmannum inter nugas reliquas effutire, quòd Maria ſe aliis hic compatãrit. Accedit quod Lutherus ex eodem cantico decerpit: Ecce ex hoc beatã me dicent, & verbis D illis hunc ſenſum affingit? *Quia Deus vtilitatem meam inſpexit, beata prædicabor.* Quod enim Lucas de tempore dixit: (Ex hoc me dicent) ille ad præcedens humilitatis verbum malignè detorquet, ac in humilitatis nomine ſophiſticatur, ſimulque à Græcorum & Latinorum codicum fide diſcedit. Nam Græcè ſcripſit Lucas ἀπὸ τοῦ νῦν id eſt: Poſthac, vel ex hoc tempore me beatificabunt, cùm Græcè ſit μακαριοῦσι. Sed ita Luthero libuit ad Deiparam obſcurandam vim verbis inferre, ſuumque de vtilitate ſomnium, quod poſteà refutabitur, immiſcere, & quæ Lucas disiunxit, in vnum peruerſè conflare non erubeſcit.

Quo ſpectet Lutheri deprauatio.

In virginis canticis de ſeſe reſtauationis.

Verũ eſſe Mariæ vaticiniũ, vt a generationibus omnibus prædicetur.

Alia Lutheri deprauatio in hoc Cantico.

EST ET ALIA, multóque grauior huius loci deprauatio, in quo Spiritus ſanctus ſingularem Mariæ laudem toto orbe celebrãdam aſtruit, quamque Lutherus hoc ſuo defœdauit ſcholio: *Maria non ait futurum, vt prædicentur laudes eius, vt commendentur virtutes, virginitas aut humilitas extollatur in altum, aut vt carmine aliquo præclara eius geſta canantur: at hoc ſolùm ingeminat, quod ipſam Deus aſpexerit, & quod inde beata prædicanda ſit.* Ac eandem cum Luthero viam Caluinus ingreditur, ex hoc ipſo Mariæ dicto colligens, grauiter peccare Papiſtas, qui magnificos titulos Mariæ adſcribunt, quòd ſit regina cæli, ſtella ſalutis, porta vitæ, vita, dulcedo: *Hæc tamen omnia,* inquit, *vno verbo ſancta Virgo repudiat, dum totam ſuam gloriam in Dei beneficiis ſtatuit, qui magnificè cum ipſa egerit.* O impudentes calumniatores, & inſani hoſtes Eccleſiæ, qui præclaro ſermone Virginis tàm turpiter audetis abuti, veſtram vt modò libidinem in proſcindendis Catholicis expleatis. Falſum eſt inprimis, Mariam beatam eſſe cẽſendam, facta collatione cum priore illa ſua vilitate, & abiecta conditione, quam iſti ſine omni fundamento confingunt. Falſum inſuper, hic quicquam proponi vel indicari, quod virtutum, & præſertim virginitatis & humilitatis Mariæ publicam commendationem, ſiue oratione ſoluta, ſiue ligata inſtitutam impediat. Falſum præterea & ridiculũ prorſus, Deiparam præclaris, & iam olim receptis in Eccleſia titulis, de quibus ſequenti libro dicemus, ornari non poſſe, quandoquidem humilis Virgo diuinæ gratiæ accepta ferat omnia, totamque ſuam gloriam in Deo ac Dei beneficiis conſtituat. Nam & Chriſtus Dominus licet plenus eſſet gratiæ & veritatis, tamen Patri ſuo gloriam & honorem omnem aſcripſit, nec propterea minùs colendus eſt atque prædicandus. Falſum denique, Mariam à nobis ſic honorari atque coli, vt Deo Deique filio debitam gloriam eripiamus, & matrem ſacrilegè filij ſpoliis induamus. Scimus enim, nec dubium Catholicis vnquam fuit, quicquid bonorum in Maria eſt, & propter quæ illam veneramur atque ſuſpicimus, à Deo ipſo bonorum omnium perenni fonte proficiſci, illique dona mirifica diuinitùs eſſe tributa vel pueri nõrunt. Summam verò Dei munificentiam, Dei potentiam, Dei ſapientiam, in Maria, vt in alio nullo ſanctorum, agnoſcimus atque prædicamus; & idcircò quia fecit illi magna qui potens eſt, magnis illam titulis & congruis honoribus in Eccleſia cum ſanctiſſimis Patribus veneramur. Quid verò ſtultius, quã quod iſti ſapiẽtibus perſuadere conãtur, Mariæ virtutes & benefacta, ingẽtiáq; merita nõ tanti facienda eſſe, vt ea vel cõmemoratione, vel laude, vel veneratione publica digna eſſe omnes arbitrẽtur, præſertim cũ Scriptura diuina tot locis Sãctorũ præclaras virtutes & heroica facta proponat, ſimulque poſtulet, nos in illorum laudatione, ſimul & imitatione ſtudioſe verſari. Nihil vero mirum iſtos, ad qualemcunque Mariæ laudationem & cultum nauſeare, qui ſola fide omnia metientes, & Vigilantiano Euſtachianoque ſpiritu afflati, cuncta fere contemnunt, quæ de Sanctorum operibus, meritis, honoribus vetus Eccleſia credidit, docuit, obſeruauit. Hinc illa furioſa potius, quã ſobria, valdèque pudẽda vox Lutheri ſolito more debacchantis extat: *Si omnium virginum caſtitate, cunctorum Martyrum paſſione, & vt vno verbo dicam, ſi vniuerſorum Diuorum operibus, quæ vnquam fecerunt, perſpicuus eſſes atque clareres, vnoque cumulo haberes, adhuc tamen nihil eſſet.* Ac rurſus: *Qui credit, is ſaluatur citra tum meriti ſui, tum operum reſpectum:* Quare tertius hic Helias de ſummo etiam Apoſtolo tam procaciter loqui non veretur: *Diui Petri merita ne aſſe quidem redemerim.* Iam vero quem Mariæ honorem tribuit ac tribui docet Lui-

Calumnia calumniatorum.

In expoſitione cantici Magnificat. In harmonia Euang.

Refutantur Lutherus & Caluinus Mariæ laudibus obtrectantes hoc loco.

Ornati honorum tituli Deiparæ in Eccleſia immeritò ſugillantur.

Ioan. 1. Ioan. 5. & 8.

Mariæ honorat Eccleſia ſine diuini nominis iniuria, ſine honoris Chriſti detrimento.

Mariæ virtutes, opera & merita hic non excludi.

Lutheri vox impie de Sanctorum operibus ac meritis.

In Poſtilla circa Euang. de Chriſti Aſcenſ.

In poſtilla circa Euangelium de Dominica nona Trinitat.

Quomodò Maria nobis laudãda & honorãda ſit iuxta Lutherum. Cõfutatio ſententię Lutheri de nouo modo Mariã celebrandi.

initum vt ita dicamus: *O beata & virgo & parens Dei, quam omnino nihil & contempta fuiſti: attamen propitios in te defixit oculos prædiues Deus, ac magnifica in te operatus eſt, quorum ne vno quidem vnquam digna fuiſti.*

Hic eximius ille honos eſt ſcilicet, quem authore Luthero Deiparæ mundus tribuet, vt indignitatem tantæ perſonæ intueatur, & ſicut ipſe ait, Mariam tanta diuina gratia vocet indignam, quæ bonis omnibus ſit inanis & vacua, tantum enim diuinæ gratiæ derogari, & hymno virgineo eripi, quantum eius dignitati ac meritis attribuitur. Monet igitur vt matrẽ Domini denudemus, eiusque abiectionem aſpiciamus, ſi vero illam honore velimus proſequi.

Nullus ante Lutherum de honoranda Maria ineptius eſt philoſophatus.

Quomodo Lutherus hoc cãtico potius ad Mariæ contemptum quam honorẽ abutatur.

Quis vero vnquã vel ex antiquis, vel ex recentioribus Theologis de colẽda & honoranda Virgine matre tã præpoſtere ſenſit, aut ſcripſit iniquius? Quis Marię dignitatem & excellentiam cũ ipſa Dei gratia B honorum omnium effectrice pugnare putauit, ac non potius tanto maiorem Dei gratiam prædicauit, quanto maiores in Maria virtutes & merita cumulatoria reperirentur? Quis eruditus ex præſenti Cãtico colligere potuit, & docere auſus eſt, tam nobis humiliter de Maria eſſe iudicandum, quemadmodum de ſeipſa pro incredibili modeſtia ſua indicauit, præſertim cum partim coram Gabriele, partim coram cognata de ſe tam ſubmiſſe locuta eſt? Quis hæc Mariæ verba: Beatam me dicent omnes generationes, adeò in arctum contrahat, vt illis contineri neget quaslibet Deiparæ dotes, omnẽmque laudem & gloriam, quam illi conſtanter defert Eccleſia? Cur vero non deferat? ſui nimirum officij proprium eſſe rata, vt diuini Spiritus oraculo pareat, & cum in Sanctis alijs, tum in ſanctiſsima Dei ſui genitrice Conditorem & Redemptorem Opt. Max. C laudet. Lutheri diſcipulus eſt Franciſcus Lambertus, à quo tamen manifeſte veréque ſcribitur: *Vide quod ſacra Dei genitrix in hoc gaudet & exultat, quod in Domino dicatur beata, Denique in illa prædicetur glorioſus* Tum Oecolampadius librum totum de laudando in Maria Deo conſcripſit ac edidit, ibique virtutes, dotes & prærogatiuas eius copioſe complexus eſt. Cum vero Lutherus ab hiſce rebus contemplãdis, & à Virginis iuſtitia, ſanctitate, gloria ſpectanda nos auocat, quid, quæſo, aliud, quã Deum ipſum in Maria laudare vetat, vt non modo Virginem, ſed & eius authorem debita laudatione ac veneratione defraudet? At Hieronymus quidem tanti Mariæ ſanctitatem facit, vt eam ſanctis coniugibus Elizabeth & Zachariæ anteponat, neque dicere vereatur, D quod mater Domini conſcientia in ſe habitantis Dei libere proclamet: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna qui potens eſt. Poſtremo quis ex hiſce verbis non intelligat, eo ſublimiorem honoris gradum Virgini competere, quo illa ſtudioſius ſeſe ipſa deiecit, ſicut & Filius eius, quãto magis ſeipſum humiliauit, tãto ſublimior factus eſt, maioremque in cælo & terra gloriam ſibi comparauit. Verum de hac Mariæ humilitate paulo poſt agemus, quando in hoc cantico vniuerſo ſi quicquam aliud, certe dictum illud. Reſ-

In expoſitione Luc. ca. 1.

Lutherum reprehendunt alij Nouatores, de Maria glorificanda & honoranda.

Li. 1. aduerſus Pelagianos.

Maria reliquis ſanctior ex teſtimonio conſcientiæ de ſua beatitudine multa prædicanda vaticinatur.

A pexit humilitatem ancillæ ſuæ, ad contentionem maximam rapitur.

Sarcerius nõ intelligit verba: Suſcepit Iſrael puerũ ſuum.

In Scholiis circa Lucam cap. 1.

Eſa. 41.

Illud minutulum, neque tamen prætereundum eſt, quod Sarcerius non intelligens Mariæ dictum: Suſcepit Iſrael puerum ſuum, nomen pueri ad Chriſtum Mariæ filium refert, velut illa ſuum puerum emphatice dixerit. Neſcit enim puerum hic pro ſeruo accipi, ſicut & per Eſaiam inquit Dominus: Et tu Iſrael Serue meus, Iacob quem elegi, ſemẽ Abrahã amici mei. Ignorat præterea, nomẽ Iſrael hic eſſe caſus accuſatiui, in hoc quidem ſenſu: Deus, vt ſe memorem declaret promiſſæ miſericordiæ, iacentem populum Iſrael, ſuum ſeruum erexit, & opem illi tulit. Ad quem modum etiam per Prophetam dicitur: Auxiliatus ſum tibi, & ſuſcepi de dextera iuſti mei. Vnde interpres Euthymij locum ita vertit: Auxiliatus eſt Iſrael puero ſuo. Falluntur & B boni Centuriatores, de Maria fabulantes, quod coram in domo Zacharię ſpectauerit miracula, cùm anus Ioannem peperit, & Zacharias vſum linguæ recepit, quodque poſtea rurſus ſe ad Zachariam cõtulerit. At vero ſi Euangelicis verbis iſti eſſent contenti, Mariam cum ſua cognata tres manſiſſe menſes dicerent, aliáque non aſſuerent, quæ Lucas prætermiſit, ſacram nempe Virginem cognatæ parienti adfuiſſe, & octauo etiam poſt partum die, quando Zachariæ lingua reſtituta eſt, in iiſdem ædibus perſeueraſſe. Hoc Illum Lucas affirmat, ſexto iam mẽſe grauidam fuiſſe cognatam, cum primum Virgo illam accederet, quæ vix menſibus tribus integris illic hæſit, ad ſuos Nazarenos procul dubio reuerſa, antequàm Elizabethæ tempus partus appeteret, vt C Ioannes in lucem ederetur. Vnde cum dixiſſet Euãgeliſta: Reuerſa eſt in domum ſuam, hæc verba ſubiecit: Elizabeth autem impletum eſt tempus pariendi, & peperit filium, poſt nonum ſcilicet menſem, cum Maria digreſſa domum iam repetiuiſſet. Hac de re monere viſum eſt tum ob Centuriatores, ne quis nimium illis fidat: tum ad maiorem noſtræ Virginis commendationem, tum ad tuendam quorundam veterum authoritatem, qui decuiſſe putant, vt Maria præſenti cognatæ partui non adeſſet. Abſcedit enim Virgo, inquit Theophylactus, propter eorum multitudinem, qui ad partum conuenturi erant: indecens autem Virgini in talibus verſari.] Deinde moris fuiſſe dicit Euthymius, vt cum prægnantes párerent, Virgines non adeſſent. Nihil vero dubium, quæcunque optimis & integerrimis virgiD nibus maximę congruebant, nullam diligentius, ac matrem & principem illam Virginum obſeruaſſe. Tum Rupertus Tuitienſis non ſolum ex Euangelicis verbis colligit, Mariam in partu cognatæ non adfuiſſe, ſed etiam ſingulari conſilio factum eſſe dicit, vt illa tanti gaudij, tantæque exultationis tempus, quod Ioannis natalis attulit, non expectaret, ſed ſe potius maturè ſubduceret, antequam cognati vicini & amici concurrerent, nouæque puerperæ poſt natum filium ex more gratularentur. Sed iam tempus poſtulat, vt ad Mariæ humilitatem, quæ in hoc Cantico grauiter oppugnatur, nos deinceps ſerio conuertamus.

Ibidem.

Centur. 1. lib. 1 cap. 10.

Centuriatores ſine ſcriptura teſtantur, Mariam natiuitati Ioãnis interfuiſſe.

Veteres quoſdam expreſſe tradere, Mariam ante partũ Elizabeth domum rediiſſe, idque ad honorẽ Virginis pertinere.

In 1. c. Luc.

In explicatione Lucæ.

Libro 1. in cantica.

CAPUT

CAPVT VII.

De Mariæ dicto: reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, in quo multùm Deiparæ detrahunt Nouatores: ne illi tandem veræ & perfectæ humilitatis concedere videantur.

Quomodò ædes Zachariæ laudari promereantur.

VERSAMVR adhuc in ædibus Zachariæ, quas fortaſſe felices quis iure dixerit, quandoquidem Virgo ſacroſancta illas venerabili ſua præſentia cohoneſtauit, ſuóque illuſtri cantico, quod illic primùm inſonuit, omnium ferè piorum animos, vt & ipſi in Deo ſalutari ſuo iubilent, & de mirabilibus Dei nouum ac Euangelicum prorſus decachordum vſurpent, exuſcitauit. Cæterùm inter reliquas huius cantici ſententias, non poſtrema eſt, ſæpéque citatur illa: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, nimirùm vt pſallens Virgo ſuæ laudationis & exultationis cauſam exponat. Quæ verba ſic arripiunt, detorquent & obſcurant Nouatores, vt quia ſuperbi potiùs & arrogantes, quàm humiles eſſe volunt, ad Virginis contemptionem & deſpicientiam potiùs, quàm ad Marianæ virtutis, modeſtiæque commendationem ea prorſus pertinere contendant. Hûc enim tendunt, vt perſuadeant omnibus, Mariam ignotam & abiectam potiùs, quàm verè modeſtam & ſanctè humilem hoc loco ſignificari.

In hoc Cantico de Mariæ humilitate, maximè contendere Nouatores, veræ humilitatis expertes.

Summa eorũ quæ Aduerſarii de Mariæ humilitate docent.

Nouatorum teſtimonia de præſenti dicto Mariæ: Reſpexit humilitatẽ ancillæ ſuæ.

QVARE [a] Caluinus Mariæ verba ſic interpretatur, acſi ſacra Virgo dixiſſet, ſe ignobilem & contemptam, ſeu vilis & abiectæ conditionis, ac nullius coram mundo pretij eſſe, quam inſuper abiectam & contemptibilem vocat. Et [b] Loſſio placet hæc expoſitio: Reſpexit ad abiectionem, miſeriam & contemptum ancillæ ſuæ. Eadem eſt [c] Melanchthonis, [d] Buceri & [e] Sarcerij ſententia, nec diſſentit [f] Franciſcus Lambertus, Mariam hîc in carnalium oculis deiectam & paruulam nuncupans. [g] Ioannes Agricola vilitatem & paruitatem pro humilitate interpretatur. Vehementior eſt adhûc [h] Georgius Maior, cuius teſtimonium Mariam erexit Deus ex ſqualore & ſtercore, quòd pauper & abiecta priùs eſſet. Quid verò [i] Brentius? *Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, hoc eſt*, inquit, *abiectionem & miſeriam meam, cùm eſſem veluti ancilla longe omnium abiectiſſima & contemptiſſima. Ducebã quidem genus a proſapiã Dauidis Regis clariſſimi & ſanctiſſimi, ſed tantò miſerior & calamitoſior, quantò maiores mei celebriores fuerant.* Itaque humilis Maria reſpici & probari à Deo non potuit, niſi ancilla eſſet, vt ſomniat Brentius, longè omnium abiectiſſima & cõtemptiſſima, quæ fortaſſis ſuæ ſortis etiam pertæſa, ad meliorem fortunam aſpiraret, & muliercularum more lamentaretur. Nec enim viſum eſt ſatis Brentio, Mariam vt vulgarem puellam in ſorte & claſſe infima ponere, niſi etiam humanis affectibus & vitiis eam ſubijceret, vt ſuo loco demonſtrabimus. Tùm alibi ſic Mariam depingit idem Brentius, quæ omnium ludibrio expoſita, vitam nullo penè loco ſecuram ageret: id quod cum præſenti ſententia de Mariæ humilitate coniungit. Hemmingius ne à reliquis Sectæ ſociis diſſentiat, hanc adfert interpretationem: Deus reſpexit & gratuito fauore complexus eſt me humilem & vilem

a In harmonia Euangelica.
b c de Vbertate in ſuis homeliis Mariæ Canticum.
f In expoſitione 1. cap. Lucæ.
g In Lucam. cap. 1.
h In Euang. de viſitatione Mariæ.
i Homel. 8. in Luc.

Brentii in hûc locũ & Hemmingii interpretatio.

Homil. 6. in Lucam.

In Euang. de viſitatione virginis.

A ancillam, quæ iam ſpreta, vilis inſtar vilium ſeruorum vixi. Æquè vanus eſt Coruinus, docens Mariã à Deo in hoc reſpici, quoniam pauper, contempta & ſpreta, nullius in mundo reſpectus fuerit. His accedit quoque Culmanus, fingens Mariæ humilitatem ſic reſpici, quoniam in carnalium oculis fuerit deiecta & paruula, vilis & nihili. Demum nuper obſcuri quidam ſcriptores ex Auſtria prodierunt, ac præter alias in Chriſtum effuſas blaſphemias, etiam in Mariam ſuis velut cornibus incurrere voluerunt. Igitur hæc ipſa, quæ tractamus verba Virginis, noua & à Luthero accepta verſione deprauarunt, cùm Germanicè locum ita ſunt interpretati: Er hat an-
B geſehen ſein elende Magt. Bellũ ſcilicet artificium, quo tales authores matrem Domini deformarent, vt verè illuſtrem & generoſam Virginem in miſellam & calamitoſam ancillam transformarent. Præter miſeram fermè Strigelium, cum prioribus ineptientem, quandoquidem humilitatem pro miſeria vel calamitate accipit, & Mariam ad ſuum nomen, quod alij tacuerunt, fingit alludere. Verùm hoc illius inane figmentum, quod cum præclaro & gratioſo Mariæ pugnat nomine, ſi Hebræos fontes conſulamus, alibi a nobis detectum atque diſſipatum eſt.

In Poſtilla circa idem Feſtum.

Quomodo Auſtriaci quidã ſcriptores hũc locũ Germanicè vertant.

In Agenda noua.

In Scholiis noui Teſtamenti.

C CÆTERVM venia diſcipulis danda eſt, qui errantem magiſtrum Lutherum, à quo auelli tàm ægrè poſſunt, hîc plane ſequuntur, ac velut ex illius fonte cœnoſam hanc aquam hauriunt. Is verò multis modis contendit, hîc non de animi virtute, ſed de Mariæ paruitate & obſcura natalium conditione ſermonẽ haberi. *Humilitas*, inquit, *nihil eſt aliud, quam cõtempta, nullius reſpectus, depreſſa abiectáque res vel conditio. Quod genus ſunt inopes, languidi, eſurientes, ſitiẽtes, carceribus mancipati, tribulationibus obnoxij, morientéſque homines, qualis & Iobus erat in ſua afflictione.* Vnde verborum Mariæ hunc ſenſum eſſe dicit: *Deus ſuper me inopem, abiectam, deſpectam, vilem, nulliúſque exiſtimationis vel reſpectus puellam, direxit oculos.* Atque vt magis humilitatem iſtam nobis explicet, non veretur idem
D Lutherus has porrò nugas miſero populo vendere, vt Mariam depingat, ex ærumnoſis, cõtemptis & vilibus prognatam parentibus, ciuis cuiuſdam priuati & pauperis filiam, ad quam nemo aduerterit animũ, cuius ſiue cura, ſiue exiſtimatio neminem tenuerit. Hanc prætereà puellam apud vicinos, & horum liberos ſimplicem fuiſſe, cui ratio pecoris, & cura domus committeretur, nec maiore habitam loco, quã miſera & domeſtica hodie in ædibus ancilla ſolet haberi. Sed & poſtquam Dei mater electa, & ex domo Zachariæ digreſſa eſſet: *Abit*, inquit, *Lutherus, rémque domeſticam, vt antea, curat, boues mulget, coquit, patellas & paropſidas mundat, pauimentum verrit, adeóque quæ ſiue ancillam, ſiue matrem familias decent, in vilibus contemptiſque rebus exequitur.* Suadet igitur, vt ſi quis Mariam laudibus tollere inſtituat, non id faciat oratiunculis & cantiunculis Eccleſiæ, ſed ita dicat. *Ecce quam paupercula & infimi ordinis ſuit hæc puella: Deus tamen humilem eius conditionem reſpexit.* Atque hoc demùm eſt

Lutherũ eſſe præcipuũ, quẽ ſequantur alij Nouatores huius loci deprauatorem.

Humilitas quid ſit hoc loco iuxta Lutherum.

In libello de Mariæ cãtico Magnificat.

Quomodò Mariam eiuſque vitam depingat Lutherus, vt perſonã omninò ſordidã & abiectam faciat.

Quæ domeſtica miniſteria Lutherus Deiparæ attribuat.

Ratio Mariã prædicandi & colendi iuxta Lutherum.

BB

laudare Virginem matrem, ſi perexiguum, aut nihil ei tribuamus, vti poſt hominum memoriam Sectariorum princeps Lutherus hoc ſeculo excogitauit, docuit atque ſcripſit.

Vocem humilitatis in Scriptura eſſe amphibologicam.

CÆTERVM, priuſquàm his fœdis & horrendis Mariæ ludificatoribus reſpondeamus, operæpretiú fuerit admonere Lectorem, humilitatis vocem in ſacris literis amphibologicam eſſe, & variis modis vſurpari. Fuit enim humilitas in Iudæis calamitoſis, quũ à ſuis hoſtibus, vt Ægyptiis, Babylonĳs ac aliis, grauiſſimè vexarẽtur, & mũdi humaniſue præſidiis omnibus deſtituti afflictique iacerẽt: In horũ igitur perſona dictum eſt de Deo populi ſui liberatore. In humilitate noſtra memor fuit noſtri. Vbi humilitas pro afflictione ſiue iuſtis ſiue iniquis illata vſurpatur, vt quùm fratres Ioſeph pro exploratoribus habiti duréque tractati fatebantur: Meritò hæc patimur, quia peccauimus. Fuit & humilitas in puero Dauide, non quòd miſer eſſet, ſed quoniam reliquis fratribus imbecillior & abiectior haberetur: erat enim paruulus, & in agro paſcebat oues, vt Scriptura cómemorat. Quare de ſe ipſo ille teſtatur: Et elegit Dauid ſeruum ſuum, & iuſtulit eum de gregibus ouium: de poſt fœtantes accepit eum. Ad hunc modum ſcripſit Paulus, fore aliquando, vt reformetur corpus humilitatis noſtræ, id eſt, corpus hoc vile & ignobile, quod mortales circumferimus. Et membra hominis, quæ Paulo ignobilia & inhoneſta dicuntur, humilia poterunt appellari, facta nimirùm cùm membris honeſtioribus collatione, ſicut & ſexus fœmineus cum virili comparatus, Latinis humilior, quoniam abiectior, dicitur. Fuit demùm & laudabilis humilitas in viro Dauide, quùm in regia dignitate conſtitutus, bona conſcientia dixit: Domine non eſt exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi mei. Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus ſuper me. Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animam meam, vt reliqua prætercam. Vnde vt ſuperbam vxorem Michol, eiúſque ſubſannantis petulantiam retunderet: Vilior, inquit, fiam plus quàm factus ſum, & ero humilis in oculis meis. Cæterùm de hac virtute humilitatis, quæ propria Chriſti virtus à quibuſdam dicitur, & in Euangelicis literis toties commendatur, nos poſteà pluribus diſſeremus. Vnde conſequitur, aptè & ſacris literis conſentaneè ſcripſiſſe Ambroſium: humilitatem non ſemper eſſe virtutis, ſed etiam afflictionis, nec ſemper voluntariam, quæ ſola Deo grata eſt, ſed etiam aliquando ex neceſſitate ſuſceptam. Et coactæ quidem humilitatis exemplum ſuperbus Rex Pharao præbuit, quùm variis & aſperis irati Dei flagellis attritus, Moyſen & Aaron ſibi apud Deum petiit interceſſores. Peccaui etiam nunc inquit: Dominus iuſtus, & ego & populus meus impij. Ac de Achab æquè impio Rege diuinum teſtatur oraculum: Nõne vidiſti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus eſt mea cauſa, non inducam malum in diebus eius.

Pſal. 135.
Humilitas pro afflictione etc ſæpè dicitur.
Geneſ. 42.
1. Reg. 16.
Pſal. 77.
Philip. 3.
1. Cor. 12.
Dauid humilis, quia puer in côparatione fratrum, & rurſus humilis, quia nô ſuperbe, ſed humiliter de ſe ipſo ſentiens.
Pſal. 130.
2. Reg. 6.
Alia humilitas afflictionis, & alia virtutis, quædam coacta, & alia voluntaria.
Lib. 10. Epiſt. vlt.
Exod. 9.
3. Reg. 21.

Nouatores quomodò intelligant, hoc loco humilitaté & in Mariam omninò peccent.

NVNC vt propiùs aduerſarios petamus, pudendum in modum illi ſanè hallucinantur, quod ſecũda & tertia relicta, primam illam, quam diximus, humilitatis ſignificationem vnicè amplectantur, vt Mariam, priuſquam Dei mater deligeretur, tùm ob parentes inopes, tùm ob vitæ conditionem contemptam, afflictam & miſeram faciant; quoniam ipſa teſtetur: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Quod ſi

A dicerent, hoc ſermonis genere ſignificari, illam vt modicam & meritis exiguam ſeipſam coram Deo deiicere, & ſolius Dei gratiæ acceptam ferre præſentis beneficij à cognata laudati magnitudinẽ, aliquid profectò dicerent, neque cum illis magnoperè contenderemus. Cæterùm hæc noua, inaudita & fœda procacitas, niſi à perfidis fortè Iudæis, ferri non poteſt, & piis omnibus execranda venit, qui certò intelligunt, hanc rationem in laudanda Virgine matre ſibi minimè gentium complectendam, ſed exemplum potiùs Gabrielis, Elizabethæ & Patrum, præſtantiſſimas Mariæ dotes ſummáſque virtutes commendantium, imitandum eſſe. Reſpexit, inquit, humilitatem ancillæ ſuæ Deus. Sácta profectò taliſque virgine digna cóf eſſio, ſed hiſce fabris indigna prorſus materia, ex qua nobis tot futiles, tetráſque nugas
B conflarent & extruerent. Quid enim impudentius, quàm quòd huius dicti ratione Lutherus, Brentius & alij eiuſdem farinæ Scriptores perſuadere conantur, talem tantámque Virginem obſcuro loco natam, parentem abiectiſſimorum & miſerrimorum filiam, vicinorum ac vulgi ludibrium, in caulis educatam, re culinaria ſemper occupatam, vile mancipium, vaccis mulgendis & ollis extergendis deditam ſemper ancillulam, & in rebus vel ruſticanis vel domeſticis, iiſque longè abiectiſſimis fœtẽtem ac ſordentem puellulam, omni omnium fauore, gratia & ope perpetuò caruiſſe?

Nouatorum lectia Iudaica potius quã Chriſtiana eſt fœda.

Quàm abſurda Nouatores hoc loco colligãt Mariam dedecorantes.

Non ferẽdam eſſe petulantiam Nouatorum Mariam ſtudioſè deformantium, ac tantum nô ridendam vulgo exponentium.

O inſignes & iuſti Mariæ laudatores, imò verò ô peruerſi calumniatores & inuidi nugatores, qui de Maria quiduis fingendi nullum facitis finem, & ad
C lucem illius extinguẽdam omnem veſtram operam ſtudiúmque confertis, & eam Virginem linguis maledicis inſectamini, cuius laudibus nulla poteſt oratio par inueniri. Profectò maiorem illa quondam apud Iudæos, quàm apud vos, pueritiæ adoleſcẽtiæque ſuæ præclarè tranſactæ gloriam & cómendationem eſt conſecuta. Nec video ſanè, qua ratione iſti deſpicabiliorẽ nobis Mariã depingere, vel ignobiliorẽ vulgo exhibere poſſint, vtpote quã adeò naturæ, fortunæ animíque bonis propemodùm exuunt, imò vacuã & inanem ſtatuũt, nihil vt in illa eximij quod intuentium oculos & mẽtes alliceret ac oblectaret, multorúmque beneuolentiam ipſi conciliaret, reliquiſſe videantur. Quod autem hoc ſuperciliumque petulantiæ? quis in iudicando ſtupor? Pro ſua iſti fingunt libidine, quod nunquam probabunt, Mariam obſcuris natalibus ortam, velut terræ filiam, ſic à pri-
D mis annis vixiſſe, nihil vt egregij præ ſe ferret, vt obſcura ſemper eſſet, vt neglecta paſſim atque contẽta domi ac foris tantùm non exibilaretur, vt denique nulla illam prorſus gratia cõmendaret. Quis vnquã hactenus Mariæ tàm fuit acerbus? quis non ſublimiora de illa & cogitauit & ſcripſit?

Probari nullo modo poſſe, quæ Nouatores Virgini eiuſque natiuitati affingunt.

Mariæ genus, parentes & inſtitutionem primã aduerſari Nouatorum figmẽtis allatis.

VT enim omittamus, quod ſacris literis toties expreſſũ eſt, Chriſtũ ex Dauid eſſe ſemine, nõ eſſet autẽ, niſi Maria ex eodẽ proceſſiſſet, an nõ Gregorij Nyſſeni, Ambroſij, Damaſceni, Metaphraſtæ, Nicephori & aliorũ extãt monumẽta, quibus probare liceat, iãq; antè nobis probatũ eſt, generoſam hãc Abrahæ filiã ex Regio & Dauidico ſtemmate traxiſſe genus, nec omninò tenuis fortunæ, ſpectatæ autẽ virtutis parẽtes habuiſſe, qui ambo iuxta præſcriptũ legis ob vitã bene actã præſtãtes fuerint & clari, tùm inter ſplẽdidos & genere nobiles cõnumerati? Præterea mõſtrauimus, Mariã puellã à parentibus Deo conſecratam, religioſè

Pſal. 88. & 135.
1. Paral. 17.
Eſaia 9.

A religioſè à teneris annis in templo educatá, in omni virtutum genere profeciſſe, & Scripturis diuinis, quod & Origenes confitetur, operá dediſſe, neque ſolum æqualibus, verum etiam Sacerdotibus præſtantem & admirabilem viſam eſſe: imo talem extitiſſe, vt ſicut Ambroſius loquitur, eius vita omniũ fuerit diſciplina. Quare ſi beati à Propheta cenſentur, qui Sanctos & timentes Deũ glorificare ſtudent quomodo iſti non miſeri & inſulſi, adeoque infelices blaterones ac graculi habendi ſunt, qui Mariam Sanctorum decus omnium & lumen, eiuſque pueritiam & adoleſcentiam per ſanctè & admodũ præclarè tranſactam, tam nequiter obſcurant atque inſidioſe deprauant?

Libr. 1. c. 12. & 13.
In Euangel. Luca.
Lib. 2. de virginibus
Pſal. 14.
Ridiculi & infelices habendi, qui Mariæ vitam & dignitatem obſcurarè conãtur.

B Mariæ pater inſignis quidam ciuis, obſeruãtiã legis & vitæ probitate imprimis nobilis à Gregorio Nyſſeno appellatur. Et probat homilia Euſebio Emiſſeno inſcripta (ſicuti meminimus) hanc Virginẽ nobiliſſimam hæredem, quæ fratribus careret, ſuis parẽtibus in hæreditatem vnice ſucceſsiſſe, nec ſine hæreditate eſſe potuiſſe, cui tam honeſti nobileſque parentes obrigiſſent, Cui rei argumentum illud adiungit, quod ex præſcripto legis Iudęi prohibebantur hæreditatem ſuam abalienare, quam etiamſi vẽdidiſſent, tamen redeunte Iubilęo recuperabant. Atque huc ſpectat etiam Veterum traditio, quam ſcriptis Hieronymianis inſertã ſupra protulimus, Mariæ parentes tam amplas facultates & fortunas habuiſſe, vt bona ſua in tres partes diſtribuere ſolerẽt, vnam in Dei templum templique miniſtros, alterã in peregrinos & pauperes pie conferentes, tertiam verò ſibi ſuæque familiæ ſuſtentandæ reſeruantes.

Mariam vna cum ſuis parẽtibus nõ adeo tenuis fortunę fuiſſe, vt fingunt aduerſarij.
In natalem Domini.
Homil. in Euangel. de natiuitate Mariæ.
Lib. 1. cap. 4.
Lib. 1. cap. 4.

C Quo loco de voluntaria & laudabili Virginis paupertate nihil dicam. Nã & ſapiens norat, & religioſa volebat ſacris ſe myſteriis accommodare, interque arcanum illud Dei conſilium haud dubiè intelligebat Meſsiam filium ſuum in ſancta paupertate naſci & educari oportere, vt vaticiniũ illud in Meſſiæ perſona prædictum impleretur: Pauper & in laboribus ego ſum à iuuentute mea. Sic enim ſupremo viſum eſt Numini, vt Chriſtus qui diues erat, noſtra cauſa fieret egenus, & inde à primo ortu ſtultam mundi ſapientiam exemplo ſuo confunderet, nouumque bonorum fortunæ contemptum doceret, ſuiſque voluntarium vt paupertatis, ſic etiã crucis amorem in ſanctiſsimo illo corpore commendaret. Ergone vel Chriſtum hac ratione vilẽ ac deſpicabilem faciemus? vel eius matrem tam abiectã D ac ſordidam proclamabimus, vt illa etiã ante Chriſtum natum tantum non omnium viliſsima, deſpectiſsima & extreme inops ancilla fuiſſe credatur? ſicut profani Nouatores liberrime fingunt ac docẽt palam, nimirum vt ſcurrarum more conuicientur, & Mariam contemnere doceant potius, quã Euangelium fideliter interpretentur. Sed fortaſſe dicent, quod ſe ancillam Maria[a] ſemel atque iterum appellarit. Quid tum poſtea? non vile, ſed magnificũ nomẽ eſt, ſi quis cum[b] Paulo Apoſtolo Chriſti ſeruus, vel cum Maria Domini ancilla dici mereatur. Nam eiuſmodi ſeruitus, quæ totum hominẽ ſummo Deo vel Redemptori Chriſto addicit ac mancipat, non ex timore, ſed dilectione procedit, ſummamq; homini tum libertatem, tum nobilitatem cõciliat. De hac ſeruitute, quæ filiorum & filiarum Dei eſt propria,[c] Rex Dauid gloriatur: Ego, inquit, ô Domine ſeruus tuus, ob hanc[d] Moyſes Dei famulus toties

Mariæ paupertatem quã poſtea tenuit, voluntariam magis quam coactam videri. Cur Chriſtum pauperẽ eſſe conuenerit.
Pſal. 87.
2. Cor. 8.
1. Cor. 1.
Neque Chriſto neque Marię vilitatem vllam adferre, quod vitã pauperem ſibi delegerint.
a Luc. 1.
b Rom. 1.
2. Cor. 1.
Mariam ancillam Domini rectè dici, & magna quidẽ, cum eius laude & gloria. Summam ingenuitatis & nobilitatis

A nominatur: imò &[e] Chriſtus vniuerſorum Dominus ſerui nomine à patre ſuo inſignitur.

laudẽ habet, ſeruum & ancillam Dei eſſe.
c Pſal. 115.
d Hebr. 3.
e Eſai. 42.

Veruntamen vt aliquem [illegible] in ſuæ inducant audaciæ, ad Mariæ verba [illegible] prouocant, in quibus Lucas ταπείνωσιν ponit: quæ vox non humilitatis virtutem, ſed paruitatem atque contemptum deſignet. Reſpondemus in ſacris literis perpetuum nõ eſſe diſcrimen, quo illi cũ primis nituntur, inter hæc duo nomina ταπεινοφροσύνην & ταπεινότητα ſiue ταπείνωσιν, vt illud ſemper ad virtutẽ humilitatis tantoperè commendatam, hæc ad vilem tantum conditionem, quæ abiectis perſonis conuenit, referantur. Notauit enim & Hieronymus, ταπεινοφροσύνην nõ pro virtute, ſed & pro vitio interdũ accipi. Tũ quod ſiue ταπεινότης ſiue ταπείνωσις pro virtute dicatur, illuſtris illa probat ſententia Petri & Iacobi Apoſtolorũ, ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν, hoc eſt, Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Vbi expreſſe ταπεινότης τῇ ὑπερηφανίᾳ humilitatis virtus ſuperbiæ vitio aduerſatur, & e veſtigio ſequitur illud: ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ θεοῦ. Pro quo ſic legit vulgatus interpres: Humiliamini igitur ſub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore viſitationis. Hic bis habes poſitum nomen ταπεινὸς & verbum ταπεινώθητε vtrunque non niſi ad veram humilitatis virtutem poteſt accõmodari. Quis verò tã hoſpes in lingua Græca, vt ignoret, nomẽ illud ταπείνωσις quo Deipara in ſuo cantico vtitur, à verbo illo ταπεινώθητε deriuari, ac proinde ad virtutem etiam rectè proprieque referri? Quin, & Chriſtus ipſe apud Matthæum ſe ταπεινὸν τῇ καρδίᾳ hoc eſt, corde humilem vocat, de perfecta nimirum humilitate ac virtute ſentiens, quemadmodum hunc locum veteres cum Origene interpretantur, adeoque Loſſius ipſe interpretandum eſſe confirmat.

Aduerſarios ex lingua Græca temere ſua fulcire commenta, quod vox humilitatis, etiam [illegible] varie accipiatur.
In Epiſt. ad Algaſiam, quæſtione 10.
1. Petri 5.
Iacob 4.
Matth. 11.
Homil. 8. in Lucam.
In explicat. Matth. 11.

Verumenimvero vt maximè donemus aduerſariis, quod poſtulant, humilem hanc eſſe Virginis confeſsionem, quæ ſe vilem & abiectam ancillam à Deo reſpici dicat, vt nonnulli etiam veteres locum intellexiſſe videntur: non idcirco conſequitur, Mariam vulgo ſpretam & deſpectam, adeoque miſeræ omnino ſortis ancillam apud ſuos vixiſſe, ſicut iſti ob vnam humilitatis voculam fabulantur, tragice rem exaggerantes. Etſi enim fortunæ bonis omnibus abundaſſet, & in ſummo ſemper honore D vixiſſet, verè tamen hoc ipſum dictum ſibi ſumeret, ſeque ancillam exiguam, & virtutis inopem fœminam profiteretur, eò quod diuini numinis maieſtatem ſibi ob oculos proponeret certoque ſciret, ad eius quidem collationem exiguum & vile videri, quicquid creatum extaret. Vnde Chriſtus quoque dixit: Nemo bonus, niſi vnus Deus. Aliud eſt profecto ſe ab hominibus neglectum & contemptum fateri, quemadmodum Dauid canem mortuũ & pulicem vnum apud Saul ſeipſum facit: aliud ſe ſuaque bona omnia corã Deo flocci facere atque contemnere, quo modo Cananęa ſe catellum, Abraham verò ſe puluerem & cinerem, ſed & Dauid iumentum ſiue beſtiam ſeſe vocare non veretur. Imò iuſtorum hoc eſt proprium, vt iuxta Salomonis ſententiam, in principio ſeipſos accuſent, ſuamque indignitatem agnoſcant ac apertè declarant: præſertim quando cum ſumma & æterna illa maieſtate loquuntur, in cuius conſpectu omnia

Nouatorum cõmenta hoc conſiſtere, licet Maria vilis & abiecta fuiſſe cõcedatur.
Quomodo Maria verè humilẽ & miſeram ſe potuit dicere. Piorũ eſt proprium, ſe magno ſtudio coram Deo extenuare atque deprimere.
Marc. 10.
1. Reg. 24.
Matth. 15.
Geneſ. 18.
Pſal. 72.
Prouer. 18.

quamlibet excelſa & illuſtria, parua & nullius ferè momenti, vel ſicut Eſaias inquit, quaſi ſtilla ſitulæ reputantur. Neque propterea illi virtutibus & meritis deſtituuntur, ſed potius quicquid boni habent extructum atque comparatum, forti vallo muniũ, quum cor contritum & ſpiritum humiliatum (ſacrificium Deo imprimis gratum) adiungunt, vt ita quid ipſi à natura ſint, & ſecundum Dei iuſtitiam ſeclusa gratia eſſe poſſint, ſincerè contemplentur. Hac ſtudioſa ſui deiectione, quæ cum primis iuſtos ac electos decet, vanæ gloriæ arrogantiæque peſtis grauiſſima, & filiis Adæ congenita profligatur, veraque & ſolida comparatur gloria, & ad pulcherrimũ Christi exemplum, qui totius humilitatis magiſter ſibi non complacuit, (vt Paulus affirmat) propius acceditur, ac demum illi Euangelico præcepto paretur, quo ad cæleſtes nuptias inuitati conuiuæ admonentur, vt in nouiſſimo loco ſeſe collocent, ac potiores partes aliis deferãt ſemper. Fecit hoc profectò Paulus, qui poſt acceptum Baptiſmum nullius ſibi criminis conſcius erat, & ſe multis tamen modis accuſat, ſuam indignitatem à vitæ retroactæ criminibus exaggerat, ſeque minimum Apoſtolorum, & peccatorum omnium primum, ſiue maximum ſcribere non erubeſcit. Quis autem propterea minoris Paulum faciat, illumque non potius extollat, ſicut & ſeipſum ille ſanctè gloriabundus aliquando extulit, primas quidem Dei gratiæ tribuens. Gratia enim Dei ſum id quod ſum, inquit, ſed deinde huius gratiæ ſeſe talem adiutorẽ & cooperatorem conſtituens, vt illuſtrem iuſtitiæ coronã à iuſto Iudice Chriſto ſibi ſuiſque laboribus eſſe reddendam apertè ſignificaret. Sic enim affirmauit: Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus Iudex.

Eſai. 40.
Sancti quo magis ſeipſos deiiciũt, eo ſunt coram Deo ſubſimiores & laudabiliores. Vtiliter boni ſeſe humiliãt & deiiciunt coram Deo.
Matth. 11.
Rom. 15.
Luca 41.
Paulus tanto præſtantior magiſque honorandus, quo ſe ipſum magis depreſſit.
Paulus aliquãdo gloriatur de corona iuſtitiæ ſibi à iuſto Iudice reddenda, quantumuis ſeſe humiliet.
1. Tim. 1.
1. Cor. 4.
1. Cor. 15.
2. Tim. 4.

IAM verò vt ad Mariæ cauſam redeamus, quod illa ſe humilem facit, ſuamque humilitatem à Deo reſpici dicit, non de humiliatione coacta, vel de afflictione ab aliis intentata, vt nugantur aduerſarij, ſed de humilitate voluntaria, ſiue ſponte ſuſcepta loquitur, qua nimirum ſeipſam coram Deo vilipẽdit, nihil præclari de ſeipſa ſentit, & quicquid boni habet, eo ſe indignam reputat, ac infimæ ancillæ loco ſeſe conſtituit. Atqui tanto illa nobis laudabilior ac ſanctior debet exiſtimari, tantoque coram Deo & Angelis eius ſublimior tuoc eſt habita, quãto ipſa iam in Dei matrem electa, ſe virtutis ac meriti egentiorem, diuinaque gratia indigniorem reputaret. Quid enim ſapientius, quid præclarius ac ſanctius ab illa dici agique poterat, præterquam vt diuinis tot donis cumulata, & magnificis ornata titulis, ad ſummumque humanæ felicitatis gradum aſſumpta, ſeipſam velut ignoraret, ſuaſque dotes omnes tanto ſtudio tegeret? Hinc adeò ſe vilem & exiguam non heram ac matrem, ſed ancillam Domini vocat, nihilque in ſe boni ac præclari ſuſpicit, ſed ſolam imbecillitatem & tenuitatem ſuã agnoſcit & ponderat, atque ita ſoli authori Deo laudem & gloriam omnium munerum, benefactorum & meritorum, adſcribit.

Maria quomodo ſuam humilitatem à Deo reſpici confiteatur, tantoque magis laudari mereatur.
Mirabilis Mariæ prudentia modeſtiaque.

QVIS verò niſi ſtupidus & emotæ mentis homo, inde iam colligat, realem, vt ſic dicam, bonorũ omnium vacuitatẽ & inanitatẽ in Maria fuiſſe, nullum vſum liberi arbitrij, nullas virtutes & actiones eius ad Dei gratiam accipiendam, conſeruandam & augendam concurriſſe, ſed eandem tantum non ſtipitem & truncum permanſiſſe, vt ſuo duntaxat reſpectũ & fauore illam Deus dignaretur? Huc enim cum ſuis tendit Lutherus, ad obſcurandam Virginis dignitatem omnia conferens: quaſi hoc demum ſit Dei gloriam aſſerere & illuſtrare, illis Mariæ virtutibus, actionibus & meritis, quæ gratiæ tamen diuinæ innituntur, vim, efficaciam & laudem omnẽ detrahere, ac demum per ſolam fidem imputatiue iuſtam & beatam illam pronunciare. Quod profectò nihil eſt aliud, vt breuiter dicam, quam Mariæ verba ſanctè dicta ſacrilege deprauare, & à germano verborum horum ſenſu diſcedere, quẽ Euthymius doctè quidem his verbis expreſſit. Humiliat ac deprimit ſeipſam beata Virgo, indignam ſe exiſtimãs tanto dono ſuo. Vel etiam id facit ob humanæ naturæ exiguitatem, ſi ad altitudinem & ſublimitatem diuinæ naturæ comparetur.]

Aduerſarios falſo colligere Mariæ vtilitatem & meritorum vacuitatem.
Quid Lutherus eiuſque ſocij ſpectent & venentur maxime in hoc argumento.
In explicatione Cantici Magnificat.

QVICQVID ergo aut ludant, aut fingant Nouatores in verbo ταπείνωσις, quo hic vſus eſt Euãgeliſta, alterum è duobus fateantur neceſſe eſt, nimirum ταπείνωσιν aut pro humilitatis virtute hic poſſe accipi, aut ſi ad cuiuſdam exiguitatis vel tenuitatis propriæ confeſſionem referatur, ne tum quidem à vera virtutis ratione, qua ſeipſum homo, quamuis bonus & iuſtus, coram Deo abiicit, quæque Chriſtiana humilitas dicitur, debere disiungi. Priorẽ ſenſum non modo ſequitur, ſed etiam diſertè defendit Origenes, author è Græcis vetuſtiſsimus, quẽ Ambroſius toties æmulatur, & qui in hunc modũ ſcribit: In quam humilitatem Mariæ reſpexit Dominus quid habet mater Saluatoris humile atque deiectũ, quæ Dei filium geſtabat in vtero? Quod ergo dixit: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, tale eſt, quaſi dixerit: Reſpexit in iuſtitiam ancillæ ſuæ, reſpexit in temperantiam, reſpexit in fortitudinem atque ſapientiam. Dignum quippe eſt, vt virtutes reſpiciat.] Ac iterum: Reſpexit Deus in humilitatẽ beatæ Mariæ: propterea fecit illi magna qui potẽs eſt.] A quo ſenſu Origenis nõ diſcedit author veteris homiliæ, quæ tot ſeculis in Eccleſia recitatur, ac de præſenti loco ſic diſſerit: Hæc Virgo glorioſa beatam ſe dici ab omnibus generationibus manifeſtat, eò quod eius humilitatem Deus reſpexit. Nam ſubdit: Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicẽt omnes generationes. O verè beata humilitas, quæ Deum hominibus peperit, vitam mortalibus edidit, cælos innouauit, mundum purificauit, Paradiſum aperuit, & hominum animas ab inferis liberauit. O, inquã, verè glorioſa Mariæ humilitas, quæ porta Paradiſi efficitur, ſcala cæli cõſtituitur. Facta eſt certè humilitas Mariæ ſcala cæleſtis per quam Deus deſcendit ad terras. Quia reſpexit, inquit, humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Et quid eſt dicere, reſpexit, niſi cõprobauit, & placuit ei humilitas mea? Vnde per Prophetã Dominus dixit: Ad quẽ reſpiciam, niſi ad pauperculũ & humilẽ, & trementẽ ſermones meos? Hinc Dauid Domino dicit: Quia reſpexiſti humilitatẽ meã, ſaluaſti de neceſsitatibus animã meã. Multi ſiquidẽ videntur in hominum cõſpectu humiles eſſe, vt ab eis beatificentur: ſed eorum humilitas à Domino nõ reſpicitur, quia falſo & non verè de humilitate gloriantur.] Quæ oratio ſiue Auguſtinum, cui paſſim aſcribunt, ſiue alium

Aduerſarij è duobus alterũ fateri habent in huius loci interpretatione.
Homil. 8. in Lucam.
Græcus author Origenes humilitatem hoc loco pro vera virtute accipit & accipiendã docet.
Serm. 2. de Aſſumptio. Virginis in Auguſtin.
Mariæ humilitas quantũ boni attulerit.
Mariæ humilitas eſt ſcala, per quã Deus ad terras deſcendit.
Eſai. 66.
Pſal. 30.
Non omnis humilitas reſpicitur à Deo.

alium authorem habeat, non obſcure teſtatur, nec A leuiter probat de humilitatis virtute Lucam ſcribere, illamque in Maria eximiam floruiſſe, ac Deo imprimis gratam, nobiſque ſalutarem fuiſſe.

Bernardi & Bedæ teſtimonium locus pręſens ad virtutem humilitatis pertinet.

CONTENDVNT iſti, velut quod Maria loquitur, eius ſit fœminæ confeſſio, quæ ſuam infimam ſortem vel explicat, vel deplorat. Ac longè aliter Bedæ & Bernardo viſum eſt, qui teſtimonium hoc de virtute ſibi ſanctè gratulanti ac gaudenti Virgini tribuunt, cum exultaret illa in Spiritu ſancto. Sic enim Bernardus: Maria, inquit, virginem ſe oblita, gloriatur de humilitate.] Et mox pręſentem locum adducit, in quo non plorantis, aut trepidantis, ſed gaudentis verba iubet obſeruari. Beda verò ſic diſſerit: Cuius humilitas reſpicitur, rectè beata ab omnibus cognominanda gratulatur: ſicut è contrario cuius ſuperbia deſpecta condemnatur, Euæ, id eſt, B Væ ſiue calamitatis nomine mulctata tabeſcit. Decebat enim, vt ſicut per ſuperbiam primæ noſtrę parentis mors in mundum intrauit, ita denuò per humilitatem Marię vitæ introitus panderetur.] Id verò mihi ab Auguſtino videtur acceptum, qui Mariam humilem cum Eua ſuperba comparat, quando ita ſcribit: Eua propter ſuperbiam abiecta, Maria propter humilitatem electa: ſuperbam Deus deſpexit, & humilem reſpexit: id quod ſuperba perdidit, humilis recepit. Ideò ait: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ.] Hildephonſus ante nongētos annos perſpicuè dixit, hanc Mariæ vocem mira deuotione plenam & admirabilem Philoſophiā eſſe, qua Virgo ſuam humilitatem, nullamque virtutem aliam magis à Deo reſpici confeſſa eſt: ideoque exaltatam ſanctam Deigenitricem, tum quia humilis inuenta, C tum quia ineffabiliter gratia repleta ſit. Ac Bernardus quidem locum eūdem non aliter quam de humilitatis virtute dictum accipit, & crebro interpretatur: nec dicere dubitat, quod ancillæ ſuæ humilitatem potius, quam virginitatem reſpexit Deus, ac placuiſſe illam quidem ex virginitate, ſed ex humilitate concepiſſe filium.

Homil. 1. ſuper Euangel. Miſſus eſt. In c. 1. Luc.

Per ſuperbiā Euę mors, per humilitatem Marię vita in mundum ingreditur.

Super Magnificat.

Sermo. 2. de Aſſumptione virginis.

Homil. 2. de Laudibus Virginis.

Libr. 1. in Cantica.

Teſtimonia Ruperti & Anſberti de Mariæ humilitate.

TVM Rupertus Tuitienſis eandem ſententiam ſæpè producit, & ſingularem Marię humilitatem inde confirmat, quam veluti nardum fragrantem & odoriferam, Rex æternus de accubitu ſuo ſenſerit & reſpexerit, eaque fuerit valde delectatus. Sed & præcipuam Mariæ pulchritudinem fide & humilitate metitur, illamque beatam ex humilitate prędicari, præſenti loco comprobat, ac eandem Virginē D humilium Reginam appellat. Neque vulgaris eſt author Ambroſius Anſbertus, qui ante ſexcentos annos ſcripſit commentarios in Apocalypſin, & de propoſita ſententia ſic diſſeruit: Ad humilitatis diuitias author omnium diuitiarum diſcipulos inuitabat, cum diceret: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. His locupletata fuerat beata Virgo quæ dicebat: Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Cum itaque Maria Virgo ideò beata credenda ſit, quia ſine humano ſemine ex Spiritu ſancto concepit: quia Dei Filium hominem factum, intemerata virginitate mundo edidit: radicem tamen beatitudinis ſuæ ipſa ſolerter inſpiciens, ait: Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ac ſi diceret: Quia humilitas vera præceſſit, quæ Dei Filium ad

Libro 2. in Apocalypſ. Ioannis.

Matth. 11.

Luc. 1.

Quomodo Maria ſuam humilitatem reſpici profiteatur, & quo fructu.

A habitaculum carnis meæ inuitauit, quæ Spiritū ſanctum ac munditiā cordis mei attraxit, vt Verbi carnem cum Verbo & Patre in viſceribus meis formaret: propterea beatitudinis nomen in cunctis generationibus ipſa promeruit. O quantum meruiſti, ô quantum beata humilitas in ſacra Virgine valuiſti? Quid enim in ſacra Virgine meruiſti, niſi vt Deum homini coniugeres, vt Verbum carni vnires?] Non quod eruditus hic author humilis Mariæ meritis tantum tribuat, vt ipſa de condigno, ſicut in ſcholis loquuntur, Verbum carnem & ſe Dei parentem fieri promeruerit, ſed ſingularem Virginis humilitatē ita commēdat, per quam Virgo præcipuè ad ſupernaturalem ſui eleuationē, qua Dei Mater facta eſt, diſponebatur, ſicut Dionyſius Rickelius interpretatur. Clementer enim illam reſpexit Deus per ap- B probationem & acceptationem, ſicut & alibi per Prophetam loquitur Deus: Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum & contritum ſpiritu, & tremētem ſermones meos? ſicut hæc verba Euſebius Emiſſenus ad præſens inſtitutum adducit. Etenim propria Scripturæ phraſis eſt, vt quæ probat & grata in hominibus habet Deus, ea reſpicere dicitur. Reſpexit igitur ad Abel & munera eius: ad Cain autem, quem iuſte oderat, & ad munera illius non reſpexit. Vidit opera Niniuitarum & miſertus eſt eis. In eundem ſenſum dixit ſancta Iudith: Humilium & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio.

Ingens meritum humilitatis Marianæ.

Li. 3. de laudibus Virginis Artic. 17.

Eſaiæ vlt.

In Euangel. feria ſexta in Aduentum.

Reſpicit Deus quę approbat in homine.

Geneſ. 3.

Ionæ. 3.

Iudith. 9.

QVÆ Patrū teſtimonia (nolo enim pluribus, quę paſſim extant, onerare Lectorem) aduerſariorū imperitiam, aut potius malignitatē non obſcurè coarguunt, quod mordicus negent, Deiparam hoc loco C à virtute poſſe laudari, quodq; Mariæ humilitatem vt Deo valde gratam, ſic ipſi Virgini meritoriā, nobiſq; ſalutiferā fuiſſe nullo modo concedant. Quoniam verò Lodouicus Viues, licet ex recentioribus huius æui Scriptoribus vnus, nō vulgari apud multos authoritate pollet, longè is quoq; reuerentius, quam aduerſarij de matre Domini, ſentit ac ſcribit. Marię modeſtia, inquit, & moderatio animæ, quam humilitatem vulgo dicimus, tanta illa fuit, vt cum omnia illi contigerint maxima atq; ampliſsima, nihil tamē fuerit, quod illam animo extolleret, quod ei ſpiritus faceret, nobiliſsima puella, quæ in Stemmate quatuordecim Reges & Iudices Iſraëlis computabat, ditiſsima orta parentibus, ditata etiā à Magis, formoſiſsima, ingenioſiſsima, doctiſsima & ſa- D pientiſsima.] Hæc profectò vt rationi ſunt cōſentanea, ſic planè cum noua iſtorum opinione pugnant, qui Mariam adeò vilem & abiectā, adeoq; tantum non ſtercorariam nobis inducūt, eaq; omnia ex eo duntaxat probant fundamento, quoniā ancillā humilem ſeipſam pronunciauit. Quid verò ſi certo & iuſto Dei iudicio factū ſit, vt homines à vera & Euāgelica humilitate remoti, & carnis iudicio multum inflati, nec Mariæ humilitatē agnoſcant, & circa illam humiliū Reginam, ſicut Rupertus appellat, miſere hallucinentur? quicquid autem de tantę perſonæ vilitate confingant, non malè quidem illud talibus authoribus cōgruit, qui pro Euāgelico defendūt dogmate, gratiam & iuſtitiam credentibus non inhærere, ſed à Deo tantúmodo imputari. Igitur aſtuti homines ſtudioſe cauere videntur, nec Marię humilitatem Deo tantopere gratam, & ipſi perſonæ, vt diximus, meritoriam extollendi aliquam nobis occaſionem relinquant, néue credamus, tantam

Nouatores omnino pugnare cum veterū ſententia.

Etiā Lodouicus Viues aduerſarios coarguit, Mariæ humilitatem prædicans.

Non ſine Dei iudicio circa Marię humilitatem Nouatores hallucinantur.

Cur aduerſarii veram humilitatis virtutem hic nolunt agnoſcere.

virtutem quicquam ad id valuiſſe, vt Maria Meſſiæ Deiparæ Mater dignior conſtitueretur, & conſtituta à veteribus prædicaretur. Pius autem animus non niſi ſanctiſſima cogitare, & honorificentiſsima loqui poteſt de illa, quam & corpore & animo nobiliſsimam deſcripſerunt Euangeliſtæ, quam porrò Archangelus non ſuo tantum, ſed etiam ſanctiſsimæ Trinitatis nomine officioſiſsime ſalutauit, ad A cuius præterea venerabilem præſentiam ſanctiſsima Ioannis mater non parum expauit, quam inſuper ipſe Chriſtus Filius & viuens & moriens haud vulgariter honorauit, & quæ demum poſt filium ſummam, & ſibi cum alio nullo communem gratiam & gloriam apud Deum Omnipotentem inuenit, obtinuit retinuitque.

Exempla Euãgelica de Maria imprimis honoranda & prędicãda nos admonent.

CAPVT OCTAVVM.

De vera virtute humilitatis, quæ Matrem Domini maiorem in modum commendet ac illuſtret, quid præterea Virgo ex ædibus Zachariæ digreſſa, ad ſuum vſque partum egerit.

Humilitas iuſtificat, non humiliatio.

Serm. 34. in Cant. & Tractat. de gradibus humilit.

QVONIAM de humilitate ſermo ſuſceptus eſt, tantæque virtutis mentio in ſacris literis frequens incipit, quæ noſtram Virginẽ cum primis illuſtrat, non poſſumus committere, quin hoc loco de illa paulo fuſius diſſeramus. Ac primum Bernardus acute dixit: Humilitas iuſtificat nos, & non humiliatio. Vtrumque nomen cõfundunt Aduerſarij, dum Mariam, vt diximus, humiliatam potius, quàm verè humilem fuiſſe fingunt. Et ne quenquam offendat nominis amphibologia, prudenter Veteres humilitatem cordis pro virtute ipſa dixerũt, Chriſtus paupertatem ſpiritus appellauit, eamque de hominis beatitudine diſſerens, primo loco collocauit. Etenim humilitas, primus in mundum Chriſti ingreſſus, primus noſtræ Religionis introitus, ipſumque ſanctitatis omnis fundamentum eſt, vt loquitur [a] Cyprianus: Hac quippe ſublata, nec timor Domini, nec fides, nec temperantia, nec continentia, nec miſericordia, nec virtus vlla cum laude exerceri poteſt. Vbi verò illa præſto eſt, infinitos Diaboli laqueos & mille nocendi artes euitari atq; perfringi, tum [b] Antonius Magnus, tum Dorotheus Abbas [c] grauiter admonent: nihil enim cordis humilitate firmius, nihil robuſtius, nihil ſolidius, nihil ad benè beateque viuendum homini magis neceſſarium eſſe, per eam ardua cuncta ſuperari atque proſterni. Quare virtutum hoc caput & inexpugnabilem fortitudinem [d] Ambroſius vocat; [e] Hieronymo autem humilitas, præcipua cõſeruatrix, & quaſi cuſtos quædam virtutum dicitur. Nec falluntur, qui eam Chriſti virtutem abſolute nuncupãt, quod ille cum inde ab æternitate maximus eſſet, poſt hominis naturam aſſumptam, per humilitatem ſeſe miniſtrum & infimum, atque (ſicut ipſe vocat) [f] miniſtrum omnium fecerit: nulla etiam virtute, vt apparet, ſiue ad agendum, ſiue ad docendum omni vita magis delectatus, nimirum vt eam mortaliũ omnium, ſiue magni ſiue parui eſſent, animis altiſsime infigeret, infixamque ſtabiliret. Nihil enim eſt charius humilitate, nihil acceptius modeſtia, nihil peroſius gloria & ſtudio hominibus placendi, vt planiſsime dixit Tertullianus. Hæc humilitas Chriſtianorum & piorum eſt propria, quum ethnici etiã nomen ignorent, rem verò Hæretici ſemper excutiant, vt qui ſuperbi mente cordis ſui, ſicut [g] Maria loquitur, Eccleſiæ vnitatem ſimplicitatemque con- B temnant, & contra [h] præceptum Apoſtolicum alta ſapere, neque humilibus conſentire gaudeant. Vnde Auguſtinus non aliam niſi ſuperbiam, quæ humilitati potiſsimum aduerſatur, omnium Hæreticorum matrem eſſe definit. Nulla demum virtus eſt, quæ Chriſtianam vocationem & Deo & hominibus æquè commendet, quæque credentes in officio magis contineat, vt aduerſus Phariſaicam iuſtitiam omnemque hypocriſin ſeſe tueantur. Igitur præclare ab Auguſtino dictum accepimus: Non aliam tibi ad capeſſendam & obtinendam veritatem viã muniās, quam quæ munita eſt ab illo, qui greſſuum noſtrorum tanquam Deus, videt infirmitatem. Ea eſt C autem prima humilitas, ſecunda humilitas, tertia humilitas, & quoties interrogares, hæc dicerem. Non quod alia non ſint præcepta, quæ dicantur, ſed niſi humilitas omnia, quæcunque benefacimus, & præceſſerit, & comitetur, & conſecuta fuerit, & propoſita quam intueamur, & appoſita cui adhæreamus, & impoſita, qua reprimamur, iam nobis de aliquo bono facto gaudentibus totum extorquet de manu ſuperbia. Vitia quippe cætera in peccatis, ſuperbia verò etiam in recte factis timenda eſt, ne illa quæ laudabiliter facta ſunt, ipſius laudis cupiditate amittãtur.] Quod ergo Græcus orator Demoſthenes in arte dicendi valere putauit, vt primas, ſecundas, & poſtremas tribueret pronunciationi, id Euangelicus doctor Auguſtinus ad Chriſtianã humilitatem accommodauit, quæ tãtum ad benè beateque viuendum homini conferret, vt veræ ſapien- D tiæ & ſalutis humanæ initium, medium ac finẽ hac vna virtute metiri fas ſit.

Matth. 5.

Humilitas cordis, & paupertas ſpiritus, veram humilitatem deſignãt, virtutem eximiam ac neceſſariam.

a Sermo. de natiuitate Chriſti.

b Athanaſ. in vita Antonij.

c Serm. 2. de cordis humilitate.

d Libr. 10. epiſt. 84.

e In epiſtol. ad Celantiã.

f Matt. 20.

Chriſti virtus humilitas cur dicta.

Humilitas propria Chriſtianorũ, ethnicis ac hæreticis aliena.

g Luc. 1.

h Rom. 12.

Lib. 1. de Geneſ. contra Manich. c. 8.

Luc. 18.

Epiſto. 56.

Hæreſum & hæreticorum mater ſuperbia.

Humilitas ab Auguſtino pręclare laudata, vt quę ſit omnibus vbique neceſſaria.

Superbia etiã in recte factis timenda.

Quãtum Demoſthenes pronunciationi, tantũ Chriſtianus humilitati merito tribuit.

Exempla verè humilium.

SED enim quid ego tam multis de Chriſtiana humilitate: quam verbis ornare facillimum, in [i] Dauide, [k] Baptiſta, [l] Paulo, [m] Publicano monſtrare nõ laborioſum, cuius ſpecimen præ ſe ferre nec ab hypocritis alienum, virtutem verò ipſam præſtare difficillimum ſemper fuit. Atque vtinam ad nos minimè pertineret, quod iampridem de ſuo ſeculo queſtus eſt Theophylactus: Noſtra humilitas, quã plerique præ ſe ferunt, ſi verum fatebimur, inquit, non eſt ταπεινοφροσύνη, id eſt, humilium rerum affectus, ſed potius ταπεινορρημοσύνη, id eſt, in verbis tantum & lingua conſiſtens humilitas.] Pium profecto illius votum fuit, qui aliquando in hanc vocem erupit: O ſi ſuperbiæ ſpiritus minueretur in nobis, & ipſa paupertas, ipſa diminutio ſpiritus, nunquam perituras humilitatis nobis adferret diuitias. Quid enim boni non haberet, qui humilitatis Spi-

i 1. Reg. 6. & 24.

K Matth. 3. & Ioan. 1.

l 1. Cor. 15. & 1. Tim. 1.

m Luc. 18.

In cap. 1. epiſtolæ prioris ad Tim.

Ambroſius Ansbertus lib. 2. in Apocalypſin.

Præſtare humilitatem difficilimum ſemper.

Guericus ſermo. 4. de Purificat. Virginis.

Humilis omnia fere bona poſſidet.

Quale officiũ ſit veræ perfectæque humilitatis.

Collat. 18. cap. 11.

tis Spiritu elationem calcauit?] Et alius cum perpaucos verè humiles reperiret, non minus religioſe precatus eſt: Vtinam fratres mei, vtinam nos illam haberemus humilitatem in peccatis, quam verè ſancti habuerunt in virtutibus ſuis.] Qualis autem humilitas verè piis ſanctiſque conguat, non eſt huius loci differere, ſed breuiter tamen ex Caſſiano colligi poteſt, apud quem præclara hæc Abbatis Pyamonis extat oratio: Vera eſt cordis humilitas tenenda, quæ non de affectata corporis atque verborum, ſed de intima mentis humiliatione deſcendit. Quæ tunc demum euidẽtiſſimis patientiæ ſuæ fulgebit indiciis, quum quis non ipſe de ſe crimina ab aliis non credenda iactauerit, ſed ab aliis ſibimet arroganter ingeſta contempſerit, & irrogatas iniurias manſueta cordis æquanimitate tolerauerit.]

Vera humilitas in Maria elucet maximè, & quam ob cauſam.

In ſerm. de verbis Apocalypſis: Sygnum magnum.

B Ego verò hanc raram, inſuetam difficilemque virtutem ſi in Sanctis vllis, tum in Maria ſic eluxiſſe dixerim, vt nihil ferè admirabilius in ea reperiatur, quæ nec omnium ſiue prima, ſiue domina effici potuiſſet, niſi omnium ancillam & nouiſſimam ſe prius ipſa feciſſet. Quare cum Bernardo ingenue profitemur: Maria quanto maior erat, humiliaret ſe non modò de omnibus, ſed & præ omnibus. Merito facta eſt nouiſsima prima, quæ cũ prima eſſet, omnium ſeſe nouiſsimã faciebat. Merito facta eſt omnium domina, quæ ſe omnium exhibebat ancillã.] Ac merito quidem tantum ex hac virtute decoris noſtræ accedit Virgini, quantum & probri & infelicitatis prima illa Eua, quia ſuperba, meruit & accepit. Vnde ſicut per huius ſuperbiam mors in mũdum intrauit, ita per illius humilitatem, ſi Bedæ fidem habemus, veræ vitæ introitus panditur. Deinde tam mitem & humilem Dominum paritura, nonne ſancta humilitate, ſine qua virtutes omnes flacceſcunt, & concidunt, imprimis debuit inſigniri? Magnum ſanè, quia Virgo: magnum, quia mater: maius, quia vtrũque: maximum, quia vnigeniti Dei & Creatoris omnium parens extitit. Maius adhuc, quod cum tanta ſit, nihil ſibi, ſed ſoli gratiæ tribuit omnia. Hæc demum humilitas perfecta eſt iuſtitia Chryſoſtomo teſte. Etenim quo cæteris gratiæ donis ditior, & dignitate ſublimior, eo iuxta ſuam exiſtimationem inferior ac humilior ſemper inuenta eſt. Prodigioſa verò humilitas, vt quidam dixit, tãtæ agglomerata virtuti: gratia ſuper gratiam, decor ſuper decorem, humilitas virtutibus cumulata. Celebrentur ergo Sancti alij, & ſingulari humilitatis præconio decorentur: an verò illis, vnde ſubinde lugerent & plorarent in vita defuit? quum & à lege membrorum diuexarentur, & in medio curſu non rarò offenderent, variiſque næuis ſubinde, quum contra hoſtes pugnarent, inficerentur, vt merito cũ Apoſtolo Paulo ingemiſcerent, ſeque verè humiliarent. At longè his omnibus Maria præſtitit, tantis diuinæ gratiæ præſidiis corroborata, & vndique cõmunita, vt nihil fœdum, deforme, lubricum, vel cũ aliqua leuis etiam peccati contagione in illa coniunctum, ſed candida, ſplendida, pura & heroica omnia reperirentur. Eoque rarior magiſque ſtupẽda illius humilitas, quod cum tota pulchra foret, ac plena gratia, ex tam ſublimi virtutum faſtigio ſeipſam quaſi deiicere, atq; in ſummum honorem euecta, ſe in ſuis oculis exiguam reputare, ſeque nulli præferre, ſed omnibus poſt habere ſoleret. Hæc vna virtus illius alias, ſicut multas gemmas vna pretio-

In Lucam cap. 1. circa Canticum Magnificat.

C

Matrem Domini humilitate præſtantẽ eſſe decebat.

Prodigioſa humilitas agglomerata virtuti.

Sanctorũ humilitas multũ cedit Mariæ humilitati, ſi vera fiat collatio.

D

Roman. 7.

A ſiſsima & fulgentiſsima, præcellit, ac quemadmodum iubar ſolis, paruos ſtellarum igniculos obruit & obſcurat.

Piorum eſt, in Mariæ humilitate, quam Heretici oppugnant ſanctè gloriari.

Non habent ſanè Aduerſarij, cur Mariam in ordinem redigant, eamque præ aliis vilem, abiectã contemptam ancillam videri velint, dicto nimirum Euangelico, vt oſtẽdimus, abutentes. Habemus autem nos, quamobrem de ſancta & magnifica eius humilitate gloriemur, illamq; nobis & orbi admirandam & laudandam & imitandam ſedulo proponamus. Quid enim, obſecro, in Maria tam eximium & rarum contemplari poſſumus, vt dicere cœperamus, quam quod in omni virtutum profectu ſingularis & magna, ſe magnam ipſa neſciuit, ſe ſtudioſe depreſsit, nihil elati præ ſe tulit, verbis autem & exẽplis verè ancillam Dei ſeſe perpetuo declarauit? Eius rei præclarum ſpecimẽ præbuit in ſuo cum Gabriele colloquio, adeò non altum ſapiens, vt etiam ſalutationem Angelicãm honoris plenam refugere, ac ſuſpectam habere videretur. Igitur quæ in Dei oculis talis & tanta erat, vt Angelica legatione honoraretur, ac totius adorandæ Trinitatis nomine plena gratia, & inter alias fœminas omnes benedicta per Archangelum ſalutaretur, non laude propria delectatur, non inani lætitia diſſoluitur, nõ blandis ſubrepentis arrogantiæ ſtimulis agitatur, nec vanæ gloriæ ſenſu vllo tangitur, ſed laudata turbatur, ſeque & legantis beneuolentia, & legati officio, & ſalutationis præſtantia prorſus indignam arbitratur. Etenim ſe ſtatim deiiciens ac nihili reputans, ita dicere voluiſſe videtur: Vnde hoc mihi, vt mittit ad me ſumma & æterna illa maieſtas? Vnde mihi, vt veniat Angelus Domini mei ad me, atque hac tanta verborum dignitate compellet ac ornet ancillam? Deinde cum ex eodem Gabriele dictum audiſſet: Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur Filius Dei, ſeque iam Conditoris ſui Matrem electam intelligeret, non alio, quam obſequentis ancillæ nomine ſeipſam appellat, atque nihilo ſublimius ab aliis proculdubio voluit exiſtimari. Vide humilitatem, vide deuotionem, inquit Ambroſius, ancillam ſe dicit Domini, quæ Mater eligitur, nec repentino exaltata promiſſo eſt: ſimul ancillam dicendo, nullam ſibi prærogatiuam tantæ gratiæ vendicauit, quæ faceret quod iuberetur.]

Quomodo Mariæ ſuæ humilitatis primum ſpecimẽ dederit, cum Angelo colloquens.

Lucæ 2.

In Lucam cap. 1.

Luc. 1.

Cvmqve iam Mater Dei eſſe cœpiſſet, ad ædes Zachariæ nec vocata, nec expectata proficiſcitur, ſuum in gratulando officium, & in miniſtrando obſequium maior minori ipſa ſponte offert, multiſq; menſibus cupit exhibere. Vbi à Cognata inſigniter quidem prædicatur, vt tanta virtus diutius latere nõ poſſet: ſed vel inuita ſuas laudes efferri ſuſtinet, ac patefactum myſterium, ſuamque dignitatem, quãtum poteſt, virgineo illo pudore contegit, ſeq; ſub potenti manu Dei humiliat vehementer. Proinde ſimulatque dicendi & laudandi finem cognata facit, mox illa omnem laudem & gloriam in ſolum Deum refert, omneſque animæ ſuæ vires in hymnum decantandum gratulanter impendit, nec minus humili, quam ardenti oratione Dei magnalia confitetur; quaſi dicat: Magnificas tu quidem Elizabeth Domini Matrem: ſed Magnificat anima mea Dominum. Teſtaris in voce mea filium tuum præ gaudio exultaſſe: ſed exultauit Spiritus meus in Deo ſalutari meo. Tu me Domini Matrem inter mulieres benedictam & fide beatam clara voce prædicas;

Alterũ exemplũ humilitatis, quod Maria in ædibus Zachariæ mõſtrauit.

Bh iiij

ego de his aliiſque beneficiis nihil mihi arrogo, ſed bonorum omnium ſonti gratias ago, qoia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen eius. Humilis Virgo Cæſari ſe ſubditam profitetur, cenſum pẽdit, ideoque cum ſponſo in Bethlehem proficiſcitur. Nec iraſcitur aut offenditur, ſe partui proximam, omnium ædibus ac hoſpitiis excludi, ſe in partu & obſtetrice & nutrice aliiſque ſamulantium obſequiis priuari, vt ſibi ſola debeat miniſtrare ac præſtare omnia. Quid illius cunis & puerperio ſimplicius? quæ alieno ſtabulo & vili præſepio contenta, & vix à pecudum paſtoribus abiectiſſimis viſitata, diuinum illum partum & puerperium ſactũ abſoluit, quæ triſte poſtea exilium ſubut, quæ tot cruces & ærumnas non humili minus, quam forti animo perpeſſa eſt? Quid porro aliud, quam ſingularẽ redolet humilitatem, cum poſt expletum puerperij tempus in ædem ſactam ſe contulit, & pauperũ hoſtiam obtulit, ſeque fœminis & matribus aliis Iudaicis & immundis puerperis vltro annumerauit? Eodem ſpectat, quod ſe fabro deſponſari, ab eoque gubernari non grauatim paſſa ſit: quòd cum eodem manibus laborare, victumque quotidianum ſibi & filio quæritare, vt [a] Baſilius comprobat, non abnuerit: quod coniugem ſuum iure maritali ſibi præponens tanti æſtimarit, quanti vlla vxor ſuum æſtimarę coniugem poteſt. Huic denium adhæſit ac paruit fideliter, ſiue in Bethlehem pendendi cenſus, ſiue in Ægyptum ſugæ cauſa proficiſcendum, ſiue in Galilæam Herode iam mortuo redeũdum, ſiue alibi demorandum eſſet. Vnde cum filium diu & dolenter quęſitum in templo reperiſſet, Ioſephum etiã ſibi anteponit, eumque propter fidem coniugij Patrem filij, quem alioquin ſola de Spiritu ſancto cõceperat, vocare dignatur. Ecce, inquit, Pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Increduli & abiecti erant fratres Domini ſiue cognati, & his tamen ſe libenter adiungit, cum his ipſis ad Chriſtum cõcionantem accedit. Nuptiis intereſt, ſed vocata venit, ne pauperes amicos contemnere, & in humilitatis leges peccare videretur.

Tertium humilitatis exẽplum Maria paritura, & poſt partum proponit. — *Luc. 2.* — *Quartum humilitatis exẽplum Maria ipſa purificatione declarat.* — *Quinto humilis Maria erga Ioſeph extitit.* — *Luc. 2.* — *a De conſtitut. monaſt.* — *Matth. 2.* — *Luca 2.* — *Matth. 12.* — *Ioan. 2.* — *Sexto humilis Maria erga Cognatos & pauperes.*

VBI non excutiemus verba ſingula, quæ ſi Euangelium perluſtremus, ſexies aut ſepties magno certè iudicio Maria prolocuta eſt. In his videas ſummam eius humilitatem cum pari verecundia prudentiaque coniunctam. Dei Mater facta, omnibuſque prælata fuerat: diuinum myſterium in ſuo vtero celebratum nouerat: & religioſe tamen tacet arcanum, quod neque Ioſeph, neque Cognata, neque Zacharias, neque quiſquam alius ex illa vel diſceret, vel audiret. O humile ſilentium, quod illi fuiſſet perpetuum, credo, niſi tantam gratiam & Emanuelis præſentiam Deus ipſe mirabiliter prodidiſſet, atque per eius cognatam pleriſque propalaſſet. Coacta demum, pertinacis ſanctique ſilentij pondus rũpit, & non niſi ſermones Dei loquitur, magna vbique verborum grauitate ſeruata. Intelligebat certè ſecretorum Dei conſcia Propheteſſa, quam minimè ſit homini tutum à ſancta humilitatis via deflectere, & illum offendere, qui diſpergit ſuperbos mente cordis ſui, quique deponit potẽtes de Sede, & exaltat humiles, quemadmodum ipſa teſtatur. Quam pulchre autem & commode in humilitatis ſchola profecit, cui totius humilitatis magiſter domi tot annos alendus, & quotidie audiendus obtigit, cuius præterea ſolo conſpectu toties de hac virtute admoneri potuit, quoties magnum illum Deũ in ſuo paruulo & adoleſcente & iuuene filio, vtpotè hypoſtatice vnitum, cum fide ſpectauit, tractauit, amplexa eſt? Poterat vtique Chriſti ſequens exemplũ, aliquando ſanctè gloriari, & in Spiritu ſancto exultare, præſertim quum filium haud ſine ſingulari authoritate docentem audiret, & multa miracula patrantem cerneret, magnoſque negotij Euangelici ſucceſſus intelligeret. Sed enim rebus huiuſmodi lętis triſtia multa permiſcebantur, quæ gladium à Simeone prædictum in mentem illi reuocabant, nec minorem humilitatis quam patientiæ præſtãdæ anſam præbebant, nimirum impiorũ cœcitas, Iudæorum ingratitudo, Phariſæorum inuidia, æmulorum obtrectatio, magiſtratuum iniuſtitia, Iudæ perfidia, diſcipulorum inconſtantia, tortorum immanitas, crucis acerbitas, ac demum filij moriẽtis, quem vita ipſa chariorem habebat, aſpectus longè miſerrimus & acerbiſſimus.

Mariæ humilitas etiam in eius ſermone atque ſilentio conſpicitur. — *Luc. 2.* — *Maria tùm verbo tùm exẽplo, docuit humilitatem.* — *Magna occaſio Mariæ fuit in perfecta humilitate proficiendi.* — *Matth. 11.* — *Luc. 10.* — *Luca 1.* — *Etiam in lętiſſimis rebus à Chriſto geſtis Marię data eſt occaſio humilitatte exercitanda.*

QVID multis? Humilem, verecundam, ſimplicẽ Virginem matrem in Euangelio deſcriptam, nobiſque propoſitam reperimus, quæ cum elationis & præſumptionis Spiritu, eumque loquacitate & vanitate commune nihil habuerit, ſicut [a] Bernardus duplici confirmat exemplo. Primum enim foris ſtabat, inquit, quærens loqui filio, neque tamen materna authoritate aut ſermonem interrupit, aut in habitationem irruit, in qua Filius loquebatur. Deinde Maria toties Filium audiuit non modo turbis loquentem in parabolis, ſed & diſcipulis ſeorſum regni Dei myſteria reuelantem: vidit miracula facientem, vidit deinde in cruce pendentem, vidit expirãtem, vidit reſurgentem, vidit aſcendentem. Sed in his omnibus quoties verecundiſſimæ Virginis, quoties pudiciſſimæ turturis vox memoratur audita? In omni textu, inquit, quatuor Euangeliorum, ſi benè meminimus, non niſi quater Maria loquens auditur. Primo quidem ad Angelum, ſed cum iam ſemel atque iterum allocutus eam fuiſſet. Secundo ad Elizabeth, quando vox ſalutationis eius Ioãnem exultare fecit in vtero, & eam magnificantem Mariam, ipſa magis Dominum magnificare curauit. Tertio ad Filium, cum iam eſſet duodecim annorum, quod ipſa & Pater eius dolentes quæſiſſent eum. Quarto in Nuptiis ad Filium & miniſtros.] Rectè quidem iſthæc Bernardus, vt nobis Matrem Domini verè pleneque humilem & manſuetam oſtendat, ac matrem à filio haudquaquam degeneraſſe, ſed filium potius matris indolem ac naturã expreſſiſſe declaret, quando è re noſtra futurum erat maximè, vt in vtroque ſexu perfectæ tum humilitatis, tum manſuetudinis magiſtrum & magiſtram incomparabilẽ ſimul haberemus. Ac licet alicubi Chriſtus cũ Matre colloquens, eam vel negligere vel compellare durius videatur, qua de re poſtea diſputabimus, tamen illa vſque mitis & humilis corde perſeuerat, nihilque de ſua in Chriſtum fide remittit, ad loquẽdum quidem & reſpondendum minime præceps, velox autem ad audiendum, ſtudioſiſſima verò ad meditandum.

a In ſerm. Signum magnum. — *Duobus exẽplis humilitatem Marię Bernardus comprobat.* — *Matth. 12.* — *Ad quadruplices perſonas Maria tãtum loquitur in Euangelio.* — *Cant. 2.* — *Luc. 1.* — *Luca 2.* — *Ioan. 2.* — *Chriſtus humilitate ſua quaſi matris indolẽ refert.*

VNDE conſeruat & in corde ſuo confert omnia, quæ vel à filio, vel de filio recitarentur, quæque per illum vel circa illum priuatim & publicè gererentur. Et quoniam in ſchola humilitatis erat præclarè inſtituta, rebus aduerſis æquè ac proſperis magnam & perpetuam retinuit animi æquabilitatem, nihil

Miranda Virginis ęquabilitas in rebus proſperis & aduerſis, eaque procedẽs ex maxima humilitate.

vt magis

Matth. 2. Luca 2.

vt magis eam Magorum ac diuitum, quam Paſtorum & ruſticanorum hominum aduentus & congratulatio delectaret. Placebat ei fauſta Simeonis precatio, ſiue vt Lucas habet, benedictio: nec interim eiuſdem de gladio venturo triſte vaticinium diſplicebat, qui materna ipſius viſcera propter filij cruciatus diriſſime vulneraret atque transfigeret. Sciebat demum, ſicut Paulus inquit, & abundare & penuriam pati. *Philip. 4.* Sic enim animum in alta humilitate defixum confirmarat, vt libens diuinæ volũtati obſecundaret, quęcunque ſors, quæcunque moleſtia & afflictio per omnẽ vitæ ſeriem eſſet ſubeunda. Quid verò acerbum, quid durum & aſperum illi videretur, quæ omnis humilitatis patientiæque ducem ac magiſtrum filium ob oculos haberet, eũque ad crucem pro genere humano ſuſtinendam natum, & à Patre deſtinatum proculdubio non ignoraret?

Actor. 1. Cur Maria deſcribatur à Luca, quaſi vltimũ tenuerit locum in primo cœtu credentium.

B S e d quæ cauſa eſt inquies, quod Lucas Eccleſiæ naſcentis atque in vnam domum collectæ conſeſſum ita deſcribit, vt Mariam in poſtremis ponat, ac poſt viros & mulieres, omneſque credentes vltimũ illi locum aſsignet? Commendat hoc quoque Mariæ humilitatẽ, quæ cum primas tenere poſſet, nullique in tota Eccleſia ſecunda eſſet, tamen nec ſibi locum digniorem ſumpſerit, nec ab aliis delatũ admiſerit, ſed extremo loco contenta, miniſtrare aliis, quam ab vllo ſibi miniſtrari maluerit, nimirum vt opere, ſicut & ſermone ſe totius humilitatis magiſtram & exemplar omnib. demonſtraret. Niſi fortè Apoſtolos & diſcipulos reliquos, qui tunc in illo cœtu aderant, tam craſſos, & ab omni ciuilitate, ne dicam ęquitate, alienos fuiſſe putamus, vt rationem maximam benedictæ Virginis non haberent, quam perinde ac magiſtri Dominique ſui matrem non poſſent non venerari, nec ſolum Ioannis, ſed etiam ſuam matrem ſuſpicere, cuius & ſapientiam & ſanctitatem illuſtrem merito admirantur, ad quam demum, velut ſacroſanctam diuinitatis domũ & fœlicem arcam contemplandam non pauci concurrerent, vt veteres meminere, & nos alibi commõſtrabimus. Verum enimuerò ſic prorſus decebat, nobiſque congruebat, omnem iuſtitiam non ſolum à Christo & illius præcurſore Ioanne, ſed etiã à matre Maria compleri, & ab his tribus præceptũ Euangelicum poſteris in Eccleſia omnibus commendari.

Apoſtolos aliosque primos credentes Mariæ plurimum tribuiſſe, quãtumuis illa ſeſe humiliaret.

Luca 14. & 18. Quomodo Bernardus exemplũ humilis Mariæ propoſitum explicet.

Præceptum illud habet in hunc modum: Vade & recumbe in nouiſſimo loco. Vbi abs te nõ fuerit citare Bernardum, qui de hoc ipſo Mariæ exemplo præclarè ſic admonet: Legimus in actibus Apoſtolorum, quod redeuntes à monte oliueti, vnanimiter perſeuerabant in oratione. Qui? ſi fortè Maria affuit, nominetur prima quę ſuper omnes eſt tam filij prærogatiua, quam ſuæ priuilegio ſanctitatis. Petrus & Andreas ait, Iacobus & Ioannes, cæteri qui ſequuntur: hi omnes perſeuerabant vnanimiter cũ mulieribus & Maria matre Ieſu. Itane & mulierem ſeſe vltimam exhibebat, vt nouiſsima omnium poneretur? Verè carnales adhuc diſcipuli, quibus nec dum Spiritus erat datus, quia Ieſus nec dum fuerat glorificatus, quando facta eſt inter illos contentio de Primatu: quum Maria quanto maior erat, humiliaret ſeſe non modo de omnibus, ſed & prę omnibus. Merito facta eſt nouiſsima prima, quæ cum prima facta eſſet omnium, ſeſe nouiſsimã faciebat. Merito facta eſt omnium domina, quæ ſe omnium exhibebat ancillam. Merito denique ſuper Angelos

Actor. 1. *In ſerm. de verbis Apoc. Signum magnum.*

Ioan. 7.

Maria vt ſe nouiſſimam fecit, ita primas tulit, ſuper omnes exaltata.

A exaltata eſt, quæ & infra viduas & pœnitentes, infra eam, de qua eiecta fuerant ſeptem dæmonia, ineffabili ſeſe manſuetudine inclinabat. *Luc. 1.*

Mariæ humilitas in fine colloquij cũ Gabriele habiti apparet maxime.

V e r v m inter alia Euangelij teſtimonia, quæ Mariæ humilitatem nobis conſiderandam admirãdamque proponunt, magnam ſanè vim tenet finis colloquij, quod illi cum Angelo & ſuauiſsimum & ſanctiſsimũ fuit. Nam quæ nullius peccati ſibi erat conſcia, & Gabrielem locupletem ſuæ virtutis teſtem habebat, ſeque ad ſummum dignitatis, quæ in terris eſſe poteſt, faſtigium euectam eſſe nouerat, illa ſe ſponte abiicit, nullique præponit, ſed hoc ſolum haud ſine ſtupenda ſui ſubmiſsione reſpondet: Ecce ancilla Domini, fiat ſecundum verbum tuum. *Luc. 1.* Mirem enim humilemque paritura, humilitatem debuit etiam ipſa præferre, vt Ambroſij verbis vtamur. *In Luc. c. 1.*

B Neque is ſolum, ſed Bernardus etiam Mariæ propoſita verba miratur, ac in hunc modum proloquitur: Quæ eſt hæc tam ſublimis humilitas, quæ cedere non nouit honoribus, inſoleſcere gloria neſcit? Mater Dei eligitur, & ancillam Dei ſe nominat. Nõ mediocris reuera humilitatis inſigne, nec (oblata tanta gloria) obliuiſci humilitatẽ. Non magnum eſt eſſe humilem in actione: magna prorſus & rara virtus humilitas honorata. *Hom. 4. ſuper Euang. Miſſus eſt.*

Sublimis Mariæ humilitas iuxta Bernardum.

Rara virtus humilitas honorata.

Nec perperam annotauit paulo antè productus Ambroſius, quod eadem Virgo ſemper humilis, tunc etiam humilior facta ſit, vbi ſe a Deo ad tantum myſterium cognouit electam. Hinc enim poſtquam Angelus obita legatione diſceſsiſſet, ex otio ſummo ad laborioſam profectionem ſtatim ſeſe conuertit, ſolaq; vel cũ paucis montes anui ſeruitura properauit, ac eius voluntati vt dubium non eſt, libentiſsime paruit.

Maria Dei mater electa humilior, & ad operandum promptior facta eſt.

C Fœlix igitur Maria, in cuius & carne ſplendeſcit virginitas, & obſequio eminet humilitas, & conuerſatione charitas fulget ſingularis. *Lib. 2. de Virgin.* Sed enim quo illa ſe deiecit impenſius, quo aliis inſeruiuit fidelius, eò nimirum ſublimius à Deo euecta & honorata eſt, nec hominum modo, ſed & Angelorum laudem ampliorem & meruit & accepit. Gloriam enim præcedit humilitas: Qui ſe humiliat, exaltabitur. Humilibus dat gratiam Deus. Ac ne dubites, quam gratiam & gloriam Mariæ ſit humilitas conſecuta, veteris Theologi, quiſquis tãdem ille fuit, exponam ſententiam: Tu, inquit, Spiritum elationis ea virtute humilitatis exploſiſti, quam in te reſpexit Dominus, vt merito ſupra omnes choros Angelorum te ſublimare dignam æſtimauerit. Nunquam enim ſupra omnes

Prouerb. 15. Matth. 23. Luc. 18. Iacob. 4. 1. Pet. 5. In ſerm. de nat. Virgi. quæ incipit. Creatoris matrem.

Quid Maria humilitate ſua obtinuerit.

D Angelos glorificata aſcendiſſes, niſi prius infra omnes homines humiliata deſcendiſſes.

Tranſitio ad hiſtoriam Virginis à Zacharia redeuntis in Nazareth.

S e d e n i m in ædibus Zachariæ ſatis diu demorati ſumus, nec temere illic ſpectauimus, quam pręclarè, grauiter ac piè Maria ſe geſſerit, ſiue cognatam ſalutet, ſiue ab illa viciſsim reſalutetur: ſiue laudetur, ſiue ipſa Deum laudet ac prædicet? tanto quidẽ ſubmiſsius de ſeipſa ſentiens, quanto maiore dignitate ac gratia cæteros excellebat. Iam verò vt reliquam Euangelicæ hiſtoriæ partem abſoluamus, nõ paſſa eſt ſacra Virgo ſe diutius quam tribus mẽſibus apud Zachariam detineri, ſed ſalutatis comiter omnibus, in viam longam ſe iterum dedit, paucis fortaſſe mortalibus, ac frequentibus haud dubie Angelis illam deducentibus, quoad locis montoſis & aſperis ſuperatis ad ſuos rediit Nazarenos. Vbi non incommode venit in mẽtem, quod Lucas de Christo Domino commemorat, eum non ſolum à Spiri- *Luca. 4.*

ru in deſertum fuiſſe actum, verum etiam in virtute Spiritus in Galilæam rediiſſe, quum tentationẽ omnem Satanæ ſuperaſſet. An enim idem Virgini noſtræ non contigit, quæ ſicut diuino ſpiritu excitata, ſuum ad cognatam iter inſtituit, ita eodẽ duce domum rediit, neque ſine ſpirituali fructu confecit peregrinationem? Ab hoc Virginis exemplo abſunt plurimum, qui quum ſunt velut arundines vento agitatæ ac temporales (ſic enim Chriſtus loquitur) quod ſpiritu bono magiſtro & authore benè cœperunt, id leuiter mutant, ac deſerunt malè, vt merito audiant. Neſcitis cuius ſpiritus eſtis. Nec temere putat Theophylactus, quod Maria inſtante partu cognatæ domum redierit, vt eorum tumultũ, quos gratulandi cauſa ſciebat aduenturos, prouide declinaret. Hoc enim laudabili protſus exemplo corripiuntur, qui ſæpè curioſitatis gratia eò, vbi maior eſt populi frequentia, libenter proficiſcũtur, ſimulque Virgines & vitam verè ſpiritualem amantes commouentur, non niſi grauide cauſa prodire in publicum, pium ſeceſſum quærere, mũdi ſtrepitum fugere, & ſacris potiſſimum ſtudiis domi tranquille vacare. Qua de re alibi plura.

Maria in eodẽ ſpiritu vadit peregrè ac redit.

Math. 11. & 23.

Luc. 9.

Quid Virginis exemplũ nos moneat.

Quomodo Maria deinceps in Nazareth ſe geſſerit.

Q V V M verò ad ſponſum ſuum Virgo in Nazareth rediſſet, non poterant illi ædes non placere, in quibus præclara Dei dona iam antè perceperat, & Angelum audierat lætiſſima nunciantem, ipſaque mater eſſe cœperat Emanuelis. O ſacroſanctum illud Mariæ cubile, quod poſteritas tota merito veneretur, & in hunc vſque diem Laureti, vt alibi docebimus, ſuſpicit Eccleſia. In his ædib. ſponſa cum ſponſo ſex menſes ferè conſumpſit, magnamque fidei ac prudentiæ laudem tulit, dum ad Ioſephi animum tranquillandum Dei gratiam patienter expectet. Videbat enim ac dolebat ſuam integritatem ac pudicitiam illi eſſe ſuſpectam, qui tam ſollicitus & anxius de ineundo diuortio cogitaret, ac æſtus graues premeret, cum ſuæ coniugis vterũ magis ac magis intumeſcentem deprehendit. Qua de re ſupra meminimus, & ſatis ex Euangelio conſtat, caſtum Ioſephum tandem hac æſtuantis animi ſollicitudine, quam exemit illi Angelus, ita liberatum fuiſſe, vt agnito myſterio, cuius author in Maria fuerat Spiritus ſanctus, Dei ac Domini ſui matrem longè quam antea reuerẽtius habuerit, ſeque totum illius obſequio accommodarit. Quis autem credat, eo tẽpore, quo menſis ferè nonus à ſacro conceptu ageretur, ocioſam fuiſſe Virginem, nullamque vel exiguam habuiſſe rationem hebdomadum ac dierum, quos grauidæ mulieres ad ſuum vſque partum diligenter obſeruant,

Math. 1.

Maria quomodo erga Ioſeph male ſuſpicantem affecta.

Maria tempus partus obſeruat & expectat.

4. Reg. 4.

E N igitur tibi alteram & ſapientem illam Sunamitidẽ, quæ ſummo Prophetæ, aut potius Prophe

A tarum Domino menſam, candelabrum lectulumq; ſtudioſe parauit. En ſollicitam ac officioſam planè Martham, quæ quum in maxima iam beati partus, nouiq; hoſpitis expectatione foret, non potuit faſcias, lintea & id genus alia, quæ inſtanti puerperio ſubſeruirent, non ſuis conficere manibus, & ob ſingularem filij reuerentiam apparare. Dici nõ poteſt, quam ſit ingenioſus, vehemẽs ac ſollicitus ille maternus affectus, quam potens amor erga filios quãtumuis deformes, ignauos atq; fœdos. Ac ſanè Virgo tam ſapiens ad talis tantique filij ſui ortum tanto vigilantius & religioſius ſeſe componeret, quanto illum propius aduentare cernebat. Quid? an vlla vel anima, vel ſponſa diuini amoris flammis incenſa, cæleſtem ſponſum ardentius deſiderauit, quã noſtra ſponſa diem filij ſui natalitium optauit excipere, vt Salomonem illum in nouo decore ſuo adſpiceret, &
B ſponſum de thalamo ſuo procedentem iucundiſſime complecteretur? Nihil illi magis erat in votis, prætetquam vt antea cum filius conciperetur ſic etiam quum idem naſceretur, fidam ac ſedulam ancillam ſeſe per omnia Domino exhiberet. Quid enim aut cogitaret aut faceret aliud, quæ hoc miniſterium maternumque munus, quod Emanueli debebatur, ſibi à Deo delegatum, & ab Angelo cõfirmatum eſſe certo intelligebat? Meminerat certè, quantas opes, ac dotes ex primo illo conceptu ac velut ingreſſu filij iam antè perceptiſſet, tot cæleſtibus illuſtrata ſplendoribus, cumulata muneribus & repleta gaudiis, vt ſeipſam vix capere poſſe videretur. Ac tanto maiorem in ſpem veniebat fore, vt
C qui Princeps Opt. Max. omnia innouaturus accederet, nouam quoque matri ſuæ lucem atque conſolationem ſingularem adferret, atque hinc ipſa læte cantare poſſet: Benedixiſti Domine terram tuam. Cur ergo non percuperet felicem illum diem exoriri, quo lumen æternum in tenebris appareret, nec ſibi modo, ſed & orbi, gratiæ incredibilem ſplendorem adferret? Ex priſcis quidem Patribus complures viam Domino præpararunt, & ad futurum eius aduẽtum vna cum Abraham, Simeone & iuſtis aliis in ſpiritu exultarunt, ſummoque videndi Meſſiæ deſiderio ſancte flagrarunt. Verum eos omnes Maria præcelluit: nullus ad Chriſti natalem venit paratior, nullus ardentiores preces & lachrymas obtulit, nullus fide magis viuida complexus eſt promiſſiones, quæ apud Prophetas de naſcituro Meſsia ampliſsime proponuntur. Age verò, quandoqui-
D dem huc progreſsi ſumus, Euangelicæ hiſtoriæ ſeriem, quæ ad Mariæ puerperium nos recta deduxit, & ad Chriſti natalem celebrandum inuitat, aliqua ex parte perſequamur.

Luc. 10.

Quomodo Virgo ad felicem partum & puerperiũ ſeſe præpararit.

Cantic. 3. Pſalm. 18.

Pſalm. 84.

Ioan. 8. Luc. 2.

IN IESV CHRISTI SERVATORIS OPT. MAX. NATALEM.

QVæ pietas? quis tantus amor? quæ gratia tandem
In mortale genus Superi tam larga parentis?
Ingratum mortale genus? Semel omnibus hæſit
Prima lues vetiti concepta cupidine mali,
Innatumque nefas, æterno carcere dignum
Atræ Mortis, & æterno quod vapulet igni.
Ille tamen iuſtam, venia largiſsimus, iram
Sic repriment: ſic res hominum miſeratur acerbas:
Vt, ſeruum propter genus hoc, non parcere nato
Suſtineat Pater ipſe ſuo. Felicis Olympi
Linquenda ſedes: & numen mole premendum
Corporea quibus heu, vicæ, quantiſque procellis
Expoſitum? quas per pœnas? quam dira trahendum
Supplicia in terris? aliena vt crimina pendat,
Qui potis vnus erat primæua extinguere culpa
Immenſum facinus præſtans, immenſus & ipſe.
Vtque ſalus mundo iam deplorata reſurgat.
Ecce autem (mirum quod dictu, audite caduci
Mortales:

Mortales: & nota piis myſteria ſolis)
Demiſſum cœlo ſe carne ac ſanguine Verbum
Induit inſinuans: fragileſque accingitur artus:
Nulli hominum, nulli Diuorum effabile Verbum
Omnipotens, ſeclis prius omnibus, infinitum.
Principiò, ante ſatis centra incunabula mundi,
Verbum erat hoc: & erat ſemper coniuncta Deo vis:
Quinetiam Deus illud erat. Mox propter eundem
Principio id fuerat. Quæ condita cunque per orbem.
Stant Verbo fundata illo. Nihil ipſius extra
Conſpirantis opem, nihil eſt ſine Numine factum,
Quod factum eſt, inerat melior vita omnis in ipſo:
Vita ea, lux hominum: mediis quæ cincta tenebris
Diffundit radios: hincque incompreuſa coruſcat.
Vos ego, Bethliadæ paſtores (Nam neque Bethle
Infima Iudæas inter numerabitur vrbes
Auſpiciis tantis) quibus illa nocte per agros
Excubiæ inuei gregis, & cuſtodia ceſſit,
Virgineo partu dum Verbum hoc naſcitur infans:
Vos ego felices, & veſtram ſemper habebo,
Supra apices regum, ſupra ſceptra aurea, ſortem.
Vos merito meminiſſe iuuet noctemque ſacratam,
Quæ vicit ſplendore diem, quæ lumine ſolem:
Illa que vel rerum dominis ignota tyrannis
Gaudia: Magnus vti reſerato limine Olympus
Lucis inacceſſæ vim latè effuderit omnem:
Conſpectique chori rutilum per inane volantes,
Cœleſtumque acies legionum, & caſtra mouentis
Diſtincta ordinibus, gens nuncia Numinis ales:
Vtque nouo implerint mulcentes æthera cantu,
Teſtati veniſſe diem, qui fauſtus abunde
Lætitiam ingentem populis mortalibus edat,
Iam naſcente Deo, parua Dauidis in vrbe:
Vnde ſalus lapſis reparata ſit vnica rebus:
Debitaque (hoc tantùm venit à quo Principe munus)
Gloria ſumma Deo, Superum ardua templa tenenti
Et bona pax hominum generi, quibus indole miti,
Fixa ſedet melior tranquillo in corde voluntas.
Omnia quæ multa attoniti formidine primùm,
Mox erecti animos diuini voce miniſtri
Hauſiſtis, mira penitùs dulcedine pleni.
Ite ergo, Diuum quo vox iubet, ite beati
Paſtores: veſtramque citi contendite Bethlen.
Fas mihi ſaltem animo (ſi me vltima ſecla tulerunt
Tempore poſt tanto) vobiſcum accedere cunas
Bis geniti Regis, contemplarique puellum
In ſtipulis, inter præſepia dura iacentem.
Huncne ego te, ter ſancte puer, ſpes vnica rerum,
Aſpicio? placitúmque tibi, quem vaſtus adorat
Telluris, pontique globus, totque ætheris orbes,
Omnia complexum regem, & regnata tenentem,
Contrahere immenſum tàm paruos Numen in artus?
Hæne tibi ſedes? hæc regia marmore fulta?
Aurati hi poſtes? thalamique ea purpura lucet?
Cui nuſquam eſt homines inter locus: & male tecti
Vix ſtabuli patet hoſpitio ſpecus horrida: per quem
Aeres volucrum cœtus, pecudeſque, feræque,
Et dulces nidos certi, & ſua limina norunt.
Quos vero circum famulos? vbi conſpicor altas
Præſidia ante fores? ſtipatorumque cateruam?
Hinc bos, hinc tardus carpit fœnilia aſellus.
Ab regale nihil. Quin nudus, & omnium egenus,
Frigoribus tener in mediis, cæco abditus antro
Ipſe iaces, & nocturnas vagitibus auras (ris.
Vltro imples: hominémque dolens, lachrymáſque fate-
Attamen ô felix vteri, ſine nixibus vllis,

A *Humanum longe ſupra captumque modumque*
Virgo parens dignata Deo: nimiumque beata,
Vos tam mirificus quæ ſuxerit vbera partus.
Eia illum, Mater caſtiſſima, perge ſacrato
Blanda fouere ſinuque, & pectora ad intima preſſum,
(Vt tenuis ſors hæc, & res patiuntur egenæ)
Obducta tege veſte: geluque arcete tenello
Inſuetum. Neu, Diua, genu, neu deſine flexo
Suppliciter venerata oculos, animúmque tuendo
Expleri. Deus hic, Deus eſt (ſcis ipſa profecto)
Munere materno cui Virgo puerpera fungens,
Oſcula fers: gremio complecteris: vbere lactas.
Hunc tibi nunc cœli tantùm de vertice miſſus,
Nuncius interpres Superum lætiſſimus olim
Promiſit: ſed & attonitæ cecinere Sibyllæ
B *Vnigenam, magnum, auguſtum, rectoris Olympi*
Aequalem natum: validus qui viribus orbem
Occupet, ac ſtabili ſedem Dauidica regno:
Seclorumque alius ſub quo ſe proferat ordo.
Ecce nouum fauſti radiat iubar ætheris: ecce
Sole oriente nouo, tantos qui nunciet ortus,
Phoſphorus illuxit ſpectabilis alter: & inde
Quos tenebræ, mortiſque diu circumſtetit vmbra
Fatalis, tandem optata iam luce fruentur.
Nec mora, prodigiis acti, mirumque ſequentes
Sideris augurium, ductúmque hoc affore cernes
Pauperis ad tuguri limen, longinqua viarum
Tot ſpatia emenſos, telluris abuſque Sabææ
Finibus ingenti comitatu, atque agmine, Reges.
Quo ſuper aduentu trepidabit operta camelis
Nequicquam Solyme, & ſitiens trux ille tenelli
C *Sanguinis Herodes, regni ſecurus & aulæ.*
Illi autem genibus flexis (haud namque pigebit)
Procumbentque ſolo ſubmiſſi, & vertice nudo
Theſauris depromta ferent donaria læti
Myſtica, thus patriũ, myrrhamque, aurique talentum:
Infantique Deo laudes & carmina dicent.
Quis tibi, Virgo, ſub hæc animus? quem pectore ſenſũ
Concipias? placidæ mentis quæ gaudia ſurgant?
Iam merito magni facis, ô Regina, tonantem:
Exultanſque tuus cœlo ſe Spiritus effert,
Fretus & ipſe Deo, nunc partæ authore ſalutis.
Namque ſuum mundi ſumma reſpexit ab arce
Te famulam præſens humilem: quamproinde per æuũ
Omnis poſteritas vno feret ore beatam.
Namque dedit ſemet tibi magni muneris inſtar,
Ille potens: ſancto mundum qui nomine complet.
D *Cuius inexhauſto miſerans clementia fonte*
In genus omne hominum, cœleſtia iuſſa timentum
Certatim diffuſa fluit. Fortiſſimus idem
Omnipotente manu verſanſque ruenſque ſuperbos
Diſiecit, vano tumefactos pectora faſtu.
Tùm Dominos regni pulſos de ſede potentes
Subuertit: contraque humiles euexit in altum.
Nec minus ille bonis inopum ſaturauit opimis,
Expleuitque famem: ſed gaza, opibuſque refertos
Exuit: & vacuos ſolito ſine honore reliquit.
Iamque adeo puerum, fatorum arcana reſignans,
Rite ſuum placidus Iſraelem obuius vlnis
Suſcepit, memor immenſæ pietatis, ab alto
Qua ſolet humanis, miſeratus parcere rebus
Quod patribus quondam priſcis eſt ore locutus,
Abramo: quique hinc per ſuccedentia ſeclis
Secula deſcendunt, Abrami à ſtirpe nepotes.
Nos vero grates puero ſoluamus IESV,
Soluamus tibi ſumme parens, tibi Spiritus alme,

Numen idem, eiuſdem tria Numinis vnius ora,
Par virtus, par imperium, par gloria ſceptri
Soluamus grates meritas, cúmque ætheris alti
Cœtibus aligeris carmen ſolenne canamus:

Quas optata dies, noſtrique hic vindicis ortus
Noctis infernæ tenebris, barathroque Satanæ
Aſſerit ereptos, & cœlo immittit aperto.

GLORIA TIBI DOMINE IESV.

CAPVT

CAPVT NONVM.

Quomodo Maria cum Ioſeph in Bethlehem profecta, & omnium ædibus excluſa, multiſque ærumnis expoſita Chriſtum genuerit ſalua Virginitate, qualem etiam ſe filio nato exhibuerit, quantámque cum eo paupertatem fuerit perpeſſa.

Luc. 2

De tempore dominicæ natiuitatis.

LVCAS Euangeliſta, vt multi affirmant, Virgini noſtræ admodum familiaris fuit, & ex eius ore pulcherrimã Euangelij partem, quæ CHRISTI natiuitatem ac pueritiam complectitur, ſolus fere deſcripſit. Rem omnem autem orditur ab Auguſto Romanorum Imperatore, qui vniuerſum orbem iam mire pacatum deſcribi, & per capita recenſeri mandarat, Cyrenio Paleſtinæ cenſore conſtituto, ſub quo nomen quiſque ſuum in patria profiteretur, ac cenſum deſtinatum penderet. Hac occaſione, aut potius Dei prouidentia factum eſt, vt Mariæ coniux Ioſeph, quoniam in albo ciuium Bethlehemitarum erat adſcriptus, ex oppido Galileæ Nazareth in Bethlehem Iudæ proficiſceretur, & in patrio ſolo ſuum daret nomẽ Cæſari, quum omnes ſuum tributum aut cenſum exoluerent.

Maria quomodo cũ Ioſeph in Bethlehem parturita proficiſcitur.

CAETERVM, vt ad Mariam redeat oratio, nouem fere menſes à conceptu ſacro complebantur, quum illa Viri ſui conſilium de itinere ſuſcipiendo intelligens, vltro ſe illi ad profectionem adiũgit. Quocirca rebus domi compoſitis, quæ ſatis tenues erant ac anguſtæ, ac diuino numine prius ex more inuocato, in charum ſibi oppidum Bethlehem, quod Regi Dauidi patriam præbuerat, ac parentes eius fouerat, Ioſephum comitata peruenit. Etenim quamuis partui proxima foret, tamen ſibi ab eo viro diſcedendum haud putauit, quem vt proprium cuſtodem à Deo aſſignatum obſeruare, cui vt legitimo ſponſo gratificari, cum quo etiam veluti duce, quaſlibet itinerum moleſtias deuorare ſecum in animo conſtitutum habebat. Nec dubium, quin placeret Virgini humilitas, quum ſub tali viro ſeſe ſubmiſſe gerere, illique primas tribuere gauderet. Tum arridebat ei cauſa ſuſceptæ profectionis, vt quæ penderet ex obedientia, magiſtratibus licet Ethnicis exhibenda. Accedebat & generoſus erectuſque in Deum ac Dei prouidentiam animus, quo ſeſe in aduerſis caſibus conſolabatur, certo perſuaſa, diuino nutu geri omnia, eámque profectionem ad ſingularem Creatoris gloriam probe ceſſuram, præſertim vt Bethlehem ſui Meſſiæ ortu ſecundum vetus vaticinium illuſtraretur. Vbi non ſibi parcit, & exiguam ſane ſui curam gerit Virgo tenera, quæ annos ætatis quindecim nondum egreſſa, in viam ſe dat abiique peregre, quum aliæ mulieres grauidæ vel maxime ociũ & quietem conſectantur. Non illam quamlibet verecundam deterrent frequentes hominum etiã leuiſſimorum cœtus, quib. Bethlehem petentibus ſeſe debuit admiſcere. Non excuſat longum & incommodum iter, quod brumæ ſæuientis augebat aſperitas: non offendit partus inſtantis neceſſitas: ſed parato & conſtanti pectore aduerſus hos alióſque duros ac triſtes euentus armata, quocunque

Quę cauſę Mariã ad proficiſcendum excitarint.

Mich. 5

Vnde profectio hæc laudem Virgini, & nobis admirationẽ iuſtam pariat.

Luc. 2

A vocat ac ducit DEVS, expedite ſequitur, & æquabilis, ſibíque ſemper ſimilis perſeuerat. An non miſerum & indignum erat ſpectaculum, ſi quis recta ſecũ reputet, ditioribus ac magnatibus, quotquot aduentarent, hoſpitia commoda ſuppetere, nihil vt illis ad victum, lectum, luxumque deeſſet: nullum interim Bethlehemitem reperiri poſſe, qui Ioſeph & Mariam circunſtantes ac rogantes benigne adſpicere, & precantes exaudire dignaretur? Adeo verum eſt Lucæ dictum: Non erat eis locus in diuerſorio, ſed Dei filio grauida hoſpitio excluditur, omníque hoſpitalitatis beneficio nõ ſine ſumma immanitate priuatur. Quid ergo faceret Virgo, non tam ab exteris, quam à ſuis neglecta, contempta, repudiata, ſæuiſſimo anni tempore, partu iamiam imminente? Quid? niſi quod extrema neB ceſſitas facere compulit, vt ex oppido ſecederent, in quo nec cibum capere, nec paratũ lectum inuenire, nec cubiculum aut beneficium vllum impetrare liceret. Feſſi ex itinere, fortaſſis & famelici, nec omnino ignoti acceſſerant, ſed repulſam apud ſuos patiuntur, quicquid rogent & expectent ſanctiſſimi coniuges. Quo tandem ergo confugerent, aut quod præſidium adhiberent præſenti calamitati, quum pecuniæ penuria non paulo duriorem efficiebat? Excluſi à ciuibus, deſerti à ſuis, ingrati omnibus ſtabulum petunt, vt ſaltem communi cum beſtiis hoſpitio ſeſe tueantur. O indignum facinus, apud Iſraelitas, adeóque in orbe vniuerſo tali puerperæ ad ſummi regis ortum hoſpitiũ nullum ſuppeditari, & antrum potius & ſpecũ, quàm domicilium aut cubile offerri ad partum illum diC uinum excipiendum. Quam iuſta igitur Ioannis querela eſt: In propria venit, & ſui eum non receperunt. Quod ſi hoc hoſpitium, vel tuguriolum recta ſpectes, vile, ſordidum ac putidum reperies, confuſa illuc & abiecta, & horrida iacent omnia. Sin aures forte arrigis, nihil audias aliud præterquam boues boantes, tauros mugientes, oues balantes, arietes blaterantes, aſinos rudentes, equos hinnientes, & neſcio quas alias beſtias more ſuo circumſtrepentes. De aliis mulieribus dicerẽ ſuperſedeo, quæ leuioribus etiam incommodis tentatæ atque vexatæ, vix eſſent ſui compotes: adeo diſcruciantur ac lamentantur, ſæpe lachrymis, dolorib. & veſanis affectib. ſeſe totas dedunt. At vero mentem longe aliam Virgo noſtra in tot ærumnis D prodidit, vtpote cum ſancta Dei voluntate vſque coniuncta, & quæ non modo fœdis caruit perturbationibus, ſed in præſente quoque cruce didicerat gloriari, nunquã in fidẽ vacillãs, quę certam illã ac ſecurã reddebat, nihil hic quidẽ caſu, ſed ſingulari Dei cõſilio, ſummáq; cũ ratione ac prouidẽtia, ſicut à Prophetis iã olim prædictum fuiſſet, cuncta diſpenſari. Proinde quod illi admodũ familiare fuit, omnẽ rerũ, quæ gererẽtur, euentũ Deo fidiſſime cõmendabat, Deo in omnib' gratias agebat, ad omnẽ Dei voluntatẽ & crucẽ ſeſe prõptũ offerebat,

Iohumanitas Bethlehemitarũ erga Mariã & Ioſeph.

Ioan. 1.

Maria & Ioſeph ad ſtabulum confugere coguntur.

Quale hoſpitium Mariæ parientis & Chriſti nati.

Ioan. 1

Mariã longẽ cõſtãtius & moderatius, quã aliæ mulieres, ſeſe geſſit in ſumma paupertate.

A atque ex Dei nutu tota pendebat. Ego vero maiorem in modum optarim eos mihi oculos dari, quibus Ioſepho licuit Mariá in ſtabulo illo Bethlehemitico contemplari. Spectabat ille vtique formam honeſtiſsimam, dignitate ampliſsimam, moribus integerrimam, & neſcio in quo ſtabuli angulo latitantem, quoniam ne prorſus tecto careret, exilem locum à beſtiis ſibi mutuata eſſe videtur. Neque illic ſane ſomno oppreſſa ſedebat, quum in ſumma eſſet puerperij expectatione, nec deceret imparatam eſſe ſponſam, de cuius thalamo ſponſus ille mox erat proceſſurus. Media & intempeſta nox aderat, quando reliquis altum ſtertentibus, Virgo, vt ſolebat, ſacras egit excubias, diuinis intenta contemplationibus, cæleſti luce circumfuſa, & in ecſtaſi velut abſorpta, dum circa ſublime & arcanum beatiſſimæ Trinitatis myſterium incom- B prehenſibili modo philoſophatur. Tunc demum Maria ſenſit impleri, quod alicubi ſcriptum legimus, quodque ipſa iure ſuo teſtari poterat: Dum medium ſilentium tenerent omnia, & nox in ſuo curſu medium iter perageret, omnipotens ſermo tuus Domine è Regalibus ſedibus venit. Atque hoc eſt quod Lucas illis verbis tradidit: factum eſt autem quum eſſent ibi (Ioſeph & Maria) impleti ſunt dies vt pareret, & peperit filium ſuum primogenitum, qui primum ſcilicet naſceretur, etiamſi nullus poſtea ſequeretur, vt recte poſt Baſilium & Hieronymum notauit Theophylactus.

Vbi Maria tēporis partū manſerit, & quid egerit.

Luc. 2.

O ter felicem ac auguſtam puerperam, ex qua Sanctus ſanctorum tot ſeculis deſideratus, ac orbi ſeruando neceſſarius naſcitur, quæque tot miraculis ſuum partum illuſtrat, nulla vt puerpera illi C aliqua ex parte poſſit æquari. Magnum eſt Virginem ſine viri concubitu perfectum hominem, ſimúlque Deum concipere, & conceptum in lucem purum edere. Magnum in partu ipſo carere nixu, dolore, triſtitia, ſordibus, nec indigere vlla obſtetrice. Magnum virginalis pudicitiæ laudem pariédo non imminuere, ſed augere. Magnum clauſo matris vtero naſci filium, vt intrante ſimul & exeunte Domino porta Virgini nunquam reſeretur. Etenim ſicuti ſolis radij concretam vitri ſubſtantiam penetrant, neque frangunt tamen, aut aliqua ex parte lædunt: ſic authori gratiæ Christo viſum fuit, ex materna quidem aluo ad nos egredi cum corpore, ſed honore matris inuiolato, & illæſa eius virginea integritate ſeruata. Hoc enim eſt quod Propheta fore prædixit, vbi de porta orientalis ſanctuarij vaticinatur, per quá ſolus Pōtifex ingrediatur ac egrediatur, licet clauſa vſq; perſeueret. Vnde Maria hortus concluſus & fons ſignatus in Cáticis dicitur, CHRISTO id largiéte matris honori, vt ſiue cōcipiatur, ſiue naſcatur, vuluæ maternæ portas, eiúſque Virginitatis vincula minime laxet, ſicut Heſychius Hieroſolymitanus perſpicue monet. Præclare canit Eccleſia: Sicut ſidus radium, profert Virgo filium, pari forma: neque ſidus radio, neque mater filio fit corrupta. Sed amedei verba, quæ propoſitam ſimilitudinem declarent adſcribam. Vt claritas ſolis vitrum abſque læſione penetrat, & vt radius oculorum tranquillo & claro liquori ſine ſciſſione & diuiſione immergitur, vt vſque ad fundum vniuerſa rimetur, ſic Dei verbū adiit Virgineum habitaculum, & inde prodiit clauſo Virginis vtero. Quippe qui facile poſſet extra A Virginem corpus creare de nihilo, facile potuit corpus acceptum de Virgine extra ſine carnis ſciſſione traiicere. Neque enim legi naturæ ſe ſubdidit, ſed legem naturæ ſubdidit ſibi.] Ac rurſus: Si miraris clauſo vtero Mariæ, ſignatáque virginali pudicitia Deú natum, mirare quod clauſo obſeratóq; aditu ſepulchri ad Superos rediit, & clauſis ianuis ad diſcipulos introiuit. Non enim tollimus admirationem, ſed incredulitatem arcemus. Verum de hoc illuſtri Mariæ priuilegio, quod à conſeruata in partu Virginitate illi ſemper manet proprium, quodque nec angeli, nec homines pro dignitate celebrare poſſint, libro ſecundo diſſeruimus. Igitur ſine vllo virginei pudoris, ſine vllo materni doloris ſenſu ſacratiſſimus ille fœtus in lucem eſt editus: quia ſine tor- B mento peperit, quæ in conceptione caruit voluptate, & innoxiam affligi non decuit, vt Cypriani verbis vtamur. Hæc iam grádia, mira, prodigioſa ſunt, ſi ſingula perſcrutemur, vt cú Euſebio Emiſſeno dicere libeat. Obſtupeſcat natura rerú: Virgo procreat ſobolé, nullú procreandæ ſobolis expertá conſortem, & venienti in vitá homini per vnius miniſterium confertur munus duorum. Creator ex creatura ſua naſcitur, & fructum ventris ſui innupta miratur, & fœmina authoris ſui author efficitur. Quid primum mirer, quidue poſtremum? quod ſine conceptu eſt collata fœcúditas, aut quod per partum magis eſt glorificata Virginitas?] Ac deinde ad Virginem ipſam ſermone conuerſo: Exulta, inquit, mater ſalutis humanæ: ecce Domini vniuerſo mundo per tot retro ſecula promiſſum prima ſuſcipere mereris aduentum: habitaculum C immenſæ maieſtatis efficeris, ſpem terrarum, decus ſeculorum, commune omnium gaudium peculiari munere nouem menſibus ſola poſſides: initiator omniú rerum abs te naſcitur.] Vere magna igitur & admiranda illi fecit Deus, qui non ſolum omni corruptionis vitio & doloris ſenſu hanc liberauit puerperam, verum etiam imméſis illá perfudit gaudiis, quæ in puerperam aliam nullá cadere poſſunt.

De felici Virgine pariente circa quam tot miracula contingere, & præſertim in partu illam ęquam exiſtere.

Ezech. 44.

Cant. 4.

Homel. 3. de Maria virg. Sicut ſol vitrū penetrat ſic Christus per virginem clauſam tranſiit.

Homel. 4

In homel. de Christi natiuitate. Euſebius de Virgine pariéte mirandum docet.

RELIQVVM eſt, vt Virgineæ matris erga filiú recens natum affectus inueſtigemus, eiúſque cogitationes, deſideria & facta, quoad eius fieri poteſt, ac rei probabilitas admonet, oſtendamus. Teſtatur veritas ipſa Christus, mulierem poſt partum non meminiſſe preſſuræ, quam in ipſo partu acerbiſſimam pertulit, quoniam quidem omnis eius triſti- D tia mox in gaudium commutetur, quum filium ſibi natum ob oculos videt. Quare ſi tantum lætitiæ & voluptatis capit puerpera, quod hominem impure conceptum, & maximo cum dolore in lucem editum adſpicit, vt prioris doloris aculeos facile negligat, quantú obſecro & quam incredibile Virginis noſtræ gaudium fuit, quæ pura puritatis omnis fontem & peccatorum peremptoré orbi procreauit, & tanquam altera Sara verú Iſaac, hominú & Angelorum gaudiú, in lucem edidit? An inenarrabilibus gaudiis & mirificis deliciis non affluerer, quæ vteri ſui fructum per omnia benedictum, & præ filiis hominum forma ſpecioſum ſuis prima oculis intueri, ſuis manibus tangere, ſuis amplexari brachiis, & infixis oſculis totum ſibi vendicare quodammodo videbatur. Quomodo illa non lætaretur, & in Deo ſalutari ſuo non exultaret, quæ totius vitæ & ſalutis authorem prima cognouit, & quo

Ioan. 16.

Maria ex partu ſumme gauiſam eſſe, multa probāt. Geneſ. 21

& quò rectius cognouit, amauit ardentius, coluit perfectius, ac tota vita religioſius venerata eſt, nihilque illo vno antiquius habuit? Quid ni gauderet talis tantique filij, quo nihil nobilius, dulcius, gratioſius, amabilius, ditius, præſtantius, mater eadem & obſtetrix, & cuſtos, & gubernatrix? Cur nõ gaudij plena, ſuum complectens Emanuelem diceret: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea eſt? Hic filius meus dilectus: non dimittam eum niſi benedixerit mihi. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Quem omnino diem Deiparæ fauſtioré illuxiſſe dicemus, quo maioribus muneribus cumulata, & vberioribus gaudiis perfuſa ſit, ab ipſis etiam, vt puto, Angelis velut excubitoribus hoc numine, quoniam verè Deipara eſſet, honorifice ſalutata.

Fauſtus dies Mariæ quis primum illuxerit.

Quapropter vt pium, ita & laudandum illorum eſſe inſtitutum affirmo, qui natalitias Chriſtiferias ita celebrant, vt collætantes Angelis, Virgineæ matri, quæ in ſummum honorem euecta ſit, ex animo gratulantur, & gratulando ſemel atque iterum dicunt: Aue Maria, gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui Ieſus Chriſtus. Eodem ſpiritu Eccleſia lætabunda decantat: Beata Dei genitrix Maria, cuius viſcera intacta permanent: hodie genuit ſaluatorem ſeculi. Beata quæ credidit: quoniam perfecta ſunt omnia, quæ dicta ſunt ei à Domino. Genuit puerpera Regem, cui nomen æternum, & gaudia matris habens cum Virginitate pudoris, nec primam ſimilem viſa eſt, nec habere ſequẽtem. Quod ſi plura deſideras, quæ ad hanc lectiſſimam puerperam & lætiſſimum eius puerperium ſpectent, luculenta Cypriani verba ſubiungam, quæ non modò meditandi, ſed & admirandi iuſtam præbeant occaſionem. Maria, inquit, genitrix & obſtetrix deuotam dilectæ ſoboli exhibet clientelam. Attrectat, amplectitur, iungit oſcula, porrigit mammillam. Totum negotium plenum gaudio, nullus dolor, nulla naturæ contumelia in puerperio.] Nec multò poſt: Erat proprium Mariæ priuilegium, quod nulla mulierum nec antè, nec deinceps meruit obtinere, quod erat ſimul Mater & Virgo ſingulis titulis inſignita. Vnde & matri plenitudo gratiæ debebatur, & Virgini abundantior gloria, quæ carnis & mentis integritate inſignis, ſpirituali & corporali intus & extra Chriſti præſentia fruebatur. Non repetam quæ alij circa Virgineum hoc puerperium ſapienter expendunt, quam ſubmiſſe ac reuerenter ancilla illa erga Dominum ac Redemptorem ſeſe primum geſſerit, vtpote quem ipſa non minus quam Paſtores & Magi, ſupplex venerata ſit: quam prætereà ſtudioſe, non ſibi modo, ſed & æterno patri & genito iam filio ſit gratulata, quod ſacratiſſimi myſterij adminiſtra, ac precioſiſſimi theſauri præ cunctis aliis cuſtos eſſet: tum quam cupide & alacriter nouum illum hoſpitem & nudum puerulum tantum non frigore palpitantem ac plorantem amplexa ſit: adhæc quam propenſe & amanter mater filium ſua viſcera fouerit & lactarit, iuréque ſuo cantauit. Oſculetur me oſculo oris ſui, Dilectus meus mihi, ego & illi. Paruulus natus eſt nobis, & Filius datus eſt nobis. Magnificat anima mea Dominum, & exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo. Quia fecit mihi magna qui potens eſt. Breuiter, nullius ingenio comprehendi, nedum lingua vel calamo explicari poteſt, quo fidei lumine Maria tunc illuſtrata, quam flagranti charitatis igne ſuccenſa, quantiſque gaudiorum acceſſionibus perfuſa, ſanctiſsimum illum filij natalem nocte ac die celebrarit.

Rectè Mariã in ſuo puerperio à piis ſalutari & honorari.

Serm. de natiuit. Domini.

Mariæ puerperium à Cypriano graphice deſcriptum.

Quomodo Maria erga infantem natum ſe primũ geſſerit.

Luc. 2.

Matth. 2.

Canti. 1.

Eſai. 9.

Luc. 1.

Vbi prætereundem nobis non eſt, quod Lucas de illa ſcribens, ſignificanter adiecerit: Et pannis eum inuoluit: (viles autem eos pannos Bernardus appellat) & reclinauit eum in præſepio. Vtrumque igitur illa præſtitit, vt & nudum panniculis inuolueret, ac inuolutum atque tectum præſepi duro traderet: ſed neque ſine amore, nec ſine timore. Amor enim vt Deum Deique filium auderet contingere, animum ac fiduciam ſubminiſtrabat: timor verò, ne tantum ſibi in Verbum æternum iam carnem factum permitteret, diſſuadebat, ac diuinam præſcotis filij celſitudinem, quam & Angeli ſuſpiciunt ac reuerentur, cum ſtupore quodam intuebatur, illudque poſtulabat, vt ſe cum illo quaſi guttã cum mari, arenam cum monte, formicam cum elephante conferret, & ſumma demum & ſanctiſsima perfectiſsimaque in illo ſuſpiceret, qui inde ab æterno Deus de Deo, lumen de lumine, & generante ipſo nulla ex parte poſterior genitus, in ſinu patris ſemper exiſteret, à quo & per quem omnia proficiſcerentur. Sed hunc timorem excutiebat mirificus amor ac ardor, Virginea illa viſcera mouens ac impellens, adeoque cogens materno muneri ſatisfacere, corpus molliſsimum attingere, brachia ſtringere, ſinu fouere, lacte nutrire, faſciis inuoluere. Quid enim non efficit, non vincit, non extorquet charitas? quæ perfecta foras mittit timorem, quæque in Mariæ viſceribus tales æſtus & flammas excitabat, quales mater nulla perſenſit, ſiue naturalẽ, ſiue acquiſitum, ſiue infuſum, vt vocant, amorem erga filium contemplemur. Nonne illũ mater amaret, & quidẽ Seraphico quodam amore proſequeretur, quem ſine opera virili ſola conceperat, ſola genuerat, ac totum ex ſuis viſceribus ſola procrearat: quemque non cum homine, ſed cum immortali Deo communem habebat filium: Mihi ſanè diſplicere non poteſt Carmen, quod ingenioſus Poëta Deiparæ tribuit, velut mox natum filium ſuauiter ita compellarit:

Maria non ſine timore & amore cum nato filio primum egiſſe, ſed amori pluſquam timori tribuiſſe.

Luc. 2.

Magna vis amoris & materni maximè.

1. Ioan. 4.

Ergo ego te gremio reptantem, & nota petentem
Vbera care puer, molli ſtudioſa fouebo
Amplexu? tu blanda tuæ dabis oſcula matri
Adridens, colloque manum & puerilia nectes
Brachia, & optatam capies per membra quietem.
Sic memorat, fruiturque Deo comitumque micanti
Agmine, diuiniſque animum concentibus explet.

MAGIS verò mihi placet ſuaue colloquium à Maria cum infante ſuo habitum, quemadmodum Baſilius Seleuciæ Epiſcopus notat, vt quę filium intuita, & cęleſti quodam amore, ſimul & timore correpta, ſola ſolum ita initio compellarit. Ego te mi paruule, quo pacto digne & conuenienter appellem? hominemue vocabo? ſed diuinam in te generationem agnoſco. An Deum dicam? ſed humana carne indutum adſpicio. Quid igitur aggrediar? té ne lacte nutriam, an verò vt Deum colam? Tibi ne maternum præſtabo obſequium, an ſicut ancilla, cultum adorationis impendam? Té ne vt filium amplexu meo fouebo? an tanquam Deum ſupplex inuocabo? Tibi ne lac porrigam, an offeram Thymiama? Quàm ingẽs & abditum iſthoc eſt miraculum?

Quomodo Maria filium natum dulciter primum affata ſit.

In oratione de verbi incarnatione.

Cælum tibi thronus eſt, & meus te ſinus complectitur. Laudo igitur tuam benignitatem, ſed gratiæ diſpenſationem, ſeu oeconomiam non inueſtigabo quando nulla prorſus lingua, nulla cogitatio hoc tantum myſterium aſſequi poſſit. Vbi præterire nõ poſſum Amedeũ, qui non ſine diuino ſpiritu multa & mirifica, quæ ad puerperam noſtram ſpectant, & cognouit & prodidit. In partu Mariæ ait cælos eſſe lętatos, terram exultaſſe, ac infernum quodammodo expauiſſe. Si autem Chriſto naſcente cuncta gaudebant, multo maiore gaudio matrem ipſam fuiſſe perfuſam. Quæ quum filium ediſſet, conuerſa inquit, ad Deum toto corde, vocem gratiarũ & laudis auditam fecit in excelſo, & thus odoris ſuauiſſimi in incenſum Domino adoleuit. Accipiens verò natum Emanuel, aſpexit lucem incomparabiliter Sole pulchriorem, & ſenſit ignem aquis inextinguibilem. Suſcepit in teſta carnis genitę fulgorem illuminantem omnia, & verbum vniuerſa portans portare meruit inter brachia. Repleta igitur ſcientia Domini, rapitur extra ſe, & mente ſurſum eleuata, in altiſſima contemplatione defigitur. Miratur ſe virginem aſſumptam in matrem, & Dei genitricem ſe læta miratur. Intelligit in ſe completa Patriarcharum promiſſa, Prophetarum oracula, & patrum antiquorum deſideria, qui Chriſti ortum de Virgine votis omnibus expectabant. Videt Dei filium ſibi commendatum, & mundi ſalutem ſibi creditam lætatur. Audit ſibi dicentem, & in ſe loquentem Dominum Deum: Ecce elegi te ex omni carne, & inter omnes mulieres te benedixi: ecce commendaui tibi filium vnicum meum. Noli timere lactare quem genuiſti, educare quem peperiſti. Filius meus eſt ex diuinitate, tuus ex aſſumpta humanitate. Adiungit porro cunctis ignotum, ſolique Deo manifeſtũ eſſe, quo affectu ac ſtudio, quãta humilitate, reuerentia & dilectione Virgo maternum officium expleuerit, filiumque tractarit. Suam verò ſententiam de matris & filij dulciſſima conſuetudine, his verbis explicare pergit: Sæpè vt credimus, oblita Virgo eſus ac potus, ipſaque carnali neceſſitate, noctes inſomnes agebat, vt Chriſtum mente cogitaret, Chriſtum carne videret, cuius ardebat deſiderio, cuius flagrabat obſequio. Sæpè agebat, quod in Canticis Canticorum ſcriptum eſt: Ego dormio, & cor meum vigilat. Vbi erat Theſaurus eius, ibi & cor: vbi gloria, ibi & conſcientia. Diligebat Deum ac filium ſuum ex toto corde, ex tota mẽte, & ex omnibus viribus ſuis. Ex toto corde, quia ex toto affectu: ex tota mente, quia toto intellectu: ex omnibus viribus quia omni cordis intẽtione, & mandatorum omnium executione. Videbat oculis, & manibus tractabat verbum vitæ. Fœlix, cui præſtitum eſt fouere eum qui fouet ac nutrit omnia: portare portantem vniuerſa, lactare filiũ, qui lac vberibus ipſis infundit, paſcere cuncta paſcentem, & eſcam ouibus adminiſtrantem. Atque hæc ego è multis, quæ idem author valdè probabiliter Mariæ matri attribuit, ſuccincte volui repetere, quod illa piis quidem Lectoribus placitura eſſe confidam. Volens non attingo argumenta, quibus probat Baſilius ſupradictus, Mariam cæteris præſtare Diuis, & ſingularem eximiamque dignitatem, & virtutem inde conſequi, quod ſuum, imò & æterni Patris filium tam reuerenter, quam officioſe amanterque in toto puerperio contrectarit.

Amedei teſtimonium quomodo Maria poſt partũ ſe geſſerit.

Homel. 4. de virginea matre.

Mariæ puerperæ ſtudia & exercitia.

Cant. 5.
Matth. 6.

Maria perfecte Chriſtum amat.

Hic non fuerit intempeſtiuum ac planè dignũ, vt arbitror, ſi puerperæ noſtræ paupertatem, ingens Mariani puerperij decus, nobis accuratius ob oculos propoſuerimus, noſtriſque animis infixam retineamus. Nec enim ſat eſt Chriſtum paruulum nobis natum intueri, niſi Bethlehemiticum etiã tugurium, in quo ex pauperrima genitrice naſcitur, ſedulo reſpiciamus. Etſi verò ſumma rerum omniũ inopia illic ſeſe offert, tamen præſentem egeſtatem nõ ad vitium, ſed ad vtriuſque matris & filij ſingularem laudem ac gloriam referre debemus. Nã & Angelus ille, qui de Chriſti natali primum paſtoribus eſt cõcionatus, ita Meſſiam orbi recens natum depinxit, vt nulla re magis, quã rei familiaris anguſtia, & præſentis paupertatis aſperitate illum, & quod conſequens erat, matrem indicare voluerit atque commendare. Et hoc, inquit, vobis ſignum, de nato ſcilicet Emanuele: Inuenietis infantem pannis inuolutum & poſitum in præſepio. Ac paulò poſt adijcit Lucas de paſtoribus: Venerunt feſtinantes, & inuenerũt (in ſtabulo videlicet) Mariam & Ioſeph & infantem poſitum in præſepio. E quibus Euangelicis verbis facile quiuis colligat, quam verè & accommodate dixerit Cyprianus: Veniunt in Bethlehem: quẽ prædixit Gabriel, inuenitur Emanuel. Ciuitas parua, domus paupercula, ſupellex exigua. Nulla domus ambitio niſi reclinatorium in ſtabulo, mater in fœno, filius in præſepio. Tale elegit fabricator mũdi hoſpitium: huiuſmodi habuit delitias ſacræ Virginis puerperium. Panniculi pro purpura, pro byſſo in ornatu regio lacunæ cõgeruntur: genitrix eſt obſtetrix, & deuotam dilectæ ſoboli ſe exhibet clientulam. Pediſſequas ſubſtantia familiaris nõ patitur: mancipiorum obſequia ſumptus tenuis & menſa inops excludit.] Omitto cætera, hoc adhuc vno Cypriani dicto contentus: Pauper mater, inquit, pauper filius, inops hoſpitium, his qui in Eccleſia militant præbent efficax documentum.] Tam præclare Martyr ille verba Euangelica ponderat, & ex illis mirandam matris filiique paupertatem oſtẽdit, ob quam Chriſtiani omnes merito in Bethlehem & Bethlehemitico ſtabulo philoſophẽtur. Quid enim hoc Bethlehem fortunatius, quid vſquam ſpectabilius, vbi domus panis illius, qui de cælo deſcendens vitam præbet mortalibus, vbi mater ſuum & mundi generauit authorem, vbi Gigas ille ad currendam viam noſtræ ſalutis exultans, vt ſponſus de thalamo, ineffabili ratione proceſſit, nihil vt mirum videri debeat, eundem locum à præſepi Dominico nobilitatum, in hunc vſque diem non Chriſtianis modo Catholicis, ſed & Græcis Schiſmaticis, ſicut & Maronitis & Georgianis, & Neſtorianis, & Cophtis, & Iacobitis, & Armenis, & Saracenis magno in precio eſſe, & ſingulari religione quotannis adiri atque cohoneſtari. Quid autem viciſſim Bethlehem vilius abiectiuſque eſſe dicemus, apud quam Deus & Dei filius in antro naſcitur, ſuumque cubile & lectum in præſepi accipit, exilibus faſciis obuoluitur atque pannis conſtringitur à paupertimis: tum inter bouem & aſinum, ſi Gregorio Nyſſeno credimus, ſe medium locat? Atque hic pulchrè quadrat quod Bernardus admonet: Naſciturus Dei filius, cuius in arbitrio erat quodcunque vellet eligere, tempus elegit quod moleſtius eſt, præſertim paruulo, & pauperis matris filio, quæ vix pannos haberet ad inuoluendum, præſepe ad reclinan-

De matris Dominæ & Chriſti ſui paupertate in Bethlehem conſideranda.

Luc. 2.

Cyp. de paupertate Chriſti & matris in Bethlehem.

Cyp. Serm. de natiuitate Chriſti.

Bethlehem nihil felicius & abiectius reperitur.

Ioan. 6.
Pſal. 18.

Orat. in natali Domini.
Serm. 3. in natali Domini.
Luc. 5.

Paupertatem elegit ſibi Chriſtus maximam multiſque modis commendat.

reclinandum.] Hinc idem diuitibus, qui ſuam hic A conſolationem habent, interminatur, ac pauperes quidem his verbis erigit: Conſolamini conſolamini, qui in ſordibus paupertatis enutrimini, quia nobiſcum Deus in paupertate eſt. Pauperem elegit ſibi matrem, pauperes fratres, pauperem domum, pauperes paſtores, quib. natiuitatis ſuæ nunciaret arcanum, pauperéſque piſcatores, quibus Euangelicæ prædicationis myſterium prædicaret.]

De ſingulari Mariæ paupertate.
Lucæ 2.

MAGNA certe fuit paupertas Virginis matris, quæ licet Regia Dauidis ſtirpe, & ſumma nobilitatis gloria emineret, tamen humili fabro deſponſata, vitam in hoc mundo inopem duxit, ideóque poſt puerperium non diuitum inſtar agnum, ſed cum pauperib. turtures tantum aut columbas ad altare obtulit. Maior eius paupertas, quod ad ſummam dignitatem vt Dei mater eſſet electa, ſummúmque Regem paritura, qui magnitudine ſua cælum & terram implet, nec hoſpitium, nec cubiculum reperire potuit, in quo lilium conuallium, eſcam Angelorum & odoratiſſimum illum floſculum IESVM reponeret ac pareret. Totum oppidum, quod ebrioſos, adulteros, fœneratores, helluones ferre potuit, Mariam hoſpitam ferre nõ potuit: ſed illam viuam Dei arcam excluſit, adeóque clauſa illi eſſe voluit omnia. Neque commodius quidem cum Chriſto actum eſt, non enim habet vbi caput reclinet is, in quo vita vigórque omnium quæ vſquam exiſtunt, continetur, & qui cuncta verbo virtutis ſuæ portat atque ſuſtentat. Vnde Propheta, imo Chriſtus ipſe Bethlehemitis, ac Iudæis omnibus merito exprobrat: Bos cognouit poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui: Iſrael autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Atqui vt voluntariam

Indicia paupertatis Domini naſcẽtis.
Matth. 2.
Hebr. 1.
Eſaiæ. 1.

A Chriſti paupertatem magis perſpicias, patrium ſolum in vili elegit oppidulo, non in aula, ſed in caula potius ac ſtabulo primam quæſiuit ſedem: neque ſuaues & molles cunas aut plumas, ſed durum præſepe pro lecto amplexus eſt: Reliquit ſtaturam virilem, qua ex vtero Virginis procederet, nihilque pompoſi vel regij ornatus admiſit, ſed infans in lucem prodire, pannis vilioribus obuolui, & in aſpero præſepio, ſimplicique fœno iacere tota obſtupeſcente natura decreuit. Vere igitur de illo canimus: Vagit infans intra arcta poſitus præſepia. Hoccine ſit pauperem eſſe, & in laboribus ab ipſa iuuentute verſari, ſimúlque colonum & viatorem agere, ſicut Prophetæ fuerant vaticinati? Sed enim quo magis in Chriſto eiúſque matrem ſanctæ paupertatis elucent ſtigmata, eo minus Mariæ panni- B culi Domini præſepe ac ſtabulum nobis arrident: imo tanto nos propenſius diuitias, honores, voluptates omniáque carnis & mundi oblectamenta ſectamur. Atque hoc eſt ſcilicet, Chriſtum cæli terræque Monarcham, qui quum diues foret, propter nos egenus factus eſt, ſequi: hoc eſt illi gratias agere, qui vna cũ benedicta genitrice ad extremam paupertatem ſeſe dimiſit, vitámque ipſam à contemptu rerum, quas mundus amat & miratur, non ſolum ordiri voluit, ſed & aſperrima cruce demum abſoluit. Antiquum interim obtinet mundus ſemper immundus, dum rebus terrenis affixus Chriſti Domini faſtidit exemplum, & ferreos Bethlehemitas tam ſtrenue imitatur, vt neque Mariæ, neque CHRISTI, neque pauperũ cura & cõmiſeratione tangatur, ab omni propemodum hoſ- C pitalitatis & charitatis munere vbique gentium alienus. Verum de hac paupertate plura ſequenti capite ſubiiciemus.

Prudentius
Pſalm. 72.
Hier 14.
Chriſtianos à Chriſti & Matris eius paupertate degenerare plurimum.
2. Cor. 8

CAPVT DECIMVM.

Defenſio Catholicæ conſuetudinis in natalitiis Chriſti feriis ſolenniter celebrandis, quas hodie abrogant Caluiniani, & refutatio eorum, qui eiuſdem feſti celebrationem hypocriſi Catholicorum adſcribunt, quique Mariam in partu Virginem manſiſſe negant: ac demum de Chriſti & Mariæ in Bethlehem paupertate male ſentiunt.

Quando natus ſit orbis Redemptor.

ANNVS erat ab orbe cõdito, ter milleſimos, nongenteſimus ſeptuageſim⁹, alij quater milleſimũ octoageſimũ ſupputãt, Auguſti vero Cæſaris quadrageſimus fere ſecũdus, & Herodis apud Iudæos regnãtis trigeſimus tertius, mẽſis Decembris dies vigeſimus quintus, ſiue octauus D Kalẽdarum Ianuarij, quum DEO OPT. MAX. viſum fuit, partum Virgineum impio mundo largiri, & per illum Prophetica implere vaticinia de naſcituro Emanuele. Mirabilis quidem Ioannis Baptiſtæ viri ſanctiſſimi ortus, ſicut alibi monſtrauimus, ob quem pleríque non ſine ſtupore dixerunt: Quis putas, puer iſte erit? quia manus Domini erat cum eo, & multi in eius natiuitate gaudebant. At CHRISTI Domini natiuitas longe admirabilior, longe auſpicatior, qui verus & ſemper Auguſtus, idémque cæli ac terræ monarcha, & orbis pacificator, ſed & humanæ vitæ & ſalutis author & inſtaurator ſic in lucem eſt editus, vt multis ac magnis miraculis, quæ apud Oroſium, Eutropium, ac Nicephorum leguntur, ac lætiſsimis primordiis ſuum in orbem ingreſſum ampliſſime conſecrarit.

Lucæ 2.
Luc. 1.

QVOD autem Chriſtus Dominicam diem non modo reſurrectione, ſed & natiuitate ſua illuſtrarit, neſcio an quiſquam luculentius, quam Sophronius Hieroſolymitanus memoriæ prodidit, qui & vtriuſque myſterij rationes aſſignat. Obſeruatione dignus eſt locus apud Prophetã Abacuc: Deus ex Theman, hoc eſt, ex Auſtro veniet, eo nempe ſenſu, quod Bethlehem, vnde natus, & in Sion egreſſus eſt IESVS, ad Auſtralem Hieroſolymorum partem ſit poſita, ſicut Cyrillus Hieroſolymitanus Archiepiſcopus locum interpretatur.

Chriſtus Dominica die natus.
Oratione natali Chriſti.
De loco Abac.
Abac. 3.

LONGO autem pie vetuſtatis more traditum & obſeruatum habemus, vt à Virgineo partu, Chriſtique natali ſingulos annos ſupputet Eccleſia: quem diem inter ferias maxime ſolennes gẽs Chriſtiana recenſet, ac præcipua religione lætitiáque publica quotannis proſequitur. Hic quippe nos natalem Dominicum certo tempore ac ritu

Natalis Chriſti ſolennis & percelebris ſemper in eccleſia.

ſingulari, per omnes tum orientales, tum occiden- A tales Eccleſias receptus, ac magnorum populorum conſenſu, perpetuáque patrum ſucceſsione comprobatus, etiamnum apud Catholicos vbique gẽtium durat. Nec deſunt Scripturæ diuinæ teſtimonia, quæ Apoſtolicum hoc nec ſatis vnquam laudatum inſtitutum mordicus retineri ſuadeant, feſtúmque hoc non intermoriturum commendent omnibus, qui vel diuinæ gloriæ, vel ſalutis humanæ ex animo ſunt ſtudioſi. Vnde ſicut iam olim magno

Ioan. 8.

Patriarchæ Abraham contigit, vt in ſpiritu hunc ipſum Chriſti diem præuidẽs pie ac impenſe gauderet: ita omnibus Chriſtum amantibus veriſque Abrahæ filiis hoc die vſu venit, ſingulari vt pietatis ſtudio & animorum alacritate hunc Chriſti natalem excipiant atque cohoneſtent. Quod quum B

Eſaie. 9.

Propheta Euangelicus fore proſpiceret, nõ ſat habuit dicere de diuino decreto, quo paruulum naſci & filium dari nobis conſtitutum eſſet, (hæc autẽ totius feſti velut ſumma eſt) ſed hoc inſuper adiũxit: Lætabuntur coram te, ſicut qui lætantur in meſſe ſicut exultant victores capta præda, quando diuidunt ſpolia. Deſignat autem hac inſigni Metaphora fore, vt Chriſtianus populus Meſsiæ ſui natalem gratis celebret mentibus cúmque mirifica & publica lætitia, ſanctáque voluptate teſtetur.

Angelus non paſtores modo, ſed nos admonet in precio habere natalẽ Domini. Lucæ 2.

Quid vero aliud ſibi voluit Angelus, qui ſtatim à Chriſto in Bethleem nato paſtoribus non valde diſsitis in cãpo apparuit, ac eos ad ſingularẽ lætitiam, quam ipſi cum toto populo præ ſe ferrẽt, verbis clariſsimis hortatus eſt: Nolite timere inquit. Ecce enim Euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus eſt vobis hodie Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus, in C ciuitate Dauid. Hæc oratio, ſi ſedulo inſpiciatur, non ſolum ad agreſte ac vile illud opilionum genus, ſed ſimul ad mortales vniuerſos, qui aliquo ſui Saluatoris deſiderio ac amore tenẽtur, pertinet, iubétque prorſus veterem luctũ ac mœrorem, quẽ primus ille Adam ſuis filiis ac poſteris velut hereditario iure reliquerat, cum nouo & ſingulari commutare gaudio, quod ſecundus Adam omnium inſtaurator felici ortu ſuo peperit, & ſingulis annis in ſuorum fidelium animis renouare conſueuit.

Paſtores Bethlehemitici recte primum Chriſti natalem celebrarunt.

Ac Angeli quidem hortatio apud paſtores tam fuit efficax, vt ſe illi mutuo ad præſepe Domini inuiſendũ è veſtigiu prouocarent, ac velut inter Chriſtianos primi, natalẽ Chriſti feſtiue admodum celebrarent. In illis, velut ducibus, adumbrauit Spiri- D ritus ſanctus, quid vere credentes ſequentibus ętatibus hoc die facere oporteret. Videntes præſepe, cognouerunt de myſterio, quod Angelus annunciarat: tum aliis lætum hoc Euangeliũ communicarunt, nec rediere domum, niſi glorificantes & laudantes Deum in omnibus, quæ audierant & viderant, ſicut dictum eſt ad illos. Hoccine ſit nata-

Angeli factis ipſis natalem Chriſti reuerenter habendũ prędicant.

litias Chriſti ferias rite ac vtiliter celebrare? Quid quod Angelici Spiritus non verbis tantum, qualia nunquàm antea lætius pronunciarunt, ſed & factis ipſis ita loquuntur & prædicant Chriſti natalem, vt ſuo exemplo ad aperta lætitiæ argumenta, quæ cum hoc ipſo feſto iungantur, credẽtes omnes palam hortari ac ſerio inuitare videantur? Etenim clariſsimo lumine nocturnas tenebras abigunt, dulci ſermone pauidos demulcent animos, frequentes ad pſallendos confluunt, & quaſi per A choros diuiſi ſuauiter concinunt, Deóque ſummo & mortalib. lætiſsimæ gratulatur, & felicia precantur omnia. Quid vnquam ab Angelis tam feſtiuũ, & ad recreandos homines magis exquiſitum & cõparatum reperiemus? nimirum vt hac ratione quaſi præludant, homines Chriſto non ingratos ad ortũ eius celebrandum conſpirare, & publicæ lætitiæ ſigna edere ſeculis omnibus oportere.

Chriſti nati beneficiũ exigit hunc diem apud omnes coli maxime.

Poſtremũ, licet nullum præceptum, nullũmque prorſus exemplum de his feriis ritu publico cohoneſtandis extaret, tamen adeo præclarum & ingens beneficium nati Emanuelis, tantámq; naturæ humanæ dignitatem atq; vtilitatẽ adfert, vt omnes vbiq; mortales qui ſunt ac vnquã naſcentur, pro eo lætiſſimos inducere animos, certiſque feriis immortali Deo gratias agere maximas deceat oporteátque. Quo B minus admirari patem, veterũ libros in natali Domini celebrãdo, & in diuinis laudib. tũc concinendis apud Græcos & Latinos valde copioſos ac diſertos eſſe.

Serm. 14. Patrum ſcriptis valde ornari natalem Domini.

Ambroſius habet hoc modo: Lætitia quanta eſt, quantúsque concurſus, quando Imperatoris mundi celebrandus eſt natalis? Auguſtinus ita concionatur: Gaudeamus fratres, lætentur & exultent gentes. Celebremus cũ gaudio diem, quo peperit Maria Chriſtum, & coniugata coniugij Creatorem, & Virgo virginum Principem.]

Serm. 15. & 21. de natiui. Domini.

Orat. in natali Domini.

Quæ nobis celebrior dies hac eſſe poteſt, quæ nobis bonorum omnium initium fuit? quamobrem exultemus & lætemur in ea, vt Gregorij Nyſſeni verbis vtamur. Apud Prudentium de Puero IESV carmen ita ſonat.

C

O quanta rerum gaudia
Aluus pudica continet,
Ex quo nouellum ſeculum
Procedit, & lux aurea.

Serm. de Chriſti natiuitate.

TVM Leonis magni non tam Pontificia, quam Apoſt. vox eſt: Saluator noſter dilectiſſimi, hodie natus eſt: gaudeamus. Neque enim fas eſt locũ eſſe triſtitię, vbi natalis eſt vitæ, quæ conſumpto mortalitatis timore, ingerit nobis de promiſſa æternitate lætitiam.]

Sacroſanctam & benedictam noctem, qua Chriſtus natus eſt, haberi oportere.

Homel. 3. de Maria

Pſal. 133.

Luc. 27.

Certe pius & mirificus in cõtemplando artifex eſt Amedeus, qui putat noctem illam ſacroſanctam, qua Virgo peperit, ſplendorẽ pro caligine & tenebris miniſtraſſe, vt Propheta nõ temere de illa dixerit: Nox illuminatio mea in delicijs meis. Et iterũ Nox ſicut dies illuminabitur. Præterea ſicut moriente Chriſto cuncta fuiſſe turbata legimus, ſic eodẽ naſcente faciẽ vniuerſi- D tatis quodammodo riſiſſe, lætumque & pacatum orbem Creatori ſuo velut applauſiſſe, tum ſidera quaſi cum noua iucunditate luxiſſe, & cælũ ipſum abſterſis nubibus inuſitatũ decorem præ ſe tuliſſe, ſed & Virginem matrem inprimis tunc omni cõpletã fuiſſe gaudio, idẽ Amedeus recte arbitratur.

QVID igitur niſi ab omni Chriſtiana pietate alienos, & furiis quibuſdam agitatos eos eſſe dicemus, qui hoc vt antiquiſſimum, ita & celeberrimum inſtitutũ, quo Chriſti Dei ac Domini noſtri natalem ſolenniter certis feriis celebramus, è medio tollere, & ſacrilege abolere cœperunt? Nec pudet tantæ impietati fucum vaniſsimum prætexere, velut quo tẽpore Chriſtus ex Virgine ſit editus, tota ignorauerit antiquitas, ſicut & ſupra cõmemoraui.

In aduerſarios qui Chriſti natalem diem abolere non verentur.

Apoſtolici ſeculi fuit ſcriptor Euodius, qui apud Nicephorum manifeſte teſtatur, mundi lucem Chriſtum viceſimo die mẽſis Decembris in orbem produiſſe:

prodiiſſe: eámque ſententiã [a] Chryſoſtomus, [b] Oroſius, [c] Auguſtinus, [d] Nicephorus comprobant: nec diſſentiunt authores omnes Martyrologiorum: nõ ſchola Theologorum, & Romana inprimis Eccleſia [e] in Concilio Florentino ſuffragantur, Chriſtum nempè octauo Kalendarum Aprilis in vtero Virginis conceptum, & octauo Kalen. Ianuarij ex eadem Virgine in Bethlehem natũ eſſe. Valeat ergo Matthæus Beroaldus cũ ſuo paradoxo, qui vt alibi monuimus, natale Domini in ſolſtitium autumnale, hoc eſt, in medium Septemb. conferre conatur, & quum pro ſua ſententia citat Ægyptiacas & Græcanicas Eccleſias, non animaduertit, ab his ipſis natalem Domini octauo Kalend. Ianu. nobiſcum celebrari, ſicut ex illarum faſtis & Kalendariis euidẽter apparet. Ac faceſſant demum huius ſocij Caluiniani, qui vt religionem omnem, ſi poſſint, funditus euertant, quamuis vetuſtate robuſtas ac ſolẽnes Eccleſiæ ferias pro ſua libidine antiquare & abolere contendunt, ita vt Geneuenſes, à quibus non procul diſtamus, inter natalitium Chriſti & alium quẽlibet operarum (vt vocant) diem, nihil omninò diſcriminis ponant. Etenim odio Eccleſiæ pluſquàm Vatiniano excœcati, ad proſcindendam & delendam Catholicam religionem præcipites ruunt, nec intelligunt miſeri, quàm pulchrè ſeruiant Satanæ: qui hoc maximè ſibi propoſitum habet, vt non ſolum venerendam Eccleſiæ authoritatem, ipſorum ſuperba temeritate labefactet, verùm etiã vt Chriſtum ipſum debitis ac publicis honoribus fraudet, Chriſtianum verò populum à piis conuentibus arceat, ſumma Dei beneficia cum fructu celebrare prohibeat, ſacras conciones impediat, & demum varia religionis officia, tàm ſancto tempori cõgrua ſubmoueat ac ſupprimat. Quæ de re pluribus fortaſſe, quàm hic locus poſtulet, ſed lõgè ſuccinctius, quàm Nouarum impia temeritas, & temeraria impietas mereatur.

a In 1. c. Luc. & Hom. de natali Domini.
b Lib. 7. c. 7.
c
d Libr. c. 11. Libr. contra Iud. Pag. & Arian.
e Vide Epiſt. Eugenij. 4.
Lib. 4. Chro. c. 2.

Error Matthæi Beroaldi de natali Domini.

Alij cũ Sarcerio in Catholicis reprehendũt, quòd eiuſmodi feriis ad meram hypocriſim abutantur, nihilque niſi cultum externum in illis ſpectent & quærant. Sed enim ita licet iſtis, quoties libet, Orthodoxos calumniari, & quiduis innocentibus, vt habeant, quod mordeant, affingere, quoniam nihil minus, quàm patiens & benigna charitas apud hos Euangelicos viget. Atque vt preſſius agamus, apud Hypocritas papiſtas inquiunt, abuſus natiuitatis Chriſti eſt, quod verſantur in externa conſideratione myſteriorum Chriſti, dolorum Mariæ & curarũ Ioſeph. Reſpondemus autem, aduerſarios odio & inuidia obcœcatos, hoc graui vitio laborare, vt nihil ferè candidi, ſed atra omnia in Catholicis vt plurimum contemplentur. Norunt ſanè Catholici, Deum non ſolum externo, ſed longe magis interno illo cultu, qui fide, ſpe & charitate conſtat, delectari, & feſtos dies propterea celebrari, vt Chriſtianus populus ſuam religionem vtroque cultu teſtetur atque declaret. Nunquàm verò aut docuit, aut probauit Eccleſia, vt quiſquam in feriis illis natalitiis circa Virginis dolores, vel Ioſephi curas magis, quã circa Chriſti Domini perſonam hæreret, aut cæremoniis duntaxat occuparetur. An verò quenquam iure poſſit offendere, quod in Eccleſia ſuum velut lac habeant paruuli, & qui minus in pietate profecerunt, externis quibuſdam ritibus ad ſublimiora myſteria capeſſenda inuitentur atque manu ducantur? Eget ſanè vulgus cæremoniis, & his ſapientes etiam de rebus magnis atque ſpiritualibus vtiliter admonentur, præſertim vt circa hiſtoriam Euangelicam commodius philoſophentur. Vnde factum videmus, vt veteres feſto natalitio quædam adiunxerint, velut excitamenta pietatis & ornamenta, quibus populares animi de ipſa Chriſti nati hiſtoria efficacius mouerentur, atque ad veros pietatis motus rectius excitarentur. Ita etiamnum Ieſu paruuli proponitur imago ſpectanda populo, læta ſonant cantica, ſuauis eſt organorum modulatio, publica ſingularis gaudij ſigna vocibus & cæremoniis demonſtrantur, omnium ferè ordinum homines vſque ad pueros & puellas etiam præ natalitia lætitia velut exilire, & tantum non reipſa dicere videntur: Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis. Quid autem noſtra intereſt, ſi Eccleſiæ Catholicæ deſertores, qui ſuis Synagogis ac tenebris delectantur, tantum feſti ſplendorem nec videre, nec ferre poſſint? De ſancto & verè Chriſtiano Philoſopho Franciſco legimus, qui ferias Chriſti natalitias ita celebrauit, vt præſepe quoddam in templo ſtatueret, & fœnum imponeret, ſed bouem ac aſinũ præſepio adhiberet. An propterea rebus iſtis externis fidebat, ſuámque iuſtitiam in tali ſpectaculo collocabat? Minimè verò, ſed vt ſeſe magis ad captũ populi accommodaret, atque ſpectantium oculos & animos ad Euangelicam hiſtoriam propius adduceret, multorumque affectus ad natũ nobis paruulum conſiderandum & colendum fortiùs commoueret, hac pia prudẽtia & prudẽti pietate vti decreuit. Ac ſanè docuit euentus, humilem & religioſum apparatum, quo ille nati in Bethlehẽ paruuli imaginem populo repræſentabat, mirificos & ſalutares in multis excitaſſe motus, quemadmodum Bonauentura teſtatur. Quis autem moroſis Ariſtarchis, & inſanis piorum irriſoribus vnquàm ſatisfaciat? nihil ſanè facilius, quàm aliorum facta moréſque carpere, & quod ex religioſo pectore ſincerè proficiſcitur, ad vanam referre hypocriſim, imò & ſtultitiæ & ſuperſtitioni adſcribere, ac demùm præpoſterè de aliis, & ſiniſtrè iudicare. Hoc autem ſtudiũ nullis magis quã Euangelicis quadrat, & cũ Chriſti præceptis omnique Chriſtiano candore pugnat maximè.

Refutatio Sarcerij & aliorũ qui obiiciunt natalem Chriſti à Catholicis hypocriticè celebrari, & externè dũtaxat.

Duplicem cultum à nobis in feſtis diebus exigi.

Cæremoniis aliuntur & iuuantur populus in religione.

De Cæremoniis in Chriſti natiuitate.

Eſa. 9.

Quomodo Franciſcus natalem [illegible] exterhibuerit [illegible]

Eccleſiæ pro [illegible] ſores negandi.

In vita D. Franciſci c. 10.

Luca 6. Math. 7.

Fatemur interim cũ Catholicis rectiùs agi poſſe ſi vt alias, ita & natalitias ferias puriore & ardentiore pietatis ſtudio cohoneſtarent, & ſanctæ lætitiæ multò diligentius, quàm effreni licentiæ & laſciuiæ operam darent. Nam qui tunc Deum in templis vel maxime confitentur, & ob Chriſtum natum exultant, domi ſæpè carni, ventri, luxui, rebuſque ludicris ineptiſſime vacant, nec aduertunt animum, quid ſibi velit præceptum Apoſtolicum: Gaudete in Domino ſemper: iterum dico gaudete. Modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus. Præclare autem ſcripſit Athanaſius: Læti de natiuitate Chriſti, non humana aliqua hilaritate, qualis eſt illorum hilaritas, quibus ſoboles eſt genita, & natalitium epulum celebratum, ſed de præſentia Chriſti, de diuini iubaris illuſtratione gaudeamus.] Verùm huiuſmodi zizania, quæ magiſtratuum dormitantia in medio tritici creſcunt, non præiudicant Catholicæ religioni.

Non excuſandi abuſus Catholicorum in feriis natalitiis.

Phil. 4.

In oratione de humanitate Chriſti.

Iam verò à Sarcerio ad Chunradum Pellicanum tranſeo, qui nos itidem in præſenti accuſat hiſtoria,

quoniam de patiendi ratione nimium philoſophemur. Cur ita verò? Etenim Mariæ partum ſupernaturalem adſtruimus atque defendimus: quũ ille conceptum ſolum, vt vocat, ſupernaturalem admittat atque probet. Simplex autem & ſincera Eccleſiæ confeſſio eſt, quòd mater Domini nõ modò Emanuelem conceperit, verùm etiam peperit de Spiritu ſancto, ac proinde ſicut conceptus, ita & partus eius fuerit vtique ſupernaturalis, plenùſque miraculo. Talis enim partus decet Deum, vt ſcripſit Ambroſius. Quæ Virgo ſupra omnem naturæ ordinem concepit, Virgo etiam peperit, ac Virgo permanſit, vt Leo Magnus affirmat. Non.n. hic pariẽtis conditionem, ſed naſcentis arbitrium, qui cum miraculo naſci voluit, ſpectare debemus. An Auguſtinus primum hoc facit Chriſti miraculum, quòd quum Deus eſſet, tàm mirabiliter homo ex Virgine naſceretur, vltimum verò, quòd idem cum ſuo reſuſcitato à mortuis corpore in cælum aſcenderet. Teſtatur & Sophronius Hieroſolymitanus, Chriſtum ex Virgine ita prodiiſſe, vt matrem integram incorruptámque ſeruauerit, cámque palam Deiparam oſtenderit: hoc enim omnipotentis diuinitatis eius euidentiſſimum iudicium & argumentũ fuiſſe. Nihil autem eſt opus eandem, vt aiunt, telam retexere, & nouos veteris Iouiniani diſcipulos, qui matrem Domini in partu manſiſſe Virginem turpiter inficiantur, hoc loco coarguere. Nam & diuinis literis, & patrum monumentis liquidò conuicimus, Deiparam non minus in ipſo partu, quàm ante & poſt, vti portam ſemper clauſulam ſecundum Ezechielis vaticinium, perſeueraſſe. Caluiniani autem tantò magis hic fallunt atque falluntur, quantò lõgius à ſanctæ fidei ſimplicitate diſcedunt, & religionis noſtræ myſteria confidentius reuocant ad iudicium rationis humanæ. Ex hoc nimirũ fonte Mariam in ordinẽ redigere, & reliquis mulieribus parientibus exæquare contendunt, velut mater Domini benedicta non ſit in mulieribus maledictioni primæ parentis obnoxia, & quæ certè inter Diuos alios, ſicut ſol inter aſtra mirabiliter fulget. Non igitur Catholici, ſed Caluiniani cum ſuo iampridẽ damnato duce & magiſtro Iouiniano nimium hic philoſophantur.

Refutatio Pelicani & aliorum, qui Mariam in partu virginem non ſolum agnoſcere.

In hymno Serm. 2. de natali Dom. Lib. 8. de ciuit. Dei. cap. 46. In oratione de Chriſti natalit.

Iouiniani error renouat Caluinianismi mitum ſecundum carnem philoſophãtes

Ezech. 44.

Vbi nobis quoque moleſtus eſt Eraſmus, noui aliquid, vt ſolet, libenter apportans, vt habeat vnde litem ſcholaſticis moueat Theologis, eóſque conuellat. Non placet illi recepta tot ſeculis piorum opinio de ſingulari & eximia Virginis ac Chriſti pueri paupertate. Sciſcitatur ergo, qui conueniat, Mariæ non fuiſſe locum in diuerſorio, quùm præſepe fuerit pars diuerſorij. Reſpõdemus nihil opus eſſe, vt quòd euidenter ſcripſit Lucas, id in dubium reuocetur. Abundet in ſuo ſenſu, ſi velit, Eraſmus: cuius leuis nec probanda coniectura eſt, Lucam diuerſorium hic pro ſtabulo accepiſſe: imò Lucæ verba non obſcurè innuunt Mariam ab omni diuorſio excluſam, altò, id eſt, ad ſtabulum tandem diuertiſſe, de præſepi verò quod pars fuerit diuerſorij, figmentum aut ſomnium videtur Eraſmicum à Lucæ verbis & mente alienum. Adiungit inſuper, non paupertatem, ſed turbam diuerſantium obſtitiſſe, quò minus in conclaui Maria pepererit. Et hęc rurſus frigida coniectora eſt, magiſque probabile videtur, Mariam ne in conclaui pateret, partim ob vrgentem paupertatem, partim ob turbam diuerſantium,

Cõfutatio opinionis Eraſmi ca ad Chriſti paupertatem vindicandam.

Vide annotationes in nouum teſtamentum.

Cur Maria in conclaui non pepererit

tium, quibus hoſpitia complebantur, impeditam fuiſſe. Theologum certè hic Eraſmus præſtare debebat, ac idcircò non caſus, ſed diuino conſilio adſcribere, quod Meſſias verè pauper & in laboribus à iuuentute ſua, ſicut prædictum fuerat, mortalibus voluerit apparere. Tùm Hieronymus & Theodoratus de Chriſto dictum volunt, quod admirabundus Hieremias quærebat. Quare quaſi colonus futurus es in terra, & quaſi viator declinans ad manẽdum? Auguſtinus perſpicuè dixit: Naſcens Chriſtus non inuenit locum in diuerſorio, per quem omnis creatura eſt locus. Et velut peregrinus naſcitur, qui totius orbis eſt Dominus, vt nos cæleſtis patriæ ſcerete eſſe municipes.] Adhæc ſi D. Cypriano creditur, extrinſecus nuda & egena illic omnia videbãtur nihilque in illa paupertate diuinum apparebat niſi iis, quibus reuelatum eſt deſuper.] Demùm à Gregorio Nyſſeno traditur, Chriſtum in antro & ſpelunca, domóque beſtiarum fuiſſe natum: tantũ abeſt, vt ex viliſſimo loco partem diuerſorij facere debeamus.

Hierem. 14. Chriſti & Mariæ paupertas non ſine diuino conſilio ſuſcepta.

Serm. 13. de natiuit. Domini. Serm. de natiuitat. Chriſti. Orat. in natalem Domini.

Quare non video, cur tantoperè ſudet & tergiuerſetur Eraſmus, ne pauperes ac mendici hac præclara hiſtoria conuenienter vtantur, indéque ſingularem capiant conſolationem. At nimium prodit ille ſuum bulcus, quum apertè fatetur ſibi eos non placere, qui religioſam paupertatem atque mendicitatem profitentur, ſi manibus parare queant, vnde tùm ſibi, tùm aliis egenis iuſtum poſſint ſuppeditare. Ita verò Eraſmus non obſcurè confirmat, quod Ioannis Vicklefi & Martini Lutheri Schola peſtilẽter tradidit, & iam Sectarij omnes obſtinatè defendunt, nimirum inutile & noxium illorum inſtitutũ eſſe, qui ad bene beatéque viuendum paupertatem ſibi ſponſaneam deligunt, & religionis ergò medici eſſe contendunt. Eam paupertatem Theophylactus caput virtutum, Baſilius altricem Philoſophiæ, & ad colendam pietatem pædagogum appellat, quam Apoſtoli aliique cõplures non tàm cupide & amanter complexi fuiſſent, niſi Chriſtus eandem aperte ſuaſiſſet, & certis propoſitis præmiis ornaſſet, neque ſolùm totius vitæ perpetuo tenore, ſed & ortos ſui ſacris primordiis mirabiliter conſecraſſet. Quid enim niſi paupertatem ac inopiam ſummam loquitur ac prædicat hic paruulus, qui patriæ loco tàm humile oppidum, & parentes neutiquam diuites eligit, qui peregre & in via naſcitur, cui prima ſedes in vili beſtiarum ſtabulo cõſtituitur, qui bonorum omnium copia deſtitutus, ac vilibus tantùm linteis inuolutus, tàm duri præſepis angoſtia totus continetur? Quando autem primum ſe orbi viſendum præbuit, intempeſta nocte, ſæuiente bruma, ingenti frigore nudum ac tenellum illud corpuſculum affligente, nollo verò præter Mariã & Ioſeph, compatiente. Iam quo apparatu tanti Regis incunabula coboneſtantur? Mater egena & omnium ædibus excluſa, vix pannos habet ad inuoluendum, vix præſepe inuenit ad onus tàm dulce reclinandũ, non aurum, purpuram aut gemmas, non ſeruorũ aut ancillarum greges, ſed quæ carni moleſta & à mundi faſtu ſeu pompa protſus aliena ſunt, illic volens amplectitur. Excubitorum vicem ſupplent faber lignarius & opiliones omniũ abiectiſſimi atque pauperrimi, quibus tanta lux primum demonſtratur. Prætermitto cætera, quæ ſuperiore capite ad Marię & Filij eius paruuli paupertatem indicandam

Eraſmus male taxat religioſos, vt vocant mendicantes.

Voluntaria paupertas in Scripturis fundata, per Chriſtum paruulũ valde confirmatur.

Matth. 19. Actor. 2. 4. Matth. 19. 9.

Chriſtus vitro & ex amore inde abinitio pauper.

A

dam produximos, quæ tantò maioris facere par eſt, quanto plus veri & ardẽtis erga nos amoris adiuo-ctum habebant, ex quo ſponte ſuſciperentur, ac patienter à teneriſſimo paruulo perferrentur, qui ſuo quidem iure diceret:

Christus vltrò & ex amore inde ab initio pauper.

Aula mihi, ſtabulum, thalamus, præſepia, fœnum,
Lectus, & excubitor, bos aſinuſque datur.

Pſalm. 39.

Per Prophetam verò ſuccinctius: Ego mendicus ſum & pauper. Quicquid enim in Bethlehem ſe nobis ſpectandum offert, ſtabulum, præſepe, matris conditio, fabri præſentia, infantis teneritudo, lachrymæ & vagitus, Angeli nunciantis oratio, paſtorum acceſſus, quid obſecro niſi euidens teſtimonĩ & aperta cõmendatio eſt eximiæ paupertatis? Hanc inde ab ipſis incunabulis docere, hac ipſa nos aduerſus futuros illios hoſtes præmunire voluit Chriſtus, tantum abeſt, vt impunè laturus ſit, quod ſigno huic ac notæ Euangelicæ tam multi temere contradicant. Arqui volũtariam paupertatem, ſi Antonio Magno [a] credimus, in Chriſti ſeruis etiam Dæmones pertimeſcunt, eamque Auguſtinus [b] ex Prophetarum & Apoſtolorum filiis originem ducere, tum ab ipſis Apoſtolis ex voto ſeruatam eſſe teſtatur.

a Athanaſ. in vita S. Antonij.
b In Pſalm. 132. & de ciuit. Dei, li. 17. cap. 4.
Luc. 2.

B

Postremo placet admodum Sectariis, quod ex Græcis codicibus quidam apud Lucam ita legũt atque vertunt: Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bona voluntas, vel in hominibus beneplacitum. Non placet autem Latina interpretatio: quæ ita legit: In terra pax hominibus bonæ voluntatis. Eſtque hic locus inſignis, & conſideratione dignus de ſanctis Angelis, qui ſuam nobis beneuolentiam charitatemque mirè declarant, quum ob natum paruulũ humani generis inſtauratorem vltrò in terras deſcenduot, ad pſallendum lætos cõuentus faciunt, & velut coacto exercitu, Deo laudes conſenſu ſummo decantant. Quantas verò poſſunt maximas, ſummo Deo gratias agunt de ſumma beneficentia per Chriſtum exhibita, & perinde ac ipſorum eſſet munus, quod nobis oblatum eſt, cæleſtes illæ virtutes exultant, & ſuam fonti bonorum Deo gloriam, mortalibus verò pacem communibus votis exoptant. Quanquam hic hymnos etiam aſſertoriè ab Angelis dici, & à nobis intelligi poſſe videtur, vt hinc nati Meſſiæ & totius feſti vſum & fructum rectius aſſequamur, atque vt ipſum tot mille Angelorum in Deo laudando exemplum alacrius imitemur. Præclarè dixit Gregorius:

De hymno Angelico, Gloria in altiſſimis Deo.

C

D

A

Apertè gloriam Deo dicunt, pacem prædicant hominibus: quia illum, in cuius natiuitate lætantur, Mediatorem Dei & hominum, hoc eſt, Deum eſſe verum & hominem norunt.] Adiungunt autem de hominibus bonæ voluntatis, ad quos pax per Chriſtum allata maximè pertineat, quique vel ſoli Chriſtum natum ſibi ſalutarem ſentiunt. Nam & cum illis ſocietatem pacis angelici Spiritus habere feſtinant, quorum mentibus puritatem bonæ voluntatis ineſſe conſiderant, vt eiuſdem Gregorij verbis vtamur. Tum longè vetuſtior Eccleſiæ Pontifex, idemque Chriſti martyr Pontianus hanc Angelorum doxologiam ſic explicat: Hæc verba non hominum ſunt ſed Angelorum, & non humano ſenſu excogitata, ſed ab Angelis in ortu Saluatoris adnunciata: quibus indubitanter ab omnibus intelligi poteſt, quod non malæ voluntatis, ſed bonæ pax ſit à Domino data. Vnde & Dominus per Prophetam loquitur, dicens: Quam bonus Deus Iſrael his qui recto ſunt corde?] Eodẽ modo [c] Auguſtinus & Leo Magnus [d] quod Angeli de hominibus bonæ voluntatis loquantur, & legunt hoc loco & interpretantur. Eadem eſt Cypriani, Hieronymi & Ambroſij, omniumque Latinorum Patrum ſententia: imò & Origenes & Chryſoſtomus, quantumuis Græci Theologi, Latinam lectionem amplectuntur, ſicut & Eraſmus fateri cogitur. Quare nullus æquus & ſapiens à nobis iure flagitet, vt Græcos potius, qui nec ipſi inter ſe conſentiunt, quam Latinos codices hoc loco ſequamur, vtque à conſtanti recepta, & probata tot ſeculis lectione, ob nouos iſtorum ſibilos diſcedamos. Vt omittam in Eccleſiæ verſione ſenſum pleniorem atque concinniorem eſſe, quàm propterea libentius defugiunt aduerſarij, quoniam liberum hominis arbitrium, quod vna cum Manichæis negant, inde confirmari animaduertunt. Vnde & à Cypriano [e] dictum eſt: Gloriantur in cæleſtibus Superi, pax in terra bonæ voluntatis hominibus confirmatur.] Auguſtinus [f] verò ad hunc ipſum locum alludens: Eſtote, inquit, homines bonæ voluntatis, vt mereamini præmium libertatis.] Ac pulchrè Bernardus [g] admonet, hominem ſicut mala voluntate Diabolo, ſic bona viciſſim Deo mancipari, bonamq; voluntatem tunc perfici, quum perfectè ſubijcitur Creatori. Nos verò ad Marianam hiſtoriam redeamus.

In Euang. de natiuit. Chriſti.
Quid ſibi velit illud: Pax hominibus bonæ voluntatis.
In epiſtola Catholica.
Pſalm. 72.
c In Pſalm. 135.
d Serm. 2. de natali Domini.
Retinendam hoc loco eſſe interpretationem.
e Serm. de nati. Chriſti.
f Serm. 17. de natiui. Domini.
g De gratia & libero arbitrio.

CAPVT XI.

CAPUT XI.

Quomodò Maria puerperij ſui tempus exegerit, ac de illius purificatione, quando ſuum primogenitum obtulit & redemit in templo Hieroſolymitano: quid præterea non modò circa hanc puerperam, verum etiam in Chriſto puero ac aliis tunc præſentibus, iuxta Hiſtoriam Euangelicam ſit conſiderandum.

Quibus de rebus maxime in ſuo puerperio Maria cogitarit.

Luc. 2.

DE Maria certo fatendum atque teſtádum eſt, quod ocioſa ſpectatrix non fuerit miraculorum, quæ multa & magna circa puerum Ieſum inde ab initio contigerunt. Proinde Lucas apertè pronunciat: Maria conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo. Ac iterum: Erat Ioſeph pater eius & mater eius mirátes ſuper his quæ dicebantur de illo. Nam & ſingulari attentione & ingenti admiratione digna erant myſteria, quæ circa diuinam & humanam Meſſiæ naturam magis ac magis indies deprehendebat. Verſabat illa ſecum animo, vti par erat, ineffabilem illam ac ſibi ſoli magis, quàm reliquis omnibus notam verbi de Spiritu ſancto conceptionem, quam Archangelus primum annunciarat. Recolebat Eliſabethæ cognatæ vaticinium, & Ioannis in materno vtero tripudiú, aliáque plura in Zachariæ ædibus geſta feliciter. Expédebat Angelica dicta, quæ partim Ioſeph in ſomnis, partim Paſtores in campo percepiſſent, magnáque fide complexi fuiſſent. Agnoſcebat hunc ſuum paruulum verè, vt Eſaias prædixerat, admirabilem eſſe, quem ſtatim natum Angeli prædicarent, & frequenti choro publicíſque laudibus decorarent, quem Bethlehemitici paſtores pro ſuo Meſſia confiterentur, quem demum & Magi ſeu Reges Perſici ſtellæ indicio excitati, myſticis muneribus venerarentur, ac velut primitiæ gentium ſupplices adorarent. Veniebat præterea in mentem, non ſine arcano Dei conſilio, Chriſtum tali loco & tempore natum eſſe, & quæcunque circa ſuum agerentur puerperium, cū Propheticis quadrare oraculis animaduertebat.

Luc. 1.

Math. 1. Luc. 2.

Eſaia. 9. Luc. 2. Matth. 2.

Mariæ multa tempore puerperij admirāda ſeſe offerebant.

Neque ſolū hæc aliáque id genus circa ſe & partum ſuum auguſtiſſimum animo ſecum identidem reputabat, verùm etiam vt in cæleſtibus meditationibus erat exercitata, incredibili admiratione rapiebatur, velut ſtaret attonita, & in Deum ipſum tota mente defixa ecſtaſim patiebatur. Cur enim non demiraretur Verbum iacere mutum, Deum hominem, æternum mortalem, omnipotentem imbecillum, authorem & moderatorem omniū adeò nudum, tenerum & pauperem apparere, ſe verò corruptionis ac doloris expertem, ſimul & Virginē & matrem exiſtere: ſuppremum verò numen rebus humanis adeò impensè fauere, ſeque ad infimam ſeruuli, imò pueruli formam vltrò demittere? Hęccinè mira videantur? nullis quidem anteà ſeculis viſa vel audita, & Mariæ certiùs perfectiúsque cōperta, quàm cæteris omnibus mortalibus, quoniam hæc ſola ſine exemplo credidit, concepit, geſtauit, peperit, lactauit Emanuelem, veræ fidei oculis longè videns acutius, diuinique amoris brachiis multò

A ſortius complectens, & adſtringens quam nos putemus, ſuum filium, hominum Redemptorem, & gaudium Angelorum.

Marię puerperium ſummis delitiis & gaudiis refertum.

Iam verò quis, aut oratione, aut cogitatione vlla conſequi poſſit, quibus abundarit delitiis puerpera noſtra, ſiue in materno gremio recubantem, ſiue ſtantem, aut ex virgineo etiam collo pendentem paruulum teneret atque geſtaret? Cogita mihi quęſo, quàm illa cupidè & amanter tali filio vbera præbuerit, ac eius ori guttas puriſſimi lactis inſtillarit. Cogita, quàm ſuauis filij ac matris fuerit coniunctio, quum ambo ſe mutuo complecterentur, & vultum vultui, pectus pectori redderent, & mirifici amoris non dubiis indiciis inter ſe quaſi certarent. Cogita, quid materna fiducia hic ſibi ſumpſerit, vt ab ore tàm venuſto quàm ſancto dulcia carperet B oſcula, & dilectas teneráſque manus, dicam & pedes & brachia, leniter ſtringeret ac refocillaret. Iam quàm lætis, columbinis, amantibus oculis mater ſuum hoc dulce onus pignúſque ſpectauit? & ſpectando tamen nullam explere potuit voluptatem, quùm electum & dilectum illum è millibus carnis ſimul & fidei oculis nūquam ſatis intueretur? Quid illa ditius, quæ talem tantúmque theſaurum intra domeſticos parietes aſſeruabat? Quid ea ipſa felicius, quæ maternum ius in talem exercuit filium, cæli ac terræ Monarcham, rerúmque omnium cōſeruatorē? Quæ maior voluptas, quod vberius gaudium in puerperam vllam competere poteſt? tot illam diuini amoris iaculis vulneratam dixeris, quot virginei lactis ſtillicidia è ſacris ſuorum vberum C fontibus ſugenti paruulo propinauit. Nullæ prorſus deliciæ cum his conferri poſſunt, quas noſtra puerpera in ſuo paruulo tantas perſenſit, vt rerum humanarum & ſui facilè obliuiſceretur, præſente illo bonorum omnium authore ac fonte contenta, cui ſe totam dies ac noctes impendebat. Rectè igitur Baſilius Seleuciæ Epiſcopus notat, Mariam eſſe, quæ ſui cordis lætitiam & exultationem, admirabilium operum, quæ circa filium natum acciderant conſideratione, velut nouis auctariis ſubindè cumularit, quæ inſuper exhilarata ſimul & attonita fuerit ob ea, quæ de filio paſſim non ſine celebri rumore, ſiue à ſimplicibus è propinquo paſtoribus, ſiue à ſapientibus è longinquo Magis, & aliis vnde-D quaque prædicabantur.

Maria puerpera nihil ditius ac felicius.

In oratione de verbi incarnatione.

Ex quibus conſequi neceſſe eſt, Marię puerperiū, licet ob rei familiaris inopiā obſcurum abiectúmque mundo videretur, tamen ſancta voluptate & ſingulari gloria inſtructum ac refertum fuiſſe, minimèque ocioſum haberi poſſe, vt quod ſua nobis & orbi admiranda exhibet ſpectacula, quæ tota poſteritas pro dignitate nunquam celebrare ac ſuſpicere poſſit. Prudēter autem Eccleſia puerperiū hoc vel quadraginta diebus recolit, & canticis quibuſdam

Marię puerperium cum primis illuſtre, & inſigne ſpectaculum, ab Eccleſia nobis cōmendatur.

ac cæremoniis exornat, vt eius memoria noſtris animis firmius inſideat, ac ſæpius cum fructu renouetur. Tum quadrageſimum a Chriſti natali diem, quo puerperium hoc iuxta Moſaycum ritum clauditur, eadem Eccleſia ſolénem haberi ſtatuit & decreuit, partim ob purificatam, vti vocant, eodem die Virginem matrem, partim, quod Chriſtus infans tunc primum in templo Hieroſolymitano exhibitus fuerit, ac Iſraelitis manifeſtatus. Qua de re inſignem ſcripſit hiſtoriam Lucas, eáque feſtum piis animis gratiſſimum efficit, quod & de Maria & de Chriſto, aliiſque pluribus tunc in Spiritu exultantibus hominibus & meditandi & diſſerendi materiá ampliſſimam præbet. Nos de Chriſto puero primú, ac mox de Maria dicemus, vt illuſtrior fiat hiſtoria: poſteà ſententias, aut potius corruptelas aduerſariorum expendere more noſtro pergemus.

[illegible]
Lucæ 2.
Propoſitio de triplici oratione.

Atque vt à ſingulari Cbtiſti ſubmiſſione ordiamur, hæc in ipſo infante paulatim ſeſe magis magíſque prodidit, vt ſic communi mortalium morbo, eíque grauiſſimo, adeóque vitiorum omnium fonti, quem ſuperbiam dicimus, in prima etiá ætate illa optimus & cæleſtis Medicus vel tacitè mederetur. Cùm ergo primum natus eſt, vérè hominem inter homines ſe eſſe monſtrauit: vnde vagit infans, vt ille ait, inter arcta conditus præſepia. Cum deinde more gentis octo dies natus, legem ſubiit circúciſionis, non homo tantùm ex Abrabam, aliiſque Patribus procreatus haberi voluit, ſed etiam peccatotis imaginem præ ſe tulit, vtpotè communi peccatorum, qui ſub lege naſcebantur, cauterio patiéter aduſtus. Nec multò pòſt, id eſt, bodierno die, qui à natali eſt, vt dixi, quadrageſimus, rurſum ſe legis Moſaycæ obſeruatorem, ſimúlque pauperem euidenter oſtendit, quoniam inter pauperum filios ac primogenitos, qui peccatores è peccatoribus naſcebantur, in templo & offerri & redimi non eſt dedignatus. Adeò verum eſt, quod Paulus affirmat, eum qui in forma Dei & æqualis Deo erat, ſemetipſum exinaniuiſſe, & ſerui formá accepiſſe, ſuámque obedientiam Patri perpetuò declaraſſe. Igitur & ſuos parentes excitat, vt legem de primogenitis offerendis obſeruent, ſéque ipſe pueris aliis libenter exæquat, ac vnà cum matre loſtranda templum petit Hieroſolymitanum. Etenim ſi qua mulier primogenitum apud Iudæos peperiſſet, quoniam immunda reputabatur, poſt partum quadraginta diebus à ſacris abſtinebat, & ad peccati expiationem templum adire, ſuúmque filium Sacerdoti ad altare offerre debebat. Quę ſi diues eſſet puerpera, agnú ac turturem, ſi verò pauper, duos turtures vel pullos columbarum oblationis loco pendebat, quinque autem ſiclis redimere primogenitum poterat, eúmque redemptum ſibi parentes pleno iure poſteà vendicabant. Magna hęc ſanè deiectio filij Dei, ob quam & ſeruus idem à Prophetis dicitur, qui quùm veteri Legi nihil omninò deberet, ſed eius Dominus, ac longè innocentiſſimus, ſolúſque primogenitus, & à peccato peccandique facultate immunis foret, tamen Iudaicam & circumciſionem & oblationem inter pueros vltrò ſuſcepit, ſimúlque domum ſui Patris publicè honorauit, & ſecundum Prophetę vocem impleuit gloria. Etenim Virgineis manibus illic oblatus, gratiſsima Deo Patri hoſtia fuit, vtpotè finis ipſe legis ac veterum ſacrificiorú. Deinde ſuo conſpectu non ſolùm Simeonis & Annæ, ſed & multò plurium ſui Meſſiæ aduentum ardenter expectantium diuturnis votis ſatisfecit, magnámque veræ fidei lucem, vt anteà nunquam, in multorum animis excitauit & accendit. Hæc nobis de Chriſti pueri perſona piè & vtiliter boc die conſideranda, delibaſſe ſat eſt.

Quomodò in hiſtoria Euágelica de Mariæ Purificatione Chriſti humilitas nobis conſiderãda ſit.
Prudentius in Hymno: Páge lingua.
Quomodo Chriſtus hoc purificationis die ſeipſum humiliarit.
Phil. 2.
Leuit. 12.
Exod. 13.
Num. 8.
De ritu purificandi puerperas, & offerendi primogenitos apud Iſraelitas.
Eſai. 42.
Zach. 9.
Chriſtus legis Dominus legi ſeipſum ſubiicit.
Aggæi 2.
Rom. 10.
Hebræorũ 9. & 10.

A

At erunt fortaſſis, qui de perſonis aliis adiunctis dulcem meditationem velint adiungere, quantùm videlicet, ſanctæ conſolationis ac inſoliti gaudij præſentes tum ex amabili talis pueri contemplatione, tùm ex Propbetæ & Propbetiſſæ mirando ſermone conceperint atque perſenſerint. Nunquàm enim anteà ſuum Meſſiam Iſrael vel clarius agnouit, vel ſuauius amplexus eſt, vel ſtudioſius prædicauit. Quod enim de Simeone legimus, pluribus etiam id eueniſſe ſit probabile, vt & videntes intelligerent, & iotelligendo mirarentur, & mirando exultarent in Ieſu ſalutari ſuo, vtque fidem & gratitudinem ſuá publice declarent. Igitur non pauci erant (vt arbitror) apud Hieroſolymitanos, qui hunc diem candido, vt aiunt, lapillo notandum, nec ſibi tantùm, ſed etiam aliis cum ſumma ſanctiſſimáque gratulatione ac voluptate tranſigendum putarent, quòd exortum eſſet tandem in tenebris lumen miſerator & miſericors Dominus, lumen, inquam, de quo Eſaias prædixerat: Surge illuminare Ieruſalem: quia venit Lumen tuum, & gloria Domini ſuper te orta eſt: quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: ſuper te autem orietur Domious, & gloria eius in te videbitur. Vbi de Chriſto infantulo, ſiue is Matris, ſiue Senis brachiis in templo geſtaretur, iudicent alij: ego ſic ſentio, tantum in illo & gratiæ & gloriæ apparuiſſe, vt præſens puerulus præclaræ Simeonis & Annæ coofeſſioni haud leue pondus adferret, vtque intuentium oculos & audientium animos mirificè oblectaret. Quid, ſi ſpecioſus ille forma præ filiis hominum iam tum ſpecimen de ſe aliquod dederit, vt quod diuini homines aſſeuerabant, certius crederetur, bunc ipſum eſſe Salutare Dei populis omnibus paratú atque miſſum, hunc vincè lumen ad reuelationem gentium, bunc gloriam plebis Iſrael vſque futurú? Sed enim ô cæci & infelices Iſraelitæ, quos tanti muneris velut in propriam domum illati præſtantia & amplitudo nihil mouet, quibus tanquàm ſurdis probatiſſimi vates canunt, & quos denique nec præſentis Meſſiæ, nec matris eius veneranda præſentia buc excitat, vt diuinæ viſitationis tempus agnoſcant, velut brutis etiam pecudibus ſint ſtupidiores. Vt enim non temerè per Prophetam quęritur Deus: Miluus in cælo cognouit tempus ſuum: turtur & birundo, & ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini.

B
C
D

In præſente hiſtoria varias perſonas rite conſiderãri, præſertim cum Simeone & Anna in téplo præſentib.
Pſal. 111.
Eſaia 60.
Quomodo Chriſtus infantulus in téplo ſe habuiſſe videatur.
Pſalm. 44.
Deploranda Iudæorũ cæcitas & ingratitudo.
Ierem. 8.

Ad noſtram Puerperam venio, quæ ſuum hodie puerperium abſoluit, ſuum filium in templum intulit, ſuum munus Sacerdoti obtulit, ſuum primogenitú redemit, ſuam à Simeone tùm benedictionem, tum præmonitionem accepit. Atque vt de illius in templum ingreſſu primum agam, quis dubitet obſecro, Virginem matrem non minus, quàm Simeonem in ſpiritu templum illud celeberrimum petiuiſſe, & cum ſingulari quodam deſiderio, animíque præparatione hunc expectaſſe diem, & cum gaudio tandem excepiſſe? Ioannes & Lucas meminerunt de more gentilium, qui remotis etiam è locis

Quomodo Mariæ perſona in hac hiſtoria ſit contemplanda & præſertim circa ingreſſum templi.
Ioan. 12
Act. 2. & 8

ꝉbeis profecti Hieroſolymam acceſſerint, vt hoc ipſum templum religionis ergo inuiſerent, ac illic Deum adorarent. Quid ergo Mariam feciſſe putemus? an ceſſit Ethnicis ſtudio religionis? pulcherrimamue diuini cultus celebrandi occaſionem, quam & locus & tempus porrigebat, improuide fœdeque neglexit? imò verò libenter ac ſtudioſe complexa eſt. Felix puerpera, quæ, vt cum fide obedientiaque perfecta, Dei legem impleret, & cæremonias obſeruaret, è longinquo acceſſit, (Hieroſolymis enim nō habitabat) ſacram ædem primum adiit, gratumque in ea Dei cultum cum ſæpè alias, tum hoc die diligenter abſoluit. Vbi ſuum Emanuelem, vt mihi perſuadeo, lætioribus oculis ſæpè conſpexit, & Ioſeph ſponſo comitata, tamque dulci ſarcina onerata, in publicum prodiit, multoque ſanè alacrius in templum ob Dei cultum, quam prius ad Zachariæ domum propter cognatæ obſequium, properauit. An non animus illi præſagiret (nam & rerum futurarum ſæpè conſcia fuit) Deum efficaciter hoc die operaturum, vt Meſſias populo Iſraelitico cum fructu inſolito manifeſtaretur? Certè noui & ingentes fidei, ſpei, charitatiſque motus, in Virgineo pectore ſunt excitati, & tam ſancta Mater ſibi cumprimis gratulata eſt, quod ad publicum piorum cœtum & Eccleſiæ miniſterium redire, quod rebus diuinis libere intereſſe, quod in Dei domo ſuo more verſari, quod æterno Patri, totique Eccleſiæ ſuam gratitudinem declarare, demum, quod non pro ſe tantum ſed & communi aliorum omnium nomine tale ſacrificium ac munus offerre poſſet, quale cunctis ſacrificiis muneribuſque longè præſtare, imò ſacrificiorum & Sacramentorum, & hoſtiarum omnium ſcopum ac finem eſſe, certiſſime intelligebat.

Quibus de cauſis Mariæ gaudiū hodie potuit renouari & augeri.

Lucæ 1.

SED in templum modo cum noſtra Puerpera, ſi libet ingrediamur. Cum ad ſacram ædem ventum eſt, nouit qui aderat caſtiſſimus ille ſponſus Ioſeph, quam grauiter & modeſte mirabilis illa baiula procederet, quam religioſe locum ſacrum honoraret, quibus oculis, non parietes aſpiceret, ſed ipſam ſummi Dei maieſtatem ſuſpiceret, quam reuerenter in Spiritu & veritate numen æternum coleret, ac poſtremo, quibus geſtibus & cæremoniis ſuas illic preces exornaret, nullum vt eximiæ pietatis vel officium, vel exemplum in illa ſacroſancta fœmina poſſet deſiderari. Laudatur Samuelis mater Anna, quod in orando Deo ſedula fuerit, ſicut orationis ab eo factæ fructus (nam è ſterili fœcunda eſt reddita) euidenter oſtendit. Ac de Maria quidem legimus, frequenter illam adiiſſe templum: nec dubium quin proprium inſtituti templi vſum & nouerit ſapientiſsima, & religioſiſsima obſeruarit, nimirum, vt illic, tanquam in domo ſua, Deum peculiariter compellaret, coleret, adoraret, celebraret, ac publicè honorificaret. Idem officium hodierno die, nec minore quidem ſtudio, quam Anna illa laudabilis, præſtitit: imò tanto in oratione feruentior, quanto cogitatione purior, mente ſublimior, vita ſanctior, contemplatione diuinior, amore ardentior, & demum in omni religionis cultu exercitatior perfectiorque. Quid illa, obſecro, in Dei domo faceret aliud, niſi quod in ædibus Zachariæ iam antè feciſſet? quum plena Spiritu ſancto Dominum ex animo magnificauit, atque in Deo ſalutari ſuo non ſine ineffabili ſpiritus iubilo exultauit? An non tacite in hunc ferè modum ſecum cogitaret, vel diceret:

Quomodo Maria in téplo ſeſe geſſerit die hodierno.

Maria cū Anna Samuelis matre confertur.

1. Reg. 1.
Lucæ 1.

Maria non minus in templo, quā in domo Magnificauit Dominum.

Lucæ 1.

A En ſumme Pater & æterne Deus, cuius maieſtati ac gratiæ me tuam ancillam amplius, quam reliquas mulieres omnes debere ſcio atque profiteor, en inquam, in diuinum tuum cōſpectum prodeo, tuamque erga me beneficentiam, ſi antehac vnquam, nunc hoc loco tam ſacro vel maximè geſtio celebrare. Clementiſsime tu quidem ſimul & efficaciſsime tandem in me perfeciſti, quæ non ita pridem partim per Archangelum Gabrielem, partim per Cognatam Elizabetham mihi tale nihil vel petenti, vel expectanti promittere dignatus es, quæque Propheticis literis de Meſſia ex Virgine naſcituro iam olim prædicta fuerunt. Quantum igitur tuæ debeo maieſtati, ô Veritas æterna, qui nec fallis, nec falleris, quod Spiritus tui operante virtute, & mei' vori ſeruata integritate mater facta ſim, vt exoptatum Emanuelem, tuum ac meum primogenitum, quo nihil quidem aut maius, aut melius abs te dari, vel accipi à me poterat, ego meo ſinu complecterer, geſtarem ac paterem? Igitur hunc nobilem immenſumque theſaurum, hunc dilectum filium tuum, in quo benè complacitum eſt animæ tuæ, hunc ſanctum ſanctorum, per quem cuncta in cælo & terra inſtaurantur, modo coram ſiſto, tuiſque oculis offero mundi propiciatorem. Adeſt deſideratus cunctis gentibus, vt domum ſuam impleat gloriâ: venit ad templum ſuum Dominator, tam diu patribus deſideratus: offert ſe Angelus teſtamenti, ſemen Abrahæ, filius Dauid, Rex Iſrael, in quo gentes omnes benedicantur. Tu nunc quæſo cæcos Iſraelitas nouo illuſtres lumine, vt apertis fidei oculis præſentem lucem in hanc domum ipſis illatam, ſuumque Meſsiam meis brachiis comprehenſum aſpiciant ac reuereantur. Neque illi ſolum, verum etiam quotquot vbique gentium in tenebris & vmbra mortis ſedent, hoc lumen toti mundo exortum, hoc Dei ſalutare omnibus populis paratum & expoſitum, grati excipiant, ac intimis etiam ſenſibus complectantur. Ita fiet, vt & te verum Deum, & quem nunc miſiſti Ieſum Chriſtum agnoſcant, agnitum vtrunque colant, & colendo domus & ipſi fiant ſpirituales, in quibus tu habites, tuuſque filius regnet, ac tua demum laus & gloria perpetuo celebretur.

Quomodo Maria in templo videatur Deum eſſe precata.

Eſaiæ 42.
Danielis 9.
Epheſ. 1
Rom. 5

Aggei 2.
Malach. 3
Gen. 12. 22

Luc. 1 & 2.

Ioan. 17
1. Petr. 2

HÆC ego de Maria precante, vel in templo filium offerente, vt piè cogitari, ſic etiam probabiliter dici poſſe cenſeo: ne quis fortaſsis idem illi, quod pleriſque mulierculis aliis, accidiſſe ſuſpicetur, vt in templo vel ocio vacaret, vel fabulis, aut corpore magis, quam animo ſacris præſens adeſſet. Iam verò, quis oratione vlla conſequatur, quam pulchre Maria perſonam puerperæ ſumpſerit, quantoque ſtudio ad talem perſonam ſpectantia præſtare curarit, vt ſolidum & perfectum obedientiæ ſuæ fructum reportaret? Nam quod aliæ puerperæ ob vulgarem morem, vel ex timore legis in adeundo templo, in offerendo munere, in honorando Sacerdote, in redimendo filio, ac demum in obſeruando legis ritu factitabant, id illa ſingulari veræ pietatis diuiniq; cultus & obediētiæ ſanctæ amore incenſa, & ſpiritualibus deſideriis plena, cum fide perfecta ſibi faciendum eſſe putauit. Igitur talis tantaq; mater vltro ſe deiicit, cupitq; ac ſtudet ad vnguē obſeruare, quæ popularis alia muliercula quamlibet egena & abiecta, tū ex lege, tū ex conſuetudine Iudaica poſt partum ſtato tempore in

Maria longè aliter quā mulieres ſolent, in téplo fuit religioſa.

Maria reliquas puerperas excellit circa ritū purificationis.

templo peragebat. Quid autem legi mulier illa debebat, quam vt Legiſlator exciperet, quemadmodum multi ſentiunt, ſignificanter hoc modo ſanciuit, Mulier ſi ſuſcepto ſemine maſculum pepererit, immunda erit ſeptem diebus: perinde ac ſi tacite indicaret, futuram aliquando fœminam, quæ ſine viri ſemine, hoc eſt, Virgo pareret, ab hac lege prorſus eximenda. Quid Mariæ cum aliis puerperis cōmune, quæ à viri contactu ſe ſemper abſtinuit, de Spiritu ſancto concepit, nullum parturientis dolorem experta eſt? Quomodo lex purificationis illam teneret aſtrictam, quæ nihil ſordium attraxit, nihil expurgādum habuit, quum alias, tum in ipſo etiam partu atque puerperio pura ſemper & immaculata? Cur aliis pauperibus fœminis ſeſe aggregaret, quam tot muneribus, ipſoque gratiæ fonte ſummus Deus præ mortalibus omnibus locupletarat? Poſtremo, quid referebat de filio redimendo ſollicitam eſſe, quæ ipſum mundi Redemptorem, ipſum æternum Dei filium, hæredem ac Dominum bonorum omnium apportaret? Igitur vt perpetuum imitandæ colendæque humilitatis exemplum haberemus, non diuitibus, ſed pauperibus adiungit ſeſe, tam egena domi, vt agnum anniculum in holocauſtum inuenire, offerre ac donare non poſſet: neque contubernium vulgarium puerperarum, quamuis immundæ & abiectæ forent, refugit, ſed vna cum his accedit & offert, quod poteſt munuſculum, Dei miniſtros honorat, nihilque à ſe alienum putat, quod ad legis ritum implendum, ad cultum Deo præſtandum, ad Eccleſiæ miniſterium honorandum aliqua ſaltem ex parte pertineret. Recondunt ſuas opes auari diuites, & via exiguum aliquid egenis petentibus ſæpè largiuntur. Noſtra puerpera, quem theſaurum cælitus datum acceperat, non ſibi ſeruat domi, ſed exportat, ſed expendit, ſed ignoto ſeni totum communicat, aliiſque libenter impertit, vt & ipſi Chriſtum amplectantur & oſculentur, eoque theſauro diuites facti, in ſalutari ſuo penitus exultent, iuſtitiam compareant ac pacem referant ſempiternam.

Mariæ legem ſeruat, cui nihil tamen legi debebat.

Leuit. 12.

Præclara nobis exempla in Maria proponi ſpectanda & imitāda.

Maria quam ſe liberalem oſtendat hoc die.

A B C

— O fauſtum lætumque diem ſiue Hieroſolymitanis, qui natalem Chriſti primum tunc agnouiſſe, & in templo celebraſſe videntur: ſiue iuſto Simeoni, cui nullus in omni vita dies iucundior exortus eſt atque beatior: ſiue Mariæ parenti, quę Meſsię mater hodie primum longè honorificentius, quam pridem in Zacharię domo, prædicata, ac à multis etiam agnita merito videatur. Cum enim Simeon vt ſenio, ſic etiam authoritate grauis & ſacerdotio venerandus, Marię palam benedixit, eamque verbis lætis ſimul & triſtibus peculiariter affatus eſt, quis ambigat, multorum illic oculos & animos in ſacram Virginem fuiſſe conuerſos? qui non modo celebratum ab eo Meſsiam, vti par erat, gratiſsimis animis exciperent, ſed huius quoque matrem præſentem agnoſcerent, tantoque magis ſuſpicerent, quanto mirabilius eximia quædam ſanctitas in illius facie, oculis & motibus perpetuo reluceret. Mihi certè non improbabile videtur, quod perſpicuè ſcripſit Timotheus Presbyter Hieroſolymitanus, Simeonem Spiritu ſancto afflatum, poſtquam venit in templum, ſuos circumtuliſſe oculos, vt matres cum filiis ingredientes, & ad ſacrificium purificationis peragendum properantes obſeruaret: qui deinde inter alias Virginem ſolam infinito & diuino lumine circundatam conſpicatus, haud ſine clamore in hanc vocem proruperit: Eequid ancillæ quæ eſtis, cum libera & Dominica concertatis?] vt reliqua prætermittam. Ego verò nihil ambigo, ſanctiſſimum Marię pectus hoc die nouo & incredibili gaudio fuiſſe perfuſum, vt in Spiritu ſancto exultaret, diuinoque numini ſi non hymnum nouum decantaret, at ſaltem gratias ageret ſingulares. Neque ſegnis illi, quam grandæuo Simeoni in templo accidiſſe dixerim, vt partim corporeis, partim ſpiritualibus brachiis, intimiſque ſenſibus dulciſsimum puerum præ ſummo gaudio complecteretur, indeque ſibi & populo maximè gratularetur, quod ignotus, vel paucis certè cognitus hucuſque Meſsias, tam celebres in templo præcones inueniret, tam præclaris titulis exornaretur, tam luculenter Iſraelitis omnibus velut digito demonſtraretur, tamque mirifice complectendus demum omnibus offeretur. Quid enim Virgini magis cordi ac voluptati eſſe poſſet, atque veram Chriſti filij cognitionem, quæ hactenus apud Iſraelitas tantum non extincta iacebat in multorum cordibus excitari & accendi, neque à Simeone Propheta viro, ſed etiam ab Anna Propheteiſſa mulieres Euangelicam concionem audire? Quam etiam neque fruſtra, neque apud paucos habitam eſſe ſit probabile & Hildephonſus plurimos è ſanctis, qui tunc Hieroſolymis degebant, Domino à parentibus in templum deportato adfuiſſe reſtatur. Neque tacuit Euangeliſta, quod Anna hoc ipſo loco ac tempore ſuperueniens confitebatur Domino, & loquebatur de illo non paucis, ſed omnibus, qui expectabant redemptionem Iſrael, aut vt Græci legunt, Hieruſalem. Tales verò permultos in ampliſsimo populo, & in tam frequenti vrbe fuiſſe conſtat: qui poſt auditum Simeonis & Annæ teſtimonium non potuere ſummo Deo non gratias ingentes agere, quod Meſsiam tam diu ſibi & aliis exoptatum, tandem ſuis oculis contemplarentur. Valeat igitur cum ſuo commento Sarcerius, quum docet, vnum Simeonem expectaſſe conſolationem Iſrael, & vidiſſe atque agnouiſſe Chriſtum: pauciſsimos verò tum fuiſſe, qui non pro ridiculo æſtimarint omnes de Chriſto promiſsiones. In eodem errore Curtius, & Spangenbergius aliique plures Nouatores verſantur, qui nullos alios, niſi Simeonem & Annam, aut certè pauciſsimos, Chriſtum cognouiſſe, ac de illo curaſſe comminiſcuntur.

Multis hunc diem fauſtum & felicem extitiſſe, & in primis Deiparæ.

Maria hodie peculiariter pro Meſsiæ matre cognita eſſe videtur.

In oratione de Propheta Simeone.

Marię gaudium in templo ſingulare fuiſſe.

In Serm. de purificatione Mariæ.

In Poſtilla circa Feſtum purificat.

Verè finguntur Nouatores, vnum atque alterum duntaxat tunc de Chriſto ſperaſſe.

D

POSTREMO ſi Chriſtum puerum vna horula conſpicari atque complecti, tantum ardoris, tantum gaudij atque felicitatis ſeni decrepito præbuit, vt ille cæleſti amore flagrans, & rerum humanarum pertęſus mori mallet quam viuere, & quaſi cantum cygneum abſoluens, toti mundo valediceret: quid tandem benedictę matri eiuſdem pueri non hoc die tantum, ſed crebro alias etiam accidiſſe dicamus, quos æſtus, quas flammas illa perſenſerit? Non enim modo cum ſumma voluptate pulcherrimum puerum vidit, ſed etiam crebrius quam opinamur, materno iure tractauit, geſtauit, demulſit, complexa & exoſculata eſt: his domeſticis deliciis tot annos abundauit, tale pignus, tantumque theſaurum non minore fide & charitate, quam conſolatione & gaudio in ſuo materno ſinu ſubinde fouit atque circumtulit. Hos maternæ pietatis affectus, quibus nihil vehementius eſſe ſolet, natura inſeuerat, fides auxerat, charitas abſoluerat.

Ab exemplo Simeonis colligi, quas Maria voluptates & conſolationes habuerit in Chriſto & ob Chriſtum paruulum.

Niſi

] Niſi fortaſſis tam rudis, & imperita illa fuit, vt vitæ authorem, ſalutis Principem, omnis boni fontem ſibi coram adeſſe neſciret: adeò ſe ingratam præſtitir, vt ſummè amantem, quo nihil amabilius eſſe poterat, non redamaret, & filium vnicum non materna cbaritate complecteretur. Ridebunt hæc fortaſſe aliqui vt puerilia: ego verò eadem piorum mediA tatione digna, & à ratione nihil prorſus aliena eſſe cenſeo, quæ vt Mariæ perſonam in præſenti hiſtoria ritè contemplaremur, bona fide & ſimpliciter in medium adſerenda putaui, præſertim quod mihi perſuadeam, bonos ac ſapientes viros iſthæc, quæ diximus, vt veriſimilia, quicquid etiam maleuoli ſentiant, non grauate approbaturos.

Quorſum hæc fuſius de hiſtoria Euangelii ſint explicata.

CAPVT DVODECIMVM.

A veteribus nouiſque Sectariis varias inuehi corruptelas, quibus hiſtoria Euangelica de purificatione Virginis deprauetur. Ac præterea de veteri ſolennique more in eccleſia cereos deferendi, quum purificatæ Virginis memoria in templis catholicis publicè celebratur.

Et veteres & noui Sectarii Catholicis hoc loco aduerſantur.

DVPLEX aduerſariorum genus nobis obſiſtit, quo minus Euágelicam hiſtoriam de noſtræ Virginis purificatione, & Christi pueri oblatione loquentem, ſaluam & integram retinere poſſimus. Etenim nó ſolum ex veteribus Hæreticis Ariani & Heluidiani hic irruunt, verum etiam Nouatores eiuſdem hiſtoriæ verba Euangelica in ſenſum peregrinum falſumque detorquent, ac præatereà inſtitutas ob Mariæ purificationem ferias calúniantur. Ac de Arianis quidem refert Cyrillus Alexandrinus, quod Mariam Deiparam, inſtar aliarum puerperarum, quæ lege tenebantur, purificatioois ſacrificio ac ritu indiguiſſe, atque vna cum illis in templo expiatam fuiſſe tradiderint. Craſſus profectò ac pudendus error, quem ipſa Moſaycæ legis verba non obſcure ſubruunt ac refellunt, cum non C aliam mulierem ſiue puerperam, niſi quæ ſuſcepto viri ſemine concepiſſet, ad ſolennem illum purificationis ritum aſtringant, nimirú vt illa partim corporali, partim ſpirituali immundicia liberaretur, & homines ſimul ad memoriam vitioſæ generationis quæ tum parentes, tum filios commaculat, certoque proinde eget remedio, reuocarent. Cæterum neque corporalis, neque ſpiritualis immunditia Deiparam polluere, & expiationem aliquam flagitare potuit, quoniam vt carne, ſic & ſpiritu omni ex parte pura eſſet ac incontaminata, quæ ſola inter mulieres & puerperas benedicta, benedictum ventris ſui fructú in lucem ſimul & templum attulit, vt iam antè pluribus eſt commonſtratum. Rectè igitur Beda Ma- D riam ita defendit: Nota quod non omnis mulier pariens, ſed ea quæ ſuſcepto ſemine peperit, deſignatur immunda, rituque legis docetur eſſe mundanda, ad diſtinctionem videlicet illius, quæ Virgo cócepit & peperit Filium, & vocauit nomé eius Emanuelem, quod eſt interpretatum, nobiſcum Deus. Non ergo Filius, qui nobiſcum Deus eſt, non Mater, quæ Spiritu ſancto operante peperit, victimis hoſtiarum quibus purgaretur indigebat, ſed vt nos à legis vinculo ſolueremur, ſicut Dominus Chriſtus, ita beata ſemper Virgo Maria legi eſt ſponte ſubiecta.] Nec malè Guericus conſonat: Maria non tam purificata fuit, quam myſterium purificationis cómendauit, implendo legalem, ſignificando ſpiritualem. Quid enim in ea purificandum eſſe potuit, quæ

Lib. ad Religioſ. Reginas.

Ariani Mariá purificatione indiguiſſe cótendunt, ſed falſo.

Lib. 12.

Bedæ & Guerici teſtimonia, Mariam non eguiſſe purificatione.

In Lucam. cap. 2.

Serm. 1. de purificat. Mariæ.

B Virgo concepit, Virgo peperit, Virgoque permanſit? Suſcepit tamen Mater totius puritatis, purgationis ſpeciem, vt ſimul & obedientiſſimæ humilitatis virtutem, & Euangelicæ purificationis inſinuaret veritatem.] Eandem ſententiam tuetur [a] Bernardus, & confirmat [b] Hildephonſus: neque diſſentiunt hodie Aduerſarij præſertim Melanchthon, Culmannus, Spangenbergius, Artopæus, Sarcerius, Ioannes Agricola, Franciſcus Lambertus, vt cæteros omittam, qui Mariam lege purificationis nequaquá indiguiſſe, ſed ab illa per Moyſen non ſine diuino nutu exceptam fuiſſe fatentur. Docet interim hoc præclaro exemplo ſuo Maria, quum vltro ſe legi ſubiicit, omneſque ritus legis diligenter obſeruat, magnam aliorum, præſertim imbecilliorum fratrú rationem habendam eſſe, ne Chriſtiana libertate cum cuiuſquam offenſione turpiter abutamur. Docet, ad ſinceram & officioſam charitatem pertinere, C vt de iure noſtro aliquando cedamus, noſtroque incommodo alienum commodum promoueamus, & imprimis quæ ſunt pacis & ædificationis, ſedulo cuſtodiamus. Docet, ſpiritualem purificationem, ſi mundi eſſe cupiamus, humilitate & obedientia nobis comparare. Docet, cum laude nonnulla præſtari & in diuino cultu rectè adhiberi, quæ alioquin diuinitus præcepta, & in ſacris literis expreſſa non ſunt. Docet, Eccleſiæ miniſterium publicum honorare, ſacros cœtus & ritus piorum libenter adire, ac demum Sacerdotes templique miniſtros noſtro ſumtu alere, & ex animo revereri. Vnde Culmannus quoque fatetur, magnificum fidei, charitatis & obedientiæ exemplum nobis in Maria propoοi, D quæ obſeruet legem purificationis, quam tamen obſeruare non tenebatur, inquit, quia ſolæ illæ mulieres tenebantur, quæ ſuſcepto ſemine pepererant.

a Serm. 3. de Purificat. Virginis.

b in Ser. de parturitione & purificatione B. Mariæ.

Vide horum cómentarios in Poſtillis & Lucæ explanationem. cap. 2.

Quid Maria nos doceat, cum ritum purificationis aſſumit.

Ioan. 14.

Concione 2 in Feriis purificationis.

IAM verò præter Arianos alij Mariæ hoſtes emerſerunt, quos alibi depinximus, Heluidiani, qui in Hiſpaniam vſque penetrarunt, & ante noningétos annos illic peſtilens effudere virus, vt ex præſenti hiſtoria in hunc modum ratiocinarentur: *Ecce cum dicit Lucas, completos dies purificationis eius, oſtendit Euangeliſta, legali natura eam ſubiacuiſſe, & ſordibus coinquinatam fuiſſe, ſimul & Ieſum vuluam Matris aperuiſſe.* Quos obſcœnos non minus, quam imperitos Doctores, Heluidianos quidem nominat Hildephonſus, nos etiá cum Auguſtino Iouinianiſtas poſſimus appellare, quoniá Christi Matrem corruptam

Vide Hildephonſum in lib. contra diſputantes de perpetua Virginitate & parturitione Virg.

Lib. de hereſibus.

Heluidiani Mariá fingunt immúdam, & quæ aperto vtero pepererit.

in partu faciũt, & de re ſacra prorſuſque diuina ſecundum carnem non ſolum falſo, ſed etiam impurè garriunt. Generationem enim Domini non ſolum æternam, quæ conſubſtantialem illum Patris Filium facit, ſed etiam temporariam, per quam ex Virgine clauſa naſcitur, quis vel Angelorum, vel hominum digne ſatis enarrabit? Falluntur autem nefarij homines, nec diſcrimen intelligunt, quod inter communem aliarum, quæ legi erant aſtrictæ, & Mariæ propriam, quæ in Euangelio deſcribitur, Purificationem ſtatuendum eſt. Illæ quoniam ſecundum legem erant immundæ, poſt partum in templo per oblationes lege decretas expiantur. hæc quoniam perpetuò munda perſtitit, purgationis tantum gerit ſimilitudinem, quæ illi loco & tempori congruebat. Vnde in hos rectè competit, quod Augustinus aduerſus Manichæos diſputans, non ſine vehementia dixit: Stulte, vnde ſordes in Virgine matre, vbi non eſt concubitus cum homine patre? Vnde ſordes in ea, quæ nec concipiendo libidinem, nec pariendo eſt perpeſſa dolorem? Vnde ſordes in domo, ad quam nullus hoſpes acceſſerit? ſolus ad eam Dominus & fabricator venit: veſtem quam non habebat, induit, eam quam ſicut inuenit, clauſam reliquit? Sicut ille natus eſt ſolus inter mortuos liber, ſic iſtius ex qua natus eſt, matris pudor, ſolus eſt integer.] Traduot ergo Theologi, multiſque confirmat Hildephonſus, Chriſtum ſine nixu, dolore, triſtitia ac ſordibus parturientis, adeoque clauſo Virginis vtero per integra virginitatis clauſtra produiſſe, & Emanuelem, vt ſe Deum oſtenderet, clauſis in viſceribus non modo conceptum, ſed ab intemerata etiam Virgine procreatum eſſe. Quare ſcribit Heſychius presbyter Hieroſolymitanus, Mariam vocari portam clauſam in Oriente ſitam, quæ clauſarum portarum Regem introduxit, atque iterum eduxit. Nequaquam enim, inquit, Rex gloriæ dum conciperetur aut ederetur, vuluæ tuæ portas prorſus aperuit, neque virginitatis vincula laxauit. Vocauit te hortum concluſum, & fontem ſignatum is, qui ex te ortus eſt ſponſus, & prædixit in Canticis. Tum Cyrillus Hieroſolymitanus perſpicuè notat eum, qui actus in crucem, ſepulchrorum oſtia aperuit, & æternas infernorum portas contriuit, Matris Virginis clauſtra admirabili virtute concluſas ſeruaſſe: ſolum verò Chriſtum eſſe, qui citra vllam Virgineorum clauſtrorum offenſionem in lucem ſit editus ſanctus ſanctorum, & primogenitus primogenitorum. Oportuit enim, vt nouo naſceretur ordine, qui nouam impollutæ ſinceritatis gratiam humanis corporibus inferebat: oportuit, vt primam genitricis integritatem naſcens incorruptio cuſtodiret, & complacitum ſibi clauſtrum pudoris & ſanctitatis hoſpitium diuini Spiritus virtus infuſa ſeruaret, ſicut Leo Magnus aſſeuerat. Neque his aduerſatur, quod Lucas ex lege Moyſi repetit illud: Omne maſculinum vuluam aperiens, ſanctum Domino vocabitur: quo loco aduerſarij maximè gloriantur. Etenim hoc dictum eo detorquendum non eſt, vt Chriſtus ſacri ventris hoſpitium, quod ingreſſus ſanctificauerat, egreſſus deuirginaſſe credatur, vt cum Beda loquamur, ſed eiuſmodi apertio iuxta conſuetum humanæ natiuitatis morem dicta, non virginalium clauſtrorum reſerationem, ſed Chriſti prolis de matris vtero egreſſum deſignat, ſicut & Thomas indicauit.

Confutatio Heluidianorũ obiectionũ, & primum de Mariæ immunditia.

Lib. de quinque hæreſibus cap 5.

In loco citato.

Chriſtus natus ſine nixu, triſtitia & ſordibus parturientis.

Hom. 2. de laudib. Virginis Mariæ.

Cantic. 4. Inuent. de Chriſtoue. cenſu & Simeone.

Serm. 2. de Natiuit. Domini.

Aduerſarijs nõ patrocinari verba Euan.

In Lucam cap. 2.

A Præclarè igitur monet Eligius Epiſcopus, quum præſentem Euangelij locum explanat, non illum ſicut Hæretici latrant accipiendum, quod Chriſtus vterum matris, naſcendo priuauerit virginitate, vtpotè qui cum perfectus eſſet Deus, plenum & perfectum hominem ex matre ſine patre ſuſceperit, ſimulque gratiarum omnium plenitudinem ac perfectionem eidem matri contulerit, vt in partu etiam gratia plena iure cenſeatur. Cæterum, quoniam de hoc argumento liber ſecundus diſſeruit, & Iouinianiſtas multis refutauit, nunc ſatis fore putamus, unum atque alterum præſtantiſſimi Theologi teſtimonium proferre, vt non modo contra ſuperiores, ſed etiam huius æui aduerſarios, præſertim Sacramentarios, Mariam ſine aperto vtero peperiſſe certius conſtituatur. B Auguſtinus igitur communem Eccleſiæ fidem his verbis profitetur: moli corporis Chriſti, vbi diuinitas erat, oſtia clauſa non obſtiterunt: ille quippè non eis apertis intrare potuit, quo naſcente virginitas matris inuiolata permanſit. Ac alibi rurſus, non modo ſui, ſed noſtri etiam temporis impios homines ita verberat: Non credunt, inquit, qui etiam Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum per integra virginalia matris enixum, & ad diſcipulos ſuos oſtijs clauſis ingreſſum fuiſſe non credunt.]

Homil. 2.

Maria etiam in partu plena gratia.

37. queſt. art. 3. ad 2. argumentum.

Tracta. 121. In Euange. Ioannis.

Auguſt. Mariam aperto vtero non peperiſſe luculẽter affirmat.

Libr 22. de ciuitate Dei cap. 8.

Nvnc de recentioribus Theologis duntaxat agemus, contra quos mihi ſenex Simeon imprimis eſt defendendus: quoniam is tametſi in omni Eccleſia tot ſeculis prædicatur, imò in Euangelio laudem maximam tenet, iniquiſſimè tamen ab iſtis tractatur. C Lucas nobiliſſimus Pictor, his velut coloribus illum depingit: Et ecce homo erat in Hieruſalem, cui nomen Simeon: & homo iſte iuſtus & timoratus, expectans conſolationem Iſrael, & Spiritus ſanctus erat in eo. Et reſponſum acceperat à Spiritu ſancto, non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtum Domini. Et venit in Spiritu in templum, vt omittam ſequentia, quod nempè diuturni voti compos factus, Chriſtum acceperit in vlnas ac benedixerit, neque ſolum cantico, ſed etiam concione illum læte ac publicè celebrarit. Ampliſſima profectò iſthæc viri laus eſt, quæ non modo ſenis huius perſonam illuſtrat, ſed etiam eiuſdem de Chriſto teſtimonio tantam fidẽ conciliat, vt merito de Meſſia docenti credant vniuerſi. Et tamen Ioannem D Agricolam, vt ſplendide mentiatur, dicere non pudet, hunc Simeonem nulla hic prorſus alia ratione, niſi quod redemptionem Iſraelis expectauerit, nobis commendari. Notat præterea Brentius, hũc ciuem fuiſſe Hieroſolymitanum, nullo nec diuitiarũ, nec dignitatis, nec officij nomine clarũ, qui fortaſſe in oculis hominum delirare & mentis ſuæ inops viſus ſit, quum ad ſalutandum & complectendum puerum accurreret. Ita enim libet Brentio ſæpè nugari, cum circa illuſtres Euangelij perſonas verſatur quibus indecora & inaudita petulanter affingit, vt ſuam in conuitiando libidinem magis expleat, quã Euangelij veritatem attingat aut comprobet. Addit & illud ad huius nunquam ſatis laudati viri iuſtitiam eleuandam. *Quanquam*, inquit, *Simeon honeſtiſſimæ vitæ coram mundo fuerit, tamen non eſt reputatus coram Deo iuſtus operibus ſuis: ſed hæc fuit iuſtitia eius, quod expectauit conſolationem Iſraelis, hoc eſt, credidit in Chriſtũ, quod per ipſum gratis habeat remiſſionem peccatorũ & ſalutem.* Sed & Hemmingius non aliter Simeonem

Luce. 2.

Tranſitio ad defenſionem Simeonis a Nouatoribus male tractati.

Lucas inſigniter Simeonẽ commendat. ſed reclamant Nouatores.

Luc. 2. In Lucã c. 2.

Homil. 16 in Lucam.

Quomodo Brẽtius & alij in hũc Simeonem inuehantur.

Quid de Simeonis iuſtitia ſentiant aduerſarij.

iuſtum

In explicatione Euangelii de feſto Purificationis.

iuſtum agnoſcit, niſi quod ciuilem iuſtitiam habuerit, inculpatè ac honeſte inter homines viuens. Tum Selneccero iuſtus ille homo dicitur ob iuſtitiã imputatam, quoniam conſolationem Iſrael expectauerat: enim hæc duo confundunt, & alienam duntaxat iuſtitiam, quæ apud Deum valeat, huic demũ viro ſancto concedunt. VVellerus eum vocari iuſtum aſſerit, quod acceptus ſit coram Deo per miſericordiam, propter fidem in Chriſtum. Et Georgius Maior inquit: *Quia ſenex Simeon credidit diuinis promiſsionibus, ideo Spiritus ſanctus conſolator & viuificator in ipſum effuſus eſt.* Adhæc Sarcerius hic iuſtitiã pro fide vult accipi? Sanctos enim à fide præcipue, non à vitæ operibus prædicari. Præterea è ſequenti cantico colligit Brentius, Simeonem, quia oraculi ſui compos non eſt redditus, multo tempore non admodum tranquillam conſcientiam habuiſſe. Demum Loſſius perſonam Simeonis à Luca deſcribi docet, vt præcipue quidem à fide commẽdetur, qua promiſſum Meſſiam expectauit, eaque fide illum iuſtum, id eſt, Deo acceptum fuiſſe intelligit & exponit.

In Euang. de Feſto Purificationis. Circa idem Euangelium.

Locus ſupra citat.

VERVMENIMVERÒ vt plura id genus maximè fingant atque conglomerẽt aduerſarij, hos enim veluti fumos oculis imperitorum offundunt, tamẽ eximiam huius venerandi, nec ſatis laudati Senis & iuſtitiam & pietatem minime obſcurabunt, quoniam illa dilucidis Euangelij verbis expreſſa perpetuo elucebit. Ac ſanè demiror, qua temeritate iſti ad ſolam, vel præcipuam fidem tam multa reuocent quę de hoc ſanctiſſimo viro Lucas accuratè perſcripſit, ne ſemel quidem fidei mentione facta, quæ tamen, vt eius verba teſtantur, in illo ſingularis effulſit. Ac minus referebat, hunc Prophetam inſignem ratione fidei commendari, vt quam ille cum aliis tam multis communem haberet, ſicut paulo poſt indicat Euangeliſta, de Anna Propheteſſa ſcribens, quod confitebatur Domino & loquebatur de illo omnibus qui Redemptionem Iſrael expectabant, hoc eſt, qui in Chriſtum credebant, hunc nimirum infantem eſſe Meſſiam, verumque Saluatorem & Redemptorem à Prophetis prædictum, & tanto tẽpore expectatum, ſicut idem Brentius interpretatur. Quod verò Lucas fidem nec ſolum, nec præcipue in Simeone laudarit, ex aliis etiam eius dictis colligi poteſt, in quibus Ioannis Baptiſtæ parentes ornantur, quoniam iuſti ambo ante Deum inceſſerint in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela. Tum Zacharias vt illorum, qui Euangelicam gratiam amplexuri eſſent officiũ proprium & laudem præcipuam explicet, hoc illis tribuit, quod in iuſtitia & ſanctitate coram Deo omnibus diebus ipſi eſſent ſeruituri. Pręterea idem Lucas ad Annæ Propheteſſæ commendationem inducit, quod in ſtatu virginali, coniugali ac viduali vitam ſemper integram ac ſinceram exegerit, quodq́; ad extremam vſque ſenectam longum cœlibatum retinuerit, & curam aſſiduam precandi Deum, & corpus ieiuniis exercendi, Deoque in templo inſeruiendi adhibuerit.

Simeonem à rebus pluribus, quàm ob fidem hoc loco prędicari, ac vere iuſtũ fuiſſe.

Luce 2.

Luca.2.

Ibidem.

Quomodò Lucas Annã ob operibus laudat.

PROINDE quum ab his benè pieque factis Anna tantopere commendetur, quis non meritò credat, Simeonem non ob iuſtitiam ciuilem aut imputatiuam, neque ob fidem tantum, ſed potius ob vitæ ſanctimoniam & exactam diuinæ legis obſeruationem, hoc loco tam accuratè deſcribi atque laudari? Vnde vt illum verè ſpiritualem, & ſicut Paulus vocat, factorem legis agnoſceremus, hoc etiam adiectum legimus, quod in illo eſſet Spiritus ſanctus, quodque reſponſum haberet ab eodem ſpiritu, qui præterea illum in templum adduxit. Igitur, etiamſi ſub lege viueret, tamen Euangelicæ gratiæ ſpiritum inhabitantem habebat, eoque duce in Dei pręceptis ambulabat, Deique iudicia cuſtodiebat & operabatur, ſicut Propheta loquitur, & quoniam ſpiritu agebatur, Dei erat Filius, Deique charitatẽ per eundem Spiritum in corde ſuo diffuſam retinebat, vt è verbis Paulinis euinci poteſt. Nec ſit difficile plura Scripturæ loca proferre, quibus iuſtitiæ nomẽ longè aliter, quam iſti volunt, non ad alienam, ſed ad propriam, neque ad imputatam, ſed inhærentem iuſtitiam, atque ad vitæ innocentiam, morumque ſanctitatem referatur, ſicut alibi cum de Ioſeph iuſto ageretur, demonſtrauimus. Sedenim vt iſti nouũ & Eunomianum de ſola fide iuſtificante dogma defendant, apertis etiam Scripturæ teſtimoniis manifeſte reclamant, quibus nos admonet Spiritus ſanctus, hominem non ex fide tantum, ſed etiã ex operibus iuſtificari, fidemque operibus conſummari, ac iuſtum [a] eſſe, qui facit iuſtitiam: & faciendo [b] magis magiſq; illum iuſtificari, vt per [c] bona opera certam vocationem & electionem ſuam faciat, [d] mercedem tandem ſecundum opera ſua percepturus. Valeant igitur Nouatorum commenta, in quibus præclaras & diſtinctas optimi ſenis & Euangelici Prophetæ laudes ſola fide & iuſtitia imputatitia, vel ciuili metiuntur. Fuit enim ille non modò fide prędítus, per quam operabatur iuſtitiam, ſed etiam veræ iuſtitiæ fructibus abundauit, ita coram Deo iuſtus, ſicut ille, cui diuinum dixit oraculum: Te vidi iuſtum coram me, & iuxta exemplum Abrahæ, qui præcepto diuino paruit, cum audiſſet: Ambula coram me, & eſto perfectus. Neque iuſtus huic fuit tantum, ſed & timoratus, fidei ſuę non iactans iuſtitiam, neq; vana inflatus fiducia, vt ſine reſpectu propriæ diſpoſitionis & obedientiæ, ob ſolam Dei miſericordiam fide apprehenſam, de gratia Dei ſuaque ſalute certo ſtatueret. Timoratus, inquam, idem & iuſtus fuit, quia difficile ſit, vt & Beda teſtatur, iuſtitiam ſine timore cuſtodire, & iuſtus quanto ardentius Deum diligit, tanto ſolertius eundem cauet offendere. Cæterum in argumentum præſtantis iuſtitiæ, quæ hunc ſenem cohoneſtabat, Eccleſiæ pacem & vtilitatem publicam priuatis commodis antepoſuit, ideoque redemptionem & conſolationem populi ſolidam, quæ à Meſsiæ pendebat aduentu, ardenti & longo cum deſiderio expectauit, dignus etiam habitus, cui Deus Meſsiam in carne reuelandum, quem ipſe cerneret, polliceretur. Interea verò hic non ſolum per fidem agnouit, ſed obedienter etiam audiuit, & fideliter ſecutus eſt ſuum ducem ac monitorem Spiritum ſanctum. Per hunc futura præſciuit ac prædixit, huius arbitrio ſe totum permiſit, eiuſdem promiſsis & conſolationibus ſeſe ac alios in magnis ſulciuit ærumnis. Neque verò Meſsiam ſolummodo conſpicatus, ſed etiam ſuauiſsime complexus, ac in templo itidem publice confeſſus eſt, ſimulque incredibili diuinæ charitatis amore flagrans, ſuo quaſi iure dixiſſe videtur, [e] Inueni quem diligit anima mea. [f] Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. [g] Mihi mori lucrum eſt, & viuere Chriſtus.

Simeonem à Luca ob verã iuſtitiam fidei ſimul & operũ commendari, id eſt, ob vitæ ſanctitatem.

Roman. 2.

Rom. 8. Ezech 18. Rom. 5. & 8.

Iuſtitię nomẽ quomodo in Scripturis accipiatur.

Iacob 2.

a 1. Ioan. 3. b Apoc. 22. c 2. Pet. 1. d 2. Cor. 5.

Iuſtitia Simeonis non diſſimilis iuſtitiæ Noę & Abrahæ.

Gen. 6. Gen. 17.

Simeon non modo credit ſed & timoratus eſt, ac Redemptionem Iſraelis expectat, ducẽque Spiritum ſequitur.

In Lucam c. 2.

Simeon quomodo ſe in tẽplo gerat erga Chriſtum.

e Cant. 3. f Pſal. 83. g Phil. 1.

h Geneſ. 32.
i Pſal. 2.
In comment. circa Pſal. 2.

[h] Vidi Dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea. [i] Nas kubar, id eſt, Adorate filium, ſicut Hebræi legunt pro eo, quod noſter interpres vertit, Apprehendite diſciplinam, vt Hieronymus annotauit. Alij ſic locum transferunt, Oſculamini filium.

Quomodo Simeon à veteribus commendetur.

NVGENTVR igitur Nouatores more ſuo, & tanti viri eximiam iuſtitiam obſcurare contendant, de quo ipſi ſoli tam abiecte viliterque loquũtur. Scribit certè Nicephorus, eundem grandæuum ſenem virtute, dignitate, vitæque ſanctitate tunc temporis excelluiſſe, qui cum Chriſtum Dominum corã conſpexiſſet, ac eundem in vlnis geſtaſſet, carnis mole ſtatim ſolutus ſit ac liberatus, quemadmodũ in ſuo nimirum cantico viſus erat deſideraſſe. Timotheus Presbyter Hieroſolymitanus, hunc Simeonem pulchrè vocat primum & vltimum iuſtum, vltimum legis, primum gratiæ, Iudæum religione, Chriſtianum gratiarum actione. [k] Cyrillus Hieroſolymitanus, ac præterea [l] Epiphanius eundem fuiſſe Sacerdotem apertè cõfirmant, quantumuis repugnet [m] Eraſmus, qui neque Sacerdotem illum, neque Leuitã dignatur agnoſcere, ſed neſcio quem plebeum & obſcurum hominem facit. [n] Auguſtino ſenex famoſus, annoſus, probatus, coronatus dicitur, qui Chriſtum non modo coram cognouerit, ſed etiam adorarit, cũ illa verba mirifica protulit. Nunc dimittis ſeruũ tuum Domine, quæ dulciſſimam & cygnæam planè continent cantionem. Beatus profectò ille præ cæteris Patriarchis & Prophetis, cui tantum videre lumen, tanta frui gratia, totque myſteria [paucis] verbis complecti contigit, vt ſapientiſſimum & optimum Theologum appellare poſſis. Quam felix hic Simeon, cui ſe Chriſtus tam efficaciter quam dulciter contrectandum, deportandum & exoſculandũ præbuit, nullæ vt opes atque delitiæ talem ſenem magis explere, magiſque in terris beare potuerint, vidit enim & guſtauit, ſi quis alius, quã ſuauis eſſet Dominus, atque poſt mortem læuiſſimum Euangelium vt arbitror, conſedentibus in Limbo Patribus attulit. De illo ſic etiam Auguſtinus iudicat. Multum ſenex iſte fuit ad audiendum ſerus, ſed ad videndum maturus. Non expectauit vt Chriſtum audiret loquentem, quoniam audiuit infantem. Et hoc illi conceſſum erat tam decrepito, quaſi deſideranti & ſuſpiranti quotidie in orationibus ſuis.]

In oratione de Propheta Simeone.
K in oratione de occurſu Domini.
l In libr. de Prophetarũ vita & interitu.
m In Paraphraſib.
n Serm. 9. de Natiuitate Saluatoris.
Simeon hic Sacerdos legis fuit.
Magna ſenis huius felicitas ac gloria.
Serm. 16. in natali Domini.

Quam inepte Sarcerius exponat, Simeonem in templum veniſſe ſpiritu.

VBI neque Sarcerium prætcrire poſſum, qui nobis expoſiturus quod Lucas ait: Simeonem Spiritu in templum veniſſe, hoc ſcholion adducit: *Nihil tribuitur hic humanis viribus.* O ineptum & ridiculum ſcholiaſten, nihil humanarum virium illis tribuentem, qui cum Simeone aguntur Spiritu ſancto, & huius afflatu atque ductu ſe gubernari permittunt, ſuntque interim, vt Paulus loquitur, Dei coadiutores & cooperatores, vt in illis gratia Dei vacua non ſit. Eodem Spiritu repleti Apoſtoli, quàm multa & præclarã quæſo geſſerunt? quæ primum gratiæ omnis authori Spiritui ſancto, ac deinde ipſorum induſtriæ, obedientiæ, charitati atque virtuti merito adſcribuntur. Promittit Chriſtus diſcipulis, Spiritus patris veſtri loquetur in vobis: hincne colliget Sarcerius, eoſdem diſcipulos velut truncos & ſtipites, neque mentem, neque voluntatem, neque linguam adhibuiſſe, humanaſque illorum vires cum Dei gratia nõ libere coniunctas fuiſſe, quando Spiritus ſanctus in illis, & per illos, velut electa ſua organa, loqueretur, ac Dei regnum vbique gentium propagaret?

In Lucam cap. 2.
1. Cor. 3.
2. Cor. 15.
Nihil vetat & Deum in homine agere, & hominẽ ipſum Deo cooperari.
Matth. 10.

Quomodo Brentius deprauet hiſtoriam de Anna vidua & Phanuelis filia.

NEC de Brentio mihi tacere fas eſt, qui mox adiunctam à Luca, planeque cohærentem de Anna hiſtoriam fœde contaminauit. Deſcribit hanc Phanuelis filiam Euangeliſta, commendans illam à generis nobilitate, & ſpiritus excellentia, quoniã fuerit de tribu Aſer Propheteſſa, & à vitæ ſanctimonia, vt quæ pudiciſsimam Virginem, honeſtiſsimam coniugem, & demum religioſiſsimam viduam præſtiterit. Quid verò ad hæc Brentius? Primum illuſtrem generis Annæ nobilitatem in dubium vocat, ac tribus eiuſdem humilitatem accuſat. Deinde tam præclaræ matronæ ieiunium ſic interpretatur, vt eam duntaxat ſobriam vixiſſe contendat, ſicut & Loſsius hunc locum explicans, dixit: *Per ieiunium in genere ſignificatur temperantia totius vitæ, ſine aliquo diſcrimine vel certi temporis, vel victus.* Corradit & Coruinus Scripturę de ieiunio teſtimonia, vt Sanctificate ieiunium, inquit Ioel. Hoc genus Dæmoniorũ non eiicitur niſi oratione & ieiunio è Chriſti ſentẽtia. Ex his aliiſque id genus Scripturæ locis colligi poteſt, [a] ſi Coruino & [b] Greſero credimus, Chriſtianorum ieiunium nihil eſſe aliud, atque perpetuam à ſuperfluo cibi ac potionis vſu, imò ab omni peccatorum genere abſtinentiam. Sed ô ſuaues ac Epicuræis gratos ieiunij prædicatores, qui vt carnali licentiæ laxarent habenas, Eccleſiaſticum ieiunium in quotidianum ferè vulgi luxum transformarunt, omnemque Chriſtiani ieiunij legem, vſum & diſciplinam è medio ſuſtulerunt. Igitur quod Anna vſq; ad extremã ſenectam diu noctuque ieiuniis & orationibus in templo ſeruiuit, nihil aliud eſt Brentio, niſi vt ipſe loquitur, quod ſemper ſobria verbi Dei diſcipula fuerit. Vbi manifeſtam iſtorum fraudem cernimus, qui locum illuſtrem ad bona opera comprobanda tam indigne corrumpunt, vt pro ieiunio Euangelico, non niſi victus parſimoniam & ſobrietatem nunquam non omnibus obſeruandam intelligant, vtque precationes diuinas & nocturnas ſolo vel præcipuo verbi Dei audiendi diſcendique ſtudio metiantur. Nos priorem errorem, de Ioãne Baptiſta, eiuſque ieiunio diſſerentes exploſimus, ſatiſque conuicimus, Chriſtianum ieiunium à Philoſophica in victu temperantia ſiue debita parſimonia multum abeſſe: ne alioquin Chriſtum, Apoſtolos aliosque Patres merita fraudemus gloria, qui non ſolum ſobrie & parce ſemper vixerunt, ſed & auſtere ieiunando ſubinde ſua corpora caſtigarunt, certoſque dies precationibus & ieiuniis impenderunt.

Hom. 18. in Lucam.
Quid Nouatores de ieiunio Annæ & Euangelio tradant.
In Dominicam primam poſt Natiuitatem.
In epiſt. Dominic. 6. poſt Paſcha.
Ioel. 1.
Matth. 17.
a In epiſtolam Dominica 6 poſt paſcha.
b In Euan. Dominica 1. Quadrageſima.
Annam hanc nõ tam à fide, quam ab operibus in Euangelio cõmendari.
Matth. 4.
Actor. 13.

ALTERVM verò figmentum vix vlla eget confutatione, quoniam Euangeliſta non ſolum Annam extollit, ſed etiam in vna illa viduarum omniũ ſpecimen & exemplar proponit, nimirum vt illæ iuxta præceptum Apoſtolicum nocte & die inſtent obſecrationibus & orationibus, atque auditi verbi, ſuæque fidei fructum caſtigatione corporis, ſedulitate precandi, & aſsidua pietatis exercitatione teſtentur. Et adhuc blandi Doctores iſti Annæ fidem vrgere pergunt, opera verò ſtudioſe negligunt, quæ Lucas alioquin diligenter expreſsit, & peculiariter ornauit, vt cultus eſſe Dei, & ad latriam ſpectare dixerit ſi Græca eius verba ritè conſiderentur. In eundem ſenſum Paulus, quum à credẽtibus hoſpitalitatis & beneficentiæ opera poſtulat, eas hoſtias ad Deum placandum vel promerendum valere docet: ſicut & Hiero-

1. Tim. 5.
Bona opera dicuntur cultus, à Luca, tum à Paulo ſacrificia & hoſtiæ.
Hebr. 13.
In Amos Prophet.
Pſal. 4.

Hieronymus ieiunare, dare eleemoſynam & pudicitiam colere, veta nominat holocauſta, de quibus illud præceptum accipi poteſt: Sacrificate ſacrificiũ iuſtitiæ. Verum Sarcetius, vt qualeſcunque ſuæ Sectæ ſuppetias ferat, vociferatur: *Ad fidem Sanctorum neceſſario ligamur: ad Sanctorum opera non ligamur.* Cui ſuccincte reſpondemus, non ſolum Sanctorum fidem ſed & opera nobis in ſacris literis commendari, opera, inquam, obedientiæ diuinis præceptis debitę, & quę ad propriam cuiuſque vocationem pertinent. Vnde ſcriptum habemus: [a] Hoc fac & viues. [b] Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite. [c] Volo omnes eſſe, ſicut meipſum. [d] Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Idemque Paulus [e] non ſolum de imitanda Sanctorum fide, ſed & conuerſatione, patientia & morte admonet, nimirum vt vnacum illis non ſolum auditores, ſed & factores legis, ſi iuſtificari volumus, nos totos præbeamus. Noui verò Sectarij, vt re ipſa probent, ſe à Sanctorum communione, moribus & exemplis abeſſe plurimum, ſola fide iuſtitiaque imputatiua contenti, non ieiuniis, ſed ventri, non obſecrationibus, ſed maledicentię & obtrectationibus, non in Dei templo, ſed in Satanæ Synagoga nocte ac die vtinam non ſeruiant. Verum longius digredi ſuperſedeo.

An ligemur ad fidem Sanctorum & non ad opera eorum.

Pſalm. 4.
In 2. cap. Luc.
a Luc. 10.
b Ioan. 10.
c 1. Cor. 7
d 1. Cor. 11
e Hebr. 13.
Rom. 1

B

RELIQVVM eſt de feſtis dicere, quas ob præſentem hiſtoriam veneranda inſtituit antiquitas, & religioſe hactenus obſeruat Eccleſia, ſolennibuſque cæremoniis publicè cohoneſtat, ob quas diem hunc luminarium quidam appellant, nimirum quod cerei ex veteri more in templo deferantur. Hoc Eccleſiæ inſtitutum rident ac ſubſannant aduerſarij, Ethnicamque imitationem ac ſuperſtitionem Catholicis petulanter exprobrant, quandoquidem veterum Ethnicorum vanitatem candelas hoc tempore accendendi & deportandi in vſum reuocarũt. Hanc verò tetram calumniam non tam nobis, quam optimis maioribus ſanctiſsimiſque Patribus intentatam æquum eſt depellere, ne quis fortaſſis falſis & maledicis iſtorum vocibus, qui totam Dei Eccleſiam inſani proſcindunt, facile cõmoueatur. Et quidem antiquam Ethnicorum cõſuetudinem parum attingam, quid enim ad nos de his qui foris ſunt? vt Apoſtolus dixit, quo nempè conſilio illi Februa, & poſtea menſem Februarium tum inſtituerint, tum celebrarint. Macrobius ab Auguſtino laudatus ita rem explicat: Secũdum menſem Numa Februo patris Ditis Deo dicauit, qui luſtrationum potens creditur. Luſtrari autem eo menſe ciuitatem neceſſe erat, quo ſtatuit, vt iuſta Diis manibus ſoluerentur. Plinius habet in hũc modum: Vulgata priſcis temporibus opinio obtinuit, Februa eſſe omnia, quibus malefactorum conſcientiæ purgarentur, delerenturque peccata, aut manes defunctorũ placidi redderentur. Nec obſcure Ouidius canit:

Diem luminariũ vocari feſtum purificationis Virginis ob vſum cereorum & hoc Eccleſię inſtituto vnde originem trahat.

C

1. Cor. 5

Lib. 1. Saturnaliorum cap. 13.

Quomodo Ethnici luminarib. accenſis exercuerint ſuam impietatem.

D

Februa Romani dixere piamina patris,
Nunc quoque dant verbo plurima ſigna fidem.

Lib. 2. faſtorum.

NOTAVIT & Auguſtinus, ſicut Ianuarium à Iano, ſic Februarium à Februis ſacris Lupercorum appellari: tum notũ eſt eruditis, Februare pro purgare iam olim Ethnicos accepiſſe, quemadmodum Varro etiam indicauit. Romæ igitur hoc mẽſe ſuas illuſtrationes habebant, totamque vrbem annuis & prophanis ritibus de ſolenni more purgabant. Quæ idololatrica luſtrandi conſuetudo, quum initio nõ facile abrogari poſſet, à Chriſtianis in alium ac meliorem vſum prouide & religioſe tranſlata eſt, nimirum vt eodem menſe dies Deiparæ ſacer, & purificationis eius memoria in Eccleſia celebraretur, tumque Clerus & populus pium publicumque cõuentum inſtitueret, in quo ſpiritualia cantica modularetur, & cereos ardentes à Põtifice traditos deferrent, ſicut ante nongentos annos [f] Beda & [g] Hildephonſus memoria prodiderunt. Proponit igitur & hanc quæſtionem [h] Innocentius: Quid eſt, quod in hoc feſto cereos portamus accenſos? Reſpondet autem duplicem huius inſtituti rationem eſſe: Primum quidem, vt mos Ethnicus cum Chriſtiano ritu commutetur, & quod à ſtultis Idolorum cultoribus ad honorem Cereris ac Proſerpinæ agebatur, id prudẽter à piis ad honorem laudemque Mariæ Virginis conuertatur. Deinde, vt qui per Chriſti gratiam ſunt purificati, hac cæremonia moneãtur, prudentes illas virgines imitari, quæ vt Euangelica docet parabola, non ſine lampadibus accẽſis, ad Chriſti ſponſi nuptias ingrediuntur. Multo autem vetuſtior eſt Eligius Epiſcopus Nouiomenſis, qui circa Chriſti annum 640. vitæ ſanctimonia commendatus floruit, & aperte Chriſtianum ritum tunc receptum approbat, quoniam veteris ſuperſtitionis error ad veram fidei religionem ſit pulchrè conuerſus cereorum autem qui manibus geſtantur lumine, illud fidei lumen, quod in cordibus fulget, deſignari aſſerit, ſimulque nos moneri ea cæremonia, vt cum Domina noſtra glorioſa Chriſtum offeramus, puritate mentis & lucidis, virtutum operibus ſplẽdidi: ita nimirum effici, vt cum bonorum operum lampadibus immortali ſponſo occurramus, imò vt tanquam ſponſa eius deſideratum cum ipſo ſponſo thalamum ingrediamur.

Lib. 18. contra Fauſtũ Manichæum. cap. 5.

De vita populi Rom.

A

Eccleſia impium ritum in ſalutarem piorum vſum ſancte conuerrit.

f In libr. de temporib.
g Sermo de purificatione B. Mariæ.
h In Ser. de purificat. B. Mariæ Virginis.
Matth. 25

B

Multiplex ratio inſtituti feſti cum vſu cereorum.

Homel. 2

Secũda cauſa

C

TERTIAM inſtitutionis cauſam Rupertus aſſignat, vt nos ipſos quadãtenus & fide & gaudio Spiritus Simeoni iuſto in complectendo Emanuele conformemus. Sic enim ille loquitur: In purificatione ſanctæ Mariæ ideò candelas portamus, vt felici gaudio iuſti Simeonis aliquatenus participemur, qui Chriſtum infantem geſtans in vlnis, agnouit, & confeſſus eſt paratum ante faciem omnium populorum lumen ad reuelationem gentium. Hoc enim ſigno commoniti exterius, ipſum verum lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, in mente noſtra fidei vlnis arctius attingimus, & abſentiam eius corporalem, ſurſum tendentibus deſideriis gementes quærimus, quærẽtes gemimus.] Quarto, de Maria Domini Matre monet hæc ipſa Cæremonia, ac fidem veram de cõſeruata eius virginitate, virgineoque partu contra Hæreticos excitat atque confirmat. Sicut enim apes ceram cum melle virginali producit opere: ſic Maria Virgo Chriſtum Deum & hominem ſalua vteri ſui genuit integritate. Apes namque, neque vllo concubitu miſcentur, neque libidine ſoluuntur, neque vllis partus doloribus concutiuntur: & ſubito tamen magnum filiorum examen emittunt, vt idẽ Rupertus annotauit. Rem eandem Iuo Carnotenſis Epiſcopus hac oratione complexus eſt: Sicut caro Chriſti de mundiſſimo & hono odore virtutum referta carne proceſſit, & nec in concipiendo, nec in egrediendo matris integritatem violauit: ſic cera quæ hodie geſtatur fidelium manibus, de mundis & odoriferis floribus collecta, fructus eſt apis, virginia videlicet animantis, cuius, ſicut legitur, ſexum nec

Tertia cauſa.

Libro 3. de diuinis officiis, cap. vlt.

Ioan. 1

D

Quarta cauſa.

Loco ſupra citato.
In Serm. de purificatione Mariæ.

Cæremonia pulchrè nos admonet de puritate Virginis.

maſculi violant, nec fœtus quaſſant.] Quinto, dies hic veteribus ὑπαντὴ vel ὑπαπαντὴ dictus eſt ab obuiando: quandoquidem quum Chriſtus Dominus in templum offerretur, Simeon, Anna, & plures Iſraelitæ gratis lætiſq; animis præſenti Meſſiæ occurrerunt, vt & Ericus annotauit. Pluribus autem has ferias illuſtrat Ambroſius Anſbertus, eaſque cum alibi, tum Romæ percelebres haberi, & accenſis in templo cereorum luminibus publice & religioſe peragi docet. Eccleſia verò in ſolennibus precibus ad Deum ſuſis, quæ hoc die proponuntur, ſuam nobis mentem ſatis explicat, ne quis fortaſſe aliter, quam par eſt, de hoc eius inſtituto ſentiat, aut calumnioſe loquatur. Precatur igitur omnium rerum Creatorem Deum, qui liquorem per operam apum ad cerei perfectionem mortalibus prouenire concedit, vt ipſe vtilem & ſalutarem candelarum vſum nobis præbeat, iuſtique Simeonis in hoc Chriſtiano cœtu faciat imitatores. Precatur, vt omnes ſancti Spiritus gratia illuminati atque edocti, æternum lumen Chriſtum veraciter agnoſcant, & fideliter diligant. Precatur, vt qui candelas hoc ipſo die in manibus deportant, ſuum authorem cantando laudare, & ſancto igne dulciſſimæ charitatis accendi, atque in templo ſancto cæleſtis gloriæ aliquando repræſentari poſſint. Precatur denique, vt ſicut hæc luminaria igne viſibili accenſa, nocturnas depellunt tenebras, ita corda credentiú inuiſibili igne, id eſt, ſancti Spiritus ſplendore illuſtrata, omnium vitiorum cœcitate careant, & purgato mentis oculo, ea quæ Deo ſunt placita, ſuæque ſaluti vtilia ritè cernant, ac tandem poſt huius ſeculi caliginoſa diſcrimina, ad indeficientem lucem, tanquam portum optatum, perueniant.

Circa Euangelium de feſt'o.

Quinta cauſa.

Eccleſia mentem ſuam in ſolennibus precibus explicat, quo cōſilio circa cereos hoc die verſetur.

B

C

Hæc pluribus repetere libuit, vt boni omnes rectius iudicent, quas cæremonias tam ſacer dies nobis oſtendit, haud ſine magno conſilio certoque iudicio ſanctiſſimorum Patrum iam olim inſtitutas, ac tot ſeculis in Eccleſiis cōſeruatas eſſe, in quibus & Dei honos, & Chriſti gloria, & Mariæ memoria, communiſque credentium vtilitas ſincere ſpectetur, nulla verò aut vanitatis, aut ſuperſtitionis ratio habeatur. Quid igitur, niſi fœda & aperta eſt criminatio, quum [a] Arſatius Schofer nobis impudenter obiicit: *Valde inepti ſunt, qui cereis, nimirum caducis rebus, præter verbum Dei excogitatis confidunt, quaſi his Satanas fugetur.* Petulantior etiam [b] Bullingerus, qui ſtupendam cœcitatem Papiſtarum appellat, quod hoc die cereos & faces incendant. Sic enim iſti ſacrorum irriſores, & Eccleſiæ odio obcœcati calumniatores audent dicere, nihilque penſi habēt, quod cerei à Catholicis non per ſe conſiderentur, quodque nulla in illis aut iuſtitiæ, aut ſalutis portio collocetur, ſed quod ad ſpiritualem finem, vt dictum eſt, omnia referantur, vt per ſignum & ritum externum de hiſtoria illorum, qui hodie Chriſtum lætiſſimè in templo agnouerunt, atque eum fructu profeſſi ſunt, potiſſimum verò de imitando Simeonis exemplo admoneamur, qui Chriſtum lumen nunquam occidens ſuis oculis cum incredibili voluptate vidit, ſuis vlnis deportauit, ſuo ore laudauit, omnibuſque gentibus denunciauit. Eſt enim ita, ſi verum fatebimur, quemadmodum Iuo Carnotenſis affirmat: Conſuetudo Eccleſiaſtica multas ex rebus geſtis retinet ſimilitudines, quibus & rerum geſtarum repræſentat veritatem, & ſimplicium

Superioꝛa ad defenſionem Eccleſię contra Nouatorū calumnias referenda eſſe pro vſu Catholicorū cereorum.

a In Poſtilla circa Euāgelium de feſto purificationis

b In Lucam cap. 2.

D

Prudens Eccleſia per externos ritus de ſpiritualibus recte nos admonet.

corda excitat ad pietatem, vt per ea, quæ foris venerantur, ad internorum amorem rapiantur.] Neque omnino hic nobis aduerſarij refragantur, ex quibus Nicolaus Selneccerus apertè cōcedit, quod iam olim Chriſtiani purificationem Mariæ memoria repeti iuſſerint, vt mos Ethnicorum idololatricus aboleretur, vtque à Lychnis idololatricis corda conuerterentur ad Deum, quem lumen gentium Simeon nominat. Præterea vſum luminarium Gregorij Nazianzeni ſeculo, id eſt, ante mille & ducentos annos, in Eccleſia vſitatum fuiſſe, eiuſdem Nazianzeni probat teſtimonio. Eadem Danielis Greſeri eſt ſententia, qui inter cætera ſcribit: *Valde vetus hoc feſtum de purificatione Mariæ eſſe videtur. Nam Gregorius Nazianzenus mentionē eius facit in Monodia, quam in laudem Baſilij Magni ſcripſit, ac dicit Valentem Imperatorem hoc die, quem diem luminariū vocat, cum frequenti populo in Eccleſiam, in qua Baſilius Magnus Epiſcopus fuit, conueniſſe.*

In Sermo. de purificatio. Virginis.

Nouatores quidam Eccleſiæ inſtituto ſuffragantur.

In explicatione Euangelij de feſto purific.

In Enarg. de feſto Mariæ purificat.

In Monodia dicta in laudem Baſilij.

Nos verò hunc Nazianzeni locum integre trāſcribemus, vt de illo certius iudicari queat. Nam in die luminarium, inquit, quando populus omnis in Eccleſiam conuenit, ingreſſus & ipſe (Valens videlicet Imperator) vbi ordinem Pſalmodiæ, cæremonias ritè celebratas, aras omni decore ac reuerentia cultas, populum denique diuino cultui aſsiſtentem vidit, admiratus eſt.] Hic primum quiuis animaduertat, quam malè conueniat aduerſariis cum veteris Eccleſiæ ſtatu, in qua frequentes cæremoniæ, fulgentes aræ, certique pſallentium ordines ſtudioſe obſeruabantur. Deinde quod ad luminarium diem à Nazianzeno memoratum attinet, falluntur ambo, Selneccerus & Greſerus, quum illum de hoc purificatæ Virginis feſto interpretantur, fortaſſe deluſi Germanica voce liechtmeſz, quæ inde à Carolo Magno recepta nobis durat, ob conſuetum nempè vſum Luminarium ſiue Lychnorum, qui præſenti feſto peculiariter adhibetur. Gregorius verò Theologus quum diem luminarium vocat, feſtum ſanctorum luminum, pro feſto Baptiſmatis Chriſti accipit, quod octauo Idus Ianuarij Græcis ſolenniter celebrabatur, atque etiamnum ab illis celebrari ſolet, facibus in ſignum lætitiæ publicè tunc accenſis, quoniam Chriſtus non modo ſit in Iordane baptizatus, ſed nobis etiam lauacrū Chriſtianum inſtituerit. Hoc autem ipſis φωτισμὸς dicitur, id eſt, illuminatio animarum, luſtratio, purgatio, luminis participatio, tenebrarum expulſio. Quibus nominibus præclaros ſacri Baptiſmi effectus declarāt, præſertim quod Catechumenos purget atque illuminet hoc Sacramentum. Hinc & illæ Cyrilli ac aliorum veterum catecheſes ſiue inſtitutiones ad illuminatos & illuminandos extant. Ac Nazianzenus quidem ſeipſum explicat, ſemel atque iterum ſcribens orationem Panegyricam huic feſto luminum ſiue luminarium congruentem, doceteque Nicetas eius Scholiaſtes diem hunc luminarium ſic accipi oportere, demonſtrat. Hinc & illa Gregorij oratio: Sanctus luminum dies, ad quem peruenimus, quemque hodie diuino beneficio celebrauimus, Chriſti mei, hoc eſt, veræ lucis omnem hominem in mundum venientem illuminantis, Baptiſmum pro principio habet.]

Locus Nazianzeni vindicatus de luminaribus, quē Nouatores perperam interpretantur.

Dies luminarium longe aliter Græcis, quam Germanis ſit appellatur.

Baptiſmus cur Græcis φωτισμὸς dicatur.

Orat. Panegyrica in ſancta lumina.

Qvod ſi teſtimonium à veteribus repetendum eſt, quo præſens cereorum ſiue luminarium vſus in Eccleſia confirmetur, en tibi Cyrillum Hieroſolymitanum,

Cyrilli Hieroſolymitani teſtimonium de

mitanum, qui ſub Cæſare Conſtantio vixit, atque hoc ipſo die Mariæ ſacro ad populum habuit orationem, inter alia ſic diſſerens: Læti hodie lampadas ornemus: tanquam filij lucis cereos, veræ luci Chriſto offeramus: quoniam lumen in reuelationé gentium mundo apparuit: Lumen itaque è lumine mutuati, ſupra niuem dealbemur.] Sic inſignis ille Archiepiſcopus, vt ad vſitatum Eccleſiæ ſuæ Hieroſolymitanæ morem alludat, de cereis meminit, qui tunc populi manibus geſtabantur. Hic enim feſtus dies perquam vetuſtus, à multis præclaris Patribus, qui ſacras in illo Conciones ſiue Homilias publicè habuerunt, nobiſque ſcriptas reliquerunt, eximiè condecoratur. Inter hos pono Ioannem Damaſcenum, Timotheum Presbyterum Hieroſolymitanum, Amphilochium Iconij Epiſcopum, Ioãnem Chryſoſtomum, Gregorium Nyſſenum, & qui Superiores omnes non ſolum ætate, ſed etiam martyrij gloria excelluit, Methodium, vt qui ſub Valeriano & Decio ſuum pro Chriſti fide ſanguinem fudit. Vocatur autem ab his feſtũ idem ὑπαπαντὴ, hoc eſt, feſtum exceptionis, ſiue obuiationis, quod non ſub Iuſtiniano Cæſare inſtitutum eſt (vt quidam arbitrantur) ſed in peculiarem vſum ab eo Principe conuerſum, vt ceteris pœnitẽtiæ ac pietatis officiis inſeruiret, itæque Deũ ſuppliciter obuiarent & occurrerent homines, quandoquidẽ terræ motus eo tempore per totum orbem eſſet vniuerſalis, ſicut & Selneccerus annotauit.

Perpetuo & peruetuſto vſu cereorum hoc die, qui iam olim in Eccleſia fuere ſolenniter celebratus.

Qui patres hoc feſtũ ſuis concionibus cõprobarint.

Cur hoc feſtũ Hipapante dictum veterib.

Nvnc eundem aduerſarium non ſuo tantum, ſed etiam ſociorum nomine conuitiantem audiamus: *De ſuperſtitioſis*, inquit, *conſecrationibus candelarum & ceræ nihil ne ſomniauit quidem Eccleſia: & blaſphemia eſt adiuratio, quæ adhibetur.* E quibus verbis colligere licet, Lutheri diſcipulos ſuperſtitioſo quidem, ſed non omnino veteri & peruetuſto cereorum vſui, quem contra Vigilantium defendit etiam Hieronymus repugnare, quoniam in veteri lege Deum ipſum habet authorem, & ſemper in Eccleſia vbique gentium retentus durat. Vnde Baſilius etiam Eccleſiæ ſuæ morem in eo fuiſſe monſtrat, vt ad templum populus frequens accederet, atque cũ veſpertino lumine Lucernariam gratiarum actionem coniungeret, ſuamque Deo gratitudinem declararet. Indicat [a] Euſebius Cæſarienſis, Eccleſiæ Hieroſolymitanæ iam olim proprios luminarium fuiſſe miniſtros, qui tum acoluthi, tum Ceroferarij dicti, certum in Eccleſia ordinem tenent, eiuſque mentionem frequentem facit peruetuſtus ille [b] Cyprianus. Tum [c] Paulinus, & præter [d] Gregorium [e] Hieronymus, hunc cereorum vſum, vt ſuo ſeculo receptum & probatum, agnoſcunt. Præterea mos erat ſolennis, vt Chriſtiani defuncti honore quodam afficerentur, neque ſine faſcium geſtationibus & accenſis luminaribus ad ſepulturam efferrentur: præcipuè verò nocturnis cantionibus & luminaribus funebris pompa conſtabat, quæ principibus (vt Conſtantino & Conſtantio) poſt mortem exhibebatur. Hanc veterem conſuetudinem, quam poſtea de ſacris Virgini exequiis tractantes confirmabimus, Gregorius Nazianzenus aliique plures veteres aſtruunt luculenter.

Refutatio eorum, quæ Selneccerus contra receptum vſum cereorũ benedictorũ obiicit.

Exod. 25 & 27.

Nazian. in Monodia Baſilij.

Vetuſtiſſimũ eſſe luminariũ vſum in Eccleſia.

a Lib. 6. Eccle hiſt. ca. 9.

b Libr. epiſt. 3. & libro 3 epiſt. 22.

c In Natali, & 6. Felicis.

d Lib. 1. & 3. Dialog.

e Lib. contra Vigilantium.

Orat. funebri in laudem Cæſarij & orat. 2. in Iulianum.

An Nouatores redeo, qui ſe Germanos nõ modo Lutheri, ſed etiam VViclefi diſcipulos, VValdenſiumque fratres in eo declarant, quod cereos à Sacerdotibus benedici moleſtiſſimè ferant. Timent enim fortaſſe, ne hac in parte ſibi etiam aduerſentur, ſi Sacerdotum muneri & dignitati vel in benedicendo, vel in offerendo aliquid deferant, qui iam pridem externum omne Sacerdotium in ſuis Eccleſiis abrogarunt. Tum qui Sacramenta integra è medio ſuſtulerunt, cur non pari audacia, ne dicam impietate, Sacramentalia, ſicuti vocant, reiiciant ac aſpernentur? Neque video tamen, qua fronte Selneccerus conſecrationes candelarum vt ſuperſtitioſas tam ſeuerè damnet, ac prorſus Eccleſiæ incognitas eſſe dicat. Quod enim ſuperſtitionis periculum metui poteſt, vbi complures in Chriſti nomine conueniunt, & ab æterno Deo precantur, vt allatas candelas ad corporum & animarum ſanitatem pro ſua pietate benedicere & ſanctificare dignetur? Quid hoc eſt aliud, niſi quemadmodũ Paulus dixit, creaturam per verbum & orationem ſanctificari? Vbi Chryſoſtomus per verbum ſanè ſignum crucis interpretatur, quod cum precatione coniunctum, vim habet ſanctificandi ſiue benedicendi, nimirum vt quod ſanctificatur, per implorationem auxilij, quæ fit in verbo Dei, virtutem quandam accipiat ſpiritualem, qua nobis in hac vita miſerè laborantibus, & in omne malorum atque infortuniorum genus facilè prolabentibus, rectius proſpiciatur. Cur enim fidei virtutem & diuini nominis implorationem hic etiam non liceat ac deceat exercitare, cum credenti omnia poſſibilia eſſe legamus? Eccleſia certè largiorem benedictionem, maioraque dona Dei percipit, quam vetus & ſterilis illa Synagoga: adeoque Chriſtiani Sacerdotes, quando communi Eccleſiæ, adeoque Chriſti nomine benedicunt, rebus ipſis quæ benedicuntur, longè ampliorem & efficaciorem, quam legis antiquæ miniſtri gratiam à Deo impetrant applicantque. Cuiuſmodi benedictionibus tanto plus tribuere par eſt, quãto certius è verbo Dei cognoſcimus, poſt primi hominis lapſum terram & mundum hunc inferiorem Dei maledicto ſubiacere, mundique Principem perpetuò credentibus inſidiari, omnemque mouere lapidem, vt terræ munera & externæ creaturæ nobis obſint magis quam proſint, ne videlicet ad optatam animi corporiſque incolumitatem electis proueniant. Proinde qui humanæ fragilitatis nobis probè conſcij ſumus, & aduerſus hoſtem nequiſſimum nunquam non vigilare debemus, non tantum fide & oratione propria, ſed etiam aliena, & præſertim Sacerdotis, noſtram communimus imbecillitatem, ſimulque benedictiones creaturarum more Catholico adhibemus. Neque verò rebus & ſignis illis externis tribuimus, quod ſolius Dei Creatoris eſt proprium, ſed eiuſcemodi media cum fide Deique timore adhibemus, piè confidentes fore, vt Deo potenter operante Satanas impedire non poſſit, quo minus creaturis benè & conuenienter vtamur. Etenim re ipſa ſæpè compertum eſt, diabolicis artibus & magicis incantationibus effici, vt creaturæ quædam mirabiliter inficiantur atque corrumpantur, vtque vſus illarum pleriſque non commodum, ſed detrimentum, nec medelam vel opem, ſed exitium afferat.

Nouatores vacillantes ac damnant cereos benedictos atque cõſecratos, & qua de cauſa.

Fruſtra hic timeri periculũ ſuperſtitionis.

1. Tim. 4.

Catholicos cum fide, Deique timore & inuocatione rebus quibuſdam benedictis vti.

Marc. 9.

Geneſ. 3.

Ioan. 3.

1. Petri 5.

Quo fine Catholici rebus benedictis libenter vtantur, nec tamẽ in iis ſit confidant.

Qvicqvid autem hoc benedictionis eſt genus, quod rebus externis à Sacerdote præſtatur, id Eccleſiæ prorſus ignotum eſſe ſomniat Selneccerus, aut potius nimis impudenter confingit. Atqui tum Græca, tum Latina Eccleſia non modo benedicen-

Falſo negari ab aduerſariis quod vetus eccleſia res conſecratas agnouerit atque vſurparit.

di, ſed etiam exorcizandi, vt vocant, proprias ſemper formulas habuit, quibus ex officio Sacerdotes vterentur. Neque veteribus dubium vnquam fuit, quin Deus inuocatus hic etiam publicæ Eccleſiæ miniſterio clementer adeſſet, nimirum vt Chriſtiani Sacerdotes & Exorciſtæ nunc longè amplius, quam olim ſub lege Iudaica, orando ſimul & adiurando valere & præſtare poſſint. Hanc fidem non vanam eſſe multis & certis indiciis comprobauit Deus, ſicut [a] Euſebius & [b] Epiphanius exemplis oſtendunt, & noſtro itidem ſeculo ſæpè comprobat, ipſique Dæmones vel inuiti fatentur. In vera certè Eccleſia fuit Prudentius valde laudatus ac vetus Poeta, qui carmen integrum, & in Eccleſia receptum de Paſchalis cerei benedictione conſcripſit cui Synodus Toletana Quarta pleniſſime ſuffragatur. Fulſit in vera etiam Eccleſia Hilarion, vtporè cuius eximiam ſanctitatem miraculis plurimis & maximis Deus illuſtrauit, qui pani & oleo benedixit: eumque benedicendi morem Epiſcopis & Sacerdotibus [c] Conſtitutio Apoſtolica, quæ apud Clementem Romanum extat, non obſcure commendat. Sed & vetuſtus Eccleſiæ Pontifex [d] Eutychianus, & [e] Baſilius Magnus Sacerdotum conſecrationes & benedictiones ad traditionem Apoſtolicam referunt. Eiuſdem Baſilij vox eſt: Benedicimus aquam Baptiſmatis, & oleum Vnctionis, inſuper ipſum qui baptizatur.] Meminit & [f] Ambroſius de ſplendente cereorum ornatu, qui feſto Paſchali, & ſacro fonti Baptiſmatis adhiberetur: nec tacet [g] Hieronymus, quod benedictiones Clerici darent. [h] Tum Auguſtinus perſpicue docet: Omnia quæcunque ſanctificantur, nimirum à Sacerdotibus hoc ſigno Dominicæ crucis cum inuocatione nominis Chriſti conſecrantur.] [i] Qui præterea de coniurationibus & exorciſmis ſuo ſeculo vſitatis indicat ſæpè, ac inter cætera prudenter admonet, in his non coniurari creaturam, ſed eum qui decepit hominem, vt poſſideret hominem, & pro ſuo arbitrio etiam reliquas creaturas poſſidere vellet. Quicquid ergo Eccleſiæ hoſtes cum VVicleffiſtis impiis garriant, nos cum veteri Eccleſia credimus & confitemur, non vanum ac ſuperſtitioſum, ſed pium, vtilem & ſalutarem vſum eſſe, quo non modò cibus antequam guſtatur benedicitur, ſed etiam candelæ, aqua, ſal, reſque id genus aliæ per Sacerdotem in Chriſti nomine benedicuntur, quæ porro benedictæ ſiue ſanctificatæ, in credentibus etiam diuinitus operentur. Nec enim inanis & irrita eſt Eccleſiæ precatio, vt ipſæ creaturæ ſacris myſteriis ſeruiant, diuinæque gratiæ ad ſalutares credentium vſus ſumant effectum, vtque ſalubritas per inuocationem ſancti & diuini nominis expetita, ab omnibus impugnationibus ſit defenſa per Chriſtum Dominum noſtrum. At verò ridiculum eſt prorſus, quod garrit Brentius, eiuſmodi benedictiones vanas, & ciuilem tantum morum honeſtatem, aut verba, vt vocat, honoris eſſe: quod commentum non ſolum Eccleſiæ dignitatem commaculat, ſed etiam eruditam antiquitatem indigne falſoque proſcindit.

Quomodo Patres de recepto via benedictionum rerumque benedictarum taſtentur.

[a] Lib. 9. hiſt. Eccleſ. c. 21.
[b] Lib. 1. contra Ebionitas
Capite 8.
Vide Hieronymum in vita Hilarionis
[c] Lib. 8. c. 34. 35. & 36. Conſtitutionum Apoſtolicarum.
[d] In epiſt. 1. Decretali.
[e] Serm. 181.
[f] Lib. de Spiritu S. c. 27
[g] Lib. de Myſterio Paſchæ c. 5
[h] In epiſt. ad Euſtochium de cuſtodia Virginitatis. Epilogus ſuperiorum
[i] Lib. de fide & operibus cap 8.
Et in Sermo. de Sacram. fidei. Item de Symbolo ad cathechum. lib. 1. cap. 1.
Hom. 17. in Lucam.

Brentij vana commentum reijcitur.

Non igitur hodierna cereorum conſecratio eſt ſuperſtitioſa, neque adiuratio Catholico ritu peracta, blaſphemia, ſed potius Selnecceri criminatio improba & blaſphema, qua ſanctam Dei Eccleſiam in hoc laudabili benedicendi adiurandique inſtituto religioſe verſantem, adeò temere ac proterue infamare conatur, non ſolum quidem Eccleſiæ, ſed etiam eius Rectori atque Doctori Spiritui ſancto contumelioſus. Vbi non minor dicti Brentij petulantia nobis retundenda eſt, quæ vt hoc ipſum Mariæ feſtum in odium Catholicorum detorqueat, hanc velut inuectiuam ingerit: *Quia lex dicit: Nihil ſanctum tanget, nec ingredietur in ſanctuarium, ſenſerunt puerperas eſſe in poteſtate Satanæ, & excogitauerunt remedia varia ad fugandum Satanam videlicet aſperſiones aquæ benedictæ, incenſiones luminum ſanctificatorum, ſuffimenta herbarum conſecratarum, & mirabiles multarum crucium characteres.* Et poſtea rurſus: *Habent quidem herba & lumina verbum Domini, quod ſint bona Dei creaturæ, & in vſum noſtrum ciuilem ſanctificata, ſed non habent verbum Dei, quod expellant Satanam, imo potius ſic de ipſis ſentiendum eſt, quod abutentes eis, impia ſuperſtitione aduocent magis, quam expellant Satanam.* Atque hæc profanus ille non ſolum veteris Eccleſiæ, ſed etiam Dominicæ crucis deriſor Brentius, pro ſua criminandi libidine, atque contra ſuam ipſius, vt arbitror, conſcientiam profundit, nimirum, vt aduerſus omnes huius & ſuperioris ætatis Catholicos falſum & publicum teſtimonium ferat. Qua in re maledicum Brentium ſequitur maledicus & ipſe Spangenbergius, qui vt apertam virulentiæ ſuæ ſignificationem ederet, ac hodiernum feſtum probroſa oratione conſpurcaret, ita ſcripſit: *Vt de Iudæis nihil dicamus, in Eccleſiam Chriſti hæc impia opinio inuecta eſt: puerperas non membra Eccleſiæ, ſed eo tempore abſciſſas, & in poteſtate eſſe Satanæ. Hinc tot tamque abominandæ ſuperſtitiones effluxerunt, videlicet aſperſiones aquæ benedictæ, incenſiones luminum ſacrificatorum, ſuffimenta herbarum conſecratarum, & mirabiles multarum crucium characteres.*

Indicatio Brentianæ criminationis, à Catholicis puerperas in Satanæ poteſtate collocari.
Homelia 6. in Lucam.

In Poſtilla circa Euangelium de feſto purificationis.
Spangenbergium maledicentię Brentianę Sectatorem eſſe.

Adeo iſti perfrictæ frontis homines, nouæque Sectæ profeſſores, vt Catholicis vulgi odium & inuidiam conflent, quid veri falſique dicant & ſcribant, nihil penè penſi habere videntur. Veniunt quidem in templum noſtræ puerperæ, & cum puerperij tempus abſolutum eſt, tum ſuo, tum genitæ prolis nomine immortali Deo publicè gratias agere, ſimulque Sacerdoti ſe benedicendas offerre ſolent. Sciunt enim Euangelicum exemplum Deiparæ, nimirum omnium ſanctiſſimæ in orbe puerperæ, quæ cum Deum & hominem genuiſſet, præclarum & imitandum pietatis, humilitatis obedientiæque ſuæ ſpecimen dedit, quando poſt expletum puerperium religionis ergo, non alio, niſi in domum Dei primum ſe contulit, æternoque Deo gratias reuerenter egit, ac ſimul tẽpli miniſtris ſe ſuumque munus obtulit: Simeonis etiam benedictionem excipere non dedignata. Deinde ritus quidam more Catholico adhibentur, vt puerperæ in Eccleſiam introductæ, vt vocant, iuxta præſcriptas veteris Eccleſiæ formulas benedicantur. Quicquid autem hoc eſt ſanctæ, totque ſeculis probatæ conſuetudinis atque benedictionis, quod homines, ac præſertim parentes ad Dei cultum & pietatis exercitationem prouocat, quoniam iampridem in ſuis abrogarunt Eccleſiis Nouatores, in noſtris porrò conuellunt, ac prorſus abolitum volunt. Ad quam rem hac etiam ſycophantia turpiter vtuntur, vt nobis inauditam opinionem affingant, perinde ac ſi ſentiamus puerperas non membra Eccleſiæ, ſed excommunicatas, adeoque Satanæ poteſtati traditas eſſe, vnde neque liberari, neque reſtitui poſſint, niſi multi ritus, quos recenſent, per Sacerdotem adhibeãtur.

Quomodo puerperæ Catholicæ in Eccleſia tractentur, ſeque illæ conforment exemplo Mariæ.

Cur aduerſarij aſpernentur more Catholico puerperas benedicendas.

Nouatores falſo Catholicis affingere, quod puerperas habeant pro excõmunicatas & obſeſſas.

Quis

Quis verò Catholicorum tam inſulſe vnquam aut docuit, aut ſcripſit? An tale quicquam ſenſit, aut etiam per ſcholaſticos Doctores tradidit Eccleſia? nihil minus, imò verò apertè definiuit (ſicut ex Gregorij & Innocentij decretis luculenter apparet) vmbram legis veteris euanuiſſe, & Euangelij veritatem eluxiſſe, ideoque Moſaycum de purificatione præceptum ad Chriſtianas puerperas non pertinuere: has autem à peccato, excommunicatione, & à poteſtate Satanæ adeò liberas eſſe, vt primo etiam poſt partum die, ſi velint, Eccleſiam adire, & in ea Deo gratias agere non ſint prohibendæ. Hæc ſanè tum Brentium, tum Spangenbergium apertæ vanitatis, putidique mendacij conuincunt, quando illi nobis non modò falſam, ſed & ridiculam opinionem de puerperis excommunicatis, & velut à malo ſpiritu obſeſſis exprobrant impudenter. Iam verò quod ad aquæ benedictæ aſperſionem, & luminum ſanctificatorum incenſiones, aliarumque rerum conſecratarum vel inſtitutionem, vel obſeruationem attinet, de quibus modo dicendi locus non eſt, habent illa quidem ſuum in Eccleſia vſum, ſed minime, qualem iſti maligne confingunt, ad puerperas à Satanæ poteſtate vindicandas, vel vt per ſe ad fugandos Dæmones ſufficiant, vtuè rebus externis eiuſmodi affixos animos habeamus, eiſque magis

Vide diſtinctiones. Si mulier, & extra. de purificatione poſt partũ.

Vera Eccleſiæ doctrina de ſtatu puerperarum.

Quam indignè ſentiant Nouatores de rebus in Eccleſia conſecratis, & præſertim de cruce Domini.

A quam Deo diuinæque virtuti confidamus, aut demum ex his quicquam ad ſuperſtitionem aliquam conuertamus. Videt interim Lector, ac ſi ſapit, nobiſcum iure deplorat iſtos, non ſolum cæremoniarum Eccleſiæ, ſed etiam crucis Chriſti inimicos, qui in arte quidem blaſphemandi tam inſignes fecere progreſſus, vt omnem Chriſtianum ferè cultum in Magiam & Idolatriam auſint conuertere atque transformare. Nam & ſacroſanctam crucem, qua Chriſtiano nihil eſt ac eſſe debet venerabilius, Brentiani Apoſtolicam traditionem eſſe negant, nec elementum, ſed figmentum appellant, & non hoc ſignum Chriſti maximum, quod in cælo ſub aduentum extremi Iudicis apparebit, ſed Aſinum potius adorandum, qui naturalem dorſo portat crucem, affirmant. B Nos verò cum Auguſtino contra hos impios hoc vnum dicimus: Habent Chriſtianorum arcana illius Dominicæ crucis quaſi quoddã venerabile monumentũ quod de crucis ipſius imaginatione crucem cognominant, quod & nos etiã omni veneratione digniſſimum fatemur, & ad recordationem crucifixi noſtri veneramur.] Sedenim ego modum omnem excedam, ſi ad viuum cuncta reſecem, quæ inſani calumniatores cum hoc argumento fœdè commiſcent, nihil non ad Catholicorum inuidiam, & ad contemptum Eccleſiæ rapientes.

Vide Brentiũ in præfatione in reſponſionem Iacobi Andreæ contra Hoſium.

Matth. 24.

Lib. 2. de viſitatione imprimorum c. 3

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

Affectus humanos, ac præſertim gaudij, in Maria Domini Matre laudabiles extitiſſe, eoſque varijs modis ex euangelio demonſtrari.

De Rebvs atque miraculis tum in Zachariæ domo, tum in templo Hieroſolymitano geſtis, dictum eſt, quę lætitiam certè ſanctamque voluptatem Virgini matri maximam pepererunt. Neque ſolum cognatæ Eliſabethæ, ſed & Paſtoribus, Magis, Simeoni, Annæ, aliiſque pluribus ad Chriſtum verè conuerſis, proculdubio gratulata eſt, & in Deo ſalutari ſuo ſæpius exultauit, quum natum Emanuelem magis magiſque reuelari & cognoſci cerneret. Rurſus verò Mariam ob amiſſum filium doluiſſe legimus, quæ Simeonis vaticinium haudquaquam vanum fuiſſe toties re ipſa comperit, quoties eius animam doloris gladius propter filium penetrauit. Vbi de affectibus humanis pauca præfabimur, ac ſtatim de proprijs Mariæ affectibus, præſertim gaudio, dicere pergemus: ſic enim ad ſequentia, in quibus aduerſarij de Mariæ affectibus mire fabulantur, commodiorem nobis viam patefaciemus.

Ex Euangelio facile colligi, Mariam humanis non vacaſſe affectibus.

Luc. 1. & 2.

Propoſitio de ſequenti tractatione.

Svnt in homine quidam animi motus, quos Græci πάθη, Cicero perturbationes, multi affectiones & paſſiones appellant, noſque illas communi affectuum nomine complecti ſolemus. Et Chriſtiana quidem Schola in eo veterum Philoſophorum ſententiam probat, quod eiuſmodi affectus, vti gaudium, triſtitia, ſpes, timor, ira, miſericordia ſiue cõpaſſio, in bonos etiam ac ſapientes homines cadant. Quicquid enim Stoici tandem fingant, qui quum ſapientem hominem affectibus omnibus exuunt, ſe verè homines eſſe obliuiſcuntur, humanos id genus C affectus natura inſeruit & ratio moderatur, pulchriores reddit virtutis exercitatio, modo rite ad vſum iuſtitiæ conuertantur. Vnde Paulus Apoſtolus [a] ἀστόργους hoc eſt, à charitatis & pietatis naturalis affectibus alienos reprehendit, eoſque homines ſine affectione noſter vocat interpres. Etenim cum Chriſti doctrina humanitatis & miſericordiæ plena nihil æquè pugnat, quam crudelis & beluina illa ἀπάθεια quam in Tyrannis etiam impij merito deteſtantur. Igitur & Chriſto varios affectus non defuiſſe videmus, quandoquidem [a] miſeretur, [b] lachrymatur, [c] contriſtatur, [d] iraſcitur, variiſque ſæpè modis commouetur, quod nihil à communi hominum natura remotum habere, ſed per omnia, [e] excepto peccato, ſuis fratribus aſsimilari vellet. Tum paſsionum nomina, ſi Scripturas conſulamus, conD ſuetudine locutionis humanæ, bonis etiam [f] Angelis tribuuntur, non ob affectionum infirmitatem, ſed propter quandam operum ſimilitudinem. Imò & Deus ipſe ſecundum Scripturæ phraſin iraſcitur, nec tamen vlla paſsione turbatur, vt [g] Auguſtini verbis vtamur. Cæterum inter paſsiones & propaſſiones, vt ita dicamus, multum eſt diſcriminis, quandoquidem ſapientes licet his commoueantur, tamen ita moderantur ac refrenant, vt rationi ſubiectas teneant, neque menti dominari permittant, qui alioquin, vbi modum exceſſerint, homines quantumuis intelligentes à mente, quaſi à ſua poſſeſſione deiicere, ac non ſapientes modo, ſed & quaſi pecudes efficere conſueuerunt. Atque huc referri poteſt dictum Hieronymi: Difficile eſt, quin potius impoſsibile, perturbationis initiis carere quempiã, quas ſignificantius Græci προπαθείας vocant: nos

Hominem variis affectibus ſiue paſſionibus obnoxium eſſe.

Affectus cuiuſuis ineſſe, & bonis etiam conuenire.

a Rom. 1

Lex Chriſtiana & Chriſtus ipſe nos docent, affectus ſimpliciter nõ eſſe improbandos.

a Ioan. 6. & Luc. 7

b Ioan. 11 & Luc. 19.

c Marc. 3 & 14.

d Marc. 3

e Heb. 2

f Geneſ. 18. & 19. Luc. 15

g Libr. 9 de ciuit. Dei c. 5

Oſea 8

Pſalm. 6

Deuter. 32

Iraſci etiam dicitur Deus in Scripturis. Paſſiones & propaſſiones differunt.

In epiſt. ad Saluinam de viduitate ſeruanda.

vt verbum vertamus è verbo, ante paſſiones poſſumus dicere, eò quòd incentiua vitiorum omnium titillent animos, & quaſi in meditullio noſtrum iudicium ſit, vel abiicere cogitata, vel recipere.]

Mulieres grauioribus affectibus quam viri ſolent laborare.

IAM verò alij affectus alios homines magis occupant & infeſtant, & in mulieres quidem, quam in viros incurrunt vehementius, vt non temere Poeta dixerit:

Virgil. 4 Aeneidos

Varium & mutabile ſemper Fœmina.

VIDEMVS igitur hunc infirmiorem ſexum ad excandeſcentiam, impatientiam, odium, vindictam, lamentationem, contentionem, atque ad omnem ferè intemperantiam natura eſſe procliuiorem, ferrique præcipitem, vt ex multis vix paucæ mulieres in ſuis rebus & affectibus modum ſeruare, ac in grauibus negotiis iudicio integro valere poſ-

Cur mulieres negotiis & officiis publicis non præficiantur.

B ſint. Vnde vbique ferè gentium receptum ac vſitatum eſt, vt viri, non mulieres, conſiliis officiiſque publicis adhibeantur, quod magno conſenſu omnium, fœminæ non tam rationi obtemperare, quam affectibus indulgere ſoleant. Atque inter omnes

Matres erga liberos in affectibus ſunt vehementes, vt nullæ aliæ fœminæ.

mulieres præcipuè matres exiſtunt, in quibus vehementiſsimæ erga filios στοργαὶ regnant & affectus, vt quos incredibiliter nocte ac die amant, & perpetua cura, ſummaque dilectione proſequuntur. Igitur ſiue otientur, ſiue negotientur, de liberis cogitant, & naturæ vi quadam incitatæ, ad illos lactandos, fouendos, demulcendos, tuendos ſponte procurrunt, horũ cauſa quæuis adeunt pericula, & tantum non intemperantiſſimo eorum amore inſanire

Quorſum pertineant prædicta de affectibus mulierũ.

C ſolent, licet deformes, ignauos, viles & difficiles, multiſque moleſtiis & ærumnis obnoxios deprehẽdant. Hæc pluribus explicare viſum eſt, quoniam ad

Eſt teſtimonia veterũ de perfectis Mariæ affectibus.

noſtræ matris affectus cognoſcendos lumen aliquod adferre poſſunt, eamque à reliquis mulieribus & matribus ſuo quaſi iure eximere admonent ſapientes. Etſi enim humanis non caruit affectibus, vt poſtea dicemus, tamen nihil in illis reprehenſione dignum admiſit, vtpotè quos ſemper temperatiſſimos habuit, vt hac etiam in parte mulieribus quibuſuis & matribus longè præſtet, ac in toto illo fœmineo genere verè ac vnice benedicta prædicetur. Quarè

h In oratione de Virginis dormitione.

i In ſalutatione Angelica.

Damaſcenus [h] Mariam depingit, quæ fuerit Virgo intemerata, in nullis terrenis verſata perturbationibus, ſed cæleſtibus educata cogitationibus. Et An-

D dreæ [i] Hieroſolymitani vox eſt: Nequaquam vincebatur ab animi perturbationibus, quæ erat puritate omnibus ſuperior. Quod autem ita viueret, vt non haberet omnino eaſdem, quas aliæ proprietates, erat proprium eius, quæ illi cum Deo intercedebat, propinquitatis.] Sed & [k] Epiphanius eandem laudat, quod moderate ſemper & conſtanter egerit, fœdis affectibus atque perturbationibus nunquam obnoxia. Demum vt Metaphraſtes [l] affirmat, Doctorum iudicio Maria ab initio vſque ad finem ſe fortiter & conſtanter geſſit, honeſte quidem & non indecore vtens motu animi, quem certis finibus etiam Chriſto moriente continuit.

k In oratione de laudibus Virginis

l In ſerm. de vita & dormitione Virginis.

Nouatores indecoros & immoderatos affectus Mariæ tribuunt, repugnante Scriptura & ratione.

CRASSI ſunt igitur homines & cœci doctores, qui tam craſſe de Maria philoſophantur, ac illius tum innocentiam, tum ſanctitatem puritatemque multis ac fœdis affectibus aſpergunt contaminantque. Non enim in Euangelicis literis, vt par erat, animaduertunt, quam reuerenter Gabriel, licet Angelus, de illa loquatur, quantique illam faciat Eliſabetha veneranda matrona, & afflata, imò repleta

A Spiritu ſancto: Nec obſeruant, quam pura fuerit illius anima, quæ tam facile, tam mirifice, & effuſe, vt diximus, ex toto corde Dominum magnificaret, & in Deo ſalutari ſuo, pluſquam nos ſanè aſſequi poſſumus, exultare noſſet. Parum itidem expendunt diuinæ gratiæ ampliſſimum munus illi abunde collatum, quod adeo poſt partum non fuit imminutum, vt etiam quam maxime ſit auctum atque cumulatum. Non aduertunt, quam incredibiles in omni genere virtutum fecerit progreſſus, præſertim in ſapientia, quum ſacra illa, de quibus Gabriel diſſeruerat, myſteria clariſsime perdiſceret, certiſsimeque perſentiret. Demum haud cogitant, ſic Mariam inſtituiſſe vitam, vt acceptam veræ fidei lucem ſedulo retineret, in charitate magis magiſque proficeret, omnis pietatis cultum augeret, diuinæque

Lucæ 1.

B gratiæ ſemper coôperaretur. An vas tam electum, ornatum, ſincerum, Deoque inhabitante dignum prauis & immoderatis pateret affectibus: quos multi pij ſpiritu duce, comiteque virtute fortiſsime profugarunt, ac ſapientiſsime temperarunt? Tantum abeſt, vt ad tumidos, profanos tragicoſque ſermones erumperet, ſicut impuri fingunt aduerſarij, præſertim quæ ſicut ab omni morum honeſtate, ſic etiam à verbis prouide, modeſte & circumſpecte dictis, ſatis laudari non poteſt, & ab intemperantis linguæ vitiis ſemper fuit aliena. Erat enim verè & plene ſpiritualis, vt antea probauimus, ſacris rebus inde à prima ætate continenter intenta, nec ea quæ mundi, ſed quæ Dei ſunt curans vnice, Chriſti amo-

Non decuiſſe, vt vas Deo deique gratiæ plenam vitioſos haberet affectus.

C ri maximè dedita, cum quo nullus in terris vixit diutius, vixit coniunctius, vixit ſuauius atque familiarius.

Inferni dolores Mariam in hac vita obruiſſe fingit Brentius.

NVNC verò tempus poſtulat, peculiarem gaudij affectum, qui noſtram Virginem inſigniter occupauit atque compleuit, paulo fuſius explicare, vt ita nouum Brentij commentum ſimul explodatur. Is enim alicubi ſcribit, Mariæ parum gaudij & exultationis in hoc ſeculo contigiſſe, imò verò inferni dolores (horrendum dictu) illam in hac vita obruiſſe. Perinde ac ſi tam innocens Virgo, quæ nullius mali ſibi vnquam eſſet conſcia, cum perpetuis ſemper doloribus conflictaretur. Nihil tale prodit Euangelium, neque credere par eſt, prædictum illi à Simeone gladium ad aſsiduos Virginis

Hom. 17 in Lucam.

Luc. 2.

D angores, vel ad omnem ſancti gaudij carentiam & priuationem pertinere. Nouerat vtique Virgo ſapientiſsima, quid germanæ charitatis officium poſtularet, nimirum vt cum gaudentibus & ipſa gauderet: ideoque læta in domum Zachariæ profecta, & cognatæ ex animo gratulata eſt, neque ſolum Ioannem infantem in vtero matris, ſed totam etiam domum, vt eſt veriſimile, ad ſpiritualem lætitiã inſtauit atque perduxit, vt cum ipſa etiã alij plures in Spiritu ſancto exultarent. Prætermitto, quantũ veri ac ſolidi gaudij Gabriel Mariæ attulerit, quum primũ illud Euangelium ſolus ſoli annunciaret, quũque ſtatim diuinæ incarnationis myſterium in eius vtero perficeretur, quod ſola ipſa ſentire meruit, feliciterque ſola experta eſt. Felix deinde puerpera, quæ omnis doloris expers, & gaudij plena, atque (vt putant) ingenti Angelorum choro vndiquaque circumſonante non mediocriter animo recreata, talem infantem enixa eſt, eumque prima conſpexit, tractauit, pannis inuoluit, & inuolutum præſepi impoſuit. Quæ mater obſecro, ex nato filio maiore

Ex Euangelica hiſtoria probari, frequentes gaudij motus & affectus in Virgine cecidiſſe.

Roman. 2.

Lucæ 1.

Summum Mariæ gaudiũ ex ipſo partu, & circa Ieſum paruulum.

maiore lætitia vnquàm perfuſa, maiorémque cauſam ad filium amandum, dulciſſiméque curandum aſſecuta eſt? ob quem tantò magis gaudere potuit & debuit, quò illum nouit exactius, certiúſque perſpectum habuit, illum vnum omnibus aliis non dicam filiis, ſed etiam creaturis lõgè præſtare, ac vniuerſis donis abundare, nihílque illo maius ac melius poſſe expeti vel deſiderari. Quos igitur æſtus, quas flammas, quæ tripudia non perſentiſceret, quæ tanto theſauro ſe ditatam comperit, tantóque filio mater ſola noctes ac dies gauiſa eſt? Perge verò ſpecioſa ſpecioſum amplectere, ama redamantem, quo nihil amabilius: genas, oculos, faciem intuére dulcis infantuli: brachiis complectere, ſinu foue, lacta vberibus, ſæpios oſculare & demulce ſiue arridentem, ſiue adblandientem puſionem pulcherrimum, ſuauiſſimum, ornatiſſimum. Habe quem ſola ex tuis viſceribus concepiſti: habe quem ſola genuiſti, neque cum alio niſi cum Patre cæleſti communem filium accepiſti. Tuo iure profectò præ omnibus dixeris: Ego [a] autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Ieſu meo. Et cũ alio Propheta: [b] Gaudens gaudebo in Domino: & exultabit anima mea in Deo meo. Tales delitiæ tali debentur matri: has epulas pater æternus illi, vt nulli alij, in filio præparauit, Filius ne ſit ingratus, eidem parenti ſe totum tribuit & impendit. Quis pius rem tantam non magni faciat? quis cum gaudente matre gaudentem infantulum nõ gaudens ipſe recogitet? quis cum Hildephonſo non ſimul exclamet? O felix Maria, ô genitrix glorioſa, ô ſublimis puerpera, cuius viſceribus author cæli terræque committitur. O fælicia oſcula labiis impreſſa lactentis.] Ergóne quiſquam præter Mariam veriùs pleniúſque percepit, quod electis, Deúmque diligentibus Propheta promiſit: Inebriabuntur ab vberibus domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos: quoniã apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen? Quid verò, niſi vitæ fontem & lumen æternum, apud Mariam & in Mariæ ſinu reperimus? ex huc fonte ampliſſimas lætitiæ aquas haurire, in hoc lumine diuinum lumen videre, nectar ei erat & ambroſia ſuauiſſima. Eſt autem in lumine videre lumen, ſpiritu filium cognoſcere, ſicut [c] Nazianzenus interpretatur.

a Abac. 3
b Eſa. 61
In ſerm. de Natiuitate Mariæ.
Pſal. 35.
c In orat. in Aegyptiorũ Epiſcoporum appulſum.

Expendant porrò alij, quantum veræ conſolationis hęc mater conſequeretur, cùm primos veluti Christianos ex Iudæis Paſtores, & ex gentibus Magos ad filij ſui incunabula properantes exciperet, ac etiam fortaſſis in fide erudiret. Quid? nónne gauderet in templo puerpera, ſicut iã antè probauimus, cùm homines vere ſpirituales ac probatę fidei teſtes adeſſe cerneret, eóſque præclaras & publicas de filio ſuo edere confeſſiones, vt ſincera fides de nato Meſſia in multorum animis excitaretur, atque confirmaretur? Quàm verò alacriter & ſuauiter, Ieſu bone, te verum Salomonem domi & foris audiuit, tuámque diuinam ſapientiam non minus cupidè ac intentè, quàm olim illa Regina Saba, tuis in verbis & factis demirata eſt, planéque obſtupuit? Rurſus qua Spiritus conſolatione perfuſa eſt, cùm vidit iactum abs te filio Euangelij ſemen tàm feliciter ſurgere, támque vberrim propagari? Non ex animo lætaretur, cùm animaduerteret proprias in te Meſſiæ notas magis ac magis elucere, & palàm tandem à multis agnoſci, Satanæ verò regnum indies labe-

Ingens & varium gaudiũ Mariæ circa Christi pueritiam, adoleſcentiam, prædicationem obuenisse.
3 Reg. 10.

A factari, ac miſeros perditóſque homines, te duce, ad benè beatéque viuendum peruenire? O lætos Mariæ oculos, quibus nouã Eccleſiam ſurgentem aſpexit, quùm & pane cæleſti à ſuo filio pauperes reficerentur, & humiles exaltarentur, & eſurientes bonis implerentur, & Prophetarum oracula perficerentur. In his aliiſque ſucceſſibus Euangelij effloreſcentis, quomodo Mariæ anima non recrearetur? non propenſe magnificaret Dominum? non nota exultaret, ac velut iubilãdo geſtiret in Deo ſalutari ſuo? Equidem qui Euangelio credit, & Euangelij naſcentis primordia ritè contemplatur, facilè hos ac ſimiles deprehendet affectus, quos ſi in vllis aliis Christum amantibus, certè in Maria eximiè pios & admirabiliter lætos, nec minus innocuos & ſanctos B viguiſſe neceſſe eſt. Commendatur Magdalena, & iure quidem, quòd tantos lachrymarum imbres ſuper Dominicos pedes profuderit, Chriſtúmq; fuerit intimo amore complexa, Quid minus de Virgine noſtra ſentiamus? cuius tàm tenero mollíque pectori congruebat, vt frequentes ſuauiſſimi amoris lachrymas nõ muliebriter funderet, ſéque Chriſto ſæpè lachrymanti ſincerè conformaret.

Lucæ 7. & Ioan. 12.
Mariæ Magdalenæ collatio.

Iam verò ſi antè vnquam, certè tunc maximè ſuũ in Christum amorem nouo gaudio cumulauit, cum poſt acerbiſſimum luctum ex filij morte & ſepultura perceptum reſpirauit, eundémque filium, quo nihil habebat charius, coràm in carne rediuiuum, nitidũ planéque glorioſum aſpexit. Quid illi optabilius, quid iucũdius accidere poterat, quàm quod illius infirmitatem in virtutem mortalitatẽ in æterC nitatem, contumeliam in gloriam tranſiuiſſe certò deprehenderet, ſuiſque oculis contemplaretur? Quid, ſi Christus à triſtiſſima morte lætiſſimè reſurgens, primum ſe matri & videndum & contrectandum præbuit, vt ſumme compatienti ſummam conſolationem adferret? vt multi ſanè & graues Theologi, quos alibi producemus, probabiliter docent. Vnde Rupertus pulchrè & laudabiliter à piis maioribus traditum eſſe ſcribit, vt religioſi quidam cunctis per annum Dominicis diebus, ac præſertim ſacro die Paſchatis, beatæ Dei genitricis memoriam celebrent ſingularem, ac Eccleſiaſticam idcircò inſtituant proceſſionem. Mariam enim Deiparã eſſe, cui ante omnes alios rediuiuus filius ſuam victoriã annunciarit, & dulcia carnis ſuæ vulnera, quam illa veram de carne ſua carnem conceptam pepererat, D præbuerit deoſculanda. Quid verò pulchrius, inquit, quid venerabilius, quàm congratulari matri Virgini ſuper reſurrectione vnigeniti iam non morituri, in cuius paſſione gladius animam eius pertranſiuit?] Ac deinde, vt illorum obiectioni reſpõdeat, qui Chriſtum Magdalenæ primùm apparuiſſe ob Marci verba ſentiunt: Omnibus, inquit, beatam Virginem matrem excipimus teſtibus præordinatis, quos ſolos nominare ad Euangeliſtas pertinuit, vel quos Chriſti reſurrectionem annunciare decuit.]

Mariæ gaudiũ incredibile ob Christi reſurrectionem.
Chriſtum ſuæ matri primũ à mortuis apparuiſſe.
Li. 7. de diuinis officiis cap. 25.
Cur Christus Magdalenę, & non matri primum apparuiſſe legatur.
Marci 16.

Sunt & alia lætitiæ plena, quæ ſapientes piíque homines circa hiſtoriam Euangelicam in Maria meritò contemplentur, eam videlicet, aliis vtriuſque ſexus perſonis credentibus adfuiſſe, cùm Chriſtus quadrageſimo poſt reſurrectionem die ſuis amanter valediceret, ſeque ab illorum ſubduceret oculis, & in aſſumpta carne glorioſus victor cœlos peteret, vt Rex gloriæ cum ſummo triumpho

Mariæ gaudiũ attulit, filiũm in cœlos aſcẽdẽtẽ cernere.

ad Patris dexteram reſideret. An verò Maria inter A alios, quibus tanta Chriſti aſcendentis gloria ſummo gaudio fuit, non lætitia diffluerent, non ſibi, non filio, non diſcipulis, non humano demum generi ex animo gratularetur? Sibi quidem, quòd caro è ſua carne ſumpta, ſuper omnia exaltaretur, filio qui iam Pontifex cælos tàm potenter penetraret, diſcipulis qui fidum aduocatum apud Patrem perpetuò habituri eſſent, ac omnibus demum mortalibus, quibus expedita via in cælum tali duce præeunte pateret. Rurſus huc pertinet myſterium Pentecoſtes, cuius & ipſa particeps fuit, quandoquidem promiſſum à Chriſto Spiritú ac cælitus demiſſum in forma ignis ſpeciéque linguarum accepit, vt non modò cũ aliis ineffabili gaudio & exultatione perfundere, ſed etiã præ aliis fructus Spiritus ampliſſimos modo inſolito experiretur. O quàm bonus & ſuauis eſt (Domine) Spiritus tuus, qui eum repleti B omnes Spiritu ſancto, loqui cœperunt magnalia Dei, Virgineum illud pectus mirabiliter imbuit, nouíſque chariſmatibus ita compleuit, vt diuinarũ conſolationum copia in vaſe tàm ſancto exundarit, indéque multis modis in recentem illam Eccleſiam dimanarit. Sed omitto iſthæc pluribus, cùm verear me in hoc vno Mariæ affectu, qui gaudio continetur, hactenus exceſſiſſe modum, tametſi multa ſint à nobis prætermiſſa, quæ hiſtoria Euangelica ſtudioſis vltrò ſuppeditauerit. Verum ſit ſatis Lectorẽ de his obiter monuiſſe, ſimulque Brentij vanitatem contriuiſſe, qui, vt diximus, gaudium & exultationem Mariæ ſic adimit, vt inferni potiùs doloribus C ipſam expoſitam, imò & obrutam in hac vita fuiſſe

Mariæ gaudiũ inde perecto ſtatu auctũ eſt vehementer.

confingat. Enimuerò quæ ſpiritu cæleſti plena erat, multiplices quoque Spiritus fructus, vti charitatẽ, & pacem, perſenſit maximè: ex his bonis gaudium naſcebatur, quod Ioannes manna abſconditum nominat: quod Petrus lætitiam inenarrabilem, & Dauid torrentem voluptatis appellat, quódque Chriſtus gaudium ſtabile atque ſempiternum fore prædicit. Sũt interim, qui è ſuperioribus omnibus inſigniora Virginis noſtræ gaudia colligant, & ſeptenario numero ſuccinctè concludant, ſicut Rythmi quidam oſtendunt, verbis quidem non elegantes, ſed ſenſu dilucidi, & iam vulgò celebrati, quibus etiam inſignis Chriſti Martyr Thomas Cãtuarienſis olim, vt ſcribitur, fuit delectatus. Eos Rythmos aſcribere non grauabor: Gaude Virgo mater Chriſti, quæ per auram cõcepiſti Gabriele nuncio. Gaude, quia Deo plena peperiſti ſine pœna, cum pudoris lilio. Gaude, quia Magi dona bona tuo Nato ferunt, quem tenes in gremio. Gaude, quia iuxta legem obtuliſti mundi Regem in templi ſacrario. Gaude, quia tui Nati, quem dolebas mortem pati, fulget reſurrectio. Gaude Chriſto aſcendente, qui in cælis te vidẽte motu fertur proprio. Gaude Virgo, quia emiſit, Paracletum quem promiſit ſanctorum Collegio. Gaude quæ poſt ipſum ſcandis, & eſt honor tibi grandis in cæli palatio.] Quoniam verò de Mariæ gaudiis, quæ in vitam eius mortalem cadunt, vtcunque dictum eſt, conſequens erat de doloribus eiuſdem aliquid adiungere: ſed nos aduerſariorum ſententiam, quomodo ipſi Deiparam ob amiſſum filium doluiſſe doceant, primum expendendam eſſe putamus.

Galat. 5.
Apocal. 2
1. Pet. 1.
Ioan. 16.

Septem præcipua Virginis gaudia, Thomæ Cantuarienſi Martyri valde commendata.

CAPVT

Nimirùm acerbos & procaces eſſe Nouatores, qui Matrem Domini ob amiſſum triduo Filiũ ſupra modum doluiſſe, & improbis affectibus ſuccubuiſſe contendunt.

Summo hiſt. Iro. Benda. Luc 2.

NOTA eſt Hiſtoria Euangelica de puero Ieſu duodecimũ ætatis annum agente, qui cùm in templum Hieroſolymitanum adductus & amiſſus eſſet, ingens planè ſui deſideriũ & piæ Matri Mariæ, & nutritio patri Ioſeph reliquit. His enim duobus domum redeuntibus, cùm Paſchales feriæ ſolenni Iudæorum ritu celebratæ forent, puer ipſe in templo remanſit, ac triduo ferè diuerſis in locis quæſitus, non potuit vſquam inueniri. Quem cum tandem in templo ſedentem, & cum doctiſſimis quibuſque colloquentem offendiſſent, non potuere non demirari, quod præter ſuam expectationem, & contra morem ille ſe parentum contubernio, ſubduxiſſet, magnamque ipſis in quærendo curam & ſollicitudinem creauiſſet. Hinc illa ſiue amica bonæ matris cum puero expoſtulatio, ſiue ſimplex mœſtæ ſimul & admirabundæ Virginis interrogatio? *Fili*, quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. De quibus verbis quid nunc demum cenſeant, & quomodo Maria in illis malè accipiant aduerſarij, primùm audire ſit operæprecium, vt noſtra deinde reſponſio, ipſaque veritas rectius intelligatur.

Propoſitio ac ſequenti tractatione.

Quomodo Culmannus & Brentius parentes Ieſu depingant in præſenti hiſtoria.

Culmannus in præſentem Virginis orationem hæc congerit: *Mater accuſat filium, quæ quaſi perturbata dicit: Non debebas hoc nobis facere. Hæc enim verba dolor expreſſit. Nemo facile concipit, quanta paſſi ſint hic parentes per tres dies.* Sed craſſius adhuc Brentius, *Quid*, inquit, *ſi vero parentes Ieſu non ſolum deſperabundis curis, verùm etiam alijs malis offendiculis affecti ſunt? ſecum fortaſſe in animo ſuo eiuſmodi quæpiam voluentes, Quid? Si hic eſſet Meſſias, qualis eſt ab Angelis & hominibus, quibuſdam prædicatus, qui fieri poſſet, vt iuxta diuinum præceptum, non obediret parentibus, ſed clàm ſe ab illis ſubduceret, & in tantum mœrorem conijceret? Et quomodo poſſet eſſe Meſſias, omnis felicitatis Autor, quando hactenus nulla vnquã proſpera fortuna in eo vſi ſumus?* Concludit tandem Brentius: *Non eſt incredibile, hos dolores animum parentum Ieſu pupugiſſe, nec idipſum diſſimulat ipſa Mater, cum poſtea dixit: Pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Quare ſi Brentio coniectanti fidem habemus, Mariam nõ ſolum dolentem cum Luca dicemus, ſed illam vna cum Ioſepho etiam deſperabundè anxiam grauiſque peccati & accepti à puero ſcandali ream faciemus. An enim ſit leue peccatum, aduerſus Dei prouidentiam & Chriſtum ipſum muſſitare, ac de vera Chriſti fide talem admittere dubitationem, adeoque filium Dei reputare pluſquam faſtidioſum, ingratum, impudentem, inobedientem, qui nihil niſi aduerſa ferat ſecum, vt propterea illis Meſſias eſſe non poſſe videatur? Quantulum hæc abſunt, ſi ritè perpendantur, à ſpiritu, diffidentiæ & incredulitatis, præſertim quum dicti parentes, ſi Brentium ſequimur, tandem ita concluſerint: *Quis igitur crederet ipſum*

In Euang. Domin. 1. poſt Epiph. poſt 4. concionem. Hom. 29. in Lucam.

Brentius beatam Virginẽ grauis peccati ream facere conatur.

A *eſſe Meſsiam populi ſui Saluatorem?* Nihil hoc eſt aliud ſanè, quam animum plus quàm muliebrem Mariæ vna cum Ioſepho largiri, eamque prorſus impatiẽtem, imò & contra Deum murmurantem, & de cõſtanti fide planè ſuſpectam reddere. Itane vero attenti, ſanctiſſimam Virginem nobis depingere, & vulgo tantum non irridendã exponere decuit, vt Euangelium nobis interpretem exhiberes?

In explicat. eiuſdem Euã. Quid de parẽtibus eiſdem iudicẽt Georgius Maior, Spangenbergius & Coruinus.

Accedit Georgius Maior, qui & ipſe oleum, ſicut aiunt, addens igni, vt muliebres, planeque immoderatos affectus exprimat, Mariam per proſopopœiam ſic lamentantem inducit: *O me infeliciſsimam, quæ antea beatiſsima videbar. Satius fuerat nunquam*

B *matrem Domini fieri, quàm commiſſum Dominum Seruatorem mea negligentia amittere.* His adiungo alium ex eodem ouo prognatum doctorem Spangenbergium, cuius teſtimonio Maria tàm miſerè quàm indecorè ſic quoque lamentatur: *Noſtra culpa ſcelus tantum admiſſum eſt, quod æterno ſupplicio Deus vltrò vindicabit, & à nobis pœnas meritas exiget.* Hæc ſi vera eſſent, vt noui alaterones effingunt, multum profectò impuritatis, graueſque mentis perturbationes hæſerunt in Virgine matre: imò verò hi timores ac terrores, hi atroces conſcientiæ ſtimuli ſatis eſſe queãt vt miſerandæ & neſandæ fœminæ, quæ Maria fuit ciuis Hieroſolymitana, attribuantur. Hæc enim

In poſtilla circa Dominicã 1. poſt Epiph. Aduerſarij quam turpiter de Maria Domini matre loquuntur.

C quemadmodum [a] Ioſephus & [b] Egeſippus meminerunt, ſuum ipſa infantem crudeliter enecauit, non diſſimilis Medeæ Poëtarum fabulis celebratæ, quæ in trucidandis liberis ſimile ſcelus perpetrauit. Tum parentes ambos Ioſeph & Mariam Brentius ita loquentes introducit: *Profectò videmus, nos nihil aliud quàm extremam internecionem & perpetuam damnationem manere.* An hæ voces, obſecro te Lector, de ſalute deſperantium, & quaſi ad laqueum procurrentium non expreſſum ſpecimen præbere videntur?

a De bello Iud. li. 7. ca. 8 b Li. 5. de excidio Hieroſol. cap. 40. Poſtilla in Dominica 1. poſt Epiph. In Poſtilla circa dictum Euan. Dom. 1. poſt Epiph.

Vnus adhuc deeſt huius actor fabulæ Coruinus qui, ne poſtremus videatur, audacter hoc euomit, quod ego haud ſine horrore poſſum repetere: *Non ſolum filio, ſed etiam fide erga Deum Maria priuatur, dum hæc cura ſemper remordet, Deus iraſcitur tibi, & fortaſsè non vult, vt tu amplius filio eius nutricandi officium præ-*

Quanta ſit impudentia Coruini in Maria tractanda.

D *ſtes.* Et vnde hæc tam grauia iſtorum maledicta, aut ſi malis, plus quàm anicularum deliramenta? ex eo nempè fonte, quoniam Maria dixerit: Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Quis verò nõ demiretur, Euangelicos doctores ob exilem cauſam, imò ob hanc ſolam voculam, Dolentes, tantas agere tragœdias, & in Mariæ cauſam tàm petulanter ingenioſos eſſe? Quid attinet quæſo, in re tantilla homines præpoſterè artificioſos, vaneque curioſos nihil non ſibi permittere in affectibus Mariæ contra omne decorum tribuendis & amplificandis? Hoccine demum eſt Euangelium aſſerere & illuſtrare, tàm enormia & horrenda, ſed & per ſe quidem falſa comminiſci, quę in odium ac dedecus innocentiſsimæ, ſemperque ſanctiſsimæ Virginis

Luc. 2.

Ex quo fonte tantum virulentiæ in Mariam depromant aduerſarij.

ſ Euangelicorũ in beatã Mariam nefaria procacitas.

mæ Virginis vulgo inſtillentur, nimirum quod hæc immodico dolori tàm fœdè indulſerit, quod rerũ humanarum ſuæque vitæ pertæſa, mortem propemodum deſiderarit, quod plenas diffidentiæ cogitationes admiſerit, quod ſe ingenti peccato obſtrictã ſenſerit, quod admiſſi criminis pœnam peracerbam luerit, quòd cum grauiſſimis animi curis tentationes diabolicas coniunxerit, quod contra ſummum illud æternúmque bonum (Chriſtum loquor) non parum amarulẽtè ac indignabundè cogitarit ac dixerit, quod in vera Meſſiæ fide titubarit, & circa illum paſſa offendiculum fuerit, quod denique non ſolùm ſine filio, verùm etiam ſine fide, ſicut niger ille Coruinus, quem tu Romane caueto, procaciter garrit, extremæ deſperationi ſe proximam aliquando monſtrauit, mulier ſcilicet horum iudicio infeliciſſima miſerrimáque.

B

Quid, quòd eò demum progreditur licentia Nouatorum, vt neque Maria, neque Chriſtus ipſis ſatisfaciat: vtramque perſonã Momi iſti audent proſcindere, ſuiſque caninis dentib. lacerare. An enim Chriſtum Opt. Max. non vituperat & accuſat Ioãnes Agricola, quum in hunc modum apertè ſcribit:

In 2. cap. Luce.

Durius quidem quàm alioquin conueniebat, alloquitur matrem expoſtulantem ſecum Ieſus. Quid hinc aliud colligas quæſo Lector, niſi Chriſtũ immoderatè, vehementer, ſeuerè, imprudenter egiſſe, & in matrem peccaſſe, vt ob immodicam duritiem vel acerbitatẽ meritò incuſetur? O impuros & maledicos homines, quibus poſt hominum memoriã nunc primùm de Virgine Deipara, adeóque de Chriſto ipſo libet tam nefanda cogitare, ſcribere, docere & in publicũ ſpargere. Pro nefas, quantum in his electis organis ſuis valet Beſtia, quæ contra Deum, contra Dei tabernaculum & in eos, qui in cælo habitant, ingentes blaſphemias eructabit, vt Ioãnes eſt vaticinatus?

Etiam Chriſtum ipſum in hac hiſtoria impiè accuſari.

C

Vere nunc impleri Ioannis vaticinium de blaſphemiis erupturis.

Siccine tandem ferre cogimur, vt qui volunt, etiam impunè poſſint, Chriſtum æterni Dei Filiũ, Deúmque ipſum reprehendere, ſimúlque illibatã & ſacroſanctam Dei matrem non dico conſpuere, ſed etiã in deformem & ſordidam Satanæ filiam transformare? huc nimirũ enitente eodem antiquo ſerpente, vt Chriſtum, ſicut monſtrauimus, perfecta ſapiẽtia exuant, iámque ex manſueto ſeuerum, ex bono vel iniquum, vel amarulentum, & decori negligentem faciant. Cæterum vt de Maria duntaxat agere pergamus, equidem neſcio, quid animales homines, qui diuina non ſapiunt, quidue impij prorſus de illa ipſa indignius effutire, quídue impudentius docere poſſint: niſi quod æquiorib. etiam animis Mahometani erga hanc venerandam Virginẽ, eámque Dei Spiritu ſemper plenam affecti comperiũtur. Quare non immeritò dubitari poteſt, an aliquot retroactis abhinc ſeculis vlli fuerint Marioma ſtiges vel Antidicomarianitæ, qui aperriore Marte, & effreni magis petulantia in illam debacchantur, quæ alioquin, vt Ambroſius loquitur, nullo erat conuitio temeranda.

Apocal. 13.

D

Multis ab hinc ſeculis Maria non habuit hoſtes infeſtiores & acerbiores.

Quanquam minus ego mirandũ puto, abominãdis probris nunc Deiparam conſpurcari, cùm meliora diſcipuli tradere non ſoleant, quã à ſuis Præceptoribus, Philippo nimirùm & Luthero, didicerunt. Ac de Philippo quidẽ poſteà videbimus: Lutherus verò non minus exẽplo quàm ſermone ſcriptóque ſuos in templis auditores, & in ſcholis diſcipulos ad hanc ſcurrilem dicacitatem, & pluſquam

Lutherum ac Philippũ hoc loco errandi & nugandi cauſam aliis præbuiſſe.

A

hiſtrionicam leuitatem (ni me fallunt omnia) præclarè informauit. Ad húc quippè modũ velut furiis agitatus vociferatur: *Quid potuit cogitare Maria, niſi ſua culpa amiſſum filiũ Dei, & Deo Patri viſam indignam cui filiũ ſemel commiſſum denuo relinqueret? Melius fuiſſet non factam eſſe matrem, quã rapi ab eo improuiſo.* Ac tandẽ in vocem hanc æque furioſam ac impiam prorũpit: *Et quis inter homines ſuit maior peccator (vt eſt conſcientia teuerrima) quam hic eſt ipſa mater Dei?* Quid autem putidius, quid magis blaſphemum non dicam ab homine, ſed ab ipſo Cacodæmone in Mariã euomi poſſet? Prætereo quæ Lutherus ibidem admiſcet de ſignis horribilis iræ Dei, & de peccati tẽtationibus, quæ in cor illud piiſſimum atque candidiſſimum inciderint, vt maximos ei dolores & angores cumularent, eóſque omnes ex peccato cõmiſſæ negligentiæ iudicat proueniſſe.

In poſtilla circa Euang. Dominica poſt. Epiph.

Iuxta Lutherum Maria timuit ſe præ aliis in ſilũ peccaſſe, peccatique ream inuenti maxime.

B

Valeat autẽ cæcorum dux, errantiúmque princeps cum Theſeo Philippo Lutherus, qui ſuis & ſalibus & ſannis cũ alia ſacra ferè omnia, tùm Deiparam aſpergere & contumelioſe proſcindere non ſolùm in more, ſed etiã in deliciis habuiſſe videtur. Sed enim quis Chriſtiano ſpiritu vel modicè imbutus, hæſitare poſſit, adeóque non libenter agnoſcat, Mariam Dei Spiritu ſic inſtructã, Deíque gratia plenam extitiſſe, vt ſui ſemper eſſet ſimilis, hoc eſt, in fide conſtans, ſpe longanimis, in cruce patiens, in precatione ſedula, in charitate perfecta, in gratia cõfirmata: demùm in omni actione vbicunque locorum æquabilis, grauis atque circumſpecta? Sed omitto de Mariæ vita & moribus integerrimis dicere, ne ſæpius eadem repetẽdo, Lectori tædium adferam.

Lutheri mos eſt quæ ad Mariam ſpectant arrodere & inſectari.

Depulſio Lutheranæ criminationis ad purgandam Deiparam.

C

Illud ſanè libenter ab Aduerſariis percunctarer, maior ne fuerit Mariæ dolor, cùm Chriſtũ in cruce ſuſpenſum, tótque vulneribus conſauciatum coram cerneret, ac mortuum etiam, vt arbitror, in ſinu foueret atque contrectaret, maior, inquam, ne fuerit eius tunc dolor, quàm cum vix toto triduo eundem amiſſum mœſta quæſiuit? Niſi enim communi ſenſu deſtituti ſunt, diffiteri nõ poſſunt, ex cruce & morte filij longè quidem acerbius doloris vulnus, quàm ex triduana eius abſentia pectori materno allatum eſſe. Sed quæro iterum, an Mater propter Filij crucem & mortẽ afflicta deſperauerit? an fide & fortitudine animi caruerit? an aliquid effœminatũ geſſerit, quod illa eſſet indignum Virgine, cuius etiam corporis ſpecies (vt Ambroſius dixit) ſimulachrum fuit mentis & probitatis? Quod ſi firma & immota in illo grauiſſimo luctu perſtitit, animúmque ſemper infractum cõſeruauit, vt poſteà euincemus; qua fronte iſti nobis perſuadere conantur, quod in mœrore multò leniore ſuccubuerit, quódque in hoc triſti quidem illo, ſed minus tamen acerbo caſu nõ modò filium, ſed & animũ amiſerit, fidémque planè languidam, ſi non extinctam, habuerit? Nam & Bernardus confirmat, Mariam de morituro filio indubitanter præſciuiſſe, ac de illo reſurrecturo fidẽter ſperaſſe, ſimúlque tamen doluiſſe vehementer, vt ſi antè vnquam, tunc vel maxime ſenſerit penetrantem illum ac ſæuientem gladium, quem iuſtus Simeon in templo illi prænunciarat. Verum de hoc alibi diſſeremus. Docti ac pij omnes pectus longe puriſſimum, vti par eſt, Deiparæ perpetuò tribuunt: tantum abeſt, vt horribiles cogitationes in illam velut deſperabundam inciderint, ſicut pſeudoeuãgelicis hoc loco ſuggerit Satan.

Mariam hoc loco nõ magis peccaſſe, quã poſtea, cũ doleret ob filij crucem atque mortem.

Ex aduerſariorum confeſſione in cauſa ſimili Mariam hoc loco ab omni peccato poſſe defendi.

Lib. 2. de Virginib.

D

Mariã in morte filii de fide nihil amiſiſſe.

Ser. qui incipit Signum

Fatetur & Philippus, Mariam circa crucem filij & animo & fide constantem fuiſſe.

Accedit, quod Philippus ipſe alicubi docet, Mariæ fidem ac fortitudiné talem ac tantá fuiſſe, quæ robur humanú longè ſuperarit, cú illa ſuppliciorú filij ſpectatrix adeſſet, & dolore tamen non extingueretur, quoniá fide reſurrectionis, quá certò & breui ſequuturam credebat, ſuum ſuſtentarit animum atque confirmarit. Hoc ſi verè Philippus affirmat, certè neque nunc tam languida & imbecillis Mariæ fides exiſtimanda eſt, vt in leuiore certamine ſuccumberet, & propter amiſſum filium in fide nutaret, aut quicquam ageret effœminatè, quod reprehendi meritò poſſit. Etenim propter honoré Domini cum primis cauendum eſt, ne opiniones illas vel inuehamus, vel ſtabiliamus, quæ citra neceſſitatem ſanctiſſimæ Virgini derogant, vt quum traditur, quod peccato ſe cótaminarit, & neſcio quos ex peccato terrores & horrores ſenſerit, vt irato ſibi Deo ſe viuere arbitraretur. Quaſi verò pij cum Maria non ſæpè doleant, ſuſpirent, illacbrymentur ac plorent, adeóque vitæ longioris tædio cum Paulo non afficiantur, etiamſi de ira diuina, de ſuppliciis æternis, de admiſſis criminibus ne cogitent quidem, nec ſollicitudine vlla tangantur. Sciunt enim & experiuntur, quàm verè dictum ſit illud, Secura mens quaſi iuge conuiuium, & quod Propheta Regius affirmat: Pax multa diligentibus legem tuá, & non eſt illis ſcandalum: quia certò ſibi perſuaſum habent, ac re ipſa comperiunt, diligentibus Deum, vt & Paulus teſtatur, in bonum omnia cooperari. An iuſtorum non eſt, fuitque ſemper proprium, ſecundis rebus non extolli, & aduerſis ſupra modum non deprimi, ſed ad omnes huius vitæ caſus inuicto durare pectore, quin & præſenti cruce lætari? Notum eſt dictum Salomonis: Non contriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit. Cur igitur, ſi æqui volunt eſſe cenſores, cur, inquam, perfectæ fidei, inuictæ patientiæ, conſtantis animi & Heroicæ fortitudinis præconium nunc vni Mariæ detrahunt, quod multis aliis veteris nouíque Teſtamenti viris & fœminis verè piis & iuſtis neceſſariò largiuntur?

Enarrat in Ioan. cap. 19.

2. Cor. 5

Pij cum Maria ſæpè grauiterque dolent ſine peccato ac reprehenſione.

Prouerb. 15.

Pſal. 118.

Rom. 8

Iuſtorum officium eſſe, vt in cruce conſtanter agant eaque lætentur.

Prouer. 12.

Cæterum qui lucem fugientes amant tenebras, volentéſque peccant, hi ſuam conſcientiam velut carnificinam triſtes circumferunt, & quantumuis in ſuis malefactis exultent, ſurdo illo vt dicunt, verbere commonefacti, facile perſentiſcunt non temerè dictum eſſe: Sæua ſemper præſumit perturbata conſcientia. Nihil verò mirum, in ſcriptis aduerſariorum de conſcientiæ terroribus crebrò legi, & conſolationum doctrinam vſque ad faſtidium repeti, cùm animos in hac ſua Synagoga ſic conſtitutos habeant, vt aſperis tentationum ac terrorum velut vétis, diriſque tempeſtatibus miſerè circumagantur, interiore quidem pace & tranquillitate Spiritus planè deſtituti. Non enim eſt pax impiis dicit Dominus, nec vlla ſecuritas & vera conſolatio Schiſmaticis magiſtris ac ſociis contingere poteſt. Qui etiamſi à ſceleribus aliis, quod fieri nequit, immunes forent, tamen ob ſolum odium, quo aduerſus fratres & magiſtratus Catholicos flagrant, non poſſunt non male ſibi eſſe cóſcij, adeóque, ſicut Paulus aſſerit, ſuo ipſorum iudicio iam condemnati tenentur, & cóſcientiam, vt idem appellat, cauteriatam, nulliſque peccatis oneratam circumferút, quæ nulli Schiſmatico extra Eccleſiam Catholicam remittuntur. Vt enim Auguſtinus Cypriano conſonás perſpicue dixit: Quiſquis ab Eccleſia Catholica fuerit ſeparatus, quantumlibet ſe laudabiliter viuere exiſtimet, hoc ſolo ſcelere, quòd à Chriſti vnitate diſiunctus eſt, nó habebit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eú.] Intereà verò qui iuſto Dei iudicio pleni terroribus viuunt, & vndique conſolationes captát, ex ſe alios metiútur, ac ſimiles pauores & angores in ſanctiſſimis etiá hominibus reperiri fingút, qui etiá morituri trepident, & irá Dei ob ſua peccata exhorreſcant. Talé enim Ioannem Baptiſtá, cùm in carcere moriturus eſſet, deſcripſit nobis Brentius: eámque pudendam cómentationem ſuo nos loco refutauimus. Eadé ergò licentia nunc matrem Domini beatiſſimá tractant, vt ſibi ſuíſque perſuadeát, illam quoque ab his pauoribus & angoribus, quos ipſi ac ſimiles à Chriſti corpore præciſi, acerbiſſimos quotidie ſentiunt, aliená minime fuiſſe. Sed enim toto, quod aiunt, cælo aberrát, qui tot vitæ ſordibus doctrinæq; corruptelis immerſi, ſeſe cum Sanctis vllis nedum cum Deipara, cóparare non erubeſcunt. Reliqua verò quæ ad præſenté tractationé ac Virginis deſenſionem pertinent, ſequenti capite fuſius explicabuntur.

Quam ſit propria conſcientiæ terroribus agitari.

Sapien. 17

Cur Nouatores de conſcientiæ terroribus ſæpè ſoleant meminiſſe.

Eſaia 48.

Tit. 3.

1 Tim. 4.

In Epiſt. cótra Donatiſtas poſt collationem.

Nouatores pleni terroribus ex ſe alios etiam ſanctos metiuntur.

Concluſio capitis, Mariam de immodicis angoribus perperam accuſari.

In cap. 14 Matth. Cap. 9. de Ioan. Bapt.

CAPVT XV.

Deiparæ falsò imputari, quod puerum Ieſum duodennem amittens peccarit per negligentiam, quódque idcircò cum Eua conferri mereatur. Prætereà in præſenti hiſtoria non pauca reperiri, quæ valeant ad Mariæ commendationem.

Maria negligentiæ in conſeruando filio ab Euangelicis inſimulatur.

NVNC propius inquiréda cauſa eſt (vt reliquam ſuperioris hiſtoriæ partem abſoluamus) quid noſtros demùm aduerſarios commouerit, vt ſæuú & vehementem Mariæ dolorem propter puerum Ieſum amiſſum non eloqui & exaggerare ſibi ſatis poſſe videantur. Res tota, quantum equidem intelligo, ex hac vna quæſtione pédet, an Maria negligens fuerit (quod etiam de Ioſepho dictum ſit) in puero Ieſu cuſtodiendo, dú alter alterius diligentia & cura confiſus, húc ſibi concreditum filiú ſimul amittunt. Hic enim Nouatores pleriq; Mariá peccaſſe cótendunt, eámque nó vulgaris negligétiæ, ſed damnandæ cuiuſdá incuriæ palàm incuſant, vti [a] Loſſius, [b] Brentius, [c] Philippus & [d] Lutherus, quos & noſtri [e] Centuriatores porrò ſequuntur. Tantum enim iſtis à ſuis rebus eſt otij, vt non ſolum aliena curent, ſed etiá impuriſſimæ Virginis oculis feſtucá quæritét, de domeſtica interim trabe nihil cogitátes. Centuriatorum verba ſubnectam, vt conſtet Mariam cœco illorum iudicio grauiter deliquiſſe: *Solet hic de peccato Mariæ ob amiſſionem filij Meſsiæ, facta collatione*

a In annotat. in Lucam cap. 2

b In Lucam Homil. 19.

parte 1.

c Dominica 1. poſt Epiphan.

d In Poſtilla circa Euang. Dominica 1. poſt Epiphan.

e Libro 1. Centur. 1.

In Euangel. Dominica 1. poſt. Epiphan.

A *collatione ad peccatum Euæ, quæ ſalutem hominum initio peruertit & amiſit, quæri. Exaggeratur factum Mariæ, quia circa maius obiectum verſatur, nempe mundi Saluatorem. Sed cum ea res alterius fori ſit, & in commentariis explicari talia ſoleant, contenti ſumus in præſentia breui explanatione, quod vtraque delicta, Euæ & Mariæ, non ſint exigua. Eua ſciens & volens facit contra mandatum Dei: Maria inſciens & contra voluntatem amittit filium. Sed nihilominus grauiter peccat.* De Spangenbergio iam antea diximus, qui hoc ſcelus à Maria commiſſum tanti facit, vt illam putet in extremos pene angores animi propterea deductam eſſe, quod vereretur ſe huius peccati pœnas æternas iuſtiſſimo Deo daturam.

Qvomodo Cẽturiatores de Mariæ negligẽtia reprehenſibili iudicent, ac præterea Spangenbergius.

Qvid, quod Loſſius ex hoc Mariæ peccato colligit argumentum, in ſanctiſſimis hominibus multa & magna hærere peccata? Sequitur enim B Philippum præceptorẽ, quo Iudice Maria nõ ſolum peccauit, ſed & ſuam agnouit negligentiam, cogitans ſibi præcipue huius filij cuſtodiam demãdatam, & ſe officij ſui oblitam eſſe. *Præterea conferebat ſe*, inquit, *cum Eua, quæ ante perdiderat genus humanũ, & cogitauit omnia miracula, quibus Deus ipſam ad curam huius filij excitauerat. Cum igitur videret, quantum peccatum eſſet hæc negligentia, neceſſe eſt fuiſſe ingentes dolores toto triduo quorum magnitudinem nemo hominum intelligit. Hinc igitur diſcamus, qualia ſint peccata Sanctorum.* En quã ſeuerum & iniquum Mariæ Iudicem nunc ſe præſtat Philippus, cum inclementer illam accuſet, cuius tamen fidem ac fortitudinem in alio, vt diximus, eóque multo grauiore caſu ſummopere commendauit atque defendit. Sunt quidem in ſanctis nonnullæ imbecillitates, C ob quas illi ſe quotidie peccatores agnoſcunt, & à Deo veniam ſupplices petunt, cum Propheta etiã ſancto precantes: Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce ſeruo tuo. Errant autem Nouatores, vt hoc obiter dicam, quod Sanctos etiam peccatis lethalibus nunquam non obnoxios videri velint, quòd iuſtos in omni opere bono peccare decernant, & neque originis vitio quidem pios liberent, quod præterea ignorantiæ & fragilitatis humanæ delicta cum deſtinatæ malitiæ peccatis ſæpe miſceant, nullámque renatis puritatem ac perfectionem pro huius quidem vitæ ratione concedant. Vt enim ſuum dogma de ſola fide, & paſſiua, vt vocant, iuſtitia mordicus tueantur, aliis atque aliis errorib. adeóque labyrinthis inextricabilibus inuoluuntur. Hinc illa Lutheri dogmata, D imo paradoxa, veteribus, niſi forte Iouinianiſtis incognita, eruditis intolerabilia, piis abominanda: *Caueamus à peccatis, multo magis ab operib. bonis & legib. ſolamque Dei promiſſionem attendamus & fidem. Ipſa enim breuis eſt perfectio, nec aliqua lex requiritur nec opus, imo & legem præſcindit, & opus, & omnes leges, omniaque complet opera. Chriſtianus etiam volens non poteſt perdere ſalutem, niſi nolit credere, nulla peccata eum poſſunt damnare, niſi incredulitas.* His Brentianum etiam paradoxum æque ſtolidum adiiciamus: *Quæcunque*, inquit, *atrociſſima ſcelera & impietates in flagitioſiſſimis quibusque adultis vides, ea in infantibus & pueris latere, & coram oculis Dei apparere ſentiendũ eſt. Quicquid homo operatur, indiget remiſſione peccatorũ.* Iam vero inſulſum atque ridiculũ videtur & illud, quod Philippus & Loſsius, egregij Dialectici, horúmque ſimiles ita docent ratiocinari. Maria ſuum aliquã-

Quomodo Philippus Mariæ imputet peccatum negligentiæ, ſimul & Loſſius.

In Poſtilla circa Euang. dicta Dominica.

Pſal. 18

An rectè tradant Nouatores, in ſanctis hærere peccata.

In propoſitione vlt. de nouo Teſtamento, & lib. de captiuitate Babylon.

Lutheri & Brẽtij paradoxa in argumento iuſtificationis.

Hom. 15. in Luc. & 14

Quomodo vane collig. ut Nouatores ex

A do filium amiſit: igitur hærent in ſanctis quoque peccata. Quam argumentandi rationem iſtis demum relinquamus, qui vt falſa concludant, vera quidem, ſed adeo diſparata aſſumere nõ verentur, vt ſibi pudorem, & Lectori nauſeam adferant. Quam vero male his cum Auguſtino conuenit, qui cum de peccatis agitur, nullam de matre Domini quæſtionem admittit, ſed eam prorſus excipi flagitat? Cæterum Centuriatores ne à Philippi diſcedant exemplo, non ſolum in Maria peccatum ſtatuunt, ſed etiam odioſam prorſus, & nobis Catholicis inauditam diſputationem ingeſſerũt, in qua illud quæritur: Vtrius peccatum præponderet, grauiusque ſit exiſtimandum, Euæne pomum vetitum in Paradiſo comedentis, an Mariæ commiſſum ſibi filium per negligẽtiam apud Iſraelitas amittentis?

præſente hiſtoria, & Mariam peccaſſe & in aliis etiã Sanctis hærere peccata.

Lib. de natura & gratia ca. 36

B Vbi ego primum doleo vicem aduerſariorum, quos magis ac magis expertor non pietati, non rationi, non iudicio ſuum tribuere locum in Euangelio explanando: ſed libidine potius ac rabie quadam ad calumniandum & maledicendũ præcipites agi: vt hinc ſibi temperare non poſſint, qui toties in puriſſimam Virginem, & eandem in ſacratiſſimam matrem ſtolide, nulláque de cauſa debacchentur. Hanc ſi nobiſcum venerari & extollere nolunt, cur iam odioſe tractant? cur accuſant publice? cur noui & inauditi criminis inſimulãt apud credulum vulgus, adeóque indicta cauſa condemnant? Ponunt etiam in vitio, quod filium duodecim annos natum in illa refertiſſima hominũ turba, ſummáque feſti diei celebritate fortuito ſemel amiſerit. Atqui non dubitat aſſerere Theophyla- C ctus, quod Ioſeph & Maria quærentes puerum, de amiſſo eo minime ſuſpicabãtur, & cauſam adiungit, quod ſapientiſſimæ Mariæ non congruerit ita ſuſpicari, vt quæ plurimas de hoc puero acceperat reuelationes, ſicut & Ioſepho reuelatũ erat, illum ipſum eſſe à Spiritu ſancto. Verum quærebant illum, inquit, quo pacto ab eis abiiſſet, ne forte illos reliquiſſet.] Sic Theophylactus.

Refutantur Cẽturiatores cum ſua collatione, de Maria & Eua peccantibus.

Theophylactus quomodo Mariam & Ioſeph excuſet in præſenti negotio.

In 2. c. Luc.

Amiserit vero Maria filium, ſed ignorans ac non volens amiſit, vt iſti etiam cenſores vel inuiti teſtantur, & confirmat Loſſius: atque ita quidẽ inſciens, vt nulla culpa fuerit amiſiſſe. Hoc enim ſatis eſt indicatum, cum ita loquitur Euangeliſta: Exiſtimantes autem illum in comitatu eſſe, venerunt iter vnius diei. An non erat probabilis iuſtáque ratio eum non requirendi toto itinere illius D diei, cum eum in comitatu & inter cognatos eſſe, vt ſæpe alias, exiſtimarent? Vbi certe non obſcure monſtraſſe videtur Euangeliſta, parẽtes omni vacâſſe culpa, cum puerum amiſerunt, ac proinde ad excuſandos illos hoc fortaſsis addidit, quod eum in comitatu relictum putarent. Accedit quod ſacra Virgo, ſi vllius culpæ aut negligentiæ ſibi conſcia fuiſſet in hac amiſſione, de ſe potius quam de puero queri potuiſſet, quanquam amica prorſus hæc fuit interrogatio: nec ita diceret: Fili vt quid feciſti nobis ſic? ſtatimque putatiui Patris expreſſam facit mentionem. Et audent adhuc iſti cenſores, ſicut ſerpens eis proculdubio ſuaſit, hanc ipſam Virginẽ matrem, quæ peccati ſibi conſcia nõ eſt, de peccato damnare, ac publice perſtringere? Quam vero immane & crudele eſt iſtorum odium in Eccleſiam, vt quia nos Mariæ ſanctiſsimæ puritatem omnis maculæ ac peccati expertem prædicamus ac profi-

Centur. 1. lib. 1.

Maria inſciẽs amiſit filiũ, & ideirco irreprehenſibilis, vt ipſe Lucas oſtendit.

Poſtilla in Dominicam 1 poſt Epiphan.

Luc. 2.

Non ferendã eſſe Nouatorum petulantiam, tum in Mariam, tum in Eccleſiam debacchantium.

Epiſt. 79 ad Theophilum & Anyſium.

Matrem Domini nullo conuitio temerandam ſecundum Ambroſium.

temur, publicáque religione celebramus, ipſi illam ita excuſando accuſent, vt ne Heluidius quidem accuſandam eſſe putauit? Ingens profectò & portentoſa iſtorum eſt procacitas atque peruerſitas, ab aliis (quod ſciam) nō detecta, ob quam, iure noſtro cum Ambroſio exclamare poſſimus: Claudat ora ſua perfidia, obmuteſcat, ne matrem Domini aliquo audeat temerare conuitio.] An vero maledicum & blaſphemiæ proximum non eſt, lectiſſimum illud Eccleſiæ membrum, immaculatum Spiritus ſancti habitaculum, conſecratum inde ab initio Dei templum, tantámque mundiciem, quātam ne mente quidem conſequi poſſumus, terræ impuritatis labe aſpergere, ac grauis peccati nota fœdare? Næ iſti Chriſto Domino eiúſque parenti ſunt iniurij prorſus, dum præcellētem Mariæ tum puritatem, tum ſanctitatem, de qua tam multa di- B ximus, grati non agnoſcunt & prædicant. Vnde tandem, obſecro, Verbum æternum puram tibi & immaculatam carnem aſſumpſit? Ex illibata certe ſubſtantia Virginis, quæ cū ſancta eſſet, priuſquàm nata, multo tunc ſanctior, & in omni gratia perfectior euaſit (vti docuimus) cum Patris eam virtus obumbrauit, & Spiritus ſanctus in eam ſuperuenit ipſáque Dei filium Virgo concepit, ac nouē menſib. in ſe inhabitantem geſtauit, neque ſine Angelorum gratulatione feliciſſime peperit, ſtudioſiſſiméque educauit.

Luc. 1. & 2.

Centuriatorū Euæ ac Mariæ peccata comparantium improbitas. *Centur. 1 lib. 1*

E T audent adhuc iſti Philiſtæi incircumſi probroſe dicere: *Vtraque delicta Euæ & Mariæ non ſunt exigua.* Pergunt deinde innocentem veréque beatā Mariam cum nocente & infelici Eua conferre: in qua collatione hoc addunt Centuriatores: *Eua* C *ſciens & volens facit contra mandatum Dei: Maria inſciens & contra voluntatem amittit filium: ſed nihilominus grauiter peccat.* O miros & intolerabiles Ariſtarchos, quibus etiam grauiter illa peccaſſe dicitur, quæ neque ſciens neque volens peccauit, imo quæ contra voluntatem filium amiſit, vt ipſi teſtātur. Enimuero qui non voluntate peccant, non peccant: hoc arbitror omnibus apertum eſſe atque perſpicuum, vt Auguſtini verbis vtamur. Qui rurſus clariſſime dixit: Ego dico peccatum non eſſe, ſi non propria voluntate peccetur. Quare tum Auguſtini iudicio, tum communi omniū conſenſu à peccati labe Maria manet immunis, quoniā nō ſolum inſciens, ſed etiam contra voluntatem ſuum amiſit filium, vt ipſi etiam Centuriatores affirmāt. Sed enim quod Auguſtinus omnibus apertum atque perſpicuum eſſe cenſet, id iſti videre non poſſunt, inuidia, ſcilicet, atque contradicendi libidine obcæcati, dum in ſanctiſſimam Virginem tam leui de cauſa peccatum, atque illud grauiſſimum quidem, intorquere conantur.

In diſputat. 2. contra Fortunatum.

Peccatū non eſſe niſi voluntarium, & in Mariam hoc loco non cadere.

C AETERVM quod ad indignam prorſúſque fœdam Euæ cum Maria collationem attinet, non dubito pios & Chriſtiano animo præditos ſua ſponte confeſſuros, horum iniquam, turpem, contumelioſam cenſuram explodi potius, quam confutari oportere. Quis enim ignorat, Euam ſerpenti morigeram, Deo rebellem, mortis inuentricem, ex qua nefarius & primus ille fratris iugulator natus eſt, adeoque omnis humanæ corruptionis, calamitatis & perditionis matrem extitiſſe? Quare Tertullianus his verbis, quæ alibi à nobis quoque citantur, Euæ inſultauit: Tu es Diaboli ianua, tu es

Iniquā prorſus eſſe collationem Mariæ ac Euæ circa peccatum.

Geneſ. 4

Eua à Tertulliano deſcripta.

Lib. de habitu mulierum.

A arboris illius reſignatrix, tu es diuinæ legis prima deſertrix, tu es quæ eum ſuaſiſti, quem Diabolus aggredi non valuit. Tu imaginem Dei hominem tam facile eliſiſti, propter tuum meritum, id eſt mortem, etiam filius Dei mori habuit.] Tum Paulus Euam incuſans, non Adam ſeductum, ſed Euam præuaricatricem eſſe confirmat: à qua demū muliere initium & ſcaturiginem omnis peccati deriuari, Scriptura diuina teſtatur. Nec pudet tamen Nouatores, cum hac Eua maledicta, & ſicut Auguſtinus vocat, Diaboli filia, licet poſtea in gratiam recepta, conferre Mariam gratiæ inuentricem, vitæ parentem, Domini matrem, Euæ aduocatam, præ omnibus benedictam mulierem, ſacroſanctam Virginem, totius Trinitatis viuum tabernaculum, ac humani generis, quatenus Chriſtum B peperit, reparatricem. An decet, obſecro, venenum cum antidoto, ancillam cū hera, noctem cum die, ſtultā cum ſapiente conferre? Atqui Maria eſt, de qua venuſte Bernardus aſſerit: Redditur fœmina, pro fœmina, prudens pro fatua, humilis pro ſuperba: quę pro ligno mortis guſtū tibi porrigat vitę, & pro venenoſo cibo illo amaritudinis dulcedinem pariat fructus æterni. Prætermitto cætera, quæ ad veram ac propriam Euæ Mariæque collationē faciunt, quoniam ſequenti capite proferentur.

1. Tim. 2.

Eccleſ. 25

De fide ad Petrum ca. 1

Eua Diaboli filia cum Maria nequaquā conferenda, ſi de peccatis agatur.

Homel. 2. de B. Virgine.

E X C V T I A M V S porro & illud dictū Centuriatorum: *Solet hic quæri de peccato Mariæ ob amiſſionem filij Meſſiæ.* Solet quæri, inquiunt, à quibus vero? An à Veterib. probatiſque Patribus? minime quidem. A Scholaſticis forte Doctoribus? ne hoc quidem. A quibus igitur? nimirum à nouis nouæ Sectæ profeſſoribus, qui omnem veræ Theologiæ formam corrumpunt, qui de iuſtificatione, libero arbitrio, Euchariſtia, Sacramentis, aliiſque grauiſſimis fidei rebus maximas excitant contentiones, qui noua ſua placita pro Dei verbo venditant, variáſque de religione leges pro ſuo arbitratu ſubinde figunt atque refigunt, vt de illis vere dictum videatur, Semper diſcentes, & nunquàm ad ſcientiam veritatis peruenientes. Cęterum ad Centuriatores omnéſque alios coarguendos, qui ex hoc loco Mariam criminis ream agunt, nunc illis præſidiis & armis nos muniemus, quæ Nouatorū quorundā parauit induſtria, & ad Mariæ cauſam vindicandam vltro nobis porrigit.

Quæſtio blaſphema Euangelicorum, Vtrum peccatum præponderet, Euæ ne pomum vetitum comedētis, an Mariæ concreditum ſibi à Deo filium amittentis.

2. Timot. 3.

A T Q V E vt à Zvvinglio primum teſtimonium petam, is non modo Deiparam, ſed ſponſum eius D etiam Ioſeph in præſenti cauſa his verbis excuſat: *Prouidentia Dei factum eſt, vt puer Ieſus maneret Hieroſolymis, non pueri contumacia, nec parentum negligentia. Nam quod ad Chriſtum attinet, doctrina ſuit negligendos parentes eſſe, ſi negotium Dei incidat, & alio vocet.* Bullingerus eiſdem parentibus hoc modo patrocinatur: *Diſcedentib. parentibus à feſto, manet Ieſus in vrbe, Deo ſingulari quadam prouidentia rem iſtam temperante, non vt affligeret parentum animos, ſed vt ſpecimen quoddam futurarū in Chriſto rerum maximarum ederet. Et parentes pueri curam ſatis diligentem habentes, nihil hic peccarunt per negligentiam. Arbitrabantur puerum verſari cum cognatis & in itinere notis, quorum in ea peregrinatione magna copia erat procul dubio. Nam ſingularis parentum ſedulitas & vigilantia inde relucet, quod primo mox die diligenter inquirunt puerum. Simul autem atque non inueniunt, repetunt anxij & celeres vrbem, nihil parcentes laboribus, nullam non adhibentes in inquiſitione diligen*

In 2. c. Luc.

Zuinglius & Bullingerus Cēturiatores vanos eſſe cōmonſtrāt, cauſamque Mariæ defendunt.

In Lucam cap. 2

Chriſti pueri parentes hic non peccaſſe per negligentiam.

b *ne diligentiā. Excitant hæc omnia vigilantiā, curam & diligentiam quā parentes in educandis cuſtodiendiſque liberis adhibeant ſummam.* Eadē eſt Caluini ſentētia, qui & ipſe hunc explicans locum, omnem negligentiæ ſuſpitionem à Maria & Ioſepho amolitur, quū ita ſcribat: *Ex pluribus Scripturæ locis conſtat, turmatim iter facere ſolitos, qui diebus feſtis veniebant in templum adorandi cauſa. Quare non mirum, ſi primo die Ioſeph & Maria de puero minus ſolliciti fuerunt: poſtea vero ſe non pigritia vel neglectu ſecuros fuiſſe oſtendunt.* En igitur tibi non duorum, ſed trium aduerſariorum teſtimonia, qui vt proprium Euangelij ſenſum declarent, non modò Mariam, ſed etiam Ioſeph omni peccati ſuſpicione & negligentiæ culpa liberant, adeoque ſollicitam horum coniugum curam ac diligentiam in requirendo puero laudant, & Chriſtianis aliis coniugibus, vti par eſt, imitandam proponunt.

In Harmon. Euang.

Etiam Caluinum hic Centuriatoribus aduerſatur, & Chriſti parentibus patrocinatur.

B

QVOD cum ita ſit, graui certè peccato, fœdaque calumniæ nota ſe polluunt, qui tam inſolenter parentes Domini ac odioſe ſugillant, vt crimi noſę negligentiæ palam accenſeant ſanctiſſimos coniuges, quibus aliud par coniugum vel caſtius, vel inculpatius, vel ſpectabilius ſol nunquam aſpexit. Quarè nihil aut frontis aut mentis habere mihi videtur Brentius, qui hoſce parentes in iudicium audaciſſimè vocat, & contra eos tragicè ita vociferatur. *Quod ad hoc, de quo nunc tractamus, negotium attinet, parentes Ieſu nullam mediocritatem ſeruant.* At vero nos confidenter negamus verum eſſe Brenti, quod tu probandum impudenter aſſumis, illudque teſtamur, parentes illos in tota vita mediocritatis omnis longè obſeruantiores fuiſſe, quàm vos eſſe conſueuiſtis, qui Chriſtianæ tùm humilitatis, tùm modeſtiæ, tùm æquitatis limites omnes exceditis, nec mediocritatem vllam tenetis, quando in ſanctiſſimos & laudatiſſimos homines virgulam cenſoriam vobis ipſi aſſumitis, veſtramque in maledicendo libidinem virulentis linguis & ſcriptis amarulentis expletis, nulla propemodum vel perſonarum vel rerum ſacrarum habita ratione: ſed enim qua de cauſa nullam hi parentes mediocritatem ſeruant. *Aut nimis incurij ſunt*, inquit, *aut nimis ſolliciti. Dum egrediuntur è Hieruſalem, non dant operam vt puerum ſimul cum ipſis abducant. In primi quoque diei itinere, ne gry quidem de puero: ibi ſtertunt, ibi ſecuriſſimi ſunt. Poſtquam vero vel eandem inquiſitum nō repererunt inter cognatos, ibi tum de ſumma incuria in ſummam & extremam ſollicitudinem euadunt, atque ita ſe gerunt, perinde ac ſi nullus eſſet Deus in cælo, qui aliquam rationem puerorum habeat.*

Ioſeph & Maria omnium ſanctiſſimi cōiuges minimè ſugillandi.

Hom. 19. in Lucam.

Reſponſio ad inſectatam Brentij cōtra Chriſti parentes inſtitutam.

C

Quid Brentius deſideret in Chriſti parentibus.

D

HAEC pro ſua prudentia, imo ſingulari procacitate Brentius ſtomachabundus effutit, homo tam in reprehendēdo mordax, & in accuſando petulās, vt alio in loco Iob probatiſſimum virum, & in verbis prorſus irreprehenſibilem ſemper habitum, diuinaque voce laudatum, putida oratione inſectetur, adeoque condemnet: Sic enim audet dicere: *Iob euomit horrendas blaſphemias aduerſus Deum.* Quid verò vehementius homo blaſphemus in illū poſſet euomere, qui præclaro & immortali diuinæ Scripturæ ac totius Eccleſiæ encomio eſt celebratus? An vni Brentio magis quàm diuinæ Scripturæ credere fas eſt? Ea vero clariſſime teſtatur: In omnibus his non peccauit Iob labiis ſuis, neque ſtultum quid contrà Deum locutus eſt. Ac rurſus: In omnibus his non peccauit Iob labiis ſuis. Demum in fine libri amicos eius Deus ita compellat. Non eſtis locuti coram me rectum, ſicut ſeruus meus Iob. Et iterum: Neque locuti eſtis ad me recta, ſicut ſeruus meus Iob. Videtur ille quidem diei ſuo natali maledicere, ſed diuino Spiritu afflatus & Prophetico more loquitur, ſicut [a] Origenes & [b] Ambroſius locum interpretantur, idemque [c] Auguſtinus Iob in tentatione ſtabili patientiæ robore & armis pietatis inuictum appellat. Nec veretur idem [d] Brentius in Petrum Apoſtolorum principem Chriſti ore laudatum, totque prærogatiuis ornatum dicere, quod is tradiderit ſeipſum captiuum Satanæ, nullumque illi parem inueniri poſſe toto orbe terrarum, qui horribilius Deum abnegarit. Hæc aliaque id genus horrenda probra, quibus & Ioannem Baptiſtam proſcidit, in huius authoris libris non ſunt infrequētia, vt idcirco minus admirari oporteat, quod præſenti etiam loco tàm odioſè illos ſuggillet coniuges, quorum nomina, damnatis etiam & ardentibus apud inferos Hæreticis, vigebunt in omni memoria ſæculorum.

Confutatio ſuperiorū à Brentio petulanter obiectorum.

In Ioan homil. 18.

Defenſio ſancti Iob aduerſus Brentij cōtumeliam.

Iob 1.

Iob. 2.

Quo modo Iob diei ſuo maledicat.

a In Leuit. homel. 8.

b In 4. cap. Luca.

c Lib. de patient. c. 11

d In 18 cap. Ioan.

Quam probroſe in Petrum Apoſtolum inuehatur Brentius.

Vide cap. 5 de Ioanne Baptiſta.

QVICQVID autem maledicus iſte ſcriptor effundat ac fingat, ſatis iam demonſtratum arbitror, Chriſti parentes neque incurios & ſtertentes, ſed citra negligentiæ vitium ſedulos & diligentes fuiſſe, neque rurſus immodicè ſollicitos & anxios, ſed ex amiſſo puero pium, moderatum, nec iniuſtum dolorem cæpiſſe. Præterea commonſtrata cauſa eſt, cur primo die puerum illi non abduxerint ſecum. Vbi non torpor illos aut oſcitantia impediuit, vt veluti ſtertentes à ſcurra mentiantur illudi, neque falſa & exprobranda ſecuritas illos, qui puerum tenerè ac vehementer amabant, retardauit, ſed cum illi non ſimul extemplo digrederentur, ac diuerſa proficiſcentibus viæ parerent, non poterant non ſuſpicari, hunc puerum vel in turba virorum, vel in alio mulierum cœtu extemplo fuiſſe, vel certè cum amicis & notis aliis breui ſequuturum eſſe. Sed & aliæ cauſæ, quas percenſere nobis difficile ſit, illis in mentem venire poterant, ob quas puer ſapiens non ſtatim adeſſet, quicquid tandem illum ſiue in templo, ſiue in itinere retardaret. Et pergit tamen conuiciari Brentius, Deiparam eiuſque ſponſum in ſuo mœrore aliquid improbè, diffidenter, impatienter, indignabundè deſignaſſe. Hæc ab impiis fingi poſſunt, & nobis iam antè ſatis contrita ſunt, à docto autem & prudente probari non poſſunt, vt pote indigna prorſus, quæ talibus perſonis attribuātur. Eiuſdem farinæ videri poteſt, hos coniuges diuini timoris oblitos, & à fide diuinę prouidentiæ alienos, tantum non in ſummam & extremam ſollicitudinem animique perturbationē proruiſſe, ſicut ſuis idem Brentius perſuadere conatur. Sed pudet ac piget his aduerſariorum nugis inanibuſque commentis longius immorari, præſertim cùm Scripturæ authoritate, rationumque pondere deſtituti tam iniqua poſtulēt, vt credamus in Maria & Ioſeph eam negligentiæ culpā hærere, qua Deū offenderint, & in Chriſtum peccarint, ſuique muneris rationem nullam habuerint.

Quæ hactenus dicta ſint de Chriſti parentibus defendēdis, aduerſus calumniam Nouatorum.

Hom 19. in Lucam.

Friuola eſſe quæ Brentius hiſce parentibus imputat proſus dicacitate, neq; e digna confutatione.

Quid multa? Non agnouit ô Euangelici, non deplorauit Maria ſuam in hac parte negligentiam, vt fabulatur [e] Philippus: non læſit conſcientiam, vt fingit [f] Lutherus: non meruit pœnam, vt nugatur [g] Spangembergius, non animi perturbationem extremam admiſit, vt [h] Brentius calumniatur: multò minus peccatum cum ſummo & nocentiſſimo Euæ flagitio comparandum perpetrauit, vt [i] Centuria-

e Concion. in Dominicam 1. poſt Epiphan.

f In eandem Dominicam.

Colliguntur in vnum præcipua conuitia Nouatorum, quæ hactenus cōfutata ſunt.

g Supra Fud. eiuſdem Dominica.

h Hom. 19 in Lucam.

i Cent. 1 lib. 1

a In Euan. Domin. I. poſt Epiph.

tores maximè ridiculi diſputant, aut potius amētes ſomniant. Nec minus hallucinatur[a] Hemmingius, cum ita pronunciat: *Maria contulit ſummam miſeriam ſuam cum miſeria Euæ. Nam vt illa genus humanũ à Diabolo ſeducta perdidit: ita Virgo exiſtimauit, ſe ſua negligentia amiſiſſe mundo promiſſum Saluatorem.* Hanc vero Mariæ negligentiam non leue peccatum fuiſſe, & à Luca taxari, idem vult pro tribunali apertè definire. Ita verò cœci comites cœcum ducem ſequuntur, Philippum videlicet Melanchthonem, ac eiſdem planè armis aduerſus Deiparam dimicant, vt ſi poſſint, ex pura impuram faciant, & ſanctam ſi non criminis, at certè quidem fœdioris affectus ſuſpicione grauent ac infament. Nos vero libenter id Philippo damus, cuius verba iam antè citauimus, non vulgares dolores pium Mariæ pectus hoc triduo exercuiſſe, ſed pernegamus, cauſam horum dolorum ad negligētiæ peccatum, & ad pœnā vllam peccato debitam referri oportere. Tùm Philippicum & inane phantaſma ducimus, quod Maria fingitur, ſe alterā Euam eſſe putaſſe, & peccati periculum timuiſſe, grauesque conſcientiæ angores hinc reportaſſe. Solus autem & immenſus ille matris amor erga filium ſufficiebat, cuius gratia mœror & luctus in illius animo vehementiſſimus & acerbiſſimus concitaretur, præſertim cum ſe tali tantoque theſauro videret orbatam, & de voluntate Dei, feliciq; ſucceſſu negotij eſſet ignara.

In poſtilla circa dictum Euangel. Domini.

Melanchthonē Nouatoribus errandi cauſam velmaximè præbuiſſe, Quid Melāchthoni concedendū, quid negandum ſit.

Chriſti amor ſufficiēter ad creandum Mariæ dolorem, cum illum amiſerat.

Quomodo præſens hiſtoria Mariam in re laudandam oſtendat, quicquid obſtrepant Nouatores.

Aga verò, ſi libet, eandem Lucæ hiſtoriam, quā ad Mariam inſectandam arripiunt Nouatores, nos in eius laudem aliqua ex parte conuertamus, capitibus duntaxat ex illa paucis exceptis. Mater verè pia, Hieroſolymitanam vrbem petit, non ad nundinas in foro, ſed ad ferias in templo obeundas intenta. Nec ſemel, ſed ſæpius, atque adeo ſingulis annis hoc longinquum conficit iter, dum à Galilææ finib. per Samariæ montana peregrinatur. Nec ſola, ſed cum puero Ieſu, ſed cum Ioſeph ſponſo hoc iter abſoluit, huncque ſibi comitem perpetuum tenet. Neque vero quiſquam cogit, non præcipit Deus, non exigunt magiſtratus, ſed iniuſſa venit, vt piorum non deſit cœtui, vtque rebus diuinis interſit, à quibus non diuellitur, niſi feriæ peragantur, & cultus in templo diuinus abſoluatur. Quam vero multa & præclara in his rebus latent myſteria, de quibus præſenti loco ſigillatim dicere non attinet, quæ tamen Mariæ prudentiam, pietatem, diligentiam abundè commendant? An non ardenti in Deum religione flagrauit? quid niſi zelum diuini honoris amplificandi præ ſe tulit? quem non laborem ſacris cæremonijs ac diuinis rebus impendit? quam diligenter Eccleſiæ, eiuſque magiſtratibus obſecundauit? quā pulchrè honeſtis matronis piiſque coniugibus exēplo ſuo præluſit. An non tacitè docuit, receptum Eccleſiæ morem, ſiue in celebrandis ferijs, ſiue in ſacris locis piè viſitandis, ſiue in publicis honorum cœtibus cohoneſtandis nulli negligendum, ſed omnibus ſedulo ſeruandum eſſe? Nec enim lex diuina poſtulabat, vt fœminæ ſtatas ferias Hieroſolymis coram celebrarent, ſed viris duntaxat præceptum erat quotannis ter in eo conuenire loco, vbi tabernaculum fœderis aſſeruaretur, & Deum Iſrael adorare. Iam vero quis non laude dignum iudicet, quod Maria cum ſine culpa, ſicut docuimus, chariſſimum pignus amiſiſſet, ingētem animi curam, nec modicum corporis laborem nocte ac die ad puerū quærendum & recuperandum impendit? Vt hinc etiam certiores reddamur, quantopere hunc filium ſuſpexerit & amauerit mater, cuius gratia nullus labor illi moleſtus, nullum periculum fugiendum videretur. Prætereo, quantos illa dolores & angores perſenſerit, dum in quærendo theſauro vnico, quē amiſerat, tam accuratè anxieque verſatur, vt tunc etiam gladius ille à Simeone prædictus Virgineum eius pectus pertranſiſſe, direque tranſuerberaſſe merito videatur. Nec ſolum hoc loco, ſed & ſæpè alias crudelem huius gladij aciem experta eſt, quæ cum Chriſto & propter Chriſtum multiplicem profectò acerbamque crucem pertulit, vt alibi pluribus oſtendemus. Veremur enim, ne ſi hunc locum de cruce Mariæ pertractemus, aliquanto longius ab inſtituto deflectere videamur.

Mariæ præclarum & imitandum exemplum in cultu Dei exhibendo.

Exod. 23 & 24.

Mariæ dolor ingēs ob Chriſtū amiſſum.

Luca. 2

CAPVT XVI.

De MARIÆ & Euæ iuſta collatione, ſicut veteres illam tradiderunt.

LIBET Aduerſariis Mariā cum Eua tam inique comparare; vt publicè diſputēt: vtra alteram peccando ſuperarit, & grauiuſne Maria Chriſtum amittendo, quam Eua ſerpenti conſentiēdo crimen perpetrarit. Hic ſacræ Virginis honorem offendi certum eſt, quæ in ratione peccati cum Eua omniū peccantium matre, falſo impieque confertur, ac priſtinum illum eximiumque ſplendorem amittit, quē illius perpetuæ puritati tot ætatum Patres & populi magno conſenſu largiuntur, quemque nos anteà vindicare conati ſumus. Quoniam vero huc nos prouocant Nouatores, vt Mariæ & Euæ comparatio inſtituatur, non defugiemus certamē indictum, ſed veram ac propriam harum perſonarum collationem meliore fide in medium adferemus. Ita fiet ſpero, vt non modo Sectariorum hac in re vanitas detegatur, ac deinde vehementius ab omnibus explodatur, verum etiam vt eadem collatione Mariæ honos illuſtretur, & aduerſus omnium hoſtium maledicentiam conſtantius retineatur. Vbi non alios vel arbitros, vel iudices, quam Græcos Latinoſque Patres mihi deligendos arbitror, vt ex horum grauiſſima ſententia res tota conſtituatur.

Lib. 1. c. 20

Propoſitio de ſequente tractatione, & qua de cauſa vtriuſque perſonæ, Mariæ & Euæ fiat collatio ex veterum ſententia.

EXORDIAR autem ab Irenæo, quem Apoſtolorum ſucceſſorem [a] Epiphanius, & Polycarpi diſcipulum Chriſtiq; martyrē [b] Hieronimus vocat, quique has præclaras ſanè antitheſes de Eua & Maria ſcriptas reliquit: Quemadmodū, inquit, Eua per Angelicū ſermonē ſeducta eſt, vt effugeret Deū, præuaricata verbū eius: ita & Maria per Angelicū ſermonē Euangeliʒata eſt, vt portaret Deū, obediens eius verbo. Et ſicut

1. Teſtimonium Irenæi, quomodo Maria & Eua rite conferantur. Maria Euæ aduocata dicitur Irenęo.

a Contra Baſilidianos. hæreſ. 24.

b In Cathalogo ſcriptorum Eccleſ.

c Li. 5. contra Valent.

Maria Euæ aduocata dicitur Irenæo. Eua mortis, Maria ſalutis cauſa facta eſt.
Lib. 3. cap. 33.

ſicut Eua ſeducta eſt, vt effugeret Deum: ſic Maria A ſuaſa eſt obedire Deo, vti virginis Euæ Virgo Maria fieret Aduocata. Et quemadmodum aſtrictum eſt morti genus humanum per Virginem, ſic ſaluatur per Virginem, æqua lance diſpoſita virginalis inobedientiæ per virginalem obedientiam.] Tum idem alibi: Sicut Eua inobediens facta, & ſibi & vniuerſo generi humano cauſa facta eſt mortis: ſic & Maria habens prædeſtinatum virum, tamẽ Virgo obaudiens, & ſibi & vniuerſo generi humano, cauſa facta eſt ſalutis.] Et paulo poſt: Euæ inobedientiæ nodus ſolutionem accepit per obedientiá Mariæ. Quod enim alligauit virgo Eua per incredulitatem, hoc Maria ſoluit per fidem.] En tibi locupletiſsimum probéque confirmatum Irenæi iudicium, quantopere Maria innocẽs ab Eua peccatrice inobediente & humani generis corruptrice diſcrepet. Quod vna perdit, reſtituit altera, & hæc non ſolum Euæ, ſed etiam, ſi verum fateri velimus, nobis aduocata & mater ſalutis effecta eſt. Verum de hoc poſtea diſſeremus, quomodo Maria ſine incommodo, Euæ aduocata intelligatur.

Quod Eua per incredulitaté ligat, Maria per fidem ſoluit.

II. Teſtimonium Iuſtini Martyris.
In colloq. cũ Tryphone Iudæo.
Eua Virgo ſerpenti credens mortẽ concipit ac parit. Maria Virgo credens Angelo, Chriſtũ concipit ac parit.

IVNGAMVS autem Irenæo Iuſtinum, paulo quidem antiquiorem, ſed gloria martyrij parem, qui hæc de Maria & Eua ſcribit: Homo natus de Virgine, vt per quam viam fraude ſerpentis ſubintrauit inobedientia, per eandem ſequeretur venia. Cum enim integrà virgo eſſet Eua, concepto verbo ſerpentis, inobedientiam mortémque peperit. At Virgo Maria poſtquam concepit fidem cũ gaudio, adferente ſibi Gabriele lætum nuntiũ reſpondit: Fiat mihi ſecundum verbũ tuum.] Atque vt iſtiuſmodi collatio vetuſtiſsimorũ Theologorum hic mire conſentientium ſit illuſtrior, ſuccedat Iuſtino Tertullianus, ſcriptor & ipſe peruetuſtus, abſque cuius lectione Cypriano dies nullus prætεriit. Sic autem loquitur: In virginem adhuc Euam irrepſerat verbum ædificatorium mortis: in Virginem æque introducendum erat Dei verbum extructorium vitæ, vt quod per eiuſmodi ſexum abierat in perditionem, per eundem ſexum redigeretur in ſalutem. Crediderat Eua ſerpenti, credidit Maria Gabrieli. Quod illa credendo deliquit, hæc credendo deleuit.] Quid igitur ſi de peccato agitur, Maria cum Eua potuit habere commune: cum illa huius vitio quodam modo medeatur, & contrariis quaſi veſtigiis gradiatur?

III. Teſtimonium Tertulliani.
Quod Eua credendo deliquit, Maria credendo deleuit.
Luc. 1.
Lib. de carne Chriſti.

IIII. Auguſtini Teſtimonium.
Eua inobediens maledicta, Maria credens benedicta, illa peccati auctrix hæc meriti.
Lib. de quinque hæreſibus ca. 6. Et Sermo. 7. in Natali Domini.

IAM vero ſuperiores Theologos (Irenæum, Iuſtinum & Tertullianum dico) Auguſtinus Theologorum fere princeps, omninò ſecutus videtur, quando ita ſcripſit: Eua inobediens meruit pœná: Maria obediendo conſecuta eſt gratiam. Illa guſtando prohibitum, maledicta: hæc credens Angelo eſt benedicta. Illa nobis mortem contulit, hæc Virgo vitam nobis peperit.] Idémque rurſus alibi. Eua mater generis noſtri, pœnam intulit mundo: genitrix Domini noſtri, ſalutem & fœminæ ſuggeſſit, & viro: auctrix peccati maledicta, auctrix meriti benedicta. Illa occidendo obfuit: iſta viuificádò profuit. Percuſſit illa, at iſta ſanauit. Pro inobedientia enim obedientia commutatur, & fides pro perfidia recompenſatur.] Tum alio loco: Ibi fœmina decepta eſt, vt fieret filia Diaboli: hic Virgo gratia repleta eſt, vt fieret mater ſummi atque incommutabilis vnigeniti Dei.] Quid hæc aliud ſibi volunt, obſecro, niſi vt Mariam ab Euæ vitiis

Lib. de fide ad Petrum.

V. Epiphanij teſtimonium.

A prorſus liberá & immuné eſſe cognoſcamus, alterámq; peccati, alterá meriti auctricem certo conſtituamus? Apud Epiphanium, qui Auguſtino etiá eſt antiquior, hæc inter Mariá & Euam extat cóparatio: Eua mortis cauſa facta eſt hominibus: per ipſam enim ingreſſa eſt mors in mundum: Maria vero cauſa vitæ, per quam genita eſt nobis vita, & per hanc filius Dei acceſſit in mundum. Et vbi redundauit peccatum, ibi ſuperabundauit gratia: & vnde facta eſt mors, illinc proceſſit vita, vt vita pro morte fieret.] Tum rurſus: Ab Eua, inquit, omnis hominum generatio genita eſt in terra. Hic vero à Maria hæc vita mundo genita eſt, vt viuentem gigneret: & facta Maria mater viuentium.] Quod vero diſcrimen manifeſtius, quam inter vitam & mortem, inter matrem viuentium & moriẽtium, B poteſt excogitari?

Contra Antidicomarianitas.
Eua mortis, Maria vitę cauſa, & mater ipſa viuentium.

Contra hæreſes lib. 3. c. 2.

GREGORIVS Nyſſenus in hunc modum: Defenditur & purgatur mulier à muliere. Prima aditum & locum introeundi peccato dedit: hæc vero introeundi iuſtitiæ ſubſeruiuit, & ancillata eſt. Illa conſilium ſerpentis amplexa atque ſecuta eſt, hæc interfectorem ſerpentis prębuit, & lucis authorem peperit.] Neque hic præteriri omnino debet eius authoritas, qui ſua præſtanti eloquentia oris aurei cognomentum inuenit, & quam indigne illa Euæ conferatur, his verbis ſatis indicauit: Mors per Adam, vita per Chriſtum: Euam ſerpens ſeduxit, Maria Gabrieli conſenſit: ſed ſeductio Euæ attulit mortem, conſenſus Mariæ peperit ſeculo Saluatorem. Reſtaurator per Mariam, quod per Euam perierat: per Chriſtum redimitur, quod per Euam C fuerat captiuatum: per Gabrielem promittitur, quod per Diabolum fuerat deſperatum. Denique peccatum aboletur per Chriſtum, quod per Adam fuerat ante contractum. Redditur per Mariam vita, quæ per Euam fuerat interempta.] Quod ſi peccauit, & grauiter peccauit Maria, vt aduerſarij fingunt, quomodo Euæ adeo diſsimilis, tantisque digna laudem præconiis exiſtimanda eſt, per quam & reſtauratur, quod per Euam perditum fuit, eodem Chryſoſtomo teſte?

Homil. de natiuitate Chriſti.
VI. Gregorii Nyſſeni teſtimonium.
Eua peccati, Maria iuſtitię miniſtra, per quam Eua purgatur.
VII Chriſoſtomi teſtimonium.
Eua ſeducta mortem, Maria credens vitæ fontem parit, & reſtaurat quod Eua perdidit.
Homil. de interdictione arboris ab Adam.

QVID autem Chryſologus? an nõ Mariam celebrat, & ſatis ab Eua diſiungit hac oratione? Benedicta tu in mulieribus, quia in quibus Eua maledicta puniebat viſcera, nunc in illis gaudet, honoratur, ſuſpicitur Maria benedicta. Et facta eſt vere mater viuentium per gratiam, quæ mater ante extitit morientium per naturam.] Et alibi rurD ſus: Agit cum Maria Angelus de ſalute, quia cum Eua Angelus egerat de ruina.] Maximus autem ad hunc modum: Parturit fœmina ſalutem mundi, vt quæ extiterat fomes iniquitatis, fieret miniſtra iuſtitiæ, & per quam mors ſibi in hunc mundum aditus patefecit, per eá ad nos vita haberet ingreſſum.] Nec eſt inter Patres obſcurus Fulgentius, qui non ſemel Mariam cum Eua comparauit, ſimúlque docuit, matrem illam huic nouercę admodum eſſe diſsimilem. Verba eius ſi quis requirat, licet alibi producta, repetere non grauabimur: Attendite fratres, inquit, medicinalis gratiæ lineas, diuina nobis benignitate monſtratas. Tunc ad Euam Angelus malus acceſsit, vt per Euam homo, quem Deus fecerat, à Deo ſepararetur. Nunc autem ad Mariam bonus Angelus venit, vt in ea humanæ naturæ Deus vnigenitus vniretur. Venit ad Euam

Serm 140.
VIII Chriſologi teſtimonium.
Eua morientium, Maria per gratiam viuentium mater.
IX. Maximi teſtimonium.
Serm. 142.
Homelia 6. de natiuitate Chriſti.

X. Fulgentii teſtimonium.
Serm. de duplici natiuitate Chriſti.
Serpens ad Euam, Angelus ad Mariá acceſsit, fructu plane diſſimili.

Maria Euæ aduocata dicitur Irenæo. Eua mortis, Maria ſalutis cauſa facta eſt. *Lib. 3. cap. 33.*

A ſicut Eua ſeducta eſt, vt effugeret Deum: ſic Maria A ſuaſa eſt obedire Deo, vti virginis Euæ Virgo Maria fieret Aduocata. Et quemadmodum aſtrictum eſt morti genus humanum per Virginem, ſic ſaluatur per Virginem, æqua lance diſpoſita virginalis inobedientiæ per virginalem obedientiam.] Tum idem alibi: Sicut Eua inobediens facta, & ſibi & vniuerſo generi humano cauſa facta eſt mortis: ſic & Maria habens prædeſtinatum virum, tamē Virgo obaudiens, & ſibi & vniuerſo generi humano, cauſa facta eſt ſalutis.] Et paulo poſt: Euæ inobedientiæ nodus ſolutionem accepit per obedientiā Mariæ. Quod enim alligauit virgo Eua per incredulitatem, hoc Maria ſoluit per fidem.] En tibi locupletiſsimum probéque confirmatum Irenæi iudicium, quantopere Maria innocēs ab Eua peccatrice inobediente & humani generis corruptrice diſcrepet. Quod vna perdit, reſtituit altera, & hæc non ſolum Euæ, ſed etiam, ſi verum fateri velimus, nobis aduocata & mater ſalutis effecta eſt. Verum de hoc poſtea diſſeremus, quomodo Maria ſine incommodo, Euæ aduocata intelligatur.

Quod Eua per incredulitatē ligat, Maria per fidem ſoluit.

II. Teſtimonium Iuſtini Martyris. *In colloq. cū Tryphone Iudeo.* Eua Virgo ſerpenti credens mortē concipit ac parit. Maria Virgo credens Angelo, Christū concipit ac parit.

IVNGAMVS autem Irenæo Iuſtinum, paulo quidem antiquiorem, ſed gloria martyrij parem, qui hæc de Maria & Eua ſcribit: Homo natus de Virgine, vt per quam viam fraude ſerpentis ſubintrauit inobedientia, per eandem ſequeretur venia. Cum enim integrà virgo eſſet Eua, concepto verbo ſerpentis, inobedientiam mortémque peperit. At Virgo Maria poſtquam concepit fidem cū gaudio, adferente ſibi Gabriele lætum nuntiū reſpondit: Fiat mihi ſecundum verbū tuum.] Atque vt iſtiuſmodi collatio vetuſtiſsimorū Theologorum C hic mire conſentientium ſit illuſtrior, ſuccedat Iuſtino Tertullianus, ſcriptor & ipſe peruetuſtus, abſque cuius lectione Cypriano dies nullus præterit. Sic autem loquitur: In virginem adhuc Euam irrepſerat verbum ædificatorium mortis: in Virginem æque introducendum erat Dei verbum extructorium vitæ, vt quod per eiuſmodi ſexum abierat in perditionem, per eundem ſexum redigeretur in ſalutem. Crediderat Eua ſerpenti, credidit Maria Gabrieli. Quod illa credendo deliquit, hæc credendo deleuit.] Quid igitur ſi de peccato agitur, Maria cum Eua potuit habere commune: cum illa huius vitio quodam modo medeatur, & contrariis quaſi veſtigiis gradiatur?

III. Teſtimonium Tertulliani. Quod Eua credendo deliquit, Maria credendo deleuit. *Luc. 1.* *Lib. de carne Christi.*

IIII. Auguſtini Teſtimonium. Eua inobediens maledicta, Maria credens benedicta, illa peccati auctrix hæc meriti. *Lib. de quinque hæreſibus ca. 6. Et Sermo. 7. in Natali Domini.*

IAM vero ſuperiores Theologos (Irenæum, Iuſtinum & Tertullianum dico) Auguſtinus Theologorum fere princeps, omninò ſecutus videtur, D quando ita ſcripſit: Eua inobediens meruit pœnā: Maria obediendo conſecuta eſt gratiam. Illa guſtando prohibitum, maledicta: hæc credens Angelo eſt benedicta. Illa nobis mortem contulit, hæc Virgo vitam nobis peperit.] Idémque rurſus alibi. Eua mater generis noſtri, pœnam intulit mundo: genitrix Domini noſtri, ſalutem & fœminæ ſuggeſſit, & viro: auctrix peccati maledicta, auctrix meriti benedicta. Illa occidendo obfuit: iſta viuificādo profuit. Percuſſit illa, at iſta ſanauit. Pro inobedientia enim obedientia commutatur, & fides pro perfidia recompenſatur.] Tum alio loco: Ibi fœmina decepta eſt, vt fieret filia Diaboli: hic Virgo gratia repleta eſt, vt fieret mater ſummi atque incommutabilis vnigeniti Dei.] Quid hæc aliud ſibi volunt, obſecro, niſi vt Mariam ab Euæ vitiis A prorſus liberā & immunē eſſe cognoſcamus, alterámq; peccati, alterā meriti auctricem certo conſtituamus? Apud Epiphanium, qui Auguſtino etiā eſt antiquior, hæc inter Mariā & Euam extat cōparatio: Eua mortis cauſa facta eſt hominibus: per ipſam enim ingreſſa eſt mors in mundum: Maria vero cauſa vitæ, per quam genita eſt nobis vita, & per hanc filius Dei acceſſit in mundum. Et vbi redundauit peccatum, ibi ſuperabundauit gratia: & vnde facta eſt mors, illinc proceſſit vita, vt vita pro morte fieret.] Tum rurſus: Ab Eua, inquit, omnis hominum generatio genita eſt in terra. Hic vero à Maria hæc vita mundo genita eſt, vt viuentem gigneret: & facta Maria mater viuentium.] Quod vero diſcrimen manifeſtius, quam inter vitam & mortem, inter matrem viuentium & morientium, B poteſt excogitari?

Lib. de fide ad Petrum.

V. Epiphanij teſtimonium.

Contra Antidicomarianitas. Eua mortis, Maria vitæ cauſa, & mater ipſa viuentium.

Contra hæreſes lib. 3. c. 2.

Homel. de natiuitate Christi. VI. Gregorij Nyſſeni teſtimonium. Eua peccati, Maria iuſtitiæ miniſtra, per quam Eua purgatur.

GREGORIVS Nyſſenus in hunc modum: Defenditur & purgatur mulier à muliere. Prima aditum & locum introeundi peccato dedit: hæc vero introeundi iuſtitiæ ſubſeruiuit, & ancillata eſt. Illa conſilium ſerpentis amplexa atque ſecuta eſt, hæc interfectorem ſerpentis præbuit, & lucis authorem peperit.] Neque hic præteriri omnino debet eius authoritas, qui ſua præſtanti eloquentia oris aurei cognomentum inuenit, & quam indigne illa Euæ conferatur, his verbis ſatis indicauit: Mors per Adam, vita per Chriſtum: Euam ſerpens ſeduxit, Maria Gabrieli conſenſit: ſed ſeductio Euæ attulit mortem, conſenſus Mariæ peperit ſeculo Saluatorem. Reſtaurator per Mariam, quod per Euam perierat: per Chriſtum redimitur, quod per Euam C fuerat captiuatum: per Gabrielem promittitur, quod per Diabolum fuerat deſperatum. Denique peccatum aboletur per Chriſtum, quod per Adam fuerat ante contractum. Redditur per Mariam vita, quæ per Euam fuerat interempta.] Quod ſi peccauit, & grauiter peccauit Maria, vt aduerſarij fingunt, quomodo Euæ adeo diſsimilis, tantiſque digna laudem præconiis exiſtimanda eſt, per quam & reſtauratur, quod per Euam perditum fuit, eodem Chryſoſtomo teſte?

VII. Chryſoſtomi teſtimonium. Eua ſeducta mortem, Maria credens vitæ fontem parit, & reſtaurat quod Eua perdidit. *Homel. de interdictione arboris ab Adam.*

Serm. 140. VIII. Chryſologi teſtimonium. Eua morientium, Maria per gratiam viuentium mater.

QVIN autem Chryſologus? an nō Mariam celebrat, & ſatis ab Eua diſiungit hac oratione? Benedicta tu in mulieribus, quia in quibus Eua maledicta puniebat viſcera, nunc in illis gaudet, honoratur, ſuſpicitur Maria benedicta. Et facta eſt vere mater viuentium per gratiam, quæ mater ante D extitit morientium per naturam.] Et alibi rurſus: Agit cum Maria Angelus de ſalute, quia cum Eua Angelus egerat de ruina.] Maximus autem ad hunc modum: Parturit fœmina ſalutem mundi, vt quæ extiterat fomes iniquitatis, fieret miniſtra iuſtitiæ, & per quam mors ſibi in hunc mundum aditus patefecit, per eā ad nos vita haberet ingreſſum.] Nec eſt inter Patres obſcurus Fulgentius, qui non ſemel Mariam cum Eua comparauit, ſimúlque docuit, matrem illam huic nouercę admodum eſſe diſsimilem. Verba eius ſi quis requirat, licet alibi producta, repetere non grauabimur: Attendite fratres, inquit, medicinalis gratiæ lineas, diuina nobis benignitate monſtratas. Tunc ad Euam Angelus malus acceſsit, vt per Euam homo, quem Deus fecerat, à Deo ſepararetur. Nunc autem ad Mariam bonus Angelus venit, vt in ea humanæ naturæ Deus vnigenitus vniretur. Venit ad Euam

IX. Maximi teſtimonium. *Serm. 142.* *Homelia 6. de natiuitate Christi.*

X. Fulgentij teſtimonium. *Serm. de duplici natiuitate Christi.* Serpens ad Euam, Angelus ad Mariā accedit, fructu plane diſsimili.

Diabolus, vt vitam nobis malignus auferret: venit ad Mariam Gabriel, vt vitam reddendam hominibus nunciaret.] Tum idem alibi: Quoniam Diabolus per ſerpentem Euæ locutus, per Euæ aures mundo intulit mortem, Deus per Angelum ad Mariam pertulit verbum, & cunctis ſeculis vitam effudit.] Et rurſus: Eſt, inquit, Maria feneſtra cœli, quia per ipſam Deus verum fudit ſeculis lumen. Facta eſt Maria ſcala cœleſtis, quia per ipſam Deus deſcendit ad terras, vt per ipſam aſcendere mereátur ad cœlos. Facta eſt Maria reſtauratio fœminarum, quia per ipſam animæ primæ maledictioni probantur eſſe ſubtractæ. Nam Euæ dictum eſt: In doloribus & triſtitia paries, & ad virum conuerſio tua, & ipſe dominabitur tui. Tribus ergo his malis ſe ſubiugant fœminæ, quæ Mariam non ſequuntur, dolori, triſtitiæ, ſeruituti. Maria autem è contrario quam præclariſſimis tribus bonis ſublimetur, auſculta, ſalutationis Angelicæ, benedictionis diuinæ, & plenitudinis gratiæ.] Quod ſi Maria tantopere à Patribus commendatur, & nondum mater Emanuelis effecta Euæ anteponitur, an non poſt conceptum & editum Dei filium ab omni vitio ſincerior, omníque gratia cumulatior Euam & omnes eius filios ac filias longo penitus interuallo poſt ſe reliquit?

Serm. de laudibus Mariæ Ibidem.
Maria cœli feneſtra & ſcala per quá Deus deſcedit. & reſtauratio fœminarum.
Maria cómunibus fœminarum malis excépta, & ſingularibus bonis ornata.
Geneſ. 3.

AD Bernardum veniamus, qui cum ſit amator maximus Virginis, veram & propriam Euæ Mariæque collationem, certe, ſi quis omnino alius, animaduertiſſe videtur. Crudelis nimis Eua, inquit, per quam ſerpens antiquus peſtiferum etiam ipſi viro virus infudit: ſed fidelis Maria, quæ ſalutis antidotum & viris & mulieribus propinauit. Illa miniſtra fuit ſeductionis, hæc propitiationis: illa ſuggeſſit præuaricationem, hæc iniecit redemptionem.] Tum Euam appellans, hæc interponit: Propterea currę Eua ad Mariam, filia pro matre reſpondeat, ipſa matris opprobrium auferat, ipſa patri pro matre ſatisfaciat, quia ecce ſi vir cecidit per fœminam, iam non erigitur niſi per fœminam.] Ac præ cæteris Rupertus, quanta ſit inter Mariam & Euam diſſimilitudo, elegáter ac perſpicuè his verbis declarauit: Eua quaſi inimica, Eua quaſi vipera, Eua quaſi deformis & ignominioſa. Mihi inimica, viro ſuo vipera, ſibimet confuſa ignominia. Inimica per ſuperbiam, qua intus tumuit, vipera per malitiam, quam ex ſerpente concipiens foris tentata facile ceſſit: ignominioſa per pruritum libidinis, qua ſtatim ſcaturire cœpit, vnde & nudam ſe cognoſcens, folio pudenda contexit. Tu autem (ad Mariam Dei vox eſt) amica mea per humilitatem, columba mea per charitatem, formoſa mea per caſtitatem. Tu contra Deum nō tumuiſti, imo mente humili Altiſſimo complacuiſti, & ecce amica es. Tu ſerpenti aurem non præbuiſti, imo inimicitias inter te & ſerpentem ego poſui, & ecce columba es. Tu nuditatem libidinis non incurriſti, imo Spiritus ſanctus obumbrauit tibi, & ecce formoſa es. Veni ergo Maria, veni: nam Eua ad latebras fugit. Veni & crede Angelo Euangelizanti: nam Eua credidit ſerpenti ſuſurranti. Veni & contere caput ſerpentis. Nam Eua & capite illecta, & ventre oblectata, & cauda eſt obligata ſerpentis.] His omnibus Innocentium, vt dignitate Pontificem, ita eruditione Theologum inſignem adiungam, quoniam in Maria & Eua rectè comparanda

XI. Bernardi teſtimonium.
De laudibus B. Virginis.
Eua peſtiferum virus, Maria ſalutis antidotum propinauit: illa præuaricationis, hæc propitiationis miniſtra eſt.
Homilia 2. ſuper Miſſus eſt.
Super Cantica lib. 2.
XII. Ruperti teſtimonium
Maria Euæ matri aufert opprobrium & patri pro matre ſatisfacit.
Eua vipera, inimica, deformis, ignominioſa: Maria amica, columba, & formoſa ſponſa Dei.
Geneſ. 3
Sermo. 2. in feſto Aſſumptionis Mariæ
XIII. Innocentij teſtimonium.

lucem quoque ſubminiſtrat. Oportebat enim, vt ſicut per fœminam mors intrauit in orbem: ita per fœminam vita rediret in orbem. Et ideo quod dánauit Eua, ſaluauit Maria, vt vnde mors oriebatur, inde vita reſurgeret. Illa conſenſit Diabolo, & vetitum pomum comedit, ſecundum illud: [a] Tulit de fructu & comedit, deditque viro. Iſta credidit [b] Angelo, & filium promiſſum concepit, ſecundum illud: Ecce concipies & paries filium. Illa comedit pomum ad mortem, iuxta quod fuerat illi prædictum: [c] Quacunque die comederis, morte morieris. Iſta concepit filium ad ſalutem, ſicut ei fuerat prænotatum: [d] Vocabis nomen eius IESVM. Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Illa peperit in dolore, ſecundum illud: [e] Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos, & in dolore paries: Iſta generauit in gaudio, ſecundum illud: [f] Annuncio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus eſt vobis hodie Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid. Et poſt pauca: Illa fuit plena peccato, ſed tu plena gratia. Illa fuit maledicta in mulieribus, ſed benedicta tu in mulieribus. Fructus ventris maledictus Cain, ſed fructus ventris tui erit benedictus Ieſus.]

a Geneſ. 3
b Luca. 1
c Geneſ. 2
d Matth. 1
e Geneſ. 3.
f Luca. 2.

QVID vero ſi tot Patribus Poëtas, eoſdemque veteres & Chriſtianos, Sedulium & Aratorem adiiciamus? Vtérque cum prioribus plane conſentit. Ille quidem ita modulatur:

Et velut e ſpinis mollis roſa ſurgit acutis,
Nil quo lædat habens, matremque obſcurat honore:
Sic Eua de ſtirpe ſacra veniente Maria
Virginis antiquæ facinus noua Virgo piauit.

ARATOR vero de Maria in hūc modum canit:

Maria Dei genitrix intacta creantis
A uateque ornata ſuo mala criminis Euæ
Virgo ſecunda fugat: nulla eſt iniuria ſexus.
Reſtituit quod prima tulit perſona ruinam.
Non natura dedit: nunc fœmina facta periclum.
Nunc tumuit paritura Deum, mortalia gignens
Et diuina ferens, per quam Mediator in orbem
Prodiit, & veram portauit ad æthera carnem.

Sedulius in carmine Paſchali.
XIIII. Poetarum teſtimonia.
Libro 1. in Acta Apoſtolorum.

NIHIL vero neceſſum eſt plures veterum ſententias aggregare: ſatis fuerit hactenus nos aduerſariis obſequi voluiſſe, qui ſua iniquitate hanc æquam Mariæ & Euæ collationē á nobis extorſerūt. Pergant illi, ſi velint, profanè diſputare, vtra fuerit grauiori peccato obnoxia. Cōtra vero ô ſanctiſſimi doctiſsimiq; Patres, quorū ſenſum & conſenſum propriis ipſorum verbis demonſtrauimus propter Euæ morbum Mariá velut antidotū diuinitus datam eſſe docent, ſolíque primæ illi, non huic alteri Euæ peccati rationem impotát & aſcribunt. In quibus quidem Patrum ſententiis illud etiam obſeruare par eſt, quantam in his collationibus tum excellentiam, tum reuerentiam Virgini matri deferant, vt maiorem certe vix deferre poſſe videantur. Nec minus fortiter illi confutant aduerſarios, qui cum de peccato agitur, tam inſcitè quam improbe Mariam Euæ, hoc eſt, lucem tenebris, vitam morti conferūt: & perſonas adeo diſſimiles, ſibique plane aduerſantes ſub vnum peccati iugum quodammodo redigere moliuntur. Prodeſt etiam Patrum teſtimonia in vnum velut conſpectum ita proferri, vt in illis loquentem, & adhuc in Eccleſia vnum idémque ſonantem Spiritum

Quorſum ſpectét citata modo veterum teſtimonia.
Quid obſeruandú in ſententiis Patrū ſupradictis ad Mariæ cómendationem.
Alia vtilitas ex Patrū conſenſu colligéda aduerſus Mariomaſtigas.

rectius obſeruemus, neque locũ iſtis Mariomaſtigibus reliquũ faciamus, qui de Matre Domini, vt ſentiũt, ita leuiſſimè incõſtantiſſiméq; ſcribere cõſueuerũt. Atqui hæc ipſa veterum dicta lucé nobis præſentem, ſi voluimus, & illuſtré exhibent, quæ iſtorum oculos nimium imbecilles vi ſua ita perſtringit, vt nec videre nec ſentire poſſint Virginis matris ſanctitatem, quam certe magnificis titulis veteres cohoneſtant, & ſicut ante quoque probatum eſt, Sanctis reliquis anteponunt. [a] Irenæus, quem adduximus, Euę aduocatam vocat, quæ vniuerſo generi humano ſalutis cauſa extiterit, vt ſequenti libro à nobis pluribus euincetur. [b] Augu-

Quàm honorificè Patres de Maria loquũtur, & nouelli qui doceant.
a Lib. 5. contra hæreſes.
b Serm. 17 in natali Domini.

A ſtino eadem dicitur auctrix meriti; quæ obediendo conſecuta ſit gratiam. [c] Epiphanius & [d] Chryſologus matrem viuentium faciunt. [e] Fulgentius cæli ſcalam & feneſtram appellat. [f] Bernardus alicubi reginam cælorum & matrem miſericordiæ nominat. Et tamen iraſcuntur nobis, imo toti etiam obtrectant Eccleſiæ Sectarij, quòd ad nonas ipſorum ſiue cantiones, ſiue vociferationes obſurdeſcamus, & venerandis Patrum veſtigiis inſiſtamus, noſtrámque fidem & pietatem cum illis Eccleſiæ columnis arctiſſime coniungamus. Sed ad noſtrum inſtitutum redeat oratio.

c contra anti dicomarianitas.
d Serm. 140
e Ser. de laudibus Virg.
f De aduentu ſerm. 2

CAPVT XVII.

Vanam & falſam eſſe ſententiam Nouatorum, qui Mariæ tribuunt expoſtulationis, & commoti animi vitium, quando ſuum filium duodennem in templo compellauit.

QVO PLVRES & fœdiores Corruptelas in vnam eandemque Lucæ hiſtoriã noui Doctores congerunt, eo nos pluribus reſpondere, & in ea ipſa hiſtoria longius hærere neceſſe eſt, vt violatum Virginis honorem vtcũque vindicemus. Agit Lucas de puero Ieſu, quem paretes eius, Ioſeph pater putatiuus & Maria, vno & altero die non ſine dolore quidẽ, ſed fruſtra tamen quæſitum, nuſquam alibi quam in ſacro templo tandem inuenere. Nec ocioſus illic quidem erat Ieſus, ſed rebus diuinis operam ſeriam dabat, non ſolum intentus precationibus, nam hoc templum domum orationis & ipſe vocauit, ſed ſedens etiam in Doctorum medio, ibíque tum attente audiens, tum prudenter ac modeſte peritiſſimos legis interrogans, & haud dubie non tractans alia, quàm quæ ad arcana Scripturæ fideíque cauſam, vel ad ſalutem hominum maxime pertinerent. Cum vero Maria filium ſibi chariſſimũ diu quæſitum & magnopere deſideratum in hoc templo inueniſſet, his illum verbis compellauit: Fili quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Quæ compellatio vt materna, ſic etiam blanda & amica fuiſſe videtur, imo etiam plena affectuum gaudij & lætitiæ propter redditum filiũ, cuius ingenti deſiderio, vt matris verba declarant, parentes ambo hactenus tenebantur. Neque nobis diſplicet, quod exiſtimant quidam, Mariam hæc non dixiſſe niſi poſt finem diſputationis, quá Dominus cum templi Doctoribus habuit, atque ita quod maioris erat modeſtiæ argumentum, ſoluto cœtu ad Chriſtum acceſſiſſe videbitur, ſicut etiam ſentiunt Centuriatores. Hinc & Caluinus admonet, fieri potuiſſe, vt ſeorſim & remotis teſtibus Maria egerit cũ filio, poſtquàm is à conuentu diſceſſit. Certe ſi verba ipſa ſpectemus, candidéque iudicemus, maternam quandam ſollicitudinem, ſimúlque fiduciam & libertatem in filio compellando præ ſe ferunt, vt ſine ſtomacho & amarulentia mitiſſimę Virginis dicta hæc omnia ſint accipienda, in quibus interrogationem ſimplicem cum admiratione coniunctam licet conſiderare. Nec vllus eſt veterum interpretum, qui Mariam hic aliquid immodeſtius atque immoderatius feciſſe, vel grauiter cũ filio expoſtulaſſe notarit. Imo vero à Græ-

Luca 2.
Summa hiſtoriæ à Luca deſcriptę quæ hoc loco vindicatur.
Quid puer Ieſus in templo egerit.
Matth. 21
Marc. 11
Luca 19.
Luca 2.
Qualé ſe Maria in templo geſſerit.
Quando Maria Chriſtum in templo compellarit.
Cent. 1 lib. 1
In harmonia Euangelica.
Vide Catenã auream in 2. cap. Luc.

B co interprete ſcriptum legimus: Miranda Dei genitrix maternis affecta viſceribus, quaſi cum lamẽtis inquiſitionem doloroſam oſtendit, & omnia (ſicut mater) fiducialiter, & humiliter, & affectuoſe exprimit.] Senſus igitur maternæ cum filio collocutionis hic eſt: Arbitramur ſane fili, aliquam & iuſtam ſuſcepti conſilij tui rationem extare, quod hiſce tribus diebus à nobis quæri volueris, cũ vbi eſſes ignoraremus. Nũc vt omni ſollicitudine liberemur, expone cauſam quæſo, qua commotus, volueris in quærendo nos circumcurſitare, tuíque deſiderio torqueri, vt qui vnus nobis es chariſſimus, & à quo etiam ad breue tempus auelli, non poteſt nobis non valde moleſtum & amarum eſſe.

Qua ſenſu Maria Chriſtũ in templo alloquatur.

QVID vero noſtri Sectarij? ex his quidam ſic C ſanctam Virginem locutam eſſe putant, vt ſuum in filium imperium voluerit oſtentare, velut matrem impulerit ambitio ad nouam expoſtulationem, illáque ſeriam filij obiurgationem aggrediatur. Eam calumniam velut ineptam refutat Caluinus, & recte quidem, quod nihil minus deceat honeſtiſſimam ſimul & modeſtiſsimam parentem, atque vani oſtentatio imperij & ambitioſa expoſtulatio cum eo, quem illa non tantum filij loco ducebat, ſed & pro Domino & Deo ſuo poſt tot reuelationes acceptas haud dubie reuerebatur. Vnde luculenter Auguſtinus aſſerit: Non potuit Maria diuinitati Chriſti non eſſe credula, quæ nouerat hũc ſe non virili ſemine ſecundum ordinem naturæ, ſed diuino ſpiramine, nunciante Archãgelo, concepiſſe.] Vocat igitur illam Chriſti fide & D operibus miniſtratricẽ, & deuotam vſq; ad mortẽ eius aſſectatricem. Alios vero tanta contradicendi & Mariam ſuggillãdi inceſſit libido, vt præſentem eius ſermonem in ſiniſtram plane partem abripiãt, mirisque modis deprauent. Bullingerus igitur ad hunc modum ſcribit: *Expoſtulant parentes pro iure ſuo cum filio, & non ſine cõmotione rogant, cur ipſos coniecerit in tantum mœrorem atque diſcrimen?* Quod autem ius Mariæ & Ioſepho cõpetit, quæſo, ad expoſtulandũ cum puero innocẽte? vel quam commotionem ac affectus vehementiã illis aſcribi neceſſe eſt? Et habent hoc ſibi cum Bullingero commune [a] Centuriatores, [b] Pellicanus, [c] Coruinus, [d] Maior, aliique plures, vt omnino velint Mariam dum puero IESV hic expoſtulaſſe, & commotum oſtendiſſe animum, & neſcio quid humani paſſam eſſe.

Etiam Caluinus aduerſarios hic Mariam ſuggillantes defendit.
In harmonia Euangelica,
Maria Chriſtũ etiam vt Deum reuerebatur.
Serm. 1 de aſſumptione Virginis.
Refutat ſe eorum quæ Bullingerus ac alij Chriſti parẽtibus obiiciunt.
In 2. c. Luc.
a Centur. 1 lib. 1
b In cap. Luca.
c In Poſtilla
d In Dominica. 1. poſt Epiphan.

Ff

a In Dominica 1. post. Epiphan.

Exodi 20

Quę non indecora Deiparę affinguntur a Spangenbergio, Loſſio, Sarcerio, & maximè Brentio.

ᵃ Spangenbergius vero Brentium ſecutus, permultum hic acerbitatis admiſcet dum per proſopopœiam ita loquentẽ Virginem introducit: *Me tuam eſſe matrem non ignoras, te filium. Noniſti præceptum illud Dei; Honora patrem tuum & matrem tuam. Nouiſti pœnam, quam exoluturi ſunt immorigeri parentibus. Cur igitur nobis ſic feciſti? qui tibi nullam nos ita contriſtandi præbuimus occaſionem, ſed quibus potuimus beneficiis te proſecuti ſumus, & multa incommoda paſſi tecum in Bethlehem & in Aegypto: maximis te curis atque moleſtiis educauimus. Sed hanc gratiam nobis modo rependis.* Quod ſi hoc modo tantáque vehementia dixiſſet Maria, quemadmodum videri vult Spangenbergius, vere & ſerio cum puero expoſtulaſſet, ſeque non parum commotam & indignabundam, ne dicam & contentioſam, demonſtraſſet. Eandem amarulentiam præ ſe fert Loſ- B ſius, cui Maria videtur ſic dicere voluiſſe: *Cur contra obedientiam, quam nobis debes, manſiſti Hieroſolymis? ex qua re in dolorem ingentem incidimus.* Nec mitior eſt interpres Sarcerius, dum fingit Chriſtum de facto non admodum honeſto, imo de peccato contra obedientiam erga parentes præceptam, hic à matre inſimulari & obiurgari. Deum immortalem, an quiſquam magis turbulentos & patheticos Euangelij ſacri interpretes vnquam vel legit, vel audiuit? Ira, odio, inuidia, aliiſque fœdis & infamis affectibus hos flagare neceſſum eſt, qui tam fœda & ab omni humanitate aliena, nec ab impiis, ſed à ſanctis, in Chriſti contumeliam dicta, tantámque virulentiam & acerbitatem vbique profundunt. Scilicet in fide Chriſti tam parum erant hi venerabiles coniuges inſtituti, vt de tali tantóque pue- C ro tam inhoneſte improbéque ſentirent? Sed nullus Mariæ vel durior, vel iniquior eſt Brentio, qui rurſus hanc tragicam & tantummodo non furioſam vociferationem à matre ad Chriſtum habitã audet effutire: *Filius es an neſcis igitur, quid filius debeat parentibus? Honora, inquit lex, patrem & matrem, vt ſis longæuus ſuper terram. Ergo qui parentes non honorat, non dimidiabit dies ſuos. Et alias dicitur: Maledictus qui exaſperat matrem ſuam, Cur igitur feciſti nobis ſic? Nullam prorſus cauſam habes nos ſic deſpiciendi & contemnendi. Nihil enim vnquam mali in te commiſimus, ſed potius omnia quæ potuimus, beneficia in te contulimus. Ego te in præſepio adhuc iacentem magna cura foui: poſtea quas non moleſtias, quos non labores, quæ non pericula nomine tuo perpeſſi ſumus, quando neceſſe habuimus tecum in Aegyptum fugere? & quanta ſollicitudine te vſque ad hoc ætatis educauimus? Sed ſi alia quadam calamitas te inuito nobis accidiſſet, boni conſuluiſſemus: nunc autem hoc nobis moleſtum eſt, quod nobis feciſti ſic? quod tua ſponte nos conieciſti in tantum dolorem, vt mallemus mortem oppetere, quam iterum tantis terroribus obiici. Quid autem inter ſe diſtant, parentes gladio interficere, & parentes in terrores mortis, qui ipſa morte grauiores ſunt, ſua culpa adigere? Non eſt igitur mediocre ſcelus fili, quod in nos parentes tuos deſignaſti. Hæc eſt increpatio qua Maria* Iesvm *obiurgat.*

Annotat. in Euang. Dominic. 1. poſt. Epiphan.

Schol. in Lucam cap. 2

Intollerabilẽ eſſe aduerſariorum petulantiã in Chriſti parentibus accuſandis.

Homel. 20 in Lucam.

Quomodo Maria iuxta Brentium in Chriſtum inuecta fuerit.

Exodi 20.

Prouerb. 20

Atqve hactenus Rhetoricati conatur Brentius, velut contra Mariam partes non Theologi ſuſtineat, ſed neſcio cuius tabulæ, & forenſis ſedi- A tioſique declamatoris perſonam apud iudicem gerat. An vero decet in Scripturis hoc modo ludere, neque modo ſuſpectam, ſed & infamem Mariæ perſonam leuiſſima de cauſa omnibus reddere? Id vero nec decet, nec licet, nec expedit prorſus, quicquid tandem Brentius per ſummam petulantiam ſcribere audeat. Si Virgo præ omnibus benedicta vere in Chriſtum credidit, ſi illum omnis culpæ ſemper expertem ſciuit, ſi ſummam vbique ſeruauit modeſtiam, vt nullus dubitat probe Chriſtiánus, quomodo ad has vanas & acerbas querimonias deſcenderet? cur filio, velut ingrato, ſua beneficia exprobraret? quo conſilio velut ignarum de præceptis diuinis admoneret, ac tanquam immorigerum increparet? qua fronte demum haud ſecus illum ac parricidæ ſimilem de ſummo ſcelere accuſare & damnare tentaret? An fortaſſe illa tam B ſui ac diuinorum erat oblita, vt de maieſtate ac proprietate Meſſiæ nihil cogitaret, quam ex Propheticis literis & Angelicis verbis ipſam Dei ſapientiam atque virtutem eſſe, vtique non poterat ignorare, quémque grato pectore palam in ſuo cãtico commendarat, & de quo inſuper tàm multa & illuſtria acceperat teſtimonia, quemadmodum ea Lucas deſcribit, ſi tamen deſcribit omnia? Quonam igitur pacto hæc aliáque id genus miranda, quæ tum viderat, tum audierat Virgo fide plena, vento committeret, ac demum de tantu filio tàm temere abiectéque ſentiret, imo etiam illum tam arroganti & probroſa obiurgatione ſimul & exprobratione oppugnaret atque caſtigaret? O infelicem Domini matrem, ſapientiæ grauitatiſque C vacuam, indignabundam, impatientem, cõtentioſam ac ferocem filij ſui Deique noſtri obiurgatricem, quæ nec ab apertis conuitiis ſibi potuit temperare, ſi tantum ex Nouatorum verbis iudicare fas eſt. Non enim ſolum indecoros & plusquàm muliebres affectus, eóſque nulla quidem ratione excuſabiles, ſed & ſuperba, contumelioſa & atrocia multa Deiparæ impudenter aſcribunt. Habent iſti ſuas domi mulierculas, ſine quibus viuere nec vellent, nec poſſent, Doctores licet Euangelici, ſed homines male ſpirituales ac minime continentes. An vero Mariam cum iſtis ſuis ancillulis & vxorculis cupiunt comparari? Sic enim profecto Mariã nobis depingunt, velut vulgaris fuerit muliercula, in qua communes & omnibus notæ fœminarum perturbationes extiterint, præſertim ſi quãdo gra- D uiter commotæ, vel rixantur cum filiis & vicinis, vel bilem omnem in obuium quémque impatienter effundunt. Sed longe rectius de Maria ſenſit ac ſcripſit Matthæus Philadelphienſis apud Epheſum Metropolitanus, vtpote qui vocat illam a peccati contãgio immunem, ab omníque leuiſſimarum culparum næuo puram iuxta ac ſinceram, in qua non modo culpa nũlla, ſed ne ſuſpicio quidem potuerit ſubſiſtere, quæque animum ab omni rerum humanarum cupiditate vacuum habuerit, verecundia & temperantia vitæ perpetua, integris moribus, humilitate pariter ac puritate, cæterarúmque virtutum laude cumptimis decorata.

In Mariã nullo modo competere, quæ a Brentio illi affinguntur.

Luc. 2.

Mariam à Nouatoribus nõ maioris propemodum haberi, quam ipſorum vxores ſiue concubinas.

In lo. præcitato.

Teſtimonium Epiſcopi Matthæi Philadelphienſis in laudem Virginis matris.

CAPVT

CAPVT DECIMVM OCTAVVM.

Mariæ dignitatem ac perfectionem in dubium temere idcirco vocari, quod Chriſtus in templo illam durius alloqui videatur, dicens: An neſciebatis quia in his, quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe? Item de illis Lucæ verbis: Maria conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo.

BREVIS apud Lucam eſt Hiſtoria de Puero Ieſu, nō ſolum ſine culpa parentum amiſſo, vt diximus, verum etiam in templo tandem ab iiſdem læte inuento, atque ſine amarulentia cōpellato. Quis vero ſuſpicari poſſet, tantum fellis & acerbitatis in noſtris Nouatoribus reſidere, quantum in hanc vnam hiſtoriam cumulatim illi profuderunt, dum ad Mariæ inſectationem, pro ſuo candore ſcilicet, nihil non rapiunt atque detorquent? Nec vero ſat habēt priorem dictæ hiſtoriæ partem, quam excuſſimus, teтris veluti notis tantę Virgini iniuſtis cōtaminare, niſi ſequētem etiam Domini ſermonē, quo Matri reſponſum eſt, ad ſingularem eius vel iniuriam, vel contumeliā interpretentur. Quid eſt, inquit Chriſtus, quod me quærebatis: An neſciebatis, quia in his, quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe? Hac oratione Chriſtus puer exponit parentibus, cur minus admirari debeāt, quod ipſe in vrbe Hieroſolymitana hoc triduo manſerit, illos vero in quærēdo permiſerit ſollicite & anxie laborare. Subindicat etiam, ſe ex nullo illorum contemptu, ſed ob amorem & honorem ſummi Patris in templo remanſiſſe, quodque hoc exemplo velit docere alios perfectioris obedientiæ præſtādæ normā atque rationem, ac demū dicto & facto quaſi præludit, ea quæ poſt Baptiſmum in publico docendi & diſputandi munere, ad ęterni Patris gloriam apud Iudæos erat exhibiturus. Sic ergo reſpōdet, vt neget, ipſi matri & viro eius Ioſepho cauſam fuiſſe neceſſariam ita dolenter inquirēdi, aut periculum vllum ob ſuam abſentiā extimeſcendi, quādo citra ſui Patris æterni voluntatem faceret nihil, ad huius vero cultū & gloriam id pertinuiſſe, quòd relictis hoc breui tēpore amiciſſimis, ſe ipſe totum rebus diuinis in tēplo dederet, ibíque cum præſtantibus in Synagoga viris legiſque Doctorib' de rebus ſacris colloqueretur, ſut primū quaſi ſpecimen præbens Iſraelitis.

Nouatores mire acerbos ac loquaces eſſe in præſente hiſtoria, vt Deiparam inſectentur.

Luc. 2

Quis ſenſus verborū Chriſti ſit cū ſuos parentes in templo alloquatur.

QVAE Chriſti verba, ſi rite examines, nulla ex parte nouum iſtorū errorē vel muniunt, vel excuſant, qui Mariā tum in amittendo, tum in quærendo, tum in compellando filio reprehendunt, cum Chriſtus ea de re nihil pronunciet, aut oſtendat, multóque minus parentes ambos obiurget. Cur enim vel reprehendat, vel obiurget laude dignos, qui non modo præſentis, ſed abſentis etiam, ac potiſſimum amiſſi pueri rationē & curā ſingularē habuere, quēadmodū ipſis iniuncti à Deo muneris ratio flagitabat? Tunc vero reprehēſione illi merito digni fuiſſent, ſi in officio ſuo torpentes, maléq; ſecuri, omnē quærendi curam & ſidū dolendi affectum eo tēpore abiecissent, nihilque de amiſſo tāto theſauro fuiſſent ſollicitì, quē certe ſumme amare & diligentiſſime cuſtodire, omnibúſque mūdi reA bus lōge anteferre debebāt. Adde quod Chriſti verba rite perpenſa eoſdē parentes excuſent, omnique culpa liberent, quum aperte declarent, id quod factum erat, non ipſorum negligētia, ſed diuinæ prouidentiæ diſpoſitione, ac officij ſui ratióne ſic exigente, quàm certe ſine culpa ignorabant, cōtigiſſe, quandoquidem ſe ipſe Meſſiam voluerit inſolito nunc modo exhibere. Præterea non erat Chriſtus tam ingratus vel inhumanus, vt maternam ſimul & paternam Mariæ & Ioſeph erga ſe charitatē grauémque ſollicitudinem omnino negligeret ac repudiaret: ſed proculdubio etiam abſens, quęrentes, laborantes & dolentes illos hàud ſine pio quodam commiſerationis affectu ſæpe reſpexit, eóſque ſuo
B nomine afflictos ſingulari eſt gratia proſecutus. Quid enim faceret aliud tā piæ Virginis quàm manſueti Dauidis filius, omni plenus ſemper miſericordia, qui præter alios omnes, ſuper egenū & pauperē intellexit, qui & ſuorū laborem, dolorē & gemitū nūquam non libenter aſpicit, ac eorundē, quantūuis pauperū & abiectorū, deſideria libēter exaudit.

Quis Chriſti animus & affectus fuerit erga parentes abſentes & quęrentes.

Pſal. 40
Pſal. 17
Pſal. 10

Quid colligēdū ſit ex Chriſti verbis contra Nouatores, & in parētum ipſius defenſionem.

Chriſti parentes multis modis hoc loco excuſari nec à Nouatoribus incuſari merito poſſe.

IGITVR illos magno in errore verſari neceſſe eſt, qui hoc Domini reſponſum eo detorquent, vt ſit quaſi amarulenta quædā cū matre expoſtulatio, vtque Chriſtus à parentibus obiurgatus, viciſſim illos grauiſſime obiurgare, imo & pene abnegare voluerit, ſicut Brentius pro ſua quidem in calumniando inexplebili libidine conuiciatur. Aliena ſunt hæc prorſus ab eo, qui optimā chariſſimámq; ma-
C trem nullius vnquam peculiaris peccati legitur inſimulaſſe, qui præterea nō ſolum author, ſed etiam obſeruator fuit ſanctiſſimæ legis, qua filiis præceptum eſt, ſuos vt parentes, licet immerentes, omnis beneuolentiæ, amoris, obedientiæ ac ſtudij genere proſequantur. Et quis demum vnquam æque, ſicut Chriſtus, & amauit & honorauit parentes? Quis plus debuit genitrici, cum ſolus ipſe patrem in terris nullum tenens, carnē & ſanguinem ab hac matre ſola ſuſceperit, & idcirco (vt multorum eſt opinio) filius hominis recte prędicetur, nec aliūde quidem, quàm ab hac vna id priuilegij, quo Meſſias, Rex & Pontifex ſalutatur, acceperit? Abſit igitur fœda ſuſpicio, & ſtulta iſthæc carnis imaginatio, quæ noſtris imponit aduerſariis, dū fingunt, filium acerbè & amarulente reſpondere matri, & cum illa
D ſemper, licet innocētiſſima, duriter & inhumaniter agere voluiſſe. Abſit, inquā, vt qui ſe ad legē perficiendā miſſum eſſe teſtatur, vel parētes contēpſerit: vel ad negligendos illos feneſtram filiis aperuerit, anſamq; vlterius ęrari, vt maioribus eſſent immorigeri ſubditi, ſubminiſtrarit. Accedit quòd Chriſtus ſi hoc loco quicquā obiurgatione & correctione dignū parentibus opponere voluiſſet, non tā recte & obſcure loqueretur, vt ab illis ipſis, quos arguebat nō poſſet intelligi, ſicut Lucas factū eſſe deſcribit: ſed reprehēſionē clarā & apertā illis, quos emēdatos volebat, pro ſua prudētia proculdubio expoſuiſſet.

Falſa Nouatorum interpretatione præſentem hiſtoriam deprauari, non ſine Chriſti & parentum eius iniuria.

Chriſtus parentes amauit ac honorauit plurimum ac in primis matrē, cui & multum debuerit.

Exod. 20
Deute. 5
Matth. 15

Merum eſſe figmentū quod fingunt Nouatores, Chriſtū cum ſuis parētibus expoſtulaſſe.

Matth. 5

Vt maximè Christum hoc dicendi libertatem adoertsus parentes vsurpaſſe, nō id ſine grauibus cauſis fecit. *In explicatione ſabucanonis Angelo ca. cap. 12*

Sententiam ſi in his Chriſti verbis eſt aliquid, A quod duriuſcule, vel non ſatis blande dictum videatur, id cum Ioanne Heſſelio nō vulgari Theologo, ſic poſſumus interpretari, quod ſuos parentes Chriſtus, tanquam eis ſuperior, magna cum authoritate publicè ſit allocutus, vt cæteri qui illū parentibus eſſe ſubiectum atque morigerum iam antè nouerant, hinc anſam arriperent cogitandi, eum ipſum puerum amplius quàm hominem eſſe, ſicque paulatim ad pleniorem illius notitiam adducerentur, quem in ipſa pueritia tam mirificis ornatum dotibus deprehenderent. Et tamen ſine increpandi acerbitate loquitur Chriſtus, perinde ac ſi diceret: Quæ vobis cauſa eſt me requirendi, niſi quandoquidem me hominem eſſe nouiſtis, quem parentum affectu proſequimini? neque de B natura mea diuina nunc humanæ præferenda cogitatis. Accedit, quod Chriſtus inſolita dicendi libertate vtens, ſub parentum horum perſona omnes filiorum curatores ac adoleſcentum inſtitutores voluit commonefacere, maximi momenti rem eorum mentibus infixurus. Videmus paſſim, & communis ſapientum querela eſt, liberos à parentibus perditè amari, indulgenter haberi, nimiumque molliter educari, & qui maxime pueros in officio contineri debebant, ad illorum vitia fere cōniuent, & peccantibus adblandiuntur magis, quam iraſcuntur, tegunt, non ſanāt eorum vulnera. Hinc vero ſummorum malorum tum in familiis, tum in ciuitatibus extat ſeminarium, hinc ætatum fere omnium labes & corruptelæ magna ex parte dimanant. Ac, pro dolor, ſi verum fatendum eſt, ex C multis parentibus vix paucos reperire licet, qui iuxta Spiritum perinde ac ſecundum carnem ſuos ament liberos, & eorum animis ad Dei timorem, veræque pietatis & omnis virtutis ſtudium informandis ſerio vacent. Alij vt grauius etiam in filios peccent, pios eorum conatus velut iniecta manu ſatagūt impedire, & ad perfectiora tendentes pueros ac adoleſcentes tum exemplo, tum imperio ſuo auocant atque deterrent. Quos ego crudeles impióſque parentes dixerim, vt potè, qui non ſolum ad luxum, faſtum, ambitionem, atque voluptatum omnium illecebras, fluxarúmque opū ſtudium liberos inſtituunt, verum etiam, vti peſtes quædam, eoſdem inficiunt, à bonis ſanctiſque ſtudiis abducunt, & ſæpenumero ſecum ad exitium ſempiternum deuoluunt.

Quomodo parentes plerique in liberos peccēt, & grauiter ſibi ipſis quę nocere ſoleant.

Pauci parentes officio ſuo in educandis liberis ſatisfaciunt.

Mali hodie crudeles impique parentes.

En igitur tibi ſingularem Chriſti ſapien- D tiam, qui quod in ſuis parentibus quamlibet innocentibus culpare videtur, id aliorum parentum dixit fecitque gratia, qui nempe liberorum deprauatores potius, quàm progenitores poſſunt haberi, quando illorum ſalutem & piam inſtitutionem vix vnquàm cordi habent, & quod peius eſt, haud raro Dei Spiritum in illorum extinguunt animis, & ad perfectionis vitę ſtudium adſpirantes pueros à melioribus reuocant inſtitutis. Neque ſolum parentes, ſed & filij hoc præclaro Chriſti exēplo atq; reſponſo admonētur, nulla eſſe ſanguinis, neceſſitudinis, vel propinquitatis tàm arcta firmáq; vincula, quæ perrumpi non debeant, cùm ad meliora vocat Deus, & æternæ ſalutis ratio ſic flagitat. Tūc enim locum habet plane, quod grauiter Hieronymus dixit: Licet paruulus ex collo pendeat nepos, licet ſparſo crine & ſciſſis veſtibus vbera, quibus te

Quo ſpectet Chriſti ſeuen tas, ſi quā ſuis verbis ad parentes dictis maſcuit.

Quomodo filij hoc ipſo loco per Chriſti exemplum erudiantur. *In epiſt. ad Heliodorum.*

nutrierat mater oſtendat, licet in limine pater iaceat: per calcatum perge patrem, ſiccis oculis ad vexillum crucis euola. Solum pietatis genus eſt, in hac re eſſe crudelem.] Sic demum impletur, quod Chriſtus ipſe Dux & Princeps à ſuis exigit militibus, vt præ ſe vno contēnant omnia, totique mundo remittant nuncium, nulla vel parentū, vel amicorum, vel familiariū, vel denique quorūcunque aliorum, qui impedimento eſſe poſſint, habita ratione, ſi vni & ſummo velint Domino expedite ſeruire, & illi ſe totos in perpetuū cōſecrare. Alioquin qui amat, inquit, patrem aut matrem plus quàm me: imo qui ſuo tempore & loco non odit patrem ſuum & matrem ſuam, non eſt me dignus.

Matth. 10 & 16. Luca. 9. & 14. Ioan. 12 Matth. 6 Matth. 10 Luca 14

Parentes ſeppè à filiis negligendi, & amiciſſimi quique deſerendi, quando ſpe ritualibus ſtudiis non conc.

His ergo Chriſti propoſitum exemplū & reſ- B ponſum eſt inprimis accommodatum, qui ſe totos perfectioris diſciplinæ inſtituto tradidere, vt Euāgelicæ Philoſophiæ partē optimā, quæ in ſeueriore ſui abnegatione, & feruēti Dei amore conſiſtit, ſincere complectantur. Tales Chriſtus puer docet in tēplo, vt propter parentes, cognatos & amicos nō excutiant, neque contriſtent Spiritum ſanctū, & de loco quē ſemel ſunt amplexi, nulla vi ſe dimoueri patiantur, vtq; ad aratrū Dominicū ſemel adiūcti ne retro ſpectēt, ſed potius vt cognatorum affectū, tanquàm telum Diabolicum, & venenum plerisque peſtiferum fugiant, omnes vero ætatis induſtriæque ſuæ neruos ad cultum & ſtudium æterni numinis conferant ac impendant. Vnde Baſilius ille Magnus cū veræ pietatis ſtudioſum inſtitueret, inter alia præcepit. Cognatos tuos ne plus quàm C Dominum curaueris, quibus ſi vna cum Chriſto mortuus es, quid iterum inter eos conuerſari cupis? Si quæ propter Chriſtum deſtruxiſti, eadem denuo propter eos ædificas, tranſgreſſorem te conſtituis, promiſſis minime ſtas. Ne igitur propter eorum neceſſitudinē loco tuo diſceſſeris.] Ac iterum de cognatis amicíſque deſerendis, aut potius fugiendis hoc admonet: A propinquis, amicis & parentibus tantum affectu ſeparatos eſſe conuenit, quantum à viuis mortuos.] An vero in Scripturis eſt inuſitatū, vt qui loquitur, aliorū perſonam ſuſtineat, & non tantum ad præſentes, ſed etiam ad locorum interuallis diſiunctos, imo etiam ad nondum natos, ſua dicta conuertat? [a] Sic Ioh, ſic [b] Salomon, ſic [c] Paulus ex aliorum perſona loquuntur: ſic ipſe [d] Chriſtus cum infrugiferæ ficui maledicit, Iudæos velut ſteriles arbores, exitio pro- D ximos haud obſcure notauit. Nihil ergo mirum videri debet, Chriſtum Dominum, qui ad Eccleſiæ ſuæ profectū nihil non dixit, ſcribíque voluit Euāgelium, hoc loco ſic parentes affari, vt etiam longius reſpiciat, & communes parētum affectus notet, ſimúlque filiorum conſulat imbecillitati.

Quibus maxime iſtud exemplum Chriſti pueri in templo ſe cognoſcentis cum parentibus.

Veræ pietatis ſtudioſus à cognatis & amicis ſibi cauere debet. *De vita ſolitaria ſeu ca mob. conc.*

eso penultima. Luca 9. De vita ſolitaria.

In Scripturis non eſſe rarū vt propoſitus ſermo ad abſentes magis quam præſentes pertineat.

a Iob. 3 b Eccleſ. 3 c 1. Cor. 1 3. 4. d. Matth. 21.

Sed & omnium credentium animi hoc Chriſti dicto & facto excitantur, vt ſicut indicauimus, corporalis affinitatis affectum, & quemlibet reſpectum, vt loquuntur, humanū nūquā tanti faciant, vt deſint diuinæ vocationi & obedientiæ, vt que animi ſui conſcientiam lædant. Pereant ergo facultates, in obliuionem veniat patria, iraſcātur affines, tumultuentur amici, ac vniuerſus contra nos mundus conſpiret ac frendeat, tantum ne offendatur Deus, non fidei ſinceritas vitietur, animæue ſalus in diſcrimen adducatur. Atque vt habeant aduerſarij quem audiant, ſi nos forte minus audiūt in

Quomodo Chriſtus exēplo ſuo Credentes omnes hoc loco moneat ac doceat, verum cultum Deo inprimis exhibere.

præſentiis

præſentis loci Euangelici interpretatione : dabo illis è ſuo ipſorum grege Petrum Artopœum, qui hoc modo ſcripſit: *In diuina vocatione & negotio parentes in filium ius non habent, nec reſpiciendi ſunt, aut de eo interrogādi. Ideo Chriſtus ius matris in ſe nō admittit in diuino negotio. Vnde inquit Ioannis ſecundo: Quid mihi & tibi eſt mulier?* Verum de hoc loco alibi plura. Tum Culmannus eiſdem pene verbis, quæ iam ex Artopœo citauimus, vtitur, niſi qood hæc etiam ſubiiciat: *Obedientia erga priorem tabulam in omnibus præferenda eſt obedientiæ poſterioris tabulæ, idque hoc exemplo Ieſu, quo docemur, chariorem nobis eſſe debere gloriam Dei & ſalutem animarum, quam vllum parentum affectum. Deus enim parentibus & rebus omnibus*

[*In Euangel. Dominic. I. poſt. Epiph.*] [Confirmatio dicto aduerſariorum, quid Chriſti exemplum hoc loco doceat.] [*In Euangel. eiuſdem Dominicæ.*]

A *præferendus.* Recte hęc qnidem aduerſarij, niſi quod in Maria miſere fallantur, quam in vtraque legis tabula obſeruanda ceſſaſſe fingunt, quámque peccato, neſcio cui, affinem eſſe volunt, veluti de puero Ieſu male ſecuta, & vehementi obiurgatione digna fuerit, ſicut ipſis, vt noui aliquid adferant, vane libet philoſophari. Nec veretur dicere Sareerius, vt auditum eſt, quod Maria Chriſtum de facto non admodum honeſto, imo de peccato contra obedientiam erga parentes præceptam ignorás obiurgarit. Sed hæc aliáque id genus futilia, quæ tam facilè à nobis negantur, quàm leuiter à Nouatoribus aſſeruntur, ſuis quidem authoribus integra relinquamus.

[Perperam ſuspecta a Nouatoribus plera que improbe circa præſentem hiſtoriā.] [*In Euangel. Luca ca. 2.*]

CAPVT DECIMVM NONVM.

Mariam indigne culpari, velut reprehenſibili turpique ignorantia laborarit, etſi non omnia quidem nouerit ac intellexerit, illudque maximè, quod ei Chriſtus in templo Heroſolymitano reſpondit.

NECNVM ſatis eſt Aduerſariis in vna eademque Hiſtoria tot modis Deiparā exagitaſſe, niſi calumniæ aduerſus illam ſtruendæ anſam inde quoque nouam arripiāt, quod Lucas de Maria & Ioſeph commemorat: Et ipſi non intellexerūt verbum quod locutus eſt ad eos. Hic enim Momi iſti rurſus inſurgunt, atque vt ſerpentinos dentes beatiſſimæ Dei matri pergant infigere, varia contra illam commenta producunt. Etenim ſi Loſſio credimus, Chriſti parentes propter carnalem imaginationem de regno Meſſiæ corporali, verbum Domini non intellexerunt. Expectabant enim in Ieſu non doctum quendam Rabinum, ſed illuſtrem in hoc ſeculo Regem, quemadmodum & Brentius arbitratur. Eodem errore tenetur Spangenbergius, parentes rerum ſacrarum tam ignaros fuiſſe ſomnians, vt putarent, velut potentem & pompaticum Regem Iſrael (ſic enim loquitur) inter expeditos exercitus arma tractaturum, non autem Scripturæ Doctorem vel Magiſtrum in Iſrael euaſurum eſſe. Quibus breuiter nos reſpondemus, Mariam & Ioſeph multo ſanctius & ſublimius de Chriſto ſenſiſſe, quam vt congruat temerè illis carnalem & Iudaicam illam de regno Meſſiæ affingere perſuaſionem. Certe varia ac illuſtria de puero Ieſu oracula acceperant, & ab Angelo ipſo erant edocti, & multiplici experientia vel in ipſis Chriſti incunabulis, tam vilibus & abiectis ſatis ſuperque dedicerant, Chriſti regnum fore ſpirituale, miniméque mundanum & corporale, quod craſſi homines rebus tantum externis, vt ſplendore imperij, opum affluentia, militum copiis, armorum præſidiis, aulicorum ſtrepitu & magnifico apparatu metiri conſueuerunt. Pellicanus putat, ſublimitatem diuinæ virtutis ab his parentibus non fuiſſe perceptam: falſo tamen, cùm de Chriſti cæleſti origine, & qood conceptus eſſet de Spiritu ſancto, non obſcure illis Angelus fuiſſet locutus, cúmque multis iam teſtimoniis hunc Ieſum verè Altiſſimi Filium ac Sanctum Sanctorum eſſe, comprobatum perſuaſúmque habuiſſent, quemadmodum multis antea demonſtratum eſt.

LVTHARVS hic Mariæ cauſam premit, vrgét-

[Quomodo in Mariæ odiū ac inuidia rapiamt, quod ſecundum Lucam, omnia cum ipſo Ioſeph non intellexit.] [*Annotat. in Lucam c. 2.*] [*Homelia 2. in Lucam.*] [*Dominica I. poſt Epiphan.*] [Reſponſio ad ſuperiores Nouatorum interpretationes.] [*Matth. I* *Luca 2.*] [Chriſti parentes regnum eius non mūdanū, ſed ſpirituale fore cognoſcebant.] [*In Lucam cap. 2.*] [*Luca. I.*]

B que paulo quàm cæteri petulantius, vt non vereatur eam rudem, ignorantem & errori obnoxiam facere: ſed & Mariæ ſimiles omnes videri vult, qui ſe fatigant fruſtra, Chriſtum in loco proprio, ſiue templo non quærentes: ſolum vero templum, in quo Chriſtus reperiatur, eſſe verbum Dei. Vnde porro æquus ille cenſor ſemel & ſimul ſanctorum Conciliorum & Patrum authoritatem explodit, ad quam nullus debeat prouocare, quia ſolo verbo Dei ſcripto niti, omnes deceat oporteátque. O ridiculum Doctorem, qui ſic ludit in fictitiis allegoriis, & ex myſtico ſenſu nouum fallúmque & peſtilens dogma confirmat, & pro ſua duntaxat libidine hiſtoriam Euangelicam ad ſenſum inauditum detorquet, quem ipſe ſibi confinxit, ac velut idolū Sectatis erexit omnibus, nihil vt iam credendum vel probandum putent, niſi quod Scriptura expreſſe teſtetur. Docet autem clariſsime[a] Baſilius

C Magnus, & confirmat[b] Hugo Eterianus, non omnia quæ credit & obſeruat Eccleſia, ſcripto cōmiſeri, multáque vel ſola traditione ad nos veluti per manus tranſmiſſa perueniſſe, quibus authoritatem maximam tribuere par ſit, ſicut nos alibi, nec ſemel quidem, demonſtrauimus. Sed notū eſt huius hominis ingenium, vt ad ſerēdos errores, ſic ad Sectas etiam propagandas natum, qui ne parum ſit iterū in Mariam contumelioſus, pro ſuo fanatico ſpiritu ruditatem ei & errorem aſcribit. Exiſtimat fortaſſe, cum tā multis præferat ſe Patribus, & vetuſtaque Magiſtratus cōtemnat authoritatem, id quod à moltis ſæpe probatum eſt, ſe cum Maria quoque

D poſſe certare, quod ad peritiam & ſapientiā in verbo Dei ſingularem præſtandam pertinet.

NOS vero gratias Mariæ ſingulares debemus (vt hoc obiter adiiciamus) quę Orthodoxos cōtra Lutherum eiúsq; ſocios exēplo ſuo nūquam ſatis laudato potenter inſtruxit atque muniuit, nihil vt iā dubitēt, multa quæ ſacris literis expreſſa, & in verbo Dei mandata nō ſunt, à ſe rectè piéq; inſtitui & obſeruari. Nullus profecto eredentiū maiore, quā illa, vti fruiq; potuit & Legali & Euangelica libertate. Nā & Moyſes à lege puerperarū illā exemerat, & Chriſt^9 maximis quibusq; priuilegiis eādē cohoneſtarat, & Gabriel inter mulieres benedictā banc pronnnciarat. Et tamē modeſtiſsima ſimul & ſapiétiſſima Virgo ſua poteſtate & Euangelica libertate

[Lutherus qualem ignorantiam & errorē in Mariā tranſcribit.] [*In Poſtilla monaſterica Euangel. Dominic. I poſt Epiph.*] [Quomodo Lutherus in ſolo verbo Chriſtum velit requiri.] [Refutatio eorum quæ Lutherus obiicit.] [*a Lib. de Spiritu ſancto cap. 27.*] [*b Lib. de anima corporetiam exeunte cap. 14*] [*In epiſt. contra duo mandata Cæſaris & de poteſt. ſeculari.*] [Maria docet Orthodoxos multa rectè pieque facere ſine Dei verbo expreſſo, quicquid Lutherus cum ſuis obſtrepat.]

Lucæ 2.

neque vti, neque abuti voluit, ſiue Cæſari ſoluendus cenſus, ſiue Sacerdotibus præſtanda oblatio, ſiue ritus purgationis obſeruandus, ſiue templum quotannis adeundum, ſiue ſacri cœtus viſitandi, ſiue feriæ celebrandæ, ſiue traditiones & conſuetudines veteres retinendæ, ſiue Sacramenta nouæ legis recipienda, ſiue cæremoniæ diuino cultui adhibendæ, ſiue magiſtratibus tum Eccleſiaſticis, tum politicis obtemperandum eſſet. Etſi enim Spiritu ſancto plena foret, neque, vti nos, externis medijs atque præſidijs ad bene beatéque viuendum tantopere indigeret, tamen omnia omnibus fieri voluit, non quærens quod ſibi vtile eſſet, ſed quod multis, vt omnes faceret ſaluos, nihil omnino à ſe putans alienum, quod ab Apoſtolo poſtea ſcriptum atque mandatum eſt: Quæcunque ſunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iuſta, quæcunque ſancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogitate.

Philip. 4.

Quomodò Franciſcus Lãbertus contra ſacras ędes hic garriat.
In 2. c. Luc.

SED quoniam Lutherum hoc loco ineptientẽ audiuimus, nunc eius etiam diſcipulum Franciſcum Lambertum, quoniam in eundem fere ſcopulum impingit, & errorem errore cumulat, non grauate audiamus. Quod enim Lucas ait, Chriſtũ in tẽplo à parentibus inuentũ, hoc ille non ſolum de Dei verbo, in quo veritas omnis vnicè inueniatur, cum ſuo magiſtro interpretatur, ſed etiam eandem hiſtoriam ad ſacrarum ædium iniuriam & contemptum ſcelerate detorquet: *Nulla ſunt*, inquit, *Dei templa præter ipſos fideles: templum illud quod ſub lege fuit corruit: ſola enim viua Dei templa, nempe credentes, manent: in his templis Chriſtus reperitur &* C *adoratur. Impie ergo quidam templa multiplicarunt, in eis volentes potius quam alibi Deum adorari.* En tibi Doctorem inſulſum, qui templa interiora & myſtice accepta, viuis ex lapidibus conſtructa, Chriſtóque ceu fundamento & primariæ petræ innixa, tam præpoſtere commẽdat & vrget, vt exteriora Chriſtianorum tẽpla damnare & reijcere videatur, velut impium ſit loca ſacra conſtruere & multiplicare, in quibus peculiariter Deus adoretur, & myſteria noui Teſtamenti celebrentur. Euerſum eſt proculdubio, & cum ſuis ritibus & ſacrificiis extinctum iacet templum Hieroſolymitanum, vti Daniel Propheta fore prædixerat. Habet vero Eccleſia vbique gentium, & iam inde à tempore Apoſtolorum habuit ad adorandum & ſacrificandum loca Deo conſecrata, in quibus exemplo Apoſtolorum ac primorum Chriſtianorum perſeuerat, & ea quæ Chriſtianæ religionis ſunt propria, reuerenter exercet. Reclamat igitur hic Lambertus Apoſtolo Paulo, qui Eccleſiam Dei, ſiue vt veteres appellarunt Baſilicam, aduerſus Corinthios ſedulo defendit, ac eandem decentibus ritibus cohoneſtari, reuerentérque haberi præcepit. Confirmat deinde hic homo veterem, & iure damnatum errorem impij Euſtathij, Chriſtiana templa improbè contemnentis, quod ea nullius vtilitatis eſſe blateraret. Ac multos ille quidem ſocios nefarij accepit erroris, vt VValdenſes, Pſeudoapoſtolos, Thaboritas, ac noſtro quidem ſeculo innumerabiles Antiochi, Iuliani & Coptonymi, hoc eſt, Sacrilegorũ Principum ſatellites ſibi ſubſeruientes inuenit, qui inter aram & haram, inter templa & ſtabula, inter loca ſacra & profana nullum fere diſcrimẽ agnoſ-

Defenſio ſacrarum ędiũ contra Franciſcum Lambertum.
1. Petr. 4
Epheſ. 2
Daniel. 9 & 12
Templorum origo & vſus cũ ipſis Apoſtolis incępit.
Luc. 24.
Act. ler. 2
Vetus & damnatus eſt error tẽpla ſpernentium.
1. Cor. 11 & 14.
In Concil. Gangrenſi.
Multos hodie ſacrilegos eſſe, vim & iniuriam ſacris locis adferẽtes.

A cunt: imo vero qui in Dei domiciliis diripiendis, fœdandis, euertẽdis magna cum voluptate, neque minore crudelitate verſantur. Contra hos immanes & plusquàm barbaros Dei Eccleſięque hoſtes, quos infeliciſſimi exitus conſequi ſolent, alij ſatis diſputarunt. Nos Græcum & antiquum Theologum Maximum præterire non poſſumus, qui præclarè Chriſtianos hortatur adire Eccleſias, tãquàm domos orationis, ac libenter in illis verſari, eiúſque rei fructum explicat quoniam præſentes illic & fauentes comprecantéſque habeant Angelos, ac præterea ſingularem Spiritus ſancti gratiam quæ ſemper ibidem inuiſibiliter permanet, aſſequantur. Tum Chryſoſtomus perſpicue docet: Domi quidem orari poteſt: ſic autem vt in Eccleſia non poteſt, vbi tanta Patrum multitudo, B vbi clamor ad Deum vnanimiter emittitur.] Verum hæc attigiſſe ſat eſt: plura enim libro ſequenti de ſacris ædibus adferemus, & inſanis illarum contemptoribus, quorum nunc plena ſunt omnia, reſpondebimus.

In li. de Eccleſiaſtica myſtagogia.
Templa ſæpè & cum fructu adeũda Chriſtianis.
Homel. 79 ad populum Antiochenũ.
Non eadem vtilitas domi & in templis precantium.

IAM vero Centuriatores, vt ſe germanos Lutheri diſcipulos monſtrent, præſentem quoque locum in Mariæ iniuriam trahunt, eámque non obſcurè perſtringũt, hanc de illa ſeueram nimium cenſuram adferentes: *Nequaquam perfectiſſima fuit Maria, ſed habuit & ipſa quaſdam imbecillitates.* Quas vero iſti nominant imbecillitates? Si communes illos humanæ naturæ defectus intelligunt, quos noſtra cauſa etiam cũ Mariæ carne Chriſtus aſſumpſit, quoniã ſicut Paulus prædicat, per omnia debuit fratribus aſſimilari, non repugnamus, quin C Maria, licet puriſſima perfectiſſimáque, quaſdam habuerit naturæ imbecillitates, quæ Chriſtianæ virtuti adeo nihil derogant, vt maiorem etiã exercendæ augendæque virtutis ſegetem præſtent. Virtus enim perficitur in infirmitate. Vnde affectus humani non defuerunt Virgini matri, quemadmodum antea demonſtrauimus, maximiſque dolorib. ſæpenumero fuit obnoxia, nec modo langorem & debilitatem aliquam corporis, ſed ineuitabilem quoque mortis neceſſitatem experta eſt. Si vero per imbecillitates peccata, fœdique lapſus accipiuntur, quibus & Deus offenditur, & mens contaminatur, & aliqua peccato debita pœna conflatur, haud quaquam aſſentimur Cẽturiatoribus, ſed aperte teſtamur, ita perfectam Domini matrẽ fuiſſe, vt huius generis imbecillitatib. caruerit, D ſempérque vixerit illibata ac immaculata. Qua de re toties dictum eſt, vt plura nunc repetere vereamur. Quod ſi vllas habuit imbecillitates cum peccato coniunctas, iuſtæque reprehenſioni obnoxias, cur eas non exprimunt, nec recenſent tam arguti & curioſi Centuriatores, vt ad ſanctorum næuos colligendos fere nati eſſe videantur? Hactenus quidẽ nullus tam acutus & ſolers extitit, qui eiuſmodi imbecillitates Virginis potuerit deprehẽdere: nullus tam inuidus & curioſus, qui eas voluerit inueſtigare. Soli poſt hominum memoriã reperti ſunt Cẽturiatores, qui cum ſuo magiſtro Luthero, Mariæ ruditatem, errorem & imbecillitates affingerent, eámque peccantibus alijs exæquarent, quam Auguſtinus omnéſque pij ſuſpicione culpæ liberant, & peccati expertem, totámque pulchram & gratia plenam eſſe confirmant, imo quam alieni etiam à fide noſtra Mahometani, vt docuimus, inter mulieres

Centuriatores Mariam Dei genitricem, peccatricem eſſe conãtur.
Centur. 1 lib. 1.
Mariæ certas imbecillitates tribuunt Cẽturiatores, & quo ſenſu id verum ac falſum ſit.
Hebr. 2.
2. Cor. 12.
Spirituales imbecillitates ſiue vitia, in Mariã non competunt, vel inuitis Cẽturiatoribus.
Lutherus & centuriatores quam malè Deiparam tractent.
Lib. de natura & gratia cap. 36.
Lib. 3.

ter mulieres omnes vnicè perfectam agnoſcunt & prædicant.

S a n *non eſt aſſecuta*, inquiunt, *Domini verba: cum Lucas clare dicat: Et ipſi, Ioſeph & Maria videlicet, non intellexerunt verbum quod locutus eſt ad eos.* at rurſus: *Maria hæc verba obſeruabat, & longius ſpectare cogitabat: vt videas ipſos* (Ioſeph & Mariam) *non fuiſſe omnino perfectos, quia reſponſionem Chriſti non aſſequuntur.* O crimen horrendum, ô fœdam imbecillitatem, cuius gratia, deiparæ vel puritas contaminetur, vel perfectio labefactetur, ac ab iſtis negetur publicè. Quaſi verò ſancti & perfecti homines, ſicut eos Paulus vocat quādiu in hoc corpore peregrinantur, non ea parte cognoſcant, neque in ænigmate per ſpeculū videāt, ac ſæpè multa in verbo Dei non aſſequantur. An Apoſtolorum perfectioni quicquam adimit, quod eodem tempore, & poſt acceptam Spiritus plenitudinem, de myſteriis diuinis aliquid non intellexerunt, quódque in his cognoſcendis paulatim profecerunt? Si imbecillitas dicenda eſt, aliquid ignorare, cur illam etiam electis & perfectis Angelis nō exprobrant? qui certè multa neſciunt, & non ſolū à Deo, ſed etiam alij ab aliis ſubindè docētur atque illuminantur, magno Dionyſio teſte. Sed enim ſi hoc modo Mariæ & Angelis imbecillatem exprobrare pergant, Deum ipſum humanæ angelicæque naturæ authorem reprehendant neceſſe eſt. Etenim ſi verè dixit Salomon: Qui deſpicit pauperem vel calumniatur, exprobrat factori eius, cur non eodē iure creatori Deo exprobrare dicatur, qui Mariæ ſanctiſque aliis eam donorum carentiam vel vacuitatē obiicit, quibus illos Deus voluit præditos eſſe, & ſine quibus ſuam illi naturam, ſuáſque dotes & virtutes integras pro huius vitæ conditione non tenuerunt? Nunc ſatis eſt admonuiſſe, ſacris in rebus ignorantiam omnem non eſſe peccatum, ac tùm quidem potiſſimùm, cum neſciuntur, quæ Deus, vt cognoſcerentur, nondum reuelauit, aut non ſatis explicatè per ſe vel per ſuos miniſtros propoſuit & declarauit. Multa neſcire licet abſque piaculo, & ſicut ſcitè dixit Chryſoſtomus: Satius eſt ignorare bene, quàm ſcire male. De Maria eruditi ſic quidā ſentiunt, ſolos defectus naturæ, qui apud Damaſcenum naturales & innoxij nuncupantur, quia defectus gratiæ & ſcientiæ non ſecum adferunt, in illa manſiſſe, & eandem matrem tàm innocentia, quàm pœna Chriſto filio conformem extitiſſe. At impie facit Lutherus, qui vt optimæ ſanctiſſimæque Virginis contemptum ſuos doceat, ruditatem ei ac errorem impudenter exprobrat. Tum Centuriatores apertè calumniantur, qui Mariam imbecillitatis ac ignorantiæ condemnant, nec alia de cauſa perfectæ virtutis laudem ei detrahunt, niſi quod Chriſti reſponſum in templo non fuerit aſſecuta.

Quid Centuriatores in Maria deſiderent & illi obiiciāt imbecillitatis loco.

Reſponſio ad cenſurā Centuriatorū cū Mariæ defenſione.

Heb. 11
Philip. 3
1. Cor. 13

Etiā Apoſtoli licet perfecti quædā non intellexerunt, imò & ſancti Angeli.

Actor. 10 & 15.
Galat. 2

Lib. de Cæleſti. hierarchia ca. 7.

Prouer. 17

Non modo Mariæ, ſed etiam Deo iniuriā facit, qui plus ab illa requirit, quam Deus illi tribuerit.

Non omnis ignorantia peccatum aut reprehenſibilis.

Hom. 10. de prouidentia.

In Maria defectus quidā, ſed inculpabiles.

Lib. 3. de fide Orthodoxa cap. 20.
Loco ſupra dicto.

Mariam à Luthero & Centuriatorib. ob ignorantiam & errorem iniquè taxari.

Eiuſdem erroris ſocius & magiſter eſt Culmannus, qui Mariam hoc etiam loco errantem ſtatuit, ac præterea errantis illius exemplū huc detorquet, vt vniuerſam Eccleſiam hinc audeat erroris nota commaculare. Sic enim acutiſſimus, ſcilicet, ratiocinatur. *Si errauit Maria, ergo & Eccleſia poteſt errare. Plena gratiā erat Maria, & tamen errauit, & permittit Deus huiuſmodi deſperationes & ignorantias in Sanctis, ne deſperemus, ſi accidat ſimilia, neque magnificemus cuiuſque hominis doctrinam, quia fallere poteſt.* Vbi primum hic homo ſuam ſatis inſcitiam prodit, quòd inter ignorantiam & errorem, ac rurſus inter ignorātiam culpabilem, præſertim quæ affectata dicitur, & eā quæ omni vitio vacat, nullum diſcrimen agnoſcit ac ſtatuit. Deinde nullus eſt Catholicorum iàm imperitus, qui doceat aut credat, Mariam cum in humanis eſſet, ſciuiſſe omnia. Ignorauit procul dubio nō pauca, & idcircò cupida diſcendi, Gabrielem velut ſuum præceptorem interrogauit, & poſt partum de iis, quæ circa Chriſtum infantem vidit & audiuit, admirata eſt: nec dubium, quin paulatim in illa cognitio doctrináque cæleſtis auctior facta ſit. Cæterùm quod ad fidem fideique doctrinam attinet, in his quidem quæ neceſſariò cognoſcere debuit, nec dubitauit vnquàm, nec errauit Virgo ſapientiſſima, multò certè in rebus diuinis peritior, quàm putent Nouatores, imò quàm noſtrum quiſquam animo facilè comprehendat. Fuit hoc interim illi cū multis, ipſiſque Chriſti Apoſtolis diuinitus edoctis cōmune, verè vt poſſet dicere: Ea parte cognoſcimus, & ea parte Prophetamus: videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: nondum arbitramur nos cōprehendiſſe.

Culmanni ratiocinatio de Eccleſia ſecūdum Mariæ exemplum errante.

In Poſtilla circa Euāg. Dominic. 1. poſt. Epiph.

A

Refutatio dictæ ratiocinationis & defenſio Eccleſiæ quæ non erret.

Maria non ſciuit omnia & tamen in ſide non errauit aut fluctuauit.

Luca 1.

B

1 Cor. 13
Philip. 3

Errat ſanè & ſophiſticatur, quiſquis collectionē huiuſmodi ferè inſtituit: Apoſtoli etiam poſt acceptam diuini Spiritus gratiam, in his quæ ad Deum ſpectabant, nonnulla ignorauerunt: igitur in aliis etiam quæ docuerunt, ſcripſerunt atque conſtituerunt, vel quæ illos omninò ſcire oportuit, ab erroris nota non fuerunt immunes. Parem verò in argumentando vanitatem Culmannus inducit, cum ex Mariæ ignorantia colligit argumentum, vt totius Eccleſiæ fidem, doctrinam authoritatémque conuellat, & planè ſuſpectam orbi reddat. Quid enim aliud ſibi vult, quod nobis obtrudit: Errauit Maria, Ergo & Eccleſia potuit errare? nec videt homo parum in diſputando ſolers, ea falſo antecedente conſequens falſum inferri, tametſi antecedēte quoque conceſſo, negari poſſit & conſequens, quod culpabilis quidem erroris ratio, ſi maximè in Virgine tāquam priuata perſona locum habuiſſet, tamen in Eccleſiam, quæ communis & fida omnium credentium magiſtra eſt, minimè cadere poſſit. At longè rectius hoc modo Culmannus, ſi ſaperet, ratiocinaretur: Quemadmodum in rebus creditu neceſſariis non errauit Maria, & quoniam eadem in gratia Spiritus confirmata fuit, nec potuit quidem errare: ſic nec Deus Eccleſiam, cuius ipſa typum gerebat, in neceſſariis errare ſinit, præſertim cum diuinus ille Spiritus, vt anteà Mariam, ſic nunc etiam Eccleſiam doceat omnem veritatem, quemadmodum efficaces Chriſti promiſſiones luculenter oſtendunt.

Quomodo Culmannus cauilletur ac ineptè ratiocinetur.

C

Quomodo Culmannus ineptè commiſceat quæ in Eccleſia & Maria diſtinguenda ſunt.

Vera & proba ratiocinatio Culmannum hoc loco redarguit.

Ioan. 14 & 16

D

Vbi longiorem de Eccleſia eiúſque certiſſima veritate, fide ac doctrina diſputationem prudens ac ſciens omitto, ratus Orthodoxis omnibus ſatis eſſe perſuaſum, illam errare non poſſe, quam tanto honore dignatur Deus, vt non modò dicatur, ſed ſit etiam ac maneat columna ac firmamentum veritatis, cui præterea velut ſupremæ iudici tàm ſublimē authoritatem tribuit Chriſtus, vt qui dicto eius minus ſunt audientes, hos tanquàm Ethnicos auerſari ac fugere iubeat. Irenæus clariſſimè docet: Vbi Eccleſia, ibi & Spiritus: & vbi Spiritus Dei, illic Eccleſia & omnis gratia.] Negat igitur Cyprianus Chriſti ſponſam adulterari poſſe, eámque ſemper incorruptam & pudicam manere confirmat. Errauerit verò Tertullianus, Origenes, Lactātius, aliíq; plures fallantur ac fallant, quorum errores nullus

Per multa Eccleſiæ vt veritatis magiſtræ tribuendum eſſe quia docetur à Spiritu ſancto.

Irenæi & Cypriani teſtimonio de Eccleſiæ authoritate fide digna.

1. Tim. 3

Matth. 18
Li. 4. c. 40
Lib. de vnitate Eccleſ.

probat Orthodoxus, multos autem reiicit Eccleſia. Quid? an hinc rectè Culmannus colliget, quorumlibet ſanctorum & probatorum Patrũ doctrinam & fidem (vt nihil de ſacris & œcumenicis Cõciliis dicam) eleuari, reddique ſuſpectam oportere? Scilicet, ita delirabimus tandem, vt Sectariis inter ſe diſſectis, & omnia diuina humanáque miſcentibus fidem habeamus, non autem Orthodoxis pulchrè conſentientib. Eccleſiæque calculo comprobatis adhæreamus, ſed potius perpetuò dubitemus, maximè vbi de doctrina religionis, de germano diuinæ Scripturæ ſenſu, déque rebus fidei neceſſariis agitur atque definitur?

Licet homines etiam docti & magni errent, non tamen ipſa Eccleſia in fidei doctrina.

Sectarii fidẽ ſibi præſtari poſtulant, nec alteri illam præſtare dignantur.

Nihil verò attinet cum hoc Sectario pluribus digladiari, qui tàm craſſe philoſophatur, dũ ex Lucæ verbis ineptiſſimè colligit, errare poſſe Eccleſiam, & quod auditu non minus horrendum eſt, in Sanctis deſperationem ineſſe: tum neque Patres, neque doctrinam hominum quantúmuis illuſtrium & probatorum, in precio haberi oportere. Quæ omnia vt cum Lutheri doctrina pulchrè congruunt, ſic ab Euangelij ſenſu exẽplóque Mariæ tàm remota ſunt, vt neſciam quid inſulſius in medium adferri à quoquam poſſit. Prætereà Melanchthon in eundem impingit lapidem, ac turpius etiam fortaſſe labitur, cum Lucæ dictum exponit: Erat pater eius & mater eius mirantes ſuper his, quæ dicebãtur de illo. Hoc enim ridiculum ſcholion adiicit: *Vt non dicas Sanctos non errare. Inter homines non quærendus Ieſus, ſed in his quæ patris ſunt eius, hoc eſt, in verbo eius.* Indicat ergo Melanchthõ, Mariam & Ioſeph erraſſe, atque hinc colligit, de Sanctis aliis idem iudicandum eſſe. Sed Melanchthon egregiè fallitur, cùm Chriſti parentes admirando erraſſe fingit, quia vel ignorat, vel non obſeruat diſcrimen, quod ſtatuendum eſt inter admirationem dubitationis, quæ ex quadam infidelitate procedit, & aliam, quæ cum reuerentiæ & congratulationis officio coniuncta eſt. Vitioſa quidem [a] Zachariæ admiratio, quum filium ea ſe naſciturũ audiret: [b] Maria verò ſalutantem Angelum ſine vitio admiratur, ipſique [c] Angeli ob nouam Chriſti in carne gloriam apud Eſaiam obſtupeſcunt, ſimúlque ſanctè gratulantur. Ac verè piorum, vt Mariæ & Ioſeph, eſt proprium, cum ſtupore, & citra omnem tamen errorem diuina myſteria contẽplari, & contemplando in Spiritu ſancto gaudere. Rectiùs ergò ſenſit Frãciſcus Lambertus, quum inter cætera hoc modo ſcripſit: *Non fuit horum parentum admiratio, ſicut dũ quis miratur de his quæ antea minime agnouit, ſed quod de illo, de quo toties admirati fuerant, ſemper maior admirationis ratio ſeſe offerebat. Multum enim diſtat inter admirationem & gaudium mundi, & admirationem ac gaudium Spiritus Dei.* Cæterùm Culmannus vt eidem Melanchthoni ſubſcribat, hæc quoque profundit: *Habemus hic exemplum contra illos, qui dicunt, habentes Spiritum ſanctum errare non poſſe, cũ Maria errârit.* Nos verò ſatis probauimus, quicquid iſti cum ſuis obganniant, Virginem ſacram, ſempérque ſapientem erraſſe nunquam, quæ cum in gratia diuini Spiritus confirmata eſſet, nec errauit ſanè, vt diximus, nec errare potuit in his, quæ de fide ac Religione ſcire illam & confiteri oportebat. Vnde Richardus etiam Victorinus in ea eſt ſententia, quam libenter comprobant eruditi, Mariam non ſolum in omni gratia conſummatam, verùm etiam in omni bono & dono, quod acceperat, cõfirmatam videri, cui de plena

In ſcholiis Luc. 2.

Luc. 2.

Melanchthon male torquet locũ de admiratione parẽtum Chriſti.

Multiplex admiratio in Scripturis obſeruanda & diſtinguenda.

a Luc. 1
b Ibidem.
c Eſa. 63.

Quomodo parentes Domini fuerint admirati de Chriſto puero.

In cap. 2. Lucæ.

An Maria errauerit, & in quibus.

Lib. 2. de Manuele cap. 30. & 29.

A virtutũ perfectione defuerit nihil. Falſum & illud vel aſſumit, vel iudicat Culmannus, quòd Catholici doceamus, habentes Spiritum ſanctum errare nõ poſſe, cum apertè vel cæci videant & experiantur, quòd renati poſt acceptũ in ſacro Baptiſmate Spiritum ſanctum, excutiant gratiam ſæpè, nec ſolum in varia ſcelera, ſed etiã in pernicioſos errores prolabi poſſint, & verò quotidie prolabantur. Quid, quòd nulli turpioribus ſe erroribus contaminant, quàm qui ſunt Spiritu ſancto, eiúſque donis excellenter ornati, ſuíſque tamen ingeniis nimium attribuunt, atque vt falſa vel condant, vel ſtabiliant dogmata, ſenſa ſua communi Eccleſiæ iudicio ſuperbè anteponunt? quòd ſi ne ſic quidem iſti deſiſtent errorem obiicere Virgini, ſatis eã hac labe purgauerit B Ambroſius, qui docet Deiparæ perſonam, quò eſſet melior, eò etiam Prophetia pleniorem fuiſſe, quæ prorſus neſciret errorem.

Maria in omni dono Spiritus perfecta.

Sanctos errare poſſe ... concedũt Orthodoxi.

Errant maximè ſibi ſuiſque ingeniis præſidentes.

Maria neſciuit errorem ſecundum Ambroſium.

Tum Rupertus Tuitienſis Mariam facit magnam Propheteſſam, ſicut ab Eſaia quoque prædicatur, quæ cum plena eſſet gratia, nõ prorſus ignorauerit, quod Lucas alioquin hoc loco illam ignoraſſe teſtatur. Proponit enim hanc quæſtionem: Quid eſt quod in Euangelio Maria dixit: Fili quid feciſti nobis ſic? Ecce ego & pater tuus dolentes quærebamus te. Subiungit porrò, quæ ſequuntur apud eundem Euangeliſtam de Chriſti reſponſo, & quod parentes eorum, quæ dicta fuerant, nihil intellexerũt, quódque continuò Lucas annexuit: Maria autem conſeruabat omnia verba hæc in corde ſuo. Igitur ecce duo, inquit Rupertus, quaſi repugnantia. Si C n. Maria nõ neſciebat, quomodò quærens dolebat, & dolens quærebat? Si autem neſciebat, quomodò, vel de quibus in corde ſuo conferebat? Ergò neque à dextris, neque à ſiniſtris ſermo fit: quia veraciter magna hæc Propheteſſa quid ageretur non ignorabat, quoniam gratia plena erat: & tamen dolens quærebat, quoniam diſpenſatione diuina ipſa ſuo ſilentio ſeruiens, quamuis cum illis quærentib. quæreret, tempus tacendi cuſtodiebat, & dolentib. condolebat.] Quæ Ruperti verba, quoniam ſubobſcura videntur, ex aliis ipſius commẽtariis in Marthæum ſcriptis facilè illuſtrantur, vbi docet duo tẽpora eſſe circa Mariæ hiſtoriam in Euangelio deſcriptam conſideranda, alterum quidem tacendi, cùm Chriſtus in terris ipſe doceret, alterum verò loquẽdi, cum idem in cælos eſſet aſſumptus, ac iam D res ipſa poſtularet non tacere, ſed loqui ſapientiſſimam Virginem, nimium vt & Apoſtoli per illam inſtruerentur, & noua Eccleſia ædificaretur. Vnde poſt aduentum diuini Spiritus, qui omnem docet veritatem, Maria in loquendi officio ſe fidam aliis matrem præſtitit, multáque cum diſcipulis & Eccleſiæ, ſiue capitibus, ſiue membris ſalutaria communicauit, mulier illa verè ſpiritualis, in quam rectè conuenit illud dictum in Canticis: Fauus diſtillans labia tua ſponſa, mel & lac ſub lingua tua: Emiſſiones tuæ Paradiſus malorum punicorũ cum pomorũ fructibus, cyprus cum nardo, nardus & crocus, fiſtula, & cynamomum cum vniuerſis lignis Libani, myrrha & aloe cum omnibus primis vnguẽtis, fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano. Nec dubium, hæc myſticè intellecta, ſi ad vllam dilectam Deo ſponſam aliam, ad Mariam vel maximè pertinere: quibus in verbis eadem ab incredibili ſapientia, loquendique gratia commendatur.

Lib. 2. expoſitionis in Lucam

Eſa. 8

Lib. 1. comment. in Cant.

Luc. 2.

Maria teſte Ruperto non prorſus neſciebat quæ Chriſtus vellet in propoſito ſuo ſermone.

Maria magna Propheteſſa & plena gratia, non ignorabat de quo quærebat à filio.

Maria duo tempora tacendi & loquendi obſeruat.

Ioan. 4

Cant. 4

Maria loquendi tempus habuit in Eccleſia poſt miſſum Spiritum.

commendatur. Vocat ergo Rupertus Mariam verè fidelem, & veraciter magnæ fidei Virginem, imò & magiſtram magiſtrorum, id eſt, Apoſtolorũ, quæ nullam habuerit vnquam ſui ignorantiam, vt iure quodam dicere potuerit: Introduxit me Rex in cellaria ſua. Nec.n. ſatis viſum eſt Patri cæleſti, vnigenitum Filium Mariæ tradere atque infundere, niſi cum illo etiam ditiſſima cellaria, id eſt, quæcunque ſacris literis continentur myſteria, & reliqua præſtãtiſſima dona eidẽ matri ampliſſimè imperriret.

Magiſtra magiſtrorum dicta Maria. Maria nullam ſui ignorantiã habuit. donata mirabili ſapientia.

Cantic.1

Hæc ego nnn ex propria, ſed Ruperti doctiſſimi viri officina profero, isque non concedit Mariam ſimpliciter ignoraſſe, quæ Dominus illi reſpoodit in templo, ſed in hunc ſenſum, quòd inſtar aliorũ pro ignotante ſe geſſerit, agnitũmque myſterium ſapienter celarit, magna interim fide complectens omnia, quæ ſuo qoidem tempore, cum ita vellet Deus, efferret, aliisque cum fructu patefaceret. Etenim à Patre ſuo regéque ſapientiſſimo Salomone filia tàm ſolers & ingenioſa didicerat, ſuum & tacẽdi & loquendi tempus obſeruari oportere, & ſermonem quidem intempeſtiuum parum hominibus gratum & fructuoſum eſſe nouerat. Quæ omnia Bernardus confirmare videtur, cum Mariæ fidem & ſapientiam ſingularem prædicat, & ex eo quidem demonſtrat, quòd Virgo ſancta per Angelũ, priuſquàm ab homine vllo, traditum ſibi Euangelium acceperit, videlicet ne mater Dei à conſiliis filij videretur amota, ſi eorum quę in terris tàm propè gererentur, remanſiſſet ignara. Accedit quòd decuerit prorſus, vt Bernardus idem colligit, de myſteriis omnibus à principio cælitus illam ac plenè inſtrui, quæ rerum tempus & ordinem tenens, Euangelij ſcriptoribus ac prædicatoribus veritatem erat reſeratura. Tum, ſi ab aduerſariis petendum eſt ſuffragium, Melanchthon apertè fatetur, Mariam poſt reſurrectionem filij annos aliquot ſuperſtitẽ fuiſſe, quoniam Claudij Cæſaris tempore ex hac vita diſceſſerit: quæ noo ſolum Eccleſiæ primæ viderit initia, ſed ſuis etiam cooſiliis rexerit Apoſtolos. Quomodo autem illa commodè regeret, ac ipſos Euangelij orbisque doctores gubernaret, ſi vel in fidei doctrina nutaret, vel aliqua ex parte caligaret, nec omninò ſapientia & Spiritu ſaocto plena, ipſos etiam Apoſtolos multis & illuſtribus donis facilè ſuperaret?

Quomodo Maria dici poſſit Chriſti ſermonem ignoraſſe.

B

Eccleſ.3

Hom.4 de B.Virg.

Mariæ fides & ſapientia ſingularis.

Maria de myſteriis omnibus ab initio fuit inſtructa ſecundũ Bernardum.

C

Libro 3. Chronic.

Maria ſuis conſiliis rexit Apoſtolos iuxta Melanchthonem.

Sunt qui præſentem Euangelij locum aliter interpretantur, eũmque per Synecdochen accipi voluot: ſicut & illud quod de latronibus cum Chriſto in crucem ſuffixis legimus, qui in Chriſtũ blaſphemi fuiſſe leguntur: cũ tamẽ vnus duntaxat blaſphemaſſe videatur. Ad bunc modum quod Lucas de vtroque parente commemorat, ad vnum Ioſeph veluti rudiorem referunt, qui nõ adeò ſicut Maria, in fide profecerit, ideóque minus aſſequeretur, quid illo ſermone puer inſinuaret, cùm nihil ab eo ſimile vnquam exaudiſſet. Rurſus quidam in hac opinione verſantur, oon ad Domini parentes, ſed ad auditores vel ſpectatores in templo alios id pertinere, quod puerum tàm ſublimiter matri reſpondentem non intellexerint. Veruntamen ne ambages & latebras conſectari videamur, ſimplicem & proprium verborum ſenſum retinemus, oeque illud dare veremur, quod Euangeliſta ſcribit, ad Mariam nimirũ & Ioſeph, Chriſti pertinere reſponſum. Etſi verò hi cõiuges multis modis iam antè didiciſſent, quod

D

Alia interpretationes loci euangelici de parentũ Chriſti ignorãtia.

Matth. 27

A Chriſtus etiam infans pluſquàm homo, imò verus & perfectus æternúsque Dei filius eſſet, de quo sũma quæque meritò expectarent: tamen necdum ſatis intelligebant, an hoc reſponſo fortaſſe ſignificaret, quod in Hieruſalem perpetuò manere, ac io templo verſari, vel aliorum more adoleſcentum, quibus Hieruſalem erat Academia ſacra, quotidiè Legem & Prophetas audire vellet. Præterea noa ſatis intelligebant, an in animo haberet, non amplius inter priuatos latere parietes, ſuiſque parentibns commorari, vt hactenus fecerat, ſed potius prædicãdi munus aggredi, ſuámque diuinitatem publicè prodere. Nec dubium, quin illis eſſet incertum, quẽ ille modum ac ordioem in reliqua vita ſeruaturus, quósve progreſſus io obeundo Meſſiæ munere facturus eſſet, vt hinc circa ipſum & res eius geſtas admiratione quadam perpetna tenerentur, præſertim ſi quando clarius in illo Dei Spiritus eluceret. Illud verò præter expectationem & ſpem omnẽ illis accidit, vt puerum tãtoperè deſideratum ſibique charum eo nunc loco ſpectarent, vbi hominum doctiſſimorum corona cingeretur, ſuúmque cum illis colloquium grauiſſimis de rebus inſtitueret, adeóque doctoribus ipſis ac aliis præſentibus ob ſingularem in reſpondendo induſtriam ac dexteritatem eſſet admirationi. Audiebant de Patre loquenrem, & maieſtas quædam haud dubiè non deerat orationi, vt nunquam aoteà minus familiariter & maiore zelo cum ipſis egiſſe videretur. Nec ſtatim diuinare licebat, de quo tandem negotio diceret, cùm latè pateat ſermo, ſi dicas: In his quæ Patris mei ſunt: vel in negotio à Patre mihi commiſſo verſor, ac me verſari neceſſe eſt. Nam & Ioſeph patrem ſuum dicere iam antè ſolebat, ſicut & mater ob loquendi cõſuetudinem hoc nomine Ioſeph appellauit. Certè primum & admirandum hoc ſui ſpecimẽ præbebat Ieſus, vt non parentes modò, ſed & præſentes omnes ad hoc pueri factum attoniti ſtarent, nec ſatis eius prudentiam ſuſpicere poſſent. Sic enim pręludebat Dei ſapientia iis, quæ omnibus admiranda populis, docturus & facturus erat in orbe Meſſias. Deinde via fortaſſe populo prę́ſtruebatur, vt virum maioris aliquando facerent, qui puerum tanta præditum indole & gratia multò antè cognouiſſent. Quid ergò mirum, obſecro, ſi Ioſeph, & Maria nõdum caperent, qnæ tùm agerentur & reſpooderentur, præſertim cùm vehementi ſollicitudine impediti accederẽt, ac noui ſpectaculi admiratione perculſi, minus præſenti paratóque eſſent animo, vt fieri ſolet, ad Chriſti mẽtem & orationem perfectè cognoſcendam. Non intellexerunt, inquam, tàm paucis verbis tàm multa & magna, quæ docuimus, contineri, nec erat facilè coniectare, præſenti ſermooe abſentes potius in filiorum educatione peccantes, quàm præſentes ac innocentes verè parentes notari atque perſtringi. Quòd ſi Origeni credimus non intellexerunt, vtrùm Chriſtus his verbis de tẽplo exteriore, an verò interiore verba faceret. In mentem enim illis veoiſſe potuit, altius quiddam fortaſſe, quàm ipſi putarẽt, aut ſicut Theophylactus exiſtimat, Sacramentum aliquod boc ipſo pueri verbo accipi oportere. Dionyſius Rickelius de toto oegotio ita reſpõdet: Indubitãter felix & glorioſa Maria certiſſimè nouerat, quod vnigenitus per patrem ſuum, deſignauit Patrem æternum: quod item per ea quæ patris ſui ſunt, intellexit diuinum cultũ,

Quomodo Chriſti parentes meritò dubitarẽt de ſenſu verborum auditorum, & de cauſis admirandi.

Luc.2

Multis de cauſis puer Ieſus in templo fuit admirabilis.

parentum hũrũ dubitationem & ignorantiam non grauibus rationibus caruiſſe.

Quomodo parentes non intellexerint Chriſtũ, iuxta Origenem & Theophylactum.

Dionyſii Rickelii interpretatio.

Hom.20. in Lucam.

In 2.cap. Lucæ.

Lib.1 de præconio & dignitate Virginis cap. 23

atque quod cultui Patris cæleſtis oporteret eum ſecundum aſſumptam naturam ſemper eſſe intentum: ſed circumſtantias loci ac temporis, modúmque occupandi ſe in his, quæ Patris ſunt, nondum cognouit. Quemadmodum etiam filium ſuum cum dolore quæſiuit, non quòd putauit eum erraſſe, periiſſe aut perditum eſſe, ſed ſeparationis à dilecto impatiens, verebatur ne e a propoſito ad alia diuertiſſet aut demigraſſet: vel vt Origenes exponit, ne fortè rediſſet ad cælos, inde dum ſibi placeret, rediturus.] Probat igitur Dionyſius, hunc locum nihil impedire, quò minus excellens ac perfecta ſapiētia, rerúmque diuinarum exacta cognitio Mariæ veræ æternæque ſapientię matri, pluſquam ſapientiſſimis & diuinitus edoctis Apoſtolis tribuatur: hanc enim vnam in Scripturis rebúsque ſacris cognoſcendis B tantò plus lucis præ cæteris accepiſſe, quantò ſemper puriore, humiliore, dociliore, multíſque dotibus inſtructiore mente gauderet, Deo quidem maximè familiaris atque coniuncta.

Hos parentes non erraſſe, vel culpabiles fuiſſe licet Chriſti verba nō aſſequerētur.

Abſit igitur, vt etiamſi maximè fateremur, quòd hi coniuges vel vnum, vel plura myſteria, quæ hic ſanè concurrebant, ignorarent, eáque mirarentur magis, quàm aſſequerentur: abſit, inquam, vt eos vel minus pios, vel parum ſapiētes, vel nimium rudes atque craſſos, nedum errantes fuiſſe dicamus. Illuſtrem illi de Chriſto cognitionem habeant, ſed & amabant pluſquàm dici poſſit, hunc puerū, quo nihil amabilius & ſpecioſius, etiamſi hoc illis à Deo pignus commendatum non eſſet, ad cuius ſanè curam & obſequium ſe totos accommodabant. Etſi verò non ſingula, quæ circa illum viderent & audi- C rent, eo tempore cognoſcerent, ac nullus mortaliū ſatis poſſet cognoſcere, non tamen ob hoc illorum cōditio deterior fuit, præſertim cum ſic Deo viſum eſſet, vt in Chriſti cognitione ac rerum ſacrarum intelligentia, ſicut diximus, magis ac magis proficerent, ac ſeipſos quotidie ſuperarent, nec vno quidē tempore tàm multa & arcana diſcerent ac aſſequerentur. Obmuteſcat igitur ignarus ac cœcus Sarcerius, quem nihil pudet tam abiectè ac viliter de Maria ſcribere, vt in illa exemplum ſtatuat ignorātiæ, ſimul & cœcitatis. quaſi verò prudentiſſima Virgo, licet omnia de Chriſto diſtinctè patefacta nondum teneret, tàm diu ignorantiæ tenebris immerſa, & fidei lumine deſtituta, cœcáque manſerit, nec filio ſemper plurimum detulerit, cuius cognitionem tot modis & illuſtribus argumentis intus ac D foris confirmatam habebat, vt ad credendum nihil magnoperè deſideraret. Cæterum inter aduerſarios Franciſcus Lambertus reliquis tolerabilior eſſe videtur, quando in hunc modum ſcribit: *Indubie nouerat beata Virgo, quod Chriſtus filius altiſsimi eſſet, ſicut ab Angelo audierat, neque id Ioſeph ignorabat. Sciebant quoque & templum & eloquia de quibus tractabat, Dei eſſe. Neſciebant autem, ad quid tunc illud dixiſſet quod in his, quæ Patris ſui erant, illum eſſe oporteret. Ad quid autem tunc tantum potius quam alio tempore id fecerit, & ad quid triduo a matre requiri voluerit, quis ſatis nouit?*

In ſcholis ſuper Lucam cap. 2.

Sarcerius impudenter de Maria fingit, in illa nobis exemplū ignorantiæ & cœcitatis proponi.

Quomodo Franciſcus Lambertus excuſet Chriſti parentes.

In 2. cap. Lucæ.

Lucā notaſſe quæ Mariam nobis cōmendationem redderent in hac hiſtoria.

Poſtremo ſi Lucę verba diligenter inſpiciantur, nō obſcurè docent, quæ ad Mariæ quidem laudem & gloriā non leuiter animaduertenda ſunt, maiorémque fructum præbent, quàm quæ calumniantes aduerſarij hactenus effutiuerunt, & primum quidem effinxerunt. Non enim ſat habuit Euangeliſta dicere de Chriſti parentibus: Et ipſi non intellexerunt A verbum, verùm etiam illud ſignificāter adiungit. Et deſcendit cum eis, & venit Nazareth, & erat ſubditus illis. Et mater eius cōſeruabat omnia verba hæc in corde ſuo. Primum enim quantum obſecro, decoris & ornamenti Mariæ conciliat, quòd immortalis Deus, cui Angeli ſubditi ſunt, cui principatus & Poteſtates omnes obediunt, huic matri, & propter illam (vt diſertè Bernardus notat) ipſi Ioſeph ſit ſubditus? Deinde an non ſingularem modeſtiæ commendationem præ ſe fert ac oſtendit, quod Maria etſi ſermonem filij non aſſequatur, tamē nec rogat amplius, nec muſſitat, nec pro materna libertate aut muliebri loquacitate quicquam opponit, vt ſuam & ſponſi cauſam agat ac excuſet? Præterea tantum venerationis chariſſimo filio defert mater, B vt quæcunque ab illo dicuntur & geruntur, aut quę circa illum etiam infantem & puerum alij narrant ac faciunt, hæc obſeruatione digna cenſeat, eáque ſingula notet, colligat, reuoluat, ac menti penitus infixa ſeruet. Hoc eſt, quod ſemel ac iterum Lucas tradit: Maria conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo, per verba nimirum deſignans etiam opera & myſteria réſque geſtas omnes, quæ inde ab initio cum noui Meſsiæ conceptione, ortu & educatione coniunctæ fuerunt. In his autem initiis, quę multis vilia & abiecta viſa ſunt, Virgo prudentiſſima fide viua prælucente cognoſcit, certo Dei conſilio cuncta geri, ac plena eſſe illa dignitatis atque vtilitatis, quæ boni omnes intimis animorum ſenſibus meritò complecterentur, ac memoriæ perpetuæ conſecrarent. O præclarum exemplum Euā- C gelici pectoris, diuinas opes tàm cupidè recondentis, tàm fideliter conſeruantis. Non eſt Maria otioſa ſpectatrix, vel negligēs auditrix eorum, quæ ſeſe paſſim offerebant, ſed ſedula meditatrix, & obſeruatrix, vt ſacro & arcano cordis ſui ſcrinio illa diuinæ diſpenſationis opera commendaret, commēdatáque retineret, ne vnquam effluerent. Nec enim ſibi tantum, ſed & aliis mater prouida inſeruiebat, vt precioſum pararet theſaurū, opportunè aliquando depromendum, multíſque vtiliſſimè communicandum. Proinde non temerè Ambroſius, Mariam arcæ fœderis comparauit: Siquidem, inquit, arca intrinſecus portabat Teſtamenti tabulas: Maria autem ipſius Teſtamenti geſtabat hæredem. Illa intra ſemet legem, hæc Euangelium retinebat: illa Dei vocem habebat, hæc verbum. Arca intus foríſque D auri nitore radiabat: Sancta Maria intus foríſque virginitatis ſplendore fulgebat. Illa terreno ornabatur auro, iſta cæleſti.] Ac rurſus alibi Mariā celebrat, quæ non minus ore pudica quàm corpore ſecreta quæ nouerat nulli diuulgarit, ſed tacito corde peruestigarit, congruum nempè tēpus, quo hæc Deus euulgare vellet, reuerenter expectans. Intereà verò quæcunque de Domino vel à Domino facta cognouit, ſiue ea intelligeret, ſiue nōdum illi reuelata eſſent, in memoria ſua recondidit omnia, vt quando tempus prædicandæ ſeu ſcribēdæ incarnationis eius appeteret, ſufficienter vniuerſa, prout eſſent geſta, poſſet explicare quærentibus, vt Lyranus etiam comprobat.

Chriſtus Mariæ & ob illā Ioſeph ſubditus.

Homel. 1. ſu. Euang. Miſſus eſt.

Maria non intelligens omnia, quæ de ſe laudabiliter gerat.

Quid ſibi velit Maria conſeruabat omnia verba hæc &c.

Serm. 38.

Maria inſtar arcæ fœderis.

Maria prudenter collegit theſaurum poſtea multis communicādum.

In Gloſa ordinaria, Luca 2.

In 2. cap. Lucæ.

In 2. cap. Lucæ.

Sed & Beda prudenter expendit, quod Lucas ait, Mariam in corde ſuo & conſeruaſſe verba, & contuliſſe. Debuit dicere, inquit, conſiderabat in corde ſuo, & conſeruabat in corde ſuo: ſed quia ſanctas Scripturas legerat, & ſciebat Prophetias, conferebat ea,

Quomodò Maria in corde contulerit percepta myſteria.

ea, quæ ſecum ſunt acta de Domino cum his, quæ A nouerat à prophetis ſcripta de Domino, & collata ad inuicem cognouir inſtar cæleſtium Cherubin ſocia ſui vultus luce concordia.] Demùm ex eadem Lucæ ſententia, quæ Mariæ modeſtiã prudentiámque commendat, ſcitè nos docet Dionyſius Rickelius hoc modo ratiocinari: Si ſacra Virgo alios de filio loquentes diligentet aduertit, eorum verba memoriter renuit, in corde ſuo libenter contulit, ſæpéque reuoluit, nimirum quæ ab Angelis, Paſtoribus Zacharia, Elizabeth, Magis, Simeone, Anna aliſque ploribus denunciabãtur, quanto illa cupidius atque accuratius Filium ſuum, ſiue domi de ſacris differentem, ſiue publicè concionantem audiuit, quanto eadem audita clarius intellexit, & ſæpius mente reuoluit, & ſublimius contemplara eſt, maiorémque inde tùm admirationem, tum vtilitatem vſque perſenſit? Ac eſt probabile quod ſanctæ viduæ Brigitæ à Deo reuelatum legimus, Chriſtũ adhuc puerum & adoleſcẽtem in priuato & domeſtico illo cum parentibus contubernio ita vixiſſe, vt multa illis arcana expoſuerit, ſuíſque ſuauibus colloquiis eoſdem recrearit, magnam vt inde voluptatem lætitiámque ſanctam crebrò perciperent, & in Dei amorem talibus monitis excitarentur. Scio ſingularem Magdalenæ laudem tribui, quæ verbum Domini ſedẽs ad Dominicos pedes audiuit, eóque C velut cæleſti Manna cum primis delectata eſt. Sed quæ vnquam Maria in verbo Dei audiendo & cuſtodiendo quàm hæc noſtra, ſtudioſior? quæ mens in vita tum agente tum contemplante perfectior? diuiníſque rebus ac deſideriis magis vnquam intẽta? Omitto cætera, ne hoc loco ſim longior: ex aduerſariis duos tantum dabo, qui propoſitis Lucæ verbis impulſi, Mariam quoque laudandam oſtendant. Prior eſt Culmannus in hunc modum ſcribẽs. *Ecce mater etiam non intellecta conſeruabat in corde ſuo, olim ad honorem filij Dei profutura. Hæc eſt ardens fides in Maria: ſciebat filium Dei, ſed quomodo peracturus eſſet redemptionem humani generis, non ſciebat.* Poſterior eſt VVellerus citatum Lucæ locum ſic explicans: *Hoc eſt,* inquit, *ſummo ſtudio & intentione animi hæc verba conſiderauit atque perpendit, eaque intimo pectori infixit.* B *Ideo tam emphaticis verbis Euangeliſta vſus eſt,* συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. *Eſt igitur Maria imago eorum, qui vero ſtudio ardentíque pectore verbum Dei amplectuntur, nec poſſunt aſſidua eius lectione & meditatione obſaturari, ſed ſumma contentione & auiditate animi, intimo pectori illud infigere, & in ipſam vitam moréſque transferre ſtudent, iuxta illud Cant. 8. Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignacula ſuper brachia tua.* Nos verò his omiſſis quæ ſatis in Maria laudari non poſſunt, ad aliam hiſtoriam Euangelij, in qua Virgo C eadem hodie accuſatur, gradum faciamus.

Lib. 2. de laudibus Virginis cap. 26

Quid conſequatur ex hoc Luc. teſtimonio iuxta Rickelium.

Lib. 6. reuelationum ca. 58

Chriſtus inter priuatos parietes multa arcana ſuis parentibus patefecit.

Luc. 10

Maria in verbo audiendo & conſeruando ſtudioſior, quã Magdalena.

In Euangel. Domin. 1. poſt. Epiph.

Mariam quomodo ex aduerſariis duo commendent ob ſtudium erga Dei verbũ.

In poſtilla circa dictum Euangel.

Maria typus omnium Dei verbum ſincere & ardenter amplectentiũ.

CAPVT XX.

Aduerſus nouos calumniatores Maria defenditur, quæ in nuptiis Canæ per muliebrem & ambitioſum affectum nihil peccauerit, nec filij ſui reprehenſionem vel obiurgationem promeruit, multis alioquin nominibus ob eandem hiſtoriam commendanda.

PRAECLARA eſt hiſtoria de nuptiis in Cana Galilææ oppido factis, quas quidem ſolus Ioannes & ipſe Galilæus deſcribit, ſiue idem ſponſus in his nuptiis, vt [a] Auguſtinus, [b] Beda, [c] Albinus, [d] Abdias pronunciant, ſiue alius quiſpiam affinis fuerit, quem conſtat, etiamſi architriclinum habuiſſe dicatur, exiguis tamen fortunis D fuiſſe, cum ne vinum quidem nuptiali conuiuio neceſſarium ſuis potuerit hoſpitibus exhibere. Nec moramur, an ſponſus aut ſponſa Chriſtum eiúſque parentem ob cognationem, ſiue viciniæ familiaritatiſque gratia inuitarit: tantùm quæ ad Mariam à Nouatorum calumniis tuendam propriè ſpectant, hoc loco diſpiciemus. Igitur quas innocentii Mariæ labes noui Eccleſiæ hoſtes aſpergant, citatis ipſorũ verbis indicabimus, antequàm ad eiuſmodi labes, adeóque fœdiſſimas maculas abſtergendas, ſpongiam adhibeamus.

Duo Mariæ dicta extant in hac præclara hiſtoria, Vinum non habent, Et: Quodcunque dixerit vobis, facite: vtrobique virtutem ſapientiámque ſuã ſingularem Virgo ſancta declarat. Aduerſarij verò, vt ſunt Virgini matri frequenter infeſti, priorem eius ſententiam mirè conuellunt, magnáque vi eo detorquẽt, velut Mariam muliebris, & neſcio quis carnis affectos ad hæc dicenda impulerit, vt omnis æqui & decori oblita, ſeſe per filij miraculum oſtẽtare, & hominum gloriam aucupari ſtuderet. Tale quiddã indicat Oecolampadius, hunc locum ſic explicans: *Quid mater volebat? nonne hoc vrget, vt cæteri videant filium ſuum longe præſtantiorem? Non potuit ignorare quem genuit filium, quaſi diceret Chriſtus: Tu fortaſſis hoc velles vt ſic proderem: vt etiam infra ab amicis audit vt aſcendat in Hieruſalem, & palam ſe monſtret.* Quibus verbis oſtendit Oecolampadius, haud parum ambitioſo affectu commotam Virginem adhunc prorupiſſe ſermonem, opémque filij ſui nouis coniugibus poſtulaſſe, vt ille ſuam nempè gloriam hac occaſione proderet, multiſque manifeſtaret. Vbi confert Mariam cum amicis ſiue fratribus nomini, quos Ioannes ad Chriſtum dixiſſe ſcribit: Tranſi hinc & vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui videant opera tua, quæ facis. Nemo quippè in occulto quid facit, & quærit ipſe in palam eſſe. Si hæc facis, manifeſtã teipſum mundo. Neque enim fratres eius credebãt in eum. Igitur hiſce fratribus, ſiue cognatis tàm vanis & ambitioſis, imò penitus incredulis, vt Ioãnes affirmat, qui nihil niſi vulgi fauorem ac faſtum in Chriſto cognato quærerent, Mariam pudendum in modum confert, & conferendam Oecolampadius putat, nihil vt de matre Domini perpetuò ſancta & innocente, vt demonſtrauimus, hic homo abiectus fingere potuiſſe videatur.

Pari candore iudicat Brentius, quum dicit, quaſdam extare ſignificationes, nec illas tamẽ nominat

Ioan. 2

Ioãnem Apoſtolũ in nuptiis Canæ ſponſum, & inde vocatum eſſe Veteres notant.

a In prologo ſuorum Tractat. in Euang. Ioan.
b In principio expoſit. Euã. Ioan.
c In Euang. Ioan.
d In libro de geſtis Apoſt. in vita Ioan.

Propoſitio de ſequenti tractatione.

Quomodò Mariæ ſermo: Vinũ non habent, à Nouatoribus depravetur.

In cap. 2. Ioã.

Ioan. 7.

quæ teſtentur nihil humani alienum fuiſſe à Maria, quippè quòd & ipſa cõtineatur in publico humani generis iudicio. [a] Propter vnum hominem peccatũ in mundum introiit. [b] Non iuſtificatur in conſpectu tuo omnis viuens. Ac iterum: [c] Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt. Proinde ad marginem quoque ſcribendum curauit, Mariam Virginẽ eſſe peccatricem, ne videlicet de illa ſublimius, quã de aliis Adæ filiis & filiabus peccato ſubiectis, vnà cum Auguſtino ſentiamus. Tum ad rem propius accedens: *Vbi Maria*, inquit, *non enim tantũ honorem quærit, qui debetur parentibus, ſed etiam ambit honorem Meſſiæ, & cupit eſſe quaſi ſocia adminiſtrandi eius officij, quod Chriſto diuinitus mandatum erat: ibi tum Chriſtus duriſſime eam alloquitur, vt contineat ipſam inter terminos ſuæ vocationis.* Hoccine eſt Deiparam dũtaxat accuſare? imò verò læſæ majeſtatis diuinæ ream peragere, vt quæ Brentij iudicio maximum Meſſiæ ambiuit honorem, & vnà cum filio proprium Meſſiæ officium, quod vni perſonæ diuinitus erat iniunctum, partiri voluerit atque adminiſtrare. Vtrũque profectò ſine intolerabili faſtu ac tartarea ſuperbia fieri non potuit, & haud ſcio, an in prima muliere peccatum enormius extitit, quæ ſui criminis pœnas vindici Deo grauiſſimas dedit, quùm intra terminos ſuæ vocationis non conſtitit, & ſerpenti conſentiens, ad ſublimitatem ſapientiámque diuinam aſpirauit.

Mariã iniquè quoque tradi à Brẽtio, circa hanc hiſtoriam, & loco peccatricem haberi.

In Ioannis Euangel. Hom. 20
a Rom. 5
b Pſal. 142
c Pſal. 13.

Depulſio grauis criminationis.

Geneſ 3

Nunc verò pœnam ab aduerſariis definitam, & Mariæ impoſitam audiamus, quam ob peccatũ hoc loco commiſſum ſubiuit. Sic enim decernunt Aduerſarij: *Chriſtus matrem reiicit, vt æquet aliis hominibus cum inquit: Quid mihi tecum eſt mulier? Quaſi diceret, quia mater es, ideo videris alicuius prærogatiua merito a me impetratura. Ideo ſcias, te non pluris eſſe apud me, quam vel mulier peccatrix eſt, vel Syrophœniſſa: tantum impetrabis, quantum credes miſericordiæ.* Atque hanc damnationis ſententiam Philippus ille aliorum Præceptor tulit, vt ſciamus, Mariam ob hæc verba dicta: Vinum non habent, tàm ſeuerè à filio caſtigari, ac ſua prærogatiua ſpoliari, in ordinémque redigi, vt nõ amplius benedicta inter mulieres habeatur, ſed illis etiã fœminis, quæ ante ſuam conuerſionem coram Deo impiè, & in hoc mundo impurè turpitérque vixerunt, inpoſterum aggregetur. Ac his quidem Philippus hoc velut inſigne myſterium repetit, matrem à Chriſto reiici, vt omnibus, adeóque etiam mulieri peccatrici aut Syrophœniſſæ exæquetur. Quis verò pius, ſi haſce tàm procaces ac verè blaſphemas Nouatorum cenſuras ſecum expendat, non meritò demiretur audaciam, non iure impietatem exhorreſcat? Pro pudor, ita ne verò fas eſt, non dicam Iudæis ac Mahometanis, ſed Euangelicis, vt ſe ipſi vocant, ſanctiſſimam Dei matrem proſcindere maledictis, & hoc nitidiſſimum Dei organum nõ modò ſcurrili & impia dicacitate conſpurcare, ſed & vulgo damnandum atque conſpuendum proſtituere? Vbi certè Caluinus multis aliis & moderatiorẽ & æquiorem ſeſe præſtat, cùm affirmat, coniecturã hanc nihil rationis habere, qua fingitur Mariã muliebri affectu ſibi & filio neſcio quid fauoris captaſſe, hanc certè ſcientem & volentem non peccaſſe: ſed qui tamen ad grauandam Mariæ cauſam hoc temerè adiicit, peccaſſe illam in eo, quod fines ſuos exceſſerit, quamuis neque ambitio, neque alius carnis affectus ipſam ageret. Prudentior etiam Philippo & aliis fuit Pellicanus atque benignior, ſed in eo

Melanchthon in annotatio. circa Euan. Ioan. cap. 2. Marti. 7

Quomodo fingant Nouatores, pœnam à Chriſto matri hoc loco irrogari.

Refutatio ſententiæ Philippicę Mariam impie perſtringentis.

In harmon. Euangelicam

Caluinum & Pellicanum æquiores quã Philippũ eſſe Marię, licèt non æquos penitus.

mox immodicus: quòd putet Chriſti matrem muliebri quadam ac vana ſollicitudine detineri, quùm compellans filium, vini defectum indicat. Atqui hanc ſollicitudinem ſanctam non muliebris & vanus affectus, ſed Dei matre digna charitas ſuggerebat, & fides efficiebat, vt Virgo piam voluntatem ſuam & præſentem aliorum neceſſitatem ei aperiret, qui meritò in tribulationibus à piis hominibus inuocatur, neque minus eſt quàm dicitur, in opportunitatibus & tribulationibus adiutor, refugium, virtus, protector atque ſuſceptor.

In explicat. Euãg. Ioan. cap. 2.

Pſalm. 9 & 45.

Rogabis fortaſſe, quam ob rem igitur mater tàm duriter à Chriſto repulſa ſit, vt illi negetur, quod poſtulat, & filius illam nec matris nomine dignetur, ſed hoc duntaxat, quod ſatis acerbum videtur, reſpondeat: Quid mihi & tibi eſt mulier? Reſpondemus, ob hæc Chriſti verba, qualiacũque ea ſint, nullam aduerſariis fuiſſe cauſam in matrem Domini tantoperè debacchandi, ac de ſincero illius affectu tàm impurè & contumelioſe pronunciandi. Deinde affirmamus, quicquid acrimoniæ verba illa præ ſe ferant, & cãdorem matris filio fuiſſe perſpectum, & Chriſtũ re ipſa teſtari, quòd matri detulerit, eiúſque piis votis fuerit obſecutus. Lutherus verò vt in Maria oppugnanda (præſertim vbi de illius gloria diſputatur) more ſuo eſt vehemens atque procax: ita hoc etiam loco, vt oleum (quod aiunt) camino addat, ſatis acerbè contendit, quod Chriſtus hic ſe difficilem ac immitem oſtenderit, matrémque durè repulerit, quàm adeò & reſponſo inhumano coram tot conuiuis pudefecerit. Auget præterea non parum verborum aſperitatem, quum quod Græce dictum eſt: τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι, ipſe Germanicè in hunc modum vertit: Weib, was hab ich mit dir zu ſchaffen? Quæ verſio præterquã quod à Latina & probata Euangelij editione diſcedit, etiam Nouatorum confirmat opinionem, vt eò libentius Mariæ cauſam eleuent ac oppugnent. Verùm Eccleſiæ lectio vel idcircò magis retinenda eſt, quòd non modò prædictam verborum Chriſti duritiem leniat, ſed etiam ex aliis Scripturæ locis cõprobetur, quæ ſimili phraſi Græcis & Hebræis familiari enunciantur, ac eodem ferè modo Latinè vertuntur. Nam [a] Paulus ita Corinthiis loquitur: τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν, hoc eſt: quid enim mihi de his quæ foris ſunt iudicare? Nec diſſimilis eſt phraſis, qua Pilati vxor vtitur: [b] Nihil tibi & iuſto illi, hoc eſt: Ne quid tibi ſit cum Chriſto iuſto negotij. Tùm in libro [c] Regum: Quid tibi & paci? hoc eſt: Quid tibi cum pace? Ad hunc modum: Quid mihi rei eſt tecum? Chriſtus ad matrem hoc loco dicere voluit, ſed ita vt ſine acerbitate & amarulentia hoc dixerit, & nullam in matre culpam redarguere voluerit, ſicuti poſteà monſtrabimus. Neque ſolùm Chriſtus pronũciauit: Quid mihi & tibi eſt mulier? ſed ſtatim adiecit: Nondum venit hora mea, nimirùm, vt hos inſanos præuerteret criminatores, ac ſeipſum nobis explicaret. Perinde ac ſi diceret: Etſi quod à me beneficium petis, pro tua pietate petis, vt præſenti neceſſitati, ac nouorum coniugum pudori conſulam: tamen ſi profectum ac ſalutem ſpectemus præſentium, non eſt ſanè, cur tuæ petitioni annuam, ſed maior quædam temporis opportunitas expectanda eſt, ſuum vt vſum & fructum habeat miraculum, quod te poſtulante facturus ſum. Nondum venit hora mea, id eſt, tempus

Mariam non tã acerbè hoc loco tractari, ſicut iudicant Nouatores.

In Poſtilla circa Euang. de nuptiis.

Lutherus hoc loco Mariæ durus eſt, & Chriſti verba in transferendo corrumpit.

De Chriſti verbis, Quid mihi & tibi mulier, rectè accipiendis.

a 1. Cor. 5.
b Matth. 27.
c 4. Reg. 9

Quàm prudẽter Chriſtus addiderit: Nõdum venit hora mea.

[a] tempus miraculo congruum & oportunum tunc præſtò erit, quùm vini penuriam conuiuæ certò deprehendent, vt inde magis intelligant auxiliatoré, & ſincerius glorificent Deum, [a] qui educit panem de terra, & vino lætificat cor hominis. Vnde ſapiéter etiam Cyrillus[b] admonet, quòd Chriſtus non à ſe, neque non rogatus ad actionem miraculorum peruenire, ſed potius neceſſitati atque vſui hominũ ſuam præbere gratiam ſoleat: & ferè gratiora ſunt quę impetrantur, ſi petita eadem aliquantulum differantur.

Pſal.103
Lib.2 Ioan. cap.23.& 24

Quod ſi de mulieris nomine, quo Chriſtus hic vtitur, agendum eſt, ne id quidem ad ſuam acerbitatem vel tegendam, vel tuendam rectè obtendunt Aduerſarij, quandoquidem ea vſu Scripturæ commune hoc ſexus eſt vocabulum, neque minus ad B Virginem, quàm ad vitiatam vel nuptam pertinet. Probat hoc [c] Auguſtinus ex [d] Moyſis teſtimonio & Hebraicæ linguæ proprietate: probat & [e] Origenes ex vulgari vſu loquendi, & ſic ratiocinatur: Si rectè, dicitur vir ille pro ſola temporis ætate, qui nullius admixtionem fœminæ nouerit, quomodò non eadem conſequentia etiam Virgo, quæ intemerata permanſit, pro ſola ætatis maturitate mulier nominetur? In eundem ſenſum [f] Gaudentius docet, ac Mariam hic à Chriſto vocari aſſerit mulierem veritate ſexus, non detrimento integritatis, quoniam diuino partu ſic cœperit eſſe mater, vt Virgo ſacratior permaneret: Quanquàm hoc rarò inuenias, & bis quidem duntaxat in Euangelio, vt mulier Maria dicatur: octies verò poſt partum, matrem Ieſu vocari legimus, vt etiam [g] Metaphraſtes animaduertit. Nec deſunt qui ad ſingularem Mariæ laudé referant, quòd Chriſtus eam nuſquam niſi hoc nomine, mulier, vocauerit: idque præſtantius eſſe putant, quàm ſi Virgo (quippè quod apud Iudæos eo tempore non expediebat) tantum appellaretur.

Ad nullã Mariæ immunitatē ſpectare, quòd illa mulier a Chriſto dicatur.

c Lib. de fide contra Manich. cap.12. Et de verbis Domini ſer. 63 & lib 2 de conſenſu Euang. ca 28
d Geneſ 3.
e In Leuiticum, Hom.8
f Tract. 2 de lectione Euangel.
g In oratio. de vita & dormitione Deiparæ

Mulieris nomine Virgines etiã continentur.

Quemadmodum enim Chriſtus inter viros primatum tenet, ac viri nomen maximè promeretur, ſic Maria inter mulieres omnes principatum obtinés, mulieris nomine meritò nuncupatur, cum ſit rara illa mulier, quam ardenti deſiderio Salomõ in Spiritu quærebat, cùm diceret, Mulierem fortem quis inueniet? Sed & Paulus filij Dei matrem non niſi mulierem vocat, ex qua illum eſſe factum, legíſque ſubiectum dicit, vt eos qui ſub lege erant, redimeret. Si enim à muliere peccati omnis initium, & quaſi malorum ſcaturigo defluxit, cur non mulier D quoque dicatur, ac inprimis honoretur, per quam gratiæ & ſalutis æternæ principium, & certum velut antidotum ægris adeóque perditis mortalibus donatum eſt?

Maria in Euãgelio bis mulier, ſæpe autē mater Ieſu vocat.

Iſaberis apoſtolo Mariam illuſtrat.

Proverb 31
Galat.4
Eccleſ. 25.

Faceſſat ergo Lutherus, tùm Paulo tùm Mariæ tàm durus, acerbus iniquus, vt in hæc verba ſcribere non vereatur: *Paulus vt apparet, quaſi per contumeliam, Virginem matrem filij Dei, mulierem tantum appellat.* Quinimò ſi rectè iudicemus, per contumeliam Lutherus hoc Paulo tribuit, verámque eius loci interpretationem Hieronymus hoc modo declarat: Quod Apoſtolus ſanctam & beatam matrem Domini, mulierem non Virginem nominauit, hoc idem & in Euangelio ſcriptum eſt, quando vxor appellatur Ioſeph, & ab ipſo Domino quaſi mulier increpatur. Non enim neceſſe erat ſemper, quaſi cautè & timidè Virginem dicere: cùm mulier ſexũ A magis ſignificet, quam copulam viri, & ſecundum intelligentiam Græcitatis γυνὴ tàm vxor, quàm mulier valeat interpretari.] Tertullianus verò clariſſimè docet, mulieris nomen in Scripturis accipi, vt etiam his competat fœminis, quæ viros paſſæ non ſunt: & ad ſexum ipſum, non autem ad gradum ſexus pertinere, quo nomine Virgines etiam cenſeantur. Vnde quum Gabriel Angelus mulierem ſciret dici pro Virgine, Mariam quamuis Virginem inter mulieres benedictã ſalutauit. Sic igitur Paulus Mariam, ſicut Moyſes Euam primum conditam & intactam adhuc Virginem, mulierem nuncupauit. Hoc eſt, quod Gerſon ſuo, id eſt, ſcholaſtico more dixit: Domina noſtra appellatur mulier, ſicut Eua appellata fuit in creatione ſua, & eſt nomen B perfectionis & ſexus, non autem corruptionis, quẽadmodum aliqui Hæretici dicere niſi ſunt, propter hoc dominam noſtram nõ eſſe matrem Ieſu Chriſti, cum tamen præſens Euangelium prorſus aſſerat contrarium.] De quo demum nomine quid Georgius Maior prædicet, paulo poſt ſubiiciemus, vt illius quoque teſtimonio veritas aduerſus Lutherum eius magiſtrum corroboretur.

In caput 4 Epiſtolæ ad Galat.
Lib.2 in epiſtolam ad Galatas.

Paulus nequaquam per contumeliam Mariam appellare vt fingit Lutherus.

Lib. de Virginib. velandis.

Mulieris nomen ad ſexũ, non ad gradũ ſexus pertinet.

Luca 1.
Geneſ.3

In ſerm. de Euang. Domin.1 poſt Epiphan.

Cæterum vt ad hiſtoriam Euangelicam propius accedamus, hæc vel ſola, ſi à capite vſque ad calcem ritè peruideatur, aduerſarios Mariam temere inſectantes coarguit, ac vaniſſima illorum probra ſubuertit. An illic quicquam extat, vnde colligi poſſit, optimam ſimulque modeſtiſſimam Virginem in Meſſiæ officium inuolare, eúmque pro affectu ſuo gubernare voluiſſe, quemadmodum iſti proteruè C confingunt? Nihil eiuſmodi proponit, aut leuiter etiam indicat Euangeliſta, ſed alia multa ad Marianæ fidei, charitatis modeſtiæque ſingularem laudẽ ſpectantia, & cum nouis eiuſmodi portentis quaſi pugnantia, nobis ob oculos ponit. Fidei erat excellentis, quod inter omnes præſentes ipſa ſola, in præſenti neceſſitate ad Chriſtum, velut ſacram anchoram confugeret, quod diuiná illius tum bonitatem, tum virtutem etiam inter edendum ſuſpiceret, quod ab illo qui nullum adhuc miraculum patrauerat, eique ſubditus hucuſque fuerat, tãta cum fiducia ſupernaturale auxiliũ deſideraret & expoſceret. Neque precib. vrget negotiũ, ſed verbo vno ſolum indicat, pudore leuandos nouos coniuges, & conuiuas vini munere donandos eſſe, rémque totã ſpe ſumma, nec minore reuerentia vni Filio cõmittit, velut qui vellet & poſſet maius etiam præſtare D beneficium, quàm vel ipſa peteret, vel aliorum neceſſitas poſtularet. Et hanc ingentem Mariæ fidem illud illuſtriorem efficit, quod licet Chriſti in ſpeciẽ duriore reſponſo exciperetur, ac repulſam quodãmodò paſſa videretur, tamen nihil offenſa, benè, vt anteà, de miraculo ſperare pergat, adeóque hac fidei probatione quaſi conſtantior effecta, è veſtigio mẽſæ miniſtros ſedulò admoneat Chriſti dicto parere, quicquid illi mãdaret. Tam rara fides, támque ſublimis de Chriſto & eximia opinio, qui patratione miraculorũ ſe mundo manifeſtare ſtatim vellet ac poſſet, in Maria ſola eo tempore inueniebatur.

Mariã in hoc Euãgelio multis modis commendari.

Mariæ à fide commendatio.

Mariæ fides eo tẽpore incomparabilis & rara.

Cum hac fide (qualis non erat certè in Iſrael) officioſa & viuida charitas, de qua mox dicemus, coniungebatur: nec deerat perfecta obedientia, cuius officium optima inſtitutrix Maria non ſuo tantum exemplo, ſed etiã præcepto per omnes ætates

duraturo commendauit, atque his verbis pulcherrimè tradidit.

Maria ad obedientiã non ſolùm præſentes in nuptiis, ſed etiam fideles omnes hortatur, & quo pacto.

Quæcunque dixerit vobis facite, perinde ac ſi iuxta ſublimiorem quidem ſenſum, renatis in Chriſto congruentem, diceret: Vos qui ad ſpirituales nuptias vocati acceſſiſtis, & amici cœleſtis ſponſi per fidem facti eſtis, æterni Patris teſtimoniũ præceptúmque tenetis, quod circa Iordanem de cælo inſonuit, vt dilectum & gratioſum eius Filium audiatis, Habete nunc & matris teſtimonium ac præceptum alterum, vt quomodò idem Filius audiendus ſit, intelligatis, ſimúlque perpetuò retineatis.

Matth.17

Quæcunque dixerit vobis non ſolùm audite, credite, magnificate, ſed & factis præſtate fideliter: quæcunque, inquam, vel per ſe ille, vel per Spiritum ſuum Eccleſiæ promiſſum vobis dixerit & annunciatit. B Nullus in poſterum de ſolius fidei iuſtitia ſibi falsò blãdiatur: nullus de Filio meo vanè & inaniter glorietur. Sicut cœpiſtis facere & docere, ita legis non tantum auditores, ſed & factores requirit, ſuam cuique mercedem ſecundum eius opera tãdem certo certius redditurus. [a] Mecum & matrea eius eritis, ſi feceritis & Patris, & Filij voluntatem. [b] Tantùm obtemperantibus ſibi factus eſt cauſa ſalutis æternæ.

Actor.8
Rom.2
Iacob 2.
Matth.16
a Matth.12
b Hebr.5

Quid verò niſi Mariæ charitatem maximam arguit, quod nec monita, neque rogata, ſponſo & ſponſæ condolet, & ſponte alienis incommodis cõmouetur, quod de pauperibus cõiugibus benè mereri ſtudet, quódque, cum per ſe non poſſit illorum inopiam ſubleuare, beneficium tamen apud Chriſtum officioſe procurat, C & ſua demum interceſſione impetrat? Iam ſi euentum ipſum, qui mox conſecutus eſt, intueamur, quùm fida mater patratum vidit miraculum, non potuit Chriſto, qui ſuã gloriam illic declaraſſet, nõ ex animo gratulari, ſimúlque præſentibus amicis & conuiuis in charitate nõ ficta congaudere, ſi liberata pia ſollicitudine, & iam re ipſa comperiens, vrgentem penuriam depulſam, optimique vini copiam exhibitam, cõiuges pudore ignominiáque leuatos, honeſtaté denique nuptialis conuiuij apud amicos integram conſeruatam. Accedit his ſancta iubilatio, quam nihil dubium, quin Spiritus ſanctus in eius pectore excitarit, quũ ſuæ petitionis tàm felicẽ effectum Virgo cerneret, vt primum & præclarum miraculum vero Meſſia dignum, D ac multorum fidei non mediocre adiumẽtum, conſequeretur. Poſtremò ingentem Virginis commendat modeſtiam, quod vbi alioquin ſumma eſt aliorum in loquendo agendóque licentia, hæc paucitate verborum contenta, neceſſaria tantũ loquatur, certè à communi muliercularum vitio aliena, quæ garrulitati adeò libenter & licenter indulgent, & linguæ frænum imponere, loquendique artem tenere difficillimè poſſunt. Breui quidem oratione plura complecti non potuit, quàm quum ſola ſoli dixit filio: Vinum non habent. Id periode erat ac ſi loqueretur: Nihil eſt opus à me ſapientiſſimum admoneri, vides ipſe Fili & intelligis, vinũ ad ignominiã ſponſi ac ſponſæ depellendam, atque ad conſolationem hoſpitibus exhibendam deſiderari: quibus verò modis vtrique parti conſulendum ſit, tuæ & potentiæ & charitati commendatum volo, nihil ambigens, te nec meæ poſtulationi, nec illorum vtilitati defuturum. Meum erat hoc, fidei erga te, & charitatis erga illos officium verbo vno præſtare.

Mariæ charitas multis modis hoc loco declarat.

Maria ſibi & aliis ex charitate gratulatur.

Mariæ modeſtiam his eluſcere.

Senſus verborum. Vinum non habent.

A Sed enim aduerſariis aliquid largiremur, & eorum commẽtis maiorem fidem haberemus, ſi Maria coram omnibus in has fortaſſe voces, vt illi confingunt, prorupiſſet, Da eis vinum, oſtende quid poſſis, Meſſiæ virtutem & gloriam omnibus tandem declara, mundóque te manifeſta, diu ſatis domi latuiſti. Nihil verò tale verecunda Virgo, & grauis mater, omniſque honeſtatis & virtutis ſpeculum clariſſimum, ſuggerit vel oſtendit: tantum abeſt, vt humanis conſiliis Meſſiam regere, & in eius officiũ inuolare, eiúſque adminiſtrationem cum Filio partiri vel cogitaret, vel cuperet, ſicut petulantiſſimi homines nõ ſine nequiſſimi ſerpentis afflatu in medium effuodere voluerunt.

Porro in Chriſti verbis, quibus Matri ſuæ reſpõ- B det, prima quidem fronte aliquid ſubaſperum & duriuſculum eſſe non negamus: vnde cum alij Hæretici, tùm noſtri aduerſarij cauſas hallucinandi varias acceperunt. Quarè notandum eſt, Chriſtũ non tàm matris, quàm aliorum cauſa ſic loquutum eſſe, ſicut non modò Bernardus aſſerit, ſed etiam Caluinus apertè fatetur. Vt enim alias ſemper, ita nunc etiam Chriſto cum matre chariſſima & probiſſima optimè conueniebat, ipſéque, vt Filius omnium obſequentiſſimus, illã & vnicè diligere, & piiſſimè veneari nunquàm intermittebat. Præclarè Auguſtinus: Certi Sacramenti gratia, inquit, videtur matrem, de qua ſponſus proceſſit, non agnoſcere, & dicere illi: Quid mihi & tibi eſt mulier?] Docet igitur contra futuros Hæreticos hoc ipſo reſponſo, C ſe maius habere aliquid, quã quod ex Maria ſumpſiſſet, ſe que non ſolum illius, ſed & Dei filiũ eſſe, ac diuinam quidem naturam ſine matre, ſine tempore perfectè ſibi conſtare, ac etiamnum in carne liberè operari. Docet miraculorum patrandorum authoritatem non ab humanis affectibus, neque à matre quidem, ſed à diuina virtute pẽdere, ſolíque Deo adſcribendam eſſe. Docet, ſuum & aliorum, qui negotium euangelicum probè curatum volunt, proprium eſſe munus, ſepoſitis carnis affectibus, & affinium parentúmque conſiliis reiectis, non humana ſapere, ſed diuina curare. Docet demùm, ad veram pietatem pertinere, ſi parẽtes & coniunctiſſimi quique, quùm a ſtudiis melioribus nos auocant, nõ audiantur, non cognoſcantur, non honorentur, nõ diligantur, ſed potius negligantur, ita vt illorum D voluntati ac imperio Dei voluntas, honos & gloria ſincerè anteponatur. Hæc alibi pluribus à nobis explicantur, nihil vt modò ſupereſſe putem, niſi vt veterum ſententias nobis hac in parte ſuffragantes bona fide proponamus. Sic enim facilè apparebit, quantò illi reuerentius, acutius, ſimúlque verius, quàm arrogantes & nugantes hodie Nouatores, de Domini ac Dei noſtri matre loquantur.

Cur Chriſtus matri duriuſcule loquatur in nuptiis.

Serm 2. de Domin. poſt Epiph.
Tractatu 8. in Ioan.

Chriſtus ſummis Hæreticis hic occurrere voluit, ſimulque nos docere hoc ſuo exemplo.

Atque vt à Cyrillo exordiar, demonſtrat is luculenter, Mariam ex officioſa humanitate & benignitate, vini defectum indicaſſe Chriſto, qui deinde perindè ac ſi excuſet, quòd matris petitioni non ſtatim annuat, maiorem ac meliorem futuri miraculi opportunitatem expectarit. Vnde præterea colligit, ſingularem parentibus honorem debere à filiis, cum ſtatim Dominus ad miraculum perpetrandum propter matrem accedat, quod alioquin, quantum in eo erat, parumper fuerat dilaturus. Tùm Chryſoſtomus, vt hic Mariæ patrocinetur, monet, maternum honorem à Chriſto nõ violari, neque

Lib. 2. in Ioã. cap. 23.

Patrum teſtimonia, quomodo Chriſtus matrem non tam aſpere tractet, vt fingunt Nouatores.

Hom. 20 in Ioannem.

neque hęc verba eſſe loquentis ad matrem liberius, cum maternus honor Filio curæ fuerit, qui etiam matris impleuerit voluntatem, vt matri honorem exhiberet. Quid, quod Maximus hoc loco Mariæ propheticum Spiritum aſcribit, in hæc verba loquens: Venerabilis Maria verè, vt mater Domini, in Spiritu futura prænoſcens, ac Dominicam præuidens voluntatem, ſollicitè miniſtros admonuit, dicens: Quodcunque dixerit vobis, facite. Sciebat profectò mater ſancta, obiurgationem illam Domini filiíque ſui non iraſcentis offenſam prætendere, ſed miſerantis portare myſterium.] Tùm ante Maximũ Gaudentius Brixinenſis, Ambroſij æqualis floruit, ac in eandem ſententiam ſcripſit, Prophetiæ Spiritum Mariæ hæc loquenti tribués: Ipſa, inquit, beatiſſima, agnito reſponſionis huius profundo myſterio, intellexit non ſuggeſtionem ſuam præſentem aſpernanter acceptam, ſed ſecundum illam ſpiritualem rationem in myſterio tunc delatá. Cæterùm nunquàm mandaret miniſtris: Quodcúque dixerit vobis, facite, niſi Spiritu ſancto poſt partum diuinum plena, nõ ſolũ reſponſionis Chriſti virtutem cognouiſſet, verùm etiam futuri ab eo tunc ex aqua vini vniuerſum ordinem præuidiſſet. Quid enim lateret ſapientiæ matrem capacem Dei, ædem digniſſimam tantæ virtutis, veritate facti hiſtorialiter approbata?] Longè igitur aliter Gaudentius, multóque reuerentius, quàm aduerſarij, Mariæ animum factúmque depingit, quæ in his etiam nuptiis Spiritu ſancto plena, & Prophetico Spiritu prædita, non modò vt valdè ſapiens intellectum illuſtratum habuit (ſpiritualis enim iudicat omnia) verum etiam cum Chriſto Chriſtíque voluntate coniuncta manſit, ac Filij ſermonem omnem probè aſſecuta eſt. Id quod confirmat etiam Euſebius Emiſſenus, vt qui matrem Domini, de vini penuria loquentem plenam facit Spiritu ſancto, per qué illuſtrata, iam tunc illud miraculum, quod filius eius erat patraturus, anteà præuiderit. Quod ergo, inquit, Ieſus facere cogitabat, hoc illa vt faceret admonebat.] Vbi Mariæ prudentiam prædicare licet, ſicut & Metaphraſtes prædicauit, hoc modo diſſerens: Vide autem hic quoque Dei matris inſignem moderationem & prudentiam. Nec enim iubet audacter tanquàm mater filio, vt faciat miraculum, ſed eum ſolummodò admonet, idque cum magna quadam reuerentia & ſubmiſſione: Vinum non habent. Nam etſi ea illum eſſe ſuum cognoſcebat Filium, non tamé ignorabat eſſe ſuum quoque Creatorem.] Vnum adhuc eúmque peruetuſtũ & martyrij gloria præſtantem, ſiue Theologum, ſiue Philoſophum, Iuſtinum dabo, qui non modò Mariæ honorem in hac hiſtoria præclarè defendit, ſed & omnem calumniandi aditum præcluſiſſe videtur. Mouetis quæſtionem: Si paréntes aſpernari ſacris eſt literis interdictum, & qui interdicta ſectatur, peccator dicitur: quomodò Dominus Chriſtus multis in locis parentes ſuos aſpernatus, immunis à peccato probatur? In nuptiis enim per illud: Quid mihi & tibi eſt mulier? matrem obiurgauit.] Huic quæſtioni deinde reſpondet: Iſtud, Quid mihi & tibi eſt mulier? non ad matris obiurgationem dictũ eſt à Saluatore, ſed ad illud oſtendendum: Nõ nos, inquit, delecti ſumus, quibus conſumptum iri nuptiis vinum curæ eſſet. Ex ſingulari tamen charitate, ſi vis, ne eos vinum deficiat, miniſtris dicito, vt

Homel. 1. in Feſtum Epiphania.

Mariam non ſine prophetico Spiritu egiſſe in nuptiis.

Tractatu 2. de lectione Euangelij quæ eſt in nuptiis nomine.

1. Cor. 2

In explicat. Euangel. de nup. Ioan. 2

In orat. de vita beatæ Virg.

Singularem Mariæ prudentiam hic notandam eſſe.

Quomodo Iuſtinus præſentem locũ interpretetur oſtendens Mariam à Chriſto non obiurgatam eſſe.

Lib. quæſt. Quæſtione 136.

A quæ dixero faciant: & videbis non defore illis vinum: id quod & factum eſt. Non igitur verbis matrem increpuit: quá operibus cohoneſtauit.] Quòd ſi vnum è Scholaſticis Doctoribus libet audire: En tibi Albertum verè Magnum, qui pręſentem locum ſic explicat: Non hoc Chriſtus ex ira dixit, vt quidam male ſentiunt, vel ex indignatione, vel ex cõtemptu, vt Hæretici dixerunt: ſed humilliimus noluit detegere virginitatem matris, ne per hoc glorioſus in conſpectu hominum appareret, antequàm per miracula manifeſtaretur. Et eſt hæc locutio inſtructoria, quia in diuinis quæ Dei ſunt, matrem recognoſcere non debemus.]

Ex quibus omnibus (ne in citandis Patrum teſtimoniis longius immoremur) planè conſequitur, B Mariam nullo modo à Filio filiíque reſponſo contemptam & abiectam, publicéque pudefactam in nuptiis fuiſſe, quicquid obſtrepant Nouatores. Næ iſti non intelligunt, inter Chriſtum & Mariam, cũ ſumma eſſet ſemper coniunctio, nũc etiam optime conuenire, illúdque amiciſſimis ſæpenumerò accidere, vt ſententiis & voluntate coniuncti maneant, quamuis oratione diſſidere videantur. Vidit hoc etiam Euſebius Emiſſenus, & eundem locum tractans, pulchre his verbis comprobauit: Inter ſe loquebantur Mater & Filius: ipſi ſe intelligebant, ipſi ſua ſecreta nouerant, ipſi quid tum fieri oportebat, & quid poſteà futurum erat, ſciebant. Cæteri autem, quid ipſi dicerent, ignorabant.] Præterea ex his, quæ hucuſque diximus, probabilem illorum ſententiam videre licet, qui putant matrem Domi- C ni, cum pro aliis opem implorat, adeò repulſam non eſſe paſſam, vt Chriſtus eam exaudierit, ac peculiariter honorarit. Quomodò enim fida petitio, & probata fides, certáque fiducia optimæ Virginis & chariſſimæ Matris, molliſſimum Filij animum non afficeret, non inflecteret, non permoueret? quid, ſi locum illic etiá habuerit, vt ſane arbitror, quod poſteà durius tractatę & ſanctę pertinaci Cananeæ dictum fuit: O mulier magna eſt fides tua, fiat tibi, ſicut vis? Perinde ac ſi Chriſtus tacite reſponderet: Non propter conuiuas, ſed tua cauſa tépus illud patrandi miracula præueniatur: tibi tanquam matri in vera fide petenti, quærenti, pulſanti deferam, tuæ voluntati morem geram, qui temporibus dominari poſſum, & ſubiici non debeo. Vtãtur ergo conuiuæ & fruantur hoc meo munere, D quod conſtans fides, quod materna ſollicitudo ac pietas tua procurauit. Vt hinc ſatis conſtare putem, quàm rectè ſcripſerit Bernardus, quòd Chriſtus non velut indignans aut confundere volens Virginis matris teneram verecundiam, dixerit: Quid mihi & tibi? præſertim quùm venientibus ad ſe iuxta matris præceptum miniſtris, nihil cunctatus fecerit, quod illa ſuggeſſerat. Et ſtatim adiungit, noſtra cauſa eſſe factum, vt in hac oratione filius matri durior eſſe videretur. Optime, inquit, nos docuit Dominus, ne ſolliciti ſimus ſuper propinquis carnis noſtræ, plus quàm religio poſtulat: quando ipſi matri, & tali matri reſpondit: Quid mihi & tibi eſt mulier?] Omitto cætera, quæ non ſolum à Bernardo, ſed etiam ab eius diſcipulo Guerico in eundem ſenſum fuſe traduntur, & de quibus poſteà, cum de ſenſu myſtico erit agendum, commodius diſſeremus.

Alberti Magni ſententia.

In Euang. Ioan. cap. 2

Superiorum Epilogus de Chriſti cũ matre concordia nõ interrupta.

In Euang. Domini 2. poſt Epiph.

Chriſtus matrem exaudiuit & honorauit, tantum abeſt, vt illam repulerit, vel obiurgarit in nuptiis.

Matth. 15.

Sermone 2. in Dominic. 1 poſt. Epiph.

Ad amputandos carnis & cognationis affectus Chriſti verba & mentem referri hic oportere.

In ſerm. 4. de aſſumptione Virginis.

Tantum ex aduerſariis vnum & alterum teſtem, quamuis plures adduci poſſent, nequeo prætermittere, vt illos aliis omnibus Mariæ hic obtrectantibus opponamus, tantámque Virginem hoc loco nõ tàm excuſandam, quàm verè laudandam, hoſtium etiam ſuffragiis comprobemus. Habet igitur in hũc modum Loſſius: *Proponitur hic affectus excellentis charitatis erga proximum in Maria, quod pro miſeris interpellat, & fides, quod de exauditione non dubitabat, etiamſi duro reſponſo excipiatur à Filio:* Eandem ſententiam confirmat Georgius Maior, & hoc inſuper adiũgit: *Quod matri modeſtè vinũ petenti durius reſpondet his verbis: Quid mihi tecum eſt mulier? Nondum venit hora mea, id ideo facit, vt ipſius fidem exerceat. Non enim propter hæc verba paulùm duriora fidem abiicit mater, quaſi repulſam paſſa à filio, ſed fidem retinet, cum ipſius naturæ bonitatem, & omne iuuandi ſtudium & voluntatem nouerit.* Et rurſum: *Quia certa eſt de filij bonitate & miſericordia, & ſuas preces exauditas, & facturum filium, quod ab ipſo petitum eſt, ideo dicit ad miniſtros: Quodcunque dixerit vobis, facite.* Poſteà verò quæſtionem tractans, cur Chriſtus mulierem, & non dulciore voce matrem Mariam appellet, hanc non vulgarem illi laudem tribuit: *Vititur voce (mulier) ad promiſſionem primam reſpiciens: Ipſum ſemen mulieris conteret caput ſerpentis, tanquam appellatione omnium honorificentiſſima, & ſoli ſuæ matri inter omnes mulieres conuenienti. Hæc enim ſola mulier peperit ſemen, in quo benedicentur omnes gentes terræ, quam præ omnibus mulieribus orbis terrarum ab initio vſque ad finem Angelus Gabriel, & Elizabeth hac ſalutatione & hoc magnifico titulo dignatur & ornat: Aue Maria gratioſa, Dominus tecum: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Vocat igitur mulierem Filius, appellatione & titulo omnium honorificentiſſimo, & huic ſoli mulieri conuenienti. Hæc enim ſola mulier ſeminis benedicta, & hæc ſola propter hoc ſemen, cuius ipſa mulier, hoc eſt, mater eſt & benedicta, cæteræ omnes mulieres, niſi per ſemen huius mulieris benedicantur, ſunt maledictæ. Itaque appellatio mulieris omnium maximè iuxtà promiſſionem honorifica, & huic ſoli mulieri competens eſt. Ita & in cruce pendens Dominus, priuſquã exhalaret animam ſuam, ſumma ϛτοργῇ & affectu erga matrem accẽſus, quam videt orbatam dulciſſimo & vnico ſolatio ſuo, filio vnigenito, & quidem tali filio, qui & altiſſimi filius eſt, in hoc inquam, ardenti erga matrem affectu, & pro ea ſollicitudine commendat eam diſcipulo Ioanni. Mulier, inquit, ecce filius tuus. Deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua, mulierem non matrem appellans, vt digniori appellatione, quaſi dicat: Commendo tibi hanc mulierem, quæ pro omnibus in toto genere humano ad hoc electa, & inter omnes mulieres benedicta eſt, vt ſit mulier, id eſt, mater ſeminis contrituri caput ſerpentis, quæ contritio capitis ſerpentis iam impleta eſt, ſicut mox ſubiicitur ibidem: Omnia iam conſummata ſunt. Sic appellatione mulieris matrem præ omnibus aliis mulieribus in genere humano, iam in cruce expiraturus coronat & ornat. Abſit enim, vt quis cogitet, in hoc agone nouiſſimo filium Dei quaſi per contemptum matrem ſuam mulierem appellaſſe.* Sic Maior haud perperam nobis Mariam celebrat, multiſque verbis inde commendat, quod mulier potius quàm mater partim in nuptiis, partim in cruce à Chriſto ipſo dicatur.

Mariæ cauſam hic etiã à quibuſdã aduerſariis contra mordentes alios excuſari ac defendi.

In explicatione 2. capitis Ioannis.

In Euangel. Dominicæ 2. poſt Epiphan.

B

Georgij Maioris ſententia, cur Chriſtus matrem vocet mulierem.

Geneſ. 3
Geneſ. 3. 12
& 22.

Mulieris appellatio omnium honorificentiſſima in Virgine matre.

C

Quomodo Chriſtus in cruce matrẽ non niſi mulierem appellarit.

Ioan. 19

D

Moriturus in cruce Dominus matrẽ coronat & ornat mulieris nomine.

Quapropter vt hunc locum ſemel abſoluam, à vero Euangelij ſenſu diſcedunt, Chriſtique & Mariæ honori malè conſulunt, qui duram filij obiurgationem & ſeueram parẽtis increpationem ex his

A

paucis verbis extruunt, præſertim cùm longè ſit cõuenientius ita Chriſti dictum accipere, vt ad nullam ſeueritatem matriſque contemptum, ſed ad manſuetam potius & modeſtam Filij reſpõſionem verba referantur. Etenim, vt à nobis probatum eſt, res ipſa cogit fateri, in hoc Chriſti ſermone nihil acerbitatis ineſſe, aut ſi qua ineſſe dicatur, à nullo eam rectius, quàm à matre ipſa poſſe intelligi. Illa verò ſic Domini reſponſum excipit, vt nullam in eo duritiem agnoſcat, nullam illius recuſationem vel repulſam timeat, nec pudore afficiatur. Quin potius conceptam prius animo fiduciam retinet, paremque mentis æquabilitatem oſtendit; planè nimirum intelligens, ſe deſideriumque ſuum non refutari, ſed ſolum differri beneficium, ac meliorem miraculi occaſionem à filio ſapientiſſimo expectari. Nam planè conueniebat, vt præſentes conuiuæ, quorum ſalutem pia quoque mater, teſte Ruperto, expetebat, præſentem vini penuriam certiùs agnoſcerent, & poſt agnitam neceſſitatem præſens beneficium pluris facerent, atque hinc demum ad Chriſti cognitionem veràmque fidem propiùs & facilius adducerentur. Maria igitur audito iam reſponſo filij adeò non offenditur, neque indignatur, aut deſperat, vt perindè ac ſi apertam habeat futuri miraculi promiſſionem, miniſtris conuiuij ſeriò iniungat obediendi officium, quicquid etiam imperaret filius, quoniam imperaturum eſſe iam certò ſibi perſuaſerat. Scio interim alias ab Auguſtino, & quibuſdã patribus rationes adferri, quarè Chriſtus matrem hoc loco mulierem vocet, eámque duriùs alloqui videatur. Verùm neque noſtri eſt inſtituti, neque res poſtulat, iſthæc omnia perſequi: & poſteà docebimus, quo pacto Mariæ gloria inde non imminuatur, ſi quædam in his Chriſti verbis aſperitas ineſſe vel maximè concedatur. Et Gerſon quidem, vt breuiter, ita perſpicuè mihi dixiſſe videtur: Ieſus Chriſtus ſic reſpõdit Dominæ noſtræ, vel ad demonſtrandum diuinitatem, ad quam ſpectabat facere miracula, non matri eſſe ſubiectam, vel quaſi diceret defectum eſſe in miniſtris, vel ad oſtendendum, ne nimiùm trahamur per carnalem amorem matris vel propinquorum.] Neque minus luculenter Rickelius, vt hoc loco Virginem ſimul excuſet ac laudet (illius autem oratione caput hoc vniuerſum abſoluemus) in hunc modum ſcripſit: Vniuerſæ Euangelicæ textae veritatis hiſtoriam, & cerne, ſi quippiam durum, aut certè crudele ſeu minatorium de Maria inueneris: In nuptiis ad Filium vinum aſſerit non habere: & ecce clemens compaſſio. Et in his quidem à Filio increpata videtur, quippè cui dictũ eſt: Quid mihi & tibi eſt mulier? Veruntamen re vera increpata non eſt, quippè quæ culpam omninò non habuit, atque ab omni redargutionis cauſa immunis extitit. Nam ſi culpabilis erat, cur tàm promptè ei filius acquieuit? Etenim irrationabili vtique preci non aſſentire par eſt. Veruntamen ad eius inſtantiam author naturæ, eius certè filius, vinum produxit. Quod autem in his auſteriùs ei filius, virtus vtique & ſapientia patris reſpondiſſe videtur, propter nos fecit, erudiens, ne parentibus carnaliter nimis afficiamur. Denique & ipſa ſecretiſſimorũ vnigeniti ſui conſiliorũ conſcia, loquentis mentem magis, quàm verba cognouit: atque ob id nuptiarum magiſtris: Quicquid, inquit dixerit vobis, facite: optimè ſciens ſanctiſſima, quia omne

Chriſti verba & horam ſuam præcipuè Maria intellexit, & quomodo.

In Ioanne lib. 2

Gerſonis & Rickelij teſtimonia in Mariæ defenſionem.

In ſermone circa Euang. Dominica 2 poſt Epiphan.

Lib. 3 de laudibus Virginis cap. 19

Maria in nuptiis non eſt increpata.

Maria in omnibus verbis & factis mitiſsima.

omne quod ipſa monuerit, ille repêrè impleret. Igitur cûcta quæ de Maria, Euangelica pâdit narratio, rememorans atque reuoluens, aliud prorſus non inuenis, quàm quod in omnibus verbis factiſque A mitiſſima fuerit, vniuerſæque demùm crudelitatis ac amaritudinis expers, miſericordiæ atque dulcedinis viſceribus ſuperefluenter redundans, ſingulis exorabilis, cunctis exiſtens placabilis.]

CAPVT XXI.

Maria ambitionis & importunitatis, præſertim à Brentio, immeritò accuſari, eò quòd alios cognatos ſecum adducens, ad Chriſtum docentem vellet accedere, eúmque compellare.

Hiſtoriæ de inceps ex Euangelio tractādę ſumma.

CVM Dominus in terris cum Hominibus verſans, ſacrum euangelij ſui ſemen ſpargeret, fortè accidit, matrem eius, & cum illa cognatos quoſdam aduentare, ac præ foribus expectare. Nunciatur igitur hoc Domino: Ecce mater tua & fratres tui foris ſtant, quærêtes te. Vel, ſicut Lucas recitat: Mater tua & fratres tui ſtant foris volentes te videre. Cui internûcio reſpondet Chriſtus: Quæ eſt mater mea? & qui ſunt fratres mei? Hinc circumflectit oculos, videtque in circuitu ſedentes circum ſe diſcipulos, & manum in eos protêdit, hac addita oratione: Ecce mater mea & fratres mei. Quicunque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt, ipſe meus frater, ſoror & mater eſt. Id quod idem Lucas verbis paulum immutatis ita refert: Mater mea & fratres mei, hi ſunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt. Hæc de hiſtoria Euangelica breuiter, vt ſequentis tractationis argumentum rectiùs cognoſcatur, minúſque credatur aduerſariis, qui ad Mariæ honorem labefactandum nouo hic C ſtudio & arte varia dimicare contendunt.

Matth. 12
Luca. 8
Loco citato.

Quomodò dicta hiſtoria hoc tempore deprauetur, et in Marię inuidiam detorqueatur à Caluino, Loſſio, Spangembergio & Agricola.

Caluinus non vulgaris Mariæ hoſtis ſic in illam impetum facit: *Non dubium eſt*, inquit, *quin his verbis carpatur Mariæ importunitas, & certe præpoſtere curſum doctrinæ eius abrumpere tentabat.* Deinde Loſſius non modò fratribus Domini, ſed & Mariæ peccatum tribuit ambitionis, quoniam carnali affectu vna cû illis prædita, non niſi vanam gloriam ex Chriſti excellentia venetur, eiúſque colloquium expetat, vt hinc nimirum cum iiſdem fratribus apud turbam clarior & gratior habeatur. Vnde rurſus colligit, peccati reliquias in Maria fuiſſe. Sed & Sarcerius hoc loco Mariæ carnalem taxat affectû. Neque diſſentit Ioannes Agricola, opinionem illorum recenſens, atque vt videtur, etiam comprobans, qui putant matrem & fratres Domini, ſicut erât homines, D humana paſſos, & aucupandæ gloriolæ cauſa acceſſiſſe atque vocaſſe Ieſum. Tàm multa iſti ſine candore, ſine iudicio conglomerant, ſuis vt ſordibus ſinceriſſimam Mariæ mentem aſpergant atque côtaminent, velut ſtudioſe cauere & impedire conentur, ne de illius innocentia & eximia ſanctitate pręclarè ſentiamus, nobíſque & illi in Eccleſia gratulemur. Vincit autê hos omnes acerbitate ſolidáque petulâtia ſua Brentius, qui Mariæ tàm ſe infenſum oſtendit, vt illi atrox & perpetuum bellum indixiſſe videatur. Conſiderentur eius verba, & iudicet Lector quæſo, an quicquam illa candoris ac ſpiritus Euangelici præ ſe ferant. *Eſt*, inquit, *vehementer inhoneſtum & inciuile, publice in magna hominum turba concionantem, & in graui argumento verſantem, priuatorum*

In Harmonia Euang. in cap. 12 Matth.

Schol. in Lucam cap. 8

In annotationibus, 8. ca. Lucæ

negotiorum cauſa interpellare. Non poſſumus igitur de matre & cognatis Ieſu hoc loco aliud ſentire, quam quod importunæ ſua euocatione leges publicæ honeſtatis violarint. B *Deinde etſi candidus quiſpiam auditor poſsit hoc factum matris & cognatorum Ieſu interpretari, quod euocauerint Ieſum magis rudi ſimplicitate, quam malitia, multa tamen argumenta indicât, & Eccleſiaſtici quidam magni nominis ſcriptores teſtificantur, matrem & cognatos euocaſſe Ieſum arrogantia quadam & elatione animi.* Et rurſus: *Ambitio peccatum eſt aduerſus ſecundum præceptum Decalogi, & ſi rectè interpreteris, ambitio blaſphemia eſt in nomen Domini Dei noſtri: quippe quod id ſibi ſuæque virtuti vſurpare ſolet, quod illi diuino numini & clementiæ tribendum eſt. Mater igitur & cognati Ieſu ambitione ſua tam grauiter peccant, vt etiam palam per Chriſtum pudefiant.*

In homil. 78 in Luc. cap. 8

Præcipuè arētū hic Mariæ aduerſari, ac valdè côtumelioſum eſſe.

Igitur ſi cenſori Brentio credimus, cû ſacra Virgo Chriſtum docentem voluit adire, de quo poſteà viderimus, rem valdè inhoneſtâ & inciuilem egit, leges honeſtatis publicè violauit, arrogantiam & elationem animi attulit, in ſecundum Decalogi præceptum ambitione deliquit, & ne à blaſphemiæ quidem peccato fuit immunis, ſed & in nomen Domini ſui blaſphemauit, ſibi demùm ſuæque virtuti id, quod erat ſoli diuino numini & Chriſti clementiæ tribuendum, temerè vſurpauit. Hæc tàm multa, tàm atrocia crimina, quorum vel ſolam cômemorationem piæ aures exhorreant, vnus homo congerit ac euomit in vulgus, vt præclari, ſcilicet, ac Euangelici Doctoris munere perfungatur. Ego verò qui toties Brentianam audaciam reprimere & compeſcere cogor, quid huic tantæ inſaniæ vel maledicentiæ primùm reſpondeam, ignoro. Illam furioſe appeti & oppugnari video, quę cum innocentiſſima Virgo & ſanctiſſima ſummi Dei parens exiſtat, nihil ſanè minus, quàm vt nomen eius reuerêdum arroderetur, tantiſque Sectariorum conuitiis configeretur, promerebatur. Dari fortaſſe venia poteſt Iudæo, Mahumetano, vel alij palam impio, cui Euangelij lumen nondum illuxit, ſi Dei ac Domini noſtri matrem non cognoſcat, non amet, non veneretur ac prædicet, vt in Eccleſia pij facere conſueuerunt. Quis verò conueniêter excuſet, aut vlla dignû putet eû venia, qui ſe Magiſtrum in Iſrael, & Euangelicæ puriorísque doctrinæ vindicê profitetur, tàm turpiter ſcribere, tàm contumelioſe côcionari, vt etiam honeſtis vtcunque matronis, nô dicâ ſanctis fœminis, Mariâ longè faciat inferiorê? Qui ſi furioſus planè, aut etiam atheus fuiſſet, certè grauiorê in te, ô ſacroſancta Mater, contumeliâ intorquere vix potuiſſet. Nemo tot ſeculis inuêtus eſt tâ audax & impudens, qui te ſuis dentibus tanquâ immanis bellua, mordendâ atque dilacerandam appeteret: nullus qui tanto ſtudio conceptû animi virus in te, benedicta Virgo, effunderet, nullus qui contra

Examinatio & refutatio ſuperioris inuectiuæ, côtra Deiparam productæ à Brentio.

Intollerabilē eſſe Brētij maledicentiâ ac petulâtiam in Deipara proſcindenda.

Quam male Brentius de matre Domini meretur.

Ad Mariam exclamatio, ſimul & præſentis ſeculi deploratio.

tè leges iniquiores & acerbiores decerneret, nullus denium, qui ſummam ac etiam Angelis admirandã puritatem tot ſceleribus obiectis inquinare, conſputcare ac penitus obruere conaretur. O nos ter infelices, in quos non modò delirantis huius mundi finis peruenit, ſed etiam omnis iniquitas, & cum eadem coniuncta nefanda impietas, nunc demum mirabiliter exundauit. Sed enim poſtquam ad contemptum Deiparæ Virginis ventum eſt, quid aliud conſecuturum ſperes, niſi vt hinc porrò ad Mariæ Filium & reiiciendũ & abnegandum fiat progreſſio quam nunc ſanè multis in Europæ locis, præſertim per nouos Arianos, Neſtorianos, Euthychianos, Trinitarios factam eſſe cernimus. Igitur & in ſanctiſſima Euchariſtia, & in diuina humanáque natura ſua Christus hodie grauiſſimis modis affligitur, & plurimos ſui myſtici corporis habet perſecutores, irriſores, conculcatores, cum nihil ferè in Eccleſiæ ſanctionibus, inſtitutis, moribus, integrum inuiolatúmque relinquatur, ſed veluti à rabioſis canibus ſacra omnia paſſim mordeantur, lacerentur ac diſſipentur. Tàm ſedulò ac indefeſſe procurat Satan, ne quid omninò deſit ad atheiſmum nobis inducendum, & ad myſterium iniquitatis conſummandum, quod ille in ſuis quidem miniſtris indies magis ac magis operatur. Sed querelis omiſſis ad rem propius.

A contemptu ſacræ Virginis ad omnem impietatem & atheiſmum fit hodie progreſſio.

2. Theſ. 2

In caput 7. Ioannis.

Qui hoc loco de Maria tàm indignè, vt oſtendi, ſentiunt, inter quos etiam eſt Oecolampadius, turpiter illi quidem in eo hallucinantur, quod ſanctiſſimam Virginem exæquent aliis, quos in præſenti hiſtoria coniungit Euangeliſta. Hi fratres Domini, hoc eſt, conſanguinei vocantur. Etenim ſecundum carnem fratres nullos habuit Christus, vtpotè non ſolùm primogenitus, ſed & vnigenitus matris, quicquid denium Heluidius calumnietur, qui ſanctam & perpetuam huius matris virginitatem, ſicut libro ſecundo diximus, ex hoc etiam loco impiè oppugnauit. Hic verò Scripturæ mos eſt, vt qui eiuſdem ſunt cognationis, aut ſanguinis propinquitate coniuncti (quemadmodum Abraham & Loth, Iacob & Laban) fratrum quoque nomine cenſeantur. Sunt qui fratres Domini dictos velint Ioſeph filios, velut quos integerrimus Mariæ ſponſus ex alia coniuge ſibi procrearit. Sed refellit hũc errorem [a] Hieronymus, eúmque tum ea deliramentis apocryphorum, tùm ea mulierculæ cuiuſdã fictæ figmentis natum eſſe, Ioſeph verò cœlibem & Virginem manſiſſe teſtatur, ſicut & ſupra docuimus. Rectè igitur docet [b] Albinus: Cum audieritis fratres Domini, Mariæ cogitate conſanguinitatem, nõ iterum parientis vllam propaginem.] Rectè & [c] Beda fratres Domini ſic accipiẽdos monet, vt nec ſint filij beatæ ſempérque Virginis Mariæ, nec filij Ioſeph ex alia vxore, ſed eius potius cognati, ſiue Mariæ conſanguinei.

Ex quo cauſo fallantur hic aduerſarij.

Fratres Domini in Euangel. vocãtur Chriſti cognati, nõ Mariæ filij.

Vide Hieronymum lib. contra Heluidium.

Geneſ. 14 & 27.

Epiph. cõtra Antidicomarianitas.

Fratres Domini non pro filiis Ioſeph accipi oportere.

Oecomenius in 2 c. Actuũ Apoſt. a In 12. Mat. & lib contra Heluidium. b In Ioannẽ lib 4. c in eundem locum.

Iã verò de his Domini fratribus & illud legimus, quòd à fide & doctrina Chriſti fuerint alieni, & hoſtes potius quam amici, fortaſſe vel in Nazareth, vel in Capharnaum habitantes. In vtraque ciuitate tametſi diu multúmque verſatus ſit Christus, perpaucos tamen gratos & credulos inuenit, vt ſatis indicant Euangeliſtæ. Ioannes hos Domini fratres adeò futiles ac vanos homines deſcribit, qui Chriſto authores eſſe voluerint ad præclara facinora ſiue miracula perpetranda, ſed ob hominum laudem

Fratres Domini cum Maria venire non in Euangelio reprehendſtu.

Ioan. 7

A & gloriam non Christo tantum, ſed & ſibi fortaſſis publicè comparandã. Hinc illæ voces: Tranſi hinc & vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui videant opera tua quæ facis. Manifeſta te ipſum mundo. Quorum fratrum improbitatem breuiter idem Ioannes indicauit, quando hoc addidit: Neque enim fratres eius credebant in eum. In quæ verba ſic ſcribit Auguſtinus: Iſti fratres, id eſt, conſanguinei, Chriſtũ conſanguineum habere potuerunt: credere autem in eum ipſa propinquitate faſtidierunt.] Et iterũ: Quarè in eum non credebant? quia humanam gloriam requirebant.] Et rurſus: Intelligite fratres, quo animo illi loquebantur, qui quaſi fratrem ſuũ monere videbantur: dabant ei conſilium conſequẽdæ gloriæ, veluti ſeculariter & terreno affectu monentes, ne eſſet ignobilis & latitaret.] Igitur hi fra-

Auguſtini teſtimonium de his fratribus Domini.

In Euangel. Ioannis tractat. 28

B tres ſiue conſanguinei Chriſtum ad vanam gloriam inſtigabant, vt in loco celeberrimo miracula óperaretur, & celebrabilis eſſet in toto mundo, ſuum interim magis quàm Chriſti ſectantes honorem, vt etiam ipſi eſſent honorifici, eò quòd ea ſuo genere Propheta tanti nominis prodiiſſet, quemadmodũ & [d] Oecolampadius aſtruit. Tum iuxta [e] Brentiũ iidem non modò non crediderunt, ſed etiam Chriſtum deriſerunt & faſtidierunt.

Quid Oecolampadius & Brentius de his fratribus Domini ſentiant.

d In annotat. Euang. Ioan. cap. 7

e Homil. 60 in Euangel. Ioan.

Quæ cum ita ſe habeant, non ſolùm imperitè, ſed & ſcelerate faciunt Nouatores, quod ſacroſanctæ Virgini licenter eos imputent affectus, qui non in alios, quàm in cognatos huiuſmodi ambitioſos cæco carnis iudicio ductos, imò & incredulos cadunt. Quid verò luci cum tenebris, candori

Aliter de Maria quam de Chriſti fratribus dictis eſſe ſentiendum.

C cum nigrore: hoc eſt, Mariæ cum iſtis fratribus cõmune ſit? cùm hanc vbique commendet, illos verò damnet Euangelium: & hæc planè ſpiritualis, intiméque coniuncta Filio, illi verò carnales Chriſtóq; contrarij reperiantur? Ad Chriſtum quærendum ſimul quidem accedunt, ſed certum eſt in Maria mẽtem, fidem, religionem longè aliam, hoc eſt, ſincerã perfectámque fuiſſe: illos verò vt ſeculi filios, vera Chriſti cognitione, multóque magis dilectione caruiſſe. Et hos tamen Virgo tùm ſanctiſſima, tùm ſapientiſſima ſibi fortaſſe comites adiunxit, quod optaret ac ſperaret illos mentem & frugem eandẽ aſſecuturos, quam ex audita Chriſti doctrina plerique publicani & flagitioſi peccatores reportauerant, vtpotè qui Chriſto poſteà fideliter adhæſerunt. Nam hoc etiam conſilio Ioannes Baptiſta eſt

Ioan. 7.

Maria ſecus ad Chriſtũ quã fratres affecta venit.

Luca. 5

Matth. 11 Luca 7.

D vſus, cùm ex Herodiano carcere diſcipulos duos non ſolùm legatos audiendos, ſed etiam ægros ad Chriſtum Magiſtrum & Medicum curandos deſtinauit.

Nihil igitur habent aduerſarij, quo ſuas inanes fulciant coniecturas, ac mera confirment ſomnia, dum Mariam planè carnalẽ & ambitioſam faciunt, quæ non minus quàm vaniſſimi fratres, quos Ioannes vt incredulos apertè perſtringit, arrogantia & elatione animi peccarit. At qui non cadit vel minima ſuſpitio ambitionis in eam Virginem, cuius ingens humilitas diuino teſtimonio commendatur. Ambitionis, inquam, ſuſpitio in Mariam nõ cadit, cum hoc vitium ſit planè diabolicum, quod in Angelis & hominibus vel maximè deteſtatur Deus, quod omnem animæ ſanitatem puritatémque corrumpit, quod familias & ciuitates integras, adeóque imperia & regna florẽtia diſſoluit ac funditus euertit, quod demum ex Angelis Dæmones, & ex

In Mariã non cadere impuros affectus, qui à Nouatoribus hic illi tribuuntur præſertim ambitionis.

hominibus

Tobiæ.4

hominibus mancipia Dæmonum facit. Quare ſapiens ille Tobias inter alia mandata, quæ ad bene beatéque viuendum præſcripſit filio, ac velut teſtamenti loco reliquit, nō poſtremum hoc poſuit: Superbiam nunquam in tuo ſenſu, aut in tuo verbo dominari permittas: in ipſa enim initium ſumpſit omnis perditio. Iam vero quod ad carnis affectus attinet, ab his alienam prorſus fuiſſe Mariam docuimus, quæ tantum profecto in ſpiritualibus profecerat ſtudiis, vt nunquam non de ſeipſa modeſtè ſentiret, mundi faſtum ſperneret, quæ humilia ſunt quæreret, veram ſitiret iuſtitiam, ſolam vero Dei gloriam vbi & quando poſſet, ea animo procuraret. Tantum abeſt, vt illi vnquam in mentem perpetuo mundiſſimam vetus Euæ fermentum veniret, ambitio, eáque tàm vehemens, vt ſibi ſuæque virtuti, non dicam humanum aut vulgare aliquid, ſed quod ſoli diuino numini & Chriſti clementiæ tribuendum erat, vſurpare tentaret, ſicut blaſphemus homo non explicat quidem, ſed indicat ſatis. Peccauit Brentius hæc tam pudenda & nefanda ſcribendo: non peccauit Maria tale aliquid vel in omni vita cogitando, ſibique vēdicando. Nulla illi magis, quàm Chriſti gloria cordi fuit, omnem ſuam curam & fiduciam in illo vno defixam habuit: nec illi charius, antiquius, ſuauius quicquam eſſe potuit, quam diuini nominis gloriam & cæleſte regnum, filij ſui conatibus egregie promoueri atque amplificari.

Quomodò Maria contra improbior carnis affectus inſtructa fuerit & armata.

Mariā ab his vitiis liberam eſſe, quæ illi Brentius impingit.

SED obiicit adhuc Brentius, ſcriptores magni nominis hoc teſtificari, quod mater & cognati Domini haud ſine arrogantia quadam & animi elatione Chriſtum euocarint. Nos vero ſub huius libri finem reſpondebimus de Patribus, ſicubi Mariæ minus fauere, vel vitij quicquam in illa ponere videantur. Ex his præcipue Chryſoſtomus Mariæ tribuit nonnihil ambitionis, verum vt ex impetu quodam & feruore dicendi, qui & Oratoribus, & Concionatoribus non eſt infrequens, multorum iudicio modum excedat. Aut ſic ille intelligendus eſt, Chriſtum cohibuiſſe in matre affectum, non qui re vera ei ineſſet, ſed quem alij fortitan eidem ineſſe exiſtimare potuiſſent. Ad quem modum humaniſſimus Theologorum Scholaſticorū princeps Thomas Aquinas & Chryſoſtomum ciuiliter excuſat, & Mariæ integritatem ſapienter defendit. Vbi nos minus idcirco laborabimus, quod quidā ex aduerſariis, præſertim Caluinus, & ante illum Zuinglius, hic etiam ſanctiſſimæ Virgini contra Brentium patrocinentur. Caluini verba ſunt: *Quod Ambroſius & Chryſoſtomus Mariam ambitionis inſimulant, nihil*, inquit, *habet coloris: quod ſummaeius pietas & modeſtia Spiritus teſtimonio commendetur.* Ad eundem fere modum Mariam tuetur in nuptiis, vt ab omni ambitionis ſuſpitione liberetur. Sic enim habet: *Chryſoſtomus eam muliebri affectu ſibi & Filio neſcio quid fauoris captaſſe ſuſpicatur. Sed hæc coniectura nihil rationis habet.* Quid vero Zuinglius: an non diſertè pronunciat? *Quod Chryſoſtomus affectum hic ambitionis aut vanæ gloriæ attribuit Mariæ, nihil opus fuit.* Nec poſſum Eraſmum Roterodamum omittere, qui nodum eundem ita diſſoluit: *Chryſoſtomus Mariæ tribuit importunitatem & ambitionem, quia Dominum euocauit cum fratribus. (In alia editione (nam variant codices Chryſoſtomi) hanc imperioſam importunitatem in fratres potiſſimum idem refert, matri parcens.* Subiungit

De veteribus hic Mariam accuſantibus.

Homil. 45 in Matth.

Ex aduerſariis quidā pro Maria reſpondent Brentio & aliis Mariā hic accuſantibus.

Par. 3. queſt. 27. artic. 1

In Harmonia Euāgelica.

In 2. caput Ioannis.

In annotat. circa 12. ca. Matth.

Eraſmi iudicium de oratione Chryſoſtomi ſententia.

poſtea ex Hieronymo, & rectè quidem, quod hic nūcius Chriſtum inſidioſe tētauerit, nū ob ſuorum affectum prædicandi munus intermiſſurus eſſet, atque ob id acrius à Chriſto fuiſſe reſponſum. Igitur non ſatis conſtat, an Chryſoſtomus hoc dixerit, quod ex eo Brentius in Mariam eleuandam adducit, præſertim quum idem alibi Virginē tantopere laudet ac efferat.

VTINAM vero Caluinus quod paulo ante dixit, alibi meminiſſet, nimirum ſummā Mariæ pietatem & modeſtiā Spiritus ſancti teſtimonio vbique commendari. Hoc enim ſi ita eſt, nullus dubitandi reſtat locus, quin Maria, & fortaſſis cognati etiam, vt putat Caluinus, non ambitione, ſed piu ſtudio ad Chriſtum quærendum, eūmque cōpellandum acceſſerint. Cęterum hoc minime concedimus, illis Domini verbis: Quæ eſt mater mea? Virginis carpi importunitatem, vt ſtatim poſtea, quum eandem ſententiam ex profeſſo tractauerimus, planum faciemus. Ac multo minus verum eſt, quod Mariæ innocēti rurſus affingit Caluinus, præpoſtere illam tentaſſe, vt curſus doctrinæ Chriſti abrumperetur. Nihil tale ſignificant verba Euangeliſtæ, qui narrat ſolum, quid Chriſto de matris & cognatorum aduentu fuerit renunciatum. Nec eſt ſane probabile, Virginem tàm prudētem, quàm religioſam (ſi tamen illa nuncium ad filium deſtinauit) rem ſuam prępoſterè ſic inſtituiſſe, vt docentem Dominum vellet interpellare, aut ad curſum doctrinæ abrumpendum vllam illi præbere occaſionem. Quis enim credat, eam vel tam importunam, vel tam imprudentem, aut rudem fuiſſe, vt non cogitaret atque intelligeret, diuini verbi prædicationem (officium in Eccleſia certe præſtantiſſimum, maximéque neceſſarium, & Chriſto imprimis è Patre demandatum, ac Eccleſiæ paſtoribus, quibus væ, niſi Euangelizauerint, inprimis commendandum) haudquaquam impediri ac interrūpi, ſed modis omnibus prouehi oportere? Complures auditores & auditrices Dei verbum à Chriſto prædicatum habuit, ſed ſicut ipſe admonet, valde differentes, nullos vero Maria meliores, quæ illud præ cæteris ſtudioſius audiuit, & maiore cum fructu percepit, eiúſque curſum ad communem ſalutem hominum promouendam ardentius deſiderauit, ac demum pro ſua virili magis adiuuit, præſertim Apoſtolorum ætate, vt alibi monſtrabimus. Ego vero ſic arbitror, Mariam pro ſua pietate atque ſapientia Chriſtum docentem per ſe, vel per alium nō interpellaſſe, ſed potius acceſſum ad filiū propterea expetiuiſſe, vt quia præ turba non licebat accedere propius, quemadmodū Lucas meminit, locum ad audiendum verbum ſibi & cognatis opportunum pararet. Neque multum eſt diſſimile, quod Heſſelius doctus haud dubiè Theologus ad Mariam excuſandam adfert, quum hac vtitur oratione: Non ob hoc eadem Virgo arguenda imprudentiæ eſt, quod ad Filium cum in domo prædicaret, foris ſtans miſerit nuncium, qui eum vocaret. Non enim cupiuit eum impedire à prædicatione verbi Dei, ſed ei tantummodo ſignificare voluit, quod, quando ei placeret, ſiue prædicatione finita, ei loqui cuperet.) Hoc certo cōſtat, nullum Euangeliſtarum expreſſiſſe, an, & quomodo, & quando ad Chriſtum Maria miſerit: potuit autem internuncius, quiſquis ille fuit, à Maria non iuſſus, &

In Caluini verbis quædā recipienda, quędam improbanda eſſe.

In Matth. cap. 12

Falſum eſſe, quod contendit Caluinus Mariam tentaſſe, vt curſus doctrinę Chriſti abrumperetur.

Euangelij prędicādi munus permagni eſſe momēti, quod Maria promotum potius quàm impeditum curarit.

1. Cor. 9

Matt. 15

Luca. 8

Quo conſilio Maria videatur ſibi ad docentem filium aditum quæſiuiſſe.

Luca 8.

In explicatione ſalutationis Angelicæ. c. 12

omnino præter & contra eius mentem, Chriſtum A prædicationis tempore interpellare.

Summa ſuperiorum. quod qui Mariam Chriſto docenté non culpabiliter interpellarit.

QVI ut plura, vt fuſe dicta in pauca demum contraham, de illo qui Mariæ matris aduentum Chriſto nunciauit, ſic habendum eſt, quod aut ſponte animo non bono, ſed tentandi gratia Dominum concionantem interpellarit, ſicut Hieronymus interpretatur, aut quod ab ambitioſis Chriſti cognatis, non à matre ſubornatus acceſſerit: aut demum, ſi à matre miſſus dicatur, non id quidem factum eſſe ad ſacrum docentis Chriſti officium impediendum, eumque moleſte interpellandum, ſed potius ad ſignificandum, ſe quidem præ foribus expectare, ipſe verò vt pro ſuo nutu quid velit, decernat ac iubeat. Atque hæc ſufficere putamus, tum ad Mariæ Virginis tuendam innocentiam, tum ad improbam aduerſariorum calumniam depellendam, qui certe nimium inhoneſte & inciuiliter faciunt, quum totius honeſtatis ſpeculú tam grauiter accuſant, quod inhoneſte & inciuiliter admodum egerit, & propter ſuam importunam euocationem, de qua nihil certi demonſtrare poſſunt, leges honeſtatis publice violauerit. Quin & ipſe Brentius, qui tanto maledicendi feruore abreptus, multis hic criminibus matré Domini grauat, in eo quidem fit æquior, quam fatetur non modo Mariæ, ſed & Cognatorum factum ſic excuſari poſſe, vt quadam ſimplicitate magis, quam malitia Chriſtum euocauerint.

Brentius non ſolú accuſat, ſed etiam excuſat hac Virginem. Homel. 78 in Lucam.

CAPVT XXII.

De ſenſu verborum Chriſti: Quæ eſt Mater mea? neque idcirco Mariam à Filio negligi, pudefieri, reiici vel abnegari, vt Nouatores audent comminiſci.

PLVRA nobis excutienda ſunt, quæ ad ſuperioré Hiſtoriam ſpectant, & ab aduerſariis tum Virginis, tum Eccleſię perperam accipiuntur. Ná ex propoſitis Chriſti verbis, quæ ipſis admodú dura videntur, Mariam non leuiter peccaſſe colligunt, quandoquidem Filij ſermone aſpero reprehendatur, imo etiam palam pudefiat, ac propemodum abnegetur, vt certe Brétio libet calumniari. Quid ergo Chriſtus? nuncianti ſuorum aduentum ita reſpondit: Quæ eſt mater mea? & qui ſunt fratres mei? ac deinde manum extendens in diſcipulos qui circunſedebant, vt ex Marco diſcimus: Ecce, inquit, mater mea, & fratres mei: Statimque rationem hanc adiungit: C Quicunque enim fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe meus frater, ſoror, & mater eſt. Vbi Melanchthon Chriſti verbis hæc aſſuit: *Cum tam duriter reſpondeat interpellantibus de matre & fratribus, ſatis apparet, magna cum ira tunc flagraſſe cum illam priorem terribilem concionem habuit, & in iſta ira durius reſpondet.* Atque hæc quidem ſuo nomini haud male reſpondet Melanchthon.

Summa hiſtoriæ de Chriſto reſpondente nuncianti, ſuá matré adeſſe. Marci 3.

In cap. 12 Matth.

SCIMVS alicubi Chriſtum ſic loqui & agere, præſertim cum negotiantes exturbat de templo, & contumaces refellit aduerſarios, vt ſancto Dei zelo feruere, & aliquam indignantis ac iraſcétis animi commotionem præ ſe ferre videatur, adeóque declaraſſe dicatur. Nihil autem attinet, vt præſenti loco iratus reſpondere, vel ſicut Philippus parum modeſte contendit, magna ira tunc flagraſſe, aut prioris excandeſcentiæ aliquid adhuc retinuiſſe aſſeueretur. Cum enim de grauibus animi perturbationibus hic ſermo ſit, non decet ſane illas Chriſto ſæpius, atque aliter quam Scriptura diuina exigat, attribuere, partim ne homines hac ratione liberius diſcant iraſci, partim vt omnis modeſtiæ perfectiſſimo Magiſtro ſuum & exemplú & præceptum conſtet inuiolatum. Diſcite, inquit,[a] à me, quia mitis ſum & humilis corde. Nec temere máſuetos adeo extollit, vt inter beatos numeret, hinc etiam[b] ouium nomine toties in Euangelio delectatus, & qui per[c] ſe & Apoſtolum ſuum[d] Paulum, ne cuiquam iraſcamur, grauiter inhibet.

Expenſio verborum Philippi flagrantem iram Chriſto attribuentis. Ioan 2 Matth. 21. Marc. 3

a Matth. 5 b Matth. 10 15. & 25. Lucæ. 15 Ioan. 10 & 21.

c Matth. 5 d Roman. 12 Hebr. 10

CÆTERVM, vt redeam ad inſtitutum, non eſt ſane cur ſuſpicetur quiſquam, Mariam cómeruiſſe, cui ſuccenſeat Dominus, & quam publice pudefaciat, aut ſeuero ſermone caſtiget. Sic enim verba Chriſti ſemper accipienda ſunt, nullum vt infirmis pariant offenſionem, nec leuiculam quidem irreuerentiæ adferát ſuſpicionem, quaſi vel duriorem, vel iniquiorem ſe matri ſemper innocéti præbeat. Recte igitur ac prudenter admonent Patres, quod Chriſtus hoc loco dicit & facit, ad nullum matris eius vel iniuriam, vel contemptum pertinere. Patrum vero ſententias, quú libro tertio Manichæos refelleremus, in medium adduximus, atque idcirco paucas nunc alias adiungemus. Fuit enim hoc Manichæorum proprium, quod Mariam mulieré à Chriſto dici, & matrem abnegari traderent, vtpote ex qua corpus nullú vere aſſumpſiſſet. Quid vero Ambroſius? Ergo hic, inquit, non vt quidam Hæretici tédiculas aucupantur, mater negatur, quę etiam de cruce agnoſcitur.] Eundem Ambroſium Beda ſequitur, neque diſſentit Anſelmus. Sed & Chryſoſtomus admonet, Chriſtum hoc loco illi reſpondere, qui de matris & cognatorum aduentu ſignificauerat: neque tamen hoc dicere: Abeas, & dic mulieri huic, quia mater mea non eſt: cum de matre ſua non verecundaretur, neque natum ſe ab illa negaret, cuius tantam habuit curam, vt cum vel in cruce penderet, amantiſſimo eam diſcipulo commendaret.] Eadem eſt Hieronymi ſententia. Euthymius planiſſimè dixit, Matré ab illo abnegari non potuiſſe, qui morti ſuæ vicinus magnam D illius curam habuit, quique propter reuerentiam, quam erga illam gerebat, aquam conuertit in vinum, ac ei ſubditus eſſe dignatus eſt. Si enim negaturus illam fuiſſet, aut ob eam pudore afficiendus, nequaquam ab ea natus fuiſſet.]

Maria nó meruit, vt Chriſtus illi ſuccenſeret, illáque pudefaceret.

Patrum ſententia, quod Chriſtus matrem hoc loco non neglexerit aut negarit. In Lucam lib. 6. cap. 8. In eundem locum Mat. Homel. 45 in Matth. Ioan. 19

Quam reuerenter Chriſtus habuerit matrem. In 12. cap. Matth Cap. 13. in Matth. Ioan. 2 Luc. 2.

QVAE Patrum teſtimonia non obſcúre docét, qua fide ac reuerentia Chriſtus matrem ſit ſemper proſecutus, vt recte Chryſoſtomus dicat, eum non modo matris filium, ſed & Dominum & tutatoré fuiſſe. Ac nullum quidem argumentum à Chriſto edi poterat euidétius, quo ſummum erga matrem honorem

Homel. 45 in Matth.

a In 12. cap. Matth. b In cap. 8 Lucæ. c Hom. 45 in Matth. Ioan. 19

Suam amorē Chriſtus erga matrē in fine vitę potiſſimū declarauit.

bonorem omnibus teſtificaretur, quā hoc ipſum, quod [a] Hilarius, [b] Ambroſius, & Chryſoſtomus hic annotarūt. Nēpe in ſupremo illo & acerbiſſimo agone, velut omnium & ſui etiā oblitus eſſet, chariſſimam ſimul & afflictiſſimam matrem de alta cruce reſpexit, amanter compellauit, fideliter commendauit, illíque cuſtodiendam tradidit diſcipulo, quem omnium chariſſimum habuit, vt ad illum amorem ac honorem tunc matri tributum, nihil accedere potuiſſe videatur. Etenim cum dilexiſſet eam, in finem dilexit eam, ve nō ſolum propter ipſam, finem viuendi, & in ipſam, finem pene faceret loquendi: dum velut inter vltima verba teſtamēti curam matris, cuius debitorem ſe cognoſcebat, chariſſimo tranſcribit hæredi, vt Guericus ſcitè notauit. Ambroſius habet ad hunc modum: Hoc teſtimoniū filij eſt de matris integritate, hæc B Mariæ locuples integri pudoris hæreditas, hic totius finis conſummationis.] Pluris putatur, vt idem alibi docet, quod victor ſuppliciorum pietatis officia matri exhibeat, quàm quod regnum cæleſte donabat vitæ æternæ. Nam ſi religioſum eſt, quod latroni donatur venia, multo vberioris pietatis eſt quod à filio mater tāto affectu honoratur.] Ac rurſus idē Ambroſius hoc Teſtamentū vocat domeſticum, quod condebat Dominus, & ſignabat Ioannes, dignus tanto teſtatore teſtis.] Eôdem ſpectat quod apud Cypr. legimus, Chriſtū in cruce adeo de matre ſollicitū fuiſſe, vt materno moueretur affectu, & thalamū humanitatis ſuæ dilecto cubiculario cōmendaret, ac benedictę inter mulieres Apoſtolicam clientelā ſedulo prouideret, obſequiumque Virginis, virgini diſcipulo traderet.] C

Serm. 4. de aſſumptione Virginis. Lib. 10. epiſtol. 82.

Ambroſij & Cypriani teſtimonia de Chriſti ſollicitudine & amore erga matrē in cruce.

Ioannes dilectus Chriſti cubilarius, cui benedicta inter mulieres cōmendatur.

Luca. 23 Lib. 10. in eadem epiſt. Serm. de paſſione Chriſti.

FALLVNTVR ergo, qui hæc Chriſti verba in Mariæ detorquent iniuriam, velut Filium ſuæ matris pudeat, aut eandem publicè pudefaciat, cognatiſue aliis, qui tum aderant, reſpondens exæquet, vel demum eius importunitaté reprehēdat. Agnouit hanc veritatem quoque Zuinglius, quando in hæc verba: (Qui ſunt fratres mei, & mater mea?) ita ſcripſit: *Hoc non loquitur matrem auerſans aut dedignans. Nam qui matrem honorare docet, quomodo is matrem ſuam contemneret?* Viderit ergo Brentius, ne ſe Manichæorū errore contaminet, quando de Chriſto audet dicere, quod non ſolum palam reprehēdat ac pudefaciat matrem, verum etiam pene abneget: id vero literis Euangelicis, & veterum ſcriptis, & Chriſti bonitati haudquaquam eſt conſentaneum. Cæterum aduerſarios in errorem impellit D & illud, quod non animaduertunt, Chriſtum aliquando nonnullis loqui durius, aut eos etiam reprehendere, qui culpa vacare videātur. Quid, quæſo, ea increpatione acerbius, quæ Petro facta eſt: Vade retro me Satana, quum ille animo non malo, & commiſerationis motus affectu, priuſquam crucis myſterium cognoſceret, horrendam Domini ac Magiſtri ſui mortem auditam deprecaretur? Pia erat Marthæ voluntas atque petitio, vt ad conuiuiū Chriſto & Apoſtolis inſtruēdum ſororem ſociam & auxiliatricem obtineret: nihilominus à Domino quodammodo eſt obiurgata. Ita enim nobis conueniebat, vt aliorum quibus cū tunc Chriſtus agebat, exemplo diſceremus, bonis meliora præferre, & diuina potius quàm humana in rebus agendis niti ſapientia. Idem vero de Maria noſtra ſentire fas eſt, quæ licet à peccato ſemper eſſet immunis,

Errant cum Brentio, de Chriſto impiè ſentientes, quod matrem ſuam vel pudefecerit vel abnegarit.

In cap. 12. Matth.

Ex qua cauſa hic errent aduerſarii. Matth. 16

Luc. 10

A tamen ob quaſdam cauſas poſteà recitandas, tum coram tum abſens, parum amicè blādéque à Chriſto tractata videri poteſt.

SED nec illud Mariæ quicquam adimit, imo honorem magis illuſtrat, ſi ritè conſideretur, quod Chriſtus pergit aſſeuerare: Quicunque fecerit voluntatem Patris mei, hic meus frater & ſoror & mater eſt. Etenim an propterea ſuam matrem excludit, eámque Apoſtolis ac veris Dei cultoribus aliis, quos hic matris & fratrum nomine dignatur, poſtponit? Numquid in matre illā inueniri negat obedientiam, quam in electis, Dei voluntatem facientibus tantopere laudat, vt illos blādius ac amabilius vix poſſit appellare? Quis niſi male ſanus, aut omnino rudis, hæc Chriſti verba ſic interpretetur: Non placet Deo, non probatur à Chriſto, nō B beat commendátque hominem carnalis cognatio, qua præſentes Domini fratres temere gloriabātur, vt hinc vani homines Dei Spiritu vacui, non modo nimium ſibi placere, ſed etiā ſe aliis anteponere viderentur, Chriſti, vtpote ſui conſanguinei, ſtupēda opera faſtuoſè iactantes. Alios ergo cognatos & fratres requirit, & ſibi adiungit Chriſtus, eóſque non ſanguinis propinquitate, ſed & Chriſtianæ obediētiæ metitur officiis, & ex præceptorum Dei obſeruatione iubet internoſci. Tales ille quærit, & amat, & retinet ſibi amicos coniunctiſſimos, qui Euangelicæ doctrinæ obediendo, ac vera imitatione ſibi cohæreſcant, etiamſi nulla carnis propinquitate iungantur: adeo ille ſpiritualem cognationem carnali propinquitati ſemper anteponit. Verè igitur obedientes, fratrum, ſororum, quinetiā matris loco numerat, & ſanguineis reliquis omnibus C præfert, ſpirituali illa cognatione gaudēs maxime, quæ tum fide, tum obſeruatione mandatorū Dei comparatur, declaratur atque perficitur.

Marię laudē nō imminuit, ſed illuſtrat ſequens Chriſti dictum: Quicūque fecerit voluntatem Patris &c.

Vana gloriatio cognatorū Chriſti ob carnalem cognationem, cum Chriſtus ſpiritualem requirat.

NIHIL autem iſthæc Mariæ dignitati adimūt, ſed hoc ſolum oſtendunt, ne matrem quidem Domini ad tantum faſtigium peruenturam fuiſſe, ſi in ipſa, ſicut in cognatis aliis, nihil præter carnalē propinquitatem, quam cum Chriſto contraxit, forte conſideremus. Sed amplius profecto pij ac ſapientes omnes in Maria conſiderare ſolent ac debent, vtpote quod non modo carne, ſed etiam Spiritu Chriſto coniunctiſſima, ſimúlque per diuinorum mandatorum obediētiam Deo ſubditiſſima fuerit, ad vnguem obſeruans, quæ ab ancilla Domini & obſequentiſsima poterant deſiderari. Proinde D cum Chriſtus ſuos iuxta carnem cognatos hic negligit, veréque iuſtis & obedientibus Dei filiis ac filiabus poſtponit, Mariam proculdubio excipit, & beato illorum cœtui aggregat, qui Patris faciunt voluntatem. Sic enim locum etiam Auguſtinus interpretatur, nóſque docet hoc modo ratiocinari: Si omnis anima pia Dei faciens voluntatem his, quos charitate parturit, donec formetur in eis Chriſtus, mater eſt, atq; hoc nomine honorari poteſt: quanto magis Maria omnium Chriſti mēbrorum mater habenda eſt, quę tam ardenti charitate, vt Chriſti membrū fieret, cooperata eſt? Nec grauabor ex Auguſtino plura ſubiicere, quibus præſentem Euangelij locum, vt grauiter, ita luculenter explanat. Extendens Dominus manum in diſcipulos ſuos dixit, nō pertinere ad cognationem ſuam, niſi qui facerent voluntatem Patris eius. In quo numero profecto etiam ipſam Mariam benignus

Maria non excludi, ſed praeſſus includi & adiungi illorū ordini, qui ſunt obedientes Deo.

Auguſtini & Iuſtini teſtimonijs Maria his Chriſti verbis omnino cōtinetur. Lib. de ſancta virginitate cap. 5. & 6

Epiſt. 38 ad Lętum. Ad Chriſti cognationē non pertinere, niſi cum Maria diuinam facientes voluntatem

includit. Faciebat enim & illa voluntatem patris eius. Ita optimus magiſter atq; diuinus & maternum nomen, quod ei quaſi priuatū propriúmque nunciauerant, quia terrenum erat in comparatione cæleſtis propinquitatis, abiecit: & eandem cæleſtem propinquitatem in diſcipulis ſuis cōmemorans, quo ſibi rurſum conſortio generis cum cæteris Sanctis Virgo ſancta cohæret, oſtendit.] Igitur quod ad Mariam obſcurandam inducunt aduerſarij, ad ſingularem eius laudem refert, ac referendum docet Auguſtinus, Chriſtique verbis confirmat, Deiparam non modo corporali, ſed & cæleſti propinquitate Chriſto cohærere, ac proinde inter cæteros, qui Patris voluntatem faciunt, vere, proprie ac excellenter Chriſti matrem exiſtere. Vbi Auguſtino Iuſtinus, inſignis & vetus ille Chriſti Martyr conſonat, Mariæ cauſam itidem hoc loco defendēs, vt doceat, Chriſtum neque hic, neque alibi quicquam cum matris contumelia protuliſſe, ac alios qui Dei verbum audiunt, & faciunt, eidem nequaquam oppoſuiſſe. Non matrem, inquit, honore debito priuat, ſed cuiuſmodi materni iuris genere beatiſſima eſſet Virgo, declarat. Si enim qui audit verbum Dei & cuſtodit, is frater eſt Dei, & ſoror, & mater, & vtraque hæc matri eius inerant: nempe eiuſcemodi materni iuris laude beatificatā oportuit matrem eius. Nam audire & ſeruare verbum, Dei virtutis eſt, & animi puri, qui totus in Deum reſpiciendo ſit intētus. Et quia non quamlibet é vulgo fœminā Deus delegit, quæ genitrix Chriſti fieret, ſed quę mulieres omnes virtute anteiret: non abs re eiuſmodi virtutis nomine matrem ſuam beatam deprædicari voluit, per quā virtutem honore eo digna habita eſt, vt Virgo mater fieret.]

Quomodo Iuſtinus hic Mariam commendet, ac vere beatam ob virtutem oſtendat.

In lib. quæſtionum ad reſpōſionem, quæſt. 136

Maria in primis Dei verbū fecit, ideoque dignior Dei mater facta, iuxta Iuſtinum.

Q v a r e, ſi ſapimus, his aliiſque Patrum teſtimoniis communiti, propoſitum Chriſti ſermonē ſic accipiamus, ne hinc parentes vel negligendi vel contemnendi, filiis vllis prębeatur occaſio, neue cū Sectariis de matre Domini vlla ex parte perperam ſentiamus. Imo vero eſt, cur ex hoc ipſo loco communem piorum de præſtanti Mariæ virtute ſententiam ſtabiliamus, quandoquidem ipſa, non materna propinquitate contenta, Patris qui in cælis eſt fecit voluntatem, vt Chriſto perfecte, ſicut diximus, tum carne tum ſpiritu cohæreret. Nec eſt cur quiſpiam hoc nouo & inſueto loquendi genere offendatur, cum audit diuinam voluntatem facientes omnes tantopere commendari, vt nō modo fratres & ſorores, ſed etiam matres Chriſti cenſeantur atque dicantur. Nā prior appellatio vtrūque ſexum, viros ac mulieres, ad Chriſtianam obedientiam præſtandam habiles eſſe, atque diuinitus vocari deſignat. Poſterius matris Chriſti nomē ad eos pertinet, qui Dei verbum prædicando, ſalutarē fructum proximis adferunt, aut bonæ vitæ moribus & exemplis alios ad meliorem frugem adducunt. Nam vtrique Chriſtum, velut in animis hominum procreant, & quaſi matres aliorum ſpirituales efficiuntur, quorum ſalutem magna fide zelóque ardenti procurant. Talem ſe matrem Paulus præbuit, qui totus animarum lucris intētus, Chriſtum in tot hominum millibus generauit, quot ad Chriſti cognitionem amorémque perduxit: vt hinc etiam ſuis Galatis dixerit: Filioli mei quos iterum parturio, donec Chriſtus in vobis formetur. Felices profecto matres, quibus cordi eſt filiorū amor atque ſucceſſio, vt ſpiritualiter fœcundæ, in multis etiam Chriſtum parere ac fouere, eóſque tanquàm filios ad cæleſtem patriam ſecum inducere ſatagāt. Hinc Anſelmus eandem Chriſti ſententiam ita declarat: Qui eſt frater & ſoror Ieſu credendo, mater efficitur prædicando. Quaſi enim parit Dominum, qui eum cordi audientis infuderit, & mater eius efficitur, ſi per eius vocem amor Dei in mente proximi generatur.]

Verus vſus ex præſenti loco colligendus ad Marię defenſionem.

Quomodo Chriſtus diſtinguat inter fratres, ſorores & matrem hoc loco.

Galat. 4

1 Cor. 4

Generoſum eſt, Chriſti matrem eſſe myſticè, vt multos Chriſto filios pariat.

In cap. 12 Matth.

CAPVT XXIII.

De triplici genere cognatorum Chriſti, quos omnes Maria excelluit, carne ſimul & Spiritu perfecta Domini Mater.

Q vae hvcvsqve diximus, ac porro de Maria diſputaturi ſumus, haud paulo luculentiora reddētur, ſi triplex cognatorū genus, quos Chriſto tribuunt Euangeliſtæ, rite diſtinxerimus. Habuit enim cognatos ſecundum carnem, qui paſſim fratres Domini, vt diximus, nuncupantur. Habuit & alios ſpirituali propinquitate ſibi coniunctos, nimirum omnes recte credentes, quos Apoſtolus non modo fratres, ſed hęredes etiam Dei & cohęredes Chriſti vocát, inter quos idem Paulus Chriſtum primogenitum facit. Habuit demum alios partim ſecundum carnem, partim ſecundum ſpiritum cognatos, ſuos nempe maiores, qui illū non modo ſecundum veram genealogiam, ſed & propter veræ fidei virtutem, ſpirituali ſimul & carnali cognatione attingebant. Tales in ſerie progenitorum Chriſti ſe offerunt Abraham & ſancti Patriarchæ, quibus Regem Dauid, alióſque Prophetas & iuſtos ab eximia virtute laudatos, licet annumerare. Nullam vero ſanctarum mulierum in genealogia Saluatoris aſſumi, ſed eas duntaxat, quas Scriptura reprehendit, Maria ſolum excepta, etiā Hieronymus annotauit: nimirum vt qui propter peccatores venerat, de peccatoribus, naſcens omnium peccata deleret. Sunt quibus bimembris placeat partitio, vt cognati Domini aut ſecūdum carnem, aut ſecundum ſpiritum eſſe dicantur. Sed nos docendi gratia trimembrem hic ſequimur diuiſionem, vt rectius intelligatur, quia in claſſe Maria locanda ſit, quemue locum inter hos Domini cognatos promereatur.

Quidam Chriſti cognati ſecundum carnem, alij ſecūdum ſpiritum, tertii vtroque modo.

Rom. 8

Ibidem.

In genealogia Chriſti ſanctę mulieres, excepta Maria, præter mittuntur.

In c. 1. Mat.

Ac primum ſi collatio eius fiat cū omnibus, quos Chriſtus carne propinquos habuit, nullā dare vel fingere queas hac vna propinquiorem, ex qua ſula immediate, vt dicunt, Verbum carnem aſſumpſit, vt diuinam naturam humanæ copularet. Neque ſolum hæc Parens de puriſſimis viſceribus carnem & ſanguinem Chriſto largita eſt, ſed etiam geniiū ſacris ſuis lactauit vberibus, omnemque maternam curam

Multum honoris accedere Virgini matri, quod præ aliis Chriſto fuit coniunctiſſima & proxima iuxta carnē.

nam curam

[a] nam curam & fidem illi accuratiſſimè detulit, digna prorſus quæ non ſolū χειστοτόκος, ſed etiam θεοτόκος; (vel inuitis Neſtorianis) publicè decantetur, quoniam non hominem ſolùm, ſed & Deum perfectum genuit, omnique officio materno proſequnta eſt. Rurſus verò ſi ſpiritualem, quæ alijs cum Chriſto fuit, cognationem ſpectemus, quis illi Filio fuit vel erit vnquàm coniunctior matre MARIA, quæ in Patris voluntate præſtanda tantò reliquis & voluit & potuit & debuit eſſe perfectior quàtò vberiore donorum copia vas illud ſuū repleuit & exornauit Spiritus ſanctus? Hanc gratiæ præſtantiam ac plenitudinem agnouit Gabriel, Elizabetha confirmauit, ſed & vniuerſa prædicat Eccleſia, primas MARIAE poſt Chriſtū tribuens, ac Sanctis eam præponens omnibus, qui ſecundū Spiritum regenerati, in ſancta obedientia iuſtitiáque perfecta vnquàm emicuerunt. Poſtremò, ſi tertium illud genus expendimus, quis ex omnibus Chriſti progenitoribus eam felicitatem conſecutus eſt, obſecro, vt ſimul carne & ſpiritu ſummam cum Chriſto contraheret affinitatem? Nullú enim coniunctius & arctius vinculum atque fœdus, quá quod inter Chriſtum & MARIAM intercedit, excogitari poteſt. Multis quidem & præclaris virtutibus excelluerunt Patres, ex quorum genere Virginis filius & ſemen mulieris, in quo benedicentur omnes, prodiit: ſed quos omnes longo poſt ſe interuallo hæc relinquit mater, quæ amiſſam & inuenit & attulit gratiam, non tàm à ſuis accipiens Maioribus, quàm illis ipſis conferens veræ nobilitatis inſignia, quibus vel in carne, vel in ſpiritu poſſunt commendari.

Mariæ dignitas ob ſpiritualem cum Chriſto cognationem.

Luc. 1.

Mariæ præſtantia ob coniunctionem eius cum Chriſto & corporalé & ſpiritualé.

Geneſ. 22

Maria plus nobilitatis contulit maioribus, quam ab illis accepit.

QVOCIRCA ſi planè vel ſtupidi vel maligni cenſores eſſe nolumus, ingenuè fatendum eſt, Mariæ laudem hîc à Chriſto non violari, vt aduerſarij ſomniant, imò, etiam confirmari, augeri & illuſtrari. Et enim, ſicut ex Auguſtino comprobatum eſt, indicat Dominus, Mariam ſuam eſſe matrem non modò ſecundum carnem, quod ipſum eſt donum incomparabile, nullique alteri communicatur, ſed & maximè ſecundum ſpiritum, qua ratione illam nobis, omnibúſque credentibus imitandam proponit. Rectè igitur Leo Magnus: [a] Virgo Regia Dauidicæ ſtirpis, inquit, ſacro grauidanda fœtu, diuinam humanamque prolem priùs mente concepit, quàm corpore.] Cui Rupertus [b] etiam aſtipulatur, cùm in hæc verba ſcribit: Generationis Chriſti vera beatitudo eſt in eo, quia Verbum ipſum, quod Virgo fidelis ſecundum carnem peperit & lactauit ipſa ſecundum fidem priùs, & eorde concepit, & ore peperit.] Vt hinc iam intelligat Lector, quomodò Scriptura nobis MARIAM depingat ſemperque ſpectandam præbeat, vt bis matrem Chriſti eſſe meminerimus, quod priuilegium illi ſoli competit: cùm ſit mater tùm carne, tùm ſpiritu, quæ ſimul carnalem & ſpiritualem generationem tàm abſolutè coniūxit, vt inter Sanctos omnes nihil illa vel in corpore purius, vel in anima ſanctius, vel in iuſtitia perfectius, vel inter cœlites excellentius reperiatur.

Mariæ ſuū honorem conſtare in præſenti hiſtoria, nec alios quálibet ſanctis eam poſt poni poſſe.

Tracta. 10 In Ioannem.

Maria mente prius quā corpore Chriſtū concepit.

a Serm. de natali Domini qui incipit: Saluator.

b In libros Regum lib. 3. cap. 14

Maria bis mater Chriſti cōſideranda.

Cæterum de alijs Chriſti cognatis, aut potiùs progenitoribus, & horum cum Maria collatione libet aſcribere quod Rupertus ad præſentem Euāgelij locū alludens eruditè tradidit: Felices, inquit, quorum etſi caro, Patres ſiue generationem Ieſu Chriſti non contingit, anima tamen audiendo & cuſtodiēdo verbū Dei mater facta eſt eiuſdem Ieſu Chriſti. Feliciſſimi verò, qui vtroque modo Patres ſiue parentes ſunt filij quorum nomina ſic inſigniter enunciantur in capite libri huius (Euangelij Matthæi ſcilicet) filij Dauid, filij Abrahæ. Et de genitura quidem carnis, veritas noſtra aſſertione non indiget, quòd ſecundum illam beata Virgo Maria ipſorum filia ſit vel fuerit: de illa vero quâ ſecundum fidem, ſiue obſeruatione verbi Dei quælibet anima ſit mater eiuſdem Ieſu Chriſti, non ſuperfluū eſt memorare, quomodo illorum filia fuerit. Videlicet habendo fidem, habendo humilitatem, facta eſt Abraham, filia Dauid: Habuit enim fidem, quæ Angelo ſibi inaudita cunctis ſeculis Euangelizanti, imò Deo, cui Abraham crediderat, loquenti ſibi per Angelum, velociter credidit. Habuit humilitatem quæ audiens & credens ſeſe fieri matrem Domini, ancillam profeſſa eſt: Ecce inquiens, ancilla Domini, ſecundùm ſimilitudinem ita dictorum Abraham atque Dauid, quorū quanta fuerit humilitas, ex ipſorum verbis palàm innoteſcit.] Vult igitur hic eruditus author, cùm Chriſtus varios non modò cognatos, ſed & parentes in Scripturis habeat, eos fuiſſe omnium feliciſſimos, quibus non modò ſecundum carnalem, ſed & iuxta ſpiritualem cognationem affinitas atque propinquitas cum ipſo Chriſto contigit: eos enim non modò fratres, ſed & parentes Domini poſſe cenſeri iuxta Chriſti regulam: Quicunque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt, ipſe meus frater, ſoror & mater eſt. Cæterùm quod ad Mariam ſpectat, idem Rupertus illam prioribus Patriarchis, Prophetis & Regibus rectè confert, præcipuè verò præſtantiſſimis illis duobus Heroibus, Abrahæ & Dauidi, quorum illa ſit præ cæteris tùm carne tùm ſpiritu vera germanaque filia, maximè ob eius ſingulare ſtudium, quod in illorum Principum fide & humilitate exprimenda præſtitit, ſemperque ſeruauit.

Testimonium Ruperti, de Chriſti progenitoribus diuerſo modo laudandis.

Lib. 1 de gloria & honore filij hominis.

Luc. 1.

Ibidem.

Maria quomodo filia ſpiritualis ſuorum fuit progenitorum ob virtutum imitationem.

Geneſ. 18

2. Reg. 6

Pſal 130

Progenitores Chriſti omniū laudatiſſimi atque feliciſſimi.

Matth. 12

Maria peculiariter Abrahæ & Dauidis filia dicta.

Quid igitur eſt, quod aduerſarij ſic loquantur & ſcribant, perinde ac ſi Chriſtus matrem non pluris, ac matronam aliam honeſtam & piam faciat, ſed illis tamen affectibus humaniſque vitijs obnoxiam ſignificet, vt frequenti & ſeria reprehenſione atque obiurgatione corrigenda veniat, & in officio ſit continenda? Quaſi verò qui omnibus tantū non peſſimis manſuetus, comis & benignus eſſe ſolebat, qui miſeris etiam conſolationem præſentem vſque pollicetur & præſtat, hic ipſe cum matre omnium præſtantiſſima mitiſsimaque vel contēdere, vel durè & inſuauiter agere conſueuerit, & vix illamquidem agnoſcere, nedum honorare fuerit dignatus. An fortaſſe putant, Mariam nobis hactenus vnicè, certè maximè commendari, quòd ſecūdum carnem Chriſti ſit mater, illumque conceperit, genuerit, educârit? Nunquàm ſanè hac in parte aliud docuimus Catholici, quàm quod ab Auguſtino ſcriptum, imò etiam ab Eccleſia traditum accepimus, nimirum beatiorem eſſe Mariam percipiendo fidem Chriſti, quàm concipiendo carnem Chriſti, & ſicut fratribus Domini, id eſt, cognatis eius, qui in eum non crediderunt, nihil profuit carnalis illa cognatio, ſic & maternam propinquitatem nihil Mariæ, niſi felicius Chriſtum corde quā carne geſtaſſet, profuturam fuiſſe ſentimus. Imò

Non exiſtimādū eſſe quod Chriſtus matrem adeo neglexerit dureque tractauerit, ſicut fingunt Nouatores.

Catholici nō conſiderant maternitatē Virginis ſine donis alijs ſpiritualibus adiunctis.

De ſancta Virginitate cap. 3

Bona corporalia & ſpiritualia ſiue iuſtificantia diſtinguenda. Quale donũ ſit Dei matrẽ eſſe.

nullam Prophetiam, nullam virginitatem, nullam carnis prærogatiuam, nullum corporale donum tanti facimus, vt hinc Deo nos commendari gratoſque fieri exiſtimemus, niſi & alia ſpiritualia & iuſtificantia dona, vt fides, ſpes charitáſque concurrant. Iam verò inter corporalia Dei dona maximum & præſtantiſſimum eſt vtique Chriſti matrẽ exiſtere, donum quidem gratiæ gratis datæ, vt in ſcholis appellant, & à gratia gratum faciente ſeparabile, ſi quidem ſecundum ſe accipiatur, quemadmodùm illud aduerſarij accipere conſueuerunt. Verùm Theologi, præſertim recentiores, quoties de hoc ipſo dono loquuntur, illudque, vti par eſt, cum Bernardo magnificè prædicant, ſummiſque priuilegiis diuinitùs exornatum oſtendũt, alia Dei dona ſpiritualia coniuncta, & in eadem Virgine Deo gratiſſima ſemper intelligunt, atque ab omnibus intelligi volunt. Aliôquin ſi corporale hoc Mariæ donum à ſpirituali diſiungatur, nemo prudens dubitat, hoc illi præponderare, & Mariam fidem Chriſti percipiendo magis quàm carnem eius concipiendo beatam omnibus eſſe cenſendam, Qua de re libet adſcribere, quod è Scholaſticis quidem, ſed æquè doctus ac pius Theologus Rickelius annotauit. Quamuis inquit, maternitas Dei ſecundum ſe aſſumta, dicatur donum gratiæ gratis datæ, propter quod benè diſſeruit Aug. quod MARIA fuit felicior concipiendo Chriſtum mente, quàm concipiendo eum corporaliter ventre: attamen quia maternitas iſta fuit in benedicta & præamanda Maria eo modo quo decuit, puta cum proportionata & correſpondente pleniſtudine virtutum ac donorum gratiæ gratum facientis, patet, quod ipſa digniſſima ſit tàm ex parte donorũ gratiæ gratis datæ quam gratiæ gratum facientis. Atque ex hac dignitate & excellentia, qua eſt mater ipſa Dei, inſunt & competunt ei aliæ plurimę prærogatiuæ excellentiæ & priuilegia. Hinc namque ipſa & vterus eius appellatur verè thalamus Dei, cubiculum ſponſi cæleſtis, domus & manſio Creatoris, tabernaculum Saluatoris, ſacrarium Spiritus ſancti, templum Altiſſimi, hortus deliciarum, paradiſus cæleſtium gaudiorum, myſticarũ ſecretarium nuptiarum, quibus vnita eſt verbo æterno humana natura, & ipſa quoque Eccleſia. Vnde Bernardus. Iam vterum tuum tãquam ſacratiſſimum Dei templum totus mundus veneretur: quia in eo ſalus mundi initiata: ibi decorem induitus eſt Filius Dei & electæ Eccleſiæ formoſus in ſtola candida exultanter occurrit, deſideratum diu oſculum porrigens, & Eccleſiam ſibi deſpondens.] Nihil ergò mirum à veteribus tria numerari, quæ tanta ſint, vt ne diuina quidem potentia maiora illis in ſuo quidque genere effici poſſint, nempè humanitas Chriſti, maternitas Virginis, & eſſentialis beatorum gloria, quæ in aperta ſummi boni contemplatione conſiſtit.

Quod maternitas Dei in Maria ſit donum gratiæ gratis datæ & gratam virginem faciẽtis complura priuilegia continens.

Lib. 1 de laudib. glor. Virginis. art. 15

Tria omnium maxima Deus effecit.

Circa veram conſiderationem dictæ maternitatis non Catholicos ſed aduerſarios quaſi cũ Iudæis hallucinari.

QVÆ quùm ita ſint, alienus à nobis Catholicis error eſt, quod Mariam dúntaxat ſecundum carnem iudicemus atque laudemus, ſed ſicut Scriptura poſtulat, bis matrem Domini, vt iam dictum eſt, ſtatuimus, & veneratione publica dignam eſſe cenſemus. Peccant hic potiùs aduerſarij, ſeque Iudæis non diſſimiles præbent, qui vt homines erant valdè carnales, carnalem in hac matre ſpectabant generationem, & ſpiritualem alteram, qua Deo maximè commendabatur aliiſque prælucebat, neque cõtemplari, neque admirari, neque imitari dignabantur. At tantò magis Chriſto laborandum fuit, vt relicta carnali, de ſpirituali illa generatione atque cognatione ſermonẽ inſtitueret, rudeſque Iudęorũ animos cõmonefaceret, neque aliter quã peritiſſimum decebat medicũ, Verbi ſui pharmacon ægrotorum vigentibus morbis prouidè adhiberet. Vnde factum videtur, vt pręſentes cognatos negligat, falſamque illorum fiduciam, & ſtultam de affinitate conceptam opinionem retũdat, ſpiritualẽ verò illam commendet cognationem, quam veri Meſſiæ fides & Præceptorum Dei obedientia conciliat, quæque ſingularem & ſalutarem cum Chriſto efficit coniunctionem.

Cur Chriſtus de ſpirituali magis quam carnali cognatione agat in Euangelio.

Fortaſſis & hoc artificium ſummi Magiſtri fuit, vt de matre neglectiùs loqueretur, ſic ſuorum conſanguineorum ſaluti conſulens, qui ſe perſtringi eo ferrent moderatiùs, cùm viderent, ipſam Domini matrem eadẽ oratione percelli, ſibique quodam modò exæquari. Nouerat enim cęleſtis Medicus grauem & peſtilentem illorum eſſe morbum qui non vulgari remedio indigeret, præſertim cùm illi rebus affixi terrenis, & cœca ambitione prorſus occupati, nihil ſublime ſaperent, nec ſolùm in Maria ſed in ipſo quoque Chriſto nihil præclari diuinique muneris, & quod ad ſpiritualem cognationem generationemque filiorum Dei ſpectaret, ſuſcipere & contemplari didiciſſent. Proinde cum Chryſoſtomus Mariam idcircò laudaſſet, quòd peculiarem eius curam ſuſceperit Chriſtus, quam in cruce pendens chariſſimo diſcipulo commendauit, de præſenti quidem hiſtoria hæc ſtatim adiecit: Nunc verò non tantum honoris matri conferre videtur, quantum in cruce pendens nempè contulit, quoniam fratrum qui nudum hominem illum cẽſebant, inanem ambitionem eiicere ſtudebat.

Alia ratione Chriſtus de matre negligentius loqui videatur.

Hom 45 in Matthæum.

Poſtremo in hac hiſtoria inſigne latet myſterium, quo partim increduli Iudæi ab Euangelico negotio reiiciendi, quantumuis nobilitate generis, parentum meritis & Dei promiſſionibus gloriarentur, partim gentes fideliter audituræ Euangelium, & ad Chriſti regnum vocandæ præfigurantur. Cui myſterio pulchrè reſpondet, quod Chriſtus matri ſimul & fratribus ex Iudaiſmo natis ſe durum exhibet, ac illos gratia ſua velut indignos aduerſatur. Vnde dixit Hilarius: In matre Domini ac fratribus Synagoga & Iſraelitæ præfigurantur, ingreſſu eius atque aditu abſtinentes.] Tertullianus in hunc modum: Figura eſt Synagogæ in matre adiuncta, & Iudæorum in fratribus incredulis. Foris erat in illis Iſrael, diſcipuli autem noui intus audientes, & credentes & cohærentes Chriſto, Eccleſiam delineabant, quam potiorem matrem & digniorem fraternitatem, recuſato carnali genere, nuncupat.] Eandem interpretandi rationem ſequitur Gregorius Magnus: Mater Domini, inquit, cum quaſi non agnoſcitur, foris ſtare perhibetur: quia videlicet Synagoga idcircò ab Authore ſuo nõ recognoſcitur, quia legis obſeruationes tenens, ſpiritualem intellectum perdit, & ſeſe ad cuſtodiam literæ foris fixit.] Nec multò aliter locum explicat [a] Ambroſius, [b] Hieronymo etiã ſuffragante, vt reliquos iam antè citatos prætereamus.

Chriſtus dictis & factis adũbrat, quod in Synagoga futurum erat vt illa deſerta ad gentes ipſe migraret.

Canon. 12 in Matth.

Lib. de carne Chriſti.

Teſtimonia veterũ de ſenſu huius hiſtoriæ myſtico

Hom. 3 in Euangel.

a In cap. 8 Lucæ.

b in 12. cap. Matth.

Chryſoſtomus

[a] CHRYSOSTOMVS aliud quoque myſterium in hac hiſtoria deprehendit, quaſi Chriſtus idcirco cum matre ſimul & fratribus ſeuerius agat, vt boc exemplo caſtiget errorem vulgo nimis vſitatum, qui amicitiam ac propinquitatem non imitatione ſtudioque virtutis æſtimat, ſed ſola carnis & ſanguinis coniunctione metitur. Sic enim Chryſoſtomus loquitur: Probat Dominus, nec matrem, nec fratres ſuos, nec quoſcunque alios ſua fretos neceſſitudine, virtutem negligere oportere. Nam ſi nullam mater, etiam in quantum mater, vtilitatem conſeqnitur, niſi virtutem colat, multò minus alij neceſſitudine ſaluabuntur. Vna enim ſola & vera & communis nobilitas atque neceſsitudo cum Chriſto eſt, vt volnntatem Dei facias: hic propinquitatis modus multo melior illo eſt ac vberior. Quæ omnia probe tenentes, nec de filiorum geſtis gloriemur, niſi virtutes eorum imitemur: nec de parentum nobilitate quicquam nobis arrogemus, niſi probam eorum vitam ſequamur. Poteſt quippe etiam quæ non genuit mater eſſe, & quæ genuit eodem modo non eſſe. Idcircò alibi cum mulier quædam dixiſſet: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti, non reſpondit: Nullus me portauit venter: nec, nulla ipſe vbera ſuxi, ſed, Beati qui faciunt voluntatem Patris mei. Vides quemadmodum nullibi coniunctionem hanc naturæ hominum negat, ſed addit ſemper quæ à virtutibus eſt.] Euthymius vno

[Margin: a Hom. 45. in Matth. — Quomodo Chriſtus vulgarem errorē corrigat, quo carnalis cognatio ſpirituali anteponitur. — Hom. 45 in Matth. — Chriſoſtomi, Euthymij, & Auguſtini teſtimo Dei voluntatem facere, veram nobilitatem, atque cum Chriſto coniunctionem adferre. — Luca 11.]

A veluti verbo rem explicans, dixit: Si nec Dei matri genuiſſe illum profuiſſet, niſi virtutem ſecuta fuiſſet, cui alteri proderit, Viri ſancti eſſe cognatum, ſi virtutem non habeat? O admirandam virtutem, quo ad ſe accedentes ad tantum extollit honorem, vt ipſos Chriſti faciat eſſe cognatos.] Ab hac interpretatione non multum diſcedit Auguſtinus, qui hoc toto Euangelij loco Chriſtum ait, genus noſtrum ſpirituale, cognitioni carnali præponere, nec beatos inde eſſe animos, ſi Iuſtis & Sanctis carnis propinquitate iungantur, ſed ſi eorum doctrinæ ac moribus obediendo atque imitando cohæreſcant. Atque vt rem ſummatim exponat: Docebat Dominus, inquit, exemplo ſuo negandos eſſe terrenos Parentes propter Deum.] Quæ omnia non B obſcurè commonſtrant, vehementer eos errare, qui quod Chriſtus de matre hoc loco dixit, in illius iniuriam audent detorquere, velut ab optimo humaniſſimoque filio Mater tam ſancta fœdè negligatur atque contemnatur. Etenim ſingulari conſilio prudentiaque factum, vt ad profectum aliorum Chriſtus matri verbotenus non parceret, ſed eodem quaſi loco & numero matrem, quo fratres haberet, pro aliorum nempè qui aderant captu, qui nihil in Maria ſublime, ſed ſolam carnis cum Chriſto coniunctionem propinquitatemque ſpectabant. Verum hac ipſa de re, ac de myſtico ſenſu, ſi quis plura deſideret, ſequenti capite diſſeremus.

[Margin: In 12. cap. Matth. — De ſancta Virg. cap. 5 — De fide contra Manich. cap 25 — Epilogus huius Capitis.]

CAPVT VIGESIMVM QVARTVM.

Quas ob cauſas Chriſtus in Euangelio MARIAM parcè laudet, ac duris etiam verbis alloqui videatur: & hoc exemplo multa hominum genera de rebus grauibus admoneri.

ETsi multa hucuſque produximus, quæ inter Chriſtum & Mariam diſſidium nullum, multam verò conſenſionem & ſingularem coniunctionem fuiſſe declarant, tamen non abs re fore putamus, ſi ad veritatem comprobandam, quæ nonnullis Euangelij locis rectè intelligendis eſt neceſſaria, hoc loco plura ſubiiciamus. Primum ſi perſonam Chriſti rectè contemplemur, apud cordatos omnes illud certò conſtat, ſummam & æternam illam ſapientiam prouide ac prudenter dixiſſe & feciſſe omnia, & ad noſtrum etiam retuliſſe profectum, etiamſi complures arcana illius conſilia, & agendi rationes omnes mirari potius, quam perſcrutari & aſſequi nedum eloqui poſſint. Eſt & illud extra controuerſiam, Chriſtum, cum puer eſſet ac adoleſcens, Parentum rationem & curam habuiſſe maximam, illiſque ſubditum fuiſſe ac obedientem non in vno atque altero miniſterij genere, ſed vbicunque ſuam illis operam dare poſſet, vt nihil in eo deſiderare liceret, quod probum & obſequentem Filium erga ſuos parentes facere par ſit. Quare Baſilius Magnus de hoc puero dicere non veretur:

[Margin: Chriſtū nihil temere dixiſſe & egiſſe. — Luca 2. — Chriſtum puerum vere ſubditū fuiſſe parentibus illiſque morigerū Filium.]

C Primæua quidem ætate parentibus ſubditus, quemuis corporalem laborem manſuete & laborioſe cum illis tulit. Cum enim homines eſſent iuſti quidem ac pij, pauperes tamen ac rerum neceſſariarum haudquaquam abundantes, cuius rei teſtimonium dat præſæpe, vt veriſimile eſt aſſiduo corporalium laborum exercitio victum ſibi neceſſarium vna comparaſſe. IESVS autem iſtis, vt Scriptura, inquit, ſubditus, obedientiam ſuam omnem etiam his præſtitit, vt ſimul cum illis laboraret.] In eundem ſenſum Brigitta ſcribit, quum reuelationes ſibi diuinitus factas aperit Chriſtum nempè puerum & adoleſcentem, atque ad grandiorem ætatem progredientem, ſacris precationibus diuinoque cultui D valdè quidem deditum & intentum, nec minus ſuis parentibus ſubditum ac obedientem, quibuſcum ſubinde Hieroſolymam concedens ſolennes ferias celebrarit, tamen nec à labore manuum abſtinuiſſe, & vtriuſque parentis dicto è veſtigio ſemper paruiſſe. Nec temere factum apparet, quod Chriſtus à Nazarenis faber apud Marcum dicatur, ob fabrilem videlicet operam, quam cum Ioſeph fabro communem habuiſſe videtur, vt ſibi ſuiſque parentibus, quos pauperes elegit, quotidianum victum mechanico opificio

[Margin: Lib. de conſtitut. Monach. cap. 5 — Luca 2. — Chriſtus ad obedientiam ſuam parentibus declarandam laborem manualē non recuſauit, Baſilio teſte. — Lib. 6 reuelationum. cap. 58. — Chriſtus faber & fabri Filius dictus.]

quæritaret. Ac Hieronymus quidem clariſſime ſcripſit: Dominus Ieſus Chriſtus ſubiectus erat Parentibus ſuis, venerabatur matrem, cuius ipſe erat pater. Vnde in cruce pendens commendat parentem diſcipulo, quam nunquam ante crucem dimiſerat.] Quicquid ergo ad exactam obedientiam plenamq; reuerentiam parentibus exhibendam, eorumq; neceſſitatem ſubleuandam attinet, & Ioſeph & Mariæ Chriſtus abunde præſtitit, ac tanto quidem Mariæ libentius, quanto pluſquam Ioſeph debuit, ex ſola nimirum Virgine citra viri ſemẽ procreatus. Proinde nec rationi, nec Scripturis conſentaneum videri poteſt, quod Chriſtus, vt ſæpè dictũ eſt, honori materno quicquam detraxerit, aut in illa colẽda & obſeruanda vlli filiorum ceſſerit, quin potius vt præclarum ac perpetuum omni iuuentuti ad honorandos parentes præberet exemplum, Ioſeph & Mariæ B voluntati ſe maximè diligentiſſiméque accommodauit, ac ſicut decebat, per omnem occaſionem matris honorem defendit promouitque potius, quam labefactauit.

In epiſt. de vitando ſuſpecto contubernio.

Chriſtus in matre colenda & obſeruanda nulli filiorum ceſſit.

I A M verò ſi Mariæ perſonam conſideremus, eſt id quidem ſapientibus in confeſſo, piam hanc fidelemq; matrem ſic erga filium ſeſe geſſiſſe, vt materno iure & officio, quod in Chriſtum non repugnãtem habebat, nunquam abuteretur, ideoque tali Filio nihil aut imperioſe mandaret, aut æquo grauius imponeret. Etſi enim illum ſuum eſſe cognoſcebat Filium, tamen non ignorabat ſuum quoq; eſſe Creatorem, vt Simon Metaphraſtes affirmat. Vnde cum eodem, quem nõ modo Filium habebat, ſed & Deũ colebat, ſimul amanter & reuerenter admodũ verſata eſt, ſicut viuida in Chriſtum fides, quam à Ga- C briele ſemel fuit edocta, & in ſuo ſemper pectore conſeruauit, omnino poſtulabat. Quis ergo dubitet, Mariam fide gratiaque plenam, perfectæ matris officium in Chriſto tum educando, tum gubernando diligenter obiuiſſe, neque vnquam maternis affectibus tantum indulſiſſe, vt eius præſtantiæ, nobilitatis, ſapientiæ, poteſtatis, virtutis ac maieſtatis obliuiſceretur, quam in Chriſto non ſolum Viro, ſed etiã infante, puero & adoleſcente prorſus docebat vbique locorum ſuſpicere atque venerari? Ac rectè quidem Dionyſius Rickelius illud, vt probabile conſtitui poſtulat, Mariæ & filij, triginta illis annis ſuauiſſimũ fuiſſe conuictum tantoque maiorem & ardentiorẽ matris erga Filium amorem tam naturalem quam ſpiritualem viguiſſe, quanto illa clariorem eiuſdem adoptandi Filij cognitionem haberet, quæ cum val- D de ſtudioſa & docilis eſſet, etiam à ſapientiſſimo Filio arcana multa interrogarit atque didicerit, quum nihil dubitaret, omnes ſapientiæ & ſcientiæ theſauros in hoc ſuo Filio abſconditos eſſe.

Quod Maria iure officioque materno erga Filium non ſit abuſa.

Orat. de vita & obdormitione B. Virginis.

Maria reuerẽter admodum erga Filiũ ſeſe geſſit, quẽ perfectè cognoſcebat.

Lib. 1 de laudibus Virg. cap. 10

Qualis inter Mariam & Filiũ conuictus fuerit annis triginta.

Coloſſ. 2

Q V Æ cum ita ſint, vt neminem pium arbitror negaturum, mirum profectò videri poteſt, quid demum in cauſa ſit, quod Chriſtus in Euangelio, de matre ſacroſancta omnique laude digna & de ſe optimè merita, tam parcè ac rectè loquatur? deinde cur non ſolum à matris laudibus abſtineat, verum etiam illam aſperè compellare ac etiam increpare videatur? Ad primam quæſtionem reſpondemus, haudquaquam conueniſſe, vt Chriſtus Dominus, qui ad Iudæos ſibi ſuæque doctrinæ conciliandos miſſus fuerat, & omnis modeſtiæ prudentięque magiſter eſſe debebat, matrẽ ſuam & præclaras eius dotes publicè commendaret. Etenim ingrata, ſuſpecta A & infrugifera Iudæis fuiſſet omnis eiuſmodi laudatio, & vel mendacij, vel arrogãtię vitio fortè tributa ab his, qui ad calumniãdũ alioquin erãt ſuaptè ſpõte procliues, & Chriſtum libenter vanitatis inſimulabant. Ferre illi homines nõ poterant, ſed obſtinate ſpernebant Dominũ concionantẽ, adeoq; factis, verum ſe eſſe Meſſiam, & vnius cum Deo Patre naturę Filiũ, clariſsime demonſtrantem. Quam ergo fidẽ & rudes & efferati homines illius teſtimonio præbuiſſent, ſi totius humilitatis Magiſter Chriſtus, quũ in terris ſupereſſet, vel per ſe, vel per alios, Mariæ virtutes prædicaſſet, illãq; mulieribus & iuſtis aliis prętuliſſet, aut ſe Virginis Filiũ proclamaſſet? Hinc ſanè illi non meliores, ſed prorſus deteriores effecti, magis ab Euangelica prædicatione abhorruiſſent, & perceptæ veritati eiuſque Doctori vel maximè re- B pugnaſſent.

Propoſitio quæſtionum deinde tractandarum.

Cur Chriſtus matrẽ parcè laudet in Euãgelio.

Matth. 12

Ioan. 7. 8 & 10.

Iudæi non boni conſuluiſſent, matrem Mariam a Filio prædicari.

A C C E D I T, quòd ratio temporis nõ ferebat, Mariæ laudes, variaſque prærogatiuas ante Chriſtum in cælos aſſumptum efferri, & ne orbi quidem credibile videri tum potuiſſet, ſi Mariæ tribuiſſet Chriſtus gratiæ plenitudinem, virtutis altiſsimi obumbrationem, Verbi conceptionẽ, quod illa inſuper ſine grauamine grauida, ſine dolore puerpera, inuiolata pariter & fœcunda fuiſſet, quas prærogatiuas (vt alias omittam) Mariæ Bernardus aſsignat. Quocirca diuinæ ſapiẽtiæ nõ fortiter modo, ſed & ſuauiter omnia diſponenti viſum eſt, ſicut & alibi meminimus, vt paulatim ſacri Euangelij myſteria innoteſcerent, & quæ præcipua eſſent Chriſtianæ fidei fundamẽta, primum iacerentur, firmiterque ſtabilirentur. Multa igitur Euangelicæ doctrinæ ſunt capita & mẽbra C iam antè quidem à Prophetis vtcunque delineata, à Chriſto autem expreſsius tradita, ſed poſt Domini glorificationem & ſancti Spiritus miſsionem primũ patefacta, recepta probatáque publice Tum idcirco hæreſes oriri ſæpe permittit Deus, vt de quibus fidei rebus non ſatis antea conueniebat, quoniam lateret potius, quã pateret veritas, de his poſterior ætas diligẽnus quærat ac ſtatuat Duce Spiritu ſancto, qui nõ ocioſus manet in Eccleſia, ſed ſecundũ Chriſti promiſsionem fidum agit magiſtrum, ac quoad in terris militat Eccleſia, docet ac annunciat omnibus ætatibus omnem veritatẽ. Vnde illud etiam perſpici poteſt, graui eos errore teneri, qui hac tempeſtate de Maria eiuſque dignitate tam multa inficiantur, quæ vel in Scipturis prætermiſſa, vel tempore Apoſtolorum non ſtatim tradita, ſed poſterioribus ſeculis, D primum à Deo reuelata, & ab Eccleſia nobis tandẽ commendata fuerunt. Qua de re alias plura.

Ratio tẽporis vetuit, Mariæ laudes a Chriſto celebrari.

Super Salue Regina ſer. 2

Sapient. 8

Cur hæreſes irrepere permittat ſæpè Deus.

Ioan. 14 & 16.

De maria cõfitenda plura quam ſcripta extant, vel ab initio ſunt tradita.

A D H Æ C Chriſti ornat ſapientiam, quod is de [a] Ioanne Baptiſta, [b] Petro, [c] Nathanaële, [d] Centurione prædicandis, deque [e] Magdalena commendanda maiorem, quam de parente ſua laudanda curam in Euangelio gerit. Hoc enim exemplo Apoſtolos, ac eorum in miniſterio Euangelico ſucceſſores egregiè docet, à cognitionis affectu, à parentum deſiderio, omniq; ſpecie mali, præſertim ſi ad Eccleſiaſticã dignitatem veniendum, ſedulo abſtinere, viq; in Euãgelico miniſterio verſantes, ſuum munus integrum ac incorruptum tueantur, & diuina potius quã humana curent, neque tanti parentes & amicos faciãt, vt eorum gratia & ſollicitudine, qui (vt nequid grauius dicam) precioſi ſaltem plerunq; fures ſunt tẽporis, à ſacris occupationibus ſe retrahi ac auocari patiantur. Hinc Dominus venientes ad ſe cogna-

Chriſtus pro ſua ſapientia exteros potius quam matrem propriã laudat.

a Matth. 11

b Matth. 16

c Ioan. 1

d Luca. 7

e Luc. 7. & 10.

Matth. 26

Quomodò Chriſtus hoc doceat exemplo doctores & Paſtores.

tos,

tos, licet diſcipulos, Iacobum & Ioannem, eorumque matrem, quamuis rogantem & adorãtem, cum increpatione repulit, votis flagitantium abnuit, nec promiſit quicquam, ſed hoc grauiter oppoſuit: Neſcitis, quid petatis: non eſt meum dare vobis. Suum quippè regnum, quod non eſt de hoc mundo, nequaquã carne, ſanguine, affinitate, ſed gratia & merito vult comparari: & ſpiritualis regni ſeu Eccleſiæ gubernacula non tam Præſulum aut Principum cõſanguineis & notis amicis, quam probatis & dignis hominibus, licet alienigenis ac peregrinis, committi demandarique poſtulat.

Matth. 20

Ioan. 19.

Chriſtus matri durius ſæpè loqui videtur in Euangelio.

NVNC quæſtionem alteram, eamque difficiliorem excutiamus, cur Chriſtus nempè non ſolum à matris laudibus abſtineat, ſed verbis etiam aſperioribus illam aggredi, dureque tractare videatur. Fingamus enim ſic eſſe, quemadmodum aduerſarij poſtulant, vt quod matri loquitur Chriſtus, cum ſeueritate & aſperitate quadam coniungatur. Sonat inſuauiter quod in Cana Galileæ dicit: Quid mihi & tibi eſt mulier? quando ne matris quidem nomine Mariam dignatur. Acerbitatem quandam præ ſe ferat, quod de matris aduentu nuncianti reſpondit: Quæ eſt mater mea? vbi vix matrem ſuam agnoſcere, aut pius certè aliis exæquare videtur. Tum increpantis potius quam blandientis illa in templo eſt oratio: Quid eſt quod me quærebatis: An neſciebat, vt cætera prætermittam. Et cum audiſſet mulierculam, quæ felicem matris Mariæ ſortem prædicauerat, quid illi reſponderit, non eſt ignotum, ſequentique Capite repetetur. Demum in ſupremo crucis ſupplicio conſtitutus, vidit quidem & compellauit matrem aſtantem, ſed mulierem, non matrem voluit appellare. Nec veretur dicere Cyprianus, quod Chriſtus cum Euangelizaret, ac mater illi loqui vellet, non modo negauerit illi colloquium, ſed etiam verbi auditores ſpiritu pauperes prætulerit matri. Ac plura id genus Patrum teſtimonia coacernare non ſit difficile, quibus probare liceat, Chriſtum cum matre parum leniter egiſſe, imò illam increpaſſe, & aliis non prætuliſſe. Quid igitur? an idcircò Mariæ honos & gloria periclitatur, quod à Filio parce admodum modicèque laudetur, aut verbis etiam auſteris, ac velut increpatoriis excipiatur? ſicut noſtri quidẽ aduerſarij nimium credunt ac populum docent impudenter.

Ioan. 2.

Matth. 12

Luc. 2.

Luc. 11

Ioan. 19.

Ser. de paſſione Chriſti.

Etiam Patrũ teſtimonio Mariæ non nihil aſpere à Chriſto tractata eſt.

B

C

D

VERVMENIMVERO ne Lectorem diutius remoremur, quod Chriſtus matrem dilectiſſimam ſimul & ſanctiſſimam non blande mulcere, ſed dure potius in Euangelio compellare videtur, variæ & graues adferri cauſæ poſſunt. Primum Meſſiæ officium, quo nihil ſanctius, id exigebat, vt legem ipſe non ſolueret, ſed adimpleret. In lege autem dictum ac promiſſum erat, futurum illum Sacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech, is verò ſine Patre, ſine matre, ſine genealogia in hoc mũdo vixit, cum nullam quidem de his mentionem fecerit diuina Scriptura. Acceſſit Chriſtus, verus haud dubiè ac æternus ille Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech, qui vt vmbræ ſatisfaceret, ac Veterem figuram re ipſa compleret, ſecundum naturam diuinã, vt Patris vnigenitus, omni cognatione caruit, & quatenus homo ex Virgine natus, à patre mortali nihil accepit, talemque in terris ſeſe geſſit, vt ne matrem quidem Mariam, nec regiam genealogiam, neque cognatos ſuos agnoſcere videretur. Quæ, inquit, mater mea, & qui fratres ſiue cognati mei?

Prima cauſa de conſilio Chriſti matrẽ durius alloquentis.

Pſal. 109.

Hebr. 6

Melchiſedech cur dictus ſine patre, matre & genealogia.

Chriſtus quomodo ſe verũ ſacerdotem Melchiſedech in ipſo ortu declarauit.

A

QVONIAM verò idem Iſraëlita & ſemen Abrahæ fuit, vt ad ſecundam cauſam progrediar, à circumciſionis lege non debuit alienus eſſe, ſed veram perfectamque illam præſtare, ſimul & docere circumciſionem, quæ gladio ſpirituali omnes carnis reſcindit affectus, quæque filium à patre & matre ſeparat, nec vlli parcit parentum amori, neque legem propinquitatis reueretur. Pulchrè igitur Chriſtus, qui venit vt gladium in terras mitteret, quo nexus omnes humanæ amicitiæ & neceſſitudinis, ſi pietati officiant, amputantur, gladium & ipſe arripit, adeoque in ſua quaſi viſcera, vt antiquus dixit Author, conuertit, dum nec matri ſanguine ſibi cõiunctiſſimæ chariſſimæque parcit, quandoquidem illam velut alienam quaſi adſerſatur. Quæ eſt, inquit, mater mea? Et rurſus: Quid mihi & tibi eſt mulier? An nõ crudele fuit, ſi rem humana ratione perpendamus, matrem, ac talem matrem peregrè fortaſſis venientem, præ foribus expectantem, colloqui cupientem repudiare, vel certè non admittere velle? eãdem aliis licet infimis, viliſſimis, alienigenis exæquare? Verum de hoc ſenſu plura poſtmodum.

Secunda cauſa ob ſpiritualem circumciſionem.

Geneſ. 17

Leuit. 12.

Luc. 12

Chriſti gladius in ſua quaſi viſcera conuertitur ſenſu ſpirituali.

In Lib. de vera circumciſione inter opera Hier.

Matth. 12

Ioan. 2

RVRSVM ac tertio hic videmus mirabiliter impleri, quod ad ſecũdum Adam pertinet vaticinium, ſic à primo Adam expreſſum: Relinquet homo patrem ſuum & matrem & adhærebit vxori ſuæ. Reliquit planè Chriſtus Patrem, quoniam qui in forma Dei erat forma ſerui aſſumpta, ſeipſum exinaniuit, adeòque ſeſe ad mortem vſque crucis humiliauit. Reliquit matrem quoque dum Euangelico muneri totus intentus, omnem eius curam abiecit, vt ne ferret quidem ſe docentem ab illa interpellari, vel in nuptiis de præſente vini penuria verbo vnico admoneri. Relictis verò parentibus vxori conſtanter adhæſit nimirum Eccleſiæ, quam ſibi copulaturus, tanquam ſponſus proceſſit de thalamo ſuo, quam & carne ſanguineque ſuo, nedum matre, chariorem habuit, pro qua demum in acerbiſsimam mortem ſeipſum volens tradidit, ne aliquid omnino maioris facere ac impenſius diligere videretur.

Tertia cauſa, quæ ſecundũ Adam primo reſpondere declarat.

Geneſ. 2

Philip. 2

Quomodo Chriſtus Patrem & Matrẽ reliquerit.

Pſal. 18.

Epheſ. 5

Chriſtus adhæret Eccleſiæ vxori, relictis parentibus.

QVARTO haud ſine certa conſolatione hinc diſcimus, & præſertim afflicti admonemur, communem piorum omnium eam eſſe ſortem, vt cum Maria Domini matre, non niſi egregie primum probati atque deiecti, ad ſumma & æterna illa bona perueniant. Certè ſi Bernardo credimus, Mariæ magnificentia ſuper cælos eleuata, ipſaque in regali ſolio ſupra omnes cæleſtium regionum exaltata eſt, & quantum ſine perſonali vnione creaturæ conditio patitur, luci illi inacceſsibili videtur immerſa: nec eſt apud cælites quicquam ſecundum Chriſtum illa ſublimius, auguſtius, felicius, venerabilius. Sed interim liber Chriſto, priuſquam matrem exaltet, aliiſque præferat, tentando probare, probando quaſi deprimere, ac ſingularem eius patientiam exercitare. An igitur illa non ſuo quodam iure dicat: Bonum mihi, quia humiliaſti me: Meliora ſunt vulnera diligentis, quam oſcula odio habentis: Depoſuit potentes de ſede & exaltauit humiles? Non enim fallacis mundi morem & ingenium ſequitur Chriſtus, vt primum ſuis blanda proponat, & amaro tandem fine ſpecioſa promiſſa concludat, ſed quos euehere & coronare decreuit, hos prius ad crucem vocat, & per anguſtum tramitem & ſpineta ducit, ſuæque paſſionis priuſquam reſurre-

Quarta cauſa ex communi probatione & tribulatione iuſtorum deſumpta.

Serm. de verbis Apocal. Signum magnum & ſer. 1 de Aſſump. Virginis.

Pſalm. 118

Prouer. 27

Luc. 1.

Chriſtus aliter ſuos amicos quàm mundus tractare conſueuit.

ctionis & gloriæ, ſocios atque participes facit. Ac ſemper hoc Dei proprium fuit, vt ſicuti Scriptura loquitur, mortificet ac viuificet, deducat ad inferos & reducat. Neque ſolum ille vult, ſed nobis etiã expedit maximè, vt non niſi ab humilitate ad gloriam, à luctu ad gaudium, à morte ad vitam (hæc enim regia via eſt) perueniamus, vtque ita imagini filij Dei conformes efficiamur.

Matth. 7. Roman. 8. 2. Tim. 2. 1. Reg. 2. Rom. 8.

Vult Deus, & nobis expedit ab humilib. & aduerſis ad alta & proſpera progreſſum fieri.

POSTREMO ſic verba Domini accipiẽda ſunt, vt ſcopus & animus loquentis non contra Mariæ perſonam, ſed in alios potius dirigatur. Nobis enim ſeruiebat, nos reſpiciebat atque docebat Chriſtus, cum ita ſe durum Matri præſtaret, nihilque minus quam ei indulgere ac adblandiri vellet. Hinc enim, vt diximus, parentum plurimorum deprauati corriguntur affectus. Hinc filij aduerſus parentes, fratres contra fratres impios, piè crudeles eſſe monentur, vt illis ex animo etiam puellus dicat: Neſcio vos, ignoro vos. Qua ratione quidem Elias quum inſtitutum vitæ monaſticæ inuitis parentibus eſſet amplexus, & ab his vt ſuos lares reuiſeret, ſollicitaretur apud Bernardum ita reſpondit: Si me vt verè boni, vt pij parentes diligitis, ſi veram, ſi fidelem erga filium pietatem habetis, quid me patri omnium Deo placere ſatagentem inquietatis, & ab eius ſeruitio, cui ſeruire regnare eſt, retrahere attentatis? In hoc vobis obedire non debeo: in hoc vos non agnoſco parentes, ſed hoſtes. Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad meum atque veſtrum, imò vniuerſorum patrem. Alioquin quid mihi & vobis?] Hinc prætereà ſenes & iuuenes excitantur, vt cogitent, diuino cultui, veræque pietatis officio nihil anteponere, omniaque ſalutis æternę negotio poſt habere oportere. Hinc perfectioris vitæ ſtudioſi, qui à mundi negotiis abſtinent, ac diuino cultui ſe dedicarunt, parentum & propinquorum curam omnem diſcunt abiicere, & vel amiciſſimos homines, qui religioſo ipſorum inſtituto obeſſe magis quam prodeſſe poſſunt, vigente vincenteque ſpiritu, abſque parricidio, vt Euangelium loquitur, odiſſe & perdere admonentur. Nimis enim verum eſt frequenter illud, quod dixit Hieronymus: Grandis in parẽtes pietas, impietas in Deum eſt.]

Quinta cauſa informatoria vt Chriſtus per matrem alios adhortetur, & inſtruat vt ſint à carnis affectibus cauene.

Quid reſpondendum parẽtibus filium à monaſterio reuocantibus.

Deut. 33

Vide Epiſt. 111. apud Bernar.

B

C

Matth. 10. Luca. 9. Ioan. 12. In Epiſt. ad Paulam.

HINC demum qui Apoſtolorum, imò & Chriſti vices in Eccleſia gerunt, ſiue Doctores ſint, ſiue Paſtores, pulchrè informantur, vt carnem & ſanguinem non reſpiciant, ne vllus humanitatis ſenſus, aut propinquitatis affectus, in illis Eccleſiaſticæ functionis aut paſtoralis officij cõſtantiam labefactet. Vix enim dici poteſt, quam ſit alte nobis infixus, & quam multis, alioquin cordatis & doctis, imponat ſpiritus, qui ſub ſpecie bbucllæ amicitiæ & cognationis arrepit, & tanquam toxicum melle illitum inficit, eneruat, frangit animos priuſquam ferè ſentiatur: nonnunquam & ſacrum miniſterium, adeoque totum ordinem ſupra modum obſcurat, dedecorat, infamat. Eoque laudabilior olim Moyſes extitit, adeò ab hoc tenaci & fallaci viſco, id eſt, carnis & ſanguinis affectu alienus, vt nec propriis quidem filiis eum honoris gradum, quo ipſe alios omnes anteuerat, poſt ſe deferendum, ſed ſeruo Ioſue potius tradendum putaret. Id quod Origenes quoque notauit. Proinde nouus Legiſlator matri eſſe blandus non debuit præſertim qui diſcipulos, eorumq; ſucceſſores, vt Euangelico muneri rectius inſeruirent, tales eſſe cupiebat, qui mundo mortui, Deo autem

Quales Eccleſiæ prælatos & Doctores exẽplo Chriſti eſſe deceat.

D

Deut. 34

Moyſes filii ſucceſſorem delegit non filium, ſed Ioſue ſeruum.

Homil. 23. in lib. Numeri.

A & diuinis duntaxat intenti, ſecularibus negotiis atque curis omnibus renunciarent, ſanguine iunctos vulgi more non reſpicerent ac amarent, ſed eos humana ſapientes atque à diuinis rebus auocantes cœcis velut oculis prætcrireot, ſanctoque odio perſequerentur, ac domeſticis valedicerent, atque adeò ne Parenti quidem mortuo ſepulturæ officium exhiberent. Quid multis? Si Chriſtus in templo & cõcionandi munere conſtitutus, matrem interuenientem non admittit, ne diuina humanis, & ſpiritualia terrenis poſtponere videatur, quid nobis, obſecro, ſi ſapimus, tam coniunctum, tam charum ac precioſum eſſe poteſt, quod Dei gratia & ſalutis ſtudio non contemnamus atque abiiciamus? Valeat mater, quæ à Dei cultu auocat, eruatur oculus, qui adfert B offendiculum amputetur dextera, cuius diſpendio ſalus animæ redimi poteſt: pereat mundus demum vniuerſus cum ſuis vel illecebris, vel terriculamentis, qui nos à Chriſti amore, ab Eccleſiæ vnitate, à pœnitentiæ fructibus, à iuſtitiæ officiis à ſancto vitæ inſtituto remoratur. Sed hæc fortaſſe longius quam pro noſtro inſtituto, non tamen à præſenti loco aliena, nec eo quidem pertinentia, vt quiſquã putare debeat, ex earum matrum numero Mariam fuiſſe, quæ liberos ſuos à Dei cultu præpedire conantur, ſed vt oſtendamus, quanto maiore iure ac zelo tum illis matribus, tum generatim parentibus & amicis omnibus, qui ſimile aliquid erga ſuos conantur, renunciandum ſit, quando Chriſtus matri ſuæ, vt chariſſimæ, ſic ab iſta omnique alia labe alieniſſimæ, nullum ad ſe accedendi locum C præbuit, quum Euangelicæ prædicationi operam daret.

Matt. 8

Quid generatim doceat Chriſtus exẽplo ſui rigoris erga matrem.

Matth. 18

Excuſatio de longiore tractatione.

Matth. 12

NVNC paucas Veterum ſententias adiungam, vt ea quæ de myſtico ſenſu diximus, antiquis etiam Theologis non ignota, ſed & ſcripto commendata fuiſſe liquido intelligatur. Extat Veteris authoris Liber de vera circumciſione (quidam Hieronymo, alij Tertulliano illum aſcribunt) in quo iſthæc legimus: Chriſtus ſanè nec ſuis parcit affectibus. Nam eum gladium, quo alios circumcidebat docendo: Si quis amauerit patrem & matrem ſupra me, non eſt me dignus: ſua conuertit in viſcera. Et ſibiipſi facit, quod credentibus eſt facturus, cum dicit: Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? O myſterium: matrem Mariam ſibi Dominus abiurat, cum extra verbi eſſet audientiam conſtituta.] Et paulò D poſt: Quis hic erit rogo, qui excuſationem præferat aut gratiæ, aut amori, ſi & Mariam merito nulla vincit, & Chriſtum Dominum noſtrum nemo ſuperat pietate? Illa mater enim negatur à Filio, vt vera illa circumciſio doceatur: quoniam magiſter & parens vitæ debuit viuere, prout docebat eſſe viuendum. Hic eſt ille gladius femoralis, quo Leuitæ ſuos propinquos & proximos occiderũt. Sixtus verò III. Pontifex, iſque pereruditus, in hunc modũ docet: Quales illi parentes ſunt qui te nolunt hoc eſſe quod melius eſt? Tales enim aut filium non diligunt, aut perfectè non credunt futura. Nemo enim eſt, qui filiis ſuis non hoc optet euenire, quod perfectius nouerit, niſi qui aut de perfectione ipſa dubius eſt, aut quod credendum non eſt, filiorum inuidus bono. Huiuſmodi inimici potius habendi ſuoi, quam parentes. De talibus dixiſſe Dominum reor: Inimici hominis domeſtici eius: Et iterum: Qui dicit patri aut matri, non noui te, & fratres

Inter opera Hieronymiana.

Matth. 10

Patrum teſtimonia, prędictas rationes confirmantia. Chriſtus exẽplo ſuo ſpiritualẽ nos docet circumciſionem.

Exod. 32

Lib. 3. de diuitiis.

Sixti Pontif. ex teſtimoniũ de parentibus exemplo Chriſti aliquando negligendis.

& fratres ſuos non agnouit, & filios ſuos non cognouit, obſeruauit iuſtitias tuas, & teſtamentum tuum conſeruauit. Et iterum: Qui non odit patrem aut matrem, non eſt me dignus. Non debemus ei noſtros præferre parentes, quia nec ſuos nobis, nec ſeipſum quidem prætulit, qui cum diſcipulos doceret, & matris ac fratrum nuncio pro foribus ſtantium & ſe videre cupientium fuiſſet interpellatus, reſpondit, dicens: Quæ eſt mater mea? & qui ſunt fratres mei? Quicunque fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, hic meus frater, & ſoror & mater eſt. Non quod ſanctam matrem deſpiceret, ſed vt nos, quales Parentes magis computare deberemus, ſuo doceret exemplo, & oſtenderet, præferre nos eum malis ſaltem debere Parentibus, quibus ille nec bonos quidem prætulit.] Nec vulgaris eſt ſcriptor Guericus, qui Euangelij ſententias iam ante repetitas & excuſſas diligenter expendit, & in hunc modum præſentem Mariæ cauſam illuſtrauit: Meritò in cruce Maria mater agnita, & cura ipſius idoneo tutori delegata eſt: vni maxime eſt probata & matris ad Filium ſincera charitas, & filij de matre vera humanitas. Nam alias Chriſtus velut diſſimulaſſe matrem viſus eſt, ſiue cum in nuptiis flagitanti miraculum ait: Quid mihi & tibi mulier? ſiue cum in medijs ſermonibus Euágelij dicenti cuidam: Ecce mater tua & fratres tui foris ſtant, quærentes te. Quæ eſt, inquit, mater mea? Sed & mater cum miraculum proſceret, ſic reſpondendum erat, vt aliunde quam à matre miracula haberi ſignificaret: & illi qui ſermonem Euangelij parentes annunciando interrumpebat, melius reſponderi non poterat, vt ſcilicet ſpiritualia carnalib. præferenda monſtraret. Ac ſi more ſuo diceret Parentibus, ſe occupatum in negotio Euangelij quærentibus: Quid eſt quod me quæritis? Neſcitis, quia in his quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe? Abſit enim vt matrem aſpernatus ſit, qui tanta cura de parentibus honorandis legem dedit. Abſit, inquam, vt in terra faſtidierit matrem, cuius è cælo concupiuit decorem. Imò potius ordinabat in nobis charitatem, tam verbis quam exemplis nobiſcum agens, vt carnalium affectibus neceſſitudinum, non ſolum Dei præponamus dilectionem, ſed etiam eorum, qui Dei faciũt voluntatem.

Lucæ 14.

Domeſtici quando pro inimicis habendi, & cauendi ſint.

Matth. 12

Chriſtus matrem ſuam nõ deſpexit, licet abiectè de illa loqui videretur.

Serm. 4 de Aſſumpt. Mariæ.

Ioan. 9

Guerici teſtimonium, quomodo Chriſtus Mariam noſtra cauſa durius tractaſſe videatur.

Ioan. 2

Matth. 12

Quo ſpectarit Chriſtus minus blãde matré alloquens.

Lucæ 2.

Exod 20

Chriſtus matrem in terris nunquam faſtidiuit, cuius decorem è cælo concupiuit.

A Ille ſiquidem affectibus de cordibus exigitur omnium noſtrum, quos ſummi Patris adoptauit dignatio, quo fideliter dicamus cum ipſius Vnigenito: Quicunque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt, ipſe meus frater & ſoror & mater eſt: Prorſus filiis Dei competit vox iſta, nec vllum fidelius teſtimonium reddit ipſe Spiritus ſpiritui noſtro, quod ſimus filij Dei, quam vt ſonet de cordibus noſtris hæc vox Vnigeniti Dei. Itaque Mariam quæ ſecundum carnem mater erat, alia quoque ratione matrem ſibi Ieſus probat, quandoquidem & ipſa voluntatem Patris ſo tantum faciebat, vt de ipſa prædiceret Pater: Vocaberis voluntas mea. Igitur vbi eam viſus eſt ignoraſſe Filius, ibi amplius honoraſſe inuenitur, dũ ei, ſcilicet, materni nominis honos duplicatur, pro eo, quod eundem Filium, quem aluo geſtauerat incarnatum, etiam nunc animo geſtabat inſpiratum.

B

Matth. 12.

Eſai. 62

Maria nõ modo iuxta carnem, ſed & ſpiritualiter Chriſti mater quia Dei fecit voluntatem.

VBI Guericus Præceptorem ſuum Bernardum ſequitur, qui eodem ferè modo interpretatur, quod Chriſtus dure acerbeque Mariæ matri loquitur, idque ad pœnitentes & religioſos, qui mundo renunciarunt, pertinere docet, vt hi nulla Parentum cura ſollicitentur, neue in ſpiritualibus exercitiis ob carnales propinquos & neceſſitudines impediantur. Legerat fortaſſis vterque Baſilium Magnum haud multo aliter differentem, planeque prohibentem Monachis, ad conſanguineos & amicos inuiſendos egredi, quando Chriſtus etiam in docendi munere Patriſque negotio verſans, adeo ſe à matre alienum oſtendit. Legerat Hieronymum ex multis diuinæ Scripturæ locis aſtructem, vt qui totum ſe in Chriſto conſecrauit, priſtinarum neceſſitudinum non recordetur, ſed calcatis parentibus, & diruptis vinculis omnibus ad vexillum crucis euolet, nuduſque nudum Chriſtum ſequatur. Atque hæc ſatis eſſe puto ad omnem tum admirationem, tum offenſionem infirmis eximendam, quod Chriſtus matrem ſuam, quantumuis dilectam & innocentem, eo habuerit loco, vt in Euangelio non ſemel eam durius alloqui & increpare videatur. Nunc porro ad aliam hiſtoriam Euangelicam, in qua Virginis noſtræ cauſam rurſus premunt æmuli, recta tranſeamus.

C

Serm. 2 de miraculo facto in nuptiis.

Bernardũ, Baſilium & Hieronymum eodem modo ſuperiora intellexiſſe.

In regulis fuſius diſputatis.

Matth. 12

In Epiſt. ad Heliodorum.

CAPVT VIGESIMVM QVINTVM.

Defenſio mulieris Euangelicæ, quæ Mariam coram Chriſto & Turbis palam celebrans, dixit: Beatus venter qui te portauit. Ac de eodem loco aduerſus Nouatores, ſed præcipuè caluinum disputatio, & cum annexa illorum confutatione, qui euangelica dicta de Dei verbo cuſtodiendo, & de Patris voluntate facienda corrumpunt.

E ACTVM eſt, inquit Lucas, cũ hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi: BEATVS VENTER, qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti. At ille dixit: Quinimo, Beati qui audiunt verbum Dei & cuſtodiunt illud. Habemus hic duplicem, & præclaram ſanè confeſſionem, mulieris vnam, & Chriſti alteram, vtramque ſemper merito coniungendam. Vult enim à ſuis non ſolum agnoſci Deus, ſed etiam in ſe Sanctiſque ſuis, & D præſertim in Deipara Virgine prædicari atque coli. Deinde non ſolum laudatores, ſed & Verbi ſui cuſtodes atque factores habere poſtulat, iiſque ſolis veram promittit felicitatem, ne ſola fide iuſtificari hominem falſo exiſtimemus. Etenim cuſtodia ſermonis Dei, eius eſt adimpletio, quemadmodum Euthymius annotauit, & nos deinceps, ne quis cum Nouatoribus erret, admunebimus.

Lucæ 11.

Quæ hiſtoria Euangelij modo tractanda ſit.

In hiſtoria præſenti duplex notanda cõfeſſio, Chriſti & mulieris.

CAETERVM, quod ad mulierem hanc Euangelicá attinet, quæ nonnullis Marcella dicitur, nullus Veterum hactenus dubitauit, eam diuino affla-

Lucæ 11

Mulierẽ hanc Euangelicam diuino Spiritu afflatam, Chriſto laudẽ publicam tribuiſſe, & multas hæreſes confutaſſe.

ram Spiritu, de Chriſto rectè ſenſiſſe, & quod amplius eſt, blaſphemis Chriſti aduerſariis, qui tunc aderant, feliciter æquè ac fortiter obſtitiſſe, ſinceræque fidei & Chriſtianæ veritatis illuſtre hoc teſtimonium palam edidiſſe. Laudat igitur illam non immerito Beda, hiſque verbis commendat: Magnæ deuotionis & fidei hæc mulier oſtenditur, quæ Scribis & Phariſæis Dominũ tentantibus ſimul & blaſphemantibus, tanta eius incarnationem ſinceritate cognoſcit, tanta fiducia confitetur, vt & præſentium procerum calumniam, & futurorum Hæreticorum confundat perfidiam.] Narrat deinde aliquot impias opiniones ſiue Hæreſeis, quæ hac mulieris inſigni ſententia queant non incommodè confutari, quoniam magnum illud pietatis Sacramentũ, quod in carne manifeſtatum, & à multis impiè oppugnatum fuit, apertè comprobat, maiuſque aliquid in Chriſto quam in homine alio eſſe ſuſpiciẽdum declarat, eb quod mater eti ac nutrix eius beata merito cunctis prædicetur, hancque ſolam Domini Parentem agnoſcit, nihil viro aut virili ſemini in hoc diuino partu cõcedens. Probat & Auguſtinus præſentem confeſſionem, quam hæc mulier non ſuo tantum, ſed & aliorum piorũ fecerit nomine. Theophylactus mulierem hanc ſimplicem, doloque carentem vocat, quæ Domini miracula celebret. Videmus autem in illa typum quendam Eccleſiæ gentium nobis expreſſum, cum præclarè hoc ſuo exemplo prælndat, credentes ex Ethnicis non paſſuros, vt blaſphemia Synagoga Chriſti gratiam & doctrinam inſectetur, ſed tantò quidem ardentius Chriſti nomen & honorem vindicaturos, ac matris eius gloriam publicè celebraturos eſſe, quanto indignius impij Iudæi & mundi ſapientes vtriuſque perſonæ ſplendorem obſcurare, ac oblatam Euangelij gratiã auerſari non erubeſcunt. Quid multis? Hæc mulieris vox non ſecus quam pro Spiritus ſancti teſtimonio debet accipi, quo non modò præſentium Phariſæorum calumnia retundatur, ſed futurorum etiã Hæreticorum perfidia confutetur, nobiſque Chriſtiana veritas, vt de Chriſto & naturali eius matre probè ſentiamus, pulchrè corroboretur. Atq; haudſcio, an quicquam ſub illa breuitate verborum ab hac muliere aptius, tempeſtiuius atque decentius in medium proferri potuiſſet. Verè in illa etiam videmus impletum quod canit Propheta Regius: Ex ore infantium & lactantium perfeciſti laudem propter inimicos tuos, vt deſtruas inimicum & vltorem: quodque Paulus affirmat, quæ ſtulta & infirma ſunt mundi, à Deo eligi, vt eò magis ſapientes ac potentes confundat.

In Lucam lib. 4. cap. 49

1. Tim. 3

Eadẽ mulier ab Auguſtino laudata quæ & typum præbet Eccleſiæ Chriſtũ liberè confitentis.

In Euã. Ioã. Tract. 10

In Lucam cap. 11

Quomodo vox præſens mulieris accipienda ſit.

Pſalm. 8
1. Cor. 1

Mulier hæc ex vere Chriſti paruulis & ſtultis huius mundi.

Hanc piam mulierẽ a Nouatoribus male indigneque tractari.

Hæc propterea repero, quod Sectarij noſtri aduerſus hanc piam vereque laudabilem fœminam ſiue Marcellam, oppido quam inſolenter inſurgant, eamque taxandam potius, quam laudandam cenſeant. Quæ [a] Brentio quidem videtur aliquatenus malè ſenſiſſe, & cui [b] Æmilius pium quidẽ, ſed carnalem affectum tribuit. Multo magis id facit [c] Sarcerius, quum doceat, illam prorſus carnaliter ſenſiſſe de regno Dei, & de beatitudine ſeu iuſtitia regni gratuita. Sed & [d] Lutherus in illa ſtultam & carnalem mulierculæ deuotionem reprehendit. [e] Franciſcus verò Lambertus etſi fidelem hanc fuiſſe mulierem, cui ſuauiſsima Domini eloquia placuerint confitetur: tamen hoc etiam fermentum admiſcet: *Affectu carnis hæc protuliſſe videtur, quemadmodum & mæris eſt fœminarum, eas felices prædicare, quæ filios cæteris honoratiores genuerunt. Vnde Saluator, qui & affectus & laudes carnis deteſtatur, illi reſpondit.* Neque minus vehemens, durus & acerbus eſt Spangenbergius, quum hanc mulierem accuſat erroris, quæ rationi humanæ, non verbo Dei inhæreat, quæ beatitudinem ſiue iuſtitiam reb & operibus externis tribuat, quæ optet ſe tanti Prophetæ matrem eſſe, & cuius opinionem Chriſtus demum ſuggillet. Nec diſſentit Coruinus, qui fidem in hac requirit muliere, & carnali affectu præditam dicit in eo, quod beatam ſti matrem pronunciat.

a Hom. 101 in Lucam
b in Domini. 3 Quadrag.
c In cap. 11 Lucæ, & in Euangel. de conceptione Mariæ.
d In Poſtil. maiori circa Dominicam. 3. Quadrage.
e In cap. 11 Lucæ.
In Poſtilla circa Euang. Dom. Ocul.
In Euã. eiuſdem Domini.

Reſponſio ad priorum interpretum iudiciũ cenſurã de præſente muliere, quæ multis modis ſit commendanda.

Quæ omnia cum ſine probatione, ſiue indicio proferantur, ac temere tantum effutiantur, ſuis authoribus relinquenda potius, quam hoc loco multis confutanda videntur. Nec vllus quidem ſapiens æquum cenſebit, bonam matronam nunc primum tot nominibus incuſari, quam ornat ſacrum Euangelium, quam defendunt Patres, & res ipſa non obſcurè commendat, præſertim ſi adiunctæ circumſtãtiæ, vnde, cui, quo tempore, apud quos, & de qua perſona ſuum vel teſtimonium, vel eulogium protulerit, ſedulo diſcutiantur. Nec enim rogata, ſed ſponte, quum plena tumultus eſſent omnia, in medio blaſphemantium hoſtium, vt Chriſti contempti & accuſati cauſam tueatur, muliebrem pudorẽ, humanumque timorem exuit, neque apud ſe muſſitat, ſed vocem intendit, & ſola vtitur ſingulari libertate dicendi, publicum de innocentia Chriſti teſtimonium ferens atque proclamans. Sunt autem iſti fortaſſe huic fœminę propterea iniquiores, quod haud obſcurè cernant, illius teſtimonio Mariæ laudem illuſtrari, & in hac veneranda, veterem Catholicorum morem aliqua ex parte confirmari. Quicquid enim ad Virginis gloriam confert, mirum quã ferant impatienter Nouatores, quamque illud ſtudioſe ſupprimant, lacerent, ac torqueãt, ita vt ſi poſſent, id prorſus abolitum cupiant in Eccleſia Dei. Sed fruſtraneus hic labor eſt Antidicomarianitarũ, qui quantumuis honoris diuini zelum ſuæ prætexant temeritati, dum Mariæ gloriam certatim deprimunt & obſcurant, hoc tantum aſſequuntur, vt quo ipſi Deiparæ laudem & venerationem oppugnant hoſtilius, eò plures & præſtantiores Marianæ dignitatis præcones & vindices emergant, qui non ſine prouidentia diuina hoc ſuſtineant obeantque munus, quod Gabriel, Elizabetha & hæc præſens mulier ad Virginem celebrandam præclarè ſanctéque admodum inchoarunt. Nec aliter ſane fieri poteſt, quin ſuum curſum & vigorem perpetuum habeat, quod diuino eſt oraculo prænunciatum atque ſancitum, vt Mariam, cui magna fecit qui potẽs eſt, beatam dicant omnes generationes. Quid, quod Sibylla Tyburtina, non multo quidem aliter, atque hæc mulier, Mariam vel nondum natam celebrauit, ac diuino haud dubie Spiritu edocta, ſic cecinit vaticinando:

Vnde Nouatores iniquiores eſſe videantur.

Maria ſemper habet à quibus laudetur, quãtumuis hoſtes obſtrepant.

Luc. 1.

Sibyllæ vaticinium cum huius mulieris confeſſione congruit.

O nimium felix, cælo digniſſima mater,
Quæ tantam ſacro lactauit ab vbere prolem.

Eodem pertinet vetus & inſigne carmen, quod vel ante mille Annos Chriſtianus edidit Poeta, & in ſolennem vſum recepit Eccleſia, quodque in hũc vſque diem vel inuito ſerpente & eius ſemine, per omnes Catholicas ſonat Eccleſias:

Carmen Sedulij Mariam vt Domini matrẽ prędicans.

Salue ſancta Parens, enixa puerpera Regem,
Qui cælum terramque tenet per ſecula, cuius

Numen, & æterno complectens omnia gyro,
Imperium ſine ſine manet: quæ ventre beato
Gaudia matris habens cum Virginitatis honore,
Nec primam ſimilem viſa es, nec habere ſequentem,
Sola ſine exemplo placuiſti fœmina Chriſto.

Bedæ carmen ad hunc Euãgelii locum alludens.

QVOD Sedulij carmen nobis alibi citatum, hoc loco cum Beda repetere viſum eſt, quoniam cum præſente mulieris confeſſione ad Mariæ laudem confirmandam pulchre conſentit: quanquam ad præſentem locum propius facit, quod idem Beda cecinit:

In natale ſancta Dei genitricis.

Et tu beata præ omnibus
Virgo Maria fœminis
Dei genitrix inclyta,
Noſtris faueto laudibus.
Pudica cuius viſcera
Sancto dicata Spiritu,
Dauidis ortum ſemine
Regem ferebant ſeculi.
Beata cuius viſcera
Summo repleta munere,
Terris alebant vnicam
Terræ polique gloriam.

In Euangel. Lucæ cap. 11

NEC omittam eiuſdem Bedæ prudentem pariterque commonefactionem, quum huc etiam pertineat: Nos, inquit, bis contra Eutychen dictis extollamus vocem cum Eccleſia Catholica, cuius hæc mulier typum geſſit: extollamus & mentem de medio turbarum, dicamuſque Saluatori: Beatus venter, qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti. Verè enim beata parens.]

Bedæ admonitio de vſu huius loci.

In natalem Domini.

ALLVDIT ad hunc quoque locum multo vetuſtior Gregorius Niſſenus & piæ mulieris exemplũ æmulatus hoc Mariæ præconium defert: O beatum vterum illum, qui bonitatis præſtantia ad ſe animi traxit bona. In reliquis enim omnibus vix animus purus Spiritus ſancti præſentiam capit: hic autem caro fit Spiritus receptaculum.] Nec eſt diſſimile, quod ab Epiphanio ſcriptum legimus: O vterũ impollutum habentem circulum cælorum, qui Deum incomprehenſum, in te verè comprehenſum portaſti. O vterum cælo ampliorem, qui Deum in te non coarctaſti. O vterum, qui cælum es ſeptem circulis conſtans, & capacior illis exiſtis. O vterum ſeptem cælis ſublimiorem atque latiorem. O vterum, qui es octauum cælum, ſeptem firmamentis celſiorem. O vterum, habentem inextinguibile lumen ſepties lucentis gratiæ.] Eodem Auguſtini verba ſpectant: O Virgo Dei genitrix glorioſa, ô ſublimis puerpera, cuius viſceribus author cæli terræque committitur.] Et rurſus: O fœmina ſuper fœminas, quæ & virum non cognouit, & virum in vtero circumdedit: quæ concubitu carnali non tangitur, & tamen carnea prole de ſpirituali ſemine gratulatur] Igitur de hac Euangelica muliere ſic habendum eſt, illam in hac laudatione veræque fidei confeſſione nihil omnino peccare, cuius quum exemplum ſancti Patres libenter æmulentur, ſatis declarant, eiuſdem affectum fœminæ ſpiritualem potius quam carnalem eſſe, nulloque modo reprehendi oportere. Etſi enim à ſolo corporali dono maternitatis (vt loquuntur) Mariam extollere, ac beatam proclamare videatur, quandoquidem mundi Redemptorem genuit ac aluit, tamen eiuſdem Virginis fidem inſignem ab Elizabetha laudatam, aliaſque virtutes, quæ illam Deo præcipue commendarunt, nequaquam excludit. Ac de Chriſti quidem reſponſo poſtea videri-

Teſtimonia quædam veterum, qui præſentis mulieris exemplum in Maria laudanda ſequũtur.

In ſermo. de Virg. laudibus.

Sermo. 35 de Sanctis. Sermo. 9. de tempore.

Nouatores Mariam ſuo fraudant honore, quem propter ſacrum vterũ & vbera promeretur.

A mus, qualem quantamque vim habeat ad coniecturam aduerſariorum vel tegendam, vel fulciendam. Peccant igitur aduerſarij, dum piæ mulieris mẽtem & affectum ad ſolam carnem carnalemque ſenſum detorquent, dumque in Deipara ventrem & vbera, ſiue ipſam maternitatem, vt dicunt in Scholis, contra ea quæ ſupra diximus, & poſtea ſubiiciemus, ſolummodo intuentur. Nemo certe caſtiſſimum Mariæ vterum, & ſanctiſſima eius vbera ſatis extollat, quam ex Filij vnione, communione, cõtractu & obſequio (vt Rickelius loquitur) inæſtimabiliter dignificatam ac Deificatam quodammodo eſſe credendum eſt. Georgius Æmilius præſentem locum rectius quam eius collegæ, ſic explicat, vt venter & vbera pro matre ſumantur, vtpotè præcipua generationis & nutritionis inſtrumenta, quibus feliciſſi-

In explicat. Luc. cap. Circa Euangel. Dominica 3. Quadra.

B ma Domini mater vſa eſt, vt æternum Dei Filium primum in lucem ederet, & editum ſuo lacte nutriret. Rideant autem ſi velint aduerſarij, vt Philoſophis mundique ſapientibus ſeſe conforment, quod nos de ventre & vberibus Mariæ gloriemur: hæc ſanè gloriatio ad Chriſtum ipſum à Maria genitum & nutritum refertur, & propter illum, talem matrem in corpore ſimul & anima non poſſumus non beatificare.

In Harmo. Euangelica.

HÆC pluribus perſequi cogimur, vt Caluini criminationem depellamus, quam impudens homo toti Eccleſiæ petulanter intentat: *Miror, inquit, Papatus ſtupor, quod in Mariæ honorem cantillent hæc verba, quibus tam diſerte refellitur eorum ſuperſtitio: in agendis vero gratiis mulierculæ vocem decerpunt, omiſſa correctione.*

Caluinũ petulanter toti Eccleſiæ inſultare ob verba huius mulieris & ſimul depulſio Caluinianæ cauillationis.

C *Verum ita modis omnibus obſtupefieri decuit, qui pro ſua libidine ſacrum Dei verbum data opera profanant.* Quorſum verò iſthæc tam acerba procacitas, & procax acerbitas tua Caluine? quin teipſum reſpicis improbe calumniator, & de oculo tuo demis trabem, qui feſtucam in alienis oculis tam accurate conſideras, tam atrociter accuſas? An tu potius pro libidine tua verbum Dei non tractas, multiſque in locis data opera non profanas? ſicut Claudius, Demachares Horantius, Cametarius, vt nihil de VVeſtphalo, Heshuſio aliiſque multis, qui ſuos in te calamos acuerunt, modo dicam, luce clarius orbi commonſtrarunt? Quod verò in Catholicis reprehendis, ſi recte tecum reputes omnia, tibi nimium ac tuis proprie competit. Niſi enim velut in ſtuporem, adeoque ſenſum reprobum à iuſto Deo eſſetis traditi, fa-

D cile cognoſceretis laudandum potius quam ſuggillandum illotum eſſe ſtudium, qui ad prædicandam Deiparam his Euangelicis verbis vtuntur. Iam verò vtentibus, quis quæſo ſtupor, quæ imperitia recte poteſt aſcribi? Eſt hęc ſane, ſi ſincere iudicabitur, veræ fidei profeſſio, eſt ſpiritus Euangelici teſtimoniũ eſt Chriſtianę pietatis officium, eſt Eccleſiaſticę confeſſionis aduerſus Antidicomarianitas perpulchrum ſymbolum, ac demum non obſcurum grati pectoris argumẽtum. Enimuerò mulier, qua de agimus, haudquaquam hic loquitur muliebriter, ſed eodem, quo Elizabetha Spiritu afflata, Mariam publice celebrat, & celebrandam eſſe docet, nunquam non habitura facti ſui comites, ſocios, ſectatores atque ſectatrices, à quibus etiam Chriſtus toto orbe in Maria (vel inuitis impiis) prędicetur atque honoretur.

Confeſſio mulieris hoc loco multiplicem vſum & fructum prabet.

Lucæ 1.

QVEM igitur errorem, quamne ſuperſtitionem in veteri Eccleſia notabit iure Caluinus, qui tam ab omni pietate remotus eſt, vt ne ferre quidem poſſit

ſuam Mariæ laudem à piis tribui, etiamſi verba tantùm Euangelica priuatim vel publicè proferant? Scilicet ſi Caluino credimus, nefas erit ita dicere: Beata viſcera Mariæ Virginis, quæ portauerunt æterni Patris Filium, & beata vbera, quæ de cælo plena, Chriſtum Dominum lactauerunt. Et rurſus canit Eccleſia: Beata Virgo, cuius viſcera meruerunt portare Dominum Chriſtum, quemadmodum & ſancta Elizabeth, vbi Mariam benedictam celebrat, ventrem illius benedictum ſpeciatim prædicare nõ dubitauit. Quid verò, ſi ſancti viri his aliiſque modis, quos repetere non attinet, multis ab hinc ſeculis dixerint, ſcripſerint, decãtarint? Tam ſunt aures delicatæ Caluino, vt hanc quoque Catholicæ pietatis partem & exercitationem non ſolum in templis, ſed in priuatis etiam ędibus & menſis penitus auerſetur? Fortaſſis & notam terræ ſuperſtitionis inuret nobis hoc nomine: tam malè illi conuenit cum Mariæ laudatione, in qua ſe mutos eſſe gaudent Sectarij, quamuis alibi, dum ſe ſuaque iactant, vel graculis ſoleant eſſe loquaciores. Haud enim malè referunt Achillam & Arrium, de quibus hoc Zozomenus memoriæ prodidit, quod laudem propriam aucuparentur, & quæcunque contra Catholicos poſſent, afferrent, ac deriſiones negotiarentur, ſeditioneſque illis quotidie ac perſecutiones molirentur.

Eccleſię inſtitutum eſt, iiſdẽ fere verbis Mariam extollere, ſicut hęc mulier & Elizabeth extulerunt.

Luc. 1.

Sectarii ex more ſua potius quã aliena prędicant.

Hiſt. Eccle. lib. 1. c. 14

SED ENIM veterem morem hic Momus incuſat, quod ſola verba quæ ad Mariæ laudem ſeruiunt, ex hoc Euangelio decerpantur. Fit hoc fateor ſicut etiam ab Ambroſio factum cernimus, quando his verbis eſt vſus: Mariæ vbera benedicta, quibus ſancta Virgo, poculo Domini, potum lactis immulſit.] In templis autem eſt vſitatius, vt cum priore ſententia iungantur & illa, quibus Chriſti reſponſio continetur. Cum autem ob ſtudium breuitatis hæc mulieris verba, ſiue in agendis ad menſam granis, ſiue alibi non integrè vſurpantur, quid vel periculi, vel piaculi in eo eſſe poteſt? Sed omittitur correctio inquit Caluinus: Quid tum poſtea? quanquam ne id quidem concedimus, ad correctionem pertinere, quod Chriſtus è veſtigio ſubintulit. Quinimo, μὲν οὖν γε. Ea coniunctio neque negat quod dictum eſt, neque reiicit, vt Loſſius quoque fatetur: quia nõ modo non negatur quod à muliere dictum eſt, ſed etiam confirmatur. Perinde ac ſi diceret: Ob ſermones meus auditos rectè cognoſcis in me aliquid homine maius eſſe admirandum, & idcirco meam genitricem ac nutricem ſpeciatim honoras, vereque beatam prædicas. Eſt ita ſanè: ſed hoc tibi ſimul affirmo beatitudinis laudem non in illam ſolam cõpetere, ſed & aliis communicari poſſe, qui ſermones meos ſic audiunt, vt eos corde ſpiritualiter concipiant, & conceptos pariant, eoſdem cuſtodiendo & adimplendo. Licebit enim & illis meos eſſe cognatos, quę dignitas nullis quidem verbis poteſt explicari. Quod ſi Zvvinglio credimus, non alia mulieris mens fuit, præterquam ſi hoc affirmaret: *Vos Phariſæi calumniamini factum Chriſti, & Dæmoni hanc aſcribitis virtutem. Ego autem contra vos pronuncio, ipſum eſſe ſanctiſsimum hominem, adeoque beatum, vt etiam mater eius & vbera beata ſint. Sanctitas ergo Mariæ ex ſanctitate naſcitur Chriſti.* Tum eodem Zvvinglio teſte (Quinimo) hic eſt concedentis, quod idcirco Germanicè non malè vertitur, Das iſt immer vvahr, pro eo quod Latini, certè vel profectò dicunt. Sed & alibi

An non liceat ex cõfeſſione mulieris verba quædam decerpere.

Lib. de Ioſeph cap. 11.

Chriſti reſpõſum ad mulierem confitentem, non pertinet ad correctionem.

In loci huius explicatione.

In cap. 11 Luc.

Senſus verborum mulieris iuxta Zuinglium.

Quinimo vox eſt concedentis & affirmantis in Scripturis.

Scriptura ſic eadem voce vtitur, vt planè ſit aſſeuerantis, quemadmodum dum Dauid loquitur Ionathæ: Quinimo viuit Dominus, & viuit anima tua, quia vno tantum, vt ita dicam, gradu ego morſque diuidimur. Vbi prius illud ſic alij linguæ ſanctæ peritiſſimi tranſtulerunt: Et profectò viuit Dominus, & viuit anima tua.

1. Reg. 20

FALLITVR ergo Caluinus, dum ex hac voce, Quinimo, tantas turbas excitat, totamque in ius vocat Eccleſiam. Hoc verò Chriſti reſponſum, Quinimo beati qui audiunt & cuſtodiunt verbum, ſic idẽ interpretatur, Chriſtum hic adeo mulierculæ non ſubſcribere, vt potius hoc dictum cõtineat aliquam reprehenſionem. Quid igitur? an verum ingenuè confirmans, præſertim vbi de fidei oppugnatæ negotio agitur, in aliquam iuſtam reprehenſionem incurrit? Chriſtone diſpliceret Matri delata laudatio? Non magis hæc certè, quam illa vel à Gabriele, vel ab Elizabetha profecta commendatio poterat offendere. Sed hoc imponit Caluino, ſicut & Georgio Æmilio, & Spangenbergio, quod aduerſatiuam hic faciant dictionem, Quinimo. Quaſi verò in dubium vocari poſſit, rectène Maria dicatur beata, quod Virgo Chriſtum Dominum in ſuo ſacro ventre geſtarit, ſuiſque lactarit vberibus de cælo plenis, ut canit Eccleſia? Item, verene dicatur beatus ille venter, & beata vbera, quibus duobus, veluti præcipuis organis & inſtrumentis, ſacra Virgo vſa eſt, & ſanctiſſime vſa eſt non abſque miraculo, ad ſummi Regis noſtrique Redemptoris tum generationem, tum educationem nobis maximè ſalutarem? Quocirca Eraſmus vtramque ſententiam mulieris & Chriſti hoc modo coniunctim proponit: Beatus Mariæ Virginis vterus, qui te (Ieſu) geſtauit iuxta carnem, ac beata vbera, quę te lactauerunt: ſed & omnes illi beati, qui diuini ſermonis cæleſte ſemen ſpiritualiter concipiunt ac retinent, donec gignatio eis vitam æternam.

Caluinus ob vocem Quinimo totam in ius vocat Eccleſiam.

Luc. 1

Errare Nouatores, qui ex voce Quinimo, dictionẽ hic faciunt aduerſatiuam.

In Georgia Virg. Lauretana.

NVLLVS verò, niſi ſit impius planè, hanc ſingularis beatitudinis laudem Marię ad hoc tantum Dei opus electæ atque aſſumptæ vnquã adimere queat. Auguſtinus perſpicue docet, Chriſtum in hoc ſuo reſponſo non reiicere, ſed ſimul includere matrem, quæ non minus quam reliqui audientes & cuſtodiẽtes verbum Dei, beata cenſenda ſit. Vnde tractans hæc ipſa verba: Beati qui audiunt, hoc eſt, inquit, dicere, Et mater mea, quam appellaſtis felicem, inde felix, quia verbum Dei cuſtodiuit.] En quantum Auguſtinus Marię tribuat, quod nimirum verè perfecteque fuerit Euangelica, quia non ſolum audiuit, neque tantum in corde ſuo conſeruauit, & contulit, vt Lucas affirmat, ſed & cuſtodiuit verbũ Dei, vt veluti terra benedicta, fructum benedictum & vſquequaque perfectum copioſe proferret. Eãdem ſententiam ſequitur Chryſoſtomus, qui ſic dictum vult: Quinimo beati qui audiunt verbum Dei & cuſtodiunt illud, vt mater Domini hic minime negligatur. Sed & Beda hoc loco Chriſtum affirmaſſe & confirmaſſe cenſet id, quod mulier Mariam, imò & Chriſtum ipſum laudando dixerat. Adiecit tamen Dominus generale quoddam axioma, quod auditoribus omnibus inſeruire ac prodeſſe poſſet, & ex occaſione dicti quod attulerat mulier, regulam tradidit omnibus ad benè beateque viuendum & ſcitu, & obſeruatu neceſſariam, ne quis alioquin putet, Mariam aut fuiſſe, aut fore ſolam in terris ac

Chriſtus hic matrem non excludit à vera beatitudine, vt Auguſtinus, Chryſoſtomus & Beda interpretantur.

Tract. 10. in Ioan.

Luce 2.

Hom. 10. in Euang. Ioan.

cælo

In Euangelium Lucæ.

Quomodo Beda præſentem locum exponat.

cælo beatam. Sed verba Bedæ ſubiiciamus, quę planè conuincunt, hoc Chriſti dicto ſiue reſpōſo ſuum etiam Mariæ honorem, quem labefactare conantur aduerſarij, integrum permanere. Pulchrè, inquit, Saluator atteſtationi mulieris annuit, non eam ſolum modo quæ verbum Dei corporaliter generare meruerat, ſed & omnes, qui idem verbum ſpiritualiter auditu fidei concipere, & boni operis cuſtodia vel in ſuo, vel in proximorum corde parere, & quaſi alere ſtuduerint, aſſeuerans eſſe beatos. Quia & eadem Dei genitrix, & inde quidem beata, quia verbi incarnandi miniſtra eſt facta temporalis ſed inde multo beatior, quia eiuſdem ſemper amandi cuſtos manebat æterna. Qua ſententia ſapientes Iudæorū clam percutit, qui verbum Dei non audire & cuſtodire, ſed negare & blaſphemare quærebant.] Sed & alibi non minus luculenter Mariæ gloriam ex hoc B loco confirmat, cum explicans verba illa Virginis: Et miſericordia eius à progenie in progenies timentibus eum, ita ſcribit: Concinit his beatæ Marię verbis ipſius Domini ſermo, quo non tantum matrem, quæ ſe corporaliter meruit generare, ſed & omnes qui ſua præcepta ſeruarent, pronunciauit eſſe beatos.] Et poſtea citatis verbis illis: Beatus venter qui te portauit. At ille, inquit, teſtimoniū veritatis prolatum libenter accipiens, continuò reſpondit: Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt. Ac ſi apertè dicat: Quamuis ſingulare priuilegium habeat, quæ filium Dei incarnatum Virgo in vtero geſtare, parere ac nutrire digna extitit, atque præcipuum (hoc eſt præclarum & honeſtum) tamen in eadem vita perpetuæ beatitudinis locum & ipſi ſunt habituri, C qui eius fidem ac dilectionem caſto in corde concipiunt, qui ſedula in mente præceptorum eius memoriam portant, qui hanc & in mente proximorū, ſolerti cohortatione nutrire ſatagunt.] Prolixe docentem Bedam introduximus, quod præſentem locum ſedulo excuſſerit, & genuinum eius ſenſum reddiderit clariorem, ſimulque ſuam Mariæ laudem contra Nouatores vindicarit. Ac multos quidem in audiendo & cuſtodiendo verbo ſedulos perfectoſque fuiſſe dubium nō eſt: ſed horum iuſtorum nullus Mariæ anteponi meretur, quæ intellectu, & affectu, & actu (Bernardi verbis vtar) ſuper omnes mortales decalogum habuit & obſeruauit.

In ſolennitate viſitationis Mariæ. Lucæ 1.

Singulare priuilegiū Virginis, quę digna fuit æternum Dei filium in vtero geſtare parere & nutrire.

Serm. 4. ſuper Salue Regina.

Cur Chriſtus dicat verbum audiendum & cuſtodiendū.

Marci 6

Matth. 13 Lucæ 8. Serm. 5. de aduētu Domini. Matth. 7 Luc. 6. Iacobi 1. Rom. 2 Matth. 7

Qvod verò Chriſtus de verbo cuſtodiendo meminit, rectè ſic Beda Euthymiuſque declarant, vt ad boni operis cuſtodiam referatur, quandoquidem D ad benè ac beate viuēdum ſatis non ſit Dei verbum cum fide percipere, ſicut illud Herodes libenter à Ioanne Baptiſta percepit. Eſt enim verbum Dei ſemen, quod in agro humani pectoris reconditum, ne ſuffocetur aut exareſcat, non modo conſeruari, ſed etiam excreſcere, ac fructus Deo dignos proferre debet, vt Euangelica docet parabola. Vnde Bernardus hoc ipſum dictum tractans admonet, Dei verbum non in ſola memoria cuſtodiri, ſed ſicut ipſum cibum corporis, omnino deglutiri atque maſticari oportere, vt ſalutarem ex eo vitæ fructum ad benè beatéque viuendum percipiamus. Traiiciatur ait, in viſcera quædam animæ tuæ, tranſeat in affectiones tuas, & in mores tuos.] Non enim auditores tantū, etiamſi cum fide dicant, Domine Domine, ſed factores Dei verbum requirit. Qui facit voluntatem Patris, intrabit in regnum cælorum, ſicut Chriſtus

A in Euangelio ſæpè multumque confirmat, eos demum ſuos amicos & beatos pronuncians, qui Dei præcepta faciunt, cuſtodiūt atque ſeruant. Sed quia fulgentiſſimam hanc Euangelij lucem ferre nō poſſunt Nouatores, eiuſmodi loca coactis interpretationibus obſcurant, adeoq; adulterant plane. quod enim Chriſtus pronunciat, Beati qui audiunt verbum & cuſtodiunt illud, hoc eſt, inquit [a] Sarcerius: *Qui ſerio audiunt auribus, & fide in corde apprehendunt, atque credunt ad iuſtitiam.* Tum alio loco: *Audire verbum eſt corde ſuſcipere, facere eſt corde credere.* Sic enim explicat, imò deprauat illa inſignem Chriſti ſententiam, Mater mea & fratres mei hi ſunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt. Vbi [b] Melanchthon hoc adiicit ſcholion: *Ille facit voluntatem Patris, qui credit in Chriſtum.* Conſonat [c] Coruinus apertè ſcribens, B quod is qui credit, Patris ſui faciat voluntatem. Accedit his quoque [d] Caluinus, qui facere voluntatem Patris præcipuè ad fidei commendationem refert, quandoquidem, vt idem alibi notat: *Sola fides ſufficit quia hoc vnum à nobis Deus poſtulat, vt credamus.* Tum huius diſcipulus [e] Marloratus pronunciat: *Credere in Chriſtum filium Dei & audire verbum Chriſti, vt verbum Dei, eſt facere voluntatem Patris, qui in cælis eſt.* Atque his friuolis commentis illi non modo chariſſima Chriſti verba eludere, ſed etiam ſuum, aut potius Eunomianum de ſola fide iuſtificante dogma tueri confidunt, quaſi voluntatem ſuam & Pater & Filius non ſatis declarauerit, vt ſciamus ad iuſtitiam & ſalutem hominis pertinere, ſi non ſolum verbum Dei audiat & credat, ſed etiam ſi credens [f] diuinis præ- C ceptis pareat, ac fidem ipſam [g] operibus cōſummet, ſuamque vocationem [h] per illa certam faciat, [i] ſecundum illa ipſa mercedem a Chriſto iudice recepturus. Pudenda certè fraus, & licet in ſpeciem blāda, ſed peſtilens tamen doctrina eſt, quod iſti tota reclamante Scriptura, fidem ſolam pro factis boniſque operibus, quæ paſſim in verbo ſuo exigit Deus, ſubſtituunt, & fidem eandem vnicè homini neceſſariam clamant, vt ita partim præceptorum Dei, vt vocant, impoſſibilitatem ſtatuant, partim bonorum operum, quæ à piis fiunt iuſtitiam, merita & neceſſitatem excludant reiiciantque. Atqui res ipſa docet, verbum Dei à multis cum fide audiri, ſicut à Principibus Iudæorum, qui in Chriſtum docentem credidiſſe leguntur, ſed tamen non cuſtodiri, cum ſemen diuinum ab illis acceptum, fructum D dignum non adferat, quin potius illorum vitio ſuffocetur. Veruntamen, inquit Ioannes, & ex Principibus multi crediderunt in eum: ſed propter Phariſæos non confitebantur, vt è Synagoga non eiicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quam gloriam Dei. Igitur ad iuſtitiam & ſalutem illud Dei verbum confert, quod & auribus percipitur, & memoriæ mandatur, & in animo conſeruatur, & in opus ipſum conuertitur, veræque obediētiæ fructibus commendatur. Qui enim habet mandata mea & ſeruat ea, inquit Chriſtus, ille eſt, qui diligit me. Hac de re alibi tam multa diximus, vt hoc quidem loco iſthæc ſatis fuerit attigiſſe: Perpetuo igitur exulet vox impia Lutheri: *Nullum opus tam malum, quod hominem damnare queat, neque vllum tam bonum quod ſaluare. Cæterum ſola fides ſeruat, ſola incredulitas damnat.*

Nouatores depravant Euangelij loca de verbo Dei cuſtodiendo & faciendo inculcantia

a In cap. 11 Lucæ

In c. 8 Luc.

b In annotat. Marc cap. 13

c In explicatione paſſionis Domini.

d In cap. 12. Matth.

e In cap. 17 Matth.

Voluntas Dei non modo fidē, ſed & obedientiam mādatorum requirit.

f Matth. 7 & 19.

g Iacob. 2

h 2. Pet. 1

i Matt. 16 Rom. 2

Aliud eſt audire etiam cū fide, aliud facere verbum Dei.

Ioan. 12

Matth. 13

Ioan. 12

Quomodo verbum Dei iuſtificet ac beet hominē.

Ioan. 14

In Euangel. Dominica 1. à Trinitate

CAPVT VIGESIMVM SEXTVM.

Euſdem mulieris aduerſus Lutherum alioſque Sectarios propugnatio, & rurſus de verbis illis: Beati qui audiunt verbum Dei & cuſtodiunt illud, admonitio. Item in Matre Domini pluſquam miniſterium nudum eſſe ſpectandum. Ac demum multa in Deipara nobis etiam hodie celebranda & beatificanda reperiri.

In Poſtilla maiori, in Dominicam 3. Quadrag.

Lutherum hiſtoria Euangelij præſentis abuti, & multos errores eie ca illam commiſcere.

NON ſolum Ioanni Caluino, vt explicuimus, verum etiã Martino Luthero eiuſque Symmiſtis libuit præſentem Euangelij locum inſano ſtudio & audacia Hæretica conuellere, ſimulque præclatum mulieris dictum & factum, quo Mater Domini in conferta hominum turba publicè commendata eſt, inſigniter deprauare. Lutheri verba ſubnectam. *Probè notandum,* inquit, *quomodo ſtultæ & carnali deuotioni, vt loquuntur, muliercula exclamantis, beatum ventrem qui eiuſmodi filium geſtaſſet, Chriſtus obuiarit. Quo profectò ſummam omnium, quæ hac hiſtoria nobis propoſita ſunt, docuit: nimirum ne opera aut dignitatem Sanctorum ſpectemus: ſed ſolum verbum Dei, vt illud audiamus & ſeruemus. Nihil enim noſtra refert, nihil nobis conducit, quàm ſancta & eximia ſit huius Filij mater, imò nec quàm præſtans & inſignis Filius & fructus ſit, ſed quid iſte nobis Filius fuerit, quod nos ex gratia citra noſtram operam ac meritum de poteſtate liberauerit Satanæ.* Quibus verbis multa certè Lutherus non ſolum inſulſe, ſed etiam falſo & impie, & ad hunc quidem locũ penitus ineptè coaceruat. Primum enim an non acerbus & contumelioſus eſt hic Gigas honeſtæ & piæ mulieri? quam vt antè probatum eſt, multis nominibus commendare poſſumus, inſectari verò non debemus, niſi fortaſſe omni poſito Chriſtiano candore, cum Luthero fœde liceat calumniari. Qui ſtatim hic ſe ita prodit, vt cognoſcamus illum ex mundi eſſe ſapiẽtibus, qui ſuo more ſimplices ac paruulos Chriſti ſuperbe contemnunt, vt ipſi præ aliis ſapere videantur. Vnde alibi quoque mulierem eandem, velut à Chriſto reiectam & deſpectam aſſerit, perinde ac ſi dixiſſet: *Grauant me carnales laudes, nec mater mea hinc beata eſt: tua laus nullius momenti eſt, non enim adhuc ea quæ Dei ſunt aſſequeris: tu emolumentum & voluptatem carnis quæris, mire tibi hiſce muliebribus & noxiis cogitationibus places. Quocirca cor tuum ab his friuolis, inanibus & vanis cogitationibus auertas.* Ita enim in bonam ac piam, perinde ac ſtultam & culpabilem fœminam ſuperbus Lutherus debacchatur.

Matth. 11

Lutherus hanc mulierem in Euangelio iniquus & acerbis.

In Euangel. de die conceptionis Mariæ.

FALSVM & illud quod adiungit, hoc doceri loco, ne opera dignitatemque Sanctorum ſpectemus. Quaſi verò Chriſtus tam malè matrem honoret, aut ſeſe adeò iratum illi præbeat, vt beatam fuiſſe inficietur, vel certè vt eidem publicam inuideat cõmendationem. Hæc nullus ſanæ mentis dixerit, ac res ipſa teſtatur, haud ſine Chriſti voluntate factum eſſe, quod beatam hanc ſuam parentem multo antè non vulgares perſonæ prædicarint: imò certum diuinumque decretum eſt, loquentis per Mariam Spiritus, fore, vt beatam eandem omnes prædicent generationes. Quod autem Sanctos alios, eorumque opera & dignitatem ſpectamus, admiramur, & in precio habemus, nihil cum præſente loco pugnat,

Vetat ex hoc loco Lutherus ſpectare Sanctorum opera & dignitatem.

Lucæ 1.

In Euangel. Dominica 3. Quadrag.

A ſed ſacris literis eſt cõſentaneum. Fingat ergo quicquid volet cum Achate ſuo Spangenbergio Lutherus, illud nobis ex verbo Dei concedat neceſſe eſt, Mariæ & Sanctorum præclara Deoque grata opera, quæ defunctos etiam comitantur, & æternam mercedem iuſtitiæque coronam certam accipiunt, non eſſe paria, ſed dignitatem differentem habere, & in hoc nobis rectè proponi, vt quemadmodum alibi tradidimus, ſæpe multumque ſpectentur & celebrentur, neque ſolum ſuam & perpetuam in Eccleſia laudem habeant, ſed multos etiam ad ſtudium virtutis & iuſtitiæ officium excitent impellantque. Quod autem Lutherum ſecutus addit Spangenbergius: *In regno cælorum nullam prærogatiuam relinquit, ſed omnes beatos facit æquales, & eadem eis præmia priuilegiaque largitur, quoniam gratuito ex miſericordia Dei per fidem apprehenſa æqualiter omnes beantur,* B partim fœdũ Iouiniani dogma iampridem exploſum continet, partim ad nouas Lutheranæ Scholæ corruptelas ſæpè diſiectas & protritas pertinet, partim ab aliis eiuſdem Sectæ profeſſoribus qui rectius modo ſapiunt, ita confutatum eſt, vt non deceat hic nos longius immorari.

Mariæ & Sanctorum opera, merita diuerſa, rectè a nobis ſpectari atque celebrari.

Spangenbergius beatos omnes in cælo exæquat, nullamque vlli relinquit prærogatiuã.

EST & ille non diſſimulandus Lutheri dolus, quod ſolum Dei verbum audiri & cuſtodiri poſtulat. Quod autem iſthuc verbum? nempe quod ille tot modis ac locis adulterat, quod nec integre cum Eccleſia recipit, quod receptum pro ſua libidine cõtorquet, lacerat ac deprauat, eo demum impudentiæ progreſſus, vt quicquid ipſe pro ſua libidine docet ac ſtatuit, id verbi & Euangelij titulo audeat venditare. C Quid autem de Coruino dicam? homine tam vano ac futili, vt ſcribere non vereatur, Papatum cum omni ſua ſanctimonia ſuccumbere & ruere, quia Chriſtus dixerit: Beati qui audiunt verbũ Dei & cuſtodiunt illud. Solum enim verbum Dei audiendum eſſe. Sed ingrati Sectarij quod è Papatu (vti vocant) verbum Dei acceperint, obliuiſcuntur, & ſubdoli inter verbum ſcriptum viuaque voce traditum Eccleſiæ non diſtinguunt, ac præterea improbi Eccleſiæ authoritatem in verbo Dei fundatã reiiciunt, & demum arrogantes ſinceram verbi interpretationem vt legitimis Doctoribus adimunt, ita ſibi ſolis imperioſe ſumunt, & petulanter vſurpant. D Hoccine ſit ſolum Dei verbum audire, tractare, profiteri, amplecti, aſſerere atque cuſtodire? verbum, inquam, tot nouis ſcholiis & ſcoriis & fœcibus contaminatum, vt planè viliſſimorum hominũ abiectiſſimum commentum potius quam precioſum ſanctumque Dei verbum dici mereatur?

Quale verbũ Lutherus audiendũ nobis obtrudat.

Coruini calũnia refutata de ſolo verbo audiendo.

In Poſtilla circa hoc Euangelium.

ILLVD verò impietatem planè ſapit, quod porro ſubiicit Lutherus, nihil noſtra referre, nihil conducere, quam ſancta & eximia ſit huius Filij mater. An enim impius dici non meretur, quiſquis expreſſo Dei verbo palam contradicit, & quod illic affirmatur, id nihil noſtra referre, nihil Eccleſiæ condu-

Rectène dicat Lutherus nihil noſtra referre, quam ſancta & præclara ſit Deipara.

cere, impudenter aſſeuerat? Atqui ratio, antiqnitas & Scriptura ſimul oſtendunt, Mariam præ cæteris piis eximiam, ſanctam, beatam, benedictam, electã, dilectam, euectam, ac idcirco magis etiam à mortalibus honorandam eſſe, quæ & ſola Dei Mater & Virgo perpetua dici mereatur. Intereſt profectò noſtra omniumque credentium, banc vt veritatem & Mariæ dignitatem cum tota Eccleſia profiteamur, & quod verbo Dei conſentaneum eſt, contra Sectarios omnes ſedulo defendamus. Tum ad Chriſti gloriam aſſerendam haud parum adſert momenti, ſi ſuus Deiparę honos integrè conſtet, nec in ordinem illa redigatur, quam aliis adeò prætulit Deus, quam tot prærogatiuis ac dotibus exornauit Spiritus ſanctus, & ex qua Chriſtus vt Dauidis Filius, æternuſque Rex & Pontifex dicatur, accepit. Nam & Lutherus ipſe fatetur, ac meritò ſanè: *Nulla mulier tam ſancta eſt, nec fuit nec in poſterum erit, quæ præter Mariam, fructum ventris ſui benedictum pariat, quando nulla citra voluptatem & peccatum concipit: propterea & Angelus Gabriel ad Mariam dicebat: Benedicta tu inter mulieres.* Et rurſum: *Chriſtus*, inquit, *ſine peccato tam corpore quam anima, ita Maria Virgo iuxta corpus quidem ſine gratia iuxta animam autem plena gratia concepta eſt.* Ac piorum ſemper proprium fuit, non ſine certa voluptate, parique vtilitate illa Dei magnalia contemplari, quæ fecit Mariæ Deus, ſi in aliis quidem Sanctis, tum in Virgine Matre vel maximè glorioſus atque mirabilis, quemadmodum alibi demonſtramus. Vna hæc columba & electa eſt, vt Ruperti verbis dicam, quia nec inter Angelos, nec inter bomines ſimilem vel primam habet, vel ſequentem habitura eſt: verè columba, quia gratia plena: verè electa, quæ nõ ſolum ſalua exiſteret, verum etiã ipſam ſalutem pareret.] Ingens profectò Zachariæ & Elizabethæ laus eſt & gloria, quod iuſti fuerint ambo ante Deum, incedentes in omnibus mãdatis & iuſtificationibus Domini, ſine querela, vti ſacrum de illis Euangelium tradit. An his verò Maria nõ præſtitit, maioremque commendationem nõ promeruit, quemadmodum Hieronymus comprobat luculenter. Elizabeth & Zacharias inquit, nos docere poſſunt, quanto inferiores ſunt beatæ Mariæ matris Domini ſanctitate, quæ conſcientia in ſe habitantis Dei libere proclamat: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.] Vbi hoc etiam addit epiphonema, quod ſcio Lutheranæ doctrinæ aduerſari? Quid mirum, in collatione Sanctorum alios eſſe meliores, & alios inferiores, cum è contrario in collatione peccatorum hoc intelligi poſſit?] Albertus Magnus principium per ſe notum vocat, vt quicquid boni aliqua creatura fecit vel recepit, id Mariæ quoque ſine dubio ſit tribuendum, quum à nullo illuſtrium ſuperetur, ſicut Damaſcenus affirmat. Nec veretur dicere Bernardus: Quod vel paucis mortalium conſtat fuiſſe collatum, fas certè non eſt ſuſpicari, tantæ Virgini eſſe negatum, per quam omnis mortalitas emerſit ad vitam.]

Quantum Lutherus Mariæ quia Deipara alio in locu largiatur.

In Euan. de conceptione Mariæ.

Luca 1.

Maria vna & electa columba nulli alij comparanda.

in Cant. lib. 6

Luca 1.

Lib. 1. aduerſus Pelagianos.

Mariam Sanctis aliis præſtitiſſe, nec in donis & ſanctitate inferiorem fuiſſe.

In li. de laudibus Virginis.

Epiſt. 174. ad Canonicos Lugdunenſes

Poſtremo haud minus impium & blaſphemum nobis videtur, quod idem Hæreſiarcha ne Chriſto quidem parcens, audet pronunciare, nihil noſtra referre, nihilque nobis conducere, quam præſtans & inſignis Mariæ ſit filius & fructus: modo ſibi de Chriſto perſuaſum habeat homo, quid nobis ille fuerit atque profuerit ad ſalutem perpetuam comparãdam. Etenim qui tam craſſe docet ac loquitur, an non Propheticis & Apoſtolicis inſultat literis, diuinique verbi ſenſum genuinum vel abnegat, vel labefactat? Proponit paſſim diuina Scriptura, & à nobis conſiderari vult pleraque de Chriſto & eius maieſtate, prę́ſtantia, iuſtitia, iudicio, ſapientia, diuinitate. An verò parum aut nihil refert ac prodeſt hæc docere ac credere? Cæterum quod ad Chriſti gratiam & promiſſionem homini ſalutarem pertinet, nemo niſi prorſus atheus vel negat, vel ambigit, Chriſtum, quatenus Redemptor & Saluator nobis eſt, gratis animis a cunctis amplectendum, & in fide imprimis acceptandum eſſe. Sed refert interim plurimum, vt cui propterea quod Mediator eſt, credimus & fidimus, eidem etiam velut Legiſlatori obtemperemus, & vt breui venturum vniuſcuiuſque Iudicem, ac iuſtum Remuneratorem reuereamur, eidemque & vitæ & mortis Domino, ad cuius numen omne genu flectitur, cum timore & tremore in iuſtitia & ſanctitate noctes & dies inſeruiamus. Verum Lutherus, qui ſuos diſcipulos ſola fide iuſtificat & ſaluat, ſicut & olim Eunomius mentiebatur, rem ſe dignam facit, nihil referre iudicans, quid de Chriſto vel ſcribatur, vel doceatur, vel credatur, modo ſui norint certò ſecum ſtatuere, propinquum ſibi eſſe Chriſtum, huius merita & meram gratiam ad ſe pertinere, ſeque in Chriſto ſola fide iuſtos & beatos eſſe, quantumuis ab Eccleſia vera diſiuncti, multiſque erroribus contaminati, neque Chriſti veſtigiis inſiſtant, neque mandata obſeruent, vt quæ ne ſeruari quidem poſſe perſuaſum habeant. Quid, quæſo, in rem præſentem inſulſius hic author adferret? aut quo pacto magis deprauaret id, quod Chriſtus vrget ſæpè, vt qui beati eſſe cupiunt, [a] ad verbũ Dei audiendum & cuſtodiendum ſeſe componant, vt legem [b] charitatis obſeruent, vt præcepta [c] decalogi moribus exprimant, [d] Patriſque faciant voluntatem? Sed hæc pluribus confutare non attinet, cũ idem Lutherus apertos hic inuoluat errores, vt ſuam de iuſtificatione doctrinam malè cœptam peius vrgeat atque defendat.

Simple docere Lutherum, quod noſtra non referat, quam præſtãs & inſignis Mariæ ſit filius.

Eſaye 7.
Pſal. 71.
Ioan. 1
Hebr. 1
Epheſ. 1
Coloſſ. 1
Act. 7

Non ſatis eſt Chriſtum Mediatorem fide complecti.

Iacob. 4
Mat. 16. & 25.
Apoc. 1. 2. & 3.
Philip. 2
Luca 1.

Quomodo Lutherus in ſuperiore oratione, dogma de ſola fide capiat promouere.

a Luca 11.
b Luca 10.
c Matth. 9
d Matth. 7

Sedenim ad primum Lutheri errorem tãdem reuertor, quo plures alij falluntur & fallunt, dum in hac muliere craſſam & Iudaicam opinionem ſtatuunt, velut illa in matre Domini nihil eximij, ſed carnem ſolum & ſanguinem ſpectauerit, ac ſuo eulogio tantum quæ ſunt corporea, voluerit commẽdare. Nos verò iam antè monſtrauimus, de bac muliere candidius & ſublimius eſſe iudicandum, neque tantam ruditatem illi, quæ tanta libertate Chriſtum grauiter tunc temporis oppugnatum publicè defendit, quæque totius Eccleſię typum geſſit, aſcribi oportere, ſed maiore illam fide fideique confeſſione inſtructam, nobis ab Euangeliſta proponi. Atque ita Chriſti reſponſum quadrat aptius, vt qui hoc modo mulieri reſpõdere voluiſſe videtur: Scio quod ex animo loquaris, & veritatem confeſſa, pręſentes ac valde blaſphemos Euangelij mei aduerſarios non reformides. Tu matrem & geſtatricẽ Verbi prædicas beatam, in illa Deum prædicas, & me ſimul honoras. Quod autem de matre affirmas, equidem non negauerim: quin eam etiam beatam eſſe confirmo: Nolim autem vt quiſquã̃m putet, illam ſolam beatitudinis participem eſſe, ſed generatim boc dixerim, iuſtos & beatos etiam omnes poſſe cenſeri, quicunque idem illud Verbum quod à me prædicatur, corde ſicut illa ſuſceperint, atque opere

Confirmatio ſupradictorũ de muliere, quam Nouatores cum Luthero carnalẽ & Iudaicam potius, quàm Chriſtianam facere moliũtur.

Cur à Chriſto additum ſit Quinimo beati, &c.

fideliter conſeruarior. Quocirca fugiendus imprimis hic error eſt, ne fingamus Chriſtum refutare magis, quam approbare dictum mulieris de beato ventre Mariæ, qui magnam ſanè & incomparabilem illi tribuit prærogatiuam. Etenim verba hactenus & eximie illa beata, quod corporalis fuerit filij Dei mater, & ex hoc beatam illam dixere tot ſeculis, & porro dicent (vel inuitis Hæreticis) omnes generationes. Non intelligunt iſti, quale quantumque hoc Mariæ ſit donum, etiam ſecundum carnem Dei matrem exiſtere. Hoc enim ſolum de ſancta Virgine prædicari, quod Dei mater eſt (vt Anſelmi verbis vtamur) excedit omnem altitudinem, quæ poſt Deũ dici vel cogitari poteſt. Hinc illa extat confeſſio ex ſacris contexta literis, quæ totius Eccleſiæ nomine in templis iampridem recitatur: Benè in te Spiritui ſancto complacuit, ó Maria, cum ad tam diuina myſteria vterum tuum conſecrare dignatus eſt. Ipſe eſt enim ignis conſumens, qui ſanctiſſimam animam tuam in ſeipſo inflammauit, ac ſplendore Diuinæ maieſtatis impleuit, tuumque vterum ineffabili modo impregnauit, fecitque vt Deum & hominẽ clauſa conciperes, clauſa pareres, & poſt partum Virgo permaneres. Iam ergo vterum tuum Domina, velut ſacratiſſimum Dei viui templum, totus mundus veneratur, quia in eo ſalus mundi initiata eſt.] Et rurſus: Verè paradiſus Dei tu es, quia lignum vitæ mundo protuliſti, de quo qui manducauerit, viuet in æternum: Fons vitæ, qui ex ore Altiſſimi prodiit, de medio ventris tui exiliuit.

Maria vere & ſæpe beata dicenda, quia mater fuit Emanuelis.

De excellentia beatæ Virginis Mariæ cap. 2. Ex homiliar. doct. homil. in feſto natiuitatis Mariæ.

Teſtimonium de beatitudine Mariæ, quia Chriſtum in vtero geſtauit & nutriuit.

An verò quiſquã adeò ſit vecors & mẽtis inops, vt exiſtimet Mariam duntaxat nobis idcirco beatam prædicari, quod Chriſtum ſecundum carnem conceperit, geſtarit, pepererit, educarit? ſicut nec Apoſtolos quidem beatos facimus, quod ſola corporali Chriſti præſentia fruerentur. Illud verò ſingularem Mariæ beatitudinem arguit, quod apud Nazarenos degens, verbum Dei ab Angelo prædicatum, eo autem myſterium altiſſimum continebatur, perfecta primum fide percepit, & mox æterno Deo maternũ, veréque purum & exquiſitum hoſpitium præbuit, nunquam etiam Dei futura genitrix, niſi fidem Angeli verbis prima dediſſet, ſeque promptam & lubentem ex ardenti charitate ad diuinum illud opificiũ exhibuiſſet. Prius in illa natus eſt Chriſtus per fidem & amorem, quam per corporalem incarnationem naſceretur, ſicut Scriptor vetus affirmat. Et ſcite [a] Rupertus expendit illud quod [b] ſcriptum eſt: Ianuas cæli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum. Docet enim cuiuſlibet iuſti, ſed Mariæ potiſsimum animam, Dei cælum habitationem vel ſedem eſſe, ac huius quidem Mariani cæli duas ianuas reperiri, quas Dominus Deus aperuerit, mentis nimirum ac ventris. Ianuam mentis, inquit, Deus aperuit, quia beata hæc credidit quæ dicta ſunt ei: ianuã ventris aperuit, quia ſine vitio Virgo concepit, Virgo peperit, & poſt partum Virgo permanſit.]

Mariam Domini matrem prædicari beatam, ſed non ob ſolam, vt dicunt, maternitatem.

a Lib. 1. in Matt. de gloria & honore filij hominis.
b Pſal. 77.

Maria & mentis & ventris ianuam aperuit Deo.

Qvare ſi ſedulo animaduertas, vana iſti ſpeculatione deluſi, in errorem duplicem prolabuntur. Primum enim dum carnis iudicio nituntur, carnalẽ Chriſti generationem præpoſtere contemplantur, ideoque nihil ferè præclari de illa (vt ita dicam) maternitate ſentiunt, quæ tamen ſummam, vt liber tertius explicat, habuit prærogatiuam, & in immẽſum Mariæ auxit beatitudinem. Quod ſi Paulus dicere non veretur, ſaluari mulierem per filiorum generationem, & virum infidelem per mulierem fidelem ſanctificari, quanto amplius Mariæ tribuĩ par eſt, quæ nulli omnino matri ceſsit fide, pietate, omníque officij diligentia, quæ aut viro aut filio à muliere poteſt vnquam impendi? Deinde vno velut pede metiuntur illam carnis propinquitatem, quæ in Maria, & quæ in aliis Domini conſanguineis fuit, ſicut ſæpe diximus. Hi verò de ſola carnis coniunctione gloriabantur, non intelligentes generis claritatem & perſonarum dignitatem per ſe quidem conſideratam, ad iuſtificationem Chriſtique amicitiam cõciliandam nihil prorſus valere, ſicut Iudæi potiſsimum arbitrabantur. Habet igitur Maria ſingulare hoc beatitudinis priuilegium, ſicut à [a] Beda dictum eſt, quod verbum Dei incarnatum Virgo in vtero geſtare, parere ac nutrire digna extitit, quæ, ſicut probauimus, etiam antequam Chriſti mater efficeretur, ſingulari Dei gratia cumulabatur, & ad hoc tantum Dei opus, cui ab æterno deſtinata erat, à ſummo artifice Deo parata & inſtructa peruenit. Tantum abeſt, vt nudum miniſterium, poſtquã Dei mater ab Angelo fuit electa, ſit in illa contemplandum: in illa nunquam, quæ ſancta & beata Virgo fuit, priuſquam ſanctior, & beatior filium Dei conciperet ac pareret. Rectè igitur de illa profitetur Bernardus: Nec in terris locus dignior vteri virginalis tẽplo, in quo filium Dei Maria ſuſcepit.] Et alio in loco: Magnum eſt Angelo, vt miniſter ſit Domini, ſed Maria ſublimius quiddam meruit, vt ſit mater. Fœcunditas itaque Virginis ſuperueniens gloria eſt, tãtoque excellentior Angelis facta munere ſingulari, quanto differentius præ miniſtris nomen matris accepit: hanc inuenit gratiam plena iam gratia, vt charitate feruida, virginitate integra, humilitate deuota, fieret nihilominus ſine viri cognitione grauida, ſine muliebri dolore puerpera. Parum eſt, quod ex ea natum eſt, Sanctum vocatur & eſt Filius Dei.]

Permultum Mariæ, quia Dei mater eſt tribui oportere.

1 Tim. 2. 1. Cor. 7.

a In præſens Euangelium.

Singulare priuilegium beatitudinis competit virgini.

Nudum miniſterium in matre Domini minime contemplandum eſt ſine virtutibus interioribus.

Serm. 1. de Aſſumptione Virginis. Serm. de natiuitate Mariæ.

Atqve huc pertinent præclara illa eulogia, quibus Maria tanquam Domini mater à Patribus plurimum commendatur. Prædicat igitur illam [b] Chryſoſtomus, & vocat animarum palatium Regis Angelorum, rationalem paradiſum, alterum cælũ, diuinum templum, habitaculum verbo Dei dignũ, thalamum diuinæ humanitatis, purum cubiculum ortus Chriſti, animatum Dei templum, cæli terræq; pariter domicilium, incomprehenſibilis naturæ ampliſsimum habitaculum. Celebrat eandem Ephrem Baſilij Magni Diaconus, à quo dicitur Acerra aurea, lucerna micantiſsima, vrna cæli manna geſtans, tabula ſcriptam legem ferens mortalibus, arca vera, charta diuiniſsima, paradiſus deliciarum & immortalitatis, ſignum vitæ, & thronus Creatoris. Plures id genus typos reperit Georgius Nicomedienſis antiſtes, quibus Meſsiæ parens iam olim mirabiliter adumbrata, & credentibus omnibus commendata ſit. Appellat igitur illam portam ſemper clauſam, animatum velum quod in ſe celauit diuinitatem, inauratum candelabrum, menſam in qua vitæ panis propoſitus, aureum thuribulum, arcam ſanctificationis, quę portauit cæleſte manna, noui Teſtamenti theſaurum, vrnam inclytam ac glorioſam, virgã Sacerdotalem, quæ abſque irrigatione florem produxit, ſanctam terram & deſiderabilem, ex qua orta eſt iuſtitia & veritas, montem vmbroſum, in quo habitare placuit verbo, montem à quo abſciſſus eſt lapis, qui repleuit orbem, oleam fructiferam, thronum

Patrum teſtimonia Mariã celebrantium quia Chriſti mater extitit.

b In oratione de annunciatione Virginis.

Quomodò Dei matrẽ venerenter appellet Ephrẽ.

In orat. de laudib. Mariæ.

In oratione de oblatione Deiparæ in templo.

num glorioſum, regium vehiculum, ſanctam Sion, lectum Salomonis, librum obſignatum, reginam à dextris ſtantem, quæ nullam ſuſcepit maculam libero ſuo arbitrio, ſponſam Chriſti, hortum cõcluſum, fontem ſignatum, ex quo manant fluenta puriſſima, animatam Dei ciuitatem, ſanctificatum Dei tabernaculum, domum glorioſam, indiſſolubile templũ, agnam immaculatam. Quid verò Andreas Archiepiſcopus Hieroſolymitanus? quam illuſtribus epithetis Mariam exornat, quantiſque illam vehit laudibus? vt eas omnes non audeam repetere, ne ſim Lectori ad nauſeam vſque prolixus. Hoc ſatis ſit ex illo citaſſe, quod vocet Virginem præclariſſimam, ornatiſsimam, diuinæ gloriæ templum, ſacroſanctũ Regis palatium, thalamum, theſaurum, cælum & domicilium cælo præſtantius, terram virgineam, ex qua nouus Adam formatur, nouam Dei arcam, vrnam auream, forcipem ſeraphicam prunæ myſticæ, ſpirituale ſpeculum, Prophetarum & Patriarcharum decus.

Quomodo Deipara vocetur ab Andrea Hieroſolymitano.

In orat. de feſto Annunciationis, & eiuſdem dormitione.

B

QVIN igitur? præcurrerunt tot illuſtres typi, præceſſerunt huiuſmodi myſtica Legis ſymbola, ſed & Prophetica acceſſerunt ſæpè oracula, quibus felix Meſsię parens antiquis Patribus pulchrè ſanè atque artificioſe adumbratur, vt eò magis ad tuitics promiſſæ matris expectationem & deſiderium pij omnes excitarentur, vtque ſi non diſertè loqui, at certè quidem ſecum cogitare ita poſſent: Beatus ille venter, beata vbera, beatum corpus vniuerſum illius benedictæ matris, quæ nobis exoptatum & orbi ſalutarem proferret Emanuelem. Longa nobis omnis mora eſt: rorent tandem cęli, & aperiatur huius vteri terra, vt ſalutis fructum proferat, nobiſque germinet & Saluatorem. Et ſtultam adhuc muliierculam vocat impudens planè Lutherus, eam nimirum, quæ cæleſtis reuelationibus luce perfuſa, vel ſapientiſsimos & doctiſsimos hactenus ſuperauit: quod exhibitum Meſsiam & ſingularem eius matrem nõ modo reuerenter agnouerit, ſed & intrepide, publice, perfecte prædicarit? Cur illa non cogitaret ac diceret: Perquam beatus eſt venter tuus, ô Maria, arca illa intus & foris aurea, in qua cæleſte noſtrum mãna ſedulo primum conſeruaſti. Felicia & vbera tua, non fracta libidine, ſed de cælo plena, & lac illud dulciſsimum ſuppeditãtia, quæ ſæpè in tuo gremio æternum Dei filium refeciſti. Deinde tum Græci, tum Latini Patres, quorum non paucos citauimus, vno velut ore ſibi & orbi gratulantur, felicem illam veniſſe matrem, quam vetus inſtrumentum paſsim inſinuabat, multiſque modis & typis tam belle præludebat, de qua etiam vetuſtiſsimi Rabbini egregie philoſophantur. Tam celebris erat de matre Meſsiæ iam olim omnium, qui aliquid apud Iudęos iudicio doctrinaque valebant, exiſtimatio.

Maria etiam a piis veteris teſtamenti ſæpe ac multum deſiderata & beatificata.

Eſai. 45

C

Quomodo hęc ipſa muliier Marię potuerit gratulari.

D

ET vetabit adhuc nobis Caluinus, ne ſit parum imperioſus & iniquus, vetabit inquam, nos reperto gaudere theſauro, præſentem ſpectare lucem, oblatam amplecti gratiam, beatam ſalutare matrem, & ex illa ipſa nobili arbore generoſum illum fructum decerpere atque guſtare, qui nobis perditis vitam, deſperatis ſalutem, mortuis immortalitatem omnẽ adducit atque conſeruat? Quod hoc eſt nouum, infeſtum maléque feriatum hominum genus, quod nos à diuinis laudibus, ab Euangelicis vocibus, à ſolennibus concionibus auocat, & auocatos abducit? Quo autem abducit? ad atras ſpeluncas, ad pſalmos

Nos etiam veterum & mulieris huius exemplo Deiparæ non immerito gratulari.

A

deprauatos, ad hymnos effœminatos, ad cantiones authorum obſcuriſsimorum, ad concentus haud diſsimiles Arianicis. Nam Arianis etiam, quod alibi meminimus, olim familiare fuit, cantiones Eccleſiaſticas faſtidioſe reſpuere, nouas & ſuę Sectæ aptas ſubſtituere, ſubſtitutas vulgo commendare, illaſque gratiores reddere melodiæ ſuauitate, vt ſic molles animi peſtilentis doctrinæ dulci quidem, ſed venenato ſucco allecti, facilius ab orthodoxa veritate deflecterent, quum ſcilicet de ſacris omnibus & cõmentandi, & cantillandi, & diſputandi nulli non poteſtas libera relinqueretur. Adeò vere dixit Tertullianus: Nemo venenum temperat felle & helleboro, ſed conditis pulmentis, & benè ſaporatis & plurimum dulcibus id mali inijcit.] Verum ad rem ipſam propius, atque vt ſummatim agamus.

Sectariorum eſt proprium, nouos hymnos adferre, & cantillare in odiũ Eccleſię.

Vide Auguſtinum contra Maximinum Arianorum Epiſcopum lib. 1. & epiſt. 174.

Vide & Athanaſij epiſt. de rebus geſtis Arimini.

B

SI beati ſunt omnes, qui verbum Dei audiunt, & cuſtodiunt illud, vt hic Veritas apertè teſtatur, quãto beatior demum Chriſti mater eſt exiſtimanda, quæ antequam ad hoc maximum dignitatis genus, vt Domini mater eſſet proueheretur, non ſolum ab homine, ſed etiam ab Angelo Dei verbum audiuit, auditumque ſumma & fide, & humilitate, & pietate complexa eſt, diuiniſq; aucta muneribus, digniſſimam ſe verbi cuſtodem ſemper præbuit, vt à filij docentis, imò & in cruce pendentis latere non poſſet auelli? An non Chriſtus ipſe ſuis loquitur: Beati oculi qui vident, quę vos videtis? Si ergo beati oculi Apoſtolorum, qui verbum illud, quod fuit ab initio, coram & familiariter, ſed non toto quadriennio, & fide imbecilla præditi intuebantur, cur ſit nefas quæſo, nunc dicere: Beati oculi Mariæ, qui mundi lucem & Verbum carnem factum, illumque ſpecioſum præ filiis hominum, ante alios primum ſpectauere, ſimulque per omnes ætatis illius progreſſus incredibili cum voluptate, & fide nunquam dubia ſpectando, ſeſe oblectauere? Pari ratione, cur non rectè profiteamur: Beatæ aures, quas Maria pluſquã regina [a] Saba, non dicam ad Regem Salomonem, ſed ad ipſam Dei ſapientiam, ſed ad iuſtitiæ Doctorem & Magiſtrum vnum Chriſtum priuatim & publicè audiendum cupidiſsimas attulit, nullus vt illum vel attentius, vel lætius, vel vtilius de ſummis illis diſſerentem myſteriis vel interrogaſſe, vel auſcultaſſe videatur? Cur non beatas quoque Virginis manus appellemus, quæ tot annis, tanta cum animi ſuauitate de verbo vitæ contrectauerunt? manus inquam, quæ huic diuiniſsimo infanti, puero, adoleſcenti in victu atque veſtitu noctes ac dies materna quæuis officia fidiſsime præſtiterunt? Cur non beatos pedes etiam agnoſcamus, quos Dei amor, Chriſti cura, & obedientiæ lex ad longas, difficiles & ſacras illas peregrinationes frequenter extruſit, pedes inquam, quos ad Chriſti veſtigia tum inſequenda, tum reuiſenda, ante & poſt filium in cælos aſſumptum libenter exercuit ac defatigauit? Cur demum beata non fateamur oſcula, quę dilecta dilecto, in charitate non ficta toties & tã tenerenter delibauit, quæ à nato viciſsim amanter accepit, cũ talẽ Filium talis mater in ſinu amplecteretur, & tam dulce dulci de collo pẽderet onus, quod eadẽ parẽs & nutrix & gerula manibus circumferret, geſtaret in vlnis, foueret in gremio, ac ſæpenumero blãdiſsime demulceret? at quẽ verò demulceret? lilium conualliũ, Iſraelis gloriam, lumen gentium, delitias orbis terrarum, ſuum

Lib. de ſpectaculis.

Lucæ 11

Maria inprimis beata inter eos, qui beati maximè cenſendi ſunt.

Lucæ 1.

Mariæ oculi beatiores quã Apoſtolorũ.

C

Ioan. 19

Lucæ 10

Pſal. 44

a 3 Reg. 10

Lucæ 11.

Mariæ aures beatiores quã primorum diſcipulorum.

Quomodo Mariæ manus beatę dici poſſunt.

D

Mariæ pedes quomodo beati æſtimari queant, ſimul & eius oſcula.

cor, ſuum theſaurum, ſuum decus, ſuum ſolarium, A ſuum præſidium vnicum. Certè Mechtildi ſanctæ virgini hoc reuelauit Deus, ſæpenumero vſu veniſſe, vt Maria ſuum infantulum in gremio foueret, ſuumque caput illius capiti ſuauiſſime applicaret: ita verò factum eſſe, vt filij caput & faciem profuſis amoris lachrymis irrigaret. Hûc verò ſermonẽ matri eo tempore familiarem vſitatũque fuiſſe, vt cõpellãs filium diceret: O ſalus & gaudiũ animæ meæ.

Quomodo Maria erga paruulum Ieſum ſe geſſerit.

Lib. 1. gratiæ ſpiritualis

V I D E A N T V R hæc aliis tantum fuiſſe figmenta, vel vulgaria & communia quædam maternæ pietatis miniſteria, quæ parentes & nutrices ſuis liberis vltro exhibeant, dum illos quam poſſunt, tenere & amanter educant. Sed enim quid aliis matribus cum hac, quæſo, commune? quæ quod illæ faciunt, à ſe quidem alienum eſſe non putauit: quicquid autem faceret, quia non homini ſolũ, ſed Deo etiam ex ſe carnem induto ſeruiebat, longè rectius intellexit, & exactius obiuit, & perſenſit ſuauius, & abſoluit dignius: quemadmodum illam profectò decebat, quæ maximo fidei lumine illuſtrata, & eximiæ charitatis igne flagrãs, nullis carebat præſidiis, ad tale miniſterium tali nutrici neceſſariis atq; opportunis. Cui rei maiorem fidem faciet, ſi quod piorum contẽplatione dignum eſt, in animum reuocemus, Chriſti Domini, licet infantis & pueri, carnẽ per ſe tenerrimã, dulciſsimam, mundiſsimam ſimul & efficaciſsimã extitiſſe, per quã intus latens eius Diuinitas ſuo modo reſplenduerit, ac ſuauem quandam fragrantiam ediderit, admirandamque virtutẽ, vt multi ſenſerint, C exeruerit ſæpè. Hinc Apoſtolorũ oculi & aures, vt diximus, à ſingulari beatitudine cõmendãtur, quod Chriſti Magiſtri ac Domini non tantum ſpirituali, ſed etiam corporali familiaritate, dulciq; conſuetudine fruerẽtur: qui & ſanctè poſtea gloriãtur, quod illum audiuerint coram, & oculis viderint, ſuiſque manibus contrectarint. Tũ, ſicut Euangeliũ docet, ex hoc ipſo corpore virtus exibat & ſanabat præſentẽs omnes, nemo vt fruſtra vel dominicã carnẽ, aut Chriſti tunicã attingeret, ſi quando ſuã gratiã Chriſtus liberaliter vellet populo communicare. Quid, quod ſanctis hominibus hoc ſæpe contigit, vt eorũ cõſpectus, colloquia, tactus, oſcula multis præſentẽ opẽ adferrent, vtq; accedentes non ſolum ex ægris

Maria longè perfectius quam reliquæ matres erga filiũ laborauit.

Chriſti caro longè nobilior, & ſanctior, quã aliorum puerorum caro fuit matremque beatiorem reddidit.

Lucæ 10.

Ioan. 1
1. Ioan. 1

Luc. 5. 6. & 8.

Sanctorũ præſentia corporalis multis ſæpe efficax & ſalutaris.

incolumes, ſed etiam vita integriores, & ſpiritu in vtero Dei amore atq; cultu alacriores efficerentur.

I A M quod ad Mariã attinet, non minus illa quidẽ ac reliqui omnes, quibus corporalis Chriſti præſentia profuit, diuinæ influentiæ per Chriſti carnem operantis capax fuit, ac maiorem certe quam alij, fidem & charitatem ad hoc diuinitatis organum rite tangendum atque tractandum attulit, præſertim dũ filio adhuc infanti, & puero, & adoleſcenti operam maternam impendit. Quis igitur niſi inſulſus ambigat, illam in ſumma & quotidiana cũ Emanuele familiaritate atque coniunctione, ſingularẽ e Chriſti carne fructum hauſiſſe, vt proinde mirificus quidã ſenſus ſanctiſsimi gaudij, maximę dulcedinis, incre- B dibilis virtutis, & præſtantiſsimæ voluptatis matri lectiſsimę accederet, vtq; per crebram diuinæ carnis contrectationẽ ipſa ſubinde mundior, ſanctior, atq; (vt ſic dicam) diuinior effecta ſit? O matrẽ & nutricem vere beatam: ô reuerẽda & prædicanda eiuſdẽ matris membra: vt intus & foris vere plenéque guſtaret, quã ſuauis eſſet ille paruulus, cuius carne nihil ſacratius ac fragrãtius, cuius aſpectu nihil lætius cuius cõplexu nihil purius, cuius familiaritate nihil in terris iucũdius queat excogitari. Cogitare quidẽ & admirari poſſumus, pro dignitate autem æſtimare non poſſumus illas diuitias atq; delitias, quibus tũc Meſsiæ mater, in illo diurno nocturnoq; contubernio abũdarit, quæ diuinis de rebus abdita ſublimiaque ſenſa conceperit, quos perfecti amoris æſtus & ardores pertulerit, quas itidem familiares ac dulces ſæpe lachrymas profuderit, quum ſe totam filio nõ ſolum humili, vt ancillam, ſed etiam amãter, vt matrem, offerret, cõmendaret, impenderet. Igitur ſicut mulier illa Euãgelica Virginis matris vterũ & vbera ob Chriſti contactum beatificauit: ita nos etiam plures Mariani corporis partes, vti manus & brachia, quibus ad tantæ prolis partum & educationẽ ſanctiſsime vſa eſt, merito ſuſpicimus atque prædicamus. Hic ſi curioſi & moroſi homines, quibus nũquam fere ſatisfacere poſsis, nobis pergent obſtrepere, & Scripturam expreſſam requirent, næ illi parum expendunt, quantã ſenſuum & intelligẽtiæ copiã ex paucis Euangelij verbis hauriãt ij, qui humili ac ſtudioſo animo in ipſius cõmentatione verſantur.

Chriſti præſentia & tactu Maria gratiam & ſanctitatem maiorẽ conſecuta.

Quomodo Maria ſecundum corpus & membra poſſit à nobis beatificari.

Mariæ ſingulares opes & delitiæ ex Chriſti contubernio proueniebant.

Plura nobis de Maria cogitanda ſunt, quam in Scripturis expreſſe legamus.

IN EFFIGIEM SVBSEQVENTEM CARMEN PHILIPPI MENZELII D. ET PROFESS. MED. INGOLSTAD.

QVid tibi mentis erat, Virgo, quos pectore planctus, D
Quas lachrymas (ſi non lachrymas dolor hauſerat omnes)
Diua, dabas, gemitu, heu, inconſolabilis alto
Dum miſeranda tuum, ſolo iam nomine mater,
Vnigenam infando mactari funere Natum
Inſontem, penituſque aliena ob crimina culpa,
Aſpicis, ablucioſque vides morientis & ora,
Et circum gelidos letho complecteris artus?
Sol equidem tam triſte nefas ne cerneret ipſe,
Abruptis mœſtus radiis in nubila fugit:
Bruta ſed & tellus atri concuſſa dolore
Horruit, & ſceleris tanti ſub mole laborans
Laxauit rigidos tremefacto corpore montes.
Hoc hoc illud erat, tibi quod longæuus ad aras
Interpres Diuum, quondam pia dona ferenti,
Prædixit Simeon. Veniet labentibus annis
Tempus, ait, quando immani tibi vulnere adactus
Trans animam bant gladius, Virgo miſerabilis, ibit.
Hei mihi, quàm falſum dixit Simeon? Liquet res
Indubitata palam: Cerno, cerno amplius vnum,
Qui te, Diua, petit, qui te transuerberat, enſem.
Quippe nec impreſſum ſpinoſo tegmine gnati
Dulce caput, pallorque genis ſuffuſus, & atra
Morte graues oculi, concreti ſanguine crines,
Lingua ſitim confeſſa acrem, cumulataque mille
Vulnera vulneribus, neque te clamantis ab alta
Iam cruce lucifica, media inter funera, voces,
Immenſo tantum tua confixere dolore
Pectora: Quin etiam diris ſors prima Satanæ
Cerinthuſque, Hebionque, euerſoreſque ſacrorum
Neſtor, & Heluidius ſimulis furialibus acti,
Direxere aciem, ſtrictiſque tot enſibus omnes
Te contra ſua caſtra mouent, tibi vulnera crebri
Ingeminant: Quorum facinus crudele propagat
Hoc æui Hæreſeon legio non vna per orbem

Bella

Bella ferens, dum cunctâ tuo meditatur honori
Extrema, & rabido paſſim te dente laceſſit.
Tu tamen, ô, firma nunc ætheris arce beati,
Diua, ſedens, omnem millena in gaudia luctum
Soluiſti. procul eſt, quicquid doles: Vnicus ille,

Quem propter tot dura lubens, tot acerba tuliſti,
Filius, æterno præſens te mulcet amore:
Ille truces plagas, atque intentata propulſat
Vulnera, maternæ vindex, tutelaque famæ.

DEO LAVS.

CAPVT VIGESIMVM SEPTIMVM.

De gladio Mariæ Virgini prædicto à Simeone, ac de varijs acerbiſque doloribus, qui Virgineam eius animam pertranſierunt: nullam verò infidelitatem, aut in fide dubitationem in hiſce doloribus illi adhæſiſſe. Tum de varijs cauſis, quæ dolores & angores Mariæ maximos crearunt ob Filium.

Propoſitio de ſequenti tractatione, eamque non parui eſſe momẽti.

SVPEREST de Mariæ doloribus, qui animum eius grauiter vulnerarunt agere, partim vt fidem antè datam liberemus, partim vt hoc graue & vtile argumentũ, de quo multi multa ſcripſerunt, in hoc Opere non prætereamus, ſimulque à quibuſdam connexis erroribus pro noſtra virili vindicemus. Primum verò iuſti Simeonis dictum, velut totius tractationis noſtræ fundamentum excutiemus: deinde occaſiones & cauſas dolendi, quæ Mariæ mœrorem iuſtum creare poterant, ex hiſtoria Euangelica indagabimus. Quibus de rebus tanto diligentius agendum cenſeo, quanto plures hodie ſunt male perſuaſi, acerbos dolores & grauem B multiplicemque luctum Virgini matri non competere, quineriam tantæ perſonæ ſanctitati atque cõſtantiæ ſatis indecorum eſſe. Nec deſunt, qui pro ſua mirabili ſapientia veterem morem piorum, Mariæ dolores & angores contemplantium ac venerantium planè contemnant ac ſubſannant, nulloſque in precio haberi velint, quæcunque ad Mariæ compaſſionem, vt noſtri dixere maiores, aliqua ex parte referuntur. Sed ad rem ipſam propius accedamus.

Lucæ 2.

Repetitio hiſtoriæ de Simeone in tẽplo prædicente Mariæ gladium, qui animam eius penetraret.

CVM iuſtus ille Simeon Spiritu ſancto afflatus, in templum veniſſet Hieroſolymitanũ, & Ieſum puerum à parentibus allatum, in ſuas vlnas accepiſſet, C eximiis illum laudibus Senex lætiſſimus publicè celebrauit. Hinc ad pueri parentes Ioſeph & Mariam ſeſe conuertit, illiſque benedixit, ſiue illa benedictio fuerit Sacerdotalis, vt multi autumant, ſiue laudis & gratiarum actionis, ſiue religioſæ cuiuſdam imprecationis. Probabile quidem non eſt, Simeonem illis more vulgari tantum fauſta eſſe precatum, ſicut hoc loco vertit Caſtalion, multique cum Luthero & Spangenbergio explicant. Etenim præterquam quod iſti Sacerdotum munus exoſum habent, quorum eſt proprium in Eccleſia benedicere, veteris etiam legis morem ſolennem ignorare videntur, in qua [a] Heli Sacerdos Annæ Samuelem filium in templum adducenti benedixit, ad eum fortaſſe modum, quem Moyſes filiis Aaronis ad benedicendum in Lege præſcripſit. Cui rei maiorem fidẽ præbet, quod ex Iudæorum Rabbinis [b] non obſcurus Moyſes Maimonis teſtatur, huiuſmodi benedicendi morem in templo ad Simeonem iuſtum vſque peruenisse, atque in eo demum ceſſaſſe, nimirũ, quod iam tempus appeteret, Aaronicum Sacerdotium cum Chriſtiano, Legale cum Euangelico commutandi, & in Chriſti nomine omnia conſecrandi. Sacerdotem verò Aaronicum hunc fuiſſe Simeonẽ non ſolum Epiphanius, ſed etiam Cyrillus Hieroſolymitanus, vt & anteà meminimus, perſpicuè tradit. Quod ſi Galatino credimus, Magiſter ille fuit

Quomodo Simeon parẽtibus Domini benedixerit.

a 1. Reg. 2.

b Num. 6.

In lib. More.

Heb. 7. & 8

A Gamalielis, ad cuius pedes Paulus eſt inſtitutus, ac eo grauatim adductus, vt Eſaiæ crederet vaticinanti, Meſſiam ex Virgine naſciturum, ſicut libro ſecũdo ſignificauimus. Errat autem Eraſmus de hoc Simeone iudicans, quod ſicut Mariæ & Ioſeph benedixit, ſic etiam puero Ieſu ſit benè precatus. Prius illud Lucas aſſerit euidenter: poſterius autem non attingit, ſed oſtendit quod Simeon Dominum benedixerit, id eſt, laudando prædicarit, quum nec decuerit ſenem puero, vt aliis benè precari, de quo tam illuſtrem plenamque cognitionem haberet, ſicut oratione ſua publice teſtatus eſt. Qui Simeon Mariam peculiari certè honore dignatur, quum illi ſoli ſeorſim ſuum depromit & committit vaticinium, haud dubiè per ſpiritum intelligens, quanto præ- B ſtantior eſſet vera & naturalis pueri mater, quã Ioſeph putatiuus ac nutritius pater, hancque vnice ſuſpiciens, vti nobilem & Virginem & Propheriſſam, quam Eſaias multo antè promiſiſſet, multique pij tot ſeculis expectaſſent. Ego verò nihil ambigo, quin ille in ipſo colloquio perſonam tantæ matris revereretur, & cum eadem plura conferret, quam Lucas hoc loco expoſuerit. Cæterum vt ad noſtra veniamus, inter alia quibus Propheta Simeon Mariam affatur, hoc etiam grauiter nunciat: Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.

Actor. 23
Eſaia. 7
In Paraphr. circa cap. 2 Lucæ.

Eraſmi error de Simeone, qui puero IESV ſit benè precatus.

Mariam à Simeone in templo honoratũ fuiſſe.

Eſa. 8.

C VBI mox vetus incidit quæſtio, de quo gladio Mariæ animam pertranſituro Simeon vaticinetur. Eſt enim gladius quidem corporeus, de quo Chriſtus ad Petrum loquitur: Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit. Eſt & ſpiritualis gladius, quem Paulus Chriſti militibus commendans inquit: Accipite gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei: iſque gladius omni enſe ancipite penetrabilior, quia viuus ſermo Dei & efficax. Rurſum eſt ſcandali & ambiguitatis gladius, quo certè imbecilles Apoſtoli percuſſi ceciderunt, quando ob crucem & mortem Domini offendiculum paſſi, Magiſtrum deſeruerunt. Eſt demum tribulationis ſiue doloris atq; compaſſionis gladius, qui hominis quamlibet iuſti animam D vulnerat, ſuoque modo pertranſit ac penetrat ſæpè. Multæ enim, vt ille ait, tribulationes iuſtorum. Itaque de probo caſtoque adoleſcente Ioſeph canit Dauid, quod ferrum animam eius pertrãſierit, quãdoquidem fratrum iniuria venditus alienigenis, & impudicæ heræ calumnia in vincula coniectus, ad tempus vitam duxit calamitoſam. Docent autem Ambroſius & Beda, Simeonem de corporeo gladio non agere, cum nulla extet hiſtoria, quæ Mariam ferro, gladio, aut violenta morte affectam, ex hac vita migraſſe confirmet. Deinde nihil noui aut præclari aſſereret Simeon, ſi MARIA non niſi verbo Dei ceu gladio transfigendam diceret: hoc enim veluti quotidiano & lauto cibo illa vel maximè paſcebatur atque oblectabatur, cum

Aliũ eſſe gladium corporalem, alium ſpiritualem.

Math. 26

Epheſ. 6
Hebr. 4

Gladium eſſe ſcadali & dubitationis, ac rurſus tribulationis & doloris.

Pſalm. 33
Pſalm. 105
Gen. 37. & 39
In Lucam cap. 2

Simeon non prędicit Mariæ gladium externum ſiue martyrium neque gladiũ verbi Dei.

cum in delitiis haberet, auditum Dei verbum ſecum animo reputare atque reuoluere. Igitur metaphora vehementius aliquid ac aſperius, quod animam feriat, Scripturæ more deſignat.

Simeon Mariæ non prędicit gladiū infidelitatis vel in fide dubitationis, ſicut Origenes ſenſit.

Hom. 17. in Lucam.

ORIGENES gladium ſcandali & ambiguitatis, adeoque infidelitatis hic Marię auſus eſt attribuere, perinde ac ſi illa cum Apoſtolis commune ſibi ſcandalum habuerit, atque in vera fide nutarit, quum Chriſtum filium in horrendis & extremis illis verſari ſuppliciis vidit. Sed hæc interpretatio reiicitur ab eruditis, & cum recepta probataque fidei veritate pugnat, partim quod Scriptura hoc modo gladij nomen nuſquam vſurpet, partim quod non ſit conſentaneum, matrem Domini poſt tot tantaque gratiæ acceptæ præſidia tam fœde lapſam, ſuiſque diſſimilem extitiſſe. Quin potius conſtat, eandē in morte filij fortem & inuictum pręſtitiſſe animū, & Apoſtolis in fide conſtantiorem vſque perſeuераſſe, ſicut poſtea pluribus oſtendemus. Stabat igitur ante crucem mater, & fugientibus viris ſtabat intrepida, nec mutabat animum, ſpectans piis oculis filij vulnera, per quem ſciebat omnibus futuram redemptionē. Non enim ignara erat myſterij, quod genuiſſet reſurrecturum] vt verbis [a] Ambroſianis vtamur. [b] Ex Auguſtino ſimile quiddam adfertur, velut illa dubitationis, vel infidelitatis gladium fuerit experta, ac penetrantem ſenſerit. Cæterum hæc Auguſtini ſententia non ex alio libro citatur, quam qui de quæſtionibus veteris & noui Teſtamenti inſcribitur, & Doctorum iudicio Auguſtinum nec habet, nec habere meretur authorem. Dionyſius Rickelius, vt veteres excuſet, qui Marię fidem hic ſuſpectam faciūt, in hunc modum erudite cenſet: Sapientiſſima & conſtantiſſima Virgo, quę filij ſui paſſionem, paſſioniſque modum clarè & diſtincte præcognouit, magis quam Dauid, Eſaias, Daniel, aut aliquis Prophetarum, in paſſione ipſius nullatenus dubitauit, imò fideliſsima manſit. Ideò Patrum verba exponentur non de dubitatione infidelitatis, ſed admirationis naturaliſque pietatis, qua quis de veritate aliqua omnino certiſsimus miratur, & per modum dubitationis ſtupet, ſeu diſcutit, qualiter res ita ſe poſsit habere.] Atque hæc non minus verè, quam candide Dionyſius, vt ſciamus Patrum dicta de Mariæ dubitatione cum venia ſic poſſe accipi, vt ea dubitatio non ex infidelitate, ſed ex ingenti admiratione proueniat, qualis & ſanctis oboritur ſæpè, & cum ſtupore quodam coniuncta eſt, quum præter naturæ modum & ordinem inſolitæ quędam rerum ſpecies illis ſeſe offerunt, & quaſi attonitos tenent. Quarè Franciſcus Lambertus, vt vnum ex aduerſariis proferam, hic etiam Virgini noſtræ patrocinatur, atque vti par eſt, hunc ſiue dubitationis, ſiue infidelitatis gladium, velut à Simeonis mente ac ſenſu alienum, atque vt tali matre prorſus indignum reiicit, minimeque probandum putat. Sic enim ſcribit: *Quod hic quidem infidelitatem gladio volunt intelligi, nullatenus eſt audiendum. Nam præter id, quod probare nequeunt quod ſentiunt, & quod ſentiunt textui minime conuenit, temerarium eſt, & vt confidenter loquar, a veritate alieniſsimum. Qui enim fieri potuit, vt ſancta Dei mater infidelitatis gladio tranſfigeretur, in cuius pectore nihil minus vnquam fuit quam infidelitas? Atqui a principio fidei integerrima extitit. Quieſcant obſecro, eiuſmodi blaſphemiæ, & impia carnis inuenta. Ego quidem nihil tribuere volo beatæ Virgini plus quam ſcriptum reperiamus: volo tamen aſſerere quod de ea* A *ſcriptum eſt, nempe quod beata quæ credidit. De fide eius teſtimonia habemus: verum quod infidelis fuerit, nec minimum quidem verbum vſquam reperies.*

a Lib. de inſtitutione Virginis cap. 7.
b Lib. de quæſtionib. veteris & noui Teſtamenti.
Lib. 3 de præconio & dignitate Virginis cap. 23

Auguſtini nō eſſe librū, qui Marię gladiū tribuit infidelitatis.

Quomodo Patres intelligendi ſint, qui Mariæ fidem in morte filii ſuſpectā reddere videntur.

Etiam ex aduerſariis quidam hic Mariā defendunt quę in morte filii de fide nō dubitarit.

In expoſitione Euang. Lucæ cap. 2.

Maria inde ab initio in fide integerrima.

QVOD igitur nonnulli veteres, & Græci maximè ſcriptores, vt [a] Chryſoſtomus, [b] Amphilochius, [c] Theophylactus hic impegerunt, cum primis [d] Origeni multorum errorum principi imputare fas eſt, qui hunc ſenſum Simeonis verbis primus, vt opinor affinxit. Sic autem habet: Et tuam ipſius animā, quæ ſcis abſque viro peperiſſe te virginem, quæ audiſti à Gabriele: Spiritus ſanctus veniet ſuper te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi: pertranſibit infidelitatis gladius, & ambiguitatis mucrone ferieris, & cogitationes tuæ te in diuerſa lacerabunt, cum videris illū quem filium Dei audieras, & ſciebas abſque ſemine B viri eſſe generatū, crucifigi & mori, & ſuppliciis humanis eſſe ſubiectum.] Vbi certè Origenes non modo nimium ſibi permittit, ſed & Euangelicum locū in Marię iniuriam vi magna detorquet, duplici quidem argumento deluſus. Primum eſt: Quid inquit? Putamus quod ſcandalizatis Apoſtolis mater Domini à ſcandalo fuerit immunis?] Alterum: Si ſcandalum in Domini paſsione non paſſa eſt, non eſt mortuus Ieſus pro peccatis eius.] Quis enim non videt, vtramque rationem adductam, ſi rite ponderemus, ad præſens inſtitutum probandum infirmā, ac nullius momenti eſſe? Enimuerò ſi Maria ſanctitatem habet ſuper excellentem & pleniſsimam, iuſtitiamque perfectam (vt idem Origenes aſtruit luculenter) cur non putemus, eādem Virginem Apoſtolis ſæpè lapſis, & à Chriſto non ſemel meritò re- C prehenſis, laudabiliorem purioremque fuiſſe, vt nō ſolum à dicto ſcandalo, ſed etiam ab omni peccato maneret immunis, ſicut & Auguſtinus apertè definit? Præterea cum perpetuam Mariæ innocentiam conſtituimus, nihil hoc ſanè prohibet, quo minus pro ea Chriſtus mortuus eſſe, ſuaque morte omnem illi gratiam promeruiſſe dicatur, ſicut libro primo demonſtrauimus. Quarè ſic omnino habēdum eſt: Simeonem in hoc vaticiniu nec cogitaſſe, nec innuiſſe quicquam, quo Mariam Apoſtolis exæquandam, aut illam in vera de Chriſto fide vacillantem, nedum infidelem futuram, ob qualeſcunque filij afflictiones ſignificaret. Imò verò ſi vnquam antea, tunc vel maximè Virginis huius fides, veluti in grauiſsima lucta refulſit, quum Apoſtolis omnibus cō- D ſtantior, iuxta filij ſui crucem fide plena conſtitit, eumque ab impiis tam indigne contemptum & grauiter excruciatum mœſta conſpexit. Sed hoc Origenis lapſu tanto nos minus commoueri decet, quāto ille turpius in rebus aliis etiam ſacratioribus hallucinatur, vtpotè quum Chriſtum pro Angelis atque ſideribus paſſum, eiuſque animam prius in cælo beatam fuiſſe, & adhuc peccata noſtra lugere, & Spiritus ſancti ab ipſo facti authorem eſſe vaniſsime fabulatur, vt reliquos id genus impios, craſſos ac damnatos Origenis lapſus nō attingamus. Igitur ſtuporis potuit, infidelitatis dubitatio non potuit in Mariam cadere, cuius fides ſi vſquam alibi, certè acerrimo illo in cruce certamine maximè probata & exercitata, ſed nulla dolorū vi labefactata & euerſa, imò verò magis viuida, illuſtris & admirabilis effecta debet exiſtimari. Atq; vt Græcum authorē Gręcis opponamus, apertè docet Simeon Metaphraſtes, neque conſentaneam, neque Maria dignam illorum eſſe opinionē, qui dubitationem, offenſionē

Scriptoribus Græcis non eſſe credendū qui ducem ſequuntur Origenem de Mariæ dubitatione.

a In enarra. Pſalm. 13
b In Homil. de occurſu Domini.
c In cap. 2 Lucæ.
d Homil. 17 in Euang. Luc.

Teſtimonium Origenis expenſum & reiectum.

Homil. 1. in diuerſos locos Euang.
Lib. de natura & gratia cap. 33.

Mariæ fides circa Chriſti crucē effulſit maximè.

Origenis errores quidem impii & inexcuſabiles.

Maria dubitationem ſtuporis non infidelitatis admiſit in morte filii.

Confirmatio à Simeone Metaphraſte.

De ortu & educatione Deiparæ.

atque tentationem tempore crucis, Deiparæ animā peruaſiſſe ſentiunt: neque enim hone eſſe gladium à Simeone prædictum, quandoquidem illa pluſquam mulier afflicto in cruce filio propius aſtiterit, atque conſtanti animo adhæſerit ſemper, nihilque timuerit quod eſſet formidabile: vnde alias quoque mulieres vt ſecum circa crucem in medio hoſtium verſarentur, hortata ſit atque perſuaſerit.

a Homilia 17 in Lucā.

Errat autem cum Origene [a] Brentius, ac turpiter ſanè, qui poſt veritatem à multis confirmatam publicéque receptam, adeò in Mariam eſt cōtumelioſus, vt illi non minus quàm Apoſtolis dubitationis ac ſcandali notam audeat inurere, illamque de fide prorſus ſuſpectam reddere, ideoque hæc verba imperitè ſimul & petulanter effundit: *Qui credebant in Chriſtum Apoſtoli, diſcipuli & mater eius, nihilominus tamen videntes eum a Pontificibus condemnatum, & turpi cruci affixum, offendebantur in eo, adeoque apparebat tunc, ipſorum quoque cogitationes vanas, & corda impia eſſe.* Ergone cor impium Mariæ attribuis Brenti, vt tuā ipſe prodas impietatem? id verò ne Apoſtolis quidē omnibus aſcribi fas eſt, quorum fides ad tēpus quidem ſuffocata, ſed non prorſus extincta fuit, qui nō tam cordis impietate quam imbecillitate, in cruce Domini offendiculum ſuſtinuerunt. Vbi Brentius verba illa Simeonis deprauat, vt reuelentur ſiue retegātur ex multis cordibus cōgitationes: hoc quippè membrum orationis connectendum eſt cum illa ſententia magis remota, quod Chriſtus poſitus ſit in ruinam, &c. Illud verò quod adiungit, vt de gladio, parentheſi debet includi, ſicut & Eraſmus indicauit. Atque vt maximè concedamus, locum nō ſolum ad Chriſti hoſtes, ſed etiam ad diſcipulos propter ipſum offenſos pertinere; tamen cum Simeone Metaphraſte dicimus, hic Chriſti matrem excipi oportere. Æquè probroſum, & Mariæ ignominioſum eſt, quod idem Brentius paulò ſuperius dixerat, quum Simeonem Mariæ ſic loquentem inducit: *Cælum ipſum in hac terra expectaſti, ſed inferni potius dolores te, propter ipſum, in hac vita obruent. Magnam lætitiam tibi promittis, ſed extrema triſtitia propter ipſum afficieris, adeoque gladius doloris animam tuam penetrabit.* Quis verò pius, quæſo, audire non horreat, Domini & Dei noſtri matrem inferni doloribus obrui, quocunque tandem modo id Brentius interpretetur? Et quis omnino vel ſuſpicetur, Virginem tam parum in vera pietatis doctrina verſatam, tamque prauè mundi amore captam, & ſtolidè vanitatibus addictam fuiſſe, vt cælum in hac terra expectaret, vtque magnam lætitiam potius quam crucem in hac vita ſibi polliceretur, præſertim cum ſciret de filij & electorum ferenda cruce Prophetas toties concionari?

Brentius Origenē ſequens, de Maria impie ſentit, quod in morte filij ſcandalizata.

Refutatio Brentianæ orationis.

In Serm. de ortu & educatione Deiparæ.

Aliud Brentij figmentū contra Deiparā.

Libet autem impudenti Brentio, vt alias ſæpè, ità nunc etiam in ordinem redigere Virginem ſacroſanctam, & quod auditu horrendum eſt, eam fidē & fortitudine animi ſpoliare non veretur, velut ipſa in ſupremo illo Chriſti agone mœrori ſuccubuerit. Qua in re non ille noſtris tantum Theologis, quorum ſententias etiam vulgo notas repetere non attinet, ſed ſuis etiam collegis ac ſocijs, qui à Catholica Eccleſia ſæpè diſſentiunt, hic autem cum illa ferè conſentiunt, prorſus aduerſatur. Etenim illi fidem integram & inconcuſſam Virgini matri, quum iuxta Filij crucem aſtaret, perſpicuè largiuntur. Ex quibus Melanchthon ingentes quidem dolores & triſtiſſimas cogitationes fuiſſe ſcribit, cum

Brentius à ſuis collegis diſſentit, confitentibus Mariam in agone Chriſti mœrori non ſuccubuiſſe, ſed integram fidē retinuiſſe.

Ioan. 19.

In cap. 27 Matth.

A Virgo mater cruci Filij præſens adeſſet cum corpus Filij mortui contrectaret, cum genas & manus oſcularetur, cum corpus idem mortuum, ſicut alia cadauera, iacere videret. Sed hic dolor mixtus fide & ſpe fuit cùm ſciret mater Filium eſſe Meſſiam, & per eum deleri peccatum & mortem, iuſtitiamque & vitam reſtitui. *Ideo ſciebat, inquit, certo reſurrecturum eſſe.* Ac alibi ruſſus docet, quod Maria ſuſtentarit & cōfirmarit animum fide reſurrectionis, quam certo & breui ſequuturam credebat. Monet igitur, vt in veris doloribus & in agone mortis ſimus ſimiles Mariæ, & cum illa Dominum ſub cruce iacentem intueamur. Quid verò Pellicanus? *Stabat, inquit, iuxta crucem magnanimiter, Spiritu ſancto pectus eius digne confirmante & conſolante.* Suffragatur Bullingerus, in ſummo illo Mariæ dolore viuidam fidem agnoſcens, B animumque illi firmum & integrum tribuens, vt nimirum mortem Filij toto mundo ſalutarem æquo tē animo ferre vellet ac poſſet. Fatentur præterea Centuriatores, quod neceſſe ſit excellentem in Maria fidem flagraſſe, cum ſtaret ſpectatrix horrendi ſupplicij & tormentorum in Filio, quoniam ſtatuerit illum iſta omnia ſuperaturum eſſe. Poſtremò Gaſpari Crucigeri verba ſubijciam: *Hic cogitemus de fide & fortitudine matris. Longe ſuperat robur humanum hæc fortitudo, quod adeſt mater ſpectatrix talium ſuppliciorum Filij, & non extinguitur dolore. Nec credibile eſt vllam matrem in toto genere humano tale ſpectaculum perferre potuiſſe, aut poſſe. Neceſſe eſt igitur magnam in ea lucem, & magnum robur fidei fuiſſe, Meminerat conceptum, norat Prophetarum prædictiones de ſacrificio Meſſiæ, & melius Deū intelligebat quam Apoſtoli.* Atque hæc ergo ſatis eſſe C puto ad petulantiam Brentij proterendam, qui ſi veteres Theologos negligit, ſuos tantum Symmiſtas audiat, quorum teſtimonio, ſtans mater Domini iuxta crucem, non ſolum omni ſcandali ac dubitationis nota vacauit, ſed etiam perfectam fidem, paremque animi fortitudinem cum ſummo illo mœrore coniunxit, partim Apoſtolis quidem dubitantibus & offenſis, partim mulieribus ad Chriſti monumentum ob vnctionem properantibus ac malè credulis, longè anteponenda.

Mariæ iuxta crucem Filij cred. ſit eius reſurrectionē.

In expoſit. Ioan. cap. 19.

In eundem locum Ioan.

In Centuria prima c. 10

In Euangel. Ioannis circa cap. 19

Quomodo Cruciger Mariam in Filij agone fortem ſimul & mœſtā commendet.

Matth. 26 & 28.

Cæterum vt ad Simeonis verba de gladio propoſita redeam, hunc gladium nonnulli ad linguarum contradictionem ac virulentiam referre conantur, quoniam in ſacris literis ſic aliquando gladij nomen accipiatur, teſtante Pſalmographo: Gladius in labiis eorum. Et rurſum: Lingua eorum gla- D dius acutus. Quæ interpretatio vt noua, ſic etiam ſatis coacta videri poteſt, partim quod portionem duntaxat aliquam afflictionum earum contineat, quæ Chriſto magis, quam Mariæ congruunt: partim quod Spiritus in Simeone loquentis verba ſenſumque nimis aſtringat. Magis igitur illorum amplectenda eſt ſententia, qui metaphoricam hanc locutionem ad omnem moleſtiarum, calamitatum & dolorum genus, & præcipuè ad vehementem acerbumque illum compaſſionis affectum transferunt, qui tantæ matris animam, & intima quæque propter Filiū poſtea feriret, pungeret, vulneraret, prorſuſque penetraret, vt niſi illa diuino præſidio ſuffulta fuiſſet, multiplicis & immēſi doloris aculeos vix perferre & ſuperare poſſe videretur. Perinde ac ſi dicat illi Vates. Læta quidē & auguſta ego iam multa de hoc tuo Filio beata Mater pronunciaui, vt qui venerit ſalutare Dei, ſummum mihi & pijs gaudiū adferen-

Alia interpretatio de gladio Mariæ prædicto à Simeone.

Pſal. 58 & 56.

Simeonē de gladio cōpaſſionis loqui maxime ad Mariam.

Senſus verborum, quæ Simeon Mariæ protulit de gladio.

adferens, qui præterea ſit lumen ad cœcas gentes in ſuis tenebris illuſtrandas, & demum gloria Iſraelitarum, vt nouus & præcellens ſplendor tandem & illis reſtituatur. Verum is ipſe, vt dixi, non ſolum in reſurrectionem, ſed etiam in ruinam permultis, nec ſolum exteris, ſed etiam Iſraelitis tanquam domeſticis eſt conſtitutus. Huic clam palam contradicēt, vt ſibi tandem in exitium vertant, quod illis Deus in commune remedium, atque ad præſentem mundi ſalutem ex gratia ſumma deſtinauerat. Ac tu quidem re ipſa comperies, verum hoc meum eſſe vaticinium, tuuſque erga Filiū ſincerus & ingens amor efficiet, vt ob communem hominum ingratitudinē atque peruerſitatem, qui ſe illi opponent, ſummoperè diſcrucieris, vtque nō ſolum illorum, ſed multo magis Filij tui nomine condoleſcas, quum illius maxima beneficia ſummis populi maledictis atque ſceleribus videris compenſari. Hinc ille gladius, multiplexque dolor & angor, qui in materna tua viſcera ſæuiet, vt vita tibi acerba videri poſſit. Nulla quidem mater te vna fortunatior, nulla lætior & auguſtior, quæ talem Filium nullis Regū filiis æquādum, ac reliquis omnibus ex muliere natis longè pulchriorem, amabiliorem & honorabilem ſortita es. At rurſus nulla mater, mihi crede, cum Filio & propter Filium tam diris periculis obnoxia, tot ingentium malorum incurſibus expoſita, tam horrendis hoſtium inſidiis atque inſectationibus obiicienda eſt. Tu incredibilem quidem ex hoc paruulo filioque tuo voluptatem & conſolationem, percepiſti, ac ſæpius porro perceptura es. Sed non minorem quoque mœſtitiam & calamitatem cum eodem ipſo ſubibis, perinde ac ſi gladiorum enſibus ac telis vndique appetaris, ac dire prorſus vulneteris. Nam vtrique veſtrum ingens malorum agmen impendet, adeoque mundus coniuratis contra vos animis inſaniet, quando ſic Deo viſum eſt, vt calicem ambo bibatis, & mater dolores, quos in partu effugit, alibi experiatur, ſuoque Filio quodammodo commoriatur. Sic demum tua virtus velut aurum in igne probabitur & probata ſplendeſcet, diuinumque decretum in te perficietur, vt gloriam humilitas, victoriā pugna, lætitiā mœror, & vitam mors ipſa præcedat. Poſteà verò, cum hic veluti imber tranſierit, & nullus pungentis gladij aculeus, qui tenerum cor tuum tranſuerberet, reliquus fuerit, tum cæleſtis Regni æternique gaudij cum tuo Filio conſors futura es, ac potioribus bonis, quæ ille ſuo ſanguine comparabit, perbeatè frueris. Tunc poſito luctu, veſtimentis gloriæ indueris, ac delitiis afflues, vt eidem Filio gratulabunda tuo iure decantes: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Beati enim qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.

Mariam inter omnes matres & lætiſſima & triſtiſſima cū Filio & propter Filium ſuit.

Pſalm. 93
Matth. 5

NVNC ad Veterum teſtimonia veniamus, ne quis nouum aut imbecillū ducat quod diximus, Simeonem gladij nomine maternorum viſcerum dolores inexplicabiles hoc loco complecti, & præſertim ob afflictum in cruce Filium, matris condoleſcentiam præſignificare. Ambroſius Anſbertus perſpicuè ſcribit: Quanquam multæ tribulationes animam tranſfoderint beatiſſimæ Virginis, nulla tamen hic ſpecialiter deſignatur, quæ Domino in cruce moriēte materna viſcera tranſiuit.] Euthymius habet in hunc modum. Gladium nominauit dolorem acutiſſimū maximéque diuidentem, qui penetrauit cor matris Dei, dum Filius eius cruci affixus eſt, de hoc enim cruciatu nunc vaticinatus eſt.] Tum Simeon Metaphraſtes, quum Origenicam illam opinionem, cuius paulo antè meminimus, reieciſſet: Conueniētius eſt, inquit, quod dolorem ipſum gladij nomine ſignificauerit, qui quidem tempore paſſionis Mariam inuaſit.] Cū his Beda pulchrè conſentit ita ſcribens: Tuam ipſius animam pertranſibit gladius, id eſt, dolor paſſionis Dominicæ; quia non potuit videre eū crucifigi ſine affectu materni doloris, etſi ſperaret eundem reſurrecturum, & mortem deuicturum.] Eiuſdem Bedæ Carmen eſt, quod Virgini matri cecinit:

Teſtimonia Veterum de Mariæ, quæ cō paſſionis gladium ſenſerit iuxta Simeonis vaticiniū.

De feſto purificat. Virg.

In ca. 2. Luc.

In orat. de ortu & educatione Deiparæ.

In Euang. Lucæ.
In natali B. Virginis.

Cuius pium pertranſiit
Enſis doloris Spiritum,
Natum tuo de corpore
Dum mori dum cerneres.

NEC diſpar eſt Caſſiodori ac Ludolphi ſententia, qui ambo ex Scriptura probant, hic Simeonem de triſtitia dominicæ paſſionis, quæ matrem illam glorioſam affligeret, ſermonem inſtituiſſe. His accedit Ioannes Damaſcenus clariſſimè docens: Ipſa beata & ſuper naturam donorum digna effecta, dolores partus, quos effugit pariens, illos tempore paſſionis ſuſtinuit, ea materna compaſsione viſcerum lacerū reparturiens, & quem Deum per natiuitatem agnouit, illum vt maleficum interfectum videns, tanquā gladio cogitationibus diſcerpitur. Et hoc eſt: Tuam ipſius animam pertranſibit gladius, quemadmodum ille prædixerat Dei expectator Simeon, Dominum geſtans in vlnis. Sed commutat triſtitiam gaudium reſurrectionis, Dominum carne mortuum rediuiuū prædicans.] In eundem modum Bernardus locum interpretatur, & Mariam ob hunc acerbum doloris gladium, quia animam eius crendulitet pertranſiuit, ſæpè commēdat, quoniam non ſolum Chriſtus, ſed etiam mater eius in via bibetit de torrēte paſſionis. Quod enim in carne Chriſti agebāt claui & lancea, hoc in Virginis mente paſsio naturalis affectionis & materna anguſtia: Claui vtique & lancea paſsionem, affectio materna compaſsionem.] Ac rurſus alibi: Mater ſentiebat Filij dolores: Virgo quæ peperit, gladio patiebatur doloris. Chriſti morientis vulnera matris erant, doloreſq; matris Chriſti fuerunt, & dolores nati matris animam penetrabant vt gladius acutus. Tum Rupertus dilucidè dixit: Stabat mater iuxta Filij crucem, ſine dubio dolens, & dolores tanquam parturientis habens. Cruce namq; eius nimium ipſa cruciebatur, ſicut ei prædixerat Simeon.] Ac Anſelmus quidem in hoc argumento eſt copioſus, vt de Mariæ compaſsione moneat, imò & moueat pios, huncq; Simeonis gladium de ſummis illius doloribus iuxta crucem Domini exantlatis interpretatur. Idem facit qui hos omnes ætate præcelluit [a] Ephrē diaconus: facit & [b] Sophronius, nec non [c] Hildephonſus, ſicut ſequenti mox Capite monſtrabimus.

In Pſal. 103.

Lib. 4 de fide Orthod. c. 15

Mariæ partūs dolorē partus effugit, ſed nō minores angores experta iuxta Filij crucem.

Luc. 2

In ſermo. de verbis Apocal. Sig. magnū, & in expoſ. Euang. Stabat iuxta crucem, & in ſer. de paſsione Domini.
In tracta. de compaſsione Virginis.
In Euang. Ioan ca. 19
In ſer. Meditat. & Tractatu de compaſſ. Virg.

a In lament. Deiparæ
b In ſerm. de Aſſump. Virginis.
c Serm. 2. de Aſſumptio. Virginis.

QVANQVAM non attinet, nos pluribus Veterū teſtimoniis congerendis operam dare, quum hic etiam nobis aduerſarij vltro ſuffragentur, & in eandem ſententiam locum præſentem explanent. Vnde Sarcerius hæc Simeonis verba ſic explicat: *Omnium maximo dolore afficieris, cum videbis Filium tuum ab omnibus damnari, contemni & rtiici.* Et Brentius doloris gladium hic ſtatuit, eò quod mater extrema triſtitia propter Filium ſit afficiēda, præſertim quo tempore

In Euang. Dominic. 1 poſt natal.
Hom. 17. in Lucam.
In cap. 2. Lucæ.

Noui Doctores cum veteribus conſpirare in præſenti Lucæ loco interpretādo.

Ille crudeliter, tanquam homo longè omnium ſceleratiſſimus, cruce occideretur. Conſonat Franciſcus Lambertus, gladium immenſi doloris intelligens, qui Mariæ animam propterea penetrauit, quod ob impios Filio contradicentes, acerbo mœrore admodum torqueretur. Tum Aſſatius Schoſer, *Hic ſermo*, inquit, *nihil aliud ſibi vult, quam Virginem Mariam varijs periculis propter Chriſtum Filium ſuum exercere & premi. Tandem immenſum dolorem ſuſtinuit, quando vidit Chriſtum in cruce pendentem ab inimicis ſubſannari.* Loſſius hoc pacto: *Gladium vocat acerbiſſimos dolores, quos Maria ſenſit in ſummo contemptu & perſecutione filij.* Demum princeps horum omniũ Lutherus de Simeone docet, quod inſignis amator & prædicator fuerit crucis Chriſti, quodque non ad patrem Ioſeph, ſed ad matrem hæc dixerit, ad quam ſolam omne doloris pondus de paſſione Filij rediturum erat. Ac inter alia loquitur: *Sic voluit his verbis Simeon Mariæ prædicere futurum, vt mortis tormenta animo pateretur, etſi corpore non eſſet cruciatus paſſura. Quomodo autem id euenerit, nemini poteſt eſſe ignotum.*

In Euang. Domini. 1 poſt natalem. In annotat. circa Euang. Domini 1 poſt Chriſti natalem. In Poſtilla circa Domi nic. 1 poſt Chriſti natiuitatem.

Simeon inſignis amator & prædicator crucis Chriſti iuxta Lutherum.

QVID igitur? nullamne aliam dolendi cauſam habuit Maria, niſi quod Filium in extremis illis angoribus atque ſupplicijs poſitum coram aſpexit: & myſticum hunc gladium, qui cor eius tenerrimum penetrauit, ad ſolam Domini crucem aſtringemus? Longius profectò Simeon Propheta reſpexit, pluresque calamitates, anguſtias, & ærumnas, quas propter Filium ſæpè multumque Mater experta eſt, vno gladij nomine comprehendit, nobiſque contemplandas reliquit. Nec eſt difficile pijs atque ſtudioſis, ſi hiſtoriam tantum Euangelicam ob oculos ponant, complures & graues reperire cauſas, quæ Mariæ animam exagitarent, atque ad triſtitiam non leuem impellerent, varioſque doloris aculeos in corde molliſsimo excitarent, quin & triſtes lachrymas & ſingultus illi acerbos crebro extorquerent. Quod enim de omnibus electis affirmat Chriſtus: In mũdo preſſuram habebitis, in Mariam etiam competit, cuius tota vita moleſtiis, ærumnis, periculis & afflictionibus referta fuit, vt virtus eius eximia Deo & hominibus magis magiſque commendaretur, & eo in cælis eſſet beatior, quo grauiorem & frequentiorem in terris crucem cum Filio & propter Filium ſuſtinuiſſet. Ambo ſanè de torrente in via biberunt, & propterea inter cælites omnes exaltarunt capita, ſtatumque triſtiſsimum & luctuoſiſsimum cum lõgè lætiſsimo & ampliſsimo regno commutarunt. Sic enim per crucem ad gloriam & Filium & Matrem tranſire oportebat, vt hæc quidem quo impenſius præ cæteris illi crucifixo compateretur, eò felicius etiam poſtea conregnaret. An non veræ germanæque charitatis officium exigit, gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus: quemadmodum Paulus non modo per Epiſtolam docuit, ſed ſuo etiam exemplo comprobauit? Non enim Stoicos & ſtupidos, ſiue ab omni humanitate alienos, ſed molles, ſed clementes, ſed faciles, id eſt, ſui ſimiles homines amat Chriſtus non fruſtra è mitiſsima Virgine natus, ſui ſimiles inquam, qui & aliorum ſucceſſibus ex animo faueant atque congaudeant, ac viciſsim eorum incommodis, perinde ac ſuis verè indoleſcant. Decebat igitur matrem Domini, cũ gratia plena eſſet, in hoc ipſo charitatis genere non cedere, ſed præſtare matribus omnibus, & acerbiſsimis filij ſui cruciatibus grauiſsime commoueri: cum

Omne genus dolorũ, quos propter Filiũ Maria pertulit, Simeon nomine gladij complexus eſt.

Tota Mariæ vita multis doloribus obnoxia, ſicut & Chriſto contigit.

Ioan. 10

Pſal. 109

Rom. 12
2. Cor. 12.

Cur decuerit Mariam varijs afflictionibus exerceri.

non modo ſciret, ſed etiam coram cerneret illum & corpore & animo ſupra omnem modũ & cõſuetudinem diſcruciari, vt vir dolorum & ſciens infirmitatem, à Propheta rectè dicatur, ipſeque Patri teſtetur: [a] Omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me: [b] Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me. Enimuerò ſi Maria tot tantiſque Filij afflictionibus vulneribus, calamitatibus, quæ nulla orationis copia explicari poſſunt, non valde compateretur, ſuæque commiſerationis intima viſcera dolenti capiti & morienti Filio non impenderet, non hunc ſuum Opt. Max. Filium cognoſcere, non diligere, non ſe naturalem ac veram eius matrem exhibere, ſed potius Manichæorum de phantaſtico corpore nugantium vanitatem confirmare, ac demum cum profectò Chriſti & [c] dolentis & [d] commiſerantis, & [e] lachrymantis exemplo pugnare videretur.

Eſaiæ 53
a Pſal. 87
b Pſalm. 68
c Matth. 26
d Luca. 7
Ioan. 6
e Ioan. 11
Hebr. 5

QVOD ſi rationis lumen cum Euangelij veritate iungimus, vt aliquas dolendi cauſas in Virgine commonſtremus, primum quomodo pia mater, obſecro, non mœreret, cum partui proxima, vt alibi diximus, ſummam hominum inhumanitatẽ in Bethlehem aſpexit, omnium ædibus excluſa, omnium ope & ſubſidio deſtituta, vt ad ſolum ſtabulum & commune beſtiarum præſepe fuerit confugiendum ſi ſe ſuumque puerperium & tenerrimum infantulum à noctis, frigoris & hyemis aſperitate, variiſq; iniuriis, vtcunque tueri vellet? Deinde non affligeretur maternum pectus, cum ſuauiſsimum molliſsimumque paruulum vix dies octo natum, legi duriſſimæ ſubiiceret, atque ex more gentis circumcidendum traderet: haud ignara certè, innocentiſsimum puerum hac ſacri ſanguinis effuſione quaſi præludere & præſignificare, qua via & ratione tandem noſtrorum criminum, adeoque totius mundi ſordes & maculas grauiſsimas deleturus eſſet? Adhæc triſte vaticinium, quod partim de Filio, partim de matre eius in templo dixit Simeon, tanto maiorem dolorem illi creauit, quanto frequẽtius illud ſecum animo reputauit, ac re ipſa certius deprehendit. Quo autem mœrore, quantaque commiſeratione matres & infantes Bethlehemiticos proſecuta eſt? illas quidem, quod chariſsimis pignoribus Herodiano gladio ſæuè trucidatis orbarentur: hos verò, quoniam in tali ætate tam multi tam temerè atque barbaricè à tali Rege ob ſuum Filium iugularentur. Iam verò an illi ludus eſſe potuit, intempeſta nocte, inſalutatis amicis, rebus malè compoſitis, domum & patriã deſerere, capitales filij quamuis infantis hoſtes, & in his Herodem Regem ſæuiẽtem fugere, tum apud impios, barbaros, ignotos Ægyptios cum filiolo & Ioſepho aliquot annis exulare, totq; itinerum moleſtias & difficultates eundo ac redeundo deuorare? Non dicam, quæ apud Bethlehemitas, Ægyptios, Nazaræos, doloris aculeos illi parere & augere maximos potuerunt, cum filij paupertatem, neglectum contemptum, calamitatem, perſecutiones & ærumnas, velut perpetuas illius vitæ comites, haud ſine variis curis & maternis angoribus experta eſt, cumque ſuarum labore manuum victum ſibi & filiolo neceſſarium ægrè comparauit. Dolens & anxia Filium duodennem, tanquam vnicum ſuum theſaurũ amiſſum requirit, vt ſua etiam voce in tẽplo teſtata eſt, huncque dolorem vna cum Ioſeph communem habuit. Sic enim Filium affatur: Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. O graues & nobis inexplicabiles

Maria multiplicem dolendi cauſam habuit iuxta hiſtoriam Euangelicam, ac primam ob Chriſtum puerum.

Luc. 2

Mariæ dolor ob Filium circumciſum.

Ibidem.

Mariæ dolor ob triſte vaticiniũ Simeonis.

Mariæ dolor ob innocẽtes occiſos pueros.

Mariæ dolor ob fugam in Ægiptum ſuumque exilium.

Matth. 2

Matth. 2

Mariæ dolor ob amiſſum Filium.

explicabiles animi cruciatus, quos illa cum Filio & propter Filium annos triginta ſæpè ſuſtinuit, atque vt arbitror, pro ſua modeſtia nulli mortalium patefecit. Notus & charus illi vtique fuit Ioannes Baptiſta, qui tunc apud omnes maxima valebat authoritate: ſed eò moleſtius illa tulit, iuſtiuſq; ingemuit, quum audiret, virum ſanctum atque præſtantem, filiique ſui præcurſorem & conſanguineum, in adulteræ gratiam Herodianis vinculis tradi, & caput eius, vt impudica ſaltatrix expetito frueretur præmio, in tetro carcere amputari, ac Regis epulis adhiberi.

Mariæ dolor ob captiuitatem & mortē Ioannis Baptiſtæ.

Matth. 14 Marc. 6

PRÆTEREA fieri non potuit, quin gentem patriamque ſuam miſerata, intimis animi ſui ſenſibus condoleſceret, cum certò intelligeret, multiſque indiciis compertum haberet, quam immanis & obſtinata Iudæorum, & præcipuè Magiſtratuum, eſſet peruicacia, quam indignè vulgus prædicatum Chriſti Euangelium repudiaret, quantaque hominum aduerſus præſentem Meſſiam impietas & ingratitudo magis ac magis ſerperet, ita vt vix pauci tandem (quarta enim pars iacti ſeminis tantum fido ſeminatori fructum optatum attulit) ex tot auditis filij concionibus, viſiſque miraculis ſuum Meſsiá agnoſcerent, eiuſque monitis obtemperarent. Illa verò quo ſincerius ardentiuſque Chriſtum amauit, omnemque iuſtitiam Euangelicam eſuriuit, eo grauius illorum vicem & doluit & deplorauit: qui ſe Chriſti ac Euangelij hoſtes inſenſiſsimos declarabant, quique voces illas putidiſsimas ſubinde iactitabát: Eſt [a] Samaritanus, [b] vorax, vini potator, [c] publicanorum ſocius, [d] populi ſeductor, [e] Sabbathi tranſgreſſor, [f] Legis violator, ac [g] dæmoni familiaris. Iam verò, quæ ſollicitudo, quis timor & angor illam non corripuit, cum decretū Senatus de perdendo Chriſto publicaretur? cumque procerum animos velut furiis quibuſdam agitatos non ſolum in filij ſui necem conſpiraſſe, ſed etiam extrema quæque moliri non dubiè cognoſceret, ac vtriuſque ſexus amici crebro denunciarent.

Mariæ dolor ob ſuę gentis peruicaciam & incredulitatem.

Matth. 13

a Ioan. 8 b Matth. 11 c Luc. 15 d Ioan. 7 e Ioan. 5 f Luc. 11. g Matth. 26 Ioan. 9 & 11

Mariæ dolor ob odium & cenſurā principum contra Chriſtum.

QVAM durum & amarum optimæ matri fuit, parantem ſe ad mortem Filium inuiſere, illique valedicere, quandoquidem conſentaneum eſt planè, hunc dilectæ matri non reticuiſſe myſterium, quod ſæpè [h] diſcipulis patefecerat, de atrocibus diriſque ſuppliciis adeundis, atque vt Scripturæ implerétur Propheticæ, in vrbe Hieruſalem, & à ſua gente perferendis. Teſtatur [i] Bernardus, ac probat [k] Dionyſius Rickelius, quod Maria, vtpote Prophetiſſa, in Propheticis literis exercitata, inter alia myſteria, Chriſtum Filium moriturum intellexerit, ſicuti vel è ſolo [l] Eſaia qui horrenda Chriſti ſupplicia ſæpè recenſet, aſſequi poterat. Hoc ergo ſi præcognouit, ingens profectò mœroris ac pauoris affectus, quum Dominicæ paſsionis tempus appeteret, in cor illud maternum irruit. quippè cum ab hoc Filio tota penderet, omnemque ſuam ſpem & conſolationem in eo ſolo defixam haberet, nihilque illi charius in terris & optabilius eſſe poſſet. Multoque magis illam afflixit nuncius, qui prædictum Filij certamen iam adeſſe & frendentes lupos in Agnum illum nó vno in loco immaniter graſſari ſignificauit. Certè Chriſtus vel ſola ſuæ mortis recordatione commotus, ad mortem vſque triſtem habuit animam, ac incredibilem illam triſtitiam ſanguineo ſudore profuſo comprobauit, quando & ab Angelo cælitus demiſ-

h Matth. 16 17. 20. & 26

i In ſerm. de verbis Apocalipſis: Signum mag.

k Lib. 2. de laudib. Virginis cap. 26

l Eſaia. 50 53. & 63

Marię dolor cum ſciret Filium breui ad crucem rapiendum.

Marię dolor ob nunciatam Filii captiuitatem.

Matth. 26 Luc. 22

A ſo in pauore maximo confirmatus fuit. Et dubitamus adhuc, Mariæ pectus immenſo mœrore obrui, quum Filium optimum à peſsimis hoſtibus iniquiſsime tractari, & velut à canibus per ſummam iniuriam laniari atque diſcerpi cognoſceret, adeoque præſens omnino ſpectaret? Quod ſi matrem neſciſſe fingimus, talem calicem Filio bibendum eſſe, certè quo inopinatius, eo acerbius ac funeſtius illi ſpectaculum accidit, quum Iudaici ſimul & Ethnici Magiſtratus æquitatem omnem in crudelitatē maximam conuerterent, ac coniuratis velut animis & coniunctis viribus in hoc vnum incumberent, vt vitæ bonique omnis authori necem vti turpiſſimam, ita & atrociſſimam machinarentur, nec ſuo tantum, ſed & Dei filij memoriam omninò funditus abolerēt.

Mariæ dolor ob proteruam Filium damnantium peruerſitatem.

AN non luctuoſum illi fuit audire, ſecumq; perpendere, quanta inuidià paſsim apud Proceres tam præclarè de omnibus meritus Meſsias laboraret, quamque nefariis illorum conſiliis & machinationibus non ſolum iuſtus, ſed ipſa etiam iuſtitia opprimeretur? Atque inter alios Diaboli filios, quorū cæcitatem atque perfidiam ſummopere ſemper contriſtata eſt, altum profectò vulnus illi Iudas inflixit, quum illum ſtolidum mercatorem, inſanum Apoſtatam, immanem latronum ducem, ſimulque ſanguinarium Magiſtri ſui proditorem vitam ipſam ſibi gladio ademiſſe cognouit. Nec parum eius animum pupugit inconſtantia diſcipulorum, qui fide violata & relicto Magiſtro turpiter fugerant, ac veluti oues ſine paſtore dilapſi, ſecuro nuſquam loco poterant conſiſtere. Non dicam de Phariſæorū efferatis animis, de populo furioſo, de militum nequitia, & carnificum crudelitate, aliiſque pluribus in ſumma illa ordinum iudiciique forenſis confuſione tumultuantibus, & omnia demum pertentantibus vt ſeſe morte Chriſti acerbiſsima immaniter oblectarent. Hæccine pium & æquitatis amātem, & innocentiæ filij conſcium animum, eumque maternum, non maximè commouerent atq; diſcruciarēt?

Mariæ dolor ob Iudam proditorē & alios Chriſti aduerſarios.

Mariæ dolor ob diſcipulos filii fugitiuos.

Matth. 26 & 27.

Mariæ dolor ob varios & poſtremos Chriſti patientis aduerſarios.

Matth. 26

QVID? an illa virginea viſcera dolore grauiſsimo non concuterentur, & velut acutiſsimo gladio non transfigerentur, cum tandem nunciaretur, chariſsimum & vnicum Filium non ſolum à diſcipulis deſertum, ſed etiā à militibus vinctum, à Pontificibus accuſatum, ab Herode deriſum, à Pilato cæſum à tortoribus ſæpe multumq; diuexatū, ab omni populo ſpretum, è ciuitate ſancta exterminatum, ſceleratis latronibus annumeratum, omni hominum fauore, ope, tutela deſtitutum, toto corpore fractū, nullo ſolatio ſubleuatū, pro flagitioſiſsimo habitū, ad horrendum ſupplicium vſque in tali Vrbe, publica via raptari? Quæ tum Mariæ mens, quis angor & luctus, ô Deum immortalem, cum ſuum dilectum, & vnicè dilectum tam crebro, tam fœdè veſtibus exutum tortorum libidini expoſitum, & ab illis in crucem actum atque ſuffixum, nudum, expanſum, tremulum, flagris lacerum, ſanguine manantem, & quidem inter latrones duos medium ſuſpenſum, ſuis ipſa oculis intueretur? Neque verò tam ſurda fuit, vt maledicas linguas, filio inſultantium non exaudiret, ſed vel inuita perſenſit, quibus conuitiis atque probris infimi pariter & ſummi Agnum illum immaculatum proſcinderent, & inſaturabili quadam rabie palam inſectarentur. Quid, niſi acutiſsimus gladius materna illa viſcera penetrauit, quum ex alto clamantem & miſerabili voce teſtantem

Mariæ dolorē augentia cum Chriſtus in agone ſuo verſaretur.

Mariæ dolor ob filium in cruce clamantem.

Matth. 27

Ioh. 30

Filium, ſe à Deo ipſo eſſe deſertum ttemebunda percepit? An non iure tunc ſuo diceret, quod aliquando Iob de ſeipſo prædicauit: Flebam quondam ſuper eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi? Ac verè quidem extreméque pauper in cruce Chriſtus, quippè qui omnibus fortunæ bonis orbatus, vbi caput reclinaret ſuum non habuit, neque pauper ſolummodo, ſed etiam totus ſanguinolentus & liuidus ſolam in Orbe matrem ſibi fideliter aſſiſtentem inuenit. Verum de hac condoleſcentia, quam Chriſto in cruce ſuffixo, & extreme calamitoſo mater detulit, nos paulo poſt fuſius.

Matth. 27.

Iob. 30.

Mariæ dolor ob Chriſti extremàm paupertaté in cruce.

Matth. 8

A Satis hactenus, vt opinor, probatum eſt, multas ingentes iuſtaſque dolendi cauſas noſtræ Virgini ſuppetiuiſſe, quæ animam eius, quantumuis puram & ſanctam, non ſolum in fide, ſed etiam in fortitudine & patientia mirabiliter exercerent, ac velut ſpiculis infixis grauiſſime vulnerarent. Quis ergo non videat, pulchrè impletum eſſe vaticinium, quo præ acuti gladij nomine, ſæui dolores, variique angores animi, propter Filium ſæpè, & ſub eius mortem maximè ſubeundi, Mariæ in templo mature prænunciabantur?

Epilogus huius Cap. in.

Luca 2.

CAPVT VIGESIMVM OCTAVVM.

Expenduntur verba Ioannis: Stabat iuxta crucem Ieſu mater eius, & quomodo veteres illa intellexerint: hinc Mariam ob ſingularem erga Filium compaſſionis affectum meritò commendari, & Martyribus non eſſe inferiorem, multumque promeruiſſe.

Præcipuus Mariæ dolor fuit circa crucem Filii vt Ioannes deſcripſit.

INSXPLICABILES angores, Virgineæ matris animum cum ſæpe alias, tum illo tempore potiſſimum occuparunt, quum Filium vt innocentiſſimum, ita longè ſibi chariſſimum, & natura quidem corporis tenerrimum in crucem ſuffixum, peſſiméque à nefariis hoſtibus tractatum ſuis ipſa oculis, quod ferè inauditum eſt, nec ſemel, nec leniter conſpicata eſt. Qua de re etſi multa protulimus, tamen ob aduerſarios, qui in re triſtiſsima grauiſsimaque tantum non iocari videntur ac ludere, paulo fuſius differendum putamus, vt ſimul Ioannis Euangelica verba illuſtrentur. Hic autem tanto maiorem fidem in præſentis hiſtoriæ parte meretur, quod oculatus teſtis adfuerit horrẽdo dominicæ crucis ſpectaculo, cuius contemplatione nõ ſolum humana corda, ſed etiam Sol, ſaxa, monumenta, cadauera meritò commoueantur. Sed iam Euangeliſtæ voces audiamus: Stabant iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalenæ. Cum vidiſſet ergo Ieſus matrem & diſcipulum ſtantem, quem diligebat, dicit matri ſuæ: Mulier ecce filius tuus: Deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eã diſcipulus in ſuam.

Matth. 27

Quomodo Ioãnes deſcribat hiſtoriam hoc loco tractandam.

Ioan. 19

RES profecto & narratio admirabilis, quã Ioannes præ cęteris Euangeliſtis tradidit, poſt fugã nempè diſcipulorum, & amicis huc illucque diſperſis, prope tunc matrem aſtare, & tam crudeli ſpectaculo ad finem vſque adeſſe, neque tamen exanimem aut fractam doloribus, ſed ſui ſemper ſimilem, animi plenam, in fide conſtantem, nulli triſtitiæ ſuccũbere, fœmineos autem affectus omnes ſuperare, & hoc ſupremum officium morienti in cruce Filio coram truculentis hoſtibus vltro præſtare velle atque poſſe. Stabat ergo fida cuſtos & mater anxia, ſe totam fide ſuſtentans, dum cogitat nihil illic fortuito geri, ſed volentem illum Agnum, vt pro omnibus immoletur, in hanc carnificinam eſſe pertractum, ſicut oraculis Propheticis erat prænunciatum. Stabat ineffabilem amoris flammam mente reuoluens, qua Filius eius arderet, tot hoſtium probris atque

Excuſſio hiſtoriæ de Maria iuxta Filij crucem aſtãte, & quomodo illa ſteterit.

Eſai. 50 & 51.

Pſal. 21. 68.

Daniel. 9

Zachar. 13

B iniuriis adeò non exaſperatus, vt quicquid perditi homines molirentur, id vltro illis omnibus condonaret, vtque ſummam illorum crudelitatem excuſaret, ac pro ſalute ſceleſtiſsimorum ſollicite precaretur. Stabat, non ſine ſtupore contemplans illam inexplicabilem Dei bonitatem, qui pro ſeruis Filium in tam acerbam mortem traderet, & iuſtitiam, qui tam atroces ab innocente pœnas pro ſontibus pendi vellet, & liberalitatem, qui ſcelerato mundo precioſum illum donaret ſanguinem, & copioſam Vnigeniti redemptionem etiam ingratiſsimis cuperet applicare. Stabat partim gratulabunda, quod Filiũ tam glorioſe certantem hoſteſque omnes breui victurum intelligeret, partim mœrore quaſi cõfecta ſolũ calcantem torcular Filium, & nõ humana modo, ſed & diuina quaſi ope deſtitutum, & vndique ſuo conſperſum ſanguine, extremoſque trahentem ſpiritus conſpicaretur: ſe verò hoc vnico in terris

Roman. 8

C theſauro ſuo fraudatum iri doleret. Stabat ſuæ virtutis atque conſtantiæ, quæ rebus aduerſis probanda erat, memorandum exemplum poſteris præbitura, quandoquidem nec tribulatio, nec anguſtia, nec periculum, nec perſecutio, nec gladius, nec mors, nec vita, neque alia creatura illam ſeparare poſſet à charitate Chriſti, cui mente penitus cohærebat. Stabat ſexu imbecillis, animo virilis & intrepida, ipſis etiam Apoſtolis fortior, tãto licet impiorum & immaniſsimorum hoſtium agmine circumſepta, tantoque ſanctæ dilectionis igne ſuccenſa, vt neq; Iu-

Eſai. 63.

D dæorum furore, neque militum ſęuitia, neque comprimentium turba, neque doloris acerbitate à ſtatione ſua poſſet dimoueri. Stabat nouo velut tranſfixa ſpiculo, cum illam filij moribundi vocem exciperet: Mulier ecce filius tuus, ſiue mulier dicta ſit, vt minus inuidioſum hoc, quam matris nomen eſſet apud aduerſarios, ſiue vt materni doloris magnitudo leuaretur atque leniretur, quemadmodum & Baptiſta Mantuanus dixit:

Cur Chriſtus de cruce Mariam non matris, ſed mulieris nomine compellarit.

Talibus & monuit matrem, ſine nomine matris,
Ne materna pium laniaret viſcera nomen.

TANTVS enim Chriſti erga Genitricem fuit amor, tantaque pietas & ſollicitudo, (ô præclarum omnibuſque liberis ad honorandos parentes imitandum exemplum) vt ſummis etiam doloribus oc

eupatus,

cupatus, mortiqne proximus, illam clementer reſpicere, illam amanter compellare, & chariſſimo lectiſſimoque diſcipulo fideliter commendare non intermitteret. Tantum abeſt, vt in aliis colloqniis cum Matre prius habitis illam negligere, increpare vel reiicere voluerit, quum in ſupremo illo agone non minus de illa, quam de ſeipſo ſollicitus fuerit, maternæque charitati, vt anteà ſemper, ita moriturus etiam plurimum detulerit, talemque procuratorem & adminiſtrum, imò & filium adoptiuum illi ſuo loco ſub mortem, velut teſtamento condito, aſſignarit. Quam ingens demum mœror animum matris occupat, quæ audito de cruce filio ſecum expendit, quem hactenus non filium modo, ſed & cuſtodem & tutorem habeat, quo nunc ſit orbanda theſauro, & quam diſpar filius Ioannes priori morituro ſuccedat. Ac ne leue ſeu vulgare hoc eſſe putemus, quod Chriſtus de cruce Matri præſtitit, certè Ambroſius dicere non veretnr: Pluris putatur qnod victor ſuppliciorum, pietatis officia matri exhiberet, quam quod regnum cæleſte donabat vitæ æternæ. Nam ſi religioſum eſt qnod latroni donatur venia, multo vberioris pietatis eſt, quod à Filio Mater tanto affectu honoratur.] Et rectè colligit Epiphanius, Ioſeph Mariæ virum tunc ſuum obiiſſe diem, atque idcirco illam viduam alieno, vtpotè Ioanni, à Domino commendari, vt princeps virginitatis Virginem cuſtodem haberet. Rurſus propter amoris priuilegium Chriſtus dilectum imprimis diſcipulū voluit cohoneſtare, vt hæreditatem Virginis Domini, Virgo matrem Filius Virgo ſuſciperet, ſicut [a] Hieronymus & [b] Paulinus affirmant. Nunc [c] Gregorij Nazianzeni verba ſubiungam, quibus Chriſti ſermonem ob Mariam de cruce prolatum, pulchrè complexus eſt:

Cur Chriſtus Mariam Ioanni ſoli commendarit.

Mariæ Chriſtus in cruce plus contulit quam latroni.

Lib. 10 epiſtola 82.

Aliæ cauſæ cur Chriſtus matrem Ioanni commendarit.

Contra Antidicomar. hæreſ. 78

a Lib. 1. contra Iouinia.

b In Epitaphio Marcellæ ad principium.

b In epiſto. ad Auguſt.

c In Tragœdia de Chriſto patiente.

O inter omnes mulier optima, en tibi
Qui virginali dote præditus: loco
Hunc Filij chari habueris tibi: En quoque
O diſcipule, Virgo, parentis in loco
Quam venereris.

Nec temere Bernardus notanit, dictū illud Chriſti: Mulier ecce filius tuus, ſic poſſe accipi, vt Matri mœrorem augeat vehementer. Ioannes enim, qui hoc loco filius nominatur atque conſtituitur, Virgini matri traditur: ita verò ſeruus pro Domino, diſcipulus pro magiſtro, filius Zebedæi pro filio Dei, homo purus pro vero Deo deputatur, matrique adiungitur. Quæ commutatio non modò dura videtur, ſed etiam gladius quidam Mariæ animam pertranſiens Bernardo nuncupatur. Et rectè idem in Chriſti matriſque admirationem hoc loco defixus exclamat. O ineffabilis reciprocatio ſancti amoris. Filius patitur, & intus valde compatitur matri: Mater verò compaſſa eſt patienti Filio. Tantus nempè impetus paſſionis Domini Ieſu fuit, vt quaſi torrens ipſum impleret patientem & inebriaret, quia teſte Pſalmo: De torrente, ſcilicet, paſſionis eius, in via bibit Chriſtus: vt ſic Chriſto impleto, in matrem flueret patientem, qua ſimiliter repleta, ad Filium redundaret inundatio amaritudinis & mœroris.]

In ſermo. de verbis Apocalyp. Signum magnum.

Mariæ dolorem auxiſſe, quod à Filio audiret ſe Ioanni commendari.

In Hom. ſuper Euang. Stabat iuxta crucem

Pſalm. 109.

Verа igitur magna fecit Mariæ qui potens eſt, vt mulier tot malorum & ſuppliciorum Filij ſpectatrix aſtaret, nec latum tamen vnguem à fidei viuæ curriculo deflecteret, & eadem fide contra ſummos naturæ animique dolores, quibus vndique obruebatur, inuicta perſiſteret, ſimulque Chriſtum (verā

A &vinam hoſtiam) pro mundi peccatis expiandis offerret. Hoc eſt quod Anſelmus dilucide tradidit: Stabat Maria in fide Ieſu conſtantiſſima & patientiſſima. Nam diſcipulis fugientibus, cunctiſque viris recedentibus, in gloriam totius fœminei ſexus, inter tot preſſuras Filij ſui, conſtanter ipſa ſola ſtabat in fide Ieſu firma, & pulchrè ſtabat, vt decet pudicitiam Virginalem: non ſe laniabat in tanta amaritudine, non maledicebat, non murmurabat, nec vindictam hoſtium à Deo petebat: ſed ſtabat diſciplinata, verecunda, Virgo patientiſſima, lachrymis plena, doloribus immerſa.] Ac prudenter quidē hoc loco Anſelmus talem Mariæ luctum indicat, qui tametſi grauiſſimus foret, tamen modum teneret, ac iuſtam bonorum reprehēſionem effugeret. Si enim

In ſer. ſuper Euang. Stabat iuxta crucem.

Stat Maria iuxta crucē conſtantiſſima & patiētiſſima.

B vlli alij, tum mulieres in eo plurimum peccāt, quod ob mortem ſuorum perturbatæ, ſeſe lachrymis & lamentis conficiant, ac velut deſperabundę concidant, nonnunquam & inſaniant, neque ſapientum admonitioni, neque amicorum conſolationi locum vllum relinquentes. Nihil tale de noſtra Virgine ſuſpicari fas eſt, quæ ſingularem animi fortitudinem cum ſummo mœrore coniunxit, ideoque triſtitiæ prorſus ſe non dedidit, nec affectui magis indulſit, quam rationis ac fidei ratio ſuſtineret. Non poterat illa non lugere, ſiue Filij, ſiue ſuam, ſiue hoſtium, ſiue amicorum, ſiue aliorum conditionem ritè perpenderet: ac homines quidem eiuſmodi matre nihil miſerabilius ac infelicius reputabant. Illa verò, quæ ſe tam triſti ſpectaculo ſubducere poterat, Filij flagranti amore commota, vel in medium hoſtium ſe

Mulieres plerumque luctu immodico defunctos amicos proſequūtur, contra exemplum Virginis.

C vltro ingeſſit, & quæ antea libenter domi latitare ſolebat, in conferta impiorum turba, & iuxta patibulum ſuam ſtationem elegit, accepit, ſeruauit. Sic enim, ſi Bernardo credimus, ſecum tacite loquebatur: Stabo & aſpiciam oculis manus perforatas & pedes: Videbo quomodo pendeat in patibulo mūdi Saluator, & quomodo tranſeat ex hoc mundo. Accedam propius, & amplectar brachiis, & depoſitum de cruce oſculabor filium Deum & Dominū meū.] Cæterum qualiſcunque hic mœror & luctus in Maria fuit (vt dicere cœperam) intra terminos propriæ vocationis rectæque rationis ſemper conſtitit, ac leges publicæ honeſtatis non violauit, ſed eum curſum tenuit, vt Virgo neque dolori ſuccumbere, neque in conſpectu populi quicquam impatientius

In ſer. ſuper Euang. Stabat iuxta crucem.

Quis affectus Mariæ iuxta crucem aſtantis.

D agere vnquam videretur.

Cæterum hic nobis Bullingerus obſtrepit, ac impatientia pluſquam muliebri victus vociferatur: *Deus bone, quanta nugarum plauſtra inuexerunt ſpermologi verius quam ſermologi Papiſtici? quantas excitarunt de cōpaſſione beatæ & intemeratæ Virginis Mariæ tragœdias? Adeo autem inoleuit apud pleroſque cōpaſſionis illius exiſtimatio, vt hiſtoriam paſſionis non plenè videatur expoſuiſſe, tametſi fide optima omnia quæ de Chriſto Domino ſcripſerunt Euangeliſtæ, enarrauerit quiſquis iſtorum quoque non adiecerit de compaſſione Virginis figmenta. Ac rurſus: Quorſum pertinet prodigioſa quædam de Mariæ deploratu & lamentatione apud plebem deprædicare, & ad miſerationem propenſa pectora ad largiſsimas prouocare lachrymas? Nam hic quorundam monachorum hac in re vnicus finis eſt.* At ego reſponderim: Quorſum pertinet Bullingere, has tragicas voces in Catholicorum odium ſpargere, & propter paucos, neſcio quos, totum ordinē vulgo exoſum reddere? Quorſum, inquam, pertinet ob zelum quorundam ſcientia & diſcretione fortè

In explicat. Euangel. Ioan. cap. 19

Reprehenſi à Bullingero concionatores de Mariæ compaſſione.

Reſponſio ad prædictā Bullingeri cēſuram.

A carentium, de quorum tamen animo & ſcopo difficile ſit pronunciare, tantas excitare turbas, & ad meras referre nugas, quæ vel illi, vel ſancti Patres de tantæ Virginis compaſſione ita docent ac ſcribunt, vt in auditoribus ſiue lectoribus luctum excitent ſalutarem, ac piis pias ſæpè lachrymas exprimant: Frigidi ſunt certè in ſuis concionibus Sectarij, quemadmodum eorum quoque ſcripta ieiuna teſtantur, neque ad luctum & pœnitentiam, ſed ad nimiam fiduciam falſamque ſecuritatem plerunque mouendam comparata. Eoque minus ferunt ac probant, quod multos in Eccleſia Catholica non modo diſertos, ſed etiam vehementes, ardentes ac efficaces Concionatores paſſim habeamus, qui populares animos mirabiliter flectãt, & hiſtoriam Euangelicã ad inflammandos hominum affectus ſcite conuertant, vt non minus moueant, quam doceant atque B delectent. Fatemur interim, ſicut in omni virtutum genere, & in quauis honeſta functione ſæpè peccatur, ita in præſenti argumento tractando modum poſſe violari, præſertim ſi prodigioſa quædam ac nugarum plauſtra, quemadmodum loquitur Bullingerus, hiſtoriæ tam ſanctæ admiſceantur. Quis verò ſapiens ineptos, aut etiam ſtolidos Concionatores defendat ac probet? ſicut nec illos quidem excuſamus, qui vel pingunt, vel docent matrem Domini iuxta crucem fuiſſe collapſam, ſyncopi ſtupefactam, dolore prorſus exanimatam, illarumq; muliercularum ſimilem, quæ fractæ doloribus palam eiulant, pectus pugnis contundunt, capillos lacerãt, genas vnguibus decerpunt, ſeque demum clamitãt infelices. Hæc enim aliaque id genus, quæ honeſtas C etiam matronas dedecorant, & prudentes offendũt, ad grauiſsimos materni cordis angores exprimẽdos & explicãdos nõ decet effingere, vbi de Maria iuxta Filij crucem dolente agitur, vt quæ affectũ humanũ ſpiritus robore coërcuit, nihil tale deſignãs, quod cũ ſancta modeſtia & debita grauitate pugnaret. Et tamen quoniam ſpectatrix acerbiſſimæ mortis Filij aſtitiſſe legitur, ſenſumque doloris cor illud tenerrimum habuit, proculdubio vultum & habitũ corporis eo tempore mœſtiſsimum præ ſe tulit, maiuſque ſpecimen ſui luctus quam Nouatores exiſtimãt, ediđiſſe videtur. An mirum, ſi mœrorem ſuum ſingultibus & lachrymis teſtaretur, & prætereà locum aliquem concederet lamentationi, quam certè veteres, vt mox probabimus, Mariæ attribuerunt. Eſt D ita profectò, vt Ethnicus Poëta dixit:

Inuidẽt Nouatores Catholicis peritos, & in monendis affe ctibus felices cõcionatores.

Quibus modis peccetur in repræſentatione Virginis iuxta crucem aſtantis.

Mariam ſui acerbi doloris externa quædam indicia monſtraſſe non eſt improbabile.

Iuuenal.

Mollißima corda
Humano generi dare ſe natura fatetur,
Cum lachrymas dedit: hæc noſtri pars optima ſenſus.

Serm. 26. ſuper lib. Cant.

VAI non abs re fuerit commemorare, quo pacto Bernardus ingentem mœrorem ex germani fratris Gerardi morte conceperit, diuque ſeruarit, vt ſummo illius deſiderio torqueretur. Grauiter ergo apud ſuos queritur, ſuique doloris rationem ex profeſſo reddit, quamobrem chariſsimi fratris obitum tantopere deploret, crebriſq; lachrymis proſequi pergat. Cùm verò erudita ſit eius oratio, quæ noſtro etiam inſtituto ad tuendos Mariæ dolores cõgruat, eandem hoc loco repetere non ſit ſuperuacaneum. Plango, inquit, primum ſuper mea ipſius plaga, atq; huius iactura domus. Plango deinde ſuper pauperũ neceſsitatibus, quorum ille pater erat. Plango certè & ſuper vniuerſo ſtatu noſtri ordinis, noſtræ profeſſionis, quæ de tuo (Gerarde) zelo, conſilio & exem-

Quomodo Bernardus Gerardi fratris ſui mortẽ vehementer deplorarit.

A plo robur non mediocre capiebat. Plango poſtremo etſi non ſuper te, propter te tamen. Hinc prorſus, hinc afficior grauiter, quia vehementer amo. Et nemo mihi moleſtus ſit, dicens non debere ſic affici: cum benignus [a] Samuel ſuper reprobo Rege, & pius [b] Dauid ſuper parricida filio ſatisfecerint affectioni, & non ad iniuriam fidei, non in ſuperni ſuggillationem iudicij. Abſalon fili mi, ait ſanctus Dauid, fili mi Abſalon: & ecce plus quam Abſalon hic. [c] Saluator quoque videns ciuitatem Hieruſalem, & præuidens ruituram, fleuit ſuper eam. Et ego proprium, & quæ in præſenti eſt deſolationem non ſentiam? Plagam meam recentem & grauem non doleam? Ille fleuit compatiendo: & ego patiendo non audeo? Et certè ad tumulum Lazari nec flentes arguit, nec à fletu prohibuit: inſuper & fleuit cum flentibus. Et B lachrymatus eſt, inquit, Ieſus. Fuerunt lachrymæ illæ teſtes profectò naturæ, non indices diffidentiæ. Denique & prodidit mox ad vocem eius, qui erãt mortuus: ne continuo putes fidei præiudicium dolentis affectum. Sic nec fletus vtique noſter infidelitatis eſt ſignum, ſed conditionis indicium.] Ita vir ille pius & ſapiens ſuum de fratris morte dolorem prodit, ac ſimul exẽplis è Scriptura productis apud ſuos excuſat. Eadem ad Mariam tranſlata ſenſum commodiſsimum efficiunt, valdeque probant, qualeſcunque illius dolores, dicam & planctus, ob morientem Filium, & ex ardenti charitate profectos, non modo venia, ſed & laude dignos à ſapientibus merito iudicari. Et ſunt moroſi adhuc ſimul & iniqui cenſores, qui hanc ſingularem Mariæ charitatẽ, C triſtitiam, compaſsionem erga confixum in cruce Filium vel contemnunt, vel pro nihilo ducunt, aut certè pro dignitate celebrari & Chriſtianis commendari non ſuſtinent.

a 1 *Reg.* 15
b 2 *Reg.* 18
c *Luc.* 19

Ioan. 11

Sancti etiam ſuper mortuos cum laude plorarunt, & cũ his quoque Chriſtus.

Lachrymæ piorum ſunt naturæ non diffidentiæ.

Non adſunt fidei præiudicium hi affectus.

EGO verò maiorum noſtrorum pietatem non poſſum non probare, qui hos ipſos Mariæ commiſerantis affectus & dolorum acerbitates cum perfecta fide & charitate coniunctas ſedulo perpenderũt, aliiſque perpendendas commendarunt: nimirum vt aliquando, & præſertim hebdomada ſancta (ſicut eã Chryſoſtomus vocat) Filij Dei, ceu viua membra ſuo capiti cum matre ſanctiſsima compaterentur, idemque ſentirent, quod in Chriſto Ieſu illa præ omnibus ſenſit mortalibus, atque ita paſsionibus Domini noſtra nempè cauſa ſuſceptis, gratis & ipſi animis, neque citra piæ commiſerationis affectum, D communicarent. De quo peruetuſto Eccleſiæ more, & Chriſtiano piorum luctu nihil aliud modo dicam, quam quod vir doctus æquè ac ſanctus Rupertus Tuitienſis iam olim ſapientiſsime ſcripſit: Non ita gaudere debemus de gratia tradentis (æterni Patris ſcilicet) vel de charitate morientis (Filij Dei) vt non etiam doleamus, quod tanto Domino tormentorum & mortis cauſa fuimus: ſiquidem non gaudere ingratitudinis, nõ dolere autem crudelitatis eſt.] Ac paulo poſt admonet, vt quo tempore ſolennis illa Chriſti crucifixi & mortui memoria in Eccleſia celebratur, triſtitia in nobis regnet, vt contriſtemur ad pœnitentiam, vt exemplo Mariæ ferrum Dominicæ paſsionis noſtram pertranſeat animam: vt claui manuum & pedum eius carnem noſtram configant: vt denique crux eius noſtram ſuſpendat concupiſcentiam. Compatimur ergo, inquit, vt conregnemus.]

Veteres Chriſtiani Mariæ compaſſionem in magno pretio habuerunt, ac merito quidem.

Rom. 12
Geneſ.
Rom. 8
Philip. 2

Lib. 6. de diuin. offi. in cap. 2 & 13

Pium & laudabilem eſſe luctum piorum in hebdomada ſancta.

Rom. 8

AT inquiet aliquis: Cum Chriſtus ſuis humeris

crucem

Chriſtus non vetuit mulieres Hieroſolymitanas ſibi patienti cōpati.

Lucæ 23.

In cap. 23. Lucæ.

crucem (grauiſſimum onus) geſtaret, ac mulieres Hieroſolymitanas ſua cauſa plorantes cerneret, velut reprehendens eas dixit: Nolite flere ſuper me. Reſpondeo, piam harum compaſſionē non prohiberi, ſicut & Lyranus affirmat, ſed aliā & potiorem lugendi cauſam à Domino illis inculcari, nimirum ob vrbis patriæque futurum exitium prorſus calamitoſum, vt ſeuera vltio de præſentibus crucis inimicis ſumeretur. Atque huc ſpectat ſequēs Chriſti oratio: Nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete, vtpotè quæ me tanquàm miſerum moriturū, neque ſtatim à morte rediuiuū, ſed prorſus impotentē, mundique ludibrium ſemper fore putatis. Quare non fletum illarū, ſed flendi plorandique rationē in illis improbat, ſimúlque Prophetico more de tota gente diſſerit. Aliud eſt enim cum hiſce mulierculis in ſola Chriſti commiſeratione verſari, quum ignoras, qua de cauſa, & quo fructo paſſus ſit pro nobis Dominus: aliud vera fide præditum, dolenti Chriſto compati, quēadmodum Eccleſia, vt ſe Mariæ compatientis exemplo conformet, Redemptoris ſui paſſionē cum intimo doloris ſenſu meditatur omnibúſque meditandam proponit. Vnde Bernardus de hebdomada pœnoſa (ſic enim cum veteribus loquitur, pro eo quod Germanis dici ſolet, die Marter vvochen) in hunc modū ſcribit: Vniuerſi Chriſtiani ſacra hac ſeptimana, aut præ ſolito, aut præter ſolitum pietatem colunt, modeſtiam exhibent, humilitatem ſectantur, induūt grauitatem, vt Chriſto patienti quodammodo compati videātur.] Et paucis interiectis: Adeſt paſſio Domini vſque hodiè terram mouens, petras ſcindens, aperiens monumenta.] Vocat igitur hanc generalem Eccleſiæ obſeruationem & ritum perpetuò celebrandum: nimirum vt quo tempore ſalutem noſtram in cruce operatus eſt Chriſtus, & horrendos cruciatus noſtra cauſa pertulit, nos etiam, ſicut in morte primogeniti, vt Propheta fore prædixit, dolorem & luctum matris afflictiſsimæ aſſumamus. Hinc ille rigor ſanctæque diſciplinæ ſeueritas manat, quam veteres inde ab Apoſtolorum ætate traditam retinuerunt, & circa finem Quadrageſimæ, ſingulari abſtinentia & carnis maceratione, ſimúlque cordis contritione comprobarunt, quemadmodum & Epiphanius docet.

Quomodo ſit accipienda illa ſententia Nolite flere ſuper me.

Eccleſia luctu annuo ſtudet Chriſto cōpati ſecundum exemplū Mariæ.

De inſtituto Eccleſiæ in hebdomada ſancta luctum aſſumendi & pœnitentiam exercendi.

Ser. in feria 4. h. dom. pœnoſa.

Zachar. 12.

Contra Aerianos hæreſ. 75.

Nos verò quum de Mariæ cōpaſsione loquimur, vt hoc obiter adiungam, totam illam hiſtoriam Euangelij complectimur, & complectendam affirmamus, quæ in huius matris animam circa crucem tùm ante, tum ſtatim poſt mortem Domini ad ſepulturam vſque geſta eſt. Cùm vero pleraque grauiſsima & triſtiſsima tunc inciderint, mirum ſanè & prodigioſum videri poteſt, Mariam in tantis doloribus durare, atque vt mœrore & luctu nō extingueretur, firmam perſiſtere potuiſſe. Videbat Chriſti manus pedéſque duris clauis confixos, & corpus vndique vulneribus ſaucium & dilaceratū. Audiebat verba Chriſti ſeptē in cruce prolata, & rurſus impiorum Sarcaſmos, & inſultantium blaſphemias in Filium ſuum profuſas, vt reliqua id genus iā antè narrata prætereamus. Nouum porrò & ingens vulnus acceſsit, quum in mortuum etiā Filij corpus deſæuit miles, tantúmque ſanguinis & aquæ ex latere Filij aperto defluxit. Quid verò, cùm illa corpus de cruce depoſitum cominus potuit intueri, contrectare, cōplecti, oſculari, venerari & ſingula perſcrutari vulnera, omniáque tantæ crudelitatis veſtigia non

Quid intelligendum nomine compaſſionis Mariæ in hoc argumento.

Miranda & incredibilis Mariæ fortitudo circa Filij paſſionem, mortem & ſepulturam.

A modo tangere, ſed & amaris lachrymarum imbribus perfundere? quem luctum deinde amici & ſociæ mulieres ſuis lamentis hauddubiè cumularunt, quouſque tandem hoc proprium diuinitatis organum, in quo nec ſpecies, nec decor iam ſupererat, ſed fœda & aſpectū horrida omnia, & tamen ſacroſancta apparebant, ſepulturæ triſtiſsimæ mandaretur. Non errat ſanè Melanchthon, cum hanc totam hiſtoriam, quæ vel ſaxeum moneat pectus, ſerio cōtemplandam proponit, eámque vtilem nobis ac ſalutarem eſſe cenſet, vt ſciamus, quum grauior crux, dolendíque cauſa, vel mortis etiam timor ingruit, Mariam intueri ſimul & imitari, quæ ob Filium afflictiſsima fuit, & præſenti tamen in Deum fide ſuum animum confirmauit. *Cogitate*, inquit, *qualis* B *lucta fidei fuerit in Maria. Simul fuit magnus dolor, & tamen mixtus fide & ſpe. Ipſa mortuum Filij corpus contrectauit, genas & manus oſculata eſt, vidit ibi iacere corpus mortuum, ſicut alia cadauera. Et tamen ſciuit, quomodo cōceptus erat, ſciuit eſſe Meſsiam. ſciuit per eum deleri peccatū & mortem, & per eum reſtitui iuſtitiam. Ideò ſciebat certo reſurrecturum eſſe. Prorſus ita nos quoque conſolemur nos in noſtra morte, intuentes in hunc ipſum Dominū, & has ipſas cogitationes Mariæ apud nos ſæpe conſideremus.* Quanquā non probamus quod initio Melanchthon aſſumit, ſi luctā fidei in Maria ſic aſſerit, vt eam ab aliqua mentis vacillatione & inconſtantia profectam intelligat: quùm nihil tale vel ſuſpicari ſincera & conſtans Mariæ fides admittat. Cùm his iungi poſſunt, quæ Caſparus Cruciger annotauit, quod Virgo non minus generis humani peccata, quàm ipſius Filij mortem luxerit: C *Sed in his doloribus*, inquit, *obediendū eſſe Deo norat, & expectabat reſuſcitationem Filij. In hæc duo bona obiecta, id eſt, in voluntatem Dei & reſuſcitationem intuenti fide, aliquantulum leuabatur magnitudo doloris. Meminerimus autem hoc exemplum in noſtris afflictionibus, vt obedientiam & fidem præſtare nos quoque diſcamus.* Igitur aduerſarij quoque fatentur, vt pluribus eorum ſuffragiis iam ante probatum eſt, Mariæ non modò fidem, ſed etiam patientiam atque compaſſionem ſub cruce Filij admirandam & incredibilē, quæ robur humanum longe ſuperaret, extitiſſe. Vnde ſcripſit etiam Eraſmus: Doluit Maria dolore Filij, ſed affectum humanum ſpiritus robore coercuit. Flebant aliæ mulieres, & præ deſiderio ſublati Domini, quem nondum ſpiritualiter amabant, pene delirabant: ſola Maria pectus inconcuſſum habens, tacet expectans voluntatem altiſ- D ſimi.]

Eſai. 53.

Melanchthonis & Crucigeri teſtimonia de Mariæ doloribus conſiderandis.

In explicat. Euangel. Matthæi 27.

In explicat. Ioan. ca. 19.

In Liturgia dunæ Virginis.

Libet autem & veterum proferre ſententias, quibus ſuperiora illuſtrentur: ſic enim euidentius apparebit, non ſolum Ruperti, Bernardi & Anſelmi ſeculo (vt oſtendimus) ſed etiam apud antiquiores hoc inſtitutum agnitum receptúmque fuiſſe, quo acerbi Mariæ dolores ſub Filij cruce tolerati, à piis piè conſiderantur, & ab Eccleſia merito prædicantur. Ambroſius Eccleſiæ lumen & Auguſtini pater ſpiritualis, in hunc modum docet: Maria vt matrem Chriſti decebat, fugientibus Apoſtolis ante crucem ſtabat, & piis ſpectabat oculis Filij volnera, quia expectabat non pignoris mortem, ſed mundi ſalutem.] Alibi vero de infracto & conſtanti Mariæ animo, quem Chriſto Filio in cruce pendenti præbuerit, hæc clare pronunciat: Stabat ante crucem mater, & fugientibus viris, ſtabat intrepida. Videte, vtrum pudorem mutare po-

Antiquorum Patrum teſtimonia de Mariæ compaſſione, & acerbis doloribus meditandis.

Lib. 10. epiſtol. 82.

fuerit mater Ieſu, quæ animum non mutauit. Spe- A ctabat piis oculis Filij vulnera, per quę ſciebat omnibus futuram redemptionem. Stabat non degeneri mater ſpectaculo, quæ non metueret peremptorem. Pendebat in cruce Filius, mater ſe perſecutoribus offerebat.] Et paulò poſt: Non ignara fuit myſterij, quod gen[...] ſet reſurrecturum.] Huc ſpectat Virginis propè crucem aſtantis lamentatio, quàm illuſtris ille Diaconus & Baſilij Magni familiaris Ephrem edidit, digna certè, ex qua nonnulla ob ſuperiorem Bullingeri calumniam reperamus. Stans, inquit, apud crucem puriſſima Virgo, Saluatorémque in ligno ſuſpenſum ſuſpiciens, plagas reputans, intuens & clauos, querelas, colaphos ac flagellationem, cum grauibus ſuſpiriis, cum fletu ingenti, cum lamentis doloroſiſſimis exclamauit, dicens: Mi Fili dulciſſime, dilectiſſime Fili, quomodo crucem ſuſtines? Mi Fili & mi Deus quomodo ſputa, clauos & lanceam, quomodo pateris alapas, riſus, iniurias, ſpineam coronam, purpuream veſtem, ſpongiam, arundinem, fel & acetum? Quomodo pendes in cruce denudatus, mi Fili, qui cælum nubibus contegis? Quomodò ſitim fers, qui es opifex, quique mare & omnes aquas creaſti? Quomodo moreris inſons in medio ſceleſtorum? Quidnã commiſiſti? Qua in re, Fili mi, Hebræos offendiſti? Et cur ergò te iſti, ſimul iniqui, ſimul ingrati cruci ſuffigũt, quorum claudos & permultos valetudinarios ſanaſti, mortuos viuificaſti? Tu verò quomodo moreris Fili mi dulciſſime, magnanime Deus? Deficio te ſuſpiciens in ligno ſuſpenſum, conclauatum, plagiſque plenum mi Fili? Vbi nunc pulchritudo tua? vbi tuus modò decor? Sol lumen ſuum obſcurauit, & alius C factus eſt: ſplẽdida Luna in tenebras euanuit, petræ ſunt pertractæ, & monumẽta aperta, templique velum in duo eſt diſciſſum, creaturæ Conditorem ſuũ & Opificem cognouerunt: & hi peruerſi ac miſeri Hebræi aures obſtruxerunt, oculos clauſerunt, ne Solem nunquàm occidentem ſuſpectarent, Fili mi. O Simeon admirande, en nunc gladius; quo mihi prædixiſti cor meum traiiciendum. Ecce gladius, ecce vulnus Fili & Deus mi, tua mors meũ est ſubitò, viſcera mea ſunt diſrupta, meum lumen obtenebratum eſt, & pectus meum grauis pertranſiuit gladius. Horrendam cerno paſſionem tuam, mi Fili, & Deus meus. Video immeritam cædem tuam, nec opem ferre poſſum. Lugete mecum omnes diſcipuli Domini, dolorem meum & vulnus profundũ cordis mei continentes.] Tandem verò præſentem D Mariæ conſolationem, qua ſeipſam in tantis angoribus fulciuerit, fidémque ſuam confirmarit, his verbis annectit: Fili mi chariſſime, veneror tuas afflictiones: colo & adoro tuam miſericordiã & magnanimitatem. Dedecus tuum Fili mi, decus cunctis factum eſt: mors tua facta eſt mundi totius vita. Cæterùm reſurgito quamprimum Fili mi & Deus, quemadmodum prædixiſti mihi, vt ſaluus fiat mundus, vtque gaudeam ego humilis mater tua, & mecum lætentur dilecti tui: in confuſionem autem tui inimici omnes deueniant.] Cum hac lamentatione, quæ & Scripturæ teſtimoniis, & ipſa luce rationis facilè ſtabiliri poteſt, haud malè conſentit illa, quam Gregorius Nazianzenus eleganti conſcripſit carmine, Mariã quidẽ ſic loquentẽ inducens:

F[...] virgo, [...] hinc, abſit pauor:
Hæc vita mortis eſſe quæ ſummus poteſt?

Quo efferamus hinc pedem, vt videam mei
Iormen a Nati. Hei, hei mihi miſerrimæ,
Charæ ò ſodales, cerno nihil hic Filij,
Vſque adeo forma rara mutata & color.
Dilecta ò inquam, Filij vt vultum mei
Squalore vidi plurimo & ſanie obſitum,
Mors ſola votum eſt, vita mors tantum mihi.
Agite iam, agite vos, non fero vitam amplius.
Qui Vita cunctis es datus mortalibus
Communis, o dilecte Fili mi, quid hæc,
Aut quo iure nunc pateris: admiſſum tibi
Quale iſtud, ob quod tam graues pœnas luis?

Longum ſit reliquam ſubiicere lamentationem, matre mœſtiſſima dignam, & fideli tamen conſolatione conditã, quã his verbis porrò Maria declarat:

B *Infeſta nobis cuncta dæmonum agmina*
Facile fugabis, morte mortem deſtruens.
Mox inferorum è tartaro vt caput efferes
Tibi perditorum hominum hoc genus pœnas dabit.

Pergamus verò alios quoque proferre teſtes, qui ſingularem Mariæ dolorem ex Filij cruce & morte collectum oſtendant & comprobent, minus vt dubitari queat, ſummi perfectique amoris in eam affectum competere, quæ ſummos dolores, Christi cauſa perſenſerit pertuleritque. Effugit illa quidem dolores, quos parturientes fœminæ, propter maledictionem à Deo primæ parenti inflictam, ſæuiſsimos experiuntur. Sed quæ ſola cum gaudio peperit, vt [a] Cyprianus, [b] Athanaſius, [c] Gregorius Nyſſenus, [d] Damaſcenus, [e] Bernardus pluresque teſtantur, non effugit dolores alios, qui parturientium C omnium internos externóſque cruciatus excedebant, cum vita morte eſſet illa acerbior, in qua dilectio mortem ipſam ſuperauit, cúmque ſuam & noſtram vitam Chriſtum morti omnium crudeliſsimæ & amariſsimæ & contemptiſsimæ traditum, prorſus afflicta conſpexit. Qua de re libet exponere, quod [f] Rupertus egregiè docet, vt hinc etiam Mariæ ſub cruce dolores incredibiles rectius intelligantur: Si inquit, Apoſtolos ſuos in illa hora ſuæ paſsionis Dominus mulieri parturienti rectè comparauit, dicens: Mulier cùm parit triſtitiam habet, quia venit hora eius: cùm autem peperit puerum, iam nõ meminit preſſurę propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. Et vos igitur nunc triſtitiam habebitis, iterum aútem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum: quantò magis mulierem hanc ſtãtem iuxta crucem ſuam mulieri parturienti talem D matrem, talis filius rectè ſimilem duxit? Quid autẽ dico ſimilem, cùm verè ſit mulier, & verè mater, & veros habeat in illa hora partus ſui dolores? Non enim habuit hæc mulier hanc pœnam, vt in dolore pareret, ſicut cæteræ matres, quando infans ſibi natus eſt: ſed nunc dolet, cruciatur & triſtitiam habet, quia venit hora eius, illa videlicet hora, propter quã de Spiritu ſancto concepit, propter quam grauida facta eſt, propter quam completi ſunt dies, vt pareret, propter quã omninò de vtero eius Deus homo factus eſt. Cùm autem hæc hora præterierit, cum totus iſte gladius parturientẽ eius animam pertranſierit, iam non erit memor preſſuræ propter gaudiũ, quia natus erit homo in mundum, quia declaratus erit nouus homo, qui totum renouet genus humanum, totiúſque mundi ſempiternum obtineat imperium: natus, inquam, id eſt, immortalis atque impaſsibilis factus, & anguſtias vitæ huius in æternæ patriæ

Lib. de inſtitut. virginis [...].

Maria iuxta crucem Filij ſtans intrepida quæ mutare animum ſeque perſecutoribus obtulit.

In Lament. Mariæ.

Mariæ lamentatio propter morientem in cruce Filium.

A diuerſis Filij cruciatibus.

A perſona Iudæorũ in Chriſtum ſæuientium.

A miraculis circa crucem Domini factis.

Matth. 27.

Lucæ 2.

A vaticinio Simeonis.

Quomodò Maria in ſummis doloribus ſeipſam animarit.

In Tragœd. de Christo patiente.

Alia Virginis afflictæ lamentatio iuxta crucem filij, ex Gregorio Nazianzeno.

Quomodo Maria ſe in ſummo mœrore conſoletur.

a Serm. de natiuitate Chriſti.

b In deſcriptione Mariæ & Ioſeph.

c In natiuitate Chriſti.

d De dormitione Deiparæ.

e Serm. 2 in vigiliis natiuitatis.

f Euangel. Ioan. lib 13.

Ioan. 16.

Quot dolores Maria in partu effugit, eos iuxta crucem filij pertulit.

Teſtimonium Ruperti de Maria, quæ ſuperet mulier dolores parturientis experta, & deinde illorũ oblita.

Apocal. 1.

patriæ amplitudine ſupergreſſus, mortuorum primogenitus. Proinde quia verè ibi dolores vt parturientis, & in paſsione vnigeniti, omnium noſtrũ ſalutem beata Virgo peperit, planè omnium noſtrum mater eſt.]

Apocal. 1

QVID, quod Anſelmus hos compatientis Mariæ dolores tãti facit, vt eam ſanctis Martyribus, quamlibet atroces & horrendos cruciatus perferentibus, anteferre videatur? cum ita ſcribit: Quicquid crudelitatis inflictum eſt corporibus Martyrum, leue fuit, aut potius nihil, comparatione tuæ paſsionis. Non crediderim te potuiſſe vllo pacto ſtimulus tãti cruciatus, quin vitam amitteres, ſuſtinere, niſi ſpiritus dulciſsimi Filij tui te intus doceret, non eſſe mortem cum abſumentem, ſed magis triumphum omnia ei ſubiicientem.] Sequitur autem Anſelmus hoc loco, ni fallor, Sophronium longè vetuſtiorem, qui & ipſe Mariam plus quam Martyrem facit, & hanc rationem adiũgit: Alij namque ſancti etſi paſsi ſunt pro Chriſto in carne, tamen in anima (quia immortalis eſt) pati non potuerunt. Beata verò Dei genitrix, quia in ea parte paſſa eſt, quę impaſsibilis habetur: ideò (vt ita fatear) quia ſpiritualiter, & cam eius paſſa eſt gladio paſsionis Chriſti, plus quam Martyr fuit. Vnde conſtat, quia plus omnibus dilexit, propterea & plus doluit, in tantum, vt animam eius totam pertranſiret & poſsideret vis doloris, ad teſtimonium eximiæ dilectionis. Quæ quia mente paſſa eſt, plus quam Martyr fuit: nimirum quod dilectio eius amplius fortis, quam mors fuit: quia mortem Chriſti ſuam fecit.] His planè Bernardus conſonat, qui Mariæ lamentationem integro eſt ſermone cõplexus, & martyrium Virginis non ſolum ante, ſed & poſt mortem vnigeniti filij grauiſsimum fuiſſe declarat. Nam poſtquam in cruce ſpiritum Chriſtus emiſit, crudelis lancea ipſius animam planè non attigit, lancea, inquam, quæ nec mortuo parcens, cui nocere non poſſet, illius latus aperuit: ſed Mariæ animam vndique pertranſiuit. Vnde plus quam martyr merito illa prædicatur, in qua nimirum corporeæ ſeolum paſsionis, vt idem loquitur, exceſſerit compaſsionis affectus.] In eandem ſententiam concedit Bernardo vetuſtior Hildephonſus, & Mariam inter Martyres candidiorem digne prædicari aſſerit, quandoquidem gladius à Simeone prædictus ad animam eius vſque peruenerit, quando fugientibus Apoſtolis ad crucem ſtetit, & Dominum in crucem pendentem vidit. Tunc plus quam Martyr fuit, quia in animo non minus amoris, quam mœroris gladio intus vulnerata eſt, parataque ſtetit ad pœnam quãlibet excipiendam, ſi percuſſoris manus acceſsiſſet: quæ nimio amore demum vulnerata, teſtis extitit Saluatoris, & pio mœrore in animo cruciatum ſuſtinuit paſsionis.] Notat itidem Amadæus, quod glorioſæ matris huius pectus tam pro Filij morte, quã pro Iudæorum perditione ineffabili dolore vreretur, altiſsimoque pietatis iaculo confoſſum, extremas ſpirarit inter anguſtias, imò poculum ipſa morte amarius hauſerit, quodque diuino adiuta munere fœmina id ſuſtinere valuerit, quod nullum hominum genus ferre poſſet. Vicit ſexum, inquit, vicit hominem, & paſſa eſt vltra humanitatem. Torquebatur namque magis, quã ſi torqueretur ex ſe: quoniam ſupra ſe incomparabiliter diligebat id vnde dolebat.] Vbi dolores adiungit alios, quibus Mariæ pectus grauiſsime diſcruciabatur, quum Propheticis oculis reſpiceret ſtirpis ſuæ magna ex parte condemnationem, gentis attritionem, patriæ ruinam, & ſanctæ ciuitatis euerſionem. Tum Bernardi diſcipulus Guerricus, quod Maria fida Chriſti aſſectatrix, & ad eius mortem vſque miniſtra ſedula fuerit, hac oratione confirmat: Sed & cum Euangelizans circumiret Ieſus ciuitates & caſtella, Maria comes indiuidua veſtigiis eius adhærebat, pendebatque ex ore docentis, adeo vt nec procella perſecutionis, nec horrore ſupplicij à cõſectatu Filij & magiſtri potuerit abſterreri. Stabat, inquit, iuxta crucem Ieſu Maria mater eius: planè Mater, quæ nec in terrore mortis filium deſerebat. Quomodo enim morte terreri poterat, cuius charitas fortis vt mors, imò fortior quam mors erat? Planè iuxta crucem Ieſu ſtabat cuius mentem dolor crucis ſimul crucifigebat, ſuamque ipſius animam tam multiplex pertranſibat gladius, quantis cõfoſſum corpus filij cernebat vulneribus. Merito igitur ibi mater agnita eſt, & cura ipſius idoneo tutori delegata eſt, vbi maximè probata eſt, & matris ad filium ſincera charitas, & filij de matre vera humanitas.] Notat & Gerſon nobilis ille Cancellarius, Mariam non ſolum cum Ieſu gaudente gauiſam eſſe, ſed & cum flente fleuiſſe, ac tempore quidem Dominicæ paſsionis tam in filio quam in matre duplex quoddam canticum, profundiſsimæ nimirum lamentationis & altiſsimę exultationis repertum eſſe. Summum enim luctum, nec minorem lamentationem, ſicut ſuper morte Primogeniti, hæc pia Mater aſſumpſit, quæ ſimul quoniam humanæ redẽptionis fuit ſingularis amatrix, ſuum filium ſuaque viſcera in crucem ac mortem diriſsimam tradi conſenſit, neque ſine gaudio talem hoſtiam, quæ toti mundo purgationem & ſalutem afferret, vna cum ipſo filio Patri cæleſti obtulit in odorem ſuauitatis. Qua ratione illud impleuit, quod à Paulo ſcriptum eſt: Hilarem datorem diligit Deus.

EX quibus omnibus, vt ſemel finiam, quiuis facile animaduertat, non ſolum Chriſti Domini toleratas in cruce afflictiones, ſed & Mariæ tunc in animo perceptos dolores acerbiſsimis illis ſuppliciis, quæ vllus Martyrum ſubiit aut ſubiturus eſt, anteferri oportere. Deinde hinc colligi poteſt, noſtram Virginem tanto magis doluiſſe, quanto vehementius eum diligeret, qui ſumme amabilis fuit, ex huius autem amoris magnitudine incredibilem compatientis Matris mœrorem produiſſe, vt illa etiam à Deo veluti derelicta videri poſſet. Rurſus quoniam hos illa dolores cum perfecto Chriſti amore coniunxit, conſequi neceſſe eſt, eandem maximè promeruiſſe, vt à Chriſto, de cuius calice tantum amaritudinis bibit, maximam reciperet conſolationem, atque à nobis etiã hoc nomine peculiariter & amaretur & honoraretur. Qua de re libet adiungere, quid Bonauentura ſcripſerit, primariis quidẽ ſcholæ Doctoribus merito annumeratus, & cuius non modica laus eſt in Eccleſia Dei. Præcipuè, inquit, merebatur in Chriſti filij ſui paſsione beatiſsima mater & virgo Maria, cui patiẽti, quantũ ſexus muliebris fragilitas ſuſtinere poterat, cõpatiebatur. Nullo tamen modo eſt dubitandũ, quin virilis eius animus & ratio conſtantiſsima vellet etiam tradere filium ſuum pro ſalute humani generis, vt Mater per omnia conformis eſſet Patri. Et in hoc miro modo debet laudari & amari, quod placuit ei, quod vnige-

Marginal notes:

Maria pluſquam Martyr pe ſuos incredibiles dolores effecta.

Maria niſi ſpiritu corroboraretur, tantis doloribus ſufficere non potuiſſet. Sophronius Mariam plus quã Martyrẽ fuiſſe probat.

Lib. de excellentia beatæ Mariæ Virginis cap. 5

Ser. de Aſſumptione beatæ Virginis.

Serm. qui incipit, Signũ magnum.

Mariæ martyrium ante & poſt filij mortem notandum.

In Maria compaſsionis affectus corporeæ paſsionis ſenſum excellit.

Serm. 2. de Virginis aſſumptione.

Mariæ dolor immenſus ob Filium & Iudæos.

Homel. 5 de Virginis laude.

Quãſi ſia Virgo ſuerit in filio aſſectando eique vſque ad crucem adhærendo.

Serm 4. de Aſſumptione Virginis

Cantic. 8

Tractatu. 2 de cant. de cacordo.

Duplex canticum lamentationis Chriſti patiente, & Maria compatiente notandum.

2. Cor. 9

Quæ notanda ſint breuiter è ſuperioribus, præſertim de Mariæ doloribus, ac eorundẽ magnitudine & meritis.

In lib. 3. ſententiarum. diſtin. 48. quæſtione vltim.

Maria licet de filij cruciatibus doleret tamen placuit ei cruciari filium.

nitus ſuus pro ſalute generis humani offerretur. Et tantum etiam compaſſa eſt, vt ſi fieri potuiſſet, omnia tormenta, quæ Filius pertulit, ipſa multo libeotius ſuſtinuiſſet. Verè ergo fuit fortis & pia, dulcis pariter & ſeuera, ſibi parca, & nobis liberaliſſima.

Maria fortis & pia dulcis & ſeuera in paſſione filij.

Hæc ergo præcipue eſt amanda & veneranda poſt Trinitatem ſummam & eius Prolem beatiſſimam Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum] Quę doctiſſimi, licet non valde diſerti Theologi ſenteotia tãto maiorem fidem promeretur, quanto certius è ſacris literis conſtat, Chriſtum [a] inquirentibus ſe, & [b] calicem ſuum bibentibus, aut propter ſe [c] crucẽ ſuſtinẽtibus vt fidiſſimum, ita & liberaliſſimũ eſſe remuneratorem, qui & omnem [d] lachrymam ab oculis eorũ velit abſtergere, illudque demum efficere, vt in quibus membris ſuæ paſsiones [e] abundant, in eiſdem abundet etiam ſequens conſolatio, atque vt pręcedẽs leuis & momẽtanea tribulatio, ſupra modum in ſublimitate [f] pondus æternum gloriæ operetur.

a Hebr. 1
b 2. Tim. 21
c Luca 9
d Apoc. 21
e 2. Cor 1
f 2. Cor. 4

Proinde cum Chriſtus à morte funeſta reuixit, ſe continere noo potuit, quin gratitudinis ergo mœſtiſsimam Matrem primum inuiſeret, illamque ante alios ſuæ gloriæ & conſciam & participem redderet, ſicut his ferè verbis Rupertus exponit: Ingens gaudij torrens repente inundans, locumque vulneris replens, Mariæ animam ferro doloris confoſſam inebriauit, quum rediuiuus Filius illi ante omnes mortales victoriam ſuam annũciauit, & dulcia carnis ſuæ vulnera deoſculanda præbuit. Abſit enim, vt qui in lege ſua patrem & matrẽ honorare præcepit, matrem propter ſe doloris gladio tranſuerberatam, tam dura negligentia, vt idem inquit, talis Filius inhonorauerit.] Sed & Ambroſius, qui Rupertũ multis præceſsit ſeculis, dicere non veretur: Vidit Maria reſurrectionem Domini, & prima vidit & credidit. Vidit & Maria Magdalena, quamuis adhuc iſta nutaret.] Tum præter alios confirmat Anſelmus, quod reſurgens à morte Chriſtus matri primum apparuerit: quemadmodum multo antè docuerat etiam Sedulius, cuius carmen adſcribam.

Lib. 7. de diuinis officiis cap. 25

Chriſtus reſurgẽs matri primũ apparuit, illamque ante alios voluit conſolari.

Exod. 20

Lib. de excellentia Virginis ca 6

Libr. 5. carminum de ab iectione Synagogæ.

Hæc eſt conſpicuo radians in honore Maria,
Quæ cum clariſſimo ſemper ſit nomine Mater,
Semper Virgo manet: Huius ſe viſibus Aſtans
Luce palam Dominus prius obtulit, vt bona mater
Grandia diuulgans miracula, quæ fuit olim
Aduenientis iter, hæc ſit redeuntis & index.

Rom. 8
2. Tim. 2.

Iam ſi veris Chriſti membris capiti ſuo compatientibus promiſſum eſt illud: Si compatimur, & cõregnabimus. Si commortui ſumus, & conuiuemus: ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus, quantum demum gloriæ atque ſplendoris, quantum gaudij ac præmij quæſo, Chriſtus in regno ſuo liberaliſsimus tali rependet Matri, quę ſibi cum alias ſemper, tũ in extremis illis maximiſque pœnis, vt nullus alius, intime compaſſa fuit, & ad mortẽ vſq; fideliſsime aſtitit, tot iaculis gladiiſque cõfixa, quot immanes angores ac dolores ob Chriſtum ſubiit, ac mœſtiſsimo corde conſumſit? Quid tali Matre nunc lætius, quid in cęlis anguſtius, Chriſtoque charũ magis & coniunctũ eſſe poteſt? ſicut ſequẽti libro demõſtrabimus. Quid verò, ſi Maria ſuis in cruce doloribus hoc etiã promeruerit, vt nõ ſolũ Ioannis Apoſtoli, ſed & noſtrũ omniumq; credẽtium ſpiritualis mater diceretur & eſſet? Senſit ita quidem ſupra citatus Rupertus, atq; hiſce verbis oſtẽdit: Quia verè ibi dolores vt parturientis, & in paſsione vnigeniti omniũ noſtrũ ſalutẽ

Marię ob ſummas afflictiones ſumma pręmia competere.

Maria omniũ noſtrũ mater eſſe meruit teſte Ruperto.

Libr. 13. in Euang. Ioannis.

A beata Virgo peperit, planè omniũ noſtrũ mater eſt. Igitur quod de hoc diſcipulo dictũ eſt ab eo, qui iuſtiſsime curam ſuæ matris habebat: Mulier ecce filius tuus: itemque ad eundem diſcipulum: Ecce mater tua: rectè & de alio quolibet diſcipulorũ, ſi præſens adeſſet, dici potoiſſet, quod omnium illa mater ſit.] Atque vt minus ab hoc loquendi genere abhorreant aduerſarij, quo Maria credentiũ mater appellatur, vtitur eo quoque Lutherus, ac magni gaudij præcipuæque conſolationis loco haberi vult, quod credat Chriſtianus atque glorietur, Mariam veram ſuam matrem, Chriſtum fratrem, & Deum Patrem eſſe: *Hæc enim omnia*, inquit, *vera ſunt, ac omnia ita contingunt, ſi modo credimus.* Nec poterit Caluinũ dicere, Mariam noſtrã eſſe magiſtram, cuius ſeſe quaſi diſcipulum his verbis profitetur: *Libenter Mariam amplectimur*
B *magiſtram, eiuſque doctrinæ & præceptis obtemperamus.* Nos verò vt Mariam & matrem & magiſtrã in vera Eccleſia eſſe, ſemperque futoram haud grauatim cõcedimus: ita Lutherum, Caluinũ ac alios, qui Chriſti tunicam, hoc eſt, Eccleſiæ vnitatem neſarie ſcindunt, ad Mariæ familiã & ſcholã pertinere omnino negamus, præſertim quum à ſanctę humilitatis obedientiæque diſciplina, quam à ſuis filiis & diſcipulis Maria imprimis requirit, ſint prorſus alieni. Atque hactenus de Mariæ doloribus dictum ſit: eaque omnia ſuo carmine, velut illuſtri ſigillo, nobis cõſignabit Poeta, imò Poetarũ noſtri ſeculi princeps Hieronymus Vida, idemque Albæ Epiſcopus. Is Mariam circa crucem Domini verſantem hoc modo venuſte depingit.

Ioan. 19

Mariam noſtram matrem dici & eſſe fatetur quoque Lutherus.

In Poſtilla circa Euangel. de natali Chriſti.

In harmonia Euangelica circa 1 cap. Lucæ.

Caluinus ſe diſcipulum facit Mariæ magiſtræ.

Sectarij ad Mariæ familiam & ſcholã non pertinẽt.

Lib. 5. Chriſtiados.

Hæc memorans ſimul ibat iam ſine more ruentem,
C *Rumpentemque aditus, per tela per agmina denſa*
Reſcinuit clypeorum obiectu, & longius arcens:
Iam magis atque magis non vani ſigna timoris
Clareſcunt, propiuſque in vertice conſpicitur crux
Ingens, infabricata, & iniquis aſpera nodis.
Vt vero informi mulctatum funere natum,
Affixumque trabi media iam in morte iueri
Aſpexit coram infelix, vt vidit ahena
Cuſpide traiectas palmas, palmaſque pedeſque,
Vulnificiſque genas, fœdataque tempora ſertis,
Squalentem vt barbam, turpatum vt ſanguine crinem,
Deiectoſque oculos dura iam in morte natantes,
Inque humerum lapſos vultus, morientiaque ora,
Alpino ſtetit vt cautes in vertice ſurgens,
Quam neque concutiunt venti, neque ſæua triſulco
Fulmine vis cæli, aſsiduus neque diluit imber,
D *Hiſpida, cana gelu, longoque immobilis æuo.*
Ipſi illam montes, ipſa illam flumina longe
Videre ingentem feſſa miſerata dolorem,
Eque ſacro aerea lachrymarunt vertice cedri.
Filius at poſtquam primo conſpexit ab alta
Dilectam genitricem, animi miſeratus in illa,
Vt potuit, ſubito morientia lumina fixit
Semianimis, dulcemque oculis reſpondit amorem.
Mox ſic exanguem viſu, victamque dolore
Affari extremum, curaſque auertere dictis.
Hactenus ô mulier fletimus: non te tamen ægram
Tantus edat tacite dolor: haud ſine mente parentis
Hæc ferimus, ſolo qui temperat omnia nutu.
Hic tibi pro nato (admotum nam forte parenti
Vidit Ioannem lachrymantem, & multa gementem)
Semper erit, iuuenem mox idem affatur amicum:
Hæc tibi erit genitrix: oro tutare relictam
Tu ſaltem, & matris ſerua communis amorem.

Elegans carmen Hieronimi Vidæ de Maria ſtante ſub cruce Filij.

Qualem Chriſtum in cruce ſpectauerit Mater.

Quomodo ſteterit Mater Domini iuxta crucem.

Quomodo Chriſtus de cruce matrẽ & diſcipulũ ſpectarit, ac deinde compellarit.

His

His dictis lachrymis perculſis mentibus hoſtes
Non ipſi tenuere: feræ ingemuere cohortes.
Hic demum matris redeunt vox faucibus ægra,
Ingentemque dedit gemitum, tum robora largo
Triſtis, inexpletum lachrymans, lauit humida fletu,
Et tales amplexa trabem dabat ore querelas:
Nam quem te miſeræ matris pulcherrime rerum
Nate relicta diu voluiſti occumbere lætho?
Nec tibi noſter amor ſubiit, ne funera adires
Talia, vt culpam alterius hac morte piares,
Et lethale dares noſtræ ſub pectore vulnus?
Heu quem te nate aſpicio? tu mane illa ſerena
Luce magis facies aſpectu grata? tune
Illis oculisque tam ſcelerata infamia tantum
Auſa nefas? heu quam nato mutatus ab illo,

Mariæ ad filium Crucifixum oratio & lamentatio.

A *Cui nuper motus impubis, omniſque iuuentus*
Occurrit feſtum veniens læta per vrbem,
Perque viam vt regi velamina picturata,
Arboreaſque ſolo frondes, & olentia ſerta
Sub pedibus ſtrauere, Deum omnes voce fatentes?
Hic exornatum gemmis, hoc murice tectum?
Hos hos horribili monitu trepidantia corda
Terrificans ſenior luctus ſperare iubebat,
Et cecinit fore, cum pectus mihi figeret enſis.
Nunc alte mucro, nunc alte vulnus adactum.
Saltem hæc ferit oculos vos, ô quicunque tenetis
Hac iter, & comitem dulci me reddite nato,
Quando nulla mihi ſuperant ſolatia vitæ,
Atque meo maior nuſquam dolor, addite me me
Huic etiam, ſi qua eſt pietas, & figite trunco.

De Simeonis vaticinio Mariæ gladium prædicente.

CAPVT VIGESIMVM NONVM.

Quo iudicio legendi ſint Patres, ſicubi Mariæ Virgini parum eſſe propitij, vel dignitatem eius imminuere videantur: quid præterea veterum teſtimoniis quæ obiiciuntur, ſit à Catholico reſpondendum.

VEREOR equidem, ne moroſi quidam, ac etiam iniqui Cenſores tacite cogitent ſecum, adeoque palam querantur, nos multa quidẽ hactenus ad Mariæ dignitatem aſtruendam ex Patrũ ſcriptis adferre, ſed alia interim callide diſsimulare, in quibus eidem Patres de matre Domini non optime ſentiant, ſed cauſam illius interdũ premant, ac ita faciant ſuſpectam, vt Maria vix à peccato excuſari ac defendi poſſe videatur. Nec deſunt profecto, qui ſibi blandiantur, magnamq; voluptatẽ capiant ex Patrũ dictis, quum in his Mariæ parũ tribui, & ab eius veneratione homines abduci, ac virtutẽ eius & gloriam obſcurati legũt vel audiunt. Tanta enim iſtorũ imprudentia, ne dicam inſania eſſe ſolet, vt velut ex horto amœniſsimo & optimis floribus referto, ſpinas quam roſas colligere malint: & ſicut immundæ ſues, ſiliquis potius quã gemmis delectentur, in hoc vno peruerſe ingenioſi, vt quæcunq; poſſunt, ex veterũ monumentis ad contentionẽ, imò ad præſentis Eccleſiæ deſpicientiã rapiant detorqueantq;. Igitur quæ ad ſacratæ Virginis laudẽ & reuerentiã ſpectãt, quoniã Eccleſiæ pergrata eſſe intelligũt, cæcis velut oculis tranſeunt, & crebro in Patribus calumniãtur. Contra verò quicquid ad tantæ perſonæ vel extenuationẽ vel iniuriam aliqua ex parte referri poteſt, id ſi apud veteres legant, ſtellulis & aſteriſcis & indiculis adiectis ſubnotant, idemq; ſtudio quodam excerpere, repetere, efferre, inculcare, decantare miriſque modis exaggerare conſueuerunt. Tanta nũc demum libido eſt, Mariæ in his præſertim quæ ad venerationem & cultum eius pertinent, clam, palã obtrectandi: atque hunc præclarum, ſcilicet, fructũ noſtri homines ex veterum lectione venantur atq; cõſequuntur. Quocirca committere non poſſum, quin ſub Libri huius finẽ ſimul & quorundam imbecillitati cõſulam, & aliorum peruerſitati reſiſtã, & quoad eius fieri poteſt, omnibus hac in parte pro noſtro modulo ſatisfaciam. Primum verò de aduerſariorũ petulantia, tum de Patribus rectè intelligendis, & poſtremo de locis quibuſdam veterũ quæ obiiciuntur, prudẽter mitigãdis, fauẽte Domino, diſſeremus.

In veterum lectione hodie obſeruari, quæ contra Mariæ gloriã faciunt non quæ illam illuſtrant.

Propoſitio & diuiſione de ſequenti tractatione.

B

C

D

IN primis bonis dolendum omnibus puto, tãtam eorum, qui nouandæ religioni ſtudent, & audaciam & petulantiam exiſtere, vt veterũ Eccleſiæ Doctorum ſcripta, dicta, facta, leuiter deferant, ſeuere carpant, improbe calumniẽtur, vtque venerãdam antiquitatem ridere magis, quam Patribus debitam tum authoritatem, tum reuerentiam præſtare videantur. Nam quod adferre ſolent atq; obtendere, ſententias Patrum ad Scripturæ diuinæ normam, & ad fidei analogiã reuocari & expendi oportere, inanis dũtaxat iſtorũ fucus & aperta fraus eſt, nimirũ vt eo prætextu ſibi omne de Patribus iudiciũ ſumant & vſurpẽt, neq; plus illis, quam ſibi commodũ videtur, largiantur. Sic enim viam ſibi muniunt, vt quandocũque velint, Patrũ authoritatẽ & ſenſa modo recipere, modo damnare poſsint, perinde ac ſi vel ſoli, vel maximi ſint ipſi Iudices religionis, & de ſenſu Scripturę arbitri omni exceptione maiores nobis haberi debeant. Quid verò iſti tandẽ ſibi volunt ac arrogant, qui poſt hominũ memoriam bellum cũ Patribus tam apertum, iniquum, atrox, vt nulli vnquã fecerunt Hagiomaſtiges, tot iam annis inſtituunt atq; gerunt? Sed res exemplis illuſtranda eſt. An non eximius Eccleſiæ doctor Hieronymus tot ſeculis, nec iniuria quidẽ, exiſtimatur? & hũc infamis Beza, ne parũ ſit impudens, Apoſtolo iniuriũ, aperte blaſphemum, ſceleratum, impium, & qui audacia intolerabili Scripturas palam detorſerit, audet appellare. Quis inter primarios Eccleſiæ Latinæ doctores Gregorium eſſe Magnum ignorat? ſed hunc Bezæ magiſter Caluinus in ſpiritus Dei ſchola edoctum negat, ſicut idem ſanctiſsimi martyris Ignatij epiſtolas tot modis probatas pro inſulſis næniis ducit, ac eandẽ ferè notam Patribus omnibus de ſatis factione ſcribentibus inurere non veretur. Rurſus nõ obſcurum eſt, quam præſtantes Eccleſiæ Doctores ac Patres tertium Eccleſiæ ſeculum tulerit: ſed hos tanti criminis inſimulant Centuriatores, qui doctrinam de pœnitentia mire deprauauerint, ac iidem Rapſodiarum conſarcinatores hoc ſibi vel maximè propoſitum tenent, vt ætatum omnium Patres deprauatæ doctrinæ, præſertim in

Scriptores veteres à nouatoribus inique tractari, & ſub quo prætextu reprehendantur, vel damnantur.

Bellum apertum cum Patribus turpiter gerũt Nouatores, vt probãt exempla ſequentia.

Annotatione in 23. cap. Actor.

Lib. 1. inſtit. contra Pighium ca. 11 Seſſ. 5. Et lib. 3 cap. 20 Seſſ. 20.

In 3. Centu.

Qui ſcopus Centuriatorũ in ſuis Rapſodiis.

iuſtificationis articulo, reos agant, eorumque Doctorum fidem eleuent, qui iuſtitiam hominis in ſola fide locandam eſſe inde à primis Eccleſiæ temporibus negauerunt. Præclare in Eccleſia fulſit Theologorum lumen Auguſtinus: admirabilis Doctor, & ante hunc inuictus martyr Chriſti fuit Cyprianus, vt totus prædicat orbis Chriſtianus. Verum de his aliiſque ſimilibus audi, quæſo, Beſtiam reſonantem: *Nihil curo, etiamſi mille Auguſtini, mille Cypriani, mille Eccleſiæ contra me ſtarent*: ſicut pro ſua modeſtia Lutherus cum Rege colloquens pronunciauit. Tum huius diſcipulus Melanchthon ſe veteris Eccleſiæ tam iniquum Iudicem præbet, vt nullus ferè Patrũ illi ſatisfaciat, ſed in omnibus, neſcio quas ſtipulas & næuos & corruptelas ſui ſeculi, hæſiſſe more ſuo queratur. Pomeranus verò, vt ſuæ acerbitatis virus in Patres effundat, eos Montanico ſpiritu per traditiones humanas & doctrinas Dæmoniorum excæcatos dicere non formidat, & pro ſuo, ſcilicet, imperio hanc legem tradit: *Non debetis Patribus credere qui ex vno ore calidum & frigidum efflant.* Prætermittam alios id genus maledicos æui noſtri ſcriptores, quibus tãtum ludus eſt, Patres minima de cauſa perſtringere, lacerare, conſpuere, vulgoque ridendos proponere, nimirum vt horum ignominia ſibi ac ſuæ Sectæ gloriam parent, vtque nouos ſuæ Sectæ Doctores veteribus anteponant. Proinde nec Pontificum conſtitutiones admittunt, nec veterũ Theologorum ſententiis magni pendunt, neque totius Eccleſiæ conſenſu, Apoſtolicis ue traditionibus cõmouentur, & quod omnium eſt indigniſſimum, ne C ſacris quidem Conciliis ſuam tribuunt authoritatẽ: ſed omnia propemodum, quæ à maioribus conſtituta, tradita ſcriptaue ſunt, quoties ipſorum fert libido, in controuerſiam reuocare tentant, ita vt nihil omnino certum, ſanctum, ratum ac firmum in religione perſiſtere nobis poſſe videatur. Qua in re tolerabiliores iam olim & æquiores erant Ariani, Macedoniani ac Eunomiani: quoniam Patrum ſententiis & præiudicio ſe oppugnari, & Catholica dogmata veterum authoritate cõfirmari non grauatim patiebantur. O pudendam igitur ſimul & deplorãdam horum temporum calamitatem, in quibus cæci & ingrati homines, illas columnas, illa lumina ciuitatis Dei non ſuſpiciunt ac venerantur: illos veterum labores & ſudores pro communi fide & pie- D tate ſuſceptos non agnoſcunt ac exoſculantur: eorumque ſingularem authoritatem, in quibus, velut electis organis ſuis, locutus eſt, & Eccleſiam docuit Spiritus ſanctus, non audiunt atque colunt, ſed hos præcipuos Euangelij teſtes & Eccleſiæ ciues maledictis potius ac blaſphemiis publice inſectantur.

Quomodo Lutherus ſe Patribus omnibus impudẽtiſſime anteponat.

Lib. contra Regem Angliæ.

In lib. de authoritate Eccleſiæ.

In explicatione Ionæ Prophetæ.

Quam indigne Patres tractentur a nouis Sectariis.

Cõſpectus Patrum præſens ſeculum verè deplorandum oſtendit.

Quæ cautio in legendis & iudicandis Patribus debeat adhiberi.

IAMVERO vt ad cautionem in Patribus obſeruandam accedamus, non eadem ſanè omnium illorum ratio habenda eſt, quoniam non æquè profecto ſancti, non æquè docti & probati omnes extiterunt. Ac ruſus non rata & firma omnia, quę probati etiam ab Eccleſia Doctores literis prodiderunt, ſed ab his quædam diſputandi potius, quam affirmandi gratia proferuntur, neque pro certa neceſſariaque fidei regula vel doctrina traduntur. Licuit veteribus de nonnullis rebus ambigere, quod iudex & magiſtra veritatis Eccleſia ſuam de illis ſententiam nondum interpoſuiſſet: cuius alioquin Eccleſiæ iudicio Patres omnes Orthodoxi, ſe ſuaq; ſcripta omnia ſemper promptiſſime ſubiecerunt, nihil A laturi moleſtius, quam ſi à veritatis columna (vti vocat Apoſtolus) vel modice auellerentur: Loquitur interim (quis neget?) in his ſuis ſelectis Spiritus ſanctus, ſed non æque infallibiliter & certò, ſicut in primariis illis fidei noſtræ Ducibus & Magiſtris, Prophetis ac Apoſtolis ſacroſanctis. Loquitur autem tunc maximè in Patribus, quum illi vno velut ore de veritate teſtantur, ac docent conſentienter, illo nimirum afflati ſpiritu, qui ſpiritus vnitatis & pacis merito nuncupatur. Eſt & illud Spiritus in Patribus loquentis euidens argumentum, quum eccleſiæ calculo ſenſa illorum comprobantur, quia Chriſtus non huic aut illi Doctori, ſed Eccleſię promiſit Spiritum veritatis, qui per ætates omnes fidus perpetuuſque Doctor in ea perſeueret, qui præterea B vt per ſe falli & errare non poteſt, ſic & Chriſti ſpõſam ab erroris macula tueatur ſemper immunem, eamque veritatis columnam & firmamentum ſolidũ efficiat atque conſeruet. Atque huc ſpectat quod Vincẽtius Lyrinenſis, vt Chriſtianum tyronem aduerſus Hęreticorum artes & fraudes armaret, clariſſime ſcripſit. Quicquid non vnus aut duo tantum, ſed omnes pariter, vno eodemque conſenſu aperte, frequenter, perſeueranter tenuiſſe, ſcripſiſſe, docuiſſe cognouerit Catholicus, id ſibi quoque intelligat abſque vlla dubitatione credendum.] Atque hęc ſatis in præſentia de Patribus, partim vt viam nobis ad tractationem reliquam muniamus, in qua veterum quorundam dicta expendenda ſunt, partim vt aduerſariorum arrogans ſupercilium reprimamus, C qui prorſus inutili, imò & peruerſo ſtudio vndecũque corradunt Patrum ſiue opiniones, ſiue ſententias, quæ contra Eccleſiæ ſenſum atque conſenſum Virginis noſtrę gloriam extenuare, & aliqua ex parte labefactare poſſe videntur. Quid verò mirum eſt, quædam à Patribus cum de Maria tractant, non ita circumſpecte fuiſſe dicta, quæ curioſos, imbecilles & ſciolos facilè offendant, & ab illis aliter, ac in deteriorem plerunque partem accipiantur? Etenim res ipſa docet, eoſdem veteres de ſummo ſanctiſſimoque Trinitatis myſterio duriuſcule, tamque incommode loqui aliquando, vt illorum verba cum recepta Theologorum ſententia ægrè poſſint conciliari. Sicut igitur Diuinitatis ac Trinitatis myſterium quo nihil extat venerabilius, propterea conuellendum non eſt, quod nonnulli veterum de tan- D tis arcanis ambigue, ſuſpecte parumque ſolide diſſeruerunt, cum nondum ſatis de veritate conſtaret: ita Mariæ honos & gloria non periclitatur ex authoritate paucorum, qui vel inconſideratius, vel acerbius de illa fortè loquuntur, quum alioquin alij protectores ex Patribus, & acerrimi vindices eidem neutiquam deſint.

Spiritus ſanctus loquitur in Patribus, ſed modo differẽti. & quod ſit teſtimonium ſpiritus in illis vere loquẽtis.

1. Tim. 3

Lib. contra profanas nouationes.

Quid cuique Catholico ſit in fidei doctrina tenendum. Quo referenda ſint ſuperiora.

Cur non ſit mirandum quędam de Maria nõ caute ſatis proferri a Patribus.

CÆTERVM vt ad eiuſmodi veterum dicta veniamus, quæ cum Mariæ virtute & excellentia in ſpeciem pugnant: primum apud Cyprianum legitur quod Chriſtus auditores verbi pauperes ſpiritu matri ſuæ prætulerit, cum dixit, eos eſſe ſibi pro matre & fratribus, qui Patris obtemperant voluntati. Vt autem omittamus, à doctis quibuſdam dubitari, ſitne γνήσιον Cypriani opus, quod Sermonum eius titulo circumfertur, certè quod ad propoſitam ſentẽtiam attinet, non video, cur Mariæ dignitas hoc dicto valde obſcuretur ac imminuatur. Quod enim ex Euangelio nobis adfertur, non aliter accipiendum eſt, quam ipſa Euangelij verba rectè intellecta

De Cypriani loco, quo Mariam aliis non præferre videtur.

Math. 12.

Serm. de paſſione Domini.

depoſcunt

Maria nobis in Euangelio ſpectanda, vt Chriſti mater corporalis tantum vel vt corporalis ſimul & ſpiritualis.

depoſcunt. Docuimus autem, quod hic neceſſario repetendum eſt, Mariam in præſenti Euãgelij loco, duplici modo ſpectari oportere: aut quatenus mater eſt Domini ſecundum carnem tantum, vt nudũ filio exhibuit miniſterium, ac nihil alioquin ſpiritualis habuit cum Chriſto cognationis (quemadmodũ fratres Domini, qui in eadem hiſtoria proponuntur, carnali duntaxat affinitate Chriſto fuere coniuncti) aut vt mater eſt non carne tantum, ſed ſpiritualiter etiam Chriſto coniunctiſſima, & in voluntate Dei facienda nulli ſanctorum poſtponenda. Cyprianus igitur, cum diſcipulos Euangelio Chriſti obedientes Matri præferre videtur, priori modo de matre Domini loquitur, illorum nempè opinionem ſequens, qui matrem eandem illic à filio increpari, & ab eius colloquio ſeuere repelli ſentiunt: nõ quod Maria peccaſſet, aut gratia plena eſſe deſiiſſet (vti fingunt Nouatores) ſed propter myſterium, quod admiranda Dei ſapientia eo facto, vt diximus, primum Iudæis, ac deinde gentibus omnibus voluit demonſtrare.

Tertullianus quædam de Domini matre parum prouidè, ſicut & alia multa hæretica ſcripſit.

IIAM reſponſum volumus Tertulliano, qui ſatis dure ſcribit, matrẽ æquè ſicut fratres alios, quos incredulos fuiſſe fatetur, Chriſto nõ adhæſiſſe, cum Martha & Maria alia (vt verbis eiuſdem vtar) in cõmercio Domini frequententur. Sed per incogitantiam hoc exciderit Tertulliano, ſicut alia multa nõ ſolum falſo, ſed etiam hæretico ſpiritu deluſus effudit, quia ſuo magis ingenio, quam communi Eccleſiæ iudicio in multis fidere voluit. Verum teſtimonio Spiritus ſancti Maria defenſa eſt, vt ſanctis mulieribus aliis vel æquari, vel poſthaberi minimè poſſit, quæ inter mulieres omnes benedicta, præcellentem & incomparabilem virtutis dignitatiſque gradum adepta eſt, ſicut Libro tertio demonſtrauimus. Quin, quod ſeipſum quaſi corrigit Tertullianus: cùm paulo poſt nobiſcum planè ſentit, ac verã præſentis loci ſententiam explicat. Solet, inquit, adimplere Chriſtus quod alios docet. Quale ergo erat ſi docens non tanti facere matrem ac fratres, quanti Dei verbum, ipſe Dei verbum, nunciata matre & fraternitate deſereret? Negauit itaq; parentes, quomodo docuit negandos pro Dei opere. Sed alias figura eſt Synagogæ in matre abiuncta, & Iudæorum, in fratribus incredulis. Foris erat in illis Iſrael, diſcipuli autem noui intus audientes & credentes, & cohærentes Chriſto, Eccleſiam delineabant, quam potiorem matrem & digniorem fraternitatem, recuſator carnali genere nuncupat. Eodem ſenſu denique & illi exclamationi reſpondit, non matris vterum & vbera negans, ſed feliciores deſignans, qui verbum Dei audiunt.]

In lib. de carne Chriſti.

Tertullianus ſeipſum explicare videtur recurrens ad ſenſum myſticum.

Lucæ 11.

Quomodo Cyprianus & Tertullianus aliquando de Maria loquatur.

VERVM non obſcure colligi poteſt, Cyprianum & eius magiſtrum Tertullianum hoc loco ſic de Maria ſcribere, vt illius collationẽ cum Gentibus Euãgelium rectè & cum fructu audientibus faciãt, quia Synagogæ typum in Maria eiuſque cognatis à Chriſto excluſis proponunt. Præterea hi Patres innuunt, verè credentes & obedientes Euangelio, quadantenus matre Chriſti feliciores eſſe, ſi hæc nempè ſine fide & obedientia conſideretur, & carnalem ſolum cum Chriſto cognationem habere intelligatur, ſicut vulgus tunc hominum exiſtimabat, quorum captui & perſuaſioni Chriſtus de matre duriuſcule loquens prudenter ſeſe accommodaſſe videtur. Quod autem Cyprianus omnino ſenſerit, Mariam piis &

Cyprianus quam magnifice de Maria ſenſerit & ſcripſerit.

A iuſtis præferendam magis quam exæquandam, nedum poſtponendam eſſe, aliis eiuſdem verbis perſpicuè poteſt euinci. Tãtum enim ſanctus ille martyr Mariæ tribuit, vt clarè teſtetur, huic matri plenitudinem gratiæ, & virgini abundantiorem gloriã deberi. Præterea docet, eam carnis & mentis integritate inſignem extitiſſe, quæ ſpirituali & corporali intus & extra Chriſti præſentia frueretur: in qua legem mentis lex carnis non infeſtauerit, neque rebellio vlla quietem ſpiritus afflixerit. Affirmat etiã, quod Spiritus ſanctus ad verbum Gabrielis elapſus, à venerabili pectore Matris huius non receſſerit: qui ſpiritus domum ſuam poſſederit, & templum, quod ſibi conſecrauerat, adornarit, ſuumque ſacrarit ſacrarium, & ſanctimoniæ thalamum honorarit. Quis ergo ambigere poſſit, quin Cyprianus Mariam **B** non ſolum extulerit, ſed etiam ſanctis aliis prætulerit, de qua nihil niſi ſublime, perfectum, eximiéque ſanctũ voluerit exiſtimari? Tum ſi Tertulliano credimus, quod Eua credendo deliquit, Maria credendo deleuit: & quod per illam abiit in perditionem, per hanc redactum eſt in ſalutem: tantum abeſt, vt hic excellentem Mariæ ſanctitatem & gloriam aut ignorauerit, aut negauerit: quam & ipſe alibi beatiſſimam & glorioſiſſimam vocat.

Serm. de natiuitat. Chriſti.

Lib. de carne Chriſti.

Cyprianus Mariam ſanctis aliis antepoſuit.

Lib. de reſurrectione carnis.

Mariam Tertullianus valde cõmendat.

SVNT præterea Veteres, qui Mariæ virginitatem aliqua ex parte in dubium vocẽt. Idem enim [a] Tertullianus & [b] Origenes ([c] Ambroſium enim excuſare difficile non eſt) negare videntur, Mariam clauſo vtero peperiſſe. Demus autem hoc paucis & peruetuſtis Patribus, qui de perpetua Mariæ virginitate nec legem acceperant Eccleſiæ, nec aliis legem credendi promulgare volebant; ſed aliquando **C** ſine magnõ fidei periculo in ſuo ſenſu abundarunt. Nos verò ſupra commonſtrauimus, quid poſtea Eccleſia præceperit, docuerit, probarit: Chriſtum videlicet, ſine nixu, ſine dolore ac ſordibus parturientis, clauſo matris vtero, per integra virginitatis clauſtra prodiiſſe, non aliter ſanè, quam ſolaris radius per vitri ſoliditatem ſine vlla eius læſione ingreditur. Igitur Chriſtum patefacto corpore Virginis eſſe natum nõ ſecus accipiendum eſt, quam à Patribus explanari ſolet illud: Maſculus ad aperiens vuluam, de ſolo Chriſto dictum videlicet, non quod ille materni ventris hoſpitium ipſo egreſſu deuirginauerit (ſicut Beda loquitur) ſed quod apertionis nomine humana corporis Filij Dei, qui ex incorrupto vtero naſcebatur, veritas deſignetur. Qua de re tam multis **D** antea diſſeruimus, vt pigeat ac tædeat, & ne deceat quidem pluribus nunc agere. Rectè igitur Hildephonſus affirmat, & Patrum teſtimoniis probat, quod Chriſtus matris vterum non aperuerit, vtpotè miraculoſe natus, quum per clauſam Virginem in ortu ſuo egrederetur, ſicut à morte reſurgens, per ſepulchrum ſignatum & clauſum prodiit, ac deinde per clauſas ianuas ad diſcipulos venit. Beata Dei genitrix, inquit, vt verè Virgo dicatur, dum parit, ex toto rectè clauſa more virginum & incorrupta creditur: quod ſi non ita maneret incontaminata, vt reliquæ Virgines, verè Virgo non eſſet.]

a Lib. de carne Chriſti.
b Hom. 14 in Lucam.
c Lib. 2 in Luc.

An Maria clauſo vtero pepererit.

Vide Thomã parte 3. quæſt. 28. Articu. 2.

Quomodo Chriſtus dicatur matris vterũ aperuiſſe.

Serm. de parturitione & purificatione B. Mariæ virginis.

Ioan. 20.

NEC ignoramus contra ea (quæ [d] Baſilius aliiq; à nobis adducti Patres aſſerunt) ab [e] Origene tradi, Mariam poſt partum purificatione indiguiſſe. Sed hic ab aliis reſponſum eſt, Origenem ſic Mariam purificationis indigentem facere, non quod loquatur de purgatione ab immunditiis & ſordibus pec-

An Maria poſt partum indiguerit purificatione, vt vult Origenes.
d Homilia de humana Chriſti generatione.
e Homilia 14. in Luc.

A cati, quibus Mariam non fuiſſe obnoxiam conſtat, ſed de ritibus & cæremoniis, quibus Moyſes communes puerperas luſtrari iuſſerat: hoc igitur purgationis genus neceſſario, id eſt, decenter vſurpari à matre illius, qui legem cum ſuis cæremoniis impleturus venerat, non deſtructurus. Alioquin non Veterum modo, ſed & Nouatorum teſtimonia nobis hoc ipſo Libro citantur, quæ apertè conuincant: Virginem à luſtrandarum puerperarum lege omnino immunem exemtamque fuiſſe, quam velut indicans Moyſes dixerit: Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, immunda erit ſeptem diebus, vt Veteres interpretantur. Monuimus etiam Origeni non eſſe fidendum, vbi temere Mariam in fide ſuſpectam reddit, velut circa filij ſui crucem ac mortem ſcandalum, ac in fide dubitationem, & neſcio quam infidelitatem admiſerit, quum illic excellen- B rem fidem Deipara vel maximè declararit. Cuius erroris cauſa ex vaticinio Simeonis nata videtur, Origene ſenſum falſum affingente his verbis: Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius. Hoc enim non de ſcandali, vt ille putauit, ſed de doloris gladio accipiendum erat, ſicut norunt eruditi, noſque multis confirmauimus. Et tamen Græci quidam ex veteribus Origenicum ſequuntur errorem, quorum dicta quomodo excuſari, & ſine offenſione accipi poſſint, ſupra itidem indicauimus.

Matth. 5
Leuit. 12
Homil. 17 in Lucam.
Falli Origenem, cum Deiparæ tribuit gladium infidelitatis.
Luca 2.

Iam verò nec illud quenquam debet offendere, ſi quando apud Veteres legat (quod perraro quidé vſu venit) in Maria non fuiſſe plenam diuinitatis Christi cognitionem. Id quod rectè ac ſanè acceptú nihil habet abſurdi, modo intelligas, Mariæ fidem atque ſapientiam eo non perueniſſe, vt quæcunque C ad diuinam humanamque Christi naturam ſpectāt myſteria, in terris plenè ſit aſſecuta, cum in horum cognitione profecerit, & ſubinde alias atque alias acceperit reuelationes. Teſtátur interim docti, quibus [a] Albertum Magnum & [b] Dionyſium Rickelú annumero, Mariam ea quæ ſunt fidei quantum puris, vt vocant, creaturis comprehendere fas eſt, clariſſime penetraſſe, & fide alios etiam Prophetas excelluiſſe, ac religionis noſtra arcana non modo per ſigna certiſſima, ſed etiam per experientiam bona ex parte cognouiſſe, & perfectam rerum earum cognitionem habuiſſe, quæ ſecundum huius vitæ ſtatum ad excellentem eius beatitudinem pertinerent.

a In libr. de laudib. beatæ Virginis. b Libr. 2. de laudibus eiuſdem Virginis. Art. 22
An Maria nónnunquam caruerit notitia diuinitatis Christi.

Insignis Pictauorum Epiſcopus fuit Hilarius D ſed qui non caret dictis incommodis ac improuidis opinionibus, quæ ſpeciem quādam erroris oſtēdant. Indicat Deiparam Virginem, imò & Sanctos omnes, in extremi iudicij die non euaſuros, quin igne purgentur. At reclamat ſchola tota Theologorum, magnoque conſenſu docet, viuentes tantum, quos dies ille ſupremus inuenerit, non autem Sanctos ante diem illum defunctos, extremo igni obnoxios: eoſque purgandos eſſe. Et quoniam Deipara cum corpore in cælum aſſumpta creditur, vt poſtea dicemus, non eſt vt igne illo purgationis egeat, à quo & mortui alij, qui tunc Christi virtute ad vitam corporis excitabuntur, erunt immunes, vtpotè non niſi mundo per ignem purgato reſuſcitandi.

In Pſal. 118 ad verſic. illum. Concupiuit anima mea.
Sitne Maria in fine mundi igne purgāda.
An Maria vel ambitione, vel affectu vitioſo laborarit.

Durum & illud aſperumque ſatis, quod [c] Chriſoſtomus, cuius tamen codices hic non conſentiút, & [d] Theophylactus, vtpotè indiuiduus Chryſoſtomi comes, nonnihil ambitionis Mariæ tribuunt, ac illam vitioſo affectui obnoxiam facere videntur.

c Homil. 45. in Matth. d In cap. 12 Matth.

A Sed benè habet, quod ex noſtris aduerſariis inſignes ſanctiſſimam Virginem, vt oſtendimus, tam fœda nota liberant, præſertim quando ex Euangelio nihil eiuſmodi, quod vitioſum Virginis affectum redoleat, rectè ac neceſſario colligi poteſt. Tum Patres qui hac de re meminerunt, dubiè potius, & ex ſua vel aliorum opinione magis, quam certa aſſertione loquuntur. Thomas Aquinas, vt Mariæ honorem tueatur, duplici modo reſpondet: Primum, Chryſoſtomo & aliis ita loquentibus nonnunquā idē vſu venire, quod eximiis oratoribus & concionatoribus accidere ſolet, vt impetu quodam ac feruore dicendi abripiantur, ac modum excedant. Deinde quod Chriſtus in matre affectam, non qui ei reuera ineſſet, ſed quem alij forſitan ineſſe crederent, cohibuerit. Sic Thomas vt doctiſſimus, ita humaniſſimos B Chryſoſtomum ciuiliter excuſat, ſatiſq; ſuo monet exemplo, quo nos candore in Veterum ſcriptis iudicandis & in leniendis potius, quam damnandis illorum dictis, ſi quæ occurrant duriuſcula, verſari debeamus. Certe multis ab hinc ſeculis nullum ego Theologum celebrem fuiſſe puto, qui ſanctiſſimæ Virginis priuilegium ab Auguſtino agnitum atque probatum, non ſuo etiam calculo confirmaret. Priuilegium, inquam, conſeruatæ ſemper innocentiæ, nullaque peccati actualis, etiam leuiſſimi labe contaminatæ, ſicut Libro primo demonſtrauimus, quicquid demum aduerſus illam nonnulli & pauci Veteres ſui fortaſsis obliti, aut de re ipſa non ſatis inſtructi, in contrarium adferre videantur. Nā quod Brentius in Mariam hoc loco debacchatur, ne ipſis quidem aduerſariis probatur, & cum intolerabili C petulantia coniunctum eſt, vt frequenter admonuimus.

In 3. parte. queſt. 27
Thomas quomodo Chryſoſtomi verba interpretetur & excuſet.
Manet Mariæ proprium priuilegiū de innocentia perpetuo ſeruata.
Lib. de natura & gratia cap. 36.

Iterum verò Chryſoſtomus, quum Ioannem interpretatur, & primum Chriſti miraculum in nuptiis factum exponit, haud parum Mariæ cauſam odioſam reddit, vt quæ humano affectui nimis indulſerit, & gloriam neſcio quam, ex Filij miraculis apud homines quæſiuerit: vnde factum ſit, vt Chriſti verbis etiam durioribus exciperetur. Chryſoſtomum verò hic & alibi paſsim, vt proxime diximus, ſequitur Theophylactus. Neque hoc quidem Chryſoſtomus aſſeuerat, aut conſtanter affirmat, ſed fortaſſe, inquit, aliquo humano afficiebatur affectu. Franciſcus Titelmannus Theologus, qui ætate noſtra Louanij ſacras literas cum laude profeſſus eſt, D multaque docte & pie conſcripſit, hoc modo reſpōdet: Quod Chryſoſtomus ait, Mariam quodam affectu humano quaſi gloriam apud homines quærentem ex Filij miraculis, de vino querelam propoſuiſſe, atque ob hoc durius ei locutum eſſe Dominum, nequaquam tutum fuerit hac noſtra tempeſtate approbare: quando ex Eccleſiæ totius vnanimi conſenſu conſtat, & ſic ab omnibus piis creditur: Virginem Mariam ab omni actuali peccato, etiam leuiſſimo, fuiſſe ſemper immunem. Adde, quod nec ab originali peccato libera pertinaciter negari ſine impietate poteſt. Neque profecto hac in re vel tanti eſt facienda à nobis illius authoritas, poſteaquam totius Eccleſiæ vnanimis ſententia cōtrarium clamat. Neque tamen ob hoc Chryſoſtomum ipſum damnamus, qui ea ſuis dixit temporibus, quando matris Dei dignitas nondum plene Eccleſiæ innotuit: quæ ſi nunc dicantur, impietatis notam non effugient, poſtquam vniuerſo fidelium cœtui, per latiſsima orbis

Ioann. 2 Homil. 20. in Ioannem.
An hæſerit in Maria vitioſus affectus, qui illam culpabilem reddiderit aliquando.
In cap. 2 Ioan.
In explicat. Euang. Ioan. cap. 2.
Franciſci Titelmanni prudens admonitio, de Maria ab omni peccato vindicanda.
Mariæ dignitas antiquorū ſcriptorū tempore nondum innotuerat, ſicut poſtea, Eccleſiæ.

A orbis terrarum ſpacia, Spiritus ſancti haud dubie operatione certius perſuaſa eſt diuerſa ſententia, & Deiparę matris ſanctitas plenius reuelata innotuit.] Adiungit porro generalem veluti cenſuram, quæ in his aliiſque Patrum ſententiis rectè iudicandis, ſæpeque mitigandis & caute legendis obſeruatione digna eſt, præſertim vt aduerſus liberiora noſtri ſeculi ingenia & iudicia, quę & ſanis & ęgris valdè officiũt, præſens quoddam antidotum ad manum habeamus. Sic ille igitur ſapienter hortari pergit: Iſta quidé hoc in loco admonere viſum fuit operæpretium, vt ſimpliciores quique lectores noſtra hac admonitione præmuniti, ſi forte in locum aliquẽ huiuſmodi apud Chryſoſtomum atq; Theophylactũ inciderint (nam & alibi nonnulla prædictis ſimilia authores iſti dixiſſe comperiuntur) non illorum au- B thoritate commoueantur, vt vel tantillum mutent de pia erga Chriſti matrem affectione, quam à cunabulis iuxta antiquæ fidei traditionem & obſeruationẽ à piis parentibus imbiberunt. Sed nec illi culpa ante Deum vacare ſe arbitrentur, qui noſtra hac tempeſtate, iſta quę ſepeliri & celari magis decebat, ex huiuſmodi authoribus collecta, ſimplicioribus lectoribus non ſine exaggeratione ponunt ob oculos, atque etiam, quod maioris eſt periculi, & pueris decantant, & indoctis mulierculis in ſinum obtrudunt.] Quam Titelmanni ſinceram prudentiam, & prudẽtem admonitionem æquis quidem vel Lectoribus vel cenſoribus placituram eſſe confido, cum in ea conſilium fidum, atque antidotum huic ſeculo neceſſarium proponatur, ſi quis modo in Patrũ le- C ctione, vt Paulus iubet, ad ſobrietatem ſapere, & cũ Eccleſia rectè potius ſentire, quam cum Nouatoribus errare, ne dicã inſanire, in animũ ſuum inducat.

Antidotum generale contra morota & liberiora huius ſeculi iudicia in ſcriptis veterum male interpretandis, præſertim vbi Marię gloria deprimitur.

Rom. 12

Q v i d longius moror? multa in Patribus caute & cum iudicio legenda ſunt, vbi Mariæ cauſa odioſe tractatur, & ea quæ cum præſentis Eccleſiæ norma ſententiaque non congruunt, præterire potius quam amplecti debet prudens Orthodoxus. Ducẽ enim fidum, vt in via lubrica non labatur ac erret, tum Hieronymum, tum Auguſtinum rectè ſequetur. Ille autem de ſeipſo [a] teſtatur: Meum propoſitũ eſt antiquos legere, probare ſingula, retinere quæ bona ſunt, & à fide Catholicæ Eccleſiæ non diſcedere.] Auguſtinus [b] verò quantumuis eximie doctus, ac incomparabilis Doctor eſſet, tamen ſuorum ope- D rum non modo pium Lectorem requirit, ſed & liberum Correctorem admittit: de quo & ingenue proteſtatur: [c] Ille me non amet amplius, quam Catholicam veritatem.] Ac alio loco, [d] Non accipio, inquit, quod de baptizandis Hæreticis & Schiſmaticis beatus Cyprianus ſenſit, quia hoc Eccleſia non accipit, pro qua Cyprianus ſanguinem fudit.] Tum de Aphricanis Epiſcopis [e] loquens, qui ducem Cyprianum in eadem cauſa ſequebantur, apertè pronunciat, illorum ſententiam totius Eccleſiæ cõſenſioni, cuius membra ſe illi eſſe gaudebant, nullo modo præferendam eſſe. Breuiter, hoc obſeruãdum eſt ait, quod obſeruat Eccleſia Dei: ſicut & vetuſtior ille Origenes dixit: Illa ſola credenda eſt veritas, quæ in nullo ab Eccleſiaſtica diſcordat traditione.] Quare cum Eccleſia Doctores recipere, & non cum Doctoribus ſententiam Eccleſiæ deſerere conuenit, vt præclare monuit Vincentius Lirinenſis.

Quod officiũ ſit Orthodoxo in Marię cauſa præſtandũ cum Veteres legit.

a In epiſt. ad Minerium
b In Proœmio lib. 3. de Trinitate.
c Epiſt. 164.
d Tom. 7 contra Creſconium lib. 2 cap. 32
e Lib. 5. contra Donatiſtas cap. 22. Lib. 2. Periarchon.

I g i t v r etſi grauis authoritas eſt veterum, vt Hilarius affirmat, quos tanquam clariſſima ciuitatis A Dei lumina diuinitus propoſita intueri debemus: tamen vbi de fide ac religione agitur, illorum plurium potius, quã paucorum, ac Eccleſiæ longè magis quã plurium etiam, ſicut & poſterioris libentius quam ſuperioris Eccleſiæ ſententia & conſuetudo Catholicis amplectenda ſimul & retinenda eſt. Cęterũ vbi veteres relicto Eccleſiæ ſenſu atque conſenſu hallucinantur, humani lapſus eorum non tanti faciendi ſunt, qui authoritati & ſanctitati eorundem, ſi in aliis cum Eccleſia ſentiant, non magis derogant, quã peccata Moyſi, Dauidi, Salomoni, Ionæ, Matthæo fidem detrahunt imminuuntque. Ex veteribus nonnulli Millenariis ſiue Chyliaſtis male fauerũt, & idcirco mille annorum fabulam de aurea & gemmata in terris Hieruſalem, è Scripturis etiam approbare B ſtuduerunt: alij ſanctis è vita decedentibus neſcio quæ receptacula fabricarunt, velut in his detẽtæ animæ ſtatim ad cæleſtem gloriam euolare nõ poſſent. Has aliaſque id genus incõmodas ac falſas opiniones non probauit, ſed reiecit ſequens Eccleſia, quæ ſubinde vbi de quibuſdam doctrinæ capitibus contenditur, non ſolum vtiliter, ſed & neceſſario ad dirimendas lites ſuam interponit authoritatem, quam à Chriſto acceptam perpetuò ſeruat.

Quomodo de veterib. & eorũ ſcriptis iudicandum ſit.

Veterum patrum lapſus cauendi, cum ab eccleſia deficiunt.

Eccleſiæ iudicio ſtandum eſſe in rebus fidei controuerſis.

P e c c a n t autem hic grauiter aduerſarij, ac toto cælo, vt aiunt, aberrant, quoniam neque recẽtioribus Doctoribus, neque vetuſtioribus Patribus, ſicubi nouis ipſorum placitis repugnent, fidem ac reuerentiam debitã tribuunt. Peccant, ad ſolos Theologos antiquiſſimos prouocantes, eaque fraude pa- C tres mediæ & poſterioris ętatis, qui euidentius ipſorũ erroribus aduerſantur, eludunt. Peccant falſa veteribus attribuentes, vt Hilario, quod inſtituerit, ne in loco ſacro picturis locus eſſet Sanctorũ imaginibus: ſicut & Epiphanio affingunt, quod Mariam inuocare & colere prohibuerit. Peccant non ſolum à Patribus, ſed etiam à communi & conſtãti Eccleſiæ iudicio diſcedentes ſub eo prætextu, quod ſolo Dei verbo ſcripto nitantur, velut huius interpretationẽ ab ipſis potius, quam à veteribus petere debeamus. Verum nihil iſthuc eſt aliud, quã noua & falſa Scripturæ ſenſa, vt cuiuſque fert libido, inuehere atque ſtabilire, optima quæque Eccleſiæ inſtituta conuellere, atque ad omnem veteris religionis mutationem fanaticis hominibus feneſtram aperire.

Nouatores multis modis peccant in Patres.

Q v a p r o p t e r niſi valde ingrati ac vani eſſe D velimus, amplectamur hoc doctrinæ lumẽ, quod nõ modo prioribus, ſed etiã poſterioribus ætatibus in Eccleſia Deus oſtendit: relinquamus ſpinas, legamus roſas è Veterũ monumentis: ac poſtremò ſi fraternę charitatis, & Eccleſiaſticæ pacis, qua nihil nobis debet eſſe antiquius, verè ſtudioſi ſumus, ad quoſdam Veterum næuos ac lapſus potius conniueamus, quã vt propter illos ſanctę charitatis neceſſariæq; ſocietatis vincula, quibus Chriſti mẽbra debẽt arctiſſimè copulari, perniciose ac turpiter diſſoluamus. Ita demũ fiet, vt libẽter in Eccleſiæ iudicio acquieſcamus, nihilq; illorũ dictis & ſcriptis cõmoueamur, qui de ſanctiſſima Dei matre vel incuriã ſuam, vel ob aliorũ fraudem, qui bonorũ authorum veterũque ſcripta ſæpe deprauarunt, minus honorificè ſenſiſſe, ac incogitanter etiam quædam ſcripſiſſe videntur. Sed quoniã huic quoque Libro finis acceſſit, Ieſu Chriſto Opt. Max. Redẽptori, & Mariæ incomparabili Virgini Matri in cælo terraque tum gratia tũ gloria.

In doctrina fidei rectè complectẽda quid maxime curãdum ſit.

FINIS LIBRI QVARTI.

IN EFFIGIEM PROXIME SEQVENTEM CARMEN PHILIPPI MENZELII, &c.

NON alias, domitum poſt irremeabilis Orci
Lucifugum Regē, Mundoque & Morte ſubactis,
Quum ſua pacificus ſe Victor ad aſtra recepit,
Crediderim Superis aliquem plaudentibus æquè
Illuxiſſe diem, quam qui, ter maxima Diuum
Regina, hoſpitio moribundi corporis iſto
Exemptam, cæli merita te ſede locauit.
O bona mors actæ procul extra crimina vitæ:
Illa Deo pretioſa venit, nec flebilis vlli,
Nec præcox, nec tarda nimis, quæcunque ſub hora
Ingruat. Hanc oculos tibi quis clauſiſſe negaret,
Summa Parens, quam primæua nil matris habentem,
Intactamque animi, & procul omni labe remotam,
Tranſmiſiſſe ſuos ſtudiis cæleſtibus annos
Credimus, & cogit Pietas antiqua fateri?
Ergo nec inferni lemures, dum corpore ſanctam
Exueres animam, quo ſe mortalibus ore
Terrifico, in media Lethi caligine, monſtrant,
Auſi vſquam apparere tibi: conterruit illos,
Cuius adorandum Styx vel tremit infima nomen,
FILIVS omnipotens, cæli comitante Senatu
Præſto iam ipſe tibi: nil quo præſente timendum,
Et præſente mori, viuax ſuper omnia vita eſt.
Iamque pios artus mens exonerata reliquit
Aſtra petens: qualem e mali miſit ab Arca
Vitiſator Nohas niueam, ſine labe, columbam.
Ipſe equidem videor te cernere, Diua, coruſcis
Stipatam cæli populis, longo agmine pompa
Aera pēr liquidum vectari, hilareſque triumphos
Ducere: Iam medias video diſcedere nubes,
Nubeſque pluuiaſque, & quæ per inane profundum
Concurrunt rapidis Ventorum prælia flabris.
Cuncta ſilent: celereſque auras Ver mite ſerenat
Lucis inacceſſa radiis. En lacteus æther
Dat faciles aditus: flectit ſua cornua ſupplex
Luna tibi: Sol ipſe tuo ſe lumine latus
Conueſtit, Dominæque pedes venientis adorat.
Quid Superum plauſus? quid ad hæc ſpectacula totum
Effuſum, gemino de mundi cardine, cælum?
Quid tibi lætitiam immenſam, partaque Corona
Aeternum ſine morte decus memorare canendo
Aggrediar? quænam, aut hæc vnde ſuperbia vili
Vermiculo mihi, ſic terra de puluere creto?
Scilicet auderem mortali improuidus ore
Gaudia cœlicolum tentare, & promere verſu,
Non oculis hominum cuiquam, non auribus hauſta,
Non animis? Et quæ gentes felicis Olympi
Innumeræ: quanquam vox inceſſabilis ipſis,
Claraque ſemper eat, quanquam præſente fruantur
Numine: vix vllis profiteri cantibus auſint?
Tu potius, cunctis quæ iam ſuper addita Diuis
Cælitibus Regina, tuo coniuncta Tonanti,
Reſpicis humanas, equidem non inſcia, clades
(Nam quid non videt ille, videt qui cuncta videntem?)
Alma fauè miſeris: maternas ſuſcipe partes:
Orandoque tuos ad ſidera tolle nepotes.

DEO OPT. MAX. LAVS.

IN LIBRVM QVINTVM DE

MARIA VIRGINE, ET SACROSANCTA DEI GENITRICE, PRAEFATIO.

Quid in primis notandū è Libro ſuperiore.

SATIS iam conſtare arbitror, Chriſtiane Lector, huius æui pleroſque Scriptores, à duce Satana ſubornatos haud dubiè milites, Mariæ beatiſſimæ, & glorioſiſſimæ matri (ſicut eam Tertullianus appellat) bellum peſtilentiſsimum indixiſſe, & contra illam infeſta mouiſſe ſigna, multáque venenata tela torſiſſe: qui ad hoc nefarium inſtitutum verbis & ſententiis Euāgelicis impudenter abutantur: quemadmodum Liber præcedens, ni planè fallor, luce clarius demonſtrauit. Quocircà ſi antiquus & præclarus Pontifex Seuerinus, vt improbos quoſdam bonorum calumniatores reprimeret, rectè quondam dixit: Væ væ illis, qui detrahunt ſeruis Dei: quia detractio eorum ad eum pertinet, cuius miniſterium agūt: nos eodem, ac maiore quidem iure in iſtos Mariomaſtigas pronunciare poſſumus: Væ væ illis, qui Domini ac Dei noſtri Genitrici petulanter obtrectant, eiúſque dicta & facta tot ſeculis probata atque defenſa, in ipſo etiam ſacro Euangelio non malignè minus quàm imperitè interpretantur, & calumnioſè deprauant. Quorum furioſa maledicentia & virulenta, ne dicam & impia criminatio præterquàm quòd benedictam illam, nec ſatis laudatam vnquam Virginem indigniſſimè lacerat, etiam eadem iniuria in Ieſum Chriſtum Opt. Max. mundi Redemptorem, omninò redundat, vt cuius illa Genitrix atque nutrix fuit, in quo educando nulli neque operæ, neque labori pepercit, quem non muliebriter, ſed ſincero ac perfecto amore ſemper complexa eſt, & cuius veſtigiis demum per omnem vitam conſtanter adhæſit, vt etiam in acerbiſsima illa cruce morienti, ſicut diximus, & corporis ſui præſentiam, & intimum cordis compatientis affectum fidiſsimè exhibuerit. Ac viciſsim Chriſtus matrem plurimum redamauit, illius laudem ſuam putat eſſe gloriam, eiuſdem accuſatores & inſectatores ſuos ducit aduerſarios, & effuſas in illam contumelias atque blaſphemias, ſicut veteres produnt annales, ad matris tuendum honorem, non rarò ſeueriſsimè vindicauit.

Lib. de reſurrectione carnis.

Epiſt. 2.

Maledicti a Deo Sanctorum & Mariæ potiſsimū detractatores.

Iniuria irrogata Deiparæ in Chriſtum ipſum redundat, & ab eo ſeuerè vindicatur.

Ego verò etſi contra inſanos Mariomaſtigas, qui cateruatim hac infelici proſilierunt ætate, hucuſque multa diſſeruerim, eorumque impiam vanitatem & vanam impietatem aut protriuerim, aut labefactarim, tamen quicquid hoc eſt laboris ac ſtudii, longè infra huius virginis dignitatem eſſe libens agnoſco, ſempérque profitebor. veriſsimum eſt enim quod à Petro Damiano ſcriptū legimus: Nullus humanus ſermo in laude Mariæ inuenitur idoneus, de qua Mediator Dei & hominum cognoſcitur incarnatus. Impar eſt illi, omne humanæ linguæ præconium, quæ de intemeratæ carnis ſuæ viſceribus, cibum nobis protulit animarum.] At me interim in hoc ipſo campo certantem conſolatur, quod pro Maria contra hæreticam prauitatem dimicare ac vincere (vt Hildephonſus affirmat) Spiritus ſancti proprium ſit opus, tantóque illi bonorum fonti gratius ſtudium, quanto magis idem exoſos habet Antidicomarianitas, quos velut infamis illius Antichriſti ſocios atque adminiſtros, de quibus venturis Ioannes in Apocalypſi tàm longè antè prædixit, prorſus execratur. Quoniam igitur Libros quatuor vtcunque abſoluimus, quintum & poſtremum, ſi Mariæ Filius annuet, ſcribere aggrediemur, & fortaſſe acriores quàm hucúſque conflictus ſubituri, multóſque hoſtium cuneos penetraturi, priuſquàm contentioſiſſimum de cultu Virginis argumentum, hic nobis propoſitū expediamus. Quid enim noſtris aduerſariis tàm ſuſpectum, ingratum, odioſum videri ſolet, præterquàm vbi de colenda Virgine, Catholicum virum legunt vel audiunt differentem?

Serm. 2. de natiuitate Virginis.

Nullus Mariā ſatis laudare & ornare poteſt.

Pro Maria contra Hæreticos dimicare opus proprium Spiritus ſancti.

In libro de perpetua virginitate Mariæ.

Tranſitio ad ſequentis operis tractationem.

Apocal. 13.

Statim

De cultu beatæ Virginis horrêt audire & legere Nouatores, illumque prorſus abôlere contendunt.

Statim enim illic corrugant nares, obdurant aures, auertunt vultus, & modò clàm apud ſe muſſitant, modò palàm rident atque ſubſannant, perinde ac ſi religioſi homines nihil negotij nobiſcum, vtpote ſuperſtitioſis & idololatris, habere velint ac debeant. Adeò illos vrit & offendit, quicquid ad Mariæ cultum vel præſens obſeruat, vel vetus inſtituit Eccleſia, nóſque Catholici comprobamus. Id quippè vniuerſum ad diuini nominis iniuriam pertinere, id Chriſti honorem violare, aut certè quidem obſcurare, & cum primo Decalogi præcepto pugnare inſulsè contendunt, ac apud populum odioſè admodum more ſuo vociferantur. Horrent igitur audire titulos tot ſeculis Mariæ decantatos, abrogant ferias, tollunt imagines, derident cæremonias, negant miracula, & quicquid demum ad Mariæ laudem & gloriam pia vetuſtas vel tradidit, vel obſeruauit, id ſudes eſt in ipſorum oculis, id felle illis amarius, aut ſaltem nullius pretij merx eſſe videtur.

Vtilem & neceſſariam eſſe aſſertionem eius, cultus quem Eccleſia Catholica Deiparæ præſtet, ſemperque præſtitit.

Proinde nos vel inuitos res ipſa, & præſentis ſeculi peruerſitas cogit, vt quàm verè & prudenter iſti circa Deiparæ cultum iudicent, totámque ſuggillent ac damnent Eccleſiam, paulò diligentius excutiamus, ſimúlque ſummam illorum in maledicendo licentiam, & longè fœdiſſimam idololatriæ notam nobis obiectam ratione quadam ac via amoliamur. Sed ante quàm in hanc arenam cum aduerſariis deſcendamus, de Mariæ dormitione, ſiue dormitatione, & aſſumptione (his enim nominibus veteres indifferenter vtuntur) nobis agendum eſſe cenſeo, vt ne hunc poſtremum noſtræ virginis velut actum, & optimam præcipuámque eius partem, quæ illam vel maximè commendat atque coboneſtat, in hoc Opere prætermittamus. vt enim verè grauitérque dixit Baſilius Magnus: Qui in hac vita verſatur, nondum beatus iudicandus eſt, propter incertum exitum: at qui ea quæ muneris ſui fuerint (τὰ ἐπιβάλλοντα) impleuit, vitámque fine certo clauſerit, hic iam ſalutis ſecurus, beatus rectè dici poterit.] Quod ſi Maria etiam ante mortem diuini Spiritus teſtimonio, & aperta piorum confeſſione benedicta, veréque beata in Euangelio prædicata eſt, quantò illa demum felicior, ac numeris omnibus beatior tunc cenſeri meretur, cum ſancta ſanctioris vitæ curriculum ſanctiſſimo fine concluſit, mortem in conſpectu Domini pretioſam adepta, ob quam in vtraque, triumphante nimirum & militante Eccleſia, Sanctis omnibus facilè antecellit, & ſecundum Chriſtum, cæli terræque lumen maximum pulcherrimúmque refulget, ſuper omnes Angelicos choros euecta, & à ſanctiſſima Trinitate regali in ſolio mirè fulgente collocata. Faxit autem Diuina bonitas, vt hunc quoque Librum & rectè ordiamur, & feliciter abſoluamus, poſtremò quidem expoſituri, quibus modis veteres in Matre Domini honoranda publicéque colenda verſati ſint, quídque per omnes propemodum ætates Latini & Græci de hoc cultus genere ſenſerint, docuerint, obſeruarint.

In prima ſequentis operis parte de aſſumptione & gloria Virginis agendum eſſe.

Hominis beatitudo ab extremo vitæ ſpatio dependet.

In. Pſalmi Dauidis.

Luca 1.

Maria non ſolum in vita, ſed multo magis poſt mortem Sanctos omnes excellit.

Ll

SEQVENTIVM IN HOC LIBRO quinto Capitum cum ſuis argumentis Index.

i. Quamdiu Deipara in terris vixerit, & de rebus illius poſt Chriſtum reſuſcitatum & in cælos aſſumptum geſtis in Eccleſia primitiua: vbi nam habitarit: quàm præclarè partes actiuæ & contemplatiuæ vitæ abſoluerit, quódque aliis admirationi fuerit ac venerationi, ac de ſancta eius paupertate. Vindicatur demùm Euangelij locus: Ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam.

ii. Hominem ſic eſſe conditum, vt potuerit non mori: oportuiſſe autem & decuiſſe, vt mortem Maria guſtaret. Quomodò item accipiendum ſit, quod Epiphanius de illius morte ambigere videatur. Cur mortis pœnam innocens planè ſubierit, & quòd morte ſua Deum glorificarit. Demùm, cur Apoſtoli de Mariæ morte ac rebus annexis nihil ſcriptum reliquerint.

iii. Matrem Domini extremum clauſiſſe diem Hieroſolymis, & ſuum diſceſſum ex reuelatione diuina cognouiſſe: Apoſtolos autem eius morti ac ſepulturæ, quæ in Gethſemane fuit, ſiue cum miraculo, ſiue ſine miraculo interfuiſſe, & de factis illi exequiis, déque peruetuſto & ſolenni exequiarum, quæ piis defunctis exhibentur, inſtituto, contra Cêturiatores.

iiii. Quomodò Deipara poſt mortem, vt beatitudinem animæ conſequeretur, tùm à ſanctis Angelis, ac reliquis cœlitibus, tùm à ſuo chariſſimo Filio in cælum introducta, & præ omnibus ſummo cum applauſu, ac communi triumpho Sanctorum omnium honorata eximiéque coronata ſit.

v. An Maria poſt mortem in corpore non ſit reſuſcitata, & in cælos aſſumpta. Item quotum teſtimoniis, quibúſque rationibus & Scripturæ exemplis eiuſmodi corporalis reſurrectio & aſſumptio Virginis confirmetur? Quid præterea ſecus opinantibus liceat reſpondere, ac de fructu eiuſcemodi tractationis.

vi. Præclaras admodum & venerandas eſſe ferias de aſſumptione Virginis in Eccleſia inſtitutas, quas contra fas omne abrogent noui ac præpoſteri Reformatores. Nec audiendum eſſe Lutherum, qui nihil ad nos pertinere aſſerit, quomodo Maria in cælis viuat. Item feſti huius Epiſtolam ex Eccleſiaſtico ſumptam, ad Mariam rectè accõmodari, quicquid Nouatores garriant.

vii. Euangelium de Maria & Martha ſororibus, quòd in feſto aſſumptæ Virginis legit Eccleſia, non perperàm illi conuenire, ac Nouatores in hoc ipſo Euangelio explicando multis modis hallucinati, contra quorum calumnias dictæ ſorores Martha & Magdalena defenduntur. Item quomodò illa Chriſti ſententia: Vnum eſt neceſſarium, hodie deprauetur. De vita etiam actiua & contemplatiua ſubmonitio.

viii. Mariæ Deiparæ cultum in Eccleſia receptum, partim Satanæ inuidia, partim hominũ cœcitate grauiter nunc oppugnari, ac paſſim aboleri, ad eámque rem temerè prætextum obtendi ex Euangelica de nuptiis hiſtoria, velut in ea Chriſtus futuros Mariæ cultores perſtrinxerit.

ix. Nimis proteruos & contumelioſos eſſe Nouatores in Catholicis proſcindendis, qui in vulgatis Bibliis legunt: Ipſa conteret caput tuum. Ac prætereà non damnandam eſſe Veterũ ſententiam, qua contriuiſſe Maria dicitur vniuerſam hæreticam prauitatem.

x. Quid nobis de Eraſmo Roterodamo ſit iudicandum, qui ætate noſtra vel primus aduerſus beatę Virginis laudes & titulos quædam in ſuis ſcriptis diſſeminauit, ac rurſus tamen eãdem præclaris titulis ornauit ac inuocauit. Prætereà quantum Virgini Matri Oecolampadius tribuat, quámque magnificis titulis illam illuſtret.

xi. Contra Lutherum, Melanchthonem, Caluinum, nouos Apologeticos, Marbachiũ, aliósque plures Nouatores diſputatio, qui cultum Deiparæ Virginis in Eccleſia iampridem vſitatum, & præſertim titulos illi delatos, petulanter impugnant. Item de quibuſdam Patrum ſententiis, quæ Mariam in primis ornant, rectè accipiendis.

xii. Multa nomina, epithera, & attributa in ſacris literis iam ſoli Deo, iam Deo & Sanctis aſcribi, nihílque incommodi eſſe, quòd Mariam & Sanctos alios, ſicut Deũ vel Chriſtum, eiſdem titulis & loquendi formulis ſubinde ornemus atque commendemus.

xiii. Solennis cantici Salue Regina, defenſio & explicatio, in quo nihil meritò reprehendendum

dum contineatur, quantumuis illud corrigere, reiicere & abolere ſatagant Nouatores. Item humanæ maternæque charitatis & compaſſionis affectum in Maria rectè à nobis agnoſci atque commendari.

xiiii. Idololatriæ crimen, quod in primo Decalogi præcepto inprimis prohibetur, in Catholicos ob Mariæ cultũ iniquiſſimè detorqueri: ac veteres etiam Eccleſiæ hoſtes idololatriæ notam Catholicis propter Mariæ Sanctorúmque cultum nequiter impegiſſe. Item de falſo cultu & vera idololatria noſtrorum Sectariorum.

xv. De ſacro cultu triplici Latriæ, Duliæ & Hyperduliæ, háncque Theologorum diſtinctionẽ rectè tradi, & Hyperduliam Deiparæ competere, illámque præ Sanctis reliquis in Eccleſia coli, omnibúsque colendam eſſe. Cum Depulſione cauillationum, quæ ſumuntur ex abuſibus iam pridem circa Mariæ cultum occurentibus.

xvi. Epiphanij diſputationem aduerſus Collyridianos Catholicis temerè obiici, velut in ea reprehendatur vſitatus in Eccleſia cultus Virginis, móſque in Mariæ memoriam ſacrificandi, & eandem Virginem inuocandi. Tùm de multiplici ſignificatione adorationis, quæ Mariæ & pluribus aliis etiam tribuatur.

xvii. Marię Virginis inuocationem non primùm à Petro Gnaphæo Antiocheno Epiſcopo inductam, nec malè tamen ab ipſo præceptam eſſe, vt ea inter publicas Eccleſiæ preces adhiberetur, quantumuis Chemnitius & Centuriatores oblatrent, & rectè in Mariæ nomine aliquid à Déo peti poſſe. Præterea Conſtantinus Copronymus Imperator, qui Mariæ honorem petulanter impetiuit, eámque inuocari vetuit, confutatur. Demùm inuocatam Mariam, ſicut & Sanctos alios, mortalibus poſſe opitulari demonſtratur.

xviii. De quibuſdam ſcriptis factíſque recentibus ad Mariæ miracula pertinentibus. Accedit generalis de Sanctorum, & peculiaris de Beatæ Virginis miraculis tractatio, ſeptem Propoſitionibus comprehenſa, cum detectione Satanicæ fallaciæ, quam Nouatores ad huiuſmodi miraculorum lucem extinguendam & obſcurandam ſolent adhibere.

xix. Memorabilia exempla duo, nimirum Andreæ de Chio Martyris, & Ioannis Damaſceni præſtantis Theologi, qui ambo cùm à Barbaris hoſtibus immaniter tractarentur, non modò Deiparam inuocarunt, ſed etiam pręſentem inuocationis fructum non ſine maniſeſtiſſimis miraculis retulerunt, aliíſque publicè demonſtrarunt.

xx. Quomodò Theophylus Oeconomus Eccleſiæ, & Maria Ægyptiaca, cum Deiparam ſedulò inuocaſſent, è ſummis facinoribus ad veram pœnitentiam peruenerint, ac offenſo Deo non ſine miraculo fuerint reconciliati. Item de muliere Laudunenſi in mediis flammis conſeruata. Hildephonſum Epiſcopum Toletanum ſingulari Mariæ munere cohoneſtatum, & Rupertum Tuitienſem illa precante diuinitus illuſtratum fuiſſe, ac de pluribus aliis miraculis non ſolum ad bonorum cònſolationem & vtilitatem, ſed etiam ad malorum terrorem atque punitionem per Mariam editis.

xxi. De mortuorum apparitionibus quæ fiunt, ritè intelligendis, & quomodò Sanctorum apparitiones à Nouatoribus indignè conuellantur. Adhæc quàm præclarè & conſtanter veteres loquantur de Maria Deipara mortalibus apparente, déque variis & excellentibus earum apparitionum effectibus.

xxii. De veteribus & nouis Iconomachis, quorum in ſacras imagines & ædes irruentium furor ſit planè intolerabilis, & error ab Eccleſia iure damnatus: Deiparæ autem Virginis imagines in veteri Eccleſia ſemper vſitatas & honoratas, nonnunquàm & miraculis diuinitus commendatas fuiſſe.

xxiii. Chriſtiana templa, quæ ſuam originem vt antiquiſſimam, ita & probatiſſimam tenent, quęque ſoli Deo dedicantur, cum in aliorum Sanctorum, tùm in Deiparæ Virginis memoriam & honorem laudabiliter erigi, eáque à viris ampliſſimis conſtructa & dotata, per Nouatores perperam oppugnari ac profanari. Vanam præterea eſſe querelam de multitudine & ornatu externóque apparatu templorum, qui ad laudem Virginis, aliorúmque Sanctorum ſolet à Catholicis adhiberi.

xxiiii. Dictum Euangelicum: Ecce in deſerto eſt: ecce in penetralibus, peruerſe torqueri aduerſus inſtitutum ſacrarum peregrinationum. Cum verò Deus in ſacris locis inæqualiter operetur, templorum delectum à nobis haberi poſſe, vt ad illa, in quibus diuinæ virtutis operatio magis elucet, ſępius ac libentius peregrinemur. Ac morem quidem ad ſacra loca, & præſertim Marię templa, peregrinandi veteribus valdè receptum probatúmque fuiſſe.

xxv. De celebri Domicilio & templo ſacroſanctæ Virginis, quod hodiè apud Lauretanos in Italia eſt florentiſſimum, & ad ſingularem Deiparæ dignitatem noſtro ſeculo adſtruendũ mirificè confert.

xxvi. Diluuntur obiectiones & cauillationes cuiuſdam Platzij, qui Catholicos in Mariano cultu verſantes publicè ac temerariè inſectatur.

xxvii. Variorum Theologorum & illuſtrium virorum teſtimonia, qui ante noſtram ætatem, hoc eſt, à Maximiliano primo vſque ad Fridericum primũ Cæſarem, in Eccleſia fulſerunt, ſuámque de cultu Deiparæ Virginis fidem & doctrinam ſcriptis publicè profeſſi ſunt.

xxviii. In cultu Deiparæ Virginis retinendo & exercendo magnum veterum fuiſſe conſenſum, qui à Friderico primo, vſque ad Otthonem Magnum, Chriſtianum orbem conſtituerũt.

xxix. Teſtimoniis fide dignis euinci, quod Deiparæ Virginis cultus à tempore Otthonis Magni ad Mauritium Cæſarem vſque præclarè viguerit in Eccleſia Dei.

xxx. Eiuſdem Deiparæ Virginis venerationem atque cultum non à Gregorio Magno ſumpſiſſe initium, ſed à Mauritio Cæſare vſque ad Conſtantinum Magnum in Eccleſia paſſim agnitum, receptum & vſitatum extitiſſe.

xxxi. Etiam à Cõſtantino Magno, & in ipſo Martyrum ſeculo ad Apoſtolica vſque tempora, Deiparam Virginem valdè honoratã, & piis præcipuè venerationi in orbe Chriſtiano fuiſſe. Cum adiuncta peroratione.

LIBRI

LIBRI QVINTI DE MARIÆ IN COELOS MIGRATIONE AC DEBITO CVLTV.

CAPVT I.

Quamdiu Deipara in terris vixerit, & de rebus illius poſt Chriſtum reſuſcitatum & in cœlos aſſumptum geſtis in Eccleſia primitiua, vbinam habitarit: quàm præclarè partes actiuæ & contemplatiuæ vitæ abſoluerit, quódque aliis admirationi fuerit ac venerationi, ac de ſancta eius paupertate. vindicatur demum Euangelij locus: Ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam.

VETVS eſt Quæſtio, & ſępè recurrit adhuc, quot ætatis annos Maria compleuerit, quando naturæ legibus concedens, vitæ mortalis conditionem cũ beata illa immortalitate commutauit. Et quidem alij aliter hic ſentiunt, vt in tanta opinionum varietate certi aliquid pronunciare mihi difficile videatur. Sunt enim, qui annos quinquaginta nouem in terris illam vixiſſe, & poſt Chriſti filij in cœlos aſcenſum nouem annis ſuperfuiſſe cõtendant. Neque ſolùm Hippolytus Thebanus ab Epiphanio Presbytero citatus ita ſenſit, verùm etiã Euodius, qui Apoſtolis proxime ſucceſſit, & diuinus Nicephoro dicitur, idipſum diſertè teſtatum reliquit. Docet enim, tempus omne à natiuitate Chriſti vſque ad Dei genitricis migrationẽ, annos fuiſſe quadraginta quatuor: totius autem vitæ eius annos quinquaginta nouem. Siquidem, vt idem affirmat, trimula cum eſſet, in templum eſt præſentata, & ibi in Sanctis Sanctorum traduxit annos vndecim. Deinde verò Sacerdotum manibus Ioſepho ad cuſtodiam eſt tradita, apud quem quum menſes peregiſſet quatuor, ab Angelo Gabriele lætum illum accepit nuncium. Peperit autem mundi ipſius Lucem annos agens quindecim, vigeſimo quinto die menſis Decembris. Deinceps annos peregit triginta tres, quos etiam æternum & ante ſeculare Verbum & Filius eius in terris exegit. Poſt crucis autem ſupplicium illud, in domo Ioannis annos impleuit vndecim: vt ætatis eius anni ſimul collecti, ſint quinquaginta & nouem.] Atque hactenus quidem ex Euodio & Nicephoro Calliſto. Sunt porrò, qui ætatem Mariæ annis ſexaginta tribus definiant, quindecim verò eidem poſt Domini aſcenſionem aſcribant. Vincentius ſexaginta duos annos hic ſupputat. Sunt itidem, qui ſeptuaginta annos illi largiantur: vnde ſit conſequens, illã multò longius, quàm prioribus viſum fuit, in Eccleſia primitiua vitam produxiſſe. Demùm aliqui Mariæ vitam annis quadraginta nouem metiuntur, eámque poſt Domini paſſionem annum duntaxat vnũ, & menſes ferè quinque in humanis fuiſſe ſentiunt. Ad eam rem probandam Maſſæus teſtimonium profert, quod à ſacræ virginis Elizabethæ, & beati viri Bertrami Ciſtercienſis reuelationibus deſumptum eſt. Tùm ex aduerſariis ferè primarius Melanchthon, ſi & illum libet audire, hoc modo ſcribit: *Maria virgo, mater Chriſti ex hac vita diſceſſit Claudij tempore, cum, vt Nicephorus ſcribit, annum ageret nonum & quinquageſimum. Fuit ergo ſuperſtes poſt reſurrectionem Filij annos aliquot, & vidit initia Eccleſiæ eius temporis, multa ingentia miracula, & ſupplicia Sanctorũ, & conſiliis ſuis rexit Apoſtolos.*

A B C D

Veterũ opiniones eſſe diuerſas de numero annorũ, quibus in terra vixit Deipara.

In lib. de vita beatæ Virginis.

Lib. 2. Eccleſiaſt. hiſt. ca. 3

Quomodo Euodius de Mariæ Virginis ætate ſentiat.

Lib. 8 Chronicorum

Lib. 3 Chronicorum.

Quomodo Melanchthon ætatem Mariæ definiat, ac de illius obitu loquatur.

Cæterum ne quiſquam in his diuerſis opinionibus hæreat, etſi communi iam hominum opinioni, quæ ſexaginta tres annos duntaxat Mariæ tribuit, nihil velimus eſſe detractum, tamen probabilior nobis illorum apparet ſententia, qui longioris vitæ ſpacium Mariæ poſt aſſumptum in cælos Filium aſſignant, vt nimirum ad ætatem prouectam, multámque ſenectutem peruenerit, atque ſic annum ſeptuageſimum vel attigerit, vel exceſſerit. Hanc enim ſententiam tuetur [a] Epiphanius Presbyter Conſtantinopolitanus, & [b] Michael Glycas, eámque Andreæ Cretenſis viri excellentis authoritate confirmant. Vt taceam Anſelmum, qui octoginta & duos annos Mariæ largitur, & [c] Cedrenum, qui annos Mariæ ſeptuaginta duos ſupputat, eámque poſt Chriſti in cælos aſcenſum annos viginti quatuor in humanis degiſſe ſcribit. Nimirum puſillus ille Chriſti grex frementium vndique Iudæorum, ne dicam luporum, rabie circumſeptus, vix dum erexerat caput, ac nouæ veluti plantulæ in recenti primúmque florente agro Eccleſiæ ſuccreſcentes, aduerſus diras perſecutionum tempeſtates nondum ſatis coaluerant, quum ſummo numini ſapientiſſime viſum eſt, electis amicis temperare luctum, quem illi ex Domini & ſponſi ſui ablatione, ſiue in cælos aſcenſione, non leuem perceperant. Quare matrem & magiſtram illis Mariam reliquit ſuperſtitem, cuius dulcis præſentia omnibus in mœrore ſolatium, in doctrina lumen, in certamine robur, in illis primordiis præſidium ſingulare præſtaret. Multis autem modis expediebat, ac illius temporis Eccleſia tenera poſtulabat, talem columnam non ſtatim ſuo moueri loco, ſed potius annos aliquos ad totius myſticæ domus fulcimentum atque ſtabilimentum immotam perſiſtere, vt ita Spiritus ſanctus multa & præclara per hoc ſuũ lectiſſimum organum in multis ægris ac ſanis, illius recens nati corporis membris potenter operaretur.

Quę ſententia ſuperioribus probabilior eſſe videatur.

a In lib. de vita Mariæ

b Parte. 3 Annalium.

c In compendio hiſtoriarum.

Cur expedierit Mariã diutius in terris ſupereſſe, Chriſto in cęlos aſſumpto.

Nec dubium ſane, quin fida & generoſa Mater de pleriſque filiis optime ſit merita, vt laudem non minorem ſanè, atque illa Romana eiuſdem nominis mulier promereatur, de qua Paulus id ſcriptũ reliquit: Salutate Mariam, quæ multum laborauit in vobis. Et verè multum nobis Deipara laborauit, quæ fidei ſeminatorem fide ipſa concepit, ac Deum nobis, velut cognatum, eiuſdem naturæ participem exhibet, illum in tempore proferens, quem Pater genuit ex æternitate: quo matris labore ac officio nihil magnificentius ac glorioſius dici & prædicari poteſt. Hinc illa non modò Dei, ſed etiam Eccleſiæ Mater effecta eſt, ſoláque plus orbi contulit, quàm à ſuis parentibus filij omnes vnquam in bonis accipere potuerunt. Rurſus ingentes & labores & dolores illa pertulit, quæ humanæ redemptionis myſteria in Chriſto, filio eius perácta, fidiſſimo corde & ſingulari compaſſionis affectu, quantum in ſe fuit, ornauit atque promouit. Demùm quamdiu in terris eſt peregrinata, laborioſum prorſus vitæ curſum tenuit, dum omnia, vt ſic dicam, omnibus facta eſt, vt omnes in Chriſto vel gigneret, vel genitos confirmaret. Quarè illam non ita protinus è vita migraſſe, ſed ipſis etiam Eccleſiæ primordiis benè firmiúerque conſtituendis diu præſto adfuiſſe, & Apoſtolis fideliter collaboraſſe, eſt conſentaneum. Licet enim iidem Apoſtoli per reuelationem Spiritus ſancti omnem fuerint veritatem edocti, incomparabiliter tamen eminentius ac manifeſtius Maria per eum Spiritum veritatis, illius veritatis profunditatem intelligebat, & per hanc multa eis per hanc reuelabantur, quæ in ſe non ſolum ſimplici ſcientia, ſed ipſo effectu, ipſo experimẽto didicerat.] vt Anſelmi verbis vtamur. Adhæc Ruperti ſententia, oportebat Mariam cum aliis in prima illa Eccleſia religionis & fidei magiſtram eſſe, cùm viduis & virginibus non præſentibus modò, ſed & futuris nouam & perfectam benè beatéque viuendi normam & exemplum demonſtrare.

Quomodo Maria Domini mater multum & vtiliter laborarit, & ob laborem diutius Eccleſiæ miniſtrarit.

Rom. 16

Etiã Apoſtolis profuit, ideo etiam diutius in terris poſt aſſumptum Filium remanſere.

Lib. de excel. beatæ Virg. cap. 7

Libro 3. in Cantica.

Etſi verò ſub finem primi libri multa à nobis allata ſunt, quæ ad vniuerſam Deiparæ vitam vtcunque cognoſcendam pertinent, tamen haud abs re fore putamus, ſi hoc etiam loco quædam eiuſdem argumenti adiiciamus, vt quibus in ſtudiis & operibus illa poſtremam vitæ partem maximè cõſumpſerit, aliquantò rectius intelligatur. Quanquàm non diffitemur, adeóque cum Hildephonſo ingenuè affirmamus, quid Maria poſt Domini aſcenſionem egerit, quàm pie & ſanctè vixerit, cum quibus itidem habitarit, id notum eſſe non tàm mortalibus quàm ſoli Deo, cui manifeſta ſunt arcana cordium, & Gabrieli Archangelo, Mariani cubiculi, vt Guerricus ait, deputato cuſtodi, & Angelicis ſpiritibus, frequenter illam, vt alibi probatum eſt, inuiſentibus, ac demum Ioanni Euangeliſtæ, qui talis theſauri ſibi concrediti, & rerum ad eum pertinentium vel maxime conſcius fuit. Veruntamen Mariæ vitam & mores vtcunque veſtiganti multa ſeſe offerunt, quæ de tali turture poſt ablatum ſponſum gemebunda vere affirmari, nec ſolum ſine vitio, ſed etiam vtiliter cõſiderari ac tradi poſſe videntur. Principiò nobis Centuriatores cõcedunt, & Hildephonſus aliique confirmant, quòd Maria viderit Domini reſurrectionem, & eiuſdem glorioſæ in cælos aſcenſioni adfuerit, ac in Eccleſia Apoſtolica permanſerit. Quod verò prima Domini reſurrectionem viderit, ſicut ex Ambroſio, Sedulio & Anſelmo anteà diximus, eámque Apoſtolis aliis denunciarit, Gregorius etiam Niſſenus meminit: quia decebat, inquit, Deiparam, ea, quæ ad gaudium pertinebant, Apoſtolis annunciare, vt quæ radix gaudij eſſet. Ac Euangeliſta quidem refert, Dominum de tumulo reſurgentem Mariæ Magdalenæ primum apparuiſſe. Sed vt rectè notat Rupertus, prima illa fuit e teſtibus præordinatis, quos ſolos nominare ad Euangeliſtas pertinuit, vel quos Chriſti reſurrectionem anounciare decuit. Aut, ſicut Simeon Metaphraſtes reſpondet, cauerunt Euangeliſtæ maternum Chriſti adferre teſtimonium, ne videretur ſuſpectum, & propter coniunctionem fides ei minus haberetur. Sed Deipara, inquit, cum Filij reſurrectionem & viſu, & internis oculis ſic accepiſſet, poſteà habitauit cum dilecto diſcipulo, expectans tempus Chriſti aſſumptionis.]

Serm. 5. de Aſſumptione Virginis.

Mariæ vita poſt filij ſui aſſumptionẽ nulli mortalium cognita.

Serm. 2. de Aſſumptione Virginis.

Maria Chriſti filij reſurrectionem prima vidit & aliis nunciauit.

Orat. 2. de reſurrectione.

Lib. 7. de diuinis officiis cap. 25.

In orat. de vita & dormitione Deiparæ.

Iam verò quod ad ſanctam Domini aſcenſionẽ attinet, quis, niſi fortaſſis inſulſus ac ſtupidus ambigat, in monte illo Oliueti cum aliis adfuiſſe Mariam? quam Epiphanius non inuenuſte perpetuam Ieſu aſſectatricem appellat. Proinde Filium poſtremò apud ſuos diſſerentem audiuit, fortaſſe cum illis accepit, & oſculum, certe iam iam abeuntis benedictionem religioſe percepit, & in cælos aſcẽdentem ſtupens aſpexit. Nulla verò vel oratione, vel cogitatione conſequi fas eſt, quantum & ſibi & Filio Mater gratulata ſit, quum carnem illam ſuam de hoſtibus omnibus triumphatricem, & redemptionis humanæ conſummatricem, ad ſummum illud gloriæ faſtigium vidit euectam, cúmque magnum illum Pontificem, abſoluto ſacrificio, & placato nobis Deo cælos penetrantem lætiſſimis oculis eſt proſecuta. Scribit Epiphanius, quòd Maria Chriſtum, quum is in carne reſurrexiſſet, adorauerit: idipſum igitur in cælos aſcendenti ſupplex proculdubio fecit, ſicut alios diſcipulos feciſſe Lucas euidenter oſtendit. Inde porrò digreſſa, magno cum gaudio in ſanctam rediit ciuitatem, longe aliter, quàm reliquæ matres conſueuerunt affecta, quæ ſuos liberos, & maxime vnigenitos, ex hac vita migrantes, non ſine ſummo mœrore ſpectant, ac ſpectando deplorant, & diutiſſime lugent. Maria ſublati Filij deſiderio nõn poteſt non commoueri, ſed præſenti fide ſuſtentat animum, & gaudet in Spiritu ſancto: quandoquidem non amiſſi, ſed præmiſſi Filij gloriam, officium, ſapientiam cogitat, atque cum Dei voluntate ſuam voluntatem ſemper coniunctiſſimã tenet, quantumuis interim & ipſa diſſolui, & cum Chriſto regnante viuere, rebúſque humanis eximi cuperet vehementer. Igitur à monte Oliueti, quem diximus, in ſanctam ciuitatem Hieroſolymam redit, atque vt Dominico mandato pareat, promiſſum diuini ſpiritus aduentum magno cum deſiderio, multíſque fuſis ad Deum precibus, ne dicam & lachrymis decem dies expectat. Vbi ſane locum habet, quod Lucas teſtatur, centum & viginti viros ſimul & mulieres in vno eodémque cœnaculo conueniſſe, & vnanimiter in oratione cũ mulieribus, ſicut & Maria matre Ieſu perſeuéraſſe. Ego verò ſingularem Mariæ modeſtiam, ſanctámque ſimplicitatem cum Bernardo demitor, quod cum illa ſeceſſus & quietis eſſet amantiſſima,

Maria filium in cælos aſcendenti adfuit.

Hæreſi 78 contra antidicomarianitas.

Actor. 1

Marc. 16

Ingens Mariæ gaudium ob filium aſcendentem.

Hebr. 4

Contra hæreſin & libello Antid.

Actor. 1

Lucæ 24.

Maria Chriſtũ poſt reſurrectionem adorat.

Maria in cælũ filium abeuntem nõ lacrymis, ſed gaudio proſequitur.

Quid Maria fecerit ab Oliueti monte reuerſa.

Actor. 1

nunc

A nunc tam exiguam ſui rationem habeat, vt communi credentium cœtui continenter adſit, quodq; non ſulùm infra diſcipulos, ſed infra viduas & pœnitentes etiam ſe ipſa collocet, ac quæ prima erat omnium, nouiſſimo quaſi loco recumbat. Nam Lucæ verba præſentem perſonarum conſeſſum, & in eo Mariam puſt reliquos omnes conſtitutam, nobis velut ob oculos ponunt. Sed bene eſt, quòd non modo Chriſtum totius humilitatis magiſtrum & exemplar, ſed & Mariam eiuſdem Euangelicæ virtutis magiſtram & principem habeamus, vt ne quiſquam in vtroque ſexu cum ſuperbo Diotrepe primatum iam ambiat, néve cum rudibus adhuc diſcipulis ambitionis cauſa contendat, vel cum elatis Phariſçis in ſeipſo magis, quàm in Domino glorietur. Ac rectè illi ſentiunt, qui cum Simeone

In ſermo de verbis Apocalypſis Signum magnum.

Matth. 11

Humilitatis Euangelicæ principes habemus in vtroque ſexu.

3. Ioan. 1
Matth. 15. & 20.
Luca 22.
Luca. 18

B Metaphraſte putant, Mariam non ſolùm hoc tempore, ſed poſtea ſemper cum Apoſtolis ſamiliarem, veréque Apoſtolicam egiſſe vitam, & à rebus pulcherrimis ac honeſtiſſimis ſtudiis animum numquam dimouiſſe.

In orat. de vita & dormitione Deiparæ.

Maria vitam cum Apoſtolis agit familiarem.

De Sacro feſtóque die Pentecoſtes proximè ſubſequẽte dicere ſuperſedeo, quem Apoſtoli quidem cum aliis credentibus lætiſſimè celebrarunt; vtpote non modo baptizati, ſed repleti etiam Spiritu ſancto, vt muſto Euangelico ebrij eſſe viderentur. Adfuit tunc quoque Maria in iiſdem ædibus expectans & orans, iámque ad noui hoſpitis optatum aduentum aſpirans, primitias Spiritus accepit, perſenſit, oſtendit, vt & ipſa virtute ex alto mirabiliter induta, & ardentis charitatis igne incenſa, ſi vnquam antea, tunc potiſſimum magna magni Dei

Maria cũ aliis credentibus feſtũ celebrat Pentecoſtes, & cum fructu ſingulari.

Actor. 2

C magnalia feruentiſſimo ſpiritu eructaret. Verè tũc in matre Chriſtus impleuit illud: Habenti dabitur & abundabit. Etenim, ſicut Dionyſius Rickelius exiſtimat, Maria ſola tunc plus cæteris omnibus de Spiritu ſancto accepit, maioribúſque gratiæ donis & ornata & confirmata fuit; amante nimirùm & complente ſuum vas, ſuum templum, ſuum ſacrarium puriſſimum atque ampliſſimum Spiritu ſancto. Extitit autem non poſtrema, ſed primaria ex illis filiabus & Dei ancillis, quas apud Ioëlem ſermo diuinus honorat, & quibus munifica illa fit promiſſio: Effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt filij veſtri & filiæ veſtræ. Ac iterum: Super ſeruos meos & ancillas in diebus illis effundam Spiritum meum, quemadmodum

Matth. 25
Lib. 2. de laudibus Virginis, Art. 27

Maria ex illis filiabus & ancillis eſt primaria, quę die Pentecoſtes replete ſuus Spiritu ſãcto.

Ioel. 2

Actor. 2

D Petrus Apoſtolus eundem Prophetę locum de primis illis vtriuſque ſexus fidelibus, qui cum Maria Spiritum pleno veluti cornu hauſerant palam eſt interpretatus. Habuit filias eáſque Prophetiſſas & virgines Philippus: tum Zachariæ coniux Elizabeth, & Anna vidua Phanuelis filia Prophetiæ dono præditæ, de rebus diuinis præclare diſſeruerunt. Sed has aliáſque omnes Prophetiſſas Maria præcellit; vtpote inter mulieres omnes benedicta, quæ ad hoc ſublime Prophetiæ donum tãtò magis idonea & præparata peruenit, quantò reliquis omnibus mentem puriorem ad rerum diuinarum cognitionem attulit, quantóque felicius ſine vlla carnis & ſpiritus pugna ſacris vacauit myſteriis, & quoniam ea clarius aſſecuta eſt, de illis & aptiſſime & copioſiſſime diſſerere potuit. Putat autẽ Rickelius, totum militantis Eccleſiæ ſtatum, qualis qualis ille futurus eſſet, Matri & eidem Eccleſiæ protectrici Mariæ haud minus quam miniſtro & cuſtodi huius

Actor. 21
Luc. 1. & 2.

Maria prophetiſſas omnes excellit.

Lib. 2. de laudibus Virginis. Art. 25

Maria cognouit futurũ Eccleſiæ ſtatum

A Virginis Ioanni diuinitus eſſe patefactam. Hanc ipſam Prophetiſſam tanti facit Rupertus, vt eam nulli Prophetarum comparandam, ſed omnibus in vtroque ſexu præferendam iudicet, quandoquidem in eius ſacrarium pectoris Spiritus ſanctus Prophetias omnes conuexerit. Non dicam quàm eximium ſui ſpecimen hæc Prophetiſſa dederit, cùm in ædibus Zachariæ demoraretur, ſed ex Gregorio Nazianzeno repetam vaticinium, quo illa poſt miſſum in Eccleſiam Spiritum, Iudæis prædixit imminens exitium, eo quòd in ſuum Meſsiam ac vitæ authorem adeò crudeliter deſæuiſſent. Vaticinium habet in hunc modum:

ex reuelatione diuina.
Maria Prophetis & Prophetiſſis omnibus præferenda.

Lib. 1. commentariorum in Eſaiam. cap. 34.
Luca. 1
In Tragœdia de Christo patiente.

Maria vt prophetiſſa, Iudæis prædicit imminens exitium.

Αὐτὺς δὲ πενθῶ συμφορᾷ κεχρημένους.
ἔσται γὰρ ἔσαι ποινάτωρ δίκη φόνου,
B ὃν δυσσεβεῖ τολμῶσιν ἀνέμοις φθόνῳ. Hoc eſt:

Ipſos magis, cladémque eorum defleo.
Namque vltione vindicabitur graui,
Liuore cædes inuido quam perpetrant. Et ruſus:
Gnatus reſurget, ſpes vt eſt, à mortuis,
Gentémque ad arma iuſta coget Martiam,
Zelum propinquis quem necant per inuidum
Mei propinqui.

Ac multa quidem Lucas de primis Eccleſiæ naſcentis fidelibus tradit, quorum numerum auxit felix Petri piſcatio, quóſque Apoſtolica inſtitutio tam ſanctè formauit, vt multitudinis credentium cor vnum, & anima vna eſſet, vtque omnes quotidie in templo ad laudes Deo celebrandas conuenirent, & non ſolùm in Apoſtolorum doctrina, ſed etiam in frequenti, imò quotidiano vſu ſacræ Eu-

Act. 2. & 4
Quæ forma fuerit & diſciplina Eccleſię primitiuæ ab Apoſtolis inſtitutæ.

C charistiæ, orandíque ſtudio perſeuerarent. Pia & præclara iſthæc ſtudia & exercitia Chriſtianæ pietatis illo vigebant ſeculo, ſed Deiparę inprimis nota, vſitata, grata, iucunda, imò etiam, ni fallor, neceſſaria, vt quæ Chriſti Domini genitrix diceretur & eſſet, alios omnes etiam ſuæ virtutis & ſanctitatis præiret exemplo. Fuit igitur omnibus & venerationi & admirationi, vt [a] Hildephonſus aſſerit: fuit cunctis deſiderabilis, vt apud [b] Ignatium legimus: fuit prioris Eccleſiæ pars optima, & exemplar iunioris Eccleſiæ ſponſæ Filij Dei, Filij ſui, quemadmodum [c] Rupertus affirmat: fuit denique talis, vt vnius vita omnium eſſet diſciplina, [d] Ambroſio teſte. Atque huc imprimis pertinent, quæ ſcribit Græcus author [e] Sophronius (etſi opus in vulgaribus exemplaribus Hieronymo adſcribatur, cuius

Maria cunctis in eccleſia primitiua prælucet vitæ ſanctimonia.

a Serm. 5. de Aſſumtione Virginis.
b Ad Ioannem ſeniorẽ.
c Lib. 1. de operib. Spiritus ſancti, c. 8
d Lib. 2. de Virginibus.
e In ſerm. de Aſſumptione Virginis.

D ille quidem fuit familiaris) Ecce, inquit, Ieſu aſcendente, cum quibus Virgo vacat in Schola virtutum, & meditatur in lege mandatorum Dei, vt & ipſa ſit forma diſciplinæ Chriſti, & exemplum perfectionis hominibus. Conuerſatur quidem cum teſtibus ſanctæ reſurrectionis & ipſa teſtis. Conuerſatur cum ſenatoribus cæli intra curiam Paradiſi, ſub Spiritus ſancti diſciplina, & magiſterio diuinæ maieſtatis. Inuenitur prima beata Maria, inter primos ſummi Regis cohæredes, quorum vita non erat iam de terris, in quibus Chriſtus præliabatur, ſed de cælis. Non itaque eximius ille chorus ſanctorum Apoſtolorũm eam deſeruit, inter quos poſt aſcenſionem intrans & exiens familiarius cõtulit de Chriſti incarnatione, tãtò ſiquidem verius, quantò ab initio plenius per Spiritum ſanctum cũcta didicerat, & perſpexerat oculis vniuerſa, licet & Apoſtoli per eundem Spiritum omnia cognouerunt, & in omnem edocti peruenerunt veritatẽ.

Mariæ vita in Eccleſia primitiua qualis fuerit iuxta Sophronium.

Maria cum Apoſtolis multa contulit de myſterio Dominicę incarnationis.

Ioannes Apoſtolus Mariã, vt Filius matrem obſeruat diligentius.

Quam ſanè beatam Virginem etſi omnes venerati ſunt diſcipuli, eique famulabantur affectu dilectionis, Ioannes tamen amplius & ſpecialius vſque ad finem vitæ: qui ſibi commiſſam quaſi matrem filius, vt Virgo virgini cohæreret, & deſeruiret officioſiſſimè cura adoptionis.]

Vbi Maria poſt aſcenſionem Filij maximè habitarit.

Lib. 2. de Eccleſ. hiſtor. cap. 21

In ſermo. de Aſſumptione Virginis.

QVOD ſi roget fortaſſe aliquis, vbi & in quibus locis tam ſacra & gratioſa ſiue Virgo, ſiue vidua deinceps habitarit, cum Nicephoro reſpondere licebit, illam Hieroſolymis ad ſanctam Sion (ſic enim appellabant) & quidem in Ioannis domo habitaſſe, ibique ad extremum vſque diem ſuam peregiſſe vitam. Sophronius illam non procul à ſepulchro Domini interdum habitaſſe diuinat magis quàm affirmat. Patres verò in Synodo Epheſina collecti, ad clerum populúmque Conſtantinopolitanum ſcribunt, quod Ioannes Euangeliſta & ſacra Deipara Virgo Maria, Epheſiorum vrbem quandoque incoluerunt. Hoc ſi verum eſt, Maria poſt aſſumptum Filium non perpetuò Hieroſolymis manſit, & diſperſis iam in orbe Apoſtolis, vt in ſua quiſque prouincia diuinum ſemen ſpargeret, ſuperſtes fuit, atque, vt eſt probabile, Ioanni Apoſtolo in Aſiam profecto ſe comitem præbuit, vt quem conſtat Epheſiis Chriſti Euangelium prædicaſſe. Et confirmari poteſt hæc traditio, quandoquidem in Epiſtolis Ignatianis Maria ſcripſiſſe legitur, quòd vna cum Ioanne in Antiochiam ſe venturam eſſe promittat. Veniam, inquit, cum Ioanne, te, & qui tecum ſunt videre: Ignatium ſcilicet, qui Antiochiæ potiſſimum floruit, hac oratione compellans. Etſi verò fatetur Epiphanius, ſicut & multi alij comprobant, quòd Ioannes in Aſiam inſtituerit profectionem, haud tamē concedit, quod idem ſanctam Virginem eò ſecum adduxerit. Verùm ſi rite verba Epiphanij perpendantur, non ille quidem negat Mariam Epheſum vel in Aſiam perueniſſe, illique cum ſuo cuſtode Ioanne habitaſſe (quemadmodum tam præclaræ Synodi Patres, vt opinor, non vanè teſtantur) ſed ſolùm affirmat, nihil tale in ſacris literis reperiri, quæ propter miraculi excellentiam iſthæc prætermiſerint. Atque vt maximè apud Epheſios illa vixiſſet, tamen conſentaneum eſt, quod Hieroſolymam poſteà reuerſa ſit, ibíque diem extremum clauſerit, ſicut poſteà ſuo loco dicemus.

Mariam cum Ioanne aliquādo Epheſi habitaſſe.

In Tomo 2. actorum Concilis Epheſini.

In Epiſtola Virginis ad Ignatium ſcripta.

Hæreſi 78 contra Antidicomarianitas.

De loco Epiphanij rectè accipiendo.

Mariam pium retinuiſſe vt ſubinde loca ſacra viſitaret & quo conſilio id fecerit.

CAETERVM inter alia noſtræ Virginis opera, quæ multi cum laude narrarunt, mihi reticendum non eſt pium eius inſtitutum in ſacris locis poſt filij reſurrectionem atque aſcenſionem crebrò adeundis atque religioſè viſitandis. Etſi enim tota eſſet, vt ſic dicam, ſpiritualis, rebuſque externis ac cæremoniis ad Deum in ſpiritu orandum & ad ſacra meditanda minus quàm alia quælibet indigeret, tamen quandiu mortale corpus circumtulit, ſenſitiuis etiam naturæ motibus & corporeis actionibus (quemadmodum & Chriſtus ipſe fecit) conueniēter eſt vſa, ideóque templi ac Sanctorum locorum viſitatione delectata, quòd inde ad rerum ſacrarum memoriam atque contemplationem ſibi animum excitari, & varios pietatis affectus augeri experiretur. Igitur & Caluariæ rupem, vbi crucifixus eſt Dominus, aſcendebat, vt locum impleret lachrymis, in quo Chriſti ſanguis peccata diluens, de cruce deſtillauerat. Tum ad ſpeluncam Saluatoris ingreſſa, ſepulchrum eius venerabatur, ſimúlque reſurgentis Filij gloriam adorabat. Cum porrò ad montem Oliueti ventum eſſet, vnde Chriſtus in cælum aſcendit, impreſſa pedum eius veſtigia deoſculabatur. Arridebat illi Bethlehem, quam ſui puerperij teſtem gaudebat aſpicere, vbi auguſtiſſimum illum partum pannis inuoluerat, & præſepi impoſuerat, & paſtoribus oſtenderat, ac à Magis viderat adorari. Placebat Nazareth ciuitatula, flos, vt ſic dicam, Galileæ, prima & diuturnior ſedes Emanoelis, qui non ſolùm illic conceptus, ſed etiam nutritus, iucundiſſimam ſui memoriam Matri refricabat. Tum ad Iordanis fluenta perueniens, cum voluptate ſecum animo reputabat, quid egiſſet Ioannes, quomodo & vbi baptizaſſet filium, quæ vox cœlitus audita filium orbis Doctorem creaſſet, omnibúſque publice commendaſſet.

Quæ loca Virgo ſacra maximè viſitarit.

Matth. 27

Luca 23

Ioan. 19

Act. 1.

Luca 2.

Matth. 2

Luca 2.

Matth. 2

Luca 2

Matth. 3.

Quomodo Maria ſe geſſerit circa locorum ſacrorum viſitationem.

BONE Deus, quæ Mariæ mens, quis amor, quæ lachrymæ in his aliiſque Palæſtinę locis inuiſendis, dum res varias in Euangelio ſcriptas, aliáſque plures illic à Chriſto geſtas ſibi in animum reuocaret, atque ſtudioſiſſimè quidem contemplaretur? Atq; ob hoc ipſum in valle Ioſaphat, vt putant, commorata eſt, ne à ſanctis locis longè recederet, ſed ſæpius eadem inuiſeret, quæ Chriſtus ſua præſentia, tótque myſteriis atque miraculis conſecraſſet. Atque huc velut alludens Hieronymus, vt Marcellam ad loca Palæſtinæ ſacra inuiſenda, id eſt, ad Mariam imitandam inuitet, hac vtitur oratione: Ergóne erit illa dies, quando nobis liceat ſpeluncam Saluatoris intrare? in ſepulchro Domini flere cum ſorore, flere cum matre? crucis deinde lambere lignum, & in Oliueti monte cum aſcendente Domino, voto & animo ſubleuari?] Rurſus idem Hieronymus Paulam viduam laudat, quod Romana vrbe atque nobilitate contempta: ſedem ſibi delegerit in Palæſtina, vbi cum conſiſteret, loca ſacra fide incredibili peruagata ſit, & in illis proſtrata, quaſi præſentem Dominum cerneret, non ſine lachrymis adorarit. Ac nos quidem de hac Mariæ in eiuſmodi ſacratis locis inuiſendis conſuetudine, quam complures poſtea ſunt amplexi, nihil recenſeremus, niſi non modo ſcholaſtici Doctores, vt Vincentius, Antoninus, & Dionyſius, ſed etiam his vetuſtiores Guerricus, Hildephonſus & Sophronius dictæ narrationis aſtruerent veritatem. Solius verò Sophronii verba, ne ſim longior, hoc loco repetere ſat ſit: Beata Virgo Maria, quamuis iam in ſpiritu eſſet, tamen dum in carne vixit, carnificibus mouebatur ſenſibus: & ideò quam ſæpè locorum recreabatur viſitationibus: & quem genuerat, mentis complectabatur amplexibus.] Ac rurſus: Fortaſſis ergo præ nimio amore, in loco, quo ſepultus Chriſtus dicitur interdum habitaſſe eam credimus: quatenus piis paſceretur internus amor obtutibus. Sic namque locus medius eſt hinc inde conſtitutus, vt adire poſſet aſcenſionis eius veſtigia, & locum ſepulturæ ac reſurrectionis, & omnia in quibus paſſus eſt loca inuiſere: non quòd iam viuentem quæreret cum mortuis, ſed vt ſuis conſolaretur aſpectibus] Neque MARIAE ſolum, ſed & aliorum præſtantiſſimorum & doctiſſimorum hominum pietas nota eſt, qui [a] ciuitatem ſanctam & [b] magni Regis propriam, per quam Dominus iurare vetat, quæ & Domina gentium & Princeps prouinciarum dicta, tótque Propheticis oraculis illuſtrata eſt religionis ergo inuiſerūt qui-

In epiſt. Paulæ & Euſtochij nomine ad Marcellam ſcripta.

In Epitaphio Paulæ matris ad Euſtochium.

Mos inuiſendi terram ſanctam à matre Domini profectus & confirmatus videtur.

Sophronij teſtimonium de Virgine loca ſacra viſitāte.

In ſermo. de Aſſumptione B. Mariæ Virginis.

Frequēs olim piorum peregrinatio fuit ad terram ſanctam.

a Matth. 5 & 27.

b Matth. 5

Thren. 1
In Epiſt. ad Marcellam, vt commigret Bethlehem, & ad Paulinum de inſtitutione Monachi.

que Chriſtum in eo loco vbi ſteterunt pedes eius, A
reuerenter tot ſeculis adorarunt, eòque ad palæſti-
nam ex toto orbe vndique iam olim (vt veteres
ſæpe teſtantur) concurrerunt. Atque hæc obiter,
quicquid demum veteres ac noui obſtrepant Eu-
ſtachiani, vtpote piarum ad loca ſacra peregrina-
tionum inſani impiíque calumniatores, quorum
petulantiam hoc ipſo Libro fortaſſe poſtea repri-
memus.

Maria vita vſque ad Filii ſui aſcenſionem actiua & deinde contēplatiua fuit maximè.

Iam verò, ne diutius hic hæream, magno con-
ſenſu veteres docent, Mariam, inde à Chriſto pri-
mum concepto & nato, velut Marthę officioſę par-
tes exegiſſe, atque in actiua vita, vt vocant, multum
ſollicitudinis, laboris, peregrinationis ac moleſtiæ
poſuiſſe, quæ deinde ſubuecto in cælum filio, à
Marthæ negotio ad ſanctum Magdalenæ ocium,
B vitámque contemplatiuam ſe maximè conuerterit,
eíque ſtudio ſingulari vacarit. Qua de re Guericus,

Serm. 4 de Aſſumptione Virginis.

vt alios omittam, hæc ſcitè prodidit: Maria ſic ſe
Martham exhibuit in cura pueri nutriendi, vt nihil-
ominus Mariæ partes executa credatur in ſtudio

Maria gaudebat inprimis vacare & videre Filium ſuū eſſe Deum.

verbi cognoſcēdi. Maximè tamen, poſtquam idem
filius aſcendit vbi erat prius, mater abſoluta omni
ſollicitudine temporali, ſanctóque Spiritu (quem
præter ſingulares illas conceptus ſui primitias, cō-
muniter cum Apoſtolis acceperat) plenius illumi-
nata; gaudebat nimirum vacare & videre quoniā
Ieſus eſt Deus. Viſio eſt prorſus ineffabilis gaudij
ſummęque delectationis, omnibus qui diligunt Ie-
ſum: ſed præ omnibus illi quæ genuit Ieſum.] Non
ſolum enim perfectæ Virginis, quæ ſpiritu & cor-
pore ſancta ſoli Deo placere ac ſeruire ſatagit, ve-
C rum etiam Euangelicæ probatiſſimæque viduæ;
tanquam clariſſimum ſpeculum & abſolutum exē-

Quomodo Maria poſt Filii aſcenſionē verum exemplar fuerit ſanctarum virginum & viduarum.

plar ſe præbere debebat. Talis autem & Virginis &
viduæ proprium eſt, mundi tumultus fugere, rebus
profanis mortuam eſſe, ſoli Deo adhærere, nocte,
ac die obſecrationibus & orationibus incumbere,
templum, & lachrymas amare, cum Angelis magis,
quam hominibus conuerſari, deſideriis atque ſu-
ſpiriis ad cœleſtia tendere, in carne ſine carne viue-
re, ſacris ſtudiis animum paſcere, ac præcipuè Chri-
ſti vitam, doctrinam, crucem, mortem, gloriam
cum ſpirituali guſtu audire, legere, tractare, medi-
tari. Hæc enim verè contemplatricis Magdalenæ
ſunt munia, hæc religioſæ mentis, Deúmque aman-
tis officia, ſed quæ nuſquam ac in Maria, ſplendent
illuſtrius, maioréque cum fructu & voluptate

Serm. 5. de Aſſumptione Virginis.
Lucæ 7.
Maria in vita contemplatiua longe perfectior quam Magdalena.
Lucæ 10.

D exercitata fuerunt. Hildephonſus ex Euangelio
rectè quidem hoc modo ratiocinatur: Si Maria
quondam peccatrix, cui donando peccata Chriſtus
erat propitius, intente verba audiebat ex ore eius:
quanto magis hæc, quæ erat mente & corpore ſan-
cta, audiebat ardentius, cuius idem ipſe & Domi-
nus erat & filius?] Rurſus verò: Eam optimam par-
tem, inquit, quum ſoror Marthæ Maria in ſpecie &
figura gerebat, Dei genitrix, iure, vera firmiſſi-
mè retinebat.] Eſt ſane probabile ac piorum

De Mariæ conuerſatione in Eccleſia primitiua.

fide dignum, quod ſcribit Rickelius, Mariam
non modo patienti filio vehementiſſime compaſ-
ſam eſſe, ſederiam eidem iam glorificato cum

Lib. 2 de laudibus Virginis. Art. vlt.

noua quaſi gloria ſeſe conformaſſe, vt totus mun-
dus illi magis magíſque vileſceret, ipſáque re-
bus cœleſtibus inceſſabiliter inhiaret, nihil amans,
aut cupiens, aut admittens extra dilectum vnicum-
que Filium ad quem tota ſuſpiraret, ſuam conuer-

A ſationem in cælis potiùs, quàm in terris habens
defixam.

Mariæ multa & magna de Filio & rebus Euangelicis meditāda ſuppetebant.

Qvamobrem ſi ante vnquam, tunc maxime,
cùm Filius ſponſúſque eſſet ablatus, Maria ad di-
uina meditanda ſeſe conuertit, ſuíque Filij res ge-
ſtas, neque ſolum humana, ſed etiam diuina eius
opera (quæ tanquam optimum chariſſimúmque
theſaurū multis annis percepta, in virgineo pecto-
re condiderat) ſedulò ſecum repetebat, multúm-
que de more ponderabat. In qua meditatione idem
quod amore flagrantibus vſu venit, experta eſt, vt
magnis & vehementibus æſtibus crebro laboraret,
& huius vitæ pertæſa, ad filij ſui adamati conſpe-
ctum atque complexum dulciſſimum mirabiliter
aſpiraret, ſæpiúſque multas amoris lachrymas pro-
funderet. Nam ad illam quoque Chriſti ſermo per-

Matth. 9
Mariæ luctus & ieiuniū fuit poſt aſſumptū Filium ſiue ſponſum.

B tinet, quo ſuis luctum ieiuniúmque prædixit. Ve-
nient dies, inquit, quando auferetur ſponſus ab
eis, & tunc ieiunabunt. Quod ſi ſponſi filiis id fu-
turum erat, quantó magis eiuſdem ſponſi matrem
ingens luctus ac triſte tempus obruit, quo & ieiu-
naret & fleret, dilecti amore grauiter vulnerata &
ebria, vt ſine illo vita grauis & amara videretur.
Sic enim & Rupertus nos docet ratiocinari, &

Libr 5. in Cantica.

Mariam pulchre hoc pacto loquentem inducit:
Flebam & præ ſingultibus vehementer erumpenti
bus, non poteram verba niſi concuſſa, vel voces
niſi interciſas euoluere. Nunquid enim poteram
abſque fletu de illo verba facere? Verùm fletus ipſe

Fletus Mariæ poſt Chriſtū ablatum frequens & dulcis.

conſolatio mihi erat, delectatio quædam mihi erat
ſicut & cuique veſtrum lachrymæ meæ dulces ſunt,
fluentes in eiuſdem recordatione dilecti, iuxta il-
C lud: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac no-
cte. Quantò magis mihi, dum diceretur mihi quo-

Pſalm. 41

tidie, vbi eſt Deus tuus, Filius tuus: ſiue dum di-
cerem ego: Me dimiſit in hoc exilio Deus meus, Fi-
lius meus, de me taliter incarnatus vel natus, pro-
pter me, & me vidente taliter agonizatus, talia
paſſus? Quale mihi erat, commemorare ſine narra-

Ioan. 9.

re verba eius, verba morientis ſiue continuo mori-
turi dilecti, maxime commendantis charitatis præ-
ceptum, mandatum dilectionis, ab illa cœna ſacro-
ſancta, quando tradebatur, vſque ad hæc verba no-
uiſſima: Mulier, ecce Filius tuus: ad diſcipulum

Geneſ. 22

autem: Ecce mater tua? Ibi ignis, ibi gladius: ignis
amoris, gladius doloris: & anima mea victima erat
holocauſti. Hanc enim & ignis incendit, & gladius
pertranſiuit. Vnde ſicut adeps ſacrificij liqueſcit ab
D igne, & ſicut fluit ſanguis de gladij vulnere, ſic ani-
ma mea liquefacta eſt, non ibi ſemel tantum, vbi
moriebatur ipſe, verùm etiam quoties me aperien-
te peſſulum oſtij mei locutus eſt in me.] Quod ſi
deuotio, vt dicunt, lachrymarum mater eſt; ſi ſan-
cti viri, quum diuina meditantur, aut cum Augu-

In lib. Confeſſ.

ſtino decantari ſacros hymnos audiunt, à lachrymis
ſe cōtinere nō poſſunt, quid de hac ſanctarum ſan-
ctiſſima virgine pronunciabimus, quę ſemper diui-
na meditabatur, quæ Dei ſpiritu plena erat, quæ in
Dei abyſſo mergebatur? Non enim lachrymæ tan-
tum erumpunt dolore, ſed & lætitia manant, ac tā-

Maria veluti vidua deſolata vixiſſe videtur, ac mundo velut mortua.

to vberius Virgini eliciebantur, quantô & frequen-
tius & iucundius de ſuauiſſimis Filij verbis & my-
ſteriis cogitabat. Cæterùm quæ Rupertus paulo
ante produxit, ea non piè modo, ſed etiam vere di-
cuntur, & Deiparæ morem affectúmque proprium

In ſermo. de Aſſumptione Virginis.

exprimunt, vt illam in vita, fere dixerim, viduali

deſertam, meritòque mœſtam rectius intelligamus. Mundus enim illi crux, carnis voluptas inſtar fellis, corpus carcer, vita mors, mors lucrum deniq; videbatur: Tantoperè illa, cuius omnis conuerſatio in cælis ſtudiíſque cæleſtibus verſabatur, tantoperè inquam, Chriſti Filij & ſpectandi, & amplectendi, & oſculandi deſiderio, noctes atque dies torquebatur. Verùm de his Mariæ affectibus, quos liber Cãticorum ſub ſponſæ dilectæ & diligentis ſpecie nobis mirificè conſiderandos proponit, alibi non pauca protulimus, ideúque nunc ſolum Sophronium docentem inducemus. Amor Chriſti, inquit, Mariæ deſiderium pariebat, deſiderium verò gliſcens, quaſi nouis reparabatur ardoribus, in tantum vt credam, quod nonnunquam omnia, etiam & ſemetipſam tranſcenderet: quia omnino amor impatiens, quod amat non poteſt non videre.] Ac rem eandem fuſius explicans: Cogitate, inquit, attentius & perpendite diligentius, quibus afficiebatur beata & intemerata Virgo Maria doloribus poſt Chriſti ad cælos aſcenſum, expletis omnibus quæ de ipſo erant ab Angelis prædicata, & à Prophetis multifariè multíſque modis præſignata, diuinis declarata oraculis, virtutibus exhibita, & quæ humanitatis ſuæ oſtenſa præſagiis. Quæſo, ſi qua ſunt in vobis viſcera pietatis, conſiderate quo cruciabatur amore, quóve deſiderio æſtuabat hæc Virgo, dũ reuolueret animo cũcta quæ audierat, quæ viderat, quæ cognouerat. Puto quòd quicquid cordis eſt, quicquid mẽtis, quicquid virtutis humanę, ſi totum adhibeas, non ſufficiat, vt cogitare valeas, quanto indeſinẽter cremabatur ardore pij amoris, quantis mouebatur, repleta Spiritu ſancto, cæleſtium ſecretorum incitamentis: quia etſi diligebat Chriſtum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota virtute: nouis tamẽ quotidiè inflammabatur præſentia abſens deſideriorũ affectibus: tanto ſiquidẽ validius, quãto magis diuinis illuſtrabatur intus viſitationibus: quam totam repleuerat Spiritus ſancti gratia, quam totam induerat diuinus amor: ita, vt in ea nihil eſſet, mundanus quod violaret affectus, ſed ardor continuus & ebrietas perfuſi amoris. Nam & Chriſtus ab hominibus eſt amandus ex toto corde, & ex tota anima, atque ex tota virtute quærendus: maximè tamen ab ea ardentius, cuius & Dominus erat & Filius.] Sic ille Mariæ in Chriſtum amorem, deſiderium & ardorem oſtendit, ac nobis etiam attentius conſiderandum in illa reliquit, in qua neq; mundus, neque peccatum ius vllum haberet, & quæ inter homines verſans, humanis negotiis non implicaretur, vt à Dei conſpectu mentis oculos auerteret. Etſi enim eius anima corpore graui & mortali, quod ad ima demergit, incluſa eſſet, tamen quoniam igne diuini amoris & inceſſabili ardore incenderetur, ad ſuperna cæleſtiáque tendebat, & ad dilecti filij præſentiam ſemper adſpirans, in ea ſummo gaudio maximiſq; deliciis fruebatur. Quin mens eius diuinitate quodammodo perfuſa, in Deũ ita tranſierat, vt ſine Deo viuere aut ſuſpirare non poſſet, vtpotè quæ totum ſui amoris theſaurum in cælo fixum ac immotum haberet. Nihil ergo mirum, quòd nonnulli Mariam prorſus ecſtaticam faciant, cuius vita iugis & continua quædam fuerit contemplatio, incredibili quodam ſpiritus feruore cõdita, ac diuinis reuelationibus mirabiliter illuſtrata, vt his, velut odoriferis Paradiſi floribus,

Mariç affectus in libro Canticorum notandi maximè.

In Serm. de Aſſumptione Virginis.

Sophronii teſtimonium de flagrãti amore ac deſideria Virginis matris.

In Maria continuus ardor & ebrietas ſpiritualis.

Maria vitam prorſus ecſtaticam, ac diuinis cõtemplationibus plenam egit in terris.

A & vernantibus liliis languens amore ſponſa vtcunque fulciretur. Poſtquam enim Dei mater effecta, tantorum myſteriorum conſcia eſſe cœpit, haud ſine miraculo cõtigiſſe videtur, vt tot tantiſque diuini Spiritus ſplendoribus irradiata, tótque charitatis iaculis vulnerata Virgo, tantum lumen videre, tantum pondus ſuſtinere, & tamdiu vitam retinere poſſet, vtque immenſo illo tot Sacramentorum pelago mens eius non abſorberetur.

QVANQVAM non ita contemplantem diuinóque cultui duntaxat intentam Mariam facimus, nihil vt aliena curaret, aut omnem diſcipulorum ac neophytorum curam abiiceret, ſibi ſolum, non aliis viuens ac ſeruiens. Abſit hæc impuritas à puriſſima: abſit veræ charitatis neglectus ab ea, quæ B præ cæteris non diuina modo, ſed & fraterna & ſororia dilectione ardens, non paruam eius Eccleſiæ rationem habere & voluit & debuit, cuius ipſa præcipuum membrum erat, & pro qua Chriſtus in acerbiſſimam mortem ſe totum tradiderat. Facta eſt igitur tanquam oliua fructifera in domo Domini, & velut communis mater nouæ ſanctæque familiæ, vt omnes lucrifaceret, omnibus ex animo ſeſe accommodauit. Aliquando verbis & ſcriptis, nonnunquam per Apoſtolos, ſæpè fida precatione ſuam erga proximum charitatem oſtendit, labantes erexit, ſtantes confirmauit, humi iacentes ſuſtulit, contritos curauit, torpentes animauit, ægrotis opem tulit, velut & ipſa diceret: Quotidiè morior propter gloriam veſtram fratres, quam habeo in Chriſto Ieſu: non quæro quod mihi vtile eſt, ſed quod multis, vt ſalui fiant. Etenim probè C didicerat, [a] finem præcepti, & [b] legis plenitudinem, [c] totiúſque perfectionis vinculum eſſe Charitatem, [d] charitatem inquam, de corde puro & cõſciẽtia bona, & fide nõ ficta. Quare huius charitatis igne flagrans, cum infimis etiá commorari & aſſidere, communem cum illis cibum ſumere, iiſdem legibus viuere non eſt dedignata. Vnde ſicut in Epiſtolis Ignatianis legimus, miſeris & afflictis illa cõdolebat coafflicta, neque ſegniter ſubueniebat, humilibus deuota, quæ & deuotis deuotius, vt vetus interpres tranſtulit, humiliaretur; omnium quidem operum pietatis apud fideles miniſtra. Cur enim de his Ignatij epiſtolis dubitemus, quas non modo Bernardus, ſed & Marcus Michaël Carnotenſis, Donyſius Rickelius, Marianus Victorinus, Symphorianus Clamperius, aliíque com- D plures agnoſcunt, & Ignatio tribuunt? Gloriantur ſanè Florẽtini; quod epiſtolam à Deipara ſcriptam acceperint, eámque Hieronymus Ferrarienſis pro concione explicare non dubitauit: Sic autem habet: Florentia Deo & Domino Ieſu Chriſto filio meo & mihi dilecta tene fidem, inſta orationibus, robora te patientia: his enim & ſempiternam ſalutem apud Deum, & apud homines gloriam conſequeris.] Tum apud Siculos extat inſignis Reſp. Meſſanenſium, quæ aliam epiſtolam ab eadem Virgine matre miſſam prædicat, atque vt audio, reuerenter in ſcriniis ſuis aſſeruat. Hæc ego velut Marianę charitatis ſymbola dixerim, quibus talem tantámque matrem de multorum etiam abſentium longéque diſſitorum ſalute non parum ſollicitam fuiſſe res ipſa confirmat. Eadem charitate duce multa cum Apoſtolis ſæpè contulit, nec pauca Lucæ, quem nonnulli Virgini Notarium dicunt,

Maria vitam actiuam cum contemplatiua coniunxit, in charitate proximi exercenda inprimis diligens.

1. Cor. 10

a 1. Tim. 1
b Rom. 13
c Coloſſen. 3
d 1. Tim. 1

Quomodo Maria ſe erga proximũ geſſerit iuxta Ignatium.

De Mariæ epiſtola Florentinis & Meſſanẽſibus miſſa.

In concione 25. Octobris habita Florentiæ 1495

Maria eſt apoſtolis, & præſertim Ioanni & Lucæ contulit de filio myſteriis.

Homil. 4. ſuper miſſus eſt &c.

In Euang. de feſto Aſſumptionis.

Mariæ quę in corde ſuo cōſeruauerat, diſcipulis & per eos mundo de pleriſque rebus Euangelicis reuelauit.

dicunt, & Ioanni eius valdè familiari, aliiſque pluribus in Apoſtolica illa Eccleſia benignè communicauit. Ita enim tum ab Angelo Gabriele, tum à Chriſto filio in ſacris erat edocta, vt rerum Euangelicarum tempus & ordinem tenēs (Bernardi verbis vtar) melius poſtmodum ſcriptoribus ac prædicatoribus Euangelij veritatem reſeraret, quæ & plenè de omnibus à principio cœlitus fuerat inſtructa myſteriis.] Quare notat etiam Euſebius Emiſſenus, Mariam, vt ſapientiſſimā matrē, omnia verba in corde ſuo cōtuliſſe, nobiſque conſeruaſſe, & memoriæ cōmendaſſe vt tandem ipſa docēte, narrante atq; nunciante ſcriberētur, & vniuerſo mundo prædicarentur, cunctiſque nationibus communicarentur.] Móxque ſubiungit: Ab ipſa enim hæc Apoſtoli audierunt, & ipſa dictante ſcripſerunt, nobiſq; legenda mandauerunt. Quis igitur Euangelits non credat? Quis eis contradicere præſumat, quæ aut Matris, aut Filii authoritate muniuntur? Quædam enim Apoſtoli & Euangeliſtæ à matre Domini audierunt, quemadmodum iſta & cætera quæ de Saluatoris noſtri infantia ſcripta ſunt: plurima verò viſu & auditu ab ipſo Domino didicerant.] Cui rei maiorem fidem facit, quòd eruditè Rupertus adnotet, duplex tempus, docendi & loquendi videlicet, à Maria obſeruatum, atque à nobis etiam in illa ſpectandum eſſe.

In cap. 2 Matth.

Maria tempus & tacendi & loquendi congruum obſeruauit.

Quamdiu, inquit, Filius hominis manere debuit minoratus paulò minus ab Angelis, ferè tamdiu fuit beatæ Virgini tempus tacendi, & tamdiu tacuit, tamdiu in ſilentio fuit, velut hortus concluſus. Vbi autem gloria & honore coronatus eſt Filius hominis reſurgendo & in cælos aſcendendo, vbi ſedet ad dexteram Patris, tunc eidem beatæ Virgini tempus fuit loquendi, & hoc amicis, id eſt, ſanctis Apoſtolis, & talia loquendi, qualia prius portare non potuiſſent. Vbi venit Spiritus veritatis, primus quidem & princeps ipſe illos omnem veritatem docuit, ſed & ipſa beata Virgo teſtimonium ſuæ vocis adhibuit, & taliter locuta eſt auribus fidelibus, vt proinde rectè dicat dilectus eius Deus: Fauus diſtillans labia tua, mel & lac ſub lingua tua; emiſſiones tuæ, paradiſus malorum Punicorum cum pomorum fructibus, cyprus cum nardo, nardus & crocus, fiſtula & cinnamomum cum vniuerſis lignis Libani, myrrha & aloë cum omnibus primis vnguentis. Fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano.]

Cantic. 4

Maria doctorum doctrix, & Apoſtolorū magiſtra.

a In lib. contemplationis de Virgine Maria cap. 3

b In 4 parte ſummæ titulo 15.

c In orat. 1 de Virginis excellentia loco ſupra citato.

NIHIL ergo mirum, quòd MARIA præclaris illis titulis exornetur, vt dicatur Doctorum doctrix, & Apoſtolorum magiſtra vel illuminatrix, ſicut [a] Idiota & [b] Antoninus appellant, quibus [c] Brigittam adiungo. Nam & beatus Lucas, cui inter cæteros Euangeliſtas deſcriptio Dominicæ incarnationis attribuitur, Euangelii ſeriem à Virgine Maria didiciſſe traditur, vt loquitur Idiota.

Mariæ religionis & pœnitentiæ magiſtra dictæ, plurium afuit admiratione.

Dionyſii Areopagitę de Mariæ viſitatæ teſtimonium.

Eadem in epiſtola Ignatiana religionis noſtræ & pœnitentiæ magiſtra vocatur, ad quam inuiſendam, velut ad cæleſte prodigium & ſacratiſſimum ſpectaculum complures auidè properarent: cum vniuerſis admiranda eſſet atque deſiderabilis, vt eam videre gauderent & alloqui. Inter hos Dionyſius Areopagita recenſetur, qui cum ad Mariam veniſſet, neque tam formam corporis, quàm morum ſanctitatem, & neſcio quem diuinum in ea fulgorem ſpectaſſet, hoc dixiſſe fertur: Niſi mihi de filio tuo eſſet reuelatum, facilè crederem, alium præter te, non eſſe Deum. Digna eſt autem hiſtoria, quæ pluribus verbis è viro ſancto & docto Dionyſio Rickelio repetita, hoc loco adſcribatur.

In elucidat. 3. cap. de diuinis nominibus.

Beatus Dionyſius, inquit, legitur à Græcia perueniſſe in Iudæam, ac exoraſſe Ioannem Apoſtolum, vt ei dignaretur præſtantiſſimam illam oſtēdere fœminam, ex qua vniuerſorum principium naſci & prodire dignatum erat. Cúmque ſacra Virgo ſuam illi præſentiam exhibuiſſet, Dionyſius in tanta claritate, luce & gloria ipſam intuebatur, quod præ admiratione deficiens mox in terram corruit, ac tandem reuerſus ad ſe dixit: Niſi ex relatione naturali & fide nouiſſem, eſſe aliam Deitatem, non putaſſem præter hanc eſſe aliam. Hoc idem recitat Vbertinus libro de vita Saluatoris, addens quod Dionyſius circa præclariſſimam Virginem vidit innumerabilem exercitum Angelorum.] Adeo venuſtum & perfectum huius puræ & ſanctæ animæ habitaculum támque præclarum illud Spiritus ſancti hoſpitium fuit, quòd omnes in admirationem raperet, nihil vt in terris vel ſpectabilius, vel venerabilius eſſe videretur.

Maria Scribas & Phariſæos habuit aduerſarios.

Neque illi tamen defuere certamina: quandoquidem cùm maiorē in modū ab omnibus celebraretur, Scribas & Phariſæos infenſos & infeſtos habuit obtrectatores; nimirum, vt ne matri parcerent, qui & virulentiſſimis linguis, & nefariis planè conſiliis in Filium iam antè immaniter deſæuiſſent. Cum his congruit Artopæi ſententia teſtificantis, quod Maria poſt Chriſti aſcenſionem perpeſſa ſit Hæreticorum, & impiorum indignas obtrectationes.

In concione de B. Virg.

Maria fuit cō filiis Apoſtolos & primitiuam Eccleſiā rexit iuxta Melanchthonem.

Mariā in primo concilio Apoſtolico ſuum habuiſſe locum.

In 2 parte Chronicorum & in locis communib.

Manlii.

Lib. 1. in Cantica.

Actor. 15

QVID, quod Melanchton palàm pronunciat, Mariam fuiſſe, quæ poſt aſcenſionem Domini ſuis conſiliis rexerit Apoſtolos, & primum illum credentium cœtum? Hoc ſi verum eſt, vt ſanè videtur conſentaneum, non tam interfuit, quam præfuit priuatis & publicis conuentibus, in quibus tempore illo difficillimo maximis de fidei negotiis Apoſtoli aliiique ſeniores ſubinde conſultarunt atque definierunt. Quod vt minus mirum eſſe videatur, eruditus author Rupertus perſpicuè tradit, cùm ad primum concilium Hieroſolymis celebrādum Apoſtoli conueniſſent, nec Mariam ſuo muneri defuiſſe, quam non modo magiſtram Magiſtrorum, id eſt, Apoſtolorum, ſed etiam fidei & religionis magiſtram appellat. Ac tacitam obiectionem diluens, hæc ſubiicit? Quia Spiritus ſanctus illos docuit, idcirco vocis magiſterio non illis opus fuit? Imò vox tua vox illis fuit Spiritus ſancti, quicquid ſupplementi opus erat eiſdem mortalibus, vel teſtimonii ad confirmandos ſingulorum ſenſus, quos acceperant ab eodem Spiritu diuidente ſingulis prout vult, ex religioſo ore tuo perceperunt, inſtructo ad loquendum, benè compoſito ad tacendum prout tempus erat oportunum.

1. Cor. 12

Mariæ vox teſtimonium fuit Spiritus ſæpe loquentis in Eccleſia primitiua.

Actor. 15

Eſaie 42.

Mariæ conſilii Apoſtolos multum tribuiſſe.

Brigittę teſtimonium de vita & operibus Marię in Eccleſia.

An quia loco ſupra memorato de actibus Apoſtolorum, vbi facta ſeditione propter cæremonias Iudaicas conuenerunt Apoſtoli & ſeniores videre de hoc verbo, nullam tui mentionem Scriptura fecit, idcirco putandum eſt, quod conuentus ille te omiſerit, & ſanctum de tuo pectore, de tuo ore, ſpiritum non conſuluerit? Imo & illis & in cæteris agēdis, tu Princeps omnem ſoluiſti quęſtionem: ita tamen, vt non clamares, neque contenderes, neque audiretur vox tua foris: quia ſicut ante nos dictum

eſt, tu es ſola Virgo, quæ vniuerſam hæreticam prauitatem interemiſti.] Nec eſſet operoſum, ex viduæ Brigittæ libris huc multa transferre, quæ Mariam in Eccleſia primitiua verſantem ita deſcribit, vt magiſtra fuerit Apoſtolorum, confortatrix Martyrum, doctrix confeſſorum, clariſſimum ſpeculum virginum, conſolatrix viduarum, in coniugio viuentiū ſaluberrima monitrix, atque omnium in fide Catholica perfectiſſima roboratrix, cuius demum verbis, exemplis, ſtudiis ac operibus honeſtiſſimis effectum ſit, vt innumerabiles Iudæi ac Ethnici ad Chriſti fidem conuerterērur. Hac enim de cauſa illam poſt ablatum Filium diu in terris manſiſſe ſuperſtitem, vt complures ad meliorem vitam adduceret, ſimúlque Apoſtolos & electos in officio confirmaret. Quæ in locis ſacris, vt diximus, viſitandis ſedula fuerit, & dominicæ quidem paſſionis memoriam cordi ſuo adeò infixam geſſerit, vt eius inter edendum & bibendum non potuerit obliuiſci, à mundi quidem rebus aliena prorſus, & quæ nouis quotidiè deſideriis inflammaretur, ac ſimul doloribus excitaretur: ſic interim gaudium ac dolorem temperans, vt circa Dei cultum nihil prætermitteret. Quæ demum communem cum aliis vitæ rationem ſic inſtituerit, vt præter tenuem victum nihil deſiderare vel admittere ſoleret, quo quidem in hoc mundo delectaretur. Hæc verò illa vidua clariſſima, per Spiritum ſanctum, qui vbi vult ſpirat, illuſtrata, & Eccleſiæ iudicio comprobata cognouit atque ſcripſit, quemadmodum alia non pauca, quæ ad mirificam Deiparæ vitam, ſanctiſſimóſque mores intelligendos faciunt, multis diſſeruit. Sedenim ne modum excedamus, plura id genus congerere ſuperſedebimus.

Chriſti parentis memoriā Mariæ animo ſemper inſediſſe.

Act. 2. & 4.

ILLVD ſilentio præterire non poſſum, ad Mariam quoque pertinere, quod Lucas de primitiua dixit Eccleſia; Omnes qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia: poſſeſſiones & ſubſtantias vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuique opus erat. Nec quiſquam eorum quę poſſidebat aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia. Sancta quidem & Apoſtolica inſtitutio, tam puro congruens Chriſtianiſmo, quæ perfectionis omnis ſtudioſiſſimæ Virginis ac Magiſtræ non potuit non eſſe grata, quum illius vtilitatem per ſe maximam, & Euangelicæ Philoſophiæ conuenientiſſimam eſſe sciret. Accedebat, quòd ſanctam paupertatem à Filio inprimis laudatam, ac eius exemplo conſecratam, probè intelligeret, quódque ad omnem rerum penuriam ac egeſtatem perferendam, ſeſe multò iam antè comparaſſet. Viuebat igitur inter pauperes & Euangelicas Hebræorum viduas, quæ ab eius temporis Eccleſia non ſine delectu aſſumebantur atque ſuſtentabantur, & quarum gratia ſeptem primi Diaconi conſtituti, atque ab Apoſtolis ordinati fuiſſe leguntur. O ter ſancta vidua, quæ adeò ſeſe demitteret, aliiſque aggregari vellet, ſuam portionem ex communibus eleemoſynis, ſiue, vti vocabant, collectis accipere contenta, & quicquid demum daretur, id ingenii ſimplicitate & exultatione cordis admittens, vt ſic etiam aliis perfectum Chriſtianæ humilitatis præberet exemplum. Qua in re ſiquis alius, certè Ioannes Apoſtolus, fidum Mariæ procuratorem præſtitit, partim vt Chriſto, ſuam matrem ipſius curæ de cruce commendanti ſatisfaceret, partim vt ſuum erga talem tantámque matrem amorem ac ſingularem reuerentiam, re ipſa declararet. Quare Sophronius affirmat, quòd, etſi Apoſtoli omnes beatam Virginem venerarentur, eique ſincero dilectionis affectu famularentur, tamen Ioannem amplius ac ſpecialius vſque in finem vitæ curaſſe, vt virgo virginem ſeruaret, ſuíſque obſequiis eidem deſeruiret. Quod fidele miniſterium ne Ioannes quidem tacuit, ſed toti Orbi prodidit, de ſeipſo ſcribens. Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam; ſiue vt alij legunt, in ſua, quemadmodum & Græci habent, ἔλαβεν αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια. Quanquam dubitant nonnulli, an olim paulo aliter legerint Græci, vna ſcilicet aut altera litera commutata, in hunc nempè modum, ἔλαβεν αὐτὴν εἰς τὴν ἰδίαν. Vulgaris lectio ſic habet: Accepit eam diſcipulus in ſuam, vt curam vel matrem ſubintelligamus, quandoquidem neceſſitudinem & quaſi adoptionem matris Ioannes agnouerit. Sophronius quidem docet, quando Ioannes ſibi commiſſam acceperit in ſuam, quaſi matrem Filius, vt Virgo virgini cohæreret, & cura adoptionis officioſiſſimè deſeruiret.] Quod ſi legatur: Accepit eam in ſua, id perinde fuerit, atque in ſuum ius, in ſuam curam, tanquam matrem propriam, ſicut & [a] Bullingerus interpretatur: vel ſecundum [b] Nannium, inter ea, quæ ipſius erant, hanc quoque pro ſua habuit.

1. Timot. 5

Maria inter viduas ſe humilem & pauperem omnibus demonſtrauit, ex collectis eleemoſinis viuens. Ioannes Apoſtolus Mariæ procurator fidus fuit.

Actor. 6

In ſerm. de Aſſumptione Virginis.

Quomodo legendū & accipiendum ſit quòd Ioannes Mariam accepiſſe dicitur in ſuam.

Ioan. 19

In ſerm. de Aſſumptione B. Virginis.

Quomodo hic locus a Nouatoribus deprauetur.

a In cap. 19 Ioannis.

b In annotationibus Ambroſianis.

Haudquaquam verò recipiendum eſt, quod Ioannes Caluinus, Rudolphus Gualterus, aliíque plures Nouatores Ioannem hîc diuitem faciunt, vt qui Mariæ hoſpitium, victus, ſumptus, & neſcio quæ tandem de ſuo ſubminiſtrauerit, ac domi ſecum aluerit. Vnde rurſus colligunt, Apoſtolos habuiſſe ſuas familias: quia vt Caluinus ait; *hoſpitio excipere non poterat Ioannes Chriſti matrem, nec apud ſe habere, niſi fuiſſet illi domus, & certa viuendi ratio.* Nos verò, vt breuiter his reſpondeamus, etſi fatemur ſingularem Mariæ curam à Chriſto Ioanni eſſe commendatam, tamen negamus, eiuſmodi commendatione aliquid contineri, quod Apoſtolorum vocationi officióque repugnet. Repugnaret autem ſi Apoſtolorum quiſquam menſis, ædibus, familiis, rebúſque familiaribus curandis operam daret, vel de fortunæ bonis ac reb. externis curam ſuſciperet, aut patrem familiâs ageret. Nam Apoſtoli ſuum munus ſatis illa oratione declarant: Non eſt æquū nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Nec temerè Apoſtolorum princeps Petrus, cùm & ipſe Ioannes præſto eſſet, hoc profitetur: Argentum & aurum non eſt mihi. Niſi fortaſſe qui ante Chriſti crucem omnia reliquerunt, & pauperem dominum pauperes ſecuti ſunt, poſt acceptum Spiritum ſanctum mutarunt animum, factique ſunt liberiores atque ditiores illíſque diſcipulis poſtponendi ſunt, qui vt nihil in bonis haberent, vel propriè poſſiderent, domos & agros generoſis animis vēdiderunt, omniáque propter Chriſtum vltrò reliquerunt. Certè Auguſtinus ex voto pauperes Apoſtolos facit, illíſque Chriſtus, ob paupertatem ſponte ſuſceptam, ingentia præmia pollicetur.

In cap. 19 Ioan.

Ioānē nō fuiſſe patrem familias in alenda domi Maria occupatū.

Actor. 6

Actor. 3

Actor. 2. & 4

Matth. 19

Lib. 17. de ciuitat. Dei cap. 4

Quare locum Euangelicum deprauant, qui cum Caluino nouum illi ſenſum affingunt, de domo nimirum Ioannis propria, déque hoſpitio certo, quo Chriſti matrem exceperit atque ſuſtentarit. Longè aliter

Veterū teſtimonia de præſente loco Ioannis, & hunc verè pauperē permanſiſſe.

Lib. 13 in Ioannem cap. 16

aliter ſanè Patres, & contrario planè modo eundem locum interpretantur, ex quibus Rupertus clatiſſimè dixit: Accepit Ioannes Mariam, in ſua non prædia, quæ nulla habebat, vel habiturus erat, (quippe qui de illis vnus eſt, qui Dominum ſecuti, reliquerant omnia) ſed ſic in ſua dictum eſt, vt in illa quoque communione rerum, qua diuidebatur ſingulis, prout cuique opus erat, ad buius curam quicquid illi eſſet neceſſarium, pertineret.] In eandem ſententiam ſcribit Beda, & Ioannem quidem protſus inter pauperes collocat, qui nihil ab ea ſocietate diuerſum fecerit, in qua cum omnia eſſent communia nemo ſuum aliquid eſſe dicebat, & vnicuique tamẽ prout illi opus erat, diſtribuebatur. Vnde intelligẽdum eſt ait, ſic diſtributũ fuiſſe huic diſcipulo quod opus erat, vt illic etiam beatæ Mariæ, tanquam matris eius, portio poneretur. Magiſque ſic debemus accipere quod dictum eſt: Ex illa hora ſuſcepit eam diſcipulus in ſua, vt ad eius curam quicquid ei eſſet neceſſarium, pertineret. Suſcepit ergo eam in ſua, non prædia, quæ nulla proprie poſſidebat, ſed officia, quæ propria diſpenſatione exequenda curabat.] Citarem porto Auguſtinum, qui ſolus Caluini figmentum fortiſſime diſſipat, niſi Beda, vt ſæpè alias, ita ſuperiote loco etiam Auguſtiniana verba repetiuiſſet, In quibus peculium omniſque bonorũ proprietas Ioanni adempta, & ſolum procurandi officium in his, quæ Mariam attingebant, relictum ei eſſe cetnimus. Pręter hos Patres teſtatur Ambroſius, cum eundem locum explicat, quod Inannes patrem & omnia reliquerit, nec vel ſua, vel mundana & ſęculatia quædam habuerit, ſed ea ſolum quæ à Chriſto acceperat ſpiritualia. Tanti enim Chriſtus paupertatem habuit, vt illam & ortu ſuo, & ex hoc mũdo diſceſſu conſecrarit, matremque chariſsimam non niſi mendico commendarit. Quod verò Nicephorus meminit, Mariam in Ioannis domo Hieroſolymis habitaſſe, atque ad extremum vſque diem vitam illic ſuam peregiſſe, ſic, accipi poteſt, vt quemadmodum Matthæus telonium, ſic & Ioannes hoc domicilium dimiſerit ante Apoſtolatum, & tamen vſus domicilij Mariæ obuenerit, quod Ioannis, vtpotè prioris poſſeſſoris nomine manſerit inſignitũ. In eadem domo Chriſtum cum ſuis agnum paſchalem ediſſe narrat, quam tamen Ioannis propriã non fuiſſe, vt reliqua ſileam, ex hiſtoria Barnabę Apoſtoli per alexandrum ſcripta poteſt liquido cõfirmari. Docet enim ille traditionem veterũ eſſe, quod Chriſtus Paſcha ſuum celebrarit, ſæpeque alias Hieroſolymis diuerſatus fuerit in domo, quæ propria erat Mariæ matris Ioannis. Hunc Ioannẽ, qui alias Marcus cognominatur, vt Lucas indicat, dictę Marię Filium, eundemque Barnabæ conſobrinum extitiſſe. Igitur in huius mulieris cœnaculo (vt idem author ad verbum ſcribit) Dominus Paſcha fecit: in illo apparuit Thomæ Apoſtolo, cum à mortuis ſurrexiſſet: illuc poſtquam Ieſus in cælum aſſumptus eſt, diſcipuli cum reliquis fratribus centum viginti (in quibus erant Barnabas & Marcus) ex monte Oliuarum conuenerunt: illinc Spiritus ſanctus in linguis igneis ad diſcipulos deſcendit in die Pentecoſtes, illic collocata nunc eſt magna & ſanctiſsima Sion, omnium Eccleſiarum maxima.] Facilis autem eſt error nomina propria cõfundentium, vt ſi Philippum Apoſtolum pro Philippo Diacono accipias, aut Ioãnem Mariæ Filium, qui & Marcus, pro Ioãne dicas Apoſtolo & Euangeliſta. Verum vt ad inſtitutum redeã, Hildephonſus de cura ſpirituali Ioannem loqui exiſtimat, in hunc modum ſcribens: Licet omnes Apoſtoli Mariam venerarentur, eique officio dilectionis famularentur, plus tamen & ſpecialius cæteris Ioannes vſque ad finem vitæ dilexit & coluit, quique ſibi commiſſam Virginem virgo accepit, in ſuã, & ſic ei quaſi Filius matri aſtitit & obſecutus eſt, recordans illud quod a benigno Magiſtro audierat.] Valeant igitur noni fabulatores, qui tam futili fundamento nituntur, vt ſanctæ ac voluntariæ paupertatis inſtitutum oppugnent, ac ne Apoſtolis quidem illud permittant, quos ex mendicis, ſic enim vetus Theophylacti vertit interpres, diuites patres familias, & politicos homines faciunt, egregium ſcilicet exẽplum nacti, quo impuris apoſtatis improbe patrocinentur, dum hi pulchra prorſus metamorphoſi, ex Monachis mariti, & ex clericis laici, adeoque cauponatij, aliquando etiam carnifices noſtro ſeculo efficiuntur. Ex his demum colligi poteſt, quam ſint æqui & candidi Centuriatores in cenſenda hiſtoria Ioannis Euangeliſtę: hunc enim arguere non verentur, quod voluntariam paupertatem doceat, & cuidam inculcet.

In Euang. Ioan. cap. 19

In Euang. Ioannis Tractatu 119.

In exhortatione ad Virgines.

Matth. 4.

Li. 2. Eccleſ. hiſtor. ca. 3. & lib. 1. cap. 28

An Maria in domo Ioãnis habitarit iuxta Nicephorũ.

In qua domo Chriſtus Paſcha ederit, & alia pleraque cum ſuis gerit Hieroſolymis.

Actor. 15

In vita Barnaba Apoſtoli.

Serm. 6. de Aſſumptione Virginis.

Nouatores hoc loco prorſus abuti, dum Sacerdotibus & Monachis vota relaxãt.

Thomas in Catena cap. 9. 10. Luc.

Cẽtur. 1. lib. 2

CAPVT SECVNDVM.

Hominem ſic eſſe conditum, vt potuerit non mori: oportuiſſe autem & decuiſſe, vt mortem Maria guſtaret. Quomodo item accipiendum ſit, quod Epiphanius de illius morte ambigere videatur. Cur mortis pœnam innocens planè ſubierit, & quod mortè ſua Deum glorificarit. Demum cur Apoſtoli de Máriæ morte ac rebus annexis nihil ſcriptum reliquerint.

Hominem à Deo primum eſſe conditum ut mortis eſſet expers

DE MARIÆ morte dicturus facere non poſſum, quin ex Auguſtino Theologorũ facilè principe nonnulla repetã, quæ ad hoc argumentum ſpectare, & viam nobis ad ſequentia munire videntur. Habet ille in hunc modum: Fides Chriſtiana prædicat, & ita primos homines fuiſſe conditos, vt ſi non peccaſſent, nulla morte à ſuis corporibus ſoluerentur, ſed pro meritis obedientiæ cuſtoditæ immortalitate donati, cum eis viuerent in ęternum: & talia ſanctos in reſurrectione habituros ea ipſa, in quibus hic laborauerunt, corpora, vt nec eorum carni aliquid corruptionis vel difficultatis, nec eorum beatitudini aliquid doloris & infelicitatis poſsit accidere.] In hanc Auguſtini ſententiam Theologi omnes planè conſpirant, magnoque

Lib. 13. de ciuit. Dei c. 19.

conſenſu aſtruunt, non modo poſterius hoc, de ſanctorum corporibus in beata immortalitate victuris, ſed & prius illud, de hominibus in ſtatu innocentiæ, ſi Deo ſubditi manſiſſent, pulcherrimum immortalitatis donum in carne retenturis, vt nullis omnino mortis legibus vel periculis ſubiacerent, per quam corporis animæque coniunctio maxima diſſolueretur. Hanc gratiam, vt homini confirmaret Deus, vtque illum ſibi colonum in terris immortalem ſeruaret, tam prouidè inde ab initio de obediētia & temperantia ſeruanda monuit, & legem haud ſine graui interminatione ſanciuit: In quacunque die comederis ex eo (nimirum de ligno vel arbore ſcientiæ boni ac mali) morte morieris, ſiue mortalis eris, ſicut Symmachus ab Hieronymo laudatus interpretatur. Cæterum poſtquam ingratus homo cibum vetitum ſumpſit, ac propoſitam Dei legē violauit, nouam damnationis accepit ſententiam, meritamque ſubiit pœnam, quæ illis Dei verbis continetur: Terra es, & in terram ibis: aut ſicut noſter habet interpres: puluis es, & in puluerem reuerteris. Vnde colligit Auguſtinus ac probat, Chriſtianos veraciter Catholicam tenentes fidem rectè profiteri, quòd ipſa mors corporis non lege naturæ, quia nullam mortem homini Deus fecit, ſed meritò peccati, quod Dei iuſtitia vindicat, nobis ac vniuerſis Adę filiis & filiabus infligatur. Hanc moriendi legem ac neceſſitatem, eiuſque propriam cauſam confirmat Apoſtolus, quum planiſſime docet: Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Ac alibi ſuccinctius: Statutum eſt hominibus ſemel mori: ſecundū illam videlicet irreuocabilem diuinæ vltionis ſententiam, quæ ad omnes & ſingulos pertinet: Terra es, & in terram ibis: vel ſicut nos legimus, puluis es, & in puluerem reuerteris.

Homo in ſtatu innocentię donum immortalitatis poterat retinere.

Geneſ. 2

Homo poſt peccatū morti reuſ eſt factus.

Geneſ. 3

Lib. 13. de ciuita. Dei cap. 15

Roman. 5

Hebræ. 9

Geneſ. 3

Q V O C I R C A, vt ad rem noſtram veniamus, conſequens eſt prorſus: Mariam, vtpotè Adę filiam, quæ mortalem naturam atque cōditionem ex mortalibus parentibus traxerat, mortem quoque guſtaſſe, ſeque hominem cum aliis multis indiciis, tum ſuprema illa animæ & corporis diſſolutione comprobaſſe. Quod niſi factum eſſet, ſuos teteros ac impios errores facilè quidam corroboraſſent, qui Mariam pluſquam hominem, imò Angelū eſſe fabulati ſunt, ſicut de Manichæis Thomas affirmat. Angeli enim à moriendi lege ſemper manent exempti, & ſine morte ad cæleſtem illam gloriam traducti in cælo lætantur: tale autem aliquid fanatici homines de Maria quoque arbitrarentur. Hinc præterea non Manichæi modo, ſed & Valentiniani ſua deliria cōfirmarent, ob quæ Chriſto Domino partim phantaſticum, partim cæleſte corpus iam olim impiè attribuerunt. Accedit, quod capiti membrum, Chriſto Maria vt in multis aliis, ita hic etiam ſeſe debuit conformare, & ex eodem velut calice cum Filio bibere, id eſt, mortem patienti animo excipere, atque ita per mortem tranſire ad gloriam, ne alioquin matris potior quam Filij conditio videretur. Etenim tametſi Chriſtus violenta morte non fuiſſet extinctus, tamen, vt putant eruditi, longa ſenectute tandem confectus & aſſumptus, vniuerſæ carnis viam ingreſſus, mortis legibus & ipſe ceſſiſſet. Rurſus carere Maria non debuit tot commodis ac emolumētis, quæ iuſti ex morte benè piéque ſuſcepta colligunt, vt ſibi tum merita, tum præmia inde augeant, morſque ipſorum in cōſpectu Domini verè ſit pretioſa. Quid enim his mors eſt aliud, præterquam exitus è carcere, depoſitio ſarcinæ, peregrinationis terminus, vinculorum diſruptio, debiti naturæ ſolutio, in patriam reditus, vitæ ianua, & in cæleſte Regnum ingreſſus? Poſtremo diuina bonitas hoc nobis ſolatium tribuit, vt nō Chriſti modò, ſed & matris eius morientis exemplo confirmemur, noſque & alios conſolemur, quando ſupremam illam difficillimamque pugnam ſudor ille mortis erumpens oſtendit, aut mortis angores & pericula nos obruūt. Si enim in viridi ligno, & in ſanctiſſimis hominibus, adeoque in matre Domini tanta mortis poteſtas viget, quid mirum, quæſo, aut nouum eſt, Sanctis inferioribus, adeoque arido ligno, id eſt, his, qui
B Chriſtianum nomen indignè profitentur, vt nihil de impiis dicam, hanc ipſam mortis Tyrannidem dominari? Rectè igitur & pręclarè facit Eccleſia, quod ſuam de Mariæ morte fidem publicis feriis cęremoniiſque teſtatur, ſolennem & anniuerſariam eius diei memoriam celebrās, in quo Deipara mortem ſubiit temporalem: quemadmodum verbis diſertis Eccleſia Gregorium Magnum, vti putant, imitata decantat.

Maria cōmuni legi moriēdi fuit obnoxia, & quare conuenerit illam mori.

Maria pro Angelo a Manichæis habita.

In tertia ſent. diſt. 4 quæſt. 2

Chriſtus naturalem mortē non effugiſſet licet nullus illi occidiſſet.

Pſalm. 115

Mors piorum precioſa & fructuoſa valde.

Marię mors nos cōſolatur

Lucæ. 23

Probandum Eccleſiæ inſtitutum feſtum celebrantis de morte Mariæ.

S C I M V S interim, vt hūc etiam ſcrupulum amoueamus, quod Epiphanius Gregorio vetuſtior ita ſcribit, vt Mariæ mortem in dubiū reuocare, incertamque relinquere videatur. Verum qui verba Epiphanij ritè perpenderit, facilè comperiet, illum præclarum authorem affirmare, quod nunc extra om-
C nem eſt controuerſiam, de morte & ſepultura ſanctiſſimæ Virginis nihil in ſacris literis eſſe conſcriptum: cuius rei rationem nos poſtea ſumus explicaturi. Deinde tam reuerenter ac modeſtè de Maria ſentit ac loquitur Epiphanius, vt de illius morte ac ſepultura non auſit certi aliquid definire, ideoque in hunc modum pronunciat: Non omnino definio hoc, & non dico quod immortalis manſit: ſed neque affirmo an mortua ſit. Eodem modo de ſepultura Virginis iudicat. Melanchthon Epiphanium ſic interpretatur, quod non conſtare dicat, quo genere mortis Maria ſit extincta, aut vbi ſit corpus eius in terra ſepultum. Alius quidam Epiphanium intelligit, vt loquatur de morte cum ipſa incineratione coniuncta, vel quæ reſurrectionem ſimul & glorificationem corporis Mariæ complectatur. Præterea quoniam Epiphanius è ſingulari quadam re-
D uerentia loquitur, ſicut & Damaſcenus, hoc peculiari & verecundo ſermonis genere illi tacitè verberantur, qui iam olim circa Deiparæ mortem, ſepulturam, & in cælos aſſumptionem pleraque nimis audacter aſſeruerunt, & ſcriptis tradiderunt. Hæc autem pro ſcriptis Apocryphis [a] Gelaſius habēda eſſe decreuit, quorum & [b] Sophronius & [c] Hildephonſus meminerunt. Adhæc ex dictis Epiphanij verbis colligi poteſt, quod, etiamſi nihil ipſe certi hoc loco ſtatuat, tamen nec improbet illorum ſententiā, qui verè mortuam ac ſepultam, adeoque in cælos aſſumptam Virginē credunt. Quod ſi vir ſanctus hac de re dubitauit, ne id quidem prohibet, quo minus mortem ſiue dormitionem Deiparæ cum Eccleſia confiteamur, eamque confeſſionē publicis Feriis teſtificemur, vt non modò Latini, ſed Græci etiam tot ſeculis diligenter obſeruant. Etenim vnius aut alterius Doctoris opinio ſiue ſententia eam vim non obtinet,

Hereſi 78 contra Antidicomar.

An & quomodo Epiphanius de Mariæ morte dubitarit.

Vide Locos communes Manlij cap. de calamitatibus.

In ſermone de dormitione Virginis.

a Diſtinct. 15. Canc. 5 Romana Eccleſia.

b In ſerm. de Aſſumptione Virginis.

c Sermo 6. de Aſſumptione Virginis.

obtinet, vt aliis aliter meliuſque ſentientibus præiudicium adferre, multoque minus, vt communem Eccleſiæ fidem, ſententiam atque authoritatem labefactare poſſit ac debeat. Quod autem addit Melanchthon, ſi vera ſunt quæ ſcribit Manlius: *Epiphanius putat Mariam coronatam Martyrio, & allegat hoc dictum Simeonis: Tuam ipſius animam pertranſibit gladius*: id ab Epiphanij, tum animo, tum oratione alienum eſſe pronunciamus. Nam de morte Mariæ violenta, vel quod Martyrio coronata ſit, ne verbo quidem indicat [a] Epiphanius, & opinionem illam [b] Ambroſius & Beda refutant, quam nullus etiam Veterum probat, illique Eccleſię perpetua traditio repugnat, quæ Mariam in pace, & ſine martyrio vitam hanc concluſiſſe teſtatur. Vnde Paulinus ad Auguſtinum ſcribens: Nec Mariam, inquit, beatiſſimam vſquam legimus occiſam, vt de corporali gladio ſanctus ille (Simeon) ei futuram paſſionem Prophetaſſe videatur.] Diſputat quidem Epiphanius: an Maria verè mortua ſit nec ne, & in vtramq; partem adfert Scriptoræ teſtimonia, quoniam & Simeon dixerit de gladio ipſius animam pertranſituro, & in Apocalypſi de muliere in deſertum aſſumpta ſcriptũ extet. Suum verò iudiciũ hic non interponit Epiphanius, haudubiè pro ſua prudentia intelligens, ex vtroq; Scripturæ loco nihil firmi ac ſolidi poſſe definiri, vt Maria verè mortua, vel ſine morte in cælos tranſlata eſſe dicatur.

Falſo aſſeri quod Epiphā. Mariā faciat Martyrem. — *Luca 2.* — *a hæreſi. 78 contra Antidicomar.* — *b In cap. 2 Luca.* — *Epiſtola 58. Epiſtolis Auguſt.* — *Apocal. 12*

AT forraſſe aliquis rogabit, qui fiat, vt mater omnium morte nõ liberetur, quæ peccati pœna eſt grauis, imò pœnarum omnium, quæ corpori accidere poſſunt, maxima grauiſſimaque, vt omnium terribilium hoc maximè terribile eſſe dicatur. Cur ergo pœnam hanc ſentiat, in qua non præceſſit culpa, cum Virgo ab omni peccato ſemper immunis vixerit, vt iam antè multis eſt commonſtratum? Reſpõdeo, mortem pie ſanctèque ſuſceptam, adeò non eſſe duram, acerbam atque terribilem, quicquid impij demum ſentiant, vt ſuauis etiã ſomnus, & optanda quies meritò habeatur. Beati enim qui in Domino moriuntur, vt quorum eſt proprium omni labore ac dolore defungi, & in regno Patris quiete perfrui ſempiterna. Deinde affirmo, mortem inter illa eſſe flagella numerandam, quibus ſuos electos amicos, eoſque ſanctitate percelebres, quemadmodum Iob, Hieremiam, Baptiſtam viſitat Deus, qui quos diligit, libenter ſanè caſtigat, eoſque, ſicut figulus vaſa ſibi pulcherrima in fornace ſiue igne tribulationis vel excoquit, vel conſummat. Verũ eiuſmodi pœnæ, ſicut & mors ipſa, non perpetuo ad expiationem aut dilutionem peccatorum, ſed ſæpè ad diuinæ gloriæ manifeſtationem, ad ipſorum quoq; piorum, qui ſuſtinent, meritum vel præmium: tum ad profectum & exemplum aliorum, atque propter alios ſimiles id genus effectus, à ſummo Deo infliguntur. Proinde tametſi mater Domini nihil commiſerit, quo mortis pœnam promereretur, tamen quandoquidem illius primi Parentis, in quo natura tota cecidit, filia fuit, non potuit hanc mortis pœnam cunctis Adæ filiis propoſitam effugere, ſed illa ipſa etiam debuit Deum glorificare. Cùm enim corpus hominis ex quatuor elementis, & contrariis, vti vocant, qualitatibus ſit conſtitutum, non poteſt non languoribus ac morti demum eſſe obnoxium, prius quam ab anima ſeparetur, atque corrumpatur. Nota ſunt enim illa Phyſicorum axiomata in ſcholis trita: Omne compoſitum ex quatuor elementis, vel ex contrariis, eſt corruptibile. Omnia quæ fiũt & generantur in tempore, etiam in tempore corrumpuntur. Omne corruptibile aliquando corrumpi neceſſe eſt. Quapropter tametſi Virgo puriſſima nihil peccato deberet, tamen vt naturæ debitum exolueret, mortis poculum eam haurire decebat.

An neceſſe fuerit mori Mariam, cum expers eſſet peccati, & innocens planè. — *Mors quib. dura & rurſus ſuauis ac optāda.* — *Ioan. 14.* — *Hebr. 12* — *Eccleſ. 27* — *Non omnes pœnæ propter peccatum iuſtis infliguntur.* — *Cur Mariæ moriendum fuerit.* — *Corpus humanum neceſſario per mortē diſſoluitur.* — *Ariſtoteles lib. 2. de generatione & lib. 4. & 5. Phyſicor.*

QVIS verò non videat, hac ipſa morte Deum etiam glorificari, vt quæ, ſicut diximus, Chriſti Domini morientis fuit imitatio, Chriſtianæ veræ fidei contra hæreticam prauitatem confirmatio; tum ipſius Deiparę in bonis gratiæ gloriæque profectus, ſed & noſtra & credentium omnium, præſertim cum morte luctantium, conſolatio, atque inſtructio ſingularis? Hac ipſa morte, aut potius felici Mariæ dormitione, Dei gloria manifeſtatur, ſi ſedulo perpendimus, quam ille potenter adfuerit atque ſubuenerit Mariæ morienti, nimirum vt illa, quemadmodum docti ſentiunt, doloris & angoris omnis expers, è viuis excederet, neque Dæmonis infeſtationem, aut mortis horrorem vllum ſentiret, corpus verò ab omni corruptione, vt poſtea dicemus, liberum conſeruaret. Mirifica Dei virtus ſanctam illam animam à corpore caſtiſſimo egreſſuram corroborauit, adeoque incredibili conſolationum genere ſuſtentauit, nihil vt illi mors aliud præterquam lætus ac ſecurus ad veram vitam tranſitus videretur. Complures in Chriſto placidiſſime obdormierunt: ſed in his, quam mihi Mariam alteram dabis? quem in contemnenda & ſuperanda morte animum æquè infractum & virilem reperies? Quis tanto virtutum theſauro cumulatus, totque præſidiis munitus, ad moriendum acceſsit? Cuius mortem Angeli frequentiore caterua, effuſiore gaudio, & propenſiore congratulatione (Chriſtum ſemper excipio) vnquam proſecuti ſunt? Si beati omnes, qui in Domino moriuntur, quis hac vna beatior, quæ vitæ principem, mortiſque deſtructorem omnibus Euæ filiis, vt æternum viuant, generauit? Si beati ſerui, quos vigilantes herus, cum redierit, offendit, quam felix hæc mater, quæ non modo vigilanter, ſed & ſummo cum deſiderio talis hoſpitis aduentum excepit? Si ſperat iuſtus in morte ſua (vt Salomon affirmat) tanto maiorem in morte ſua fiduciam illa potuit collocare, quanto exactius omnes iuſtitiæ numeros compleuit, quantoque certius optimæ conſcientiæ teſtimonio gauiſa eſt, quum nihil omnino deprehenderet, cuius gratia vel de ſumma Dei erga ſe beneuolentia dubitaret, vel ſibi metueret? Vale nunc igitur Virgo prudentiſſima, quæ lampada probe magnaque cura inſtruxiſti, vt oleum tuum luceat, nec poſſit vnquam extingui: vocantem ac præeuntem ſequere ſponſum, imò Filium, vt optatis nuptiis cum illo tandem perfruare. Benedictus autem vitę ac necis princeps Deus, qui tam diuturna, tam caſta, tam ardentia Virginis noſtrę vota tandem exaudiuit, eiuſque ſanctiſſimis precibus annuit, quibus illa diſſolui vinculis, & cum Chriſto ſuo eſſe ęternumque regnare deſiderauerat. Quoties enim lachrymas cum precibus iungens, ſacrificium cordis ardentis obtulit, identidè in aures Dei Sabbaoth illud inclamans: Educ de cuſtodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant iuſti, donec retribuas mihi. Ac verè puri iuſtique Angeli hác ſuam Regiuam

Quod Mariæ Deū ſua morte glorificarit. — *Deus mirabiliter & potenter adiuuit Mariam morientē.* — *Inter omnes morientes Mariæ felicſſima & beatiſſima fuiſſe videtur.* — *Apocal. 14* — *Luca 12.* — *Prouerb. 14* — *Matth. 25* — *Pſalm 142*

expectabant, illi paratam in cælo ſedem, coronam, retributionem ex animo precabantur, in illius gratiam agebant excubias præſidiarij veluti milites, quibus nihil eſt gratius atque vſitatius, quam honeſte Principem deducere, & talem Principem, quæ non in ſinum Abrahæ, ſed in æterni Dei lætiſſimos erat amplexus deportanda. Certè Brigitta non temere ſcripſit, quod diuinitus didicit, Mariam leuiſſimo mortis genere affectam, ex hoc mũdo migraſſe, nimirum vt quo grauiores angores ipſa, & deinde Ioãnes Apoſtolus præ cæteris omnibus ſub Chriſti cruce ſubierat, eò faciliorem cum morte pugnã vna cum eodem Ioanne, diuino nutu experiretur.

Maria leuiſſimo mortis genere excedit.

Lib. 4. Reuelationũ, cap. 3.

Reliqvvm eſt, vt curioſis etiam ſatisfaciamus, qui vel mirantur, vel ſciſcitantur, qua de cauſa de morte, ſepultura, aliiſque rebus ad hiſtoriam Virginis in cælos aſſumptæ pertinentibus, nihil in ſacra Scriptura diſertè prodatur. Ego verò, qui veterum potius, quam meis verbis atque ſententiis in rebus hodie controuerſis libẽter vtor, facere non poſſum, quin hoc etiam loco Michaëlem Glycam Siculum, qui recens Latine verſus prodiit, & ante quingentos annos doctè ſcripſit, pro me reſpondentem inducã. Proponit is quæſtionem ab amico vel diſcipulo factam, qui ſic interrogauerit: Quamobrem diſcipuli Chriſti & Apoſtoli rebus alus in commentarios & hiſtorias relatis, prorſus de obdormitione perpetuæ Virginis obticuerunt? Nunc audi quid ille ſentiat: Hac de re ſatis eſt reſpondere, inquit, authores Euãgeliorum Chriſti admirationem in carne admirantes, ad eius à terris in cælum aſſumptionem peruenisse. At expers illa maculę Domini noſtri Ieſu Chriſti mater, prouectam ætatem attigiſſe perhibetur, vt diuinus ille vir Andreas Cretenſis antiſtes auctor eſt. Quapropter fieri non potuit, vt Virginis illius perpetuæ obdormitio Euangelicæ hiſtoriæ inſereretur, vti quæ lõgo deinceps tempore, ceu diximus, acciderit. Prætere a ſeorſim peculiari quodam libro, de ipſa nihil Chriſti diſcipuli memoriæ prodiderũt, propterea quod in explicanda ipſius adminiſtratione occupati, magnoperéque de vna illa re ſolliciti, quo nimirum pacto incredulos fideles efficerent, ac omnes ad puram ſinceramque in Chriſtum fidem perducerent, cætera negligebant, præſertim ea quæ ad diuinam illam prædicationem nihil facerent. Nõ tamen omnino diuina iſthæc obdormitio ſilentio eſt prætérita. Nam rerum ille diuinarum interpres Magnus Dionyſius, de hac admiranda quædam in præſcriptis ad Timotheum epiſtolis tradere deprehenditur.] Et paulo poſt: Cæterum tametſi Virgo mater, naturæ legibus fuit obnoxia, tametſi mortẽ deguſtauit, tametſi vt homo in ſepulchrum eſt depoſita: naturæ tamen fines atque terminos ſuperauit & exceſſit, neque ſepulchrum & mortalitas eam in poteſtate ſua retinere potuit.

Cur nihil ſcriptum extet in nouo Teſtamento de Mariæ morte & annexis rebus.

Part. 3. Annalium.

Sententia Michaelis Glycæ de propoſita quæſtione.

Li. de diuinis nominibus.

Maria mortem naturæ fines exceſſit.

Svmma totius reſponſionis, quam audiuimus, in eo verſatur: ſcriptores Euangeliorum nec potuiſſe, nec debuiſſe de Mariæ morte aliiſque connexis facere mentionem, quandoquidem ſacram hiſtoriã non longius quam ad Chriſti in cælos aſcendentis gloriam vſque producere in animo habebant, Mariæ verò diu poſtea in terris manſit ſuperſtes. Adhæc ſcopum Apoſtolis propoſitum fuiſſe, vt præcipua fidei noſtræ capita tum viua voce, tum ſcripto complecterentur, hominumque animis maximè commendarent: quare illi tum Mariæ, tum Apoſtolorũ geſta magis attingere quam explicare curarunt. Poſtremo Dionyſium Magnum ſiue Areopagitam, Iuuenalem Hieroſolymorum antiſtitem, Germanum Patriarcham Conſtantinopolitanum, Andreã Cretenſem Epiſcopum, quos omnes idem Glyca, ſicut & Nicephorus, huius hiſtoriæ teſtes adduxit, de Mariæ obitu & aſſumptione ſatis multa literis conſignaſſe, quemadmodum nos etiam bona fide poſtmodum referemus. Demum rectè Glyca hoc quoque notauit, Mariam morti ceſſiſſe quidẽ, ſed mortalitati tamen non omnino ſuccubuiſſe: id quod cũ Gregorij dicto cõgruit affirmantis, quod ſancta Dei genitrix mortẽ ſubiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit. Vbi per nexus mortis peccatum, & quicquid cum mortis horrore corporiſque corruptione atque putrefactione, ſiue incineratione coniunctum eſt, intelligunt eruditi. His enim mortis incommodis, & effectibus ſiue adiunctis, Mariæ corpus non fuit obnoxium, vt ſuo loco demonſtrabimus. Proinde qui de Virginis morte aliiſque rebus adiunctis dubitat, quiue noui Teſtamenti ſcriptores de Mariæ morte tacuiſſe miratur, is de Apoſtolis etiam eorumque certaminibus ad mortem & martyrium vſque durantibus, & an verè illi ſint mortui, dubitare ac mirari poterit, quandoquidem hiſce de rebus (vnum Iacobum excipio) nihil in ſacris literis conſcriptum & explicatum habemus. Superioribus autem conſonat Epiphanius Presbyter Conſtantinopolitanus, nonnunquam à Nicephoro citatus, dum in hunc modum ſcribit: Sancti Apoſtoli in Verbo ex ea incarnato, & in actis eius, ſtudium omne poſuerunt: de Virgine verò cum pauca quædam dixiſſent, ſtatim præterierunt, ſic Spiritu ſancto diſpenſante.]

Explicatio, quare hiſtoriæ de Maria tantum Apoſtoli non ſcripſerint.

Multos veteres de Mariæ obitu & aſſumptione ſcripſiſſe.

Quomodo accipiendum ſit Gregorii dictum, Mariam mortis nexibus deprimi non potuiſſe.

Actor. 12.

In proœmio libri ſui de vita Virgin.

Capvt Tertivm.

Matrem Domini extremum clauſiſſe diem Hieroſolymis, & ſuum diſceſſum ex reuelatione diuina cognouiſſe, Apoſtolos autem eius morti ac ſepulturæ, quæ in Gethſemani fuit, ſiue cum miraculo, ſiue ſine miraculo interfuiſſe, & de factis illi exequiis, deque peruetuſto & ſolenni exequiarum, quæ piis defunctis exhibentur, inſtituto, contra Centuriatores.

Optant nonnulli, Mariæ vitam, & præſertim eius mortem, ſepulturam, & in cælos migrationem à fide dignis authoribus conſcriptam, Eccleſiæque iudicio approbatam extare. Verum hi tecum cogitent velim, ex vetuſtiſsimorum ſcriptorum monumentis permulta intercidiſſe, quemadmodum Egeſippi opus, in quo omnes actus Eccleſiaſticos, vt notauit Hieronymus ad ſua vſque tempora complectebatur, hodie deſideratur. Periit & liber Euſebij Cæſarienſis, quem

Non eſſe mirandum, in primis Eccleſiæ ſeculis de

hiſtoria parũ extare ſcriptum.

ſis, quem de antiquis Martyribus, vt ipſe meminit, ſcriptum edidit, vt alia id genus veterum opera, quæ bona ex parte nuſquam extant, ſilentio tranſeamus. Deinde notatu dignum eſt, naſcentis primum Eccleſiæ homines ita ſe comparaſſe, vt quia Spiritus acceptis primitiis valdè feruebant, ad diuinarum rerum tum contemplationem, tum exercitationem ſe totos conuerterent, de ſcribendis verò & edendis libris nullam aut exiguam curam ſuſciperent. Et quanquam Apoſtoli, illique perpauci, quædam ſcripto conſignarint, tamen hi plura de Chriſti dictis, miraculis rebuſque geſtis prætermiſiſſe quam annotaſſe videntur. De poſterioribus ætatibus nihil dicam, quæ paulatim plures rerum ſacrarum & Eccleſiaſticarum Scriptores euulgarunt: ſed antiquiores Orthodoxi tum Ethnicorum, tum Hæreticorum importunitate permoti & coacti, ad ſcribendum vel maximè acceſſerunt, vtpote ſanctæ actionis quam multæ ſcriptionis longè ſtudioſiores. Ego verò diuinæ bonitati gratias imprimis ago: agendaſque à piis omnibus duco, quod ſummam horum temporum aſperitatem, & graſſatiem hodie fœdiſsimarum hæreſion colluuiem arcano quodam conſilio ſic mitigauerit, vt veterum authorum Latina lingua loquentium, typiſque luculenter expreſſorum copia & ſupellex vno eodemque tempore vix maior vnquam extiterit, quam hodie nobis extare liquido cernimus. Proculdubio à Domino factum eſt iſtud, atque ad maximam Eccleſiæ defenſionem pertinet, in tanta circumfuſarum hæreſum caligine, tot prius ignota, vel non viſa lumina ſimul nobis apparere, quorum ſplendore ſi non aduerſariorum denſæ tenebræ diſsipantur, at ſaltem in luce Eccleſiæ ambulantes magis magiſque colluſtrantur. Et quoniam hunc nobis pulcherrimum lectiſsimumque theſaurum donat Deus, libet ex eo quædam depromere, quæ hiſtoriam de Virgine moriente atque in cælum tranſeunte, non parum illuſtrent, aliis interim prætermiſsis, quæ parum firma, & ex Apocryphis petita, minuſque huic inſtituto neceſſaria eſſe videntur.

In Catalogo ſcript. Eccl. Lib. 3. cap. 15.

Singulari Dei beneficio multa veterũ ſcripta nunc in publico apparere.

Ac primum in eo veneranda conſpirat antiquitas, Mariam poſt Filium in cælos aſſumptum Hieroſolymis non ſolum, vt diximus, habitaſſe, ſed etiam extremum clauſiſſe diem, fortaſſe vt formoſa filia Hieruſalem, à terreſtri ad cæleſtem Hieruſalem recta proficiſceretur. Hinc magnum decus acceſsit Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, vtpotè quæ non modo Apoſtolis & naſcenti Chriſtianiſmo, ſed etiam Deiparæ diuturnum hoſpitium præbuit: quandoquidem hæc poſt Filij ſui reſurrectionem illic vitam ſuam egit atque compleuit, ſed & ſepulturæ locum ibidem accepit, quemadmodum & indicat Damaſcenus. Deinde valdè credibile eſt quod narrant: Virginem diuina ſeu Angelica reuelatione inſtructam, ſui ex hoc mundo diſceſſus tempus imminens cognouiſſe, atque amicis expoſuiſſe, cum interim huius moleſtæ peregrinationis terminum, veræque vitæ principium, ardenti deſiderio expectaret. Verum hoc ſibi cum pleriſque piis aliis commune habuit, qui ex corporis ergaſtulo, velut ad epulas lautiſsimas inuitati, lætiſsimo ſpiritu euolarunt. Ac digna profectò vox tali matre, quę mortem iamiam exceptura, ſolique Deo intenta, fidei autem & charitatis referta, dixiſſe fertur: fiat mihi rurſum ſecundum verbum tuum, aut ſicut rem Damaſcenus fuſius explicat: In manus tuas, inquit, Fili, commendo ſpiritum meum: ſuſcipe tibi charam animam, quam conſeruaſti alienam ab omni reprehenſione. Meum corpus tibi trado, & non terrę. Cuſtodi ſaluum, quod tibi placuit habitare, & cum natus eſſes, conſeruaſti Virginem. Tu me ad te transfer, vt vbi tu es, fœtus meorum viſcerum, ego quoque tecum degam. Ad te enim propero, qui ad me venitaſti, citra vllam ſpacij diſtantiam.]

Capita quędã hiſtorię ad mariæ mortẽ pertinentis, ſicut veteres tradiderunt, & primum quod obierit Hieroſolymis.

In Serm. de dormitione Virginis.

Maria ſuam mortem præcognouit & prædixit.

In ſer. de dor. Virginis.

Mariæ verba vltima ſub mortẽ dicta.

Illud admirabilius & Marię proprium, neque vlli fortaſſe conceſſum, quod Apoſtoli ac primarij recentis Eccleſię viri ſpectabili corona domum lectumque morientis Virginis condecorarunt. Qua de re teſtimonium Dionyſij Areopagitæ profertur, & luculentum illud quidem, atque à multis, vt Damaſceno, Metaphraſte, Nicephoro, Glyca, Michaele Syngelo, Maximo Abbate, aliiſque pluribus Græcis tum repetitum, tum explicatum, vt nihil interim de Latinis ſcriptoribus dicam, in eundem ſenſum conſpirantibus: nimirum ex Dionyſij oratione probari, Apoſtolos in Dei genitricis dormitione ac funere coram adfuiſſe. Idem enim Dionyſius, Pauli Apoſtoli cum Timotheo diſcipulus, idemque Galliarum Apoſtolus, à Policarpo, Methodio, Athanaſio, Damaſceno, multiſque aliis veteribus agnitus & probatus, in hunc modum ſcribit: Nos quidem vna tecum multiſque ſacris fratribus, ſicut meminiſti, ad ſpectandum corpus illud, quod vitæ principium, & ipſum Deum aliquando continuerat, conueneramus. Simul aderant frater Domini Iacobus & Petrus vertex Apoſtolorum ille ſupremus (vel ſicut Langus vertit, Theologorum coriphæus & princeps.) Deinde poſt id ſpectaculum, viſum eſt, vt Hierarchæ omnes, pro ſe quiſque vt poſſet, hymno cantato infiniti potentem diuinæ virtutis bonitatem concelebraret.] Vt reliqua prætermittam ad Timotheum Epheſiorum Epiſcopum ſcripta. Quibus Glycas adiungit, non Apoſtolos modo, ſed & ſeptuaginta diſcipulorum cœtum ad venerandum hoc ſpectaculum congregatum fuiſſe. Quæ ſententia Dionyſij veteres admodum confirmauit, vt certò crederent, & illum & Apoſtolos multoſque alios, ad morientem Virginem conueniſſe, illique vita defunctæ, exequias celebraſſe. Nec eſt cur magnopere commoueamur, quod Hildivvinus non ita pridem æditus, hunc ipſum Dionyſij locum aliter legiſſe ac expoſuiſſe videatur, quum vnius opinio, præſertim ſi incommoda quædam adferat, vt hæc ſanè adfert, plurium aliorum ac doctiorum fidem & authoritatem non debeat labefactare. Certe ſi & loci, & temporis & præſentium aliorum, de quibus meminit Dionyſius, ratio habenda eſt, non poſſunt ad Chriſti corpus ſupradicta referri, quum præter Dionyſium Petrus Apoſtolus, Iacobus frater Domini, Timotheus epiſcopus, aliique complures funeri tunc interfuiſſe, hymnoſque concinuiſſe dicantur.

Apoſtoli multique alij pręſtantes mariæ morienti adfuere.

Lib. 3 de diuinis nomin. c. 3

Teſtimonium Dionyſij Areopagitæ.

In Niceph. lib. 2. Eccle. ſiaſt. hiſt. c. 22

In vita Dionyſij.

Varum hic incidit quæſtio: Verum ne ſit, quod ſcribunt quidam, Apoſtolos momento temporis, per aerem raptos Hieroſolymis conueniſſe, & morienti Virgini adfuiſſe? Affirmat hoc quidem [a] Metaphraſtes, & cõfirmat [b] Damaſcenus per hiſtoriam

a In orat. de vita & obitu Virg.
b In orat. de obdormit. Virg.

Euthymiacam, quæ citat Iuuenalis Hieroſolymitani Epiſcopi confeſsionem coram Marciano Cæſare factam in hunc modum: In ſancta quidem & diuinitus inſpirata Scriptura de diſceſſu ſanctæ Deiparæ Mariæ nihil traditur. Ex antiqua autem & veriſſima accepimus traditione, quod tempore glorioſæ eius dormitionis, vniuerſi quidem ſancti Apoſtoli, qui orbem terræ ad ſalutem gentium obibant, momento temporis in ſublime ſublati, conuenerunt Hieroſolymis. Et cum apud eam eſſent, eis viſio extitit Angelica, & audita fuit diuina hymnodia præſtātiorum poteſtatum, & ſic cum diuina gloria & ſupercæleſti, in manus Dei ſanctam tradidit animam ratione quadam ineffabili.] Hæc Iuuenalis corā Imperatore Marciano, cum de ſanctiſſimo Mariæ obitu & corporis rationé reddere iuberetur. Quæ Apoſtolorum ſubita tranſlatio, & per aërem tranſuectio tali ſanè miraculo aſcribi poteſt, quale diuina Scriptura tum Prophetæ Abacuc, tum Philippo diſcipulo diſertè largitur. Nam vterque per Angelum ex hominum conſpectu in ſublime ſubuectus, per aërē citiſſime, & longo quidem viarum ſpacio confecto, pro nutu eiuſdem Angeli tranſportabantur. Verum Beda Melitonem Epiſcopum Aſiæ, qui Librum de obitu genitricis Dei edidit, hac in parte ſuſpectum reddere videtur ſicut & Auguſtinus ſermone quodam, eiuſdem argumenti ac tituli volumen Apocryphum, diuo Ioanni Euangeliſtæ à nonnullis aſcriptum refellit. Mittamus autem Apocrypha, quæ nū modo incertum, ſed & ſuſpectæ fidei habent authorem, & fictitia potius quam vera videri debēt. Certè qui Apoſtolos ex variis locis, vbi Chriſtum prædicabant, per miraculum Hieroſolymis conueniſſe, & Mariæ morti interfuiſſe confirmant, ſicut Iuuenalis, Damaſcenus, Nicephorus, Metaphraſtes, hi ré ita proponunt, vt non ſcriptis Apocryphis, ſed veræ & peruetuſtæ traditioni videantur inniti.

Quomodo Apoſtoli Hieroſolymā peruenerint, vt Mariæ morti adeſſent.

Teſtimonio veteris hiſtoriæ Euthymij & Iuuenalis, Apoſtoli momento temporis per aërem ſublati Hieroſolimis conuenere.

Daniel. 13
Actor. 8

Beda & Auguſtinus notant Apocrypha, quæ ſanè ſunt vitanda.

Lib. in vetere ſtationibus act. Apoſtolorum c. 8 & 13

A

B

C

S V N T interim, qui ſecluſo etiam miraculo fieri potuiſſe putant, vt Apoſtoli Hieroſolymis conuenirent, ac præſentem Mariæ mortem cernerent, ſuaque præſentia funus illius cohoneſtarent. Vnde Frāciſcus Turrianus noſter, in vetuſtis quidem Eccleſię ſcriptoribus apprime verſatus, aduerſus Magdeburgenſes Centuriatores inter cætera hoc modo ſcribit: Quia verò, poſtquā beatus Petrus expulſus fuit Roma, vſque ad mortem Claudij anni octo fluxerunt, potuit idem partes Syriæ & Iudeæ peragrare, & Hieroſolymam frequenter aſcendere, & vna item aſcendere cum eo poſt conuerſionem ſuam Clemēs Romanus, & videre diſcipulos & Iacobum fratrem Domini habere omnia communia. Cum his temporibus primi aduentus Petri Romam, & reuerſionis eius in Iudæam, & ſecundi reditus Romam (vt hoc quoque obſeruetur) non diſcrepat, imò mirifice conuenit, & quod de ætate Virginis varie à veteribus traditum eſt: & quod Dionyſius Areopagita ſcribit, interfuiſſe Petrum cum reliquis Apoſtolis funeri, & exequiis eius.] Probat deinde, rationem temporis non refragari, quo minus princeps Apoſtolorum Petrus funeri Mariæ interfuerit, ſiue Virginis eiuſdem ætatem ad L I X ſiue ad L X I I I ſiue ad L X X I I. annos referamus.

Apoſtolos etiam ſine miraculo potuiſſe adeſſe Mariæ morienti.

Lib. 2. aduerſus Magdeburgenſes pro defenſione Can. Apoſt.

Lib. 1. de diuinis nominibus.

D

V E R V M E N I M V E R O ſiue per miraculum, ſiue ſine miraculo, ad Mariæ mortem Apoſtoli conuenerunt, diuinæ diſpenſationis hoc opus vtique proprium fuit, in quo Chriſtus ſuam erga matrem curā & dilectionem inſigniter declarauit, quum per lectiſſimos diſcipulos, & quaſi aduentus ſui prænuncios illam in extremo vitæ ſpacio amanter inuiſit, officioſe ſalutauit, fideliter cōſolatus eſt. Maria verò eoſdem Filij ſui præcipuos Vicarios & Legatos agnoſcens, & ob Euangelici muneris, quo fungebātur, maieſtatem honorans, non potuit eos reliquis credentibus non chariores habere ac peculiariter venerari: præſertim quod ſummis de rebus ſæpè alias cum illis ipſis reuerenter conferre ſoleret. Illi verò, nihil ambigo, quin ſummopere deſiderarent talem matrem ac magiſtram, adeoque primariam illius Eccleſiæ columnam diu videre ſuperſtitem, cuius præſentiam, ſapientiam atque ſanctitatem ſibi ac aliis valde frugiferam & ſalutarem eſſe perſæpè ſenſiſſent. Quare talem mortem non poterant non moleſte ferre, & luctu quodam amico proſequi, nō Mariæ quidem gratia, quæ tot huius vitæ malis exēpta, longinquum explebat deſiderium, atque ad vitam longè præſtantiorem, quæ & ſola vita dicenda ſit, vocāte Domino, proficiſceretur: ſed propter Eccleſiam, cui certè acerbum quaſi vulnus erat, talis matris ac doctricis, imò & rectricis, vt Melanchthon fatetur, præſentia, conſiliis, opera & authoritate orbari atque deſtitui, quæque vt ſemper hactenus, ita in poſterum etiam, ſi Deo viſum ita fuiſſet, tam precioſo theſauro, tum iucundiſſime tum vtiliſſime vti fruiq; deſideraſſet. Nec ſanè improbabilis eſt [a] Nicephori & [b] Metaphraſtæ narratio, magnam hominum frequentiam, qui vel amoris neceſſitudine, vel generis propinquitate Mariæ coniuncti erant, ad eam morituram conueniſſe, & ingentem lachrymarum vim ex oculis omnium profluxiſſe, propterea quod orbitatem ſuam in illius migratione complorarent, admonente interim ſacra Virgine, vt ſuum ex hoc mundo diſceſſum & ad veram vitam tranſitum, non luctu, ſed gaudio magis proſequerentur. Ac Lucas quidem refert, luctum, imò planctum ingentem ex morte Stephani in Eccleſia creatū fuiſſe: maior autem iactura ex Mariæ morte timeri poterat, eoq; iuſtior luctus videtur aſſumptus. Sed enim cum hoc qualicunque mœrore ac luctu, quem Deiparæ mors primis Chriſtianis attulit, gaudium etiam ſpirituale coniunctum erat, & ad hymnos Deo decantandos excitabat animos, quemadmodum Apoſtoli, multique alij percelebres Viri hymnos ſacros eo tempore decantarunt, ſi credimus Areopagitæ. Non enim in vita ſolum, ſed etiam, ac multo magis in morte iuſtorum (quæ verè precioſa eſt) Dei potētia, ſapientia & bonitas cumprimis agnoſcēda, gratiſque piorum animis concelebranda eſt. Sciebant vtique, cum aliorum perfecte credentium, tum Mariæ mortem, non niſi ſuauem eſſe ſomnum, & in vitam æternam ingreſſum: facilèque animaduertebāt, Virginem matrem hac morte non amitti, ſed præmitti, ac velut optimum depoſitum in ſecuriſſima cæli ſede recondi, vbi illa non minus, imò melius quam hucuſque, de tota Eccleſia mereretur. Cur verò illi cum Bernardo non dicerent: Aduocatam præmiſit peregrinatio noſtra, quæ tanquam Iudicis mater, & mater miſericordię, ſuppliciter & efficaciter ſalutis noſtrę negotia pertractabit?] Atque vt de illius Eccleſię conſuetudine certius conſtet, quam primi duces Apoſtoli ſuo exēplo hauddubiè comprobarunt, ſcribit vir Apoſtolicus, quem dixi, Dionyſius, cum qui pure ſancteque vixiſſet, ac deinde

Apoſtolos & alios longiorē Mariæ vitam deſideraſſe.

Vide Melanchthonem in Locis commun.

a Lib. 2. Eccleſ. hiſt. c. 21
b In orat. de vita & morte Virginis.
Actor. 8

Magnam fidelium multitudinam ad Mariam morituram conueniſſe atque ploraſſe.

Luctus & gaudium Eccleſię fuit in morte Mariæ.

Deus in morte Sanctorum glorificādus.

Pſal. 115.

Serm. 1. de Aſſumptione Mariæ V.

Li. de Eccleſ. hier. c. cap. 7
2. Cor. 9

obdormiuiſſet, ab amicis prædicat, quod ad optatū finem victoriæ peruenerit, ideoque authori victoriæ laudes cum gratiarum actione pro illo perſolui, ſanctoſque iam defunctos in Eccleſia publicè con-celebrari, hortante omnes Sacerdote, vt ſibiipſis identidem poſtulent beatam in Chriſto conſummationem.

Vetuſtiſſimus Eccleſiæ mos eſt, vt circa defunctos pios hymni decantentur.

I A M verò non Apoſtolos tantum, ſed & Chriſtū ipſum coram illic adfuiſſe, tametſi veteres non affirmarent, tamen & talis Filij erga matrem amor, & multorum, quibus morientibus Chriſtus crebro adeſſe dignatus fuit, exempla fide digna ſuaderent, & ratio ipſa fidei lumine illuſtrata declararet. Vidit ergo Maria, quum in lecto decumberet, Chriſtū Dominum illis oculis, quibus & Stephanus pauln ante mortem eundem aſpexerat: vidit, inquam, Angelorum tanquam Satellitio circumquaque ſtipatum, & ad ſe ita comiter venientem, vt hinc tota gaudio & voluptate perfunderetur, quod in amicis illius manibus ſuā eſſet animam depoſitura. Quid verò erit abſurdi, ſi non modo lętiſſimum Chriſti conſpectū, ſed & ſuauiſſimas eius voces hoc loco cōſideremus? Damaſcenus hoc modo Chriſtum dixiſſe narrat: Veni benedicta mater mea in requiem meam. Audi, ſurge propinqua mea, pulchra inter mulieres. Ecce hyems præteriit, venit tempus putationis. Pulchra es propinqua mea, & macula non eſt in te. Odor vnguētorum tuorum ſuper omnia aromata.] Quod ſi rem ipſam penitius inſpiciamus, vt & rudioribus conſulatur, Chriſti mentem fuiſſe putabimus, perinde ac ſi hoc modo locutus eſſet: Clamauit ad me, & ego exaudiam eam: cum ipſa ſum in tribulatione, eripiam eam, & glorificabo eam. Nomen meum coram hominibus, imò coram crucis meæ inimicis apertè confeſſa eſt: confitebor & ego illam coram Angelis, qui ſummo illius deſiderio tenentur, & coram Patre meo, qui veri Salomonis matrē in throno ampliſſimo collocabit. Bonum certamen certauit, curſum vitæ conſummauit, fidem ſeruauit, in via Domini ſui ſemper ambulauit immaculata. Nūc iuſto iudicio curandum eſt, vt matri meę corona iuſtitiæ debita, quæ inde ab initio illi præparata eſt, tandem aliquando rependatur. De torrente mecum in via bibiſti: nunc in patria mecum caput exaltabis. Acutiſſimi doloris gladius tuam animam, meo nomine, & ſæpè quidē, pertranſiuit: non te piguit, mihi patienti ex animo compati, & morienti quodammodo commori, præſertim quando ſub cruce mihi conſtantiſsime ac fidiſsime aſsiſtebas. Tempus eſt, vt mutatis vicibus luctus in gaudium, triſtitia in exultationem, mors in vitam gloriamque cōuertatur, ac tu ſummi decoris in meo regno particeps effecta, ſempiternis illic perfruare delitiis. Super omnes filias Hieruſalem hanc ſponſam elegi, amaui, concupiui: hanc vnicam mihi Matrem lectiſsimam feci, in qua ſi antehac vnquam, nunc maximè honorāda & ornanda verſabor. Igitur attollite portas, Principes, veſtras & eleuamini portæ æternales, & cum Regina gloriæ introibit Rex gloriæ: Surge, propera amica mea, columba mea, formoſa mea & veni: Veni de Libano ſpecioſa mea: veni, coronaberis. Verū iſthæc fortaſſe longius, quando difficile non eſt in hoc pulcherrimo campo expatiari, præſertim quum nunquam prædicari ſatis poſsit illa Chriſti charitas, illa obſeruantia, illa comitas & liberalitas, quam ſi ſeruis & ancillis alius, longè magis quidem matri di- A lectiſsimæ in ſupremo illo vitæ ſpatio declarauit. Nos verò vtcunque balbutiendo non, vt volumus, ſed vt poſſumus, iſthęc producimus, ſed vt plura pio Lectori accuratius contemplāda relinquamus. Nec dubium ſanè, admirabilem illum Canticorum librum ita conſcriptum eſſe, vt magnam nobis lucem præbeat ad vitamque perſonam Mariæ & Chriſti rectius & ſublimiori modo intelligēndam: Marię quidem ſpōſæ nimio amore languentis, imò & morientis, Chriſti verò ſponſi ſuam adamatam ſponſam, adeoque matrem ex hac vita vocantis, atque ad cæleſtes illas nuptias ſummo cum Angelorum applauſu perducentis.

Chriſtū haud dubie ad matrem morientem veniſſe, ſummamque illi conſolationem attuliſſe.
Actor.
In Serm. de dormitione Virginis.
Cantic. 2.
Cantic. 4.
Quo pacto Chriſtus matrem ſit allocutus iuxta Damaſcenū.
Quomodo Chriſtus erga matrem affectus eſſe videatur, in poſtremo colloquio cum illa moriente.
Pſalm. 90
Matth. 10
2. Timot. 4
Pſal. 109
Luca 2.
Pſal. 23
Cant. 4
Librum Canticorum multa ſuppeditare, quę circa Mariæ mortē merito conſiderentur.

C Æ T E R V M qui de Mariæ morte dubitant, de ſepultura eius dubitent quoque neceſſe eſt: nos cor- B pus illud, licet ſanctiſsimum, & verè mortuum, & verè ſepultum, terræque mandatum credimus, ſicut & multi veteres comprobarunt. Extat locus ab hac ſepultura nobilitatus, nimirum in Gethſemane & in valle Ioſaphat, vt hac etiam in parte Filio, cui glorioſum ſepulchrum contigit (ſicut Propheta fore prædixerat) mater conformetur. Hinc Andreas Cretenſis Archiepiſcopus Hieroſolymitanus: Gethſemane, inquit, ſuſcipe nouam Reginam, para ſepulchrum, produc ea, quæ ſunt vſui ad ſepeliendum, orna thecam vnguentis.] Narrat & miracula, quæ hoc Mariæ ſepulchrum valde commendent; illudque piis magnæ fuit olim venerationi. Verum hic irrunnt contentioſi Centuriatores, atque in hunc modum ſcribunt: *Narrat Nicephorus, Mariam vsque ſe- C xageſimum annum vixiſſe, & in domo Ioannis Euangeliſtæ ad montem Sion ſita defunctam eſſe, cum prius multa miranda circa eam accidiſſent, conueniſſe omnes Apoſtolos quoque miraculoſe, atque exequias ei feciſſe: & in Gethſemane perlatam & poſtea aſſumptam in cælū. Citatur Dionyſius Areopagita, & Iuuenalis Epiſcopus Hieroſolymorum. Sed exequiæ defunctorum res eſt recentior, quam quod fuerint ab Apoſtolis celebratæ: & pleraque ad cultum Mariæ ſuperſtitioſum ſunt comparata. Quare nos illa prolixius huc inſerere noluimus.* Parum autem refert, quid ſuis rapſodiis inſerant aut eximant Centuriatores, qui non modo Nicephorum, ſed alios etiam vetuſtiores atque probatiores authores more ſuo perſtringunt, atque, vt à multis probatum eſt, iniquiſsime tractant. Nihil autem dictæ narrationi Nicephori, præterquā exequias Virgini factas, & ſuperſtitioſi cultus notā poſ- D ſunt opponere, quandoquidem nō ſolum duo, quos ipſi nominant, ſed & plures alij veteres Theologi apertè hic Nicephoro ſuffragantur. Dionyſiū Areopagitam iam antea citauimus, qui plus fidei ſolus, quam tota Sectariorum colluuies promeretur. Verum Iuuenalis Archiepiſcopi Hieroſolymitani, qui magnæ & ipſe olim fuit authoritatis, teſtimonium non modo Nicephorus, ſed & Euthymius, Damaſcenus & Glycas ad huius hiſtoriæ confirmationem adducunt. Eiuſdem Iuuenalis hęc verba ſunt: Corpus quod Deum ſuſcepit, cum Angelica & Apoſtolica hymnodia elatum, iuſtis ei factis, in loculo fuit depoſitum Gethſemane.] In eundem ſenſum ſcribit etiam Metaphraſtes, & vir ille diuinus, vt Glycas appellat, Andreas Cretenſis antiſtes. De Virgine autem in cęlum aſſumpta ſuus erit poſtea dicendi locus: nūc priuſquam obiectam ſuperſtitionis notam amoliamur, de factis exequiis videamus.

Quid de Mariæ defunctæ ſepultura ſit ſentiendum. Glorioſa Marię ſepultura.
Eſai. 11
In orat. de Aſſumptione virginis.
Lib. 1. Centuriatorum de Maria virgine.
Quomodo Centuriatores narrationem veterum de Mariæ ſepultura & exequiis omnino ſuſpectam reddere conentur.
Refutatio ſuperiorū, quæ à Centuriatoribus Nicephoro & aliis veteribus obiiciuntur.
Multos veteres huic hiſtoriæ patrocinari.
Vide Nicephorum lib. 2. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 23
Part. 3. Annalium.

H o c enim iſtos vrit maximè, quod ex Nicephoro audire cogantur, Apoſtolos non ſolum funeri

A Virginis adfuiſſe,ſed & cereos ardentes, & flores & Pſalmos,cantumque adiunxiſſe, quum diuinam illam arcam ex Sion in Getbſemane deportarent.

Exequias Mariæ honorificè à primis fidelibus eſſe celebratas, licet reclament Centuriatores.

Pugnant hæc prorſus cum iſtorum inſtituto, qui cũ cæremonias Eccleſiaſticas, tum ſolennes ritus circa exequias obſeruari ſolitos magno ſupercilio aſpernantur,& vbi poſſunt abrogant, pro ſua ſcilicet inſigni pietate. Exequiæ defunctorum res eſt recentior,inquiunt, quam quòd fuerint ab Apoſtolis celebratæ:imò verò res adeò vetus eſt,vt a ſanctiſſimis illis Patriarchis ad Iudæos perueniſſe,ac Apoſtolicę itidem Eccleſiæ non ignota, ac deinde Chriſtianis commendata, ſemperque vſurpata fuiſſe videatur.

Quam ſit vetus inſtitutum exequiarum in eccleſia.

Geneſ. 23
Geneſ. 50

Non repetam ſingularem Abrahæ fidem & operam in ſuæ coniugis ſepultura curanda prætereo filiorũ Iacob in officio paterni funeris adimplendo ſumptuoſam diligentiam:de Apoſtolorum ætate dicam, B qua Protomartyr ille Stephanus lapidibus Iudæorum obrutus, primum pro Chriſto ſanguinem fudit. Ac eo tamen tempore, quum Euangelium coruſcaret, fratres curauerunt Stephanum defunctum & fecerunt planctum magnum ſuper eum, ſicut Lucas affirmat. Qui ſanè planctus non in plangentium exanimatione,ſed in pompa funeris,& exequiarum frequentia intelligendus eſt, quemadmodum Hieronymus ad Paulam ſcribens,diſertè notauit.

Actor. 8
Quid ſibi velit planctus magnus ob defunctum Stephanum factus.
Lib. de Eccleſ. Hierar. ca. 7

Exequiæ in Apoſtolica Eccleſia vſitatę, vt probant Dionyſius. & Clemens.

PRÆTEREA Dionyſius, qui Paulum habuit Præceptorem, & Apoſtolica vidit certamina, eum fuiſſe morem Eccleſiæ teſtatur, vt circa defunctos Chriſtianos,præter cæremonias alias, multæ preces & Pſalmorum cantus à Sacerdotibus adhiberentur. Nec diſſimilia profert Petri diſcipulus Clemens, atque inter conſtitutiones Apoſtolicas ponit, C vt in Domino obdormientes cum Pſalmis deducantur, atque dies aliquot in Pſalmis, Lectionibus atque Orationibus,propter eos ipſos peragantur. Adiungit & varia è Scripturis teſtimonia, quibus probat, piorum & Sanctorum mortem, ſingulari viuentium ſtudio decorandam, eorumque reliquias non ſine honore habendas & relinquendas eſſe. Quid autem iſthæc aliud indicant, niſi defunctorum exequias Apoſtolis notas,probatas ac vſitatas extitiſſe? Nec mirum, Apoſtolos vt in aliis pleriſque, ita in parandis etiam exequiis à conſueto laudabilique Iudæorum more non abhorruiſſe,ſed eundẽ,vtpotè Chriſtianæ charitati congruentem, ad poſteros tranſmiſiſſe. Vnde teſtatur Euſebius, quod tam olim Chriſtiani Martyrum corpora & præſertim Marini, reuerenter & honeſte, neque ſine vitæ periculo terræ D mãdauerint,vt hinc etiam Ethnici ob tributos martyrum corporibus honores haud parum offenderẽtur. Indicat & [a] Tertullianus, mortuos oratione à Preſbyteris componi conſueuiſſe, pro quibus inſuper oblationes & ſacrificia de more in Eccleſia celebrata fuiſſe,tum ipſe,tum [b] Cyprianus affirmat. Origenes demum claré pronunciat: Rationalem animã (de piis verò defunctis loquitur) honorare didicimus,& huius organa ſepulchro honorificè demandare.]

Lib. 6. conſtitut. Apoſtolicarum, cap. 30. & lib. 8 cap. 47.

Ab Apoſtolis ad nos manauit vſus exequiarum.

Lib. 7. Eccleſ. hiſtor. cap. 18

Martyrum corpora diligenter olim curata & honorata.

Pro mortuis fidelibus olim ſacrificabant.

a Lib. de corona militis.
b Lib. 8. contra Celſum

IAM verò qui Martyrum ætatem proxime ſecuti ſunt, ſtudioſam veterum in celebrandis exequiis pietatem non ſcriptis minus,quam moribus cõprobarunt. Hinc illa Chryſoſtomi oratio: Dic mihi,inquit, quid ſibi volunt in funere lampades iſtæ feſtiuæ? Quid etiam hymni? nonne vt Deum glorificemus? Pro quare, dic, Preſbyteros vocas & pſallentes? nonne vt conſolationem recipias? nonne vt honores diſcedentem?] Quid autem omnino planius Os aureum teſtaretur, vt peruetuſtum honorandi funeris morem aſtrueret atque deſcriberet, quem olim Eccleſia in humandis Chriſtianorum corporibus obſeruauit? Et offendit adhuc moroſos Centuriatores, quod à Nicephoro ſcriptũ eſt, corpus tam ſacrum cum luminibus & floribus & hymnis elatũ, atque ſolennibus exequiis cohoneſtatum eſſe. Expoſtulent igitur cum Gregorio Niceno, qui mortẽ ſororis ſuæ Marinæ,& curationem illius funeris ita deſcribit, vt ſeorſim viri ſeorſim mulieres, & ſeorſim Sacerdotes cum Pſalmis & canticis ad ſepulchrum proceſſiſſe teſtetur. Reprehendant & Gregorium Nazianzenum, Græcorum quidem Theologorum longè grauiſſimum,qui de Conſtantij Cęſaris morte ac funere hoc diſertè prodidit: Ille igitur publicis laudibus fauſtiſque ominationibus pópiſque deducitur,ac religioſis etiam his noſtratibus cultibus, nocturnis cantionibus, facium que geſtationibus, quibus nos Chriſtiani pium è vita diſceſſum honore proſequi conſueuimus.] Langus eundem locum ita vertit: Chriſtiani obitum pium ſanctioribus carminibus,item nocturnis hymnis & lucernarum ignibus cohoneſtandum cenſemus. Cum his pulchrè congruunt,quæ apud dictum Gregoriũ de morte fratris eius Cæſarij memorantur, quod nempè corpus defuncti,cum multiplici hymnorum cantu deductum, celebrique pompa ad Martyrum ſedes elatum, ſanctiſque parentum manibus honoratum fuerit,matre quidem accenſas faces geſtante, ac pietatem mœrore ſubrogante.] Longum eſſet ex C Hieronymo recenſere, quam celebri & frequenti pompa illuſtris Paula Romana, veréque ſancta vidua,poſt mortẽ fuerit decorata, multarum vrbium Epiſcopis & Sacerdotibus, variiſque Virginum & Monachorum turbis præſentibus, cum alij lampadas cereóſque præferrent, alij choros pſallentium ducerent, Epiſcopi verò ceruicem feretro ſubiicerent, & Pſalmorum linguis diuerſis examina cõcreparent. Valeant igitur cum ſuo inani garritu Centuriatores, qui venerandæ antiquitatis vel cœci obſeruatores,vel fraudulenti diſſimulatores, vel impij contemptores,Nicephori narrationem de exequiis Mariæ factis ſuſpectam faciunt, ſuoque calculo indignam arbitrantur. Scilicet, vetus & Apoſtolica Eccleſia tam præpoſtere fuit ſpiritualis, vt interiore Dei cultu contenta, nihil ritus externos curaret, & D neque hymnos pro viuis aut mortuis decãtaret, neque luminarium & cereorũ ardentium vſum agnoſceret, neque amicos etiam funebri pompa dignos exiſtimaret, neque defunctorum corpora religioſe haberet atque tractaret. Auguſtinus curationem funeris,conditionem ſepulturæ, & pompam exequiarum viuorum vocat ſolatia, illoſque commendat, qui antiquorum iuſtorum funera, officioſa pietate curarunt,& exequias celebrarunt.

Quanto ſtudio veteres piorum exequias celebrarint,exemplis oſtenditur.

Hom. 4. in cap. 2. epiſto. ad Hebræ.

Quã ſolennes exequiæ mariæ fuerint habitæ.

In epiſto. ad Olympium.

Orat. 2. in Iulianum.

De exequiis Cęſaris Conſtantij, quę ſcripſit Nazianzenus.

Vide Niceph. lib. 9 Eccleſiaſt. hiſt. cap. 50
Orat. in laudem Cæſarij.

In Epitaphio Paulæ matris ad Euſtochium.

Paulę viduę Romanę quã pręclara pompa exequiarũ decreta ſit.

Centuriatores eſſe vanos in ſtatutum exequiarum Mariæ poſt mortem præſtitarum calumniatores.

Quomodo Auguſtinus dicat de exequiis Chriſtianis.

Lib. 1. de ciuitate Dei cap. 12. & 13

ÆQVE vana coniectura, imò merum ſomnium eſt Centuriatorum, qui, vt Nicephori ac aliorum veterum narrationem de honorifica Deiparæ ſepultura & miraculis adiunctis eludant (quoniam nihil aliud obiicere poſſunt) iſthæc ad cultum Mariæ ſuperſtitioſum conficta & comparata eſſe deblaterant. Quod verò periculum ſuperſtitionis eſſe dicent, ſi Apoſtoli aliique credentes conueniant religioſe, ſi ſuam charitatem ac reuerentiam in officio funeris implendo

Centuriatores fruſtra timere periculum ſuperſtitionis ſi admitteretur hiſtoria de honorificis exequiis mariæ iactis.

implendo teſtentur, ſi ſingularem reuerentiam non ſolum erga Virginem, ſed potius erga Deum externo quoque cultu declarent? Scribit Dionyſius ſecū illic Timotheum ac Hierotheum adfuiſſe, ac præterea Petrum Theologorum ſummum decus, & Iacobum fratrem Domini, alioſque Apoſtolos & excellẽtes viros, qui cum corpus illud intuiti fuiſſent, quod authorem vitæ Deumque cepiſſet, placuiſſe omnibus, vt immenſa Dei ſummi bonitas laudaretur, illudq; laudationis munus certatim omnes obiuiſſe. Nihil profecto à vera pietate alienum, nihil ſuperſtitioſum à ſummis illis Eccleſiæ luminaribus admiſſum eſt, quum celebrem funeris pompam inſtruentes, ei cum gaudio gratulati ſunt, quam poſt longam, difficilemque huius vitæ nauigationē, æternæ ſalutis portum iam tandem nouerant attigiſſe. Hæc veræ fidei & ſpei Chriſtianæ confeſſio, hoc germanæ dilectionis in Matrem defunctam officiū: hic præclarus fructus Spiritus, qui & gaudere cum gaudentibus & lugere cum lugentibus facit: hoc demum reſurrectionis futuræ proprium eſt teſtimonium, ob quod Sanctorum corpora non abiicimus, ſed honoramus, religioſéque ſeruamus, quibus tanquam organis & vaſis ad omnia bona opera ſanctus vſus eſt Spiritus, vt Auguſtini verbis vtamur: Nam & laudabiliter, inquit, commemorantur in Euange-

Lib. de diuinis nominibus.

Laudanda illorum pietas, qui ſolennes exequias defunctæ Virginis celebrarūt.

Roman. 12.

Lib. 1. de ciui. Dei cap. 13.

Ioan. 19.

A lio, qui corpus Dominicum de cruce acceptum diligenter atque honorifice tegendum ſepeliendumque curarunt.] Sed enim quid facias, quæſo, tam iniquis quam infeſtis rerum æſtimatoribus, qui quicquid demum præclari & mirifici in Mariæ morte, funere, ſepultura Deus effecit, ſiue literis mandatū, ſiue traditione confirmatum, ſiue ſilentio tranſmiſſum ſit, id vniuerſum in ſiniſtram ſuſpicionem trahere, id inuidia odioque grauare pergunt, cuncta propemodum cum ſingulari Virginis laude coniuncta eo detorquentes, vt ad ſuperſtitioſum eius cultum comparata eſſe confingant. Sed firma tamen, vel inuitis iſtis, manet regula, quam Andreas Cretẽſis tradidit, Mariæ in hunc mundum ingreſſum ſiue ortū, ſimul & poſtremum eius deceſſum plenum eſſe miraculo, nec humanæ mentis acumine poſſe comprehendi. Permittamus autem Antidicomarianitas ſibi ſapere, qui quoniam cum Eccleſia ſapere non nolunt, nauſeabundi ſtatim reſpuunt, quicquid vel Ca- B tholicam in colenda Virgine pietatem confirmare, vel tantæ matris honorem aliqua ex parte promouere poteſt. Atque hæc ſatis fuerit, vt putamus, de Mariæ morte atque ſepultura in medium adduxiſſe: de vero & falſo Virginis cultu, ſi Dominus fauerit, poſtea diſſeremus.

Cẽturiatores ad Eccleſiæ inuid. & odiū nihil nō rapere & deprauare ſolet.

Mariæ in mundū ingreſſus miraculo plenus, nobiſque incomprehenſibilis.

In orat. de Virgin. Aſſumptione

CAPVT QVARTVM.

Quomodo Deipara poſt mortem, vt beatitudinem animæ conſequeretur, tum à ſanctis Angelis ac reliquis cælitibus, tum à ſuo chariſſimo Filio in cælum introducta, & præ omnibus ſummo cum applauſu ac communi triumpho Sanctorum omnium honorata eximiéque coronata ſit.

MAGNA Dei bonitate factum eſt, vt homo duplici natura, ſpirituali nempè & corporali, hoc eſt, anima corporéque cō- ſtaret, vtraque autem reliquis animantibus omnibus antecelleret. Maius adhuc diuinæ charitatis argumentum eſt, quod non ſolum animam & corpus variis ac excellentibus dotibus exornauit, ſed etiam vtrique parti ſuā perfectionem atque felicitatem inde ab initio præſtituit, vt admirandum hoc ſummi opificium, & quaſi orbis miraculum (hominem loquor) omnino abſolutum redderet, ac in ſempiternū plenè beatet. Verum ingratus homo, dum nefarij Satanæ potius, quā optimi authoris ſui obſequitur voluntati, vtramque felicitatem amiſit, ſibique cum corporis tum animæ mortem, ceu homicida ipſe conſciuit. Neque tamē continuit in ira ſua miſericordias Deus, ſed demiſ- D ſo in terram Filio viam ac rationem inuenit ac oſtēdit, qua homo dignitatem amiſſam recuperare, & ex vtraq; parte tum animæ tum corporis, vera beatitudine potiri poſſet. Ita demum mirabili numinis ſapientia eſt effectum, vt & victor hominis, mundique princeps Satanas illuſus, ſpe ſua peſſima fruſtraretur, & ob primum Adam lapſus homo, per ſecundum Adam erigeretur, & demum perditi hominis reparator Deus, propoſitum ſibi ab initio finem in beando homine aſſequeretur. Quæ res ſi ſæpè multumque conſideretur, præſentem & efficacem

Homini non ſolum corpus & animā, ſed etiam vtriuſque partis perfectionem Diuina bonitas præſtituit, eaque perfectione ſe homo priuauit.

Quomodo Deus amiſſam hominis dignitatē & perfectionem reſtituit.

Pſalm 76

Quæ conſolatione doctrina ſuperiore capi ab homine poſſit

C piis conſolationem adfert, vt ſeſe alioſque quamlibet afflictos erigant ac ſuſtentent, quod certò intelligant, benè beatéque viuendi viam per Chriſtum iam omnibus eſſe patefactam, vt qui velint, poſt breuem huius vitæ decurſum primum quidem animæ, deinde verò corporis etiam felicitate donentur, ac ſuo demum Capiti & Regi Chriſto pulcherrimè conforment ur. Hinc iuſti ad præſentis mundi vitæque contemptum incitantur, & ad cæleſtem illam patriam, velut animarū corporibus exutarum placidiſſimam ſedem tutiſſimumque portum, anhelantes aſpirant, vt poſita corporis ſarcina, cum Chriſto ipſo viuant expedite. Hinc ſupremum etiam Iudicis aduentum ardenter expectāt, per quem corpus hoc humile, mortale, adeoque putrefactum reformetur, & clariſſimo corpori Redemptoris perfectè configuretur, atque ita in nouam prorſus ac perfectam tranſeat creaturam. Stat enim immota ſentētia, nec poteſt vllis aduerſariis viribus labefactari: Si terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, ædificationem ex Deo habemus domū non manufactam, ſed æternam in cælis. Tum Saluatorem noſtrum è cælis venturum expectamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ cōfiguratum corpori claritatis ſuæ: quemadmodum Paulus Apoſtolus perſpicuè tradit.

2. Cor. 5.

Philip. 3

Hæc præfari placuit, vt eò commodius ad tractationem ſequentem, eamque non leuis ſanè momenti accedamus, quantum videlicet felicitatis tum anima tum corpus Deiparæ perceperit, poſtquam

Mariæ beatitudo immenſa quidem, ſed aliquo tamen modo verbis explicanda eſt.

illa è viuis exceſſit. Valet enim hoc quoque ad ſingularem commendationem Diuinæ poteſtatis ac munificentiæ, quæ ſi in Sanctis vllis aliis, certè in hac præſtanti Virgine ornanda & beanda eminenter effulſit. Etſi verò ſatis agnoſcimus, rectiſſime ſcriptum eſſe illud: Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus iis, qui diligunt illum, certumque habemus, nullius omnino Sancti, nedum ſacratiſſimæ Virginis beatitudinem vlla poſſe oratione comprehendi: tamen haud abs re fore putamus, ſi humano more, & quaſi rudi (quod aiunt) Minerua dicamus aliquid, quomodo ad vltimos beatitudinis fines Deipara peruenerit, quod quidem cum ipſo Eccleſiæ ſenſu atque inſtituto congruere videatur: de iis autem quæ ad beatitudinem & gloriam tam ſacri corporis pertinent, ſuus erit locus poſtea diſſerendi.

1. Cor. 2

Mariæ anima migrans è corpore ſtatim ab Angelis excipitur.

POSTQVAM igitur Deiparæ anima, velut nitidiſsima quædam columba (vt ſic dicam) ex nobili arca corporis euolauit, ac diu exoptatam libertatem, quam terreſtris domus inhabitatio præpediuerat, eſt conſecuta, Deus bone, quot ſanctorum Angelorum greges, aut potius innumerabiles cœlitum exercitus ſibi obuios habuit, à quibus illa primum amiciſsime ſalutaretur, ac mox paratiſsimis tū gratulantium, tum miniſtrantium officiis ſumma cum reuerentia exciperetur. Niſi fortè Paulus fallitur, qui eos omnes, adminiſtratorios ſpiritus in miniſterium miſſos propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis, appellat. Quod ſi Lazaro mendico tantum felicitatis obtigit, morientis vt anima ſuos ſtatim cuſtodes deportatores ac miniſtros Angelos obtineret: quid minus, obſecro, imò quid non longè amplius matri Domini tributum eſſe dicemus? Adhæc ſi Angelis tantæ curæ ſunt res mortalium, vt vnius etiam miſerrimi hominis ad Deum cōuerſione pœnitentiaque lætentur, & commune in cælis gaudiū celebrent, quid illos Mariæ feciſſe putemus? quo applauſu atque tripudio illius non exceperunt aduentum, quæ vna ob perpetuam innocentiam illis vt conformior, ſic & acceptior fuit, quam quiuis alius ob quamlibet actam pœnitentiam eſſe poſsit? An non illi modis omnibus lætiſsime gratularentur, quam non modo Virginem, ſed & omnium virginum Euangelicarum principem & matrem & exēplar eſſe ſcirent? Quid autem illis caſtiſsimis Angelis æquè ac Virginum contubernium in hominibus eſt iucundum? quid magis familiare? quoniam amoris cauſam vel maximam præbet vitæ morumque ſimilitudo. Opinor equidem, nihil in cęlo ac terris tum reperiri potuiſſe, quod præ hac vna & ſanctiſſima & pulcherrima Deiparæ anima, cum Angelorum tum Dei ſummi oculos oblectaret, magiſque omnium cœlitum animos paſceret ac recrearet. Papæ quam propenſe & alacriter curatum eſt, vt beata illa Regina, quæ cerui ſitientis inſtar ad fontem illum viuum properabat & maximè anhelabat, recta perduceretur. Quanta verò concinentium & laudātium & exultantium velut aulicorum fuit contentio? quam ſuauis melodia? quam frequens & celebris pompa lectiſsimorum cæli ciuium, quum Domini ſuamque matrem in nouum, illud hoſpitium inducerent, & illam non in ſinum Abrahæ, ſed ad locum tabernaculi admirabilis, ad thronum excelſum Dei, ad ſinum Patris, in quo ipſe Filius vnigenitus manet, turmatim ac honorificè deducerent? Enimuerò ſi Ioannes necdum natus, & intra materna viſcera concluſus, ad vocem Virginis præ gaudio exultauit, quantum choros Angelicos exultaſſe, & quale tripudium in beatis omnibus extitiſſe credemus, tanto decore & lumine mirabiliter apparente, ſibique mox animos ſpectantium conciliante?

Hebr. 1

Luca 16

Angeli non Mariæ minus quam Lazaro poſt mortem præſtiterunt.

Luca 15.

Angeli de Mariæ innocentia plus lætantur, quam de cuiuſlibet pœnitentia.

Angeli Virginum ſocietate lætantur maximè.

Mariæ aduentus non ſine communi cælitum gaudio & triumpho exceptus.

Pſal. 41.

Pſalm. 41
Ioan. 1

Luca 1.

In orat. de Aſſumptione Mariæ.

SED ENIM ne quicquam hic fingere videamur, veterum etiam ſententias audiamus. Scribit Andreas Cretenſis Epiſcopus, & palam affirmat, ad Mariæ mortem, velut ad inſigne ſpectaculum, innumerabilem Angelorum cœtum confluxiſſe, & Sanctorum animas in ipſo Virginis exitu, veluti pulcherrimos ducentes choros adfuiſſe, has enim illas eſſe adoleſcentulas, de quibus liber Canticorum diſſerat. Ac eiuſdē Andreæ vox eſt: Oportebat eum Regina naturę vna adeſſe diuinas eorum, qui vixerant, animas, in exitu pręcedentes, & eam deducere, & ea canere cantica, quę cani ſolent exeuntibus.] In eūdem ſenſum Damaſcenus, Hildephonſus, Metaphraſtes, aliique multa recēſent, quæ ſingulare & incredibile Angelorum gaudium Mariam in cælos deducentium comprobant, ſed nobis erit ſatis Sophronij & Bernardi verba hoc loco citaſſe. Ille habet in hunc modum Legimus quam ſæpè ad funera & ad ſepulturas quorundam Sanctorum Angelos aduenisse, & exequiis eorum obſequia præſtitiſſe, nec non & animas electorum vſque ad cælos cum hymnis & laudibus detuliſſe: vbi & vtriuſque ſexus chori commemorātur frequenter auditi, laudeſque ceciniſſe: interea & quod perſpicacius eſt, multo nonnunquam lumine eoſdem reſplenduiſſe: inſuper & adhuc viuentes in carne, ibidem miri odoris fragrantiam diutius perſenſiſſe. Quod ſi ad recreandam ſpem & corroborādam fidem interdum aſtantium, Saluator noſter Ieſus Chriſtus ob merita ſuorum amplius comprobanda, talia & tanta dignatus eſt exhibere per ſuos cæli miniſtros circa defunctos: quanto magis credendum eſt, hodierna die militiam cælorum cum ſuis agminibus feſtiue obuiam veniſſe genitrici Dei, eamque ingenti lumine circumfulſiſſe, & vſque ad thronum olim ſibi, etiam ante mundi conſtitutionē paratum, cum laudibus & canticis ſpiritualibus perduxiſſe? Nulli dubium omnem illam cœleſtem Hieruſalem tunc exultaſſe ineffabili lætitia, tunc iucundatum eſſe inæſtimabili charitate, tuncque cum omni gratulatione iubilaſſe: quoniam feſtiuitas hæc, quæ nobis hodie reuoluitur annua, illis omnibus facta eſt continua.] Bernardus verò inter alia, quæ longum ſit repetere, hac etiam vtitur oratione: Quis cogitare ſufficiat, quam glorioſa hodie mundi Regina proceſſerit, & quanto deuotionis affectu tota in eius occurſum cæleſtium Legionum prodierit multitudo, quibus ad thronum gloriæ cāticis ſit deducta, quam placido vultu, quam ſerena facie, quā diuinis amplexibus ſuſcepta à Filio, & ſuper omnē exaltata creaturam: cum eo honore, quo tanta mater digna fuit: cū ea gloria, quæ tantū decuit Filiū?]

Teſtimonia veterum de gaudio cæliū ob Mariæ beatitudinem.

Cant. 1. & 6

Angeli piis morientibus ſe cantores exhibere ſolent.

Vide illorum orationes de feſto Aſſumptionis. Sermone de Aſſumptione Virginis.

Quomodo Angeli circa Sanctorū mortem & ſepulturam ſe præſtare ſoleant.

Quomodo ſe Angeli erga Mariæ animā ex corpore migrantem geſſerint.

Serm. 1. de Aſſumptione Virginis.

Feſtū Aſſumptionis Mariæ quod nobis cum annuū ſit, Angelis eſt continuum.

PRÆTEREA multi veterum notarunt, maximā in Angelis admirationem excitatam eſſe, quum inſolitam & incomparabilem illam Virginis matris in cælum venientis puritatem & pulchritudinē aſpicerent, eoſq; tanto ſplendore ac nitore quaſi reuerberatos, in has voces prorupiſſe: Quæ eſt iſta quæ progreditur, quaſi aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata? Et rurſus: Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto, dilitiis

Maria in cælū honorificè deducta, & ſuper omnē creaturam exaltata Angelos præ admiratione tantæ virtutis & felicitatis inter ſe ſciſcitantur de virgine aſcendente.

Cant 6
Cant. 3
Cantic. 3.

deliciis affluens, innixa ſuper dilectum ſuum? Iterum verò: Quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij? Præclara certè, & cœleſtibus cantoribus digna verba, ſed in quibus myſticos veſtigare ſenſus omitto, ſecundum quos Angeli haud ſine ſtupore ſciſcitantur atque perpendũt, quæ quantaque ſit hæc nouæ Virginis & matris Reginæque aduentantis venuſtas, opulentia, amplitudo, felicitas: vt quæ in ſui amorem atque admirationem cœlites omnes facilè raperet, & eos quaſi vno ore fateri cogeret illud: Specioſa nobis facta es & ſuauis in deliciis tuis Virgo pulcherrima prudentiſſimaque: meritò te amamus atque ſuſpicimus, quæ magno iure ſuper omnes Angelorum choros exaltaris. Bernardus eoſdem Angelos ita loquentes ac demirantes inducit: Quanta eſt hæc, & vnde ei aſcendenti, vtique de deſerto, affluentia tanta deliciarum? Nec enim pares inueniuntur delitiæ vel in nobis, quos in ciuitate Domini lætificat fluminis impetus, qui à vultu gloriæ, voluptatis gloria potamur? Quæ eſt iſta, quæ de ſub ſole, (vbi nihil eſt niſi labor & dolor & afflictio ſpiritus) aſcendit deliciis ſpiritualibus affluens? Aſcendens igitur de deſerto Regina mundi, etiam Angelis ſanctis, vt canit Eccleſia, ſpecioſa facta eſt & ſuauis in delitiis ſuis.] Has autem delitias ille tum ad plenitudinem gratię, tum ad prærogatiuam gloriæ ſingularis potiſſimum refert.

Serm. 4. de Aſſumptione Virginis.

Eccleſ. 1.

O ſancta & auguſta Dei genitrix intende proſpere, procede & regna. Benedicta tu nõ ſolum in mulieribus, ſed & ſuper omnes choros Angelorum. Beatam te dicunt & dicent non humanæ ſolum generationes, ſed & Angelicæ poteſtates atque virtutes. Miramur in te homine plus quam Angelicam puritatem: Miramur diuinam illam ſapientiam, quæ te ſummorum myſteriorum peritiſſimam, ac ipſius, qui æterna eſt Sapientia, genitricem & nutricem effecit: Miramur fidem inconcuſſam, qua omnes auditores & auditrices Euangelij ſuperaſti: Miramur plus quam virilem animi fortitudinem, quam tot tamque diris doloribus obruta præſtitiſti: Miramur charitatem ardentem, qua ſemper ineffabiliter Deum colere, Filium amare, & proximo inſeruire perfectè conſueuiſti: Miramur abiectæ vitæ humilitatem, quæ te ad hanc ſummam prouexit gloriam, vt iam ſolo Deo & Chriſto Filio inferior eſſe videaris. Ecce tua præſentia non ſolum orbis illuſtratur, ſed & cæleſtis patria nunc clarius rutilat, Virgineæ tuæ lãpadis irradiata fulgore. Aue gratia plena, Dominus tecum, quem tibi magis deuinctum ac propinquiorem habere nõ potes, quia Deum hominem, tuumque Filium orbi genuiſti, & genitum vna præ omnibus dilexiſti. O ſacroſanctum totius adorandæ Trinitatis habitaculum, Verbique Dei puriſſimum domicilium, quod creaturæ omnes in cælo & terra iure ſummo celebrent atque venerentur.

Quæ nobis in eadē Virgine ob hanc tantã eius felicitatem laudanda & admiranda ſint.

Ego verò iſthæc tam molris non proſequerer, niſi magiſtram ſequerer Eccleſiam, quæ nos docuit Mariam in cælos migrantem ita contemplari, vt ſimul gratulantium illi Angelorum lætitiam maximã in animum reuocemus, ac illorum exemplum ſimul nobis imitandum proponamus. Hinc illud tot ſeculis receptum Eccleſiæ canticum: Aſſumpta eſt Maria in cælum: gaudent Angeli, laudantes benedicunt Dominum. Tum Athanaſius clariſſimè docet, omnes Angelorum Hierarchias hoc ſtudio feruere, vt

Eccleſia & Athanaſius doceat, vt non Angelorum exemplo Mariæ ob hanc tã tam gloriam gratulemur.

A Mariam in cælo ſuſpiciant atque benedicant. Te, inquit, celebrat prima acies, quæ ex thronis Cherubinis & Seraphinis conſtat, qui aut flammei, aut magni Regis Dei cognitores appellantur. Beata tu in mulieribus, & beatus vterus tuus Dei geſtator, & vbera, quæ ille adhuc infantulus ſuxit. Secunda verò Hierarchia, quæ in ſe Dominationes, Virtutes, Poteſtateſque complectitur, ad te reſpectans clamat, (vtpotè quæ hæc didicerit à ſublimiori Hierarchia, priuſque initiata ſit) Benedicta tu in mulieribus, & benedictus venter tuus, qui Deum concepit, & mammillæ, quæ Deum educauerunt puerum factum. Iam tertia ex Principibus Angelis & Archangelis acies, quibus mandatum & permiſſum fuit, à Deo emittente, vt per vnum Gabrielem Archangelum ederet ſplendidiſſimum & capaciſſimũ
B hymnum, in hæc verba: Aue gratia plena, Dominus tecum.] His verbis magnus ille Athanaſius Angelicum triumphum in cælis Mariæ decretum non explicat, id quod nulla orationis vi, & copia ſe aſſecuturum facile eſſe prouidebat, ſed triumphi partem duntaxat, quæ in laudatione ſola conſiſteret, nobis vtcunque depingit.

In Euangel. de ſanctiſſ. Deipara.

Mariã ab omnibus Angelorum Hierarchiis in cælo peculiariter celebrari.

Luca. 1

Vbi cum ego Angelos nomino, haud excluſos velim religioſos Patriarchas, illuſtres Prophetas, caſtum Ioſeph ipſius Deiparæ coniugem, iuſtum Sacerdotem Zachariam cum ſua Elizabetha, & magnum vtriuſque filium Ioannem Baptiſtam. Adiungo itidem Simeonem timoratum, Annam Prophetiſſam, Stephanum Diaconum, Iacobum primum ex Apoſtolis Martyrem, pluréſque alios, qui ante Mariæ mortem vel ſuum pro Chriſto ſanguinem
C profuderunt, vel accepti Spiritus primitias vitæ innocentia decorarunt, aut ſicut Ioannes loquitur, lotas ſuas ſtolas Agni ſanguine dealbauerunt. His demum tot Sanctarum animarum myriades annumero, quot primum illum iuſtum Abel ſequentes vna cum Chriſto cælum petiuerunt, ſedeſque in regno Dei beatiſsimas primæ occuparunt. Quam ergo lætus, quam optatus, quam felix illis Mariæ fuit occurſus, quum & perſonæ procedentis maieſtatem, & maximam comitum in illa deducenda frequentiam, & communem gratulantium alacritatem, atque demum Filium in matre honorantium curam, & ardorem incredibilem cernerent? Quis niſi ſtupidus, quæſo, non intelligat, eaſdem piorum piarumque animas, ſiue in veteri, ſiue in nouo Teſtamento Chriſto capiti per fidem atque charitatem adhæſe-
D runt, ſui Redemptoris venientem matrem agnouiſſe, & agnitam ſuſpexiſſe, & in charitate non ficta illius felicitati, præmiiſque ampliſsimis gratulari voluiſſe? Animaduertebant profectò, iam illud adeſſe tempus, quo ſuam gratitudinem explicarent, & vna cum Angelis concepti gaudij ſpecimen exhiberent, atque in Maria Deum maximè prædicarent, ſed & ordine ſuo cum Angelicis Hierarchiis ſolenniter accinerent: Aue gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Benedicta vbera, benedicta viſcera tua: benedictum cor & corpus tuum, quod adeò promptè inſeruiuit Emanueli, atque in procuranda noſtra ſalute pro materna ſua pietate fideliter Chriſto voluit cooperari. Cur, obſecro, ad Prophetæ Dauidis imitationem ſeſe non componerent? Cur ſacram arcam Domini, quæ iam ob oculos eſſet, non lætè deducerent, non reuerenter haberent? Dauid enim

Præter Angelos multi ex hominibus beatis Mariã in cęlũ ingredientem non ſine maxima lætitia exceperunt.

Beatorum animas in cælo venienti Mariæ gratulatas eſſe & illius exemplũ imitari potuiſſe.

2. Reg. 6

cum veterem illam arcam Domini, quæ Mariæ procul dubio typus erat, in meliorem domum vellet traducere, præ ſummo gaudio exiliuit, chorum pſallentium & cantantium inſtituit, variis hymnis & inſtrumentis muſicis conceptum animo gaudium declarauit, omnemque Dei populum ad edenda lætitiæ publicæ ſigna ouantem ſecum deduxit. Et miramur adhuc, non Angelos modo, ſed alios etiam cœlites propenſo & ardenti ſtudio, inſueta exultatione, ac ſingulari obſeruantiæ ſignificatione, illi obuiam prodiiſſe, quæ Regis æterni mater eadem & cælorum Regina, tunc clarius ſe contemplandam offerret? Etenim hanc figuram eodem modo veteres interpretantur eaque interpretatio tanto videri probabilior debet, quanto plura concurrunt, quæ typo veritatem, & rem figuratam figuratæ congruere & reſpondere demonſtrant.

Quam ingens Regis Dauid ſtudiũ fuerit in arca Domini ſolenniter deducenda.

Magnã fuiſſe, cauſam beatis ob præſentem Virginem exultandi.

PROINDE fieri non potuit, quin illi gaudio intimo perfunderentur, ſuique gaudij ſpecimen euidens exhiberent, cùm tantum noui luminis & decoris appareret, quantum nouus è Sanctis hoſpes nunquam antea tulerat, quantumque ad omnes cælorum ſedes complendas propemodum ſufficere videretur. Quam lætis illi animis arcam Dei viuam & animatam ſunt proſecuti, arcam dico ad miraculum vſque puram, ſanctam, auream, hoſtibus formidabilem, quam Filius Dauid Chriſtus in ciuitatem ſuam cæleſtem Hieruſalem glorioſe transferre, ſibique proximam eſſe decreuerat? in qua demum panis de cælo deſcendens & vitam mundo tribuens initio condebatur? Hanc arcam illi non ſuſpicerent, non eximiis dignam honoribus iudicarent, qua vna ſecundum Deum nihil in cælo præſtantius, nihil auguſtius, formoſius, venerabilius vel reperirent, vel deſiderarent? Nec mirum, ſi pro ſua tum charitate, tum ſapientia cœlites ad Chriſtum Regem gloriæ conuerſi, ſimul Filio & matri communem gloriam gratularentur, ac idcirco plenis vocibus conclamarẽt: Surge Domine in requiem tuam, tu & arca ſanctificationis tuæ. Verum inter omnes & lucidas illas tot Sanctorum acies, quibus Deiparæ aduentus perquam iucundus extitit, neſcio quid admirãdum & eximium in Virginibus ſanctis eluxit, vtpotè Agnum proximè aſſectantibus, nouumque illi ſemper & dulciſsimum canticum modulantibus: quæ vt Chriſto ſponſo, ita & matri ſponſi præ reliquis cæli incolis, ſunt vtique manentque familiariores. His non poſtremas, ſed primas merito dabimus in tam celebri ouantium pompa, quandoquidem tales pediſſequas tali Reginę imprimis adeſſe congruebat, quę ſui ordinis matrem & principem amarent impenſius, & propinquius comitarentur, & ſtudioſius honorarent, & perfectius demum Prophetæ complerent vaticinium, quo prędixerat Spiritus ſanctus: Adducentur Regi virgines poſt eam: proximæ eius afferentur tibi. Quid multis? Viderunt hodie aſcendentem filiæ Sion cæleſtis, & beatam dixerunt, & Reginæ laudauerunt eam. Prorſus de benedictionibus ſuis hodie Maria metit, quia refuſa eſt ſpiritualiter in eam omnimoda benedictio illa, quam de ſe profudit.] quemadmodum Guerricus affirmat.

2. Reg. 6
Ioan. 6.

Pſal. 131.

Sacras virgines ob Mariæ aduentum præ ceteris exhilaratas eſſe.

Apocal. 14

Pſal. 44.
Cant. 6

Serm. 4. de Aſſumptione Virginis.

De Chriſti perſona conſideranda, quomodo erga matrem in cæ-

RELIQVVM eſt de Chriſto ipſo dicere, qui certè inter cæteros & præ cæteris matrem chariſsimam in cæleſtibus ſedibus ita honorificauit, vt vel ſolus

A ad ſummam conſolationẽ, imò voluptatem, lætitiã, omnemq; felicitatẽ tali animæ ſufficere videretur. Id quod paulo luculentius fiet, reperito colloquio, quo idem Filius matrem primum venientem excepiſſe, ac amanter admodum ſalutaſſe, ſuamque illi beneuolentiam declaraſſe, præter alios Guerricus etiam indicauit. Sic enim Chriſtum loquentem nobis producit: Ego ſum qui patrẽ & matrem filiis honorandos commendaui: ego vt facerem quod docui & exemplo eſſem aliis, vt patrem honorarẽ, in terrã deſcendi: nihilominus vt matrem honorarem, in cælum reaſcendi. Aſcendi & præparaui ei locũ thronum gloriæ, vt à dextris Regis, Regina coronata cõſideat in veſtitu deaurato, circundata varietate. Neque hoc dico quod in parte thronus ei collocetur: B quin ipſa potius eſt thronus meus. Veni igitur electa mea, & ponam in te thronum meum.] Et poſt pauca: Nullus mihi plus miniſtrauit in humilitate mea: nulli abundantius adminiſtrare volo in gloria mea. Communicaſti mihi præter alia quod homo ſum: communicabo tibi quod Deus ſum. Quia concupiui ſpeciem tuam, etiam deſiderantius quam tu meam, nec ſatis glorificatus videbor mihi, donec tu glorificeris. Gloria tibi Domine Ieſu, ſubiecit chorus Angelorũ: Gloria tibi Domine Ieſu, ingeminet cætus fidelium.] Cum his non perperam congruũt, quæ ab aliis adferuntur: Chriſtum, videlicet, ſi more humano res tanta exprimẽda eſt, venienti matri hoc modo dixiſſe: Veni tandem electa mea, amica mea, mater mea, columba mea, tota pulchra, quoniam C macula non eſt in te. Veni receptura materni vteri pignora, fidelis educationis mercede donanda, quæ vt nullus alius, me charitatis officiis cumulaſti, meique curam ſemper maximã habuiſti. Tu me carnis tuę veſtiſti ſubſtantia: ego te maieſtatis gloria induã. Solem nube texiſti: nunc ſole viciſsim ipſa veſtieris, vt mulier amicta ſole perpetuo celebreris. Me Salomonem humanitatis diademate coronaſti: nunc ego tibi, vt mea diuinitate fruaris, nouam ſplendidamque coronam imponam. Materno in ſinu me paruulum benigne fouiſti: & tibi thronũ excelſum, in quo Regina ſuauiter perpetuoque quieſcas, aſsigno. Me ſuper omnia ſincere atque aſsidue dilexiſti, teque vt humilem ancillam infimo loco habuiſti. Quare ſuper creaturam omnem & humanã & An- D gelicam te in regno meo elegi, dilexi, exaltaui, vt lõgè amplius quam primus ille Salomon ſuam parentem amauit atque honorauit, tu à me ac meis etiam in poſterum, tam in triumphante quam in militante Eccleſia, & ameris & honoreris. Atque huc pertinet, quod quidam ſentiunt, ſingularem thronum, & ſpeciale Regis ſolium excelſum Mariæ in cælo eſſe tributum, vt ſuper choros Angelorum & cœlitum omnium exaltata, nihil contempletur ſuper ſe mater, niſi Filium ſolum, nihil miretur ſuper ſe Regina, niſi Regem ſolum, nihil veneretur ſupra ſe mediatrix noſtra, niſi Mediatorem ſolum, vt Guerricus diſertè teſtatur. Alij Angelos etiam vota ſua Virginis fauore aſſequi putant, quibus per Mariam plus modo diuinæ cognitionis, & abundantior gratia communicetur: Verum de hoc nihil modo ſtatuemus.

lum venientem ſe geſſerit.

Serm 1. de ſe. Aſſumptionis Virgin.

Chriſti ad matrem oratio iuxta Guerricum.

Quomodo Chriſtus matrem ad ſe in cælum primũ venientem exceperit.

Apocal. 12

Excellentem thronum Mariæ in cælo tributũ, & præſtare illam Angelis.

Serm. 1. de Aſſumptione Virginis.

Dei erga Mariam munificentia ex aliis Scripturę locis & promiſſionibus manifeſtatur.

NVLLI autem vanum atque ſuſpectum videri debet, quod eiuſcemodi dicta diuini amoris, ſummæque liberalitatis plena Chriſto Domino attribuuntur, quum varia Scripturæ loca cõſonent, quæ

mirificam

mirificam Dei erga ſuos amicos bonitatem, ac incredibilem munificentiam tum in promittendo, tum in remunerando declarent. Quid enim ſibi volunt hæ Chriſti ſententiæ: Quiſquis potum dederit vobis calicem aquæ frigidæ in nomine meo, quia Chriſti eſtis; amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam. Quiſquis vnum ex huiuſmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit: & quicunque me ſuſceperit, non me ſuſcipit, ſed eum qui miſit me. Quamdiu feciſtis vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Tum alibi: Cum facis conuiuium voca pauperes, debiles, claudos & cæcos: & beatus eris, quia non habent retribuere tibi. Retribuetur enim tibi in reſurrectione iuſtorum. Ac ne dubitemus, eiuſmodi retributionem ſiue remunerationem locupletiſſimam fore: Menſuram, inquit, bonam & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum. Quocirca diues herus, vt ſe frugi ſeruo, ſeu fido Oeconomo gratum veréque liberalem oſtendat: Euge, inquit, ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui. Adhæc pollicetur ſe curaturum, vt ſuis diſponat regnum, ſicut ipſi Pater diſpoſuit, vtque ſuper menſam ſuam edant & bibant, quibus diſcumbentibus & ipſe famulorum inſtar præcinctus, miniſtrare velit, ac demum eos ſuper omnia bona ſua conſtituere. Poſtremo quid à Domino magnificentius offerri, & à nobis amplius expectari poterat, præterquam illud? Pater quos dediſti mihi, volo vt vbi ſum ego, & illi ſint mecum, vt videant claritatem, quam dediſti mihi. Et ego claritatem, quam dediſti mihi, dedi eis: vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus. Præclara ſunt hæc ſanè, quibus immenſam ſuam erga nos beneuolentiam, & in præmiis conferendis liberalitatem Chriſtus comprobat; multò etiam futurus electis largior, quàm ſermone vllo exprimi, & à quoquam credi poſſit. Quare nullus ambigendi ſupereſt locus, quin iſtiuſmodi promiſſiones, vt in aliis Dei ſeruis, ſic etiam & multo quidem amplius in ipſa Dei parente ſuum ſortiantur effectum, illámque præmiis in cælo ampliſſimis honoratam eſſe conuincant. Qui enim vnicuique reddet ſecundum opera ſua, tantis Mariæ doloribus, laboribus, meritis iuſta mercede compēſandis deeſſe nec voluit, nec potuit, ſed eius ornandæ & coronandæ rationem habere maximam debuit; quæ ſicut in miniſtrando imprimis ſedula fideliſſimáque, ſic etiam in charitate omníque virtute perfectiſſima fuit, vt verè de illa prædicetur: Multæ filiæ congregauerunt diuitias: tu ſupergreſſa es vniuerſas. Ac veriſſimum eſt Idiotæ dictum: Quodcunque donum alicui Sanctorum vnquam datum fuit, Mariæ non fuit negatum, cui omnis gratia bonorū naturalium, & ſpiritualiū chariſmatum & bonorū cæleſtiū non defuit.

Marc. 9
Ibidem.
Luc. 14
Luc. 6
Matth. 25
Luca 22.
Matth. 24
Luca 12.
Ioan. 17
Deus in Mariæ promiſſiones compleuit, quas alijs fecit credentibus.
Matth. 16
Prouerb. 31
In lib. contemplat. B. Virg. in ſ.c. 2
Mariæ non minus collatum quam cuilibet Sanctorum.

HABEANT ſuam in cælo perennem gloriam, qui olim ſingulari clementiæ, humanitatis, & beneficentiæ laude claruerunt, quemadmodum [a] Abraham, [b] Loth, [c] Iob, [d] Tobias, Martinus, Nicolaus, quandoquidem vel peregrinos hoſpitio libenter exceperunt, vt afflictis & pauperibus compati ac ſubuenire curauerunt, vel defunctis ſepulturæ pietatem exhibuerunt, vel nudorum denum viſcera ſuis aut veſtibus aut facultatibus benignè texerūt. Hinc illi, miſericordes non modò miſericordiam,

a Geneſ. 18
b Geneſ. 19
c Iob. 31
d Tob. 1 & 2
Mariæ donata præmia, quæ miſericordibus in Scriptura promittuntur.

A ſed & fulgentem perpetuóque durantem iuſtitiæ coronam, ſibi apud Deum & Angelos & homines comparauerunt. Tantò autem his Maria beatior, atque in cælis glorioſior exiſtimanda eſt, quanto in omnibus charitatis & miſericordiæ operibus exercendis ſolicitior ac diligentior extitit: præſertim erga illum, qui cùm inde ab æterno diues eſſet, noſtro nomine non ſolum egenus, ſed & nudus, & imbecillis, & rerum omnium indigens puer factus eſt, non habens quidem vbi caput ſuum reclinaret, vbive corpus mortuum, niſi in alieno ſepulchro, condendum relinqueret. Quis autem officioſam & ſedulam Mariæ pietatem erga pauperem Ieſum digne ſatis explicet? quis illi ſuſtum aliquem fratrum iuuandorum ſtudioſum meritò anteponat, B tantámque huius charitatem ſingularibus æterniſque præmiis maximè afficiendam non cenſeat? Illa enim Dei Filium, qui tanquam colonus & viator, vt Propheta loquitur, ad nos declinauit, in domū, adeóque in vterum ſuum excepit, & verbum illud æternum virginea carne ſua contexit. Illa Emanuelem maternis obſequiis domi ac foris fidiſſimè proſecuta eſt, quum natum infantem pannis inuoluit, præſepi impoſuit, lacte pauit, veſtibus induit, manibus deportauit, magnáque cura nutriuit, nihil vt tali paruulo deeſſe pateretur. Eandem charitatem adoleſcenti & iuueni præſtitit, tam impenſe per omnem vitam illi dedita, vt iniuriam filio irrogatam ſuam eſſe reputaret. Igitur vincto, flagellato, iriſo, condemnato, & in crucem ſuffixo intimè compaſſa eſt, morienti fideliſſimè aſtitit, & mortuum demum mœſtiſſima ſepeliuit. C Tam ſincera, vehemens, aſsiduáque charitas non vni ex minimis, ſed Chriſto longè omnium præſtantiſsimo, Deíque Filio vnigenito impenſa, nónne vocationem & inuitationem dulciſsimam promerebatur, vt à Filio regnante tandem audiret: Veni benedicta Patris mei, poſside paratum tibi regnum à conſtitutione mundi? Euge mater bona & fidelis: cunctis frugi ſeruis mihi iure charior, & in miniſtrando diligentior. Super pauca fuiſti fidelis, ſuper multa, imò ſuper omnia bona te conſtituam. Intra in gaudium Domini tui, quod à te nemo tollet, vt Spiritus tuus in Deo ſalutari tuo ſemper exultet. Replebitur nunc in bonis deſiderium tuum: ſanitaberis, quoniam apparuit gloria mea: inebriaberis ab vbertate domus Dei, & torrente diuinæ voluptatis potaberis. Vbi ſum ego, & tu D manſura es, vt quemadmodum prius eras ſocia paſſionum, ita nunc conſolationum quoque in regno meo particeps fias. Meam claritatem, quam ab initio mihi dedit Pater, ſi vlli alij, tibi vel maxime cōmunem eſſe volo, vt eam videas, ſimúlque guſtes, quam ſuauis ſit Dominus, in quem crediſiſti, quem amaſti, & præ omnibus deſideraſti. Hæc eſt vita æterna, in qua perficientur quæcunque tibi dicta ſunt atque promiſſa: vt Patrem verum Deum ſolum, & me ab illo miſſum de facie ad faciem ſine fine videas, & videndo ſine faſtidio diligas, & diligendo continuè perfruaris, hócque ſummum bonum cum electis & prælectis omnibus ſecurè poſsideas in ſempiternum.

Matt. 5 & 6.
Maria Chriſto pauperi humanitatem & miſericordiam omnem impendit.
Luc. 6 & 12.
Hebr. 13
2. Cor. 8
Matth. 8.
Ioan. 19.
Quam ſedula fuerit Maria in Chriſto curando, & per omnem vitam iuuando.
Ierem. 14
Chriſti matrē coronātis amica & liberalis promiſſio.
Homilia 2. de Aſſumptione Virg.

Neque vero ſine veterum exemplis iſthæc proferimus, qui eodem ferè modo de Mariæ aſcendētis in cælum gloria ſunt philoſophati. Vnde Fulbertus in homiliis Augu. aſcriptis hoc modo tradit

Teſtimonia veterum de Chriſto matrē humaniter excipiente & honorante.

A Hodie Maria à ſponſo Filio & Domino congruè audiuit: Iam hiems tranſiit, imber abiit & receſſit. Surge proxima mea, ſponſa mea, columba mea & veni.] Adiungit poſtea, thronum Regium in aula Regis æterni ab Angelis Mariæ collocari, quam Rex ipſe Regum, vt matrem veram & ſponſam decoram, præ omnibus diligat, & amoris amplexibus ſibi conſociet, quæque in illa beatorùm regia primi ordinis teneat dignitatẽ. Notauit & Idiota, quod ſicut Maria circa humanam Chriſti naturam dulciſſimè verſata eſt, dum puerum illum lactaret, lauaret, foueret, leniret, amplecteretur, oſcularetur, cæteráque humanitatis officia Filio exhiberet: ſic illum viciſſim optimæ matri ſuæ diuinitatis dulcedinem ſingulariter indulgere. Sed & Bernardus ſuperiora confirmat, cùm de Chriſto B ſcribit, qui ſedens in dextera Patris, matrem ad thronum gloriæ aſcendentem voluerit honorare, & in beata [illegible]itatione ſuſcipere, hoc velut epithalamium depromens; Oſculetur me oſculo oris ſui. Etenim non ſolum tota cæleſtium legionum multitudo in Mariæ occurſum prodidit, illámque ad thronum gloriæ magno deuotionis affectu deduxit, ſed & Filius placido vultu, ſerena facie, diuinis amplexibus eandem ſuſcepit, & ſuper omnem creaturam exaltauit, ac denique dulciter oſculatus eſt. Quod ſi, inquit, oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe: quod præparauit gignenti ſe, & quod omnibus eſt certum, diligenti præ omnibus, quis loquatur. Felix planè Maria & multipliciter felix, ſiue cum excipit Saluatorem, ſiue cum à C Saluatore ſuſcipitur: vtrobique mira dignitas Virginis matris: vtrobique amplectenda dignatio maieſtatis.] Ac rurſus: Quem Maria in caſtellum mũdi huius intrantem prius ſuſceperat, ab eo ſuſcipitur hodie ſanctam ingrediens ciuitatem. Sed cum quanto, putas, honore, cum quanta, putas, exultatione, cum quanta gloria? Nec in terris locus dignior vteri Virginalis templo, in quo Filium Dei Maria ſuſcepit; nec in cælis regali ſolio in quo Mariam hodie Mariæ Filius ſublimauit.] His planè reſpondent, quæ Amadeus refert, Mariam de carnis habitaculo eductam, cum ætatis eſſet prouectæ, ad Chriſtum Filium glorioſè migraſſe, ac ciues cæli venerandos in ſui obſequium & deductionem paratos inueniſſe, mirantibus omnibus tantum felicis animæ nitorem, quæ nullam omnino labem D contraxiſſet: Chriſtum ipſum dixiſſe; Tota pulchra es mater mea, & macula non eſt in te. Surge amica mea, columba mea, formoſa mea, immaculata mea, & veni. Quæ quum vt Auguſta Regina deduceretur, ſummiſque omnium cælitum laudibus extolleretur, nouum & admirandum in cælo ſplendorem apparuiſſe, ac ipſam diuinas laudes vna cum aliis celebraſſe, quod anima ſimul & corpore ſuper omnes cælites exaltata, in ſublimi ſede gloriæ collocaretur: eandem deinde in cælo glorioſiſſimam, & orando potentiſſimam, inenarrabili charitate adeſſe mortalibus.

In lib. contemplat. de beata Virgine cap. 8

Serm. 1. de Aſſumptione Mariæ.

Quomodo Maria in cęlũ veniens honorata ſit.

Felix Maria, ſiue ſuſcipiat Chriſtum, ſiue ab eo ſuſcipiatur.

Maria in Regali ſolio à Filio ſublimata.

Homil. 7 de Virg. matre.

Q v o d ſi Nouatores hanc incomparabilem Marię ſublimitatem, ſiue in cælis præſtantiam, ægrè concedent, multo minus approbabunt, quod à Bernardo Maria nobis facta dicitur aduocata, & mater miſericordiæ, reginàque cælorum, quæ apud Deum ſalutis noſtræ negotia efficaciter pertractet;

Tàm preclarè dici ægrè ferunt de Mariæ gloria & coronatione, vt ferre non poſſint Nouatores.

Serm. 2. de Aſſumptione Virginis.

A quia nec voluntas ei deſit, nec poteſtas. De quibus epithetis non falſò Mariæ tributis, & in Eccleſia certè probatis (quicquid aduerſarij obſtrepant) nos loco ſuo poſtea diſſeremus. Eodem ſupercilio reprehendent Anſelmum, quod ſcripſerit: Stipatus mille millibus, imò innumerabilibus Angelorum agminibus, Deus ipſe huic piiſſimæ matri ſuæ de hoc mundo migranti occurrit, eámque ſuper omnes cælos exaltatam, cunctæ ſecum creaturæ perenni iure dominaturam, in throno gloriæ collocauit.] Et rurſus: ipſe Ieſus, Deus & Dominus omnium, Filius benedictus huius caſtiſſimæ Virginis & Dominæ rerum, ei, ſicut ſuæ vnicæ matri, totus feſtiuus occurrere volebat: & aliquis de familia ſua ſe tanti gaudij immenſitati ſubtraheret?] Accuſabunt & Hildephonſum, cuius teſtimonio B Chriſtus matrem in throno regni collocauit, & eam in immortalitatis gloriam tranſpoſuit, ac ſuper choros Angelorum euexit. Qui hoc etiam ſcribit: Hodie Maria cum Angelis coronatur in regno, quod olim ei præparatum eſt, vna cum Sanctis à conſtitutione mundi. Hodie collocatur in throno à dextris Dei, ſicut canitur in Pſalmis: Aſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, circondata varietate virtutum.] Ac rurſus alio loco: Etſi impartit præmia iuſtus Iudex Chriſtus Dominus, ſecundum Apoſtolum, vnicuique iuxta opera ſua, huic tamen ſacratiſſimæ Virgini genitrici ſuæ, ſicut incomparabile eſt quod geſſit, & ineffabile donum quod percepit: ita eſt inæſtimabile atque incomprehenſibile præmium & gloria, non dico inter cæteras ſacras virgines, verum etiam vltra omnes C Sanctos, quam promeruit.] Mordebunt itidem Sophronium Hildephonſo antiquiorem clariſſimè pronunciantem, quòd Maria vſque ad throni celſitudinem proceſſit, atque in regni ſolio ſublimata, poſt Chriſtum glorioſa reſedit. Sic enim vbique, inquit, confidenter ſancta Dei canit Eccleſia, quod de nullo alio Sanctorum fas eſt credere, vt vltra Angelorum & Archangelorum dignitatem merito tranſcenderit.] Ac rurſus: Creditur quod Saluator omnium ipſe per ſe totus feſtiuus occurrit, & cum gaudio eam ſecum in throno collocauit. Alias autem quomodo impleuiſſe creditur, quod in Lege ipſe præcepit: Honora patrem tuum & matrem tuam?]

Li. 1. de excel. Virgin. cap. 8

Serm. 2. de Aſſumptione Virginis.

Pſalm. 44

Serm. 2. de Aſſumptione Virginis.

Quomodo Hildefonſus ſingularem Mariæ in cælis gloriam proponat.

In ſerm. 2. de Aſſumptione Virginis.

Maria poſt Chriſtũ in regali ſolio reſedet, ſuper omnes Angelos exaltata.

Exod. 20

Q v o d ſi dictos Patres non audient Nouatores, adeò perfrictæ frontis illos futuros non arbi- D tror, vt magnum illum, nec ſatis laudatum vnquam Athanaſium vel repudient, vel aſpernentur. Is verò tam vetus & probatus Doctor, etiam de Maria in cælum aſſumpta interpretatur, quod per Dauidem dictum eſt: Aſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato; circundata varietate. Hanc enim eſſe aſfirmat, quæ vt Regina, à dextris Filij vbique regnãtis aſſiſtat, háncque nouam Euam, vitæ matrẽ ſempérque & vndequaque beatiſſimam Reginam, Dominam & Deiparam ritè ſalutari, quemadmodum Capite ſequenti ex eodem Athanaſio pluribus aſtruemus. Atque hactenus oſtendiſſe ſufficerit, quæ ſit veterum confeſſio de incredibili veréque admiranda Deiparæ gloria, quam felix eius anima corpore iam exuta, non ſine ſummo Eccleſiæ triumphantis applauſu in cælo percepit, Chriſto quidem imprimis matrem vt chariſſimam, ita & digniſſimam honorante, & ſumma illi æternáque

Athanaſij Magni teſtimonium de Maria, vt Regina & Domina in cęlo regnãte.

In Euangel. de ſanctiſſ. Deipara.

Pſalm. 44

Superiorum Epilogus.

que præmia decernente. Veriſſima eſt enim ſem- A
Bernardi Regula de ſingulari Mariæ gratia & gloria.
pérque retineoda Bernardi Regula: Quantum gratiæ Maria in terris adepta eſt præ cæteris, tantum & in cælis obtinet gloriæ ſingularis.] Nec mirum ſanè: Si enim eadem Virgo mater præ omnibus Chriſtum in terris dilexit, quod omnibus eſſe certum idem Bernardus affirmat, quoniam charitati præmium beatitudinis eſſentiale debetur, vt Theologi aſſeuerant, conſequens eſt, in cælcſti gloria primarium locum, eidem ſummè ſummum bonum diligenti competere, vt in throno Diuinitati proximo præ omnibus collocetur, ſicut [a] Ric-kelius non leuiter probat. Proinde [b] Anſelmus Mariæ gratiam, gloriam & felicitatem immenſam dicere non veretur, quæ ſua quidem glorificatione inæſtimabiliter patriam cæleſtem cohoneſtet ac illuſtret. [c] Andreas verò Crentenſis illam Reginam omnis humanæ naturæ, quæ, ſolo Deo excepto, ſit omnibus altior, vocat. Demum [d] Epiphanius, vt ſemel finiam, in hunc modum admirabundus exclamabat: Maria, ſolo Deo excepto, cunctis ſuperior exiſtis: natura formoſior es ipſis Cherubim, Seraphim, omni exercitu Angelico, cui prædicandæ cæleſtis ac terrena lingua minimè ſufficit, imò verò nec Angelorum; columba pura, ſponſa indiuiduæ Trinitatis, & à Deo ipſo in honore habita.]

Serm. 1. de feſto Aſſumptionis Virg.
Ibidem.
Mariæ ſummè diligenti ſumma competit beatitudo.
a Lib. 4 de laudib. Virginis Art. 5
b Lib. de excellentia Virginis ca. 8
Maria cæli decus, ac lamen.
c In Encomio de dormitione Deiparæ.
d In Serm de laudibus B. Virginis.
Maria cunctis ſuperior, Deo tantum excepto, iuxta Epiphanium.

CAPVT QVINTVM.

An Maria poſt mortem in corpore non ſit reſuſcitata, & in cælos aſſumpta? Idem quorum teſtimonijs, quibuſque rationibus & Scripturæ exemplis eiuſmodi corporalis reſurrectio & aſſumptio Virginis confirmetur? Quid præterea ſecus opinantibus liceat reſpondere, ac de fructu eiuſcemodi tractatiouis?

Paulus animæ & corporis felicitatem deſiderauit, ac deſiderandam oſtendit.

SVPRA meminimus, duplicem felicitatem, quę tum animæ tum corpori reſpondeat, homini à Deo propoſitam eſſe. Vtramque Paulus Apoſtolus expetebat, quoniam & corporeis vinculis diſſolutis cum Chriſto eſſe, & in hoc mortali tabernaculo ingemiſcens, ſuperueſtiri ſummopere deſiderabat, vt quod mortale eſt, à vita abſorberetur. Vnde rurſus domum in cęlis æternam ſibi poſt mortem promittebat, ac ſimul Chriſti aduentum, per quem humile corpus ſuum non modò reformaretur, ſed etiam Redemptoris clariſſimo corpori conformaretur, fidenter expectabat. Et ſi verò mortales omnes, ſicut Ethnici quoque ſcriptores teſtantur, naturali quodam felicitatis deſiderio teneantur, tamen piorum & Chriſtum ſincere amantium manet proprium, vt in hoc mortali corpore peregrinantes, & cum veræ fidei luce ambulantes, non animæ ſolùm felicitatem expetant, ſed ad corporis etiam redemptionem, ſicut idem Apoſtolus appellat, & conſequentem eius felicitatem vehementer aſpireot: nimirum vt imagini Filij ſuique Capitis hoc quoque modo conformes efficiantur. Qua in re Maria quidem nihil à Sanctis alijs diuerſum habuit, ſed potius hoc ipſum deſiderium, vt corpore beatetur, tantò magis in illa peregrinante videtur arſiſſe, quanto certius de dotibus corporis glorificari cognoſcebat, quantóque iucundior erat illi memoria Chriſti filij, quocum tam præclare ageretur in illa glorioſa & auguſta ſuæ carnis poſt mortem reſurrectione. Nec dubium ſanè, quin, ſicut Ioannes dilectus, ſponſa hæc ſummè dilecta ſumméque diligens, ex animo dixerit ac rogauerit ſæpè: Veni Domine Ieſu, Veni, inquam, vt anima mea velut carcere liberata, tibi perfectè adhæreat, téque ſine impedimēto cum Angelis laudet, ac vous tecum in cælo ſpiritus efficiatur. Veni præterea, vt hoc corpus meum, quod primo ad- B uentui tuo domicilium ac hoſpitium deligere dignatus es, citò viuificetur, atque, ſi fieri poteſt, à corruptione integrum conſeruetur, tuoque corpori rediuiuo conformetur, nimirum, vt vbi tu es cum anima ſimul & corpore beatiſſimus, illic & ego vtraque ex parte tecum coniunctiſſimè viuam, ſimulque caro mea & cor meum in te Deo ſalutari meo ſemper exultent. Quem enim modum feruēs amor recipit atque ſeruat? & præſertim in flagranti illo Marię pectore, nihil vt abſurdum eſſe videatur, ſi exiſtimemus, matrem Domini ex ſumma quadam in Deum fiducia, & è maxima erga Filium familiaritate ante mortem crebro id petiuiſſe, vt non ſolùm animæ, ſed & corporis felicitatem, ex ſingulari quadam gratia obtineret. Quid enim, ſi C Spiritus ſanctus, qui vbi vult ſpirat, & poſtulat pro nobis (vt Paulus inquit) gemitibus inenarrabilibus, quin, inquam, ſi ille Mariæ hoc pium votum deſideriúmque ſuggeſſit, atque pios motus in animo tam mirabilis Propheciſſæ excitauit: motus, inquam, fidei, ſpei & charitatis, qui ad immortalitatem citius impetrandam tali precatrici congruerent, ipsique Deo grati eſſent? Qui enim, ſi & ipſa Spiritu afflata, & ſingulari fidei lumine illuſtrata, ob hanc ipſam cauſam diceret: In pace in idipſum dormiam & requieſcam: quoniam, tu Domine, ſingulariter in ſpe conſtituiſti me: Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea, inſuper & caro mea, requieſcet in ſpe. D Quanquam hæc prophetica verba de Chriſto præcipuè dici, ſicut & Petrus interpretatur, minimè ignoramus. Sed enim ſiue Maria ſicut Chriſtus) de ſua reſurrectione breui ſequutura præſciuerit, ſiue illam neſciuerit, de teipſa modò non valde ambigit Eccleſia, piè nimirum perſuaſa, quemadmodum oſtendemus, inter alia multa & mirifica priuilegia Deiparæ conceſſa, hoc quoque non minimum eſſe, quòd illa poſt mortem in carne reſuſcitata, & beata immortalitate veſtita, corporis quoque felicitatem perceperit, vt iam vna cum anima ſimul & cæleſti regno auguſte triūphet,

Philip. 1
2. Cor. 5
Philip. 3
Roman. 8
Maria beatitudinem corporis ante mortem ſæpe multúmque deſiderauit, ac deſiderandi cauſam habuit.
Maria vehemens deſiderium ad ſuum Filium aſcendēdi cum corpore & anima.
Apocal. vlt.
Ioan. 12 & 17.
Maria ſæpe petiuiſſe videtur, vt cū anima & corpore veniret ad Filiū glorificatum.
Ioan. 3
Rom. 8
Pſalm. 4
Pſalm. 15
Actor. 3
Eccleſiam modo ſibi perſuaſum habet, Mariā in carne reſuſcitatā & cum corpore beatā eſſe.

Propoſitio cũ diuiſione de ſequenti tractatione.

Quam piam Eccleſiæ credulitatem non eſſe vanam aut nuper excogitatam, floccique pendendam, nos primum veterum ſcriptorum ſententiis confirmabimus: deinde rationes varias, quæ hanc ſententiam piis probabiliorem faciant, in medium adducemus: poſtremò illis reſpondebimus, qui virginem cum corpore in cęlos aſſumptam vel negant vel dubitant.

Teſtimonia ſcholaſticorũ & vetuſtiorũ Latinorũ, qui Mariæ corpus glorificatum tribuunt.

a In explicatione Euangel. de feſto Aſſumptionis
b In 4 part. ſummæ, titulo 15.
c In opuſculo 8 circa expoſitionem ſalutat. Angelicæ.
d In vltimum cap. Ioannis & in 4. ſent. diſtinct. 12 Art. 14.
e In ſpeculo beatæ Virg.
f In 3. ſentẽt. diſtin. 3 q. 1

Ordiemvr autem à ſcholaſticis Doctoribus, quorum certè non contemnenda eſt authoritas, in his potiſſimum quæ conſentienter aſtruunt, ſicut de corporali Mariæ in cælos aſſumptione vno quaſi ore loquuntur. Qua de re dubitandum non eſſe [a] Rickelius aſſerit, quoniam à fidelibus piè credatur, idémque à Doctoribus confirmetur, Mariam cum reſuſcitato corpore in cælos aſſumptam eſſe, ſicut & [b] Antonius Archiepiſcopus Florentinus affirmat. Hinc & [c] Thomas Aquinas, qui ſcholaſticorum Doctorum eſt facile princeps: Credimus, inquit, quòd poſt mortem Maria reſuſcitata fuerit, & in cælum deportata.] Id quod [d] Albertus Magnus cum Hugone Victorino confirmat, nec ſolum Deiparæ, ſed etiam aliis, qui cum Domino reſurrexerunt, duplicem corporis & animæ in patria ſtolam adſcribit. Tum [e] Bonauenturæ teſtimonio ſancti Doctores probabiliter ſentire videntur, & rationabiliter probare nituntur, & fideles hunc ſenſum piè amplectuntur, quod beata Maria iam cum corpore ſit aſſumpta, & corpus iam omnino cum anima ſit glorificatum, vt ipſe loquitur. His pulchrè conſonat Durandus inter ſcholaſticos & ipſe nobilis, in hunc modum ſcribens: Incineratio ſeu reuerſio corporis humani in puluerem, eſt pœna peccati originalis ſecundum legem communem, per quam natura derelicta fuit ſibi, & ideo ſicut de terra formatum eſt corpus, ſic in terram reuertitur. Sed beata Virgo priuilegiata fuit in hoc articulo & rationabiliter; vt ſicut corpus Chriſti ſumptum de corpore Virginis fuit immune à tali corruptione, ſecundũ illud Pſalmi: Non dabis ſanctum corpus tuum videre corruptionem: ſic corpus Virginis, de quo fuit ſumptum Corpus Chriſti, fuit immune ab eadem corruptione.] Suffragatur & Richardus Victorinus, qui Mariam propter aſſumptionem pulchrè vocat arcam fœderis Dauid humeris allatam, nec ſine magno iubilo tranſlatam, quæ Trinitati coniuncta, deſideratis Filij ſui oſculis modo fruatur. O iubilum, inquit, quo iubilat mater nato vnita: O quàm præclara rutilat duplicibus veſtita: verè ſurrexit ô dulcis mater Chriſti.] Tum ex Bernardi oratione ſatis apparet, quòd hac de re nihil dubitarit, cùm aperte pronunciet, Virginem glorioſam cælos aſcendiſſe, magnámque idcirco cæleſtium exultationem fuiſſe, cùm eius & vocem audire, & faciem, & beata eiuſdem frui pręſentia meruiſſent. Affirmat illam prę omnibus amatam & ornatam, quam Chriſtus ſtola gloriæ indueret, coronam pulchritudinis in eius capite ponens. Auguſtinus verò, qui vnus pro multis ſat eſſe debet, quemque poſtea differentem inducemus, grauiſſimas rationes ad hoc probandum inſtitutum adfert, ac demum ita concludit: Conſideratis igitur vniuerſis, vera ratione ſentio confitendum, Mariam in Chriſto & apud chriſtum eſſe. In Chriſto, quia in ipſo viuimus, mouemur & ſumus: apud Chriſtum tum glorioſè ad æternitatis gaudia aſſumptam be-

Pſalm. 15

Parte 1. de viſione Ezechielis vlt. 2. Reg. 6

Serm 1. de Aſſumptione Virginis.

Actor. 17

A nignitate Chriſti, & honorate ſuſceptam præ cæteris, quam gratia honorauit præ cæteris; atque ad communem humilitatem non eſſe adductam poſt mortem, putredinis videlicet vermis & pulueris, quæ ſuum & omnium genuit Saluatorem.] His omnibus haud malè reſpondet, quod vidua ſancta Brigitta cœlitus illuſtrata monet, duo duntaxat, Chriſti nimirum ac Mariæ corpora glorificata in cæleſti patria reperiri. Poſtremò Lauſanenſis Epiſcopus tum pius, tum eruditus Amadeus hoc modo teſtatur: Maria prima poſt Deum ſuper omnes cœligenas in ſede gloriæ collocatur: ibi reſumpta carnis ſubſtantia (neque enim credi fas eſt corpus eius vidiſſe corruptionem) & duplici ſtola induta, Deum & hominem in vtraque natura, quanto cæ- B teris clarius, tanto ardentius vniuerſis, mentis & carnis oculis contemplatur.

Lib. Reuelationũ 6. Homil. de Virginea matre.

Quomodo Græci ſcriptores Mariam cum corpore reſurrexiſſe & aſcendiſſe teſtentur.

Lib. 2. Eccl. hiſtor. 21 & 23. Item lib. 1 cap. 3.

In parte 3 annalium.

Sed nunc ad Græcos rem clarius etiam explicãtes veniamus, ex quibus Nicephorus diſertè pronunciat. Vbi ad Gethſemane peruentum eſt, ſepulturæ quidem illa, Filium imitata, traditur: per illum autem ad diuina tabernacula, ad ipſum ſcilicet paradiſum, vbi & vitæ arbor conſita eſt, ratione ea, quam qui hæc fecit Deus nouit, transfertur.] In eundem ſenſum alibi quoque docet, Dei genitricem incorruptibili corpore reuixiſſe ac reſurrexiſſe. His Michael Glycas conſonat, ſequenti oratione: Tametſi Virgo mater naturæ legibus fuit obnoxia, tametſi mortem degustauit, tametſi vt homo in ſepulchrum eſt depoſita: naturæ tamen fines atque terminos ſuperauit & exceſſit, neque ſepulchrum, nec mortalitas eam in poteſtate ſua retine- C re potuit. Nam & ipſa de ſepulchro reſurrexit, prorſus vti filius eius, idémque Deus etiam fecerat, ſolis ſepulchralibus exuuiis in monumento relictis.] Tum idem ad Alipium Monachum ſcribẽs, inter cætera hoc etiam tradit. Qua ratione Maria, omnis labis expers, per mortem ad vitam corpore ſimul & anima tranſierit, id admirabiliter alicubi diſſerit Andreas Cretenſis. Sed neque minus quoque perſpicue & clare iſthæc ipſa ob oculos ponit magnus ille hymnographus Coſmas: Tu inquit ille, ſacra & caſta Virgo, quæ præter naturæ ordinem Deum enixa es, chara victoriæ ſymbola deferens, illũmque qui te genuit æmulata, ſuper naturam naturæ legibus concedis. Nam & moreris, & mortuo cum Filio denuo exuſcitaris, vna cum illo in omnem victura æternitatem.] Ac rurſus ab eo- D dem Coſma traditur, Mariæ corpus in ſepulchro incorruptum aſſeruatũ, admirabilitérque ex terrena hac ſtatione ad cæleſtem ſedem tranſlatum, atque conglorificatum eſſe.] Vt cætera prætereamus, quæ idem Coſmas à Glyca valde laudatus in eundem ſenſum adduxit.

Maria de ſepulchro reſurrexit relictis exuuiis.

Teſtimonia Andreæ Cretenſis, Metaphraſtis & ſimonis de corpore Mariæ poſt mortem reſurgentis.

In Enc. de dormitione Virginis.

Et quoniam de Andrea Cretenſi Archiepiſcopo Hieroſolymitano virόque percelebri facta eſt mentio, in hunc ille modum docet luculenter: Sicut non fuit corruptus Mariæ parientis vterus, ita mortuæ caro non interiit. Partus effugit corruptionem, & ſepulchrum non admiſit interitum. Stat enim ſepulchrũ inane vſque ad hodiernum diem, quod & teſtimonio approbatũ eſt, & approbat ſactam trãſlationẽ.] Et rurſus: Quæ author ẽ vitæ peperat, in eo loco iam rediuiua collocatur, vbi fons perennis eſt vitæ: vbi nihil adeſt materiæ fluxæ aut caducæ: vbi nullæ infeſtant moleſtiæ, aut vitæ huius

Maria cũ corpore aſcendens ſpectaculum fuit longè pulcherrimum.

ærũnæ, vbi ingratę denique nullę obtinẽt rerum viciſſitudines. quid multis? Spectaculum inter omnia quæ ſpectari poſſunt, pulcherrimũ hodie exurgens, ac cęlos omnes latè penetrans, eos cum ſempiterna illa mẽte ac ſpiritu ſermones miſcet, quos is vel ſolus vel maximè nouit, qui corpus & animã illi⁹ primo inter ſe vinxerat, mõq; ſoluta, indiſſolubili ſocietatis vinculo inter ſe rurſũ colligauerat.] Omitto cætera, quæ aliquot concionibus ille proſequitur, multa, quæ huc pertineot, interſerens, ac pulchrè vocans Deiparæ corpus μεταπθὲν καὶ θεόληπτον hoc eſt, quod in cœleſtem incolamm tranſpoſitum, & à Deo aſſmptum eſt, ſicut in Græcis eius codicibus vetuſtiſſimis, qui nondum Latinè facti ſunt, & Romæ extant, ſcriptum reperimus.

a In Serm. de vita & dormitione Virginis.

His planè aſtipulatur [a]Simeon Metaphraſtes, quum aſſetit, Mariæ, ſacratiſſimum corpus ab eiuſdem Filio & Deo ad diuina illa & cœleſtia rabernacula eſſe tranſmiſſum, vbi ſecum & corpore & anima perpetuò verſetur. Tum [b]Germanus ille Patriarcha Conſtantioopolitanus, qui clariſſimi olim oominis fuit, hoc modo Mariam affatur: Viuit Spiritus tuus in omne æuũ, & caro tua ſepulchralẽ corruptionem oon eſt experta.] Iterum verò: Sacratiſſimæ Virginis caro ex mortuis iam reſuſcitata, expedita & ſpiritualis effecta eſt, vtpotè ad omnem immortalitatem & incorruptionem iam transformata.] Ac rurſus: Corpus tuum Virgioeum omnino ſanctum eſt, & humanum quidem, ſed quod ad ſummam immortalitatis vitã peruenerit, adeòque integrum ſit, & abſolute viuum & obdormitioni minime obnoxium: quippe quòd vas Dei capax fuerit.]

b In homil. de obdormitione Vir.

Caro Mariæ ſicut & Chriſti ſepulchralẽ corruptionẽ experta non eſt.

Teſtatur & Damaſcenus, corpus Deiparæ ſanctum, & integrum, & interitui minime obnoxium: tertio die ex monumento reſurrexiſſe, & matrem ad Filium ex ſepulchro tranſlatam eſſe: Hodie, inquit, Virgo immaculata non in terram reuerſa eſt, ſed cùm eſſet animatum cælum in cæleſtibus tabernaculis collocatur, vt filia veteris Adam, veterem ſentẽtiam ſubiicit, nã & eius filius, qui eſt vita ipſa, eam non tecuſauit: Vt autem Dei viuentis mater, ad illum ipſum digne aſſumitur.] Ac iterum aperte pronuntiat: Non enim anima tua io infernum deſcendit, nec caro tua corruptionem vidit. Nnn corpus illud tuum immaculatum, ac labis omnis expers in terra relictum eſt, verum in cælo regiis ſedibus tu Regina, Domina, hera ac vere mater & genitrix depoſita es.] Eiuſdem teſtimonio corpus Virginis exuta mortalitate, incorruptionem induere nportebat, vt cuius in partu incolumis Virgioitas manſit, eadem è vita migrante corpus ita conſeruaretur, vt non diſſolutum, ſed ad præſtantiorem & diuiniorem vitam tranſlatum, in infinita ſeculorum ſecula perduraret. Non repetam cætera, quæ in eundem fere ſenſum & grauiter docet, & publicè concionatur, & copioſè diſſerit Damaſcenus, planéque confirmat, Mariæ corpus relictis faſciis ſepulchralibus in ſublime raptum abiiſſe.

Damaſceni teſtimonia de MARIA poſt mortem reſurgente.

In Orat. 2 de obdormitione Mariæ Virg.

Ioan. 14

A c prioribus quidem omnibus, quos hactenus adduximus, vetuſtior eſt Iuuenalis Archieſpicopus Hieroſolymitanus, vir in Syoodo Calcedonenſi valde probatus, quem in præſenti cauſa velut teſtem omni exceptiooe maiorem, Euthymius, Damaſceous, Metapbraſtes, Nicephorus atque Glycas producunt. Is vero à ſummis Princip. Marciano atque Pulcheria monitus, coram multis in magno Patrum conceſſu id reſpondit, quod ipſe rerum ad Eccleſiam ſuam Hieroſolymitanam ſpectanrium peritiſſimus, longa veracique maiorum traditione cooſirmatum acceperat: timirum Apoſtolos totum triduum ad Mariæ Deiparæ monumeotum perſeuetaſſe, atque cum clauſum illud aperuiſſent, ſepulchralia tantum lintea illic inueniſſe, intemeratum vero corpus eius iam tranſlatum nuſquam apparuiſſe, ſed ſimile quiddam cum Chriſti corpore, quod è clauſo ſepulchto lintheis tanmminodò illic relictis ad vitam reduit, expertum fuiſſe. Vbi Leonem Impetatotem, cui ſapientis cognomentum haud temere tributum fuit, liber adiicere, quum & ipſe Mariæ obdormitionem docta & diſerta oratione celebret, ac inter cætera hoc modo Græce concioaetur: Μητρὸς θεοῦ ἑορτὴν τιμώμενοι ποία γλῶσσα τὴν τιμὴν ἐξισώσει πρὸς τὴν ἀξίαν, οὐκ ἐνδέουσαν τῆς εὐφημουμένης διακοπικὴν καὶ νῦν ἐκτελεῖται πανήγυρις, ἡ γὰρ πάντων δεσπόζουσα χορηγεῖ τὴν ὑπόθεσιν. τίς λόγος τῷ μεγέθει ταύτης συνεκταθήσεται;

Iuuenalis Epiſcopi authoritas de Maria cum corpore reſuſcitata.

Et paulo poſt: τί σοι ὁ τὰ μεγαλεῖα ποιήσας μέγας υἱὸς ὑπερευλογημένη σήμερον ποιεῖ; τί γίνεται; τί τὸ ὁρώμενον; ἢ τὸν κιβωτόν σε τοῦ ἁγιάσματος, τὸν ὑπερέχοντα νυμφῶνα, τὸν θειότατον θρόνον εἰς τὸ θεῖον ἑαυτοῦ ἀνάκτορον μετατίθησιν, καὶ τὴν ἐξ ἧς λαβὼν τὴν σαρκικὴν στολὴν, μετ' ἀνθρώπων ἐπολιτεύσατο, ἐν ὑψίστοις φέρει, συνδιατρίβειν τῷ σαρκωθέντι ἀναλαμβάνων;

Hoc eſt, diem feſtum matri Dei ſacrum, ſolemni ritu ac cæremonia celebtemus. Sed quæ linguæ facultas celebritatis huius honorem, pro dignitatẽ ſoa, quæ ſane noſtris laudarionibus acclamationibúſq; nihil indiget, exæquabit? Quin & nunc Dominicus peragitur celeberrimus conuentus atq; ſolennitas. Hoc enim etiã argumentũ ea, quæ omnibus dominatur, ſuppeditat Maria. Ecquæ oratio tantæ amplitudini huius tam celebris feſtiuitatis coextendetur ac par eſſe poterit? Ac deinde ſermone ad Mariam ipſam conuerſo: O ſuper omnes benedicta, inquit, qui ſolus magnalia facit prępotens Filius tuus, qui hodie tibi præſtat? quid agitur? quod ſpectaculum exhibetur? At non, obſecro, te ſanctificationis arcam, ter ornatiſſimum thalamum, & diuiniſſimum thronum ad ſuum diuinum & auguſtale templum tranſponit? An non te illam, ex qua carnis indumentum, quocum inter homines verſatus eſt, ſuſceperat, ad ſumma cælorum faſtigia cum carne deſumens, vt cum ipſo in carne verſareris, euehit? Et ne multis (prolixum enim ſit omnia repetere) hic Impetator Mariam vna cum corporis ſui tabernaculo ad Filium tranſlatam, ac indiſſolubili ſocietatis conſuetudiníſque vinculo longe arctiſſiméque Chriſto coniunctam eſſe, ſermone luculento teſtatur. Eandem ſeotentiam Simeon Metaphraſtes & Michaël Syngelus (vt ſcriptores alios Græcos prætercam) memoriæ prodiderunt, M a r i æ rum reſurrectionem, tum Aſſumptionem in corpore factam plane aſſeuerantes.

Leonis Imperatoris teſtimoniũ in laudem aſſumptæ Virginis enarratã.

Maria carne veſtita, & ad cæli faſtigiũ euecta, cui miniſtrãt cęlites.

Ser. in Euangel. de ſan. Deipa.

Supereſt vt ab Athanaſio, qui non minus Latinis, quàm Græcis probatus eſt Theologus, in Mariæ gratiam ſuffragium capiamus. Hic igitur grauiſſimè docet, non modo Chriſtum ex Virgine oatum

Teſtimonium Athanaſij de Maria poſt

puſt mortem reſurrexiſſe, & regnare cœpiſſe, ſed A
mortem reſuſcitata, & corporis incorruptionem adepta. etiam genitricem mortem temporariam cum bea-
ta immortalitate cummutaſſe, iámq; carnis incor-
ruptibilitate veſtitam, vti Reginam & Dominam
Filio ſuo in cœlis aſſiſtere. Quocirca in ea concio-
ne, quam verè Athanaſij eſſe Glycas confirmat, &
Parte 3. Annalium. Romana ſimul agnoſcit Eccleſia, hoc modo ſeri-
ptum legimus: Quandoquidem ipſe Rex eſt qui
natus eſt ex Virgine, idémque & Dominus & Deus,
ea propter & mater quæ eum genuit, & Regina &
Domina & Deipara propriè & verè cenſetur, lice-
bitque nobis ita congruenter dicere, dum ad ipſam
Maria Regina & Domina a dextris Filij cũ carne gloriosa. & ad eum, qui ex ea genitus eſt; carniferum Filium
reſpicimus: Nunc, ſcilicet, adeſt Regina à dextris
tuis in veſtitu deaurato circumamicta, variegata,
eò quòd ſecundum ſexum fœmineum Regina & B
Pſal. n. 44 Domina & mater Dei appellari debeat. Eáque nunc
vt Regina aſſiſtens à dextris Filij vbique regnantis,
quaſi in veſtitu deaurato, incorruptionis & im-
mortalitatis, circumamicta & variegata, ſacris & ſo-
lennibus verbis celebratur, non quidem ſecundum
ſpiritualem ſimplicitatem, aut quaſi ſine corpore
& carne aſſiſtat, ſed quòd induta ſit (quantum ſpe-
ctat ad ſanctiſſimam eius carnem) incorruptibili-
tate & immortalitate.] Nec multò poſt: Proinde
illa noua Eua mater vitæ appellatur, variegatáque
Maria noua Eua & mater vitæ permanet ad primitias Vitæ immortalis. permanet ad primitias vitæ immortalis omnium
viuentium. Dicimus eam igitur iterum atque ite-
rum, & ſemper & vndequaque beatiſſimam.] Ex
quibus facilè intelligas, quanti Athanaſius faciat
Mariæ carnem ſanctiſſimam, vtpote quam fatetur
non ſolùm ante, ſed etiam poſt mortem eius à Deo C
valdè honoratam, magníſque priuilegijs mirabili-
ter decoratam eſſe. Præterea hinc liquido conſtat,
tantum Eccleſiæ lumen nihil dubitaſſe, adeóque
palam docuiſſe, Virginem matrem non ſolum ani-
ma, ſed etiam corpore iam beatam in cœlis cum
Chriſto regnare, ac veræ incorruptionis immorta-
litatiſque fulgenti veſte ornatam, electis omnib.
præeminere, ſuóque Filio aſſiſtere, & idcirco, ſicut
ſubiicit, tum à cœleſtibus tùm à terreſtrib. Hierar-
chis magno ſtudio celebrari.

Eoqve minus admirari par eſt, Græcorum
Eccleſiam prioribus, quos diximus, alijſque pluri-
Quomodo Græcorum Cãticis declaret Eccleſiæ ſententia de Maria cum Apoſtolis defuncta, honorifice ſepulta, ac deinde reſuſcitata. bus Doctoribus ac ſcriptoribus in eadem fide ac
doctrina ſubſcribere, vt iidem idcirco Græci tot
ſeculis in honorem aſſumptæ Virginis publice ſo-
leant decantare: Virgo Deipara quando ex hoc D
mundo ad illum emigraſti, quem ineffabili modo
genuiſti, aderat tibi Iacobus frater Domini primus
Hieruſolymorum Pontifex, tum Petrus ſummus
ille, & cum primis venerandus Theologorum an-
teſignanus, ſed & ſacer ille diuinorum Apoſto-
lorum chorus, vt diuinum atque excellens œcono-
miæ Chriſti myſterium Angelicis planéque diuinis
concentibus & laudum præconijs concelebrarent,
vtque corpori tuo, quod & Deum ſuſceperat, &
vitæ principium extiterat, non abſque magna læti-
tia, & ſingulari hymnorum concentu parentarent.
Quin & ſupernæ ſacratiſſimæ ac longæuæ Angelo-
rum virtutes, rei miraculo velut attonitæ, atque in-
ter ſeſe mutuò cõferentes aiebant: Attollite portas
veſtras, & eam ſuſcipite, quæ & cœli & terræ opifi-
cem peperit. Præterea hymnis ac laudibus veneran-
dum illud & ſacrum corpus, quod inſpectabilem

A Deum ac Dominum geſtauit, dignè vos & officio-
ſè concelebrate.] His addamus & aliud Canticum
Græcanicæ Eccleſiæ iampridem vſitatum: In tua Aliud Græcorum canticum.
tranſlatione vel aſcenſione mater Dei, Angelorum
exercitus, gaudio, ſtupore & admiratione plenus,
auguſtiſſimum illud corpus tuum quod Deum ſu-
ſceperat, ſuis quidem alis reuerenter operiebat.]
Nec diſſimile illud, vt reliqua prætermittam: Pius
populus in vnum collectus adeſt, ſiquidem diuinæ Tertium canticum.
gloriæ tabernaculum è Sion ad domicilium cœleſte
tranſlatũ eſt, vbi ſonus purus vbi ineffabilis exultã-
tiũ feſtáque celebrantium, & in lætitia Chriſto ac-
clamantiũ iubilus & plauſus reſonant, Glorioſus &
noſter & patrum noſtrorũ Deus benedictus.] Quis
verò prudens opinetur, iſthæc tam vetuſta quam
B ſolennia Græcorum cantica temerè vel inducta, vel
recepta, ac non potius magno cum iudicio condi-
ta, probata, vſitata, authoritatem in ipſorum Ec-
cleſia, tot ſeculis obtinuiſſe? Quòd ſi vana ſeu in-
certa eſt ſententia de Mariæ corpore in cœlum aſ-
ſumpto, tot præclaros authores, tam frequentes
piorum cœtus, tantarúmque Eccleſiarum confeſ-
ſiones audacter quidem ſatis, ſed neſcio quàm pru-
denter & piè accuſabimus.

Et ne ſolùm de Græcis agere videamur, quid
ſibi volunt, quæſo iſthæc Eccleſiæ Latinæ cantica, Quomodo Latina etiam Eccleſia ſibi placere oſtendat ſententiã de corporali Mariæ in cœlos aſſumptione.
quæ in Catholicis templis hucuſque vſum te-
nent antiquiſſimum, & communi piorum no-
mine poblice recitantur: Aſſumpta eſt Maria in
cœlum: gaudent Angeli, laudantes benedicunt Do-
minum. Maria Virgo aſſumpta eſt ad æthereum
C thalamum, in quo Rex regum ſtellato ſedet ſolio.
Exaltata eſt ſancta Dei genitrix ſuper choros An-
gelorũ & cœleſtiã regna? Nec diſſentit Ambroſius, Vide ordinẽ & ritum Miſſæ Ambroſianæ.
in cuius Liturgia dies aſſumptionis Mariæ omni
deuotione colendus aſſeritur. Hæccine canticis
Græcorum non pulchrè reſpõdent? quibus & per-
uetuſtum feſti nomẽ accedit, ab aſſumptione ſum- Nomen feſti a corporali aſſumptione Virginis dictum eſſe.
ptum, ac veteribus etiam vſurpatum, quo Mariæ,
ac nullius alterius è Sanctis omnibus aſſumptio-
nem in Eccleſia celebrari ſignificatur; nimirum ob
corporis (vt ipſa loquendi proprietas indicat) aſ-
ſumptionem, non propter ſolius animę beatitudi-
nem. Solius enim Chriſti vt qui ſuapte virtute cę-
lum primus conſcendit, aſcenſionem, ac Marię ſo-
lius, vt quæ Filij beneficio in cœlum euecta eſt, aſ-
ſumptionem, vtramque tum animæ tum corporis
D trãſlatione cõſtantem, in Eccleſia ſolenniter coli-
mus & veneramur, quemadmodum vocabula ipſa
prudenter inuenta, & religioſe conſeruata non ob-
ſcure demonſtrant. Quę ſententia iam ſeculis ali-
quot obtinet, ac piorum animis infixa, totíque Ec-
cleſiæ ſic commendata eſt, vt qui Mariæ corpus in
cœlum negant aſſumptum, ne patienter quidem
audiantur, ſed velut nimium contentioſi, aut pror-
ſus temerarij, & Hæretico magis quàm Catholico
Spiritu imbuti homines paſſim exibilentur. Extat
Georgij VVicelij confeſſio, qui pro Catholica ve-
ritate non pauca cum laude ſcripſit, ac ingenue pro- In choro Sanctorum.
fitetur, ſe de corporali Virginis aſſumptione vna
cum Auguſtino & Bernardo ſentire, quod nimirũ VVicelij ſententia.
illa iam & anima & corpore in cœlo beata ſit.

Quanquam ne aduerſarij quidem & deſertores
Eccleſiæ hîc nobis omnino contradicunt, quum
Bullingerus & Brentius (vt alios omittã) à veritate
alienum

alienum eſſe non putent, ſed potius probent, quod Maria in cælum cum corpore migraſſe exiſtimatur. Quid enim Bullingeri verbis clarius dici queat? *Credimus*, inquit, *& Deiparæ Virginis Mariæ puriſsimũ thalamum, & Spiritus ſancti templum, hoc eſt, ſacroſanctũ corpus eius deportatum eſſe in cælum.* Breotius verò cuique vt vult, ſentire permittit, Mariam in cælos aſſumptam vnà cum corpore, vel ſecundum animam tantùm. Adiungit tamen & illud: *Potuit fieri, quod ſicut Enoch tranſlatus eſt in cælum corpore, & ſicut multa corpora Sanctorum reſurrexerunt cum Chriſto, ita & Maria cum corpore tranſlata ſit in cælum: Certiſsimum autem eſt, quod Maria perpetuam conſecuta ſit felicitatem.* Tùm qui nomen ſuum & ipſe Luthero dedit Ioannes Riuius, etſi nõ affirmare auſit, Mariam in cęlis vna cum corpore aſſumptam eſſe, tamen huc veriſimile videri, neque à ſe prorſus negari apertè fatetur. Vtinam verò in aliis, quæ ad Marianam cauſam pertinent, eodem iſti candore vterentur, neque ad ſolas Scripturas omnia reuocarent: multo certò minus in pleriſque hallucinarentur.

Li. de Orig. erroris c. 6
Hom 1 in die aſſumpt. Virginis.
Geneſ. 5
Matth. 27
Lib. de abuſibus Eccleſ.

Ex aduerſariis quidam confiteri, Mariam cum corpore in cælum migraſſe.

Multa ſunt autem, neque leuis illa momenti, quę dictam ſententiam de Mariæ corpore glorificato comprobẽt, vt alterum promiſſionis noſtræ caput, quod in confirmatione ſitum eſt, expedire pergamus. Ac primùm Scripturæ ſacræ loca ad hoc argumentum ſpectantia expẽdemus, veterum maximè veſtigiis inſiſtentes, ne quis putet nos viam inſuetam hic ingredi, aut noua quædam inuenta venditare velle. Illuſtre Pſalmographi dictum eſt: Surge Domine in requiem tuam, tu & arca ſanctificationis tuæ. Vbi vaticinatur Propheta, primũ Chriſti Domini, ac deinde matris eius tabernaculũ ſiue corpus poſt mortem ad vitam ſingulari quodã modo reſurrecturum eſſe, ſicut [a] Nicephorus & aliquantò fuſius [b] Glycas interpretantur. Conſimili nimirùm modo (inquit) & ipſam Dei matrem ex mortuis reſurrecturam fuiſſe, quo Filius reſurrexerat, multò antè beatus ille Dauides huiuſmodi verbis ſignificauerat: Surge Domine in requiem tuã, tu, inquam, ipſe, & arca ſanctitatis tuæ. Nam quia notat Dauides eam, quæ Chriſtum vtero ſuo geſtaſſet, ac illam ipſam ob cauſam arca ſanctitatis eſſet, atque nuncuparetur, eodem pacto reſurrecturam è ſepulchro, quo & ortus ex ipſa Chriſtus Dei Filius, & Deus reſurrexit. idcircò non abs re conſimilem vtriuſque reſuſcitationem ex mortuis multò antè quaſi pictura quadam expreſſit: etenim ni res ita ſe haberet, non ſanè poſteaquàm dixerat: Surge Domine, ſubieciſſet: Et arca ſanctitatis tuę.]

Scripturæ loca proferuntur, quæ probabiliorem faciant illam ſententiam, qui Mariam cum corpore aſſumptam eſſe ſentiunt.

Pſalm. 131

a Lib. 2. Eccleſiaſt. hiſt. cap 23.
b Part. 3. Annalium.

Dauidem Prophetam Chriſti & Mariæ reſurrectionum prædixiſſe.

Alterũ è Pſalmis Dauidicis locus, quẽ huc trãsfert Athanaſius, ita ſonat: Aſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, circundata varietate. Hic enim Deiparam matrem ſemper Virginem deſignari poſt Athanaſium Glycas comprobat, quæ corpore poſt mortem induta, Filio ſuo proximè aſſiſtat, & cum eodem immortali Rege vna regnet, non quantum ad æquam adminiſtrationem, ſed quantùm ad eandem humanæ carnis ſubſtantiam ſpectat. Et certè veſtitus deauratus Mariæ tribuitur, quãdoquidem ſanctiſſima eius caro incorruptibilitatẽ & immortalitatem, velut veſtem auream planéque fulgentẽ maturè induit, eámque variegatam, nimirum ob varia oſſa ſacra in vnum corpus coeuntia, & carnẽ eius ſuffulcientia. Igitur quod alij tandem in fine mundi (cùm mortui reuiuiſcent) per corporis naturam integrè reſtitutam ſunt aſſecuturi, id ipſa peculiariter iam obtinet, cœlitibus omnibus nõ modò Regem illum Regum, ſed etiam Reginam, in tanta carnis gloria ſibi præſentem iucundiſſimè contemplantibus pariter & admirantibus. Eodem modo ſuperiora verba citat & explicat Amadæus.

Pſalm. 44
In ſerm. de ſanctiſſima Deipara.
Part. 3. Annalium.

Maria Regina eſt, quæ à dextris Filii aſtat cum corpore glorioſo ſecundum Ua... & Athanaſium.

Quis Mariæ veſtitus deauratus dicatur.

Tertium locum nobis lex Diuina ſuppeditat: Honora patrem tuum & matrem tuam, eámque legem ſi ab vllo alio filio, tùm à Chriſto accuratiſſimè obſeruatam eſſe conſtat, quoniam & Deum Patrem & Mariam genitricẽ plurimùm ac ſtudioſiſſimè ſemper honorauit. Igitur non ſolum in terris viuens, ſed etiam in cruce moriens, huius honoris apertam dedit ſignificationem, & ſicut viuẽtem, ſic etiam morientem matrem ſingulari ſtudio eſt proſecutus. Etenim maternum corpus iam à ſancta anima illa ſolutum, quod ſibi vt lectiſſimum ſacratiſſimúmque templum iampridem conſecrauerat, tùm à putredine & puluere alienum conſeruauit, tùm ad inuſitatam immortalitatis gloriam perduxit, & vtrinque matrem aliquo modo ſibi parem effecit. Debet quidem humana natura ſuo Capiti Chriſto hanc gratiam, quod ſummum honorẽ conſecuta ſit, vt iam in cæleſtibus conſidere nos faciat, Apoſtolo teſte. Plus debet Maria, magíſque honorata eſt à Filio, quoniam in illo iam glorificato vtrumque poſſidet corpus, & illud quod genuit, & ſuum per quod genuit, vtpotè verum illud & viuum Dei tabernaculum ſic à Deo ſanctificatum, vt cælo eſſet quàm terra dignius. Tali enim honore talis Filius talem matrem voluit honorare, quam etiam ratiocinationem ſequitur Auguſtinus. Eiuſdem ſequens eſt oratio: Qui in vita præ cæteris Mariam gratia ſui conceptus honorauit, pium credere eſt, ſingulari ſaluatione eam in morte & ſpeciali gratia honoraſſe. Potuit enim eam tàm à putredine quàm à puluere alienam facere, qui ex ea naſcens, Virginem eam potuit relinquere. Putredo namque & vermis opprobrium eſt humanæ conditionis. à quo opprobrio cùm Ieſus ſit alienus, natura Mariæ excipitur, quam Ieſus de ea aſſumpſiſſe probatur. Caro enim Ieſu, caro Mariæ eſt.]

Chriſtus matrem perfectè honorans, illã etiam in corpore glorificauit.

Exod. 20

Mariæ corpus ſingulari gratia tum à putredine præſeruatum tum ad immortalitatis gloriã perductum.

Epheſ. 2

Sermone de Aſſumptione virginis.

Geneſ. 3

Mariæ natura excipitur à corruptione, communi pœna mortalium.

Quarto ſacris Scripturis expreſſum habemus, nõ Euæ ſolum primæ mulieri, ſed vniuerſo etiam ſexui fœmineo diuinum illud maledictum competere: Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos, in dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris. Quòd ſi Chriſtus mulierem vnam longe omnium præſtantiſsimam ac optimam, hoc eſt, matrem ſuã, ab hac graui & communi pœna eximere dignatus eſt, vtpote quam ſine dolore, vt alibi diximus, omnẽſque docti fatentur, parere voluit, cur ab eadem Dei bonitate alienum eſſe putemus, ſi hanc ipſam matrem ab alio maledicto eximat, quo mortales ſecundum legem communem (puluis es & in puluerem ibis) putredini atque pulueri addicuntur? An Chriſto principe adróque Filio eſt dignum, inter alias tàm multas & præclaras prærogatiuas hanc etiam parenti ſanctiſsimæ tribuere, vt mortis vinculis expedita, mox antequam in corpore ſentiat corruptionem, beata gaudeat immortalitate, atque hac in parte mater Filio conformetur? Vnde Auguſtinus cum de Chriſto dixiſſet, illum ſanctum, adeóque Sanctum ſanctorum eſſe, qui tertia die cũ

Conſentaneũ eſt Mariam ſicut à dolore in partu, ſic etiam à corruptione corporis diuinitus præſeruatam eſſe.

Geneſ. 3

Serm. 1. de Aſſumptione Virginis.

triumpho rediens, ab inferis reſurrexiſſet, neque vllam perpeſſus eſſet corruptionem, ſicut propheta prædixerat fore, de Chriſti matre hoc etiam ſubiicit: Ærumnam Maria ſuſtinuit: cuius animam gladius paſſionis Chriſti pertranſiuit: ſed conceptus non multiplicauit, nec ſub viri, id eſt, mariti poteſtate degiut, quæ integerrimis viſceribus de Spiritu ſancto Chriſtum ſuſcepit, & virginitatis integritate manente, Virgo permanſit. Quem quia ſine peccati colluuione, & ſine virilis admixtionis detrimento ſuſcepit, ſine dolore genuit, & ſine integritatis violatione cum pudore virginitatis, integra permanſit. Hoc enim potuit efficere de matre, qui ſic elegit naſci Deus de homine. Maria ergò etſi cõmunicat ærumnis Euæ, non communicat parturiẽdo cũ dolore. Promeruit enim hoc ſingularis ſanctitas eius, & ſingularis gratia, quòd ſuſceptione Dei ſingulariter æſtimata eſt digna. Non immeritò ergò à quibuſdam generalibus excipitur vera æſtimatione, quam tanta ſeruat gratia, & attollit dignitatis prærogatiua.] Ac deinde ad noſtrum inſtitutũ propius accedens: Quid ergo, inquit, ſi in tanta diuerſitate dicimus Mariam humanæ ſortis mortem ſubiiſſe, nec vinculis eius retineri, per quam Deus voluit naſci, & carnis ſubſtantiam communicare, nunquid impium erit? Scimus enim Ieſum omnia poſſe, qui de ſeipſo ait: Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. Si ergò voluit integram matrem cum virginitatis ſeruare pudore: cur non velit incorruptam à putredinis ſeruare fœtore?] Ac demùm ita concludit: Illud ſacratiſſimum corpus, de quo Chriſtus carnem aſſumpſit, & Diuinam naturam humanæ vniuit, non amittens quod erat, ſed aſſumens quod nõn erat, vt Verbum caro, hoc eſt, Deus homo fieret, eſcam vermibus traditum, quia ſentire non valeo, dicere pertimeſco, in communi ſorte putredinis futurum de vermibus puluerem. Hæc Auguſtinus tàm reuerenter, quàm grauiter de corpore Deiparæ diſſerit, quod nequaquã in mortis poteſtate manſerit: nec video, quis omninò ſanus ac ſobrius tanti Doctoris argumẽta vel confutare, vel labefactare poſſit, niſi fortaſſe ſingularem Chriſti potentiam, & eminentem erga matrẽ amorem atque bonitatem ſimul oppugnet.

Maria non omnibus ærũnis Euæ communicat ſecũdum Auguſtinum.

Maria meritò à quibuſdam generalibus regulis excipitur & ſingularib. prærogatiuis ornatur, præſertim vt incorrupta ſeruetur à putredine.

Matth. 28

Auguſtinus dicere pertimeſcit, nec ſẽtire audet Mariæ corpus eſcam vermium & puluerem eſſe factum.

Quinto, è Scripturis nobis exempla porrigũtur, quæ doceant, ſimilia quædam miracula in Sanctis aliis facta eſſe, vt hanc Dei virtutem, quam aſtruimus, minus in Maria miremur. Cur enim matri Domini adimamus, quod aliis longe inferioribus Dei amicis & ſeruis attribuimus? aut qua æquitate Dei potentiam in aliis agnitam, hic Mariæ deeſſe putemus? cui proculdubio Diuina bonitas atque virtus ſemper plurimùm fauit. Nec ignota eſt illa Theologorum regula, Mariæ non adimenda eſſe dona excellentia, quę Sanctis aliis diuinitus tribuũtur, imo plura etiam priuilegia in illam vnam competere, ſicut & Idiota confirmat. Docet ſane Scriptura diuina, primo illo ſeculo Henoch virum Deo gratum, ex hoc mundo ſublatum amplius non apparuiſſe, quia tranſtulit illum Dominus. Hinc illud in Eccleſiaſtico: Henoch placuit Deo, & tranſlatus eſt in Paradiſum. Docet eadem Scriptura, Heliam per turbinem in cælum raptum, igneóque curru ſuſceptum, à ſuo comite Heliſæo aliíſque in terra conſtitutis videri ac inueniri nõ potuiſſe. Receptus enim à terra in turbine ignis, & in curru equorum igneorum abiit, vt dixit Eccleſiaſticus. De vtroque ſic habet Tertullianus: Hodie Henoch & Helias nondum reſurrectione diſpuncti, quia nec morte functi, qua tamen de orbe tranſlati, & hoc ipſo iã æternitatis candidati, ab omni vitio, & ab omni dãno, & ab omni iniuria & contumelia immunitatẽ carnis ediſcunt.] Quod ſi Henoch in ſublime raptus, & Helias curru cæleſti auectus, vitam corporis integram conſeruarunt, Deo in illis mirabiliter operante: cur de Maria dubitemus, quod mortua ex infirmitate, reuixerit tamen ex Dei virtute, nec viderit corruptionem? ſicut Andreas Cretenſis etiã eſt argumentatus.

Exempla ſcripturæ ſuppetunt, quę miraculum de Maria cum corpore aſſumpta probabilius faciant.

Lib. contemplat. Virginis cap. 2

Geneſ. 5. & Heb. 11

Eccleſ. 44

De Henoch & Helia cũ corpore tranſlatis è mundo

Eccleſ. 44

Lib. de reſurrectione carnis.

In orat. de Virginis aſſumptione

Matth. 27

Scribit itidem Matthæus Euangeliſta, multa Sãctorum, qui dormierant, corpora cum Chriſto ſurrexiſſe, qui de monumentis exeuntes, in ſanctam ciuitatem Hieruſalem venerint, ſeque multis Hieroſolymitis viuos demonſtrarint: nimirum, vt in reſumptis corporibus aptiores eſſent reſurrectionis Dominicæ teſtes, præcones ac ſocij. De his Anſelmus clarè pronunciat: Qui reſurgente Domino reſurrexerunt, Beda teſtante, etiam cum illo aſcendente ſimul aſcendiſſe credendi ſunt: nec vlla ratione illorum temeritati fides accommodanda eſt, qui poſteà illos reuerſos in cinerem dicunt.] Eodem plane modo Gloſſa docet ordinaria: Hic credendi ſunt, inquit, cum Domino aſcendente ſimul aſcendiſſe cum corpore.] Tùm plures veterum fatentur, vt Sophronij verbis vtar, quod veri teſtes iſti non eſſent, niſi & vera eorum eſſet reſurrectio. Vnde & beatus Petrus dixiſſe legitur, cum de Dauid loqueretur in teſtimonium: Et ſepulchrum, inquit, eius apud nos eſt. quaſi non ſit auſus dicere, quod ipſe aut corpus eius apud nos eſt, ſed tantùm ſepulchrum, quo conditus fuerat: hinc autẽ reſurrexiſſe & eum cum cæteris Sanctis: & ideo vacuum remãſiſſe mauſoleũ, vt nunc beatæ Marię cernitur. Quod ſane factum, & de aliis quibuslibet locis Scripturarum affirmare conantur: quod hi iam cum Chriſto regnent reſuſcitati in æterna ſocietate. Quod (quia Deo nihil eſt impoſſibile) nec nos de beata Maria Virgine factum abnuimus.] Atque hæc quidem Sophronius. Quod autem hi ſancti ad vitam immortalem reſurrexerint, neque rurſum obdormierunt, probabilis multorum, etiam recentiorum Theologorum eſt ſententia, nimirum vt & maior Chriſti eos reſuſcitantis appareat gloria, illíque illuſtrius ſolidæ reſurrectionis documentum præbeant, ac pleniore beneficio diuinitus affecti, & demum Chriſto ex mortuis primogenito conformiores eſſe videantur.

Multos cum corpore reſurrexiſſe, cum Chriſtus à mortuis reſurgeret.

In enarrat. Matth. c. 27

Eoſdem cum corpore in cęlũ aſcendiſſe, Chriſtum ducem ſequẽtes.

In ca. 27 Matth.

Sermone de Aſſumptione Virginis.

Actor. 2

Recentiores etiam Theologi confirmant prædictos mortuos ad vitam immortalem reſurrexiſſe.

Cæterum vt plura miracula, quæ rem probabiliorem faciant, è Scripturis repetamus, Sidrach, Miſach & Abdenago pij ſanctíque adoleſcentes, ab impiis hoſtibus in caminum ignis ardentis iniecti, tum corpora, tum veſtimenta ſua integra conſeruarunt, atque in medio flammarum ardentium ambularunt illæſi, laudéſque diuinas læti celebrarunt. Rurſus Propheta Ionas in vẽtre Ceti incluſus (mirũm dictu) triduo perſeuerauit, donec viuus ac integer ad littus euomeretur. Demum Daniel licet in lacu Leonum ſederet inermis, ac ſolus famelicis feris eſſet expoſitus, tamen ſaluus euaſit, nihilque detrimenti pertulit. Hæc ego propter Auguſtinum repeto, qui ad præſentem cauſam comprobandam iiſdem exemplis eſt vſus, atque hoc eruditè concluſit:

Daniel 3

Plura exempla Scripturæ confirmant quod Dei bonitas Mariæ corpus peculiariter conſeruarit & glorificarit.

Ionæ 2

In Serm. de Aſſumptione Virginis.

cluſit: Si elegit Diuina voluntas ſola gratia inter crepitantes vehementium ignium flammas non ſolùm puerorum corpora ſeruare illæſa, verùm etiam veſtiméta ſeruare inuſta, cur abnuat in matre propria, quod elegit in veſte aliena? Ionam ſeruare in ventre Ceti præter naturalem vſum voluit incorruptum, ſola miſericordia: Mariam incorruptam præter naturam non ſeruabit gratia? Seruatus eſt Daniel datus intemperatiſſimæ fami Leonum: non ſeruanda eſt Maria tantis donata meritis dignitatū? Hæc cuncta quæ diximus, quia naturam ſeruantia nō cognoſcimus, in Mariæ integritate plus putiſſe gratiam, quàm naturam non dubitamus. Diuinitatis enim opera ſunt quæ dicimus, & ideò poſſibilia quia omnipotentia.] Quapropter nullus iure nobis ſuccenſebit, ſi Scripturæ lucem ſequamur, & eius exemplis fidem corroboremus: nimirum eandem omnipotétis Dei virtutem, quæ in aliis ſuprà commemoratis, quod ad corpus attinet, præpotenter agere voluit, in ſacroſanctæ Virginis corpore beando peculiariter eluxiſſe: eundémque Deū nullius ſancti corporis aut ornandi aut honorandi (Chriſtum ſemper excipio) maiorem curam ſuſcepiſſe.

Daniel. 6 & 14.

Vbi de Ioanne Apoſtolo & Euangeliſta Mariæ quidem amiciſſimo tacere non poſſum, quem multi veterum Græcorum adhuc viuere arbitrantur, quandoquidem Chriſtus affirmarit: Sunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno ſuo. Ac rurſus poſt reſurrectionem: Sic, inquit, eum volo manere donec veniam. Exiuit ergò ſermo iſte inter fratres, quia diſcipulus ille nō moritur. Georgius ergò [a] Trapezuntius, & poſt illum Iacobus [b] Faber, vt hunc ipſum Ioannem à lege mortis abſoluant, longiſſimè diſputarunt, quicquid demum Hieronymus, Auguſtinus, & alij de illius obitu ac morte teſtentur. Infirma ſunt autem Scripturæ præſidia, quibus illi opinionem ſuam è Scripturis fulcire conantur, imò cum tot Scripturæ locis pugnát, quot generalem moriendi legem atque neceſſitaté cum primo hominis peccato coniunctam, paſſim & citra exceptionem decernūt. Mors enim in omnes homines pertranſiit, vt ſæpè Paulus inculcat. Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terram. Quis eſt homo qui viuit, & non videbit mortem? Rectè igitur Faber [c] tandem palinodiam cecinit, & hoc doctrinæ genus, vt curioſum magis quá vtile, quo Ioannes à morte eximitur, palàm retractauit. Cur enim quod Mariæ non contigit priuilegium, hic Ioanni eius cuſtodi concedatur? quum de illa quidem cum Auguſtino aperte nobis ſit confitendum: Memores conditionis humanæ, Mariam mortem ſubiiſſe temporalem dicere nō metuimus, quam idem eius Filius, qui Deus & homo eſt, lege ſortis humanæ ſuſtinuit, & hoc quia homo de eius ſuſceptus, & profuſus eſt vtero.] Vnde [d] Cyrillus &[e] Nicephorus non ſolum diſcipulorum, ſed & aliorum opinionem tāquàm importunam, minúſque veram corrigi cenſent illa Chriſti oratione: Si eum volo manere, vt nunc Græci codices legunt, vel vt quidam volunt: Si ſic eum volo manere, quid ad te? Non enim dixit Dominus, quod moriturus non eſſet Ioannes, ſed nihil ad Petrum vel ad alium quemlibet pertinere, vt hoc arcanum Dei conſiliū ſciant, quomodò & quamdiù ille in humanis dege-

Quid de Ioannis Apoſtoli corpore ſenſerint veteres an ſine morte ſit tranſlatus.

Matth. 10

Ioan. 21

a In libello proprio de hoc argumento.

b In lib. inſcripto, Vna de tribus.

Georgii Trapezuntii & Iacobi Fabri opinionem de Ioáne, qui mortem nullā guſtauerit, nō eſſe amplectendam.

Roman. 5
1. Cor. 15.
Hebræ. 9

c In Euang. Ioan. ca. 21

Non decet Ioanni maius priuilegium, quam Deiparæ aſſignare.

d In Euang. Ioannis.

e Lib. 2 Eccleſiaſt. hiſt. cap. 25.

A ret, aut ex hoc mundo migraret. Ac fatetur tandē Nicephorus, Ioannem mortuum eſſe, eo, quo Dei genitrix, modo, hoc eſt, vt à morte confeſtim reuiuiſceret, atque in corpore incorruptibili reſurgeret. Nec ſolum Albertus Magnus, & veteres plerique ſcholaſtici, ſed & recentiores Theologi, vt Ioannes Eckius, Iudocus Clichtoneus, Cornelius Ianſenius Epiſcopus Gandauenſis in hanc deſcendunt ſententiam, eundem Ioānem verè mortuum, ac ſtatim ad immortalem vitā reſuſcitatum, atque cum corpore in gloriam cæleſtem aſſumptum eſſe, ex gratia videlicet ſingulari. Ianſenij verba ſubiungam: Piè creditur, inquit, Ioannem poſt mortem, ſicut & Mariam, ob ſingulare priuilegium charitatis, ipſum mox reſuſcitatum, corpore immortali
B tranſlatum in cælis, vt ad inſtar dilecti Beniamin, duplicem acceperit præ aliis portionem.] Prætereo interim veterem Doctorum diſputationem, de qua nihil certi poteſt affirmari, ſitne Ioannes vnà cum Enoch & Helia ex terreſtri paradiſo tandem venturus, vt contra ſæuientem Antichriſtum teſtimonium Chriſtianæ præbeat veritati? quemadmodum Hypolito Martyri pluribúſque Græcis viſum eſt. Quod ſi de Mariæ miniſtro Ioanne Euangeliſta, ſicut Sophronius comprobat, plurimi aſſeuerant, cū à morte reſuſcitatum, beata cum Chriſto immortalitate veſtiti, quis æquum eſſe cenſeat, quæſo, vt idem priuilegium, Chriſti ſimul & Ioannis matri, contra plurimorum ſuffragia denegemus?

Ioannem etiam à morte ſuſcitatum eſſe, multi Theologi cenſent.

Homil. 2. in Feſto S. Ioan.

In vltimum cap. Ioan.

Geneſ. 43

Alia quæſtio de Ioanne redituro cū corpore, & aduerſus Antichriſtum prædicaturo.

In lib. de conſummatione ſeculi.

Cæterum cur hic ego longius moror? quùm vnus Auguſtinus tàm multa ac fortia præbeat ar-
C gumenta, eáque Scripturæ locis muniat, vt prætereà nihil ad Mariæ in cælos cum corpore tranſlationem aſtruendam requirendum videatur? Damaſcenus rem eandem his verbis confirmat: Quomodò quod ex ea conſtitit, Verbi Dei corpus ſanctum, & integrum, & interitui minime obnoxium, tertio die ſurrexit ex monumento: ita etiam eam eripi è ſepulchro decebat, & matrem transferri ad Filium: & quomodò ipſe ad eam deſcendit, ita etiam eam illi dilectiſſimam ad ipſum extolli in maius & perfectius tabernaculum, nempè in ipſum cælū. Oportebat eam, quæ Deum Verbum in ſuo vtero hoſpitio exceperat, collocari in diuinis ſui Filij tabernaculis: & quomodo dixit Dominus, debere ſe eſſe in iis, quæ ſunt Patris: ita etiam matrem oportebat habitare in regia Filij, in domo Domini, & in atriis
D domus Dei noſtri. Si enim in ipſo eſt habitatio omnium qui lætantur, vbi eſt cauſa lætitiæ, oportebat eius, quæ in pariendo integram conſeruauit virginitatem, incorruptum conſeruare corpus, etiā poſt mortem. Oportebat eam, quæ Creatorem in ſinu geſtauit infantem, in Diuinis verſari tabernaculis. Oportebat ſponſam, quam Pater deſpondit, degere in thalamis cæleſtibus. Oportebat eam, quæ ſuum Filium in cruce aſpexerat, & doloris quem in partu effugerat, gladium in corde acceperat, videre ſedentem cum Patre.] Dionyſius verò Rickelius (vt Thomam Aquinatem ſequatur) rationes ab Auguſtino ſapienter adductas, ſuo etiam calculo approbat, ac nihil dubitandum ait, quin beatiſſima Virgo cū corpore ſit glorificata: omninò enim decuiſſe, vt Chriſtus Deus omnipotens matrem ſuam digniſſimam non in anima ſolùm, ſed etiam in corpore ſummo veneraretur honore. Hoc enim puriſſimum eſſe corpus, ex quo Dei Filius ſuum

In ſerm. de Aſſumptione Virginis.

Sermo de Aſſumptione Virgin.

In ſerm. de obdormitione Virginis.

Quomodo Damaſcenus de Mariæ reſurrectione & aſſumption. aperte loquatur.

Luc. 2

Libro 4. de laudib. Mariæ artic. 5. & de feſto Aſſ. ſerm. 5

corpus formatum ad hypoſtaticũ eſſe Diuinum aſſumpſit, & cuius fido miniſterio tàm frequenter atque familiariter vſus fuit. Proinde nullo modo cõgruiſſe, vt hoc ipſum ſacroſanctum corpus vel in terra computreſceret, vel ſine corruptione tàm diu iaceret, aut alioquin obſcurum, occultum, ignotum, inglorium, ac omnis expers honoris, qui Sanctorum venerandis reliquiis exhiberi ſolet, alicubi aſſeruaretur: Quid multis? ſi potuit Chriſtus, quia omnipotens, à corruptione corporis matrem ſuam integram conſeruare: ſi nouit prætereà, quia ſummè ſapiens, qua ratione idipſum effectum redderet: ſi voluit Demùm, quia benigniſſimus, hoc vltimò beneficio ſuum ſtudium in honoranda matre teſtari: quis ambigat porrò, Deiparam hanc accepiſſe gratiam, tali matri ac Reginæ ſi non debitam, at certè quidem honorificam, nullíque Sanctorum iuſtius deferendam, ac tali Filio in amanda & ornanda matre maximè congruentem? Proinde vt ſemel finiam, quod Iudocus Clichtoueus doctus iuxtà ac pius Theologus dixit, quoniam verè, ſapienter & Catholicè dixit, hoc loco repetemus: Maria, inquit, ſicut in ortu ſuo & ſanctiſſimo partu, à cõmuni hominum maledicto fuit per ſpeciale priuilegium exempta, ita & in ſuo felici tranſitu. Nam paulò pòſt ſeparationem animæ eius à corpore, fuit diuino beneplacito corpus eius glorioſum ad vitam immortalem reſuſcitatũ, & rurſum vnitâ illi anima ad æthereas ſedes tranſlatum, vt validiſſimis rationibus probat ſanctus Auguſtinus, & tota confitetur Eccleſia, & ipſa fidei pietas ſtatim conuincit.]

Chriſtum potuiſſe, nouiſſe & voluiſſe, vt mater eius gauderet priuilegio reſurrectionis & aſſumptionis.

In ſerm. 4 de Aſſumptione Virginis.

Clichtouei ſententia & concluſio de hoc toto Argumento.

Reliquum eſt, vt illis reſpondeamus, qui aut friuolum, aut Apocryphum videri volunt, quicquid de Mariæ corpore in cælos tranſlato ſcribitur & affirmatur. Citant & opponunt nobis Gelaſij Pont. Max. ſententiam, qui præter alia ſcripta non authẽtica, Librum de tranſitu beatæ Virginis editũ pro Apocrypho habeat, ac habẽdum eſſe decernat. ego verò quid hoc libri ſit, compertum non habeo, & multos alios nec legiſſe, nec vidiſſe arbitror, quos inprimis moneo, vt priuſquam de cauſa iudicent, de cauſa ipſa cognoſcant, ita enim rectius optimi pontificis decreto parebunt. Eſt einſdem argumẽti opus, quod Ioanni Euangeliſtæ inſcribitur, nimirũ Mariæ tranſitus, ſiue Liber de tranſitu ſanctæ Mariæ, quem reiicit quoque Glycas. Sed & Melito Sardenſis Epiſcopus, ſi Tritbemio credimus, tale quiddam edidit, quem Beda Epiſcopum Aſiæ facit, vtpotè qui de obitu beatæ Genitricis Dei ſcripſerit, eámque ſecundo poſt aſcenſionem Domini anno obiiſſe, & tunc Apoſtolos Hieroſolymis adfuiſſe confirmarit: id verò Beda cum Lucæ hiſtoria minime cõuenire teſtatur. Tùm alij plures de Virginis noſtræ vita & morte ſcripſerunt, quemadmodum Iacobus quidam Hebræus, Aphrodiſianus Perſa, Ioannes Theſſalonicenſis, & alter Ioannes falſo Theologi nomine inſignitus, quemadmodum Epiphanius presbyter Conſtantinopolitanus prodidit. Omitto Seleucum Manichæum, & neſcio quos alios ſiue Hæreticos, ſiue ſuſpectæ fidei homines, qui partim de vita, partim de morte Deiparæ iam olim ſcripta quædam euulgarunt. Quid ergo mirum eſt, quòd Gelaſius, Sophronius, Hildephõſus ſui ſeculi homines admonuerunt, ne fidem eiuſmodi ſcriptis Apocryphis darent, in quibus vera falſis permixta, & quædam cum fidei veritate pugnantia continerentur? At verò ſatis non eſt vociferari Apocrypha Apocrypha (quod nomen alij quidem aliter interpretantur) neque falſa eſſe neceſſe eſt, quæ vulgo Apocrypha nuncupantur. De illo præcipua eſt quæſtio: An quæcunque tot præclari ſcriptores, quot recenſuimus, de Maria in cælum integrè tranſlata prodiderunt, ex meris pendeant Apocryphis, ac de illis cuique liberum ſit, quod velit, amplecti. Certè nunquam Gelaſio viro tàm ſancto quàm docto in mentem venit, vt iſtiuſmodi Scriptores ac Patres negligendos aut reiiciendos duceret, qui antè & poſt ſuam ætatem huic aſſumptioni teſtimonium perhiberent, quíque ſuam in hac parte fidem publicè profiterentur, ac ſolẽnibus etiam cæremoniis in Eccleſia declararent.

Diſtinct. 5 Can. ſancta Roman. Eccleſia.

Gelaſij Pontificis authoritatem non obſtare illorum ſententiæ, qui Mariam in carne aſſumptam defendunt.

Ad Alypium in l. retractationum in actis.

De aſſumptione Virginis multi veteres ita ſcripſerũt, vt fidem non mereantur, imo reiiciantur.

Non ſtatim Apocrypham eſſe fabulam, quod apud veteres ſcriptũ extat de hiſtoria mortis & aſſumptionis Virginis.

Sed rurſus obiiciunt, Hieronymum de corporali Mariæ in cælos aſſumptione adeò nihil certi tradere, vt ſe potius neſcire aut dubitare ingenuè fateatur. Scimus inter opera Hieronymiana Librum extare de Virginis aſſumptione, quem tamen Hieronymi non eſſe proprium, ſed Sophronio qui Hieronymi comes & familiaris erat, aſcribendum quidam putant, quoniam is Græcè ſcripſerit, Hieronymo longe inferior, minùſque in ſcribendo exercitatus. Sed enim, vt maximè hoc opus Hieronymo tribuatur, certe ſancta Romana Eccleſia, quũ nuper ſacras publicáſque preces reformatas ederet, hoc ipſo amoto, Athanaſium & Damaſcenum de feſto differentes inſeruit, qui ambo corporalẽ Mariæ in cælum aſſumptionẽ, omni dubitatione ſublata, prędicant, verbíſque grauiſſimis conteſtãtur. Deinde idem author, quicunque fuerit, non ſecus quàm Gelaſius, rationem ſui temporis habuiſſe videtur: nimirum vt ex hominum manibus ea ſcripta excuteret, quæ vel ſine iudicio, vel cum periculo paſſim legebantur, magíſque obeſſe quàm prodeſſe poterant ad Eccleſiæ ędificationem. Hinc illa verba: Ne fortè ſi venerit in manus veſtras illud Apocryphum de Tranſitu eiuſdem Virginis, dubia pro certis recipiaris, quod multi Latinorum pietatis amore, ſtudio legendi charius amplectuntur.] Et tamen agnoſcit, illo ſeculo plurimorum opinionẽ inualuiſſe, qui Mariam à corpore migraſſe, ac reſuſcitatam beata cum Chriſto immortalitate veſtiri aſſererent, ſimúlque multis argumentis probarẽt. Primum, quòd Ioanni Euangeliſtæ ſimilem Dei gratiam obtigiſſe crederetur: tùm quòd in multis cum Chriſto à morte reſuſcitatis, perpetua reſurrectio iam completa fuiſſet, vt plerique arbitrarẽtur: quòd prætereà & Ioannis & Mariæ corpora neque in ſepulchris, neque alibi vſquam reperiri poſſent. Tandem ita concludit: Quia Deo nihil eſt impoſſibile, nec nos de B. Maria factum abnuimus, vt nimirum & ipſa reſuſcitata cum Chriſto regnet in æterna ſocietate.] Adiungit interim & illud: Quãquam propter cautelam ſalua fide pio magis deſiderio opinari oporteat, quàm inconſultè definire quod ſine periculo neſcitur.] Non igitur ab hac ſententia quam defendimus, fuit alienus, ſed omninò affirmare noluit, quod illo ſeculo fidelibus nõ vſque adeò perſuaſum eſſe videbat. Dubitarit autẽ ille, quiſquis fuit, & maiorem ab Eccleſia lucem expectarit, nihil hoc ſanè impedit, quò minus ea nos luce fruamur, quam acceptam venerandi patres atque maiores nobis non ſine numinis prouidẽtia

Quid reſpondendum ſit illis, qui Sophronij teſtimonia ſe mirantur contra ſuperiora.

Eccleſia Romana non Sophronij, ſed Athanaſij ſententiam nobis proponit, de Mariæ aſſumptione.

Sophronius non omnino negat Mariam cum corpore aſſumptã eſſe, etiam ex parte probat.

Sophronius du-bitatione [illegible] argumentum.

benigne

benigne communicarunt,& partim viua voce, partim ſcripto publicè confirmarunt. An hic quoque locum noo habeat, qood alicubi Gerſon peritè dixit, aliter Doctorum dicta quum aſſertiuè, quàm cum dubie loquuntur, accipi oportere? Demum nulla iuſta cauſa eſt, vt Auguſtino fidem denegemus, quum firmiſſimis,& prorſus, vt multi non malè putant, irrefutabilibus argumentis euincit, Mariæ corpus reſuſcitatum atque felicitate donatum eſſe, vt his etiam verbis iodicauit: Deus lætari facit Mariam, lætitia inenarrabili anima & corpore in proprio Filio, cum proprio Filio, per proprium Filium: vt ſit ſemper incorrupta, quam tanta perfudit gratia, ſitque iotegraliter viuens, quæ omoinm integram perfectámque genuit vitam.]

Serm. 1. de Aſſumptione Virginis.

Verum, inquiet aliquis, vt vt ſeſe res cum Hieronymo ſiue Sophronio habeat, tamen illud fatendum eſt, Eccleſiam de hac Mariæ aſſumptione nihil certi eredendum præſcribere atque prooonciare. Sit ita ſanè, Apoſtolos & proximis ſeculis inſequentes alios io iacieodis veræ fidei fuodamentis occupatos, ad Chriſti aſcenſionem magis quàm ad matris eius aſſumptionem docendam & inculcaodam reſpicere voluiſſe: Ac multa ſuot id genus alia, quæ poſteà io Eccleſia vtiliter accepta ſunt atque retenta, licet inde ab initio non traderentur, neque certa lege definirentur. Etenim, vt dici ſolet, Eccleſia ſicut aurora conſurgit, ac pro temporom ratione aliis atque aliis tùm moribus regitur, manente tamen ſemper fidei à Chriſto & Apoſtolis traditæ fũdamento, quod ſeculis omnibus immotom atque inuariabile perſeuerare oeceſſe eſt, vt admonet etiã Tertullianus. Iam verò quæ traduntur ab Eccleſia, non vnius generis eſſe conſtat, ſed alia vt certa & explicata dogmata proponi, à quibus citra impietatis ootam haud liceat diſcedere, alia verò tacito fidelium conſenſu & longæuo Eccleſiæ vſu corroborata, vim quandam legis accipere, vt nemo, niſi temeratius, illis cootradicat. Rurſus ea quæ ritu cultúque publico celebrat Eccleſia, quædam eius ſunt generis, vt tanquam pia & probabilia taotò magis credantur, quantò ſtudioſius à Doctoribus approbantur, maioréque cooſeoſu fidelium recipiuntur. Ad hanc claſſem pertinet, quòd Deiparam nõ ſolùm anima, ſed etiam corpore in cælum aſſumptã, perfectéqoe beatam profitemur. Sic enim multis iã ſeculis præclari ſenſere Doctores, & Chriſtianns orbis hanc ipſam ſententiam mirabili cooſenſione, & publica religione teſtatur, ſibique prorſus perſuaſam habent Orthodoxi.

An Eccleſia certi aliquid definierit de Mariæ aſſumptione credendum.

Eccleſia ſicut aurora conſurgit, ac in cognitione rerum ſacrarum proficit, ſuos que filios proficiẽtes facit.

Lib. de præſcriptionib. hæreticorum.

Varii eſſe generis, nec vnius pỏderis ea quæ tradit Eccleſia.

Quæ omnia ritè quidem poonderata, duplicem in primis vſum, eúmque Lectori (vt ſpero) non inutilem præſtare poſſunt: alterum vt aduerſus virulẽtas quaſdam Nouatorum voces mẽtem magis præmuoitam atqoe confirmatam habeat: alterum vt quibuſdam oimiùm ſcrupuloſis noo facile aſſentiatur. Etenim quid niſi fugiẽdum virus dixeris, quod Ioannes Riuius, & id geous alij Sectarij nullo modo affirmare auſint, Mariam in cælos vnà cum corpore aſſumptam eſſe, quooiam io Scriptura ſacra nullus ea de re locus extet, quam prætereà ſine periculo neſcire liceat, nihil prorſus ad ſalutem adipiſceodam facere, ſiue credas, ſiue ooo credas: imò verò nugas appellant, quod de aſſumpto Mariæ corpore vel diſputatur, vel aſſeritur ab Orthodoxis. Notum eſt autem, ex quo fonte hæc aqua tàm putida deriuetur, nempè quod verbo Dei ſcripto fidem & obſeruationem omnem Eccleſię alligatam eiſe, nihilque præter Dei verbum expreſſum io religione valere contendant. Hoc aotem iſtorum & Arianorum commune idolum eſt, toties à nobis euerſum, atqoe ab aliis etiam protritum, vt actom agere pigeat, nouúmque certamẽ cõtra hos Eccleſiæ hoſtes inſtitoere, quibus liberrimum eſt cũ ſuo magiſtro Luthero, quicquid liber, ſiue ſcriptum ſit, ſiue non ſit, vel dicere vel negare, quique vt Tertullianus loquitur, in ſolis Scripturis certamen omne ſolent conſtituere. Satis nunc ſit vnum eúmque probatiſſimum Theologum Auguſtinum citaſſe, qui de Mariæ aſſumptione diſſerẽs, exemplis euincit, permulta eſſe certa, quæ alioquin in Scriptura Canonica non expreſſe tradantur. Adiũgit & illud: Quædam, Scriptura ſancta veris indagationum ſtudiis quærenda reliquit: quæ nõ ſunt ſuperflua æſtimanda, dum vera indagatione fuerint patefacta.] Ac rorſus: Sunt quædam quæ, qoamuis in Scriptura commemorari ex toto omiſſa ſint, vera tameo ratione creduntur.] Quare Thomas Aquinas rectè aſſerit, quod licet io ſacris literis ooo tradatur Mariam cum corpore in cælum aſſumptam eſſe, tamẽ id ab Auguſtino rationabiliter colligi atque probari.

In lib. de abſtibus Eccleſiaſticis.

Vanos eſſe aduerſarios, qui Scripturæ teſtimonium de hac Mariæ aſſumptione requirunt.

Lib de præſcriptionibus Hæreticor.

Serm. 1 de aſſumptione Virgin.

Per multa certa ſunt, licet non ſcripta.

In 3. part. quæſt. 27 artic. 1.

Cæterum vt ad alterum illúdque minus apertũ aduerſariorum geous progrediamur, hi Catholici quidem, neſcio tamen quo ſpiritu ducti, & zelo fortaſſe, ſed non ſecuodum ſcientiam inflammati, de Maria in cælos aſſumpta loqui metuuot, ac docere dedignantur. Quocirca nomen Aſſumptionis expunguot, & pro eo dormitionem ſanctæ Dei genitricis nominant, hócque Deiparę feſtum, ad eius pro carnis cooditione migrantis memoriam ſolùm celebrandam referre conantur. Tùm Eccleſiæ ſobrietatem appellant, quòd hæc elegerit cum pietate magis neſcire, quam aut friuolum aut Apocryphum aliquid docere de illius ſanctiſſimi corporis aſſumptione. Scimus interim, veteres quoſdam, quum de hoc feſto loquuntur, Mariæ dormitionẽ potiùs, quam aſſumptionem oominare, ac in dubio relinquere, vbi Deiparæ corpus poſt mortem conditum aſſeruetur, & an reſuſcitatum atque in cælos tranſlatum debeat definiri. Quibus de rebus quid olim friuolum ac Apocryphum vani ac inſulſi homines aut ſcripſerint, aut finxerint, alij ſi velint, curioſe perquirant: Quorundam ſane opioio aot hęſitatio nihil impedit, qoo minus hodie nos præſenti ac ſuperiorum etiam ætatũ Eccleſiæ adhæreamus, vt cum ea ipſa de corporali Mariæ aſſumptione certius credamus, & confidentius definiamus, & apertius proteſtemur, quàm primis illis naſcentis Chriſtianiſmi ſeculis factum eſt. Etenim Eccleſia, vti ſupra mooſtrauimus, succeſſu temporis auget ſapientiam, ducéque Spiritu ſancto, à quo ſemper regitur & eruditur, è poſterioribus Conciliis maioréque cõſeoſu Doctorum illuſtriorem veritatis lucem & accipit & oſtendit. De Sanctis aliis, qoin cum Chriſto in cælis regnent, nullus dubitat Orthodoxos: eorum autem aſſumptiooem in Eccleſia celebrari, ſicut dies ipſorum natalitios celebrari dicimus, inauditum, & à communi loquentiũ piorum omnium vſu ac ſenſu alienum eſt. Soli eoim Chriſto in Euangelio, & Chriſti matri in Eccleſia nomen & priuilegiũ aſſumptionis ob corpus aſſum-

Quoſdam hodie nimis eſſe moroſos ac difficiles in corporali aſſumptione Virginis agnoſcenda atque confirmanda.

Chriſti & matris eius non Sanctorum aſſumptio in Eccleſia celebratur.

Marc. 16. Act. 1.

ptum debetur atque tribuitur. Secus qui ſentiunt A ac loquuntur, licet in errorem ſacris literis aduerſantem non impingant, tamen non ſapiunt ad ſobrietatem, optimis & clariſſimis Patribus contradicunt, à communi bonorum credulitate atque cõfeſſione, quæ iam vim legis obtinet, non fine periculo ſeſe ſubducunt, neque ſolum eximio digniſſimæ Virginis honori derogant, ſed etiam verè diuinum illud miraculum, quod in corporali Matris Domini reſurrectione & aſſumptione refulget, ac mirificè Angelos ac pios recreat, maiorem in modũ obſeruant extenuántque. Nos demùm venuſti Poetæ Mantuani carmẽ, qui hoc caput abſoluat, ſuámque ſententiam verè Catholicam explicet, in medium adferemus.

In 'dr. 1 Feſtorum.

Hæc eſt illa dies, qua Chriſtus in æthera Matrem
Suſtulit indutam membris: ſic credere ſanctum eſt.
Nam nec erat locus in terris, vbi viſcera condi
Fas foret, æternum quæ progenuere Tonantem.

CAPVT VI.

Præclaras admodum & venerandas eſſe Ferias de Aſſumptione virginis in Eccleſia inſtitutas, quas contra fas omne abrogent noui ac præpoſteri Reformatores. Nec audiendum eſſe Lutherum, qui nihil ad nos pertinere aſſerit, quomodo Maria in cælis viuat. Item Feſti huius Epiſtolam ex Eccleſiaſtico ſumptam, ad Mariam rectè accommodari, quicquid Nouatores garriant.

FERIAS Deiparæ ſacras, vt B frequenter, ita reuerenter peragit Eccleſia, certò intelligẽs, Deo gratum, & Orthodoxis dignum, hoc eſſe officiũ, quo inter beatos & beatas omnes beatiſſima Domini & Dei noſtri mater, certis anni temporibus ac publicis cæremoniis ſæpenumerò celebratur. Inter has autem ferias, quæ tot ſeculis religioſè hactenus obſeruantur, feſtum Aſſumptionis, quod vocant, non minimum, ſed maximum reputatur, locúmque principem tenet: Nec dies quidem vllus Mariæ lætior feliciórque contigit, ſi nouam & animæ & corporis felicitatem eo die illi collatam rite contemplemur: idcóque ſi anteà vnquam, tunc vel maximè ſpiritus & anima & corpus eius in Deum viuum mirabiliter exultauit, ipſáque ſummo iure C dicere potuit: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna qui potens eſt. Quare nos etiam, qui te Filiúmque tuum amamus, ô ter beata & verè auguſta Mater, non poſſumus huic præclaræ & incomparabili felicitati tuæ non ex animo gratulari, quandoquidem quæcunque à Domino tibi, & de te dicta ſunt, tàm pulchro exitu concluduntur, ac omni ex parte tandem perficiuntur. Beata quæ non modò credidiſti, ſed fidei etiam omniſque virtutis fructum & finem hodie conſecuta es, & eius quem tantoperè amaſti atque deſideraſti, iucundiſſimo conſpectu nunc demùm perfrui meruiſti. Emanuelem in caſtellum mundi hu- D ius intrantem, tanquam hoſpitem, hoſpita excepiſti: hodie ab illo viciſſim in regale ſuum palatiũ exciperis, & tanquàm mater tali Salomone digna magnificè primum honoraris. Ego ſane vix pium eum eſſe arbitror, qui cum Bernardo non ingenue confitetur: Nec in terris locus dignior vteri Virginalis templo, in quo Filium Dei Maria ſuſcepit: nec in cælis regali ſolio, in quo beatam Mariam hodie Filius ſublimauit. Quis autem cogitare ſufficiat quàm glorioſa hodie mundi Regina proceſſerit, & quanto deuotionis affectu tota in eius occurſum cæleſtium legionum prodierit multitudo? Quis itidem excogitare queat, quibus ad thronum gloriæ canticis ſit illa deducta, quam placido vultu, quam ſerena facie, quàm diuinis amplexibus ſuſcepta à Filio, & ſuper omnem exaltata creaturam: cum eo honore, quo tanta Mater digna fuit: cum ea gloria, quæ tantum decuit Filium? Quantum enim gratiæ in terris adepta eſt præ cæteris, tantum & in cælis obtinet gloriæ ſingularis. Quod ſi oculus nõ vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe: quod præparauit gignenti ſe, & quod omnibus eſt certum, diligenti præ omnibus, quis loquatur?] Ac tandem ita concludit: Felix plane Maria, & multipliciter felix, ſiue cum excipit Saluatorem, ſiue cum à Saluatore ſuſcipitur.] Præclara iſthæc & notanda viri ſancti eſt oratio, quæ partim noſtræ Virginis ad ſummum honorem euectæ præſtantiam, partim huius feſti C prærogatiuam oſtendit, eáque tanta eſt, vt inter præcipuas Sanctorum feſtiuitates hæc ipſa refulgeat & excellat, ſicut ante nongentos etiam annos teſtatus eſt Hildephonſus. Vnum adhuc Amadæum adiungam, qui feſti huius excellentiam confirmet ac illuſtret: Quis digne laudibus, inquit, efferat ſacratiſſimam Virginis aſſumptionẽ? quis ſatu explicet, quàm læta migrauit à corpore, quã lęta vidit filiũ, quàm gaudens properauit ad Dominum, Angelicis vallata choris, Apoſtolicis fulta obſequiis, dũ Regẽ cerneret in decore, ſicut expers omnis corruptelæ, ſic immunis ab omni moleſtia. O quã precioſa in conſpectu Domini mors genitricis eius? Eleuata cum vocibus exultationis & laudis, prima poſt Deũ D ſuper omnes cœligenas in ſede glorię collocatur.]

Nos verò priuſquam aduerſarios huic feſto non parum infeſtos petamus, facere nõ poſſumus, quin de eo ipſo nonnulla dicamus, ſed eò ſuccinctius, quo pluribus de Mariæ felicitate iam ante diſſeruimus. Felix profectò & ſacroſanctus dies, quo tàm innocens anima, velut colũba candidiſſima, ex corpore tanquàm ex arca euolauit, neque in Abrahæ, ſed Dei ſinum cõtinuò deportata eſt. Felix dies, qui tàm precioſum munus de huius mũdi deſerto tráſmiſit, & ad ſanctam æternámque ciuitatẽ ita perduxit, vt commune & incredibile gaudiũ, nec minor admiratio cælitibus omnibus crearetur. Felix dies, qui

Inter omnes Mariæ ferias feſtum aſſumptionis eius maxime & ſolenniſſimè celebrari.

Nullus dies Mariæ lætior, quam cum in cælum aſſumeretur.

Lucæ 1.

Cur Mariæ in cælum aſſumptæ gratulari debeat Chriſtianus.

Serm. 1 de Aſſumptione Virginis.

Quomodo Bernardus hoc feſtum depingat, ac Mariam in eo velit conſiderari.

1. Cor. 2.

Serm. 2. de Aſſumptione Virginis Homil. 7 de Virginea matre.

Rationes aliquot ad Feſti huius excellentiam aſtruendam, & illuſtrandam.

qui ſponſæ langnentis tàm ardentibus quàm diuturnis deſideriis ſatisfecit, vt quod quæſiuerat inueniret, quod petiuerat acciperet, quod expectarat ſecuta poſſideret, nimirum in illa ſummi æterníque boni perfecta viſione atque fruitione penitus conquieſcens. Felix dies, qui migranti è ſacro corpore ſanctiori animæ cæleſtes illos Spiritus obuios dedit ac deinde reſuſcitato à morte corpori Virginali tot támque beatos & lætos comites, cuſtodes atque deportatores præbuit. Felix dies, qui tantum luminis & decoris cæleſti Paradiſo intulit, quantum in fœmineo ſexu nũquam apparuerat, vt tanquã ſplẽdor fulgentiſſimæ lampadis omnes cæli ſedes & incnlas clariſſimè irradiaret. Felix dies, qui duo vt ſanctiſſima, ita & pulcherrima corpora primum in cælo coniunxit, vt ſponſus ſponſam, & Filius matrem ſuauiſſime complecteretur, mutuiſque oſculis ambo ſeſe inuicem conſalutarent. Felix dies, qui ancillam Domini humillimam eo vſque pronexit ac extulit, vt præſtãtiſſima cæli Regina, mundique Domina efficeretnr, & ne altius quidem poſſet aſſnrgere, quoniam vt Sophronius loquitur in Regni ſolio ſublimata, poſt Chriſtum glorioſa reſedit. Sic enim vbique, inquit, confidenter ſancta Dei canit Eccleſia, quod de nullo alio Sanctorum fas eſt credere, Mariam vltra Angelorum & Archangelorum dignitatem tranſcendiſſe.] Atque, vt ſemel abſoluã, felix hic planéque venerandus dies eſt, qui Reginã & Matrem nobis potentem ſimul & clementem in regno Dei conſtituit ac cõfirmauit, vt eandem, quę Iudicis mater aſſiduè manet, matrem miſericordiæ oobis fauentem, & apud Chriſtum patrocinantem, noſtræque ſalutis negotia fideliter procurãtem habeamus.

Sermone de Aſſumptione Virginis

Maria in cæleſtis regni ſolio ſublimata poſt Chriſtum glorioſa reſidet, ſuper omnes Angelos exaltata.

Quod ſi erunt fortaſſe, quibus hæ laudes immodicæ videantur, non mihi, quæſo, ſed Partibus, vt Bernardo, Anſelmo, Damaſceno, Hildephonſo, Sophronio, Athanaſio ſuccenſeant: horum ego me diſcipulum, nec ſolum præſentis, ſed & veteris Eccleſiæ ciuem eſſe profiteor, atque ab huiuſmodi calumniis auelli nequeo, quia Dei verbũ expreſſum eſt, vt qui ſuis animabus pacẽ & ſecuritatẽ exoptant, nõ de nouis, ſed antiquis ſemitis interrogent, ac inuentis continenter inſiſtãt, neque terminos antiquos à Patribus præſtitutos trãsgrediãtur.

Huius diei & Marię laudes etiam à veteribus decantatas eſſe.

Hierem. 6
Prouerb. 22

Verum enimuero vt ad nouarum ſemitarum inuentores ac duces veniamus, age ex illorum ſcriptis & factis iudicemus, quàm pulcbrè, prudẽter ac piè ipſi Feſtum hoc peruetuſtum, maximóque in precio ſemper Græcis & Latinis habitum celebrent, atque tractent. Principio bonæ Sectariorum parti adeo fœtet bic dies, vt illum prorſus abrogatum cupiant, ſicut in ſuis quidem Eccleſiis paſſim abrogatũt, vt nulla eius veſtigia propemodum ſupereſſe videantur. Cui rei argumẽto eſt, quòd in illis nouæ religionis ſiue ordinationũ, vt vocãt, formnlis quas ſubinde figunt atque refigunt, præcipuũ boc Mariæ feſtũ nec attingere, nec nominare dignentur. Egregia, ſcilicet, pietas, quã iſti cũ Iudæis, Turcis ac Ethnicis, hoc eſt, cnm præcipuis Chriſtiani nominis hoſtibus communem babere poſſunt: cum veteri & Catholica Eccleſia babere non poſſunt. Hæc enim Feſtũ præſens, vt diximus, nnn modò iampridem agnouit, ſed etiam cæteris quæ aliis Sanctis feſtiuè coluntur, prætulit, ac vbique gentiũ celeberrimum babuit, multis etiã ſolennibus canticis & concionibus ſacris illud exornans, ſicut veterũ patrum Ho-

Nouatores huic Feſto abrogando dare operam, veteri Eccleſiæ nihil cõcedẽtes.

A meliæ boc die ad populum habitæ liquido conteſtantur. Gloriantur Æthiopes, ſuã religionem inde ab Apoſtolis traditam perſeuerare, in qua diẽ mortis & aſſumptionis Mariæ Virginis (hæc antẽ ab illis diligentiſſime & per multas ferias colitur) ſingulari ſtudio in hũc vſque diẽ obſeruant. Dauid Chytræus quamuis inuitus aperte fatetnr, Feſtum boc apud Conſtantinopolitanos & Græcos vnũ ex præcipuis eſſe, quod ſicut Natiuitatis Domini, & Reſurrectionis ac Pentecoſtes feſtum ſolenniter celebretur. Annus à Chriſto nato fuit ſexcenteſimns ſeptuageſimus quartus, quo Imperator Manuel Cõnenus de diebus feriatis legẽ tulit, eámque Balſamõ Photius Antiochenus patriarcha reperiuit in opere, quod velut ius Pontificium Græcorum haberi poteſt.

Feſtum hoc inſigne apud Æthiopes & Græcos. Hoc feſtum indigne prorſus & impie abrogari.

In orat. de ſtatu Eccleſiarum.

Tom. 7 ca. 1

B Inde verò clare conuincitur, ante mille annos Cæſarem publice mandaſſe, vt decimo qninto die menſis Augusti glorioſa ſanctæ Dei genitricis emigratio ritu ſolenni perageretur. Quæ igitur iſthæc noua religio Euangelicorum, vt bomines ſpõte ad mala quæque propenſos, & ad pietatem difficiles, à Dei cultu & ſacris auocent, vt bonorum omnium authorem in Maria prædicari vetent, vt beatam illã in Eccleſia dici & decantari nõ permittant, deniqne vt vitam eius & mortẽ atque gloriã palam deprædicari, aut publicis teſtimoniis cõprobari minime patiantur? An Mariæ honos ad Chriſti honorem nõ pertinet, quemadmodum & irrogata parenti iniuria, in Filij redundat ignominiam, meritóque ab eo vindicatur? Iam verò quam horum prudentiã eſſe dicemus, quod Apoſtolorum & Stephani Protbomartyris natales iubeant publicis feriis cohoneſta-

C ri, ac Euangelicæ peccatrici Feſtum etiam propriũ pleriſque in locis largiantur: Mariæ verò puriſſimæ Virginis & cælorum Reginæ natali, quando cæleſtem vitam agere & Sanctis omnibus in gloria præſtare cæpit, nihil omnino concedant? Quæ porrò iſthæc arrogantia, ne dicam dementia eſt, bomines priuatos aut nulla Eccleſiaſtica authoritate ſuffultos, de ſacris conſtituere, ac receptos probatóſque ritus violare, contemnere, abolere? In qua poteſtate hæc faciunt? [a] non Diuina, quę vtrunque magiſtratum propriis terminis circumſcripſit, & penes Eccleſiaſticos curam ſacrorũ eſſe decreuit: nõ [b] Euangelica, quæ in Catbedra ſedentibus licet diſcolis reuerentiam & obedientiam tribui poſtulat: nõ [c] Apoſtolica, quæ oues paſtoribus, populum Epiſcopis in

Imprudentes aduerſarii Marię minus quã Sanctis aliis eorumque feſtis tribuunt.

Intollerabilẽ arrogantiam eſſe Nouatorum, qui aduerſus omnia iura ſibi ſumunt poteſtatem iudicandi de religione, ac feſtis abolendis.

D ſpiritualibus rebus ſubiicit: non [d] Eccleſiaſtica, quæ feſtorum inſtitutionem & mutationem ciuili magiſtratui nunquam permiſit, ſed ſeuere potius interdixit: non deniqne [e] Imperiali, quæ de Epiſcopis & Clericis ita loquitur, vt Eccleſiarum gnbernationem penes illos integram manere decernat, neqne vllas nouas religionis formulas dari vel accipi velit à politico magiſtratu. In qua igitur poteſtate hæc faciũt? niſi Tyrannica, cuius hoc propriũ eſſe ſolet: Sic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione volũtas. Atque hæc, ſcilicet, præclara pars eſt illius reformatæ, vt vocant, Eccleſiæ, quæ luxum, epulas, pocula choræas, omne denique profanũ negotium feſtis diebns haud grauatim ferre poteſt: ſacrum otium & Deiparæ bonorem ferre non poteſt. Perinde ac ſi bono publico inuideant, quod profectò ad populum redit, ſi is de tanta Virgine certis anni temporibus ſecundum Euangelium inſtituatur, illámque amare, colere, & Deum in illa laudare

a Deut. 17
b Matth. 23
Luc. 12
c Hebr. 13
Titum 3.
2. Tim. 4
& canon. 30. in Cant. Apoſt.
d Vide Canones diſt. 96
e In authent. de ſanctiſs. Clericis & Epiſcopis.

admoneant, ac demùm excellentem eius gloriam A quotannis grata memoria proſequatur. Sed habeãt Eccleſiæ deſertores ſuas quas condant & vrgeant, leges iniquas, tenebras ponant lucem, & lucem tenebras, ſicut Propheta dixit, ſuo tandem magno malo ſentient, quid ſit matrem Saluatoris debito defraudaſſe honore, ac Chriſtum in matre ſua auguſtiſſima non reuerentius habuiſſe.

Qui reformatam Eccleſiã hodie profitētur, quàm præpoſtere Feſtorum habeant rationem.

Eſai. 10. & 5

Sed enim vt temeritati ſuæ qualemcunque fucũ prætexant, accuſant abuſus, qui apud papiſtas huic Feſto admiſcentur. Quaſi verò quod Sectarij pro abuſibus ducunt, ſtatim hoc nomine dignum debeat exiſtimari, non magis profectò, quàm ſi ægro qui infecto palato laborat, de ciborum ſaporibus iudicanti fides habenda ſit. Corrigãtur abuſus, qui verè abuſus ſunt: quanquam ſine his nec fuit, nec erit vnquàm in terris Eccleſia. Corrigantur legitima ratione, non pro libidine fanaticorum. Corrigantur ſalua ipſa, vt ſic dicam, rei ſubſtantia, eáque moderatione addita, vt in ipſa curatione præſentes morbi non augeantur magis quàm profligentur.

Non audiendos eſſe Nouatores, qui has ferias propter abuſus volũt aboleri, nec rationem legitimam obſeruant in abuſibus corrigendis.

B Corrigantur demùm, vt peiores abuſibus errores, qui Chriſti corpus nefariè lacerant, nullo modo admiſceantur. Cur verò ipſi hos noſtros, quos norant, abuſus non ita corrigunt, vt in ſuis ſaltem Synagogis præſens Feſtum retineant, & à vulgo celebrari permittant, quum veterum & publicorum rituum mutatio magnum ſæpè periculum adferat? Quod ſi tanta religio eſt abuſus cauendi ac reformandi, cur nõ Dominicum quoque diem è medio tollunt, qui pluribus ad peccandi licentiã & turpe otium, paucis ad veræ pietatis exercitationem ac ſtudium ſeruit, ſicut ipſi in ſuo populo experiũtur? C Sed in locum communem nolo excurrere, vt aduerſariorum & noſtrorum in celebrãdis feriis abuſus collatione facta proponam, & illorum trabem, qui nobis feſtucam exprobrant, hoc loco patefaciã exaggeremque. Vtinã rectè illi ſecum expendant, ac ſimul amplectantur, quod Hieronymus prudentiſſime docuit, traditiones Eccleſiaſticas, quæ fidei non officiunt, ita obſeruandas, vt à maioribus traditæ ſunt, eáſque piis vtiles, Deo gratas & humanæ ſaluti conducibiles eſſe, Damaſcenus affirmat. Id quod de probatis & ſolennibus feriis, ſiue in Chriſti, ſiue in Mariæ honorem iampridem inſtitutis ac obſeruatis, vel maxime intelligendum eſt.

Si vllum Feſtum, Dominicum diẽ propter populi abuſus maximè aboleri oporteret.

Veterũ ritus & obſeruationes Eccleſiæ mordicus retinendæ.

In epiſto ad Lucinium.

In ſermo. de ſuffrag. pro defunctis.

D Iam verò cum illis agamus, qui paulò ſunt è Sectariis moderatiores, & Feſtum hoc quadamtenus videntur agnoſcere, quoniam in illius Euangelio tractando verſantur. Ex quibus princeps eorum Lutherus concionem hoc die publicã habuit, atque inter alia de illo ſcripſit, ſatis eſſe, ſi Mariam in cælo viuere ſciamus: quomodò autem viuat, nihil ad nos pertinere. *Neceſſario*, inquit, *credendum eſt, Dei genitricem viuere: quomodo autem hoc fiat, curæ Diuinæ mandandum eſt*. Vbi nos Luthero concedimus, nõnullos in eo poſſe peccare, quòd cum Mariæ beatitudinẽ, & incredibilem eius gloriã cõtemplantur, ſiue tractant, ſupra modũ ſint ſolliciti atque curioſi, quandoquidem præceptum illud parùm obſeruent: Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris. Non eſt enim tibi neceſſarium, ea quæ abſcondita ſunt, videre oculis tuis. Tùm ex Paulo ſatis conſtat, humanis ſenſibus non poſſe percipi, quæ diligentibus ſe ſumma Dei bonitas præparauit, atque in patria illa cæleſti rependit. Quocircà vt quis

In Poſtilla maiore circa ferias aſſumptionis Virg.

An verè tradat Lutherus nihil ad nos pertinere, quomodo Maria in cælo viuat.

Eccleſ. 3

1. Cor. 2

A maximè annitatur, aſſequi tamen non poterit, quo triumpho & apparatu talis Regina in cælos deducta, & ad ſummum ſublimitatis faſtigiũ perducta, ibique ſuper omnem principatum, virtutem & poteſtatem, adeóque ſuper omne quod infra Deum eſt, collocata ſit, iámque donis & bonis cæleſtis regni ampliſſimis potiatur. Norunt hæc Angelici ſpiritus, & quę iucundiſſimo ſpectaculo interfuerunt, atque adhuc adſunt animæ ſanctę, nullo quidem mortalium hanc tantam Mariæ gloriam comprehendente. Vt hinc etiam Bernardus non temerè dixerit: Chriſti generationem & Mariæ aſſumptionem, quis enarrabit? Sed aliò tendit Lutheri oratio, nimirum vt veteribus velut colaphum, vt ſic dicam, impingat, aut tacitè ſaltem eos perſtringat, qui de Mariæ in cælum præclaro ingreſſu, déque B iucunda Angelorum illi occurrentium gratulatione, ac de ipſius etiam Filij matrem honorantis charitate præclara ſcripſerunt, aut etiamnum piè meditantur atque docent. Quod docendi & meditandi genus, cùm ſit patribus ac piis per quàm familiare, tamen à Luthero improbatur: quoniam publicus Eccleſiæ hoſtis veretur, ex talium rerum ſiue tractatione, ſiue contemplatione conſequuturum, vt tantò magis Deipara honoretur, quantò abundantior eius in cælis gloria conſideratur atque cõmendatur. Verùm enimuerò huius Feſti ratio non ſolùm fidem ſimplicem exigit, quà Mariam in cælis viuere certò credamus (ſicut Lutherus inſulſe philoſophatur) verùm etiam veræ charitatis officium poſtulat, vt cum ipſa gaudente & collætantibus ei C Angelis congaudeamus, vtque decretos illi in cælis honores, ac debitam in terris venerationem nobis ob oculos ſeriò proponamus. Hinc illa vox Eccleſiæ ſuos filios hoc die adhortantis. Gaudeamus omnes in Domino, diem feſtum celebrantes ſub honore B. Mariæ Virginis, de cuius aſſumptione gaudent Angeli, & collaudant Filium Dei. Quod ſpirituale gaudium piis tantò magis concipitur & augetur, quantò diligentius admonentur, & ipſi ſecũ perpendũt de mirifica illa, quam diximus, tum animæ tùm corporis felicitate nulli Sanctorum alij opulentius attributa. Valeat igitur Lutheri vana, & Eccleſiæ inſtituto Patrúmque ſcriptis aduerſa ſpeculatio, qui ne Mariæ quidem gloriam eminentem, quam ſpectemus & admiremur, concedere dignatur, ac ſatis eſſe docet, ſi Deiparam ſolum apud Deũ D viuere ſtatuamus, de reliquo nihil magis de illa, quàm de latrone illo in cruce ſerò pœnitente ſolliciti. Verùm hæc Satanica fraus eo comparata eſt, vt piorum animi à recto pióque celebrandi huius Feſti more ac officio auocentur, & veram pietatem dediſcant potius quàm in vſu habeant. Nouit enim verſipellis hoſtis, quàm libenter probi & Deum amantes eccleſiæ filij, erectis in cælum animis ſoleant ſacrum illum Virginis aſcendentis triumphũ, & Chriſti Angelorumque illi occurrentium gaudium in mentem reuocare, tantæque Reginæ ſuper cœlos exaltatæ gratulari, ac ſimul in Maria Deum, qui tàm magna illi fecit, extollere ac celebrare. Præterea ingenium ac ſtudium huius Hæreſiarchæ proprium eſt, nihil non admoliri, vt meritorum & præmiorum gradus abroget, neque Sanctis coronã iuſtitiæ permittat, quam alij aliis pro ſuis benefactis excellentiorem percipiant, ſicut nos alibi demonſtrauimus:

Mariæ in cælis gloria ineffabilis & incomprehenſibilis.

Serm. 1 de Aſſumptione Virginis.

Quomodo Lutheri dictũ merito reprehendatur.

Ad Feſtũ hoc rectè celebrandum exigitur nõ minus charitas quàm fidei officium.

Spirituale gaudium hoc feſto debemus ob conſiderationem eius felicitatis, quam Maria in cęlo nacta eſt.

Quo ſpectet Lutheri fraus & Sathanæ Virgini ſuum honorem ſubducentis conatus.

Luca. 23

Sed

Nun admittẽdas eſſe Nouatorum querelas cõtra hoc Feſtũ murmurantium.

Sed rurſus moroſi queruntur Sectarij, multa hoc die legi & cantari publicè in Eccleſia, quæ parum aut nihil ad rem faciant, & incommodè quidem ad Deiparam referantur, præſertim ſi Epiſtolica & Euangelica lectio conſideretur. Agnoſco ſanè querulos̃os murmuratores, vti Iudas Apoſtolus loquitur, more ſuo muſſitantes & obtrectantes matri Eccleſiæ, quibus etiam illa, tametſi velit, nunquam ſatisfacere poſſit. Adeò ſemper in promptu habent naſuti quod calumnientur, & vnde offendi ſe clament, quicquid vel inſtituat, vel mandet, vel canat, vel obſeruet Eccleſia, poſtquam ab hac ſe ipſi nefariæ præſciderunt. Reprehendunt autem peculiariter hoc die nonnulla Deiparæ tribui, & in eius laudem publicè decantari ex libro Eccleſiaſtici, quę alioquin de ſapientia æterna dicantur atque intelligantur. Hinc verba illa Lutheri: *Coaſle & Epiſtolā hac torſerunt, quę Diuinæ ſapientiæ tantum competit, ipſi ſcilicet Chriſto. Hic enim ante ſecula fuit, in quo omnia condita ſunt. Quod autem Mariæ Deiparæ hæc tribuitur, merum mendacium & in Deum blaſphemia eſt.* Atque hæc ſatis quidem imperioſe, ne dicam rabioſè Lutherus.

Iuda 1.

Vanam eſſe quęrelam, quod Epiſtola, vt vocant, huic Feſto male quadret in Eccleſia.

In Poſtilla circa enarrat. Euang. de feſto nat. Mariæ.

Lutheri cauillatio aduerſus Epiſtolam Feſti.

Reſpondemus autem, ad ſacras literas ritè tractandas cumprimis obſeruari oportere, quòd in illis vnus ac idem locus, ſenſus diuerſos frequenter admittat, quum diuinitus ſit ita prouiſum (ſic enim Auguſtinus loquitur) vt eadem verba pluribus modis intelligantur. Imò verò vna ac eadem res, non modò varia, ſed etiam contraria in Scripturis ſolet ſignificare. Vnde Paulus quæ ſcripta ſunt de Hieruſalem metropoli Iudæorum, per allegoriam ad cęleſtem Hieruſalem transfert, ſicut & [a] Ioannes facit in Apocalipſi: & nomen Leonis iam [b] Chriſto de tribu Iuda, iam [c] dæmoni circumeunti & quærẽti quem deuoret, in iiſdem Scripturis attribuitur. Eſt [d] ignis quem miſit Dominus in terram, vt ardeat: eſt rurſus ignis, qui ſuper impios cadat, vt nõ videãt [e] ſolem. Deinde ad veram Scripturarum intelligẽtiam pertinet canon, quem à Ticonio mutuatur Auguſtinus, vt à capite Chriſto ad corpus eius myſticum, & rurſus à corpore ad caput tranſeatur, atque adeò vt velut vtriuſque perſona vna fiat. Exẽplo ſit quod ab Eſaia partim in perſona Chriſti, partim in perſona Eccleſiæ dictum legimus: Sicut ſponſo impoſuit mihi mitram, & ſicut ſponſam ornauit me ornamento, quemadmodum Auguſtinus legit, pro eo quod noſter habet interpres: Circumdedit me quaſi ſponſum decoratũ corona, & quaſi ſponſam ornatam monilibus ſuis. Etſi enim ſponſus & ſponſa duæ ac diuerſæ perſonæ ſint, tamen hoc loco pro vna ac eadem perſona, ſicut idem Auguſtinus notauit, accipiuntur. Tùm è Salomonis libris facilè perſpicitur, quòd æterna Sapientia ſe ſponſæ ac mulieri conferat, ac ſub tali imagine ſe nobis præbeat cognoſcendam.

Lib. 3. de doctrina Chriſtiana c. 27

Galat. 4.

Idem Scripturæ locus diuerſos, & quaſi contrarios ſenſus admittit.

a Apoc. 21
b Geneſ. 49
c Apoc. 5. e 1. Pet. 5
d Luc. 12
e Pſal. 57
Lib. 3. de doctrina Chriſtiana c. 31
Eſaiæ 61

Scriptura de Chriſto loquens, ſæpè & corpus eius myſticum intelligit, & contra.

QVAE cùm ita ſe habeant, nihil profectò cauſæ eſt, cur Lutherus tam immaniter in Eccleſiam ſanctam debacchetur, eámque tam probroſè mendacij ſimul & blaſphemiæ inſimulet, quandoquidẽ verba quædam Eccleſiaſtici ſic accipiat, vt in illis non Chriſti ſolummodo, ſed etiam Mariæ præconium, quæ præcipuũ corporis eius mẽbrum, adeóque mater eſt, ritè conſiderandum proponat. Non quòd matri tantundem, quantum Filio eius æternóque Verbo deferat Eccleſia, quæ vtique firmiſſimè confitetur, Deum & quamlibet diuinam perſonam infinitis partibus creaturæ quamlibet excellenti præſtare, ac vnice duntaxat in cælo & terris cultu latriæ, vt vocant, adorari, vnúmque rerum omnium principiũ coli oportere. Nihil autem hæc fides & confeſſio impedit, quò minus encomion, Chriſto, vti Deo ac æternæ Sapientiæ propriè competens, eiuſdem matri, vtpote ſpõſę & mulieri omnium præſtantiſſimæ ſecundariò communicetur. Hinc enim Chriſto fonti bonorum adeò nihil decedit honoris & gloriæ, vt potius eiuſdem gloria illuſtretur & augeatur, cùm ſimilia his attributa, quę ipſe ex omni ęternitate habuit, eorúmque participationem parenti ſuæ aliquo modo elargiri dignatur, quando ei præ cæteris electis gratiæ plenitudinem æternæque gloriæ conſortium tribuit, ac eandem Sanctorum omnium lectiſſimam & præſtãtiſſimam & honoratiſſimã reddit, in qua Verbum æternum caro fieret, & cum donis ſuis ampliſſimis iucundiſſime habitaret. Proinde ſicut diuina ſapiẽtia, quæ inde ab æterno ſuam à Patre habet eſſentiam, tanquam perſona quædã apud Deum & cum Deo ſubſiſtens hic introducitur, ac Deinde Filio Dei ſimilis prærogatiua ſecundum naturam humanam aſſumptam aſſignatur, quoniam omnis plenitudo diuinitatis in Chriſto corporaliter inhabitat, Apoſtolo teſte: ita in eodẽ orationis decurſu multa ſunt, quæ nulli vel hominum, vel Angelorum rectius, quàm Chriſti æternæ ſapientiæ matri accommodentur. Huius enim eſt proprium dicere: In omnibus requiem quæſiui, & in hęreditate Domini morabor. Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Quę deinde quoniam in regno Dei, ſi cum cæteris beatis cõferatur, primas tulit vna omnium beatiſſima, pulchrè illis etiam ſimilitudinibus adumbratur, quæ in eadem lectione ſequuntur, vt inſtar cedri, cypreſſi, palmæ, roſeti, oliuę & platani exaltata eſſe dicatur. His autem aliiſque id genus metaphoris vndecũque petitis, quicquid Lutherus cum ſuis garriat, prudẽtes, pij & candidi homines nõ offenduntur, ſed delectantur, Eccleſięque matris inſtitutũ prędicant, quæ nouã Mariæ dignitatẽ & inexplicabilem felicitatem aptis quibuſdam ſimilitudinibus expreſſam propoſuerit, vt per externa illa ſymbola, quibus vti Scriptura nos docuit, res verè ſpirituales & cæleſtea rectius percipiamus.

Lutherum nimis petulanter conuiciari, quod Eccleſiæ Epiſtolam de Chriſto ſcriptam ad Mariam accommodet.

Siue incommodo ad Mariã poſſe trãſferri, quæ de Chriſto ſcribuntur & principaliter intelliguntur.

Eccleſ. 24

In Mariã pulchrè cõpetere verba huius Epiſtolæ.

Quis autem totius Eccleſiæ ſit ſenſus, dum prædictæ Eccleſiaſtici ſententiæ ad hoc Feſtum transferuntur, ex veterum monumentis facilè quiuis animaduertat. Guerrici hæc eſt oratio: Si quis curioſius inquirere velit, cuius potiſſimum vox illa ſit: In omnibus requiem quæſiui. vox eſt vtique Sapientiæ, vox eſt Eccleſiæ, vox eſt Mariæ, vox eſt cuiuſlibet ſapientis animæ. Sapientia in omnibus requiem quæſiuit, ſed in ſolis humilibus inuenit, Eccleſia in omnibus mundi nationibus requiem quæſiuit, ſed in ſolis credentibus inuenit, Maria, ſicut & quælibet fidelis anima, in omnibus actionibus ſuis requiem quæſiuit. ſed hodie demum inuenit, cum poſt perſecutionem Herodis, & fugam Ægypti, poſt tot inſidias & atrocitates Iudaicæ impietatis, poſt tot paſſiones ſuas de paſſione & morte Filij, poſtquam tot & tam acerbi ipſius animam pertranſierunt gladij, tandem hodie dicere datum eſt ei: Conuertere anima in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi.

Quomodo veteres dictã Epiſtulam ad Mariam accõmodarint, ac primũ Guerricus.

Quando Maria quæſitam requiem inuenerit.

Serm. 3. de Aſſumptione Virginis.

Matth. 2.

Pſal. 1̃ 4
Eccleſ. 24
Eſaia. 66

A Qui creauit me, creatus ex me, requieuit in tabernaculo corporis mei, negare non potuit mihi requiem cæli ſui. Qui enim gratiam vltrò cumulat aliis, par pari quomodo non referet matri?] Atque hæc quidem Guerricus aptiſſimè diſſerit, vt oſtendat, quo ſenſu Maria hodie loquens inducatur: In omnibus requiem quæſiui: Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Agnoſcit ac defendit idem Eccleſiæ inſtitutum Haimo Germanus quondam & doctus Epiſcopus, in hæc verba diſſerens: Lectionis huius capitulum, ſpecialiter laudem æternæ Dei ſapientiæ, per quam omnia creata ſunt, commendare videtur. Sed hæc particula à Catholicis & eruditis Patribus in ſolennitate perpetuæ Virginis Mariæ, de qua eadem Dei ſapientia carnem aſſumpſit, ad legendum ordinata eſt: & poteſt pars quædam illius non incongruè eidem Dei genitrici B aptari, quæ ab ipſa Dei Sapientia talis creata eſt, vt per illam ad redimendam humanam naturam Dei Filius ſine humana concupiſcentia crearetur.] Nec recens author eſt Radulphus Ardens Pictauus, qui hunc ipſum Eccleſiaſtici locum tractans: Cùm, inquit, in omnibus his diuina requieſcat Sapientia,

Teſtimonio Haimonis eadem epiſtola huic feſto & Mariæ rectè quadrat.

In Epiſtola Feſto Aſſumptionis.

Homil. de feſto aſſumptionis virg.

A præcipuè & ſuperexcellenter requieuit in Maria, & ipſam exaltauit, ſicut cedrum in Lybano, ſicut cypreſſum in monte Sion, & ſicut palmam in Cades.] Ac velut huius dicti rationem reddens adiūgit: Deus eam in via, ſuper altitudinem fidei, ſpei & charitatis, cæterarùmque virtutum omnium ſuperexcellenter exaltauit, & in patria ſuper omnem Angelorum & Archangelorum celſitudinem ſingulariter ſublimauit. Decorauit quoque eam ſicut plantationem roſæ in Iericho, & ſicut oliuam ſpecioſam in campis, & platanū exaltatam iuxta aquā in plateis: quoniam eam etiam in via, martyrij (reſtante Simeone quòd eius animā pertranſiret gladius) & miſericordiæ, & magnanimitatis, cæterarùmque virtutum operibus decorauit: & in patria, omni corona, omnique gloria, omni pulchritudi- B ne, claritate & honore, plus quàm cor hominis capere poſſit, mirificauit.] Verùm vt prolixum, ita minus neceſſarium duco, ſententias omnes Eccleſiaſtici hoc loco repetere & explanare, quum de illis multorum ſcripti exteot commentarij, & minutiora hæc perſequi, noſtri non ſit proprium inſtituti.

Maria omnibus virtutib. ſuperior, etiā cœleſtes Spiritus excellit.

Luca. 2

Maria ſupera quā cognoſcere poſſumus, & in virtutib. & in beatitudine cæteris præſtat.

CAPVT VII.

Euangelium de Maria & Martha ſororibus, quod in Feſto aſſumptæ Virginis legit Eccleſia, non perperam illi conuenire, ac Nouatores in hoc ipſo Euangelio explicādo multis modis hallucinari, contra quorum calumnias dictæ ſorores Martha & Magdalena) defenduntur. Item quomodo illa Chriſti ſententia. Vnum eſt neceſſarium, hodie deprauetur. De vita etiam actiua & contemplatiua.

Aduerſarii reprehendunt Eccleſiā quod hoc Euangeliū tali Feſto aſſignarit.

LITEM nobis nouam intentārunt C aduerſarij, adeoque totam ſugillant Eccleſiam velut ineptientem, quòd hiſtoriā Euāgelicam de Martha & Magdalena ſororibus, Chriſtóque illarum hoſpite loquentem, ad hoc Feſtum accōmodarit. Vnde Bucerus velut indignabūdus exclamat: *Boni Deus quàm miſere torta hæc electio eſt, vt aſſumptioni diuæ Virginis Chriſti matris responderet?* Eſt ita ſanè, in hoc Euāgelio de matre Domini nullam fieri mentioné, de cuius inſuper morte & aſſumptione omnes tacēt Euangeliſtæ. Hic enim illis propoſitus erat ſcopus, vt Chriſti res geſtas, nec illas tamen omnes, ſcripto complecterentur, & Euangelicam hiſtoriam non longiùs quàm ad Chriſtū ipſum in cælos aſcendentē vſque producerent, eáque narratione Emanuelem potiſſimū & Mariæ filiū, vt qui promiſſi Meſ- D ſiæ munus numeris omnibus abſoluiſſet, orbi cōprobarent. Quare argumenti & operis Euangelici ratio non ferebat, vt Mariæ hiſtoriam & mortem, ſiue in cælos tranſitum deſcriberent, quādo & Lucas Apoſtolorum acta ex profeſſo tractans, vnius Iacobi obitum, ſicut antea meminimus, duntaxat expoſuit. Proinde cum Eccleſia cuique feſto Euangelium propriū aſſignare ſoleret, nec vllum de Mariæ morte vel gloria ſcriptum extaret, commodiſſimum viſum eſt prædictam Marthæ & Magdalenæ hiſtoriam deligere, & in hoc feſto publice populo exponēdum proponere, ſicut multis ab hinc ſeculis factum eſſe conſtat.

Nullus Euangeliſta meminit de morte Mariæ vel Apoſtolorū.

Actor. 12

C Qood verò Bucerus cum ſuis vociferatur, hoc Euangelium ad præſens feſtum miſere detorqueri, inanis quidem garritus eſt, ac veniam fortaſſis mereretur, niſi propriam Hæreticorum ſuperbiam, & ſuperbam Eccleſiæ ſanctæ deſpicientiam, quæ ſine grauiſſimo ſcelere conſtare non poteſt, ſibi adiunctam haberet, dum iſtiuſmodi Doctores noui aliis omnibus quantalibet eruditione & ſanctitate præditis, ſe peritiores ac ſapientiores eſſe confidunt. Doctor vtique fuit Anſelmus, & percelebris idem Archiepiſcopus, qui dictum Euangeliū huic feſto quadrare tradidit & oſtēdit. Doctor Euſebius Emiſſenus, quocunque tandem ſeculo vixit, in hūc modum ſcribens: Meritò ſancti patres cōſtituerunt, vt in hac ſolennitate beatæ Virginis Mariæ hoc Euāgeliū legeretur, quæ ſpecialiter quidē per has duas mulieres ſignificatur. Ipſa enim inter omnes creaturas beatiſſima Virgo, vtriuſque vitæ, actiuæ videlicet, & contēplatiuæ plus cæteris omnibus priuile- D gia cuſtodiuit. Ipſa quoq; ſicut Martha, imò melius quā Martha, ſuſcepit Chriſtū, nō ſolùm in domum ſuam, verùm etiam intra clauſtra vteri ſui. Ipſa eū concepit, ipſa eū genuit, ipſa eum peperit, & portauit, & plus quā Martha & frequētius ei miniſtrauit. Ipſa denique ſicut Maria, eius verbum non ſolùm audiebat, verùm etiā in corde ſuo cōferebat, nobíſque ad legendum & audiendū cuſtodiebat.] Quòd ſi nihil omninò aliud, prætetquā hoc vnū in Euangelio legeretur. Maria optimam partem elegit, quę non auferetur ab ea, nō temerè profectò ſed aptiſſime idem Euāgelium tali feſto applicaretur, atque ad Deiparæ commendationem ingens momentum adferret.

Hoc Euangelium non miſere torqueri ad præſens feſtum, vt Bucerus blaterat.

In expoſitione huius Euāgel. circa feſtum Aſſump.

In ſerm. de Aſſumptione Virginis.

Veterum teſtimonia contra Bucerum.

Per Marthā & Magdalenam pulchrè nobis proponi vitā Deiparę conſiderandam.

adferret. Qua de re Guerricus egregiè docet, vt verba eius ad Nouatores fortius verberandos meritò aſſcribamus. Dixerat cum Luca, Maria optimã partem elegit, & ſtatim ſubiicit: Hoc de Maria ſorore Marthæ ſcriptum eſt: ſed in Maria matre Domini hodie plenius & ſanctius impletum eſt. Hodie namque beata Virgo Maria optimam partem elegit, imò quam dudum elegerat, hodie perpetuo poſſidendam accepit: vt ſcilicet inſeparabiliter adhæreat Domino, perennitérque fruatur Dei verbo. Nec alienum aut incongruum, ſi quod de illa Maria dictum eſt, in iſtam tranſſumatur: cùm ad conuenientiam transformationis, ſimilitudo non ſolũ nominis, ſed etiam operis ſuffragetur. Illa ſiquidẽ Dominũ hoſpitio tecti, hæc thalamo ſuſcepit vteri. Et qui creauit me, inquit, requieuit in tabernaculo meo. Illa ſedens ſecus pedes Domini audiebat verbum illius: hęc ſedula circa curam humanitatis eius, cõſeruabat omnia verba quę de illo erant, cõferens in corde ſuo.] Et quibuſdam interiectis: His, inquit, vt opinor, contemplationibus paſcebatur Maria, hanc optimam partem elegerat, quæ nõ ablata, ſed & perfecta eſt hodie in ea.]

Serm. 4. de Aſſumptione Virginis.
Luca. 10

maria Dei mater non minus quam Magdalena optimam partem elegit, vt teſtatur Euãgeliũ.

Luca. 2

Ac plura quidem id genus adferri poſſunt, imò à multis & præclaris Theologis allata ſunt, vt ſciamus, propoſitam Lucæ hiſtoriam, ſi mentem aduertimus, cum feſto bellè congruere, facta nimirũ decenti collatione duarum ſororum (quæ laudem habent in Euangelio) cum Virgine matre omnium beatiſſima laudatiſſimáque. perinde ac ſi Eccleſia ſuam mentem nobis explicans dicat: Si vlla vnquã fœmina præclarum ſanctæ vitæ curſum inſtituit & abſoluit, ſi vlla Maria Chriſtum in hac vita cognouit, cognitum dilexit, dilectum coluit, omnique honore proſecuta eſt: ſi vlla mens verè pia ſemen illud bonum & theſaurum precioſum (Verbum Dei) cupidè & attentè percepit, perceptũ toto pectore complexa eſt, & fructum ex eo vberrimum reportauit, ſi denique vlla Chriſti ſponſa fuit, ſponſi huius amore flagrans, illum hoſpitem excipiens atque ſeruans, ad eius nutum ſeſe componens, illi per omnia miniſtrans & obſequens, ex illo tota pẽdens, illius moribus & exemplis ſeſe conformans, cum eo in perfectiſſimo vitæ genere ſemper vnita, & quæ demum ab illo coronam gloriæ ſingularem acceperit, & acceptam ſecurè poſſederit: hæc profectò illa fœmina, illa Maria, illa ſponſa eſt, cuius mortem in oculis Dei precioſam, cuius aſſumptionem Angelis admirabilem, cuius glorificationem veluti partem & coronam Sanctorũ omnium optimam & maximam, hodierno die publicè celebramus, celebrando veneramur, tum illi, tum nobis in Chriſto ob talem Martham & Magdalenam, inter omnes mulieres benedictam congratulantes. Iudicet quæſo, Lector, an hoc ſit Scripturam Euangelicam miſere torquere, ſicut Bucerus calumniandi ſtudio audet effutire, vt veterem & ſanctam Eccleſiam, à qua perfidus apoſtata ſeſe diſiunxit, petulãter accuſet. Ac nouit ille quidem, modo fateri velit, varios ſenſus in eundem Scripturæ locum, vt anteà monuimus, competere, nouit, non literalem tantummodo, ſed myſticum etiam ſenſum ad pietatem alendam valere plurimùm: nouit demùm, Eccleſiam eodem iure ſacris literis ratiocinari, quo & Paulus Apoſtolus eſt ratiocinatus, cùm ex Moyſis lege citaret illud: Non alligabis os boui tritu-

Quæ ſit mens Eccleſię dictũ Euangelium huic feſto accõmodantis.

Bucerum petulanter in Eccleſia reprehẽdere, quod ſenſum myſticum Scripturæ cum Paulo ſequatur.

A ranti, nimirum è myſtico ſenſu colligens, miniſtros Euangelij temporaria mercede non fraudandos, ſed a ſuis auditoribus honeſte ſuſtentandos eſſe.

Iam verò diſpiciamus, quas & ſordes & fæces in hoc ipſum feſti Euangelium congerant Nouatores, vt non ſolùm ineptos, ſed etiam ridiculos interpretes orbi ſe præbeant. Etſi enim hæc tractatio ad Mariæ noſtræ cauſam propriè non pertinet, tamen præcipuum eius feſtum attingit, ac noſtro quidem inſtituto quadrare videtur, vt hac etiam occaſione verbi Dei depravatoribus occurramus. Accuſant religioſam illam & officioſam Chriſti hoſpitam, perpetuam, vt veteres teſtantur annales, Virginem Martham, in qua pulcherrimum Chriſtianæ hoſpitalitatis refulget exemplum, accuſant, B inquam, ob vanam præſumptionem, quam de ſuis domeſticis officiis habuerit, & neſcio quos illi affingunt errores. Vnde Brentius Chriſtum Marthæ loquentem hoc modo inducit: *Abominor opinionem tuam, qua putas me ſolis his domeſticis officiis maxime omnium delectari, & ſedentariam quietem ſororis tuæ faſtidire.* Ac rurſus. *Exiſtimauit, ſola ſua officia eſſe verum & neceſſarium cultum, quo Chriſtus honoraretur: Mariæ autem opus non eſſe niſi ſocordiam & ignauiam, quæ iure reprehendi debeat. Quid verò hac opinione vanius, quid contumelioſius? quarè Chriſtus reprehendit Martham ſeueriter.* Ac eadem propè verba reperit Spangenbergius, nimirùm falſam hic Marthæ opinionem reprehendi, *quod exiſtimauit, ſola ſua officia, & rei familiaris curam eſſe verum & neceſſariũ cultum, quo Chri-* C *ſtus honoretur: & Mariæ opus (quod verbum Dei audit) non eſſe niſi ſocordiam & ignauiam ſumma ſeueritate reprehendendam. Eam prauam opinionem reprehendit Chriſtus.* Hæc iſtorum figmenta ſunt, qui ſæpe ſine iudicio ſanctos & ſanctas inceſſunt, & Euangelici cãdoris obliti, humanas imbecillitates in illis ſupra modum amplificant, ac apud vulgus nimium odioſe traducunt. Perfectam non fuiſſe Martham, & ipſius & Chriſti verba declarant, vt quæ ſatagendo modum excederet: quod commune vitium eſt muliercularum & aliorum omnium ferè, qui rei familiaris curam grauem ſuſtinent. Verùm ex tota hiſtoria probari non poteſt, nec eſt quidem veriſimile, Martham in doctrina pietatis tàm male inſtitutam fuiſſe, vt falſas eiuſmodi opiniones, quas ei affingunt iſti, in animo retineret, vtque ob illas à D Chriſto ſeueriter obiurgaretur atque reiiceretur. An non potuit piam de ſorore querelam apud Dominum interponere, & ſororiam operam in curandis domeſticis officiis eo tempore neceſſariis expetere, tametſi de ſe vanam præſumptionem & falſam de Magdalena opinionem nullam adferret? Quis credat, illam in primo Decalogi præcepto ita cæcutiniſſe, vt exiſtimaret, Chriſtum ac Deum ipſum domeſticis illis negotiis, magis quàm religionis veræ ſtudiis, tum fraternæ charitatis operibus potius, quam interiore diuinóque cultu delectari. Præterea vnde probabunt, obſecto, quod Martha ex animo prorſus faſtidioſo, & ſororis quietem ac otium deſpiciente locuta ſit, illámque velut ſocordem & ignauam in ſuo pio inſtituto putauerit, ſéque ſuperbe illi antepoſuerit, quam adeo religioſam & ſpiritualibus rebus deditam eſſe multis iam documentis compertum haberet, ac idcirco, ni fallor, etiam ſibi

Quomodo Martha Chriſti hoſpita ſui que tractetur a Nouatoribus, ac primũ a Brentio & Spangenbergio.

Homil. 96 in Lucam.

In Euangel. de aſſumpt. Virginis.

Depulſio figmentorũ, quæ dicti aduerſarij aduerſus Martham opponunt nimis grauiter illam accuſantes.

Martham nul to rectius de Chriſti & ſororis animo iudicaſſe quàm doceat Brentius.

chariorem duceret? Chriſtus viam ſanè perfectiorẽ hic Marthæ ob oculos ponit, ſéque ſancto Magdalenæ ocio delectari commonſtrat, & nimiam in rebus domeſticis curam, anxiámque Marthæ ſollicitudinem improbat, maximè cum à neceſſario pietatis ſtudio mens impeditur. An idcircò eſt conſequens, quòd Martha de ſuis negotiis, quæ ſola velut œconoma & materfamilias procurabat, ac prætereà de ſororis quiete & ocio tàm temerè, tàm vanè, & ſicut garrit Brentius, contumelioſe ſtatueret atque iudicaret, vt digna eſſet etiam, cuius animum Chriſtus abominaretur? Atqui Baſilius Magnus perſpicuè monet, ambarum mulierum ſtudiũ hic à Chriſto approbari, & in vtraque ſorore ſtudium eſſe laudandum, in Martha quidem, quòd hoſpitio Dominum ſuſciperet, & miniſterio occupata, ea pararet, quæ hoſpitis corpori futura erant neceſſaria: in Magdalena verò, quòd ad pedes Domini aſſidens, audiendis quæ ab eo dicebantur vacaret. Sic altera inquit, Domini partem illam quæ tangi poterat, reficiebat: altera parti illi, quæ occultè cerni non poterat, conſulebat.] Et paulò pòſt: Dominus neque Martham ab ſuſcepto miniſterio eſt dehortatus. & Magdalenæ laudem tribuit, quod quæ diceret, attentius auſcultaret.]

Baſilii de his ſororibus ſententia.

In conſtitut. Monaſt.

Ex his quoque rigida Caluini Cenſura æſtimari poteſt, qui Martham in turbulentis operis ſibi placuiſſe, & pium diſcendi ſtudium in ſorore cõtempſiſſe audet pronunciare. Etenim de his nihil certi ſtatui poteſt, nec eſt probabile, piam illam Chriſti hoſpitam, licet plus æquo domeſticis curis intentam, adeò arroganter de ſeipſa ſenſiſſe, ac religioſæ ſororis inſtitutum tàm ſuperbè deſpexiſſe, quùm tantùm illam domeſtici laboris ſociam habere deſideraret, fortaſſe, vt & Chriſto & Apoſtolis, velut honeſtiſſimis chariſſimíſque hoſpitibus, tanto decentius ambæ inſeruirent, minúſque incommodi acciperet res œconomica, quæ vnius humeros non parum onerabat. Fuit enim Marthæ non exigua familia, quæ in Bethania domiciliũ proprium habuit, in quo Chriſtum hoſpitem frequenter excepit, & maximè poſt fratrem Lazarum à morte reſuſcitatum Chriſto in cœna miniſtrauit, ſicut Ioannes oſtendit. Sed vehementior adhuc ac durior eſt Spangenbergius, vt qui ad bonam Martham exagitandam hæc rurſus verba profundit: *Degener animus matris illius Euæ, Marthæ adhuc adhæret: perpetuò metuit, ne plus ſatis ſit officioſa, & tandem impatientia victa & irritata Chriſtum accedit, & ſororem ſuam Mariam ignauiæ accuſat, quod ocioſa ad pedes eius ſedeat.* Hic ego Spangenbergio ac eius collegis idem non temerè dixerim, quod Chriſtus Iudæ huiúſque ſociis obmurmurantibus, & Marthæ ſororem iniquè ſugillantibus, olim reſpondit: Quid moleſti eſtis huic mulieri? cuius quidem næuos tàm curioſe ſcrutari, tàm acriter ponderare, tãtóque ſtudio exaggerare, ſcurram potius, quàm Euangelicorum proprium eſſe duco. Habuit Martha vtique ſuas imbecillitates, ſed quarum veniam facilè promeretur ob inſignem illam (quæ vniuerſa[a] delicta tegit) charitatẽ atque hoſpitalitatem annexam. Ea nunquàm ſatis in illa commendari poteſt, ſi ritè penſemus, quod Euangelica fide illuſtrata, eo tempore Chriſtũ non modò in primariis diſcipulis, ſed in propria etiam perſona hoſpitio exceperit, ac proculdubio ſumma cum ſedulitate, reuerentia & humanitate tractarit.

Eiuſdem Marthæ defenſio aduerſus Caluinum.

In harmonia Euangelica.

Ioan. 11 et 12. In Euan. de Aſſumptione Virginis.

Quomodo Spangenbergius Martham quoque ſugillet.

Matth. 26

Reſponſio ad verba Spangenbergij.

Magnæ virtutes Marthæ ſatis eſſe tegunt & excuſant eius imbecillitates.

a Prouerb. 10

Qui autem recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedẽ iuſti recipiet: quantò magis illa, quæ toties Chriſtum Prophetarum Dominum & iuſtorum caput excepit? Fingant iſti Martham impatientem, rixantem, ſugillantem, & pluribus, ſi velint, affectibus ac vitiis muliebribus matronam Euangelicam grauent. Nos Auguſtinũ ſequimur, cuius teſtimonio, Martha Chriſtum hoſpitem appellat, pias querelas ad pium iudicem deferens, quòd eam ſoror deſeruerit, & laborantem in miniſterio adiuuare neglexerit. Manet interim in bono miniſterio benedicta, laborioſa, laudabilis, innocens, ſicut eandem Auguſtinus appellat. Sed his omiſſis, nos ad alia, quæ maioris momenti ſunt, progrediamur.

Matth. 10

Serm. 26. de verbis Domini.

Ab Auguſtino Martha cõmendatur.

Serm. 27. de verbis Domini.

Totius Euangelij, quod tractamus, ſummam in eo ſtatuit Spangenbergius, quod Chriſtus hic fidẽ ab operibus diſcernat, tandémque concludit, opera coram Deo non iuſtificare. Nec minus inſulſe ſcribit Melanchthon: *Vides hic populum operum, & populum Euangelij in duabus ſororibus: Opera ſunt bona, ſed ſine eis eſt ſalus. Sine Euangelio verò non eſt ſalus, hoc eſt, ſine fide. Optimam partem elegerat Maria. De Martha verò dicit Lucas, quod ſollicita eſt, & tumultuatur erga plurima, vt miniſtret Domino. Hæc putat eſſe iuſtitiam, ſed Dominus aliter docet, quaſi dicat: Quod tu facis Martha carere poſſum: quod Maria facit, carere nolo.* Hic verò præſentem hiſtoriam deprauari, varióſque errores commiſceri & multa ſanctis illis ſororibus perperam affingi facile intelligent eruditi. Error eſt, dicti Euangelij ſummam, ad tractationem & diſtinctionem fidei operúmque pertinere. Error eſt, quicquã hoc loco concludi, quod bonorum operum iuſtitiam aut tollat, aut labefactet. Error eſt, in Martha typum ac imaginem eorum oſtendi, qui doctrinam bonorum operum amplectuntur. Error eſt, illos Magdalenæ ſimiles eſſe, qui duntaxat fide iuſtitiam atque ſalutem ſibi aliíſque promittunt. Error eſt, ſine bonis operibus homini ſalutem obuenire, præſertim quum illi tempus & facultas ſuppetit benè operandi. Error eſt, aut potius temeritas de Martha tàm audacter pronunciare, quòd ſuam iuſtitiam eſſe putarit, in officiis domeſticis verſari, & circa plurima tumultuari, vt Domino miniſtraret. Hos errores omnes indicaſſe quaſi refutaſſe eſt, cùm aduerſarij nullis rationibus ſua dicta confirment, ſed pro ſua tantum libidine præſentem hiſtoriam miſerè torqueant, & malignè corrumpant.

In quo ſummã huius Euangelij ponant Spangenbergius & Melanchthon.

In Euangel. Lucæ.

Confutatio ſuperiorum cũ indicatione variorũ errorum.

Agit hic ſanè Chriſtus non de fide, ſed cum duabus ſororibus iam fide præditis & ornatis, quæ ſimul bonis operibus, licet non in eadem vocatione, neque pari ſtudio, ſalutarem operam darent. Neque de iuſtificationis negotio hic ſermo eſt, ſed monet hiſtoria de differenti ratione auditorum verbi Dei iam fide iuſtificatorum & in gratia viuentium, quorum alij maiorem, alij minorem fructum ex audito verbo percipiant. Cupit interim Chriſtus in Eccleſia multas extare Magdalenas, hoc eſt, homines verè ſpirituales, & rerum diuinarum magis, quàm humanarum ſtudio deditos & intentos, eóſque chariſſimos habet, & ſummis præmiis afficiet. Vult itidem Marthas adeſſe, à quibus charitatis & miſericordiæ fraternæ officia ſedulò exerceantur, hac addita

Quomodo Chriſtus in hoc Euangelio nihil agat, quod ſeruiat Nouatoribus ad fidei iuſtificationem, & cõtra operum bonorum neceſſitatem.

cautione,

caotione, vt ſuæ ſollicitudinis & occupariorum externarum teneant modum, nec alioquin præpoſtere aliis potius quàm ſibi ac Deo vacare videantur, quorum benefacta, æterna etiam mercede compenſabit. Ergóne bonis operibus quicquam hoc loco detogatur, aut Magdalena ſolius fidei gratia commendatur, vt noui Sectarij vaniſſimè fabulantur?

In Magdalena non minus operum quã fidei iuſtitiã apparere.
a Luc. 15
b Pſal. 83
c 2. Pet. 1
Luc. 7

Magdalena certè nobis in Euangelio ita deſcribitur, vt illorum, qui fide tantummodo gloriantur, imago & typus eſſe non poſſit, cum non modò Dei verbum cum fide audierit, ſed & verbi auditi [a] fructus ampliſſimos tulerit, & de virtute in virtutem proceſſerit, ſuámque [b] vocationem & electionem [c] per opera bona certam fecerit, vt Scriptoræ verbis vtamur. Igitur poſt fructus pœnitentiæ dignos editos, poſt ardentis charitatis opera demonſtrata, quum in domo Simonis Deo iam ſemel eſſet reconciliata, carnis voluptates & mundi pompam omnem ſibi vltrò interdixit, chriſtum vnicè amandum & in omni vita perfectè ſectandum ſibi propoſuit, hunc ingentibus viarum ſpaciis ad crucem & mortem vſque proſecuta eſt, eundem in docendi miniſterio ſuis opibus liberaliter fouit, ad hunc honorandum & vngendum multos ſumptus impendit, propter illum mirando ſilentio & magna patientia ſuggillationes aliorum excepit, ab eo ſummis etiam ſupplicijs affecto, & mortuo, & ſepulto abſtrahi non potuit, illios incredibili & perpetuo amore flagrauit, eúmque amorem lachrymis crebro teſtata eſt, ac demũ amatricem ſe Chriſti maximam vbique declarauit, idcirco viciſſim à Chriſto præ cæteris (ſi Deiparam excipias) amata, defenſa, atque cohoneſtata. Vnde hoc etiam eulogium tulit: Opus bonum in me operata eſt. Et liber tamen Nouatoribus hoc vnum in Magdalena notare, quod ſedens ad pedes Domini verbum eius audiuerit atque crediderit: quaſi nihil præterea de præclaris eius actionibus, quibus fidem ſuam conſummauit, Euangeliſtæ conſcribant. Hinc vox illa inſana Lutheri: *Prouide agat is, qui coram Deo non pudefieri vult & obiurgari, ſit Maria, hoc eſt, credat & verbo adhæreat. Nam ego nullum opus aliud quamlibet magnificum agnoſcam, quàm illud Mariæ opus hoc eſt, fidem, vt verbo credatur.* Quid verò Lutherus Marthæ largitur? *Martha, inquit, hoc & illuc circumcurſat, & anxia ſedulitate in hoc & illo torquetur, tandem collabitur & deſperat.* O præclarum harum ſororum, quas tota laudabit poſteritas, encomiaſten. O improbum Euangelij deprauatorem, de matronis verè Euangelicis tam inſulſè quàm impiè pronunciantem. Ex hoc malo coruo duplex ouum non bonum, Antonomi videlicet ac Flacciani prodierunt, nefariè affirmantes, renatis obedientiam ad ſalutem conſequendam non neceſſariam, imò pernicioſam eſſe: ſola enim fide hominem in Chriſto ſimul iuſtificari ac beari. Quis verò è ſupra dictis non videat, Sectarios nouos, Iuda execrando proditore quaſi deteriores exiſtere, quum ille ſoli Magdalenæ in priuatis ædibus ac ſemel obtrectare ſit auſus: hi verò non vnam tantum illam, ſed ſimul & Martham & deiparam, clariſſimas in Euangelio fœminas, tum publicè, tum ſæpenumero inſectari non erubeſcant?

Luca. 8
Luca. 3
Ioan. 12

Magdalenę opera ſua pietatis & charitatis officioſa in Euangelio tradita.

Magdalena in ſignis Chriſti amatrix, ab eo viciſſim amata eſt peculiariter.

Matth. 26

Lutherus ſolum Magdalenæ opus fidem agnoſcit, & Martham tantum non deſperantem facit.
In Poſtilla circa Euang. Aſſumpt.

Matth. 26

qui hodie ſint Iuda deteriores ex aduerſatus.

Nvnc de pulcherrima Chriſti ſententia dicere conocoit, ἑνὸς ἐστὶ χρεία: Vnum eſt neceſſarium,

A ſiue vt quidam inquiunt, vno eſt opus. Vbi ſæuus hoſtis & Euangelij deprauator Lutherus iterum irruit, atque hanc adulterinam interpretationem nobis obtrudit. *Chriſtus hic docet & ait: Opera nihil efficiunt, quod perſuaſiſſimum tibi eſto. Vnum duntaxat neceſſarium eſt, videlicet verbum Dei audire, & ei credere: hoc vnum efficax eſt, extra hoc nihil: eo confugito, & lætam conſcientiam aſſequeris.* Nec multò poſt: *Hoc vnum neceſſarium eſt, extra hoc nihil quicquam in terra, nempe pura & nuda fides.* Ac ruſus: *Ego nullum opus quamlibet magnificum agnoſcam, quàm illud Mariæ opus, hoc eſt, fidem, vt verbo credatur.* Neque hac tanta petulantia contentus, vt ſuum de ſola fide iuſtificante idolum Chriſti verbo vtcunque tegere ac fucare poſſit, etiam laudabilia tótque ſeculis probata pio-
B rum opera ſcurili oratione conſpurcat ac reiicit. Cùm enim dixiſſet: *Diligentiſſime hoc notate, ad vitam æternam conſequendam vnam tantum rem neceſſariam eſſe, videlicet verbum Dei & fidem:* ſtatim hæc vaniſſimè ſubiicit: *Per hoc iam omnia opera, omnes peregrinationes religionis ergo, omnes vigiliæ & liturgiæ pro animabus, velut fulmine afflata corruũt.* Ac deinde: *Quapropter vt cõſcientiam leuemus, neque pœnitentia neque mœrore, aut aliquonis opere, ſed fide eam ũ cõſequemur.* Habes iam eius blãdiſſimæ doctrinę ſummam, quam ſub principe ſuo Luthero Euãgelici profitentur, vulgúſque hominum haud grauatim tam cupidè arripit ac ſectatur. Quis enim, ſi naturam hominis corruptam, & ad deteriora vſque procliuem ſpectes, non iſto doctrinæ genere delectetur? Sola fide, iuſtitia & ſalus tibi parãda eſt: nulla ſit cura de operibus bonis, déq; exteriore & interiore pœnitentia: fallax & fal-
C ſa illorum eſt perſuaſio, qui ad Dei gratiã & gloriã ſibi conciliandam operum rationem habere, & in illis ſeſe multum exercere contendant. Vnde verò hæc tanta ſecuritas atque confidentia, vt omnem ſalutem hominis ſola fide metiantur? nempe, quoniam Chriſtus in domo Marthæ dixit. Vnum eſt neceſſarium. Egregium verò, ſed male tegens pallium, ad velanda & excuſanda tot pudenda Lutheri paradoxa, quæ non ſolum Eccleſiæ authoritati, ſed etiam Scripturæ diuinæ teſtimoniis ex diametro aduerſantur. Lutherus ſolum fidem vrget, atque ad ſalutem homini ſufficere docet, ſicut & Eunomius iampridem docuit. Chriſtus verò præceptorum obſeruationem à ſuis exigit, atque ad extremum Apoſtolis iniungit, vt quæcunque ipſe
D mandaſſet, à credentibus obſeruanda eſſe monerent, & ſummam extremi iudicij in eo ſtatuit, vt qui bona fecerunt, in reſurrexionem vitæ, qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij tandem procedant, ſe quippe, tanquam iuſtum Iudicem, vnicuique ſecundum ſua opera redditurum. Vtri ergo credemus, Luthero ne, ſine pœnitentia, ſine operibus, nobis tantum credentibus vitam promittenti, an Chriſto Dei filio, qui mentiri non poteſt, qui ſua & Dei præcepta ſeruari toties mandat, quíque arbores bonis fructibus deſtitutas, ſeruóſq; voluntatem Domini ſcientes & non facientes, tartareis flammis addicit? Quid multis? non poteſt ſolui ſcriptura, quæ fidem ſine operibus otioſam ac mortuam aſtruit, ac illi homini regnũ cæleſte promittit, qui ingreditur ſine macula & operatur iuſtitiam, declinans à malo & faciens bonum.

Quomodo Lutherus corrumpat ſententiam Chriſti vnum eſt neceſſarium.
In poſtilla loco ſupra citato.

Confutatio illorum, quæ Lutherus adfert, vt ſolius fidei doctrinã atque iuſtitiã probet ex hoc Euangelio.

Quã abſurdè Lutherus ex præſenti loco ratiocinetur, Chriſtique doctrinæ prorſus aduerſetur.
Matth. 7. 19 & 28.
Ioan. 5

Chriſtus ad ſalute hominis requirit opera. Lutherus non requirit.

Matth. 16
2. Cor. 5

Matt. 19 28
Luc. 10. 12

Iacob. 2
Pſ. 14. & 33

Dicat ergo [a] Melancthon: Vnum eſt neceſſarium, tantundem valere, perinde ac ſi Chriſtus

Quã cõſtãter Nouatores vnũ neceſſarium, ad fidem detorqueant.

teſtetur, ſine Euangelio non eſt ſalus, hoc eſt, ſine A fide. Clamet [b] Brentius: *Audire Euangelium Chriſti & fide excipere, hoc vnum illud neceſſarium, de quo Chriſtus hic loquitur.* [c] Garriat Agricola: *Vnum illud, quod vt neceſſarium ad ſalutem, elegiſſe Mariam hic ſcribitur, de audito verbo Dei exponit Chriſtus.* Vociferetur [d] Franciſcus Lambertus: *Audire verbum Dei eſt illud vnum Chriſtianis omnibus ſumme neceſſarium.* Iactet [e] Spangenbergius: *Vnum illud eſt verbum Dei.* Effutiat [f] Sarcerius: *Vnum neceſſarium audire verbum, & audito credere.* Fabuletur [g] Bullingerus: *Auſcultatio verbi & fides illud vnum & neceſſarium eſt.* Profundat [h] Loſſius *Vnum eſt neceſſarium ad conſequendam ſalutem, videlicet audire verbum Dei, & diſcere doctrinam religionis.* Denique totus Nouatorum grex, vt in aliis pleriſque, ita etiam hoc locu ducem & magiſtrum ſuum Lutherum impigre ſectetur, déque ſola & nuda fide apud populum glorietur. At nunquam tamen B probabunt, æternam ſapientiam (Chriſtum) à ſeipſo diſſentire, ſibique repugnare. Is clariſsimè grauiſsiméque docet, veræ ſalutis & regni cæleſtis eos participes eſſe, qui verbum (ſemen illud bonum) non ſolum audiunt & cum fide gaudióque ſuſcipiunt, verum etiam retinent, & fructum adferunt in patientia. Docet rurſus, Euangelij auditores [i] Patris facere voluntatem, & ſeruare diuina mandata. Docet [k] ſuos amicos, illos eſſe, qui accepta præcepta ſeruarint, ea verò negligentes, viro ſtulto ſuper arenam ædificanti confert, diſcedite, inquit, à me omnes, qui operamini iniquitatem. Docet iterum in Apoſtolicis & propheticis literis, non [l] verbi auditores tantum, ſed factores iuſtificari, & [m] in facto ſuo beari, [n] ipſóſque iuſtos in iuſtitia ſua, C quam operati ſunt, viuere.

a In Euang. Luca.
b Hom 96 in Lucam.
c In ca. 10 Luca.
d In eundem locum Luc.
e In Euang. de Aſſumpt. Virginis.
f In Lucam cap. 10
g In explic. Luca.
h In Euang. de Aſſumptione Virg.
Matth. 13 Luca 18.

Chriſti doctrina cũ prædicatione Nouatorũ ſolam fidem cõmendantium ex diametro pugnant.

i Matth. 7 & 19.
k Ioan. 15
l Matth. 7.
m Rom. 2
n Iacob. 1
o Ezec. 18

Quomodo Veteres, vnũ neceſſarium, hoc loco interpretentur.

Serm. 1 de verbis domini.

IGITVR vt propius ad rem veniamus, quod à Chriſto, vnum eſſe neceſſarium dicitur, Auguſtinus prudenter ad mentis vnitatem in Magdalena commendatam refert, quoniam illa, non ſicut Martha, multis cogitationibus, curis atque negociis diſtraheretur, ſed in vno & ſummo bono animum plane collectum ac defixũ haberet. Vt enim Caſsianus locum eundem tractans egregie dixit: Hic nobis principalis debet eſſe conatus, hæc immobilis deſtinatio cordis iugiter affectanda eſt ac tenenda, vt diuinis rebus ac Deo mens ſemper inhæreat. Quicquid ab hac diuerſum eſt, quamuis magnum, ſecundum tamen, aut etiam infimum, ſeu certe noxium iudicandum eſt.] Et paucis in- D teriectis: Videtis, inquit, principale bonũ in theoria ſola, id eſt, in contemplatione diuina Dominum poſuiſſe. Vnde cæteras virtutes, licet neceſſarias vel vtiles bonáſque pronunciemus, ſecundo tamen gradu cenſendas eſſe diſcernimus, quia vniuerſæ, huius vnius parantur obtentu.] Et rectè notat Rickelius, quòd, licet ad ſalutem obtinendam multa ſint homini neceſſaria, vtpote fides, ſpes, charitas, Sacramenta, præceptorum obſeruatio, tamen per antonomaſiam vnum à Chriſto dici neceſſarium, quod præ cæteris, neceſsitate finis aut propter ſe atque ſimpliciter, neceſſarium ſit exiſtimandum, nimirum pax mentis in Deo, aut cum eo ipſo cordis vnio, ſummi ve boni contemplatio ſeu dilectio. Qui enim adhæret Domino, vnus ſpiritus eſt, Apoſtolo teſte. Verùm quoniam iſthæc late patent, ad alia tranſeamus.

Collatione 1. Abbatis Moyſi cap. 5

In Euangel. Luca cap 10.

Pax mentis in Deo, & cordis cũ Deo vnio ſummi que boni contemplatio, vel dilectio, ad vnum neceſſariũ referri ſingula poſſunt

1. Cor. 6

Quomodo Caluinus vexe

MIRVM quamobrem Caluinus rixetur, & partim Sorbonicos, partim Monachos vexet, quòd in A hoc Euangelio de contẽplatiua & actiua vita Philoſophẽtur, & illam, vti potiorẽ ac præſtantiorẽ, huic anteponant: Atque inter cætera ſic audet ſcribere: *Turpiter hic locus ad laudẽ vitæ, vt vocant, contemplatiuæ detortus eſt, nihilque minus Chriſto propoſitum fuit, quam diſcipulos ſuos otio & frigidis ſpeculationibus addicere.* Subiungit etiam veterem errorem eſſe, quòd Angelicam vitam agant, qui procul à negociis, toti in contemplationem incumbunt: actiuam verò vitam à Theologis fuiſſe deſpectam, non ſecus ac ſi nos è cælo retraheret. Quomodò igitur locũ hunc Euangelicum, Caluine, accipiemus? *Nulla*, inquit, *eſt hic comparatio, quemadmodum ſtulti & abſurdi interpretes ſomniant, ſed tantum pronunciat Chriſtus, Mariam in ſancto & vtili ſtudio occupari, vnde abſtrahi nõ debeat.* Tanto ſupercilio Caluinus veteres perſtringit, quorum B ſententiam ſibi nouit aduerſari, ac longe ſtultius ipſe & abſurdius calumniatur, quàm illi ſtulti & abſurdi interpretes habendi ſunt, quos ipſe tam impudenter inſectatur. Vbi multis quidem modis Caluinus impingit. Primum enim vel ignorat, vel eum fraude diſſimulat, quid vita ſit contemplatiua, non ea profectò, quæ homines tota vita nil agẽtes, aut inerti otio, frigidiſque ſpeculationib. addictos tenet (ſicut Caluino libet fingere) multò quidem hac in parte ineptior Peripateticis licet Ethnicis Philoſophis, qui de vita cõtemplatiua & eius excellẽtia prudentius diſſeruerunt. Certè cõtemplatiua vita Chriſtianis dicitur, quæ in vera ſapientia & Dei charitate fundata, totum hominis animũ C in Deum Deique amorem rapit, & per contemplationem arctiſſimè cum eo coniungit, illúdque præſtat, vt homo rerum humanarum oblitus ſimul per ſapientiam luceat, & per diuinum amorem ardeat. Etenim verè perfectéque contemplantis eſt proprium, in carne ſine carne viuere, tum in cælis fixam conuerſationem, & vitam cum Chriſto in Deo abſconditam habere, leuare ſe ſuper ſe, & nũquã minus eſſe ſolum, quàm quũ ſolus eſſe videtur.

res & recentiores interpretes hoc locu inſectetur.

In harmonia Euangelica.

Refutatio ſententiæ Caluinianæ, cum veterum interpretum defenſione.

Vide Ariſtotelẽ 10 Ethicorum.

Quæ vita contemplatiua dicenda ſit

Quid propriũ ſit vere & diuine contẽplatiu.

Pſalm. 72

QVID igitur niſi vanum Caluini figmentum, meritumque mendacium eſt ad Theologos exagitandos inuentũ, cùm ex eorum ſententia vitã contemplatiuã planè ocioſam facit, ac frigidis neſcio quib. ſpeculationib. hoc ſanctiſſimũ vitæ genus circumſcribit, cũ nulli ferè magis negocioſi ſint, quàm in vita contemplatiua multũ & præclarè exercitati. Nec minus fœda Caluini eſt calumnia, vitã acti- D uam à Theologis fuiſſe deſpectam. Nihil enim tale vnquam illi tradiderunt, quod actiuæ vitæ dignitati detraheret, ſed potius Gregorij ſentẽtiam confirmarunt, à quo ſapientiſſimè dictũ eſt: Qui contemplationis arcem tenere deſiderãt, prius ſe in cãpo per exercitium operis probent.] Ac rurſus ille præcipit, vt non ſolùm ab actiua vita ad contẽplationẽ ſurgamus, ſed etiã vt à cõtẽplatione ad actiuã redeamus, ſéque homo cõtinuè in vſu bonæ operationis exerceat. Sicut enim bonus ordo viuẽdi eſt, vt ab actiua in contemplatiuã tendatur: ita plerunq; vtiliter à contẽplatiua animus ad actiuã reflectitur, vt per hoc quod contẽplatiua mentem accenderit, perfectius actiua teneatur.] Vnde illud eiuſdẽ Pontificis dictum extat: Sit rector actione præcipuus, ſit præ cunctis in cõtemplatione ſuſpenſus. Et ſcholaſticorum Doctorum princeps Thomas apertè definit, ad vitam contemplatiuam hæc quatuor pertinere,

An actiua vita à theologis deſpecta fuerit, vt fingit Caluinus

Lib. 6 moral. cap. 27

Gregorius actionem etiã exigit à contemplatiuæ vitæ ſtudioſis.

Lib. 1. ſuper Ezechielem homil. 5 & li. 2. hom. 14

2. 2. quæſt. 80. artic. 4

Quę ad vitam contemplatiuã pertineant iuxta Thomã.

nere, virtutes morales, plures contéplationum, ac demum ipſam diuinæ veritatis cóteplationem. An verò actiuæ vitæ detrahit, qui actiuæ vitæ partes etiam à contéplante requirit? Norunt enim Theologi, quotquot ſunt & fuerunt vnquã Orthodoxi, norunt, inquam, vtramq; vitam, ſicuti Martham & Magdalenam, duas quodãmodo germanas eſſe ſorores, quæ ſibi mutuò ſubſeruire, & vicarias præbere operas debeant: nec enim rectius Eccleſiæ domũ poſſe conſtitui, præterquã ſi Chriſtus in illa Marthã & Mariam ſuo munere vtraque ex parte vacantes, & pacifice conuiuentes offendat. Demũ quomodo vitam actiuam deſpicerent, quí charitatis & miſericordiæ non ſolum opera, ſed etiam merita neceſſario ad ſalutem homini comparanda, & à iudice Chriſto tum exigenda, tum æternis præmiis remuneranda eſſe conſtanter affirmaot?

In Eccleſiæ domo actiua & contemplatiua vita ſibi mutuo debét ſubſeruire.

B

TERTIO fallitur & fallit in eo Caluinus, quòd Chriſti verbis eum ſenſum attribuit, vt ſi Euangelici hoc pōderetur, nulla hic ſit, vel eſſe poſſit vtriuſque actiuæ & contemplatiuæ vitæ cōparatio. Longè aliter Latinis Patribus viſum eſt, præſertim[a] Auguſtino,[b] Gregorio, Bedæ, Hildephonſo, Bernardo, Anſelmo; cũ quibus & Græci Theologi, vt Baſilius, Theophylactus, Euthymius conſentienter tradunt, hoc loco Magdalenam, tanquam contemplatiuæ, Martham verò tanqua actiuæ vitæ veluti typum & imaginẽ nobis exprimi ac proponi, Chriſtique iudicio partem vtriuſque bonam quidem & laudabilem, ſed Magdalenæ meliorem & laudabiliorem æſtimari, atque ita vtramque cōferri oportere. Etſi vero Græci codices pro eo quod noſter habet interpres; Maria optimam partẽ elegit, paulò aliter legant, τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο: hoc eſt, Bonam partem elegit, tamen ad rei amplificationem articulum addũt præpoſitiuum. Et Auguſtinus non bonam, ſed meliorem partem Latinè legit, ſimulque interpretatur. Vnde dixit etiã Ambroſius: Non Martha in bono miniſterio reprehéditur: ſed Maria, quòd meliorem partem ſibi elegerit, anteferiur.] Quod autem Ambroſius & Auguſtinus hic legũt, nec bonam, nec optimam, ſed meliorem partem ex Hebraici ſermonis idioma ſpectare videtur, qui cũ gradibus cōparationis careat, ſæpè poſitiuũ, vel cōparatiui vel ſuperlatiui loco reponit, ſicut fatetur etiã Bullingerus. Euthymi[c] perſpicuè tradit: Duæ partes conuerſationis laudabiles ſunt, nempe practica ſiue operatiua, & theorica ſiue contemplatiua. Has duæ ſorores iſtæ elegerant: Martha quidem operatiuam miniſtrãdo circa corporale Domini obſequium: Maria vero cōtemplatiuam audiendo ſermones illius.] Et nonnullis interiectis: Bonam partem dixit Dominus, non quòd altera mala ſit: ſed bonam hic appellauit eam, quæ melior eſt. Bonum ſiquidem eſt hoſpitalem eſſe, verùm melius eſt Deo aſſidere.] Quanquam vnus Gregorius idémque ſanctiſſimus Pontifex, ſi reliqui omnes deeſſent, ſatis lucis hic poſſet adferre, cuius iſthæc eſt oratio: Quid per Mariam quæ verbum Domini reſidens audiebat, niſi contemplatiua vita exprimitur? Quid per Mattham exterioribus obſequiis occupatam, niſi actiua vita ſignatur? Sed Marthæ cura non reprehenditur, Mariæ verò etiam laudatur: quia magna ſunt actiuæ vitæ merita, ſed contemplatiuæ vitæ potiora.] Adde quod Euangeliſta diuerſa ſororum barum ſtudia, ac diſ-

An Chriſtus nullam hic faciat vtriuſque vitæ collationem, vt Caluinus fingit.
a Serm 26 in Lucam.
b Li 2. ſuper Ezechielem homil. 14

Teſtimonia veterũ Chriſtus igit hoc loco vtriuſque comparationẽ de parte bona & meliore vitæ actiuæ & contemplatiuæ.
In Lucam.

In cap. 10 Luce.

In cap. 5 Ioh. cap. 17

C

D

A ferentes planè occupationes aperta oratione diſtinguit, & collationem non obſcuram ab vtriuſque vitæ proprietate, vſu, fructu & fine deſcribit, vt alteram alteri præſtare commonſtret. Sola Maria eſt, quæ ad pedes Ieſu aſſidet, ſermones eius reuerenter audit, aliiſque de cibo curantibus omnem corporis curam reiicit, ſibi attendit, ſoli Deo vacat, ex Chriſti verbo pendet, ac tota in contemplatione verſatur, vt rerum omnium oblita, ne ſororem quidem præſentem aſpicere, vel increpantem audire videatur. Hinc illæ apud Auguſtinum antitheſes extant: Martha turbabatur, Maria epulabatur: Illa multum diſponebat, iſta vnum aſpiciebat. Intenta erat Martha, quomodo paſceret Dominum; intenta Maria, quomodo paſceretur à Domino. A Martha conuiuium Domino parabatur, in cuius conuiuio Maria iã iocundabatur. Tranſit labor multitudinis, æterna eſt dulcedo veritatis.] Quærit & Gregori[a]: Quare pars Mariæ cũ marthæ parte, collata, & bona & optima chriſto iudice ſtatuatur: Reſpondet, Chriſti verbis innitens: Actiuã vitã cum corpore deficere, & cũ præſenti ſeculo auferri: Contéplatiuã minimè, quia hic incipiat, & ſubſtracta præſenti ſeculi luce, in cęleſti patria perficiatur.] Quid verò Baſilius Magnus? Per duas mulieres, inquit, duo mihi vitæ genera introduci animaduertito, vnũ quidẽ inferioris notæ, nempe quod in craſſioribus obeũdis vitæ huius muneribus ſe occuparit: quanquam ipſum quoque mirifice commodum eſt: alterũ nobilius & cum ſpiritu magis cōiunctũ, nimirũ quod ſe ad arcanas res contemplandas altius extulerit]. Agnoſcit demum Bullingerus, in hac hiſtoria elegantem extare collationem dilectionis Dei & proximi, & quòd dilectio Dei longè ante feratur dilectioni proximi. Quibus autem modis vita cōtemplatiua præcellat actiuam, inter alios Theologos Thomas fuſè demonſtrat, ſi quis fortaſſe legere cupiat. Et hactenus Caluino reſponſum ſit, qui pro ſua mirabili ſapientia nullum diſcrimen inter contemplatiuam & actiuam vitam obſeruat, atque peruerſe Euangelicum hunc locum deprauat, vanéque tum recentiores, tum veteres Theologos more ſuo ita perſtringit, velut mordendi ſtudio delectetur.

Lucas in hac hiſtoria totis oſtẽdit vtriuſque perſonæ & vitæ differentiam.

In ſerm. 26 & 27. in Lucam

Quomodo Auguſtinus ſorores has duas diſtinguendo ſtatuerit Gregorius.

Lo. ſuper Ezech. idem homil. 14

Baſilius duplicem vitam in hiſce ſororib. etiam ſtatuit. In Conſtitut. Monaſt.

In cap. 10 Luca.

2. 2 queſt. 182. Art. 2

ACCEDIT autem Spangeobergius telam abſoluturus, quam antea orditi cœperat Breotius, & cũ illis expoſtulat, qui contemplatiuam vitam hic pro monaſtica interpretantur, eoque Chriſti dictum referunt: Vnum eſt neceſſarium. Viderit autem Spãgenbergius, quos huius nouæ & inſulſæ opinionis ſtue authores, ſiue propugnatores habeat & oppugnet. Nullos enim Catholicorum, vt arbitror, tam eſt hebes ac imperitus, vt ad ſolã monaſticen aſtringat vitam contemplatiuã, & quod vnice neceſſariũ affirmat Chriſtus, id ſolis Monachis largiatur, præſertim cum eis etiã, qui monaſticen non profitetur. Perpetuo licuerit vitã agere contéplatiuam. Tum ſcholaſtici Doctores cum Aquinate non obſcurè docent, ſtatum religionis (quem aduerſarij cōmuni nomine monaſticen vocant) non ipſam eſſe vitã contemplatiuam, ſed diſciplinã vel exercitium, ad charitatis perfectionem comparandam accommodatũ, ſiue illa demum actione, ſiue contemplatione acquiratur. Vnde qui ad religionem tranſeunt, non ſe perfectos, aut verè contemplatiuos iactant, ſed hoc ſolum profitentur, quòd conſequendæ perfectionis ſtudium ſint adhibituri, idque vel contem-

In Euangel. de Feſto Aſſump. Virginis.

Monaſtica vita non eſt vnũ illud neceſſarium, de quo Chriſtus hic loquitur, ſed via & medũ ad perfectionem vitã perueniendi.
Vide Thomã 2. 2 queſt. 186. Art. 2

Monachorũ nomen non ignominioſum & ſacrum eſſe, & vnde dictum.

platione, vel actione, vel vtraque ducę. Quod autem Monachorum nomen & inſtitutũ non ſit ignominioſum, vt pleriſque perſuaſum eſt, ſed glorioſum, ſacrum, Apoſtolicum, neque à ſolitudine, vt vulgus putat, ſed ab vnione cum Deo, atque à monade dictum, teſtis locuples fuerit Areopagita, ſeculi apoſtolici ſcriptor, & omni maior exceptione. Monachos igitur nominatos, & hoc ſacro nomine inſignitos aſſerit, eò quòd ratione officij Deo purè miniſtrent ac ſeruiant, vitámque præſtent indiuiſam ſimul & vnitam, quę eos velut vniat ſacris quibuſdam complexib. in reb. diuiſis, transformétque in Deiformem vnitatem, & amãtem Dei conſummationem. Illud nobis aduerſarij vel inuiti fateantur neceſſe eſt, monaſticam vitam etiam Euangeliſtæ Marci ſeculo viguiſſe, atque ad contemplantis Magdalenæ officium præclarè conferre, ſicut Baſilius non obſcure declarat.

Lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia c. 6

In Conſtit. Monaſt.

Cur aduerſarijs ita quæ ad vitam cõtemplatiuam ſpectant, minus delectentur.

Verumenimuero non ſolum Monachorum inſtitutio & diſciplina, ſed & vniuerſa perfectioris vitæ diuinæque cõtemplationis ratio & exercitatio tantum non ſordet Nouatoribus, quandoquidem cum Iouinianiſtis libenter conſpirant, & pro Euãgelica libertate carnis licentiam ex profeſſo tuentur; ideóque opera quædam aliis meliora, & ſtatum vnum alio perfectiorem, Deóque gratioré, ac hominis magis meritorium eſſe contra Dei verbum inficiantur. Quibus de rebus iam pridem alij diſputarunt, & in hoc campo Hieronymus de Eccleſiæ hoſtibus glorioſè triumphauit, nihil vt ſit opus hoc

A loco pluribus decertare. Libuit autem iſthæc annotare non ſolum ad Nouatorum impias detegendas, ſed inſuper ad Patrum ſententiam vindicandam, qui, vel inuitis Nouatoribus, præſens Euangelium ad vitam actiuam & contemplatiuam, ac deinde Mariam quoque Domini matrem, quæ in vtroque vitæ genere mirabiliter excelluit, docent accommodare. Quocirca præter alios, quorum antea meminimus, ſic habet Hildephonſus: Domina noſtra, imò Domini noſtri & Dei genitrix, & ſemper virgo Maria, vtramque vitam ad plenum exercuit, actiuam laudabilem, quam opere Martha excoluit, & contemplatiuam optimam, quam Maria audiendo & eligendo obtinuit.] Explicat poſtea,

Quorſum ſupertora ſint adducta.

Contra Iouinianum.

Serm. 5. de Aſſumptione Virginis.

Maria in vtraque vita partē optimam eſt aſſecuta.

B quibus in rebus Maria ſe Martham ſedulam, neque minus Magdalenam Deo deuotã præſtiterit, vtpote quæ poſt Chriſti aſcenſionem ſe totam ad diuinam contulerit ſpeculationem. Atque hæc de Mariæ morte & glorificatione pro noſtri quidem inſtituti ratione ſatis: at pro ipſa rei magnitudine atq; dignitate nunquam ſatis, vt iterum cum Bernardo[a] iure dicamus: Chriſti aſcenſionem & Mariæ aſſumptionem quis enarrabit? Vnde Poëta Mantuanus[b] non minus eleganter quàm verè canit:

Curia tum qualis reſonarit Olympica plauſu,
Qui cantus cælo auditi, quàm læta frequenſque
Pompa, quis ornatus diuum, ne dicere tenta,
Gaudia non capiunt noſtri cæleſtia ſenſus.
C *Demum iuſſa ſuper ſtellis & ſole micantem*
Ire thronum, cæli accepit ſceptrum atque coronam.

a Serm. 1. de Aſſumptione Virginis.
b Li. 6. Faſtorum.

EPITHETA DEIPARAE VIRGINIS CARMINE COMPREHENSA.

AVTHORE PHILIPPO MENZELIO.

SI mihi, quem votis optem, rèſque ipſa requirat,
Aureus eloquij cælo deſcenderet imber:
Non ego, iampridem leuia, ac ludicra peroſus
Carmina, fucatas laudes, hominumque triũphos
Gloriolamque breuem, ſpes fluxas, irrita vota,
Exequerer verſu: Nec me labor iſte iuuaret:
Nec capiti peterem tali de fronde coronam.
Parnaſſi mihi præ ſcopulis, Heliconidéque vnda,
Hermonius, clarúſque Thabor, Libanúſque, Siónque
Inconcuſſa iugis, omnique immobilis æuo
Et ſacer ipſe ſuo Iordanes amne placeret.
Hinc equidem præpes me ſimplicis ala columbæ,
Balſaminos colles, & palmifera Ierichuntis
Tollat odoratum mox per nemus: hinc mea ſurgat
Altior, & dicam ripa Iordanidis auram
Muſa ſubians, pulſet matutino æthera cantu,
Semper in immenſi laudes effuſa Tonantis.
Qualem cælicolæ magni per læta volutant
Atria, & æterno dant illum carmine plauſum:
Ter ſanctus Dominus SABAOTHES: *omnia late*
Plena ipſo; plena ipſius ſunt nomine ſancto.
Et cælum, & tellus, & quod tellure ſub ima eſt.
Te quoque, Virgo parens ſummi lectiſſima regis,
Ante alios canerem Diuos: vt Numine ab ipſo
Primus honor tuus eſt: & concio ſacra piorum
Hunc ſemper toto vnanimis tibi detulit orbe.
Tūne ea? tu certe es, vatum quam turba ſacrorum
Omnis in ore ferens, multámque diúque cupitam
Nominibus centum, centena laude ſalutat
Tu ſtellis innexa caput, veſtitaque Sole
Aurifluo, Lunaque pedes effulta bicorni
Fœmina: Te Septemgemino draco ſæuus hiatu
Appetit exundans; & inanes euomit iras.
Altera tu, meliórque venis mortalibus Eua,
Semine, Diua, tuo verſatilis acre colubri
Obtritura caput: verus, te matre, ſub auras
Emergit Salomon: Niueum Gedeonis illud
Tu vellus, madidas intactum rore per herbas:
Tu rubus, in medio fragrans imperditus igni:
Araonis tu virga, ſuo quæ ſtirpe reciſa
Dat miranda nouas redimito vertice frondes:
Tu campi flos graminei: tu lactea præſers
Quæ circum rigidis ſtipantur lilia ſpinis.
Tu, qualem Ierichо mittit, roſa: qualis in altum
Gadditis ſurgit ſub iniquo pondere palma:
Tum campi ſpecioſa nitens quæ floret oliua:
Lætaque propter aquas platanus: ſacraque Sionis
Vertice ſtans late conſpecta cupreſſus ad auras:
Aeriisque decus Libani, Salomonia Cedrus:
Et florum ambroſios exhalans hortus odores
Concluſus: Tu (quod perhibent oracula) terſum
Labe procul ſpeculum, fons viua vberrimus vnda
Signatus, pacti ſanctiſſima fœderis arca
Naufragi ſidus pelagi, Dauidica turris.
Vrbs ſummi templúmque Dei, porta ætheris olim
Obſtructis reſerata: Et quo tot nomina verſu
Eloquar? vnde mihi tanta hæc facundia, Virgo
Pulchrior auroraque, & Sole ſerenior ipſo?

Salue

Salue hominum duros miſerans Regina labores,
Vitaque dulcedoque, & ſpes noſtra optima Salue
Ad te clamamus ſoboles miſerabilis Euæ
Exul, & afflicto trahimus ſuſpiria corde,
Cum gemitu lachrymas lachrymarum in valle cientes,

Eia oculis ergo placidis, ac fronte ſerena
Reſpice, Diua, tuos, facilisque tuere clientes.
Et prolem vnigenam nobis, bona mater, IESVM
Exilio functis, pacato numine, monſtra,
O clemens, pia, dulce decus, Maria inclyta Virgo.

TOTA PVLCHRA ES AMICA MEA ET MACVLA NON EST IN TE. CANTICO; 4

CAPVT OCTAVVM.

Mariæ Deiparæ cultum in Eccleſia receptum, partim Satanæ inuidia, partim hominum cæcitate grauiter nunc oppugnari, ac paßim aboleri, ad eámque rem temerè prętextum obtendi ex Euangelica de nuptiis hiſtoria, velut in ea Chriſtus futuros Marię cultores perſtrixerint.

Ex duabus præcipuis cauſis Mariæ ferias atque cultum in Eccleſia hoſtiliter impugnari.

COGITANTI mihi, ex quo fonte hoc malum ptoueoiat, vt nouæ religionis amantes ſolenoe Feſtum ſacroſanctæ Virginis in cęlos aſſumptæ (de quo hucuſque diſſeruimus) totúmque Mariæ cultum in Eccleſia tam infenſè oderint; ac in ſuis Eccleſiis impiè abrogarint, duæ quidem ptæcipuè cauſæ, Satanæ iouidia, & homioum cœcitas ac ingtatitudo, veoernnt in mentem. Etenim

Vnde tanta ſit Satanę inuidia cōtra Virginem matrē eiuſque cultū.

Dei & bonotum omnium aduerſatius, qui ſe vera cælestique ſelicitate ptiuauit, alienæ, boc eſt, Sanctorum omnium, & Mariæ inprimis ſelicitati ſummopere inuidet, impatientiſſiméqoe fert, tantum vitiutis decoris & gloriæ, quantum mortales atq; cælites in Deipara ſatis admirari non poſſunt, io ſexu fœmineo reſplendere. Dolet prætereа ſuperbiſſimus, tam infeliciter ſibi primum cum homine certamen ſucceſſiſſe, vt qui primam mulierē eiúſque ſemen vicerat, ideóque mundi princeps effectus erat, nunc per Mariam eiúſque ſemē non modu deuictus, ſed etiam velut è ſuo principatu & regno eiectus exulare cogatur. Rurſus doler illi, Chriſtum, adeóque tres ſanctiſsimæ Trinitatis perſonas tam impeoſe & ex profeſſo per totam Eccleſiam in hac vna muliere, pluſquam in aliis putis creaturis omnibus, glorificari. Doler inſuper, regnantis cum Chriſto mattis incomparabilem beatitudinem, ac ſingularem gloriam, in multorum animis cum mirifico gaudio Spiritus toties reoouari. Dolet denique, complures reperiri, qui per eiuſmodi Feſtorum & cæremoniarum occaſionem ad glorioſam illam cæli Reginam & venerandam, & inuocandam, & imitandam crebro incitentur, & incitati, ſpiritualibus ſtudiis vacent, multíſque diuinæ gratiæ muneribus locupletentur. Igitur quo maior eſt in cælis bonorum Angelorum exultaiio, & erga Deum eiúſque mattem propenſior congratulatio, quæ ſemel à Gabriele inchoata, nullum iouenire finem poteſt, eo tetri dæmones ardentioris iræ inuidiæque ſtimulis, ac velut ſuriis quibuſdam impulſi, ſerunt moleſtius, in Eccleſia triumphante tantum ſancti gaudij ob Deiparam celebrari, ac deinde tantum gratiæ diuinæ, veréque conſolationis ac ſpiritualis etiam commodi ad mortales vſque transſundi, ac plutimis commuoicari, potiſſimum quum ſolennes Matiæ feriæ à piis Eccleſiæ filiis legitimè peraguntur. Hinc enim illi ſuam fidem, fiduciam, charitatem & reoerentiam in Deum libenter excitant & exercent. Hinc Dei verbum ſæpius legunt, cantant, audiunt & expendunt: hinc ad cultum diuinum, & Sacramentorum vſum conueniunt alacriores. Etenim in mentem illum reuocant, qui in oullo Sancto puráque creatura ęque

Geneſ. 3

Ioan. 12

Satanæ tanto magis dolet Mariæ gloria quanto impēſius ob illam gaudent Angeli atque boni in vtraque Eccleſia.

Quem vſum & fructū pij capiant ex feriis Mariæ ſolennibus.

A ac in Maria potens, glorioſus, monificus, liberalis, atque admirabilis inde ab initio fuit, qui prætereа nobis hoc præcipuum Eccleſiæ ſuæ organum, hanc dilectiſſimam ſponſam, ſuúmque ſimul & noſttam matrem ad maiorem mundi conſolationem & ſalutem ab æterno prædeſtinauit & elegit: qui demum, velnti fons honorūm omnium aquas gratiæ ſalutaris, cùm per alia media, tum poſt Chriſtum per Mariam maximè in nos alióſque plurimos gauder vſque profuodere atque diſpenſare. Nam ſiue Virginis huius virtutes, mores vitámque omnem ad imitandum nobis proponimus, ſiue miniſterium illius ad Chriſtum otbi communicandum ſpectamus, ſiue dona gloriæ ad miſeris opitulan-
B dum illi collata contemplamur, oemo verè pius & Orthodoxns ambigit, Mariam nobis maximo eſſe præſidio, & de tota Eccleſia præclarè mereri, Deo nimirum ſapientiſſimè prouidente, variis vt modis imbecillitati bominum proſpiciatur, cæleſtiſqoe gratiæ participes illi efficiantur.

Mariam nobis & Eccleſię maximo eſſe præſidio & emolumento.

IAM verò ſi de hominum cœcitate ac ingratitudine dicendum eſt, quàm multi, pro pudor, hodie inueniuntur, qui Satanicis pręſtigiis impediti, Marię ferias, laudationes & cultum omnem ridere quam probare malint, quique Eccleſiæ in Virgine coleoda & bonoranda ſtudioſe verſanti, boſtiliter adnerſentur ac petulanter obtrectent? Sem-
C per enim in illis hæret opinio, ſempérque metus recurrit, immodicum & ſuperſtitioſum eſſe, quicquid in Mariæ cultū Orthodoxi inſtituamus. Sed ô cæci, qui alium cultū Deo, alium Marię tribueodū, & inde ab initio in Eccleſia tributum eſſe non ceroitis neque diſcernitis. O cæci, qui in Maria Deum colere atque laudare & ipſi neſcitis, & ſcientes volentéſqoe alios prohibetis. O cœci, qui non minus à Dei quàm à Mariæ venetatione homines dictis, ſcriptis, factis auocatis. O cœci & arrogantiæ ſpiritu obcœcati, qui in Mariæ cultu diiudicando vos tantùm ſapere, veſtros verò maiores & Patres toto orbe diſperſos cœcutire, aut nihil planè videre in animum ſuperbè inducitis. O cœci demum, qui
D lucem in tenebras, diem in noctem conuertitis, quum pios & deuotos Mariæ cultores ſuperſtitionis nota conſputcatis, & laudabilem Mariæ cultum, vt poſteà monſtrabimus, turpiſſimo idololatriæ nomine palam inſamatis. Iam verò quantam ingratitudinem cum hac ſua cœcitate coniungunt? Quid eoim? an nimium ingrati noo ſunt, qui mattem Emanuelis à Patriarchis & Prophetis ardeoter deſideratam, ab Archangelo Gabriele reuerenter exceptam, multis Euangelij teſtimoniis cum primis honoratam in ordinem redigunt, eámque nullo ferè cultus & honoris officio proſequūtur, aut eo dignam eſſe arbitrantur? Quam ſunt ingrati, quos ventri, luxui, profanis oegotiis, &

Ob hominū cęcitatē ac ingratitudinem Mariæ ferias & cultū hodie labefactari.

Quibus in rebus deprehendatur aliorum cæcitas, qui contra Mariæ cultum nunc pugnant maximè.

Eſaie. 5

Graue hominū ingratitudinem eſſe, quod hodie erga Virginē eiuſque cultū tam pranc afficiantur.

xebus

& rebus ſæpè pudendis ſeruire delectat, quibus interim nec libet nec vacat, vna cum piis breui tempore ac exiguo labore ferias Mariæ ſacras, iamque olim ſolennes domi vel publice celebrare? Quid, niſi fœdam ingratitudinem redolet, non agnoſcere, non ſuſpicere, non amare, non colere matrem ſui Redemptoris, quam ſummus Deus reliquis creaturis prætulit, quam tantoperè amauit, ornauit & glorificauit, quam Angeli & Archangeli continuè reuerentur, & quæ denique incomparabili beneficio nos, & Dei filios omnes, quantum in ipſa quidem fuit, affecit, quum benedicta benedictum ventris ſui fructum edidit, tantaque cum charitate orbi perdito communicauit? Poſtremo, vt leuiſſime dicam, miſera ingratitudo, parque ſtupiditas plurimos impedit, quo minus Diuini numinis benignitatem cogitent & amplectantur, qua factum eſt, vt omnis ordinis homines innumerabiles experiantur, totque iam ſeculis experti ſint, ſe MARIÆ inuocatione diuinitus adiuuari, & malis maximis liberari, bonaque ingentia tum ſpiritualia, tum externa facilime a ſummo Deo obtinere.

Ingrati mortales oblatam & exhibitã ſæpè per Mariam Dei gratiam repudiant & aucrſantur.

VTINAM verò & cœci tandem recipiant lucem, & ingratitudinis labe aſperſi, torpore poſito mentem attollant, vt diuinum ordinem intelligant, grati ſque animis complectantur: ordinem, inquam, à ſumma illa Sapientia definitum, vt Diuinæ tres perſonæ quibus omnino nihil ſublimius, nihil ſanctius, nihil venerabilius, altiſſimo quodam cultus & honoris gradu ab omni Angelica humanaque creatura ſemper & vbique celebrentur: ac deinde ſub Deo Maria ſuos etiam habeat laudatores atque cultores. Verum iſti dum diuini cultus aſſertores & vindices arroganter magis quam piè videri volunt, primum Virginem matrem debito honore priuant, ac deinde à veterum verè piorum, & in diuino cultu exercitatiſſimorum hominum veſtigiis longiſſime quidem aberrant. Egregius Dei cultor fuit Anſelmus, vt res quibuſdam exemplis propoſitis magis eluceſcat, & hanc tamen laudem Mariæ tribuit, quod illa propter nos in tantam celſitudinem eleuata ſit, vt eam dominam habeat, & veneretur omnis pariter creatura, quodque omnia quæ in cælo ſunt, Mariæ glorificatione inæſtimabiliter decorentur. Egregius Dei cultor fuit Andreas Cretenſis Mariam prædicans, quæ poſtquam ex hac vita migrauit, velut tribuum ac humani generis Regina facta, & in cæli regiam à Deo Rege regaliter aſſumpta, iam in adyta cæli ſancta peruenerit, & ad Deum proximè acceſſerit, ſui etiam corporis theſauro eouſque tranſlato: quæ prætereà non ſolum in cælis benedicta, ſed etiam in terris glorificata ſit, illa vitæ parens, quam lingua omnis grata meritò celebret. Egregius Dei cultor fuit Damaſcenus, qui tanti Mariam facit, vt eam cælum verè animatum, & vitæ theſaurum, gratiæque abyſſum appellet, quæ res cunctas creatas ſuperet, ac omnibus dominetur operibus, quoniam ſit eius mater, qui Creator & Opifex & Dominus vniuerſorum exiſtit. Quamobrem ait, inſignem illam Dei erga nos liberalitatem grati agnoſcamus, iugique memoria recolamus, & ne vt ingrati illius beneficio quandoque abutamur, precibus ſacratiſſimam Mariam Virginem illius matrem ſupplices adeamus, illamque in patronam & mediatricem aſſumamus, & certæ adiutricis loco habeamus.] Egregius Dei cultor fuit Bernardus, in ornanda & colenda Virgine nulli ſecundus, cuius etiam hæc eſt ſententia: Præceſsit nos Regina noſtra, præceſsit, & tam glorioſe ſuſcepta eſt, vt fiducialiter ſequantur Dominam ſeruuli clamantes: Trahe nos poſt te, in odorem vnguentorum tuorum curremus.] Mox vocat eam aduocatam noſtram, quæ tanquam Iudicis mater, & mater miſericordiæ, ſuppliciter & efficaciter ſalutis noſtræ negotia ſit pertractura. Ac alibi Mariam in cælos aſſumptam his verbis affatur: Quis miſericordiæ tuæ, ô benedicta, longitudinem & latitudinem, ſublimitatem & profundum queat inueſtigare? Nam longitudo eius vſque in diem longiſsimum, inuocantibus eam ſubuenit vniuerſis. Latitudo eius replet orbem terrarum, vt tua quoque miſericordia plena ſit omnis creatura: Sic & ſublimitas eius ciuitatis ſupernæ inuenit reſtaurationem, & profundum eius ſedentibus in tenebris, & in vmbra mortis obtinuit redemptionem. Per te enim cælum repletum, infernus euacuatus eſt, inſtauratæ ruinæ cæleſtis Hieruſalem, expectantibus miſeris vita perdita data.] Egregius demum cultor Dei fuit Idiota, Mariæ hanc laudem tribuens: Inter omnia opera æterni Opificis, poſt operationem illam, qua naturæ noſtræ vnitus eſt Filius tuus, ſpeciale opus fuiſti, ô beatiſsima Virgo Maria.] Et rurſum: Beatiſsima Virgo Maria ſicut eſt omnium Regina, ſic & omnium patrona & aduocata, & cura eſt illi de omnibus.] Legerat enim fortaſsis Chryſoſtomum, diſerte pronunciantem, in rerum tota vniuerſitate nihil maius & præſtantius extare Maria, quæ ſola & cælo & terra ſit latior ac ſanctior, nec aliud quippiam inter aſpectabilia & inaſpectabilia Dei opera præclarius & excellentius inueniri. Quid verò ſi iſthæc, aliáque plura, quæ à veteribus de Mariæ gloria præclarè ſcribuntur, & alibi à nobis adducuntur, noſtris inuiſa & exoſa ſint aduerſariis? an idcirco ſuam fidem ſuumque pondus apud cordatos amittent: præſertim à talibus profecta Doctoribus, qui nihil hic noui de ſuo confinxerunt, ſed doctrinam à Patribus acceptam, bonáque fide conſignatam nobis tradiderunt, neque Diuinam gloriam, cuius erant longè obſeruantiſsimi, propter MARIAM deprimere vel obſcurare, ſed Deum ipſum in MARIA & propter MARIAM celebrare ac glorificare docuerunt?

Non eſt violandus ordo à Deo conſtitutus, vt primũ Ipſe & deinde Maria ſuo quoque modo colatur.

Multos & præclaros ſimul Dei & Mariæ cultores, ſiue præcones olim extitiſſe, eorũque teſtimonia.

Lib. de excellent. Virg. in fine c. 8

In Serm. de dormitione Virginis.

Ioannis Damaſceni teſtimoniũ de Mariæ præſtantia & inuocatione.

Homil. in hypapanteo Domini.

Bernardi teſtimoniũ de Mariæ dignitate poſt aſſumptionem.

Serm. 1 de Aſſumpt. Virgin.

Cantic. 1

Quam longe lateque pateat Mariæ miſericordia iuxta Bernardũ.

Serm. 4 de aſſumptione Virgin.

Idiotæ teſtimoniũ de Maria Sactis omnibus præferẽda.

In lib. contemplat. di B. virg. ca. 1

Quantam Mariæ tribuat Chryſoſtom.

Homil. in Domini hypapant.

Contemnendos eſſe aduerſarios qui tam leuiter excipiunt aduerſus veteres Mariæ præcones.

VERVM hic iſti nobis obſtrepunt, ac Euangelicum locum, quo Chriſtus futuros Mariæ cultores corripuerit, & ſuperſtitionis quodammodo condemnarit, obiectant. Nota eſt apud Ioannem de nuptiis hiſtoria, in qua durè & aſpere matrem increpatam fingunt, dum à Filio audire cogitur: Quid mihi & tibi eſt mulier? Nunc audi, quæſo, cenſuram Brẽtij: *Vidit Chriſtus futuros hypocritas, qui relicto ſe, quæſituri ſunt in Maria ſalutem, & remiſſionem peccatorum ſuorum. Sunt & aliæ innumerabiles idololatriæ, quibus totus mundus (circa Mariæ cultum) hactenus repletus fuit. Quare vt Chriſtus his erroribus obuiam iret, quantum in ipſo erat, ſemper duriter tractauit matrem ſuam, cum voluit eſſe ſocia officij ſui. Etſi enim nulla vnquam fuit mulier in terris, nec vlla futura eſt, cuius debeamus honeſtiorem mentionem facere quam virginis MARIÆ matris Chriſti, tamen non eſt ei tribuendus honor Meſsiæ ſaluatoris.* Quam pulchrè autem Brentius quod palam docet obſeruat, vt nullius mulieris æquè ac Mariæ honeſta fiat mentio:

Ioan. 2.

Quomodo ratiocinentur Nouatores ex Ioanne aduerſus Mariæ cultum in Eccleſia vſitatum. Brentij argumentatio.

In Euangel. circa Dominicam. 2. poſt Epiphan.

Nullius mulieris honeſtior mentio ac Mariæ facienda eſt iuxta Brentium.

cum ipſe quidem rurſus hic de illa inhoneſtiſſime meminerit, quod nempè in Meſſiæ officium voluerit inuolare, & ſæpè in eo munere adminiſtrando ſocia eſſe cum Filio.. Sed benè habet, quod eam turpiſſimam notam ab hoc calumniatore Deiparæ inuſtam alibi depulerimus, ſicut & præſentem hiſtoriam ſupra expediuimus, nihil vt ſit neceſſe, cum eodem hoſte proſtrato, nunc iterum diu congredi. Fingat ille nos hypocritas, ſuperſtitioſos, idololatras: mentiatur etiam, quamdiu velit, Catholicos relicto Chriſto in Maria ſuam ſalutem & peccatorum remiſſionem quærere, quemadmodum ex eodem impudentiæ fonte eum haurire non puduit, quod ſalutationem Angelicam ad expianda peccata vſurpemus, & eandem tantum valere, quantum valet ipſa Chriſti Domini paſſio, nonnunquam arbitremur. Has tetras ac pudendas calumnias, quæ Sectariis ſunt admodum vſitatæ, ſuis permittamus authoribus, qui nunquam ſanè probauerint, quod Orthodoxus in veteri Eccleſia vnquam docuerit, aut tolerandum etiam putarit, vt vel honos Chriſto debitus matri eius attribueretur, vel ab ipſa, relicto Chriſto, ſalus & peccatorum remiſſio quæreretur. Eſt autem ridiculum ac futile prorſus argumentum, quod Brentius à fictitio & allegorico ſenſu acceptum in medium proponit, quum & Lutherus ipſe moneat, vnum & ſimplicem ſenſum Scripturæ tribui oportere. Et falſum quidem illud aſſumitur, matrem Domini duriter vſque tractari, quæ Chriſtum ſibi ſemper conciliatum habuit, eiuſque honorem nec in toto, nec in parte vnquam ambiuit, & ſi quid ab eo petiuit, pro ſua reuerentia nunquam non exaudita eſt. Nam ſi qua durities aut acerbitas in Chriſti verbis ad Mariam prolatis ineſſe videtur, ad nos illa potius quam ad matrem ipſam pertinet, quemadmodum ſuperiore Libro ſubtiliſſime dictum atque probatum fuit.

Excuſſio & refutatio ſuperiorum verborum Brentij.

Quæ Brentius falſus affingat Catholicis circa cultum Virginis.

Hom. 6 in Lucam.

Argumentatio Brentij futilis & ridicula.

In Poſtilla circa Epiſt. de natiuitate Chriſti.

Chriſtus matrem tractaſſe vſque duriter, vt fingit Brentius.

Et habet tamen proteruus Brentius, quod ego ſanè miror, ſuæ ſententiæ ſuffragatores, qui eundem Euangelij locum non diſſimili calumniandi arte torquent atque deprauant. Sic enim ſcribit Bullingerus: *Impugnat hic locus grauiter ſuperſtitioſos, colentes pro Creatore creaturam, exiſtimantes Dominum Ieſum pietate in matrem adigi, vt nihil eius poſſit negare precibus: vnde relicto vero Mediatore & interceſſore Dei Filio, ad matrem Virginem conuertuntur, ab hac poſtulantes quod petendum erat à Filio.* Et quæ quidem ſatis inſulſe ac virulente, præſertim ſi exiſtimat Bullingerus eos, qui Catholico more Deiparam colunt vel implorant, tam eſſe ſuperſtitioſos ac impios, vt pro Creatore creaturam venerentur, Chriſtúmque mediatorem & apud Patrem interceſſorem deſerant. Suum enim Chriſto munus relinquunt integrum, & nullam Creatori iniuriam irrogant, ſi non modo Mariam & beatos in cælis, ſed mortales etiam in terris ſibi adhibeant interceſſores. Neſcit fortaſſis Bullingerus, eos in Chriſti quoque nomine rogare Patrem, & Chriſto gratum facere, qui Mariam legitime inuocant, ſuaſque preces cum Mariæ precibus coniunctas offerunt Patri, vt eius redemptionis & gratiæ, quæ Chriſto capiti ſemper eſt manetque propria, participes fiant. Tales namque non ſuo, nec etiam Mariæ, ſed CHRISTI merito innitentes, ipſius Mariæ interceſſionem non aliter valere ac à Deo exaudiri confidunt, niſi per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui ſemper ipſis via, veritas & vita perſeuerat. Qua de re alias pluribus. Quam verò iſthæc longè peruerſa? quam friuola? dum Mariæ cultum grauiter impugnari & vetari putat Bullingerus, quoniam Chriſtus matrem tribus vel quatuor verbis de præſenti vini negotio compellauit? Imò verò Bernardus ex hac ipſa hiſtoria contrarium doctè colligit, & receptam Mariæ inuocationem aperte confirmat, quicquid iſti garriant. Bernardi ſic habet oratio: Quoties mihi neceſſe eſt, fratres, poſt lachrymoſas querimonias veſtras, exorare matrem miſericordiæ, vt ſuggerat ſuo benigniſſimo Filio, quoniam vinum non habeatis? (Vini autem nomine gratiam deuotionis, & feruorem charitatis accipit, ſicut ſeipſum interpretatur.) Et Maria dico vobis, chariſſimi, ſi pie à nobis pulſata fuerit non deerit neceſſitati noſtræ: quoniam miſericors eſt, & mater miſericordiæ. Nam ſi compaſſa eſt verecundiæ illorum, à quibus fuerat inuitata, multo magis compatietur nobis, ſi pie fuerit inuocata?] Et rurſus: Compaſſa eſt, inquit, eorum verecundiæ, ſicut miſericors, ſicut benigniſſima.] Verum de huius Virginis erga nos ſiue condolentia, ſiue compaſſione, & materno velut affectu poſteà diſſeremus. Igitur non pro ſe tantum, ſed aliorum etiam cauſa Bernardus, tanquam miſericordiæ matrem, Mariam coluit & inuocauit, adeoque ſuos ad illam inuocandam excitauit, eiuſque inuocationis fructum certum ſimul oſtendit, nimirum vt verum præſentis hiſtoriæ vſum aduerſus nouos etiam Sectarios vindicaret.

In c. 2. Euang. Ioannis.

Bullingerum ex eadem hiſtoria cultum Virginis oppugnare.

Refutatio Bullingericæ obiectionis.

Falſo catholicis imputari, quod propter Mariæ cultum creaturam colant pro Creatore, & Chriſtum mediatorem relinquant.

Ioan. 14

Ex quo loco colligit Bullingerus, Mariam non eſſe inuocandam, ex eodem Bernardus contrariam probat.

Serm. 1 de mutatione aquæ in vinum.

Maria pie inuocata neque nunc deeſt petentium neceſſitati.

Serm. 2 in Dominic. 2 poſt octauam Epiphan.

FACESSAT ergo vanus Hemmingius, qui eoſdem duces inſequens, ex hoc ipſo Euangelico loco ratiocinatur, Mariam præclaris titulis, quos nunc in vſu habet Eccleſia, ſuperſtitioſe & impie ſalutari. Valeat & Caluinus, acerbus & ipſe, ſi quiſquam alius, ac iniquus hoſtis Eccleſiæ. *Hac Chriſti voce*, inquit, *palam conſtat damnari homines, vt homines nimis maternum honorem ſuperſtitioſe in Maria euehendo, quæ Dei propria ſunt, in ipſam transferant. Sic ergo matrem Chriſtus alloquitur, vt perpetuam ac communem ſeculis omnibus doctrinam tradat, ne immodicus matris honor Diuinam ſuam gloriam obſcuret. Porro quam neceſſaria hæc admonitio fuerit, ex craſſis fœdiſque ſuperſtitionibus quæ poſtea ſequutæ ſunt, plus ſatis notum eſt.* Vbi cum nihil noui vel Hemmingius, vel Caluinus adferant (nam Sectariorum more quæ probare non poſſunt, Orthodoxis impingunt) eorum ſicut aliorum præcedentium labes & maculæ, eadem quaſi ſpongia poſſunt abſtergi, nimirum vt dicamus, ex præſenti verbo & facto Chriſti Mariæ laudem, cultum & titulos, de quibus poſteà dicemus, nulla ex parte labefactari: neque Chriſtum de immodico matris honore, eiuſque cultoribus hic agere voluiſſe, ſed neque vnquam cogitaſſe. Etenim reipſa probauit, ſibi matris interceſſionem eſſe gratam, cuius votis mox annuit, & in cuius gratiam primum & illuſtre patrauit miraculum. Nec grauatim Caluino fatemur, omneſque ſapientes vltro teſtantur, in Mariæ cultu id ſemper eſſe cauendum, ne quæ Dei ſunt propria, in Virginem transferantur, neue immodicus matris honor diuinam Chriſti gloriam obſcuret. Verum nihil iſthæc ad præſentem Euangelij locum, nihil ad Chriſti mentem pertinent, ſed maligne prorſus aduerſus Eccleſiæ Mariam venerantis inſtitutum & laudabile ſtudium detorquentur. Cætera quæ ad eandem hiſtoriam ſpectant, &

Hemmingii & Caluini ex eadem hiſtoria ratiocinatio contra cultum Deiparæ.

In Euang. Dominic. 2 poſt Epiph.

In c. 2. Ioan.

Depulſio eorum quæ dicti aduerſarij duo ingerunt.

Ioan. 2

Mariam

Mariam vehemēter exornant, ac Mariomaſtigibus obiici poſſent, ne actum agere videamur, hoc loco miſſa faciemus. Satis ſit breuiter monuiſſe, quod Euangelico loco peruerſe & inſulſe abutantur, qui ſenſum veteribus inauditum, neque aliunde quam ex veteris Eccleſiæ odio inuidiáque confictum nobis hic ingerunt, velut Chriſtus cum piis matris ſuæ amatoribus atque cultoribus pugnet, omnéſque pro A ſuperſtitioſis & impiis habeat, qui more Catholico Mariam venerantur, tótque retro actis ſeculis in eccleſia & cum Eccleſia ſunt publicè venerati. Rurſus ex his perſpicuè liquet, non mereri aduerſarios laudem, quam venantur, vt veteres in Maria colenda impij & impuri, ipſorum verò aſſeclæ in Mariæ cultu abrogando pij & cathari eſſe videantur.

Superioris tractationis epilogus.

CAPVT NONVM.

Nimis proteruos & contumelioſos eſſe Nouatores in Catholicis proſcindendis, qui in vulgatis Bibliis legunt: Ipſa conteret caput tuum. Ac præterea non damnandam eſſe veterum ſententiam, qua contriuiſſe Maria dicitur vniuerſam hæreticam prauitatem.

SVPEREST iam alius Scripturæ locus excutiendus, quem complures magno cum ſtomacho nobis obiiciunt & exprobrāt: velut Scripturam ſacram deprauemus, eò quod ad Mariæ cultum ſtabiliendum legamus & decantemus: Ipſa conteret caput tuum: ſic enim ſuum honorem Chriſto adimi, & in Mariam inique, ſi non impiè, transferri clamitant. Quocirca Georgius Maior Euangelicæ modeſtiæ omnis oblitus, hac oratione in Catholicos debacchatur: *Sub Papatu indocti monachi pluſquam ſupina inſcitia & negligentia ebrij & ſtertentes, ne ſe torquere hac diſputatione cogerentur, audaciſſime quod de ſemine mulieris dicitur, deprauarunt. Et quod in neutro genere exprimendum erat, Ipſum ſemen, ſcilicet, mulieris, conteret caput ſerpentis, in fœmineum commutarunt. Ipſa conteret caput ſerpentis. Idque poſtea ad ſtabiliendam idolomaniam de inuocatione Mariæ Virginis genitricis Domini noſtri Ieſu Chriſti transtulerunt.* Accedit & alter Georgius, nempè Fabricius procax Grammaticus, qui vt licentia pluſquam Poetica vtatur, non minus hic eſt contumelioſus. *Notiſſima*, inquit, *eſſe piis debet omnibus illa prima Euangelij vox dicta primo mortali ab authore ipſius Deo ſempiterno. Inimicitias ponam inter te & mulierem, &c. Quantum noctis offuſum rei Chriſtianæ, quantum impietatis & ſuperſtitionis importatum Eccleſiis eſt, vnico verbo deprauato & perperam intellecto? Annos longè ſupra mille inualuit error, & tantum valuit, vt qui cernerent acutius, aut aliter ſaperent, à multitudine contradicentium eorumque authoritate abducerentur. Etenim mulieri attributum eſt, quod attribuendum ſemini fuit: & capitis ſerpentis diminutio, diuæ Virginis laudibus applicata, quæ ad Chriſti ſolummodo dominatum victoriamque ſunt referenda.* Cum his iungendus eſt Tilemanus Heshuſius, qui inter blaſphemos, ſcilicet, errores, Catholicis hunc etiam obiicit, quod caput ſerpentis à Maria Virgine contritum affirment. Contendit & Iacobus Heerbrandus, quod vetus & vſitata Bibliorum tranſlatio perperam habeat, Ipſa conteret caput ſerpentis. *Etſi enim*, inquit, *idem pronomen abſque punctis, eiſdem literis ſcribatur maſculino & fœminino genere: tamen ad Mariam nequaquam transferri poteſt, quod ſolius Filij Dei incarnati hoc opus ſit, caput, hoc eſt, regnum ſerpentis vel Satanæ, eiuſque opera, quæ ſunt in genere humano peccatum & mors, conterere & deſtruere. Turpiſſimè itaque errant Pontificij.* Quid enim iſti crepparent vel facerent aliud, B præterquam quod à ſuo malè ſano præceptore Luthero didicerunt: vt quem non pudet ſequentes voces planè furioſas euomere: *Quis non miretur, imo non execretur Satanæ malignum conſilium, qui hunc locum pleniſſimum conſolationis de Filio Dei, per ineptos interpretes tranſtulit ad Mariam Virginem? Nam in omnibus Latinis Bibliis ponitur nomen in fœminino genere: Et ipſa conteret caput. Sicut poſtea recentiores omnes hac ſanctiſſima ſententia ad Idololatriam ſunt abuſi, nemine reſiſtente, nec prohibente.*

Genes. 3

Circa epiſtolā in vigilia Viſit. Mariæ.

Quomodo Georgius Maior Georgius Fabricius, Tilemanus Heshuſius, Heerbrandus Catholicos inſectentur ob dictum Ipſa conteret caput tuum.

In præfat. in par. Grāmat.

In diſputa. de promiſſione Abrahæ facta.

Dictos iam Nouatores ex Lutheri ſpiritu & fonte hauſiſſe, quod ob præſente ſententiam adeò ſint in Catholicos contumelioſi.

In 3. cap. Geneſ.

TAM bellè obſeruant Euangelici Canonē Apoſtolicum, qui ſeruum Domini litigare vetat, & erga omnes manſuetum eſſe, & eos qui veritati reſiſtunt, cum modeſtia corripere præcipit. An decebat, quæſo, has tragicas exclamationes, & grauiſſimas expoſtulationes inuehere, tantaque rabie non mo- C do præſentem Eccleſiam, ſed & venerandam vetuſtatem & magiſtratus omnes Eccleſiaſticos proſcindere, publicéque inſectari? Neque res ipſa certè poſtulabat, vt hi, velut glorioſi Thraſones, ſeſe tantoperè oſtentarent, ſeque ſolos nunc demum ob vnam ſyllabam, ne dicam literam, plus omnibus ſapere arbitrarentur. Sed ad rem propius. Falſum imprimis commentum eſt, Catholicos hoc ipſo Scripturæ loco, quomodocunque tandem legatur, ad ſtabiliendam idolomaniam, vel ſicut Lutherus inquit, ad Idololatriam abuti: & haud ſcio, an quiſquam hoc dictum accipiat ad probandam Virginis inuocationem. Falſum præterea, hanc Scripturæ D mutationem à Monachis, vt Maior effutit, excogitatam & inuectam eſſe. Nec poſſunt nobis vllum ſiue Monachum, ſiue alium Catholicum proferre, quem huius, vt vocant, deprauationis authorem oſtendant: adeò vetuſta & recepta eſt lectio, qua iampridem vſa eſt, & adhuc vtitur Eccleſia. Nam & Fabricius vltro fatetur, vt paulo antè audiuimus, longè ſupra mille annos hanc lectionem: Ipſa conteret caput tuum: in Eccleſia obtinuiſſe, idque verum eſſe poſteà confirmabimus. Falſum & illud quod idem Rhetor Fabricius, vt amplificationem & hyperbolen oſtentet, ex lectione, Ipſa, dicit multum noctis rei Chriſtianæ offuſum, multumque impietatis in Eccleſiam importatum eſſe. Sic enim iſtis non Rhetoricari modò, ſed & rixari & calumniari ſæpenumerò libet, præſertim vt ſuam in linguis peritiam vulgo iactent, ſuumque coram indice populo vrgeant inſtitutum.

2. Tim. 2

Aduerſarios hoc loco nimis vehementes & contumelioſos eſſe Catholicis.

Vt maximè legatur, Ipſa conteret, non ea torqueri à Catholicis ad vllam idolomaniam, neque inuentum hoc eſſe Monachorum.

Loco ſuprà citato.

Christi honorē non immi-nui ac obſcurari, ſi legamus, Ipſa conteret.

Illvd verò conſtanter negamus, per hanc lectionem Christo ſuum honorem, ſuumque officiū adimi: velut Maria non Christus, huius mundi principem vicerit, caputque ſerpentis illa ſola contriuerit. Vnde Lyranus locum exponens apertè pronunciat: Ipſa conteret caput tuum: quia per ipſam, mediante Filio ſuo, poteſtas dæmonis eſt cōtrita.] Rupertus in hunc modum: Cum dicit Deus: Ponam inimicitias inter te & mulierem, profectò magnum gratiæ ſuæ opus promittit, quòd victorem diabolū, qui vicerat fraude, victa nunc mulier vincere quandóque debeat fortitudine. Porrò hæ inimicitiæ non per ipſam mulierem, ſed per ſemen illius exercendæ & vſque ad victoriam perducendæ ſunt.] Tum Eucherius diſertè teſtatur, hunc locum de B. Virgine accipientes, fructum ventris Mariæ, qui eſt Christus intelligere, hunc enim eſſe, qui victor de morte reſurgens, caput ſerpentis, hoc eſt, mortem, conterat. Quocirca quod nos legimus: Ipſa conteret caput tuum, & Hebræi Græcique in maſculino, eundem ſenſum habere videtur, perinde ac ſi dicat ſerpenti Deus: Per hanc mulierem decepiſti, & virus in totum genus humanum transfudiſti: per aliam quandam mulierem, id eſt, per eius ſemen iterum vinceris & corrues, capite tuo, hoc eſt, regno peccati & mortis, tandem amiſſo atque cōtrito. Falluntur autem, vel fallunt potius aduerſarij, dum nos adeò rudes & craſſos populo videri volunt, vt cum (Ipſa) legimus, totum hoc ſermonis genus ad Mariam ſolam contrahamus, & benedictum ſemen illud, in quo gentes omnes benedicentur, excludamus. Imò verò certiſſime nobis perſuaſum habemus, ſemperque profitemur, Christum propterea veniſſe, vt caput ſerpentis contereret, ac [a] mūdi huius principem eiiceret foras, eiuſque opera [b] diſſolueret, quemadmodum Scriptura diuina teſtatur. Nec aliter vel docuit, vel credidit vnquam Eccleſia, quæ Christum ſolum hoc honore dignatur, vt is poteſtate quadam abſoluta & excellenti præditus, Satanam ſub pedibus conterat, ſimulque aliis, & Mariæ potiſſimum conterendi tribuat facultatem. Hinc dulcis illa promiſſio: Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem poteſtatem inimici. Hinc & ſancti Pauli gloriatio, quod aduerſus Principatus & Poteſtates, aduerſus mundi Dominos rectores tenebrarum harum cōflictetur, adeoque vincendi poteſtate polleat. Hinc & Ioannis non vana vox: Scribo vobis adoleſcentes, quoniam viciſtis Malignum.

In cap. 3. Gen. Lib. 3. de Trinit. & operib. eius In ca. 19 Geneſ.

In Lib. 2. q. de Geneſ. ca. 29

In eundē ſenſum ad Chriſti gloriā accipi poſſe, ſiue legatur ipſa ſiue ipſe conteret caput tuum.

Geneſ. 22

a Ioan. 12
b 1. Ioan. 3

Extra controuerſiam Christum eſſe Victorem Satanæ ſuapte virtute.

Luca. 10

Epheſ. 6
1. Ioan. 2

Christus per ſe & per ſuos, vt nemo alius conterit ſerpentem antiquum.

Qvid mirum igitur, ſi tantundem de Maria dicatur, quod caput ſerpentis cōtriuerit, non ſua quidem propria, vt Christus, ſed eius, quem concepit & genuit, virtute ſingulari, qua duce ſe velut alteram inuictam Iudith præſtitit, ac populi Dei hoſtem infenſiſſimum Holofernem ſumma cum laude ſuperauit. Nunquam illa quicquam Satanæ debuit, nō eius pedibus ſubiacuit, ab eius iugo & imperio ſe ſemper immunem ſeruauit, tantóque prudentius & felicius venenata eius tela hæc Virgo depulit, quāto incautius ac turpius prima mulier in primo cum hoſte certamine corruit, ſeque perniciosius vna cū poſteris omnibus Satanæ mancipium ſimul & ludibrium fecit. Neque propterea Christo matrē æquamus, ſed maiorem Christi gloriam aſſerimus, qui nō ſolum in ſeipſo, ſed etiā in matre, ac deinde in plurimis aliis contra ſerpentem antiquū præclarè fortiterque pugnantibus tam præpotenter agit, vt & ipſi, quamuis natura imbecilles, Tyrannum nequiſſimum ac ferociſſimum, eiuſque vires, artes & fraudes omnes in nihilum redigant, deque tanto hoſte triumphent. Proinde quam virtutem & poteſtatem hic Mariæ largimur, eam poſt Christum, & in Christo, imò & propter Christum veluti bonorum omnium fontem & caput largimur, deque illo decantamus: Tu ſolus ſanctus Mariam ſanctificans. Tu ſolus Dominus Mariam gubernans. Tu ſolus altiſſimus Mariam coronans, Ieſu Chriſte.

Iudith c. 13

Geneſ. 3

Nihil Chriſto derogari, ſi Mariam velut alteram Iudith faciamus, quæ caput Holophernis id eſt Satanæ contriuerit.

Maria præceteris a poteſtate Satanæ libera, illique hoſti formidabilis fuit.

Chriſti aſſeritur gloria, cū in matre ſua ad vincendū Satanam prępotens celebratur.

Qvod autem Maria ſerpentis caput contriuiſſe dicitur, Fulbertus Epiſcopus Carnotenſis his ferè modis explanat: Quid eſt caput ſerpentis conterere, niſi principalem diaboli ſuggeſtionem reſiſtēdo ſuperare? B Contriuit Maria, ſeruando virginitatem & humilitatem, quia & hac extinxit mentis ſuperbiā, & illa carnis concupiſcentiam. Contriuit potētiam Satanæ per Filium quem genuit, ſpoliando illum dominio ſuo. Contriuit caput, aſtutiam eius, nempè ſapientiam terrenam per paupertatem ſpiritus. Vnde de illa dici poteſt: Vna mulier Hebræa fecit confuſionem in domo Nabuchodonoſor. Serpens in cauda percuſſus euadit, in capite contritus nunquā reſurgit. Contriuit autem Virgo caput, id eſt, ſuggeſtionem eius, qui Euam decepit, & caput eſt dæmonum.] Ab his alienum non eſt, quod Bernardus docet, propoſita verba tractans: Ipſa conteret caput tuum: Cui, inquit, hæc ſeruata victoria eſt, niſi Mariæ? Ipſa proculdubio caput contriuit venenatum, quæ omnimodam maligni ſuggeſtionem tam de carnis illecebra, quam de mentis ſuperbia deduxit C ad nihilum.] Atque hęc quidem ita dicuntur, vt ſenſum nobis loci myſticum explicent, qui aliis etiam verè Sanctis, vtpotè mundi, carnis ac Satanæ victoribus, rectè adaptari queat, quoniam & ipſi caput ſerpentis contriuerunt. Sed præter ſenſum hunc myſticum, alium etiam, quem diximus, veteres nobis commonſtrarunt: nimirum vt Maria præ cæteris caput ſerpentis antiqui cōtriuiſſe intelligatur, quādoquidem ad hoc, ſicut etiam ad vincendum omni ex parte peccatum, plus ei gratię collatum fuerit, quę concipere ac parere meruit eum, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum, vt cum Auguſtino loquimur. Incredibilis autem gratia fuit, fortiſſimum illum armatum gignere, qui Satanam mundi huius principem, quamlibet potentem, vt nulla ei [a] poteſtas conferri queat, vi magna [b] deiecit, ſibique D ſubiecit, ac ligatum eundem in [c] abyſſum miſit, ſimulque [d] ſpolia eius diſtribuit. Vtrouis autem ſenſu preſentem locum accipiamus, ac Marię de contrito ſerpentis capite gratulemur, nullum hic idolomanię, vel idololatriæ crimen aut periculum cernitur, nihil Chriſti honori detrahitur, quicquid demum improbi calumniatores in vulgus probroſe ac ſeditioſe ſpargant, & Orthodoxis affingant.

Quomodo veteres intelligant, quod Maria ſerpentis caput contriuerit.

Iudith. 14

Hom. 2. ſuper Euang. Miſſus eſt.

Quomodo Maria ſecundum Bernardum ſerpentis caput contriuerit.

Maria ſecundum duplicē ſenſum caput ſerpentis contriuiſſe dicitur, ac neuter ſenſus Chriſto derogat.

Lib. de natura & gratia cap. 36.

a Iob 41
b Luc 18
c Apoc 20
d Luc. 11

Sed queruntur, ex hac mutatione verborum, Scripturæ vim inferri, & nefas eſſe contendunt, vt in ſacris Bibliis Ipſa pro Ipſo legatur. Reſpōdemus breuiter, nos à veteris Eccleſiæ cōſuetudine, quæ tot ſeculis vulgatam æditionem recepit, hancque lectionem ſibi placere commonſtrauit, nec velle, nec poſſe diſcedere. Habeant Græci & Hebręi ſuos codices, de ſemine teſtantes, quod contriuerit caput ſerpētis: hos autē per omnia integros & incorruptos

Quid reſpondendum ſit ad ſolam Scripturæ literam hic prouocantib.

non

non eſſe, vel nobis tacentibus, communis Doctorum querela, & ipſorum codicum diſſenſio ſatis oſtendit. Neque ignoramus, ſi lingua ſancta conſulatur, pronomen cui noſtrum, Ipſa, reſpondet: abſque punctis olim & ſcriptum & lectum eſſe, atque ita non minus fœminino, quam maſculino generi conuenire, totidemque literis exprimi, quemadmodum & Nouatores vltro fatentur. Scimus etiã Græcos extare ſcriptores, qui ſermonem ad mulierem referant, quomodocunque tãdem verterint ſeptuaginta, vt poſtea probabimus. Legant [a] Irenæus, [b] Cyprianus, multique Patres, quos repetere non attinet, vt ipſum mulieris ſemen, non autem Ipſam intelligãt & exponant: qua de re cum aduerſariis minime contendemus. At hi nobis viciſſim concedãt, Patres itidem eruditos & fide dignos illos eſſe, qui cum Eccleſia noſtra, de muliere ſcriptum accipiant: Ipſa conteret caput tuum. Et præter hos paulo poſt adducendos, Ioſephus in Hebraicis literis peritiſſimus, & Apoſtolorum coætaneus, vt ex Ruffino eius interprete diſcimus, de Deo ſic loquitur: Abſtulit ſerpenti vocem, iratus eius malignitati, quam geſſerat in Adam, & venenum ei ſub lingua ponens, quod eſſet hominibus inimicum, præcepit vt mulier eius capiti plagas inferret.] E quibus verbis non obſcure liquet, quod Ipſa, non Ipſum in Moyſe legerit. Nam quod Geleoius, eundem locum Latinè vertens, mulieris nomen prætermiſit, ſi non fraudis, at certè quidem incuriæ ſuſpicionem nobis creat.

Patres non tãtù legiſſe, Ipſe conteret, ſed etiam Ipſa

a Lib. 4. contra hær. ca. 78
b Lib. 2. contra Iudæos cap. 9.
Lib. 1. antiquitatum. cap. 3

Ioſephum antiquiſſimũ & doctiſſimum Hebræum legere cum Eccleſia.

De Hieronymo eſt extra controuerſiam, quod in linguis longè ſit omnium doctiſſimus, & vtroque modo, iam Ipſum, iam Ipſam legat. Tum Ambroſius Græce ſimul & Latinè peritus, præſentem ſententiam ita refert: Ipſa tibi ſeruabit caput, & tu illius calcaneum: quemadmodum & ſæpe hoc modo citat Auguſtinus, monetque ſimul ſententiam totam eſſe figuratam. Ex eodem Auguſtino ſumptum eſt, quod in Gloſſa ordinaria his verbis traditur: Inter ſemen diaboli & mulieris inimicitiæ ponuntur. Semen diaboli praua ſuggeſtio: mulieris, fructus boni operis quo ſuggeſtioni reſiſtit. Ideò obſeruat plantam, vt ſi in illicita labatur, delectatio illam capiat. Illa obſeruat caput eius, vt ipſum initium malæ ſuggeſtionis excludat.] Vnde ſatis intelligi poteſt, quod de muliere caput ſerpentis contritura nobiſcum legerit Auguſtinus. Ad quam ſententiam alludens etiã Ambroſius, veluti dicta Moyſi verba nobis exponat, perſpicuè dixit: Quid egiſti diabole? vicit te Maria, quæ genuit Triumphatorem, quæ ſine imminutione Virginitatis edidit eum, qui crucifixus vinceret te, & mortuus ſubiugaret.] Sicut autem Ambroſius hoc loco de Maria diaboli victrice loquitur, ita & Chryſippus Preſbyter Hieroſolymitanus affirmat mulierem eſſe, quæ hoſtem humani generis è Tyrannide deturbauit, vt quem antiqua Eua in altum erexerat, is per nouam Euam deiiceretur. Tum Chryſoſtomus licet Græcus Theologus, vt Latinè verſus extat, Deum ſerpenti ſic loquentem inducit: Neque ergo illud ſolum, ſed & inimicam fœderiſque neſciam faciam tibi mulierem, neque eam ſolã, ſed & ſemen eius ſemini tuo hoſtem perpetuum faciam: Ipſa tuum ſeruabit caput, & tu eius ſeruabis calcaneum. Tantum enim robur illi concedam, vt continuo immineat capiti tuo. Te autem faciam ſub pedibus eius iacere.] Qui verò putant hunc Chryſoſtomi locum non optime verſum eſſe, legant,

Qui Patres vulgatam editionem confirment, nempe Hieronimus, Ambroſius, Auguſtinus, Gregorius & poſteriores.

Libro de fuga ſeculi cap 7

Libr. 11 de Geneſi ad literam ca. 36 & lib. 2. contra Manich. cap 18 Circa cap. 3 Geneſ.

Oratione in funus Theodoſii Cæſar.

Vicit Maria diabolũ, Ambroſio teſte.

In orat. de ſancta Maria Deipara Vide in annot Cateno Lipomani in Geneſim.

A quæſo, authoris eiuſdem Homeliam in Matthæum 46. facileque cognoſcent, hunc Theologum de muliere, non de ſemine verba præſentia interpretari. Magnum ait, inter mulierem & ſerpentem certamẽ attendo, magnum bellum depoſitum eſſe conſidero, magnam ſollicitudinem habendam cognoſco: directa eſt vtrinque acies, paratum bellum, certamen depoſitum, ſtatur cominus, propius conſiſtitur, ab vtriſque intentio prouocatur, vt cautela adſit, ſollicitudo intendat, ſecuritas conquieſcat. Stat enim mulier in procinctu, ſerpentis caput & obſeruans & vitans: obſeruans vt calcet, vitans vt ſerpentis morſus declinet. Adeſt paratus & ſerpens callidus & ſubtilis: callidus ne mulieris pede calcetur, ſubtilis vt eius morſu incauta mulier proſternatur. Hanc pugnam lætus aſpicit Deus, libenter attendit Dominus Chriſtus, ſi tamen illæſa mulier ſerpentem calcando deuincat.] B Præter hos Gregorius quoque magnus legit: Ipſa tuum obſeruabit caput, & tu calcaneum eius. Suffragatur & Beda diſerte admonens, locum à quibuſdam de Virgine, in qua natus eſt Deus, intelligi. Eadem lectione vtuntur omnes poſteriores quibus annumero Eucherium, Idiotam, Rabanum, Bernardum, Hugonem & Richardum de ſancto Victore, Rupertum, omnes Scholaſticos, & in his cum eruditione, tum ſanctimonia præſtantes Viros innumerabiles, quos omnes ſupina inſcitia & negligentia ebrios ac ſterentes ſtultiſſime Marloe appellat. His Alcimum Auitum, vtpote Chriſtianũ veteremque Poëtam, & præſtantem Archiepiſcopum Viennenſem adiungo, qui Dei ſententiam cõtra ſerpentem latam carmine complexus eſt, & inter C alia hoc modo cecinit:

Etiam Chriſoſtomus ex Græcis Patribus de Maria locum interpretatur.

Lib. 1 moralium c. 35
In cap. 3 Geneſ.

Lib. 3. carminum cap. 6

Chriſtiani Poetę Alcimus Auitus & Marius Victor eundem locum ad Mariam referũt.

Præcipue infelix mulier cum prole futura
Tecum inimicitias odio conſtante reponet.
Seminibuſque tuis eius cum ſemine bellum
Perpetuum, ſed diſſimilis victoria manet: qui
Ambos vna opera viciſti ſubdole ſerpens,
Olim erit vt ſexum muliebrem pronus adores.
Cuius tu quanquam pauida inſidiabere calci,
Conteret vna caput tandem tibi fœmina victrix:
Naſcendumque etiam tali de ſtirpe germen.

VERSATVR in eodem argumento Claudius Marius Victor, vetus & ipſe Poeta, qui ſuccinctè rem indicans, Deum ad ſerpentem ita loquentem inducit:

Lib. 1. commentar. in Geneſ.

Teque ſuo mulier perimet cum ſemine, cuius
Callidus extremis tantum inſidiabere plantis.

D Ac mihi probabile admodum eſſe videtur, quod veteres in vulgata & recepta hac editione tanto libentius acquieuerint, quanto certius deprehenderunt, varias & male conſonantes huius loci interpretationes adferri: quum alij verterent, vt oſtendimus: Ipſe ſeruabit caput tuum, & tu ſeruabis eius calcaneum: quæ lectio non admodum placet Hieronymo: alij verò in hunc modum legerent: Ipſe conteret caput tuum, & tu cõteres eius calcaneum. Chaldæus interpres cum dixiſſet, poſiturum Deum inimicitias inter filium ſerpentis & Filium mulieris, hoc ſubiicit: Ipſe obſeruabit tibi quod feciſti ei à principio, & tu obſeruabis ei in finẽ. Vt interim de Caluino taceã, qui hæc verba tã religioſe tractat, vt neque Mariæ matri, neque Chriſto Filio locum hic reliquum faciat: ſemen enim nomen eſſe collectiuũ, per quod Chriſtus nequeat intelligi, omnes autem pariter fideles hic putat ſignificari. Diſcedit

Non temere veteres amplexi ſunt vulgatam Eccleſię lectionem.

Quomodo Caluinus hũc locũ accipiat.

In Geneſi c. 3

In colloq. habito apud Franckenth.

Ettam Eccleſia mulier dici poteſt, quæ ſerpentem & caput eius conterat.

Math. 16

Aduerſarij nimium hoc loco petulantes cum damnant tot triſtis orthodoxos.

tamen à magiſtri Caluini ſententia Datbenus, & aduerſus Anabaptiſtas publicè diſputans, vna cum illis, locū de Chriſti ſemine interpretatur. Sunt præterea, qui mulieris appellatione ſanctam accipiunt Eccleſiam, cui perpetuum & irreconciliabile cum hoſte Satana eiuſque ſemine certamen indictum eſt & quæ plus ſatis in Hæreticis experitur, quā ſit difficile, ſerpentis caput, hoc eſt, contumacem ſuperbiam conteri, eamque cum ſincera humilitate commutari. Et tamen verum eſt: Ipſa cōteret caput tuū; ó ſerpens ac ſerpentina progenies de ſerpentino ſemine omnibus ætatibus procreata. Vicit Christus, vicit Maria, ſemper & victrix contra portas inferorum manet Eccleſia, eoq; magis vincit & pulchrius efflorescit, quo iniquius læditur ac grauius oppugnatur. Sed in his explicandis, quæ ad myſticum ſenſum pertinēt, nolo immorari: ſolum indicare libuit, quam latè pateat propoſita ſententia, quamque variè accipiatur, & quod nimium ſint petulantes aduerſarij, quum pro ſua prudentia excolantes culicē, camelum autem glutientes (ſexcentis enim in locis princeps illorum Lutherus, vt multi probarunt, ſacra Biblia deprauauit) ſummum & vix expiandum crimē nobis ac maioribus noſtris imputāt, eò quod cum ſanctiſſimis Patribus legamus & cantemus: Ipſa conteret caput tuum. Quanquam & alteram lectionem, quæ codicibus Hebræis & Græcis conſonat, Eccleſia nunquam improbauit, ſed potius vtrāque ſibi placere ſignificauit, probè intelligens, libros etiam Latinos, eoſque peruetuſtos extare, in quibus aliquando, licet rarius, Ipſe pro Ipſa legatur. Satis autem fuerit iſthæc infeſtis ac improbis calumniatoribus reſpondiſſe, qui propter hanc vnam vocem, ex occulto quodam Mariæ Marianique honoris odio, Eccleſiam tam atrociter inſectantur.

Eccleſia ſic legit ipſa vt alteram lectionē, non improbet præſertim apud veteres & in quibuſdā libris antiquis.

Serm. de natiuit. Mariæ Prouerb. 31.

Maria mulier fortis, quā in Spiritu prædixit Salomon.

Libro 3. de laudib. Virg. art. 12. & in ca. 3. Geneſ.

Hebr. 1

Cant. 6

a In ſerm. de natiuit. Virg. Creatoris matre.

b Ser de Maria Virgine ex verbis Apocalyp.

Geneſ. 3

In libro 1 Cantic.

POSTREMU ad Mariam Satanæ victricem pertinet, quod veteres cum Bernardo haud temerè notauerunt, Mariam tum inter mulieres, tum inter viros fortiſſimam habendam eſſe, de qua dixiſſe Salomon videatur: Mulierem fortem quis inueniet? Et rurſus: Accinxit fortitudine lumbos ſuos, & roborauit brachium ſuum. Proinde Rickelius Mariam ait eſſe mulierem fortitudine armatam, quæ omnē fœmineæ conditionis molliciem ſupergreſſa, humanæ perditionis calcarit authorem, ac demum amiſſæ beatitudinis reparatorem produxerit, nec modo fœminarum, ſed virorum quoque ſit fortiſſima. Nec miror, inquit, ô Domina, ſi ſic fortitudine pollebas, ſummis etiam Angelis robuſtior: quoniam Dominum virtutum Chriſtum Regem, qui Patris virtus eſt, cuncta ſuſtentans, protuliſti.] Hanc præterea illaus eſſe tradit, quam dæmones ſpecialiſſime timeār ac oderint, quum ſit illis valde grauis atque terribilis, quaſi caſtrorum acies ordinata. Vnde bellatrix egregia dicta eſt, eundem hoſtem velut expugnans, qui primus primam mulierem ſupplantauit, præſertim quod humilitatis ſuæ virtute Spiritum elationis exploſerit, vt vetus author[a] affirmat. Hæc demum vt multi aſſerunt, ſerpentis antiqui longè peſſimum & peſtilentiſſimum illud ſemen, hæreticam nempè prauitatem, deuicit atque cōtriuit. Quocirca[b] Bernardus dicere non veretur: Nimirum ipſa Maria eſt quondam à Deo promiſſa mulier, ſerpentis antiqui caput virtutis pede contritura. cuius planè calcaneo in multis verſutiis inſidiatus eſt, ſed ſine cauſa: ſola enim contriuit vniuerſam hæreticam prauitatem.]

Maria terribilis dæmonibus, & hæreticæ prauitatis deſtructrix.

Vnde profeſſa ſit Mariæ laus illa, quod vniuerſam hæreticam prauitatem contriuerit.

Serm de aſſumptione B. Virginis.

An Chriſti honori deroget quod confitemur hæreticā prauitatem à Maria conteri & profligari.

Quod vltimum dictum non à Bernardo & Ruperto doctiſſimis viris primum inuentum, ſed ex veteri & ſolenni Eccleſiæ cantico acceptum eſt, quo publicè tot ſeculis decantatur? Gaude Maria Virgo, cunctas hæreſes interemiſti, quæ Gabrielis Archangeli dictis credidiſti. Et ante annos mille ducentos ita ſcripſit Sophronius, ſiue, vt alij volunt, Hieronymus: Hæc eſt Virgo, quæ ſola interemit vniuerſam hæreticam prauitatem.] Quæ omnia Sectariis è venenato ſerpentis huius ſemine procreatis non poſſunt eſſe non ingrata, & ſub hoc quidem prætextu oppugnantur, quod Chriſti vel excludant, vel obſcurent gloriam. Atqui norunt, & vltro fatentur Catholici, à Chriſto ceu perenni fonte, bona omnia dimanare, qui tamen ſua dona ſæpè Sanctorum merita & ornamenta & priuilegia eſſe velit, quique à ſe minime alienum putet, ſi poteſtatem ſibi à Patre collatam, in ſui corporis myſtici membris magis ac magis reddat conſpicuam. Quod ſi in Sanctis vllis, certè in matre lectiſsima ille potens, ille glorioſus atque admirabilis apparere gaudet, ac per eandem, ſeſe ad diſsipandos Hæreticos, vt re ipſa ſæpè probatum eſt, terribilem atque præpotentem oſtendit. Quod ſi Maria, vt diximus, antiqui ſerpentis caput contriuit, cur non ſerpentinum quoque ſemē, quod maximè in Hæreticorum colluuie ſeſe prodit, ſimul contriuiſſe dicatur? Aut ſi ſemen illud benedictum ad Chriſtum referas, qui caput ſerpentis contriuerit, ac veritas manet æterna, ſuaque luce & virtute omnes errorum tenebras diſsipat, habet inde ſuam quoque laudem tanti Filij mater, quæ tanquā Leæna, vt Epiphanius tradit, inuictum illum Leonem de tribu Iuda, hæreticæ prauitatis domitorem genuit: quæ inſuper fidem de hac ipſa Chriſti victoris potentia & maieſtate præ omnibus illuſtrem tenuit & excellentem Hæc enim eſt[c] victoria, quæ non modo mundum, ſed etiam perfidiam hæreticam vincit: hoc[d] ſcutum, in quo tela nequiſsimi ignea extinguuntur, fides inconcuſſa. Quid autem Mariæ fide firma, ſolida, immobili præſtantius? quid admirabilius? quid ad omnes omnium Hæreticorum inſanias & oblatrationes atterendas robuſtius quæſo? præſertim ſi de primis & præcipuis loquamur hæreſibus quæ contra Diuinitatis myſterium, & vtramque Chriſti naturam arte Satanica velut ab inferis in orbem eruperunt. Proinde hanc ipſam fidem Virginis cognata Elizabetha, quamlibet ſancta, tantoperè ſuſpicit, atque, vt alibi diximus, publice prædicat. Sic ergo virtutem in hæreſibus extinguendis, & in erroribus elidendis Mariæ largimur, nihil vt Chriſto bonorum omniū authori atque donatori ſurripiamus: quemadmodum Lunam extollimus, & aërem per illam dicimus illuminari, nullam vt iniuriam Soli Planetarum principi inferamus, à quo certè Luna ipſa & totus orbis inferior primariam ſuam accipit claritatem. Atque hæc ſatis fuerint ad Mariam de Dæmonibus ac Hæreticis triumphantem, quantumuis Catholicæ veritatis hoſtes fremant & frendeant, obiter propugnandam. Verum enimuerò non vident, nec animaduertunt cæci & ſtulti homines, quam præſentem conſolationem & opem ex eo capiat Eccleſia, quod Mariam vt matrem fidiſsimam, ſibi in cælo fauentem, & apud Chriſtum patrocinātem, tantumque luminis & roboris impetrantem habeat, vt circumuolitantes iſtos erroris ſpiritus facilè agnoſcat atque profliget. Facit id ſane Chriſt s cuou

Chriſtus vt caput mirifica dona quibuſdam Sanctis cōmunicare dignatur, & miſsb liter in Maria & per Mariam operatur.

Geneſ. 3

Hæreſ. 78 cōtra Antidicomarianitas

c Apoc. 5 & 1. Ioan. 5

d Epheſ. 6

Quomodo nata Hereticorum victrix dici poſſit.

Lucæ 1.

Nullius fides atque ac Mariæ potens ad prauitatē hæreticā atterendam.

Quod Maria de Hæreticis triumphet, id non ſine Chriſti gratia fieri.

Eccleſia hæreſes agnoſcit & vincit Chriſti gratia & Mariæ interceſſione.

cuſtos Iſraelis,& verus inuictuſque Dauid,ſed eo libentius facit,quo illi gratior eſt perſona matris,pro afflicto populo,proque contempta & oppugnata ſua Sponſa intercedentis. Videas interim Eccleſiá exéplo Mariæ pulchrè ſeſe conformantem, vt fide nun-

Pſal. 120.

Eccleſia exéplo Mariæ circa Hæreticos verſatur.

A. quam deficiente,& patiétia conſtante munita, etiáſi ad tempus blaſphemos ferat hoſtes, portas tamen inferorum ſæpè tandem confringat, ac tenebrarum principes vehementer nonnunquam exterreat, déque ipſo Satana ſubinde glorioſe triumphet.

CAPVT DECIMVM.

Quid nobis de Eraſmo Roterodamo ſit iudicandum, qui ætate noſtra vel primus aduerſus beatæ Virginis laudes & titulos quædam in ſuis ſcriptis diſſeminauit, ac rurſus tamen eandem præclaris titulis ornauit ac inuocauit. Præterea quantum Virgini matri Oecolampadius tribuat, quamque magnificis titulis illam illuſtret.

NONDVM anni ſunt quinquaginta, quod Eraſmus Roterodamus in humanis fuit, vir ſanè ſua ætate vbique percelebris, & præclaræ inter doctos exiſtimationis. Fuit enim in eo,quod negari non poteſt,ingenium lepidum & periucundum, Latinæ Græcæque linguæ peritia ſingularis, eruditio multiplex,mira ſcribendi facilitas & copia eloquentia verò, vt illis temporibus, rara & admirabilis. Cæterum quemadmodum diligentia eius & doctrina ad bonarum artium ſtudia excitanda, & à barbarie vindicáda multis haud parum contulit,ita rurſus,ſi libere dicédum eſt,in rebus Chriſtianæ religionis, & quæ ad Theologiam ſpectant, tum ſibi tum aliis,haud parum incommodauit. Etenim qua ipſe vſus eſt, hanc alios etiam docuit immodicam libertatem,in veterum ſcriptis,in Eccleſiæ conſtitutionibus,in Theologorum ſententiis,in publicis ritibus iudicandis, imò & conuellendis atque exagitandis. Igitur quod veteres de Philone viro diſertiſſimo dicere conſueuerunt: Aut Philo Platonizat, aut Plato Philonizat, hoc permulti de ipſo etiam tandem pronunciarunt in hunc modum: Aut Eraſmus Lutherizat, aut Lutherus Eraſmizat. Et tamen fatendum eſt, ſi ſincerè iudicare velimus,inter Eraſmum & Lutherum permultú intereſſe. Ille Catholicum ſemper nomen retinuit: hic Eccleſiæ Catholicæ manifeſtus non ſolum deſertor, ſed impius etiá oppugnator, multarumque Sectarum caput extitit. Ille arte potius quam poteſtate, ſicut de Iuliano dixit Oroſius, religionem eſt inſectatus, magnam ſæpè ſuis vel opinionibus vel erroribus cautionem ac moderationem adhibens: hic autem natura vehemens, turbulentus, ardens, factioſus, modum omné exceſſit, ad extremaque ruit præceps, tàm arrogans vt nulli cederet, tàm durus & pertinax in ſententiis, vt ſuis etiam ſæpè viſus ſit intolerabilis, tantò demú Eccleſiæ odio inflammatus, vt ad illius exitiú aperto Marte & furioſiſſimè nihil non moliretur. Iudicauit Eraſmus quæ in Theologorum doctrina & eccleſia improbanda corrigendaque putabat, atque ita ſiue ſciens, ſiue imprudens Momum egit, vt magnam ſimul feneſtram Luthero & aliis aperuerit ad religionem vniuerſam innouandam, & ad tumultus eos conciandos, quos in Chriſtiano orbe nunc maximo malo conſecutos eſſe videmus, ſatiſque deplorare non poſſumus. Vnde illud etiam à multis

Qualis pridé fuerit Eraſmus Roterodamus, partim quidé laudandus, partim reprehenſibilis.

Prouerbium vulgo iactatú vel eraſmum Lutherizare, vel Lutherum Eraſmizare, Inter Eraſmú & Lutherum multum eſſe diſcriminis.

Vbi eraſmus innuit, illic Lutherus irruit, vt vulgo loquuntur.

B vſurpari cæpit, Vbi Eraſmus innuit, ſiue ioco ſcilicet, ſiue ſerio agens, illic Lutherus irruit, & quæ ille oua poſuit, hic tandem excubauit.

Illud certo conſtat, Theologica Eraſmi ſcripta, quæ permulta ille quidem edidit, nec poſſe hodie, nec debere vndequaque defendi. Quandoquidem Cenſura Eccleſiaſtica, quæ apud Orthodoxos quidem valet ac valere debet plurimum, Eraſmica ſcripta, paucis exceptis, legi vetuit, & grauiſſimas ob cauſas, licet authorem ipſum non damnauerit, tamé eius opera velut Lectoribus obfutura potius quàm profutura, improbauit. Atque hæc ego vel inuitus præfari cogor, priuſquam nonnulla ex Eraſmo in medium adfero, in quibus ille pios tanto vehementius quidem offendit, quanto indignius Deiparæ honorem impetere,& haud obſcurè violare nú dubitauit.

A ſcriptis eraſmi Theologicis legédis per Eccleſiæ Cenſuram arcemur.

In colloquio peregrinationis, religionis ergo.

C Offendit, vt exemplis rem explicem, quod alicubi Mariam inducit, quæ ſua epiſtola ad Glaucoplutonem data nominatim commendat Lutherum, quandoquidem is Diuorum inuocationem ſuperuacaneam eſſe tradat ac ſuadeat. Quid enim omnino turpius, quid magis criminoſum ſanctiſſimæ Virgini poterat affingi, quàm quod apertis Eccleſiæ hoſtibus, quorum hodie Lutherus eſt princeps, faueret, ac damnatis iam olim Vigilantij erroribus patrocinaretur? Offendit, quod in eadem epiſtola pleraque vota hominum improbat, quæ cum aliis Diuis, tùm Virgini matri, vt apud Deú intercedat, honeſtè piéque concipiuntur. Quin & nautas Mariam inuocantes ridet: quòd eidem hunc in modum acclament: Salue Regina, Stella maris, Regina cæli, Domina mundi, Porta ſalutis. Quæ præconia vt Patribus ignota non ſunt, totque iá ſeculis ab vniuerſa Eccleſia celebrantur, ſic etiam commodas habent interpretationes, quemadmodum eruditi ſæpè móſtrarunt, & citra vllam Chriſti iniuriam in vſo retineri poſſunt, ſicut poſtea demonſtrabimus. Offendit, quod Virginem Chriſti matrem (pudet profecto dicere) Veneri in maris præfectura ſubſtituat. Id quod Lucianicum ſpiritum in Eraſmo ſæpè notatum redolet prorſus, quando toties ille gaudet irridere Diuos, & quęuis propemodum ſacra ludificari, iocularéſque cauillationes religioni admiſcere, eamque turpiter inficere & labefactare non deſinit. Tam pulchre ſeruauit decorum, qui Theologus caſtiſſimam Virginem impudiciſſimę Veneri, & Chriſtianam pietatem cum ſuperſtitione Ethnica comparauit. Offendit, quod multorum in colenda Virgine ſtudium deputet ſuperſtitioni, & cú Chriſti

Indicatio locorum, in quibus de Maria cultu nó optimè ſentit ac loquitur Eraſmus.

In Eraſmo ſpiritum Lucianicum multorum iudicio redoluiſſe.

iniuria velit eſſe coniunctum: perinde ac ſi Virginis matris potius quam Chriſti Domini præſidio fidāt, putentque matrem Filio iam cum Patre regnanti poſſe imperare. Sed quotuſquiſque tam tardus & craſſus, omniſque veræ pietatis rudis & imperitus erit, qui ad precandam Virginem hoc animo accedat, vt matrem Chriſto vel exæquet, vel anteponat, neque plus fiduciæ, dilectionis & reuerētiæ in Chriſto: quam in Sanctis omnibus collocandum putet? Atque vt ſint homines quidem adeò vel deliri, vel ſuperſtitioſi, vt Mariam impenſius quam Creatorē & Redemptorem ſuum colere & inuocare videantur, an propter ſubruſticum paucorum errorem, cōmunem bonorum pietatem ſuſpectam facere, ac totius Eccleſiæ inſtitutum odiosum reddere, omnemque Mariæ cultum apud pleroſque vel in neglectum vel in cōtemptum adducere debebat Eraſmus: Offendit denique, quod illorum errorem non obſcure confirmat, qui ſacroſanctam Virginem non ſolum originali, ſed & actuali peccato contaminatā videri volunt, ſicut nunc quidem Sectarij peſtilenter affirmant. Etſi hic ſibi non ſatis conſtat, cum alibi contrariam aſſerat ſententiam, vt ſupra etiam indicauimus. Fuit enim hoc nimium illi familiare, vt parum conſtanter ac grauiter de ſacris doceret, præſertim quod Scholaſticorum & Monachorum odio magis quam ſinceræ veritatis amore ad dicēdas multis in rebus ſentētias commoueretur. Nam illi etiam vſu venit, quod non temerè dici ſolet, nimium altercando veritatem amitti: & quo magis ſe ſuaque ſcripta perpetuò excuſat atque tergiuerſatur, eò minorem ſibi fidem & exiſtimationem apud doctos conciliat: præſertim quod Pyrrhonicam in multis Theologiam ſequi videretur. At nos alibi de hoc Batauo plura diſſeruimus.

Eraſmus in Multis varius, nunc affirmat, tam dubitat, Mariā ab omni peccato immunem eſſe.

IAM verò vt ſupradictis fides certior cōſtet, Eraſmum ipſum loquentem inducemus, eiuſque verba nonnihil ponderabimus, nimirum vt ratio habeatur illius Euangelicæ regulæ: Ex verbis tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Extat colloquium Naufragij nomine inſcriptum, in quo Eraſmus ſub Adolphi perſona hæc velut ridens commemorat: *Nautæ canentes: Salue Regina, implorabant matrem Virginem, appellantes eam ſtellam maris, Reginam cæli, Dominam mundi, Portam ſalutis, aliiſque multis titulis illi blandientes, quos nuſquam illi tribuunt ſacræ literæ.* Nos verò de ſolenni Cantico, Salue Regina, poſteà videbimus, eiuſque pium & laudabilem vſum nō minus contra Lutherum furentem, quam aduerſus Eraſmum iocātem vindicabimus. Quod ad titulos Virgini matri attributos, & in Eccleſia iampridem vſitatos attinet, mirum ſanè, cur eos tam leuiter hoc loco conuellat Eraſmus, qui tam multos id genus & præſtantiores ferè titulos, vt poſteà monſtrabimus, in ſuis ſcriptis Mariæ largitur. Sed vt fucum modo prætexat temeritati, ad Scripturas, quæ id genus titulos Mariæ neſciant, callide prouocat. Eſt ita quidem in ſacris literis vſitatum, vt cum de Maria mētionem faciunt, mirandam ſimplicitatem, & ſimplicem breuitatem obſeruent. Verum eodem ferè modo de Chriſto diſſeruot, quemadmodum illæ loquendi formulæ argumento eſſe poſſunt:[a] Dixit Ieſus diſcipulis ſuis:[b] Hoc ſignum fecit Ieſus:[c] Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus. Quid ergo mirum, ſi de Maria tractantes Euangeliſtæ, ſimpliciſſime loquantur:[d] Nomen Virginis Maria.[e] Erat mater Ieſu ibi:[f] Maria conſeruabat omnia verba hæc.[g] Stabat iuxta crucem mater eius? Proinde, ſicut Chriſti Domini maieſtati nihil adimit, illum in Euangelio ſine vllo titulo vel epitheto Ieſum, aut Filium hominis, vel magiſtrum appellari: ita de Maria iudicare fas eſt, quod, tametſi ſimplex de illa mētio in Scripturis ſæpè fiat, non idcirco eximiæ illius dotes imminuantur, quodque illa præclaris titulis, quos probet Eccleſia, non ſit defraudanda. Ac intereà, velit nolit, Eraſmus fateri cogitur, tam multa & mirifica de Domini matre in Scriptura prædicari, vt nullæ laudes, nulli tituli, quantumuis illuſtres & eximij, ineffabilem illius præſtantiam æquare poſſe videantur. Quid enim vel vno illo eulogio ſublimius, quid auguſtius: Aue gratia plena? quum Deus rationali quidem creaturæ nihil maius, quam gratiæ ſuæ plenitudinem, poſſit impartiri. Quales verò & quam gratioſos ac ſublimes titulos, quum alibi, tum in libro Canticorum Mariæ decantat Spiritus ſanctus? quemadmodum iam antè citati à nobis veteres crebro confirmarunt.

Examinatio verborū Eraſmicorū ad Mariæ cultū pertinentium.

Matth. 12.

An rectè dicat Eraſmus Mariæ tribuēdos non eſſe titulos ſine Scripturæ teſtimonio.

a Matth. 26. & 19.
b Ioan. 2.
c Ioan. vlti.
d Luca. 1.
e Ioan. 2.
f Luca 2.
g Ioan. 19.

Nec Chriſto nec Virgini derogat quicquā quod ſimpliciter in Scripturis appellentur.

Eximios titulos Deus in Scripturis Mariæ tribuit, ac tribuēdos eſſe docet.

QVÆ autem iſthæc Eraſmi eſt religio, vt quæ ſacris literis explicata non ſunt, Mariæ in hac parte nolit attribui, cum ipſe aliuquin tam multa, quæ à doctis meritò reprehenſa ſunt, Chriſto ſimul & matri abſque Scripturis vllis aſcribere non vereatur?[h] Vbi enim ſcriptum legit, quod affirmat Chriſtum Hieroſolymæ, non modo purificatum, ſed & circūciſum? Vbi[i] legit, Chriſtum cum matre tam grauiter expoſtulaſſe, vt dixerit: Hactenus tuæ voluntati me præbui morigerum: quod nūc reſtat ex arbitrio Patris gerendum eſt, non ex humano præſcripto: Alibi mater fuiſti: poſthac mihi nihil aliud eris quā mulier, quoties verſor in Patris negotio? Vbi[k] legit, quod Chriſtus baptizatus, à ſolitudine ſiue deſerto ad matrem aut nutricium Ioſeph reuerſus non fuerit? Vbi[l] legit, quod cum Dominus tres diſcipulos agonis ſui teſtes aſſumeret, reliquos octo velut imbecilliores adiungere non auderet? Quæ tamen omnia, ſicut & alia plura, idem Eraſmus ſine Scripturæ, ſine Patrum authoritate, licenter nimis audet aſſeuerare. Ac eadem porrò licentia Deiparam tractat, pleraque illi confidēter affingens, quæ nec vera, nec probabilia, nedum Scripturis tradita eſſe videantur. Exemplo ſit, quod cū Maria ad cognatam Elizabeth proficiſceretur, in toto itinere neminem ſalutauerit. Rurſus, quod illa in pueritia & infantia Chriſti, de ipſius Diuinitate veram non habuerit cognitionem. Præterea eandem Domini matrem die à partu quadrageſimo ſecundo adiiſſe templum Hieroſolymitanum, tuncque primum ſuum puerum obtuliſſe. Adhæc, quod parentes Ieſu cunctis rite peractis, quæ ad purificationē præſcripſerat Lex, reuerſi ſint in Bethlehem, vbi natus erat puer. Eat igitur Eraſmus, & quam legem ipſe turpiter violat, ab aliis pergat exigere, vt ſine Scripturæ teſtimoniis, Deiparæ tribuere non liceat, quod illi tot ſeculis tribuit Eccleſia, præſertim honorifice admodum ac reuerenter illam præ Sanctis reliquis ſalutans atque compellans.

Eraſmus multa ſine Scripturis & contra Scripturas de Chriſto affirmat, præſertim vbi Paraphraſten agit Euangelij.

h Luca 2.
i Ioan. 2.
k Matth. 3.
l Matth. 26.
Luca 2.

Eraſmus ſine Scriptura teſtatur multa de Virgine Deipara, quæ defendi non poſſunt.

Luca 1.
Luca 2.

ASPERIOR adhuc Eraſmi locus eſt in dialogo, qui de peregrinatione religionis ergo, tractat, & inauditum de Maria figmentum proponit, quæ Glaucopluto epiſtolam, cuius etiam ſupra meminimus, ſcripſerit his verbis ordiens: *Quod Lutherū ſecutus, ſtrenue ſuades ſuperuacaneum eſſe inuocare Diuos, à me quidem*

Exemplum alterum ab Eraſmo petitum, in quo Mariæ cantia & cultus male tractatur.

iſto nomine bonam in regnumque inuſti gratiam, ſcito. Nam antehac tantum non enecabar improbis mortalium opplorationibus. Ab vna poſtulabantur omnia, quaſi Filius meus ſemper infans eſſet, quia talis fingitur pingiturque in ſinu meo. Pudet enim ac piget reliqua cõmemorare, quæ pias aures poſſent offendere, & tamẽ Eraſmus à Maria Ieſu matre ex æde, neſcio qua, lapidea, & certo quidem Chriſti paſſi anno ſcriptã, ac eiuſdem Virginis manu ſubſcriptã, edidit. Sic autem habet ſubſcriptio: Beata Virgo mea manu ſubſcripſi. Initium verò habet: Maria mater Ieſu Glaucopluto. Finis demum. Hęc te ſcire volui. Tu cogita quid mihi reſpondendum cenſeas Nam mihi planè res cordi eſt. Ex æde noſtra lapidea Calend. Auguſt. Anno Filij mei paſſi M.D XXIIII. Quanquam verò monitus erat à Pariſienſibus, hæc ridicula quidem, ſed blaſphemiæ proxima eſſe, nihil tamen poſtea correxit in codice, vel mitigauit, ſed tanquam iocum, qui in ſtatuam Virginis caderet, excuſandũ putauit. Enimuerò valeat cum ſua improba procacitate & procaci impietate Roterodamus, qui ſi aliter quidem Lucianus eſſet, quid obſecro, ad ludificandum petulãtius fingere, ſi Vigilantianus aut Lutheranus, quid contra Virginis cultum turpius effutire potuiſſet? Rectius tunc illi, quam poſtea, cum Luthero conuenire videtur: tam apertè illius inſtituto velut ſuperato patrocinatur, & Diuorum inuocationem ſub Lutheri perſona ſuperuacaneam cenſet eoſque velut Mariæ & Diuis moleſtos ridet, qui ſeſe illorũ precibus ad quædam à Deo impetranda cõmendãt. Quod ſi putet, hanc tantam licentiam pluſquã Poëticam per iocum excuſari, probiſque comprobari poſſe, omnino fallitur, tum quod hoc pacto in ſacris iocari, Chriſtiano, nedum Theologo ſit nefas, tum quod ſcribat ex inſtituto pueris, quorum imprudẽtem, lubricam, imbecillem, & ad malum vſque procliuem ætatem vir grauis, & qualis ipſe haberi volebat, fidelis inſtitutor, lõgè aliter atque ſincerius ad Eccleſiæ Catholicæ normam informare debuiſſet. Vtinam verò fallantur, qui cenſent Eraſmũ in multis malè ſibi conſtare, & ſæpè non bono genio agitari, præſertim cum pleroſque ritus Eccleſiæ, adeoq; Virginem matrem ac Diuos alios non obſcure ludificatur. Atque hæc pars eſt illorum colloquiorum quæ & bonos facilè corrumpant, & malos deteriores reddant, dum adeò Satyrice, petulanter, ac impure tam de rebus quam de perſonis ſacris garriunt, digna profectò, de quibus ſuam cenſuram viri graues magnæque autboritatis præſules ederent. Eius cenſuræ ſumma eſt, nec decere neque expedire hoc ſeculo, vt puri animi tam impura lectione contaminentur, & cauendum eſſe in poſterum, ne boni diſcipuli ex præceptore non bono dediſcenda diſcant. Ac res ipſa demonſtrat, quam ſit indecorum ac turpe, ſenem Theologum tales docere nugas, & ſcurrã ferè impium vel agere vel ſimulare, deque ſanctiſſima Dei matre, & cauſa religionis tam futiliter ſcribere, ac pullulantibus tunc etiam erroribus ſi non ſuum calculum addere, at certè quidem fomentum præbere. Et ſiue ſerio demũ ille, ſiue ioco agat, haud ſanè conueniebat, damnatæ memoriæ homines hoc honore dignari, vt eorum fautrix vel patrona virgo ſanctiſſima conſtitueretur, vtque certa Eccleſię ſententia, quæ Sanctorũ inuocationẽ tot ſeculis aſtruit ac defendit, ab eo in dubium vel leuiter reuocaretur atque cõtra Hieronymi doctrinam labefactaretur.

Cẽſura de ore ſeni Epiſtola q Eraſmus ... Virginẽ audẽt aſcribere.

E... non excuſari non poſſe, quod ioco egerit in illa epiſtola.

Quid ſentiendum ſit de colloquiis Eraſmi.

Eraſmũ in ſuis colloquiis tractaſſe nugas, Chriſt... authore, cum lectore indignas ac noxias.

A Cætera quæ ad pleniorem confutationem faciunt, è ſequenti contra Lutherum diſputatione facilè colligentur: nolumus enim hoc loco plures cumulare nugas, quas alij è ſcriptis Eraſmicis ſatis multas excerpſerũt, & cum vera pietate pugnare conuicerũt.

SVNT tamen & alia eiuſdem Eraſmi loca, in quibus ille longè rectius ac reuerenter admodum de Mariæ cultu ſentit ac loquitur, vt neſciam ſanè magiſne ille Virgini ſacroſanctæ detraxerit, an fauerit: propemodum dixerim, non tam inſignem eum fuiſſe Mariomaſtigen quam Encomiaſten. Extat illius Pæan Virgini matri dicendus & obſecratio ad Mariam in rebus aduerſis recitanda, tum Virginis Lauretanæ Liturgia: ſed & pluribus alijs ſcriptis Deiparam ampliſſime veriſſimèque commendauit. Quas B verò maiores laudes, quę illuſtriora epitheta in Virginem ille conferret, præterquam vbi appellat eam vnicum cæli decus, certiſſimum terræ præſidium, præpotentem noſtram Dominam, auguſtam cæli terrarumque Reginam, huius noſtri pelagi ſtellam, terræ noſtræ Lunam, imò ſpem vnicam noſtrarum calamitatum, quæ quidem inter cœlites vna tantum vel meritis vel gratia, vel autboritate polleat, vt ſola Iudicis iram poſſit reſtinguere? An non Mariam ſalutat, cum ita loquitur Pæan: Salue inclita Regum progenies, Sacerdotum decus, Patriarcharum gloria, Cœlitum triumphus, Inferorum formido, Chriſtianorum & ſpes ſolatium? Ac velut Angelicam ſalutationem exponat & illuſtret, alibi Mariam ita compellat: Aue Maria prudentium virginum Regina, quæ nobis Euæ fatuæ virginis maledictionem C vertiſti in benedictionem. Salue matrum pudicarũ decus, quæ ſalutem omnibus peperiſti. Gaude Angelorum & hominum gloria, quæ cæleſtium gaudiorum fontem citra virginitatis iacturã enixa es] Ac deinde poſt pauca ſubiicit: Agnoſcit orbis vniuerſus, & quanto honore te dignatus ſit Deus, & quantum ipſe honorum per te acceperit, eóque duo nomina præ cęteris veneratur, Ieſu Filij tui, ad quod ſeſe inflectit omne genu cæleſtium, terreſtrium & infernorum, & Mariæ Virginis, ad cuius mẽtionem hilareſcunt ac recreantur omnes animæ nomen Ieſu diligentium.] An nõ Mariam aduocatam agnoſcit, qui his verbis illam affatur, Diuinitati proxima es, ne illic nobis deeſſes aduocata: plurimum apud eum vales, vt eſſet cuius precibus & autho[...] iuſtam in nos iram ſuam poſſet donare? Quid verò D aliud, niſi precantis, & Mariam ſuppliciter inuocãtis eſt oratio: Certa fiducia, en, ego pronus tuis aduoluor pedibus, illis quibus etiam cœlites ipſi ſeſe ſubſternunt, præſentes tuo numini ſupplices tendo manus. Succurre, quæſo, mea ſeruatrix, mea ſalus, meum vnicum certiſsimumque perfugium Maria, præfulge ſtella ſalutaris caliganti, dirige errantem, aſpira laboranti, confirma vacillantem, fulci nutantem, adſis periclitanti. Serua meum dulce decus, animulam hanc, quæ ſeſe tibi, quanta eſt, nuncupat]Et rurſus idem: Per omnium, inquit, qui in te ſpes fixere ſuas, vota, obſecro obteſtorque, Virgo intemerata peccatoris huius patrocinium apud Filium ſuſcipe: eius iram, quam meis flagitiis excitaui, deprecare] An non inuocantis hoc quoque carmen eſt:

Iſte Virgo famulus, qui modulis te celebrat pijs,
Iram auerte Dei, ne feriant fulmina noxios.

POSTREMO quid mirum, ſi religionis ergo votum ſuum Deiparæ nuncupauit, & nuncupatum

Eraſmi teſtimonia, in quibus Mariam eiuſque cultũ apprime commendat.

Epitheta Virgini preclara tribuit Eraſmus.

Quomodo Mariam ſalutet Eraſmus, eamq; aduocatã agnoſcens.

In precatione ad Deiparam Virginem ...

Mundus Ieſu & Mariæ nomen præcipue veneratur.

Quomodo Mariam inuocet Eraſmus.

In Liturgia Lauretana.

Laureti perſoluit Eraſmus, qui Virginis etiam matri Annæ, & diuæ Genoueuæ votiua carmina conſcripſit, ſeque fido illarum patrocinio commendauit? Quare non habent aduerſarij, cur Eraſmum à ſe ſtare glorientur, cumque in Mariana cauſa nobis opponãt, quum vix vllum alium huius æui ſcriptorem, quem ipſi ſuſpiciant, Mariæ magis addictum & deuotum, deque illius honore præclarius differentem nobis demonſtrare poſſint. Tum ex his Eraſmus ipſe refellitur, qui vt diximus, titulos in Eccleſia receptos, quoniam in Scriptura non legantur, Mariæ tribui tam ægrè ſuſtinet, quique à mortalibus Diuos ac eorum præſidia implorari, vanum alicubi aut ſuperuacaneum reputare videtur. Hætenti autem & hallucinanti in quibuſdam Eraſmo, qui neque per omnia ſibi conſtare ſolebat, vt diximus, tanto facilius venia danda eſt, quod ipſe poſtea reſipiſcens, vehementer doluerit, ſe quondam in libris ſuis quædam incaute ſcripſiſſe, & prædicaſſe libertatem ſpiritus, cum nihil minus ſuſpicaretur, quam tale ſeculum, & eiuſmodi populum exoriturum, qui ſplendidis verbis iactaret libertatem Euangelicam, & hoc fuco deceptos, effrenem carnis licẽtiam amplecteretur. Atque hæc ſatis, vt arbitror, in Eraſmũ dicta ſunt, qui primus de Mariæ cultu litem, aut potius querimoniam noſtra mouit ætate, & veteris eccleſiæ vſum atque cõſuetudinem in ſuis ſcriptis improuide ſatis ac odioſe perſtrinxit. Vnde mirabili iudicio Dei factum videtur, vt qui, vtroque velut pede claudicans, iam huic, iam illi parti placere deſiderabat, neutri tandem parti ſatisfecerit, vtque antea ſummus habitus, modo apud Catholicos æquè ac nouæ religionis amatores parem propemodum, hoc eſt, exiguam ſibi authoritatem ſeruet, ac omnẽ ferè amittat gratiam.

Eraſmum magis Catholici habere quam aduerſarij, circa cultum Deiparæ.

Cur venia Eraſmo in quibuſdã ſcriptis danda ſit.

In Poſtilla ad amicum religioſum, & ad Cardinalem.

Quem fructũ è cultu & ſuis ſcriptis Eraſmus tandẽ reportarit.

VARVM ENIMVERO vt ſint aduerſarij pauld æquiores, minuſque pergant indignari nobis, qui ſemper in colenda Virgine matre immodici, & plus æquo accurati eſſe cenſemur, cum vix exiguam honoris debiti partem illi præſtemus, authorem illis dabimus, qui noſtrum inſtitutum confirmet, nec illum quidem indoctum & rudem, ſed linguarũ quoque peritum, neque Catholicum, ſed inter nouos miniſtros nobilem & excellentem, quem ipſi ſolent admirari, quemque pro ſuo Epiſcopo habuerunt & coluerunt Baſilæenſes. Is eſt Ioannes Oecolampadius, quẽ nihil puduit magno in precio habere Virginem matrem, eamque præ Sanctis reliquis amare, & venerari. Sed ne quis mihi diffidat, illum ipſis loquentem in medium proferam, vt omnes de illo in Mariana cauſa iudicare poſſint. Sic igitur ad verbum pronunciat: *Recte admonet Propheta, vt in Sanctis laudemus Deum. In quo antè plaſmate tam laudandus Deus, vt in Virgine Maria, quam hodie non ſolum inhabitare ceu templum ſacratiſſimum ſed extra, & in ea carnẽ aſſumpta homo fieri dignatus eſt? Cæli enarrant gloriam Dei, vt inuideant? quem ipſi continere non poterant, Virginis vtero clauditur. Obſtupeſcant Angeli, quod ipſis præteritis Rex eorum ad Virginem diuertit. Et quomodo non per Mariam laudabilis Deus, in qua ſe oſtendit gratiſſime, ſi vſpiam diuina commendantur munera in quam congeſta, quæ alicubi diſſeminata in quam refulgent, quæ alicubi vtcunque? Nam vt homini communicantur creaturarum omnium dignitates, ita iſta omnium humanarum eminentiarum particeps eſt. Quid mirum, ſi παραβολικῶς nulli non creaturæ comparetur, dicaturque, vt eſt, cælum ornatiſſimum, pulchra vt ſol, electa vt*

Serm. de laudãdo in Maria Deo.

Pſalm. 150.

Teſtimonium Ioannis Oecolampadij Mariam valde laudantis.

In nulla creatura adeo laudandus Deus ſicut in Maria Virgine.

Pſalm. 18

Maria particeps omnium humanarum eminentiarũ.

Maximarum in mundo rerum collationes ad Mariam recte referri.

A *luna, clarior ſideribus, fœcundior terra, profundior abyſſis, candidior liliis, odoratior roſis, humilior violis, & rurſus procera vt palma in Cades, exaltata vt cypreſſus in Sion, exaltata vt platanus iuxta aquas, exaltata vt cedrus libani? Et quis colligeret omnia? Quid iterum mirum, ſi figuris ſuis Scriptura nobis eam delineet, quas pij non explodunt, licet doctiores ſublimiora reconditioraque ex eis hauriant myſteria. Recte & ipſa dicitur ardens rubus Moyſis, virga Aaron, vellus Gedeonis, arca fœderis, turris Dauid, thronus Salomonis, hortus conclusus, fons ſignatus, porta clauſa, veſtimentum ſummi Sacerdotis, atque aliis modis. An & ad humanas laudes tranſeundum? Quid ergo mirum, ſi dicatur, cum ita ſit, quod fide vincat Abraham, patientia longanimitateque Iſaac & Iacob, caſtitate Ioſeph, lenitate Dauid, maieſtate Salomonem, religione Ioſiam: &, vt ſemel dicam, omnes numeris omnibus vincat excellatque ita in vnoquoque*
B *virtutum genere, ac ſi ſolum illud peculiare fuiſſet. Superuacaneum foret, eam conferre Sara, Rebecca, Rachel, Debbora, Heſter & aliis ſanctis mulieribus, quæ & viros in tantum anteiuit. Quin potius ſi cæleſtes Angelicaque virtutes nobis cognitæ eſſent, in eis liceret nobilius cognoſcere, quid illi cum vnaquaque commune. Sed quæ ſupra omnes, quæ Regina eſt omnium, quam Deus præ omnibus honorauit, cui ſimilis non reperitur alia, quid non aſſequta, quod eminentiſſimam probet?* Et eodem in libro: *Nollem, inquit, ex cultu Mariæ aliquid diminui, modo cultui diuino vero illi, quo colitur in ſpiritu & veritate, decedat nihil. Nunquam de me, vt in Domino confido, audietur, quaſi auerſer eam, ergaque eam minus bene affici, REPROBATÆ mentis certum exiſtimem indicium. Et quomodo non amarem? & quis eſt, qui non rapiatur in eius amorem, quam Deus ipſe deamat quam venerantur Angeli & Archangeli, quæ peperit Sal-*
C *uatorem mundi, quæ humani generis eſt aduocata, quæ Regina appellatur miſericordiæ? Eia hortor iterum atque iterum, vt ſummis viribus per eam laudemus Deum.*

Quibus veteris Teſtamẽti figuris Maria ſit adumbrata.

Mariæ virtutes veteris Teſtamenti Patres laudatiſſimos obſcurat.

Sanctas mulieres omnes excellit Maria, imo & Angelis præſtat.

Regina omnium ſuper omnes eſt, à Deo præ omnibus honorata.

Nihil de Mariæ cultu diminuendum.

Bonorum eſt omnium rapi in amorẽ Virginis.

Maria generis humani aduocata, & regina miſericordiæ.

Epilogus.

HÆC Latinè ſcripſit, hæc lingua vernacula, vt videtur, publicè pronunciauit, hæc Ioanni Iung Canonico, & in ſpiritualibus Vicario Friſingenſi dedicauit, ac tum in lucem edidit Oecolampadius, cum Eccleſiam Catholicam deſeruiſſet, minus vt mirari ſimul & iraſci debeant aduerſarij, nos in Maria venerãda perſiſtere, quam tantus aloquin Eccleſiæ hoſtis ſuſpicere cogitur, multiſque modis apprime commendat. Sic autem Deiparam colimus, & colendam aſſeueramus, quemadmodum fatetur inſignis iſte Sectarius, eiuſque ſententiæ aſtipulamur, quoniam de ſuo nihil hic affingit, ſed quam veritatẽ Birgittanus Monachus in Eccleſia Catholica didi-
D cerat, eã nunc repetit ac bona fide confirmat. Itaque nõ inuiti recipimus, quæ tũ è ſcripturis tum è Patribus colligit nobis præconia, ſed quæ Mariæ virtute, meritis & dignitate multo ſunt adhuc inferiora, ſicut nec ipſe diffitetur. Probamus & illud, Mariæ cultum in Eccleſia ſic inſtitui & celebrari oportere, vt huius diuini cultus, quem λατρείαν Græci vocant, nulla fiat diminutio. Augetur autem cultus diuinus & pulchrè illuſtratur, cum, ſicut ſemper fecit Eccleſia, & iſte fieri monet, in Maria Deum & miranda Dei opera, munera, beneficia priuilegiaque contemplamur, ſuſpicimus & veneramur: ad hæc cum, quæ illi magna fecit & facit Deus, quæque per illam Angelis hominibuſque bona diuinitus conferuntur, gratis recognoſcimus animis, & hinc demum in tantæ Virginis, quæ Sanctis omnibus antecellit, amorem, venerationem, cultum, & qualemcunque imitationem excitamur atque prouehimur:

Quid Lectori ſit cõſiderandum in ſuperioribus verbis Oecolampadij.

In quibus Catholice doceat Oecolampadius de cultu Virginis.

Quomodo cultus diuinus per Mariæ cultũ in nobis augeatur & illuſtretur.

eoſque progreſſus in diuino cultu facimus, vt exemplo Mariæ fidem, ſpem & charitatem, quæ ſunt heroicæ planè virtutes, Deóque nos arctiſſime iungũt, augeamus atque confirmemus. Nec vllus vnquam ſatis explicet, quam ingens hinc ſolatium, quam firmum præſidium, quantúmque gaudium ſpirituale pijs comparetur, cum ſibi ob oculos rectè proponunt, & velut amplectuntur eam, qua nihil in cælis aut terris ſecũdum Chriſtum Dominum amabilius, ſublimius, auguſtius, venerabilius atque magnificẽtius poteſt reperiri.

Multiplicẽ eſſe fructũ, ſi Maria recte colatur.

QVOD ſi Maria humani generis eſt aduocata, ſi Regina miſericordiæ, quemadmodum Oecolampadius luculenter affirmat, alibi etiam Sanctos nobis inuocandos eſſe deſcendens, cur illam fidentibus non adeamus animis? cur votis ardentibus non imploremus, in cuius amorem rapi pulchrum, in qua celebranda perſeuerare dignum, in qua Deum prædicare conſentaneum, & per quam Chriſtum ſæpè multa largiri mortalibus conſtanter credit Eccleſia, multiſque multorum experimentis eſt ſæpè compertum, nullis, vt arbitror, præter impios, atque Sectarios hoc inficiantibus. Rectè igitur Oecolampadius non modo de Deo in Maria laudando diſſeruit, ſed etiam de illa tanquam aduocata imploranda monuit, his etiam verbis poſtremam partem concionis abſoluens: *Digniſſima quæ ſuper omnes creaturas laudetur imo per eam Deus glorificetur, in qua tanta Dei munera tam eminenter ſunt conſpicua. O diuinam clementiam, ô immenſam pietatem Dei, qui & Filio ſuo tam ſanctam præparauit matrem, & nobis tam propitiam in omnibus cõſtituit aduocatam. Ea intercedente, &c.* Nec à verò illud alienum eſt, quod idem prætereà confirmat reprobatæ mentis indicium eſſe certum, ſi quis erga Virginem matrem minus benè afficiatur. Hoc ſi ità eſt, vt cum multis ſanè pijs & ſapientibus viris haud temerè ſibi perſuaſit Oecolampadius, viderint Mariomaſtiges, quod demum piaculum committant, in quam maledictionem incurrant, cum innocentiſſimam illam Dei matrem probris afficiunt, & in illã noua quæ ſæpè prodidimus, congerunt crimina, nihilque ferè præclari, ſed fœda multa de illa profundunt, ac omnem ferè cultum Virginis in Eccleſia receptum calumniantur, irrident, abrogant paſſim. An hoc eſt, obſecro, benè affici erga Virginem matrem? imò verò eſt hoſtilem & peruerſum in illam animũ luce palam omnibus prodere, nec ſibi tantum, ſed & multis alijs nocere velle, quorum nempè animos ab illius ſacroſanctæ Matris amore & cultu abalienare conantur. At charior eſt certè Chriſto Maria, quam vt inultum abire patiatur, quod ad matris honorem labefactandum, vel humana vel Satanica peruerſitas vnquam pertentabit. Veruntamen vt certius cõſtet, Apoſtatas & Hæreticos ſeipſis indies fieri deteriores, idem Oecolampadius [a] poſt ſcriptam eiuſmodi homeliam, longè aliter de Maria ſenſit & ſcripſit, vtque reprobatæ mentis indicium, & ſpecimen clarum ederet, tantæ Virginis laudem, titulos atque cultum tandem virulenter proſcidit, vt idcirco [b] Ioannes Faber, qui poſtea Viennenſis Epiſcopus factus eſt, illius calumnias iuſta diſputatione depulerit atque diſſiparit.

Licet Mariã vt aduocatam noſtram, & Reginam miſericordiæ conſtituere & inuocare iuſta Oecolãpadium.

In ſcholiis adiectis Chryſoſtomo.

Non ſolum Deum in Maria vt creatura omnium digniſſima, laudandus, ſed ipſa etiam tanquam aduocata propitia imploranda iuxta Oecolampadium.

Reprobatæ mentis indicium certum, eſt erga virginem matrem minus bene affici, Oecolãpadio teſte.

Nouatores aperte produnt ſe erga Virginem matrem peſſime affectos eſſe, qui Dei vindictã effugere non poſſunt.

Oecolampadiũ aduerſus Mariam bellũ apertum geſſiſſe poſtea.

a In ſermo. de Feſto omnium Sanctorum.

b In Epiſto. Apologetica contra Ioannem Oecolampadium.

CAPVT VNDECIMVM.

Contra Lutherum, Melanchthonem, Caluinum, nouos Apologeticos, Marbachium alioſque plures Nouatores diſputatio, qui cultum Deiparæ Virginis in Eccleſia iampridem vſitatum, & præſertim titulos illi delatos, petulanter impugnant. Item de quibuſdam Patrum ſententiis, quæ Mariam imprimis ornant, rectè accipiendis.

AD Lutherum porro me conferam, qui abiecto Monachiſmo, vt immanem Eccleſiæ hoſtem, & furioſum Sectatiorum anteſignanum noſtro ſeculo ſeſe præberet, ſicut ãlia multa religionis veteris pia inſtituta præ ſe ſuperbè contempſit ac repudiauit, ſic etiam aduerſus Mariæ cultum & venerationem nefarium bellum indixit Eccleſiæ, quod ad vitæ ſuæ finem vſque collectis vndique copiis hoſtiliter eſt perſecutus. Quarè vt ſeditioſis diſcipulis quaſi facem ad Marianum bellum præferret, palam ita vociferatur: *Monachi noſtri perditiſſimo ſuo Gnatoniſmo in mulierum gratiam, Mariam in hoc honoris faſtigium collocarunt, & immodice laudes eius deprædicarunt. Nonne hoc eſt Chriſti gloriæ detrahere, quod creaturæ tribuimus ea, quæ Dei ſunt, eique ſoli competunt? Volumus et etiam titulum gratioſæ Dominæ tribuere, nec inuidere honorem, quo eam Deus dignatus eſt. Verum vt ex ea Deam quandam & Idolum faciamus, hoc non placet. At iſti eam ſuper omnes choros Angelorum euexerunt, & ſic ipſius gloriam diminutionem reddiderunt, quæ maxima impietas eſt.* Ac rurſus, vt ſplendide porrò mentiatur: *Papiſtæ*, inquit, *Virginem matrem Mariam Deum conſtituunt, omnipotentiam ei in cælo & in terra attribuunt, quaſi hæc ipſius propria ſint.* Eiuſdem vanitatis vox illa eſt: *In papatu omnes ſe ad Mariam contulerunt, & plus fauoris & gratiæ ab ea ſpectarunt, quàm à Chriſto ipſo.* Adeò non pudet Lutherum, quicquid mala mens ipſi ſuggerit, ad verè proſcindendam Eccleſiam, cui capitale bellum intentarat, rabioſe falſóque conferre. Ac plures id genus floſculos, ſed malè olentes alibi ſpargit, vt omnibus perſuadeat, in Mariæ honore nimis profunde itum eſſe: pleraque enim illi tribui, quæ Dei ſint propria, ſolique Chriſto competant. Igitur Lutherus non per cuniculos, ſicut Eraſmus, ſed omni metu ac pudore poſito, & aperto Marte ſacræ Virginis cultum in Eccleſia vſitatum oppugnat, planeque abrogandum cenſet, quinetiam viuens vbi potuit, re ipſa abrogauit, eiuſque abrogationis hæredes ac ſocios moriens valde multos reliquit, ne ſcilicet homo religioſus veteris ſuperſtitionis fermentum in ſuis tam ſanctè reformatis, aut potius omni vero cultu deſtitutis Eccleſiis vel admittere, vel præmittere videretur. Vbi à Lutheri magiſtri

Martinus Lutherus belli contra Mariã ſuſcepti princeps noſtro ſeculo.

In Poſtilla circa Euan. de Feſto Natiuit. Mariæ.

Lutheri calũniæ & mendacia ad Mariæ cultum extinguendum cõparata.

In Poſtilla circa Euan. de Feſto Anciat. Virg.

Quid ſibi Lutherus propoſitũ habuerit circa cultum Virginis

latere non diſcedit Melanchthon, vtpotè palam in nos Catholicos inuehens, quod Mariæ Deiparæ nimium tribuamus: *Res loquitur ipſa*, inquit, *quod publica perſuaſione beata Virgo prorſus in locum Chriſti ſucceſſerit. Hanc inuocarunt homines, huius miſericordiæ conſiſi ſunt, per hanc voluerunt placare Chriſtum, quaſi is non eſſet propitiator, ſed tantum horrendus iudex & vltor.* Atque hæc cum Theſeo ſuo Lutherus ſatis quidem impudenter.

In Apologia confeſſionis.

In ſuperiore Lutheri oratione multa falſa & ſerìa commiſceri.

QVOD ſi ſuperiora Lutheri verba nobis ad trutinam reuocanda ſunt, primum ille, vt vetus Hæreticorum mos eſt, veris falſa permiſcet, eóque facilius incautis & rudibus verſipellis imponit. Fatemur communem & publicam Eccleſiæ confeſſionem eſſe, quod Maria ſuper omnes Angelorum choros exaltata ſit: neque hoc Monachorum, vt ipſe videri vult, figmentum dici poteſt, ſed ante mille annos traditum, creditum, ſcriptum, decantatum in Græca & Latina Eccleſia retinetur, ſicut ex multis Patrum ſententiis, quas adduximus, conſtare liquido poteſt. Vnde in hunc vſque diem, tot ſeculis, vbique gentium canit Eccleſia: Exaltata eſt ſancta Dei genitrix ſuper choros Angelorum ad cæleſtia regna. Et Anſelmus non minus verè quam perſpicuè dixit: Tota Chriſtianitas Mariam ſuper omnes cælos exaltatam, & Angelicis choris prælatam certiſſime credit.] Probet autem, ſi poteſt cum toto ſuo grege Lutherus, quiſnam Monachorum, & vbi, vel quando in hunc ſenſum dicere vel docere primum Eccleſiæ ſuaſerit perſuaſeritue: id quod ante Sophronij vel Hieronymi ętatem, id eſt, ante mille ducentos annos apud Orthodoxos receptum, probatum ac decantatum fuiſſe ſupra d. monſtrauimus. Speciosum & illud eſt, quod iactat Lutherus, ſibi non placere, vt ex Maria Deam quandam & Idolum faciamus, ſe verò paſſurum, vt Deipara titulo gratioſæ Dominæ compelletur, nec ſe illi honorem inuidere, quo eam ipſam Deus dignatus eſt. Quis enim Catholicus non eodem modo ſentit ac loquitur? ſed latet profecto ſub lapide ſcorpius, nec tutum eſt affirmanti, adeoque iuranti Luthero, etiamſi in Angelum lucis ſeſe transformaret, fidem adhibere. Fallit in eo certè, quod ſe ac ſuos, qui nihil de Mariæ honore atque cultu ſolliciti ſunt, pios: Catholicos verò eandem Domini matrem honorantes atque colentes, idololatras facit. Fallit, dum gratioſæ titulum & eum honorem, quo Mariam dignatus eſt Deus, ſe illi non inuidere ſimulat: diuinos autem honores eidem tribui ſe ferre poſſe negat, quum interim ne antiquiſſimum illum quidem & probatiſſimum, & à Deo per Angelum tributum titulum, illi integrum relinquere dignatur, quo gratia plena, vt ſupra demonſtrauimus, ritè nuncupatur. Fallit, quod longæuum Eccleſiæ morem in honorificis laudibus Mariæ deferendis adcò non recipit, vt eum etiam, tanqoam impium & perditiſſimum Monachorum Gnatoniſmum, relegare non vereatur. Fallit, quod eiuſmodi laudes in mulierculatum gratiam velinuentas, vel retentas eſſe confingit. Fallit, cum contendit hoc præclaro Eccleſiæ inſtituto, quo Maria publice laudatur & colitur, Chriſti gloriam obſcurari, & ea quæ Creatori ſunt vnice tribuenda, in creaturam peruerſe impiéque transferri. Fallit, communem piorum ſenſum atque conſenſum impie damnans, qui Mariæ ſuper choros Angelorum euectæ ſummum honoris faſtigium

Firma & vetus Eccleſiæ confeſſio eſt de Maria ſuper omnes Angelos exaltata non autē Monachorum inuentum.

Libr. 2 de excellent. Virginis cap. 4

Quot modis fallacem Lutherus ſe præbeat in verbis propoſitis.

A qui in ſanctos quidem competere poteſt, priuatim aut publice deferunt atque gratulantur. Atque vt ſemel deſinam, fallit, nimiumque craſſe mentitur cum Melanchthone Lutherus, dum Orthodoxis attribuit, quod beatam Virginem loco numinis conſtituant, & ex omnipotentia commendent, vel Redemptori Chriſto exæquare ſtudeant, ita vt huius officium, gratiam & meritum, in MARIAM transferant vtque ſe per matrem Domini, velut cauſam meritoriam, ſecundum iuſtitiam iuſtificari & ſaluari confidant. Calumnietur quantum velit cum ſuo duce Luthero Melanchthon, nunquam ſanè probauerit, Mariam ſic in Catholica Eccleſia prædicari atque coli, vt ſit fons & principium gratiæ, victrix mortis aut hominum viuificatrix. Inane iſtorum commentum eſt, propter Mariæ cultum B Chriſti mediatoris aboleri officium, noſtramque in Deum fiduciam veram extingui. Quoniam verò multi ante nos in hac certarunt arena, ſat habeo vnum Ioannem Cochleum, qui Lutheri cauillos bona ex parte iamptidem diluit, hoc loco citare. Reſpondet igitur ille, omnem honorem qui à Catholicis Deiparæ tribuitur, tantæ Matris meritis & dignitati imparem eſſe, eam verò non Deam, ſed Dei veri matrem nobis agnoſci atque reputari, per quam legitimè honoratam Chriſtum non ſicut iſti volunt, inhonorari, ſed propter Chriſtum potius illam ipſam à Catholicis laudari atque coli. Adiungit, improbam & in Monachos nimium ſcurrilem, atque adeò in Dei matrem verè blaſphemam eſſe calumniam, quo noui Sectarij cum Luthero fingunt Monachorum arte factum ac introductum, vt in C mulierculatum gratiam eadem Virgo ſacroſancta tantoperè in Eccleſia per mendacium honoretur. Etenim tacentibus etiam Monachis non deeſſe Mariæ cultores plurimos, & cultrices Virgines ac viduas innomerabiles, in quibus pietatem ac honeſtatem ſingularem comperiamus: tum in ſancta Elizabetha, quæ Ioannis Baptiſtę mater ornatiſſima fuit, Mariam deuote laudandi & honorandi & præclarum nobis exemplum oſtendi. Quod ſi tam eximia & magnifica, quæ in Euangelio ſacro leguntur, rectè in Mariam in terris adhuc peregrinantem competunt, cur, obſecro, de illa in cælis triumphante minus iam ſentiamus, ac inferiora quædam prædicemus? Cauilletur, vt vt velit Lutherus, per honorem Mariæ tributum diuinam Scripturam à Catholicis mendacem reddi; at res ipſa docet, eidem Scripturæ D detrahi, & quaſi vim inferri, quum tantæ Matri honos in Eccleſia viitatus & probatus detrahitur, potiſſimum ab impio & Iudaico Virginis blaſphematore Luthero, qui tantum ſanctimoniæ ſibi, quantum beatiſsimæ Mariæ audet adſcribere & vendicare.

Cochlei aduerſus Lutheri cauillos reſponſio.

Luc. 1

NEQVE tacet virulentus Eccleſiæ hoſtis Caluinus, qui tam longum poſt ſe ſatellitium hodie ducit, atque hoc venenatum telum in Catholicos vibrat: *Eo progreſſus eſt veſanus furor, vt Chriſti propemodum nudatis ſpoliis, eam ornarint. Quaſi vero non habeat quantū illi honoris debetur, niſi Dea fiat: aut hoc illi ſit honorificum ſacrilegis titulis ornatam in Chriſti locum ſubrogari. Atrocem ergo illi Mariæ iniuriam faciunt, quando vt mentitis eam laudibus deforment, Deo eripiunt quod ſuum eſt.* Reſpondemus, cum de Mariæ cultu agitur, in Catholica parte nihil veſaniæ, aut furoris reſidere, quod præſertim iſtiuſmodi Momi aut Ariſtarchi cęſuram iniquiſ-

Quomodo Caluinus Catholicos ob Mariæ cultū indignè perſtringat.

Luc. 2. Ioan.

Depulſio calumniarum obiectionis, quæ putidas calũnias complectitur.

ioiquiſſimam promereatur. Deinde non Catholicos, ſed Caluini aſſeclas, ac veteris Eccleſiæ deſertores eſſe eos dicimus, qui ſacroſanctę virgini atrocem iniuriam faciunt, cum illam non ſolum debitis, ac iam olim decretis laudibus honoribúſque ſpoliant, ſed alios etiam ab omni eius veneratione, publicáque laudatione, vbicunque & qualicunque ratione poſſunt, iampridem auucant & abalienant. Adhæc apertam eſſe calumniam affirmamus, quòd Mariam cum Chriſti iniuria prædicemus, aut ſpoliis Chriſto detractis, vt Caluinus blaterat, eandem vel ornemus vel deformemus. Quinimò Chriſto Redemptori & Saluatori noſtro vnico, qui pro peccatis noſtris eſt propiciatio, honorem ſuum integrum exhibemus: de cuius plenitudine omnes acceperunt, & ſine quo Sancti omnes nihil præclari aut habere aut facere poſſunt. Mariam verò creaturam à Chriſto ipſo redemptam, Chriſti beneficio ſanctam & beatam, & propter Chriſtum amandam ac honorandam eſſe aſſeueramus. Etenim vt alibi Caluinus ipſe teſtatur, hodie celebrari nequit allata nobis per Chriſtum benedictio, quin ſimul occurrat quàm honorificè Mariam ornauerit Deus, qui vnigeniti Filij ſui matrem eſſe voluit. Proinde quum ſuo loco Chriſti matrem veneramur, ac Deum in hac creatura ſecũdum Chriſtum longè præſtantiſſima, prædicamus, ſicut & Oecolampadium docuiſſe monſtrauimus, adeò de Chriſti dignitate nihil detrahimus, vt eius gloriam potius illuſtrare ac teſtatiorem reddere videamur. Facit interim more ſuo Caluinus, vt qui præ libidine calumniandi iam multa falſa & tetra nobis affingit, ſimúlque receptum Mariæ cultum arrodit. Falſum eſt, quod Chriſto velut in ſubſellium redacto, prima ſedes Mariæ, vt ipſe oblatrat, à Catholicis tribuatur. Falſum eſt, quod nos inanibus figmentis Mariam temerè ornantes, quicquid accepit bonorum à Deo, ferè pro nihilo habeamus. Falſum eſt, craſſas fœdáſque ſuperſtitiones in veteri Eccleſia probari, in quibus immodicus matris honor diuinam Chriſti gloriam vel extinguat vel obſcuret. Aequè vanum & commentitium eſt denique, licet id millies Caluinus, Lutherus aliique Sectarij omnes repetetent, quæ Dei propria ſunt, in Mariam à nobis transferri, eámque tanquam Deam haberi, & Chriſti loco ſubrogari, vel meritis laudibus eandem deformari, Deóque aliquid eripi, quum Dei ac Domini noſtri matrem receptis ab Eccleſia titulis, externóque maiorum cultu publice veneramur. Cur verò iſti ringuntur, quòd Matrẽ Domini ſupra ſeruos & ancillas locamus, ad quam Pater tam honorificum nũcium priuſquam eadem Mater eligeretur, de ſummo cælo legauit, coram qua Legatus Gabriel tantopere ſeſe demiſit, quam ipſe Filius tot modis in terris ornauit, veréque gratia plenam effecit, vt merito Angelis anteponatur? Quæ incredibilis Mariæ celſitudo & ſupra cælites omnes collocatio nullam Dei filio iniuriam adfert, ſed veri Salomonis in matre honoranda officium arguit, & obſeruantiam explicat iuſtitiámque cõmendat, quoniam Filius Matrem egregie honorauerit, ac etiamnum in cælis & terris honoret. Valeat igitur cum ſua impia mordacitate & mordaci impietate Caluinus, vt qui hoc inani garritu non modò ſuam ſtultitiam & peruerſitatem orbi prodit, ſed etiam venerandam antiquitatem ludibrio habet,

Ioan. 1

Mariam ſine Chriſti iniuria in Eccleſia prædicari atque coli.

In Harmon. Euang. circa 1. cap. Lucæ.

Mariã ſuperiorẽ ſanctis aliis cõſtitui poſſe.

A ac præclarum Eccleſiæ ſanctæ inſtitutum, ſolemnéque in Maria colenda ritum, ad ſacrilegium Virginíſque dedecus per ſummam iniuriam refert.

Quid verò de nouis apologeticis dicam? quos non ita pridem ex Anglia prodire, & non Chriſti ſed Caluini ſpiritu inſtructos eſſe vidimus, ideóque Catholicis & illi oppido quàm inſolẽter inſultant aiũt. Mariam virginem ſic à nobis interpellari, vt ſe matrẽ eſſe meminerit, vtque imperet filio, & in illũ vtatur iure ſuo. Atque hæc pars eius præclaræ doctrinę eſt, quã diſcipulis Caluinus tradidit, niſi quòd hi petulantiores effecti, vt impudentiæ ſuæ fucum maiorem obtexerent, ſanctiſſimi viri Bernardi nomen margini aſcripſerunt, à quo Caluinus aliquãto modeſtior abſtinuiſſe videtur. Sed boni viri probe B diſſimulant locum ſiue librum Bernardi, vt fontem ſaltem indicarent, vnde fluxiſſet ea ſententia, quam nobis audacter opponunt. Etenim longè clarius ac prudentius loqui ſolet Bernardus, vt idcirco ab Eccleſiæ hoſtibus ſępe multúmque laudetur, velut qui non modo doctiſſimus, ſed etiam ab omni ſuperſtitione alieniſſimus, magna docendi dexteritate atq; moderatione vti conſueuerit. Tum vt maximè cõcedamus, tale aliquid minus prouide dictũ viro tãto excidiſſe, non erat id quidem à candidis & æquis cenſoribus ad vniuerſæ Eccleſiæ inuidiã detorquẽdum, ſed potius cũ aliis æque piis probatiſque ſcriptoribus, & conferendum, & conciliandũ. Illud res ipſa, nobis etiam tacẽtibus loquitur, multa Bernardi titulo cõſcripta circumferri, & in vulgaribus extare libris, quæ Doctorũ iudicio alium habent authorem. Solet alioquin Bernardus Mariã libẽter ad C uocatam dicere, quæ ſuppliciter & efficaciter ſalutis noſtræ negotia in cælo pertractet: aduocatam, inquam, ad Chriſtum omnis gratiæ largitorẽ ſimul & iudicem, in quo maieſtatem diuinã homines merito reuerentur hunc viræ fontem, illam verò aquæ ductum appellat.

Nec minus fœda eſt, Ioannis Marbachij procacitas, qui toto ferè Libro aduerſus Mariæ cultum contumelioſiſſime decertauit, haudquaquam ſuſtinens, vt cultus huius veſtigia vel modica extent apud Argentinenſes, quem eorum ſane maiores in precio maximo habuerunt. Igitur maledicus idem Catholicos in Collyridianos, de quibus poſtea diſſeremus, vaniſſimo ſtudio transformare conatur. Conuellit vetus Eccleſiæ canticum, quod Bernardo etiam placuit: Monſtra te eſſe matrem, eóque D detorquet ſententiam, quod nos talem in cælis Deiparam conſtituamus, quæ ſibi poteſtatem ſerue1 CHRISTO Filio imperandi, & neſcio quod imperium exercendi. Suggillat illud quoque Canticum: Sub tuum præſidium confugimus ſancta DEI genitrix; & vociferatur, nos maioréſque noſtros à CHRISTO ad MARIAM defeciſſe, perinde ac ſi tantam matri potentiam, quantam Filio aſcribamus, neque tam Deum quàm Mariam inuocare ſoleamus. Adhæc obſcura quædam & ignota cantica, quæ fortaſſis in vno aut altero loco (quàm recte ac prudenter non diſputo) irrepſerunt, toti obiicit Eccleſiæ, vt habeat quod mordeat & calumnietur. Præcipuum accuſationis caput (vt reliqua eius probra miſſa faciam) in eo ſtatuit, quòd Mariam habere & colere pro Dea videamur. Nos verò, qui caninos iſtius latratus ac morſus poſteriore diſputatione facile de-

In Angelica apologia.

Quid Bernardo & Catholicis affingant noui apologetici.

Reſponſio ad obiectionem ex Bernardo ſumptam.

Bernardus etiam ab aduerſariis laudatus.

Bernardus Mariam ad Chriſtum aduocatam facit non quæ illi imperet.

Serm. 2. de natiuit. Mariæ. & ſer. de verbis Apocal. & ſer. 2 de Aſſump. Virginis.

In lib. contra Eiſengreniũ edito de miraculis Virg.

Marbachius vt maledicus, ita inſulſus Mariæ cultũ petulanter oppugnat.

Mariã nobis haud quaquã pro Dea cenſeri vel coli. *Inſer de obdormitione Virginis.* *Contra Antidicomarianitas.*

pellem* cũ Ioãne Damaſceno ingenuè profitemur, A ad gentiles nugas & fabulas pertinere, ſi quiſquam omnino Mariam Deam appellet: & cum ſancto Epiphanio teſtamur, haudquaquam conuenire, vt vel Maria, vel Sanctorum aliquis vltra decorum, & ſupra Deum ipſum colatur atque honoretur.

Quibus epithetis Græci Mariã venerari ſoleant, Sectariis noſtris eos calumniãtibus. *In precationib. duabus ad ſanctiſſimam Virg.*

EXTANT Libelli quotidianarum precum, quas Græci recitare ſólent, in quibus Maria honorificè ſalutatur, adeóque his nominibus decoratur, quod ſit murus inexplicabilis, munitio ſalutis, ſpes, præſidium, & perfugium Chriſtianorum, tum eorum qui laboribus opprimuntur, portus tutus à tempeſtatibus. Quibus epithetis (plura verò Matthæus Philadelphienſis Epheſiorum Archiepiſcopus ſuggerit) mirum, quantopere Camerarius, Chytræus, Chemnitius, aliíque plures Eccleſiæ hoſtes vtantur, nec ſe cohibere poſſunt, quin aduerſus illa pa- B lam excipiant, publicè vociferentur, & velut acerrimi iudices cuncta relegent ad veterum ſuperſtitionem, quæ lucem Euangelij de vera fide veriſque cultibus extinxerit, ſi ipſis quidem Pſeudoeuangelicis creditur. Si non ignotus eſt iſtius Sectæ faſtus, nihil non damnantis ac reiicientis, quod nouis magiſtri ac Principis Lutheri decretis aduerſatur, illúdque pro ſua libidine ſuperſtitioſum vocat, quod non modo poſteriores, ſed & vetuſtiores Græci & Latini, quos deinde producemus, Deiparam colendo & inuocando piè ſanctéque inſtituerunt & obſeruarunt. Ad eandem claſſem pertinet Iacobus Heerbrandus, qui ante triumphum victoriam canens, ac velut excandeſcens: *Turpiſſime*, inquit, *errant Pontificij, dum Diuæ Virgini hæc tribuunt, quod ſit fons inexhauſtibilis miſericordiarum & veniæ, imo ipſa miſericordia & venia, quod vitam æternam tribuat.* Et cum non habet Ariſtarchus inuidúſque cenſor, vnde ſeueram damnationis ſuæ ſententiam comprobet, margini hoc tantum aſcribit: In Mariæ Antidotario. C

Noua Sectæ mus eſt, Luthero magiſtro mordicus adhærere, quicquid alii ſentiant. *In diſp. de ſemine Abrah.* Heerbrandus quid ſugillet in Catholicis Mariam ex libello qui antidotarium animæ inſcribitur, venerantibus.

Refutatio eorum, quæ adfert Heerbrandus. *In præfatione libellorum precum editorum ex Pij Quinti Põt. authoritate.*

Quaſi verò Catholici propugnent & excuſent, quicquid in huiuſmodi libellis ſine authore certo editis, vel Eccleſiæ calculo nunquam probatis, imò & Pij Quinti optimi doctiſſimique Pontificis authoritate caſtigatis, vulgo circumfertur. Etenim hic multa ſibi typographi permiſerunt, alij per imprudentiam & ex zelo, ſed non ſecundum ſcientiam, ſubinde quædam adiecerunt, quæ ſanctam Eccleſiæ ſobrietatem non ſapiant, nec formam habeant ſanorum verborum, neque ob Eccleſiæ confeſſionem aut conſuetudinem; ſed propter priuatæ pietatis quaſi ſpeciem nonnullis blandiuntur. D Sicut autem Apoſtolorum ordini nunquam ſatis laudato, vnius aut plurium imbecillitas nullum dedecus aut præiudicium apud ſapientes adfert: ita Catholicorum ſinceritati, & Eccleſiæ in legitimo cultu conſuetudini non debet obeſſe, quòd nonnulli non ex malitia quidem & contemptu, & ſine ſuperſtitione ac graui errore in ſancto precandi munere, vel in Maria veneranda & ſalutáda delinquunt, & ſibi in libellis precatoriis plus indulgent ac arrogant, quàm à matre Eccleſia vel traditum, vel probatum acceperunt. Id quod illi etiam calumniæ reſponſum ſit, quam inſignis conuiciator Heerbrandus nobis rurſus opponens, *Huius*, inquit, *farinæ plurima impiiſſima, in ſuis Orariis & Hortulis animæ reperiuntur. Quis ergo Valentinianos eſſe adhuc negabit?* Is profectò negabit, qui Valentinianos rectè

Catholici non defendunt, quæ paſſim extant in libellis precatoriis.

In diſp de baptiſmo an ſint puniendi.

A nouerit, & prudenter ſibi cauerit à figmentis, fallacus mendaciis Sectariorum. Atque vt maximè ſit verum aliquid, quod Heerbrandus cum ſuis, Eccleſiæ odio flagrans vndique conquiſitum adducit, nos ingenuè fatemur, impropriam & figuratam locutionem, præſertim ob metonymiam, apud veteres frequenter occurrere, per quam ad Mariam referant, quæ Chriſto capiti peculiariter competunt, eíque ſoli, iuxta Scripturæ conſuetudinem propriè aſcribuntur. Apud Paulum certe, vt exemplum adferam, ita de Chriſto ſcriptum habemus: Conſummatus factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ. Irenæus verò in hunc modum docet: Maria Virgo habens prædeſtinatum virum, & obediens, ſibi & vniuerſo generi humano cauſa ſalutis facta eſt.] Rurſus à Pau- B lo celebratur Chriſtus, qui mortis habentem imperium diabolum per mortem deſtruxerit: & tamen Ambroſius de Maria prædicat, quæ Satanam vicerit triumphatorem.

Veteres quædam ad Mariam referre per metonymiam, quæ alioquin Chriſto competãt. Chriſtus cauſa ſalutis æternæ quod epitheto Irenæus Mariæ quoque largitur. *Hebr 5.* Chriſtus vicit Satanã iuxta Paulũ, & Maria quoque vicit Ambroſio teſte. *Lib. 3. contra valentinianos cap. 33* *Hebr. 2* *In oratione de funere Theodoſij.*

CVM verò hæc aliáque huius generis plura ſint, quæ apud veteres leguntur, Nouatores in iudicando tam præcipites, quam ad calumniandum effuſi, mox irruunt, ſéque non modo duros & ſeueros, ſed etiam iniquos & atroces planè, imò & ridiculos iudices veteribus ſolent exhibere. Hi verò nunquam adeo deſipuerũt, vt ad Mariæ nomen & gloriam efferendam diuinum nomen labefactare, aut Chriſti Redemptoris maieſtati derogare, vel per ſomnium cogitarent. Vnde inter Scholaſticos Bonauentura, quem præ cæteris in Maria colenda & inuocanda ſuperſtitioſum fingunt aduerſa- C rij, diſertis verbis obſeruandum eſſe monet, quod etiamſi Mater habenda ſit in reuerentia magnaque deuotione colenda, multo magis tamen veræ pietatis, inuocationis ac deuotionis actum erga filium, ex quo eſt omnis Mariæ honor & gloria, exerceri oportere. Et rurſus cauendum præcipit, ne dum Matris excellentia ampliatur, Filij gloria minuatur, & ſic in illo Mater prouocetur, quæ magis velit extolli Filium & honorari, quam ſeipſam, vtpote Creatorem quàm creaturam. Faciunt interim ſæpe Patres, quod in Scripturis diuinis eſt vſitatum, ſicut ſequẽs Caput oſtẽdet, vt quæ ſoli Deo ſecundum ſenſum abſolutum competunt, quum ad Sanctos alios, tum ad Mariam extẽdant. Nonnunquam per amplificationẽ & exaggerationẽ loquuntur, ſuaque ſemper in ſenſum aliquem pium & cõ- D modum accipi poſtulant, qui cum Eccleſiæ Catholicæ communi iudicio quadret. Quod cùm faciunt, in alium atque alium ſenſum vocibus eiſdem vtuntur, neque tamen vtrique perſonæ matris & filij parem honorem deferunt, aut à quoquam deferri volunt. Nec enim tam rudes erãt, vt ignorarent, attributa multa Creatori ſimul & creaturæ in ſcripturis aſcribi, eáq; nõ ex æqualitate, ſed ſecũdũ proportionẽ, ac diuerſa quidẽ ſignificatione, iam de Deo, iam de creatura prædicari. Exẽplo ſit, quòd Deum ſapientem & bonum dicimus, eadémque nomina, vt multis aliis, ſic & Mariæ largimur: ſed ſolus interim Deus ſapiens exiſtit, qui ſimul creaturas ſapientes faciat, ipſe ab æterno ſapiens, imò ſapientia increata: ſolus inde bon*, qui bonos efficiat, ac fons omnis bonitatis, in quo bona omnia ſunt vnum, his exceptis, quæ ad relationem ſpectant, vt admonet Auguſtinus. Hoc ſenſu MARIA ſapientem ac bonam

Mentem veterum non fuiſſe verè Chriſti iniuria Mariam attollere. *In li. 3 ſent. diſt. 3. q. 2.* Bonauenturę admonitio de cultu Virginis diſcretè præſtando.

Non eſt abſurdum, ſed Scripturis conſentaneum, Mariæ quædam attribui, quæ alio ſenſu cõpetunt Deo.

Lib. de trplici habitaculo *Matth. 25* *Luc. 1*

A ac bonam veteres non intelligunt, quátumnis illam extollant, ſed Scripturæ more inter virgines prudentes illam prudentiſſimam, ſiue ſapientiſſimam, & inter matres bonas primam vel maximè benedictam agnoſcunt & prædicant. Illum, vt primum principium, à quo & ad quem omnia, vnicè reuerentur & adorant: hanc, vt Dei matrem præ cæteris creaturis ornatam & venerabilem ſtatuunt atque colunt.

Sapiens & bonus Deus, ſapiens etiam & bona Maria, ſed alio atque alio ſenſu.

Quapropter illi, vt radicem & fructum, ſic matrem & Filium eiſdem laudandi formulis ſæpenumero proſequuntur, & quæ ad Christum maximè pertinent epitheta, eiſdem Mariam quoque compellare non verentur. Idem enim cum Bernardo ſenſerunt, qui non dubium eſſe, inquit, quicquid in laudibus matris proferimus, id ad filium pertinere: & rurſus cum filium honoramus, nos à gloria matris non recedere. Nam ſi iuxta Salomonem, Filius ſapiens gloria eſt patris: quantò magis glorioſum eſt, matrem ipſius effici ſapientiæ?] Spectarunt certè veteres atque ſuſpexerunt auguſtam & arctiſſimam illam coniunctionem, quæ inter Christum & ipſius matrem non ſolum ex parte carnis, ſed etiã propter animorum atque voluntatum conſenſionẽ interceſſit, adeò vt nihil duobus illis ſiue in terris, ſiue in cælis cõiunctius eſſe poſſe videatur. Vt enim præclarè dixit vir ſanctus Arnoldus Carnotenſis: Vna eſt Mariæ & Christi caro, vnus ſpiritus, vna charitas: & ex quo dictum eſt ei, Dominus tecum, inſeparabiliter perſeuerauit promiſſum & donum: & Filij gloriam cum matre non tam communem iudico quàm eandem.] Quid ergo mirum, eadẽ vocabula, quæ Chriſto alioquin debentur, matri nonnunquam aſcribi ſed ita, vt ſenſus alius atque alius ſit vocabulorum & vtriuſque perſonæ vel honor vel officium minimè commiſceatur. Ad hunc modũ Bernardi verba ſunt accipienda, quum dicit: Deum totius boni plenitudinẽ in Maria poſuiſſe, & quicquid ſpei in nobis eſt, quicquid gratię ac ſalutis, ab ea redundare, quæ delicijs affluens in cælum aſcendit.] Vbi vir tantus Mariam eximiè quidem commendat, ſed vt Chriſti tamen honori nihil velit eſſe detractum, cuius incomparabile beneficium toties grauiſsime laudat, & illuſtrat maximè. Quod autẽ gratiam & ſalutem à Maria in nos dicit redundare, non eo ſenſu dicit, vt ex illa Vitæ fontem faciat, aut Chriſto illã exæquet. Quis enim

Maximam inter Chriſtum & matrem cõiunctionẽ ſpectari à Patribus, cum Mariam eximus titulis exornant.

B

Serm. 4 ſuper Euang. Miſſus eſt.

Prouerb. 10

In tract. de Laudib. Mariæ.

Luc. 1

C

Serm. de Natiuit. Mariæ

Explicatio loci de præſtantia Virginis apud Bernardum.

D

Ioan. 1

1. Cor. 1

A ſons Vitæ, vt ibidẽ ipſe loquitur, niſi Chriſtus Dominus? de cuius plenitudine omnes accipiunt, quæ plenitudo ſeipſam exinaniuit, vt fieret nobis iuſtitia & ſanctificatio & remiſsio. Mariam verò elegãter vocat aquæductum, qui plenitudinem fontis ipſius de corde Patris excipiens, nobis eũdem fontem edidit, vt aquæ fontis ad nos vſque deriuarentur, & quia per hunc aquæductum cæleſtis illa vena deſcendit, idcirco Mariam tantoperè prædicat, ac deuotius honorandam oſtendit. Totis, inquit, medullis cordium, totis præcordiorum affectibus, & votis omnibus Mariam hanc veneremur, quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam.] Duplicem ergo cauſam, ſi Bernardum ſequimur, in honoranda Maria tenemus, alteram quòd illa mundi Saluatorem Chriſtum nobis genuit, alteram quòd fidam & ſingularem nobis apud Chriſtum perpetuámque aduocatam præſtet. Vnde ſubiicit: Chriſtus frater tuus eſt & caro tua: hunc tibi fratrem Maria dedit. Sed forſitã, & an in ipſo maieſtatem vereare diuinam, quod licet factus ſit homo, manſerit tamẽ Deus. Aduocatum habere vis & ad ipſum? ad Mariã recurre. Nec dubius dixerim, exaudietur & ipſa pro reuerentia ſua. Exaudiet vtiq; matrem Filius, & exaudiet Filium Pater. Cum his Damaſcenus conſentit, Mariam ita cõpellãs: glorioſa dicta ſunt de te in generationũ generationibus, quæ Deũ Verbũ in vtero cõcepiſti, caſtáq; permanſiſti Deipara Virgo. Ideo te omnes poſt Deũ veneramur, vt noſtrã.] Verum de his plura paulò pòſt diſſeremus, rati nunc ſatis eſſe reſponſum ad craſsiores illas & vulgatiores aduerſariorũ calumnias depellendas, quibus Mariæ tituli in Eccleſia vſitati procaciter impetuntur. Hinc prætetea ſimplices velut antidoto pręmuniti, facilè ſibi cauebũt, ne tragicis iſtorũ debacchãtiũ vocibus offendãtur, ac fortaſsis etiã maiore cum fructu in veterum lectione verſabuntur. Totius autem tractationis ſuperioris hæc Summa ſit: primùm quidẽ, quod paucorum hominũ error, ſi quis fortè in Mariæ titulis contigiſſet, laudabili Eccleſiæ conſuetudini in legitimo & probato Virginis cultu præiudicare minimè debeat: deinde verò, ſi quæ veterũ dicta in ſpeciem dura ſeſe hîc offerant, ad Orthodoxi ſenſus normam reuocanda, neque protinus ab vllo condemnanda eſſe; quãdoquidẽ ab omni ſuperſtitionis & idololatriæ nota excuſari nõ incõmodè poſſunt.

Cur Maria præcipuè honoranda iuxta Bernardum.

B

Apud Chriſtũ Maria eſt aduocata, Bernardi teſtimonio.

In ſuis cantionibus.

Epilogus huius Capitis, & quis fructus inde colligi poſſit.

C

Summa præcedentis tractationis.

D

CAPVT DVODECIMVM.

Multa nomina, epitheta & attributa in ſacris literis iam ſoli Deo, iam Deo & Sanctis aſcribi, nihilque incommodi eſſe, quòd Mariam & Sanctos alios, ſicut Deum vel Chriſtum eiſdem titulis & loquendi formulis ſubinde ornemus atque cõmendemus.

VERVM ENIMVERO quãdoquidem in hoc argumẽto aduerſarios nihil magis, quã ſplendor titulorum offendit, quibus Mariam extollit Eccleſia, & hinc pręcipuam inſectandi anſam arripiũt, vt nos Deo contumelioſos & Chriſto iniurios, ſimulq; erga Deiparam ſuperſtitioſos eſſe clamitent, equidem operæpretium facturus videor, ſi è Scriptura diuina commonſtrẽ, quidnam de titulis Deo vel Chriſto attributis iudicandum ſit, & an iidem Mariæ & Sanctis etiam alijs ſine vitio non poſsint aliquando accommodari. Ac primum tituli quidam, aut, ſi mauis, epitheta ſic ſoli naturæ diuinæ conueniunt, vt nulli alij creaturæ ſiue cæleſti, ſiue humanæ tribui poſſint ac debeant. Vt exempli gratia, quòd Deus omnipotens,

æternus, infinitus, rerum principium & finis, creator Dominus vitæ & mortis, iuſtificator, ſiue iuſtitia ſanctificatio & redemptio noſtra nuncupatur. Ex his enim nihil eſt, quod vel Mariæ, vel Sanctis largiri fas ſit, & ſi quicquam eorum à Deo ad creaturam quamlibet transferatur, in blaſphemiæ crimen facilè poteſt incurri. Atque huc pertinent ſententiæ, quibus ſummum illud æternumque numen, quod ſuam gloriam non dat alteri, euidenter affirmat: Ego Dominus Deus tuus ſanctus Iſraël Saluator tuus. Omnem qui inuocat nomen meum, in gloriam meam creaui eum, formaui eum, & feci eum. Ego ſum, ego ſum Dominus, & non eſt abſque me Saluator. Ego Dominus ſanctus veſter creans Iſraël, Rex veſter. Ego ſum ego ſum ipſe, qui deleo iniquitates tuas propter me. Quæ teſtimonia nobis vel vnum Eſaiæ caput ſuppeditat, ac ſimilia paſſim apud Prophetas reperientur.

Eſaie 45.

Epitheta quædam ita Deo conueniūt, vt nullis alijs poſſint communicari.

SVNT rurſus tituli quidam ſeu epitheta, quæ in ſacris literis iam Deo, iam Sanctis indifferenter tribuuntur, in quibus non ipſam nuncupationem, ſed ſignificationem ſpectare & perpendere oporteat, quemadmodum Patris, Magiſtri, Paſtoris, Fundamenti, Petræ vocabula non obſcure declarant. Vnde licet Chriſtus apertè pronunciet: [a] Patrem nolite vobis vocare ſuper terram: nihilo ſecius patrem Abraham dictum ſæpe [b] legimus, & Paulus aliorum ſe Patrem facit. Rurſus magiſter noſter vnus eſt Chriſtus, qui ſe ita vocari disertè [c] iubet: neque peccant tamen, qui cum eodem [d] Paulo & ſe & alios, Magiſtros ſiue Doctores, ſi hūc dignitatis gradum aſſecuti ſint, fidenter appellant. Et paſtor Chriſtus, qui & ſeipſum bonum paſtorem [e] profitetur: ſunt & alij paſtores à [f] Paulo dicti, ac boni etiam paſtores dicendi, ſi ad exemplum Principis paſtorum & ipſi ſuas animas pro ſalute gregis impendant. Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus Apoſtolo [g] teſte. Et tamen, ſi Ioanni credimus, Apoſtoli [h] duodecim fundamenta Hieruſalem, ſiue Eccleſiæ prædicantur. Chriſtus demum eſt petra citra controuerſiam, vt & Paulus clarè [i] pronunciat, neque ſolum cum [k] Petro hoc ſibi numen vult eſſe commune, ſed etiam cum Abraham, de quo dixit [l] Eſaias: Attendite ad petram vnde excisi eſtis: & ſtatim ſeipſum explicans: Attendite inquit, ad Abraham patrem veſtrum. Quis æque ac Chriſtus, obſecro, mundi [m] lux cenſeri dicique meretur? & ipſe tamen Apoſtolos hoc nomine [n] ſalutauit. Nec hi ſolùm, ſed & alij verè in Chriſto renati atque iuſtificati, [o] Filij Dei, & quod multò eſt amplius, Dij abſque vlla Chriſti iniuria, qui eſt Filius Dei ac ipſe Deus, in Scripturis nominantur. Quid enim ſi diuinæ bonitati viſum eſt, ſuos electos, ac præſertim Apoſtolos, hoc honore dignari, vt quibus diuinam ſuam gratiam, ſuum filium, ſuúmque Spiritum, quo nihil habet intimius, communicauit, eiſdem etiam mirificam in nominibus ſocietatem conferat, eóſque in verbo ſuo honorificentiſſimis & dulciſſimis titulis paſſim exornet? Cōplura ſunt id genus alia epitheta Chriſto, vt capiti, congruentia, quæ membris huius capitis egregiè quadrant, ac illis ipſis in ſacris literis paſſim attribuuntur.

a Math. 21 b Luc. 16 Roman. 4 Actor. 7. Iacob 2 c Math. 23 Ioan. 13 d 2 Timot. 1 Hebr. 5. Epheſ. 4 Actor 13 e Ioan. 10 1. Pet. 2 Hebr. 13 f Epheſ. 4 1 Pet. 5. g 1. Cor. 3 h Apoc. 21 i 1. Cor. 10 k Matth. 16 l Eſaie 51. m Ioan. 1 8. & 9 n Matth. 5 o Ioan. 1 Rom 8 Gal. 3 & 4.

Cur Deus tam honorificis nominibus iuſtos appellet & ſibi quodammodo exæquet antabulis

Qui ſunt igitur iſti verborum aucupes tam ſcru-

A pulosi, ne dicam ſuperſtitioſi, vt in nudis hæreant voculis, & germano verborum ſenſu neglecto, nihil non rapiant ad contentionem? Errant profecto neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei, quemadmodum de Sadducæis Chriſtus aiebat. Si enim Scripturas intelligerent, Eccleſiam non calumniarentur, quæ iuxta Scripturæ phraſin & conſuetudinem, Sanctis huiuſmodi tribuere non refugit, quæ de Chriſto vel Deo ipſo prædicantur. Rurſum ſi virtutem Dei perpenderent, omni liuore poſito, ſummam Dei liberalitatem lætis gratiſque animis nobiſcum amplecterentur, tantóque magis Sanctos ſuſpicerent, & à nobis prædicandos putarent, quanto apertius eoſdem Chriſtus non modo nominum, ſed etiam præmiorum ſuorum maxima communione dignatur, vt
B honores ſibi in cælo decretos cum illis plane communicare videatur. Quem enim honoris gradum exaltatus à Deo Chriſtus magis ſibi proprium ſeruat, quàm quòd totus in Patris ſui thronum aſcendit, ac poteſtatem ſuper gentes accepit? Parum fortaſſe videatur, quòd Sancti perpetuam & [p] iuſtitiæ & [q] vitæ coronam & [r] manna abſconditam, & [s] calculum candidum ſibi promiſſum in cęlo percipiūt. Quid autem magnificentius dici vel optabilius exiſtimari poteſt atque illud: Qui [t] vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo, ſicut & ego vici, & cōſedi cum Patre meo in throno eius. Ac iterū [v] Qui vicerit & cuſtodierit vſque in finem opera mea: dabo illi poteſtatem ſuper gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur?
C E ſeruis Reges facit, eóſque ſuper omnia bona ſua conſtituit & ſuæ maieſtatis velut oblitus, qui Rex regum exiſtit, ſeruile miniſterium illis ipſis regnātibus impendere non grauatur. Nec enim ſolum illis regnum, quale ipſi diſpoſuit Pater, aſſignat, in quo regno edant & bibant ſuper eius menſam, ſed præterea promittit, quòd præcinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & tranſiens illis miniſtrabit. Cur ergo dubitemus, munificentiſsimo Deo hoc noſtrū placere ſtudiū, quo nos miſeri Sanctos lectiſsimos, & coniunctiſsimos eius amicos honorifice compellamus, & præclaris titulis ab ipſo Capite acceptis cohoneſtamus? quum ipſe tanti eos habeat, nec ſolùm in epithetis, ſed etiam in præmiis & honoribus eoſdem ſibi quodammodo conformet, ſi ſecūdum Scripturam loquimur, addita ſemper ea, quæ Chriſto capiti conuenit, eminentia & ſaluo in-
D comparabilis honoris gradu, qui omnium Domino & Redemptori debetur per omnia, nullique alij pari voluntate ac ſtudio, ſi ſapimus, communicatur.

Aduerſarij Scripturas & virtutem Dei in præſenti argumento neſciunt. Matth. 22

Chriſtus Sanctis ſuis cōmunicat non ſolum epitheta, etiam præmia ſibi competentia.

p 2. Tim. 4 q Iacob. 1 r Apocal. 2 s Ibidem. t Apocal 3 v Apocal. 2

Quantum honoris Chriſtus amicis & Sanctis ſuis tribuat in cælo.

Matth. 25 Luca 22. Luca 12.

Quam vanus igitur ac præpoſterus horū eſt metus, ne, quod matri adimimus, id filio adimamus? Quin potius matrem ob Filium eiuſdem etiam nominibus honoramus, neque, vt iſti faciunt, optimæ maximæque matri excellentes titulos inuidemus. Adeò verū eſt quod dixit Tertullianus, Hæreticos ex more ſimplicia quæq; torquere. Quod ſi Chriſtianum illum candorē, qui homines Euangelicos decet, adferrent, ſi Scripturis conſentanea ſentirent ac dicerent, Theologicam regulam diligentius obſeruarent, qua veriſsime traditur, multa nomina propriè, & per eſſentiā, vt vocant, ſiue per excellentiā diuinis perſonis cōpetere, quę ſecundario ac minus principaliter, & ſecundū gratiā aut per partici-

Lib. contra Hermogen.

Regula Theologorum obſeruanda in his epithetis, quæ iam Deo iam Sanctis vel iuſtis tribuuntur.

pationem

patinnem Sanctis, imò & aliquando credeotib. ritè attribuantur. Eſt eadem ſæpè vocum nuncupatio, ſed earundem ſignificatio (vt oſtendimos) planè diuerſa, quæ à prudentibus & doctis, potiſſimum verò à Scriptura & fida eius interprete Eccleſia petenda eſt. Neque parum hîc iuuant Scholaſticorum diſtinctiones, vt quæ magnam & neceſſariam lucem hiſce Scripturæ teſtimoniis adſerunt, quæ tum obſcura eſſe, tum in ipſa collatione, prima fronte pugoare videntur. Exemplo ſit quòd Chriſtus aſſerit: [a] Nemo bonus, niſi vnus Deus, quódque alibi rurſus teſtatur: [b] Bonus homo de bono theſauro profert bona. Tum quòd apud Paulum legimus: [c] Nullus eſt Deus niſi vnus, qui mox tamen ſubiicit: Sunt Dij multi, & Domini multi: quód præterea diuinum illud opus remiſſio peccatorum ([d] Ipſe enim redimet Iſraël ex omnibus iniquitatibus eius) etiã ad Eccleſiæ miniſtros pertinet, Chriſto ipſo teſtante: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: quorum retinueritis, retenta ſunt.

a Matth. 19 Marc. 10
b Matth. 12
c 1. Cor. 8
Ad conſiliãda Scripturæ loca opus eſt diſtinctione.
d Pſalm. 129
Ioan 20

Crebrò Scriptura hominibus aſcribit, quod Deo debet tribui, vt opus ſit commoda explicatione.

A c frequenter in Scriptura comperias, quæ Diuino numini propriè competũt, ad homines etiam transferri, atque cum illis communicari, vt commoda quidem ac dextra egeant interpretatiooe. Quis, obſecro, niſi inſanus, dubitet opus Dei proprium eſſe, pios ex hac vita migrantes in æterna illa tabernacula transferre? Et tamen docet Chriſtus de nonnullis, qui poſtquam diuitum benignitate in hac vita fuerint ſubleuati, etiam poſt mortem ſe illis gratos ac benigoos viciſſim præbeant, adeò vt illos defunctos humaniter tractare, atque in æterna tabernacula recipere velint ac poſſint. Facite inquit, vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Hinc ſi quiſquam colliget, ad homines transferri Dei gloriam, qui cui vult miſeretur, quique ſolus beat ac ſaluat, ineptus fuerit cauillator, etſi Scripturæ verbis ſe poſſe cummuniri confidat. Igitur imperitos ac ridiculos eſſe neceſſe eſt, qui nudas Scripturæ voces ac Phraſes vrgent mordicus, nullámque in verbo Dei diſtinctionem, vel commodam interpretationem admittunt, ac demum indignè ferunt, ea quæ de Deo & Chriſto ſcripta legimus quũ ad Sanctos alios, tum ad Matrem Dei ſanctiſſimam aliqua ex parte transferri. Adiungam rurſus exemplum, quod ad rem facit maximè, vt rudiores etiam quod volumus rectius aſſequantur, & aduerſariorum obſtrepentium tragicis vocibus non adeò facilè commoueantur.

Luca 16.
Rom. 9
Exod. 33.

Ad MARIAM & Sanctos poſſe in multa transferri, quæ de Deo, & Chriſto ſcribũtur.

De Maria præclara epitheta rectè prædicari, ex Paulo confirmatur.

O f f e n d i t teneras iſtorum aures, Mariam vitam, dulcedinem, ſpem noſtram agnoſci, atque ab Eccleſiæ filiis appellari. Cur igitur non illos offendit & Paulus, qui tanti facit ſuos Theſſalonicenſes, nihil vt dubitet eos ſpem ſuam, gaudium ſuum, gloriam & coronam ſuam, honorificentiſſimis profectò verbis cõpellare, atque per Epiſtolam ſalutare? Quid? tam imperitus, tam ſtolidus, ne dicam & impius erat Paulus, vt in homines trãſferret (ſicut iſti loquuntur) quod Deo Optim. Maxim. tribuere oportebat, nimirum ex quo, & per quem, & in quo ſunt omnia, cui præterea ſoli honor & gloria in ſecula ſeculorum, vt idem luculenter affirmat? Quotuſquiſque noſtrum obſecro, in ſolo Deo ſpem ſiue fiduciam, dulcedinem ſiue conſolationem, gloriam demum & coronam omnem ſibi ita defixam habet, ſicut habuit Paulus? quis cum ſummo æternóque bono arctius ſeſe cõiungit? aut à charitate Dei, quæ in Chriſto eſt, minus ſe patitur ſeparari? Sed hoc donandum erat Theſſalonicenſib. ad Chriſti fidem non ita pridem conuerſis, vt illis Paulus amoris ſui magnitudioem verbis amiciſſimis declararet, ſicut etiam Philippenſibus fecit, his verbis illos exhilarans atque confirmans: Itaque fratres mei chariſſimi & deſideratiſſimi, gaudium meum & corona mea: ſic ſtate in Domino, chariſſimi. Vbi ſanè Paulus, propè dicam Comicos & vulgo amantes imitatur, quibus eſt perquam familiare, verbis & ſermonibus ſuauiſſimis indulgere, ac intimi amoris affectum, quo ſe mutuo alius alium complectitur, verbis planè mellitis teſtatum reddere. A quo inſtituto nec prorſus Scriptura diuina diſcedit, in qua Spiritus ſanctus, cæleſtis & feruens humanæ mentis amator, nõ modò per amplificationem, ſed etiam amatorio more diſſerit ſæpè, ſuámque ſponſam blandiſſime compellat, & iam verbis, iam ſimilitudinibus vim ſancti amoris vehementiſſimam prodit, ſicut vel maxime liber Canticorum oſtendit. Quid ſole matutioo rutilantius? quid aureo lucifero formoſius? Quid Lilio recenti purius? quid Horto irriguo floridius, Paradyſo fœcũdius, verna roſa decẽtius? Omitto alias id genus imagines, ſiue collationes, quæ tũ in Scripturis, tum in Patribus frequẽter occurrunt, nóſq; vtiliter admonẽt, ſi vllius alterius ſponſæ, Mariæ inprimis pulchritudioem, nobilitatem, dignitatem atque præſtantiam ex huiuſmodi typis ſæpe multúmque conſiderare. Et haud ſcio, an vlli tam ſelecti & exquiſiti honorum tituli poſſint adferri, ac Mariæ tribui, quam ſunt hi, quos Deus ipſe in Scripturis illi detulit, & magiſter Eccleſię Spiritus ſanctus non ſolum Aogelicis & Euãgelicis verbis expreſſit, ſed & Propheticis oraculis, ænigmatibus & figuris paſſim adumbrauit. Quid ergo mirum ſit, Eccleſiam in hoc ſedulo adlaborare, vt diuini Spiritus magiſtro acquieſcat, ſuámque gratitudinem ſimul explicet in matre Domini cum aliis modis, tum præclaris etiam ac ſelectis titulis cohoneſtanda? Sedenim qui vero Dei Eccleſiæque Spiritu ſunt deſtituti, ad omnem fere laudatiooem Mariæ obturatas aures & nauſeantem ſtomachum tenent: igitur litigare malunt, quam vel cum Angelo, vel cum Eccleſia Virginem matrem ſuſpicere ac prædicare.

1. Theſſ. 2.
Rom 11
1. Timot 1
Roman. 8

Cur Paulus Theſſalonicẽſes tam honorifice compellarit.

Philip. 4

Scriptura ſacra de more Comicos & amãtes ſequi videtur, & varias adhibet collationes, ad Sanctorũ præſertim Deiparæ præſtantiam magis declarandam.

Deus in Scripturis Mariã multis modis prædicandam nobis oſtẽdit.

Nouatores ad omnẽ Mariæ laudationem cur hodie nauſeant.

A d p a v l v m redeo, ſuos Theſſalonicenſes & Philippenſes eiſdem fere verbis ornantem, quibus nos modo Deiparam & amanter & reuerenter cum tota Eccleſia ſalutamus, haudquaqoam ignari, in M a r i a honoranda rationem nobis longe maiorem ſuppetere quàm Paulo in credentibus tantopere commendandis ſuppetebat; ſiue meritorum magnitudinem, ſiue hoooris & venerationis officium vtrinque ponderemus. An vero in ſacris literis nomen vllum, ſicut Mediatoris, expreſſum eſt, quod Chriſti officio magis quadrare, & illum nobis æque commendare videatur? Vnus eſt enim mediator Dei & hominum homo Chriſtus I e s v s, vt eiuſdem Pauli verbis vtamur. Nec veretur tamen idem ſcribere; Lex propter tranſgreſsiones poſita eſt, διαταγεὶς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου ordinata per A n g e l o s in manu Mediatoris, quandoquidem non per ſeipſum Deus, ſed per Angelos Moyſi loqueba-

Quod Paulus viuis Chriſtianis, vel Moyſi tribuit, multo magis Mariæ cum Chriſto regnãti poſſe tribui.

Mediator nõ modo Chriſtus, ſed etiã Moyſes dictus à Paulo.

tur, & veteris Legis præcepta diſponebat, vt notauit[a] Anſelmus. Tum [b] Gennadij teſtimonio, Moyſes hic dicitur mediatoris ſeu interceſſoris officii ad legem ferendam, ſed vni tantummodo Gēti eſſe functus. Quare Doctor gentium citra Chriſti iniuriam fieri putauit, quòd Moyſen inter Deum & hominem ſtatuerit mediatorem; ſicut Sedulius, Theodoretus, multique alij hunc locum interpretantur, quum & Moyſes ipſe de ſe dicere non vereatur: Ego ſequeſter & medius fui inter Dominum & vos. Certè [c] Baſilius & [d] Cyrillus Apoſtolos & Martyres mediatores agnoſcunt, ſicut & [e] Bernardus de ſanctis Petro, Paulo & Victure diſſerens, eandem phraſin vſurpat, imò multò ante illum [f] Gregorius Nazianzenus quòd Martyres μεσιτεύουσι, hoc eſt, mediatores ſint, vt Nicetas B exponit, euidenter affirmat. Et ſtomachantur adhuc Nouatores, quòd Mariā non modo Reginam miſericordiæ, de quo nomine paulò poſt deſpiciemus, ſed & mediatricem μεσίτιν cum Damaſceno nuncupent. Quanquam Paulus ſeipſum ſatis explicat, qualem mediatorem faciat Chriſtum, eum nempè, qui dedit redemptionem [g] ſemetipſum pro nobis, quique ſit noui Teſtamenti [h] mediator, per cuius [i] ſanguinem, ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cælis ſunt, reconciliantur atque pacificantur, quem demū [k] propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ipſius ſanguine. Vnde non modò nobis aduocatus, ſed etiam pro nobis, adeóq; totius mundi peccatis eſt propitiatio, Ioanne Apoſtolo teſte. Idem enim Deus & homo in vna ſubſtantia conſtitutus, naturam noſtram Deo reconciliauit, ſicut Cyril- C lus admonet, mediator vnicus redemptionis, vt in ſcholis loquuntur. Quamobrem Dei filium colimus, inuocamus & adoramus pro mediatore, cui ſoli acceptum ferre debeant omnes, quicquid tum gratiæ, tum gloriæ ſingulis hominibus diuinitus collatum eſt, vel confertur atq; in poſterum conferetur, qui ſolus per ſe placet Deo, atque ad Deum nunctis placandum natura eſt efficax, caput idem & corona Sanctorum omnium. Nullus verò Catholicorum adeò deſipit, vt Mariam ad hunc modum faciat mediatricem, quamtumuis legat, vel audiat illam ab [l] Epiphanio Baſilij Synchrono, [m] Matthæo Philadelphienſi, [a] Anſelmo Cantuarienſi, [b] Bernardo Clareuallenſi, aliíſque tum Græcis tum Latinis Doctoribus hoc nomine celebrari.

QVID? quòd Deus ipſe, qui vindicandi nominis & honoris ſui zelo ardentiſſimo flagrat, ac velut D conſortis impatiens, gloriam ſuam alteri ſe communicaturum negat, hoc Moyſi famulo palam affirmat: Ego te conſtitui Deum Pharaonis. Ac iterum:

A rum: Diis non detrahes, inquit, de his, qui aliis publica dignitate præcellunt. Apud Hebreos Eloim vnum eſt ex propriis Dei cognomentis, quod tamen & Angelis tribuit Pſalmographus, vbi ſecundum Latinam verſionem decantat: Minuiſti eum paulò minùs ab Angelis: vt taceam interim, quòd Paulus Satanam ſeculi huius Deum appellat. Quare nec illud in calumniam rapiendū eſt, quod apud veteres, præſertim Nazianzenum & Damaſcenum, Maria Deæ nomen accipiat, quum & Hieronymus Apoſtolos Petrum & Paulum Deos, hoc eſt, Diuinos homines vocet, huicque dictum Prophetæ applicet: Ego dixi, Dij eſtis & filij excelſi omnes. Præterea Cyro, quamuis Ethnico, Chriſti nomen imprimis auguſtum & ſanctum à Deo ipſo datur, mul- B tique [c] Saluatores & [d] Chriſti in Scripturis prædicantur. Cæterum an non ridiculum fuerit, ſi quis horum ratione nominum velit ſophiſticari, & vero Chriſto ac Saluatori noſtro parte ex aliqua derogare? Rurſus quæ munia ſummo Deo magis congruunt, quæſo, quam peccata redimere & extinguere, in peccatis mortuum conuertere atque ſaluare? Et tamen in Scriptura loquitur Deus, noſtris etiam operibus peccata redimi & extingui; eos qui peccando perierant, à nobis conuerti ac ſaluari, ſiue ſaluos fieri poſſe confirmans. Non enim obſcura ſunt hæc Scripturæ teſtimonia: [e] Peccata tua eleemoſynis redime [f] Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis. [g] Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte. [h] Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. [i] Illos vos ſaluate de igne rapientes. C Nolo hæc plurib. conſectari, quæ tātum non cæcis apertè commonſtrant, ne in Scripturis quidem Diuinis obſeruari diſcrimen nominum & epithetorum, ſed ea quæ honorum omnium authori & fonti Deo vel Chriſto maximè competunt, hominibus quibuſdam ſæpè communicari. Atque hæc ſatis eſſe arbitror, ad contumelioſas aduerſariorum voces retūdendas, dum quorundam Canticorum ratione inſolenter nobis inſultant, & ob titulos tot ſeculis Mariæ omnium ſanctiſſimæ laudatiſſimæque Virgini tributos totam damnant Eccleſiam, eique horrendam impietatis notam inurunt. Ita verò candidi homines de nudis tantum vocabulis, tanquam pro aris & focis litigant, ac pro ſuo arbitratu ſępè alienum falſúmque ſenſum affingunt, nihil ſolliciti, quo in ſenſu eadem verba vel D olim à veteribus accepta ſint, vel etiamnum ab Eccleſia piè & ſine omni veræ fidei præiudicio intelligantur.

a In explic. cap 3. epi. ad Galat.
b Vide in Oecumen. In eandem Pauli epiſt.
c in actis concil 2. Nicen.
d In lib. 12 Teſaur. cap. 10
Deut. 5.
Mediatores etiam Apoſtoli & Martyres dicti Patribus.
e Serm. 1. de Petro & Paulo. & ſerm. 2. de natali S. Victoris.
Mariam veteribus dici mediatricem.
f Orat. ad Gregorium Niſſen.
Quomodo Paulus Chriſtū faciat mediatorem, vt nullum aliū.
Hom. in hypapantem Domini.
Chriſtum mediatorem aliter quam Sanctos agnoſcimus & veneramur.
1. Tim. 2
g Hebr. 9
h Coloſ. 1
Rom. 3
1. Ioan. 2. & 4
Lib. 12 Theſaur. cap 10
l Homil de laud. Virg.
m In preca. ad Virginem matrem.
a De excel. Virg. cap. 9
Maria mediatrix vt Chriſtus mediator, à nullo Orthodoxo cenſetur.
Moyſes dictus Deus Pharaonis.

b Sermo de verbis Apocalyp.
Eſaia 42
Exodi 7.
Exodi 22.
Pſalm. 8
2 Corint. 4
In Tragæd. de Chriſto patient.
Satanas huius ſeculi Deus dicitur.
Multi Saluatores in Scriptura.
In c 1. epiſt. ad Galat.
Pſalm. 81
c Iudicum. 3
Geneſ 4
4. Reg. 13
d Pſalm. 104
Homo in Scriptura dicitur peccata ſua redimere, alioſque conuertere & ſaluare.
e Daniel. 4
f Eccleſ. 3
g Iacob. 5
h Matth 18
i Iudæ 1.
Epilogus aduerſus Nouatores nimium de vocibus & titulis litigantes & calumniantes.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

Solennis Cantici, Salue Regina, defenſio & explicatio, in quo nihil meritò reprehendendum contineatur, quantumuis illud corrigere, reiicere, & abolere ſatagant Nouatores. Item humanæ maternæque charitatis & compaſſionis affectum in Maria rectè à nobis agnoſci atque commendari.

NON

Contra Theſes Dilingæ diſputatas. In diſputat. de hæreticis, an ſint puniendi.

NON ſatis viſum eſt noſtris & Eccleſiæ inimicis, ſi de ſolennibus titulis Mariæ tributis publicam querimoniã inſtituerent, niſi ſpeciatim hoc etiam Canticum, quod Salue Regina dicitur, ac identidem in eccleſia decantatur, hoſtiliter impeterent, ſuisque ſcriptis vulgò infamarent. VVilhelmus Bidenbachius & Lucas Oſiander, ne ſint parùm procaces, impium & inſalutare hoc Cãticum vocant. Quòd ſi Iacobo Heerbrando credere fas eſt, quotidiana & planè idololatrica Mariæ adoratio, quæ in omnibus templis Papiſticis exercetur, eiuſdem Cantici verbis, ſcilicet, continetur.

Quam impure aduerſarii cenſeant & loquantur de ſolenni Cãtico, Salue regina.

B Tam pulchrè iſti ſub magiſtro ſuo Luthero profecerunt, qui vt probet in Mariæ honorẽ nimis profundè itum eſſe, hoc ipſum Canticum, velut manifeſtum veteris vanitatis argumentum, in medium profert. Immodica enim nec ferenda hæc eſſe putat encomia, quod Deiparæ accinamus: Salue Regina miſericordiæ, vita, dulcedo, & ſpes noſtra. *Quis, quæſo,* inquit, *hoc commode interpretabitur, quod ſit vita noſtra, dulcedo & ſpes? Nónne hoc eſt Chriſti gloriæ detrahere? quod creaturæ tribuimus ea, quæ Dei ſunt, eique ſoli competunt?* Vbi rurſus Luthero Caluinus aſtipulatur, ac huiuſmodi fictitios titulos ac inania figméta videri vult, quibus temerè Mariam ornemus. Accedit his Matthias Rodt, Lutheri diſcipulus & Lindauienſis miniſter, qui vt bonas horas malè collocet, ſuúmque populum Lindauiẽſem à Mariæ lau-

In Euãgel. de feſto nativit. Mariæ. In cap. 1 Lucæ.

C dacione & cultu magis ac magis abalienet, dictum Canticum integro & virulento ſcripto conuellendum, multíſque modis deprauandum iampridem ſuſcepit. Verùm [a]Georgius Tornoander inſulſi hominis calumnias iamdudum detexit, doctáque refutatione contriuit: & in eadem arena cum laude pugnarũt [b]Auguſtinus Alueldianus, [c]Caſpar Schatzgerus, aliique nonnulli: ſed nobis alia nunc via ingrediendum eſt.

a In Apolo. pro defenſione Cantici, Salue regina. b In aſſert. Alueldiana contra impios Deiparæ obmurmuratores. c Lib. de Sanctorum implo ratione.

Ingens profectò aduerſariorum eſt arrogantia, qui, quicquid ipſis non arridet, id ſtatim mutandũ ac abolendum cenſent, atque ex aliorum inſectatione, veterúmque rituum contemptu, ſibi ac ſuæ Sectæ laudem ſtultiſſime captant, tantóque ſupercilio Maiores noſtros quamlibet pios ac ſapientes

D ob eiuſdem Cantici receptum vſum tum impietatis, tùm blaſphemiæ audent atrociter inſimulare.

Aduerſarios falſo & iniqui Eccl. ſtatu impietatis & blaſphemiæ propter hoc Canticum inſimulare.

Quantò autem rectiùs hæc nota in ipſos competit, qui cum Catholicam religionem tanquàm veterem togam exuerunt, magiſtri mendaces facti ſint, per quos veritatis via blaſphematur, ſicut Petrus Apoſtolus de talibus ſub mundi finem venturis disertè prædixit, qui & Sectas perditionis, nouámque religionem eſſent introducturi. Primùm igitur, quicquid hoc eſt Cantici, in formam aliam transmutarunt, Chriſto tributis epithetis, quæ ad Mariã anteà referebantur, nimirũ vt boni reformatores in deformanda Eccleſia hoc etiam ſpecimen ederent. Deinde quoniam pigebat & tædebat eos cum Catholicis aliquid habere commune, tanquam impiũ & blaſphemum idem Canticum omni ex parte repudiarunt, ac probris grauiſſimis contaminarunt. An verò quiſquam, niſi blaſphemus ac impius, tantum crimen vniuerſæ impingat Eccleſiæ, quantum iſti prorſus effrontes impingere non erubeſcunt?

2. Pet. 2.

A Verùm nos de Cantici huius origine & approbatione dicere aggrediemur, ac porrò verba illius preſsius excutiemus, vt eò rectius iſtorum procacitas detegatur, & detecta velut fumus euaneſcat.

Propoſitio de ſequenti tractatione.

Anni ſunt quingenti & amplius, quòd Henricus II. Germanicum Imperium adminiſtraret, ſub quo vir generis nobilitate, nec doctrinæ ſolùm, ſed etiã ſanctitatis præſtantia illuſtris Comes de Vetingen Hermannus Contractus Sueuus apud Germanos floruit, quem Trithemius [d] tanti facit, vt appellet virum in omni literatura ſeculari peritiſsimũ philoſophum, Muſicum, Aſtronomum & Poetam celeberrimum, qui multa è Græco & Arabico ſermone Latine verterit, qui prætereà quum à puero cõ-

De authore & origine huius Cantici Hermanno Contracto.

d Lib. 2. de viris illuſtrib. Benedictinorum c. 84.

B tractus eſſet, vnde & Contracti nomen accepit, à Diua Virgine, quam crebrò inuocabat, per viſum ad patientiam valde fuerit confirmatus, & ſingularem acceperit promiſsionem comparandæ & doctrinæ, quam excellentem eſt poſteà conſecutus. Hic igitur Hermannus quum ex rudi idiota perquam eruditus euaſiſſet, ac Deiparæ non immeritò deuotus eſſet, inter alia hoc etiam Canticum Salue Regina, venuſte ac artificioſe compoſuit, quẽ eius authorem agnoſcunt etiam Centuriatores. Quanquam ex aliis & vetuſtioribus Eccleſiæ ſcriptoribus vt poſteà euincemus, liquido percipi poteſt, Mariã ſimilibus, ac etiam præſtantioribus, quàm in hoc ipſo Cantico comprehenſis præconiis, iam olim ſalutatam ac publice decoratam eſſe, nihil vt noui afferat, quiſquis demùm hoc Canticum primus intra

Centur. 11 cap. 10

Quæ hoc Cantico traduntur, à vetuſtioribus etiam ſcriptoribus tradita eſſe.

C ſexcentos annos aut condidit aut euulgauit. Quod ſane priuſquam in vſum tot Eccleſiarum induceretur, à doctis examinatum atque probatum haud dubie fuit, vt certò conſtaret, omnis & impietatis & blaſphemiæ hic abeſſe notam, & quicquid in eo contineretur, Deo & Mariæ gratum, Chriſtianiſque hominibus frugiferum eſſe. Nec defuere poſteà viri tùm eruditi, tùm ſapientes, qui Canticum idem iam ſolenne factum explanauerint, aliíſque commendarint, ſicut & ille commentarius, quem Bernardi operibus inſertum habemus, aperte declarat. Tùm vetus & apud Spirenſes celebris teſtatur hiſtoria, quæ à Guilhelmo Eyſengreinio rerum Spirenſium ſcriptore fide digno repertta eſt, Bernardum Clareualenſem Abbatem, qui tunc Apo-

Canticum hoc nõ leuiter admiſſum & probatum fuiſſe in Eccleſia.

D ſtolicum Legatum ad Germanos miſſum agebat, cũ Spirenſem vrbem forte peteret, à Clero & populo reuerenter exceptum, atque ad primariam ædem Deiparæ ſacram, quæ adhuc extat, honorifice deductum eſſe, refertiſsima hominum turba, in qua Rex Conradus primas tenuit, illum ſolẽniter proſequente. Tanta viſendi Bernardi inerat omnibus cupiditas, de cuius clariſsimis frequentiſsimiſque miraculis, & inſigni ſanctimonia, tota fere Germania & Gallia obſtupeſcebat. Quo tempore ſub ingreſſum templi Cantatum eſt, Salue Regina, Bernardo genua flectente & concinente, O clemens, ô pia, ô dulcis Maria. Eius rei non obſcura quæ Spiræ vidimus, extant veſtigia, & ſicut veteres narrant annales, felicem Bernardi aduentum Deus miraculo comprobauit. Intelligebat certe idem vir Dei minimè ſuperſtitioſus, ac diuino Spiritu mirabiliter illuſtratus, nihil in hoc Cãtico ineſſe, quod impietatem ſaperet, vel correctione & ſeuera cenſura, nedum damnatione indigeret. Tum certo conſtat,

In ſer. de Salue Regina.

Tempore Bernardi Canticum hoc Spiræ decantatũ, & miraculo quodam ornatum fuiſſe.

Bernardo aliiſque viris perdoctis ac ſapientibus hoc canticum placuiſſe.

plurimos toto orbe perquàm ſapientes & doctos repertos eſſe, qui magno conſenſu dignum & iuſtú eſſe iudicauerint, vt idem Canticum in Eccleſiam reciperetur, & publicè decantaretur, piiſque cæremoniis cohoneſtaretur, & bonis demum omnibus comprobaretur, quod nullus quidem alicuius nominis ante hanc noſtram ætatem tot ſeculis oppugnauit. Inter alios verò Scriptor vetus, nec imperitus ſcientia (multi Bernardum ipſum eſſe autumant) hoc ipſum Canticum multis nominibus extollit, atque ab omnibus extollendum cenſet, quòd nempe à ſanctis ſit compoſitum, à ſanctis inſtitutú, à ſanctis dignè frequentandum, ad gratiam ſuaue, ad ſenſum fœcundú, ad myſteria profundum, quod & affectum mulceat, & de ſeoſuum vbertate mentem impinguet, & ad matrem Domini honorandá intimas animi medullas maiorem in modum inflámet: cuius quidé carminis difficile ſit reſerare Sacramentum, & ſenſum virtutémque aſſequi, quod non niſi à vere religioſis, ſanctáque affectione feruentibus ſubtiliter intelligi, & efficaciter decantari poſſit. Nihil autem moramur, ſi hoc boni & religioſi viri iudicium rideant Nouatores, quùm illi alia multò ſacratiora cum Cantica, tùm myſteria præ ſua nimia prudentia ridere ſoleant, & quicquid propemodum Eccleſię authoritate ſancitum atque confirmatum eſt, id petulanter mordeant ac arrodant.

Iudicium veteris & eruditi Scriptoris de hoc ipſo Cantico.

Non morandum eſſe ſupercilium aduerſariorum, hoc Canticú damnantium.

Cæterum vt non ſolum infirmis (ſi qui fortaſſe huius ratione Cantici offenduntur) ſed maleuolis etiam conſulamus, principio Eccleſię vitio verti nó debet, quòd Mariam tum Chriſti Domini, tum etiá ſuam quodammodo matrem reuerenter ſalutat, & ſalutando euangelicum ſimul & Angelicum officiú præſtat, quemadmodum Liber tertius rationibus, ſententiis & exemplis pluribus demonſtrauit. Quá ſalutandi rationem non modò Latina, ſed Græca etiam Eccleſia tot ſeculis diligenter obſeruat, imò & Syri, quorú lingua vernacula & popularis Chriſto eiusque matri fuiſſe dicitur, in ſacris & peruetuſtis codicibus habent expreſſam, hodiéque diligenter obſeruant. Vnde inter alia ſic dicere ſolent: Salue nobis genitrix Dei. Salue mater lucis. Salue quæ ſimilis es [a] Rubo, quem vidit Moyſes. Salue nubes velox, de qua dixit [b] Eſaias glorioſius. Salue [c] arca Teſtamenti. Salue obediens. Salue plena gratiæ. Salue, quia ex te natum eſt Verbum æternum patris. Salue geſtatrix vitæ & lætitiæ mundi.]

Officium ſalutandæ Virginis in hoc Cantico non culpandum, ſed ritui vniuerſalis Eccleſię conſentaneum eſſe.

Luc. 1.

Quomodo Syriaca Eccleſia Virginem matrem ſoleat ſalutare.

a Exod. 3
b Eſaie. 19
c Exod. 37

Iam vero quod Mariam, vt miſericordiæ Reginam & matrem, ſalutat Eccleſia, peculiarem Hebræorú Diuinæque Scripturæ phraſin redolet, qua genitiuus ſubſtantiuus, pro epitheto ſiue nomine adiectiuo ſæpè vſurpatur. Deus enim [d] pacis & [e] miſericordiæ tantundem eſt, quemadmodum ſi pacificum ac miſericordem appelles: ad eundem modum, [f] Legem mortis pro mortifera, [g] filium perditionis pro Filio perdito, [h] mammona iniquitatis pro iniquo mammona, & [i] viros miſericordiæ pro viris miſericordibus in ſacris literis dici conſtat. Quare cum miſericordiæ matrem & reginam Virginem ſalutamus, illam verè clementem, cuius typum Heſter Regina gerebat, atque adeò inter Matres & Reginas omnes, quæ vnquam miſericordiæ laude floruerunt, atque adhuc florere poterunt, excellentem & præeminentem agnoſcimus, gratíque celebramus. Qua de re pluribus poſteà diſſeretur.

Non ſine more Scripturæ dici Reginam & Matrem miſericordiæ.

d Roman. 16
e 2. Cor. 1
f Rom. 7
g Ioan. 17
h Luca 16
i Eccleſ. 44

Heſter Regina clemens Mariam adūbrauit.

Heſter. 14 & 15.

Cur autem illam reginæ nomine, [k] Damaſcenum, [l] & Athanaſium ſequuti non compellemus, cuius & pater Dauid Rex inclytus, & filius Rex Regum Dominúſque Dominantium ſine fine imperans, laudem in Scripturis præſtantiſſimam tenent? Regina eſt inſuper, ſi cum illis conferatur, quibus veluti regibus, cæleſte regnum cú Chriſto Rege ſummo contigit, vtpotè illius cohæredibus, & in eodé veluti throno, vt Scriptura loquitur, cum illo collocatis. Regina eſt etiam nulli electorum ſecunda, ſed ſimul Angelis & hominibus tantò prælata dignius, quò nihil illa ſublimius ac ſanctius eſſe poteſt, quæ ſola cum Deo Filium habet communem, & quæ ſupra ſe Deum & Chriſtum tantum, infra ſe vero reliqua videt omnia. Magnus Athanaſius perſpicue dixit: Mariam non modò Deiparam, ſed etiá Reginam & dominam propriè veréque cenſeri, quandoquidem Chriſtus ex ipſa matre Virgine natus, Deus & Dominus idémque Rex maneat. De hac igitur Regina, vt & anteà meminimus, dictum illud Pſalmographi interpretatur: Aſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato. Ea nunc, inquit, vt Regina, aſtitit à dextris Filij vbique regnantis.] Quam ſententiam ſequitur & confirmat Damaſcenus, Mariam dominam & omnium creaturarum dominatricem, ſæpe & Reginam ſtatuens, eò quod mater ſit Dei omnium conditoris. Notat [a] Methodius Martyr, ſacrum Mariæ caput à Deo coronatum eſſe, & [b] Rupertus admonet, ad illam velut ad præcipuam Dei ſpõſam & amicam pertinere, quod in libro Canticorum legimus: Coronaberis de cubilibus Leonum, de montibus Pardorum. Hanc enim & in cælis Reginam ſanctorum, & in terris Reginam regnorum eſſe coronatam, quandoquidé ſit mater Regis coronati, quem conſtituit Deus ſuper opera manuum ſuarum, ac proinde Reginam illam cælorum, totum iure poſſidere Filij regnum. Atque hoc intuitu, inquit, quia credent in fructum ventris tui Reges atque Imperatores (ô Maria) coronis ſuis te coronabunt, palatia ſua nomini Dei ſacrabunt, honori tuo dedicabunt, vt deſinant eſſe quod fuerant, mótes Pardorum: cubilia Leonum.] Demum apud Auguſtinum legimus, eandem Angelorum matrem ac dominam nuncupari, & quod multò eſt amplius, Eccleſia non modo Latina, ſed & Græca & Syriaca Reginam illam cæli ſolenni epitheto publice multis iam ſeculis ſalutat ac prædicat.

k In Ser. de Deipara
l Lib. 1. & 3 Apologiæ.

Maria in Cantico Reginæ nomine non perperam appellari.

Apocal. 3

Maria Regina & domina verè nūcupatur.

Ser. in Euā. de ſanctiſſima Deipara
Pſal. 44
Lib. 4 fidei orthodoxæ ca. 15. & in lib. 1. & 3 Apologiæ
a Orat. in hypopantem Domini.
b Lib. 3. comment. in c. 4 Canticor.
Pſalm. 8

Maria Regina in cęlis coronata.

Sermo. 35 de Sanctis.

Maria Regina etiā à Regib. & Monachis in terra coronatur.

Apocal. 17

Maria Regina cæli à tota Eccleſia prędicatur.

Cur ergo miſeri inuidique homines ringuntur, quod Reginam miſericordiæ appellemus eam, quæ Chriſtum Regem Regum & Dominantium Dominum, cúmque gratiæ & virtutis plenum, ſed & omnis miſericordiæ fontem, ac noſtræ ſalutis authorem ſummo cum miraculo edidit, quámque Angeli vt Reginam gloria cumulatam, ſicut Petrus Damianus loquitur, viſione mirabili contuentur? Nam & Chriſtus aliquando miſericordia dicitur, vt de illo verè cum Dauide cantemus: Suſcepimus Deus miſericordiá tuam in medio templi tui. Oſténde nobis Domine miſericordiam tuá. Saluum me fac in miſericordia tua. Miſericordia & veritas obuiarunt ſibi. Vt hinc etiam Bernardus de Maria dixerit: Ipſa nempe mediatrix noſtra: Ipſa eſt, per quá ſuſcepimus miſericordiam tuam, Deus: Ipſa eſt per quam & Dominum Ieſum in domos noſtras excipimus.] Quapropter ſi Chriſtum miſericordiam

Nouatores indignè offendi, quod Maria miſericordiæ Regina dicatur, ad Chriſti ſcilicet gloriam.

Chriſtus miſericordia dicitur in Scriptura.

Sermo. 1. de natiuitate Mariæ.

Pſal. 47. 84. 30. 84.

Sermo. 2. de Aſſumptione Virginis

Dei

Dei, virtutem & ſapientiam profitemur, ſi eiuſdem Chriſti Dei & hominis genitricem agnoſcimus, illumque à Maria editum, à Simeone iuſto ſuſceptũ, ab Anna Phanuelis glorificatum, & ſuper omnia conſtitutum adoramus, cur nõ chariſſimam & ſanctiſſimam eiuſdem genitricem hoc etiam honore dignemur, vt miſericordiæ, imò & veritatis & ſapientiæ matrem publicè prædicemus, ac piis prædicantibus læti ſimul acclinamus: Salue Regina miſericordiæ, vel ſicut alij legunt, mater miſericordiæ, quo nomine vir ſanctus Otho Cluniacenſis Abbas libentiſſimè vtebatur. Primus autem vt ſuſpicor, Lutherus fuit, qui hanc nobis Catholicis calumniã strueret, quod quandoquidem Mariam cæli Reginam ſalutamus, Chriſto iniuriam irrogari, quod enim ſoli Deo debetur, id tribui creaturæ. Cui cauillo non incommodè reſpondit Cochlæus: Dicat ergò nobis Lutherus, vbi Chriſtus Regina cœli dicatur? Quæ autẽ Chriſti eſt iniuria, ſi mater eius à nobis Regina cæli vocetur? Eſtne in cælo ſerua aut ancilla? Si ſocia paſſionum fuit cur non & conſolationis? Si compaſſa eſt, cur non & conglorificetur, ſicut Paulus ratiocinatur? Cur non conregnet, ſi ſuſtinuit? ſi pauper fuit ſpiritu, cur non ſit ei proprium regnum cælorũ? vt Chriſtus ipſe promiſit. Non ergo ſolùm cæli, ſed & cælorum Regina rectè dicitur Maria, vtpotè mater Regis Angelorum regiſque cælorum & ſoror & ſponſa.]

Luc. 2.

Lutheranus ducem eſſe illorum, qui Reginam cæli Mariam negant.

In confuta. Art. 21

Rom. 8
2. Tim. 2

Matth. 5
Luca 6.

Cum porrò Maria in hoc ipſo Cantico vita ſalutatur, nihil illi detractum volumus, qui optimo iure ſeipſum viam, veritatem, reſurrectionem & vitam appellat quique ſicut Dionyſius docet, vita ſuprema & principalis, vitæque omnis author exiſtit, qui & vitam fœcundat, replet ac diuidit, vtpotè vita per ſe viuens, & ſupra omnes vitam, vt vita viuificans, vitáque ſuperior. Verum alio ſenſu Mariã nobis vitam cenſemus, vt per quam, Deo miſerante, fructum vitæ percepimus, vt hinc meritò ſibi Eccleſia gratulans canat: Benedicta filia à Domino, quià per te fructum vitæ cõmunicauimus.] Trahũt vitam Filij à parentibus, quos vitæ ſuæ habent & agnoſcunt authores, vt quadamtenus eos vitam ſuã appellare poſſint. Et Salomon ſermones ſuos ad benè beatéque viuendum filio traditos tùm vitam, tùm ſanitatem vocat, ſicut & Chriſtus ipſe dixit: Verba quę locutus ſum vobis, Spiritus & Vita ſunt. Adhæc nota eſt hiſtoria de Abimelech Rege, cui Deus ipſe dixit: Orabit pro te Abraham, quia Propheta eſt, & viues. Qua ſententia non obſcurè ſignificatur, dicti regis vitam ex Abrahã Patriarcha pependiſſe, & huius orationem quaſi regis eiuſdem fuiſſe vitam, ita vt multum ſemper Abrahæ debuerit, qui ſuis precibus ad Deum effuſis vitam ipſi aut obtinuiſſet, aut conſeruaſſet. Quapropter nõ adeo alienum, hoc loquendi genus videri debet, cũ pij ex veteri more & citra omnem Chriſti iniuriã, qui ſolus fons vitæ dicitur, Mariam quoque vitam appellant. Etenim primam parentem Euam eadem ratione, ſed ex contrario ſenſu, noſtram mortem, vel humanæ mortis procreatricem ac originẽ licet dicere: Maria verò, quoniam vnicè à Deo fuit electa, per quam vera vita Chriſtus miſeris & perditis mortalibus generaretur, vitæ quoque nomen accepit, & mater viuentium ſæpe appellatur, lignóque vitæ, quod in medio Paradyſi poſitum eſt, rite comparatur. Quare notat Epiphanius, quod Scri-

Etſi Chriſtus vita dicatur, tamen hoc nomen Mariæ tribui poſſe.

Ioã. 14. & 11
Lib. de diuinis nominibus. cap. 6

Quomodo Maria vita noſtra in Cãtico nominetur.

Prouerb. 4

Vitæ nomẽ in Scripturis late patet.

Ioan. 6

Geneſ. 20.

Rex Abimelech viuit per preces Abrahæ.

Geneſ. 3

In Chriſto renati Mariam ſuam vitã quomodo appellare poſſint, quæ ſit mater viuẽtium, & lignũ vitæ.

A ptura primæ mulieri etiam poſt peccatum in Paradyſo commiſſum tribuit, vt mater viuẽtium appellaretur, id quoque Mariæ deberi, quæ per Euam ſignificata, hoc cognomen vt mater viuentium dicatur acceperit, quia ſit cauſa vitæ, per quã vita nobis procreetur, & Dei Filius in mũdum prodeat. Vnde facta eſt mors, inquit, illinc proceſſit vita, vt vita pro morte fieret. Eua mortis cauſa facta eſt hominibus: ſed vbi redundauit peccatum, ibi redundauit gratia.] Prætereà ſi Mariæ vitam ſanctiſſimam & mores integerrimos nobis imitãdos proponamus, ſpeculum & exemplar vitæ, atque adeò vita dici poteſt omnium, qui regiam tenere viam, ac Deo pure ſeruire beatéque viuere concupiſcunt. Vnde quod æternæ Sapiẽtiæ Chriſto præcipue competit, B id nonnulli veteres ad Mariam quoque accommodarunt, vt & ipſa dicere poſſit: Beati qui cuſtodiũt vias meas. Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet ſalutem à Domino. Rurſus Maria intercedente, multis hæc gratia cõfertur à Deo, vt à morte peccati ad vitam ſpiritualem reſurgant, aut malis etiam grauiſſimis liberentur, qui meritò ſuam patronam celebrant grati, eámque vitam appellant, vt cuius patrocinio & ſe ſciant à Deo adiutos, & deinceps adiuuandos eſſe confidant. Exemplo ſint reſuſcitati quidam ad vitam, præſertim ab [a] Helia & [b] Heliſæo Prophetis, qui cùm reuixiſſent, non poterant non pręclare ſentire ac loqui de his, quorum precibus eſſent reſtituti, illíſque ſecundum Deum vitam ſuam meritò ferebant acceptam.

Geneſ. 2

Contra Antidicomar. hær. 78

Geneſ. 2

Maria vita credentibus ob formandæ vitæ ſpeculum & exemplum.

Maria nõ paucis vita eſt, quia vita illis à Deo impetrat intercedendo.

a 3. Reg. 17
b 4. Reg. 3

Accedit & illud epitheton: Dulcedo noſtra, quo C cum iungi poteſt, quod in fine Cantici ſubditur: Mariam vt clementem & piam, ſic quoque dulcem eſſe Virginem. Peracerbus profectò cibus erat, quẽ ſuis liberis quamlibet inuitis tetrica nouerca Eua, & hæc ſerpenti magis, quàm Deo morigera, ingeſſerat, peſtiferum quaſi virus poſteris cunctis infundens. Tanto autẽ dulcior & iucundior mater Maria ſucceſſit, quæ obediens Deo, viris & mulieribus ſalutis auidorum ſuauiſſimum propinauit, panem vitæ, qui dat vitam mundo ac omni redundat dulcedine, in venerabili arca vteri ſui recondens, ac Dei filius primum velut è ditiſsimo penu in lucem proferens, vt ſemper illi habeant, vnde ſaturentur & inebrientur, omníque voluptate ſpiritus perfundantur. Hinc enim & montes ſtillant dulcedinem & colles fluunt lacte, vt Propheta fore prædixit. An D non dulcedo noſtra dicatur, mulierum omnium pulcherrima, quæ tot ſeculis expectata, & veterum Patrũ votis ardentiſsimis deſiderata, ſe nobis Meſſiæ matrem lectiſsimam ac ſuauiſsimam exhibet: quæ prætereà tot Legis & Prophetarum vmbris finem imponens, triſtem orbem exhilarat, mulier nimirum illa tam auguſta in [c] Paradyſo promiſſa, [d] virga florens de radice Ieſſe, [e] porta aurea, & [f] terra benedicta, quæ deſiderium gentium, orbis delitias, panem vitæ, & mundi lucem Chriſtum germinat? Quod ſi in Maria nihil auſterũ, nihil terribile conſpicitur, ſi tota ſuauis eſt, lac & lanam omnibus offerens, ſi cuncta plena pietatis & gratiæ, plena manſuetudinis & miſericordiæ in illa inueniuntur, quemadmodùm Bernardus palàm affirmat, & frequentibus multorum experimẽtis compertum eſt, cur obſecro, illam ipſam dulcedinis nominẽ non cohoneſtemus? cui etiam ſanctæ voluptatis cupidi, ad illam cum Eccleſia ſuſpirando non dicamus:

Maria dulcedo noſtra non male vocatur in Cantico.

Geneſ. 2

Ioan. 6

Ioel. 3 &
Amos. 9

Maria dulcedo & Iudaicæ & Chriſtianæ Eccleſiæ.

c Geneſ. 3
d Eſa. 11
e Ezech. 44
f Pſalm. 84

Maria quomodo dulciſſima innotatur, iuxta Bernardum.

In ſerm. de verbis Apoc.
Cant. 1
Luca 2.

Trahe me poſt te, curremus in odorem vnguentorum tuorom? Fauus diſtillans labia tua ſponſa, mel & lac ſub lingua tua? Quid verò niſi mellita, omníſque dulcedinis referta verba ſunt à Maria prolata, ſiue Aogelo in Nazareth, ſiue corã Elizabeth in Zachariæ domo, non minus diuioe quam dulciter loqueotem audiamus? Sed multis corruptus eſt ſtomachus, & palatum manet infectum, vt nec guſtare, nec digerere poſſint, qualem quantámque dulcedinem Mariæ dicta, facta, dotes, dolores, conſolationes, merita, præmia ſecum adportent: ſolùm enim à ſpiritualibus iſta percipiuntur. Stupidi ſunt planè ac cæci, qui cum Chriſtum & Mariam in ore quidem geſteot, nullo tamen ferè ſenſu intimo cõplectuntur, ac interim ex ſe alios tàm ſtolidè metiuntur, ſi qui tum Chriſtum, tum Mariam modo dulciſſimo ſibi ſentiunt communicari, vt & ipſi ſecundum Spiritum per Mariam, & cum Maria, & ob Mariam mirabiliter exultẽt in Deo ſalutari ſuo. Ac præcipue quidẽ Maria dulcis, ac ipſa quaſi dolcedo eſt ſacris Virginibus animíſque puris, cum talem ordinis ſui principem vident, & magiſtram audiunt, & matrem diliguot, & Reginam ſequuntur, illámque ſibi patronam apud Deum propitiam habent, ac mirè ſentiunt efficacem.

Mariæ verba plena dulcedinis in Euangelio. Hominum vitio fieri, vt quantã in Maria ſit dulcedinis, non percipiatur.

Quibus maria præcipuè, ſit dulcis atque dulcedo.

Nihil verò magis inuiſum eſt aduerſariis, nihil ab illis tàm fœdè & blaſpheme in hoc Cantico ſugillatur, præterquàm quòd ex Maria Virgine ſpẽ quoque noſtram facere videamur. Ignorarunt, ſcilicet, optimi patres religioſiſsimique Maiores noſtri, ſic Prophetam loqui Deo. Tu es, Domine, ſpes mea: Exaudi nos, Deus ſalutaris noſter, ſpes omnium finium terræ, & in mari lõngè. Neſciebant fortaſſe, ab eodem Dauid eſſe pronũciatum: Mihi adhærere Deo bonum eſt, ponere in Domino ſpem meam. Nec legerant, vt iſti volont, neque audiuerãt illud: Maledictus homo, qui confidit io homine, & ponit carnem brachium ſuum. Nihil ſane iſtorum latebat veteres Orthodoxos, præterim paulò cordatiores qui tot ſeculis in hoc ipſo Cãtico ſæpe multúmque verſati ſunt. Primas illi Deo ſemper tribuerunt, ac tribuendas putarunt, nefas vt ducerent, ſi ſummo æternóque bono in amore & cultu quicquam ab homine anteponeretur, aut etiam exæquaretur. De loquendi forma ideirco minus fuere ſolliciti, quòd ſcirent, Apoſtolum ab hoc loquendi genere non abhorruiſſe, vt ſpem ſuam etiam homines faceret, ſicut iam ante commonuimus. Quæ eſt, inquit, noſtra ſpes aut gaudiũ, aut corona gloriæ? nónne vos ante Dominum? Sciebant vtique tritam in ſcholis eſſe diſtinctionem, non pauca nomina, quæ Chriſto ratione redemptionis proprie competunt, Mariæ Virgini ratione interceſsionis ſæpenumero applicari, alitérque conſequendę ſalutis noſtræ ſpem ad Deum, velut ad cauſam primariam ac finem vltimum, aliter verò ad Mariam, vt cauſam ſecundariam ac Deo longe inferiorẽ referri oportere. Vnde Scholaſticorum Doctorum princeps Aquinas: Licet, inquit, ſperare de aliquo homine, vel de aliqua creatura, ſicut de agente ſecundario & inſtrumentali, per quod aliquis adiuuatur ad quæcunque bona conſequenda in beatitudinem ordinata. Et hoc modo ad Sanctos conuertimur.] Quare ſi in amico vel Sancto aliquo, ſicut in cauſa ſecundaria, multo quidem magis in maria matre fidiſsima, ſed poſt Deum & Chriſtum eius Filium, fidimus Catholici, adeóque ſpem noſtram Mariam fidenter appellamus. Nec idcircò magis à Deo & Mediatore Chriſto fidem atque ſpem noſtram abducimus, quàm vir doctus æque ac ſapiens Bernardus abduxit, cum in hũc modum ſcriberet: Exaudiet vtique matrem Filius, & exaudiet Filium pater. Filioli, hæc peccatorum ſcala: hæc mea maxima fiducia eſt: hæc tota ratio ſpei meæ. Quid enim? potéſtne Filius aut repellere, aut ſuſtinere repulſam: non audire aut noo audiri Filius poteſt? Neutrum plane.] Etſi enim Bernardus de gratia Diuina & Chriſti miſericordia minime diffideret, tamen Dei ſublimitatem, qui ignis conſumens in Scriptura dicitur, & ſimul Chriſti iuſtitiam, qui iudiciariam poteſtatẽ in peccatores exercet, ita reueritus fuit, vt ad Sanctorũ, & in primis Mariæ patrocinia fidenter ſimul & frequenter ſibi confugiendum, & Chriſtum ipſum Iudicem per matrem placandum eſſe putaret. Opus eſt, inquit, mediatore ad mediatorem iſtum: nec alter nobis vtilior, quam Maria.] At vide interim, quantum ille diſcriminis ioter vtramque perſonam agnoſcat & ſtatuat, ſignificanter inquiens: Dulciſsimum mariæ nomẽ cum laude inuocantibus ſeruulis, per te, Regina clemens, gratiæ ſuæ munera largiatur Ieſus Chriſtus Filius tuus Dominus noſter, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in cælo.] Igitur etſi Mariam, vt clementem Reginam, rectã cũ fiducia inuocari commonſtrat, ſicut & alibi ſæpe teſtatur, tamen gratiæ fontem, & omnium quæ à maria ſperari ac peti poſſunt, largitorem Chriſtum Mariæ & Dei Filium, adeóque ipſum Deum ſuper omnia benedictum eſſe, luculenter affirmat, nimirum vt non ſolum Mariæ, ſed & Chriſti propriam ac differentem aſſerat dignitatem.

Pſalm. 90
Pſalm. 64

An rectè in hoc Cantico Maria ſpes noſtra dicatur, cum hoc nomen Deo deberi videatur.

Pſalm. 72
Hierem. 17

Veteres ſine Dei iniuria, ſine Scripturæ ignorãtia Mariam ſpem ſuã appellarunt.

1. Theſſ. 2

Ratione interceſſionis tribuitur aliquãdo Mariæ quod Deo velut cauſæ primariæ & efficienti conuenit.

In 2. parte 2. quæſt. 7 artic. 4

Licet ſperare in creaturam, ſed non ſicut in Creatorẽ.

Lib. 1. Dialogorum.

Quomodo Bernardus & in Chriſto & in Maria ſpẽ ſuã collocarit.

In ſermo. de natiuit. Virg.

Deuter. 4
Hebræ. 12

Bernardus ad Chriſtum accedere voluit per Mariam, & vtramque perſonam valdè diſcreuit.

Serm. 4. de Aſſumptione Virginis.

Neque tamen pudet VVilhelmum Bidenbacchiũ & Lucam Oſiandrum has voces procaces ſimul & putidas profondere: *Vt Maria ſpes noſtra dicatur, quomodo eam in impio illo & inſalutari Salue Regina ſalutant, horret animus cogitare, nedum lingua eloqui. Spem enim noſtram dicere non poſſumus, niſi ſimul etiam Deum noſtrum dicamus*. O vaniſsimos homines, qui vt veram ſibi ſuæque Sectæ pietatem arrogent, ac totam Eccleſiã ſimul impietatis accuſent, pium hoc & piis ſalutare Cãticum, tot probatum ſeculis, & à multis Catholicis huius ætatis propugnatum, tàm petulanter arrodunt, & maligne interpretaotur. Non horrent in antiquis & damnatis verſari erroribus, eíſque impie patrocinari: horret autem illorum animus cogitare & lingua eloqui, vt Maria ſpes noſtra dicatur. Sedenim cur non horrent dicere, quod etiam eſt amplius, mariam eſſe ſeruatricem, ſicut ipſi paulo ſuperius, & hac quidem oratione faſsi ſunt: *Si quis conſideret piiſsimum illud Canticum Mariæ, quod in ædibus Zachariæ videlicet, decantauit, in quo ſuo modo & pro ſua vocatione Euangelium prædicat, non repugnabo, ſi quis eam dicat per hoc Canticum multos homines ſaluaſſe, vt ita, ſi candide & citra calumniam intelligatur, Maria poßit dici ſeruatrix*. Conceduot igitur (quod certe Flacciani alíique plures negarent) Mariam hominum vel mundi ſeruatricem cenſeri atque vocari poſſe, nec vllum reperient ex erudita vetuſtate, qui hanc ipſorum diſtinctionem agnouerit. Deiparam propter, vel per ſuam doctrinam, & non propter interceſſionem dici poſſe noſtram ſeruatricẽ. Rectius verò Rickelius annotauit, ſi quando Maria mundi ſaluatrix dicatur, non id propter efficientiã,

In lib. ad aſſertiones D. Turrenſis.

Quam inſulſe Nouatores culpẽt in hoc Cãtico, quod Maria ſpes noſtra dicatur. Depulſio cauillationis & criminationis propoſitæ.

Maria ſeruatrix dici poteſt, teſtimonio Theologorum VVitebergenſium.

quia

quia nec ſalutem, nec gratiam ipſa efficit, ſed propter ſubuentionem dici, quoniam apud Deum gratiam ac felicitatem nobis precatur atque procurat.

Maria ſeruatrix hominũ non propter doctrinã, ſed ob interceſſionem ac patrocinium a veteribus dicitur.

A Quod ſi candidè & citra calumniam intelligatur, nihil repugnare aſſerimus, quò minus Mariam ſpẽ noſtram dicere liceat, neque propterea eſſe conſentaneum, vt eam ſummi loco Numinis habeamus, aut Deum ſublimiore modo ſpem noſtram eſſe inficiemur, quemadmodum iam anteà demonſtratũ eſt. Vnde colligi quoque poteſt, quàm ridiculum ſit illud, quod calumniatores iſti, & lepidi homines non ſine ſarcaſmo nugantur, Maranos (ita Catholicos Mariæ Encomiaſtas appellant) in ſuo Mariali blaſphemare, quùm Mariam dominã & ſpem noſtram appellent. Hæc enim impura velut aqua, eſt ex imperitiæ, vel potius malitiæ putido fonte deprompta, & talibus digna authoribus, qui candida B in atra vertere, & in Catholicorum odium nihil nõ fingere conſueuerunt. Cæterùm res ipſa docet, hoc loquendi genus, quo ſpes noſtra Deipara nuncupatur, non à recentioribus vel Scholaſticis Doctoribus, qui Quadringentis ab hinc annis in Eccleſia ducuerũt, ſed etiam à vetuſtioribus vſurpari, atquę omni blaſphemiæ vacare unta, ſi tantum æquè, vt diximus, & candidè iudicetur. Vetus & grauis author [a] Epiphanius Cypri Salaminæ vrbis Epiſcopus in hunc modum ſcribit: Mariam interpretati ſolemus dominam atque etiam ſpem: peperit enim Dominum, qui eſt ſpes totius mundi, nempe Chriſtũ.] Tùm [b] Ephrem Baſilij Magni Diaconus Deiparam Virginem non modò conciliatricem & aduocatã, ſed ſpem quoque Chriſtianorum appellat. Et præclarus Epheſiorum Archiepiſcopus [c] Matthæus Philadelphienſis his epithetis, quæ illam miſerorum ſpem eſſe comprobant, luculenter ornat. quòd omnẽ ſit perſtrenuum bello concuſſorum præſidium, ſecura, fida & ſacra tempeſtate iactatorũ anchora, ſingulare à calumniatoribus afflictorum auxilium, deſperatorum ſpes, dolentium ſolatium, paratum ad omnes caſus ſubſidium, ſingularis ſalutis noſtræ propugnatio, denique tutiſſimus naufragorum portus. Vnde nec Eraſmum piguit Mariam his verbis inuocare: Per omnium, qui in te ſpes fixere ſuas vota obſecro obteſtórque Virgo intemerata, peccatoris huius patrocinium apud Filium ſuſcipe: eius iram, quam meis flagitiis excitaui, deprecare.] An hoc eſt, ſicut cauillatores garriunt, in blaſphemiam incurrere, aut Deum noſtrum eſſe ſpem inficiari, D vel Chriſti etiam obſcurare gloriam? quæ hinc potius illuſtratur, cùm fatemur, Mariam per Dei gratiam & Filij merito in cælis plurimũ poſſe, Deúmque ipſum vt per alia diuerſa media, ſic etiam benedictæ matris interceſſione multa nobis beneficia exhibere, & ſpem afflictis ac miſeris excitare atque fouere, quemadmodum veneranda vetuſtas nunquàm addubitauit ac perſpicue tradidit, multíque ſeculis omnibus ſunt frequenter experti.

Lib. 2. de laud. Virg. artic. 9

Mariam dici ſpem noſtram nihil habet abſurdi, ſi cã dide accipiatur.

a In Hom. de laudib. Mariæ.

b In oratio. de laud. Virg.

Veteres etiã Mariam ſpem hominum dicere non dubitarunt.

c In orat. ad Virginem matrem.

In obſecrat. ad Virginem matrem.

Inepte Nouatores ad blaſphemiam referre, quod ſpẽ noſtram Mariam dicamus, nihilque in eo lædi Chriſti gloriam.

Supereſt vnus adhuc diſſoluendus nodus, idémque in hoc toto Cantico & ſæpe alias torquet & offendit aduerſarios, quod putent humanos affectus Mariæ nimium à nobis tribui, quandoquidem maternam illius beneuolentiam ambire videmur. Etenim hic petimus, vt illa ſuos oculos miſericordes ad nos exules triſtéſque conuertat, ac ſe clementé, piam ac dulcem aduocatam præbeat. Hæc verò illi non ſolum ad affectus mere humanos referunt, ſed

An in hoc Cantico humani affectus Virgini matri rectè attribuantur.

A etiam cum ſtatu beatorum, qui nobis compati nequeant, haud ſatis conuenire arbitrantur. Reſpondemus, è Scripturis abunde conſtare, omnis eccleſiæ, nimirum triumphantis & militantis, caput eſſe Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum, qui ſuam & gratiam & gloriam vtriuſque Eccleſiæ mẽbris electis infundat impertiátque. Habent autem hoc ſibi commune in terra fideles, & in cælo beati, vt ſub Chriſto capite, velut eiuſdem corporis membra, verſantes, eodem charitatis vinculo inter ſe maneãt colligati, ex qua charitate porrò felices miſeris, triumphantes pugnantibus compatiuntur. Quæ tamen compaſſio ſic beatis inhæret, vt eorum non minuat felicitatem, atque ab hiſce perturbationibus remota ſit, quæ in mortales cadere, ac eorum animos ſæpè à Deo, diuiniſque rebus abſtrahere B ſolent. Quantò enim charitas in beatis eſt perfectior, tantò purior etiam accedit compaſsio, nimirum veræ charitatis teſtis ac index, ſic illos afficiẽs, vt in perpetua illa Dei viſione atque fruitione haud quaquam impediantur. Etenim Chriſto capiti ſeſe conformant, qui licet omni ex parte ſumme beatus, ad patris ſederet dexteram, tamen primis credentibus à Saulo tyrannicè afflictis adeò ſe compatientem oſtendit, vt hoſtem illum proſternens dixerit: Saule, Saule, quid me perſequeris? Vnde idem Paulus iam ad Chriſtum plane conuerſus, & Apoſtolus gentium factus, de illo in cælis glorificato prędicat: Non habemus pontificem, qui non poſsit compati infirmitatibus noſtris. Etenim, vt Anſelmi verbis vtar, Chriſtus clemẽter imbecillitati no- C ſtræ condeſcendit, & condolet etiam illi, qui per infirmitatem carnis labitur. Non tamen aliquid iã doloris ſentire poteſt: ſed quòd ei diſplicet miſeria noſtra & lapſus noſter, atque præſtat auxilium vt ſurgamus, & interpellat pro nobis: vocatur ergo eius compaſsio.] Præterea ſunt beati ſicut Angeli Dei in regno cælorum: hos autem propter homines hic pœnitentes [a] exultare, & ob Dei inimicos graſſantes [b] amare flere, & ad ipſum mundi ruentis interitum [c] commoueri, Scriptura pronũciat. Rurſus immutabilis Deus, vt ſe maximam ſuorum curã gerere, illiſque compati declaret, quod de vno dicit, omnibus præſtat electis, dulciſsime pollicens: Clamauit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipſo ſum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eũ. Qui prætereà, vt viſcera miſericordiæ ſuæ viduis & D pupillis explicet: Si læſeritis eos, inquit, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus. Sed & illa compatientis vox eſt: Vidi afflictionem populi mei in Ægypto, & clamorem eius audiui propter duritiem eorũ, qui præſunt operibus, & ſciens dolores eius, deſcendi vt liberem eum. Vnde toties illa Dei recurrunt nomina, vt benignus, miſericors, lõganimus, ſuauis, mitis, patiens & præſtabilis ſuper malitia nuncuperut. Quid, quod diues epulo in medijs flammis ardens, vt leuiſsimum ſibi refrigerium obtineret, & compatientem Abraham redderet, ad miſericordiã eius implorandam ſeſe conuertit? Eſt interim, ne quis neſciat, alia compaſsio ſiue miſericordia ſecũdum paſsionem huius tantum vitę mortalibus cõgruens, alia ſecundum electionem, vt in Beatis & Angelis, quemadmodum Scholaſtici Thomam ſequentes ſuccinctè dicere ſolent.

Epheſ. 1

Chriſtus caput omnis Eccleſiæ, vt corporis ius myſtici.

Membra myſtici corporis charitatis vinculo inter ſe colligantur.

Compaſſio aliter in beatis quam in mortalibus reperitur.

Act. 9

Chriſtus Eccleſię primitiuę compaſſus e Saulo Paulum effecit.

Hebræ. 4

In eundem Pauli locum.

Chriſtũ habemus Pontificem nobis cõpatientem.

Matth. 22

d Luc. 15

e Eſai 33

f Luc. 21

Sancti in compatiendo nobis ſunt ſicut Angeli, & quaſi Deo ſeſe conformant.

Pſal. 40

Deus, licet immutabilis, ſuã miſericordiã & compaſſionem nobis explicat ſæpe.

Exodi 22.

Exodi 3.

Ioel. 2

Pſalm. 85

Lucæ 16

Compaſſio quędam ſecũdum paſſionẽ, & alia ſecundum electionem.

In lib. 4 ſent. diſtinct. 50 artic. 4.

Nihil ergo mirum, quòd in hoc ipſo Cantico, &

A ſæpè alias de Matia, eiúsque miſericoꝛdia ſiue compaſſione fiat mentio, & humani quidam affectus, ſicut Deo, Chriſto & Angelis, ſic etiam beatiſſimæ Virgini attribuantur. Cur enim homines bumano more non loquamur? cur Scripturæ phraſin propriam non retineamus?cur demum à communi veterum ſenſu atque vſu temere diſcedamus? Si charitas in Sanctis morientibus non excidit, adeóque cum ſtatu gloriæ maiorem in modum augetur perfectiórque redditur, quam ob cauſam, quæſo, de Mariæ nobis compatientis affectu dubitemus, præſertim quæ voa cum corpore in cælos, vt diximus, aſſompta eſt, eóque magis earum affectiunum, qoæ in ſanctos bomines cadunt, in ſua caroe vna cum Filio particeps manet? Proinde ſummã in illa charitatẽ perpetuo vigere, eámque pro materna B quadam pietate noſtris, velut filiorum periculis & calamitatibus (ſi humano more loquendum eſt) indoleſcere, nullámque in terris parentem ſuotum liberorum incommodis & ærumnis æquè ac illam affici, eorùmque vtilitati ac ſaluti magis conſulere poſſe, nobis perſuaſum babemus. Qua de re nec veteres quidem tacuerunt, ſed diſertè docuetont, eo nos fidétius mattem hanc benigniſſimam ſimul & fidiſſimam colere & innoeare, quò illa libentius ex Dei voluntate atque ordinatione mortalibus patrocinatur.

Recte Mariæ humanum affectum tribui præſertim cópaſſionis & miſericordiæ in hoc ipſo Cantico. Charitas hic inchoata poſt mortem in Sanctis durat. & Mariã in carne glorioſam nobis fauentiorẽ & clementiorem facit.

1 Cor. 13

Vnde Petrus Damianus Mariam ipſam alloqnés, & maternam eius erga nos miſericordiam laudans: Nunquid, inquit, quia ita Deificata, ideò noſtræ humanitatis oblita es? Nequaquam, Domina. Scis C in quo diſcrimine nos reliqueris, vbi iaceant, quantum delinqoant ſerui tui. Non enim conuenit tantæ miſericordiæ, tantam miſeriam obliuiſci: quia etſi ſubtrahit gloria, reuocat natura: non enim ita memoraris iuſtitiæ Dei ſolius, vt miſericordiam nõ habeas: neque ita es impaſſibilis, vt ſis iocompaſſibilis. Naturam noſtram habes, nun aliam: & inſtũ eſt, vt de rore tantæ pietatis diffuſius infundamur.] Nec multò pòſt: Scio, inqoit, Domina, quia benigniſſima es, & amas nos amore inuincibili, quos in te & perte, Filius tuus & Deus tuus ſumma dilectione dilexit. Quis ſcit, quoties refrigeras iram Iudicis, cùm iuſtitiæ virtus à præſentia Deitatis egreditur?] Teſtatur & Anſelmus de hac matre tum clementiſſima, tum beneficentiſſima, quæ cunctis ad ſuum præſidium piè confugientibus, maternam D pietatem impendat, ac libenter miſeris opituletur, quæque opem optatam non vělit modo, ſed etiam poſſit adferre mortalibus.] Inter alia verò ſic ratiocioatur: Certe Deus noſter teſte Propheta, miſericordia noſtra eſt, & tu eiuſdem Domini noſtri abſque dubio vera mater. Si tu ergò (quæ Dei mater es, & eò reuera miſericordię mater & gratiæ) denegas nobis effectum miſericordiæ, cuius tàm mirabiliter facta es mater, quid faciemus, cùm idem Filius tuus aduenerit, cunctos æquo iudicaturus iudicio?] His Bernardus conſonat, qui de vero Sanctorum cultu diſſerens, eorum non ſolum exemplum, ſed & auxilium iubet conſiderare. Nam qui potẽs in terra, inquit, potentior eſt in cælis ante faciem Domioi Dei ſui. Si enim dum hic viueret, miſertus eſt peccatoribus, & oranit pro eis, nunc tanto amplius, quanto verius agnoſcit miſerias noſtras: quia beata illa patria charitatem eius non immutauit, ſed augmentauit. Neque enim quia impaſſibi-

Serm 1. de Natiuitate Virgin.

Veterum teſtimonia de Mariæ Virginis erga nos clementia & benignitate.

Maria impaſſibilis, & non tamẽ compatiens. Maria inuincibili amore nos amat, exẽplo Chriſti. Mater Domini ad ſe pie cõfugientibus ſe vere Matrem exibet.

Lib. de excel. Virginis. ca. 9. & 10

Lib. de excel. Virg cap. 12

In Vigilia Apoſt. Petri & Pauli.

[illegible]

A lis omninò, ideò & incompaſsibilis factus eſt: ſed nuoc potius induit ſibi viſcera miſericordiæ, quum ante fontem miſericordiæ exiſtit.] Nihil ergo mirum, Matiæ miſericordiã toties à Bernardo repeti, eámque miſericordiæ matrem appellari, ac ſimul aliis inuocandam proponi. Sileat, inquit, miſericordiam tuam Virgo beata, ſi quis eſt, qui inuocatã eam in neceſsitatibus ſuis ſibi meminerit defuiſſe. Quis miſericordiæ tuæ, ô benedicta, longitudinem & latitudinem, ſublimitatem & profundum queat inueſtigare?] Tùm alibi: Regina cælorum eſt, miſericors eſt, mater eſt vnigeniti Filij Dei. Nihil enim ſic poteſt poteſtatis eius, ſeu pietatis magnitudinem commendare: niſi fortè aut non creditur Dei Filius honorare matrem: aut dubitare quis po-B teſt, omninò in affectum charitatis tranſiſſe Mariæ viſcera, in quibus ipſa, quæ ex Deo eſt charitas, nouem menſibus corporaliter requieuit.]

Bernardus no. mittit ad Mariæ miſericordiam.

Serm. 1. de Aſſumptione Virginis.

Quæ Patrum teſtimonia, vt alia plura ſæpè propoſita prætereamus, euidenter oſtendunt, longè quidem aliter Veteres quàm Nnuatores, communionem Sanctorum in Apoſtolico Symbolo intellexiſſe, ac omni dubitatione ſemota, cum tota Eccleſia certò conſtituiſſe, Mariam cum reliquis in cælo beatis noſtras cognoſcere neceſsitates, nobíſque hic miſerandum in modum exulãtibus, & grauium hoſtium exercitu perpetuò circumſeptis cõpati, ptóque gratia ſibi à Deo data, ſuis commembris bene velle ac opitulari, nimitùm vt ſicut Auguſtinus loqoitur, nos & meritis eorum conſociemur & orationibus adiuuemor. Aduerſarij verò C Mariam ac Sanctos alios tantum in mortuis ponũt, aot certe quidem cæcis oculis contemplantur, & quod humanis ſenſibus aſſeqni non poſſunt, etiam illis denegare non erubeſcunt. Vnde ridiculũ illis videri ſolet, cum toties apud Patres legunt: Sãctos non proptia quidẽ cognitione, ſed Dei reoelatione nos abſentes reſpicere, rèſque noſtras habere perſpectas, nobis ſauere & compati, ſuiſque precibus mala noſtra vel depellere, vel mitigare, & bona plurima impetrare. Etenim hanc peruetuſti ſcriptoris Origenis regulam ab Eccleſia ſemper obſeruatam explodere cupiunt: Omnes, inquit, Sancti, qui de hac vita deceſſerunt, habentes adhuc charitatem erga eos, qui in hoc mondo ſunt, ſi dicantur gerere curam ſalutis eorum, & iuuare eos precibus ſuis, atque interuentu apud Deum, non eſt incon-D ueniens. Scriptum namque eſt io Macbabæorum Libris: Hic eſt Ieremias propbeta, qoi ſemper orat pro populo, & vniuerſa ſancta ciuitate.] Quod ſi in Sanctis charitas abſoluta viget, nec illa quidem otioſa eſſe poteſt, ſed quæ languentibus membris ſalutaria ſtudioſe procuret, multo magis hæc eadẽ in Maria vigebit, illámque velut communem omnium matrem ad benè merendum de filiis, præſertim pie inuocantibus excitabit, vt illorum cauſa precetur Filium, & longe plura conſeqoatur, quã vel aduerſarij credant, vel nos etiam in hiſce vitæ tenebris æſtimare poſsimus. Qui vero hanc Dei potentiam & munificentiam in ſanctiſsima Virgine nec ſtatuunt, nec agnoſcunt, non modo cum veteribus ex diametro pugnant, ſed etiam Diuinum quaſi ordinem violãt, cuius proprium eſt inferiora per ſuperiora decenter regere & adminiſtrare, ſimúlque nobis tollunt ea præſidia, quæ ad hominũ vtilitatem atque ſalutem ſunt diuinitus conſtituta.

Nouatores hic maxime nobis aduerſari, quod non credant communioné Sanctorũ, de qua Symbolum loquitur.

Lib. 20 de ciuit. Dei c. 21.

Quomodo Maria & Sancti ab aduerſariis ſoleãt conſiderari.

Quę fides Eccleſiæ de ſtatu Sanctorum in cælo.

Hom 3. in Cantic.

2. Mach. 15

De mirifica Deiparæ erga nos charitate inprimis non eſſe ambigendum.

Ex

Ex his præſidiis non exiguum illud eſt, quo ſupremum ęternumque Numen, ſicut per ſanctos Angelos, qui iuxta Dei prouidentiam pro nobis intercedunt, & quaſi patronorum officium noſtri cauſa ſuſcipiunt, ita etiam per Deiparam mortalibus perſæpè opitulatur, & præclara dona petentibus confert. Cui rei argumento ſunt exempla, quæ nobis Diuina Scriptura porrigit, quæque [a], Chryſoſtomus & [b] Auguſtinus clariſſimi Theologi in medium attulerunt. Faceſſat autem hæc tanta inſania, vt miſeris neſcio quibus homunctionibus ad excitandas in Eccleſia turbas nō ita pridem natis fidem adhibeamus, qui eximias dotes, & ſingulares prærogatiuas in noſtrum vſum & fructum à ſummo Deo ter Sacroſanctæ Mariæ tributas, eidem contra fas omne derogant, vt pro ſuo arbitrio, ſcilicet, Diuinæ maieſtati terminos præfigant, ne vltra illos talem tantámque Matrem in cælis glorificet, aut nobis ſalutarem aduocatam eſſe permittat. Certè non tam [c] Lutheri, quam reſonantis per illum tartareæ Beſtiæ B vox eſt: Mariam *pro aduocata nolumus habere.* Cui [d] Cochlæus ante nos ita reſpondit: Dic quęſo Luthere: cum Pater omne iudicium dederit Filio, & ipſe non iudicet quenquam, quam poſſumus apud Filium iudicem habere meliorem aduocatam quam A ipſius matrem? Adeóne vilis in conſpectu Filij ſui videtur tibi, vt ſtante te coram tremendo illo Iudice, nihil pro te loqui audeat, ſi non peccaueris in Spiritum ſanctum? Ego verò libenter & magna ſpe cum Eccleſia dico: Eia ergo aduocata noſtra.]

Singulari Dei ordinatum eſt, multa non cō cedere mortalibus, niſi San ctis intercedē tibus.

Geneſ. 18 & 26. Exodi. 32 Iob. 42. 4. Reg. 19 a Hom 41 & 44 in Geneſ. b Quæſtione 149 ſuper Exodum. Item ſerm. 1 & 4 de ſancto Stephano. c Sermo. de natiuit Virg. d In confutat. 91. articul. Luthers. Ioan. 5.

Atque hęc ſatis fuerint, vt arbitramur, ad pręſentis Caotici defenſionem, quod vel inuitis aduerſariis, ad religionem nouandā ſemper intentis, nequaquàm impium atque blaſphemum, vlláue correctione vel damnatione dignum, ſed in Eccleſia merito receptum, ac deinceps retinendum debeat exiſtimari. Quod ſi non honoris ergo, ſaltem amoris gratia, Deiparam his præclaris titulis, quos illi publicè tribuit Eccleſia, compellare decebat, quum & vulgi more paſſim receptum eſſe conſtet, vt homines perſonam inſigniter amatam, ſuum decus, ſuam ſpem, ſuam vitam vocent. Quantò nos rectius id genus nomina, quæ ineptis & profanis amoribus & affectibus exprimendis ſæpe adaptantur, ad B illam vel vnicè vel maximè benedictam Virginem transferimus, quam Filij Dei, vt ſuam Matrem & Regioam de toto humaoo genere optimè meritam & vſque merentem nō ſolùm agnoſcunt atque ſuſpiciunt, ſed etiam caſtiſſimis animis amplectūtur, atque cum ſingulari gaudio exoſculantur.

Epilogus tractationis de Cantico, Salue Regina.

Eximios & vſitatos in Eccleſia titulos Mariæ deberi nō ſolum honoris, ſed etiam amoris reſpectu.

CAPVT XIIII.

Idololatriæ crimen, quod in primo Decalogi præcepto inprimis prohibetur, in Catholicos ob Mariæ cultum iniquiſſimè detorqueri: ac veteres etiam Eccleſiæ hoſtes Idololatriæ notam Catholicis, propter Mariæ Sanctorúmque cultum, nequiter impegiſſe. Item de falſo cultu & vera Idololatria, noſtros hodie Sectarios contamn ante.

COGVNT nos aduerſarij da C Mariæ cultu plura quam velimus diſſerere, atque eo quidē copioſius, quo ipſi petulantius in hoc argumento nugantur: rati videlicet, ſe probos Diuini cultus aſſertores ac vindices eſſe non poſſe, niſi receptū Deiparæ cultum virulentis linguis & calamis inſectentur, cúmque non modò ſuſpectum vulgò, ſed & ſuperſtitioſum & idololatricum faciāt, ac veluti rem nefariam penitus ex Eccleſia tollant. Ego verò non video, quæ atrocior querela, & horrenda magis accuſatio ab aduerſariis inſtitui poſſit: vt qui nō modò nos aperto Marte petant, ſed etiam noſtros maiores, religioſos ſanè & ſapientes homines, Mariam ſingulari ſtudio venerantes, tanquam impios & idololatras palàm infamant atque proclamant. D An enim in veteri & nouo Teſtamento grauiſſimū, & à Deo ſeueriſſimè vindicatum crimen non eſt idololatria? Quem quæſo cultum, præter ſuperſtitioſum ac idololatricum, maiore odio ac abominatione proſequitur Deus? qua labe Chriſtiana tū fides tùm vita turpius atque horribilius, pollui, & conſpurcari vnquam poteſt? Neque tamen verentur iſti, funeſtam hanc cantilenam nobis identidem occinere, eáque vulgares complere aures, quod nos cum cæcis maioribus Mariam ita colamus, vt inexpiabili ferè ſuperſtitionis & idololatriæ ſcelere maneamus obſtricti, haud ſecus, quam ſi abnegato Deo, Mariam Deām colere & adorare pergamus. Hinc illa [a] Coruini criminatio: *Deiparam Virginem Mariam maiore etiam honore dignati ſumus atque Chriſtū ipſum.* Hinc [b] Marbachius & [c] VVigandus, vt ſuam in maledicendo artem, quam à Luthero magiſtro didicerunt, exerceant, Catholicos de primo Præcepto violato ob Marię cultum impudenter accuſant. Hinc [d] Oecolampadius cultum idolorum cum Mariæ veneratione confert, vt maius nobis vulgi odiū conflet. Et [e] Selneccerus Mariæ inuocationem, quæ fit in Eccleſia, idololatriam & tetrum errorem luculenter appellat. Hinc [f] Heerbrandus mirabiliter dicax, quotidianam idololatriam, quam in Mariæ cultu peragamus, audet Orthodoxis omnibus exprobrare. Eſtque hoc genetale aaioma [g] Melanchthonis, quod in diſcipulorum animis hæret tenaciſſime, Sanctorum qui ex hac vita diſceſſerunt inuocationem, ad manifeſtos idolorū cultus pertinere: ſicut & [h] Brentius vniuerſam Sanctorū inuocationem, quæ ab Eccleſia tot ſeculis obſeruatur, ad prohibitum Dei cultum & enorme ſcelus idololatriæ trāsfert, nóſque [i] itidem ob ſingularem Mariæ cultū idololatris aggregare, vtpotè qui illam tanquā iræ diuinæ recōciliatricem adoremus, neutiquam erubeſcit.

Ratio prolixioris Tractationis de Mariæ cultu.

Intollerabilē notam antiquis & præſentibus Catholicis inuri, quū ob Mariæ cultū idololatriæ damnantur.

Cenſura Nouatorum, qui Catholicis ob Mariæ cultum imputant idololatriam.

a In colloq. de inuocat. Sanctorum. b In lib. cōtra Eiſengrenū. c In confutat. Catechiſmo Auſtriaci. d In concio. de omnibus Sanctis habita Baſilea. e In diſpoſi. Euangel. de feſtis Sanctorum, circa Annunciat. Virg. f In diſput. de Hæreticis Sintne puniendi. g In Conſil. de vitandis ſuperſtit. h In Catechiſmo circa primum Præceptum. i In Hom. de Annunciat. Mariæ.

His inſanis aliíſque pluribus calumniatoribus, quorū numerum inire non poſſis, bona fide reſpōdemus, tum veteres tum recentiores Orthodoxos non adeò rudes & in ſacris literis imperitos eſſe, vt nouis iſtiuſmodi Rabbinis ſiue Catechiſtis egeāt, à

quibus prima Chriſtianæ doctrinæ vel principia, vel A elementa doceantur. Sciunt illi probè mentem Legiſlatoris, qui Decalogi præcepta ſuo populo tradidit, iuxta veterum Patrum ſententiam non in eo verſari, vt Chriſtianæ Eccleſiæ in Mariæ Sanctorúmque cultu mos antiquiſſimus hoc primo præcepto improbetur, aut aliqua ex parte labefactetur. Hanc verò eiuſdem præcepti eſſe vim atque ſummã intelligunt, vt Dij alieni & ſimulachra Gentiũ, ſeu Ethnicorum idola ſemper & vbique contemnantur & abiiciantur, illique Deo Opt. Max. intuſi maneant, quicunque in amore, honore, cultu & adoratione creaturam vllam, vel eius imaginem æterno & ſupremo Numini non modo præferre audent, ſed etiam æquare vel aſſociare dignantur. Duplici enim ratione, vt docet Lactantius, ab ethnicis peccabatur: primùm quòd elementa, id eſt, B Dei opera, Deo præferrent: deinde quod elementorum ipſorum figuras humana ſpecie comprehéſas colerent. Qui verò quamlibet ſiue cæleſtem, ſiue terrenam, ſiue ſpiritualem, ſiue corpoream creaturam vice numinis Dei colit, & ſalutem animæ ſuæ ab illis ſperat, de illis eſt, de quibus dicit Apoſtolus: Et coluerunt & ſeruierunt creaturæ potius quàm Creatori, vt Ionæ Aureliaoenſis verbis vtamur. Rectè igitur Beda dixit: Idololatras nuncupari eos, qui vota, preces & ſacrificia, quæ vni Deo debuerant, idolis impenduot.

Depulſio calumniæ Catholicis intentatæ, quaſi ob Mariæ cultũ efficiantur idololatræ.

Quæ ſententia & ſumma ſit primi præcepti legis.

Lib. 2. de falſa religione.

Lib. de cultu imaginum.

In 4. c. Luc.

Lib 6. de ciuit. Dei cap 5 & ſequenti.

Sap 15. & 14

Hæc nefanda & craſſa idololatria, ad quam triplex Gentium Theologia ab Auguſt. repetita pertinet, quámque Iudæi, ad impios cultus valde procliues, olim ſubinde renouarunt, ad Chriſti aduentum vſque viguit maximè, ac totum ferè orbem C nefariis ac diabolicis cultibus turpiſſimè obruit & peſtilentiſſime contaminauit. Vnde in Sapiẽtiæ libro ſcriptum legimus, quod omnia idola nationũ Deos æſtimauerint, & animalia miſerrima coluerint, hancque infandorum idolorum culturam omnis mali cauſam, initium & finem Ethnicis extitiſſe. Chriſtus verò, qui ſe mundi lucem meritò appellat, Euangelij ſui ſplendore idololatriam Ethnicam, velut denſam quandam caliginem, mirabiliter diſſipauit, & mũdi huius principem ex ſuis lucis, fanis, templis & delubris potenter eiecit, nimirum vt Diuinum illud impleretur oraculum, quo prædictum erat à Zacharia: Diſperdam nomina idolorum & non memorabuntur vltra. Sicut & Ezechiel fuerat vaticinatus: Diſperdam ſimulachra, & ceſſare faciã D idola. Proinde quemadmodum nulla ſocietas eſt luci ad tenebras, nulla Chriſti ad Belial conuentio ſiue concordia, ſi Apoſtolo credimus, ita etiam téplo Dei, quæ eſt Eccleſia Chriſtiana, nullus cum idolis & idololatris conſenſus exiſtit, quemadmodum Germanus Conſtantinopolitanus Patriarcha præclare teſtatur. Atque in eadem Epiſtola prudenter hoc ſubiicit: Apud nos vnus Deus adorandus, vna & in eum fides, vnum ſalutare baptiſma: ſic quoque vna, quæ illi debetur latria, quemadmodũ à ſanctis Apoſtolis traditum eſt, & hactenus ſeruatur.] Valeant igitur cæci ac ſtupidi idololatræ, quos ne Iudæi quidem Mahometani vnius Dei notitia & cultu gloriatores, modo ferre poſſunt. Valeant, inquam, qui non ſolum incorruptibilis Dei gloriam in ſimilitudinem volucrum, quadrupedum, ſerpétiúmque commutant, verum etiam ſummum inuocationis, adorationis & ſacrificij honorem ſoli

Vera & propria idololatria ad Chriſti aduentum vſque in mundo durauit.

Ioan 9.

Chriſtus Euãgelica luce idololatriã profligauit, verique Dei cultũ orbi reſtituit.

Ioan. 12

Zachar. 13.

Ezech. 30

2. Cor. 6.

Vnus Deus, vna fides, vnus latriæ cultus in Eccleſia.

In epiſt. ad Thomam Epiſc. Claudiopol. ſcriptam, & in Conc. Nicæn. 2 recitatam Action. 4 Romana

A Deo debitum, cuicũque creaturæ, aut eius imagini adhibent, velut ſuam Deo gloriam ſurripientes, & in alios, neſcio quos Deos commentitios, transferentes, quum in rebus vel perſonis vllis, præterquã in ſanctiſſima Trinitate, diuinitatem ineſſe credũt, aut in illis totam ſpem ac ſalutem ſuam reponunt. Ad hunc modum Sanctos colere nihil ſit aliud, quã Maieſtatem diuinam violare, & pro Creatore creaturas, præpoſtero & impio cultu afficere, & quaſi cum Deo ipſo pugnare, qui ſibi primas vbi vendicat, & ſuam gloriam cum nemine communicat, & fortis in eo zelotes vſque perſiſtit, vt ſolus ipſe ſuper omnia velit à mortalibus omnibus timeri, amari, coli & adorari. Igitur in hoc primo præcepto vel maximè notandum eſt, quod explicatè adiunxit Deus, Non adorabis neque coles, quódque alibi B Scriptura mandat, ſoli Deo ſeruiendum, & honorem gloriámque reddendam eſſe, nimirum vt diuinus cultus, & quæ adoratio ac ſeruitus ſoli ſummo Numini ſiue diuinitati debetur, à mortalibus integre conſeruetur. Quod vt obſeruet Eccleſia, cultum latriæ aduerſus omnes idololatras non modò verbis & ſcriptis, ſed etiam re ipſa & quotidiano cultu aſſerit, & cum Auguſtino conſtanter prædicat, ſolam latriã patri, & Filio, & Spiritui ſancto propter vnam eandémque naturam ac inſeparabilẽ vitam à nobis deberi, ac vni Domino Deo noſtro exhibendam eſſe, de quo Apoſtolus dixit: Ex ipſo, & in ipſo & per ipſum ſunt omnia: ipſi gloria in ſecula ſeculorum.

Quinam idololatræ primo Præcepto contrauenient ac damnentur maxime

Eſai. 42

Exodi 20.

Deuter. 6

Matth. 4

1. Tim. 1

Nihil tanquã Deum colendum vel adorandum eſſe, conſtanter docet Eccleſia.

Epiſt. 66 ad Maximum.

Rom 11

Iam verò quod ad receptum & probatum Sanctorum cultum attinet (priuati enim quorundam C abuſus non præiudicant religioni) nihil ille quidẽ primo præcepto aduerſatur, neque vllo modo idololatras facit. Quantum enim eſt diſcriminis inter Herum imperantem & amicum ſupplicantem ſiue intercedentem, & rurſus, quantum inter honorem Cæſaris & cuiuſdam aulici intereſt: tantum ac multò quidem amplius Deum à Sanctis, & cultum diuinum à cultu Sanctorum differre, norunt Orthodoxi. Quare ſacrificium, & alia ſolius Dei naturæ & maieſtati in cultu competentia, ſicut praxis Catholicorum perpetua teſtatur, nunquam ad Sanctos ab Eccleſia referuntur, & quæcunque colendis illis adhibentur, non eadem ratione, quã ſupremo Numini vnquam adhibentur. Cæterùm vt aduerſariorum imperitia hoc loco detegatur, non intel- D ligunt illi, verum idololatriæ peccatum, niſi duo concurrant, non committi, alterum, vt quo creatura colitur (ſiue materiam ſiue obiectum dixeris) id ad ſolum Deum vel ex lege, vel ex conſuetudine, vel ex colendi modo pertineat, alterum vt is qui creaturam colit, ex hoc ſuo cultu velit Dei honorem & exiſtimationem in creaturam ipſam conuertere. Alioquin quicquid demum homines de actu exteriore colentis iudicent, is quidem ſine interiore actu, vt in Scholis loquuntur, ſatis non fuerit ad germanæ idololatriæ peccatum conſtituẽdum. Videas in Comœdiis, vt res exemplo fiat clarior, actorem aliquem induci, qui coram actore alio Dei perſonam agente genua flectat, pronus adoret, manus eleuet, aliíſque ritibus morem piorum in Deo colendo ſectetur. An verò quiſpiam adeò rudis & craſſus fuerit, qui talem actorem idololatriæ condemnet, tametſi quod alij vero & vni Deo exhibere ſolent, id ipſe actu quidem

Sanctos colẽtes Catholici neque peccato idololatriæ, & ſine diuini cultus iniuria.

Ex duobus pẽdere præceptum idololatriæ.

quidem exteriore homini defert, vt decoro ſuſceptæ perſonæ faciat ſatis? Proinde peccantis intentionem accedere neceſſe eſt, mens enim gignit propriam idololatriam: qua quidem intentione, homo per ſuum actum creaturam tanquam Deum velit colere & honorare, ſicque diuinum honorem ad illam ipſam colendam impiè transferat detorqueatque. Probent autem aduerſarij, hæc duo quæ diximus, in Mariæ Sanctorúmue cultu Catholico reperiri, ac tum demū idololatriæ vel idolomaniæ crimen nobis impingant. Verùm hactenus illi adeò nō probant quod obiiciunt, vt etiam quid propriè idololatria dicatur & ſit, prorſus ignorare videantur. Deinde quum exteriores hominis actus tantúmmodo, non autem interiorem animi motum & intentionem videre poſſint, temerariè admodum in ſummi Dei officium inuolant, cum ſibi de Catholicorum cultu iudicandi partes, vt arrogantiſſimè, ita ſtultiſſime ſumunt.

Nouatores veram idololatriam non cognoſcere, & de illa perperam Catholicos iudicare.

In eadem Synodo act. 3

Nos autem, quantumuis iſti proteruientes obſtrepant, in ſanctæ æcumenicæ, & Nicænæ Synodi, quæ poſterius habita eſt, iudicio acquieſcimus, & cum illa ipſa conſtanter affirmamus. Apoſtolicas Eccleſiæ traditiones, quibus veneratio culturáque Sanctorum docetur, recipimus & veneramur: eos autem vt miniſtros, amicos & filios Dei exiſtentes honoramus. Honor enim, qui à conſeruis idem ſentientibus inuicem exhibetur, iudicium eſt beneuolentiæ erga Dominum.] Nec veremur perpetuū illis anathema dicere, qui vel ob Sanctorum cultū, vel ob ſacratum imaginum vſum idololatriæ notā inurunt Eccleſiæ, quoniam ab eadem probatiſſima Synodo ſic edocti ſumus: Qui ex Scriptura ſententias contra idola dictas, in ſanctas imagines torqoēt anathema. Qui dicunt, Chriſtianos tanquam Deos imagines amplecti, anathema. Qui dicere audent, ſanctam Eccleſiam Catholicam idola vnquam accepiſſe, anathema.] Extat & alia Synodus ſub Gregorio Epiſcopo Neocæſareæ, Conſtantinopoli celebrata, eadémque falſo Septima dicta, in qua Iconomachi Sanctorum cultum & inuocationem adeò non improbant, vt etiam Lege lata publicè muniant & confirment. Si quis, inquiunt, non confitetur, Sanctus venerandos eſſe coram Deo & anima & corpore & borū interceſsiones non petierit, vtpotè qui libertatem apud Deum habeant pro mundo ſecundum Eccleſiaſticam traditionem interuenire, anathema.] Mariam verò Deiparā tanti faciunt, vt eam peculiari Lege vel Canone cohoneſtent, ac eiuſdem venerationem ac inuocationē, quam haud dubiè à Catholicis traditam acceperāt, his etiam verbis tueantur: Si quis non confitetur ſanctam ſemper Virginem Mariam propriè & vere Deiparam, quauis viſibili & inuiſibili creatura ſuperiorem: & cum ſincera fide eius interceſsiones, tanquàm quæ libertatem apud eū, qui ex ſe genitus eſt, Deum habeat, non poſtulauerit, anathema.] Mirum eſt ergò ſupercilium aduerſariorū, quibus nec veræ & œcumenicæ, nec ſuſpectæ & falſæ Synodi iudicium ſatisfacere poteſt, dum adeò præfracte cunctos pro impiis habent, ac idololatras vocant, qui cum Sanctos alios, tum Mariam omniū ſanctiſsimam, omnique creatura ſuperiorem, more Catholico inuocant atque venerantur.

Sanctorū cultum in Nicæna Synodo ſecunda approbatum.

Damnati ab Eccleſia, qui vſum ſanctarū imaginum referunt ad idololatriam.

Sanctorū cultum & inuocationem olim ab Iconomachis fuiſſe probatam.

In 7. Pſeudoſynodo. act. 6 definit. 17

Mariæ inuocationem ab eadem Synodo fuiſſe commendatam.

Definit 15 Maria viſibili & inuiſibili creatura ſuperior.

Cap 7

Ac ne putemus nouum hoc eſſe, quod in vtraque dicta Synodo definitum diximus, Concilium Toletanum octauum, quod præceſsit, hanc orandi formam omnibus obſeruandam præſcribit: Solo Deo creatore ſuo adorato, vnuſquiſque inuocaret Sanctos, vt pro ſe intercedere apud maieſtatem diuinā dignentur.] Vbi Sanctos nō ita inuocare iubemur, vt ab inuocando Deo ceſſemos, ſed illum, tanquā noſtræ ſalutis primarium ac ſolum auctorem, bonorúmque omnium largitorem, primùm adorare & inuocare monemur. Nec dubitauit vnquàm Eccleſia, cultum Deo gratum eſſe non poſſe, niſi qui Chriſti Redemptoris merito innititur, vt per illum ad Patrem veniatur. Sanctos verò longe inferiore gradu inuocandos ſtatuit, eiſque honorem duntaxat haberi, vt præcipuis Dei amicis, adeóque Filiis, Chriſti verò hæredibus atque cohæredibus, qui rogati ſuas preces noſtris ad Deum effuſis adiungāt, & tanquam Patroni Chriſtum communem Dominum pro nobis implorent, opémque diuinam, velut ab ipſo gratiæ fonte impetrent, atque ita ſint nobis apud Deum interceſſores per Chriſtum Dominum noſtrum. Oratio enim, vt Auguſtinus loquitur, quæ non fit per Chriſtum, non ſolum non poteſt delere peccatum, ſed etiam ipſa fit in peccatum.] Obmuteſcant igitur ora impudenter calumniantium, quòd Catholici Chriſto mediatore & propinatore vel relicto vel prætermiſſo, Sanctos implorent, adeóque Mariam vt mediatricem & recōciliatricem iræ diuinæ ſibi proponant & inuocent: quum Chriſtum vnicum Dei & hominum mediatorem, qui ipſe pro omnibus, & nullus pro ipſo orat, vt idem Auguſtinus inquit, ſemper agnoſcant & prædicent. Cæterùm hæc Mariæ & Sanctorum inuocatio ex inſtituto Eccleſiæ facta, Chriſti patrocinium & preces corroborat, & Sanctos illius exemplo in orando eſſe conformes oſtendit. Sed & Scripturæ ſacræ conſonat, quæ inuocandi vocabulum ad Sanctos etiam refert, vt notat Auguſtinus, neque ab ipſa Dei inuocatione homines auocat, ſed eandem potiùs ob plurium Deum comprecantium ſocietatem, validiorem ac illuſtriorē facit: demúmque ſpectatiſsimorum patrum tum ſententiis, tum exemplis, vt multi probarunt, ita communita eſt, vt inferorum portis, aut Hæreticorum machinis nunquam poſsit labefactari. Philippicum autē eſt ſomnium, aut, ſi mauis, ſplendidum mendacium, cum auder pronunciare Melanchthon: *Inuocatio Sāctorum res noua eſt, ignota veteri Eccleſiæ ante Gregorium, qui publicum ritum inuocationis diuorum inſtituit.* Eandē dem fabulam repetit in Apologia, veteres nempe ſcriptores ante Gregorium de Sanctorum inuocatione nullam feciſſe mentionem. Quam opinionē plane falſam ac futilem eſſe multi demonſtrarunt, ac nos etiam conuincemos, quùm poſtea veteris Eccleſiæ in Maria inuocanda longæuum & perpetuum morem ſolidis aſtruemus exemplis. Hinc illa peruetuſtæ ac Apoſtolicæ Eccleſiæ vox, quo olim in Liturgia frequentiſsime adhibebatur, & in Græcorum etiam Liturgias poſteà tranſiit: Commemorationem agamus ſanctiſsimæ immaculatæ, glorioſiſsimæ, benedictæ Dominæ noſtræ, matris Dei & ſemper Virginis Mariæ, ac omnium Sanctorum & iuſtorum, vt precibus & interceſsionibus eorum, omnes miſericordiam conſequamur.] Nec diſsimilis eſt Baſilij Magni confeſsio, cum ad Iulianum apoſtatam ſcribens, Orthodoxam fidem ſuam hac oratione declarat:

Chriſtiani omnes Sanctos inuocare iubentur, ſed ſine iniuria eius inuocationis quæ Deo inprimis facienda eſt & propter Chriſtum fit efficax.

Ioan. 14

In Pſal. 108

Sanctorum inuocatio ſic fundata eſt, vt non poſſit labefactari.

Lib. annotat. in Iob. ca 19 & lib. 1 locutionum de Gen. ca. 20.

In Coſilio ad Regem Galliæ & in lib. de Eccleſia.

Error Philippi de inuocatione Sanctorum à Gregorio primum inſtituta.

In Miſſa Iacobi, Baſilii, Chryſoſtomi.

In antiquis Liturgiis de interceſſione, Mariæ & Sanctorum mentionem ſemper habitam eſſe.

Confiteor etiam incarnatam οἰκονομίας, deinde ſanctam Mariam, quæ ſecundum carnem illum peperit, Deiparam. Suſcipio etiam ſanctos Apoſtolos, Prophetas & Martyres, qui pro me apud Deum ſupplicant, quò per illorum mediationem propitius ſit mihi Deus noſter benigniſſimus, & remiſſionem peccatorum mihi gratis largiatur.] Tùm Iuſtinus Martyr, idémque ſcriptor antiquiſſimus non obſcurè fatetur, quod ſui ſeculi Eccleſia coleret totum exercitum bonorũ Angelorum, ad quos etiam Iacob Patriarcha cum lachrymis & precatione ſeſe conuertit, ſicut ex Oſea Propheta intelligi poteſt. Omitto cætera id genus teſtimonia longè clariſſima ampliſſimáque, vt quæ alij in hoc argumento præclare certantes ſæpè multúmque protulerunt, ac eam demum palmam retulerunt, vt multi etiam aduerſariorum, quemadmodum Oecolampadius, Bucerus, Brentius, mitiores effecti fateantur, ſicut alias meminimus, Sanctorum inuocationem, modò dextre commodéque fiat, non videri reprehendendam: tantum abeſt, vt velut idololatricam explodendam eſſe cenſeant. Quid? quòd Lutherus ipſe hanc inuocationem admittit, quicquid poſteà inconſtans homo ſcripſerit, & in Poſtilla Deiparam deprecatricem agnoſcit, negans interim illam aduocatam, quod nomẽ tamen Mariæ tribuit[a] Irenæus, imò & Mammanti Martyri[b] Baſilius Magnus aſcribit. Hæc paulò fuſius repetere viſum eſt, non ſolum ad maledicos vtcunque cohibendos, verum etiam ad poſtremæ Synodi[c] Tridentinæ Decretum illuſtrandum atque corroborandum. Damnantur in eo & anathemate feriũtur, quicunque negant Sanctos æterna felicitate in cęlo fruentes inuocandos eſſe, quiue aſſerunt, eorum (vt pro nobis etiam ſingulis orent) inuocationem eſſe idololatricam, vel cum Verbo Dei pugnare, & honori vnius mediatoris Dei & hominum Ieſu Chriſti aduerſari.

Baſilij confeſſio de ſanctis apud Deum intercedentibus pro mortalibus.

Apolog. 2

Oſea. 12.

In Poſtilla extra Euang. de feſto natiuit. Mariæ.

a Lib. 5. aduerſ hæreſ.
b Homel. 20 Mammantem Martyrẽ
c Seſſ. 25. circa initium.

Lutherus Mariam deprecatricem, ſed nõ aduocatam agnoſcit.

Quos errores circa cultum Sanctorum damnet Synodus Tridentina.

Vbi opportunum & iucundum fuerit meminiſſe, quàm ſit vetus iſtud inſectãdi genus, quo Catholici hodie, præſertim in Aquilone vexamur, & pro idololatris hoc nomine inſimulamur, quandoquidem Mariæ & Sanctorum cultum defendimus, nobíſque placere teſtamur. Idem enim conuitium iamprìdẽ Orthodoxis fuit obiectum ab his, qui nefarij prorſus Eccleſiæ hoſtes, ac damnatæ memoriæ homines in omnibus Annalibus iudicantur. Quæ gens, precor, vnquam peruicatior, quæ nomini Chriſtiano infenſior atque Iudæorum, potuit reperiri? qui tamen ob hũc ipſum cultum & olim & hodie, Chriſtianis velut idololatris petulanter inſultant. Horũ autem impetum antiquus author fregit[d] Leontius. Ex Imperatoribus neſcio, an quiſquam maiore in Chriſtum furore percitus fuerit, quàm infandus religionis noſtræ deſertor ſimul & oppugnator Iulianus, idémque Chriſtianis honores eos inuidit, quos Martyribus de more publicè haberi conſpexit, quemadmodum ſemel ac iterum de illo meminit[e] Gregorius Nazianzenus. Verùm[f] Cyrillus Alexandrinus virulenta Iuliani ſpicula præclarè contriuit, & Chriſtianos, vt idololatras ab eo exiſtimatos, rabidi canis morſibus liberauit. Quid porrò de inſanis non minus, quàm impijs Ethnicis dicam? qui cum pleni furoribus in Chriſtianum ſanguinem iam olim deſæuirent, ac multis etiam ertintoatiunibus pios paſſim onerarent, etiam hanc

Antiquus Impiorum & Hæreticorũ mos eſt, Catholicos tanquam idololatras proclamandi quod Mariam & Sanctos venerentur.

d Li. 5. Apolo. contra Iud.

Chriſtiani à Iudæis pro Idololatris habiti.
Iulianus Chriſtianis inuidit honores martyribus ab eis decretos publicè.

e Oratione in laudem Cæſarij, & oratione 1. in Iulianũ.
f Lib. 6. & 10 cõt. Iulianũ.

A illis ſtruxere calumniam, quòd qui Chriſtum vnũ Dominum profiterentur, ſanctos Martyres non tã colerent, quàm pro Chriſtianorum Dijs adorarẽt. Cum enim Ethnici cernerent, corpora Martyrum à Chriſtianis tàm reuerenter haberi, vt honeſtiſſime ſepelirentur, & ſuper eorum reliquias altaria conſtituerentur, in quibus tamen Deo Martyrum duntaxat, ſicut Auguſtinus explicat, ſacrificabatur, putauit cæca Gentilitas, diuinum illum cultum Dijs Martyribus exhiberi. Hinc Euſebius, vbi Martyrũ certamina & exitus glorioſos deſcribit, hoc etiam euidenter adiungit: In tantum apud eos rabies crudelitatis exarſit, vt regios pueros martyres effectos, cùm ſecundum humanitatis ordinem fuiſſent ſepulturæ mandati, effoderent denuò, & corpora eorum proijcerent in mare, hoc dicentes:ʼ Nec fortè Dij efficiantur Chriſtianorum, & illi, qui Deos adorare nolunt, ſeruos noſtros incipiant adorare. Putant enim quòd diuinus apud nos honor Martyribus deferatur.] Quam Ethnicorum vanitatem non ſolum[g] Auguſtinus, ſed etiam[h] Theodoretus ita refellit: Nos, ò Græci, nec hoſtias Martyribus, nec libamina vlla deferimus, ſed vt ſanctos homines Deíque amiciſſimos honoramus.] Eandem labem abſtergunt quoque Smyrnenſes, & obiectum Ethnicorum probrum hac oratione diluunt: Chriſtum vt verum Deum, qui mortem pro totius mũdi ſalute ſuſtinuit, colimus & adoramus: Martyres verò tanquam diſcipulos Domini diligimus & veneramur, quorum nos quoque in fide & perſeuerantia charitatis, optamus eſſe participes.]

Offenſi quondam Ethnici quod viderẽt Chriſtianorum cultum martyrum ſedulos & officioſos.

Lib. 20. cont. Fauſtum c. 21 & lib. de ciuit. Dei cap. 27
lib. 8 hiſtor. Eccleſ. ca. 6

Ethnicorum querela fuit, Martyres diuinis honoribus affici.

Inter Chriſti & Martyrum cultum diſtingui oportere.

g Lib. de ciuit. Dei cap. 27
h Lib. 8. de curandis affect.
In epiſto. ad Pontif. Eccleſ. Vide Euſebiũ. lib. 4 hiſt. Eccleſ. ca. 15

C Addunt porrò: Quo in loco etiam nunc, præſtãte Domino, ſolennes agimus celebréſque conuentus, maximè verò in die paſſionis eius (de Polycarpo Epiſcopo & Martyre ſuo loquuntur) ſed etiam cũ memorias eorum, qui prius paſſi fuerant, celebramus. En tibi tàm luculentum quàm vetus teſtimonium, quod ante Mille quadringentos annos fere traditum habemus, vnde liquido conſtat, ſanctos Martyres eorúmque reliquias & ferias, obmurmurantibus licet Ethnicis, magno etiã tunc in honore Chriſtianis extitiſſe.

Martyres à Chriſtianis reuerenter admodum habitos eſſe.

Prodijt poſteà Vigilantius, portentum in terras vltimas deportandum, & litem ipſe quoque Catholicis intendit, quod Ethnicorum more Sanctos & eorum reliquias colere, ac velut idololatras agere viderentur. Sed hanc velut hydram, Hieronymus Hercule fortior expugnauit, proſtrauit, ex-

D tinxit. Fuit & Maximus Grammaticus Maudarenſis, ac vetus ille cultor idolorum, qui eandem turpem notam in Chriſtianos tranſcripſit, eóſque idololatras habuit, quòd præclaros honores defunctis Martyribus apertè deferrent. Scelerati & impuri Manichæi, quorum Princeps erat Fauſtus, an non palàm Catholicis, ſiue vt ipſi vocant, ſemichriſtianis obiecerunt: *Idola vertiſtis in Martyres, quos votis ſimilibus colitis?* Etenim inſulſi homines quid dicerent, ignorabant, inter idola gentium & Sanctos Eccleſiæ, inter infidelium fideliúmque cultum Dijs & Sanctis exhibitum, diſcrimen nullum agnoſcentes. Sed horum latratus, ſicut & dicti Grammatici conuicium depulit Auguſtinus. Adhæc Paulitiani & Bogomili, quorum ſimiam agit ætate noſtra Caluinus, vt veteribus Iconomachis impiè patrocinarentur, impudenter iactarunt, Sacerdotes & Patres omnes, quibus piarum imaginum placeret veneratio

Vigilantius Catholicis cultum Sanctorũ, tanquã idololatricum obiicit, ſed repulſus ab Hieronymo.

Lib. contra Vigilantium
Vide Auguſt. in epiſt. 43 & 44.
Vide Auguſt. contra Fauſt. lib. 2. c. 1 & li. 20. cap. 1

Manichæos Catholicis obieciſſe notam idololatriæ quia Martyres in idola vertiſſent.

Lib 8. de ciuitate Dei cap. 27. & lib. 22 cap. 10.

Veteres Iconomachi pro idololatris habuere Catholicos, quia ſacras imagines in Eccleſia retinendas docerent.

veneratio, tanquam reprobos cultores exiſtimandos, ſolos autem imaginum impugnatores cum ſuo principe Copronymo, quo nihil ferè flagitioſius extitit, Orthodoxos & pios habendos eſſe. Verum hos peſtiléres Doctores ita nobis prodidit Euthymius, vt ſimul diſſipaſſe videatur. Vixit ſub Cæſare Ludouico Caroli filio Claudius Taurinenſis, tàm ſuperbus, vt Catholicos omnes velut idololatras præ ſe contemneret atque damnaret, quòd ſacris imaginibus in templis vterentur. Sed cum hoſte impio conflixit Ionas Epiſcopus Aurelianenſis, ac glorioſum de illo triumphum reportauit.

In panoplia Titulo 23.

In opere de cultu imaginum ad Carolum Magnũ.

Prodeſt autem hæc vetuſtatis teſtimonia ſub vnũ velut aſpectum producta conſiderare, vt eo rectius nimium vanos ac impudentes hodie Sectarios & cognoſcamus & fugiamus, quòd eadem maledicendi arte nos appetant, qua veteres illi notæ ac damnatæ impietatis architecti, Orthodoxos appetere conſueuerant, & eadem quidem de cauſa, vt quandoquidem Sanctos, ac eorum ſacras reliquias cum Eccleſia veneramur, & Chriſtum in illis adoramus, eorúmque precibus adiuuari petimus, idcirco Deos colere & idololatras agere excuſemur. Quod ſi beati ſunt, qui propter iuſtitiam hoc tempore patiuntur, vt veritas ipſa Chriſtus affirmat, vtique in aliqua felicitatis noſtræ parte ponendum eſt, nos ob Catholicum Mariæ & Sanctorum cultum aſſertum, à malis tàm malè tractari, & communem ſortem cum ſanctiſſimis Patribus experiri: dum Eccleſiæ hoſtes fœdam idololatriæ notam, eò quòd Sanctos Catholico ritu colimus, nobis contra fas & æquitatem omnem impingunt. Contra verò miſeros & infelices aduerſarios dixerim, qui talem tantámque iniuriam in nos torquere non poſſunt, niſi vicariam illis operam præbeant, eorúmque vel Ducum vel patronorum veſtigiis inſiſtant, quos cõſtat iá olim Chriſti & Eccleſiæ, totiúsque Chriſtianiſmi hoſtes fuiſſe perditos, nec alterius quàm malignantium Eccleſiæ Anteſignanos. Eant ergò, & quamdiu velint, hoc infauſtum male dicendi ſtudiũ ſibi commune habeant cum Iudæis perfidis, cum Ethnicis barbaris, cum Hæreticis vel apoſtatis damnatis, cum Mahometanis nefariis, qui ſanè poſtremi nobis improperare non deſinunt, quòd in colenda Virgine ſemper immodici, imò & idololatriæ affines eſſe videamur. Turcarum verò impias criminationes, vt anteà diximus, Ioannes Cantacuzenus ſatis repulit ac deiecit, hoc inter cætera illis opponens: Mariam colimus non vt Deam, ſed vt matrẽ Filij Dei ſecundum carnem.]

Ad quid cõferant exempla ſuperiora, de maledicis Catholicorũ obtrectatoribus.

Matth. 5

Catholicorum quam calumniá ob Mariæ Sanctorumque cultum ſuſtinere, & idcirco feliciores eſſe quam aduerſarios calumniantes.

A quibus armata manu hodie aduerſarii Catholicis maledicentes ob Mariæ Sanctorumque cultum.

Etiam Turcæ Catholicis improperãt quòd in Maria colẽda ſint immodici ac idololatræ.

Lib. 3. cap. 20

Sed enim quoniam aduerſarij de puro & ſincero Dei cultu vindicato gloriantur, ac præ ſe Catholicos, tantùm non Samaritanos & idololatras videri volunt, agè paulumper expendamus, quantos ipſi progreſſus in vero Dei cultu paucis ab hinc annis fecerint, quibus ab eccleſia Catholica ſeipſos ſegregarunt. Religioſi, ſcilicet, homines Deum in Spiritu & veritate colere & adorare non potuerunt, niſi in tot alienas & ſacras ædes (Chriſtus domos Dei, & domos orationis vocat) velut harpyiæ irruerét, eáſque altaribus & ornamentis, imò & ſacrificio & ſacerdotio pro ſua libidine ſpoliarent, ſpolitas profanarent, ac eaſdem vel nouis ritibus polluerent, vel in ſtabula & neſcio quæ horrida & impura loca conuerterent. Eadem licentia complures & ſolennes Eccleſiæ ferias abrogarunt, è ſacris diebus profanos fecerunt, & bonam partem veterum rituum, qui cultum diuinum conſeruabant, & Chriſtianos ad illum excitabant, è medio audaciſſime ſuſtulerunt. Neque ſatis fuit nouos, non dicam quales, concionatores inuitis ſæpe populis obtrudere, qui formam religionis & doctrinæ mutarent, quique Magiſtratibus placentia loquerentur, & Euangelicæ libertatis titulo profanationes & ſacrilegia excuſarent. Non ſatis, inquam, iſthuc fuit, niſi ordinarios Eccleſiæ miniſtros, & legitimos ſacrorum antiſtites ſuis fortunis exutos, & indigniſſime habitos, ex antiquis ſedibus eiicerent, omnique rerũ ſacrarum poſſeſſione & adminiſtratione priuarẽt atque profligarent. Quid autem hoc eſt aliud, quæſo, niſi manibus ac pedibus diuinum cultum demoliri, modíſque omnibus prohibere, vt ad cultum diuinæ maieſtati celebrandum nec miniſtrum, nec tempora, nec loca, nec adminicula vlla populo relinquantur? Omitto de Iconomachis nouis dicere, qui, vt Thaboritas & Turcas omnes barbara feritate vincant, quicquid ad cultum diuinum & Sacramentorum adminiſtrationem pertinet, calices, vaſa, ornamenta, imagines, ſacrilegis manibus cupidiſsime rapiunt, deturpant, confringunt, peſſundant, ſubſannant, ac publice flammis exurunt: vt horribiles immanéſque cædes, ſtrages & carnificinas, quas iſti pro ſua libidine in Sacerdotes & Monachos paſsim exercuerunt, ſilentio prætermittam. O præclara ſacrificia, quibus Deum ſpirituales iſti tùm ſibi, tum populo demereantur. O cultus Euangelicos, quibus ſuam pietatem mundo declarent, & egregium ſpecimen ad Dei cultum reſtituendum & Eccleſiam reformandam omnibus præbeant. Quam multi porro ita Deum colunt, vt ſoli patri æterno diuinum honorem habeant, neque Deum Filium, aut Spiritum ſanctum inuocandum & adorandum eſſe credant? O cultores religioſos, qui Patrem adorent in Spiritu & veritate.

Nouatores magno ſtudio ea ſectantur & curant, quæ ad verum Dei cultum exterminandum ſpectant.

De impietate & crudelitate grauiſſima Iconomachorum.

Chriſtum in ore habent omnes, eúmque plenis buccis crepant, ſed à quo illud etiam merito audiant: Si Deus ego ſum, vbi eſt honor meus? & ſi Dominus ego ſum, vbi eſt timor meus? Quem illi honorem Chriſto deferunt, obſecro, qui verbum Lutheri vel Caluini pro Dei verbo, & Chriſti Euangelio audiunt, nec raro tanquam idolum adorant? qui prætereà ſingulari gratiæ Chriſti adeo ſunt contumelioſi, vt negent eandem gratiam per Spiritum ſanctum in renatis effuſam valere & efficacem eſſe ad legem implendam, ad charitatem præſtandam, ad plenam iuſtitiam operandam, ad ſanctimoniam è Sacramentis comparandam, ad merita iuſtorum operibus conferenda, & poſtremo ad patranda in Sanctis eorúmque reliquiis miracula? Quem cultum, quam gratiam Redemptori Chriſto rependunt, qui cultus omnes voluntarios, & expreſſo Dei mandato non ſancitos prohibent, damnant atque ad idololatriã referunt impudenter? An non Chriſto gloriam inuident, vel eius honori detrahunt palàm, qui publice vociferantur, vanos & impios eſſe cultus, ſi quis etiam propter Chriſtum & regnũ eius in ſacro cœlibatu ſeipſum caſtret; ſi relictis bonis mundi omnibus ſpontaneam paupertatem, & vitam ſeueriorem ſibi deligat, ſi religioſo vitæ inſtituto ſe totum addicat, demum ſi cultus ab Eccleſia vel inſtitutos

Multi ex Nouatorib. de Filio Dei & Spiritu ſancto colendo & inuocando nulla religione tanguntur.

Quem cultum Nouatores Chriſto Domino tribuát.

Pro Dei verbo hominis verbũ colunt & adorant.

Quomodo ſint Nouatores Chriſti gratiæ contumelioſi.

Chriſti honori detrahũt cultus voluntarios piorum improbantes ac damnãtes.

vel receptos, longiſſimáque conſuetudine corroboratos, ad Chriſti gloriam obſeruet, aut voti etiã religione confirmet? O miſerum Chriſtum à nouis Euangelicis prædicatum, omníqoe ptupemodum honore ſpoliatum, cui excellentem iuſtitiam, perfectiorémque vitam nullus aut promittere, aut præſtare poſſit ac debeat, cui nihil noſtrorum operum, niſi quod ſub æternæ pœnæ interminatione præceptum eſt, in noſtris moribus placet, cui fœtẽt propemodum omnia, quæ ſanctiſsimi homines ad benè beatéque viuendum, & ad gratos illi cultus exhibendos pertinere tot ſeculis iudicaront. Sed ô ſuauem quoque Chriſtum, quem delicati homines meritò amplectantur, vt qui ſola ſuorum fide contentus, non confeſsionem, non pœnitentiam, noo bona opera ad ſalutem oeceſſaria exigit, & peccantes etiam vſque conſolatur, adeóque de ſalute ſua certos & ſecuros eſſe iubet, modò credant ac fidãt. Mirabilis & oouus iſtorum Chriſtus eſt, qui arcano cordis cultu tantummodo delectatur, & ne ſis anxius, te ſemel & ſimul omoium religionom & votorum & iuramentorum religione ſolutũ, ac Euangelica libertate donatum gratis beat, ſiue ſis Lutheranus, ſiue Sacramẽtarius, ſiue alij, neſcio cui, Sectæ deuotus Papiſtas, reiicias atque damnes. Neqoe Catholicis tot ſunt religioſorum hominum inſtituta, quot apud iſtos nouarum opinionum mõſtra, & Sectarum diſcrimina reperiuntor: atque vna eſt interim omnium gloriatio de puro & ſincero Dei cultu, & Sacramentorum vſu vel inuento, vel vindicato.

Quam miſerũ & delicatum Chriſtũ fingat & doceãt Nouatores.

Quod ſi vſquam alibi, certe in ſacroſancta Euchariſtia veteres illi oeum colendum, & ſacrificium ſoli oeo debitum offerendum, & adorationem tum interiorem, tum exteriorem Chriſto Redemptori vel maximè tribuendam eſſe perpetuò crediderũt. Vt enim peruetuſtus Pootifex Alexander affirmat, nihil in Sacrificiis maius eſſe poteſt, quam corpus & ſanguis Chriſti: nec vlla oblatio hac potior eſt, ſed omnes hæc præcellit, quæ pura conſcientia Domino offerenda eſt & pura mente ſumenda, atque ab omnibus veneranda.] Sed enim nouæ religionis homines nullũ cultum, oullúmqoe ſacrificij genus magis deteſtantur, quàm quòd in ſacra Liturgia inde ab initio vbique gentium celebratur, & ad mortem Domini annunciandam per totum mundum, vt Irenæus ait, offertur. Hic verò illi ſummam profanationem, & execrandam idololatriam inſtitui & exerceri clamitant, vt hanc etiam Chriſto gratiã referant, & memoriam crucis mortiſque Domini in animis hominum paulatim extinguant. Sunt interim, qui Chriſtum vna cum corpore & ſanguine io Euchariſtia præſentẽ eſſe credant: ſed adeò male religioſi, vt quem Deum & hominem præſentem eſſe profitentur, hunc adorare formident. Etenim tantum cultus immortali & glorificato Domino tribuere oon dignantur, quantum adhuc eidẽ mortali & infaoti olim in cunis Magi tribuiſſe legũtur. Nec obſeruant ſui magiſtri Lutheri doctrinam, qui hoc Sacramentũ veoerabile & adorabile, omnique cum honore adorandum eſſe ſcripſit, eique poſteà ſubſcripſit in hunc modum Brentius. *Confitemur Chriſtum Filium Dei, verum Deum & verum hominem ſemper & vbique, ſiue in cœlo, ſiue in terra, ſiue in Euchariſtia, ſiue extra Euchariſtiam adorandum eſſe.* Nũc longè aliter Illyrico, Flaccianis, multiſque aliis

Nullus in Euchariſtia cultus magis quã in Miſſa offendit aduerſarios.

De conſecrat. diſt. 2.

Ingrati Chriſto aduerſarij non adorant Deum in Euchariſtia, ſic & præſentem agnoſcant.

Lib. 5. contra Valentianum c. 32. & 34.

Quomodo circa Euchariſtiæ Sacramẽtũ hodie Chriſtum tractent Nouatores.

Matth. 2. Contra Louanienſ. art. 16. & in ca. 27. Geneſ. In Apolog. confeſſ. Vuirtenbergenſ. pero. 2.

A visum eſt, qui Sacramenti adorationem adeò ferre non poſſunt, vt etiam idololatriam appellent, quãtumuis Chemnitius refragetur, & adorantes Catholicos pro idololatris ducunt, quoniam panis idolum impiè venerentur. Sed nos cum [a] Ambroſio conſtanter dicimus: Carnem Chriſti in myſteriis adoramus, quam & [b] Apoſtoli in Domino Ieſu adorarunt, & de qua Propheta intellexit illud: [c] Adorate ſcabellum pedum eius, quooiam ſanctum eſt, quemadmodum præter Ambroſium [d] Auguſtinus & Caſsidorus eandem ſententiam interpretantur. Atque vt maxime nonnulli è Nouatoribus reperiantur, qui Chriſtum in Euchariſtia præſentem adorent, tamen quoniam cum Dominico corpore ſimul panem manere, nullámque in panis ſubſtãtia B mutationem fieri contendunt, an non panem etiam adorare & artolatriæ crimen deſignare coguntor, dum Chriſtum velut impanatum & inuinatum, ſi loqui ita liceat, fingunt? Quid? an oon manifeſtæ idololatriæ habet ſpeciem, cum pro corpore & ſanguine Domini reputant & ſumunt id, quod nullam Sacrameti rationem recipere poteſt, quoniam Sacramenti miniſter proprius & ad conſecrandum idoneus deſit? Deligat princeps, inſtituat Populus, approbet Superintendens, quemcunqoe volet tabulam, vt ex ipſorum præſcripto concionetur: id ne ſatis erit ad Euchariſtiam ritè conficiendam? Minime verò, ſed ſacrilegam & vanam hanc poteſtatẽ noui miniſtri, qoi Sacerdotes Catholice ordinati non ſunt, contra Dei Verbum & Eccleſiæ traditioC oem ſibi arrogant, ac miſero interim populo nihil niſi merum panem & vinum pro Sacramento porrigunt. Quod ſi putant, pane illo verum Chriſti corpus & ſanguinem contineri, mirum ſane ac pudendum etiam, ne dicam & horrendum merito videatur, hæc tam tremenda, vt Chryſoſtomos vocat, myſteria, hócque Sacramentum ſacramentorũ, & Hoſtiam hoſtiarum, vt Dionyſius appellat, tàm illotis tractari manibus, nec meliore quidem cultu & ordine peragi, quàm ab illis fieri ſolet, ſiue miniſtros ſacra conficientes, aut potius profanantes, ſiue populum ad eandem cœnam accurrentem contemplcris. Mira eſt varietas rituum, nec minor nouarũ ordinationum, ex quibus res tota pendet, cooſuſio, tantuſque neglectus diuini cultus, nullam vt diſciplinam, oullom Latriæ ſpecimeo poſsis agnoD ſcere. Qui porrò Zuinglium & Caluinum ſequuntur, habent illi ſane quam quærunt Cœnam, Chriſti corpore vacuam, & in ſolo pane & vino ſacra peragunt, in eo fortaſſe aliis prudentiores, quod omni cultus & adorationis officio ſe ſtatim liberent, dum libet eis circa mera & nuda ſigna verſari. Verùm ſi rem penitius inſpicias, quid ſub cœlo execrabilius, quæſo, & Eccleſiæ peſtilentius fingi poteſt, qoàm quod Sacramentarij, vt clariſsima Chriſti Domini Euchariſtiam inſtituentis, verba peruertaot, totúmque Chriſtianum orbem, ac eius ætates omnes irrideant, pro ſacroſancto Corpore & Sanguine noſtri Redemptoris inanem duntaxat panem, merúmque vinum in Cœna proponunt, ac nihil aliud in ſacra communione ſumi perfricta fronte contendunt, nullámqne ſingularem honoris circa hoc Sacramentum Chriſto debiti rationẽ, habere dignantur? Nobis interim ſancti, ſcilicet, cultores iſti exprobrant, quod panis idolum adoremus: ipſi autem verum Euchariſtiæ Sacramẽtum contumelio-

In confeſſ. apud Antuerpienſes edita.

In Examine Concilij Tridentini.

a Lib. 3 de Spiritu ſancto c. 12

b Matth. 28

c Pſalm. 98

d In eundem Pſalm.

Aduerſarij & Euchariſtiam adorant, panẽ ſimul adorat.

Vbi non eſt ſacerdos qui cõſecrat Euchariſtiam, non eſſe Sacramẽtum: vnde Nouatores non ſine idololatria hoc ſibi vendicare.

Qualem cultũ Nouatores adhibeant administrationi Euchariſtiæ.

Lib de Eccleſiaſt. hierarchia c. 8

Qualis ſit Cœna Sacramẽtariorum.

Sacramentarij noſtro quidẽ ſeculo præcipui fontes idolatriæ.

Sacramentariorum impietas circa Euchariſtiam.

contumelioſiſſimè inſectantur, & vbi poſſunt, conſpuunt atque pellûndant, ſæpe & canibus proiiciût, aut beſtiis deuorandum nefariè traduut. Mittamus autem ac ſinamus iſtos, quamdiu volent, cum Lutheranis, & hos viciſſim cum illis, ob rem Euchariſticam mutuò cõflictari, quoniam alij alios de idololatriæ crimine palam, nec temere prorſus, accuſant ac damnant. At verò qui ſociis de domeſtica idololatria monentibus ſurdas præbent aures, ſimúlque cœci trabem in propriis oculis circumferunt, tantúmve habent ocij, vt circa feſtucas noſtris oculis in ſacro cultu quas ſomniant, eximendas indefeſſe laborent?

Sacramẽtarij & Lutherani ſe mutuo accuſant de idololatria.

SVPEREST porrò turba illorum innumerabilis, quibus non maior in Deo adorando; quam in Sanctis colendis cura eſt atque contentio, quum vel Athei ſint, vel Epicuræi. Nulla enim ſe torquẽt ſollicitudine religionis, & de colendo Deo ideas ſequuntur Platonicas, Chriſtúmque pro ſuo arbitratu ſibi fingunt atque transfigurant; vtpotè quem ſibi perpetuo quomodocumque viuant, propitium ac placatum promittunt, etiamſi nec in templo nec domi Deum orent vel adorent. Ex his non pauci, vt peccent ſecurius, omnémque religionis curam abiiciant, expectandum ſibi putant tantiſper, donec Theologorum diſſidia componantur, & Chriſtianus reformetur orbis. Habent interim occulta, quæ adorant ſiue idola, ſiue Phantaſmata: ex his metiuntur quæcunque ſacra legunt vel audiunt, & eorum, quæ hodie diſputantur, ſe iudices liberrimos faciunt. Fallit autem eos perſuaſio, quòd ſe ſatis Euangelicos putent, ſi nouis miniſtris aures, & vulgaribus concionibus ota in cœtibus publicis largiantur, ſéque ſola fide iuſtos ac beatos fore confidant. Quicquid verò ad externum Dei cultum, vel religionis ſpecimen, vel orandi ſtudium ſpectat, id tanquam Papiſticum & Phariſaicum, à ſe alienum eſſe volunt, & deprecando quidem Deo, minus quàm Iudæi vel Mahometani, ſolliciti eſſe pergunt. Iures, per multos in illis Herodis eſſe ſimiles, vtpotè qui verbis quidem ſe Chriſtum adorare, ac verum Dei cultum aſſerere præclare ſimulent, ſed re ipſa tamen inſidias meditentur, ſi non Chriſto Domino, at ſaltem piis eius adoratoribus inſultare ac nocere parati. Ex his quidam nonnunquam, vt fit, Catholicis templis interſunt, & velut ſurdæ ſtatuæ, quibus fruſtra canitur, aut tanquam Ethnici, qui in ſacris non intellecta ſperuunt, ſacris noſtris aſſiſtunt. Quicquid autem veterum cæremoniarum ſpectant, non ſecus quam Lucianus & Sleidanus, ſacrorum noſtrorum irriſores impij, aut inter Atheos educati, mox lepidi homines in ludibrium vertunt, ac improbe inſectantur. Quid verò ſi hos tetris dæmonibus conferamus, aut etiam deteriores exiſtimemus? Nam ſi Patribus fides habenda eſt, quantumuis dæmones ab omni pietate

De alio genere Nouatorũ, qui nulla ſacri cultus cura tãguntur, & ſecuriſſimè peccant.

Multos hodie in Chriſto adorando Herodi eſſe ſimiles.

Quales ſe gerant Nouatores circa cultum Catholicum, ſi illum aliquando ſpectent coram.

A remoti ſint, tamen Chriſtum in Euchariſtia præſentem, ac obiectum dominicæ Crucis ſignaculum, ſed & loca ſacra piorúmque conuentus, haud parum extimeſcunt, & reuerentur vel inuiti.

HIS ergo Cenſoribus, vt ſemel finiam, qui vel idololatricum, vel ſchiſmaticum, vel nullum ferè cultum in ſacris exercent, qui ſacrificium diuinitati propriè maximéque debitum, & ſemper in Eccleſia celebratum impiè deteſtantur, qui tot ſeculis probatas cæremonias vel nefarie abrogarunt, vel ſtulte magna ex parte immutarunt, qui demum ſine ſacrificio, ſine altari, ſine Ephod velut in Babylone verſantur, nec minus ritibus & cæremoniis
B quàm linguis ac ſectis interſe omnino diſſecti, his inquam, Cenſoribus tantúmne authoritatis, quantum ipſi nunc ſibi ſolis arrogant, de vero falſóque cultu iudicandi permittemus? Abſit abſit, Catholicos animos tanta vnquam inſania obrui, & ſanos homines adeò in ſenſum reprobum dari, vt vero ac veteri cultu relicto, nouis iſtis cultibus atq; cultoribus ſine verbo & contra verbum Dei non ita pridem obtruſis, adhæreſcat. Poſſunt iſti quidem ignem alienum offerre; poſſunt altare aduerſus altare conſtituere: poſſunt falſos Deos ſi non in templis, tamen, quod peius eſſe dicit Auguſtinus, in cordibus ponere, ac ſeipſos falſorum ridendorúmque ſimulachrorum templa facere. Non poſſunt autem [quicquid in noua religione ſua moliantur)
C gratum Deo cultum præſtare: non poſſunt in ſpiritu & veritate Patrem adorare, neque latriæ ſiue interioris ſiue exterioris fructũ percipere. Quid enim prodeſt confiteri, & extra templum Eccleſiæ precari? Ibi adoret, qui vult accipere: ibi petat qui vult exaudiri: ibi confiteatur, qui ſibi vult ignoſci, vt Auguſtini verbis vtamur. Ac alibi rurſus Vir ille clariſſimus docet, in ſola Eccleſia Catholica Deum ſapienter & piè ſalubritérque coli, neque alibi fidẽ cum charitate retineri. montem enim ſanctum à Dauide vocatum eſſe Eccleſiam, in quo monte nõ adorent Hæretici, & quia præter hunc montem adorent & laudent Deum, non exauditi ad vitam æternam.] Atque, vt ſemel cum Lactantio finiam: Sola Catholica Eccleſia eſt, quæ verum cultum retinet. Hic eſt fons veritatis, hoc eſt domicilium fi-
D dei, hoc templum Dei, quo ſi quis non intrauerit, vel à quo ſi quis exiuerit, à ſpe vitæ ac ſalutis æternæ alienus eſt.] Cæterum ad hanc digreſſionem, quam Lectoris humanitas boni conſulet, partim execranda horum temporũ in diuino cultu extinguendo peruerſitas, partim cœca illorum amentia nos abduxit, qui quum à ſe ſuiſque vitiis oculos auertant, & prauis affectibus potius quàm veritati & Chriſtianæ charitati obſequantur, Catholicos de falſo & idololatrico cultu oppido quàm inſolenter accuſant.

Epilogus, vt negligatur Nouatorum iudicium de vero & ſincero cultu.

Quid poſſint & non poſſint in cultu Dei Nouatores.

Inutilem ac Deo ingratũ eſſe cultum quemcunque præſtant & exercent eccleſiæ deſertores.

In Pſal. 44. Lib. contra Creſconium Grammat. cap. 29. & in Pſalm. 98

Lib. 4. de vera ſapientia ca. 30

Quorſum referenda ſit hæc de cultu Nouatorum tractatio.

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

De ſacro cultu triplici, Latriæ, Duliæ & Hyperduliæ, háncque Theologorum diſtinctionem rectè tradi & Hyperduliam Deiparæ competere, illámque præ Sanctis reliquis in Eccleſia coli, omnibúſque colendam eſſe. Cùm depulſione cauillationum, quæ ſumuntur ex abuſibus in Mariæ cultu deprehenſis.

VERVMENIMVERO vt totus A hic locus aliquanto magis illuſtretur, nec modo Mariæ, ſed & Dei cultus ab omnibus rectius intelligatur, veterum diſtinctionem repetere & explicare ſit operæpretium, quā in Scholis hactenus Theologi ſedulo tradiderūt. Duplicem illi cultum ſacrum faciūt, interiorem & exteriorē: vtrumq; porro in Latriam, Duliam & Hyperduliā, docēdi cauſa diſtribuūt. In Latria cultum & honorē ſoli Deo præſtandum, ſiue ſicut Auguſtinus loquitur, ſeruitutem ſoli Deo debitam conſtituunt. Duliam excellentibus creaturis cultu & honore quodam, licet impari, proſequendis aſſignant. Hyperduliam, vel vt alij vocant, maiorem Duliam, ſingularem quendam B cultum intelligunt, qui in creaturis ad Deum propius accedentibus, vt Chriſto & Mariæ congruat.

Sacer cultus partim interior, partim exterior ſub ſe continet Latriā Hyperduliā & Duliam.

Cæterum Nouatores, quoniam Scholaſticarum diſtinctionum lucem habent exoſam, vt ſuarum opinionum tenebris ſecurius delectentur, hanc variam & diſtinctam ſacri cultus ſpeciem è ſuis ſcholis libenter explodunt. Quare [a] Heshuſius inter alios impios & blaſphemos errores, quos Catholicis affingere conatur, hunc etiam numerat miſer, quòd in Romana Eccleſia doceatur, Mariam Virginem ὑπερδουλείᾳ reliquos Sanctos δουλείᾳ Deū verò λατρείᾳ colendum eſſe. Suum enim præceptorem [b] Lutherum ſequitur, qui hanc ipſam diſtinctionem ad humana commenta reiicit, & Scripturæ conſentaneam eſſe negat: nullam interim C cur neget, probationem adducens. Æquè modeſtus eſt Beza, qui vt ſuum ducem Caluinum ſequatur, Theologorum diſtinctionem ridet, qua Latriā à Dulia dirimunt, quum hoc diſcrimen aliquando in ſacris literis confundatur, & Dulia pro Latria vel Dei cultu accipiatur, neque ſolis cōueniat creaturis. Sed rarò id quidem, ſæpè autem Duliæ nomen creaturis aſſignatur, Latria verò, vt ſeruitus Deo ſoli reddenda, in nouo teſtamento ſemper accommodatur. Nec minus proteruè agit Laurentius Humfredus, qui à ſuo magiſtro Caluino edoctus, propoſitam Scholaſticorum diſtinctionem, velut vanam ac friuolam, audet calumniari.

Quomodo & quare Nouatores prædictam cultus diſtinctionem reiiciant & oppugnent.

a In libr. de errorib. Pontificiorum.

b In Poſtilla. circa Feſtum Epiphaniæ.

In annotat. ad c. 4. Mat.

Beza perperā negat latriam Deo & Duliā creaturis conuenire.

Lib. 1. de interpretatione linguarum.

ATQVI a his quaſi ſibilis ſperant iſti ſe poſſe explodere certam & neceſſariam de Latria & vtraque Dulia diſtinctionem, quam ſcolaſtici Theologi D non tam de verbis ſolliciti, quàm explicandæ veritatis ſtudioſi, prudenter introduxerunt, at potius vulgi auribus familiarem magis ac tritam effecerunt, vt inde multa Scripturæ loca & Patrum ſententiæ facilius conciliarentur. Deinde quemadmodum Hieronymus tradit, ſimúlque partim è Cicerone philoſophante, partim ex ſeptuaginta interpretibus probat omnino fas eſt, ad veritatem enucleatius exprimendam, nouis & peregrinis vti vocabulis, quum alia non ſuppetunt. Neque ſolum Scholaſtici, qui annis abhinc quadringentia Sacra profeſſi ſunt, ſed etiam ante illorum ætatem [c] Beda [d] & Damaſcenus linguæ Græcæ periti inter Latriam & Duliam diſtinguere docuerunt. Eandem diſtinctionem [e] Nicæna Synodus agnoſcit, ac per illam Dei imaginumque cultum concinne diſcernit. Tum his antiquiores [f] Auguſtinus & [g] Baſilius, vt alios Patres omittam, non obſcurè cōmonſtrāt, præter Latriam cultum eſſe alium, qui non Deo, ſed creaturæ tribui poſſit ac debeat. Tantum [h] Auguſtini verba ſubiungam: Latria, quod verbum Græcum eſt, & interpretatur ſeruitus, non quæcunque, ſed illa, qua tātummodo Deo ſeruitur.] Tum alibi: Hic eſt diuinitati, vel, ſi expreſſius dicendum eſt, Deitati debitus cultus, propter quem vno verbo ſignificandum, quoniam ſatis idoneum non occurrit Latinum, Græco, vbi neceſſe eſt inſinuo quid velim dicere. Latriam quippe noſtri, vbicunque ſanctarum Scripturarum poſitum eſt, interpretati ſunt ſeruitutem. Sed ea ſeruitus, quæ debetur hominibus, ſecundum quam præcipit Apoſtolus; ſeruos Dominis ſuis ſubditos eſſe debere: alio nomine Græcè nuncupari ſolet.] Adeò luculēter Auguſtinus & Latriam nobis explicat, & Duliam in-B ſinuat, vt nihil amplius deſiderari poſſe videatur.

Retinendum eſſe diſcrimē Scholaſticorū de triplici cultu contra Nouatores.

In c. 1. epiſt. ad Galatas.

c In cap. 4 Lucæ.

d Li. 3. Apologiæ.

e Actione 7.

f Lib. 1 de Trinit. c. 6. & li. 20, contra Fauſtum c. 21 & lib. 6 de ciuit. Dei.

g Ad Amphilochium cap. 18.

h Li. 15. contra Fauſtum, cap. 10. & li. 10. de ciuit. Dei. c. 1.

De Latria quid doceat Auguſtinus.

Quæ Dulia tam longè latéque patet, vt actiones & cultus omnes, quibus erga creaturas defungimur, ſuo ambitu comprehendat, ſiue demum ſerui Dominis, ſiue ſubditi magiſtratibus, ſiue inferiores æqualibus honorem vllum impendunt; id quod nō ſolum ex iuſtitia, ſed etiam ob charitatem, & humilitatem Chriſtianam fieri manifeſtum eſt. Atque hoc ipſum honoris officiū adeò cum Latria nō pugnat, vt ſummus ille Deus cultum ſibi præſtitum ne approbet quidem, niſi vt ſua magiſtratibus reuerentia, & officioſa erga proximos charitas integrè conſtet, vt ſuum cuiq; ius, ſuuſque honos à quolibet exhibeatur. Ad hoc ſeruitutis & cultus genus pertinet, quod in Apoſtolicis litteris toties inculcatur, C vt Chriſtiani cuiuſcunque ſint gradus ac ordinis, mutuo ſibi deferant, ac honore inuicem ſeſe præueniant, alióſque alijs ſuperiores arbitrentur. Omnes inquit Petrus, honorate, fraternitatem diligite, Deū timete, Regem honorificate: ſubiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum. Nunc verò Duliæ vox contractius accipi ſolet, & ex more loquēdi in Scholis recepto, perſonis illis, quæ poſt Deum ſublimiorem merentur honorem, & præſtantioribus tum gratiæ, tum gloriæ donis ornantur: nimirum electis Angelis & beatis in cælo hominibus ſiue Sanctis, accommodarunt.

1. Pet 2.

Duliæ nomen multiplicem cultum & honorem creaturis conuenientem continet, & ſimul cum Latria neceſſario debet exerceri.

Rom. 12

Epheſ 4.

1. Pet. 2

Duliæ nomē ad cultum Sāctis tributum nunc cōtrahi.

Antequam verò de Hyperdulia dicere pergamus, de Latria & Dulia paucis & velut in tranſitu monere quædam non ſit ſuperuacaneum. Semper ea mens & confeſſio fuit Eccleſiæ, quam Baſilius tradidit, vt cultus Latriæ in Spiritu & veritate be- D atæ Trinitati ab Orthodoxis tribueretur. Ex his profectò fuit Conſtantinus Epiſcopus, in Synodo Nicæna publice illud affirmans (licet verba eius deprauet ſcelleratè Caluinus) Suſpicio & amplector venerandas imagines, adorationem autem, quæ fit ſecundum λατρείαν hoc eſt, Dei culturam, tantummodo ſuperſubſtātiali & viuificæ Trinitati conſeruo.] His Damaſcenus conſonans: Solum, inquit, rerum omnium procreatorem & opificem adoremus, & Latriæ cultu veneremur, vt Deum natura adorandum.] Igitur hoc nomine, vt diximus, præcellens ille cultus, ſoli Deo diuiniſque perſonis debitus continetur, quem vt purè præſtemus, nulli omnino creaturæ, quemadmodum ipſi Creatori, talem tantámque ſubiectionem, ſeruitutem, reuerentiam, timorem, amorem, honorem ac obedientiam, quoad viuitur, exhibere fas eſt. Vnum enim omnibus in cælo & terra præferre & colere conueniat; vnum

Ad Amphilochium. c. 18

Actione 3.

Latriæ nomine cultus ſoli Deo & Trinitati debitus contineri.

Lib. 3. Apologetica.

Lucæ. 10

Latriæ ad ſummam ſeruitutem & ſubiectionem Deo præſtandam, totum hominem exigit.

nit: vnũ, inquam, omnibus nobis ſemper neceſſariũ, qui ſolus omni iure omnia ſibi vendicat, omnia poteſt, omnia intelligit, omnia efficit, à quo, tanquam primo & ſupremo Domino, dependent omnia, ad quem, velut finem vniuerſorum, ſpectant omnia: cui demum homo non ſolum animæ, ſed etiam corporis, quomodocunque cum ipſo agatur, perpetuam debet ſeruire ſeruitutem. Non enim Latria ſolum in Spiritu conſiſtit, vt quidam autumant Nouatores, ſed & corporis omniúmque membrorum promptam oblationem, & ſedulam mandatorum Dei obſeruationem ac religioſum Sacramentorum vſum, & quicquid ex vera fide ad Dei gloriam cogitari, dici aut effici ab homine poteſt, etiamſi Dei præceptum non accedat, complectitur vniuerſim. Laudem igitur immortalem habent

B

Ad Latriam pertinent cultus piorum, etiã non præcepti.

priſci Patres, qui, vt Latriæ ſpecimen ederent, licet diuinum præceptum de multis non haberent, iam olim altaria conſtruxerunt, hoſtias & ſacrificia obtulerunt, vota nuncuparunt, variúſque cultus inſtituerunt, ac inſtitutos religioſè obſeruarunt. Eodem modo ſine vicio idololatriæ [a] Magi licet iniuſſi, Chriſtum infantem adorant. [b] Anna Prophetiſſa, vt Deo ſeruiat, perpetuis ieiunationibus & precationibus vacat, nec à templo diſcedit. [c] Ioannes Baptiſta vitam in deſerto ſeueriſſimam degit. [d] Magdalena ſæpè Chriſti pedes oſculatur & vngit. [e] Apoſtoli demum Chriſtum in cælos aſcendentem adorationis honore proſequuntur, & ante ſacram ordinationem ieiunant atque ſacrificant.

Geneſ. 48
S1. & 28.
Iob. 1.
Num. 6
Ierem. 35
a Matth. 2
b Luca 2.
c Matth. 3
d Matth. 26.
Luca 7.
Ioan 12
e Luca 24
Actor. 13

C

Eccleſia multis argumẽtis Latriæ cultũ nobis oſtẽdit atque commẽdat publicè.
Lib 20. contra Fauſtum. cap. 21

CAETERVM Latriæ cultus adeo Eccleſiæ cordi eſt, vt ſacrificium nulli Sanctorum, ſed ſoli Deo offerat, nec ab aliis, niſi à dicatis Deo viris offerri permittat. Quare Manichæos redarguens Auguſtinus, quòd Catholicis idololatriæ notam ob cultum Martyrum imputarent, velut ex Dulia Latriã facerent, quum ſuper illorum corpora publicè ſacrificarent, hoc illis fidenter opponit: Quis Antiſtitum in locis ſanctorum corporum aſſiſtens altari, aliquando dixit: Offero tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? ſed quod offertur, offertur Deo, qui Martyres coronauit, apud memorias eorum quos coronauit.] Et rurſus: Cùm ad cultum Latriæ pertineat oblatio ſacrificij: vnde idololatria dicitur eorum, qui hoc etiam idolis exhibent, nullo modo tale aliquid offerimus, aut offerendum præcipimus, vel cuiquam Martyri, vel cuiquam ſanctæ animæ, vel cuiquam Angelo.] Adhæc ne à Latria diſcedat Eccleſia, precationes publicas in Liturgia ſic perpetuò inſtituit, vt eas non ad Sanctos, ſed ad Deum Patrem rectà dirigat, ſicut & communis illa precandi formula teſtatur: Omnipotens ſempiterne Deus: eaſdémque preces, quas & Collectas vocant, hoc ferè modò concludit: Per Ieſum Chriſtum Filium tuum Dominum noſtrum. Præterea non conſtituuntur templa, nec eriguntur altaria, neque conſecratur vel benedicitur aliquid in Eccleſia, niſi diuino tantum numini, quantumnis ipſa templa vel altaria Sancti alicuius nomine ſeu titulo, nimirum ob eorum memoriam, quorum Spiritus ad Deum viuunt, inſignantur. Nulli enim Martyrum, ſed ipſi Deo Martyrum, quamuis in memorias Martyrum, conſtituimus altaria, vt eiuſdem [f] Auguſtini verbis vtamur, [g] qui tamen Sanctos etiam apud Deum patronos appellat. Et

Nulli Sanctorum, ſed ſoli Deo Sacerdos offert ſacrificium.
Eccleſiæ precationes ad Deum recta diriguntur, & per Chriſtum terminantur, & omnia per nomen Dei ſanctum conſecrantur.

D

f Li. 20. contra Fauſtum cap. 21.
g Lib. de cura pro mortuis agenda cap. 4

In Litania primas Deo ſemper tribuit Eccleſia, ſicut & in aliis precibus.

A quamuis in Litaniis, quarum vſus eſt antiquiſſimus Sancti de more inuocentur, & propriis nominibus, vt pro nobis orent compellentur, tamen vt Latriæ cultum Deo præſtet Eccleſia, primas quidem ſanctiſſimæ Trinitati perſonis tribuit, & ab aliis duntaxat miſericordiam, pacem, & reliqua omnia, ſiue ſpiritualia ſiue temporaria bona petit, finémque totius precationis in Agno Dei, qui tollit peccata mundi, ſtatuit & abſoluit. Tam accuratè Latriam amat & obſeruat, ritúque publico nobis commendat Eccleſia: nimirum, vt legem credendi lex ſtatuat ſupplicandi. Idem ex initio, medio & fine precationem quas horas Canonicas vocant, quiuis, modò ſincerè iudicet, facilè deprehendet. Nota ſunt vel pueris illa Eccleſiæ cantica: B Te Deum laudamus: Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto: Surſum corda; Benedicamus Domino: nimirum in hunc vſum inſtituta, ſempérque referenda, vt inde viui & efficaces quidam Latriæ motus in præſentium animis excitentur ac promoueantur. Eodem pertinet, quòd, vt authori & Redemptori noſtro Deo nos gratos exhibeamus, ipſámque Latriæ virtutem exerceamus, opes noſtras ad cultum eius amplificandum conferimus, nec ſolum dona & munera externa, ſed etiam nos ipſos diuinæ maieſtati vouemus ac reddimus, ac præterea beneficiorum eius memoriam certis diebus, ſolennibúſque feſtis dicamus atque ſacramus, ne volumine temporum ingrata ſubrepat obliuio, quemadmodum Auguſtinus diſertè teſtatur. Verùm quoniam ad alia properamus, de Latria iſthæc attigiſſe ſat eſt.

Eccleſia in cõmunibus precibus cultum Latriæ diligẽter obſeruat, & ad illum excitat precãtes.

Dona, vota, feſta & atque multa quæ à piis piè fiunt, ad Latriam pertinere.

Lib 10. de ciuit. Dei ca. 4

C Neque de Dulia hoc loco multis agendũ eſt, quatenus ſacer ille cultus, qui Sanctis cõpetit, hoc nomine continetur ex vſu Theologorum. Illud extra omnem eſt controuerſiam, pium, præclarum: vtile ac ſalutare illorũ eſſe ſtudium, qui ſanctos ita colũt vt pro ſua virili mores eorũ ac vitam imitentur, eorúmq; veſtigiis tum in credendis, tum in agẽdis diligenter inſiſtant, ſicut & antea de hoc ipſo imitationis cultu diſſeruimus. Præterea cum aduerſariis hactenus nobis conuenit, quòd proſit ac deceat, Sanctos ac eorum virtutes publicè prædicare & ſedulò contemplari: atque hanc diuinæ laudis eſſe partem, cùm bonorum omnium authorẽ in his ſuis electis organis ſuſpicimus atque celebramus: quum idem nuſquam ferè alibi tam potens, mirabilis, atque glorioſus appareat, quemadmodũ in illis, quos D inde ab æterno prædeſtinatus vocauit, iuſtificauit, ac ſimul in vtraque Eccleſia, velut principes quoſdam ac victores auguſtos, glorificauit, vt meritò de illis canamus: Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui, Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum. Verum enimuero hunc Duliæ cultum longius extendit eccleſia, & officioſam quandã erga Sanctos veluti patronos & interceſſores tum tum gratitudinẽ pietatẽ exercet, ac nobis etiã exerceri poſtulat. Sentit enim haud dubiè cũ Damaſceno hũc in modũ ratiocinante: Quomodo non ſunt honorandi, qui cultores, amici & Filij Dei, ac noſtris hoſtibus formidabiles effecti, ſupplicationes pro nobis porrigunt Deo, per quos etiam multa diuina beneficia nobis conferuntur, qui humani generis adiutores exiſtunt, & in quorum ſacris corporibus viuifica quædam miraculorum operatrix virtus frequenter apparet? Hinc porrò ille

Circa Duliæ cultum indubitatum eſſe, quod Sancti ſint imitandi & Deus in illis honorandus, ipſique prædicandos eſſe.

Rom. 8

Pſal. 138

Eccleſia docet Sanctos etiam peculiariter honorare & inuocare ſicut patronos & interceſſores.

Lib. 4 de fide Orthod. & li. 3. Apolo.

Quomodo Sancti honore afficiendi ſecundum Damaſcenum.

enlligit, præclarè nobis conuenire, vt non ſolùm Sanctos imitemur, ſed etiam precibus, inuocatione, hymnis, odis ſpiritnalibus, imaginibus ac ſimilibus pietatis officiis bonorem illis exhibeamns. Nam & è veterum ſcriptis liquido eon conſtat, talem Duliæ cultum apud Græcos & Latinos Orthodoxos olim receptum probatúmque ſuiſſe, ſed & multis ad multa Dei beneficia conſequenda profuiſſe, quantumuis apertam hanc veritatis lucem certámque experientiam, aduerſarij negare contendant.

Li.20.contra Fauſtum Manich.cap 21
a Homil.2 in diuerſos.
b Lib.de Eccleſ.hierarch. cap 3
c Tractat.84 in Ioannis Euang.
In homil. de Sanctis col.

Ad eundem cultum antiquiſſimus Eccleſiæ mos pertinet, quem populus Chriſtianus in Sanctorum feriis ſolenniter ac religiosè celebrandis obſeruat, oon ſolùm quidem ad excitandam in nobis imitationem, veiumetiam vt meritis eotum conſociemur, atque oiationibus adiuuemur, quémadmodum diſertè admonet Auguſtinus Ruſus B cultum & ritum quendam religioſum Sanctis in eo deſert Eccleſia, quòd eorum nomina è ſacris tabulis ad altare iam olim voluit recitari; quemadmodum præter [a] Origenem perſpicuè meminit [b] Dionyſins Areopagita.

Cur Sanctorũ feria inſtitutæ & obſeruãdæ.

Vnde ſcripſit etiam [c] Auguſtinus: Ideò ad ipſam Dumini menſam Sanctos non ſic commemoramus; quemadmodum alios qui in pace requieſcnot, vt etiam pro pro eis oremns, ſed magis vt ipſi orent nnbis.]

Sanctorũ nomina ſemper in Eccleſia ſunt ad altare recitata.

Tum Euſebius Alexandrinus, qui ante annos mille trecentos apud Græcos claruit, hanc Apoſtolicam traditionem confirmat, ſimúlque declarat, Sanctorum memoriam, quæ ad altare habebatur, cum inuocatione ſuiſſe coniunctam. Sic enim ſcribit: Ob hanc cauſam præcepit nobis memoriam Sanctorũ celebrare, vt acceptis hymnis, & auditis laudibus C benignum Deum exorent, vt preces noſtras caducas admittat. Oportet ergo, vt qui memotias Sanctorum celebramus, multa religione ac reuerentia eas celebremus.]

Sanctorum templa ſæpè à Chriſtianis olim viſitata, & qua de cauſa.

Frequens erat & illud apud veteres Orthodoxos, vt Sanctorum templa, baſilicas, ſiue, vti vocabant, memorias piè inuiſerent, ac ſacras eorum reliquias venerarentur, quarumuis Eunomiani ac Vigilantiani piis eo confluentibus oblatrarent.

Lib 8. de curandis affect.

Teſtatur ergo Theodoretus, Chriſtianos cuiuſcunque ordinis hoc ſedulò curaſſe, vt ad loca ſacra, in quibus præcipuè Martyres miraculorum fulgebant gloria, ſubinde ſeſe cooferrent, ſéque ac fortunas ſuas omnes Martyribus commendarent.

Sancti in Eccleſia rogantur, vt diuini homines, & noſtri apud Deum interceſſores.

Non quòd ſe ad Deos accedere arbitrarentur, ſed quod qui orant Dei Martyres, tanquam diuinos homines interceſſoréſque apud D Deum aduocarent atque precarentur, vt idem loquitur Theodoretus. Quibus de rebus plura in medium produceremus, ſimúlque venerandæ antiquitatis ſingularem erga Sanctos reuerentiam cõmendaremns, niſi nos prolixitas deterret, & ac præſentis inſtituti ratio ad Mariæ cauſam agendam calamum reuocaret.

Hyperdulia cultus quid ſibi velit, & quod duabus tantum perſonis attribuatur.

Vervm ad Hyperduliam redeamus, quod vocabulum in Scholis tritum magis quàm à veteribus vſurpatum eſt, ac eo tamen gratius nobis eſſe debet, qnod nullum aliud tam commodum & expeditum habeamus ad præſtantem cultum ſignificandum, qui & diuino ſit inferior, & Duliam excellat, & creaturæ ad Deum proximè accedenti, Chriſto oimirum, vt homini, & matri eius Mariæ, tribui mereatur. Vnde præcipuam reuerentiam, quæ homini ob affinitatem aliquam cum Deo cõ-A tractam debetur, Hyperduliam vocant. Et ſi verò, ſi propriè loqui velimus, neque affines, neque conſanguineos habet Deus, quum ſit omnino ſimplex adeóque ſpiritus, tamen Scriptura ſacra ei non modo conſanguineos & affines, ſed & filios & hæredes per metaphoram tribuere ſolet.

Ioan. 4
Ioan. 1
Roman. 8
Galat. 4

Deus licet Spiritus, conſanguineos & affines habere dicitur, præcipue vero Chriſtum & Mariam.

In his verò principalem locum tenet humana Chriſti natura, quæ quoniam ad perſonam diuinam aſſumpta, atque illi prorſus vnita eſt, Deo affinis dici poteſt, haud ſecus ac vxor, quæ ante coniugiũ nulla cum viro offinitate cõiuncta fuerat, per coniugiũ illi affinis & cõſanguinea affici ſolet. Eſt igitur hic ſpecies quædã ſiue coniunctionis, ſiue affinitatis ſecundum carnem contemplanda, eáque in vtraque perſona Chriſti & Mariæ peculiari quodam cultu, quem Hyperduliam vocari diximus, venerãda.

Hyperdulia ſecundũ quandam carnis cum Deo affinitatem æſtimanda eſt.

Quæ quidem affinitas ſiue creaturæ cnm Deo coniunctio B primũ in Chriſto eatenus cernitur, quatenus Verbum caro factum naturam noſtram humanam tam arctè ſibi copulauit, vt caro noſtra Dei caro verè dicatur: deinde in Maria perſpicitur, quatenus quę modo in Chriſto eſt Dei caro, ex Maria ſubſtantia ſuit aliquando deſumpta: quum expuriſſimis eius ſanguiuibus, vt Damaſcenus loquitur, Chriſti ſit corpus formatum.

Dei caro in Chriſto fuit Mariæ caro ſiue ſubſtantia.

Ioan. 1
Luc. 4. c. 25

Quare ob hanc ipſam cõiunctionem non ſolum verè vnicéque Deipara nominatur, verum etiam ſingularem quandam cultu inter & ſuper Sanctos omnes facilè promeretur.

Cultus excellens qui homini Chriſto debetur, non ſeorſim illi à diuinitate tribui ſoles ac debet.

Ac de priore quidem cultu, qui ob dictam coniunctionem Chriſti humanitati debetur, eo minns opus eſt dicere, quo id genns cultus & adorationis eſt ac eſſe debet ioſreqnentius. Cùm enim eadem C Chriſti caro ſiue humanitas verè in vnitatem perſonæ Verbo inſeparabiliter coniuncta ſit, & ſic illi latriæ cultus verè debeatur, quatenus Chriſtum Deum ſimul & hominem conſtituit, nemo ferè cõſueuit eandem Domini carnem Hyperduliæ, vtpote inferioris cultus genere, ſeorſim honorare.

a Homil. in Eſaiam.
b De Trinit.
c In Pſal. 98 Pſalm. 98
d Serm. 5 in Arianos.
e Lib 4 de fide Orthodoxa ca. 2 & 3.

Notãt igitur [a] Origenes, [b] Chryſoſtomus & [c] Auguſtinus de humana Chriſti natura oobis dictum & mandatum eſſe illud: Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt, quum & Angeli & beati Dominicam carnem adorent. Tum [d] Athanaſius affirmat, Orthodoxos, qui nominum in carne adorant, nõ creaturam, ſed Creatoré creato corpore indutũ adorare.]

Non modo Chriſtianorũ, ſed etiam beatorũ eſt Chriſti carné adorare.

Vt hinc etiam [e] Damaſcenus dixerit: Adoratur Chriſtus cũ ſua carne ab omni creatura.]

Quomodo Maria cum Deo contraxerit affinitaté.

Quod verò ad Mariam attinet, Chriſtũ illa procul D dubio gennit, ac totam humani corporis ſubſtantiã illi de ſanguine ſuo tribuit, cúmque menſes oouem in vtero ſacro portauit, infantulum lactauit, puerum educauit, virum in paſſione non deſeruit, ae proinde quoniam mater tali filio maxime propinqua fuit, maximo etiam ſecundum eundem honore colenda, atque iode ab initio culta eſt quemadmodum Gabriel, Domini matrem adeo reuerenter ſalutans, exemplo ſuo vel docuit, vel prælufit.

Luca 1.

Serm. 1 de natiuit. Mariæ

Veterum teſtimonia de præcellente Deiparæ dignitate ob quam peculiariter honorãda ſit.

Qvocirca Petrus Damianus Mariæ præſtantiam, eique tanquam Deparæ tribuendum honorem agnoſcens: Quid grandius, inquit, Virgine Maria: quæ magnitudinem ſummæ diuinitatis intra ſui ventris conclaſit arcanum? Attende Seraphim, & in illius ſuperioris naturæ ſuperuola dignitatem, & videbis quicquid maius eſt, minus virgine, ſolúmque opificem opus iſtud ſupergredi.] Nec multò pòſt, cum tradidiſſet varius modis Deũ

in crea-

in creaturis ineſſe, adeò in Mariæ laudationem progreditur, vt (quod per hyperbolen dictum eſſe videatur) prædicare audeat, vnius naturæ identitate Deum in Maria ineſſe. Ita enim ſubiungit: Hic taceat & contremiſcat omnis creatura, & vix audeat aſpicere tantæ dignitatis & dignationis immenſitatem. Dominus tecum, inquit Archangelus. Habitat in Angelis Deus; ſed non cum Angelis, quia cum illis eiuſdem non eſt eſſentiæ. Habitat Deus in Virgine, habitat cum illa, cum qua vnius naturæ habet identitatem. Hoc eſt aurum fuluum nimis, quo (Salomonis) thronus eſt veſtitus: quia tali modo Deus Virginem induit, & in Virgine indutus eſt, vt meliore non poſſet.] Hæc ſanè non modo Mariæ dignitatem ſingularē, ſed & maximam eius cum Deo affinitatem, & conſequentem ſimul honorem haud obſcure declarant. Veriſſimū eſt enim quod Bernardus expreſſe docuit: Iure Maria Sole perhibetur amicta, quæ profundiſſimam diuinæ Sapientiæ vltra quàm credi valeat, penetrauit abyſſum, vt quantum ſine perſonali vnione creaturæ conditio patitur, luce illi inacceſſibili videatur immerſa.] Ex hoc autem vt idem alibi notat, beatam te dicent omnes generationes, quæ omnibus generationibus vitam & gloriam genuiſti. In te enim Angeli lætitiam, iuſti gratiam peccatores veniam inuenerunt in æternū. Merito in te reſpiciūt oculi totius creaturæ, quia in te, & per te, & de te benigna manus omnipotentis, quicquid creauerat recreauit.] Vides quanti Mariam Bernardus faciat, quantumque illi deberi cenſeat, quòd Dei mater facta ſit. Quare vir ſuo ſeculo clariſſimus, idémque Patriarcha Conſtantinopolitanus Germanus de Maria egregie dixit: Quoniam Deum inuiſibilem, & omnia manu ſua continentem, vltra omnem & hominum & angelorum exiſtimationem in ventre ſuo concepit, & ex ſe incarnatum genuit: idcirco eam vt verè & propriè Dei matrem veneramur & magnificamus, & quauis viſibili & inuiſibili creatura ſuperiorem reputamus.] Hoc enim donum (Dei eſſe matrem) nullo poteſt honore, vt par eſt, affici, ſicut idem alibi admonet. His conſonat Gregorius Nazianzenus Græcorum Theologorum nulli ſecundus, in ſuis carminibus de Maria modulans in hunc modum:

Deum Mariæ ſolum identitate & eiuſdem eſſentiæ ob myſterium incarnationis.

Lucæ 1.

3. Reg. 10

Cū nulla creatura ſe Deus magis quàm cum Maria coniunxit & habuit.

Serm. de verbis Apoc.

Quomodo Maria Sole amicta dicatur Deo vnita maximè.

Serm. 2. de feſto Pentecoſtes.

Vnde Maria creaturis omnibus facta venerabilis & iucunda.

In epiſt. ad Ioan. Synodum.

Maria quia Deipara, creaturis omnibus ſuperior.

Serm. de præſentat. Virg.

In Tragœd. de Chriſto patiente.

Preces

Admitte, Virgo ô inclyta, hic quando tibi
Verbi parentis, ſed ſupra modum tamen
Legēmque ſolus inter omnes contigit
Honor.

Mariæ honor inter Sanctos omnes maximus contigit.

Proinde ſicut ex [a] Athanaſio alibi diximus, quod [b] Rickelius quoque confirmat, Maria quia Dei mater eſt, Deúmque Filium habet, mundi Domina, & Regina omnium iure ſalutatur, quam idcirco Eccleſia inter Sanctos ſanctiſſimam agnoſcit; & ante omnes alios honorat vel inuocat; ſicut in Liturgia & Litania quiuis animaduertit. Nihil ergo mirum, quod Ioannes Cantacuzenus, quum aduerſus Mahometanos diſputat, hanc ſuam, imò & Eccleſiæ de Maria fidem ingenuè [c] profiteatur: Credimus & confitemur, quòd Mariæ ſimilis homo nec natus ſit, nec poſthac ex viro & muliere naſciturus vſque ad conſummationem ſeculi. Et ſecundum humanam quidem naturam, eam Angelis inferiorem eſſe iudicamus, tanquam hominem: honore autē & ſanctimonia ipſam omnibus

a Serm. in Euangel. de ſanctiſſ. Virg.
b Lib. de laudib. Virginis, art. 5
c Apolog. 9 & 3.

Maria mundi Domina omniumque Regina, quia Deipara.

Ioannis Cantacuzeni præclara de Maria confeſſio.

Angelis indubiè præferimus, eò quòd Verbum & filium Dei ſecundum carnē peperit: omnéſq; nos illam aduocatā & auxiliatricem agnoſcimus. Orat & intercedit indeſinenter pro peccatoribus. Miracula edit, & operatur admiratione & ſtupore digna.]

Maria honore & [sanctimonia] præſtat Angelis omnibus quia Deipara facta eſt.

Eandem honoris prærogatiuam in Maria ſcholaſtici Doctores libenter agnoſcunt, quorum princeps Thomas Mariæ, inquātum Dei mater eſt, non qualemcunq; Duliam, ſed Hyperduliā & eminentiorem quàm cæteris creaturis venerationem deberi pronunciat. Tum Durandus nobilis & ipſe in Scholis Doctor, perſpicuè docet: inter omnes ſpecies Duliæ quæ debentur puræ creaturæ, illa eſt excellentiſſima, quæ debetur Virgini matri Chriſti, & vocatur Hyperdulia.] Suffragatur & Bonauentura æque illuſtris Theologus, Mariæ nomen excellentiſſimum eſſe ſcribens, vt puræ creaturæ dari non poſſit excellentius, ideóque non tantum Duliæ, ſed Hyperduliæ honorem illi tribui oportere. Hoc enim nomen, quod Dei matrem dicimus, tantæ dignitatis eſſe, vt non modo viatores, ſed & comprehenſores, nec ſolum homines, verumetiam Angeli eam ſpeciali quadam prærogatiua venerentur. His omnibus accedit Gabriel è Scholaſticis haudquaquam poſtremus, idemque Germanus, cuius teſtimonio Hyperdulia ſeruitutem quandam, vt ipſe vocat, reuerentialem, ob ſingularem & excellentem eminentiam perſonæ complectitur. Qualis reuerentia, vt idem affirmat, Virgini glorioſæ exhibetur, in qua eſt prærogatiua excellentiæ & ſingulariſſimæ dignitatis puræ creaturæ conceſſa in eo, quòd eſt mater Dei. Hoc enim ipſo excellit Cherubim & Seraphim & omnes Angelicos Spiritus.] Proinde Damaſcenus cum de Sanctorum cultu diſſerit, Mariam reliquis omnibus, etiam Ioanni Baptiſtæ & ſacris Apoſtolis anteponit, eámque vt propriè & verè Dei matrem honorandam eſſe teſtatur. Nec eſt vnquam ab Orthodoxis dubitatum, Deiparam eo plus laudis & honoris in Eccleſia promereri, cæteriſque beatis gloria & dignitate tanto magis præſtare, quanto ipſa propius ad Deum accederet, maiorémque cum illo vel affinitatem, vt diximus, vel coniunctionem haberet. Huius autem honoris, quem Hyperduliam cum Theologis nominamus, exemplum ſi vſquam in Euangelio, certè apud ſanctam Ioannis Baptiſtæ matrem Elizabetham videre licet, quæ ad matris Domini aduentum non ſolum obſtupuit, ſed verbis etiam ſimul & geſtibus, vt alibi tradidimus, ſingularem illi venerationem & reuerentiam ex animo detulit. Ingens enim illorum verborum vis eſt, vt reliqua taceam: Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? eóque ipſo mulier plena Spiritu ſancto inexplicabilem matris Dei dignitatem, & ſuam, ſi cum illa conferatur, indignitatem prodidit. Quid ergo mirum, tot ætatum Orthodoxos, quamdiu Sanctorum cultus in Eccleſia viguit, Mariæ quoque cultum peculiariter agnouiſſe, & in illa veneranda tanto egiſſe ſtudioſius, quanto perſuaſum haberent, eminentem cultum illi deberi, quæ inter omnes ad Deum proxime acceſſiſſet, nullóque niſi Deo eſſet inferior, & à Deo ipſo cæteris Sanctis omnibus tum in gratia, tum in gloria & honore præponeretur?

In 3 part. diſtinct. 25 art. 5

Ex conſenſu Scholaſticorum debetur Mariæ, vt matri Dei Hyperdulia.

Mariæ nomē excellentiſſimum reſpectu puræ creaturæ, illíque deberi Hyperduliam

In lib. 1. ſent. diſtinct. 9 q. 3

Lect. 49. in Canonem Miſſæ.

Lib. 4. de fide Orthod. ca. 15

Maria inter omnes Sanctorum ordines primas tenet.

Lucæ 1.

Elizabeth præclarum exemplum tribuit Hiperduliæ, ſeu cultus eminentioris, qui Mariæ debetur.

Ibidem.

Ac multa quidem illuſtriáque extant teſtimo-

nia, quibus ſancti Patres, ac pij maiores noſtri poſteris comprobarunt, quam ſingulari pietatis, aut ſicut ipſi vocarunt, deuotionis affectu Deiparam domi foríſque proſequerentur. Hinc enim tot tantáſque ſolennes ferias inſtituerunt, & inſtitutas quotannis in Mariæ honorem ſolennius celebrauor, ac frequentiore Sacramentorum vſu, maioréque ceremoniarum apparatu condecorarunt. Hinc pueri, ſenes, viri, mulieres de Mariæ vita, morte, gloria, reuerenter ſentire ac loqui, eiúſque nomen ſacrum non ſine capitis vel apertione vel inflectione, in ſacris præſertim concionibus exaudire, ac illud honorifice vſurpare conſueuerunt. Hinc ſalutationem Angelicam, quæ gratam lætámque Mariæ memoriam refricat, ſuis precibus, & quoties dominicam precationem recitarent, ſtudioſè adhibuerunt eandémque ſalutationem cùm ſæpè alias, tum Matutinis & Veſpertinis horis repetere ſunt ſoliti, ſigno etiam campanæ in hoc edito, ſicut alibi diximus, vt omnes quamlibet occupati ac impediti, non ſolum in Mariæ laudatione, ſed etiam in dominicæ incarnationis celebranda memoria piè verſarentur. Hinc tot templa & ſacella Mariæ dicata exædificarũt, magníſque ſumptibus paſſim dotarunt & exornarunt, ne deeſſent videlicet in ſacris ædibus, qui beatam Domini matrem perpetuo prædicarent. Hinc & icones ſanctiſſimæ Virginis ab Angelo ſalutatæ, & matris infantem ſuum parientis, ac Ieſum paruulum geſtantis, rurſúſque ad crucem dominicam aſtantis, & mortuum Filium ſuſcipientis, ac ſepulchro tradentis & demum cum Angelis in cælos proficiſcentis imagines nunquam non in precio habuerunt, illíſque altaria, parietes, domos ſubinde cohoneſtarunt. Hæc enim ad laudabilem Mariæ cultum facere, ſi verus imaginum vſus accedat, & Catholicæ pietatis officio congruere, quantumuis oblatrent & rideant Iconomachi, ex Nicæna Synodo & inſigni Theologo Damaſceno facilè poteſt euinci. Hinc præterea frequenter & fidenter illius implorarunt ſuffragia, quam ſibi tum in vita tùm in morte, vt nullum apud Deum patronum & aduocatum aliũ, Chriſto ſemper excepto, clementem, exorabilem ac efficacem fore non dubitarunt. Hinc, ſi quando per Mariæ inuocationem ſeſe vel ſuos à periculis & calamitatibus mirabiliter à Deo liberatos, aut peculiaribus etiam beneficiis affectos cognoſcerent, grato pectore, quicquid huiuſmodi miraculorum fuit, notare ac prædicare, certíſque Symbolis, tabellis, muneribus vel oblationibus vltrò teſtari, ac poſteritati teſtatum facere voluerũt. Hinc demum plerique ad loca Deiparæ ſacra, religionis ergo ſeſe conferre, ſua vota per illam Deo commendare, & in omni vita tali ſe matri ac Reginæ deuotos præſtare nullo ſeculo intermiſerunt. Quibus de rebus poſtea fuſius diſſeremus, eáque ſpectatæ vetuſtatis producemus exempla, quæ probis & æquis rerum æſtimatoribus ſuffectura eſſe ſperamus.

Veteres Orthodoxos multis argumentis demõſtraſſe cultum Hyperduliæ Mariæ piè, rectéque tribui.

Quanta fuerit veterum pietas circa Angelicam ſalutationem.

Mariæ imagines & icones gratæ fuerunt ſemper antiquitati.

Lib. 4. de fide Orthodoxa cap 17

Maria tum à viuentibus, tũ à morientibus Orthodoxis peculiariter inuocata, & honorata.

Peregrinationes ad honorẽ virginis à veteribus ſæpè ſuſceptæ.

A T Q V E in his omnibus, quæ ad Virginem eiúſque honorem olim facta eſſe, atque nunc etiam à multis fieri Orthodoxis diximus, quoſdam abuſus irrepſiſſe, tanto minus admirandum eſt, quo certius conſtat, in hac tanta vitiatæ naturæ imbecillitate homines, ſiue per imprudentiam, ſiue per malitiam, ſiue per inſaniam ſæpenumero labi atq; hallucinari. Nihil enim tam per ſe bonum, támque

Cur mirandũ non ſit circa Deiparæ cultum abuſus incidere & conrepſiſſe.

A præclarè & ſancte vnquam inſtitutum atque fundatum eſt, quod hominum temeritas ad prauos & peſtilentes, dicam & impios nefarióſque abuſus non conuertat ac rapiat. Eſt enim in procliui maxime mortalibus, vt præcipites ad extrema ferantur, medium autem ægrè attingant, nec auream illam ſeruent mediocritatem. Tum ea eſt Eccleſiæ in huius mundi pelago fluctuantis conditio, vt velut arca Noë, animantia munda & immunda, ac tanquam ſagena, piſces bonos & malos ſuo ambitu complectatur, & velut in eadem domo plures plerunque carnales & paruulos, ſicut Apoſtolus vocat, quàm ſpirituales & perfectos viros alat ac ſeruet. Habuit & Chriſtus domeſticam, nec amplam familiam, in qua diſcipulorum varios, nec leues la-
B pſus vidit ac reprehendit, adeóque inter duodecim Apoſtolos Iudam proditorem, &, ſicut ipſe dixit, diabolum ac perditionis filium ferre coactus eſt. Habuit & Eccleſia primitiua illuſtres Diaconos ſeptem, qui in hunc ordinẽ magno cum delectu fuerant cooptati: nec caueri tamen potuit, quin Nicolaus, qui fœdiſſimè Sectæ nomen dedit, reliquis etiã probatiſſimis collega & ſocius non bonus adiungeretur. Quam multa vero in ſuis Corinthiis carpit? quot nudis illorum & Galatarum vlcera & vulnera detegit Paulus, & ea quidem ætate, qua recens effuſus Chriſti ſanguis in multorum ardebat animis, & optimus puriſſimúſque Eccleſiæ ſtatus ab ipſis Apoſtolicis, non ſine maxima donorum ſpiritualium copia gubernabatur? Verùm in his Eccleſiæ næuis ac imbecillitatibus quid prudentes ac pij
C facere debeant, pulchrè admodum tradidit Auguſtinus, hanc ferè triplicem cautionem iubens adhiberi. Primum, vt certũ habeamus, malos in Eccleſia permixtos bonis vſque in finem ſeculi tẽpúſque iudicij ſemper eſſe manſuros. Deinde, vt cogitemus, pro malis bonos non deſerẽdos, ſed pro bonis malos, in quantum exigit fidei charitatis ratio, tolerandos; id eſt, ſi vel in Eccleſia nullius perfidiæ ſemina ſpargunt, vel fratres ad aliquod malum opus mortifera inuitatione non ducunt. Tertiò, vt nobis perſuaſum habeamus, malos bonis in vnitate Eccleſiæ ac participatione Sacramentorum perſiſtentibus nec illorum factis conſentientibus, nihil obſuturos. Etenim intra Eccleſiam Catholicam, rectè credentem benéque viuentem, ſi peccanti nec conſenſionem præbeat nec fauorem, non poſſe alieno vnquam maculari peccato. Quas cautiones ſiue
D regulas ille multis Scripturæ teſtimoniis comprobat & illuſtrat: nos ea repetere, ne longius ab inſtituto deflectamus, vltro prætermittimus.

Vt igitur propius petamus aduerſarios nobis vehemẽter infeſtos, cũ de abuſib' & ſuperſtitionibus, quę in Marię cultũ irrepſerũt, agitur: ſi ita ſanè, quẽadmodũ vociferãtur, multos hoc ipſo cultu abuſos eſſe perperã. Nihil hoc quidem præiudicat religioni, nihil Eccleſiæ detrahit authoritati, nihil ſinceris Deiparæ cultoribus derogat: ſed quicquid hoc eſt corruptelæ ac vitij, hominũ culpã arguit, & prudẽtem correctionẽ requirit, quam idcirco Tridentina Synodus talibus morbis curandis iubet adhiberi. Quæ autem iſthæc curãdi ratio, vbi morbi per malos Medicos augẽtur, & errores abuſibus adijciũtur, & ad viuum, vt inquiunt, ſalutaria cũ noxiis reſecãtur? Fuerint nonnulli aliquando, qui fictitia miracula Virgini ſacroſanctæ attribuerent: ergóne veris & pro-

In Eccleſia domo bonos maloſque cõmiſceri, & plures malos quã bonos reperiri.

Geneſ. 7

Matth. 15

In familia Chriſti, & Eccleſia primitiua non fuit triticum ſine palea.

1. Corin. 3 & 2.

Phil. 3

Heb. 5

Ioan. 6. & 17

Actor 6

Apocal. 2

1. Cor. 5. 6 & 11 14

Galat. 3. 5 & 6.

Circa Eccleſiæ abuſus ſe nobis offerentes tria obſeruanda ex Auguſtini ſententia.

Lib. de fide & operibus, ca. 5 & lib. de fide ad Petrum cap. 43 & lib. 18 de ciuitate Dei cap. 49.

Mali bonis nihil obſunt in Eccleſia & Sacramentis, ſi boni ſuũ officium faciant.

Abuſus circa cultum Virginis religioni, Eccleſiæ & bonis non præiudicant, & requirunt prudentem correctionem.

Seſſ 25. de reliquiis Sanctorum & ſacris imaginibus.

& probatis miraculis, quæ per Virginem ſæpenumero Deus effecit, ac etiamnum efficit, fides omnis deroganda eſt? Quidam ſacris imaginibus Mariæ plus honoris, quam ipſi Virgini fortaſſe habuerint, & in illarum cultu modum exceſſerint: an propterea imagines è templis exturbandæ ſunt, & hæreſis Fœliciana renouanda eſt? Quæ lex, quæ ratio, aut honeſta conſuetudo poſtulat, vt quod bonis eſt commodum & ſalutare, id propter malos è medio tollatur aut prohibeatur? Sicubi riuuli à fontibus nimium receſſerunt, proximum eſt vt repurgentur, non vt à fontibus præcidantur. Quod in ſanandis morbis, hoc etiam in caſtigandis hominum vitiis valet, vt non facilè ad præciſionem veniatur, ſed paulatim arte & prudentia Medici, curentur ægroti, nullâque fiat membrorum mutilatio citra neceſſitatem. B Rurſus falſę fuerint ſpectrorum quædam apparitiones, & peruerſi homines Mariam ſibi apparuiſſe, & neſcio quæ in mandatis dediſſe finxerint. Quis pius, obſecro, eiuſmodi commentitias, dicam & Satanicas illuſiones excuſet? quis non horreat, ac pœna vltrice dignas cenſeat? Sedenim an ob ſacrilegas huiuſmodi nugas reiiciemus omnia, quę apud graues authores de quibuſdam reuelationibus, ſiue apparitionibus Virginis ita conſcripta ſunt, vt prudentes illis fidem omnino habeant, ac ab aliis habendam eſſe conſtanter affirment? Habeat demum omnis erroris & ſuperſtitionis author & propagator Satan, habeat, inquam, ſuos fanaticos diſcipulos, & ſtultas mulierculas, quibus circa Mariæ cultum interdum illudat, & atra pro candidis perſuadeat, vt illi Mariæ nomine aut honore ad res vaniſſimas abutantur. C Quid tum poſteà? idem in diuino cultu perpetrant, magi, arioli, necromantici: & quotquot diabolicis præſtigiis vacant, qui certè res ſacras horrende profanant, & quod ad Dei cultum pertinet, ad meras ſuperſtitiones, & cultus diabolicos impiiſſime transferunt, vt ſuas tantum expleant cupiditates. An idcirco à ſacris abſtinebimus, aut veteris Eccleſiæ inſtituta vel intercidere, vel exterminari patiemur? Quicquid igitur in Mariæ cultum peccatur, neque ad eius dignitatem obſcurandam, neque ad piorum qui Deiparam rectè colunt, inſtitutum conuellendum, neque ad Eccleſiæ authoritatem labefactandam detorquere fas eſt. Quid vulgò in cultu Diuino accidat, vel pueri norunt, bonique omnes iure deplorant. Quibus enim feriis Sabbatũ eſt ſanctificandum, & colendus adoranduſque Deus D maximè in Spiritu & veritate, iiſdem diebus bona pars hominum ventri, luxui, licentiæ, vt turpiora non dicam, inſeruit, ac laxis velut habenis indulget penitus. An idcirco feriæ omnes abolendæ? non magis profectò quam ob turbam immenſam peccantium, Dei præcepta relinquenda, vel propter Hæreticos, Scripturæ ſacræ theſaurus nobis negligendus eſt. Quis pietatis amans ægrè ferat, imò quis nõ deſideret, communes Chriſtianitatis mores proſligari, & quæ luxata vel diſiecta ſunt in religione ac moribus, ad eam normam, quæ à Concilij Tridentini Patribus ſapientiſſime inuenta atque propoſita fuit, tandem aliquando conformari? Res tota primum à Dei gratia, deinde ab ipſo vel reformatore, vel correctore potiſſimum pendet: hunc talem optare licet qualem Plato, ſi ſacris profana miſcenda ſunt, olim in ſua Republica requiſiuit, vtpotè ſapientem, amicum & conſtantem. Sapientem quidem, vt quid & A quouſque carpat, nouerit: amicum, vt errantis ſalutem quærere appareat: conſtantem demum & audacem, ne metu aut puſillanimitate hoc ſanctum opus prætermittat. Sedenim qualem ab aduerſarijs emẽdationem expectemus, qui nullam correctionis aut reformationis legem ſibi præſcribi patiuntur, quique non ſapientiam, ſed faſtum & furorem: non charitatem, ſed iram & odium, non conſtantiam & fortitudinem, ſed contumaciam & peruicatiam ad morbos Eccleſiæ curandos ſine omni arte & ordine adferunt: & quibus demum impuris impura, nigris nigra, impiis impia apparent omnia, quæ circa Mariæ cultum vel ætas recentior, vel religioſa vetuſtas obſcurauit.

Aduerſarij ve ſat imprudentes Medici, non tenent rationem curandi abuſus circa cultũ Virginis, idque per exempla declaratur.

Non ſolum in Maria, ſed etiam in Diuino cultu à malis impie peccatur.

Diebus feſtis abuſus vulgi eſſe maximos & frequentiſſimos in diuino cultu, nec idcirco ferias abolere oportere.

Chriſtianiſmi correctorem qualẽ deſiderare conueniat, nullamque ſpem bonæ correctionis ab aduerſariis expectandam eſſe.

In Georgia.

FATEMVR nos, vt dictum eſt, in Mariæ cultum B corruptelas potuiſſe ac poſſe irrepere, & maiorem in modum optamus, Eccleſiæ paſtores hic ſedulo aduigilare, nullumque dare locum Satanæ, cuius hoc munus ſemper propriũ fuit, vt cum dormiunt homines, Dominico tritico infelix lolium inſpergat, ac ſalutarem vſum bonarum rerum aut tollat, aut impediat, vel ſaltem aliqua ex parte infrugiferum reddat. Ad quam rem partim hæreticorum, partim fanaticorum, partim pſeudocatholicorũ opera libenter vti ſolet, ſicut in Mariano quoq; cultu videre eſt. Hunc enim Hęretici à Satana ſubmiſſi hoſtiliter inſectantur, & vbicunque poſſunt, velut furiis quibuſdam agitati oppugnant, ſubſannant, abrogant. Tum inſana quædam capita ſic à Satana dementantur, vt pro vero cultu ſuperſtitiones & idolomanias amplectantur, neque vllam vel Mariæ vel Dei rationẽ debitam ſeruent. C Quales profectò fuere Collyridiani, in Mariæ cultu olim iam præpoſtere pij, imò turpiter ſuperſtitioſi, vt inſulſas mulierculas ad Mariæ ſacrificandum ſicut paulo poſt dicemus, impellerent atque permouerent. Eiuſdem claſſis fuit germanus ille armentarius, qui centum ab hinc annis nouum ſe Prophetam vulgo iactauit, ſibique Deiparam apparuiſſe affirmauit, ac eius loco mandauit populo, ne poſthac tributa & vectigalia Principibus penderent, neue vel Epiſcoporum vel Sacerdotum dicto parerent, nec decimas etiam vel penſiones annuas perſoluerent. Quis verò non videat, hãc nouam & peſtilentem eſſe doctrinam, quæ ſuum authorem & ſeditioſum Doctorem facilè prodat, ac fallacem Pſeudoprophetam oſtendat? Nõ à Virgine ſacroſancta, ſed a maledicto Satana miſſus ille diu latere non potuit, quoniam ex noxiis fructibus D arbor non bona & exciſione digna ſine negotio agnoſcebatur. Et auſus eſt tamen impoſtor, vt falſæ doctrinæ fucum prætexeret, Mariæ nomen ac honorẽ publicè oſtẽtare. Iam verò quam multos Pſeudocatholicos videas, qui per ſummam incuriã, fœdámque negligentiam de Mariæ cultu nec curent, nec cogitent, ita profanis rebus ac negotiis dediti, vt vix toto anno ad Dei matrem prædicandam aut venerandam mentes terrenas attollant?

Matth. 13.

Quomodo dæmon Mariæ cultũ pertinax hominum opera vel tollat, vel impediat hoc ſeculo.

De ſuperſtitione Collyridianorum in Mariæ cultu.

De Germano quodam Pſeudopropheta ſeditioſo, qui ſe a Maria miſſum eſſe ſimulauit.

Matth. 7.

REDEO ad Nouatores, qui in hoc argumento tractando multis ſanè modis impingunt: pręſertim Petrus Vergerius ad omnem ferè maledicentiã natus Apoſtata, & author ignotus (Caluinum, aut Viretum, vel Gallum alium è Sacramẽtariis eſſe ſuſpicor) qui cum de Miſſę anatomia multa valdè pudenda ſcriberet, ne ſuum quidem nomen prę pudore auſus eſt aſcribere. His Caſparũ Goliuurum Germanum, eiuſdem farinæ ſcriptorem, alioſque plures

Qui Mariæ cultũ noſtro ſeculo virulẽtiſſime oppugnarint.

Nouatores adiungo, qui ad Marianum cultum om- A
In libro ext.
nem extinguendum quaſi conſpirant, & arma funeſta ſibi mutuò præbent. Vt autem hoc immane bellum belli homines expediant, ita & odio veteris Eccleſiæ inflammati, omniſque candoris, reuerentiæ & honeſtatis obliti, ſe totos ad ſcurrile & hiſtrionicum ſcribendi genus ita conuertunt, vt nullam veritatis ac humanitatis rationem habere videantur. Primum
Qualem ſcribendi morẽ obſeruent, & quomodo peccent, qui Mariæ cultum oppugnant maximè.
enim vitia quorũdam veterum tam acerbe perſtringunt, tam tragice & contumelioſe proponunt & inculcant, vt nihil ſupra: veris falſa permiſcent, ad vulgi odium & inuidiam torquent omnia, & à ſplendidis mendaciis non abſtinent, vt dignum habeat ſcilicet, patella operculum. Peccant in eo etiam, quòd eudem veluti pede metiuntur, quæcũque noſtri maiores, & ſcriptores primum recentiores, deinde ve- B tuſtiores, etiam de mirandis rebus cum Mariæ cultu coniunctis in medium adferunt. Hæc enim omnia præclari illi Cenſores, mera Monachorum ſomnia
Sine omni iudicio & ratione rẽſeri, quæ ſcripta extant paſſim de reb. circa Mariæ cultum mirabiliter geſtis.
& putida mendacia videri volunt, & licenter appellant: in his vanitatem horrendam & impietatem, adeoque blaſphemiam deteſtãdam nobis & Eccleſiæ impudenter exprobrant. Quis verò ſtupor, quis furor eſt, de rebus tam variis, incognitis, remotis idem ferre iudicium, & alios omnes, quibus rectius de veritate conſtet, magno damnare ſupercilio, & demũ eodem modo probatas & improbatas, veras & dubias vel ſuſpectas hiſtorias diiudicare, nullumq; ha-
Lucæ 6.
bere delectum in his, quæ vel legas vel audias circa Deiparæ cultum tot retroactis ſeculis accidiſſe? Nõ requirit ſanè hanc fidem Eccleſia, vt quæ hiſce de
1. Tim. 1
rebus dicuntur & ſcribuntur, ea ſine delectu nobis C certò perſuadeamus, ſed piis & prudentibus poteſtatem facit iudicandi, vt authores alios aliis præferant, & his potius, quam illis hiſtoriis aſtipulentur. Requirit autem in Euangelio Chriſtus, vt alios nõ temerè iudicemus, neque condemnemus, ac ne verbulo quidem vnum ex minimis offendamus: nimi-
Aduerſarios charitatis & prudẽtię Chriſtianæ expertes iudicare de his, quæ circa cultum Virginis Deus operatur, & veteres tradunt.
rum ad charitatem, veluti ſcopum & finem Diuinæ legis, omnia, quoad eius fieri queat, referentes. Quæ autem iſthæc eſt charitas Chriſtiana, Orthodoxis per tot retroacta ſecula de cultu Virginis piè ſentientibus, planéque conſpirantibus obtrectare, maledicere, inſultare? Quæ prudentia, tam multos ad eiuſdem Virginis inuocationem, ſummi Dei potẽtiam ac benignitatem prædicantes, imò & experientes irridere, ac alios itidem de Mariæ cultoribus mirabilia teſtantes, quantumuis probati & illuſtres vi- D deantur authores, non alio habere loco, niſi quod mera ſomnia, putida mendacia, & horrendam vanitatem, ſuperſtitionem, impietatem, blaſphemiãque, ſicut nouis Cenſoribus libet dicere, in vulgus
Aduerſarios inexcuſabiles iamque ante damnatos eſſe ab Eccleſia, ſi pergãt de cultu Mariæ tam male iudicare & ſcribere.
efferant atque profundant? Hanc nos intollerabilem & fœdam, nullóque modo Chriſtianam eſſę cenſuram pronunciamus, eámque meritò ad tales authores relegamus, qui vt Marię ac ſimul Sanctorum omnium cultum impiè abrogent atque tollãt, veteri Euſtachianorum & Iconomachorum hæreſi palàm patrocinantur, quibus idcirco Nicæna Synodus ſecunda, & vniuerſa Eccleſia, perpetuum dixit anathema. Ac nos quidem de Marię miraculis aliiſque rebus annexis poſteà enucleatius, ſi Dominus fauerit, diſſeremus.

Alia Nouatorum cauillatio, quod in Mariæ cultu Ethnicos imitentur.
A T iterum cauillantur, multa in Mariæ cultum irrepſiſſe, quæ ortum habeant ex Ethniciſmo, noſque cum idololatris paria facere, qui ſuas Deas, ea- A rumque imagines publicè venerantur, iiſque tẽpla, imagines & neſcio quæ alia conſtituunt. Responde-
tentur, & cum illis idololatriam exerceamus, quid que ſit hac in parte Catholico reſpondendum.
mus, nobis Mariam honorantibus falſo impingi teriam notam idololatriæ, vt anteà probatum eſt: & Mariam à Catholicis inter Deas collocari, mera calumnia eſt mentientium aduerſariorum: vnde nec eidem ſacrificia, nec hoſtias, nec libamina offerimus aut nuncupamus. Erantque Ethnicorum ſacra, vt Auguſtinus meminit, inhoneſta, vaniſſima, & plena furoris: vt quum ſacrificarẽt, non dicam vbi & quomodo, Veneri & Floræ meretricibus, aut Veſtæ, cui Phœnices de proſtitutione filiarum, antequam nuptui eas traderent, dona quædam turpiſſimè offere-
Quomodo ſuas Deas & Deos Ethnici coluerint.
bant. Ac veriſſime de Græcis ſiue Ethnicis narrat Leontius, quod tales ſibi Deos conſtituerint, tem- B pláque dicarint, qui partim adulteri, partim homicidæ, partim impuri & ſceleſti vixerant, ac eorum tamẽ idola cum illis ipſis Deos fecerint. Nos Mariam
Li. Quæ. veteris ac noui teſtamenti, q. 114. & lib. 11. de ciuit. Dei cap 10. In apolog. pro Chriſtianis contra Iudæos. Vide in Concilio Niceno Actio. 4
vt benedictam à Deo, mulierum omnium principẽ, Chriſtique Domini matrem ſanctiſſimam cum eo ipſo regnantem colimus, atque vt eius orationibus apud Deum iuuemur, petimus. Id quod nullam habet ſpeciem idololatriæ, ſed ad honorem illum pertinet, qui perſonæ tam excellenti competit, & Diuinæ quoque gratiæ eſt commendatio. Præclarè igitur dixit, qui cum Iconomachis plurimum decertauit, Germanus Patriarcha Hieroſolymitanus, Chriſtianis non eſſe nomen aliud, quam Chriſti in hominibus datum, per quod ſaluari queant & ſperent: qui tamen Mariam ac eius imaginem cum fructu
Chriſtiani Mariam lõge aliter, quam ſuas Deas Ethnici venerãtur, immunes ab omni nota idololatrię.
ſalutem (nimirum benè affecti erga ancillam & ma- C trẽ Domini) verè & præſentiſſime pro humano genere intercedentem, ac materno cũ affectu pro nobis ea dona diuina poſcentem ab vnigenito Filio Dei, quæ ipſe cum Patre & Spiritu ſancto diſpenſat atque largitur.

In epiſt. ad Ioannem Epiſcopum Synadon. Actio. 4
I A M verò Mariæ imaginem longè ſecus, quam Ethnici ſua colunt idola, veneramur, à quibus ipſæ ſtatuæ ſecundum artificum vanitatem effictæ, non tam vt ſigna proponebãtur, quam pro Diis immortalibus adorabantur: præſertim cum crederent, eiſ-
Imaginẽ Virginis aliter colimus quam Ethnici ſua ſimulachra, Lege diuina prohibita.
dem ſtatuis ſiue ſimulachris, quę magicis artibus cõſecrabantur Spiritum & animam rationalem ineſſe, vt idcirco ab eis reſponſa tanquam oracula peterẽt acciperentque. Sed hos impios cultus vox diuina redarguit: Omnes Dij gentium, dæmonia: ſiue vt Hieronymus ex Hebræo vertit: Omnes Dij gentiũ, ſculptilia: nimirum propter dæmones in ſculptili- D bus velut habitantes, ac ſtultis idolorum cultoribus
Pſal 95.
reſponſa digna ferentes. Præterea etſi Diuinum prę-ceptum extat, quo imago Dei alieni, ſiue cuiuſuis idoli, vt ad colendi vel adorandi vſum adhibeatur, omnino interdicitur, nihil hoc tamen ad Mariæ &
Exod. 20
Sanctorum imagines in templis Chriſtianis damnandas pertinet, non magis profectò, quam Iudæos
Non omnes imagines Deus prohibuit Iſraelitis.
peccati reos facere conuenit, quod imagines Cherubim, à quibus propitiatoriũ obumbrabatur, & in templo ſuo ſculptilia ærea, variaſque animantium imagines fuſiles olim retinuerunt. Vetus autem &
Exod. 21 Hebræo. 9 3. Reg. 6
Chriſtianus ſacrarum imaginum vſus, quem inde ab Apoſtolis, veluti per manus traditum accepimus, ex illo veteris Eccleſiæ Canone intelligi poteſt: Ve-
De vero vſu ſacrarum imaginum.
nerabiles imagines Chriſtiani non Deos appellant, nec inſeruiunt eis vt Diis, nec ſpem ſalutis ponunt in ipſis, nec ab eis expectant futurum iudicium, ſed
De cõſecrat. diſtinct. 3
ad memoriam & recordationem primitiuorum veneran-

venerantur eas & adorant.] De hac autem ſpecie adorationis Capite proximo diſſeremus.

An rectè dicamur ab Ethnicis accepiſſe, vel ad eorum imitationem facere, ſi quid in cultu cum illis commune ſeruamus.

CÆTERVM infirma & inepta eſt argumentandi ratio, qua noſtri aduerſarij ſæpè vtuntur, & hoc modo colligunt: In Mariæ cultu ea ſeſe offerunt, quæ Ethnici iam olim in vſu habuere, cum ſoliti eſſent ſuos Deos templis, imaginibus & ritibus quibuſdam externis publice venerari: igitur quod Mariæ faciunt Catholici, initium ab Ethnicis ducit, ac Ethnicus haberi cultus meretur: Fatemur ſanè, multa nobis ſecundum aliquam duntaxat analogiam in ſacro cultu cum Ethnicis eſſe communia, vt quod templa, altaria, ſacrificia, imagines, ſacrorum antiſtites & miniſtros ſiue Sacerdotes habemus. Prætereà ſi de rebus domeſticis agendum eſt, Chriſtiani cum Ethnicis communem ſibi habent conſuetudinem cibi potuſque ſumendi, lauandi, induendi, cantandi, diſcendi, laborandi, negotiādi. Ergóne quicquid huius eſt generis, ſiue in ſacris, ſiue in politicis, ab Ethnicis acceptum, & ab eis authoribus ad Chriſtianos deriuatum eſſe dicemus? Iactant quidem Ethnici, priorem legem ſibi, poſteriorem Chriſtianis eſſe traditam: ſed [a] Auguſtinus legem à Chriſtianis multo potius, quam à Paganis acceptam eſſe teſtatur. Et [b] Lactantius clariſſime dixit: Errant qui Deorum cultus ab exordio rerum fuiſſe contendunt & priorem fuiſſe gentilitatem, quam Dei religionem, quam putant poſteritus inuentam: quia fontem atque originem veritatis ignorant.] Tum ex [c] Iuſtino Martyre & [d] Euſebio Cæſarienſe fit euidens, non apud Ethnicos, ſed Hebræos, omnium gentium antiquiſſimos, rei Chriſtianæ fuiſſe primordia: Moyſen verò, primum religionis noſtræ Magiſtrum ac Doctorem, primumque Legiſlatorē, ante repertas gentium literas, ex Dei voluntate conſcripſiſſe, ac ſuis Hebræis tradidiſſe typos & adumbrationes diuini cultus, rerumque ſacrarum, quæ ad Chriſtianos poſteà tranſmiſſæ ſunt, & in Eccleſia retinentur. Rectè igitur à Tertulliano dictum eſt, Numæ Pompilij ſuperſtitiones, aliaque Ethnicorū, ſacra vota, piacula iam olim, & deinde Hæreticorū Sacramenta ritusque Eccleſiaſticos ita inſtitui & celebrari, vt manifeſte diabolus & in illis morem Iudaicæ Synagogæ, & in his Eccleſiæ Catholicæ conſuetudinem æmuletur. Quod ſi non tam cultum ipſum, quam cultorum animos inſpicimus, vt certè imprimis neceſſe eſt, inter Ethnicos & Chriſtianos plurimum intereſſe conſtat, quicquid hi demum, ſiue in Dei, ſiue in Sanctorum cultu agere videantur. Sed Auguſtini verba ſubiiciam, vt totus locus, qui Chriſtianum cultum ob Ethnicorum imitationem ſuſpectum facit, rectius illuſtretur. [e] Etſi, inquit, vſus quarundam rerum ſimilis videtur nobis eſſe cum gentibus, longè tamen aliter his rebus vtitur, qui ad alium finem vſum earum refert, & aliter ex bis Deo gratias agit, de quo praua & falſa non credit.] Atque hæc ſcribens contra Fauſtum, ſuo illo Manichæorum Principem dimicat, cui Catholicos improbè calumnianti, quod de moribus gentium ſibi tam multa ſumerent ac vſurparent, hoc rurſus opponit. Cùm [f] iuſtus ex fide viuat, finiſque præcepti [g] ſit charitas de corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta, maneantque ad confirmandam vitam fidelium tria hæc. Fides, Spes, Charitas: vnde fieri poteſt, vt pares cum aliquo mores habeat, qui hæc tria cum illo paria non habet? Qui enim aliud credit, aliud ſperat, aliud amat, neceſſe eſt vt aliter viuat.] Ex eodem veluti fundamento idem ſolide probat, neque Patrum priſcorum ſacrificia ob id reprehendenda, quia ſint & ſacrificia Gentium, neque virginitatem ſanctimonialium, quod veſtales quoque Virgines Ethnicis extiterint à virorum cōcubitu alienæ. Tū Leontius illuſtris in Cypro Epiſcopus, qui ſub Mauritio Cæſare floruit, quod in rem præſentem maximè facit, inter Ethnicorū & Chriſtianorum imagines hoc exemplo pulchrè diſtinguit: Quemadmodum in Babylone Iſraelitæ organa & cytharam & alia quædam, quemadmodum ipſi Babylonij, habebant, & illi quidem ad laudē Dei, hi verò in miniſterium Dæmonum: ſic & de imaginibus gentilium & Chriſtianorum cenſendum eſt. Siquidem gentes ad cultum Diaboli, nos verò ad gloriam & recordationem Dei illa ſeruamus.] Ac iterum: Idola quidem ad gloriam Diaboli fabricata ſunt & eius memoriam: imagines verò ad gloriam Chriſti, Apoſtolorum, Martyrum, ac Sanctorum eius inducta ſunt.] His conſonat planè Damaſcenus: Diuina, inquit, Scriptura accuſat adorātes ſculptilia, ac etiam ſacrificantes Dæmonibus. Sacrificabant autem Græci: ſacrificabant & Iudæi, ſed Græci Dæmonibus, Iudæi verò Deo] vt cætera prætermittam.

VALEAT ergo Philippi vel ſomnium, vel mendacium: Sanctorum nempè inuocationem & imaginum cultum à Catholicis ita exerceri, vt non differant ab Ethnicis moribus. Etenim ea quæ in Mariæ, ſicut & Sāctorum honorem & cultum facit Eccleſia, ſuam originem ab Ethnicis ſumere, vel ad eorum imitationem aſſumpta, introducta, recepta eſſe, aut etiamnum vſurpari, nullus vnquam probauerit. Veram tamen huius inſtitutionis & obſeruationis cauſam, quod ad Sanctorum cultum & ſacras imagines aſſeruandas attinet, Damaſcenus in hunc modum aſſignat: Nunc ex quo tempore Diuinitas noſtræ ſe naturæ, inenarrabili vnione attemperauit, perinde ac viuificum & ſalutare pharmacum, natura generis humani glorioſior effecta eſt, & veluti rudimentis quibuſdam reformata eſt, & tranſlata ad incorruptionem. Hanc ob rem Sanctorum mors feſtiuiter celebratur, & ſacræ ædes eriguntur illorum nomenclaturis inſignitæ, & imagines depinguntur.] Quod verò ſacræ imagines non ſolum ex Eccleſiæ traditione, conſuetudine & authoritate, ſed etiam ſecundum Scripturas ſanctas laudabiliter fiant, ac merito reuerenter à nobis habeantur, vt cæteros omittam ſcriptores Catholicos, præclarus Theologus, quem Romæ cognouimus, Nicolaus Sanderus Anglus luculenter euicit. Nos verò ad reliqua Mariomaſtigum ſpicula tum excipienda, tum confringenda intrepidi, ipſa cauſæ bonitate confiſi, in IESV nomine procedamus.

a Lib. Quæſt. veteris & noui Teſtamenti quæſt. 114.
b Libr. 2. de Origine erroris c. 15.
c In orat. Parænetica ad Gentes.
d Lib. 1. Eccleſ. hiſtor. cap. 2.

Chriſtiani à Iudæis lege diuina inſtituti, non ab Ethnicis pleraque ad cultum Dei externum ſpectātia acceperūt.

Libr. de præſcrip. Hæreticorum.

Intentio colentium Chriſtianorum, inprimis ſpectanda eſt, per quam ab Ethnicis cultoribus maximè diſcernuntur.

e Lib. contra Fauſtum Manichæum c. 2.

f Rom. 1
g 1 Tim. 1

Eodem li. c. 21. & 22.

Sacrificia & virginitas Chriſtianorum nō reprehendenda, quia ſacrificia & virgines ſeruant Ethnici.

Alia eſt intentio Ethnicorum quā Chriſtianorum circa vſum imaginum.

In Synodo Nicæna 2. actio 4. Et li. 3. Damaſc. in Apolog.

Lib. 4 de fide Orthodoxa cap. 17

In locis Communib. circa expoſitionem primi præcepti.

Quare vſus ſacrarum imaginū in Eccleſia retineatur.

Lib. 2. Apolog. & lib. 4 de fide Orthodoxa c. 17.

Lib. de typica & honoraria ſacrarum imaginum adoratione.

CAPVT DECIMVM SEXTVM.

Epiphanij diſputationem aduerſus Collyridianos Catholicis temerè obiici: velut in ea reprehendatur vſitatus in Eccleſia cultus Virginis, moſque in Mariæ memoriam ſacrificandi, & eandem Virginem inuocandi. Tum de multiplici ſignificatione adorationis, quæ Deo, Mariæ & pluribus aliis tribuitur.

Teſtimonia nonatorū de Epiphanio cōtra cultum Virginis ita differente, vt ſimul Catholicos perſtringere videatur.

INTER omnes Veteres voos ſe mihi offert Epiphanius, quem nuuæ religionis Doctores, vbi aduerſus Mariæ cultum diſputant, à ſe ſtare maximè gloriantur, & Catholicis oppido quá inſolenter opponūt. Facit hoc Ioannes Bugenhagius Pomeranus, quum Ionam Prophetam interpretatur: facit & [a] Iacobus Heerbrandus ex eodem fonte nobis Mariæ cultum exprobrans, in quo Collyridianorum hæreſin ab Epiphanio damnatam imitemur: Facit copioſius etiam [b] Marbachius, & poſt illum [c] Chemnicius, vt prætercam Centuriatores. Tum Nicolaus Gallaſius, qui non ita pridem ſuis ſcholiis [d] Irenæum contaminauit, hoc nobis gloriabundus obiicit: *Qui de ſuperſtitioſo Virginis Mariæ cultu iam olim* B *damnato nonnulla notione digna videre volet, legat Epiphanium contra Collyridianos.* Æquè mordet Nicolaus Selneccerus, ac velut legem populis daret: *Inuocatio Mariæ eſt Idololatrica*, inquit, *& vetus error, qua de re Epiphanius contra Antidicomarianitas & Collyridianos grauiter diſſerit.* Quoniam verò longum eſt, ſingulorum verba referre, qui ſuum ab Epiphanio ſuffragium non tam petunt quam rapiunt, ſat mihi fore videtur, ſi vnum pro multis aduerſariis, & Magiſtrū pro diſcipulis, eumque Germanorum, vt ipſi vocant, Mercurium, hoc eſt Philippum Melanchthonem hic loquentem inducam. Scribit ille in hunc modū: *Narrat Epiphanius ſua ætate mulieres in Syria ſtatuam* C *Mariæ circumtuliſſe, & ei liba, & neſcio quas res alias obtuliſſe. Hunc morem inter hæreſes recenſet, & oppreſſum eſſe, inquit, diligentia & authoritate Epiſcoporum: quod imitatio eſſet Ethnici furoris. Nunc magna pietas ducitur inuocare Mariam, donaria liberaliter cumulare.* Tum in alio libro: *Epiphanius ſcribit, mulieres quaſdam inuocantes Virginem Mariam ſolitas circumferre illius ſtatuam. Hoc totum negotium damnat, & vocat idololatricum opus.*

a In diſputatione de Hæreticis ſiniſtre puniendis.
b In libr. de miraculis, contra Eiſengreniam.
c In examine Concilij Tridentini de inuocat. Sanctor.
d In 5. libr. Irenæi.
e In expoſi. Euang. de feſto Annunciat. Mariæ. In reſponſ. contra Clerū Colonienſem.

Verba Philippi de ſententia Epiphanij.

Lib. de Eccleſia.

FVIT autem Epiphanius, in quo aduerſarij magnam victoriæ fiduciam ponunt, author profectò grauis, & Doctor inſignis, ac de Eccleſia præclarè meritus Cypri Salaminæ Epiſcopus, ob quinq; linguarum peritiam πεντάγλωττος à Hieronymo dictus, multumque laudatus, ac idem tum viuus, tum D mortuus præclaris claruit miraculis, qui demū ſuorum Cypriotum murus atque propugnaculum à Polybio appellatur. Ac tanto turpius faciunt, maioreque ſe crimine obligant Nouatores, quod eundē Epiphanium ab ipſis quoque commendatum, & in Panario benè ſcribentem, malè accipiunt, eiuſque verba tam nequiter corrumpunt, vt ex Catholico fermè Hæreticum facere videantur. Quod vt paulo fiat euidentius, de ſtatu cauſæ, in quo velut cardine diſputatio Epiphanij tota verſatur, ex quo pendent A cætera, primum nobis ac neceſſario dicendum eſt. Agit ille non tam contra Collyridianos, vnde Auguſtinus in Hæreticorum Catalogo illos prætermiſiſſe videtur, quam aduerſus mulieres non in Syria, vt fingit Melanchthō, ſed in Arabia morātes, adeóque veſanas & impias, vt ſimul congregatæ, nouum & inauditum Mariæ cultum inueherent, eamq; Dei loco ſibi colendam ac adorandam publicè proponerent, ac eidem ſimul contra omnem Eccleſiæ morem ſacrificarēt, nouos interim ritus, noua ſacra introducentes atque celebrantes. Etenim conſtituto anni die, vt etiam indicat Damaſcenus, currum quédam, ſiue ſellam quadratam ornabant, & expāſo ſuper eam linteo per dies aliquot panē ſeu collyridē quandā proponebant, remque totam in Mariæ ceu Deæ nomen ſacrificando peragebant, ac eodē pane B omnes participabant. Melanchthon autē non ſine fraude & calumniādi ſtudio fabulatur, ac de ſuo affingit, quod in Epiphanio nuſquam legimus, Mariæ ſtatuā ab hiſce mulierculis circumlatā, & liba neſcio quæ, aliaq; donaria oblata illi fuiſſe. Interpres Damaſceni κολλυρίδα tortā panis Latinè vertit, vnde nomē ipſum Collyridianorū deductum eſt. Et probabiliter aſſerunt Centuriatores, Collyridianos à placentis tortilibus, quas Græci Collyridas vocant, hic appellari: qui ſub linteo panes κολλυρίδας depromentes, in nomen Mariæ obtulerint, ac penes mulieres hanc hæreſim maximè conſtitiſſe. Epiphanij verba non ſunt obſcura. Quædam mulieres, inquit, illic in Arabia à partibus Thraciæ hanc vanitatem inuexerunt, vt in nomen ſemper Virginis C Collyridem quandam ſacrificent, & ſimul congregentur.] Quæ cerne tum ad fictitiam ſtatuam, tum ad donaria vel munera illis oblata nihil faciūt, Melanchthone licet ad Catholicorum inuidiam Epiphanij authoritatem detorquente: quaſi is morem piorum carpat, qui in Mariæ honorem ſponte quædam facere, promittere, dedicare aut offerre conſueuerunt. Eam verò conſuetudinem nec recentem, nec culpabilem eſſe tum [a] Prudentius, tùm [b] Theodoretus memoriæ prodidit, quùm vterque teſtetur, ſui ſeculi Chriſtianos in Sanctorum templis, quæ frequenter & reuerenter adibant, varia obtuliſſe munera, & vota iam antè nuncupata perſoluiſſe, ſuámque erga Sanctos obſeruantiam, & poſt D accepta beneficia, grati animi ſignificationem donis publicè ſuſpenſis edidiſſe. Vbi hoc etiam addit Theodoretus: Gratiſſime accipit eorum Dominus, qualiacunque ſunt dona: nec exigua, nec vilia dedignatur, quippè qui ea proferentis facultate metitur.] Synodus verò Gangrenſis noſtros aduerſarios non minus, quā Eunomianos percutit, cum ambę partes in eo conſpirent, vt Sanctorum Baſilicas & pios ad illas libenter proficiſcentes, ſuáque munera ibidem offerentes, ſuperbè

Magnum virū Epiphanium fuiſſe, cuius teſtimonio abutantur Nouatores.

In Apolog. aduerſus Ruffinum. Et in Catalogo ſcriptorum Eccleſ.
In epiſto. ad Sabinum.

Hæreſ. 78 contra Antidicomarianitas. Et hæreſ. 79 contra Collyridianos.

De ſtatu cauſæ, quam agit & vrget Epiphanius maximè mulieres damnans.

In lib. de hæreſib.

De cæremoniis mulierculā in cultu Virginis olim obſeruatarū. Melanchthon affingit Epiphanio de ſtatua, libis & donariis Mariæ oblatis. Vnde dicti ſint Collyridiani.

Cont. 4. c. 5

Hæreſ. 78 Contra Antidicomarianitas.

a In hymno de ſanctis Martyribus Calagurritanis, & de Martyre Eulalia.
b Libr. 8. de curandis affectionib. Cap. 10

Vetus mos eſt Chriſtianorū Sanctis vota facere, & in eorum honorem offerre munera & oblationes.

plebe contemnant. Sic enim habet Synodi Canon: Si quis per ſuperbiam, tanquam perfectum ſe exiſtimans, conuentus qui per loca & Baſilicas ſanctorum Martyrum fiunt, vel accuſauerit, vel etiã oblationes, quæ ibidem celebrantur; ſpernẽdas eſſe crediderit, memoriaſque Sanctorum contemnendas, anathema ſit.]

Cap. 20.

Catholici ab Heerbrando iniquè taxari quod Mariæ vota faciant, & promiſſa præſtent.

CÆTERVM venerandam antiquitatẽ aut ignorat, aut irridet Heerbrandus, Catholicos idcirco ſugillans, quod in pleriſque templis, præſertim Mariæ dicatis, vota illi faciant, & oblata ex voto donaria, quæ & anathemata dicuntur, publicè ſuſpenſa relinquant. Vnde porrò ille hoc modo argumentatur: *Catholici vota B. Virgini faciunt: ſed hæc ſoli Deo debentur, quare vouendo peccant, quia honorem Diuinum in Mariam transferunt.* Quæ ſane collectio ex meræ inſcitiæ fundamento petita videtur, quum inſulſus cauillator non intelligit, quam latè voti nomen vſurpari poſſit, atq; à doctis etiam vſurpetur. Primum enim & propriè votum accipitur pro actu religionis, qui promiſſionem ſoli Deo factam continet, eſtque honoris diuini ſiue exiſtimationis eius, quam de excellentia Dei concipere par eſt, quædam proteſtatio. Atque hoc modo Mariæ aut Sanctis aliis vota non faciunt Catholici, nec facere quiſquam debet. Deinde voti nomen licet extendere latius: quemadmodum veteribus eſt perquam vſitatum, vt promiſſionem omnem, quæ vel Mariæ, vel Sanctis aliis præſtanti charitate cum Deo coniunctis fieri poteſt, cõplectatur, eſtque actus non religionis propriè, ſed ſingularis erga illos obſeruantiæ: nec votum propriè dictum, tametſi veri voti materia eſſe poſſit, ſi quis nempè voueat Deo, ſe id quod Virgini promiſit, omnino eſſe præſtiturum. In quem ſenſum Thomas expreſſe notauit, votum quo quis aliquid Sanctis vouet, materialiter ſub votum cadere, ſicut in Scholis loquuntur. Iam ſi voti nomen hoc modo accipiamus, nihil vetat, quo minus Mariæ & Sanctis aliis vota faciant Orthodoxi. Ita enim honorem ſoli Deo debitum neque in Mariam, neque in Sanctos transferunt, ſed qui illis ob mirificam cum Deo cõiunctionem competit, piè largiuntur. Hæc non animaduertit, aut fallaciter certè diſſimulat Heerbrandus, cum more ſuo garrit, vt habeat quod in Catholicis mordeat atque calumnietur.

In diſputatione, an Hæretici ſint puniendi.

Voti nomen bifariam accipi, propriè & minus propriè.

Quod Mariæ & Sanctis promittitur, votũ nõ eſt propriè, ſed materialiter.

In 2. 2. quæſt. 88. art. 5.

Magnam Epiphanio fuiſſe curam has ce mulierculas & earum cultum reprehendendi.

VT autem de Epiphanio dicere pergamus, is fidi & vigilantis Epiſcopi officio ſatisfacturus, componendis in religione diſſidiis, quæ populares animos illo ſeculo diſtrahebant, operam omnem ſibi adhibendam putauit. Quare cum nouum & inauditum, ac æquè peſtilens quarundam mulierum inſtitutum eſſe cerneret, quæ ſacris ſeſe immiſcere non vererẽtur, audacter ſe illis oppoſuit, atq; vti par erat, ſtultum illarum errorem iuſta diſputatione perſtrinxit. Quarum mulierum ſtudium, vt ipſe meminit & repetit ſæpè, fuit nefarium & blaſphemum negotium, hæreſis ridicula & ludibrij plena, anicularum fabula, res impia & nefanda: denique totum opus diabolicum, ex inſanis mulierculis pendens, quæ doctrinam Dæmoniorum ſequerentur. Accedit, quod recens, fœdus & infamis hic cultus tanto magis eius temporis Eccleſiam dedecorabat, quo plures Ethnicorum reliquiæ paſſim adhuc in multis hærebant, & quo grauius exemplum ipſum infirmos credentium animos poterat offendere, cultumque diuinũ labefactare: præſertim ſi harum mulierculärum er-

A ror Ethnicus, aut furor potius diabolicus longius ſerperet, neque in ipſo velut limine opprimeretur. Iam verò quod ad Mariæ cauſam attinet, duo ſunt præcipua capita, quæ in ſua diſputatione aduerſus Arabicas & fanaticas iſtas mulieres vrget Epiphanius: alterum, Mariam non eſſe loco numinis adorandam: alterum, à mulieribus non eſſe illi ſacrificãdum. In vtroque capite nobis Catholicis bellè cum Epiphanio conuenit, & communem cum illo confeſſionem in hunc vſque diem retinemus, vt aduerſarij quidem cum ſuo duce Melanchthone hic fruſtra nobis obiiciant tanti viri authoritatem. Damnamus enim & nos Collyridianos, inſanumque hoc mulierculärum genus, Mariam pro Dea æſtimantiũ, colentium, adorantium deteſtamur: neque ſolum mulieres, ſed & quoſlibet viros idololatricum ſacrificium offerentes, aut Mariæ vllo modo ſacrifi-
B cantes: hoc eſt, ſuperſtitioſos Mariolatras, vt quidam appellant, damnamus, reiicimus, execramur. Ruſus cum Epiphanio profitemur, Mariam eſſe creaturam, Ioachim & Annæ filiam, ſecundum Dei promiſſionem patri & matri datam, atque ita honoratam à Deo, vt ipſis Sanctis honorabilior, adeoque pulcherrima fuerit, digna etiam facta ſummi myſterij diſpenſatione. Neque tamen Deus eſt Maria, neque de cælo corpus habet, quam non conuenit vltra decorum honorare. Quis enim Prophetarum præcepit hominem adorari, nedum mulierem? Non enim dominabitur nobis antiquus error, vt relinquamus viuentem, & adoremus ea quæ ab ipſo facta ſunt. Coluerunt enim & adorarunt creaturam præter Creatorem, & ſtulti facti ſunt.]

Epiphanium diſputare potiſſimum aduerſus nouam Mariæ adorationem, & ſacrificandi rationem, Catholicos autẽ eadem cum Epiphanio profiteri.

C HÆC ſi ſatis non ſunt, in quibus cum Epiphanio nobis Catholicis conueniat, conſtanter & illud cum eodem aſſeueramus: Reuera ſanctum erat corpus Mariæ: non tamen Deus. Reuera Virgo fuit ipſa Virgo & honorata: non autem propoſita eſt ad adorationem, ſed ipſa adorans eum, qui carne genitus eſt ex ea. Sit in honore Maria: Pater & Filius & Spiritus ſanctus adoretur. Mariam nemo adoret; Deo debetur hoc myſterium. Maria in honore ſit, Dominus adôretur. Licet ſancta ſit Maria & honorabilis, non tamen ad adorationem.] His conſonãt, quæ idem Epiphanius, aduerſus Arium diſputans tradit: ſtultum eſſe nimirum creaturam Deificare. Sancta verò Dei Eccleſia non creaturam adorat, ſed Filium genitum, Patrem in Filio cum ſancto Spiritu.] Eoque ſanè maior eſt ac eſſe debebat Epipha-
D nij ſeueritas in hiſce mulierculis coercendis, quod illæ corpus etiam Mariæ, loco numinis adorarent, atque hoc modo, Mariæ nomine duntaxat excepto, veterem & impiam Ethnicorum ſuperſtitionem aut renouarent, aut æmularentur. Etenim veteres Ægyptij Thermutim filiam Pharaonis, quæ Moyſen ex aquis ereptum ſuſtulerat ac educarat, tanquam Deum coluerunt, ac ſuperſtitioſa religione, longo temporis interuallo honorarunt atque adorarunt, vt idem velut ſeipſum explicans affirmat. Nihilque olim ante Chriſti aduentum & multo poſt Ethnicis erat familiarius, quam humana cæleſtiáque corpora, præſertim Planetas & Stellas, impiè venerari. Quæ venerandi & adorandi ratio, velut fermentum Ægyptiacum, veteres Iſraëlitas, vtpotè ad omnem idololatriam mire propenſos, adeò vitiarat, vt vero Dei cultu relicto, & ligno dicerent: Pater meus es tu, & lapidi faterentur: Tu me

Catholici cũ Epiphanio in hoc argumento eadem profitentur.

Hæreſ. 69.

Ægyptij Thermutim filiam ſui regis, ac Ethnici planetas ſic adorarunt, ſicut hæ mulieres Mariã coluerunt.

Contra Antidicomarianitas hæreſ. 78.

genuiſti: Populus enim meus mutauit gloriam ſuam in idolum: quemadmodum per ſuum Prophetam grauiter queritur Deus. Ac eodem ſpectat & illud Hieremię dictum: Filij colligunt ligna, & Patres ſuccendunt ignem, & mulieres conſpergunt adipem, vt faciant placentas Reginæ cæli, & libent Dijs alienis, vt me ad iracundiam prouocent. Vbi Reginam cæli Propheta Lunam appellat, quæ velut cæli Regina cenſebatur, ſicut hunc locum non ſolum [a] Hieronymus accipit, ſed & [b] Caluinus & Munſterus interpretantur. Tanta enim Iudæorum erat peruicacia, vt cum à Deo legem illam traditam accepiſſent: ne adorarent Solem & Lunam, & omnem militiam cæli, illi contra Deum velut obmurmurantes ac impudentes dicerent: Ex eo tempore quo ceſſauimus ſacrificare Reginæ cæli, & libare libamina, indigemus omnibus. Vbi Rabinus Ionathas Reginam cæli pro ſtella cæli alij pro Dea Venere, quam Syri & Cyprij valdè colebant accipiunt. Ac Lunæ quidem olim mulieres ſacrificaſſe conſtat, ad quarum impium exemplum Arabicæ mulieres, de quibus agit modo Epiphanius, acceſſiſſe videntur. Hæc propterea notamus, vt ſimul pudenda illorum calumnia detegatur, qui vt vna cum Bullingero inſaniant, ex hoc Hieremiæ loco Eccleſiam audent conuellere atque inſectari. Etenim cum hoc Prophetico dicto veterem conferre morem non verentur, quo Maria cæli Regina tot ſeculis ab Eccleſia non verè minus, quam piè agnoſcitur, & publicè prædicatur. Etenim vt è ſuperioribus manifeſte liquet, ſine omni vitio, & per amplificationem quidam tituli Deiparæ tribuuntur, qui alioquin prima fronte Chriſto, ipſique Deo conuenire videntur, ac propriè quidem aſcribendi ſunt. Frequēs autem & ſolennis Eccleſiæ mos obtinet, vt multa in Mariæ laudem dicantur, quę ad Filium etiam, vt qui matris eſt gloria, referri debeát, ſicut & eiuſdem caro, qua verè in ſacroſancta Euchariſtia nutrimur, eſt caro ex Virgine, quę cum ſpiritu tam glorioſum animarum noſtrarum fructum orbi communicauit. Verū Eccleſiæ deſertores multa quæ ignorant, facilè impièque blaſphemant, & verborum corticem magis arripiunt, quam ſanum pinrum ſenſum expendant ac ponderēt. Certè Philaſter Brixienſis Epiſcopus & Auguſtini æqualis, cultores Reginæ ſeu Fortunæ cæli ex profeſſo refutat.

ATQVE hactenus de prima parte diſputationis ab Epiphanio inſtitutæ, quæ in Mariæ adoratione verſatur, dictum ſit: vt omnes intelligant, eam neque nobis eandem Virginem Catholicè venerantibus obeſſe, neque aduerſatūs hic oblatrantibus prodeſſe: niſi quis fortaſſe in adorationis vocabulo cauilletur. Sed hunc quoque nodum poſteà diſſoluemus. Reſtat vt alterum diſputationis caput de offerendo Mariæ ſacrificio expediamus, quod Epiphanius non minus acriter quam adorationem ipſam in hiſce mulierculis reprehendit, atque his ferè rationibus, ſi ſuccinctè dicendum eſt, eneruat ac diſſipat. Nuſquam mulieribus à Deo præceptum eſt ſacrificare. In veteri Teſtamento nulla mulier ſacrificium obtulit, aut ſacerdotio functa eſt. Sacrificandi ius & officium ſemper penes viros fuit. Scriptura non permittit, vt mulier loquatur in Eccleſia. Non licet mulieri regulare quicquam in Eccleſia operari, aut aliquod myſterium perficere, vt ſit Preſbytera vel ſacerdoticula. Præterea ſi licuiſſet vlli mulierum

[Margin: Hæreſis quorundam Planetas & Reginā cæli colunt. — Quid ſit Regina cæli apud Hieremiam. — Hierem. 7 — Hierem. 7 — a Lib. 2. Hierem. — b In cap. 7 Hierem. — Deut. 17. — Hierem. 44 — Nouatores ad Mariam impiè detorquēt quod de Regina cæli dixit Hieremias, ad idololatras alludens. — Concio 27 in Prophet. Hierem. — Rationes Epiphanij ob quas mulieres Mariæ non debeant ſacrificare. — 1 Cor. 14]

in nouo Teſtamento perficere ſacrificium, Mariæ quidem licuiſſet, quæ digna, inquit, facta eſt ſuſcipere in propriis ſinibus vniuerſorum regem Deum, cęleſtem filium, cuius vterus templum factum eſt ac domicilium ad Domini in carne diſpenſationem.] Sed neque ſacrificium offerre, neque baptiſma tribuere Mariæ concreditum fuit. Poſtremo hæc ſacrificandi ratio veterem morem Ethnicorum ſuis Dijs offerentium ſtabilire ac renouare videtur. Ex his ergo rectè ſolidéque concludit Epiphanius, non modo ſtultum, ſed etiam nefarium & pernicioſum eſſe facinus harum muliercularum, præter & contra omnem legem & conſuetudinem ſacris operātium, & ad morem Ethnicum creaturæ, perindè atque Deo, ſacrificantium, quantumuis Mariæ nomē & honorem ſuæ prętexant impietati. Cum hac Epiphanij ſententia congruunt, quæ in Canonibus veteris Eccleſię ſunt definita, videlicet, vt ne Virgines quidem aut viduæ ordinentur, nec in Eccleſia doceant vllę mulieres, ſed vt tantum orēt & Magiſtros audiant, ſicut ſanxiſſe Apoſtolos Clemens annotauit. Et vidimus tamen Viennę mulierculam, quę in Lutheri doctrina tantos feciſſet progreſſus, (pro pudor) vt poteſtatem ſibi ſumeret Euchariſtię non ſolum ęgrotis quos inuiſebat, porrigendę, ſed etiam conſecrandę. Notæ ſunt inſuper mulieres, quę licet ipſę non ſacrificent, tamen quod eſt amplius, & Sacerdotibus & Concionatoribus in rebus etiam ſacris alicubi palam dominantur. Nec paucas quidem fœminas in his regionibus licet reperire, quę docēdi partes ſibi vſurpent arrogātiſſimè, & Paulo Apoſtulo quaſi audeant ſuccenſere, vt qui malè faueat huic generi, cui perpetuum in Eccleſia ſilentium iniunxiſſe videtur. Nihil autem Hęreticis mulierculis petulantius, ſi alijs placere, & infirmos flectere poſſint audaci ſua loquacitate, vel in diſputando temeritate. Infames autem Hęreticorum mulieres, ne dicam meretriculę fuerunt Simonis Magi Helena, Appellis Philemone, Montani Priſca & Maximilla, & Gnoſticorum Marcellina, ſicut [c] Hieronymus poſt [d] Irenæum indicauit. Quid vero mirum, diuinis & humanis legibus mulieres à ſacris arceri, cùm etiam à functione publica & ciuili paſſim reijciantur, ac regnandi poteſtate multis in regionibus ex veteri more priuentur? Certè [e] Synodus Laodicęna & [f] Soter Pontifex mulieribus quantumuis Deo ſacratis, interdicunt ad altare ingredi, & ſacra quę virorum ſunt officijs deputata, contingere tantum abeſt, vt ſacerdotali eas munere fungi permittant. Atque hinc demum à Tertulliano æquiſſimè ſcriptum eſt: Non permittitur mulieri in Eccleſia loqui, ſed nec docere, nec tingere, nec offerre, nec vllius virilis muneris, nedum ſacerdotalis officij ſortem ſibi vendicare.] Quæ omnia fuſius repetenda duximus, vt certius pateat, Epiphanium aduerſus Catholicos Mariæ cultum aſſerentes nihil pronunciare, ſed vt alibi, ita hoc etiam loco, Catholicam confirmare doctrinam, ſi verba eius ritè conſiderentur. Et audet tamen Heerbrandus, vt Virginis noſtrę cultū in Eccleſia vſitatum arrodat, planèque ſuſpectū & exoſum reddat, eundem Epiphanium nobis opponere, atque hoc modo ratiocinari: *Collyridianorum hæreſin deſcribit Epiphanius, mulierum, quæ in nomen & honorem Virginis Mariæ ſacrificium panem nempe obtulerunt. Vanitatem, impium, nefarium & blaſphemiam vocans, à prædicatione Spiritus ſancti alienum, totum Diabolicum opus,*

[Margin: Nulla mulier [illegible] Maria [illegible] ſacrificauit [illegible]. — Mulieribus vetitum eſſe ſacris operam aut aliquid de Sacerdotali munere ſibi arrogare. — Lib. 8 conſt. Apoſtolicarum cap. [illegible] & 31. & lib. 3. cap. 6 — Quanta ſit fœminarum nūc impudentia, vt ſe ſacrificium [illegible] — 1. Cor 14. 1. Tim. 2 — c In epiſtol. ad Cteſiph. — d Li. aduerſ. hæreſ. c. 24 & alibi — e Can. 44 — f Diſtinct. 23. can. Sacratas. — Li. de velandis Virginib. — Mulieribus adēpta facultas publici officij & reipublicæ [illegible] præſidendi. — In diſputat. de Hæreticis an ſint puniendi.]

opus, & ſpiritus immundi doctrinam. Quam impietatem prolixe multis refutat.

Ab Epiphanio nihil adferri, quod eſt Miſſæ ſacrificio pugnet.

QVOD autē hæc tota Epiphanij diſputatio, quicquid iſti blaterent, Liturgico, ſiue vt Baſilius vocat, reuerendo & incruento Eccleſiæ ſacrificiū minimè aduerſetur, ex eodem Epiphanio, vt omittam alia, colligi facile poteſt. Etenim Aërium Catalogo Hæreticorum aſcribit, negantem videlicet, hoc ipſum ſacrificium pro defunctis fidelibus in Eccleſia offerendum eſſe: quemadmodum & [a] Damaſcenus poſt [b] Auguſtinum affirmat. [c] Præterea refert ſacerdotiū ſecundum ordinem Melchiſedech, iam inde à Chriſto in Eccleſia viguiſſe, & Apoſtolos nō modo Euangelium per orbem ſacrificaſſe, ſed etiam myſteriorū fuiſſe duces, à quibus Epiſcoporum & Presbyterorum ſucceſſiones habeat Eccleſia. Probat itidem, ad perpetuam Eccleſiæ traditionem, veramque Catholicæ fidei doctrinam pertinere, vt piæ defunctorum memoriæ, cultuſque diuini & myſteriorum diſpenſationes (quas propriè ad Liturgiam referunt Græci) in Eccleſia peragantur. De mortuis, inquit, nominatim, faciunt mentionem (nimirum Orthodoxi) preces, cultus & diſpenſationes perficiēdo. Sic enim locum Vitus Amerbachius vertit, nec dubium illis vocabulis Græcè ſacrificium pro defunctis Catholicis oblatum, ab Epiphanio ſignificari. Qui rurſus ad Patrum traditionem refert, quod ſuo ſeculo in Apoſtolorum & Martyrum memoria ſacrificabatur, ſicut & [d] Tertullianus & [e] Cyprianus longè vetuſtiores de oblationibus & ſacrificiis, quæ pro martyribus anniuerſaria commemoratione fiebāt, apertè loquuntur. Tum Damaſcenus Apoſtolos nō modo Dei prædicatores, ſed etiam ſacrificiorum curatores appellat. Ac longè vetuſtior Irenæus Apoſtolos omnes Sacerdotes Domini vocat, qui ſemper altari & Deo ſeruiuerint, & à quibus acceperit Eccleſia noui Teſtamenti nouam oblationem, quam iuxta Prophetæ vaticinium, in vniuerſo mundo offert Deo. Ac tantum abeſt, vt Epiphanius Sacerdotes noſtros Hæreticis Collyridianis, aut inſanis mulierculis ad ſacrificandum impiè proſilientibus vel exæquet, vel conferat, vt etiam Diaconis poteſtatem adimat in Eccleſia myſterium aliquod perficiendi, ſicut & prior Synodus Nicæna decreuerat, Diaconis non licere, vt offerendi ſacrificij munere fungerentur, aut aliis Presbyteris porrigerent Euchariſtiam.

In Liturgia.

Aerius negat Miſſæ ſacrificium pro defunctis offerēdum.

Hæreſ. 78
a Lib. de hæreſibus eod. lib. cap. 51
c Hæreſ. 55 contra Melchiſedecianos.

In compendiaria doctr. fidei Eccleſiæ Catholicæ.

In orat. Epiphan. de fide Catholica.

d Lib. de corona militis.
e Epiſto. 34 & 37.
In ſermo. de defunctis.
Lib. 4. contra Valentinum cap. 20. & 32
Hæreſ. 79

Apoſtolos fuiſſe Sacerdotes ad altare ſacrificantes hocque ſacrificium Eccleſiæ cōmendaſſe.
contra Collyridianos.
Can. 14

Nec diaconis quidem licet ſacrificare.

FVERIT autem proprium Collyridianorum, vt Mariæ tanquam cæleſti numini, hoc modo dicerēt: Offerimus tibi ſacrificium Deipara: nihil verò tale vel agnoſcit, vel facit Sacerdos catholicus, quia nulli creaturæ, ſed ſoli Deo ſacrificium, vtpotè latriæ cultum omnino ſoli debitum offerri, eſt extra controuerſiam. Quis enim ſacrificandum cenſuit, niſi ei quem Deum aut ſciuit aut putauit, aut finxit? vt cum Auguſtino loquamur. Quem ſequens Tridentina Synodus, vt hoc ſacrificium Deo offerendū aſtruat, in hunc modum definit: Quamuis in honorem & memorias Sanctorum nonnullas interdum Miſſas Eccleſia celebrare conſueuerit, non tamen illis ſacrificium offerri docet, ſed Deo ſoli qui illos coronauit. Vnde nec Sacerdos dicere ſolet: Offero tibi ſacrificium Petre vel Paule ſed Deo, de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, vt ipſi pro nobis intercedere dignentur in cælis, quorum memoriam facimus in terris.] Nec aliter quidem Scholaſtici, Auguſtinum planè ſectātes docuerunt, ex quibus Gabriel Biel in hunc modum ſcripſit: Peccant qui Sanctis ſacrificant, quod eſt idololatria: ſolus enim Deus ſacrificiorū oblatione adorandus. Licet in honorem Sanctorum Eccleſiæ & Altaria conſecrentur, & ipſi Miſſarum ſolennis honorentur: tamen ſacrificia ſoli Deo offeruntur. Vnde nemo Pontificum aſſiſtens altari ſanctorum Petri & Pauli dixit aliquando: Offerimus tibi Petre, aut tibi Paule.]

Catholici Deo ſoli ſacrificant Collyridiani vero Mariæ.

Lib. 1. de Trinit. cap. 6
Seſſ. 6 cap. 3

Li. 20. contra Fauſt. c. 21.

& de ciuit. Dei li. 8. c. 28

In Canonem Miſſ., lect. 3

SED ne hæc quidem placent aduerſariis, quin potius ad imitationem Collyridianorum à nobis fieri putant, quod aliquando in honorem & memoriam Virginis ac Sāctorum ſacrificiū celebremus: præſertim cum dies illorum natalitij peraguntur. At facilis eſt reſponſio, multo ante Collyridianos hunc in Eccleſia ſeruatum eſſe morem, vt cum Sacerdotes ad altare ſacrificarent, Mariæ & Sanctorū nomina recitarentur, & ſolennis eorum fieret memoria, ſicut & Chemnitius ex antiquitatis hiſtoria conſtare fatetur. Hinc & illa Caluini vox: *Mos antiquus fuit, inter ſacræ cœnæ celebrationem Apoſtolos, primarioſque Martyres vulgo notos nominare.* Hæc autem nominum recitatio non ſolum honoris gratia fiebat, atque vt pro eorum pietate gratiæ Deo dicerētur: ſed etiam vt eorum precibus & meritis fideles in omnibus diuinæ protectionis auxilio munirentur. Vnde cum Auguſtinus Catholicos aduerſus Fauſtum defendens aſſeruiſſet, eos nulli Martyri, nec cuiquam ſanctæ animæ, vel cuiquam Angelo ſacrificare, vel Latriæ cultum offerre, ſignificanter adiecit, eoſdem Catholicos Deo in memoriis Martyrū frequentiſſime ſacrificare.] Et rurſus: Offertur, inquit, Deo apud memorias ſiue ſepulchra Martyrum vt ex ipſorum locorum admonitione maior affectus exurgat ad acuendum charitatem, & in illos, quos imitari poſſumus, & in illum quo adiuuante poſſumus.] Et ſanè præter [f] Epiphanium & [g] Ambroſium Dionyſius Areopagita, qui Apoſtolorum vidit ætatem, veteresque omnes præſentem & conſtantem Eccleſiæ morem comprobant: nimirum, vt in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad altare funduntur, locum etiam habeat Sanctorum cōmemoratio, non vt pro eis oremus, ſed magis vt orent ipſi pro nobis, & eorum veſtigiis adhæreamus, ſicut loquitur Auguſtinus, & nos alibi indicauimus.

An non liceat in honorem & memoriam Sanctorum celebrare miſſam.

In Liturgia.

In examine Concilij Tridentini.
In Antidoto contra Interim

Li. 20. contra Fauſt. ca. 21.

Secundū Auguſtinum ſoli Deo & in memoriam Sanctorum ſacrificare licet.

Ibidem.

f Hæreſ. 75. contra Aerium
g Epiſtolar. lib. 3 epiſt. 6 & li. 4 ep. 5
Lib. Eccleſ. hierar. cap. 3
In lib. de cura pro mortuis, & in tract. 84 ſuper Ioan.

CVM autem in honorem & memoriam Virginis matris Miſſam celebramus, ſolique Deo offerimus, mirum ſane, cur aduerſarij nos Deo & Chriſto eſſe iniurios, hocque Sacramentum prophanare, & rurſus neſcio quid cum Collyridianis habere commune vociferentur. Etenim ſi Eccleſiæ ſenſum ac Veterum pietatem rite ſpectent, hoc vnum agitur, vt in Miſſa nobis proponatur, Deóque Patri myſtice offeratur Chriſtus Ieſus Dei & Mariæ filius, qui ſe ipſum in redemptionē pro omnibus dedit, & cruētum illud ſacrificium, quo nihil aut precioſius aut efficacius eſſe poteſt, ex obediētia & charitate ſumma in cruce peregit. Simul autem illic æterno Deo aguntur gratiæ pro beneficiis omnibus in Mariam propter Filium, eiuſque crucem & mortem collatis, & quomodocunque eidem, ſiue in hac, ſiue in æterna, vita communicatis. Eóque ipſo reſtamur, virtute & efficacia dictæ mortis Chriſti effectum eſſe, vt præ cæteris omnibus Maria ſit benedicta, & quaſi principem locum habeat in vtraque Eccleſia: vtpote mater incomparabilis & digna, vereque

Sanctorum commemoratio in Liturgia ſemper eſt habita.

Quo conſilio & ſenſu Eccleſia Miſſam offerat in honorem & memoriam Mariæ Virginis.

In Miſſa gratias agit ſacerdos Eccleſiæ nomine pro ſanctiſſima Virgine matre.

chara eiuſdem Dei ac Domini noſtri, cui viſum eſt, hanc ſuam matrem imprimis mirifice cohoneſtare. Adhæc quoniam certò perſuaſi ſumus, quicquid honoris ad matrem Domini deriuatur, & ad nos quoque iuuãdos in illa reperitur, ex fructibus ſacrificij in cruce peracti profluere & pendere, atque per hanc Chriſti gratiam Mariæ merita non ſolum ipſi ad gloriam, ſed nobis etiam ad multorum donorũ impetrationem conducere, tanto fidentius Patrem æternum in Miſſa precamur: vt cum aliorum Sãctorum, tum Mariæ imprimis ſuffragia, fidaque patrocinia nobis ad protectionem fructuoſa & ſalutaria eſſe concedat, ſed non niſi per Chriſtum Dominum noſtrum, vt ſine quo Sancti omnes nec ſibi, nec alijs quicquam impetrare aut commodare poſſent. Per hunc enim & illi nobiſcum ad Patrem habent acceſſum: hic eſt propitiatio pro peccatis noſtris: hic ſolus pro omnibus, & nullus pro ipſo interpellat: hic per ſemetipſum ſolus omnes redimit, & omnia quæ ſunt in cælo & in terra, reconciliat. Quamobrẽ, qui non planè cæcutit, ac æqua lance perpendit inſtitutum Eccleſiæ, negare non poteſt, Dei gloriam & Chriſti meritum, veramque ſacrificij actionem neutiquam impediri vel obſcurari, cum ita, ſicut diximus, Patri Chriſtum offerendo pro Maria gratias agimus, ſimulque petimus Matris patrocinio apud Patrem & Filium adiuuari, vt crucis & mortis Domini, quæ in Miſſa præcipue annunciatur atque recolitur, maiorem fructum percipiamus. Itaque noſtras preces cum Mariæ precibus coniunctas illi offerimus, vt ad Dei gratiam propter Chriſtum mediatorem obtinendam aptiores efficiamur, tali Matre intercedente. Quæ Mariæ interceſſio non magis quam viuorum pro viuis mortalibus, aut Angelorũ pro nobis ſupplicatio, Chriſti interpellationi (ad dexteram enim Patris aſſidens, in ſempiternum pro nobis interpellat) vel detrahit vel aduerſatur. Quocirca non ſine diuino conſilio & perpetuo Eccleſiæ cõſenſu factum eſt, vt in veterum Liturgiis, quæ adhuc extant, Mariæ tam honorifica mentio habeatur, eiuſque memoria, cuius & precibus & meritis iuuari poſſemus, ſæpè interponatur.

Quomodo in Miſſa petatur Mariæ patrocinium, ſine Chriſti iniuria.

Roman. 5
1. Ioan. 2

Mariæ non magis quam fratrũ aut angelorũ interceſſio Chriſto interpellatori detrahit.

Hebr. 7

EXEMPLO ſit Liturgia myſteriorum antè conſecratorum Græca, quam non ita pridem inſignis Theologus Genebrandus è Cretenſi codice Latinè conuertit, & in qua primum ſanctiſſimam Trinitatem Sacerdos totius Eccleſiæ nomine ſic affatur: Vt Patrem & Filium & Spiritum ſanctum vno animo omnes fideles glorificemus dignè, obſecremus voluntatem diuinitatis, in tribus ſubſiſtentem hypoſtaſibus, non confuſam, ſimplicem, indiuiduam & inacceſſam, per quã redimimur à ſupplicij igne.] Deinde ad Mariam venitur, ſub hac verborum formula: Matrem tuam, Chriſte, quæ te in carne ſine ſemine peperit, quæ & Virgo verè etiam poſt partum manſit incorrupta, tibi adducimus in interceſſionẽ Domine miſericordiſſime. Lapſorum veniam largire cũctis, qui ei inclamant: Aue ſit verè theſaurus vitæ.] Et rurſus expedita precatione, Sancta Trias, ſalua nos omnes, Sacerdos hæc ſubiicit: Matrem tuã adducit tibi in ſupplicationem populus tuus, Chriſte: interceſſionibus ipſius miſerationes tuas nobis tribue, vt te glorificemus, qui è ſepulchro nobis effulſiſti.] Tum in Liturgia omnium vetuſtiſſima, quæ multorum veterum iudicio Iacobum Apoſtolum & fratrem Domini habet authorem, ſequens additur exhortatio: Commemorationem agamus ſanctiſſimæ, immaculatæ, glorioſiſſimæ, benedictæ Dominæ noſtræ Matris Dei, & ſemper Virginis Mariæ, ac omnium Sanctorum & Iuſtorum, vt precibus atque interceſſionibus eorum omnes miſericordiam conſequamur.] In eundem ferè modum Chryſoſtomus, qui Mariæ frequentem & honorificam admodum in Liturgia ſua mentionem facit, hæc verba proponit: Sanctiſſimæ, incõtaminatæ, ſuper omnes benedictæ, glorioſæ Dominæ noſtræ Deiparæ & ſemper Virginis Mariæ cum omnibus Sanctis memoriam agentes, nos ipſos & inuicem, & omnem vitam noſtram Chriſto Deo noſtro cõmendemus.] Et apud Baſilium quidem Chryſoſtomi æqualem & familiarem eadem prorſus extat ſententia. In Miſſa verò Æthyopica, eáque peruetuſta (Canonẽ vniuerſalem vocant) Sacerdos hãc ſalutationem ſimul & precationẽ ad Virginem interponit: Lætare Domina, quia ſalutem ſanctam deprecamur: ô Virgo, in omni tempore Mater Dei & Chriſti: effer ſurſum & in altum orationem noſtram, apud electos Filij tui, vt remittantur peccata noſtra. Lætare Domina, quia peperiſti nobis lumen verum, Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum: Ora pro nobis apud eum, vt miſereatur animæ noſtræ: Ora pro nobis in conſpectu throni Filij tui Ieſu Chriſti. Lætare immaculata vere Regina, lætare gloria noſtrorum parentum, qui peperiſti nobis Emanuelem.] Cum his pulchre congruit, quod Ambroſius in ſua Liturgia recitandum tradidit, his verbis vtens in Præfatione: Per Chriſtum Dominum noſtrum. Et in huius diei veneranda feſtiuitate gaudere, in qua ſancta Dei genitrix mortem ſubiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quæ Filium tuum Dominum noſtrum de ſe genuit incarnatum: cuius interceſſione quæſumus, vt mortem euadere poſſimus animarum per eundem Dominum noſtrum.] Conſonat & Miſſa Gregoriana, in qua mille ab hinc annis propemodum, quoties de Virgine ſolennis memoria celebratur, præſentes omnes excitantur hac voce: Gratias agamus Domino Deo noſtro: moxq; cauſa huius gratiarum actionis annectitur: Vere dignum & iuſtum eſt, æquum & ſalutare: Et te in veneratione beatæ Mariæ ſemper Virginis collaudare, benedicere & prædicare: quæ & Vnigenitum tuũ ſancti Spiritus obumbratione concepit, & virginitatis gloria permanente lumen ęternum mundo effudit Ieſum Chriſtum Dominum.] Græcam certe Liturgiam à Nicolao Cabaſilla ſedulo explicatam habemus, in qua monet idem ſapienter, Sanctorum in Miſſa commemorationem proponi, non vt pro illis ſupplicemus, vt qui noſtri apud Deum ſunt interceſſores, ſed vt gratias agamus illorum nomine. Alioquin in horum Sanctorum catalogo Deipara non collocaretur, vt quæ ſit vltra omnem interceſſionem non ſolum humanæ, ſed etiam Angelicæ Hierarchiæ, ipſis etiam ſanctiſsimis mentibus incõparabiliter ſanctior, ſicut idem Nicolaus affirmat. Cætera præſcindamus, ne ab Epiphanio noſtro longius diſcedere videamur.

Quomodo veteres Liturgię de Maria eius que interceſſione honorificam mentionem faciant.

Ex Liturgia Græca.

Ibidem.

Ex liturgia Iacobi Apoſtoli.

Ex liturgia Chryſoſtomi.

Aliud exemplum ex Liturgia Aethiopica de Maria publice prædicata in miſſa.

In Vigilia de Aſſumptione Mariæ.

Exemplum aliud ex miſſa Ambroſiana.

In Miſſa Gregoriana.

Quomodo in Latina Miſſa commemoratio fiat Marię.

In expoſi. Liturgiæ, cap. 49.

Non pro maria & Sanctis in miſſa rogamus, ſed ob illos gratias agimus Deo, & illorum petimus interceſſionem.

DICTVM eſt hactenus, Collyridianos, aut potius Arabicas mulieres, duplici nomine ab Epiphanio ſeuere meritoque perſtringi: tum quod Mariam adorare, tum quod ſacrificium illi offerre non vererentur. Aduerſarij Epiphanium ſic interpretantur, vt ille nos Catholicos etiam verberet, in quibus

Epiphanius duo maximè reprehẽdit in Collyridianis. Catholici inique obiici Epiphanium, quicos arguat ob Mariam adoratam.

culpa

culpa falſæ adorationis & impij ſacrificij etiamnum bæreat. Nos quoniam obiectam de Sacrificio notam depulimus, de adoratiooe modo plura dicemus, in qua bis quidem peccant noſtri accuſatores. Nam & Mariam à nobis adorari temerè clamitanr, & hoc adorationis nomen cum ipſa inuocatione inſcitè, vti demonſtrabimus, miſcent atque confundunr. Ac ptimum illud iam ſupta euicimus, falſo nobis ac temerè prorſus imputari, quud cum Collyridianis in adotanda Virgine quicquam commune babeamus: qnam illi loco numinis adorantes, etiam publico Sacrificij cultu dignam æſtimarunt. Proiode toties obiurgat illos Epiphanius, & adurationis nomẽ vrget, quod ſoli Deo debeatur, nulli verò cseatutæ quamlibet ſanctæ atque præſtanti ſit communicabile. Et rectè quidem nomen hoc ſi propriè accipiatur, ad Latriæ culium conſtringitur, teſtante ſacra Scriptura,[a] Duminum Deum tuum adotabis, & illi ſoli ſeruies, vti locum [b] Aiobroſins interpretatur. Nec ſemel [c] Ioannes Apoſtolus ab adoratione Angeli reuocatur, ac Deum adorare iubetur. Ipſi enim ſancti, vel homines, vel Angeli exhiberi ſibi nolunt, quod voi Deo deberi norunt, vt loquitur Auguſtinus. Atque inter alios vetetes, qni Mariam adotandam eſſe liqoido negant, luculentus eſt Ambroſius, qui quum de Spiritu ſancto & Cbriſto homine adorandu dixiſſet, hoc ipſum ad Virginem Matiam non vult deriuati: vt quæ templum Dei, non Dens templi fuerit: & ideò inquit, ille ſulus adotandus, qui operabatur, in templo.] Et Claudius quidem Taurinenſis ætate ſua princeps fuir Iconomachorum, qui fœdum idolulatriæ crimen, vt diximus, Catholicis propterea exprobtauit, quod bi Mariam colere & adorare viderentur: Cæterum huic Iooas Aurelianenſis perite reſpondit: Virginem, quæ peperit Chriſtum, non adotamus, ſed ſanctam Dei genitricem congruo bonore veneramur, eiuſque interceſſionem apud Diuinam maieſtatem humiliter flagitamus. Nec immerito, quippe quoniam per eam authorem vitę ſuſcipere meruimus, & pro eo qnod eadem ſancta & intemerata Vitgo Maria, quæ vtique nobis Deum & hominem edidit: Dominum videlicet Ieſum, à cunctis fidelibus, pio colitur amore, & debito veneratur honore.] Quotquot autem pec Dei gratiam hodie Catbolici ſumus, hanc ipſam Ionæ confeſſionem nobis vſurpamus, & omnibus aduerſariis, qui tam impudenter nos cum Collyridianis comparant, fidenter opponimus. Nec enim pro Dea Virginem alioquin ſanctiſſimam conſtituimos, ſicut etiam à Damaſceno ſumus edocti, & quãtumuis illam, quæ Sanctos alios multis modis excellit, publice veoeremur, tamen, vt ſæpè teſtari ſumus, adorationem ſuli Deo conuenientem, illi nequaquam tribuimus, ac ab omnibus tribuendum eſſe negamus. In quo ſenſu etiam Hieronymus, vt ſuum antagoniſtam Vigilantium repelleret, tanqnam Doctor Catbolicus egregie dixit: Quis, ô inſanum caput, aliquando Martyres adorauit? quis homioem putauit Deum?]

[a Deut. 6. & 10.]
[b Libr. 3 de Spiritu ſancto, cap. 12]
[c Apoc. 19 & 22.]
[Lib. 20. contra Fauſtum. cap 21.]
[Lib 3. de Spiritu ſancto, cap. 12]
[Lib. de cultu imaginum.]
[Adoratio propriè & rigide non niſi Deo debetur.]
[Mariam non eſſe adorandã probant Ambroſius, Ionas ac veteres alij.]
[Mariam Catholici pro Dea nec habent nec adorant.]
[In ſerm. de obdormitione Virginis.]
[Aduerſus Vigilantium.]

Cvm eiſdem ferè hoſtibus pugnauit Petrus Cluniaceoſis, atque vt vanam illorum calumniam confringeret, pru Catholica parte ita reſpondit: Nec confiteotes Confeſſores, nec teſtificantes Martyres nec nonciantes Apoſtolos, nec prænunciantes Prophetas, nec miniſtrantes Angelos, nec illud ſummi Regis reclinatorium, ſummi Dei ſacrarium, Matrẽ eius ſcilicet & Virginem, adoramus.] Pulchrè interim eandem Virginem omnium creaturarum beatiſſimam vocat, plaoeque teſtatur, neque buic quidem, nedum aliis creaturis Latriam, ſiue Dei cultũ, diuinamque ſeruitutem poſſe communicari. Quid quod eandem ſententiam Doctores quoque Scholaſtici, licet recentiores, planè profitẽtur: qunm eorum princeps Aquinas quæſtionem proponat: Vtrũ mater Chriſti ſit adoranda adoratione Latriæ? Et expedite reſpondet, ſolum Deum adoratione latriæ colendum eſſe, ac proinde beatæ Virgini, vtpotè puræ creaturæ, non Latriæ adorationem, ſed ſolum Duliæ venerationem, licet quiddam amplius quam reliquis creaturis, hoc eſt, Hyperduliã, triboi oportere. His conſonat Bonauentura, qui tametſi alias in colenda Virgine immodicus ab iſtis habeatur, tamen perſpicue docet, beatiſsimam Virginem purã eſſe creaturam, & idcirco ad honorem & cultum latriæ non aſcendere: eandem tamen, quoniam excellentiſsimum nomen babeat, quod puræ creaturæ conuenire poteſt, non Duliæ tantum, ſed & Hyperduliæ honore proſequendam eſſe: ſicut & anteà demooſtrauimus. Tam grauiter ac ſignificanter bi aliiſque Scholaſtici Tbeologi monuerunt, latriam ſiue ſeruitutem & adorationem illam, quæ Deo debetur ne Mariæ quidem, quantumuis reliquis creaturis præſtantiori, vnquam deferendam eſſe.

[Contra Petrobruſianos de veneratione ſancta Crucis.]
[Petrus Cluniacenſis Mariam & ſanctos adorãdos eſſe negat. Mariã autem præ cæteris omnibus creaturis.]
[In 3. p. q. 25 art. 5]
[Etiam Scholaſtici Theologi Mariam nõ adorandam eſſe docent.]
[Lib. 3. Sent. d. 9. q. 3]

Etsi verò cum aduerſariis conuenit nobis, Mariam non eſſe adorandam: qnemadmodnm ſæpè monet Epiphanius, tamen in eo non côuenit, quod eandem latriæ adorationem ſic Deo tribuant, vt vix aliam Duliæ concedant, quam vel Mariæ, vel Sanctis aliis liceat exhibere. Id verò partim Scripturæ teſtimoniis, partim veterum ſententiis aduerſatur. Nam è ſacris literis euidenter apparet, quod complures, vt [d] Abraham Patriarcha, eiuſque nepos [e] Loth, [f] Ioſue Iſraëlitarum Dux, [g] Gedeoo Princeps, & [h] Daniel Propheta ſanctos Angelos adorauerint: nec dubitauit [i] Saul Rex Prophetæ ſancto Samueli, qui in ſpiritu ei apparuerat, hunc honorem tribuere, vt inclinaret ſe ſuper faciem ſuam in terram, eumq; adoraret. Imò verò in Scripturis eſt freqnens, vt viui viuos adoraſſe dicantur. Fecit hoc [a] Nathan Regi Dauid, [b] Iacob fratri Eſau, [c] Moyſes ſocero ſuo Iethro, [d] Dauid amico Ionatbæ: imò [e] Abraham filios Seth, quamuis Ethnicos, adorauit. Item de [f] Iacob dici poteſt, qui Regem Pharaonem impium adorauit: licet noſter interpres paulò aliter locum verterit, & adorationis vocem, quam Græci agnoſcunt, prætermiſerit. Tam late patet nomen adorationis, ſiue Biblia Hebraica, ſiue Latina conſulamus, & tãtundem propemodum, quãtum veneratio quædam externa cum rei amatæ deſiderio cõiuncta deſignat: ſiue illa fiat nudato capite, ſiue inclinato corpore, aut prorſus prono, atque etiam oſculo. Agnoſcit hoc quoque Lutherus, clare pronuncians: Adorare in Scripturis nihil aliud eſſe, quam inclinari, honorem deferre, curuare, genu flectere, & eos coram qnibus nos deiicimus, pro Dominis agnoſcere. Agnoſcit & Bullingerus, ita ſcribens: *Adorare eſt caput nudare, geniculari ſeu flectere, aut inclinare caput vel corpus, procumbere, honorem exhibere, & venerari reuereríque. Adorarũt (id eſt genuflexerunt, caput nudarunt, & procubuerunt) Sancti magiſtratus & Prophetas, Principes & Doctores populi, viroſque venerabiles. Quia Deus hoc præcipit, qui & operatur per illos ſalutem hominum, & homines ſunt vina Dei*

[Mariã competere, vt adoratione Duliæ inter Sanctos alios colatur. Scriptura docet etiam Sanctos adorari.]
[d Geneſ. 18]
[e Geneſ. 19]
[f Ioſue. 5]
[g Iudic. 6]
[h Daniel 10]
[i 1. Reg. 28]
[Viui viuos etiam in Scripturis adoraſſe leguntur.]
[a 3. Reg. 1]
[b Geneſ. 33]
[c Exod. 18]
[d 1. Reg. 20]
[e Geneſ. 23]
[f Geneſ. 47.]
[Nomen adorationis latiſſimè patet, nec ſolum Deo, ſed & creaturis defertur, vt etiam quidam ex aduerſariis docent.]
[In Poſtilla circa Euang. de feſto Epiphaniæ.]
[In præceptis Decalogi ſer. 2 decad. 2]

Quomodo imagines adorentur in Eccleſia.

imago. Retinendum eſt igitur ſedulo, peruetuſtum ſempérque vſurpatum in Eccleſia nomen adorationis, ſiue illud Deo, ſiue hominibus, ſiue ſignis tantũ ſacris ſicut arcæ Domini & templo Salomonis, ſiue imaginibus piis attribuator. Cũ enim Eccleſia imagines Chriſti, Deiparæ, & aliorum Sanctnrum, quarum vſum ab ipſis Apoſtolis emanaſſe, [g] Baſilios & [h] Damaſcenus aſſerunt, in templis aſſeruat, eiſque honorem & veneiationem impertit, eam adorationem & culturam, quæ ſoli Deo conuenit, huiuſmodi imaginibus negat: quemadmodum Concilium Nicænom ſecundum diſertè teſtatur, neque Diuinitatem aut virtutem in illis aliquam, propter quam ſint colendæ credit ineſſe, neque fiduciam io illis figendam, aut quicquam ab illis petẽdum putat, ſed honorem ſacris imaginibus exhibitum ad prototypa, ſeu prima exemplaria referre docet: ita vt per imagines quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Chriſtum adoremus, & Mariam Sanctoſque alios, quorum illi ſimilitudinem gerunt, veneremor: quemadmodum Tridentina Synodus poſt priores alias planiſſimè definiuit. Quocirca Theologi Pariſienſes hanc propoſitioné non temerè damnaut, qua dicitur: ante Sanctorum Dei imagines genua non eſſe flectenda, ſed duntaxat ante Deum, qui ſolus ſit adorandus. Fauet enim hæc ſententia Iconoclaſtis, neque diſtinguit nomen adorationis, quod non ſolum Deo, ſed etiam hominibus, & typice ſacris imaginibus à Patribus ſæpè applicatur.

g In Epiſt. ad Iulianum
h Lib 4. de fide Orthodoxa, cap. 17
Actor. 7
Seſſ. 25
In determinatione Theſa la Anno 1524.

Lib 1. de cultu imaginũ.

Proinde Ionas Aurelianẽſis, vt veterum quocondam teſtimonia proferamus, vtramque adorationem, quam & Latriæ & Duliæ in ſcholis vocant, hac oratione diſcernit: Alia eſt adoratio, quæ non niſi ſoli Deo debetur: alia quæ à mortalibus humilitatis & ſubiectionis gratia æquè mortalibus exhibetur.] Et ſanctus Anaſtaſius Epiſcopus Theopoleos, cuius teſtimonium in Nicæna Syoodo recitatur, erudite admonet: Nemo offendatur in adorationis vocabulo: ſiquidem & homines & ſanctos Ange[illegible]doramus, non autem quod λατρείας hoc eſt, quod cultum diuinũ exhibeamus. loquit enim Moyſes: Deum tuum adorabis, & illi ſoli λατρείας præſtabis. Quo loco diligenter obſeruabis, qua ratione poſteriori dicto, nimirum Latrię, adiecerit ſoli: adorabis verò hoc ipſum nõ eſt appoſitũ. Quamobrem adorare licet. Quid enim aliud eſt, quam honoris alicui exhibiti, veluti emphaſis, adoratio? Latria verò nequaquam: neque etiam licebit προσκυνεῖσθαι, quod eſt proprium adorare.] Nurat & Tharraſius Patriacha Conſtaotinopolitanos, cuius magna olim authoritas fuit, ſæpè pro vno & eodem accipi προσκυνεῖν id eſt, adorare, & ἀσπάζεσθαι id eſt amplecti, & φιλεῖν id eſt, amare: vt hinc etiam de ſacris imaginibus dicatur, quod adorandæ, hoc eſt, exoſculandæ ſiot & amandæ. Eapropter Baſilius Magnus, cum ſuæ fidei confeſſionem de differenti cultu Dei & Sanctorum Iuliano Cæſari expoſuiſſet, hæc etiam verba ſubiunxit: Quam ob cauſam & hiſtorias imaginum illoeũ (Sanctorum) honoro, & palam adoro. Hoc enim nobis à ſanctis Apoſtolis non eſt prohibitum, ſed in omnibus Eccleſiis noſtris eorum hiſtorias erigimus.]

In eadem Synodo act. 4
Homines & Angeli recte adorantur, ſed ſine cultu Latriæ.
Deut. 6
In Epiſt. ad Imperatorem Conſtãtinum & Irenem.
Adorare & amare, vel religioſe amplecti, eodẽ ſæpe accipi. Baſilius imagines, Hieronymus ſæpe Dominis, Catholici reli qui ſacras adorant.
Vide Act. 4 Concil. Nicæ.

Nec minus Catholice dixit Theodoretus: Adorationem, quæ ſoli Deo debetur, Deo & Angelis ex-

A æquo non partimue.] Quanquam ſolus ferè Damaſcenus in hoc ſuffecerit argumento, qui de illo aduerſus Iconoclaſtas copioſiſſime diſſerit, & inter cęera loquitur: Adoratio ſubmiſſionis & honoris eſt ſignũ. Adorationis modos planè oouimus eſſe differentes. Omoium prima eſt adoratio, quam ſoli Deo ſuapte natura adorando exhibemus per latriã. Proximo ordine ſequitur, quam offerimus amicis ac famulis Dei, qui ſuapte natura ſolus venit adorandus: quemadmodum Ioſue filius Naue, & Daniel Angelum adorarunt. Aot ea quæ locis Deo cooſecratis debetur: vt cum ait Dauid: Adorabimus in loco, vbi ſteterunt pedes eius.]

Li 3. de Diu. Lib. 1. apol. & lib. 4. de fi de Orth. ca. 7
Ioſ 5
Dan. 10
Pſalm. 131

Hæc fuſius nobis idcircò dicuntur, vt propoſitus Epiphanij locus, quem deprauaot aduerſarij, rectius accipiatur, dum Mariæ Virgini adorationem
B eam adimit, quę in rigore ſumpta, & cum Latria cõioncta eſt: nimirum vt craſſiſſimum eorum errorem elidat, qui Mariam Dei loco ſtatuebãt, & Diuioom honorem eidem ſacrificando nefariè attribuebant. Alioquin ſi phraſin Scripturæ propriam ſequimur, & adorationem ad creaturam transferimus, rémque ipſam ſanè intelligimus, & iuxta mentem Eccleſiæ interpretamur, Mariam adorari poſſe fateodum eſt, ac vetecees planiſſimè docuetuor. Nam apertè dixit Leontius: Qui Martyrem colit, Deum ipſum colit: qui Matrem ipſius adorat, ipſi (Deo) hoooremaſſignat.] Et Damaſceoi eſt ocatio: Adoremus & Latriæ cultum offeramus ſoli Creatori, & vniuerſitatis Architecto: quippè qui Deus eſt ſuapte natura adorãdus. Adoremus & ſanctam Virginem Deiparam, oõ tanquam Deum, ſed tanquam Matrem Dei ſecun-
C dum carnem.] His accedit Nicetas Patriarcha Conſtaotinopolitanus, qui præſcribens ordioem ad Mahometanos Eccleſiæ Catholicæ reconciliandos, hãc fidei Confeſſionem iubet à ſingulis exigi: Sanctam Virginem, quæ Chriſtum in carne peperit, Dei propriè veréque Matrem eſſe credo & confiteor: eandémque vt reuera Dei qui homo factus eſt matrem, atque idcirco Dominam & Reginam omois creaturæ Diuina gratia effectã, adoeo & reueeeor.] Quid quod Epiphanius ipſe teſtatur, Mariam Virginem ab Aogelis adorari, ſicut ſermo illius de laudibus Mariæ Deiparæ conſcriptus, & à Ioanne Pico Latinè verſus comprobat. Nec pudet tamen maledicos Nouatores, vt veteres Iconomachos, adeóque Ethnicos Catholicis olim ioſultantes æmulentur, idololatricam & quotidianam adoratiooem Catholi-
D cis identidem exprobrare: quod domi vel in templo illam reuereantur, ipſamque venerationem externa & humili demiſſione corporis in Virginis cultu declarent, eiuſque imagines in honore habeant atque ſeruent. Sed etymologiam nominis idololatriæ vel ignorant, vel aoimaduertere nolunt, cum idololatræ dicti ſint, noo qui Mariæ Sanctiſque aliis, vt oei amicis noſtriſque Patronis, aut eorum imaginibus honorem Catholicum deferunt, ſed qui ſeruitutem Deo debitam ſimulachris exhibent, quemadmodũ Auguſtinus indicauit. Cuius quidem ſeculo Chriſtiani ſine vitio, & cũm laude, nec ſine flexione genuum Petrum Apoſtolum ſuo modo in Eccleſia adorarunt: quemadmodum hæc eiuſdem Auguſtini verba commonſtrant: Beatiſſimum Petrum piſcatorem modo genibus prouolutis adorat gentium multitudo credentium.] Laudat præterea Imperatorem, qui ſubmiſſo diademate ad ſepulchrum piſcatoris

Teſtimonia veterum, Mariam etiã poſſe adorari.
In diſſertatione contra Iudæos.
Vide Act. 4 Nycæna Synodi.
Li 3. Apo. In fragmento ex li. 20 Theſauri Orthodoxiæ.
Mariã vt Dominam & Reginam omnis creaturæ adorare ſeu venerari docet Nicetas.
Adorationem idololatricam Catholicis falſo imputari, quod ſigna quædam externę venerationis præſtẽt in cultu Virg.
Lib. 1. de Trinit. cap. 6
Olim viſitatũ fuiſſe Chriſtianis in templis & adoras, re quiaſque Sanctorum procũbere, ſeque inclinare.
Serm. 25. qui eſt primus in feſto Apoſto. Pet. & Pau. Epiſt. 42. ad Mandaurenſes.

Lib. 11. ca. 13. Hom 69. ad popu. Antiochen.

Lib. 1. de Pœnit.

A catoris Petri ſupplicauerit, nimirũ Theodoſium intelligens, qui ante Martyrum & Apoſtolorum thecas iacebat cilicio proſtratus, & auxilia ſibi fida Sãctorum interceſſione poſcebat: quemadmodum hiſtoria docet Eccleſiaſtica. Eodem ſpectat Chryſoſtomi oratio, affirmantis, ſeruorũ Crucifixi ſepulchra regiis aulis eſſe clariora. Nam & ipſe qui purpuram indutus eſt, accedit illa compleaurus ſepulchra, & ſaſtu depoſito ſtat Sanctis ſupplicaturus, vt pro ſe apud Dominum intercedant.] Quid autem hoc aliud eſt, obſecro, quam quod Latini, Græci & Hebræi dicunt adorare? Tertulliani ætate, qui peruetuſtus eſt, Chriſtiani de more aris adgeniculabantur, ac Hieronymi ſeculo vulgatum erat, vt ſacris reliquiis cereorum lumen, & quidam adorationis ſiue venerationis cultus publicè adhiberetur, quantumuis Eunomius & Vigilantius damnati Eccleſiæ hoſtes, impiè oblatrarent. Tum ſui temporis morẽ indicat Prudentius, quum de S. Hippolyti templo canit:

Olim mos erat aris adgeniculandi, & ſacras reliquias adorandi.

In deſcript. paſſionis Hippolyti Martyris.

Mira loci pietas, & prompta precantibus ara,
Spes hominum placida proſperitate iuuat.
Hic corruptelis, animique & corporis æger
Orauit quoties, ſtratus opem meruit.

B

Qvis ergo miretur, aut vllo modo indignum cenſeat, quod iuxta veterum morem Mariam adorari poſſe dicamus, noſque ob eius honorem in orãdo ſubmiſſe geramus, vt mentis reuerentiam externo etiam corporis habitu, & piis quibuſdam ritibus conteſtemur? Etenim adorationis honor non modo Deo & Sanctis, ſed etiam, ſicut diximus, & Auguſtinus confirmat, hominibus honorificentiæ cauſa poteſt exhiberi, ſalua ſemper illa regula: Honoramus Sanctos charitate, non ſeruitute Latriæ, qua Creatori, non creaturæ ſeruiendum eſt. Et Catholica pietas id ſeculis omnibus credidit, docuit, obſeruauit, vt adoratio non in externa ſigna, ſed in res ſignificatas referretur, vtque ſicut poſt Auguſtinum Proſper dixit, cultus in templis non in ſignis viſibilibus hæreret, ſed ad res ipſas inuiſibiles penetraret atque dirigeretur.

Super Exod. quæſtio. 69. & lib. 2. de Trinit. cap 6. Deut. 6. ...

Veterum ſcripta conſentire, quod Mariã adoremus & in illa precanda, non reuerenter geramus.

C

Cæterum Philippus, Chemnitius, Marbachius, Selneccerus, aliique plures Epiphanium obtorto quaſi collo huc pertrahere conantur, vt is Catholicos in Sanctorum inuocatione verberet, eamque inuocationem in catalogum hæreſeon referat prorſus: cum ille totus in Arabicis mulieribus taxãdis verſetur: quod vltra omne decorum, & contra Diuinas humanaſque leges Mariam idololatrice ſuo inaudito ſacrificio venerarentur. Sed enim quicquid velint, Epiphanio affingant, nunquam ſanè probaturi, Catholicos Epiphanio iudice, inter Collyridianos recenſeri, & Mariæ inuocationem Catholicam hoc loco, vel alibi vſquam ab eo reprehendi. Quid enim aliud ille de cultu Sanctorum iudicaret, quam Hieronymus valde illi familiaris, & Chryſoſtomus Baſilius, Ambroſius, aliiq; plures, & illi, vt arbitror, benè noti eiuſdem ſeculi Scriptores literis prodiderunt? Apertam verò impoſturæ ſpeciẽ redolet, quod Nouatores hoc loco inuocationem cum adoratione confundunt, dum Epiphanij ſermonem de mulieribus Mariam in ſacrificio adorantibus in Catholicos Mariam inuocantes malignè detorquent. Epi-

D

Epiphanium nihil adferre, quod in Catholicis improbet Mariæ cultum & inuocationem.

A phanius autem non modo vir Dei, ſed etiam illius Eccleſiæ ciuis fuit, quæ tametſi Mariam & Sanctos conſtanter inuocat, ſéque ab illis adiuuari confidit, tamen ſolum Deum, tanquam primarium gratiæ, & ſalutis omnis authorem, adorat. Hinc vetuſtus ille Canon, quem & ſolennes precandi formulæ comprobant: Solo Deo creatore adorato fideles inuocent Sanctos, vt pro ſe intercedere apud diuinã maieſtatem dignentur. Sciebat vtique doctiſſimus Epiphanius, longè aliud eſſe Mariam cum Collyridianis adorare, quam eandem cum Catholicis inuocare: vtriuſque vocis non paruam differentiã è Scripturis probè didicerat, non ignorans Iacob eximiũ Patriarcham ita Deũ inuocaſſe vt ſimul & eius angelũ Dei rogaſſe, ſiue, quod perinde eſt inuocaſſe ſcribatur. Legerat de Rege Dauid, qui ſcabellũ pedũ Domini, id eſt, arcam fœderis, adorauit, neq; tamen eB dem arcæ ſupplicauit: quoniam res vita carens precantẽ exaudire non poſſet. Aliud eſt igitur adoratio, aliud ſupplicatio ſiue inuocatio: licet vtrunq; nomẽ Dei in Scripturis ſæpenumero tribuatur. Cur verò ab inuocanda Virgine abhorreret, aut alios auocaret Epiphanius, qui tantis illam efferet laudibus, quod facta ſit ſublimior Angelis, ſuperior Cherubim & Seraphim, cælum, templum, thronus Diuinitatis, inexplicabile Paradiſi monile, cæli & terræ mediatrix, per quam homines fiduciam habeant erga Altiſſimum, quæ lapſam Euam erexerit, & Adamum è Paradiſo eiectum in cælos miſerit, ac denique Paradiſum clauſum aperuerit? Ac multa quidem id genus eximia epitheta, quæ aduerſariorum aures meritò feriant, & propter Chriſtum tamen, quem genuit C mundi Redemptorem, de illa potiſſimum prædicãtur, in eadem Epiphanij oratione traduntur. Quis ergo ambigat, ſingularem illum Mariæ fuiſſe cultorem, quam ipſe, ſolo Deo excepto, cunctis ſuperiorem conſtituit, ipſiſque Cherubim & Seraphin, & omni exercitu Angelico formoſiorem appellat, de qua demum humana quidem lingua leniter non eſſe loquendum, veriſſime pronunciat? Teſtatur alibi quoque de ſanctis Prophetis Hieremia & Ezechiele ſcribẽs, horum ſepulchra iam tum ætate ſua multis celebrata fuiſſe miraculis, & complures eo confluxiſſe, ſuáque vota & obſequia exhibuiſſe, qui orãtes magna etiam beneficia fuerint conſecuti. Tantũ abeſt, vt idem de Maria inuocanda dubitarit, aut contra illam inuocationem legitime factam ſcripſerit, vel eidem reſtiterit: quemadmodum Nouatores Mariæ admodum infeſti nobis perſuadere coD nantur. Sed enim ita ferè comparatum eſt, vt animus odio & inuidia præoccupatus, rectè aliorum dicta & facta vel facilè inuertat, vel maligne corrumpat, præſertim ſi ſtudium contentionis, & libido acceſſerit calumniandi. Atque hæc, ni fallor, ſatis fuerint ad Epiphanij ſententiam illuſtrandam atque vindicandam, quem Eccleſiæ hoſtes fruſtra nobis eripere, & contra Deiparæ Sanctorumque inuocationem magno conatu torquere conſueuerunt. Neque hac infelici pugna contenti, ſed perpetuarum contentionum amantes, ad aliud quoque certamen nos prouocant, vt ne omnino tacere ſcilicet, & manus dare videantur.

Inuocationis & adorationis nomina non eſſe confundẽda, & Epiphanium peruerſe torqueri contra Mariæ inuocationẽ.

In Concil. Cẽſtãt. can 7

Oſea. 2

Pſal. 98

In ſermone de laudibus Virginis.

Quanti Mariam fecerit Epiphanius, proculdubio illam etiam inuocauit.

Maria, iuxta Epiphanium, cunctis ſuperior, ſolo Deo excepto.

Lib. de vitis Prophetarũ.

Non leniter de Maria loquendum.

Ad ſepulchra Sanctorum facta miracula circa fideles inuocantes, Epiphanij ſeculo.

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

Mariæ virginis inuocationem non primum à Petro Gnaphæo Antiocheno Epiſcopo inductam: nec malè tamen ab ipſo præceptam eſſe, vt ea inter publicas Eccleſiæ preces adhiberetur, quantumuis Chemnitius & Centuriatores oblatrent. Et rectè in Mariæ nomine aliquid à Deo peti poſſe. Præterea Conſtantinus Copronymus Imperator, qui Mariæ honorem petulanter impetiuit, eamque inuocari vetuit, confutatur. Demum inuocatam Mariam, ſicut & Sanctos alios, mortalibus poſſe opitulari, demonſtratur.

Quis & quando fuerit Petrus Gnaphæus.

PETRVS Gnaphæus antiquæ A & percelebris Eccleſiæ Antiochenæ, quam Petrus Apoſtolus primum adminiſtrauit, Archiepiſcopus fuit, ſiue Patriarcha, Zenonis Imperatoris, qui Leoni ſucceſſit amicus, Leonis primi Pont. Max. coætaneus, & qui magnam illam Synodum, quartam nimirum & Oecumenicam Chalcedonæ coactam, ſua vidit ætate. Etſi verò idem in vita & doctrina non optimè ſeſe geſſit, & dictam Synodum indigne oppugnauit, tamen ſi qua veteribus eſt fides, nonnulla Eccleſiæ Catholicæ commodiſſima inſtituit, & inter alia quidem, quod in omni precatione Dei genitrix nominaretur, & Diuinum eius nomen B inuocaretur. Sic enim habet Nicephorus, καὶ ταύτης τὴν θείαν κλῆσιν ἐπικαλεῖσθαι. Laudantur & alia quædam ab hoc Gnaphæo vtiliter conſtituta, quem nos tamen (quod apertè teſtatum volumus) per omnia nec defendimus, nec excuſamus, ſed neque ab vllo defendendum & excuſandum eſſe dicimus, præſertim ſi vera ſunt omnia, quæ de illo ſcribuntur. Hoc ſolum de illo in quæſtionem venit modo, rectène à Nouatoribus in eo reprehendatur, quod legem tulerit de Mariæ nomine ſacris precibus interponendo & publicè inuocando. Nullus quidem hactenus reperiri potuit, qui præter noſtros aduerſarios, Gnaphæum hoc nomine inſectaretur, C aut vllum cum illo verbum commutandum eſſe putaret. Tum Nicephorus clarè pronunciat, hanc legem Eccleſiæ Catholicæ commodiſſimam ab eo fuiſſe traditam & promulgatam. Accedit, quod prudenter hæc lex eo potiſsimum tempore lata ſit, quo longe latéque ſerpebat, & plurimorum animos vitiabat peſtilens Neſtorianiſmus: ita vt hæc tanta lues Monachos etiam contaminarit, & in eam impiam opinionem deduxerit, Mariam, Deiparam non exiſtimandam, nedum pro Dei matre inuocandam eſſe. Quare quum ex his Monachis vnus ſenem alium valdè pium accederet, & Neſtoriano fermento corruptus in viam reuocari non poſſet, tandem Diuina D viſione correptus, mentem meliorem recepit, ſuumq; confeſſus errorem, ad Eccleſiam rediit: quemadmodum Ioannes Moſcus Eucratus apertè teſtatur. Et certè in hunc vſque diem Græci ac Orientales, qui verum Chriſtianiſmum profitentur, id quod Gnaphæus faciendum decreuit, licet non Gnaphæi gratia, diligenter obſeruant: nimirum vt contra Neſtorianos numen θεοτόκου in vſu perpetuo habeant, & non modo publicè, ſed etiam in priuatis precibus

Lex huius Gnaphæi in Mariæ honorem latæ.

Lib. 15. Eccleſiaſt. hiſt. c. 28

Status cauſæ hoc loco tractandæ.

In ſynodo Romana ſub Felice 2. 18. Vide & Euagrium li. 3 ca. 16. & 17.

Legem Gnaphæi illo tempore valde neceſſariam fuiſſe.

In Prato ſpirituali, ca 26

Legem Gnaphæi in Orientali Eccleſia poſtea fuiſſe ſeruatam.

A Mariæ interceſſione libenter vtantur. Ad Nouatorum argumenta porro veniamus.

OBIICIT primum Chemnitius, quum aduerſus Decreta Tridentinæ Synodi aciem inſtruit, & rabioſe decertat, Petrum Gnaphæum inuocationis Sanctorum authorem & inuentorem primum eſſe, perinde ac ſi hoc modo ratiocinaretur: Petrus Gnaphæus in ſuo Epiſcopatu præcepit Mariæ nomen ab omnibus inuocari: igitur Maria prius non fuit publice inuocata, ſed eiuſdem inuocatio Gnaphęo authori debet aſcribi. Quam colligendi rationem nos flaccidam & inanem eſſe reſpondemus, cum vtrumque fieri potuerit, imò & reuera factum ſit, vt & legem hanc ferret Epiſcopus Antiochenus, & lege antiquior conſuetudo eandem ſententiam corrobo- B raret. Multa enim religionis noſtræ inſtituta, quæ à Baſilio Magno recenſentur, inde ab Apoſtolis profecta, & veluti per manus tradita, diu in Eccleſia obtinuerunt, priuſquam ſcripto conſignarentur, & pro certis legibus publicarentur. Vnde Sabbathi abrogatio, Dominicæ, & Feriarum inſtitutio, perpetua Mariæ Virginitas, ritus Baptiſmi & Euchariſtiæ adminiſtrandæ, aliáque id genus complura, priuſquam legem ſcriptam acciperent, iam ante quidem vim legis ob Eccleſiæ authoritatem habebant. Etenim vere dixit Hieronymus: Multa quæ per traditionē in Eccleſiis obſeruantur, authoritatem ſibi ſcriptę legis vſurpauerunt.] Eóque ſpectat Auguſtini regula irrefutabilis: Quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec C Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi authoritate Apoſtolica traditum, rectiſsime creditur.] Tenet autem vniuerſa Eccleſia, & non tam Conciliis inſtitutum, quam ſemper retentum eſt, vt Mariam fideles inuocent, vtque in precibus publicis, quę à Sacerdote ad altare funduntur, locum habeat Marię interceſsio: ſicut iam anteà non ſemel eſt commonſtratum, nuſque poſteà iterum euincemus. Igitur idem Auguſtinus Gnaphęo vetuſtior apertiſsime dixit: Habet Eccleſiaſtica diſciplina, quod fideles nouerunt, cum Martyres eo loco recitantur ad altare Dei, vbi non pro ipſis oretur, pro D cęteris autem commemoratis defunctis oretur. Iniuria eſt enim pro Martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari.] Quocirca qualis qualis Petrus Gnaphęus fuerit, non ipſe huius inuocationis author, ſed potius acceptę traditionis confirmator in ſua fuit Eccleſia Antiochena. Eodem modo ante Concilium Conſtantinopolitanum III. & Toletanum VIII. Sanctorum inuocatio recepta, ſed noua tamen eiuſdem Synodi lege ſancita & corroborata, vel, ſi mauis, renouata, illis verbis

In examine Conc. Trid. circa inuocationem Sanctorum.

Gnaphæum non fuiſſe authorem eius inuocationis, quam ſeruat Eccleſia circa eandem Virg. Reſponſio ad Chemnitij cauillationem.

Li. de Spiritu ſancto ca. 27 Et diſtin. 11 capitulo Eccleſiaſticarū.

Multa in Eccleſia inſtituta vim legis obtinent, priuſquam ſcripto tradantur vel etiam ſi nullo ſcripto contineantur.

In Epiſt. ad Ianuarium. Libr. 4. de Baptiſ. contra Donatiſtas, cap. 24

Ante Gnaphæum Eccleſia in vſu habuit Mariæ & Sanctorum inuocationem.

Serm. 17. de verbis Apoſtoli.

Gnaphæus confirmator, non author fuit eius inuocationis.

Can. 7

verbis iam antè citatis commendabatur: Solo Deo ſuo adorato, vnuſquiſque inuocet Sanctos, vt pro ſe intercedere apud Maieſtatem Diuinā dignētur] Etenim huiuſmodi leges variis ea cauſis & ſæpè poſteritati ignotis, pro illorum & locorum & temporum ratione traduntur, nimirùm vt non ſine Diuino ſpiritu legislatores fidei & religioni & disciplinæ Chriſtianæ rectiùs conſulant, neque modò præſentes errorum, vel abuſuum ſpinas euellāt, ſed bonas etiam in Dominico agro fruges foueant conſeruent atque commendent poſteritati. Vnde factum videri poteſt, quod veteres poſt huiuſmodi leges in eccleſia tùm Orientali, tùm Occidentali publicatas, ſtudioſiùs in eo ſint more verſati, vt Angelicam ſalutationem cum precatione Dominica coniungerent, nimirùm ad Mariæ memoriam inter precandum firmiùs retinendam, & ad eandem Virginem ſæpiùs inuocandam, quàm & Cypriani, hoc eſt, Martyrum ſeculo inuocare, vt poſteà docebimus, fuit vſitatum.

Ex qua cauſa mos inoleuerit, vt Dominicam precationem recitātes, Mariam quoque ſalutent.

Alterum iſtorum argumentum eſt à Scripturis alienum videri præceptum quale Gnaphæo ſuffragante propoſitum diximus, de Mariæ nomine inuocando: in ſacris enim literis ſemper de Chriſti vel Domini ac Dei nomine inuocando fieri mentionem. Fatemur, & extra omnem eſt controuerſiam nomen Dei in Propheticis & Apoſtolicis literis ampliſſimè commendari, illudque vel maximè inuocandum, ac aliorum quorumcunque nominibus anteponendum eſſe. Nec enim aliud nomen eſt ſub cælo datū hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri, vt de Chriſti Ieſu nomine Princeps Apoſtolorum apud Iudæorum proceres conſtantiſſimè affirmauit. Et Irenæus pulchrè ſcripſit: Quod eſt aliud nomen quod in gentibus glorificatur, quàm quod eſt Domini noſtri, per quem glorificatur Pater, & glorificatur homo?] Et rurſus: Quoniam nomen Filij proprium Patris eſt, & in Deo omnipotente, per Ieſum Chriſtum offert Eccleſia.] Vt enim Auguſtinus quoque admonet, Chriſtus Sacerdos eſt, ipſe offerens, ipſe & oblatio: cuius rei Sacramentum quotidianum eſſe voluit Eccleſiæ ſacrificium.] Sed obſeruandum eſt interim, iuxta Scripturæ tropum, Dei nomine nihil ferè aliud, quàm ipſum Deum, aliquando Dei Filium, crebrò & Dei potentiam, virtutem, maieſtatem, gloriam, bonitatem, ſapientiam, & quicquid de Deo rectè dici poteſt, aptè ſignificari. Vnde cùm Scriptura Dei nomen omnipotens, admirabile, bonum, ſuaue, terribile, glorioſum facit, Deum à potentia, magnificentia, bonitate, & aliis ſimilibus attributis celebrat, nobiſque celebrandum oſtendit. Pſalmographi vox eſt: Expectabo nomen tuum, quoniam bonum eſt in conſpectu Sanctorum tuorum: id verò perinde eſt, ac ſi Deum ipſum nominâſſet, cuius bonitatem nulli æquè ſicut Sancti experiuntur, guſtuque intimo complectūtur. Laudatur Enos à Moyſe, quòd cœperit inuocare nomen Domini, aut ſicut Chaldaica legunt: quòd tunc incœperint filij hominum orare in nomine Domini. De Abraham vero ſcribitur: Ædificauit ibi altare Domino, & inuocauit nomen eius. Tum nota Chriſti vox eſt: Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis vel vt alibi promittit, hoc faciam. Vbi in nomine Chriſti petere, talem inuocationem requirit, quæ potentiæ & meritis eius innitatur: vtpotè ſine qui-

An lex de Mariæ nomine inuocando ſcripturis malè congruat.

Actor. 4

Lib. 4. cap. 33.

Libr. 10. de ciuitat. Dei, cap. 20.

Nomen Dei quid in Scripturis ſignet, & quam late pateat.

Pſal. 51.

Geneſ. 4

Geneſ. 13

Ioā. 16 & 14.

In Chriſti nomine petere, an Mariæ & Sanctorum inuocationem excludat.

A bus neque mortalium, neque Sanctorum preces & merita Deo grata, aut vllo modo efficacia eſſe poſſent. Soli Chriſto vox ea competit: Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam: hoc eſt, non ſolùm vt homo & aduocatus vultu Dei pro vobis aſſiſtam, ſed etiam vt Deus, & Patri æqualis præſtabo quę volueritis, vt glorificetur Pater in Filio, quē ſupra omnes creaturas, quamuis excellentes & beatas, agnoſcitis & inuocatis.

Ioan. 14

Cùm verò Mariæ vel Sanctorum merita, vel preces imploramus, à Chriſti nomine, meritis & interceſſione, ſicut fingūt aduerſarij, non diſcedimus ſed Chriſtum in illis honoramus, quia huius capitis membra præſtantiora colimus: memores ſententiæ Ambroſianæ: Quiſquis honorat Martyres, honorat & Chriſtum, & qui ſpernit Sanctos, ſpernit B & Dominum.] Enimuerò cùm Mariæ nomen, vt Filium pro nobis precetur, imploramus, non magis Chriſtum mediatorem relinquimus, quàm euāgelicus ille [a] Cēturio, & [b] Paulus Apoſtolus à Chriſto ſe ſubduxerunt, cùm ſua propria, & ea quidem illuſtri fide non contenti, alios pro ſe ad Chriſtum precandum ſubmiſerunt, multumque illorum interceſſioni tribuerunt. Quid quòd Caluinus palàm affirmat, licet Chriſtus ſit vnus mediator, cuius interceſſione propitius & exorabilis nobis reddatur Pater: tamen ſuas etiam Sanctis ſiue fidelibus interceſſiones relinqui, quibus alij aliorum ſalutem mutuò inter ſe Deo commendant? *Cùm ergò*, inquit, *illæ quoque in Chriſti nomine fiunt, quid aliud quàm teſtantur, neminem vllis omnino precibus, niſi Chriſto intercedente, poſſe adiuuari?* Sicut ergò non obſtat ſua interceſſione C Chriſtus, quo minùs in Eccleſia precibus alter alteri viciſſim patrocinetur, ita de Sanctis etiā, ac multò quidem ampliùs iudicandum eſt, vtpotè quos iam in patria victores multò ſecuriùs atque deuotius, quam in terris pugnantes colimus & nominatim appellamus. Quod cùm facimus, nihil Chriſto quidem eripimus, ſed ſuā nomini eius gloriam inconuulſam integramque hoc ipſo ſeruamus quòd nullum agnoſcimus alium communem omnium mediatorem & interceſſorem, qui plenā cum Deo reconciliationem orbi ſit promeritus, aut vnquàm promereri poſſit. Per hunc omnia ſumus aſſecuti bona, quæ à Deo nobis data ſunt, vel potiùs ſemper dantur, quique non verbis quibuſdam & precibus ſicut ſolent Legati, ſed reipſa intercedit, quemadmodum Nicolaus Cabaſilla non perperam D interpretatur. Per hunc demum petenda & accipienda ſunt omnia, quæ Pater æternus tùm Angelis, tum hominibus precantibus donat. Sancti verò mediatores ad hunc ipſum Mediatorem, ſi ita loqui fas eſt, ab eccleſia conſtituuntur, vt idcircò doctiſſimus ille Bernardus, venuſtè dixerit: Opus eſt mediatore ad mediatorem Chriſtum, nec alter nobis vtilior, quàm Maria.

Serm. 6. de Margarita.

Catholicos Mariam inuocantes à Chriſto non diſcedere.

a Matth. 8 Luca 7

b Rom. 16

Lib. 3. Inſtit. cap. 20

Chriſto ſuum relinqui officiū, vt ſit vnicus mediator & interceſſor, licet Mariam inuocemus.

In expoſitione Liturgiæ, cap. 44

In Serm. Signum magnū

Quod igitur in Mariæ nomine precari dicimur, ſic accipi conuenit, vt ipſa intercedente, quæ apud Deum valet gratia plurimum, faciliorem per Chriſtum habeamus acceſſum ad Patrem, vtque idem Chriſtus per matrem & nos ſimul inuocatus, preces noſtras quamuis frigidas admittat promptius, ſuáque cōmendatione Patri Deo reddat magis acceptas, nimirum vt ea quæ petimus diuinæ gratiæ munera expeditius conſequamur. Etenim quæ preces in cōmunione Sanctorū offeruntur, eas libētius

In Apologe tico.
Geneſ. 48
a Lib. 1 locu tion. de Gen. cap. 100
b Lib. 3 Inſti tu. cap. 20.
c In diſputa. cum Eckio.
d In Cent. 1 mēdaciorum Papiſticorū
e Iob 5 & 33.
f Zachar. 1
g Tude Vi duis.
h In e.r cir ca verba illa Miſeremini, miſeremini.
i Hæreſ. 80.
Antidico mariannas.
in annalibus part. 4
In Cantione de zona & faſtis Deipa ræ.
Demetrio eiuſdem.

admittit Deus, eiſque gratiora ſunt vota, quæ ad A ipſum, quaſi manufacta, vt Tertullianus loquitur, à multis referuntur. Qua de re prolixius alibi. Sed neque à Scripturis eſt alienum, vt Dei nomen inuocantes, quorundam Sanctorum nomina ſimul adiungant: ſicut Iacob ſuo docet exēplo, quum duobus nepotibus benedicēs ita precatur: Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis: & inuocetur ſuper eos nomen meum, nomina quoque Patrum meorum Abraham & Iſaac. Ex quibus verbis colligit [a] Auguſtinus, quātumuis [b] Caluinus [c] Oecolāpadius, & [d] Illyricus tergiuerſentur, nō modo Deū, ſed etiā homines iuxta Scripturæ phraſin inuocari, ſicut etiam hic Iacob Angelū præter alios inuocauit. Nec temerè in libro [e] Iob ſcriptū extat: Ad aliquem Sanctorum, ſiue Angelorum conuertere, nimirū per inuocationem. Vnde legūt Septuaginta. B καὶ εἴς τις ἀγγέλων ἁγίων ὄψει Ac rurſus in Iob ſcriptu eſt: [f] Si fuerit pro eo Angelus loquēs: quēadmodū Angelos pro vrbe Hieruſalē loquutos eſſe, ſiue Deū inuocaſſe in Scripturis legimus, & veteres interpretātur. Vnde [g] Ambroſius clariſſime dixit: Obſecrandi ſunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præſidiū dati ſunt.] Et [h] Auguſtinus verba illa Iob: Miſeremini mei, miſeremini mei ſaltē vos amici mei, ſic explicat, vt ad Angelos, quos Iob pro ſe deprecari Dominum roget, dicta velit accipi.

In Mariæ nomine precari, non eſt inconueniēs, ſi ritè accipiatur.

CVR ergo aduerſarij tam moleſtè ferunt, ac omnino refugiunt hoc velut nimis durum & aſperum loquendi genus, quo Dei genitricis nomen in precatione adiungi & inuocari docetur? An non tradit & probat [i] Epiphanius, Virgines quaſdam in Mariæ nomen degere, ſuámque caſtitatem ſeruare ac continere: ſicut Ianus Cornarius interpretatur?

Virgines in Mariæ nomine caſtitatem olim profitebantur atque ſeruabant.

Nam & Pulcheriam laudatiſſimā fœminam, adeúque eum Marciano Imperatricē Glycas inde commendat, quod Virginitatem ſuam Deiparæ conſecrarit. Idem laudabiliter fecit Andreas Chius eximius Chriſti Martyr, ſicuti poſtea ex Trapezuntio indicabimus. Et magnus ille Patriarcha Germanus his verbis Mariam affatur: Quomodo corpus noſtrum vitalis ſignum operationis habet reſpirationem: ita etiam ſanctiſſimum tuum nomen, quod in ore ſeruorum tuorum verſatur aſſiduè, in omni tempore, loco & modo non ſolum lætitiæ & auxilij eſt ſignum, ſed ea etiam procurat & conciliat.]

Quam ſit efficax Mariæ nomen ſi eo ritè ac piè vtamur.

Quum aliquando canis importunior Martini Turonenſis, toto orbe probatiſſimi Epiſcopi diſcipulis oblatraret, vnus ex illis auſus eſt dicere: In nomine Martini iubeo te obmureſcere, D ſtatimque cani latratum hæſiſſe in gutture, atque linguam, vt abſciſam putares, obmutuiſſe præſentes omnes deprehenderunt, quemadmodum Seuerus Sulpitius eiuſdem Martini diſcipulus, ac teſtis oculatus hiſtoriæ palam aſſeuerat. Nec multò poſt ſubijcit: Credite mihi, quia etiam alij in nomine eius multa fecerunt.] Id genus nempè miracula. Hoc enim tantūdem eſt, quemadmodum Auguſtinus dixit, ſiue per orationes, ſiue per memorias ſanctorum fieri miracula. En tibi ſtupendam Chriſti potentiam, qui non ſolum in ſuo nomine, quod natura ſanctū eſt atque terribile, ſed etiam in Sanctorum ſuorum nomine, & quod magis mirere, per eorum ſudaria, ſemicinctia, reliquias, memorias, vmbras & imagines miracula ingentia operatur: ſicut non modò Damaſcenus teſtatur, ſed tota etiam antiquitas clamat.

In Martini nomine facta olim miracula.
Dialog. 3 de virtutib. B. Martini.
Lib. 3 de ciui. Dei c. 8
Act. 19 & 5
Magnam eſſe dignitatem & virtutem nominis Mariæ.

A Et qui de Anthonio Magno poſt Athanaſium ſcribunt, illum dæmonibus adeo formidoloſum fuiſſe teſtantur, vt multi per Aegyptum ab illis agitati, inuocato Anthonij nomine liberarentur. Scribit & Idiota, vt alibi meminimus, poſt Ieſu Chriſti nomen venerandum & adorabile nullum eſſe aliud quàm Mariæ ſanctius, illuſtrius, dulcius, efficacius, excellentius: ad cuius inuocationem & Angeli gaudeant, & dæmones contremiſcant, magnámque ſæpè gratiam & virtutem ſentiant peccatores, ſi hoc quidem nomine reuerenter atque conuenienter vtantur.

Lib. 4. de Orthodoxa cap. 16. & 17
Lib. Contemplat. de B. Virgine c. 5

Nihil igitur habet abſurdi, modo ritè & candidè accipiatur, quum dicitur, quoſdam in Mariæ nomine precari vel exaudiri: aut quibuſdam beneficiis diuinitus affici. Non quòd idcirco Dei nomini, Chriſtique meritis & gloriæ derogetur, qui ſo- B lus non aliena, ſe propria virtute, ſiue, vt Scriptura vocat, in ſuo ipſius nomine nos Patri reconciliat, noſtras preces efficaces reddit, nos perditos viuificat, iuſtificat atque ſaluat, quique demum ſpiritū obedientiæ, vt Deo ſeruiamus, vnicè promeretur. Alioquin niſi Chriſti nomine, velut ſacra anchora, niteremur, & in eo precaremur Patrem, ac ex ipſo velut fonte gratiam omnem in nos deriuari putaremus, de Mariæ nomine aut venerando, aut inuocando nulla nos cura tangeret: ſed neque Sanctos in cœlo regnantes, neque fratres in hoc exilio peregrinantes orando quicquam valere, ac nobis prodeſſe poſſe exiſtimaremus. Facit autem Chriſti nomen ad ſaluandum incomparabile, Sanctorum orationes adeo efficaces, Chriſtóque gratas, vt ſicut Ioannes meminit, aureo velut thuribulo Deo dicantur offerri, ac proculdubio multa immerentibus conſequantur. Vnde quum in nomine Mariæ quid petere vel accipere dicimus, ipſius quæ Chriſti mater eſt, preces & merita eius eſſe conditionis intelligimus, quæ apud Deum votis credentium poſſint ſatisfacere, vt per illam Dei gratia & Chriſti merita nobis facilius applicentur, ſicut Eccleſia tot Precationibus ſiue Collectis, vt vocant clariſsimè profitetur. Sic defuncti Abrahami merita non ipſi tantummodo, ſed & filio Iſaac profecerunt, magnáque fiducia Moyſes Patriarcharum, licet mortuorum, nomina & merita ſuis precibus Deo factis interpoſuit, quantúmque Dauid apud Deum poſt mortem valuerit, tota eius poſteritas crebrò experta eſt. Atque hoc eſt quod Auguſtinus, adeóque Eccleſia to- D ta conſtanter credit & docet, illorum meritis quos diligit Deus, immerentes apud Deum poſſe releuari, & eundem Deum Sanctorū ſuorum orationib. populi ſui peccatis propitiari, multiſque præſidiis nos inſtrui & adiuuari. Hæc autem vt nobis applicemus, regulā obſeruatu dignā è Scripturis colligit Radulphus, atque in hunc modum ſcribit: Decet peccatorem hæc humilitas, vt ſine mediatore aliquo petere indulgentiam non præſumat. Hinc namque amici [a] Iob per ipſum, in quem peccauerant, reconciliati ſunt. [b] Cornelius quoque per Petrum, ſed & [c] Saulus per Ananiam ad Chriſti gratiam accedere meruerunt.] Quarè, vt hunc locum ſemel abſoluamus, ſi Petri Gnaphæi perſonam paruumper ſeponamus, quiſquis tandem ille fuerit; & rem ipſam rectè inſpiciamus, nihil à Chriſtiana pietate alienum exigit, qui Deū precantes ita inſtituit, vt ſuis precib. Mariæ nomen, memoriam ſiue inuocationē adiungant.

Chriſti nomē & gloriam nō excludi, quū per Sanctos & nobis alios quid efficitur & impetratur.
Actor 4
Apoc. 5 & 8
Quid ſibi velit, quū in Mariæ nomine petere vel accipere dicimur.
Geneſ. 26
Exod. 32
3. Reg. 12
4. Reg. 19
Eſai. 37
In Exod. c. 149. & cap. 208.
In Leuit. c. 4
a Iob. 42
b Act. 10
c Act. 9
Gnaphæi legē non ſolum excuſatione, ſed & laude dignam eſſe.

Quòd

Quod ſanè qui faciunt, Catholicæ fidei Symbolũ, vt à Neſtorianis, Vigilantianis, Iconomachis, Mahometanis ſeipſos ſegregent, prudenter aſſumunt, & egregium veteris Eccleſiæ ſequuntur exemplum: tum Chriſtianam humilitatem exercẽt, Chriſtúmque ipſum in matre glorioſum colũt, & illũ ſibi magis magiſque conciliant. Cæterũ hanc humilẽ prudentiam, & prudentẽ humilitatem ſuperbi ſimul & ſtolidè contemnunt Hęretici, ac idcirco nobiſcum, imò cum tota Eccleſia dicere dedignantur: Famulorum tuorũ, quæſumus Domine, delictis ignoſce: vt qui tibi placere de actibus noſtris non valemus, genitricis Filij tui Domini noſtri interceſſione ſaluemur: Per eundem Chriſtum Filium tuum. Quid verò mirum, Eccleſiam diuino ſpiritu edoctam, in hoc ſolenni more perſiſtere, vt cum Sanctorum opem implorat, ad Mariæ præſidium confugiat maximè, quum non ſit dubium, vt ſiue Fulbertus, ſiue Auguſtinus affirmat, eam plus omnibus liberatis impendere poſſe ſuffragium, quæ meruit pro liberandis proferre precium. Hinc pia illa Ruperti extat precatio, qua ſuos in Cantica libros abſoluit: O beata Maria mons montium, Virgo virginum, Sancta ſanctorum, ad omnes quidẽ conuertimur montes aromatum & vocamus, vt reſpondeant nobis. Et hoc eſt, quod vnuſquiſque noſtrum dicit; Leuaui oculos meos ad montes, vnde veniet auxilium mihi. Sed ad te præcipuè conuertimur, ad te præ cæteris oculos noſtros leuamus, tum præ omnibus auxilium ſuſpiramus. Per ſanctum vteri tui Sacramentum, & illum qui animam tuam pertranſiuit gladium, obtine, vt videamus ipſam illuminationem montium æternorum, ſcilicet dilectum, & ex dilecto dilectum, ſimulque dilectionem amborum, id eſt, Patrem & Filium & Spiritum ſanctũ.]

Mariam præ Sanctis reliquis, & inuocari, & patrocinari mortalibus.

Ruperti ad Mariam precatio, ad quã piæ ipſæ poſt Deum pij ſeſe conuertunt.

In ſerm. de feſto Aſſumptionis Vir. In fine li. 7 Commentar. in Cantica. Pſalm. 120

Nunc ad alteram huius capitis partem, & quaſi contrariam Gnaphæi edicto ſententiam progrediemur, ea quidẽ fiducia commoti, vt ad Mariæ Deiparæ tuendum honorem ne cum ipſo quidem Imperatore congredi formidemus. Hic Imperator Leonis Iſaurici filius, mali corui malum ouum, vt inquiunt, Conſtantinus eſt Copronymus, qui dum ſacri fontis aqua perfunderetur, ſtercus excreuiſſe dicitur, vt inde Copronymi fœdo cognomine fuerit inſignitus: non tam ille quidem imperij, quàm omnis impuritatis & crudelitatis poſtea Princeps effectus, quem & Græci non temere aſpidem & colubrum, adeóque Antichriſti præcurſorem appellant. Is tandem eo impietatis amentięque prorupit, vt partim ſuorum Epiſcoporum, quos in Pſeudoſynodo Conſtantinopolitana coëgerat, partim Catholicorum doctorum authoritate cõtempta, omnem ſacroſanctæ Virginis inuocationem deteſtaretur, aliiſq; omnibus propoſita lege prohiberet. quæ de re libet ſubijcere quod Gręcus author Theoſterictus vna cum ſuo magiſtro & inſigni Chriſti confeſſore Niceta literis prodidit: vterque vero tempeſtatem illam grauiſſimam à Copronymo excitatam, & cum ſæua tot millium piorum internecione coniunctam coram aſpexit. Vt ſummatim dicam, inquit, Conſtantinus hic malæ radicis malum germen, habitu erat Chriſtianus, mẽte ipſa Iudæus. Quam enim Chriſtus ſibi in domicilium delegit, glorioſiſſimam, inquã, ſuam matrem, omnibus aliis rebus creatis ſuperiorem, mundi patrociniũ, quæ propter virginitatis ſuæ præſtãtiam prope Deum verſatur: huius, inquam, venerandum nomẽ multis modis ab Eccleſia expellere ſtuduit: eius verò interceſſiones, per quas mundus ipſe conſiſtit, illas ne nominare quidẽ voluit, quum diceret, neminem eam poſſe opitulari.] Ac paulò pòſt. Ita miſer ille, & Deiparens Maria (neque enim ſanctam eam nominare dignabatur indignus ille) quo tempore Chriſtum in ſe habebat, valde honorata illa erat: ex quo autẽ tempore illũ peperit, nihil differt à reliquis.] Hic iam Theoſterictus magno zelo flagrans, támque nefarij & in Deiparam contumelioſi Cæſaris improbitate commotus, ita reſpondet. O blaſphemiam, ô ſuperbiam, ô immenſam Dei tolerantiam, ô ſummam patientiam. Quomodo non ipſius lingua obmutuit, quæ aduerſus Chriſti Matrem tam ſuperbe iniquitatem locuta fuit? Quidnam à blaſphemis Iudæis nouus hic Phariſæus, & Deo inuiſus differebat?]

De Conſtãtin. Copronymo Imperatore, quam in ipſa peruerſus, quamque in Mariam petulans fuerit.

In oratione funebri, quã habuit in S. Nicetam.

Qualis Cæſar fuerit dictus Conſt. Copronymus iuxta Theoſterictum. Mariæ gręca nomina à Theoſteriĉto commemorata.

Cæterum Suidas, cuius verba Nicephorus etiam repetiuit, huius Copronymi in Mariam tum petulantiam, tum blaſphemiam paulo fuſius explicat, in hunc nempè modum: Indicit Copronymus, ne quis interceſſionẽ Mariæ imploret, quòd nihil auxiliari poſſit, neque Mater Dei deinceps nominetur. Et quidem crumena in manu accepta, plena auri, eáque omnibus monſtrata interrogabat, quanti valeret? illis reſpondentibus, quod magno: aurum effuſ rurſus interrogabat, quanti valeret? & reſpõdebant quòd nihilo. Tum ille: Eodẽ modo, inquit, etiam Maria (non enim eam Domini matrem appellare dignabatur miſer) donec Chriſtum intra ſe habuit, honorata fuit: ex quo verò illum eſt enixa, nihil differt à reliquis mulieribus.] Vbi ſe continere non potuit Suidas, quin blaſphemum conuiciatorem, quamuis Cæſarem, hac voce ſtomachabundus repelleret: Vah, audax blaſphemia Ethnicam fidem habentis, ſentientiſque cum Iudæis. Venerem enim, inquit, colebat, & ſacrificia ei humana faciebat vltra vrbem, vbi templum D. Mariæ fuit, quod ſolo æquatum, locum homicidiorum fecit: Mariámque nuncupauit, vbi noctu pueros mactãs ſacrificabat.] In candẽ ſententiã ſcribit Glycas, ac omni blaſphemia id maius eſſe dicit, quod de matre Domini ferret legẽ ſceleratiſſimus Imperator, ne quis illius interceſſionẽ imploraret: nihil enim eam præſtare poſſe fingens. Proinde hic Imperator infami Iuliano apoſtatæ haud diſſimilis fuit, vtpotè nõ ſolum veteris religionis odio vehementer incẽſus, & qui cultũ Sanctis ab Eccleſia exhibitum inuidebat, verùm etiam præſtigiis ac magicis artibus omninu deditus, vt hunc victimarũ diſſectionibus & euocationibus manium, diabolicíſque ſacrificiis, ac aliis rebus nefandis operam ſedulam daret: quemadmodum præter Suidam Zonaras, Cedrenus, Nicephorus & Conſtantinus Manaſſes in ſuis hiſtoriis planiſſimè cõteſtantur. Tum ex Paulo diacono & Sigeberto ſatis apparet, hunc Cæſarem omni ſcelere imbutũ, Tyrannum, apoſtatam, magum, ſacrilegum per totum Orientẽ ira ſæuiſſe, vt triſtiſſima Eccleſię facies appareret, nec fuit ex Ethnicis Imperatoribus quiſquam crudelior, qui plures Martyres trucidarit. Et miramur adhuc, impuriſſimum Principem, qui Iouem Chriſto antepoſuit, hunc enim non Dei filium, ſed nudum hominem eſſe natum improbè mentiebatur, quique Venerem potius quàm Mariam publicè coluit, (ſolebat enim veneri

Suidę teſtimonium de Copronymo Mariæ contumelioſo ac publicè diſcrepante.

Vide & Nicephor. in fine li. 18. Eccleſ. hiſtor.

Conſtãtinus Veneris cultus quam Mariæ charior.

Parte 4. Annal.

Conſtantinus hic Iuliano apoſtatæ conferendus.

In Chronic. Lib. 22

victimis humanis litare) miramur, inquam, nec nomen, nec honorem, nec inuocationem tuliſſe Deiparæ: ſed Satanico furore agitatum, contra Chriſti matrem aperto etiam Marte pugnaſſe, & apud plebeios procaciſſimè diſputaſſe?

Quã ineptus fuerit in diſputando Copronymus, Mariam crumenę conferens.

SED o argutum, imo inſanum potius ac ridiculum diſputatorem, qui ne parum ineptus eſſet, ſacroſanctam, nec ſatis laudatam vnquam Virginem rei viliſſimæ, ac veluti inutili prorſus ponderi, ſi abſque pecunia relinquatur, hoc eſt, crumenæ vel loculis voluit comparare. Longè aliter diuina Scriptura differit, quæ cum παραβολικῶς Mariam nobis depingit, creaturis ampliſſimis & venuſtiſſimis illam conferti: nimirum quòd ſit pulchra vt Sol, electa vt Luna, clara vt aurora, exaltata vt Cypreſſus in mõte Sion, aut excelſa ſicut thronus templúmq; Salomonis, & turris Dauid: cõmunita demũ & omnibus gratiæ præſidiis circumſepta, ſicut hortus cõcluſus, fons ſignatus, porta clauſa & aurea, vt reliquos id genus veteris legis typos illuſtres, quibus mater Domini adumbrata eſt, prætermittam. Iam vero pudenda noſtri nugatoris eſt collatio, qua eadem Virgo loculis auro refertis non alia de cauſa cõparatur, niſi quatenus vteri ſui gremio Chriſtũ eſt complexa, eúmq; conceptum ad partum vſque circumgeſtauit. Eſt ingens illa quidem & ineffabilis Mariæ dignitas, quod vnum eundémque filiũ cum æterno Patre communem habeat, ac perpetuò ſeruet, veréque θεοτόκος tum ab Angelis, tum ab hominibus ſalutetur: etſi hoc etiam impius Copronymus, vtpotè Neſtorianus, inficietur. Sed enim cum ſumma vanitate cõiunctum eſt, quod idem ſtultiſſimè fingit, incomparabilem Virginem eo tempore duntaxat, quo Chriſtum geſtauit, honore & dignitate excelluiſſe: alias autem, hoc eſt, ante conceptum, & poſt partum editum nihil præclari & eximij habuiſſe, ſed aliis fœminis exæquandã eſſe. Cur igitur antequã illa in Dei matrẽ cooptaretur, Gabrieli Archãgelo, vt oſtẽdimus, magnę tum admirationi tum venerationi fuit? ob Heroicas profectò virtutes, quæ inde à primis annis eãdẽ pulcherrimè cohoneſtarunt, & iam ante probauimus, Mariã verè ſanctam & benedictã, Deóque inprimis gratã ſemper extitiſſe, vt inter omnes Sanctorũ ordines hæc Ioachim & Annę filia tanto excellentior illuſtriórque fuerit, quanto aliis piis in Diuina electione prior, in omni virtute perfectior, in Seraphica quadam charitate ardẽtior, atque in cunctis animi corporiſque dotibus venuſtior atque pręſtantior inuẽta eſt. Quis porro ſanæ mẽtis homo ambigat, Chriſtum, qui [a] ſe amantes redamat, & ampliſſimis beneficiis afficit, vt [b] Zachæo inuitantis domui, ita multo magis ſuæ matris cum ſumma charitate ſeruientis hoſpitio benedixiſſe, eámque benedictionem perpetuam eſſe voluiſſe?

a Prouerb. 8
b Luc. 19

3. Reg 10
Et 2. Par. 2
Cant. 4
Ezech. 44
Eccleſ. 24

Hoceſtiſſimis rebus Maria confertur in Scriptura ſacra.

Can. 6. & 4

An Maria duntaxat honorabilis fuerit, cũ Chriſtum in vtero geſtaret, ſicut fingit Copronymus.

Copronymus non modo in Virginem, ſed in Chriſtum ipſum eſt contumelioſus.

Regia proles parentem illuſtrat maximè.

Quare non ſolum in Mariam, ſed in Chriſtum ipſum peccat Cæſar hic contumelioſus ſimúlque blaſphemus, dum hoc Chriſto petulanter affingit, quòd in mũdum editus integrum & ſublimem ſuæ Matris honorem imminuerit magis, quam conſeruarit: non augens illam, ſed ſpolians priore dignitate, vt iam nihil ei præ aliis fœminis reliquum facere voluerit. Inane prorſus hoc phantaſma eſt, & cum ratione ipſa pugnat: quandoquidem proles Regia non minus, ſed magis poſt ſuum ortum, quã in vtero materno cõcluſa, ſuam Parentem illuſtrat,

A ac ſingulare decus illi conciliat. Ita enim Berſabeæ Dauidis vxori contigit, quæ cum anteà ſtipendiarij militis cõiux eſſet, tantũ honoris ex Salomone filio procreato ſibi comparauit, vt ad regalem thronum euecta, vna cum ipſo filio auguſta imperaret. Habeat igitur & ſeruet ſuos loculos Copronymus, ſiue auro plenos illos, ſiue vacuos maluerit: nihil hinc quidem præſidij, nihil fuci vel ad ſuam impietatem ſaltem leuiter excuſandam, vel ad Mariæ dignitatẽ aliqua ex parte labefactandam cordatis poteſt obtendere. Eſt illa, manétque ſemper benedicta inter mulieres, & poſt partum non modo ſanctior, ſed etiam honorabilior Sanctis reliquis præſtat omnibus, ſola Dei & Domini noſtri mater, quam in cælis regnantem iure non ſolum pro ſe quiſque colat ac veneretur, ſed vniuerſa etiam inuocet Eccleſia, ſicut reipſa tot retroactis ſæculis, vt poſtea docebimus, de ſolenni more inuocauit.

2. Reg. 11
3. Reg. 2

Maria non minus, ſed magis poſt partum quam ante benedicta & venerabilis.

B

Quam multos autem (pro pudor) noſtra tulit ætas Copronymo aſſentiẽtes, planéque ſubſeruientes, qui contempto Gnaphęi decreto, & relictis Eccleſiæ Catholicæ caſtris, ſe fidos velut ſatellites illi principi & patrono addicarunt, qui & ſuis exoſus, & prout Suidas meminit, mortalium impuriſſimus fuit, electum certè organum Satanę, Imperij peſtis, orbis ludibrium, nec ſolum Hagiomachorum, ſed etiam Iconoclaſtarum omnium Anteſignanus. Vetuit enim prorſus imagines erigi ſacras, ſanctos honore affici, reliquias eorum ſeruari, ſed ne titulum quidem Sancti legi vel audiri ſuſtinuit impiiſſimus Princeps. Nec pudet tamen Nouatores huic perditiſſimo Cæſari & ſtultiſſimo legiſlatori obſequi, quoniam eius edictum amplectuntur, & hoc tantum non pro Dei oraculo mordicus retinent atque defendunt. Quod verò edictum? Mariæ & Sanctorum interceſſionem apud Deum non eſſe petendã, reliquias eorum conſpuendas, ſacris è templis imagines excidendas: earum igitur loco ille pingi ſculpíque curauit pręclaras, ſcilicet, venationes & equeſtres ludos. Neque contentus his legibus atque facinoribus, ſacras profanauit ædes, monaſteria euertit, Monachis carceres impleuit, eóſque tanquam agnos iugulauit, Sacerdotibus & Epiſcopis vim maximam attulit, pios in exilium relegauit, innumeros trucidauit, Sanctorum oſſa concremauit, vel in mare proiecit. Taceo reliqua, & ad legem illam Copronymianam veréque ſtercorariam redeo: ne quis videlicet cùm aliorum Sanctorum, tum Mariæ interceſſionem imploret: hoc enim ficulneum eſſe præſidium, nullam opitulandi vim in Sanctis mortuis ſupereſſe mentiebatur. Eant nunc ſiue Lutheri, ſiue Zuinglij, ſiue Caluini aſſeclæ, & ſi velint, non doctrina ſolùm, ſed etiam crudelitate ſe tum Euangelicos, tum Copronymianos eſſe gloriẽtur, dum Sanctos eorúmque reliquias & icones nullo cultu externo dignãtur, & fœdis erroribus ſcindũt Eccleſiam, & in ſacris locis omnia vel peruertunt, vel euertunt atq; profanãt: vt taceã interim de horrenda illorũ in perſonas & res Eccleſiaſticas immanitate, quam noſtra ætas in Anglia, Gallia, Scotia, Belgia, miſerandum in modum experta eſt, & pij ſæpè meritóque deplorant. Faceſſant Centuriatores tam iniqui iudices, vt Paulum Diaconum incuſare audeant quod pium exiſtimet Dei genitricem inuocare, vt in arduis rebus aut periculis nos adiuuet.

Rem pudendam facere, qui nunc in fide & doctrina cum hoc Imperatore conſpirant, & eius mandata amplectuntur.

C

Vide Paulum Diac. Zonar. Sigebert.

Copronymi ſcelera cum impietate cõiuncta, vt Sanctorum cultũ aboleret.

D

Qui

Quos colle gas & ſocios habeant, qui cum Copronymo credant ſanctus nobis non poſſe opitulari.

A Qui verò vna cum Copronymo ſentiunt, quorum numerum hoc ſeculo inire non poſſis, & Sanctos omni opitulandi virtute ſpoliant, næ illi eandem nobis cantilenam cum Iudæis, Mahometanis, ac Ethnicis occinunt, pulchréque, ſcilicet, confirmant impiorum omnium opinionem, qui vel animam hominis mortalem faciunt, vel Sanctorum poſt mortem in cælo beatitudinem in dubium vocant, vel eorundem denique perfectam erga credentes beneuolentiam, coniunctionémque nobiſcum maximam negant.

Quomodo Catholici Sanctorum opem & præſidium implorent.

Nos vero tametſi fateamur, Sanctorum Spiritus ex hac vita in cælum tranſlatos, ſi per ſe & naturali modo ſpectētur, nulli mortalium prodeſſe poſſe; tamen quia certò credimus, eoſdē Sanctos in cęlis regnantes magis quàm antea in terris peregrinantes apud Deum valere, donísque omnibus tali ſtatui congruentibus cumulatiores eſſe, B & Chriſtum per hæc ſua lectiſſima membra de nobis bene mereri poſſe ac velle, nobíſque ſubinde multa beneficia præſtare, idcirco fidenter illorum imploramus opem, noſtráque vota illis, vt Dei adminiſtris, atque apud Chriſtum patronis, religioſe cum tota Eccleſia commendamus. Habet cælum vtique multos & [a] Angelos, & [b] Onias, & Hieremias, id eſt, fratrum & populi Chriſtiani amatores, & qui multum orent etiamnum pro vniuerſa ciuitate ſeu ſpirituali Hieruſalem Eccleſia. Cur ergo non petamus, vt in hoc ſuo precandi & nobis opitulandi inſtituto apud communem Dominum perſeuerent, & eorum bonorum, quæ à Deo petentes obtinent, nos participes reddant?

a Zach. 1
b 2. Macha. 15.

Patrum teſtimonia de Sanctis qui poſt mortē nobis opitulentur.

E veteribus ſanè [c] Origenes docet, Sanctorum animas præ- C terquam quòd pios in hac vita cognoſcunt, etiam cum illis ipſis comprecari, & Deo gratificari volentibus opitulari. Nec dubitat [d] Auguſtinus pro certo ſtatuere & affirmare, quòd Martyres hîc viuentibus opitulentur. [e] Gregorius Nazianzenus Cyprianum & Athanaſium (præclara Eccleſiæ lumina) non modo laudat, ſed vtrumque hoc etiam modo compellat: Tu nos ab alto propitius reſpice, noſtrúmque ſermonem ac vitam dirige, & ſanctum hoc ouile paſce.] Tum [f] Baſilius de S. Iulitta loquēs: Hanc ipſam, ait, in nos benigne contulit Martyr gratiam, quam olim ſuis Hierecunctinis Eliſæus impartiuit.] Ac rurſus idem, vbi de quadraginta Martyribus diſſerit, communes eos humani generis cuſtodes, & optimos curarū ſocios, [g] Gregorius verò Magnus ſanctos adiutores & protectores ho- D minum facit. Adhæc [h] Ambroſij ſententia, ne Chriſto quidem credit, quiſquis homines à Martyribus viſitari poſſe non credit. Credidit autem id ſanè [i] Prudentius, alioquin de Agnete Martyre nunquam dicturus:

c Li. 8. contra Celſum.
d Li. de cura pro mortuis agenda. c. 16
e Oratio in Cyprian & Athanaſiū.
f Oratio in Iulittam.
g Hom. 32
h Serm. 91
i In Carmine de Agnete Roma.

Seruat ſalutem virgo Quiritium,
Nec non & ipſos protegit aduenas
Puro ac fideli pectore ſupplices.

Tum Cyprianum celebrans, hoc illi perſpicuè tribuit.

In carmine de Cypriano Cartha.

Deniq; Doctor humi eſt, idem quoq; Martyr in ſupernis.
Inſtruit hic homines, illinc pia dona dat patronus.

In eundem ferè ſenſum adfert multa Paulinus, cuius & illud eſt proprium:

In Tange de obitu Celſi.

Celſe tuus fratrem ſocia pietate laborans,
Vt veſtra nobis ſit locus in requie.

Poſtremo Gregorius ille, quem [a] Baſilius & alter [b] Gregorius Niſſenus mirè commendat, Thaumaturgus, id eſt, miraculorum effector, quòd in his valeret plurimum, ab omnibus appellatur.

a Lib. de Spiritu S. c. 29
b Oratio in eundē Greg.

Cur dictus Gregorius Thaumaturgus.

In lib. de Miraculis.

Non quòd ille, vel quiſquā è ſanctis alius in nomine ſuo vel in pari cum Chriſto poteſtate miracula fecerit, aut facere poſſit, quēadmodum Marbachius nos affirmare vaniſſime conuitiatur; aut quòd Chriſto Chriſtíque nomini Sanctum quenquam & nomen eius vnquam exæquemus, id quod vel impium ſit cogitare: ſed quòd lectiſſimos Dei amicos, Chriſtíque in regno cæleſti cohæredes, Diuinæ iam naturæ gloriæq; conſortes tanti faciamus, vt in multis miraculis, quæ fiunt, & beneficiis quæ contingunt mortalibus, eos veluti ſecundarias & inſtrumētales cauſas agnoſcamus: nihil interim primæ cauſę, ſeu principali bonorū omniū authori vllo ea parte derogantes, ſed illū potius in Sanctis ſuis hac ra- B tione mirabilē & potentem glorificantes.

Sācti quomodo dicantur facere miracula ſine iniuria Dei per illos operantis.

Hic enim loquendi mos etiam vulgo eſt familiaris, nec ab eo Paulus abhorret, vt de ſe ſuiſq. ſimilibus dicat, Dei adiutores, Dei cooperatores ſumus. Tum Chriſtus ipſe licet imbecillitatis diſcipulorum eſſet probè cōſcius, qui ſine ipſo nihil præclari efficere poſſent, tamen luculenter affirmat: Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quę ego facio, & ipſe faciet, & maiora horū faciet, quia ego ad Patrē vado. Hócque dictū [c] Augu. de viuentis Petri, [d] Ambr. de mortuorū Martyrū miraculis interpretatur. Hinc idē [e] Auguſt. multos ægros per Stephanum Martyrē ſuo æuo ſanatos, multáque miracula in Aphrica per eūdem facta eſſe teſtatur.

Sancti facturi miracula à Chriſto ipſo dicantur.
1. Cor. 3
Ioan. 14 & 15
c In expoſit. Pſalm. 130
d in ſerm. 91.
e Lib. 22. de ciuit. Dei c. 8

Quare cū nihil abſurdi habeat, quod Maria & Sancti alij non ſolū facere miracula, ſed precantibus etiam mortalibus opitulari C à veteribus ſæpè dicuntur, merito retinere conuenit Synodi Tridentinæ Decretū, quo diſertè ſancitum eſt, bonū ac vtile eſſe Sanctos ſuppliciter inuocare, & ob beneficia à Deo per Chriſtum eius filium impetrāda, ad eorū orationes, auxiliū opémq; cōfugere.

Confirmat Eccleſia, rectè Sanctos inuocari, & eorum opem atque auxilium implorari.
Seſſ. 25

Qui verò nos à ſanctis iuuari poſſe negāt, pręterquam quòd falſum dicāt, ſimul dignitati Sanctorū, Chriſtíque capitis potētiæ impudēter detrahunt: neque ſolum iampridē dānatis Vvaldenſium, Catharorū & Bohemorum erroribus conſentiunt, ſed etiam quoniam totius Eccleſiæ conuellunt authoritatem, Ethnicis meritò adnumerandi ſunt.

Matth. 18

Iam verò vt ad Mariam redeat oratio, dabit nobis legē, ſcilicet, Copronymus, & vniuerſa eius cohors prohibebit, vt ne ſiue cū Auguſtino, ſiue cum Fulberto, adeóque cum Eccleſia dicamus: Sancta D Maria ſuccurre miſeris, iuua puſillanimes, refoue flebiles, ſentiant omnes tuum adiuuamen, quicunque celebrant tuā cōmemorationem? Accuſent miſeri [f] Gregoriū Nazianzenum Deiparæ ſupplicantē, Maria ſis mihi propitia: imò ab illa ſemper liberari calamitatibus petit. Sugillent [g] Ephrem Syrum, qui ſpem deſperantium, peccantium adiutricem, mūdi ſolatium, portámq; cælorum illam nuncupat. Flagellent [h] Gregorium Magnum, qui Chriſtianorum propugnatricē & Dominā eādem appellat. Verberent & alterum [i] Gregorium Turonenſem, qui Mariam ſine labore ſuis proferre auxiliū docet. Damnent [k] Germanum Patriarcham ita Deiparæ confitentem: Potens eſt ad ſalutem tuum auxilium. Is qui affligitur, ad te confugit: qui iniuria afficitur, ad te accurrit: qui eſt rebus aſperis & aduerſis implicatus, tum inuocat auxilium.] Explodant Georgium Nicomedienſem Archiepiſcopum Ma-

Quomodo veteres loquantur Mariam nobis poſſe opitulari.
Serm. 2. de feſto Annunciat.
f In Tragœdia de Chriſto patiente.
g In orat. ad Mariam Vir.
Et de laudibus Martyrū.
h In epiſtol. inſerta Syn. Nicenæ. act. 4.
i In libr. de gloria Martyrum ca. 10
k Oratio. de Zona Deiparæ.

Vide Metaphraſtem in oratione de exitu Deiparæ, quando fuit oblata imagine.
a Homil. 2. ſuper Euang. Miſſus eſt.

triæ hoc accinentem: Te Chriſtianorum multitudo murum habet firmiſſimum; te fideles Reges arma tenent valida: per te conſequuntur trophæa victoriæ; præbe manum laborantibus: opem fer eis, qui agitantur tempeſtatibus, ſeda bellorum fluctus.] Reiiciant [a] Bernardum, qui hanc miſericordiæ Matrem plenis, vt ſic dicam, buccis paſſim extollit, & inter cætera pronunciat: Ipſa tenente, non corruis: ipſa protegente non metuis: ipſa duce non fatigaris: ipſa propitia peruenis.] Conſpuant demum, ſi velint, totam antiquitatem, quæ non minus exemplis, quam verbis & ſcriptis hanc ſingularem humani generis auxiliatricem agnouit & in precio ſemper maximo habuit, eiúſque præſidium apud Deum non eſſe vanum atque ficulneum, vt deteſtandus ille Copronymus euomuit, ſed firmum ac ſolidum credidit, ſæpéque reipſa B probauit: ſicut nos etiam poſtea confirmabimus.

Antiquitas tota Deiparam auxiliatricem agnoſcit & veneratur.

Etſi Deum vt auxiliatorem inuocare debemus, tamen & Sanctos ſuo modo ſub Deo agnoſcere & colere licet vt auxiliatores.
Pſalm. 123 & 120

Neque his aduerſatur, quod in verbo Dei ſcriptum legimus: Adiutorium noſtrum in nomine Domini. Auxilium meum à Domino, qui fecit cælum & terram: plenáque Scriptura eſt his vocibus, quibus Deus nobis adiutor, liberator, protector, ſaluator, commendatur, cui omnino fidere, & quem inuocare debeant vniuerſi. Hæc adeo vera & certa ſunt, vt nunquam ſecus dicti Patres ſenſerint, vtque Eccleſia eundem in modum docuerit, ac doceat oretque continenter. Fallunt autem aduerſarij, quum in horum teſtimoniorum interpretatione voces excluſiuas adhibent, ita colligentes: Soli Deo fidere, & ab eo tantum petere debemus omnia: propterea nulli fas eſt, Sanctorum auxilium agnoſcere, ſperare, vel expetere, ſed illos velut ſine C mente ac virtute mortuos tantum fingere conuenit. Hoc enim affirmantes, ſuum, non Dei verbum proferunt, imò contra Dei verbum Scripturis neſtrte addūt, ac eas Hæreticorum more peruertunt. Quod ſi genuinum Scripturę ſenſum amplecterentur, auxilium omne fonti bonorum Deo, tanquam primariæ cauſæ, deferrent, & illum ſolum qui per ſe dat gratiam vt gloriam, ita proponerent, vt Sanctis idcirco non detraherent, ſed illis locum in cauſis coadiuuantibus & ſecundariis reliquum facerent, Deúmque in ſuis ſanctis potentem & glorioſum, ac nobis per ſanctos munificum ſæpè & propitium vna cum Eccleſia ſuſpicerent ac prædicarent, Deíque gratiā per Sanctos ritè cultos oblatam ingrati non repudiarent, ſed piè potius & petendam & amplectendam & celebrandam eſſe, D iuxta veterum ſententiam confirmarent.

Nouatores peruerſe abutuntur Scripturæ locis de inuocando Deo, dum Sanctos excludūt, ac omni poteſtate nos iuuādi ſpoliant.
Deuter. 32 Apocal. vlt.

Indignè reprehendi canticum, Maria mater gratiæ, mater miſericordiæ.
De hoc Rege & Ricardo Epiſcopo vide Surium Tom. 2. & 4. de Sanctis.
b In apolog. Confeſſionis ann. 59. & 60. vt Stephan.
c In libr. de Maria ubi.
d In Tragœdia de Chriſto patiente.
e In orat. ad Deiparam.

Mirum ergo, cur [b] Philippus, [c] Marbachius, Heerbrandus aliíque plures calumniam ſtruant Catholicis, quod Eccleſia de veteri more canet, multíque pij cum illa ſæpè precentur: Maria mater gratiæ, mater miſericordiæ, tu nos ab hoſte protege, & hora mortis ſuſcipe. Nam ad effectum vtrumque conſequendum clariſſimi Patres, [d] Nazianzenus & [e] Ephrem, & poſt illos Pannoniæ Rex laudatiſſimus ille Stephanus opem Mariæ Virginis ſubmiſſe implorarunt. Tum Richardus Ciceſtrenſis in Anglia Epiſcopus, & ob eximiam pietatem catalogo Sanctorum aſcriptus, tanti hæc ipſa verba fecit, vt iuſſerit illa ſibi morienti identidem repeti & inculcari. Neque propterea, vt Philippus probroſé nobis obiicit, Maria mortis victrix & hominum viuificatrix conſtituitur, ſed Deo & Chriſto A duntaxat hanc ſemper tribuimus prærogatiuam, quòd ſuapte ſponte viuificet & mortificet, ſimulque ſuos ab omnibus hoſtibus liberet, ac eorum ſpiritus è corpore migrantes excipiat pro ſua incomparabili poteſtate. Cæterum nihil hoc vetat, quò minus idem Deus ſuam gratiam Chriſti ſanguine partam nobis, ſicut per Angelorum interceſſionem, ita per Mariæ preces & merita, & propter illam intercedentem libentius tribuat, cùm quę à Deo ſunt etiam ordinata ſint, Apoſtolo teſte. Siquidem è ſacris quoque literis fit euidens, Regem [f] Abimelech vna cum ſuis propter Abraham in vita conſeruatū, & [g] Iſraëlitas propter Dauid licet demortuum, ab hoſtibus Aſſyriis liberatos eſſe, ac tres viros illuſtres, quum iratum Deum haberent, ob [h] Iob amicum precantem & ſacrificantem in Dei gratiam rediiſſe. Nec dubium fuit vnquam in Eccleſia; Deum B in Sanctis ſuis mirabilem, non ſolum in vita, ſed poſt mortem etiam illis propter ſe ac alios maiora, quàm nos vnquam æſtimare poſſimus, largiri munera, variáſque conferre prærogatiuas: ſicut alij pluribus optimè demōſtrarunt. Deum igitur Deique gratiam in Maria celebramus, cum illam nobis prodeſſe poſſe fatemur, eiúſque opem petimus vt & in pugna contra Satanam protectrix, & in mortis diſcrimine ſuſceptrix, id eſt, mater verè gratioſa & miſericors nobis adeſſe & prodeſſe dignetur. Neque hoc veram in Deum fiduciam extinguit, aut Chriſti mediatoris officium tollit, ſed Chriſtianam prudentiam arguit, cùm Diuinam illam maieſtatem noſtra indignitas reueretur, cúmque per inuocatæ ſanctiſſimæ Virginis interceſſio- C nem Deum in vita & morte propitium, Chriſtique ſanguinem & gratiam efficacē nobis optamus, precamur atque pollicemur. Verum aduerſarij aut nimium ſunt cæci, quòd hanc tantam toties probatæ veritatis lucem videre nequeant, aut nimium ſtulti, quum tam aperta, tótque teſtimoniis confirmata nolint intelligere, aut nimium ſane pertinaces, vt qui venerandæ antiquitati, eiúſque ampliſſimis documentis & experimentis fidem habere penitus dedignantur. Quid quòd à diſcipulis magiſter ipſe Lutherus diſſentit, ægrotum ſic inſtituens, vt Chriſti matrem, imò & Apoſtolos, & Angelos, Sanctóſque omnes, erga quos pietatem animi ſingularem ille ſenſerit, fidenter imploret?

Deum munera ſua nobis tribuit libentius propter Sanctos.
Rom. 13
f Geneſ. 20
g 4. Reg. 19
h Iob. vlt.
Quomodo Mariam in vita & morte nobis eſſe propitiam rectè petamus.
Sine Dei & Chriſti iniuria & prudenter quidē Sanctos à nobis implorari.
In Concione de præparatione ad mortem.

Denique Copronymum ac totum eius exercitum, qui de Mariæ & Sanctorum imbecillitate non D ſine impia inſania gloriatur, illa etiā refellit Synodus, quæ dicti Copronymi nomine ac authoritate Conſtantinopoli, non à Catholicis quidem, ſed à veſanis Iconoclaſtis celebrata eſt, in [a] qua Mariam & Sanctos omnes nobis opitulari poſſe, vel hoc ipſo teſtati ſunt: quòd omnibus & ſingulis dixerint anathema, qui ſanctos pro interceſſoribus non agnoſcerent, & Mariā vi quauis viſibili & inuiſibili creatura ſuperiorem, non implorarent, aut eiuſdem interceſſiones apud genitum ex ipſa Filium non poſtularent. Valeat igitur cum ſuo fœdo ſatellitio Copronymus, qui Mariæ cauſam & dignitatem ſua petulantia, & rabioſa inſectatione adeo non obfuſcauit, vt ſuo exemplo multum etiam illuſtraſſe & confirmaſſe videatur. Etenim vt fide digni ſcribunt authores, vitam ille omnibus ferè flagitiis inquinatam, & ſumma impietate oppletam abſoluturus, tándemque cum poſtremis & grauiſſimis morbis

Pſeudoſynodus Conſtantinopolitana contra vetus Copronymi quidem, qui Mariæ & Sanctorum inuocationem perſtrinxit.
a Vide Conc. Nic. 2. act. 6. Tom. 15. & 17 profeſſ.
Pſeudoſynodi poſt Conc. 2. Nicæn.
Mariæ dignitas per Copronymi mortem illuſtrata eſt.

morbis conflictans, ſub mortem ipſam miſerrime A tandem eſt vociferatus, viuum ſe propter Mariam Deiparam inextinguibili igni traditum eſſe. Tam infelix nefarij Cæſaris exitus fuit, qui & viuus pa-ratos ſibi gehennæ cruciatus aſpexit, & cuius mortui cadauer (ô iuſtum Dei Marianam iniuriam vindicantis iudicium) imperante Michaele Theophili filio exhumatum & crematum fuit, ſicut veteres tradunt Annales. Reliquum & ſane tempeſtiuum eſt, vt relicto Copronymo, de Mariæ Dominæ noſtræ miraculis, ſicut ante polliciti ſumus, aliquid porrò in medium adferamus.

Dei iudicio Copronimus poſt mortem etiam interitu punitus.

CAPVT XVIII.

De quibuſdam ſcriptis factiſque recentibus ad Mariæ miracula pertinentibus. Accedit generalis de Sanctorum, & peculiaris de B. Virginis miraculis tractatio, ſeptem propoſitionibus comprehenſa, cum detectione Satanicæ fallaciæ, quam Nouatores ad huiuſmodi miraculorum lucem extinguendam & obſcurandam ſolent adhibere.

MARTINVS Eiſengreinius, vir de Catholica Religione bene meritus, idémque Procancellarius Ingolſtadienſis, ante paucos annos librū Germanice ſcriptū edidit, eóque tractationem de noſtræ Virginis miraculis aſſerendis eſt erudite complexus. Quam veritatis lucem cū exoſam haberent, qui nouarum opinionum tenebris delectantur, ea bis Marbachius Argentorati, vt vocant, Superintendens audacter magis, quàm feliciter proſiluit, talémque librum in lucem edidit, in quo non ſolum authoris doctrinam, ſed & modeſtiam & ſapientiam & veritatem liceat deſiderare. Acceſſit igitur Iacobus Rabus, qui hactenus Bauarici Principis Catholicus eſt Eccleſiaſtes, atque vt C Eiſengreinij cauſam vindicaret, propoſitū de Sanctorum miraculis argumentum excuſſit preſſius, ſimulque aduerſarium petulantiſſimū ita repreſſit, vt nullus illi hucuſque auſus fuerit reſpondere. Sparſæ ſunt poſteà de hac ipſa materia Theſes quædam ab Argentoratenſibus, in quibus architecti priora nonnulla Marbachij dicta vtcunque molliunt, alia verò ea Hæreticorum lacunis malè deprompta peius defendunt, neque modo cum veteris Eccleſiæ ſenſu & conſenſu, ſed etiam cum nouis ſuæ Sectæ Doctoribus haud obſcure pugnare videntur. Verum enimuerò dum inter ſe iſti conflictantur, ego etiam, quem teſtem ad probanda Mariæ miracula Eiſengreinius in ſuo libro citauerat, in theatrum pertrahor, & à [a] Marbachio primū, deinde à [b] Chemnitio perquam acerbe traducor. Etſi verò Catholicum Doctorem à talibus Eccleſiæ D hoſtibus, quorum damnata eſt memoria, vituperari, ſapientum quidem iudicio non niſi laudari eſt, & calumniantibus non ſolum ignoſcere, ſed etiam benè precari debemus, ſicut equidem ex animo iſtis duobus precor, tamen vt veritas cognoſcatur, & imbecilliorum minor ſit offenſio, non poſſum hoc loco non aliquid reſpōdere. Quoniam verò hiſtoriam integram, vt Oetingæ geſta res eſt, Præpoſitus ipſe Oetingenſis fuſe perſcriptam edidit, ac eādem dictus Rabus vtcunque defendit, ſat mihi fuerit accuſationis capita præcipua perſtringere, ne hic fortaſſe lectorem diutius remoremur.

Martinum Eiſengreinium & Iacobum Rabū pro Mariæ miraculis contra Nouatores libris editis depugnaſſe.

In lib. de Miraculis contra Eiſengreinium.

a In dicto lib. de miraculis contra Eiſengreinium.

b In examine Concilij Tridentini de inuocatione Sāctorum.

Ex qua occaſione hic aduerſarijs reſpōdeatur de Oetingenſi exorciſmo, nō ita pridem habito.

Nondum octo elapſi ſunt anni, quòd ego Auguſta profectus Oetingam peruenerim, quod oppidū B eſt Bauariæ, à templo ſacroſanctæ Virginis Mariæ, quæ multis illic claret miraculis, & aliquot abhinc ſeculis claruit, inprimis nobilitatum. Sed, ô ſcelus inexpiabile, hanc ipſam ædem à Ruperto inſigni Bauarorum Apoſtolo conſecratam, ac ipſa vetuſtatis ſpecie venerabilē religionis ergo me petiuiſſe. Hic ego porro Lauretanam Litaniam coram aliis recitaui. Sit hoc alterum & enorme crimen. Quaſi verò nunquam ſatis laudata Virgo maiores etiam titulos, quàm in illa leguntur, non promereatur, atque etiam à Patribus iampridem non ſit conſecuta. Rogatus aſſenſi, vt Catholicum exorciſtam præſtarem iuuandæ energumenæ, quæ tunc eo loco ſeſe offerebat à dæmone grauiter diſcruciata. An verò nouum & apud Orthodoxos inuſitatum, aut illaudatum videri poteſt exorciſtæ inſtitutum? Igitur aggreſſurus hoc munus, Mariæ patrociniū imploraui, vt Deum in graui functione propitiū magis haberem. Pudenda ſcilicet inuocatio, quam veteres ad felices rerum ſucceſſus & exitus diuinitus impetrandos non modo priuatim, ſed & publice adhibuerunt, ſibíque prodeſſe ſenſerunt. Cum iam adiuratus dæmon in fœmina loqueretur, vt præſentes omnes audirent, ſimul & horrerent, Diuinæ bonitati viſum eſt, per hoc qualecunque miniſterium Eccleſiæ fide cooperante, hoſtem formidabilem nō coercere modò: ſed etiam profligare, vt mulier tam diro hoſpite liberaretur. Hoc eſt, ſcilicet, in principe dæmoniorum eiicere dæmonia, & ſigno mendaci Papiſticam confirmare ſuperſtitionem. Quid hic facias, quæſo, maledicis obtrectatoribus, qui Paulum ipſum Apoſtolum, ſi coram adeſſet, vel patrem vel filium Beelzebub fortaſsis appellarent. Affingant etiam candidi homines, me aucupandæ laudis, vel parandi quæſtus gratia hunc ſuſcepiſſe laborem, cuius quantumuis haud exigui me protſus pœnitere iam ac pigere non poteſt. Illud ingenue bonáque conſcientia teſtabor, quia veritatis confeſsionem extorquent aduerſarij, me nihil priuati commodi, nec gloriolam vllam in hoc toto negotio, vt par erat, ſpectauiſſe, ſed Chriſtianæ charitatis rationem vel maximā habuiſſe, omnémque ſucceſſum inſtituti exorciſmi, per quem fœmina ter miſera, licet genere nobilis, reſtituta eſt, Deo Opt. Max. inprimis, ac deinde ſanctiſsimæ Virgini Matri, cuius efficax illic fuit inuocatio, acceptum retuliſſe, & idcirco ad gratiarum actionem Diuino nomini reddendam præſentes omnes conceptis

Breuis confutatio illarum obiectionum, quæ aduerſus exorciſmum Oetingæ habitum, & dæmonem expulſum adferuntur.

Cur & quo pacto, & quo fructu adhibitus ſit dictus exorciſmus.

Quæ mētiantur exorciſtæ in hoc negotio.

verbis excitauiſſe. Quid enim inde mihi arrogarē, vel ab aliis aſcribi paterer, quod Chriſtus per viles quoque miniſtros ad ædificationem Eccleſiæ ſuæ operatur, & in cuius nomine illi etiam qui Sancti non ſunt, ſe in terris prophetaſſe, & dæmones eieciſſe, aliquando in ſupremo illo iudicij die fatebũtur? Quod miniſterium in dæmonibus eiiciendis tantò minus, vt credo, placet aduerſariis, quantò rectius oorunt, illud ipſum in veteri Eccleſia receptum atque probatum, & ad nos Catholicos veluti per manus tranſmiſſum, per Chriſti gratiam ſuum retinere vigorem, & cum euidenti fructu eorum, qui à dæmonibus obſeſſi ſunt, per miniſtros Catholicos crebro exerceri, & feliciter expediri. Vident autem ac dolent inuidi, ſicut alia pleraque Diuina chariſmata, ſic etiam exorciſtarum officium ac poteſtatem in nouis ipſorum Eccleſiis omnino iacere, ac prorſus nullum habere locum, adeò vt ſi quando magiſtri eorum aut ſocij eiicien dis dæmonibus operam nauent, ſicut Lutherum & alios nauaſſe conſtat, nec principium illi, nec finem inuenire poſsint, ſed oleum & operam perdant, ſeque ſuis etiam ridendos exponant. Quomodo enim dæmonibus imperarent, etiamſi vel Catharos & Nouatianos externa pietatis ſpecie excellerent, niſi Deus ipſe (quod abſit) falſitatis teſtem ſeſe præſtaret, veræque Eccleſiæ capitales hoſtes, ac eorum praua dogmata miraculis obſignaret? Ego demum ingentes Deo ſummo gratias ago, qui mihi tot annos in hac Ieſu ſocietate verſanti tales ſocios dedit, qui vt præſtantibus Dei donis me longè ſuperant, ita etiã ſi non verbis, at re ipſa quidem (abſit arrogantia) id quod apud Tertullianum legimus, dicere poſſe videantur: Dæmones non tantum reſpuimus, verũ & reuincimus, & quotidie traducimus, & de hominibus expellimus, ſicuti plurimis notum eſt.] Id verum eſſe, non obſcuris exemplis, in orbe nouo alibique geſtis poſſem demonſtrare: ſed iſthæc cõmemoratio præſenti loco quidem non neceſſaria, imò & odioſa eſt, perinde ac ſi nos ipſos commendare velle videremur. Hæc verò ſi ſatis non ſunt noſtris æmulis, ne plus ego temporis in me vel excuſando, vel defendendo conſumam, id ſolum cũ eodem Tertulliano ad extremum dicam: Cruciate, torquete, damnate, atterite nos: probatio eſt enim innocentiæ noſtræ iniquitas veſtra. Semina non niſi corrupta & diſſoluta fœcundius ſurgunt.]

Matth. 7

Quare Nouatores in Catholicis non probent manus exorciſtarum.

Deus Nouatoribus ſucceſſum omnẽ adimit, ſi dæmones eiicere tentent.

Lib. ad Scapulam.

Dæmones hodie à Catholicis reuinci & expelli per Dei gratiam.

In Apologetico.

Nunc ad Mariæ miracula propius accedemus, quæ cum ingentem lucem ac vim ſingularem ad cultum ſacroſanctæ Virginis vindicandum & comprobandum adferant, ſi vnquam anteà, nunc vel maximè quidem ab Eccleſiæ hoſtibus oppugnantur atque conuelluntur. Principio enim de horum miraculorum prædicatoribus & ſcriptoribus litem nobis mouent: deinde in vniuerſum fidem & authoritatẽ miraculorum, quæ à Sanctis facta celebrantur, in dubium vocant, ac fere pro nihilo ducunt, miráſque de his rebus contentiones excitant, & furioſe rixantur. Nos igitur vt breuitati conſulamus, argumentum tàm late patens, quod magni eſt ſane momenti, ad quædam axiomata contrahemus, & ſcholaſticam docendi rationem ſecuti, rem omnem lectori, vt ſperamus, luculentiorem efficiemus.

Tractationẽ de Mariæ miraculis tanto magis à Sectariis oppugnari, quo plus momenti habeat ad Deiparam illuſtrandam.

De tradendis quibuſdã propoſitionibus ad Mariæ Sanctorũque miracula rectius intelligenda.

Prima ſit hæc propoſitio. Inter vera miracula & falſa, ſiue mendacia ſigna atque prodigia diſcrimen inprimis & perpetuo retinendum eſt. Vera Deum vtique habent authorem, qui pſalmographo teſte, facit mirabilia ſolus, quique partim immediate, vt cum cælum & terram ex nihilo creat, partim mediate, vbi, quando & quomodo ipſi viſum eſt, edit miracula. Neque ſolum per prophetas, vt [a] Moyſen & [b] Eliam, nec modo per Apoſtolos, vt Petrum & Paulum, ſed etiam per inſtrumenta inanimata: quemadmodum per oſſa demortui [c] Heliſæi, per [d] eliæ pallium, per [e] Petri vmbram, per [f] Pauli ſudaria & ſemicinctia, per aſinam [g] Balaam, vera & Diuina fieri miracula in ſacris literis legimus. Falſa ſigna ſunt dæmonum præſtigiæ, & fanaticorum hominum illuſiones ad ſimplices homines dementandos per execrandas incantationes inuentæ, quales iam olim [h] Magi Pharaonis, & [i] Simon Magus, & Apollonius Tianæus, quem Chriſto adæquare conatus eſt Hierocles, ſuperbe atque fallaciter, nec minus vane abſque omni fructu oſtentarunt: quales præterea ſub mundi finem [k] Antichriſtus eiúſque proximi [l] præcurſores Satanicis ludibriis inſtructi paſsim exhibebunt.

Prima propoſitio, vera & falſa miracula diſcernenda.

Miracula fieri à Deo immediatè & mediatè.

Geneſ. 1
a Exod. 7. 8 & 9.
b 3. Reg. 17 18 & 19.
c 4. Reg. 13
d 4. Reg. 2
e Actor. 5
f Actor. 19
g Num. 22
h Exod. 7.
i Actor. 8
k 2. Theſſ. 2
l Matth. 24

Qui falſa miracula fraude dæmonum patrarint.

Altera propoſitio: Etſi penes Deum primaria poteſtas duntaxat manet, quæ ad vera miracula in orbe deſignanda ſpectat, tamen & Angeli & Sancti eadem facere non male dicuntur, vel quoniã Deus illa ſecundum horum deſideria efficit, vel quod in ipſis cum eduntur, Sancti aliquod miniſteriũ præſtent: quemadmodum veterum ſtudioſiſsimus Thomas Aquinas recte annotauit. Hinc dictum illud extat Auguſtini: Faciunt iſta Martyres, vel potius Deus vel orantibus, aut cooperantibus eis, vt fides illa proficiat, qua eos non Deos eſſe noſtros, ſed vnum Deum nobiſcum habere credamus.] Nec multo poſt: Credamus Martyribus & vera dicentibus, & mira facientibus.] Atque ita Sanctos facere miracula, Diuina ſcilicet accedente virtute, veteres perſæpe loquuntur, inter quos [m] Clemens Petri diſcipulus inquit: Heliſæus Propheta poſt diſceſſũ è vita mortuum quendam excitauit.] Sicut & [a] Hieronymus dixit: Heliſæus mortuus mortuum ſuſcitauit.] Tũ [b] Gregorius Nazianzenus de Martyribus aſſerit, ab illis etiam poſt mortem expelli dæmones, infirmóſque ſanari. Idipſum [c] Chryſoſtomus aperte teſtatur, & certis confirmat exẽplis, iam tum ſua ętate à Martyribus edita fuiſſe miracula quotidiana, vt etiam illi eorúmque tumuli dæmonibus eſſent formidabiles. Narrat & [d] Gregorius Romanus varia miracula, quæ Sancti apud Italos æuo ſuo fecerunt, & inter cætera generalem hanc profert ſententiam: Vbi in ſuis corporibus ſancti Martyres iacent, dubium non eſt, quòd multa valeant ſigna demonſtrare, ſicut & faciunt, & pura mente quærentibus innumera miracula oſtendunt. Sed quia ab infirmis poteſt mẽtibus dubitari, vtrúmne ad exaudiendum ibi præſentes ſint, vbi conſtat quia in ſuis corporibus non ſunt: ibi neceſſe eſt eos maiora ſigna oſtendere, vbi de eorum præſentia poteſt mens infirma dubitare.]

Secunda propoſitio de miraculis, quæ Sancti faciunt.

In 1. part. q. 110. artic. 4
Lib. 22. de ciuitat. Dei cap. 10
m Lib. conſt. Apoſtolicarum, cap. 30
a Epiſt. 53 ad Riparium.

Patrũ teſtimonia, quod Sancti poſt mortẽ etiam faciant miracula.

b Oratio in Iulianum.
c Lib. contra Gentiles in Babylam Martyrem. Et homelia in ſeptem Machabæ. Martyres.
d Lib. 2. Dialog. cap. 38

Sancti apud ſua ſepulchra præſentes vota mortalium exaudiunt, & paſſim faciunt miracula.

Tertia propoſitio: Vera miracula, quæ per omnes ætates per Sanctos ſuos facit Deus, ſunt Diuinæ virtutis & gloriæ illuſtres quædam patefactiones, & rectæ fidei ſanæque doctrinæ teſtimonia ſeu obſignationes atque appendices, quibus non ſolum increduli ad Chriſtianam fidem amplectendam cõmoueantur, ſed etiam credentes in poſſeſſione Catholicæ veritatis aduerſus impios & Hæreticos

Tertia propoſitio de fructu miraculorũ, quæ per Sanctos efficiuntur.

magis magiſque corroborentur. Sunt præterea nõ obſcura teſtimonia, quibus electa ſua organa nobis comprobat & exornat Deus, vt Sanctorum fidem, iuſtitiam, virtute & gloriam cognoſcamus, de illis præclarè ſentiamus & loquamur, tùm in colendis illis ſimul & imitandis nos aliòſque magis confirmemus Vnde Lutherus etiam hoc proſiteri veritus non eſt: *De interceſſione Diuorum, cum tota Christiana Eccleſia ſentio, & iudico, Sanctos à nobis eſſe honorandos & inuocandos. Quis enim poteſt contradicere his, quæ adhuc hodierna die mirabiliter & viſibiliter apud Diuorum ſepulchra & corpora operatur Deus?* Enimuerò Heliſæi, Hieremiæ, Stephani, Martini, Bernardi ac aliorum plurium in Eccleſia heroum excellens pietas velut in obſcuro iaceret, aut certè à nobis non tantoperè ſuſpiceretur, niſi hos lectiſſimos amicos Deus multis & præclaris miraculis non ſolùm in vita, ſed etiam poſt mortem cohoneſtaſſet, totique Eccleſiæ tot euidentibus indiciis commendaſſet.

In purgat. quorundam articulorum.

Deus per miracula ſanctos reddit illuſtriores, ſuum que amorem erga illos & eos pulchrè comprobat.

Teſtatur ergò [a] Gregorius Turonenſis, virtutes & prodigia, quæ ad Sanctorum memorias quotidiè patrantur, inſignem illorum fidem & meritum demonſtrare. Et [b] Ionas aurelianenſis ortat, Sanctorum corpora multis magniſque miraculis diuinitus honorari, quod æquum ſit, vt qui corpora ſua membra iuſtitiæ viriliter exhibuerunt, & in eis contra diabolum triompharunt, tam euidentibus coruſcent miraculis, quatenus præclaris Diuinæ remunerationis apparent indiciis, quàm pretioſa ſit Sanctorum mors in conſpectu omnium, & quod magna ſit eorum virtus apud Altiſſimum. Quò minus admirari par eſt, quod veteres, quemadmodum poſt Euſebium & Ruffinum vterque Gregorius Romanus & Turonenſis, Beda venerabilis, Paulus Diaconus, Petrus Damianus, Simeon Metaphraſtes, vt cæteros præteream, de præclaris Martyrum miraculis toties diſſeruerunt, magnáque volumina conſcripſerunt: quòd præterea mos olim ſolennis fuit, & Auguſtini etiam durauit ſeculo, vt ſi quæ Sanctorum miracula noua fierent, ea ſcripto conſignarentur, & deinde populo in Eccleſia recitarentur. Quæ res Dei operibus ad Sanctorũ memorias factis fidem aſtruebat certiorem, & gratam beneficiorum operumque Dei memoriam in piorum animis refricabat, ac demum veram præſentis Eccleſiæ confeſſionem ac Religionẽ veluti Chriſto eiúſque Sanctis acceptam fortius commendabat.

a Lib. de laud. de ſanctorum Martyrum cap. 49
b Li. 1. de cultu imaginum.
Pſal. 115

Complures veteres de Sanctorũ insigniſ. ſe miraculis, quæ olim etiã publicè tẽpla recitaban tur.

Lib 22. de ciuit. Dei. c. 8
Et Ambroſ. ſerm. 91

Quarta propoſitio: Veris miraculis, quæ per Sanctos fiunt, non proptereà eſt derogandum, quòd quidam ſiue prædicatores ſiue ſcriptores falſa pro veris, & dubia vel commentitia miracula pro certis euulgent, aut populo vendítent. Non enim mendacium veritati debet præiudicare, & hominum vitia vanáque commenta ſanctis & probatis eorum miraculis non magis incommodant, quàm Chriſti & Apoſtolorum miraculis officiunt ſuis præſtigiis Antichriſtus & pſeudoprophetæ Siquidem ex Scripturis conſtat fore, vt hi dæmonum ſatellites ſummoque impoſtores ad ſuum impium inſtitutum ornandum prodigia quædam aliquando inuehant & oſtentent. Cæterùm ad hominum improbitatem in præſenti Eccleſia coercendam, ne vera falſaque miracula permiſceant, ac eo ipſo dedecorent religionem, prouidè & ſapienter in Tridentino Concilio ſancita lex eſt, neque noua miracula admittenda, nec nouas Sanctorum reliquias recipiendas eſſe, niſi Epiſcopo recognoſcente & approbante, qui ſimulátque de his aliquid compertum habuerit, ea iudicare poſſit, quæ adhibitis in conſilium Theologis, aliiſque viris bonis veritati & pietati conſentanea eſſe videbuntur. peccant hic interim, nimirùm que ſibi permittũt aduerſarij, quemadmodum Foxus, Balæus, Gaſtius, Caſparus Goltvvurm, Hoccerios, Hamelmannos, ac inprimis magdeburgici Centuriatores, Hiſtorici ſæpè mendaces, Rhetores fatui, Theologi peruerſi, & in miraculis tum iudicandis, tum perſtringendis non ſolum Hæretico, ſed etiam Lucianico ſpiritu obcæcari, eóque potiſſimum intenti, vt ſuum vetus odium expleant in Eccleſia Catholica proſcindenda. Adeò nihil illis in Eccleſiaſtica hiſtoria, Sanctorúmque miraculis placet, ſed apocryphum, vanum, friuolum, ementitium, adulterinum ſtatim habetur, & ad dæmonũ præſtigias inuidioſè reiicitur, quicquid nouæ ipſorum doctrinæ cum Luthero natæ placitis aduerſatur, & aliquam veteris Eccleſiæ traditionem atque conſuetudinem, à qua illi ſemper abhorrent, redolere videtur. Faceſſat autem profana iſtorum temeritas, qui tum Mariæ & Sanctorum miracula ob impuros affectus tàm iniquè cenſent, ac velut in exilium relegant, primùm authori & effectori Deo qui in ſuis Sanctis potens, mirabilis ac glorioſus nõ minus eſt, quàm à Propheta dicitur, ſuum tollunt honorem: deinde Sanctos ipſos (tàm electa Spiritus ſancti organa) laude debita ſpoliant: tùm fide dignos teſtes, qui vera de illorum miraculis prædicant, peruerſe traducunt, ac poſtremò ſuæ vanitatis luculentum ſpecimen præbent, cum quod ipſi non aſſequuntur, incredibile ac ridiculum eſſe fingunt, ac Ethnicis potius in profanis hiſtoriis, quam Eccleſiaſticis authoribus in ſacris ſæpenumerò aſtipulantur. Eſt humani quidem intellectus acies tam imbecillis, vt Diuinorum operum, per quoſcũque tandem fiant, cauſas penetrare non poſſit, nihilque magis quàm nimia curioſitas, fidei ſimplicitate remota, in ſacris percipiendis homines impedit, & id omnes adducit errores. præclarè autem docet Auguſtinus, quod in rebus miris ſiue miraculis ſumma credendi ratio ſit omnipotentia Creatoris. magno igitur ſtudio cauendum eſt Orthodoxis, ne tragicis vocibus Nouatorum aduerſus Mariæ & Sãctorum hiſtorias atque miracula importunè vociferantium moueantur, neque tàm leuiter antiquitatis monumenta & teſtimonia, licet prima fronte quiddam aſperum ſonent, ſibi eripi patiantur, aut ipſi etiam reſpuant nauſeabundi. Etſi enim quæcunque de Sanctis leguntur, pari gradu certitudinis ac reuerentiæ, vt ita loquar, amplectenda non ſunt, ſed alia quidẽ aliis præſtantiora, maioréque fide digna merito exiſtimantur: tamen non eſt cuiuſuis hiſce de rebus ferre iudicium, quas qui vel omnino negligunt, vel ſuperbe contemnunt, in VValdenſium & VVicleuitarum damnatos errores facile prolabuntur.

2. Theſſ. 2
Matth. 24

Noua miracula nouaque Sanctorum reliquiæ non ſine iudicio Epiſcopi debent admitti.

Nouatores perperam de miraculis iudicare, quę de Sanctis celebrantur.

Multis modis peccare nouos cenſores miraculorum, quæ in veris hiſtoriis per Sanctos facta ſunt atque ſiunt.

Pſalm. 67

In Sanctorum miraculis non quid nobis videatur, ſed quid Deus poſſit & faciat eſſe ſpectãdũ.

Lib. 21. de ciuit. Dei. ca. 7

Nouatorum vociferationes contra Sãctorum miracula Catholicis eſſe contemnendas.
Difficile eſſe ac periculoſum iudicium communem bonorum opinionem mi raculis quædam improbare.

Quinta propoſitio: Sanctorum miracula cõuellere, aut prorſus inficiari antiquum & proprium eſt illorum inſtitutum, qui aduerſus Chriſtũ eiúſque Eccleſiam funeſtiſſima bella geſſerũt, & Chriſtiani nominis hoſtes longe infeſtiſſimi extitere. Fecerunt id omnium Hæreticorum primi patriarchæ Phariſæi, vtpote qui haud ſine aperta blaſphemia Chriſti Domini & lectiſſimorum eius diſcipulorũ

Quinta propoſitio de primis & præcipuis calumniatoribus miraculorum Eccleſiæ, quos nunc Sectarij æmulantur.

Matth. 12
Luc. 11

Matth. 10

miracula virtuti ac poteſtati dæmonum attribuerunt. Si enim patrem familias Beelzebub vocauerunt, quantò magis domeſticos eius? vt Euangelicis verbis vtamur. Fecerunt Porphyrius tabidus in Chriſtum canis, immanis eccleſiæ perſecutor Diocletianus, & profani complures dæmonũ cultores Ethnici, Euangeliique hoſtes acerrimi, qui Martyrum miracula dæmonum præſtigiis deputarunt. Fecerunt in Dei Filium contumelioſi Ariani, à quibus hæ voces iactabantur: *Non ſunt iſti Martyres, nec torquere diabolum, nec aliquem liberare poſſunt: non ſunt dæmonum vera tormenta, ſed ficta & vera compoſita ludibria*: ſicut [a] Ambroſius teſtatum reliquit. Fecerunt id denique perfidia inſignes, & anathemate perpetuo damnati Hæretici Eunomius & Vigilantius, quibus contra luculentas & omnibus conſpicuas Martyrũ virtutes libuit diſceptare, atque impudenter excipere: [b] Hieronymo teſte. Horum ergo ſiue parentum, ſiue maiorum veſtigiis tàm pulchre Nouatores inſiſtunt, dum caninam ſuam facundiam in ſanctiſſimos patres exerunt, quos belli homines & Magos & Necromanticos aliquando faciunt, quorúmque miracula & Antichriſti notas & dæmonis prodigia petulantiſſime vocant. In quo calumniãdi genere valent plurimum ſcriptores Magdeburgici, feruet quoque [c] Caluinus, qui pro ſuo candore Sanctorum miracula confirmationem ſuperſtitionum nominat, ſicut & [d] Beza porrò Satanæ hanc operam miniſteriúmque iniquitatis appellat. Nec minor [e] Illyrici eſt impudentia, publicè vociferãtis horum miraculorum nullum apud nos eſſe finem, eáque ſigna hominum fraude confingi, & ad ſtultã referri ſuperſtitionem. His accedit qui non ita pridem inſanas voces rurſus effudit [f] Heerbrandus, & ne parum maledicus atque mendax eſſe pergat, ſic audet ſcribere: *Miracula quæ iam fiunt ad Sanctorum inuocationem, nec nos ad ipſos, ſed ad Deum huius mundi referimus, qui à Deo vero ad idola, quæ fabricantur Papiſtæ, & figmenta cordis humani, imo ad diabolum ipſum abducunt*. O blaſphemum impoſtorem, qui in acceptũ gratiæ ſpiritum tam eſt contumelioſus, vt quod ſummo Deo Deíque digito debet aſcribi, quo duce ad Sanctorum memorias & olim facta ſunt, & nunc fiunt miracula, id verò nequiſſimo Belial, & principi tenebrarum tribuit, atque ab omnibus tribui poſtulat. Hoc eſt vtique non ſolum humani, ſed & peruerſi Hæreticique cordis figmentũ: hoc nouũ idolum à nouis Sectariis fabricatum, quod ipſi vulgo tantum non pro Dei verbo imperitis colendum adorandúmque proponunt. Affingant autem quæcunque velint Catholicis Sanctorum cultum exercentibus, eorúmque miracula celebrantibus: nunquam id tamen probauerint, à nobis idola eſſe fabricata, vel Sanctos vllos in idola conuerti Catholicis, ac demũ homines in veteri Eccleſia per quæcunque miracula, & per quemliber receptum ſolẽnémque cultum Sãctis exhibitum, à Chriſti honore Deique cultu ad diabolicum cultum abduci.

Sed enim iſthæc aliáque putida, & æquè nefaria conuicia per ſuos ſatellites euomit Satan, vt ſplendidam verorum miraculorum lucem, quam in ſuã & Sanctorum gloriam clementer accendit Deus, in vera Eccleſia vel extinguat penitus, vel obſcuret. Nec enim ignorat, eximiam conſolationem, multamque vtilitatis cum his miraculis coniunctum: vnde credentes etiam in ſincera fide & doctrina

a Serm. 91. de inuentione corporum Sãctorum Geruaſij & Protaſij.
b Lib. contra Vigilan.
Qui hodie Sãctorum miracula virulente proſcindãt.
c In harmon. Euangelica.
d Lib. conſeſſ. Chriſt. ca. 4 Sect. 16
e In Centur. 1. mendaciorum Papiſticorum.
f In Theſib. Ingolſtadienſib.
Expenſio verborum maledici Heerbrãdi de Sanctorũ miraculis.
Quorſum per Sectarios tantopere laboret Satan, vt Sanctorũ miraculis detrahatur.

A confirmentur, atque à Synagoga malignantiũ vera Dei Eccleſia internoſcatur. Nam inter alia, quæ Catholicũ pectus in auita & Orthodoxa religione confirmant, illud etiam non ſanè poſtremum eſt, quod cum Auguſtino Orthodoxus quiſque ſuo iure profitetur: Tenet me in Eccleſia Catholica conſenſus omnium populorum: tenet authoritas miraculorum] nõ veterum tantùm videlicet, ſed etiã in Eccleſia Catholica ſemper vigẽtium, vt Orthodoxorum prædicatio Dominum cooperantem habeat, & ſermonem illa confirmet ſequentibus ſignis. Confirmat ſanè in hunc vſque diem tũ Laureti per Deiparam Virginem in Italia, tum Compoſtellæ per Iacobum Apoſtolum in Hiſpania, tũ Argyræ & Catanæ per Philippum Confeſſorem, & Agatham Martyrem in Sicilia, tùm Oetingæ per eandem rurſum Virginem matrem in Germania. Confirmat, inquam, eas virtutes in Eccleſia Catholica paſſim exercens, vt liuidi aduerſarij tantum ſplendorem in ſuis ſpeluncis & tenebris haud ſine moleſtia queant aſpicere. pij verò inde ſumma cũ voluptate ſummũ Deum in Sanctis ſuis glorioſum prædicare, & colere non ſatis poſſe videantur. Nec dormit interim nequiſsimus ille Satan, qui cum Dei ſit velut ſimia, & per ſuos ſatellites eorúmque Patriarchas adhuc edere miracula prohibeatur, quã poteſtatem negari Hæreticis Clemens etiam & Irenæus comprobant, nouam fallaciam adhibet, qua ſuorum in noua Synagoga Doctorum & nuditas & turpitudo apud rudes ſaltem vtcunque cõtegatur. Cum enim hi legitimæ vocationis & confirmatæ doctrinæ nouæ, quæ miraculis nouis aſtruenda erat, teſtimonio careant, impoſtor orbi perſuadere conatur, ſicut & ipſi fortiter clamitant, ne Catholicis quidem vera eſſe miracula, & ſi quæ fortaſsis de Sanctis celebrantur, ad regnum Antichriſti ea pertinere, nouis miraculis opus non eſſe, prima ſufficere, quæ in Apoſtolicis literis exprimuntur: quare fruſtra ab ipſis noua ſigna poſtulari, qui ad Apoſtolica prouocare poſsint. Hac via demum cæcos eo perducit cæcorum ille Dux & tenebrarũ Princeps, vt nõ modo Sanctis, ſed etiã Chriſto Domino miraculorum gratiam in ipſa Dominica cruce, & ſacroſancta Euchariſtia, multiſque aliis Sacramentis detrahat impudẽter. Etenim quę myſteria tot retro actis ſeculis non ſine ſumma religione colit Eccleſia, hæc pro rebus magicis haberi, & tanquam impios cultus Antichriſti damnari, ac demum vbique gentium aboleri debere contendit. O Satan Satan, itáne cum tuis artibus & fraudibus perpetuo latere confidis, vt quod iniquitatis myſterium in Eccleſię perniciem operaris, atque ad inuehendum atheiſmum promouere non deſinis, id nullus deprehendat? At verò ſi ab impoſturis Satanicis cauere placet, in ea demum Eccleſia firmiter acquieſcamus, quæ indiuiduam ſignorum & doctrinæ cõiunctionem tenet: quæque præſentem Chriſti gratiam partim Catholicæ doctrinæ confeſſione, partim Conciliorum grauitate, partim miraculorum maieſtate commendat: quicquid demum Ægyptiacæ ranæ coaxent. Sed ad noſtram Virginem axiomata reliqua propius conuertamus.

Sexta propoſitio: Quam miraculorum virtutem & gratiam Deus Sanctis ſæpè aliis, cuiuſcunque illi ordinis fuerint, poſt mortem impertiuit, tametſi rum vt de capitis Chriſti maieſtate, & de membrorum

His miraculis Catholicorum fidẽ valde confirmari ac recreari.
Deum etiamnum per Sanctos miracula paſſim operari in Eccleſia.
Contra Epiſt. fundam. Manich. cap. 4
De Satanica fallacia per quam Sectarij excuſant ſeſe, quod nouæ ſuæ doctrinæ noua non addãt miracula.
Lib. 2 Recognitionum. Lib. 2. ca. 8
Satanam hodie laborare, vt per Sectarios primum Sanctorum, & deinde Chriſti miracula impetet ab oleatque.
Eccleſia vera, inter alias notas habet & maieſtate miraculorum.

tum

rum eius gloria, déque Chriſtianæ fidei veritate, & A Catholicæ inuocationis fructu certiores eſſemus, eandem virtutem & gratiam multo ſanctiſſimæ & auguſtiſſimæ matri ſuæ, quam nulli illuſtrium cedere quidam affirmat, neutiquam denegauit. Nihil enim moramur nugas Marbachij hoc modo cauillantis: *Maria in nullo ſunt vnquam Eccleſiæ miniſterio, nec Scriptura meminit alicuius miraculi ab illa perpetrati. Quomodo igitur vel ipſa per ſe, vel Chriſtus per ipſam miracula edere poſſet?* Primum enim nimium imperitus eſt, qui donum miraculorum miniſterio Eccleſiæ magis quàm Dei potentiæ alligatum videri poſtulat, quique neſcit matrem Domini ſummo ſanctiſſimóque miniſterio, quod in terris nulli alij contigit, demandatum fuiſſe, atque ita eandé excelluiſſe, B vt præcipuos Eccleſiæ miniſtros Apoſtolos, ſi Melanchthoni credimus, ſuis cõſilijs rexerit ac gubernarit. Præterea quid ineptius, quàm miraculorum donum idcircò Mariæ adimere, quòd de illa nuſquam Scriptura ſacra loquatur: in qua neque Chriſtus linguarum dono fuiſſe præditus expreſſe aſſeritur, & alia multa quæ ille alioquin habuit, docuit atque fecit, prætermittuntur? Sed nota iſtorum ars eſt & conſuetudo, qui cum Arianis ab authoritate negatiuè, vt in ſcholis vocant, tàm libenter quàm ridiculè argumentantur, & rurſus quæ illic traduntur, velut ſoli ſapiant, pro ſua libidine, quicquid viſum C ſit Patribus, ſibi ſumunt interpretanda. Quanto autem rectius Thomas Aquinas docuit, Mariam vti Chriſto ſecundum humanitatem fuiſſe proximá, ſic etiam præ cæteris maiorem ab illo gratiæ plenitudinem obtinuiſſe, & licet ſapientiæ donum, gratiámque virtutum ac Prophetiæ acceperit excelléter, tamen donorum atque virtutum ſuo ſexui nõ congruentium vſu caruiſſe. Nec ſanè decebat, quod ad vſum miraculorum attinet, quibus doctrina Euangelij à Chriſto eiuſque diſcipulis primum cõfirmanda erat, non decebat, inquam, vt aut Virgo mater, aut Ioannes Baptiſta in Euangelij exordio miraculum vllum ederet. An verò hinc ſcite Marbachius colliget, vtriuſque perſonę, qua nihil in Euangelio poſt Chriſtum eſt illuſtrius & ſanctius, nullum etiam poſt mortem miraculũ extitiſſe, quo Deus hoſce lectiſſimos homines, ſibique chariſſimos in terris illuſtraret, Eccleſiæque ſuæ commédatiores redderet? Perſuadeat hoc, ſi velit, ſuis au-

Sexta propoſitio de Mariæ propriis miraculis, quæ per illam Deus operatur.

In lib. de miraculis contra Eiſengreinium.

Refutatio Marbachianæ cauillationis.

In 2. part. Chronic. Carionis.

In 3. parte, q. 27. art. 5

Deipara excellenter habuit dona ſpiritualia, ſed non vſum omnium, ſicut neque miraculorum.

Nec Mariæ, nec Ioánis Baptiſtę cõgruebat inſtio facere miracula.

In 2. Encomio de dormitione Virginis.

ditoribus Marbachius: nos plurimis & ampliſſimis venerandæ antiquitatis teſtimoniis, quæ poſtea proferentur, longè aliter ſumus edocti, & ab Andrea Cretenſi, qui celebris Archiepiſcopus fuit Hieroſolymis non temere ſcriptum nouimus, miraculorum effectricem ab omnibus decantandam Deiparam eſſe Virginem, cuius idcirco ſacrum corpus, ipſúmque Dei ſacrarium ad ſepulturam elatũ, multis ſtatim & eximiis claruit miraculis, vt præter alios [a] Damaſcenus & [b] Metaphraſtes aſſeuerant.

Septima propoſitio: Nimium curioſi atque ſcrupuloſi ſunt cenſores, qui nulla noſtræ Virginis miracula, niſi ab antiquiſſimis tradita ſcriptoribus recipiunt atque probant. Eſt enim media tenẽda via, B vt in Marianis miraculis admittendis & confirmãdis neque nimium faciles, neque rurſus plus æquo difficiles ac moroſi eſſe velimus. Sicut enim Eccleſiæ hoſtes in eo peccant, quòd ad ſolas Scripturas nunquam non prouocent, & ex illis peti velint omnia, id quod fieri poſſe negant [c] Epiphanius atque [d] Baſilius: ſic & quidam immodico rigore delinquunt, quoniam hiſtorias & miracula, etiã quæ nihil abſurdi ac duriuſculi continent, ſine peruetuſtis, certis & claſſicis authoribus ægrè amplectũtur, & amplectenda eſſe cenſent. Etſi enim omnia, quæ C in hoc genere leguntur, eiuſdem non ſunt ponderis & authoritatis, ſicut & anteà teſtati ſumus: tamen quia charitas non eſt ſuſpicax, & temerè aliena iudicare prohibet Chriſtus, ſapidíque cibi ob vitium palati pro inſipidis nonnunquàm habentur, & demum paucorum eſt ſacris de rebus ſolidè diiudicare, minus in eo quidem erit periculi, ſi à bonis probabiliter narrata, & à doctis non reiecta, quæ ad piorum ædificationem faciant, recipiantur, quã ſi eadem faſtidioſo & contentioſo præfractóque animo repudientur. Sunt quæ licet Eccleſia non confirmauerit, neque ſcriptores noti expreſſerint, tamen Maiorum traditione, & ipſa rei euidentia comprobantur: vt noſtro etiam ſeculo veritas nulla tergiuerſatione celari, nec ſine pudore negari poſſe videatur. Nos verò ex plurimis pauca eiuſcemodi miraculorum exempla proponemus, ſimúlque authores & fontes, à quibus accepta ſint, bona fide patefaciemus.

Miraculorum effectrix Maria dicta.

a De dormit. ſanctiſſimæ Dominæ noſtræ Deiparæ.

b Ser. de vita & exitu Deiparæ.

c Contra Apoſtolicos.

d Lib. de Spiritu ſancto, cap. 27. & 29

Septima propoſitio de Mariæ miraculis, non nimium rigide temere que cẽſendis.

Chriſtianorũ eſt ſcripta veterum de Mariæ miraculis ac ſimilibus rebus candide interpretari.

Matth. 7

CAPVT XIX.

Memorabilia exempla duo, nimirum Andreæ de Chio Martyris, & Ioannis Damaſceni præſtantis Theologi, qui ambo cum à barbaris hoſtibus immaniter tractarentur, non modo Deiparam inuocarunt, ſed etiam præſentem inuocationis fructum non ſine manifeſtiſſimis miraculis retulerunt, aliiſque publice demonſtrarunt.

LIBET hoc loco exempla duo illuſtria repetere, plura dabimus poſteà, quæ de noſtræ Dominæ miraculis perſpicuè loquantur, & Inuocationis ad illam factæ vtilitatem maximam atque certiſſimam probent. Prius à Georgio Trapezuntio, poſterius à Ioanne Patriarcha Hieroſolymitano mutuabimur, quoniam in vtroque non D parua eſt rerum cognatio atque ſimilitudo. Etſi verò author vetus non eſt Trapezuntius, vt qui ſub Friderico III. Cæſare ſcriptor celebris extitit, tamen de fide præſentis hiſtoriæ ab illo deſcriptæ nullus eſt ambigendi locus, quum Græcus ipſe in Creta natus, de Græco Martyre non alia teſtetur, quam quæ in medio Græciæ, & in Regia vrbe per Magiſtratum publicè geſta, neque minus Latinis, quàm Mahometanis nota, ac eo tempore plurimis viſa, audita, comperta fuerunt. Vt autem ſine

Propoſitio de ſequenti tractatione.

Cur ſequens hiſtoria de Andreę Martyrio in dubium vocari non debeat.

fuco ſimpliciter veritas narretur, eáque narratio maiorem fidem babeat, viſum eſt Trapezuntij verba, quæ mihi primum amicus in Italia legenda obtulit, & deinde Colonienſes probatis Sanctorum hiſtoriis inſeruerunt, hunc locu repetere, omnibúſque inſignem hiſtoriam iudicãdam exhibere. Hinc verò luce clarius cognoſcetur, quàm præclaræ fidei & inuictæ fortitudinis iuuenis Andreas ille fuerit, vt ſanè veteribus Martyribus merito cõferatur, quantúmque fructus & roboris ex eo ceperit, quòd in acerbiſſimis tormentis, ſummíſque doloribus ſubinde matrem Virgioem inuocarit. Hiſtoria ſub Paulo ſecundo Pont. Max. contigit, & primo quidem eius Pontificatus anno in vrbe Conſtantinopolitana. Scribit igitur in hunc modum Trapezuntius.

Tomo 7.

Fructus hiſtoriæ ſequentis colligendus.

Quando iam triennio è Creta Conſtantinopolim nauigaſſem, vniuerſam illam vrbem cum Gallata ſimul in admiratione atque gaudio reperi non paruo, propter ſingulare ac inauditum multis temporibus Andreæ de Chio pro Ieſu Christi profeſſione martyrium. Fuit enim paulò ante mirabili conſtantia per gratiam Dei geſtum. Nam ego quidem menſe Nouembri applicui, Anno ab incarnatione Domioi M. CCCC. LXV. Andreas verò Martyr Chriſti præcipuus 29. die menſis Maij eiuſdem anni coronam Martyrij miſericordia Chriſti conſecutus, in cælos aſcendit ad eum, pro quo multos cruciatus ſuſtinuit. Verum quod admirabilius rite conſideranti videbitur, illud eſt, quòd niſi Andreæ Martyrium diuinitus deſtinatum diuina gratia Chriſtianis opem tuliſſet, & animos eorum firmaſſet, magna in eos clades, ac ærumna ingens ab inimico generis humani, procellæ in morem fuiſſet effuſa. Quidam enim, quem honoris cauſa non nomino, ex Trapezuntana ortus vrbe, Peripateticorum Philoſophiæ Profeſſor, ſiue ſua ſponte, vt multi aiunt, ſiue impulſus neſcio, nec, ſi ſciam, dicere auſim, Crucem Domini negauit, & Mahometo adhæſit. Quare Turcarum Rex elatus, virum quendam, cuius nomen me fugit, ipſúmque Trapezuntium militiæ peritiſſimum in carcerem coniecit: dignum ratus, vt Philoſophum conciuem ſuum volens noléns ve imitaretur, cupiebat enim eius opera vti in re militari. Cúmque Chriſtiano non confideret, ad Mahometum intrudere cupiebat. At ille animo Martyr dicebat: Philoſophus in deliciis educatus, maiore ſpe ipſarum, Chriſti crucem negauit: Ego autem qui pro Imperatore meo mortali tot tantóſque labores cum Scythis bella gerens tuli, vulneráque excepi (dixit & aperto pectore cicatrices oſtendebat) pro Imperatore cæleſti mortem timebo? abſit à me tanta inſania. Quæ mens præterea eſſet mea, vel potius quæ ſtultitia, veritatem doloris fugiendi cauſa prodere, ac æterna cæleſtiáque regna repudiare, Mahometóque adhærere, vt bellorum labores ſubeam, pericula magna pro Imperatore mortali ſuſcipiam, gladios in Chriſtianos Chriſtianus ipſe natus diſtringam? & denique in mortem ruere, quam fugiendam cẽſuit Philoſophus, vt in æternam ac veram mortem deferar præceps? Hæc ille.

Hiſtoria de Martyrio Andreæ Chij mirabilis.

Philoſophus quidam Peripateticus Trapezuntinus è Chriſtiano factus Mahometanus.

Exemplũ conſtãtis fidei in homine militari & Trapezuntino.

Verum dum hæc Conſtantinopoli fierent, Andreas febribus grauiter laborabat, cœlibémque ſe perpetuo fore Reginæ miſericordiæ Virgini vouit, ſi euaderet. Sedatis illicò febribus, paulò pòſt quaſi ex morte ſurrexit, & albis ſe veſtimentis induit, vt ſcilicet nunquàm obliuiſci poſſet mundiciæ corporis, quam Creatoris obtulit Matri. Conſtantinopolim deinde petiit, non vt mercator, aut vagus quidam magnarum vrbiũ viſendarum cupiditate. Sũma enim in iuuene viginti & ſeptem annorum grauitas atque conſtantia illucebat. Raro quis inane verbum ab ore ipſius excidiſſe audiuit: a ioco enim penitus erat alienus. Cur igitur iuit? à gratia Dei, vt ego arbitror, ad martyrium vocabatur, vt & ipſe in cælis Chriſto cũ aliis Martyribus aſſiſteret, & omnibus prodeſſet, qui Philoſophi ſiue leuitate, ſiue terrore fuerant conturbati. Statim cum in vrbem applicuit, accuſatus fuit, quòd cum Chriſtianis cõuerſaretur, Eccleſiáſque viſeret: quaſi Chriſtianus ſumma cũ religione ac deuotione homo, qui Crucem Alexandriæ negauit, conculcauit, ſputis fœdauit, & demum in ſtercora proiecit. Hæc mercatores Ægyptij, qui tunc in vrbe aderant, ad Iudicem detulerunt, ſeque ipſos vidiſſe eum negantem confitentémque, quòd Mahometo adhæreret, audiuiſſe atteſtabantur. Trahitur in iudicium Andreas iniquum, accuſationéque recitata, nunquã ſe à Chio, vbi natus educatúſque fuit, niſi tunc, receſſiſſe affirmabat, idque multis teſtibus approbabat, vniuerſámque Chij ciuitatem hoc ipſum ſcire aiebat. Iudex iniquus hac in re non eſſe audiendos Chriſtianos cenſebat. Tunc Chriſtianorum multitudo, quæ circumfuſa ſtabat: Si Chriſtianorum teſtimonium in huiuſmodi cauſa refutandum eſt, inquit, Mahometiſtarum quoque ſimiliter non recipiendum. Nam ſicut nos Chriſtianum falſo accuſatum iuſte defendimus, ſic Mahometiſtæ accuſationem ſuorum veram eſſe contendunt. Quare prætermiſſis teſtibus res ipſa quærenda eſt. Non aliter igitur quàm Iudæi ſecundum Moſaicam legem, circumcidi ſuos Propheta veſter iuſſit. Quare ſi genitalia huius membra ſimili nota læſa ſunt, morte iure plectetur: ſin minimè, cum ipſa re cauſa determinetur ſua, & nihil ambiguitatis hominum animis remanebit. Spoliatur interea miles Chriſti, nudúſque à tanta multitudine aſpicitur: nullum in eo indiciũ, nulla circumciſionis macula, nullum Mahometiſtarum apparet veſtigium. Exclamant ex lætitia Chriſtiani. Confunduntur aduerſarij, & victi penitus conſternantur, niſi diabolico aſtu adiuri expoſuiſſent, moris eſſe in Aegypto, minoris homines ætatis circumcidi, maioris, ſi ad Mahometum Dei Prophetam conuertantur, circumcidi, ſi volunt: ſi vero abhorrent circumciſionem, nullo cogi modo poſſe: quoniam melius ſit lucrari animam hominis ex toto nobis corde adhærentẽ in cæteris omnibus, præter circumciſionem, quàm reiicere, quoniam circumciſionem reformidet. His rationibus, vel magis quia Sectæ fauebat ſuæ confiſus Iudex, nullã ſe pronunciare ſententiam velle in re tãta dixit, niſi Regem cõſuluerit. Ita enim moris eſt in cauſis ambiguis atque arduis. Regem igitur, in carcerem cõiecto milite Chriſti, conſultũ adiit, cui omnia cum retuliſſet, interrogatus de ætate ipſius, habitúque omni corporis, Iuuenis, inquit ipſe, animo inuictus atque magna ſtatura, grandibus oſſibus atque neruis conuallatus. Rex qui tales homines in militia habere cupit, Vade, inquit, & primum illi, ſi noſter voluerit eſſe, offerimus Centurionatum in militia noſtra: deinde, prout in virtute ipſum valere conſpexerimus,

Andreas Deiparæ vouet perpetuum ſe liberum, & ſa-

tim ex morbo conualeſcit, totuſque mutatur in virũ ſpiritualem.

Andreas Conſtãtinopoli accuſatur, quid reſpõderit ad innocẽtiæ ſuæ defenſionem.

Andreas à quibuſdam defenſus coram Iudice Mahometano.

Andreas corã turba nudatur, & nuditate ipſa probat ſe non eſſe circũciſum more Mahometano. Mos Ægyptiacus, quatenus circumcidantur Chriſtiani.

Iudex iniquus Andreã in carcerẽ iubet reduci, ſuũque Regẽ de illo conſulit.

ſpexerimus, ad maiora prouehemus. Quod ſi beneficus non commouebitur, minis atque terrore ipſum concutias, & ſi neutra poteris præualere via, capite plectas.

Andreas partim ſilentio, partim oratione contemnit oblatam Regis munificentiam.

ALTERO igitur die producto ipſo, primum regis pollicitationes proponuntur mirabili cum amplificatione: Quòd caput ſtatim eris Andrea cẽtum militum, & à priuatorum tractus conditione, cum Principibus connumeraberis, quòd facilè virtus & diligentia tua extollet te ad maiora. Verum cum Martyr Chriſti nihil reſpondendo cõtemnere oblata videretur, qui circumfuſi erant veritatis hoſtes, alij argentum atque aurum, alij veſtes, alij ſuppellectilem variam pollicebantur. Cumque in ſilentio aerius perſeueraret, Quid, inquiunt, ne verbis quidem tuis nos dignos putas? Digni quidem, ait, vos eſtis multo maioribus, quam ego dicere aut excogitare queam: ſed res quas offertis, nulla reſponſione ſunt dignæ. Quid enim caducam hanc vitam atque mortalem putatis magni aliquid habere, quo cæleſti ſit præponenda? Erras, ipſi reſpondent: nam nos & ad illam tibi viam aperire ſtudemus, & hanc inſuper tibi felicem reddere conamur. Non cohærent, inquit, caduca æternis, non felicibus miſera, non prophana beatis: ſed quid opus eſt verbis? Ego felicitatem huius ſeculi nihili facio: ego crucem, paſſionem, ſepulturamque Chriſti mei, auxilio illius fretos nũquam negabo: ſtatuite in me quicquid malueritis: vnum rogo, ne me verbis amplius tentetis.

Andreæ reſponſio, cum refutatione alterã, quæ promittebantur.
Vox digna Martyre, qui ſe paratum offert ad omnẽ cruciatũ pro Chriſti nomine.

HIS dictis coniectus illico in carcerem, vinculis cathenatus, pedibus atque manibus alligatus, ad meridiem ſequentis diei, qui fuit 20. Maij, iacuit. Poſt meridiem ſtatim protrahitur, & in partem vrbis quæ Orientem ſpectat, prope mare ducitur, vbi ad palum nudus alligatus, flagellis atque loris cæditur, acriuſque quam dici poſſit, principio flagellorum & verberum contremuiſſe dicitur, & manibus ad pectus contractis, ac digitis in pugnum compreſſis, magna exclamaſſe voce: Virgo Maria adiuua me. Inde pedibus altero ad alterum adductis, ſtetit rectus in eiſdem veſtigiis, mirabile dictu, vſque ad ſolis occaſum. Interea dum miles Chriſti his cruciatibus exercetur, Trapezuntius ille, de quo ſupra retuli, è feneſtra turris, in qua fuerat incluſus, prominens clamabat: O felicem Chriſtianum, ô beatam quæ te genuit, Inſulam, ô nobiliſſimum atque omni laude dignum genus, vnde ortus es: vtinam iſthic eſſem tecum, vt eadem paterer pro Chriſto. Hæc aliáque vociferabatur, martyrij coronam, vt arbitror, deſiderans. Carnifices autem Andrea reducto, multis precioſa membra flagellis loriſque fœda dilacerata, vngunt vnguentis, cibum quoque atque potum ad fulciendam in corpore animam de Medicorum conſilio, quorum multi ac periti ſſimi aderant, obtulerunt, ac aquam, in qua non paruum defecati auri pondus bullietat, conducunt ad bibendum. Id faciebant, quo longior vita eius aliquid ad negationẽ Crucis afferret, ſimul & oſtenderent, quanti vitam facerent eius, fortè etiam quoniam cum Chriſtianis enutriri, & nonnulli eorum Chriſtiani fuerint. Nec ignorabant, quomodo Martyres Chriſti olim in die cruciabantur, & in nocte conualeſcebant. Quarè timentes, ne id diuinitus eueniret, medicamentis ſuis occultare veritatem ſtudebant.

Andreas à Mahometanis acerrime flagellatur.
Quomodo Mariam Andreas primum inuocarit ſui agonis tempore.

Calefdã Chriſtiani adhortatio, vt Andreã in agone ſuo confirmet.

Andreas à carnificib. & Medicis post grauem flagellationẽ refocillatur in carcere.

Andreas ferreis vnguibus dilaceratus.

VIGASIMA prima eiuſdem menſis die rurſus producitur, denudatuſque ferreis vnguibus tergo-

A ra, & quæ pridie eius diei fuerant flagellata, dilacerantur. Nec quicquam aliud fecit dixitque miles Chriſti: quanquam prius contremuit in principio, manuſque ad ſe adduxit, digitos in pugnos contraxit, pedes in eiſdem veſtigiis tenuit, magnáque voce clamauit: Virgo Maria iuua me. Sic Trapezuntius etiam eadem quæ pridie vociferabatur, è turri iterum atque iterum repetebat. Adueniente nocte vnguentis illinitur, ſimiliter & medicamentis atque aquis, in quibus magna virtus auri fuerat infuſa, ſuſtentatur, quaſi charam Crucis hoſtes ſalutem eius haberent, magnam iis rebus ineſſe virtutem prædicantes, Spiritus ſancti gratiam in Medicorum peritiam, cibique ac potus commoditatẽm deriuantes. Illuceſcente namque die ſanus omnĩũm martyr

iterum Mariã inuocat.

Andreas, quãuis immaniter cruciatur, poſt noctem tamen reſtituitur, ſubitoque ſanatur.

B Chriſti apparuit: quæ res medicamentis fieri nõ poteſt, quæ cum naturaliter agant, longiore indigent tempore, frequentationeque conueniente, ne digeſta in dubium aliquid conferant: quod tamen minime facere poſſiſnt, ſi denuò corpus ac ſæpius exagitetur, ſiue etiam atrocius crucictur: quę virtus opem afferre poteſt, præter diuinam profecto nulla. Vigeſima ſecunda eiuſdem menſis die, producitur ſimiliter poſt meridiem, ac manus & pedes ſic torquentur, vt ne digitorum quidem articuli, nec cubitus, nec genua in locis ſuis remanerent, ſed locis ſuis omnia ſalirent: qui dolor maximus omnium eſt. Cætera ſimiliter geſta dictaque non ab ipſo ſolum, quæ tamen nihil aliud, niſi: Virgo Maria iuua me, in principio dolorum, idque ſemel clamabat, verùm etiam a Trapezuntio illo, qui martyrium ſic experebat, vt multis etiam Mahumetiſtis audientibus ſępius

Andreæ manus & pedes crudeliſſime torquentur.
Ad Mariã tertio inuocatio.

C repeteret, quæ dicta ſuperius ſunt. Medicorum quoque diligentia ſimiliter, imò etiam maior fuiſſe dicitur.

VIGESIMA tertia die incolumis ſanuſque non Medicorũ arte, ſed illius primi Martyris & Domini omnium Ieſu Chriſti productus Andreas, nouo genere cruciatus vexatur: humeros carnibus per gladios denudat, ſtudentes ſemper, ne celerior mors ipſum inuaderet. Sperabant enim, ſi non acerbitate ac magnitudine dolorũ, attamen diuturnitate ſe victuros: ſed deriſi tandẽ iacuerunt. Declinante die reducitur, ſicuti ſuperioribus diebus, dictis factiſq;, medicamentis quoque nõ aliter quam prius adbibitis. Die vigeſima quarta eiuſdem menſis eodem modo fiunt omnia, eodemq; in loco, quo in die clunes carnibus nouaculis ſpoliantur non ſubito, ſed cũ mora,

Ad nouum & horrendum ſupplicium Andreas porro rapitur.

D vt doloris acerbitas magis ſentiretur. Cætera omnia ſimiliter acta, vt in ſuperioribus diebus, dictaq; eodem modo etiam à Trapezuntio martyre animo atque voluntate, qui illis diebus, quibus Andreas patiebatur, ſimiliter è turri clamitabat. Die vigeſima quinta partes pedum, quæ inter genua cluneſque ſunt, carnibus ſimiliter denudantur. Cætera eodem modo dicta geſtáque fuerunt. Vigeſima ſexta die ſuræ, id eſt, carnoſæ partes pedum, quæ ſunt intra genua & poplites, ſimiliter carnibus denudantur. Cæteraque facta, dicta, proeutata ſimiliter fuerunt. Vigaſima ſeptima die femur, quæque circa ipſum ſunt corporis partes excoriantur. Vigeſima octaua die totum corpus à capite ad pedes verberibus cæditur, vt doloribus renouatis tandem moueretur. Maxilla quoque vna vno ictu denudata carne fuit, quam Chriſtiani rapientes, ſeruarunt, fuitque in monaſterio B. Franciſci,

Clunes Andreæ per nouaculas carnib. ſpoliantur nouaque illi tormenta infliguntur.

inuſitato fragrans odore atque mirabili.

Andreę maxil la carne denudata, & ſeruata magnũ ſpirat odorem.

VIGESIMA nona eiuſdem menſis die, anno primo Pontificatus Papæ Pauli ſecundi, vltimo producitur Andreas de Chio martyr Chriſti præcipuus in locum ſolitum, ad orientalem vrbis partem prope mare ſanus, viuus, vultu læto, decora facie. Mahumetiſtæ his rebus moti, medicamentorum virtute ſic factum aſſerebant, & ingratitudinem illius accuſantes: Non vides, clamabant, Andrea, totæ vitæ cura nobis habita eſt, noſtro ſtudio, imò Regis ipſius incolumis es, & virtute medicamentorum, & Mahometi gratia, qui te vult deliramenta Chriſtianorum de cruce ac paſſione IESV deſpicere. Quæ beneficia quoniam ingratus non ſentis, morte morieris. Non eſt mors ſic mori, ait, ſed vita. Quarè nolite putare me verbis terreri poſſe, nec medicamenta profuerunt, quippè quę vel in minimis vulneribus via poſt

Andreæ poſtrema oratio eiuſque teſtimoniũ, ſe per Chriſti crucẽ & Mariã Virginem in ſummis tormẽtis inuictum extitiſſe.

B multos dies aliquid afferre poſſunt. Me autem Crux Domini noſtri Ieſu Chriſti, & Virgo Maria ad hunc diem conſeruauit atque reſeruauit. His dictis ſecuri caput ſuppoſuit, & ad cæleſtia regna euolauit. Tunc mortis eius miniſtri, vt Iudex iuſſerat, caput & truncum corpus trahere velociter ad mare conantur. Exclamant Chriſtiani, qui lachrymis effuſis circumſtabant, quorum magna erat multitudo, ſepeliendum eſſe mortuum, non in mare proiiciendum. Illis reſiſtentibus, Regiam aiunt maieſtatem eſſe conſulendam, ſepeliri ne velit ipſum iam mortuum, an in mare proiici. Hoc audito, ipſe Iudex ad Regem procurrit: nec enim licet Iudicibus, quando Regem conſulendum eſſe audiunt, quicquam facere vlterius, niſi Regi prius referãt. Sed Chriſtianorum quoque Primatea quam velociter poterant, Regem adeunt: qui

De Andreæ corpore ſepeliendo ſubortæ contentiones inter Chriſtianos & Turcas.

C cum percepiſſet, quibus cruciatibus, & quam diu vexatus fuit Andreas, efferbuiſſe ira dicitur, & verbis in Iudicem ſic atrocibus vſus fuiſſe, vt exanimis ne mutiret quidem Iudex iniquus. Sed ea ira, & illæ ingentes minę ſimul cum verbis euanuerunt. Chriſtianis deinde iubet, vt Andream honorifice, ſicut decet virum fortem, ſepeliant. Qui appoſito capite corpori ſuo, ad Galatam deportarunt. Aderat autem vniuerſus vtrarumque vrbium, Galatæ atque Conſtantinopolis, populus, viri ſimul ac mulieres, pueri atque puellæ, liberi & ſerui, nec Chriſtianorum ſolum, verum etiam Mahumetiſtarum multi admiratione commoti, non pauciores quam decies decem milia, qui omnes alij lachrymantes, alij laudes eius prædicantes, & alij conſtantiam ac robur animi, alij prudentiam atque grauitatem, alij contemptum bu-

Quę præcipua in hoc Andreã fuerint a multis commẽdata.

D manarum rerum: multi fidem in Ieſum Chriſtum, in crucem & paſſionem eius, & in immaculatam Virginem deuotionem narrantes. Tandem in Galatæ partem extremam verſus Ortum, mari contiguam deuenerunt, vbi eſt Eccleſia virgini Mariæ, ſi rectè memini, dicata: ibi depoſitus iacet.

HIS itaque geſtis, magna Rea exarſit cupiditate Trapezuntij viri illius, de quo ſupra diximus, liberandi: ſed quia honeſte id facere, niſi rogatus, non poſſe iudicabat, per quaſdam, vt dicebatur, mulieres effecit, vt vxor illius pro marito ſupplicaret ſuo. Sic mors Andreæ, atque martyrium illud quidem palam, ſed multos quoque alios à periculo liberauit, multos in fide Orthodoxa confirmauit, eos qui ante hoc martyrium quauis ratione Mahometo adhęſerunt, pudore confudit, mœſticia affecit, ac inani denique pœnitentia & vexauit & vexat. His omni-

Quæ commoda ex Andreę morte ad multos peruenerint.

A bus ego vehementer commotus, ardebam deſiderio videndi corpus eius: ſed niue, frigore, glacieque detentus, hyemis mariſque tempeſtate, illic fui via menſe Februarij: eam mihi oranti gratiam Deus interceſſione Martyris conceſsit. Vidique ipſum iacentem in ſepulchro nimium profundo, ſitu horrido, ea tamen integritate membrorum omnium, & totius corporis colore, & dignitate formæ, tali vultus ſplendore & habitu, vt non animam expiraſſe, ſed dormire mihi leuiter ſub vmbra videretur. At qui iacebat loco ita humido, vt omnibus iam indumentis, quibus erat inuolutum corpus, putrefactis, nudum totum conſpiceretur: præterquam quod genitales partes fragmento lini obtegebantur. Exarſi tamen cupiditate deſcendendi, tangendi, oſculandi pedes, manus, faciem præcipui Martyris, nec tantum

Georgius Trapezũtius qualẽ corpus martyris in ſepulchro inuenerit.

B loci humiditas deſcendendiq; difficultas, quantum verba Presbyteri cuſtodis, & ſpes poſſe id me alias commodius facere, detinuerunt.}

HVCVSQVE Trapezuntius exponit Martyris Andreæ hiſtoriam, eumq; deinde nobiliſsimo Martyri Georgio, cui tamen Lutherus, Caluinus, Melanchthon, aliique Sectarij nec inter homines, nec in rerum natura locum reliquum faciũt, ob cruciatuum magnitudinem haud perperam confert. Ego verò hanc totam narrationem non indignam putaui, quæ à nobis hoc loco repeteretur: partim ad huius Martyris Germanis quidem & Occidentalibus vt plurimum ignoti gloriam illuſtrandam, partim ad inſtitutum noſtrum euidentius comprobandum, vt Catholicæ inuocationis ad Mariam factæ ſalutaris vſus & fructus, toties iterata in homine vno per

S. Georgium negant a Sectarius.

Ob quam cauſam hæc repetita ſit hiſtoria.

C illam miracula rectius eluceſcant. Nouerat profectò hic athleta generoſus Andreas, quid quantumque Chriſto Redemptori ſuo deberet, ob cuius fidẽ & amorem tamdiu ad ſanguinem vſque pugnauit, & horrenda illa tormenta toties ab impiiſsimis Mahometanis repetita fortiſsime ſuperauit: vtpotè cũ in cruce Domini ſui vnice gloriari, vitamque ipſam Chriſti nomine profundere in ſummis votis haberet. Neque tamen à ſe, vel a Chriſtiano pectore vllo alienum eſſe putauit, ſi Chriſti fide & amore totus incenſus, Mariæ opem imploraret, ſeque præſente illius patrocinio atq; præſidio in afflictionibus maximis conſolaretur. Vbi nec illum fefellit ſancta fiducia, qui quum ſe tali commendaſſet Matri, eam potenter adeſſe ſenſit: vtpote poſt acceptas ſępè plagas ſanitati integræ toties reſtitutus, & nouum quaſi

Gal. 6.

Andreas quãtumuis fide in Chriſtum ardens, Mariam inuocare non ceſſat, ſimulque ab illa exauditur.

D corpus ſubito induens, quod paulo antè fuerat vel dilaceratum, vel excarnificatum, demirantibus iurè omnibus, quod vnus non ſolum immanes hoſtes, & exquiſita tormenta, ſed & incredibiles tot dierum cruciatus perferre, tantumque robur, Deipara iuuante, præſtare potuiſſet.

NVNC alterum exemplum, quod ad Ioannem Damaſcenum pertinet, in medium adferamus, quoniam cum priore pulchrè conuenit, & quantum in rebus etiam deſperatis proſit Deiparæ inuocatio, non obſcure quoque commonſtrat. Quod ſanè teſtimonium non poteſt exigui eſſe momenti, quia non ab homine plebeio atque vulgari, ſed à Ioanne Patriarcha Hieroſolymitano proficiſcitur: Græcè quidem ab illo ſcriptum, & latine poſteà conuerſum ab eo, qui cum Eccleſiæ inſignis ſit aduerſarius, Ioannes nimirum Oecolampadius, eandem hiſtoriam, tanquam fide dignam, primum eſt

Quis vſus & fructus eſſe poſſit ſequentis miraculi de Ioanne Damaſceno, iudque magni eſſe momẽti.

inter-

interpretatus. Quis verò neſcit cum apud alios, tum apud Græcos Ioannis Damaſceni nomen & authoritatem imprimis valere, qui à nobiliſſima ciuitate Syriæ patriáque ſua Damaſco cognomen traxit, eruditione & eloquentia quidem, vt Suidas meminit, præſtantiſſimus, maximíque nominis, nulli vel doctrina, vel nominis celebritate ſeculo illo ſecundus? habet autem hoc ſibi proprium idem Damaſcenus, vt ſi è ſcriptis eius operibus iudicemus, in celebranda, defendenda & honoranda Virgine matre ſæpè multumque verſetur. Quamobrem cum ab hoſtibus inique tractatus, ac manu dextra per ſummam iniuriam mutilatus eſſet, haud parum doluit, ſibi facultatem ademptam ea ſcribendi, quæ ad laudem eiuſdem Virginis porro pertinerent. Sed ad hiſtoriam ipſam veniamus, & rem omnem fuſè deſcriptam, compendio quodam cõplectamur. Leo Iſaurius Iconoclaſtarum Patronus imperabat, & ad tuẽdam Sectam Pſeudoſynodum celebrari iuſſerat, ingentes motus excitans, vt ſacras imagines ferro & igne deleret, prorſuſque aboleret in Eccleſia. His rugientis Leonis furoribus ſi quis alius, certè Damaſcenus ſeſe fortiter oppoſuit, & in patria degens, tres libros pro ſacrarum imaginum defenſione conſcriptos edidit, eóque opere animos Iconomachorum vehementer offendit. Qui eum dolerent, ſuas artes & fraudes tanti viri induſtria detegi atque labefactari, falſo illum apud Saracenum in Arabia Principẽ proditionis accuſarunt, quod ad rumpenda Principum fœdera literas manu ſua conſignatas ſubdole miſiſſet, ac pacem publicam perturbare aggrederetur. Hinc Princeps Barbarus accuſatorum querelis nimium credens, Damaſcenum quamlibet innocentem de proditione ſuſpectum habet, eumque in iudicio damnat, pœna in amputatione manus dexteræ conſtituta. Quę res à Saraceno Principe perpetrata, ſed abſentium Iconomachorum dolo nequiſſimo procurata, fœliciorem quàm illi ſperabant, exitum habuit, & Maria quidem duce Catholicis lætam victoriã impetrauit. Damaſcenus igitur poſt vulnus acceptum, manum enim dextram illi amputarat, ſuum lararium ingreditur, ante Virginis Deiparæ imaginem ſeſe proſternit, lachrymas fundit, ſuam calamitatem deplorat, multiſque precibus Virgini Matri ſeſe commendat, ac ſupplex his verbis clementiſſimam implorat: Domina & ſanctiſſima Mater, quæ Deum meum peperiſti, amputata eſt dextera mea ob ſanctas & diuinas imagines. Tu qua de cauſa Leo ſæuiat, non ignoras: proinde quãtocius

Ioannis Damaſceni gratia & authoritas & erga Deiparam pietas ſingularis.

Summa hiſtoriæ, quomodo dextera ſit Damaſceno ablata, quod in ſuſpitionem proditionis venit ſex dolo Iconomachorum.

Damaſcenus Deiparæ Virgini ſeſ. commendat, vt abſciſſa manus reſtituatur.

Damaſceni ad Mariam precatio.

A ſuccurre. Dextera enim altiſsimi, quę de te incarnata eſt, per tuas interceſsiones multas fecit virtutes. Sanet oro, & hanc meam dexteram tuis precibus: vt tuas & eius, qui ex te incarnatus eſt, laudes, ſicut dederis, numeris rythmicis & melodiis perſcribat, & Orthodoxi cultus ſit cooperatrix, ô Deipara. Hæc orans Ioannes & lachrymans in ſomnum vertitur, videtque ſanctam Dei genitricis imaginem, miſericordibus ac lætis oculis ad ſe reſpicientem, & ita dicentem audit: Ecce ſana facta eſt manus tua, caue poſthac ne ſegnis fueris, ſed calamum eam fac ſcribæ velociter ſcribentis, quemadmodum nunc pollicitus es. Vt autem reſtitutus euigilauit, & manum curioſe contemplans, curatam vidit, tum exultare cœpit ſpiritu in Deo ſalutari ſuo, & Matre eius, quia fecit ſecum magnalia qui potens eſt.]

Apparet Maria Damaſceno, & dexterã illi reſtituit. Sicut ſe gauderat.

Pſalm. 44

B QVÆ poſtrema Ioannis Patriarchæ Hieroſolymitani eſt oratio, & ad veram certámque narrationem de manu Damaſceni detruncata, & per Virginem mirabiliter reſtituta pertinet, quam & poſteà iuſſus ille corã Saracenis ac Ethnicis Damaſci protulit, cunctiſque ſpectandam exhibuit palam. Auget fidem miraculi ea lineola, quam manus Damaſceno reſtituta ſeruauit: nimirum ac certius indicium præcedentis deſectionis. Quod exemplum in tali viro & coram tot teſtibus factum, veréque conſpicuum, à noſtris quidem aduerſariis quamlibet loquacibus præteritur, ſicut pleraque alia id genus nõ ſine fraude à Centuriatoribus ſilentio inuoluuntur, vel alioquin ad ſuperſtitionis notam, quæ in deſperata cauſa commune illis aſylum eſſe ſolet, ridicule detorquetur. Quis ergo iam ambigat, Mariæ inuocationem non modo Chriſtianis permiſſam, ſed etiam vtilem, laudabilem atque ſalutarem eſſe? ſicut in Andrea Martyre, quem diximus, & in Damaſceno Theologo apud Græcos probatiſsimos clariſsime cernimus, qui ambo ſuis exemplis hanc veterem
C inuocandi conſuetudinem obſeruarunt, & diuinis quoque miraculis in ſe comprobatam experti ſunt, aliiſque publicè commonſtrarunt. Libet autem Claudij Roilletij carmen adſcribere, quo ille factum in Damaſceno miraculum eſt ſuccincte complexus:

Confirmatio hiſtoriæ a relicta lineola circa manum abſciſſam Damaſceni.

Miraculũ hoc non ſine fraude a Nouatoribus præteriri, Epilogus capitis.

Dextra Damaſceno, quæ quondam ſciſſa, Leonis
Procurrante dolo ſuppoſitaque manu,
Chriſtiparæ auxilio ſic reddita ſana precanti
Atque aptata ſuo, Secta erat vnde, loco:
Scriberet vt poſthac citius meliuſque magiſque
Vnum qui in triplici numine numen habet.

CAPVT VIGESIMVM.

Quomodo Theophilus Oeconomus Eccleſiæ & Maria Ægyptiaca, cum Deiparam ſedulo inuocaſſent, è ſummis facinoribus ad veram pœnitentiam peruenerint, ac offenſo Deo non ſine miraculo fuerint reconciliati. Item de muliere Landunenſi in mediis flammis conſeruata. Hildephonſum Epiſcopum Toletanum ſingulari Mariæ munere cohoneſtatum, & Rupertum Tuitienſem illa precante diuinitus illuſtratum fuiſſe: ac de pluribus aliis miraculis, non ſolum ad bonorum conſolationem & vtilitatem, ſed etiam ad malorum & hoſtium terrorem atque punitionem per Mariam editis.

QVONIAM de Mariæ miracu- A lis tractare ſumos exorſi, agè plures miniméque ſuſpectas, aut ambiguas hiſtorias inducere pergamus, quibus nun modo veterum in Deipara inuocanda ſtudium & ardor comprobetur, ſed eiuſdem etiam inuocationis diuinis miraculis obſignatæ certa & euidentia teſtimonia magis magiſque fulgeát. Cum Cæſar Iuſtinianus rerũ potiretur, Theophilus quidam in oppido Ciliciæ Adana Oeconomus, ſiue vt alij vertũt, Archidiaconus Eccleſiæ fuit, multis quidem ille gratus, & Epiſcopali munere, quod tamen conſtanter detrectauit, dignus exiſtimatus. Qui ab æmulis immerito accuſatus, & de officio Oeconomiæ deiectus, in eam animi impotentiam adeoque B impietatem deuenit, vt hortatori Mago Iudæo morem gerens, Chriſtum Dei filium ac matrem eius Mariam data ſyngrapha turpiſſime abnegaret, ſeq; totum impetio Satanæ, qui ſe videndum obtulerat, traderet atque manciparet. Quid hic faceret miſer tam nefarij criminis iam ſibi conſcius? Totus animo perturbatus, vt nuſquam ferè poſſet conſiſtere, quũ irato Deo ſe Dæmonis eſſe mancipium cogitaret, mutato conſilio, tandem ad ſanctiſſimam Dei Matrem ſibi confugiendum duxit, ac templũ ei ſacrum petiit, in quo ſuas preces ac ſupplicationes cum multa ieiunatione coniunctas, noctes ac dies indefeſſe conſumpſit, magnúmque veræ pœnitentiæ ſpecimẽ edere cœpit. Quod ſi Theophilum ipſum Mariæ ſupplicantem liber audire, his quidem verbis, vt legimus, illam compellauit: Domina mea benedicta & C defenſio generis humani, portus & protectio eorum qui ad te confugiunt: Scio ô Domina mea Deiparens, quod te valdè offenderim, & ex te natum Deũ noſtrum, nec ſum dignus conſequi miſericordiam.] Ac rurſus: Quomodo audebo Domina mea benedicta ego, qui ſum indignus & miſer, aperire labra, quum os habeam ſordidum & luto inquinatum?] Nec multo poſt: Cum hac intenſa, & quæ ex tota fit anima confeſſione rogo ſanctiſsima Domina: offer me Chriſto, qui natus eſt ex te ſancta & mundo deſiderata Deiparente, & ne abomineris me felicem, ne deſpicias preces meas peccatoris, qui fuit correptus à maligno inimico.] Pergit interim anxius homo preces triſtiſſimas fundere, faciem ſuam verberare, ſolo adhærere, templum Virginis, in quo iſthæc fiebant rigare lachrymis, in ieiunio perſeuerare, tum in propoſitam imaginem, quæ ſe illic offerebat venerandæ Virginis æſtuans intueri: Te, inquit, D habeo poſt Deum protectionem & defenſionem; Domina mea benedicta: ad tuum intuens auxilium & gubernationem, non faciam irrita ea quæ tibi ſum pollicitus. Scio enim, ſcio, ô benedicta, poſt Deum non eſſe aliam hominum defenſionem, niſi te ſolam, ô Deiparens. Quis enim, ô Domina mea, ſperauit in te, & pudore eſt affectus? Aut quis hominum fideliter omnipotentem tuam negauit opem, & fuit vnquam derelictus? Reuera nullus vnquam.] Quid multis? Theophilus quadraginta dies in hoc Mariæ templo perdurans, nullumque orandi & plorandi lamentandique finem faciens (tantus in illo feruor erat pœnitentiæ) demum opitulante ſacra Virgine ſuam ſcriptam & conſignatam Diabolo ſyngrapham, qua Chriſtianiſmum abiurauerat (mi-

Hiſtoria de Theophilo Oeconomo qui abnegata fide ſe dæmoni obſtrinxerat & ex qua cauſa.

Theophilus ad Mariæ templũ procurrit atque vt offenſo Deo reconcilietur per pœnitentiam, Mariam inuocat ſedulo.

Theophilus cum oratione confugit operta pœnitentiæ per dies quadraginta. Ingens Theophili erga Mariam confidentia.

Reſtituitur Theophilo ſyngrapha Diabolo tradita vt ſignum habeat expreſſum, ſibi peccata eſſe remiſſa.

A rabile dictu) recepit, in Deiparæ gratiam rediit, peccatum eſt vltro confeſſus, & poſt pœnitentiæ fructus dignos editos etiam Eccleſiæ per Epiſcopum publicè reconciliatus, eò demum peruenit, vt ob vitam ſanctè actam catalogo Sanctorum ſit aſcriptus, ac ſolennis eius memoria quarto Februarij quotannis in Eccleſia celebretur. Tantum valuit Mariæ apud Deum petita & obtenta interceſſio.

ATTINGVNT hanc hiſtoriam quoque Centuriatores, ſed rem adeò frigide narrant, nullum vt Mariæ honorem deferre dignentur, ſtudio videlicet veritatem ſupprimentes, quam tamen, niſi ſint prorſus impudentes, negare non poſſunt. Confirmat narrationem Metaphraſtes, & probat illam ex Eutychiano Patriarcha Conſtantinopolitano, qui ſe in eiuſdem Theophili ædibus natum, eiuſque familia- B rem, imò & dictæ hiſtoriæ teſtem oculatum fuiſſe teſtatur. Et inter cætera hoc addit eleganter: Canamus ergo nos quoque, ô dilecti, cum Theophilo intenſe hymnum eius, qui tam miſericorditer exaudiuit pœnitentiam illius, quæ ad ipſum acceſſit per interceſſionem intemeratæ Deiparentis, quę eſt hominibus pons ad Deum, ſpes eorum qui ſpem abiecerunt, refugium eorum qui ſunt vexati: quę humanæ naturæ ſuſtulit maledictum, vera porta, quam peccatores pulſamus, & ſæpè aperitur, & offert noſtras preces Deo noſtro, qui ex ipſa natus eſt, & accipit peccatorum noſtrorum remiſſionem.] Tùm præter [a] Honorium, [b] Antoninum, alioſque plures [c] Petrus Damianus, qui non vulgaris eſt ſcriptor, eandem agnoſcit hiſtoriam: ſicut ex hac ſequenti eius oratione colligi poteſt: Quid tibi, ait, negabitur Ma- C ria, cui negatum non eſt, Theophilum de ipſis perditionis faucibus reuocare? Infelicem animulam, totum illud quod in te factum eſt, proprio charactere denegantem, de luto fœcis & miſeriæ ſubleuaſti. Nil tibi impoſsibile, cui poſsibile eſt deſperatos in ſpẽ beatitudinis releuare.] Nec diſsimilis eſt locus apud Gregorium Nicomediæ Archiepiſcopum, vt qui matrem Domini hoc ſermone compellat: Nihil tuæ reſiſtit potentiæ, nihil repugnat tuis viribus, omnia cedunt tuo iuſſui, omnia tuo obediunt imperio, omnia tuæ poteſtati ſeruiunt.] Verum ne hæc dicta in calumniam rapiantur, dextre quidem illa & commode ſunt accipienda, vt & anteà non ſemel monuimus, præſertim ne diuina omnipotentia Virgini matri attribuatur, vtque ſemper meminerimus quicquid beneficij Maria præſtat mortalibus, eam D non per ſe conferre, ſed diuinitus impetrare, nihilque illam ſine Deo vel poſſe, vel elargiri, eo autem authore ac duce poſſe omnia. Si enim iuſto in terris credenti omnia ſunt poſsibilia, ſicut Veritas ipſa teſtatur, cur non matri Domini ampliſsimum fidei fructum in cælis poſsidenti tantundem attribuatur? Habet illa, & præ cæteris beatis habet menſuram bonam, & confertam, & coagitatam, & ſuperefluentem in ſinu ſuo reconditam: vt hinc etiam, ſi cum Bernardo loqui fas eſt, dare hominibus dona poſsit, ſed non ſicut ille, imò duce & præſtante illo, de quo ſcriptum legimus: Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Etenim non ſolum his qui conferunt, ſed etiã qui procurant, & qualicunque ratione impetrant nobis beneficium, idem etiam dare vel conferre dicuntur, magnaſque illis gratias meritò agimus. Ad hunc modum [a] Germanus Patriarcha dixit,

Mariam

Integram conſtare huius hiſtoriæ fidem quam Centuriatores male tractant.

Eutychiani teſtimonium virgine Deiparaditione illa nobis facienda ſit.

a Ser. 1 de Aſſumpt. Mariæ.
b Part. 4 Summæ, Titul. 15
c Serm. 1 de Natiuit. B. Virginis.
Orat. de ent. in B. Virginis, quum in templum fuit oblata.

Explicatio ſuperiorum, vt ſane accipiatur laudes tributæ Virgini matri, & quomodo poſſit omnia.

Marc. 9

Luc. 6
Serm. 1 de Aſſumpt. Virginis.
Epheſ. 4.

a In encomio ſanctiſſ. Dei parentis in Templum adducta.
b In Oratione de oxita Deipara, quando in tēplo fuit oblata.
In Orat. ad Virginem.

Mariam compellans: Eſandi meas precationes, miſerere meorum luctuum: & excipe meos fletus, miſerere mei fleſa meis lacbrymis: te moueat mei miſericordia. Tum [b] Gregorius Nicomediæ Archiepiſcopus: Tu, inquit, ô Dei genitrix, ne deſpicias preces eorum, qui ſemper petunt: præbe manum laborantibus: opem fer eis qui agitantur tempeſtatibus.] Sed & Ephrem ante annos mille ducētos Mariam affatur: Tu portus procella vexatorum, ſolatium mondi, carcere clauſorum liberatrix celeberrima. Tu meus portus, ô Virgo inuiolata, & præſens auxiliatrix.] vt alia prætereã.

Quomodo accipienda ſunt verba quædam Eccleſiæ ſolēnia, quib. à Maria petantur munera Deo datori congruentia.

Lib. 2. de veneratione Sanctorum, cap. 5

E A N T igitur moroſi quidam, & nauſeabundi reſpuant Eccleſiæ voces, quibus tot ſeculis Maria hoc modo compellatur: Solue vincla reis, profer lumen cœcis, mala noſtra pelle: nos culpis ſolutos, mites fac & caſtos. Vitam præſta puram, iter para tutum. Hæc enim omnia, & id genus ſimilia, ſicut Iodocus Clichtoueus non vulgaris Theologus rectè interpretatur, intelligenda ſunt, vt verba eius repetam, à ſacratiſſima Virgine per nos expeti, non quidem, vt illa tanquam primaria largitrix conferat, ſed vt eadem nobis à Deo præſtari ſuis precibus impetret. Similiter cum in oratione illa eandem ſuperſanctã Dei matrem carmine cõſtructa: Alma redemptoris mater, quæ peruia cæli, in fine oramus: Sumēs illud aue, peccatorum miſerere, non planè eſpoſcimus, quod miſericordiam nobis peccatoribus tanquam præcipua illius & prima diſpenſatrix impendat, quandoquidē id ſolius Dei eſt proprium, ſed quod nobis à Deo ſua interceſſione miſericordiam impetret. Et ita quotieſcunque conſimilis formæ & generis ſupplicationes ad Sanctos longo vſu approbatæ nobis occurrunt, non protinus improbãdæ ſunt aut damnandæ, ſed ad pium aliquem & ſanum intellectũ reuerenter adducendæ.] Ne verò ſine Scripturis Eccleſia ſic dicere, vel Orthodoxi cantare videantur, idem prudenter adiungit: Enimuerò, inquit, illa ipſa quæ per alios Deus in nobis operatur, illi per quos Deus agit, in Scriptura ſancta etiã agere dicuntur, quod ſint ad eandem quodammodo cooperatores. Vt de credentibus in Chriſtum dicit ipſa Veritas: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet: quoniam per eos Chriſtus erat miracula facturus. Et Apoſtolis poſt reſurrectionem dictũ legimus à Chriſto: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: quoniam per eos tanquam miniſtros Deus erat peccata dimiſſurus, qui per Prophetam dicit: Ego ſum qui deleo iniquitates veſtras. Haud aliter, quæ alij nobis ſua interceſſione impetrant à Deo, nobis eadem præſtare dicuntur, quod ipſis deprecatoribus ea obtineamus. Quemadmodum de iis, quibus erogata fuerit à nobis larga manu eleemoſyna, dicit ſacrum Euangelium: Menſuram bonam, & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum quoniam futuri ſunt pro nobis interceſſores, vt à Deo nobis conferatur ampliſſima merces. Rurſum de iiſdem dicit Dominus in alio eiuſdem Euangeliſtæ loco: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.] Sed enim qua ratione amicos nobis de mammona iniquitatis paramus, qui nos in æterna tabernacula recipere poſſint (ſic enim idem Clichtoueus colligit) eadem Sanctos, quoniam rogant Dominum, vt in domum gloriæ ſuæ nos aſſumant,

Non ſtatim damnandum ſi à Sanctis petantur ea, quæ à Deo petēda ſunt, ſed Scripturæ morem obſeruari oportere.

Ioan. 14

Maria & Sancti nobis præſtare dicũtur, quæ precãdo impetrant à Deo.

Ioan 20

Eſa. 43.

Luca 6.

Luca 16.

& quia noſtræ in cælum receptionis coadiutores exiſtunt, hanc etiam appellationem accipere poſſe videbuntur, vt in atria cæleſtia nos recipiant & aſſumant. Iure igitur illos ego miſeros, Deoque & Mariæ ingratos homines dixerim, qui oblatum vtriuſque beneficium nolunt agnoſcere, ac potiſſimum ſingularem illam Dei erga nos munificentiam ſapientiamque vel negligunt, vel contemnunt, per quam fieri ſolet, vt plurimi cum Theophilo grauiſſimorum criminum onere grauati, ne in æternum pereant, ſacroſancta Virgine intercedente, ad pœnitentiæ portum ex mediis veluti peccatorum fluctibus emergant, & Satanæ Tyrannide, ſimúlque cum corporis, tum animi periculis liberentur, ac multa etiam diuinæ gratiæ beneficia ſubindè cõſequantur.

Miſeri & ingrati Deum & Mariam gratiam nobis offerentem non agnoſcũt, nec ampluctũtur.

H V I C Theophilo, qui Iudæo nimium credens, Chriſtianiſmum impiè abiurarat, ac Dæmoni ſe totum obſtrinxerat, Mariam Ægyptiacam veréq; peccatricem adiungamus, vt Dei gratiam vtrique ſexui per Mariam fauere, & antiqua ſuæ virtutis miracula renouare certius innoteſcat. Nouatorum calumnias non moramur, à quibus candida ſæpè in atra vertuntur: nos ſequentem de Maria hiſtoriam non poſſumus non amplecti & magnifacere, quod illam à Paulo Diacono ſcriptam, & in Concilio Nicæno ſecundo repetitam, multorumque Doctorum teſtimoniis confirmatam habeamus: adeò, vt eandem Centuriatores etiam ſub Valente & Valentiano geſtam eſſe non diffiteantur. Atque, vt breuiter agamus, Maria hæc Ægyptiaca, multis annis, velut Veneris victima, impudicitiæ frena laxarat, ſuumque corpus vagæ multorum libidini turpiter proſtituerat, priuſquam ad templum Hieroſolymitanũ, quod ob Dominicæ Crucis reuerentiam ſacrum erat ac celebre, religionis ergo proficiſceretur. Quum verò cerneret, ſe ab huius templi ingreſſu, non ſemel, nec obſcure, ac omnino diuinitus prohiberi, prioris vitæ turpitudinem agnoſcere & deplorare cœpit, ſeque ad Deiparæ imaginem, quæ templum ingreſſuris occurrebat, non ſine pudore conuertit, atque ita cum lachrymis dixit: Domina Virgo, quæ Deum verum genuiſti, corpus habens & animam mundam & immaculatam, adiuua me ſolitariam, & nullum habentem adiutorium.] In Synodo Nicæna ſic eadem eſſe precata legitur: Quandoquidem, vt audiui, propter hoc Deus, quem tu genuiſti, homo factus eſt, vt peccatores ad pœnitentiam vocaret: auxiliare mihi, ſoli, & non habenti, qui mihi ſuppetias ferat.] vt reliquam orationis partem prætermittã. Adiecit deinde promiſſionem, ſe poſthac omnibus mundi illecebris carniſque delitiis renunciaturam, ac totius vitæ curſum in melius commutaturam eſſe, modo templum hoc ingredi, ac offenſo Deo reconciliari poſſet. Quæ poſtquam ſine impedimento in templum ingreſſa, opémque Virginis ſibi præſentem experta eſt, iterum atque iterum M A R I Æ ſeſe commendauit, vt ad votum explendum propitia porrò & cuſtos ſibi eſſe vellet. Inde verò digreſſa, ad veteris vitæ ſordes nunquam rediit, ſed mundi & carnis blandimentis ac voluptatibus ex animo repudiatis, in vaſtam eremum contendit, vbi vitæ prioris labes contractas magna vitæ ſeueritate ſuſcepta, & dignis pœnitentiæ fructibus editis diluit, frequenter ſolita Virginem inuocare. Tibi quidem, inquit, ô bonarum rerum amatrix Domina, quæ tantam mihi præter meritum

De hiſtoria Mariæ Ægyptiacæ, quæ per Mariam adiuta, & ad meliorem vitam conuerſa, pœnitētiæ ſpeculum impudicis omnib. præbuit.

Mariæ Corpus & anima expers omnis maculæ.

Actione 4.

Votum Mariæ Aegiptiacæ de vita corrigenda.

Maria hæc in deſerto pœnitentiam agit. Mariæ Aegyptiacæ ad Deiparã precatio.

[A] humanitatem exhibuiſti, preces meas nec reieciſti, gloria. Tu verò me, quo placuerit, ducito: eſto mihi ſalutis magiſtra, mihi viam, quæ ad pœnitẽtiam ducit, indica: Domina Deipara, ne me derelinquas.] Ac ſub huius quidem Patrocinio eum vitæ curſum ſolitaria tenuit, & ad annos vſq; quadraginta ſeptem abſoluit, omnium ferè tentationum & diabolicarũ infeſtationum accerrimis vexata ſpinis, vt impudicis & viris & fœminis, ſi ad emendatiorem viuendi diſciplinam adſpirent, pœnitentiæ ſpeculum & exẽplar illuſtre præbeat, digna etiam, quæ cum Magdalena Euangelica peccatrice, ab omni Eccleſia quotannis feſto proprio decoretur. At rurſus hic obſtrepunt Centuriatores, qui cum præſentis hiſtoriæ fidẽ abrogare nec poſſint, nec audeant, tamen Deiparæ [B] cultum in ea præcipuè reprehendunt, ac fabuloſum videri volũt, quod hæc mulier beneficio Mariæ Virginis ad meliorem frugem conuerſa, oraculis admonita, per omnem vitam gubernata, & cõtra mille tentationum laqueos mirabiliter protecta ſit. Tã ægrè concedunt viri boni, Chriſtum in Matre celebrari, & Mariam caſtiſſimam impudiciſſimæ, honeſtiſsimamque flagitioſiſsimæ Mariæ ferre ſuppetias, & diuinam gratiam illi ad benè beatéque viuẽdum impetrare.

Luc. 7
Cent. 4. cap. 10.

Cẽturiatores inique indicant de hiſtoria huius mariç Ægyptiaca ſuum Deiparæ honoré ſurripientes.

ATQVE hîc mihi venit in mentem alterius mulieris, quam ſi non nomine, at reipſa, ob commiſſum nempè homicidium, peccatricem quoque fuiſſe neceſſe eſt: vixit autem circa annum Domini 1094. non procul ab vrbe Laudunenſi. Hæc arcanum homicidij crimen à ſe commiſſum in exomologeſi detexerat Sacerdoti, quod quum reſciuiſſet Magiſtratus, [C] flammis ardentibus illam tradi, & ad ſupplicij locum morituram abduci imperat. Hæc ad ſupplicium ducta, fortè per Deiparæ templum iter habuit, & in eo quum coram populo vniuerſo de commiſſo ſcelere confeſſa fuiſſet, Virgini Matri magna fiducia ſupplicauit, ſeque totam eius patrocinio cõmendauit. Hinc digreſſa, & iam in ignem ſemel atque iterum coniecta, tantum Dei & Virginis beneficium ſenſit, nihil vt ab igne, quamuis copioſo ac vehementi, caperet detrimenti: imò non modo carnem, ſed veſtem etiam ab omni flammarum iniuria ſeruauit ſemper illęſam. Quare quum admiratio ingens animos populi occuparet, ad dictum Mariæ tẽplum curſitatum eſt, vt vna cum bona muliere Deo & Virgini gratiæ agerentur, tantúmque miraculum ad Virginis inuocationem geſtum, communi om- [D] nium lætitia celebraretur. Teſtem huius hiſtoriç Sigebertum habemus. quod ſi miracula miraculis addẽda ſunt, quibus Mariæ cultores ornat Deus, equidem præterire non poſſum, nec debeo Idelphonſum, quem & alij Alphonſum & Hildephonſum appellant, virum non modo vitæ ſanctimonia excellentem, ſed etiam doctrinæ pręſtantia percelebrem, qui ſuo ſeculo Hæreticos ex Hiſpania profligauit. Fuit is Toletanus poſt beatum Eugenium Archiepiſcopus ante nongentos annos, & in Maria quidem colenda, publicéque prædicanda perquam ſtudioſus: quemadmodum pia eius monumenta teſtantur. Quare cum aliquando manè multis comitantibus ad altare progrederetur, mirum dictu, ſacroſanctam Virginem ſibi apparentem habuit, & in Epiſcopali cathedra ſedentem vidit, ſibique blãde loquentem audiuit, ſed & veſtem ſacram, velut diuinæ gratiæ & fauoris ſingularis pignus & obſi-

Mulier laudunenſis, per Mariã in medijs flammis illęſa conſeruatur.

In Chronico.

Miraculũ de S. Hildephonſo, cui apparens Deipara veſtem quoque donat.

[A] dem, qua porro in facienda re diuina vteretur, ſibi ab illa donatam accepit. Qua de re tota loquitur Hiſpania, ſcribit & Iulianus Pomerius, Eccleſię dictæ Diaconus, monet præterea Rodericus Archiepiſcopus Toletanus, & repetit demum Ioannes Vaſæus Brugenſis.

In Chronico de Hiſpania.

NEC prætermittam Rupertum Germanum, eumque Abbatem Tuitienſem, qui cum primum ingenio ſe tardum, & ad ſacra diſcenda parum idoneum cerneret, opem ſacræ Virginis ſingulari ſtudio implorauit, vt hanc naturæ difficultatem ſuperare, ac felices in ſacris literis progreſſus facere poſſet. Cui Virgo Mater nocte apparens promittit & præſtat, quod ille tantopere cupiebat, ac proinde, tam excellenti deinde gratia ſcientiáque illuſtratus eſt, vt [B] inter Germanos Theologos eminuerit, ac ſimilem ætas illa non tulerit: qui & viuus & mortuus multis claruit miraculis, ſicut Trithemius aperte teſtatur. Nec ingratus ille fuiſſe videtur Virgini, quam in ſuis monumentis libenter extollit: præſertim ſi commẽtarios eius in Cantica, & opus de diuinis officijs conſulamus. Quanto autem ille prudentior cautiórque fuit, Vdone Magdeburgenſi? qui & ipſe quum adoleſcens rudis & indocilis foret in ſchola, Mariam admodum beneficam ſenſerat, ac ſuis precibus ad illam anxiè fuſis magnam ingenij lucem, ac doctrinæ laudem fuerat conſecutus. Prædixerat autem illi Virgo Mater, quod non ſolum ad eruditionem, ſed etiam ad Epiſcopale munus progreſſurus eſſet, ſeduló que monuerat, ne huiuſmodi donis acceptis ingratus abuteretur, fore alioquin, vt irato numine graues pœnas lueret ſuæ improbitatis. Cœ- [C] pit igitur ingenio eſſe feliciore, tantúmque profecit in literis, vt ſuos commilitones doctrina ſuperaret, ac eam nominis authoritatem paulatim ſibi comparauit, vt ad Magdeburgenſem Epiſcopatum adminiſtrandum præ cæteris dignus iudicaretur. Qui tamen honor illi non parum obfuit, ac vitæ auxit licentiam, vt etiam nefariis voluptatibus ſe dederet, vitamque prorſus obſcœnam & infamem duceret, immemor videlicet eorum, quę mater Domini iampridem præmonuiſſet. Igitur eum peccandi finem non faceret, in grauiſſimum Dei iudicium incidit, & inaudito modo, horrendaque prorſus morte turpiſſimam vitam concluſit, Henrico ſecundo, vel, vt alij volunt, tertio Cæſare, rerum potiente. Meminit hiſtoriæ Nauclerus, aliíque pluribus rem explicant.

Rupertus Tuitienſis ſuis à Maria precibus impetrat docile ingenium, & diuinorum intelligentiam.

In libr. de Monaſterio Hirſaugienſi.

Vdo Magdeburgenſis per Mariam obtinet ſcientię donum, ſed eius monitis reſiſtens ſeuerè punitur.

In Chronic. generat. 34

[D] NEQVE multis agam de illo Theodoro, qui cum Imperatoris Heraclij frater eſſet, Deo per interceſsiones noſtræ Virginis opitulante, ingentem Barbarorum exercitum parua manu conſcidit, [a] Paulo Diacono aſſeuerante. [b] Marſilium Ficinum, vtpotè clariſsimum ſui æui Philoſophum, tacere non poſſum, qui de multis miraculis per Mariam tum Laureti, tum Florentiæ, tum alibi in Italia ſæpenumero editis copioſe diſſerere potuiſſet, ſed hæc duo quæ ſubijciam, vt ſuo ſeculo compertiſsima, ſcripto duntaxat complexus eſt. Audiui equidem, inquit, nonnulla noſtris ſæculis, atque etiam in vrbe noſtra Florentina mirabilia contigiſſe, ſed quædam occultiora. Illud certe multis hominum millibus, qui & viderunt & adhuc viuunt manifeſtiſsimum, quod Anconæ anno Domini 1470. factum à multis fide dignis accepimus. Puella quædam propter peſsimam quandam neruorum contractionem

De victoria Theodori per Mariam à Barbaris reportata.

a Libr. 18 hiſt. Lombard.

b Lib. 3. de relig. Chriſtiana, ca. 10

à primis

à primis incunabulis gradiendo natibus pro cruribus vtebatur. Prętereà Bidellus Florentinus propter faucium pectoriſque contuſionem multos annos loqui nihil potuit. Ambo cum D. Mariæ eodem in loco ſuppliciter ſe cõmendaſſent, ſani prorſus euaſerunt. Omni populo multis annis noti erant iſti miſeri, & poſteà iam quatuor continuè omni populo ſani.

De duobus hominib. Anconæ per Deiparam mirabiliter & integre reſtitutis.

Quis autem vel numerando percenſere, vel oratione vlla conſequi poſſet, quas, quales, quantaſq; virtutes per Matrem ſuam benedictam Christus Dominus paſſim effecerit: primum quidem in Palæſtina, deinde in Orientali, tum in Occidentali Eccleſia, ac poſtremo in orbe nouo: quemadmodum ſcriptores rerum non leues, & omnibus obuij Codices, bonafide deſcripti manifeſte declarant? Neque Prouinciam vllam extare arbitror in orbe Christiano, in qua vtriuſque ſexus homines Mariam gratiæ & miſericordiæ Matrem non cognouerint, adeóque certis miraculis & egregiis documentis non habeãt exploratã. De Catholicis autem Prouinciis loquor, præſertim quæ in Hiſpania, Italia, Sicilia, Luſitania, Polonia, Germania, Gallia, nondum antiquam (vt ſic loquar) exuere togam, quæque cum Galatis ab accepto primum Euangelio in aliud neſcio quod, ſeſe transferri non ſuſtinuerunt, indignæ alioquin futuræ, quibus Christus Dominus per Matrem ſuã contemptam, vel Hæreticorum aſpergine commaculatam, ſolatium aut præſidium, beneficiumue vllum in miraculis exhiberet. Equidẽ ſingulares Deo gratias ago, qui multis me annis in Bauaria fouit, vt inter vigentis illic Orthodoxæ religionis Profeſſores atque Aſſertores degerem: ac oratione nulla cõprehẽdi poteſt, quantopere hęc prouincia reliquos in Germania omnes auitæ fidei ſynceritate præcellat, quam ſtudioſe Matrem Domini veneretur, quã crebra inſuper miracula, nec vno quidem in loco, præſertim autẽ Oetingæ & Dunteobauſij, per Deiparam Bauari experiantur.

Mariæ miracula, quæ paſſim contigerũt innumera & inexplicabilia.

Galat. 1

Bauariæ laus & miracula Virginis in Bauaria etiamnum eſſe frequentia.

Ex quibus non obſcurè liquet, quanto fauore, & quibus beneficiis illos proſequatur Deus, qui ſanctiſſimã Virginem ritè colunt, & eius opem conuenienter implorant: ſuam enim erga illos gratiam irrefutabilibus ſæpè miraculis comprobat. Nunc illud etiam quibuſdam aſtruamus exemplis, eundem iuſtum Iudicem Deum horrendis modis in eos animaduertere, qui debitis Mariam fraudant honoribus, & vel conuitiis, vel blaſphemia eandem impiè inſectantur. Vbi primum ſe nobis offert nefarius ille Neſtorius, qui cum hoſtile bellum aduerſus Deiparam inſtituiſſet, vt liber tertius expoſuit, adeò nõ impunè tulit tantam audaciam & procacitatem, vt fuerit à toto Concilio Epheſino anathemati perpetuo traditus, ab Imperatore Theodoſio in exilium actus, Epiſcopatu ſuo Conſtantinopolitano planè ſpoliatus, ac demum coactus in exilio vitam abſoluere calamitoſam. Sed & blaſphemam eius linguã miri carnifices corraſere vermes, & ſi non corpus, nefandum nouæ impietatis organum, à terra dehiſcente abſorptum, certè anima eius ad inferos vſque detruſa, meritas blaſphemiæ pœnas luit. Et quoniã Neſtorij mentio hic incidit, aliam ex Moſco Euirato narrationem attexam, vt clarius conſtet, inſignem illum Mariæ hoſtem etiam poſt mortem ſuam viuis ac ſuperis meritò deteſtandum haberi. Abbas Cyriacus, qui & Lauræ Calomonis Presbyter eximius fuit, de ſeipſo teſtatus eſt, quod aliquãdo mulierem honeſta facie præditam, & purpura indutam per ſomnium viderit, Dominam nempè noſtram ſanctam Dei genitricem, duobus viris illam comitantibus, qui & ipſi venerabiles & pręclari eſſe áſpectus apparerent: vtpotè Ioannes Baptiſta, & alter eiuſdem nominis Euangeliſta. Abbas igitur de cellula egreſſus, orare Deiparam cœpit, vt ad ſe ingredi dignaretur, ac ſæpè hoc ab illa ſummopere flagitauit, illa tamen ſemper abnuente, atque hoc demum reſpondente: Habes intra cellam tuam inimicum meum, & me illuc ingredi cupis? His dictis abceſſit illa, & Abbatem valdè ſollicitum anxiúmque reliquit, vt qui neſciret, de quo inimico ſermo hic haberetur, veritus etiam, ne quid occulti fortaſſe criminis ipſe in Deiparam commiſiſſet, cum nullum alium in eadem cella commorantem haberet. Vnde in graui mœrore ac luctu verſatus eſt, quẽ vt ratione aliqua vel leniret, vel depelleret, codicẽ legendum ſumpſit in manus, eúmque à S. Hyſichio Presbytero Hieroſolymitano mutuo acceperat. Cũ euoluiſſet codicem, duos impij Neſtorij libros in fine vidit adiectos, ac ſtatim diſcuſſa velut nube lucẽ veritatis aſpexit, nihil vt dubitaret amplius, ſuperiorem ſermonem de inimico Deiparæ apud ſe latitantem ad hunc ipſum authorem Neſtorium pertinere. Abit igitur ſtatim cũ libro, eúmque bona fide reſtituit, ne talem Mariæ inimicum apud ſe diutius eſſe pateretur. Accipe, inquit, frater librum tuum, ex quo plus ego detrimẽti, quàm vtilitatis percepi. Cum vero rem omnem expoſuiſſet, herus codicis zelo ſancto ſuccenſus, duos illos Neſtorij libros ex ipſo præſcidit volumine, ac flammis vltricibus tradidit, dicens: Non manebit in cella mea Dominæ noſtræ ſanctæ Dei genitricis ſempérque Virginis Mariæ inimicus. Atque vtinam eodem zelo flagrarẽt omnes, qui hoc æuo in authores & libros ſimilis farinæ incidunt, ſimúlque curarent, iſtiuſmodi ſcripta omnia, quæ ad Chriſti Sanctorúmque ignominiam & bonorum offenſionem faciunt, omnino explodi ac aboleri.

De miraculis circa Mariomaſtigas præſtitis, & primum de punito Neſtorio.

In Prato ſpirituali, ca. 46

Vir ſanctus à Deipara reprehenſus, quod Neſtorij libros ignoranter domi ſuæ ſeruaret.

Scripta Neſtorij & ſimilium non retinẽda, ſed abijcienda & exurenda eſſe.

Alter ex grauiter punitis Mariomaſtigis ſit ille, quem iam ante depinximus, Imperator Conſtantinus Copronymus, adeo in Mariam petulans atque conuitioſus, vt, ſicuti diximus, illius honori publice detraheret, eámque tam imbecillem faceret, quę nulli mortalium poſſet opitulari. Quid autẽ illius morte funeſtius? quid acerbius & violentius? Cùm iam Deo & hominibus eſſet inuiſus, ſub mortem carbunculi pedes eius inuaſerant, & ardentiſſimis febribus vrebatur, quarum nullum à Medicis remedium poterat excogitari: tum elephantiæ morbus accedebat, & in extremam animi deſperationem deuenerat, vt hinc miſerabiliter vociferaretur: ſe viuentem etiam propter Mariam Deiparam igni inextinguibili traditum, in eumque coniectum eſſe. Tot morbi coëuntes, tam diri cruciatus ſęuiẽtes, velut Mariæ miniſtri atque carnifices, blaſphemum Cæſarem perdiderunt.

Alterũ exemplum de Conſtãtino Copronymo Cæſare nobilitatum ad[illegible] iniuriam horrenda afflictato.

Sed pergamus & alios Mariæ hoſtes accerſere, quorum maledicentiam diuina ſeueritas non ſine miraculo publice caſtigauit, nimirũ, vt & mali propoſitis exemplis, ne quid ſimile deſignent, prouide terreantur, & boni in honorandæ Virginis officio magis confirmentur. Cum Cæſar Mauritius imperaret, Chriſtiani quidam, vt fit, in caupona ſuauiter compotabant, & lepidi, ſcilicet, eſſe non poterant,

Tertium exẽplum de punitis quibuſdã cõpotatoribus, Mariam impie proſcindentibus.

niſi inter compotabũdos conuiuiis in Mariam iactis impure certarent. En verò tibi æquum in Mariana cauſa vindicem Deum, qui præcipuos huius nefariæ concertationis authores, vt ne vnus quidem ſaluus euaſerit, potenter arripuit, proſtrauit, oppreſſit, deleuit, rectáque ad inferos miſit perpetuò excruciandos. Hoſpes autẽ & dominus ædium, in quibus blaſphemi cõſederant, ab hac diuina punitione vix mãſit immunis: præſertim quod is conniuentia potius, quam vt cæteri, ex deſtinata malitia deliquiſſet. Cui non multo poſt nocte dormienti Dei mater aſtare viſa eſt, illique in memoriam reuocauit, quod blaſphemos illos conuiuas in ſuis ædibus indignè tolerasset. Tũ ille miſer ſupplex illi eſſe, veniámque delicti petere: & ne tam citò morte mulctaretur: ſed vt tempus ipſi pœnitentiæ relinqueretur orare. Virgo daturá ſe hoc ei, neque in præſentia ipſum ita morte pœnas luiturum promittere: vimine autem, quod manu geſtare videbatur, genua eius circumcirca velut exarans circumſcribere. Id vbi factum, ſacra Virgo quidem nõ apparuit amplius, ſed ille ſomno diſcuſſo membra ea quæ vimine notata fuerant, à reliquo corpore diſrupta ſtatim inuenit, & recentem inde ſanguinem ſenſit profluere. Igitur in publicum productus miſer, fœdo & miſerando habitu corporis non minus quam oris ſui teſtimonio veritatem publice confirmauit, hocque iuſtum Dei iudicium omnibus promulgauit. Hiſtoriam ex Nicephoro mutuati ſumus. Cum hoc miraculo planè congruit, quod Moſcus Euiratus in ſuo Prato, Heliopoli, quæ Phœnicis eſt ciuitas, refert accidiſſe. In hac, inquit, Mimus quidam erat, Gaianus nomine, qui in theatro ſanctam Dei genitricem blaſphemans, populo ſpectaculum blaſphemiæ præbebat. Apparuit autem illi ſancta Dei genitrix, dicens: Quid tibi mali feci, quia coram tanta multitudine mihi detrahis, & blaſphemas me? Ille verò ſurgens, non ſolum non ſe correxit, verum etiam plus blaſphemabat. Rurſus ergo apparuit illi ſancta Dei genitrix, corripiens eũ, ac dicens: Noli, quæſo, noli ita lædere animam tuã. Ille verò rurſum deterius illam blaſphemabat. Vnde ipſa tertio apparens, eadem repetebat. Cùm autem ſe ille non corrigeret, ſed plus quoque blaſphemiis adijceret, meridie dormienti ſibi Virgo apparuit, nihilque dicens, digito ſolo ſignauit eius manus & pedes. Euigilans autem, inuenit ſe truncatum manibus & pedibus. Atque ita infelix, vt trũcus inutilis tacens, confitebatur omnibus, cuius rei gratia, & quomodo hoc paſſus eſſet, vtque propter blaſphemias ſuas clementer cruciatus fuiſſet.] His affine eſt quod Vincentius Beluacenſis adſert: quendam apud Laſſentiam vrbem, cum in taberna luderet teſſera, ludumque ſibi inauſpicato videret cedere, benedicto ventri glorioſæ Virginis Matris maledixiſſe, & mox illum eodem loco ſubita & horrenda morte luiſſe pœnas, à quibus ad æternum ſupplicium haud dubie raperetur. Nunc Euagrium quoque, & ſuffragantem ei Nicephorum audiamus.

Grauiter punitus Hoſpes ab apparente Maria quod blaſphemos conuiuas domi ſuæ tuliſſet.

B

Lib. 18 hiſt. Eccleſ. ca. 33

Cap 49

Gaianus Mimus ob ſuas in Mariã blaſphemias ſemel & iterum monetur, grauiterque punitur.

C

D

Tom. 2 Speculi hiſtorial li. 8. cap. 104

Blaſphemans in Virginem ſubito extinguitur.

De Præfecto Tiberij Cæſaris à Maria correpto, quod blaſphemo faueret.

TIBERIVS Cæſar, qui proximè ante Mauritium regnauit, Imperialis Palatij Præfectum habuit, virum in cæteris excellentem, ſed Anatolio in Chriſtum & Matrem eius contumelioſo malè fauentem, vt cauſam eius defendere videretur. Faſſus autem eſt

A hic Præfectus, vir minime vanus, ſibi Deiparam apparuiſſe, & ſecum grauiter expoſtulaſſe, his ferè verbis: Quouſque tandem Anatolium propugnas, qui tam impudenter ſupraque modum in me & Filium meum illudit? Hic enim Anatolius, vt paulo fuſius hiſtoriam explicemus, quum Antiochiæ verſaretur, nefandis Deorum ſacrificiis deditus, & maximis quibuſque flagitiis coopertus, neque minus in diuina myſteria blaſphemus fuit, quem idcirco Cæſar in vincula conijci, & ad ſe Conſtantinopolim adduci iuſſerat. Fortè tunc accidit, imaginem ſacræ Virginis ex funiculo pendere in carcere, quo conclusus erat idem Anatolius: in hanc igitur ille tot ſcelerũ ſibi conſcius oculos conijcere, & coram ea ſuppliciter orare, veniamque petere, & externo quidem corporis habitu animi pœnitentiam ſimulare: ſed vt ea hypocriſi & ficto animo ſuperos fallere minimè poſſet. Cæterum à Præfecto carceris aliiſque multis, qui in cuſtodia tunc aderant, eſt animaduerſum, Deiparam in imagine dicta expreſſam, velut iratæ mulieris ſimilem, auertiſſe vultum, ac nullum Anatolij precibus tribuiſſe locum: quaſi blaſphemum & execrabilem hominem prorſus auerſaretur. Sed & eadem imago piis in vrbe aliis eodem tempore per viſum oblata eſt, multis in eo tandem cõſpirantibus, vt Anatolij tum in Mariam, tum in Chriſtum ipſum valde contumelioſi horrenda impietas publicè vindicaretur. Proinde viſum eſt omnibus, hunc facinoroſum ac impium è medio tollere, qui beſtiis expoſitus, ab iiſque deuoratus fuit: lupis etiam inaudita crudelitate in mortuum graſſantibus, quoniam rapaces beſtiæ cadauer impij detrahere, rapere atque diſcerpere voluerunt. Hæc veteres miraculorum loco habuerunt, ac velut diuini iudicij certa teſtimonia reputarunt: e quibus perſpicue conſtat, Mariomaſtigas non impune peccare, honorem verò ſacroſanctæ Virginis Deo eſſe curæ: vtpote qui eius iniuriam grauiſſime vindicet, ac viciſſim pios eiuſdem cultores multis magniſque muneribus liberaliſſime proſequatur. Vnde Nicephorus, poſtquã primum à nobis recitatum exemplum de punitis Mariomaſtigis produxiſſet, ſignificanter adiunxit, eodẽ tempore multos, qui hoc audiſſent miraculum, laudes Deo decantaſſe, ac Matrem Domini celebraſſe, quæ ita ſemper Chriſtianorum genus tueretur, quęque nouo quodam modo affectionem erga nos ſuã, quamuis præter naturam eius ſit, vt quenquam puniat, vi quadam adacta oſtenderet, vt ſcilicet religio nobis ſtabilis & firma eſſet.] Sed, heu Deus, quam hodie multos habemus Anatolios, in diabolica iurandi blaſphemandique arte & conſuetudine perquam exercitatos, quibus etiam impune peccare liceat per Magiſtratus, Deo interim hanc tantam indulgentiam horrendis ſæpe modis publice vindicante. Vtinam verò Eccleſiaſtica conſtitutio, quæ in eiuſmodi blaſphemos perſanctè promulgata eſt, in Chriſtianum vſum ſerio reuocaretur: ita profecto in Deum, Mariam & Sanctos linguis blaſphemis multo minus delinqueretur. Sed ſatis hactenus pro noſtro quidem inſtituto de Mariæ mactatis, quæ bonis maliſque contingunt: verum de Virginis eiuſdem apparitionibus, quarum mentio aliquoties facta eſt, nondum ſatis.

Quid acciderit Anatolio in Chriſtum & Mariam blaſphemo Antiochiæ & Cõſtantinopoli.

B

Mariæ imaginẽ ſe ab Anatolio blaſphemo mirabiliter auertiſſe.

Quomodo ab hominibus & beſtiis Anatolius idem fuerit punitus.

C

Quo referenda ſint exempla & miracula ſupra dicta.

Lib. 8 cap. 33

Maria Chriſtianorum genus tuetur, iuxta Nicephorum.

D

Multos hodie Anatolios eſſe, neque tamẽ caſtigari.

In decreto de maledicis.

CAPVT

CAPVT VIGESIMVM PRIMVM.

De mortuorum apparitionibus, quæ fiunt, ritè intelligendis, & quomodo Sanctorum apparitiones à Nouatoribus indignè conuellantur. Adhæc quàm preclarè & conſtanter Veteres loquantur de MARIA Deipara mortalibus apparente, déque varijs & excellentibus earum apparitionum effectibus, qui ad complures vtriuſque ſexus homines peruenerunt.

VERORVM miraculorum pars in ſacris apparitionibus, ſiue reuelationibus, vt vocant, ſita eſt, quas per Mariam quoque mortalibus factas eſſe iam iodicauimus, moxq; fuſius oſtédemus, ſi nonnulla præmonuerimus, ad hoc difficile argumétum rectè cognoſcendum opportuna, ne dicam neceſſaria. Principio extra omnem eſt controuerſiam, mortuorum animas à corpore ſeparatas ad ſua loca deduci, neque inde iuxta communem ordinem ad mortales redire, aut illis amplius apparere. Quid enim homo eſt niſi Spiritus vadens, & non rediens? Pertranſit in illo & non conſiſtit, neque cognoſcit amplius locum ſuum: ſicuti Pſalmographus teſtificatur. Hinc probat & Athanaſius, animas corpore exutas banc vitam non inuiſere, ſed à communi hominum conſortio ſegregatas ioanere. Et nota eſt firmaque ſententia: Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur. Hoc quanquam ita ſit, ſiue naturales animarum vires, ſiue communem Dei legem ordinationemque ſpectemus, tamen inficiari non poſſumus, ex Dei quoque nutu ac voluntate ſingulari, animarum præſertim ſanctarum mirabiles apparitiones exiſtere, quæ inter diuina miracula meritò numerentur. Etenim illæ poſt mortem corporis nō ſolum defunctis alijs cognitione præſtant, vt res mortalium cognitas habeant & exploratas: quemadmodum [a] Athanaſius & [b] Gregorius verbis luculentis comprobant, verum etiam per ſpecialem Dei diſpenſationem viuis nonnunquam apparent, ac humanis eorum rebus interſunt: ſicut [c] Aquinas inter Scholaſticos quidem Doctores peritiſſimus notat. Etſi verò cenſore [d] Auguſtino difficilis eſt quęſtio, de qua nec ipſe audet pronunciare: vtrum Sancti per ſe, an Angelorum miniſterio viuis appareant, verior tamen eſt ſententia, Sanctorum apparitiones per Angelorum miniſteriū in terris exhiberi, & nihilominus Sanctis ipſis, quorum nomine fiunt, adſcribi oportere. Sicut enim Deus, cum per Angelos ſeſe [e] Abrahæ, [f] Moyſi, [g] Dauidi iam olim repręſentauit, ac multa locutus eſt, iuxta Scripturam illis ipſis apparuiſſe, & quędam expoſuiſſe affirmatur, vt hinc [h] Paulus ſermonem Dei per Angelos dictum eſſe, & [i] Stephanus Iudæos in diſpoſitione Angelorum legem accepiſſe pronunciet: ita Sanctos etiam apparere & loqui céſebimus, licet perſonam illorum induant Angeli, & in apparitionibus agant omnia. Nā Scripturæ quoque mos eſt familiaris, vt rerum imagines iiſdem nominibus inſigniantur, quibus eædem res ſolent appellari. Exemplo ſint Cherubim, cæleſtium nempè poteſtatum imagines, quæ ex metallo formatæ, & ſuper arcam teſtamenti collocatæ, nomen ipſum Cherubim retinebant. Tùm Rex Pharao quum ſpicarum & boum imagines dormiés conſpexiſſet, nihil ſe aliud niſi ſpicas & boues vidiſſe teſtabatur. Eadem loquédi conſuetudo nobis etiam durat, qui cum pictam tabulam intuemur, recepto vulgi more dicimus: En hic Ioannes Baptiſta, illic Virgo Maria eſt, licet non niſi vtriuſque perſonæ imaginem ob oculos propoſitam demonſtremus. Qua de re ſcripſit etiam [a] Auguſtinus. Ad eundem modum de Sanctorum apparitionibus iudicandum eſt, vt ſub qualicunque imagine ſe illi viuis exhibeant, & per miniſtros Angelos agant & loquantur, tamen ad Sanctos ipſos omnia referamus, neque minorem ipſis per Angelos, quam per ſeipſos nobis loquentibus reuerétiam exhibeamus: quandoquidem ipſorum Sanctorum nomine, nec ſine certa Dei voluntate fiunt apparitiones. Et hæ multis magniſque de rebus, ſi animum aduertamus, nos admoneot: vt potè animam hominis vna cum corpore non perire, ſed potius immortalem eſſe: Deum viuis ſimul & mortuis dominari, ac peculiarem ſuorum habere curam: Sanctos etiam Chriſto capiti ſeſe conformare, & fida erga nos charitate præditos eſſe, quæ ſit [b] morte fortior, & [c] nunquam excidat: ideóque licet illi ſumma & cæleſti beatitudine perfruantur, tamen eoſdem ſuis in Chriſto cōmembris benè cupere, de illorum profectu & ſalute gaudere, ipſorum crebrò meminiſſe, ac de ipſis demum benè mereri velle. Alioquin niſi Sanctorū animæ cum noſtra etiam Eccleſia coniunctæ manerent, eorum memoria ad altare Dei non haberetur, neque Chriſtus viuorum & mortuorum dominator eſſet, quemadmodum Auguſtinus perite ratiocinatur.

PORRO ne quem fallant eiuſmodi apparitiones, magnus in illis delectus habendus eſt, vt Apoſtolicus ille Canō imprimis obſeruetur: Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſint. Etenim callidiſſimus ſimul & teterrimus Satan, ſicut in Angelum lucis ſeſe transfigurat, ſic etiam humanam formam induere, & Sanctorum perſonam ſimulare poteſt, eóque ipſo ſimplicibus & incautis frequenter imponit. Hinc multi fuerunt olim, & ſunt etiamnū fanatici homines & ἐνθουσιασταὶ, præſertim inter Anabaptiſtas & Swenckfeldianos, adeò cupidi & amantes nouarum apparitionum, reuelationum & illuminationum, vt illas maiorem in modum petant & expectent, multúmque illis confidant ac tribuendum putent. Nec animaduertunt iſti quam ingens & rarum ſit Dei donum, quod Paulus diſcretionem, ſiue, vt Auguſtinus legit, diiudicationem ſpirituum vocat, qua olim Antonius Magnus, & Martinus Turonenſis, viri ſanctiſſimi excelluerunt. Alijs hac gratia deſtitutis frequenter vſuuenit, vt quas ipſi merè ſpirituales & ſanctas, vel à Sanctis

Mortui ad nos non redeunt, neque viuis apparent naturaliter.

Lib. 2. ad Simplicianum. q. 3. & in Enchiridio ad Laurent. c. 109.
Pſal. 77. & 102.
Lib. Quæſt. quæſt. 11
2. Reg. 14

a Li. queſtionum q. 11
b Lib. 12 moralium c. 13
c In 1. parte q. 89 art. 8 & ſupra 4. ſentē diſt. 45
d Lib. de cura pro mortuis gerenda c. 14 & 16.

Animarum, præſertim ſanctarum apparitiones fieri mortalibus ex gratia ſingulari, & per miraculum.

e Geneſ. 12 & 18.
f Exod. 3 4. 7. & c.
g Pſal. 131
2. Reg. 7
h Hebr. 2
i Actor. 7

Sanctorum apparitiones ab Angelorū miniſterio fieri ſolere, & tamē Sanctis ipſis tribuendas eſſe.

Exod. 25
Geneſ. 41
a Libr. 2 ad Simplicianū quæſt 3

Iuxta Scripturæ morem Angeli in perſona DEI apparent & loquuntur hominibus, & imagines nominibus rerū, quorum ſunt imagines, ſæpè appellātur.

Geneſ. 41

Sanctorum apparitiones a magnis de rebus nos admonent.

b Cant. 8
c 1. Corint. 13
Lib. 20. de ciuita. Dei ca. 9
1 Ioan. 4
2. Cor. 11

Apparitionū habendū eſſe delectum maximè.
Cauēdam eſſe dæmonis fraudem in apparitionibus.

2. Cor. 11

Paucorum eſt diſcernere ſpiritus apparentes.

inductas apparitiones arbitrantur, non niſi dæmonum ſini præſtigiæ, vanáque ſpectra, nonnunquam & peſtiferæ illuſiones. Cui rei exemplum præbuit Vincentius Donatiſta, vel potius Rogatiſta, qui cum iuuenis ac eloquens eſſet, apparitione cuiuſdam viri ſancti, vt ille potabat, & tamen Hæretici deluſus, eodem dictante contra fidem Orthodoxam calamum ſtringere, ac propugnare mendacium non dubitauit. Reſpondet igitur Auguſtinus, hoc dæmonum proprium eſſe opus, vt ſeſe in hæreticos æquè ſicut in lucis Angelos transfigurent. Cui rei teſtes eſſe poſſunt Theodotetus, aliique Montaniſtæ, & qui ſexto ſeculo Byzantij ſe prodiderunt fanatici homines, qui mirabiles quaſdam viſiones iactitarunt, ac futura præſagierunt, adeoq; mundum breui collapſurum vaticinati ſunt: ſicut [d] Euſebius & [e] Agathius memoriæ prodiderunt. Eodem erroris ſpiritu agitatus Mahomet, qui ſub Heraclio Cęſare ſuę Sectæ princeps floruit, vt authoritatem ſibi compararet, vxori primum, deinde aliis quoque perſuaſit, ſe in cælum raptum didiciſſe myſteria, ſimulque per Gabrielem Archangelum accepiſſe traditam in Alcorano doctrinam. Cæterum ex hoc vaniſſimo Propheta, & fictitiis apparitionibus, meriſque fabulis tota pendet religio Mahometanorum.

Vincentius quidam illuſus Hæreticum pro ſuo & ſibi habuit apparentem arte Satanica.

Lib 3 contra Vincentium Victorem de anima & eius origine cap 2
d Lib. 4. hiſt. Eccleſ cap. 15
e Lib 5. in Azoara 63

Mahomet & Turcarum religio pendet ex falſis apparitionibus.

SED ne longius abeamus, pericula hic duo maximè cauenda ſunt: alterum, ne quaſlibet apparitiones, etiam Sanctorum nomine & præſentia cómendatas improuide amplectamur. Qui enim citò credit, leuis eſt corde, vt Sapiens veriſſime dixit: alterum, ne viciſſim in bonis apparitionibus improbandis & damnandis iudicium præcipitemus. Scriptum eſt enim: Prophetias nolite ſpernere: omnia autem probate: quod bonum eſt, tenete. Et ſunt tamen hodie complures, quibus nullum ferè apparitionum genus placet, & eas quæ Sanctorum nomine commendatæ leguntur, ad vana ſomnia meraſque illuſiones referre contendunt. Adeò verum eſt quod Poëta dixit: Dum vitant ſtulti vitia, in contraria currunt. Media igitur via, ne cum nouatoribus turpiter aberremus, hic nobis tenenda, vt ſingularem apparitionum delectum habeamus, eaſque libentius approbemus, quæ veteribus iam olim factæ, & Maiorum ad nos traditione veluti per manus tranſmiſſæ, aut bonorum authorum literis conſignatæ, doctorum piorumque hominum calculum meruerunt. Nihil enim in illis reperire licet, quod à fidei & religionis regula diſcrepet, omniaque communi ſapiétum Theologorum iudicio ſiue ſuffragio ſunt conſentanea, etiamſi de ſingulis Eccleſia, Synodus vel Epiſcopus non pronunciarit. Etenim in his rebus ſi nó expreſſus, ſaltem tacitus quidam piorum doctorumque conſenſus ſufficere poſſe videtur: pręſertim ſi eiuſdem generis alias apparitiones admitti atque probari conſtet. Vbi reiicimus Marbachij ſententiam, qui apparitiones huiuſmodi in Scripturis, niſi à Chriſto & Angelis factas hominibus, negat inueniri. Hoc enim falſum eſſe, tum è Scripturis, tum è Patribus ſtatim conuincemus. Damnamus & Centuriatores ex eo, quod mortui dormire in Scripturis dicuntur, inſulſe colligentes, Sanctorum animas mortalibus apparere non poſſe. Id enim eſt perinde ac ſi Deo Deique potentiæ præfigant terminos, vt quod ſecundum Scripturas quibuſdam Sanctis cóceſſum fuit, id ex eadem Dei virtute pluribus aliis concedi neutiquam poſſit. Demum Ioannem VVigandum & Matthæum Iudicem non audiendos eſſe dicimus, qui neminem à mortuis redire probant ex eo, quòd Chriſtus de diuite & Lazaro concionatur. Etſi enim ſecundum Dei legem ordinationemque communem ad viuos mortui non redeant, vt ſupra diximus, tamen haud ſine impudentia negari poteſt, ſicut Auguſtinus oſtendit, quod mortui nónulli ſecundum ſpecialem Dei diſpenſationem vel in ſomnis, vel alio quodam modo viuentibus appareant, & vera quædam nuncient. Addit porrò Auguſtinus: Mitti quoque ad viuos aliquos ex mortuis, ſicut è contrario Paulus ex viuis in Paradyſum raptus eſt, diuina Scriptura teſtatur. Nam Samuel Propheta defunctus viuo Sauli etiam Regi futura prædixit. Et cum ſciret, hác Samuelis apparitionem ab aliis aliter accipi, ſtatim ſuam muniuit ſentétiam verbis Eccleſiaſtici, quibus Samuelem etiam mortuum prophetaſſe: vel ſicut nos legimus, Regi finem vitæ ſuæ notum feciſſe ac oſtendiſſe monſtratur. Tum [a] Cyrillus Alexandrinus & [b] Anaſtaſius Nicænus Epiſcopus, eùm eundem locum tractát, Samuelis Prophetæ animam per Pythoniſſam eiuſque arte necromantica euocatam fuiſſe infieiantur. Quanquam Auguſtinus, & cum illo Eucherius vtrunque ſenſum adducunt, vt Spiritus Samuelis verè & non verè à ſuis ſedibus excitatus fuiſſe dicatur: verè quidem, vt idem Prophetæ ſpiritus ſe Regis Saul aſpectibus oſtenderit, magica potentia in hoc diuinę voluntati ſubſeruiente, ſicut & Satan Chriſtum in deſerto aſſumere, & vbi vellet, conſtituere permiſſus eſt. Non verè autem, vt phantaſma duntaxat & imaginaria quædam Satanæ illuſio fuerit, cum Samuel mortuus à viuo Saul videretur, eius nempè machinatione, qui ſe in Angelum etiam lucis transfigurat, Apoſtolo teſte. Quarè eum hoc exemplo coniungit aliud Auguſtinus, quod cum ſit Euangelicum, nulla ratione vel reiici, vel eludi poteſt. Iampridem mortem ſuam obierat Moyſes, & è terris ſubductus, aut potius raptus Elias exceſſerat: vterque tamen Chriſto pręſentem ſe prębuit, & cum eo eſt colloquutus: ſed & quibuſdam Apoſtolis in monte illi apparuerunt. Nec minus luculentum exemplum præbent, qui cum Chriſto à mortuis rediuiui in ſanctam venerunt ciuitatem, ac multis apparuerunt, vt Matthæus Euangeliſta teſtatur. Præterea libri Machabæorum, quos non Iudæorum Synagoga, ſed Chriſtianorum Eccleſia pro Canonicis habet, vt Auguſtinus affirmat, clariſſimè docent, quod Onias Sacerdos & Hieremias Propheta longè poſt mortem Iudæ Machabæo per viſum ſeſe obtulerint, eumque ad debellandos impios patriæ hoſtes animarint. Ex quibus diuinæ Scripturæ teſtimoniis vel exemplis haud obſcurè conſtat, mortuos aliquando ad viuos mitti, quemadmodum tradit etiam Auguſtinus, & Sanctos viuorum aſpectibus non ſolum in ſomniis, ſed in vigilia etiam interdum apparere.

Eccleſ. 19
1 Theſſ. 5

Quæ apparitiones maximè ſint probandæ.

Lib. de miraculis aduerſus Eiſengreinium.
Cent 2 cap. 4

Errores Nouatorum circa Sanctorum apparitiones.

In Corpore doctrinæ Chriſti ex nouo teſtamento. Luc 16

Magnæ eſt impudentiæ Sanctorum apparitiones veteres factas negare

Lib. de cura pro mortuis gerēda ca. 10
2. Cor. 12
1. Reg. 28
Eccleſ 46

Exempla Scripturæ de Sanctis poſt mortem apparentibus.

a Libr. de adoratione ſpiritu.
b Lib. quæſt. in ſcrip. q. 37

Quomodo Samuel per Pytoniſſam euocatus apparuerit Regi Saul.

Matth. 4
Luc. 4
2. Cor 11
Matth. 17
Luc. 9

Elias & Moyſes Chriſto in monte apparuerunt verè.

Mortui cum Chriſto reſurgunt, & apparent multis.

Matth. 27
Lib. de ciuitate Dei ca. 36 & Lib. de doctrina Chriſtiana cap. 8
2 Machab. 15.
Lib. de cura pro mortuis gerenda cap. 15. & 16.

IAM verò, vt maioré fidem his, quę porrò de Mariæ apparitionibus allaturi ſumus, comparare poſſimus, non abs re fore putamus, ſi de Sanctis aliis poſt mortem apparentibus exempla quædam illuſtria, neque à ſapientibus vllis refutanda, hoc loco repetamus. Habuit Chriſtianam diſcipulam, & valdè ſanctam Virginem Origenes, quæ pro fide pudicitiaque ſeruanda diris tormentis excruciata, & aliquam lictoris Baſilidis humanitatem experta, ſe illi apud Dominum gratam fore ſpopondit, vt digna illi gra-

Exempla probata de factis Sanctorum apparitionibus, & primum de Potamiœna poſt mortem

apparente Baſilidi aliiſque pluribus Martyrio coronatis.

illi gratia referretur. Potamiena hæc dicta eſt percelebris Martyr, quæ cum in ignem coniecta mortem obiiſſet, paucis poſt diebus læto planè & liberali animi corporiſque ſtatu, nocte per viſum Baſilidi aſtitit, eiuſque capiti coronam imponens dixit, deprecatam ſe eſſe pro eo Deum, breuique fore, vt & ipſe coronę Martyrij conſors efficeretur. Ac eodem modo Potamiena pluribus aliis, quos apud Alexandriam in ſchola Origenis condiſcipolos habuerat, in ſomniis apparuit, illiſque ſequentis Martyrij coronas à Domino impetratas detulit: ſicut[a] Euſebius & [b] Nicephorus tradunt.

a Lib 6. hiſt Eccleſ. 3
b Lib. 5. ca 7

Apoſtolos ſæpe multis apparuiſſe.

Apostolorvm Principes Petrus & Paulus ita Conſtantino Imperatori apparent, vt ſimul præſens incurabilis morbi remedium indicent, eodem Nicephoro teſte. Habuit & Cæſar Theodoſius Ioãnem Euangeliſtam & Philippum Apoſtolum, vt Theodoretus meminit, ſibi apparẽtes. Quid autem Procopius de templo, quod Cęſar Iuſtinianus Apoſtolos honorans erexit? Apoſtoli, inquit, beneficiorum memores ad Regis honorem hominibus apparuerunt, Regis, inquam, pij & religioſi. Neque enim ab humanis negotiis recedunt Diuina, ſed admiſceri percupiunt, & hominum conuerſatione oblectãtur.] Certè Naziãzenus mentiri noluit Iuliano Cæſari, cum de Martyribus agens, apparitiones & liberationes illis aſſignaret, eorumque nota miracula repeteret. Teſtatur & Ambroſius, ſanctam virginem Agnetem, non modo Conſtantię Imperatoris Conſtantini filiæ, ſed & parentibus ad monumentum Martyris pernoctantibus mirabiliter apparuiſſe, ac piè illos admonuiſſe. Vidit & Vrſinus Preſbyter morti iam proximus Petrum & Paulum Apoſtolos: vidit Probus Rheatinæ vrbis Epiſcopus è vita migraturus Iuuenalem atque Eleutherium Martyres ad ſe ingredientes: quemadmodum Gregorius Magnus teſtificatur. Nec dubitat [c] Auguſtinus aſſerere, laudatiſſimum confeſſorem Felicem, qui à [d] Nolanis maximè colebatur, ſic illorum vrbi à Barbaris oppugnatæ adfuiſſe, vt ipſis etiam hominum aſpectibus apparuerit, eiuſque apparitionis, quam vrbis liberatio ſecuta eſt, certos teſtes extitiſſe. Quid quod [e] Gregorius in vniuerſum pronunciat, plerunque iuſtis vſuuenire, vt in morte ſua Sanctorum viſiones aſpiciant, ac eorum apparentium ſocietate in ſupremo illo agone corroborentur? Prætereo alia id genus exempla plurima, veterumque præclara teſtimonia, qui non ſolum è Scripturis, ſuiſque maioribus didicerunt, ſed certis etiam documentis & experimentis probarunt, totique Eccleſiæ indubitatum reliquerunt, vt miraculorum, ſic etiam apparitionum gratiam Sanctis à Deo concedi, magnamq; inde vtilitatem ad mortales ſępenomero peruenire.

Lib. 5. hiſtor. cap. 24
Lib. de ædificiis Iuſtiniani.
Sanctos rebus humanis libẽter interesse.
In orat. contra Iulianũ.
Serm. 90. de paſſione B. Agnetis Virginis
S Felix Nolanis obſeſſis viſibiliter apparuit, eoſque defendit ab hoſtibus.
Iuſtis morientibus plerunque Sanctos apparere.
c Lib. 4. dial. c. 11. & 12.
d Lib. de cura pro mortuis gerenda cap 16
e Lib. 4. dialog. cap. 11
Lib. de vero[rum] ſuperſtitio.

Valeat igitur Ioãnnes Riuius, qui de ſpectris & apparitionibus vmbrarum ſcribens, multa nobis vana & falſa ſine candore, ſine iudicio obiicit, & ſtultos quorundam abuſus ad totius Eccleſiæ contumeliam torquet. Gregorium verò Magnum in ſuis Dialogis ineptum longè ipſe ineptiſſimus fingit, ac demum pleraſque probatas tot ſeculis Sanctorum apparitiones in commentitia & anilia vmbrarum deliramenta probroſe transformat. Faceſſat & cum ſuo ſarcaſmo Melanchthon, vt cuius hoc ſiue dictum ſiue conuitium apud Manlium legimus: *In Italia habent impuriſſimas & obſcœnas fabulas de Maria, quæ apparuit Monachis.* Viderit autem ipſe, de quibus

Ioãnes Riuius & Philippus Melanchton aliique procaciter de ſactis apparitionib. loquuntur.
In Calendario 23. Aprilis.

A vel Monachis, vel fabulis, & quam verè loquatur: Eccleſia certe nihil impurum, nihil fabuloſum, aut obſcœnum probat. Eiuſdẽ farinæ ſunt, quæ Vergerius, Marbachius, Goltvvurmius & alij calumniatores adferunt: nimirum vt habeant, quam capiant vndique carpendi & ridendi occaſionem inſani Eccleſiæ deſertores. An verò ſtatim nobis imputari, Catholicùmue dici meretur, quod ſcriptor quiſque vel impudenter effutit, vel parum ſolide confirmatum, aut à nullo legitimo cenſore approbatum in lucem extrudit? Mirum verò, cur ad Sanctorum apparitiones tantopere nauſeent, qui præceptoris Philippi ſomnia, vt multi norunt, non ita pridem ſulebãt ſuſpicere, quique apud eundem Melanchtonem nouas & inauditas mortuorum apparitiones legunt, in B hunc fere modum: Poſtquam Chriſtus morte ſuperata reuixit, totos dies apud Mariam Domini matrem ſæpe aſſederunt primæ illæ matronæ Eua, Sara, Rachel, Lia & aliæ: ſingulæ autem de ſuæ ætatis periculis & diuinis liberationibus: imò etiam de Filio Dei ſæpe olim conſpecto à primis parentibus diſſeruerunt: *Sæpe complexæ ſunt*, inquit, *Mariam tanquam filiam, eique gratulatæ ſunt, quod Mater eſſet Filij Dei, & gratias egerunt, quod in Filij paſſione ingentes dolores vna ſuſtinuiſſet.* Alibi etiam ad hunc modum ſcribit: *Bene credibile eſt, reſuſcitatos eſſe aliquos (cum Chriſto) præcipuos in genere humano: vt Adam, Euam, Abel, Seth, Noe, Sem, Abraham, Iſaac, Iacob, Ioſeph, Dauid, Eſaiam, Hieremiam, & multos alios, quia Dominus voluit habere frequentiam comitantium ipſum. Hic cogitate,* inquit, *quam læti dies iſti quadraginta fuerint, (inter Paſcha, ſcilicet, & Pentecoſten) quando vere quotidie tales* C *Sancti conuenerunt, & collocuti ſunt cum Maria & Apoſtolis: & certe credo ſæpe cum Maria collocutos eſſe.* Ac rurſus: *Haud dubiè plura ſunt teſtimonia, (quod Chriſtus Dominus reſuſcitatus oſtenderit ſe verè reſurrexiſſe) quam ſcripta ſint, quia nihil dicitur de Maria. Etſi autem ſæpe Maria adfuit cum Apoſtolis, quando apparuit Chriſtus: tamen credibile eſt, eum etiam ſingularia colloquia cum Matre habuiſſe.*

Non eſt Catholicum habendum, quicquid à Catholico ſcribitur.
Nouatores, qui Sanctorum apparitiones contemnunt, Philippi ſomnia magnifaciunt.
Quales mortuorum apparitiones Philippus excogitauerit.
Vide Philippum in Euan. Ioan. & vbi hiſtoriam de reſurrectione Domini tractat.
Matth. 28
Ibidem.

Hæc propterea repeto, non quod eiuſmodi pias contemplationes vel damnem vel reſpuam prorſus, vt plerique faſtidioſi in veterum libris æſtimandis faciunt, ſed hoc Melanchtonis exemplo libuit ſignificare, non ſolum mortuorum apparitiones, ſed veram etiam corporum reſurrectionem in prędictis Patribus factam, à Melanchthone nimis audacter affirmari, publicéq; tradi. Hinc præterea colligi po- D teſt, quantum Nouatores in Euangelica hiſtoria ſibi permittant, quando tam longinqua petunt, & de ſuo aliena prorſus admiſcent. Rurſus hinc liquido perſpicitur, quam inique iſti contemnant, & tantum non pro ſomniis Monachorum habeant, quæ ſine verbo Dei expreſſo interdum à noſtris de Mariæ Sanctorumque miraculis vel apparitionibus adferuntur, aut etiam à veteribus pie nobis meditanda commemorantur. Oſtendant interim nobis Philippiani, è quibus vel Scripturis, vel Patribus conſtet, ſupradictos cum Chriſto in carne reſuſcitatos eſſe, ac deinde illos cum Maria & Apoſtolis ſua in terris colloquia habuiſſe? Demonſtrẽt itidem, bonas matronas illas tam familiariter egiſſe cum Maria, vt tantum non muliercularum ſocietas & confabulatio: neſcio in quibus ædibus inſtituta, videri poſſit. Quid ni? ocio, ſcilicet, omnes abundabant, nec erat omnino aliud, quo tempus fallerent, niſi totos dies

Superiora verba Philippi de multis Sanctorem [...] tem admonent, præſertim circa dictas apparitiones.
Nouatores eſ Philippo non probare poſſe omnia, quæ fingunt circa Sanctorum apparitiones.

cum Maria conſiderent, ſeque mutuò complecterentur, & hiſtorias benè longas confabulando perconſerent. Iam egregiè iſti demum obſeruant, quod ſubinde nobis & veteribus occinere ſolent: *Temerarium eſt inquirere, quod Spiritus ſanctus noluit ſcribere, & abſque iactura fidei ignoratur.* Verum mirificas iſtorum ſpeculationes, & Sanctorum appaririones, ſiue à Melanchtone, ſiue ab aliis Sectariis quibuſcunque confictas, ad ſuus relegemus autores, & noſtra porrò proſequamur.

A quibus teſtibus approbentur Mariæ appariiones factæ mortalibus.

VT igitur ad veras Mariæ Deiparæ appariiones, quamlibet ingratas & inuiſas aduerſariis, accedamus, tanto minus de his dubitare par eſt, quantò grauiores earum teſtes atque ſcriptores habemus, quos vanitatis aut mendacij arguere, hominum ſit aut planè ſtultorum, aut nimis impudentium. Ainter alios Patres inſignes Gregorius Niſſenus Epiſcopus, & Baſilij Magni frater, mihi ſe primum offert qui vitam Gregorij miraculorum opificis deſcribens, perſpicuè narrat, quod cum ille adoleſcẽs peruigilem noctem aliquando ageret, Matrem Domini in figura muliebri, ſed excellentius & auguſtius, quam pro humana conditione, ſibi apparentem habuerit, adeò vt eandem apparitionem oculis ferre non poſſet, ſimulque Ioannem Euãgeliſtam adfuiſſe, qui à Maria monitus, pietatis myſterium eidem Gregorio aperuerit atque declararit: Ioannem verò dixiſſe, non grauatim ſe in hoc matri Domini gratificaturum.

Gregorij Niſſenij teſtimoniũ de Maria apparẽte Gregorio Thaumaturgo.

Lib. 6 cap. 17

Eandem hiſtoriam confirmat Nicephorus planéque teſtatur, huic Gregorio Dei matrem apparuiſſe, quæ Theologiam & ad rationem diuinitatis pertinentia in ſcriptis illi exhibuerit per Ioannem Euangeliſtam.

Secundum teſtimonium Seueri Sulpitij.

Lib. 1. de vita Martini.

Tum Seuerus Sulpitius, qui res geſtis Martini Turonenſis libris integris præclarè complexus eſt, inter cætera commemorat, quod ille Mariam cum aliquot ſacris virginibus ad ſe venientem viderit, proculdubio illarum non ſolum præſentia, ſed etiam colloquio valde recreatus.

Maria cum ſacris aliquot Virginibus apparet Martino Turonenſi.

Et qui vnus ex primariis Eccleſiæ Latinæ Doctoribus celebratur Gregorius Magnus, hiſtoriam de Muſa puella memorabilem narrat.

Libr. 4. dialog. cap. 17

Tertium teſtimonium Gregorij Magni de Muſa puella, cui apparuit Deipara.

Huic nocte ſacra Virgo & Dei genitrix Maria per viſionem apparet, eique multas puellas coæuas in veſtibus albis oſtendit. Muſa illarũ aſpectu & ſplendore delectata, libenter eis ſeſe aggregaſſet, ſed cũ præ pudore non auderet, amãter à Deipara interrogatur, velletne vna cum aliis in hoc viuere gynæceo, & ſibi quoque deſeruire. Cum illa ſe velle reſpondiſſet, hoc vnum in mandatis accepit, vt maiorem vitæ ac morum indueret grauitatem, ſeque à riſu, iocis omnique leuitate puellari abſtineret: ita demũ fore, vt die trigeſimo puellis aliis, quas præſentes aſpiceret, & ipſa conſociaretur, atq; in ſuum miniſterium coaptaretur. His monitis paruit Muſa, & deinceps ſupra ætatem ac conſuetudinem grauiter ſeſe geſſit, vt ſubito mutaſſe mores, & ſicut aiunt, nuces reliquiſſe videretur.

Muſa poſt apparitionem omnino hominem mutaſſe & ſaecuæ mutatur.

Parentes etſi hanc adeò repentinam filiæ mutationem primũ admirarentur, tamen quum factæ apparitionis arcanũ intellexiſſent, puellæ inſtituto non repugnarunt, fidemque certiorem narrationi eò præbuerunt, quod ſequens mors filię, trigeſimo die ex hac vita migrantis viſionem non vanam eſſe monſtraret. Moriturę verò Deipara rurſus apparet, ſpecioſis illis puellis vt antè ſtipata, quæ Muſam vt ad ſe veniat, vocare dignatur. Mox puella quantumuis moribunda, oculis reuerenter depreſſis, & aperta voce clamando reſpondet: Ecce Domina venio. Ecce Domina venio. In qua etiam voce, vt Gregorianis verbis vtar, ſpiritum tradidit, & ex virgineo corpore habitatura, cũ ſanctis virginibus exiuit.] Quid hac puella felicius, obſecro, quæ tam ratum Mariæ fauorẽ experta eſt, tamque incredibilem ex eius apparitione fructũ cepit, vt breui correctioris vitæ curriculo abſoluto, ad pulcherrimum illud cæleſtis Reginæ gynæceũ euocata ſit, & candidum illum Virginum chorum auxerit, in quo Mariæ duci Dominæque ſuæ continenter adhæreret, ac perpetuo deſeruiret?

Muſa ſub morte videt Deiparã ſibi adpatentem, & ſe vocanti Dominæ geſtit adiungere.

GREGORIO Magno vetuſtior fuit Cyrillus Alexandrinus pręclarum & ipſe lumen Eccleſię, ſed per errorem, vt fit, Chryſoſtomo nonnunquam iniquior, & neſcio quam cum illo ſimultatem ad tempus exercens. Apparuit igitur illi Deipara, & tantum admonitione materna profecit, vt ille nõ modo ſuũ errorem correxerit, ſed etiam cum eodem Chryſoſtomo in gratiam redierit, valdéq; propterea, quod contra illum imprudẽs prorſus irritatus fuiſſet pœnituerit: quem demum in ſacrum catalogum Epiſcoporum reponendum curauit, ſicut Nicephorus refert.

Maria Cyrillo Alexandrino apparet, illumque facit in gratiam redire cum Chryſoſtomo.

Lib. 14. hiſtor. Eccleſ. cap. 25

Mirum & illud ac narratione dignum, quòd Gregorius Turonenſis exponit, in hunc modũ ſcribens: Iudæi cuiuſdam vitriarij filius, quũ apud Chriſtianos pueros ad ſtudia literarum exerceretur, quadam die dum Miſſarum feſta in baſilica beatę Marię celebrarentur, ad participationem glorioſi corporis & ſanguinis Domini cum aliis infantibus infans acceſſit.

In lib. de gloria plurimorum martyrũ cap. 8

De impio Iudęo ſuum filiũ in fornacẽ ardentem conijciẽte ob cauſã fidei Chriſtianæ.

Quo ſancto aſſumpto gaudẽs ad domum patris reuertitur, illóque imperante inter amplexus & oſcula, quæ acceperat cũ gaudio refert. At ille Chriſto Domino ac eius legibus inimicus ait: Si cum eis infantibus communicaſti, oblitus paternæ pietatis, ad vlciſcendam Moſaicæ legis iniuriam parricida in te durus exiſtam. Et apprehẽſum puerum in os fornacis ardentis proiecit, multaq; ligna, quo vehemẽtius exureretur, iniecit. Hoc cũ audiſſet mater, quod ſcilicet filium communem pater deliberaſſet exurere, cucurrit ad liberandum eum. Sed cum vidiſſet incendia ab ore fornacis patulo, huc atque illuc flãma dominante reſpergi, ornatum capitis ad terram proiecit, diffuſaque cæſarie, ſe miſeram clamitãs, ciuitatem vocibus implet. At quum Chriſtiani quod actũ fuerat didiciſſent, concurrunt omnes ad tam iniquũ ſpectaculũ, retractiſque ignibus ab ore fornacis, inueniũt puerum quaſi ſuper plumas molliſſimas decumbentem. Quo extracto admirantur omnes illæſum: clamoribus locus ille repletur, & ſic Dominum omnis populus benedicit. Conclamãt etiam, vt authorem huius ſceleris in ipſas proiicerent flammas. Proiectum autem ita totum ignis abſorbuit, vt vix de oſſibus paruum quodammodo relinqueretur indicium.

Iudæi filiũ in medio ignis ardentis per Deiparã Virginem illæſum fuiſſe ſeruatum.

Interrogantes autem infantulum Chriſtiani, quale ei inter ignes fuiſſet vmbraculum, ait: Mulier quæ in baſilica illa, vbi panem de mẽſa accepi, in cathedra reſidẽs, paruulum in ſinu geſtat infantem: hæc me pallio ſuo, ne ignis voraret, operuit. Vnde indubitatum eſt, beatam ei Mariam apparuiſſe.] Eãdem hiſtoriam cõfirmat Glycas, & Menam Patriarcham adfuiſſe dicit, qui rem totam expoſuerit Iuſtino eius nominis ſecundo Imperatori. Quis verò neget, Deiparam hic non ſolum adfuiſſe, ſed etiã profuiſſe, vt puer in medio flammarum incolumis conſeruaretur, hocque miraculo complures Iudæi, vt & factum eſt, ad veram fidem conuerterentur?

Part. 4. Annalium.

VENIO

Ioanni Patricio Romano ſimul & Liberio Pont. Deiparam apparuiſſe, ſimulque miraculū aliud per niué acceſſiſſe.

Venio nunc ad Ioannem Patricium veréque A nobilem ciuem Romanum, cui glorioſa Virgo per quietem oblata eſt, ſimulque monuit, qua ratione ſuo deſiderio diuturno in facultatibus optime collocandis ſatisfaceret. Atque vt certior conſtatet fides apparitioni, eadem Virgo Liberio Pont. max. nocte aſtitit, & ſimilia monita repetiuit, magno miraculo ſtatim ſubſequente. Etenim in maximis illis caloribos, qui ardente canicula Vrbem infeſtare ſolent, nix copioſa & prorſus intempeſtiua decidit, partémque collis Eſquelini contexit, ſimúlque locum ad ſtructuram noui templi commodum demonſtrauit. Atque hoc ſelix illius Eccleſiæ principium fuit, quę cæteris omnibus ſub Mariæ nomine Romæ conditis præſtar, & ſanctæ Mariæ Maioris titulo in hunc vſque diem decoratur. Nec opus eſt

Tart. 4. Summa Tit. 15

B hanc apparitionem ab Antonino aliiſque cõfirmatam oſtendere, quam anniuerſaria feſti celebratio, Niue nomen accipiens, tótque retinens ſeculis, luculenter comprobat. Ego verò quum antiquiſſimá

Antiquiſſimā apparitionem Virginis Iacobo Apoſtolo in Hiſpania contigiſſe.

omnium apparitionem inueſtigare pergo, nullam aliam potui reperire, niſi quæ ſub Cæſare Tiberio Auguſti proximo ſucceſſore non homini vulgari, ſed Iacobo Apoſtolo facta celebratur, veréque mirabilis apud Hiſpanos in ciuitate Cæſar augusta contigit, & longæua maiorum traditione coofirmata, nobisque velut per manus tradita, multorũ ſuffragiis corruboratur. Et ne quicquam affingere

In Chronico Hiſpan c. 23

videar, orationem Petri Antonij Beuteri repetam, qui hunc in modum ſcripſit: Benedictiſſima Virgo glorioſa & ſancta Maria, Domina noſtra & Regina

Teſtimoniū Petri Antonij Beuteri de hac apparitione, vbi & quādo facta ſit.

Angelorum, in ripa fluminis Ebri, prope Cęſar au- C guſtam Aragonum vrbem, in columna marmorea glorioſo Apoſtolo Iacobo apparuit. Qui eodem deinceps in loco Sacellum Angelicũ iuſſus extruxit, & eius honori ac nomini conſecrauit, quod diuæ Virginis à columna Cæſar auguſtana cognominant: ob pylam ſiue columnam, in qua videndam ipſa ſe præbuit. Quod quidé miraculum contigiſſe perhibetur circa annum Imperij Tiberij 10.] Hoc de miraculoſo caſu multæ quæ in eadem ſancta Eccleſia tabulæ ſuperſunt, teſtimonio eſſe poſſunt. Conſtat autem hoc ipſum templum multis ab hinc ſeculis eximiis ac infinitis ferè miraculis nobilitari, ſicut idem Beuterus Calixti Pontificis & aliorum authorum teſtimoniis probat, ac Vaſæus etiam in-

In Annalib. rerũ Hiſpan.

dicat. Vbi neque Narſetem electum à Cæſare Iuſti- D niano militum Ducem præteribimus, virum pietatis omnis genere pręſtanté, cõſilio manúque promptum, qui & Totilam vicit, & in colenda Virgine

Narſes inſignis belli dux nullum committit prælium niſi Marię monitis excitatus.

tam ſedulum, vt ſuas copias militares in aciem non educeret, niſi Deipara illi manifeſte apparente, & quando prælium committendum eſſet præcipiéte, atque de ipſa opportunitate temporis cõmonefaciente. Quam rem Nicephorus clariſſimè commemorauit. Teſtatur Ioannes Damaſcenus, quid S.

Lib. 17. Eccle. hiſtor. cap. 13

Stephani iunioris præclari Martyris parentibus acciderit, qui quum in æde Blachernenſi vt maſculã prolem obtinerent, coram Virginis imagine ſupplicaſſent, matrem Annam ſub precationis finem

S. Stephani matri apparet Deipara & promittit filium.

ſomno fuiſſe correptam. Apparuit auté illi fœmina pulcherrima, quæ diceret: Abi in pace muliercula. Eſt enim tibi in vtero filius, quemadmodũ poſtulaſti. Mater natum filium Deiparæ, à qua acceperat, ad Blachernenſe templum profecta offert, vt idem Damaſcenus affirmat.

Longum eſſet ſingula perſequi, quæ non modo A Mariam apparentem, ſed etiam huius apparitionis fructum euidentem oſtendunt, ſi qua fides nõ vni

Breuiter nomerato multarũ apparitionũ, & quantum Maria profuerit mortalibus.

atque alteri ſcriptori, ſed toti propemodum antiquitati habenda eſt. Apparuit Ioanni Damaſceno, vt diximus, & certum huius apparitionis fuit ſymbolum amputatam dexteram recepiſſe. Apparuit Ruperto Tuitienſi, qui quum ad diſcendum planè rudis & ineptus videretur, [a] per illam vt in docẽdo & ſcribendo fieret clariſſimus, diuinitus impetrauit, & à Virgine ſibi per viſum oblata id accepit: Orationes tuas audiui, poſtulata impetraui. Sed & ipſe non diſſimulat, [b] alia ſecretiora, quæ non auſit exprimere, ſibi per Virginem patefacta fuiſſe. Apparuit Hermanno Cótracto, vt anteà indicauimus, qui ſingularem eruditionis laudem ſibi promiſſam, diuinis ac humanis diſciplinis excultus accepit. Ap-

a Vide Trithemium libr. de viris illuſtribus ordinis S. Bened. b in prologo lib. Cantic. Cant.

B paruit Toletano Epiſcopo Hildephonſo, & ſub ſacræ veſtis oblato ſymbolo ſuum in illa præſtáti Eccleſia conſeruanda & hactenus conſeruata fauoré ſingularem oſtendit. Apparuit Rabodo Traiectenſi Epiſcopo, & Reginaldo tunc celebri Iuriſperito, poſtcà verò Dominicano: mox ægrotũ vtrumque ſubitò reſtituit ſanitati. Apparuit VVilhelmo Aquitaniæ Principi, quem Bernardus Chriſto & Eccleſiæ lucrifecit, illique à dæmonibus dire vulneratn ſuccurrit, vt mox integrè reſtitueretur. Quibus de rebus litem nobis, ſi velint, intendant aduerſatij, ac pro ſua impudentia harum ſimiliúmq; hiſtoriarum ſcriptores non modo fallaces, ſed & mendaces ipſi omnium mendaciſſimi dicere audeant. Nos quidé

Quid reſpondendum horũ & ſimilium apparitionum contéptoribus.

non illa ſolum, ſed alia etiam multo plura & admi- C rabiliora quæ à veteribus traduntur, licet non eiuſdem ponderis omnia, eò libentius ac reuerentius amplectimur, quo certius perſuaſi ſumus, Deo nihil eſſe impoſsibile, & ſimilia quædam per Sanctos alios hominibus apparentes non modò ſcripta, ſed & omnibus ferè ſeculis facta, conſpecta & explorata eſſe. Nugentur & craſsi homines vaneque ſciſcitentur, an Mariam toties de cælo deſcendere neceſſe ſit, quoties illam in terris apparere rebuſque humanis interceſſe legimus. Profanum eſt ſtudium cau-

De qualitate & modo huiuſmodi apparitionum non eſſe curioſe ſcrutandum.

ſas diuinorum operum adeò curioſè ſcrutari, nec fas eſt intellectus noſtri aciem ad ea myſteria penetranda, quæ humanum intellectum excedunt, intẽdera, ſed oportet, vt Paulus loquitur, ſapere ad ſobrietatem. Sicut igitur Auguſtinus de Sanctorum miraculis tractans, modeſtè fatetur, ſibi non ſatis D conſtare, an illi per naturam propriam, aut per Angelorum miniſterium mirabilia operẽtur, & inuocati multis, quos per eos alioquin certum eſt adiuuari, opitulentur: ita nos etiam, licet vt anteà di-

Rom. 12

cebamus, non aſſequamur, quo ordine & qua ratione apparitiones illæ tàm variis locis, modis at-

Lib. 22 de ciuit. Dei c. 9 & lib. 10 c. 12

que temporibus fiant, tamen nihil hoc impedire dicimus, quò minus eaſdem apparitiones magnifaciamus, & diuinis miraculis Virginiſque beneficiis aſcribamus, ſimúlque nõ modo mirabilem, ſed etiá inſcrutabilem Chriſti Domini potentiam, ſapientiam & bonitatem in eius Matre ſanctiſsima veneremur. Demum certò aſſeueramus, multò plura quam nos vel dicere, vel ſcribere, vel æſtimare poſſimus, ſummi Dei nutu per Angelicas poteſtates facta eſſe ac fieri, cum in aliorum Sanctorum, tum in Mariæ Deiparæ honorem atque commendationé, nec ſine certa, licet nobis frequenter ignota, mortalium vtilitate.

De veteribus & nouis Iconomachis, quorum in ſacras imagines & ædes irruentium furor ſit planè intolerabilis, & error ab Eccleſia iure damnatus. Deiparæ autem Virginis imagines in veteri Eccleſia ſemper vſitatas & honoratas, nonnunquam & miraculis diuinitus commendatas fuiſſe.

VValdẽſes ſacrarum imaginũ hoſtes multos hodie diſcipulos tenent.

NON ſolũ de Mariæ miraculis A & apparitionibus, verũ etiam de illius imaginibus ſiue pictis ſiue ſculptis diem nobis dicũt, qui nouădæ religioni dãt operam, & infenſis animis aduerſus Catholicam Eccleſiã hoſtiliter belligerantur. Etenim nouos VValdenſes nobis referunt, qui ante ãnnos ferè quingentos, hoc eſt, ſub Friderico primo Cæſare peſtiferũ ſparſere dogma, imagines ſiue Chriſti ſiue Sanctorum, ab Eccleſia tolli oportere, quas alioquin qui admitterent, eos idololatras eſſe cenſendos. Sic enim iſtis libuit veterem Iconomachorum, qui Xenaiæ ne baptizati quidem hæreſim amplectuntur, imo & Manichæorum & Iudæorum errorem ſtolidum renouare, nullũmque ſacris imaginibus in Eccleſia locum relinquere, ne parum ſcilicet, cum impiis ſæpe damnatis inſanirent. Qua

Vide Nicephorũ li.16.c.27

B

Lutherus Iconomachus improbauit & taxauit publice.

in re Lutherus non perinde immodeſtus fuit: ſiquidem furentibus ætate ſua Iconoclaſtis aperto Marte reſtitit, quos & aqua & igni interdicendos eſſe docuit, generalem de hoc hominum genere ſentẽtiam ferens. *Spiritus Iconomachorum non eſt bonus: ſpirat enim cædes & ſeditiones, etiamſi celet ad tempus, quo modum non videt opportunitatem.* Ac iterum: *Bone Domine,* inquit, *non eſt hic diaboli ſcopus, vt oppugnentur imagines, ſed vult ſibi foramen fieri, per quod ſanguinem profundat, & cædes faciat in orbe terrarum.* Eſt id ſane veriſſimũ, multiſque modis comprobatum, crudelem impietatem, & impiam crudelitatem in Iconomachis tũ

In duob. libris contra cœleſtes Prophetas.

Veteres & noui Iconomachi valde crudeles & impii.

C

veteribus, tum recentioribus elucere. Illi enim cũ ſuis Leonibus maximas in Eccleſia Imperióq; turbas quondã dederunt, cæſis multis etiã piorum milibus, ac indẽ vel præcipuam præbuere cauſam, cur Orientale Imperium ab Occidentali auulſum paulatim interciderit. Hi verò, quorũ ætate noſtra princeps Andreas Caroloſtadius fuit, adeò ſe feros ac rabioſos declarãt, vt ad ſeditiones in populis, ad profanationes in templis, ad clades & cædes calamitatéſque in prouinciis excitandas, imò noſtro iam ſeculo paſſim excitatas nati eſſe videantur, quorũ in imagines ædéſque ſacras graſſantium furor, ſi ex æquo iudicauerimus, omnẽ Turcarum feritatem ac barbarorũ ſæuitiam ſuperare videatur. Quid quod noua iſtorũ pietas ita creuit, tantúſque progreſſus noſtro ſeculo demõſtrauit, vt ſecum illi præclare & D prorſus Euangelice agi putent, ſi formã prorſus informẽ, aut ſi mauis, Iudaicam & Mahometicam faciẽ Catholicis tẽplis inducant, inductámque cõſeruent? Proinde nullam Chriſti Domini crucẽ, nullã Deiparę Virginis imaginem, nullã cuiuſquam Sãcti effigiem illic apparere ſuſtinẽt, magnáque religione cauent, ne vllum veteris pietatis veſtigium in ſuis Synagogis reliquum habeant, ſed pro Chriſtianis templis abominationem deſolationis facere ac retinere ſibi glorioſum etiam arbitrãtur. Quod enim iampridem optabat, hoc tandem aſſecutus eſt Satã,

Quantum profecerint noui Iconomachi in noua ſua religione.

A

vt nouum ſuum in Europa regnum, quod ex mera Sectarũ & hæreſeon colluuie conflatũ validè corroborauit, barbarica imaginum ædiúmque ſacrarũ demolitione tanquàm illuſtri nota, ſcilicet, inſigniatur, atque ab omnibus dignoſcatur.

Nouum Satanæ regnũ qua nota hodie dignoſcatur.

Nos verò, ne tempus & operã ludere videamur, poſt complures eruditos grauéſque ſcriptores nouam telam non ordiemur, vt in præſentia de ſacris imaginibus, earúmque antiquitate, vſu, fructu, cultúque debito diſſeramus. Illud ab aduerſariis negari nõ poteſt, primis ætatibus Eccleſiæ, quæ ad Conſtãtinũ vſq, trecentos compleuerũt annos, piarũ imaginum vſum à Chriſtianis agnitũ receptũmq; fuiſſe præſertim vt Chriſti, Mariæ & Sanctorum grata memoria in credẽtium oculis perpetuo ferretur, & hinc Eccleſiæ fides ac religio magis magiſque ſtabiliretur. Poſteà ſeditioſi & irreligioſi homines exorti ſunt, qui Sanctorũ imagines cum Gentilitiis idolis conferrẽt, ac Orthodoxos pro Ethnicis ducerẽt, in cultu imaginum, velut has pro idolis habeant & adorent, & æqualẽ venerationem tribuant imagini ac repræſentato. Pugnarũt in hoc campo, & de hoſtibus glorioſe triumpharunt Gregorius Magnus, Adrianus Pontifex, Germanus Patriarcha Conſtãtinopolitanus, Ioãnes Damaſcenus, Ionas Aurelianẽſis, Leontius Cyprius antiſtes, multiq; veteres & eximij Patres, qui noſtrorũ etiã Iconomachorũ tela confregerunt, & arma illis omnia propemodũ eripuerũt. Suppetit & ingens exemplorum copia quibus probari poſſit, imò iã à citatis Patribus, ſicut

De imaginũ vſu antiquiſſimo.

B

C

& à Nicæno Concilio ſecundo probatum legimus, vtramque Eccleſiã, Orientalem & Occidentalẽ, in eiuſmodi ſanctarum imaginum poſſeſſione vſúque laudabili inde ab initio perſtitiſſe. Omitto de veteri Teſtamento dicere, quod ſuas etiã imagines habuit, & ſine peccato vſurpauit: quemadmodũ duo Cherubim non in quouis Tabernaculi loco, ſed ſuper ipſum propitiatoriũ, vnde reſponſa reddebãtur collocauit. Et ſerpentem æneum Moyſes fabricari iuſſit, multáſque animantiũ imagines Salomon in templum ſuum induxit, nullo quidem ſapientum hoc ſapientiſſimi Regis factum non approbante, vt qui optimè nouerat, vſum ſculptiliũ ad impiè adorandum, non ſculptas, aut pictas imagines ad piè commonefaciendum lege diuina vetari. Neque ſolum vna, ſed duodecim ferè Synodi numerantur, à

Sacrarum imaginum vſum in Eccleſia inde ab initio perſeuerauit.

Exod.25.

Numer.21
3. Reg.6
2.Paral.4
Exod.20

D

quibus eodẽ velut ore vſus & cultus ſacrarum imaginum nobis clariſſimè cõprobatur: contraria verò ſententia, vt à Chriſtiano dogmate aliena, grauiſſime condẽnatur. Cæterum poſtrema Synodus Tridentina priorum illarũ, imò totius Eccleſiæ ſenſum atque conſenſum breuiter & luculenter expreſſit, cũ perſpicue definiuit: Chriſti Domini, & Deiparæ Virginis, aliorũmq; Sanctorum imagines in tẽplis præſertim habendas & retinendas, eiſque debitum honorem & reuerentiam impertiendam eſſe, non quòd credatur ineſſe aliqua in iis diuinitas vel virtus, propter quam ſint colendę, vel quod ab eis ſit

Quomodo ſculptilia lege diuina vetentur.

Pro vſu & cultu ſacrarũ imaginum à multis Synodis definitum eſt.

Seſſ. 25

Sũma doctrinæ Catholicæ de vero vſu ſacrarum imaginum.

ſit aliquid petendum, vel quòd fiducia in imaginibus ſit figenda, veluti olim fiebat à Gentibus, quæ in idolis ſpem ſuam collocabant, ſed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræſentant, ita vt per imagines quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Chriſtum adoremus, & Sanctos quorum illę ſimilitudinem gerunt, veneremur. In eundem ſenſum Scholaſtici quoque doctores ante noſtram docuerunt ætatem, ſicut vnus illorum, nec infimus quidem Theologus, Gabriel Biel liquidò tradit, quum in hunc modum ſcribit: Ipſæ imagines per accidens honorantur, non propter virtutem, potétiam ac gratiam eis inexiſtentem, ſed propter repræſentationem eorum, quibus talia inſunt. Hinc, vt ſupra allegatum eſt, neque ipſis vt Diis ſeruimus, nec ſpem ſalutis in eis ponimus, nec iudicium ab ipſis expectamus. Quod ſi aliquando miracula fiūt, hominibus etiam ad ea cōfluentibus adiutoria aut ſanitates præſtantur, non hæc virtute imaginū, ſed virtute Dei, miniſterio bonorum Angelorum ad intercesſiones Sanctorum contingunt. Quocircà fumos vendunt aduerſarij, qui vt nouis Iconomachis ſuppetias ferant, ad Francfordienſem Synodū & Caroli Magni ſcripta prouocant, in quibus non vſus pias imagines retinentium, ſed ſuperſtitio eas vanè adorantium improbatur. Fuit enim impij Carpocratis coniux Marcellina tam delira, vt præter Ieſu & Pauli, etiam Homeri atque Pytagoræ imagines occulte formaret, eiſque ſuffitum & adorationem faceret ſuperſtitioſe, ſicut ex Epiphanio diſcimus. Quod verò aliā eiuſdem Epiphanij epiſtolam nobis obiectant, quam Hieronymus Latinè verterit, id Epiphanio quidem in Eccleſiæ odium affingi poteſt, doctis autem ob graues rationes ab aliis redditas probari non poteſt.

Quomodo Gabriel Biel cum Scholaſticis doceat de imaginib. Mariæ atque Sanctorum.

In expoſitione Canonis Miſſæ Lect. 49.

Superſtitio Marcellinæ circa imagines.

In Anacephalæoſi.

Noſtro autem inſtituto ſatisfacere videbimur, ſi ſingulari Deiparæ Virginis exemplo euidenti oſtēderimus, eius imagines in veteri Eccleſia inprimis agnitas, & in precio habitas, nonnunquam & diuinis miraculis illuſtratas fuiſſe. Ordiemur autem à Germano Patriarcha Conſtantinopolitano, qui cū Iconomachis & eorum patrono, quem diximus, Leone Iſauro Cæſare præclarè certauit, nec ſuo tātum, ſed etiam Eccleſiæ nomine Catholicam vocem hanc edidit: Nos in fide certi, ſanctæ Chriſti carnis characterem in imaginibus delineātes ſalutamus, & cultu & honore omni quo decet dignamur, nec ob aliud niſi in recordationem diuinitatis illius viuificæ & inexpreſſæ humanitatis.] Mox verò ſubiicit: Eadem ratione & intemeratæ eius iuxta carnem matris ſanctę Deiparę Virginis ſimilitudinem referimus: hoc modo oſtēdentes, quod mulier iuxta naturam exiſtens, & à noſtra maſſa haudquaquam aliena, Deum inuiſibilē, & omnia manu ſua continentem, vltra omnem & hominum & Angelorum exiſtimationem in ventre ſuo conceperit, & ex ſe incarnatum genuerit. Etenim ob id eam, vt verè & propriè veri Dei matrem veneramúr & magnifacimus, & quauis viſibili & inuiſibili creatura ſuperiorem reputamus.] Eximia hæc quidem eſt Deiparæ commendatio, cuius imaginem tantò maioris facere conuenit, quantò prēſtantior perſona eſt, eſt autem omnium præſtantiſſima, quę per imaginem nobis repræſentatur. Deinde ſeptima Synodus, quæ ſub Conſtantino & Irene celebrata ęſt, cum aliarum, tum Deiparæ imaginum meminit, his verbis quaſi ſuperiora concludens: Salutamus ſanctas Dominicas Apoſtolicas & Propheticas, itē Sanctorum, præcipuè autem Dominæ noſtræ Deiparæ imagines, quæ nobis veluti exemplaria ſunt & inſtitutiones bonorum operum, imitationis & fidei erga Chriſtum, omnem idololatriam execrantes, & latriam ſolam Chriſto tribuentes.] Eiuſdem Concilij ſententiam, quod ſemper Oecumenicum eſt habitum, Gręcus author & Archiepiſcopus Cōſtantinopolitanus Photius comprobat, quum de illo non ſine celebri Mariæ mentione ſcribit: Quapropter diuinus ac ſanctus illi beatorum atque ſacrorum virorum cœtus nō ſolum imaginem Chriſti, quemadmodum diximus, verum etiam immaculatiſsimæ ſempérque Virginis Mariæ & Dominæ noſtræ Dei genitricis, & ſacras Sanctorum omnium imagines pro ratione excellentiæ & ſanctitatis exemplarium colendas & adorandas, cum omnium oraculorum decretis conſtituit & confirmauit.]

Propoſitio de ſequente tractatione, quæ ad imagines Deiparæ duntaxat aſtringatur.

In Epiſtola ad Ioannem Epiſcopum Synnadon.

Germani Cōſtantinopolitani teſtimoniū de Chriſti & Mariæ imaginibus reuerēter habendis.

Maria viſibili & inuiſibili creatura ſuperior.

Act 4 circa finem.

Vide in fine Panopliæ Euthymij Latinè per Franciſcū Cinum conuerſa.

Photij teſtimoniū de Synodo Nicæna ſecunda.

Habuit autem Maria Deipara, cum etiam in viuis maneret, multos vtique ſui admiratores, vt alibi meminimus, à quibus frequenter & cupidè inuiſeretur. Ex his proculdubiò Ignatius fuit, ſicut ſequens ipſius oratio ad Ioannem Euangeliſtam perſcripta deſignat: Si licitum mihi eſt apud te, ad Hieroſolymæ partes volo deſcendere, & videre Sāctos qui ibi ſunt: pręcipuè Mariam Ieſu, quam dicunt vniuerſis admirandam, cunctis deſiderabilem. Quē enim non delectet eam videre & alloqui, quæ verū Deum peperit, ſi ſit noſtræ fidei & religioni amicus?] Eadem de cauſa factum videri debet, quod Pauli diſcipulus Dionyſius Areopagita, vt veteres tradunt, multis aliis Chriſtianis comitantibus ab Athenis ad Deiparam profectus, eam coram cernere & loquentem audire deſiderarit. Qua de re nos alibi copioſius. Cum igitur multorum incenſus eſſet animus, vt Domini ac Dei ſui in cælo regnantis Matrem coram viderent, & videntes iure ſuſpicerent atque reuererentur, nec omnes tamen vndique ad eam proficiſci, ſuóque deſiderio ſatisfacere poſſent, prodens ac pium conſilium inuentū eſt, vt Marię vultum ſaltem in tabella depictum exciperent, hócque perenne monumentum, tum præſentes tum abſentes ad ſuum ſolatium retinerent, aliíque aliis inuicem communicarent. Cui rei magnum præbet teſtimonium Lucas Euangeliſta, idémque prætereà Medicus ſimul & Pictor, Mariæ admodum familiaris, cui laus eſt, eritque ſemper in Eccleſia Dei. Is primus omnium, vt Simon etiam [a] Metaphraſtes affirmat, cera & lineamentis Chriſti figuram expreſſit, atque, vt [b] Theodorus Lector exponit, imaginem quoque genitricis Dei ad viuum depinxit, quam porrò ad Pulcheriā Auguſtam ex Hieroſolymis Eudoxia miſerit. Non repetemus aliā, quæ commemorat Nicephorus Calliſtus, & eandem Deiparæ imaginem à Luca depictam his verbis illuſtrat: Pulcheria Auguſta templum in vrbe Conſtantinopolitana extruxit, τῶν ὁδηγῶν, hoc eſt, viæ ducum appellatum: vbi ex Antiochia tranſmiſſam matris Dei imaginem dedicauit, quam diuus Apoſtolus Lucas ſuis ipſe manibus depinxit, illa adhuc viuēte, & tabulam ipſam vidente, gratiámque adeò illi formæ ſuæ immittente. Hæc imago primum in eo loco qui

Vide Epiſtolas Ignatij.

Ignatius Dionyſius, multique alij Mariam viuētis deſiderio & admiratione ſingulari tenebantur.

Quomodo factum ſit, vt Mariæ imagines quærerentur, pararentur & retinerentur paſſim in Eccleſia.

Quod Lucas primum Chriſti & Mariæ pinxerit imagines.

a In vita S. Lucæ.

b In collectaneis libr. 1

Lib. 14. cap. 2

Et li. 5. ca. 14 Eccleſ. hiſt.

Pulcheria Auguſta Deiparæ imaginem à Luca depictam in tēplo repoſuit.

A Tribunal dicitur fuit, vbi ea, quæ nunc quoque ſiũt miracula peracta ſunt.] Et his quidem Nicephorus non ſolum Mariam adhuc viuentẽ Lucæ manibus depictam, ſed etiam ſolenniter à Græcis aſſeruatã, & miraculis frequentibus illuſtratam fuiſſe demõſtrat. Ceterum ſacræ picturæ huius exemplar, quod ex archetypo Lucæ fideliter exceptum eſt, in hunc vſque diem extare, & Venetiis apud celeberrimum pictorem Titianum inueniri dicitur, in eóque ſpectari aiunt notas omnes, quas Nicephorus memoratus alio in loco expoſuit, vbi ſtaturam formámque ſanctiſſimæ Virginis ex Epiphanij ſententia deſcribit: ac nos eandem alibi recenſuimus.

Mariæ imaginem a Luca expreſſam vbi hodie liceat cernere.

Lib. 2 Eccleſ. hiſtor. c. 23

Neque verò aut recens aut dubia, ſed bene vetus & conſtans eſt iſthæc Eccleſiæ traditio, quod Lucas Euangeliſta Mariæ familiaris, vt dictum eſt, tũ Christi, tum genitricis eius imagines ſuo penicillo B pinxerit, coloribus expreſſerit, ac vtriuſque icones Eccleſiæ reliquerit Antiochenæ: vnde Mariæ quidẽ imago ab eodem Luca depicta, quum Marcianus imperator, ab Eudoxia Hieroſolymis tranſmiſſa, & Pulcheriæ donata, & in nouo templo ab ipſa conſtructo apud Conſtantinopolim collocata, ſummúque in precio à Græcis habita ſemper fuit: præſertim quum frequens accederet miraculorũ gloria, per quam Deus piorum in Maria colenda religionem ſibi gratam eſſe monſtrauit. Cuius rei nos exempla quædam nõ à viris obſcuris petita, ſed ab Imperatoribus Conſtantinopolitanis accepta ſubiiciemus, vt certius conſtet de religione Græcorũ, quantum illi honoris ſanctiſſimæ Virgini & eius C imagini à Luca depictæ tribuerint. Quum Iunior Andronicus, vt erat inire ambitioſus, nocte per inſidias Conſtantinopolim occupaſſet, in magnos angores Auum ipſum, qui ſenior Andronicus dicebatur, venerandũ certè ſenem, hac regni affectatione & inſperata vrbis occupatione coniecit. Qui Auus eum aduentantium hoſtium tumultũ & clamorem præter expectationem omnem nocte ſenſiſſet, de lecto proſiluit perturbatiſſimus, præſertim quòd nec duces nec milites ad defenſionem parati adeſſent, ac ipſe humana quidem ope ſe prorſus deſtitutum cerneret. Habebat autẽ in Palatio ſecum eam, quam dixi, Deiparæ imaginem, ad quam in tanto diſcrimine ſibi confugiendũ putauit, vt optatam & neceſſariam opem per Mariæ patrocinium diuinitus impetraret. Itaque coram hac ipſa imagine tunc humi proſtratus, magnáque fiducia vſus, D ardenter cum lachrymis obteſtari pergit, ne Virgo mater periclitantem ſe deſerat, néue ſicariorum enſibus miſerum obiici ſinat. Nec vana fuit obteſtatio, ſed ſubitam opem Virgo attulit, vt omni metu & periculo ſenior Andronicus liberaretur, ſuũmque nepotem cõtra ſpem omnem valde humanum ſtatim experiretur. Is licet noua victoria clarus eſſet, tamen cum primum in palatium ingrederetur, religione commotus, quoniam venerabilem Dei genitricis imaginem adeſſe cognouit, hanc inprimis veneraturus acceſſit. Eadem religione inductus Conſtantinus Deſpota, qui & ipſe imperator fuit, in gratiam recipere non voluit Syrgianum, niſi coram hac ipſa imagine iuſiurandum præſtaret, ſeque nihil aduerſus Imperatorem, eiúſque mandata moliturum eſſe ſanctè polliceretur. Quid vero de Emanuele Comneno Imperatore dicam? qui ob deuictos Pannonios illuſtrem egit triumphum Cõ-

Exemplum ſenioris & iunioris Andronici de Mariæ imagine apud Cõſtantinopolim admodum honorata.

Exemplum alterius Imperatoris, qui corã hac imagine iuramentum exegit.

A ſtantinopoli: in eo autem quadrigæ argenteæ auratæ eum equis niue candidioribus præcellerunt, quibus impoſita erat imago inuictæ adiutricis & inſuperabilis commilitonis Matris Dei. Neque verò axis magnum ſonuit, quia non vehebat acrem Deã Mineruam, quæ falſũ Virgo dicitur: ſed veram Virginem, quæ verbum inexplicabili ratione per verbum peperit. Eum currum Imperatoris propinqui atque amici, ſenatus, viri magiſtratibus & dignitatibus inſignes ponè ſequebantur.] Sic enim ad verbum ſcribit Nicetas Choniatas. Eodem ſpectat, quod Conſtantinus Palæologus Imperator, quum vrbem amiſſam recuperaſſet, vt primum Conſtantinopolim venit, coram eadem imagine primum gratias dixit, illámque religioſe præferri voluit, ac deinde pedes ipſe comitatus atque ſtipa- B tus in vrbem proceſſit. Plura in hoc genere narrant Nicephorus Gregoras & qui Byzantinum imperiũ deſcripſere.

Exemplũ de Mariæ imagine in Emanuelis Imperat. triumpho ſolenniter circumgeſtata.

In Annalibus.

Aliud exemplum de Conſtantino Palæologo eandem imaginem publice venerante.

Sed manus nobis inicit fœdus ille conuiciator Illyricus, & tragicè vociferatur de variis imaginibus, quæ Romæ ac alibi, præſertim apud Italos, à ſancto Luca depictæ dicantur, vulgóque demonſtrentur: non enim eſſe veriſimile, quòd vnus tam multas imagines exprimere voluerit potueritque. Reſpondemus, nos Illyrici ſiue ſomniis, ſiue coniecturis nihil commoueri, nec eſſe quicquam incommodi, ſi credamus, egregium pictorem Lucam ſiue vltro, ſiue rogatũ, plures vnius generis Icones, quæ Mariam exprimerent, in aliorum gratiam cupide depinxiſſe. Atque vt maximè concedamus, vnam C imaginem duntaxat ab illo confectam eſſe, de qua tàm multi teſtantur, nullúsque pius ambigit, tamẽ & aliæ Virginis Icones, licet aliena manu factæ fuiſſent, Lucæ nomine commendari potuerunt: quoniam cum primæ inter vetuſtiſſimas ad Lucæ archetypum eſſent expreſſæ, non immerito, quocũque demum peruenerint, nomẽ gratioſius à primo authore illo Luca retinuiſſe videantur. Certe Romani ipſiſſimam Virginis imaginem, quę Lucæ tribuitur, ante mille annos in vrbe ſua conſeruari prorſus habent indubitatũ, multiſque indiciis probant, quæ hoc loco repetere ſuperſedemus. Illud conſtat, ætate Gregorij Magni hanc ipſam imaginẽ Lucæ Euangeliſtæ, ſiue illã quidem eius manu affabrè elaboratam, ſiue ex ea quã ipſe fecit ad viuum expreſſam Romanis notiſſimã ſimul & celeberri- D mam, & iã tum in æde Deiparæ ad præſepe in Exquiliis ſitã, eximia populi religione ſeruatã fuiſſe. Qui Gregorius cũ ſæuiſſima peſtis Romæ ſæuiret, ac multæ ſimul aliæ calamitates accederẽt, religioſam in die Reſurrectionis ſupplicationẽ inſtituit, & dictam Virginis Dei genitricis imaginẽ in publicũ efferri curauit, piámque circumgeſtationem Deus præſenti miraculo cõprobauit. Etenim quacunque ferretur imago, peſtilentis cæli grauitas depulſa, & optata ſalubritas in vrbe cõſecuta eſt. Vbi gratulãtibus omnibus Deo, ecce tibi Angelus, qui ſanctam Virginem his vocibus è cælo alloqueretur: Regina cęli lætare, alleluia: Quia quẽ meruiſti portare, alleluia: Reſurrexit ſicut dixit, alleluia. Quã orationẽ ſimul atq; Gregorius coram audiuit, diuino ſpiritu ſtatim excitatus, eam in hunc modũ expleuit: Ora pro nobis Deum, alleluia. Quod canticum deinde ſolẽne manſit in Eccleſia, & Paſchalis lætitiæ vel argumentũ, vel confirmatio quotannis eſſe cõſueuit.

In Cent. mendaciorum Papiſt.

An plures Virginis Deiparę imagines Lucas depinxerit, contra deliramentum quem obiicit Illyricus.

Mariæ imaginem à Luca depictam Romæ multis ſeculis aſſeruari.

Imaginẽ Virginis per Lucã depictam authore Gregorio magno maxima ſupplicatione circũgeſtã eſſe miraculo & beneficio publico accedente.

Vnde manauerit canticum, Regina cæli lętare.

Eandem

Eandem hiſtoriam à veteribus acceptam [a] Sigonius quoque confirmat. Tũ author vitæ ſancti viri Dominici Theodoricus de Apoldia venerabilem & omni honore digniſſimam vocat Virginis matris imaginem, quæ hoc ipſo Dominico ſuperſtite in vrbis monaſterio, quod ſanctæ Mariæ trans Tyberim dicebatur, fuerit ſeruata, quã beatiſſimus Lucas Euãgeliſta (vt ipſius verbis vtar) ad vultus eius & habitus ſimilitudinem ad viuum planè creditur depinxiſſe. Quæ quidem piiſſima imago neſcio, inquit, quo caſu illi Eccleſiæ ſublata fuerat, ſed illi cæleſti miraculo fuit reſtituta.

a Lib. 1. hiſt. de Regno Italiæ. Theod. lib. 2 de S. Dominico c. 5

Quid ergo mirum, eiuſmodi Lucæ pictoris imaginem in hunc vſque diem Romæ ſupereſſe, vbi tot ſeculis non ſine magna religione cuſtoditur, oſtenditur, honoratur, nullis de illa, niſi Hæreticis, vel contendentibus, vel hæſitantibus? Prudentes B interim ac pios omnes nihil offendit, ſimiles imagines Virginis pluribus in locis conſpici, ac eidem authori Lucæ à multis aſſeribi: quia ii ſapiunt, non tàm de authore ſiue pictore, quàm de perſona per imaginem repræſentata ſibi curandum eſſe ſciunt, atque vt ſæpè alias, ita hic etiam in fide Maiorum libenter acquieſcunt, multò id eſſe conſultius, quã deſeruire contentionibus arbitrantes. Certam enim fidem de his rebus nec docet, nec exigit Eccleſia: communi autem & receptæ bonorum opinioni cõtradicere, aut nimium eſt arrogantis, aut præpoſtere ſapientis, vel alioquin vane & inſulſe curioſi. Habet hic quoque locum quod in Scriptura ſacra legimus: Ne deſpicias narrationem Presbyterorum ſapientium. Et rurſus: Non te prætereat narratio C ſeniorum, ipſi enim didicerũt à Patribus ſuis, quoniam ab ipſis diſces intellectum.] Quod ſi Romæ ſolenne fuit olim, Petri & Pauli Apoſtolorum imagines, quum eorum feriæ celebrarentur, publicè ſpectãdas proponi (vt ex Auguſtino colligi poteſt) cur non tantundem Deiparæ imagini per Lucam depictæ ſtatis diebus Romæ tribueretur? Quod ſi de alia vlla, certè de hac ipſa Romana imagine merito accipiemus alterius, ſecundi videlicet aut tertij Gregorij, dictum, qui ad Germanum Patriarcham ſcribens affirmat, ſanctam omnium Dominæ caſtæ Dei matris imaginem eſſe, cuius faciem diuites populi ſupplicant. Quicunque eam venerãtur, his inquit, ſine dubio magna retribuit: quandoquidem imaginis veneratio in prototypum iuxta Magnum Baſilium redit. Pietate enim plenum eſt venerandarum picturarum argumentum, vt author D eſt Chryſoſtomus.] Atque vt in Gregorio Magno perſiſtamus, quem vt ſanctiſſimum, ita & ſapientiſſimum Eccleſiæ Doctorem ſimul & Pontificem pij omnes agnoſcunt, habuit is olim ſibi valdè coniunctum & familiarem optimum virum Leandrũ Hiſpalenſem Epiſcopum, cui non ſolum ſuos in Iob commentarios dedicauit, ſed & Virginis matris imaginem dono miſit: eam videlicet, vt veteres tradunt Annales, quæ apud Hiſpanos ad amnem lupi (vulgo Guadalupe) etiamnum extat, & mirabili omnium gentium concurſu colitur, Deo etiam hũc cultum multis & ſtupendis miraculis identidem approbante. Fuit & Secundinus non vulgaris Dei ſeruus, cui Gregorius vt Chriſti Saluatoris, ita & matris eius Mariæ imagines ex vrbe tranſmiſit. Mitto cætera, quæ pro retinendis Sanctorum imaginibus idem Pontifex ad Serenum Maſſilienſem

De Mariæ imagine per Lucã depicta, quæ Romæ alibi que ſuperſit, non eſſe temerè pijs contẽdendum.

Eccleſ. 8

Lib. 1. de conſenſu Euãgeliſt. cap. 10

In epiſt. Niceno Concilio ſecundo inſerta.

Quam præclarè loquatur Gregorius de imagine Virginis matris.

Gregorius in Hiſpaniam mittit imaginem Deiparæ, quæ nunc etiã pluribus eſt venerationi.

Lib. 7. Regiſt. epiſt. 53 Lib. 9. Regiſt. epiſt. 9

A Epiſcopũ copioſe perſcripſit. Notus eſt Heraclius Imperator, qui graui bello Coſdroe Perſarum Regis impetitus, nullas æquas pacis conditiones ab eo impetrare potuit, ac idcircò ad opem Diuinam ſibi confugiẽdum putauit. Qui quum ſæpius more ſolenni ſupplicaſſet, & ſupplicationibus ieiunia & preces adiunxiſſet, die tandem Paſchatis Conſtantinopolim eſt egreſſus, manúque dextra imaginem Deiparæ Virginis pulcherrimam tulit, atque in hunc modum fide & ſpe armatus non ſolum duobus prælijs cum immani hoſte conflixit, ſed & optatam totique Imperio felicem victoriam reportauit.

Heraclius Diuæ Virginis imaginem geſtans, de Perſis triumphat

Ne vero cuiquam nouum hoc & inſolens videatur, quod ad Mariæ imaginem edi miracula legimus, dicimus, credimus: non abs re futurum arbi- B tror, ſi verba quædam [a] Germani Conſtantinopolitani, quem tantoperè commendat [b] Gregorius, hic obiter aſcripſero. Extra omnem controuerſiam eſt, inquit, Sanctorum imagines mirifica deſignare miracula, vt & debilibus valetudo bona per eos concilietur, ſæpéque in ſomnis apparẽtes optima quæque nobis conſulant.] Ad cuius rei probationem adfert, in huiuſmodi ſacris imaginibus non minorem cauſam eſſe miraculorum, quàm in Sanctorum ſudarijs, vmbráque mortalis corporis, quũ tamen has res inanimatas volente Deo ad miracula efficiunda profeciſſe legamus. Ac ſtatim exemplum de noſtræ Virginis imagine ſubiicit, quæ in Zozopoli Piſidiæ ciuitate inuenitur, & ex manu picta vnguentorum ſcaturiginem effundit, eiúſque miraculi plures teſtes apparere. Fuit vir Cyprius, vt C aliud exemplum adiungam, in vrbe Conſtantia armentarius, qui orandi cauſa in Virginis Deiparæ ſacellum conceſſit, atque cum inter orandum ſuſpiceret, imaginem Virginis ex coloribus in parietibus expreſſam animaduertit, ac indignabundus dixit: Quorſum hæc? Statimque ſtimulo quo boues agebat ſublato, eidem imagini Virginis dextrum oculum eruit. Egreſſus porrò, dum forte pecus ad maturandum inter iter pungit, ecce ſtimulus confringitur, & ea pars cui ferrum erat infixũ, in dextrum hominis oculum recta inuolat, ac miſerum oculo priuat. Narrat hoc Conſtantinus ſanctiſſimus Cypri Epiſcopus coram toto conſenſu Patrum, verbiſque diſertis adiungit: Hunc ego Conſtantinus virum vidi, & vnoculum etiamnum ex hac cauſa eſſe cognoſco.] Vetuſtior eſt patritius D ille Romanus, veteque ſanctus Alexius, qui propter Chriſtum dulcem patriã ac ſponſam deſerens, vitam pauperẽ ac peregrinatoriã vltro ſibi delegit, & clam inſcijs amicis omnibus Edeſſam peruenit. Extabat illic templum clariſsimũ Deiparæ ſacrum, in cuius veſtibulo idẽ Alexius annos decẽ & ſeptẽ perſancte tranſegit: ſed mirũ dictu, Virginis imago cuſtodem ædis allocuta eſt, & ignoti Alexij ſanctitatem prodidit, ſicut inter alios commemorat Metaphraſtes. Vixit is Alexius ſub Innocentio primo Pont. Recentius illud eſt, quod à Thoma Moro laudatiſsimo viro, vel potius Martyre, commemoratur, puellam quandam Anglicanam & duodennẽ Rogeri VVentuuorthi equitis filiam, cũ à Dæmone miris modis diſcruciaretur, & horrendũ de ſe ſpectaculum cunctis exhiberet, diuinitus admonitam ad D. Mariæ Ippiſuuitchij templum ſe contuliſſe, & coram eiuſdem Virginis imagine in conſpectu

Miracula edi certum eſt ad Sanctorum imagines.

a In epiſtol. ad Thomam Epiſcopum Claudiopoleos.

b In epiſt. ad eundem Patriarcham.

Acto. c. 19

Manus imaginis Mariæ depictæ, fundit de ſe vnguenta.

Cyprius quidam imaginẽ Deiparæ violans, meritas luit pœnas ſuæ impietatis.

Alexij Romani ad templũ Virginis peregrinatio, qui ab imagine Mariæ proditur.

Nobilẽ puellam ad imaginem Mariæ Virginis à Dæmonis tormẽto miraculoſe liberatam eſſe.

In vita S. Alexij.

In Concil. Niceno 2. Actio 4

Lib. 1. dialog. quos Anglicè ſcripſit, cap. 16

totius populi perfectè & ſubitò reſtitutā eſſe. Quæ puella hoc miraculo ita commota ſit, vt fruſtra reluctante Patre, confeſtim mundo renunciarit, & religionem profeſſa ſit in optima atque ſanctiſſima monialium ſocietate, in qua piam & ſanctam ab eo tempore vitam traduxerit.] Quid verò Pratum ſpirituale? ſic enim Opus vocant, quod nonnulli Sophronio Hieroſolymitano, & alij rectius Moſco Emirato aſſcribunt, multique veteres, vt Photius, Damaſcenus & Nicæni Cōcilij Patres in precio habuerunt. Narratur illic hiſtoria de Ioanne Anachoreta viro magni nominis, & præcipuę ſanctitatis, qui ſenex in ſpelunca quadam vixerit circa villam, quæ dicitur Sochus, viginti propemodum miliaribus diſtans ab Hieroſolymis. Habebat idem in ſua ſpelunca Deiparæ ac Dominæ noſtræ ſemperque Virginis Mariæ imaginem, eámque Matrem Chriſti Filij geſtatricem exprimebat. Qui ſenex, ſi quādo religionis cauſa vellet alio proficiſci, & loca veneranda petere, quod illi erat perquam vſitatū, de more candelam coram eadem imagine incendebat, & precatione facta Deo ſeſe itérque ſuum cōmendabat, ac ſimul in ipſam Deiparæ imaginem intuens, his verbis vtebatur: Sancta Domina noſtra Dei genitrix, quia longum iter conficere ſtatui, ac multis diebus abeſſe cogor, tu candelæ huius habe curam, eámque, ne extinguatur, iuxta meum deſiderium ſerua. Te quidem comite & adiuuante hoc ingredior iter. Hæc vbi dixiſſet imagini, in viam ſe dedit, & itinere confecto domum poſtea redijt, ita vt aliquando vnum, ſæpè duos etiam vel tres, imò quinque & ſex menſes abeſſet. Semper autem in reditu candelam offendit integram & ardentē, ſicut illam ante iter ſuum accenſam reliquerat, nec vnquam vidit extingui. Id quod citra certū & euidens miraculum fieri nequaquam poterat, Deo haud dubiè per Deiparam hoc prodigium operante, ac piā ſancti ſenis fiduciam corroborante. Ingēs profectò miraculū refert Damaſcenus, quod eximius Chriſti Martyr Stephanus ille iunior, vel inuitis Iconomachis, contra quos fortiſſimè dimicauit, reipſa præſtitit. Cum enim in proconneſo rogaretur, vt Armenium quendam grauiſſimè laborantem ſanitati reſtitueret, duas imagines Chriſti & Mariæ adorandas illi propoſuit. Paret ægrotus, & poſt ad orationem ſtatim conualeſcit, tantúmque virium recipit, vt quod corpus dimidia ſui parte contabuerat, & humi vergebat, citra difficultatem erigeret ſeſe.

Sed enim longum eſſet in his exemplis & miraculis recenſendis omnibus immorari, quæ non ſolum in ſanctiſſima Virgine Matre, ſed etiā in eius imagine Deum verè glorioſum & mirabilem arguunt. Vnum igitur ex eodem fonte duntaxat adducam, quo fiat planius, Dæmones huiuſmodi ſacris imaginibus, quæ multis crebro fructum attulerunt, admodum infenſos eſſe, atque à pio illarum vſu homines abducere ſolere. Hiſtoria eodem in libro deſcripta hæc eſt: Monachus quidam ſolitarius, & infigatus Chriſti pugil, iámque grandæuus in monte Oliuarum habitabat, & ab impuro ſpiritu fornicationis acriter impugnabatur. Qui cum vehementer infeſtaretur, eiulare demum cœpit, ac dicere infeſtanti Dæmoni: Quouſque tandem miſſum me nō facies? recede à me, qui mecum quaſi conſenuiſti. Dæmon verò ſe illi viſibilem exhibens, hoc modo reſpondit: Iura mihi, te nemini mea verba, quæ dicam, renunciaturum, ac deinceps te oppugnare deſinam. Iurauit ſenex de ſeruanda fide ſilentij, ac dixit: Per illum qui in altiſſimis habitat, ea quæ dixeris mihi, nemini reuelabo. Tū ille: Noli, inquit, hanc imaginem adorare, & ego à te impugnando deſiſtam. Habebat enim ſenex eo in loco imaginē, quæ Dominæ noſtræ ſanctæ Dei genitricis Mariæ Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum circumgeſtātis figuram exprimeret, quam & ſolitus erat venerari. Quum hoc dixiſſet Dęmon, priuſquam illi reſponderet ſenex deliberandi tēpus poſtulauit, témque omnem die ſequenti expoſuit Abbati Theodoro Æliotæ in Laura Pharan tunc habitanti. Is Monacho reſpōdit: Verè illuſus es, domine abba, & peccaſti iurando Dęmoni: ſed quòd arcanum aperueris, rectè abs te factum eſt. Cæterū in quodlibet huius vrbis lupanar ingredi te præſtat, quàm vt Deum ac Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vna cum Matre ſua deſinas adorare. Atque in hanc ſententiam plura expoſuit, eiúſque monachi diſcedentis animum in hoc adorandi inſtituto bene cōfirmatum reliquit. Rediit igitur ad Monachū Dęmon, & cum illo expoſtulans dixit: Quid hoc rei eſt ſenex nequiſsime? Itáne ſeruas mihi fidem etiā iuramento firmatam de arcano reticendo? equidem hoc tibi affirmo fore, vt in die iudicij Deum iratū ſentias, & huius periurij pœnam exoluas. Reſpondit Monachus: Me quidem iuraſſe ſcio, ſed nihilominus Dominum & Creatorem adorare pergam, tibi verò non obſequar, quicquid etiam promiſerim.] Hanc hiſtoriam qui velint, improbè carpant & calumnientur: nos eam certe à grauiſsimis Patribus ſeptimę Synodi iam pridem approbatā habemus. Tum res ipſa declarat, nihil in ea merito poſſe reprehendi, magnúmque ex illa teſtimonium accipi, quotquot Mariæ imagines, earúmque venerationem hodie deteſtantur, eos commune ſibi ſtudium habere cum eo, quē diximus Dæmone, Monachum à cultu ſimilis imaginis auocante. Peſtilētior adhuc, longéque verſutior Dæmō ille fuit, qui duos Iudæos ex Arabia profugos & impoſtores ad Leonem Iſaurum Cæſarem ſalutandum extruſit, ac per hoſce ſuos Legatos, vt Cæſar Nazareni eiúſque Genitricis ἐκτυπώματα, id eſt, imagines & effigies de templis vbique tolleret ac deleret, omninò perſuaſit. Tantū enim horum Iudæorū oratio, loquente nimirum per eos Dæmone, valuit, vt ex eorum cōſilio vſus & veneratio ſacrarū imaginum, eundē Leonem hoſtē habuerit acerrimū, qui multis deinde annis vt fœdiſsimam, ita & crudeliſsimam exercuit Theomachiā, quoniam ſacratas imagines omnes de templis ſuſtulit, ac earundem prohibuit venerationem, tabe tandē dyſenteriáque conſumptus magna etiā Reipublicæ perturbatione ſtatim cōſequente. Nec minus triſtes exitos habuere ſucceſſores, qui Leonis huius impietatē æmolati ſunt Copronymus, Leo quartus & quintus, Michael Traulos, Theophilus ac huius filij, quos in Marię Sāctorúmq; imagines dirè graſſantes diuina percuſsit vltio, vt ad vnū omnes miſerandū interitū ſortirētur. Poſtquā verò pura & Catholica religio ſimul cum Imperio à Græcis ad Latinos Germanóſq; Principes tranſijt, vt hi ſe Eccleſiæ ſanctionibus cōformarent, magnā certè ſacrarum imaginū rationē vſque habendā eſſe duxerūt. Vnde Lodouicus Caroli magni filius, nec ſolū in Romano Imperio ſucceſſor Auguſtus,

Cap. 180.

Exemplum Ioannis Anachoretæ, qui ſe Virgini Deiparę apud eius imaginē commendās, poſt reditum cādelam ſemper ardētem inuenit.

Anachoreta ad Mariam precatio.

De vita S. Stephani iunioris.

Miraculū à S. Stephano curato ægroto, pro confirmādo cultu imaginum factū.

Exemplū de imagine Virginis quam ne Monachus veneretur Dæmon diſſuadere ſtudebat.

Cap. 41.

Poſtulat Dæmon, ne Deiparæ imago honoretur.

Nullo modo ab adoratione Chriſti & Virginis Mariæ in imagine ceſſandū eſſe.

De recto eſt hiſtoriæ ſuperioris quæ minimè contemnenda ſit.

Dæmonis eſſe proprium homines à pio vſu ſacrarum imaginum reuocare.

Leo Iſaurus hortatu Iudæorum in ſacras imagines graſſatur.

Germani Cæſares imagines ſacras & præſertim Virginis valdè coluerunt.

Augustus, ſed etiam paternæ pietatis hæres legitimus, venerandam Deiparæ Virginis imaginem tâ[n]ti fecit, vt illam vbique circumferret, adeoque in venationibus & vaſtæ ſolitudinis loco ad arborem deponi iuberet, & coram illa ſibi precandum eſſe putaret. Tùm Ludouicus IIII. Bauarus, qualis qualis demum ille fuerit, in eo ſanè laudem promeretur, quòd Mariam valdè coluerit, ac eius pulchrã, quæ adhuc extat, imaginem ex Italia in Bauariam ſuis, vt ferunt, brachiis deportârit, ac deportatam in monaſterio Etalenſi, quod in mediis ſyluis ad eiuſdem Virginis in cælum aſſumptæ laudem ipſe conſtruxit, poſuerit reliqueritque. Hæc de optimę maximęque Matris imaginibus, ni planè fallor, tractaſſe ſat eſt, quas nefarij Dæmones, & horum primarij ſatellites Hæretici nobis ex oculis tollere, hoc eſt, rei pulcherrimæ ac vetuſtiſſimæ ſingulari fructu Eccleſiam totam defraudare contendunt. Rectè autem Baſilius monet honorem quem conſeruis exhibemus, beneuolentiæ erga communem Dominum eſſe ſignificationem: ac proinde quem honorem Deiparæ ſigno ſeu imagini exhibemus, etiam beneuolentiæ in Deum ipſum eſt teſtificatio quum ſecundum Ambroſij dictum, qui coronat imaginem Imperatoris, illum vtique honoret, cuius imaginem coronauit.]

Exempla duarum Cæſarum in Mariæ imaginibus obſeruandis.

Vide Gramozium lib. 1. Metropolis cap. 10

Homel. in 40. Martyres.

Serm. 10 in Pſalm. 118.

CAPUT VIGESIMUM TERTIUM

Chriſtiana templa, quæ ſuam originem vt antiquiſſimam, ita & probatiſſimam tenent, quæque ſoli Deo dedicantur, cùm in aliorum Sanctorum, tùm in Deiparæ Virginis memoriam & honorem laudabiliter erigi, quæ à viris ampliſſimis conſtructa & dotata, per Nouatores perperam oppugnari ac profanari. Vanam præterea eſſe querelam de multitudine & ornatu externoque apparatu templorum, qui ad laudem virginis, aliorumque Sanctorum ſolet à Catholicis adhiberi.

QVI NOSTRÆ Virginis imagines execrantur, & neſcio quibus aliis etiam impudicis ſimulacbris non rarò delectantur, hi Marianis quoque templis neutiquàm parcunt, ſed eadem probroſè inſectantur, ſæpè & ſacrilegè diripiunt impieque profanant, atque adeò vna cum ſacris imaginibus barbaricè diruunt, & furenter euertunt. Quaſi verò nefandum & immane ſit ſcelus, in ſacris ædibus & publicis piorum conuentibus locum & honorem proprium dari auguſtiſſimæ Virgini Matri, quæ citra controuerſiam puriſſimum, ſanctiſſimum, ornatiſſimum atque lectiſſimum ſummi Dei templum ſe præbuit, nullus vt in orbe locus Deo dignior ac ſacratior, quem Deus magis eligat, diligat ac exornet, vnquàm eſſe poſſit. Hæc ipſa terreſtri domicilio nulla ex parte iam indiget, fateor, poſtquàm rebus humanis exempta, & ad cæleſtem curiam anima corporeque translata, illis amœniſſimis ſedibus & maximis delitiis perfruitur, quæ tantam Reginam cum huius vitæ ſordibus, terrenæque habitationis anguſtiis, nihil prorſus commune habere permittunt. Veruntamen officij noſtri ratio poſtulat, & Chriſtianę gratitudinis proprium eſt munus, ſelecta quædam deputari & obſeruari loca, in quibus veræ pietatis cultores, quomodò erga Dei ac Domini ſui Matrem affecti ſint, quidue illi ipſi, & propter illam authori ſuo debeant, ſubinde reipſa declarent, vbi inſuper tantæ perſonæ dignitatem reuerendam non ſolum tacitis animis, ſed etiam expreſſis vocibus, & externis quibuſdam piiſque ritibus ſoleniniter ac publice conteſtentur. Nuſquàm enim alibi rectius & decentius frequentiuſque præſtatur, quod Maria ipſa ſpiritu diuino afflata prædixit fore: Beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna qui potens eſt. Quòd ſi vitam prorſus Angelicam & humanæ conditionis, aut potius perpetuæ corruptionis expertè ageremus, profectò neque dies feſtos celebrare, neque loca ſacra obſeruare, neque cæremoniis vllis dare operam in animum induceremus. At verò quoniam hac miſeræ carnis mole grauati, tantàque naturæ fragilitate impediti, veluti terrę animãtia humi quodammodo reptamus, & ad ea, quæ ſacra ſunt & ſpiritualia, nos ægre attollimus, neque mentes in illis fixas diu retinemus, multis adminiculis, & quibuſdã excitamentis opus habemus, vt in religionis officio contineamur, ac Deo imprimis, & deinde Virgini Matri ſolennem debitumque cultum tribuamus, atque ita porrò Chriſtiano inſtituto Eccleſiæque præſcripto & conſuetudini ſatisfaciamus. Neque vero humana, ſed & Apoſtolica, imo & diuina templorum prima eſt inſtitutio, nobis, ſi verum fatebimur, non ſolũ vtilis & ſalutaris, ſed etiam neceſſaria, nimirum vt hinc ſumma Dei maieſtas à plurib. ſtudio maiore colatur, omniſque cultus diuinus religioſius tum à Clero, tum à populo peragatur, ac inſuper varia Dei munera ex profeſſo rectius diſpẽſentur atque percipiantur, ac ruſus vt credentes, veræque pietatis amantes, ad Dei opera & beneficia meditanda atque prædicanda crebrius ac efficacius excitentur, nec modo erga authorem & Redemptorem ſuum religionem, ſed etiam qualemcunque erga Sanctos obſeruantiam, & ſimul officioſam erga proximos charitatem ſtudioſius exerceant, apertiúſque commonſtrent.

Iconomachi templis Mariæ maxime infeſtiſſimi.

Licet Deipara nullo tẽplo egeat, tamen in eius memoriam & honorem templa merito eriguntur.

Cur Chriſtiana pietas Mariæ virgini tẽpla condat & ornet.

Luc. 1

Humana imbecillitas, vt aliis adminiculis, ſic etiã tẽplis quibuſdam eget ad bene beateque viuendũ.

Templorum inſtitutio quã ſit vetus & probata, modisque omnibus retinenda.

Faceſſant igitur inſani hoſtes Eccleſiæ, qui cum Pſeudoapoſtolis iampridem damnatis, cumque Iudæis perfidis ac ſtolidis Ethnicis vociferantur, Chriſtiana templa quamuis conſecrata, non plus ad orandum quàm tabernas & ſtabula porcorum valere, nihiloque melius Deum ac Dei Sanctos in templis, quàm in ſyluis coli atque honorari. Etſi enim nemo pius dubitat, authorem omnium Deũ iuxta Scripturam vbique præſentem, nullis locorũ

Pſeudoapoſtoli, aliique Hæretici templa impie contemnunt & auerſantur.

Deus licet vbique præſens, tamen in templis ſe benigniorem præſtat piis.

Hierem.23
Eſaiæ 66.

A ſpaciis circumſcribi, ſed potiot natura ſua locum omnem implere, & noſquàm non precantes mortales audire: tamen hoc etiam è ſacris literis conſtat, eundem Deum rebus & locis omnibus non æqualiter aſſiſtere, nec vbique parem illi cultum venerationemque deberi, & ſacris è locis fructum ſpecialem hauriri. Proinde gratis animis hoc amplecti beneficium decet, quo factum eſt, vt ſumma illa bonitas quibuſdam locis præſentiæ ac virtutis, gratiæque ſuæ clariora præbeat teſtimonia, donaque conferat vberiora, & præſertim in ſacris templis potentius ſimul & clementius operetur. Vnde

Matth.21
Ioan.2.
Eſaia 56
Matth 23

Chriſtus domum ſuam & domum Patris ſui, domumque orationis, id eſt, diuini cultus exercendi propriam officinam, templum appellat, & in eo Deum habitare, verbis illis oſtendit: Quicunque iurauerit in templo, iurat in illo, & in eo, qui habitat in ipſo. Nec dici facilè poteſt, quam ingentē & multiplicem fructum pij è templis colligant, nimirum tum ad maiorem ſupremi numinis reuerentiam in ipſis animis excitandam, tum ad præcipua religionis officia ex profeſſo magis exercenda, tú ad peculiares quoſdam diuinæ virtutis effectus tú

Mos extruendi templa ab Apoſtolis primiſque Chriſtianis profectus.

ſibi, tum aliis faciliùs applicandos. Hinc vbique gentium templorum extruendorum & conſecrandorum ratio Chriſtianis pulchrè cōſtat, eáque perpetua Eccleſiæ conſuetudo durat, & inde ab ipſis Chriſti Apoſtolis primiſque Chriſtianis originem ſumpſit. Hi enim, vti Lucas exponit, poſt Spiritum ſanctum in die Pentecoſtes acceptum in templum aſcenderunt, & in templo ſemper fuerunt Deum

Luca.24
Actor.2.4

laudantes & benedicentes, illicque vnanimiter quotidiè perſeuerarunt, ac præterea obſecrationes, orationes, poſtulationes, & gratiarum actiones, quas

1.Tim.2

Paulus exigit, ibidem decenter ac publice inſtituerunt: demum ſanctæ fidei noſtræ myſteria, in ſan-

Varia templi Chriſtiani nomina.

cto etiam loco, qui Græcis ἱερὸν καὶ ναὸς, σηκεῖον etiam ac μαρτύριον, ſed & κυριακά: Latinis autem Eccleſia, Baſilica, Oratorium & Dominicum appellatur, ſanctè & religioſe celebrari oportere æquiſſimum cenſuerunt. Eódem ſpectat, quod Petrus

Lib.1. Epiſtol.2
Exod.25.36 37.& 38
3.Reg.6.& 8

Cluniacenſis æui ſui ſcriptor inſignis docet, grauiterque probat, altarium, arcæ tabernaculi, templique conſtructiones authorem & ſanctificatorem in veteri Teſtamento fuiſſe Deū: nunc verò Chriſti & Sanctorum eius templa de priuatis locis cōmunia, de profanis ſacra effici, quæ humano mini-

Templorũ in veteri & nouo Teſtamento, author & Sanctificator Deus.

ſterio non ſine ſpiritu ſanctificationis mundentur atque ſanctificentur.

Nec eſt interim, cur quiſquam vna cum procaci Marbachio hic obſtrepat atque calūnietur, Ma-

Etiam Mariæ templa Deo dedicari ſicut & reliqua templa omnia, quæ à Sanctis nomina ſortiuntur.

riæ potius quàm Deo vel Chriſto à nobis templa erigi atque dicari. Scimus enim & probamus, quod ab Aug. ſcriptum eſt, nec tēpla, nec altaria, niſi ſoli Deo extrui & conſecrari, ſicut & illi ſoli ſacrificiū offerri oportere fatemur. Quamuis igitur templum aut ſacellum Mariæ nomine commendetur, Deo

Lib. de ciuit. Dei cap. 27.

tamen & authori Mariæ imprimis dedicatur, & ſacrificium ſupremo nomini in illo vnicè offertur ex

Non Martiribus ſed Deo Martyrũ templa eriguntur.

inſtituto. Vnde quemadmodum idem Auguſtinus affirmauit: Nulli Martyrum, ſed ipſi Deo Martyrum, quamuis in memorias Martyrum, cōſtituimus altaria: ita nobis etiam affirmare fas eſt quòd

Lib.20.contr. Fauſtũ.c.21

nec Mariæ, nec vlli Sanctorum, ſed horum omnium Deo, quamuis in peculiarem quorundam Sanctorum Dei memoriam, & ſub illorum nomi-nibus templa erigamus atque conſecremus. Ac rurſus cum eodem Auguſtino dicimus: Honoramus ſanè (in ipſa nimirum Liturgia) memorias eorum tanquam ſanctorum hominum Dei, qui vſque ad mortem ſuorū corporum pro veritate certarunt.] Eodem & illa vox Auguſtiniana ſpectat: Quæcunque adhibentur religioſorum obſequia in Martyrum locis, ornamenta ſunt memoriarum, nō ſacra, vel ſacrificia mortuorum tanquam Deorum.] Ac ſanè ſemper hic mos Eccleſiæ fuit, vt non ſolum templa quædam Sanctis conſtruerentur, ſed in illis etiam ſacrificia ſuper eorum memorias celebrarentur, ſicut peruetuſti Poor. & Martyris Felicis, totiuſque Synodi probat ſententia, & nos iam ſupra commonuimus. Quæ templa non tanquam Diis, verum vt Patronis, ſicut [a] Paulinus & [b] Leo loquūtur, erigebantur, vt hinc etiam veteres Apoſtolorū & Martyrum templa libenter appellent. [c] Auguſtino autem familiare eſt, vt dicat, Martyrum Geruaſij & Prothaſij Mediolani, Stephani verò glorioſiſſimi Martyris in Colonia Calamenſi & Hipponenſi memoriam eſſe, & ad eam fieri miracula. Ergo ſi latriæ cultum ſpectemus, templa & ſacella omnia, etiam quæ Mariæ nomine inſigniuntur, non aliter quàm mirificum illud Salomonis templum, vni verùque Deo & ædificantur & dedicantur, & per ſanctum eius nomen, quod ab Epiſcopo ſolenniter inuocatur, toto terrarum Orbe apud Catholicos ſanctificantur. Accedit autem nominum varietas, vt hoc templum Mariæ, illud Petri vel Pauli Apoſtoli titulum præ ſe ferat: eaque nomina à

Lib.8.de ciuit. Dei.c.27
Ibidem.
Epiſt.3.ad Epiſcopos Galliæ.

Conſtans Eccleſiæ mos eſt in Mariæ & Sãctorū memoriam erigendi templa & ſanctificandi.

a Epi.13 ad Seuerum.
b Serm.5. de Epiphania, & ſerm.1. de natalo Apoſtolorum.
c Lib.22. de ciuit. Dei c.8

3.Reg.8

Templa licet ſoli Deo dedicentur, tamen vtiliter a Maria & Sanctis aliis habent impoſita nomina.

C Sanctis vtiliter imponuntur, partim ad expreſſiorem ſacrarum ædium diſtinctionem, quæ alioquin ob multitudinem non ita facile dignoſcerentur, partim ad maiorem indicationem & memoriam venerabilium reliquiarum, quæ ibidem conditæ aſſeruantur, partim ob Sancti patrocinium nobis in mentem reuocandū, vt eiuſdem meritis ſtudioſius conſociemur, & orationibus efficacius nos adiuuari meminerimus, ſi eiuſdem etiam veſtigiis inſiſtamus. In hunc ſenſum ab [a] Auguſtino traditur, nos in memorias Martyrum altaria conſtituere, & offerre ſacrificium Deo, vt ex ipſorum locorum admonitione maior in nobis affectus exurgat adacuendam charitatem, & in illos, quos imitari poſſumus, & in illum, quo adiuuante poſſumus.] Nec veretur dicere [b] Damaſcenus, Templa nobis Deo

D in Sanctorum nomine conſtituenda eſſe. Et [c] Sophronius Hieroſolymitanus veterem Eccleſiæ morem comprobat, quo pij cum aliis ornamentis atque muneribus, tum excelſorum templorum erectionibus Sanctos venerantur. Maximus verò Taurinenſis eorum Sanctorum ſolennitatem nobis curandam vel maximè aſſerit, quos in noſtris domiciliis ſiue templis conſeruamus, eoſque viciſſim pro nobis apud Deum ſpecialiter intercedere teſtificatur. Quid multis? cum Orthodoxi antiquitus non Chriſtianum, ſed Eunomianum & Vigilantianum habendum eſſe duxerunt, qui Baſilicas Sanctorum nominibus appellatas, velut ſancta loca diuino cultui mancipata, piiſſimo affectu, & fideliſſima deuotione adire contemneret aut negaret. Vbi profectò noſtri Sectarii furioſis & ſæuientibus iam olim Arianis diſſimiles non ſunt, qui cum ſuæ Sectæ patronos Conſtantium & Valentem haberent, horrendam deformitatem, & barbaricam quandā vaſtationem

a Li.20.contra Fauſtum cap.21
b Lib.4. Orthodox fidei cap.16.
c In orat.de S. Cyro & Ioanne.
Homelia in natali ſanctor Martyr. Taurinorum.
In lib.de Eccleſiaſt. dogmatibus c.37

Teſtimonia Veterū de Sanctorum tēplis.

Non Chriſtianum ſed Eunomianum eſſe, qui Sanctorū templa honore ſuo defraudat.

vaſtationem templis Catholicis induxerunt. Quid verò de illorum temporum miſerando ſtatu dixit Baſilius, in noſtram ætatem egregiè quadrat: Sublatum eſt gaudium & lætitia ſpiritualis: in luctum mutatæ ſunt feſtiuitates noſtræ. Domus precationum clauſæ, ſuo altaria cultu ſpirituali vacant, hymnodiæ nocturnæ non habentur: non eſt præſes, neque oblatio, neque incenſum, neque locus, vbi coram Domino poſſit offerri ſacrificium. Vnum iam crimen eſt, quod vehementer punitur, ſi paternas quis traditiones diligenter obſeruet.]

Epiſt. 70 ad Epiſco. Gal liæ & Italiæ. Baſilij querela de Altaris Catholicis templa prophanantibus & lacta omnia perturbantibus.

Cæterum vt ad Mariana templa propius accedamus, noui Sectarij cum Magdeburgicis ſiue Centuriatoribus, ſiue fabulatoribus hoc ſibi commune habent, vt optimis etiam Principibus, regibus, Imperatoribus minimè parcant, in Epiſcopos verò atque Pontifices probatiſſimos debaccheutur, ac omnis demum ordinis ferè præſtantes homines inſectentur, qui tot ſæculis in Mariæ templis vel oratoriis extruendis ornandiſque operam & ſumptus collocarunt. Tantum illis audaciæ, imo & ſtultitię impudentięque præbet nouum hoc Euangelium, quo imbuti infelices animi Deum in Sanctis colere dediſcunt, veteriſque pietatis ac reuerentiæ omnis inſani contemptores ac ſuperbi etiam illuſores efficiuntur. Deſipuit ergo Henricus eius nominis ſecundus Imperator, cui cognomen Claudi contigit, in colenda Virgine Matre tā ſedulus, vt in mediis etiam peregrinationibus, ſi quando vrbem aliquam ingrederetur, primam quidem noctem precādi gratia in illa æde conſumeret, quam beatæ Mariæ ſacram fortè reperiſſet. Idem Spiræ templum primarium, regiam Baſilicam dixeris, Cæſarum ſepultura dignam, in honorem Deiparæ condere cœpit. Deſipuit & Stephanus Vngariæ Rex laudatiſſimus, qui ſuis Pannoniis Ethniciſmum abrogauit, atque ad ſingularem Mariæ amorem atque cultum ſeſe conuertit, & præter alia Baſilica prorſus regiam in regia vrbe Albanenſi Deiparæ poſuit, ſtataque tum munificentia, tum elegantia cohoneſtauit. Vt enim Bonfinij verbis vtar, opus eſt mirabili ſumptu, incruſtationibus marmoreis renitens, vbi pauimenta teſſellata cernere eſt, magnificas colūnas, aras iconibus ac tabulis nonnullas mirū in modū exornatas, ex puriſſimo auro argentoue cōflatas.] Deſipuit & Epiſcopus Vdalricus inter Germanos quidem Præſules ſub Ottone primo clariſſimus atque ſanctiſſimus, qui ædem præcipuam Deiparæ ſacram à Simperto antiſtite prius conſecratam Auguſtæ habuit & ornauit, ac rurſus eandem Lutholdo eiuſdem vrbis XXIII. Præſuli reſtituendam, cum iam eſſet collapſa, reliquit, huc iuuante potiſſimum Adelhaide religioſiſſima Imperatrice. Deſipuit & Conſtantiæ præclarus antiſtes Conradus; qui vna cum dicto Vdalrico in ſqualidam & incultam Heluetiorum ſolitudinem, quæ poſteà Virginis Eremitorum, Germanicè autem Einſidle dicta eſt, ſe contulit, vt ambo ad conſecrandum illic Deiparę templū, quod poſtea multis claruit miraculis, non ſine Dei nutu conuenirēt. Deſipuit & Pareos patrię, nec minus religionis quā Imperij apud Germanos inſtaurator Carolus Magnus, qui deuictis Vngaris templum vnum Sicambriæ, & alterum Aquiſgrani mirabili opere conſtructum, & tertium Campidonę in honorem ſanctæ Dei genitricis exædificauit, & attributis etiam

Nouatores impudenter obtrectare templorum Mariæ fundatoribus. Exempla præſtantium hominum, & qui laudabiliter in templis Mariæ cōſtruendis vel ornandis laborauerunt.

I S. Henricus Imperator.

II S. Stephanus Vngariæ Rex.

Lib. 1 decadis 2 de rebus Vngaricis.

III. S. Vdalricus Epiſcopus.

IIII S. Conradus Epiſcopus.

V. S. Carolus Imperator.

VI Iuſtinianus Imperator.

A poſſeſſionibus locupletauit. Deſipuit Iuſtinianus Imperator qui templum auguſtum Hieroſolymis Mariæ Deiparæ, ſed & Matri eius Annæ conſtruxit, ſuumque pium animum his verbis in Codice ſcriptis orbi prodidit: Hoc te precantes exoramus ſanctæ & glorioſæ ſemper Virginis & Dei genitricis Mariæ precibus, vt quicquid minus eſt, reipub. noſtræ per nos indignos ſeruos ſuos reſtituat in ſuo nomine.] Deſipuit & Rex inclytus Francorum Dagobertus tantoperè Virgini ſtudioſus, vt ad Eccleſiam huius Argentinenſem reſtituendam, quam Prædeceſſor eius Clodouæus è Regibus Galliarum primus Chriſtianus fundauerat, oppidum Rubiacum, totamque ditionem circumiacentem pro ſua Regia liberalitate donarit. Deſipuit demùm & Bauarorum Apoſtolus Chriſtique Martyr nunquàm B ſatis laudatus Rupertus, qui Theodonem cum filio Theodoperto Ratisbonæ, & Vtunem Ducem Oetingæ ſacro luſtrauit baptiſmate: vtrobique verò prope ipſa Principum prætoria Virgini Matri ponenda templa curauit, ſuiſque manibus conſecrauit. Vtrúque adhuc veteris Capellæ retinet nomen, ſed celebrius eſt Oetingenſe non procul ab Oeno ſitum, præſertim ob frequentem miraculorum gloriam, quæ multa per Deiparam, vt & alibi diximus, illic diuinitus fiunt. Is locus ſingularem venerandæ antiquitatis affert gratiam, & ſi vllus quidem alius, Bauaros egregiè monet de conſeruanda Euangelici ſeminis puritate, quod à ſuo & totius Norici Apoſtolo primo Ruperto ſparſum, & Bauarico agro inde ab initio ſincerè concreditum, non ſine ſingulari ſummi numinis gratia hucC uſque apud ſe incorruptum manere conſpiciunt. Verùm enimuerò ſi Nouatoribus fides habēda eſt, hos alioſque plures Eccleſiaſtici & politici ordinis conſpicuos, omniſque virtutis genere cumulatos Viros, quorum numerum inire non poſſis, ſimul deſipuiſſe dicemus, quod ſingulari eorum ſtudio factum ſit, vt ſacroſanctæ Virginis cultus mille ab hinc annis, ac eò amplius in Chriſtianis templis vbique gentium conſeruaretur atque propagaretur. Contra verò ea horum cenſura eos mirabiliter ſapientes habebimus, qui cum veteribus & nouis Iconomachis eiuſdem Virginis cultum in templis extinguere, ſimulque cum templis ipſis ſubuertere, vel inuitis bonis omnibus, ſibi pulchrum & Euangelio conſentaneum eſſe vaniſſimè arbitranD tur. At ſi omnino errandum eſt, cum Orthodoxis quidem tàm claris Heroibus hic deſipere, quàm cum obſcuris Eccleſiæ hoſtibus ſapere præſtat.

Cùm Phocas imperaret, annus ferè fuit poſt Chriſtum natum ſexcenteſimus decimus, Eccleſiæ præfuit Bonifacius Quartus Pont. Max. & literis ad eundem Imperatorem datis templum, quod erat Romæ nobiliſſimum, iam inde à M. Agrippa ſub Auguſti imperio conditum, nomine Pantheon poſtulauit. Quod impetratum, omni idolorum ſuperſtitione ſublata, Virgini Dei Matri & omnibus Martyribus dedicauit. Inde hæc ædes Virginis ad Martyres, & quia figuræ circularis eſt, ad Mariā rotunda cœpit appellari. Quis verò ſingularem hanc Pontificis prudentiā, ac prudentē ſimul pietatē non iure commendet? vt potè qui fœdiſſimum falſorū Deorum templum, in quo Cybele mater Deorum ſpurciſſima prius ab idololatris colebatur, hac oratione prorſus aboleuerit, & quod diabolicæ idolo-

Lib. 1 Codicis Tit. 30.

VII. Dagobertus Rex.

Vide Auentinum lib. 3 Annalium Boiorum.

VIII. S. Rupertus Epiſcopus.

Capella vetus Oetingæ in Mariæ honorem poſita locus eſt memorabilis & de quo Bauarus moneat.

Bonifacius IIII. Pōtifex templum Pantheon Deiparæ omnibuſque Sanctis dedicat ſapienter.

Cur templum dictum Mariæ ad Martyres, & rotunda.

latriæ tamdiu manſerat delicatum, in ſacrũ Chriſtianorum vſum religioſè conuerteret, vt deinceps vnus & verus Deus in Maria ſuiſque Sanctis ibidẽ honoraretur? Quod Pontificis factum veteres & ſapientes omnes æquis iudiciis comprobant, ſoli autem Nouatores, vt ſunt ſupercilioſi atque peruerſi cenſores, prorſus reprehendere ac damnare cœperunt. Vnde Balæus in proſcindendis Pontificibus longè petulantiſſimus, horrendam hanc mutationem vocat, quæ cum Apoſtoli Pauli doctrina tanquàm ex diametro pugnet. Quaſi verò quod Paulus de cauendis admonet idolothytis, cum hoc argumento commune quicquam habeat: & nefas ſit Ægyptiorum ſpoliis Dei tabernaculum exornare: nec deceat, Ethnicis, velut iniquis poſſeſſoribus, erepta bona in Chriſtianum vſum legitimè vendicare. Accedit, quod pro abſurdo ducat Hieronymus, ac rectè quidem, ſi hoc negetur membris Chriſti ad vnius Dei honorem, quod Satanæ membris ad vnius Dei blaſphemiam deferebatur. Vnde quod olim Theodoretus inſanis Ethnicis exprobrauit, & ad ſingularem Dei ſapientiam celebrandam referri voluit, qui falſum Deorum cultum in templis ac feriis, cum religioſa Sanctorum ſuorum veneratione conuertit, id nos etiam hoc loco rectè vſurpauerimus: Deus noſter, inquit, in templa pro diis veſtris induxit mortuos ſuos: veſtros autem caſſos gloria, vanoſque reddidit. & ſuis Martyribus honorem illum dedit. Pro Iouis Liberique ſolennitatibus, Petro, Paulo, Thomæ aliiſque ſanctis Martyribus ſolennitates peraguntur, proque illa veteri pompa, pro turpi obſcœnitate ac impudentia fiunt modeſtæ, caſtæ, ac temperantiæ plenæ feſtiuitates. Non illę quidem mero delibutæ, non commeſſationibus leues, ſed diuinis canticis perſonantes, ſactiſque ſermonibus audiendis intentæ.] Fingunt autem aduerſarii, vt Manichæorum ſequantur delitia Sanctos à nobis in idola cõuerti, ac idcircò Catholicos in Sanctorum cultu & inuocatione verſantes, nõ ſecus quã Vigilantius, palàm idololatras vocant. Priorem locum Catholicis ante mille annos obiectum diluit [a] Auguſtinus poſteriorem depulit [b] Hieronymus, vt plura hoc loco à nobis addi præterea, quæ ſuprà diximus, ſuperuacaneum eſſe videatur. Faceſſant ergò improbi [c] Centuriatores, quos nihil pudet ſcribere, hunc Bonifacium pro Diis Ethnicis, Mariam & omnes Martyres ſeu Sanctos Ethnicorum more coli ibi inſtituiſſe. Quid enim iſtud eſt aliud, niſi ſanctum Bonifacij pontificis conſilium malignè prorſus deprauare, velut is Cybeles matris cultores cum Deiparæ cultoribus æquè ſuperſtitioſis, aut certè cum vero Dei cultu pugnantibus commutare voluerit, & Deos ipſos ethnicorũ in Sanctos Eccleſiæ transformare vnquàm cogitarit? Omitto, quòd ſacta huius templi conſecratione, vis & poteſtas ingens Dæmonum fuerit profligata, per quam Chriſtiani anteà non parum illic affligebantur, vt meminit Petrus Præmonſtratenſis. Quid multis? nihilo magis hic Bonifacius Pontifex deliquit, quàm laudata ſemper Eudoxia Imperatrix, vt quæ Sancto ſpiritu afflata, & ſingulari promouendę fidei zelo ſuccenſa Pontificem alium Sixtum impulit ad veterẽ ſuperſtitionem, quæ Romanos in Cæſare Auguſto publicè colendo detinebat, abolendam, & ad diem alium eius loco inſtituendum, qui Apoſtolo Petro

Bonifacij Pōtificis factum de huius templi mutatione ab aduerſariis perperam reprehendi.
In lib. de actis Rom. Pont.
1. Cor. 8
Exod. 12.
Lib. aduerſus Vigilantium
Lib. 8 de Græcarum affectionum curatione.
Longè alia ratio eſt Sāctorum quā Deorum templa & feſta ſeruādi.
a Li. 20. aduerſ. Fauſt. cap. 21. Et Epiſt. 19 ad Deo gratias.
b In Epiſt. aduerſus Vigilantium.
c Centur. 7 cap. 6
Cẽturiatores Bonifacium Pont. ob templum Pantheon ſacratum peruerſè calumniantur.
In ſua Chronico.
Eudoxia piè curat celebrari feſtum D. Petri ad vincula.

ſacer, ab eius vinculis dicitur, & Kalendis Auguſti celebratur. Quæ de re narrat etiam Sigebertus.

Iam verò, vt ad priores ætates Eccleſiæ progrediamur, in quibus doctam pietatem, & piam doctrinam magis quàm poſtea viguiſſe volunt aduerſarij, certè non eſt difficilis demonſtratio, præſtantibus hominibus curæ fuiſſe, vt Matrem Domini ſtructura & ornatu templorum tunc quoque colerent, ſeque illi cumprimis deuotos eſſe teſtarentur. Vbi primùm ſe nobis offert, quæ cum Marciano floruit Pulcheria Theodoſij ſoror religioſiſſima, vereque Auguſta, Virgo ſimul & Imperatrix, eaque poſtquàm virginitatem ſuam Deiparæ cõſecraſſet, vt ex Glyca iam ante indicauimus, ad eiuſdem honorem tria quoque templa ex ipſis fundamentis erexit. Primum in Chalcoprateio ſacri ſepulchri nomen habuit, in quo Dei genitricis depoſuit Zonam. Alterum τῶν ὁδηγῶν, hoc eſt, viæ ducum cognomine fuit inſignitum, in quo Mariæ ſacram imaginem, quam Lucas ipſa Virgine adhuc ſuperſtite ſuis ipſe manibus depinxerat, & quaſdam Seruatoris faſcias voluit aſſeruari. Tertium in Blachernis conditum, ſepulchralibus MARIÆ faſciis clarum eſt habitum, quas Iuuenalis Hieroſolymorum Archiepiſcopus, eodem Marciano regnante, miſerat è Paleſtina, quaſque populus maxima illic veneratione proſequebatur. Ac mira fuit horum templorum pulchritudo, amplitudo atque magnificentia, in quibus ſubinde peruigilium & ſupplicatio ad lucernas & lampades, ſicut ipſa Pulcheria conſtituerat, à piis ſolenniter peragebantur: eumque morem ad ſuum vſque ſeculum duraſſe Nicephorus refert. Excellebat autem illud Dei genitricis templum Blachernium, quod cùm ab aliis, tùm ab Euthymio & Damaſceno commendatur, incredibili pulchritudine, & omnis generis ornamentis conſpicuum, quod multorum ſæpè comprecantium & Mariam inuocantium frequentia celebrabatur.

Poſt huius Pulcheriæ mortem Leo Magnus imperauit, qui Deiparæ veſtem è Paleſtina Conſtantinopolim deportatam, totque ſeculis incorruptã, & multis miraculis commendatam accepit, atque in argenteo loculo repoſuit (ſacer loculus poſtea dictus eſt) ſummique theſauri loco habuit. Hac occaſione ille, vt ſuum erga Mariam pietatis affectum orbi proderet, baſilicam ad maris littus rotundam condidit, in qua precioſum hoc monile dignè poneretur, ac Deipara imprimis honoraretur. Sed & aliud templum Virgini Matri elegantiſſimè fabricauit, nimirum ad fontem portæ, quæ aurea dicitur vtriuſque pro vrbis Conſtantinopolitanæ mœnibus, nimirùm vt inexpugnabile vrbis propugnaculum eſſet, ſi in Maria Deus legitimè celebraretur. Nec deſuere Principes alij, qui præclaris ædificiorum acceſſionibus hoc ſecundum Leonis templum exornauerint: inter quos non poſtremus eſt Iuſtinianus, in Maria colenda tàm ſedulus, vt maximum & venuſtiſſimum ei domicilium fabricarit, gratiam eam pro beneficiis acceptis Virgini Matri referens, vt Nicephori verbis vtamur. Scribit & Zonaras, magnum Deiparæ templum à Iuſtiniano in Pega eſſe conditum, ſicut & Baſilius Macedo qui Michaeli in regno Conſtantinopolitano ſucceſſit, non ſolùm ædem Deiparæ, quæ ad fontem erat, renouauit, ſed & aliam, cui Signa nomen, ex fundamen-

Pulcheria Imperatrix tria templa Deiparæ conſtituit, eaque ornatiſſima.
In Chron. Part. 4. Annal.
Mariæ templũ in Blacherna, vel ſecundum alios in Blachernię extructum celeberrimum.
Leo Magnus imperator duo egregia templa Deiparæ conſtruit.
Lib. 15 hiſt. Eccleſiaſt. cap 14
De dormitione Virginis.
Iuſtiniani Cæſaris erga Mariam gratitudo & reuerentia.
Lib. 15 ca. 26
Tom 3. Annal.

Cyrus Epiſcopus Mariæ templum fabricat Smyrnæ.

fundamentis refecit, ac præterea templum Deiparæ ſacrum in foro, idque pulcherrimum, exęditicauit. Fuit & Cyrus vir illuſtris, eulæ primùm Tbeodoſianæ, tùm vrbis Conſtantinopolitanæ Præfectus, ec poſtea Smyrnenſis antiſtes fectus, qui cũ Marię Virginis imaginem ſub ingeoti cupreſſo latentem, & miraculis coruſcentem inueniſſet, tantum booris ei loco babuit, vt venuſtiſſimum & meximum Dei genitriei templum cooſtruxerit, ſicut & Nicephorus prodit.

Lib.14.c.46. Templũ Xiſti, Liberij & ad Præſepe idẽ eſſe quod nunc Mariæ Maioris Romæ vocatur.

Hoc templum Cyri poſteà dictum eſt, ſicut Romanum illud Xiſti, quod Pontifex eius nominis tertius, vir idem ſanctus, & Leonis Megni Pontificis prædeceſſor, non tàm cõſtruxit, quàm reſtituit & amplificauit, multiſque modis decorauit. Quoniam verò idem templum non ſine miraculo, vt diximus, Liberij Pontificis tempore inchoatum fuit Ioanne Patricio ſumptus libereliter ſuppeditante, Liberij quoque templum cognominatur, & rurſus quia Chriſti præſepe, in eo reconditur, ab eodem præſepi ſæpè veterib. nuncuparur. Vulgata nunc eſt appellatio, vt Mariæ maioris dicatur Eccleſia, licet alia ſit vetuſtior, quàm

Precipuũ templũ Mariæ dicatum, quod ſit apud Romanos.

Calietus Pontifee, vt dicemus, trans Tyberim cõdidit. Primariom verò in vrbe templum illud Virgini in Exquiliis dicatum eſt atque inter Patrierchales Eccleſias meritò recenſetur, quod & ſingulari hactenus prærogatiua, ſimulque ſtructuræ pręſtantia ſic eecellit, vt cum præcipuis Romæ Baſilicis certare poſſę videatur.

Conſtantinopolis Deiparę ab ipſo vrbis Conditore dicatur.

Quid quòd Conſtantinus Magnus Imperij ſimul ac religionis fundator, vt ſic dicam, incomperabilis, ſi cum prioribus quidem Imperatoribus cooferetur, quum Byzantium è ſe conditũ, ſuoque nomine inſignitum oouam Romam eſſe decreuiſſet, vrbem illam voiuerſam, quæ orbis miraculum & regioa vrbium à quibuſdam dicitur, Dei & Domini oostri Matri Mariæ ſub Aleeandro Epiſcopo dedicauit? Vnde Conſtantinopolitani Mariam ſibi patronem poſteà ſemper hebuere; illàque ſuæ patriæ propitiam & beneficam eſſe reipſa ſenſerũt, pręſertim quendo Ariani multis illic occupetis eccleſiis, Cetholicos grauiter affliceruot, & plerique veriis morbis rerumque infortuniis per illam diuine ſunt ope libereti etque reſtituti, vt euthor eſt Sozomenus.

Lib.7. Eccl. hiſtor. cap.5. cõſtãtinopolitani Mariã ſingulari ſemper honore proſecuti.

Eoque minus admirari par eſt, quòd Græci his epitbetis Mariam, vt diximus, eobonestarint, eandem ὁδηγήτριαν, hoc eſt, viæ monſtratricē, etque ductricem, ec rurſus τὴν ὁδηγὸν hoc eſt, viem ducũ vulgò appellitentes.

In Liturgia

Qua ratione Cbryſoſtomus etiem, qui eiuſdem vrbis fuit antiſtes, totius Reipublicæ nomine Deiperam ita compellâſſe videtur: Qui tuam opitulationem adepti inremerera, & tuis interceſſioonibus à malis eruti, & per Crucem Filij tui omninò protecti, ex debito piè re magnificamus.]

a Libro 3. de vita Conſtantini.
b Lib. de obitu Ambr.
c Libr.1. Eccleſiaſt. hiſt. cap.8
d Lib.8. cap. 30.& 31.
e Libr.2. Eccleſiaſt. hiſtor. cap.30.
f Lib.3. de vita Conſtantini.

Tùm buius Conſtantini mater Helena, cuius Imperatricis apud [a] Euſebium, [b] Ambroſium, [c] Theodoretum, & [d] Nicepborum ſumma eetat commendatio, noo ſolùm in Bethlebem ſacratam ædem megnificè conſtruxit, ſed & ipſi Verbi puerperæ, ac ſponſo eius Ioſeph templa coodidit, ſicur [e] Nicepborus annotauit. Meminit & [f] Euſebius, quod eedem religioſiſſima fœmina inter elia, quæ permulta reliquit ſuæ pietetis documenta, geſtationem vteri Dei genitricis edmirandis monumentis cohoneſtauerit, & ſacrum illud antrum, vbi Chriſtus de Virgioe oatus eſt, multifariam exornarit.

Helena Auguſta Mariæ quoque coluit & templa conſtruxit.

Nunc ad Martyrum ætetem venio, in que ſuum etiam ſanguioem pro Cbriſto Calixtus Pontiſee fudit, æqualis Tertullieni, à Petro quidem Apoſtolo decimus ſeptimus Eccleſiæ Catholicæ adminiſtrator. Is baſilicam Virgini Matri, ſicut & Damaſus confirmat, ædificauit, ac eo quidem Romæ loco, vbi quum regnetet Auguſtus, & Cbriſtus pax noſtra primùm netus eſſet, taberna extebat meritoria, ee que fons olei nimirùm Cbriſtianæ gratiæ ed gentes manaturæ ſymbolum, obſtupeſcentibus Ethnicis, mirum io modum ee undeuit, ac per totum etiam diem, qui oobis eſt auguſtiſſimus ſimul & auſpicatiſſimus, largiſſimo riuo defluxit. Eius rei mentionem [g] Oroſius quoque facit, idemque myſterium [h] Carolus Magnus interpretatur.

In vita pontifi. & Polydorus, Ephes. 2.
g Li.6 hiſtor. ca 18.& 20.
h In fragmento de ritibus vet. Eccleſ.
Calixtus Põt. & Martyr Mariæ templum Romę conſtruit.

Ego verò admiratione dignum eſſe putarim, difficillimo & afflictiſsimo illo tempore, quo Cæſares ec Ethnici omnes in Chriſtienos crudeliſsimè graſſabantur, tantum animi ac ſtudij in Calieto Pontifice reſediſſe, vt omni metu poſito, templum io Trãſtybetina regione ſibi condeodum, etque io bonorem Virginis dedicandum eſſe putaret.

De Caliſti Põtificis laudabili zelo in Mariæ tẽplo conſtruendo.

Nec dobium, quio hoc Pontificis eeemplum nnn Romæ tantum ſed etiam in Europa & Aphrica multi tùm proceres, tùm antiſtites amplexi fueriot ac æmulati. Quid verò ſi ante Calietum etiam Mariæ remple in ſecundo & primo naſcentis Eccleſiæ ſeculo conſtituerentur? Non credent id aduerſarij, etiamſi teſteio Vinceotium Beluacenſem producemos.

Lib.8. ſpec. hiſtor. cap.92

Narrat ille hiſtoriam de Matthe Chriſti hoſpita, eiuſque ſorore Maria Magdalena, quæ embæ poſt Chriſtum in cælos eſſumptum ſuam in Chriſtum fidem epud Iudæos ingenuè ſint profeſſæ, adeoque non paruum illius gentis odium io ſe concitarint, adeò vt ab impiis neui ſine velo & remis imponerentur ac prorſus in exilium eiicerentur.

Hiſtoria de Martha & ſorore Magdalena in Gallia Euangelizantibus.

Hinc eaſdem Dei virtute ediutas, ex Paleſtina io Galliam mirabiliter perueniſſe, ec oouem Euangelicæ doctrinæ lucem Meſsilienſibus demonſtraſſe, præſertim cùm Lazarum fretrem & Maximioum comites ſibi adiunctos habereot. Ite demùm factum eſſe, quemedmodùm & Gallorum confirmant Annales vt eccleſiæ nouæ fundamenta dicto in loco ſurgereot, ac duo etiam temple, Chriſto nempè Domino & eius genitrici, Marthæ hortatu potiſſimum conſtructa, & decimo ſexto Calendarum Iannetij dedicete fuerint, præſentibus tùm Epiſcopis Maximo Aquenſi, & Trophimo, Arelatenſi, Eutropioque Autacenſi, qui & primi Gallicanem vineam ee coluerIot.

Scio quoſdam nec mibi, nec Vincentio bîc aſtipulaturos, ſed miraturos potius, quod Mariæ adhuc ſuperſtiti templum à Martbe poſitum eſſe audiant. Verum bend equidem video, cur ſummoperè mirentur, talique narratioone offendantur, quum ſimile quiddam de S. Sauiniano legemus.

Variis exẽplis probatur templa quædam Apoſtolis adhuc viuis eſſe conſtituta.

Is enim à Petro Apoſtolo ed Gallicanam vrbem Sueſſionas deſtinatus, vbi primum & præclarum egit Epiſcopum, eum honotem Apoſtolorum Principi ſnoque Magiſtro babuit, templum vt illi condiderit, ed ooſtram ætetem vſque viui Petri oomine inſignirum. Et celebris epud Germanos extat traditio vetereſque Colonienſis & Treuerenſis eccleſiæ docent Aooales, ex primis Apoſtoli Petri diſcipulis in Germaniam miſſis fuiſſe Meternum, qui poſt-

A quàm à morte mirabiliter ad vitam eſſet excitatus, non procul à Molsheim (locum norunt vicini fermè Argentinenſes) templum in eiuſdem Petri magiſtri honorem extruxit, domum Petri, ſiue Germanicè Thompeter in hunc vſque diem appellant. Sed alius eiuſdem Apoſtoli Petri diſcipulus, ne dicam filius, quem & ipſe filium vocat, Marcus Euágeliſta non ſibi committendum putauit, quin apud Alexandriam Petri huius nomine Eccleſiam conſecraret, ſicut inter cæteros meminit Anacletus. Tú Clemens Romanus virum nobilem & copioſum fuiſſe Theodoſiú refert qui domum ſuam in Apoſtoli Petri templum ſanctè conuerterit, ac viuentis adhuc Petri cathedram in illo ipſo collocarit. His affine eſt quod Abdias de Ioanne Apoſtolo ſcribés ipſo adhuc viuo baſilicam in Ioannis nomine poſitá Epheſi fuiſſe teſtatur. Sed ad Maternú Apoſtoli B Petri diſcipulum redeo, qui non ſolum apud Bonná Ioanni Baptiſtæ, & Coloniæ Matthiæ Apoſtolo, verum etiam apud Tungaros Deiparę Virgini ædé eamque infra Alpes, vt volunt, primam conſecrauit: ſic enim veteres Eccleſiarum narrant Annales.

1. Pet. 5

Templa quædam Apoſtolo Petro ſuperſtite, tum in Germania, tũ in Alexádria cóſtructa fuiſſe, ſicut & Ioánis Euágeliſtæ.

De vita Ioánnis Apoſtoli.

De prima æde infra Alpes in Mariæ honorem extructa.

Cvr ergò tantoperè miremur, aut improbabile cenſeamus, etiam Apoſtolorum ſeculo Deiparæ Virgini nondum defunctæ templa quædam extrui eſſe cœpta? Scribit ſanè Raphaël Volaterranus, Antaradum, quæ ante Aradum, Tripoleos oppidum in Inſula ſitum eſſe, hodie autem Tortoſa dicitur, ibique ſacellum extare, quod primus omnium Diuę Genitrici Petrus Apoſtolorum princeps excitauerit, & in quo primum ipſe quoque ſacrificarit. C Tùm Romæ non procul à B. Pauli baſilica, vel, ſicuti vocant, apud tres Fontes, extat ſacellum cum inſcriptione, hoc templum eſſe ſecundum Deiparæ conſecratum. Qui verò Hiſpaniam, & res geſtas illic Iacobi Apoſtoli deſcribunt & explicant, conſtanter affirmant, ſanctiſſimam Virginem in ciuitate Cæſarauguſta eidem Apoſtolo apparuiſſe, & poſt apparitionem templum vel ſacellum, quod nunc etiam eſt celeberrimum, & nueſtra Sennora del pilar, vulgo Hiſpanico appellatur, eodem authore inſtitutum ac dedicatum fuiſſe, ſicut ex Antonij Beuteri teſtimonio iam antè citato eluceſcit. Hanc verò primam in toto orbe Chriſtianorum Eccleſiam faciunt, atque ita ſe rem habere, varijs modis, & tabulis, & teſtimonijs, & miraculis, perpetuaque eius gentis fama ſimul & celebri traditione confirmant. Qua de re poſt Beuterum meminit D Ioannes quoque Vaſæus. Peruetuſtum haud dubiè templum eſt Virginis, quod in vrbe omnium hodie ampliſſima & populoſiſſima Alcairo conditum, in poteſtate manet Alexandrini Patriarchæ, ac veteribus quidé in magno precio eſt habitum, eò quòd in eadem Aegipti parte Virgo mater vnacum infante Chriſto Herodianam ſæuitiam fugiens, latuiſſe, ac Aphrodiſi cuiuſdam hoſpitio vſa fuiſſe credatur. Cuius hiſtoriæ luculenter meminit Dauid Chytræus. Narrat & [a] Palladius, qui ſub Theodoſio primo vixit, in Aegypto téplum extare apud Hermopolim, [b] Sozomenus Perſeam Hermopolim vocat, ob ſingularem memoriam eius miraculi, quod Chriſto vnacum genitrice & Ioſeph illoc ingrediente ſimulachra omnia Aegipti corruerint, ſicut Eſaias [c] propheta his verbis fuerat vaticinatus: Ecce Dominus ſedet ſuper nubem leuem, &

Non eſſe incredibile Mariæ adhuc viuenti, atque ſicut Apoſtolis quibuſdã templum poſitum fuiſſe.

Lib. 11. Geograph.

Mariam apud Cęſar auguſtã Iacobo Apoſtolo apparuiſſe illicque primum templũ Deiparæ conſtructũ eſſe veteres tradunt.

In Chronico rerum Hiſpanicarum.

Matth. 2

De tẽplo Virginis Alcairano.

In 2. lib. Herodoti & in orat. de ſtatu Eccleſiarum.

a In Lauſiaca hiſtoria.

b Lib. 5. c. 21 c cap. 19 d Lib. 1 hiſt. cap. 31

A veniet in Aegiptum, & quatientur manufacta Aegipti à facie eius, & cadent in terram. Neque ab his Nicephorus [d] vllo pacto diſcedit. Proinde, vt ſemel finiam, non poteſt non eſſe vetuſtiſſima Eccleſiæ conſuetudo, & primis etiam Chriſtianis notum fuiſſe videtur inſtitutum, quo templa quædá peculiaria ſi vlli Sanctorum alii, præſtantiſſimę Dei Genitrici cumprimis fabricantur, & in precio habentur toto orbe terrarum. Quod verò Centuriatores adferunt, a Cæſare Conſtantino primùm fluxiſſe morem, vt in Sanctorum memoriam templa extruantur, aliis illorum explodendis figmentis ac fabulis æquè friuolis meretur adſcribi, & è ſuperioribus coargui facilè poteſt. Certè Aurelianus de ſuo magiſtro, vtroque Chriſti Apoſtolo Martiale teſtatur, quòd apud Lemouicas Eccleſiam in hoB nore S. Stephani Prothomart. dedicarit, & ad eam vicinos Aquitaniæ populos ſubinde religionis ergo venire iuſſerit. Verùm hic Marbachio aliiſque pluribus reſpondendum eſt, qui ſunt, vt Iudas Apoſtolus fore prædixit, murmuratores, querulosi, illuſores, ſeipſos ſegregantes, animales, ſpiritum non habentes. Eos loquor, quos hodie templorum Mariæ multitudo & ſplendor offendit, quique ferre non poſſunt faces radiantes, cereos ardentes, imagines Virginis decoratas, ſuauem hymnorum de illa modulationem, turbarum clangentium ac organorum concrepantium ſonitum, aliaſque cæremonias ac celebres in templis apparatus ad eiuſdé Virginis gloriam inſtitutos, multiſque in Eccleſiis iampridem vſitatos. Hæc enim omnia ſiue Chriſti, C ſiue Mariæ cauſa fiant, vt immodicum faſtum, nimiumque luxum candidi homines ſcilicet, calumniantur. At miror ego inprimis, cur aduerſarii in Catholicis reprehendendis præcipites, valdeque petulantes, adeo ad ſuorum ſcelera quantumuis atrocia conniueant, qui tanquam Harpiiæ & Iuliani, clàm palàm in templa Catholica inuolant, nec modò Sanctorum, ſed & diuinum cultum abrogát, ſacra diripiunt ac profanant, altaria ſubuertunt, & contra leges diuinas ac humanas, tum ex alienis bonis, tum è nefandis ſacrilegis ſuum luxum fouere, & cupiditates explere non deſinunt. Verentur timidi homines, quod ſui muneris erat proprium, magnatibus ſcelera eorum & ſcelerum pœnas annunciare, nimirum quàm graui & horrendo irati Dei iudicio caſtigentur, qui cum [a] Philiſtæis, [b] Nabuchodonoſor, [c] Antiocho, [d] Heliodoro & ſacriD legis aliis vim nefariam ſacris ædibus inferunt, & quacunque ratione violant ſacra, Deoque dicata vaſa & loca in profanos vſus pro ſua inexplebili cupiditate conuertunt. Nihil iſtos vel tangit, vel mouet [f] Optati ſententia, ſancto alioquin Epiſcopo digna: Quid eſt, inquit, tam ſacrilegum, quàm altaria, in quib. & vos aliquando obtuliſtis, frangere, radere, remouere, in quibus vota populi & membra Chriſti portata ſunt, vnde à multis pignus ſalutis æternæ & tutela fidei & ſpes reſurrectionis accepta eſt? Quid enim eſt altare, niſi ſedes & corporis & ſanguinis Chriſti?] Aequè ſurdis auribus dirá illam interminationem prætereunt, quá [g] Alexius Comnenus apud Græcos Imperator in aurea Bulla vt vocant, his verbis propoſuit: Quod ſi quis, Domine Deus, in poſterum manus ſacris & diuinis clinodiis, vtenſilibus, & vaſis, quæ ſacris olim & venerandis Eccleſiis tuis dicata, vel in poſterum dicanda

Cent. 1. li. 2 cap. 10

Falſò à Centuriatorib. aſſeri, Sanctorũ tẽpla ante Cõſtantinum nulla fuiſſe.

In vita S. Martialis.

ibidem.

De querela Nouatorum, quibus immundicũ videtur, quod in honorem Deiparæ ſumtus quidã & apparatus fiãt in Eccleſ.

Aduerſarij ſacrilegos ubi ſas primum omnium corrigendos egregiè norunt diſſimulare.

a 1. Reg. 5 b 4. Reg. 25 & Dan. 4 c 2. Mach 6 d 2. Mach 3 e Vide lib. 2 Syno. Aquen. ca. 26 27. & ſequent. f Lib. 6. de Schiſma. Donatiſtarum. g In orat. de donatis.

Dira imprecatio Imperat. Alexij in ſacrilegos templorum raptores & profanatores.

càda fuerint, iniicere audeat, is ne lumine indies viſitationis ſuę fruatur, nec Sol illi matutinus illuceſcat, nec tuo liceat auxilio, nec tua iſthic diuina protectione gaudeat, ſed vbiq; deſpectus à te, deſertuſq; iaceat.

Nouatores ni mis leuiter ac inſolenter de optimis templorum fundatoribus iudicant.

Deinde præpoſterum iſtorum eſſe ſupercilium dicimus, qui tam temerè, quàm irreuerenter cêtent de optimis maximiſque Principibus iampridem toto orbe laudatis, quemadmodum ſine controuerſia fuere Conſtantinus, Theodoſius, Pipinus, Caroli Ludouici, Henrici, Ottones, vt alios plurimos & de re Chriſtiana optimè meritos ſilētio prętereamus. Quorſum igitur attinet, præclarum horum ſtudium in fabricandis & ornandis Mariæ pluriumque Sanctorum templis poſitum, nunc primū ſuſpectum, adeoque ſuperſtitioſum & vulgo inuiſum reddere, quinetiam ſingularem & diuinam illorum ſapientiam tantum non irridere? Qui præſtantes heroes quoniam diuini nominis & Chriſtianæ religionis propagationi operam ſedulā dabant, ac propterea Regij Prophetæ Dauidis exemplum ſibi habebant propoſitum, decorem domus Dei ex animo dilexerunt, ſuiſq; facultatib. & opibus ſtrenuè promouerunt. Æquū enim & pulchrum exiſtimabant, vt quæ à ſummo Deo bona liberalitate acce piſſent, ea viciſſim in Dei & Sanctorū eius honorem ſacroſque Eccleſiæ vſus largè conuerterent, vtque ſuæ in Deum pietatis & erga Eccleſiam obſeruantiæ ſtudium non modo præſenti ſeculo, ſed & poſteritati quibuſdam teſtimoniis publicis declararent, ſimulque religioſa ſtructura & dotatione templorum Mariæ & Sanctorum fauorem, à quibus in æterna tabernacula demùm reciperētur, ſibi apud Chriſtū iudicem conciliarent. Nec enim ſolum in eleemoſynas viuis Dei templis erogandas incubuere, ſed tantum etiam quotidiano luxui & aulicis illis pompis detrahere ſtuduerunt, vt hæredes locupletare, & Imperium augere, ac bonis fetè omnibus abundare poſſent, Deo interim illorum facultates ita fortunante, vt non ſolum domi, ſed & foris pace belloque nihil eis deeſſet, ſed tantùm ſumptus ſuppeterent, quanti ad templa, collegia, monaſteria paſſim vel extruenda, vel amplificanda & ornanda ſufficiebant. Exemplo ſit Carolus ille Magnus, & Chriſtianorum quidem Principum longe maximus, qui tribus annis antequàm è vita migraret, teſtamentum condidit, in quo duas partes relictæ à ſe pecuniæ, cùm iam templa & monaſteria plurima extruxiſſet, dari iuſſit Epiſcopis ad Eccleſias reficiendas, & pauperes adiuuandos: tertiam verò filiis ac filiabus, reliquiſque domeſticis, cuiuſque ratione hàbita diſtribuēdam reliquit, ſicut & Crantzius annotauit. Hāc vere piam & optimis Principib. dignam prudentiam ignorant, aut certe diſſimulant aduerſarij, qui ſi ex æquo iudicarēt, illorum animos vt diuino ſpiritu & amore incenſos, ita cum eximia fide, charitate atque liberalitate coniunctos merito prædicarent: tantum abeſt, vt præſens de fabricandis huiuſmodi templis inſtitutum vel tacite, vel aperte ſugillare bona conſciētia poſſint. Fuit enim his fundatoribus hoc præcipue cordi, vt ad Rempub. bene conſtituendam in primis floreret Eccleſia, & in his miniſteria ſacra, omnis que cultus Deo & Sanctis tribuendus decēter ac cōmode tum ad Dei gloriam, qui in Sanctis celebraretur, tum ad communem Chriſtiani populi vtilitatem dies noctêſque perageretur.

Veteres Principes non ſolū in egenos liberales, ſed etiā in Eccleſiam munificē. Dei que cultum ornandum munifici fuerunt ſicut Caroli magni docet exemplū.

In Metrop. Lib. 1 cap. 18

Quid maxi... ... in ... ... Eccleſiarum.

Pſalm. 25

Quis animus, quod ve propoſitum fuerit magnorū Principū Mariæ & Sāctis templa extruentium.

Peccant in eo etiam noſtri Momi, quod veterē

A totius eccleſię fidem & conſuetudinem protſus indigne conuellant, dum ea quæ in Mariæ & Sanctorum templis Catholica exercet pietas, tam liuidis ſpectāt oculis, nihil vt illic candidum reperire poſſint, ſed velut ſuperſtitioſa & impia cenſeant, imò & abrogent ac euertant omnia. Vt vero demus illis, non omnia quæ illic ad Mariæ ſiunt honorem, ſimpliciter & abſolute neceſſaria eſſe: in quibuſdam etiam aliquando peccari, dum præcipua, quæ interior Dei cultus requirit, præpoſtere maleque curātur, an propterea iſta hominum quorundam vitia, eccleſiæ mens & ordinatio reprehendenda, & neſcio à quibus hominibus non corrigenda ſed abolenda eſt? Eo autem Eccleſiæ mens ſtudiumque ſpectat, vt ſimplicis rudiſque populi torpentes animi ex

B ternis ritib. ad pietatem cultumque interiorem excitentur, atque ad maiorem Chriſti & Virginis venerationem velut manu ducantur, indeque ad precandi officium exacte præſtandum, vt Deum in ſpiritu & veritate inuocent ac adorent, paulatim omnes promoueantur. Hinc tanta veteris eccleſiæ cura & prouidentia fuit, vt ad ſtructuram templorū, ad ornatum altariū, ad cultum Virginis atque Sanctorum multa non modo religioſe, ſed etiam ſumtuoſe, pretioſe ac ſolenniter adhiberentur. Etenim poſt victoriam Conſtantini Magni, in qua Tyrannus ille periit Maxentius, ſtatim ad templorum reparationem ventum eſt, & ſicut Ruffinus loquitur excelſa templa pro hominib. rediuiua conſtructione ſurrexerunt, cumque omni lætitia & exultatione per vrbes & loca ſingula, Eccleſiarum dedicationes ſunt iterum celebratæ.

C Gregorius vero Niſſenus, qui ante Iuliani apoſtatæ imperium cœperat florere, vbi laudes Theodori Martyris prædicat, quomodo apud gręcos templa ornari ſolerent, copioſe diſſerit, eaque omnium fere præſtantium artificum manibus & collatis ſtudiis exculta & elaborata fuiſſe demonſtrat. In eodem argumento Theodoretus verſatur, ac inter alia ſcribit: Martyrum tēpla conſpicua cernuntur, magnitudineque præſtantia, omni prætereā ornatus genere variata, ſplēdoremque quodammodo pulchritudinis ſuæ late ſundentia. Neque vero huc per annum ſemel, aut bis, aut quinquies aduentamus, ſed in eis ſæpenumero dies feſtos peragimus, ſæpe dieb. ſingulis eorū Martyrum Domino laudes hymnoſque cantamus.] Itē de altarib. meminit Cyprianus ac refert, in clerico

D rum miniſterio conſtitutos non niſi altari & ſacrificiis deſeruire, & precib. atque orationibus vacare debere. Fecit hoc vtique Nepotianus presbyter ab Hieron. cōmēdatus, quod ſollicitus eſſe ſoleret, ſi niteret altare, ſi parietes abſq; fuligine, ſi pauimēta terſa, ſi ianitor creber in porta, vela ſemper in oſtiis ſi ſacrarium mundū, ſi vaſa luculenta. Et in omnes cæremonias pia ſollicitudo diſpoſita, nō minus, nō maius negligebat officiū. Vbicūque eū quæreres, in Eccleſia eū inuenires.] Sed fortaſſe nihil ille de Sāctorū tēplis cultuque curauit. Audi porro Hyeronimū de eo ipſo Nepotiano hoc quoque diſſerentē: Baſilicas Eccleſiæ & Martyrū cōciliabula diuerſis floribus & arborū comis vitiūque pampinis adūbrauit, vt quicquid placebat in Eccleſia tā diſpoſitione quā viſu, presbyteri laborē & ſtudiū teſtaretur.] Laudat & Aug. mulierē cœcā, quæ ad ſacra pignora Stephani Martyris detulerit flores, quos cū traditos recepiſſet, oculiſq; admouiſſet, viſū illi protinus reſti-

Aduerſarij dū male tractant eccleſias, ſuos impuros produnt affectus, ac veteris Eccleſiæ inſtitutum turpiter negligunt.

Quo ſpectet Eccleſia in externo cultu & apparatu.

Quanta veterum cura fuerit in templis Sanctorum extruendis & cohoneſtandis.

Li. 9. Eccleſ. hiſt. cap. 10

In orat. de Theodoro Martyre.

Qualia tēpla Martyrum deſcribat Theodoretus.

Lib. 8. de Græcarum affect. curatione.

Lib. 1 epiſt. 9

Quomodo veteres in ornandis altaribus pie fuerint ſtudioſi.

Nepotiani ſollicitudo circa templum & altaria.

In Epiſt. ad Heliodorum in Epitaph. Nepotiani.

Mos erat flores in Eccleſiam deferendi atque ſpargendi.

Lib. 22. de Ciuitate Dei. cap. 8.

Helena Imperatrix pretioſiſs. ornat altar.

Dolent ac ringuntur Hæretici ob ſanctã Eccleſiæ ſedulitatem, in reliquiis Sanctorũ exornandis.

Epiſt. ad Demetriad. de ſeruanda virginitate.

A iutú eſſe teſtatur. Tũ raræ pietatis matrona fuit Imperatrix Helena, cuius egregio ſtudio, vt Ruffinus aſſerit, ſacra tũ altare palliis regalibus, & vaſis exauro & lapidib. pretioſis exornabatur. Valeat autẽ cũ ſuis diſcipulis Vigilantius, Eccleſiæ odio tantoperè excæcatus, vt in ſumma Eccleſiæ lætitia doleret miſer, martyrum reliquias pretioſo operiri velamine, & in ſerico vaſeque aureo deportari, & non potiùs vel pannis, vel cilicio colligari, aut etiam in ſterquilinium proiici. Hieronymus verò ingenuè fatetur, ſe non reprehendere, nec abnuere, quod ædificent quidam Eccleſias, illaſque columnis, auro ac marmorum cruſtis ornent ac veſtiant, ſed & ebore argentoque valuas, & gemmis aurata diſtinguant altaria. Melius eſt, inquit, hoc facere, quàm repoſitis opibus incubare.] Prædicat & Imperatorem

In Li. aduerſus Vigilantium.

B Arcadium & Epiſcopos, qui Samuelis Prophetæ ſanctas reliquias non ſiue magno ſtudio de Iudæa in Thraciam trãſtulerunt, eaſque in ſerico & vaſe aureo portauerunt, multis etiam Eccleſiarum populis concurrentibus, & in Chriſti laudem vna voce reſonantibus, quoniam tanta lætitia, quaſi præſentem viuentemque Prophetam cernerent, ſuſceperunt. Et rurſus ad Marcellam ſcribens, Catholicorum omnium nomine profitetur: Martyrum vbique ſepulchra veneramur, & ſanctam fauillam oculis apponentes, ſi liceat, etiam ore contingimus.] Ingens etiam pompa fuit prodeuntium, cùm demortui Chryſoſtomi ſanctum corpus in naui Conſtantinopolim aduectũ eſt, quia populus vt [a] Theodoretus habet, per pelagus, quaſi per terram currens, vndas Boſphori lampadibus & cereis contegens obuiauit. Vt autem [b] Nicephorus narrat, na-

quam ſolenni apparatu veteres vſi ſint circa reliquias Ioannis Chryſoſtomi.

a Lib 5. hiſt. Eccleſiaſt. cap 36.

b Libr. 14 cap. 43.

c In vita B. Ioannis Chryſoſt.

C ues etiam aliunde collectæ, cũ apparatu & comitatu maximo, ceremoniisque debitis virum ſanctum producentes, in vrbem imperantem deportarunt. Notat & [c] Georgius Alexãdrinus Patriarcha, Theodoſium iuniorem edixiſſe, vt S. Ioannis Chryſoſtomi reliquiæ omni cum honore & reuerentia deferrentur, ac præclaris palliis ad hoc paratis coöperirentur, quæ vt primum allatæ ſunt, ad vnũ omnes in Eccleſia concurriſſe, vt ſupplices eum venerarẽtur: tùm veſtem magnifici ſumtus & cũprimis ſplendidam, qua venerabile corpus cohoneſtarent, adductam fuiſſe, ipſum Imperatorem eo coniectis in vrnam oculis ac fronte, pro ſuis parentibus ſupplicaſſe. Pulcheria verò Imperatrix, cùm quadraginta Martyrum reliquias inueniſſet, pretioſiſſima theca

Reliquiæ quadraginta martyrum à Pulcheria cohoneſtantur.

Lib. 9. hiſto. Eccleſ. c. 2.

b templũ Diui templum & altar ornatũ in honorẽ Martyris.

Libr. 3. de Imaginibus.

Inanis Vigilãtianos Catholici olim reuerenter habuere templa, & ſacram cultũ illis ornarũt.

Paulini teſtimoniũ de templorum veterum ornatu & ...

D illas cohoneſtans, iuxta diuum Thyrſum eaſdem collocauit, feſtũque publicum idcircò inſtitui procurauit, ſicut qui coram interfuit Soſomenus exponit. Præterea Theodorus Pentapoleos Epiſcopus vetuſtus indicat, Dionem quendam vnum ex proceribus virum acceſſiſſe, qui multis donariis ſancti Martyris templum exornarit, & inſuper amictũ ad altare ea argenti bracteolis affabrè fecerit, cumque Theodori locũ repetit Damaſcenus. Porro vt longum, ita difficile ſit enarrare, quàm frequens & ſolennis olim fuerit vſus Sanctos, eorumque monumenta & feſtos dies venerandi, accenſis etiam huc cereis, quantumuis propterea riderent Vigilãtiani, & oblatis ſæpè donariis, quæ & publicè in templis ſuſpendebantur, ac donatis etiam pretioſis muneribus, aureiſque & argenteis ornamentis, ſicut [d] Sophronius Epiſcopus Hieroſolymitanus non obſcurè declarat, & [e] Paulinus hoc carmine ſatis exponit.

d In Nicene Concilio 2. act. 4.

e Natali 3 Felicis.

A *Aurea nunc niueis ornantur limina velis,*
Clara coronantur denſis altaria lychnis,
Lumina ceratis adolentur odora papyris,
Nocte dieque micant: ſic nox, ſplendorque dies
Fulget, & ipſa dies cæleſti illuſtris honore
Plus micat, innumeris lucem geminata lucernis.
Aſt alii pictis accendunt lumina ceris,
Multiforeſque cauis lychnos laquearibus aptant,
Vt vibrent tremulas funalia pendula flammas.

Natal. 6

Et notus eſt demùm Theodoſius Magnus Imperator, vt ergaDeum religioſiſſimus, ita in Sanctis honorandis nulli ſecundus, qui vna cum Sacerdotibus & populo cuncta orationum loca circumibat & in cilicio proſtratus, ante Martyrum & Apoſtolorum thecas iacebat, auxiliaque ſibi fida Sanctorum intercessione poſcebat, ſicut Ruffinus commemorauit. Suis enim precibus ille hoſtes magis quã

Theodoſii magni humilitas & deuotio erga Sanctos eorumque reliquias.

Lib 11. c. 33

Catholici in illis Sanctorum promouẽdo deſides potius hodie quã diligentes.

B armis vincere ſolebat, qui prǽterea templum & maximum & venuſtiſſimum in Ioannis Baptiſtæ honorem condidit ante vrbem Conſtantinupolitanã. Quid habent igitur Nouatores, cur nos in Mariæ Sanctorumque cultu tàm virulentè proſcindant? qui noſtrum potius torporem accuſare debebant, quòd veterum Catholicorum, ipſorumque Principum veſtigiis via leuiter inſiſtamus, & eorum quidem in templis externoque cultu piam diligẽtiam, & diligentem pietatem nulla propemodùm ex parte præſtare, aut etiam aſſequi velle videamur. Nobis vna quidem & communis fides cum illis conſtat, ſed pro dolor ac pudor, quæ antiqua in veteribus illis ardebat pietas nũc adeò deferbuit, vt propemodum in pleriſque Catholicis extincta eſſe vi-

Vide libr 7 hiſtu. Eccleſiaſt. cap 1.

C deatur, ſiue diuinũ, ſiue Sanctorũ cultum, qui nunc publicè celebratur, ritè contemplemur.

Et adhuc tamen de Marianis templis reprehendimur, quæ ſi in obſcuro & ſqualore pulueribuſque obſoleta iacerent, & plus ſordium, quàm nitoris haberent, fortaſſis præclaris iſtis ac inuidis placerent cenſoribus, qui ſemper ad deſtruendum, vt ſic loquar, quàm ad ædificandum ſeſe paratiores oſtendunt. Ferunt interim nõ inuiti mundũ muliebrem, conniuent ad communem diuitũm faſtum, ſplendore conuiuiorum delectantur, & magnatũ principumque luxum immenſum, qui magnã nunc Reipublicæ perniciem inuehit, nemo propemodũ reprehendit. Verùm quàm malè in ipſorum ſynagogis curata ſint omnia nouimus, qui & in noſtris quidem templis, cùm poſſunt, ſtatim deformant,

Nouatores, perperam offendi templorum noſtrorũ, præſertim Virgini ſacrorũ ornatu.

Aduerſarii cultum & ornatum externum in ſuis & Catholicis templis nihil planè curant, Iudæis ſeſe conformantes.

D exturbant, conſtringunt, & abolent omnia, velut nihil inter ſacrum & profanum intereſſe putarent. Iures eos à veterum Iudæorum exemplo parùm abeſſe, quos olim cura domeſtica, & lucri amor cũ luxu ambitioſo coniunctus totos occupabat, nulla verò templi reſtituendi & ornandi cura tangebat, vt hinc meritò Deum per Prophetam Aggæum increpantem audirent: Domus mea deſerta eſt, & vos feſtinatis vnuſquiſque in domum ſuam. Atqui res ipſa docet, publicorum rituum & cæremoniarum in Eccleſia conſeruationem ad diſciplinam & concordiam, ipſamque religionem in populo retinendam valere plurimum, neque ſine magnis motibus & perniciosis ſeditionibus ea mutari vel tolli, quæ Maiorum pietas in templis inſtituit, multiſque ſeculis obſeruauit. Sed ad rem ipſam propius.

Agg. 1

Recepti Eccleſiæ ritus nõ ſine magno periculo mutantur & abrogantur.

Male illos habet Mariæ imaginem bene cultam & decoratam in noſtris templis apparere. Cur verò ringuntur,

Rectè Mariæ imaginé cum ornatu & elegantia in templis proponi.
Mariam rectè depingi cum Angelis.
Luc. 1

tinguntur, ſi prorſus Iconomachi eſſe nolunt? an non decori ratio poſtulat, ſiue pictam, ſiue ſculptá Deiparæ effigiem talem proponi, quæ ſpectatores doceat heram à ſerua, & Matrem Domini à vulgaribus fœminis internoſcere, illamque viuam, quæ inter mulieres omnes benedicta floret ac regnat, ſpecialiter venerari? Offenduntur, quod videant Mariam cum vno vel pluribus Angelis coniunctá in ipſa imagine repræſentari. Sed meminiſſe oportebat, rectè nobis hoc ſchemate in animum reuocari, vnam eſſe Virginem, quam Gabriel Archangelus olim ſummoperè ſit veneratus, quando verbis honorificentiſſimis illá ſalutauit: & communé hoc eſſe Angelorum ſtudium, vt multò plus, quàm nos æſtimare poſſimus, obſeruantiæ Mariæ tum in vita, tùm in morte exhibuerint, tùm iam etiam exhibere pergant. Rurſus his diſplicet, Virginem matrem in ſpecie Reginæ, cuius capiti aurea cæleſtiſque corona imponatur, depingi, quæ & aliquid decoris Regij præ ſe ferat. Quaſi verò & Scripturis, & Patribus non ſit conſentaneum, hanc eſſe [a] Reginá in veſtitu deaurato circumdatam varietatibus, & [b] mulierem in cælo apparentem, in cuius capite corona ſtellarum duodecim reperiatur, & cui demùm veluti Reginę ac Principi à cæleſti [c] Aſſuero coronatæ, & ſuper omnes Angelorum choros exaltatæ humanam celſitudinem omné cedere neceſſe ſit, quum nihil huius perſonæ ſplendori & dignitati par aut ſimile tum in mundo, tum in cælo poſt Chriſtum inueniatur. Eadé de cauſa pictores, ſi quando feſti Pentecoſtes hiſtoriam exprimunt, Mariam inter Apoſtolos, imò in medio Apoſtolorum, id eſt, honoratiore loco ſtatuunt, quam procuIdubio diſcipuli omnes Domini non ſolum vt Chriſti & Ioannis, ſed etiam vt ſuam Matrem agnouerunt, & ſingulari ſemper reuerentia ſunt proſecuti. Quid enim nobilius Dei Matre? quid ſplédidius ea, quam ſplendor eligit, [d] Ambroſio teſte? Eam igitur verè honoratam ſuper omné creaturá [e] Damaſcenus, eandem [f] Chryſoſtomus Cherubin honoratiorem & incóparabiliter Seraphin ſuperioré planiſſimè appellauit. Præterea iſtos vrit, nonnunquá ante Mariæ imagines in templis accédi lumina, vel cereos ardere. Sed Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus in ea epiſtola, quam Nicæni Concilij Patres probarunt, expeditè reſpondet. Neminé offendat, quod ante Sanctorum imagines lumina & ſuaue olentia thymiamata accenduntur. Simbolicos iſta fieri in honorem illorum opinandum eſt, quorum cum Chriſto requies, quorú honor ad ipſum recurrit, hoc ipſum teſtante ſapiente Baſilio, quod erga conſeruos bonos honor erga ipſum Dominum cómune beneuolentię ſignum exhibet. Séſibilia enim lumina ſymbolum ſunt immaterialis illius & à Deo dati luminis: aromatum autem incéſio, ſincerum & totum ſancti Spiritus afflatú & repletioné ſignificat.] Verum filij tenebrarú antiquú obtinent, & nunc quoque cum ſuo Patriarcha Vigilantio rident Eccleſiæ ſimplicitatem, quæ ad Sanctorum memorias vel claro die cereos accendit, vt ita nos de illorum & antè acta & præſenti vita cómmonefaciat. Etenim perindè ac luminaria quædam in hoc múdo, adeoque in medio nationis peruerſæ iam olim illi ſplenduerunt, atque nunc ab Agno, qui in medio throni eſt, clariſſimè illuminantur, ſuúque fulgoré ad nos ac totá eccleſiam vſque tráſfundút. Maria verò electa vt Sol, inter cælites omnes diuino tú gratiæ, tum gloriæ lumine mirabiliter emicat, nulla vt pura creatura vel Angelos, vel homines in ſui admirationé rapiat magis, ac ampliorė gratiæ ſplendorem his, qui in caliginoſo mundo verſantur mortalibus, apud Deú impetrare poſſit. Cur igitur ſi vlli Sanctorum alij, Deiparæ inprimis Virgini, quæ nouo velut lumine cælum & terram illuſtrat, lumen quoddam ardés honoris gratia, & ob populi admonitionem non exhibeatur?

Mariam cum aurea corona decenter effingi.
a *Pſal. 44*
b *Apoc 12*
c *Eſter 2.*
Cur Maria in Apoſtolorum medio ſedens depingatur.
d *Lib. 2. de Virgin.*
e *Lib. 3. c. 12*
f *In Liturgia*
Act. 2
Non male accendi ante Mariæ imaginem lumina, & cereos ardere.
Cur cerei Sanctis publice in templis accendantur.
Vide Hier. contra Vigilantium.
Philip. 1
Apocal. 7 & 21.
Accenſum iccirco imaginis Virginis in templo rectè adhiberi.

Accuſant & mulierculatú ineptias ac ſuperſtitioné, quæ vt ſuis indulgeant affectibus, ad Mariam in téplis ornandam nihil non conferant, atque, vt illi putant, luxui ſeruiant immoderato. Vbi nos quidé libenter fatemur, fœmineú ſexum, etiam ob ſpecialé Deiparæ cultum non immeritò deuotum iampridem appellari, atque in hoc cultus genere cúprimis illuſtres fœminas, vt Helená & Pulcheriá Auguſtas, vt diximus, multú ſtudij ac operæ poſuiſſe. Negamus auté, mulieres tàm ineptas, ſumptuoſas & ſuperſtitioſas eſſe in honoráda & ornanda Virginis imagine, quéadmodum videri volunt mordaces aduerſarij, nihil non ad calúniam rapientes. Tum ſi per imperitiá & ſimplicitaté potius, quàm per ſuperſtitioné hic à nonnullis peccatur fœminis, quòd zelú Dei non ſecundum ſcientiá habeant, hoc ipſum Mariomaſtigú errori nulla ex parte patrocinatur, veruſquo & legitimus Mariæ cultus quouis abuſu nó labefactatur. Et quicunque demú in hoc genere abuſus irrepat (nam in pulchra quoque veſte vermis ſæpè naſcitur) prudenti bonorú admonitione magis ille curandus fuerit, quàm petulanti ſycophantarú dicacitate exaſperandus. Nos verò iampridem nouos Micholitas agnoſcimus, qui ſe non modo Catholicis ac piis fœminis, ſed etiá vniuerſæ Eccleſiæ illuſores prębent, & omnia ferè ſacra noſtra Iudęorum more deridént. Nam hæc Michol ſui mariti Regiſque Dauidis laudabilem, Deoque gratá pietatem Ethnicis aſpexit oculis, & ſanctam viri corá ſacra arca ſaltantis ſimplicitatem, pariemque erga Deum deuotioné ſuperbè contempſit, ac palam irriſit, digna idcirco habita, quæ perpetuæ ſterilitatis opprobrio, vtpotè in lege maledicta, diuinitus plecteretur. Atqui ſcurris ac obtrectatoribus nihil magis in procliui eſt, quàm non modo fœminarú, ſed etiam virorum præclara facta piáque inſtituta denigrare, aut publicè calúniari, vt ita religionis opera hypocriſi demum ac vanitati attribuátur. qua in re Satanam piis ſemper infenſum & infeſtú, inuidiæ auté & odij, & amarulentiæ refertú, non ſine magno ſuo malo imitantur. Præclara vero ſemper nobis retinéda eſt Cypriani Martyris ſententia, vbi ſic Catholicos monet: Si videntur in Eccleſia eſſe zizania non tamen impediri debet aut fides, aut charitas noſtra, vt quoniam zizania in Eccleſia eſſe cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus: nobis imo laborandum, vt frumentum eſſe poſſimus.]

Piæ fœminæ in Mariæ cultu non nimiæ aut ſuperſtitioſæ, ut nimium accuſant Nouatores.
Mulieres Virgini Matri in primis deuotæ, & excuſatio ne dignæ circa cultú eiuſdem Virginis.
Multos nunc eſſe Micholitas, qui vxori Dauidis Michol nimium ſeſę conforment.
2. Reg. 6
Aureum Cypriani præceptum.
Lib. 1. epiſt. 3

Verum noui Catones leges etiam ſumtuarias hic ferre velle videntur, vt de ſolis videlicet egenis benè mereamur, nulloſque ſumtus alios in ſacra tépla conferamus. O fide puſilli, & ſenſu carnis inflati, qui vbi ſperandú erat, timér, & vbi non eſt timor trepidát: ac interim ſub ſpecioſo prætextu erogádæ pauperibus eleemoſynæ, ſuo ac magiſtratuú cómodo magis cóſulunt, quá egentiú profectum quærút

In templis & circa cultum ſacrum nihil ſumptuú fieri patiuntur Nouatores, ſoláque vrgent curam pauperum.

ac prouehunt. Qui enim omnē fere prodigalitatē A & immodicum luxum alibi tolerare poſſunt, & fouere ſolent, in externo Dei Sanctorumque cultu ſummā probant & exigunt tenacitatem. Sed enim bene ac in tuto collocatur impenſa, quæ non ſolū pauperes ſubleuat, ſed etiam ad Dei & Sanctorum honorem pie confertur, taliſque pro pietate ſumptus Deum habet remuneratorem, quātumuis obganniant impij calumniatores. Quā vero ſunt iſti

Matth. 26 *Marc. 14* Qui hodie ſint Iudæ proditoris collegæ & ſocij contra Magdalenam muſſitantes.

ſimiles, ſi non æquales Iudæ proditori, qui cum fraude patronum egit pauperum, quando factum religioſiſſimæ fœminæ Magdalenæ, quum illa maximi precij vnguentum in Christi caput effunderet, aperte taxauit, quaſi præſtitiſſet tantum ſummum curandis pauperibus, quàm vngendo Christi capiti impendere. Quid vero Christus? talémne cenſuram probauit? imo ſeueris verbis repulit inuidum ſimul & rapacem obtrectatorem, ac reprehenſæ mulieris defendit innocentiam, laudauit li-

Quomodo Christus Iudā reprehendens etiam Eccleſiæ hoſtes taxauerit.

beralitatem, ſimulque nos aduerſus muſſitantes Iudæ collegas & ſocios aliquando venturos optime præmonuit. Monuit enim, ſi rem penitius introſpiciamus, iniquis cenſoribus, qui in oculo alieno ſtipulam facilius, quàm in ſuo trabem perſpiciunt, locum non facile tribui oportere. Monuit, ab illis inprimis eſſe cauendum, qui vt lupum ouilla veſte contegant, externam pietatis ſpeciem vel ſuæ cupiditati, vel aliis affectibus impuris aſtute prętexunt. Monuit, bonum Deoque gratum opus eſſe poſſe, quod ab aliis non bonis in calumniam rapitur, aut idcirco, quia certum non habeat mandatum Dei, pro ſuperſtitione inutiliue cultu repudiatur. Monuit, nullo pacto illis eſſe fidendum, qui vt poſteriorem tabulam, vt vocant, priori æquent vel anteponant, ſola fere in proximū beneficentia Christianam pietatem atque iuſtitiam præcipuam metiuntur. Monuit hac imagine, curioſum, inuidum, auarum, contentioſum & mordax hominum genus inter ſuos etiam non defuturum, qui zelo quodam immoderato ad repurgandum Dei agrum flagrarent, ac bonas interim fruges ſimul cum noxiis euellerent, atque ita prælentes morbos augerent potius quàm profligarent. Monet denique, quàm ſit inſulſum & peſtilens eorum ſtudium, qui de bonorum non ſolùm moribus, ſed etiam animis, intimiſque cordium latebris ac receſſibus præceps iudicium ferrent, & idcirco ſubinde muſſitantes, cum alibi, tum in templis veterem Iudæ cantionē illam iterarent: Vt quid perditio hæc? Nam & candida in atra vertunt, & ex luce tenebras faciunt, & *Matth. 26* *Marc. 14* laudanda reprehendunt, tum crebro præ ſe alios, adeóque totam Eccleſiam in Dei cultu nihil ſapere arbitrantur. Longe vero aliter Christus iudicat, & à nobis iudicari vult, præſertim vt in communi B hominum conuictu ſalua ſemper & ſincera vigeat charitas, & iudicium omne non ſine candore formetur, amarulentia & mordacitate prorſus omiſſa, vtque nemo damnet, ſed excuſet potius quàm accuſet, quæcunque bono fieri animo ab aliis poſſunt. Tàm late patet hic Euangelicus locus, ſi rite perpendatur, quo Christus non ſolum Iudam præſentem, ſed & totum eius ſodalitium prouide ac vtiliter admodum reprehendit. Recte igitur Hieronymus hoc ipſo exemplo percutit Vigilantium, ſimulque officioſam fœminarum *Contra errores Vigilantij.* Catholicarum pietatem, quæ cereos clara luce Sāctis accendunt, excuſat. Sicut enim Christus Mag- *Matth. 26* dalenę vnguento non indigebat, ita nec Sancti cereorum: & tamen illa in honorem Christi hoc fecit, deuotioque mentis eius recipitur, vt eiuſdem C verbis vtamur. His conſonat Synodus Aquiſgranē- *Libr. 3. cap. 9* ſis, quæ ſub Pipino habita fuit, & Iudæ inſtar habuit eos, quibus Deo Eccleſiæque oblata & conſecrata dona diſplicent, & quaſi ſumptus inutiles reputantur. Cætera de Marianis templis tractanda, ſi Dominus fauerit, ſequenti Capite expediemus.

CAPVT XXIIII.

Dictum Euangelicum: Ecce in deſerto eſt, ecce in penetralibus, peruerſè torqueri aduerſus inſtitutum ſacrarum peregrinationum. Cùm verò Deus in ſacris locis inæqualiter operetur, templorum delectum à nobis haberi poſſe, vt ad illa in quibus diuinæ virtutis operatio magis elucet, ſæpiùs ac libentius peregrinemur. Ac morem quidem ad ſacra loca, & præſertim Mariæ templa, peregrinandi, veteribus valdè receptum probatumque fuiſſe.

Eccleſiæ hoſtes contemnunt ſacras peregrinationes ad certa templa Deiparæ aliorumque Sanctorum, & ex quibus cauſis.

ET videre & audire moleſtum D eſt Sectariis in orbe Chriſtiano iàm multas iamque ſulēnes ædes Mariæ ſacras extare: longe autem moleſtius ferūt, inter has delectum nobis haberi, vt quædam aliis anteponantur, & frequentiore piorum conuentu cohoneſtentur. Rident igitur Catholicorum vel ſtultitiam, vt ipſi vocant, vel ſuperſtitionem, ad templa quędam ſacroſanctæ Virginis religionis ergo proficiſcentium, & in hos competere dicunt Christi vaticinium, quo prędictum eſt

Matth. 24 *In libro de Coſmographia.*

fore, vt quidam ſub mundi finem in ore habeant: Ecce in deſerto eſt, ecce in penetralibus. Quaſi vero qui Mariæ templa religionis gratia petunt, Chriſtum in penetralibus quærant, ſicut Munſterus tamē aperte interpretatur. Magdeburgici vero ſcrip- *Cent. 7 ca. 10* Expenduntur argumenta Centuriatorū contra tēpla & peregrinationes excipientium. tores hoc modo argutātur: *Quid mortuis eſt negotii cū templis ſaxeis aut ligneis? Verbo Dei ſcriptū eſt, in omni loco Deū recte inuocari. Et Mat. 24. Chriſtus monet. Si dixerint, hic eſt Chriſtus aut illic, nolite credere, nolite exire: nō igitur alius locus alio ſanctior ad orādū.* Reſpōdemus au- *Sapient. 3* tē non de mortuis, ſed de Sanctis nos agere, quorū *Apoc. 3 & 7.* animę in manu Dei, imo in throno, & ante thronū *Matth. 13 & 18.* Dei ſunt, vt in cęlis, ſicut Angeli, non ſolum faciem A nihil ſit Sāctis negotij cum noſtris templis reuocāt Centuriatore. patris videant, ſed etiam mortalium curam gerant, & nobis in templis orantibus ac iuxta eorum ſacras reliquias verſantibus libenter aſſiſtant, ſicut [a] Chriſoſtomus, [b] Baſilius, & [c] Maximus annotarunt. Multū igitur negotij Sanctis eſt cum tem- *a Homel. in ſanctos in uentum &* plis, non quatenus illa ſaxea ſunt aut lignea, ſed quoniam

Maxim. ſerm. in Baſilica Martyrum.
b Oratione de quadrag. Martyrib.
c In natali Martyrum Taurinenſium.
d Contra Petrobruſianos de baſilicis, templis & altarib.
3. Reg. 8
Pſalm. 10
Etſi Deus vbique eſt & omnia implet, tamen in Templo magis, ſecundum gratiam.
e Hom. 36 in epiſ. priorem ad Corinth.
Propoſitio de ſequenti tractatione.

quoniam ſacra Dei domicilia, & Chriſtianæ pietatis officinas ſua haberi loco cupiunt, vt illic Dei honos, fratrumque ſuorum ſalus per legitima media, piaque exercitia promoueatur. Cùm enim ingenti erga nos charitate flagrent, ſeque capiti Chriſto libenter conforment, de lapſorum pœnitentia & piorum profectu ſinceré gaudent, omniaque in nobis decenter & honeſtè fieri poſtulant, orandoque procurant. Deinde cum [d] Petro Cluniacenſi dicimus, quod quamuis Deus domo non egeat, quem cælum & cæli cęlorũ capere non poſſunt, quique in omni loco dominationis eius, hoc eſt, vbique adorandus ſit, tamen ſic illi viſum eſſe, vt ſibi ſuoque ſancto nomini templa ſingulariter & cum priuilegio quodam habeat dedicata, vbi precãtibus populis gratiam maiorem infundat, & hominum preces efficacius exaudiat, ſuaque dona diſpẽſet. Quarè ſcribit [e] Chryſ. fideles orationis cauſa maximè in Eccleſia conuenire, eũque bonum locum eſſe Angelorũ, & archãgelorũ cæli regiam & cælum ipſum, præſertim ob corpus Dominicum, quod nobis in Euchariſtia præſens illic exhibetur. Cæterùm quod ad Euangelij locum nobis obiectũ attinet, vt falſo illum contra nos torqueri, & ſacris peregrinationibus fruſtrà opponi cõſtet, paulò fuſiùs de illo ipſo primum diſſeremus. Deinde rationem de præcipuis Mariæ templis reddemus, cur illa ſine vitio pleriſque aliis præponi, & cum laude fructuque à piis adiri poſſint.

Matth. 24
De vero ſenſu verborũ Chriſti, quibus dicitur, neque in deſerto, neque in penetralibus Chriſtum ipſum eſſe nobis quærendum.
f Lib. de exhortatione Martyrij
Aduentus & prętẽria Pſeudoprophetarũ verum ſignũ extremi ſeculi.

Chriſti Domini ſermo apud Matthæum habet in hunc modum: Si dixerint vobis: Ecce in deſerto eſt, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. [f] Cyprianus paulò aliter legit: Si dixerint vobis, ecce in ſolitudine eſt, nolite exire, ecce in cubiculis, nolite credere. Concionatur autem hoc loco Chriſtus, propoſitæ diſcipulorum quæſtioni ſatisfaciens, quo nimirùm indicio excidiũ Hieroſolymitanũ, & ſecundus ipſius aduentus ſiue conſummatio ſeculi poſſit agnoſci. Cùm verò in ea concione progreſſus eſſet extremorum tẽporum ſiue abſoluendi ſeculi ſignum fore dicit, aduentum graſſantium Pſeudoprophetarum, qui ſi vnquam antea, tùm vel maximè à vera fide Chriſti in varios & contrarios errores abducant homines, vt etiam de Chriſto ipſo plerique incipiãt addubitare. Sic enim diſſecti, inter ſe Sectarij aliis atque aliis dicẽt: Ecce in deſerto eſt Chriſtus, in quẽ credere vos oportet, ſi ſalutem amatis æternam: aliis rurſus contradicẽtibus: Non in deſerto, ſed in penetralibus, apud nos ſcilicet, verus Chriſtus, ac Euangelium huius exiſtit. Nec vulgares hi erunt Pſeudoprophetæ, ſed prodigiis, ſeu potiùs dæmonum præſtigiis maiorẽ ſuæ doctrinæ fidem aſtruent, homineſque miris modis dementabunt. Addit ergò neceſſariam admonitionem Chriſtus, vt Chriſtianæ veritatis & æternæ ſalutis amantes, ſi errare nolint, in hac graui tentatione, quæ plurimos Chriſtianos euertet, non facilè nouis doctoribus, aut potiùs impoſtoribus credant. Nolite, inquit, exire: nolite credere, ſed in vera & probata Eccleſia, quæ [g] columna & firmamentum eſt veritatis, vos perpetuò conſeruate. Hoc eſt, ſicut [h] Apoſtolus ſerio mandat, doctrinis variis & peregrinis nolite abduci. Mirum igitur, hunc Chriſti ſermonem in ſenſum adeò peregrinum abripi, velut in eos competat, qui Mariã vel Sanctos alios alicubi ritu Catholico venerantur, & loca illa petunt, in quibus ſuam Deus gratiã

g 1. Tim. 3
h Hebr. 13

per Sanctos nobis offerre dignatur. Imò verò præſente Chriſti oratione aduerſarij, & eorum ſimiles acriter percutiuntur, qui vt ſuo ſchiſmati, ſeu nouæ à veteri Eccleſia defectioni prætextum faciendum obtendant, Chriſtum ac eius Eccleſiam in deſerto vel penetralibus, hoc eſt, in ſuis non ita pridem erectis conuenticulis & ſynagogis habitare contendunt, & more Donatiſtarum, in quadã orbis parte, quam ipſi nempè tenent, Chriſti verbum & regnum audent concludere. Iubet ergo ſui ouilis prouidus cuſtos Chriſtus, his Eccleſiæ deſertoribus, nouiſque fidei magiſtris locum nullum tribui, qui tot nouos quodammodo Chriſtos prædicant, quod falſa dogmata ſub Chriſti & Euangelij nomine profitentur, in his Chriſti autoritate potiſſimùm abutentes. An non Chriſtus illis in deſerto eſt, qui Chriſtum caput fingunt ſine corpore? quùm Eccleſiam vero Scripturæ ſenſu, & legitimo Sacramentorum vſu tot ſeculis deſtitutam, in meris tenebris iacuiſſe contendunt? Et Chriſtum in penetralibus ſiue cubiculis quaſi ſtatuunt, qui corpus Chriſti myſticum iã anguſtis locorum ſpaciis circumſcribunt, vt in vna Vigilantij, Iouiniani, Donati, Berengarij, VVicleſi, Huſſi vel Lutheri domo conſtiterit, velut hi plus veræ lucis æuo ſuo, quàm reliqui omnes aſpexerint. Sed manet verbum Domini, aduerſus omnes in fide nouationes retinendum: Nolite credere, nolite exire. Sic enim Origenes eundem locum, vt contra Hæreticos à Chriſto adductum explicat, nec Hieronymo quidem diſſentiente, Auguſtino autem planè ſuffragante. Tradit is Chriſti ſermonem eo ſpectare, vt qui verè in Chriſtum velint credere, ac ſincerè fideles eſſe, Schiſmaticis & hæreticis non credant, vt quorum ſit proprium, in aliqua orbis parte vel prouincia ſeſe continere, & ſuis obſcuris atque occultis conuenticulis fallere curioſos: Eccleſiam verò Catholicam eſſe inſtar fulguris de nubibus emicantis, & ab Oriente in Occidentem vſque ſplendentis, ſicut Chriſtus ipſe ſtatim ſubiicit. Eccleſiã enim toto orbe palam apparere, vt facilè ab omnibus tantùm non cæcis agnoſci, & ſicut ciuitas ſupra montem poſita, perſpici facilè poſſit. Quid multis? Eſt manetque Chriſtus in templo ſancto Eccleſiæ? Non eſt, nec erit vnquàm in deſerto per Anabaptiſtas celebrato, nec in penetralibus VVitembergæ Luthericæ, aut Geneuæ Caluinicæ, aut Kuninſpergæ Oſiandrinæ, non in qualibet ſynagoga vel ſpelunca Sectariorum rite colitur, ſuaque dona diſpenſat. Iam vero cum Catholici peculiaria & illuſtria quædam Deiparæ templa in precio habent, ac reuerenter inuiſunt, Euſtachianorum & Vigilantianorum damnata, quæ diximus, fugiunt conuenticula, nec ſolum Gangrenſi Synodo, ſed & Eccleſiæ vniuerſæ, quæ pro templorum ſanctitate piiſque illorum viſitationibus pronunciauit, adſtipulantur, ac præterea ſuam fidem libere profitentur, Deum videlicet, quibuſdã in locis munera ſua largius diſtribuere, ac pleriſque propter Mariã Deiparã haud minus modo fauere, quã olim propter Dauid ſeruum ſuum electũ & fauit & ſuccurrit Hieroſolymitanis. Nec enim fallit diuinum oraculum, quo apertiſſimè dictum eſt: Protegam vrbem hanc, & ſaluabo eam propter me, & propter Dauid ſeruũ meũ, vt cętera de hoc argumẽto dicta prętermittamus. Planiſſime dixit de Sanctis [a] Ambroſius:

Prædicti Chriſti verba perperam à Nouatoribus detorquentur contra piorum peregrinationes & potius ad hæreticorum conuenticula prohibenda pertinere.
Quid nobis hodie de nouo Chriſto prędicent, quod ſic in deſerto vel penetralibus.
Patrum iudicio hic locus hæreticos ferit.
Lib. 1. quæſt. Euang. ca. 38
Eccleſia inſtar fulguris longè atque lateque ſplendet, & conſpicue omnibus apparet.
Vbi hodie Chriſtus ſtatuatur à Sectariis.
Matth. 5
Catholici templa quæ peculiari religione viſitantes, non poſſunt reprehendi, ſed potius laudandi ſunt.
4 Reg. 20
Vide Chryſoſtomum homel. 1 in Matth. & homel. 2 in Pſalm. 50
a Ser. 77. de Natali Sanctorum Octauiani, Aduentoris & Solutoris.

Veneremur eos in ſeculo, quos deſenſores habere poſſumus in futuro. [b] Damaſcenus autem illos totius humani generis adiutores vocat, qui pro nobis Deo ſupplicationes porrigant, eoſque multis modis, ac templorum etiam ſtructura, honorandos eſſe teſtatur.

b Lib. 4 de fide Orthodoxa ca. 16

Deum in ſacris locis ſiue téplis inæqualiter operari ſicut Iudæi frequenter ſunt experti.

Cæterum vt propius ad rem ipſam, qua de agimus, accedamus, neceſſariò illud repetendum & confirmandum videtur, quod apud eruditos quidem in confeſſo eſt, Deum in ſacris locis arcano quodam conſilio inæqualiter operari, eaſque operationes non tàm à nobis intelligi, quàm à piis reipſa probari, atque admirabiliter percipi. Cui rei argumento nobis primum Iudæi eſſe poſſunt, qui quum apud tabernaculum fœderis & arcam Moyſis, poſteàque in templo Hieroſolymitano precarentur, Deum ſibi magis propitium, votaque ſua efficaciora, & præſentia in his locis miracula perſæpè ſenſerunt. Tum ſapientiſſimus ille Salomon, cum templum Deo peculiare condidiſſet, mirifque modis ornaſſet, Diuinam habuit promiſsionem, fore nimirum, vt qui ſuum templum reuerenter adirent, cultumque Diuinum illic peragerent, multa & præclara beneficia ibidem conſequerentur. Sic enim illi loquitur Deus: Exaudiui orationem tuam & deprecationem tuam, quã deprecatus es coram me. Sanctificaui domum hãc, quam ædificaſti, vt ponerem nomen meum ibi in ſempiternum, & erunt oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus. Nec dubium ſanè, quin permulti templum hoc adeuntes virtutem Dei præſentem fuerint experti, iique non ſolum Iſraëlitæ, ſed etiã Ethnici, præſertim cum adorandi cauſa quotannis templum Hieroſolymitanum, ſicut [a] Ioannes & [b] Lucas oſtendunt, peterent, quandoquidem iuxta diuinas promiſsiones, quæ primum Salomoni factæ ſunt, multiplicem ex hoc ipſo templo fructũ reportarunt. Adeo verum eſt, quod Heliodorus ab Angelis flagellatus, poſtquàm ſacrilegæ temeritatis pœnas in eodẽ templo dediſſet, apertè ſuo regi affirmauit, in eo loco verè Dei quandam virtutem ineſſe. Quantò autem reuerentius de Chriſtianis templis iudicare par eſt, quæ in immenſum veteri & vmbratico illi templo præſtant, poſtquàm ſemel illius Moſaici templi velo diſrupto ac planè ſublato, ſacra lex Euangelij nobis coruſcat, & Spiritus ſanctus à Chriſto miſſus, atque in totum terrarum orbem effuſus, domos Dei tum interiores, tùm exteriores cœpit ſanctificare. Hic enim Spiritus vti nouæ legis Sacramentis peculiarem & copioſam impertit gratiam, ſic etiam ſacris Chriſtianorum locis atque conuentibus multò maiora dona, quàm in ſuo templo vnquàm habuere Iudæi, vſque communicare dignatur. Hoc enim eſt tempus, quo veri adoratores cùm alibi paſſim, tùm in ſacris locis Patrem non ſine Spiritu & veritate habent adorare, & mundã oblationem offerre: ideóque loca in quibus orant & offerunt, Spiritu ſanctificationis per Eccleſiæ miniſterium peculiariter mundantur atque ſanctificantur, vt verè dicantur & ſint domus Dei inhabitantis, & in credentiũ animis peculiariter operantis, ſicut Petrus Cluniacenſis oſtendit. Præterea ſi vſquàm alibi, hic ſanè valet illa Chriſti promiſſio: Vbi ſunt duo vel tres cõgregati in nomine meo, ibi ego ſum in medio eorum.

In templo Salomonis Deus ſanta ſuã promiſsionem peculiariter eſt operatus.

3. Reg. 8

Etiam Ethnici peculiarem Dei virtutem in templo Salomonis experti ſunt.

Heliodorus fatetur in templo verè Dei virtutem ineſſe.

a Ioan. 12

b Act. 8

2. Mach. 3

Templa Chriſtiana templo Iudaico lógè præſtantiora, & maiore virtute prædita.

Ioan. 4

Malach. 1

Contra petrobruſianos ac baſilicas, templis & altarib.

Matth. 18

A

Quod ſi ſacrorum locorum ſiue templorum delectus quidam à nobis non haberetur, profectò diuinæ bonitati certis in locis nobis ſua munera liberaliter offerenti vel contradicere, aut ſanè ingrati eſſe videremur. Nec refert, ſi fortáſſis ignoremus, qua de cauſa Deus non ſolum in Sanctis, ſed etiam in templis ſuis mirabilis, vno loco vel templo magis quàm altero ſe hominibus munificentiorem atque clementiorem oſtendat. Satis eſt, ſi cum Auguſtino huius arcani rationem ad ſummi Dei inſcrutabilem ſapientiam referamus, locique ſanctitatẽ, & operantem in illo virtutem, quamuis differentem, pro Chriſtiana prudentia veneremur atque ſuſpiciamus. Auguſtini verba illuſtria ſunt & digna quæ nobis hoc loco repetantur. Vbique quidem Deus eſt, inquit, & nullo continetur vel includitur loco, qui condidit omnia, & eum à veris adoratoribus in ſpiritu & veritate oportet adorari, vt in occulto exaudiens, in occulto etiam iuſtificet & coronet. Veruntamen ad iſta quæ hominibus viſibiliter nota ſunt, quis poteſt eius conſilium perſcrutari, quarè in aliis locis hæc miracula fiant, in aliis non fiant? Multis enim eſt notiſſima ſanctitas loci (obſerua quæſo lector) vbi beati Felicis Nolenſis corpus conditum eſt,] vt cætera prætermittamus. Nec multo poſt de ſanctis Martyribus Geruaſio & Prothaſio loquens, dæmones propter illos mirabiliter & terribiliter confiteri Mediolani, neque id tamen in Africa, licet ſanctorum Martyrum corporibus referta, vſquàm deprehendi aſſeuerat. Ac locum tandem ita concludit: Sicut quod Apoſtolus dicit: Non omnes Sancti habent dona curationum, nec omnes habent diiudicationem ſpirituum, ita nec in omnibus memoriis Sanctorum iſta fieri voluit ille, qui diuidit propria vnicuique prout vult.] Quarè Auguſtinus Theologorũ alioquin acutiſſimus, pronunciare non audet, cur Deus loca quædam illuſtriora reddat, ac ſingularem gratiæ ſuæ virtutem his aut illis templis ſimul & Sanctis aſſignet. Quanquàm rationes quædam probabiliter adferri poſſunt, quæ commonſtrent, cur eiuſmodi locorum prærogatiuas elucere velit Deus in regno Eccleſiæ ſuæ. Priorùm quidem, vt apud credentes ſimul & incredulos maior exiſtat authoritas Chriſtianæ religionis, præſertim in his, quæ ad Chriſtum totius Eccleſiæ caput, & ad veneranda Sacramenta ſpectant. Deinde res illa Sanctorũ virtutem & gloriam vehementer orbi comprobat, ad quorum inuocationem, ſiue illorum ſacræ adſint reliquiæ, ſiue non adſint, Deus quodammodò viſibiliter operatur, atque talibus in locis precantes clementer exaudit. Præterea multorum Orthodoxorum eundem in locum piè coëuntium cœtus ingens teſtimonium præbet veræ confeſſionis de Eccleſia, ſimulque nos admonet, quàm ſit Deo grata ſocietas in eandem Catholicam fidem conſpirantium, quantaque virtus exiſtat orantis, ac mutuo ſeſe iuuantis Eccleſiæ. Accedit & ſacrarum peregrinationum multiplex vtilitas, ſi ritè quidẽ illæ ſuſcipiantur atque peragãtur, ſicut à ſummis laudatiſsimiſque viris factum eſſe conſtat, quę tãtò quidem ſunt Deo gratiores, ipſiſque peregrinantibus magis ſalutares, quantò minus vanitatis, & plus ſinceræ religionis, omniſque veræ virtutis adhibetur. Quos autẽ peregrinantiũ abuſus odioſe taxat Eraſmus, eos in paucis reſidere, neque tãti eſſe momenti

B

C

D

Delectum habendum eſſe templorum, licet ignoremus cur Deus in quibuſdam magis & cla[r]ius operetur. Ipſa loci ſanctitas agnoſcẽda & veneranda eſt.

Auguſtinus docet Deum vbique præſentẽ, ſed in quibuſdam templis magis operantem pro ſua voluntate nobis incõprehẽſibili.

In epiſt. ad Clerum & populum Hipponenſem.

Etiam ſi Auguſtinus quandam ſanctitatem agnoſcit in templis peculiaribus.

Sicut non omnes Sancti habent dona curationum, ita nec omnia templa eandem Dei virtutem & operationẽ.

1. Cor. 12

Ob quas rationes videatur Deus in quibuſdam templis magis & frequentius operari.

Peregrinationes ad certa loca quando ſint laudandæ maximè.

Eraſmus imprudẽtè male quæ taxat ſacras peregrinationes.

In colloquio de peregrina

tieq; religionis ergo, vt in præfatione Enchiridij. Cap. 45

mẽti ducimus, vt poſterus & mordax hic iuuẽtutis inſtitutor, furioſis Sectariis debuerit aperire feneſtram, & quaſi munire viam ad totum hoc vt antiquiſsimum, ita & probatiſsimũ Eccleſiæ inſtitutũ reiiciendum ſimul & ſubſannandũ. Extat Synodus Cabilonenſis ſub Carolo Magno habita, quæ licet quorũdã corruptelas circa huiuſmodi peregrinationes reprehendat, hoc tamẽ grauiſsime ſubiicit: Qui peccata ſua Sacerdotibus, in quorũ ſunt Parochiis, confeſsi ſunt, & ab his agendæ pœnitentiæ cõſiliũ acceperunt, ſi orationibus inſiſtendo, eleemoſynas largiendo, vitam emendando, mores componendo, Apoſtolorum limina, vel quorumlibet Sanctorum inuiſere deſiderant, horũ eſt deuotio omnibus collaudanda.] Notat & [a] Auguſtinus quorundam vitia, qui ſeculo ſuo quum Martyrum ſepulchra viſitarent, & peregrinationes obirent, non tam pietati vacarunt, quam carnis voluptatibus indulſerunt. Sed rurſus ipſum peregrinandi ſtudium ac inſtitutum adeò probat, vt nonnullis etiam author fuerit, ſicut [b] ipſe teſtatur, qui certo placito ſe conſtringerent ad ſuſcipiendam peregrinationem, nimirum vt ex Africa in Italiam proficiſcentes, beati Felicis Nolenſis corpus ac templũ inuiſerent, quod tunc in ſumma veneratione habebatur. Monet præterea, ne quorundam abuſibus offendamur, quos aduerſarij ſemper inculcant, & nobis obiicere ſolent. Aliud eſt, inquit, quod docemus, aliud quod ſuſtinemus: alia diſciplina Chriſtianorum, alia luxuria vinolentorum, vel error infirmorum.] Hieronymus vero ſuccinctius dixit: Paucorum culpa non præiudicat religioni.]

Sententia Synodi Cabilonenſis.

Auguſtinus peregrinationes probat, ſed non abuſus peregrinantium.

a Lib. 20. contra Fauſtum. c. 21.

b Epiſt. 137 ad Clerũ Hipponenſem.

Lib. 20 contra Fauſtum cap. 21

Lib aduerſus Vigilantium.

Certe in veterum ſcriptis vel modice verſatus intelligit, olim pius perquam vſitatum fuiſſe morẽ, religionis ergo ex prouinciis omnibus ad ſacra Paleſtinæ loca peregrinandi, in quibus redemptionis noſtræ myſteria, lux mũdi atque Saluator Chriſtus celebrauit. Subierunt igitur hanc peregrinationem Nicolaus, Baſilius & Epiphanius Epiſcopi, Hieronymus Presbyter, Ephrem Diaconus, Euthymius Abbas, Caius, Adrianus ac plures Pontifices, Fridericus Imperator, Ludouicus Galliæ, Richardus Angliæ Rex, aliíque Principes, vt Helenam, Endoxiam, Paulam, Melaniam, illuſtriſſimas fœminas prætermittamus. Hinc illa vox Hieronymi: De toto huc orbe concurritur.] Tum ad Ruſticũ, qui vna cum vxore Hieroſolymam inuiſere promiſerat: Redde, inquit, quod præſente Deo ſpopõdiſti.] Ac rurſus ad Marcellam ſcribit: Longum eſt nunc ab aſcenſu Domini vſque ad præſentem diem per ſingulas ætates currere, qui Epiſcoporum, qui Martyrum, qui eloquentium in doctrina Eccleſiaſtica virorum venerint Hieroſolymam, putantes minus ſe religionis, minus habere ſcientiæ, nec ſummam, vt dicitur, manum accepiſſe virtutum, niſi in illis Chriſtum adoraſſent locis, de quibus primũ Euangelium de patibulo coruſcauerat.] Quam multi porrò ad Principes Apoſtolos Petrum & Paulum, eorúmque limina, ſiue cõfeſſionem, vt veteres vocant, ſeculis omnibus ſunt peregrinati, ſuáque illic vota religioſiſſimè perſoluerunt: vbi dicti Apoſtoli, Chriſtiani exercitus duces, vt [c] Hieronymus, vel duo magni validíque corporis illuſtres oculi, duæque orbis lampades, vt [d] Chryſoſtomus, ſanguinem fudere pro Chriſto, & vnà cum ſanguine totam doctrinam felici Romanæ Eccleſiæ profuderunt, vt [e] Tertullianus affirmat? Vnde [f] Sidonius Appollinarius Aruernenſis Epiſcopus, idémque vir diſertiſsimus, ad Hieronymum ſcribit de ſua peregrinatione, quod Apoſtolorum viſitarit limina, ibíque valetudinem optatam recuperarit. Tum fatetur [g] Origenes eodem proficiſci votum ſibi fuiſſe, & [h] Chryſoſtomus magnopere deſiderat, vt ſibi liceat Apoſtolorum ſacris corporibus Romæ circumuolui, & illorum ſepulchris affigi. Eiuſdem [i] Chryſoſtomi luculenta vox eſt: Romam, quæ vrbium eſt regaliſsima, relictis omnibus ad ſepulchra Piſcatoris & Pellionis currunt & Reges, & Præſides, & milites.] Carolus verè Magnus, nec ſolum rei militaris gloria, ſed & pietatis laude nulli Imperatorum ſecundus, vt vota perſolueret, vel quater Romam profectus eſt. Iam vero celebris etiam veterum peregrinatio fuit in Seleuciam ob templum Theclæ Virginis ac Martyris, & in Africã ob ſacra pignora Stephani Martyris in Eccleſia Hipponenſi recondita, & in Campaniam ad templum Felicis Nolani Epiſcopi, & in Galliam ad Eccleſiam S. Martini Turonenſem, & in Cappadociam ob baſilicã quadraginta Martyrum, & in Gallæciam Hiſpaniæ, ob Iacobi Apoſtoli ſacra oſſa, & in Apuliam ad Sancti Michaelis cryptam, ac demum ad Catanam Siciliæ iuxta Æthnam, ob Agathæ Martyris reliquias. Huc enim præter pios, Ethnici etiam accolæ ſæpe confugerunt, ſibique præſidium aduerſus Aethnæ montis erumpentes ac latè depopulantes flammas cum fructu quæſiuerunt. Scribit & [a] Epiphanius, maximam fidelium multitudinem, cum ipſe viueret, ad Ezechielis Prophetæ monumentum miraculis clariſsimum, precum & obſequij gratia confluxiſſe. Commendat Marcellam viduã [b] Hieronymus, quæ vt populorum frequentiam declinaret, Apoſtolorũ & Martyrum baſilicas ſecretis celebrabat orationibus, [c] eandémque laudem Aſellæ Virgini tribuit: tũ [d] loca eiuſmodi ſacra tanti & ipſe facit, vt cum alicuius minimæ labis ſibi conſcius foret, præ timore & reuerẽtia baſilicas illas ingredi formidaret. Docet [e] Os aureum, Babilæ Martyris reliquias eo loco & honore habitas eſſe, vt ad eas plerique cateruatim accurrerent, ſuámque pietatem publicè declararent. Vbi hæc etiam verba ſubiicit. Dum ex hominibus alij negligentia, alij curis impediti, ſanctorum Martyrum monumenta inuiſere omittũt, egit Deus, vt hoc modo pellecti (per beneficia ſcilicet atque miracula Sanctorum in templis quibuſdam exhibita) animarum ſuarum curationes perciperent.] Tum idem alibi cum Sanctos columnas & munitiones Eccleſiæ appellaſſet: Ergo inuiſamus eos ſępè, inquit, tumulos adornemus, magnáque fide reliquias eorum contingamus, vt inde aliquam benedictionem cõſequamur.] Tradit & Gregorius Nazianzenus morem fuiſſe receptum, vt populus ad Martyrum templa, veluti ad paſcua, cateruatim concurreret: ſiue, quemadmodum Baſilius loquitur, vt tanquam apes ex alueariis è ciuitate ad flores, id eſt, ad Martyres, magno examine erumpẽrent.

Solemnẽ fuiſſe morẽ olim ad terram ſanctam peregrinandi.

In epiſto. ad Paulinum de inſtitutione Monachi. Epiſtol. 17 vt commigret Bethlehem.

Ad Apoſtolorum limina Romam frequens olim erat peregrinatio.

c In epiſt. ad Marcellam.

d In epiſt. ad Roma. Homil. 32.

e Lib de præſcript. contra Hæreticos.

f Lib. 8. ep. 5

g Vide Euſebium li. 6 Eccleſ. hiſto. cap. 21

h Homil. 32 in epiſt. 1. ad Romanos.

i In demonſtrat. quod Chriſtus Deus ſit, aduerſus Gentiles.

Eginardus in vita eius.

Ad quæ loca veteres religionis cauſa ſuerint olim maximè peregrinati.

a In libr. de vitis prophetarum

b Epiſto. ad Principiam.

c in epiſt. ad Marcellam.

d Lib. aduerſus Vigilantium.

e Orat. in Babilã Martyrem.

Orat. in Iuuentinum & Maximum.

Hortatur Chryſoſtomus ad templa reliquiaſque Sanctorũ accedere, & fructum accedentibus pollicetur.

Serm in Barlaam Martyrem.

Quid multis? Infinitum ſit ferè, vniuerſa tam doctæ quàm venerandæ vetuſtatis exempla perſequi, quæ paſsim apud Euſebium, Ruffinum, Theodoretum, Caſsiodorum, Paulinum Epiſcopũ, Bedã Presbyterum, Paulum Diaconum, Gregoriũ Turonenſem, Simeonem Metaphraſten, Ioannẽ Zo-

Populus olim cateruatim ad tẽpla Martyrum concurrebat feruenti ſtudio peregrinandi.

naram, Nicephorum Caliſtum, & alios Eccleſiaſticæ hiſtoriæ Scriptores extant, clariſſiméque monent de omnium ordinum & vtriuſque ſexus hominibus ſacra loca de more inuiſentibus, illicque Deum per Sanctos adeo mirabiliter ſimul & efficaciter operantem experientibus, nulla vt fraudis vel mendacij ſuſpicio nobis, ſi ſincere iudicemus, relicta eſſe videatur. Rectè igitur Petrus Cluniacenſis, quem Bernardus quoque laudauit, ingenue profitetur, vniuerſum orbem eſſe teſtem, ex perpetua Eccleſiæ conſuetudine Sanctos à Chriſtianis inuocari, Deúmque illorum precibus & meritis exorari & placari: hinc Orthodoxum populum vndique ad Sanctorum ſepulchra concurrere, ac frequenter à mortuis citius exaudiri, ſuáque impetrare facilius vota, quàm à viuente audiri poſſent. Proinde per ſacrorum cinerum reliquiarúmque contactum, aut per beatæ Virginis aliorúmque Sanctorum ſuis in locis venerationem, multos deſideratæ ſalutis ac gratiæ mox compotes fieri, nimirum ad Chriſtianæ fidei teſtimonium & conſummationem, & rurſus ad hæreticæ, paganicæ ac ſatanicæ prauitatis confuſionem. Et longè ante huius venerabilis Petri ſeculum celebrata eſt Synodus Gangrenſis, perpetuo anathemati ſubiiciens Euſtachianos, qui Chriſtianorum conuentus per certas Sanctorum baſilicas fieri ſolitos, ſicut Orientalis & Occidentalis Eccleſia conſtanter obſeruauit, ſuperbè deſpiciebant. Neque pudet adhuc nouos Euſtachianos ac Gnoſticos in medium proſilire, damnatúmque iampridem errorem velut ab inferis reuocare, quandoquidem non deſiſtunt piorum ad peculiaria templa peregrinationes conuellere, omnémque Sanctorũ cultum execrari, nimirum vt hoc etiam argumẽto teſtatum orbi faciant, ſe à communione Sanctorũ eſſe diuulſos, nihilque cum Chriſti corpore myſtico habere commune, ac proinde perpetuæ ſalutis, quæ nulli quidem extra Eccleſiæ conſortium vnitatémque contingit, expertes omnino manere.

Piorum ad ſacra loca peregrinationum exempla apud veteres extãt plurima.

Lib. 2. epiſt. 2

Quod Catholici religionis ergo peregrinantur, perpetua Eccleſiæ conſuetudine corroboretur.

Canon. 20

Hoſtes, & ioſectatores ſacrarum peregrinationum in Synodo Gangrenſi olim damnati, & à Chriſti corpore alieni.

Quid ergo mirum ſit, obſecro, alia etiã templa, quæ ſub nomine ſacratiſſimæ Virginis matris extructa, peculiariter in orbe celebrantur, apud Nouatores euileſcere, nullúmque põdus ſacris ad illas ædes peregrinationibus tribui, quantumuis rerum vſu certiſſimo compertum habeamus, admirandam cæleſtis gratiæ copiam illic apparere, & Deiparam inuocantibus non vulgaria tum ſpiritualis, tũ corporalis ſalutis præſidia iiſdẽ in locis ſæpè multúmque conferri? Romæ templum Mariæ præcipuum eſſe diximus, quòd ſeculo Liberij in Exquilijs non ſine miraculo conditum, & frequentibus piorum comprecantium cœtibus honoratũ, ſolennibúsque vti vocabant, ſtationibus, proceſſionibus & Litanijs deputatum fuit. Quapropter quum inguinaria peſtis Romæ ſæuiret, ac multos etiam extingueret, Gregorius Magnus omnes vrbis ordines propoſita lege conuocauit, vt ad hanc ipſam ſanctæ Dei genitricis Eccleſiam conuenirent, quatenus qui ſimul omnes peccauimus, ſic enim ipſe loquitur, ſimul omnes mala quæ fecimus deploremus. Et rurſus: De ſingulis, inquit, Eccleſijs exeuntes, cũ precibus ac lachrymis ad beatæ Mariæ ſemper Virginis genitricis Domini Dei noſtri Ieſu Chriſti baſilicam cõgregemur. Eadẽ de re [a] Paulus Diaconus & [b] Gregorius Turonenſis pluribus meminerunt. Tũ Stephanus eius nominis ſecundus Põtifex, qui magno

Nõ templis olim Mariæ celebrioribus, quæ ſæpius à fidelibus viſitarentur.

De tẽplo Mariæ Maioris in vrbe Romana quod & Gregorij Magni ſeculo emicuit.

Lib. 11 epiſt. 2 Regiſtro. Epiſt. 2

a Libr. 2. de geſtis Longobardorum.

b Libr 10 hiſtor. Francorum.

A Cleri populíque conſenſu ibidem electus fuerat, ad placandam Dei iram inſtituit Romæ Litaniam, initio quidem in hac ipſa Æde facto, ſicut Platina confirmauit. Cum vero baſiliſcus dirum ſerpentis genus exitium Romanis adferret, Lothario iunitũ imperante, ac tota vrbe maiorem in modum trepidante, Leo IIII. Pontifex toti populo ieiunium & precationem indixit, ipſeque cum hymnis & canticis, ſancta præcedente imagine, ex Adriani Martyris baſilica, ad hoc ipſum Virginis templum vna cum Clero proceſſit. Tantum autem ea ſupplicatio valuit, vt fœdum illud ſerpentis virus euanuerit, ac populus omni fuerit periculo liberatus, haud dubie Maria Deipara opitulante. Ea de re Sigonius quoque teſtatur. Quid quod Martinus Pontifex, ac B primus quidem huius nominis, in hac ſacra Aede non ſine miraculo ſummum vitæ diſcrimen euaſit? Quum enim Cæſar Arianus Conſtantinus Legatũ ſuum Olympium Romam in Martini perniciem, deſtinaſſet, Lictor ſubornatus eſt, qui eundem Põtificem eodem loco aut caperet, aut enecaret. Is vero dum impio præcepto parere ſtudet, diuini numinis vindictam expertus, & ſubita cæcitate percuſſus eſt, non ferente, vt opinor, Deipara tàm nefarium ſcelus in ſua primaria Eccleſia perpetrari. Adhæc Mauritius Cæſar ad eandem Ædem Virginis, vt quæ tam multis in ſummo diſcrimine aſylũ præbuiſſet, ſibi confugiendum putauit, quum Iſacium exarchum vitæ ſuæ hoſtiliter inſidiantem cerneret, quemadmodum [c] Paulus Diaconus & [d] Ioannes Naucleros memoriæ prodiderunt.

In vita eiuſdem Stephani Papæ.

Litaniæ in hac æde virginis Romæ celebrabant.

Baſiliſcus, qui Romæ multos extinxit, è medio ſublatus eſt Romæ in æde Virginis comprecantibus.

S. Martinus Pontifex in tẽplo Virginis Romæ nec capi poteſt, nec occidi, ſed Lictor excæcatus.

Lib. 5. de regno Italiæ.

Ædes hæc Virginis aſylum multis miſeris præbuit.

c Libr. 17 de geſtis Romanorum.

d Generat. 22.

C Quid multa? quoties fere duri, graues & aſperi caſus vrbem premerent ac infeſtarent, præcipuum ſtudium fuit, Matri miſericordiæ hoc loco ſupplicandi, precéſque & Litanias toto Clero populóque præſente reuerenter peragendi. Ad eandem Ædem referre par eſt, quod Petrus Cluniacenſis exponit miraculum Romæ multis compertũ & exploratũ. Mos erat populi, quum aſſumptæ in cælũ Virginis diem feſtum celebrarent, à primis veſperis vſque ad ſecundas ſuos ad templum illud cereos deferẽdi, quos deinde incenſos illic relinquerent, & relictos cum eodem ceræ pondere quo attulerant, porrò reciperent, atque ſic integrè domum reportarent. Meminit & Rupertus de proceſſionibus ſiue ſupplicationibus Eccleſiaſticis, & harum primam ſta- D tionem Romæ ac alibi beatiſſimæ Mariæ dedicari aſſerit, ex ſingulari videlicet Virginis prærogatiua, quæ ſalutis & lætitiæ humanæ principium exiſtat. Tum Hugo Victorinus tres numerat ſolennes ſupplicationes, quę in Eccleſia quotánis obſeruantur: quemadmodũ in Dominica Palmarũ cum floribus & palmis, deinde ſub feſtũ aſcenſionis Domini cũ crucibus & vexillis, ac demum ferijs purificationis Mariæ, vt vocamus, cum cereis & lucernis. Cæterũ hanc poſtremam ſupplicationem ſiue proceſſionẽ primo ille ſtatuit loco, & maiore quidem religione, vt res ipſa docet, eadem hactenus in Eccleſia celebratur. Rectè autem dixit Antoninus: In feſto purificationis candelas accenſas geſtamus in manibus, lumen ardentiſſimæ charitatis Virginis deſignãtes, & eam viuam in noſtris operibus habere proteſtãtes.] Alij ſpectant hic ceram, vti munus apum ſine maris ſemine filios procreantium, & quæ non niſi de puriſſimis floribus cum dulcedine mella exprimunt. Id vero pulchrè ad noſtram Virginem appli-

In templo Mariæ maioris Romæ ſolenne fuit matri Domini ſupplicare, præſertim cũ vrgerent pericula: multaque factæ illic miracula.

Lib. 2 de miraculis ca. 30

Li. 7. de diuinis officiis cap. 27

In tẽplo Virginis habeti ſolet prima ſtatio, atque proceſſio ex tribus principalib.

Lib. 4. eruditionum Theologicar. tit. 14.

Prima & principua proceſſio Eccleſiæ Mariæ Virgini attributa.

Cur cerei ardentes feſto purificationis adhibeantur.

Part. 4. ſummæ tit. 15. ca. 24

cari

cant, quæ apis quaſi ſolertiſſima, de odorifero virginitatis flore, deque ſuo ſanguine roſeo mel diuinitatis, & ceram humanitatis, non ſine vtroque lumine veritatis fulgido, & charitatis ardore flagrante in vnam eandemque Chriſti perſonam nobis inuexit. Igitur haudquaquam ocioſa & vana eſt cæremonia, vt videri volunt aduerſarii, quod lumine accenſos cereos cum ſolenni pompa, ſicut & alibi dictum eſt, eo die circumferimus. De quo Mariæ feſto multi veteres docent, inter quos [a] Albinus Flaccus Alcuinus, & [b] Amalarius Fortunatus notant, tunc collecto primùm apud ſanctum Adrianum populo, & ad baſilicam Virginis prodeunte, Litanias Romæ recitari, & Pont. Max. cum frequenti Clero adeſſe ſolere, poſtque ſolennes preces cereos deportari, vbi & nominatim huius Eccleſiæ Virginis, ad quam itur, mentio expreſſa eſt. Quæ ſupplicationis ratio ita Sergio Pontifici eius nominis primo placuit, vt illam etiam pluribus Mariæ feriis, ſicut Beda comprobat, iuſſerit accommodari. Nos verò, vt hoc obiter addamus, illorum ſententiæ aſtipulari non poſſumus, qui ex obſcuris [c] Nicephori verbis colligunt, & [d] Centuriatores quidem id prorſus affirmant, Mariæ purificationis diem authori Iuſtiniano Cæſari tribuendum eſſe. Etenim hoc feſtum multò eſſe vetuſtius tot veterũ teſtimoniis comprobatur, qui de illo ipſo ante Iuſtinianum publicè diſſeruerunt, ſuaſque homelias, quæ paſſim extant, ſcriptas nobis reliquerũt. Quare Nicephori verba cum iudicio ſunt accipienda, quum ita ſecundum Latinam verſionem docet: Idē Imperator tum primum Seruatoris exceptionem toto orbe terrarũ feſto die honorare inſtituit, ſicut Iuſtinus de ſancta Chriſti natiuitate fecit.] Atqui nec [e] Iuſtinus feſtum Chriſti natalitium, quod eſt planè Apoſtolicum, nec Iuſtinianus feſtum τῆς ὑπαπαντῆς, hoc eſt, exceptionis Domini, quem nos purificationis dicimus, primum inſtituit, ſed vtrumque iam antè inſtitutum quaſi per manus accepit, & quibuſdam fortaſſis cæremoniis auxit, aut alicubi celebrius reddidit, vbi hæc duo feſta reſtituenda, & iuxta receptum communem Eccleſiarũ morem per Principum etiam leges renouanda & approbanda eſſe videbantur. Vnde ſignificanter dixit Nicephorus: Toto orbe terrarum hoc feſtum à Cæſare inſtitutum eſſe. Eodem modo de feſto aſſumptæ in cælum Virginis iudicandum eſt, quum affirmat Nicephorus, Cæſarem eſſe Mauritium, qui feſtum hoc iuſſerit celebrari. Etenim ſatis conſtat, Orthodoxos longè illud ante Gregorij & Mauritij ætatem vna cum Athanaſio in vſu habuiſſe, vt alibi ſatis oſtenſum eſſe confidimus. Neque verò Principum vel Cæſarum, ſed Epiſcoporum & Pontificum munus eſt proprium, Sanctorum feſta inſtituendi, quorum ſanè & origo & obſeruatio eſt antiquiſſima, ſicut vel ſolus Clemens Romanus oſtēdit. Nec eſt diſſimilis lex illa Cæſaris Conſtantini, vt omnes diebus Dominicis ab omni opere ferientur, ſicut meminit Euſebius Cæſarienſis. Etenim huius diei inſtitutio non Cæſareæ ſanctioni, ſed Apoſtolicæ traditioni attribuenda eſt: vnde & Ioānes [f] de Dominica die, & Matthæus [g] de prima Sabbati loquitur. Sed optimo Cæſari fortè placuit legē Apoſtolicam repetere atque confirmare, vt maior huic diei reuerentia per totum Imperium exhiberetur, nullúmque tūc ius diceretur, ſed omnes ocio ſacro & cultui diuino religioſe vacarent. Verũ hæc attigiſſe ſat ſit.

a Lib. de diuinis officiis c. de purificat. S. Mariæ.
b Lib. 3 de Eccleſ. officiis cap 43
Lib. de ſex ætatib. mundi.

In multis Mariæ feriis ſupplicationes habendæ ſunt ex veterum inſtituto.

Feſtum purificationis Mariæ multò vetuſtius eſſe quàm vt Iuſtinianū Cæſarem habere poſſit authorem.

c Lib. 17 hiſtor. Eccleſ. cap 28
d Centur 6 cap 6
e Vide Clementem li. 5 conſtitut. Apoſtol. ca. 13 & lib. 8 cap. 39

Feſtū aſſumptæ in cælum Virginis non incœpiſſe ſub Mauritio Cæſare.

Lib. 17. hiſto. Eccleſ. c. 28

Lex Conſtāt. de Dominico die celebrando.

Lib 8 conſtit. Apoſt. c. 39
Lib. 4 de vita Conſtan. c. 18
f Apocal. 1
g Matth. 28

Ad alteram nouámque Romam, hoc eſt, Conſtantinopolim veniamus, quæ multas Ædes Mariæ ſacras, vt diximus, habuit: primam verò Imperator ipſe Conſtantinus condidit, vt qui totam etiam vrbem Virgini matri ſacroſanctæ dicauit, ſicut & Zonaras aſſeuerat. Quod Conſtantini templum, ſi Gregorio Turonenſi credimus, inde ab initio ſingulari Mariæ apparitione, & præſenti Dei miraculo fuit cohoneſtatum. Tradit enim, hanc Virginis baſilicam ab Imperatore Conſtantino admirabili opere fabricatam effulſiſſe, ad quam adductæ primum columnæ ſublimes ac vaſtæ in altum leuari, ſuiſque locis reponi nullis hominũ viribus potuerint, quum vel ſedecim pedes in circuitu ſingulæ complecterentur. Proinde Virginem matrem architecto per viſum oblatam eſſe, & paratum illi præbuiſſe conſilium de aptandis machinis, & ſuſpendendis coclæis, & extendendis funibus, vt ſublatæ columnæ ſuis locis collocarentur. Expergefactus architectus acceptis monitis paruit, breuiq; tempore, quod antea fruſtra ſæpe multi tentarant, columnas ingentes erexit, ſtupentibus omnibus, paucorum opera demum eſſe perfectum, quod ne multi quidem antea ſummis laboribus præſtare potuiſſent. Græcis vero chara inprimis & percelebris fuit Aedes Virginis, vt aiebant, in Blachernis: qui locus apud muros ciuitatis, ſicut Græcus author Metaphraſtes oſtendit, prædium erat Marini ſinus cornui propinquum, & ab Imperatrice Pulcheria maxime nobilitatum. Hæc quippè præſtantem Aedem illam mirificè ornauerat, vt diximus: mirabilius vero eandem Deus frequentibus miraculis ita omnibus commendauerat, vt piorum cœtus maximus illuc vndique proficiſceretur. Fecit idem quoque Marcianus Imperator, non veritus alios præire in ſupplicationibus publicis: fecit & Pulcheria ſanctiſſima virgo, templum idē libenter ingreſſa: præſertim quod illic tertio quoque ſeptimanæ die vigiliæ & ſupplicationes cum lucernis & lampadibus nocte celebrarentur. Sed & Mauritius Imperator in memoriam Dei genitricis, quam haud parùm venerabatur, Litaniam inſtituit, laudéſque illi decantari iuſſit. Scribit Damaſcenus hiſtoriam, quæ lectu digna eſt, de D. Stephano iuniore: huius quidem parentes ad Mariæ templum in Blachernis ſitum corā eius imagine ſupplicaſſe, atque ſi maſcula prole gauderent, illam Domino cōſecraſſe. Quarè quum voti compotes facti eſſent, natum Filium Deiparæ, à qua donum illud acceperāt, ad Blachernenſem ædem grati obtulerunt. De Conſtantinopolitanis tam anteà monuimus, quod ſingularē ſibi patronam Dei Matrem delegerint atque coluerint eius etiam ædes imagineſque ſacras de more ſedulo venerantes. Siue enim bona, ſiue mala diſcenda atque imitanda ſint, non minus exempla quàm leges Principum ad excitandos populi animos cōducere ſolent. Conſtat autem, Imperatores Byzantinos in extruendis, ornandis ac venerandis Mariæ templis nullis pepercisſe ſumptibus, curámque diligentem adhibuiſſe. Vnde cum Byzantini ſuā vrbem à Saracenis aliquādo grauiter obſeſſam cernerent, & hoſtes magnoperè formidarent, nō ſine ieiunio & oratione, Virginiſque matris patrocinio felicem belli ſucceſſum & exitum ſibi auſi ſunt

Multa & præclara Mariæ templa Græci [illegible] Conſtantinopoli [illegible] habuerunt.

Lib. 3 [illegible]

In li. de gloria [illegible] martyrū cap. 8

Architectus Conſtantinopolitanus Mariæ apparitione [illegible], qua ratione ingentes columnæ [illegible] erigendæ ſint.

Grat de vita & exitu Dei paræ.

De tēplo Virginis in Blachernis apud Græcos omnium fere celeberrimo.

Imperator & Imperatrix hoc templum die noctéque libenter adibant.

Vide Nicephorum hiſto. Eccle. lib. 15 ca. 14 & 15.

S. Stephanus iunior vbi à Maria donatus parentib.

Conſtantinopolitanis magnum [illegible] ſtudium in Mariæ veneranda eiuſque templis viſitandis, exemplo ſuorum Principum.

polliceri. Itum eſt igitur ad ſacram Ædem, quæ propè S. Sophiam extabat: illinc Deiparæ imago, quam Lucas depinxerat, reuerenter accepta, & in publicam ſupplicationem ſiue proceſſionem adducta, ſed & hebdomadatim per totam vrbem feria tertia religioſe admodum circumgeſtata eſt. Ita demum optata de Saracenis hoſtibus victoria, qui miſerè perierunt, ſicut Vincentius refert, lętè ſucceſſit, haud dubie Maria hiſce ſuis ciuibus totique vrbi patrocinante.

Conſtantinopolitani à Saracenis obſeſſi Mariam ſibi patronã apud Deũ quærunt, & liberantur.

Ex Græcia in Cappadociam tranſeo, vbi magnũ illud Eccleſiæ lumen Baſilius clariſſimè fulſit, qui & hiſtoriam nobis memorabilem, noſtróq; inſtituto commodam, quam hic repetamus, offert. Is enim in Iulianum Apoſtatam ſæuiſſimum Eccleſiæ hoſtem inciderat, qui ad bellum Perſicum profecturus, non ſolum Baſilio, ſed etiam eius populo, cum primum rediret ab hoſtibus, extrema fuerat interminatus. Quare vir ſanctus, vt ſuos non parum pauidos aduerſus Tyrãnum immaniſſimum tueretur, ieiunium populo triduanum indixit, omnéſque in templo Deiparæ Virginis, quod in monte Didymi ſitum erat, precandi gratia cõgregauit. Erat autem in eadem Eccleſia S. Mercurij Martyris corpus reconditum, qui per quietẽ Baſilio ſeſe obtulit, planéque affirmauit, ſe feciſſe quod à Deipara iuſſus eſſet: nimirum vt de Iuliano ſumeret pœnas, illíque communi hoſti vitam tolleret. Baſilius non potuit de hac apparitione non mirari, dictíque Martyris monumẽtum in Eccleſia notum adiit, & quæ propè pendebant arma eiuſdem tunc abeſſe ſenſit, ſed paulò poſt lanceam cæſi Iuliani ſanguine rubentem illic reſtitui alij quoque deprehenderunt. Habuit ergò fidem Baſilius factæ apparitioni, & terrefactũ adhuc populum benè ſperare iuſſit, ſimúlque illos de morte Tyranni Iuliani certiores reddidit, vt cũcti gratias clementiſſimo Deo agerent, qui ſummo diſcrimine ipſos & Eccleſiã tàm benignè liberaſſet.

Lib. 21 in parte hiſtor. cap. 147

Hiſtoria de Baſilio Magno, qui poſt ſolo in templo Virginis precante vidit S. Mercurium a Maria miſſum ad Iulianum Cęſarem occidendum.

Nec multo poſt euentus docuit Baſilium vera dixiſſe, & veritatem Libanius Iuliani quæſtor Cæſaream veniens cõfirmauit, qui in Perſico & poſtremo illo Iuliani bello coram interfuerat. Narrauit enim, ignotum quendam militem cum armis in excubiis apparuiſſe, qui lanceam valide vibrans, terribili impetu confoderit Iulianum, quíque mox abſcedens nuſquam cõparuerit, quum ille blaſphemus interim dire vociferans expiraret. Tantam demum vim habuit communis illa precatio, quæ authore Baſilio inſtituta, & inuocatæ Virginis patrocinio corroborata fuit: nimirum vt grauiſſima Eccleſię peſtis Iulianus è medio tolleretur & pius populus ab irati Tyranni ſæuitia illæſus perſiſteret.

Confirmatio ſuperioris narrationis.

Eandem narrationem poſt [a] Amphilochiũ reperũe [b] Fulbertus, [c] Antoninus, [d] Nauclerus: aliíque complures multa id genus exempla de Mariæ templis, & factis ad illa peregrinationibus, acceptíſque beneficiis, coniunctíſque miraculis præclarè ſcripſerunt.

a In vita S. Baſilij.
b In ſerm. de Deipara.
c Parte 4. Summæ. 17
d In Chronographia Generat. 2

Quod ſi ex Oriente in Occidentem proficiſcemur, vt ad Germanos demum perueniamus, habẽt & illi Mariæ ſacra templa minimè vulgaria, & præſertim Aquiſgranenſe, ſiue, vt alij vocãt, ad Aquaſgraneas, vel Traianas, à Carolo Magno vtique cõditum, vt multi de Carolo ſcriptores annotarunt. Is munificus atq; magnificus Imperator ſumptuoſiſſimè hanc Ædem exædificauit, multáſque colũnas marmoreas ex variis Italiæ locis aduectas illuc intulit, ac magnum præterea theſaurum ſacrarum reliquiarum, quem inde à Paleſtina conquiſitum adportauerat, ibidem deponi, & quotannis populo ſpectandum reuerenter exhiberi, pro ſua ſumma pietate decreuit. Nec dici facile poteſt, quanta Virginis matris hic olim fuerit veneratio. Auentinus hoc templum toti Europæ venerabile, & ex publicis operibus, quæ Carolus fecit, præcipuum vocat. Durauit in noſtram ætatem vſque frequens piorũ ad eandem ſacrã Ædem peregrinatio, vt permulti remotis è locis, ac ex media etiam Pannonia religionis ergo peterent Aquiſgranum, illícque ſuam erga Deiparam obſeruantiam pia liberalitate, & liberali pietate publicè teſtarentur. Pudeat vero Germanos, quibus religioſa omnis nunc ſordet peregrinatio, pudeat, inquam ab optimi Principis & maximi Imperatoris ſui Caroli heroica fide & conſtanti pietate tam longe ac turpiter deſciuiſſe, nullo vt amore vel honore ſacroſanctam Dei Matrem domi aut foris proſequantur, multo certe rectius habituri, ſi Patrem illum patriæ & ſanctum inuictúmque Imperatorẽ Carolum, quo nullus melior felicior huiuſque ſucceſſit, tum in timore Dei, tũ in cultu Virginis, tum in ſinceritate fidei ſeriò imitarentur.

De templo Virginis apud Aquiſgranum in Germania quondam percelebri, quod Carolus

Magnificentia hoc templum fuerit illuſtratum.

Lib. 4. Annalium Boiorũ.

Pudendũ Germanis a Caroli ſpiritu & fide tam procul abeſſe in Deiparę veneranda.

Nutũt & magnanimi Heluetij, qui pulcherrimã Catholici nominis profeſsionem præclarè hactenus conſeruarunt, & ſub felicibus Mariæ auſpiciis toties fortiſsime feliciſsiméque pugnarunt: norunt inquam, quantum & animi & roboris præſtet Virgini matri vota pia feciſſe, & in ipſius Eremitorio pie ſupplicaſſe. Ita enim vocant Deiparæ ſacellum à ſancto Meinrado inchoatum, mediis in ſyluis poſitum, inde à Cæſare Ottone primo Mariæ ſacratum, & ſanctorum antiſtitum Vdalrici & Conradi iudicio cœlitus dedicatum, quod non modo multis ab hinc annis inter medios hoſtes impióſque vicinos, ſed etiam nuper admodum horrendis flãmis cuncta vndique abſumentibus integrum mirabiliter perſeuerat. Nugentur autem & calumnientur, qui ſeſe ab Eccleſia Catholica nefariè ſegregarunt: fingant & euomant, quæ impurus ipſis animus ſuggerit aduerſus ſacri loci huius originem, progreſſũ, cultum, miracula: hoc nimirum Satana in ſuis organis potiſsimum procurante, vt in vulgi odium inuidiámque ſanctum hoc inſtitutũ adducat, eiúſq; ſalutarem vſum & fructum impediat aboleátque. Sed enim qui rectè ſibi ſuæque ſaluti conſultum volũt Orthodoxi, rem ſe dignam facient, ſi ſurdis auribus, rabioſorum velut canum, iſtorum latratus tranſeant, & ſancta Chriſtianæ fidei ſimplicitate contenti, præclariſque Maiorum ſuorum exẽplis confirmati, non quid dicant modo impij, ſed quid faciant & ſentiant tot ſeculorum pij, id demum ſibi propoſitum habeant, ſempérque commendatum ſeruent. An verò vel obſcurum, vel dubium eſſe poteſt quo pietatis ardore incenſi complures per incultam & horridam ſolitudinem, ad hanc Ædem Virginis, & noſtra & ſuperiore ætate vltro penetrẽt quam venerabundi & ſupplices vota ſua Deiparæ faciant, quàm raram & mirificam Spiritus conſolationem atque ſuauitatem hoc ipſo loco percipiãt? Cuius quidem præſentia iam potenter immutat, quam dulciter afficit bonorum accedentium animos, vt vere illud Mariæ hoſpitium, & Dei domicilium

De tẽplo Virginis apud Heluetios, quod Mariæ vocant Eremitoriũ & a miris aditur.

Contemnendos eſſe huius ſacri tẽpli obtrectatores, & quid Catholicis aduerſus eos contẽdendum.

Quæ pioreum firmare debeant ad hoc Marię tẽpl' magnitudinem & honorandum.

ciſum eſſe facile deprehendant. Sed ô ineptos & A ſtultos homines, qui obgannientibus hæreticis credunt, piis autem & ſapientibus tot ſpiritualia dona experientibus iámque præclaras virtutum actiones exercentibus non credunt, vtpote qui non ſolum Chriſtianæ precationis, ſed & ſanctæ humilitatis, & veræ pœnitentiæ, religioniſque omnis officia bic præſtant atque declarant. Taliſne cultus Chriſto Domino, vel eius benedictæ Matri, aut Superis vllis diſplicere, Satanæ autem arridere poſſit? Quid niſi fides & ſpes Chriſtiana in illis vigeat, quæſo, qui in Matre Filium honorant, & propter illam Redemptoris ſui quærunt & expectant gratiam, eúmque Iudicem ſibi magis propitium fore credūt atque confidunt? Quid rurſus, niſi ſancta quædam omnibúſque laudanda fortitudo eſt, longinqui itineris, & ſumptuum periculorúmque metum abii- B cere, & quaſuis peregrinationis adire ac perpeti moleſtias, ſua vt vota in corde nō ficto ſanctiſſimæ Virgini hic offerant atque commendent? vbi tam multi hactenus votorum ſuorum compotes fiunt, vbi incredibiles diuinæ gratiæ percipiūtur effectus, vbi demum læti & felices rerum ſucceſſus diuinitus impetrātur, nimirum Deipara ſupplicum precibus clementer admodum annuente.

Piis potius quam hæreticis de hac re ſimplo credi oportere, circa quod multa præclara virtutes à multis exerceantur.

Atque hæc ego pluribus ob Oecolampadiū perſequor, qui ex Monacho Birgittano apoſtata, ne dicam hæreſiarchā factus, aduerſus præclarū Theologum Eckhium hæc obiicere non dubitauit: *Vbi miracula fiunt contra Dei honorem, aut aduerſus verbum ſuum, ex Deo non ſunt, quorum multa & Antichriſtus operatur, & facturus eſt. Sicut eſt, quum ex eo homo in fide* C *infirmior redditur, Deum æſtimans in vno loco cæteris locis clementiorem. Vnde etiam multæ inutiles peregrinationes ſunt ortæ, licet apud eaſdem multi hominum ſemet conſolati ſunt. Opus autem eorum, quoniam ex fide non fluxerit, bonū cenſeri non poteſt.* In qua Oecolāpadij oratione multi quos coarguimus, & graues quidem commiſcentur errores, quum Sanctorum miracula dæmoniacę potius quam diuinæ virtuti audet adſcribere, planéque ſuſpectam reddere, quum præterea infirmitatem fidei deputat, ſi quis delectum templorum faciat, & in vno magis quàm altero diuinam gratiā quærat, & religionis ergo peregrinetur: quum denique tale peregrinantium opus fide carere, ac Deo ingratum eſſe pronunciat. Tam inſulſe apud Heluetios diſputauit Oecolampadius: ſed petulantem hoſtem Ioannes Eckius repreſſit, atque inter alia D publicè reſpondit, ea quę ipſe tam leuiter aſſumeret, cum totius Eccleſiæ Chriſtianæ ordinatione vſquequaque pugnare, vt quæ conſtanter aſtruit, Deū vel Sanctos vno loco magis quàm alio, quemadmodū in Diuæ Virginis eremitorio & Laureti, vel Aquiſgrani, rite honorari atque coli: multum præterea diſcriminis inter Eccleſiam & tabernam eſſe, Deum quidem omnipotentiam ſuam miraculorum operatione in hoc templo magis quam illo reſtari ac patefacere. Rurſus diuinis literis non eſſe conſentaneum dixit, ex fide illorum opus non procedere, qui religionis ergo ad hoc illúdue templum proficiſcuntur. Nam ſi fide illi carerent, peregrinandi quoque laborem miſſum facerent, quum tamē hac ſe fide & ſpe fulciant, quod propter Deiparam Deū ſibi eo in loco propitium ſint habituri, ſuóque deſiderio per Dei gratiam & Virginis interceſſionem ſatisfacturi. Deſcripſit Heluetiam Henricus Glareanus, non ſolū ipſe patria Heluetius, ſed & quamdiu vixit, religione conſtanter Catholicus, ac quoniam Poeta erat, inter alia de hoc ſacro Diuæ Virginis Eremitanæ loco cecinit:

Oecolampadius miracula Virginis & Sanctorum reiicit.

In diſputat. Badenſi.

Confutatio ſuperiorum.

Vide diſput. Eckij habitā contra Oecolampadium.

Hinc eſt ad leuam, quo vix eſt ſanctior vſquam
Orbe locus, frondens Mariæ genitricis eremus.
Vix alibi inuenies tam mitia numina Diuæ,
Propitiúmque Deum, & præſentes Virginis aras.

Illuſtre templum Virginis in monaſterio Epiſcopatus mindenſis.

Cæterum Crantzius hiſtoriographus nobis non eſt prætereūdus, qui aliam Eccleſiam in Mariæ honorem extructam, & ſua adhuc ætate celebrē fuiſſe narrat, in Mindenſi videlicet Epiſcopatu, apud monaſterium Ouerkercke vulgò appellatum. Verba illius ex Metropoli repetere non grauabimur. Placuit Deo, inquit, vt eo loco Virgo ſanctiſſima ſingulariter inuocaretur: quæ multis ibi miraculis B clareſcentibus edocuit, ſingulare ſe eius loci præſidium ac tutelam accepiſſe. Sentiunt aduenæ, ſentiūt indigenæ patrocinium ſingulare: vnde celebre factum eſt ab annis multis, vt voti ſe fideles obligarent & ſoluerent, reportantes læti quod voto cōceperunt.] Nec alienum eſt, quod Auentinus de ſua loquens Bauaria, inter cætera prodidit: Oritur Apſus (fluuius) in ſuperiore Boiaria in initio pagi, quem Hallertheuu incolæ vocant, qua aquilonem fauoniúmque ſpectat, iuxta templum eiuſdem cognominis, inſigne Deipara Virgine, & perquam celebre accolis.] Et plura ſunt etiamnum Bauariæ tēpla, ſimul accolis & exteris haud parum celebria, quæ Deipara Virgo eiúſque cultus frequens maiorem in modum illuſtrat, præſertim Oetingæ & Dondenhauſij, ſicuti alibi nobis eſt commemora- C tum.

Li. 3 cap. 24

De alio inſigni templo Virginis in Bauaria.

Lib. 7. de reb. bauaricis.

Verumenimuero non committam, vt curioſe veſtigem, aut vltro ſe mihi offerentia Mariæ tēpla illuſtria proponam omnia, quæ in hunc vſque diē non pauca extare videmus, ſi quis præcipuas ſaltem Chriſtiani orbis prouincias rite contempletur. Habēt enim Itali in vna vrbe Romana multiplex Deiparæ templum, variis quidem nominibus commēdandum, ac multis etiam clarum miraculis, præter illud quod diximus, apud præſepe Domini vel Mariæ Maioris appellatum. Inter alias excellit etiam Aedes Virginis, vt vulgò aiunt, de populo, quoniam hæc Romani populi voto, ſumptibus, religione peculiariter extructa & conſeruata, ád gratiáſque pro acceptis beneficiis agendas deſtinata, præſtantis il- D lius Reipublicæ ciuibus Virginis cultui ſemper addictiſſimis, in magno precio eſſe conſueuit. Neque ſolum hoc ipſum, ſed etiam aliud de conſolatione, vt vocant, templū Virginis extat Romæ, & à mulieris frequenter aditur, noménque ab ipſo euentu inditum ſeruat. Etenim ægroti & afflicti, qui cum grauiſsimis morbis & maximis calamitatibus conflictantur, plurimum ſæpe conſolationis ſecundum corpus & animam eo loco percipiunt, nō obſcuris etiam Deiparæ miraculis ad miſerorum ſolatia cōcurrentibus, præſertim cum non modo propter Mariam Deus in templo, ſed etiam in Xenodochio adiuncto illic plurimis opituletur. Hetruſci verò, qui multis in locis Mariam egregiè colunt, eámque ſibi beneficam ſentiunt, templum Florentiæ habēt nobiliſſimum, annunciatæ, vt vocant, Virgini dedicatum. Infinita ſunt penè miracula, quæ per Matrem ſuam ſanctiſsimam illic eſt Chriſtus operatus: & grati homines, qui Deiparæ vota fecerunt, ac

Inſignia Deiparæ templa in vrbe Romana, & alibi paſſim in Italia hucuſque multa inueniri, adque ſunt frequenter peregrinationes.

Templū beatæ Mariæ de cōſolatione celebre apud Romanos.

præſentem eius opem experti ſunt, plurimis & maximis donariis, ſignis, tabulis, ſtatuis, quæ adhuc extant, ſuam erga Mariam obſeruantiam abunde declarant. Nolumus iſta longius commemorare, quæ ampliſſimum alioquin ſcribendi campum ſubminiſtrant, ſi quis præcipua tantum capita de huiuſmodi Mariæ templis apud Italos excellentibus, velit ex profeſſo tractare. Reſpublica Senenſium de Virgine Matre iampridē non vanè gloriatur, ſuámque primariam Eccleſiam & vrbem Mariæ Patronæ dedicatam, prorſuſque deuotam ſeruat, quoniam & in ſummis periculis illius potentiam atque clementiam certiſſime deprehendit. Hinc ſolennis illa inſcriptio, qua Senatus in publicis etiam numiſmatis & alibi paſſim vti ſolet: Sena vetus ciuitas Virginis. Nec obſcurum eſt templum apud Bononienſes in monte, vbi Mariæ imago non fruſtra colitur, tota vrbe reuerenter illam honorante, magnámque inuocationis vim perſentiente: potiſſimū ſi quando in rebus aduerſis Deiparæ opem illic implorant. Norunt & Veneti in Chiozæ oppido ſuo quàm ſit celebre, ac præſentibus etiam miraculis illuſtre tēplum Virginis, vt alia id genus plura, quæ paſſim in Italia præclari ſunt nominis, & à multis religionis ergo inuiſuntur, ſingularémque Deiparæ dignitatē arguunt, hoc loco prætereamus.

In Hetruria præcipuū Mariæ templum eſſe Florentiæ.

Mariæ templū apud Senēſes inclytum eſſe, eamque patronam eius vrbis illa coli maximè.

Apud Bononienſes & Chiozam ædes Mariæ ſolennes extare, & a pijs multum adiri.

Nec dicam de omnibus Mariæ templis, quæ apud Hiſpanos vt religioſiſſimos, ita & cordatiſſimos homines hoc ſeculo maximè celebrantur. Primas verò tenet, quod in monte Serrato templum eſt Hiſpaniæ citerioris, & ad Lauretanum, omnium nunc templorum, ni fallor, celeberrimum, de quo mox dicemus, proximè videtur accedere, ſiue miraculorum magnitudinem, ſiue peregrinantiū concurſum, ſiue religioſorum hominum illic degentiū ſanctitatem, & promptam erga exteros hoſpitalitatem conſiderare velimus. Quanquam & ſuam eximiámque laudem habet templum illud Virginis, quod apud Cæſar auguſtam eſſe antiquiſſimū memorauimus, & aliud rurſus quod Guadalupi ſolet nuncupari. Nec dubium Gallis ſub Chriſtianiſſimo Rege florentibus ſua fuiſſe templa, in quibus Deiparam eo libentius colerēt, quo ſua vota illi Matri facta efficaciora eſſe ſenſerunt. Eandem pietatem & nunc retinent in Virginis templo clariſſimo Pariſienſes, horumque ſocij & collegæ ſunt innumerabiles Orthodoxi, qui ſuperioribus annis, tanquā aurum in igne, hoc eſt, Hæreticorum grauiſſima inſectatione probati, licet ingentem ſacrarum rerū ac Ædium iacturam fecerint, quas Caluinianos furor vel deuaſtauit, vel profanauit, tamen de veteri ſua in Mariam obſeruantia nihil remiſiſſe videtur. Habent demum & aliæ prouinciæ, quarum puritatem Hæreticorum fermentum non prorſus vitiauit atque corrupit, habent, inquam, vt ſemel finiam, in pretio & honore noſtræ Virginis templa, & procuidubio ad inſigniora quædam pias ſubeunt peregrinationes, vt hac etiam ratione ſe eos eſſe probēt qui non omni vento inſtar paleæ circumferuntur, ſed qui potius inſtar frumenti in area Dominica ſolide permanent, pro illa fide ſupercertantes, quæ ſanctis, hoc eſt, prioribus Chriſtianis Maioribúſq; noſtris religioſiſſimis, veluti per manus tradita, ſempérque conſeruata eſt.

Quæ Mariæ tēpla ſint Hiſpanis in precio maxime habita & honorata.

Etiā apud Gallos extare tēpla Deiparæ ſacra, & quædam alijs celebriora.

Similia & eximia Deiparæ templa in omnibus ferè Catholicis prouincijs multum honorari.

Epheſ. 4

Iudæ 1.

Quod ſi fremant adhuc & frendeant aduerſarij, noſque vanos, ſtultos & ſuperſtitioſos eſſe clamitent, qui Mariam tanti faciamus, & eius fauorem, in peculiaribus delectiſque locis requiramus, cum Baſilio Magno reſpondebimus: Beneficium hoc fratres dilectiſſimi, gratiam hanc minimè deficientem ex Deo obtinemus. Paratum eſt hic Chriſtianis auxilium, Eccleſia videlicet Martyrū, exercitus triumphantium, chorus laudantium Deum. Sæpè operam dediſtis, ſæpe laboraſtis, vt vnum pro vobis orantem inueniretis. Quadraginta ſunt hi, vnā orationis emittentes vocem. Vbi enim ſunt duo aut tres in nomine Domini congregati, ibi Deus eſt. Vbi verò quadraginta fuerint, quis dubitet Deū eſſe præſentem? Qui aliqua premitur anguſtia, ad hos confugiat: qui rurſus lætatur, hos oret: ille vt à malis liberetur, hic vt duret in rebus lætis. Hic mulier orans pro filiis auditur, peregrinanti viro reditum incolumem, ægrotāti verò ſalutem implorat.] Quæ oratio, ni planè fallor, euidenter oſtendit, quanti ſummus ille Theologus templum ſuum fecerit, quod pretioſis quadraginta Martyrum reliquiis, nec vulgaribus miraculis eo ſeculo exornabatur, eóque frequentiores piorum conuentus habebat qui ſe ſe ſuáque negotia multum ſanctis illis Martyribus commendarent, ſicut idem Baſilius faciendum hortatur. Ergóne legem nobis dabunt aduerſarij, vt de præſtantioribus Mariæ templis nō dicamus & nos, ſicut ille de ſua æde dixit: Paratum eſt hic Chriſtianis auxilium? Reuerà qui aliqua premitur anguſtia, ad Dei Matrem confugiat: qui rurſus lætatur, hic oret: nemo in rebus proſperis vel aduerſis contemnenda putet præſidia, quæ cum per Sanctos alios tum per anguſtiſſimam illam Virginem Chriſtique Matrem diuina bonitas alicubi offert, ſæpéque iam anteà multis communicauit, & adhuc communicare non ceſſat. Probauit Auguſtinus (inſigne lumen Eccleſiæ) bonorum peregrinationes, quæ ad templa duo propter Stephani Prothomartyris reliquias & miracula, nimirum in Colonia Calamenſi & Hipponenſi, ipſius ſeculo erant frequentiſſimæ, tota propemodum Europa obſtupeſcente, & ſicut oſtendimus, ad ſimiles peregrinationes alios eſt inhortatus. Cur non probemus & nos illorum pietatem, qui ſine ſuperſtitione ad illuſtria quædam Mariæ templa, ſiue in Germania, ſiue in Hiſpania, ſiue in Italia de more antiquiſſimo proficiſcuntur? Laudauit Paulinus, vir æuo ſuo celeberrimus, illorum concurſum, qui S. Felicis Nolani Martyris templum, nunc in regno Neapolitano ſitum, pietatis cauſa peterent, vtpote ex quo innumeris penè beneficiis affecti domum redirent, Deo per Sanctum ſuum incredibiliter operante. Eadem ratione cur à nobis quoque non cōmendentur, qui tantum fiduciæ de Maria Virgine Laureti ſibi pollicentur, quantum illi de Felice martyre apud Nolanos conceptum, ſibi ſuiſque nequaquam fraudi eſſe ſenſerunt? Oſtendit & Prudētius, in Hiſpania morem olim obtinuiſſe, vt complures variis è locis ad Martyres Calegurritanos proficiſcerentur, ac mirabilia Dei dona in templo illo cōſequerentur. Nos iiſdem ferè verbis, quibus ille fuit vſus, Mariæ templa non iniuria celebrauerimus, mirificos diuinæ virtutis effectos in illis ingenuè proferentes:

Quod Baſilius de teplo Martyrum dixit, ad Mariæ quoque templa ſolenni modo poſſe referri.

Orat. in qua Trag. Martyres.

Matth. 18

Lib. 22. de Ciuitate Dei, cap. 8

Cum Auguſtino iure laudamus ad ſacra loca peregrinantes.

In epiſt. 13 ad Seuerum & in carminib. de Felice.

Mariæ templa præclara viſitantes non minorem laudē merentur, quā olim ad S. Felicis vel Martyrum Calegurritanorum tēpla peregrinantes.

In Hymno de ſanctis Martyribus Hemeterio & Chelidonio.

Exteri, nec non & orbis huc colonus aduenit:
Fama nam terras in omnes percucurrit proditrix,
Hic patronos eſſe mundi quos precantes ambiant.

Nimo

Nemo putat hic rogando ſiuſtra congeſsit preces.
Lætus hinc terſis reuertit ſupplicator fletibus,
Omne quod iuſtum popoſcit impetratum ſentiens.
Tanta pro noſtris periclis cura ſuffragantium eſt.

Ex quibus omnibus haud obſcurè conſtat: non modo licere, ſed etiam decere, vt magno in honore ædes illas habeamus, in quibus Mariam Deus vel olim glorificauit, vel nũc etiam glorificare pergit: nimirum vt illic orãtes, talémque Virginem inuocantes, peculiaribus beneficiis ſiue per miraculum, ſiue ſine miraculo cumulentur. Nam quacunque demum de cauſa in his locis magis quàm aliis id faciat omnipotens Deus, cuius vias Paulus inueſtigabiles vocat, nihil nobis quidem congruit magis quàm oblatam ſummi authoris gratiam obuiis velut vlnis amplecti, ac aliis qui fructum inde percipiunt, ex animo gratulari, nósque ad eandem gratiam conſequendam tantò diligentius comparare, quanto magis ſe quiſque diuina ope & Sanctorum interceſsione indigere cognoſcit.

Superiorem epilogus.

Rom. 11.

AD MARIAM DEIPARAM ἐξάστιχον Magni Theologi Gregorij Nazianzeni in Tragœdia de Chriſto patiente ante annos mille & ducentos editum.

Χαῖρ' ὦ κόρη πάγχαρτε, μῆτερ παρθένε,
Κάλλιστα πασῶν παρθένων ὑπερτάτη,
Οὐρανίων ταγμάτων ὑπερτέρα,
Δέσποινα, παντάνασσα, χάρμα τοῦ γένους,
Ἀεὶ ποτ' εὐφρονοῦσα τυγχάνοις γένει,
Κα' μοὶ μεγίστη πανταχοῦ σωτηρία.

Hoc eſt:

Salue ô puella gratiæ plena, omnium
Quæ Virgo mater Virginum pulcherrima es,
Exercitúque Cœlitûm potentior,
Domina, (Poli) Regina, mundi gaudium,
Benigna ſemper (oro) ſis mortalibus,
Simúlque mihi ſalus vbique maxima.

De celebri domicilio & templo ſacroſanctæ virginis, quod hodie apud Lauretanos in Italia eſt florentiſsimum, & ad ſingularem Deiparæ dignitatem noſtro ſeculo aſtruẽdam mirifice confert.

Cur Maria Virgo Lauretana dicatur, & de loco Lauretano.

NVNC opere precium facturi A videmur, ſi de Virgine, vt vocant, Lauretana dicere inſtituamus, ad quam plerique, velint nolint, nunc Mariomaſtiges, religionis ergo, vt vota ſua Deo Deique Matri faciãt, hoc quidem ſeculo vel maximè proficiſcuntur. Lauretanam verò Virginem loci ratione vulgus appellat, quum Laureti Ædem ſibi ſacram, ac toto fere orbe celebratam multis iam annis ſibi Deipara vendicet. Eſt autem Lauretum in agro Piceno, vel, ſicut nunc loquuntur Itali, Recanatenſi, non ita procul ab vrbe Anchonitana ſitum. B Illic Mariæ domicilium, ſiue, vt tritiore vocabulo vtar, cubiculum viſitur, ſuo, vt olim, cæmẽto lapideáque ſtructura cohærens, quatuor adhuc parietibus conſtans mirandum ſanè haud minus quã venerandum vetuſtatis monumentum. Hoc vero ex Paleſtina primum in Dalmatiam translatum, circa oppidum Flumen conſtitit, & inde porrò in Italiam deuectum, Lauretanos demum reliquit poſſeſſores. Verum vt certior mirabilis hiſtoriæ conſtet fides, neque nos noui aliquid fingere videamur non abs re fuerit, aliorum proferre ſententias, quid illi de hoc Mariano templo ante noſtram ætatem iudicarint, ſcriptóque prodiderint.

Maria cubiculum Laureti aſſeruari, & vnde illud translatum fuerit. Propoſitum de ſequenti tractatione.

Lib. 1. de Italia illuſtrata Regione quinta.

Historiographi Blondi teſtimonium de hac æde Lauretana.

Non obſcurus hiſtoriæ ſcriptor eſt Blondus, ac C rerum quidem Italicarum peritiſſimus, qui ſacellũ hoc glorioſæ Virginis in Laureto appellatum, nec procul à Recaneto ſitum, totius Italiæ celeberrimum vocat, eóque loco preces ſupplicantiũ a Deo Genitricis ſuæ intercesſione exaudiri, illorúmque teſtimoniis atque donariis certiſſimè probari aſſerit, qui votis emiſſis illic ſatisfaciunt. Maiorem adhuc lucem veritati præbet Baptiſta Mantuanus, ſui quidem ſeculi Theologus & Poeta laudatiſſimus, qui quum patria & habitatione Italus eſſet, & res Italicas etiam probè perſpectas haberet, de Lauretana Æde ac eius origine fusè diſſeruit. Quicquid autem ſcribit, partim veteri Scriptura, quam ille apud Italicos extare vidit, partim multorum fide dignorum ſententiis, partim apertis ac toti orbi notis argumentis edoctus, in medium bona fide profert. D Totius hiſtoriæ ſumma, quam ipſe commemorat, in eo verſatur: Non eſſe mirum, ſi Lauretana Ædes ingentem apud omnes obtineat authoritatem: eo enim loco beatiſſimæ Virginis & Deiparæ cubiculum contineri, in quo eadem nata & nutrita, & poſtmodum ab Angelo ſalutata, adeóque Spiritu ſancto obumbrata, Chriſtum in vtero conceperit, & conceptũ magna ex parte educarit. Hoc ſactum cubiculum primum in Nazareth Galileæ oppido conſtructum, poſt Chriſtum vero in cælos receptum, in domum orationis ſiue ſacellum ab Apoſtolis commutatum, & diuinis vſibus conſecratum, deindéque à Chriſtianis reuerenter habitũ eſſe, quoad Paleſtina demum ſub Coſdroa Perſarũ

Baptiſtæ Mantuani doctoris & Poetæ præſtantis teſtimonium de origine & ratione huius templi Lauretani & cubiculi Mariani.

A Rege immaniſſimo Chriſtianis adempta, in Agarenorum poteſtatem deuenit. Adiũgit & de Mariani huius cubiculi tranſlatione facta, hoc enim ad Illyricos prope caſtellum, cui nomen eſt Flumen, & inde trans Adriaticum ſinum in agrum Recanatenſium, qui vix tribus paſſuum millibus à mari diſtat, ac haud ita procul ab vrbe Anconitana, eſſe tranſuectum ac depoſitum in ſyluam, mox etiam in via publica reſediſſe: Syluam nobilis fuiſſe matronæ, quæ cum Laureta dicta ſit, nomen etiam Eccleſiæ dedeiit Lauretanæ.

Vnde & quomodo translatum ſit ſacrũ Mariæ cubiculum.

Lauretũ dictã a Laureta ... propè Anconã domina.

Nec ita multis ab hinc annis vixit Hieronymus Angelita Reip. Recanatenſis à ſecretis, vir valdè B ſincerus, ac rerum ad præſentem hiſtoriam pertinentium diligẽtiſſimus explorator, ſicut eius libellus de hiſtoria Virginis Lauretanæ conſcriptus, & Pont. Max. nuncupatus abunde commonſtrat. Ex illo pauca quædam repetere, vt magis appareat veritas, non grauabimur hoc loco. Anno a reconciliata Diuinitate nonageſimo quarto ſupra millenum & ducentenum, decima die Decembris, Bonifacio octauo Pont. Max. ſedente, ſacellum idem quod Angelorum miniſterio è Nazaræa ciuitate ad Illyricos translatum fuerat, miro modo exinde Angelorum manibus tranſuectum ſupra æquora, in agro Recanatenſi conſedit, in mediis nemoribus nobiliſſimæ cuiuſdam mulieris eius ciuitatis, cui nomen fuit Laureta: dicta igitur Maria de Laureta, à Laureta nemoris domina muliere.] Ac rurſus: Hoc ſacelC lum e Nazaræa ciuitate Illyricis Angelorum miniſterio delatum eſt ad oram prope oppidulum Terſactum & oppidum Flumen: deinde illis abreptum miro modo in nemus primum, mox in colle fratrũ, & tandè in via publica collocatum.] Nec omittam quæ idem author ad eximiam huius loci commendationem adiungit: Magnus eſt ille locus ſanctus atque terribilis, & in ſilentio adorandus, in quo nõ homo ex limo terræ, vt in agro Damaſceno: ſed de puriſſimi ſanguinis virginei guttulæ ſubſtãtia, nulli peccato obnoxiæ, Deus ineffabili modo factus eſt homo.] Et rurſus: Sacellum quod Lauretanũ vocãt in præſentia, ipſius almæ parẽtis Virginis cubiculũ fuit, in paternis ædibus Nazareæ ciuitatis Galileæ, D in quo Ieſſæa illa propago, ab initio & antequã terra fieret, triclinium Diuinitatis ordinata, in lucem edita, ſimúlque ædificata fuit, mox Gabriele nũcio, ſempiterni Numinis ſpiritũ completa, tãdiu Patrũ oraculis promiſſum Chriſtum Dominũ impolluta virginitate concepit, illúmque humani generis Seruatorẽ, eadem ſemper manente virginitate, Bethlehemitico tuguriolo natum, donec in Ægyptum, in pueros ſæuiente Herode, pertexit, educauit. Cúmq; is in cælum, vnde fuerat digreſſus, aſcendiſſet, vnã duxit cum diſcipulis, eo præſertim, quem tãtopere diligebat Ieſus. Quo tempore cubiculum idem ob tot in eo cõſummata myſteria, ab Apoſtolico cœtu fuit ſacratum, & orationibus dicatum.] Atque vt paucis narrationem abſoluat: Apoſtoli, inquit, hoc cubiculum

Teſtimonium Hieronymi Angelitæ de hoc ipſo templo Lauretano.

Quomodo ſacrum cubiculum ſit Laureti primo adnectũ, & vnde.

De miraculoſa & crebra ... tranſlatione.

De loci & templi huius præſtantia, qui merito ſit omnibus veneratioui.

cubiculum ob præclara ad ſalutem humani generis in eo conſummata myſteria, in domum verterunt Orationis, illud ſolenni more conſecrantes. Hoc ſacellum è Nazaræa ciuitate relictis fundamentis eleuatum, eo iubente, qui ſolus facit mirabilia magna, in cuius poteſtate cuncta ſunt poſita, Angelorum miniſterio huc delatum eſt.] Confirmat hæc omnia Leander Albertus, Italicus & ipſe Hiſtoriographus, breuiter quidem ita pronuncians: Haudquaquam dubitare oportet, hoc illud ipſum conclaue eſſe, in quo mundi Regina in lucem edita, quandoquidem præter grauiſsima Scriptorum hac de re, ac item vti ab Angelis huc deportatum ſit, quæ leguntur teſtimonia, nemo tam duri cordis aut ſceleratus eſſe poteſt, quin ingreſſu molleſcat, ac ſeipſum diuina quadam vi & inſtinctu moueat ad locum honorandum. Prætereà verò id miracula confirmant diuinitus edita.] Vocat igitur hoc ſacratiſsimum conclaue, in quo nata educatáque ſit cælorum Regina ſemper Virgo Maria, ac vbi nunciante Gabriele Archangelo genitrix Dei appellata, vbi prætereà carnem hanc noſtram in Virgine aſſumpſerit Deus.]

[Hoc cubiculũ ab Apoſtolis honoratũ aliiſq; commendatum eſſe.]

[Teſtimonium Leãdri Alberti ad eiuſdem templi commendationẽ.]

[In Piceno 13. regione Italiæ.]

[Conclaue ſacratiſſimum, Virginis Mariæ natiuitate, & Filij Dei incarnatione honeſtatum eſſe Laureti.]

[Superiorũ teſtimoniorum epilogus & ſumma de templo Lauretano.]

Quæ ſi ritè perpendamus, diuinæ erga nos beneuolentiæ non obſcura indicia meritò agnoſcemus, gratiſque amplectemur animis, ac ſimul templi Lauretani præſtantiam magnopere ſuſpiciemus. Id verò euidétius fiet quibuſdam exemplis diuinæ Scripturæ huc accommodatis, ac ædis eiuſdem cum templis locíſque aliis collatione breuiter inſtituta. Vbi rurſus nos labore leuat Baptiſta Mantuanus, rémque totam his verbis præclare declarat: Tres, inquit, naturæ rationales, quæ naturis aliis dominátur & præſident, in iſtud domicilium, quaſi in conclaue quoddam diuerſoriúmque ſecretiſſimũ, conuenere vbi de Republica totius mundi conſultatio ſalutaris haberetur. In eo namque reparationis humanæ iactum eſt fundamentum, pullulauit nouæ legis exordium, reuelatum eſt diuinæ mentis arcanum, & factum eſt illud imméſæ caritatis & ſupernæ dignationis officium, quo vt Paulus loquit: Vbi venit plenitudo temporis, humano generi Deus apparuit. Quamobrem iudicio meo tanta eſt loci huius dignitas, talis gloria, tam excelſa maieſtas, vt ipſum locis omnibus quæ ſub cælo ſunt vel anteferre, vel æquiparare non dubitem. Nuſquam enim magis egregia opera, magis alta myſteria diuina clementia monſtrauit in terris. In agro, vt ferunt, Damaſceno, de limo terræ homo creatus: hic de puriſſima Virginei corporis ſubſtantia nulli peccato obnoxia Deus homo factus eſt. In terreſtri paradyſo mulier de viri latere ſumpta: hic mulier Virgo, naturæ ordine mutato, Dei mater effecta eſt. In arca Noe generis humani ſeruatæ reliquiæ: hic toti mundo ſalus eſt orta. Sub quercu Mambre credétium Pater Abraham tres Angelos vidit, & hoſpitio ſuſcepit: hic Angelus, Deus, & Maria: Deus, inquam, non in hoſpitio tantum, ſed in vtero Virginis, in carne noſtræ fragilitatis, in vnitate perſonę ſuæ diuinitatis. In monte Sina lex Moyſi tradita, Dei digito ſcripta. hic Deus fecit potentiam in brachio ſuo, & datus eſt nobis ille, qui eſt via, veritas & vita. Templum illud Salomonis admirabile quidem fuit & glorioſum, ac Dei pręſentia ſanctum ac venerabile, ſed vbi quæſo, Deus præſens magis vnquã fuit, quàm iſto in loco, qui primus Dei præſentiam corporalem accepit? Arca fœderis, tabularum receptaculum, legis armarium, quod profanis manibus attrectari non licuit, præcipua ſeruabatur obſeruantia: at in ſacello iſto non tabulæ lapideæ, ſed ipſe legis author & conſummator in carne Deus, qui in [a] vento Heliæ, & in igne [b] Moyſi legitur apparuiſſe.

[Baptiſtæ Mantuani demonſtratio Lauretanam ædem extra ſpeciem [illegible] in ſacra Scriptura celebrata, & ob geſta illic myſteria commendatis.]

[Gal. 4] [Geneſ. 1] [Geneſ. 2] [Gene. 7. & 8.] [Geneſ. 18] [Exod. 20 & 34.] [Ioan. 14.] [3. Reg. 8] [2. Reg. 6] [a 3. Reg. 19] [b Exod. 3]

Fateor, nec diſſimulare quiſquã poteſt: fuit [c] Bethlehem ciuitas illa Iudeæ, quæ quondam Ephrata dicebatur, Chriſti natiuitate feliciſſima, in qua carmen illud Angelicum: [d] Gloria in excelſis Deo, cæleſti voce cantatum eſt: ſed Chriſtus illic floruit, hic radicauit. Ille [e] mons excelſus, in quo Chriſtus cũ Moyſe & Helia loquens transfiguratus, veſtibus & facie glorificata viſus eſt ab Apoſtolis, ad breue tẽpus exultauit: Hic autem locus longa ſecretáque conuerſatione Deo familiariſſimus: hic conceptus, hic nutritus. [f] Prata illa trans mare Galilææ, in quibus tot hominum millia ſaturata leguntur: [g] Lazari [h] Zachæi & [i] Simonis, & cætera loca, quæ dignatus eſt Chriſtus ſua præſentia, & miraculis illuſtrare, profectò ſunt omni veneratione digniſſima: ſed vbi, quæſo, Deus vnquam maius miraculum exhibuit? Hic verbum caro factum eſt: hic Deus vt viſibilis ad vitæ noſtræ palæſtram, & ad exercenda mirabilia opera proficiſceretur, tunicam noſtræ mortalitatis accepit. Mons oliuarum, vtique Chriſti Domini aſcenſione clariſſimus: ſed locus iſte & Annæ domicilio, & beatiſſimæ Virginis natiuitate, & Chriſti conceptione nobilitatus eſt. In cruce iuxta Hieremiæ vaticinium (cuius meminit Paulus ad Hebræos) cõſummatum, hic vero noſtræ ſalutis opus eſt inchoatum. Hic prima, illic vltima ſtatio Chriſti morituri. Hic ad vitam, illic venit ad mortem. Iſta cum gaudio feſtiuitas: illa nobis celebranda cum luctu. In ſepulchro iacuit Chriſti corpus exanimatum, non diuinitate quidem, ſed humanitate ſpoliatum: hic autem Deus & homo Chriſtus Ieſus diu cum Matre verſatus eſt. Hortus ille in quo Chriſtus orare conſueuerat, inter loca ſanctitate præclara nequaquam poſtremus eſt habendus: at in ſacello iſto Chriſtus paruulus & adultus orauit, quieuit, manducauit bibítque. Eremus illa dominico conſecrata ieiunio, non parum habet venerationis & laudis: at in domo iſta quoties abſtinuiſſe & ieiunaſſe Chriſtus, & maiora opera virtutis exercuiſſe putandus eſt: cuius vita erat ſanctitas, doctrina veritas, actio caritas, cogitatio pietas, conuerſatio ſanitas? Beata quidem Zachariæ domus duarum matrum ſalutatione illuſtrata, Chriſti & Præcurſoris decorata præſentia: ſed domus huius longè maius eſt priuilegium. Nam præter ea, quæ domui Zachariæ donant ornamenta, hoc plus habet quod fuit ab Apoſtolico ſacrata collegio. Iordanis vndæ dominico gloriantur attactu: ſed domus iſta Virginis immaculatæ, tota Chriſti manibus contrectata, pauimẽtum hoc toties Chriſti tulit veſtigia, parietes iſti conſcij fuere Chriſti incarnationis. Sed quid plura de domus huius ineffabili dignitate commemorare pergo? Licet mihi Patriarchæ Iacob ſermone concludere: Terribilis eſt locus iſte, nõ eſt hic aliud niſi domus Dei, & porta cæli. Omnes igitur Chriſti fideles, & vere Catholicos exhortamur, vt ſuæ ſalutis memores, & diuinæ clemẽtiæ non ingrati, quæ vnquã nobis patrocinati nõ deſinit, hoc Virginis Mariæ domicilium,

[c Mich. 5 Matth. 2] [d Luc. 2.] [e Matth. 17 Luc. 9.] [f Ioan. 6.] [g Ioan. 12] [h Luc. 19] [i Luc. 7 & Matth. 26 Ioan. 1 Actor. 3]

[Lauretanam ædẽ lõgè maximis Chriſti myſteriis in Matræ cubiculo geſtis præcipue illuſtratur.]

[Hier. 31] [Ioan. 18] [Matth. 4. & Luc. 4] [Luc. 1.] [Matth. 3] [Geneſ. 28.]

[Baptiſtæ Mantuani ad Lauretanam ædẽ inuiſendam & venerandam grauis exhortatio.]

Chriſti habitaculum, Spiritus ſancti thalamum, gratiarum theſaurum, diuinæ pietatis æternum monumentum, miſerorum commune præſidiū, ſumma religione, ſumma pietate adeant, honorent, venerentur & colant, & Deo immortali gratias ingentes agant, qui tale ſeruauit in terris pro humana imbecillitate confugium.] A

Quo conſeſtat ſupradictum Matuani de Lauretana æde teſtimonium.

Dictam hiſtoriam de Mariæ cubiculo, etiā ſine verbo Dei ſcripto, & ſine veterum teſtimonio fide dignam eſſe.

Hæc ego ex doctiſſimi Mātuani opere, quod anteà non excuſum prodiit recens, in medium fero, partim ob eruditam & ingenioſam collationem, quam continet authoris eius oratio, partim ob ſingularem ædis Lauretanæ commentationem. Nec moramur interim illorum cenſuram, qui ſtatim magno ſupercilio auerſantur, quod in ſacris literis, vel à probatis neſcio quibus rerum ſcriptoribus diſertè non traditur. Scimus enim, quantum in Eccleſiæ conſuetudine, ad quam Paulus etiam prouocat, ſit poſitum, quantámque vim ad veritatem cōfirmandam habeat traditio, vt ſapientes omnes cōfitentur. Accedit iampridem recepta piorum & doctorum hominum opinio, præſertim cui nullus vir bonus ac moderatus contradixit, & quam Eccleſiæ proceres apertis teſtimoniis inde à Nicolao Quarto, magis magiſque in præſenti quidem cauſa, non dubiè approbarunt. Sed erunt fortaſſe, quibus in hac hiſtoria mirum illud ac rarum vel maximè, ne dicam incredibile videatur, quòd antea de Mariæ cubiculo per terras & vltra mare ſublato, & ex Palæſtina Lauretum demum trāſlato commemoratū eſt. Mirum id ſanè, adeóque incredibile non immeritò videretur, ſi virtutem cæleſtem excluderemus, quæ & Habacuc Prophetam ex Paleſtina in Babylonem tranſtulit, ac eundem incolumem ſuis illico reſtituit. Vnus Angelorum centum octoginta Aſſyriorum millia ſine armis, ſine copiis, nocte vna percuſſit, proſtrauit, extinxit. Rurſus Angelico miniſterio factum eſt, vt Philippus Chriſti diſcipulus, velut per aera deportatus, nobili Eunucho conſociaretur, eóque baptizato ad ſuos in Azotum confeſtim rediret, longis itinerum ſpatiis breuiſſimo tempore confectis, vt omnes ſubitam illam tranſlationem atque reſtitutionem eiuſdem hominis admirarentur. Quid verò magis prodigioſum videatur, quàm Heliam Thesbiten ex hominum cōſpectu ſubitò rapi, & curru igneo excipi, & in loca remotiſſima deuehi, ac demum poſt multa ſecula in Paleſtinam reuerti, & in maieſtate quadam conſpici, poſtquam verò in monte cum Chriſto, de futuro eius exceſſu collocutus eſſet, ſtatim rurſus euaneſcere? Nec defuerunt, qui cū Gregorio Neocæſarienſi tanta fide excelluerint, vt rupes & mōtes ingentes oratione ſola mouerint, atque in alium tranſtulerint. Quocircà locum quum diuinæ virtuti nihil queat reſiſtere, & ſimilibus miraculis refertæ ſint veteres hiſtoriæ, quas nullus in vniuerſū, niſi perfrictæ frontis homo abiicere poſſit, certe nō adeo incredibile videri debet, Mariæ quoque domūculam Deo ſacrā, quum malè neglecta iaceret, impiis ademptam eſſe cultoribus, & inuiſibili quadam virtute ad locum honeſtiorem tandem demigraſſe, vbi ad verum & ſalutarem Chriſtianæ gentis vſum & fructum conuerteretur. An non omnia propter electos, quibus & Angeli ſancti, vtpotè ſpiritus adminiſtratorij, ſiue vt Cyprianus inquit, ſalutis noſtræ miniſteriales, in his præſertim rebus propenſe ſeruiunt, quæ ad Chriſtianæ fidei ac pie-

1.Cor.11

Fidem huius hiſtoriæ nō labaſcere, quòd mirabilis, & iuxta naturā impoſſibilis tranſlatio cubiculi Mariani facta eſſe dicatur, ſed ſimilia miracula ſæpe cōtigiſſe.

Daniel.14

4.Reg.19

Actor.8.

4.Reg.2.

Matth.17

Luca 9.

Vide Nicephorum lib.6 hiſtor.cap.17. Et Hieronymum de viris illuſtribus.

Dicti cubiculi tranſlationem non grauibus rationibus caruiſſe.

Hebr.1

Serm.de Natiuit.Chriſti.

tatis profectum magis ac magis in piis animis excitandum fouendúmque ſpectant. Quis autem non videat, hoc Mariæ cubiculum, non modo propter perſonæ quondam inhabitantis nobilitatem nos ad amorem & honorem quendam rapere, verum etiam velut pulcherrimum quoddam eſſe ſymbolū quo parui & magni ſæpè multúmque commonefiantur de ſanctiſſimæ Virginis vita & conuerſatione iam olim eo in loco tranſacta, déque Chriſti Domini & Matris eius domeſtica, & perquàm ſuaui familiaritate ibidē habita, ſed & de proprio Chriſtiani hominis officio per hanc velut imaginē adūbrato? Nihil enim nobis in omni vita, ſi ſapimus, diligentius curandum ac elaborandum eſt, quàm vt noſtros animos, velut ſedes virgineas, & domos ſpirituales hoſpiti Chriſto præbeamus, eiúſque myſticæ matres poſt Mariam & naturalem & ſpiritualem Domini Matrem efficiamur. Id vero fiet pulcherrimè, ſi ad voluntatem Dei præſtādam nos die noctéque componamus, illúmque Chriſti ſermonem intimis animi ſenſibus complectamur? Quicunque fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe meus frater, ſoror & mater eſt. B

Quam vim apud pios habeat Mariæ cubiculū Lauretanæ rectè conſideratum.

Hæc ſi ſatis non ſunt aduerſariis, qui totam narrationem de integro Mariæ cubiculo in Lauretana Æde ſeruato fabuloſam faciunt, viderique volunt: hoc vnum rogabimus, vt citra neceſſitatem nimiū præfracti, ſuiſque tantum ingeniis præfidentes eſſe nolint, ſed vt cum Auguſtino dicant potius: Demus, Deum aliquid poſſe, quod nos fateamur inueſtigare nō poſſe. Quid quæris ordinem facti, vbi tota ratio faciendi eſt voluntas & potentia facientis?] Quid alioquin iſtis facias, obſecro, qui perindè ac ſi Iudæi vel Ethnici forent, ea diuinitus facta pernegant, ac inter fabulas recenſent, quæcunque ipſi non aſſequuntur, & ne poſſunt quidem vllo humanæ rationis iudicio perueſtigari: quoniam ea paruulis fidei, ſimplicitatem adferentibus, dūtaxat à Patre luminum aperiūtur. At veriſſimè Propheta dixit: Niſi credideritis, non intelligetis. Si non credideritis, non permanebitis. Abſit autem impia temeritas, noſtris vt ſenſibus diuina myſteria metiamur, atque Dei potentiam nullis ſubiiciendam legibus, nulliſque terminis circumſcribendam, pro captu anguſtiáque mentis humanæ in ordinem redigere videamur. Stat ſtabíſque ſemper inconcuſſa illa regula: Omnia quæcunque voluit Dominus, fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyſſis, vti Pſalmographus canit. Quid quod Lutherus aliquando ſcripſit: Omnes ſancti omnia poſſunt? Auguſtinus quidē tantam agendi facilitatem ſanctis Angelis tribuit, vt ſine difficultate nos adiuuent, quoniam ſpiritualibus motibus puris & liberis non laborent.] C D

Matth.12

Quid reſpondendum ſit curioſis, & contentioſis, huic Mariæ cubiculo nullam fidē tribuentibus.

Epiſt.3.ad Voluſianum.

Multa ſine fide nō poſſunt percipi, ea quæ ſimplicitei credenda ſunt, curioſis diuinitus non reuelantur.

Matth.11

Eſaia 7.

Pſalm.134

Lib.de decem Precept.

Lib.11.de ciuitate Dei cap.31

Sed bene habet, quod futurorum ſemper cōſcius ac præſcius Deus tàm prouidè ac ſapienter egerit, vt iſtorum vel ſtultitia proderetur, vel curioſitas, ne dicam incredulitas redargueretur, qui dictæ Mariani cubiculi tranſlationi, ac ædis Lauretanæ ſanctitati paruam aut nullam adhibent fidem, quíque alios credentes præ ſe ſuperbe cōtemnunt. Etenim ſi nullæ hiſtoriæ vel traditiones extarent, ſi Pontificum & Maiorum authoritas nihil in re tanta valeret, an fas eſt, obſecro, præpotentem excelſi Dei dexteram eludere, qui veritatis in rem præſentē tot teſtimonia, quot ſigna & miracula iāpridem

Sola miracula quæ Laureti facta ſunt & fiunt magna huic ſanctę ædi conciliant authoritatem & venerationē.

dem annis ferè quadringentis orbi publicè demõſtrauit, ac etiamnum Europa tota obſtupeſcente demonſtrat? Ea miracula tàm multa ſunt, vt nullo numero comprehendi: tam aperta & illuſtria, vt non niſi ab impudentiſſimis hominibus negari: tã rara, ſtupenda latéque patentia, vt pro dignitate à peritiſſimo quidem Oratore celebrari & explicari neutiquam poſſint. O cœcos igitur & ingratos homines, qui tantæ gratiæ ſplẽdorem nobis oblatum, & multis exploratum nec vident, nec ſentiunt: quique mirifica ſummi Dei opera, & innumerabilia beneficia, quæ ad Mariæ inuocationem, eiuſque gloriam comprobandam hoc loco fiunt, adeò non celebrant & agnoſcunt, vt etiam pertinaciter negent, aut impiè calumnientur? An quiſquam Laureti vnquam fuit, ſi aliquo ſaltem Chriſtianæ pietatis tangeretur affectu, qui ſuis non aſpexit oculis, non percepit auribus, non animo comprehẽdit illa Dei magnalia, quæ Chryſoſtomi diſcipulus Theodoretus, iam antè, vt diximus, in Martyrum baſilicis æuo ſuo contigiſſe teſtatur? Vicinis & remotis è locis ad hanc Lauretanæ Virginis ædem turmatim concurritur: omnium ordinum homines huc ſpõte properant, & pro ſua quiſque pietate vota Virgini faciunt. Vna omnium mens, & ſancta eſt contentio, vt ſe Matri Domini deuotos ac gratos declarẽt, cui ſecundum Deum ferunt acceptum, quòd grauiſſimis morbis ſuperatis ſanitatem optatam recuperarint, quod horrenda terræ, ignis, mariſque pericula euaſerint quòd in rebus aduerſis, ſæpéque deſperatis mirabiliter fuerint ſubleuati & erepti, quod domi, peregrè, inter amicos & hoſtes, clam, palam defenſi ac ſecuri manſerint, quod denique imploratæ Virginis præſidia & ſibi & ſuis mire ſalutaria, protſuſque inuſitato modo ſenſerint, ac reipſa probarint. Alij ſi quid benè ac feliciter inceptum confectúmque cupiunt, ſi nouum vitæ genus aggrediuntur, ſi grauibus animorum curis æſtibúſque premuntur, Virgini Matri vota faciunt, eius fauorem hic expetunt, illíque ſedulo ſeſe committunt. Hæc vota non eſſe inania, hanc fiduciam non optato carere ſucceſſu, piiſque deſideriis Deum Matris precibus exoratum annuere, tot hominum millia & iamptidem experta ſunt, & in hunc vſque diem certo experiuntur.

Magnæ cœcitatis & ingratitudinis vitio eos laborare, qui ædis Lauretanæ miraculis fidem negant.

Præclara Dei & piorum opera quotidie cernebans qui aduerſantibus oculis videri. Quæ & quibus ex cauſis ſtat ſæpe vota fiãt Laureti à peregrinis.

B

C

Cæterum an quiſquam oratione vlla conſequi poſſit, quales & quam admirabiles veræ pietatis fructus & effectus cum hoc Mariæ cultu, qui Laureti à peregrinis peragi ſolet, identidem coniungãtur, vt forte non iniuria dixeris: Vere Dominus eſt in loco iſto. Necenim ſolum infinita propemodũ populorum examina Ædem hanc Mariæ ſacram inuiſunt, ſed ex aduentantibus etiam plurimi veræ fidei, pœnitentiæ, charitatis, ſubmiſſionis omníſque religionis teſtimonia edũt luculentiſſima. Hæc tantam ſæpè vim habent, vt ſtuporem admirabilem cernentibus adferant, multis etiam lachrymas exprimant, piiſque ſummam pariant conſolationem. Nihil illic frequentius, quàm vt accedentes exteri ſuos morbos agnoſcant, & medicos adeant, quos illic ad manum ſemper habent peritos ac ſpirituales, ſuorúmque criminum accuratam faciant exomologeſin. Qui fœdiſſimis peccatorum ſordibus diu multúmque ſuos animos inquinarunt, illuc cupide aduolant, ſeque tanquam curandos leproſos Sacerdotibus exhibent totóſque permittunt, vt

Quam pie & præclara ſe gerant qui Lauretum religionis ergo petere & adire ſolent Deo illorum conſtantes rabiliter fortunante.

Geneſ 28.

Ad ædem Lauretanam, tanquam aſylum pœnitentiæ, maximos concurrere peccatores.

D

A ſalutaribus pœnitentiæ remediis expientur, ac per Sacerdotum miniſterium Deo & Eccleſiæ legitime gratiſque reconcilientur. Hinc ſacræ confeſſionis & communionis vſus tàm Laureti creber eſt atque ſolennis, nihil vt ſimile, magíſque religioſum per totam Germaniam, Galliam & Poloniam vna in Aede liceat reperire. Vbi præterea perquam viſitatũ eſt, homines ab omni pietate paulò ante remotos, ſummíſque flagitiis obrutos, in nouos & dilectos Dei filios transformari, vt ex Hæreticis Catholici, ex flagitioſis honeſti, ex lupis oues euadant. Proinde qui grauiſſimas antea ſimultates in alios exercebant, illic iram, odium & inuidiã omnem ſepeliunt, cum offenſis fratribus in gratiam redeunt, pœnitẽtiam non rarò publicam agunt, æs alienum diſſoluunt, ab aliis ſibi debita condonant, bona iniuſte parta reſtituunt, ac omne demum charitatis officium, à quo prius abhorruerant, ſæpe vltro amplectuntur. Alij vero, ſi probi ad hanc ſacram Aedẽ accedunt, probiores inde digrediuntur: complures diuinam quandam virtutem illic perſentiunt, vt ad ſpirituales motus ac ſenſus mirabiliter incitentur atque inflammẽtur. Breuiter, ad omne iuſtitiæ pietatiſque Chriſtianę ſtudium paratiores atque alacriores Laureto diſcedunt, domúmque noui velut homines reuertuntur. Poſtremò piis & ſacris oblationibus, quas plerique aduentantes in templum hoc Lauretanum ſponte largéque conferunt, non ſolum Eccleſiæ miniſtri, & religioſi homines aluntur, verum etiam complures egeni & ægroti continue ſuſtentantur atque recreantur, vt Lauretana domus, ſi verum fatebimur, diues & amplũ Chriſtianæ religionis hoſpitium, ſimúlque piorum & Chriſti pauperum fida quaſi nutrix appellari poſſit.

Sacræ confeſſionis & communionis vſus Laureti, vt nuſquam fere alibi, frequens & efficax.

Iniquis & probis præſentem medicinam & conſolationẽ adferre ſoles ædes & Virgo Lauretana.

Quæ charitatis & miſericordiæ opera Laureti perpetuo exerceantur.

Hæc aliáque id genus longe plura & maiora Chriſtianæ pietatis officia & charitatis exercitamẽta Laureti vigẽt, & multis adeò comperta & explorata ſunt, nulla vt fraude celari, vel tergiuerſatione negari niſi ab impudentiſsimis queant. Quod ſi veritatẽ, ſi virtutem, ſi religionẽ amamus, in his omnibus profectò digitum Dei, imò fortè dexterã altiſsimi agnoſcere ac prædicare debemus, qui hoc ipſo loco Mariæ cultũ pulcherrimis clariſsimíſque teſtimoniis ad totius Eccleſię conſolationẽ publice cohoneſtat. Nugentur igitur inſani, ac rideant impij, quibus Catholica ſanctimonia omnis inuiſa eſt: nõ poteſt profectò non bona & generoſa eſſe arbor, quæ tã lætos ac vberes iuſtitiæ Chriſtianæ fructus, vt Deo gratos, ſic etiã hominibus ſalutiferos profert. Cæleſtis agricolæ, velint nolint hoſtes inuidi, propria iſthæc eſt plantatio, quæ tam altas iecit radices, tamdiu ſtetit, in hanc tantam ſublimitatem excreuit, eáſque ſpirituales opes & copias profudit vt diuinæ gloriæ derogent, atque in publicam vtilitatem peccent, quotquot huic laudatiſsimo inſtituto petulanter obtrectant. Quid multa? ſi hãc ipſam Mariæ domũ non conſeruaret ac proueheret Deus, non illa tot annis durare, non tanta Pontificum authoritate commendari, non tot Principum & populorum ſuffragiis communiri, non tàm illuſtribus ſplendere miraculis, nec denique incredibilibus diuinæ gratiæ muneribus, quæ in eadem Aede ſacra plurimis Chriſti membris Eccleſiæque filiis applicarentur, in hunc vſque diem abundare potuiſſet.

Bonorum & ſapientum eſt Deum Laureti peculiariter operantẽ agnoſcere ac prædicare, bonamque arborem ex bonis fructibus æſtimare.

Multa ſigna probant ædẽ Lauretanam inſtitutã & cultã à Deo eſſe.

Porro autem viſum eſt hæc paulo fuſius explicare, vt cum aliorum calumniatorum, tum Petri

A Vergerij ſummam petulantiam aliqua ex parte caſtigaremus. Hic enim contra Virginem Lauretanã ſcriptum tali Apoſtata dignum, hoc eſt, virulentiſſimum, Latinè ſimul & Italicè compoſitum, euulgauit, vt ſi poſſet, Lauretanam Ædem, quæ mirum in modum omnes vrit hæreticos, in vulgi odiũ atque contemptum adduceret, ſuóſque maximè Italos à veteris pietatis ſtudio reuocaret, ne ad ſacrum hoc ſacellum tàm reuerenter quàm frequenter ex omnibus fere locis conuolarent, neque illic Chriſto & Matri eius deuotos ſeſe præſtarent. Ac tantum ſycophanta illa ſua profecit maledicentia, (Deo & Virgini ſit gratia) vt multo ab hinc tempore, quantumuis vi maxima hæreſum flammæ lõge latéque ſuperioribus annis graſſatentur, tamen plures peregrini, & maiore alacritate quàm anteà, Lauretum vndique confluxerint, ac certioribus argumentis B ſuum in Virgine colenda zelum ac ſtudium publicè declararint. Vergerio ſucceſſit Illyricus æquè pſeudoitalus, impius, nefarius, & ne ſuis quidem domeſticis ſociis in Germania viſus tolerabilis ſycophãta, quem nihil pudet in ſuis Rapſodiis adeò debacchari, vt Lauretani idoli mendacia horrenda & infinita eſſe garriat, quibus tota Italia, vel etiam Europa contaminetur: eos vero qui Lauretum religionis ergo contendunt, impia hypocriſi dementatos audet appellare. O impurum & ſceleſtum Dalmatam, qui ſi Iudæus aut alter Lucianus eſſet, quid turpius quæſo fingeret, quã quod ſanctiſſimã Dei Matrem Laureti piè & religioſe honoratam in exectandum idolum ſcelerate transformat? Qui rurſus ſi Iuliani apoſtatæ aut primorum Cæſarum C in Chriſtianos rabioſe graſſantium eſſet mancipiũ, quid petulãtius effutiret, quàm quod vera Dei per Mariam operantis miracula pro mendaciis horrendis proclamare, eáque ad Italiæ, ac adeo Europæ labes dedecoráque referre non erubeſcit? Qui demum, ſi perfidorum Hæreticorum Eunomij vel Vigilantij amicus aut diſcipulus familiariſſimus eſſet, an expreſſiorem Sectæ ſuæ notam poſſet edere, quã quod pios omnes Lauretum ad colendam Virginẽ cummigrantes, impios hypocritas & meros idololatras audet pronuntiare? Bone Deus, quanta in iſtorum cordibus hæret ſpurcities, qui ore vel calamo tàm putido ſacris de rebus tàm nefanda euomunt, ipſis, vt opinior, Ethnicis deteriores, & in vera quidem pietate tum deprauanda, tum conuellenda multo peſtilentiores. D

Ob quos maxime hæc tractatio ſit inſtituta.

Vergerius inſectatur impias ædis Lauretanæ.

In lib. contra idolum Lauret.

Catholica pietas, non refrixit Laureti, ſed aucta eſt potius inſecta eſt potius inſectatione Hæreticorum.

In Centur. mendaciorum Papiſt.

Cur vero coniurati Eccleſiæ veræ hoſtes, tam ardenti Lauretanæ Virginis odio flagrant, tantáque ira & inuidia incenſi, præſentem piorum conſuetudinem acerbiſſimè inſectantur? An noui aliquid hic faciunt Orthodoxi? Vetus hoc inſtitutum eſt, vetus huius Ædis Lauretanæ celebritas permanet, ad quã noſtri Maiores, ataui & proaui, hiſque antiquiores, docti æquè ac indocti, nobiles & obſcuri homines vndiquaque proficiſci, ſuáque vota præſtare ſolebant. Cuius rei multa exempla profert Hieronymus Angelita, præclaris etiam adiunctis miraculis, quæ complures ex ea profectione, & Ædis Lauretanæ viſitatione, per Virginis intereeſſionem diuinitus impetrarunt. Senſit eandem virtutem Paulus II. Pont. Max. qui cum Laureti ſeſe Deiparæ commendaſſet, ex grauiſsimo morbo & epidimiæ vlcere, quo laborabat, ſubito ac mirabiliter eſt reſtitutus. Tum celebris viri Petri Gratianopolitani

A vxor Antonia, non niſi hoc ipſo ſacro loco ſeptem dæmonibus, à quibus erat obſeſſa, multis tum præſentibus potuit liberari. Anni ſunt ferè ſeptuaginta quum illuſtris Theologus idem & Poeta, quem dixi, Bapriſta Mantuanus floreret, qui poſtquam in febrim ardentiſsimam incidiſſet, Lauretanæ Virgini reſtituendam valetudinem cõmendauit, eique vota fecit: ſicut carmen ab illo conſcriptum non obſcure declarat. Sic enim inter cætera ille canit:

Baptiſta Mantuanus erga Virginẽ Lauretanam religioſe fuit affectus.

Erue me tantis igitur Regina periclis,
Et laceræ ſparſas collige nauis opes,
Mox vt liber ero, Lauretia templa reuiſam,
Et tibi de noſtro carmine munus erit.
Carmine perſoluam grates, & carmine laudes,
Carmine diuinum teſtificabor opus.

In carmine quod Votum ad D. Virginem inſcribitur.

B Eraſmi Roterodami iam ſuprà meminimus, qui Lauretanam Virginem certè & ipſe coluit, vel inuitis Nouatoribus, eámque propria concione, integra Liturgia, multiſque precibus editis, quæ adhuc extant, liquido decorauit. Eraſmicam verò Liturgiam Archiepiſcopus Biſontinus approbauit, Eccleſiæque ſuæ recitandam adiecto decreto tradidit, in quo his etiam verbis prudenter admonet: Nõ quod alia ſit, inquit, quæ apud Lauretum colitur, quàm quæ toto terrarum orbe, vbicunque Chriſti nomẽ ſanctum eſt, piis omnium ſtudiis celebratur & inuocatur, ſed quod Deus pro ſua benignitate diuerſis locis per Genitricem ſuam profert ſuam in homines munificentiam & miſericordiam, quo illius memoriam nobis reddat modis omnibus ſacroſanctam.]

Eraſmus multũ tribuit Virgini & Ædi Lauretanæ.

In Epiſtola Antonij de Vergerio Archiepiſcopo Biſantino ſcripta Anno 1524

Quomodo Deipara Laureti magis quã alibi coli dicatur a Catholicis.

C Poſtremo committere non poſſum, quin Marci Antonij Mauretij elegantiſsimum ac grauiſsimum carmen, quo ille ſua vota Deo Virginique Laureti perſoluit, adſcribam, quoniam & ſuperiorẽ de hac ſacra Aede narrationem comprobat, & pectus verè Catholicum, piiſque affectibus incenſum ſpirat, ac de multis etiam rebus Laureti rectè obſeruandis admonet, ſi cui fortaſſe ſit animus religionis ergo illuc proficiſcendi. Quare non Poeta minus, quam Orator ille hoc ſeculo præcellens, multíſque libris tam editis clarus, hoc modo egregie canit:

Antonij Mauretij ſingularis pietas erga Virginẽ Lauretanam ex hoc potiſſimũ carmine comprobatur.

Vnde mihi inſolitus præcordia concutit horror
Et perfuſa metu trepidat velut icta Deo mens?
Fallor, an hoc facit ipſe locus, ſtimulóſque pauenti
Subiicit, atque animum præſentia numinis vrget?
D *O cælo dilecta domus poſtéque beati,*
Quos ego iampridem tota mihi mente cupitos,
Nunc primum, veteris voti reus, aduena viſo:
Saluete, adſpectíque mihi feliciter eſte.
Voſne per æthereas Iudææ, à finibus oras
Aligerum, mandante Deo, vexere manipli?
Hic virgo genitura Deum, genitricis ab aluo
Prodiit, & blandis mulſit vagitibus auras.
Hic quoque virginei ſeruata laude pudoris
Sancta ſalutifero tumuerunt viſcera fœtu.
Ille opifex cunctorum, illa æterno vnica proles
Æqua Patri, ille homini primaua ab origine lapſo
Spem cælo vitamque ferens, hac luſit in aula
Paruulus, & ſanctæ blanda obtulit oſcula matri.
Quænam igitur Regum ſedes, quæ templa per orbem
Huic ſe auſint conferre loco? ter & amplius omnes
Ante alias felix Piceni littoris ora
Cui Solymos ſpectare domos, cui munere diuum
Fas calcare domi eſt pedibus veſtigia Chriſti.

In carmine ad beatiſsimam virginem, quæ religioſiſſimè colitur in Æde Lauretana.

Solatatio Ædis Lauretanæ cum admiratione illorũ quæ de præſenti illa in cubiculo prædicantur.

Ab eiuſdẽ loci aliis collati præſtantia & dignitate.

En

Ad Virginem Matrem precatio ſiue inuocatio.

En ego iam ſupplex procumbam, atque oſcula figam A
Parietibus ſanctis, ſpargamque hoc puluere crines.
Adſpice me ſuperis è ſedibus, adſpice Virgo
Proſtratum, atque imo gemitus ex corde cientem,
Et pectus tundentem, & fletibus ora rigantem:
Neu, quanquam culpis adopertum turpibus arce
Adſpectu me Diua tuo, ſi pectore toto
Te veneror, ſi te dubiis in rebus ad vnam
Confugio, teque auxilium Sanctiſſima poſco.

Orantis animus vere pœnitēs Dei gratiam quærit per Virginem Matrem.

Pœnitet ex animo vitæ me Diua prioris,
Pœnitet, & meritas horret mens conſcia pœnas.
Quod niſi tu caſto pendentem ex vbere natum
Concilias, placaſque mihi, quo tendere curſum,
Quoue malis feſſam tentabo aduertere puppim?
At tu, namque ſoles, placida dignare querelas
Aure meas, & ades lapſis mitiſſima rebus.

A miraculis per virginem Lauretanam exhibitis.

Certè equidem tota pendentes Aede tabellas
Adſpicio, quæ te miſeris præſto eſſe loquuntur. B
Hic, te animo ſpectans, torrentem viſcera febrim
Depulit: ille hyadas triſtes, hædumque cadentem
Spectauit tutus, vertentibus æquora ventis:
Et duce te patrias euaſit ſaluus ad oras.
Criminis ille reus falſi, ſub iudice duro,
Dum mortem expectat, tenebroſo carcere clauſus,
Munere Diua tuo, detecta fraude, recepit
Vxorem & natos, exoptatumque parentem.

Collatio ægritudinis ſpiritualis cum corporali.

O ego nunc morbis multo grauioribus æger,
Naufragiumque timens longe exitioſius illo,
Et iampridem animum peccati compede vinctus,
Si poſſim morbis liber, vinclisque ſolutus,
Fluctibus & ventis laceram ſubducere puppim:
Quas tibi lætus agam grates, dum vita manebit?
Te cùm luce noua ſparget ſol aureus orbem,
Te recinam, quoties abſcondet opaca polum nox,
Et tua præcipuo venerabor numina cultu.

De præſtantia & dignitate templi Lauretani hoc ſeculo.

Habet ergo Lector noſtram ſententiam de Lauretana Aede, quæ inter omnia templa Deiparę Virgini ſacra tàm excellenti gloria præſens æuum cōdecorat, vt Catholicæ veritati partim de Maria rectè ac laudabiliter inuocanda, partim de inuocationis huius fructu atque efficacitate teſtimonium grauiſſimum atque veriſſimum præbeat, ſimulque Sectariorum tātam lucem nobis inuidentium oculos maximè feriat & offendat.

CAPVT XXVI.

Diluuntur obiectiones & cauillationes Platzij cuiuſdam, qui Catholicos in Mariano cultu verſantes publicè ac temerariè inſectatur.

Cur poſt longam diſputationē non ad finem venitatur, ſed noua potius concertatio hic inſtituitur.

Et hæc quidem, ni plane fallimur, ſufficere poterant ad frangēdos hoſtiles eorum impetus, qui ob Marianum cultum Catholicis hodie petulanter inſultant, etiamſi ad lōgam hanc diſputationem nihil aliud adiungeremus. Mirabitur ergo fortaſſe quiſpiam, cur nos lōgius progrediamur, & hoc quidē loco ad nouum & ſingulare cū aduerſario certamen deſcendamus, finēque Operi non tandem aliquando imponamus. Vbi de conſilij noſtri ratione, quam in pręſentia ſecuti ſumus, neceſſario dicendum eſt, eamque bonis & æquis cenſoribus comprobatum iri poſſe confido.

Mercatus Francfordienſis, vt Africa noui monſtri ferax.

Cùm iam ad calcem libri huius properaremus, nobis nihil tale cogitantibus, en codex nouus adfertur ex mercatu Francfordienſi, quem non fruſtra veterem Africam dixeris, vtpote noui monſtri aliquid ſemper adferentem. Quem codicem cum primum inſpicimus, qui Germanicè ſcriptus & excuſus erat frontiſpicium quidem non poterat diſplicere, quia ſpecioſum inquiſitionis Catholicæ titulū præ ſe ferebat. Sed quò magis euoluimus paginas, eò certius deprehendimus non Catholicū dogma illic inquiri vel excuti, imò vero Catholicam religionem omnē ex profeſſo conuelli, multiſque modis conſpui, vt iures pro vino aquam, pro auro carbones venditari. Author ſe Conradum VVolff Platzium vocat, ac vere, vt nomini ſuo reſpondeat, lupum ait Catholicis ouibus inſidiantem, dum vetera ſuæ, id eſt, Lutheranæ doctrinæ ſcripta & argumenta conſarcinat, & ex his alienos veluti pannos & quaſi centones cōſuit, quod ipſe nihil noui prętèr maledicentiam, in mediū proferre poſſe videatur. Totius tractationis ſumma & ſcopus in eo verſatur, vt veteris Eccleſiæ in ſacro cultu inſtitutum, obſeruatio, conſuetudo in vulgi odium atque inuidiam rapiatur, populus verò, qui nouæ doctrinæ fermento iampridem deprauatus, nullum certum religionis genus ſequitur, ab inſtituto quidem Catholico magis ac magis abalienetur. Cæterū quod ad Marianum cultum attinet, hunc idem author virulentè appetit, & petulanter oppugnat, vt omni conuitiorum genere Lectorem Orthodoxum obtundat. Proinde quoniam huic audaci & effronti Sectatio libuit nouū Mariomaſtigem agere, & veluti ſputium illum ac incircumciſum Philiſtæum referre, qui caſtris Iſrael, imo Dei vinētis, per ſummam ſuperbiam exprobrauit, non poſſumus cum hoc blaſphemo & communi hoſte non congredi, & Dauidicis armis aſſumtis, hoc eſt, in nomine Domini exercituum effrenem hominis procacitatem, quantùm ad cauſam Marianam attinet, non aliqua ex parte reprimere & cohibere. Quanquam in hac pugna nos duplici de cauſa minus ſollicitos ac prolixos eſſe decet, tū quod præclarus iſte pugil multa futilia & obtuſa tela in nos eiaculetur, eaque argumenta depromat, quæ, vt ipſe fatetur, à mulierculis, ruſticis & idiotis ſiue cantillantibus, ſiue nugantibus emendicauit: tùm quod pleroſque cauillos à nouo hoc conuitiatore nobis obiectos, aut potius ab eius magiſtris & ſymmiſtis acceptos, iam ante contriuerimus, ſicut hic Liber quintus abunde cōmonſtrat. Neque tamen obfuerit, ſi Lector cum ſuperiore tractatione hanc ſuccinctam quoque refutationem coniunctam habeat, & in ea velut epitomen cernat argumentorū, quibus coniurati Eccleſiæ hoſtes hodie nituntur maximè, dùm Virginis noſtræ cultum in veteri Eccleſia receptum atque probatum inſano ſtudio labefactare, & vbique gentium impiè abrogare conantur.

De nouo libro inquiſitionis Catholicæ, quem recens edidit Platzius & quid in eo contineatur.

Doctrina Platziana in hoc libro ſumma & ſcopus.

Platzius etiā aduerſus Catholicum Mariæ Virginis cultum debacchatur.

Platzius non diſſimilis blaſphemo contēptori Eccleſiæ Goliath.

1. Reg. 17.

Quare non cōueniat accurate ad omnia Platzij argumenta reſpondere.

Sequentis refutationis fructum non defuturum Lectori.

Principio hic Platzius nobis inſultat, quod honorem Chriſto debitū in Mariam transferamus: quo-

Geneſ. 3
1. Ioan. 2

Platzij obiectio prima, quod Catholici legant & cãtent: ipſa conteret caput tuum.

niam legimus & cantamus: Ipſa cõteret caput tuū. A Verùm inuidia & odio excæcatus hic cenſor aut non intelligit, aut malignè reiicit, quo ſenſu nō ſolum de Virgine ſacroſancta, ſed etiã de multis aliis electis Chriſti organis rectè affirmari queat, quod ſub pedibus ſuis caput ſerpentis antiqui contriuerint, vel ſicut Ioannes loquitur, Malignū vicerint.

Mariam Satanæ victricem veniuiſſe.

Conſtat verò Mariam inter Sanctos reliquos hanc præcipuam mereri laudem, quod per Chriſtum ex ipſa genitum, & in Chriſto ipſo filio de Satana tantò mirabilius atque felicius triumpharit, quantò ab omni næuo peccati liberior, & omnibus Diuinę gratię præſidiis inde ab initio inſtructior & cumulatior fuit; quemadmodum [a] Lutherus ipſe fatetur. Vt hinc [b] Bernardus de illa dicere non vereatur: Ipſa proculdubio caput cõtriuit venenatum, quæ omnimodam Maligni ſuggeſtionē tam de carnis illecebra, quàm de mentis ſuperbia deduxit ad nihilum.] Tùm longè ante Bernardum ſcripſit Sophronius, vel ſicut alij volunt, Hieronymus, nullã Satanæ vel inimici fraudem Mariæ Virgini præualuiſſe, quæ mente & corpore ſancta permanſerit, multis donorum priuilegiis ſublimata, cuius vita omnium diſciplina ſit, quæ præcellat cūctos, ac ſupereminet vniuerſis. Diximus autem, neque Catholicis diſplicere lectionem, ſi non ipſa, ſed ipſum, de Chriſto nimirū mulieris ſemine promiſſo, hoc loco legatur: ac vtramque lectionē veteribus agnitam ac probatam fuiſſe demōſtrauimus.

a In Concione de Conceptione Virg.
b Hom. 2 in Euangel. Miſſus eſt Angelus. Sermo. de Aſſumpt. B. Virginis.
Quomodo Bernardus & Sophronius Mariam prædicent obdeuictum ſerpentem.

Mera verò Sectariorum eſt calumnia, quòd nobis affingunt, veluti Chriſto contempto, excluſo, vel neglecto, ſingularem Mariæ cultum & honorem in hoc verbo (Ipſa) conſtituamus, & hanc benedictam inter mulieres, Satanæ ac regni eius victricem, hominumque redemtricem perinde ac Chriſtum ipſum faciamus. Nunquàm enim Eccleſia Catholica dubitauit, omnibuſque adeo ſeculis ingenuè profeſſa eſt, [c] Chriſtū eſſe ſemen illud Abrahæ, in quo gentes omnes benedicuntur, quique [d] ſolus veluti fortis ille armatus, per ſe & pro omnib. deuicit Satanam, eiuſque regnum ſua virtute contriuit, magnis inde ſpoliis reportatis, ſine quo nullus alius de mundi principe, peccato & morte triumphare poſſit, ſicut paſſim diuina Scriptura teſtatur. Deo igitur gratias, qui dedit nobis victoriam per ſemē mulieris Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, ad caput & imperium Satanæ conterendum, quique talem Euæ aduocatã, vt Irenæus vocat, præſtitit, quæ ſuis apud Deum precibus, ad eiuſdem Satanæ inſidiatoris machinas confringendas, nobis nunquam non poſſet auxiliari. D Reliqua huc ſpectantia, ne ſimus longiores, ex Capite nono ſuperiore depromi facile poſſunt, vbi de hoc ipſo argumēto copioſe diſputatum, aduerſariiſque oblatrantibus reſponſum eſt.

Sectarij hic affingunt Catholicis falſo, vt illis calumniam ſtruant quod pro Chriſto Mariam faciant orbis redemptricem.
c Geneſ. 12. & 22.
d Luca 11. Eſa. 9

Obiicit deinde canticū illud: Maria mater gratiæ, & magni criminis loco ducit, ſi quis moriens Virgini Mariæ ſeſe commendet, aut ab alio commendetur. Diluimus hunc quoque cauillū, & nunc tantum reſpondemus, etiam Lutherum de Sanctis inuocandis multa ſæpe ſcripſiſſe, & prætereà docuiſſe, vt ægroti & morientes non modo Mariam, ſed etiam Angelū proprium, pluresque Sanctos inuocarent, ſeque illis commendarent in morte. Ad hæc alibi monſtrauimus, Sanctorum inuocationē à Brētio admitti, & ab Oecolãpadio confirmari, neque reſpui à Bucero & Camerario: imò vero laudatiſſimos ſanctiſſimoſque viros, [a] Gregorium Nazianzenum & [b] Ephrem Baſilij Diaconū, aliosque multos in veteri Eccleſia ita precatos eſſe docuimus, vt Mariam tum in vita, tum in morte ſibi fauentem Matrem habere poſſent, ſicut & hactenus Eccleſia tota precatur. Quid? hoccine Chriſtum eſt abnegare, vel Chriſto Mariam æquare, ſi quod ille ſua virtute largitur, huius patrocinio accedente impetrare cupiamus atque ſperemus? Nihil profectò tã piè & ſancte dictum factumque videri poteſt, quod nō denigret ac deprauet animus ad calumniandum effuſus, & cæca obtrectandi libidine occupatus. Scimus, quo ſenſu cum Dauide Propheta rectè precetur Chriſtianus. In manus tuas Domine cōmendo ſpiritum meum, & cum Stephano Protomartyre: Domine Ieſu ſuſcipe ſpiritū meum: nec in alio magis quàm in Chriſto eiuſque meritis & bonitate viuentes ac morientes fiduciam noſtrã defixam habemus, habendamque docemus. Mariam vero vt ſuis ad Deum precibus cùm in vita, tùm in morte nobis aſſiſtat, tanto fidentius imploramus, quanto minus noſtris meritis tribuimus, certiuſque tum ſacris literis, tum fide dignis experimentis edocti ſumus, Deum propter Sanctos ſuos etiam immerentibus ſæpe opitulari, eumque multorum comprecantiū ſancta ſocietate delectari, & in Sanctis ſuis glorioſum atque mirabilem eſſe ſolere. Sed iſtorum mos eſt de verbis litigare magis, quàm ſenſum verborū expendere: alioquin precationem ad Deū & Chriſtum effuſam, ab illa quam Mariæ facit Eccleſia, facile diſcernerent, omniaque per Chriſtum Dominum noſtrum peti & expectari haud inuiti faterētur. Verè profectò dixit Hieronymus: In Eccleſiaſticis rebus non quæruntur verba, ſed ſenſus: id eſt, panibus vita eſt ſuſtentanda, non ſiliquis.]

Vide Caput 17 huius libri.
In lib. de decem præceptis.
Altera obiectio Platzij pro abſurdo ducētis quod in morte Maria inuocetur.
In Concione de præparatione ad mortem.
Vide lib. 3 cap. 10
a In Tragœdia de Chriſto patiente.
b In precatione ad Deiparam.
Sine Chriſti iniuria Maria in morte inuocari.
Catholici aliter Deo & Chriſto, aliter Mariæ Virgini in morte ſeſe commendent.
Pſal. 30
Actor. 7
In epiſto. ad Damaſum.

Rurſus litem nobis intendit Platzius ob præclara Epitheta, quibus Matrem Domini honorifice in Eccleſia compellamus, quod ſit Regina, aduocata, vita, dulcedo, auxiliatrix & conſolatrix hominum: multa enim id genus illi tribui, quæ non niſi Chriſto debeãtur, clamitat. Sed vetus & inanis hic quoque garritus eſt Nouatorum, qui libenter Eccleſiæ quam deſeruerunt, oblatrãt, & damnare pleraque malunt, quàm candide interpretari, licet ſecundū piorum ſenſum atque iudicium illa facilè poſſint excuſari, nihilque prorſus abſurdi habeant, adeoque Scripturæ phraſi ſint conſentanea, & Patrum etiam teſtimoniis euidentiſſimis comprobata. Hoc variè eſſe multis probauimus, vt 11. 12. & 13. Capite ſi quis fortaſſe inſpicere volet, poterit animaduerti. Nobis enim non libet, nec conuenit eadem ſæpius vſque ad nauſeam iterare, ſicut noſtri calūniatores in hoc argumento facere conſueuerunt. Norunt vel mediocriter docti, ſacris literis eſſe perquam familiare, vt pleraque nomina, quæ primario & excellenter diuinis perſonis congruunt, alia ratione, vtpote ſecundario minuſque principaliter Mariæ Deiparæ, ac Sanctis etiam inferioribus accommodētur. Illud conſtat, tam præclaros titulos Mariæ in Scripturis tribui, vt vix Eccleſia poſſit aliquid de illa excellētius & auguſtius prædicare: quicquid vero prædicat, propter Chriſtum Dominū ex illa procreatum, vt in matre Filius glorificetur, ipſeque Filius primas teneat ſemper, à Catholicis affirmari, exponi, intelligi. Hinc illa Bernardi extat Regula:

Obiectio tertia Platzij ab Epithetis, quę Marię tribuūtur, accepta.
Quæ perſonis diuinis præcipuè cōpetunt, etiam ad Mariam Sanctos, que alios extēdi ſæpe ſolere. Mariam illuſtribus titulis merito exornari, eoſque candide interpretādos eſſe.

Regula: Quicquid in laudibus matris proferimus, ad filium volumus pertinere. Et rurſum: Cùm Filium honoramus, à gloria Matris nõ diſcedimus.] Quare Platzij & aduerſariorum cãdor à nobis deſideratur, qui vt mordere poſſint eos, à quibus ſe ipſi nefariè diuulſerunt, verborum captatores eſſe gaudent, ac interim à ſenſu & ſpiritu Eccleſiæ ſiue per inſcitiam, ſiue per malitiam, manent alieni.

Homel. 4. in Euangel. Miſſus eſt.

Quarta obiectio Platzij de Pſalterij verbis ad Mariæ laudem transformatis.

Tit. 3

Sed nouus hic aduerſarius in eo etiam Chemnitium, Marbachium, Heerbrandum, alioſque plures Eccleſiæ hoſtes æmulatur, quòd nobiſcum grauiter expoſtulet ob Pſalterium transformatum, & ad Mariam applicatum: quaſi hoc ſit verbũ Dei corrũpere, atque prorſus in ſenſus alienos detorquere, dum ea quæ ad Deum referenda ſunt, creaturæ adſcribuntur. Reſpondemus, Eccleſiam Catholicam B huic Mariano Pſalterio nullam authoritatẽ adiunxiſſe, neque illius vſum eſſe in publicis precibus, & vix pauciſſimos in illo recitãdo verſari, & ſicut omnia ſunt munda mundis, ita quæ illic proponuntur à piis piè accipi poſſe, quantumuis obganniant noui calumniatores, quorum mala mens eſt & malus animus, vt ſimul & bonis & malis rebus abutantur.

S. Bonauentura Pſalterij Mariæ, vt vocat, author, & quod eius conſilium fuerit.

Fuit autem Bonauentura, vir excellẽti doctrina & ſanctimonia, cùm pio quodam affectu erga Deiparam admodum prædirus, qui vt ſuo vel amicorum deſiderio ſatisfaceret, hoc Mariæ Pſalterium, quod vocant, ex veteri contexuit, non tamen verbis & ſententiis omnibus ad ſuum inſtitutum accommodatis. Neque illi vnquam venit in mentem, vt hoc ſuo labore nouum, & Dauidicum illud Pſalterium nobis è manibus excuteret, aut eius authoritatem C & ſolennem perpetuúque in Eccleſia vſum aliqua ex parte labefactaret. Sciebat vtique vir ſapiens, quanti referret, diuinas illas laudes & Dauidicas precationes integrè non ſolum extare, ſed etiam à piis nocte dieque celebrari, ſicut & Eccleſia Clericis celebrandum iniunxit. Neque tamen obfuturũ putauit, ſi è Pſalmis illis quædam ad ornandam Domini ac Dei Matrem excerperet, verbiſque paululum immutatis ad eandem Virginem conuerteret, quę Propheta Regius proprio & ſublimi modo ad ſummi Dei maieſtatem prædicandam vt pulcherrimè, ita & vtiliſſimè compoſuiſſet. Hoccine tantũ eſt ſcelus, quantum noui Mariomaſtiges videri volunt, dum priuatum hoc ſtudium in publicam totius Eccleſiæ contumeliam nõ ſine tragica vociferatione detorquent, & hinc Catholicos omnes, ve- D luti nefarios pſalterij deprauatores, impudenter accuſant? Multis doctis & piis hic Bonauẽturæ labor arridet, etſi plenum illud Dauidis Pſalteriũ, velut fontem riuulo longè anteponant. Soli Sectarij ad hunc panem, vt ſic dicam, recoctum nauſeant, vt ne videre quidẽ illum aut edentes alios ferre poſſint. Quid hic facias tam faſtidioſis, quibus non niſi optima & aurea & præſtantiſſima quæque edulia ſatisfaciunt? etſi his quoque turpiter abutuntur.

Inceptos eſſe Nouatores in Catholicis ob dictum Pſalterium proſcindendis.

Sinit Eccleſia multos in ſuo abundare ſenſu, modo ille à pietate non ſit alienus, ſicut & iam olim Probæ Falconiæ permiſit centones quoſdã è Poëſi Virgiliana compaginatos edere, Chriſtoque tribuere, vt Maro ſine Chriſto propemodũ Chriſtianus eſſe videretur: ſicut & Hieronymus indicauit. Ad huius Falconiæ imitationem acceſſit Eudocia, illuſtris & ipſa, rarique ingenij matrona, in Poëſi quidẽ exercitatiſſima Imperatrix, quæ hinc inde ex Homeri A poëmate ſuum collegit opus inſcriptum Homerocentra, quo plurimas vtriuſque Teſtamẽti hiſtorias ſeruata Homerici carminis maieſtate non ſine admirabili quadam induſtria breuiter comprehẽdit.

Eccleſia permittente, alludi certos ex Poetis ethnicis excerpere, quæ ad ſacras faciunt hiſtorias.

In epiſt. 101 ad Paulinum.

Vide Zonaram. libr. 3 Annalium.

Etſi vero iſta nihil ad ſinceram fidei doctrinam aut roborandam, aut infirmandam faciunt, tamẽ quoniam magna eſt ingeniorũ varietas, & aliis alia placent, ſua vero trahit quenque voluptas, idcirco nihil in huc genere vel mater pia dãnat Eccleſia, vel damnare poteſt animus verè Chriſtianus, modo in fundamento non erretur, ſinceraque fides & charitas immota conſiſtant. tam ſi præſens Bonauenturæ opus cum illo præſtantium fœminarum labore conferamus, minus hoc quidem coactũ, magiſque pium eſt, quoniam Prophetica dicta de Chriſto B Deo & homine ad eius matrem ſanctiſſimam, qua nullus cum tãta maieſtate coniunctior eſſe poteſt, accommodat, ac eidem Virgini Matri ſingularem, non tamen diuinum, in laudando & precando haber honorem, aut ab aliis ſtidem haberi poſtulat. Proinde vel nugatur vel calumniatur cum ſuis ſociis procax Platzius, quod huic viro ſancto & ſingulari Mariæ cultori dentem theoninum infigat, alioſque pios eius imitatores conſpuat, qui nõ modò ſine ſuperſtitionis vitio, ſed etiam interdum cũ aliquo pietatis guſtu hanc nouam pſalterij formam à nullo Catholico hactenus reprehenſam vel recitant, vel probant. Atque vt maximè quidam ſine iudicio, ſine ſpiritu hac precandi ratione vterentur Eccleſia quidem extra omnem culpam eſt, quæ nullam hic legem tulit, ſed priuata liberaque id genus C pietatis exercitia his qui volent, rectè vſurpanda permittit, peccãtes vero non approbat, & iuſto quidem Iudici Deo, qui ſolus corda reneſque ſcrutatur, de occultis iudicium omne relinquit.

Platzium & alios perperã obſtrepere Bonauenturæ & piis Pſalterium Mariæ recitãtibus, nec poſſe Eccleſiam hic merito reprehendi.

Hier. 17

Quotuſquiſque Catholicorum eſt, obſecro, qui remiſſionem peccatorum, hominumque creationem, redemptionem, iuſtificationem & ſaluationẽ opus Dei proprium eſſe non conſtanter affirmet, quique Mariæ vel vlli creaturæ hos effectus gratiæ, ſicut Deo, tribui poſſe, vel ab illa petendos & expectandos eſſe arbitretur? Fingit autem hic homo cõtentioſus, quod nõ modo nominum, ſed etiam rerum ſignificatarum æqualem communicationem in Chriſto & matre ſtatuamus. Sed vtrumque falſum eſt, nos omnia Dei nomina Deiparę aſſignare, & quæ illi per hyperbolen, catechreſin, vel auxeſin D à veteribus aliquando tribuuntur, in eundem ſenſum de Maria creatura & Deo creatore à nobis accipi & prædicari, quemadmodum alibi multis demonſtrauimus. Obiicit autem nobis Platzius regulam Bonauenturæ, qui cauendum eſſe docet, ne dũ matris amplificatur excellentia, Filij gloria minuatur, & ſic in illa mater prouocetur, quæ magis Filiũ vtpotè creatorem, quàm ſe creaturam cupit extolli & honorari.] Ac rectè quidem ille, ſicut Catholici omnes ad vnum ſentiunt & affirmant. Probat autem illic Bonauentura, Mariam etiam conceptus tempore Chriſti gratia indiguiſſe, ſine qua communem peccati legem, quam in Adam omnes ſubeũt, effugere vtique nõ potuiſſet: Chriſtum vero ſolum eſſe dicit conceptum de Spiritu ſancto & natum de Virgine, eundem omnium Redemptorem & Saluatorem, qui omnibus ad iuſtitiam aperiat ianuã, & ſolus pro omnibus moriatur: itaque omnem honorem qui tribuitur Filio, in matrem eius non cõ-

Quinta obiectio Platzij de effectibus gratię Deo, non Marię attribuendis.

Vide ſupra c. 12 & ſeq.

In 3. Li. Sententiarum diſt. 3

Regula Bonauẽturæ de Marię laudibus moderandis.

Lib. 3 Sent. diſt. 3

Bonauentura Platzià ipſum redarguit, & Mariæ cauſam vindicat.

petere: alinquin Filiũ non honorari, ſed potius illi contumeliã inferri, ſi quæ Filio propriè cõueniũt, in matrem Mariam transferantur. An verò quiſquam adeo veſanæ ſit mentis Catholicus, vt diuerſum aut dicat, aut ſentiat, aut defendat? Quod ſi aduerſarij hoc loco Bonauenturæ credunt, cur alibi, & præſertim paulo poſt, eiuſdem teſtimonio nõ credunt? cùm hæc diſerte ſcribit: Quoniam beata Virgo Maria aduocata eſt peccatorum, gloria & corona iuſtorum, ſponſa Dei, & totius Trinitatis triclinium, & ſpecialiſſimum Filij reclinatorium: hinc eſt quod ſpecialigratia Dei nullũ in ea peccatum habuit locum.] Et rurſus: Auxiliatrix & amatrix eſt omnium fidelium ſuorum laudatorũ, ſicut illi qui tales ſunt, experimento multiplici cognouerunt.] Neſciebat, ſcilicet, vir idem ſanctiſſimus, & in rebus Theologicis exercitatiſſimus Bonauẽtura, quid Pſalterij verba ſibi vellent, proprieque ſignificarent: & compluta quidem in Mariæ laudẽ prædicati, à ſapientibus vero ita ſemper accipi, vt in his latriæ cultus ſoli Deo debitus ad nullã creaturam referatur: ac demum verba, quibus Deum & Sanctos inuocamus, ab actu & cultu interiore pendere, neque nudis voculis, ſed ſenſu ipſo metienda eſſe. Verum nunquam ille fore putauit, ſui Pſalterij, quod in Mariæ gratiam collegiſſet, vel tã imperitos cenſores, qui verborum illorum vim atque ſententiam toti Eccleſiæ notam ignorarent, vel adeo malitioſos verborũ aucupes, qui ſua ſenſa contra communem piorum intellectum verbis illis affingerent impudenter.

Obiectio ſexta Platzij ſalutationẽ Angelicam cauillantis.

Iam vero vt nouitius hìc miles in hoc cãpo clarios triumphet, aduerſus Angelicam ſalutationem nouum bellum mouet, illamque non armis aliis ſibi oppugnandam ſumit, niſi quod rancidos totieſque reiectos & exploſos cauillos nobis opponit. Igitur hic nec orationem, nec inuocationem agnoſcit, & fert grauiter, in Catholicis Eccleſiis campanæ ſignum edi mane ac veſperi, vt homines ad ſalutationem Virginis excitentur. Dedignatur Mariã gratia plenam dicere: obmurmurat aduerſus appẽdicẽ qua cõſtãter tot ſeculis Eccleſia Romana, imo & Siriaca ſic dicere cõſueuit: Sãcta maria mater Dei ora pro nobis peccatorib. reprehẽdit denique orationi Dominicæ hanc ſalutationẽ de more Catholicorũ adiungi. O fortẽ & inuictum Achillem, qui his obtuſis & crebro confractis ſpiculis, Catholicum inſtitutum, & Dei populum configere, hancque Mariæ ſalutationem prorſus debellare confidit. Tàm bene & præclare huic Sectario cum ſuis magiſtris Luthero, Rhegio, Spangenbergio conuenit, qui ſalutationis huius verba explicarunt, & à nobis vtiliter recitari poſſe monuerunt, quicquid nunc tandem noui & inter ſe pugnantes aduerſarii garriant, in quib. illud Apoſtolicũ vaticiniũ magis magiſque videmus impleri: Mali homines & seductores proficient in peius, errantes & in errorem mittentes. Poſtcà Roſarii, vt vocant, vſum, ne quicquam nobis inconuulſum relinquatur, momus arrodit, & pios mariæ cultores inſectatur, adeoque damnat eos, qui ſalutationem Angelicam iterare, vel ex his Pſalteria quædam virginis (ſic enim maiores appellabant) conficere conſueuerunt. Hinc io eos etiam deſtomachatur, qui ſanctiuo quoddam ſodalitium ineunt, vt ad mariæ laudes ſæpius ex inſtituto celebrandas conſpirent, huiuſque conſilii

Vide libr. 3 cap. 4

Platzius ſuis magiſtris Angelicam ſalutationem ac eius vſum cõmendantibus aduerſatur.

2 Tim. 3

Platzius Roſarium & Pſalterium & ſodalitium Virginis prohcoſe inſectatur etiam quę rerũ vium dã verob mul tiplicem ignorantiam.

A authorem ac ducem Dominicum alioſque ſanctos viros in hoc officij genere imitantur. Nos vero hãc quoque partem Platzianæ mordacitatis, quæ cum impia ſcurrilitate coniuncta eſt, iam ante diſſipauimus, haud neſcii, nullum Eccleſiæ inſtitutum vel Sacramentum nobis iam ſupereſſe, quod ab iſtis inſanis illuſoribus integrum nobis & inconcuſſum relinquatur. Ignorat autem Platzius, qualem quãtumque fructum piis adferat ſæpe, quod huiuſmodi ſpirituale & odoriferum ſertum, diuinis Angelicisque floribus eleganter compactum, nõ ſolum ad fallendum & fugiendum otium, malorum ſæpe maximorum originem & incitamentum, ſed etiam ad excitandum & paſcendum Chriſtianum animũ adhibeatur. Ignorat, quanti referat varias rationes B excogitare & perſequi, quo plerique diebus præſertim feſtis, à rebus vanis & ludicris ad qualecunque religioſe precandi, & ſacra meditandi officium reuocentur. Ignorat, quàm ſit Deo gratum, & ad mouendas hominum mentes vehemens fraternæ charitatis vinculũ, quo plures vno eodemque ſpiritu afflati, ad Dei, Mariæque cultũ diligentius exercendum, piè conſociantur, certoque de quo dictum eſt, ſodalitio colligantur, vt ita ſe mutuò ad Deum precandum & Virginem ſalutandam ex profeſſo magis cohortentur. Ignorat, quod etſi certarum precum numerus ex ſe vim ad efficiendum vel impetrandum aliquid nullam habeat, tamen ſine ſuperſtitionis nota & cum laude fructuque fieri poſſit, vt quinarius Orationis Dominicæ numerus ad quinque Chriſti vulnera, denarius verò Angelicæ C ſalutationis vſus ad præcepti decalogi, ſicut & quinquagenarius ad annum Iubilæum, qui peccatorum remiſſionem in Scriptura deſignat, aptè referatur. Ignorat denique, quàm pulchrè & commode noſtri Maiores ad hoc ipſum Roſarium ſiue Pſalteriũ Mariæ retulerint præcipua redemptionis noſtræ myſteria, in Chriſto ipſo peracta, & ſi ab vllo alio, certè à Maria exacte conſiderata, quæ ſi rite perpẽdantur, Euangelicæ doctrinæ ſummam breui quaſi compendio videas ſcite comprehendi. Tantum vero eſt Platzij ſupercilium, vt cenſor inuidus ſimul & præceps neque Roſarium Deiparæ dici, neque eorum ſodalitatem, qui ad Mariæ cultum religioſe conſpirant, eamque diligentius venerantur tolerare poſſit, ſed quicquid hoc eſt ſtudij, homo ſcilicet Euangelicus, pro ſua libidine, tanquàm ſuperſtitioſum & impium ſimul reiicit & execratur. O D iniquum Iudicem, qui tàm facile damnat inſontes alioſque ſummæ licet impietatis, hoc eſt, nefarii ſchiſmatis reos, ac ſolius fidei iactatores abſoluit. Nos vero, ne actum agere videamur, de ſalutatione Angelica non repetemus, quæ libro tertio ampliſſimè diſſeruimus, nihil vt arbitror, quod ad argumẽtũ hoc attinet prætermittentes, vbi Platzii argumenta, nimirum quę ab aliis authoribus tãtum emendicauit, quàm ſint ficulnea, ſatis ſuperque demonſtrauimus.

Et cordatus quidem lector vix à riſu ſibi temperare poſsit, cum hunc authorem inſulſum audit leuiue ratiocinantem. Inter alia enim hoc modo cauillatur: maria Virgo ab Angelo ſalutari debebat: nos non ſumus Angeli, ergo nefas ſit illam à nobis ſalutari. Item: Non eſt in Dei verbo mandata hæc ſalutatio: proinde nobis non recipienda & vſurpanda. Eiuſdem farinæ eſt, Maria ſeruis dixit in

Lib. 3. c. 10

Roſarium & Pſalteriũ Virginis, & piorũ Mariæ deuotorum ſodalitium improbe oppugnat.

Numerus precum per ſe quidem efficax, ſed vtilis tamen multis eſſe poteſt.

Præcipua redẽptionis noſtra myſteria in Pſalterio Mariæ pie meditamur.

A capite primo, vſque ad 13.

De Platzij argumentationibus vanis atque ridiculis aduerſus Angelicam Salutationem & cultum Deiparæ Virginis.

Ioann. 2

Matth. 11

in nuptiis Cana: Quæcunque dixerit vobis facite, A non igitur vult inuocari. Et quia Chriſtus ait: Venite ad me omnes qui laboratis, nihil à Maria petere conuenit. Rurſus, Deipara in hymno ſuo teſtatur: Ex hoc beatam me dicent omnes generationes: recuſat igitur ſe Matris & conſolatricis & aduocatę loco haberi atque inuocari. Illud magis adhuc ridiculum, quod fabulatur de ſeruis in nuptiis Cana miniſtrantibus, hos ad Mariam propter donum maternitatis, vt vocant, confugiſſe, eamque ſibi apud Filium aduocatam facere voluiſſe. Hoc enim figmẽtum hactenus inauditum eſt, nulloque modo verbis Euangelicis congruit, vt vel mediocriter doctus animaduertet. O inſignẽ igitur Scripturæ interpretem, in illorum nempe ſchola verſatum, quorum Theologia ex meris negantibus propoſitionibus fabricata eſt, & in qua de verbo Dei, B veroque eius ſenſu iudicare omnibus fas eſt. Quidni? quando etiam contra Scripturam ad Eccleſiam oppugnandam, varioſque errores tuendos, & ad miniſterium vſurpandum ſeſe licenter intrudunt, ſuumque iudicium totius Eccleſiæ & Synodorum, Patrumque iudicio ſuperbe, quoties libet, anteponunt: ac proinde, quoniam inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia, inter ſe quoque Andabatarum more perpetuo digladiantur. Negat præterea, ſacroſanctæ Virgini ex eo, quod Deipara facta, vel dono maternitatis, vt in ſcholis loquuntur, ornata eſt, aliquid meriti & gratię ad alios apud Deum iuuandos acceſſiſſe: imo & pro ſua, ſcilicet humanitate, omni merito eãdem exuit plane. Tùm Chriſti ſermones in Euangelio matri dictos aperte deprauat, cùm ex his colligit, loquentis Chriſti mentem eo C ſpectaſſe, vt nos ab honore Mariæ, quem illi nunc defert Eccleſia, reuocare, eamque in ordinem redigere voluerit. Poſtremo ſic Mariam honorari poſtulat, vt ſolo imitationis cultu, quem bonis fere omnibus debemus, illam veneremur: eos vero ſuperſtitioſos Mariolatras audet appellare, qui tot ſeculis receptum ac probatum in Eccleſia cultum Virginis cum optimis noſtris Maioribus, ſanctiſſimiſque Patribus amplectuntur, quique in eiuſdem Deiparæ laudem inſtituta templa, ſacella, altaria, feſta, ſodalitia, vel oblata donaria, ſuſceptaſque peregrinationes admittunt atque defendunt.

Luc. 1

Ioan. 2

qualem Theologiam ſequatur Platzius.

Prouer. 13

Aliæ ſut ſet Platzij propoſitiones.

Qui ſuperſtitioſi Mariolatræ Platzio nominentur.

Quæ omnia tela ex Lutheranæ doctrinæ pharetra male deprompta, peiuſque nunc iterum in Orthodoxos retorta non multo antè hoc ipſo libro excuſſimus, iuſtaque, ni fallor, diſputatione ita D contriuimus, vt nec Platzij, nec alterius Momi caninos latratus ac morſus metuere habeamus, ſi tantum poſitis affectibus, veritatis & æquitatis ratio ſincere habeatur. Etenim copioſe demonſtratum eſt, in his partibus Mariani cultus, quæ à Platzio in calumniam rapiuntur, ſi Catholicus vſus accedat, nihil eſſe prorſus à vero ſenſu diuini verbi alienum, omniaque venerandæ antiquitatis teſtimoniis & exemplis quadrare, tùm quod in Mariæ honorem publice inſtituit & obſeruat Eccleſia, id cum diuini cultus imminutione, cumque Chriſti mediatoris iniuria nullo modo eſſe coniunctum. Quarè nec Platzio, nec VVigando, nec Schmidelino, nec Marbachio, nec Heerbrando, neque

Cur ad Platzij argumenta & probra: ne ſo.. non ſpeciatim reſpondeatur.

Non credendum eſſe nouis Mariomaſtigibus de Mariæ honore.

Centuriatoribus, nec vllis aliis nouis Mariomaſtigis fides habenda eſt, quantumuis de immodico, vano & ſuperſtitioſo Mariæ cultu querelas perpetuas texant, iiſque Catholicas aures obtundant. Qui ſane, ſi lupinos animos ouilla pelle non tegerent, ſed ſancto diuini cultus vindicandi zelo, quẽ prætexunt vulgo, flagrarent, longe rectius ſuas ipſi Eccleſias conſtituerent, in quibus non modo Mariæ & Sanctorum, ſed diuinum quoque cultum plane neglectum iacere, omnem vero pietatem frigere, & vix tenuem antiquę religionis vmbram ſupereſſe, adeoque profanam rerum faciem & horrendam Eccleſiaſticorum munerum confuſionem apparere, vel nobis tacentibus abunde res ipſa teſtatur. Adeo verum eſt, quod Bernardus alicubi dixit, contra Eccleſiæ ritum præſumptam nouitatem eſſe matrem temeritatis, & filiã leuitatis. Quod verò Platzius & alij ſimiles errorum patroni nobis abuſus obiectant, eoſque apud mulierculas, & neſcio quos alios in cultu Virginis reſidere contendunt, vetus & nota iſtorum eſt cantio, qui ſoli, ſcilicet, carent abuſibus, & noſtros quidem abuſus cum erroribus exitialibus commutarunt. At nemo Catholicus, ſi aliquo ſit iudicio præditus, aut tuendos, aut excuſandos, imò verò corrigendos iſtiuſmodi abuſus eſſe cenſet, vt iam multos certè multis in locis poſt Synodum Tridentinam celebratam (Deo ſit gratia) correctos eſſe videmus. Fortaſſe quidam Catholicorum ſuos rythmos & libellos conficiunt, vel vſurpant, aut edunt, in quibus poſſit aliquid merito deſiderari. Horum vero ſimplicitatem & imprudentiam aliorum vere ſapientum & piorum culpæ attribuere, quid eſt, obſecro, niſi ſycophantiam agere, & traducere innocentes? præſertim quum obſcura & peregrina huiuſmodi ſcripta nullum Theologorum vel Eccleſiæ calculum meruerunt. Niſi fortaſſis ęquum putant, vt ob priuata hominum vitia, veluti zizania, ſimul & triticũ, id eſt, legitimus Mariæ cultus in Eccleſia vel eradicari debeat, vel aboleri. Perpetuo ſane Catholica Eccleſia profeſſa eſt, Diuinũ cultũ Mariæ ac Sãctorum omniũ cultui adeo præferri oportere, vt quicquid laudis, honoris & gloriæ Sanctis tribuitur, quicquid ſolenne illis impẽditur, id totum ad omnipotentis Dei gloriam referatur, ac in illorum quidem obſequio nihil agendum eſſe, quod à ſummi Dei ac Chriſti Domini cultu & amore nos auocet impediatque. Eſt demum illud ſingulare tùm inſcitiæ, tùm impudentiæ Platzianæ argumentum, quum cenſor obſcurus in illuſtrem virum Dei ac doctorem ab ipſo Luthero valde probatum Bernardum Clareuallenſem inuehitur, velut is magnã ſuperſtitioni anſam præbuerit, per quam Deipara ſupra modum in Eccleſia honoretur, paſſimque colatur. Fortaſſe autẽ non legit hic Sectarius Patres Orthodoxos, qui & ante & poſt Bernardi floruerunt ætatem, quique, vti mox demonſtrabimus, in colenda Virgine matre Catholicos huius æui omnes facile ſuperarunt, ac ſuis ſcriptis & exemplis ad Catholicum eiuſdem Virginis cultum veluti faces orbi pręferre, & claſſicum canere non dubitarunt.

& cultum eſſe palam obmurmurantibus & conqueſcentibus.

Epiſt. 174 ad Canonicos Lugdunenſes.

Fruſtra nobis abuſus obiecti à Platzio circa Virginis cultum.

Catholicis imputandum nõ eſſe ſi quidam ex his in ſuis ſcriptis vel nouis libellis peccant per imprudentiã.

Matth. 13

S. Bernardus celebris in Eccleſia doctor à Platzio impudenter accuſatus.

CAPVT XXVII.

Variorum Theologorum & Illuſtrium virorum teſtimonia, qui ante noſtram ætatem, hoc eſt, à Maximiliano Primo vſque ad Fridericum Primum Cæſarem in Eccleſia fulſerunt, ſuamque de cultu Deiparæ virginis fidem & doctrinam ſcriptis publicè profeſſi ſunt.

Propoſitio de Chronologia quadam texendæ, in qua recte tũ ſententiæ de cultu Mariæ auctæ ad nos ſi habeantur.

REIECTIS tandem Nouatoribus, quos ad Mariæ cultum vel abrogandum vel conuellendum intentos hactenus depulimus atque coarguimus, age priuſquam huic Operi colophonem imponamus, nos ad veteres illos conferamus, qui ante nata hæc religionis diſſidia longe alio ac meliore ſpiritu ducti, ſe rem immortali Deo gratam, & officium Chriſtianis hominibus dignum facturos eſſe putarunt, ſi multis & expreſſis argumentis ſe Matri Domini deditos ac deuotos priuatim & publice teſtarentur. Et erit pars hæc vltima Operis noſtri, aliquod Chronologiæ ſpecimẽ fortaſſis exhibitura, quoniam velut in tabella ſpectandum proponemus veterum ſtudium & inſtitutum, qui per varias ætates Eccleſiæ diuinitus excitati, ad noſtræ Dominæ & matris Mariæ honorem conſeruandum atque confirmandum quaſi conſpiraſſe, ac nobis etiam iam tùm miniſtraſſe videntur. Prouidebat enim haud dubiè Spiritusſanctus, circa extremam hanc delirantis, impieque furentis mundi ſenectam venturos eſſe Hagiomachos, qui cũ aliorum Sanctorum, tùm Virginis Matris honorem & cultum hoſtiliter appeterent, eumque pro mera ſuperſtitione & tetra idolomania damnarent, hunc blaſphemiæ ſpiritum illis ſuggerente antiquo ſerpente, qui benedictæ Virgini, vt in Paradyſo prædixit Deus, cum primis eſt, fuitque ſemper infenſus, vere vt Ioannes etiam dixerit: Iratus eſt draco in Mulierem. Quare non ſine magno & communi Eccleſiæ bonu factum eſt, quod viri præſtantes in Eccleſia prioribus ſeculis effulſerint, per quos Diuina veritas nos partim in Catholica pietate ſtabiliret, partim velut quodam antidoto aduerſus impios Eccleſiæ hoſtes nunc tandem agminatim erũpentes præmuniret, ne locum vllũ inſanis & maledicis Mariæ obtrectatoribus concederemus, ſemper illius oraculi memores, quo prædictum eſt fore, vt Domini noſtri matrem (ſupra omnes nimirum electos atque Sanctos) beatam dicant & habeant omnes generationes.

Non ſine numine & prouidentia Dei multi præſtantes uiri ſtetere ... & cultu Mariæ egregiè clarè loquentes.

Geneſ. 3

Apocal. 12

Luca 1.

Etſi verò laborioſum eſt, varia enim & ſedula lectione indiget, venerandę vetuſtatis veſtigia, quę huc ſpectant, perquirere, & inuenta excerpere, exceptaque ſimul proponere, nos tamen laboris huius fructu & Lectoris vtilitate pellecti, operam dabimus, vt ingrata prolixitate vitata (quis enim omnia eaque propemodum infinita ſine magno faſtidio repetat atque legat?) eos ſaltem producamus authores, ex quibus conſenſum vetuſtatis, & concordem Eccleſiæ Catholicæ apud Græcos & Latinos in Mariæ cultu celebrando confeſſionem atque conſuetudinem ad nos vſque perſeuerantem, quaſi ſub vnum aſpectum liceat intueri. Quid enim

De modo tractandæ & ſtabiliendæ Chronologiæ ad cultum Virginis ex veteribus excerpto laudum.

A ad veritatem Catholicam vel inueniendam vel ſtabiliendam fortius ac vehementius eſſe poteſt, quã quod totius Eccleſiæ recepit ac probauit authoritas, cui vt arci prorſus inexpugnabili, & inferorum portas & artes, vireſque omnes, ſiue hominum, ſiue dæmonum cedere tandem neceſſe eſt, ſi Chriſti Euangelio fidem dare, aut datam conſeruare velimus? Et ne perturbatam temporum ſeriem ſequi videamur, paulatim ad ætates Eccleſiæ remotiores progrediemur, rem totam exorſuri à viris illuſtribus & eruditis, qui noſtro ſeculo fuere viciniores, hoc eſt, qui à Maximiliano Friderici tertij filio, vſque ad Fridericum eiuſdem nominis primum, qui & Barbaroſſæ nomen accepit, claruiſſe videntur. Intercurrunt autem anni trecenti, ac eo amplius.

Authoritas Eccleſiæ Catholicæ firmiſſimum præſidium mentibus veritatem præbet.

Matth. 16

B Ab hoc Friderico ad Ottonem primum ſiue Magnum vſque, ſecunda erit nobis ſupputatio, ac rurſus trecentos propemodũ annos conficiemus. Rurſus ab Ottone Magno ad Mauritium Cæſarem cõſurgemus, & hic trecentos etiam ac paulo amplius annos emetiemur. Quartum locum occupabunt anni à Mauritio Cæſare vſque ad Conſtantinum Magnum deducti, quos etiam circiter trecentos, ſi aliquot annos adieceris, numerare licebit. Hinc demùm ab eodem Conſtantino ad Chriſti Domini vel Apoſtolorum ætatem vſque fiet progreſſio, atque iterum trecenti propemodum anni rurſus efficientur. Vt enim ſeriem temporum in hac qua-

Qualis temporum ſeries in ſequenti Chronologia ſit obſeruanda, nimirũ in quinque partes diſtributa.

C licunque Chronologia nobis propoſitam abſoluamus, non adeò multum referre duximus, annos aliquot alicubi vel redundare, vel deficere, ſi accurata quidem & rigida fiat ſupputatio. Neque verò aut nobis indecorum, aut Lectori moleſtum fore arbitramur, ſi quędam veterum teſtimonia huic Operi ſparſim inſerta hic repetiuerimus. Bis enim quod pulchrum eſt, vt vulgò inquiunt, & pauci omnia, quę iam ante didicerunt aut legerunt, præſenti memoria complectuntur: ſed & eædem Patrũ ſententiæ iam huic, iam illi inſtituto probando rite accommodantur ac ſeruiunt. Cogunt demùm aduerſarij, nos hac in parte tùm diligentius, tum

Cur quædam veterum ſententiæ antea excerptæ, inceps repetantur.

D prolixius agere, quando ipſi corraſis & emendicatis vndique ſubſidiis, nullum petulantiæ ſuæ modũ aut finem faciunt in Virginis eleuanda dignitate, & in cultu eius deprimendo abrogandoque.

Primum ergo locum illis teſtibus dabimus, qui ante Carolum Quartum, VVenceſlai & Sigiſmundi Cęſarum patrem, celebres vixerunt, inter quos floruit ſane vir ſanctus primus Venetorum patriarcha, Laurentius Iuſtinianus, ſuam, imò Eccleſię illius tẽporis de Maria fidem atque ſententiam his verbis publice cõprobans. Nos igitur ad honorem huius Virginis præcinamus in confeſſione, Deoque noſtro pſallamus in cythara. Ipſum veneremur in matre, & matrẽ honoremus in Filio: Vtrique vota noſtra fideliter exoluamus, quatenus filiũ genitrice interpellatrice

De teſtimonijs eorum Doctorum qui ante noſtram ... Carolum Quartũ Cæſarẽ claruerunt ... Laur ... temp. Mariæ.

interpellante pro nobis, vincamus mundum, diabolum ſuperemus, tentationibus renitamur, conſequamur gratiam adipiſcamur coronam, atque in regnum introeamus æternum. Vniuerſa autem hæc vt facilius conſequamur, tu ô beata Dei genitrix, Virgo fœcunda, cæli porta, delinquentium ſpes, pro nobis interuenire digneris. Non te repellet, qui naſci voluit ex te, honorauit te, requieuit in te, téque collocauit apud ſe, qui fecit te Ieſus Chriſtus Dominus noſter.] Et rurſus: Quis Deum non honoret in Virgine, qui Virginem Dei voluit fieri genitricẽ, reparatricem ſeculi, lucem mundi, ſpeculum ſanctitatis, fidei magiſterium, peregrinationis ſolatium, immaculatum templum, & fœderis arcam diuinis manibus fabricatam? An non Maria teſtamenti arca veriſſima, quæ auro veſtita mundiſſimo, virtutum gemmis ornata, ac imputribilibus lignis ſpiritualiter facta, teſtamenti tabulas frondentem virgam & ſuauiſſimum in ſe manna continuit?] Cum hoc ſancto Patriarcha ſanctum Archiepiſcopum Florentinum, doctrina conſpicuum, miraculiſque clarum Antoninum, qui in hanc ipſam ætatem incidit, & Mariam egregie celebrauit, iure coniunxerimus. Hanc, ait, nõ ſolum in mulieribus, ſed & ſuper omnes creaturas ab omnibus generationibus benedici atque collaudari, nimirum ab hominibus & ab Angelis, quia & mundi Redemptorem, & Angelorum Reſtauratorem procreauerit. In hac ipſa multas & excellentes ſtatuit prærogatiuas, nulli mortalium communicatas: vt quæ ſemper maximam habuerit puritatem, Virgo & primiceria Virginum, ac eadem Mater omnium Redemptoris, nulla rerum ſacrarum, quas illam ſcire decebat, laborans ignorantia, ſuper omnes choros exaltata, Regina miſericordiæ facta, quæ ſicut dilectione & perfectione gratiæ, ſic etiam gloriæ ſublimitate Sanctos omnes excellat, non iam Dei modo, ſed & omnium Mater effecta, & à Deo ipſo plurimum honorata, apud quem & iuſtis & peccatoribus ſubſidia mentis corporiſque procuret.] Huc prætereà ſpectat quod Ioannes de Turrecremata, magni certè nominis cũ viueret Cardinalis, de Virgine aſſumpta ſcribens, his verbis admonet. Glorificemus Virginem: quã hodie Paradyſus excepit gaudens, quam Angeli laudibus proſequuntur, quam Apoſtolorum chorus honorat: quam Martyres cãdidati beatificant, quam ſanctorum Confeſſorum ſtolatus concelebrat numerus, cui hodie ſanctarum Virginum cum ſuis palmis exultans occurrit exercitus. Quoniam hæc eſt, per quã omnis maledictio ſoluta eſt, & cæleſtis benedictio in totum venit mũdum. Clama ergò fidelis anima: O Maria, maris ſtella, matris dignitate ſingularis, in ſupremo ſita cæli, nos commenda tuæ Proli, vt tecum lætemur in gloria.] Cum Ioannes XXII. eius nominis Pontifex in Apoſtolica ſederet Cathedra, legem publicè promulgauit, vt quotidie tintinnabulum ad veſperum pulſaretur, cú quo ter moniti Chriſtiani omnes Deiparam tertio ſalutarent, ſicut etiam repetit Polidorus.

Quomodo Chriſto & Mariæ vota vere credentes exaudiantur.
Mariæ Virginis Epitheta.
Alia Virginis Epitheta.
In eodem Serm.
Maria vere arca fœderis.
Fund. 25. 26. In 4 part.
Summæ tit. 15 cap. 23 & deinceps.
Teſtimonium S. Antonini Archiepiſcopi Florentini.
Excellentes Deiparæ Virginis prærogatiuæ.
Teſtimonium Ioãnis de Turrecremata cardinalis.
In libro contemplationũ.
Pulſus veſpertinus ad Virginem ſalutandam.
Lib. 6. de inuent. rerum cap. 12

F v i t prætereà vir ſui ordinis vita doctrináque præſtans, & ſcriptor inſignis, nec temerè Doctor extaticus appellatus Dionyſius Rickelius Carthuſianus, qui de Virginis noſtræ laudibus libros quatuor edidit, ac Deiparæ ſacrum cultum diligenter impẽdit, aliiſque impendere docuit. Pulchram illam vt lunam, & electam vt ſolem appellat: quod ſicut Luna noctis præeſt, & poſt Solem clarius in cælo ſplendet, Sol verò Planetas omnes multis modis excellit: ſic illuſtriſſimã Virginem poſt Solem iuſtitiæ Chriſtum in militanti ac triumphanti Eccleſia fulgẽtius emicare, Sanctoſque omnes omni perfectione, ſapientia, pulchritudine & fœcunditate tranſcendere, quæ aduerſariis etiam poteſtatibus & malignis ſpiritibus ſit valdè terribilis. Profert & hanc ſententiã: Totis viribus laudemus ac veneremur, diligamus & vereamur præſtantiſſimam Dei Matrem: cumq; hoc ipſum egerimus, recognoſcamus nos nihil egiſſe cõdignum, nec beneficiis eius poſſe idoneam rependere vicem, cum ſancto Auguſtino dicentes: Quid nos tantilli, quid actione puſilli in eius laudibus referemus? cum etiamſi omnium noſtrum ora verterentur in linguas, eam tamen laudare nullus ſufficeret.] B Vocat illam ſingulare perditorum refugium, miſerorum ſpem, aduocatam omnium iniquorum ad ipſam confugientium, adeóque mundi ſaluatricem, non per modum cauſæ principalis & efficiẽtis, hoc enim Chriſto ex natura diuinitatis & vnicuique perſonæ diuinæ dicit competere, iuxta illud Eſaiæ: Deus iuſtus & ſaluans non eſt præter me. Et in Oſea diuinũ inquit oraculum: Ego Dominus Deus tuus, & Saluator non eſt præter me. Sed amantiſſima Dei Virgo Chriſtifera, vt verbis eiuſdem vtamur, dici poteſt mundi ſaluatrix propter eminentiam, virtuoſitatem & meritum ſuæ compaſſionis, qua patienti Filio fideliſſime ac acerbiſſime condolendo, excellenter promeruit, vt per ipſam, hoc eſt, per preces eius ac merita, virtus ac meritum paſſionis Chriſti hominibus communicetur.] Vnde rurſus illam his verbis C affatur: In te, & per te habemus in omni neceſſitate ſubſidium, in omni mœrore ſolatium, in omni tentatione releuamen, in omni indigentia opem.] Hanc ipſam ait, iugiter pro nobis orare, noſque inuocantes clementer ſuſcipere & exaudire, nobis inſuper gratiam & vtilitatem procurare, & contra hoſtiles impetus aſſiſtere, neque morientibus deeſſe. Poſtremo de ſeipſo teſtatur Dionyſius, quod certo experimento didicerit, Mariæ ſalutationem atque inuocationem ex corde profectam, cum afflictis omnibus, tum formidoloſis, qui nocturnis ſpectris ac Diabolicis terroribus commouentur, maiorem in modum opitulari. Huc citat dictum illud Honorij Anachoretæ: Nomen Mariæ plenum omni dulcedine ac ſuauitate diuina, dignum æterna memoria, omni ore ſimul & corde celebrandum inuocandũ & D glorioſum.] Demum ex Germanis vnum & præſtãtẽ Theologum qui Tubingæ floruit, Gabrielem Biel prætetire non debeo, qui multa in Mariæ laudem copioſe perſcripſit, eique cum Scholaſticis Doctoribus hyperduliam tribuendam docet, quod excellentiſſimæ & ſingulariſſimæ dignitatis prærogatiua, quæ in creaturam vllam competit, glorioſę Virgini ſit attribuenda. Nam eo ipſo, quod Maria Dei ſit mater, eandem Cherubim & Seraphim, omneſque Spiritus Angelicos excellere. Meruit, inquit, exaltari ſuper choros Angelorum, & peruenire vltra quã noſtræ humanitatis eſt natura, vbi non natura tollitur, ſed magnitudo gloriæ demonſtratur. Ad thronũ ſiquidem cæleſtem intemerata Virgo & Mater proceſſit, atque in regni ſolio poſt Chriſtũ glorioſi reſidet ſublimata.] Tum alio rurſus loco: Quę omnibus ſe inferiorem ac nouiſsimam deputauit, nedum præferendo ſibi Virgines, ſed & mulieres corruptas,

Teſtimonium Dionyſij Carthuſiani.
Lib. 1. de laudibus Virginis art. ...
Mariam pulchram vt Lunam, & vt Solem electã eſſe inter Sanctos aliis omnibus praeſtantem.
Ibidem art. 5
Mariam ſic laudari à nobis non poſſe ...
Quomodo Maria mundi ſaluatrix poſſit vocari Dionyſium citra Chriſti iniuriam.
Lib. 2 de laud. Virginis art. 23
Eſai 45. Oſea 13.
Ibidẽ art. 20
Libr. 3. de laudib. Virginis art. vltimo.
Præſidium aduerſus nocturnos terrores eſt ſalutatio & inuocatio Deiparæ Virginis.
Mariæ nomẽ venerandum & inuocandum eſſe.
Teſtimonium Gabrielis Biel de Virginis Mariæ præſtantia.
In expoſ. Canonis Miſſæ lect. 49
Lectione 32 ſuper Canonem Miſſæ.
Maria ſumme humilis, quomodo ſumme ſit exaltata.
In Serm. de Aſſumptione quæ eſt 24.

imò, vt dictum eſt, peccatrices, ideò nunc exaltata A eſt ſuper omnes puras creaturas, nedum ſuper homines beatitudini adſcriptos, ſed etiam ſuper omnes Angelorum ordines & Hierarchias ad dexterã Filij ſui, vltra quam noſtræ humanitatis eſt natura, ſub quo ſolam Hierarchiam conſtituit, omniũ principatuum celſiorem.] Volens prætereo Gerſonem Pariſienſem Cancellarium, qui Mariæ laudes libenter celebrat, ſicut & Cuſanus Cardinalis, & Bernardinus Senenſis, & Vincentius Valẽtinus, vt reliquos Theologos, quantumuis excellenti doctrina ac vitæ ſanctimonia conſpicuos, qui ante & poſt Carolum quartum, in Eccleſia floruerunt, neque minus exẽplo quam ſcripto Mariam colere & inuocare docuerunt, repetere ſuperſedeamus, nemine illius ſeculi recepto publicoque ritui contradicente.

Serm. 1. in feſto Aſſumptionis.

Prædicatio Scriptorum, qui Mariam ante Carolum quartum vel de honorarũt.

SVPEREST igitur, vt à Carolo quarto, qui an- B no Chriſti M.CCC.XLVI. fuit electus, ad Fridericum primum, qui glorioſiſſimus Germanorum Imperator à quibuſdam dicitur, nos conferamus, & quorundam illuſtrium Doctorum Theologorum, qui maximè ſub Friderici ſecundi, & Rodolphi primi tempora floruerunt, pro Deiparæ cultu teſtimonia proponamus. Neque id quidem difficile videri poteſt, ſi è ſcriptis eorum iudicare velimus, ſicut nobis etiam tacentibus aduerſarij manifeſtè fatentur, ac ſtatus illius Eccleſiæ, magno conſenſu Deiparam perinde ac hodie fieri ſolet, tunc vbique gẽtium ſolenniter cultam & inuocatam eſſe dilucidè prodit. Qua de re multa ex Franciſco Maronis, Ludolpho Carthuſiano, Nicolao Lyrano, & alijs ęqualibus depromi facilè poſſent: ſed quia modum tenere cupimus, Scholaſticorum Doctorum præcipuos ſat fue- C rit indicaſſe. Bonauentura in hunc modum habet: Vt glorioſam Reginam Domini noſtri Matrem benedictam in ſummo habeas omni tempore venerationis affectu, & in cunctis neceſſitatibus, periculis & preſſuris ad eam, tanquam ad tutiſſimum refugiũ, te conuertas, ipſius tutelæ præſidium flagitando, eãque in tuam ſuſcipiens aduocatam, deuotiſſimè ac ſecurè tuam cauſam ei committas, quia Mater eſt miſericordiæ, quotidie ei ſtudens ſpecialem & ſingularem reuerentiam exhibere. Et vt tua deuotio ſit ei accepta, & reuerentia grata, ipſius puritatem ac munditiam omni virtute mente & corpore illibatè in teipſo ſeruando, toto conatu nitaris humilitate & manſuetudine eius veſtigia imitari.] Tum alio loco: Maria eſt, inquit, illuminatrix plurimorum per exempla lucidiſsimæ vitæ ſuæ. Ipſa eſt cuius vita in- D clyta cunctas illuſtrat Eccleſias: ipſa eſt cuius vita glorioſa lucem dedit ſeculo: Ipſa eſt lucerna Eccleſiæ ad hoc illuminata à Deo, vt per ipſam contra tenebras mundi illuminaretur.] Præterea nullam puram creaturam eſſe dicit, quæ tantam gratiam in mundo, tantamque gloriam in cælo apud Dominũ inuenerit, & hanc gratiam non tantum ipſi, ſed etiã nobis: imò toti humano generi vtiliſſimam extitiſſe. Recenſet autem Mariæ diuinitus cõceſſa ſeptem priuilegia: quod illa ſuper omnes homines ab omni peccato ſit aliena, gratia verò pleniſsima, Mater & Virgo incorrupta, tum filij Dei Mater, ac ipſi Deo corporaliter præ cæteris omnibus familiaris, præterea ſuper omnem creaturam apud Deum potentiſſima, ac demum in gloria ſuper Sanctos omnes excellentiſsima. Glorioſum, inquit, gloriæ Mariæ priuilegium eſt, quod quicquid poſt Deum pulchrius,

Teſtimonia doctorum poſt Carolũ quartum vſque ad Fridericum primum in Eccleſia florentium & ſolennem Mariæ cultum approbantium.

In libro inſcripto vigintiquinque memorabilia.

Teſtimonium S. Bonauenturæ, quomodo Maria ſit piis quotidie veneranda.

Maria cultu etiam imitationis honoranda.

In libro qui dicitur ſpeculum beatæ Virginis.

Maria Eccleſię lucerna & plurimorum illuminatrix.

Quãtas prærogatiuas Mariæ de[illegible] Deus iuxta Bonauẽturam.

A quicquid dulcius, quicquid iucundius in gloria eſt, hoc Maria, hoc in Maria, hoc per MARIAM eſt. Omittam cætera, ne Lectori faſtidium creetur, ſi ex vno nimis multa repetere videamur. Fuit enim Bonauentura, ſi quis alius, in colenda Virgine ſtudioſiſsimus, ac ſicut author eſt Octauianus, ſuos fratres (Franciſci nempe inſtitutum profitentes) monuit diligenter, vt populum ad MARIAM ſalutandam, præſertim ſub crepuſculo, quando Virgo ab Angelo ſalutata creditur, ſuis concionibus extimularent.

Salutatione [illegible] ſub [illegible] habita in [illegible] dem Bonauenturæ.

AD Thomam Aquinatem Scholaſticorũ Theologorum facilè principem venio, qui & ipſe præſtantiam Deiparæ Virginis non obſcurè commonſtrat, cum honorem eius aduerſus varios Hæreticorum errores egregiè tueatur. Docet prætereà, hanc B vnam magis quam Sanctum quamlibet, poſt Chriſtum omne vitaſſe peccatum, totamque fuiſſe pulchram & immaculatam, quæ omnium etiam virtutum opera exercuerit, animam habens plenam gratia. In omni periculo, inquit, potes ſalutem obtinere ab ipſa Virgine glorioſa, in omni opere virtutis, potes eam habere in adiutorium.] Angelos excedit in plenitudine & gratia, nec ſolum illuminata eſt, ſed etiam illuminatrix, quæ proptereà Soli & Lunæ comparatur, ac totius Trinitatis eſt nobile triclinium, puritate Angelos ipſos excedens, & quæ ſola maledictionem ſuſtulit, & benedictionem apportauit, & ianuam Paradiſi aperuit, per quam & Chriſtiani omnes, ſicut per ſtellam maris, ad portum æternæ gloriæ diriguntur: ſicut idem clariſsimè tradit. Nihil verò ſit facilius, quam ex Thomæ præ- C ceptore Alberto Magno, & ipſe percelebris Germanus, ac Ratiſbonenſis antiſtes fuit, ad Mariam ornandam multa congerere, vt in cuius laudem totum librum ille conſcripſit, eiuſque priuilegia multis proſequitur, quæ duodecim Marianæ coronæ ſtellas appellat. Hanc enim Virginem ſolam à communi illa regula excipi: Omnes peccauerunt in Adam, Hanc prætereà in quolibet opere ſuo meruiſſe, & ad ſummam puritatem perueniſſe, quæ & Mater fuerit & Virgo, Mater autem Dei, qua gratia puræ creaturæ maior nulla conferatur. Hanc inſuper Virginem virginum facit, quia prima ſine præcepto, conſilio & exemplo glorioſum virginitatis munus obtulerit Deo, quinetiam hanc omnium eſſe Matrem, per quam omnia quodammodo recreata & renouata videantur. Eandem cæli portam eſſe, vt D in eius perſona dixerit Auguſtinus: Ianua facta ſum Filio Dei, illa facta ſum porta, quam vidit in viſione Ezechiel Propheta. Adhæc Reginam hanc dici & eſſe miſericordiæ: ſicut & Eccleſia de illa teſtatur, quę & ſingularem cum Chriſto patiente cõiunctionẽ habuerit, nullus vt alius Chriſti paſsionibus magis, & ex animo vehementiori communicarit. Poſtremò quod ſola ipſa ſuper choros Angelorũ, omnemque puram creaturam fuerit in cælis exaltata.

Teſtimonium S. Thomæ Aquinatis de Deipara.

In Opuſculo 8. circa ſalutationem Angelicam.

Quantum nobis Deipara prodeſſe [illegible] ad benè beateque viuendum.

Alberti Magni teſtimonium de duodecim Mariæ priuilegiis.

Rom 3. & 5.

Quomodo Maria Virgo virginum, & mater omnium prędicetur.

Ezech. 44.

ILLVD in confeſſo eſt, nec à quoquam negari poteſt, Scholaſticos Doctores, quantumuis multis de rebus inter ſe contendant atq; diſsideant aliquãdo, tamen in his quę ad Mariæ cultum & inuocationẽ pertinent, omni ex parte conſentienter docere, & vetuſtiorum Eccleſię Patrũ ſuffragiis aſtipulari. Docent hoc Dominicani, qui plurimos doctiſsimoſque Theologos in ſua familia & pepererunt & conſecuti ſunt: quiq; hac in parte ſui principis Dominici, viri profectò

Scholaſtici Doctores magno conſenſu Mariam colẽdam & inuocandam eſſe teſtãtur, & imprimis Dominicani.

S. Dominicus cultor eximius Mariæ Virginis ſimul & prędicator.

profecto ſanctiſſimi, exemplum pulcherrimũ probè ſunt imitati. Huius enim iſta in Mariam erat religio atque obſeruantia, multos vt homines vtriuſque ſexus ad ſingularem Deiparæ cultum, & frequẽtem ſalutandi vſum adduxerit, ſeque illi deuotiſſimum tota vita demonſtrarit. Nec temerè ſanè gloriantur Dominicani, vt ex illis Theodoricus de Apoldia meminit, quod inſtitutum ſuum habeãt, velut hortum plantatum manu Virginis, quam & reuerenter ac crebrò de more ſalutant & prædicant.

Dominicanorum ordo, velut hortus manu Virginis plantatus & conſeruatus, Mariam ſibi maxime fauere profitetur.

Eiuſdẽ Theodorici verba ſunt: Huic beatæ Dei genitrici à diuina maieſtate commiſſi ſumus, ſub huius alis protegimur, huius manu benedicimur, huius gratiæ rore perfundimur, huius interceſſione dilatamur, conſeruamur & ſalui efficimur. Hæc eſt, inquit, quæ beatum Dominicum Patrem noſtrum, tãquam ſeruum fideliſſimum Filio obtulit, ei ſæpè apparuit, illũ blanditer allocuta eſt, ei in extremis adfuit.] Quæ oratio ſatis oſtendit, Deiparam pro eo, vt par eſt, à Dominicanis agnoſci, quæ nõ ſolum de ipſorum Patre Dominico, ſed etiã de Ordine vniuerſo optime ſit merita, ſemperque mereatur, ſicut & Reginaldus inter primos Dominicanos excellens re ipſa deprehendit.

Lib. 1. ca. 13 de vita Dominici.

Quomodo Reginaldus per Mariam in extremo vitę periculo fuerit ſeruatus & reſtitutus.

Cum enim is profeſſione Iurisperitus, & eruditione in foro conſpicuus, famáque celebris foret, in morbum grauiſsimum incidit, vt Medici de vita illius actum putarent. Sed enim moribundo adfuit Deipara, opemque præſentem tulit, vt ille non modo ſanitatem ex improuiſo reciperet, ſed etiam omni æſtu improbæ libidinis penitus liberaretur, atque inſignem ſpectatæ pietatis gloriam porro in noua Dominicanorum familia conſequeretur.

Margareta Vngara Virgo ſancta in Mariæ cultu ſedula.

Dominicana etiam fuit Margareta, ex illuſtriſſimis regibus Vngariæ nata Virgo, quæ vitæ ſanctitatem multis miraculis comprobauit, in Mariæ cultu tam feruens ac ſedula, vt quoties Deiparæ ſacram imaginem præteriret, genua flecteret, & ſalutationẽ recitare Angelicam nunquam intermitteret. Quod ſi ſolennes Virginis feriæ celebrarentur, illa eandem ſalutationem proximis octo diebus vel millies recitabat, ac in ipſa recitatione ſimul humi ſeſe proſternebat. De Reginaldo teſtatur idem quem diximus [a] Theodoricus: Margaretæ pietatem [b] Garinus Theologus, cui multi alij ſuffragantur, memoriæ prodidit.

a Li. 2 de S. Dominico cap. 11.
b In compendio vitæ Margaretæ ex aliorum ſcriptorum teſtimoniis collecta.

LAVDAT Franciſcum ſuum Bonauentura, & Virum planè Apoſtolicum, diuinaque charitate flagrantem meritò laudat, quod Matrem Domini noſtri Ieſu Chriſti ineffabili complecteretur amore, vt quæ Dominũ maieſtatis fratrem noſtrũ effecerit, & per quam ſimus nos miſericordiam conſecuti: In ipſa, inquit, poſt Chriſtum præcipuè fidens, eam ſui ac ſuorum aduocatam conſtituit, & ad honorem ipſius à feſto Apoſtolorum Petri & Pauli vſque ad feſtum Aſſumptionis deuotiſsime ieiunauit.] Sed Franciſcum ipſum mirifice ſanctum de Maria loquentem ſiue precantem audiamus: Sancta Maria Virgo, inquit, non eſt tibi ſimilis nata in mundo in mulieribus: filia & ancilla altiſsimi Regis patris cęleſtis, mater ſanctiſsima Domini noſtri Ieſu Chriſti: Sponſa Spiritus ſancti: ora pro nobis cum S. Michaële Archangelo, & omnibus virtutibus cælorum, & omnibus Sanctis, tuum ſanctiſsimum Filium dilectiſſimum Dominum noſtrum & magiſtrum, Amen.] Et tum ſic eandem Deiparam ſic inuocat vir integerrimus: Sancta Dei genitrix dulcis & decora, Regem

S. Franciſcus B. Mariam impense dilexit & coluit, ſuiſque fratribus, tanquam aduocatam colendam, commendauit.

In vita S. Franciſci c. 9

Franciſci ad Mariam precatio.

Altera Franciſci ad Mariam precatio.

A morti traditum Filium tuum dulciſsimum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum pro nobis exora, vt ipſe per ſuam piiſsimam miſericordiam & clementiam, & virtutem ſanctiſsimæ incarnationis & mortis ipſius acerbiſsimæ nobis indulgeat peccata noſtra, Amen.] Vbi patrem ſuum Franciſcum Bonauentura ſedulo eſt imitatus, vt qui piam Ieſu Matrem pectori ſuo impreſſam meditatione aſsidua venerabatur, neque contentus eandem Virginem religioſiſsime colere, alios etiam ad illam ſæpè colendam ac ſalutandam prouocabat, quemadmodum Octauianus de Martinis memoriæ prodidit, & nos anteà confirmauimus.

S. Bonauentura cultor Virginis religioſiſſimus.

Poſſem & de Ciſtercienſibus, & de Carthuſianis, & de Carmelitanis, aliiſque pluribus ab Eccleſia probatis piorum Ordinibus dicere, qui inde ab initio Mariam ſingularem &
B perpetuam ſibi ſuique inſtituti hominibus vel patronam vel aduocatam peculiariter delegerunt, & illam ex more perpetuo ſæpè multumque venerantur, ac laudes illi frequentes & horarias preces exſoluunt. Verum hæc longius perſequi non adeo neceſſarium arbitramur, ne ſi diutius in his hæreamus, ad vetuſtiora teſtimonia & exempla, quæ à pleriſque magis deſiderantur, tardius perueniamus.

In oratione tor. in Sixto 4 . . .

Mariam vt Patronam . . . multi Ordines Religioſorum.

Cur multa huius ætatis teſtimonia & exẽpla prætereãtur.

DICAM tamen de Gulielmo Epiſcopo Pariſienſi, Theologo quidem ætate ſua excellente, qui non vno in loco præclarè Mariam extollit, nobiſque ſtudioſe commendat. An falſe, inquit, & inaniter vocat te omnis Eccleſia Sanctorum aduocatam ſuam & miſerorum refugium? Abſit à Matre Dei, quæ fontem pietatis toti mundo peperit, vt cuiquã miſerorum ſuæ miſericordiæ ſubuentionem vn-
C quam deneget. Innumeris exemplis magnificorum operum miſericordiæ tuæ, quæ operata es erga peccatores miſerrimos, docuiſti nos & perſuaſiſti de tua miſericordia confidere, de tua pietate ſperare, & in omnibus neceſsitatibus noſtris ſub alis tuæ protectionis fiducialiter confugere.] Et paulo poſt: Quia ergo ſuper omnes homines & Angelos diligis gloriam benedicti Filij tui, quę indubitanter maxima eſt ei ex ſaluatione perditorum, maximè placet tibi procurare illam. Hoc eſt autem impetrare peccantibus gratiam ipſius his, qui vitiis & peccatis ſuis offenſi ſunt illi. Nulla creatura & tot, & tanta, & talia impetrare poſſet apud benedictum Filium tuũ miſeris, quantum tu apud ipſum impetras eiſdem. In quo proculdubio non tanquam ancillam ſuam, quæ indubitanter es, ſed tanquam Matrem veriſsi-
D mam te honorat.] Tum alio in loco grauiter affirmat: Iſtius benedictæ ſemperque venerandæ Matris blaſphemiæ, omni gladio & igne, omnibus ſtudiis & viribus exterminandæ & vindicandæ ſunt. Væ illi, quicunque ſit, qui ignorat Dei Matrẽ in eo amore & honore apud benedictiſſimum Filium ſuum eſſe, vt honorantes eam honoret, & inhonorantes digna animaduerſione puniat. Non præſumat aliquis Deum vel Dei Filium ſe poſſe habere propitiũ & beneuolum, qui benedictam matrem ſuam offenſam vel aduerſariam habuerit.

In li. Rhetorica diuina. cap. 18

Teſtimonium Gulielmi Pariſienſis Mariam mirifice cõmendantis.

Maria vere ab omni Eccleſia dicitur hominum aduocata, & refugiũ miſerorum.

Maria inprimis procurat ſalutem peccatorum apud Deum, & impetrat: in quo ipſa maxime à Deo honoratur.

Cap. 38 in Rhetorica diuina.

In Mariã blaſphemi grauiter extirpandi & illam honorãtes viciſſim honorantur.

Deum habere nõ poteſt propitium, ſi cui male cũ matre Dei conueniat.

INNOCENTIVM Pont. Max. ſimulque Theologum doctiſſimũ, ſub quo magna Synodus Lateranenſis celebrata fuit, ſilentio prętetire non debeo, quoniã & ille de noſtra Virgine hoc modo concionatur. Cũ aurora ſit finis noctis & origo diei, meritò per auroram deſignatur Virgo Maria: quę finis damnationis, & origo ſalutis fuit: finis vitiorum & origo

Serm. 2. in feſto Aſſump. Virginis Mariæ.

Teſtimonium Innocentij Pont. in Mariæ commendationem.

virtutum. Oportebat enim, vt ſicut per fœminam mors intrauit in Orbem, ita per fœminam vita rediret in Orbem. Et ideò quod damnauit Eua, ſaluauit Maria, vt vnde mors oriebatur, inde vita reſurgeret.] Et iterum: Qui iacet in nocte culpæ, reſpiciat lunam, deprecetur Mariam, vt ipſa per Filium cor eius ad compunctionem illuſtret. Quis enim de nocte inuocauit eam, & non eſt exauditus ab ea? Ipſa eſt mater pulchræ dilectionis & ſanctæ ſpei. Qui verò ad diluculum pœnitentiæ ſurgit, reſpiciat auroram, deprecetur Mariam, vt ipſa per Filium cor eius ad ſatisfactionem illuminet. Quis enim deuotè inuocauit eam, & nō eſt exauditus ab ea?] Nec multo poſt: Quicunque ſentit impugnationem ab hoſtibus, vel à mundo, vel à carne, vel à dæmone, reſpiciat caſtrorum aciem ordinatam, deprecetur Mariā, vt ipſa per Filium mittat auxilium de ſancto, & de Sion tueatur.] Extat hymnus eiuſdem Innocentij cum hac perſpicua inuocatione:

Ad Mariam inuocandam hortatur Innocentius & fructum inuocationis oſtēdit.

Hymnus Innocentij ad Mariam inuocandam editus.

Aue mundi ſpes, Maria,
Aue mitis, aue pia,
Aue charitate plena.
Virgo dulcis & ſerena,
Sanctaparens Ieſu Chriſti,
Electa ſola fuiſti
Eſſe Mater ſine viro
Et lactans modo miro.
Angelorum imperatrix,
Peccatorum conſolatrix,
Conſolare me lugentem,
In peccatis iam fœtentem.
Precor te Regina cæli
Me habeto excuſatum
Apud Chriſtum tuum Natum.

Rythmica eiuſdem Innocētij ad Mariā precatio.

Succinctior illa eſt precatio, quam idem quoque Innocentius condidit, & Eccleſiæ nonnullæ ſequūtur: Interueniat pro nobis, quæſumus, Domine Ieſu Chriſte, apud tuam clementiam glorioſiſſima Virgo Maria, digniſſima Mater tua, cuius ſanctiſſimam animā in hora paſſionis & mortis tuæ doloris gladius pertranſiuit.

Hvc præterea pertinent Nicephorus Calliſtus, & Nicephorus Gregoras, qui ambo Græci ſcriptores, paucis ab hinc annis Latinè verſi prodierunt, ac noſtræ quidem Virginis cultū ſuo ſeculo apud Græcos ſolennem vſitatumque fuiſſe, non obſcurè declarant. Prior egregiè laudat Emanuelem Palæologum Imperatorem, qui Dei genitricis Ædem veuſtiſſimam, & quaſi cum cæleſti pulchritudine certātem excitauerit: nimirū ad priorū Conſtantini Magni & Leonis Magni Cæſarum imitationem. Narrat præterea de ſacra Deiparæ veſte, quæ in arca ſacra Conſtantinopoli reuerenter admodum & integrè ſeruaretur: appellat illam inuictum perpetuumque vrbis præſidium, varios inde morbos diſpulſos, & præclara miracula extitiſſe. Quinetiam librum integrum ſe ſcripſiſſe aſſerit de miraculis, quę in templo Virginis Matris ad Fontem dicto, & à plurimis honorato perpetrabantur. Affirmat, nihil eſſe prorſus quod Virgini Matri aduerſetur, quodque non continuo eius poteſtati cedat, etiāſi dæmon ſit aut morbus immedicabilis: nihil nō illā eſſe facturam, dummodo rectè piéque ſit petitum. Poſtremo in precatione conſeſſutia, quam ad omnium conditorē neū facit, & Alardus Amſtelrodamus interpretatur, in fine adiicit: Huc mihi nouas velim primum patrocinio Deiparæ Virginis & Matris Marię.] Gregoras verò de ſeniore Andronico Imperatore ſcribit, quod cum Bizantium à iuniore occupatum, illumque vitæ ſuæ inſidiantem cerneret, ad ſacram imaginē Dei genitricis Hodegetriæ confugerit, & humi proſtratus, ardenter cum lachrymis, ne periclitantem ſe deſereret, fuerit obteſtatus. Statimque ſubiungit verba ſequētia: Exaudiuit preces eius, & feſtinum tulit auxilium, quę quiduis poteſt caſtiſsima Dei genitrix.] Et poſtea de iuniore Andronico refert, qui ſæuitia & ira omni depoſita, primūque venerabili Dei Genitricis imagine, vt decet, adorata, auum quem diximus, comiter abduxerit, & abductū amplexus fuerit, blandiſque verbis recrearit. Præterea cum idem iunior Andronicus totum biduum mortuus iaceret, ac tertio die velut è profundo ſomno nōnihil experrectus eſſet, diuinum laticem caſtiſsimę Dei genitricis Pegæ poſtulauit: quo ſtatim allato & capiti affuſo, non modo recreatus eſt, ſed etiam priſtinā valetudinē recuperauit. Senior verò, cum iam ſibi mortem inſtare animaduerteret, ac propter intempeſtā noctem neminem reperiret, qui ſibi diuina myſteria impertiretur, pro ſalute animę ſuę cū multis lachrymis & genuflexionibus Deo ſupplicauit, ac deinde ſacram Dei genitricis imaginē, quā in ſinu geſtabat, loco diuinorum myſteriorū in os inſeruit: ſicut idē Gregoras luculenter affirmat. Quod Andronici factum ſic accipi par eſt, vt quum videret, ſe temporis anguſtia prohiberi, quo minus ante mortē ſacroſanctæ Euchariſtiæ viatico muniri poſſet, adhibita Virginis imagine teſtari voluerit, ſe benè quidē ſperare tum de Chriſti benignitate, tum de Matris eius interceſsione, quę ſuis nimirum precibus apud Deum cōpenſaret, quod ipſe, vel inuitus, Sacramenti ſumptione prǽſtare iam minime poſſet. Narrat & Nicetas Choniates, quanta fuerit imaginis Dei genitricis veneratio in publica proceſsione Conſtantinopoli, Imperatore Emanuele Cōneno & proceribus omnibus per vrbem ponè ſequentibus, propterea quod lęta victoria de Pānoniis eſſet reportata. Gręcus etiā fuit Euthymius Zagabonus, qui ab Alexio Imperatore iuſſus pręclara ſcripſit, & Mariam his titulis ornauit: quod ſit quauis re creata & viſibili ſuperior, pura, impolluta, intacta Patris, ab omni reprehenſione aliena, pulcherrima ſponſa, in omnibus glorioſa & benedicta, in bonitate & benignitate incomparabilis, & demum coronis Prophetarum. Sub alis eius interceſsionis, inquit, ſine impedimento ex corde clamemus: Ne aſsiduas noſtras preces repudies, ô intemerata. Magnam enim vim habet, ô laudatiſsima precatio Matris ad Filij conciliandam beneuolentiam, vt credimus.] Ac iterum: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam. Vides enim, vides ante pedes pulcherrimæ caſtæ tuæ nos omnes tuum poſtulare auxilium, expectantes tuam defenſionem, tuum in omnibus inuocantes patrocinium. Itaque vt dum hic quidem manemus, nos protegas, ſupplicamus: rurſus autem, vt quum excedemus, in ædibus ſemper viuentibus & luminoſis habitemus, obſecramus. Contra autem nobis parcat tuus Filius & Deus perennibus tuis orationibus. Nihil enim eſt quod tibi ſit impedimento, ô impolluta Domina.] Nec dubium eſt, quum in tota Græcia, tum in metropoli, & regia, beata, fortunata, magna vrbe, nouaque Roma, vt Manaſſes loquitur, Cōſtantinopoli, Deiparæ Virginis tēpla & feſta, ſicut & alia Chriſtiana

Marię cultum Græcis hoc tempore vſitatum fuiſſe, à Græcis probari ſcriptoribus per exempla Imperatorum.

In operis ſui dedicatione.

Li. 15 Eccleſ. hiſt. cap. 24
Ibid. cap. 26

Mariæ veſtis reuerenter habita Conſtantinopoli.

Li. 15 Eccleſ. hiſt. cap. 25

A Maria quid non impetret poſſit, quod rectè petitur.

Mariæ imago admodum honorata, ab ipſis etiā Imperatoribus Cōſtantinopolitanis.

Andronicus vterque Imperator quomodo in extremo vitæ periculo ſe Mariæ deuotum eſſe monſtrarit.

Teſtimoniū Nicetæ Choniatis, de Mariæ imagine publicè honoratis.
Euthymij Zagaboni Mariæ dignitatem aſtruentis teſtimonium.

In encomio Deiparæ in eius dedicatione Templi.

Matris Mariæ ad Filium interceſſio eſt, ex quo & Euthimius petit.

Mariæ cultus & inuocatio ad hæc tempora vſitata in Conſtantinopoli.

In Annalib.

Anno Chriſti 1453

ſtiana ſacra, tantiſper integra inuiolataque permanſiſſe, donec eandem vrbem & Græciam vniuerſam nouus Attila, immaniſſimus nempè Turca (ô lugendam nobis vſque iacturã) ſub Nicolao quinto Pont. & Friderico tertio Cęſare, tandem oppreſſit, ac perfidiæ ſuæ Mahometanæ imperioſe ſubiugauit.

Germanos etiam Principes in Marię cultu, vſque ad Fridericũ primum parſe actaſſe.

QVID multis? in Mariæ cultu retinendo eadem prorſus confeſſio & conſuetudo in Græca & Latina Eccleſia hoc vigebat ſeculo, ipſis maximè Principibus, omni ſexu & ætate, magnis & paruis in eum publicum ritum conſpirantibus, quo etiamnum Dei Matrem inuocamus, eius imagines veneramur, & ferias eiuſdem præcipuas celebramus, templaq; honoramus, & miracula prædicamus. Hinc Fridericus tertius Princeps Auſtriacus, & Rom. Imperator, Feſtum aſſumptæ in cælum Virginis religioſe admodum venerabatur, vt omni fere cibo & vino in profeſto abſtineret, denique fundator multorum monaſteriorum fuit, quæ cenſibus etiam annuis liberaliter dotare curauit. Eius verò Mater Cimburga Maſſouiæ Duciſſa tam erat cultui diuino dedita, vt ieiuniis & orationibus maceraret corpus, & de more loca ſancta religioſiſſime inuiſeret, ideóque ſub mortem etiam Cellas Mariæ, vt Auſtriaci vocant, religionis ergo petiuit. Tum Albertus quartus, qui & ipſe Auſtriæ Princeps fuit, Mariam coluit reuerenter, Chriſtianæ religioni & Eccleſiaſticis cæremoniis adeò deditus, vt in Sanctorum templis vna cum Sacerdotibus pſallere & cantare, ſolenniáque ſacra quam deuotiſſime celebrare non erubeſceret, vt verbis vtar Cuſpiniani. Carolus verò quartus cordatiſſimus Princeps, quum Imperium adminiſtraret, inter alia, quæ ſuis Bohemis veteris pietatis documenta reliquit, non pauca collegia Canonicorum & monaſteria fundauit, & in honorem ſanctiſſimæ Virginis Collegiatam Eccleſiam erexit, magnificéque dotauit, quàm ſua etiam ætate in villa Tetentij Parmenſis agri extitiſſe ſcripſit Æneas Siluius. Certè Henricus eius nominis ſeptimus Imperator, non minus religione conſpicuus, quam armis ſtrenuus, beatiſſimam Virginem adeò in honore habuit, vt circa diem illam, qua in cælum ab Angelis aſſumpta celebratur, negotia omnia forenſia intermitteret, rebuſque duntaxat diuinis operam dare ſoleret. Nã & ſæpe totas noctes ante imaginem Crucifixi, quam ſemper circumferebat, orando & peccata deflendo conſumpſit, nec ſolum in ſummis quibuſque feriis,

Friderici Imperatoris & Matris erga Deiparam pietas ſingularis.

Principium Auſtriæ deuotio erga Mariam ſingularis.

In vita Alberti quarti.

Lib. de Bohemorum Origine.

A ſed fere quotidie ſanctam ſacram ſumpſit Euchariſtiam, vt ex eodẽ Cuſpiniano intelligi poteſt. Quod ſi tanta religionis cura ſummos Principes, publicis licet negotiis impeditos, occupauit, quid mirũ alios affectu pietatis non diſſimiles, & otio ſancto magis abundantes, tantundem in Virgine colenda feciſſe? Certe Ludouicus Francorum Rex, eius nominis vndecimus, non contentus inſtituto veteri, quo ſacroſancta Virgo Angelica oratione veſperi ſalutatur, etiam hora meridiana publicæ pacis obtinendæ cauſa campanam in hoc pulſari voluit, vti Ganguinus aſſeuerat. Huius Ludouici æqualis erat Pius ſecundus Pont. idemque vna cum Sixto quarto in Virgine colenda ſe valde ſtudioſum oſtendit: qui Sixtus feſtum Conceptionis diuæ Virginis & quæ ad illud cantica pertinent, publice confirmauit. Eandẽ Virginem B & amauit plurimum, & iuſto volumine celebrauit Conradus de Rodenberg Germanus Abbas, & Alanus de Rupe Dominicanus, qui ambo ſub Friderico tertio floruerunt. Secuti ſunt & alij ſcriptores, qui Mariæ cultum poſteris commendarunt, quemadmodum Iodocus Beyſſelius, Henricus Euticus Franco, Arnoldus Boſtius, Iacobus Vuimphelingus, Sebaſtianus Brant Argentinenſis, Marcus Antonius Sabellicus, Baptiſta Mantuanus, Rodolphus Agricola, Petrus Galatinus, vt reliquos partim Theologos, partim honeſtis diſciplinis & variis linguis excultos homines, qui ſuum ſeculum ſcriptis illuſtrarunt, & ſtudioſe Mariam venerati ſunt, hoc loco prætermittam. Hi quum ſpectatos illius Eccleſiæ ciues bona fide præſtarent, ac rerum ſacrarum pij obſeruatores, auitæque religionis fidi cuſtodes eſſent, ſuam de colẽda Virgine fidem multis ſunt argumentis ſæpe teſtari. Extat Franciſci Petrarchæ C Pæan Virgini matri Italice ſcriptus, & à Philippo Bernaldo Latine verſus, ex quo pauca duntaxat carmina repetemus:

Ludouicus Francorum Rex meridiano tẽpore pulſare campanã iubet ad Virginem ſalutandam. Pius II & Sixtus IIII Pont. in colẽda Deipara ſeduli.

Lib. 10. de rebus Francorum.

Carmen Franciſci Petrarchę in laudẽ Deiparæ.

Virgo decens, quam Sol veſtit, ſtellæque coronant,
Cuius forma fuit ſummo tam grata Tonanti,
Vt tua condideris ſanctam intra viſcera lucem,
Tu clypeus miſeris firmus mortalibus vna es,
Ictus fortunæ contra mortiſque cruentos:
Tu ſola ex omni numero turbaque piorum
Deligeris, luctus Euæ quæ in gaudia vertas.
Effice (namque potes) vt me tua ſancta propago
Comiter excipiat reſonens.

CAPVT VIGESIMVM OCTAVVM.

In cultu Deiparæ Virginis retinendo & exercendo magnum veterum fuiſſe conſenſum, qui à Friderico primo vſque ad Ottonem Magnum, Chriſtianum Orbem conſtituerunt.

AT fortaſſis hæc fides & religio de Mariæ cultu tum ſolum viguit, quum Friderici rerum potirentur, ſuperiore autem & proxima ætate ſuum vigorem amiſit. Minime verò, eum præcedens Eccleſia, ſicut oſtendemus, ad Ottonem vſque Magnum, qui Magdeburgenſem inter alias fundauit Eccleſiam, mordicus eandem religionem atque conſuetudinem retinuerit, probauerit atque confirmarit. Florebat ſub Lothario ſecundo, & Conrado tertio Bernardus Clareuallenſis, vir in Gallia, Germania Italiaque percelebris, quem omnes non ſolũ ob doctrinam diuinitus inſpiratam, ſed etiam propter vitæ ſanctimoniam clariſſimis ſæpe miraculis demonſtratam, merito ſuſpicerent ac reuererentur, quo vno melius nec ſcripſit, nec vixit quiſquam in vniuerſo cœtu Monachorum, ſi Lutheri quidẽ calculum admittamus. Nobis verò Petri Cluniacenſis

S. Bernardi præſtantia & teſtimonium de Virgine ante Fridericum I. publice honorata, quam ille imprimis coluit.

In enarrat 7 cap. Alcath. lib. 5

ſuffragium eſt charius, qui eundem Bernardum fortem ac ſplendidam monaſtici ordinis, adeoque totius Eccleſiæ Dei columnam appellat. Quis verò vel ſæpius, vel apertius, atque hic ipſe Bernardus de Mariæ laude & cultu concionatur? quis eam libentius ac diligentius vel tunc coluit, vel nunc etiã colendam eſſe contendit? Vocat illam Reginam noſtram, Reginam cælorum, noſtram aduocatã & mediatricem, maris ſtellam, vitæ genitricem, inuentricem gratiæ, Dominam mundi, Reginam cæli, parentum reparatricem, poſterorum viuificatricẽ, in qua & Angeli lætitiam, & iuſti gratiam, & peccatores veniam perpetuò reperiant.] Sed iam Doctorem melliſluum de noſtra Virgine diſſerentem, quæſo, audiamus: [a] Virgo Regia, inquit, falſo non eget honore, veris cumulata honorum titulis, infulis dignitatum. Honora ſane integritatem carnis, vitæ ſanctitatem. Mirare fœcunditatem in Virgine, prolem venerare diuinam. Extolle neſcientẽ vel in concipiendo concupiſcentiam, vel in pariendo dolorem. Prædica reuerendam Angelis, deſideratam Gentibus, Patriarchis Prophetiſque præcognitam, electam ex omnibus. Magnifica gratiæ inuentricem, mediatricem ſalutis, reſtauratricem ſeculorum. Exalta denique exaltatam ſuper choros Angelorum ad cæleſtia regna. Hæc mihi de illa cãtat Eccleſia, & me eadem docuit decantare.] Tum alio loco de Maria hæc mirifica profert: Ad illam ſicut ad medium, ſicut ad arcam Dei, ſicut ad rerum cauſam, ſicut ad negotium ſeculorum reſpiciunt & qui in cælo habitant, & qui in inferno, & qui nos præceſſerunt, & nos qui ſumus, & qui ſequentur, & nati natorum, & qui naſcentur ab illis. Illi qui ſunt in cælo, vt reſarciantur: & qui in inferno, vt eripiantur: qui præceſſerunt, vt Prophetę fideles inueniantur: qui ſequuntur, vt glorificentur. Eo beatam te dicunt omnes generationes, Genitrix Dei, Domina mundi, Regina cæli, quæ omnibus generationibus vitam & gloriam genuiſti. In te enim Angeli lætitiam, iuſti gratiam, peccatores veniã inuenerunt in æternum. Meritò in te reſpiciunt oculi totius creaturæ: quia in te, & per te, & de te, benigna manus omnipotẽtis quicquid creauerat, recreauit.] Ac ne dubitet quiſquam, quod idem Bernardus hanc ſacram Virginem inuocarit, ac inuocare docuerit, ſequenti oratione ſatis ſeipſum explicat: Domina noſtra, inquit, Mediatrix noſtra, Aduocata noſtra, tuo Filio nos reconcilia, tuo Filio nos commenda, tuo nos Filio repræſenta. Fac, ô benedicta, per gratiam quam inueniſti, per prærogatiuam quã meruiſti, per miſericordiam quam peperiſti: vt qui te mediante fieri dignatus eſt particeps infirmitatis & miſeriæ noſtræ, te quoque intercedente participes faciat nos gloriæ & beatitudinis ſuæ.] Et rurſus: Si inſurgant venti tentationum, ſi incurras ſcopulos tribulationum, reſpice ſtellam, voca Mariam: In periculis, in anguſtiis, in rebus dubiis Mariam cogita, Mariam inuoca. Non recedat ab ore, non recedat à corde: & vt impetres eius orationis ſuffragium, non deſeras conuerſationis exemplum.] Ac iterum: Sileat miſericordiam tuam, Virgo beata, ſi quis eſt, qui inuocatam eam in neceſſitatibus ſibi meminerit defuiſſe.] Neque ſuo tãtum, ſed & aliorũ nomine Mariam Bernardus inuocare ſolebat, vt idcirco dixerit aliquando: Quoties mihi neceſſe eſt, fratres, poſt lachrymoſas querimonias veſtras exorare Matrẽ miſericordiæ, vt ſuggerat benigniſſimo Filio, quoniam

Serm. 1 de Aſſump. Virginis. Et ſer. 2 de Aduentu Domini. Et ſer. 2 in die Pentecoſt. Et ſerm. de eiuſdem Natiuitate.

a In epiſt. 174. ad Canonicos Lugdunenſes.

Virginis Mariæ iuxta Bernardum Epitheta.

Quænam in Maria nobis ſuſpicienda & prædicanda ſint.

Serm. 2 de die Pentecoſtes.

Ad Mariam & præteritos & præſentes & futuros imo & creaturas omnes in cœlo & terra meritò reſpicere.

Luc. 1.

Serm. 2 in Aduen. Domini.

Homil. 2 de beata Virg.

Oratio Bernardi ad Deiparam, tanquam ad Dominam, mediatricẽ & aduocatam mortalium.

Precatio Mariæ petenda & exemplũ eius imitandum.

Serm. 4 de Aſſum. Virg. Serm. 2. in Dominic. 1. poſt oct. Epiphaniæ.

Epiſt 174 ad Canon. Lugdunen.

A vinũ non habeatis. Quid multa. Bernardus has duas nobis regulas pulchre tradit: Quod vel paucis mortalium conſtat fuiſſe collatum, fas certè non eſt ſuſpicari tantæ Virgini eſſe negatum, per quam omnis mortalitas emerſit ad vitam.] Quicquid autem illud eſt quod offerre paras, Mariæ commendare memento, vt eodem alueo ad largitorem gratiæ, gratia redeat quo influxit.] Addit poſteà: Totis ergo medullis cordium, totis præcordiorũ affectibus & votis omnibus Mariam hanc veneremur, quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam. Aduocatam habere vis ad Chriſtum? Ad Mariam recurre: exaudietur & ipſa pro reuerentia ſua: Exaudiet vtique Matrem Filius, & exaudiet Filium Pater. Filioli hæc peccatorum ſcala, hæc mea maxima fiducia eſt, hæc tota ratio ſpei meæ.] Hæc pauca è multis ſummatim excerpere viſum eſt, quæ Bernardum cultorem Deiparæ Virginis maximũ fuiſſe ſatis declarant, quiq; cum apud Nouatores magnam ſæpè habeat authoritatem, & reuera cæleſti magis quam humana doctrina ſit præditus, mirum ſanè, cur apud eoſdem non tantum valeat, vt ipſius in cultu Virginis approbando doctrinam & exemplũ aliqua ſaltem ex parte ſequantur.

& ſerm. de Natiuit. Mariæ.

Bernardus nõ pro ſe tantum ſed pro aliis etiam ſolitus inuocare Virginem.

Maria cunctis valde veneranda, & honorãda pro aduocata iuxta Bernardum.

Nouatores in pleriſque Bernardo credũt circa Virginis cultum non credunt.

Bernardo dignus diſcipulus fuit Guerricus, ſuumque magiſtrum pietate ac eruditione in eo etiã refert, quod Mariæ cultum & inuocationem præclarè commendet. Nam & naturalem quandam pietatem fidei hoc filiis dictare aſſerit, vt illi ad inuocationem nominis Mariæ primo vel maximè refugiãt in omnibus neceſſitatibus & periculis, tanquã paruuli ad ſinum Matris. Et nunc, inquit, habitamus in adiutorio matris Altiſſimi, in protectione ipſius cõmoramur, tanquam ſub vmbra alarum eius: & poſtmodum in conſortio gloriæ ipſius, tanquam in ſinu ipſius confouebimur. Tunc erit vox vna lætantium & aggratulantium matri: ſicut lætantium omnium noſtrũ habitatio eſt in te, ſancta Dei Genitrix. Nullatenus autem credideris maioris eſſe felicitatis & gloriæ habitare in ſinu Abrahæ, quam in ſinu Mariæ, quum thronum ſuum in ea poſuerit Rex Iſrael.] Ac deinde: Non immeritò creditur, ſine iniuria, vel inuidia cæterarum ſedium, quoddam eſſe ſpeciale Regis ſolium excelſum & eleuatum ſuper gloriam omnium, Mariam dicit exaltatam ſuper choros Angelorum, vt nihil contempletur ſupra ſe mater, niſi Filium ſolum, nihil miretur ſupra ſe Regina, niſi Regem ſolum, nihil veneretur ſupra ſe mediatrix noſtra, niſi Mediatorem ſolum: cui nos ipſa precibus ſuis conciliet, commendet, & repræſentet vnico Filio ſuo Ieſu Chriſto.] Quarè hoc modo etiam illam inuocat. Sicut oculi ancillæ in manibus Dominæ ſuæ, ita familia hæc famelica de te præſtolatur alimoniam vitę. Per te fructũ vitę communicauimus in menſa pręſentium Sacramentorum: Per te eundem fructum vitę communicemus in menſa perennium gaudiorum, Ieſum benedictum fructum ventris tui.] Sed & ęqualis Bernardi erat Petrus Cluniacenſis, quem venerabilem non temerè hactenus vocant, homo magnus, & in magnis occupatus, vt à Bernardo dicitur, qui ſic Mariam inuocauit: Adeſto & tu beatiſſima Virgo, Mater eiuſdem Saluatoris & Redemptoris noſtri, & præ omnibus poſt ipſum in te ſpecialius confidentes, ab expectatione ſua nullatenus confundi permittas.] Nec multo vetuſtior fuit Rupertus Tuitienſis, celebris & ipſe ſcriptor,

Guerrici teſtimoniũ de Mariæ cultu & inuocatione, quam ille ſit Mater, ad quã filij Dei confugiant.

Serm. 1 de feſto Aſſumptionis Mariæ.

Maius eſt in Mariæ ſinu quam Abrahę habitare.

Mariæ thronus & gloriã in cęlo incomparabilis atque ſingularis, vt nullus Deo ſit propinquior.

Serm. 4. de Aſſum. Mariæ.

Quomodo Guerricus Mariam inuocet.

Petri Cluniacenſi de Maria teſtimonium, qui eandem inuocauit.

Lib. 1 Epiſtola 2.

Quam præclare Rupertus Tuitienſis de Maria loquantur eamque coluerit.

Albas

Abbas ſcientia & ſanctitate clariſſimus, meritoque Mariæ cultor inſignis, quoniam per orationes inſtãtiſſimas, vt Tritemij verbis vtar, à Matre gratiæ Virgine Maria ſcientiam Scripturarum, quam ingeniũ negauerat, poſtulauit, tantamque in omni Scriptura ſcientiam conſecutus eſt, vt ſimilem ſuo tempore non habuerit. Appellat eandem myrrhæ & thuris montem, ſpeculum humilitatis, maximam portarũ cęli, quas Dominus vt manna plueret, nobis aperuit: ſalutare templum Domini, ſacrarium Spiritus ſancti, thalamum ſanctitatis, triclinium diuini conſilij, Magiſtrorum, hoc eſt, Apoſtolorum magiſtram, nec modo Chriſti, ſed & omnium diſcipulorum Chriſti Matrem, ac Reginã cælorum. O Domina, inquit, Dei genitrix Maria, & incorrupta Mater Verbi æterni, Dei & hominis Ieſu Chriſti, non meis, ſed tuis armatus meritis, cum iſto viro, ſcilicet verbo Dei, luctari cupio] Ac iterum: O beata Maria, mons montium, Virgo virginum, ſancta Sanctorum, ad omnes quidem conuertimur (Sanctus) ſed ad te præcipuè præ cæteris oculos noſtros leuamus, tuum præ omnibus auxilium ſuſpiramus] Longum eſſet reliqua percenſere, quæ alij ęquales ferè ſcriptores Hugo & Richardus Victorinus, Petrus Lombardus, Honorius Auguſtodunenſis, Bruno Carthuſianus, Mariam egregiè celebrantes ac piè ſimul inuocantes, memoriæ prodiderunt.

In Libr. de monaſterio Hirſangienſi. Lib. de diuinis officiis, & in Euang. Ioãnis & præterea in lib. Cantic.

In Prolog. ſup. Cantica. Lib. 7. in Cãt.

Catholici ad omnes Sanctos ſed ad Mariã præcipuè ſuos oculos leuant eiuſque auxilium petunt.

E X T A N T Euangelici commentarij Zachariæ Epiſcopi Chryſopolitani, qui hæc attigit tempora: in fine autem Operis eiuſmodi adiecta reperiuntur: Dignum & omnibus donis conueniens erat, vt omnia ſubijcerẽtur ſub pedibus eius, quæ omnium genuerat Creatorem. Dignum erat, vt Domina eſſet Angelorum, quæ digna fuerat eſſe Mater Domini Angelorum. Dignum erat, vt Angelica puritas illi ſubderetur in cælis, cui totam ſe infuderat diuina puritas in terris. Dignum erat, vt amplius Matrem ſuam honoraret, quàm miniſtros, ipſe qui dixerat: Honora patrem tuum & matrem, vt ſis longæuus ſuper terram. Dignum erat, vt familiarius hãc amaret, copioſius remuneraret, quæ ſingularius atque ardẽtius omni rationali creatura ipſũ dilexerat.] Ac iterum poſteà, Curramus, ô Maria, poſt te, in ſuauitatẽ vnguentorum tuorum, adiuua currentes, trahe laſſos, ſubleua lapſos, vt introëamus & nos tecũ. Quaſi cherubinis extendiſti ramos tuos ſuper latitudinem terræ, & ecce confugimus ad te, vt ſis nobis in vmbraculum diei ab æſtu, & in ſecuritatem, & in abſconſionem à turbine & pluuia.] Tandémque concludens: Itaque dilectiſſimi, ait, in ea tam potenti, tam pia, & tam fideli Aduocata noſtra toto corde gaudeamus: quæ nulli dignè poſtulanti auxilium negat, & pro nullo apud Filium fruſtra interpellat. Gaudeamus, inquam, in illa, & dignis obſequiis, dignis laudibus cum illis ſacris Angelorũ legionibus eam veneremur, ac vultum eius deprecemur cum omnibus diuitibus cæli.] Neque ſpernendũ eſt Fulberti Carnotẽſis Epiſcopi teſtimonium, vt potè viri literarum ſcientia & Prophetiæ dono, ſanctitateque pręſtantis, vt vel inuiti fatentur Centuriatores, quos tamen haud pudet hac labe virum eximium aſpergere, vt inſignem illum idololatram vocent, vtpote quem Mariæ plus æquo ſtudioſum fuiſſe confingũt. Tantopere illos vrit, quod author ille verè Catholicus de Mariæ laudibus librum proprium ſcripſit, varia cantica compoſuit, in eius honorem tem-

Zachariæ Chryſopolitani teſtimoniũ de Maria merito veneranda & inuocanda.

In Serm. de Aſſumpt. Virginis.

Exod. 20.

Eccleſ. 24

Maria nulli inuocanti negat auxilium, & pro nullo fruſtra rogat filium.

Fulberti teſtimonio Mariã recte inuocari atque coli ob Eccleſia quam tamẽ ob ſtrepant Centuriatores.

Cent. 11 cap. 10

A plum à fundamentis eductum mirè lapideo tabulato conſtruxit, ac demum ægrotus ſingularem à Virgine ſibi apparente conſolationem accepit: vt Vincentius aliique notarunt. Multis ac eximiis præconiis ille Mariam exornat, quæ adeo piis placuerunt, vt eius verba in ſolemnem Eccleſię vſum tranſierint, ac multis iam ſeculis non minus trita quam probata in templis reſonent, licet à quibuſdam etiam Auguſtino attribuantur. Sic autem inter cætera ille Mariam reuerenter affatur: Quas ergo tibi laudes fragilitas humani generis perſoluat, quę ſolo tuo commercio recuperandi aditum inuenit? Accipe itaque quaſcunque exiles, quaſcunque meritis tuis impares gratiarum actiones. & quum ſuſceperis vota, culpas noſtras orando excuſa. Accipe quod offerimus, impetra quod rogamus, excuſa quod timemus? quia nec potiorem meritis inuenimus, quàm te, ad placandã iram Iudicis, quæ meruiſti eſſe Mater Redẽptoris & Iudicis. Succurre ergo miſeris, iuua puſillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro Clero, intercede pro Monachorum Choro, exora pro deuoto fœmineo ſexu: ſentiant omnes tuum leuamen, quicunque deuotè celebrant tuum nomẽ. Sit tibi compaſſio ſuper afflictis, ſit pius affectus ſuper cœlorum peregrinis. Et quum te lętantem ſemper aſpicis, fletus noſtros, quæſumus, ipſa ad Deũ perferas, eumque vt proprium Filium pro nobis interpelles.] Adiungit hanc inſuper hortationem: Fratres cum toto mentis affectu beatiſſimę Virginis nos interceſſionibus committamus, omnes eius patrocinia omni niſu imploremus, vt dum nos ſupplicieam obſequio frequentamus in terris, ipſa nos ſedula prece commendare dignetur in cælis. Neque enim dubium, quæ meruit pro liberandis proferre pretium, poſſe plus omnibus liberatis impendere ſuffragium.]

Libr. 25. cap. 23. in opere hiſtoriali.

Serm. de aſſumpt. Virgi. Et apud Auguſtinũ ſimiles reperiuntur. Serm. 2. de annunciatione Dominica.

Ad Mariam inuocatio Fulberti & Eccleſiæ.

H V C prætereà ſpectat Archiepiſcopus Cantuarienſis Anſelmus, magnum ſui ſeculi decus, ac tunc ferè Princeps Theologorum, ſingulari vitæ ſanctitate præcellens meritóque à Centuriatoribus hoc nomine commendatus, quod præ aliis tunc Epiſcopis ſingulari religionis curandæ zelo flagrarit. Is quum ſedulus cultor Virginis eſſet, de illius excellentia librum integrum ſcripſit, eamque vocat Matrem ſalutis, templum pietatis & miſericordiæ, inter Sanctos poſt Deum ſingulariter ſanctam, Matrẽ admirabilis Virginitatis, quę Angelos vincat puritate & ſanctos ſuperet pietate Angelorũ Reginã, cæliq, D & terrę ſummã Dominam, & vnicam dominatricem ſuper choros exaltatã. Subueni nobis, inquit Domina piiſſima, & non conſideratа peccatorũ noſtrorũ multitudine, velle tuum ad miſerendũ nobis inflecte. Eia ſuccurre: oramus, vt laus quã per tot ſecula dignè poſſediſti, continua tibi duret in gratia ipſa, qua mundo perdito ſubueniſti. Tibi ergo commendamus: tu procura, ne pereamus,] vt reliqua id genus plura, quæ apud illum extant, prætermittamus. Sic enim alibi quoque loquitur: Pie Domine, parce ſeruo Matris tuæ. Pia Domina, parce ſeruo Filij tui. O tu illa pie potens, & potenter pia Maria, de qua fons eſt ortus miſericordiæ, ne contineas precor, tam veram miſericordiam, vbi tam veram agnoſcis miſeriam.] Vixit tum etiam Iuo Carnotenſis Antiſtes, tum in Scripturis, tum in Canonibus ſacris probè verſatus, qui de Maria intrepide pronunciat: Quod noſtris viribus non valemus, meritis beatæ &

Maria cur ſedula imploranda.

Mariam pro Sanctis reliquis apud Deum valere ſua pro nobis interceſſione, Anſelmus Cantuarienſis Epiſcopus, illuſtriſque Theologus.

Cent. 11 Cap. 10.

Anſelmi teſtimoniũ in Mariæ commendationem, & quomodo eandem inuocet.

Libr. de excellentia beatæ Virginis cap. vltimo

Vide inuocationem Matris Virginis & Filij eius Epiſt. 119

A

perpetuæ Virginis, cui Deo authore famulantur, indubitanter obtineri poſſe credimus. Sed & Berno Abbas Augienſis, in diuinis humaniſque literis egregiè doctus, nec ſolum à [a] Tritemio, ſed etiam à [b] Centuriatoribus apprime laudatus, in hunc modũ Mariam alloquitur: [c] Tu maternum erga nos affectum oſtendendo, pro nobis ſupplica Deum.] Ac rurſus ad [d] Regem Vngariæ ſcribit: Ne diffidas de miſericordia Dei, quia qui preces pauperũ non ſpernit, multo magis dilectæ Matris ſuæ orationes pro te exaudit. Veſtigiis eiuſdem ſanctæ Dei Genitricis prouolutus iugiter aſſiſte, preces lachrymabiliter effonde cum corde contrito & humiliato, pro certo ſciens, quia ſi ei ſupplex aſſiduus fueris, citius ab omni anguſtia liberaberis.] [e] Monet prætereà, vt peccatis ab ipſo conceptu contaminati & immundi Mariæ opem implorent, quæ de Spiritu ſancto, ſine virili ſemine concepit, & abſque vlla iniquitate peperit Saluatorẽ. His Petrus Damianus accedat, Vir inter doctos ſuis temporibus doctiſſimus, nec minore ſanctitatis laude, quàm rerum agendarum dexteritate illuſtris, idemque Antiſtes & Cardinalis Hoſtienſis. Ab hoc, Maria Regina cæli, parẽs parentis, fons fontis viui, origo principij, Domina tam, non ancilla dicitur, eaque tanto miſericordior, quanto potentior, amore nos amans indicibili, quam poſt Deum videre, ſumma ſit gloria. Virgo Dei genitrix, inquit, cuius pulchritudinem Sol & Luna mirãtur, ſubueni Domina clamantibus ad te iugiter.] Quid verò Gerardus Epiſcopus Cananienſis? qui apud Pannonios non ſolum vitæ innocentia emicuit, ſed & martyrij laurea, vt antea ſubmonuimus, eſt cohoneſtatus, tam ardenti venerationis ſtudio Virginem proſequens, vt nulli in Mariæ nomine aliquid a ſe roganti quicquam negandum, ſed petenti cuilibet, quod ſanè concedere fas eſſet, ſemper annuendum eſſe putaret. Proinde cum flagitioſi etiam homines ad illum venirent ſupplices, ſuiſque precibus beatæ Virginis nomen interponerent, idem Præſul libenter eis parcere, tum plorantibus miſeris ac calamitoſis pius & ipſe collachrymari, & quicquid ferè vellent, quia id Mariæ nomine petiuiſſent, vltro largiri dignabatur. Eandem Mariano nomini reuerentiam habuit, qui Thomæ Aquinatis Præceptor, & ætate ſua ſummus inter Pariſienſes Theologos fuit, Alexander Halenſis.

[Margin:] ... tenſis ad Mariæ commendationem. Quomodo Berno de Mariæ cultu ſenſerit.

[Margin:] a In Chronico Hirſaugienſi monaſterij. b Centur. 11 cap. 10. c Serm. de natiuit. Mariæ Virg. & Serm. de S. Maria Euangeliſta. d In Epiſt. ad Petrum Regem Vngariæ. e Serm. de natiuitate Mariæ. Serm. 1. & 3. de Mariæ natiuitate.

[Margin:] Quomodo ad Mariam inuocandam nos hortetur Berno.

[Margin:] Petrus Damianus, quomodo Mariam extollat, & venerandam oſtendat.

[Margin:] S. Gerardus Vngarorum Epiſcopus nihil negat in Mariæ nomine quid petẽtibus ſicut & Alexander Halenſis.

B

VBI nec mihi prætereundus eſt Giſelbertus Anſelmi apud Anglos, vt volunt, diſcipulus, à Tritemio quidem valdè laudatus, etſi Centuriatores illum in decimo ſeculo collocant, ac authorem eruditi operis de altercatione Eccleſiæ & Synagogæ videri volunt. An non Mariã is prędicat, quod ſit Mater matrum, Virgo virginum, ſtella ſtellarum, dulcedo credentium animarum, ſacrarium Spiritus ſancti, Virgo florentiſſima, vita & moribus præcellentiſſima, cuius virginale corpus nullum carnalis vitij ſenſerit contagium? Talem habuit Maria hoc ſeculo ſiue Præconem, ſiue Concionatorem: ſed quem pluribus etiam diſſerentem audiamus: Maria eſt, inquit, conſolatio infirmorum, redemptio captiuorũ, liberatio damnatorum, ſalus vniuerſorum: cuius honori famulantur omnia, terra, pontus & æthera.] Vocat eandem Angelorum gloriam, mortalium vitam, inter ſumma vel ima mediatricem pacificam. Affirmat & illud: Per Mariam diuinæ miſericordiæ Sacramenta completa ſunt, cæli propter hanc inclinati ſunt, fontes aquarum apparuerunt, fundamenta Orbis terrarũ reuelata ſunt, hoc eſt, ex ipſa Chriſto naſcente Apoſtoli electi, per quos Orbis quaſi fontibus inexhauſtis potaretur, & reuelata per Spiritum ſanctum Prophetia, mundus ad fidem ducendus, fundamento quodammodo immobili ſtabiliretur.] Denium poſt laudes Virginis eximiè celebratas: Omnis, inquit, Scripturarum benedictio in Maria inuenta eſt, maledictio deleta eſt, completa ſunt in ea ora Prophetarum: reſpiciũt Mariam omnia creata vel redẽta per Filium] Habent hic quod arrodant calumniatores, vix paſſuri hodie quidem talem encomiaſten, quantumuis Eccleſiæ fide ſenſuque nitentem, qui tantoperè Matrem propter Filium euchit, & ventrem benedictum ob fructum ventris ſacratiorem prædicat. Docet præterea hic Giſelbertus, quę ad Virginis inuocationem propius faciunt, & aliquam eiuſdem inuocationis cauſam aſſignant. In domo Patris æterni, inquit, multæ ſunt manſiones, id eſt, cæleſtium Spirituum, Apoſtolorũ, Martyrum, Confeſſorum, Virginum: ſed hæc omnia regna ſuperat altitudo Mariæ: ſuper hæc omnia regna ex Filij gratia leuatur. Accedamus ad hũc thronum gratiæ cum fiducia: Ipſa enim eſt ſtella, cuius ducatu & interuentu ad patriam transfretamus: ipſa Deum Patrem orat ac deprecatur pro ſeruis, Filium pro filiis, ſed naturalem pro adoptatis.] Cum hoc Giſelberto, ſicut in aliis, ita etiã in Mariæ cultu conſenſerunt, qui hoc ſeculo in eadem B. Benedicti familia non minore ſanctitate, quam eruditione claruerunt. Ex quibus Smaragdus & Algerus extiterũt hiſque annumerare licet Hermannum Contractum

[Margin:] In Chronic. Hirſaugien. Centur. 10 cap. 10 Vide libr. de altercatione Synagogæ & Eccleſ. cap. 7 & 14. Ibid. cap. 19

[Margin:] Giſlbertus te... ... ... prędicat.

[Margin:] ... Virgini Mariæ attribu...

[Margin:] Se Mariã in prœlium eſſe ... ſeniores, quod cum Eccleſia volunt ſane & ſobrie intelligere.

[Margin:] Ioan. 14

[Margin:] Primas inter Sanctos tenet Maria, & cęliter omnibus excellit eoque prę cęteris inuocanda.

[Margin:] Hermannus Contractus in Maria laudanda & colenda diligens.

C

Comitem de VVeringen Sueuum, & Abbatem deinde Sangallenſem, quẽ & Cuſpinianus, neſcio quo pacto, Epiſcopum facit Conſtantienſem. Is, præter alia, in Mariæ laudem ſelecta quędam & ſuauia cantica edidit, quæ adhuc in vſu ſeruantur Eccleſiæ? quemadmodum illi ſunt hymni: Aue pręclara, Salue Regina miſericordiæ, Alma Redemtoris mater, O glorioſum lumen! ſicut fatentur etiam Centuriatores. Erat inter Hildesheimenſes Epiſcopos Diethardus, qui magna cum laude illi præfuit Eccleſiæ, & auream tabulam in Æde ſumma ſanctiſſimę Virgini dedicauit. Tum Ottonis Magni nepos, idemque Saxoniæ & Sueuiæ Dux, qui paternam hæreditatem Deo & Eccleſiæ attribuit, Bruno nimirum, Verdenſis poſtea factus Antiſtes, ad Mariam promouendũ honorem, collegium Virginum ſacrarum extruxit.

[Margin:] In vita Conradi Salici.

[Margin:] Centur. 11 cap. 10.

D

Adelbertus vero Martyr illuſtris, qui primus ferè Bohemis, ac deinde Polonis Euangelicam lucem oſtendit, ſanitatem amiſſam recuperauit, & ad vitam monaſticam ſeſe contulit, quum puerum ipſum grauiter laborantem mater Deiparæ commendaſſet, eique religionis ergo vota feciſſet.

NEQVE vero Mariæ cultus penes Eccleſiaſticũ ordinem duntaxat conſtitit, ſed etiam à Principibus & Magiſtratibus tunc in pretio habit⁹ fuit. Etenim Henricus eius nominis ſecundus Imperator Bauarus, qui Claudi, imo & ſancti cognomentum accepit, vt florem ſanctæ Virginitatis integrum conſeruaret, ſingulari Mariæ ope fuit adiutus, ſicut & Nauclerus fuſius explicat, & in colenda Virgine tam ſedulus perſeuerauit, vt in mediis etiam peregrinationibus, ſi quando Vrbem aliquam ingrederetur, primam quidem noctem precandi gratia in illa Æde conſumeret, quam B. Virgini ſacram forte reperiſ-

[Margin:] S. Adelbertus Martyr ex voto matris ſacto Deiparę conualeſcit, fitque religioſus.

[Margin:] Exẽpla Principum Chriſti annique ſedulo in cultu Virginis hoc ſeculo verſati ſunt, ac primũ de Henrico II Imperatore.

ſet

De ſingulari religione Henrici II. Cæſaris.

ſet. Eidem calicem aureum immenſæ magnitudinis, ac duabus anſis inſignem fabricari atque dicari curauit, vt innuit Cuſpinianus. Tantam verò & caſtitatis & pietatis curam cum Imperij gubernatione conſunxit, vt Goſfridus Viterbienſis Regis Conradi Notarius, ſi non eleganter, at verè tamen de illo canter:

In ſuo Chron. *no. 0.*

Coniuge virginea Virgo permanſit & ille,
Catholicas dedit Eccleſias quaſi mille.

INTER alia verò templa, quę Deo & Sanctis poſuit, non parum excellit Baſilica, quam in honorem Virginis idem apud Spirenſes non ſine magnificentia regia conſtruere cœpit (Conradus enim Cæſar Saliquus, eius nominis ſecundus, abſoluit) in qua & Cæſarum corpora de more conduntur. Sed & monaſterium B. Virgini ſacrũ, & Benedictinis aſſignatum in Diœceſi Argentinenſi, quia præ nimia vetuſtate ruinam minabatur, reparando fundauit, & fundãdo reparauit, quod à fluuiolo præterfluẽte Schurteren appellari Tritemius annotauit. Tãta enim huius Imperatoris religio fuit, vt prudenti cõſilio cum vxore habito, quoniam ob ſacrum cœlibatum ſpem omnem prolis abiecerat, Deum omnium bonorum datorem hæredem ſuum inſtituerit, extruẽdis deinde ac dotandis templis adeò intentus, vt mirum quibuſdam videatur, Principem ita religioni deditum, potuiſſe Imperij terminos ab hoſtibus defendere, Bohemiam ſubiugare, Burgundiam in deditionem recipere, Pannoniam Eccleſiæ Catholicæ adiungere, regnum ſuum locupletare, totamque Germaniã, Galliam, & Italiam pacatam retinere. Sed hoc exẽplo ſuo præclarè docuit, Principes, ſi velint, religione haud minus quam potentia, & ſacris precibus æquè ac armis militaribus in Repub. florere, & hoſtibus triomphare poſſe. Siquidem & Theodoſius Imperator contra robuſtiſſimum Eugenij Tyranni exercitum, vt Auguſtini verbis vtar, magis orando quam feriendo pugnauit, & hoſtes oppreſſit. Idem Henricus Vngarorum Apuſtolus haud temere dictus eſt, quod magnam præbuerit occaſionem per ſororem Giſelam Vngarorum Regi deſponſatam, vt Stephanus Vngariæ Rex, abiecto idololatriæ cultu, ſacro lauacro ablueretur, & vna cum vniuerſis ſuis ſubditis Chriſtianiſmum amplecteretur. Qui Stephanus per Adelbertum, quem diximus, ſanctũ Epiſcopum Chriſto regeneratus, incredibili ſtudio & cultu venerandam Dei ac Domini noſtri Matrem proſequi cœpit, & ſanctus ipſe pater ſanctum filium Emericum in hoc pio inſtituto reliquit hæredem.

In lib. de Monaſterio Hirſan.ienſi.

Principes nõ minus religione quam viribus & armis certare ac vincere poſſe.

Cur S. Henricus dictus Vngarorum Apoſtolus.

Lib. 5. de ciuitate Dei cap 26.

Stephanus Vngariæ Rex Chriſtianus factus, Mariam impenſe veneratur.

CÆTERVM præter alia hic Stephanus ad cultum Virginis Baſilicam prorſus regiam in regia vrbe Albanenſi non modo fundauit, ſed fundatam etiam ſingulari tum munificentia, tum elegantia, vt anteà meminimus, cohoneſtauit. Omitto enim cõplura, quę Antonius Bonfinius de huius Baſilicę admiranda præſtantia, variiſque muneribus & ornamentis illi à dicto Rege attributis accuratè recẽſet: nec ſine dolore cogito, hanc quoque nobilem Vngariæ partem Chriſto & Virgini ademptam, ab immanibus verò Turcis occupatam, ac Mahometanis ſacris nunc impiè profanatam eſſe. De Stephano autem Rege hæc adiicit Bonfinius: Aſſiduis Diuã Virginem precibus exorauit, vt ſe ſuumque regnũ perpetuo magna Mater patrocinio tueretur, cuius tutelæ ac poteſtati ſe Vngaroſque omnes addixerat, omniaque ſuorum ſtudia fortunaſque dicauerat. Quinetiam illud ſolenne promulgauit Edictum, vt omnes diem B. Virginis, quo inter Diuos relata fuit, inter celebratiſſimos haberent, Dominamque diem appellarent, ac cætera eius feſta ieiuniis & ſingulari ſolennitate tranſigerent: hanc demum peculiarem ſibi pientiſsimamque Patronam in cælo terriſque ducerent. Quadam nocte, cæleſti percitus inſtinctu, clam ſine comite è regia prodiit, diſtentos nummorum loculos ferens, quos miſerrimo Chriſti popello diſtribueret. Quo quum veniſſet, ſtipemque viritim daret, inter petulantes rogatores mox orta ſeditio, Regi per contumeliam ab audacioribus pleriſq; barba diſtracta, & ne parua quidem ex parte conuulſa. At is nequaquam ex hoc ſuccenſus, imò ſolido quodam gaudio agitatus, in genitricis Ædem properauit, ac mox ante aram in terram procidens, ingentes Diuæ gratias egit. Regina, inquit, cæli ac Diuum magna parens, vnica Vngaricæ patrona gentis, immortales tibi gratias ago, quod me, quem Regem eſſe voluiſti, milites tui hoc modo tractarunt coluerunt-que: Si has ab hoſtibus iniurias accepiſſem, tuo auxilio vlciſcerer. Proinde hinc futuræ felicitatis auſpicia capio, neque irrita Filij tui verba ſcio fore: quũ ſuis Apoſtolis ne minimum quidem è capite capillũ periturum eſſe recepit.]

Lib. 5. Decad. 2. de reb. Vngaricis.

Decreta Stephani Regis ad publicam venerationẽ Virginis pertinentia.

Stephanus à mendicis male tractatus quomodo ſe Virgini Mariæ commendarit.

Matth. 10

A e pluribus Bonfinius apertè demonſtrat, ſanctiſsimi Regis morem familiarem fuiſſe, vt nõ ſeipſum modo, ſed & filium Emericum, ac totum Pannoniæ regnum in ſingularem Mariæ perpetuæ Virginis tutelam frequenter ac reuerenter offerret. Qui cum aliquando hoſtium iniuriã laceſsitus, bellum ad ſuos tuendos neceſſarium pararet, imprimis operam dedit, diuinam vt opem manibus & corde ſurſum erectis imploraret, ſimulque Mariæ, tanquam Matri & Dominicæ ſuæ, vim ab hoſtibus illatã ſuppliciter commendaret. Vide autem, quam id faciat religioſe: Si placet tibi, inquit, Domina mundi, tuę partem hæreditatis ab inimicis deuaſtari, & nouellam Chriſtianiſmi plantationem diſsipari, ne quæſo ſinas illud imputari diffidentiæ meæ, ſed potius diſpoſitioni voluntatis tuæ. Si quid commeruit culpa paſtoris, ipſus luat: Oues quæſo inſontes ne patiaris affligi.] En tibi ſollicitum de grege ſeruando paſtorem, imò Regem alterumque Dauidem, qui in ſeipſum potius, quam in populum diuinam ſæuire vindictam ex animo precabatur. Moriturus autem hic Stephanus, cuius eximiam ſanctitatem frequentibus poſt mortem miraculis Deus commendauit, primum quæ ad probam regni adminiſtrationem facerent, prouide cõſtituit, ac deinde manus & oculos in cælum extollens, quantum fiduciæ in Maria collocatum haberet, ſatis hac eſt precatione teſtatus. Regina cæli, mundi inclita reparatrix (ob genitũ ſcilicet orbi Redemptorem) tuo patrocinio ſanctam Eccleſiam cum Clero & Epiſcopis, regnumque cum Primatibus & populo tuis precibus commẽdo: quibus ego nunc vltimum valedicens, animam quoque meam tuis manibus committo.] Hæc ille verba (ſicut Epiſcopus Cartuitius ad Colomannum Vngariæ Regem ſcripſit) corã regni ſui Primoribus protulit, ardenti quadam & ſuprema obteſtatione confirmans, quod maximè in votis habebat, Mariam vt Vngari præ cæteris gentibus ſibi Matrem patronãque perpetuam retinerent ac colerent: Eam enim ſibi commendatis multum opis atque ſubſidij apud

Stephanus ſeipſum & regnũ ſeque ſimul Mariæ patrocinio commendare ſolebat.

Stephani precatio ad bellum inprincipio belli plena humilitatis.

2 Reg. 24

Stephani Regis morituri ad Mariam precatio & obteſtatio.

In hiſtoria Regis emſdẽ Stephani.

Deum Opt. Max. poſſe impetrare: ſicut poſteà Vngari reipſa deprehenderunt. Ex quo tempore Vngaris cœpit eſſe ſolenne, vt, ne à ſui Regis Stephani & Epiſcopi Gerardi Cananienſis, de quo iam antè diximus, veſtigiis moribúſque diſcederét, Mariá Dominam reuerenter appellare, eius Baſilicas & domi extruere, & fotis ornare, ad eiuſdem nomen corpus capútque ſubmittere, huius & imaginé in pretio paſſim habere, & aureis etiam nummis imprimere. Atq; hunc illi ſpiritum, hæc pietatis exercitamenta cum primo fidei Chriſtianæ lacte inde ab initio imbiberunt: hác diſciplinam primi Doctores ac Principes, qui nomé Chriſtianum illic profeſſi ſunt, tá inclitæ genti iam olim traditum reliquerunt. Verumenimuerò quanto longius ab hac prima inſtitutione Vngari deflexerunt, ſéque veteri epitheto, quo ſanctæ Mariæ familia dicúitur, indigniores præſtiterunt, tátò ſanè minus patronam illam ſibi fauentem experti ſunt, ac noſtro etiá ſeculo experiútur. Igitur quę illorú Reſpub. ſub iſti patrona prius pulcherrimè ſtabat, & cú quouis florentiſſimo regno certabat, nunc eheu, fœdè dilacerata iacet, & partim à Mahometanis canibus maiorem in modú oppreſſa, ſe vix mouere iam & reſpirare poteſt, partim ab Eccleſiæ Catholicæ corpore auulſa, & in ſectas varias diſſecta, multorum capitum nobis horrendum quaſi monſtrum, aut certè corpus planè ſaucium & veluti confectum refert, nullam vt illic ſpeciem vel vmbram priſtini regnique ſplendoris agnoſcere liceat. Verum de rebus Vngaricis abundè ſatis.

Ingens veterũ Vngarorum pietas erga Dominam matrem.

Cum Vngaris infeliciter agi poſt mutatam religionem, cum familia Mariæ eſſe deſinunt.

QVID quod Manuel Comnenus Imperator Conſtantinopolitanus, cum ingenté de Vngaris victoriá retuliſſet, Deō & Virgini gratias dixit, publica nimirum proceſſione inſtituta Conſtantinopoli, & Deiparæ imagine magno cum honore circumducta, quam Imperator ipſe ac proceres omnes reuerenter comitabantur? Rurſus Ioannes Comnenus, qui Michaelem præceſſit, cum ſuos milites à Scythis grauiter vrgeri ac premi cerneret, ad imaginem Dei Genitricis, quá præſenté habebat, cum gemitibus & miſerabilibus geſtibus ſeſe cóuertit, ac triſtes lachrymas fudit. Statim verò cæleſti robore armatus, Scythicam aciem profligauit: & quemadmodum olim Moyſes, extẽſione manuum Amalecbiticas turmas facilè diſſipauit. Ob hanc victoriam de Scythis partam Ioãnes idem vota Deo Virginíque perſoluit, & feſtum Pazinacarum, vt vocarút, in rei geſtæ monumentum gratíque animi teſtimonium inſtituẽdum curauit. Vicit & Perſas, indéque triumphum egit, in quo magnificè quadriga eſt apparata, & à quatuor equis candidiſſimis ducta: Neque conſcendit tamen currum Imperator, qui cum victoriam Deiparæ, vt inuictæ Imperij collegæ, acceptam ferret, Dei genitricis imaginem in quadriga collocauit, & habenas eius quadrigæ viris potentiſſimis moderãdas, & cognatis ſuis currum curandum dedit: ipſe verò crucẽ manu geſtans pedes inceſſit. Poſtea templum ingreſſus, atq; in cóſpectu omnis populi ob ſucceſſus gratiis Deo actis, in palatiú abiit. His Nicetas Choniates non obſcurè monet, quanta religio erga Virginé Matrem eiuſque ſacram imaginem fuerit apud Græcos Imperatores, vt pace belloq; noſtros, id eſt, Occidentales Imperatores, hac in parte propemodú illa ætate ſuperaſſe videãtur. Plura ſunt id genus Græcorum Principum exempla, quæ tum ex Ioanne Zonara, tum ex Gregorio Cedreno Græcis hiſtoriographis (etenim ambo ſub Henrico quinto ferè ſcripſerunt) hoc loco repetere ſuperſedemus. Idem Zonaras de ſanctiſsima Virgine canoné, vt vocauit, proprium ſcripſit, eóq; propemodú hæreſes omnes iugulauit, ex quo nos breues dűtaxat ſententiulas iuxta Genebrardi verſionem excerpemus. Supplicationibus tuis, inquit, Virgo tuum ouile libera. A Manetis mania & furore, fac liberemur. Nobis vera ſentẽtia (de fide) immota conſtet & maneat tuis interceſſionibus, ô omnium Regina. Nos omnes in Filij tui decretis firma, Virgo Dei genitrix. Tu animæ meæ tribue, vt bona eligat. Ab Aerij impietate, ô omnium Regina, eripe me. A Leonis Iſaurici impietate, Dei genitrix, fac liberemur.] Etſi verò certú non habeamus, quo ſeculo vixerit Matthæus Philadelphienſis Epheſiorú Archiepiſcopus, cuius precationes Alardus Amſtelrodamus primum Latinè conuertit, tamen quoniam à præſenti ætate non procul abfuiſſe videtur, illius quoque Mariá implorãtis verba quædam ſubiiciam. Sic autem inter alia multa pronũciat: Ad te, quotquot ſumus Chriſtiani, tẽpeſtate iactati cófugimus: in tuo vnius præſidio acquieſcimus tuo imperio auſpicio ductuq; claſſem quoquo verſum ſalutá dimittimus. Tu terra marique, ô Maria, vſquequaque ades periclitantibus. Ac te quidẽ mõſtrantes benè tranquillum diuitiarum portú, aduerſus exortos tentationum impetus tutiſſimam ac firmiſſimam de puppi iacimus anchoram, excitaſque nobis è vita varias tentationum procellas, te auſpice conſopimus atque ſedamus.] Vocat eandem Virginem totius ciuitatis nobile triclinium, ſacratiſſimum templum Dei Patris, aulam & thalamum immaculatum Filij, & ſanctiſsimum ſacrariú Spiritus ſancti. Precatur illam, vt faciem ſuam non auertat à ſe peccatore, ſed potius confugienté clientem reſpiciat pro ſolita benignitate, eumque malis animi perturbationibus atq; tentationibus liberet, vnigenito Filio ſuo pro ſe ſupplicando. Poſtremò Scheytẽſes Dominos & Comites præterire non debeo, vipotè olim tam inſigni nobilitate commendatos, vt ex illis complures Bauariæ Principes extiterint, tantæq; pietatis laude cumulatos, vt ſuum præcipuum caſtrú in Scheyrenſe Monaſterium, quod etiamnum apud Bauaros extat, conuerterint, ſuæque familiæ perpetuam illic delegerint ſepulturã. Cùm verò illi quibus in Scheyrenſe caſtrum quod diximus, ius cópetebat, tanquam vltimi hæredes aliquandu cóueniſſent, iuri ſuo cedentes, quicquid hoc bonorum erat, beatæ ſemper Virgini própté obtulerunt atque conſecrarunt, Tritemio teſte. Sed ô infelicem nomine ac re Ducem Arnoldum, qui quum ſuam parté dæmoni quam Virgini deuouere maller, à dæmone tãdem abreptus, & in vicinum lacum proiectus, crudelitatis ſimul & impietatis pœnas exoluit.

De reuerẽtia, quam Virgini Matri habuit Manuel Comnenus & Ioãnes Comnenus imperatores aliique Græci.

Vide Nicetã Choniatem in Annalib. circa Ioannis Comneniq; imperium.

Exod. 17

Maria vt inuicta imperij collega ab Imperatore habita, eique victoria tribuitur poſt victoriam.

In Annalib.

Ioãnis Zonaræ breues [illegible] Virginem Matrem dicta.

Teſtimonium Matthæi Philadelphienſis apud E[illegible] Metropolitanum ſanctiſſimam Virginẽ [illegible] commendantis & inuocantis.

Inuocatio ne ad ſacratiſſimam Virginem Matrem prima & ſecunda.

Epithera virgini matri attributa.

Comites Scheyrenſes caſtrum ſuum in Monaſterium conuerſum, Virgini obtulerunt.

De orig. gentis & Princ. Bauarorum.

CAPVT VIGESIMVM NONVM.

Teſtimoniis fide dignis euinci, quod Deiparæ virginis cultus à tempore Ottonis Magni ad Mauritium Cæſarem vſque præclarè viguerit in Eccleſia Dei.

Non

NON ſatis eſt de Fridericis & Ottonibus verba feciſſe, quorum ſeculo, id eſt, ad Chriſti annum 938. ſuum Mariæ cultum, quem etiamnum peragimus, detulit Eccleſia: quemadmodum hiſtoriographi Græci & Latini multis modis teſtarum faciunt. Nos vt promiſſum pēſum abſoluamus, ab Ottone Magno, qui multas Ædes ſacras extruxit, ad Mauritium Cæſarem vſque progrediemur, vt hoc etiam quaſi trecenario ſeculo non obſcura veſtigia, ſed euidentia documenta de Mariæ cultu publicè inſtituto atque ſeruato, in lucem proferre pergamus. Vbi primum ſe nobis offert Germanus Conſtantinopolitanus, vt ſanctiſſimus, ita & celeberrimus Patriarcha, qui ſub Conſtantino Copronymo contra Iconomachos pro Eccleſia præclarè certauit, & inter cætera hoc modo ſcripſit. Ancillam & Matrem Chriſti exiſtentem vere pro noſtro genere intercedentem præſentiſſime, ita vt Dominus quidem noſter ſalutem diſpenſet, illa verò materno affectu pro nobis poſcat agnoſcimus] Ac alibi rurſus Matrem Domini compellans, pro concione publicè dixit: Quis poſt tuum Filium ita generis humani curā gerit, ſicut tu? Quis ita nos defendit in noſtris afflictionibus? Quis tam citò præueniens nos ab irruentibus liberat tentationibus? Quis in ſupplicationibus adeò pugnat pro peccatoribus? Quis ea, quæ corrigi non poſſunt, adeò repugnando excuſat? Tu enim cum habeas maternam apud Filium tuum fiduciam & potentiam, nos qui ſumus condemnati, & non audemus intueri ad cęli altitudinem, tuis interceſsionibus ei efficis familiares.] Atque vt eiuſdem ſeculi, imò Eccleſiæ fidem & conſuetudinem certius agnoſcamus, hoc idem fidenter adiungit: Quãobrem is qui affligitur, ad te confugit. Qui iniuria afficitur, ad te accurrit. Qui eſt rebus aſperis & aduerſis implicatus, tuum inuocat auxilium.] Et concludit tandem: Omnia tua ſunt admirabilia, ò Deipara: omnia ſupra naturam: omnia ingentia & aliorum vires ſuperantia: proptereà & patrocinium tuũ maius eſt, quam vt intelligentia comprehendi poſſit.] Ac iterum in alia concione Mariam his verbis implorat: Domina Dei mater da piis, qui tuum feſtum peragunt, auxilium tuum, protectionem & defenſionem, eos omni ex parte liberans tuis interceſſionibus ab omni neceſſitate & periculis, morbiſque grauibus, & omnigenis calamitatibus. Eos autem colloca, vt mater Domini, in loco deliciarum, vbi eſt lux, & pax, & rerum expetendarum ſummum bonum.]

Etiam ante Ottonem Magnum Mariæ cultum in Eccleſia viguiſſe, S. Germani authoritate probatur.

In Epiſtola ad Ioannem Epiſcopum Synnadon.

In Hom. de zona & faſciis Deiparæ.

Eximia Mariæ commendatio a Germano Patriarcha recitata publice de illius erga nos charitate atque poteſtate.

Confeſſio Eccleſiæ de Mariæ præſtantia & poteſtate.

Homil. in dormitionem Deiparæ.

Quomodo Germanus Mariam inuocat.

CÆTERVM inter alios hac ætate florẽtes Theologos, Theophylactum, Strabum, Rabanum, Haymonem, Ionam, Alcuinum, Iſidorum (à ſingulis autem ſuffragia petere longum ſit) non parum excellit Ioannes Damaſcenus, qui licet ab Iconoclaſtis tunc maximè tumultuantibus, vt anteà probatum eſt, iniquè crudelitérque tractaretur, tamen in honore Mariæ aſſerendo ſui ſemper ſimilis fuit, ac de illa honorificentiſſime ſcripſit. Hanc Sanctis ſanctiorem, ſacris ſacratiorem, & piis magis piam: pontem itidem ad vitam, & ſcalam ad cælos, & diuinum theſaurum appellat. Mane, inquit, nobiſcum, quæ es noſtra conſolatio: quæ es nobis vnicum in terra ſolatium.] Ac rurſus: Inuituperabilem, Deipara, ſpem tuam habens ſeruabor: defenſionem tuam poſſidẽs, perquã pura, non timebo: perſequar inimicos meos, & in fugam vertam, ſolam habẽs vt thoracem, protectionem tuam, & omnipotens auxilium tuum. Et deprecor clamans tibi Domina, ſalua me interceſsionibus tuis. Item: Glorioſa ſemper Virgo Mater Chriſti Dei adduc noſtram deprecationem Filio tuo & Deo, vt ſaluet per te animas noſtras.] Ac iterum: Miſericordiæ ianuam aperi nobis benedicta Deipara: liberemur per te à calamitatibus. Tu enim es ſalus generis hominum.] Et paulo poſt: Omnem ſpem meam in te repono Mater luminis, ſerua me ſub protectionem tuam.] Vbi [a] Chemnitius & [b] Centuriatores Damaſceno ſuccenſent, viro alioquin, vt [c] Suidas confirmat, eruditione & eloquentia præſtantiſsimo, nec vlli eorum, qui ſua ætate vel doctrina, vel nominis celebritate claruerunt, ſecundo. Cur verò tam præclaro & Orthodoxo Doctori ſuccenſent, obſecro, qui ſui muneris proprium eſſe ducit, gratum ſe Virgini exhibere, quam adeò ſibi propitiam ac beneficam reipſa compererat, vt ſicuti anteà memorauimus, manum ſibi reſectam miranda illius ope diuinitus recuperarit?

Celebriores huius ætatis doctores de Maria colenda & inuocanda conſenſiſſe, & in primis Damaſcenum.

Quam præclare Damaſcenus Mariam celebret, habeatque pro aduocata.

In hymnis, quibus feſtum dormitionis Mariæ celebratur.

a *Contra Concil. Trident. de inuocat. Sanctorũ.*

b *Centur. 8. c. 4.*

c *In lexico.*

Aduerſarios Damaſceno perperam indignari ob Mariam honoratam & inuocatam.

IAM verò Beda cum Damaſceno eadem de Maria ſcripſit, ſui temporis Magiſter, vt ab Albino dicitur, nobiliſsimus, vel, ſicut Ionas Aurelianenſis eũ vocat, ætatis eius peritiſsimus ac præclariſsimus Doctor: qui ſimul ob religionem, doctrinam atque virtutem excellentem, Venerabilis cognomentum eſt adeptus. Huius voces & exhortationes extant perſpicuæ: Seruiamus ſemper tali Reginæ Mariæ, quæ non dereliquit ſperantes in ſe. Cum diligat orationes Sanctorum Chriſtus & exaudiat, multò magis Matrem ſuam exaudit pro peccatoribus orantem.] Ac rurſus: Stat Maria in conſpectu Filij ſui, non ceſſans pro peccatoribus exorare. Toto igitur affectu confugiamus ad eam, vt per ſuas orationes docat nos ad illa gaudia, vbi ipſa manet cum Filio ſine fine.] Præterea obſeruandum in Euangelio eſſe docet quod Maria Virgo à cognata Elizabeth & Gabriele Archangelo eadem voce benedicatur, quatenus & Angelis & hominibus veneranda, & cunctis merito fœminis præferenda monſtretur. Verè beata Parens, inquit, quæ, ſicut quidam ait, enixa eſt puerpera Regem, qui cælum terramque tenet per ſecula.] Adiungam & Idiotam, quoniam Centuriatores eundem huius æui ſcriptorem ſtatuunt, qui modeſtiæ cauſa nomen ſuum ſupprimere, & vilem hanc appellationem aſſumere voluiſſe videtur, Philoſophus alioquin profecto Chriſtianus minime rudis, nedum Idiota exiſtimandus. Hic toto libro Mariam celebrat, quem idcirco in quibuſdam huius authoris operibus malæ fidei typographi turpiter omiſerunt, eámque pulcherrimam mulierem, Virginem glorioſiſsimam, theſaurariam gratiarum, aduocatam miſerorum, & poſt Chriſtum filium vniuerſæ creaturæ Dominam vocat. Huius glorioſæ animæ nihil vnquam turpitudinis, vitij aut peccati adfuiſſe, & rurſus nihil ſpiritualis pulchritudinis, gratiæ & virtutis eidem defuiſſe teſtatur, cui nemo demũ æqualis, qua nemo maior, niſi ipſe Deus exiſtat. Cæteri Sancti, inquit, iure quodam patrocinij pro ſibi ſpecialiter commiſsis plus poſſunt prodeſſe in curia Altiſsimi, quam pro alienis. Beatiſsima verò Virgo Maria ſicut eſt omnium Regina, ſic & omniũ patrona & aduocata, & cura eſt illi de omnibus.]

Venerabilis Bedæ teſtimonium, Mariam ipſius ſeculo inuocatam fuiſſe, & inuocari debere.

In Homelia de ſancta Maria.

Ad Mariam toto affectu confugiendũ Chriſtiano.

In 1. c. Luc.

Cur Maria iiſdem fere verbis ab Elizabeth & Gabriele prædicetur.

In c. 11. Luc.

Teſtimonium Idiotæ in libro contemp. de Virgine Maria, eiuſque puritate, dignitate & inuocatione.

Maria Sanctis reliquis præſtatior in vita

& interceſſio ne omnium precum & ad eo. eas.

Vbi rurſus artem ſuam exercent Centuriatores, & A aduerſus hunc inſignem Mariæ amatorem oblatrãt, quòd Pontificios errores, vt ipſi vocant, de Mariæ intercessione & adoratione ſtrenue promouerit atque confirmarit. Atqui ſeipſum ſatis explicat & defendit doctus hic Idiota, quod citra diuini nominis iniuriam in Maria prædicanda verſetur, cum expreſſe dicat: Per ipſam, & in ipſa, & cum ipſa, & ab ipſa habet & habiturus eſt mundus omne bonum, ſcilicet ſuper benedictum Filium eius, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui eſt omne bonũ, & ſumme bonum, & ſine quo nihil eſt bonum, cum ſolus bonus ſit.] Quod autem de Mariæ adoratione obganniũt, iam anteà diluimus, & Ionas Epiſcopus Aurelianẽſis, præſentis etiam ſeculi non ignobilis Theologus, abunde diluit, vbi Claudio Taurinenſi Iconoclaſtarum patrono in hunc modum, ſicut & antè citauimus, concinnè reſpondit: Virginem quæ peperit B Chriſtum, non adoramus, ſed ſanctã Dei genitricẽ congruo honore veneramur, eiuſque interceſſionẽ apud diuinam Maieſtatem humiliter flagitamus. Nec immeritò: quippe quoniam per eam authorem vitæ ſuſcipere meruimus, & pro eo quod eadẽ ſancta & intemerata Virgo Maria, quę vtique Deum & hominem nobis edidit, Dominum videlicet Ieſum, à cunctis fidelibus piè colitur amore, & debito veneratur honore.]

Centur. 9 cap. 10

Defenſus Idiota contra Centuriatores.

Lib. de cultu imaginum.

Quomodo Catholici Virginem colant, ac colendam eſſe doceant, iuxta Ionam Aurelianenſem.

MERETVR hic ſuum quoque locum Gregorius Magnus, qui Mauritij ætatem aſpexit, ac ſuperioribus fortaſſis omnibus præferendus eſt, quoniã primariis illis Latinæ Eccleſiæ doctoribus quatuor annumeratur, & in Eccleſia gubernanda mirificus, ne dicam incomparabilis Pontifex fuit. Is tanti Ma- C riam habuit, vt eam dicat montem in vertice montium ab Eſaia vocatam, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem electionis ſuæ dignitate tranſcendat, quæque incomparabilibus meritis illuſtretur. Idem ſuis concionibus templum Mariæ maioris, vt vocãt, ſæpè decorauit, atque ſupplicationes publicas illic haberi iuſſit, in quibus ob barbarorum incurſiones, & ad peſtis ſæuitiam arcendam Litaniæ decantarentur. Miſſa reliqua faciam, quæ idem in Deiparæ honorem, vt alibi diximus, conſtituerit, ac in Eccleſia decantanda reliquerit, quantique ſacras Marię imagines amicis religionis ergo donatas fecerit, ac etiã publicè circumferri probarit. Tum Sergius Pontifex, qui Iuſtiniani ſecundi Cæſaris fuit ęqualis, quatuor feſtis diebus, nimirum Annunciationis, Purificationis, Natiuitatis, & Aſſumptionis Mariæ, Litanias iam antè vſitatas, ac tunc etiam recitandas aſſignauit: quemadmodum meminit etiam Sigebertus. De Pantheo iam anteà rationem reddidimus, quo pacto ex inſtituto Bonifacij quarti templum hoc Cybele & Diis Ethnicorum antè ſacratum, in Marię Virginis omniumque Martyrum ſit Romæ piè conuerſum: Phoca nimirum imperante atque conſentiente. Laudatur Ioannes quoque Pontifex eius nominis ſextus vel ſeptimus, quod inter multa opera illuſtria (Bedæ verbis vtar) ſanctæ Dei genitrici opere pulcherrimo fecerit Oratorium, idque in Eccleſia B. Petri Apoſtoli conſtruxerit. Nec tacendus eſt Rupertus primus VVormatienſis, ac deinde Ratisbonenſis Epiſcopus, qui & Laureacenſem, ſiue, vt nunc loquimur, Saliſburgenſem fundauit Eccleſiam, & Bauaris Apoſtolum ſub duce Theodone ſinceriſſimum præſtitit, cum regnaret Iuſtinianus. An-

Gregorius Magnus de Maria præclara ſcripſit, eamque inuocauit.

Eſai. 2. Lib. 1 expoſition. in li. 1. Reg. cap. 1

Maria etiam à Sergio Pontifice iubetur honorari publice.

In Chronico.

Bonifacius & Ioannes Pontifi. Mariæ cultum promouerunt.

S. Rupertus in Mariæ honorem templa condidit in Bauaria.

A nus erat plus minus quingenteſimus [illegible] ſexageſimus a partu Virginis, vt Bauarorum Annales [illegible] cũ ille dictum Bauariæ Principem Theodonem, huiuſque fratrem Theobaldum ac multam vtriuſque familiam Chriſtianæ fidei myſteriis initiauit, ac initiatos cò permouit, vt Ratisbonæ & Oetingæ templa Virgini Matri ponenda curarent: ſicut antea pluribus eſt commemoratum. Vtrumque templum veteris capellæ retinet nomen, ſed celebrius eſt Oetingenſe non procul ab Oenoſitum, & maiore miraculorum gloria in hunc vſq; diem cohoneſtatur. Poſt hæc ſacras id genus Ædes, quas Rupertus eiuſque ſocij conſecrarunt, per omnem Bauariam ſingulari ſtudio cœptum eſt ædificari. Habuit & ſuum Apoſtolum Bonifacium Germania, Archiepiſcopum nempè Moguntinum, ſimulque Chriſti martyrem, B qui primum Eccleſiæ Herbipolenſis Epiſcopum, quum Zacharias Põtifex regeret Eccleſiã, S. Burckhardum inſtituendum curauit. Is Burckhardus in honorem Deiparæ monaſterium circa Menum conſtituit, certiſque prædiis ac prouentibus locupletauit, ſicut & S. Gertrudis aliud Dei genitricis templũ vicino in loco condidit, quemadmodum Egiluuardus oſtendit. Quid ego de Plectrude Pipini Regis coniuge nobiliſsima dicam? quæ in honorem Deiparæ Virginum nobilium collegium non modò Coloniæ inſtituit, ſed & amplis muneribus ita dotauit, vt Regale Capitolium in ſanctimonialium templũ piè conuerſum reliquerit. Extat apud Moguntiacum ædes, quæ ad noſtram Dominam adhuc appellatur: eam Sigefridus Archiepiſcopus, quum ex Palæſtinã rediſſet, condidit, ſicut & Otto Bambergenſis anti- C ſtes ac Pomeraniæ Apoſtolus, id genus plures in Mariæ honorem Eccleſias diligenter extruxit. An non Argentinenſes permultum debent optimo Regi Clodouæo, qui templum primarium ipſis erexit, & ad Deiparæ cultum voluit conſecrari?

Vide Ioan. Auentinum lib. [illegible] Annalib. Bauorum.

S. Burchardus, S. Gertrudis, Plectrudis, Sigefridus, [illegible] Bambergenſis & Clodouæus Deiparę templa condunt.

In vita ſancti Burckhardi lib. 2 cap. 8 & 4.

QVOD ſi ad Synodos veniendum eſt, Claremõtana legem vel tradidit, vel confirmauit, vt horariæ preces Virgini ſacroſanctæ in Eccleſia recitentur, vtque Sabbatinus dies illius cultui peculiariter attribuatur. Qui verò de præſtanti Cardinale & Epiſcopo Oſtienſi Petro Damiano ſcribunt, ad Gregorium VII. Pont. Maxim. referunt hoc inſtitutum, quod ferè obliteratum, per eundem Damianum in vſum reuocari cœperit, nimirum vt ſacris initiati omnes, ad ſacrum cultum Deiparæ Virgini exhibendum, quotidie penſum perſoluant horarium. D Neque in dubium vocari poteſt, quin multa Concilia, præſertim in Germania & Gallia illo tempore celebrata, ſicut Francofordienſe, Moguntinũ, Aquiſgranenſe, VVormatienſe, Colonienſe, Triburienſe, Turonenſe, Cabilonenſe, Rhemenſe, Arelatenſe, in eo Mariæ cultu, quẽ iam antè veluti per manus traditum acceperant, conſtanter acquieuerint. Etenim ſeptima Synodus Oecumenica, quæ & Nicæna ſecunda dicitur, ſub Adriano Pontifice habita præceſſerat, quæ non ſolum Iconomachorũ furorem atq; contumaciam egregiè caſtigauit, ſed etiam pleraque ad Mariæ & Sanctorum cultum pertinentia liquido comprobauit, potiſsimũ, vt ſacras imagines ſub piũ venerationis cultũ cadere, ac eas reuerenter vbique habendas eſſe conſtaret. Et quanquam Iconomachi ſuam Pſeudoſynodum, Conſtantino Copronymo id maximè procurante, Byzantij celebrare, & Catholicam de imaginibus ſententiam explodere

Synodus Claremontana horarias preces Mariæ dicendas eſſe præcepit.

Vide Hieronymum Rauennatem li. 5. hiſtoriæ.

Varia Concilia cum Synodo ſeptima [illegible] terem confirmaſſe morem Eccleſię Mariam publicè inuocantis.

conarentur,

conarentur, tamen & illi, quod ſane mirum eſt, niſi que alibi [illegible], ſuum Mariæ Virgini cultum tribuendum eſſe ſanxerunt, & apertum in eos anathematiſmum promulgarũt, qui Deiparæ cultũ inuocationis adimerent, eamque omni creaturæ, ſiue viſibili, ſiue inuiſibili non antepònerent. Eandem inuocationẽ Pſeudocarolinis agnouit, author nimirum libri aduerſus ſacras imagines nõ ita pridem editi: hunc enim ſuppoſititium partum Calminus & alij Nouatores Carolo Magno nunquam Iconomacho, ſemper autem Catholico Principi, haud ſine aperta fraude impudenter tribuunt. Sed horum malitiam alij detexerunt, & ſolide diſſiparunt. Suntque non pauca & præclara dicta in hac ipſa Nicæna Synodo, quæ fidem nobis certam faciunt, Patres illos de Mariæ [illegible] non [illegible] decreuiſſe, ſed iam ante receptam & viſitatam in Eccleſia venerationem ac inuocationem Virginis maiori quidem authoritate communiiſſe. Ex hac vetera fide ac traditione manat, quod Taraſius Epiſcopus Conſtantinopolitanus, Vir eo tempore clariſſimi nominis, in hunc modum ſcripſit: Obſecro interceſſionem ſanctiſſimæ intemeratæ Dominæ noſtræ Deiparæ & ſemper Virginis Mariæ.] Ex eodem fonte Theodoſius Amorij Epiſcopus, vt coram Synodo ſuum reuocaret errorem, fuerat enim Iconomachus, hæc publice profitetur: In primis probo, ſuſcipio, ſaluto, & veneror ante omnia intemeratã Domini Ieſu Chriſti veri Dei noſtri imaginem, & eius quæ ipſum ſine ſemine peperit, ſanctæ Mariæ Virginis, cuius etiam auxilium, protectionem & interceſſionem nocte diuque vt peccatori mihi ſubueniat, inuoco, vt quæ eam poteſtatẽ habet ab illo, quem in mundum edidit, Chriſto Deo noſtro.] Hinc profeſſionis partem cum ſequentibus, tota Synodus approbauit, ac demũm ita conclulit: Cum timore Dei omnia agamus, poſtulantes interceſſiones incontaminatæ Deiparæ, & ſemper Virginis Dominæ noſtræ Mariæ.] In hac ipſa fide Conſtantinus eius nominis quartus Cęſar qui ſub Agathone Pont. coram interfuit Synodo Conſtantinopolitanæ tertię, ingenue profeſſus eſt, quod ſperaret veram atque celerem ſalutem a [illegible] totium munerum datore Deo, ſanctæ & immaculatæ Dei genitricis, præſentiſque Synodi interceſſionibus. Verùm enimuero etſi Principum, de quibus mox plura dicemus, & Epiſcoporum & Pontificum, adeoque totius Oecumenici Cõcilii authoritas, in cuius ſententiam Chriſtianus orbis planè conceſſit, non modo Mariæ & Sanctorum, ſed & ſacrarum imaginum venerationem in cultum grauiſſimè tueatur, tamen hæc tam grauis & irrefutabilis Eccleſiæ cenſura neque perfidos Græcos tunc commouere potuit, neque nunc noſtros aduerſarios vel tantillum excitat, vt à damnato diſcedant errore, & cum Eccleſia ſuum honorem ſanctiſſimę Virgini, & inter Sanctos velut Phænici, legitimè [illegible]. Vtinam ergo tandem iuſto iuſti Dei iudicio Germanis, aliiſque Hagiomachis non occidat, quod Græcis cultum imaginum abnegantibus, ſeſe ab Eccl. ſi[illegible] præſcindentibus iam accidiſſe videmus. [illegible] cum ſcilla religione Imperium Romanum [illegible] amiſerunt, & excuſſum Eccleſiæ iugum [illegible] in iugo Mahometano infeliciſſimè cõmutarunt. A[illegible] & exitioſum ſemper mortalibus fuit, cum Deo diuiſque bellũ gerere, ac veteris reli-

A gionis [illegible], [illegible] vel [illegible] opera [illegible].

Sed [illegible] ſimul & illuſtres Magnates [illegible] nis Imperii [illegible], [illegible] Gregorii [illegible] fund. Hildesheimenſi [illegible] ro Abbati Cl[illegible] plis vel orat[illegible] ſi intus hoc [illegible] quod adaeriſatu [illegible] tes, hinc vel Italiæ, vel [illegible] tant, vt nona vel [illegible] diſcutientur [illegible] vident ſub Carolo [illegible] que [illegible] nepotib. vt antea nunquam, in [illegible] realibus m[illegible] partibus tot Epiſcopatus [illegible] multa & [illegible] templa monaſteria que vel condita vel amplificari, & nouam quaſi lucem ac [illegible] religionis, ſi verum fatendum eſt, in Septentrione, vbi mera fere impietas atque barbaries hactenus dominabatur, [illegible] rerum vicibus [illegible] patet: quod veteris Eccleſiæ ritus, ordines & cæremoniæ tunc primum de [illegible] introducerentur, aut bona ex parte reformarentur. Certe Sebaſtianus Munſterus, etſi alienus ab Eccleſia Catholica, vere dicit de Carolo magno, quod in Heluetia & Alemania Campidonenſe, Diſſentinenſe, iuxta ortum Rheni, Fabarium, S. Galli, Augiæ maioris, Murbacenſe, aliaque plurima monaſteria fundauerit. Imo verò hic Carolus, vt eiuſdem Munſteri verbis vtar, nullam inſignem ſacram Ædem per Germaniam & vtramque Franciam indotatã reliquit, quod & literæ, & reliquiæ, C & templorum ornamenta etiamnũ teſtantur.] Tũc igitur [illegible] vbiquã, Mariæ nomen celebre & gratioſum in Eccleſiis Germanicis, Gallicis, Italicis & aliis perſonabat, quum primus ille Germanicus Imperator, vt in re bellica feliciſsimus, & in gubernãda Rep. ſapientiſſimus, ita in curandis Eccleſiis religioſiſsimus princeps, vt poſtea neminem parem, nedum ſuperiorem habuerit, ſubacta iam ſibi Saxonia, nouẽ Cathedrales ſeu ſedes epiſcopales erexit, & ad ſacrum cultum amplificandum ſeſe totũ impendit, multis identidem templis Deiparæ poſitis, vt à nobis eſt alibi commemoratum. Idem Carolus pro regia pietate ſua operam dedit, vt eo loco, qui veteribus VVeſtphalis Mynungrode dictus fuit, monaſterium ſanctimonialium beatiſsimę Virgini ſacrum inſtitueretur, quod deinde vniuerſo Epiſ- D copatui, vt Monaſterienſis appelletur, præbuit occaſionem. Nec diſceſsit à paterna religione filius Lodouicus, appellatus pius, qui viſione diuina monitus, in loca vaſtæ ſolitudinis ad arborẽ noua templi Hildesheimenſis fundamẽta iecit, atque in honorem ſanctiſſimę Virginis [illegible] conſecrari. Tã enim ſedulus ille cultor Virginis fuit, vt ne venatum quidem abiret, niſi ſacram Matris Dei imaginem circumferret, & coram illa vel ad arborem in media ſolitudine ſuas funderet preces, quemadmodum & Crantzius atteſtatur. Qui Cęſar monaſteriũ in VVormatienſi ſuburbio ędificauit, ac illud etiã Deiparæ voluit eſſe ſacrũ, ſicut & Guilielmus Eiſengreinius indicauit. De Dagoberto inclyto Frãcorum Rege iã ante narratum eſt, qui non contentus pleraſque Sanctorum Eccleſias condere, vel cõditas locupletare, quam laudem illi etiam Ado tribuit, Deiparæ adeo quidẽ ſtudioſus fuit, vt ob huius

Iconomachos [illegible] Catholicis con[illegible] de [illegible] Mariæ inuocanda & Sanctis omnibus præferenda.

Nicęna Synodus ſecunda iam antea receptum Deiparæ cultum approbat & confirmat, ſicut [illegible] Patrum in illis profeſſionem oſtendunt.

In Action. 1. Concilij Nicæni.

Theodoſii Epiſcopi ad Eccleſiam redeuntis confeſſio.

In 6 congreſſu [illegible] Synodi [illegible].

A[illegible] 6[illegible] Synodi Conſtantinopol.

Inexcuſabiles [illegible] qui contra totius Eccleſiæ ſententiam honore [illegible] Deiparam priuant.

P[illegible] & [illegible] religio[illegible].

Fide Cęſaris Carolo [illegible] amplius.

Monſterus teſtimonium de Carolo Magno [illegible] atque monaſteriis.

Sub hoc Imperatore Carolo & deinde Maria in Septentrione ſolenniter honorata eſſe.

De Monaſterien. Epiſcopatu.

Caroli filius Lodouic. [illegible] templa quoque conſtruit.

In Metropoli lib 1 cap [illegible] In Chronologia [illegible] In Chronico Regum Dagoberto.

honorem oppidum Rubeiacum, totamque ditionem circumiacentem in Eccleſiam Argentinenſem, Mariæ patronæ dicatam contulerit. Bone Deus, quanta tunc cura ſacrorũ Reges & Cæſares tenuit, præſertim exẽplo Caroli Magni illis prælucente, qui nouem Cathedrales ſeu Epiſcopales erexit ſedes ac tertiam bonorum ſuorum partem XXI. metropolitanis Eccleſiis teſtamento legauit: qui prætereà ferre non potuit æditos, ſi quid indecens aut ſordidum in templum inferri, vel in eo relinqui ſinerent, quique ſacrorum vaſorum ex auro & argento, & veſtimentorum Sacerdotalium nihil miniſtris deeſſe paſſus eſt, qui rurſus manè & veſperi, niſi grauibus negotiis impediretur, ac nocturnis etiam horis & ſacrificij tempore templum libenter adiuit: & qui demum illic cuncta honeſtiſſimè peragi magnoperè procurauit. Sedenim quantum hodie, vt noua inuehatur religio, in Mariæ templis & ſacellis euertendis atque profanandis impigrè laboratur, tantum ad Catholicam pietatem in orbe prouehendam & ornandam iam olim à Chriſtianis Principibus & Regibus, præſertim Carolo, Lodouico, Lothario, Dagoberto curatum atque perfectum eſt, vt Ædes Mariæ nomine & honore inſignes, raris columnis, ornatu eximio, Regio ſplendore illuſtres, ſæpè ſublimitate mirabiles, longitudine & latitudine vaſtæ, variegatis marmoreiſ-

Quantam curam diui cultus in templis [illegible] di Carolus Magnus, [illegible] ſucceſſores habuerint.

Veteri ſeculo placuit cultus & ornatus, nũc vero neglectus & contemptus templorũ Marianorum placet.

A que incruſtationibus obtectæ, [illegible] picturis imaginibuſque præſtantibus, quaſi quibuſdam radiis reſplendentes paſſim extarent. Qua in re ſuam quoque laudem promerentur Principes Græci, & quaſi cum Latinis certare videntur. Necenim ſolum Cyriacus Patriarcha ſanctæ Deiparæ ædem, quæ Diaconiſſæ dicitur, eleganter extruxit, ſed & eodẽ ferè tempore frater Mauritij Petrus aliam Aedem Mariæ Virgini poſuit, rum eiuſdem Cæſaris, ſororius Philippicus, qui cum Perſis dimicauit, Mariæ nomine Monaſterium condidit, ſicut Zonaras exponit. Vixit ſub Imperatore Michaele Cæſar Barda, & contra Cretenſes Agarenos pugnaturus, primum ad Deiparæ Aedem cognomento Hodegiã, quaſi viæ ductorem dicas, abiit, vt ſiam [illegible] vitam omnemque belli ſucceſſum tali patronæ commendaret. Theophilus verò Imperator, qui circa Ludouicum primum floruit, & ſi pro Iconomachis ſtare videretur, tamen ſingulis hebdomadibus in B Aedem Deiparæ Blachernam proficiſcebatur, diſertè affirmans, ſe Chriſto Seruatori & Dei matri fidem ſeruaturum eſſe. Verum plura id genus & præclariora & antiquiora Græcorum exempla mox dabimus, ne quiſquam putet à Mauritij vel Gregorij temporibus Deiparæ cultum in Eccleſia Græca & Latina duntaxat inualuiſſe, vel modicè inchoatum fuiſſe.

Nõ modo [illegible] Græci [illegible] [illegible] extruẽ [illegible] Sub [illegible] [illegible] extruct[illegible].

In Annal[illegible] t[illegible] in a Imperium Mauritij.

Pugnaturi cũ hoſtibus [illegible] ſias Græci Mariæ tem[illegible] [illegible] ſant, [illegible] que [illegible] commendabant ſæpen[illegible] [illegible] [illegible] Mi[illegible] & patris [illegible] T[illegible]

CAPVT XXX.

Eiuſdem Deiparæ Virginis, venerationem atque cultum non à Gregorio Magno ſumpſiſſe initium, ſed à Mauritio Cæſare vſque ad Conſtantinum Magnum in Eccleſia paſſim etiam agnitum, receptum & vſitatum extitiſſe.

Mariæ & Sanctorum cultus à Gregorio ſumpſiſſe originem, iuxta ſententiam aduerſariorum & præſertim Philippi Melanchthonis.

In Concilio ad Regem Galliæ perſcripto, & in lib. de Eccleſia.

a In articulo de inuocatione Sanctorum.

AVDACTER quidem, ſed parum vere pronunciant, qui Mariæ Virginis cultum & inuocationem aut rem nouitiã faciunt, aut ſaltem Gregorij Magni ſeculo notam & introductam eſſe contendunt. Ac profectò illi aliquid dicerent nec omnino reiiciendi forent, ſi præceptor illorum, quem ſequuntur, Philippus Melanchthon hoc rectè ſcripſiſſet. *Inuocatio Sanctorum res non eſt, ignota veteri Eccleſiæ ante Gregorium, qui publicam ritum inuocationis Diuorum inſtituit.* Tum in [a] Apologia, quæ Auguſtanæ Confeſſioni annexa eſt, ab eodem architecto in ſcriptũ legimus, veteres ſcriptores ante Gregorium de Sanctorum inuocatione nullã feciſſe mentionem. Idem de hoc Gregorio gener Melanchthonis Peucerus blaterat, neque diſſentit Rupertus Baras Anglus, Gregoriũ his Litanias inſtituiſſe confirmans. His demum [b] Chemnitius ſtipulatur, cũ dicere non veretur, quòd nunc in Litania Sanctos inuocamus, nouã eſſe Gregorij Magni additionẽ. Atqui [c] Baſilius Magnus [d] Victor Aphricanus, & Agapitus Pontifex, qui ſunt Gregorio Romano vetuſtiores, Litaniarum inſtitutum cõprobant, Gregorius verò maiores, vt vocant, Litanias ſiue ſupplicationes, quæ in feſto S. Marci hactenus haberi ſolent, graui de cauſa inſtituit, & aliquando vt certo loco & tempore omnes hominũ ordines ad huiuſmodi Litanias Romæ congregarẽtur edixit & ordinauit. Qua de re nõ modo [e] Paulus Diaconus & [f] Gregorius Turunenſis, ſed etiam libri

Li. 4 Chronicorum.

In li. de vitis Pontificum.

An Litaniarũ inſtitutio à Gregorio Magno profecta ſit.

b In examine Concilij Tridentini: de Sãctorum cultu.

c Epiſt. 61 ad Clericos Eccleſiæ Neocæſarienſ.

d Lib. 3. de perſecutione Vuandal.

C Rituales & epiſtolæ Gregorianæ non obſcurè loquuntur. Ac iuoc Litaniarum vſus in Orientalibus etiam Eccleſiis tàm erat vſitatus, vt ſub Anaſtaſio & Mauritio non ſolum interdiu, ſed & noctu Litaniæ à fidelibus diſcalceatis apud Blachernas, vbi Virgo ſolenniter celebrabatur, publicè decantarentur. Sed & [g] Euſtachius Presbyter indicat, cum peſtis in vrbe Conſtantinopo[li] ita na diu multũque graſſaretur, populum ad ſupplicationes publicas in Blachernis, id eſt, ad Aedem ſolennem Virginis conueniſſe, illicque dirę luis extinctionem ſub Eutychio Patriarcha, qui Gregorij Magni fuit æqualis impetrauiſſe. Tum in Gallia Chriſtiani Litanias in vſu habuerunt, præſertim ex Mamerti Epiſcopi Vienoenſis inſtitutione, qui Gregorio Magno fuit antiquior, eamque inſtitutionem ante aſcenſionem Domini triduo retinendam eſſe, confirmant [h] Gregorius Turonenſis & Cæſarius Arelatenſis, hiſque D duobus poſterior Synodus [i] Moguntiaca. Cum verò ante annos fere quingentos vani eſſent ac impij homines, quibus hoc Litaniarum inſtitutum improbaretur, rectè illos corripuit Hildebertus doctus Epiſcopus Turonenſis, & inter cetera ſcripſit: Qvod vniuerſalis Eccleſia Litanias inſtituat, quod [illegible] lachrymis & in ſpiritu contribulato dicere [illegible] ſueuerit Sancta Maria ora pro nobis, nec indoctus ignorat [illegible] audit. Subiungit porro, [illegible] hac [illegible] Eccleſiæ conſuetudine omnibus acquieſcendum eſſe, quod illi & ratio & veritas [illegible] [illegible] Auguſtini regulam: Ratio & veritas [illegible] proponenda eſt, ſed cum conſuetudi[ne] [illegible] [illegible] tur.

Suppli[illegible] [illegible] & Litaniæ [illegible] Orientalibus [illegible] [illegible] [illegible]

e l. 3 de reb. Longobardis cap. 12

f Lib. 10 hiſt.

Lib. 11 ep. in monaſterio.

g In vita Eutychij Patriarchæ.

An à Gregorio Litaniæ à S. Ma[merto] inſtitutæ & in G[allia] [illegible] [illegible]

h l. 2 cap. 34

i Homel. 3

Can. 11

Epiſt. 43

Litaniarũ inſtitutum firmi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bert[us] [illegible]

ſuffragatur, nihil oportet firmius retineri. Quocirca cum ſæpe alias ſub Gregorio primo & ſecundo, tum etiã ſub Leone ſecundo & tertio, necnon ſub Stephano quidem tertio pontifice, nudis etiam pedibus ad Petri Baſilicam vna cum alijs prodeunte, ſicut liber Pontificalis & veteres annales oſtendunt. Et Gregorio quidem Papa crebris Litanijs Deum deprecante, poſt dies nouem aquarum inũdatio repreſſa eſt, vt [k] Beda & [l] Sigebertus meminerunt. Quid vero, niſi merum tandem & Philippicum ſummum appellabimus, quod à Nouatoribus adfertur, Mariæ aliorumque Sanctorum inuocationem à Gregorio Magno primum inſtitutam, neque antea receptam atque probatam eſſe? Quod apertum ac pudendum ſanè mendacium vel è craſſa ignorantia, vel ex deſtinata potius malitia profectum, tot veterum exemplis & ſententijs coarguitur, quot ante Gregorij ſeculum Sanctos inuocarunt, ac alios etiam inuocare publicè docuerunt. Aequè friuolum commentum illud eſt, quòd [m] Lutherus eundem Gregorium Miſſæ priuatæ, vt vocat, authorem facit, quodque [n] Sarcerius Baſilium Monachorum cœtus primum inſtituiſſe confingit. Nos verò hac in parte non laborabimus, vt Sanctorum Inuocationem veteri Eccleſiæ notam, & ante Gregorium Pontificem introductam oſtendamus: plurimis etenim & certiſſimis teſtimonijs iampridem hoc viri doctiſſimi euicerunt, ſimulque manifeſtam hác aduerſariorum vanitatem orbi patefecerunt, ſed inſtitutum noſtrũ potius ita proſequemur, vt veritas, profanæ nouitati contraria, vel ſolo Deiparæ Virginis exemplo aſtrui, & ab omnibus deprehendi poſſit.

k De temporibus.
l In Chronico
Apertum figmentum eſſe de Sanctorum Inuocatione ante Gregorium non receptam nec probatam in Eccleſia.
m In c. 5. epi. ad Galat.
n In libr. de conſenſu vera Eccleſia.

Prodeant igitur in medium veteres clarique Doctores, qui à Mauritij & Gregorij ſeculo ad Conſtantinum Magnum vſque non vulgarem in Eccleſia locum habuere, & ſuis quaſi ſuffragijs cultum ſanctiſſimæ Virginis, vt ætate illa receptum, comprobarunt. Ordiemur autem ab Andrea Hieroſolymitano & Græco ſcriptore, qui ſub Iuſtiniano primo ſcripſit, & inter plurimas maximaſque Virginis noſtræ laudes, has etiam in medium attulit: Gaude lætitiæ inſtrumentum, per quod triſtis execrationis ſententia in lætum gaudij iudicium commutatur. Gaude vere benedicta, gaude Virgo præclariſsima, gaude ornatiſſimum diuinæ gloriæ templum. Gaude ſacroſanctum Regis palatium, gaude thalame, in quo ſibi Chriſtus humanitatem ſpõſam adiunxit. Gaude electa à Deo, antequàm genita. Gaude diuinum inter Deum atque homines conciliationis perfugium. Gaude theſaure vitæ immortalis, gaude cælum, in quo Sol gloriæ ſplendet: domicilium cælo præſtantius. Gaude vnicum illius, qui nuſquam capitur, ampliſſimum habitaculum. Gaude ſancta terra virginea, ex qua nouus Adam formatur, qui veterem Adam ſeruet.] Cùm verò complura id genus eximia præconia deprompſiſſet, tandem hoc etiam venuſte ſubiicit: Benedicta tu in mulieribus, quã beatam dicunt omnes generationes, quam Reges honorant, Principes venerantur, diuites populi obſecrant, Virgines quæ vel præceſſerunt, vel ſequuntur, in templum Regis comitantur. Etenim ad receptum ſui ſeculi morem alludit, cùm vtriuſque ſexus homines, neque minus magnates quam plebæi Deiparam honore maximo certatim proſequerentur, ac ſimul cum priuatim, tum publice inuocarent. Siue autem cum hoc Andrea vnus idemque ſit alter ille, qui Cretenſis Epiſcopus dicitur, ſiue non ſit (quidam enim inter Andream vtrumque diſtinguunt) plenis & ille velis, vt aiunt, in Virginis noſtræ laudes excurrit, & cum dormitionem eius inſigniter celebrat, in hæc quoque verba prorumpit: Placa Dominum progenitorum figmenti. Nam quamdiu quidem verſabaris in terris, te habuit parua terræ portio: ex quo autem translata es è terra, te vniuerſus mũdus continet, commune propitiatorium.] Eandem humanæ naturæ Reginam, eamque mulierem vocat, quæ cælorum ſuperet naturam puritate, & Virginem Seraphim ſupremis Angelis præſtantiorem facit, præſertim ob miraculum Dei ex ipſa procreati. Tum alibi Mariam Chriſtianorum fidei propugnaculum, & eorum, qui ſpem in ea collocant, propugnatricem, omniumque hominum Dominam, nec modò ſanctam, & Sanctis ſanctiorem, ſed & ſanctiſsimæ ſanctitatis omnis theſaurum appellat. Quid autem iſtud eſt aliud, niſi ſummis & ampliſsimis honorum titulis, quos Mariomaſtigum, & præcipue Centuriatorum noſtrorum aures ne ferre quidem poſsint, Deiparam exornare, illamque omnibus meritò inuocandam, ſicut & ipſe luculenter eandem inuocat, confirmare?

Veterum teſtimonia, qui ante Gregorij & Mauritij ſeculum vſque ad Conſtantinum de Mariæ laude cultuque ſcripſerũt.
Orat. in ſalutationem Angelicam.
Andreas Hieroſolymitanus Mariam extollentis ac venerantis teſtimonium.
quomodo Mater Dei tunc fuerit publice honorata.
Andreas Cretenſis Deiparam inuocat & commune propitiatorium vocat.
In encomio de dormitione Virginis.
In alio encomio de dormitione Virginis.
Ex Deipara epithetis Oct. Virgini attributa.

AEQVE luculentus eſt in Maria laudanda Fulgentius Ruſpenſis in Africa Epiſcopus, & Auguſtini ſedulus imitator, qui ſub Anaſtaſio Cæſare florens, Deiparam cæli feneſtram & ſcalam, fœminarumque reſtaurationem eſſe dixit, vt quæ omnibus ad ſe confugientibus fœminis ſubueniat, eaſque ad ſe venientes reſtauret. Facta eſt, inquit, Maria feneſtra cæli, quia per ipſam Deus verum fudit ſeculis lumen: Facta eſt Maria ſcala cæleſtis, quia per ipſam Deus deſcendit ad terras, vt per ipſam homines aſcendere mereantur ad cælos. Facta eſt Maria reſtauratio fœminarum, quæ per ipſam à ruina primæ maledictionis probantur ſubtractæ.] Iubet igitur ad Mariam accedere Virgines, & concipientes, & parturientes, & lactantes, & demum vna cum iuuenculis matres. Ex eodem Fulgentio citat Vincentius hanc ſententiam: Tali ergo tantæque perſonæ nihil tandem ad honoris cumulum accedere maius poſſet, quàm vt Dei Filium Virgo conciperet, & Virgo mater ederet. Hac nempe dignitate facta eſt venerabilis ipſis etiam Angelorum Ordinibus ſacris. Validiſsimus Hæreticorum malleus Auguſtinus (ſic enim à Bernardo dicitur) ita Deum inuocauit, vt cum aliorum Sanctorum, tum Deiparæ Virginis patrociniũ libenter adhiberet ac peteret. Hinc illa eius precatio: pie & miſericordiſsime Domine, ne efficiaris mihi inexorabilis propter peccata mea, ſed propter bonitatem tuam ſuſcipe preces ſerui tui, & da mihi effectum petitionis meę & deſiderij mei, intercedente & orante & impetrante glorioſa Virgine genitrice tua Maria, Domina mea, cum omnibus Sanctis tuis, Amen.] Et notum eſt illud canticum, quod multi eidem Auguſtino tribuunt: Sancta Maria ſuccurre miſeris, iuua puſillanimes, refoue flebiles, ora pro populo.] Tum Petrus Chryſologus multas Mariæ laudes concinit, vir tã vitę ſanctitate, quàm omni eruditionis genere pre-

Teſtimonium S. Fulgentij Deiparam extollentis, quod ſit feneſtra & Scala cæli, & fœminarum reſtauratio.
In ſermo de laudibus Mariæ.
Ad Mariæ dignitatem nihil poſſe accedere.
Lib. de laudibus Virginis.
Serm. 80 ſuper Cantica.
Auguſtinus Mariam inuocauit.
Libro Medit. c. 35.
Serm. 2. de Annunciat.

S. Petri Chryſologi in Mariæ laudem teſtimonium, quę ipſis etiā Angelis admirāda ſit.

Sermo. 140

Sermo. 142

cellens, idemque Rauennæ Archiepiſcopus, qui ſub Marciano Imperatore, id eſt, circa annum Chri- A ſtianæ ſalutis CCCC. L. floruit, & Domini matrē his vocibus illuſtrauit: Quantus ſit Deus, ſatis ignorat ille, qui huius Virginis mentem non ſtupet, animum non miratur, pauet cælum, tremunt Angeli, creatura non ſuſtinet, natura non ſufficit: & vna puella ſic Deum in ſui pectoris capit, recipit, oble-ctat hoſpitio, vt pacem terris, cælis gloriam, ſalutem perditis, vitam mortuis, terrenis cum cæleſtib. parentelam, ipſius Dei cum carne commercium, pro ipſa domus exigat penſione.] Et iterum: Ipſe Angelus miratur, aut fœminam tantùm, aut omnes homines vitam meruiſſe per fœminam: Stupet Angelus, totum Deū venire intra Virginalis vteri anguſtias, cui tota ſimul anguſta eſt creatura.] Et alibi: Aue gratia plena, hæc eſt gratia, quæ dedit cæ- B lis gloriam, terris Deum, fidem gentibus, finem vitiis, vitæ ordinem, moribus diſciplinam. Hanc gratiam detulit Angelus, accepit Virgo, ſalutem ſeculis reddituta.] Et poſt pauca. Verè benedicta Virgo, quæ & virginitatis poſſidet decus, & matris dignitatem. Verè benedicta, quæ & ſuperni conceptus meruit gratiam, & tuſtulit integritatis coronam. Verè benedicta, quæ fuit maior cælo, fortior terra, orbe latior, nam Deum, quem mundus non capit, ſola cepit.] Præclara ſunt hæc encomia nulli niſi plurimùm venerandæ Virgini, nec ſatis vnquā laudandæ Matri congruentia, quam tanto magis cum Gabriele nos admirari decet & colere, quò ſublimiorem illa gratiam & gloriam præ creaturis omnibus, & propter omnium ſalutem vnicè conſecuta eſt.

Maria vere gratia plena non ſibi tantū ſed etiā aliis. Maria vere benedicta.

Maria Regina totius caſtitatis, cęli terræque excelſior.

Cum quinta Synodus Conſtantinopolitana ſub Iuſtiniano celebraretur, ſcripſit ad illam Ioannes Patriarcha Hieroſolymitanus, ac tota eiuſdem Synodus in hunc modum: Sanctam ac glorificatā Virginem Dei genitricem Mariam vna nobiſcum ſupplicate intercedere pro pace ſanctiſſimarum eccleſiarum, & victoria ac perpetuitate piiſſimi & sereniſſimi Imperatoris noſtri.] Nec ſolùm in Hieroſolymitana, ſed etiam in Antiochena Eccleſia, vtraque vero tunc erat celeberrima, ſolēne habebatur, Dei genitricis Marię nomen precibus omnibus inſerere, atque illam inuocare. Quod inſtitutum an & quomodo à Petro Gnaphæo duxerit originem, iam antè ſatis explicatum putamus. Vetuſtior adhuc, & in omni Eccleſia præclari nominis ſub Valentino tertio floruit Cyrillus Alexādrinus Archie- D piſcopus Neſtorij quidem nobilis Antagoniſta, qui & ipſe pro recepto Eccleſiæ ſuę more Mariam pro concione celebrat, & celebrandam docet, quod ſit eximium vniuerſi terrarum orbis decus & ornamentum, lampas inextinguibilis, virginitatis corona, per quam cælum exultat, lætantur Angeli, & dæmones fugantur, per quam demùm & gentes & infideles ad pœnitentiam adducuntur, ſicut alibi ex eodem Cyrillo demonſtratum eſt. Præterea apparitionem Virginis eidem Cyrillo mirabiliter factam, quæ & ſaucium eius pectus curauit, vt quod per errorem in ſanctum virum Chryſoſtomum peccauerat, agnoſceret corrigeretque. Videre igitur viſus eſt Matrem Domini pro ſe deprecantem, atque prioris ſimultatis, quam in eundem Chryſoſtomum ignorans exercuerat, veniam à Deo impetrantem, quemadmodum Nicephorus apertè con-

In Eccleſia Hieroſolymitana, Antiochena & Alexandrina ſolēne fuit hoc ſeculo petere Mariæ interceſſionem.

Sermo. 143.

Vide Act. primum 5. Synodi Conſtantinopolitanæ.

Vide ſupra cap. 27

Teſtimonium Cyrilli Alexādrini de Mariæ laude & cultu.

Homel 6 contra Neſtorium dicta.

Cyrillus ex reuelatione cognouit Mariā pro ſe precari & à Deo veniam impetrare.

Lib. 3. cap. 28

firmat. Quis vero de Chryſoſtomo illo altero, vt vocant, Paulo, ambigat, quin Mariam & ipſe co- A luerit, & in Eccleſia ſua Conſtantinopolitana peculiariter coli iuſſerit, quam & ipſe in Liturgia verbis Angelicis voluit publicè ſalutari, quamque honoratiorem Cherubim, & glorioſiorem incomparabiliter Seraphim, ſemperque beatiſſimam & penitus incontaminatam Dei noſtri Matrem appellat? Hæc animatum Dei templum eſt, hæc cæli terræque pariter domicilium, hæc naturæ illius quæ comprehendi non poteſt, ampliſſimum habitaculum. Per hanc adeſt ægrotantibus Medicus & in tenebris cōſedentibus per hanc illucet iuſtitię Sol, & tempeſtate iactatis ſit anchora portuſque tutiſſimus, in bello autem verſantibus muniſſimum propugnaculum, vt eiuſdem verbis vtamur. Illud B autem propius ad inuocationem Virginis facit: Sanctiſſimæ, intemeratæ, ſuperbenedictæ Reginæ noſtræ Matris Domini & ſemper Virginis Mariæ cum omnibus Sanctis memoriam celebrando, noſmetipſos & ad inuicem omnem vitam noſtrā Deo cōmendemus. Eodem & verba illa ſpectant: Precib. ſanctiſſimę Deiparę Virginis Seruator ſerua nos, dirige viā, confirma nos in timore tuo, cuſtodi vitā noſtram, ſtabili greſſus noſtros.] Vt miſſa reliqua faciamus, quę nimium teneras Centuriatorum aures adeo feriunt, vt impatienter exclament, nobiſque ſimul tantùm non riſum moueant hęc futili ſua cenſura: *In Liturgia Chryſoſtomi nimis craſſa Tautologia, inuocatio Mariæ inſeritur.* His planè conſonant, quę Magnus virtute & oratione Baſilius Cæſarienſis Epiſcopus non ſolum pro ſe dixit, ſed etiā C in Liturgia publicè recitanda præſcripſit in hunc modum: Sanctiſſimæ & intemeratæ dominatricis noſtrę, Dei genitricis & ſemper Virginis Mariæ, omnibus Sanctis memorantes, noſipſos & ad inuicem atque omnem vitam noſtram Chriſto Deo commendemus.] Ac deinde ſanctæ Dei genitricis interceſſionem petit & exprimit. Nec ſolum hoc ſeculo, ſed etiam ſuperiore vſus Liturgiæ paſsim obtinuerat, vt à doctis ſæpe probatum eſt, in qua Græci, Syri, Æthiopes, Alexandrini, & Hieroſolymitani Mariæ memoriam & inuocationem celebrem adhibebant. Hinc illæ voces: Gloria Deo miſericordi, qui miſertus eſt omnium noſtrorum per interceſsionem genitricis Dei Marię & omnium ſanctorum in ſecula ſęculorum. Et quidem vterque, Baſilius & Chryſoſtomus, hoc ſibi com- D mune habent, vt hanc ſanctiſsimam Virginem vocent δέσποιναν τὴν ἡμῶν, id eſt, Dominam noſtram, ſicut & Germanus illorum ſcholiaſtes inquit: χρὴ ἡμᾶς τὴν κυρίαν τοῦ παντὸς ἐπαινεῖν καὶ τὸ χαῖρε τοῦ ἀγγέλου ἐκφωνεῖν. Hoc eſt, oportet nos Dominam vniuerſi laudare, & illud aue Angelicū exclamare. Quis vero non ſummè miretur quod Liturgici ſcriptores tàm multa & illuſtria noſtræ Virginis epitheta, quæ ſummam eius præſtantiam ſublimitatemque declarant, in medium adferant, eademque Nouatores contrario ſpiritu afflati, ne dicam obcœcati, è medio tollere & ſupprimere pro virili ſua contendant?

Quam præclare Chryſoſtomus Mariam extollat & inuocandam doceat, etiam in publicis ſacrificijs temporе.

Lib. 14. hiſt. Eccleſ. c. 28

Orat. in Annunciationē ſanctiſſimæ Dei genitricis.

In Liturgia.

In Cent. 5

Baſilius & alij ſcriptores Liturgici de Mariæ interceſſione crebro meminerunt.

Mariam Dominam noſtrā Græcis appellari, velint nolint Nouatoribus.

Valet etiam in hoc argumento plurimùm Ephrem Syrus, magnus ille magni Baſilij Archidiaconus, tantæque authoritatis vir, vt ſcripta eius olim in quibuſdā eccleſiis publicè recitarentur. Neſcio equidem, quid de ſacroſanctę Virginis inuocatione aut

S. Ephrem Baſilii Diaconus cōmendat plurimum Mariā & eius opem luculenter implorat.

dulcius

dulcius aut fortius, adferri poſſit, quàm quod ille diſerta & longa oratione ad eã facta ſcriptoq; conſignata orbi teſtatus eſt, ex qua nos aliqua dũtaxat repetemus. Intemerata prorſuſque pura Virgo Deipara, Regina omnium, eademque optima, ſublimior cælicolis, purior Solis radiis & ſplendoribus, honoratior Cherubim, ſanctior Seraphim, & ſine comparatione cæteris omnibus ſuperis exercitibus glorioſior, ſpes Patrum, gloria Prophetarum, Apoſtolorum præconium, & honor Martyrum, Sanctorum lætitia, Hierarcharum cœtus, omniũ Sanctorum ac Virginum corona, ob fulgorem inacceſſa, omnium princeps, omnium dux, ſacratiſſima puella. Per te reconciliati ſumus Chriſto Deo meo.] Quid autem ille tandem à Maria petit ac rogat? Sub alis tuis, inquit, cuſtodi me & protege. Miſerere mei, qui ſum luto inquinatus, qui ſceleribus quamplurimis Creatorem Deum meum & Iudicem offendi, ne aduerſus me glorietur Satanas exitioſiſſimus, ne in me exurgat execrandus inimicus meus, ne ſeruũ tuum à tui ſpe deſtitui cognoſcam, ne calumnietur me detractantiũ lingua. Non mihi alia fiducia ô Virgo ſincera. Tu enim meus portus, ô Virgo inuiolata, & præſens auxiliatrix. Denique ſub tutela & protectione tua totus ſum. Crebris lachrymis te, ô celeberrima Mater, imploro, & aduoluor, tibi ô Domina mea, ſuppliciter clamans, ne dulcis Filius tuus, & vitæ omnium dator ob multa quæ patraui, ſcelera tollat me de medio, & miſeram animam ceu leo diripiat, vel velut ſterilem ficum infelicem me excidat. Hęc ſi cuiquã moroſo non ſunt ſatis, eundem & laudatiſsimum Ephræm Mariæ Deiparæ ſupplicantem porro audiat: Imple os meum, inquit, gratia dulcedinis tuæ. Illumina mentem, ô gratia plena. Moue linguam meam & labia ad laudes tibi alacri & læto animo canendas, & melos illud Angelicum celebratiſsimum, quod Gabriel in Nazareth ſeruili habitu ad te Virgineo & Matrem nei mei integerrimam clamans cecinit, ſalutationem maximè congruam & digniſsimam, mundi ſalutem, cunctamque animorum tutelam. Dignare Virgo te tuum ſeruum laudare & dicere: Aue Dei ſplendidiſsimum & luculentiſsimum Vas, aue Domina Maria gratia plena, aue in mulieribus Virgo beatiſsima, aue ſtella fulgentiſsima, ex qua Chriſtus prodiit. Aue illuſtriſsima lux, Mater & Virgo, aue quæ mirificè Regem omnium peperiſti, aue per quam nobis Sol præclariſsimus illuxit, aue Domina cunctis ſublimior, aue canticum Cherubim, & hymnus Angelorum: Aue pax, gaudium & ſalus mundi, aue generis humani lætitia, aue Patrum præconium & Prophetarum decus, aue Martyrum pulchritudo, & corona Sanctorum, aue piorum gloria, & in ſolitudine degentium hymnus, aue præclariſsimum hierarcharum cæleſtium ornamentum, aue hymnigraphorum omnium oratio, aue præſtantiſsimum orbis terræ miraculum, aue terrigenarum omnium delectatio, aue Paradyſe delitiarum & immortalitatis, aue lignum vitæ, gaudium & voluptas, aue vallum fidelium, & mundi ſalus, aue tranquille portus, & à fluctibus agitatorum liberatrix, aue noſtra periclitantium auxiliatrix, progenitoris illius Adam reſurrectio, aue iucunda libertas, aue omnium parẽs, aue fons gratiæ & conſolationis, aue refugium peccatorum & hoſpitium, aue propitiatorium laborantium.]

Quantam fiduciam poſt Deũ in Maria Ephræm habeat.

De Angelica ſalutatione quam reuerẽter loquatur Ephræm.

Luc. 1

Etiam ab Ephræm vſurpatum illud Eccleſiæ canticum Dignare me laudare te Virgo ſacrata, quas & ipſe libenter ſalutauit & pulcherrimis titulis exornauit.

Deinde vero hic diuinus Ephrem toties illud aue ingeminat, nouiſque ſemper titulis exornat, vt ſicut Lectori fortaſſe moleſtum, ita nobis etiam ingratũ ſit, frequentes eiuſmodi ſalutationes Mariæ dictas omnes repetere. Vocat ſanè illam virorum iuxta mulierumque reginam & tutelam, mũdi mediatricem glorioſiſsimam, vniuerſi terrarum orbis conciliatricem, gloriam & lætitiam Sacerdotum, ſolatium ſolitariorum, ac adornatricem omnium. Aue, inquit, animæ meæ ſpes bona & fida, aue Chriſtianorum omnium firma ſalus, aue lumẽ perfulgens, quo mundus illuſtratur.] Ac ne ſuſpicemur his exquiſitis titulis Chriſto aliquid derogari, cum propter Chriſtum Mariam extollat maxime, velut ſeipſum declarans hæc tandem adiicit: aue quæ nullo ſpacio cõprehẽſum, in ſinibus comprehendiſti. Aue quæ Chriſtũ vitæ datorem educaſti, Chriſtũ pientiſsimum omnium creatorẽ Deũ, Ieſum meum dulcem, amorẽ mundi, hominũ amantiſsimum, omnipotentem patrem meum, cui cõpetit gloria, honor & poteſtas in ſecula, laus & magnificentia, cũ æterno Patre & Spiritu ſancto nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum.] Deinde in alia oratione rurſus quàm pulchrè Virginem nominat, non ſolum immaculatam, impollutam, incorruptam, Deique ſponſam, ſed & Dominam noſtram, quę Deum Verbũ hominibus mirifica ſua conceptione conciliarit, & rebellem humani generis noſtri naturam cæleſtibus conſociarit? Ne me auerſeris, quæſo, inquit, quin potius ſicut humaniſsimi Dei Mater es, ita me peccatorem humaniter ſuſcipe, & Filium tuum, meum autem herum & Deum, materna tua liberalitate volens exora. Adſis mihi ſemper Virgo miſericors, clemens & benigna, in præſente quidem vita feruẽs protectrix & auxiliatrix, hoſtiles impetus repellens & me deducens ad ſalutem, ac in ſupremo vitæ momento miſeram meam animam conſeruans, & tenebroſos malorum dæmonum aſpectus ab ea procul abigens, in terribili autem die iudicij ab æterna damnatione me liberans, poſtremo inacceſſæ tui Filij & Dei gloriæ me hæredem efficiens.] Volens interim multa trãſilio, ratus ex hiſce conſtare ſatis, quàm improbè nos aduerſarij calũnientur, quod cum veteri Eccleſia dicamus illud, Maria mater gratiæ, Dignare me laudare te Virgo ſacrata: quodq; in vita & morte piam & efficacem illius opẽ imploremus, & eam nobis apud Chriſtum aduocatam conſtituamus. Credant ergo & iactent belli homines, qui nouis adhærent Doctoribus, Mariæ & ſanctorum tum ſalutationẽ, tum inuocationem eruditæ ætati prorſus ignoratam, veterique Eccleſiæ inuſitatam fuiſſe, cùm hic Theologus eo ſeculo cum Baſilio coniunctiſsimè vixerit, quod florentis Eccleſiæ hortũ poſsis dicere, in quo illuſtriũ maximè doctorũ, veluti vernãrum arborum flores & fructus pulcherrimè apparerent.

Plura Virginis encomia ab eodẽ Ephrẽm allata.

Ephræm ingẽtes Mariæ laudes virtute in Chriſto propter Chriſtũ Filiũ tribuit.

In quibus Ephræm à Maria cupiat adiuuari.

Ephrem inter doctiſsimos Eccleſiæ Patres floruit.

Nunc Gregoriũ Nazianzenum, eiuſdẽ ſeculi ſcriptorẽ, & theologi nomine merito decoratũ, maximique ſemper à Græcis habitum accerſamus, vt & ipſe Mariæ cauſam ſuo iuuet ſuffragio, & ſimul exẽplo confirmet. Non illi ſatis fuit ſignificare, Deiparam etiã ante ſuã ætatem, id eſt, ſeculo Martyrũ à piis inuocatã fuiſſe, quemadmodũ poſtea ſuo loco dicemus, ſed & ipſe illam ſibi ſalutandam ac reue-

Gregorius Nazianzenus Mariam ipſe coluit, & ſicut Sanctos alios inuocauit.

renter inuocandā putauit, præſertim cū Cypriano, A Athanaſio & Baſilio hunc etiam inuocationis honorem detulerit, illorum iam defunctorum opem clariſſimis verbis implorans. Quid ergo mirum, ſi de Maria quoque dicat?

Orat. in Cypria.

Gregorij ad Mariam inuocatio.

In Tragœd. de Christo patiente.

O filia cæleſtis & interius glorioſa,
O magnis choris aſſiſtens Regnatoris
Cantoribus, & ſi te corpus & terra continet
Huc ades, & fare verbum: ego vero ante te
Stabo, quippe cum mihi diuino munere veniſti Regina.
Veniſti, ſed magis adhuc venias, & propitia ſis.

Rurſus cùm à Deo miſericordiam petiuiſſet, ne ſe in peccatis perire pateretur, ad Virginem matrem ſe porro conuertit, & poſt laudes illi dictas, hoc ſubiicit:

Benigna adeſto vocibus meis: preces
Admitte Virgo.] Et iterum poſtea:
Regina Domina, generis humani bonum
Amica ſemper eſto tu mortalibus,
Maximaque quouis in loco mihi ſalus.

Et ne ignoremus, quod meritò & cum fructu Mariam ille coluerit ac inuocarit, ingentia beneficia per illam ſibi collata repetit, ac plura etiam ſibi dari petit, vtpotè cùm hoc modo canat:

Agnoſcit varia beneficia per Mariam ſibi collata.

Plexamque de prato coronam florido
Tibi offero, Regina, quod me plurimis
Dignata quondam gratiis, variis adhuc
Me liberas ſemper calamitatibus,
Multiſque defenſas ab aduerſariis,
Tàm qui videntur, quàm videri qui haud queunt.
Me flecte tandem, quomodo in vita auctior
Virtute fiam, teque ſemper præſidem
Vitæ meæ, ac demum benignam ac ſedulam
Habeam aduocatam Filio coram tuo,
Cum cæteris charis Deo virgunculis.
Ne me ergo tradier ſinas tortoribus,
Aut perditori hominum fieri ludibrio.
Adſiſte, & à tenebris & igne libera:
Fac vt fide tuaque ſaluer gratia.
Quare hunc tibi hymnum pangò chariſterion:

Maiorem petit gratiam ſibi à Maria præſtari, animam per eiuſdem interceſſionem.

Igitur vir tantus in ſacris literis vndequaque peritiſſimus, Mariam aduocatam agnoſcit, & protectricem celebrat, ſuæque vitæ præſidem facit, neque ſolum Chriſti fide ac meritis ſeſe conſolatur, ſed etiam Deiparæ patrocinio viuens ac moriens ſe apud Chriſtum iuuari atque ſaluari ſtatuit deſideratque. Ita ille ſenſit, ita procul dubio ſuum docuit populum, non priuatam aliquam, ſed communem Eccleſiæ illius ſeculi ſententiam atque conſuetudinem ſequens. Quare Deiparam, vt alias dictum eſt, hoc etiam carmine, ſicut antiquus vertit interpres, ſalutauit:

Eiuſdem Nazianzeni ſalutatio, ſimul & inuocatio ad Deiparam.

Salue puella gratioſe, Mater &
Virgo omnium caſtiſſima ac pulcherrima,
Exercitibus præſtantior cæleſtibus,
Regina Mundi, gaudium mortalium,
Semper benignam te exhibe mortalibus,
Mihique ſis ſalus vbique maxima.

Habemus igitur non ſolum Gregorij Romani, ſed etiam Græci ſiue Nazianzeni, qui multo eſt antiquior, teſtimonium haud obſcurum, & priorū Patrum dictis congruens. Quid verò Athanaſius, ingens huius ſeculi decus, quin etiam orbis oculus, Sacerdotum antiſtes, & Eccleſiæ columen ab eodem Gregorio appellatus, cuius fortitudo in maximis contra Hæreticos certaminibus ita reſplēduit, vt Magni cognomine non iniuria ſit inſignitus? Is

Orat. in Athanaſ.

A pro Deipara ſæpe pugnauit, & aduerſus impios illius honorem præclarè defendit, hacque luculenta oratione illam publicè celebrandam duxit: Iſta noua Eua Maria mater vitæ appellatur, variegataque permanet ad primitias vitæ immortalis omniū viuentium. Dicimus eam igitur iterum atque iterum, & ſemper & vndequaque beatiſſimam. Sicut ergò cùm ad ipſum reſpicimus, Regem Dominum & Deum appellamus: ita quoque cum ad eam oculos reiicimus, Reginam, Dominam, & Deiparam eſſe animaduertimus, idque contēplatione oculi mentalis. Adeſt Regina à dextris tuis veſtitu deaurato circumamicta, variegata. Et iam ſcilicet audi filia Dauidis & Abrahæ, & inclina aurem tuam in preces noſtras, & ne obliuiſcaris populi tui. Decet B enim te matrem, regeneratricem, dominam, ac heram cognominari: eo quòd ex te prodiit Rex Dominus, ac Deus noſter: aſſiſtentem illi nobis quidem terribili, tibi autem dulci, omnemque gratiā largienti. Qua de cauſa factum eſt, vt gratia plena appellata ſis, vtpotè quæ in omni gratia abundares, idque per ſuperuentum in te Spiritus ſancti. Ideoque vultum tuum deprecamur omnes diuites plebis, ditari ſcilicet iſtiuſmodi bonis, & ſpiritualibus contemplationibus.] Excellens hæc quidem eſt Mariæ commendatio, nec in vllam aliam, niſi matrem Domini, competere poteſt hic honos, vt dicatur & ſit noua Eua, mater vitæ, regeneratrix, regina & domina omnium, quæ in vita ipſa corporis ſimul & animæ permaneat & vndequaque ſit beatiſſima ornatiſſimaque, à dextris Filij reſidens, C plenaque gratia, quam etiam in Eccleſia electi & ſancti deprecantur. Proinde nunc pergit illi etiam ſupplicare Athanaſius: Ad te clamamus, recordare noſtri ſanctiſſima Virgo, quæ etiam à partu Virgo permanſiſti: & retribue nobis pro exiguis iſtis eloquiis magna dona ex diuitiis tuarum gratiarum tu quæ gratia plena es: nam ideo his vocibus, vt ex re ipſa deſumptis, & natura laudatoriis, præcipuè in tuum encomium vtimur, ſi quando hymnus, ſi quando laus tibi ſiue à nobis, ſiue ab vniuerſa creatura affertur: tibi, inquam, gratioſæ dominæ noſtræ, reginæ, heræ, matri Dei, arcæ ſanctuarij. Ecce iā nūc & in exordio dici, vt primitias laudis tibi hoc encomium Archangelus conferat, dicens: Aue gratia plena, Dominus tecum. Beatam te prædicant omnes Angelorum & terreſtrium Hierarchiæ, & Hierarchicas manus attollentes benedicunt tibi, quæ & D in cælis benediceris, & in terris beata prædicaris, Benedicta tu in mulieribus & benedictus fructus ventris tui. Et quibuſdam interiectis addit: Ab iſtis deinde nos Hierarchiæ terreſtres, exaltationes Dei in gutture ferentes ſiue quod didicimus, ſiue quod mutuo hęc verba ſumpſerimus, exaltamus te magna & canora voce dicentes: Aue gratioſa, Dominus tecum, intercede hera, & domina, & regina, & mater Dei pro nobis. Quoniam ex nobis tu orionda es, & is qui editus eſt ex te carnigerus Deus noſter eſt: quem decet gloria & magnificentia omniſque honor.]

In Euangel. de ſanctiſſima Deipara.

Athanaſius doctor inſignis Mariam Virginem eximie laudat.

Quo ſenſu Maria nobis Regina & domina dicatur, & a Propheta Dauid dicta ſit.

Pſalm. 44

Quomodo Mariam inuocet pro ſe & aliis Athanaſius, eam ſtatuens aſſiſtentem in cælis Filio & reddens plenam gratia.

Maria in corpore & anima incomparabiliter beata, quam Sancti etiam rogent ac precentur, ſecundum Athanaſium.

Virgini Mariæ vt Dominæ & Reginæ laus ab omni creatura iure defertur.

Ab angelis dicitur [illegible] tales Deiparā Virginem ſalutare atque celebrare.

Rurſus Mariā inuocat Athanaſius, eaque propter Chriſtum veneratur.

Quæ m[illegible] notāda ſint in prædictis [illegible] bis Athanaſij.

An quiſquam, obſecro, tàm craſſus erit ac improbus, vt has tàm præclaras Athanaſij voces Mariæque laudationes, quas illi Deus ab Angelis & hominib. præſtari poſtulat, leuiter æſtimet, aut in calumniam vocet? Non ſemel ille clamat: Recordare noſtri ſanctiſſima Virgo, intercede Hera, Domina, Regina &

gina & Mater Dei pro nobis. Quid iſtbæc aliud obſecro, niſi præcipuam precationem, ac ſupplicem inuocationem Mariæ delatam oſtendunt, & ab eo quidem, in quo neque doctrinæ præſtantiam, neque vitæ integritatem, neque numinis claritatem poſſis deſiderare? Ac eo magis contemnendi ſunt Centuriatores, qui cum lucis huius fulgorem ſuſtinere, ac alio ſe telo munire non poſſunt, præ mentis impotentia ſtolidè vociferantur: *Iſta prorſus idololatriam ſpirant*. O præclaram & talibus authoribus dignam cenſuram, qui vt ſuam admirabilem pietatem oſtentent, execrandum idololatriæ peccatū in virum ſanctiſſimum ſimul & doctiſſimum Athanaſium transſcribere non erubeſcunt. Chemnitius hoc loco aliud effugium quærit, & ſermonem illū, ex quo ſuperiora depromſimus, pſeudographum & ſuppoſititium, non germanum Athanaſij partum eſſe confingit. Bellum ſanè commentum, vt imperitis quaſi fumos vendat, & hunc ſucum obtendat vanæ tergiuerſationi, cum nihil aliud contra Virginis inuocationem hoc loco clariſſime propoſitam, poſſit opponere. Nos verò Michaelem Glycam pluréſque Græcos authores habemus, quorum calculo hic ſermo eſt verè Athanaſij, ſicut & in Græcis & Latinis libris ſcriptum reperimus. Valeant autem cum ſuis ſæpè multúmque detectis dolis aduerſarij, qui Scripturis & rationibus firmis deſtituti, ad coniecturas, tropos, linguas maláſque artes confugiunt, ac pro ſuo arbitratu de Veterum ſcriptis, veluti ſummi ſint ipſi legiſlatores, decernunt, hócque ſolum quod ipſorum cauſæ videtur commodum, probant, alioquin iam authorem, iam codicem verſutè calumniantes. Scilicet, cum alij Mariam Deiparam paſſim colerent & inuocarent, ſolus Athanaſius in reliquis fortiſſimè Catholicus, in hac parte duntaxat claudicauit, & cum recepto Mariæ cultu nihil voluit habere commune: [a] Ambroſij dictum eſt: Beatæ Mariæ Virginis ſuffragia peto, Apoſtolorum intercesſionem imploro, Martyrum preces depoſco.] Sicut hunc locum citant etiam [b] Centuriatores. Scribit & [c] Hieronymus ad Paulam de filia Blæſilla defuncta, quæ ſic matrem poſt mortem compellet: Putas me eſſe ſolam? Habeo pro te Mariam Matrem Domini] perindè ac ſi dicat: Deipara tui loco pro matre, & cuſtode mihi nunc in cælis aſsiſtit, meíque curam habere non deſinit, vt hinc luctu poſito mihi debeas merito gratulari. Ac idem ad Euſtochium ſcribēs, vt oſtendat Matrem Domini cum aliis, tum ſacris Virginibus præſertim ex hac vita migrātibus fauere atque ſuccurrere, hoc genere ſermonis vtitur: Qualis erit illa dies, cum Diua Maria Mater Domini choris occurret comitata virgineis?] Teſtatur præterea Epiphanius, Mariam ſublimiorem Angelis eſſe factam, adeóque ab ipſis Angelis adorari, &c. ſolo Deo excepto, cunctis ſuperiorem exiſtere quæ lapſam Euam erexerit, & per quam homines fiduciam habeant in cælo erga Deum altiſsimum. Quid ergo mirum obſecro, cum his aliiſque præſtantibus Doctoribus, quos alibi produximus, in Mariæ cultu Athanaſium quoque conſpiraſſe? Siue autem Hieronymus, ſiue Sophronius de aſſumptione Virginis hoc ſeculo ſcripſerit, qua de re ſupra dixiſſe ſat eſt, obſcura eius authoris verba videri non poſſunt.

Cent. 4. c. 4

Centuriatores Athanaſij teſtimonium referūt ad idololatria, ne Mariæ cultū agnoſcant, Chemnitius autem fingit, locum eſſe deprauatum.

Ad Alipiū.

Nouatores de more Patrib. adiudicant, quod ipſis in Patrum ſcriptis parum arridet.

Athanaſius cū aliis ſuis ſeculi Patribus & ſenſit & docuit de Mariæ cultu & veneratione.

a In precat. 2 ad Miſſam.
b Cent. 4 cap. 4
c In Epiſt. 25. ad Paulā, de obitu Bleſillæ.

In epiſt. de cuſtodia Virginitatis.

Orat. de Laudibus Virg.

Teſtimonium Sophronij de Mariæ dignitate, qua & imitāda & imploranda ſit.

Hæc eſt, inquit, hortus concluſus, fons ſignatus, puteus aquarum viuentium, ad quam nulli potuerunt doli erumpere, nec præualuit fraus inimici, ſed permanſit ſancta mente & corpore, multis donorum priuilegiis ſublimata. Idcirco hanc imitamini moribus, ſequimini caſtitate, huius implorate auxilium.] Et rurſus: Maria cunctis tanto venerabilior, quanto gratioſior: & quantò virtute altiſsimi extollitur ad ſublimia, tanto clarior reſultat in gloria.]

Maria eo venerabilior quo gratioſior.

Quod ſi præſtantiſsimi quique Patres, qui ad Conſtantinum Magnum vſque floruerunt, (hos enim ſingulos loquentes producere, breuitatis gratia, ſuperſedemus) in Maria veneranda & inuocanda tantum curæ ſtudiíque poſuerunt, atque in vniuerſum de cultu Sāctorum ſacrarúmque Reliquiarum, quem Vigilantiani tunc primum oppugnare cœperant, grauiſsimè docuerūt, quis merito tandē dubitare poſsit, eundem Chriſtianæ pietatis & publicæ venerationis affectum atque morem in Catholico etiam populo viguiſſe? Teſtis Hieronymus, qui de ſeipſo ſcribit, quod adhuc puer vna cū aliis ætatis eiuſdem & propoſiti conſuetudinē obſeruarit, vt diebus Dominicis Romæ Apoſtolorum & Martyrum ſepulchra circumiret, crebróque cryptas, licet in terrarum profundo defoſſas, nimirum religionis ergo & precandi gratia, ingrederetur. Teſtis Maria Aegyptiaca, quæ, vt autè monſtrauimus, ad loca ſacra peregrinata eſt, ſanctam Chriſti Crucē adorauit, & Mariam non ſolum inuocauit, ſed etiam inuocationis eius fructum ampliſsimum retulit. Niſi forte hæc propria inuocandi non eſt formula: Nunc vbi tibi complacet, dirige me. Eſto mihi ſalutis ductrix, & veritatis magiſtra, præcedēs me in via, quæ ducit me ad pœnitentiam.] Teſtes Iuſtinianus & Leo imperatores, qui ad Mariæ ſingularem honorem templa pulcherrima, de quibus antea retulimus, vt nihil de Pulcheria repetā, ſumptuoſiſsimè fabricarunt, & fabricata mirabiliter exornarunt, nimirum vt ſacer cultus Deo ac Deiparæ die noctéque magno illic ſtudio celebraretur. Teſtes demum tot florentis Græciæ populi, qui de more olim ad Aedem Deiparæ Blacherniam, & ad Fontem vocatam agminatim concurrebāt, ſuáque ibi vota exoluebant, certam nimirum opem à Domino per Mariæ patrocinium & expectantes & cōſequentes: eámque populi religionem Deus multis ſæpe & præclaris miraculis planiſsimè approbauit. Quibus de rebus tàm multa in Græcis & Eccleſiaſticis hiſtoriis recenſentur, nóſque toties iam anteà monuimus, vt ſanè pudeat ac pigeat in illis repetendis Lectorem hoc loco longius remorari. Et poſteriorum quidem Chriſtianorum Principum pietas, qui ſunt Mariæ cultum diligenter amplexi, non aliunde duxit originem, niſi à Conſtantino Magno eiúſque matre ſancta Helena, primis nempè ac religioſiſsimis Principibus, qui rem Chriſtianā cum authoritate mirabiliter propagarunt. De his modo plura dicemus, quoniam ſatis multos neque vulgares, ſed exceptione maiores Mariani cultus teſtes, quorum ſeries à Mauritio ad Conſtantinum vſque Cæſarem protenditur, hactenus produxiſſe videmur.

Catholicos iuxta ſuorum Doctorū ſententiam Mariæ Sanctorúmque cultu vſque ad Conſtantini Magni ſeculum perſtitiſſe, variis probatur exēplis.

In cap. 40 Ezech.

Hieronymus cum aliis deuote templa & ſepulchra Sanctorum viſitabat.

Mariæ Ægiptiacæ multū profuit Mariæ inuocatio.

Imperatores peculiaria tēpla Deiparæ condiderunt.

Magnō ardore Græci quędam Deiparæ templa peculiariter honorarunt.

A quibus Princip. didicerunt poſteriores Mariā ſedulo & publica venerari.

CAPVT XXXI.

Etiam à Conſtantino Magno & in ipſo Martyrum ſeculo ad Apoſtolica vſque tempora, Deiparam Virginem valde honoratam, & piis præcipuæ venerationi in Orbe Chriſtiano fuiſſe: cum adiuncta Peroratione.

Conſtantinus & Chriſtus magni ambo Principes, pręclaras accepere matres.

VENTVM eſt tandem ad illud A ſeculum quod pro noſtri inſtituti ratione poſtremum conſtituimus, vt omnium in proferendis teſtimoniis à Conſtantino Magno ad Chriſtum vſq; Dominum, cúmque Regem regum multo maximum progrediamur. His duobus Principibus, vni quidem cœleſti, & alteri terreno, matres non vulgares, ſed valde laudatæ, multúmque venerabiles contigerũt, quas & ipſi ambo filij eximiè honorarunt. Etenim Helena Conſtantini Mater, fœmina fuit, vt Ruffini verbis vtar, incomparabilis fide & religione animi, B ac magnificentia ſingulari, diuinis etiam clara viſionibus, ſacris verò peregrinationibus, templorũ ædificiis, & ſacri cultus propagationi plurimum dedita, quæ licet regina Orbis & mater imperij appellaretur, Auguſtáque publicè renunciata eſſet, tamen per ſummam modeſtiam famularum Chriſti ſe famulam præbuit, ac ſacris virginibus ad mẽſam humiliter admodum inſeruiuit. Tanti verò illam habuit filius Conſtantinus, vt poteſtatem ei faceret regiis theſauris vtendi pro ſuo arbitratu, vtque ciuitates duas matris nomine ad ſempiternam eius memoriam inſigniret, defunctam etiam honoribus maximis proſequens, ac eidem ſtatuam publicè inſtituens, quæ Suida teſte Auguſtæum nuncupata eſt. Quod ſi de Matre Domini dicendum eſt, ſatis C ſuperque demonſtrauimus, eam inter mulieres omnes, quantumuis aut genere aut virtute, aut fama potentiáque præſtantes excellere, hoc eſt, modis omnibus benedictam & gratioſam eſſe. Tum è ſuperioribus abundè conſtat, Chriſtum Regem verè Auguſtum nulli filiorum in Matre ſua honoranda & ornanda ceſſiſſe, quam ipſe ſic extulit & glorificauit, ſummiſque donis cumulauit, nihil vt in cælo vel terra Reginæ huic ac Dominæ poſſit anteponi, vtque omnes etiam Principes illã in primis debeant venerari, ſicut & hactenus factum eſſe totus Orbis Chriſtianus agnoſcit. Noſter ergo Conſtantinus Chriſtus Ieſus, noſtra Helena eius Parens Maria eſt, vt ita loquamur. Ille quippè non de Licinio vel D Maxentio, ſed de mũdi Principe Satana mortéque ac inferno feliciſſimè triumphauit, & non vrbi, ſed Orbi pacatum, ſempérque florens imperium reſtituit. Hæc verò ſic Dei ac Domini noſtri Mater effecta eſt, vt vultum eius modo cum Chriſto regnãtis omnes diuites plebis deprecentur, illámque & Angeli & homines ſine fine colant: quemadmodũ tot veteres iam ante citati Patres clariſſime tradiderunt.

Libr. 10 Eccleſiaſt. hiſt. cap 7 & 8. Vide & Niceph. libr. 8 hiſt. Eccleſ. cap 31

Quomodo Imperatrix Helena a filio Conſtantino ſit honorata.

Quomodo Conſtantinus Chriſti typum nobis poſſit adumbrare, qui matrem ſuam mirifice cohoneſtauit.

Agnouit hoc quoque Cæſar ipſe Conſtantinus, qui Syluestri Pontificis opera factus Chriſtianus, cũ ad propagandam noſtram religionem ſe totum cõtuliſſet, haud contentus Romæ & Byzantij præclara templa Deo & Sanctis magnificè condidiſſe, totã vrbem, quam reliquis chariorem, vtpotè à ſe fundatam, habuit, ac ſuo ipſius nomine cohoneſtauit, Matri Dei cõſecrandam eſſe putauit. Teſtatur hoc [a] Zonaras, & explicat magis [b] Nicephorus, vt qui ſcribit, cum recẽs vrbs Byſantina fundata eſſet, vocatos ab Imperatore Epiſcopos, qui ad Nicænam Synodum conuenerant, eo animo acceſſiſſe, vt ſuis precationibus noua ædificia confirmarent. Igitur encænia, inquit, & conſecrationis feſtum diem celebrant, incruento ſacrificio operantur, precibus votiſque vrbem abunde proſequuntur & firmant, eandémque Dei Genitrici dedicant, nouam Romã Imperantémque Conſtantinopolim cognominates Alexandro tum Byzantij Eccleſiam regẽte.] Quomodo enim Mariam negligeret parúmque veneraretur Cæſar, qui poſtquam Chriſtianam philoſophiam amplexus eſt, ſummos honores Sacerdotibus detulit, vt eos ad imaginem diuinæ præſentiæ veneraretur, ſibique præferret, qui prætereà tot tẽpla Romæ & Byzantij Apoſtolis, Martyribus aliiſque Sanctis poſuit ac admodum eleganter inſtruxit: ſicuti cum aliis Nicephorus tradit: qui demum ſimulátque percepto ſacro baptiſmo ſanitatem receperit, gratitudinis ergo Eccleſias exædificare cœpit, & earum columnas in Chriſti domini & Sanctorum omnium memoriam, ac reuerentiam paſſim ſacris imaginibus exornauit, ſicut Adriani Põt. ad alterum Cæſarem Conſtantinum & matrẽ eius Irenen Epiſtola ſcripta, & in Synodo Nicæna recitata euidenter affirmat? Omitto de ſtatuis argẽteis multis & precioſis dicere, quas idem Conſtantinus Auguſtus in extructis à ſe Baſilicis ad Sanctorum honorem poſuit, quemadmodum Damaſus bona fide recenſet. In quo pietatis ſtudio non ceſſit filio mater Helena, vtpotè quæ pro ſua etiam munificẽtia ex theſauris regiis pecuniam in ſacras ædes affluenter impendit, & præter alias inſignes quas extruxit, & artificibus huc vndique accerſitis ornauit, etiam in oppido Galilææ Nazareth, vbi ſalutationis Angelicæ domus extiterat, & rurſus in Bethlehem, vbi Virgineum partum Angeli celebrarant, ipſi Verbi puerperæ, imo & ſponſo eius Ioſeph tẽpla egregia exædificauit. Ergóne Mariæ cultum vel Conſtantinus religioſiſſimus, vel mater eius Helena ſanctiſſima ignorauit, quem tot ſumptibus, ac teſtimoniis publicis, cum pax reſtituta eſſet Eccleſiis, nõ ſine maxima piorum omnium congratulatione, & religionis Chriſtianæ pulcherrima propagatione ambo conſtantiſſime declararunt? Nec dubiũ, eandem de Maria colenda ſententiam in præclaris illis primi Concilij Nicæni Patribus reſediſſe, vtpote quorum pręſens opera & experta & adhibita fuit, quum nouum Byzantium ex Cõſtantini voto Deiparæ, vt diximus, dedicaretur. Eccleſia Treuerẽſis Felicem, eius nominis ſecundum Archiepiſcopum, & D. Martini Turonenſis æqualem habuit, quum ab eodem fuerit conſecratus. Is eo loco, vbi capitolium Imperatorum, & Regum Galliæ palatium extabat, collegium ſacroſanctæ Virginis condidit.

Quomodo Conſtantinus Deiparam honorarit, vrbem ſuam Conſtantinopolim illi dedicans.

a Libr. 3 Annalium. b Lib. 8 Eccleſiaſt. hiſt. cap. 26.

Conſtantinus diem celebrat dedicationis quod Byzantium Deiparę dedicaſſet Epiſcopis illuc euocatis.

Libr. 7. hiſt. Eccleſiaſt. 49. & libr. 2 hiſtor. tri. part. cap 18

Actor. 8

Helenę Imperatricis pietas in Deũ & Virginem Matrẽ ſingularis. Vide Niceph. lib. 8. c. 30

In vita Syluestri.

Nicenę Synodi Patres vna cum Conſtantino de Virgine colenda ſenſerunt.

condidit, vt Eccleſiæ Treuerenſis monet Annales. A

Tum ante Nicænam Synodum, quam ſub eodem Conſtantino habitam eſſe conſtat, non parum emicuit Methodius Olympi Liciæ, & poſteà Tyri Epiſcopus, vir non modo ſanctitatis, ſed & doctrinæ ac eloquentiæ ſingularis, idémque generoſus Chriſti Martyr, qui ſub Decio & Valeriano, vel vt alij volunt, ſub vltima Eccleſiæ perſecutione ſacri martyrij lauream eſt conſecutus. Multis ille magniſque laudibus Mariam attollit: quemadmodū libro primo [a] & tertio citatis eius verbis demonſtrauimus, quam prætereà reuerenter multifariámque ſalutat, ac demū hac etiam oratione palā inuocat: Διὰ τοῦτο ἐκλιπαροῦμέν σε τὴν ἁμείνω πάντων, καὶ μητρῴαις ἐπαυχοῦσαν τιμαῖς, καὶ παρρησίαις μείζονα ἀδιάλειπτον ἡμῶν ποιεῖν, παναγία θεοτόκε, τῶν εἰς σὲ καταφευγόντων καὶ ὕμνοις θεοπρέπεσι γεραιρόντων σοῦ τὴν ἀείζωον καὶ ἀνεξάλειπτον μνήμην. Hoc eſt: Quamobrem te, ô ſanctiſſima Deipara, quæ reliquis omnibus & beoignior es, & materno honore, ac cum Deo colloquendi libertate glorioſior, obnixè rogamus vt noſtri, qui te inuocamus, tuique ſemper viuentem & indelebilē commemorationem diuinis laudibus celebramus, iugem ac perpetuam habere memoriam velis.] Vbi radicem Ieſſe felicem, & domum Dauid perbeatā pulchrè vocat, ex qua iſthæc Dauidis filia, Dominique & Dei Dauidis mater in lucem prodiit: Hanc omni viſibili & inuiſibili creatura præſtantiorem eſſe, noſtrum inexplicabile gaudium, nomen eius diuinis benedictionibus & gratiis omni ex parte abundare. & Deum ipſum, qui patrem & matrem honorare præcepit omnibus, in hac matre ornanda excellera voluiſſe, & idcireò nullam non gratiam & immenſum honorem illi impartiuiſſe & ſacrum eius caput floribus nunquam marceſcētibus coronaſſe. Miſſa reliqua facio, nam & alibi plura citauimus, quæ idem inſignis author ab Hieronymo aliiſque celebratus, in Deiparæ laudem ſcripſit, &, quod eſt amplius, pro concione docuit, vt communem populi Mariam tunc plurimum venerantis, adeóque inuocantis conſuetudinem ſua etiam authoritate corroboraret. Quod ſi Origenes B. Iob inuocat, vt fatentur etiam Centuriatores, & innocentes martyres, eo, vt pro nobis apud Deum intercedant, anniuerſaria memoria in Eccleſia celebrari affirmat, & prætereà Sanctorum inuocationē exemplo Hieremiæ pro populo poſt mortem ſemper orantis comprobat, quis prudens vnquam ambigat, tantundem honoris ab illo Mariæ habitum ac tributum eſſe? Hanc ipſe vocat matrem immaculatam, Matrem incorruptam, Matrē intactam vnigeniti Filij Dei, per cuius obedientiam Euæ inobedientia excludatur, quæ nihil humile atque deiectū habeat, cuius iuſtitiam & virtutes alias reſpexerit Deus, ac proptereà illi fecerit magna, qui potens eſt, vt reliqua id genus præconia venerādæ & inuocandæ Virgini matri congrua prætermittam.

S. Methodij Martyris teſtimonium qui & ipſe Mariā multiſ. collaudat & inuocat.

a Cap. 2.

In oratione habita obuy populum Domini. B

Quam præclarè doceat Methodius de Mariæ præſtātia dignitate.

Exod. 20 C

In Catalog. Scriptorum Eccleſiaſtic.

Lib. 2. in Iob.

Centur. 3 cap. 4

Origenes inuocationem Virginis minimè impendebant. D

Hom. 3 in diuerſos. & li. Homel. in Cā tica.

Homel. 1 in diuerſos. & homel. 8 Luca.

Accedat & totius Africæ lumen, & fortiſſimus ille Chriſti Martyr Cyprianus, de quo præclara ſcribit Gregorius Nazianzenus, atque inter cætera ſequentem hiſtoriam refert: Cum hic Cyprianus à fide Chriſti adhuc alienus, ac rebus magicis omninò deditus eſſet, amore Chriſtianæ virginis exarſit, & in illius expugnanda pudicitia plurimum laborans, vt cœcus & inſanus eſt amor, etiam dæmonē ſibi adiutorem aſciuit. Virgo etſi turpem eiuſmodi amorem omnem deteſtaretur (Chriſto enim ſponſo ſe totam conſecrauerat) tamen præſentes Satanæ technas, & ardentes libidinis faces non potuit non perſentiſcere, multum his ac grauiter exagitata. Proinde, vt par erat, ad pudicitiæ ſuæ cuſtodem & tutorem Deum ſeſe conuertit, ſimúlque Mariam caſtiſsimum & clariſsimum virginū decus ſupplex obſecrauit, vt ſibi periclitanti auxilium ferret, corpus interim ieiunio atque humi cubitatione, quæ ſunt continentiæ arma, caſtigans, vt in hoc certamine hoſtem impurum vinceret, ſuámque pudicitiam ſaluam tueretur. Quid multis? non irrita fuit Mariæ inuocatio, per quam propitius afflictæ virgini adfuit Deus, vt & hoſtis deuictus abſcederet, & Cyprianus è ſtulto amatore, Chriſtianæ ſapientiæ non modo diſcipulus, ſed etiam, ſicut [a] Auguſtinus vocat, Doctor ſuauiſsimus, & martyr beatiſsimus efficeretur. De illo [b] Nicephorus refert, quòd per eam virginem Chriſto ſit pulcherrime deſpōſatus, ſacráque Chriſtianorum complexus, mox etiam in Presbyterorum ordinem templi cuſtos cooptatus, ac tandem toti Africæ Sanctorum antiſtes præfectus.

Or. 18. in Cyprianū Martyrem.

Quomodo Cyprianus ad huc Ethnicus & rei magicæ deditus, Chriſtianam Virginem ad impudicitiā ſollicitauit, eaque Mariam inuocando dæmonis tentationem, & incontinentiæ periculum euitarit.

a Libr. 2. de doctr. Chriſtiana c. 40

b Libr. 5 Eccleſiaſt. hiſt. cap. 27.

Quanquam non me fugit de duplici Cypriano diſputari, vt alter Antiochenus, alter Africanus, & vterque tamen Chriſti Martyr in Eccleſia celebris conſtituatur. Illud ſatis conſtat, S. Cyprianum cum Iuſtina virgine martyrij lauream accepiſſe, an vero idem Cyprianus fuerit præclarus ille Doctor Cornelij Papæ familiaris, & Martyr Carthaginenſis in Africa toto Orbe percelebris, non perinde cōſtat: ſed id tamen aſſerit planiſſimè Nazianzenus, quem & Nicephorus æmulatur, velut Cyprianum vtrumque confundat. Noſtro quidem inſtituto ſufficit, exemplum propoſitum ad ætatem Martyrum pertinere, illóque manifeſtè conuinci, Mariam tunc etiam de more in grauibus periculis inuocatā, eámque inuocationem hominibus vtilem & efficacem illo etiam ſeculo extitiſſe, talémque inuocandi formam licet Cypriano viuo factam, nec ipſi Gregorio, qui eam publicè recenſet, ac recenſendo laudat, nec doctioribus id genus aliis diſplicuiſſe, quin potius vt in Eccleſia iam ante receptam, illis probatam eſſe. Hanc tantam veritatis lucem non ferūt noui veſpertiliones, omnibúſque modis obſiſtunt, ne Mariæ cultum adeo vetuſtum & Martyrum ſeculo vſurpatum agnoſcere velle videantur. Itaque Philippus Melancthon aduerſus authorem ipſum, qui dictam ſcripſit hiſtoriam, excipit, & hoc modo tergiuerſatur: *Scripſit vitam Cypriani Gregorius, in qua narrat puellam quandam amatam eſſe à Cypriano ante conuerſionem, quæ inuocans Mariam Virginem, vicerit magicas incantationes Cypriani. Hoc exemplum citatur de inuocatione Sanctorum. Etſi autem videtur eſſe ficta fabella, & poſtea ſparſa titulo Nazianzeni, tamen etiamſi vera eſſet hiſtoria, non eſſet citanda ad confirmandum inuocationem Sanctorum. Nam errores piorum non ſunt opponendi verbo Dei, & omnibus ætatibus etiam pij in Eccleſia habēt ſuas infirmitates.* Æquè verſutus eſt Sarcerius, qui, vt fœdi erroris notam in eundem deriuet authorem, dicere non veretur: *Nazianzenus in oratione de S. Cypriano de puella dicit, quæ inuocat beatam Virginem. Errores piorum non ſunt opponendi verbo Dei, & omnibus ætatibus etiam pij in Eccleſia habent ſuas infirmitates.*

Duos Martyres Cypriani nomine nuncupari & eſſe quando confundi eorum nomina, neque proptereà præſentem hiſtoriam eludi poſſe.

Lib. 5. Eccleſiaſt. hiſtor. cap. 27

Quomodo aduerſarij, præcipue Philippus hoc Gregorij teſtimonium & exemplum refutent ac improbēt.

Libr. de Eccleſia.

Lib. de conſenſu Eccleſiæ.

Quid Sarcerius & Chemnitius contra eandem Gregorij narrationē opponant.

Chemnitius verò, vt & ipſe frigidam ſuffundat, ac fucum imperitis faciat, nos ad Gelaſium ablegat, qui librum de pœnitentia Cypriani apocryphum & ſuppoſititium eſſe teſtetur, & argumentum ab inficiatione petitum addit, nimirum eundem Cyprianum & Hieronymum de hac hiſtoria nullam facere mentionem.

In examine Concil. Trid. de inuocat. Sanctor.

At vero miror ego cumprimis, quo ſupercilio iſti homunciones tanto viro, cui nec matulam porrigere digni ſint, & cuius monumentis plurimum ſemper tribuit erudita vetuſtas, tàm licenter obtrectent. Fuit enim hic Gregorius præcipuis Græcorũ Theologis ſemper annumeratus, organum benedictum, & fons profundus, ſicut [a] Baſilius loquitur, magni nominis & fama celeberrima illuſtris Epiſcopus de partibus Orientis, vt cenſet [b] Auguſtinus, dignus etiam, de quo præceptore ſuo in ſacris literis explanandis [c] Hieronymus glorietur: & de quo dēmum Ruffinus affirmat: Manifeſtum indicium eſt, non eſſe rectæ fidei omnem, qui in fide Gregorio non concordat.] Quod ſi de fide libri Gregoriani agitur, præſens quidem locus, quē oppugnant aduerſarij, ex oratione illa depromitur, quam eiuſdem authoris propriam & germaná eſſe docti omnes agnoſcunt. Iam verba ipſa nihil habēt obſcuritatis, ſiue Græcum codicem, ſiue Latinum interpretem conſulamus, planéque hunc ſenſum reddunt, quod ab immũdo ſpiritu ſollicitata Virgo Mariæ tanquam patronæ ſupplicarit, vel, vt alij vertunt, ſupplex eam obſecrarit, vt ſibi periclitāti auxilium ferret. Sic enim Græcè legitur: ϗ τὴν παρθένον Μαρίαν ἱκετεύουσα βοηθῆσαι παρθένῳ κινδυνευούσῃ. Quod vero Chemnitius Gelaſium Pontificem nobis obijcit, qui librum de pœnitentia Cypriani apocryphum faciat, tanto minus habet momenti, quanto imbecillior & frigidior Chemnitij coniectura eſt, qui ſine ratione vlla fingit libri vel Canonis Gelaſiani nomine præſentem Gregorij orationem, dictámque hiſtoriam comprehendi.

Refutatio patris aduerſariorum, quæ præſentem Gregorij locum indignè conuellit. Gregorij Nazianzeni quanta olim fuerit authoritas.

a In epi. 141 b Lib 1. cōtra Iulianum c 2 c In apolog. aduerſus Ruffinum & in c. 5. epiſt. ad Gala. 4

Non poſſe dubitari de fide libri huius Gregorij, & de ſenſu verborum.

Præſentem hiſtoriam non contineri libro apocrypho, quem Gelaſius notat.

Quanta vero Melanchthonis eſt audacia, dum ſcribere non veretur, hiſtoriam hanc videri fictam fabellam, quæ Nazianzeni titulo poſteà ſparſa ſit, atque vt maxime vera eſſet hiſtoria, tamen eam ad piorum errores referri oportere, quoniam Sanctorum inuocationem ſtabiliat: ſicut garrit etiam Sarcerius, & verbo Dei aduerſetur. En tibi homines arrogantes, vel verius impudentes, qui quicquid cum eorum & Vigilantij placitis non congruit, cuiuſcunque ſit authoritatis & fidei, haud ſine contumelia reijciunt, tanquam ſoli cornicum, quod aiũt, oculos confixerint. Inuocauit ſanè hic grauiſſimus Theologus Mariam, vt diximus, nec ſolum illam, ſed & Cyprianum ipſum, quo de agimus, & Baſiliũ & Athanaſium, licet ex hac vita in Chriſti regnum cæleſte tranſlatos, citra tropum vllum implorauit, atque vt manum laborantibus mortalibus porrigerent, verbis diſertis precatus eſt. Neſciuit ſcilicet, hic Theologus, an Sanctorum inuocatio verbo Dei aduerſaretur: & quoniam in Lutheri ſchola non fuerat inſtitutus, inter Dei & Sanctorum cultum nō potuit diſcernere, nec eos errores effugere, qui ſinceram religionem deprauant. Enimuerò lōge rectius cum Gregorio ſaperent, ac minus errarēt aduerſarij, ſi morem & inſtitutum eiuſdem, ſimúlque Baſilij Magni ſequerentur, qui ambo cum diuinis literis operam ſedulam darent, eas in intelli

Diſt 15 C. Sancta Romana Eccleſia

Philippus & Sarcerius hiſtoriam hanc fruſtra ſuſpectam & confictam facere conantur.

Gregorium hûc multo minus, quam aduerſarios in ſacris rebus erraſſe.

Vide lib 11 Eccleſ. hiſtor. cap. 9

A gentiam non ex propria præſumptione, verum ex Patrum ſcriptis Maiorúmque authoritate petebāt, quos ex Apoſtolica ſucceſſione intelligendi regulá ſuſcepiſſe conſtabat: quemadmodum veteres annotarunt.

Cur igitur Gregorius hoc loco reprehenditur, velut noui aliquid & alieni ſuſpectique dogmatis adferat, quum Mariam à muliere Africana inuocatam proponit, idémque de Sanctorum inuocatione iudicat, quod Martyrũ ſeculo Euſebius, Origenes, Cyprianus quoque iudicarunt, ſicut Centuriatores repetitis eorum teſtimonijs vel inuiti fatētur? Vnum adhuc Euſebij Cæſarienſis locum, quem illi prætermiſerunt, adſcribam: Hæc nos, inquit, quotidie factitamus (vt poſt vitam præclarè piéque
B geſtam defunctus veneremur) qui veræ pietatis milites, vt Dei amicos, honorantes, ad monumenta quoque illorum accedimus, votáque ipſis facimus tanquàm viris ſanctis, quorum interceſſione à Deo non parum nos iuuari profitemur.] Tum Euſebio antiquior Origenes in hunc modum ſcripſit: Quis dubitat, quod Sancti quique Patrum orationibus nos iuuent.] Et rurſus: Ego ſic arbitror, quod omnes illi, qui dormierunt ante nos Patres, pugnent nobiſcum, & adiuuent nos orationibus ſuis.] Quod ſi tunc etiam perſuaſum habebant, Sanctos in cælis orare pro mortalibus, præſertim amicis atque familiaribus, quibus cum in terris coniunctè vixiſſent, eámque Sanctorum orationem vtilem eſſe ſtatuebant, an non proximum erat, vt viciſſim ſe illorum cælitum precibus commendarent, & com-
C mendando promptiores eoſdem redderēt ad veræ charitatis officium in cælo præſtādum, & ad multa Dei dona hic peregrinantibus fratribus impetranda? Quare Cyprianus, qui Decianam perſecutionē vidit, cum Cornelio Pontifice & ſacris virginibus quaſi paciſcitur, vt primum ex ipſis in vitam cæleſtem demigrantes, pro ſe aliiſque fratribus & ſororibus Dominum fideliter precentur. Tum innocentes pueros ab Herode occiſos idem tanti facit, vt dicat eos Dei clementiam pro noſtris laboribus exorare, & nonnullis immeritis veniam obtinere.] Sed & Iuſtinus his omnibus vetuſtior, de corporibus & ſepulchris Martyrum teſtari non dubitat, quod ea tueantur homines ab inſidijs dæmonum, morbóſque arte humana immedicabiles curent. Et adhuc nouis credemus Gnoſticis, qui vt ſoli ſapiāt,
D etiam venerandos ſecũdi & tertij ſeculi Patres vel erraſſe, vel deliraſſe confingunt, quum Mariam aut Sanctos alios inuocarunt, cúmque non ſolum illorum Spiritus, ſed & corpora, ſiue reliquias ſacras religioſe venerati ſunt, magnóſque illis honores ad Ethnicorum & Iuliani Cæſaris vſque inuidiam habuerunt: ſicut Eccleſiæ [a] Smyrnenſis & [b] Gregorij Nazianzeni ſcripta demonſtrant? Falluntur omnino qui putant, nos in primis & vetuſtiſſimis illis Eccleſiæ ſcriptoribus tam parum ac ſegniter eſſe verſatos, vt quid rerum tunc ageretur, quæue forma religionis ac cæremoniarum extaret, nondum didicerimus, ſæpéque non cogitemus. Certè Sanctorum dies natalitij quotannis tunc celebrabātur: quemadmodum è [c] Clemente & [d] Cypriano intelligimus, & Sanctorum nomina è ſacris tabulis ad altare recitabantur, vt eiuſdē ſeculi ſcriptor [e] Dionyſius Areopagita confirmat, & eorundem Sanctorum memoria, quoties Euchariſticum ſacrificium

Gregorium eundem non erraſſe, ſed vnam idémque ſenſiſſe de Sanctis colendis, ſicut Doctores alios, Martyrum ſeculo.

Con. 3 cap 4 Libr. 13. de præparatio Euang. c. 7

Euſebius, Origenes, Cyprianus & Iuſtinus cultum & inuocationē Sanctorum non obſcure probarunt hoc ſeculo. Veteres multum tribuerunt Sanctorum in cælis orationi, eamque ſibi poſtularunt.

Super Num. cap. 31

Lib. 1. epiſt. 1. & tractatu 2. de habitu Virginum. Ser. de Stella & Magis. Quæſt. 28 ad Orthodoxos.

In præſente argumento de cultu Mariæ & Sanctorum non eſſe fidem dem nobis, ſed peruetuſtis Doctoribus.

a Vide Euſ. Cæſar. lib 4. hiſt. cap 15 b Orat. contra Iulianum. c Lib 5. & 8. conſtitutio. Apoſt. d Epiſt 5. li. 4 & ep. 6 e Lib de Eccleſ. Hierar. cap 3

Quomodo in cultu Sanctorum ſe habuerint Chriſtiana ætate Martyrum.

efficiebatur,

offerebatur, cum quadam inuocatione erat coniũ-ctã, ſicuti Græcus & vetuſtus author [a] Euſebius Alexandrinus, & poſt illum [b] Cyrillus Hieroſolymitanus oſtendit.

a In Hom. de Sanctis eo lendis.
b In Catechef. 5. Myſtagogica.

Quæ cum ita ſint, liquido conſequitur, inter Sãctos alios Mariæ non minus, ac etiam reuerentius, quam quorumlibet aliorum Sanctorum nomen in cultu & ſacrificio publico recitatum, illóque ſeculo paſſim ſic honoratum fuiſſe, vt eius etiam inuocatio non prorſus omitteretur. Cui rei non leue teſtimonium præbet Liturgia, ſiue ſacrificandi Forma, quam Iacobus ille ἀδελφόθεος, vt veteres vocãt, idémque laudatiſſimus Chriſti Apoſtolus edidit, quámque non ſolum [c] Proclus generoſus Neſtorij antagoniſta, ſed etiam [d] ſexta Synodus generalis, quæ in Trullo ſub Iuſtiniano celebrata eſt, libenter agnoſcit, multique Græci Theologi probant. In qua Liturgia cum aliorum Sanctorum, tũ Deiparæ Virginis frequens & honorifica fit mẽtio. Vocat enim eam non ſolum τιμιωτέραν τῶν χερ8-βείμ, id eſt, pretioſiorem ſeu honoratiorem quàm Cherubim, verum etiam ἐνδοξοτέραν τῶν σεραφίμ, id eſt,glorioſiorem Seraphim. Nec ſimpliciter illam benedictam, ſed cum augmento ὑπερευλογημένlω, id eſt, ſuper benedictam appellat. Præterea populum cohortatur, vt vna cum Sacerdote, qui ſacris operatur, non modo Deiparæ memoriam habeant, ſed eius etiam interceſſionem reſpiciant & quærant, ſicut hæc verba demonſtrant: Commemorationem agamus ſanctiſſimæ, immaculatæ, glorioſiſſimæ, benedictæ Dominæ noſtræ Matris Dei & ſemper Virginis Mariæ, ac omnium Sanctorum & iuſtorum, vt precibus atque interceſſionibus eorum omnes miſericordiã conſequamur.] Et cum Sacerdos dixiſſet, vt Deus inter Sanctos omnes præcipuè meminiſſe velit ſanctiſſimæ, immaculatæ, ſuper omnes benedictæ glorioſæ Dominæ noſtræ Deiparæ ſemperque Virginis Mariæ, ſtatim hæc ſubijcit Chorus: Dignum eſt vt te verè beatam dicamus Deiparam, ſemper beatam, & omnibus modis irreprehenſam, & matrem Dei noſtri, honorabiliorem quàm Cherubim, & glorioſiorem quàm Seraphim, quæ ſine corruptione Deũ Verbum peperiſti: te reuera Deiparam magnificamus.] Et rurſus: Tibi, ô plena gratiæ, vniuerſa creatura gratulatur, Angelorum cœtus, & hominum genus, quæ es templum ſanctificatum, Paradiſus ſpiritualis, virginum gloria, ex qua Deus carnem aſſumpſit, & puer factus eſt Deus noſter, qui eſt ante ſecula. Tuum enim vterum thronum fecit, & tuum ventrem latiorem & ampliorem cælis ipſis reddidit: tibi, ô gloria plena, vniuerſa creatura gratulatur, gloria tibi.]

c Vide inter Cyril.
d Canone 32 Vide con-ſeruat diſt. 1. Canone Iacobus.
Maria cultus & inuocatio in Miſſa hoc ſeculo celebrabatur.
Liturgia Iacobi Apoſtoli, quæ Veterib. probata eſt. Mariæ dignitatem & cultũ aſtruit.
Mariam meritò prædicari & præ creaturis omnibus in cælo & terra honorari.
A
B
C
D

Quam verò ſunt iſta dilucida, præclara, fortia, nec aliunde, quam ex Apoſtolico ſpiritu deprompta, quæ & primo Eccleſiæ ſeculo congruunt, & ſingularem noſtræ Virginis arguunt maieſtatem. Cur enim Apoſtoli Deiparæ dignitatem nõ agnoſcerent, ſimúlque primos Chriſtianos docerent, vt ſummum Deum in eius Matre, omnium præſtantiſſima creatura, glorificarent, vtque & ipſi in tremendis illis myſterijs peculiarem eius, quæ maximè gratioſa & glorioſa eſt, memoriam celebrarent? Viſum eſt igitur Baſilio magno & Ioanni Chryſoſtomo non abs re fore, ſi ex his aliiſque Iacobi Apoſtoli verbis multa mutuarentur, & in ſuas etiã

Quomodo accipienda ſint cum pondere verba ſuperius citata ab Apoſtolis propoſita.
Baſilium & Chryſoſtomũ ex his quæ Iacobus Apoſtolus de Maria prædicat, pleraque hactenus.

Liturgias transferrent, eáque Græcis recitanda traderent, quoties & ipſi ſacris operarentur. Chryſoſtomus quidem hanc precatiunculam frequenter adiungit: Interceſſionibus Dei genitricis Saluator ſalua nos.] Et præterea Iacobum in eo ſequitur, quod ex integro repetat angelicam ſalutationem. Hanc verò Syri ab Apoſtolis vel primum inſtituti non ſine inuocatione ſolent abſoluere in hũc modum: Pax tibi Maria plena gratia: Dominus noſter tecum: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus qui eſt in vtero tuo, Ieſus Chriſtus. Sancta Maria mater Dei ora pro nobis, pro nobis inquam peccatoribus, Amen. Quemadmodum S. Stueri Patriarchæ Alexandrini preeationes non ita pridem conuerſæ demonſtrant. Extat & Miſſa Aethiopum peruetuſta, Canonem vniuerſalem vocat, hancque precationem habet adiũctam: Ora pro nobis apud Ieſum Chriſtum, vt miſereatur animæ noſtræ: ora pro nobis in conſpectu throni Filij tui Ieſu Chriſti. Lætare immaculata verè Regina: lætare gloria noſtrorum parentum, quia peperiſti nobis Emanuelem. O verè mediatrix ante Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, te ſupplices exoramus, vt memor ſis noſtri: ora pro nobis vt deleantur iniquitates noſtræ.]

In Liturgia.
Salutatio Angelica etiam in ſacris ... cui Syri ... inuocationc.
... inuocatus.

Tanta quidem cura non ſolum Græcos, ſed etiã Alexandrinos, Hieroſolymitanos, Æthiopes aliasque nationes, inde ab initio traditæ acceptæque fidei, tenuit in Deipara palàm & honoranda & inuocanda. Vnde quoties Redemptoris ſui crucem & mortem in quotidiano & incruento illo ſacrificio annunciarunt atque recoluerunt, id quod perpetuum apud illos fuit, Matris etiam Domini memoriam honorificam ſibi habendam eſſe duxerũt, ac eius maternæ pietati reuerenter ſeſe commendarunt. Non enim alius Chriſtus quàm ex Maria, vt inquit [e] Tertullianus, qui eandem beatiſſimam & glorioſiſſimam haud temerè vocat. Etenim ſicut hunc ſuum magiſtrum [f] Cyprianus velut interpretans docet: Hoc vas electionis plurimum à cæteris differens, natura quidem, ſed non culpa communicabat, cui vt Matri, plenitudo gratiæ, atque vt Virgini abundatior gloria debebatur.] Tum qui vtrũque, Cyprianum & Tertullianum anteceſſit vir planè Apoſtolicus Irenæus, vt eum Hieronymus vocat, idémque celeberrimus Chriſti martyr, tanti Mariam habuit, vt neſciam equidem, an quicquam de illa ſublimius prædicare, magiſque venerandam oſtendere potuerit, quàm cum hoc expreſſo elogio illam exornat: Sicut Eua (virum habens Adam & virgo adhuc exiſtens) inobediens, & ſibi & vniuerſo generi humano cauſa facta eſt mortis: ſic & Maria habens prædeſtinatum virum, tamen Virgo obaudiens, & ſibi & vniuerſo generi humano cauſa facta eſt ſalutis.] Et rurſus: Inobedientiæ Euæ nodus ſolutionem accepit per obedientiam Mariæ. Quod enim alligauit virgo Eua per incredulitatẽ, hoc virgo Maria ſoluit per fidem.] Ac iterũ alibi: Quemadmodum Eua per Angelicum ſermonem ſeducta eſt vt effugeret Deum, præuaricata verbum eius, ita & Maria per Angelicum ſermonem euangelizata eſt, vt portaret Deum, obediens eius verbo. Et ſicut illa ſeducta eſt vt effugeret Deum: ſic hæc ſuaſa eſt obedire Deo, vti virginis Euæ virgo Maria fieret aduocata. Et quemadmodum aſtrictũ eſt mortis genus humanum per virginem: ita ſoluatur

Tertull. ... quam reuerẽter ... loquantur.
e De carne Chriſti.
f Serm. de Natiuit. Chriſti.
In caput 64. Eſaiæ.
Li. 3. aduerſus hæreſes c. 33.
Irenæi ſententia de matre Domini quæ iterã & obediens Euã ſuæ ... noſtra ſalutis.
Li. 5. c. 19. contra Valentinum.

A per virginem, æqua lãce diſpoſita virginalis inobedientiæ per virginalem obedientiam.] Agnouit & Auguſtinus hæc Irenæi verba propria eſſe, eáque repetita Iuliano Pelagiano fidenter oppoſuit, & velut illis alludens, aut certè maiorem lucem adhibens, alibi dixiſſe videtur: Per fœminam mors, per fœminam vita: per Euam interitus, per Mariam ſalus. Illa corrupta ſecuta eſt ſeductorem: hæc integra peperit Saluatorem: illa poculum à ſerpente propinatum libẽter accepit & viro tradidit, ex quo ſimul mererentur occidi: hæc gratia cæleſti deſuper infuſa, vitam protulit, per quam caro mortua poſſit reſuſcitari.] Ac ſæpius quidem apud eundem legimus, Mariam cum Eua conferri, vt alibi multis comprobauimus: vnde illa quoque verba ſcripſit: Mater generis noſtri pœnam intulit mundo: genitrix Domini noſtri ſalutem attulit mundo. Autrix peccati Eua: autrix meriti Maria. Eua occidendo obfuit: Maria viuificando profuit. Illa percuſſit, iſta ſanauit. Pro inobedientia enim obedientia commutatur, fides pro perfidia compẽſatur.] Videmus igitur, tum Irenæi, tum Auguſtini cenſura, quanta ſit Virginis noſtræ præſtãtia, quæ primam omnium matrem Euam immenſo interuallo præcurrit, ſi huius incredulitas cum illius fide, huius inobedientia cum illius obedientia, huius virus cum illius antidoto comparetur. Euam Orbis peſtiferam ac velut peſtem exitialem, Mariam verò ſalutiferam, neque ſolum Euæ vnius aduocatam, ſed & totius humanæ ſalutis, vt antè monſtrauimus, cauſam eſſe, tam probatus, quã vetuſtus Eccleſiæ doctor Chriſtíque Martyr Irenæus luculenter affirmat.

Iul. lib. 1. contra Iulianum.

Euam Auguſtinus ... Irenæi verba ... & ſententiam comprobat.

Sermo 2. de Annunciatione dominica.

Quantum ſit diſcrimen inter Mariam & Euam, præſertim iuxta Irenæum.

C Vbi nouam litem nobis excitent aduerſarij, valdéque ringuntur, quoniam Mariam Euæ aduocatã audire non ſuſtinent. Cum autem Irenæi teſtimonium non poſſint corrumpere, incommodum eſſe dictum cenſent, & adhuc impudentior Gallaſius ex eodem loco magnam Chriſto iniuriam conciliari vociferatur. Quaſi vero quicquid iſtorum palato parum arridet, ſtatim vt incommodè abſurdéque dictum accipi & reijci debeat: quaſi præterea Sanctorum honos Chriſti gloriam obſcuret atque labefactet. Atqui potius illam illuſtrat, legitimum ſi vſum in honorando adhibeamus, eam potiſſimum venerantes, quam Pater æternus inter Chriſti mẽbra cumprimis honorificat, quámque ipſe Filius tot modis exhilit, non ſolum aduocatæ honorem illi tribuens, ſed & iudicis loco eam procuḷdubio toti D Orbi cum gloria exhibiturus, quum Apoſtoli ſummum iudicem comitantes, tribus Iſraelis, imò & Angelos, ſi diuinæ Scripturæ fidem habeamus, publicè iudicabunt. Altercatur hic etiam Chemnitius, & cum Irenæi interprete velut nimium obſcuro & inſculto expoſtulat, vt qui mentem authoris nõ fuerit ſatis aſſecutus, quum Euæ aduocatam Mariam interpretatur. Siue autem Irenæus Latinè ſcripſerit vt putat Eraſmus, fuit enim Commodi temporibus in Gallia præſul Lugdunenſis, ſiue, vt alij arbitrantur, Græcè libros contra Valentinum ediderit, nihil ſanè habet abſurdi, eſtque verbis eiuſdem adiunctis valdè conſentaneum, quod Mariam Euæ faciat aduocatam. Si enim Maria per fidẽ ſoluit, quod Eua per incredulitatem alligáuit, ſi deinde inobediẽtiæ Euæ nodos per Mariæ obedientiam ſolutionem accepit: ſi demum eadem per obedientiam ſuam humano generi ſalutis cauſa facta eſt, vt idem Irenæus

Aduerſarios Irenæi teſtimonium ... Mariam Euæ ſit aduocata.

In annot. lib. 5. Irenæi additus.

Ioan. 2.

Mariæ & Sanctorum honorem ... Chriſti gloriam.

Matth. 19. 1. Cor. 6.

Chemnitius cum Irenæi interprete ... contendere.

In examine Concil. Tridentini ... Irenæi.

A verbis clariſſimis adſtruit, quid mirum ... eandem Euæ aduocatam, quod multo minus ... cupari, & à piis omnibus exiſtimari? Vnde ... hic author explicans, qua ratione Deiparam Euæ aduocatam appellaſſet, è veſtigio iſta ſubiecisſe videtur: Quemadmodum aſtrictum eſt morti genus humanum per virginem, ita ſoluatur (vel ſicut in veteri codice ſcriptum eſt, ſaluatur) per virginem, æqua lance diſpoſita virginalis inobedientiæ, per virginalem obedientiam.] Quibus ſanè verbis an non ſatis oſtendit, diuino conſilio factum eſſe, vt vetus maledictum, quod prima illa virgo Eua per inobediẽtiam ſuam ſibi ac poſteris primum in Orbem inuexerat, per Mariæ Virginis obedientiam corrigeretur atque depelleretur? nimirum vt per B vnam virginem felicem, quæ ſalutis Principẽ peperit, tantum boni mundus acciperet, quantum per primam infelicem virginem amiſiſſet.

Quomodo ... Irenæus Mariam ... & eſſe ... aduocatam.

Sed hic iterum Chemnitius cauillatur, abſurdum videri, ſi Maria ferme quãtuor mille annis poſt primorum hominum lapſum condita, Euæ aduocata dicatur, quandoquidem nondum nata, pro Eua nõ potuerit Deum inuocare. *Quis igitur*, inquit, *vel per febrim ſomniabit, Euam tunc, quum eſſet virgo, inuocaſſe Mariam aduocatam ſuam, quæ nondum nata erat?* At mihi Chemnitius quaſi per febrim hic ſomniare videtur, quum ex munere aduocati vel aduocatæ, inuocationem neceſſariam colligit, velut hæc duo ſint inſeparabilia, aduocatam agere & inuocare. Quod autem hæc diſiungi queant, etiam Valla ſeuerus Latinæ linguæ cenſor annotauit, multóque rectius ille Grammaticus quam Chemnitius Theologus iudicat, quum in hunc modum ſcribit: Quicunque alteri adeſt in cauſa officij gratia, aduocatus appellatur, etiamſi nihil dicat neque agat: Qui vero cauſam agit, hunc Latinis Patronum propriè dici: aduocati autẽ nomen eſſe generalius docet: Sed vtrũque nomen aduocati & patroni confundit Chemnitius nec animaduertit, Mariam in hoc diuinitus electam, & per Gabrielem Angelum euocatã fuiſſe vt ſciens & volẽs mater fieret Emanuelis, ac eo ipſo non Euæ tantummodo, ſed & omnium mortalium cauſam ageret, ac redemptionem humanã in Chriſto complendam fidiſſime procuraret. Procurantis autem vox illa fuit, quæ ſumma & fide & charitate conſtabat, & Orbi redimendo quaſi fundamenta præſtruebat: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecun- D dum verbum tuum. Rectè igitur Gallaſius quoque in hunc Irenæi locum ſcripſit: *Poſſemus aduocatæ nomen propria ſignificatione accipere pro ea, quæ Reo tantum adeſt, etiamſi nihil agat aut dicat. Tales enim propriè dicebantur aduocati, qui Reum inde cum precatione ſua comitabantur.* Vbi fatetur etiam Mariam redemptionis noſtræ inſtrumentum fuiſſe, quod tulerit in vtero Redemptorem, quódque obedientiæ illius atque iuſtitiæ ſic fuerit particeps, vt excellentibus Dei donis ornata atque afflata à Spiritu ſancto, omni ex parte ſe præbuerit obſequentem.

Non eſſe abſurdum ... aduocatam Euæ dici ... antequam naſceretur.

Li. 4. elegantiar. cap. 1.

Aduocatam agere ... etiam ... inuocetur ... Itáque nomẽ Mariæ competere.

Lucæ 1.

Teſtimonium Gallaſij licet Caluiniſtæ, quomodo Maria Euæ aduocata dicatur.

In 5. lib. Irenæi.

Atque vt maximè hæc aduocati & patroni nomina confundantur, ſicut Patres quidem de Maria loqui ſolent, quod aduocata nobis ſimul & patrona ſit, ac apud Deum pro mortalibus intercedat: tamen in alium ſenſum aduocatam Mariam hic intelligit Irenæus. Quæ tunc Euæ aduocata eſſe cœpit, vt huius authoris mentem explicemus, quum inde ab initio ſummus Deus ad ſuam ſapientiam clarius

Quomodo Irenæus Mariam ſtatuat Euæ aduocatam.

clarios demonſtrandam prędeſtinauit voam mulierem, quæ primæ mulieri peccanti quaſi ſuppetias ferret, & eius inobedientiam ſua obedientia quodammodo caſtigaret. Hoc eſt, quod Bernardus inquit, filiam pro matte reſpondiſſe, matris eiuſdem opprobrium abſtuliſſe, ac pro eadem Patri ſatisfeciſſe. Redditur, inquit, fœmina pro fœmina, prudés pro fatua, humilis pro ſuperba.] Congruum enim fuiſſe, vt adeſſet reparationi noſtræ ſexus vterque, quorum corruptioni neuter defuiſſet. Igitur etſi fidelis planè & potens mediator Dei & hominū exiſtat homo Chriſtus Ieſus, idemque iudiciariam habens poteſtatem, tamē & Mariæ inter mulieres benedictæ in hac recoociliatiooe ſuum eſſe locum, vt ad Chriſtum mediatorem velut mediatricē nobis præbeat, quæ ſalutis antidotum viris & mulieribus propinauit. Quarè non adeò videri debet alienum, ſi hanc ſuam aduocatam Eua non ſolum habuiſſe dicatur, ſed etiam eandē in ſpiritu cognouiſſe, imò & amaſſe & deſideraſſe credatur. Etenim ex promiſſoriis Dei verbis haud obſcurè percepit, venturam talem aliquādo mulierem, quæ cum ſuo benedicto ſemine nequiſſimi ſerpentis contererét caput, atque lapſum genus humanum, & idcirco vtrūque ſexum, erigeret reſtitueretque Hac fide ſuffulta Eua, & mariti oratione haud dubiè confirmata, quum in ſui Redemptoris matrem eminus intueretur, quæ ſumma illi proculdubio conſolatio fuit, an non illam pro aduocata ſua ſuſpexit, ac licet abſentem multumque remotam meritò venerata eſt? In quem ſenſum dixit etiam Epiphanius: Angeli accuſabant Euam, nunc verò Mariam gloria proſequuotur, quæ mulierum infirmitatem verè glorioſam reddidit, quæ lapſam Euam erexit. Imò verò Fulgérius, vt antea indicatum eſt, maledictā Euam per Mariā ad benedictionem gloriæ remeaſſe, per quam etiam omne genus fœminarum reſtauretur, affirmat. Neque propterea Chriſtum, quem Ioannes aduocatū noſtrū vocat, quem & omnes vtriuſque ſexus Redemptorem libentiſſime profitentur, excludimus: quinimò eum ſummum Interceſſorē apud Patrem, & imprimis Saluatorem noſtrum eſſe gloriamur: vt qui merito ſuo ex iuſtitia, quod nemo alius vnquā præſtare poterat, nos profuſo ſanguine pretioſo ęterno Patri reconciliauit. Hinc ſolus ipſe agnus Dei dicitur, & propitiatio pro peccatis noſtris, ea quæ ſiue in cælis ſiue in terris ſont pacificans. Ita Chriſto Filio Dei ſuum ſemper Redēptoris officium, ſuaque maieſtas integra cōſtat. Nihilominus Mariam ab Irenæo & Patribus aliis cum Eua ritè conferri dicimus, vt quemadmodum prior Eua morientium mater, & humanæ perditionis cauſa fuit, ita hæc noua Eua inter ſecundarias & cooperantes cauſas non minimum ad humani generis reparationem contuliſſe intelligatur, ac proinde illa non ſolum Euæ, ſed & totius humanæ gentis aduocata, licet non in ſummo aduocationis gradu, meritò habeatur. Hinc vetus etiam author Chryſippus notat, quòd ſicut antiqua Eua diabolum in altum erexerit, ita Noua eundē deiecerit, per Chriſtum ſcilicet Dominum noſtrum. Et Bernardi dictum eſt, virum etiam qui per fœminam cecidit, nō niſi per fœminam erigi, quæ facta ſit parentum reparatrix, & poſterorum viuificatrix. Quæ omnia ſic accipienda ſunt, vt ſicuti diximus, Chriſtus ſibi primas perpetuo ſeruet, quoniam is abſque cōtrouerſia mortem noſtram deſtruxit, & vitam reparauit, primatumque in omnibus tenet. In huncmodū alia veterum teſtimonia, quorum pleraque iam antè citauimus erunt interpretanda, quum illis Maria non ſolum aduocata, ſed etiam mediatrix & reconciliatrix hominum prædicatur. Cur igitur ſanctiſsimo Irenæo hic canes oblatrant, quod Mariā vnius Euæ conſtituat aduocatam, ſi quidem vſitato Theologorum more hoc nomen capiamus, quodque ad Matrem Domini cauſam aliquam noſtræ ſalutis referre non vereatur? Ita enim & Epiphanius Mariā viuentium matrem eſſe factam clariſsime dixit.

Hom. 2. de B. Virgine. — *In Serm. de verbis Apocal. 1. Signū magnum.* — Quo pacto Eua non ſolū habuerit, ſed etiam late cognouerit aduocatam Mariam. — *Geneſ. 3.* — *In Orat. de laudib. ſanctæ Mariæ Deiparæ.* — Bis Epiphanius de Maria Euam erigente teſtatur. — *1. Ioan. 2.* — *Ioan. 1.* — *1. Ioan. 2.* — *Coloſſ. 1.* — Sine Chriſti iniuria Mariā velut principē & cauſam noſtræ ſalutis ab Irenæo & Patribus prædicari. — *In orat. de Mariæ laudibus.* — In exim. de laudibus & epithetis Mariæ tributis Chriſti honorem primū excipi ſemper oportere. — *Coloſſ. 1.* — *Contra Antidicomarianitas hær. 78.*

Atqve hæc de Veterum teſtimoniis in mediū protuliſſe ſat ſit, quæ homines Chriſtianum nomen profeſsi, & illuſtrem in Eccleſia locum adepti, pro Matre Domini veneranda, & pro ſacro eius cultu aſſerendo perhibuerunt, nec ſolum ſcriptis, ſed etiā factis & exemplis non vno vel altero ſeculo, ſed annis ab hinc mille quingentis toto Orbe comprobarunt. Proinde qui videri volunt Orthodoxi, & germani Eccleſiæ Catholicæ eſſe filij, non poſſunt non magnifacere ac reuerenter amplecti hanc Patrum Maiorumque noſtrorum concordem ſententiam, totque populorum perpetuam confeſsionem, quæ ſingularem & multiplicem quoque fructum ipſis Orthodoxis adfert. Hinc etenim illi manifeſte colligunt, certoque ſtatuunt ſecum, Chriſtum Dei & Mariæ filium, qui [a] cuſtos eſt Iſraelis, & omnia [b] Sāctorum oſſa cuſtodit, eorumque [c] capillos in numerato tenet, peculiarem honoris materni curam habere, ac omnibus Eccleſiæ Chriſtianę ętatibus reipſa demonſtraſſe. Hinc præterea gaudent, ſe in illa verſari Eccleſia, quæ cum veritatis baſis atque columna ſit, vt in aliis religionis noſtræ inſtitutis, ita etiam in Mariæ cultu per omnes Nationes hactenus vſitato non poſſit hallucinari: vtpotè veraci & ſancto, non mendaci aut fallaci Spiritu ſemper gubernata. Hinc rurſus vtiliter obſeruant, Mariæ ortum, vitam, mortem, & in cælos aſſumptionem in cōſpectu Dei verè pretioſam extitiſſe, meritoque ab vniuerſa Eccleſia honorifice celebrari, eamque celebrationem tot ſummi Dei operibus comprobari, quot illuſtribus miraculis Mariæ cultus tot ſeculis diuinitus fuit cohoneſtatus. Hinc iterum ſibi ſuiſque fratribus gratulantur, cum veritatem à Mariomaſtigis oppugnatam, adeò firmiter ſtabiliri, atque inde ab initio naſcentis Eccleſiæ corroboratam eſſe comperiūt: nulla vt verè Chriſtiani Orbis pars fuerit, in qua Deiparæ inuocatio, feriæ, templa, imagines & veneratio ignorentur.

Epilogus totius tractationis de veterū teſtimoniis huiuſque citatis. — *a Pſal. 120.* — *b Pſal. 33.* — *c Matt. 10.* — *d 1. Tim. 3.* — Multiplicem vſum & fructū è ſuperioribus teſtimoniis capere poſſe ac debere Catholicos in ſua veteri religione.

Svnt verò alij, quibus tot tantáque teſtium ſuffragia, & præſtantium hominum exempla à nobis adducta non ſatisfaciunt, & ne pluribus quidem, ſi ea cumulare decretum eſſet, fidem vllā adhiberent. Ita enim ab omni Mariæ cultu ſunt alieni, nulla vt Veterum authoritate vel Eccleſiæ traditione atque conſuetudine commoueātur, ſed ſe ſuoſque nouos Magiſtros, quemadmodum de pleriſque aliis, ita etiam de hoc argumento rectius, quàm totam antiquitatem ſapere & iudicare confidant: vera enim Diuini verbi luce, quam ipſi ſcilicet, aſpiciunt, Veteres caruiſſe, ac in denſis ignorantiæ ſuperſtitionis ac idololatriæ tenebris iacuiſſe omnes, qui tot ſeculis in Virgine Matre colenda & inuocanda verſati ſunt. Cuiuſcemodi Cenſorum, ne dicam irriſorum, genus eò longius in Europa ſeſe diffundit, ac

Cuiuſmodi ſint aduerſarij prædictis teſtimoniis contradicentes, & Mariæ cultum receptum improbantes.

grauiorem Orbi perniciem creat, quò magis effre- A nis ingeniorum ac iudiciorum de ſacris diſceptantium regnat licentia, vt iam in Septentrione quidem nullus non ſibi licere putet quidlibet de religione ſentire, & quaſcunque iam pridem damnatas impiaſque opiniones amplecti. Hinc paſſim tot παρέγνομοι καὶ ἰδιογνώμονες, imò & præfracti perfidique homines in varias & nefarias Sectas iam

Quomodo nunc hoſtes Eccleſiæ in ſenſum reprobum iuſte tradantur.

mire diſſecti reperiuntur, quos iuſto iudicio Deus, ſiue ob ſuperbiam, quæ mater eſt Hæreticorum, ſiue ob occulta quædam peccata, in ſenſum reprobũ adeò tradidiſſe videtur, vt mercedem erroris ſui in ſemetipſis recipiant, eaque de quibus ipſi loquuntur, & de quibus affirmant non intelligant. & quod multo eſt turpius, vt ſua etiam de religione ſcoſa

Circa Euangel. Dominica 3. poſt Trinitat.

ſubinde commutent. Eſt enim ita, quemadmodum B quidam ex illis, nec infimus ille Melanchthon perſpicuè dixit: *Vt ſemper verum vero conſonat, ita falſum plurima errata ſecum trahit: & qui ſemel à recta via deflexit, eum neceſſe eſt quo longius progreditur, eo magis ac magis deerrare.* Ego verò hoc vnum ingenuè profitebor,

Eis cum Deo male conuenire, quibus male cũ Deipara eiuſque cultu cõuenit. Propoſitio de reſidua tractatione.

eos cum Christo nullam omnino pacem atque ſocietatem habituros eſſe, quibus tam malè cum Matre Chriſti conuenit, vt receptum eius cultum in Eccleſia nec ferre, nec probare dignentur. Deinde fidenter affirmo, ſicut mox pluribus adſtruam, eos ingenti periculo ſeſe obiicere, ſuaſque conſcientias admodum grauare, qui Deiparæ cultum hac ætate abiiciunt, aut indignè conuellunt. Hoc vbi demonſtratum erit, nos longa velut nauigatione confecta, cymbam noſtram ad portum dirigemus, & complicatis quaſi velis optatum toti Operi finem imponemus.

Mariæ cultum improbantes, grauiter in tres perſonas diuinas & in Virginem ipſam delinquere.

IGITVR qui Mariæ cultui clam vel palam inuident & obtrectant, næ illi Deum & homines grauiter offendunt, ac multiplici quidem ſcelere, ſi verum ſatendum eſt, ſeſe contaminant & peſtilenter obſtringunt. Peccant enim in Deum Patrem, cuius intima eſt eritque ſemper cum Maria coniunctio, vt qui huic organo Dei lectiſſimo iniuriam vllam adfert, in ipſum Mariæ authorem prorſus iniurius eſſe videatur. Peccant in Filium, materni honoris fidiſſimum protectorem & acerrimum vindicem,

Eoſdem aduerſarios in Patres, Eccleſiam totã, eiuſque Præpoſitos & fratres, omneſque magiſtratus delinquere.

qui frequenter de Mariæ hoſtibus vt anteà mõſtratum eſt, pœnas multo grauiſſimas ſumpſit. Peccant in Spiritum ſanctum, Eccleſiæ Catholicæ magiſtrũ & præſidem, qui pro tuenda Virginis dignitate ac veneratione, per Synodos & Patres luculentiſſimè creberrimeque pronunciauit. Peccãt in hanc ipſam Dei & Domini noſtri Matrem Virginemque ſacroſanctam, quam debitis, & in Eccleſia præſcriptis receptiſque honoribus nefariè ſpoliant, cuius gloriam non imminuere & obſcurare, quod Satanicum ſemper fuit opus, ſed pro Chriſtiani officij & moris Angelici ratione prouehere & illuſtrare debebant. Peccant in venerandum tot Sanctorum Patrum cœtum, quos ſummos licet Chriſtianæ veritatis præcones ac vindices, iſti nihilominus tantum non

1. Tim 3.

mendaces, hypocritas, impoſtores reputant, quod Mariæ venerationem ſcriptis, factis, exemplis vbique gentium, & per omnes ætates confirmarint. Peccant in columnam illam veritatis Eccleſiam, cuius ſenſum, conſenſum, fidem ac traditionem de cultu Virginis tanquam ſpurij deſerunt, ac velut hoſtes pro nihilo ducunt fœdeque calumniantur. Peccant in Præpoſitos Eccleſiæ, quorum reuerandam authoritatem præfracti deſpiciunt, dum obedientiam in re tam ſancta illis debitam iniquiſſime negant, diuinis humaniſque legibus ſuperbe aduerſantes. Peccant item in Fratres, atque adeo in Principes & Magiſtratus omnes, de religione Chriſtiana tot ſeculis vnanimiter ſentientes, quorum pium in veneranda Virgine conſenſum carpunt atque conuellunt, quorumque pietatem in ſuperſtitionem audent conuertere,

A cultu Mariæ alienis etiã in ſeipſos peccãt & ſæuiunt.

tamque ſæpè deteſtari, vt quamlibet religioſos Mariæ cultores pro idololatris habeant, eoſque perinde ac blaſphemos Chriſti hoſtes vulgo traducant atque ſubſannent. Peccant in ſeipſos denique crudelitate, quod ſine vlla iuſta & rationabili cauſa ſibi malum ingens accerſant, ac perniciem creent, B quandoquidem luce veritatis toto Orbe, totque ætatibus coruſcantis repudiata, illas conſectantur tenebras, quas in antiquis Hæreticis, Huſſitis, VViclephiſtis, VValdenſibus, Iconoclaſtis, Vigilantianis Chriſtianus Orbis fortiſſime profligauit.

Quid itidem Mariæ cultui aduerſantes lucrifaciant.

ITAQVE velut inſani homines, dum in Mariam, tanquam in Petram firmiſſimam ruunt, ab ipſo Chriſti corpore ſeſe diuellunt, & damnatis iampridem Eccleſiæ peſtibus & fæcibus conſociati, hoc vnum lucrifaciunt, vt ipſorum nomina è libro vitæ expuncta, & in veteri Hæreticorum albo inſcripta, indelebili prorſus opprobrio, & inexpiabili maledicto ſemper maneant obruta atque ſepulta. Adeò leue & ſimplex profecto peccatum non eſt, ſi rectè perpendamus, quicquid tandem

Diuinum ordinem ab his perturbari, qui Mariam ſuo cultu defraudant.

præſens mundus effingat, ſed cum grauiſſimo piaculo coniunctum eſt, in Mariam eiuſque cultum C cum Nouatoribus delinquere, quandoquidem, etiamſi nullum aliud incommodum accederet, fixus & præfinitus ſapientiæ diuinæ ordo peruertitur, quo irreuocabiliter ſancitum eſt, vt ſicut electorum omnium author Mariam præ cæteris inde ab initio peculiariter honorauit, eique vberius gratiæ & gloriæ, quam multis Sanctorum myriadibus impartiuit: ſic etiam eadem à credentibus præcellenti quadam gloria, & quæ tantæ virtuti reſpondeat magnificentia, ſeculis omnibus condecoretur.

Qui Mariæ cultum tuum adimunt, fruſtra prætexunt ſe velle Deum in ſpiritu & veritate adorare.

Quam interim vanus, Deus bone, quam futilis iſtorum prætextus eſt, dum nouis errorum præſtigiis faſcinati, ſe religione prohiberi putant, ne Mariam colant, eiuſque fidem implorent, ſolum vt Deum ſcilicet, in ſpiritu & veritate conuenienter adorent. Hoc enim ſi rectè ac ſincere preſtarent,

In ſpiritu & veritate orãt & adorãt, nõ ſi duntaxat Catholici, vnitatem fidei in & cum Eccleſia retinentes.

D ſubmiſſiores vtique adferrent animos, Deum & quæ Dei ſunt accuratius diligerent, maiore cum reuerentia propter Deum magiſtram & ducem ſequerentur Eccleſiam, neque ſolum caput Chriſtũ, ſed & præcipua eius membra honore debito proſequerentur, multoque amplius, vt veneranda fecit antiquitas, Mariæ precibus meritis atque patro-

Ioan. 4.

cinijs largirentur. Nullus profecto in ſpiritu & veritate Deum vel orat vel adorat, niſi vera fide per

Quis in ſpiritu & veritate orare dicatur Auguſtino.

omnia ſit ipſi Deo coniunctus, ac nulla ea parte in fidei veritate claudicet. At fœde claudicant, imò lapſi potius iacent, quicunque Spiritui ſancto ita reſiſtunt, vt huic docenti in Eccleſia, eiuſque Synodis & Patribus ſuperbè contradicant. Ipſe orat in ſpi-

Pſal. 120.

ritu & veritate, inquit Auguſtinus, qui orat in pace Eccleſiæ & vnitate corporis Chriſti, quod conſtat ex multis credentibus in toto orbe terrarum. Negat igitur idem, ad vitam æternam eos exaudiri,

qui tu

qui in templo Dei, id eſt, in pace & vnitate Eccleſiæ non precantur, Deique cultum non peragunt.

Epilogus generalis totius Operis.

Hæc equidem habui, quæ pro meo quidem modulo de ſacratiſſima neque ſatis vnquam vel laudata, vel honorata Virgine Matre diſſererem, totius Operis tractatione, vt aptior docẽdi ſeruaretur ratio, in quinque libros diſtributa. Non interim me fugit, permulta in hoc argumento, quod fuſiſſime profectò patet, à me vel prætermiſſa, vel non ſatis diligenter fortaſſis excuſſa, aut certè quidem huic naſuto ſeculo non vſquequaque placitura eſſe. A te vero, auguſtiſſima Regina, eademque fidiſſima mater Maria, quam ſine fructu piè nullus implorat, & cui mortales omnes beneficiorum memoria ſempiterna deuincti ſunt, etiam atque etiam reuerenter oro & obſecro, vt hoc qualecunque obſeruantię erga te meæ teſtimonium ratum & gratum habere velis, vtque oblati muneris exiguitatem ſtudioſa offerentis voluntate metiri, ac tuo præpotenti Filio cõprobare digneris. Hominum iudicia, velut fragiles aranearum telas, minus morabor, tuo ſi ſuffragio noſter hic labor non dicam commendetur, ſed ſaltẽ excuſetur, tuóque ſi patrocinio aduerſus Æmulos defendatur atque fulciatur. Agnoſco peculiaria Dei munera diuinitus per te mihi collata, quũ poſt inchoatum hoc opus ſubindè languens excitor, & imbecillis confirmor, & penè feſſus recreor, & currẽs dirigor, & oberrans in viam reducor, ac demum ad optatum finem modò perducor. Non ſum interim[a] Ephræm fateor, vt cum illo dicere audeam: Dignare me laudare te Virgo ſacrata: nec ſum[b] Damaſcenus, vt nouos hymnos tuæ dignitati ſpondeã: nec[c] Hildephonſus etiam, vt ob ſuſcepta pro te certamina proprio munere cohoneſter. Satis præmij verò retuliſſe videbor, ſi me albo tuorum, non dicam amicorum aut filiorum, ſed clientulorum & ſeruulorum ſaltem adſcribi patiaris, téque apud æquiſsimum Iudicem Deum patronam fauentem mihi præbeas immerenti, eámque gratiam impetres quæ ad hoc meum qualecunque miniſterium cum fructu obeundum, & perfectè complendum deſideratur. Ad extremum ſi quædam in hoc Opere toto vel reprehendenda, vel corrigenda prudentibus videbuntur, haud ſanè impedio, quò minus illi ſuo & charitatis iure noſtra & reprehendant & corrigant: quos amanter etiam rogo, vt pro candore ſuo condonent aliquid noſtræ imbecillitati. Sin rectè à nobis aliquid, & præſenti inſtituto cõſentaneè ſcriptum eſt, nihil nobis hac in parte tribui aut adſcribi poſtulamus, ſed hoc vnum vt anteà ſępe, ita nunc etiam ex animo dictum ac repetitum volumus, Ieſu Chriſto Opt. Max. Redemptori, & Mariæ incõparabili Virgini Matri in cælo terráque tùm gratia, tùm gloria ſempiterna.

Mariæ Inuocatio, cui hoc Opus dedicatur atque commẽdatur.

a In oratio ad Deipa. Virg.

b Vide Ioannem Hieroſol. in vita Damaſc.

c Vide Iulianum Pomerium in vita Hildephõſi.

Liberum eſſe cordato Lectori, vt charitate ſalua quædam in hoc Opere vel reprehendat, vel corrigat.

LIBRI QVINTI AC TOTIVS OPERIS DE Maria Deipara Finis.

Authoris Confeſsio.

CONFITEOR tibi, pater Domine cœli & terræ, Creator & Redemptor meus, virtus & ſalus mea, qui iam inde ab infantia me ſacro pane verbi tui paſcere, & cor meum confortare non deſiſti. Ne verò vagarer cum errantibus ouibus, quæ ſunt abſque paſtore, in domo Eccleſiæ tuæ me collegiſti, collectum educaſti, educatum conſeruaſti, & ſub illis Magiſtris atque Paſtoribus inſtituiſti, in quibus te præſentem audiri, & vocem tuã obſeruari domeſticis omnibus præcepiſti. Confiteor ore ad ſalutẽ, quicquid corde ad iuſtitiam ab Orthodoxis atque Catholicis creditur. Non noui Lutherum, Caluinum reſpuo, Hæreticis omnibus dico anathema: nihil mihi cum his commune eſſe volo, qui vnum non dicunt & ſentiunt, eandémque fidei non tenent regulam cum Vna, Sãcta, Catholica, Apoſtolica & Romana Eccleſia. Si quis verò Chriſtum non ſolum in verbo ſcripto docentem, ſed in œcumenicis etiam Synodis iudicantem, in Petri cathedra ſonantẽ, & in Patribus teſtificantem audit ac ſequitur, huic ego communione conſocior: huius & fidem amplector, & religionẽ ſequor, & doctrinam probo. Quam enim alij blaſphemi contemnunt & perſequuntur Romanam Eccleſiam, ac velut Antichriſtianam execrãtur, eius ego me ciuem eſſe profiteor, ab eiuſdem authoritate non latum vnguem diſcedo: ob illius teſtimonium vitam & ſanguinem profundere non recuſo, nec alibi prorſus, quàm in eius vnitate Chriſti Domini merita, & ſancti Spiritus dona mihi & aliis ſalutaria fore confido, certóque perſuaſum habeo. Cum Hieronymo liberè profiteor: Qui Petri cathedræ inngitur, meus eſt. Cum Ambroſio Eccleſiam Romanam in omnibus cupio ſequi: eamque Catholicæ Eccleſiæ radicem & matricem cum Cypriano reuerenter agnoſco, in qua ſemper, vt Auguſtinus prædicat, Apoſtolicæ cathedræ viguit principatus. In ea vero fide atque doctrina conquieſco, quam puer hauſi, adoleſcens retinui, atque hactenus pro mea exiguitate defendi. Cæterum ob nullum commodum temporarium, nec in hominis cuiuſquam gratiam, vel aduerſus conſcientiam (ſic te mihi, Deus, propitium ſemper opto) Doctoris Catholici partes hucuſque ſuſtineo, aut in poſterum ſuſtinebo. Quam Confeſſionem non aliud ſane à me exigit & extorquet, niſi nominis & honoris tui ratio, niſi agnitæ veritatis vis, niſi Canonicæ Scripturæ diſciplina, niſi Patrum ſenſus atque conſenſus, niſi debitum fidei apud fratres teſtimonium, ac demum niſi expectata in cœlo ſalus, & propoſita ſinceris Cõfeſſoribus beatitudo. Quòd ſi propter eiuſcemodi confeſſionem contemnor, ſi oppugnor, ſi traducor, ſingularem agnoſco & prædico gratiam tuam, Deus, qui partim velis me propter iuſtitiam pati, quod certe beatorum eſt, partim nolis mihi beneuolos eſſe illos (quod in magni lucri parte ponendum eſt) qui tibi amici eſſe non poſſunt, cum Eccleſiæ tuæ & veritati Catholicæ palàm aduerſentur. Sed ignoſce illis, Pater, ignoſce: quia vel neſciunt, vel ſcire nolunt, quæ faciant, partim tetri Satanæ imperio incitati, partim falſæ doctrinæ præſtigiis impediti. Hanc verò gratiam mihi perpetuo ſerues oro, vt quam tibi, quam Eccleſiæ, quam veritati ſinceram conſtantiam & conſtantem ſinceritatem debeo, eam tum viuens, tum moriens teſtatam facere non deſiſtam, neque à charitate tua vnquam excidã, particeps nimirum omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua in ſancta Romana Eccleſia. Cuius demum iudicio me ſcriptáque omnia mea, vt libenter, ita reuerenter etiã ſubiicio. Tuam porrò immenſam bonitatem pro me collaudent atque deprecentur Sancti omnes, ſiue quos in cælo triumphans, ſiue quos militans in terris Eccleſia vno & indiſſolubili Catholicæ pacis vinculo firmiſſime coniungit atque comprehendit. Tu & Principium & Finis es mihi bonorum omnium: Tibi ex me, per me, & de me ſit Laus, Honor & Gloria ſempiterna.

R.mi D. STANISLAI HOSII

CARDINALIS ET EPISCOPI VARMIENSIS, DE HOC OPERS TESTIMONIVN AD AVTNORSM SCRIPTVM.

Quod Opus Marianum in ſeptembri promiſſum, tandem aliquando miſeris gaudeo: magnam eo nomine tibi gratiam habeo. Delector enim eo legendo plurimùm, & iam duos libros integros perlegi, quamuis alienis oculis. Nec obliuiſcetur operis huius tui tàm ſancti, Virgo ſanctiſſima, quam ſic ornare ſcriptis tuis es conatus; vt vix quiſquam ſit à quo magis fuerit illuſtrata. Mihi quidem tàm exactè ſcripta videntur omnia, vt quid in hoc Opere deſiderari poſſit, non videam. Romæ 25. Ianuarij, Anno Domini 1578.

ALIVD TESTIMONIVM D. MARTINI EISENGREINII, THEOLOGI ET PROCANCELLARII ACADEMIÆ Ingolſtadienſis.

Opus hoc, de Maria Virgine ſanctiſſima, à R.do P. Petro Caniſio Societatis Ieſu Doctore Theologo, nunc primum aduerſus nouos & veteres Sectariorum errores compoſitum, grauiſſimum eſt, & Orthodoxum, & imprimis dignum, quod typis excudatur.

Præclara hæc atque inſignia de D. Ioanne Baptiſta & ſacroſancta Maria Virgine Opera à Doctiſſimis Theologis ſummopere commendata, & Ego vt Orthodoxa, erudita & ſolida approbo atque cum primis digna conſeo, quæ verbi Dei Corruptelis opponantur, ac ad communem Eccleſiæ Catholicæ vtilitatem denuò typis excudantur.

CASPAR FRANCVS SS. Theologiæ Doctor, eiuſdemque Profeſſor Ordinarius atque Collegij Theologici pro tempore Decanus in Academia Ingolſtadienſi, S. R. E. Protonotarius.

THEOLOGORVM ET SCRIPTORVM *IN HOC VOLVMINE CITATORVM TRIPARTITVS Index. Primus, vetuſtiores ab Apoſtolorum ſeculo vſque ad Carolum Magnum florentes deſignat. Secundus, ſequentes & ad noſtram ætatem vſque decurrentes oſtendit, Tertius, malæ ſuſpectæque fidei Scriptores complectitur.*

AVTHORVM QVI ſunt in Eccleſia primæ Centuriæ, nomina

APOSTOLI Chriſtianæ fidei principes, primiq; Doctores & Scriptores.
S. Clemens Romanus.
Philo Iudæus.
S. Martialis.
S. Dionyſius Areopagita.
Ioſephus Iudæus.
S. Euodius.
S. Ignatius.

SECVNDÆ CENTVRIÆ.

S. Iuſtinus Philoſophus.
S. Polycarpus.
I. Irenæus.
Athenagoras.
Clemens alexandrinus.
Tertullianus.
Origenes.
Minutius Felix.
Iulius Africanus.
S. Hippolytus.
S. Cyprianus.
Arnobius.
S. Methodius.

TERTIÆ CENTVRIÆ.

Lactantius Firmianus.
Euſebius Cæſarienſis.
S. Antonius Abbas.
Iuuencus Presbyter.
S. Athanaſius.
S. Hilarius pictauenſis.
Ioannes Climachus.
Optatus Mileuitanus.
S. Didimus Alexandrinus.
S. Pacianus.

QVARTÆ CENTVRIÆ.

S. Baſilius Magnus.
S Gregorius Nazianzenus.
Gregorius Niſſenus.
S. Ambroſius.
S. Hieronimus.
Theophilus Alexandrinus.
Ruffinus.
S. Ioannes Chriſoſtomus.
S. Epiphanius.
S. Cirillus Hieroſolimitanus.
Palladius.
Euagrius.
Amphilochius.
Gaudentius Brixienſis.

QVINTAE CENTVRIÆ.

S. Auguſtinus.
Seuerus Sulpitius.
S. Paulinus.
Poſſidonius.
Oroſius.
Eucherius Lugdunenſis.
S. Maximus Taurinenſis.
Iunilius.
Victor Vticenſis.
Caſſianus.
Marcus Eremita.
Cirillus Alexandrinus.
Vincentius Lirinenſis.
Socrates.
Sozomenus.
Theodoretus.
S. Proſper.
S. Petrus Chriſologus.
S. Vigilius Tridentinus.
Sedulius.
Palladius.
Nilus Monachus.
Saluianus.
Hilarius Arelatenſis.
S. Fulgentius.
Petrus Diaconus.
Boetius Martyr.
Alcimus Auitus.

SEXTAE CENTVRIÆ.

Caſſiodorus.
Arator.
Euſebius Emiſſenus.
S. Benedictus.
Iuſtinus.
Andreas Hieroſolimitanus.
Ruſticus Diaconus.
Venantius.
Michael Singelus.
Leander Hiſpalenſis.
Gregorius Turonenſis.
Iſichius.
Gregorius Magnus.

SEPTIMAE CENTVRIÆ.

Sophronius.
S. Iſidorus Hiſpalenſis.
S. Maximus.
S. Cæſarius Arelatenſis.
Iulianus Pomerius.

OCTAVÆ CENTVRIÆ.

Venerabilis Beda.
Ioannes Damaſcenus.
Coſmas Maiumenſis.
S. Bonifacius Moguntinus.
S. Germanus Conſtantin.
Paulus Diaconus.
Alcuinus.
Vſuardus.
Paulinus Aquileienſis.

INDEX SECVNDVS *Authorum in hoc Opere citatorum, qui à Carolo Magno hactenus floruerunt, & Nonæ ſunt Centuriæ.*

Turpinus.
Ionas Aurelianenſis.
Angelomus.
Haimo Halberſtatenſis.
Rabanus Maurus.
Anaſtaſius Bibliothecarius.
Chriſtianus Druthmarus.
Photius Conſtantin.

Ioannes

Ioannes Diaconus.
Remigius Antiſiodorenſis.
Theophylactus.
Ericus.
Ambroſius Ansbertus.

DECIMAE CENTVriæ.

Odo Cluniacenſis.
Ado Viennenſis.
Radulphus Flauiacenſis.
smaragdus Abbas.

VNDECIMAE CENturiæ.

Radulphus Ardens.
Fulbertus Carnotenſis.
Burchardus VVormatienſis.
Berno Augienſis.
Hermanus Contractus.
S. Petrus Damianus.
Algerus.
S. Anſelmus Cantuarien.
Occumenius.
Marianus scotus.
s. Iuo Carnotenſis.
s. Bruno Carthuſianus.

DVODECIMAE CENturiæ.

sigebertus Genblacenſis.
Ioannes Zonaras.
Georgius Cedrenus.
Rupertus Tuitienſis.
Honotius Auguſtudenſis.
Franco Haſleginienſis.
s. Bernardus Abbas.
Hugo de s. Victore.
Gratianus.
Petrus Lombardus.
Richardus de s. Victore.
Pettus Abbas.
Euthymius.
Otto Friſingenſis.
Hugo Therianus.
Godefridus Vitetbienſis.
Theodorus Balſamus.
Guericus ignacenſis Abbas
Nicetas Choniates.
Innocentius Tertius.

DECIMAE TERTIAE Centuriæ.

Abbas Vrſpergenſis.
Hugo Cardinalis.
s. Antonius de Padua.
Alexander de Ales.
Vincentius Belluacenſis.
Albertus Magnus.
s. Thomas Aquinas.
s. Bonauentura.
Gulielmus Durandi.
Ioannes scotus.

DECIMÆ QVARTAE Centuriæ.

Nicephorus Calliſtus.
Nicolaus Lyranus.
Martinus Polonus.
Franciſcus Maronis.
simon De Caſſia.

DECIMÆ QVINTAE Centuriæ.

s. Laurentius Iuſtinianus.
Thomas VValdenſis.
Ioannes Gerſon.
Alfonſus Toſtadus Abulenſis.
Blondus
s. Antonius Florentinus.
s. Bernardinus senenſis.
Beſſarion Cardinalis.
Ioannes de Turrectemata.
Dionyſius Rickel Carthuſianus.
Nicolaus Cuſanus.
Platina.
Albertus Krantzius.
sabellicus.
Rodulphus Agricola.
Gabriel Biel.
Ioannes Trithemius.
Baptiſta Mantuanus.
Volaterranus.
Petrus Galatinus.

SCRIPTORES Catholici poſt annum Chriſti 1500.

Ioannes Eckius sueuus.
Iodocus Clichtouæus.
Pagninus
Ioannes Roffenſis.
Ioannes Cochlæus & Ioannes Faber.
Aluyſius Lippomannus.
Ruardus Tappet.
Iodocus Tiletanus.
Dietembergius.
satzgerus.
Ioannes Hoffmeiſterus.
Billichius.
sonnius.
staniſlaus Hoſius.
Ioannes Heſſels.
Franciſcus Titelmanus.
Georgius Vicelius.
Nicolaus sanderus.
Martinus Eiſengreinius.
Iacobus Rabus.
Onuphrius.
sigonius.
Franciſcus Turrianus.
Claudius de sainctes.
Leander Albertus.

Ac plures quidem è ſcriptoribus orthodoxis hoc in Opere citari comperies, vt ſacra interim Concilia ſileamus.

INDEX HAERETICORVM ET SECTARIORVM VETERVM AC RECENTIORVM,

Quorum errores in hoc OPERE perſtringuntur.

Simon Magus.
Nicolaitæ.
Cerinthus. Ebion.
Baſilides. Carpocrates.
Gnoſtici.
Cerdon. Marcion.
Manes. Manichæi.
Valentinus. Tatianus.
Encratitæ, Apelles.
Montanus.
Cataphygæ.
Nouatus.
Cathari.
Sabellius.
Patripaſſiani.
Donatus. Arius.
Eunomius. Macdonius.
Pneumatomachi.
Aerius. Priſcilianus.
Iouinianus,
Vigilantius.
Collyridiani.
Heluidius. Pelagius.
Neſtorius.
Acephali.
Petrus Gnaphæus.
Monochelitæ.
Sergius.
Mahomet.
Lampetiani.
Iconomachi.
Feliciani.
Claudius Taurinenſis.
Berengarius.
Petrobruſiani
Henriciani.
Petrus Abailardus.
Pſeudoapoſtolici.
Cathari.
VValdenſes.
Albigenſes.
Ioannes VVicleff.
Ioannes Huſſ.
Picadi, Thaboritæ.
Martinus Lutherus.
Vdalricus Zuingleus.
Balthaſar Pacimontanus.
Ioannes Oecolampadius.
Andreas Carolſtadius.
Ioannes Caluinus.
Philippus Melanchthon.
Andreas Oſiander.
Matthias Illyricus.
Ioannes Brentius.
Martinus Bucerus.
Antonius Coruinus.
VVolfgangus & Andreas Muſculi
Ioannes Marbachius.
Tilmannus Heſhuſius.
Ioannes Agricola.
Michael Seruetus.
Dauid Georgius.
Petrus Martyr.
Theodorus Beza.
Ioannes Spangenbergius.
Georgius Maior.
Vrbanus Regius.
Iacobus Andreæ Schmidel.
Bernardus Ochinus.
Martinus Chemnitius.
Ioachimus Camerarius.
Paulus Eberus.
Sebaſtianus Caſtalion.
Chriſtophorus Hegendorfiuus.
Eraſmus Roterodamus.
Matthias Iudex.
Magdeburgenſes.
Valentinus Gentilis
Franciſcus Srancarus.
Ioannes Vigandus.
Nicolaus Gallus.
Lunemburgenſes & Lubecenſes.
Conradus Pellicanus.
ſtephanus de Maleſcot.
Matthæus Beroaldus.
Matthias Rodi.
Georgius Fabricius.
Victorinus Strigelius.
Rodolphus Gualterus.
Dauid Chytræus.
Nicolaus Gallaſius.
Theophilus Lebbæus.
Iacobus Heerbrandus.
Henricus Bullingerus.
Lucas Loſſius.
Daniel Greſſerus.
Cnlmannus.
Franciſcus Lambertus.
Hieronymus Vellerus.
Ioannes Bugenhagius.
Gulielmus Rodingus.
Georgius Aemilius.
Balæus, Functius.
Gulielmus Bidenbachius.
Lucas Oſiander.
Conradus VVolff Platzius.
Lucas Sternbergerus.
seruetiani.
Miniſtri Poloniti & Hungarici.
Proteſtantes.
Flacciani.
Antinomi.
Maioriſtæ.
Sacramentarii.
Vbiquetarii.
Trinitarii.
Anabaptiſtæ.
Memnoniſtæ.
schuenckfeldiani.
Caluiniani, vt id genus alios complures damnatæ memoriæ ſcriptores, quorũ in hoc Opere fit mentio, prætermittamus.

IGNATIVS AD Trallianos.

Fugite impias & Deum abnegantes hæreſes. Diaboli enim ſunt inuentiones, & ſerpentis malorum auctoris, qui per mulierem ſeduxit Adã patrem generis noſtri.

IRENAEVS MARtyr lib. 3. cap. 2.

Vndique reſiſtendum eſt Hæreticis, *ſi quos ex his retuſione confundentes, ad conuerſionem veritatis adducere poſſumus.*

AVGVSTINVS IN Canonicam Ioannis,

Omnia quæ leguntur in Scripturis ſanctis, ad inſtructionem & ſalutem noſtram intente oportet audire. Maximè tamen memoriæ mandãda ſunt, quæ aduerſus Hæreticos valent plurimum inſidiæ, quorum infirmiores, quoſque negligentiores circumuenire non ceſſant.

INDEX LOCORUM
SCRIPTVRAE SACRAE

QVÆ POTISSIMVM IN HOC OPERE TRACTANTVR. PRIOR NVMERVS CAPITA BIBLICA, POSTERIOR

Libri folia deſignat.

EX VETERI TESTAMENTO.

Cap. Fol.

Geneſis

1. *Relinques homo patrem & matrem & adhærebit vxori.* 726.c
2. *Formauit Deus hominem de limo terræ.* 62.c
Paradiſus Mariæ typus. 63.d
Hoc nunc os de oſsibus meis, &c. 447.b.605.b
3. *Inimicitias ponam inter te & mulierem.* 15.b.c.166.b
Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos. 148.b 854.
In doloribus & triſtitia paries, & ad virum conuerſio tua, & ipſe dominabitur tui. 149.c
Terra es & in terram ibis.
Ipſa conteret caput tuum. 556.c.893.b.105.
6. *Omnis caro corruperat viam ſuam ſuper terram.* 58.b.c
7. *Te vidi iuſtum coram me in generatione hac.* 273.
15. *In ſemine eius benedicentur omnes gentes.* 7.d
Domine Deus vnde ſcire poſſum, quod eam terram ſim poſſeſſurus? 537.b
17. *Sic erit ſemen tuum ſicut ſtella firmamenti.* 539.d
22. *Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ.* 28.b
22. *Nunc cognoui quod timeas Deum.* 393.d
24. *Et ecce Rebecca egrediebatur, puella decora nimis virgóque pulcherrima & incognita viro.* 15.d
27. *Agro pleno & diuinitus benedicto Maria confertur.* 374.b
28. *Maria fuit deſignata per ſcalam Iacob.* 17.b
Verè Dominus eſt in loco iſto. 1089.d
29. & 30. *Deus quomodo Rachel & Lia vuluas aperuiſſe intelligendus ſit.* 227.c
37. *Num ego & mater tua & fratres tui adorabimus te ſuper terram?* 546.c
49. *Ipſe erit gentium expectatio.* 210.b
Non auferetur ſceptrum de Iuda. ibid.
Lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ palliũ ſuum. 192.b

Exodus

2. *Mater Moyſis Mariam refert.* 64.b
3. *Maria fuit deſignata per rubum & ignem.* 17.d.188.b
9. *Peccaui nunc ego etiam & populus meus.* 579
13. *Sanctifica mihi omne primogenitum.* 91.b
Omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Domino vocabitur. 167.c
15. *Maria ſoror Moyſis figura Deiparæ Mariæ.* 1.c.305.b.567.b
20. *Honora patrem tuum & matrem.* 20.c.854.b
Non adorabis neque coles ea. 940.b
23. *Non erit infœcunda nec ſterilis in terra tua.* 189.c
Ter in anno comparebit omne maſculinum. 668
25. *Facies duos Cherubim.* 1036.c
36. *Arca Mariæ typus.* 63.b
38. *Fecit Moyſes & labrum æneum cum baſi ſua de ſpeculis mulierum.* 227.d

Cap. Fol.

Leuiticus.

12. *Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, immunda erit* 167.b.228.b.627.b.629.b

Numeri.

6. *Benedicat tibi Dominus & cuſtodiat te.* 751.d
17. *Maria deſignatur per virgam Aaron.* 16.d.187.c
24. *Orietur ſtella ex Iacob.* 115.b.192.b
36. *Omnes viri ducent vxores de tribu ſua.* 31.b.38.c
Nubat quibus volet, tantum vt ſuæ tribus hominibus, ne commiſceatur poſſeſſio. 31.b

Deuteronomium.

6. & 10. *Dominum Deum adorabis & illi ſoli ſeruies.* 977.b
7. *Non erit apud te ſterilis vtriuſque ſexus.* 189.c
10. *Mariam per arcam teſtimonij adumbrata.* 16.d
33. *Qui dixerit patri ſuo & matri ſuæ neſcio vos, &c.* 727.b

Ioſue.

5. *Cecidit Ioſue in terram & adorans ait.* 978.c

Liber Iudicum.

6. *Maria deſignata fuit per vellus Gedeonis.* 17.b.74.c 188.b

1. Regum.

1. *Si reſpiciens videris afflictionem familiæ tuæ.* 46.d
Anna orauit ad Dominum. 625.d
2. *Heli autem ſenex valde, & audiuit omnia quæ faciebant filij ſui vniuerſo Iſraeli: Et dormiebant cum mulieribus, quæ obſeruabant ad oſtium tabernaculi.* 127.d
20. *Quomodo viuit Dominus & viuit anima tua.* 736.a
24. *Dauid canis mortuus & pulex vnus.* 582.d

2. Regum.

6. *Benedixit Dominus Obededom & omnem domum eius.* 554.d
Michol deſpexit Dauid. 1061.d
Surrexit Dauid vt deduceret arcam Dei. 839.b
7. *Cúmque completi fuerint dies tui & dormieris cum patribus tuis ſuſcitabo ſemen tuum.* 168.b

3. Regum.

8. *Non eſt homo qui non peccet.* 55.b
Maria deſignata per templum Salomonis. 17.b
9. *Et erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus.* 1067.b
10. *Thronum Salomonis figura Mariæ.* 67.b
Venit Regina Sabæ videre ſapientiam Salomonis. 649.d
18. *Ecce nubecula parua quaſi veſtigium hominis.* 189.b. 193.b

4. Regum.

19. *Protegam vrbem hanc propter me & Dauid ſeruum meum.* 1666.d

Tobias.

3. *Tu ſcis Domine, quià nunquàm concupiui virum, & nunquam ſeruaui animam meam ab omni concupiſcentia.* 258.c.276.b
4. *Superbiam nunquam in tuo ſenſu aut in tuis verbis dominari permittas.* 709.b

Iudith.

13. & 15. *Maria pes Iudith fuit adumbrata.* 15.d
14. *Vna mulier Hebræa fecit confuſionem in domo Nabuchodonoſor.* 896.b

Eſther.

2. & 7. *Eſther gerit typum Mariæ.* 15.d
2. *Et poſuit Aſſuerus diadema in capite Eſther* 1061.c

Iob.

1. & 2. *In omnibus his non peccauit Iob.* 665.d
19. *Derelicta ſunt tantummodo labia circa dentes meos.* 13.b
30. *Flebam quondam ſuper eo qui afflictus erat & compatiebatur anima mea pauperi.* 767.b
31. *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de Virgine.* 282.b
42. *Nō eſtis locuti coram mē rectum ſicut ſeruus meus Iob:* 665.d

Pſalmi.

2. *Apprehendite diſciplinam.* 635.b
8. *Minuiſti eum paulò minus ab Angelis.* 924.b
11. *Propter miſeriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam dicit Dominus.* 314.d
13. *Omnes declinauerunt ſimul inutiles facti ſunt.* 58.b
17. *Maledictus homo qui confidit in homine.* 931.c
18. *Tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo.* 726.c
21. *Ego ſum vermis & non homo.* 191.d
30. *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum.* 1096.b
Quia reſpexiſti humilitatem meam. 584.d
Saluum me fac in miſericordia tua. 928.d
31. *Pro hac orabit ad te omnis Sanctus in tempore opportuno.* 54.b
33. *Guſtate & videte quàm ſuauis eſt Dominus.* 147.d
Multa tribulationes iuſtorum. 752.c
35. *Et in lumine tuo videbimus lumen.* 649.c
39. *Ego mendicus ſum & pauper.* 617.b
41. *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte.* 810.c
44. *Vide humilitatem meam & laborem meum.* 46.d
Adducentur Regi *virgines poſt eam.* 292.c
Audi filia & vide, & inclina aurem tuam & obliuiſcere populum tuum. 342.b
Adſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato circumdata varietate. 392.b.853.d.1061.b
Vnxit te Deus Deus tuus oleo lętitiæ præ cōſortibus tuis. 487.d
45. *Sanctificauit tabernaculum ſuum altiſſimus.* 64.c
47. *Suſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio templi tui.* 924.b
50. *Ecce in iniquitatibus conceptus ſum.* 65.b.74.b
Sacrificium Deo Spiritus contribulatus. 583.b
56. *Lingua eorum gladius acutus.* 756.d
58. *Gladius in labiis eorum.* ibidem.
64. *Exaudi nos Deus ſalutaris noſter ſpes omnium finium terræ.* 931.c
68. *Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum.* 189.c
Veni in altitudinem maris & tempeſtas demerſit me. 760.b
69. *Ego vero egenus ſum & pauper.* 46.d
70. *De ventre matris meæ, Deus meus es tu.* 443.b
71. *Mihi adhærere Deo bonum eſt.* 981.c
Deſcendit ſicut pluuia in vellus. 188.b.374.b
72. *Quàm bonus Deus his qui recto ſunt corde.* 618
Iumentum factus ſum apud te. 582.d
77. *Deduxit eos in nube diei & tota nocte in illuminatione noctis.* 72.d
Spiritus pertranſit in illo & non ſubſiſtet. 1025.c
Ianuas cæli aperuit & pluit illis manna. 743.d
Elegit Dauid ſeruum ſuum & ſuſtulit eum de gregibus ouium. 579.a
84. *Benedixiſti Domine terram tuam.* 64.b
Veritas de terra orta eſt & terra noſtra dedit fructum ſuum. 64.c.24.b.426.d
Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam. 928.d
Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi. ibid.
Dominus dabit benignitatem, & terra noſtra fructum ſuum. 426.d
87. *Omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me.* 760.b
Pauper & in laboribus ego ſum à iuuentute mea. 581.c
88. *Semen eius in æternum manebit.* 28.b
90. *Tu es Dominus ſpes mea.* 931.c
92. *Domum tuam decet ſanctitudo.* 64.c
Dominus regnauit decorem indutus eſt. 434.b
95. *Omnes Dij gentium dæmonia.* 964.d
97. *Solus inter mortuos liber.* 55.c
98. *Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt.* 455.b
101. *Dominus de cælo in terram aſpexit.* 74.b
103. *Qui facit Angelos ſuos Spiritus.* 427.c
109. *Attollite portas Principes veſtras.* 819.d
De matrice Auroræ tibi ros natiuitatis tuæ. 194.c
Donec ponam inimicos tuos, ſcabellum pedum tuorum. 244.b
Tecum principium in die virtutis tuæ, in ſplendoribus Sanctorum ex vtero ante luciferum genui te. 322.c
Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis. ibidem.
De torrente in via bibet. 765.d
110. *Auxilium meum à Domino.* 995.b
115. *Omnis homo mendax.* 98.b
Pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius. 1001.c
118. *Feci iudicium & iuſtitiam.* 273.c
Laudate Dominum in Sanctis eius. 298.c
123. *Adiutorium noſtrum in nomine Domini.* 995.b
131. *De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam.* 28.b.167.d
Surge Domine in requiem tuam tu & arca ſanctificationis tuæ. 839.c.853.c
134. *Omnia quæcunque voluit, Dominus fecit in cælo & in terra.* 1088.d
135. *In humilitate noſtra memor fuit noſtri.* 578.579
138. *Imperfectum meum viderunt oculi tui.* 191.c
Nox illuminatio mea in delitiis meis. 612.d
Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui Deus. 914.d
143. *Deus canticum nouum cantabo tibi, in Pſalterio decachordo pſallam tibi.* 568.c

Prouerbia.

1. *Fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum.* 197.c
6. *Homo Apoſtata vir inutilis.* 204.d

8. *Dominus*

8. *Dominus poſſedit ab initio viarum ſuarum.* 113.b
Numquid poteſt homo abſcondere ignem in ſinum ſuum, vt veſtimenta illius non ardeant. 218.b
9. *Sapientia ædificauit ſibi domum.* 113.d
10. *Filius ſapiens gloria eſt patris.* 917.b
Vniuerſa delicta operit charitas. 876.d
17. *Gloria filiorum patres eorum.* 60.b
18. *Iuſtus in principio eſt accuſator ſui.* 582.d
22. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos.* 3.b.
Adoleſcens iuxta viam ſuam etiam cum ſenuerit non recedet ab ea. 133.b
23. *Quando ſederis vt comedas cum principe diligenter attende, quæ appoſita ſunt ante faciem tuam.* 189.c
30. *Tria ſunt difficilia mihi & quartũ penitus ignoro.* 195.b
31. *Multæ filiæ congregauerunt diuitias, &c.* 841.d
Mulierem fortem quis inueniet, &c. 899.c

Cantica.

1. *Ecce tu pulchra es amica mea* 16.b
Meliora ſunt vbera tua vino, fragrantia. 375.b
2. *Vox turturis audita eſt in terra noſtra.* 592.c.188.b
Ego flos campi. 191.b.
Sicut lilium inter ſpinas. 75.b
En ipſe ſtat poſt parietem. 256.c
Læua tius ſub capite meo & dextera illius amplexabitur me. 143.d
Introduxi me rex in cellam vinariam. 141.c
Vulnerata charitate ego ſum. 142.d
3. *Quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertũ.* 16.c.93.b.837.b
Egredimini filiæ Siõ & videte Regem Salomonẽ. 433.d
Inueni quem diligit anima mea. 141.c
4. *Tota pulchra es amica mea.* 16.b.60.c.73.c.106.b.147.b
Veni ſponſa mea coronaberis. 306.b
Fauus diſtillans labia tua mel & lac. 813.c
Surge propera amica mea. 819.d
Hortus concluſus ſoror mea & fons ſignatus. 631.d
5. *Ego dormio & cor meum vigilat.* 139.d
6. *Quæ eſt iſta quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol.* 16.c.22.b.122.b 120.b.557.d.836.d
Vna eſt columba mea, perfecta mea. 104.b
Dilectus meus mihi & ego illi. 141.d
Dilectus meus qui paſcitur inter lilia. 306.c.175.d
7. *Quam pulchri ſunt greſſus tui, &c.* 93.b
8. *Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto delitiis affluens.* 16.c.837.b
Soror noſtra paruula eſt & vbera non habet. 210.d

Sapientia.

1. *In maleuolam animam non introibit ſapientia.* 60.c.102 d.366.c.
3. *Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos ſe.* 310.c.
14. & 15. *Omnia idola nationum Deos æſtimauerũt.* 939.c

Eccleſiaſticus.

1. *Qui ſine timore eſt non poterit iuſtificari.* 501.c
2. *Fili accedẽs ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia & timore.* 572.b.
19. *Qui cito credit leuis eſt corde.* 1017.c
24. *Ego mater pulchræ dilectionis:* 377.c
In omnibus requiem quæſiui, &c. 870.c.
Quæ eſt iſta quæ ſub Sole aſcendit. 837.c
Ego ſicut aquæ ductus exiui de Paradiſo. 385.c
Qui creauit me requieuit in tabernaculo meo. 871.b
25. *A muliere initium peccati factum eſt.* 148.d
27. *Vaſa figuli probat fornax, &c.* 822.d
44. *Henoch placuit Deo & trãſlatus eſt in Paradiſũ.* 855.d
45. *Dilectus Deo & hominibus cuius memoria in benedictione.* 374.b
46. *Et Samuel notum fecit Regi finem vitæ ſuæ.* 1028.b

Eſaias.

1. *Niſi Dominus exercituum reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma fuiſſemus.* 543.d
2. *Et erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium.* 315.d
5. *Væ qui ponitis tenebras lucem & lucem tenebras.* 888.c
6. *Vade ad populum iſtum & dicaure audietis, &c.* 182.b
7. *Ecce Virgo concipiet & pariet filium.* 268.c. 295.d.224.b.284.b.556.d.539.b
Propter hoc dabit Dominus ipſe vobis ſignum. 199.d
Niſi credideritis non intelligetis. 1088.d
8. *Acceſſi ad propheteſſã & concepit & peperit filiũ.* 546.d
Omnes omnino. ad illam conuenerunt. 115.d
Chriſtus lapis offenſionis in præf. lib. 4.
Eleuatæ ſunt filiæ Siõ & ambulauerũt extẽto collo. 247.b
9. *Super ſolium Dauid & ſuper regnum eius.* 2.
Paruulus natus eſt nobis. 442.c.
11. *Egredietur virga de radice Ieſſe.* 442.c.17.b.29.b. 64.b.115.b.
14. *Deus iuſtus & ſaluans, non eſt præter me.* 1106.c
16. *Emitte agnum, Domine, dominatorem terræ de petra deſerti in præf. lib 4.*
19. *Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem leuẽ.* 189.d.190.b
Et ingredietur Ægyptum, & commouebuntur ſimulachra a facie Ægypti. 190.c
40. *Ecce gentes quaſi ſtillæ ſitulæ & quaſi momentum ſtateræ reputatæ ſunt.* 583.b.
42. *Quis cæcus niſi ſeruus meus.* 182.b
Electus meus complacuit ſibi in anima mea. 626.b
Gloriam meam alteri non dabo. 940.b
43. *Ego Dominus Deus tuus ſanctus Iſraël, Rex veſter. Ego ſũ ego ſũ ipſe, qui deleo iniquitates tuas propter me.* 917.d
45. *Rorate cæli deſuper.* 442.d.745.b
48. *Non eſt pax impiis.* 660
53. *Non eſt ei ſpecies neque decor.* 770.a
Oblatus eſt quia ipſe voluit. 763.d
Generationem eius quis enarrabit. 235.b
Aſcendet ſicut virgultum & ſicut radix de. 189.c
Et aſcendet ſicut virgultum coram eo. 194.c
Aſcendens ſicut paruulus lactens. 189.c
56. *Nomen æternum dabo eis.* 302.c
60. *Surge illuminare Hieruſalẽ, quia venit lux tua.* 624.c
61. *Sicut ſponſo impoſuit mihi mitram.* 869.d
66. *Ad quem reſpiciam niſi ad pauperculum & humilem & trementem ſermones meos.* 46.d.584.d
Antequam parturiret peperit. 236.b

Hieremias.

1. *Priuſquam te formarem in vtero.* 90.b
2. *Populus meus mutauit gloriam ſuam in idolum.* 971.b
6. *Interrogate de ſemitis antiquis.* 865.c
7. *Filii colligunt ligna & patres ſuccendunt ignẽ, & mulieres conſpergunt adipẽ vt faciant placentas Reginæ cæli & libent Diis alienis vt me &c.* 971.b
Diem hominis non deſideraui. 140.d
8. *Omnes conuerſi ſunt ad curſum ſuum.* 58.b
14. *Quare quaſi colonus.* 616.b
31. *Caſtigaſti me Domine & eruditus ſum.* 105.c
Nouum faciet Dominus ſuper terram, mulier circumdabit virum. 168.c.195.c.431.b.496.b
33. *Si irritum poteſt fieri pactum meum.* 28.b

Baruch.

3. *Quam magna eſt domus Dei, & ingens laus poſſeſſio eius.* 22.d

Ezechiel.

14. *Ipſi iuſtitia ſua liberabunt animas* 273.c

18 *Iuſtus ex iuſtitia ſuâ quam operatus eſt, viuet.* 173.c.563.b
23. *Ibi ſunt fracta vbera & ſub acta mammæ pubertatis earũ.* 198.c.
24. *Porta hæc clauſa erit & non aperietur.* 192.b.233.c.
30. *Diſperdam ſimulachra & ceſſare faciam idola.* 939.d
36. *Effundam ſuper vos aquam mundam & mundabimini.* 367.c.
44. *Qui aperit vuluam ſanctus Domino vocabitur.* 228.d
Et conuertit me ad viam portæ ſanctuarij exterioris, quæ reſpiciebat ad orientem: & erat clauſa. 16.b.17.b.168.d.195.b.227.d.

Daniel.

2. *Lapis de monte exciſus.* 190.d
4. *Peccata tua Eleemoſynis redime.* 924.b
9. *Peccauimus iniquitatem fecimus.* 54.b
Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum. 314.a
12. *Plurimi pertranſibunt & multiplex erit ſcientia.* 67.d

Oſeas.

13. *Adducet vrentem ventum Dominus de deſerto aſcendentem & deſiccabat venas mortis.* 190.d
14. *Ero quaſi ros Iſrael, germinabit ſicut lilium.* 291.c

Ioel.

2. *Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem.* 58.b.805.c
Prophetabunt filij veſtri. 84.b.805.c
Plange ſicut Virgo accincta ſacco: 198.c

Abacuc.

3. *Deus ex Theman veniet.* 610.d

Aggæus.

2. *Implebo domum iſtam gloria.* 623.d.624.b.626.c

Zacharias.

3. *Adducam ſeruum meum orientem.* 623.d
6. *Ecce vir germen eius & ſubter ſe germinauit.* 194.c
13. *Diſperdam nomina idolorum & non memorabuntur vltra.* 939.d

Malachias.

2. *Si Deus ego ſum, vbi eſt honor meus? & ſi Dominus ego ſum, vbi eſt timor meus?* 946.d
3. *Veniet ad templum ſanctum ſuum dominator, quem vos quæritis.* 626.c.

II. Machabæorum.

3. *Sed & virgines quæ concluſæ erant, procurrebant ad Oniam.* 127.b
Iuuenes circumſteterunt Heliodorum & ex vtraque parte flagellabant. 1067.c
15. *Hic eſt Hieremias Propheta Dei, qui ſemper orat pro populo Dei.* 936.d

EX NOVO TESTAMENTO.

Matthæus.

1. *Ioſeph autem vir eius cum eſſet iuſtus, voluit occulte dimittere eam.* 270.b.273.b
Non cognouit eam. 172.b.157.144.b
Quod in ea natum eſt de Spiritu ſancto eſt. 224.d.439.d.457.b.& deinceps.
Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. 245.b
Ecce Virgo in vtero concipiet. 169.b.224.b
Cum deſponſata eſſet Mater eius Maria Ioſeph, antequam conuenirent inuenta eſt in vtero habens. 171.c.246.d.166.d
2. *Conſurgens Ioſeph accepit puerum & matrem eius.* 245.c
6. *Dimitte nobis debita noſtra.* 101.b
Beati pauperes ſpiritu. 587.c
8. *Non inueni tantam fidem in Iſrael.* 541.b
Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum. 170.d
8.& 9. *Domine ſi vis potes me mundare.* 390.c
Multi ab Oriente & Occidente venient. 543.c
9. *Tu ſcis omnia.* 493.c
Venient dies quando auferetur ſponſus ab eis, & tunc ieiunabunt. 810.b
10. *Non vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis.* 171.c.635.d
Qui amat patrem aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus. 310.c
11. *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde.* 582.b
.& 13. *An exiſtis videre arundinem vento agitatam.* 595.b
12. *Ecce Mater tua & fratres tui foris ſtant, quærentes te.* 270.b.710.b.711.c.705.b
Quæ eſt Mater mea & qui ſunt fratres mei? 451.d.710.b.711.c.725.c
Quicunque fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis eſt, ipſe eſt meus frater. 435.b.714.b.718.c.730.b.1088.
Ex verbis tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. 903.d
13. *Cum dormirent homines venit inimicus homo & ſuperſeminauit zizania.* 961.b
16. *Vade poſt me Satana.* 714.b
Sunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno ſuo. 857.c
18. *Vbi ſunt duo aut tres congregati in nomine meo.* 564.c.1067.d.1080.b.
Si te audierit lucratus eris fratrem tuum. 924.b
Omne debitum dimiſi tibi, quia me rogaſti. 309.b
19. *Vnus eſt bonus Deus.* 66.d
Sunt Eunuchi qui ſeipſos caſtrauerunt in præfat lib. 2.302.c
Qui poteſt capere capiat. in præf. lib. 2.
20. *Conuentione autem facta cum operariis ex denario diurno.* 302.b
Neſcitis quid petatis. 725.b
Filius hominis non venit miniſtrare, ſed miniſtrari. 557.d.587.d
21. *Domus mea domus orationis.* 1047.b
22. *Quid vobis videtur de Chriſto?* 28.d
24. *Ecce in deſerto eſt.* 1063.1064.& deinceps.
Apparebit ſignum filii hominis. 646.b
Die autem illo nemo ſcit, niſi ſolus pater. 493.b
25 *Habenti dabitur.* 300.b
Virgines Euangelicæ. 546.b
Euge ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis. 841.b.
26. *Quid moleſti eſtis huic mulieri? bonum opus operata eſt.* 11.b
Oſculo filium hominis tradis. 345.b
27. *Et qui Crucifixi erant cum illo, blaſphemabant illum.* 689.d
Nihil tibi & iuſto illi. 696.d
Multa corpora Sanctorum reſurrexerunt. 1028.c
28. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.* 855.c

Marcus.

9. *Quiſquis potum vobis dederit calicẽ aquæ frigidæ in nomine meo quia Chriſti eſtis: amen dico vobis non perdet mercedem ſuam.* 841.b
Quiſquis vnum ex huiuſmodi pueris receperit, in nomine meo, me recipit. Et quicunque me ſuſceperit, non me ſuſcepit, ſed eum qui miſit me. 841.b
Quamdiu feciſtis vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.

feciſtis. 841.b
De die illa & hora nemo ſcit, neque filius. 493.b
16. *Nolite expaueſcere.* 11.b.

Lucas.

1. *De Heli ſeu Ioachim Patre Mariæ.* 42.b
Virum non cognoſco. 239.d.249.d
Miſſus eſt Angelus Gabriel. 157.b. 338.b
Aue. 343.d. 345.d.351.b
Inueniſti gratiam. 60.b.361.c. 387.b
Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco 286.b. 529.530.538.c. & deinceps.
Spiritus ſanctus ſuperueniet in te. 423.b.436.c.547.b.276.d.220.c. 376.c.
Virtus altiſsimi obumbrabit tibi. 500.d. 547.b
Ecce Ancilla Domini. 340.c. 502.d. 539.b
Fiat mihi ſecundum verbum tuum. 313.d.386.b
Quod enim ex te naſcetur Sanctum vocabitur Filius Dei. 481.c.500.d.
Benedicta tu inter mulieres. 717.b.
Magnificat anima mea Dominum. 557.b.566.c.591.b
Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. 46.c.298.c. 577.c. 591.c.584.c.586.d.
Beatam me dicent omnes generationes. 574.b.1045.d
Fecit mihi magna qui potens eſt. 539.c
Suſcepit Iſrael puerum ſuum. 576.b
Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui. 588.b
Proficiebat ſapientia, ætate & gratia. 490.b.497.b
Beata quæ credidiſti. 532.a.540.b.539.c.562.d
Vnde hoc ſciam? Ego enim ſum ſenex. 536.b
Miſericordia eius à progenie. 572.d.573.b
Et ecce Eliſabeth cognata tua. 36.d. 37.b. 155.b.
Dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid patris eius. 29.b. c.30.b.
Ioſeph de Domo Dauid. 30.b.31.c
Erit gaudium tibi & exultatio, & multi in Natiuitate eius gaudebunt. 216.b
Dominus tecum. 240.b.360.d.418.d
Erant ambo iuſti apud Deum. 077.b
Quæ cum vidiſſet turbata eſt in ſermone eius. 341.d
Virtus altiſsimi obumbrabit tibi. 362.c
Beata quæ credidit, quia perfecta ſunt in ea quæ dicta ſunt ei a Domino. 433.b
Ecce concipies in vtero. 424.b
Peperit filium ſuum primogenitum. 226.d.447.b. 243.b. 603.c.
Quæ non diſcedebat è templo. 127.b
Et pannis eum inuoluit & reclinauit in præſepio. 606.b
Maria conſeruabat omnia verba hæc. 621.b.693.b
Nolite timere. Ecce enim Euangelizo vobis gaudium magnum. 611.c
Non erat ei locus in diuerſorio. 601.b
Factum eſt autem cum eſſent ibi impleti ſunt dies vt pareret. 603.c
Gloria in altiſsimis Deo, & in terra pax hominib. bonæ voluntatis. 617.d
Et completi ſunt dies purificationis eius. 630.d
Et ecce homo erat in Hieruſalem, cui nomen Simeon & homo ille iuſtus. 632.c
Simeon in Spiritu venit ad templum. 635.d
Anna Propheteſſa loquebatur de eo. 631.c
Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. 751.c
An neſciebatis. 691.d.729.c.688.c.677.b.678.c
Et ipſi non intellexerunt verbum quod locutus eſt ad eos. 674.d
Ego & pater tuus dolentes quærebamus te. 679.b. 479.
791.d
Fili quid feciſti nobis ſic. 655. 674.d. 676.c. 973.c. 662.d.688.c. 692.b.
Erant Pater eius & Mater eius mirantes ſuper his quæ dicebantur de illo. 687.d
Et erat ſubditus illis. 721.c
5. *Exi à me quia homo peccator ſum.* 270.c
6. *Nolite iudicare & non iudicabimini.* 963.c
Menſuram bonam & confertam & coagitatam & ſuperfluentem dabunt in ſinum veſtrum. 841.b
8. *Ecce Mater tua & fratres tui ſtant foris.* 321.c.706.b.710.d.720.d.
Si tantum tetigero veſtimentum eius ſaluatero. 390.c
9. *Neſcitis cuius ſpiritus eſtis.* 595.d
10. *Dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes.* 895.c
Maria optimam partem elegit. 147.d.873.b
Vnum eſt neceſſarium. 878.d
Martha Martha ſollicita es 713.d
11. *Beatus venter qui te portauit.* 484.b. 721.b.738.b.
Quinimo beati qui audiunt verbum Dei & cuſtodiunt illud. 721.b.738.b
12. *Putatis quia veni pacem mittere in terram.* 729.b
Pater quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum, & illi ſint mecum, vt videant claritatem quam dediſti mihi. 841.c
14. *Vade recumbe in nouiſsimo loco.* 593.d
Qui non odit patrem aut matrem. 727.c
Cum facis conuiuium voca pauperes, debiles, claudos & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi. 841.b
15. *Portatus eſt ab angelis in ſinum Abrahæ.* 835.c
16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis.* 921.c
18. *Nemo bonus niſi ſolus Deus.* 66.d
19. *Videns vrbem fleuit ſuper illam.* 768.b
21. *Sancti eſtote quoniam ego ſanctus ſum.* 140.b
Vigilate omni tempore orantes vt digni habeamini. 310.b
23. *Nolite flere ſuper me.* 769.b

Ioannes.

1. *In propria venit & ſui eum non receperunt.* 602.c
Verbum caro factum eſt. 347.b.547.d
Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. 58.b
Plenus gratia & veritate. 376.b
De plenitudine eius omnes accepimus: 923.b
2. *Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galileę.* 692.b
Vinum non habent. 692.d. 699.d.701.b
Quid mihi & tibi eſt mulier. 914.c.704.d.695.c.697.d
Quodcunque dixerit vobis facite. 699.b. 701.b.704.b.
Non dum venit hora mea. 697.c.704.b
3. *Quod natum eſt ex carne caro eſt.* 55.c
Omnis qui facit iuſtitiam iuſtus eſt. 273.c
Nemo aſcendit in cœlum niſi qui deſcendit. 465.c
4. *Venit hora quando veri adoratores adorabunt patrem* 1067.d
7. *Neque enim fratres eius credebant in eum.* 308.c
10. *Omnes quotquot venerunt.* 58.b
Ego dixi Dii eſtis & filii excelſi omnes. 257.c
Si filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite. 637.b
11. *Domine ecce quem amas infirmatur.* 390.c
Et lachrymatus eſt Ieſus. 768.b.
12. *Venit princeps huius mundi & in me non habet quicquam.* 66.b
Omnia traham ad meipſum. 58.b
Ex principibus multi crediderunt in eum. 738.d
14. *Opera quæ ego facio & ipſe faciet, & maiora horum faciet.* 994.b.404.c.

In domo patris mei manſiones multæ ſunt. 302.b
Beati qui in Domino moriuntur. 822.d
14. & 15. Si quis ſermonem meum ſeruabit, mortem non videbit. 360.d
14. & 16. De doctrina ſpiritus ſancti per eccleſiam. 51. & deinceps.
16. Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. 255.d
Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem. 686.d
In mundo preſſuram habebitis. 799.c
17. Vbicunque fuerit corpus, ibi & congregabuntur & Aquilæ. 13.b
19. Nos legem habemus & ſecundum legem debet mori 194.b
Stabant iuxta crucem Ieſu Mater eius & ſoror matris eius Maria Cleophæ & Maria Magdal. 763.c. & deinceps.
Ecce mater tua. 241.d.243.b.763.c
Accepit eam diſcipulus in ſuam. 241.d.816.b
Maria Cleophæ ſoror B. Virginis. 50.b
20. Venit Ieſus ianuis clauſis. 233.c. & deinceps.
21. Exiuit ſermo inter fratres, quia diſcipulus ille non moritur. 857.c

Acta Apoſtolorum.

1. Perſeuerabant in oratione cum mulieribus & Maria matre Ieſu. 593.d
2. Et ſepulchrum eius apud nos eſt. 856.d
3. Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei & miniſtrare menſis. 816.d
4. Non eſt aliud nomen ſub cœlo in quo oporteat nos ſaluos fieri. 985.c
5. Nonne manens tibi manebat & venundatum in tua erat poteſtate. 294.c
7. Accepiſtis legem in diſpoſitione Angelorum. 1025.c
Domine Ieſu ſuſcipe ſpiritum meum. 1096.b
8. Fecerunt planctum Magnum ſupra Stephanum. 831.b
15. Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis. 565.b

Epiſtol. ad Romanos

3. Quomodo omnes peccato originali ſint obſtricti. 55.c
Omnes peccauerunt & egent gratia Dei. 88.55.c
Per quem habemus acceſſum in gratiam iſtam. 975.b
Per vnum hominem peccatum in hunc mundum introiuit & per peccatum mors. 819.c
Mors in omnes homines pertranſiuit. 857.d
7. Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius. 105.b
Ego aliquando ſine lege viuebam. 157.
8. Lex ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu liberauit me à lege peccati & mortis. 364.c
Qui ſpiritu Dei aguntur, hi Filii Dei. 634.b
Conformes fieri imagini Filii ſui. 845.b
Si compatimur & conregnabimus. 775.d
11. Dedit illis Deus ſpiritum compunctionis. 181.d
12. Concluſit Deus omnia in incredulitate. 58.c
Honore inuicem præuenientes. 952.b
16. Salutate Mariam quæ multum laborauit in nobis 14.b
Huiuſmodi enim Chriſto non ſeruiunt, ſed ſuo ventri. 79.d
Salutate inuicem in oſculo ſancto. 345.b

1. Ad Corinthios.

1. Elegit Dominus infirma mundi, vt confundat fortia. 13.b
Quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus. 151.b
Qui factus eſt nobis iuſtitia, ſanctificatio, redemtio, &c. 918.b.
2. Sed loquimur Dei ſapientiam in myſterio abſconditã. 154.b
Oculus non vidit nec auris audiuit. 835.b
3. Dei adiutores ſumus. 994.b
Quid ligna, fœnum, ſtipula. 53.c
Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. 919.c
6. Omnia mihi licent. 58.b
Qui adhæret Deo vnus ſpiritus eſt. 879.d
7. Si nupſerit Virgo non peccauit. 291.c
9. Omnibus omnia factus ſum. 58.b
10. Omnia in figuris contingebant illis. 62.b
Non quæro quod mihi vtile eſt, ſed quod multis; vt ſalui fiant. 812.c
11. Gratia eius in me vacua non fuit. 114.b
12. Diuiſiones gratiarum ſunt. 99.
13. Ex parte cognoſcimus & ex parte prophetamus: videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, &c. 686.b
Charitas nunquam excidit. 935.b
15. Primus homo de terra limo terrenus: ſecundus de cœlo cœleſtis. 173.d
Oportet illum regnare, donec ponat inimicos omnes ſcabellum pedum eius. 244.b
Factus eſt primus Adam in animam viuentem, nouiſſimus Adam in ſpiritum viuificantem. 494.c
Omnes morimur & quaſi aquæ dilabimur in terram. 857.d

II. ad Corinthios.

3. Idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamenti. 60.b
4. Momentanea tribulatio ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis. 775.b
6. Quæ conuentio Chriſti ad Belial. 60.b.112.b
9. Hilarem datorem diligit Deus. 774.c
12. Virtus in infirmitate perficitur. 684.c

ad Galatas.

1. Deus ſegregauit me ab vtero matris meæ. 89.d
3. Ordinata per Angelos in manu mediatoris. 923.b
4. Factum ex muliere. 441.d.445.b
Filioli quos iterum parturio. 716.c
Vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum natum ex muliere. 441.d.445.b.1085.c

ad Epheſios.

1. Sicut elegit nos in ipſo ante conſtitutionem mundi. 99.a
5. Chriſtus dilexit Eccleſiam & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret. 90.b
Quæ in occulto fiunt, turpe eſt & dicere. 264.b

ad Philippenſes.

2. Omnes quæ ſua ſunt quærunt. 58.b.86.b
Exinaniuit ſemetipſum formã ſerui accipiens. 35.d. 490.d 726.c

ad Coloſſenſes.

2. In ipſo habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. 73.d

1. ad Theſſalonicenſes.

2. Quæ eſt noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona. 932.c
5. Prophetas nolite ſpernere: Omnia probate, quod bonum eſt tenete. 1027.c

1. ad Timotheum.

1. *Vt denunciares quibuſdam ne aliter docerent, nec intenderent fabulis & genealogiis, quæ quæſtiones præſtant magis quàm ædificationem.* 32.d
Regi autem ſeculorum immortali. 66 b
2. *Mulier ſeducta eſt.* 149.b
Adam non eſt ſeductus, Mulier autem ſeducta in præuaricatione fuit. 149.b
Vnus eſt enim mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus. 922.d
3. *Magnum pietatis Sacramentum, quod manifeſtatum eſt in carne.* 541.b
4. *Pietas habet promiſſiones præſentis & futuræ vitæ.* 306.c
Omnis creatura Dei bona eſt. 450.b
5. *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* 293.d
6. *Deuitans prophanas vocum nouitates.* 3.b

II. Ad Timotheum.

1. *Formam habe ſanorum verborum.* 477.d
2. *Quæ audiſti à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus.* 41.c
Memor eſto, &c. ex ſemine Dauid ſecundum Euangelium meum. 28.d
3. *Mali homines & ſeductores proficient in peius errantes & in errorem mittentes.* 1099.d
Bonum certamen certaui. 583.c.829.c

Ad Titum.

1. *Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri.* 79.d
2. *Apparuit gratia Dei & ſaluatoris noſtri.* 465.b
3. *Hæreticus ſuo iudicio condemnatus.* 660.b
Omnia munda mundis. 1097.b
Stultas quæſtiones & genealogias deuita. 32.d

Ad Hebræos.

1. *Adminiſtratoris Spiritus in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis.* 835.c
2. *Si qui per Angelos factus eſt ſermo.* 1025.d
Debuit per omnia fratribus aſſimilari. 684.c.494.b
4. *Non habemus Pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris.* 934.c
5. *Didicit ex his, quæ paſſus eſt, obedientiam.* 491.d
Conſummatus factus eſt omnibus obtemperantibus cauſa ſalutis æternæ. 916.b
7. *Manifeſtum eſt quod ex Iuda ſit ortus Dominus noſter.* 28.d
Segregatus à peccatoribus, &c. 161.b
Melchiſedech ſine patre, ſine matre. 725.d
9. *Statutum eſt omnibus ſemel mori.* 819.c
Quis eſt homo qui viuit & non videbit mortem? 857.d
13. *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.* 1064.d

Iacobus.

1. *Beatus in facto ſuo erit.* 561.b
3. *In multis offendimus omnes.* 54.b
4. *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Subditi ergo eſtote Deo.* 581.b
5. *Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ ſaluabit animam eius à morte.* 924.b

Prima Petri.

2. *Chriſtus lapis offenſionis.* in præfat. lib. 4.
Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete. Regem honorificate. 952.b
4. *Saluos facit Baptiſma.* 563 b
5. *Deus ſuperbis reſiſtit, humil. autem dat gratiam.* 581.b

Prima Ioannis.

1. *Quod fuit ab initio, quod audiuimus, &c.* 546.b
Si dixerimus quia peccatum non habemus &c. 14.b.101.d
2. *Scribo vobis Adoleſcentes, quoniam viciſtis malignum.* 895.c.1095.b
Hic eſt propitiatio pro peccatis noſtris. 979.b
3. *Qui facit iuſtitiam iuſtus eſt.* 562.b
4. *Omnis ſpiritus qui non confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo non eſt.* 441.d

Iudas.

1. *Illos vos ſaluate de igne rapientes.* 914.b

Apocalypſis.

1. *Niſi Dominus exercituum reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma fuiſſemus.* 543.d
3. *Ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt.* 310.c
5. *Vicit Leo de tribu Iuda.* 240.c
12. *Mulier amicta Sole.* 20.b.104.d
In capite mulieris corona ſtellarum. 1061.c
Datæ ſunt mulieri duæ alæ aquilæ. 821.b
13. *Aperuit os ſuum blaſphemare nomen Dei & tabernaculum eius, & in eos qui in cælo habitant.* 657.c
14. *Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, &c.* 303.b
22. *Qui iuſtus eſt iuſtificetur adhuc.* 572.c.624.b
Veni Domine Ieſu. 845.b

Finis Indicis locorum Scripturæ ſacræ.

COPIOSVS RERVM PRAECIPVARVM QVÆ HIS QVINQVE LIBRIS CONTINETVR.

A.

ABraham & Loth quomodo fratres dicantur. 50.d
Abraham maritus quomodo non minus Deo placuiſſe dicatur, quàm Ioannes Virgo. 303.d
Abrahæ fides maxima. 439.c
Abuſus in eccleſia male reprehendi à ſectariis in præiudicium bonorum. 404.d
Abuſus non excuſandi. 614.d
Abuſus circa cultum virginis religioni & Eccleſiæ & bonis non præiudicant, ſed requirunt prudentem correctionem. 961.b
Abuſus ſacrilegos primum omnium corrigendos, egregie norunt diſſimulare aduerſarii. 1056.c
Abuſus fruſtra nobis obiici à Platzio circa Virginis cultum. 1102.b
Achaz regis impietas. 200.b
Actiua vita à Theologis nunquàm deſpecta fuit. 880.d
Adam de terra pura creatus typus Chriſti. 62.c.73.d.158.d.184.c.
Aduentus domini cur quotannis ſtato tempore in Eccleſia celebretur. 353.c
Adam ſecundus non minus ab initio perfectus in anima quàm primus. 494 e
S. Adelbertus Martyr ex voto matris facto Deiparæ conuale ſcit fitque religioſus. 1120.d
Admiratio multiplex in Scripturis obſeruanda & diſtinguenda, 687.c
Admirando Mariam non peccaſſe. 688.b
Adoratio etiam B. V. & ſanctis ſuo modo exhiberi poteſt. 980.d.977.d
Adorationis nomen latiſſimè patet. 978.d
Adoratio propriè non niſi Deo debetur. 977.b.
Aduerſarii velut impudentes Medici non tenẽt rationem curandi abuſus circa cultum Virginis idque per exempla declaratur. 961.b
aduerſarii adductis de Mariæ cultu teſtimoniis cõtradicentes & Mariæ cultum receptum improbantes, cuiuſmodi ſint. 1154.d
aduerſantes Mariæ cultui quid lucrifaciant. 1155.c.d
aduocatam Euæ Mariam dici, non eſſe abſurdum etiam antequàm naſceretur. 1151.b
aduocatam agere poteſt etiam qui nõ patrocinatur, illudque nomen Mariæ competere. 1151.b
aequabilitas & conſtantia Mariæ admiranda. 593.b
ænigma inextricabile de partu mariæ. 152.b
ægyptii primi autbores idololatriæ. 216 b
ægyptiorum mos vetus in veneranda Virgine Deipara. 216.b
ætas B. Virginis cùm moreretur. 801.d
affectus ſimpliciter non eſſe improbandos. 547.b
affectuum duo genera. 647.b
affectus qui dicantur appellenturque eosque omnibus ineſſe. 646.c
affectus impuros non cadere in Mariam. 709.b
Agnes Virgo Martyr Mariæ pediſſequa. 262.d
agno canticum cantare quid ſit. 303.b
alberti 4. Auſtriæ principis in Mariam pietas. 1113.b
alberti Magni teſtimonium de duodecim Mariæ priuilegiis. 1108.c
alexii Imperatoris dira imprecatio in ſacrilegos tẽplorum direptores & profanatores. 1056.d
allegoricus ſenſus literali multò imbecillior. 193.c
allegoricus ſenſus quid efficiat conferat que. 64.d.193.c
albanenſes & Armeni Originale peccatum ignorãt. 54.d
alma vox quomodò accipiatur apud Hebræos. 197.b.c. 343.b.581.c
albigenſium horrenda in Deum & Mariam impietas, & qui eorum duces. 183.b
alma vocem tribus tantùm in locis pro virgine inueniri. 201.b
albumazar Chriſtum ex Virgine natum 216.c
alchoranus Turcicus quid contineat, 470. d
alchoranus Chriſtum eſſe Deum modò ait, modò negat. 475.b
alchoranus quàm excellenter loquatur de Chriſto. 475.d.c
ambroſia ab Euſebio patre ſuo Deodedicata. 126.d
S. Amator cum ſponſa ſua virginitatis votum Deo obtulit. 252.d
anabaptiſtæ veri Neſtoriani, Valentiniani & Manichæi. In præfatione operis.
anabaptiſtæ Mariam virginem permanſiſſe negant. 219.c
anabaptiſtæ quàm impediè Chriſto ſentiant ac doceant. 438.b
anabaptiſtæ non admittendi ad publicas coram populo diſputationes. 438.b
anabaptiſtæ ab aliis Hæreticis refutantur circa Baptiſmum paruulorum, at non ſolide. 565.d
anatolius in Chriſtum & Mariam blaſphemus vt punitus fuerit, &c. 1024.b
anatolios hodie multos eſſe, 1024.d
andreas Cretenſis mariam inuocat & mũdi propitiatorium vocat. 1134.b
anathematiſmi varii in Hæreticos de corpore Chriſti, & Maria male ſentiẽtes, aliosque quàm plurimos, ac maxime Neſtorianos. 481.b.481.c
ancillam & ſeruum Dei appellari laudi dandũ, non vituperio, aut vilitati. 581.d
andreæ de Chio Martiris hiſtoria & eius erga Deiparam deuotio. 1005.d.1006.1007.
andronicus vterque Imperator quomodo in extremo vitæ periculo Mariæ deuotus fuerit. 1112.b
Angelus conſolatur Marias Chriſtum quærentes, non reprehendit. 11.b
ab angelo Mariam fuiſſe nutritam, non abſurdum. 129.b.135.a.145.b.
angelica ſalutatio olim publicè recitata. 345.d
angelica ſalutatio cũ verbi incarnatione. 346. d
angelica ſalutatio quomodo recitanda. ibid.d
angelus quomodo miſſus ad Mariam iuxta Chriſoſtomum. 197.b
Angelicã ſalutationẽ quid vocemus, & cur. ibid.d
angelicam ſalutationem non ſine fructu recitari. ibid.d.398.d
angelicæ ſalutationis laus. 343.c
angelus Mariæ gratulatur affirmando, non precatur optando. 345.b

Angelica ſalutatio quarum rerum nos admoneat,& eius virtus ac fructus. 354.d.348.b
Angelus ſolam virginem reperit domi,& cur.342.b 343.b
Angelorũ eſt orantibus aſtare,& viſitare pios.344.b
Angeli boni & mali diſcrimen. 339.d
Angelica ſalutatio quomodo ad pios affectus excitandos cooferat. 347.b
Angelicæ ſalutationis initium quid ſibi velit. 351.b
Angelica ſalutatio campanæ ſigoo bis in die cur indici ſolita. 352.d
Angelicę ſalutationis vſum & fructum etiam ab Hæreticis quibuſdam commendari. 354.c
Angelica ſalutatio ſæpè iteranda, & quomodo, ac quare pie recitetur à Chriſtianis. 355.c.356.d. 397.b.c.402.c.d. 416.c
Angelicam ſalut. non ſine piaculo & ſuperſtitione recitari poſſe impiè aſſerunt Hæretici. 398.c
Angelicam ſalut. recitãdo quomodo Mariam aliter conſideremus,quam Gabrielem. 397.d
Angelicæ ſalut. vſum damnant, deprauántque Hæretici. 395.b.401.b.412.b
Angelica ſalut. cur orationi Dominicæ adiungi ſolita. 895.b
Angeli & ſancti communem ad iuuandos homines habent charitatem. 494.b
Angelica ſalut. Caluino magicus exorciſmus. 389.c
Angelicam ſalut. recitantes non irrumpere in alienum officium. 416.c.391.c.392.c
Angeli in Cælo degentes humanas res intelligunt, & curant. 393.d
Angelica ſal. quomodò veteres vſi ſint. 405.c.1137.c
Angelicæ ſalut. vſum in Eccleſia veteri fuiſſe frequentiſſimum. 405.d
Angelica ſalut. qua ratione & gratiarum actio & petitio ac precatio dici queat. 390.b
Angelicam ſalut. nec aboleri nec tolli poſſe. 392.b
Angelicæ ſalut. explicatio ac ſententia .417.b.500
Angeli Mariæ animam migrantem è corpore excipiunt. 835.b
Angeli Virginum ſocietate lætantur maximè. ibid.
Angeli piis morientibus nonnunquam adſunt cantantes. 836.b
Angeli erga Mariæ animam è corpore migrantem quomodo ſe geſſerint. ibid.
Ab Angelis diſcunt mortales Deiparam Virginem ſalutare atque celebrare. 1140.d
Angelica ſalutatio olim etiam in ſacrificio miſſæ recitata, cui Syri addiderũt Marię inuocationẽ. 1150.a
Anima Chriſti nullis donis caruit. 492.c
Anima Mariæ ſecundum Nicolaum Cuſanum, & S. Brigittam ſancta creata, & quomodo. 76.b
Animantes ſine coitu parientes Mariæ virginitatem probant. 213.c
Animas vſque ad diem iudicij dormire falſo aſſerunt Hæretici. 414.b
Animas in Cælo erga mortales non affici, nec humana curare multis falſo perſuaſum fuit. 414. c. & (deinceps.
Animam Chriſti ignorantiæ ſubiectam fuiſſe falſo aſſerunt Hæretici. 492.b
Anima Chriſti quomodo creuerit. 489.c. & deinceps.
Anna Mariæ mater de tribu Leui & Iudæ. 36.d.48.d
Annę laudes & hiſtoria. 44.c.48.c.122.d.123.b
Annæ ferias non agnoſcit Lutherus. 41.d
Annã nõ tranſiiſſe ad ſecũdas & tertias nuptias. 49.c
Annę duas fuiſſe ſorores. 48.d
Anna cognata Elizabethę. 9.d
Annam Ioachim cum Anna Helcanę in multis conuenire. 122.d
Anna Phanuelis Deo ſeruiens in templo locum obtinet. 126.d
Annæ viduæ & Phanuelis filiæ hiſtoriam deprauat Brentius. 636.b
Annam hanc nõ tam à fide quàm ab operibus commendari. 633.d.636.c
Anſelmus Cãtuarienſis Epiſcopus, illuſtriſque Theologus, ſedulus Mariæ Virginis cultor. 1118.d
Antidicomatianitæ qui. 218.
Antimariani reprehendendi. 277.b
Antidotum generale contra liberiora & moroſa iudicia huius ſeculi in interpretandis veterum patrũ ſcriptis. 785.b
Antiquitas tota Mariam auxiliatricem agnoſcit & veneratur. 995.b
Anuph Abbas cęleſti cibo per Angelũ nutritur. 135.b
Apollinariſtę & Dimoritę qui, & eorũ errores. 440.b
Apoſtoli plus de diuinis cognouerunt quam Prophetæ. 67.d
Apollo Abbas per Angelum à Deo paſcitur. 135.c.d
Apes caſtè viuunt, & generant. 113.c. 638.d
Apoſtoli de morte Marię nihil ſcripſerunt, & quare. 824.b
Apoſtoli quomodo Hieroſol. conuenerint vt Mariæ morienti adſint. 827.b
Apoſtolos multis apparuiſſe. 1029.b
Apparitiones mortuorum quomodo intelligendæ ſint & quemadmodum à Nouatoribus indignè conuellantur. 1025.b
Apparitiones animarum præſertim ſanctarum fieri mortalibus ex gratia ſingulari. 1025.c
Apparitionum habendum eſſe delectum. 1026.c
Apparitiones quæ probandæ. 1027.d
Aranea viri conceptionem & partus corruptionem ignorat. 214.b
Arca Noe typus Mariæ. 63.b
Arca teſtimonij typus Mariæ. 17.b.692.c
Arcana ſua ſæpe paruulis reuelat Deus. 122.a
Argonautis Maria per Apollinis oraculũ cognita. 8.a.
Argumenta Dialectica ac Philoſophica eſſe inefficacia quæ Mariæ virginitatem impugnant. 209.a
Ariani Mariam purificatione indiguiſſe falſo aſſerunt. 329.b
Architectus Conſtantinopoli ex Mariæ apparitione diſcit, qua ratione ingentes columnæ in templo Conſtantiniano erigendæ ſint. 1074.a.b
Aſella virgo antequam Deo dedicatur à parẽtibus. 126.c.d
Aſpaſia mulierum pulcherrima à Maria longe ſuperator. 211.d
Aſtrologi Ethnici Mariã virginẽ cõprobant. 216.c.d
Athanaſius doctor inſignis Mariam virginem eximie laudat. 1140.a
Athanaſius cum aliis ſui ſeculi Patribus & ſenſit & docuit de Mariæ cultu & veneratione. 1141.c
Aue rectiùs pro gaude, quàm ſalue accipiendum in ſalutatione Angelica. 349.b
Auguſtinus Mariam omnis peccati immunem facit, 102. a.b.c.
Auguſtinus verbo & exemplo docuit fœminarum conuictum clericis fugiendum eſſe. 280.d
Auguſtinus peregrinationes probat, ſed non abuſus peregrinantium. 1069.a.b

Augustinus Mariam inuocauit. 1154.d
Aurora consurgens typus Mariæ. 112.a. 196.c
Aureola quibus in Cælo à Deo tribuatur. 301.d
Auſtriacorum Principum erga Mariam deuotio ſingularis. 1113.b

B

BAptiſmum paruulorum non ſolidè probari ab Hæreticis contra Anabaptiſtas. 561.d
Baptiſmum Mariæ fuiſſe efficacem, nec caruiſſe effectu ſuo. 97.b
Baptizati & fideles quomodo à Paulo ſancti dicantur. 97.a.b
Baptiſmi Sacramentum per Chriſti ortum deſignatur. 161.d
Baptiſmus cur φωτισμὸς dicatur. 640.c.d
Baptiſtæ Mantuani ſententia de pura conceptione Mariæ. 77.b
Baptiſtæ Mantuani erga virginem Lauretanam pietas. 1091.a
Baptiſtæ Mantuani ad Lauretanam ædem inuiſendam grauis exhortatio. 1087.a
Bartholomæi Apoſtoli teſtimonium de Maria vouente. 293.a.b
Baſilij querela de Arianis templa prophanantibus. 1049.a
Baſilius crebrò de Mariæ interceſſione meminit. 1216.b.c
Baſilius populo in templo Mariæ orante vidit S. Mercurium à Maria miſſum ad Iulianum Cæſarem occidendum. 1075.a.b
Baſilij ſententia de Mariæ virginitate. 238.a.b
Baſileenſis Concilij ſtatutum de feſto viſitationis Mariæ celebrando. 558.a.b
Baſileenſe Concilium quid ſtatuerit de Conceptione Mariæ. 69.a
Bauariæ laus & templa ac miracula S. Mariæ in eadem eſſe frequentia. 1021. b.c
Bauariæ duces propter eximiam pietatem, ſuum præcipuum caſtrum in Scheytenſe monaſterium conuerterunt, beatæque virgini cõſecrarunt. 1124.c
Beatitudo Iuſtorum in Cælis duplex. 301.c
Beatorũ ſtatus per Chriſti virgines deſignatur. 162.a
Beatorum animas in Cęlo venienti Mariæ gratulatas eſſe. 838.d
Beda conceptionem puram Mariæ defendit. 87.d
Benedicta tu inter mulieres. 379.413.c.d.418.a. 431.c.d
Benedictus fructus ventris tui. 418.d
Benedictum quid dicatur. 86.c
Benedictis rebus quomodò vtantur Catholici. 642.b.c
Benedici & exorcizari quomodo & quare quædam creaturæ soleant. 643.a
Berengarianorum error refutatur. 453.c.d
Beroaldi error de conceptione vt natiuitate Chriſti. 405.a.b.613.a
Bernardus & Thomas aduerſantur conceptioni puræ Mariæ. 71.b.c
Bernardus cur conceptionis feſtum celebrare diſſuaſerit. ibid.
Bernardus nos mittit ad miſericordiã Mariæ. 936.a
Bernardus celebris in Eccleſia Doctor à Plauzio impudenter accuſatur. 1102.d
Bernardus Mariæ deuotiſſimus non pro ſe tantum, ſed pro alijs etiã ſolitus inuocare virginem. 1115.d
Bethlehemitarum inhumanitas in Mariam & Ioſeph. 603.a
Bethlehem nihil felicius & abiectius. 608.c.d
Bethula vocem Hebræam non de ſola virgine dici. 198.a.b
Beza Neſtorianus. 462.d
Blaſphemi in Mariam grauiter caſtigandi. 1115.d
Beza cum Caluinianis Mariam in partu virginem negans confutatur. 224.a
Bonauentura conceptionis Mariæ feſtum piè celebrantes cur non auſit reprehendere. 72.a
Bonauentura Pſalterij Mariæ, vt vocant, author, & quod eius conſilium fuerit. 1097.b
Bonauẽtura cultor B. Virginis religioſiſſimus. 1110.a
Bonifacius IIII. Pontifex templum Pantheon Deiparæ conſecrauit. 1050.d
Brentius Annæ & Simeonis hiſtoriam deprauat ac calumniatur. 632.d.636.a
Brentius Neſtorianus. 462.c
Brentius in Chriſtum blaſphemus. 713.c
Brentiani Neſtorianis peiores. 462.c.d
Brentius in Chriſti parentes, Iob, & Petrum Apoſtolum contumelioſiſſimus. 665.d
Brentius humanum nihil à Maria alienum fuiſſe vult. 85.a
Brentius excuſat Mariam ſimul & accuſat. 712.a
Brentius in Mariam contumelioſus. 99.d.651.b. 655.676.a.b.695.a.705.d
Brigittæ reuelationes non parui æſtimandas. 75.b
Brigittæ conceptio totáque vita Mariæ planè immaculata, & quomodo. 75.b.c.107.
Buceri ſumma incontinentia. 264.d
Bucerus, Beza, & Bullingerus perpetuam Mariæ virginitatem defendunt traditione & authoritate Eccleſiæ Catholicæ. 323.a
Budæus puram Mariæ conceptionem adſtruit. 88.b
Bullingerus votum virginitatis in Maria probat. 295.c

C

CAdmos Hebræis quid ſignificet. 500.a
Caluinus quã maledicus in Patriarchas & Moyſen. In præfat. operis.
Caluinus Mariam alijs peccatoribus exæquat. 84.c 99.c
Caluinus Auguſtinum malè ad ſuum ſenſum torquet. 84.d
Caluini varij errores. ibid.
Caluinus diploma cæleſte ad fidei confirmationem requirit. ibid.
Caluinus Hieremiam & Ioannem in vtero ſanctificatos negat. 89.d
Caluiniani Iouiniani doctrinam reuocant. 231.c
Caluiniani cum Iouinianis virginitatem Mariæ in partu cur negent. 231.c.615.a
Caluinus purum Marię partum negat. 232.b.c
Caluino ſalutatio Angelica magicus eſt exorciſmus 389.c
Caluinus & Confeſſioniſtæ præcipua Concilia approbant. 320.d
Caluinus Chriſto impingit errorẽ ac ignorãtiã. 492.d
Caluinus Neſtorianus. 461.a
Caluinus vitium incredulitatis vel curioſitatis in Mariam confert. 535.a.b.c
Caluinus aliique nõnulli Hæretici Mariã omni infidelitatis nota, quã illi inuruot reliqui, liberãt. ibid.
Caluinus ſe diſcipulũ facit Mariæ Magiſtræ. 775.b
Calixtus Põtifex Mariæ templum conſtruxit. 1054.b

Cæcitas

Cæcitas eorum qui contra Mariæ cultum debacchantur vnde dependeat. 858.c
Cæremoniis ali & iuuari populũ in religione. 611.d
Camerarius quantum Ioſepho tribuat. 174.c.d
Campanæ pulſu cur ad ſalutandam Mariam homines excitare voluerit Eccleſia. 352.d.353.a
Campanæ ſigno ad ſalutandam Mariam audito quo modo & quid orandum meditandúmue. ibid.
Cantici Mariani Magnificat Paraphraſtica interpretatio primorum verborum. 565.d
Mariæ Canticum primus eſt hymnus noui Teſtamenti. 567.b
Cantici Mariani maxima dignitas, vtilitas, & maieſtas. 568.c.d
Canticum Marianum Pſalterium decachordum rectè dici. ibid.
Canticum hoc nil vulgare ſed eximia omnia continet. ibid.
Canticum Marianum cur quotidie in templis ſtando cantetur. 569.c
Canticum nullum in propheticis libris huic poſſe præferri. 568.e
Cantici Mariani vſus. 570.b
Canticum hoc rectè in Eccleſia ſæpius decantari. 569.c
Canticum Mariæ Hæreticorum nonnulli magnifaciunt. 567.b. nonnulli explodunt, ac male interpretantur. ibid. & deinceps.
Cantico hoc quid contineatur iuxta Bullingerum & alios. 569.d
Cáticorum liber totus de Eccleſia & Maria. 16.c.d
Canticum duplex lamentationis in Chriſto patiente & Maria compatiente. 774.b
Cantici Salue Regina author & origo. 926.b
Cantici Regina Cæli lætare origo. 1040.d
canticum Salue Regina impure tractatur ab aduerſariis. 925.b
Carolus Magnus in Septẽtrione multa templa Deiparæ poſuit. 1049.d.1130. c. Ludouicus filius etiã Mariæ templa conſtruxit. 1130. d
Carolus Magnus noua quaſi lux & facies Religionis in Germania, quantam curam diuini cultus in templis exercendi, eiúsque ſucceſſores habuerint. 1131.b
Carolus Quartus Imperator in honorem B. Virginis collegiatam Eccleſiam erexit. 1135.c
carpocrates Magnus & impius in Chriſtum. 181.c
caro Chriſti inoperata & imperfecta quomodo. 291.a.b
carnalitas & libido Hæreticorum maxima. 264.a.b
caro Chriſti de Maria ſuſcepta vere editur & adoratur. 455.a
caſtitatem odiſſe magis, quàm amare, & colere proprium Hæreticorum eſt. 263.d
caſtitatis & continentię exempla. 251.252.253.265.a 280.a
caſtitatis hoſtes Hæretici varij. 229.220. 241. 238. 253.d.254.a.264.a.267.a. 285.
Ad caſtitatis votum ſeruandum exhortatio. 296.d
catholici non defendunt quoſcunque libellos precarios. 935.d
catholico quid ſit in fidei doctrina tenẽdum. 780.b
catholici & Sectarij diuerſimodè impugnant puram Mariæ conceptionem. 57.a.88.d
catholici aliter Deo & Chriſto, aliter Mariæ Virgini in morte ſeſe commendant. 1096.a.b
catholicos in Mariæ Sanctorúmque cultu vſque ad Conſtantini Magni ſeculum perſtitiſſe, variis probatur exemplis. 1142.b
catholici duntaxat vnitatem fidei in & cum Eccleſiã retinentes in ſpiritu & veritate orant & adorant Deum. 1156.d
cautio in legendis patribus adhibenda. 818
Cecilia poſt caſtitatis votum nupſit Valeriano, votúmque ſeruauit. 253.d
Celſus Philoſophus Epicureus quid in Maria taxarit. 35.c
quàm ſint Mariæ infeſti Centuriatores. In Præfat. Ope.
centuriatores Anſelmum, aliósque puritatis Marianæ aſſertores vehementer accuſant. 85.b
centuriatores Mariæ innocentiam adimere ſtudent ibid.
centuriatores in Mariam contumelioſi. 100.a
centuriatores Natiuitatem Mariæ in dubium vocant. 117.a
centuriatores quomodo de Mariæ deſponſatione doceant. 219. c.246.c
centuriatores quomodo Mariæ meritum negent. 299.a
centuriatores quomodo perpetuam virginitatem Marię vt articulum fidei admittant. 320 d. 321
centuriatoribus quomodo Maria plena gratia. 368.c
centuriatores quomodo Chriſtum ſanctum vocẽt. 499.c
centurioni Euangelico quos Iſraelitas Chriſtus conferat. 543.c
centuriatores iniquè iudicant de hiſtoria Mariæ Ægyptiacæ. 1019.a.b
centuriatores Bonifacium Pontif. ob templum Panthei ſacratum peruerſe calomniantur. 1051.d
centuriatores falsò aſſerunt Sanctorum templa ante Conſtantinum nulla fuiſſe. 1056.a
centuriatorum argumenta expendũtur contra templa & peregrinationes. 1064.d
centuriatores & Chemnitium perperam Damaſceno indignari ob Mariam honoratam & cultam. 1126.a.b.
centuriatores inique carpunt vtriuſque ſtatus Principes, Mariæ cultum amplificantes vel confirmantes. 1130.a
centuriatores Athanaſij de Maria Virgine teſtimonium ſtolide ad idololatriam referunt. 1141.a
centuriatores quàm virulente Sanctorum miracula proſcindant. 1001.d
centuriatorum ſcopus in hiſtoria. 1002.a
Cereorum in Eccleſia vſum non eſſe ſuperſtitioſum. 641.c
cereorũ benedictio in die Purificationis est inſtituta, & quarũ rerum nos admoneant cerei. 639.c.d
cereorũ vſum in die Purifi. eſſe peruetuſtum. ibid.
cereos benedicendi vſum in Eccleſia approbant etiam Hæretici nonnulli. 639. d. Vituperant alij. 639.641.
cerdonianorum error. 439.b
Κεχαριτωμένη quomodo interpretentur Hæretici. 358. c.382.d
charitas Mariæ erga Deum quomodo ſenſim ſe prodidit. 137.a
charitas Marię erga Chriſtum perfecta. 607.b
charitas ſic inchoata poſt mortem in Maria & Sanctis durat. 935.a

Chemnitiusquomodò illudat decretum Sixti Pontificis & Concilij Tridentini de Conceptione Mariæ. 83.c
Chemnitius Auguſtinum deprauat. 84.b
Chemnitius reuelationes contemnit. 84.a
Chemnitius & Sarcerius peruerſe Gregorij Nazianzeni narrationẽ de Cypriano oppugnant. 1146.d
Chemnitius Athanaſij de Maria locum deprauatũ eſſe fingit. 1141.a
Chemnitium cum Irenęi interprete fruſtra contendere. 1151.d
Cherinthus in Mariam contumelioſus. 181.b
Chitræus D.Baſiliũ cur maſe interpretetur. 238.a.b
Chriſtiana Virgo, Mariã inuocando, dæmonis tentationem & incõtinentiæ periculũ euitauit. 1146.a
Chriſti varia epitheta. 37.a
Chriſtus Rex & Sacerdos. 37.a.b
Chriſti nomen vnde. 37.c
Chriſtus Sacerdos ſecundum ordinem Aaron & Melchiſ. 27.d.39.a
Chriſti typus Adam. 62.b
Chriſtus quomodo mariæ indigus. 23.c
Chriſtum eſſe filium Dauid & de ſemine Abrahæ. 28.c.441.b.c
Chriſti conceptio multis modis excellit conceptionem Marię. 50.a
Chriſtus quomodo ſanctus, ſanctum, & ſanctus Sãctorum dicatur. 65.c.445.c.499.c.500.a
Chriſtus gratiam ſuam maximè omnium contulit Mariæ. 65.d
Chriſtus natus ex pura virgine, & cur. 74.b.160.b.c
Chriſtus quomodo à patre ſanctificari, & ſeipſum ſanctificare dicatur. 94.d
Chriſtus quando natus. 110.d
Chriſtus cur ſemen mulieris in Scriptura dicatur, non viri. 166.a
Chriſtus cur incarnatus. 160.c
Chriſtus verus Melchiſedech quomodo ἀπάτωρ & ἀμήτωρ. ibid.
Chriſtus bis genitus. ibid.
Chriſti ortus ex Virgine Baptiſmi Sacramentum & gratiam deſignat. 161.d
Chriſtus a Virgine natus, baptizatus, & deſcriptus eſt. 162.c
Chriſti & mariæ cum Adam & Eua comparatio. 159.c
Chriſtus virgultum naſcens è terra ſitiente. 189.c
Chriſtus Iudæis ex ſemine Ioſeph natus. 204.a
Chriſtus verus vrens, & de Virgine tanquàm deſerto deſcendens. 191.a
Chriſtus flos campi, & lilium conuallium. ibid.
Chriſtus rori & lilio comparatus. 191.c
Chriſtus cur vermis dicatur. ibid.
Chriſtus in conceptu & ortu matrem ſuam ſeruat virginem. 231.a
Chriſtus ſolus per portam matris clauſam egreſſus. 228.c.231.d.233.a
Chriſtum quotidie nobis in Euchariſtia adeſſe, ſicut olim Mariæ adfuit ex ipſa natus. 232.a.b
Chriſtus à Maria ſine peccato conceptus. 221.a
Chriſtus de Maria impaſsibiliter, & ineffabiliter natus. 224.d
Chriſtus non Dei, ſed Ioſephi & Mariæ filius eſt Sternbergero. 219.a b
Chriſtus quomodo conceptus dicatur de Spiritu ſancto. 220.b
Chriſtus ſolus verè primogenitus multos habẽs fratres, eóſque Dei & Mariæ filios. 243.a
Chriſtus quantam curam habuerit materni honoris. 248.b.c
Chriſtus quomodo virginitatem doceat ac illuſtret. 260.d.451.b
Chriſtus virorum Virginum, Maria fœminarum Virginum caput. 261.c
Chriſtum qualem pro nobis aduocatum & interceſſorem hodie confingant Hæretici. 414.d
Chriſto gratiæ plenitudinem derogant Hæretici. 371.d
Chriſtus quomodo gratiæ plenus. 372.c.373.b.384.385.
Chriſtus fonti vitæ, Maria aquæ ductui comparatur. 385.c
Chriſtus vna perſona ſemper extitit, etiamſi caro & anima ſepararentur. 433.a
Chriſti & Mariæ magna in corpore ſimilitudo. ibi.
Chriſtus cur filius hominis dictus. 447.b.446.c
Chriſtum de maria natum negantes excluſi ab Eccleſia. 446.a
Chriſtus vnum & vnius naturæ cum Virgine matre. 445.b.446.b.c
Chriſtum non tantùm tranſiſſe per vterum Mariæ, vt volunt Hæretici. 447.a
Chriſtus virginitatem conſecrauit. 451.b
Chriſtus aduentu ſuo ſuam matrem perfectiorem reddidit non deteriorem. 451.c
Chriſtum matrem ſuam non abnegaſſe. 452.a
Chriſtus cur cum matre ſua durius egerit. 452.c.d
Chriſtum duplicem ſtatuit Neſtorius. 465.d
Chriſto duplicem naturam tribuendam eſſe. ibid.
Chriſtipara & Deipara quomodo Maria dicatur quomodóque differant. 498.d
Chriſtiparæ & Chriſtiferæ nomina cur Epheſina Synodus reiecerit. ibid.
Chriſti fratres & pueri cur à Paulo dicti ſiot credentes. 441.a
Chriſtianis nõ minus quàm Philoſophis ad certam regulam eſt loquendum. 477.c
Chriſtianorum nonnulli peiores Mahometanis. 476.b
Chriſtum ab initio perfectum in vtero virginis cõceptum fuiſſe. 485.d.487.a.488.495.c
Chriſtus ſimul conceptus & natus. 487.a
Chriſtus quomodò præ conſortibus ſuis vnctus dicatur. 487.d
Chriſtus puer ſimul & vir perfectus. 496.a.b
Chriſtus puer quomodo Simeonem ſenem regebat. 496.c
Chriſtus quomodo vel non profeciſſe & creuiſſe dicatur in ſapientia & gratia. 490.c.d. 497.a.b.c
Chriſto nihil ſapientiæ aut gratiæ vnquam fuiſſe additum. 491.c
Chriſtus iudicij diem vt homo non ignorat. 493.c
Chriſtus homo quæ vel nõ adſumpſerit ſicut alij, & quare. 494.b
Chriſtum non didiciſſe literas, vt volunt Hæretici. 495.a.b
Chriſtus vbi conceptus, ibi & vnctus à Spiritu. 488.a
Chriſtus quo tẽpore, & ſub quibus paſſus ac mortuus. 505.d
Chriſtum, Chriſtique animam errori ignorantiæque ſubiiciunt Hæretici. 491.b.c

Chriſtus

Chriſtus qua ſimilitudine à Maria conceptus probetur. 503.d
Chriſtus durus matrem alloquens quid nos doceat. 700. b
Chriſtum 25. Martij in virginis vtero eſſe conceptum. 504.a
Chriſtus lapis precioſus & petra ſcandali in præf. lib. 4.
Chriſtus cur 25. Martij ſit conceptus. 504.c
Chriſtum pauperem eſſe cur decuerit. 581.c
Chriſtus cur ſeruus dictus à Prophetis. 623.d
Chriſtus legis Dominus legi ſe ſubiecit. ibid.
Chriſtus infans quomodo in templo ſe habuerit. 624 c.
Chriſtus quando natus. 601.a.610.c
Chriſtus quomodo ſe humiliauerit in die Purificationis Mariæ. 623.b
Chriſtus natus ſine nixu, triſtitia, & ſordibus parturientis, & clauſo vtero. 631.b
Chriſtum peccati accuſat blaſphemiæque tractat Ioan. Agricola. 657.b
Chriſtus cur Magdalenæ primum apparuiſſe legatur non Matri. 650.d
Chriſtum ſuæ matri primum à mortuis apparuiſſe.
Chriſtus puer quid in templo fecerit. 673.c d
Chriſtus quo animo fuerit erga parentes quærentes eum. 678.a.b
Chriſtus multis de cauſis in tẽplo fuit admirabilis. 690.a.
Chriſtus parentes amaſſe ac honoraſſe plurimum, & non expoſtulaſſe cum illis & cur durius illos allocutus fuiſſe videatur. 678.c. 702.c. 712 d 713.a.725.726.
Chriſtus intra priuatos parietes multa arcana ſuis parentibus patefecit. 693.b
Chriſtus cur matrem parcè laudet. 723.724.
Chriſtus cur durius aliquando loquatur matri. 700.b.725.a.b.727.728.719.
Chriſtum fuiſſe parentibus ſummè morigerum. 722. b
Chriſtus fabri filius, fabrilem artem cũ patre exercuit. 722.d
Chriſtus & Maria qualem conuictum inter ſe 30. annos habuerint. 723.b.c
Chriſtum iracundiæ arguit Melanchthon. 711.c
Chriſtum non ex iracundia reſpondiſſe matri. 712.b.c
Chriſtus cur à ſpirituali magis quàm carnali cognatione agat. 720.a
Chriſtus cur de matre negligentius agat. 720.b
Chriſtus quomodo verus Melchiſedech. 725.d. 726.a
Chriſtus quomodo gladium in ſua viſcera conuertiſſe dicatur. 726.a
Chriſtus quomodo patrem & matrem reliquerit. ibid.b
Chriſtus aliter ſuos amicos, quam inimicos tractare conſueuit. 726.d
Chriſtus cur Mariam de cruce mulierem & non matrem appellarit. 764.d
Chriſtus cur Matrem Ioan. Apoſtol. commendarit ſoli. 765.a
Chriſtus mortem non effugiſſet licet nullus eum occidiſſet. 819.d
Chriſtus matrem in cælum venientem quomodo exceperit. 840.b.c
Chriſtum potuiſſe, nouiſſe, & voluiſſe, vt mater aſſumeretur in cælum. 859.a
Chriſtus eſt victor Satanæ propria, Maria Chriſti virtute. 895.c
Chriſti in matre aſſeritur gloria. 896.a
Chriſti gloriam non excludi cum per Sanctos aliquid efficitur vel imperatur. 988.a.b
Chriſtus quomodo mediator & quomodo alij Sãcti. 923 b.c
Chriſtus Iudam reprehendens quomodo etiam Eccleſiæ hoſtes taxauerit. 1063.b
Chriſtus vbi hodie ab Hæreticis ſtatuatur. 1066 c.
Chriſto & Matri quomodo vota verè credentes exoluant. 1101.d
Chriſti honorem primarium excipi ſemper oportere in eximiis laudibus & epithetis Mariæ tributis. 1154.b
Chriſtiani ætate Martyrum quomodo ſe in cultu Sanctorum habuerint. 148.d
Chriſoſtomus præclarè Mariam exornat & inuocandam docet etiam in publici ſacrificij tempore. 1156.a
Chryſoſtomum & Baſilium cum his quæ Iacobus Apoſtolus de Maria prædicat pulchrè conuenire. 1149.d.1150.a
Κιττα morbus mulierum qualis. 148.a
Circumciſionem ſpiritualem quomodo nos Chriſtus ſuo exemplo doceat. 728.c
Clauſura cur Monialibus indicta. 283.a.b
Clericis mulierum familiaritatem & cohabitationem maximè fugiendam & prohibitã eſſe. 280.d
Cœlibatus & virginitatis ſtudioſis non imitandi Ioſeph & Maria ſimul cohabitantes. 280.a
Cœlibatum Chriſtianis poſſibilem, congruentem ac decorũ eſſe falſo negant Hæretici. 265.a.266.c
Cœlibatum non minus, quàm coniugium Chriſtus aduentu ſuo commendauit. 259.a
Cœlibatum ex voto ſuſceptum laudari. 283.b. & deinceps.
Cognatorum Chriſti vana gloriatio ob cognationem. 714.b
ad Cognationem Chriſti qui pertineant. 715.a
Cognati Chriſti varij. 715.c.d
Columba typus Mariæ. 65.d
Columbæ Maria comparatur. 540.d
Colloquium Mariæ & Angeli diuiniſſimũ. 340.c.d
Colloquium Marię cum infante Ieſu dulciſſimum. 606.d
Collyridiani Hæretici Mariam pro Dea colebant. 399,a.& vnde dicti. 968.& deinceps.
Compaſſio quid ſignificet. 769.b.c
Compotatores Mariam impiè proſcindentes vna cum hoſpite grauiter puniuntur. 1022.d.1023.a
Conceptio Mariæ quando in quæſtionem vocata, 55.c
Conceptionem Mariæ puram non eſſe fidei articulum. 55.c.d
Conceptio Mariæ num maculata vel immaculata fuerit non determinari ab Eccleſia, ſed liberum relinqui, & neutram ſententiam eſſe damnandã, poſteriorem tamen videri probabiliorem. 56.b
Conceptio Mariæ immaculata probatur, & quo ſenſu. 56.57.58.59.60.68.69.70.71.72.108
Conceptio Marię immaculata illuſtrat Chriſti gloriam. 59.b
Conceptio Mariæ quomodò D. Thomæ & Caie-

tsno immaculata. 61.b
Conceptio Chriſti multis modis ſuperat Mariæ conc. 58.d
conceptionem mariæ indigniſſimè tractant hæretici. 77.c
conceptionem mariæ ſolenni feſto celebrari ſtatuit Sixtus Quartus. 69.h
De conceptione mariæ quid Baſileenſis Synodus ſtatuerit. 68.h
conceptionis mariæ feſtum non celebrantes derogant religioni. 79.b
De conceptione mariæ cur Deus multos dubitare permiſerit. 70.a
conceptio pura cur magis probanda. 78.a.h
conceptioné purá credere quẽ fructũ adferat. 77.c
conceptionis mariæ feſtum celebrat & laudat Lutherus. 85.d
conceptionem puram ſecundum Conciliũ Trident. firmiter contra Hæreticos aſſerendam. 83.h
conceptio hominis duplex. 86.a
conceptus ſine ſemine celatur per mariæ deſponſationem. 238 d
conceptio Chriſti partim naturalis, partim ſupernaturalis. 485.a.b.c
conceptionem chriſti fuiſſe inſtantaneá. ibid. & 488
conceptio chriſti quo tempore contigerit, celebrandáque ſit. 506.a h
De conceptionis chriſti tempore quid ſentiant centuriatores. 501.d.502.a
concilia varia cum Synodo ſeptima veterem confirmaſſe morem Eccleſiæ mariam publicè inuocantis. 1128.d
coniugia inter ſe inire omnibus tribubus apud Hebræos licuit, non autem permiſcere hæreditates. 37.d
coniugium Annæ & Ioachim caſtiſſimũ fuiſſe. 73.b
coniuges ad ſeruandam inter ſe caſtitatem conſpirantes laudandi. 250.a
coniugum caſtè inter ſe viuentium exempla. 251.2. 253.254
coniugum alteri ſine alterius conſenſu continenter viuere non licet, etiam cum voto. 552.c.d
coniuges continenter inter ſe viuẽtes magnum habere meritum. ibid.
S.Conradus conſtantienſis Epiſcopus ad Einſidlenſe Deiparæ conſecrandum templum profectus eſt. 5249.d
conſuetudo Eccleſiæ maximæ authoritatis. 71.d
conſenſus Patrum eſt teſtimonium Spiritus ſancti. 171.c.d
conſenſus ſpontaneus qualis faciat, vel non matrimonium. 249.b
conſenſum coniugij eſſe poſſe in vinculum tantum, & non in copulam. 249.b.c.253.d.254.a
conſtantini Copronymi impium decretũ de maria non inuocanda. 399.h
conſtãtini copronymi interitus funeſtiſſimus. 478.c
conſtant. Copron. ſceleſtus planéque impius Imperator publicè in Mariam contumelioſus. ibid.
conſtant. Copron. ob illatam Mariæ iniuriam horrendè caſtigatur. 1155.c
conſtantinus Deſpota Imperator coram imagine virginis iuramentum exegit: Emanuel Imperator in triumpho ſolenniter eam circumgeſtari voluit: Palæologus eandẽ publicè veneratus eſt. 1040.a.b
conſtantinus magnus Imperator Deiparæ templum conſtruxit, eidémque Cõſtantinopolim à ſe conditam dedicauit. 1053.b.c.1144.a
Conſtantinus & chriſtus magni ambo Principes præclaras accepere matres. 1143.a
conſtantinus quomodo chriſti typum nobis poſsit adumbrare. 1143.c.d
conſtantinus magnus diem celebrare Dedicationis, quòd Bizantium Deiparæ dedicâſſet, Epiſc. illuc euocatis. 1144.a
conſtantinopolitanis magnum fuiſſe ſtudium in Maria veneranda eiúſque tẽplis viſitandis, exemplo ſuorum Principum. 1074.d
conſtantinopolitani à Saracenis obceſſi mariã ſibi patronã apud Deũ quærunt, & liberantur. 1075.a
contemptus honorum hominem facit honoratiorẽ ac nobilem. 35.d
contribules apud Iudæos tantùm contrahere matrimonium quomodo intelligendum. 30.c
contemplatiua vita quid requirat ſecundum D. Thomam. 880.d.881.a
copronymi ineptiæ in diſputando contra B V. 991. a.64.& deinceps.
cor mariæ caſtiſſimum, humilimũ, feruentiſſimum. 138.b
corpus chriſti vbique virgineum & ex virgine eſſe declaratur. 178.a
de corporis chriſti in Euchariſtia præſentia quomodò ſentiant Catholici. 251.d
corruptores ſacrarum Virginum capite puniendi. 266.a.b
corpus chriſti quale confingant hæretici. 437.b.c. 439.b.c.445.446.447
corpus chriſti totum ex Maria eiúſque ſubſtantia ac ſanguine ſumptum eſſe. 441.442.443.& deinceps.
corpus chriſti non eſſe ſumtum ex ſanguine cordis mariæ. 425.b
corporis chriſti veritatem quomodo veteres adſtruant. 453.d
corpus chriſti verè in Euchariſtia proponi & contineri. 454.c.d.455 d
corpus chriſti quod Sacerdotes conficiunt eſſe idem quod ex Virgine maria natum eſt. 454.c
corpus chriſti in Euchariſtia adeſſe negant hæretici. 462.a
corpus chriſti eſt virtus obumbrans virginem & quomodo. 501.b
coruinus in mariam contumelioſus. 656.d
corpus Mariæ priuilegio fuit conſeruatum à putredine. 854.b
corpus mariæ peculiariter Deus glorificauit. 856.d
credentes cur à Paulo chriſti fratres & pueri dicantur. 445.a
creſcere in ſacra Scriptura quid ſępè ſignificet. 497.a
De Cruce Domini quàm impiè ſentiant hæretici. 655.b
cultum verum Deo inprimis exhibendum ſuo exẽplo chriſtus docet. 680.d
cultum duplicem à nobis exigi in feſtis. 613.d
cultum imitationis etiam Sanctis detrahere ſtudent hæretici. 407.c
cultus Sanctorum amplius aliquid à nobis exigit quàm imitationem, & quid. 407.a.b
cultum Sanctorum in 4. rebus præcipuè conſiſtere. 408.d
culmanus in Mariam contumelioſos. 30.b.656
cultum deſertorum Deo ingratum eſſe. 950.c

Cultus

Culrus ſacer ſub ſe continet Latriam, hyperduliam & Duliam. 951.a
Culrus Chriſti & Sanctorum diſtinguitur. 944.b
Culius latriæ quando& cur ab Eccleſia adhibeatur. 954.b
Cultus Mariæ à quo & per quos impugnetur. 962.b
Culrum byperduliæ Mariæ deberi. 958.d
Cultum ſuum qui Mariæ adimunt fruſtrà prætexũt ſe velle Deum in ſpiritu & veritate adorare. 1156.d
Cyrus Epiſcopus Mariæ templum ſabricat Smyrnæ. 1053.c
Cyrillus Alexandrinus ex reuelatione cognouit Mariam pro ſe deprecari, & à Deo veniam petere. 1135.d

D

DÆmones Religioſis & Virginibus maximè infeſti. 128.d
Dæmoni tria myſteria in Scripturis incognita. 153.a
Dæmones acumine ſenſus & ingenij vincunt homines. ibid.
Dæmon ſecundum Illyricum animas creat. 81.a
Dæmonis eſſe proprium homines à pio vſu ſacrarum imaginum reuocare. 1044.e
Dagoberti Francorum Regis in Mariam pietas & in eiuſdem Eccleſiam Argentinenſem liberalitas. 1050.a
Daniel in lacu Leonum paſtus ab Abacuc typus Mariæ. 173.a
Dauidis Georgij principis Anabaptiſtarum ſumma impietas. 438.d
Dauid Propheta quomodo diuerſimodè humilis dicatur. 579.c
Deiparæ nomen contra Neſtorianos defenſum. 467.a 469.b
Deipara quomodo Maria vere dicatur & habeatur. 468.c
Deipara & Chriſtipara quomodo differant. ibid.d
Deiparæ Virginis prærogatiuæ excellentes. 1105.b
Deſideria Mariæ circa Chriſti aduentum. 137.a
Deſponſatio Mariæ cum Ioſeph, quomodò quando, per quos, & quare peracta ſit. 243. 244. 245. 287.c.d.296.
Deſponſationis Mariæ finis & vtilitas. 248.a.b.296. 297.
Deſponſatio Mariæ æque eſt virginitatis ac Matrimonij commendatio. 258.d
Deus ſolus quomodo immortalis. 66.d
Deum à quoquam recte diligi, eiúſque mandata obſeruari poſſe, impie negat Lutherus. 141.d
Deum latere poſt parietem quid. 256.b
Deus propenſior ad præmia iuſtis retribuenda, quã ad ſupplicia inobedientibus infligenda. 301.a
Deum in homine agere, & hominem Deo cooperari nihil vetat. 635.d
Deus mirabiliter & potenter Mariæ affuit morięti. 822.b
Deus in morte piorum glorificandus. 828.d
Deus in Maria promiſſiones Sanctis factas compleuit. 923.b
Deus honorificis nominibus & epithetis Sanctos afficit, & quare. 919.d
Deus Mariam in Scripturis multis modis prędicandam oſtendit. 922.c
Deus munera ſua nobis tribuit libentius propter Sanctos. 996.b
Deum in templis inæqualiter operari, ſicut Iudæi frequenter ſunt experti. 1067.a
cum Deo eis malè conuenire, quibus male cũ Deipara eiúſque cultu conuenit. 1155.b
Diaconiſſas fuiſſe in primitiua Eccleſia, & quales. 129.a
Digni Chriſto qui dicantur. 310.c
Diſcrimen inter Mariam & Euam quantum ſit iuxta Irenæum. 1151.b
Doctrinam ſpiritualem per incrementa temporum creuiſſe & creſcere in Eccleſia. 52.c.d.67.d
Doctrina Chriſtiana partim ſcripto, partim traditionibus nititur. 320.c
Doctrinam nullam ſanam ac certam eſſe extra Eccleſiam. 382.b
Doctrina recta vt amplectatur quid requiratur. 786.d
Dolorum Mariæ cauſæ. 759.760
Dominicus dies cur ſic dictus. 610.c.d
Dominium tàm ſeculare, quàm ſpirituale regno Chriſti contineri. 39.c
Domus Ezechielis 43. typus Mariæ. 64.a
Domeſtici & cognati quando pro inimicis habendi. 729.a
Donec quomodo accipiatur in Scriptura. 244.a
Dominicus ordinis Prædicatorij inſtitutor, eximius Mariæ Virginis cultor. 1109.a
Dominicanorum ordo velut hortus manu Virginis Mariæ plantatus. ibid.

E

EBionitæ ſolum Euangelium Matthęi recipiunt. 169.b.
Ebionitæ Chriſtum ex copula Ioſephi cum Maria natum impiè aſſerunt. 171.b.c
Ebionitarum duces qui. 197.b
Ebionitæ cœlibatum plane interdictum voluerunt. 266.c
Eccleſiæ fides & doctrina de proſapia Mariæ. 33.d
Eccleſiæ conſuetudini quantum tribuendum. 71.d
Eccleſia adulterari non poteſt. 164.d
Eccleſiaſtici quibus de cauſis caſtitatem colere debeant. 296.c. 297.a
Eccleſia nunquam ſine abuſibus. 404.c
Eccleſiæ veteris mos in Anathematiſmis proponendis. 480.c
Eccleſiaſtica & Sacerdotalis poteſtas ſeculari præeſt iure diuino in ſpiritualibus. 565.a
Eccleſia per externos ritus admonet nos rerum ſpiritualium. 639.d.640.a
Eccleſiam errare poſſe, quàm inepte probet Culmannus. 685.d.686.d
Eccleſiæ vt Magiſtræ veritatis plurimum tribuendum. 685.c.d
Eccleſiæ iudicio ſtandum in rebus fidei. 786.b
Eccleſiæ primitiuæ ſtatus. 806.b
Eccleſia ſicut aurora conſurgit. 862.b
Eccleſiæ traditiones varij ſunt ponderis. 861.c
Eccleſia mulier quæ ſerpentis caput conterat dici poteſt. 899.a
Eccleſia bonos & malos continet. 960.a
Eccleſiæ veræ nota vna eſt miraculorum maieſtas. 1004.d
Eccleſia permittente illuſtres fœminas ex Poetis

Ethnicis excerpere, quæ ad ſacras faciunt hiſtorias. 1097.d
Eccleſię fides firmiſſimum præſidium contra Hæreticos. 1104.
in Eccleſia Hieroſolymitana Antiochena & Alexandrina ſolenne fuit ſub Conſtantino Magno, petere Mariæ interceſſionem. 1135.c
Educatio magni momenti ad honeſtam bonámque vitam. 533.a
Educationem Virginum qualem eſſe oporteat. 133.d
Eleazarus eum coniunge ſua vouet Deo caſtitatem. 251.d
Eli ſocer Ioſephi, non pater habendus. 42.b
Elizabeth qãtoperè Mariam, eiúsque merita ſuſpexerit. 298.c
Elizabeth Marię humilitatem & ſummam præſtantiam admiratur & laudat. 555.c.d. 557.c.
Elizabeth quàm reuerenter & officioſe erga Mariã ſeſe geſſerit. 555.a 565.b
electi quomodo in Cantico Mariano depingantur. 568.a
Eli Sacerdotis filij qualium mulierum conſtupratores fuerint. 127.d
Elias & Moyſes Chriſto verè apparuerunt. 1028.c
Emanuel quid ſignificet, & quomodò de Chriſto dicatur. 596.c
Ephræm Baſilij Diaconus commendat plurimum Mariam & eius opem implorat. 1136.d
Ephræm vſurpauit etiam illud Eccleſiæ canticum. Dignare me laudare te Virgo ſacrata. 1137.c
Ephræm ingentes Mariæ laudes & virtutes in Chriſto & propter filium tribuit. 1138.a
Ephræm inter doctiſsimos Eccleſiæ Patres floruit. ibid d
Epiphanius de Maria Euam erigente teſtatur.1151. b
Epitheta varia Marię Deip a a.a.b.14.b.74.d.104.a. 215.a.118.c.120. 147.b.146. b.c. 175.b. 261. b. 352.b.361.b.c. 375.a.410.c.430.d.673.a.669.670. 689.a. 1105. 1115.a. 1119.d. 1124.a.113.b
Epitheta Deo propria, & Deo & Sanctis communia. 919.a
Epitheta varia rectè Mariæ tribuuntur. 904.a
Equæ in Cappadocia ex vento concipere dicuntur. 214.c
Eraſmus de Mariæ tribu temere dubitat. 30.c
Eraſmus reuerenter de Maria loquitur. 83.a.87. c 107.b.231.c
Errores varij de peccatis. 54.d
Eraſmus Mariæ puritatem aſſerit ac defendit. 85 d 87.a.88.a.107.b
Eraſmi Pæan in Mariam Deiparam. 88.a
Eraſmus de paupertate Chriſti & Marię malè ſentit. 450.
Eraſmus quomodò Mariæ merita extenuare nitatur. 299.a.b
Eraſmus virginitatis votum in Maria comprobat. 295.c
Eraſmus perpetuam Marię virginitatem pro articulo fidei rectè habendam cenſet. 319.b.c
Eraſmus & Lutherus quomodò Chriſtum profeciſſe ſapientia & gratia aſſerant. 490.b
Eraſmus nimis ἰρασικῶς & craſſè loquitur de Maria Chriſtum concipiente. 503.b.c
Eraſmus impiè de Chriſti diuinitate dubitat. 544.d 545.a.b
Eraſmus pro hoſte diuinitatis habitus. Ibid.
Eraſmus in Religioſos mendicantes iniurioſus. 616
Eraſmus Simeonem Sacerdotem legis fuiſſe negat. 635.b
Eraſmus quis fuerit. 901.b
Eraſmus multa ſine Scripturis & contra Scripturas de Chriſto affirmat. 904.b
Eraſmi teſtimonia de B. Virgine. 906. a. & quomodo eam inuocet. ibid.
Eraſmum magis Cathol. quàm Hæret. circa Mariæ laudes fauere, & cur venia Eraſmo in quibuſdam ſcriptis ipſius dari poſſit. 907.a
Eraſmi colloquia quo in precio habenda. 905.c.d
Eraſmus imprudẽtè taxat ſacras peregrinationes. 5069.a
Eraſmus multum tribuit Virgini & Aedi Lauretanę. 1092.b
Eſaiæ de Maria vaticinium in virga Ieſſæ. 29.c
Eſſæi mirifici voluptatum contemptores. 265.a
Eſther typus Mariæ. 15.d.314.c.418.d
Ethnicis Mariæ nomen fuiſſe cognitum. 7.d
Ethnicorum teſtimonia quomodò in medium à Chriſtianis adferri poſſunt. 107.d.205.c.d.212.b
Ethnicorum Theologia quos fontes habeat. 207.b
Cum Ethnicis & Hæreticis certamen inire qua ratione debeant Orthodoxi. 205. b.c
Ethnicis cur dogma de partu Virginis abſurdum videatur. 203.c
Ethnici & Iudæi continentes viuentes conuincunt Hæreticos cœlibatum deteſtantes. 265.d
Eua à Tertulliano deſcripta. 149.a.664.a
Euæ, & aliarum mulierum tria mala. 350.d.671.a
Eua typus Mariæ. 5.d. 13.d. 111.a.159.b.185.c.350.c 669.670.
Eua quomodò Mariam aduocatam cognouerit. 1152 d
Euchariſtiæ Sacramentum initio naſcentis Eccleſiæ quotidie ſumebatur. 97.c
Eunuchorum triplex genus, in præfat.lib.2.
Eunuchi Euangelici qui. 10 præf.lib. 2.302.d
Euãgelij prædicatio Iudæis ac ethnicis incredibilis. 203.b
Euangeliorum duo pręcipua in religione caritiam 314.a
Eutychianorum error. 440.b.384.c
in Euchariſtia verum corpus Chriſti proponi & cõtineri. 455.456
Euchariſtiam ſumma cum reuerentia adorantium & ſuſcipientium exempla aliquot. 456.d
in Euchariſtica rę Sacramentarij, Neſtorianis adhærent. 461.a
Eutyches quis & qualis, eiúſque errores. 484.
Eutychianos etiam hodie non paucos inueniri. 485.a
Euangelium de Martha & Magdalena optimè ab Eccleſia proponi in feſto Aſſumt.B.Virg. 871. 872.
Euchariſtia non eſt vbi Sacerdos ordinarius non eſt. 948.b
Eudoxia pie curat celebrari feſtum S. Petri ad vincula. 1151.d
Exempla Principum Chriſtianorum, qui ſedulò in cultu Virginis verſati ſunt. 1120.d
Exorciſmi Eccleſiæ quid. 389 c
Excõmunicationes variæ in varios Hæreticos. 481.
Exinanitio filij Dei quid nobis deſignet, ac contineat apud Paulum. 491.a

Exequiæ Mariæ ab Apoſtolis celebratæ, & earum vſus vnde ad nos manauerit. 831.b.c
Exorciſmus factus Oenngæ, & cur Hæretici exorciſmi munus non probent. 998.b

F

FAuſtus Manichæus Mariæ genus ad tribum Iudæ refert. 27.a
Feriæ Mariæ cur ab Hæreticis reiiciātur, & fructus ex iis ſeruatis fidelibus redundans. 887.a
Feſta Mariæ aliqua, & feſta Sanctorum in vniuerſum omnia reiicit Lutherus. 116.d
Felicitatem, ſalutémque ſuo aduentu aliis adferentium exempla ſacra. 554.a.b
Feſtum Aſſumptionis Mariæ nobis eſt cum Angelis continuum. 836.c.d
Feſtum Aſſumptionis apud Græcos & Æthiopes inſigne. 866.a
Impiè abrogari ab Hær. ibid.
S. Felix Nolanis apparuit & defendit. 1019.c
Feſtum purificationis Mariæ vetuſtius eſſe quàm vt Iuſtinianum Cæſarem babere poſſit auctorem. 1073.b
Feſtum aſſumptæ in cælum Virginis non incœpiſſe ſub Mauritio Cæſare. 1037.c.d
Feſtum Aſſumptionis probatur. 864.d
Figuras legis, non leuiter æſtimandas eſſe, ſed ad vſum Chriſtianum transferendas. 64 b
Filios filiasque Deo à parentibus conſecrari ſolitum & vſitatum olim fuiſſe. 126.c
Fides de Virgine matre paulatim tradita & accepta. 156.a
Fidei articulum de Virgine matre qui olim negatunt. 220.a
Fides ſola iuxta Lutherum meretur iuſtificationem. 311. d
Fides, Spes, Charitas æquipollentia ſunt Hæreticis. 369.c
Fidem & confeſſionem Eccleſiæ retinere firmiſſimum contra Hæreticos præſidium. 453.a
Fides ad Euchariſtiam ſumendam quæ olim requiſita. 454.a
Fidei veritas etiam ipſo loquendi vſu confitenda, & cauenda bonorum offenſio. 477.b.c
Fides Mariæ qualis, & quanta, quódque ſemper integra ac imperturbata fuerit. 531. & deinceps. 537.d & deinceps. 547.d. 563.c
Fidei & Spei præclara exempla. 539.d. 540.a
Fides Baſis, & fundamentum Chriſtianæ iuſtitiæ. 537.d
Fides Mariæ etiam ab Hæreticis defenſa. 535.d
Fides Zachariæ dubia & imbecillis. 536.a
Fidem ſolam non iuſtificare, vt volūt Hæretici, ſed vna cum bonis operibus. 563.a
Fides radix iuſtificationis, & origo beatitudinis. ibidem.
Fides Mariæ fuit operans per charitatem, non nuda. 563.c
Fidem & timorem diſtingui in Scripturis. 572.a
De Filio hominis eadē in Scripturis prædicari, quæ de Filio Dei. 465.b.c
Fides Mariæ omniū perfectiſſima & maxima. 532.a 539.540.542.544.693.c.d
Fidem ac prudentiam Mariæ in colloquio cum Angelo elucere. 529.a.39.c
Fides Mariæ commendatur à Luca, non extenuatur. 531.d
Flacciani pro Neſtorianis habentur à VVittenbergenſibus. 461.d
Fœminæ quales in domibus Clericorum à Synodo Nicæna eſſe permittantur. 281.b
Fœminarum familiaritatem, etiā germanarum ſororum maximè vitandam Eccleſiaſticis. ibid.
Fœminarum huius temporis impudentia circa res ſacras. 972.b.c
Formula, qua Maria virginitatem vouit. 293.a
Fornicatio Sacerdotum quàm ſit res indigna. 298.a
S. Franciſcus impenſè B. Virginem dilexit. 1109. d
Franciſcanorum erga Deiparam pietas. ibid.
Sanctus Franciſcus quomodo natalem Domini coluerit. 614. b
Fratres & ſurores ſæpè pro cognatis & affinibus accipi in Scripturis. 50.c.242.d.707.c.d
Fratres, Sorores & Matres quomodo diſtinguat Chriſtus. 716. b
Fratres Domini, qui, & quomodo in Scripturis vocentur, & quem patrem habuerint. 242.c.d.277.c 321.b.707.c.d
Fratres Domini cum Maria venientes in Euangelio reprehenduntur. 707.d
Fridericus Nauſea Conceptionem puram Mariæ defendit. 76.d
Franciſcus Lambertus Mariam defendit. 753.d
Friderici tertij Imperatoris & Principis Auſtriaci, eiúsque matris Cimburgæ erga Deiparam pietas ſingularis. 1113. a.b
Fructus ex cultu Mariæ proueniens. 909.a
Fulbertus ægrotus ſingularem à Virgine ſibi apparente conſolationem accepit. 1117.d

G

GAbriel quomodò confirmet fidem de Virgine parente. 115.d
Gabriel quomodo ad Mariam ſalutandam & inſtruendam perueniſſe ſcribatur. 284.b.c
Gabriel quis, quantúsque fuerit. 338.b.c
Gabriel quid ſignificet. 338.c d
Gabriel commendatus in Euangelio. 339.a
Gabriel, cæterique Angeli cur alati pingātur. ibid. c
Gabrielem Mariæ notum fuiſſe. 341.b
Gabrielis in ſalutanda Maria propoſitum. 349 c
Gabriel & Ioannes duo Leones ad Mariæ cuſtodiā dati. 340. a
Gabriel quomodo & qualiter Mariæ apparuerit, & vbi. 342.a
Gabriel exemplo ſuo nos docuit Mariam reuerenter ſalutare. 352.a
Gabrielis officium in ſalutanda Virgine quodnam fuerit. 423.a
Gabriel cur miſſus ad Mariam. ibid. c
Gabriel quomodo promittat Virgini virtutem Altiſsimi obumbrantem. 501.a
Gabriel quid in ſua legatione propoſuerit, & ſummatim pertractarit. 829.b
Gaianus Mimus Mariam blaſphemans punitur. 1023.c
Gallaſius Caluinianus Mariam Euæ aduocatā fuiſſe teſtatur. 1152.d
Gaudia Mariæ varia ac ſeptem præcipua. 549. 550.

Genealogia Chriſti diuerſimodè ab Euangeliſtis deſcribitur. 37.a
Genealogia Chriſti ad fidem confirmandam vtilis. 33.b
Genealogiarum inquiſitiones quęnam à Paulo prohibitæ. 32.b.33.b.
Genealogia Chriſti ex tribu Iudæ, & ſtirpe Dauidis. 27.28.
Genealogia Ioſephi potius, quam Mariæ cur deſcribatur. 30.b
Generatio Chriſti inenarrabilis. 235.a
Genealogia Chriſti ſcalæ Iacob cōparatur. 275.b.c
Geneuenſes natalem Chriſti diem celebrare planè negligunt. 613.
S. Georgium negari à Sectariis. 1012.b
Germani Conſtantinopolitani teſtimoniū de Chriſti & Mariæ imaginibus reuerenter habendis. 1037. d.
Germani Cæſares vt Ludouicus Bauarus, & Ludouicus Caroli filius imagines ſacras, præſertim Virginis valde coluerunt. 1044.d.1045.a
Germanis pudendum à Caroli Magni ſpiritu & more tam procul abeſſe in Deipara veneranda. 1076.b
Germanos etiam Principes in Mariæ cultu, vſque ad Fridericum primum perſeuerasse. 113.a
Gerardus Vngaricus Epiſcopus nihil negat in Mariæ nomine quid petentibus, ſicut & Alexander Halenſis. 1119. b
Gladius in Scriptura quid ſignificet. 756.c.d
Gladius corporalis & ſpiritualis. 752.c
Gladius Mariæ omne genus doloris complectitur.
Gnoſtici Chriſtum literas didiciſſe fingunt. 490.b.c
Gnoſticorum figmentum de ſtirpe & teuelationibus Mariæ meritò repudiari. 42.d
Gnoſtici continentes ludibrio habent. 268.d
Gnaphæus quis & quando fuerit. Item ipſius lea de maria inuocanda. 983 a
Gorgonia Gregorij ſoror caſtiſſima. 280.c
Græci Ethnicorum ſapientiſſimi quales olim fuerunt. 210.b
Gratia prima non cadit ſub meritum. 309.c
Gratiam eſſe inhærens donum Dei, non autem fauorem, & quibus nominibus appelletur. 364. d 365.b. 366.372.a
Gratiam & remiſſionem peccatorum apertè diſtingui in Scripturis. 367.
Gratia plena quomodo dicatur Maria. 358.b.c.359. 366.d.373.374.375.376. & deinceps
Gratia quid ſit. 363.c.368.b
Gratiam non excludi à iuſtificatione. 364.a.367. d
Gratiæ nomine quomodo abutatur, cæteróſque abuti docuerit Lutherus. 363.b.364.c.151.d
Gratia generalis & ſpecialis in Matia conſideranda. 361.b
Gratia, qua iuſtificamur, diuerſa ab ea, qua adiuuamur, & probati remuneramur. 367.d
Gratiæ diuinæ virtus ac effectus. 368.b
Gratiæ nomine virtutes contineri, quibus verè locupletemur. 380.d
Gratia, Charitas, miſericordia VVigando Synonima ſunt. 369.b
Gratia, iuſtificatio, remiſſio peccatorum, &c. Centuriatoribus ſunt æquipollentia. ibid.
Gratiam Mariæ detrahunt Nouatores. 370.c
Gratiæ plenitudinem ſibi vendicant Hæretici. 371.a 373.b
gratiæ plenitudo aliter in Chriſto, Maria, & Sanctis. 377.c. 385.c.d
gratiam inæqualiter diſtribui. 357.b.c
gratia plenos in Scripturis multos dici, non tamen ita vt Maria. 357.c.373.374.385.388.c.d
gratia & veritate plenus quomodo Chriſtus dicatur. 372.a
gratiæ plenitudinem Nouatores Chriſto derogant. 371.c
gratia tribus modis præ Sanctis aliis excellit maria. 376.d
gratia fontana, quam vocant, triplex. 373.d
gratiam & iuſtitiam fontanam vni Chriſto deberi. ibid.
gratiæ plenitudo triplex. 385. d
gratiæ prædicatione gloriam Chriſti illuſtrari, non obſcurari. 388.d
gregorius Magnus de Maria præclara ſcripſit, eámque innocauit. 1127.b
gregorij Nazianzeni quanta olim fuerit authoritas, 1147.a.b
gregorius Nazianzenus Mariam impenſe coluit, & ſicut alios Sanctos inuocauit. 1138.d
græcis ſequentibus originem de B. Virg. non eſſe credendum. 754. a
græci atteſtantur ſuis canticis mariæ mortem coram Apoſtolis factam, aſſumptam & ſepultam. 851.c.d
græci in Mariæ templis extruendis ſeduli. 1132.a
græci cum hoſtibus pugnaturi mariæ templa adibant. ibid.
græci magno ardore quædam Deiparæ templa honorarunt. 1142.c
guilielmi Sirletti Cardinalis laus. 23.d
Guilielmus Rhodingus Vigilantij errores ſuſcitat. 416.a
Guilielmus Rhodingus quàm impiè de Maria ſcribat. 415.b.c
Guilielmus Rhodingus Mariam in peccatis natam ait. 85.a.b

H

HElena Auguſta Cōſtantini Magni mater, Deiparæ templa conſtruxit. 1053.d
Helena Imperatrix precioſis rebus ornat altare. 1059.a
Helena quomodo à filio Conſtantino ſit honorata. 1143.b
Helenæ Imperatricis pietas in Deum & Mariam. 1144.c
Hæretici qualem fingant fuiſſe Mariam. 33.34.45.c 85.a b
Hæretici in Marias Euangelicas contumelioſi. 10.b
Hæretici mariam commendant. 24.d.431.432
Hæretici quomodo tractent Marię conceptionem. 77.c.d
Hæretici cur cœcutiant in cognoſcenda perfectione Mariæ. 98.b
Hæretici Mariā peccatricē feciunt. 85.b.99.d.100.a
Hæretici negant, quæcunque in Catholicis improbant. 130.d
Hæreticos fruſtra aduerſari mariæ. 147. a
Hæreticorum Virgines pro ſcortis habēdæ. in præf. lib. a.
Hæretici Eccleſiæ conſtupratores & adulteri.

Hæretici

Hæretici dæmonibus & Iudæis nocentiores. 165.b.c
Hæreticos Iudaizare in explicãdo Eſaia. eóſque minimè audiendos, ſed vulgatam verſionem retinẽdam. 200.b
Hæreticorũ mos pleraque ſacra carnis iudicio metiri. 246.d
Hæretici Mariam ex voto Virginem fuiſſe negant. 219.c
Hæreticorum quinam Mariam aperto vtero peperiſſe affirment, virginémque manſiſſe negent. 223.b.c
Hæretici præcipui ſeſe ex Monachis maritos fecerunt, ſummeque caſtitatem oderunt. 264.a
Hæretici cum Iouiniano & Ebionitis cœlibatũ planè excluſum volunt. 266.c
Hæretici cur maximè allucinentur, & errent in Scripturis. 256.c
Hæretici obſcurant Chriſti beneficium, Mariæ & Sanctorum merita reiiciendo. 314.c
Hæreticorum quinam virginitatem Mariæ perpetuam vt articulum fidei admittant, & qui non. 318.d, 314.a
Hæreticorum eſt ſemper ſuis erroribus Scripturas prætexere. 254.d.319.d.320.a
Hæreticorum proprium eſt quoduis negare & explodere aduerſum. 382.c
Hæretici ſyllabarum vocularũque captatores. 363.b
Hæretici præpoſterè ſpirituales. 354.a
De Hæreticis cauendis regula S. Athanaſij. 360.a
Hæretici gratiæ plenitudine ſeſe Mariæ exæquant. 373.b
Hæretici omnia ſibi licere volunt, nihil aliis. 397.a
Hæretici inter ſe pugnantes, in quibus conueniant. 404.b
Hæretici Mariæ aliquas prærogatiuas nobiſcum agnoſcunt, eámque ſummè laudant. 435.d. 481.a
Hæretici in Chriſtum & Mariam blaſphemi. 437.d. 483.d
Hęretici quid de corpore Chriſti ex Maria aſſumpto ſentiant. 435.a.436.437.d.439.b 445.c.d.447.b.c
Hæreſes quomodo extinguantur. 469.a.b
In Hæreticos quam ſeuerè ſtatuerit Eccleſia. ibid.
Hæreticorum varij de Chriſto & Maria errores. 480.a
Hęretici noui in multis Mahometanis peiores. 472.b
Hæreſes ad ſuam originem reuocare, magnæ eſt vtilitatis. 479.c
Hæretici Phariſæis ſimiles. 483.d
Hæretici quomodò Chriſtum in gratia & ſapientia profeciſſe intelligant. 489.c
Hæretici araneas imitantur. in præf. lib. 4
Hæretici Gallis gallinaceis ſimiles. 308.a
Hæretici in Maria diiudicanda Turcis, cæteriſque omnibus immodeſtiores. 530.c.d
Hæretici ſe & ſuos in fide præponūt quodammodò Mariæ. 534.a
Hæretici ſimiles Heroſtrato. 219.a
Hæretici ventres. 79.d
Hæretici moderni infeſtiores antiquis. 657.d
Hęretici quàm indignè ſentiant de rebus in Eccleſia conſecratis, de cruce Domini. 645.b
Hæretici quàm turpiter de Maria loquantur. 656.b
Hæretici conſcientiæ terroribus pleniſſimi, alióſque ex ſe ſimiles arbitrantur. 654.660
Hæreſes irrepere cur ſæpè permittat Deus. 724.c
Hæretici ſua potiùs quàm aliena prædicant. 735.b
Hæretici Mariam fraudant ſuo honore. 733.d
Hæreticorum proprium eſt nouos hymnos adferre & in odium Eccleſiæ cantillare. 746.a
Hæretici quomodò peccent in Patres. 786.b
Hæretici cum Patribus turpiter bellum gerũt. 778.c
Hæretici ad Eccleſiæ inuidiam & odium nihil non rapiunt & deprauant. 834.a
Hæreticorum arrogantia intollerabilis in rebus ad religionem pertinentibus. 866.c
Hæretici hodie ſunt peiores Iuda. 877.d
Hæretici vita contemplatiua non delectantur, & quare. 883.b
Hæreticorum peſſimè erga B. Virgin. affectorũ merces. 909.a
Hæreticorum purus & ſincerus cultus erga Chriſtũ quis ſit hodie. 945.d
Hæretici pro Dei verbo hominis verbum colunt. 946.d
Hæretici miſerum & delicatum Chriſtum faciunt. 947.a
Hæretici peruerſè abutuntur locis Scripturæ de inuocando Deo dum Sanctos excludunt. 995.b.c
Hæretici ringuntur ac dolent ob Eccleſię ſedulitatẽ in reliquiis Sanctorum exornandis. 1059.a
Hæreticos Irenæo repugnantes negare, quòd Maria Euę ſit aduocata. 1152.c
Hebraicis & diuinis literis Maria dat operam. 135.d & deinceps.
Heſbuſius cur Eccleſiam damnet. 56.a
Helenę pulchritudinem ſummo ſtudio exprimere conati ſunt Ethnici. 211.c
Heluidius quis, qualis; & quale dogma habuerit. 237.a
Heluidiani in Mariam & Ioſephum tanquàm malè caſtos iniurioſi. 237.238.324.b.630.d.631.a
Hetzeus Anabaptiſta 13. ſimul vxores duxit. 264.a
Henricus eius nominis Imperator ſecũdus Bauarus, Spirę templum Deiparę fundauit. 1049.b
Idem Henricus Imperator ſecundus, primã noctem precandi gratia in Deiparę ęde conſumebat, ſi quãdo vrbem aliquam eſſet ingreſſus. ibid.
Henricus ſecundus Imperator vt florem ſanctæ virginitatis cum coniuge integrum conſeruaret, ſingulari Mariæ ope adiutus fuit. 1125.a
Henricus Imperator ſecundus huius nominis Vngarorum Apoſtolus dictus, & cur. 1121.c
Henrici ſeptimi Imperatoris erga Deiparam pietas. 1114.b
Hermanus Contractus Comes de Veringen Sueuus in Maria laudanda & colenda diligens. 1120.c
S. Hilarij maxima eloquentia. 173.c
S. Hieronymi pietas in ſuſpiciẽda Euchariſtia. 456.b
Hieronymus VVeller ſeſe impiè cùm Maria comparat. 85.a.b
S. Hieronymus cum aliis deuotè templa & ſepulchra Sanctorum viſitabat. 1142.d
Hortus concluſus typus Mariæ. 63.d
Hoſiandrum circa Genealogiam Chriſti multis modis errare. 30.d
Homo ſecundum Illyricum Satanę imaginem gerit. 81.a
Hominum generationem difficillimã eſſe, multáque ad eam requiri. 547.c
Homines quomodò paulatim perducti ad fidem de Virgine matre virgineóque partu recipiendum. 154.c

Homerus & Virgilius Sibyllarum imitatores. 207
Hoſtes clanculariȷ apertis magis noxiȷ. 162.a
Hoſtes Eccleſiæ in ſenſum reprobum quomodò nunc iuſtè tradantur. 1155.a
Hoſpitium Mariæ Chriſtum parientis quale. 62.b
Homo creatus eſt vt eſſet mortis expers. 818.d
Homo per peccatum tãtùm eſt factus mortis reus. 819.a.b
Hominis ſalus quomodò à Deo reſtituta ſit. 833.e
Honor Sanctorum à Chriſto in cœlo ipſis datus. 919.d
Humilitate augeri potiùs, quàm obſcurari nominis gloriam. 35.d
Humilitatis veræ effectus. 517.a
Humilitatem Mariæ quomodò interpretentur & eleuent Hæretici. 577.578.& deinceps.
Humilitas Mariæ quibus rebus & exemplis cernatur ac eluceſcat. 590.a.b.591.592.595
Humilitas Luthero quid. 578.e
Humilitatis vocem in Scripturis multipliciter accipi. 579.a
Humilitas afflictionis, coactionis, virtutis, &c. diuerſa. 579.d
Humilitas vera, quæ, & eius laus. 579.584.d.587.589.b
Humilitas Sanctorum multùm cedit humilitati Mariæ. 589.d
Humilitas cur virtutum cuſtos, & virtus Chriſti dicatur. 587.d
Humilitas in omnibus vbique omnibus neceſſaria. 588 b
Humilitatum exempla aliquot. 588.d
Humilitatem præſtare difficillimum. ibid.
Humilitatis veræ perfectæque officium. 589.a
Humilitatis virtutem in Maria cur non agnoſcant Hæretici. 586.d
Humilitas iuſtificat, non humiliatio. 587.b
Humilitas vera quibus rebus cernatur. 587.c.d
Humilitas Mariæ quantùm boni attulerit. 584. d. 594
Humilitas Mariæ ſcala Dei. 584.d
Humilitatem ſuam quomodò Maria reſpici à Deo profiteatur. 585.d
Humilitatis Mariæ ingens meritum. 586.a
Humilitas honorata rara. 594.b

I

IAcobi Apoſtoli Liturgia veteribus probata, Mariæ dignitatem & cultum aſtruit. 1149.b
Iacobi Protoeuangelium meritò reiiciendum. 48.a.121.d.122.b.228.d
Iacobi Andreæ Schmidelini confeſſio de peccato originali. 81 d
Iconomachi veteres & noui valdè crudeles. 1035.b
Iconomachi templis Marianis infeſtiſſimi. 1045.b
Iconomachos vnà cum Catholicis concorditer docuiſſe Mariam inuocandam, & Sanctis omnibus præferendam. 1129.a
Identitas naturæ inter Mariam & Chriſtum. 261.d
Idololatriæ Catholicos accuſant VVigandus, Caluinus, & Pomeranus. 289.a.398.c.d
Idiomatum communicatio in Scripturis vſitata, & retinenda. 465.c.d
Idololatriæ peccatum in quibus conſiſtat. 940.d
Hæreticos idololat. non cognoſcere. 641 a
De Ieiunio Annę Phanuelis & Euangelio quid tradant Nouatores. 636.a
Ieſum ſoluere quis dicatur. 442.a
Iephtæ filia cur moritura ſuam defleat virginitatẽ. 289.c.d
Ieremias Hombergius redit ad Eccleſiam. 81.b
Ieremiæ Prophetæ ſanctitas illuſtris. 91.d
Ieremias præfigurat Dominum Chriſtum, & quid ſignificet. 90.b.92.b
Ieremiam ſanctificari quid Pomerano & Caluino. 89.d
Ieremias ſanctificatus in vtero. 90.a.b.92.b.c
Ieremias aliter quàm Paulus ad munus docendi ſegregatus ac ſanctificatus. 90.d
Ieremiam non vixiſſe abſque peccato. 105.b
Ieremias Ægyptios docuit de Virgine paritura. 215.d
Ignis in rubo typus Chriſti & Mariæ. 17.a
Ignorantiam errorémque nullum Chriſto aſcribi poſſe Hæretici faciunt. 492.b 495.d.498.b.c
Ignorantiam non omnem eſſe peccatum aut reprehenſibilem. 685.b.c
Illyrici doctrina de originali peccato. 81.a
Imago ſanctæ Mariæ à ſancto Luca depicta qualis. 145.b
Imagines Mariæ gratas ſemper fuiſſe antiquitati. 959.b
Imagines quomodò adorentur. 979.a
Imaginum vſum antiquiſſimum & quis verus eorũ vſus. 1036.a
De Imaginum vſu à multis Synodis definitum eſt. 1036.d
Imaginem Deiparæ antiquitas habuit. 1037
Imaginem Chriſti & Mariæ primùm S. Lucas pinxit. 1038.d
Imagines Deiparæ an plures S. Lucas depinxerit. Contra Illyricum. 1040.b
Imaginem Mariæ à Luca depictam Romæ multis iam ſeculis aſſeruari. 1040.c
Imaginem Virginis per Lucam depictam auctore Gregorio magno Romę in ſupplicatione circumgeſtam eſſe miraculo & beneficio publico accedente. ibid.
Imaginem Deiparæ S. Gregorius in Hiſpaniam mittit, quæ hodie etiam plurimis venerationi eſt. 1041.d
Imaginem Mariæ rectè cum ornatu & elegantia in templis proponi. 1061.a
Imago Mariæ admodùm honorata ab ipſis etiã Imperatoribus Conſtantinopolitanis. 1112.a
InfantesCaluino & Bucero ſanctificantur in vtero. 54 d
Infantes omnes ſecundum Pelagianos ſine peccato concipiuntur & naſcuntur. 66.b c
Infantes ſine Baptiſmo ſaluari non poſſe. 92.b.c
Infantes omnes Ieremiæ & Baptiſtæ in domo ſanctificationis exæquant Hæretici. 92:d
Innocentiam Mariæ ſatis defendi authoritate Eccleſiæ, Scripturæ & Patrum. 100.c.d
Circa Inſtitutionem Mariæ puellæ duo conſideranda. 133.a
Inſtitutio cuiuſque qualis ſit, magni refert. ibid.
Interpretũ ſeptuaginta laus, eorúmque in vertendis Bibliis diligentia ac conſenſio. 199.c
Inſecta non commiſcentur ad procreandum. 214.c
Infantes Cypriano merentur gratiam Dei. 308.c

Incarnationis opus excellit omnia opera diuina. 423.b
Incarnationem quid vocemus. 502.c
Incarnatio & conceptio Chriſti plenę miraculis. 498.d
Incarnatio Chriſti quo tempore facta. 505.c.d
Infantibus non ineſſe motus ſpirituales, nec fidem actualem vt docent Hæretici. 561.c.d.562.b
inuocatio Sanctorum quomodò facienda, & quàm antiqua ſit. 942.c
inuocatio differt ab adoratione. 981.d
inuocatio & cultus Mariæ in Miſſa, Martyrum ætate celebrabatur. 1149.a
Ioachimi patris Mariæ hiſtoria & laus. 42. b.c.43.a 44.c.48.c-d.122.d 123.a
Ioachimi diuerſa nomina. 42.b.c
Ioachim non fuiſſe Sacerdotem. 43.b
Ioannis Anachoretæ ſumma perfectio in vita contemplatiua. 140. b.c
Ioànes vterque quomodò filij Marię dicãtur. 243.b
Ioannes Agricola in Chriſtum blaſphemus. 657.b
Ioannis Agricolæ impia ſcurrilitas in explicanda ſalutatione Angelica. 413.a
Ioannem Baptiſtam quomodò hac ætate honorent Hæretici. 407.c
Ioann. Baptiſta exultat in vtero Elizabethæ, viſitãte eam Maria. 553.b
Ioannem Apoſtolũ in nuptiis Canæ ſponſum fuiſſe & inde vocatum eſſe. 693.a
Ioann. dilecto Chriſti cubiculario cur Maria commendetur. 713.b
Ioannes Apoſt. quomodò acceperit Mariam in ſua. 816.a
Ioannes Euangel. an mortuos, & vtrum venturus aliquando contra Antichriſtum. 858.a
Ioannis Damaſceni hiſtoria de reſtituta manu. 1007
Ioan. Damaſcenus quàm præclare Mariã celebret. 1116.a
Ioannes Riuius & Philippus Melanchthon improbe de ſacris apparitionibus loquuntur. 1029. d
Ioh ab adſpectu Virginum diligentiſsime cur ſibi caueat. 282.a
Iob à Brentio peſsime tractatur. 665.d
Iob quomodò natalitio ſuo diei maledicat. ibid.
Ioſeph de domo Dauid. 30.a.b.268 d
Ioſeph cur de Maria velut male caſta cœperit ſuſpicari, & eam velle relinquere. 169.c.d.270.b
Ioſeph cur Mariam ſibi magis habuerit commendatam. 170.a
Ioſeph quàm reuerenter de Maria ſenſerit. 170.b. 270.c
Ioſeph Angelica voce admonitus incarnationis myſterium intelligit. 170.d
Ioſephi de Mariæ virginitate dubitatio poſteris profuit: & cur eum Deus dubitare permiſerit. 171.a. b.
Ioſeph plurium filiorum pater Sternbergero. 219.b
Ioſeph cum Maria & ante, & in, & poſt partum caſte vixiſſe, contra Heluidium. 239.240.275.b.c 277.a.b
Ioſeph cum Maria poſt partum incontinenter vixiſſe fingunt Heluidiani, Hungari ac Poloni quidam. 238.d
Ioſeph quibus in rebus maxime imitandus. 279.a
Ioſepho data ſpecialis gratia caſtitatis. 279. d
Ioſeph & Maria ſine periculo caſtitatis familiariſsimè vixerunt, & cur. ibid.
Ioſephum non fuiſſe digamum, nec plures liberos procreaſſe, ſed ſemper cœlibẽ vitã vixiſſe. 276.c.d
Ioſephi parentes qui. 268.d
Ioſephum recte ſenem depingi etiamſi iunior ætate fuerit, & cur. 269.b
ioſeph ſolers & prudens. ibid.
ioſeph quando mortuus. 269.c
ioſephum ſemper virginem permanſiſſe, & vouiſſe virginitatem cum Maria. 275.b.c. 276.a
ioſeph qualem ſe in vita præſtiterit. 271 b
ioſeph à Chriſti Genealogia ſummam laudem accepit. ibid.
ioſeph neutiquàm Mariæ præferendus, vt quidam voluerunt. 274.d
ioſeph Chriſti pater, Mariæ coniux, cur præ cæteris dictus. 271.c
ioſephi curæ, labores, afflictiones & certamina propter Chriſtum puerum, eiuſdémque conſolationes. 272.a
ioſephi ſingularis pietas & manſuetudo. 272.d
ioſeph quomodò iuſtus dicatur. 273.a.b
ioſeph Mariæ coniux ſimilis Ioſepho Patriarchæ, aut eo etiam præſtantior. 274.a
ioſeph vere filius Dauid. 274.b
ioſeph cur & quomodò duorum filius in Euangelio dicatur. 31.c
iraſci quomodo Deus dicatur in Scripturis. 646. d
irenæi ſententia de Matre Domini quæ altera & obediens Eua fuerit & cauſa noſtræ ſalutis. 1150.d
irenæus oſtendit quomodò Maria Euæ aduocata dicatur & ſit. 1152.a
iſraelitæ quomodò Planetas & Reginam cœli coluerint. 971.a
iouinianus quis & qualis. 223.a.b
iouinianus acerrimus hoſtis cœlibatus. ibid. 266 c
iouinianus Chriſtianorum Epicurus. 267.a
iudæ & Leui tribus florentiſſimæ. 36.c
iudith typus Mariæ. 15.d.418.c. 567.b
iudæi Chriſtum Dauidis ſucceſſorem negant. 27.c
iudæi Virginibus, Viduíſque caſtis proprium in templo locum, eúmque ſecluſum tribuere olim ſoliti. 125.c.d
iudęi perfidi, ingrati, crudeles, impij & blaſphemi in Filium Dei. 182.c
iudæi fœdiſsima probra euomunt in Chriſtum & Mariam. 183.a
iudæorum commune vitium ſacra legere, & non intelligere. 181.d
iudæi à ſeptuaginta interpretibus indignè diſcedũt. 198.d
iudæorum in Chriſtum, B. Mariam & ſacroſanctã Euchariſtiam ſummum odium. 183.b
iudæorum Duces & Magiſtri in Marię virginitate oppugnanda qui. 188.d.181
iudæi Eſaiæ interpretes negligunt, & aſpernantur. 196.b
iudæi quomodo detorqueant locum Eſaiæ de Virgine paritura Meſſiam. 197.a
iudęis ſimiles, qui circa Scripturę literam hærent, nec inde abditos ſenſus eruunt. 189.b.c
iudæi & Hæretici non figuris, ſed apertis Scripturis conuinci volunt. 193.d
iudæi cur Æthiopes dicti. 202. d

Iudæis cur non liceat fœminam captiuam niſi probè purgatam in vxorem ducere. 212.d
Iudæorum ritus in deſponſandis fœminis. 244.d
Iudæi quomodò ſeſe mutuo ſalutare ſoleant. 345.a
Iudith Virginibus ſeceſſum quærendum eſſe ſuo exemplo oſtendit. 342.b
Iudicij extremi diem quomodo vel non Chriſtus filius hominis dicatur ignorare. 493.b.e
Iudæ proditoris qui hodie ſocij ſint & collegæ cõtra Magdalenam muſſitantes. 1063.a
Iulianus Apoſtata negat Chriſtum ex Iuda ortum. 27.b
Iulianus Apoſtata fidem & doctrinam de partu Virginis dirè inſectatur. 204.c.d
Iuſti & Sancti omnes quia in hac vita peccata obnoxij precari debent: Dimitte nobis debita noſtra. 101.b
Iuſtitia externa & imputatiua tantùm placet Hæreticis. 273.d.371.b
Iuſtificatio quibus gradibus contineatur. 765.d 367.d.369.a.b
Iuſtificationem non eſſe tantum remiſſionem peccatorum. 368.d.369.b
Iuſtorum in Scripturis Epitheta. 367.d
Iuſtificatos omnes non æquali gratia donari, nec æquè Sanctos ac iuſtos eſſe apud Deum. 369.b
ob Iuſtitiam operum ex fide factorũ multi in Scripturis commendantur. 633.b.c. & ſequent.
Iuſtitiæ nomen quomodò in Scriptura accipiatur. 634.a
Iuſtitia Simeonis non diſſimilis iuſtitiæ Noe & Abrahæ. 634.b
Iuſtorum officium eſſe vt in cruce conſtanter agãt, eáque lætentur. 659.e
Iuſtinianus Imperator Mariæ Deiparæ & eius matri Annæ Hieroſolymis templum conſtruxit. 1050.a
Iuſtiniani Imperatoris erga Mariam gratitudo & reuerentia. 1052.d

L

LAmperiani votorum contemptores ac deriſores. 285.b
Lapis ſine manibus de monte excifus, Chriſti typus. 190.c.d
Lapis & petra Chriſti figura. in præf. lib. 4.
Latriæ nomine cultus ſoli Deo debitus continetur, idem totum hominem exigit, & quomodò ab Eccleſia hic cultus nobis oſtendatur. 952.c.d
Lauretum in agro Piceno ſitum, & vnde dictum. 1083.1084.
Laureti Mariæ cubiculum aſſeruari, & vnde illud tranſlatum ſit. ibid.
Lauretanam ædem Blondus Hiſtoriographus totius Italiæ celeberrimum vocat. 1083.c
Laureiani templi originem Baptiſta Mãtuanus fusè pertractauit. 1083.d
Lauretum quomodò ſit aduectum, & vnde Mariæ cubiculum. 1084.b
Lauretanum templum meritò omnibus eſſe venerationi ob Marianum cubiculum, & de eiuſdem cubiculi miraculoſa & crebra mutatione. 1084. 1085.
Laureti quod viſitur Mariæ cubiculum ab Apoſtolis honoratum, aliiſque commendatum eſſe. ibid.
Lauretana ædes longè maximis Chriſti in Mariæ cubiculo geſtis præcipuè illuſtratur. 1086.b.c
Lauretanam ædem cæteris præſtare locis quamlibet in Scriptura ſacra celebratis. 1085.c
Laureti quam vim habeat apud pios Mariæ cubiculum rectè conſideratum. 188.a
Lauretum Religionis cauſa qui adeunt quàm piè & præclarè ſe gerant, Deo illorum conatus mirabiliter fortunante. 1089.d
Lauretum nunquàm ad aſylum pœnitentiæ maximos concurrere peccatores. 1089.d
Lauretana ædes iniquis & probis præſentem medicinam adferre ſolet. 1091.d
Lauretanæ ædis inſectator eſt impius Vergerius. 1091.a
Lectulus Salomonis, typus Mariæ. 83.a
Leo Iſaurus Iudæorum hortatu in imagines ſacras graſſatur. 1044.d
Leo Magnus Imperator duo templa Deiparæ conſtruxit. 1052.c
Lex vetus variis modis ac figuris Mariam deſignat. 16.d. vide: Mariæ typi varij.
Lex impia Iudæorum de quotidie maledicenda S. Euchariſtia, & B. Maria, Chriſtianiſque omnibus execrandè deuouendis. 183.b
Lex in corruptores ſacrarum virginum, & concubinarios ſeuera. 267.a.b.e
Lex Chriſtiana & Chriſtus ipſe docet affectus ſimpliciter non eſſe improbandos. 646 c
Liber Canticorum de Maria non minus quàm de Eccleſia tractat ex veterum ſententia. 16.c.d
Libertas de ſacris iudicandi peſtis in religione omnium pernicioſiſſima. 411.d
Libros incerti authoris non ſtatim reiiciendos. 131.a
Libanius Sophiſta contumelioſus in religionem Chriſtianam. 205.b
Liberum arbitrium tollunt Lutherani, & ad meriti rationem quicquam valere negant. 299.b
Liberum hominis arbitrium diuina gratia augeri, non adimi. ibid.c
Lilio inter ſpinas Maria comparatur. 75.a.77.a 187.d
Literarum ſecularium ſententiis & exemplis non pollui ſacras literas. 108.a
Litaniæ quando & vbi primum inſtitutæ. 1072.a
Litanias Clero populóque præſente Romani peragebant, quoties neceſſitate aliqua premebantur. ibid.
Litaniæ olim vſitatæ & recitatæ & ante Gregorium inſtitutæ. 1132.c
Litaniarum inſtitutum firmiter nobis retinendum eſſe. 1131.d
Lucas cur à Ioannis parentibus auſpicetur Euangelium de partu Mariæ dicturus. 155.b
Lucæ Sternbergeri errores blaſphemi. 219.a.238.a
Luctus Chriſtianorum in hebdomade ſancta pius eſt. 768.d
Ludouicus Bauarus Imperator Deiparæ imaginem ſuis brachiis ex Italia deportauit ac in Monaſterio Etalenſi à ſe conſtructo poſuit. 1045.1046.
Ludouicus Pius Hildesheimenſis Eccleſiæ fundamenta iecit, & in Deiparæ honorem conſecrari voluit. 1130.a
Ludouicus Pius ne venatum quidem abibat niſi ſacram matris Dei imaginem circumferrer & coram

coram illa vel ad arborem in media ſolitudine ſuas funderet preces. 1130.c d
Lugdunenſes curà S. Bernardo ob feſtum Conceptionis Mariæ reprehenſi. 70.b
Luminarium dies quis Nazianzeno dicatur & vnde ortus, cumque alium eſſe Græcis, alium Germanis. 637.c. 640. b. nec eſſe eorum vſum ſuperſtitioſum. 642.a
Lunæ Maria comparata. 20.b.c.73.a.112.b.303.b. 385.a
Luna Virginum figura. 303.b
Luſtrationes luminum apud Ethnicos quales fuerint cui dicatæ, & quomodo conuerſæ in pium ab Eccleſia Catholica vſum. 637.c.d
Luthero, cęteriſque Hæreticis Maria qualis. 34.b. 45.d. 297.d. 360.c. 575.577 578.580.
Lutherus S. Annæ ferias reiicit, nec Mariæ parentes agnoſcit. 41.d
Lutherus puram Mariæ conceptionem defendit. & etiam Eraſmus 85.d.87.a.b. 107.b
Lutherus tres tantùm Marias Euangelicas agnoſcit. 9.d
Luthero maria immunis à peccatis, & Spirituſancto plena, eámque colit & ipſe, ac honorat. 25.a.85. d.86.a
Lutherus iniquè ſuggillat Eccleſiam ob Epiſtolam, quæ in Mariæ natiuitate legitur: Illamque rectè illi feſto quadrare. 113.d
Lutherus Mariam vehementer laudat ex viribus Angelicæ ſalutationis. 87.a
Lutherus Mariæ natalem reiicit. 120.d
Lutherus ſuo ipſius teſtimonio flagrat cupiditatibus. 141.d.142.d
Lutherus Iouiniano deterior in cœlibatu oppugnando. 266 c
Lutheri ſumma libido, eiuſdémque libidinoſiſſima aliquot pronunciata. 267 a
Lutherus Germaniæ perdendæ, non reſtituendæ idoneus Apoſtolus. ibid.b
Lutherus Mariam omni merito ſpoliat, nihilque preclari eius virginitati concedit. 297.d
Lutherus Marię perpetuam virginitatem defendit. 323.d
Lutherus omnes pares facit in Eccleſia. 369.c.d
Lutherus, Bullingerus, & Loſſius quomodo Mariā plenam gratia celebrent. 379.a
Lutherus quibuſdam in rebus Neſtorianus. 462.c
Lutherus Chriſtum in ipſo conceptu perfectū fuiſſe, ac animam eius plenam gratia admittit. 489.b
Lutherus mariam Eua infeliciorem facit. 531.b
Lutherus, multique alij Nouatores Mariam, eiuſque fidem tanquam dubiam calumniantur, 531.b. c.544 a.b
Ante Lutherum nullos de inuocanda Maria ineptius eſt philoſophatus. 575.a.b
Lutherus ab aliis Hæreticis de Maria honoranda reprehenditur. 575.c
Lutheri impia vox de bonis operibus & meritis Sāctorum. 574.d.539.c.d
Lutherus Canticum Mariæ corrumpit. 573.b c
Lutherus qualem ignorantiam & errorem in Mariam transcribat. 68 a.a
Lutherus in ſolo verbo Dei Chriſtum requiri vult. ibid.
Lutherus deprauat Scripturam. Quid mihi & tibi eſt mulier? 696.b.c
Lutherus Iconomachos taxauit publicè. 1035.b
Lutherus Gregorium priuatæ Miſſæ authorem facit. 1133.b

M.

MAgdalenam ſiue Mariam Magdalenam vnam & eandem cum Lazari & Marthæ ſorore. 9.c d
Magdalenam vnam tantum agnoſcit Eccleſia. 10.b
Magdalenæ cur Chriſtus, & non matri primum apparuiſſe legatur. 650.d
Magdalenæ & Marię collatio. 650.b
Magdalena operibus bonis ſimul ac fidei dedita fuit contra Lutherum. 877.a
Magdalena inſignis Chriſti amatrix fuit. 877.c
Mahometh doctor Mahometanorum quis, qualiſque fuerit, & quæ eius dogmata. 469 d.473 a
Mahometani in quibus ſe nouis & antiquis Hæreticis conforment. 474.a b
Mahometh à Sergio diſcit Neſtorianiſmum. 470.c
Mahometani cum Sergio aduerſus Deiparam conſpirant. 472.b
Mahometani à vero Dei cultu ac cognitione alieni 474.a
Quomodò errent Mahometani Mariam Deam nobis exprobrantes. 475.d
Mahometani veri hypocritæ. 474.b
Mahometem Turcę Chriſto, velut Barrabam Iudęi anteponunt. 474.b.c
Mahometani cum Neſtorio contra Chriſtum conſpirant. 474.c.d
Mahometanorum teſtimoniis oſtenditur Chriſtianos quoſdam hodie peiores eſſe ipſis Mahometanis in Mariæ cauſa. 476.a.b
Mahometani iuxta ſuum Alchoranum de maria præclarè ſentiunt & loquuntur. 475.c.d
Mahometh & Turcarum Religio pendet ex falſis apparitionibus. 1027.b
Mamertus Viennenſis Epiſcopus in Gallia Litanias inſtituit. 1132.c.d
Manes Manichæorum caput, quis, qualis, & qui eius errores. 449.a
Manichæi in Deum, Deique Filium contumelioſi. 450.a.b
Manichæi cur negent Chriſtum carnem de Maria ſumpſiſſe. 450.c.d
Manichęis quæ extiterit erroris cauſa. 450.c
Manichęi vnde dicti, & qui eorum errores. 449.d
Manichęi Mariæ Virginis hoſtes. 449.b
Manichæi nihil concedunt Chriſto, quod aſſumptum ſit de Virgine. 449.c
Manichæorum errores vnde orti. 439. b. c. 449.d
Manichæorum error Patrum teſtimoniis confutatur. 450. c. quodque locus ille Euangelicus: Quæ eſt mater mea? nihil faciat ad inſtitutum Manichæorum. Sicut neque ille: Quid mihi & tibi eſt mulier? 453.d
Manuel & Ioannes Comneni Imperatores Græci impensè Mariam coluerunt. 1123.c
Marbachius de Sanctorum & marię miraculis nugator fœdus & cauillator. 1005.c
marcellę mulieris de Maria & Chriſto prędicatio: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti. 731.a 735.a

Marcellinę Carpocratis vxoris circa imagines ſuperſtitio. 1037.b

Marci Antonij Mureti Oratoris & Poëtæ celeberrimi ſingularis pietas erga virginem Lauretanā edito ipſius carmine comprobatur. 1092.e

Margareta Regina Vngara, ſanctiſſima Virgo, Ordinis D. Dominici, quoties Deiparæ imaginem præteribat, genua flectebat & ſalutationem recitabat Angelicam. 1109.b.e

Mariæ nomen & honorem obliterare per Sectarios quàm laboret Satan. In Præfar. Operis.

De Mariæ typo, nomine & etymologia. 1.

Quatenus Mariæ nomen ſit efficax. 6.d

Mariæ ſumma virtutis nobilitas, dignitas, laus, & vnde pendeat. 33.d.35.a.36.a.40.417.b.426.c.428.c.d.431.d

Maria cur cognata Elizabethæ eſſe deſcribatur ab Euangeliſtis, & quomodò ea cognatio contracta. 36.d.38 d.48.c.d

Marię affinitas cum duabus tribubus legitima. 37.d.38.48.c.d

Maria nomen Hebręum peruetuſtum, venerabile, & efficax. 1.b.6.c.7.d

Mariæ Prophetiſſæ laus. 1.d.2.a

Mariæ Deip. Epitheta. vide Epitheta.

Maria ſoror Moyſis typus Deiparæ. 1.d.2.c

Maria tympaniſtria, & Prophetiſſa ſingularis. 2.a

Mariæ nomen quid ſignificet, & vnde dicatur. 3.4.

Mariam verè dici & eſſe Dominam. 4.c.5.b.9.a

Maria cur & quomodò ſpes noſtra dicatur. 4.d

Maria quomodò corporalis & ſpiritualis mater Chriſti & Chriſtianorum. 5.c

Mariarum ad monumentum Chriſti profectorum commendatio. 12.b

Mariæ Euangelicæ Apoſtolis cordatiores. 11.d

Marię euangelicæ dentibus Iob aſſimulantur. 13.b

Maria Deipara mariis aliis anteponenda. 9.c.13.b

Maria Deipara cur non venerit ad vngendū Chriſtum. 13.c

Maria Ioannis quæ, & qualis. 14.a

Maria Coſſobolita qualis. 14.b

Maria Deip. in Paradiſo promiſſa & deſcripta. 15.b

Maria Deip. per Ezechielem & Salomonem in Canticis celebrata. 16.a

Maria Cleophę quomodò dicatur ſoror Deiparę. 50.b

Maria Deip. vnigenita filia Annæ. 50.a

Maria Deip. Hæreticis qualis. 34.a.46.c.297.c.d.561.c 575.c.577.c.578.d.580.a.5: 1.a

Maria quando Chriſtum conceperit. 47.a

Mariam ſucceſſiſſe in hęreditatē parentum, & minimè obſcuram fuiſſe, aut egenam. 4 t. & deinceps. 581.a

Mariæ paupertas quomodò admittenda. 47.a.b

Maria Hieroſolymitana filium necat, & vorat. 6.d

Mariam rectè maris ſtellam vocari, & quarè. 7.a

Maria ſideri comparatur. ibid.

Mariæ Deip. nomen Hebręis, Ethnicisque reuelatū. 7.d

Marias quatuor in Euangelio celebrari. 9.b

Marias Euangelicas incredulitatis, & atrocium criminum accuſant Nouatores. 10.b

Mariam Deip præuidit, & celebrauit Dauid. 64 b

Mariam laudant etiam ipſi Iudæi. 17.b

Maria & in veteri & in nouo Teſtamento maximè commendata. 17.b

Maria ab omnibus peccatis immunis, tàm originali, quàm actuali. 18.a.59.d.61.b.72.b.73.b.86.b.c.88.a.101.c.d.105.c.106.d

Mariæ dignitas, & excellentia tàm Græcorum, quā Latinorum teſtimoniis comprobata. 19.20.21.

Maria monti comparata. 19.c.190.c d

Maria cur amicta Sole, Stellis, Luna, &c. 20.b.d

Maria an originali peccato fuerit ſubiecta, & quomodò id dici queat. 55.a.73.b

Maria quomodò à Patribus exæquetur cæteris in peccato conceptis. 66.a b

Mariam cur communi hominum more conceptam aſſerant Hæretici, & quid hoc illis ſit. 80.e

Maria S. Brigittæ puram ſui conceptionem fuiſſe reuelat. 75.a.b

Mariam quomodo in vtero matris creauit & ſanctificauit Deus. 75.c.93.b.e

Maria quomodò tota pulchra & ſine maculis prædicetur. 61.a.73.b

Maria præ omnibus aliis maximam gratiam conſecuta eſt. 66.a.108.

Mariæ figuræ, ſimilitudines ac typi varij, nimirum: Maria ſoror Moyſis, Eua, Rebecca, Iudith, Eſther, Sara, Salomonis Thronus, & Templum, Arca Noë, Arca teſtimonij, Arca Teſtamenti, Paradiſus, Hortus concluſus, Columba, Mulier Hebræa, Mater Moyſis, virga Ieſſæ, Domus ſancta, Tabernaculum ſanctificatū Altiſſimi, Terra benedicta, Rubus ardens incōbuſtus, Mons, Scala Iacob, vellus Gedeonis, Porta clauſa, Sol, Luna, Stella, nubes lucida, Propitiatoriū, Aula Regia, Thalamus, Lectulus floridus Salomonis, Turris Dauid, Lilium inter ſpinas, Vrna aurea, Aurora conſurgēs, Oliua frugifera, Mulier amicta Sole, Prophetiſſa, Mulier fortis, Roſa Hierichuntina, Sion ciuitas, Pueri in Camino ignis, Daniel in lacu Leonum, Suſanna, Vox Turturis, Mulier ſata tria fermento commiſcens, Petra. 1.2 5 7.8.13.14.15.d.16.d.19.20.63.64.72.73.74.75. 78.112. a. b.135. d.139. b.146.c.d.172.d.174.c. 177.d.179.180. 192.c.193.a.196 224.c.226.b.278.d.288.b.383.d.388.b. 418.d.430 .d.432.d.in præfa. libr.4.541.d.546.d.567.b.603.d.671.a.691.c

Mariam in peccato conceptam eſſe, & aliis ęqualem minimè concedendum Hæreticis. 80.c.82.a.85.a

Maria promptiſsima ad obediendum vtriuſque Legis præceptis & Sacramentis. 96.d

Maria omnia Sacramēta pręter ordinē ſuſcepit. 97.c

Maria ante conceptionem pura. 73.d

Maria ſæpiùs ſanctificata. 87.c.94.b.e

Maria Chriſtum concipiens cur & quomodò dicatur ſanctificari & mundari à maculis ab Arnobio. 94.c

Maria Deum habuit præliberatorem à peccatis, cæteri verò homines vel Liberatorem vel Poſtliberatorem. 75.d

Maria præ aliis ſanctificata & quomodo. 86.c.92.d.95.d

Mariam & Petrum à Chriſto baptizatos eſſe. 96.d

Maria in matris vtero bifariam ſanctificata quomodo dicatur. 87.c

Mariæ virtutes & merita, vti & aliorum Sanctorū, incrementa ſumpſiſſe. 97.d.114.c.376.b

Mariæ ortus cur magni faciendus. 113.d

Mariam plurimorum peccatorum actualium accuſant Hæretici. 99.c

Mariam in matris vtero ſanctificatam fuiſſe & quidem

quidem præ Ieremia atque Ioanne. 93.b
maria ſola poſt Chriſtum obtinuit iuſtitiam originalem. ibid.
maria quomodò vel ipſi etiam Luthero in conceptione ſanctificata & plena gratiæ. 86.c
maria trima in templum adducta, & Deo ſolenniter oblata. 121.122.131.c
mariam ſecundum morem Iudæorum in templo inter virgines vixiſſe, ac Deo ſeruiuiſſe. 124.c. 145.d
maria ſpeculum omnis virtutis. 146.d. 139.b. 253.a. 261.
maria qualis deſcribatur à S. Ignatio. 146.b
maria religionis ac pœnitentiæ magiſtra, & virtutũ operatrix. 146.c
maria dæmonibus terribilis. 147.a
maria in omni gratia & dono accepto confirmata. ibid.
mariæ puellæ hiſtoria. 121.b
mariam quas ob cauſas accuſent, & perſtringant Hæretici. 100.a
mariæ multa tribui ab Eccleſia, quæ ad æternam ſapientiam pertinent. 111.b
mariam reliquis puellis Iudaicis exæquat Petrus Martyr. 131 d
mariæ forma, ſtatura, totiúſque corporis compoſitio, mores item, exercitia, ſtudia, ac vita vniuerſa qualis. 126.136.137.141.a.b. 145.c.d.147.
mariam Angelica puritate, ſanctitate, & innocentia vitæ omnes omnino ſuperaſſe. 103.d.104.147.c
maria mente & carne perfecta, in Dei templum præparata. 136.a
maria veteris Eccleſiæ pars optima. 115.c
maria in victu maximè frugalis & abſtinens. 143.b
mariæ vita omnium diſciplina. 143.b.146.c
maria nihil caſtius, ſanctiuſque in terra. 147.a
maria in actiua & contemplatiua vita optimè verſata. 140.a.d.143.d.144.d.561.b
maria plus contulit ſuis progenitoribus, quàm ab illis accepit. 109.c
maria quo tempore nata. 109 d
maria meliorem, quàm Magdalena, partem elegit. 147.c. d.178 d
maria reſtauratio fœminarum. 150.a
maria immunis à cõmuni mulierũ maledicto. 149.b
maria ab Angelis nutrita. 126.b.135.a.145.b
mariam in charitate & lege Dei fuiſſe præ cęteris perfectiſſimam, licet in quibuſdam ab aliis ſuperetur. 138.a.142.a.576.a
maria ſola incorruptibilitatem cũ corruptibilitate coniunctam habuit. 106.c.d
maria quatenus experta ſit pœnas peccati originalis 106.d
mariam non temerè naſci menſe Septembri. 110.d
maria cunctis amabilis, impudicis tamen terribilis. 137.c
maria cur aliis aptior ad diuinas contemplationes: 140 a d
maria quomodò erga Deum, Deique gratiam ſeſe geſſerit. 138.d.141.a
mariæ etiam poſt partum locum inter virgines in templo retinuiſſe dicitur. 126.a
maria Virgo incõparabilis, multis modis alias virgines omnes excelluit. in præf. lib. 2.145.c
maria omnes alios iuſtos excellit. 139.b
mariam mundo dormiuiſſe, & Deo vigilaſſe. 139.d
maria pulcherrima inter filias hominum. 138.c. 179. b.211.c.d
maria ſpiritu Prophetię donata. 138.b
maria quàm impiis nominibus à Iudęis & Albigenſibus appelletur. 183.a.b
maria cur deſponſata viro. 153.a.b.c
mariam ne ante partum quidem fuiſſe virginem fingunt Ebion & Cherinthus. 181.a.b
maria Chriſtum concipiens & pariens typus Eccleſiæ. 164.b.c.225.b.
marię partũ ſepiẽ matres ſteriles præfigurarũt. 155.a
maria cur è ſterili matre nata. 156.a
mariam Virginem & matrem eſſe. 195.d
maria à quo inuenta eſt habere in vtero. 172.a
maria optimam partem elegit. 178.d
maria Virgo cur ad Chriſtũ procreãdũ electa 159.a
maria ab Ezechiele inprimis commendata. 192.d
maria dignior, quàm Helena, vt à Zeuxi depingeretur. 211.c
maria quomodò dicatur mater Ioannis Apoſtoli. 174.c.243.a.b
mariam cur Chriſtus ſoli Ioanni commendauerit. 175 d.241.b.c
mariam ſimul Dei ancillã, matrem & virginem eſſe credendum eſt, & quomodò. 176.b
maria ſtella ex Iacob. 192.a
mariam ſemper ante partum, in partu & poſt partũ permanſiſſe Virginem. 230.d. 232.c.d.234.a.b.238. a.b.239.d. 241.a.b.242.c.253.d.322.d.324.636.d
maria vera Diana, Lucina, Ceres, minerua, Pentheſilea, &c. 211.a
maria vera ductrix Amazonum. 210.d
mariam non more aliarum virginum Ioſepho deſponſam fuiſſe. 246.
mariæ animus ſemper puriſſimus. 247.c
maria cum Virgo manere vellet, quare & quomodò poſt votum in ſponſalia & nuptias conſenſerit. 248.a. 278.a
mariam dici vxorem Ioſeph propter ſolã deſponſationem. 245.a.b
maria quomodo de Spiritu ſancto conceperit Chriſtum. 221.c
mariam Virginem peperiſſe, articulus fidei, cui & Concilia patrocinantur. 220.225.
maria nobilior & fœcundior Paradiſo. 225.c
maria præter & ſupra naturam concepit. 22.a.b
maria quando, vbi, & quomodò fuerit Ioſepho deſponſata. 243.c.d
maria in partu doloris expers, filio Chriſto cruci affixo adſtans dolores ſenſit parturientis. 236.c
maria quomodò mater Ioannis Apoſtoli, & Baptiſtæ, cæterorumque dicatur. 243.b
maria Leæna ſemel pariens. 240.b.c
maria virginum Magiſtra & Princeps. 261.b
maria ſilentio ſuo & certa fiducia quantum profecerit. 278.d
mariam non ſolùm corde, ſed etiam verbis edidiſſe votum virginitatis. 253.b
maria verè perfectéque Virgo deſcribitur à patribus. 257.c.d
maria anima & corpore & ſemper Virgo. 253.d
maria Princeps puritatis & virtutum exemplar omnibus. 253.a.261.a.b
maria & Ioſeph cur dicantur Lilia. 275.d
maria quomodò imitanda colentibus cœlibatum. 282.b

Maria quomodò meruerit vel non vt eſſet mater Chriſti Dei. 299.e.309.e.313.d
Maria quomodo virgines & cælibes ſuo exemplo inſtruat. 283.b
Mariam ex voto Virginem fuiſſe peruersè negant Hęretici. 283.& deinc.286.d
Maria quomodò vouerit caſtitatem,ſimulque viro nupſerit. 287.d.296.b
Mariæ maius meritum, quàm vlli virgini tribuendum. 304.b
Maria digna,quę in Dei matrẽ aſſumeretur. 307.c.d
Mariam votum virginitatis habuiſſe. 287.c.d
Maria de meritis ſuis demiſſè ſentiendo,eadem auxit. 317.a
Mariæ inter omnes virgines gloriam maximam rependi. 304.d
Marię gloria omnium celebratione augetur. 305.a
Mariam non ſine merito Dei matrem eſſe factam. 307.a
Mariam præ cæteris virginibus dulciſſimè cantaturam canticum nouum. 305.e
Maria quomodo pluſquam Salomon. 314.e
Maria Virgo abſcondita, & via à viro ſalutata. 343.a
Maria ſuo exemplo docet virgines ſe domi continere. 343.c.d
Mariæ & virginum Mariam ſequẽtium tria bona tribus Euæ malis oppoſita. 350.d
MARIA ſola ab Angelo inuenta & ſalutata. 341.b
Mariæ virtutes ex ipſius dictis collectę. 340.b.e
Maria cur ad Gabrielis ingreſſum turbata. 341.e
Maria toto exercitu Angelico, omnique creatura ſuperior. 352.c
Maria quomodo plena gratia. 358.c.368.c.374.b.375.383.d
Maria nunquàm Dei maledictioni obnoxia. 380.
Mariæ cultum quomodò Eccleſia inſtituat ac probet. 354.b
Mariam etiam nunc rectè ſalutari à Catholicis ſicut ab Angelo, aliiſque modis plurimis. 398.b.411.a
Mariam pro Dea colere & adorare nefas. 399.b
Maria vnguento gratiæ repleta. 375.b
Mariam inuocare & adorare impiè prohibuit impius Imperator Conſtantinus Copronymus lege propoſita. 399.b.c
Mariam plenam gratia dici ſine iniuria Chriſti. 385.e
Maria quomodo vt Sol electa. 384.d
Maria Sanctis omnibus excellentior. 385.d.575.d
Maria quomodò Sanctis reliquis conferri,& ęquari poſſit. 388.b
Mariam cæcam & ſurdam fingunt Hæretici. 394.c
Mariam ſalutantes de ipſius præſentia certò ſibi perſuadere debent. 394.d
Mariam non minùs, quàm Angelos intelligere, & curare res mortalium. 393.c
Mariam ſalutantium ac inuocantium varia exempla ac teſtimonia. 405.& deinceps.
Mariam non venerando tantum,ſed imitando felices reddimur. 409.a.b
Maria à pluribus, quàm à Gabriele ſalutata. 391.d
Mariam ſalutandi mos firmiter retinendus. ibid.
Maria quomodò mulieri fermentum in tribus ſatinæ ſatis commiſcenti comparetur. 432.d
Mariam, vt fieret mater Dei, puriſſimam eſſe decebat. 433.b
Mariam imitationis cultu ſpoliant Hæretici. 407.d
Mariæ cultum multis in rebus conſiſtere. 408.d
Maria quomodo Chriſtum verum Salomonem coronauerit. 134.d
Maria ſola capitis Chriſti,& membrorum eius mater. 292.e
Mariam quomodo conſiderare ſoleant Nouatores. 417.a
Maria omnes laudatas fœminas excellit. 418.b
Maria Domina omnium. 431.d
Maria ſtupendum miraculum tàm in cælis,quàm in terris. 430.a
Maria quomodò dici poſſit SS. Trinitatis complementum. 431.a
Mariam Chriſti Dei matrem eſſe quinam negent. 437.a
Mariam honorando honoramus omnes perſonas diuinas. 429.a
Mariæ ſingularis prærogatiua, vt ſit mater Dei. 423.
Mariam non ſolùm Deum aut cæleſtem carnem peperiſſe. 446.a
Mariam Deiparam negant Hæretici. 439.b.448.b.458.d
Maria quomodò Chriſti mater facta. 424.d
Maria cur in ſpiritu exultarit. 426.a
Maria quomodò excellat omnes cęleſtes ſpiritus ac creaturas. 427.d.473.b.557.d
Maria abyſſus luminum. 427.c.d
Maria non minus mater, quàm reliquæ. 448.d.443.b.457.b
Maria quomodò Deipara dicatur, & rectè. 458.d.468.c.d.469.b.c
Maria ſola Chriſtipara & Deipara. ibid.
Mariam non coli pro Dea à Catholicis. 473.c.d.564.b
Maria ab initio à Chriſti hoſtibus impugnata. 479.b
Maria creatura Dei & ancilla,non Dea. 473.b
Mariam negare Deiparam Hæreticum eſt. 478.b
Maria ſola perfecta inter omnes fœminas iuxta Mahometanos. 476.d
Maria quomodò vel non patiar ſe antiquiorem. ibid.d
Maria parens parentis. ibid.d
Maria petræ comparata. in Præf.lib.4.
Maria ſignum contradictionis. ibid.
Maria vbi fidem ſuam peculiariter erga Chriſtum declarauerit. 541.d
Maria fidei Magiſtra etiam Apoſtolos docuit. ibid.
Mariæ fides maximè admiranda. 531.b.c.540.b.543.b
Maria timoris expers & gaudij plena in conceptione. 501.d
Mariam infidelitatis accuſant Hæretici. 530.b.c.544.b.Excuſant alij. 535.b.e
Maria verè Propheti[illegible]ſa. 541.d.546.d.568.
Maria præcellit omnes Dei verbum audientes & fructum capientes. 542.b
Maria cur cognatam inuiſerit. 559.
Maria vt in gratia ita & in fide ſemper magis profecit. 544.d

Mariam

mariam exemplom impiorum & infidelium ſtatuunt Sarcerius & Gulmannus. 532. d
maria quærit de his, quæ non niſi ab Angelo ioſtructa ſcire potuit. 537.b
Maria diuinitus accepit perfectam rerum credendarum cognitionem. 547.h.d
maria SS. Trinitatis myſterium Angelo nunciante cognouit. ibid.
maria ſine faſtidio grauida, & alacris planè, & cur, & quando inuiſat cognatam. 557.b 552.b. c.
Mariam de filij ſui diuinitate nunqoam dubitaſſe, ſed fidem confirmatiſſimam habuiſſe. 546.e
mariam cum Ioſepho filium ſuum adoraſſe. 545.b
maria & Elizabeth matres inprimis glorioſæ. 558.b
maria cur & quid ab Angelo interroget. 538.b
Mariam viſitatione ſua magnum gaudium attuliſſe Elizabethæ. 555.h
maria vera & viua arca Dei. 554.d
maria inter virgines & credentes prima. 548.b
mariam & Ioſeph ſummè admiratos fuiſſe puerum Ieſum, & quæ circa illum accidebant. ibid.c
mariam natiuitatis Ioannis non interfuiſſe, & cur, 376.h
maria tùm verbo, tùm exemplo docuit humilitatẽ. 591.d
maria quater tantum io Euangelio locuta legitur. 592.e
maria quomodo fide beata prædicetur. 563.b
maria honoranda, idque ſine iniuria Dei fieri. 574.581.b.e
mariam quomodò honorandam impiè doceat impius Lutherus. 575.h.578. d
mariæ genus, parentes, & inſtitutio. 580.d.581.a
mariam quaſi Lutheranam depingunt Lutherani. 572.e
mariam landant vel ipſi Aduerſarij. 565.c. d
mariæ & Sanctorum cultum non io ſola imitatione eſſe. 563.d
maria quomodo pòtuerit ſe verè humilem & miſeram dicere. 582.d
maria humiliando ſe magis laudari meretur. 583.c. 593.c d
maria humillima. 589.e. Sed nõ ſordida & abiecta, qualem depingit Lutherus, & alij. 577
Maria altera Iudith. 567.e
maria quomodo ſeipſam laudet in ſuo Cantico. 567.d
Maria ſuo Caotico quid doceat. 568.d
maria cur ſe Ancillam Domini vocet, & quomodo. 584.e
mariȩ humilitas quantum boni attulerit. 586.b & ſeq.
maria inter virgines primaria cantatrix. 568.d
mariæ cum Chriſto puero infante colloquium. 606.d
mariæ Puerperæ poſt Chriſtum natom gaudia, ſtudia, & exercitia. 605.b.c
maria perfectè Chriſtum amat. 607.c.d.605.b. c
maria cur vltimo loco poſt Apoſtolos cæteróſque omnes ponatur, à Luca io Actis. 593.b
maria quomodo erga Chriſtum infantem ſe primũ geſſerit. 605.c.d
maria ante natiuitatem Ioan. Bapt. diſceſſit è domo Zachariæ, & cur, & quid nos ſuo illo exemplo doceat. 594.d
Maria eodem ſpiritũ vadit & redit peregrè. 595.b
maria quomodo erga Ioſeph affecta. 595.c
maria quibus maxime de rebus in ſuo puerperio cogitarit. 621.b
maria quomodo purificationis tempore ſe in templo geſſerit. 625. c
Maria cum Anna Samuelis confertur. ibid.d
maria Puerpera nihil ditius ac felicius. 622.b
maria legem ſeruat, nobíſque præclara in ſe exempla ſpectanda imitandáque proponit. 627
maria liberaliſſima. ibid.e
maria apibus comparatur. 639. d
maria Soli comparata. 601.a
maria ex partu ſummè ganiſa. 604.d
maria quomodo ſeſe ad partum præparauerit. 596.a
maria & Ioſeph in Bethlehem proficiſcũtur prompti & alacres. 601.b
maria & Ioſeph ad ſtabulum fugere coguntur. 602.h
maria circa partum vbi manſerit, & quid egerit. 603.h
maria quomodo peculiariter pro Meſſia matre cognita. 727.d
mariam ob Chriſtum natum ſummum gaudium habuiſſe. 628.b
maria cur in conclaui non pepererit, ſed in ſtabulo. 615.d.616.
mariam purificatione non indiguiſſe etiam Hæretici contra Hæreticos teſtantur. 629.h
mariam non timuiſſe ſe ream eſſe peccati apud Deum, nec peccaſſe amittendo filium vt aiunt Hæretici. 628.b
mariam in morte filij de fide nihil amiſiſſe. ibid.d
maria in morte filij conſtantiſſima, etiam Melanchthonis teſtimonio. 659.
mariæ etiam in partu plena gratia, & eam clauſo vtero peperiſſe. 632.b
mariam peſsime tractant, peccatíque accuſant Brẽtius, Coruinus & alij. 656. e.d
mariam inferni doloribus expoſitam obrutámque impie fingit Brentius. 651.b
mariæ affectus indecoros tribuunt Hæretici. 647.d
maria quo ſenſu Chriſtum in templo alloquatur. 674.c
Mariam cœcitatis & ignorantiæ exemplum facit Sarcerius. 691. c
mariam Hęretici vix maiores habent quàm ſuas cõcubinas. 676.d
maria quomodo in templo ſe geſſerit & Chriſtum ibidem compellarit. 673.e
mariam negligentiæ in cuſtodiendo Chriſto accuſant Hæretici. 659.d. alij defendunt. 664.d
mariæ Euæ comparatur è contrariis. 663.c. 671. d. 669.b
mariam male cum Eua ab Hæreticis comparari. 662.b. 663.e.671.b
maria neſciens filium amiſit. 662.d
maria nullo vitio temeranda. 663.b
maria de omnibus myſteriis ab initio inſtructa. 689.c
maria ſuis conſiliis rexit Apoſtolos. ibid.
maria erroris neſcia. 688.b
maria quomodò non neſciebat, quæ Chriſtus illi dicebat. 689.b

maria duo tempora tacendi & loquendi obſeruauit. 688.d
maria quando babuerit tempus loquendi in Eccleſia. ibid.
maria magiſtra Magiſtrorum. 689.b
mariam ob ignorantiam & errorem iniqnè taxari ab Hereticis. 986.d.684.c.d
maria in omni dono ſpiritus perfecta. 687.d
maria in verbo Dei audiendo & conſeruando ſtudioſior, quàm Magdalena. 692.b
maria quas imbecillitates babuerit, quas non. 684.c
maria ſuo exemplo docet multa rectè facere ſine præcepto Dei. 682.d
mariam laudari potius, quàm vituperari per hiſtoriam de amiſſo filio. 667.d
mariæ dolor ingens ob Cbriſtum amiſſum. ibid.
maria quomodo contra improbos carnis affectus inſtructa fuerit. 709.b
maria typus omninm verbum Dei ſincerè & ardenter audientium. 692.b
maria in nuptiis non eſt increpata. 704.d
mariam ambitionis accuſant Hæretici. 705.c.d
mariæ à Cbriſto pœnam impoſitam fingunt Hæretici. 695.c
mariam non tentaſſe Cbriſtum, vt curſus doctinæ Chriſti impediretur. 710.b.c
maria quo conſilio videatur aditum quæſiuiſſe ad Cbriſtum docentem in templo. ibid.d
mariam nō culpabiliter interpellaſſe Chriſtum docentem. 711
Mariam iure materno erga Filium non fuiſſe abuſam. 723.b.c
maria quomodo & cur Mulier vocetur. 696.c 697.c.d.703.b
Maria in Euangelio bis Mulier, octies Mater dicitur. 697.b.c
mariam à Chriſto non fuiſſe obiurgatam aut pudefactam, ſed bonoratam. 701.d.713.c.d
mariam foris ſtare quid ſignificet. 720.b.c
maria in nuptiis multis modis charitatem declarat, & non ſine ſpiritu Propbetico locutam eſſe. 700.b.c
Mariam maximè contineri eorum numero, qui faciunt voluntatem Dei. 714.c.d
maria peculiariter Abrahæ & Dauidis filia dicta. 718.c
maria etiam patrum teſtimonio nonnihil aſpere à Chriſto tractata. 725.c
maria ſecundum carnem & ſpiritum Chriſto coniunctiſſima. 717.c.d
mariæ ſumma dignitas ob coniunctionem cū Chriſto. ibid.b
maria mente prius, quam corpore Chriſtum concepit. ibid.d
maria quomodò bis Mater Cbriſti. ibid. 730.b
mariæ ſingulare priuilegium. 737.c
maria vna & electa columba nulli alij comparāda. 741.c
maria ſemper habet à quibus commēdetur. 732.c.d
maria cur ſæpe beata dicenda. 743.c.d
mariæ fides circa Chriſti crucem effulſit maximè. 754.d
maria iuxta crucem ſtans, reſurrectionem filij credidit. 756.b
maria dubitationem ſtuporis non Infidelitatis admiſit in morte filij. 754.d
mariæ Epitheta quorundam ſanctorum Patrum. 744.d.1105.b.1115.b.1119.d. vide Epitheta.
Maria à piis veteris Teſtamenti ſæpè deſiderata & beatificata. 745.b
maria à Simeone in templo benedicta fuit. 751.d
maria longè perfectius, quàm reliquæ matres erga filium laborauit. 747.b
maria quomodo ſecundum corpus & membra poſſit à nobis beatificari. 748 b
maria dolores parturientis iuxta crucem experta eſt, quos parturiens effugerat. 758.b.772.c
maria Martyribus grauiores dolores ſenſit. 773.a. Eiuſdem Martyrium. 773.b.c
mariæ oculi, manus, pedes beati quare & quomodo. 746.b.c
mariæ lamentatio propter filinm. 771.a
maria in ſummis doloribus ſe animauit. 774.c
maria cur variis doloribus afflicta fuerit. 759.c.d
maria multiplicem dolendi cauſam habuit iuxta hiſtoriam Euangelicam. 760.b
mariæ dolor ingens immenſus ob filium & Iudęos. 773.d
maria fida fuit in filio aſſectando, eique vſque ad crucem adhærendo. 774.a
mariæ dolor præcipuus vbi fuerit. 763.a
maria omnium noſtrum, etiam Lutheri, Caluini aliorúmque Hæreticorum confeſſione Mater eſſe dicitur. 776.a
maria ſtat iuxta crucem conſtantiſſima & patientiſſima. 766.a
mariæ affectus iuxta crucem ſtantis. ibid.
maria clauſo vtero peperit. 782.b
maria an poſt partum indiguerit purificatione. 783.d
maria an vnquàm caruerit cognitione diuinitatis Chriſti. 783.c
marię fortitudo circa filij paſſionem mortem & ſepulturam. 771.a
maria cum Apoſtolis agit vitam familiarem. 805.b
maria cum aliis credentibus celebrat Pentecoſten cum fructu ſingulari. 805.c
maria Prophetas & Prophetiſſas omnes excellit. 860.a
maria cur poſt Aſcenſionem Chriſti vixerit diutius 803.b.c
maria Chriſti filij reſurrectionem prima vidit. 804.a
maria Chriſtum filium in cœlum euntem non luctu, ſed gaudio proſequitur. 804.c
Maria mori debuit etiam expers omnis peccati. 821.b
mariæ in accleſia primitiua vita. 806.d
maria ſubinde loca ſacra viſitauit. 807.d
maria contemplatiuæ vitæ dedita fuit maxime. 809.a
maria verum fuit exemplar viduarum & virginum ſanctarum. 809.c
mariæ fletus poſt ablatum filium frequens & dulcis. 810.b.
maria fuit communi legi moriēdi obnoxia, & quare conuenerit eam mori. 819.c
maria vitam actiuam cum contemplante coniunxit. 812.d

Maria Epiſtolas duas ſcripſit, ad Florentinos vnam, ad Meſſanenſes alteram. 812.d
Mariæ affectus in canucis Canticurum notandi maximè. 811.a
Mariæ continnns ardor & ebrietas ſpiritualis. 811.c
Maria vitam extaticam in terris egit. 811.d
Maria num in domo Ioannis habitarit. 817.d
Mariam ab omnibus Angelorum Hierarchiis in cęlo peculiariter celebrari. 838.a
Maria leniſſimo mortis genere extincta eſt. 823.a
mariæ mortem in ſacra Scriptura non ſcriptam eſſe & quare. 823.b
Maria mortem ſuam præcognouit & prædixit. 825.d
Marię beatitudo & triumphus aſſumptionis immẽſus. 835.a
maria mortua naturæ fines exceſſit. 824.a
maria Doctorum doctrix, & Apoſtolorũ magiſtra. 813.d
mariam cum primis credentibus amaſſe & obſeruaſſe Euangelicam paupertatem. 815.c
mariæ ſepultura, & quid de ea ſentiendum. 830.a
maria Regina & Domina à dextris filij cum carne glorioſa. 851.b
maria noua Eua, & mater vitæ. 851.b
maria ſedula fuit in Chriſto curando & per omnem vitam iuuando. 842.b
maria in cælum veniens quomodo honorata ſit. 841.b
mariæ ſine incommodo accommodantur quæ de Chriſto ſcribuntur & principaliter intelliguntur. 870.a
mariæ in cælis gloria incomprehenſibilis. 868.a
mariam cum corpore etiam aſſumptam eſſe probatur. 853.a
maria ſuper omnes Angelos exaltata eſt. 865.b
maria omnibus virtutibus ſuperior, etiam cęleſtes Spiritus excellit. 872.a
maria mulier fortis prædicta à Salomone. 899 c
maria terribilis, & hæreticæ prauitatis deſtructrix. 899.d
mariæ attribui deſtructionem hæreticæ prauitatis, an Chriſto deroget. 900.a
maria de Hæreticis triumphat, & quomodo. 899.c.d
maria, Ambroſio teſte, vicit Diabolum. 897.c.d
mariam rectè coli à Catholicis. 891.d
maria conterit caput ſerpentis, & quomodò. 896.a.b
mariæ quædam attribui, quæ alio ſenſu competunt Deo, non eſt abſurdum. 916.a
maria quomodò ſapiens & bona dici poſsit. 916.d
maria aduocata noſtra eſt apud Chriſtum, Chriſtus autem apud Patrem. 918.b
maria ſine Chriſti iniuria in Eccleſia colitur. 927.
mariam ſuperiorem aliis Sanctis conſtitui poſſe. 913.d
maria impaſsibilis nobis compatitur. 935 c
maria inuincibili amore, Chriſti exemplo, nos amat ibid.
maria ad ſe confugientibus ſe matrem miſericordiæ exhibet. 935.d
maria eſt dulciſsima, & quibus, & qnomodò. 930.d
maria ſpes noſtra dici poteſt, & qua ratione. 931.b.c
maria ſeruatrix quomodo dici poteſt. 932.d
Mariam Reginæ nomine non perperam appellari. 928.a
Maria viſibili & inuiſibili creatura ſuperior. 941.d
Maria inter Angelos & omnes Sanctorum ordines prima, & quare. 958.c
Mariæ memoria quomodò fiat in Miſſa. 976.c
Maria adorari poteſt, & quomodò non poſſit. 977.d
Mariam præ Sanctis reliquis inuocari & patrocinari mortalibus. 989.a.b
Mariam quomodò in vita & morte nobis eſſe propitiam rectè petamus. 996.b
maria honeſtiſſimis rebus in Scripturis comparatur 991.b
Maria non minùs ſed magis poſt partum quàm ante benedicta & venerabilis. 992.a
Mariæ miracula & dona ſpiritualia, quomodò item miraculorum effectrix, & cur initio nõ ſtatim miracula fecerit. 1005.1006.
Mariæ auxilio Laudunenſis Mulier in flammis illęſa conſeruatur. 1019. b.c
maria S. Hildephonſo apparens, eidem veſtẽ donat. 1019.b
Maria Chriſtianorum genus tuetur iuxta Nicephorum. 1024.c
Maria apparet Gregorio Thaumaturgo, Martino Turonenſi, Muſæ puellæ & aliis non paucis. 1031.b.c.d
Mariæ ope Iudæi filius in medio ignis illæſus ſeruatur. 1032.b
Maria S. Iacobo Apoſtolo apparet. 1033.b
mariam rectè depingi cum Angelis: cum aurea corona: in medio Apoſtolorum. 1061.a
Marię templa viſitantes non minorem laudem mereri, quàm illos qui olim ad S. Felicis Nolani peregrinabantur. 1080.d
Maria & Sancti ante Gnaphæum inuocati ab Auguſtino & aliis: malè ergò Chemnitius & Magdeburgici illum inuocationis faciũt auctorem. 983.c. 1010 d
Mariam à veteribus mediatricem dici. 923.d
Maria virgo cur Lauretana dicatur. 1083.a
Mariam Satanæ victricem verè fuiſſe. 1095.a
Mariã ſine Chriſti iniuria in morte inuocari. 1096.a
Mariam illuſtribus titulis meritò exornari, eoſque candide interpretandos eſſe. 1096.d
Mariam ſatis laudari & honorari non poſſe à mortalibus. 1106. a
Maria cultu etiam imitationis honoranda. 1107.c
mariæ veſtis reuerenter habita Conſtantinopoli. 1111.d
Mariæ thronus & gloria in cœlo incomparabilis atque ſingularis, vt nullus neo ſit propinquior. 1116.c
Maria cur ſedulò inuocanda. 1117.b
Maria vere gratia plena non ſibi tantùm, ſed etiam aliis, veréque benedicta & Regina totius caſtitatis cœlo terráque excelſior. 1135.b
Mariam nominam noſtram Grecis appellari vel inuitis Nouatoribus. 1136.d
Mariam ante Nicænam Synodum paſſam inuocata. 1144.d
Maria quo ſenſu nobis Regina & Domina dicatur, & à Propheta Dauid dicta ſit. 1140.a
Maria in corpore & anima incomparabiliter beata quam Sancti etiam rogent ac precentur ſecũdum

Athanaſium. 1140.b
mariæ Virgini vt Dominæ & Reginæ laus ab omni creatura iure defertur. 1140.a.b
mariam merito prædicari & præ creaturis omnibus in cælo & terra honorari. 1149.c
mariam velut Principem & cauſam noſtræ ſalutis ſine Chriſti iniuria celebrari. 1153.d
mariç inuocatio, cui hoc opus dedicatur atque commeńdatur. 1157.a
de mariis auangelicis perperam multa docét & ſcribunt Nouatores. 9.b.c
marias Euangelicas aquilas eſſe circa còrpus Domini congregatas: eaſdémque per dentes Chriſto reſiduos in Iob deſignari. 13.a
mariæ Ægyptiacæ per S. Mariam adiutæ conuerſio & pœnitentia. 1018 e
mariç Ægyptiacæ multum profuit Mariæ inuocatio. 1142.b.c
martha iniquè à Nouatoribus tractatur, præſertim à Brentio & Spangenbergio. 874.a.b
martha defenditur aduerſus Caluinum & alios. 874 875.
martha commendatur ab Auguſtino. 876.a
martha & Magdalena Mariæ vitam pulchrè referunt. 872.d
marthæ & magdalenæ in Gallia Euangelizantium hiſtoria. 1054.b.c
martyrib. Doctoribus & Virginibus gloriam ſpecialem & Aureolam à Deo tribui. 301.d
martyres à Chriſtianis honorantur & benè. 944.c
martinum Eiſengreinium & Iacobum Rabum, pro Mariç miraculis contra nouatores editis libris depugnaſſe. 997.b
matrimonium inter mariam & Ioſeph an fuerit perfectum. 52.b
matrimonium inter Mariam & Ioſeph quomodò poſſit dici perfectum vel imperfectum. 246.a
matrimonium leui de cauſa ſoluunt Caluiniani. 263.c.d
matrimonium quid. 249.b
matrimonium cur tantoperè commendent Hæretici. 264.d
matrimonii tria bona. 249.d
matrimonium Mariæ nihil præiudicat eius virginitati. ibid.
matrimonium Mariç quomodo Auguſtino complectum. 250.b
matrimonium tuendum ſine iniuria cœlibatus. 259.a.b
mater Moyſis typus Mariæ. 64.a
matthæus quomodò intelligendus cùm deſcribit Mariæ & Ioſeph hiſtoriam. 169.c
matres Chriſti omnes appellari poſſe, qui eius faciút voluntatem. 435.a.b
matres erga liberos affectibus ſunt vehementes. 647.b
matrem Dei eſſe quale quantumque donum ſit. 719 a
maternitas Dei in Maria quale donum. 718.d
S. mechthildis teſtimonium de infantia, ac vita mariæ. 138.a
mediator non modo Chriſtus, ſed etiam Moyſes dictus à S. Paulo. 922.d
mediatores etiam Apoſtoli & Martyres dicti patribus. 923.a.b
mediatoris officium non adimitur Chriſto Sanctorum inuocatione. 986.a.b
melchiſedech typus Chriſti. 160.b.c
melchiſedech cur dictus ſine patre & matre. 725.d
melanchthon fingit mariam timoris plenam & gaudij experiem in filij conceptione fuiſſe. 501.c
melanchthon quid de meritis operum ſentiat. 300.a
melanchthon & Chemnitius agnoſcunt gratiam eſſe internum donum, nec vllum poſſe eam cōſequi ſine charitate & pœnitentia. 264.d.165.a
melanchthon ſtudet Synodorum ſtatuta ex hiſtoria viſitationis deprimere. 564.b
melanchthon in Chriſtum blaſphemus. 711.c
melanchthon quales mortuorum apparitiones excogitauerit. 1030.d
melanchthonis & aliorum Hæreticorum error de inuocatione Sanctorum à Gregorio primum inſtituta. 942.d.1131.& ſequent.
melanchthon fruſtrà hiſtoriam de Cypriano, vbi inuocatio Sanctorum aſſeritur, ſuſpectam reddere conatur. 1146.c.d
melanchthon mariæ imputat peccatum negligentiç ob amiſſum puerum duodennem. 661.a.b
melanchthon fingit mariam putaſſe ſe eſſe alteram Euam. 667.a
melanchthon mariam ob hæc verba: vinum non habent, mulieri peccatrici & Syrophениſſæ cōparans confutatur. 695.c.d
melanchthon mitiſſimum Ieſum magna quandoque ira flagraſſe ſcribit. 711.c
melanchthon falſo aſſerit Sāctorum inuocationem & imaginum cultum à Catholicis ita exerceri, vt non differant ab Ethnicis moribus. 967.b
merita Sanctis tribui poſſe ſine iniuria Dei, & gratiæ diuinæ. 298 c
merita & præmia iuſtorum inæqualia. 300.d. 740.b
meritum operum, gratiam, fidem & charitatem præſupponit. 301.c.308.d
mereri & dignus eſſe quomodo quis in Scripturis ſæpè dicatur. 310.a
meriti nomen quot modis vſurpetur. 309.310.
meriti nomen antiquis valdè vſitatum. 310.d
meritum hominis ante iuſtificationem eſſe nullum. 311.a.b
De meritis operum quomodo doceant Catholici. 299.b
meriti nomine tàm æterna quàm ſpiritualia & corporalia contineri. 300.b
meritum mariæ quomodo Eccleſia, & Patres agnoſcant prædicent. 308.d.311.d
mereri nos cooperando gratiæ. 312.b
meriti nomen quomodo accipiendum, & quàm latè pateat. 300.301.308.c.309.
meritum duplex de congruo & condigno, tā Scripturis quam rationi conueniens eſſe. 309.d
merita mariæ quomodo rectè conſiderari poſſint. 315.a
merita mariæ maxima eſſe. 315.d
merita Sanctorum & noſtra quomodo vel non Patres extenuent. 316.c
meſſias verè & naturalis filius mariæ. 442.b
methodius Martyr idémque Tyri Epiſcopus ante Nicænam Synodum ſub Conſtantino celebratam florens mirificè Deiparam laudat. 1145.b.c

Methodius

methodius præclara docet de præſtãti mariæ dignitate. ibidem.
micholitas multos hodie eſſe. 1061.e
minerua ἀμήτωρ è Iouit cerebro nata quid deſignet. 209. c
miraculum quale quãtũmque ſit mariam virginem parere. 151.a
Quæ miracula Deus in Maria virgine perpetrarit. 173.b
miracula circa Deiparam conſideranda. 431.b
mirabili morte Deus caſtigauit blaſphemum in Mariam Neſtorium. 459.e
miraculum Dei eximium agnoſcendum in eo quod maria ſit Deipara. 477.b
miracula quæ concurrant ad Chriſti conceptionẽ. 495.d
miracula ad ſepulchra Sanctorum facta circa fideles eos inuocantes, Epiphanij ſeculo. 982.d
miracula olim facta in S. martini nomine. 987.d
miracula Sancti quomodo facere dicantur ſine iniuria Dei per illos operantis. 994.b.e 998.b
miracula fiunt à Deo mediatè & immediatè. ibid.
Miraculorum vſus & fructus. 1001.b
Et quàm perperam de illis iudicent Nouatores. 1002.b
Miracula Sanctorum publicè olim in templa recitabantur. 1001 b
Miracula Sanctorum qui hodie virulentè proſcindant, & quos æmulentur. 1004.b
miracula Deum etiamnum per Sanctos paſſim operari in eccleſia. ibid.
miracula Virginis in Bauaria etiamnum eſſe frequentia 1021.e
miraculum Mariæ in Theophilo exhibitum, cui ob Mariæ inuocationem, reſtituitur ſyngrapha diabolo tradita. 1015.b
Miracula, aliáque præclara geſta ac virtutes, quomodo Chriſto Deo, mariæ, & aliis Sanctis attribuantur. 554.a
Miraculum mariæ de duobus hominibus Auconæ integrè reſtitutis. 1021.b
miracula mariæ eſſe innumera. ibid.
miracula circa mariomaſtigas præſtita. ibid.d
miracula edi certum eſt ad Sanctorum imagines. 1042.b.c
miracula varia ad Mariæ imaginem edita. 1043.d
miſſa quo conſilio offeratur in honorem mariæ. 974.d
Et quomodò, in ea petatur mariæ patrocinium ſine iniuria Chriſti. ibid.
In miſſa Aethiopum Maria etiam inuocatur. 1150.b
miſſæ priuatæ Gregorium Magnum Lutherus autorem facit. 1152.d
miſſæ ſacrificium pro defunctis offerendum Aerius negat. 973.b
miſſam Apoſtoli celebrarunt, hócque ſacrificium Eccleſiæ commendarunt. 973.c
miſſam an celebrare liceat in honorem & memoriam Sanctorum? 974. b. c
In miſſa quomodò petatur mariæ patrocinium ſine Chriſti iniuria. 975. quódque non pro Maria & Sanctis in miſſa rogemus, ſed ob illos gratias Deo agamus, & illorum interceſſionem petamus. 976.d
mitatron Hebræis, quid, & quomodo ad Mariæ nomen transferatur. 7.d
molinæus Catholicè mortuus. 123.d
mons typus mariæ. 19.d.190.c.315.d
monachorum & monialium viria non eſſe in præiudicium bonorum. 128.d
moniales vitam & exemplũ mariæ ſpectare debent. 129.d
monaſticam ac Monachos calumniantur Hæretici. 561.
monachorum inſtitutum probatiſſimum eſſe in Eccleſia. 561.b
monaſticus ſtatus quis, quàm præclarus & vnde dicti monachi. 882.d
monachorum non eſſe inuentum quod Geneſ.3. legatur, ipſa conteret caput tuum. 894.c.d
mors quibus dura & quibus ſuauis ac optanda. 821.c.d
mors piorum precioſa & fructuoſa. 820.
mos erat flores in Eccleſiam deferendi atque ſpargendi. 1059.
mos aſſeruandi religioſas fœminas in templis à Iudæis ad Chriſtianos dimanauit. 129.b
mulieres cur Sacerdotes eſſe non poſſint. 97.d
mulier amicta Sole typus Mariæ. 104.e
mulieres tribus malis ſe ſubiugãt. 145.c.350.d.671.a
mulieres cur tot ærumnis obnoxiæ. 148.a
mulieres grauidæ & parientes quàm miſerè torqueantur. 148. e
mulierem grauiſsimè accuſat Tertullianus. 149. a. 661.d
mulier fortis Maria. 139. b
mulier circũdans virum, quid apud Ieremiam. 10.e
mulieris nomen etiam virgines includit. 243.b. 697.e.d
mulier tria ſata fermento commiſcens typus Mariæ. 412.d
mulieres grauioribus affectibus quàm viri laborant. 645.d
mulieres cur negotiis & officiis publicis non præficiantur. 647.b
mulieris appellatio in maria omnium honorificentiſsima. 697.c.703.c
mulieris Euangelicæ, quæ exclamauit: Beatus venter, &c. defenſio, & eius laus. 730.b. & deinceps. 736.b.c.& deinceps.
mulieres ad ſacrificandum ineptæ. 972.b
mulieribus adempta facultas publicis officiis & Reipublicæ præſidendi. ibid.d
mulierum conuictum Clericis fugiendum eſſe Auguſtinus verbo & exemplo docuit. 280.d
De mulierculacularum ſubinttoductoribus quæ Clericis cohabitabant. 281.a
mulieres virgini Matri inprimis deuotæ & excuſatione dignæ circa cultum eiuſdem virginis. 1061. b.c.
mulieris appellatio mariam illuſtrat. 735. c.d
mulieres plerunque luctu immodico, morientes amicos proſequuntur, contra exemplum Beatæ Virginis. 737.c.d
mundus duo nomina veneratur Ieſu & Mariæ. 906.c.d

N

Naſcendi ſupra naturam treı modos colligi ex ſacris Scripturis. 183.d
Narſes inſignis belli Dux nullum committit præ

lium niſi Mariæ monitis excitatus. 1033. d
Natura temerè vt nouerca accuſatur. 58.d
Natiuitatis Mariæ feſtum cur inſtitutum & celebrãdum in Eccleſia. 114 b.115.c.116
Natiuitas Mariæ omnium feſtiuitatum Chriſtianarum origo. 114.b.c
Natiuitatis Mariæ celebritas eiuſdem ſanctificationem comprobat. 93 d
Natiuitatis Mariæ feſtum cur ſumma cum veneratione inuitis Hæreticis celebrandum. 115.b.c.116. 120.d
Natiuitatem Mariæ etiam Angelis attuliſſe gaudiũ. 121.a
Natiuitas & pueritia Mariæ miraculis plena. 125.a
Natiuitas Mariæ incidit in menſem, quo Eua creata eſt. 110.d
Natiuitas Mariæ cum Natiuitate Ioannis in multis conuenit. 111. b
Natiuitas Mariæ plus gaudij, quàm Natiuitas Ioan. attulit. 112.a
Natiuitatis Mariæ feſtum quantæ ſit excellentiæ, quantique fructus. 112.c. 115.
Natiuitatem Mariæ irreuerenter, & indignè reiiciunt Hæretici. 115.d
Natiuitatem Ioannis maioris faciunt Hæretici, quã Mariæ. 116.a.117.
Natiuitas Mariæ quarum rerum nos admoneat. 112.c
Natiuitas Mariæ ſummæ lætitiæ feſtum. 118.c
Natiuitatis Chriſti dies Mariæ fauſtiſſimus. 605.a
Natiuitas Chriſti quando contigerit. 601.a. 609.c.611.
Natalis Chriſti in Eccleſia percelebris. 610.d
Natalem Chriſti reuerenter habendum, tam Angeli quam Patres omnes prædicant. 611.d
Natiuitatis Chriſti nox ſacroſancta & benedicta. 612.d
Natalitium Chriſti feſtum abolere conantur Caluiniſtæ. 613.b
Natalem Chriſti non hypocriticè coli à Catholicis, vt fingit Sarcerius. ibid d
Nepotiani Presbyteri ſollicitudo circa templum & altaria. 1058.d
Neſcire aliquid quando quis dicatur. 493.d
Neſtorianorum dogma. 458. d
Neſtoriani noui apud Polonos & Hungaros. 459.b
Neſtorij error, eiúſque in eo tegendo fraus. 457.d 465.d
Neſtoriani erroris refutatio ex ſacra Scriptura. 463.c
Neſtorius Deiparam Mariam eſſe ſimulatè & in falſum ſenſum admittit. 44.c
Neſtorius refutatur. 464.b.& deinceps.
Neſtorius qualis. 458.b. 463.b
Neſtorium quid & quis in errorem induxerit. 458.c 463.b
Neſtoriani ex Pelagianis nati. 457.d
Neſtorius blaſphemus in Chriſtum & Mariam. 459.d. 461.c
Neſtorius è ſola Scriptura vult probari dogmata religionis. 458.d
Neſtorius quos habuerit fautores. 461.c
Neſtorius excommunicatur & exulat. 459.b
Neſtorij lingua blaſphema à vermibus corroſa. 459. d
Neſtorium in quibuſdam Lutherus ſequitur. 461 d
Neſtorius terra dehiſcente abſorptus. 459 d
Neſtorium Beza & Caluinus ſequuntur. 462.b
Neſtorium Brentiani ſequuntur. 462 c. Sacramentarij item. & VVittenbergenſium iudicio, Flacciani. ibid.
Neſtorius Deiparæ contemptor grauiter punitur. 1021.d
Neſtorij ſcripta exurenda. 1022.b
Nicænæ Synodi patres vna cum Conſtantino Magno, de Virgine colenda ſenſerunt. 1144 d
Nicæna Synodus ſecunda Deiparæ cultum approbat & confirmat, ſicut quorundam patrum in illa confeſſiones oſtendunt. 1129.b
Nicolai Cuſani laus. 76.b
Nicolaus Cuſanus pulchre immaculatam Mariæ conceptionem defendit. 75.b
Nicolaus Hæreſiarcha Princeps Apoſtatarum votã Deo caſtitatem violantium. 264.c
Nobilitas Mariæ ſecundum carnem. 33. d. Et quod ea ex vtraque tribu, Iuda & Leui pendeat. 36.b
Sanguinis Nobilitas virtutis decus auget & ornat. 35.d
Nobilitatis fuco abutuntur, qui generis, non virtutis claritatem ponderant. 35.b
Nobilitas Mariæ ad Chriſti nobilitatem vindicandam pertinet. 38.b
Nobilitatem in Chriſto duplicem fuiſſe. 36 c
Nobiles de ſuis genealogiis ambitioſius contendũt. 33.c
Nobilitati Mariæ detrahunt Hæretici. 36.d
Nobilitas contempta & gloria nobiliorem & ſublimiorem hominem reddit. 35.d
Nomina diuerſa eidem ſæpè tribui. 32.b
Nouatorum plerique peius, quàm Iudæi & Turcæ de Maria merentur. In Præfat. Operis.
Nouitas in religione & Eccleſia ſuſpecta. 70.c
Nouitatis varia epitheta. ibid.
Nouitatem vocabulorum, lectionúmque vulgariũ maximè vitandam. 71.b.379.d. 382.b
Nouatorib. cedendum non eſſe, qui nimium ſibi ſumant in mutandis verbis vulgatæ lectionis. 379.d. 383.b
Nouatores non ſolide probant ex Scriptura Baptiſmum paruulorum & fidem propriam paruulorũ aduerſus Anabaptiſtas. 561. d
Nouatores falſo immoderatos affectus Mariæ tribuunt. 647.d
Nouatorum errores circa Sanctorum apparitiones. 1027.d
Nouatores impudenter obtrectare templorum Mariæ fundatoribus. 1049.b
Nouatores in pleriſque Bernardo credũt, circa Virginis cultum non credunt. 1116.b
Nouatores de more patribus abiudicant quod ipſis in patrum Scriptis parum arridet. 1141 b
Nouatorum opinio eſt, animam Chriſti paruuli ſic profeciſſe, vt non fuerit ſemper perfecta. 485.d
Nouatores Mariæ cultum improbantes grauiter in tres perſonas diuinas, in Virginem ipſam, in Patres Eccleſiámque totam delinquunt, & in ſeipſos ſæuiunt. 1155.d
Nouatorũ quanta ſit licẽtia & impuritas, præſertim circa coniugiũ. 264.b. exempla memorabilia. Ibid.
Nubes leuis, & in qua veſtigium hominis apparet, typus Mariæ. 190.b.193. b

Oblationem

O

OBlationem Mariæ in templo non fuiſſe leuis momenti. 121.b
Obſtetrices nullas in partu adfuiſſe Mariæ. 229.a.b
Obumbrationis nomen quomodo intelligendum. 501.b
Oecolampadius miracula Virginis & Sanctorum reiicit. 1077.b
Oetinga capella vetus à Bauariæ Ducibus in Mariæ honorem poſita, locus eſt memorabilis. 1050.b
officium Orthodoxi in Maria Virgine defendenda. 785.c.d
Oliuæ frugiferæ Maria comparatur. 136.a.157 d
operum diuinorum ſupernaturalium exempla. 58.e
opera noſtra omnia, omnéſque noſtras qualitates & actiones peccata eſſe, Smalcaldica Lutheranorũ Synodus aſſeruit ac ſtatuit. 82.a
opera non per ſe, ſed gratia Dei eſſe meritoria. 299.e
opera bona multa eſſe facta & facienda ac fieri ſine mandato Dei. 396.d
opera bona ac merita nihili faciunt, planéque contemnunt Hæretici. 574.d
opera bona cultus & ſacrificia dici in Scripturis. 636.d
opus bonum Luthero & Bucero nullum, niſi quo benè fit proximo. 560.d
opera Sanctorum vna cum fide illocum nobis in Scriptura commendari. 636.c.d
De Operibus bonis, peccatis, & iuſtificatione, Lutheri & Brentij paradoxa. 661.c.d.759.d
oraculum Apollinis de Maria Virgine. 8.b
oratione fœcunditatem impetrantium exempla. 43.c.d.123.125.
orationis duæ partes. 390.c.d
orant etiam illi, qui gratias agunt, & nihil petunt. 390.b
orare in ſpiritu & veritate quis dicatur, ſecundum Auguſtinum. 1156.d
Ordines Religioſorum multi Mariam vt patronã colunt. 1110.b
ordinem diuinum ab his perturbari qui Mariam ſuo cultu defraudant. 1156.c
originale peccatum vitiorum omnium fons. 57.c
De Originali peccato errores Hæreticorum. 81.c
originale peccatum quid, & quàm pernicioſum. 53.d
originale peccatum ſolum ſufficere ad condemnationem. 54.c
originale peccatum Illyrico Subſtantia non Accidens. 81.a.b
originale peccatum quid Hæreticis. 81.c
originali & actuali peccato omnes obnoxij. 54.a
originali peccato nunquàm actualiter ſubiecta fuit Maria. 68.b.c
originalis peccati pœnas Maria quatenus experta ſit. 106.d. et quomodo in ipſa ſola corruptibilitas cum incorruptibilitate potuit concurrere. 106.c
origenes Magnus Mariæ amator. 72.c
origenes ſummus voluptatis contemptor. ibid.
origenes inuocationem Virginis minimè improbauit. 1145.d

P

PApatus nomen hoc tempore glorioſum magis, quàm odioſum. 125.b.c
Papæ nomen veteribus agnitum. 125.c.d
Paracelſus Mariam Adami filiam eſſe negat. 25.d
Paracelſus Chriſtum ex Virgine, non de Virgine carnem ſumpſiſſe aſſerit. 26.d
Paracelſus quàm nefariè de Chriſto ſcribat. ibid.
Paradiſus typus Mariæ. 63.d.111.a
Parentum Mariæ hiſtoria & laus. 42.a.44.c. 48.c.d
parentes Mariæ nequaquam fuiſſe obſcuros, & egenos, ſed nobiles, & qui fuerint. 9.b.c. 41.a.42. 45.c.46.a.49.c
Parentes pauperes cur Chriſtus elegerit. 47.b.c
Parentes Mariæ quando mortui. 124 a
Parentes Deo & Eccleſiæ ſuos filios conſecrare, vſitatum olim fuit. 126.c
A Parentibus Ioannis de Mariæ partu dicturus cur Lucas Euangelium auſpicetur. 155.b
Parentum primorum formatio, Chriſti ex Virgine natiuitatem præluſit & adumbrauit. 13..d
In Parentib. Chriſti accuſandis, intolerabilis eſt aduerſariorum petulantia. 674.d
Parentes ſuos cùm Chriſtus in templo alloquitur, quis ſit ſenſus verborũ Chriſti. 677.b. quódque Chriſti parentes incuſari meritò non poſſint, cõtra Nouatores. 677.d
parentes amauit Chriſtus & honorauit plurimum. 678.b
Parentes ſæpè à filiis negligendi exemplo Chriſti, quando & cur. 680.b.700.c.d
Parentes plerunque in filios peccare grauiter, eſſeque crudeles & impios. 679.c
Parentes Ieſu quomodò depingant Hæretici. 654.b
Parentes & amici, veræ pietatis ſtudioſis fugiendi. 680.c
Parentes Chriſti regnum eius non mundanum ſed ſpiritnale fore cognoſcebant. 681.d
Parentes Chriſti quomodò non intellexerint Chriſtum, & ob hoc eos non eſſe culpabiles, eóſque meritò dubitaſſe, & quare. 690.b
parentes Domini quomodo fuerint admirati de Chriſto. 677.d
Parentes Chriſti omnium laudatiſſimi atque feliciſſimi. 719.b.c
Pariſienſes neminẽ in Theologorum numerũ cooptant, niſi ſanctè iuret ſe in aſſerenda Virginis Matris illibata conceptione cõſtanter perſeueraturum. 70. a
Patres in quibus præſtent recentioribus Doctoribus, & contra. 67.d
patres quomodò & quare nullum præter Chriſtũ à peccato excipiant. 66.a.b.c
patres quo iudiciu ſequendi, cùm inter ſe diſſentire videntur. 231.a
Patres quomodo dicantur meruiſſe Chriſti incarnationem. 309 b.c
patres quomodò Sanctos inuocarint. 400.b
Partus Mariæ vere opus Spiritus ſancti. 235.a
Parturitio Mariæ doloris expers, & gaudij plena. 235.c.236.a
patres quomodò legendi, ſicubi Mariæ dignitatem imminuere videntur. 779.b.c quę idem cautio adhibenda in legendis & iudicandis patribus. 780.b
Patribus non plus quàm Eccleſiæ tribuendũ. 786.b
pariſienſe decretũ de pura conceptione Mariæ. 70.a

Paſſiones & propaſſiones ſeu προπαθείαι differũt plurimum. 646.d
Paſſio Chriſti quo tempore facta. 506.b
Paſcha celebrare ſuo tempore contemnunt Hæretici. ibid. e
Paſtores Bethlehemitici primum Chriſti natalem celebrarunt. 611.c
Patrum ſententiæ quæ puram Mariæ conceptionẽ aſtruere videantur. 72.c
Patrum teſtimoniis comprobatur, quòd ſtatim facta fuerit cõceptio, poſtquàm Angelus à Maria diſceſſit, & illa conſenſit myſterio. 502.c.d
Paupertas voluntaria in Scripturis fundata. 616.d
Paupertatis Chriſti naſcentis indicia. ibid.
Paupertatem Chriſti & Mariæ in Bethlehem diligenter conſideranda. 609.b
Paupertatem pertimeſcunt dæmones. 617.b
Pauperes parentes cur Chriſtus elegerit. 47.b.c.609
Paupertatem Chriſti & Mariæ voluntariam fuiſſe, non coactam. 616.b
Paula Lætæ filia Deo conſecrata antequam nata. 126. d
Paulus cur Virginum pronubus dictus. in præf. lib. 2.
Paulum non appellare Mariam mulierem per contumeliam. 603.d
Paulini teſtimonium de templorum veterum ornatu & elegantia. 1060.
Peccatum quid, quotuplex, & eius effectus. 53.a.b
Peccatum Originale & Mortale, quid vtrumque quibus nominibus ac rebus in Scripturis appellẽtur, ſignificentúrque & eorum effectus. ibid.
Peccato tàm Originali quàm Actuali quomodò omnes obnoxij. 54.a.55.a.57.c.66.b.101.b
Peccatum Hæreticis Subſtantia non Accidẽs. 54. d. 81.a.b
Peccata Caluino æqualia, ita vt venialia & mortalia non diſtinguantur. 54 d
Peccato omnes teneri præter Chriſtum, nullúmque ſine eo viuere. 66.b.101.a.b
Peccatum non eſt niſi voluntarium. 663.c.d
Peccata an in Sanctis hæreant. 662.b
Peccatum idololatriæ ex duobus pendere. 94c.d
Pelagiani Originale peccatum negant. 54.d
pelagianorum præcipui errores. 66.b.e
pelagianorum errorem de ſanctificatione infantiũ tuentur Nouatores. 92 b.c
pelagiani melius de Maria, quàm Nouatores iudicant. 103.a
pepuziani & Collyridiani mulieres etiam Sacerdotio honorandas volunt. 97.c.d
peregrinationes ad honorem B. Mariæ à veteribus ſæpè ſuſceptæ. 959.d
peregrinationes ſacras Eccleſiæ hoſtes contemnũt, & cur. 1063.d
peregrinationes ad certa loca quando ſint laudandæ. 1068.d
peregrinationes ad terram ſanctam, ad Apoſtolorũ limina Romam olim fuiſſe frequentes. 1069.d
peregrinationum ſacrarum hoſtes in Synodo Gangrenſi olim damnati ſunt. 1071.b
peregrinantes ad ſacra loca iure cum ſancto Auguſtino laudamus. 1080. e
petere in Mariæ nomine quid ſit. 988.c
petrus martyr in Moniales iniurioſus. 128.a
petra typus Mariæ. in præf. lib. 4.
Petrus Apoſtolus probroſè à Brentio exagitatur. 66.d
Petrus Damianus quomodò Mariam extollat & venerandam oſtendat. 1129. b
Philoſophi Ethnici Hæreticorũ Patriarchæ. 208.c.d
Philippi Menzelij Doctoris Medici ac Profeſſoris Ingolſtadienſis, & P. L. in Deiparam Poemata Poſt Præfat. 148.d. 208.d 527. de die natali Chriſti Seruatoris. 596.d. 597. 787. 883.
Phœnicem naſci ſine coitu. 213.b
Philippus Melanchthon. vide Melanchthon.
Pij Quinti lex de conceptione B. Mariæ Virg. 55.d
Pius V. ferias Sanctorũ ad pauciores reduxit. 130.c
Platzius aduerſus Catholicum Mariæ cultum impiè debacchatur. 1094.c
Platzius non diſſimilis blaſphemo contemptori eccleſiæ Goliath. ibid.
Platzio diſplicet quòd Catholici de Maria legant & cantent: Ipſa conteret caput tuum. 1095.a. ſed confutatur. ibid.
Platzius pro abſurdo ducit, Mariam in morte a Catholicis inuocari. 1095.d. ſed confutatur. 1096.a
Platzius indignam præclaris illis epithetis, vt ſit Regina, aduocata, vita, dulcedo, &c. Mariam impiè iudicat, ſed confutatur. 1096.e
Platzius impius Mariæ hoſtis ægrè fert Pſalterium in Mariæ laudem transformatum. 1097.a
Platzium & alios perperam obſtrepere Bonauenturæ & piis Mariæ Pſalterium recitantibus. 1097.b
Platzius Angelicam ſalutationem temerè procaciterque oppugnat. 1099.c
Platzius Roſariũ & Pſalterium & Sodalitium Virginis probroſe inſectatur, earúmque rerum vſum damnat ob multiplicem ignorantiam. 1099.d
Platzij argumentationes vanas atque ridiculas eſſe aduerſus Angelicam ſalutationem & cultum Deiparæ Virginis. 1100.d
Platzius qualem Theologiam ſequatur. 1101.a
plorare ſuper mortuos bonum eſt. 768 a
Poetica exempla, quæ fidem de Virgine matre faciunt probabiliorem. 209.c
Polygamiam Hæretici laudant & ſuadent. 264.a.b
Pomeranus Ieremiæ obtrectat. 89.c. 92.a
Pomeranus ridet Catholicos aſſerentes Mariæ ſanctificationem in vtero. 89.d
Pomeranus corrumpit Scripturam de ſanctificatione Ieremiæ. 90.a.b
porta clauſa typus Mariæ. 16. d. 177.c. 192.b.d. 224
potamiena virgo poſt mortem Baſilidi apparet. 1028.d
præcepti primi legis ſumma quæ ſit & ſententia. 939.a
præcepto primo qui nam idololatræ contineantur ac damnentur maximè. 939 d
prælatos & Doctores Eccleſiæ quales exemplo Chriſti eſſe oporteat. 727.c.d
præſentationem Mariæ quomodo derideant Centuriatores. 121.d. 125.b
præſentationis feſtum Romani non celebrant. 130.b
præſentationis Mariæ feſtum non contemnendum, olímque à multis obſeruatum fuiſſe. ibid.
præmia Beatorum diuerſa eſſe. 300.d. 302.a
preces Eccleſiæ omnes ad Deum rectà diriguntur, & per Chriſtum terminantur. 953.d

Primogenita cur Deus ſibi ſoli offerri voluerit. 133.c
Primogenita omnia apud Iudæos Deo conſecrabātur. 227.a
Primogenitus in Scripturis quomodò accipiatur. 243.a
Primogenitos offerendi ritus apud Iſraelitas. 623.d
Principum veterum non ſolùm in egenos, verùm etiam in Eccleſiam iuuandam, Deique cultum ordinandum munificentia. 1057.c
Principes quid maximè in fundationibus Eccleſiarum ſpectârint. 1057.d
Principes non minùs religione, quàm viribus & armis certare ac vincere poſſe. 1121.c
Principum Chriſtianorum poſteriorum pietas in Maria veneranda à Conſtantino Magno eiuſque Matre Helena originem duxit. 1122.b
Princip. Bauariæ Alberti Quinti eiuſque filij Guilielmi inſignis erga Virginem Deiparam pietas. In Epiſtola Nuncupatoria.
Propoſitiones generales ſæpè cum reſtrictione accipiendas in Scripturis. 58.a.66.d
Propheteſſa apud Eſaiam Mariæ typus. 111.c
Prophetas & Patres veteris Teſtamenti ad Mariam Prophetiſſam acceſſiſſe cum gaudio. ibid.
Pſeudochriſtiani qui dicantur Auguſtino. 217.d
Pueri in Camino ignis illæſi, typus Chriſti & Mariæ 173.a
Puerperium Mariæ quale fuerit. 229.b.605.c. 622.a
Puerperæ leges non pertinere ad Mariam. 228.c
Puerperas purificandi ritus. 627.c.d
Puerperium Mariæ cum primis illuſtre. 622.d
Puerperas à Catholicis non collocari in poteſtate Satanæ, nec haberi pro obſeſſis aut excommunicatis, vt nobis affingit Brentius, & Spangenbergius. 644.d
Puerperæ Catholicæ quomodò in Eccleſia tractentur. 644.c
Puerperis benedicendi morem Catholicum cur aſpernentur Heretici. 644.d
Vera Eccleſiæ doctrina de ſtatu Puerperarum 645.a
Pulcheria imperatrix tria templa Deiparæ cōſtituit, eaque ornatiſſima. 1052.a
Pulcheria reliquias. 40. Martyrum cohoneſtat. 1059.d
Pulchritudo corporis in quibus conſiſtat. 138.d
Purificationis Mariæ, oblationiſque Chriſti feſtum quæ nobis meditanda proponat. 624.b.c
Purificationis feſtum cur ὑπαπαντὴ vel ὑπαπάντησις dictum. 639.a.641.b
Purificationis feſtum vnde originem habeat. 637.c

Q.

QVæſtionum Theologicarum ad Chriſtum & Mariam pertinēntium triplex genus, earumque ſeries ac catalogus. 51.a
Quæſtiones Theologicas è ſolis Scripturis diiudicari, & abſolui omninò non poſſe. 52.c
Quæſtio Hæreticorum de Mariæ Euæ peccato impiiſſima. 664.a.b 668.d
Quinimo vox quid ſignificet, & quomodo accipienda. 756.

R.

RAbbinus Hecados ſummæ authoritatis apud Iudæos. 17.a.48.c
Rabbini veteres Mariam peccato liberant. 107.b.c
Rabbini Mariæ virginitatem defendunt, & Scripturis comprobant. 195.c.d
Rebecca typus Mariæ. 25.d
Redemptio duplex. 35.c
Redemptor mundi quomodo alius eſſe potuerit, quàm Chriſtus ex Virgine natus. 414.a
Reginaldus Dominicanus per Mariam in extremo vitæ periculo ſeruatus, & ab omni æſtu libidinis liberatus. 1109.b.
Regnum Dei etiam hodie ad gentes transferri. 276.b
Regina cæli apud Hieremiam quomodo accipiatur. 971.b
Religioſos malos non eſſe in præiudicium bonorū. 128.b.c
Reliquiæ quadraginta Martyrum à Pulcheria cohoneſtantur. 1059.c.d
Reliquias ſacras Catholici adorant, Hieronymus præſepe Domini, Baſilius imagines. 979 d
Reſpicere quæ dicatur Deus in Scripturis. 586.b
Reuelationes magni faciendæ. 75.b.84.a
Reuelationes Mariæ cœlitus factæ. 105.d.140.a
Rodolphus Agricola putam Mariæ conceptionem defendit. 88.a.b
Rodingus. vide Guilielmus.
Roſariorum & Coronarum vſum cur reprehendant Heretici. 401.b.402.1099.d. Obiectis eorundem reſpondetur. ibidem.
Roſaria quomodo vtiliter cum magno ſenſu pietatis recitari poſſint. 403.a
Roſarij quindecim myſteria. ibid.
Roſariorum vetus & approbatus vſus. 403.b
Roſarij & Pſalterij quæ ſit vtilitas. 1099.d
Rubus ardens incombuſtus, typus Mariæ. 172.d. 188.a.226.c
Rupertus Tuitienſis ſuis à Maria precibus impetrat docile ingenium. 1020.a
Rupertus Tuitienſis præclarè de Maria loquitur. 1117.a
S. Rupertus Bauarorum Apoſtolus Ratis bonæ, & in veteri Oetinga Mariæ templa extrui curauit. 1050.d.1127.d

S.

SAcerdotium mulieribus interdictum. 97.c
Sacramentariorum error de veritate corporis Chriſti in Euchariſtia refutatur. 453.d.461 a
Sacrilegos hodie eſſe quamplurimos vim ſacris literis adferentes. 684.a
Sacrificium ſoli Deo offertur. 972.c.d. Et quomodo in honorem Sanctorum ſacrificare ſit licitum. 974.a
Salomon typus Chriſti. 63.a.b
Salutandi mos apud Iudæos. 345.a
Salutandi, virtus diuinitati Chriſti tribuenda. 455.a
Salutatio & inuncatio Deiparæ Virginis præſidium eſt aduerſus nocturnos terrores. 1106.c.d
Salutantes in alienum officium irrumpere, vanum eſſe Caluini phantaſma. 391.c

Salutantes Deiparam, de illius præſentia certò ſtatuere debent. 393.a.395.a
Ad Salutandam Virginem aptandum vt multi aſpirent ex profeſſo. 404.a
Samuel Deo oblatus in templo. 122.b.c
Samuel per pythoniſſam euocatus, vt Regi Saul apparuerit. 1028.b
Sanctitas Mariæ quomodò auctior facta. 97.c
Sanctificatio Mariæ quomodò, quando, quoties, & ad quid facta. 87.c.95.c.d
Sanctificari & mundari quomodò ea in Scripturis & à Theologis dicantur, quæ ſancta & munda ſunt, & cur. 90.c.94.95.
Sanctitatis diuerſos eſſe gradus Mariæ competentes. 87.c.96.b.c
Sanctificationis priuilegium cur Ieremiæ peculiarius datum. 91.d
Sanctitatis ſanctificationiſque nomen aliter Deo, quàm Mariæ conuenire. 87.c.97.c.108.c.d
Sanctũ & ſanctificatum quid in Scriptura dicatur. 91.a
Sanctos mirificis prærogatiuis beat Deus. 98.
Non ſanctificantur in vtero matris infantes, ſed nati egent Sacramento. 92.c
Sanctificare quomodò accipiatur in Scripturis. 90.a
Sanctificatus cur Chriſtus à patre dicatur. 94.d
Sanctificati etiam Angeli dicuntur. 95.c
Sanctorum inuocationem probant vel ipſi etiã Hæretici, eamque variis modis confirmant. 399.b
Sanctos orare pro Eccleſia noſtra aſſerit confeſſio Saxonica. 415.c
Sanctos quomodò vel non pro nobis orare, nobiſque patrocinari aſſerant Sectarii. 396.b.414.c
In Sanctorum inuocatione damnanda quàm ridiculi ſint Hæretici. 396.b
Sanctos in cęlis eſſe, noſtrique memoriam ac curam habere, non dormire vſque ad diem iudicii. 414.a. 415.d
Sanctorum nomina quotidie olim in miſſa recitari ſolita. 405.b.c
Sanctos res noſtras cognoſcere. 415.d
Sanctos multa feciſſe admiranda potius, quàm imitanda. 437.c.d
in Sanctorum membris nihil inhoneſtum. 451.c
Sanctum quomodo Chriſtum vocent Centuriatores. 499.c
Sanctum & ſanctitas quid, & quomodo accipiãtur. 500.b
Sanctorum ad alios acceſſum ſæpe fuiſſe felicem ac ſalutarem. 554.b.c
Sancti quò magis ſeipſos deiiciunt, eò ſunt coram Deo ſublimiores. 583.b
Sanctos errare poſſe concedunt Orthodoxi. 688 b
Sanctorum prę̨ſentia corporalis multis ſæpe ſalutaris fuit. 747.c.d
Sanctorum lætitia in Aſſumptione B.V. exhibita. 838.d
Sancti potentiores ſunt in cęlo ad auxiliandum, quã in terris. 935.d
Sancti induerunt viſcera miſericordiæ. ibid.
Sancti coluntur à Catholicis ſine peccato idololatriæ. 940.c
Sanctis vota facere & in eorum memoriam offerre antiquus mos eſt. 968.d
Sancti quomodò colantur ab Eccleſia. 954.c.d
Sancti quomodo auxiliatores ſine Dei iniuria agnoſci poſſint. 996.b
Sanctos rebus humanis libenter intereſſe. 1027. b.c
Sanctorum & Mariæ cultus à Gregorio non ſumit originem, vt Philippus Melanchthon cum ſuis aſſeclis ſomniat. 1131.c
Nulli Sanctorum, ſed ſoli Deo ſacerdos offert ſacrificium. 953.c.d
Sanctorum feriæ cur inſtitutæ & obſeruandæ. 955.b
Sancti quomodo honore afficiendi ſecundum Damaſcenum. ibid.
Sanctos etiam peculiariter honorare & inuocare, ſicut patronos & interceſſores, Eccleſia docet. 954.d
Sanctorum nomina ſemper in eccleſia ſunt ad altare recitata. 955.b
Sanctorum templa ſæpe à Chriſtianis olim viſitata & qua de cauſa. ibid.c
Sanctis & amicis ſuis quantũ honoris Chriſtus tribuat in cę̨lo. 920.b
De ſanctorum ſtatu in cælo quę fides Eccleſiæ. 937.
Sanctificandi & erigendi templa in Mariæ & Sanctorum memoriam vetus Eccleſiæ mos eſt. 1047.c
Sanctorum inuocationem ante Gregorium non receptam nec probatam in eccleſia apertum figmentum eſſe. 1132.d
Sanctorum & Mariæ honos illuſtrat, non obſcurat Chriſti gloriam. 1151.c.d
Sapientiam tàm creatam quàm increatam Chriſto ab initiò perfectè competere. 941.c
Sapientia experimentali tantùm Chriſtũ profeciſſe. ibidem.
Sara typus Mariæ. 5.b.7.d
Saram Marię anteferunt Sectarii. 258.c
Sarcerius cur neget puram conceptionem Mariæ. 80.a
Sarcerius in Mariam contumelioſus. 691.c.d
Sarcerius Baſilium Monachorum cœtus primùm inſtituiſſe confingit. 1133.b.c
Satan cur & quomodo neſciuerit de virgineo partu. 153.b.154.c
Satan cur virgines maximè perſequatur. 153. c
Satanæ ſtudio virginitatem Mariæ à multis oppugnari. in præf.lib.2.
Scholaſticorum ſententia & veterum Rabbinorum Maria immunis ab omni peccato actuali fuit. 106.a.b
Scholaſtici ex Scriptura & Patribus docent plenam & perfectam Chriſti conceptionem in inſtanti factam. Et quod Chriſti caro ſine diuinitate concepta non fuerit. 387.c.d
Scala Iacob typus Mariæ. 17.a
Schenckius in Mariam impius. 82.c.d
Scriptura liber Hæreticorum. In Præfat. totius operis.
Scripturis non omnia contineri, nec omnia ex iis petenda ac ſoluenda. 41.b.52.d
Scripturis omnia ſua etiam abſurdiſſima ac turpiſſima regunt excuſantque Hæretici. 254.d.255.c.d 320.321.
Scripturę ſenſus myſticus ad multa cõfert. 193.c quã uis nõ ſufficiat ad dogmatum authoritatem. ibid.

Scripturam

ſcripturam multas & graues difficultates habere. 255.d
ſcripturam in multis non eſſe apertam & perſpicuā prodeſt. 256.a
ſcripturarum deprauatores etiam tempore Apoſtolorum fuiſſe. ibid.
ſcripturam facere omnium rerum iudicem, Hæreticorum eſt, ac fons omnium errorum. 256.d
ſcripturarum non tàm textus, quàm ſenſus ſpectandus & vrgendus eſt. 258.a
In ſcripturis intelligēdis quàm facilè ſit falli ac fallere ſuo exemplo probant Heretici. 257.a
ſcriptura ſacra quàm malè à Nouatoribus ſæpè tractetur. 322.b
ſcripturæ familiare propoſitum ſermonem ad abſentes habere. 680.e
ſcripturas nihil omninò, ne minimum quidem apicem in ſe ocioſum ſine pondere continere. 362.e.d
ſcriptura communis theſaurus omnibus inſeruiens. 391.c
ſcripturam varios ſenſus poſſe admittere. 869.b.c
ſcripturam ſimpliciter loqui de Chriſto & B.V. nihil ipſorum gloriæ detrahit. 904.b
ſcripturæ exempla de Sanctis poſt mortem apparētibus. 1028.d
ſcriptores conceptionem Mariæ immaculatā propugnantes. 108.a.b
ſcripturæ loca vt cōcilientur, opus eſt diſtinctione. 922.b
Sebaſtiani Flaſchij Mansfeldenſis, è Lutherano Catholici teſtimonium de ſumma Lutheranorum libidine. 264.b
ſenſus & membra omnia quàm ſedulò cuſtodiuerit Maria. 138.d
ſectariis haud tutum eſt concedere vt Maria in peccato concepta dicatur. 80.b.81.82.
ſectarij ex quo fonte coniugium adeo commendent, ac defendant. 264.d
ſectarij hodie multis modis obſcurant & deprauāt Mariæ dignitatem & excellentiam. In Præfat. lib.1.
ſectarij quàm ſint maledici in Patriarchas & Moyſen, & in Chriſti Apoſtolos contumelioſi. In Præf. Operis.
ſectarij maioris faciunt Ioannis Baptiſtæ, quàm Mariæ feſtum nātalitium. 85.
ſepulchro Domini quomodò comparetur Maria. 175.a
ſequi Chriſtum, & in Chriſto manere & credere quid Hæreticis. 360.d.369.d
Serueto Chriſti corpus de ſubſtantia Dei genitum. 437.b
ſibyllę, Mariæ nomen cognouerunt. 8.a.b
ſibyllarum ingens apud Ethnicos authoritas. 205.d. 207.b
ſibyllarum teſtimonia pro virginitate & partu Mariæ. 205.d
ſibyllas decem eaſdémque virgines fuiſſe. ibid.
ſibyllarum oracula cur magni facienda. 207.b
ſibyllæ Chriſto & Eccleſiæ apud Ethnicos ſeruierunt. 207.c
ſibyllæ matrem Dei veneratæ. 207.e.355.c
ſibylla non multo aliter, quàm Angelus gratulata Mariæ. 351.c
ſibyllæ vaticinium de B. Virg. 732.d
ſigna & miracula Dei habere aliquid excellens, & inuſitatum. 200.a
ſilentium quàm ſollicitè coluerit Maria. 137.b
ſilentium Mariæ virginibus obſeruandum. 281.d
ſimulachra Chriſto in Ægyptum veniente ruunt. 190.a
Simeon iuſtus de ſenſu Eſaiæ: Ecce virgo &c. aliquando dubitauit. 202.d.284.d
ſimeon quomodo iuſtus & timoratus. 634.d
ſimeon quomodo ſe in templo erga Chriſtū gerat. ibidem.
ſimeon veteris legis Sacerdos, eiuſque laus. 635.b
ſimeon quomodo in ſpiritu in templum veniſſe dicatur. ibidem.
De ſimeonis iuſtitia quid ſentiant aduerſarij. 633.b
ſimeonem ob veram iuſtitiam à Luca commendari. ibid.d
ſimeon quem gladium Mariæ prædixerit. 755.b
ſimeon inſignis amator & prædicator crucis Chriſti iuxta Lutherum. 759.b
ſion typus Mariæ. 188.a
συνείσακτοι mulieres quales. 281.a
ſmalcaldicæ Synodi articulus impius. 82.a
ſchmidelinus & VVigandus ad ſalutandam Mariā mandatum Dei requirunt. 396.c
ſodalitates B. Mariæ, aliaſque confraternitates ac pios bonorum cœtus laudandos & promouendos eſſe. 404.d
ſodalitium B. Virginis probroſè Platzius inſectatur. 1099.b.c
ſoli Chriſtus comparatus. 451.b
ſoli Maria comparata. 20.c.21.a.112.a.b.226.b.235.b.603.d
ſomnus piorum deo vigilantium qualis. 139.d
ſpiritus ſancti teſtimonium, eſt conſenſus patrum, loquentis in illis. 171.e.d
ſpiritus S. paulatim docet illuminatque Eccleſiam. 52.d.67.d
ſpiritu ſancti adminiſtratio quę, & qualis. 52.d
ſpiritum S. cur miſerit Deus. ibid.
ſpiritus S. tàm cęteris Eccleſiæ Doctoribus, quàm Apoſtolis promiſſus. 171.e.d
ſpiritus S. duo miracula in Maria effecit. 224.d
ſpiritus differenter loquitur in Patribus. 780.b
ſtationes Hugo Victorinus tres numerat, primamque in templo Virginis haberi ſolitam aſſerit. 1072.d
ſtephani Vngarię Regis in Deiparam pietas. 1049.c
ſtephanus Vngariæ rex Chriſtianus factus Mariam impensè veneratur. 1121.c.d Regnū item, ſeque & filium ſuum Mariæ patrocinio commendare ſolebat. 1121.d
ſtephani de Malſchot error de vſu Angelicę ſalutationis in veteri Eccleſia. 405.b
ſtellæ Maria comparatur. 7.a.17.a.131.b
ſternbergeriani Chriſtum ex coitu Ioſephi cum Maria natum impiè mentiuntur. 171.b.c
ſtella ex Iacob typus Mariæ. 192.a
ſuenkfeld ius Chriſto maternam originem detrahit. 437.b
ſuidæ locus de Sacerdotio Chriſti corruptus cautè legendus. 27.c
ſuidæ error de Mariæ obſtetricibus. 228.d
ſuperbia etiam in rectè factis timenda. 588.c

Superbia cur Hæreſum mater dicta. ibid.b
Suſannæ Maria comparata. 278.d

T.

Tabernaculũ Dei Mariam eſſe ac dici. In Præfat. Operis.
Tabernaculum typus Mariæ. 64.c
Ante tabernaculum ſiue templum mulieres quædã legis tempore excubabãt,& præ cæteris vacabant pietati. 128.a
πανήγυρις vocabulum variè accipi apud Græcos. 582.b
Templum & thronus Salomonis,typus Mariæ. 21.a b 62.d.63.a 387.d
Templum Argonautarum Mariæ conſecratum. 8.a
Tempus auget ſapientiam. 67.d
Templi Salomonis & Mariæ quantum diſcrimen. 114.d
Templũ pacis,ac palatium & aurea ſtatua à Romulo poſita corruerunt pariente Virgine Maria.103 d
Tempus aduentus Meſſiæ cur abbreuiatum. 314.b
Templa licet Deo dedicentur,tamen vtiliter à Maria & Sanctis aliis nomina habent. 1048.b.c
Templa cur Christiana pietas Deiparæ condat & ornet. 1045.d
Templorum inſtitutio quam ſit vetus & probata, modiſque omnibus retinenda. 1046.d
Templa Chriſtianorum variis nominibus appellantur. 1047.d
Templa etiam Mariæ Deo dedicari ſicut & reliqua omnia quæ à Sanctis nomina ſortiuntur. ibid.
Templa Sanctorum veterum teſtimoniis comprobantur.1048.b.c & ibidem exempla præſtantium hominum qui Mariæ templa laudabiliter ſtruxerunt & ornarunt.
Templa quædam Apoſtolis adhuc viuis fuiſſe conſtructa variis exemplis probatur. 1055.b
Templum Mariæ viuenti eſſe poſitũ ſicuti S. Petro, S.Ioan.Euang.& aliis Apoſtolis non eſſe incredibile. 1055.b.c
In templis Sanctorum extruendis & cohoneſtandis quanta veterum cura fuerit. 1058.b.c
Templa qualia deſcribat Theodoretus. ibid c
Templum Salomonis illuſtre etiam apud Ethnicos 1067. b.c
Templa Chriſtiana templo Iudaico præſtantiora eſſe. ibid.d
Templorum delectum habendum eſſe. 1068.b
Templis peculiaribus ſanctitatem quandam ineſſe, etiam D. Auguſtinus agnoſcit. 1067.c
Templorum in veteri & nouo Teſtamento author & ſanctificator Deus. 1047.c
Templorum Mariæ quæ olim tanquàm celebriora à piis viſitabantur frequentius enumeratio. 1071.d
Templum Mariæ Maioris in vrbe Romana celeberrimum,& de miraculis in eodem editis. 1072.b
Templa Mariæ multa & præclara Græci, præſertim Conſtantinopolitani,olim habuerunt. 1074.b
Templum Blachernenſe apud Græcos omnium celeberrimum quod & Marcianus Imperator,& Pulcheria Imperatrix die noctéque libenter adibant, in quo etiam S.Stephanus Iunior parẽtibus à Maria donatus eſt. 1075.c
Templum Virginis apud Aquiſgranũ in Germania à Carolo Magno conditum quam celebre olim fuerit. 1076.
Templũ Virginis apud Heluetios quod Mariæ vocant Eremitorium ſiue Einſydleoſe celeberrimum eſſe,& à multis adiri. ibid.c
Templum illuſtre Virginis in Monaſterio Epiſcopatus Mindenſis. 1078.b
Templa inſignia Deiparę in Italia paſſim reperiri. Vide etiam Lauretum. ibidem c d
Templa Mariæ quænam Hiſpanis ſint in precio maximè habita & honorata. 1079.c
Templa eximia Deiparæ in omnibus ferè Catholicis Prouinciis a multis honorari. 1079.d
Templa B. Virgini S. Burchkhardus Herbipolenſis Epiſcopus, S. Gertrudis, Plectrudis Pipini Regis coniux, Sigebertus Archiepiſcopus Moguntinus, Otto Bambergenſis Antiſtes & Pomeraniæ Apoſtolus,& Clodouęus Francorũ Rex cõdunt 1128.b
Templa ſæpè & cùm fructu Chriſtianis adeunda. 884.b
Templa ſacráſque ædes calumniatur ac reiicit Franciſcus Lambertus. 683.b
Templorum origo & vſus cum Apoſtolis incœpit. ibid.d
Terra benedicta Maria. 64 b.73.c.d
Terra ſitiens è qua virgultum naſcitur typus Mariæ. 189.c.d
Tertullianus & Cyprianus quam reuerenter de Maria loquantur. 1150.d
Teſtamentũ nouũ ad Chriſtũ maximè pertinet.62.a
Teſtamenti veteris typi ad quid conferant. ibid.
Teſtimonia Patrum de Mariæ apparitionibus. 1031. b.1105.b.& ſequent. 1107.b.1116.b,c
Teſtimonia veterum de Aſſumptione B.Virg. 850.c
Teſtimonia quorũdam Patrum de B. Virg.præſtantia. 1104.d.1107.b,1116,d.890.b.c. & ſequent.
Thalmuth Hebræorum liber plenus fabulis. 183.c
Theodoſij Magni Imperatoris humilitas & deuotio erga Sanctos,eorumque reliquias. 1011.c.d
Theologi poſteriores prioribus doctiores. 67.d
Theologi puram Mariæ conceptionem defendẽtes qui. 108.a.b
Theologia Ethnicorum quos fontes habeat 208.b
Theodotion & Aquila Ebionitarum Duces Scripturas peruertunt. 197.b
Theodorus Heraclij Imperatoris frater victoriam per Mariam à barbaris reportat. 1010.d
Thelenſe Concilium conuincit Caluinianos erroris de puro Mariæ partu. 232.c
Theologia Nouatorum qualis. 369.d
Θεοτόκος nomẽ contra Neſtorianos defenſum.466. d.450.b
Θεοτόκος quomodò Maria dicatur & cẽſeatur.468.b
Θεοτόκος & χριστοτόκος quomodò differãt. 467.c.d
Θεοτόκος, nomen antiquum. 450.d
Theodoſij Epiſcopi ad Eccleſiã redeuntis confeſſio 1127.d
Theodo Bauarię Princeps vna cũ familia anno 580. Chriſtianus factus,multa cum S.Ruperto per omnem Bauariam templa Deiparæ conſtruxit.1128.b
S.Thomę Aquinatis pietas ac reuerentia erga Sacramentum Euchariſtiæ. 456.c
Thomas Aquinas inconſtantiæ arguitur. 61.b
Thomas Aquinas & Caietanus affirmant Mariæ cõceptionem non præiudicaſſe Chriſti conceptioni. 58 d.59.a.61.a.b
S. Thomam Apoſtolum cur Deus dubitare permiſerit in fide. 171.b

Thomas

S. Thomas Apoſt. qoantus fuerit in ſtudio cultúque caſtitatis. 267.c
Thoinæ Hungati hæreſis de animabus doemientibus. 414.b
thronus Dauid per Cbriſtum Pontificibus & Regibus traditus. 40.a
Thronus Salomonis typus Mariæ. 21.a.62 d
Tyberij Cæſaris Præfectus in Mariam blaſphemo fauens, ab eadem corripitur. 1024
Titianus Pictor apud Venetos celeberrimus. 145.b
traditiones plus virium babere ad Hæreticos conuincendos, quàm Scripturam. 320.d
traditionibus vel inuiti nonnunquam ſeſe tuentur Hæretici. 320.b 322.d
tribuum commiſtinnem apud Indæos licitam fuiſſe, non bæreditatum. 37.c.d
Ex tribu vtraque Iuda & Leui Mariæ nobilitas péder. 36.c
Cum Tribu quauis Iſraelitas aliquando Matrimonium contrahere potuiſſe. 38.b
De Tribu Iuda licet Dauid ortus, vxorem de tribo Beniamin habuit. 38. c
Tridentinum Concilium quid de Mariæ Gonceptinne ſtatuerit. 55.d. 83.d
Trident. Concil. innoceotiam Mariæ aſſerit, nec eam aliis equari. 83.b
Trinitas tota cum Maria eſt, ac manet peculiariter. 362.b
Trinitatis ſecunda tantum perſona à Virgine concepta ac progenita. 446.b
Trinitatis myſterium Maria cum ab Angelo ſalutaretur agnouit. 547.c
Turcæ hoſtes omnium maxima Chriſtianorum. 472.b
Turris Dauid typus Mariæ. 83.a
Turcas ex ſuo Alcorano plus tribuere puritati Mariæ, quàm Nouatores. 107.c
Turturi comparantur Maria, & Ioannes Baptiſta. 288.a.b
Turtur auis pudiciſſima. ibid.
Typi mariæ varij. Vide maria.

V

VAlentini Gentilis error de corpore humanó Chriſti. 437.b
Vellus Gedeonis typus Mariæ. 17.a.74.c. 104.b. 188.b.d
Vdo Magdeburgenſis per Mariam obtinet ſcientiæ donum & eius monitis ceſiſtens ſeuerè punitur. 1020.b
Ventrem ſequitur partus. 29.a
Ventres qui apud Paulum dicantur. 79.d
Venerationem & imitationem Sanctorum à Patribus apertè diſtingui. 408.d
Verbum diuinum quo temporis puncto ſit caro factum. 345.d
Verbum Dei non ſolum audiendum. 738.c
Verbũ Dei audiendum & cuſtodiendum cur Chriſtus dicat. 737.d
Verbũ Dei audire & cuſtodire Hęreticis quid. 738.b
Verbum Dei audire etiam cum fide aliud eſt, aliud facere verbum Dei. ibid.d
Verbũ Dei quomodò iuſtificet ac beet hominẽ. ibid
Verborum quæ Simeõ Mariæ dixit ſententia. 771.d
Vergetius inſectator impius Ædis Lauretanæ cum Illyrico. 1091.b
Veſtitus deauratus marię. 853.d
Veterum ſtudium in exequiis celebrandis. 831.d
Veterum ritus & obſeruationes Eccleſiæ moedicus tenendæ. 867.c.d
Veteres quomodo & qua mente Mariæ, Epithera Dei attribuerunt. 916.d
Veterum pietas circa ſalutationem Angelicã. 959.b
Veteres quàm ſolenni apparatu vſi ſint circa reliquias Ioannis Chriſoſtomi. 1060. c.d
Veteres ad quæ loca Religionis cauſa fuerint olim peregrinati. 170.b
Veteres multum tribuerunt orationi Sanctorum, eámque ſibi poſtularunt. 1117.b. 1148.b
Veterum Doctorum teſtimonia qui ante Gregorij, & mauritij ſeculum vſque ad Conſtantinum Magnum, & à Conſtantino vſque ad Apoſtolica tempora de Mariæ laode cultúque ſcripſerunt. 1135.c
Vigilantio & eunomio Sancti non poſſunt è ſuis ſepulchris vbique adeſſe. 416. b
Virginum genus magis probandum. 306.a
Virginitatem perpetuam Mariæ neceſſariò vt articulum fidei retinendam ac prædicandam, etiam ſine Scripturarum teſtimonio, & vbi eccleſia hoc definiuerit. 313.b.c.318. 319. 325
Virginitatem Chriſtus conſecrauit. 451.c
Virginibus publicæ ſalutis palma data. 2. b
virga Ieſſe typus Mariæ. 29.b. 64.a
virgines apud Iudæos Deo conſecrari ſolitæ, eique in templo deſeruire. 125.d. 126.a.131.b.c
Virginum officia, earúmque educandarum præcepta. 134.b
virgines & viduæ vniuiræ olim è publico alebãtur, vt rectius vacarent religioni. 129.c
Virginum potior, quàm cõiugum conditio. 150. b.c
virgines & viduę olim ad oſtium tabernaculi excubare ſolitæ, & vacare pietati. 127.b
virgines tabernaculi apud Iudæos cuſtodes cum noſtris monialibus confert Petrus Martyr. 128.a
virgines & viduæ Deo cõſecratæ apud Indæos prope templum habitabant. 127.a
virginum diuerſa genera. in præf. lib. 2
virgines Euangelicæ. ibid
virginitas à Paulo ſummè laudata. ibid.
virgines mũdi, Synagogæ, & Eccleſiæ diuerſas eſſe. ibid.
virgines eccleſiæ duplices. ibid.
virginitatis votũ prima omnium emiſit Maria. 138
virginitatem Mariæ quotidianam cum Ioſepho cõſuetudo facit admirabiliorem. 150.c
virginem manere & parere miraculorum omnium eſt maximum. 151.a.b
virginitas Mariæ probatur. 165.d. 168.d
virginitatẽ Mariæ cur cõuenerit latere Satanã. 154.a
virginitas Mariæ quid nos doceat. 163.a
virginem cur Deus in matrem elegerit. 163.b
virginitatem Mariæ ſemper Satã oppugnauit. 180.d
virginitas Mariæ diligenter conſideranda & vehementer ſuſpicienda. 151.c. 156.c.d
virginitate Mariæ Chriſti maieſtatem & vtramque naturam valdè illuſtrari. 160.b
virginitas Mariæ Chriſtum mediatorem declarat. 161.a
virginale inſtitutum Chriſtus commendat ex virgine Matris. 162.b.c
virginem parere potuiſſe probatur. 187.b.c
virgines omnes antecellit Maria. 208.
virginitatem Mariæ probant Sibyllarum carmina, fabulæ Poetarũ, & ipſi Rabbini. 195.c.d. 209.c.d
Virgilij carmina in Eclogis, non ad aliam, quàm ad

Deiparam referenda. 207.d.208.a
Virga Aaronis typus Mariæ. 186.c.187.b.556.c
Virginitatem Mariæ declarant Scripturarum, creaturarúmque miracula,& Patrũ teſtimonia.171.c.d & deinc.177. & deinc. 212.& deinc. 226. 227. & deinc.
Virginem parere Mahometanis nõ eſt miraculum. 214.
Virgilij laus. 207.d
Virginitas Mariæ admiranda. 176.c
Virginitas Mariæ in partu potius creuit, quàm decreuit. 530.d
Virgo cùm pepererit,prouerbium Ethnicis celebratum pro euentu rei impoſsibili. 203.d
Virginitas Mariæ in partu defenditur. 217.218.219.224.225.232.b.& deinc.
Virginitas Mariæ in partu à quibus negetur & impugnetur. 218.219.221.524.
Virginitatem & cœlibatum non eſſe Chriſtianis impoſſibilem. 265.266
Virginitas ſingulare donum in Eccleſia. 265.d
Virginitatis viam nobis aperuerunt Chriſtus & Maria.259.c.261 a.262 a.b
Virginitatẽ multis modis cõmendat Chriſtus.262.b
Virginitas propria Chriſtianorum poſſeſſio. 266.b
Virginitatis cœlibatúsque hoſtes acerrimi Ioninianiſtæ, Heluidiani, Gnoſtici, Ebionitæ, Anabaptiſtæ, Antidicomarianitæ, Lamperiani.519.b.223.a 237.238.254 c.d.263.264.266.c.268.285.a.
Virginitatis author Chriſtus, & quomodò eã lege præſcripſiſſe dicatur. 260.a
Virgo quæ dicatur Hieronymo. 537.d
Virginitatis propoſitum non defuiſſe Mariæ cum deſponſaretur Ioſepho. 254.a.b
Virginum eſt etiam tuta pertimeſcere. 283.584.
Virgines Lunæ comparantur. 303.b
Virginitatis ſtatus dignior coniugali. 303.c
Virgines quomodò Paulus coniugibus anteponat. ibid.
Virgines eò glorioſiores, quò pugnam carnis ſuperarini difficiliorem.in præf.lib.3. 302.a.b
Virginibus quæ præmia promittantur. 302.a.b
Virgines poſt conſecrationem nubentes adulteræ & inceſtæ. 292 a
Virginum ſacrarum ingens olim multitudo. 291.a
Virgines olim ritu ſolenni velabantur. 291.b
Virginũ ſacrarũ corruptores ſeuerè puniendi.292 a
Virginitatis ſeruandæ deſiderium non veteri, ſed nouo Teſtamento conuenit. 288.c
Virginum eſt cœleſtem Mariæ gloriam ſedulo meditari,& ad eandem adſpirare. 305.d. 306.a
Virgines ſacratæ, quibus epitheris nominibúsque decorentur. 290.d
Virginalem caſtitatem piorum coniugum in ipſo matrimonio ſeruantium exempla. 250.a
S. Vdalricus Auguſtanus Epiſcopus Auguſtæ vindelicorum B. Mariæ ædem ornauit. 1049.d
Virtutes Mariæ inprimis notandæ. 147.b.313.a b
Viſitationem Mariæ publico feſto celebrandã ſtatuit Concilium Baſileenſe,& quare. 358.b
Viſitationis Mariæ feſto mirifica gaudia nobis ob oculos proponi. ibid.d
Viſitationẽ ſuæ cognatæ cur,quando,quanta cũ charitate,quantúmque per iter inſtituerit Maria.552.b
Viſitatio Mariæ magni fructus, & exultationis, atque virtutis. 533 c
Vngarorum veterum ingens pietas erga Domini Matrem. 1023.b
Cum Vngaris infeliciter agi poſt mutatam Religionem,cum in familia Mariæ eſſe deſinunt. ibid.
Vitiorum omnium fons originale peccatum. 33.c
Vita Mariæ Angelica & cœleſtis. 106.d. 137.c vide, Mariæ forma,&c.
Vita Mariæ tota multis doloribus obnoxia, ſicut & Chriſti fuit. 759.c.d
Vnguenta myſticè in Script. quid ſignificent.375.b
Vnio inter Mariam & Chriſtum quanta. 361.d
Vocabulorum vſum, & pronunciationem antiquitus receptam & tritam non eſſe innouandam.a.d. vide Nouitas.
Voces& formulas religionis proprias mordicus eſſe retinendas. 477.d
Voluntatem Dei facere veram nobilitatem & cum Chriſto coniunctionem adfert. 721.
Votum virginitatis tàm verbis & ore, quàm corde habuiſſe Mariam. 253.a.b.286.a.b.288.289.592.d. 293.a.306.a.b.307.308.
Vou virginitatis Deo à coniugibus promiſſæ formula. 251.d
Votorum religio accuratè præſtanda. 295.b
Votum virginitatis Mariam habuiſſe, quinam negent. 283.b. 284.
Vota caſtitatis & paupertatis etiam Apoſtolorum tempore in Eccleſia viguiſſe. 293. d
Votum caſtitatis violans peior adultero, & fure ſacrilego. 292.a.294.c
votum virginitatis quomodò confirmet Maria,qua formula vſa ſit,& quando. 286.a.b.288. 292. d.293.a.306.a.b.307.308.
vouendi vſum etiam Apoſtolorum tẽporibus fuiſſe. 295.a
vrna aurea typus Mariæ. 111.b
vultures ſine coitu procreant. 213.d
vuluæ apertio quid in Script. ſignificet. 227.b
vvaldenſes perpetuam Mariæ virginitatem defendunt tanquàm articulum fidei. 353.b
vvaldenſes ſacrarum imaginum hoſtes multos hodie diſcipulos tenent. 1035.b
vvigandus non ſine piaculo & ſuperſtitione ſalutationem Angelicam recitari à nobis impiè aſſerit. 396.c.398.c
vxores inter ſe mercium inſtar cambiendo commutant Hæretici. 264.b
Viui viuos etiam in Scripturis adorant. 979.d

X

χαῖρε. 349.b. vide, Aue.
Xiſtus Quartus quid de Conceptione Mariæ ſtatuerit. 56.b.69.b

Z

Zacharias Incarnationis myſterium ſpiritu Prophetico cognouit. 226.a.b
Zacharias in fide imbecillis. 536.b
Zvvinglius, Pellicanus, & Bucerus quàm impurè doceant de Mariæ virginitate. 265 b.c
Zvvinglius quomodò perpetuam Mariæ virginitatem ex Scripturis probare nitatur, 222.a

Indicis rerum præcipuarum Finis.

HYMNVS AD DEIPARAM VIRGINEM.

VIRGO vetuſtis edita regibus,
Regina cœli, diua potens ſoli,
Mariſque ſidus æſtuoſi,
Alma parens hominis, Deique,
Vox ecqua dignas pro meritis tibi
Tot atque tantis ſoluere gratias,
Quæ debitas tibi decenter
Lingua queat memorare laudes?
Tu ſola Virgo & Mater es inclyta,
Deiparénsque & filia: tu decus,
Lumen, iubar, ſalus, & vna
Spes generis columénque noſtri.
Primæua mater dum faciles nimis
Aures doloſis vocibus improbi
Præbet Draconis, vniuerſam
Exitiu ſobolem peremit.
Tu diua ſæui faucibus eripis
Serpentis Euæ progeniem, facto
Dum ſpiritu grauis, ſalutis
Artificem patris atque mundi.
Dignum Tonantis tu domicilium,
Templúmque ſancti nobile flaminis,
Signatus ille fons, & hortus;
Faridico celebratus ore.
Tu magna ſummi ianua Nominis
Monſtrata vati, peruia nemini:
Radicis expers tu, ſed almo
Flore nitens, ſacra Virgo, virga.
Arente viſum tu Gedeonicum
Madete quondam vellus in area:
Amicta tu Virgo micanti
Sole, premens pedibúsque Lunam.
Flammis & ardens innocuis rubus,
Spectante longè legifero duce:
Heſtérque tu vultu decoro
Aſſuero ſpecioſa Regi?
Quando venuſto de grege virginum,
Sceptris ſuperbis, & diademate,
Ac regiis dignata tædis,
Sola tuum genus omne ſeruas.
Sic experitur nunc quoque proximam
Regi ſuperno, turba fidelium,
Deóque ab vno te ſecundam
Thuricremis veneratur aris.
Ad te malignis confugit hoſtibus
Vexata: duris fracta laboribus,
Frementis & mundi procellis
Obruta, præcipitésque caſus.
Tot paſſa, vitæ tótque pericula,
Te clamat, vnam nomine te vocat.
Ades vocata, nec clientes
Muneribus vacuós remittis.
Hos inter, & nos Diua reponito,
Fortíque ſemper protege dextera
Sub Filij hanc tui cateruam
Nomine militiam profeſſam.
Pias tuorum reſpice lachrymas
Benigna Virgo, votáque ſupplicum
Audi precéſque, ô Chriſtiane
Gloria præſidiúmque gentis.
Conuellat omnes hæc, agè, machinas
Furentis hoſtis, frangat & impetus,
Eludat & minas inanes,
Ac rabidos, duce te, furores.
Inſtructa ſacri robore ſtipitis,
Tui notati ſanguine pignoris,
Proſternat hoſtiles phalanges,
Fœminea domitas bipenni.
Exterminatis denique peſtibus,
Pulſiſque cunctis ex animo malis,
Virtutibus ditet, boniſque
Ætheréis ſtudioſa pectus.
Mentem ſerenam ſedula poſtulet,
Atque à moleſtis corporis auocet
Curis, & altiùs feratur
Vſque, domos penetrans Olympi.
Vitam probatis moribus excolat,
Et Chriſtianis artibus inſtruat:
Opes, voluptates, honores,
Delicias generoſa temnat.
Sed nec minaces, te duce & auſpice,
Vultus tyranni, nec fera verbera,
Nec horridas cruces, nec enſes,
Barbaricos metuat nec ignes.
Perfuncta vitæ denique munere,
Vinclis ſoluta & corporis, aduolet
Iſtuc, vbi laudes canamus
Virgo tuas meliore plectro.

LAVS DEO, VIRGINIQVE MATRI.

PARISIIS,
Cudebat, Typiſque mandabat Ioannes
Charron Typographus, impenſis
Nicolai Niuellij Bibliopolæ, Anno Domini
M.D. lxxxiiii.

Calend. Auguſti.